הלכה · טור · מפרשים

פרישה

רבי יהושע פלק הכהן

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פרישה

רבי יהושע פלק הכהן

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פרישה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

אורח חיים 27
סימן א 27
סימן ב 32
סימן ג 34
סימן ד 36
סימן ה 36
סימן ו 37
סימן ז 38
סימן ח 39
סימן ט 43
סימן י 45
סימן יא 46
סימן יב 52
סימן יג 55
סימן יד 55
סימן טו 56
סימן טז 56
סימן יז 58
סימן יח 59
סימן יט 60
סימן כ 60
סימן כא 60
סימן כב 61
סימן כג 61
סימן כד 62
סימן כה 64
סימן כו 67
סימן כז 67
סימן כח 69
סימן כט 70
סימן ל 71
סימן לא 72
סימן לב 73
סימן לג 85
סימן לד 86
סימן לה 87
סימן לו 88
סימן לז 89
סימן לח 90
סימן לט 93
סימן מ 94
סימן מא 94
סימן מב 96
סימן מג 96
סימן מד 98
סימן מה 101
סימן מו 102
סימן מז 108
סימן מח 111
סימן מט 113
סימן נ 113
סימן נא 114
סימן נב 117
סימן נג 117
סימן נד 119
סימן נה 120
סימן נו 123
סימן נז 126
סימן נח 126
סימן נט 127
סימן ס 130
סימן סא 133

סימן סב 138
סימן סג 138
סימן סד 140
סימן סה 141
סימן סו 141
סימן סז 145
סימן סח 145
סימן סט 146
סימן ע 147
סימן עא 149
סימן עב 150
סימן עג 151
סימן עד 152
סימן עה 153
סימן עו 154
סימן עז 155
סימן עח 156
סימן עט 156
סימן פ 158
סימן פא 159
סימן פב 159
סימן פג 160
סימן פד 161
סימן פה 162
סימן פז 164
סימן פח 167
סימן פט 169
סימן צ 174
סימן צא 180
סימן צב 181
סימן צג 182
סימן צד 183
סימן צה 185
סימן צו 187
סימן צז 187
סימן צח 188
סימן צט 188
סימן ק 189
סימן קא 189
סימן קב 191
סימן קג 193
סימן קד 194
סימן קה 195
סימן קו 196
סימן קז 197
סימן קח 201
סימן קט 203
סימן קי 204
סימן קיא 207
סימן קיב 208
סימן קיג 209
סימן קיד 210
סימן קטו 214
סימן קטז 215
סימן קיז 215
סימן קיח 217
סימן קיט 218
סימן קכ 219
סימן קכא 219
סימן קכב 220
סימן קכג 221
סימן קכד 221
סימן קכה 224
סימן קכו 225

סימן קכז 227
סימן קכח 228
סימן קכט 240
סימן קל 241
סימן קלא 242
סימן קלב 244
סימן קלג 245
סימן קלד 247
סימן קלה 248
סימן קלו 250
סימן קלז 250
סימן קלח 251
סימן קלט 251
סימן קמ 253
סימן קמא 253
סימן קמב 255
סימן קמג 255
סימן קמד 255
סימן קמה 257
סימן קמו 257
סימן קמז 258
סימן קמח 260
סימן קנ 261
סימן קנא 262
סימן קנב 264
סימן קנג 264
סימן קנד 267
סימן קנה 268
סימן קנו 268
סימן קנז 269
סימן קנח 269
סימן קנט 272
סימן קס 276
סימן קסא 278
סימן קסב 279
סימן קסג 282
סימן קסד 282
סימן קסה 282
סימן קסו 284
סימן קסז 285
סימן קסח 288
סימן קסט 290
סימן קע 291
סימן קעא 295
סימן קעב 296
סימן קעג 296
סימן קעד 298
סימן קעה 301
סימן קעו 302
סימן קעז 302
סימן קעח 303
סימן קעט 304
סימן קפב 304
סימן קפג 305
סימן קפד 309
סימן קפה 309
סימן קפו 310
סימן קפז 312
סימן קפח 314
סימן קפט 320
סימן קצ 322
סימן קצא 324
סימן קצב 325
סימן קצג 328

סימן קצד 331
סימן קצה 332
סימן קצו 332
סימן קצז 334
סימן קצח 335
סימן קצט 335
סימן ר 339
סימן רא 342
סימן רב 343
סימן רג 347
סימן רד 347
סימן רה 350
סימן רו 351
סימן רז 353
סימן רח 354
סימן רט 357
סימן ריא 359
סימן ריב 364
סימן ריג 368
סימן ריד 370
סימן ריה 371
סימן ריו 372
סימן ריז 373
סימן ריח 377
סימן ריט 378
סימן רכ 380
סימן רכא 383
סימן רכב 384
סימן רכג 385
סימן רכד 385
סימן רכה 387
סימן רכו 389
סימן רכז 390
סימן רכח 391
סימן רכט 391
סימן רל 392
סימן רלא 393
סימן רלב 395
סימן רלג 396
סימן רלד 397
סימן רלה 399
סימן רלו 399
סימן רלז 403
סימן רלח 405
סימן רלט 406
סימן רמ 406
סימן רמא 407
סימן רמב 412
סימן רמג 413
סימן רמד 415
סימן רמה 417
סימן רמו 418
סימן רמז 419
סימן רמח 420
סימן רמט 421
סימן רנ 422
סימן רנא 423
סימן רנב 423
סימן רנג 423
סימן רנד 425
סימן רנה 427
סימן רנו 430
סימן רנז 431
סימן רנח 432

סימן רנח 435
סימן רנט 436
סימן רס 437
סימן רסא 437
סימן רסב 438
סימן רסג 439
סימן רסד 440
סימן רסה 441
סימן רסו 442
סימן רסז 444
סימן רסח 444
סימן רסט 446
סימן רע 449
סימן רעא 449
סימן רעב 455
סימן רעג 457
סימן רעד 457
סימן רעה 458
סימן רעו 460
סימן רעז 461
סימן רעח 462
סימן רעט 463
סימן רפ 464
סימן רפא 464
סימן רפב 465
סימן רפג 467
סימן רפד 467
סימן רפה 468
סימן רפז 468
סימן רפח 469
סימן רפט 472
סימן רצ 473
סימן רצא 473
סימן רצב 474
סימן רצג 475
סימן רצד 478
סימן רצה 481
סימן רצו 482
סימן רצז 486
סימן רצח 487
סימן רצט 489
סימן ש 492
סימן שא 492
סימן שב 498
סימן שג 499
סימן שד 502
סימן שה 503
סימן שו 506
סימן שז 508
סימן שח 508
סימן שט 514
סימן שי 515
סימן שיא 516
סימן שיב 519
סימן שיג 521
סימן שיד 522
סימן שטו 526
סימן שטז 529
סימן שיז 530
סימן שיח 531
סימן שיט 532
סימן שכ 533
סימן שכא 534
סימן שכב 535

סימן שכג 536
סימן שכד 539
סימן שכה 540
סימן שכו 542
סימן שכז 543
סימן שכח 543
סימן שכט 548
סימן של 549
סימן שלא 551
סימן שלד 555
סימן שלה 560
סימן שלו 564
סימן שלז 566
סימן שלח 566
סימן שלט 568
סימן שמ 568
סימן שמב 570
סימן שמג 570
סימן שמה 570
סימן שמו 571
סימן שנא 571
סימן שנד 573
סימן שנה 574
סימן שנו 575
סימן שנז 575
סימן שנח 577
סימן שס 580
סימן שסא 580
סימן שסב 581
סימן שסג 585
סימן שסד 590
סימן שסה 594
סימן שסו 596
סימן שסז 599
סימן שסט 603
סימן שע 603
סימן שעב 605
סימן שעג 609
סימן שעד 609
סימן שעה 610
סימן שעו 610
סימן שעז 611
סימן שעח 613
סימן שעט 614
סימן שפ 614
סימן שפא 616
סימן שפב 619
סימן שפג 621
סימן שפה 621
סימן שפו 622
סימן שפז 624
סימן שפח 629
סימן שפט 629
סימן שצ 630
סימן שצא 631
סימן שצב 631
סימן שצג 632
סימן שצד 633
סימן שצה 633
סימן שצו 634
סימן שצז 634
סימן שצח 637
סימן שצט 638
סימן ת 640

סימן תב 640
סימן תד 641
סימן תה 641
סימן תו 642
סימן תז 642
סימן תח 643
סימן תט 643
סימן תיב 646
סימן תיג 646
סימן תטו 647
סימן תטז 647
סימן תיז 648
סימן תיח 648
סימן תכב 648
סימן תכג 650
סימן תכו 650
סימן תכח 651
סימן תכט 653
סימן תלא 654
סימן תלב 655
סימן תלג 656
סימן תלד 657
סימן תלה 658
סימן תלו 658
סימן תלז 659
סימן תלח 660
סימן תלט 660
סימן תמ 661
סימן תמא 661
סימן תמב 662
סימן תמג 665
סימן תמד 666
סימן תמה 667
סימן תמו 669
סימן תמז 669
סימן תמח 670
סימן תמט 670
סימן תנ 670
סימן תנא 674
סימן תנב 675
סימן תנד 677
סימן תנה 677
סימן תנו 678
סימן תנז 679
סימן תנח 680
סימן תס 680
סימן תסב 680
סימן תסה 680
סימן תסו 681
סימן תסז 681
סימן תסח 684
סימן תסט 685
סימן תע 685
סימן תעא 685
סימן תעב 686
סימן תעג 687
סימן תעה 688
סימן תעז 689
סימן תעח 690
סימן תעט 695
סימן תפ 695
סימן תפא 695
סימן תפב 696
סימן תפג 696

סימן תפד 697
סימן תפה 698
סימן תפו 698
סימן תפח 699
סימן תפט 700
סימן תצ 700
סימן תצא 701
סימן תצג 701
סימן תצה 702
סימן תצז 702
סימן תצח 704
סימן תצט 705
סימן תקא 706
סימן תקב 707
סימן תקג 708
סימן תקד 709
סימן תקו 709
סימן תקז 710
סימן תקח 711
סימן תקט 711
סימן תקי 712
סימן תקיג 712
סימן תקיד 713
סימן תקטו 715
סימן תקטז 717
סימן תקיז 717
סימן תקיח 717
סימן תקיט 718
סימן תקכ 718
סימן תקכא 718
סימן תקכב 719
סימן תקכג 720
סימן תקכד 720
סימן תקכו 720
סימן תקכז 721
סימן תקכח 722
סימן תקכט 722
סימן תקלא 724
סימן תקלב 725
סימן תקלג 725
סימן תקלד 725
סימן תקלו 726
סימן תקלז 726
סימן תקלט 727
סימן תקמא 729
סימן תקמו 729
סימן תקמח 729
סימן תקמט 730
סימן תקנא 731
סימן תקנב 732
סימן תקנה 735
סימן תקנט 736
סימן תקס 736
סימן תקסב 737
סימן תקסה 738
סימן תקסו 738
סימן תקסז 739
סימן תקסח 740
סימן תקעא 741
סימן תקעב 741
סימן תקעג 741
סימן תקעד 742
סימן תקעה 742
סימן תקפא 742

סימן תקפב 744
סימן תקפה 747
סימן תקפח 750
סימן תקפט 751
סימן תקצ 751
סימן תקצא 753
סימן תקצג 754
סימן תקצו 754
סימן תרד 754
סימן תרה 755
סימן תרו 756
סימן תרז 757
סימן תרח 758
סימן תריא 758
סימן תריב 758
סימן תריג 759
סימן תריד 759
סימן תריז 760
סימן תריט 761
סימן תרכ 763
סימן תרכא 764
סימן תרכו 765
סימן תרכט 767
סימן תרל 768
סימן תרלא 769
סימן תרלב 771
סימן תרלג 772
סימן תרלד 772
סימן תרלה 772
סימן תרלז 773
סימן תרלח 773
סימן תרלט 773
סימן תרמ 775
סימן תרמה 776
סימן תרמו 776
סימן תרמז 777
סימן תרמח 778
סימן תרמט 779
סימן תרנא 779
סימן תרנב 780
סימן תרנד 780
יורה דעה 780
סימן א 780
סימן ב 787
סימן ג 791
סימן ד 791
סימן ה 793
סימן ו 795
סימן ז 797
סימן ח 797
סימן ט 798
סימן י 798
סימן יא 800
סימן יב 802
סימן יג 802
סימן יד 805
סימן טו 807
סימן טז 807
סימן יז 811
סימן יח 812
סימן יט 817
סימן כ 819
סימן כא 820
סימן כב 822

סימן כג 824
סימן כד 827
סימן כה 834
סימן כו 835
סימן כז 835
סימן כח 836
סימן כט 841
סימן ל 842
סימן לא 845
סימן לב 846
סימן לג 846
סימן לד 851
סימן לה 853
סימן לו 855
סימן לז 861
סימן לח 862
סימן לט 863
סימן מ 870
סימן מא 872
סימן מב 874
סימן מג 874
סימן מד 876
סימן מה 877
סימן מו 877
סימן מז 878
סימן מח 879
סימן מט 881
סימן נ 882
סימן נא 883
סימן נב 884
סימן נג 887
סימן נד 888
סימן נה 888
סימן נו 893
סימן נז 896
סימן נח 906
סימן נט 909
סימן ס 909
סימן סא 910
סימן סב 916
סימן סג 917
סימן סד 918
סימן סה 925
סימן סו 935
סימן סז 938
סימן סח 940
סימן סט 941
סימן ע 946
סימן עא 949
סימן עב 953
סימן עג 955
סימן עד 958
סימן עה 959
סימן עו 959
סימן עז 962
סימן עח 963
סימן עט 963
סימן פ 965
סימן פא 965
סימן פב 968
סימן פג 972
סימן פד 978
סימן פה 983
סימן פו 983

סימן פז 986
סימן פח 988
סימן פט 988
סימן צ 989
סימן צא 995
סימן צב 997
סימן צג 1001
סימן צד 1002
סימן צה 1006
סימן צו 1009
סימן צז 1010
סימן צח 1012
סימן צט 1020
סימן ק 1023
סימן קא 1025
סימן קב 1027
סימן קג 1027
סימן קד 1029
סימן קה 1029
סימן קו 1037
סימן קז 1039
סימן קח 1041
סימן קט 1042
סימן קי 1043
סימן קיא 1051
סימן קיב 1054
סימן קיג 1057
סימן קיד 1060
סימן קטו 1063
סימן קטז 1065
סימן קיז 1070
סימן קיח 1072
סימן קיט 1074
סימן קכ 1077
סימן קכא 1080
סימן קכב 1084
סימן קכג 1086
סימן קכד 1094
סימן קכה 1103
סימן קכו 1106
סימן קכז 1109
סימן קכח 1110
סימן קכט 1112
סימן קל 1121
סימן קלא 1123
סימן קלב 1125
סימן קלג 1129
סימן קלד 1130
סימן קלה 1134
סימן קלו 1142
סימן קלז 1143
סימן קלח 1144
סימן קלט 1148
סימן קמ 1151
סימן קמא 1151
סימן קמב 1156
סימן קמג 1159
סימן קמד 1161
סימן קמה 1162
סימן קמו 1164
סימן קמז 1167
סימן קמח 1168
סימן קמט 1170
סימן קנ 1173

סימן קנא 1174
סימן קנב 1176
סימן קנג 1177
סימן קנד 1178
סימן קנה 1178
סימן קנו 1179
סימן קנז 1179
סימן קנט 1180
סימן קס 1181
סימן קסא 1185
סימן קסב 1188
סימן קסג 1191
סימן קסד 1192
סימן קסה 1193
סימן קסו 1193
סימן קסז 1194
סימן קסח 1195
סימן קע 1203
סימן קעא 1203
סימן קעב 1204
סימן קעג 1209
סימן קעד 1215
סימן קעה 1216
סימן קעו 1221
סימן קעז 1223
סימן קעח 1234
סימן קעט 1235
סימן קפ 1240
סימן קפא 1242
סימן קפב 1245
סימן קפג 1246
סימן קפד 1250
סימן קפה 1255
סימן קפו 1256
סימן קפז 1257
סימן קפח 1261
סימן קפט 1262
סימן קצ 1281
סימן קצא 1294
סימן קצב 1294
סימן קצג 1296
סימן קצד 1296
סימן קצה 1301
סימן קצו 1303
סימן קצז 1306
סימן קצח 1307
סימן קצט 1313
סימן ר 1317
סימן רא 1318
סימן רב 1329
סימן רג 1330
סימן רד 1332
סימן רה 1335
סימן רו 1335
סימן רז 1338
סימן רח 1339
סימן רט 1340
סימן רי 1340
סימן ריא 1341
סימן ריב 1342
סימן ריג 1343
סימן ריד 1343
סימן רטו 1344
סימן רטז 1346

סימן ריז 1349
סימן ריח 1356
סימן ריט 1357
סימן רכ 1357
סימן רכא 1361
סימן רכב 1366
סימן רכג 1367
סימן רכד 1368
סימן רכו 1369
סימן רכז 1370
סימן רכח 1371
סימן רכט 1376
סימן רל 1378
סימן רלא 1379
סימן רלב 1380
סימן רלג 1384
סימן רלד 1384
סימן רלה 1399
סימן רלו 1404
סימן רלז 1405
סימן רלח 1408
סימן רלט 1410
סימן רמ 1414
סימן רמא 1418
סימן רמב 1420
סימן רמג 1426
סימן רמד 1427
סימן רמה 1430
סימן רמו 1432
סימן רמז 1439
סימן רמח 1441
סימן רמט 1442
סימן רנ 1444
סימן רנא 1446
סימן רנב 1448
סימן רנג 1449
סימן רנד 1451
סימן רנה 1451
סימן רנו 1451
סימן רנז 1454
סימן רנח 1455
סימן רנט 1456
סימן רס 1457
סימן רסא 1458
סימן רסב 1459
סימן רסג 1460
סימן רסד 1461
סימן רסו 1467
סימן רסז 1470
סימן רסח 1490
סימן רסט 1495
סימן רע 1497
סימן רעא 1499
סימן רעב 1501
סימן רעג 1503
סימן רעד 1504
סימן רעה 1505
סימן רעו 1508
סימן רעז 1509
סימן רעח 1510
סימן רעט 1510
סימן רפ 1511
סימן רפא 1512
סימן רפב 1513

סימן רפג 1516
סימן רפד 1517
סימן רפה 1518
סימן רפו 1519
סימן רפז 1524
סימן רפח 1525
סימן רפט 1527
סימן רצ 1528
סימן רצא 1529
סימן רצב 1529
סימן רצג 1531
סימן רצד 1533
סימן רצה 1539
סימן רצו 1541
סימן רצז 1543
סימן רצח 1545
סימן רצט 1546
סימן ש 1547
סימן שא 1551
סימן שב 1554
סימן שג 1554
סימן שה 1555
סימן שו 1561
סימן שז 1563
סימן שח 1564
סימן שט 1565
סימן שי 1568
סימן שיא 1569
סימן שיב 1569
סימן שיג 1571
סימן שיד 1573
סימן שטו 1575
סימן שטז 1577
סימן שיז 1578
סימן שיח 1579
סימן שיט 1579
סימן שכ 1581
סימן שכא 1583
סימן שכב 1587
סימן שכג 1589
סימן שכד 1590
סימן שכה 1594
סימן שכו 1594
סימן שכז 1595
סימן שכח 1595
סימן שכט 1596
סימן של 1598
סימן שלא 1599
סימן שלב 1614
סימן שלג 1615
סימן שלד 1616
סימן שלה 1625
סימן שלו 1627
סימן שלז 1629
סימן שלח 1630
סימן שלט 1630
סימן שמ 1631
סימן שמא 1638
סימן שמב 1641
סימן שמג 1643
סימן שמד 1643
סימן שמה 1647
סימן שמו 1648
סימן שמז 1648

סימן שמח 1648
סימן שמט 1649
סימן שנא 1650
סימן שנב 1650
סימן שנג 1651
סימן שנד 1652
סימן שנה 1653
סימן שנו 1653
סימן שנז 1653
סימן שנח 1654
סימן שנט 1654
סימן שס 1654
סימן שסא 1655
סימן שסב 1656
סימן שסג 1658
סימן שסד 1659
סימן שסו 1661
סימן שסז 1662
סימן שסח 1662
סימן שסט 1663
סימן שע 1663
סימן שעא 1664
סימן שעב 1665
סימן שעג 1666
סימן שעד 1669
סימן שעה 1671
סימן שעו 1675
סימן שעז 1678
סימן שעח 1678
סימן שעט 1680
סימן שפ 1681
סימן שפא 1683
סימן שפב 1684
סימן שפג 1685
סימן שפד 1686
סימן שפה 1687
סימן שפו 1688
סימן שפז 1688
סימן שפח 1690
סימן שפט 1690
סימן שצ 1692
סימן שצא 1694
סימן שצב 1695
סימן שצג 1697
סימן שצד 1698
סימן שצה 1699
סימן שצו 1699
סימן שצז 1700
סימן שצח 1700
סימן שצט 1701
סימן ת 1704
סימן תא 1705
סימן תב 1707
סימן תג 1709
אבן העזר 1711
סימן א 1711
סימן ב 1715
סימן ג 1719
סימן ד 1722
סימן ה 1730
סימן ו 1734
סימן ז 1740
סימן ח 1746
סימן ט 1746

סימן י 1747
סימן יא 1748
סימן יב 1749
סימן יג 1750
סימן יד 1754
סימן טו 1755
סימן טז 1761
סימן יז 1762
סימן יח 1778
סימן יט 1778
סימן כ 1778
סימן כא 1780
סימן כב 1781
סימן כג 1786
סימן כד 1787
סימן כה 1787
סימן כו 1792
סימן כז 1795
סימן כח 1798
סימן כט 1807
סימן ל 1811
סימן לא 1813
סימן לב 1817
סימן לג 1818
סימן לד 1818
סימן לה 1820
סימן לו 1824
סימן לז 1827
סימן לח 1832
סימן לט 1843
סימן מ 1847
סימן מא 1850
סימן מב 1850
סימן מג 1851
סימן מד 1854
סימן מה 1858
סימן מו 1860
סימן מז 1863
סימן מח 1865
סימן מט 1866
סימן נ 1867
סימן נא 1871
סימן נב 1872
סימן נג 1873
סימן נד 1875
סימן נה 1875
סימן נו 1877
סימן נז 1879
סימן נח 1880
סימן נט 1880
סימן ס 1881
סימן סא 1883
סימן סב 1885
סימן סג 1890
סימן סד 1891
סימן סה 1893
סימן סו 1895
סימן סז 1900
סימן סח 1902
סימן סט 1907
סימן ע 1909
סימן עא 1914
סימן עב 1915
סימן עג 1918

סימן עד 1920
סימן עה 1923
סימן עו 1926
סימן עז 1930
סימן עח 1935
סימן עט 1937
סימן פ 1938
סימן פא 1943
סימן פב 1943
סימן פג 1945
סימן פד 1946
סימן פה 1947
סימן פו 1956
סימן פז 1958
סימן פח 1959
סימן פט 1961
סימן צ 1961
סימן צא 1973
סימן צב 1975
סימן צג 1977
סימן צד 1987
סימן צה 1989
סימן צו 1991
סימן צז 1999
סימן צח 1999
סימן צט 2004
סימן ק 2004
סימן קא 2013
סימן קב 2014
סימן קג 2017
סימן קד 2021
סימן קה 2023
סימן קו 2025
סימן קז 2026
סימן קח 2029
סימן קט 2029
סימן קי 2029
סימן קיא 2030
סימן קיב 2034
סימן קיג 2039
סימן קיד 2043
סימן קטו 2045
סימן קטז 2049
סימן קיז 2052
סימן קיח 2053
סימן קיט 2065
סימן קכ 2068
סימן קכא 2072
סימן קכב 2075
סימן קכג 2075
סימן קכד 2076
סימן קכה 2079
סימן קכו 2081
סימן קכז 2085
סימן קכח 2088
סימן קכט 2089
סימן קל 2090
סימן קלא 2098
סימן קלב 2100
סימן קלג 2103
סימן קלד 2104
סימן קלה 2106
סימן קלז 2108
סימן קלח 2110

סימן קלט 2111
סימן קמ 2116
סימן קמא 2118
סימן קמב 2139
סימן קמג 2146
סימן קמד 2153
סימן קמה 2156
סימן קמו 2158
סימן קמז 2159
סימן קמח 2162
סימן קמט 2165
סימן קנ 2165
סימן קנא 2166
סימן קנב 2166
סימן קנג 2170
סימן קנד 2171
סימן קנה 2177
סימן קנו 2184
סימן קנז 2188
סימן קנח 2189
סימן קנט 2191
סימן קס 2193
סימן קסא 2195
סימן קסב 2196
סימן קסג 2198
סימן קסד 2199
סימן קסה 2201
סימן קסו 2204
סימן קסז 2206
סימן קסח 2208
סימן קסט 2210
סימן קע 2222
סימן קעא 2228
סימן קעב 2232
סימן קעג 2235
סימן קעד 2239
סימן קעה 2240
סימן קעו 2243
סימן קעז 2244
סימן קעח 2251
חושן משפט 2256
סימן א 2256
סימן ב 2265
סימן ג 2267
סימן ד 2273
סימן ה 2274
סימן ו 2277
סימן ז 2278
סימן ח 2286
סימן ט 2290
סימן י 2294
סימן יא 2295
סימן יב 2297
סימן יג 2299
סימן יד 2303
סימן טו 2307
סימן טז 2310
סימן יז 2311
סימן יח 2316
סימן יט 2317
סימן כ 2319
סימן כא 2322
סימן כב 2322
סימן לה 2325

סימן לו 2327
סימן לז 2330
סימן לח 2340
סימן לט 2346
סימן מ 2358
סימן מא 2361
סימן מב 2368
סימן מג 2374
סימן מד 2380
סימן מה 2383
סימן מו 2391
סימן מז 2412
סימן מח 2413
סימן מט 2413
סימן נ 2418
סימן נא 2418
סימן נב 2423
סימן נג 2423
סימן נד 2425
סימן נה 2427
סימן נו 2428
סימן נז 2433
סימן נח 2434
סימן נט 2436
סימן ס 2437
סימן סא 2440
סימן סב 2446
סימן סג 2448
סימן סד 2449
סימן סה 2450
סימן סו 2465
סימן סז 2483
סימן סח 2493
סימן סט 2499
סימן ע 2504
סימן עא 2509
סימן עב 2520
סימן עג 2540
סימן עד 2549
סימן עה 2552
סימן עו 2559
סימן עז 2561
סימן עח 2565
סימן עט 2566
סימן פ 2572
סימן פא 2573
סימן פב 2580
סימן פג 2589
סימן פד 2590
סימן פה 2592
סימן פו 2598
סימן פז 2601
סימן פח 2612
סימן פט 2625
סימן צ 2630
סימן צא 2641
סימן צב 2646
סימן צג 2652
סימן צד 2662
סימן צה 2664
סימן צו 2671
סימן צז 2675
סימן צח 2689
סימן צט 2693

סימן ק 2699
סימן קז 2700
סימן קח 2708
סימן קט 2720
סימן קי 2724
סימן קיא 2729
סימן קיב 2735
סימן קיג 2737
סימן קיד 2739
סימן קטו 2744
סימן קטז 2747
סימן קיז 2748
סימן קיח 2751
סימן קיט 2753
סימן קכ 2759
סימן קכא 2760
סימן קכב 2766
סימן קכג 2774
סימן קכד 2779
סימן קכה 2781
סימן קכו 2785
סימן קכז 2795
סימן קכח 2796
סימן קכט 2798
סימן קלא 2806
סימן קלב 2812
סימן קלג 2814
סימן קלד 2818
סימן קלה 2823
סימן קלו 2824
סימן קלז 2825
סימן קלח 2827
סימן קלט 2830
סימן קמ 2833
סימן קמא 2840
סימן קמב 2847
סימן קמג 2848
סימן קמד 2849
סימן קמה 2851
סימן קמו 2854
סימן קמז 2871
סימן קמח 2873
סימן קמט 2874
סימן קנ 2889
סימן קנא 2893
סימן קנב 2896
סימן קנג 2897
סימן קנד 2904
סימן קנה 2921
סימן קנו 2943
סימן קנז 2948
סימן קנח 2958
סימן קנט 2962
סימן קס 2964
סימן קסא 2965
סימן קסב 2967
סימן קסג 2970
סימן קסד 2974
סימן קסה 2978
סימן קסו 2978
סימן קסז 2978
סימן קסח 2979
סימן קסט 2980
סימן קע 2981

סימן קעא 2983
סימן קעב 2996
סימן קעג 3001
סימן קעד 3005
סימן קעה 3011
סימן קעו 3032
סימן קעז 3049
סימן קעח 3050
סימן קעט 3051
סימן קפ 3051
סימן קפא 3052
סימן קפב 3052
סימן קפג 3056
סימן קפה 3060
סימן קפט 3060
סימן קצ 3061
סימן קצא 3067
סימן קצב 3068
סימן קצג 3072
סימן קצד 3073
סימן קצה 3076
סימן קצו 3079
סימן קצז 3080
סימן קצח 3084
סימן קצט 3088
סימן ר 3090
סימן רא 3096
סימן רב 3097
סימן רג 3100
סימן רד 3104
סימן רה 3106
סימן רו 3113
סימן רז 3114
סימן רח 3133
סימן רט 3134
סימן רי 3138
סימן ריא 3140
סימן ריב 3141
סימן ריג 3144
סימן ריד 3146
סימן רטו 3156
סימן רטז 3159
סימן ריז 3169
סימן ריח 3172
סימן ריט 3184
סימן רכ 3186
סימן רכא 3193
סימן רכב 3193
סימן רכג 3197
סימן רכד 3200
סימן רכה 3201
סימן רכו 3203
סימן רכז 3207
סימן רכח 3222
סימן רכט 3227
סימן רל 3228
סימן רלא 3231
סימן רלב 3239
סימן רלג 3248
סימן רלד 3249
סימן רלה 3250
סימן רלו 3259
סימן רלז 3262
סימן רלח 3262

סימן רלט 3265
סימן רמ 3266
סימן רמא 3268
סימן רמב 3275
סימן רמג 3279
סימן רמד 3287
סימן רמה 3288
סימן רמו 3292
סימן רמז 3296
סימן רמח 3299
סימן רמט 3307
סימן רנ 3308
סימן רנא 3329
סימן רנב 3330
סימן רנג 3331
סימן רנד 3350
סימן רנה 3350
סימן רנו 3355
סימן רנז 3357
סימן רנח 3358
סימן רנט 3359
סימן רס 3367
סימן רסא 3374
סימן רסב 3375
סימן רסג 3384
סימן רסד 3384
סימן רסה 3387
סימן רסו 3389
סימן רסז 3391
סימן רסח 3398
סימן רסט 3401
סימן רע 3403
סימן רעא 3405
סימן רעב 3405
סימן רעג 3411
סימן רעד 3413
סימן רעה 3417
סימן רעו 3423
סימן רעז 3424
סימן רעח 3429
סימן רעט 3434
סימן רפ 3438
סימן רפא 3443
סימן רפב 3449
סימן רפג 3451
סימן רפד 3453
סימן רפה 3454
סימן רפו 3459
סימן רפז 3461
סימן רפח 3463
סימן רפט 3464
סימן רצ 3465
סימן רצא 3475
סימן רצב 3485
סימן רצג 3491
סימן רצד 3492
סימן רצה 3494
סימן רצו 3498
סימן רצז 3500
סימן רצח 3502
סימן רצט 3505
סימן ש 3505
סימן שא 3506
סימן שב 3509

סימן שג 3509
סימן שד 3513
סימן שה 3515
סימן שו 3518
סימן שז 3521
סימן שח 3523
סימן שט 3526
סימן שי 3528
סימן שיא 3531
סימן שיב 3533
סימן שיג 3542
סימן שיד 3543
סימן שטו 3544
סימן שטז 3545
סימן שיז 3547
סימן שיח 3549
סימן שיט 3549
סימן שכ 3550
סימן שכא 3552
סימן שכב 3555
סימן שכג 3555
סימן שכד 3556
סימן שכה 3556
סימן שכו 3557
סימן שכז 3557
סימן שכח 3558
סימן שכט 3558
סימן של 3559
סימן שלא 3560
סימן שלב 3561
סימן שלג 3563
סימן שלד 3567
סימן שלה 3569
סימן שלו 3570
סימן שלז 3572
סימן שלח 3579
סימן שלט 3581
סימן שם 3583
סימן שמא 3586
סימן שמב 3589
סימן שמג 3590
סימן שמד 3590
סימן שמה 3591
סימן שמו 3591
סימן שמז 3597
סימן שמח 3597
סימן שמט 3600
סימן שנ 3602
סימן שנא 3606
סימן שנב 3607
סימן שנג 3609
סימן שנד 3610
סימן שנה 3614
סימן שנו 3615
סימן שנז 3618
סימן שנח 3620
סימן שנט 3621
סימן שס 3623
סימן שסא 3625
סימן שסב 3626
סימן שסג 3628
סימן שסד 3632
סימן שסה 3634
סימן שסו 3635

סימן שסז 3636
סימן שסח 3640
סימן שסט 3642
סימן שע 3645
סימן שעא 3647
סימן שעב 3648
סימן שעג 3648
סימן שעד 3649
סימן שעה 3650
סימן שעו 3653
סימן שעז 3653
סימן שעח 3654
סימן שעט 3657
סימן שפא 3657
סימן שפב 3658
סימן שפג 3659
סימן שפד 3659
סימן שפה 3660
סימן שפו 3660
סימן שפז 3662
סימן שפח 3662
סימן שפט 3664
סימן שצ 3670
סימן שצא 3674
סימן שצב 3678
סימן שצג 3679
סימן שצד 3680
סימן שצה 3682
סימן שצו 3682
סימן שצז 3686
סימן שצח 3687
סימן שצט 3689
סימן ת 3690
סימן תא 3691
סימן תב 3692
סימן תג 3693
סימן תד 3694
סימן תה 3695
סימן תו 3696
סימן תז 3697
סימן תח 3698
סימן תט 3698
סימן תי 3699
סימן תיא 3708
סימן תיב 3709
סימן תיג 3710
סימן תטז 3712
סימן תיח 3713
סימן תיט 3716
סימן תכ 3717
סימן תכא 3728
סימן תכב 3733
סימן תכג 3734
סימן תכד 3736
סימן תכה 3741

אורח חיים

סימן א

סעיף קטן א

פרט ד' דברים כו'. פי' דלפי פשוטו משמע דר"י ב"ת חדא קאמר ועצה טובה מייעץ לאדם לפי שפעמים כשאדם עושה מצוה באים המלעיגים ומלעיגים ומתלוצצים בו. לכך מייעץ לו שמיד בתחילת פגישתו בהם יעצים עיניו במהירה ובקלות כנשר ואל יראה בלעגתם ומפני שא"א שיעמוד בעצימת עינים כל היום אמר מיד אח"כ רץ מהר מהם כצבי. וכדרך שאמר דוד אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ומפני שזה כבר ראה בתחלת פגישתם בו הלעיגו עליו קודם שהעצים עיניו ומכח זה אף שירוץ מהם יצרו מתגרה בו לסור למשמעתם אמר זה יהיה גבור כארי להתגבר על יצרו ואל ימנע מלעשות המצוה. לכן השמיענו רבינו דר"י ב"ת לאו חדא מילתא קאמר אלא ד' אזהרות וכמ"ש ואזיל דודאי ד' דברים קאמר דאם כפי' ראשון הרי עיקר הגבורה הוא שלא ישגיח בהלעגת הליצים ולא שייך לומר על זה גבור לעשות רצון אביך כו' אלא הול"ל סתם וגבור כארי. וממילא היה נשמע שיתגבר על יצרו ואל ישגיח בלעגתם ויעשה רצון הבורא וזהו שסיים רבינו וכתב בעבודת הבורא יתברך ר"ל ד' דברים אמר ר' יהודה שכל אחד ואחד הוא ענין בפני עצמו בעבודת ה'. ואפשר נמי דמ"ש רבינו בעבודת הבורא כו' ענין בפני עצמו בעבודת ה' הוא וקמ"ל דל"ת שהני ד' דברים שאמר ר"י הוא בעזיבת החטא לא בקיים המצוה. דעזיבת החטא מקרי ג"כ עשיית רצון אביך וכו' לכן אמר בעבודת הבורא ר"ל שלשון לעשות משמע ודאי עשיית המצוה לא שב ואל תעשה. והתחיל בעז כנמר לפי שלפי' ראשון שכתבתי אתי ודאי שפיר שהתחיל בעז כנמר שהרי ר"י לא הזהיר אלא אזהרה זו בלבד שיהיה עז כנמר נגד המלעיגים. ואינך ג' דקאמר עצה הם וכמ"ש. אבל לפי' רבינו דד' דברים הן הייתי אומר דאין טעם בקדימת עז כנמר קמ"ל רבינו שגם לפירושו יש טעם טוב שהקדים עז כנמר:

סעיף קטן ב

לפי שהוא כלל גדול. פי' לפי שעז כנמר הוא אזהרה כללית בעבודת ה' שייכא על כלל האדם שיזהר ואל ישגיח במלעיגים. ואינך ג' אזהרות פרטיים לאברים מיוחדים שבאדם הם ולכך הקדים עז כנמר:

סעיף קטן ג

ואל תמנע מלעשות כו'. פו' עיקר האזהרה היא על עשיית המצוה לא על מניעת החטא:

סעיף קטן ד

וכן אמר רבי יוחנן בן זכאי משום דק"ל היאך אפשר שיתבייש מבני אדם ולא יתבייש מהש"י המצווה על עשיית המצוה שהוצרך ר"י ב"ת להזהיר על זה לכן אמר אל תתמה שהרי ריב"ז אמר לתלמידיו כו' כדאיתא בפרק תפילת השחר. וכיון שמצינו שפעמים ירא יותר לעשות העבירה ממורא בשר ודם מאשר ירא מה' ית' משם יש ללמוד ג"כ לענין עשיית המצוה שלפעמים אדם מניח מלעשות המצוה מפני המלעיגים:

סעיף קטן ה

וכן הוא אומר לענין בושה. ז"ל מורי ב' עניינים הם הלעגה והבושה. הלעגה הוא שמלעיגין עליו אף שהוא אינו מתבייש. והבושה הוא מה שאדם מתבייש לעשות מצוה בפני אנשים חשובים אף שאינם מלעיגים עליו ודו"ק עכ"ל. ולפי זה נ"ל לפרש דמ"ש רבינו וכן הוא לענין הבושה מילתא באפי נפשיה הוא. וה"ק וכן הזהיר רבי יהודה בן תימא גם בענין הבושה כמו שהזהיר לענין ההלעגה והכל נשמע מלשון עז כנמר ור"ל שיהיה עז ואל ימנע מלעשות המצוה הן מחמת הלעגה הן מחמת הבושת וזהו שסיים רבינו וכתב ועל כן הזהיר שתעיז כנגד המלעיגים ולא תבוש וק"ל. ומפני שאין ראיה מדברי ר' יוחנן אלא לענין שמונע עשיית המצוה מפני הלעגת בשר ודם. דומיא דאמר ר' יוחנן שירא יותר מבשר ודם מה' ב"ה. אבל לענין הבושת שהוא דבר טבעיי באדם אין ראייה מר"י לכן מביא ראייה מדוד שאמר ואדרבה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש ומטעם זה לא הביא ג"כ לענין הלעגה ראייה מדוד וק"ל. ולפי שק"ל דאין ראייה מזה דע"כ אין פי' הפסוק כפשוטו. דדוד מלך ישראל היה וממי היה לו להתבייש אלא ודאי ה"פ ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא בושתי מלדבר נגד גדולים לחוש שמא לא אכוון האמת וקושט הדברים. וא"כ אין ראייה על עשיית המצות. לכך כתב דניחא לן לפרש כפשוטו ומלכים ממש קאמר. וקאמר שאף שהיה נרדף מפני שאול. ולא היה לו די שהיה נרדף משאול אלא שאחר כן היה ג"כ נע ונד ובורח בין העו"ג אפ"ה היה מחזיק בתורתו ר"ל היה מחזיק במצות תורת ה' ולפי שקשה לרבינו היכן נזכר בפסוק שקיים דוד מצות הלא לא נזכר אלא ואדברה על זה סיים וכתב ולומד ר"ל שהרי למד והלמוד הוא עשיית המצוה. וזה עשה דוד ולא בוש אף כי היו מלעיגים עליו ע"כ דיבר רבינו בפי' אזהרה ראשונה שאמר ר"י:

סעיף קטן ו

ואמר קל כנשר כנגד ראות העין. היא אזהרה שנייה שאמר ר"י והוא לומר שתעצים עיניך מראות ברע ר"ל שתפריש עצמך מן המקומות שתבא בהם לידי ראיית רעה. והוא זריזות ומעשה יתירה ולא מניעת חטא לבד א"נ כפשוטו וגם זה מחשב מעשה לעבודת הבורא

שבזה המעשה שמעצים עיניו עובד השי"ת וק"ל. ומפני שהוקשה לרבינו למה הזהיר ר"י על העצימת העינים אדרבה יותר טוב שיראה האדם בכל ואפ"ה יתגבר על יצרו ולא ילך אחר ראיית עיניו שהוא ודאי מעשה גדול לזה אמר כי היא תחלת העבירה. ר"ל אם יראה ברעה שוב אי אפשר לכבוש יצרו כי העינים הם תחלת ועיקר הגרם בכל עבירה. כי מן ראייה בא החמדה ללב. ומן הלב הרגלים מריצים לעשות המעשה. לכן שפיר הזהיר ר"י שלא יראה ברע כלל. ולפי שהוקשה לרבינו אם פי' של קל כנשר הוא שלא יראה ברע. א"כ למה הוצרך ר"י להזהיר על להיות גבור כארי הלא אזהרת הלב על החמדה אינה כ"א אחר שראה בעיניו בשלמא מה שאמר ורץ כצבי א"ש דבא לומר דאע"פ שמנעת עיניך מראות ברע מ"מ צריך שתהא רץ למצוה לעשות בזריזות ולא בעצלתיים וכמ"ש אח"כ רבינו אבל גבור כארי שמשמעותו שהיא אזהרה שלא יחמוד ל"ל. לזה אמר:

סעיף קטן ז

ואמר גבור כארי כנגד הלב כו' שתחוק לבך כו'. פי' שהיא אזהרה שלישית שלא די שלא תאמין ותשגיח בהלעגת הליצים גם תעצים עיניך מראות ברע עדיין צריך אתה להחזיק לבך לעבודת ה' ולעשות המצוה בכל לבבך שחילוק גדול יש בין עושי מצוה בכוונה גדולה לעושי מצוה דרך אנשים מלומדה:

סעיף קטן ח

שרגליך לטוב ירוצו. פי' זו אזהרה רביעית שירוץ לעשות מצוה כמ"ש לקמן בסימן י' וא"כ עולין דברי ריב"ת יפה דבר על אופניו דהוצרך להקדים רץ כצבי לגבור כארי דהא מתחלה צריך לזרז נפשו לרוץ לדבר מצוה ואחר כך יתגבר כארי לעשות המצוה בכללה במקום שרץ שם. ומה שהפך רבינו לפרש גבור כארי קודם רץ כצבי כבר כתבתי מפני שגבור כארי הוקשה לו:

סעיף קטן ט

וכן דוד המלך עליו השלום היה מתפלל על שלשתן. בזה בא ליתן טעם של"ת מנ"ל לפרש דברי ר"י שמזהיר על העינים ועל הרגלים ועל הלב. דלמא כוונה אחרת לדברי ר"י. או למה הזהיר ר"י יותר אלו אזהרות מעל דברים אחרים. לזה אמר וכן מצינו שדוד המלך ע"ה התפלל על אלו הג'. אלא ששינה הסדר פי' סידרו של ריב"ת שינה. שר"י התחיל בעינים וסיים בלב ודוד התחיל ברגלים וסיים בעינים והטעם לפי שדוד שהיה מתפלל על אלו הג' ראה להתפלל דרך פחותים ולא מלאו לבו לבקש בתחלה הגדולה שבבקשות דהיינו שלא יראה כלל ברע. אלא התחיל לבקש הפחות דהיינו שידריך רגליו בדרך טוב. ואחר כך ביקש אם הדרכת רגלי בדרך טוב. ג"כ הצל לבי מהחמדה שלא יחמוד על הרע שראו עיניו כבר ואח"כ ביקש שלא יראו עיניו כלל ברע. ובזה מיושב

מה שהאריך רבינו בנתינת טעם לשונות לשון הקרא שאמר כאן הט לבי וכאן העבר עיני דאין כוונת רבינו כאן לפרש הפסוק אלא שהוא נתינת טעם אל השינוי ששינה דוד. ועוד יש ליתן טעם אל השינוי ששינה דוד. לפי שידוע שאין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. וכל שגדול מחבירו יצרו גדול ממנו. לכן ביקש דוד המלך ע"ה את ה' שיעזרהו מאויבו שבצלעו וע"ד שאמרו על מ"ש רק רע כל היום וה' לא יעזבנו בידו לולי הקב"ה עוזרו וכו'. ולכן התפלל על הרגלים קודם ואמר רבש"ע עזרני מיצרי שלא אלך ברגלי לקיים ולעשות את הרעה אשר ראיתי וחמדתי כבר. כי ע"ז יתפלל כל חסיד תחלת בקשתו שלא ינוצח מיצרו לעשות העבירה שנתגרה עליה ואחר כך ביקש אם תעזרני שלא אעשה המעשה הרע עזרני ג"כ שתסיר החמדה שהיא תקועה כבר בלבי ואחר כך התפלל על העתיד שאחר שיהיה נקי ממה שחמד וראה כבר. ביקש שיצילנו בעתיד מראות ברע. אבל ר"י בן תימא שבא להזהיר לכן התחיל מן הקודם אל המאוחר ואמר שאל יראה ברע. ולא די שאל יראה ברע אלא ירוץ ברגליו לטוב ולא די שירוץ לטוב אלא יחזיק לבו מאוד לעבודת ה' כנ"ל המשך הדברים בלשון רבינו ובדרישה כתבתי בקיצור דעת ב"י בדברי רבינו ומה שהוקשה לפירושו ניחא טפי לפירושי:

סעיף קטן י

שתהא אתה מעורר השחר פי' כיון שזמן התפילה וקריאת שמע היא משעת עמוד השחר ונץ החמה א"כ ע"כ מוכרח אתה שתעמוד קודם עלות השחר וזהו שהזכיר ג"כ דוד בפסוק אעירה שחר. אע"פ שהוא בחצות לילה היה קם. אלא כמ"ש שלפי שקודם עלות השחר הוא צריך שיעמוד ויכין עצמו לעבודת בוראו ואז יצרו מתגבר עליו לישן יותר מבכל הלילה כדי לבטלו מעבודת יוצרו:

סעיף קטן יא

עורה כבודי עורה הנבל וכנור וכו' נראה דה"ק עורה נשמתי וכבודי מן השינה וההתעוררות תהיה ע"י הכנור לזה אמר עורה הנבל וכנור. וכוונת התעוררות היא כדי שאעירה השחר וק"ל:

סעיף קטן יב

וטוב למי שמקדים כו' ולסוף הלילה. בריש ברכות אהא דאמרינן ג' משמרות הוי הלילה ועל כל משמר ומשמר הקב"ה יושב ושואג ואומר אוי שהחרבתי כו'. ומסקינן שם דשיעורים אלו הם בסוף המשמורות וכתב הרא"ש וראוי לכל ירא שמים שיהא מיצר ודואג בריותו שעה ולשפוך תחנונים על חורבן בית המקדש. כמו שנאמר קומי רני בלילה לראש אשמורות ע"כ. ר"ל אותו פסוק ג"כ נאמר באיכה על חורבן הבית לכן אמר שהתפילה שמתפלל על חורבן הבית קרובה להתקבל. ולשון קומי משמע אחר שכבר

שכב וישן יקום ויתפלל ומ"ש לראש אשמורות ל"ד כי ראש וסוף ענין אחד הוא שניהן ראש וקצה נקראו וק"ל:

סעיף קטן יג
וטוב לומר פ' העקידה כו' כדי לזכור זכות לפני השי"ת וגם להכניע יצרו לעבודת השי"ת כמו שמסר יצחק נפשו:

סעיף קטן יד
ופ' המן ז"ל מורי בירושלמי דברכות איתא כל האומר פ' המן בכל יום מובטח לו שלא יתמעטו מזונותיו כו' ומפרש עד עשירית האיפה עכ"ל וכתב ב"י כדי שיאמין שכל מזונותיו באין לו בהשגחה:

סעיף קטן טו
ועשרת הדברות שע"י כן יזכור מעמד הר סיני בכל יום ותחזק אמונתו בזה ועיין בדרישה:

סעיף קטן טז
ופ' הקרבנות בפרק בתרא דתענית אמר אברהם לפני הקב"ה שמא יחטאו ישראל לפניך ותעשה להם כאנשי דור המבול א"ל לאו א"ל במה אדע כי אירשנה א"ל קחה לי עגלה משולשת א"ל רבש"ע תינח בזמן שבית המקדש קיים בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהן א"ל כבר תקנתי להם סדר הקרבנות שכל זמן שקורין בהן מעלה אני עליהן כאילו מקריבין קרבן ואני מוחל להם כל עונותיהם ודרשו נמי במנחות מדכתיב זאת תורת החטאת זאת תורת האשם כל העוסק בהן כאילו הקריבן ב"י וכתב רש"י מדכתיב וזאת דהל"ל ותורת האשם ותורת החטאת מאי וזאת אלא ה"פ הקריאה הזאת היא ג"כ תורת חטאת ותורת האשם שהם במקום הקרבת קרבן. וכעין זה לקמן סימן נ':

סעיף קטן יז
וכן יאמר בפרשת המנחה כו' והאשם ר"ל אשם תלוי הבא בנדבה וכן הוא בי"ד סי' ה' וז"ל ב"י אף על פי שגם אשם אינו בא בנדבה מכל מקים כיון דתנן בפ"ו דכריתות ר"א אומר מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום כבא בנדבה דמי. ואף על פי שרבנן פליגי עליה דר"א כיון דבבא בן בוטא היה עביד בה עובדא כמוזכר שם ש"ד ואשם ודאי אפשר דבכלל חטאת הוא וכיון שכבר כתב רבינו ועל חטאת לא יאמר כן ה"ה לאשם. (כ"כ מורי) ומהרי"א תירץ (כלומר שאפילו אליבא דרבנן דר"א הנ"ל כתב רבינו שפיר שאחר אשם יאמר.) שהאשם הוא כמו בא בנדבה לפי שאמרו בנדרים החסידים נודרין עצמן לנזיר כדי להביא קרבן א"כ נראה שיש לו לבא כמו נדבה עכ"ל וכן תירץ מהר"י בן חביב ואעפ"י שפ' האשם הכתובה אצל פ' חטאת ועולה ושלמים לאו אשם נזיר הוא

משמע להו ז"ל דשם אשם חד הוא ואפשר דמה"ט בכל אשם יכול לאומרו וראשון עיקר עכ"ל ב"י:

סעיף קטן יח

ואחר פרשת החטאת לא יאמר כן ז"ל ב"י ומ"מ כתב רבינו שקורא פ' חטאת משום דקריאת פ' חטאת מכפרת קצת אם חטא חטא שחייבים עליה חטאת אפילו אם אינו יודע שחטא יקרא מספק ואם חטא תכפר לו ואם לא חטא יהיה לו מיהא שכר כקורא בתורה עכ"ל. וז"ל מורי ואחר פ' חטאת לא יאמר כן פי' דוקא בנוסח שאר הקרבנות לא יאמר אבל יכול לומר רבש"ע אם אני חייב חטאת יהי רצון מלפניך שיהא כאלו הקרבתי חטאת בזמנה ודו"ק ע"כ. וכן בפ' האשם. ולפי זה אין אנו צריכין לדוחקא דב"י ועיין עוד בדרישה מזה:

סעיף קטן יט

היה זהיר וזריז כו' זריז עדיף מזהיר כי זהיר הוא בשעת המעשה וזריז שלא יבא לידי מעשה וכמ"ש חז"ל זהירות מביא לידי זריזות (רש"י פ' כל הבשר):

סימן ב

סעיף קטן א

כמו שהיה מתפאר ר' יוסי כו' פ' כל כתבי (שבת ד' קי"ח) וז"ל רש"י שם כשפושט חלוקו כמו שהוא לובש דרך ראשו מכסה עצמו תחילה משום צניעות בסדינו מתחת ויושב במטתו עכ"ל דקדק לכתוב דרך ראשו כלומר לאפוקי שלא היה פושטו למטה דרך רגליו שאז היה מוכרח להיות גופו מגולה למעלה שכל עוד שמשמיט החליק למטה נתגלה גופו למעלה אלא היה פושטו דרך ראשו ואז כל עוד שנשמט החלוק למעלה למעלה הוא מכוסה תכף בסדינו. ולפי זה מ"ש ר"י לא ראו שפת חלוקי כלומר מקום אימרי חלוקי דהיינו הבשר שכנגד שפת חלוקו. אך לפי זה קשה למה העמיק ר"י לדבר בל' חידה ולא אמר פשוט מעולם לא ראו קורות ביתי בשרי. ואפשר לפרש דה"ה אפילו כשהיה לבוש דרך ראשו לא היה מהפכו מצד פנים לצד חוץ כמו שהוא דרך כשאדם אוחז בשולי חלוק ומהפכו כלפי ראשו שאם היה עושה כן בהכרח היה מגלה קצת מגופו אלא היה פושטו כדרך שלבשו שצד התפירה לצד פנים שאז היה יכול לפושטו בעניין שלא יראה גופו כלל. ולפי זה ר"י תרתי בא לאשמעינן חדא שמעולם לא ראו קורות ביתו חלוקו ממש כלומר הצד הפנימי של חלוקו הסמוך לבשר שבו נראית התפירה וקמ"ל בזה שהיה מדקדק בחלוקו ללבשו כדרכו ולהכי פושטו ג"כ כדרכו כדי שלא ילבשנו אחר כך מהופך ושנית קמ"ל שעשה כן משום צניעות כדי שיהיה מכוסה. דאי אפושטו כדרכו לחוד בא לאשמעינן הל"ל מעולם לא הפכתי חלוקי. ועוד מה לו לתלות בקורות

הבית אלא אצניעות קאי ולהכי נקט קורות בית ע"ד כי אבן מקיר תזעק וכפיס מעץ יעננה וכדרז"ל פ' כל כתבי ואע"פ שר' יוסי לא איירי אלא בעת שפושט חלוקו יליף מיניה רבינו לעת שלבשו דכיון דמשום צניעות מ"ש כנ"ל לפרש וכן משמעות דברי ב"י:

סעיף קטן ב

אל יאמר כו'. מי יודעני כו' כי כו' פי' לא יאמר מי יודעני כי הקדוש ברוך הוא מלא כל העולם ויודע בו ולא יאמר מי יראני בלילה כי לפניו חשיכה כאורה:

סעיף קטן ג

אמר רבי יוחנן איזהו תלמיד חכם פי' איזהו תלמיד חכם שמחזירין לו אבידה בטביעת עין כל שהוא כו' שהוא מדקדק בחלוקו שהיה לבוש כבר מהופך ופושטו ולובשו כדרכו שכיון שמדקדק כל כך ודאי מכירו בטביעת עין שהרי כמה פעמים מדקדק בו וחלוקו ל"ד וה"ה שאר בגדיו אלא רבותא הוא שאפילו חלוקו שהוא בגד התחתון אפ"ה כשלבשו מהופך הוא טורח לפשוט כל בגדיו ולובשו כדרכו וטעם ת"ח לפי שכל ת"ח צריך להיות חשוב והגון לכבוד תורתו ואם לא עשה כן ח"מ שנאמר ולמשנאי אהבו מות אל תקרי למשנאי אלא משניאי כלומר אותן שמואסין את עצמן בעיני הבריות ומכח זה ממאסין התורה וכשלובש הבגד מהופך ג"כ מלעיגים עליו ומביא רבינו ראייה מר"י שכיון שת"ח פושט אפילו כל בגדיו אם לבשו מהופך נראה דלכל הפחות בתחילה יזהר כל אדם ללובשו כדרכו. ולא הזכיר רבינו שמחזירין לו אבידה כי אין כאן מקומו כ"א לקמן בח"מ סימן רס"ב אבל גם שם השמיטו וע"ש:

סעיף קטן ד

דאמר רבי יוחנן כו' ותניא בברייתא כו' הלכך לצאת ידי שניהם נועל וכו' משום דלגבי בהן יד ובהן רגל מצינו דימין חשיב טפי משמאל הלכך נועל של ימין תחלה אבל קושר של שמאל תחלה דומיא דתפילין ועיקר המצוה וחשיבת השמאל היא הקשירה ואם הם מנעלים שאין בהן קשירה נועל של ימין תחלה ודע דכיון שהשמיענו רבינו דנועל של ימין תחלה משום שהיא חשובה משמע ממילא שחולצה באחרונה ג"כ מפני חשיבות שלא ילך בו יחף עד סמוך שישכב במטתו ועיין בדרישה:

סעיף קטן ה

שנאמר מלא כל הארץ פי' רש"י שהשכינה משתרבבת ויורדת למטה והזוקף כאלו דוחק רגלי שכינה:

סעיף קטן ו

ויכסה ראשו כו' זהו מדת חסידות וכמ"ש לקמן סומן צ"א כ"כ רמ"א. ומתוך ב"י משמע שצד איסור בדבר ועיין בד"מ מ"ש ג"כ מזה גם בש"ע כתב לאסור:

סעיף קטן ז
יפנה ויטול ידיו ויניח תפילין ויקרא ק"ש כו' הא דלא חשיב ויתעטף בציצית חדא לפי שמסתמא הוא מלובש בציצית קודם שנטל ידיו שהרי אסור לאדם לילך ד' אמות בלא ציצית ועוד שציצית אינן צריכין גוף נקי וכ"ש נטילה:

סימן ג

סעיף קטן א
ובכניסתו לבית הכסא יאמר כו' פירש"י אל המלאכים המלוים אותו כדכתיב כי מלאכיו יצוה לך לשמרך אומר כן. וכתב אבודרהם שלא יאמר זה אלא חסיד וירא שמים. ומכח זה נתבטל בזמן הזה (ב"י):

סעיף קטן ב
התכבדו מכובדים פי' אתם מלאכי עליון המכובדים התכבדו כלומר אל תגרעו בכבודכם לכנוס עמי לבית הכסא אף על פי שהשם צוה לכם ללווני אני מוחל לכם אך שמרוני מ"מ שלא יזיקו לי מזיקין השכיחים במקום טנופת וכפל לומר שמרוני לפי שביקש ג"כ שישמרו אותו אחר שיצא מב"ה שלא יפגעו שום פגע רע. והוצרך לבקש מהם זה קודם שנכנס לפי שאח"כ לא יהיו ידיו טהורות וכן עזרוני עזרוני הוא ג"כ ע"ד זה עזרוני בעשיית צרכי שלא אבא לידי היזק שיפתחו ויסתמו נקביי כראוי שודאי צריך עזר גדול לזה ועזרוני ג"כ ביציאתי מב"ה:

סעיף קטן ג
המתינו לי כו' אף על פי שאני אומר שאל תכנסו עמי לב"ה אף על פי כן המתינו עלי עד שאצא ואל יהיה עליכם לטרחא שכן דרכן של בני אדם ואין אנכי פושע בהליכתי וק"ל:

סעיף קטן ד
וימשמש בפי הטבעת ואח"כ ישב ל' הגמרא תמשמש ושב ואל תשב ותמשמש ולפי זה מ"ש רבינו וימשמש ר"ל אם רצה למשמש ימשמש ואח"כ ישב וכן הוא בהדיא בש"ע וענין המשמוש ר"ל שממשמש בצרור או בקיסם בפי הטבעת לפתוח נקביו והטעם שלא ישב קודם שממשמש משום כשפים. גמרא:

סעיף קטן ה
ויגלה מלפניו טפחיים ומלאחריו טפח ה"ג ב"י וכ"כ הרא"ש וכן הוא ברמזים וכן פירש"י בהדיא הטעם בשילהי מי שמתו בגדולים איירי ומתוך שדוחק עצמו לגדולים הוא בא לידי קטנים ובאחוריו בין איש ובין אשה בטפח סגי אבל לפניו גבי איש דאיכא קלוח בעי טפחיים אבל אשה לא כלום משום דנוטפין מי רגליה לצד אחור עכ"ל וכן מוכח

מסוגיית הגמרא כן אבל בשם מורי ראיתי כתוב שגירסא שלפנינו העתיק רבינו מספר היראה של רבי' יונה עכ"ל אבל אין טעם לדבר:

סעיף קטן ו
אבל לא ישב בין מזרח למערב יתבאר בדרישה גם שם יתבאר דין שינה והטלת מים בין מזרח ומערב ע"ש:

סעיף קטן ז
לראות את פירועו כו'. פי' שיראה פניו של מטה מגולה והוא דבר מיאוס אף שאין הצואה נראית:

סעיף קטן ח
ולא יאנוס לדחוק דילמא מישתמטי שיני כרכשי ויבא לידי סכנה:

סעיף קטן ט
ויקנח ביד שמאל ולא בימין מפני שמראה בה טעמי תורה פירש"י הנגינות טעמי המקרא נקרא בל"א טראפ"א. ועוד שהתורה ניתנה בימין דכתיב מימינו אש דת למו. ועוד מפני שנותנה לפה. ועוד מפני שקושר בה קשר של תפילין:

סעיף קטן י
ולא יקנח בחרס משום כשפים נראה דלאו משום כשפים לחוד אסור אלא אף משום סכנה כדלקמן בסימן שי"ב ומ"ש התם טעם דסכנה והכא טעמא דכשפים תירצתי שמה אבל ודאי משום חד טעמא לחוד לא אסרו וכן מוכח בסוף המוציא יין. וכן ראיתי כתוב בשם ר"נ ונראה דהא דקאמר עשבים יבשים וצרור שקנח בו חבירו שאסורים משום שיבא לידי תחתוניות לא מה"ט לחוד נגעו ביה אלא אף משום סכנת כשפים ולהכי כתב בחידושי אגודה ורמ"א ז"ל בד"מ ובש"ע דאין אנו חוששין בזמן הזה דכיון שבתי כסאות שלנו בבית ולא שכיחי כשפים כנ"ל. ומה שקשה ממ"ש כאן מצרור שקנח בו חבירו למ"ש לקמן סימן שי"ב כתבתי לקמן:

סעיף קטן יא
ולא ישתין מעומד כתב ב"י דוקא מעומד אבל מיושב מותר אפי' אינו מקום גבוה ולא עפר תחוח דבישיבה ליכא נצוצות וכן משמע מפירש"י:

סעיף קטן יב
לבל יאחוז באמה וישתין שכל האוחז באמה ומשתין כאילו מביא מבול לעולם השחתת זרע לבטלה:

סעיף קטן יג
ולמטה לצד הארץ ז"ל מהר"י אבוהב אמר זה לפי שלפעמים אינה כנגד הארץ והוא בעת שהאבר קשה שהוא כנגד הגוף וכתב ב"י ונכון הוא שאע"פ שהוא קשוי מותר לאחוז

מן העטרה ולמטה שהוא נקרא צד הארץ אע"פ שכשאוחז בה הוא מעטרה ולמעלה לא נקרא מטה ומעלה אלא כשאינו קשוי ע"כ:

סעיף קטן יד
ואף אם הוא נשוי כ"כ ג"כ בא"ה סימן כ"ג והוא מספר היראה של רבינו יונה שיש לאדם לקדש עצמו אפי' בדבר המותר לו אבל מדינא דגמרא מותר וכ"כ רי"ף ורא"ש וב"י אבל להתחכך בו אפי' בנשוי אסור ונראה לפי שמביא חמום וקשוי גדול ובקל יבא לידי ש"ז:

סעיף קטן טו
ולא ישהה צרכיו משום לא תשקצו:

סימן ד

סעיף קטן א
וירחץ בנקיון כפיו רחיצה ונטילה ממש קאמר ולשון דקרא נקט שהרי כתיב אח"כ וידקדק לערות כו' ויברך בא"י כו' מפני שידים עסקניות ודאי נגעו בבשר מטונף בלילה לכך הוצרך נטילה כשאפשר ולכך תקנו ברכה ענט"י שחרית ורשב"א כתב שהצריכו נטילה בשחרית משום שאדם נעשה כבריה חדשה וצריכים להודות לה' וצריכין טהרה לעבודה זו ככהן מן הכיור עיין בב"י. ומלת נטילה ע"ש הכלי הנקרא אנטל שהוא כלי מחזיק רביעית. והאגור כתב סימן ר' ע"ש שמגביה ידיו כמו וינטלם:

סעיף קטן ב
לפה ולחוטם משום שיד בלי נטילה מבאשת ריח הפה והחוטם ומסמא העין ומחרשת האוזן:

סעיף קטן ג
ואם אין לו מים יקנח ידיו בצרור ויועיל להתפלל אבל לא להעביר רוח רעה ועיין בדרישה כתבתי כלל בדיני נט"י בשחרית:

סימן ה

סעיף קטן א
ויכוין בברכותיו פירוש המלות. כתיב שויתי ה' לנגדי תמיד. עיין מ"ש הטור ע"ז בסימן צ"ח ורמ"א מ"ש ע"ז בריש סימן א' שייך בדרישה גם שייך לכאן מ"ש הטור בסוף סימן ס"א שידקדק בכל אות כו' שיפסיק ביניהן כמו ספרו בגוים כו' שלא בק"ש בלבד אמרו שצריך לדקדק אלא בכל מילי (כמ"ש הטור שם):

סימן ו

סעיף קטן א

ולא יאמר חללים חללים דלא שייך לומר לשון יצירה על החלל משום דמילת חלל ל' הריגה הוא:

סעיף קטן ב

א"א להתקיים כדאיתא במס' נדה ז"ל הב"י רבי' קיצר בכאן בדבר שהוא עיקרו של ענין בגמ' הכי איתא שאלמלא כן אינו יכול לחיות אפי' שעה אחת. ונראה לפרש שאם יסתם איזה מנקביו של האדם או יפתח איזהו מאיברים החלולים אי אפשר להתקיים אפי' שעה אחת כלומר שגבול יש לאדם שיכולין נקביו לסתום ולא ימות וכיון שעבר אותו גבול אי אפשר להתקיים אפילו שעה אחת וכיון שבכלל הנקבים הוו פי הטבעת והאמה ובכלל האיברים החלולים הוו המעיים שייך שבח זה לעשיית צרכיו ועוד כיון שאם יוצא לנקביו ביותר עד שאם עבר הגבול ימות בכלל שאם יפתח אחד מהם הוא עכ"ל מסקנת דבריו. אבל קשה דא"כ מה שייכות הראיה מנדה שהביא רבינו לכאן ואפשר דמביא ראיה כמו שמצינו בתינוק כיון שעבר גבולו וחוקו אפילו שעה אחת מיד מת הוא הדין באדם גדול. ואיכא נמי לפרש כמ"ש ב"י בפי' ראשון שלו דרבינו בא להשמיענו בראיה זו דשפיר גרסינן בגמרא אפילו שעה אחת ולאפוקי ממהר"ם מרונטבור"ג שמחקו ומכרש דקאי אשעת יציאתו לאויר העולם שאז אם היה נשאר פיו סתום או טבורו פתוח אפילו שעה אחת אינו יכול להתקיים ואם יסתם אחד מהם ר"ל שבנקבים שנבראו בגוף האדם יש אחד מהם דהיינו הפה שאם היה נשאר סתום אפי' שעה אחת אחר צאתו לאויר העולם לא היה אפשר לו להתקיים ואיידי דנקט גבי איברים החלולים לשון רבים שהרי כל האיברים אם יפתח אחד מהם אי אפשר להתקיים אפילו שעה אחת נקט נמי באם יסתם אחד מהם בנקבים. אך הקשה ב"י על זה דאין לזה שאינו יכול להתקיים באם הפה סתום ביציאתו לאויר העולם התלות לענין עשיית צרכיו. ולפי מ"ש בדרישה ס"ס דלקמן א"ש:

סעיף קטן ג

ורוצה להמתין מלברך ענט"י כו'. כתב מהר"י אבוהב שהסמ"ק כתב כדברי רבינו שאם ירצה יכול להמתין ואם ירצה יברך מיד ואין לפקפק איך מפסיקין בין הנטילה לברכה שהיא ראויה לעשות קודם הנטילה דהרי כל הברכות צריכים להיות עובר לעשייתן דכיון שאין מברכין קודם הנטילה שעדיין הידים מטונפות ונדחית ושאר ברכות מסדרן בכל יום בב"ה משום שאינן בקיאים וכמ"ש רבינו בסימן מ"ו תדחה גם זו עמהם ע"כ בקוצר ל'. ועד"ז כתב האגור שהשיב להר"י מולין וכתב אף שלפעמים אין שם מי שאינו

בקי מ"מ לא חלקו וב"י תירץ כיון דהנטילה מצד עצמו א"צ ברכה ואפי' לתפלה לפי מאי דקי"ל דאפי' לתפלת מנחה וערבית אינו מברך אף כשעשה צרכיו כדלקמן סי' ז' ולא תקנו הברכה כ"א בשחרית כדי לספר לפני הש"ת בקדושה ובטהרה וע"ז אנו מברכין שצוונו ענט"י כדי שנוכל לקבל עלינו עול מלכות שמים בטהרה וא"כ איך שייך הפסק דהא הנטילה א"צ ברכה וכשאנו באין לב"ה מברכין אנו להש"י על הטהרה שציוונו ועשינו תחילה ומה"ט ניחא דאפי' בימי סליחות אנו אומרים בב"ה ברכת נט"י אחר הסליחות ובכ"מ האריך ליישב זה ולפי מ"ש בשם ב"י ניחא ע"ש בסוף סימן ו' שלא כתב בהאי לישנא אבל זהו כוונתו ומסיק שם דבני ספרד מברכין על נטילת ידים ואשר יצר בביתו ומתחילין בבהכ"נ אלהי נשמה וכן עיקר:

סעיף קטן ד

ויש אומרים שאין צריך לומר מיד אחריה. כ"כ תוספות פ"ג שאכלו ופרק היה קורא ופרק ע"פ וכ"כ הב"י וכן עיקר והכי מסתברא ועיין בדרישה:

סעיף קטן ה

מפני שהיא ברכת הודאה. ז"ל הגמרא פ' ע"פ דף ק"ה והביאו רש"י פ"ג שאכלו ד' מ"ו הבדלה כברכת המצות מ"ט משום דהודאה היא פי' רש"י הבדלה כברכת המצות כגון להתעטף בציצית ועל נטילת לולב שאין חותמין בברוך לפי שאין בהן ריבוי דברים הבדלה נמי הודאה היא ואין בה הפסק לא הפסק תחנה או ריצוי הילכך בפתיחתה סגי ולא דמי לברכת קידוש שצריך לספר בשבח שבת וברכת יוצר אור שיש הפסק תחנה כגון ברחמיך הרבים רחם עלינו וברכת אבות יש בה דברי ריצוי וצריך לפתוח ולסיים בשבחו של מקום ע"כ וכן כתב רשב"ם וה"ה ה"נ מסיים בברכה וא"צ לפתוח ומ"ה אמר נמי ברכת גשמים שג"כ מסיים ואינו פותח לאפוקי אינך פותחין ואינן מסיימין וע"ל סי' רכ"א ולקמן סי" מ"ו שכתב כן ג"כ אאתה הוא בעוה"ז שיודה לה' והן נקראין ברכת הודאה שנתקנה שיודה האדם על האמת ולהעיד שהוא בוראינו ולכן נוסח הברכה מודה אני לפניך וכו' ואינה כשאר ברכה של שבח וק"ל וע"ל סימן ק"י מ"ש אתפילת הדרך:

סימן ז

סעיף קטן א

וכל היום כו' י"א שלקטנים מברך אשר יצר. כלומר לא ענט"י אבל נטילה ודאי בעי:

סעיף קטן ב

ולגדולים מנט"י. כלומר וא"י. ואם מיירי זה בשפשף לקטנים או לא עבד"ר:

סעיף קטן ג

דכיון שצריך לומר אשר יצר צריך לברך על נט"י תחילה כצ"ל. וכתב מהר"י אבוהב ז"ל מ"ש רבינו דכיון כו' לשתי הסברות קאי אלא שלסברא ראשונה דוקא לגדולים משום דס"ל דבהוצאת קטנים אינו מסואב כלל מלמימנע לומר דבר שבקדושה בלא נטילת ידים וסברא שנייה ס"ל דמקרי מסואב גם מהטלת מים וכיון שהוא מסואב הכל מודים דא"א דבר שבקדושה בלא נט"י וכ"כ בהדיא בספר המנהיג ע"כ ועיין בדרישה כתב ל' המנהיג והשייך עליו:

סעיף קטן ד

וכ"ש אם רוצה ללמוד אחר גדולים ז"ל מהר"י אבוהב זה קאי לב' הסברות ולפיכך נקט מילתא דשוויא לתרווייהו שהם גדולים שאם לא היה חוזר אלא לסברת וי"א לבד ללמוד אחר קטנים מובעי ליה ע"כ וי"ל שהרי כיון שלסברא האחרונה קטנים וגדולים שוים אין בזה רבותא טפי מזה וב"י לא השיב כלום בזה ועיין בדרישה:

סעיף קטן ה

והיה מתפלל אז היה מברך וטעם זה כתב הרשב"א בהדיא וגם שייך לומר כן להרא"ש שכתב שמשום ק"ש ותפילה תקנו לברך ג"כ במנחה וערבית כשיעשה צרכיו ליטול ידיו ולברך שטעמו כיון שמצינו שהכהנים טהרו שחרית וערבית לפני עבודה וגם דוד שאמר ארחץ בנקיון אצל עבודה אמרה ומזה כתב ג"כ הרא"ש לרחוץ ולברך קודם כל תפלה שבאים במקום תמידין וק"ל שהכהנים נצטוו לרחוץ ידיהם בבואם אל הקודש וה"ה בתפילה שכנגד תמידים נתקנה ועוד דכתיב ארחץ בנקיון כפי ואסובבה את מזבחך ה' ומה"ט מאחרים לומר ברכת נט"י בב"ה ל' מורי וכך אני נוהג אבל אשר יצר כיון דאפשר למסמכיה לנטילה לכן אני מברך בביתי ע"כ וב"י האריך בדעות הפוסקים כאן ופסק דאפי' לתפלה דוקא לשחרית אבל לא בערבית או מנחה או לת"ת וכן הוא בש"ע. ועיין מ"ש בריש סימן ו':

סימן ח

סעיף קטן א

יתעטף בציצית מעומד דהא דכתב הירושלמי כל הברכות מעומד פירשו המפרשים דר"ל ברכת המצות מעומד הן ולא ברכת הנהנין. וצ"ע דהא מצינו ברכת מצות מיושב כמו מצות סוכה ודומיהן וסמ"ק לא פי' שאר מצות שלמדו מזה ואפשר לומר דלא ס"ל האי ירושלמי והסמ"ק מפרש טעמא משום דגמר לכם דכתיב גבי ציצית והיה לכם לציצית מעומר דכתיב ג"כ לכם וכתיב ביה בקמה ר"ל בקומה ומשם למדו לשאר מצות ע"ש בב"י.

סעיף קטן ב

שהיא עטיפה גמורה טעמא כיון דמברכין להתעטף בציצית כדאיתא בפרק בתרא דברכות בתוס' אלמא עטוף בעינן כעטיפת ישמעאלים דהיינו שמכסים ראשם וירד טליתו עד הפה וב"ה סברי כיון דכתיב על כנפי כסותכם וכתיב אשר תכסה בה א"כ ר"ל בעטיפה כדרך שמתעטפין ועוסקין במלאכתן וכן כתב ב"ה בהדיא וז"ל רבותי הגאונים כתבו עטיפה כעטיפת ישמעאלים עטיפה גמורה ומסתברא לן דעטיפת ישמעאלים לא הוזכר אלא לגבי אבילות דאמר שמואל כל עטיפה שאינה כעטיפת ישמעאלים לאו עטיפה היא מחוי רב נחמן עד גובי דיקנא פי' צריך לכסות פיו והתם הוא דכתיב לא תעטה על שפם משמע דכ"ע מיחייבי ובמצורע כתיב על שכם יעטה אבל כ"ע לא מחייבי בעטיפת הראש דא"כ יכסה פיו וכי ר"י בר אילעי שהיה מתעטף בסדינים המצוייצים וכן החתנים מי היו מתעטפים כל כך ואע"ג דמברכין להתעטף ר"ל כיסוי דכתיב אשר תכסה בה שמנהג בני אדם שמכסין בכסותן והולכים ועושין עסקיהם:

סעיף קטן ג

פעמים בגלוי ראש פעמים בכיסוי ראש ודרך העטיפה רחבה כו' ג"ז מלשון העיטור כתב ב"י נראה דה"ק דרך עטיפה רחבה לקומת איש נמצא שב' ציצית נופלין לו מצד ימין ושתים מצד שמאל:

סעיף קטן ד

וצריך שיחזור ב' ציציות לפניו וב' לאחריו. ר"ל כיון שרחבה לקומת איש בכה"ג צריך לומר בה מחזיר ב' ציציות לפניו וב' לאחריו. ובטלית קטן פשיטא דנפק י"ח ציצית שממילא הם ב' ציציות לפניו וב' לאחריו. וכן ממ"ש רבינו בסמוך אם יש לו ציצית בחלוקו יכול ללובשו מיד כו' משמע דס"ל דנפקינן בטלית קטן ועיין בדרישה. ויותר נראה דה"ק ב"ה דלא מברכין להתעטף דבעי עטיפה גמורה אלא בכיסוי סגי וכמ"ש לעיל אלא מהנוסח הברכה להתעטף ללמדינו שיהא דרך עטיפה רחבה לקומת איש וק"ל. וטעם החזרת ב' ציצית לפניו וב' לאחריו כתב ברוקח דאיתא במדרש בפסוק והמים להם חומה שהכריז גבריאל למים שאחריהם הזהרו שעתידים להשליך כנף ציצית וקשר תפילין לאחריהם:

סעיף קטן ה

ומכסה ראשו שלא יהא כו' כתב ב"י גם זה מדברי ב"ה ונראה דלאו למימרא שיכסה ראשו כדי שלא יהא בגלוי הראש לגמרי שאין זה מענין מצות ציצית ועוד דהיאך הלך לעשות צרכיו וליטול ידיו בגילוי הראש אלא היינו לומר שאע"פ שראשו מכוסה יכסה ראשו בטלית וציצית בעניין שלא יהא בגילוי הראש מטלית של מצוה לקיים מצות

ציצית מן המובחר עכ"ל ודבריו דחוקים לכן נ"ל דבלא ציצית מטלית אין אסור כלל בגילוי ראש רק מדת חסידות וכמ"ש לעיל סי' ב' ואע"פ שאסור להלוך בגילוי ראש מ"מ לעמוד במקומו מותר בגילוי הראש וקמ"ל דבשעת שרוצה להתעטף בטלית אף שעומד על מקומו אפ"ה מברכת עטיפת טלית צריך כיסוי ראש וכמ"ש לקמן סי' צ"א ויכסה ראשו ויתפלל וכן לקמן סי' קפ"ג בעיטור דב"ה והמשך הל' כך הוא ויכסה ראשי שלא יהא בגילוי הראש ויברך כו' פי' שלא יברך הברכה בגילוי ראש והכל מל' העיטור כמ"ש ב"י עצמו ואע"פ שהאי ויברך להתעטף בציצית תוספתא פרק בתרא דברכות הוא מ"מ ודאי גם העיטור כתב והעתיקה אמר שכתב ויכסה ראשו וק"ל:

סעיף קטן ו

ע"ש החוטין הנפרדין דכתיב כו' פרק התכלת ת"ר ציצית אין ציצית אלא ענף וכן הוא אומר ויקחני בציצית ראשי אמר אביי וצריך לפרודי כי צוציתא דארמאי פי' רש"י כבלורית של כותיים דבוקות מלמטה ופרודות מלמעלה ע"כ נמצא דשם ציצית נאמר על החוטין הנפרדין ועל הגדיל ששם הם דבוקים וק"ל:

סעיף קטן ז

וע"כ צריך להפרידם כתב בעיטור בעודן תכלת קאמר להפריד תכלת לצד אחד ויפה לדקדק אף בזמן הזה דליכא תכלת ולעשות זכר לתכלת עכ"ל:

סעיף קטן ח

ויעיין הציצית קודם לכן כ"כ הרא"ש ס"ה ציצית שכל החרד אל דבר ה' יעשה כן ובתשובה כלל ב' כתב מה שהעולם לא נהגו לבדוק כל הציציות בכל שעה שמתעטף משום דאוקמינן להו בחזקת כשרות ע"כ:

סעיף קטן ט

שאם נתקלקל אחד מהם פי' ציצית של אחד מהם מן הד' כנפות אע"פ שג' אחריני שלימים א"נ אחוט שלם שבו קאי כמ"ש לקמן סימן י"ב. ב"י:

סעיף קטן י

ואם ירצה להתעטף מיד בקומו וכו' כ"כ התוספות ס"פ הקומץ רבה וטעמא משום דילפינן לציצית מתפילין שאם היה משכים ויוצא לדרך ומתייירא שמא יאבדו מניחן וכשיגיע הזמן ממשמש בהן ומברך עליהן ואע"ג דקי"ל כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן כתב ה"ר יונה פרק תפלת השחר גבי תכלת הדרך שמאחר כל זמן שציצית ותפילין הן עליו הוא מקיים המצוה אע"פ שאינו עובר לעשייתן ממה שעבר מכל מקום הוה עובר לעשייתן ממה שמקיים אח"כ:

סעיף קטן יא
או שיש לו ציצית בחלוקו נראה מזה כמ"ש לקמן סי' כ"ד שמצוה שיהיה לו תמיד ציצית ועיין מ"ש לעיל בדרישה בסימן זה:

סעיף קטן יב
גם את זאת שלבש כבר ומסיים בה בתשובה אשכנזית דאפילו ממשמש והסתכלות בקטן א"צ. תשובת מהרי"ל: אך דעתו יהיה עליה. ב"י:

סעיף קטן יג
ואם יש לו כמה בגדים כו' לבשם כולם בבת אחת די להם בברכה אחת כתב ב"י בשם האגור שכתב בשם רשב"א דהיינו דוקא כשהיה מתחלה דעתו על כולם. אבל אם לא היה דעתו מתחלה על כלם אפי' לבשם זה אחר זה בלא הפסק צריך לברך על כל אחת כ"כ האגור סי' ז':

סעיף קטן יד
לכן מי שרגיל להתעטף בבהכ"נ בטלית גדול צריך לברך כו' פי' אפילו לבשם בלא הפסק זה אחר זה ואפילו לא הסיח דעתו ממנו וגם היה מתחלה דעתו על טלית גדול אפ"ה צריך לחזור ולברך דההליכה לב"ה חשיבא הפסק כן משמע פשטא דלישנא דרבינו וגם לשון הרא"ש ורבינו ירוחם כן משמע ודלא כמשמעות לשון ר"ח א"ז וה"ה נמי אפילו לא הלך מביתו ולא הפסיק כלל בין זה לזה ומתחלה היה דעתו גם על טלית גדול אפ"ה אם פשט את זה קודם שלבש האחר חייב לחזור ולברך דבפשיטת הטלית הראשון אזדא לה ברכתו. ת"ה סימן מ"ה. אע"פ שמלשון מהר"ח לא משמע כן וכ"כ רמ"א בש"ע ולפי זה מ"ש רבינו ואם פשט טליתו ולא היה דעתו ללובשו מיד כו' אין פי' שהסיח דעתו ממנו מלובשו כלל אלא שלא גילה דעתו בפירוש שודאי ילבשנו אבל גם לא הסיח דעתו. וכן מ"ש אבל אם היה דעתו ללובשו מיד ר"ל שגילה דעתו בהדיא שילבשנו מיד כגון שפשטו לכנס לבית הכסא פי' וחושש שלא ילכלכנו ולולי זאת לא היה פושטו ודאי יחזירנו וילבשנו אח"כ מיד וכן דייק לשון רבינו בסוף הענין שכתב אבל אם לא הזיזן ממקומן אדעתא פי' משמע דוקא שגילה דעתו או שידוע בודאי שדעתו להחזירן למקומן או ילבשנו מיד ולהכי כתב רבינו לא היה צריך לברך ולזה דעתי נוטה ועיין בדרישה ודו"ק:

סעיף קטן טו
בזה אני מסתפק כו'. עיין בדרישה:

סעיף קטן טז
ומ"ש רבינו יש פנים לכאן ולכאן משמע דיש לו ראייה ג"כ שאינו צריך ולא כתבו אלא כתב שאין ראיה לחיוב ברכה ונ"ל שבדחייה זו שדחה שאין ראייה לחיוב בו יש ראייה

לפטור דאל"כ הו"ל לרבינו ז"ל לאשמעינן רבותא במקום שכתבו ולמדונו לחיוב ברכה אחזרת תפילין שזזו ממקומן שלא מדעת הול"ל ללמדנו שגם בהסרת טלית וכיוצא בו מדעת אדעתא לחזור ולעטפו חייב וק"ל:

סעיף קטן יז

דילפינן כל התורה מתפילין. דכתיב בפרשת בא והיו לאות על ידך ולטוטפות בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך:

סעיף קטן יח

אבל אם הזיזן אדעתא להחזירן מיד התם נמי לא היה צריך לברך. אין להקשות למה נסתפק בטלית ולא נסתפק בתפילין עצמן שהסירן אדעתא לחזור ולהניחם יש לומר לפי דהסרת תפילין אינו מסיר כ"א במקום שצריך להסירן כגון שרוצה ליכנס לב"ה דאסור לכנוס בתפילין וכמ"ש בסימן מ"ג וא"כ הסרתם מיקרי היסח הדעת ובודאי צריך לחזור ולברך כשירצה להניחן וכמ"ש רז"ל דומה כמפסיק בק"ש ובתפילה שחילקו בין היה ההפסקה במקום שהיה מוכרח להפסיק או לא וכמ"ש לקמן סימן ס"ה ופ"ה וק"ל:

סעיף קטן יט

והישן בטליתו כו' א"צ לברך. דעתו כדעת אביו הרא"ש דכסות המיוחד ליום חייב בציצית אף אם לבשה בלילה וצריך לברך עליו לכך אין הלילה הפסק ודו"ק ועיין בדרישה:

סימן ט

סעיף קטן א

כל מיני בגדים חייבים בציצית זהו לכ"ע אבל אי מדאורייתא או מדרבנן בהא איכא פלוגתא בגמרא ופסק הרי"ף והרמב"ם דשאר בגדים חוץ משל צמר ופשתן המה מחוייבים מדרבנן ולא מדאורייתא ותוס' ורא"ש ורש"י ומרדכי וסמ"ג פסקו דכל הבגדים חייבים בציצית מדאורייתא:

סעיף קטן ב

וציצית של צמר כו' פוטר כל המינים זהו מדין תורה הנזכר בגמרא פ' התכלת שהיה להן תכלת ואז היה מותר כלאים אבל לדידן אסור וסמך רבינו אמ"ש לקמן סימן י"א. בב"י כתב דנכון לכל ירא שמים שלא לעשות טלית אלא מצמר רחלים דאז יוצא אליבא דכ"ע וכן כתב האגור:

סעיף קטן ג

אבל שאר מינים כגון כו' כרבא דרמי כתיב הכנף משמע מין כנף וכתוב צמר ופשתים ומשני צמר ופשתים פוטרין כל המינים שאר מינים דוקא מין כנף בעינן:

סעיף קטן ד

וכתב הרמב"ם כו' פ"ב דציצית כ"כ ומ"ש ור"י פי' שא"צ כ"כ גם הרשב"א ות"ה וב"ה שלבן קודם לכל הצבעונים וכן כתב רמ"א:

סעיף קטן ה

וכתב בסמ"ק ומיהו כו' אפילו בשל משי כו' וכן היה עיקר הגירסא וכן הוא בהדיא בסמ"ק כמ"ש בדרישה: ונראה שרבינו הביא הסמ"ק דהכי קאמר ומיהו נכון ליוהר כו' כוונתו לומר אף שמדין תורה צמר ופשתים פוטרים בכל המינים וכמ"ש רבינו ג"כ בריש הסימן מיהו נכון שלא לעשות ציצית של פשתן בטלית של משי. והטעם משום דכיון דאיכא מאן דס"ל דאין רמז לציצית של פשתן כלל מן התורה ואפילו לאותו מאן דאמר דיש לציצית של פשתן עיקר ומקום מן התורה אפ"ה ס"ל דמדרבנן אסור לעשות ציצית של פשתן כלל ומטעם גזירה דכסות לילה וכמ"ש בדרישה להכי די לנו שנתיר לעשותן בטלית של פשתן דשם אי אפשר לעשות בע"א דהא כל מיני בגדים חייבים בציצית וציצית של צמר א"א לעשות בהן דכלאים אסור לדידן ולעשות בהן ציצית משאר מינים גם כן א"א דשאר מינים במינם פוטרים שלא במינם אינן פוטרין א"כ ע"כ אנו צריכין לעשות בו ציציות של פשתים אבל בטלית של משי דאיכא תקנתא בציצית של צמר או של משי אין לעשות בו ציציות של פשתן. ועי"ל דהא דאסור לעשות ציצית של פשתן בשל משי היינו משום דכיון דכלאים לדידן אסור. ומשי בפשתן הוי שלא במינו גזרינן שמא יבאו להטיל ג"כ פשתן בשל צמר כיון שיראו שעושין ציציות שלא במינו אך ק"ק דא"כ גם ציציות צמר לא נעשה בשל משי מהך גזירה גופה שמא יבואו לעשותן ג"כ בשל פשתן וי"ל דהחמירו יותר בכלאים של פשתן בשל צמר מבכלאים של צמר בשל פשתן וכמ"ש לקמן סימן י"א דאפי' בזמן שהיה תכלת שעשו ציצית בכלאים יש דס"ל דלא היה מותר אלא ציצית של צמר בטלית של פשתן אבל לא ציצית פשתן בשל צמר ולהכי אחמירו וגזרו שאפילו בטלית של משי לא יעשו ציצית של פשתן שמא יבאו לעשות ג"כ ציצית של פשתן בשל צמר ואז יהיה איסור גמור מדאורייתא אבל בציצית של צמר בטלית של משי לא גזרו דואף אם יבואו לעשותן בטלית של פשתן לא יהיה כל כך איסור ודו"ק כל וה כתבתי לדעת מהרי"א כמ"ש בדרישה שפירושו נכון בדברי רבינו:

סעיף קטן ו

אע"פ שהגאונים ור"ת אסרו כו' ולזה הסכים כו' עיין בדרישה הפלוגתא ומבואר שם דמה שהסכים הרא"ש עם הרי"ף היינו לפי השמעתתא. מיהו להלכה למעשה החמיר כדעת ר"ת אם אפשר לקיים מצות ציצית בטלית של שאר מינין בלא פשתן:

סימן י

סעיף קטן א
טלית שאין לה ד' כנפות בפרק התכלת יליף לה מדכתיב על ד' כנפות כסותך ד' ולא ג' ומאשר תכסה בה דהוה ריבוי מרבינן בעלת ה' ואיפכא לא משום דבכלל ה' ד' ואין בכלל ג' ד':

סעיף קטן ב
ועושה לה ד' ציציות כו' כתב שם הרא"ש ז"ל וז"ל דהא דתניא בסיפרי בפרשת ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם אף בעלי ג' ובעלי ה"ו ז"ח במשמע ת"ל ד' כנפות יצאו בעלי ג' ובעלי ה"ו ז"ח. נ"ל דה"פ אי לא כתיב אלא על כנפי בגדיהם ה"א דכל כנפיים שיש לבגד אמרה תורה לעשות ציצית הן מעט הן הרבה ת"ל על ד' כנפות ונתמעטו מעט והרבה ובעלת ג' פסול אף אם הטיל דעל ד' בעינן וליכא ונתמעטו בעלת ה' ויותר שאין להטיל בכל כנפיים אלא בדומיהם עכ"ל וכתב ב"י בשם הרמב"ן דעושין הציצית על הכנפיים המרוחקות זו מזו:

סעיף קטן ג
וחתך אחד באלכסון כו' פי' לא אמרינן כיון דחתכה באלכסון אין כאן כנף כלל והיא בעלת ג' ופטורה אלא חשבינן לה בעלת ה' וחייבת בציצית:

סעיף קטן ד
או שהגביה כנפיה ותפרם כו' לא נפטרה בזה עיין מ"ש בדרישה:

סעיף קטן ה
היא של בגד כו' חייבת מימרא דרבא פרק התכלת ויהיב טעמא משום דעיקר בגד בעינן וכתב מהרי"ק שורש קמ"ט משום דכתיב אשר תכסה בה ואין אתה מתכסה אלא בעיקר הבגד. ומה"ט כתבו הג"ה מיי' והמרדכי דמלבוש שלנו הנקרא סרד"ק אם רובן סתום פטור מציצית דאזלינן בתר עיקר וגוף הבגד ואם רובה פתוח חייבת ומחצה על מחצה כתב ב"י נ"ל דמטילין לחומרא וחייב בציצית ואין יוצאין בו בשבת ע"כ וע"ל סימן י"ג:

סעיף קטן ו
היה לה ג' כנפות וכו' פי' ואז לא היתה בת חיוב ציצית ושוב עשה לה כנף רביעי פסולה משום תעשה ולא מן העשוי:

סעיף קטן ז
היתה מרובעת וכפלה פי' שהיתה ארוכה מאוד כשני טליתות גמורים וכפלה. רש"י וב"י:

סעיף קטן ח
אין מטילין ציציותיה כו' פי' לא יטול ב' ציציות בב' כנפיה הפשוטים דהיינו כנפי הכפל דהרי אם תפשט הבגד נמצא שיהיה ב' ציצית באמצע הבגד אבל מ"מ חייב להטיל ד' ציצית בד' כנפי הפשוטים ב"י:

סעיף קטן ט
אלא אם כן תפרה כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן י
ומלשון א"א ז"ל נראה לא כתב כן אלא שנראה כן מדבריו ועיין בדרישה:

סעיף קטן יא
היה לה ד' ציצית כו' כשירה באחרונות פירש"י דכיון דמוסיף עובר על ד"ת ואין עשייתו קרוי מעשה כלל לומר שתהיה עשייה זו האחרונה חשובה תעשה ולא מן העשוי דעד שחותך הראשונות לא עביד כלום ואז פסיקת הראשונות הוא עשיית האחרונות וכשירה:

סעיף קטן יב
והרמב"ם ז"ל כתב כו' וא"א ז"ל לא חילק כו' ועיין בדרישה:

סימן יא

סעיף קטן א
בזמן שהיה תכלת מצותו שיקח ב' חוטין כפולין כו' דכתיב גדילים תעשה לך אין גדיל פחות משנים גדילים ד' והיינו ב' מינים וסברא שיהיו ב' המינים שווים ב' חוטין מהאי מינא וב' מהאי מינא ומ"ש כפולין ר"ל לאחר תחיבתן בנקב יהיו ח' חוטין. ומ"ש או של פשתן היינו משום דדרשינן סמוכין מדכתיב לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך דמשמע דמותר לעשות גדילים משעטנז דהיינו תכלת עם פשתן ועיין מ"ש בדרישה בסוף סימן ט':

סעיף קטן ב
ויהיו טווין לשם ציצית כשמואל דפרק התכלת ולקמן כתבתי להגמרא. והרא"ש בסוף הלכות ציצית כתב דהכי איתא בספרי ועשו להם ציצית שומע אני שיעשו כמו שהוא ת"ל על ציצית הכנף פתיל תכלת בטווי ושזור אין לי אלא פתיל תכלת טווי ושזור לבן מניין אתה דן הרי אמרה תורה תן תכלת מה תכלת טווי ושזור אף לבן טווי ושזור: וכתב ב"י בשם המרדכי שצריך לכוציא בפיו בתחלת הטוויה שהוא טווה לשם ציצית ובעו"ג וישראל עומד על גביו יתבאר לקמן גבי תכילין סי' ל"ב וכתב עוד ב"י ז"ל ודע שמ"ש רבינו וצריך שיהיו טווין לשם כו' ושאר כל התנאים שכתב בסימן זה ל"ש בין זמן דאיכא תכלת בין זמן דליכא תכלת מלבד ב' דברים הא' דבזמן דאיכא תכלת היה שרי כלאים

בציצית ע"ד שיתבאר לקמן בדרישה והשתא אסור והשני דבזמן תכלת היה צריך לדקדק במנין החוליות והשתא אין מדקדקין ושיעור לרבינו כך הוא מצ ות ציצית בזמן שהיה תכלת מצוותן שיקח ב' חוטין כפולים של צמר צבועים תכלת וב' חוטים של צמר לבן או פשתן וצריך לדקדק בכריכה לעשות ו' חוליות כאשר הם מפורשים בגמרא והשתא שאין לנו תכלת און לעשות מכלאים אלא צמר לצמר ופשתן לפשתן וגם אין צריך לדקדק בחוליות ומן הראוי היה לו לסדר כך לשונו ואח"כ יכתוב שיהיו טווין לשם ציצית וכל שאר דברים שהם נוהגים בין בזמן תכלת ובין בזמן דליכא תכלת עכ"ל ועיין בדרישה:

סעיף קטן ג

וצריך שיהיו שזורין דומיא דפתיל שהוא שזור וכמ"ש בספרי הנ"ל וכתב הר"ן ספ"ק די"ט נתפרקו שזירתן לית לן בה דהוה כגרדומי ציצית וכשרים וכתב ב"י משמע דבעינן שישתייר כדי עניבה כדין גרדומין לקמן סימן י"ב וכן הלכתא:

סעיף קטן ד

ויהיו ארכן כו' ג"ט מד' אצבעות פי' דהיינו י"ב אצבעות כמ"ש בסמוך וכתב ב"י דשיעור זה אחר שנתנו בכנף והחוליות דכשהם פשוטים צריך להיות ארכן ו' טפחים וכתב מהרר"י אבוהב דג"ט דקאמר רבינו היינו לבד הקשרים ולבד מה שהכניס בכנף:

סעיף קטן ה

בגודל בכל טפח וישער ברוחב הגודל ולא מראשו שהוא קצר. מרדכי:

סעיף קטן ו

ואם עשאה מן הקוצים כו' ז"ל הגמרא פרק התכלת וריש סוכה א"ר יהודא אמר רב עשאה מן הקוצים מן הנימין מן הגרדומין פסולה ומן הסיסין כשירה כי אמריתה קמיה דשמואל אמר אף מן הסיסין פסולה ע"כ ופירש הרא"ש קוצין נימין וגרדומין כמו שפירש רבינו ונראה דר"ל קוצין הן חוטי השתי שנתקן וחוזרים ובולטין וקושרים ראשי הקשירה למעלה מאמצע הבגד. נימין הן מה שמוציאין חוטי הערב לתפור בו ד"א מאותן חוטין לא יעשה ציצית או מן החוטין שיוצאין משפת הבגד הן מותר האריגה בכל הני פסול. ומסיים הרא"ש בזה משום דבעינן תליה לשמה משמע שאף אם כל המטווה שנארג ממנו זה הבגד לשם ציצית נטוה אלא שאח"כ נמלך וארגו ממנו זה הבגד אפי' הכי אסור משום דבעינן תליית הציצית בבגד לשמה ונראה לדעת הרא"ש דאמר רב דמן הסיסין כשירה וסיסין היינו פקעיות כדוריות של חוטים וטווין שלא לשמה אפ"ה כשירה ש"מ דלא בעי טוויה לשמה וכאילו טוואה לשמה דמי ואפ"ה ס"ל דמן הקוצים ומן הנימין כו' פסול. והיינו ע"כ משום דבעינן תלייה לשמה וכן משמע ליה לרב ועשו להם ציצית העשייה תהיה לשם ציצית ושמואל הוסיף ואמר אף מן סיסין פסולה דבעינן אפי' טוויה

לשמה ופסקו הרי"ף והרא"ש כשמואל נמצא שבריש הסימן כתב רבינו דין טווייה דבעינן לשמה וכשמואל וכאן בא לומר דאפי' היתה הטוייה לשם ציצית אין יוצאין בהניקוצים וגרדומין כל זמן שמחוברין משום דבעינן תליית ציצית לשמה ואיכא משום תעשה ולא מן העשוי ומשמע ודאי אם קצצן או תלשן משם ואח"כ עשה מהם ציצית כשר אם היו טווים ושזורים לשם ציצית ועיין לקמן סי' י"ג מ"ש שם:

סעיף קטן ז

עשאה מצמר גזול פסולה. ועשו להם משלהם ועיין בדרישה:

סעיף קטן ח

אבל המשתחוה לפשתן כו' כתב ב"י כ"כ הרמב"ם ונתן הטעם מפני שהרי נשתנה עכ"ל ועי' בעבודת כוכבים דף מ"ז דמשמע שם דב"ח נעבד אינו נאסר אלא לקרבן דאימעיט מקרא מן הצאן וכו' ומדאיצטריך קרא למעוטי לגבוה משמע דלהדיוט שרי וה"ה דלמצות ציצית נמי אסור הואיל וצרכי גבוה הוא ולא אשתני כ"כ משא"כ בהמשתחוה לפשתן נטוע ויעשה ממנו ציצית אבל אם היה משתחוה לפשתן שהוא נעקר אז נאסר אף להדיוט כדין עבודת גלולים ותקרובותיה ואינו מועיל לו שינוי שכל שאתה מהוה ממנה הרי הוא כמוהו:

סעיף קטן ט

ויעשה נקב באורך הטלית כו' ז"ל ב"י פי' יעשה נקב סמוך לסוף הבגד מרוחק מסוף הבגד כשיעור שיש ממלא קשר גודל עד סוף הציפורן וביושר הוא מודד לאורך הבגד וקרן קרי לסוף הבגד דהיינו שוליו ונראה שמפני שצריך להטיל הציצית סמוך לקרן שאם הוא כנף הבגד קרי ליה קרן ומ"ת ביושר הוא מודד עכ"ל:

סעיף קטן י

ומה שיש ממלא קשר גודל ולמעלה עד כדי ג' אצבעות כתב ב"י אצבע היינו גודל ועד ועד בכלל כלומר שמרוחק ג' אגודלים בצמצום כשר והטעם כתב מהרר"י חביב ז"ל כי יש באורך קשר גודל יותר מב' אצבעות ואינו עולה לג' אצבעות והרי אנו צריכין שלא יהא בקרן ממש כדי שיהא על הכנף ולא תחת הכנף וגם צריך שלא יכנס בבגד ג' אצבעות שלימים כי הוא שיעור חשוב לקרוא בגד לענין טומאה וא"כ היה על הבגד ולא על הכנף ואון מקום לקיים על הכנף ולא תחת הכנף ולא בבגד רק שיהא הציצית תוך האצבע הג' קודם השלמתו שכל עוד שלא הניחו למעלה מג' אצבעות שלימות לא נקרא בגד עכ"ל ונראה שזו היא ג"כ כוונת מהרר"י אבוהב בדבריו שכתב על זה וב"י לא הבין מהרר"י אבוהב כן והשיב עליו אבל הדין עם מהר"י ועיין בדרישה:

סעיף קטן יא
ואם היה רחוק מהכנף כו' ונתקו כו' כשר דכתיב ועשו להם ציצית משעת עשייה קפיד רחמנא:

סעיף קטן יב
וס"ס טוב לעשות אמרא כו' אדסמיך ליה קאי וה"ק אע"פ שאם אחר שהטילו בו ציצית נתקו החוטין מהבגד ובצר ליה שיעורא כשר מ"מ טוב לעשות לו אמרא בשפת הבגד כדי שלא ינתקו פי' ויבואו הרואים לומר שהוא פסול דלאו כ"ע דינא גמירי או יאמרו שאחר שנתקו החוטים הטול הציצית ועוד יש לומר כי בלא אימרא פעמים שחוטי הערב מתפזרין מן הטלית למטה גם פעמים שחוטי השתי בולטין בלא ערב ואז בתחלת עשיית הציצית יש להסתפק מאיזה מקום יתחיל למנות הג' אצבעות וכ"כ הג"ה סמ"ק אלא שמלשון ומ"מ שכתב רבינו לא משמע כן אלא משמע דאיירי מחשש דאחר עשיית הציצית וכמ"ש מתחלה ב"י:

סעיף קטן יג
ובתוך רוחב הבגד אין לו שיעור כו' לשון הגמרא בפרק התכלת ת"ר הטיל על הקרן או על הגדיל כשירה ראב"י פוסל ע"כ וקי"ל כר"א בן יעקב ופי' רש"י על הקרן על שפת חודו של קרן גדיל חוט עבה וחזק בבגד תחלה כדי שלא יהא נוח ליקרע ל"א גדיל אלו הן החוטין שבשתי הצדדין וקורין או"ר לי"ס ע"כ והנה רבינו תפס ל"א של רש"י עיקר דקרן קרי לאורך ומתחלה תני אם הטיל הציצית לסוף הקרן דהיינו בסוף הבגד למטה מקשר גודל פסולה דבעינן על הכנף וליכא והדר תני שאם הטיל הציצית על הגדיל שהוא השפה שבסוף רוחב הבגד לב' צדדין פסולה מפני שאינה מעיקר הבגד. וע"כ לאו אאורך קאי דא"כ מה איריא הטיל על הגדיל הא עדיפא מיניה דאפילו הטיל למעלה מהגדיל כל שהוא על הקרן פסול אלא ודאי שבשפת רוחב הבגד קאי ודוקא שנתן הציצית על החוטים שבשפת הבגד הוא דקא פסול הא לאו הכי אע"פ שלא הרחיקו משפת רוחב הבגד כלל כשר. ומ"ש רבינו ובתוך רוחב הבגד אין לו שיעור כלומר למטה אבל למעלה בהכרח יש לו שיעור מאחר שאין אנו יכולים להרחיק מן הקרן יותר מג' אצבעות ושיעור כנף הוא ג' על ג' וכמ"ש בסימן ט"ו ע"ש. וכתב ב"י דשאר כל המפרשים פסקו דגם ברוחב הבגד יש לו שיעור למטה כמו באורך ומ"ש ר"א דעל הגדיל פסול קאי ג"כ אאורך הבגד וכלומר שאם הגדיל שבסוף אורך הבגד היה רחב מאד והטיל בו ציצית אע"פ שהוא מרוחק יותר מכדי מלא קשר גודל מן הקרן פסול ודו"ק:

סעיף קטן יד
וכתב בעל העיטור שאין שיעור לחוטין כו' כתב ב"י שמצא בספר העיטור שהוא מפרש מה שאמרו בפרק התכלת ציצית אין לו שיעור מלמעלה היינו שאם רצה להוסיף מוסיף בין במניין בין באורך.

סעיף קטן טו
שמונה כפולין שהם ששה עשר כו' בב"י כתב שמלשון ר"י בתוס' משמע דהשתא דליכא תכלת אינו יכול להוסיף אלא עד ד' כפולים שהם ח' טפי לא דדוקא כשהיה תכלת שייך לומר ח' שהן י"ו היינו ד' חוטים כפולים שהן ח' מתכלת וכן מלבן משום דיכול לעשות גדילים מכל מין ומין אם ירצה מדכתב התורה סתמא נתנה רשות לבני אדם כן מפורש באשר"י טעם ר"י ודו"ק:

סעיף קטן טז
ויקשור ב' פעמים דפחות מיכן לא מקרי קשר כן הסיקו ודלא כר"ת ור"י שנהגו לעשות מחוט של כרך הקשרים ויהיה תוחב ראש החוט באמצעית של הז' חוטים ומהדקן יחד ונ"ל לדייק מזה שאותן העושין הכריכות בציצית כדרך זה שתוחב תמיד ראש החוט ומהדק יחד לאו שפיר עושין שהרי לדעת ר"ת הוי זה קשירה גמורה. נמצא שמוסיף על מנין הקשרים:

סעיף קטן יז
ואח"כ יכרוך חוט דגדיל מעשה עבות משמע דתרגום דמעשה עבות עובד גדילו:

סעיף קטן יח
לעשות ז' חוליות כו' כריכה ג"כ מקרי חוליא והיו כורכין חוליא לבן וחוליא תכלת ועשו קשר וחזרו ועשו כן עד ז"פ נגד ז' רקיעים וע"ש שתכלת דומה לים וים לרקיע ועיין בדרישה ובסמוך כתבתי איך היו נעשים הז' חוליות:

סעיף קטן יט
ועתה שאין לנו תכלת אין לעשותן מכלאים כו' אריש הסי' קאי שכתב בזמן שהיה תכלת מצותו שיקח ב' חוטים כפולים של צמר צבועים תכלת וב' חוטים כפולים של צמר לבן או פשתן ומשמע דבין בבגד צמר בין בבגד פשתן פטרי ע"ז כתב ועתה כו' ועיין בדרישה:

וב"ה כתב דהאידנא א"צ לדקדק בכריכה ואפילו אם כרך רובה כו' ק"ל מאי האידנא דקאמר הא גם בימי התלמוד היה כן דלכתחלה בעי ב' שלישי ענף ושליש גדיל ובדיעבד כשר אפי' לא כרך אלא חוליא א' וכמ"ש לעיל בסמוך בדרישה ונראה דאין ה"נ ובמה שכתב ואפילו אם כרך רובה כו' לא בא לחדש מידי אלא העתיק דינא דגמרא ומ"ש האידנא א"צ לדקדק בכריכה אדסמיך ליה קאי וה"ק מדינא דגמרא היה צריך לדקדק

לכתחלה בכריכה איך תהיה דהיינו ז' חוליות כדתניא הפוחת לא יפחות מז' ופי' ז' חוליות א"נ שהוא פי' הבריית' הפוחת לא יפחות מז' כריכות (וכן פי' ב"י שם) ע"ז קאמר דהאידנא א"צ לדקדק בזה. (וכ"כ שם הרא"ש וז"ל הפוחת לא יפחות נראה דדוקא כשיש תכלת אז יש לדקדק במנין החוליות שהתכלת ניכר בחוליותיה ודומה לרקיע והלבן דומה לאויר שבין רקיע לרקיע. אבל האידנא לית לן תכלת אין לדקדק במנין החוליות עכ"ל) אלא עושה כמה כריכות וחוליות שירצה הן רב הן מעט. ואח"כ אמר שאפילו הגדיל יותר מן הענף כשר. (והוא ג"כ מדין גמרא כנ"ל) אלא שעיקר המצוה שיהיה הענף ב' שלישים והגדיל שליש להכי כשיהיה הכריכה עם הקשר רוחב גודל נמצא שכשיעשה ז' כריכות יהיה הגדיל טפח שהיא ד' אגודלים והענף ב' טפחים:

סעיף קטן כ

ומ"ש וכן יעשה עד שישלים לה' קשרים כו' כ"כ גם הרא"ש שם ז"ל אם נפרש דמה דאמרינן (סוף דל"ח) צריך לקשור על כל חוליא היינו אחד של לבן וא' של תכלת אז נמצא סמוך לכנף וכורך חוליא לבן וחוליא תכלת וקושר הרי שנים ועוד לבן ותכלת וקושר הרי ג' ועוד לבן ותכלת וקושר הרי ד' ומסיים בלבן וקושר הרי ה' עכ"ל הרי לך שבימי התלמוד היו עושין ז' חוליות וה' קשרים והייתי אומר שגם עכשיו נעשה ה' קשרים ובין כל קשר וקשר ב' חוליות לבן א' במקום תכלת וא' במקום לבן זכר למנהג ימי התלמוד וכ"כ שם ב"י ז"ל צריך לעשות כן היום בלבן כיון שהוא זכר לתכלת ע"כ קמל"ן בעל העיטור דאנו יכולין לעשות לכתחלה כמה כריכות וחוליות שירצה ואין אנו חוששים למה שנהגו בימי התלמוד אם שגם בזמנינו מצוה לעשות ה' קשרים וז' כריכות שהוא זכר לה' קשרים וד' חוליות לבן ושנהגו הם אבל א"צ לעשות ז' חוליות ולאפוקי ממשמעות הרמב"ם שכתב ז"ל אם רוצה לכרוך אותן החוליות כעין שכורך בתכלת הרשות בידו וזהו מנהגינו ע"כ משמע דלכתחלה טוב שלא יפחות ממנין החוליות שעשו בימי התלמוד. וז"ל ב"י מ"ש רבינו דברי הרמב"ם ומנהג הרא"ש ודברי ב"ה לאו משום דאיכא בינייהו פלוגתא לענין דינא שהרי הרמב"ם כתב שאם רוצה לכרוך בלא מניין חוליות וב"ה ג"כ כתב שעכשיו אין לדקדק בכריכה ולא בא אלא ללמדנו שהרמב"ם היה נוהג לדקדק והרא"ש לא היה מדקדק ואע"פ שמדברי ב"ה עד או לא כרך בה אלא חוליא א' כשרה בכלל דברי הרמב"ם הם מ"ש אלא עיקר מצותו וכו' הוא מדברי ב"ה ומשום דבעי למיכתב דברים אלו כתב תחלת דבריו עכ"ל:

סעיף קטן כא

וכאשר כתבתי כן הוא עיקר כתב ב"י ואני ראיתי שנוהגים לכרוך באויר ראשון ז' כריכות ובשני ט' ובשלישי י"א וברביעי י"ג שעולים כל הכריכות מ' כמניין ה' אחד שעולה עם

השם מ' וטעמם שמתחילין בז' ומסיימים בי"ג מפני שאמרו בגמ' פרק התכלת לענין חוליות התכלת הפוחת לא יפחות מז' והמוסיף אל יוסיף מי"ג ואמרינן שם טעמא נגד שבעה רקיעים וששה אוירים שביניהן. לכן אנחנו עושין עם הכריכות זכר לתכלת. ז"ל מהררמ"מ ואני הכותב שמעתי בע"א בתחלה ז' נגד ז' רקיעים ואח"כ ח' שהוא בצירוף י"ה ואח"כ י"א שהוא בצירוף שם של ד' ואח"כ י"ג בגימ' אחד וזהו יי' אחד. ואין אנו צריכים לצרף השם עם החשבון וכן מצאתי בשם ר' אבן לפי שהוא במנין כוזו שהוא בגי' ט"ל וסמך לדבר טל אורות טליך אורות בגימ' תרי"ג כמנין ציצית וה' קשרים וח' חוטין. וכן ראיתי ממורי הגאון מהרר"ש עכ"ל וכן הוא בהגהות מ"ו ופי' הסימן טליך לשון טלית יהיה כריכות ציצית ט"ל המרומזים במלת אורות ע"ש וראיתם אותו וציצית בגימ' תרי"ג כמו אורות ט"ל יהיו הכריכות:

סעיף קטן כב
ויהא זהיר לחתוך כו'. דאל"כ פסולה משום תעשה ולא מן העשוי:

סעיף קטן כג
אבל אם תחבם כו' ע"ל סי' ט"ז ועיין בדרישה בסימן זה מש"ל:

סימן יב

סעיף קטן א
ואם נפסקו כל חוטיה ונשתייר כו' כשר זהו לדעת הסברא ראשונה שכתב רבינו בסמוך לא לדעת הי"א והיא סברת ר"ת וכמ"ש בדרישה:

סעיף קטן ב
כדי שיוכל לענבם כולם ביחד כו' ר"פ התכלת איבעיא להו כדי לענבן כולהו בהדדי או כל חד וחד לחודיה תיקן. וכתב ב"י דכולהו בהדדי דקאמר אחוטים המגורדמים קאי כלומר שחוטים המגורדמים יכולי' ליענב יחד שנשאר כדי ליענב בו כל חוטים המגורדמים וכל חד וחד לחודיה דקאמר יש לספק אם ר"ל שנשאר בחוט כדי ליענב הוא מיניה וביה סגי א"ד דהיינו כשנשאר בו לענב על חוט א' ובעיין דתלמודא לא איפשיטא ולחומרא. אשר"י. ועיין בדרישה וכתבתיהו בסוף סימן זה השייך לכאן:

סעיף קטן ג
ולא נשאר אלא כדי עניבה מן הגדיל. פלוגתתם מבואר בריש פרק התכלת. וכתב ב"י שהרא"ש הסכים שם לפירוש ר"י ולא ידעתי למה השמיט רבי' דעת אביו בזה ע"כ:

סעיף קטן ד

אפי' בחוט א' שנפסק כולו כתב מהרר"י אבוהב מ"ש רבינו נפסק כולו הוא כדי שלא נטעה לומר שהם ח' חוטים וכשיאמר חוט הא' הוא אומר על ראש א' מאלו ח' לכן אמר שכוונתו על החוט כולו ולכלול הב' חלקים ע"כ:

סעיף קטן ה

הילכך כו' אם נפסקו ב' ראשיה פסול פי' אם לא נשאר בשום א' מהם כדי עניבה ולפי זה מ"ש אבל אם לא נפסק אלא חוט א' כשר פשוט הוא דר"ל אע"פ שלא נשתייר מאותו ראש כדי עניבה כשר דבכדי עניבה אפי' אם גם ראש השני נפסק אלא שנשתייר בו מכל החוט שהם ב' ראשים סגי לן. מיהו אם נפסקו ב' ראשים ואין בשום א' מהם כדי עניבה ובצירוכן יחד יש בה כדי עניבה מספקא ליה לב"י אי כשר אי לא דלכאורה יש לדקדק מלשון רבינו להכשיר מדכתב בסמוך ואם נפסקו שניהם כשר אם נשתייר בהן כדי עניבה משמע אם נשאר משניהן כדי עניבה כו' ע"ש ומסיק דלא כיון שלא מצא מי שהזכיר היתר זה וכתב עוד ב"י דדברי רבינו בכאן מיירי במי שאינו מדקדק בעת עשיית ציצית שיהיו ד' ראשים מצד א' לקשר וארבע מצד השני אבל לפי מה שאנו נוהגין לדקדק בעת עשיית הציצית לתת סימן שארבע ראשים הם מצד אחד של הקשר וארבע מצד השני דאז אנו יודעים בודאי שכל הארבע ראשים שהם מצד אחד לקשר הם חצי החוטים ואין בהם חוט אחד שלם הילכך אם נפסקו מעיקרם כל ראשים מצד אחד כשר דהא ודאי אינם אלא מב' חוטים והרי נשאר מכל א' ראש השני שהוא יותר מכדי עניבה ומיהו היכא דנפסקו ב' ראשים מב' צדדים בהא שייך נמי חששת רבינו ע"כ:

סעיף קטן ו

וי"א אם נפסקו ג' חוטים פסול אפי' כו' ממה שכתבתי בדרישה מבואר שדעת זאת הסברא היא שמה שאמרו בגמרא איגרדום תכלת וקאי לבן או איפכא לית לן בה היינו דוקא דמין א' שלם לגמרי וממין השני נשתייר כדי עניבה אבל אם אין שום מין נשתייר שלם אפי' לא נפסק ממין אחד אלא חוט אחד והשני נשאר שלם ואפי' אם אותן שנפסקו נשתייר בה כדי עניבה אפ"ה פסול כיון שאין שום מין אחד שלם ממילא כל שנפסקו ג' חוטין אי אפשר שנשאר מין א' קיים להכי פסול אבל נפסקו ב' חוטין ידועין דהיינו כגון ב' של תכלת נפסקו ונשאר בהם כדי עניבה ואותן של לבן נשארו קיים או להיפך בהא מודים דכשר וזו דעת ר"ת וכיון שכן ק' מאי לשון ולפי זה אפילו אם נפסקו כו' דמפשטיה משמע שבא לאשמועינן דנפסקו ב' ראשין ונשתייר בהם כדי עניבה כשר. וזה ללא צורך דהא עדיפא מינה אשמועינן לפי סברא זו דאפי' נפסקו ב' חוטים כשר אם נשתייר בהם כדי עניבה וע"ק דקאמר ולפי זה אפילו כו' דמשמע דלסברא זו דווקא הוה

דינא הכי אבל לא לסברא קמייתא ואדרבה דלסברא קמייתא עדיפא דאפי' אם נפסקו כולם נמי כשר בנשתייר בהם כדי עניבה. ונ"ל כמו שתירץ מהרר"י אבוהב וז"ל זאת הסברא בנויה על שאלו הד' חוטים שאנו נותנין הב' משום תכלת והב' משום לבן ושאחד יגין על חבירו וא"כ לפי זה היה מקום לומר שיותר חומרא יהיה בב' ראשים מבב' חוטין שכשהם ב' חוטים ניכרים מתכלת ומלבן אז אנו רואין המין הא' שלם אבל כאן שאנו נותנין אנו הד' חוטין בעבור אלו המינין אין כאן מקום לומר זה תכלת וזה לבן. וא"כ בכל אחד מהן י"ל שמא הוא תכלת ושמא הוא לבן והיו לנו לומר לפי זה כשיפסקו ב' ראשים שיהיה פסול אפי' שיהיה בהם כדי עניבה ומ"ש לפי זה ר"ל אפילו לזאת הסברא לא נפסל בב' ראשים אם יש בהם כדי עניבה עכ"ל. וביאור דבריו נ"ל דה"ק כיון דדעת י"א הנ"ל להחמיר שהרי פסל אפי' בזמנינו בג' חוטין שנפסקו משום שמא לא נשתייר שום מין שלם ואע"פ דהיה לנו לומר דהא דבעינן בגמרא שיהיה מין א' קיים לגמרי והשני בכדי עניבה היינו דוקא בזמנם שהיה להם תכלת וכדקאמר דאיגרדום תכלת וקאי לבן כו' דיש היכר גדול בין זה לזה בהא אית לן למימר דבעינן שיהיה א' קיים לגמרי כדי שיגין על חבירו אבל בזמנינו דאין לנו תכלת אך עושין ארבע כפלים לבן במקום תכלת לא היה לנו לומר דנפסקו ג' חוטין פסולין כיון שעדיין רובן שלימין ואפ"ה החמירו הי"א דהיינו ר"ת ואמרו שגם בזמנינו כיון שא' במקום תכלת וא' במקום לבן אם נפסקו ג' חוטין פסולה. א"כ עכשיו בזמנינו אפי' נפסקו ב' ראשין כלומר כשהחוטים מעורבבין ואינן ניכרים כמו בזמנינו נקרא כל א' מהח' הכפולים ראש א' וא"כ כשנפסקו שני ראשין יש לנו לומר דנחמיר לומר דלמא כל ראש וראש מחוט וממין בפני עצמו הוא ולא נשתייר שום מין שלם ואע"פ שבהדיא כתב לעיל דב' חוטין כשרים לדעת הי"א כשנשתייר בהן כדי עניבה וכ"כ ר"ת בהדיא ואזמנינו קאי וכמ"ש בדרישה מ"מ אפשר לומר דעד כאן לא קאמר דנפסקו כשרין אלא בב' חוטין כלומר חוטין ניכרין כגון שעשה לו סימן בשעת עשיית הציצית לומר אלו יהו במקום תכלת ואלו במקום לבן וציינם בהא הוא דכשר בנפסקו שני חוטין דהיינו שני חוטין ניכרים שהן ממין אחד והשני נשאר קיים לגמרי אבל אם לא ציינם ונפסקו שנים דהיינו ב' ראשין פסול דנחמיר לומר דלמא ב' חוטים הם וב' מינים קמ"ל רבינו הטור דאפילו לפירוש זאת הסברא שמחמירין אפילו בזמנינו לומר דנפסקו שלשה פסולין אפ"ה נפסקו שנים בכל אופן כשרים הן ציין לומר זה במקום תכלת וזה במקום לבן או לא ציינם:

סעיף קטן ז
עד שיפסקו ג' דאז פסול אפילו בג' ראשים שנפסקו דהיינו שאינן ניכרים אם הן ג' חוטים או לא ועוד פירושים אחרים כתבתי בדרישה אבל אחר העיון והדקדוק לי יקרו דברי מהרר"י אלו:

סעיף קטן ח
וא"א ז"ל הסכים לסברא ראשונה פי' כמ"ש בדרישה:

סימן יג

סעיף קטן א
ד' ציציות מעכבין כו' והיוצא בה כו' חייב חטאת כת"ק דמתניתין ס"פ הקומץ והטעם שחייב חטאת דכיון שאינה מצוייצת כהלכתה ודעתו לתקן בה עוד ציצית רביעית וא"כ הוא חשוב ולא בטיל לגבי טלית: וכ"ש שאין מברכין עליהן כיון שאינה מצוייצת כהלכתה אבל טלית שלנו שאין לנו תכלת ואף שיש בהם ד' ציצית לאו מצוייצת כהלכתה היא ולא חשיבי ובטלי לגבי טלית ואפי' אין שם אלא חוט א' יוצא. ב"י. ועיין בדרישה ולקמן סי' ש"א:

סימן יד

סעיף קטן א
עשאה כותי פסולה פירוש קשרן וענבן ואע"פ שכבר טוון לשמן והטעם מדכתיב דבר אל בני ישראל ועשו להם ציצית ועיין בדרישה:

סעיף קטן ב
ואשה כשירה וכו' ולא מדמינן לתפילין אלא לסוכה דכשירה בגנב"ך והטעם מדממעטינן כותי מבני ישראל ולא אשה ש"מ דאשה בכלל בני ישראל היא אי לאו דהוה מצות עשה שהזמן גרמא ושאני תפילין דגלי לן קרא כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה. אבל מרדכי צידד לאסור עשיית הציצית ע"י אשה וכ"פ מורי הרמ"א:

סעיף קטן ג
השואל טלית מחבירו פטורה דכתיב כסותך אבל ודאי שאל טלית מצוייצת פשיטא דמברך עליה אפילו בתוך ל'. הרא"ש ולאחר ל' יום חשובה כשלו וחייב להטיל בה ציצית:

סעיף קטן ד
טלית של שותפין כו' דכתיב על כנפי בגדיהם:

סימן טו

סעיף קטן א
מותר להתיר ציצית מטלית זה כו' דלא שייך כאן תעשה ולא מן העשוי כיון דצריך לחזור ולכרכה ולתקנה בטלית זה כבתחילה ועיין בדרישה:

סעיף קטן ב
אבל אינו יכול ליקח הכנף כו' משום דעל כנפי בגדיהם בעינן והכנף זה לא היה מבגד זה בשעת עשייה. רש"י. וכן כתב הרא"ש ב"י:

סעיף קטן ג
תלה החוטין בין ב' כנפים כו' אע"פ דכבר כתב רבינו דין זה בכנף א' בסימן י"א וכ"ש בזה י"ל דה"א דשאני התם דמיד שקשר הציצית א"א להכשירם כי אם בחתוך להכי פסול אבל כאן דאפשר להכשיר מיהא כנף א' אפי' בלא חתוך וכגון שיתיר קשר של ציצית השני ויניח זה האחד א"כ יהיה ציצית אחד מיהא כשר קמ"ל כיון דמתחלה תלאן בין שניהן ודעתיה להניח בו ב' ציצית קרינן ליה תעשה ולא מן העשוי ופסולין שניהם אפי' התיר אחת מהן א"נ י"ל דקמ"ל דכשלא קשר אלא ציצית אחת נמי פסול משום תעשה ולא מן העשוי אע"ג דעדיין לא קשר השני ואם ירצה יניחו לזה הא' ציצית ארוך קמ"ל דאפ"ה פסול ועיין בדרישה:

סעיף קטן ד
נקרעה הטלית תוך ג' כו' אינו רשאי לתופרה פירש"י אפילו נקרע כל שהוא דלמא פייש מידי מחוט התפירה ויניחנה ויוסיף עליה ז' חוטין לשם ציצית ואיכא תעשה ולא מן העשוי אבל חוץ לג' ליכא למיחש דשם לא חזו לתלות ביה ציצית ולה"ט מותר לתפור בחוטי קנבוס שאינם ראויים לציצות עכ"ל רא"ש ועיין בדרישה ובתשובת רא"ש כלל כ' נראה שתופס ל' רש"י עיקר:

סימן טז

סעיף קטן א
שיעור טלית להתחייב בציצית כל שהקטן כו' וגדול אינו מתבייש כו' אבל אם אין הקטן כו' אף על פי שהגדול יוצא בה כו' פטור ולכאורה משמע דרבינו תרתי קאמר דבעינן שיהיה קטן בן ט' מתכסה בו וגם בעינן שהגדול יוצא בו ואם כן תימה למה לא סיים ג"כ בסיפא שאם אין הגדול יוצא בה אע"פ שהקטן מתכסה בה פטורה. וע"ק דיציאת הגדול בה לשוק אין לו התלות בשיעור טלית וא"כ למה התחיל שיעור טלית כו' משמע דהכל תלוי בשיעורו. וע"ק דמה טעם יש בדבר אם יש שיער בטלית מה לי ביציאת הגדול בו לשוק אטו היושב בביתו לא יתחייב בציצית ואי אפשר להבין דברי רבינו כ"א בהקדמת

הגמרא והרמב"ם וז"ל הברייתא בפרק התכלת (מנחות דף מ') טלית שהקטן מתכסה בה ראשו ורובו והגדול יוצא בה דרך עראי חייבת בציצית אין הקטן מתכסה בה ראשו ורובו אע"פ שהגדול יוצא בה דרך עראי פטורה עכ"ל וז"ל הרמב"ם בפ"ג דציצית כסות שחייב אדם לעשות בה ציצית מן התורה היא כסות שיש לה ד' כנפים או יותר על ד' ותהיה מדתה כדי שיתכסה בה ראשו ורובו של קטן המתהלך לבדו בשוק וא"צ אחר לשמרו ולילך עמו ע"כ והנה דבריו תמוהין יותר מדברי רבינו שהוא דילג מה שאמרו בברייתא והגדול יוצא בה כו' ולא כתבו כלל. ועוד דמנ"ל לרמב"ם שיעור זה דבעינן קטן ההולך לבדו בשוק וכן מנ"ל לרבינו שבעינן קטן בן ט' כו' כיון שלא נזכר בגמרא וזה ודאי א"א בלא כוונה וטעם גדול. ונראה שדעת הרמב"ם ז"ל בקוצר מילי להורות לך שמה שאמרו בברייתא והגדול יוצא בה דרך עראי אינו תנאי כלל דא"כ יפלו בה כל הקושיות שהקשתי לעיל אדברי רבינו הטור אלא שהעיקר שבא בברייתא לאשמועינן הוא דכל טלית שהקטן מתכסה בו ראשו ורובו הוא שיעור טלית להתחייב ציצית ומפני שאי הוה תני הכי בקיצור לא הוה ידעינן באיזה קטן משערינן אם בקטן בן ד' שנים או בן ח' ט' שנים לזה תני והגדול יוצא בה לשוק פי' אם הקטן הוא כל כך גדול שאותו טלית שהוא מתכסה בו ראשו ורובו יוצא בו הגדול דרך עראי בקטן כזה משערינן וטלית שהוא מתכסה בו חייב בציצית אבל אם אין הקטן נרמז לעיל במלת גדול יוצא בו דהיינו במשל שהיא בן ט' או שהולך לבדו אם אינו מתכסה בטלית וה ראשו ורובו לא מיקרי כסות ופטור מציצית אפילו אם יש שוטה א' שיוצא בטלית קטן כזה לאו שמיה טלית. ובזה מיושב שלא תני נמי בסיפא אם הקטן מתכסה בו ואין הגדול יוצא בו איך הדין שוודאי כל שהקטן בן ט' מתכסה בו ראשו ורובו מסתמא כל גדול יוצא בו עראי לשוק וכן פירש"י ז"ל והגדול יוצא בה שאינו בוש לצאת בו בשוק ע"כ משמע דמילתא דפסיקתא היא שכל שהקטן מתכסה בו ראשו ורובו ממילא כל גדול אינו בוש לצאת כו והא דלא תני בקיצור טלית שקטן בן ט' מתכסה בו ראשו ורובו חייב לאו מפני שהקטן מחויב בציצית אלא כל שהוא מתכסה בו ממילא הגדול יוצא בה לשוק אבל ודאי א"א לומר שזה לבד כוונת הברייתא לומר לך שכל טלית שהקטן מתכסה בו חייב בציצית הוא מפני שגדול יוצא בו ולא לאורויי לך שיעורא דטלית. דא"כ הו"ל למיתני טלית שגדול יוצא בה עראי חייבת ושאינו יוצא בה כו' אלא ודאי זה עיקר מה שבא לאשמעינן בברייתא הוא ששיעור הטלית משערינן באם שהקטן מתכסה בו או לא ואין חילוק בין אם הגדול יוצא בו או לאו ומה שאמר והגדול יוצא בה כו' הוא פי' השיעור וגם טעם השיעור רצונו לומר דמרמז כך שמיירי מקטן כזה שהוא גדול כל כך במסתמא כל גדול יוצא בלבושו

עראי וזהו חדושא דברייתא. ולכן קיצר הרמב"ם ודילג מה שאמרו והגדול יוצא בו דכיון שאינו אלא לפרושי שיעורא ופי' בהדיא השיעור דהיינו שהולך לבדו בשוק והוא הוא השיעור שכתב רבינו דהיינו בן ט' כנ"ל דעת הרמב"ם ורא"ה לדברי מדברי הרא"ד שכתב שם על הרמב"ם ז"ל יפה אמר שלא בכל קטן משערינן אלא בזה שיכול לילך לבדו שהרי אמרו והגדול יוצא בה דרך עראי אלמא דלא בכל קטן משערינן עכ"ל הרי אם נדקדק בהראיה שהביא לדברי הרמב"ם הוא מבואר שפירש הברייתא כמ"ש שמה שאמרה והגדול יוצא כו' אינו תנאי אלא פירש השיעור. ובזה מבוארים ג"כ דברי רבינו וה"פ שיעור טלית כל שקטן בן ט' מתכסה בו ראשו ורובו שאז ודאי חייב בציצית בין אם הגדול יוצא בו דרך עראי או לאו וזהו שדקדק רבינו לכתוב שיעור טלית כו' וכן הרמב"ם ג"כ דקדק לכתוב ותהיה מדתה כו' כי עיקר דין זה שנלמד מברייתא זהו כמה שיעור טלית. ומ"ש וגדול אינו מתבייש כו' רצה ג"כ לכתוב מילתא בטעמיה דכל שהוא בן ט' מסתמא כל גדול מתכסה בו. א"נ בא לרמוז לך מניין לו שיעור זה ואמר שמרומז במה שאמרו בברייתא וגדול יוצא בו כו' וכמ"ש ולהכי לא סיים אלא במה שאם אין הקטן מתכסה בו שוודאי כל שהקטן מתכסה בו כל גדול יוצא בו דרך עראי. אבל אין כל גדול בוש לצאת בטלית קטן לגמרי שלפעמים אדם שוטה אינו חש ויוצא ודו"ק. ויען כי ראיתי בב"י שהאריכו מהרר"י אבוהב ומהר"י חביב לדבר בזה אמרתי לגלות דעתי. ואם גם דעתם כן מה טוב ואם לאו אני מדברי לא אזוז ודו"ק. וכתב בא"ח ששיעור קטן מתכסה ראשו ורובו פי' בארכו וברחבו. ומ"ש רבינו קטן בן ט' לפי שכל פחות מבן ט' צריך לשומרו בשוק והיינו שיעורא דרמב"ם:

סימן יז

סעיף קטן א

סומא חייב בציצית דכתיב אשר תכסה בה מ"מ והא דכתיב וראיתם אותו למעט כסות לילה כדלקמן סימן י"ח וא"ת מה ראית איפוך אנא. י"ל דמרבה אני כסות סומא שיש בראיה אצל אחרים משא"כ כסות לילה וממלת אשר שהוא מיותר בפני עצמה מרבינן בעלת ה' כדלעיל סימן י':

סעיף קטן ב

ונשים ועבדים פטורים דהוה ליה מצות עשה שהזמן גרמא:

סעיף קטן ג

חייבין מספק רמב"ם פרק ג' משום דספק דאורייתא לחומרא:

סעיף קטן ד
וכתב הרמב"ם ז"ל כו'. מה שאמר והוא הולך לשיטתו כו' ר"ל לשיטתו שביאר בפרק ג' דציצית עיין שם והלשון הולך לשיטתו קצת דחוק כיון שלא הזכיר עד הנה דעת הרמב"ם בזה:

סעיף קטן ה
אבל ר"ת כתב שיכולות כו' דכיון שמקבלות שכר שהרי אמרו גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה אבל שכר מיהא איכא שייך שפיר למימר וצונו:

סעיף קטן ו
ויותר טוב שלא יברכו צ"ע דלקמן סימן תקפ"ט גבי שופר כתב דאע"ג דנשים פטורות יכולין לתקוע ולברך ואין מוחין בידן. רש"ל. וכן מצאתי שתמה מהרא"ף ע"ז בהגהותיו:

סעיף קטן ז
קטן שיודע להתעטף ברייתא ס"פ לולב הגזול וכתבו הה"מ פ"ג דאיתא בירושלמי לא סוף דבר של עיטוף אלא שיודע להשליך ב' כנפות לאחוריו וב' מלפניו בשעת ק"ש הביאו הב"י כאן ובסימן כ"ד ובמרדכי כתב גם כן שיודע לאחוז הציצית בידו בשעת ק"ש ע"ש:

סימן יח

סעיף קטן א
לילה לאו זמן ציצית היא כו' כבר כתבתי הטעם ריש סימן י"ז:

סעיף קטן ב
י"א כל מה שליבש בלילה כו' דעת ר"ת הביאו הרא"ש וכן כתב הרמב"ם מותר ללבוש כו':

סעיף קטן ג
ומאימתי מברך כו' עיקר הראייה היא מזה דמשמע דמיירי בכסות המיוחד ליום מדקאמר מברך עליה כשיבא זמן ציצית ואפ"ה קאמר ברישא דמותר ללבוש ציצית בלילה ולא יברך עליה ש"מ דאפי' המיוחד ליום אינו מברך עליה בלילה ועיין בדרישה:

סעיף קטן ד
משיכיר בין תכלת שבה כו' כתב ב"י אפשר שלמד כן מק"ש ורבינו יונה מסופק בזה אם נדמה אותו לתפילין דזמנו משיכיר חבירו. ובמרדכי כתב כיון דלא כתיב ביה יום אלא וראיתם אותו בראייה תליא מילתא ומעמוד השחר שרי וכן עמא דבר עכ"ל. ואחר תפילת ערבית אפילו הוא יום אין מברך עליה מהרא"י סימן קכ"א:

סעיף קטן ה
וסדינין אע"פ כו' כתב ב"י מנהג פשוט שלא להטיל ציצית לסדינין בין הם של פשתן בין הם של צמר עכ"ל:

סימן יט

סעיף קטן א
אין חיוב ציצית אלא בטלית כו' כרב נחמן אליבא דרב פרק התכלת דאמר ציצית חובת גברא היא. כתב מורי שמעתי שיש מחמירין לבדוק הציצית אפילו כשכופלין הטלית משום דשמואל הבר כלי קופסא חייב בציצית ויש פוסקין כמותו אבל הרי"ף כתב דשמואל ליתא וכן נ"ל ע"כ:

סימן כ

סעיף קטן א
או מתגר א"י כשירה כו' מן התגר הקבוע ומוחזק ליקח מישראל ולמכור דחזקה לא מרע נפשיה להפסיד סחורתו ולקח מן המומחה ואפילו עסקו בשאר סחורות נמי מהימן שהוא מוחזק שאינו משקר שאם ימצא בדאי בדבר אחד שוב לא יאמינוהו. ע"כ. ואם זה מיירי מתכלת או מלבן עיין בדרישה:

סעיף קטן ב
ואין מוכרין כו' לשון הרמב"ם ואין מוכרין טלית המצוייצת עד שיתיר ציציותיה שמא יתעטף ויתלווה עמו ישראל ע"כ. וטעם זה איתא שם בגמרא ועוד טעם אחר. פירש"י ונמ"י משום זונה כותית שהוא יתננו לה באתננה ותאמר פלוני ישראל נתנה לה ויבא לידי חשד וכתב עוד נמ"י דלאו דוקא למכור אלא אפילו למשכן ולהפקיד ולתת במתנה אסור אא"כ הוא לפי שעה דליכא למיחש להכי:

סימן כא

סעיף קטן א
ויכול לזרקן פי' אפי' בעודן ראויה למצות ציצית:

סעיף קטן ב
למיסר בי' פי' לקשור בו דבר:

סעיף קטן ג
הושענא לאורוחי לולב הדם וערבה כולם נקראים הושענא:

סעיף קטן ד
ואתרוג דמצוה למיכליה פי' אפילו הוא גדול כל כך שישאר בשיעורו ואפי' בשאר ימים דיוצאים בחסר אפ"ה אסור למיכל מיניה משום בזיון. והיינו דוקא אם הקצהו לכולי

יומי אבל אם ליום אחד בלבד הקצהו כולו והשאר ימים הקצהו מקצתו מותר למיכל מיניה בשני ואפי' משום בזיון ליכא כדלקמן סי' תרס"ה ועיין בדרישה:

סעיף קטן ה

משא"כ כאן וכן כתב הרמב"ם ז"ל מותר ליכנס בציצית לבית הכסא ולבית המרחץ. נפסקו ציציותיו זורקן לאשפה אם רוצה וטוב להחמיר ע"כ גירסת ספר רבינו שבידי. ואינו נכונה כלל דבהדיא כתב הרמב"ם פ"ג דציצית כדברי השאלתות דהא דתניא בברייתא נזרקין כשעבר זמן מצוותן דוקא. וכן כתב ב"י דהרמב"ם ס"ל כדברי השאלתות לכן נ"ל דט"ס הוא לפני וכצ"ל משא"כ בכאן וטוב להחמיר. וכן הוא ברוב הספרים:

סימן כב

סעיף קטן א

העושה ציצית לעצמו כו'. תוספתא פ' בתרא דברכות וכתבוהו התוס' פרק התכלת ומשמע מלשונם דכל מצוה שהיא מזמן לזמן כגון שופר וכיוצא בו וכן כל מצוה שהיא קנין לו כמו ציצית תפילין וכיוצא וכן מצוה שאינה תדירה כגון מילת בנו וכיוצא מברכין בשעת עשייה שהחיינו וכ"כ הרמב"ם פ"א דברכות אבל רבינו שכתב כאן מברך שהחיינו ובתפילין לא כ"כ כתב מהר"י אבוה"ב דס"ל דלא קי"ל כההיא תוספתא אלא אינו מברך שהחיינו אלא על מצוה שהיא מזמן לזמן כדמשמע ממ"ש בהל' פסח סימן תל"ב גבי ביעור חמץ ומש"ה לא כתב בתפילין שמברך שהחיינו. ומ"ש בציצית שמברך אינו מטעם המצוה אלא מטעם קנה כלים חדשים וכ"כ בע"ה דזהו הטעם ע"כ בין למר ובין למר אם לא בירך בשעת עשיית הציצית אומר בשעת עטיפה ראשונה כדאמרינן בסוכה ולולב וכן לקמן סימן רכ"ג גבי כלים חדשים שאם לא בירך בשעת קנייה מברך בשעת תשמישתו בהם ראשונה. ולשון מורי אין נוהגין כן כדאיתא בהדיא בחוס' פרק לולב וערבה (סוכה דף מ"ו) עכ"ל:

סימן כג

סעיף קטן א

ההולך בבה"ק צריך להגביה כו' עד ועכשיו מחרפין אותנו פי' דוקא אם נגררין ע"ג הקברים הוא דאסור משום דהוא מחרף המת כאדם המראה בושתו וקלוחו של חבירו בפניו. אבל אם אינן נגררין ע"ג הקברים אפילו לבוש מלבוש של ציצית לית לן בה אם לא שמיוחד לקיים בו מצות ציצית כגון טלית קטן שאז אף שאינן נגררין ע"ג הקברים אית ביה משום לועג לרש וכמו שמסיים רבינו סימן זה. וכ"כ תלמידי רבינו יונה בהדיא והביאם ב"י וז"ל מורי עיין בי"ד סי' שס"ז ומשמע שם דוקא טלית גדול שלובשים אותו

למעלה (מדנקט שם אבל טליתות שלנו שאין אנו מכוונין כו' דמשמע כעין שאנו לובשין טליתות גדולים למעלה וק"ל) מן הבגדים והוא מגולה אבל טלית קטן שלובשים תחת הבגדים אין בו משום לועג לרש עכ"ל. וכן הסכים ב"י דכל שתחת למדיו מודה ביה רבינו יונה דלית ביה משום לועג לרש וע"ל סימן מ"ה:

סימן כד

סעיף קטן א

צריך ליזהר בו בשעת התפלה ס"א בשעת ק"ש. ונראה דרבותא קאמר דאפי' בשעת תפלה יש לו ליזהר שיהיו עליו ציצית וכ"ש בשעת ק"ש שמזכיר בפירוש מצות ציצית נמצא שכשאין לו מעיד עדות שקר בעצמו:

סעיף קטן ב

כתב בעל העיטור ואותן שמקבצים כו'. כאן האריך ב"י והעלה שמצוה לאחוז הציצית ביד שמאלית נגד לבו בשעת ק"ש רמז לדבר והיו הדברים האלה על לבבכם וכ"כ בש"ע והוא מהגהת מיימוני שכ"כ בשם המדרש שוחר טוב וכתב עוד ב"י בשם מהר"מ רקנטי ז"ל סוף פרשת שלח לך. כשמסתכל בציצית אז מסתכל בב' ציציות שלפניו שבהם י' קשרים רמז להווייות עכ"ל ר"ל י' הווייות הקודש שהם קשורין ואחודין זה בזה ואני שמעתי עוד שכל אחד מהציציות יש בו ה' קשרים וח' חוטין כמנין אחד וכשתתחבר ב' ציציות שלפניו להסתכל בהם עולין כ"ו כמניין שם הוי"ה עכ"ל ב"י ואני אומר רמז לדבר וראיתם אותו ר"ל ע"י ראיית הציצית תראו ותבחנו את שם ההויה וק"ל. כתב עוד בש"ע שגם מה שנותנין על העינים ונושקין אותן הכל משום חבוב מצוה:

סעיף קטן ג

גדולה מצות ציצית כו' דכתיב וראיתם כו' ברייתא פרק התכלת וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' שקולה מצוה זו כנגד כל המצות כולן ופי' רש"י שקולה מצוה זו מדכתיב את כל מצות ה' ועוד דציצית בגי' ת"ר וה' קשרים וח' חוטין הרי תרי"ג ע"כ. ודברי רבינו משתמעי' שהכל ענין אחד וצ"ל שרבינו השמיט מלת ועוד שלא במתכוין. ב"י:

סעיף קטן ד

ג"פ כתיב ציצית כו' וחד מינייהו לציצית כצ"ל:

סעיף קטן ה

וכתיב התם את ה' אלהיך תירא אותו כו' אותו אותו יליף מה התם שכינה אף הכא שכינה:

סעיף קטן ו
והחזיקו בכנף איש כו' פרק במה מדליקין ופי' רש"י בשכר הכנף יחזיקו בכנף איש יהודי עשרה אנשים מכל לשון הרי ת"ש לשבעים לשון וד' כנפות יש לו הרי אלפים ות"ת. וכתב נמ"י וזה מפני שיכירו בזמן ההוא כמה גדולה מצוה זו וכי היא שהגינה עלינו בגילה ומביאה אותנו לחיי עוה"ב:

סעיף קטן ז
בכל עת יהיו בגדיך לבנים אלו מצות ציצית ס"פ השואל ופי' רש"י זה ציצית שמלובן הבגד ע"כ. ונ"ל פי' שהציצית הם התכלית והגמר של טלית והוא מכונה בשם לובן כי אם אין בו ציצית אין מצוה בלבישת הטלית וק"ל. וז"ל נמ"י סוף הלכות ציצית זה מצות ציצית שמלבן תמיד בטהרת הגוף והנפש שלא לתור אחרי לבו ואחרי עיניו:

סעיף קטן ח
ושמן על ראשך אל יחסר כו' גם זה שם ופירש"י אלו תפילין שהם שם משמן הטוב דכתיב וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך. ותניא ר"א הגדול אומר אלו תפילין שבראש ע"כ. ונ"ל דה"פ שם ה' ר"ל אותו שם ה' שעליו אומר ר"א כי שם ה' נקרא עליך אלו תפילין כי אותיות שם בכלל שמן וק"ל. אלא שמלת הטוב ל"ל. לכן נראה לי דהכי יליף ליה כיון דמקרא ע"כ יוצא מפשוטו דאטו יזהירנו למה שימשח האדם תמיד ראשו בשמן אלא ודאי רמז אתפילין שנקראים שם והם נרמזים בכלל שמן שהרי טוב שם משמן טוב. ועיין נמ"י סוף הלכות קטנות:

סעיף קטן ט
שנאמר והחוט המשולש כו' ותפילין של ראש ושל זרוע חשיב כחד:

סעיף קטן י
ואומר חונה מלאך ה' כו' המצות נקראים ג"כ מלאכי שהם שלוחי המקום אל ישראל. בשם מורי ועיין סמ"ג סי' ג' ד' ע"ב. ר"ן:

סעיף קטן יא
סביב ליראיו ויחלצם פירש"י ויחלצם מחטא וכתב ב"י נ"ל דקשיא ליה מאי מייתי ר"א מהקרא דחונה מלאך ה' סביב ליראיו דלא מיירי במקיימי מצות אלא ביראת שמים וגם ויחלצם משמע שמצילם מפגעי העוה"ז לכך פי' דהני יראים הם החרדים אל דבר ה' לקיים מצותיו והאי דקאמר ויחלצם היינו לומר שמצילם מן החטא עכ"ל. וא"ת מאי ואומר דקאמר ר"א. י"ל דאם לא הביא אלא פסוק והחוט המשולש היה אפשר לומר דאין ראיה דלמא אשאר ג' מצות קאי לכך מביא פסוק חונה מלאך ה' סביב ש"מ דמיירי ממצות שהם מסבבים האדם והם ע"כ תפילין ציצית ומזוזה. ומחונה מלאך גו' לחוד נמי

אין ראייה דדילמא מצות ציצית לבדה היא המצילתו מכל חטא שהרי גם היא מסבבת האדם מכל צדדיו. לכן מביא פסוק והחוט המשולש וכו'. רמ"י:

סימן כה

סעיף קטן א

ואחר שנתעטף בציצית יניח וכו'. הא דציצית קודם תפילין משום שהוא תדיר טפי ועוד דמצות ציצית שקולה כנגד כל המצות ע"כ ראוי להקדים. נמ"י. ומהרי"ו כתב משום דמעלין בקודש ומיהו אם אין ציצית מזומנים א"צ להמתין. רמ"א. וב"י האריך כאן בשם הזוהר ושאר מפרשים ומסיק דהדרך הנכון לברך על טלית קטן בביתו וגם תפילין של יד ושל ראש מניח בביתו ואז יבא לב"ה ויתעטף בטלית הגדול ובזה יצא כל הדעות:

סעיף קטן ב

הרוצה לקבל עליו עול מלכות שמים וכו' בתפילין שבראש משעבד הנשמה שהיא במוח להש"י ובשל יד משעבד גופו לכך צוה לשום אותה נגד הלב שהוא עיקר התאות והמחשבות ויזכור את בוראו וימעט את הנאותיו. תוס' פרק היה קורא:

סעיף קטן ג

ויטול ידיו ויניח וכו' וציצית לא חשיב מטעם שכתבת ולעיל סימן ב':

סעיף קטן ד

ויקרא ק"ש ויתפלל משמע שגם בשעת תפילה צריך שיתפלל ותפילין בראשו ב"י בשם ר"י:

סעיף קטן ה

כאילו מעיד עדות שקר וכו' לישנא מעליא נקט רש"י. ור' יונה פי' דעולא ס"ל כיון שהוא קורא וקשרתם לאות על ידך וגו' ואין מניחם נמצא שמעיד שקר על עצמו שמה שאמר אינו אמת ואע"פ שעשה המצוה שיצא ידי ק"ש אפ"ה עובר עבירה מצד אחר שהעיד עדות שקר על עצמו. ור"י סבר דאפילו מצוה עצמו לא עשה בשלימות כיון שלא קיבל עליו עול מלכות שמים דהוי כמו שמקריב תודה בלא מנחה. ב"י ע"כ. הא דקאמרי כל הקורא ק"ש בלא תפילין ולא אמרו בלא טלית לפי שאינה מצוה וחובה כדלעיל סימן כ"ד. מורי:

סעיף קטן ו

כאילו הקריב עולה בלא מנחה שחייבו הכתוב להקריב עמה דכתיב ועשירית האיפה וגו' אף הקורא ואינו מקיים אינו גומר המנחה:

סעיף קטן ז
זבח בלא נסכים פי' עולה בלא יין המתנסך ע"ג המזבח אחר עולה וזבח והוא הדין דהוה מצי למימר כאילו הקריב עולה בלא מנחה ונסכים דהא עולה נמי טעונה נסכים אלא לישנא דקרא נקט עולה ומנחה זבח ונסכים. רש"י:

סעיף קטן ח
והקריב עליו כל קרבנות שנאמר ארחץ בנקיון כפי ואסובבה כו' אע"ג דלא נזכר תפלה בפסוק זה (ולע"ד נראה שהתפלה מרומז במלת כפי ע"ד נשא לבבינו אל כפים וכו') ה"פ והלא דוד ודאי לא היה כהן וא"כ מאי ואסובבה מזבחך ה' דקאמר אלא ודאי התפלה שהיה מתפלל בנקיון היא במקום קרבן שכל תנועותיה כתנועת הקרבן כמ"ש לקמן סוף סימן צ"ח הילכך נחשב כאילו סובב מזבח להקריב קרבנותיו ומיהו זה אינו אלא דוקא כשקרא ק"ש והניח תפילין דבלא"ה אין תפלתו תפלה גמורה דהא צריך לסמוך גאולה לתפלה כמ"ש לקמן סימן קי"א גם תפילין צריכין שיהיו על ראשו בשעת תפלה כמ"ש לעיל ועוד דאם תאמר דא"צ לעשות כל זה א"כ אינו ראייה מדוד לומר דנחשב כאילו הקריב כל הקרבנות דדילמא דוד עשה הכל וק"ל:

סעיף קטן ט
כי שם ה' נקרא כו' ודרשינן אלו תכילין שם ה' נקרא ר"ת שי"ן שבתפילין שבראש בעל הטורים פרשת כי תצא. וי"מ כי וראו כל עמי הארץ גו' אינו שייך כי אם בשי"ן שבראש שהיא נראית לעין כל והיא לאות גדול משא"כ באות יו"ד של תפילין של יד שאינה נראית דכתיב והיו לך לאות ולא לאחרים לאות כדלקמן סימן רכ"ז בשם ר"ן:

סעיף קטן י
שצונו המקום להניח ד' פרשיות דכתיב והיו לך לאות על ידך:

סעיף קטן יא
ויניח של יד תחלה בס"פ הקומץ תנא כשהוא מניח מניח של יד תחלה דכתיב וקשרתם לאות על ידך והדר והיו לטוטפות בין עיניך. וע"ל סימן כ"א:

סעיף קטן יב
ויברך אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין פי' והיא קאי ג"כ אשל ראש אלא בעבור דבשל ראש יש ד' בתים ושיני"ן והיא גמר מצוה הוסיפו עליו עוד ברכה על מצות. תוספות פרק הרואה. ולפי זה ברכת להניח שייכא על התחלה שמתחיל לעשות המצוה ועל של ראש שהיא סוף המצוה שייך ברכת על מצות ושניהם שייכים להדדי ועיין בדרישה:

סעיף קטן יג
וכ"כ רש"י והרבה מהמחברים וכ"כ ב"י ואומרים אחר הברכות ברוך שם כו' וכן הביא הב"י שהיה נוהג כן מהרר"י חביב:

סעיף קטן יד
ומברך עליהן משעה שמתחיל להניחן כו' ז"ל הרמב"ם וכל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן לפיכך צריך לברך על תפילה של יד אחר הנחה על הקיבורת קודם קשירתם וקשירתם זו היא עשייתן ע"כ וכתב ב"י דהיינו טעמא דהרמב"ם דס"ל לא יברך קודם הנחה על הקיבורת אע"ג דכ"ש דהוא טפי עובר לעשייתן משום דבעינן שיברך קודם עשייתן בסמוך וקשירתם הוא עשייתן ואם היה מברך קודם להנחתן הו"ל קודם דקודם וכ"פ בש"ע וכן בשל ראש לאחר שיניחם על הראש קודם שמהדקם וכ"כ רמ"א שם ואע"פ שרבי' והרא"ש כתבו משעת שמתחיל להניחם צ"ל דלא באו אלא לאפוקי אחר קשירתם שהוא מיקרי הנחה. בגמרא פרק הקומץ סוף (מנחות דף ל"ה) וז"ל אמר שמואל תפילין מאימתי מברך עליהן משעת הנחתן איני והאמר שמואל כל מצות מברך עליהן עובר לעשייתן אביי ורבא דאמרי תרוייהו משעת הנחה עד שעת קשירה ופירש"י משעת הנחתן משמע לאחר שכבר הניחן ותירצו אביי ורבא דלא איירי אחר גמר הנחתן אלא משעת ההתחלת ההנחה. ע"כ. ומ"ה כתבו ג"כ רבינו ורא"ש משהתחילו להניח ולעולם ג"כ מיירי לאחר שהניחן על הקיבורת וכדעת הרמב"ם וק"ל:

סעיף קטן טו
ואם דיבר עבירה היא בידו כתב מהרא"י סימן ק"ז דאפילו למאן דס"ל דבח"ה אינו מברך על התפילין אפ"ה סח בין תפילין לתפילין עבירה היא בידו דאין עיקר הטעם משום שמביא את עצמו לברכה אלא שהסיחה עצמה עבירה וצריך לחזור ולברך. ובמרדכי כתב שאם סח לצורך תפילין לא הוה הפסק כמו גבי ברכת המוציא:

סעיף קטן טז
כיון שברכה שניה חוזרת גם אשל יד ר"ל על ברכה כל יד כי הברכה של יד שהיא להניח קאי על תפילין של יד ושל ראש עכ"ל רא"ף. וב"י הבין דברי רבינו דה"ק כיון דברכה על מצות היא על גמר המצוה וקאי נמי על של יד וכמ"ש לעיל ותמה על רבינו למה שינה מדברי הרא"ש כו' ע"ש ולפי דברי הרא"ף שכתבתי לק"מ:

סעיף קטן יז
ואפי' נשמטו ממקומן כו' צריך לברך ואם מחזיר אחד מהם מברך כמו שמניח תפילה אחת כדלקמן סימן כ"ו ודוקא במשמש בהם להחזירם דאז הוה כהנחה חדשה ולכן מברך להניח. אבל מ"ש התוס' והביאם ב"י דמברכין לשמור חקיו היינו משום דאזלי

לטעמייהו דס"ל שיש לברך עליהן כ"ז שממשמש בהו אפי' אם כבר הם במקומן לכך כתבו לברך לשמור חקיו אבל להרא"ש ורבינו דאין מברכין אלא במחזירן למקומן אינו מברך אלא להניח עכ"ל ד"מ. ועי' בדרישה:

סימן כו

סעיף קטן א

ואם אין לו אלא אחת מניח ומברך כו'. משנה ריש התכלת תפילין של יד אינה מעכבת של ראש ושל ראש אינה מעכבת של יד ומברך על של יד כשהיא לבדה או כו' זהו כתב לשיטתו ושיטת אביו המבוארת לעיל סי' כ"ה ולא קיי"ל כוותיה:

סעיף קטן ב

ואפי' אם יש לו שתיהן כו' יכול להניח כו' ולא אמרינן כל זמן שהם בין עיניך יהיו שתים. ועי' בדרישה:

סימן כז

סעיף קטן א

מקום הנחתן של יד בזרוע שמאל ס"פ הקומץ ת"ר ידך זו שמאל ומייתי ליה מדכתיב אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים ב"י. וז"ל רא"ף שנאמר ידך יד כהה ועוד דרשו וקשרתם וכתבתם מה כתיבה בימין אף קשירה בימין סמ"ג. ומניין לזרוע שהוא קרוי יד דכתיב ותהיינה העבותים אשר על זרועיתיו כפשתים אשר בערו באש וימסו אסוריו מעל ידיו ע"כ:

סעיף קטן ב

בגובה הבשר כו' גם זה שם על ידך זו קבורת. ופי' הרא"ש מקום קבוצת בשר (כמו קיבורא דאהיני שפי' אשכול תמרים):

סעיף קטן ג

שבין הקנה לכתף פי' בין הזרוע לפרק וכתף והיינו כר"ת שהוכיח כן דמצות הנחת תפילין של יד משמע בכל מקום שהוא על הזרוע ולאפוקי מי"א שקיבורת שאמרו בגמרא היינו גובה הבשר הסמוך לפרק היד:

סעיף קטן ד

ויטה אותם מעט כו' דכתיב ושמתם את דברי אלה על לבבכם שתהא שימה נגד הלב ולא על הלב ממש שצריך לקיים ג"כ וקשרתם לאות על ידך:

סעיף קטן ה
ולא יהא דבר חוצץ כ"כ הרא"ש בפסקיו ובתשובה וכתב טעמא משום דכתיב לאות על ידך שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין ידו כדדרשינן ילבש על בשרו שלא יהא דבר חוצץ בינו לבשרו. וכן לטוטפות בין עיניך שלא יהא דבר חוצץ ביניהם לבין עיניך ועיין בדרישה:

סעיף קטן ו
ואיטר יד ימינו מניח בשמאל ס"פ הקומץ ת"ר איטר יד ימין מניח תפילין בימינו שהוא שמאלו (ר"ל ששמאלו היא ימין דידיה דרוב כחו בשמאלו) והתניא מניח בשמאלו שהיא שמאל כל אדם אמר אביי כי תניא ההיא בשולט בב' ידיו:

סעיף קטן ז
אבל אם הוא כותב בימינו כו' דעיקר תלוי בכתיבה שנאמר וקשרתם וכתבתם וכשמניח בשמאל קושר ומהדק בימין ועי' בדרישה:

סעיף קטן ח
עד שיגיע לאמצע האצבע לשון סמ"ק משפט אורך הרצועה בזרועו עד אצבע צרדא ויכרוך סביב הצרדא ג"פ. צרדא פירש"י צרה דדא דהיינו אצבע שהיא צרה של אגודל והתוס' מוכיחין שר"ל אצבע הגדול דהיינו אמה עיין בה"ק. וכתב ב"י והעולם נוהגין לכרוך ו' או ז' כריכות ובשם הזוהר כתב שיש ליזהר שלא ירחיק היו"ד מהקציצה בתפילה של יד:

סעיף קטן ט
ומקום תפילין של ראש מהתחלה כו' עד סוף המקום שמוחו של תינוק רופס ס"פ הקומץ בין עיניך זה קדקד. היכא. אמרי דבי ר' ינאי מקום שמוחו של תינוק רופס. ובתר הכי אמרינן גובה שבראש מנלן נאמר כאן בין עיניכם ונאמר להלן לא תשימו קרחה בין עיניכם מה להלן בגובה של ראש מקום שעושה קרחה אף כאן בגובה של ראש מקום שעושה קרחה וכתב הרא"ש ע"ז והא דאמרי' לעיל מקום שמוחו של תינוק כו' ל"ד קאמר שיניח במקום המוח ממש ולא יותר אלא מקום הנחת תפילין ממקום שמתחיל השיער דהיינו שעושה קרחה עד מקום שמוחו של תינוק רופס והיינו דאמרינן מקום יש בראש להניח בו ב' תפילין עכ"ל. וכן מסיק ב"י רופס פי' בערוך מתרכך. ופ"ג דמגילה איתא נתנו על מצחו או על פס ודו ה"ז דרך מינות פירש"י שאין שומע לפי' חכמים:

סעיף קטן י
וצריך שיהא הקשר מאחורי הראש למעלה בעורף ולא למטה בצואר ושיהא מול עורף כו' כצ"ל וכן הגיה מורי וז"ל הגמרא כרק הקומץ דף ל"ה ע"ב א"ר יהודה קשר של תפילין צריך שיהא למעלה כדי שיהיו ישראל למעלה ולא למטה וצריך שיהיה כלפי פנים כדי שיהיו ישראל לפנים ולא לאחור ופירש"י למעלה בגובה הראש ולא למטה בצואר כלפי

פנים ממול עורף ולא בצידי הראש ל"א כלפי פנים שיהא הקשר מבפנים והנוי של דלי"ת מבחוץ כדאמרינן ונוייהן לבר עכ"ל. מזה מוכח כמו שהגהתי דצ"ל ושיהא כו' ודו"ק. והמחבר תפס ב' הפירושים לדינא ולפ"ז פי' מול עורף ממש ר"ל שהקשר של תפילין יהא רואה את העורף והיינו כשהוא מונח עליו שאז הוא רואה אותו דומה למ"ש רבינו בסמוך ז"ל דהיינו כלפי השיער דר"ל הצד שבו השיער. ומה שהאריך רבינו כאן הוא לאפוקי ממ"ש בדרישה בשם רבינו אליקים ע"ש:

סעיף קטן יא
וצריך שיהא נויו וכו' פירש"י הצד של הקשר שנראה בו הדלת יהא יראה מבחוץ ל"א נוייהם של רצועות שהם חלוקות מצד אחד וצבועות שחורות והוא נוייהם וכתב הרא"ש דתרתי הלכתא הם:

סעיף קטן יב
ולא לצד הראש פי' ולא יעשה צורת הדלת לצד פנים אפילו אם השמור לחוץ:

סעיף קטן יג
וגם הרצועות שסובבות כו' ה"ה כל יד וכ"כ הרמב"ם וכ"כ הרא"ש בשם תשובת גאון ב"י. ה"ג כדי שיהא נוייהן לבר דהיינו הלבן כלפי השיער ושהוא חלק יותר וצבוע שחור ניכר מבחוץ. ועוד יש גירסא אחרת ואינו נכונה וה"פ אותו צד שבו השיער של בהמה והוא החלק והצבוע שחור הוא הנקרא נוי הרצועות וצריך להיות לבר:

סעיף קטן יד
ואם פיחת או הוסיף לשון ב"י דע דהאי אם פיחת כו' אארכן נמי קאי וכך הם דברי הרא"ש אבל לא פי' כמה יפחות ויפסל ומשמע שאפי' נשתייר כל שהו כשר וב"י פסק כהרמב"ם להתיר לפסול פירות משיעור ארכו או רחבו היכא דאפשר:

סימן כח

סעיף קטן א
וימשמש בהן כל שעה כו' דיליף ק"ו מציץ שלא היה כתוב בו אלא אזכרה אחת אמרה תורה יהיה על מצחו תמיד שלא יסיח דעתו ממנו תפילין שיש בם אזכרות הרבה עאכ"ו:

סעיף קטן ב
ואח"כ בשל ראש. שלא יעבור על המצות:

סעיף קטן ג
ואח"כ יחלוץ של יד ויניחן עליהם כו' דכתיב והיו לטוטפות בין עיניך כל זמן שבין עיניך צריך שיהיו שתים ומה"ט צריך לחלוץ של ראש תחלה ולהניח של יד תחלה:

סימן כט

סעיף קטן א

שאין הלכה כבני מערבא שהיו מברכין כו' ודורשין אותו כו'. ס"פ הקומץ תנא ושמרת את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה ימים ולא לילות מימים ולא כל ימים פרט לשבתות וי"ט דר"י הגלילי ר"ע אומר לא נאמר חקה זאת אלא לענין פסח בלבד ומפרש בגמרא דס"ל לר"ע דלילה זמן תפילין הוא ושבתות וי"ט דלאו זמן תפילין הן נפקא ליה מדכתיב והיה לך לאות יצאו שבתות וי"ט שהן גופן אות. וכתב ב"י ז"ל והדבר מבואר שישוב לשון רבינו כך הוא שאין הלכה כבני מערבא שהיו מברכין לשמור חקיו והטעם שאין הלכה כמותן הוא מפני שטעמם היה משום דקסברי לילה לאו זמן תפילין הוא ודורשים אותו מושמרת את החקה כו' ולפיכך היו מברכין לשמור חקיו כשסלקו אותן סמוך לשקיעת החמה אבל אנן קי"ל לילה זמן תפילין הוא וקרא דושמרת את החוקה לא איירי במצות תפילין אלא במצות פסח הילכך אין לברך אף כשיסירם בלילה כדסברי בני מערבא ואפילו בע"ש בין השמשות דלכ"ע צריך לסלקן דהא שבת לאו זמן תפילין הוא לד"ה עכ"ז אין לברך משום דמה שצריך אז לסלקן לא מושמרת את החקה ילפינן ליה דהוה משמע דחייב הוא להסירן עכ"פ דכל השמר פן ואל לא תעשה הוא וכיון שהיה חיוב לסלקן ודאי יש לברך על הסילוק. אלא הטעם משום דכתיב בהן והיה לאות כו' ילפינן לה דיצאו שבתות ויו"ט שהן גופן אות וכיון דלא נאמר בהו לשון שמירה משמע דה"ק קרא בימים שאינם אות אתה חייב להניח ולא בימים שהן גופן אות ואין במשמע זה איסור להניחם בימים שהן גופן אות וא"כ לא שייך לומר דנברך ואפילו ברכה מעין קרא והיה לאות נמי לא יברך. וזהו שדייק רבינו וכתב הילכך אין לברך כלל כלומר לא ברכה לשמור ולא ברכה דמעין קרא דוהיה לך לאות ובהכי ניחא אע"ג דממעטינן לילה מציצית משום דכתיב וראיתה אותו לא מיתסר ללובשו בלילה כיון דלא כתיב ביה לשון שמירה. ולפ"ז צ"ל דמ"ש רבינו דבע"ש בין השמשות צריך להסירם לא משום דאסור להניחם הוא משום דכיון דאינו זמן חיובם צריך להסירם דחיישינן דלמא נפיק בהו לר"ה ואע"ג דמדאורייתא לא מיתסר למיפק בהו לא הוה גזירה לגזירה דכיון דאין לו צורך כלל להניחם אפילו למידי דרבנן חיישינן עכ"ל:

סעיף קטן ב

וראיתי כתוב מ"ש ר' האי הרשות בידו כו' ואני תמה כו'. וב"י כתב ישוב לרב האי דמספקא ליה אי הלכה כמ"ד לילה לאו זמן תפילין הוא או כמ"ד זמן תפילין הוא הילכך דעביד כמר עבד ודעביד כמר עבד. א"נ רב האי קאי כשמסלקן בע"ש ובעי"ט ומספקא ליה אי הא דממעטינן מוהיה לאות וגו' היינו לחיובא דאינו חייב להניח בהם תפילין

אבל איסורא ליכא וא"כ א"צ לברך א"ד ממעטינן להו לגמרי ואיסורא נמי הוה להניח בהם תפילין וא"כ צריך לברך הלכך הרשות בידו וע"ש עוד:

סעיף קטן ג

דודאי כיון שאינו חייב הוה ברכה לבטלה. עבד"ר:

סימן ל

סעיף קטן א

זמן הנחתן בבוקר משיראה חבירו כו' פ"ק דברכות דף ט. וכתב הר"ר יונה והטעם שתלו אותו כשיראה חבירו לפי דבתפילין כתיב ראיה דכתיב וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ואיתא בירושלמי במה אנן קיימין אי ברגיל אפי ברחוק טפי חכים ביה. ואי בשאינו רגיל אפילו בקרוב לגביה לא חכים ביה תפתר ברגיל ואינו רגיל ע"כ וכתבוהו הרא"ש ור"י ולפיכך כתב רבינו הרגיל עמו קצת ב"י. ה"ג ברוב הספרים זמן הנחתן כו' אע"ג דקי"ל לילה זמן כו' אבל לכתחלה אין להניחן קודם הזמן הזה ואם צריך כו'. ונ"ל דה"פ זמן הנחתן משיכיר חבירו ולא קודם לכן והוקשה לו הא קיי"ל דמדינא לילה זמן תפילין הוא אלא שאין מורין כן מטעם גזירה בעלמא שמא ישן ויפיח בהם א"כ כיון דאינו אסור אלא מה"ט למה כתבו שיעור משיכיר חבירו יניח תפילין ולא קודם לכן והא מיד שיעמוד בבקר אחר שישן כבר תו ליכא למיחש לשמא יפיח בהן דכיון שהוא בהקיץ מסתמא יראה לשמור עצמו מהפחה וא"כ מיד בקומו יהיה רשאי להניחם וזהו דאע"ג דקי"ל כו'. וקאמר היינו לענין כו' פי' דהא דאמרינן דמדינא מותר תפילין בלילה אלא שגורו משום שמא יפיח היינו שלא יצטרך לחלוץ התפילין שהן עליו כבר מבע"י כ"ז שבטוח לו שלא ישן בהם אבל להניח לכתחלה איסור נמי הוי הילכך להניחם קודם שיכיר חבירו אע"ג דודאי לא ישן ולא יפיח בהם אעפ"כ אסור מטעם דבראייה תליא מילתא ומסיק ואם צריך לצאת לדרך אז מותר לו להניחן קודם שיכיר חבירו אך שלא יברך עליהן כיון דעדיין לאו זמן ראייה הוא. והר"ר פרץ חולק וס"ל דאפילו לכתחלה מותר להניח בברכה קודם שיכיר חבירו כיון דעיקר הטעם הוא משום שינה. שוב ראיתי בש"ע שחיבר מהרמ"י משמע כמו שפירשתי וק"ל. ועי' בדרישה כתבתי פי' וגירסא אחרת וכתבתי הוכחה לדברי ע"ש:

סעיף קטן ב

היה בא בדרך ותפילין בראשו ושקעה כו'. ר"ל בע"ש כן פירש"י ספ"ק דביצה והתוספות הקשו ארש"י דא"כ אמאי שינה בלישנא לנקוט ושקעה וגבי יושב בב"ה נקט וקידש עליו היום. לכן נראה דמירי בחול וקמ"ל דמניח ידו עליהן משום הרואה שלא יטעה

כו'. עיין בב"י שהביאם. ולרבינו ס"ל לילה זמן תפילין הוא צריך להניח ידו עליהן משום הרואה שלא יטעה להניחם לכתחלה בלילה ב"י:

סעיף קטן ג

יניח ידו עליהן עד שיגיע לביתו ואם יש כו' כצ"ל:

סעיף קטן ד

היה יושב בבית המדרש ותפילין בראשו וקידש כו' האי קידש היום ג"כ בחול מיירי ולשון הברייתא נקט והברייתא גופא נקטה האי לשון לאשמעינן דמשעה שקידש היום בע"ש הוי לילה לענין תפילין בחול כן מוכרח אתה לפרש לדברי רבינו דאל"כ אין כאן מקומו אלא בסימן שאחר זה וכן צריכין לומר בדברי הרמב"ם ואפשר נמי לומר דרבינו איירי בקידש עליו היום ממש בע"ש ורבינו כבר הזכיר בסימן שקודם זה דאסור להניח תפילין בשבת ומפני שדין היה בא בדרך ודין היה יושב בב"ה נשנו סמוכין בגמרא כתב דין היה יושב בב"ה כאן ולא המתין עד סימן שאחר זה וע"ד זה יתבאר ג"כ בדברי הרמב"ם ב"י:

סעיף קטן ה

מניח ידו עליהן עד שמגיע לבית וה"ה כאן אם יש בית המשתמר סמוך לחומה דלא יביאם לביתו וכן הוא בהדיא בגמרא אלא שרבינו סמך אמ"ש בסמוך והא ראיה שכתב עד שמגיע לבית ולעיל כתב עד שמגיע לביתו: כתב מהרא"י סי' קכ"א שמי שלא הניח תכילין עד אחר תפילת ערבית שאסור לו להניחן עוד הואיל ועשה אותה לילה בתפילתו דתרי קולי לא עבדינן ע"כ ועיין בי"ד סימן קצ"ז:

סימן לא

סעיף קטן א

שבת וי"ט לאו זמן תפילין כבר כתבתי לעיל סי' כ"ט שאם הניח בהן תפילין שהן אות היה מזלזל בזה אות שלהם דכתיב כי אות היא ביני וביניכם:

סעיף קטן ב

וחולו של מועד יש מסתפקין כו' שהרי גם בהם יש אות. ח"ה פסח אסור בחמץ וחוה"מ של סוכות חייב בסוכה. והירושלמי סובר כיון שהוא מותר בעשיית מלאכה אינו דומה לשבת ויו"ט דאות שלהם אאיסור מלאכה קאי עכ"ל אשר"י:

סימן לב

סעיף קטן א

כל אחת ואחת בקלף לבדה. כתב ב"י היינו בתפילין של ראש אבל בשל יד כותבים כולם בקלף אחד כמ"ש רבינו לקמן ע"כ. ואפשר לומר דה"ק יכתוב בקלף כל א' וא' לבדה ולאפוקי שיערבבם לכתוב ארבעתם זה אחר זה בלא הפסקה ואשל יד נמי קאי וק"ל:

סעיף קטן ב

ויכתבם בכתב מיושר. פי' ב"י שיכתוב השיטית ישרות ולא עקומות. ופי' עוד שר"ל כתב מאושר כלומר יפה. ומטעם זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות ומטעם זה כתב המרדכי לכתוב כתיבה גסה שלא ימחק מהר ע"כ. ועוד נ"ל דר"ל כתב מיושר שלא יכתוב תיבה א' גדולה וא' קטנה וכן משמע בה"ק:

סעיף קטן ג

ובדיו בפרק הבונה תניא כתב שלא בדיו או שכתב את האזכרות בזהב הרי אלו יגנזו. וכתב ב"י בשם נמ"י כלומר שזרק זהב על כתב השמות שנכתבו בדיו אפ"ה פסול דס"ל כתב העליון מבטל כתב התחתון. וכתב ב"י ולי נראה דהיינו דוקא באזכרות הוא דאסור להעבירו מעל הכתב משום דהוה כמוחק את השם ולהכי תני יגנוזו אבל בשאר תיבות שציפם זהב אינו צריך לגונזן אלא מעביר הזהב וחוזר כשרותו ע"כ. ועיין בי"ד סי' רע"ו כ בתי בשם ריב"ש דיש לחשוש משום כתב מנומר. ובעשית הדיו עסיק כאן ב"י בשם הג"מ בפ"א מה' תפילין שכתב בשם תוס' ור' שמחה שהעיקר שבכל דבר שיעשה אדם דיו בדבר שיתקיים ויהא ניכר על הקלף דיו הוא וכותבים בו ספרים תפילין ממזוזות עי' בי"ד סי' רע"א:

סעיף קטן ד

בכתיבה תמה שיהא מוקף גויל כו'. ר"ל יכתוב כתיבה תמה ומפרש דהיינו שיהא מוקף גויל כו' דכתיב וכתבתם שיהא כתיבה תמה ועיין בדרישה סימן ל"ו והארכתי בפי' ענין זה ונפקא מיניה כמה דינים ועיין ג"כ בפרישה:

סעיף קטן ה

שיהא מוקף גויל פרק הקומץ (מנחות ד' ל"ד ע"א) כל אות שאין גויל מוקף לה מד' רוחותיה פסולה ואע"ג דתפילין אינן נכתבין אלא על הקלף כדלקמן נקט רבינו לישנא דגמרא דאיתא שם לא נצרכא אלא להא דא"ר יהודא כל אות שאין גויל מוקף לה ור' יהודה כי אמרה לגבי ס"ת אמרה ומשו"ה נקט הוא גויל ועמ"ש עוד מזה לקמן גבי ניקב בתוך האות ודו"ק שם:

סעיף קטן ו
אפי' קוצו של יו"ד. שם דף הנ"ל ופירש"י רגל ימיני של יו"ד. ועי' לקמן בסי' ל"ו כתבתי בע"א ועיין בי"ד סימן רע"ד:

סעיף קטן ז
וצריך. שיכתוב בימינו וכן כתב הרא"ש בה"ק וכן ספר התרומה סימן ר"ה מדאמר ס"פ הקומץ וקשרתם וכתבתם מה קשירה בימין אף כתיבה בימין והוכיח דאפי' בדיעבד אסור וכמ"ש בדרישה כ"כ הג"ה מיימוני פ"ב:

סעיף קטן ח
וא"צ לשרטט בכל שיטה כו' פ"ב דמגילה ופרק הקומץ הלכתא תפילין לא בעו שירטוט ואם ירצה לשרטט הרשות בידו. כתב ב"י תימא הרי כתבו התוס' פרק הקומץ בשם הירושלמי דפ"ק דשבת כל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט וכן דעת רוב המפרשים. ונראה לומר דמשמע ליה לרבינו דלא אמרו בירושלמי שנקרא הדיוט אלא כשעושה אותו דרך חומרא אבל היכא שאיני מכוין לכך שהרי איני דבר אסור דשייך ביה חומרא ואינו משרטט אלא כדי לכתוב ביושר אע"פ שהוא יודע ליישר השיטה בלא שירטוט מ"מ יותר נאה ויותר ישר הוא כשהוא משורטט להכי אינו נקרא הדיוט. וקצת יש ללמוד כן מספר התרומה סי' קצ"ו ע"כ קיצור לשון ב"י:

סעיף קטן ט
טוב הוא שישרטט. כ"כ הרא"ש בהל' ס"ת וכ"כ המרדכי ז"ל וכן עושין עתה שמשרטטין כל השורות ואין בזה הדיוטות ואדרבה הוה ליה זה אלי ואנוהו עכ"ל. וכתב ב"י בשם הג"מ שאין לשרטט בדבר המצבע הקלף על ידי השרטוט כגון עופרת וכיוצא בו:

סעיף קטן י
ויכתוב על הקלף פ' המוציא יין משמע מהמסקנא דגמרא דהא דתניא הל"מ תפילין על הקלף מזוזה על דוכסוסטוס לאו למצוה בלחוד אלא לעכובא לומר דתפילין על הגויל ועל דוכסוסטוס פסולות ומסיים בברייתא זו קלף במקום בשר ודוכסוסטוס במקום שיער ופי' התוס' והמרדכי ורש"י ורא"ש ור"ן ובעל התרומה סימן קצ"ד שהחלק החיצון שהוא לצד שיער הבהמה נקרא קלף. והפנימי הדבוק לבשר נקרא דוכסוסטוס (בל' יוני מקום בשר) ולפ"ז כי אמרינן כותבים על הקלף במקום בשר היינו במקום יותר קרוב לבשר ודוכסוסטוס במקום שיער היינו היותר קרוב לשיער נמצא שכותבין בשניהם במקום חיבורם כשהם דבוקים זה בזה. וכתב המרדכי סימן לדבר כבוד ה' הסתר דבר שכותבים דברי ה' על מקום שהוא הסתר ועי' בב"י וביי"ד סי' רע"א:

סעיף קטן יא
שהוא מעובד לשם תפילין כן אסיקו בתוס' בגיטין ד' כ"ד ע"ש. והרא"ש בהל' ס"ת כתב דרבינו ברוך נסתפק אם צריך להיציא בשפתיו שהוא מעבדו לשם ס"ת ותפילין או אם סגי במחשבה הילכך טוב להוציא בשפתיו בתחלת העבוד ותו לא צריך ב"י:

סעיף קטן יב
או שלא היה מעובד לשמו כו' פסול. אם יש תיקון לחזור ולעבדו לשמו עי' בי"ד הל' ס"ת וכתב ב"י דעיבדו לשם מווזה לא מהני לתפילין עיבדו לשם ס"ת כ"ש דמהני לתפילין:

סעיף קטן יג
וא"א ז"ל הכשירו אם ישראל עומד ע"ג ואמר לו כו'. כתב ב"י שכן מסקנת והסכמת כל הפוסקים ומיהו כתב הרא"ש בהל' ס"ת בשם הר"ר ברוך שצריך הישראל לסייעו וכ"כ בסמ"ג סימן כ"ה והגה"מ פ"א והא שלא הזכירו רבינו כאן אפשר דסמך אמ"ש בי"ד בהל' ס"ת סי' רע"א:

סעיף קטן יד
מעור בהמה חיה ועוף טהורים פרק במה מדליקין (שבת דף כ"ח ע"ב) למען תהיה תורת ה' בפיך מן המותר בפיך:

סעיף קטן טו
ולא מדג פרק שמונה שרצים ד' ק"ח בעיא דלא איפשיטא אי כשר אי לא כיון דנפיש זיעתו וזוהמתו ומאיס וקי"ל לחומרא:

סעיף קטן טז
שאין הדיו עובר עליו כתב ר"י אכסנדר' פי' כשהנקב גדול שהאות נראית חלוקה בו כשתים הוה נקב אבל נקב קטן כחודה של מחט עד שכשמעבירין עליו דיו נסתם הנקב ואין האות נחלקה בו לשני' כשר:

סעיף קטן יז
ואם לאחר שנכתב ניקב בתוך האות כשר פ' הקומץ אמר אשיאן בר נדבך ניקב תוכו של ה"א כשר יריכו פסול. ופירש"י תוכו רגל שבפנים יריכו רגל ימיני. ל"א תוכו הגויל והחלק שבתוכו ע"כ. וכתב הרמב"ם פ"א מהל' תפילין כל' אחרון של רש"י וכ"כ ספר התרומה סי' ר"ד דלשון תוכו משמע חללו ואמציעתו וכן נראה דעת רבינו ולהכי סתם וכתב ניקב בתוך האות כשר. ומ"ש י"א אפי' ניקב כל תוכו טעמא כיון דללשון שני של רש"י שהוא עיקר סתם תלמודא דידן להכשיר אין לנו לחלק אף שבירושלמי חילק. ודעת רבינו כיון דללשון ראשון של רש"י לא זכר תלמודא דידן מדין נקב חללו כלל ומצינו שהירושלמי חילק אין לנו להקל כן היה נראה לכאורה לפרש. אך קשה דאם ס"ל דל' שני עיקר א"כ מנ"ל מ"ש אח"כ דניקב רגל הפנימי של ה"א כשר דהיינו כלישנא קמא

דרש"י. לכן נראה פשוט דס"ל לרבינו דלשון קמא עיקר וכ"כ בהדיא הרא"ש בהל' ס"ת שלו וכתב דללשון שני קשה למה נקט יותר ניקב תוכו של ה"א משאר אותיות וא"ש מ"ש רבינו ניקב רגל פנימי של ה"א כשר. וגם א"ש דס"ל בניקב כל חללה של ה"א דפסול כיון דבירושלמי פסל ליה. ובתלמודא דידן לא זכרו מזה ומיהו כתב בתחלה דניקב תוכו של ה"א כשר דס"ל דאף שדחה הרא"ש לשון שני של רש"י מיהו לדינא כשלא ניקב כולו ודאי ג"כ מכשר ליה. א"נ דס"ל דכיון דניקב רגל הפנימי של ה"א כשר אם נשתייר כל שהוא כל שכן ניקב תוכו ונשתייר כל שהוא דכשר ודו"ק. וב"י האריך וצדד כאן בדברי רבינו. ואפשר שגם זו היתה תוכן כוונתו וק"ל:

סעיף קטן יח

ואפי' לא נשאר ממנו אלא כל שהוא אבל כ"ש מיהא בעינן שישייר ונראה שיצא לרבינו מדאמר אשיאן ניקב תוכו של ה"א ל' תוכו משמע שניקב בתוכו אבל נשתייר כל שהוא וק"ל:

סעיף קטן יט

אם נשאר ממנו מלא אות כו' שם ד' כ"ט אמימרא דאשיאן הנ"ל אמר ר' זירא לדידי מיפרשא לי מיניה דרב הונא אם נשתייר בו כשיעור אות קטנה כשר ואם לאו פסול. ואיתא עוד שם דבאפסק כרעא דה"א בעינן בשיור מלא אות קטנה ובאפסקא וי"ו מייתינן ינוקא דלא חכים ודלא טיפש אי קרי כשר ואי לאו פסול. וכתב המרדכי ז"ל האי שיעורא באות קטנה הוי לאות ה"א ודכוותיה דוקא אבל אותיות פשוטות שאין להם אלא ירך אחד כגון וי"ו זיי"ן נו"ן פשוטות אי אנקיבו או אפסיקו אין שיעורם באות קטנה דאדרבה אם לא נשאר רק כשיעור יו"ד פסול אלא בהיכר תינוק דלא חכים ואי ניכר בפשיטות שלא נשתייר אלא אות קטנה אפי' קרי ליה תינוק דלא חכים ולא טיפש לא משגחינן ביה עכ"ל. ונראה שדעת רבי' כדעת המרדכי וכמשמעות פשטא דגמ' הנ"ל דעיקר החלוק הוא בין אות ה"א לשאר אותיות ולהכי כתב למטה ואם נפסק א' מהאותיות כו' ולא כתב ואם נפסק אות ה"א והא דנקט כאן ל' נקב ולמטה בסמוך כתב נפסק נראה דכאן וכאן רבותא קמ"ל. דבאות ה"א לא מיבעיא נפסק גל הימיני של ה"א כזה ה דליכא אלא חדא פסולא דהיינו הנקב פשיטא דכשר כשנשאר מלא יו"ד אלא אפי' ניקב כזה ה' דאיכא תרי פסולי חדא שניקב והשני שאין לרגל זה הניקב הקפת גויל. אפ"ה כשר אם נשאר מלא אות קטנה ואח"כ כתב דבשאר אותיות כגון אותיות פשוטות לא מיבעיא ניקב וי"ו או נו"ן פשוטה כזה י' דאיכא תרתי לפסול שניקב וגם אין לו הקפת גויל ופשיטא דפסול אלא אפילו איפסק דאין כאן אלא חד פסול דהיינו שנפסק אפ"ה פסול אפי' נשאר מלא אות קטנה כל שאין התינוק מכירו ועיין בדרישה:

סעיף קטן כ
ואם נפסק כו' יכול לקרותו כשר. כתב ב"י דיכול להראות לו כל השורה וא"צ לכסות שאר האותיות:

סעיף קטן כא
כתוב בסמ"ק שאם נפלה טיפת דיו קודם שנגמרה האות כו' פסולה כו' אבל אם כבר כו' יכול ליטלו. כתב ב"י כלומר אם נדבקה האות קודם שנגמר דהיינו בתחלת עשייה פסולה ולא סגי כשיפריד בין ב' האותיות הדבוקות דהוה חק תוכות וצריך לגרוד כל האות הנדבקת ומדאמרינן בירושלמי הזה דכל שנעשית כל האות בכשרות שוב אינה נפסלת אם נדבקה למד משם סמ"ק להיכא שנגמרה האות ואח"כ נפל בה טיפת דיו דיכול ליטלו ולא מיפסל משום חק תוכות. ב"י:

סעיף קטן כב
וא"א ז"ל פסל גם בזה. בפ"ב דגיטין כתב כן דכיון דנפל הטיפה בתוך החלל ואין האות ניכרת אין שמה עוד עליה ואין תקנה למחוק הטיפה דהוי חק תוכות ופסול:

סעיף קטן כג
וכיוצא בזה כתב א"א ז"ל מ"ם פתוחה שנדבקה כו' שאין מועיל כו' כתב ב"י נראה דדוקא האי תיקון לית ליה אבל א"צ לגרדה כולה וסגי כשיגרוד כל החרטום ותשאר כצורת נו"ן כפופה ואח"כ יכתוב מה שגרד והוי חק ירכות ולפ"ז מ"ש הרא"ש בתשובה כלל ג' מ"ם פתוחה שנדבקה כו' ימחוק כולה ויכתוב אחרת כו' ל"ד כולה אלא כיון שגורד רובה כאלו גרדה כולה דמי ורבינו בהל' ס"ת העתיק תשובת הרא"ש ולא כתב תיבת כולה ב"י:

סעיף קטן כד
בגרידת דבק אות לאות כתב שמותר. כתב ב"י כלומר סמ"ק הכשיר בהיתה עשויה כתקנה ונפל בה דיו כשיטול הדיו. ופסל בשלא היתה מוקפת גויל מתחלתה. והרא"ש כתב בשתיהן להיפך דבהיתה עשויה לתקנה ונפל בה דיו ונפלו כתב דפסול ובגרידת דבק אות לאות הכשיר סתם בסדר תיקון תפילין לא חילק בין נדבקה מתחלתה לנדבקה אחר שנגמרה עכ"ל. והנה זה הכלל אמסור לך דס"ל להרא"ש דכל היכא שאין הפסול בגוף האות כגון דביקות אות באות אי שמשך האות למטה או למעלה ולא הניח הקפת גויל. או שיודי"ן של אלפין עיינין שיני"ן או רגלים תלויין ואינן נוגעים לגוף האות. בכה"ג אם נעשה מתחלה באופן דתינוק דלא חכים כו' יכול לקרא אותם אז יכול לתקן תיקונים אלו וכה"ג אפי' אחר שנכתבו כל הפרשיות יכול לתקנם ולא היה שלא כסדרן. אבל אם הפסול בגוף האות כגון רגלי הה"א והקו"ף הנוגעי' למעלה דלא מהני בחקיקה דהוי חק

תוכו' ואין להם תיקון אלא צריכי' לגרד' לגמרי כל האות להכי אחר שנכתבו הפרשיו' אין להם עוד תיקון דא"כ הוה כתבן שלא כסדרן שהרי צריך לכתבו מחדש. וזה מבואר באריכות בב"י ע"פ רוב הפוסקים והעיקר בת"ה סי' מ"ח. וכלל זה יהי' שמור בלבך. כי גם לקמן סי' ל"ו תצטרך לו. ולפי זה צריכין לפרש שמ"ש רבינו לפני זה ואאז"ל פסל גם בזה אין פירושו שפוס' ונוסיף עליו פסול גם בזה דזה לית' שהרי מכשיר מה שפוסל הסמ"ק כשלא הית' מוקפת גויל מתחלת' והתיר לגרור דביקות אות באות אלא מ"ש פוסל גם בזה קאי אמ"ש לפני זה ור"ל אפילו נכתב האות מתחלה כתיקונה ואח"כ נפל עליו טיפת דיו פוסל כמו אם נפלה עליו קודם שנכתב כתיקונה אבל וודאי ס"ל להרא"ש דחילוק גדול יש בין נפל טיפת דיו אגוף האות עד שאינה ניכרת צורת האות דפסול משום חק תוכות ובין אם נדבקו האותיות יחד בין מתחלה בין מסוף עד שאינה מוקפת גויל במקום דביקות דמותר לגרוד ולתקן אח"כ דהיינו חק יריכות וכמ"ש לעיל. ונ"ל דכ"ש אם נוגע רגל נו"ן או כ"ף פשוטה בקצת היריעה עד שאינה מוקפת גויל מתחתיה דמותר לגרוד ולתקן תחתית הרגל אם נשאר שיעור רגל נו"ן פשוטה ואע"פ שבב"י כתב בשם מהרי"ן חביב שבא מעשה לפניו שרגל הכ"ף פשוטה היתה מגיע לסוף הקלף בלי היקף גויל מתחלתה והסכימו עמו כל רבני דורו לפוסלן משמע מזה סתירה לדבריו. מ"מ נ"ל מוכח מדבריו גופא דפסול דקאמר ר"ל עד שלא יגרד ונתקן ולאפוקי מדעת קצת הפוסקים דס"ל דא"צ היקף גויל בתחתית האותיות אלא באמצעיתן וכמו שהביאן ב"י ע"ש שהרי מהרי"ן כתב שמהרמב"ם אין ראיה לפסול מדלא מנה אלא נגיעות אות באות משמע דס"ל דנגיעות אות באות היא פסול טפי כשאינה מוקף גויל מחסרון היקף גויל בתחתית האות וכיון דקיי"ל כהרא"ש וסייעתו דיש היתר בגרידת דבוק אות לאות ולא מחשב זה שלא כסדרן כמ"ש בסמוך כ"ש דיש היתר בגרידת רגל נו"ן וכ"ף למטה. ואף שכתב סתם פסול הא נמי אמרינן בהקומץ כל אות שאין גויל מקיף לה מד' רוחותיה פסולה ולדעת הרא"ש וסייעתו צריכין לפרש דר"ל פסולה עד שיגרדנה ויתקנה. ותמה אני על בעל ש"ע דסתם כאן לפסול ורמ"א בש"ע שהוא גילה יותר בפירוש דעתו שפסול לגמרי והוא תמוה לי מאד. ודברי בררתי בראיות והוכחות גמורים בדרישה באריכות ע"ש:

סעיף קטן כה

ובהתחלת הכתיבה יאמר אני כותב לשם קדושת תפילין כו' ואין די כו' ומלבד זה צריך כו' בהל' ס"ת כתב הרא"ש כשמתחיל לכתוב ס"ת יאמר ספר זה אני כותב לשם קדושת תורת משה ותו לא צריך. אמנם בשעת האזכרות צריך שיחשוב לשם קדושת השם

כדאמרינן בהנזקין כל ספר שאין אזכרות שבו כתובים לשמן אינו שוה כלום כו' וכ"כ ההמ"ג ובעל התרומה. וכתב ב"י ומ"ש הרא"ש בשעת האזכרות צריך שיחשוב כו' נראה דל"ד דצריך הוא להוציא כן בשעת כתיבת האזכרות כמו שצריך בתחלת הכתיבה דמ"ש. ורבי' שכתב בהל' ס"ת גבי כתיבת האזכרות שיחשוב כו' ל' הרא"ש נקט ול"ד ע"כ. ונ"ל דאינו מוכרח דאפשר דדעת הרא"ש ורבינו כיון שהוציא בתחילת הכתיבה שכוונתו לקדושת השם כשכותב אח"כ האזכרות די במחשבה לבד. כתב ב"י בשם א"ח אם לא כתבן לשמן אין להם תקנה ושאר דיני כתיבה עיין בי"ד סי' רע"ו ושם ביארתי בס"ד:

סעיף קטן כו

ואם יתר אות אחת יש לה תקנה כו'. עיין במרדכי בה"ק דף צ"ב ע"ב וע"ג דלאו בכל גוונא גורדין אלא דוקא היכא דליכא למיטעי:

סעיף קטן כז

ואם נוגעות יגרוד ויפרידם כו'. כתב ב"י בשם הרמב"ם דאפילו השם מותר לכתוב על מקום גרד או מחק ובשם הר"י אסכנדרני כתב שלא ימחוק בעודו לח אלא לאחר שיתייבש בטוב אצל האש וכתב עוד יש מחקין שפוסלין כו' עיין שם שהאריך סעיף כ"ז ממחודשים:

סעיף קטן כח

וצריך שיכתוב מפי הכתב ומיהו כו' כתב ב"י יש לתמוה על רבינו למה כתב שצריך לכתוב מתוך הכתב כיון דאסיקנא בפ"ב דמגילה ובפרק הקומץ דתפילין ומזוזות נכתבים שלא מתוך הכתב מ"ט מגרס גריסין פירש"י הן שגורות בפי הכל. ואפשר לומר שכ"כ כדי ללמדנו שאם יש איזהו סופר שאינו בקי בהן ואינן שגורות בפיו אסור לו לכתוב אות אחת בע"פ אפי' אותו מקצת ששגור לו:

סעיף קטן כט

ושיקרא כל תיבה ותיבה כו'. ז"ל הרב ר"י אסכנדרני הרב כתב סתם שיקרא כל תיבה כו'. אבל בסמ"ג מוקי לה במי שכותב מפי אחר ואינו מעתיק מתוך ספר. ונראה דה"נ למי שכותב על פה ואינו מעתיק מתוך ספר ואולי שמפני זה נקט לה הרב סתם משום דרוב כותבי תפילין ומזוזות כותבים אותה ע"פ עכ"ל:

סעיף קטן ל

וכתב כסמ"ק שצריך להניח חלק למעלה וחלק למטה כמלא אטבא דספרי פירש"י עץ סדוק הנושך דפי הקונטרס. שיעור זה נזכר בגמרא דפרק הקומץ גבי מזוזה ובסדר תיקון תפילין שלו כתב וצריך שיניח חלק למעלה כדי גגה של למ"ד ולמטה כשיעור הכ"ף ונו"ן ומפני שלא הזכיר הרא"ש גבי תפילין שיעור דאטבא דספרי משמע לרבינו דלא

ס"ל כן אלא גבי מזוזה וז"ש וא"א ז"ל כתב שא"כ להניח חלק אלא למעלה כו' וז"ל מורי לא שהרא"ש מפרש שזה שיעור דחצי ציפורן אלא שסובר ששיעור זה לא נאמר בתפילין וכן איתא בה"ק שמתחיל וצריך להניח כדי גגה כו' אבל במזוזה שהזכיר שיעור דאטבא ליכא מאן דפליג דצריך למעלה מן הגג אותו שיעור לכן במזוזה לא כתב וצריך להניח כדי גגה של למ"ד ריוח אלא אטבא ודו"ק נ"ל. כל זה כתבתי לדעת המחבר. אבל ק"ל מ"ש תפילין ממזוזה ואדרבא היה לנו להחמיר בתפילין שחמורים יותר שצריכין עיבוד לשמה ומה שאינן צריכין שירטוט בכל שורה כמו במזוזה אפשר שטעמו לפי שאין שם כל כך שורות הרבה אלא ז' לכל היותר ומספיק לו שרטוט בשורה עליונה משא"כ במזוזה דבעינן כ"ב שורות ועוד הא אמרינן בהדיא דאין עושין מתפילין מזוזה לפי שאין מורידין כו' ואף את"ל שאינם חמורים מנ"ל לחלק ונראה בעיני מה שבעינן התם גבי מזוזה אטבא דספרי הוא הטעם כדי שיכול לכתוב גגה של למ"ד כו' (וכ"כ ב"י בשם ספר התרומה) וחד שיעורא הוא ומ"ש הרא"ש גבי תפילין כדי לכתוב גגה של למ"ד כו' ולא כתב כמלא אטבא להשמיענו שאינו צריך אלא כדי גגה של למ"ד לבד ולא תימא שצריך כמלא אטבא למעלה מראש גגה של למ"ד כמו שיש הרבה דיעות ושם גבי מזוזות כתב בדינו אבל שיעור א' להם והטור לא כיון דעת אביו הרא"ש וכ"כ מהר"י קאר"ו שלא דק עכ"ל. ולי נראה דודאי דק ודק רבינו דכיון דהרא"ש שינה כאן גבי תפילין לכתוב בסגנון ולשון אחר ממ"ש במזוזה לא לחנם עבד כן. ועוד דאי ס"ד דשיעורא דחצי ציפורן היינו משום גגה של למד כו' קשה וכי כל הסופרים שווים בכתבם יש צריכין גליון גדול לגגה של למ"ד ויש שכותבין כתב דק וקטן ודי להם לשיעור גג הלמ"ד בפחות מכדי חצי ציפורן וכן להיפך. אלא פשוט דשיעור. מלא אטבא דהיינו חצי ציפורן הנזכר גבי מזוזה היינו למעלה מכדי שיעור גגה של למ"ד דכדי שיעור גגה של למ"ד לא מיקרי שיעור הנחת חלק דכל סופר מניח כן ממילא. וכן מסיק בא"ח בשם ר' יונה דשיעור מלא אטבא למעלה מכדי גגה של למ"ד. ומה שהקשה מורי מנ"ל לחלק בין מזוזה לתפילין ודאי יש סברא גדולה לחלק דאף דתפילין חמירי בקדושתן ממזוזה מכל מקום מצינו בלא"ה שאמר במזוזה שצריך להניח חלק בסופה ובתחלתה. ובתפילין א"צ ש"מ דחשו רבנן גבי תפילין למעט אוירין בכמה דאפשר ויש קצת טעם לזה כדי שלא יהיו התפילין גדולים מאד. א"כ גם בזה שצריך במזוזה להניח חלק כמלא אטבא הקילו בתפילין וא"צ שיעור חלק אלא כדי גגה של למ"ד והוא לא מיקרי הנחת מקום חלק דבלא"ה לא סגי נ"ל פשוט בדעת רבינו ונכון:

סעיף קטן לא

ובתחלתן וסופן א"צ להניח כתב ב"י ואע"ג דגבי מזוזה צריך להניח בתחלתה שאני התם דעבדינן כן כדי לגול היקף כיון שנכרכת מאחריה כלפי שמע. אבל בתפילין ס"ל להרא"ש דא"צ. וכן כתב הרא"ש בסדר תיקון תפילין שלו:

סעיף קטן לב

ויעשה השורות שוות כו' ולא יכתוב ג' אותיות כתב ב"י ביאור דברי רבינו כך הוא בתחלה כתב שיזהר שיעשה השורות שוות שלא תהא יוצאה שום שיטה אפילו אות אחת יותר מחברותיה. ואח"כ כתב שאם יהיה מוכרח לעשות שום שיטה יוצאת מחברותיה יזהר שלא יהיו ג' אותיות חוץ לשיטה ומיהא ה"מ לכתחילה אבל דיעבד נראה דלא מיפסלו בהכי דהא אפי' ס"ת לא איפסל בהכי כדאיתא בי"ד סימן רע"ג עכ"ל. ועי"ל דמ"ש רבינו ויעשה השורות שלא תהא א' נכנסת כו' אראשי שיטות קאי דכיון דמתחיל עתה השיטה עדיין אינו מצטרך לכתוב חוץ לשיטה ולהכי אפילו אות אחת לא יכניס או יוצא בזו יותר מבזו ואח"כ קאמר על סוף השיטות דשם כיון שסובר שיכתוב על שורה זו כל כך ואח"כ אירע לו שלא כתב כל מה שהיה לו לכתוב באותה שורה יכול לכתוב השאר חוץ לשיטה. אבל מ"מ לא יכתוב ג' אותיות חוץ לשיטה אפילו בסוף השיטה. וכתב עוד בב"י דהא דב' אותיות מותר לכתוב חוץ לשיטה דוקא כשאינם תיבה אחת אבל אם הם תיבה אחת כגון את על וכיוצא בו אסור כמ"ש בי"ד סימן רע"ו ושם סימן רע"ו נתבאר דאותיות השם צריכין שיהיו כולם בתוך השיטה:

סעיף קטן לג

פתוחות דהיינו כו' כדי ג' תיבות כו' כלומר והפרשה שאחריה תתחיל בראש שיטה ואז נקרא פרשה זו המתחלת בראש שיטה פרשה פתוחה בין לדברי הרמב"ם בין לדברי הרא"ש. אבל מ"ש או בתחלתו דהיינו לומר שאם לא נשאר בסוף שיטה חלק כשיעור לכתוב ט' אותיות יניח בתחלתו זהו דוקא להרא"ש אבל להרמב"ם כל כה"ג סתומה היא כמבואר בס"ז. וע"ש עוד איך יש לעשות הפרשה ע"פ ההלכה ולפי משמעות ל' רבינו שכתב או בתחלתו נראה לומר דגם בפ' קדש שהיא ראשונה שייך לעשותה פתוחה כגון שיניח ט' אותיות חלק בראשה. אך שאין אנו נוהגין כן אלא לעולם מתחילין פרשת קדש בראש השיטה. וכתב מהרר"י אבוהב דפ' קדש נקראת פתוחה במה שהיא התחלת התפילין ואין קודם לה דבר אבל באינך עושים פתוחות ועיין עוד בדרישה:

סעיף קטן לד
ויעשה ד' בתים. ז"ל מורי הג"ה סמ"ק למד מתוכו רמז לד' בתים לשל ראש נגד ד' הרגשות שבראש חוש הראייה חוש השמיעה חוש הריח חוש הטעם וא' לשל יד שבו הרגש א' חוש המישוש ועל כולם מברך לבוראו עכ"ל:

סעיף קטן לה
מעור אחד ברייתא פרק הקומץ כותבין על ד' עורות ומניחן בד' בתים בעור א' ופירשו המפרשים כלומר שיהיו הד' בתים מחוברים יחד מעור א':

סעיף קטן לו
מעור בהמה חיה וכו' כבר כתבתי לעיל שכן אמרו בפ' ב"מ ומ"ש או מנבילה וטריפה וכו' כך אמרו בפרק שמונה שרצים:

סעיף קטן לז
והרמב"ם כתב שא"צ עיבוד לשמן ז"ל הרמב"ם בפ"ד דתפילין העור שמחפין בו התפילין ושעושים ממנו רצועה הוא עור של בהמה וחיה וכו' ועור הרצועה צריך עיבוד לשמן אבל בעור שמחפין א"צ עיבוד כלל אפילו עשהו מצה כשר. (עי' דלא מליח ולא קמיא ולא עפיץ נקרא כן) עכ"ל. נמצא שמ"ש רבינו בשמו א"צ עיבוד לשמן לאו בדיוקא קאמר ליה דהרי להרמב"ם א"צ עיבוד כלל אבל אם היה צריך עיבוד ודאי שהיה צריך ג"כ עיבוד לשמן כמו ברצועות דס"ל להרמב"ם דבעי עיבוד לשמן והטעם כמ"ש ב"י דכיון דקפידא בהו שיהיו מעור טהורות ה"ה דבעי עבודן לשמן אבל עור של בתים מסתברא ודאי שאינה בעי עיבוד כלל אע"פ דבעינן טהורות דכל שאינן מעובד חזק יותר לחיפוי וק"ל וע"ל סי' ל"ג:

סעיף קטן לח
וא"א ז"ל כתב שצריך עיבוד לשמן בהלכות תפילין הביא הברייתא דת"ר ציפן זהב או שטלה עליהן עור בהמה טמאה פסולות עור בהמה טהורה כשרות ואע"פ שלא עיבדו לשמן רשב"ג אומר עור בהמות טהורות פסולות עד שיעבדנו לשמן והילכתא כרשב"ג כו'. וכ"כ ב"י בשם הסמ"ג וספר התרומות. וטעם הרמב"ם כתב ב"י דהוא מפרש דאע"ג דרישא דברייתא מיירי בעור הבתים סיפא מיירי בקלף שנכתבים בו וברצועות אבל לחיפוי עדיף יותר באינו מעובד כלל שהוא חזק יותר ולכן אין לומר שיעבדנו ויצטרך עבוד לשמן:

סעיף קטן לט
ומעור שליל כו' דלא גרע מעור עוף דכשר. ועוד י"א דזה עדיף טפי למצוה כי לא נעבדו בו עבירה שלא היה בו תשמיש של זכר ונקיבה:

סעיף קטן מ
ויהיו מרובעין. ברייתא פ' הקומץ תניא תפילין מרובעות הל"מ וז"ל הרא"ש דפוס של ד' בתים של ראש וכן דפוס של יד יהיו תרובעות וגם למטהבית מושבן מרובעות וכתב בתשובה אשכנז"י אע"ג דגבי ציצית קי"ל שאם ניתקו מחוטי הערב עד שלא נשאר כשיעור מן הקרן כשר היינו דוקא בציצית דכתיב ועשו להם ציצית כלומר בשעת עשייתן קפיד קרא אבל תפילין מרובעות הל"מ וכל שעתא בעינן שיהיו מרובעות:

סעיף קטן מא
ויהיה החריץ ניכר בו בפרק הקומץ אמר אביי צריך שיגיע חריץ למקום התפר רב דימי אמר כיון דמנכר תו לא צריך ופי' רש"י וצריך שיגיע החריץ שבין בית לבית עד מקום התפר למטה כלומר עד בית מושבו דהיינו תיתורא. וכתב הרא"ש וי"א שחריץ של שי"ן דהיינו חודה של שי"ן יגיע למטה עד איחוי התפר וכפירוש זה נראה עיקר ונהגו כשני הפירושים להגיע חריץ השי"ן וחריץ הבדלת הבתים עד התפירה לחומרא כאביי ולא כרב דימי עכ"ל. וכן דעת רבינו שכתב בסמוך כדי שיגיע חריץ כו' למקום התפר:

סעיף קטן מב
שיהיה מרובע ריבוע גמור ז"ל הרא"ף בהגהותיו ר"ל שארכו כרחבו וגם שני האלכסונים שוים בארכן זה כזה. לאפוקי ריבוע כזה שג"כ ארכו כרחבו. אבל ב' אלכסונים א' ארוך וא' קצר יותר דאמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונו עכ"ל:

סעיף קטן מג
עומקן כדי רוחב הפרשיות ר"ל דהיינו גובהן וק"ל:

סעיף קטן מד
והשיני"ן ימשוך למטה כו' כתב בא"ח טעם אותה שי"י יותר משאר אותיות כדי לרמוז הימים שאדם מניח תפילין בשנה שהם ש' והר"י אסרנדרני כתב הטעם מפני ששם הוי"ה בא"ת ב"ש עולה שי"ן והיינו מצפ"ך וע"כ נאמר וראו כי שם ה' נקרא עליך. שאין נראה מבחוץ אלא השיני"ן ועוד ב' שיני"ן ושינוייהן עיין עוד בב"י:

סעיף קטן מה
והוא הנקרא תתורא לשון גשר:

סעיף קטן מו
ויגלול כל פרשה. טעמא משום דילפינן ממזוזה דאמרינן בפרק הקומץ כורכה מאחד כלפי שמע:

סעיף קטן מז
ויכרוך על כל פרשה שיער כו' וטוב לכרוך משיער שור לכפר על מעשה עגל סמ"ק. ובשימושא רבא כתב שיהא שיער זה של עגל כדי שיזכור מעשה העגל ולא יחטא

כדכתיב המעט לכם עון פעור אשר לא הטהרנו ממנו וכתב בזוהר שצריך שיראה שיער זה חוץ לבתים והאריך בסוד העניין והביאו ר"מ מרקנ"ט בסוף פרשת בא:

סעיף קטן מח
והרמב"ם פסל כו' ואינו נראה לא"א כו' עיין בב"י טעם פלוגתתם:

סעיף קטן מט
ואם כתב כל הד' פרשיות בקלף אחד כשרים אפי' אין ריוח ביניהן ובלבד שיהא חוט או משיחה בין כל בית ובית משמע מלשון רבינו דאפרשיות קאמר שא"צ ריוח בין הפרשיות שהרי בסיפא גבי בלבד שיתן חוט או משיחה סיים וכתב בין כל בית ובית ואילו ברישא לא הזכיר בית וכן משמע מלשון רבי' ירוחם בנתיב י"ט שכתב ז"ל ואם כתב בעור א' כשרים אפי' אין ריוח ביניהן אם נתנן בד' בתים ע"כ הרי לך בהדיא שאין ריוח בין הפרשיות קאמר. וא"כ צ"ע איך אפשר להכניסם בד' בתים כיון שכתובים על עור א' דא"ל דמניח פרשה ראשונה בבית הא' ובסוף הפ' יהיה כפל מעט ומשם יוציאה לבית הב' וכן אל הבית ג' וד'. חדא דא"כ ע"כ צריך להיות ריוח גדול ביניהן ועוד דא"כ א"א שיהיו מונחות זקופות אלא פשוטות ורבינו עצמו כתב לעיל דצריך שתהא זקופות בבית כו'. וצ"ל דמיירי כגון שחתכן למעלה בין כל פרשה ופרשה עד למטה ואז שפיר מצי להכניס כל אחד בביתו ומ"ש רבינו אפילו אין ריוח ביניהם רצונו לומר אע"פ שאין ריוח גדול בין פרשה לפרשה ולאפוקי מדרבי דבעי ריוח גדול בין כל פרשה ופרשה כדי שיוכל לגלול ולכרוך כל פרשה מסופה לתחלתה קמ"ל דא"צ דהא דקי"ל כורכה מסופה לראשה למצוה ולא לעיכובא:

סעיף קטן נ
ומ"ש נותן חוט או משיחה בין כל בית כו' זהו לכ"ע וכדי לתת היכר בין בית לבית ודוקא בכתבן בעור אחד צריכין נתינת חוט ומשיחה בין כל בית ובית אבל בכתבם בד' עורות א"צ לתת כלום בין בית לבית לדעת רבינו והרא"ש. זה נ"ל בביאור דברי רבינו בקיצור והרוצה לעמוד על עיקר הדברים יעיין בדרישה:

סעיף קטן נא
ובשל יד כותב כו' בקלף אחד ילפינן זה מדכתיב והיה לך לאות על ידך דמשמע אות אחד כלומר בית אחד. ב"י ועי' בדרישה:

סעיף קטן נב
ואם ציפה הבתים בזהב כו' מעור בהמה טמאה כו' ציפה זהב הל"מ דפסול. עור בהמה טמאה ילפינן לה מלמען תהיה תורת ה' בפיך ב"י:

סעיף קטן נג
בתפירה מרובעת שיעשה ד' נקבים בד' זויות התיתורא ועיין בב"י שהאריך:

סעיף קטן נד
שיהיו בין הכל י"ב. בשימושא רבה י"ב תפירות נגד שבטי ישראל ואם אין שם כ"א יו"ד כשר כי כשתסיר שבט מלכות ושבט כהונה דהיינו יהודה ולוי נותרים י' ואם עשה י"ד תפירות נגד תוספת מנשה ואפרים טוב. הג"ה מיימוני עכ"ל רא"ף בהגהות:

סעיף קטן נה
וחוט התפירה יהיה סובב מב' רוחות כתב הרר"י אסכנדרני פי' כל התפירה יהא מסובבת מב' צדדין פנים ואחור נמצא תופר בב' מחטים אחד יוצאת לאחור ואחת נכנסת לצד פנים:

סעיף קטן נו
ויעשנו כמין דלי"ת כו' ז"ל מהרי"א בפסקיו סימן קע"ט וההיא דקשר תפילין נראה דאין צורה דדל"ת כלל ברצועות התלויות דהא בעי למימר בפרק הקומץ רצועות כשרים אפילו לא יצא מהן אלא משהו חוץ לקשר משמע דאין צורת הד' בהן וצורת הד' היא בקשר לכ"ע וליכא דטעי בהא וכ"כ האשר"י בשימושא רבה בהדיא צורת הד' בקשר עצמו וכן משמע מפירש"י ונלע"ד דצריך שיהא ניכר כמין דלי"ת ככתיבתה לאותן העומדין לאחוריו ד' כהוויותיה וצורתה כזה ד:

סעיף קטן נז
ויעביר הרצועה כו' צ"ל ויכניס הרצועה:

סעיף קטן נח
ובסוף כו' יעשה קשר קטן. סדר העשייה בתחלה השי"ן של ראש ואח"כ הדלי"ת קשר של ראש ואח"כ היו"ד קשר של יד ואז הוי השם כסדרן שדי:

סעיף קטן נט
ונוהגין להעביר עור כו' לרוחב הזרוע פי' עושים עור על רוחב הבית מפני שחוששין שיתקלקל העור הדק של הפרשה מנדנוד הבגדים והא דכתב רבינו לרוחב הזרוע כ"כ ג"כ הרא"ש בסדר תיקון תפילין בסופו ע"ש. אבל נמ"י דף ע"ט ע"ב והמרדכי דף צ"ה ע"ג כתבו בשם הרי"ף דנוהגין לכרוך ע"ג תפילין של יד ממזרחו למערבו ע"ש:

סימן לג

סעיף קטן א
אם התפילין חדשים פסולים דודאי עור מקולקל הוא:

סעיף קטן ב
כשרים אפילו אם הם חדשים בב' זה כנגד זה פסול בחדשים. ובישנים כשר:

סעיף קטן ג
נתקלקלו ג' בתים בכל עניין פסולים פי' אפי' ישינות דאז שנים מהן עכ"פ זה מצד זה. ומ"ש רבינו והרמב"ם כתב בכה"ג על ענין התפירה כו' לא שהרמב"ם כ"כ ממש בתפירות כמו שכתב רבינו בקילקול הבתים שהרי בישנות כתב הרמב"ם כשירות ומשמע אפילו נפסקו ג' התפירות ואפילו זו בצד זו כשירות ורבינו כתב בקלקול בתים בנפסקו ג' בכל ענין פסול משמע אפילו בישנות אלא שרבינו נקט דברי הרמב"ם בקיצור לפי סברתו ולא בא לומר אלא כמו שהוא מחלק בקלקול בתים בין נתקלקלו ב' לנתקלקלו ג' בין זה כנגד זה ללא כנגד זה אותן הדינים והחילוקים כתב הרמב"ם גבי תפירות והא דלא ס"ל להרמב"ם דנפסקו בכל ענין פסול היינו משום דחולק עם רבינו בגירסת הספרים וכמ"ש בדרישה דבתרתי הן מחולקים בחלופי גרסאות ע"ש:

סעיף קטן ד
פי' עור של הבתים כתב ב"י נראה שהוא מפרש דפני טבלן היינו התיתורא ומדברי נמ"י נראה דהיינו עור הבתים מלמעלה ול"נ דפני טבלן קיימת היינו לומר דבעינן שיהיו שלמים מכל שאר צדדין דלא מכשרינן אלא כשנקרעו בין בית לבית דוקא:

סעיף קטן ה
ועור הרצועות כו' ומעובד לשמה כ"כ הרמב"ם פ"ג וטעמו מדקפדינן בהו שיהיו מעור טהורות ה"ה דבעינן עיבוד לשמה. ב"י וע"ל סי' ל"ב סעיף כ"ג ע"ש:

סעיף קטן ו
איזה צבע שיהיה חוץ כו' פרק הקומץ מפרש טעמא משום גנאי וד"א ופירש"י גנאי שמא יאמרו גרדא הוא ומדם חטטיו נצבעו והאדימו הרצועות. וד"א שמא יאמרו אשתו נדה בעל ונצבעו בדם:

סעיף קטן ז
יעשה הרצועה מצבע כו' צ"ל דעל אחורי הרצועה קאמר דפני הרצועה א"א לעשותן אלא שחורות דהא הלכה למשה מסיני הוא:

סעיף קטן ח
אין הקשירה פוסל בה דא"ל רב יוסף לאביי וקשרתם כתיב שתהא הקשירה תמה. ופי' רש"י שתהא הקשירה נאה ואם יש קשר אחר ברצועה לבד מקשר שקושרין בראש תו לא הוה קשירה יפה. ל"א קשירה תמה רצועה שלימה ולא קשורה ועיין בת"ה סי' רל"ו:

סימן לד

סעיף קטן א
סדר הנחתן בבתים לרש"י כו' ולר"ת הוא הסדר כו' פרק הקומץ סוף (מנחות דף ל"ד) ת"ר כיצד סודרן קדש לי והיה כי יביאך מימין שמע והיה אם שמוע משמאל. והתניא

איפכא אמר אביי ל"ק כאן מימינו של קורא כאן מימינו של מניח והקורא קורא כסדרן אמר רב חננאל אמר רב החליף פרשיותיה פסולות ומסיקנא דבאיזה ענין שהחליפן אפילו גווייתא לגיוייתא ובריית לברייתא פסולות ופירש"י כאן מימינו של קורא וכו' שהקורא עומד כנגד המניח הוי ימינו של זה לשמאל של זה והקורא קורא כסדרן כסדר שהן כתובים בתורה מוקדם מוקדם ומאוחר מאוחר הילכך הא דקתני לעיל קדש והיה כי יביאך מימין מימינו של קורא קאמר והא דתניא אפכא דמשמע קדש והיה כי יביאך משמאל אמניח קאמר ע"כ. והקשה ר"ת א"כ אמאי פלגיגהו לקרות ב' הראשונים מימין וב' האחרונות משמאל הול"ל ראשונה מימין וכל האחרות משמאל או אפכא ג' ראשונות מימין ורביעית משמאל כדאמר גבי נר מערבית לפיכך פי' ר"ת קדש והיה כי יביאך מימין של הקורא ומשמאל של קורא הוה שמע מבחוץ ואחריה והיה אם שמוע מבפנים והא דאמר הקורא קורא כסדרן לא כסדר האמור בתורה אלא סיים הברייתא דכיצד סודרן מפני שתירץ הגמרא כאן מימינו של קורא כאן משמאל של מניח ולא פי' איזה נעמיד בקורא ואיזה נעמיד במניח פי' שהקורא קורא כסדרן שהן כתובים בברייתא ראשונה ובזה מבוארים דברי רבינו:

סעיף קטן ב

ויעשה ב' זוגות תפילין ויניח כו' ז"ל המרדכי דף צ"ה ויניח שניהם יחד ואם אינו יודע לכוין המקום של שניהם ביחד יניח כדברי הא' של יד ושל ראש ויסלקם מיד ויניח האחרים על סמך ברכה הראשונה ואף על פי שמפסיק עדיף טפי הכי עד כאן. ובית יוסף כתב דמצא בתשובה דבשל רש"י יקרא ק"ש ותפלה ושל רבינו תם יניח אח"כ ודמי לכריכה שעושין זכר להלל בלא ברכה ואם ידאג לנפשו שמא העיד עדות שקר בעצמו יחזור ויקרא בהן פרשה שמע והיה אם שמוע. וכתב דצריך המחמיר להיות מפורסם ומוחזק בחסידות:

סימן לה

סעיף קטן א

ראשי שיטין של יד הן. *א וידבר. *ב את היום. *ג יוצאים. *ד לתת. *ה חג. *ו ההוא *ז תורת. שנייה. *א והיה. *ב רחם. *ג בשה. *ד לאמר. *ה הקשה. *ו בהמה. *ז לאות: שלישית. *א שמע. *ב את. *ג והיו. *ד לבבך. *ה ובלכתך. *ו ידך. *ז מזוזות: רביעית. *ב והיה. *ב ובכל נפשכם. *ג ואכלת. *ד ה' בכם. *ה אשר ה'. *ו בין עיניכם. *ז ביתך ובשעריך: ראשי שיטין של ראש *א וידבר. *ב מזה. *ג הזאת. *ד זה: שנייה. *א והיה. *ב וכל פטר חמור. *ג ממצרים מבית. *ד כל פטר רחם הזכרים: שלישית *א שמע. *ב

נפשך. *ג לבניך. *ד על: רביעית. *א והיה. *ב עשב. *ג לא תתן. *ד את בניכם. כצ"ל. וכן הוא בב"י:

סימן לו

סעיף קטן א
ובאחת שאינה נוגעת פסולים כו' עד שיתקנן וכן מ"ש לעיל סימן ל"ב כל אות שאינה מוקף גויל פסולה פי' עד שיתקנה וע"ס ל"ב בדרישה:

סעיף קטן ב
חוץ מרגל ה' והק' ואם נוגעות פסולים פי' ואין להם תיקון למפרע וכמ"ש הכל לעיל סי' ל"ב בפרישה סעיף י"ג וי"ב:

סעיף קטן ג
בתג של אחוריה לרבעה פי' בצד ימין הנוטה לצד אלף:

סעיף קטן ד
חי"ת איתא בפ' הקומץ כו' הא דהקדים תיקון כתיבת ח' יו"ד קודם כתיבת וי"ו כתבתי ביו"ד סימן רע"ד ע"ש:

סעיף קטן ה
יש למעלה כמין מקל. כזה ור"ת פי' גובה באמצע גגה כזה:

סעיף קטן ו
שיהיה ראש שמאלי כפוף כו' מפני מה ראש של יו"ד כפוף. ומסיים בה מפני הצדיקים שבהם ראשן כפוף כו' פי' וראשה של יו"ד רגל שמאלי דרגל ימיני רגל קרינן ליה שהרי הוא סוף היו"ד ולא תחלתה: ובפסיקתא אמרו על רגל היינו הימיני של יו"ד ועל קוצה העולה למעלה שאותן ב' הם הרשעים שירדו למטה ועתידין לעלות. אבל על רגל שמאלי של יו"ד לא אמרו בפסיקתא ודו"ק כנ"ל אבל לפמ"ש ב"י בשם רש"י לא משמע כן:

סעיף קטן ז
מייתינן ינוקא דלא חכים עיין מה שכתב לעיל סימן ל"ב:

סעיף קטן ח
אמר רבא כל אלפ"א ביתא דאתותא כל זה לשון שימושא רבא הביאו הרא"ש:

סעיף קטן ט
שעטנ"ז ג"ץ בפ' שמע בפרק הבונה משמע דשעטנ"ז ג"ץ בלא תגין אינן אותיות כלל ע"ש ועיין במרדכי בה"ק דף צ"ב מ"ש בשם הגהות רש"י:

סעיף קטן י
ח' של חמץ. בלשון של אשר נפל טעות בספרי רבינו בתגיהן וצ"ל ח' של חמץ ד' תגין שי"ן דאשר ה' תגין וכ"כ הרא"ש וסה"ת וב"י:

סעיף קטן יא
אבל שעטנ"ז ג"ץ הם תגין קטנים כבר ישב ב"ה זהו שכתב דהנהו זייני"ן המפורשים בשימושא רבא דהיינו תגינין גדולים אבל תגינין קטנים כל מקום שאלו אותיות שעטנ"ז ג"ץ יש צריכות זייני"ן וכן צריך תגין על כל ראשי השי"ן ועל ב' ראשי הצדי"ק והעיי"ן ומה שא"כ בס"ת שאין עושין אלא לראש השי"ן שלישי ולראש שני של צדי"ק ועיי"ן וטי"ת ע"כ. א"כ ש"מ דס"ל דאע"פ דבס"ת עושין עליהן תגין קטנים מ"מ בתפילין עושין עליהם גדולין ודייקינן כן נמי מכח קושיית המחבר דאל"כ למה צריך לנקטינהו וק"ל:

סעיף קטן יב
בגמרא דידן לא הוזכרו כו' משמע הא שעטנ"ז ג"ץ דנזכר תגיהן בגמרא אם חיסר אחת מהן פסולים וכ"כ רבי' בי"ד:

סעיף קטן יג
והרמב"ם כו' אך כתב כו' עד או הוסיף או גרע מהן לא פסל הכל ל' הרמב"ם:

סעיף קטן יד
הילכך טוב שיעשה כו' גם וה לשון הרא"ש וה"כ הואיל שבתוספת אין פסול טוב לצאת ידי כולם ב"י:

סעיף קטן טו
פרשה שלישית כו' מאדך חסר כו' ס"א עיי"ן של שמע גדולה ד' של אחד גדולה. והיה אם שמע חסר ו' כצ"ל. ובלטוטפות השלישי כו' עיין בדרישה:

סימן לז

סעיף קטן א
שכל המניחן מאריך ימים שנאמר ה' עליהם יחיו פי' אותן שנושאים עליהם שם ה' יחיו. רש"י:

סעיף קטן ב
ואמר רבא כו' ואמר אביי כו' נראה דרבא בא להוסיף ואמר ל"מ שיאריך ימים בעוה"ז אלא שמובטח לו שיהיה ג"כ בן עוה"ב והוא עיקר אריכת ימים והחיים. ובא אביי ומוסיף ואומר שלא די שיהיה בן עוה"ב אלא אפילו אין הגיהנם שולט בו כלל לפי שלא יגיע לו שום חטא ע"ד שכתב לעיל בציצית סימן כ"ד חונה מלאך ה' כו' ויחלצם מן החטא. ובא רב פפא שאפילו עבירות שעשה כבר נמחלין לו אם מניח תפילין:

סעיף קטן ג
הוא בכלל פושעי ישראל בגופן כתב ב"י פירש ר"ת דוקא הנמנע מלהניחן משום דהמצוה בזוייה עליו אבל אם נמנע מלהניחן משום דבעי גוף נקי והוא ירא שמא לא יזהר בקדושה ובטהרה לא מיקרי פושעי ישראל בגופן אע"ג דבקל היה יכול ליזהר בק"ש

ובתפלה. והא דנקט תפילין יותר משאר מצות דגם הוא בכלל פושעי ישראל אם מבזה אותן משום שמניח התפילין סמוך לגופו להכי מיקרי פושעי ישראל בגופן משא"כ שאר מצות דאף אם אינו עושה אותן לא מיקרי אלא פושעי ישראל ולא פושעי ישראל בגופן ע"כ בשם ר"ת ורא"ש. וכתב עוד אבל מתוך דברי רבינו דאהא דמי שאינו מניחן הוא בכלל פושעי ישראל בגופן כתב לכן צריך כל אדם ליזהר בהם נראה שאין מפרש כפיר"ת אלא כל מי שאינו מניחן מאיזה הטעם שיהיה הוא בכלל פושעי ישראל ב"י עכ"ל. ולי נראה מדכתב רבינו אח"כ אבל מפני שצריכין גוף נקי שלא יניח נהגו שלא להניחם כל היום כו' הרי גילה דעתו בפירוש מ"ש בתחלה כל מי שאינו מניחן הוא בכלל פושעי ישראל בגופן פירושו אם אינו מניחן משום שהמצוה בזויה בעיניו לא מפני שירא שמא לא יזהר בהן שאם מפני שירא שמא לא יזהר בהן לא הוה בכלל פושעי ישראל שהרי מפני כך אין אנו מניחין אותם כל היום כמו שהיו הם נוהגין. ומ"ש בתחלה נכן צריך כל אדם להיות זריז בהן מדינא דגמרא ולמצוה קאמר לא לעיכובא קאמר תדע לך דאם כוונת רבינו כמ"ש ב"י הכי הו"ל לרבינו למכתב צריך כל אדם להיות זריז בהן וכל מי שאינו זריז בהן הוא בכלל פושעי ישראל ומדלא כתב כן אלא כתב כל מי שאינו מניחן משמע שאינו מניחן מפשיעתו שהוא מבזה המצוה. ומה שמסיים מ"מ צריך כל אדם ליזהר בשעת ק"ש כו' גם כן למצוה ולזריזות קאמר לומר שאם לא יניחם אפי' בשעת ק"ש מפני שאינו יכול ליזהר מנפיחה שיקרא מפני זה פושעי ישראל בגופן ורבינו לא חש לפרשו כיון שכבר כתב שמפני כך אין אנו מניחין אותן כל היום ודו"ק:

סעיף קטן ד

קטן היודע לשמור תפילין פי' שלא ישן ולא יפיח בהם ולא יכנס בהם לב"ה (ועיין בב"י שכ"כ ליישב דברי המרדכי עם דברי רב יהודא ע"ש):

סימן לח

סעיף קטן א

חולה מעיים ונשים כו' פטורין. חולה מעיים אפי' אינו מצטער משום דתפילין בעי גוף נקי כאלישע ושאר חולה דוקא כשמצטער דשמא מתוך הצער יסיח דעתו מהם:

סעיף קטן ב

נשים ועבדים משום דהוה מצות עשה שהזמן גרמא דהא שבת ויו"ט פטורים אליבא דכ"ע:

סעיף קטן ג

אבל ביום ראשון הוא פטור מכאן ואילך חייב בפ"ב דסוכה אמרינן אבל חייב בכל המצות חוץ מתפילין וה"מ ביום ראשון דכתיב ואחריתה כיום מר ובפרק אלו מגלחין

(מועד קטן דף כ"א) פליג רבא אדעולא ואמר כיון שהניח בשני שוב אינו חולץ לפנים חדשות ופריך והא רבא הוא דאמר הלכה כתנא דידן דאמר שלשה ימים ופי' עיקר אבילות ג' ימים ה"נ בעי' ג' ימים לתפילין ומשני מצוה שאני כלומר הואיל ומצוה להניח תפילין מצי להניח לאלתר הרי לך דלרבא בשני מותר להניח לאלתר ואפילו באו פנים חדשות וקי"ל כרבא דבתרא הוא וכ"פ רי"ף ורא"ש ועיין בי"ד סימן שפ"ח:

סעיף קטן ד

חתן ושושביניו כו' פטורין מתפלה ותפילין וחייבין בק"ש. בפרק ב' דסוכה ת"ר חתן ושושביניו וכל בני חופה פטורין מן התפלה ומתפילין וחייבין בק"ש רבי שילא אמר חתן פטור ושושביניו וכל בני חופה חייבין וכתב הרא"ש דר"ש אק"ש פליג ופסק הלכתא כוותיה וא"כ צ"ל שמ"ש רבינו חייבים בק"ש לא קאי אלא אשושבינין ובני חופה ולא אחתן. א"נ בזמן הוה מיירי רבינו דבלא"ה לא מכוין כ"א. אלא שק"ל דא"כ בתפילין נמי ליחייב שהרי במנינו החתן נמי מניח תפילין וכמ"ש רבינו לקמן סי' ע' ונראה לומר דאיירי מדינא דגמרא כגון שכונס אלמנה דליכא טרדא ולהכי אפי' חתן חייב. ורבי שילא בסתם חתן קאמר שכונס בתולה וטרוד:

סעיף קטן ה

וכותבי ספרים תפילין כו' פטורין מק"ש כו' דוקא כשצריכין להתעסק בהן בשעת ק"ש ותפלה אבל כשיכולין לקיים שתיהן כאחד בלא טורח יעשו שתיהן כ"כ ב"י בשם תוס' ורא"ש ור' ירוחם ור"ן פ"ק דקידושין דף ל"ה ע"ב כתב שאם התחיל אדם כבר במצוה אע"פ שאפשר שתתקיים ע"י אחר ובא לידו מצוה אחרת שאי אפשר לעשות ע"י אחר וגם היא עוברת מ"מ אין אומרים לזה שיניח מצוה הראשונה ויקיים אחרת ויעסוק הוא במצוה אחרת שנזדמנה לידו דהא קי"ל העוסק במצוה פטור מן המצוה ולא מחלקינן בין מצוה למצוה:

סעיף קטן ו

גרסינן במכילתא לזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך מכאן כו' כצ"ל. וכתב רב שמואל בר חפני דליתא להך ברייתא דהא רבנן קשישי כו' והר"ר יונה כתב בפרק היה קורא דלא בא במכילתא לפטור שלא יניחם כלל בשעת ק"ש ותפלה שזה צריך הוא כדי לקבל עליו עול מלכות שמים שלימה אלא החיוב של כל היום הוא שפוטר למי שעוסק בתורה. וכתב ב"י ולפי דבריו ליתא לקושיית דרבי שמואל דרבנן קשישי בשעת תפלה הוה מנחי להו דבהא לא איירי במכילתא וע"ש עוד תירוצים אחרים:

סעיף קטן ז
ואין נראה לי לחלק דהא לענין ברכה כו' כתב ב"י ויש ליישב דבעוסק בתורה שבכתב שנזכר בה יציאת מצרים כמה פעמים הרי הוא זוכר על ידה יציאת מצרים ואינו צריך זכרון אחר משא"כ כשהוא עוסק בלימוד עכ"ל ובשם מורי ז"ל ראיתי כתוב על מ"ש רבינו ואין נ"ל לחלק דהא כו' ז"ל גם יש להביא ראייה דליתיה שהרי תלמוד בבלי בלולה ממקרא וממשנה ובפרט שאמרו בפרק אלו מציאות העוסק במקרא מדה ואינה מדה במשנה מדה ומדה תלמוד אין לך מדה גדול הימנה וק"ל עכ"ל:

סעיף קטן ח
אמר רבא אסור למיחלץ תפילין קמי רביה וא"ר יוחנן כו' בפרק חלק אמרינן ופירש"י וטעמא מפני שהוא מגלה ראשו והוא זלזול לפני המלך והיה לו לפנות לצד אחר מפני אימת מלכות וכתב מהרר"י אבוהב אבל אין מתיישב לי מה שאמרו עד שיחלוץ רבו שבכאן עכ"פ יש עזות אם הטעם הוא זה. ואולי חששו לטעם אחר מפני שפורק ממנו עול מלכות שמים אין ראוי לעשות זה בפני רבו עד שיראה רבו עושה כן וכו' עיין בב"י. ואני שמעתי בשם מהרש"ל ז"ל הטעם משום דאחז"ל שהתלמיד מחויב לעשות לרבו כל מה שעבד עושה לרבו חוץ מג' דברים וה"מ כשאינו לבוש תפילין שאז אם יעשה לו אף אלו ג' דברים יאמרו שהתלמיד העושה אלו ג' דברים הוא עבד כנעני אבל כשלובש תפילין או מחויב לעשות לו אף אלו הג' דברים משום דאז לא יאמרו שהוא עבד כיון שלבוש תפילין ונמצא שהתלמיד החולץ תפילין בפני רבו מראה שאינו רוצה לעשות לו אלו ג' דברים ונמצא שמורד ברבו וק"ל:

סעיף קטן ט
בתלמוד תמניא מתניתא אמרו שם הטעם מדאמרו בן י"ג שנים למצות ובן י' למשנה א"כ כשהוא בן י"ג ודאי כבר למד ח' משניות וכו':

סעיף קטן י
אמר אביי כו' בקצת ספרים נדפס כאן הג"ה אחת וז"ל אמר המעתיק האי מימרא דרבא איתא בשימושא רבא והגאון הרב ברצלוני השיג עליה שאינה כלום וכן אמר הרא"ש ז"ל והאריך לומר כי אינן דברי רבא כלל אלא משבשתא בעלמא היא עכ"ל הגה"ה. וא"ל על מימרא זו ממה שאמרו קטן היודע לשמור תפילין אביו חייב לקנות לו דדילמא התם לענין הנחתן בשעת ק"ש ותפלה לחוד והכא מיירי בהנחתן כל היום:

סעיף קטן יא
היה צריך כו' תפילין קודמין שהם מצוה דגופיה:

סימן לט

סעיף קטן א

תפילין שכתבן עבד או אשה כו' פסולים שנאמר וקשרתם וכתבתם כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה ושאינו בקשירה אינו בכתיבה. ועבד ואשה אינן בקשירה דמצות עשה שהזמן גרמא הוא ובגמרא חשיב נמי כותי מומר ומסור ופירש"י כותים גירי אריות הן. מומר ומסור הרי פרקו מעליהן עול וכל הפסול לכתוב פסול בכל תיקון עשייתן כתב הרמב"ם הטעם משום השי"ן שעושין בעור. ואיכא למימר כיון דיש בעשייתן דבר שהוא ראוי ליפסל אם נעשה ע"י הפסול אין לחלק בין קצת עשייה לקצת עשייה ב"י:

סעיף קטן ב

כתבן אפיקורס ישרכו דודאי לשם ע"ג כתבן. כתבן עו"ג פסולה שנאמר וקשרתם וכתבתם נמצאו ביד עו"ג כשרים פורשו התוס' משום דאיכא למיתלי טפי שישראל כתבן דאין דרך עו"ג לכתוב עכ"ל. וישראל מומר פסולים עיין בדרישה. וכתבן אפיקורס ישרפו כך היא גי' ספר שלפני וכן הוא בס"א וכן כתב רבינו לקמן בי"ד הל' ס"ת וכן עיקר ועין בדרישה:

סעיף קטן ג

ואין לוקחין כו' ביותר מכדי דמיהן שלא ירגילן לגזול ולגנוב ודוקא ביותר מכדי דמיהן טובא אבל דבר מועט יותר מותר ללוקחן וכ"כ רבינו בי"ד סי' רפ"א:

סעיף קטן ד

וכן בשלישי וכן ברביעי וכן בכולן ואם מצאן כו' כצ"ל וכן הוא בהדיא בגמרא ריש המוצא תפילין ע"ש וכמ"ש בדרישה ור"ל שהלוקח כמה כריכות יש בכל כרך וכרך כמו מאה קציצות תפילין וחזקה שכל התפילין שמוכרכין בכרך אחד הם מאיש א' שאין הדרך לקנות תפילין אחת מזה וא' מאיש אחר להכי כל שבדק בכרך א' ומצא א' של יד או של ראש כשירה דכל התפילין שיש באותה כרך הן בחזקת כשרות שהן ודאי ג"כ מאיש זה וכבר הוחזק גברא אבל עדיין כרך השני צריך בדיקה שהדרך לקנות כרך מזה וכרך מאיש אחר לכן כל הכרכים שיש לו צריך לבדוק וק"ל:

סעיף קטן ה

פעמים בשבוע פי' בשמיטה וכן בי"ד סימן רצ"א והטעם דחיישינן שמא בלו ונתקלקלו. וכתב רב עמרם אפי' לד' או לה' נראה שט"ס הוא וצ"ל למ' או לנ' וכ"כ בא"ח שמצא בתשובת הגאונים ב"י:

סימן מ

סעיף קטן א
אסור לתלות תפילין כו' פ' מי שמתו א"ר חנינא אני ראיתי את רבי שתלה תפיליו מיתיבי התולה תפיליו יתלו לו חייו ואוקמינא כי תלה רבי בכיסתיה תלה:

סעיף קטן ב
והוא שאין השני מיוחד וכל שכן כששניהם אינן מיוחדים ומדברי ר' יונה נראה דכי הוו תרווייהו אינן כליין נמי אפי' עשרה מאני כחד מנא דמו ע"ש פרק מי שמתו דף ב' ע"ב ושם נדפס עליו שטעות הוא וגם ב"י כתב שכל הפוסקים חולקים על זה: ולהניחן כנגד צדו כתב הר"ר יונה דמצדו של מטה כתחת מרגלותיו דמי:

סעיף קטן ג
שכח ושמש מטתו כו' לא יאחז כו' ברייתא פרק הישן ומסיים בה מפני שהידים עסקניות הם ופירש"י שמא נגעו במקום הטינופת ומיירי כשכבר קנח הקרי שהיה עליו להכי מותר להשהותם עליו ומ"ש רבינו עד שיטול ידיו ויטלם לאו לחיובא קאמר ויטלם אלא כלומר אם רוצה ליטלם לא יטלם אא"כ נטל ידיו קודם לכן. ולשון הברייתא נקט וראייה לדבר שבש"ע לא הזכיר האי תיבת ויטלם אבל ישן בהם וראה קרי פי' והקרי עדיין עליו (וכמ"ש ב"י בשם רש"י) אז כיון שהקרי עדיין עליו כיון שהטומאה היא בעין על גופו ולהכי אע"פ שידיו מטונפות עדיף טפי שיאחז ברצועתם קודם שיטול ידיו משישהם עליו. אי נמי בשלא שימש מטתו ליכא למיחש כולי האי לידים עסקניות ואעפ"כ כיון שאפשר לחלצם ע"י רצועה לא שרי ליה שיגע בבתים כך כוונת בית יוסף ודו"ק

סעיף קטן ד
חולצן כו' שמא ישתכר בסעודה ויתגנה בתפיליו:

סעיף קטן ה
ומניחן על השולחן כדי שיהיו מזומנים לו ויחזור ויניחם בשעת ברכת המזון רש"י:

סימן מא

סעיף קטן א
הנושא משוי של ד' קבין כו' עד סוף הסימן דברי רבינו נראים כסותרין ואין להם הבנה ע"כ אכתוב לך הדברים ע"פ מקורן בר"פ המקבל אמרי דבי ר' ינאי לתפילין ד' קביץ מאי היא דתניא היה נושא משוי על ראשו אם תפיליו רוצצות אסור ואם לאו מותר באיזה משוי אמרו במשוי של ד' קבין תני רבי חייא המוציא זבל על ראשו ותפילין בראשו ה"ז לא יסלקם לצדדין ולא יסלקם ולא יקשרם בידו שהוא נוהג בהם מנהג בזיון אבל קושרן על זרועו במקום תפילין משום ר' שילא אמרו אפי' מטפחת שלהם אסור להניח

על הראש שיש בו תפילין ולכאורה משמע דרבי שילא פליגא אדתני דר' ינאי ואדתני דר' חייא ופסק הרמב"ם בפ"ד כר' שילא וכ"פ ר' יונה והרי"ף והרא"ש בפ' מי שמתו ובה' תפילין כתבו כר' שילא וגם דברי ר' ינאי ורבי חייא וכבר תמה עליהם ר' יונה וכתב ב"י ונ"ל דאפשר שמפרשים דר' ינאי ור' חייא מיירי במי שהיה נושא משוי על ראשו ורוצה להניח תפילין וקאמר ר' ינאי שאם הוא פחות מד' קבין מותר ואם הוא ד' קבין אסור ור' חייא תני דהא דשרי להניח תפילין בעוד המשוי עליו דוקא במשוי דלאו זבל אבל אם היה מוציא זבל על ראשו אפי' אם אינו אלא דבר מועט אסור להניח תפילין על ראשו אז מפני שנוהג בהם מנהג בזיון ור' שילא איירי היכא שהתפילין מונחים כבר בראשו וקאמר דאסור לתת עליהם אכי' מטפחת שלהם משום דהוי בזיון ולא דמי להיכא שקדם המשוי לתפילין דשרי כר' שילא עכ"ל. וא"ת הא רבי' כתב הנושא משוי של ד' קבין בראשו אם נדחקות מפני המשוי אסור ואם לאו מותר משמע דאפי' בד' קבין מותר אם אינן נדחקין מהמשוי. וכן מוכח ל' הברייתא הנ"ל דקתני באיזה משוי אמרו במשוי של ד' קבין דמשמע באיזה מבוי חילקו בין נדחקין ללא נדחקין דוקא במשוי של ד' קבין הא אם היה במשוי פחות מד' קבין אף נדחקין התפילין ממנו מותר. וצ"ל דגם דעת ב"י כן דמ"ש אם הוא פחות מד' קבין מותר ר"ל בכל ענין מותר אפי' אם נדחקין וה"ה דהוה מצי לחלק בד' קבין בין משא של זבל לשאר משוי והיכא דאין נדחקין. א"נ י"ל דלפי פי' זה דהמשוי על ראשו ורוצה להניח תפילין אזי במשוי של ד' קבין שדרך להיות התפילין נדחקין ממנו אסור להניח לכתחלה מיראה שמא יהיו נדחקין ממנו והברייתא הכי איפרשא באיזה משוי שייך לחשוש שנדחק במשוי של ד' קבין וכן ע"ד זה צ"ל ולדחוק בדברי רבינו וב"י בעצמו דחה פי' זה לפי מקצת גרסת הספרים שלפנינו שכתוב בהן המוציא זבל בראשו אסור לו להניח תפילין שהיה בראשו מדכתב שהיה בראשו א"א לפרש שירצה להניחו עתה ומפרש בע"א דה"ק ר' ינאי איירי במניח המשוי באמצע ראשו ואינו נוגע בתפילין כלל ור' שילא איירי ברוצה להניח ע"ג תפילין וכו' ע"ש. וגם בכאן כתב חילוק בין פחות מד' קבין וד' קבין וצ"ל כמ"ש דמשוי של ד' קבין אסור להניח לכתחלה על ראשו כשיש תפילין בראשו אפי' לא יגע המשוי בתפילין מיראה שמא יהיו נדחקין ממנו. כלל העולה לפי פירושו מ"ש המחבר הנושא משוי ותפילין בראשו. אינו ר"ל שכבר היה בראשו אלא ר"ל שאומדין הדבר אם יניחם ויהיו בראשו אם יהיו נדחקים ועי' עוד בב"י מ"ש בשם הר"י אסכנדרני תירוץ לזה כי ארכו לי דבריו להעתיקם. ומדברי רמ"א בש"ע נראה יישוב לזה שכתב הנושא משוי של ד' קבין אפי' בדבר שדרכו ליתן בראשו שמתיר לקמן כגון כובע כו' ע"ש. ומורי תירץ דר' שילא אסר טפי משום גנאי דהו"ל לישא בידו או

בחגורו ודו"ק עכ"ל. ולי מה יקרו דברי מהרר"י אבוהב והביאו ב"י שכתב ז"ל ואולי י"ל שאין אלו המאמרים חולקים שמה שאמרו הנושא משוי הוא כשזה האיש נושא משאוי על ראשו בדיעבד. וכיון שנשא לא מטרחינן ליה שיעזבנו אם אין התפילין נדחקין מפני המשוי. ואפשר ג"כ שאפי' לכתחלה יש לחלק בזה שמי שמשתכר במשוי יש לו מקום לעשות זה אם אין התפילין נדחקין משא"כ למי ששם משוי על ראשו ללא תכלית עכ"ל ודברים יקרים מפנינים קרובים לפשטא דלישנא דגמרא וללישנא דרבינו ודו"ק:

סעיף קטן ב
כגון מצנפת או כובע מותר שלא אסרו אלא מטפחת שנראה גנאי לתפילין לפי שאין דרך מלבוש אבל מה שדרכו ליתן בראשו ליכא גנאי כ"כ הרר"י דף י"ז ע"א ע"ש:

סימן מב

סעיף קטן א
אסור לשנות כו' דמעלין בקודש ולא מורידין. דשי"ן ודלי"ת של שדי בראש הוא:

סעיף קטן ב
ואם היו חדשים כו' מותר ואפי' משל ראש לשל יד. וזהו דין טולה עליהן עור שנזכר בפ' הקומץ וכן סיים הרמב"ם בהדיא בזה ז"ל וכיצד עושין טולה עליהן כו' ועי' מ"ש לעיל סי' ל"ב סעיף ל"ה שאין מקום לקושיית ב"י שהקשה שם:

סעיף קטן ג
דאזמניה וצר ביה כו' כתב ב"י משמע מדברי מרדכי פרק בני העיר דאי צר ביה חד זימנא אדעתא למיצר ביה לעולם היינו אזמניה וצר ביה וכן נראה מדברי הרמב"ן בתורת האדם לגבי קבר:

סימן מג

סעיף קטן א
אסור ליכנס לבה"כ קבוע כו' פירש"י שיש בו צואה וכל בתי כסאות שלהן על פני השדה היו בלא חפירה וב"ה עראי היינו שזה מתחיל עכשיו לעשותו לבה"כ:

סעיף קטן ב
בתפילין שבראשו שהן בגלוי וגנאי הדבר רש"י:

סעיף קטן ג
מותר להשתין בהן כשהן בראשו דכיון שהן בראשו ליכא משום חשש ניצוצות ומשום חשש יפנה נמי ליכא כיון דבה"כ עראי הוא וכן הוכיח הרא"ש בפרק מי שמתו ומהרמב"ם בפ"ד לא משמע כן:

סעיף קטן ד
אסור להשתין בהן מעומד כו' פי' אבל מיושב א"נ מעומד ובעפר תיחוח ליכא ניצוצות. וא"ל א"כ בלא תפילין נמי קאמר לעיל דלא ישתין מעומד משום הניצוצות וי"ל דלעיל לא קאמר אסור אלא שלא יעשה כן שמא יוציא לעז עליו משא"כ הכא דמשום תפילין קאמר דאיסור יש בדבר:

סעיף קטן ה
מפני שצריך לשפשף כו' כמ"ש לעיל סי' ו' דמצוה לשפשף כדי שלא יראה ככרות שפכה:

סעיף קטן ו
אלא חולצן כו' קאי אדלעיל אסור ליכנס לבה"כ כו' דאל"כ קשה דקאמר חולצן הא כבר נחלצו ומותרים בידו:

סעיף קטן ז
ונותנן לחבירו כו' אבל אינו אוחז בימינו ובבגדו דלמא ישתין בהו. ואיכא טעמא דניצוצות:

סעיף קטן ח
ואוחזן בימינו כו' ואע"פ שאין גדולים בלא קטנים מ"מ הואיל ואדם עושה צרכיו מיושב ליכא חשש לניצוצות דא"צ שם לשפשף שמי רגלים כלים בישיבה וא"ת אכתי ניחוש שמא יבא לקנח ביד שהתפילין בה וי"ל דאסור לקנח ביד ימין כדאיתא בגמרא בהרואה ולעיל סימן ג' ונתנו טעם בגמרא שא"צ לתתם לחבירו דיש לו להכניסם עמו כדי להשמירו מן המזיקין ולכן כתב רבינו בסמוך וכל זה מיירי בבה"כ שבשדה כו':

סעיף קטן ט
עושה להם כיס טפח פי' חללו טפח שחשיב הכל אהל להפסיק בינם לקרקע ואוחז הכלי בידו ונכנס:

סעיף קטן י
מניח ידו עליהם כו' נ"ל שאין להביא ראיה מכאן דמהני הנחת יד לכיסוי ראש לענין לברך בה שבזה אוסר מהרי"א דיד חשוב כגופו ולא מהני לענין כיסוי ושאני הכא דמעיקרא דמילתא גנאי הוא שיהיה התפילין מגולה בשעת עשיית צרכיו וכשהן מכוסין שמניח ידו עליהן הרי אינם מגולים:

סעיף קטן יא
עד שיגמור עמוד הראשון משום סכנה דעמוד ראשון החוזר מביא לידי הצבת בטן. כר"ש:

סימן מד

סעיף קטן א

אסור לישן בהם אפי' שינת עראי כשאוחזן בידו כו' יען כי דינים אלו מפורדים קצת בגמרא א' הנה וא' הנה וב"י כתב כאן בשיטת הרא"ש ורבינו דברים שאינם מוכרחים כלל. אמרתי אף אני לענות חלקי. בפרק מי שמתו ת"ר לא יאחוז אדם תפילין בידו וס"ת בזרועו ויתפלל ולא ישתין בהם ולא ישן בהם לא שינת עראי ולא שינת קבע ע"כ ופי' הר"ר יונה והרא"ש ולא ישן בהם אלא יאחז דרישא קאי דדוקא כשהם בידו אסור לישן בהם אפי' שינת עראי אבל כשהם בראשו מותר לישן בהם שינת עראי כדאמרינן בסוכה הנכנס לישן ביום רצה חולץ רצה מניח ע"כ וא"ת והיאך שינת עראי מותר והלא אסור להסיח דעתו מהם ובשעה שמתנמנם מסיח דעתו מהם וי"ל דלא הוי היסח הדעת אלא כשעומד בקלות ראש ובשחוק אבל כשהוא מתנמנם אין כאן היסח הדעת כי הוא שוכח הבלי העולם עכ"ל ובפ' הישן גרסינן תניא חדא ישן אדם בתפילין שינת עראי אבל לא שינת קבע ותניא אידך בין קבע בין עראי ותניא אידך לא קבע ולא עראי. ל"ק הא דנקיט להו בידיה הא דמנחי ברישא הא דפריס סודרא עלייהו וכמה תני רמי בר יחזקאל כדי הילוך ק' אמה ופירש"י דנקט להו בידיה לא קבע ולא עראי שמא יפלו מידו דמנחי ברישא עראי מותר וקבע אסור שמא יפיח דפריס סודרא עלויה הניחם אצל מראשותיו בין קבע ובין עראי דלא נתנה תורה למלאכי השרת ותו איתא התם ת"ר אוכלין אכילת עראי חוץ לסוכה ואין ישנין שינת עראי חוץ לסוכה מ"ט אמר רב אשי גזירה שמא ירדם [פי' יחטפנו שינה] א"ל אביי אלא הא דתניא ישן אדם שינת עראי בתפילין אבל לא שינת קבע ליחוש שמא ירדם אלא במוסר שינתו כו' עד אלא אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן במניח ראשו בין ברכיו. רבא אמר אין קבע לשינה פירש"י לשמא ירדם לא חיישינן ולהכי בתפילין דאסור משום שמא יפיח עראי מותר אבל סוכה דאסור להיות חוצה לה וכל שינה הנאה הוה להכי אפי' עראי אין ישינין חוץ לסוכה ע"כ. והרא"ש פרק הישן הביא הך ברייתא דאין ישינין עראי חוץ לסוכה והביא עליה טעמא דרבא. ומשמע דס"ל דלא חיישי' לשמא ירדם. ונ"ל דהרא"ש ס"ל ג"כ הני תלתא ברייתות הנ"ל וכדאוקימתהון. וע"פ פירש"י וכל אלו ברייתות מיירי לדעת הרא"ש בישן ביום דאילו ישן בלילה אפי' בתפילין בראשו. ואפי' עראי אסור. שהרי בפ' מי שמתו הביא ההיא ברייתא דהנכנס לישן ביום רצה חולץ כו' משמע דס"ל כוותיה. ושם קתני בהדיא דבלילה חולץ [ועיין במ"ש בדרישה] וא"כ פי' הדינים לדעת הרא"ש הם אם התפילין בידו אפי' שינת עראי אסור וכדתני בפ' מי שמתו לא יאחוז אדם תפילין בידו כו' ולהכי לא חש

הרא"ש להעתיק ג"כ ההיא דסוכה דתני לא קבע ולא עראי שהיא היא. וז"ש רבי' כאן אסור לישן אפילו שינת עראי כשהם בידו והטעם כמו שפי' רש"י משום שמא יפלו מידו. ואם הם בראשו דלא שייך חששא דשמא יפלו עראי מותר דליכא למיחש שיפיח ולשמא ירדם נמי לא חיישינן. אבל קבע אפי' בראשו אסור משום שמא יפיח והיינו ביום אבל בלילה אפי' בראשו ואפי' עראי אסור. דבלילה שהוא עת שינה חיישינן לשמא ירדם. כל זה יצא להרא"ש מברייתא דהנכנס לישן ביום רצה חולץ כו' בלילה חולץ כו' שהביא שם בפ' מי שמתו שהיא ודאי הלכתא שהרי ר' יוסי קי"ל כוותיה ונימוקו עם ר' יוסי בכל דבריו וכמ"ש בדרישה. ומה שלא הביא הרא"ש בפרק מי שמתו ראיה דמותר שינת עראי מאידך מתני' דפרק הישן הנ"ל דתני ישן אדם שינת עראי כו' וע"פ האוקימתא דאוקמינן דמנח לה ברישא ל"ק מידי דלהכי הביא הרא"ש ההיא דהנכנס לישן ביום כו' כדי להשמיעך אגב דס"ל ג"כ סיפא דברייתא דקתני בלילה חולץ ואינו מניח. והיינו אפי' בשל ראש. ולא חש הרא"ש להביא בהדיא סיפא דברייתא שכבר כתב בה"ק שלו אההיא מימרא בפרק התכלת הלכה לילה זמן תפילין הוא ואין מורין כן משום גזירה שמא ישן בהם אבל מ"מ חידש לך במה שהביא בפרק מי שמתו הברייתא דהנכנס לישן ביום כו' דמיירי אותה ברייתא בשתפילין בראשו דאי כשתפילין בידו הא תניא בפ' מי שמתו לא יאחוז אדם תפילין בידו וכו' וכיון ברישא דברייתא דפרה הישן מיירי בתפילין בראשו גם סיפא דקתני בלילה חולץ מיירי בתפילין בראשו וז"ש רבינו כאן אבל כשהן בראשו כו' וישן בהם שינת עראי פי' אבל קבע לא. והא דבלילה אפילו בראשו ועראי אסור לא הוצרך רבינו לכתוב שכבר כתב רבינו לעיל בסי' ל' סעיף א' הן דהלכה ואין מורין כן. ואם הניחן תחת מראשותיו דהיינו פריס עליה הסודרא הנזכר בגמרא בין קבע בין עראי מותר וכבר הזכיר הרא"ש זה בפרק מי שמתו וגם רבינו כתבו לעיל סימן מ' ע"ש ומ"ש רבינו בישן שינת עראי והם בראשו דפורס עליהן סודר מה שלא נזכר בגמרא שום פריסת סודר אין זה קושיא כלל דפשוט לרבינו דמה שאמרו דמותר לישן שינת עראי כשהם בראשו. הוינו דוקא כשהם מכוסה דכל שאין מכוסה אסור לעשות בהם שום תשמיש מבוזה כגון שינה או כיוצא בו משום בזיון הקדושה וראייה ממ"ש רבי' לעיל סי' מ"ג והוא מפרק מי שמתו דאם שכחם בראשו ועשה בהן צרכיו מניח ידו עליהן אע"ג דאינו עושה בתפילין עצמו שום תשמיש בזיון כיון שהן מגולין אין לעשות כלל בגופו שום תשמיש בזיון ומיד שמכסה אותן מותר לעשות מה שירצה. וכן פירש"י אהא דאסור להשתין בבית הכסא קבוע בתפילין שבראשו. ז"ל שהן בגלוי וגנאי לדבר ע"כ. הרי לך דכל שאינה מכוסה אין לעשות בהם שום תשמיש מגונה וזה ברור שדעת רבינו

כן הוא בזה ומה שלא כתב רבינו כמה שיעור שינת עראי דא"צ לפרשו דפשוט הוא דשיעור שינת עראי היינו כל שאינו ישן כדרך הרוצה לישן בקבע ר"ל שמניח ראשו בין ברכיו וס"ל לרבי' דהיינו נמי שיעור הילוך ק' אמה. ולפי שאין כל אחד בקי בשיעור ק' אמה להכי דייק רבינו לקמן סימן מ"ז שכתב אבל אם רגיל להתנמנם מיושב על אצילי ידיו שינת עראי היא. הרי לך כמ"ש וכן הוא ל' הרא"ש כמ"ש לעיל דוק בלשונו. זה הנ"ל בדעת רבינו בדין זה והוא ברור מאוד ושיטת ב"י ל"נ כמ"ש בדרישה:

סעיף קטן ב

והרמב"ם ז"ל כתב דאפילו שינת קבע כשהם בידו מותר כו' ז"ל הרמב"ם פ"ד דתפילין תפילין צריכין גוף נקי שיזהר שלא תצא ממנו רוח מלמטה כל זמן שהן עליו לפיכך אסור לישן בהם לא שינת קבע ולא שינת עראי אא"כ הניח עליהם סודר ולא היתה עמו אשה אז ישן בהם שינת עראי וכיצד הוא עושה מניח ראשו בין ברכיו והוא יושב וישן היו תפילין כרוכין בידו מותר לישן בהם אפי' שינת קבע. ואינו אוכל בהם אלא אכילת עראי אבל נכנם לסעודת קבע כו' עכ"ל. ונ"ל בדבריו ז"ל שס"ל ג"כ הני תלתא ברייתא דפרק הישן הנ"ל והוא מפרש האוקימתות דלא כרש"י וס"ל דלנפילה לא חיישינן אלא ה"פ הא דנקיט להו בידיה פי' הא דקתני ישן בתפילין בין קבע בין עראי היינו כשכבר חלצן ותופסן בידו והיינו כרוכין בידו דקאמר הרמב"ם כלומר שכרוכין ברצועותיהן והם מונחים בידו והרי גילה דעתו שאינו רוצה להניחן עוד ולהכי ישן בהם אפילו שינת קבע דודאי כל זמן שהיו מונחים עליו כדרכן עומדים בקדושתן ובזה אמרו אסור לישן בתפילין בין קבע בין עראי והיינו מה שאמרו בגמרא הא דמנח ברישיה י"ל הא דקתני לא זה ולא זה כשהם מונחים בראשו שהן עדיין בקדושתן כדפירשתי אבל אם חולצן וכורכן והן בידו הרי סילק דעתו מהם והוה כאילו אוחז ספר בידו ולהכי ישן בין קבע בין עראי. ואם פירס עליהן סודרא אפי' הן עדיין בראשו מותר לישן בהם שינת עראי והיינו מה שאמרו הא דפריס עלייהו סודרא כלומר הא דקתני ישן בהם עראי אבל לא קבע בדפריס עליהן סודר שבהנחת הסודר חלק כבוד לקדושתן ולהכי עראי אין. ומ"ש בשינת עראי מניח ראשו בין ברכיו היינו כמ"ש נמי לעיל בדברי רבינו דודאי דהא דתני רמי בר יחזקאל שיעור שינת עראי ק' אמה. ודאי שיעור אמתי הוא דכל הישן יותר על שיעור זה יש לחשוש שיפיח מתוך שינה אלא דהאי גברא דניים מנא ידע כמה ניים דהא אסיקנא כרבא דאין קבע לשינה ואי כשמסר שינתו לאחרים כרב משרשיא ערבך ערבא בעי ולכך נקטינן שיעורא דר' יוחנן דמניח ראשו בין ברכיו דאז ודאי לא ישן יותר מכדי שיעור הילוך ק' אמה דודאי גם ר' יוחנן ס"ל ע"כ שיעורא דרמי בר יחזקאל. דאל"כ מה לי

במה שמניח ראשו בין ברכיו אם ישן שיעור ארוך שאפשר שיבא לידי כך. ולכך הוצרכו לומר דלרמי בר יחזקאל דכל שינה שהוא בכדי הילוך ק' אמה שינת עראי היא ולא יבא לידי הפחה וכל המניח ראשו בין ברכיו ודאי לא ישן יותר. זה פי' פשוט בדברי הרמב"ם ונמצא דדיני רבינו והרמב"ם כמעט שוים שכשהם בראשו ולא פרס סודרא גם לרבי' אפי' עראי לא ישן בהם ואם פרס עליהם סודר עראי מותר אלא שכשהם מונחים בידו בזה פליגי דלהרא"ש ורבינו גרע טפי ממונחים בראשו דחיישינן לנפילה ולהכי בין קבע בין עראי לא ישן בהם ולהרמב"ם הוי איפכא דכשהם בידו עדיף טפי דכבר נסתלקה קדושתם ושרי בין קבע בין עראי. ולנפילה לא חיישינן וזהו שכתב רבינו וא"א ז"ל לא כתב כן. וכן השיג עליו הראב"ד וז"ל אינו כן. אלא כל זמן שהן בידו לא ישן בהם כלל שמא יפלו מידו והכי איתא בגמרא בפי' עכ"ל. הביאו בכסף משנה ובמגדול עוז וטעם השגתן על הרמב"ם הוא מהגמ' דפ' מי שמתו דתני לא יאחוז אדם תפילין בידו וס"ת בזרועו ויתפלל ולא ישתין בהם ולא יישן בהם לא שינת עראי ולא שינת קבע ולדעת הרמב"ם ז"ל צ"ל לדחוק דהא דתני ולא יישן בהם כו' לא קאי אלא יאחוז אדם בתפילין דתני ברישא אלא מילתא באפי נפשיה וכן כתבו בהדיא שם הגהות מיי' דכן צ"ל לדעת הרמב"ם ומשמעות ל' הגמרא ודאי לא משמע כן להכי השיגו עליו רבינו והראב"ד ודו"ק ועיין בדרישה:

סימן מה

סעיף קטן א

אסור ליכנס בהם לבה"ק כו' ודוקא כשהן מגולין. ב"י ועיין מ"ש לעיל סי' כ"ג:

סעיף קטן ב

בבית המרחץ בבית החיצון כו' ברייתא ס"פ קמא דשבת ובית החיצון הוא מקום שבני אדם עומדים שם לבושים ובית האמצעי הוא מקום שמקצת בני אדם עומדים שם לבושים ומקצת ערומים ובית הפנימי הוא מקום שכולם עומדים שם ערומים עכ"ל ב"י. משמע מדבריו דבעינן דבשעה שזה קורא ק"ש יש אנשים עומדים לבושים ויש שעומדים ערומים. ולהכי ק"ש אסור לקרות בו ולהניח תפילין נמי אסור. אבל אינו חולץ ושואל בשלום. אבל ברש"י ובר"ן דף י' ע"א לא משמע כן דז"ל הגמרא שם מקום שבני אדם עומדים ערומים ולבושים. אמצעי שיוצא בו ערום וממהר לכסות את עצמו ויוצא לחיצון ע"כ משמע בהדיא דאפילו אם כבר לבש אפ"ה אסור לקרות בבית האמצעי ק"ש דאי ר"ל כשעדיין עומד ערום א"כ גם שאלת שלום אסור. אלא מחוורתא כדפרישית דאפילו כשהוא לבוש אסור לקרות ק"ש כנגדו. והטעם כיון דהדרך ליכנס בו בתחלה מהפנימי

ערום. איכא בזוי לקרוא בו ק"ש וטעמא דמסתבר הוא שהרי כ"ע בבית המרחץ גופיה אפי' אם הוא לבוש לגמרי כיון שהוא עשוי לעמוד בו ערום אסור אפי' בשאלת שלום. לכן דברי ב"י אינם מובנים וצ"ע:

סימן מו

סעיף קטן א

ואחר שהניח תפילין יסדר הברכות כו'. לכאורה אין לסדר הברכות התלות בהנחת תפילין דהא מברכין בביתו או בבהכ"נ אפילו לא הניח תפילין ואפשר לומר דנקט סידורו דר' יוחנן דאמר הרוצה לקבל עליו עול מלכות שמים יפנה ויטול ידיו ויניח תפילין ויתפלל. ולהכי קאמר כיון שבזמנינו הידים עסקניות ואינן טהורות וא"א לברך הברכות בשעתן. א"כ הסדר הוא כמו שסדר רבינו בסימנים שעברו ע"כ דהיינו שמפנה ונוטל ידיו ואח"כ מתעטף בציצית ואח"כ מניח תפילין ואח"כ מתחיל לקבל עול מלכות שמים דהיינו התפלה והעבודה ואלו הברכות שייכין ג"כ לקבלת מלכות שמים וז"ש רבינו ואחר שהניח תפילין יסדר כיון דאדחי' הברכות ממקום קביעתן דהיינו בשעתן טוב לברכן בבהכ"נ ומפני עם הארץ וכדמסיק רבינו וכתב ע"ז מלתא בטעמיה שכתב ז"ל ואע"ג דמלישנא דגמרא משמע שצ"ל כל א' בשעתה כלומר ולמה אני כתבתי לך דאחר הנחת תפילין יברכן ומסיק לפי שאין הידים נקיות כו' וק"ל:

סעיף קטן ב

פי' הלב נקרא שכוי כו' והלב הוא המבין. אין נפקותא במה שהלב מבין או אבר אחר באדם מבין אלא קושטא דמילתא קאמר ובא לאפוקי שלא נתקנה עיקר הברכה על התרנגול ושעיקר לשון ושם שכוי נאמר על התרנגול אלא העיקר על האדם ועל התרנגול דרך שיתוף וזכר לדבר:

סעיף קטן ג

ומפני שהתרנגול מבין ג"כ וגם בערביא כו' כצ"ל ונותן טעם למה אין אומרים לב בהדיא שהוא ל' מבואר יותר וגם למה אומרים אותו בשמיעת קול התרנגול וק"ל. ובב"י כתב אדברי רבינו שכ"כ ר' יונה ושהרא"ש כתב כו' ונראה מדבריו שס"ל שהרא"ש פי' בע"א ממ"ש ר"י ורבינו ולענ"ד נראה מוכרח שדברי הרא"ש יש ט"ס וצ"ל לב נקרא שכוי בל' המקרא כו' במקום תרנגול וסוף דבריו שם מוכיחים על תחלתו ע"ש:

סעיף קטן ד

וכי לביש לימא ברוך מלבוש וכו' אח"כ כתב רבינו כי תריץ ויתיב כו' דהיינו שיושב על המטה ומותח עצמותיו וכן הסדר בגמרא פרק הרואה וברמב"ם ובכל הנוסחא ואע"ג

דא"א לו שילבש עצמו עד לאחר שקם מן המטה מ"מ מברך שפיר מלביש ערומים על חלוקו שלובש אותו בעודו שוכב קודם שתריץ ויתיב וכמ"ש רבינו לעיל סי' ב':

סעיף קטן ה

וכי מנח ידיה על עיניה י"א לפותחם יפה ק"ק דלעיל סי' ד' מבואר דאסור לנגוע בידו קודם נטילה לא לעין ולא לחוטם או לפה ובגמרא ורבינו חשבו זה קודם שמשי ידיה. וצ"ל דר"ל שנוגע בעין ע"י דבר אחר וזהו דוחק לכן נלע"ד דר"ל בעוד שעיניו סגורים דרך העולם להעביר ידיו עליהם או לאחר שפותחם ועדיין חפץ בשינה דרך העולם למשמש על העור העין שעי"כ מעביר חבלי השינה מעיניו וק"ל:

סעיף קטן ו

וכי סיים מסאניה כו' וכי מסגי כו'. כן הסדר בקצת ספרי רבינו וכן ברמב"ם ובש"ע. אבל הנוסחא שלפני היא כי מסגי כו' והדר כי סיים מסאניה וכן הוא בהדיא בגמרא ובדפוס של רא"ף אך שסדר העולם כגירסא הראשונה וק"ל:

סעיף קטן ז

כי אסר המייניה פי' האבנט שהוא צריך לאזור את עצמו כדי שלא יהא לבו רואה את הערוה עכ"ל ולפי זה ה"ה כי לבוש מכנסיים שאז ג"כ אין לבו רואה את הערוה וכ"כ אבודרהם בשם הראב"ד והרא"ה דכי אסר המייניה היינו כשלובש המכנסיים אבל הרמב"ם כתב דהיינו כשחוגר חגורו ולקמן סי' צ"א כתב רבינו פי' המייניה אזורו. וכתב שם בעל התרומות שצריך אדם לאזור אזור בשעת תפלה אפי' יש לו אבנט שאין לבו רואה את הערוה משום הכון לקראת אלהיך ישראל ולמד כן מגמרא וא"כ ה"נ דעת רבינו כן וזהו מכוון למ"ש בסמוך דמש"ה מזכירין בנוסחא הברכות שם ישראל וק"ל:

סעיף קטן ח

לימא אוזר ישראל בגבורה הא דמזכיר שם ישראל בהני ב' ברכות יותר מבאינך דאינך שייכים גם באחרים משא"כ הני דשייכי דוקא ביהודים משום איסור גלוי ראש ושלא יראה לבו את הערוה:

סעיף קטן ט

וכי פריס סודרא על רישיה. ה"ה לכל כובע וכיסוי ראש והטעם שמצוה שלא לילך בגלוי ראש:

סעיף קטן י

ברוך אתה ה' גומל כו' כ"כ גם הרמב"ם אבל הרא"ש כתב ז"ל ברוך גומל חסדים טובים וכו' ל"ג בא"י דלאו חתימה היא לומר שם:

סעיף קטן יא
ויהי רצון כו' עד וכו' ויהי רצון בווא"ו והטעם מפני שברכה אחת היא עם המעביר שינה שאם היתה ברכה בפני עצמה היתה פותחת בברוך וע"כ אין לענות אמן אחר המעביר כו' כתב הכלבו י"א דאותה ברכה ויהי רצון הכל ברכה א' ופותחת בברוך וחותמת בברוך ועניינה הודאה לשי"ת על המנוחה והמרגוע שנתן לאדם מעמלו ויגיעו ע"י השינה ועל התועלת שהועילו בשינה לעכל מאכלו והוא מטבע ארוך עכ"ל. וקצת קשה שלא נזכר זה בכל נוסח יהי רצון וצריך לומר במ"ש ותגמלני חסדים טובים והחתימה שחותם גומל חסדים טובים היא המורה על זה. וכתבו התוס' וא"ת והלא כל הברכות צריכין להיות מעין פתיחתן סמוך לחתימה י"ל דשפיר הוה מעין פתיחה מהמעביר שינה סמוך לחתימה דסמוך לחתימה איכא ותגמלני חסדים טובים והיינו גמילות חסדים שהקב"ה מעביר שינה מן האדם ומחדש כוחו כדאיתא במדרש חדשים לבקרים והיינו כעין פתיחתם עכ"ל והם קרובים לדברי הכלבו וק"ל:

סעיף קטן יב
שאם היתה כו' היתה פותחת בברוך וא"ת והלא בכל הברכות אמרינן דברכה הסמוכה לחברתה אינה פותחת בברוך. שאני ברכות הללו דמעיקרן לא נתקנו לברכן סמוכות זה לזה רק כי שמע קול תרנגולא כו' כי אסר המייני' כו' וק"ל וכן כולם ועוד דהוי קצרות והוי כברכת הפירות ב"י. והא דאמרינן כל הברכות מברכין עובר לעשייתן. היינו ברכת המצות שמברך בהן וציונו צריך לברך השם תחילה על מה שציונו וקרבנו לעבודתו אבל של הודאה ושבח כגון אלו יכול לברך אח"כ:

סעיף קטן יג
ולפי שאין הידים נקיות תקנו כו'. ע"ל סי' ו' מ"ש מזה:

סעיף קטן יד
תקנו שיסדרום בבהכ"נ כו' אבל ודאי חובה. כתב מהרי"א ז"ל הכוונה לומר שלא נחשוב שמאחר שאין מברכין אלו הברכות בזמנן שכבר נדחו וכיון דאידחו אידחו אמר שאין זה מן הדין אבל חובה על כל יחיד לברך ורמז עוד שאינו יוצא כשאחר מברך אותם אם לא יכוין הוא לברכה לפטור עצמו. וב"י כתב דסד"א שלא נתקנו לברכן בבהכ"נ אלא בציבור שאחד מברך וכולם עונין אמן אבל ביחיד לא קמ"ל:

סעיף קטן טו
מאה ברכות חייב אדם לומר בכל יום לשון סמ"ג ובסדר ר"ע מונה אותם י"ח עד ב"ש. וב"ש וישתבח הרי כ'. וז' ברכות של ק"ש. וג"פ תפלת י"ח הרי פ"א. וח' ברכות בכל סעודה. ענט"י. והמוציא. וד' בברכת המזון. ועל היין לפניו ולאחריו הרי צ"ז. ועתה

שהוסיפו ברכת ולמלשינים בתוך תפלת י"ח הרי ק' ומלבד אלו יש לנו ציצית ותפילין. וברכת המלך בכבודו דערבית. ובר מכמה ברכות שמברכין על הקטנים ועל הגדולים ועל הפירות תחלה וסוף וביום התענית שאינו אוכל ובשבת שמחסרין מברכות י"ח יש תשלומין בדברים אחרים עיין בב"י:

סעיף קטן טז

דוד המלך ע"ה תיקן ק' ברכות כו' פי' כאשר ראה שבכל יום מתו ק' נפשות תיקן שיברכו בכל יום ק' ברכות ובזה יעצור המות ובודאי כיון במאה להסוד הידוע למקובלים ע"ד אי"ק בכ"ר לכן מסר דוד ע"ה הסוד המאה לסנהדרין והם תקנו הברכות אבל לא תיקן שיברכום אלו הברכות או מה נוסחן אלא מסר זה לסנהדרין וחכמי דורו שהם יתקנו הברכות כטוב בעיניהן והם תקנו בחכמתן אלו הברכות ושהם על סדר העולם וק"ל. כמ"ש חז"ל ברוך ה' יום יום בכל יום ויום תן לו מעין ברכותיו פי' שפשטא דקרא משמע שביום יש לברך השם ולא בלילה ח"ו אלא לומר לך שבכל יום תן לו מעין ברכותיו. פי' בשבת מעין של שבת ושל חול מעין של חול ושל יו"ט מעין של יו"ט המאורע וכיוצא בו בכל מקום מה שיש לו לברך מברך. רש"י:

סעיף קטן יז

ואמירינן בפ' כיצד מברכין ת"ר כל הנהנה כו' כצ"ל דכתיב לה' הארץ ומלואה ובמקו' אחר כתיב השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם אלא כאן קודם ברכה וכאן לאחר ברכה:

סעיף קטן יח

ברוך אתה ה' אמ"ה שלא עשני עבד אע"כ שמברך כו' ר"ל וא"כ למה מברכין ב' ברכות שוות ולא הוה לן לברך ברכת שלא עשני אשה כיון שכבר בירך ברכת שלא עשני עבד ומשני שהוא גרוע טפי וא"כ זה הסדר עיקר שבתחלה אנו מברכין שלא עשני עו"ג שאינו בר מצות כלל. ואח"כ אנו מברכין שלא עשני עבד שאע"פ שישנו בקצת מצות מ"מ הוא זיל טובא והוא חשוד על הגזל. וגם אין לו זכות אבות דומה לכותי. ועוד שאסור בבת ישראל ואח"כ אנו מברכין שלא עשני אשה שאע"כ שהיא חשובה יותר מהעבד. מ"מ אינה חייבת בכל המצות. ולפי הנוסח של רבינו שמברכין שלא עשאני כו' הגר לא היה מברך שלא עשני עו"ג שאלו הברכות על תחלת ברייתו ועשייתו של אדם נתקנו. וגר הרי הורתו ולידתו היה קודם שהיה ישראל. אבל אם היה הנוסח שעשני יהודי א"כ גם הגר יכול לומר שעשני גר דגם בזה שייך עשייה דכתיב את הנפש אשר עשו בחרן. רמ"א. וכתב רמ"י דנ"ל דגם הוא הטעם שבסידורים שלנו סדרו הני ג' ברכות מיד אחר ברכת לשכוי בינה. והטעם כיון שגם אלו ג' נתקנו על יצירת ובריית האדם דומיא דאשר

יצר ואלהי נשמה ושכוי בינה שהם ג"כ ברכות על מנהגו של עולם ואח"כ מתחילין בברכת הנהנין:

סעיף קטן יט

כתובים בסוף קודם המעביר שינה ואין חשש. דקדק לומר קודם המעביר שינה אבל לאחריה ודאי יש חשש כמ"ש לעיל דויהי רצון היא ברכה א' עם המעביר שינה וק"ל:

סעיף קטן כ

וראיתי בסידורי רב עמרם כו' אין לברך מתיר אסורים ואיני יודע למה כו' ונראה ליישב דבגמרא אמרו תחלה כי תריץ ויתיב לימא מתיר אסורים. דהיינו כשפושט ומותח עצמותיו שהיו כאסורים בלי תנועה שייך לומר מתיר אסורים וכי זקיף אח"כ מברך זוקף כפופים כתב רב עמרם שאם בירך תחלה זוקף כפופים שוב אין מברך מתיר אסורים דבכלל זקופי קומה יש תנועות איברים ולמה יחזור לברך מתיר אסורים ב"י וכ"כ מהרר"י אבוה"ב גם מורי ז"ל:

סעיף קטן כא

עוד ברכה כו' הנותן ליעף כח ונתקנה על שאדם מפקיד כו' אע"פ שיש סמך לברך ברכה זו מאחר שלא נזכרה בתלמוד איני יודע איך היה רשות לשום אדם לתקנה ומצאתי שכתב האגור שראה מקטרגים עליה מטעם זה והרמב"ם והסמ"ק והרוקח לא הזכירוהו והכי נקטינן וראיתי בקצת הסידורים ברכה אחרת שאינה נזכרת בגמרא והוא מגביה שפלים. ולי נראה דאין לברך אותה כלל והמברך אותה טועה. כתב בעיטור המברך סומך נופלים טועה ע"כ בב"י. וכ"כ מורי ז"ל שאין לומר לאלו הברכות כלל. ורמ"י כתב בש"ע שלו ברכת מגביה שפלים ותמוה לי מניין לו ואיך פסק נגד כל הדעות ואולי ט"ס הוא:

סעיף קטן כב

וכל הברכות שהן על סדור העולם והנהגתו כגון רוקע הארץ על המים והמכין מצעדי גבר. כ"כ התוספות והרא"ש אנותן לשכוי בינה. משום דאע"פ שלא שמע קול תרנגול מ"מ יברך ויתן הודאה לשי"ת שנתן לנו בינה וברא לנו כל צרכינו דאע"פ שישן בבית אפל מ"מ יבחין ביאת היום ע"י קול תרנגול עכ"ל. ומשמע לרבינו דברכות רוקע הארץ על המים ומצעדי גבר הוה נמי על תיקון העולם ב"י. ונראה הטעם משום דבלא אלו אין קיום לאדם בעוה"ז כי גם הנותן לשכוי בינה נתקנה על בינת הלב ובלעדי זאת היה האדם בצורת האדם דומה לבהמה משא"כ בלא לבוש ובלא אזור דאפשר לו לחיות בלעדם כמו שהיה אדם הראשון קודם שחטא. ואינם אלא הנאת אדם על צד היותר מחסד הש"י. והיותר נלע"ד דנוסח ברכת המכין מצעדי גבר נתקנה אהכנת הרגלים שהכין ה' יתברך

לאדם הרגלים לצעוד ולהלך ע"י בכל עת שיצטרך וכן אינך. משא"כ מלביש ערומים שנתקנה על שעת הלבישה וכל כיוצא בזה וק"ל:

סעיף קטן כג
כגון ששוכב על מטתו כו' אין לו לברך ע"ל סי' תרי"ג מ"ש:

סעיף קטן כד
זרע יצחק יחידו מלת יחידו מוסב על אברהם. וי"ג יחידך ור"ל שהיה יחידו של השם בשם שקרא לו משא"כ אברהם ויעקב שלא היו יחידים בשם אחד. או על שם שנתייחד בקרבן. ולגירסא זו הסכים ב"י בשם ר' בנימין וכתב שאין לשנות:

סעיף קטן כה
היה רגיל לומר אחריו בשכמל"ו כלומר דכשאין אנו אומרים אלא שמע ישראל לבד נראה שאינו אלא סיפור דברים שאומרים ישראל כשמיחדים את שמו אבל כשאומר בשכמל"ו נראה שהוא מכוין עכשיו ליחד השם ומש"ה אומר בשכמל"ו שהוא שייך ליחוד השם דמה שמייחד שמו מקבל ומברך כבוד מלכותו:

סעיף קטן כו
זו היא ק"ש של ר' יהודה הנשיא בריש פרק היה קורא וטעמו היה לפי שלמד עם תלמידיו וכשהגיע זמן ק"ש לא רצה להפסיק מלימודו אלא קרא פסוק ראשון בלבד דהוה דאורייתא והוא לא הוצרך לומר בשכמל"ו דודאי כיון שלא להפסיק מלמודו קרא פסוק זה ולפניו לא היה אומר רבון העולמים כו' והיה נראה דמכוין עכשיו ליחד השם לצאת י"ח ק"ש משא"כ אנו שאומרים פסוק זה מתוך סיפור דברים של רבון העולמים וק"ל. ושם בגמרא מסקינן דחוזר וגומרה פי' אע"ג דכבר יצא י"ח ק"ש דאורייתא אפ"ה קרא בתר הכי שמע דרבנן בברכות דרבנן. והטעם לפי שאינו מברך אקב"ו לקרוא שמע אלא ברכות השבח הן יוצר אור ואהבה רבה. וכן מצאתי בתשובת רש"ב שכתוב ז"ל הא דתנן היה קורא בתורה והגיע זמן המקרא אם כיון לבו יצא מסתברא דחוזר ואומר ברכות ק"ש בפני עצמן ואע"כ שאינו קורא ק"ש שהברכות לא נתקנו על ק"ש תדע שהרי אינו מברך על הק"ש וע"ל סי' ט' בב"י:

סעיף קטן כז
אתה הוא עד שלא נברא העולם כו' אתה הוא משנברא העולם יש מדקדקים שמעתי אומרים ואתה הוא משבראת העולם משום דלא יהא נראה ככפירה ח"ו לשתמע מיניה ב' רשויות ח"ו. ונ"ל שאין לשבש כל הספרים וסידורי קדמונינו דסירכא דלישנא דרישא נקט וברישא ודאי שפיר קאמר אנו מודים לפניך שאתה הוא אל הקדמון להעולם והוא הוא הבורא וק"ל:

סעיף קטן כח
ונהגתי בעצמי מיד אחר ברכת אלהי נשמה אע"פ שרבינו כתב לעיל בסי' ו' דמסתברא לו כדעת הי"א שאין צריך לומר אלהי נשמה מיד אחר ברכת אשר יצר היינו לדינא אבל ודאי כל דאפשר למיסמכה טפי עדיף וכמ"ש לעיל סי' הנ"ל בשם מהרר"י ברונא ז"ל ולכן נהג רבינו למיסמכה אבל לאומרם קודם אלהי נשמה אין טעם למנהג:

סעיף קטן כט
וראיתי בסידורי רב עמרם אחר שכתב כו' סידר אותו וכ"כ לעולם יהא אדם כו' ר"ל סידר רבון כל העולמים אחר ברייתא דר' ישמעאל וגם הוסיף לכתוב ג"כ אח"כ לעולם יהא אדם כו' פי' ובסגנון זה א"ש לומר ברכת התורה קודם וסמוך לפרשת התמיד דהא כל הפסוקים אומרים לאחריו:

סעיף קטן ל
יהא אדם ירא שמים בסתר פי' אפי' בסתר יהיה ירא שמים וכן אפי' בלבבו ידבר אמת. ועי"ל דוה נתקן בדור של שמד שלא היו יכולין לקרוא ק"ש. ב"י:

סימן מז

סעיף קטן א
בפרק ואלו נדרים (נדרים דף פ"א ע"א) מפני מה ת"ח אין מצויין לצאת כו' לכאורה היה נראה לפרש דקשה ליה למה אינו מקוים בת"ח ברכת לא ימושו מפיך ומפי זרעך וגו' ולא שיקשה ליה על מה שמצויים לצאת מע"ה טפי ת"ח ממה שיוצאים מת"ח והשתא א"ש התשובה דכיון דאין התורה נחשבת בעיניהם לברך עליה תחלה אין זוכין ללא ימושו טפי משאר כל אדם. אבל אי ל"ת הכי אלא כפשוטו ק"ק הא ע"ה כ"ש שאין התורה נחשבת בעיניהן שהרי אינן לומדים כלל. אבל מצאתי שר"ן פי' כן בהדיא דז"ל מפני מה ת"ח אין מצוין כו' פי' שעל הרוב אינם בני תורה עכ"ל ולפי זה נ"ל שהתשובה היא שת"ח הואיל ורגילין בה אינו זהירין לברך ולהתפלל על בניהן שיהיו הם וצאצאיהם לומדי תורה משא"כ כשאר בני אדם שכשהם פונים מעסקים ולומדים תורה אותו הפעם נזהרין לברך עליה ולהתפלל ונהיה אנחנו וצאצאינו וכו' ולכך מקוים בהם להיות בניהם ת"ח טפי אבל באמת של' ראשון נ"ל עיקר וגם ל' הר"ן אפשר לפרש כן:

סעיף קטן ב
מפני שאין מברכין בתורה תחלה כלומר בתחלת עסקם בתורה בכל יום ות"ח מתוך שהם זהירים לעסוק בתורה ורגילים בה אינם זהירין לברך כשפותחין ולא מקיימין ברכתה כדכתיב ונהיה אנו וצאצאינו לומדי תורה כפירש"י דף י"א ע"ש. ומהרר"י אבוהב כתב שהטעם שמאחר שאין מברכין על התורה מורה שאין קורין אותה לשמה אלא

כאומנות בעלמא לפיכך אין זוכין לשלשלת הנמשך לעוסק בתורה לא ימושו כו' וכ"פ ר"ן בשם רבינו יונה וכמ"ש בסמוך:

סעיף קטן ג
נשאל לחכמים דכתיב מי חכם ויבן ולנביאים ולמלאכי השרת דכתיב ואשר דבר כי יי' אליו:

סעיף קטן ד
מאי ניהו ולא שמעו בקולי כו' לומר שאין מברכין בתורה תחלה. ז"ל הר"ן בשם ר' יונה דקרא הכי דייק דעל שלא ברכו בתורה תחלה אבדה הארץ דאם איתא על עזבם את תורתי כפשטה משמע שעזבו את התורה ולא היו עוסקים בה כשנשאל לחכמים ולנביאים למה לא פירשוהו והלא דבר גלוי היא וקל לפרשו אלא ודאי עוסקים היו בתורה תמיד ולפיכך היו חכמים ונביאים ומלאכים תמהים על מה אבדה הארץ עד שפירשו הקב"ה בעצמו שיודע מעמקי הלב שלא היו מברכין בתורה תחלה כלומר לא היתה התורה חשובה בעיניהם כל כך שיהא ראוי לברך עליה שלא היו עוסקים בה לשמה ומתוך כך היו מזלזלים בברכתה והיינו לא הלכו בה כלומר בכונתה ולשמה עכ"ל. ובשם ר' נתן ראיתי כתוב לומר שאין מברכין כו' קרא יתירא דאשר נתתי להם קדריש כלומר אשר נתתי להם לברך לפניה:

סעיף קטן ה
וצריך לברך למקרא למדרש כו' פלוגתא בגמרא אם יברך על משנה ומדרש:

סעיף קטן ו
וזו נוסחה כו' על ד"ת טעמא לפי שהוא כולל עסק הלימוד ועשיית המצות. וב"י כתב דאדרבה מה"ט גופא עדיף טפי לברך לעסוק בד"ת שהיא ברכה מיוחדת לקריאת התורה שהוא בא לעסוק בה עכשיו מלברך על ד"ת שכולל ג"כ עשיית המצות שאינו בא עכשיו לעשותם ולכשיעשם מברך על כל מצוה ברכה המיוחדת לה עכ"ל:

סעיף קטן ז
ולומדי תורתך לשמה בא"י המלמד כו' כך הוא גירסת רי"ף דף ח' ע"א:

סעיף קטן ח
וי"ל והערב כו' וכ"פ ב"י:

סעיף קטן ט
שאילו היתה ברכה בפני עצמה כו' כ"כ התוס' בשם ר"ת פרק שלשה שאכלו ובפ"ק דכתובות ובערבי פסחים דכל היכא דברכות קצרים אפילו ברכה הסמוכה לחבירתה פותחת בברוך כמו ברכות של הבדלה וברכות של חופה. [ומה"ט יהי רצון אינה פותחת בברוך משום דכולה ברכה אחת היא עם המעביר שינה כדלעיל סימן מ"ו ע"ש] אבל

התוס' כתבו שם דאין ראייה מברכות הבדלה שר' היה מפזרן כל אחת לבדה. וגם רש"י פ"ק דכתובות יהיב טעמא לברכות של חופה למה פותחת בברוך. ורשמתי בא"ע סי' ס"ב ע"ש. גם הרמב"ם כתב הערב בלא וי"ו דאפילו ברכות קצרות אם סמוכין אינן פותחות בברוך:

סעיף קטן י
ועוד יש ברכה אחרת כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן יא
ואם בא ללמוד מיד אחר ק"ש אין צריך לברך כו' פי' ואפי' אם לא בירך ברכת התורה:

סעיף קטן יב
ואם לומד מיד אחריה כו' או שבירך ברכת התורה כו' והפסיק. וא"ת מ"ש מסוכה כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן יג
אם ישן כו' הוה הפסק וצריך לחזור ולברך. ז"ל ב"י והאגור כתב שא"צ. וכ"פ בש"ע:

סעיף קטן יד
אבל אם רגיל להתנמנם כו' עיין מ"ש לעיל סי' מ"ד:

סעיף קטן טו
והמשכים בבוקר כו' יש לו לברך וכ"כ מהרי"א בכתבים ולא כהרמב"ם. מורי:
כמו שתקנו ברכה לאחריה והטעם שאין מברכין ג"כ אחר הלימוד כתבתי בדרישה סעיף ד':

סעיף קטן טז
יברך ענט"י ואשר יצר עיין מ"ש רמ"א בש"ע:

סעיף קטן יז
וכל סדר הברכות הטעם שהרי מן הראוי היה לו לברך מיד כל אחד וא' בשעתו כמ"ש לעיל סי' מ"ו הילכך לא לאחר כולי האי ואח"כ יאמר לעולם יהא כו' עד וישכם ויאמר רבון כל העולמים כו' שהוא שייך לומר בהשכמה וק"ל:

סעיף קטן יח
וברכת התורה כו' א"ל דמזה מוכח שהיה אומר ברכת התורה קודם פרשת התמיד ולא כמנהג רבינו הנ"ל. די"ל שהיה אומר כסדר ר"ע הנ"ל דהיה אומר רבון העולמים כו' לבסוף אחר ברייתא דר' ישמעאל וק"ל:

סימן מח

סעיף קטן א
ובסידור רב עמרם כתב פרשת ברכת כהנים כו' הטעם שאנו אומרים ברכת כהנים מפני שאנשי משמר היו אומרים אותו בכל יום בבוקר וכמ"ש התוס' בפ"ק דברכות:

סעיף קטן ב
שזה נוסחה אביי מסדר סדר המערכה משמיה דגמרא פירש"י מנה סדר עבודות של כל יום אליבא דכולה בני ישיבה ואליבא דאבא שאול דפליג ארבנן בהטבת נרות כו' ועיין בב"י שכתב דהרמב"ם פ"י מהל' תמידין וסמ"ג פסקו כרבנן ואפשר דס"ל כפי' הערוך שפי' משמיה דגמרא לא אמרה משום חכם אלא בסתם עכ"ל וק"ל:

סעיף קטן ג
אביי מסדר סדר המערכה כו' והא דלא חשיב נמי תרומת הדשן דהוי נמי תחלת העבודה של יום י"ל מפני שלפעמים מקדימין אותן מאשמורת הראשון הלכך לא חשיב לה לפי שהיה הפסק גדול בינה ובין אלו שחושב כאן אבל כל אלו שחשב כאן היו רגילין לעשותן זה אחר זה. ועי"ל תרומת הדשן עיקר מצוותה רק בלילה אבל כל אלו אם רצה לעשותן ביום הרשות בידו תוס':

סעיף קטן ד
מערכה גדולה פי' שעליה יקטירו כל הקטרות [כך פירש"י בפרק הממונה דף ל"ג] ונראה דר"ל שהיו מקטירים עליה כל אברי הקרבנות לא קטורת ממש שוב מצאתי ברא"ם בפרשת צו שפי' כן על הברייתא דמייתי בפרק טרף בקלפי (יומא דף מ"ה) בכל יום היו ב' מערכות אחת מערכה גדולה ואחת מערכה שנייה של קטורת. וכתב עליה ז"ל פי' בתחלה היו מבעירין אש על מערכה גדולה ונקראת גדולה מפני שלא היתה המערכה ההיא בעבור עולת התמיד בלבד אלא גדולה מאוד שתוכל לקבל בתוכה כל הקטרות של אותו יום עד תמיד של בין הערבים כדתניא בת"כ מנין שיעשה מערכה גדולה שתקבל כל העולות כו' ע"ש:

סעיף קטן ה
קודמת למערכה שנייה פי' קודמת לסדר לפני המערכה שנייה שעושין בקרן מערבית דרומית משוך מן הקרן ד' אמות לצד צפון:

סעיף קטן ו
של קטורת פי' שממנה חותין גחלים להכניס למזבח הפנומי שחרית וערבית להקטיר עליה קטורת תמיד פרס שחרית ופרס בין הערבים:

סעיף קטן ז
קודמת לסדור ב' גזרי עצים פי' שמסדרין על מערכה הגדולה:

סעיף קטן ח
קודם לדם התמיד פי' לשחיטה ולזריקה:

סעיף קטן ט
ודם התמיד קודם להטבת ב' נרות עיין ברא"ם בפרשת תצוה שהביא רש"י ותוס' שכתבו דהא דנר האמצעי היה דולק עד הערב שממני היה מדליקין שאר הנרות לא היה אלא כל ימי שמעון הצדיק ומשם והלאה כבה:

סעיף קטן י
קודם לקטורת פי' של מזבח הפנימי:

סעיף קטן יא
קודמת לאיברים פי' להקטיר איברי התמיד על מזבח החיצון:

סעיף קטן יב
למנחה פי' מנחת נסכו של תמיד דכתיב ועשירית האיפה סולת למנחה:

סעיף קטן יג
לנסכים פי' לנסך יינו של תמיד. למוספין ר"ל אם שבת הוא שנאמר והקטיר עליה כו' ודרשינן השלם עליה ר"ל על העולת תמיד של שחר האמור בראש המקרא שנאמר וערך עליה העולה והקטיר והוסיף והשלים אחריה כל הקרבנות ולא על התמיד של בין הערבים [ר"ל שהרי אמר עליה משמע אבל לא על של בין הערבים] למד על תמיד של בין הערבים שהוא אחרון לכל הקרבנות כל זה ל' רש"י פרק הממונה:

סעיף קטן יד
וטוב לומר אחר זה רבון כל העולמים כו' דייק רבינו לכתוב אחר זה משמע אבל לא לאחר משנת איזהו מקומן וכמ"ש לעיל בסי' א' ועיין בסמוך:

סעיף קטן טו
ואין לחוש אם יקרא פ' התמיד שנית כלומר ולא תימא דהוי כמקריב ב' תמידין בשחרית דהוה כמוסיף על המצות דבקריאה בעלמא ליכא משום בל תוסיף. ובעל המנהיג השיב על המנהג ז"ל ואשר כתב ר"ע לשבת וביום השבת לר"ח ובראשי חדשיכם וכן מנהג ספרד ופרובינצא. ולא יתכן דהאיך נזכיר קרבן המוספין קודם לתמיד השחר ועל מקומן הן נזכרין במוסף צא ולמד משעירי הרגלים שאין נזכרין כי אם בתפלת מוסף בלבד עכ"ל. ורבינו טען על הטעם הראשון שמוסף זמנו כל היום [דכתיב דבר יום ביומו משמע כל היום והיינו קרבן מוספין ותפלה תקנו חז"ל נגד הקרבן] ואינה טענה שאע"פ שזמנו כל היום מ"מ לכתחלה צריך להקדים של שחר למוספין. ועל מ"ש המנהיג ללמוד משעירי הרגלים י"ל דשאני מוספי הרגלים שגם בתפלת המוספין אין אומרים אותן מפני שאין רגילים בהם ויבואו לטעות משא"כ של שבת וי"ט דרגילי בהו וכ"כ רבינו לקמן סי'

תקצ"א ופסק רמ"א כמנהג אשכנז הנ"ל לקרות בר"ח ובראשי חדשיכם ואע"פ שיקרא אותן אח"כ בתורה מ"מ קורין אותו לפרסם שהוא ר"ח:

סימן מט

סעיף קטן א

אע"ג דקי"ל דברים שבכתב א"א רשאי לאומרן ע"פ טעמא דקי"ל זה משום דאיכא מילי טובא דמדרשי מתוך הכתב כגון חסירות ויתרות וקרי ולא כתיב ודכוותייהו ואי אמרי' להו ע"פ בציר להו. ומה"ט שמעתי נמי שאמרו דברים שבע"פ א"א רשאי לכותבה משום כדי שלא תשתבש מדיוקים יתירים הנופלים מתוך הכתב וחלופי גירסאות ושוב מצאתי שכתב ר"ן בפ' הקורא את המגילה דף כ"ג ע"א ז"ל וכן דברים שבע"פ הם פירוש לדבריהם שבכתב וכשאין נאמרין אלא בע"פ אי אפשר לעמוד עליהן אלא מפי מלמד שיפרש לו הפירוש יפה ואילו היה נכתב היה אפשר שנסתפק שלא היה מבין הלשון ומיהו ה"מ לדידהו אבל לדידן שרי למכתב תורה שבע"פ שהשכחה גוברת ומצויה וכתיב עת לעשות לה' הפרו תורתך עכ"ל:

סעיף קטן ב

וא"א ז"ל היה אומר כו' עיין בב"י שהביא דברי התוס' באריכות. לכן נוהגין באשכנ"ז כשמגיע ש"ץ לפסוקים כו' ז"ל רא"ף וק' מה יעשה בהשם נפשינו בחיים וגו' ובמזמור ס"ו שאומר אותו ש"ץ עכ"ל הגהות רא"ף. ונראה דל"ק דשאני מי כמוך וה' ימלוך שאומרים לפניו בשמחה רבה ואמרו כולם מי כמוך כו' דמשמע בהדיא שאמר הפסוק כמו שאמרו אותו ישראל וכן זה אלי ענו ואמרו ה' ימלוך. משא"כ השם בחיים שאינו נראה וניכר מתוך הלשון שהוא פסוק אלא משתמע לשבח בעלמא כמו שאר שבחים שאנו מזכירין באמת ואמונה וק"ל. וכמו שכתב רבינו בשם הרמ"ה לקמן סי' קי"ו אהא דאמרינן רפאנו ה' ונרפא ובקרא כתיב רפאנו ה' וארפא וקי"ל כל הכתוב לרבים אין מכנין אותו ליחיד. דהיינו דוקא כשקורין הפסוק דרך קריאתו ולא בשמיעה לומר אותה דרך תפלה ושבח עכ"ל רבוותא:

סימן נ

סעיף קטן א

לעולם ישלש אדם שנותיו כו' וכתב ר"ת שאנו סומכין על הא דאמרינן בבל בלולה במקרא ובמשנה ובתלמוד דתלמוד בבלי בלול מכולם:

סעיף קטן ב

שצריך בכל יום ללמוד משלשתן עיין בי"ד סי' רמ"ו דברי רמב"ם ור"ת. ולכאורה נ"ל דגם כאן מוכח דאמירת סדר משניות איזהו מקומן לאו במקום קרבן הם. וא"צ לומר

אח"כ יהי רצון הנ"ל בסי' א' דאל"כ למה נתן רבינו כאן הטעם שקבעו משנת איזהו מקומן כו' אחר פרשת התמיד משום לעולם ישלש וכו' ולא נתן הטעם כמ"ש לעיל סי' מ"ח אקביעות פרשת התמיד שהוא במקום הקרבנות אלא ש"מ כמ"ש. אבל היותר נראה תמיד שהוא חובה בזמן שב"ה קיים על כל ישראל להקריבו בכל יום בקר וערב ע"ז שייך לימר שקבעו פרשת התמיד לאומרו כל ישראל דבר יום ביומו לשלם פרים שפתינו במקום הקרבת תמיד משא"כ משנת איזהו מקומן שלא נזכר בו פרשת התמיד ולא שאר קרבנות צבור הנקרבים בכל יום אלא לפרקים בי"כ ולרגלים וקרבנות יחיד וחטאות ואשמות שלא היו מקריבים ג"כ תמיד אלא כל אחד לעת הצורך וא"כ א"א לומר דמשום דנשלם פרים שפתינו תקנוהו לומר לכל ישראל בכל יום. מש"ה קאמר דעיקר טעמו הוא משום כדי לצאת י"ח בלימוד משנה ותלמוד ובחרו במשנה זו משום שהיא מדברת בקרבנות ומועיל לחוטא ולאשר איננו חוטא כאילו הקריב עולת נדבה ולכך אחר פרשת התמיד אמר מעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני ול' זה שייך לומר אקרבן התמיד שהוא חובה ולמטה אמר מעלה אני עליהם כאילו מגישים לשמי דהיינו לנדבה. גם בפ' התמיד שקורין כל ענייני הקרבן שייך לומר הקריבום לפני משא"כ במשנה וק"ל:

סעיף קטן ג

ועוד שהיא תחלת ת"כ אין זה טעם בכ"ע אלא סיום טעם ראשון הוא דהברייתא הוא במקום תלמוד אלא שקשה ליה למה תקנו ברייתא ולא פילפול מסוגיית הגמרא מש"ה אמר ועוד שהוא תחלת כו' ומ"ש ומשנת איזהו מקומן בא ג"כ לתת טעם למה אומרים משנה זו יותר משאר משניות וק"ל. והרא"ה כתב הטעם משום דאין בה פלוגתא בכל זה הפרק והוא משנה ברור למשה מסיני ע"כ. והביאו ב"י:

סעיף קטן ד

שעוסקין בעבודה כו' מדשינה רבינו כאן וכתב שעוסקים בעבודה ולעיל סימן מ"ח כתב כל זמן שעוסקין בהם משמע ג"כ כמ"ש דמשניות איזהו מקומן לא שייך בהו ונשלמה פרים שפתינו וא"א שתהיה הזכרתו חילוף הקרבן. משא"כ פרשת התמיד שבקריאתו הוה כאילו הביא הקרבן ממש:

סימן נא

סעיף קטן א

וסימן ראשו כתם פז פי' הוא רמז לברוך שאמר שהוא ראש לפסוקי דזמרה משום דאיתא פרק כל כתבי דף קי"א יהא חלקי עם גומרי הלל ופריך איני והאמר מר הקורא הלל בכל יום ה"ז מחרף ומגדף פירש"י שנביאים הראשונים תקנוהו לאומרו בפרקים בשבח והודיה כדאמרינן בע"פ וזה האומרו בכל עת כאומרו לשיר ולליצנות:

סעיף קטן ב
כל האומר תהלה לדוד ג' פעמים בכל יום כו' כצ"ל:

סעיף קטן ג
מובטח לו שהוא בן עוה"ב פי' בספר אוהל מועד שמצוה זו מכרעת לעוה"ב אבל משום מצוה זו לבד אינו בן עוה"ב ע"כ:

סעיף קטן ד
ואם סיים ב"ש קודם שסיים החזן כו' ע"ל סימן נ"ט ומה שלא כתב כאן שימהר לסיים כדי שיענה אמן אחר ש"ץ נראה משום דלא קאמר הרא"ש שחייב אדם שיסיים מהרה כדי שיענה אמן אלא שהוא היה נוהג כך אבל שאר כל אדם הרשות בידו אם ירצה למהר יסיים ואם לא ירצה למהר לא ימהר. ומ"מ כשיסיים קודם החזן יש לו לענות אמן אחריו. ומיהו לדעת החולקים לומר שאין לענות אמן אחר ברכת הבוחר בעמו ישראל לפי שאין לו להפסיק בין הברכה לדבר שמברכין עליו וכמ"ש בסי' נ"ט בס"ד. ה"נ אם סיים החזן אין עונה אמן אחריו. ומיהו אפשר דהכא שאני דפסוקי דזמרה נינהו ואמן שבח הוא כעין זמרה ולא הוה הפסק. ב"י:

סעיף קטן ה
ואחר ישתבח יש לו לענות על ברכת עצמו כו' ומ"ש רבי' בסי' ר"א שאין לענות אמן אחר ברכת עצמו כי אם אחר ב' ברכות ועיין בב"י שהאריך ובסוף דבריו כתב דברי מהרי"ן חביב שכתב ז"ל לומר דדוקא אחר בונה ירושלים יענה אמן ולא אחר שום ברכה אחרת א"א מכח ההכרח שהזכירו התוס' ולומר דה"ה אחר כל ברכה וברכה שהיא סיום ענין יקשה א"כ למה יחדה הגמרא בונה ירושלים ולכך צריך שיהיה דומה לבונה ירושלים כשיהיה שם ב' ברכות או ג' סמוכות. אבל נראה להרא"ש ורבינו דהיינו דוקא בדבר שאין אחיזה לברכה ראשונה עם האחרונה כגון ברכת הנהנין שיוכל להפסיק ולדבר כמה שירצה אחר תחלת ההנאה וא"כ למה יענה אמן אחר ברכה האחרונה אבל אם היא מדובקת עם הראשונות ואינו יכול להפסיק בנתים הרי היא כאילו אמר ב' ברכות סמוכות זו לזו ועונה אמן אחריהם. ולפי זה מ"ש רבינו לקמן סי' רט"ו והרמב"ם כתב שאין לענות אמן כו' אעפ"י שדברי הרמב"ם הם כוללים בכל מקום. כוונתו לבד לתפוס דבריו בעניין דומה לזה והוא ברכת הפירות וע"ז אמר שהרא"ש נוהג כהרמב"ם ע"כ קיצור ל' זו דעת רבי' אבל תוס' כתבו דאין לענות אמן כי אם אחר בונה ירושלים בברכת המזון וכן נוהגין. מורי:

סעיף קטן ו
שלא להפסיק כו' וכ"כ רי"ף וכתב הכלבו דאפי' לדבר מצוה אין להפסיק בין ב"ש לישתבח וע"ל סימן ר"ג מ"ש בס"ד: וכתב הר"ר אבודרהם בשם הר"ם כשהיה צריך להפסיק היה אומר קודם שידבר אלו הפסוקים ברוך יי' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ויאמרו כל העם אמן והלל ליי' וברוך יי' לעולם אמן ואמן וברוך יי' מציון וברוך יי' אלהי ישראל ובשכמל"ו וכו' וכשחוזר להתחיל ממקום שפסק היה אומר אלו הפסוקים לפי שהם כמו ברכה. ב"י. וכ"כ מורי בשם רשב"ץ סי' קנ"א. ועיין בת"ה סי' ג' שכתב דלומר עם הציבור פסוק אחד של שמע מותר להפסיק ע"ש שהאריך וכתב דלכך לא אמר אלא שלא לאשתעויי דהוא ל' שיחת חולין כו' ע"ש:

סעיף קטן ז
והוסיף לומר שלא לדבר בין ישתבח ליוצר אור וז"ל בעי ליה לאינש מכי מתחיל ב"ש עד דמסיים י"ח כו'. א"ל א"כ למה אמרו הוסיף שלא לדבר בין ישתבח ליוצר אור הא עד סיום י"ח כתב דאסור לאשתעויי. ה"ט דאם מתחיל ברכת יוצר עד סיום י"ח פשיטא דאסור לדבר מדינא דגמרא וק"ל:

סעיף קטן ח
ויותר יכוין בפסוק פותח כו' בפ"ק דברכות מפרש טעמא משום דאתא באלפ"א בית"א וגם כתוב בו פותח את ידיך ומשביע וכו'. וכתב הר"ר יונה וכיון דעיקר אמירתו הוא בשביל פסוק זה לכן אומרים הגאונים שצריך לכוין באמירתו ואם לא כיון צריך לחזור ולאומרו פעם אחרת:

סעיף קטן ט
משום כו' שצריך לישב כו' פירש"י יושבי ביתך והדר יהללוך ע"כ ונראה דר"ל דה"ק קרא אשרי היושבים בביתך ולא שיושבים בביתך אלא שתחלת כוונת ישיבתם הוא כדי שיהללוך וק"ל. וכתבו התוס' ולפיכך תקנו לומר פסוק זה קודם תהלה לדוד לאפוקי מהני דאמרי אשרי הרבה עכ"ל. וכן הוא עיקר שלא לאמרם אלא זה:

סעיף קטן י
ואחריו נהגו לומר ואנחנו נברך כו' לשלשולי הללויה כו' ולפי זה במנחה אין לאומרו כלל. ובכלבו כתב הטעם לפי שאחז"ל כל האומר תהלה לדוד בכל יום מובטח שהוא בן עוה"ב לפיכך אחר שאמרנו תהלה לדוד אנו אומרים ואנחנו נברך יה כו' כלומר שנזכה לאומרו לעוה"ב ע"כ. ולפי זה גם במנחה יש לאומרו עד מעתה ועד עולם:

סעיף קטן יא
ויברכו שם כבודך כו' הוא הפסוק לפני אתה ה' לבדך כו' שאנו אומרים ובסידורי לועזים מתפללין זה הפסוק כאשר הוא בספר עזרא ובנחמיה ועיין בדרישה:

סימן נב

סעיף קטן א

והשיב שאינו יכול כי תקנום כו' טעמיה דרב נטרונאי משום דפסוקי דזמרה הוי סידור שבחיה דקב"ה ואין לסדרם אלא קודם תפלה כדדריש ר' שמלאי בפ"ק דע"ז אבל אחר התפלה לא והיינו דוקא בברכה אבל שלא בברכה לא וכתב בתשובת הרשב"א אנו נוהגין כדברי הגאונים שקבלתם תורה היא וכ"כ האגור בשמו וכן ראוי לנהוג דכיון דספק במידי דברכות הוא יש לחוש דלמא קי"ל כדברי הגאונים ונמצא מברך ברכה לבטלה וכתב מהרר"י דלדברי כולם הברכות שאנו מברכין בבוקר יכול לאומרם אחר תפלתו:

סעיף קטן ב

וכתבו בשם הרב ר' יונה וכו' באגור כתב שרב נטרונאי לא פליג אר' יונה דדוקא כשאמר מתחלה ב"ש וישתבח אז אין לומר הזמירות אחר התפלה אבל כשאין לו שהות כלל אפשר דמודה לדברי ר' יונה. אך ל' רב נטרונאי לא משמע כן עכ"ל והביאו ב"י וד"מ. ונראה שרבינו שכתב וכתב כו' ולא כתב כל פלוגתם ס"ל גם כן כדעת האגור:

סעיף קטן ג

ואח"כ יקרא פסוקי דזמרה עם הברכות אבל בסמ"ג אוסר וכן הרמב"ן וכן מצאתי בליקוטי פרדס שאיסור גדול הוא וכן קבלתי מא"מ זקיני שאין לאמרו אח"כ עכ"ל מורי. ונראה דר"ל עם הברכות אבל בלא ברכות לא יהא אלא כקורא בתורה וכמ"ש ב"י:

סימן נג

סעיף קטן א

ועומד ש"ץ ומתחיל ישתבח כתב ב"י וכן הוא בגמרא המספר בין ישתבח ליוצר אור עבירה היא בידו ולכך נהגו לומר ישתבח מעומד כמו יוצר שהרי אסור להפסיק בנתיים. וכ"כ הכלבו יש לחזן לומר ישתבח לפני התיבה כדי לומר עליו מיד קדיש וכתב מהרר"י אבוהב ז"ל על דברי רבינו אל תטעה לומר שמתחיל ישתבח אעפ"י שלא אמר פסוקי דזמרה שזה א"א אבל מ"ש בזה הוא מ"ש ר"ע שיש לחזן לומר ישתבח על התיבה כדי שיאמר עליו קדיש כלומר והוא שאמר החזן גם כן ברוך שאמר ופסוקי דזמרה שאם לא כן היאך יאמר ברכה זו לבד מאחר שהיא סמוכה לב"ש וגם איך יאמר אותה בלא פסוקי דזמרה שעליהם נתקנה עכ"ל ועיין בדרישה:

סעיף קטן ב

ופרקו נאה כו' כשעומד על פרקו ר"ל אפילו ביום בחרותו וילדותו נאה היא בלי שם רע כן פירש תוס' ורש"י:

סעיף קטן ג
ושפל ברך פירש"י עניו:

סעיף קטן ד
ומרוצה לעם נוח לבריות ומסכימין לתפלתו:

סעיף קטן ה
ורגיל לקרות כו' שיהיה הפסוקים של תפלה סדורים בפיו:

סעיף קטן ו
אלא מי שנתמלא זקנו וכתב בנ"י פרק הקורא את המגילה עומד בשם הגאונים דמי שאין לו רק זקן מעט כיון שהוא בן כ' שנים כמי שנתמלא זקנו דמי וכ"כ הרא"ש פר' הנ"ל ובתשובה כלל ד' כתב דבן י"ג שנים יכול להתפלל באקראי. וכתב ב"י דמוכח מדברי הרא"ש דאפילו אם הקהל רוצים למחול על כבודם להיות נער ש"ץ שלהם אפ"ה אסור ודלא כהרמב"ם והרשב"א ע"ש. וז"ל הכלבו בשם ר"ש אין איש רשאי לירד לפני התיבה אפי' באקראי בעלמא עד שיביא ב' שערות ויגדילו כדי לכוף ראשן לעיקרן דבלא"ה לא מיקרי איש ואנן בעינן תפלת איש שנאמר מדוע באתי ואין איש עכ"ל:

טוב לקרב מזרע רחוקים שנאמר שלום שלום לרחוק ולקרוב כך גירסת ספר שלפני ובס"א האי שנאמר שלום כו' גורסין טוב לקרב בלא וא"ו ובתשובת אשר"י כלל ד' סי' כ"ב כתב שם שלום שלום לקרוב מזרע רחוקום ולא כתוב שם ג"כ האי שנאמר כו' ונראה דלגירסא שלפנינו ה"פ טוב לקרב להשי"ת אף שהוא מזרע רחוקים ומייתי ראייה ממ"ש שלום שלום לרחוק ולקרוב דהקדים רחוק לקרוב והיינו כשהרחוק איש צדיק והקרוב קירוב במשפחה ורחוק רחוק במעשיו טוב לקרב מזרע רחוקים א"ש טפי מאי דמייתי עלה שנאמר שלום כו' דטוב לקרב לש"ץ אותו שהוא מזרע רחוקים מדהקדים קרא לרחוק תחלה וק"ל. וז"ל מורי ומ"מ בודאי מיוחס קודם לשאינו מיוחס אם שניהם שוים וראוי אף לדקדק על זה כי אינו דומה תפלת צדיק בן צדיק כו' עכ"ל. ודומה לזה כתב רבינו לקמן סי' תקע"ט. דהראוי להתפלל בתעניות הוא מי שאין בו ולא בא' מקרוביו או כל הנלוים אליו שום בעל עבירות כ"כ שם בשם הרמב"ם ע"ש וכן פירש"י על ויעתר לו ולא לה והוא מגמרא ס"פ הבא על יבמתו עיין שם. מיהו נראה דיש לחלק בין בעל עבירות למי שהוא מפסול משפחה והוא ואבותיו צדיקים גמורים וע"ז נאמר טוב לקרב מזרע רחוקים וק"ל:

סעיף קטן ז
סומא יכול לירד כו' ויכול לומר יוצר אור שגם הוא נהנה מן האור שאחרים מוליכין אותו וז"ל התוס' במגילה דף כ"ד ע"א ובמרדכי אפי' לר' יהודה דפ' החובל דס"ל סומא פטור

מן המצות מ"מ מדרבנן חייב דאע"ג דאשה פטורה ממ"ע שהזמן גרמא ולא מיחייבת אפילו מדרבנן כ"א בנר חנוכה ומגילה ובד' כוסות שאף הם היו באותו נס מ"מ סומא חייבוהו חכמים שלא יהא לגמרי ככותי משא"כ באשה דמיחייבא בשלש מצוותיה עכ"פ אבל סומא אי לא חייבינן ליה מדרבנן הוי ככותי לגמרי. ואכי' אם בא להוציא אחרים גדולים יכול להוציא אע"ג דגבי קטן אמרינן כיון דהוי תרי דרבנן שהוא קטן וק"ש ותפלה נמי אינה אלא מדרבנן כדאיתא בפ' מי שמתו להכי אינו יכול להוציא גדולים אחרים שאינם אלא חד מדרבנן. אפ"ה סומא אעפ"י שיש בו ב' דרבנן כיון שהוא גדול ובר דעת עדיף טפי מקטן ומוציא אחרים עכ"ל וע"ש עוד: ועיין בב"י בסוף סי' זה שכתב איך גובין שכר החזן קצת לפי הנפשות והרוב לפי הממון ועיין גם מזה בסימן נ"ה ובסוף הכלבו כתב תשובה אימתי ראוי להעביר ש"ץ או לא ע"ש שהאריך:

סעיף קטן ח

ובלבד שלא יקרא בתורה ומהרי"ל כתב דעכשיו קורין סומא לס"ת כמו שאנו קורין לעם הארץ. מורי:

סעיף קטן ט

צריך לסרב מעט וכתב הרא"ה ומיהו הכל לפי המפייס והמתפייס שאם המפייס אדם גדול אין מסרבין בו כלל:

סעיף קטן י

מפני שבגדי צבועים כו' שדרך האפיקורס להקפיד בכך אע"פ שנותן טעם לדבריו ומראה פנים לכבוד המקום הוא אומר דרך ענוה הוא אוחז ללבוש לבינים כיון שהציבור מבקשין ממנו כדי שיתפלל להם אין ראוי להיות סרבן. עכ"ל ר' יהונתן:

סעיף קטן יא

באותה תפלה. במיימוני איתא מה ששאלת אם פגע באדם מדת הדין שנפלו זרועותיו ראוי להיות ש"ץ פשיטא דראוי להיות ואדרבה מצוה מן המובחר דממ"ה חפץ להשתמש בכלים שבורים ולא כדרך שרים בשר ודם שנאמר לב נשבר ונדכה וגו' דאין נפסל במומין אלא כהנים עכ"ל תשובת מהרמ"י מורי וכן נ"ל ורא"ה מסומא שיכול לירד לפני התיבה:

סימן נד

סעיף קטן א

ישתבח אינו פותח בברוך כו' ששניהם נתקנו כו' כתב ב"י כ"כ הרי"ף והרא"ש והרמב"ם ומכאן יתבאר לך שאין לומר ישתבח אלא מי שאמר ב"ש וקצת פסוקי דזמרה וכמ"ש בסי' נ"ג:

סעיף קטן ב
וחותם בא"י מלך מהולל בתשבחות ואל ההודאות כו' נלע"ד דאינו ר"ל שיאמר ואל בוי"ו אלא לשון רבינו הוא שיחתום בשניהם במהולל בתשבחות ובאל ההודאות וכן משמע מל' התוספות דפ' הרואה הביאום ב"י ז"ל הא דאמר גבי ברכת הגשמים. הילכך נימרינהו לתרווייהו רוב ההודאות ולפיכך תקנו בישתבח אחר סיום הברכה בא"י מלך מהולל בתשבחות אל ההודאות עכ"ל. אע"ג דלקמן סי' רכ"א בנוסח ברכת גשמים כתב שם בא"י רוב ההודאות ואל ההודאות בוי"ו שאני התם דלפי נוסח סיום החתימה א"א לומר בע"א ע"ש:

סעיף קטן ג
ואז עונין הקהל אמן וכתב מהרר"י ז"ל בשם א"ח דעניית אמן לא הוי הפסק שמה שאנו עונין לפי שסיימנו פסוקי דזמרה שהם דרבנן ואז מתחילין ק"ש שהיא מדאורייתא וכן כתב בכלבו:

סעיף קטן ד
ולאלתר מיבעי ליה כו' שאינו דין לדבר בין סידור השבח והתפלה:

סעיף קטן ה
בפריסת שמע כו' פירש"י לפרוס החג לפני החג בדמתחיל הברכות לפני ק"ש והיא ל' פרוסה שפורס ברכות שלפני ק"ש מברכות שאחריה:

סימן נה

סעיף קטן א
ואומר קדיש כו' כתב האגור בסי' צ"ד וז"ל השיב הראב"ד טעם על הקדישים שאומרים בתפלה. א אחר פסוקי דזמרה שיש להם הפסק דפסוקים. ב אחר י"ח סיום תפלת י"ח שהיא מצוה בפני עצמה. ג אחר הקדושה והוא דבר שבקדושה. ד אחר אמירת המזמור או פרק או אגדה או משנה כדאמרינן עלמא אמאי קאי אקדושה דסדרא ואיהא שמיה רבא דאגדתא. ה אחר אשרי למנחה שהיא מצוה בפני עצמה שכל האומר ג"פ בכל יום תהלה לדוד מובטח כו'. ו אחר ק"ש של ערבית כי תפלת ערבית רשות ויש הולכים להם קודם י"ח ולא ישמעו קדיש. ז לאחר תפלת ערבית שכבר נשלמה התפלה ואין פוחתים מז' קדישים בכל יום וכתבו הגאונים ע"ש ו' ביום הללתיך עכ"ל. משיבולי לקט. והא דלא חשיב קדיש אחר תפלת י"ח למנחה דהיינו קודם התחלת תפלת ערבית. י"ל דכ"ש הוא מקדיש שאחר תפלת י"ח של שחרית. ובזה מיושב נמי דלמה אמר אין פוחתין מז' כו' וכי בכל יום אומרים קדיש דאגדתא אלא שעכ"פ יש ז' קדישים עם הקדיש שאחר תפלת מנחה. אלא שלא חש לכתוב כאן אלא ליתן טעם על כל א' וא' וק"ל:

סעיף קטן ב
ומיהו אם התחילו כו' ירושלמי וכתבוהו הרי"ף והרא"ש ויצא אחד מהם ל"ד אלא כל שנשתייר רובא יצא אחד מהן קרינן ליה ועל היוצאים נאמר ועוזבי יי' יכלו ואם נשתייר י' מותר לצאת ב"י:

סעיף קטן ג
גומר הקדיש או הקדושה מדכתב רבינו או הקדושה ולא כתב גומר הקדיש והקדושה משמע בהדיא כמ"ש ב"י בשם תרומת הדשן וז"ל אם התחילו להתפלל בשחרית בי' ולאחר הקדושה יצאו מקצתם רשאין הנשארים לגמור סדר קדושה וקדיש שכל זה מגמר תפלת י"ח כו' אמנם אם התחילו בשחרית לומר קדיש וברכו ויוצר בי' והלכו מקצתם אין להתפלל שוב י"ח לפני התיבה וכשיאמר הש"ץ קדושה וקדיש אח"כ דק"ש וברכותיה לחוד ותפלה לחוד כו' ע"ש בב"י הביאו באריכות. ולכן כתב רבינו קדיש או קדושה פי' איזה מהם שהתחילו בי' יכול לגומרו דהיינו אם התחיל קדיש שאחר ישתבח בי' ואח"כ יצאו יכול לגמור הכל עד תפלת י"ח ומשם ואילך אינו רשאי לומר בלא י' על סמך התחלת הקדיש שהיה בי' שאין לקדיש וברכת ק"ש שייכות עם תפלות י"ח וק"ל:

סעיף קטן ד
וגדולים שהביאו ב' שערות כתב ב"י ומשמע שאם לא הביא ב' שערות אינו משלים מנין אפי' גדול כמה עד שיצא רוב שנותיו שאז יתברר שהוא סריס וכדאיתא בפרק יוצא דופן ואם נראו בו סימני סריס קודם לכן דינו כגדול ונתבארו דברים אלו בטור א"ע סי' קע"ב וע"ל סי' קצ"ט אכתוב עוד מזה בס"ד:

סעיף קטן ה
ויש שמתירין כו' ע"י חומש וטעמן משום דאמרינן בפרקי דר"א דג' מעברין את השנה ר"א אומר בי' ואם נתמעטו מביאין ס"ת ועושין עגולה כו' וכתב ע"ז ר"ת דאין ראיה שהרי שם לא הזכירו קטן. ועוד דהתם נמי דוקא ס"ת העשוי בגליון אבל חומשין שלנו לא ע"כ. וזהו טעמיה דהרא"ש מ"ש אין עושין קטן סניף לב"המז ותפלה:

סעיף קטן ו
מן המשקוף ולפנים כלפנים כו' ולחוץ כלחוץ ס"פ כיצד צולין לגבי קדשים תנן מן האגף ולפנים כלפנים מן האגף ולחוץ כלחוץ. ופירש"י כל מקום הגפת הדלת קרי אגף שהוא חופף ונוקש שם כשסוגרו דהיינו משפה הפנימית של עובי הפתח עד מקום הנקישה. מן האגף ולפנים דהיינו תוך העיר ממש כלפנים ואוכלים שם קדשים קלים כו'. ובגמרא מקשה דיוקים אהדדי דמרישא משמע דאגף עצמו כלחוץ ומסיפא משמע דאגף עצמו כלפנים ופירש"י אגף עצמו עובי השער מן הנקישה ולפנים ומשני הא בשערי ירושלים

כו' ומסיק ב"י בשם הרמב"ם ור' ירוחם דגם בב"ה לא נחשב העובי כב"ה עצמו ע"ש שמביא ראייה לדבריו:

סעיף קטן ז

ואם מקצתן בפנים כו' וש"ץ תוך הפתח היה אומר כו' שהוא מצרפן רבותא קמ"ל דאע"ג דמקצתן כאן ומקצתן כאן וא"כ ה"א או ניחשב להאי ש"ץ להני שבחוץ או להני שבפנים קמ"ל דחשבינן ליה לכאן ולכאן והטעם כמו שכתב רבינו לקמן בסי' קכ"ה גבי ב"ה שאם המברך יושב על מפתן הבית מצרפן. דכיון דכולן דעתייהו עילויה דהאי שהוא מוציא אותן ידי חובתן מצרפינן ליה להאי חבורה ולהאי חבורה והוא מחבר ומייחד להן ג"כ אילו יושבין יחד במקום אחד וכן הכא בש"ץ וכ"ש אם ט' או הרוב לחוץ או לפנים והש"ץ עומד על המפתן דיכול להוציאם. ודוקא ש"ץ אבל איש אחר העומד על המפתן לא מיבעיא מקצתן לחוץ ומקצתן לפנים דודאי לא מחשבינן ליה לכאן ולכאן אלא אפי' ט' מבפנים והוא על המפתן אינו מצרף להן כלל דלגבי ב"ה חשבינן לאגף עצמו כממנו ולחוץ וכמ"ש בסמוך ואם היה עומד בחוץ ודאי לא היה יכול לצרף שהרי יש כאן מחיצה ודלת שאפשר לסוגרה וכסגור דמי ואע"פ שקי"ל אפי' מחיצה של ברזל אינה מפסקת וכמ"ש רבינו בסמוך לענין צירוף מפסקת והכריחו זה התוספות שם פרק כיצד ע"ש:

סעיף קטן ח

נפרצה במלואה לגדולה פי' שנפרצה הקטנה במקום חיבורה לגדולה ונפל כל אותו הכותל שהיה מפסיק ביניהן ולהגדולה נשארו משארית הכותל זה מכאן ומכאן ולפיכך הגדולה היא כמופלגת מן הקטנה ואין הקטנה מופלגת מן הגדולה אלא הרי היא כקרן זוית שלה ולהכי אין הגדולה נגררת אחר הקטנה וק"ל ועיין מ"ש לקמן סי' ע"ט צואה בקטנה אסור לקרות בגדולה שנפרץ לתוכה ושם כתבתי דיני דלקמן:

סעיף קטן ט

היה הוא בגדולה כו' אין יוצאין כו' דוקא נקט שהוא בגדולה ואז הרי הוא מופלג מהציבור שבקטנה וכמ"ש אבל הוא על מפתן הגדולה והם בקטנה פשיטא דיוצאין שהוא נחשב כאילו הוא גביהן וק"ל:

סעיף קטן י

אבל אם היו כו' אפילו מחיצה של ברזל כו' כתב מהרר"י אבוהב כן הסכמת כל הפוסקים ומיהו איתא בירושלמי שהשומע מביתו קדיש אין לו לענות אם יש באמצע מקום מטונף. ובא"ח כתב דבעינן ג"כ דליכא כותי מפסיק עכ"ל:

סימן נו

סעיף קטן א
וכתיב אחריו וה' לעולם ישב כצ"ל:

סעיף קטן ב
מפני המלאכים שלא יתקנאו כו' וגם שע"י זה הקב"ה כו' פי' שכשישמעו שבח גדול ונאה כזה יתקנאו בנו מצד עצם השבת ועוד שמלבד יקר עצם השבח מתוך שאנו מזכירין להשי"ת ע"י שבח זה דאגה וצער שיש לבנים על שגלו כו' וכן מה לו לאב כביכול על שככה מקלסין אותו בניו ורחקם כו' יקטרגו המלאכים לומר בזוים ושפלים כאלו יזכירו דאגה וצער קמי קב"ה כביכול. וכן משמע מלשון רמ"י בש"ע שלו:

סעיף קטן ג
שאינן מכירין ארמית פ"ק דשבת אריב"ל כל השואל צרכיו בלשון ארמי אין מלאכי השרת נזקקין לו שאינן מכירין בלשון ארמית וכתבו התוספות חוץ מגבריאל כדאיתא בר"פ אלו נאמרין שלימד ליוסף ע' לשונות כו' ותימא הוא שאפילו מחשבה שבלב אדם יודעים י"ל ארמית אינן יודעין עכ"ל. והרא"ש מסיק דמכירין אותו אלא שאין נזקקין לו לפי שהוא מגונה בעיניהן וע"ל סי' ק"א כתבתי לשונו:

סעיף קטן ד
ור"י פי' הטעם כו' כתב בחידושי אגדה דלפ"ז י"ל שמיה בלא מפיק ה"א דלא לישתמעי שם י"ה ד"מ. וטעמיה דר"י מבואר בפ"ק דברכות שכתב ז"ל זה אינו נראה שהרי כמה תפלות יפות שהם בלשון עברי:

סעיף קטן ה
והיו שם ע"ה כו' פי' דכיון דעל יהא שמיה רבא דאגדתא קאי עלמא באו כל ע"ה לאגדה אבל לא באו לבהכ"נ לשמוע יהא שמיה רבא דאומרים על התפלה שלא היה הע"ה חייב אלא ביהא שמיה רבא דאגדתא ובסידורי דקידושא ואותו הנוסח היה ג"כ תרגום כמו שהוא נוסח שלנו בקדושה שיש בובא לציון גואל כו':

סעיף קטן ו
ולפי פי' זה יהיה כפשוטו יהא שמיה רבא כו' הא דכתב רבינו ולפי זה הלא גם לפי' הראשון שאומרין הקדיש בלשון התרגום משום מלאכים יכול להיות ששמיה רבא הוא תרגום של שמו הגדול. ונ"ל דלפי פי' ראשון אינו מוכרח לומר שהוא תרגום שאף אם הוא לשון הקדש לא יקטרגו עלינו מלאכים הואיל ואין מבינים שאר הקדיש אבל לפי פי' שני שאומרים תרגום כדי שיבינו ע"ה מוכרח אתה לומר שגם זה תרגום כדי שיבינו אבל יתגדל ויתקדש כיון שמיוסד ע"פ מקרא הניחוהו בלשון הקודש:

סעיף קטן ז
בכוונה שלימה אמן א"ר חנינא אל מלך נאמן צריך להרהר בשעה שאומרין אמן תוספות כרק כל כתבי וע"ל סימן קכ"ד בלשון רבינו ומ"ש שם:

סעיף קטן ח
בכל כחו כתב הר"ר יונה מפני שיש בני אדם שאין הכוונה שלהם מתעורר אלא ע"י הכח אמר בכל כחו אבל א"צ לתת כחות גדולות שיתלוצצו עליו בני אדם והתוספות כתבו בשם ר"י דיש בפסיקתא שיענו יהא ש"ר בקול רם ממש ואז מבטלין גזרות רעות וכ"כ ב"י בשם הזוהר. כ' ב"י במסקנא שיאמר לעלם לעלמי עלמיא יתברך וכ"כ בש"ע ועיין בדרישה מ"ש:

סעיף קטן ט
וגם בכאן מפרשים פי' אעפ"י שצ"ל לפי' זה שמברך לעלם ולעלמי עלמיא הוא ענין בפני עצמו כלומר מברך לעה"ב וכ"כ התוס' בפרק הנ"ל:

סעיף קטן י
אבל בכל הספרים גרסינן וכו' וזה ראייה לפי' ר"י נלע"ד דוהו לשון הספרים שהם פירשו כן לשון יהא שמיה רבא שמו הגדול אבל לא ס"ל לומר כן בפי' יהא שם הגדול מבורך דא"כ הוה שלא כדעת ר"י שכתב דתקנו לומר בתרגום כדי שיבינו הכל וק"ל. וזה ראייה לפי' ר"י. כתב מהרי"ל עוד נ"ל ראיה לדבריו דבפרק לולב הגזול אמרינן לא לימא יהא שמיה רבא. אלא יהא שמיה רבא מבורך בהדדי ואי יהא שמיה רבא פי' שיהיה השם גדול ושלם למה לא יאמר יהא שמיה רבא לבד עכ"ל:

סעיף קטן יא
ונהגו עתה לומר ויתהלל במקום וכו' לפי שאנו מוצאין אותו ל' גנאי דעל כובע נחושת מתרגמינן קולסא דנחשא. ונ"ל טעם למנהגינו שא"א יתברך וג"כ אומרים ויתהלל א"כ יהיה ח' שבחים מפני שכתב בשבולי לקט יש בקדיש יו"ד לשונות של שבח. ואלו הן. יתגדל. ויתקדש. יתברך. ויתפאר. ויתרומם. ויתנשא. וישתבח ויתעלה. ויתהלל. ויתהדר. וי"א שהן נגד עשרה מאמרות שבהם נברא העולם וזהו בעלמא דברא כרעותיה ומפני מה הפסיקו בין יתגדל ויתקדש לשאר שבתות מצינו באגדות שעשרה דברות כלולות בעשרה מאמרות וכנגדן אלו עשרה שבתות וכשם שהיה הפסק בין ב' דברות הראשונות לח' אחרונות שב' הראשונות מפי הגבורה וח' אחרים מפי משה לכן מפסיקין ג"כ בין ב' שבחות דביתגדל לח' שבחות דביתברך:

סעיף קטן יב
למה מפסיקין באמצע. וא"ת גם לפי' ר"ע קשה למה מפסיק באמצע לומר בלשון הקודש יתברך וישתבח ויתפאר וכו' כבר תירץ אבודרהם כי השבח לא היו יכולין לשנותו ללשון

תרגום. וא"ת היאך אמר שמפסיקין באמצע לאמר בלשון הקודש שהרי למעלה מכל הברכות וכו' בסוף הקדיש הוא י"ל שמפני שאחר הקדיש אומרים תתקבל או על ישראל או יהא שלמא רבא כו' בלשון תרגום שייך שפיר למעלה שמפסיק בלשון הקודש בין תרגום שבקדיש ובין תרגום שאחריו:

סעיף קטן יג

יתגדל ויתקדש וכורע. בעגלא ובזמן קריב וכורע. ויתברך עד שמיה דקב"ה וכורע. תתקבל עד קדם אבוהון דבשמיא וכורע. והם כו' כצ"ל וכן הגי' בספר שלפני ועיקר ודו"ק. וכתב ב"י ז"ל לשון רבינו אינו מדוקדק וז"ל הכלבו וכשאומר החזן יתגדל כורע וכן ביהא שמיה רבא וכן ביתברך וכן בבריך הוא וכן באמן עכ"ל ב"י הא דכתב שאינו מדוקדק נראה משום דלשון רבינו משמע דאחר שאמר יתגדל ויתקדש יכרע את עצמו וז"א דאדרבה בשעה שאומר יתגדל ויתקדש יהיה כרוע ועומד ואחר שיכלה להוציא מפיו אלו ב' תיבות יזקיף את עצמו ויאמר שמיה רבא כדין כריעה דתפלה שזוקף בשם וכן באינך כריעות. דנראה דכל הכריעות הם לפני הזכרת השם. ומדקדק הוא כמ"ש בספרים בלשון רבינו יתגדל ויתקדש וכורע ור"ל כשיאמר בעגלא ובזמן קריב ואמרו יהיה כרוע ויזקוף לאמן יהא שמיה רבא דהיינו לפני השם וכן באמרו יתברך יהיה כרוע ועומד שם שיגיע לשמיה דקב"ה ואז יזקוף וכן באמרו תתקבל יהיה כרוע ועומד עד הגיעו לקדם אבוהון דבשמיא שהוא שם שאז יזקוף נפשו להשם. ובאמרו עושה שלום דאינו כורע בשביל השם אלא כעבד הנפטר מפני רבו ויוצא מלפניו לאחוריו בכריעה לכן הוא רשות ולפי מ"ש בשם רוקח אפשר לומר דגם בעושה שלום כורע לפני אמירת אמן שבאמרו אמן שהוא נחשב לשם וז"ש הרוקח וכן באמן והוא רשות כיון שאינו מזכיר בפירוש אלא שהוא דוחק דא"כ למה כורע וזוקף להאי אמן דעושה שלום טפי מאמן קדמאי דקדיש וק"ל:

סעיף קטן יד

כנגד ה' שמות שבפסוק כי ממזרח שמש כו' במלאכי כתיב ואלו הם שמי בגוים. מוקטר ומוגש לשמי. כי גדול שמי בגוים. אמר ה' צבאות. וכיון שהקדיש נתקן על שמו של הקב"ה שיתגדל ויתרומם מבין הגוים תקנו נגד זה הפסוק. מורי:

סעיף קטן טו

שהם אש ומים. מיכאל שר של אש. וגבריאל שר של מים. רא"ף. ובירושלמי מלאך אחד חציו של אש. וחציו של שלג. מורי:

סימן נז

סעיף קטן א
שא"צ ש"ץ לחזור דכיון שאמר המבורך אף הוא עצמו לא הוציא עצמו מן הכלל. ר"י ברצוני. כפול לקמן סי' קל"ט

סימן נח

סעיף קטן א
ובערב שתים לפניה ושתים לאחריה. ע"ל סי' רל"ו כתבתי טעם למה בערבית ד' ובשחרית ג':

סעיף קטן ב
ונמשך עד סוף ג' שעות שכן דרך בני מלכים לעמוד בג' שעות וכתב הרמב"ם בפירוש המשנה בפ"ק דברכות דע כי אלו השעות הנזכרים בכל המשנה הן השעות הזמניות ועניין הזמניות הוא השעות שיש י"ב ביום וי"ב בלילה וכשאמר עד ג' שעות כאילו אמר עד כלות רביעית מהיום אחר שיהיה היום או תקופת תמוז או תקופת טבת:

סעיף קטן ג
כוותיקין שהיו כו' פי' ותיקין מפולפלין ומחודדים מלשון מפרק הרים דמתרגמינן מוותק טוריא תלמידי ר"י פ"ק דברכות דף ז' ע"א:

סעיף קטן ד
עם הנץ וכו' כמ"ש ייראוך עם שמש:

סעיף קטן ה
כמו שיעור שעה אחת כו' כתב ב"י וו"ל כתב מהר"י אבוהב אל יקשה בעיניך היאך קרא הרב לזה הזמן מעט שהנה עליית השמש דהרמב"ם ר"ל לאחר שיעלה גוף השמש כולה והנץ דחמה הוא מיד כשמתחיל גוף השמש לעלות עכ"ל ובנוסחא אחרת במיימוני מצאתי כתוב במקום שיעור שעה עישור שעה עכ"ל ב"י ואיני מבין דבריהם כלל כי מה שהקשה מהרי"א לק"מ דהרב הטור לא אמר אלא מעט קודם הנץ החמה וזה קאי על אימת יתחיל לקרות ק"ש ושיעור הרמב"ם להודיע לנו זמן הנץ החמה אימת הוא קודם עליית השמש על הארץ והאמת הוא כמ"ש מהררי"א אבל קושייתו אינו כלום ומ"ש ב"י שמצא נוסחא אחרת כו' אותה נוסחא שמצא ט"ס היא דכל היודע מעט בחכמת התכונה יודע שהאמת הוא כך שיעור נץ החמה דהיינו תחלת זריחת השמש על הארץ עד שיעלה כל גוף השמש הוא השיעור שעה וכן בשקיעת החמה גוף השמש בשעה א' וע"כ אותה נוסחא היא מוטעת ועישור צ"ל שיעור עכ"ל ד"מ:

סעיף קטן ו
ומי שיוכל לכוין כו' עיין הטעם לקמן סי' ק"א:

סעיף קטן ז
כיון שצריך להחזיק בדרך ולא כתב לצאת לדרך משום דל' דלהחזיק משמע שהוא נחפז ללכת במרוצה כלומר שהוא בדרך בענין שלא יוכל לכוין דעתו ובזה מיושב דלא תיקשי מ"ש כאן אמ"ש לקמן סי' פ"ט ז"ל מי שהוא אנוס כגון שצריך לצאת לדרך כו' יכול להתפלל משעלה ע"ה וימתין מלקרות שמע עד שיגיע זמנה. ובעל ש"ג הקשה מזה על זה בפ"ק דברכות. ובזה מיושב דהכא מיירי בענין שלא יכול לכוין עצמו בדרך וכיוצא בזה תי' ר"י שם ליישב דברי רי"ף ע"ש דף ג' ע"א:

סעיף קטן ח
אם נאנס ולא קרא כתב ב"י דנאנס ל"ד אלא נקט נאנס דבלא"ה לא יתאחר כ"כ וכן משמע מדברי רבינו והרמב"ם והרא"ש:

סעיף קטן ט
כל שעה רביעית שהוא זמן תפלה כר' יהודה כדלקמן ריש סי' פ"ט:

סימן נט

סעיף קטן א
כדי להזכיר מדת לילה כו' להוציא מדברי אפיקורסים שאומרים מי שברא אור לא ברא חושך תלמידי רבי יונה. ומהר"י אבוהב כתב הטעם שאם לא היינו מזכירים מדת לילה ביום אלא היו מברכין ברוך אתה ה' יוצר אור לחוד היה משמע שהחושך רע ובשביל כך מברך לה' ונותן לו הודאה שנתן לנו היום ולא לילה תמיד כי החושך רע. וככל ברכת הודאה כגון שלא עשאני עו"ג וכיוצא בהם. וה"ה בלילה אם היה מברך בא"י אשר בדברו מעריב ערבים היה משמע שאנו נותנים תודה לה' שנתן לנו הלילה ולא האור כי הלילה היא מנוחה לכל. והיה משמע שהאור רע לכן צריך לברך תמיד בהזכרת שניהם. זו כוונת מהר"י וב"י לא הבין דבריו כן. ומש"ה הקשה עליו דלדבריו לא היינו צריכין להזכיר בלילה מדת יום ע"ש. אבל זה עיקר:

סעיף קטן ב
ואם טעה ואמר בא"י כו' ע"ל סי' רט"ו וסי' תפ"ט:

סעיף קטן ג
ונזכר מיד ואמר יוצר אור וגם סיים כדין או שאמר בא"י יוצר אור כו' אשר בדברו כו' וגם סיים במעריב כו' בספ"ק דברכות שחרית פתח ביוצר אור וסיים במעריב ערבים לא יצא במעריב ערבים וסיים ביוצר אור יצא כו' וסיפא דברייתא הכל הולך אחר החיתום וכתב הרא"ש ז"ל פי' שחרית פתח ביוצר אור וסיים במעריב ערבים שאמר יוצר אור ובורא חושך אשר בדברו מעריב ערבים וגם מסיים בא"י אמ"ה אשר בדברו מעריב ערבים ע"כ.

ודברי רבינו נראה כדברי הרא"ש ויש לדקדק בדבריו [וכן כל הברייתא לפירוש הרא"ש] כמה שכ' ונזכר מיד ואמר יוצר המאורות וגם סיים כו' יצא. משמע שאם חיסר א' מהם שאמר יוצר אור ולא חתם יוצר המאורות או שחתם יוצר המאורות ולא אמר יוצר אור לא יצא ומדכתב אבל אם לא סיים כדין לא יצא משמע הא אם סיים כדין דהיינו שחתם יוצר המאורות אף על פי שלא הזכיר תחלה יוצר אור יצא. ובסיפא נמי איכא למידק דמדכתב או שאמר יוצר אור כו' אשר בדברו וגם סיים לא יצא משמע הא חיסר אחד מהם שלא הזכיר תחלה אשר בדברו מעריב ערבים אף על פי שחתם במעריב ערבים או אפילו הזכיר תחלה מעריב ערבים אחר ליוצר אור וסיים ביוצר המאורות יצא וממ"ש אחר כך אבל אם סיים יוצר המאורות יצא משמע הא אם סיים מעריב ערבים אפילו לא הזכיר בתחלה אלא יוצר אור לא יצא. וע"ק דכיון דבברייתא תני סתם פתח ביוצר אור וסיים במעריב ערבים משמע שבסיים בא"י המעריב ערבים לא יצא אפילו לא הזכיר בתחלה אשר בדברו מעריב ערבים ומנ"ל להרא"ש לפרש סיים מעריב ערבים שאמר אשר בדברו מעריב וכו' וגם סיים בא"י המעריב כו'. ונ"ל דודאי מה שאמרו בברייתא סיים במעריב ערבים קאי אסיום הברכה ממש שסיים בא"י המעריב ערבים וכן סיים ביוצר אור פי' סיום הברכה היתה בא"י יוצר המאורות וכמשמעות לשון הרא"ש ורבינו של' סיים קאי אסיום הברכה ממש. ומה שכי' הרא"ש דסיים במעריב ערבים דקתני היינו שאחר יוצר אור אמר אשר בדברו מעריב ערבים וגם סיים כו' היינו משום שהוקשה לו דתני בברייתא על דין זה דפתח ביוצר אור וסיים במעריב ערבים כו' כללו של דבר הכל הולך אחר החיתום משמע דטעמא דלא יצא כשסיים במעריב ערבים כיון שאזלינן בתר החיתום. הא אפילו כי אזלינן בתר הפתיחה נמי לא יצא דהא בעינן בכל ברכה מעין פתיחה סמוך לחתימה. וכ"ש דבעינן שיהא החתימה עצמה מעין הפתיחה וכאן לא שייכי פתיחה וחתימה כלל להדדי. וכמו כן קשה בסיפא דקתני פתח במעריב ערבים וסיים ביוצר אור יצא אמאי יצא הא לא היה חתימה מעין פתיחה לכן פי' דודאי מיירי שאמר ג"כ אשר בדברו מעריב ערבים דאז הוה חתימה מעין הפתיחה וה"ה בסיפא מיירי שפתח במעריב ערבים ואמר אח"כ יוצר אור וגם סיים ביוצר המאורות ולהכי יצא ולא חש הברייתא לנקטו דזה הדין דבעינן חתימה מעין פתיחה דין אחר הוא ומפורש במקום אחר ואין כאן מקומו כי כל עיקר של הברייתא זו לאשמועינן דאזלינן אחר החיתום ונ"מ עוד לכמה דינים אחרים דחשב שם בפרק קמא דברכות דתליא בזה אם אזלינן בתר החיתום או לא. ובזה יתבארו דברי רבינו דמ"ש טעה ואמר אשר בדברו כו' ואמר יוצר אור וגם סיים כדין כו' היינו משום דאם דלא אמר יוצר אור אחר אשר בדברו לא הוה מהני מה שהיה

חותם ביוצר המאורות דהא לא הוה החתימה מעין הפתיחה כלל. ומ"ש אבל אם לא סיים כדין פי' שסיום הברכה ממש לא היה כדין דהיינו שסיים בא"י המעריב ערבים לא יצא אף. שהזכיר בהתחלה ג"כ יוצר אור כיון שלא סיים כדין. ומ"ש או שאמר יוצר אור כו' אשר בדברו מעריב ערבים וגם סיים במעריב ערבים לא יצא רבותא קאמר דאע"ג דפתח במ"ע וגם סיים במ"ע דהוה פתיחה וחתימה חדא עניינא אכילו הכי לא יצא וכ"ש אם לא אמר אשר בדברו מ"ע וסיים במ"ע דלא יצא דאיכא תרתי לגריעותא דסיים שלא כדין וגם לא הוה החתימה מעין הפתיחה. אבל סיים בא"י יוצר המאורות יצא אע"פ שאמר אשר בדברו מ"ע אחר יוצר אור דכיון שסיים כדין וגם החתימה מעין הפתיחה לא חיישינן למה שהזכיר באמצע אשר בדברו מ"ע (ועיין בדרישה שכתבתי דלפי זה מיושב מה שהיפך רבינו מסדר הברייתא) ומ"ש רבינו ברישא ונזכר מיד ואמר יוצר אור ובסיפא לא הזכיר מיד. נראה דברישא דקאמר יצא הוצרך לומר דהיינו דוקא שנזכר מיד דאל"כ אף שחזר לומר יוצר אור מאי מהני הא צריך לומר בא"י אמ"ה יוצר אור וכיון שהפסיק בין הברכות והזכרות השם לאמירת יוצר אור תו לא מהני מה שהזכיר בתחלה בא"י אמ"ה אשר בדברו כו' והוה כאילו אמר יוצר אור בלא ברכה כלל דלאו כלום הוא אבל כשנזכר מיד ואמר יוצר אור אז חזר ממאמרו אשר בדברו כו' ועקר ליה לאותו אמירה בתוך כדי דיבור וקאי שפיר הברכה על יוצר אור אבל בסיפא דמיירי כשאמר תחלה יוצר אור ובורא חושך אשר בדברו מ"ע וגם סיים במ"ע דלא יצא דאז לא יצא אפילו אינו חוזר מיד לומר אשר בדברו מ"ע כיון שסיים שלא כדין דהיינו במ"ע ומכ"ש אם חזר מיד ואמר מ"ע בתוך כדי דיבור דאז עקר לאמירת יוצר אור וכאלו לא הזכיר כלל יוצר אור אלא אמר בא"י אמ"ה אשר בדברו ופשיטא דלא יצא. כנ"ל ביאור דברי רבינו ודו"ק בדרישה:

סעיף קטן ד

אלא אומר עונים באימה ואומרים ביראה קדוש וברוך. ובאגור בשם שבולי לקט כתב דהאומר כן לא יפה עושה דאותה כת שאומרת קדוש אינה אומרת ברוך כדאיתא בפרק גיד הנשה אלא הכי לימא עונין ביראה ואומרים קדוש. ואופנים וחיות וכו' לעמתם משבחים ואומרים ברוך כו'. ב"י:

סעיף קטן ה

וא"א ז"ל כתב בתשובה דהוי שכיר כו'. כלל ד' דין ך':

סעיף קטן ו

וכן דעת רב שרירא גאון כו' היינו לומר שגם הוא סובר שיכול לומר אור חדש על ציון תאיר כדסבר הרא"ש אבל לא מטעמיה דלהרא"ש טעמא יוצר אור היינו אור שגנז והיינו אור חדש שעתיד להאיר בציון ולרב שרירא גאון יוצר אור רצה לומר אור שאנו

משתמשין בו ואע"פ שאין זה אור חדש העתיד להאיר בציון כשאומר סמוך לחתימה אור חדש על ציון תאיר אין בכך כלום דכיון שמזכירין שם אור בעלמא שפיר מעין פתיחה הוא ואין אנו מדקדקים איזה אור הוא. ב"י:

כי אין אדם יכול לכוין תדיר עם ש"ץ בשתיקה וגם אם היה מכוין כו' כלל ד' סי' י"ט ונראה שטעמו מפני שהיה רוצה לענות אמן אחר ברכת ק"ש ולענות אחר ברכת עצמו א"א דהא תניא בפרק שלשה שאכלו דהוי בור ולשתוק לגמרי בכל הברכה ולשומעה מפי ש"ץ כדי לענות אחריו אמן היה חושש שמא באמצע הברכה היה כונה לבו לדברים אחרים ונמצא שהפסיד הברכה. וכבר היה אפשר לו בדרך אחר שיאמר עם החזן תיבה בתיבה עד שיגיע לחתימה ואז ישתוק ויענה אחר חתימת החזן אמן אלא דאיכא למימר שאע"פ שהוא אומר כל הברכה כל שאינו חותם בפיו אם באמצע הברכה פנה לבו לדברים אחרים הוה הפסק ב"י. ומנהגינו כדעת הרא"ש לענות אמן אחר סיום הש"ץ ברכות של ק"ש:

סעיף קטן ז

אם טעה מקדושה ואילך כו' ירושלמי פ' אין עומדין בטיטיי אשתתק באופנים אתון ושאלון לר' אבון א"ל בשם ריב"ל זה שעובר תחתיו יתחיל ממקום שפסק אמרי ליה והא תנינן מתחלת הברכה שטעה בה אמר לון מכיון דעניתון קדושתא כמו שהוא תחלת ברכה דמי וכתבוהו שם הרא"ש ור' יונה. ומשמע מל' דמקדושה ואילך ר"ל לאחר שאמר קדוש קדוש טעה באופנים והשני מתחיל באופנים ממקום שפסק זה לאפוקי מי"מ דדוקא אי טעה מלאל ברוך כו' ואילך הא אם טעה קודם לכן עדיין לא נגמר הקדושה וצריך להתחיל מראש הברכה וז"א ודו"ק:

סימן ס

סעיף קטן א

ברכה שנייה פליגי בפתיחתה כו' פי' בנוסח הברכה כולן שוין שהיא כמו נוסחא שלנו ובערבית ג"כ כנוסח שלנו והטעם דבברכה שנייה של שחרית נזכר תפלה שאנו מתפללין שיאיר עינינו בתורתו כו' והיא שייכא ביום שהאדם עומד משנתו ורוצה לעסוק בתורה. שהרי לפעמים נפטר מברכת התורה באהבה רבה וכמ"ש רבינו לעיל סימן מ"ו. ועוד נזכר בה והביאנו לשלום מארבע כנפות הארץ ותוליכנו קוממיות לארצנו כו' והוא פעולת יום דאין דרך לצאת לדרך בלילה. וברכה שנייה של ערבית שייכא דוקא בשל ערבית כי נזכר בה שבשכבינו ובקומינו נשיח בחוקו והיינו ק"ש של ערבית כמ"ש בה בשכבך ובקומך ושלא יסיר אהבתו ממנו שאף שאנו ישינים בלילה ואז נמשל לבהמה

נדמה לחית הארץ בלי עסיקת התורה והמצות אעפ"כ ישמור אותנו מרוב אהבתו ויאריך ימינו. ולהכי ודאי לא שייך לשנות הנוסחא אך פליגי בפתיחתן דמר סבר בין בשחרית בין בערבית פותח באהבה רבה ומ"ס בין בשחרית בין בערבית פותח אהבת עולם. ופסק הרי"ף כרבנן וכ"כ הרמב"ם דבין בערבית בין בשחרית פותחין אהבת עולם ואח"כ מסיימין ביום ובלילה לפי נוסח שנתקן בו כמ"ש. והגאונים הכריעו כדי לצאת ידי שניהם פי' לעשות בכל יום ככל אחד מהם. יאמר פעם אהבת עולם ופעם אהבה רבה. אך שמה שהכריעו לומר בשחרית אהבה רבה ובערבית אהבת עולם ולא איפכא יש לתת טעם דרב יהודה דס"ל דוקא אהבה רבה מסייע ליה קרא דכתיב חדשים לבקרים רבה אמונתיך. וגם רבנן דס"ל אהבת עולם מסייע להו קרא דכתיב אהבת עולם אהבתיך ע"כ משכתיך חסד. וכיון דגבי בוקר כתיב ל' רבה י"ל בשחרית אהבה רבה:

סעיף קטן ב

דתנן היה קורא בתורה כו' ריש פרק היה קורא ומדלא נזכר במשנה שצריך לפסוק אחר כך מקריאת התורה ולברך הברכות שלאחריה משמע שא"צ לברך כלל לא ברכה שלפניה ולא שלאחריה:

סעיף קטן ג

והכי איתא בירושלמי זאת אומרת ברכות אינן מעכבות כן הוא בירושלמי ריש פרק היה קורא. וב"י הביא בל' הרא"ש אינן מעכבות זו את זו וכן הוא באשר"י בדפוס ונראה דט"ס הוא זו את זו דא"כ הוא משמע דזו את זו אינן מעכבות אבל שלא לאומרן כלל מעכבות. גם בירושלמי ליתא גם התוס' ריש הקורא הביאו הירושלמי ולא הזכירו זו את זו. וכן ראיתי מוגה באשר"י וכן בדברי רבינו שהביא הירושלמי כאן ליתא ודו"ק:

סעיף קטן ד

אלא לענין זה קאמר בירושלמי שאם שינה הסדר לומר ראשונה לבסוף ושניה תחלה אינו מעכב. לכאורה משמע דר"ל דהירושלמי מיירי כשהיפך הסדר ואמר אהבה רבה קודם ליוצר אור אבל א"א לומר כן דא"כ מאי זאת אומרת דקאמר שם על מתניתין דהיה קורא בתורה וכיון לבו יצא דמשמע דממנה דייק דאם שינה הסדר יצא. וזה ודאי לא נשמע מהיה קורא בתורה כו' ואי איכא למשמע מיניה שלא אמר הברכות כלל הוא דאיכא למשמע מיניה. וכן הקשה ב"י על רבינו. לכן נ"ל דה"פ דבירושלמי מיירי כששינה הסדר לומר גם הראשונה לבסוף דהיינו שקרא ק"ש בלא ברכות ואח"כ קרא כל הברכות שלאחריה וא"כ שפיר קאמר זאת אומרת כלומר מדתני היה קורא בתורה והגיע זמן ק"ש אם כיון לבו יצא ש"מ דאפי' לא בירך הברכות כלל לפניה יצא אבל לאחריה מיהא ס"ל דודאי צריך לברך כולן דהא אמרינן בגמרא דידן ספ"ק דברכות די"א לעולם דאמר

אהבה רבה ולא אמר יוצר אור וכי מטא זמנא אמר ומאי ברכות אינן מעכבות סדר ברכות פי' לקדם אלמא סתמא דתלמודא דידן ס"ל דבסדרן אינו מעכב אבל אם לא אמרן כלל ודאי מעכב. גם בירושלמי שם בספ"ק הזכירוה והך שקלא וטרי' בקיצור ומשמע דס"ל כסוגיית גמרא דידן ע"ש. א"כ ע"כ הא דדייק בירושלמי ממתניתין דאם כיון לבו יצא דברכות אינן מעכבות היינו לומר אינן מעכבות לברכן קודם שמנו ואע"פ דבמשנה לא הזכירו שם דצריך לפסוק ולברך אח"כ הברכות מ"מ ע"כ יש לנו לדחוק ולפרשה כן מפני סתמא דתלמודא דידן ודירושלמי דפ"ק דברכות הנ"ל. ובזה מיושב מה שכפל רבינו לכתוב שינה הסדר לומר ראשונה לבסוף ושנייה תחלה דקשה פשיטא שכשהפך הסדר לומר הראשונה לבסוף ממילא אמר השנייה תחלה אלא ראשונה ושנייה דקאמר ר"ל ברכות שלפני ק"ש נקראו ראשונה וברכה שלאחריה נקרא שנייה וה"ק כשם דדייקינן בירושלמי דכשאמר כל הברכות לאחריה יצא ה"ה כי אמר כולן לפניה נמי יצא. והרא"ש ורבינו ס"ל הלכתא כרבינו האי ומאי שיש להקשות על רבינו עיין בדרישה ודו"ק:

סעיף קטן ה

והא דתנן אם כיון לבו יצא כו' רבינו הביא משנה זו לענין ברכות אינן מעכבות ועכשיו בא לפרש הא דקתני אם כיון לבו מה כוונה היא זו. ב"י ועיין עוד בדרישה:

סעיף קטן ו

לא שיכוון לקרות כו' שהרי מצות אין צריכות כוונה והא דכתב שהרי מצות כו' ולשון שהרי משמע שכן הדין בפשיטות דמצות א"צ כוונה וקשה דהא מסיק רבינו דהרא"ש פסק כמ"ד דמצות צריכין כוונה. ונלע"ד דמ"ש רבינו מצות אין צריכות כוונה לשון הגמרא העתיק רבינו דאיתא שם על הא מתניתין שמעת מינה מצות צריכות כוונה [ופירש"י וקשה לרבה דאמר במסכת ראש השנה התוקע לשיר יצא] ומשני אם כיון לקרות קאמר ופריך והא קא קרי ומשני בקורא להגיה ע"כ. וא"כ ה"ק רבינו והא דתנן אם כיון לבו יצא כבר אוקמה בגמרא דלא מיירי בכיון לצאת. שהרי הקשו למ"ד מצות א"צ כוונה אלא מיירי בקורא להגיה כך אוקמוה בגמרא למתניתין דכיון לבו. ופליג בה"ג והרא"ש וס"ל דלא קיי"ל כרבה אלא מצות בעי כוונה כלומר שיכוין לצאת בעשיית אותה מצוה וז"ש עוד וצריך שיכוין לצאת וא"כ מ"ש במתניתין אם כיון לבו יצא אתי כפשוטו. ועיין מ"ש רבינו יונה בספ"ק דברכות והביאו ב"י לקמן סימן תקכ"ט ועיין מ"ש לקמן סי' תע"ה:

וקורא חסירות ויתירות כו' עיין מ"ש ר"י בריש פרק היה קורא שלא נהירא ליה פי' וה ופי' הוא שר"ל שהמגיה ורואה מספר אחר להגיה זה שלפניו לפעמים רואה ולפעמים קורא ג"כ ואם כיון לבו לקרות כל הפסוקים אף שהוא קורא להגיה יצא ע"ש:

סימן סא

סעיף קטן א

כפרוטגמא חדשה ז"ל ב"י כלומר שלא תהיה בעיניו כדבר שכבר שמע אותו הרבה פעמים שאינו חביב אצלו וכך אחז"ל על אשר אנכי מצוך היום בכל יום יהיו בעיניך כחדשים עכ"ל ובודאי דמש"ה אמרו חז"ל חדשים אבל עדיין לא נתיישב למה דימו אותו לפרוטגמא. ונ"ל דלהכי המשילו לפרוטגמא כתב וציווי המלך לומר לך שלא תקרא ק"ש בחטיפה ובמרוצה ובערבוב הדברים אלא במתון מלה במלה ובהפסק בין דבר לדבר כאדם הקורא ציווי המלך שקורא במתון גדול כל ציווי וציווי בפני עצמו להבינו על תכונתו כך יקרא ק"ש כל ציווי וציווי עונש ועונש הנזכר בו ישים לבו עליו להבינו מהציווי המלך הגדול ברוך הוא:

סעיף קטן ב

והכי איתא במדרש ב"י במדרש רבה פסוק שור או כשב כו' ואע"פ שהמדרש הזה נראה שבא להקל בק"ש שא"צ לקרותה כפרוטגמא של מלך יליף מינה שפיר שצריך לקרות באימה וביראה ברתת ובזיע משום דכי קאמר אבל הקב"ה אמר לישראל קראו ק"ש כו' הרי לא הטרחתי אתכם כו' לא מיעט אלא שא"צ לקרותה מעומד או פרוע ראש. אבל שאר דברים שאמר ברישא שדרך לקרות פרוטגמא של מלך ודאי צריך דהיינו באימה וביראה ברתת ובזיע:

סעיף קטן ג

אלא שחסר ארבע. ז"ל ב"י זה אינו מדוקדק שהרי אינם חסירים אלא ג' תיבות שבשמע ובשכמל"ו יש י"ב תיבות ומואהבת עד ובשעריך מ"ב ומוהיה אם שמוע עד כימי השמים על הארץ קכ"ב ובפ' ציצית ס"ט הרי רמ"ה נמצא שלא חסרו אלא ג' ובאל מלך נאמן סגי והאומרים אמן הוא על סוף ברכת הבוחר וכ"כ במנהיג וכ"כ באגור בשם רוקח עכ"ל וכ"כ רא"ף בהגהותיו. כתב במדרש הנעלם אמר ר' יוחנן בן נורי ור' יוסי בן דורמסקית משמיה דר"ע חסידים הראשונים תקנו ק"ש כנגד עשרת הדברות וכנגד מנין איברי האדם והא חסרו מהם ג' למנין האברים תקנו שיהא הש"ץ חוזר ומשלים אותם ומאי ניהו ה' אלהיכם אמת. בתפלה תקנו ג' ברכות הראשונות וג' ברכות האחרונות. בק"ש ג' שמות בראשונה ה' אלהינו ה' אחד. ג' שמות באחרונה ה' אלהיכם אמת. וכל האומר ק"ש בכה"ג בידוע שאינו ניזוק כל אותו היום וכל האומר ק"ש שלא עם הציבור אינו משלים אבריו מפני שחסרו הג' תיבות שש"ץ חוזר מאי תקנתיה יכוין בט"ו וואוי"ן דבאמת ויציב וכו' ושמעתי שענין הכוונה בט"ו וואוי"ן הוא לפי שט"ו פעמים ו' עולה צ' ושם ההוי"ה עולה כ"ו ועם ד' אותיותיו עולה למ"ד וג' פעמים שלשים עולה צ' הרי שמתכוין בט"ו וויי"ן

לג' שמות. (ובהגה"ת רמ"א בש"ע הביא עוד ט"א ע"ש) ומצאתי כתוב בספר הפליאה שש"ץ חוזר אני ה' אלהיכם והיה במצרים מי שהיה נוהג כדבריו וגערו הנגיד הגדול כמהר"ר יצחק כהן ז"ל ומורי הרב הגדול מהרר"י בי רב ז"ל וכל גדולי הדור הנמצאים בעת ההיא וגם בקוסטנטינא גער הרב מהר"ר אליה מזרחי ז"ל וכל גדולי הדור במי שהיה נוהג ואחר כך ראיתי מי שהיה אומר שכספר הפליאה יש לנהוג שבספרים מדוייקים מהזוהר נמצא כדבריו וזה טעות גמור שבג' מקומות שהביא ג' תיבות אלו בכולן כ' בסגנון א' ה' אלהיכם אמת וכן הוא בכל הנוסחאות שראינו וששמענו וכ"כ ג"כ הר"ד אבודרהם והביא מאמר זה שבמדרש רות וכתוב בו שחוזר ה' אלהיכם אמת. וכן נוהגין העולם לכן כל המשנה ידו על התחתונה וגוערין בו ומבטלין את דבריו ומקיימין מנהג אבותינו שהוא ע"פ ספר הזוהר והם שקבעו מנהג זה ודאי דקדקו בדבר ומצאו שזהו אמת ויציב עכ"ל ב"י:

סעיף קטן ד

מפורש בירושלמי שלא היו מפסיקין בין תיבה כו' כתב מהרר"י אבוהב נראה שאין זה הירושלמי מוסכם עם גמרא שלנו שבגמרא לא אמרו אלא שצריך שיתן ריוח בין הדבקים כגון על לבבך וכו' אלא שי"ל שהוא יותר הפסק ממה שאמר בכאן שמפסיק בין תיבה לתיבה עד כאן:

סעיף קטן ה

וצריך להאריך בד' דאחד בריש פ' היה קורא ופירש"י בדלי"ת ולא בחי"ת דכל כמה דאמר אח בלא דלי"ת לא משתמע מידי ומה בצע בהארכתו אבל בד' יאריך עד שיעור שיעשה יחיד כו':

סעיף קטן ו

ובלבד שידגיש בד'. ונראה שע"כ זה הירושלמי נוהגין העולם להדגיש הדלי"ת יותר מדאי ואין צורך אלא כל שמדגיש בה קצת סגי כדי דלא דמיא לרי"ש:

סעיף קטן ז

שלא ימהר בה לקרותה בחט"ף נראה פי' שלא יקראנה בחטיפה ומרוצה דבחטיפה אין משמעותיה כלום. וזהו שסיים רבינו וכתב י"מ מדקאמר שלא יחטוף בח' כו' דמשמע שפי' ל' יחטוף בחטיפה ולא כיון שלא יקראנה בחטף פת"ח וז"ל רש"י שלא יחטוף בחי"ת שלא ימהר בקריאת החי"ת בשביל אריכות הדלי"ת פן יקרא אותו בחטף בלא פתח ואין זה כלום עכ"ל ומלשון רש"י משמע שפי' חט"ף מלשון חטף פת"ח וגם מלשון רבינו קצת דייקי הכי מדכתב לקרות בחטף ונראה דחדא באידך תליא דאם קוראין אותה

בחטף פתח אז נקראת בחטיפיהן במרוצה יותר משנקראת בפת"ח ר"ל קמ"ץ שנקרא פת"ח וק"ל:

סעיף קטן ח

י"מ מדקאמר שלא יחטוף בחי"ת אלמא כו' דברי ר' יונה הם ור"ל כיון שהזהירו שלא יקרא החי"ת בחטיפה ובמהירות ש"מ שצריך להאריך בה כו' ובדל"ת יאריך כ"כ שיחשוב שהוא יחיד בד' רוחות כו':

סעיף קטן ט

וראייתם ממנחות כו' חי וברומו של עולם כו' וביאר שם ר' יונה בלשונו ז"ל כלומר עושין תגא קטפא למעלה באמצע החי"ת להודיע שהוא חי ומושל ברומו של עולם על כל ואם כן צריך ג"כ בקריאתה להמליכו בשמים ובארץ להודיע שהוא חי וברומו של עולם עכ"ל. וז"ל סמ"ק יכוין באלף שהוא אחד ובחי"ת שהוא יחיד בז' רקיעים ובארץ הרי ח' והד' רמז לד' רוחות ולעתיד יאמרו כל העולם שהוא אחד עכ"ל:

סעיף קטן י

כשכופל הפסוק משתקין כו' וכן משמע מהתוספות ורא"ש דס"ל כן. וכתב הרא"ש דלפרש"י אותם בני אדם האומרים ביה"כ אחר סיום תפלת נעילה ב' או ג' פעמים פסוק של שמע ישראל משתקין אותן דמיחזי כשתי רשויות עכ"ל ולענין מה שכופלים במוצאי יו"כ לומר ז"פ ה' הוא האלהים כתבו התוס' והרא"ש דהוה נגד ז' רקיעים דמשבחים לבורא שהוא למעלה מז' רקיעים ואין לחוש לשתי רשויות כיון דבקרא מצינו ב' פעמים ה' הוא האלהים גבי אליהו:

סעיף קטן יא

אבל כשכופל המלה אין משתקין כו' ולפירש"י צ"ל דהא דאמרינן דהאי דנחית קמיה דרבא שמעיה רבא דאמר אמת אמת תרי זימני אמר כל אמת אמת תפסיה להאי ר"ל שהוא מגונה ולא ששיתק אותו וכן משמע מפירש"י שם שפי' רהיטא של אמת תפסי' להאי ע"ש:

סעיף קטן יב

וכתב ר"י שצריך לשתק אותן שאומרים באשמורות שמע שמע י"מ שר"ל שבשחרית כשאנו אומרים שאנו משכימים ומעריבים ואומרים בכל יום שמע כו' נגד מ"ש בוקר וערב. אבל בש"ע סעיף י"א כתב באשמורת בסליחות ול' באשמורת דייק הכי ועמ"ש בדרישה:

סעיף קטן יג

פתחו כולם ואמרו שמע ישראל כצ"ל כלומר כלפי אביהם יעקב שנקרא ישראל דברו כן אתה ישראל שמע אל דברינו ואל תחשידנו בכך כי ה' הוא היחיד הוא אלהי כלנו

המשגיח על כל פרט ופרט והוא השם האחד ומיוחד. וכשראה יעקב נתן הודאה למלכותו יתברך שאין פסול במשפחתו וזהו בשכמל"ו:

סעיף קטן יד
הא אמריה יעקב כמ"ש סמוך שקיבל עליו עול מלכות שמים ונתן הודאה לכבודו וגם אנו בק"ש מקבלים עול כבוד מלכותו לכן יש לנו לאמרו:

סעיף קטן טו
תיקנו לומר אותו בחשאי ע"ל סי' תרי"ט כתב רבינו קצת טעם אחר בזה ושם בארתי דלא תקשה למה הביא רבינו שני מדרשים שוים וכתבתי שם דחדא באידך תליא עיין שם:

סעיף קטן טז
ע"כ נוהגין לומר אותו בחשאי אע"ג דאמרינן פסוק של שמע בקול רם כדי לעורר הכוונה כדלעיל. וזה נמי מקבלת עול מלכותו הוא אפ"ה לא נימא אותו בקול רם אלא בחשאי:

סעיף קטן יז
וצריך להפסיק מעט בין לעולם ועד לואהבת כו'. בס"פ מקום שנהגו על הא דתנן אנשי יריחו היו כורכין את שמע שלא ברצון חכמים. אמרינן בגמרא כיצד היו כורכין אומרים שמע ישראל כו' ולא היו מפסיקין דברי ר"מ ר"י אומר מפסיקין היו אלא שלא היו אומרים בשכמל"ו ופירש"י ולא היו מפסיקין בין אחד לואהבת [ר"ל גם ר"מ ס"ל שלא היו אומרים בשכמל"ו אלא שגם זה עשו שלא האריכו כלל בד' פי' שם רש"י מה שהיו כורכין שלא ברצון חכמים אבל לא מיחו בידן וכתב רש"י אע"פ שלא הפסיקו כלל אפ"ה לא מיחו] ואע"פ שצריך להאריך באחד ולהפסיק בין קבלת מלכות שמים לדברים אחרים שכל אחד מקבל עליו ואומר אחד הוא אלהינו בפסוק ראשון ופסוק שני ל' צוואה הוא עכ"ל וסובר רבינו דכיון דחזינן דצריך להפסיק בין קבלת מלכות שמים לדברים אחרים לדידן דאמרינן בשכמל"ו צריך להפסיק בינו לואהבת דבשכמל"ו מכלל קבלת מלכות שמים הוא והרוקח שכתב שצריך להפסיק בין ה' אחד לבשכמל"ו סובר דבשכ"מ אינו כ"כ קבלת מלכות שמים כמו פסוק ראשון ב"י. ולקמן ריש סי' כ"ו כתב ב"י דאנן ס"ל דבשכמל"ו הוה קבלת מלכות שמים ולכך אין להפסיק כלל בין שמע לברוך ע"ש בב"י וע"ל סי' ס"ו:

סעיף קטן יח
ומה"ט נמי צריך להפסיק כו' פי' דלא לישתמע היום לאהבה ולא למחר לאהבה:

סעיף קטן יט
וצריך להתי"ז זיי"ן דלמען תזכרו כו' כתב הרד"ק בספר מכלול הזהירו על זה שאם לא תחזק קריאתה תדמה קריאת הזיי"ן לקריאת הסמ"ך כי כן תיקון קריאת הסמ"ך עם התי"ו הדגושה ועיד כי הזיי"ן הנחה ואחריה כ"ף תדמה לקריאת הסמ"ך ולכן הזהירו על

תזכרו ולא הזהירו על וזכרתם מפני כי בתזכרו יש בו שתי עילות לדמות הזיי"ן לסמ"ך מפני התי"ו שלפניה והכ"ף שלאחריה אבל וזכרתם אין בו אלא עילה אחת. עי"ל כי הזהירו על תזכרו וה"ה על וזכרתם עכ"ל:

סעיף קטן כ

וכן היו"ד דוהיו דלא לשתמע והאו לפי שקמץ שתחת הה"א מביא האל"ף ועיין מ"ש לקמן:

סעיף קטן כא

כגון בכל לבבך על לבבכם כו' כ' רד"ק בספר מכלול לא אמרו להפסיק שלא לתת מקף בין ב' הלמדי"ן כאשר הוא אלא אע"פ שיקראה במקף יתן ריוח והבדל בלשון שידמה כי ב' למדי"ן קרא כי הנה בכל הוא נקוד בקמ"ץ מפני המקף ואם יקרא אותו בלא מקף יהיה נקוד בחולם וזה לא אמרו חז"ל להחליף התנועות אשר נתנו למשה מסיני עכ"ל:

סעיף קטן כב

ולא בק"ש בלבד כו' ר' יונה כתב כן בספר היראה והרד"ק כתב שבכל עת שיקרא תורה נביאים וכתובים צריך ליזהר אבל הזהירו בקריאת שמע וה"ה לכל קריאה ומה שהזהירו בק"ש הוא לשתי עילות האחד מפני שיש באותן הפרשיות יחוד השם וקבלת עול מלכות שמים ועוד שכל ישראל קוראין אותה פעמים ביום חכמים ועמי הארץ לפיכך היו צריכים להזהיר עליה מפני עמי הארץ שאינם בקיאים בקריאה:

סעיף קטן כג

וכתב הראב"ד ולא ידעתי בנד הנח כו' ודברי הרמב"ם נראה בעיני כפשוטו שבית שנייה שבלבבך נקודה בשב"א ומשפטה להיות נחטפת. ואז היא נחה ואם יקראנה כאילו היא נקודה בנקודת ציר"י אז היא נדה ואין לשנות בקריאתה מכמות שקבלנו נקודה ומ"ש שהוא מניד אותה כדי שלא תראה וא"ו לא מן השם הוא זה שגם כשחוטף אותה יכול לחוטפה בעניין שתראה בי"ת ולא וא"ו ולכן אין לשנות קריאת שום אות מכמות שהוא נקוד. ולעניין שיטעים יו"ד של ישראל בהא לא אירי הרמב"ם ומודה הוא דשפיר דמי להטעימה עכ"ל ב"י:

סעיף קטן כד

ואם יטעים יו"ד של והיו שלא תראה אל"ף כו' כמ"ש לעיל בסמ"ך שקמ"ץ תחת ה"א מביא אל"ף ובס"א גרסינן ואם יטעים יו"ד של ישראל שלא כו' ופי' דכיון שאומר לפניה מלת שמע עיי"ן נחלף באל"ף וק"ל:

סעיף קטן כה

כתב הר"ר יונה שצריך לקרותה בטעמיה כו' בפרק היה קורא כתב ולא היו מפסיקים כלומר שלא היו קורין אותם בנחת עם הטעמים שלה כמו שאנו נוהגים היום שמצות

ק"ש הוא לקרותה עם הטעמים שלה עד כאן סובר רבינו דבטעמים הכתובים בתורה קאמר. ואפשר דלא בעי שיקראנה בטעמים הכתובים בתורה אלא לומר שיפסוק במקום שראוי לפסוק כדי שיהיה טעם הבנה לדבריו. [וכעין שפירשתי לעיל בפי' יהיה בעיניך כפרוטגמא חדשה] והכי דייק מ"ש שלא היו קורין אותן בנחת עם הטעמים שלה שכשאין אדם קורא בנחת לפעמים משתנה הבנת דבריו. ועוד יש לדייק כן ממ"ש כמו שאנו נוהגין היום ולא שמענו ולא ראינו בשום מקום שנוהגין לקרות בטעמים הכתובים בתורה אלא שעכשיו מקרוב נהגו קצת חזנים לקרות בטעמים הכתובים בתורה וכן ראוי לנהוג מאחר שרבינו מפרש כן עכ"ל ב"י:

סעיף קטן כו
ויש נוהגין למשמש גם בציצית ע"ל סי' כ"ד מ"ש:

סימן סב

סעיף קטן א
מצננין לו גיהנם וכתב רבינו הגדול מהרר"י ז"ל אולי הטעם שמצננין לו גיהנם מפני שהוא מעורר עצמו בזה ומניע חום טבעי לדקדק באותיותיה בשכר זה החום הטבעי מצננין לו חום אחר שהוא בגיהנם עכ"ל:

סעיף קטן ב
ונקראת בכל לשון עיין בפרישה:

סעיף קטן ג
דהרהור לאו כדיבור כו' עיין לקמן סי' פ"ה מ"ש:

סימן סג

סעיף קטן א
וקורא אותה בין מהלך בין עומד בין יושב חוץ כו' רבינו קיצר במקום שהיה לו להאריך ולכתוב בין שוכב בין רוכב דעליה היה שייך לומר חוץ מפרקדן וכן הוא ברמב"ם גם בש"ע וק"ל ועיין בדרישה:

סעיף קטן ב
חוץ מפרקדן פי' ששוכב על גביו כן גירסת ספרי וכן עיקר ופי' ר' יונה מל' פורי קדקוד ר"ל מטה נקרא פוריא שהקדקוד מונח לו במטה ע"ש ד"ט. וז"ל הגמרא פרק היה קורא אמר רב יוסף פרקדן לא יקרא ק"ש. מיקרי הוא דלא ליקרי הא מיגנא ש"ד והא ריב"ל לייט אמאן דגני אפרקיד [פרש"י שמא יתקשה אברו בתוך שנתו ונראה לרבים והוא גנאי] אמרי מיגנו כי מצלי [פי' מעט על צדו] שפיר דמי מיקרי אע"ג דמצלי נמי אסור שמקבל עליו עול מלכות שמים דרך גאוה והא רבי יוחנן מצלי וקרי שאני ר"י דבעל בשר

היה וכתבו התוס' בפ' ע"פ הפרקדן פר קדל למ"ד נון מתחלפין ופי' פר הוא המטה קדל תרגום של עורף וק"ל:

סעיף קטן ג
בין שפניו למעלה או פניו טוחות מפורש בדבריו שהוא מפרש מלת פרקדן על שניהם ע"ש:

סעיף קטן ד
אלא מוטה על צדו לא יקרא. פי' דמוטה על צדו היינו בפרקדן אבל שוכב על צדו ממש קורא את שמע ומש"ה כתב ואם הוא בעל בשר ואינו יכול להתהפך על צדו כו' משמע דלהפך על צדו שרי וכ"כ הרמב"ם ורש"י ותלמידי ר"י. ב"י:

סעיף קטן ה
מי שרוצה להחמיר לעמוד כו' כתב ב"י טעמו משום דאם ביום הוא עובר על דברי ב"ה ונראה שעושה כדברי ב"ש שאמר בבוקר יעמדו ואם בלילה הוא אף כדברי ב"ש לא עשה. ולהכי נקראו עבריינים דכל דעבר אדרבנן שרי למיקריה עבריינא:

סעיף קטן ו
שמצותה מיושב. פי' שמצותה אף מיושב כלומר ולא כב"ש דביום אין מצותה אלא בעמידה ב"י. ולי נראה דמצותה מיושב דוקא קאמר דהא רב עמרם מיירי ביושב כבר ורוצה לעמוד ולהכי גביה ודאי מצותה דוקא מיושב:

סעיף קטן ז
ומיהו אם קורא מהלך צריך לעמוד לפי שכל שמהלך אינו מיושב כ"כ ואינו יכול לכוין כשהוא מהלך כמו עומד ול"ד צריך לעמוד אלא ה"ה יושב. וז"ל ב"י אין לפרש דקא אמאי דסמיך ליה וה"ק אע"פ שמי שרוצה לעמוד כשהוא יושב לא יאות עביד מ"מ אם קורא מהלך צריך לעמוד דלעמוד דרישא הוא לאפוקי מיושב והאי לעמוד אינו אלא לאפוקי מהלך כמו שיתבאר בס"ד אלא נראה דארישא קאי שכתב שקורא אותה מהלך וקאמר דמ"מ צריך לעמוד בפסוק ראשון. ולפי מ"ש שמצותה אף מיושב קאמר אפשר דלמאי דסמיך ליה קאי דמשמע שמצותה בין יושב בין עומד בכל ענין שיזדמן לו אינו יכול לשנות מש"ה כתב ומיהו אם קורא מהלך צריך לעמוד עכ"ל ב"י. ולפי מה שאמר שמצותה מיושב ר"ל דכשהוא יושב מצוה שלא יעמוד ג"כ מיושב ומיהו אינו ר"ל אבל המהלך אינו מצוה שלא יעמוד אלא אדרבה מצוה שיעמוד:

סעיף קטן ח
בפסוק ראשון. כ"כ הרי"ף והרמב"ם דקי"ל כרבא דבתרא הוא דפסק הלכה כר"מ דלא צריך כוונה אלא בפסוק ראשון. ובה"ג והראב"ד ס"ל נהי דקי"ל דא"צ כוונה אלא בפסוק

ראשון מ"מ אסור להלך כדי שלא יהיה קריאת עראי וכדאמרי' טעמא דאסור לרמוז בכל הפרק וק"ל ועיין בדרישה:

סעיף קטן ט

לא הן ולא בעל הבית פי' אע"ג דלגבי תפלה יש חילוק ביניהם לבעל הבית שהם אינם צריכים לירד וב"ה צריך לירד כמ"ש בריש סי' צ"ו וגבי ק"ש אין חילוק ביניהם שלא נזכר חילוק ביניהם בריש פרק היה קורא אלא גבי תפלה ולא בק"ש ב"י:

סעיף קטן י

רק שיתבטלו בפרק ראשון כו' כתב ב"י מתוך מה שנתבאר בסי' זה נראה שפסוק ראשון בלבד הוי דאורייתא ומה שהחמירו בפרק ראשון יותר מבשאר פרקים מפני שהוא עיקר קבלת עול מלכות שמים וכדאמר ר"י בן קרחה למה קדמה פ' שמע לפ' והיה אם שמוע ועיין בדרישה:

סימן סד

סעיף קטן א

קראה למפרע לא יצא דאמר קרא והיו בהוייתן יהו רא"ף והוא מגמרא פ"ב דמגילה ע"ש:

סעיף קטן ב

אע"ג דתנן למה קדמה שמע לוהיה אם שמוע וכו' דאי משום שקדמה בתורה היה לנו להקדים לפרשת ויאמר וז"ל הרא"ש פרק היה קורא דף ע"ב ע"א ואע"פ שמוקדם בתורה צריך טעם לפי שאין מוקדם ומאוחר בתורה:

סעיף קטן ג

שהוא יודע שהוא בסוף הפרשה כו' פי' שקרא עד סוף הפרשה והפסיק ואינו יודע אם לא קרא אלא פרשה ראשונה ופסק. או שניה ופסק. וק"ל:

סעיף קטן ד

טעה בוכתבתם כו' עד וה"מ שלא התחיל למען ירבו כו' ברכות דף י"ו בין כתיבה לכתיבה חוזר לכתיבה ראשונה א"ל ר"י ל"ש אלא שלא פתח בלמען ירבו ימיכם אבל אם פתח בלמען ירבו סירכיה נקט ואתא פירשו רבינו כלומר בידוע שעד הנה אמר הכל וכן פירשו רוב המפרשים אף שרש"י לא פירש כן. וז"ל רא"ף בהגהותיו נ"ל שקאי על טעה בין פרק לפרק שצריך לחזור לסוף פרק ראשון ודו"ק. אבל בסמ"ג לא כ"כ עכ"ל. וז"ל מורי ול"נ כי בתלמוד שלנו לא משמע כן אלא כמו שפי' הרמב"ם והסמ"ג וכן דעת בעל הטורים ומ"ש בידוע שסיים פ' שנייה כלומר שגמר פ' והיה אם שמוע עד הנה ולא נאמר שאמר למען ירבו אחר וכתבתם שבפרשה הראשונה עכ"ל. מה שהתחיל בטעה בוכתבתם וסיים וה"מ שלא התחיל למען ירבו ימיכם ה"פ דטעה בוכתבתם ר"ל שכבר

סיים פ' וכתבתם בודאי אלא שאינו יודע אם וכתבתם שבפרשה ראשונה סיים או השני וקאמר שאם יודע שאחר שסיים פסוק של וכתבתם התחיל ג"כ פסוק של למען ירבו כו' אלא טעותו וספיקו הוא שמא אחר שסיים וכתבתם שבפ' ראשונה התחיל למען ירבו וקאמר ר' יוחנן דלא חיישינן להכי וטעות זה של וכתבתם ושל בין פרק לפרק אינו ר"ל טעות ממש אלא ר"ל נסתפק היכן הוא עומד כמו טעה בדרך. וכתב הרשב"א דה"ה בטעה בשאר פרשיות אם מצא עצמו בהם חזקה שאמר כל מה שלפניו וכן בפרק א' עצמו ולא נקט למען ירבו אלא משום רבותא דה"א דכיון דלמען ירבו אחר וכתבתם הוא דכתיב בקל יש לטעות ושמא אחר וכתבתם הראשון אמרו קמ"ל דאפ"ה אמרינן סירכיה נקט ואתא וכל מה שעד הנה כבר אמר ועיין בב"י שהביא ל' הרשב"א שהכריח כפי' הטור:

סימן סה

סעיף קטן א

קראה סירוגין פי' ששהה והפסיק בינתים:

סעיף קטן ב

אפי' ששהה כדי לגמור את כולה יצא בפרק מי שמתו וע"ל סי' פ"ה כתב רבינו כן בשם הרי"ף דאפילו ששהה כדי לגמור כולה חוזר למקום שפסק ודע דדוקא התם ס"ל להרי"ף דאפי' ששהה כדי לגמור כולה יצא דמירי התם בתפלה. אבל הכא מירי בק"ש ס"ל להרי"ף דאם ששהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש וכן מבואר בהדיא ברי"ף וכן ס"ל להרמב"ם דבק"ש בששהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש והרי"ף והרמב"ם לא חילקו בין אנוס לשאינו אנוס אלא בין ק"ש לתפלה ודו"ק לקמן סי' פ"ה מ"ש:

סעיף קטן ג

אפי' ששהה כו' כתב הגהות מיימוני בשם ראבי"ה דאין חילוק בין הפסק שתיקה להפסוק דיבור:

סעיף קטן ד

קראה ונכנס לב"ה כו' עיין ברא"ש פרק מי שמתו:

סימן סו

סעיף קטן א

בין הפרקים שואל כו' ובאמצע אפילו באמצע כו' בפרק היה קורא פלוגתא דר"מ ור"י ואיפסקא הלכתא כר' יהודא. כתב ב"י ומיהו מצאתי כתוב דבאמצע פסוק של שמע ישראל אין להפסיק כלל שאין דבר גדול כקבלת מלכות שמים ע"כ. ונ"ל דה"ה לבשכמל"ו שגם הוא מכלל היחוד (כמ"ש רבינו לעיל בסימן ס"א) ומטעם זה אין להפסיק בין פסוק שמע ישראל לבשכמל"ו עכ"ל ב"י. ועיין מ"ש לעיל סימן ס"א בשם הרוקח:

סעיף קטן ב
דהא מילתא דפשיטא כו' כלומר ולמה ליה לתנא למיתני שואל מפני היראה וכן תמה הרשב"א על רש"י וכתב עוד דכל שגדול ממנו בחכמה ובמנין אע"פ שאינו רבו הוה בכלל מפני היראה:

סעיף קטן ג
ובסמ"ק כתב ועונין קדיש וקדושה ואמן של האל הקדוש ואמן של שומע תפלה בכל מקום. כך הגירסא בסוף ספרי רבינו ומשמע מדברי רבינו שלא היה גורס בסמ"ק אלא הני ומשמע ליה דדוקא להני הוא דמפסיקין אבל לא לברכו ומפני כך כתב אחר זה וי"א שפוסק לכל כלומר גם לברכו וכן פי' מורי אבל בסמ"ק בנוסחי דידן כתב בהדיא דפוסק לקדיש ולקדושה ולברכו ועוד הקשה ב"י דודאי משמע מאן דס"ל דמפסיקין לאמנים כ"ש דמפסיק לקדיש ולקדושה ולברכו לכך נ"ל שצריך לגרוס בדברי רבינו בסדר הזה. י"א אעפ"י ששואל מפני היראה כו' אינו פוסק כו'. וי"א שפוסק לכל אפי' באמצע כו' ולזה הסכים אאז"ל ובסמ"ק כתב ועונין קדוש כו' דהשתא א"ש שהוסיף בדברי סמ"ק שאף לאמנים פוסק עכ"ל ב"י. ודבריו נכונים וכן משמע לשון הרא"ש דף ע"א ע"ב שהביא הני ב' י"א זה אחר זה ולא הזכיר הסמ"ק כלל. מיהו מה שהקשה דכ"ש הוא קדושה וברכו מעניית אמן. י"ל דהפסקה דאמן אינו כ"כ גדול כעניית קדושה וברכו. ואכשר ליישב הכל דרבינו ס"ל דלהי"א האחרונים ס"ל דאפילו לכל אמנים פוסק דזיל בתר טעמייהו שנתנו טעם דלא גרע משואל מפני היראה כו' וא"כ כל עניית אמן נמי לא גרע ומה שפי' הרא"ש בפסקיו עניית קדיש וברכו וקדושה כו' לשון ר' יונה העתיק ואפשר דלדידיה אפי' כל עניית אמן מותר וכן משמע שהביא בתחלה דעת י"א זו סתם דפוסק לכל אפי' באמצע ומלת לכל משמע אפי' לעניית אמן. ואע"פ שבירושלמי אמרו דוקא אמן של האל הקדוש ושל שומע תפלה משמע אבל אינך לא. לא ס"ל להרא"ש ורבינו כן וכמ"ש לקמן סי' ק"ט בס"ד:

סעיף קטן ד
ואמן של האל הקדוש כו' כתב מהרר"י אבוהב והטעם באלו יותר מבאחרים מבואר. אמן של האל הקדוש לפי שהוא סיום שבח של ג' ראשונות. ושל שומע תפלה לפי שהוא סיום ברכות האמצעיות והיא ג"כ ברכה כוללת. אבל אמן שאחר ג' אחרונות עונה היחיד אחר סיום תפלתו. וכיון שהוא בעצמו אומר אותו אין לו להפסיק בשבילו:

סעיף קטן ה
בכל מקום ר"ל אפי' באמצע ק"ש:

סעיף קטן ו
הקורא את שמע וקראו החזן כו' ב"י בשם רשב"א חולק על זה ועיין לקמן סי' קל"ה. ובש"ע סעיף ד' פסק כאן כרשב"א. ומ"ש בש"ע כהן שקרא ק"ש וקראוהו לקרות בתורה כו' נראה דלרבותא דרשב"א דס"ל דאינו מפסיק כ"כ לאשמועינן דאפי' לכהן דה"א דליחוש לפגמו כשעולה אחר במקומו. א"נ כשאין שם כהן אחר ה"א דהוא יעלה משא"כ ישראל דאין שייך לומר דליתא שם אחר דהא בעינן י' גדולים בב"ה דאין קריאת התורה פחות מעשרה כמ"ש לקמן סי' קמ"ג (ובתשובת הרשב"א ג"כ כתב התשובה אכהן ע"ש והביאו הב"י):

סעיף קטן ז
בין ויאמר לאמת ויציב לא יפסיק הם דברי רבי יהודא דפ' הקורא ומפרש שם טעמא משום דכתיב וה' אלהים אמת פי' ולפיכך אין מפסיקין בין יי' אלהיכם לאמת:

סעיף קטן ח
ור"י כי' לא יפסיק כלל כתב הרא"ש שכ"נ מטעמא דרבי יהודא הנ"ל:

סעיף קטן ט
ושהה אח"כ הרבה א"צ לחזור כו' שם חוזר ואומר אמת או אינו חוזר ר' יוחנן אמר חוזר רבא אומר אינו חוזר ופסקו הפוסקים הלכתא כרבא ופי' הר"ר יונה דמיירי היכא שפסק מפני היראה או מפני הכבוד אחר שאמר אמת או שסיים ק"ש קודם החזן וסמך ה' אלהיכם עם אמת וממתין שהחזן יתחיל ויאמר עמו א"צ לחזור ולומר פעם אחרת אמת אלא מתחיל מויציב ואילך עכ"ל. ורבינו שכתב ושהה אח"כ הרבה ע"כ מיירי בדלא פסק מפני היראה דא"כ אונס הוה וכל דשהה כדי לגמור כולה דהיינו הרבה ע"י אונס כתב רבינו לעיל סי' ס"ה דחוזר לראש:

סעיף קטן י
וחותם בא"י גאל ישראל בפ' ע"פ דף קי"ד ע"ב אמר רבא דק"ש ודהלל גאל ישראל ודצלותא גואל ישראל. מ"ט דרחמי נינהו ופירש"י דהלל בברכת אשר גאלנו בליל פסח מסיימין בה גאל ישראל מפני שהוא שבח משא"כ דצלותא בברכת ראה נא בעינינו שמבקשים אנו רחמים שיגאלנו לכך חותמין גואל ישראל בקשה על העתיד וע"ל סי' רל"ו:

סעיף קטן יא
ואומר אמן אפי' יחיד אחר ברכותיו כיון שהוא סיום כו' כתב ב"י וכבר כתבתי בסימן נ"א שע"פ הזוהר נהגו שלא לענות אמן אחר גאל ישראל ע"כ וכ"כ רא"ף ז"ל ואין נוהגין כן אלא בבונה ירושלים דברכת המוון אבל מ"מ אנו נוהגין לענות אמן אחר חתימת ש"ץ גאל ישראל ולא מיקרי הפסק אלא כגאולה אריכתא דמיא אבל קדושה וברכו אין לענות

אחר סיום ברכת גאל ישראל אלא שימתין מלומר שירה חדשה ושם יענה קדיש וברכו מהרי"ק שורש מ"ב בשם ר"ת:

סעיף קטן יב

ונזדמן לו בנתיים להניחן יכול להפסיק לברך ולהניחן אבל אין לו להפסיק לברך על טלית. והטעם מפני שאין לדמות ציצית לתפילין דתפילין מפני שהוא חובה להתפלל עמהן כדאמר לעיל הרוצה לקבל עליו עול מלכות שמים שלימה כו' לכך מפסיק מה שא"כ בציצית שאינן אלא חובת מנא אין לו להפסיק בברכות של ק"ש כדי לברך להתעטף בציצית ולהתפלל בה כ"כ רבינו יונה פרק היה קורא דף י' גם הרא"ש דף ע"ב ומסיק אבל ציצית אינו מצוה בגופו אלא שחייבוהו הכתוב בבגד שיש לו ד' כנפות ואם לא ילבש עתה ילבשנו לאחר זמן ע"כ. וכתב רמ"א בד"מ שמשמע ליה מדברי הרא"ש ור"י ורשב"א ומרדכי והגהות מיימון כדברי רבינו שיניח תפילין ויברך עליהן והטלית יניח בלא ברכה ודוקא קודם שיגיע לגאל ישראל אבל לאחר שאמר גאל ישראל אין לו להפסיק בברכות התפילין שהרי כתבו התוספות והמרדכי ריש היה קורא דאין לענות קדיש וקדושה בין גאל ישראל לתפלה. וב"י לא כתב כן אלא הלך ליה בשיטת ר"מ מקוצי. והוא תמוה לי דאיך נניח דברי כל הפוסקים בשביל הר"מ מקוצי. ועוד דהמעיין בדברי תוספות והגה"ה ימצא שאף הר"מ מקוצי לא אמרו להלכתא אלא לדחייה בעלמא ודו"ק עכ"ל:

סעיף קטן יג

תקנו אמת ואמונה ערבית על הגאולה שלעתיד כו' ז"ל תוס' דף י"ב ע"א להגיד בבוקר חסדך כו' פי' חסד שהקב"ה עשה לנו במצרים ואמונתך פי' מדבר על העתיד שאנו מצפים שישמור הבטחתו ואמונתו ויגאלנו ולסוף ברכה חוזר לגאולה דפרעה כדי לסמוך לגאל ישראל כו' עכ"ל וע"ל סי' רל"ו וק"ל:

סעיף קטן יד

והיינו דאמר ר"ב חיננא כל מי שלא אמר אמת ויציב כו' לא יצא פי' לא יצא י"ח המצוה כתקנה אבל לעולם יצא דברכות אינן מעכבות כתב רבינו הגדול מהרי"א ז"ל דלרב האי דאמר ברכות מעכבות כמ"ש רבינו בסי' ס"ו לא יצא י"ח ממש קאמר וכתב ב"י נ"ל דודאי דלרב האי לא יצא ממש קאמר אלא שרבינו מתוך שסובר דברכות אינן מעכבות פי' דברי ר' חיננא כך עכ"ל. וק"ל דאכתי בין לרב האי שפירש לא יצא כלל בין לרבינו שפי' לא יצא ידי מצוה כתיקונה. מ"ש אמת ויציב ואמת ואמונה דנקט ולא נקט שאר ברכות של ק"ש. לכן נ"ל דמ"ש ר' חיננא כל מי שלא אמר אמת ויציב שחרית ואמת ואמונה ערבית כו' לא שלא אמרן כלל. אלא שלא אמרן בנוסחא שתקנו חז"ל

הנזכר בסמוך בדברי רבינו שצריך להיות מוזכר בנוסח אמת ויציב גאולת מצרים ונסיהם ובאמת ואמונה גאולה העתידה. להכי מי שלא אמרן כן אינו יוצא י"ח [וכן דייק שם הטעם שאמר ר' חיננא משום שנאמר להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות משמע שאף אם היה אומר ברכות אחר ק"ש כל שלא אמרן על נוסח זה שמוזכר בבקר החסד ובלילה אמונת הדברים העתידים לא יצא] והשתא דברי רבינו בכל אופן אתי שפיר. או נאמר דס"ל כר"ח שהביא לעיל סי' ס' דברכות אינן מעכבות וכמ"ש ב"י ולהכי כתב דהאי לא יצא דאמר ר' חיננא לא יצא ידי חובת המצוה כתיקונה כיון ששינה הנוסח. משא"כ שאר ברכות שאף שהיה משנה הנוסח כל שבירך לפני ק"ש מצוה כתיקונה מיקרי דבשאר ברכות לא דקדקו חכמים על הנוסח אבל י"ח ק"ש אפי' לא אמרן כלל יצא דבגמרא סתם אמרו אינן מעכבות. א"נ י"ל דס"ל לרבינו כרב האי דברכות מעכבות ואינו יוצא י"ח מיהא ס"ל דכל כי האי גוונא גם רב האי מודה דרב חיננא אמר כל מי שלא אמר כו' משמע דאיחיד דיבר כן וביחיד מודה רב האי דברכות אינן מעכבות וכמ"ש לעיל סימן ס"ו. אך שמלשון רבינו לעיל סי' ס' משמע דלא ס"ל חילוק זה מדהשמיטו. לכן נראה כמ"ש לעיל דס"ל לרבינו דעד כאן לא כתב רב האי דברכות מעכבות אלא כשלא אמרן כלל. אבל כל שאמרן או כולן לפניה או כולן לאחריה יצא. וא"כ שפיר כתב רבינו כאן לכ"ע אבל לעולם יצא דברכות אינן מעכבות פי' דברכות אינן מעכבות בסדריהן שתקנו חכמים א"כ ה"ה שאינן מעכבין בנוסחיהן ולמה אמר רב חיננא דכששינה נוסח אמת ויציב או אמת ואמונה לא יצא כלל אלא ודאי פירושו לא יצא י"ח המצוה כתקנה ודוקא אמת ויציב אבל ברכות אחריני מצוה כתקנה מיקרי ודו"ק. ועיין בת"ה סי' ג' מ"ש בדין היה עומד בברכות של ק"ש כשהציבור קורין שמע ובש"ע הביאו:

סימן סז

סעיף קטן א

חוזר וקורא ומברך לפניה ולאחריה כתב הרא"ש דקי"ל ק"ש דאורייתא ואמת ויציב דרבנן ולהכי כל שספק לו אם קרא אז הוה ספיקא דאורייתא ולחומרא וצריך לחזור ולקרות אבל בברכות הוה ספיקא דרבנן ולקולא. ועוד דספק לא תשא לחומרא וכ"כ הרמב"ם פ"ב מהל' ק"ש ומ"ש רבינו ומברך לפניה ולאחריה כ"כ רבינו יונה שכל דבר שהוא ספק של תורה מברכין עליו והביא ראיה לדבר ועיין בדרישה:

סימן סח

סעיף קטן א

לומר קרובץ ר"ת קול רנה וישועה באהלי צדיקים. ב"י:

סעיף קטן ב
אני מתחיל לברך לבדי בלחש כל הברכות כסדרן כו' י"א שהיה מכווין שלא היה מתפלל בשחרית סדר הברכות שלא עשני וכו' וכל הזמירות אלא היה ממתין בסידור הברכות והזמירות של שבת לאומרם בשעה שהחזן התחיל ביוצר אור. ואף שיותר נראה לפרש כל הברכות דר"ל ברכות של ק"ש מ"מ הל' לא משמע כן מדקאמר אני מתחיל כו' כסדרן כו' ודו"ק:

סעיף קטן ג
אמנם נוהגים בכל המקומות לומר בהן קרוב"ץ כתב מורי בשם שבולי לקט שכן כתבו רב עמרם ורב כהן צדק ורב פלטוי גאון והרב רבינו יונה ור' קלונימוס ור"י ט"ע ור"ש הגדול ורב סעדיה גאון שיש לומר פיוטים וכן כתב מהרי"ל שהיה נזהר לומר קרובץ והיה כועס על הבחורים שהיו לומדים בב"ה בשעה שהש"ץ אומר קרובץ ולא אמרו ג"כ קרובץ. וכתב רמ"א בד"מ דע"כ אין פירושו שהבחורים למדו בדבור ממש דודאי אסור לדבר דברי תורה בשעת ק"ש וברכותיה וכמשמעות ל' התשובה שהביא רמ"ה. אלא שהם עיוני קא מעייני ולמדו בהרהור אפ"ה כעס עליהם מהרי"ל שלא שמו לבם לומר קרובץ. כי יש לחוש להמון העם שאל יראו מן הלומד ויפסיקו ג"כ בדברים אחרים עכ"ל:

סעיף קטן ד
וגם ר"ת דחק לפרש ההיא דבמקום שאמרו לקצר כו' שהוא פירוש שלא יאריך בה ר"ל שלא יאריך במטבע שאז יצטרך לחתום בברכה ובמקום שאמרו שלא לחתום אינו רשאי לחתום עיין בר"ן פ"ק דברכות דף ז' שכתוב שם פירש"י ושר"ת הקשה עליו כמה קושיות:

סעיף קטן ה
לא ישר כו' לא מצאתי להרא"ש שכתב זה ואפשר שעל פה היה אומר כן ב"י:

סימן סט

סעיף קטן א
פירוש אותם שבאו לב"ה כו' אומר קדיש וברכו וברכה ראשונה יוצר אור ולא יותר כו'. כתב ב"י לדברי האומרים שאין יאיד אומר קדושה שביוצר אור היו אומרים ברכת יוצר אור מפני קדושה שבה שאינם רשאים לאמרו ביחיד ולדברי האומרים דקדושה שביוצר אור יחיד אומר אותו צ"ל שלא היו פורסין על שמע אלא מפני שהם צ"ל קדיש וברכו וכיון שהש"ץ אומר ברכו עכ"פ צריכין לברך שום ברכה דאל"כ היו נראים כאילו הם כופרים ח"ו שיאמר להם לברך ואינם חפצים לכן אומרים ברכה ראשונה של ק"ש וכן כתב מהררי"א ז"ל ועיין בדרישה והא דלא אמרו גם שאר ברכות ק"ש נראה מבואר

בדברי ר"ן שכתב ז"ל אין פורסין על שמע פירש"י כגון שהיו כאן י' בני אדם שהתפלל כל אחד בפני עצמו ביחיד ולא שמעו לא קדיש ולא ברכו הרי אחד מהם עומד ומתפלל בקדיש וברכו ומתחיל ביוצר אור עכ"ל. הרי לך דמיירי שכבר התפלל כל אחד לעצמו ועיין בדרישה:

סעיף קטן ב

והיה אומר ר"ת שצריך שבעה כו' נותנים טעם לדבריהם דכתיב בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו יי' דאיכא ז' תיבות. וי"א אפילו ו' משום דעד ברכו ועד בכלל ששה תיבות הן ובספר הישר כתב בה' דעד ברכו ה' תיבות הן וכתבו התוספות עוד ונ"ל דאפילו בג' שלא שמעו וה"פ דקרא בפרוע פרעות בישראל שלא עשו מה שמוטל עליהם לעשות אז יתנדב העם לברך את יי' וליכא אלא ג' תיבות עד בהתנדב עכ"ל:

סעיף קטן ג

והכי אתמר נמי במסכת סופרים כו' ז"ל ב"י פשוט הוא דאעיקרא דמילתא קאי דהיינו דאפילו בשביל אחד שלא שמע קדיש וברכו פורסין על שמע דאילו מ"ש שאפילו אותו שכבר שמע יכול לחזור ולפרוס ליתא במסכת סופרים דהא לא קאמר שם שעומד ואומר קדיש וברכו אלא אותו שלא שמע. ולרש"י לא תיקשי מהא דמ"ס דקתני עמד אחד שלא שמע דאיכא למימר דה"ה אפי' שמע אלא אורחא דמילתא קאמר שאותו שלא שמע הוא שעומד ואומר קדיש וברכו עכ"ל ועיין בדרישה. סומא שלא ראה מאורות מימיו כבר נתבאר בסי' ג"ן ודו"ק:

סימן ע

סעיף קטן א

נשים ועבדים פטורים מק"ש כתב באהל מועד דעבד ואשה חייבים בקבלת היחוד דהיינו פסוק ראשון:

סעיף קטן ב

וחתן הכונס הבתולה פטור בין ביום בין בלילה ד' ימים וד' לילות משנה פרק היה קורא חתן פטור מק"ש בלילה הראשון עד מ"ש אם לא עשה מעשה ומפרש בגמרא דכונס בתולה דוקא הוא דפטור אפי' בשעה שאינו עוסק במצוה משום דטריד לחשוב מחשבה לעשות מצוה מפני שמתיירא שלא יעשה כרות שפכה ולפיכך פטור אבל ממוצאי שבת ואילך כבר נתקררה דעתו וכיון דדש דש ותו לא טריד ותמה מהרי"א על רבינו שהרי אינן אלא ג' ימים שבתולה נשאת ליום הרביעי וכבר קרא ק"ש בשחר קודם נישואי' והשתא לא משכחת עד מוצאי שבת אלא ג' ימים וכ"כ תלמידי ר' יונה ותירץ ב"י דאפשר שרבינו

סובר שכיון שעתיד לכנוס ביום הד' גם מהשחר הוא טרוד ופטור מק"ש אעפ"י שעדיין לא כנס ועיין עוד בדרישה:

סעיף קטן ג

ואם רצה חתן להחמיר כו' קאמר ת"ק הרשות בידו כו' משנה סוף פ' היה קורא וטעמא דר"ג מבואר שם במשנה לא כל הרוצה ליטול את השם יטול ומפרש בגמרא משום יוהרא פי' דמראה עצמו כאילו הוא מכוון על היותר אפשרי וזה אינו אלא גיאות כי כל מי שאינו מוחזק ומפורסם לחסיד אינו מכוין:

סעיף קטן ד

ופסק א"א ז"ל כרשב"ג וכן פסק ר"ת ורי"ף פסק כת"ק. טעם פלוגתתן נ"ל שהוא בכלל דקי"ל בעלמא כל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו. דלהרא"ש ס"ל האי כללא. ולרי"ף ורמב"ם לא ס"ל האי כללא וכמ"ש לקמן סי' תל"ג בשם מורי וב"י דחק עצמו כאן לבאר שפלוגתתם בסוגיא דגמרא שם שאמרו מוחלפת השיטה כו' ע"ש שהאריך אבל אין צירך לדבריו:

סעיף קטן ה

וכ"ש האידנא שאפי' כו' אע"פ דרבי' מסתמא ס"ל כדעת אביו הרא"ש דהלכתא כרשב"ג דבימי התלמוד לא היה רשאי להחמיר על עצמו מ"מ שפיר כתב רבינו וכ"ש האידנא כו' על דברי הרי"ף. וכאילו אמר כיון שהרי"ף פסק דאפילו בימי התלמוד לא היו חוששין ליוהרא. כ"ש האידנא שאפי' שאר כל אדם אינם מכוונים כ"ש דלא חיישינן ליוהרא. וא"כ ודאי גם הרא"ש מודה דהאידנא לא חיישינן ליוהרא דלא שייך יוהרא דודאי אין דעתו בקריאה זו להתגאות ולהראות שאע"פ שהוא טרוד אפ"ה מכוין בתפלתו שהרי אנו יודעין שאפילו שאר אדם שאינו טרוד אינו מכוין ואין יכולין לכוין כל כך שאין חילוק כו' כך היא גירסת ספרי גם בדפוס רא"ף הגירסא כן. ונ"ל עיקר שבא לומר לך שהאידנא כיון שגם שאר אדם אינו מכוין להכי אין כ"כ חילוק בין חתן לשאר אדם פי' אבל ודאי חילוק בקצת מיהא איתא דשאר כל אדם חייב בק"ש וחתן פטור ואם ירצה קורא ואין בו משום יוהרא. ומ"ש רבינו וכ"כ הרמ"מ שלא אמרו וכו' בא להביא ראייה לדבריו הנ"ל שגם ר"מ מרוטנבור"ק כתב שאין האידנא כמו בזמניהם. אבל ודאי דעת הרמ"מ נראה דהאידנא אפי' חתן חייב שהרי כתב שלא אמרו לפטור חתן אלא בזמן הראשונים כו' ולא כתב ולא אמרו דחתן אינו כשאר ב"א אלא בזמן כו' ש"מ שבא לומר דדוקא בזמן התלמוד היה פטור אבל בזמנינו חייב ועוד שהרי סיים אבל עכשיו אפילו שאר כל אדם אינו יכול לכוין הרי שכלל חתן עם שאר בני אדם בסתם משמע דשוין [וכנ"ל לדינא שוב מצאתי שכתב מהרמ"י כן בש"ע שלו ז"ל אבל עכשיו גם הכונס את הבתולה חייב לקרות

ואדרבה בזמן הזה אם החתן אינו קורא היה כיוהרא כלומר אני מכוין בפעם אחרת חוץ מעכשיו עכ"ל) ומ"ש רבינו והרמב"ם ז"ל כתב כל מי שפטור מלקרות כו' אם רצה להחמיר כו' והוא שתהא דעתו מיושבת כו' אבל אם היה כו' נראה דהרמב"ם ס"ל ג"כ כהרי"ף דהלכתא כת"ק דאפי' בימי התלמוד הרוצה להחמיר יחמיר אך דלהרמב"ם ס"ל דאפילו בימי התלמוד דוקא מי שדעתו מיושבת ויודע בודאי שיכול לכוין אז רשאי אבל אי לא אפילו האידנא אינו רשאי נמצא דדעת הרמב"ם דיעה שלישית היא דלרבינו ס"ל אעפ"י דבימי התלמוד לא היה רשאי האידנא רשאי לקרות אם ירצה. ולר"מ מרוטנבור"ק האידנא חיובא נמי מחייב. ובימי התלמוד לא היה רשאי. ולרמב"ם אין חילוק בין ימי התלמוד להאידנא כלל אלא דלעולם אם דעתו מיושבת קורא ואם אינה מיושבת אינו רשאי אפילו האידנא. ולכן כתב רבינו והרמב"ם כתב כו' לשון פלוגתא דפליג אדעת רבינו ורמ"מ הנ"ל כנ"ל פי' דברי רבינו ודברי ב"י דחוקים כמ"ש בדרישה:

סימן עא

סעיף קטן א

מי שמת לו מת שמוטל עליו כו' ר"פ מי שמתו מוטל לפניו פטור מק"ש מתפלה ומתפילין ומסיק רב אשי בגמרא דכל שמוטל עליו לקברו כמוטל לפניו דמי:

סעיף קטן ב

או אפילו אינו מוטל עליו כו' פי' כגון אחותו נשואה שמוטלת על בעלה לקוברה אפ"ה פטור מק"ש ויליף ליה רבינו ממ"ש הרא"ש שכתב בריש פרק מי שמתו לענין אכילת בשר או שתיית יין דלא פלוג חכמים אלא כל המתאבלים אוננים וכולם קרואים מוטל עליו לקוברו. וס"ל לרבינו דה"ה לק"ש וכ"כ הרמב"ם בפ"ד:

סעיף קטן ג

ואפי' אם רוצה להחמיר כו' פי' וכיון שהדין הוא שפטור א"כ אינו רשאי להחמיר כלל משום כבוד המת ואפי' יש לו מי שמשתדל בשבילו בטרחו ובמשאו של מת מ"מ כבודו הוא שיהיו כל אבילים פונים ומוכנים מכל לעסוק בקבורתו כ"כ הרא"ש בהדיא באריכות והכריח כן מכמה הוכחות מהירושלמי ומגמרא דידן וכן משמע מדברי רבינו בטור י"ד סימן שמ"א שאפי' יש לו מי שמשתדל בעדו ואינו מוטל עליו אפ"ה אינו רשאי להחמיר על עצמו וא"כ צ"ע מ"ש רבינו ואפילו יש לו מי שמשתדל כו' פטור דמשמע פטור הוא דהוה אבל מ"מ רשאי לקרות ודלא כמ"ש ונלע"ד דמלת פטור ט"ס הוא והאי ואפילו כו' אאינו רשאי דלעיל קאי א"נ אפשר לדחוק דהכי קאמר והכי איתא בירושלמי דאם רצה להחמיר אין שומעין ומוכח שם בירושלמי דאפי' אם יש לו מי שמשתדל בשבילו אפ"ה פטור וכיון שפטור ממילא אין רשאי וכמ"ש לעיל ואינו מביא ראיה אלא

דבירושלמי אמרו אפילו ביש לו קוברין פטור וממילא אינו רשאי ואעפ"י שכבר כתב רבינו או אפילו אינו מוטל עליו לקוברו כו' מ"מ הייתי אומר דזה שאינו מוטל עליו לקוברו אם ירצה להחמיר יחמיר ומ"ש רבינו דאינו רשאי להחמיר אדלעיל קאי לכך הביא ירושלמי שכתב תחלה דאין שומעין לו ועליו כתב דאפילו מי שיש לו משתדלין. ומיהו ראבי"ה לא ס"ל כן אלא יוכל להחמיר אם ירצה וכן ס"ל לרמב"ם וכ"פ ב"י:

סעיף קטן ד

שיכול להחשיך כו' דברי רבינו מכוונים ומדויקים בטוב כי מיד שיוכל להחשיך אף שלא החשיך מפני כבוד מת חל עליו אנינות ואעפ"י דלית לן נ"מ לענין ק"ש דהא בשעה שיכול להחשיך על התחום לאו זמן ק"ש הוא אפילו להמתפללים של מ"ש בשבת כמ"ש רבינו לקמן סי' רצ"ג מ"מ נקט ליה רבינו כאן אגב דאיכא נ"מ לענין תפלה ושאר מצות כדלקמן סי' תקמ"ח ובי"ד סי' ש"מ ועיין בדרישה:

סעיף קטן ה

המשמר המת ואפי' אינו מתו פטור פי' שמשמרו מן העכברים. וכתב הר"ן וכל שהוא עוסק במלאכתו של מקום לא חייבתו תורה לטרוח ולקיים מצות אחרות אע"פ שאפשר לקיים שתי המצות ומיהו לדעת התוס' והרא"ש צריך לקיים את שתיהן:

סעיף קטן ו

וכן החופר קבר למת פטור מה שסתם רבינו וכתב החופר קבר ולא חילק בין אחד חופר או שנים חופרים ומשמע דכל החופר פטור אף דבגמרא פרק היה קורא אמרו אם היה שנים זה חופר וזה קורא היינו משום דהתם בחופר כוך קמיירי דהיינו בחופר בכותל הסלע שהחופר הוא בעצמו מוציא העפר אבל בקברות דידן שהם בעומק כעין בור שצריך שנים אחד לחפור ולשום העפר בתוך הקופה וא' מלמעלה להוציא הקופה עם העפר וגם יכולים ב' או ג' לחפור בבת אחת כל הצריכים לעשות ביחד פטורים. וכ"כ רבינו בי"ד סימן שס"ה ולהכי דייק ג"כ כאן וכתב החופר קבר כו' וגם ב"י כתב חילוקי זה אבל לא ישב בזה לשון רבינו ע"ש וק"ל:

סימן עב

סעיף קטן א

וחילופי חילופיהן כו' את שלמטה צורך בהן כו' וכ"כ רבינו לקמן סימן ק"ו שהכל תלוי בשהמטה צורך להן או לא וכתב ה"ר יונה על חילופי חילופיהן ואע"פ שיש שהות לאחרונים לקרוא בעוד שנושאין הכת השנייה אפ"ה פטורים מפני שפעמים נמלכים שאותה כת שלישית בשנים יסעו ומשום כך אין להם להתחיל:

סעיף קטן ב
אם הוא בענין שאין יכולין לקברו קודם כו' וכן עיקר הגירסא. וכ"כ רבינו בי"ד סי' שכ"ח וב"י כתב דגם גירסת שאין יכול לקרות אפשר ליישב ע"ש וכתב ה"ר יונה דלכאורה נראה דה"ק לק"ש של ערבית אין מוציאין את המת סמוך לה אבל אפשר שאין להחמיר בק"ש של ערבית כיון שזמנה כל הלילה:

סעיף קטן ג
ואם התחילו להוציאו אין מפסיקין היינו לומר שלא יפסיקו מלהוליכו עד שיקראו כולם אלא יוליכוהו ולא יפסיקו אותן שלמטה צורך בהן. אבל שאין למטה צורך בהן פשיטא דחייבים ב"י:

סעיף קטן ד
וא"א ז"ל לא חילק בין אדם חשוב לאחד מן העם. בקצת נוסחאות בדפוס רא"ף כתב אחר דברי הרמב"ם. והכי מפליג בגמרא בין אדם חשוב לאחר ואאז"ל לא הביא זה בפסקיו ואיני יודע למה עכ"ל וכ"כ רבינו בי"ד סי' שנ"ח. וב"י כתב כאן ז"ל ואפשר דמשום טעמא דאדם חשוב משום דאין כבודו שיתעסקו בשום דבר ואפילו בק"ש עד שיקבר ואדם חשוב כי האי שיהא ראוי שלא יתעסקו אפי' בק"ש לא שכיח בדורותינו לכן השמיטו עכ"ל:

סעיף קטן ה
והעוסקין בהספד בזמן שהמת כו' עד אבל החזנים המספידים פטורין עיין בדרישה:

סעיף קטן ו
אל מקום שעומדים שם האבלים לעשות שורה פי' היה להם מקום מיוחד והוא רחוק קצת מבית הקברות ובשובם מלקבור המת היו הולכין האבלים והקהל עד המקום ההוא ועומדים שם האבלים ומנחמים אותם:

סעיף קטן ז
אם יכולים העם להתחיל כו' יתחילו כו' כתב מהר"י אבוהב ז"ל שנראה מפי' רש"י דה"ק אם יכולין להתחיל ולגמור פסוק א' קודם שיגיעו לשורה יתחילו ויגמרו. ובאמת לישנא דיתחילו הכי משמע עכ"ל ב"י וכן מצאתי בחידושי רשב"א פרק מי שמתו וכ"פ רמ"י בש"ע שלו בסימן זה בהדיא וצ"ע דרבינו בי"ד סי' שע"ו כתב בהדיא יתחילו ויקראו מה שיוכלו משמע שמיד שמגיעין לשורה פוסקין מלקרות ק"ש:

סימן עג

סעיף קטן א
שנים שהיו ישנים במטה כו' ס"א בטלית וכן הוא לשון הגמ':

סעיף קטן ב
אא"כ היה טלית מפסיק כו' כתב הרמב"ם שא"צ הפסק טלית אלא ממתניו ולמטה שלא יגיע בשר זה בזה אבל ממתניו ולמעלה אפי' נוגעין זה בזה בבשרן אינן באין לידי הרהור וכתבו התוס' דף כ"ד וא"ת והלא רואה ערות עצמו וי"ל שיוציא ראשו לחוץ. וא"ת והלא לבו רואה את הערוה וי"ל דחוצץ בבגדו כנגד לבו עכ"ל וכן תפרש דברי רבינו והא דשרי לקרות ק"ש בהחזרת פנים ובסי' ס"ג משמע מדברי רבינו דאע"ג דמוטה על צדו כפרקדן דמי ואסור כבר כתבתי לעיל דמוטה על צדו לגמרי שרי ודוקא מוטה מעט הוא דאסור:

סעיף קטן ג
משום דחשיבא כגופו פי' משום דרגיל וגס בה לא יבא לידי הרהור רש"י:

סעיף קטן ד
ורש"י פסק דאף כו' נראה דט"ס הוא וצריך להגיה ר"י במקום רש"י וכן מצאתי בספר מוגה ב"י וכן אני מצאתי בא"ח בכתיבת יד:

סעיף קטן ה
בעודם קטנים מותר. כתב בהגהות אשיר"י בשם א"ז דהא דשרינן בבנים הקטנים אפילו בשנוגעין ערותן זה בזה שרי וכתב ב"י ודבר תימה הוא להתיר כולי האי וקצת יש לדקדק לאסור ממ"ש רבינו יונה כרק מי שמתו ורמ"א בד"מ כתב והמדקדק שם בפי' ר"י דף י"ט ע"א ימצא שמשמע יותר להתיר מלאיסור עכ"ל:

סימן עד

סעיף קטן א
ור"י פסק כי"א שאוסרים כתב הרא"ש וכן היה נוהג ר"ת כשהיה רוחץ בחמין צלולין והיה רוצה לשתות מכסה בבגד ממטה ללבו כדי שלא יהא לבו רואה את הערוה ע"כ. ונראה דר"ל שלקח בגד בידו האחת למטה במים וכיסה באותו בגד ללבו דהיינו על הלב ממש וביאר לך בתיבת למטה דדוקא כיון שגם לבו היה למטה במים ונמצא שלבו וערותו ברשות א' היה ורואין זה את זה הוא דבעי כיסוי אבל אם היה הלב למעלה מהמים היה שרי לקרות בלא כיסוי וכמ"ש רמ"א בש"ע אבל אין פי' שכיסה עצמו בבגד ממטה להלב ממש דא"כ למטה מלבו מיבעי ליה. ועוד נ"ל דמוכח מת"ה שכתב בסי' י' בשם א"ז על הך מעשה דר"ת דדוקא בבגד מהני כיסוי אבל בידים לא מהני כיסוי ור' יונה בשם רבני צרפת כתב שאם האדם מחבק גופו בזרועותיו דייניגן ליה כהפסקה מבגד ומותר וכדי שלא יהיה חולק על מ"ש ת"ה בשם א"ז צ"ל דהא שאם מתכסה לבו בידיו כדי שלא יהא לבו רואה הערוה דלא חשיב כיסוי היינו משום דלב ויד חד גופא נינהו ואין הגוף יכול לכסות את עצמו אבל כשהוא מניח ידו למטה מלבו דלאו בתורת כיסוי נחית ליה שהרי

אין הלב מכוסה אלא כוונתו להפסיק בידו בין הלב והערוה לענין זה יד כמו בגד הוה הפסק ושרי (וכן כתב ב"י) וא"כ האי ממטה ללבו שכתב ר"ת ע"כ לאו למטה מלבו ממש הוא דא"כ לא היה כותב עליו ובת"ה דבידי' לא מהני ועיין בת"ה שהביא לשון ר"ת וכתב מכסה בבגד כנגד לבו במקום למטה. וזה סיוע לדברי ודו"ק ובש"ע לא משמע כן ודו"ק:

סעיף קטן ב
שלבו רואה את הערוה. כתב הרשב"א כלומר שלבו עם הערוה בתוך המים אבל לעיניו רואות את הערוה ליכא למיחש אע"פ שיכול לראות מ"מ כיון שעיניו חוץ למים ומסתכל בחוץ אינו רואה הערוה ומזה דייק רמ"א בהגהות ש"ע דה"ה אם היה לבו למעלה מהמים דלא מחשב לבו רואה את הערוה:

סעיף קטן ג
ואין ריחן רע כו' כתב ב"י פשוט הוא ולא היה צריך לכותבו אלא מפני ששנינו באותו משנה ולא יתכסה במים הרעים ולא במי משרה כתבו ג"כ רבינו:

סעיף קטן ד
ושאר איבריו. פי' גזרינן נגיעת שאר איברים אטו נגיעת ידים שע"י בא לידי הרהור:

סעיף קטן ה
ואחד יריכותיו שהערוה שוכבת כו' לכן צריך להפסיקן בבגד וכתב ב"י ומשמע לי שלא מיקרי ערוה לענין זה אלא הגיד עצמו דאי נגע בידיו אתי לידי הרהור לכך גזרינן שאר איברים אטו ידים אבל בנגיעה דכיס לית לן בה דאפי' נגע בידו לא אתי לידי הרהור:

סעיף קטן ו
היתה טליתו חגורה כו'. אע"פ שאסור להתפלל עד שיכסה לבו יתבאר לקמן בסימן צ"א בארוכה בס"ד ע"ש:

סימן עה

סעיף קטן א
טפח המגולה באשה במקום שדרכה לכסותו פי' אבל במקום שאין דרכה לכסות כגון פניה או ידיה לית לן בה מפני שהוא רגיל בהם ולא טריד וכן מדייק ב"י מלשון הרשב"א דס"ל כן:

סעיף קטן ב
אסור לקרות ק"ש כו' כתב הרא"ש ואפי' אשה כנגד אשה:

סעיף קטן ג
אפי' היא אשתו דכנגד אשה אחרת אפי' באצבע הקטנה שלה אסור להסתכל:

סעיף קטן ד
וכן אם שוקה כו' כלומר שאעפ"י שאינו מקום צנוע באיש הוה ערוה באשה:

סעיף קטן ה
ושיער של אשה כו' אפי' של אשתו ומה שלא תשיב רבינו קול באשה ערוה שהרא"ש פירשו לשמוע אבל לא לענין ק"ש ומסיק ב"י בשם ר"י דקול ערוה הוא אפילו לק"ש ודוקא במנגנת ולא במדברת:

סעיף קטן ו
אבל בתולות שדרכן כו' כתבו הג"מ דה"ה לכל קול שרגיל ביה מותר:
ערוה בעששית פי' מחיצות זכוכית או של קלף אסור לקרות כנגדה דבראיה תליא מילתא כדכתיב לא יראה בך ערות דבר ולהכי בלילה או סומא או שהחזיר פניו ממנה אפי' ביום מותר. רמב"ם. ולענין צואה הוא להיפוך כדלקמן סי' ע"ו:

סימן עו

סעיף קטן א
צואה בעששית מותר לקרות כנגדה דצואה בכיסוי תליא דכתיב וכסית את צאתך ומה"ט אפילו בלילה או סומא אסור כל שאינה מכוסה דלאו בראיה תליא מילתא והא דקורא כשהיא מכוסה דוקא שאין ריח רע מגיע אליו וע"ל סי' ע"ט:

סעיף קטן ב
צואה בגומא מניח סנדלו כו' פי' ולא אמרינן דסנדל בטל לגבי גוף ולא חשיב כיסוי אשר"י:

סעיף קטן ג
ופי חזיר כצואה עוברת דמי ואפילו בא כו' פי' ה"ר יונה מפני שאין הרחיצה מועיל לו דכיון שדרכו ללכלך פיו כל היום בצואות מצואתו לא רוחץ ודיינין ליה כגרף של רעי לקמן סי' כ"ו. וממה שסתם רבינו וכתב אסור לקרות כנגדם משמע כדין הרחקה המבוארת לקמן סי' ע"ט דהיינו לפניו כמלא עיניו אבל מל' הרמב"ם לא משמע כן שכתב ז"ל צואה עוברת ופי חזיר אסור לקרות כנגדן עד שיעברו ממנו ד' אמות ע"כ ממלת כנגדן משמע בהדיא דמיירי בעוברין לפניו ממש ואפ"ה די בהרחקה ד' אמות. ואפשר דס"ל דלא דמי לצואה העומדת במקום אחד שצריך להרחיק מלא עיניו. דהכא כיון שעוברין והולכין להם בהרחקת ד' אמות שרי וכ"כ רבינו הגדול מהרר"י אבוהב ז"ל וב"י לא הסכים עם פי' זה אבל דברי מהרר"י בדברי הרמב"ם עיקר ד"מ:

סעיף קטן ד
היתה צואה על בשרו ומכוסה כו' רב הונא אמר מותר כו' רב חסדא כו' פירש"י מחיצה יש בינו לבין ב"ה והכניס ידו לפנים מן המחיצה וטעמא דרב הונא משום דכתיב כל

הנשמה תהלל יה ואינו בכלל אלא הפה והחוטם ולא שאר איברים ורב חסדא ס"ל הא כתיב כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך:

סעיף קטן ה
אבל צואה בפי טבעת ז"ל הגמרא בפרק אמר להם הממונה (יומא דף ל' ע"א) מ"ש מצואה ע"ג בשרו במקומה נפיש זוהמא שלא במקומה לא נפיש זוהמא עכ"ל מ"מ באינה נראית אפי' כשהוא יושב מחניך קדוש קרינן ביה. משום דבכסוי תליא מילתא ולא ניתנה תורה למלאכי השרת:

סעיף קטן ו
שהיא נתכסית מאליה כו' דבעינן כיסוי אף כשהוא בלא לבוש:

סעיף קטן ז
ספק אם צואה עמו בבית כו' בס"פ מי שמתו (ברכות דף כ"ה) מסקינן כדרבי יונתן. דרבי יונתן רמי כתיב ויד תהיה לך מחוץ למחנה ויצאת שמה חוץ (כלומר לא הצריכו כיסוי) וכתיב ויתד תהיה לך וכו' וכסית הא כיצד כאן בגדולים כאן בקטנים אלמא קטנים לא אסרה תורה אלא כנגד עמוד בלבד הא נפול לארעא שרי ורבנן הוא דגזרו בהו וכי גזרו בהו רבנן בודאן אבל בספיקן לא גזרו:

סעיף קטן ח
ואם קרא במקום הראוי להסתפק כו' צריך לחזור ולקרות בפרק מי שמתו (ברכות דף כ"ב ע"ב) אמר רבא אההיא דבהתפלל ונמצאת צואה במקומו זבח רשעים תועבה היא וכתבו הרא"ש ותוספות ור"י ורשב"א דמיירי במקום שראוי להסתפק ולתלות שיש שם צואה הילכך פשע מתחילה ולכך תפלתו תועבה אבל אם אינו ראוי להסתפק לא הוי זבח רשעים ואע"ג שדין זה בתפלה איתמר למד ממנו רבינו לענין ק"ש. ב"י:

סימן עז

סעיף קטן א
ובלבד שלא יהא עביט כו' פי' דאז אפי' אין בו כלום ואפילו נתן בו מים ל"מ כדלקמן סי' פ"ז:

סעיף קטן ב
ל"ש היו הן בכלי תחלה כו' ואיכא למימר קמא קמא בטל. מ"מ כיון דמטילין בבת אחת לא חיישינן רבי' יונה דף י"ט ע"ב:

סעיף קטן ג
ל"ש היו המים כו' כי' אפ"ה צריך רביעית מים וק"ל:

סימן עח

סעיף קטן א

פוסק עד שיכלו המים וחוזר לקרות פי' חוזר לקרות מיד ואינו צריך להרחיק ממקום המים כלל ולא עוד אלא אפילו אם בא לפסוק בתפלתו אינו רשאי רשב"א. והג"מ כתבו וכשחוזר להתפלל צריך להתרחק ממי הרגלים ד' אמות ואותם מים וניצוצות שעל ברכיו ורגליו א"א לקנחם לכן צריך לכסות בבגדים אשר לא נתז המים עליהם ע"כ אבל ב"י מסיק הלכתא כרשב"א וכ"פ רמ"א בד"מ וכן משמע דברי הרא"ש ורבינו ובש"ע כ' בסי' זה כיון שהם מכוסים בבגדים משמע לכאורה דפסק כהגהות מיימון הנ"ל אבל יותר נלע"ד דודאי לא יפסוק בש"ע נגד מה שמסיק בב"י אלא לאו דוקא קאמר מכוסין אלא ר"ל שנבלעו המי רגלים בבגדיו שנפלו עליהן מתחילה ואינם בעין אף שיש בהם כדי להטפיח ודו"ק:

סעיף קטן ב

אפילו יש במים שעל בגדו טופח כדי להטפיח כיון דמדאורייתא אינו אסור אלא כנגד עמוד בלבד ורבנן הוא דגזרו וכיון שכבר הוא עומד בתפילה לא גזרו ואוקמוה אדאורייתא וכן דעת ר' יונה ב"י:

סימן עט

סעיף קטן א

ריח רע שיש לו עיקר כגון צואת אדם מסרחת כו' פי' לאפוקי צואת קטן דאעפ"י שהיא של אדם מ"מ אינה מסרחת וע"ל בסי' פ"א ב"י וכתב הרשב"א ודוקא כשהצואה מגולה. וכתב ב"י פשוט הוא וכוונתו דהא כשמכוסה אפילו ריח שיש לו עיקר לא בעי לק"ש הרחקה אלא עד שיכלה הריח דכיון שמכוסה תו אין לו עיקר קרינן ליה ואייה מהפחה היוצאת מגופו שהיא ג"כ באה מצואה אלא שכיון שהרואה מכוסה בגופו אין לו עיקר קרינן ליה וכ"כ ב"י בסוף סי' זה ז"ל כתב בא"ח בשם הרשב"א דריח רע שאין לו עיקר היינו מכוסה ע"כ:

סעיף קטן ב

אם היא מלאחריו צריך להרחיק ד' אמות כו' כתב הרמב"ם ה"ה לצדדיו כלאחריו דמו והכלל בדין זה הוא כי מחניך קדוש קאמר קרא ולהכי כל שהרחיק ד' אמות ממקום שכלה הריח מחניך קדוש קרינן ביה דלעולם ד' אמות של אדם רשות חשובין לו וכביתו דמיין וא"כ כשהרחיק ד' אמות ממקום שכלה הריח הרי מקום חנייתו קדוש והיינו דוקא במלאחריו אבל לפניו בכיסוי תלייה רחמנא וצריך לכסותה וכל שלא כיסה אותה צריך להרחיק ממנה מלא עיניו ולהכי אפילו בלילה ואפי' סומא שאינו רואה אותה צריך

להרחיק עד מקום שלא היה רואה אותה אילו היה יום או לא היה סומא וזה נמי הטעם בתותרא וק"ל:

סעיף קטן ג
תותרן פי' בערוך חולי החוטם:

סעיף קטן ד
צריך להרחיק עד מקום שיכלה הריח למי שמריח פי' ומשם ואילך ד' אמות כדין מי שהיה מריח וכן צ"ל לקמן ס"ס זה:

סעיף קטן ה
היתה במקום גבוה כו' אפי' הפתח פתוח ויושב בצדה ורואה אותה אם אין לה ריח פי' אם אין הריח מגיע אליו וטעמא דכיון שהוא במקום מיוחד לעצמו ורשות אחר אע"פ שרואה אותה מחניך קדוש קרינן ביה וכ"כ הרא"ש והביא ראייה מצואה בעששית דמותר לקרות כנגדה כמבואר לעיל סי' ע"ו. אבל הרשב"א כתב דכל שרואה אותה אסור דהוה בכלל לא יראה בך ערות דבר ול"ד לצואה בעששית דהתם מ"מ מכוסה היא והתורה אמרה וכסית אבל הכא הא פתוח ונראית לעינים היא וב"י דייק לקמן כדעת הרא"ש עיין ס"ס זה:

סעיף קטן ו
אבל אם יש לה ריח לא מהניא הפסקה כתב ר' יונה בפרק מי שמתו ז"ל רבני צרפת אומרים דכי היכי דהפסקה מועלת לצואה עצמו ה"נ מועילה לריח (פי' אפי' מגיע אליו דאל"כ גם הרמב"ם מודה ודו"ק) אבל רבינו משה אומר דכיון שהריח מגיע אליו אין הפסקה מועילה כלל ולפי דבריו צריך ליזהר כשמתפלל בביתו ומריח ריח ממקום אחר שיפסיק וישהה עד שיעבור הריח עכ"ל ונראה לדעת הרמב"ם מהניא מיהא הפסקה דאין צריך להרחיק ד' אמות רק במקום שכלה הריח הוא קורא וכמ"ש ריש סי' זה בשם הרשב"א ודעת רבני צרפת הנ"ל היא לכאורה נפלאה דאיך יקרא כשהריח מגיע אליו ממש הא אפי' בהפחה צריך להמתין עד שיכלה הריח ואפשר דטעמייהו דכיון דאמרינן בברייתא היה גבוה י"ט או נמוך י"ט יושב בצידו וקורא ק"ש. ומשמע אפי' מגולה ונראית לעין כל וכמו שפי' הרא"ש ורבינו ואע"ג דבצואה אמרה רחמנא וכסית והרי היא נראית לעין כל וא"כ לאו מחניך קדוש היא. אפ"ה אמרינן כיון דרשות אחר ומקום מיוחד הוא מחניך קדוש הוא ולא בעי כלל כיסוי. ה"ה בריח שלה דמהניא הפסקה. ולהרמב"ם והרא"ש ורבינו כל שיש ריח רע לא מהני שום כיסוי והפסקה וכסית דאמר קרא כשאין ריח ודו"ק ועיין בש"ע רמ"י הוסיף כאן על ל' הש"ע ואין הדין עמו אלא כמ"ש עיקר:

סעיף קטן ז
אם צואה בגדולה אסור בקטנה פרק כל גגות דף ע"ב וכתב ב"י וטעמא דמילתא דקטנה שנכרצה במלואה לגדולה לא חשיבא בית בפני עצמה ע"כ וא"ל א"כ דכי נפרצה במלואה לגדולה לא חשיבא בפני עצמה למה כתב רבינו לעיל סי' נ"ה בט' בקטנה ואחד בגדולה או חמש בזה וחמש בזה אין מצטרפין אמאי הא כבית א' דמיא וי"ל דודאי הכא דבעינן מחניך קדוש ואפשר לזה להיות בגדולה בלא קטנה או לקטנה בלא גדולה השתא דנפרצה במלואה לגדולה הרי אין כאן הפרש כלל ודאי לאו מחניך קדוש איכא אבל לעיל דבעינן שיצטרפו יחד ויגררו זה אחר זה ודאי דוקא המועט נגרר בתר רובא ובענין אחר לא וק"ל:

סעיף קטן ח
אם צואה בקטנה מותר לקרות בגדולה כתב ב"י מכאן יש לדקדק שאם צואה לפני הפתח מותר לקרות בבית אפי' רואה אותה וכמ"ש רבינו לעיל דהא הכא ע"כ מיירי כשרואה אותה או שאינה מרוחק ממנה ד"א דאל"כ אפי' הוא עם הצואה בבית אחד שרי ואפ"ה כשצואה בקטנה מותר לקרות בגדולה וע"כ טעמא מפני שמאחר שהוא במקום מיוחד לעצמו קרינן ביה והיה מחניך קדוש:

סעיף קטן ט
עד מקום שיכלה הריח ז"ל ב"י נראה שהוא נלמד מדין נבילה המוסרחת שיתבאר בסמוך ולפי זה עד מקום שיכלה הריח שכתב רבינו ל"ד אלא ר"ל מרחיק ד' אמות ממקום שכלה הריח וכמ"ש בתחלת הסי' ע"כ:

סעיף קטן י
צואת חמור הרכה כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן יא
דינם כשאר צואת חיה פי' ומותר לקרות כנגדן אם אין ריח רע מגיע אבל אם ריח רע מגיע אסור כדלעיל וה"ה אשפה שכל שיש בה ריח רע אסור לקרות כנגדה:

סעיף קטן יב
מותר בד"ת מיד ובק"ש אסור משום דלד"ת אי אפשר כמ"ש הב"י אבל לק"ש יצא לחוץ ויקרא רש"י:

סימן פ

סעיף קטן א
מי שברי לו שאינו יכול לעמוד כו' כל וה בתשובת הרא"ש כלל ד' סי' א':

סעיף קטן ב
יניח תפילין וכו' ויברך כו' אבל בברכת טלית לא יפסיק כדלעיל סי' ס"ו:

סימן פא

סעיף קטן א
קטן שיכול לאכול כזית דגן ס"א ליתא למלת דגן ובגמרא ס"פ לולב הגזול איתא ושם פירש"י דדגן ל"ד אלא כל ה' מינים בכללו כי כולם מסריחין וכתב ב"י שמשמע מל' שאע"פ שאכל כזית אם עברו ימים רבים עד שא"א לומר שצואה זו היא מאותו דגן שאכל אין מרחיקין ממנו אבל מדברי הפוסקים לא משמע הכי אלא מכיון שהגיע לשיכול לאכול כזית דגן כדי אכילת פרס אע"פ שעדיין לא אכל דגן כלל מעולם מרחיקין מצואתו ומי רגליו שכל שהגיע לכלל זה צואתו מסרחת:

סעיף קטן ב
בכדי שיכול גדול לאכול ד' ביצים בגמרא אמרו בכדי אכילת פרס ורבינו לטעמיה אזיל דס"ל דאכילת פרס ד' ביצים כדלקמן ובגמ' אמרו ובגדול אעפ"י שאינו יכול לאכלו בכדי אכילת פרס דכתיב ויוסיף דעת יוסיף מכאוב פירש"י מוסיף סרחון:

סעיף קטן ג
היה קורא וראה צואה כנגדו כי' שמדינא אסור לקרות כמלא עיניו. ודייק ב"י מלשון הרשב"א דאפי' הוא מקום שדרכו להמצא שם צואה בכדי שיראנה בראה צואה כנגדו אינו חוזר לראש ותפלתו תפלה דלא הטריחוהו לבדוק כמלא עיניו:

סעיף קטן ד
כדי שיזרקנה מאחריו ד' אמות פי' ממקום שכלה הריח נ"ל:

סעיף קטן ה
ילך כדי שיניחנה לצדדין אבל לא יחזיר פניו מכנגד הצואה וירחק ממנה ד' אמות דהתם בגמרא מיירי בתפלה ולכן כיון שמתפלל נגד מזרח א"א לו להפך פניו נגד מערב ר' יונה דף ט"ז ע"א:

סימן פב

סעיף קטן א
פי' טופח כדי להטפיח והא דכתב לעיל סי' ע"ח דאפי' יש במים טופח כדי להטפיח שרי לקרות כנגדן שאני התם כיון שהיא מדרבנן וכבר התחילו לא גזרו והכא מיירי שאסור להתחיל:

סעיף קטן ב
שיותר בקל נפרכת ע"י זריקה מע"י גלילה כ"כ הרא"ש אבל ה"ר יונה פי' בהיפך שאע"פ שאם גוללה נפרכת אפשר שזורקה ואינה נפרכת ב"י. ובאמת הוא תמוה שיחלוקו ר' יונה ורבינו בסברא בעלמא ופוק חזי היאך נפרכת יותר בקל ונראה דפלוגתייהו בפי' מילת נפרכת הנזכר בגמרא דלרבי יונה פי' עד שיהא נפרך דק דק כקמח הנטחן וזה ודאי

פשוט דאף כשזורקין אותה אינה נפרכת כ"כ דק כמו בגלילה. ורבינו פי' מלת נפרכת שיהא כ"כ יבש עד שישבר בקל לחתיכות מרוב יבשותו וזהו ודאי שבזריקה יותר בקל נשבר לחתיכות מכח חוזק הזריקה ממה שנשבר ונפרך ע"י גלילה וק"ל:

סימן פג

סעיף קטן א

כשם שאסור לקרות כו' כך אסור לקרות כנגד בית הכסא אפי' אין בו צואה ז"ל הגמרא ס"פ מי שמתו אהא דתנן כמה ירחיק מהם ומן הצואה ד' אמות אמר רבא ל"ש אלא לאחריו אבל לפניו מרחיק כמלא עיניו. איני והא אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא עומד אדם כנגד בית הכסא ומתפלל הב"ע בבית הכסא שאין בו צואה כלומר שפינו אותה איני והאמר ר' יוסי בר חנינא בית הכסא שאמרו אע"פ שאין בו צואה אלא הב"ע (פי' הך דרפרם) בחדתי והא מיבעיא ליה לרבינא הזמינו לבית הכסא מהו יש זימון או אין זימון כי קא מיבעיא ליה לרבינא למיקם עליה לצלויי בגוויה אבל כנגדו לא ע"כ ופי' ר' יונה בישן אסור אפי' אין בו עכשיו צואה כיון שהיה אסור מתחלה אסור מן התורה משום והיה מחניך קדוש וכל דבר שאסור מן התורה צריך להרחיק ד' אמות ע"כ וכתב ב"י דע"כ הא דאמרי' בית הכסא חדתא בתוכו דמיבעיא ושכנגדו מותר מיירי בבית הכסא שאין לו מחיצות כמו שהיה בזמן התלמוד אבל יש להם מחיצות כמו שלנו אפילו יש בו צואה מותר לקרות כנגדן בלא הרחקת ד' אמות דכיון דהמחיצה מפסקת הוא רשות בפני עצמו וראייה מדאקשינן על רבא דאמר מרחיק מצואה מלא עיניו מדרב חסדא דאמר עומד אדם כנגד בית הכסא ומתפלל ואי בית הכסא שיש לו מחיצות מאי קושיא שאני התם שיש לו מחיצות אלא ודאי סתם בית הכסא דידהו בלא מחיצות וכמ"ש ואפשר דאפילו אם המחיצות אינן גבוהות י' כל שאין קרקע בית הכסא נראית שרי אפילו בלא הרחקת ד' אמות:

סעיף קטן ב

דקי"ל הזמנה לאו מילתא היא כדלעיל גבי תפילין סי' מ"ב ואע"ג דבגמ' אמרו מהו יש זימון או אין זימון פי' כאן גבי בית הכסא הוא דמיבעיא ליה אם יגרום הזימון שלא יקרא משום בזיון או משום גזירה וק"ל:

סעיף קטן ג

והרמב"ם ז"ל כתב לחומרא וכן דעת אאז"ל כתב הרא"ש אע"ג דמצד האיבעיא ודאי הו"ל למיזל לקולא וכמ"ש הראב"ד מ"מ מדקאמר רב חסדא לעיל מתפלל אדם כנגד בית הכסא דלית ביה צואה ומוקמינן לה בחדתי משמע דבתוכו אפי' בחדתי אסור ולכן יש להחמיר:

סעיף קטן ד
אבל כנגדו מותר משמע מלשון רבינו דכנגדו מותר בלא שום הרחקת ד' אמות ובאמת שכן משמע לשון מימרא דרפרם משמיה דרב חסדא שלא הזכיר הרחק ד' אמות ועיין בדרישה:

סעיף קטן ה
ואמר על בית אחר וגם זה כו' פ"ק דנדרים דף ו' בעי רבינא אמר הדין ביתא ליהוי בית הכסא והדין מהו והדין נמי קאמר א"ד והדין לתשמישא בעלמא קאמר ופריך מכלל דפשיטא ליה לרבינא דהזמנה מילתא היא והא מיבעיא ליה הזמינו לבית הכסא מהו חדא מגו חדא קא מיבעיא ליה זימון מועיל או אינו מועיל את"ל מועיל יש יד או אין יד וסלקא בתיקו. והנה דעת הרא"ש הוא לקולא דאע"ג דבאיבעיא דיש זימון ס"ל לחומרא דהזמנה דבית הכסא מילתא היא ומטעם ההוכחה שהוכיח הרא"ש ממימרא דרב חסדא כנ"ל באמר והדין ביתא מספקא לן והוה ספיקא דרבנן לקולא. והרמב"ם ס"ל דאע"ג דספיקא דרבנן הוא ולקולא היינו דוקא בדיעבד (פי' דס"ל לרמב"ם דכל היכא דלא הו"ל לקרות וקרא אין צריך לחזור ולקרות) אבל לכתחלה צריך לחוש לדבריו עכ"ל ב"י ונ"ל דכיון דע"כ איבעיא זו השניה באת"ל אזלא את"ל דאיבעיא ראשונה נפשטה לחומרא דיש זימון אפשר דזה טעמיה דרמב"ם דס"ל לעיל דאזלינן לחומרא אע"ג דהוה ג"כ ספיקא דרבנן דזה כללא הוא דכל את"ל פשיטות הוא לאיבעיא ראשונה ואפילו הרא"ש ס"ל לפעמים האי כללא ובפרט כאן דאין האבעיות זו אחר זו אלא זו בברכות וזו בנדרים ע"כ צריך אתה לומר דהשניה באת"ל ראשונה לחומרא אזלא וק"ל:

סעיף קטן ו
והרמב"ם ז"ל כתב לחומרא דאם קרא כו' כצ"ל והוא מל' הרמב"ם פ"ג דק"ש:

סימן פד

סעיף קטן א
מרחץ חדש שלא רחצו בו מותר לקרות בו. ואע"ג דבב"ה חדתי אסור לקרות בו כמ"ש בסימן פ"ג שאני ב"ה דמאיס טפי גמרא פ"ק דשבת דף י' פירש"י דמאיס ושם מגונה עליו ע"כ:

סעיף קטן ב
ומניח תפילין כו' עי' לעיל סימן מ"ה מ"ש:

סעיף קטן ג
הכל אסור פי' אפילו שאילת שלום וטעמא לפי ששלום שם הוא דכתיב ויקרא לו ה' שלום פירש"י ויקרא לו גדעון להקב"ה ה' שלום בפ"ק דשבת ולא כן פי' בס' שופטים רא"ף:

סעיף קטן ד
ולא ק"ש ותפלה כו' ל' מיימוני לא ק"ש בלבד אלא כל ענין שהוא מדברי קודש אסור לאומרם בבית המרחץ ובבית הכסא ואפי' אמרו בל' חול ולא לאמרו בלבד אלא אפילו להרהר בלבו בד"ת בבית המרחץ ובבית הכסא ובמקום הטינופת והוא מקום שיש בו צואה ומי רגלים אסור ודברים של חול מותר לאומרן בל' הקודש בבית הכסא וכן הכינויין כגון נאמן רחום וחנון וכיוצא בהם מותר לאמרן בבית הכסא אבל שמות המיוחדים והן השמות שאין נמחקים אסור להזכירם בבית הכסא ובית המרחץ ישן ואם נזדמן לו להפריש מדבר האסור בבית המרחץ או בב"ה מפריש ואפילו בלשון הקודש ובענייני קודש. הג"ה רא"ף והביאו ג"כ ב"י ועיין עוד לקמן סי' פ"ה בדרישה:

סימן פה

סעיף קטן א
במבואות המטונפות כו' ויניח ידו על פיו פי' ואפילו אם מניח ידו על פיו כלומר שקורא כ"כ בלחש שאינו ניכר כלל שמרחש בשפתיו ולאפוקי ממ"ד דס"ל דמהני זה:

סעיף קטן ב
ויקרא את שמע. וה"ה ד"ת ול"ד קריאה אלא ה"ה הרהור אסור ועיין בדרישה:

סעיף קטן ג
עליו הכתוב אומר וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים כו' פסוק ביחזקאל כה. ופי' ר' יונה דף י"ח ע"א דר"ל כיון שעושה הדבר בעבירה נמצא שלא טובים להם החקים ולא יחיו בהם:

סעיף קטן ד
עליו הכתוב אומר ובדבר הזה תאריכו ימים פסוק סוף האזינו ור' אבהו הוא דאמר שם בפרק מי שמתו (ברכות דף כ"ד ע"ב) ופירש"י שם ובדבר הזה בשביל דיבור זה שנזהרתם עליו תאריכון ימים ע"כ ולא ידעתי איך נלמד מזה שקאי על אזהרה שלא ידברו דילמא על האזהרה שידברו בתורה קאי וכן איתא בהדיא בילקוט ונראה דרבי אבהו כרב אדא בר אהבה ס"ל דאמר שם לפני זה דמי שאינו פוסק עליו הכתוב אומר כי דבר ה' בזה הכרת תכרת וגו'. וא"כ הכי קאמר וכי פסק מאי שכרו עליו הכתוב אומר ובדבר הזה כו' פי' ילפינן דבר מדבר להלן כתיב כי דבר ה' בזה והוא קאי על המבזה ד"ת לאומרן במקום

טינופת וקאמר כאן ואם תשמרו דבר זה שמזהירך עליו הפסוק דבר ה' בזה תאריכון ימים כנ"ל דעת רש"י אבל דעת רבינו א"א להיות כן שהרי הוא לא הזכיר הך פסוק דדבר ה' בזה ונראה דרבינו הכי פירש דהא בדבר הזה תאריכו כו' מחובר למ"ש לפני זה ויאמר אליהם שימו לבבכם כו' אשר תצום את בניכם לשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת כי לא דבר רק היא מכם כי היא חייכם ובדבר הזה תאריכו כו' והנה נראה לכל משכיל כפלי הלשונות הבאים בהני קראי אלא ה"ק שימו לבבכם לאשר אני מעיד בכם והוא לשמור ולעשות כו' לקיים דברי התורה ולעסוק בה דהיינו בכלל לעשות. וגם לשמור ולהזהיר שלא לעסוק בה כי כל מקום שנאמר השמר ופן ואל אינו אלא לא תעשה והיינו במקום הטינופת ואמר כי לא דבר רק הוא מכם פי' אע"פ שהזהרתי אתכם על השמירה דהיינו שלא תעסקו בה במקום הטנופת אל תאמר שיהיה גנאי לך שתהיה שעה אתת ריק בלא תורה. לכן אמר ריקות זה לא חשיב ריקות כלל ואח"כ פרט תרי מיני שכר כי היא חייכם הוא על עסיקתן בתורה ועשיית המצות ע"ד שכתב למען ירבו ימיכם עץ חיים היא למחזיקים בה. ובדבר הזה תאריכו ימים הוא על הדבר הריק הנזכר למעלה דהיינו השמירה מלעסוק בה זה נ"ל לדעת רבינו וק"ל:

סעיף קטן ה

וכשיחזור פסק רי"ף חוזר למקום שפסק ור"י פסק אם שהה כדי לגמור כו' הא דכפל רבינו דין זה לכתבו ג"כ לעיל בס' ס"ה ובסי' ע"ח וכאן היינו דלעיל בסימן ס"ה סתם רבינו הדין אליבא דהילכתא למדו רבינו מדין הנזכר בסי' ע"ח דהוא עיקר הדין דבגמרא דברכות דף כ"ב הכי איתא ת"ר היה עומד בתפלה ומים שותתין על ברכיו פוסק עד שיכלו המים וחוזר ומתפלל להיכן חוזר רב חסדא ורב המנונא חד אמר חוזר לראש וחד אמר למקום שפסק אמר רב אשי דכ"ע שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש התם בדלא שהה קמיפלגי ופסקו הלכתא בדלא שהה כמ"ד למקום שפסק והיינו דין הנזכר לעיל סי' ע"ח וכ"פ שם הרי"ף ולכן לא הזכיר רבינו לעיל שהרי"ף חולק. ובדין זה דהיינו פוסק מחמת מקום מטונף איתא שם דף כ"ד ר' אבהו הוה קאזיל בתריה דר' יוחנן והוי קרי ק"ש כי מטי למבואות המטונפות אשתיק א"ל לר"י להיכן אהדר א"ל אם שהית כדי לגמור את כולה חזור לראש. הוקשה להתוספות מהא דאמר ר' יוחנן עצמו שמע ט' תקיעות בט' שעות ביום יצא אלמא תקיעות מצטרפות אע"פ דשהה כדי לעשות כולן א"כ ממילא בתפלה נמי חוזר למקום שפסק ומכח זה חילק הרי"ף דדוקא בתפלה הוא דחוזר לראש אם שהה כדי לגמור את כולה וכדרב אשי הנ"ל אבל בק"ש הלל מגילה שופר וכיוצא בו אפילו שהה כדי לגמור את כולה חוזר למקום שפסק והתוספות והרא"ש חילקו בין

שהה באונס לשהה שלא באונס. ולזה הביא רבינו פלוגתת הרי"ף כאן ולא לעיל כי גם הרי"ף כתבו כאן וק"ל:

סימן פז

סעיף קטן א

גרף של רעי ועביט של מי רגלים הן כצואה כו' ל' הרמב"ם גרף של רעי ועביט של מימי רגלים אסור לקרות ק"ש כנגדו ואע"פ שאין בהם כלום ואין להם ריח רע מפני שהם כבית הכסא עכ"ל פ"ג דק"ש. הנה מ"ש רבינו הטעם שהן כצואה והרמב"ם כתב שהן כבית הכסא יתבאר לך מדברי תוספות ורא"ש בדין זה וז"ל הגמרא דף כ"ה ע"ב ת"ר גרף של רעי ועביט של מי רגלים אסור לקרות ק"ש כנגדן ואע"פ שאין בהן כלום. (פירש"י ועביט וגרף שניהם כלי חרס הן אלא של רעי קרוי גרף ושל מי רגלים קרוי עביט אסור לקרות ק"ש כנגדן הואיל ומיוחדין לכך) ומי רגלים עצמן עד שיטיל לתוכן מים וכמה יטיל לתוכן רביעית עכ"ל הגמרא וז"ל ר' יונה נראה למורי נר"ו דגרף ועביט כיון שמוכנים לכך אין ביטול רביעית מים מועיל. (פי' ר"ל דאל"כ למה אמרו שיעור זה אמי רגלים ולא על הכלים שהזכירו לפני זה) ואפילו נתן רביעית מים זכים בעביט של מי רגלים אסור לקרות ק"ש כנגדו דכמו צואה דיינינן ליה ואסור מן התורה בין זה בין מי המשרה וכיוצא בהם דבכלל אזהרה והיה מחניך קדוש הוה ולפיכך חמור יותר ממי רגלים שאינן אלא מדרבנן דלא אסרה תורה אלא נגד עמוד הראשון בלבד ואומרים רבני צרפת ז"ל דדוקא אותם שלהם שהיה בשל חרס שהן מאוסין וביותר דיינינן ליה כצואה ואין מים מועילים אבל של מתכת או כגון שלנו שמקצתם של זכוכית אם נתן בהם מים מותר עכ"ל והגדול שברבני צרפת הא רש"י ז"ל וכמו שדייקו התוס' מלשונו ז"ל גרף של רעי פירש"י של חרס בלוע משמע לפירושו אבל כלי דלא בלע כגון זכוכית אפשר דשרי ובלבד שיטיל בהם רביעית מים בגרף אפשר דלא מהני מים עכ"ל וכ"כ המרדכי ז"ל ס"פ מי שמתו אות באות כדברי התוס' וז"ל הרא"ש ת"ר גרף של רעי ועביט של מי רגלים אסור לקרות ק"ש כנגדן ואע"פ שאין בהם כלום ואפילו הטיל בהם רביעית מים ל"מ כיון דמיוחדים לכך הוה להו כבית הכסא ואפילו אין בהם ריח רע ומיהו בכולא תלמודא שמזכיר גרף ועביט מיירי בשל חרס ויש להסתפק אם ה"ה הכי בעביט של עץ ושל זכוכית ומסתברא בעץ אסור מפני שהוא מובלע בתוכו ומלא זוהמא אבל בשל זכוכית מותר עכ"ל ודוק בלשון ומיהו שכתב הרא"ש ותמצא שמתחלה פי' הרא"ש דגרף ועביט דאסור לקרות כנגדן ק"ש אפילו אין בהם כלום ואפילו מרוחצים היטב וזהו שכתב הרא"ש אין בהם ריח רע הוא פי' למ"ש בברייתא ואע"פ שאין בהם כלום כלומר שמרוחצים היטב ואפי'

הטיל בהן מים ועביט סתמא קתני דמשמע בין של חרס או של זכוכית אפ"ה אסור לקרות כנגדן. וביאר הטעם דכיון דמיוחדים לכך הוה כבית הכסא ישן שמרחיק ממנו מלא עיניו. ואח"כ כתב מיהו כל לשון גרף ועביט אכלי חרס נאמר וכמו שפירש"י וא"כ איכא למימר דדוקא כלי חרס דבלוע מתוכו ל"מ נתינת מים וה"ה כלי עץ שבולע נמי. אבל כלי זכוכית שחלק לגמרי אם אין בהם ריח רע שהוא רחוץ ושטוף במים אפשר דאפילו הטלת רביעית מים לתוכו לא בעי ולפחות מהני רביעית מים ומותר לקרות כנגדו. ולפי האי ומיהו טעמא דגרף ועביט משום דכיון דבלועין מתוכן כצואה ממש דמיין ונ"מ להרחיק ממנו כמלא עיניו כדין צואה וכלי חרס וזכוכית להאי טעמא שרי ודו"ק. ובזה דברי רבינו מבוארים דס"ל כדברי הרא"ש האחרונים דכלי זכוכית מותר לקרות כנגדן וכמו שסיים בסוף דבריו ולהכי דייק ברישא וכתב שהן כצואה כו' לפי שחדא באידך תליא דכיון דמשום דדיינינן ליה כצואה הוא דאסור לקרות כנגדן א"כ דוקא בכלי שהוא בלוע הוא דאסור דדמיא לצואה אבל בשל זכוכית ודאי מותר ומדסתם רבינו וכתב מותר משמע דבכלי זכוכית אפילו בלא הטלת מים שרי דכיון דהוא רחוץ ומנוקה מכל טנוף למה לי מים בתוכו (אבל אינו מוכרח בלשון הרא"ש) והרמב"ם ס"ל דבין של עץ בין של זכוכית אסור לקרות כנגדן ואפי' הטיל בהם מים ולהכי נתן הטעם לפי שהן כבית הכסא והיינו כדברי הרא"ש הראשונים ודו"ק. וב"י כתב טעם אחר לדברי הרמב"ם ושאר האוסרים אפילו בהטלת רביעית מים גבי גרף ועביט וז"ל ולי נראה טעם אחר דמי רגלים היינו טעמא דשרי בנתינת מים משום דצלולים הם ומתערבים במים ומתבטלים משא"כ בגרף ועביט שמה שבלוע מהם אינו מתערב במים כדי שיתבטל הילכך לא מהני להו נתינת מים עכ"ל וא"ל לדבריו למה מהני רוק שע"ג צואה דקורא כנגדה כדלעיל סי' ע"ו והא אין הצואה נתערבת ברוק ולמה נתבטלה די"ל דהתם מתורת כיסוי הוא דקורא כנגדה דכיון שרוק עלה כל זמן שלא נימח ונבלע הרוק הרי אין הצואה נראית כלל וכסית אמר רחמנא משא"כ כאן דנראית עכ"פ ואינו נבלע ע"י המים לכן אסור וק"ל. ושאר דברי ב"י בכאן נבוכים המה בארץ.

סעיף קטן ב

כתב אבי העזרי שאם כפאו על פיו מותר כו' כי' אפילו הוא של חרס או של עץ שבלוע מתוכו כן מפורש בהדיא במרדכי וז"ש רבינו ונראה לי כיון שהוא בלוע כו'. או יניחנו תחת המטה גם וה מדברי רשב"א ע"ש דף כ"ה ע"ב אך דבהנחה תחת המטה לכ"ע מותר לקרות וכמ"ש בסוף סי' זה:

סעיף קטן ג
דאם הן אחר המטה קורא מיד פי' אפי' אין המטה רחב ד' דהמטה חוצץ בין הכלי לאדם וכמחיצה דמי ואי בעי גבוה י' יתבאר בסמוך:

סעיף קטן ד
פסק גאון כו' אהא דבעי כו' פי' כיון דרב יוסף איבעיא ליה אליבא דרשב"ג וכמ"ש בסמוך ש"מ דהלכתא כוותיה דרשב"ג:

סעיף קטן ה
מטה פחותה מג' כלבוד דמי ג' ד' ה' ו' כו' משמע מל' רבינו דבפחות מג' לא איבעיא ליה דכלבוד דמי. וכן הוא בהדיא גירסתינו בגמרא דידן ז"ל בעי מיניה מרב הונא מטה פחותה מג' כלבוד דמי פשיטא לי ד' ה' ו' ז' ח' ט' מהו א"ל לא ידענא עשרה ודאי לא איבעיא לי אמר אביי שפיר עבדת דלא איבעיא לך כל י' רשותא אחריתא היא אמר רבא הילכתא פחות מג' כלבוד דמי עשרה רשותא אחריתא היא מג' עד יו"ד היינו דבעא מיניה רב יוסף מרב הונא ולא פשט ליה עכ"ל גמרא דידן ור' יונה גריס מטה פחותה מג' כלבוד דמי או לא ד' ה' ו' ז' ח' ט' מהו כו' ופי' באת"ל ע"ש שהאריך אבל לפי' רש"י שבסמוך ע"כ צ"ל דהוא לא גריס בפחות מג' או לא אלא פשיטא דכלבוד דמי וכמ"ש בגמרא דידן וכ"כ שם ר' יונה והיא סברת רבינו. והא דאיצטריך רבא לפסוק הילכתא דבפחות מג' כלבוד ועשרה רשות אחריתי היא ואע"ג דלגירסת רבינו ורש"י הל"ל מעולם לא היה ספק בזה יש לומר דזה עיקר רבא בא לאשמועינן מג' ועד י' סלקא באיבעיא ויש לנו לילך לחומרא. וכמש"כ בסמוך והכי דייק לישנא דרבא מג' עד י' היינו דבעא ליה כו' ולא פשיט ליה ודו"ק:

סעיף קטן ו
דפחות מג' אינה חוצצת ודאי ובעשרה וכו' פי' ר' יונה לדעתו הגאון דהכל קאי אגובה המטה מן הארץ דאם אין המטה בכל הגובה אלא ג' מהארץ פשיטא דכלבוד דמי וארעא סמיכתא היא ולא הוה מחיצה ואף שהכלי אחר המטה אינו קורא לרשב"ג. ואם המטה גבוהה י' לרשב"ג אם הכלי לאחר המטה קורא מיד סמוך למטה כיון דהמטה גבוה י' הוה מחיצה ולא מיבעיא כשהמטה סתומה דהוה מחיצה גמורה אלא אפי' אינה סתומם כיון דגבוה י' מן הארץ חשיב הכלי שאחר המטה כאילו הוא ברשות אחת ומג' עד י' מיבעיא איך ס"ל לרשב"ג ולחומרא ולא הוה מחיצה מיהא לרבנן אפי' גבוה י' לא הוה מחיצה ור"י פי' בענין אחר ועיין בדרישה:

סעיף קטן ז

למעלה מי' כאילו הוא ברשות אחרת ולא חשיב כמכוסה תחתיה כתב ב"י נ"ל שצריך להגיה אחת במקום אחרת ומ"ש כמכוסה תחתיה תיבת תחתיה נראית כמיותרת עכ"ל ותמיהא לי הגהתו הרי בגמרא אמר אביי בהדיא ז"ל שפיר עבדת דלא איבעיא לך כל י' רשות אחריתי היא והנה לפירש"י דקאי ארשב"א ע"כ ה"פ י' רשות אחריתי היא כלומר כיון שגבוה י' כבר נעשה משם ולמעלה רשות אחריתי ומה שלמטה גם כן רשות בפני עצמה ואין זה הרשות נעשה כסוי לכלי שהוא כרשות אחר וכן פירש שם ר' יונה לדעת רש"י ז"ל וא"כ הא שפיר קאמר רבינו דכיון דגבוה י' הוי הכלי כאילו הוא ברשות אחרת ולא חשיב כמכוסה תחתיה פי' תחת המטה שהיא למעלה ממנו י' ורשות אחרת היא וק"ל:

סעיף קטן ח

ולפי זה תחת המטה עד ג' שרי כו' דאפי' רשב"א דמחמיר כו' לכאורה קשה פשיטא ומאי קמ"ל בהא הא בהדיא קאמר רשב"א לא יקרא עד שיוציאנו או יניחנו תחת המטה וע"ק הא בהדיא אמר רבא הילכתא פחות מג' כלבוד דמי וי"ל דלפי' הגאון איכא למימר הא דמהני הנחתו תחת המטה היינו דוקא כשהמטה נוגע בו ומכסה אותו ממש דאז חשיב כטמון בקרקע אבל מתורת לבוד לא הייתי חושבו למכוסה שכל זמן שרואה אותו לא מחניך קדוש איכא לזה כתב רבינו ולפי זה וכו' פירוש לדעת רש"י דפי' האיבעיא אליבא דרשב"א ואליביה קאמר רבאר דפחות מג' כלבוד דמי משום לבוד דכיסוי א"כ אפילו אינו מכוסה ג"כ שרי וכל פחות מג' כאילו שולי המטה מונח על הכלי ומכסה אותו דמי ואע"ג דאנן לא קי"ל כרשב"א היינו כחומרתו שהוא חשיב כל הבית לד' אמות אבל במה שמיקל פשיטא דקי"ל כוותיה וז"ש הראב"ד דאפי' רשב"א דמחמיר מודה בהא אין רצונו לאשמועינן דרשב"א מודה דזה לא איצטריך דהא בהדיא אמר רבא פחות מג' כלבוד דמי אלא כאילו אמר הרי אפילו רשב"א שמחמיר מודה בזה לקולא א"כ דקי"ל לקולא כ"ש דקי"ל גם בהא לקולא וקורין נגד הכלי שהוא תחת המטה וק"ל.

סימן פח

סעיף קטן א

חוץ מבעל קרי תקנת עזרא שבעל קרי צריך טבילה סוף מרובה ונתן רבינו טעם לדבר לפי שבא מקלות ראש והכי מוכח בפרק מי שמתו ב"י. ובש"ע נתן טעם אחר כדי שלא יהיו ת"ח מצוין אצל נשותיהן כתרנגולין ולא ידעתי מנין לו טעם זה ועיין בב"י איך היו כח ביד חכמים לעקור תקנת עזרא:

סעיף קטן ב
דאמר רב נחמן כו' כריב"ב דאמר ד"ת אין מקבלין טומאה צ"ל דרבינו לישנא דר"י ב"ב נקט ואזיל דאל"כ קשה הא רבינו כבר כתב ג"כ כל הטמאין קורין כו' וש"מ דס"ל דאין ד"ת מקבלין טומאה ובעל קרי אסור מטעם אחריני דבא מקלות ראש אלא תפס דברי ר"י ב"ב דריב"ב אבעל קרי נמי קאי דז"ל הגמרא פרק מי שמתו מעשה בתלמיד א' שהיה מגמגם וקרא למעלה מר"י ב"ב א"ל בני פתח פיך ויאירו דבריך שאין דברי תורה מקבלין טומאה שנאמר הלא כה דברי כאש מה אש כו' ופירש"י שהיה מגמגם וקורא שהיה בעל קרי ולא היה קורא התיבות בצחות אלא מגמגם ואית דמפרשי שהיה קורא התיבות כדינו אלא שלא היה קורא האזכרות ע"כ. וכתב ב"י והיינו במקום שאין בו טנוף כלל וגם האדם הקורא נקי מטינוף אלא שהוא טמא שנגע בטומאה או שיצא טומאה מגופו שהוא בעל קרי בהא אמרינן דאין ד"ת מקבלין טומאה ואין חילוק בין ק"ש לד"ת דלא כר' יונה עכ"ל בקיצור ועיין בדרישה:

סעיף קטן ג
וא"צ טבילה אין זה מדברי רב נחמן אלא דברי רבינו הם שהרי מיד בסמוך כתב רבינו דר' יהודא לא מצריך אכילו רחיצה וכן משמע לקמן מדברי הראב"ד וק"ל:

סעיף קטן ד
דהא רבי יהודה לא מצריך כו' וקאמר דנהוג עלמא פי' וקאמר רב נחמן דנהוג עלמא כוותיה וממילא נמי מ"ש זעירי פשו להו לטבילותא איכא למימר דל"ד טבילה קאמר אלא לאשמועינן דבטלוה לתקנת עזרא שתיקן טבילה וממילא א"צ כלום. א"נ סמכינן על הירושלמי שכתב הראב"ד בסמוך לא אזעירי בפרט כיון דגם בגמרא דידן איתא נהגא עלמא כר' יהודה בן בתירה והוא התיר לגמרי:

סעיף קטן ה
ואיכא למ"ד דווקא לד"ת פי' וק"ש בכלל ד"ת ולאפוקי תפלה וק"ל:

סעיף קטן ו
והרב ר' ישעיה כתב כו' אין זה מל' הרי"ף אלא לשון רבינו הוא:

סעיף קטן ז
שאין חילוק בין קריאת שמע לתפלה פי' כשם שלק"ש לא בעי רחיצה דבכלל ד"ת הוא כך לתפלה נמי לא בעינן אפילו רחיצה:

סעיף קטן ח
והשתא נהוג כו' עד קמי טבילה הכל ל' ר' ישעיה ומכאן ואילך ל' רבינו:

סעיף קטן ט

וכ"כ הראב"ד כו' דזעירי מצריך ט' קבין ומיהו בכל מקומותינו נהוג כוותיה אף בט' קבין ובקצת נוסחאות איתא ומיהו בכל מקומותינו לא נהוג כוותיה כו' והיא היא. דאם גרסינן נהוג כוותיה קאי אריב"ב וכי גרסינן לא נהוג כוותיה קאי אזעירי אך שלגירסת לא נהגו אין לשון אף ברחיצה מתיישב היטב על הל' דמשמע דבטבילה פשיטא דלא קי"ל כזעירי אלא אף ברחיצה לא נהוג כוותיה וזה שקר שבטבילה נהגינן כזעירי לכן נראה יותר לגרוס נהגו כוותיה ואריב"ב קאי וביאור דבריו כך הוא כלומר אע"ג דר' יהודא לא מצריך אפי' רחיצה כדמשמע ממאי דאמר פתח פיך ויאירו דבריך וכמ"ש לעיל אבל זעירי לא אמר דבטלוה אלא לטבילה אבל לא לרחיצה שאע"פ שלא היו טובלין היו רוחצין בט' קבין ואע"פ דבימי דזעירי לא נהגו כר' יהודא אלא בענין טבילה אבל לא בענין רחיצה מיהו בכל מקומותינו נהגו כר"י גם בענין רחיצה ומשום דק' ליה לדחות דברי זעירי בולא כלום לכך מביא ראיה למנהגינו מדברי הירושלמי כלומר ומה שלא הביאו ראיה מרב נחמן הנ"ל דאמר נהוג עלמא כריב"ב י"ל דמהתם אין ראיה אלא לק"ש דמעשה דריב"ב אק"ש היה כמ"ש לעיל אבל בתפלה אפשר דבעינן רחיצה וט' קבין להכי מביא הירושלמי דקאי אתפלה וק"ל:

סימן פט

סעיף קטן א

זמן תפלת השחר מתחיל משעלה עמוד השחר כו' ר"פ ד' דברכות תנן תפלת השחר עד חצות ר' יהודה אומר עד ד' שעות ואסיקנא דעד סוף ד' שעות קאמר והלכתא כוותיה ולפני זה פריך בגמרא ורמינהו מצוותה (כלומר של ק"ש) עם הנץ החמה כדי שיסמוך גאולה לתפלה ונמצא מתפלל ביום כלומר ומשמע דאין זמנה אלא עם הנץ החמה דוקא והיכי קתני מתניתין עד חצות או עד ד' שעות ומשני כי תניא ההיא לותיקין פירש"י ותיקין המקדימין למצות ומחזרים לעשות דבר בזמנו ומצוותו מקדימין להתפלל מיד עם הנץ החמה וכי תנן במתניתין למאחרים שלא יאחר יותר שמשם ואילך עבר זמן וכתב הרא"ש ויראה דתחלת זמנה משעלה ברק השחר והאיר פני המזרח (פי' שהוא קודם נץ החמה) מידי דהוה אתמיד של שחר אע"ג דעיקר מצוותה עם הנץ החמה כדכתיב ייראוך עם שמש ונ"מ אם התפלל בזו השעה יצא דתנא לא חש לפרשו דמילתא דפשיטא היא כיון דזמן המאוחר שלה הוא כזמן התמיד ה"ה לכל זמן המוקדם עכ"ל ובזה דברי רבינו מבוארים ועמ"ש בדרישה:

סעיף קטן ב

ואם עבר והתפלל אחר ד' שעות עד חצות אע"פ שאין לו שכר כו' ס"א ואם עבר ולא התפלל עד אחר ד' שעות יתפלל עד חצות כו' ואין חילוק לדינא וכתב ב"י דברי רבינו הם מהרא"ש והרי"ף שכ"כ דאע"ג דליתא לדרבנן דאמרי עד חצות היכא דטעי וצלי לאחר ד' שעות שכר תפלה יהבי ליה שכר תפלה בזמנה לא יהבי ליה וילפינן לה מדאמרו רבנן עד חצות כי היכי דלא נשווי כל כך פלוגתא בין ר' יהודא ורבנן דלר' יהודה אם התפלל אחר ד' שעות לא יהבי ליה שכר תפלה כלל ולרבנן מתפלל והולך עד חצות ויהבי ליה שכר תפלה בזמנה הילכך ממעטינן בפלוגתייהו דלכ"ע מד' שעות עד חצות שכר יהבי ליה בין בשכח בין בהזיד אלא דלר' יהודא לא יהבי ליה שכר תפלה בזמנה ולרבנן יהבי ליה שכר תפלה בזמנה ולפ"ז דוקא נקטו הפוסקים עד חצות דמחצות ואילך עד זמן המנחה כיון דלאו זמן תפלה הוא כלל אינו מתפלל בשום ענין ואם התפלל אפשר דברכה לבטלה הוי ושיעור זה זמן קטן כמו חצי שעה אחר חצות הוא דלא הוי זמן תפלה כלל אבל אחר חצי שעה או מעט יותר אחר חצות הוא זמן מנחה ואז מתפלל של מנחה דקודמת לתשלומין דשחרית אם טעה ולא התפלל בשחרית כדלקמן סימן ק"ח אבל עבר במזיד שוב אין לו תקנה אלא שעד חצות יכול להתפלל כתפלה שלא בזמנה וכמ"ש ר' יוחנן הלואי שיתפלל אדם כל היום וכדלקמן סימן ק"ז ודו"ק בדרישה. כל זה מדברי ב"י והסכמתו והאריך יותר אלא שקצרתי והוא דחוק ורחוק בעיני לומר דלאחר חצות יהא דינו כברכה לבטלה מדאמר בגמרא כל היום מצלי ואזיל ויהבי ליה שכר תפלה דרחמי וגם רבי יוחנן אמר הלואי שיתפלל אדם כל היום כולו ונהי דלהרי"ף אייתי בתורת נדבה ולרב האי אייתי באם יוכל לחדש בה וכמ"ש רבינו בסי' ק"ז מ"מ הא איכא תקנה ע"י נדבה להרי"ף והרא"ש משום גזירה דילמא לא יכוין הוא דאסור הא מדינא מותר. לכן פשוט כמו שכתב ב"י באוקימתא קמייתא דעד חצות שכתב רבינו לאו דוקא וגם הרי"ף והרא"ש לא הזכירו חצות ולא נקט חצות אלא משום דסמוך דמחצות ואילך הגיע זמן מנחה ואז יש לו דין אחר וכמ"ש גם כן בדרישה וס"ל להרמב"ם ורבינו דאפילו עבר במזיד ולא התפלל מתפלל כל היום ושכר תפלה דרחמי מ"מ אית ליה אלא שבאם טעה ולא התפלל קודם חצות מתפלל אחר חצות אחר תפלת מנחה ואז יש לו שכר גדול גם לתפלת שחרית כאילו התפלל בזמנו כי מאחר שאז גם כן זמן תפלה והוא עסק בתפלה והתפלל מנחה בזמנו יש לו לתפלת שחרית אז תשלומין ושכר כאילו התפלל אותו בשחרית בזמנו מאחר שטעה או אנוס ולא התפלל שחרית ומש"ה הזכירו הגמרא והפוסקים לשון תשלומין בזה שאם לא היה לו שכר תפלה בזמנו לא היה אמרו

שמשלים את התפלה הקדומה לה. אבל אם עבר במזיד ולא התפלל שחרית בזמנה תו לא ה"ל תשלומין אחר תפלת מנחה ומ"מ אמרו דיש לו שכר תפלה דרחמי וכמ"ש רבינו בסי' ק"ח והיינו בשכר תפלה שלא בזמנו ודוק היטב ותמצא חילוק זה שהוא אמת ונכון ע"פ הדין ומה שהביא ב"י בלשון הרשב"א לראייה למה שכתב באחרונה אין לו שום ראייה לסתור דברי דזה לשון הרשב"א שהביא הב"י בסי' זה שכתב בר"פ תפלת השחר אהא דאסיקנא טעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית שתים וכו' מיהו דוקא בזמן תפלה לפי שכיון שהוא זמן תפלה והוא עוסק בתפלתו חוזר ומשלים מה שטעה בתפלתו אבל שלא בזמן תפלה לא שאל"כ כו' ע"ש והנה הדברים מכוונים למ"ש דבזמן תפלת מנחה יש לתפלת שחרית ג"כ תשלומין ליתן לו שכר תפלה בזמנה ולזה אמרינן דבעינן דוקא שטעה ולאפוקי עבר ודוקא אחר תפלת מנחה ולא קודם לכן לאפוקי ליתן לו שכר תפלה דרחמי. וזמנה כל היום ואפילו עבר וק"ל. והשתא ג"כ א"ש טפי מאי שמקשה הגמרא עד חצות ותו לא והאר"י טעה ולא התפלל שחרית מתפלל מנחה שתים כו' דהכי פריך דאי ס"ד דאין זמן תפלה כלל אלא עד מנחה למה אמרינן דיש לו תשלומין אחר מנחה. ומשני דבאמת זמן תפלה הוא כולי' יומא אלא דאין נותנין לו שכר כתפלה בזמנה אחר שעבר במזיד ולא התפלל קודם זמן מנחה וגם כשהגיע זמן מנחה וטעה או אנוס ולא התפלל שחרית אם לא שמתפלל מנחה קודם ובטעה ולא התפלל דוקא ומטעם שכתבתי וז"ש מחצות ואילך שכר תפלה בזמנה לא יהבי ליה ר"ל אם לא שהקדים תפלת מנחה. אבל כשהקדים תפלת מנחה וטעה בתפלת שחרית מהסברא שיש ליה תשלומין לגמרי כיון דעכ"פ זמן תפלה כל היום וק"ל:

סעיף קטן ג

אסור לאדם להקדים לפתח חבירו ליתן לו שלום כ"כ ר' יונה ונתן טעם משום שהוא שמו של הקב"ה אבל מותר לומר לו צפרא דמרי טב כשהוצרך ללכת אליו לראות איזה עסק אבל להקביל פניו אסור אפילו בכה"ג וגם לכרוע לו אסור כשאומר לו צפרא טבא:

סעיף קטן ד

או לילך לדרך כתב מהרי"א ז"ל שהוא שלא בדקדוק שהרי להלן כתב המחבר המחלוקת שיש בזה וכו' ובכאן תפס רבינו סברת הרא"ש שאומר שתפלת הבית עדיף עכ"ל וכתב עליו הב"י דלא נראה לו פי' זה וכתב דנראה לו דכאן איירי כשיש שהות בידו להתפלל קודם שילך והוא ממהר עצמו לדרך ולכך אסור לכ"ע ולקמן איירי כשהוא אנוס וצריך לכך עכ"ל ב"י ונ"ל דמהרי"א משמע ליה דרבינו איירי הכא דוקא כשאין שהות בידו להתפלל דאי לאו הכי היה לו לכתוב ג"כ עד שיקרא ק"ש ודו"ק:

סעיף קטן ה
ולא לאכול ולא לשתות לשון הרמב"ם הרעב והצמא הרי זה בכלל חולה אם יש בו יכולת לכוין דעתו הרי זה יתפלל ואם לאו לא יתפלל עד שיאכל וישתה מורי וב"י:

סעיף קטן ו
אל תקרי גויך אלא גאיך כתב מהרר"י אבוהב ז"ל דלהכי שינו הפסוק ואמרו אל תיקרי גויך משום דאם היינו תופסין הפסוק כמו שהוא היה אסור לשתות אפילו מים שהרי צורך הגוף הן השתא דקרינן גאיך במקום גויך כיון דבמים אין בהם גאוה שרי וכן משמע מדברי הגהות מיימונית ונ"ל שהטעם שהיה כח ביד חכמים לשנות הפסוק ממשמעותו היינו מפני שזה שאסור לאכול ולשתות קודם שיתפלל אינו דאורייתא אלא חכמים אסרוהו ולא נראה להו לגזור אלא במידי דהוה דרך גאוה דוקא וכי בעי לאסמוכי אקרא וראו שלפי פשוטו משמע לאסור אף במים הוצרכו לומר אל תיקרי גויך אלא גאיך ב"י. ואינו מחוור דהא כל ענינו של רבינו הכא לאשמועינן איסור אכילה ושתיה ואיך נאמר שבא ללמדנו להתיר שתיית מים לכן נ"ל דאי לא הוה דרש גאיך לא הוה משמע מיניה שום איסור אכילה ושתיה אלא לשון שפלות בעלמא ע"ד ואחוריהם אל ההיכל. אבל עכשיו דאפקיה ללשון גיאות משמע מיניה שפיר אכילה ושתיה ושאר עסקי עולם שכיוצא בהן שמביאין לידי גיאות כיון שעדיין לא הגיע זמנו. ולפי זה אפילו קודם מוסף מותר ועיין בהגהות מיימוני פ"ו וכתב ב"י וזה נראה עיקר וכ"ש שיש פוסקים שמתירין לשתות מים קודם קידוש כמ"ש לקמן סי' רע"א עכ"ל ומ"ש ב"י וזכורני שראיתי כתוב בספר אחד שמתיר לשתות כו' לא ידעתי מאי קאמר כיון שרבינו כתב בהדיא כן בשם הרא"ש ואפשר שבנוסחת ספרי ב"י לא היה כתובים כן א"נ האי זכורני לשון הא"ח הוא:

סעיף קטן ז
ואם התחיל לאכול כו' כתב הרשב"א כו' כן הגיה ב"י וכתב שכן מצאתי בחידושי רשב"א שכ"כ אבל הרמב"ם פ"ו דתפלה לא כ"כ אלא בתפלה של מנחה אבל בשל שחרית אפשר כרא"ש ס"ל וטעמיה דרא"ש דאע"ג דאמרינן בתפלת המנחה אם התחילו אין מפסיקין שאני הכא דאסמכוהו אקרא ואיכא לאו דלא תאכלו על הדם ודרשינן לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם:

סעיף קטן ח
פירש"י שאסור משהגיע זמנה אין זה לשון רש"י דזה לשון הגמרא שם אמר אבא בנימין כל ימי הייתי מצטער על תפלתי שתהא סמוכה למטתי ופירש"י שהיה נזהר ולא עשה מלאכה ולא עסק בתורה מעת שעמד ממטתו עד שקרא ק"ש עכ"ל ולא הזכיר משהגיע זמנו ורבינו שכ"כ אפשר משום שרצה ליישב קושיית ר"י ורא"ש שהקשו על רש"י מהא

דאמרינן העידו על רב שהקדים ושנה פירקו ואח"כ קרא ק"ש והתפלל. וכתב רבינו דרש"י מיירי משהגיע זמנו דאז אסור ללמוד ועיין בדרישה:

סעיף קטן ט

ור"י מפרש דהיינו דוקא למי שרגיל כו' ור' יונה כתב דהיינו דוקא למי שלומד יחידי אבל הלומד לאחרים ודאי מותר דזכות רבים דבר גדול הוא שכן מצינו ברבינו הקדוש שהיה לומד עם תלמידיו וכשהגיע זמן ק"ש הוה מעביר ידיו ע"ג עיניו וקרא ק"ש וחזר ללימודו ואח"כ היה מתפלל ולא היה חושש שהיה עובר זמן תפלה דכיון דתפלה דרך הוא להתפלל בכל יום יתן אל לבו ויתפלל:

סעיף קטן י

מי שהוא אנוס כגון שצריך להשכים לדרך יכול להתפלל וכו' ביוצא בשיירא. א"נ מקום שאין גדודי חיות וליסטים דאל"כ ק"ש היה לו לקרות משעלה עמוד השחר כדלעיל סי' נ"ח ואף על פי שאינו מהלך במקום גדודי חיות ולסטים מתפלל קודם צאתו משום דכולה תפלה בעי עמידה וכוונה בדאפשר ואפשר שלא יזדמן לו בדרך אבל ק"ש אינו צריך אלא פסוק ראשון. רשב"א פ"ק דברכות:

סעיף קטן יא

מלקרות ק"ש עד שיגיע זמנו דהיינו משיכיר חבירו הרגיל עמו קצת ברחוק ד"א כדלעיל סי' נ"ח:

סעיף קטן יב

ממה שיתפלל בזמנו כו' לעיל סי' נ"ח כתבתי דלק"מ מה שהקשה בש"ג מזה על הנזכר לעיל סי' נ"ח:

סעיף קטן יג

כי הא דאבוה דשמואל כו' עד לולב ומנענע ומתפלל וכשיגיע זמן ק"ש כו' כן הוא גירסת רבינו אבל הב"י הוסיף להביא כגירסת הברייתא וז"ל לולב ומנענע מגילה וקורא וכשיגיע זמן ק"ש קורא השכים לישב בקרון מתפלל וכשיגיע זמן ק"ש קורא אבל בהרא"ש נמצא כגירסת רבינו ובאמת מילתא דתמוה הוא בברייתא לפי גירסת הב"י דמה יש לנו לחלק בין יושב בקרון להולך ברגליו ומה שכתב בברייתא מגילה וקורא וכשיגיע זמן ק"ש קורא אע"ג דזמן מגילה וק"ש חדא הוא י"ל דמגילה וכן שופר א"א לשאת אותו על הדרך אבל ק"ש אפשר לו לקרות בדרך ומיהו י"ל הגירסא בברייתא כמו גירסת הב"י ואף שרבינו ורא"ש לא הביאו לאותו הבבא בכאן לפי שאין נפקותא מינה הכא מ"מ מוכח שרבינו גרס הכי בברייתא מדכתב רבינו בסי' צ"ד וכן אם היה בספינה או ע"ג קרון יושב ומתפלל ואין לו סמך לאותו הדין אלא מזאת הברייתא וכמ"ש ב"י שם שרבינו למדו

מכאן מדפליג רשב"א ואמר בין כך ובין כך קורא ק"ש וכו' ואמרינן במאי קא מיפלגי מ"ס תפלה מעומד עדיף ומ"ס מסמך גאולה לתפלה עדיף ש"מ דמיירי במתפלל בקרון מיושב וא"כ כיון שרבינו למד אותו הדין ממנו א"כ ע"כ צריך שיגרוס אותו בברייתא אף שלא הביאו כאן והשתא אין להקשות ל"ל הבבא בברייתא די"ל להודיעך כוחו דרשב"א דאפי' מיושב יכול להתפלל כדי לסמוך גאולה לתפלה. ואע"ג דרבינו ס"ל כת"ק דתפלה בבית עדיף ה"מ כשהוא עדיין לא יצא מביתו ורוצה להתפלל תפלת שחרית אבל תפלת מנחה וערבית שכבר יצא לדרך אפשר דס"ל כרשב"א וכן מוכח בדברי הרא"ש והביאו ב"י לקמן סי' ק"י ע"ש בדין תפלת הביננו שאמרו מעומד:

סעיף קטן יד

מביאים לו שופר וכו'. מדקתני מביאין לו שופר ותוקע אלמא בי"ט מיירי והיכי קתני ביה השכים לצאת לדרך תירץ הרשב"א דמשכים לצאת לדרך תוך התחום א"נ חוץ לתחום וע"י בורגנין:

סימן צ

סעיף קטן א

דתניא לא יעמוד אדם ע"ג מטה כו' ולא ע"ג מקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך כו' ספ"ק דברכות כתב מהר"י אבוהב ז"ל הא דתניא לא יעמוד אדם ע"ג מטה כו' ואח"כ אמר ולא על מקום גבוה. ולא כלל בחדא מחתא בשיאמר לא על מקום גבוה יראה שבא להודיענו שע"ג מטה או ספסל וכל כיוצא בו לא יתפלל עליהן אפילו אין גבוהין ג"ט לפי שיש לחוש לטירדא שהוא טרוד שמא יפול ולא יתכוין בתפילתו ואחר כך אמר ולא על מקום גבוה פי' אפילו אינו כלי אלא קרקע עולם. וע"ז קאי הרמב"ם וכתב שלא יהיה גבוה ג"ט וטעמא משום דכל פחות מג' ארעא סמיכתא היא עכ"ל ב"י. ואין פי' נ"ל דבפחות מג' טפחים לא שייך בעיתותא בתפלה אלא ה"ק לא ע"ג מטה או שום כלי אפילו בפחות מג' משום חציצה דבעינן תפלה דומיא דעבודה ובעבודה אם היה כלי בינו ובין הקרקע היה חציצה וכמ"ש רבינו לקמן סי' צ"ח ואח"כ אמר דאפילו על מקום גבוה אפילו הוא קרקע עולם דלא שייך חציצה אסור וזה אינו אסור אלא גבוה ג' אבל בפחות מג' ארעא סמיכתא היא ולא שייך ביה גבהות ובזה מיושב מ"ש ב"י לקמן בסי' צ"ח מנ"ל לרבינו ההיא דין דחציצה ונדחק בדבר ולפי מ"ש א"ש דיליף לה מברייתא זו ודו"ק. כתב בא"ח אם כוונתו להשמיע לציבור יכול לעמוד במקום גבוה:

סעיף קטן ב

שטורח להן באלו כו' לפי שיש להם ענפים הרבה ואיכא טורח גדול בירידה ובטול המלאכה גדולה לכך קורין ומתפללין שם:

סעיף קטן ג
אלא בבית שיש לו חלונות בזוהר מצריך י"ב חלונות והאריך בסוד הדבר בפרשת פקודי עיין שם:

סעיף קטן ד
שהחלונות גורמין שיכוין לבו ותלמידי ר' יונה כתבו שהטעם הוא כדי שיהא הבית מתוקן באויר טוב ומפני שע"י ראיית האור תתיישב דעתו יותר ויוכל לכוין כראוי לא שיסתכל בחלונות כלפי שמיא שהרי צריך שיהיו עיניו למטה כדלקמן סי' צ"ה ולדעת רש"י כתבתי שוב שם בסי' צ"ה:

סעיף קטן ה
ולא יתפלל במקום פרוץ פירש"י הטעם שכשהוא במקום צניעות חלה עליו אימת מלך ולבו נשבר עכ"ל אך עדיין צריכין אנו למודעי למה נקרא בשביל כן חצוף וכתב מהרי"א דכיון דהיה לו להיות צנוע ונכנע לפני המלך להסתתר במקום נסתר אע"פ שאין נסתר נגד עיניו והוא לא עשה כן אלא התפלל במקום מגולה הרי זה עז פנים ואע"ג דכתיב ויצא יצחק לשוח בשדה הא איתא במדרש שתפלתו היה במקום בית המקדש שאברהם קראו הר ויצחק שדה ויעקב בית אל ועוד תירץ תירוץ אחר ודחהו ב"י:

סעיף קטן ו
ולא בחורבה פ"ק דברכות מפני ג' דברים אין נכנסין לחורבה מפני חשד זנות ומפני מפולת ומפני מזיקין ונ"מ דאפילו אם נכנסו שנים דליכא סכנת מזיקין דשנים רואין ואינן נזוקין אפ"ה יש חשד דזנות וגם במקום דלא נחשדו או שאינו רעוע כל כך שיפול מ"מ איכא טעמא דמזיקין וכו' דהיינו במקומן:

סעיף קטן ז
דא"ר חלבו המתפלל אחורי ב"ה נקרא רשע כתב רבינו יונה בפ"ק דברכות דף ה' דה"ה בב"ה אסור לעמוד ולהתפלל למערב אלא שאינו נקרא רשע:

סעיף קטן ח
לפי שאנו מתפללין למזרח כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן ט
ואפי' לעבור אחורי ב"ה כו' כתב רבינו יונה דלד"ה האי אחורי ב"ה היינו הצד שבו הפתח דכיון שעובר על הפתח ואיוו נכנס נראה כפורק מעליו עול התפלה דאילו כשעובר מצד שאין בו פתח ליכא למיחשדיה:

סעיף קטן י
וה"מ כשהוא פנוי כתב רבינו ירוחם דכי רכיב נמי לית לן ביה דטרוד הוא בשמירת בהמתו ולא נראה ככופר:

סעיף קטן יא
או שיש לאותה בהכ"נ פתח אחר כו' ע"ל שם סי' תרע"א גבי נרות חנוכה משמע דיש חשד אפי' בב' פתחים ועיין מ"ש שם בב"י בישוב זה:

סעיף קטן יב
לא יתפלל אדם אלא בבהכ"נ עם הציבור והר"י כתב דאפילו כשאין צבור מתפללין בבהכ"נ יש לו לאדם להתפלל מפני שהוא קבוע ומיוחד לתפלת ציבור:

סעיף קטן יג
אסור לו לאדם כו' ואפילו הוא אנוס כו' כתב רבינו יונה כלומר כשעומד בבהכ"נ אין לו להקדים ולהתפלל אלא ימתין כדי שיתפלל עם הציבור שתפילת הרבים הוא רצויה יותר לפני המקום אלא אם רואה שהשעה עוברת ואין הציבור מתפללין מתפלל הוא בפני עצמו ע"כ ובסי' תר"ך כתב רבינו שהרא"ש כשהיה רואה שהיו מתאחרין בי"ה היו מתפלל מוסף יחיד כדי להתפלל בזמנה:

סעיף קטן יד
אימתי הוא עת רצון כו' עיין בריי"ף ור' יונה פ"ק דברכות דף ו' דמוכח משם דס"ל דעיקר דדרשה דהאי קרא אתיא לאין תפלתו של אדם נשמעת אלא בבהכ"נ וכתבו דמדקפיד קרא אהכי משום הכי מי שהוא אנוס יכוין השעה כו' ושם ביארתי ע"ש:

סעיף קטן טו
נקרא שכן רע בגמרא יליף לה מדכתיב כה אמר ה' על כל שכיני הרעים ופי' ר"י ואין יכול להיות לה' יתברך שכן רע אלא שאינו בא להשרות את שכינתו בב"ה עכ"ל ונלע"ד דר"ל שנעשה שכן רע לבריות הדרים עמו בעיר כיון שהוא גורם שאין השכינה שורה עליהן וע"ד שנאמר משנאיך ה' אשנא ובמתקוממיך אתקוטט שפי' רש"י בפרשת בהעלותך כו' וז"ש וינוסו משנאיך ע"ש. גם י"ל כפשוטו דכמו ששכן רע אינו נהנה בשכונת חבירו כן הוא מראה עצמו שאינו נהנה שיגור השכינה אתו:

סעיף קטן טז
וצריך לרוץ כשהולך לבהכ"נ כו' בפ"ק דברכות איתא כן ומצאתי כתוב בספר היראה לר' יונה ל"ט ע"ב וז"ל וילך לבהכ"נ ובבואו סמוך לבהכ"נ ימהר פעמיו כמ"ש בית אלהים נהלך ברגש עכ"ל משמע דוקא כשהוא סמוך לבית הכנסת מצוה עליו לרוץ והכי מסתבר דקודם לכן אינו נראה שמתכוין לשם מצות ב"ה ודו"ק:

סעיף קטן יז
ומותר לרוק בה כאן ובסי' קנ"א מיירי כשאין מתפלל ועיין לקמן סי' צ"ד:

סעיף קטן יח
פי' השכימו והעריבו ר"ל שבבוקר ישכימו ויבואו לב"ה בראשונה והעריבו שתצאו באחרונה וי"מ שהשכימו והעריבו ר"ל שיכנסו בבהכ"נ בוקר וערב וכן משמע מדקאמר לבי כנישתא ולא קאמר בבי כנישתא וכן נראה כוונת רבינו שכתב השכימו והעריבו לבי כנישתא וז"ל רש"י בגמרא ריש דף ג' מקדמי שחרית מחשכי ערבית כלומר מאריכין בב"ה עכ"ל משמע דלא כא' מהפירושים ונראה פי' לפי' בבוקר אין דרך בני אדם לקום בבוקר השכם לכן הזהירן על הקדימה לקום ומכ"ש שיאחרו לצאת ובערבית הוא בהיפך שדרך בני אדם למהר לצאת החוצה כיון שכבר חשך עליהם הלילה ובית הכנסת שלהם היה בשדה ולא היו מתפללין מיד אחר זמן מנחה לכן הזהירן על היציאה מכ"ש על הכניסה שיקדימו להיות הראשונים וק"ל:

סעיף קטן יט
שנים שנכנסו לבהכ"נ כתבו ר' יונה וה"ה אם נכנסו הרבה בני אדם לב"ה אע"פ שלא נכנסו יחד אותם שנשארים באחרונה יש לו לא' להמתין על חבירו מיהו אם נכנס יחידי בשעה שלא יוכל לסיים עמהם תפלתו אין חבירו חייב להמתין לו דכיון שרואה שלא יוכל לסיים עמהם ונכנס איגלאי דעתיה דאדעתא דהכי נכנס ואינו מפחד אם ישאר יחידי ודוקא כשאינו מאריך מחמת תחנונים רק מחמת תפלתו אבל בשביל שמאריך בתחנונים או בד"א א"צ להמתין עכ"ל:

סעיף קטן כ
אף בשלנו ביום אפילו בא בעת התפלה היה מעיין בספר עד שגמר זה תפילתו מורי ובתוס' ומרדכי כתבו דנהג כן לחומרא בעלמא אבל ר' יונה כתב דנ"ל דאפי' בב"ה שבעיר שייך זה הדין משום שדרך עולם כשאדם יחידי בתפלה תפלתו מתבלבלת עכ"ל:

סעיף קטן כא
שמפרשים בעניין נט"י לקמן סי' צ"ב ורל"ג:

סעיף קטן כב
וה"מ להמון העם אדלעיל קאי שכתב לא יתפלל אדם אלא בב"ה עם הציבור ועי"ז גלגל כמה דיני תפלת בהכ"נ והשתא קאמר דה"מ שצריך להתפלל עם הציבור להמון העם אבל מי שיש לו מדרש קבוע בתוך ביתו שלומד בו מצוה להתפלל בו א"נ אמאי דסמיך ליה קאי שכתב שצריך להשתדל בכל כחו להתפלל עם הציבור על זה אמר וה"מ להמון העם כו'. ב"י:

סעיף קטן כג
דהוו תליסר בי כנישתא שמעתי שכיוונו לגימ' של אחד ושיבוש הוא בעיני אלא סיפר שכך היה ולא כיון לטעם מספר כ"כ:

סעיף קטן כד
אלא ביני עמודי שעליית בית המדרש נבנה עליהן רש"י:

סעיף קטן כה
אוהב אני שערים המצויינים בהלכה ז"ל רבינו יונה פ"ק דברכות דף ו' ע"א דה"פ דפסוק זה לא הוצרך להשמיענו שאוהב ה' שערי בהמ"ק משערי בתים אחרים דזה פשוט אלא ודאי ר"ל שאוהב הוא ית' שערי ציון מכל שערי בתי כנסיות וב"מ וכמו שאוהב בה"מ יותר מבתי כנסיות ובתי מדרשים כך אוהב השערים המצויינים בהלכה כלומר ששם קביעות התורה וההוראה בכל יום יותר מבתי כנסיות וב"מ שלומדים בהם לפי שעה מפני שמקום הקבוע הוא במקום ב"ה כדאמרינן מיום שנחרב בית המקדש אין להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה עכ"ל. וביאור דבריו נ"ל דכיון שהפסוק ע"כ אינו כפשוטו וכמ"ש ע"כ בא ללמדך שה' ית' אוהב יותר מקום המיוחד תמיד לתורה דהיינו ד"א של הלכה מבתי כנסיות אפילו בזמן תפלה ולא תימא דכל א' נאהב להקב"ה בזמנו וזהו דכתיב אוהב ה' שערי ציון פירוש דהיינו שערי ב"ה שהיו מיוחדים ומצויינים בהלכה ששם בלישכת הגזית היו הסנהדרין יושבין ומשם יוצאה ההוראה לבית ישראל ע"י אורים ותומים מכל משכנות יעקב היינו מכל בתי כנסיות ומדרשות הנכללים במשכנות יעקב כי ודאי מסתמא לא היו ישראל הולכים תמיד לעזרה להתפלל שם אלא היו להם בתי כנסיות מיוחדים לתפלה ואפ"ה אהבת שערי בהמ"ק יותר מבית הכנסת וק"ל:

סעיף קטן כו
לא מצלינא אלא ביני עמודי היכא דגריסנא כתב הרמב"ם ודוקא בי' ואע"ג דברוב עם הדרת מלך מ"מ עדיף ליה להתפלל בבית מדרשות בי' לחוד אבל להתפלל יחידי בלא מנין ב"ה עדיף (וכתב עליו רבינו יונה ה"מ מי שאינו לומד בביתו דדרכו להתבטל כשילך מביתו ללמוד אבל מי שלומד בביתו כל היום ותורתו אומנתו מוטב להתפלל אפילו יחידי בביתו ודברי רבינו שסתם וכתב אפילו אין לו עשרה משמע דס"ל דבכל ענין א"צ עשרה ואע"ג דכתב מי שיש לו מדרש קבוע בביתו מ"מ הראיות שהביא וגם מדברי הרא"ש שמסיק בשמו שכתב סתם שבזמן הזה טוב להתפלל בעשרה משמע מן הדין ובימיהן היו נוהגין להתפלל ביחידי בבתי מדרשם ביחידות אפילו היכא דלא הוה בביתו ודו"ק:

סעיף קטן כז
ומיהו א"א כו'. וז"ל טוב להתפלל עם הציבור כו' אע"פ שהרא"ש תלה הטעם בתשובה זו בביטול תפלה כמ"ש ב"י זמן תורה לחוד וזמן תפלה לחוד. ורבינו עד הנה לא הזכיר טעם שיבטלו התפלה אלא רצה שהתפלה מרוצה יותר במקום בה"מ רבינו נקט לשון

הרא"ש כאשר כתב שם בתשובה דמ"מ משמע מיהת מדבריו שאין לו לפרוש מן הציבור וממילא בטל נמי טעמיה דלעיל. ולפי מ"ש בשם ר' יונה שמי שלומד בביתו יתפלל בביתו אפילו ביחידי כדי שלא לבטל מלימודו א"ש דע"ז כתב הרא"ש דאין לו לעולם להתפלל ביחידי משום ביטול תורה וק"ל:

סעיף קטן כח

אלהי אברהם בעזרו דכתיב ביה וילך למסעיו וגו' אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשונה ויקרא שם אברם בשם ה'. דמשום דלא רצה לשנות מקום תפלתו סיפר הקרא דהלך למקום שקרא בשם ה' בראשונה וכדפירש"י שם:

סעיף קטן כט

אלא ישתחוה פי' שהוא לשון הווה הנאמר על העבר ועל העתיד ועל הנמצא עתה. וכן פסק ב"י ודלא כר' יונה שאינו מצריך אלא קביעות ב"ה:

סעיף קטן ל

שיעור ב' פתחים דהיינו ח' טפחים דשיעור פתח ד' טפחים א"ח:

סעיף קטן לא

שנא' לשמור מזוזות פתחי. פירש"י לא ישב סמוך לפתח דנראה עליו כמשאוי עיכוב ב"ה ויהיה מזומן סמוך לפתח לצאת והרמ"מ דבסמוך ס"ל כרש"י ולא מטעמיה דטעמא דר"מ מפני שמביט לחוץ וכמ"ש רבינו ב"י:

סעיף קטן לב

וגם גירסת הירושלמי פי' מדלא נקט הירושלמי בלשונו פתחים כמו שאמר רב חסדא לעולם יכנס אדם שיעור ב' פתחים אלא נקט דלתות ודלת הוא הלוח הסוגר הפתח ש"מ לאו משום פתיחת הפתח קפדינן אלא שלא יהא נראה עליו כמשוי:

סעיף קטן לג

שיכנס לפנים מב' דלתות נראה דרבינו מדקדק לכתוב לשון פנים דאילו רב חסדא לא אמר אלא יכנוס שיעור ב' פתחים וע"ד הסוד נ"ל שרמזו שיכוון בכוונתו שתכנס תפלתו לפנים מהב' שמות הנקראים דלתות וזהו שישהא עצמו בהתבודדות ותכנס ותגיע התפלה שמה:

סעיף קטן לד

וצריך שלא יהא שום דבר חוצץ כתב ב"י איתא בגמרא דמטה חוצצת ונראה דהיינו דוקא מטה דידהו שהיא לישיבה אבל לא מטה דידן העשויה לשכיבה דהוה קבע וכתב אבודרהם דוקא מקום חשוב גבוה י' ורוחב ד' הוה הפסק אבל דבר מועט לא דא"כ היאך מתפללין בב"ה לפני הספסלים שיושבים בהם וכתב עוד אבודרהם שנשאל הרמב"ם כו'

עיין בב"י שהביאו. ונ"מ דין פריסת בגדים מצויירין וכתבו המחבר ורמ"א בש"ע סעיף פ"ד ע"ש:

סעיף קטן לה

או בעלי חיים חוצצין הטור לא ביאר דבריו אם אדם בכלל ב"ח ומפסיק אם לאו אבל במרדכי פ"ק דברכות כתב דאינן חוצצין כדאיתא בפ' אלו נאמרים גבי ברכת כהנים דאריך בפני גוץ אינו חוצץ והביא ראיה ע"ש ומהרר"י אבוהב הביא ראייה לדברי המרדכי מדאמרינן אל יתפלל אדם אחורי רבו משמע הא אחורי אדם אחר ש"ד אבל בס' הפליאה כתב שצריך ליזהר מלהתפלל אחר שום אדם וטוב לחוש לדבריו ב"י:

סעיף קטן לו

ולא יתפלל בצד רבו כו' בפ' תפלת השחר לא יתפלל אדם לא נגד רבו ולא אחורי רבו ופירש"י כנגד רבו אצל רבו דמראה כאילו הם שוים ואחוריו נמי יוהרא הוא והתוס' כתבו דאחורי רבו אסור מפני שנראה כמשתחוה לרבו ור' יונה כתב דטעמא מפני ההפסקה כי שמא יצטרך רבו לפסוע ג' פסיעות לאחוריו בעוד שהוא מתפלל ולא יוכל להפסיק ונ"מ בין הני תירוצים דלתוס' אינו אסור אלא ביחיד אבל בציבור אין כאן חששא שמקבלו לאלוה ולר' יונה אפי' בצבור אסור מפני הפסקה וכתב ב"י להלכה כר' יונה:

סעיף קטן לז

אם התפלל ומצא צואה במקומו פי' לאחר התפלה מצא צואה שם דמבואר הדין לעיל ס"ס ע"ו אם היה ראוי להסתפק ולחשוש שיהיה שם צואה צריך לחזור ולהתפלל. ומ"ש רבינו בסמוך או מפני שראה המקום מטונף כו' פי' בשעת התפלה ראה המקום מטונף והפסיק וק"ל.

סימן צא

סעיף קטן א

עד שיכסה את לבו דתניא בפ' מי שמתו ופירש"י היתה הטלית חגורה על מתניו לכסותו ממתניו ולמטה אע"פ שממתניו ולמעלה הוא ערום קורא ק"ש אבל לתפלה צריך הוא לראות את עצמו כאלו עומד לפני המלך ולעמוד ביראה ועיין בדרישה סי' ע"ד וה"ה שאר ברכות כק"ש דמי ומותר. ר"ן ורש"ל:

סעיף קטן ב

פי' לאחר שהתיר אזורו פי' כדי לאכול:

סעיף קטן ג

מכאן יש ללמוד שצריך אדם לאזור כו' כ' ב"י דלשאר ברכות די באבנט שאין לבו רואה את הערוה וא"צ אזור:

סעיף קטן ד
אפי' יש לו אבנט שאין לבו רואה את הערוה נראה דה"ט דמסתמא מיירי אפי' ביש לו אבנט דאל"כ היה לו לפרש בהדיא דביש לו אבנט אין צריך אזור ועוד נראה דע"כ מיירי בהכי דאל"כ היאך היה מברך ברכת המוציא הא לבו רואה את הערוה דס"ל כהנך בתראי דמייתי דאפי' ברכות בעינן שלא יהא לבו רואה את הערוה אלא ודאי ביש לו אבנט מיירי:

סעיף קטן ה
באפונדתו הוא חגור חלול ומשימין בו מעות והוא דרך ביזוי. רש"י ור"י ס"פ הרואה:

סימן צב

סעיף קטן א
שמור נקביך בשעה שאתה עומד פירש"י שמור נקביך שבין רגליך כמו להסך את רגליו שמור נקביך שלא יפיחו:

סעיף קטן ב
שיעור הילוך פרסה שהוא זמן תפלה כדאמרינן חסידים ראשונים היו מתפללין שעה אחת והוא שעה ממש כמ"ש בסי' צ"ג ואע"פ שצריך לילך לפרסה יותר משעה לפי חשבון דבי"ב שעות ביום מהלך אדם בינוני י' פרסאות מ"מ הא לאו כל היום הוא הולך ועוד דבעי' שהייה דקודם לכן ושאח"כ שוהא מעט וכמ"ש בריש סי' שאחר זה ועם הכל הוא שיעור הילוך פרסה:

סעיף קטן ג
וכן יסיר כיחו וניעו כיחו פירש"י פרק המוצא תפילין הוא ליחה הנתלשת מן הגוף ע"י חולי מצינה ובתוספ' דשם כיחו הוא היוצא מן הגרון בכח וניעו הוא היוצא מן הפה ע"י נענוע עכ"ל:

סעיף קטן ד
ירחוץ ידיו במים ל' הרמב"ם בד"א בשאר תפלות אבל בשחרית רוחץ פניו ידיו ורגליו ואח"כ יתפלל ואם היה רחוק מן המים מקנח ידיו בלבד ומתפלל עכ"ל מורי והרא"ף והראב"ד כתב עליו רגליו לא ידעתי למה ובמגדול עוז כתב שהוא מדתניא בס"פ במה טומנין רוחץ אדם ידיו פניו ורגליו בכל יום בשביל קונהו דכתיב כל פעל יי' למענהו ומה שלא נהגו כן העולם משום דההיא ברייתא איכא לפרושי דלאו לענין תפלה איתניא וכדפרש"י התם ונ"ל דה"ה לפניו ומש"ה לא נקטיה רבינו ג"כ:

סעיף קטן ה
ואם אין לו צריך לחזור אחריהם והיינו כשהוא בדרך ודוקא מלפניו אבל לאחריו אפי' אם יש שהות א"צ לחזור אחריהם וכ"כ רבינו בהדיא לקמן סי' רל"ג ועיין בדרישה:

סעיף קטן ו
אבל אם אין לו שהות כו' דרב חסדא לייט אמאן דמהדר אמיא בעידן צלותא וכו' עיין בדרישה:

סעיף קטן ז
דלא אסח דעתיה כתב רמב"ן בסי' קצ"ה בתשובות מסתברא דמקום טינופת שאמרו לאו מקום טינוף ממש. אלא אפילו שוק וירך ומקומות המכוסים באדם נקראים מקום טינופת לפי שיש מלמולי זיעה עכ"ל וזהו הטעם דהיסח הדעת פוסל בידים שמא נגע באחד ממקומות המטונפים:

סעיף קטן ח
והרוקק לא יתפלל עד שישהא כדי הילוך ד' אמות כצ"ל המתפלל לא ירוק כו' ודוקא לרצונו אבל אם נזדמן לו רוק מותר:

סימן צג

סעיף קטן א
היה שוהין שעה א' קודם תפלה כתב ר' יונה מוכיח דשעה זו דוקא קאמר מדקאמר בגמרא ע"ז מכדי ג' תפלות בכל יום הרי ט' שעות תורתן ומלאכתן אימת נעשית כו' ש"מ דדוקא שעה ממש קאמר ורבינו שכתב ישהא מעט כו' אפשר דה"ק לפחות כל אדם צריך לשהות מעט שהרי חסידים הראשונים היו שוהין אפילו שעה אחת ממש. ולעיל סי' צ' דאמר שי"א שישהא כדי הילוך שיעור ב' פתחים קודם שיתחיל להתפלל אפשר דהיינו שיעור מועט דאמר הכא דשיעור ב' פתחים הוא כדי הילוך ח' טפחים והא דהדר וכתבו כאן לפי שרש"י פי' שיכנס לפנים משיעור ב' פתחים ולפירושו הסכים רבינו ולא איירי לפי זה בשהייה לכך הוצרך לחזור ולכתבו:

סעיף קטן ב
שמטהר לצאת ממנה ושעה א' היו מתפללין כו' כצ"ל:

סעיף קטן ג
אלא מתוך כובד ראש ז"ל ר"י ל"ד כובד ראש אלא מפני שהראש הוא עיקר כל האברים וכשמכביד אותו עליו כל האברים נכנעים:

סעיף קטן ד
אלא מתוך שמחה פרק אין עומדין פירש"י כגון דברי תנחומין של תורה כגון בשחרית סמוך לגאולת מצרים [כדלקמן סי' קי"א] במנחה סמוך לתהלה לדוד שהוא של שבת ותנחומין כגון רצון יראיו יעשה שומר ה' את כל אוהביו וכגון מקראות הסדורות בתפלת ערבית כי לא יטוש ה' את עמו וכיוצא בהם:

סעיף קטן ה
ולכך נהגו כ"כ תוס' ורא"ש:

סעיף קטן ו
אלא מתוך הלכה פסוקה כו' פירש"י שאינה צריכה עיון שלא יהא מהרהר בה בתפלתה:

סעיף קטן ז
מתוך הלכה פסוקה כו' ר"ל דמלת הלכה ידובר על מילתא דפסיקא ולא על הדבר שצריך עיוני דההוא תלמוד מיקרי:

סעיף קטן ח
והיינו נמי כמו מתוך שמחה שהתורה משמחה והא דלעיל גבי אשרי ופסוקי דזמרה לא מסיים רבינו שהתורה משמחתו י"ל דלעיל לא בעי למימר אלא שיאמרו דברי תנחומין המשמחין את הלב כדי לעמוד בתפלה מתוך שמחה וכדי שלא תקשה עליו א"כ למה נדקדק לומר דוקא אשרי ופסוקי דומרה הלא נמצא כמה דברים המשמחין לכך מסיים של מצוה שעוסק בד"ת כלומר שיש בזה השמחה עוד מצוה של תלמוד תורה אבל לא קאמר שהתורה משמחת אותו אלא הענין דפסוקי הוא דבר שמשמח את לבו אבל הכא מיירי בעוסק בדבר הלכה שאין הענין בעצמו דבר המשמח את הלב לכך צריך ליתן הטעם משום שהתורה בעצמה משמחת הלב כשהוא עומד על אמתת ההלכה וק"ל:

סעיף קטן ט
העוסק בצרכי ציבור כו' כמו שא"צ לפסוק כו' כדלקמן בסי' ק"ו שהרי גם כאן א"א לדחותו לאחר זמן ודומה לזה לעיל ס"ס נ"ד. ונראה דאם ע"י עסק זה בצרכי ציבור עבר זמן התפלה דא"צ להשלים אותה בזמן תפלה שאחריה וע"ד שיתבאר לקמן בסימן ק"ח דשאני הכא דלא היה מוטל עליו להתפלל בזמן תפלה שעבר וכמ"ש רבינו בי"ד סי' שמ"א בשם הרא"ש ז"ל ראיתי לא"א שמת לו מת בשבת כו' עד ולאחר שנקבר המת התפלל תפלת שחרית שעדיין לא עבר זמנה אבל תפלת ערבית לא שכבר עבר זמנה ולא דמי לשכח ולא התפלל ערבית שמתפלל שחרית שתים דשאני דבלילה לא היה חייב להתפלל עכ"ל:

סימן צד

סעיף קטן א
היה עומד בחוץ לארץ פי' אדם שאינו סומא. יכוין פניו נגד א"י כתב ר' יונה ל"ת כנגד א"י בלבד אלא כנגד ירושלים וכנגד בהמ"ק וכנגד ק"ק וכן היה עומד בא"י צריך שיכוין לירושלים וב"ה כו' וכ"כ ב"י ופי' בש"ע שיחזור פניו נגד א"י ויכוין גם לירושלים כו' ור"ל יכוין בדעתו ואע"פ שא"א להחזיר פניו נגדו ע"ש ונ"ל דיחזור נגד א"י דוקא. דודאי

המחשבה והכיון ראוי שתהיה נגד אבינו שבשמים לבדו ב"ה לא לזולתו בשיתוף אך שאנו צריכין להתפלל דרך ארצנו לכן נחזיר פנינו לא"י אף שאין פניו מכוון לירושלים וכ"ש לב"ה או לק"ק. מלה"ד למי שעושין לו מטרא לחץ אם הוא קרוב למטרא מציירין לו נקודה קטנה ובאותה נקודה צריך לירות בחיצו כיון שהוא סמוך למטרא אבל הרחוק ממטרא עושין לו עגול גדול ובתוכה יורה כך הקרוב לירושלים צריך לכווין לחזור פניו נגד ירושלים ממש אבל אנו שמרוחקין ממנה מחזירין פנינו לא"י וק"ל:

סעיף קטן ב
והתפללו אליך דרך ארצם כצ"ל:

סעיף קטן ג
מחזיר פניו נגד הכפורת בפרק תפלת השחר פי' רש"י במערב העזרה היו י"א אמות חצר מכותל בית קדשי קדשים לכותל מערבי של העזרה והעומד שם מחזיר פניו לבית הכפורת למזרח:

סעיף קטן ד
נמצינו מתפללין כנגד ירושלים וכ"כ הסמ"ג ומסיק אע"פ דאמר מר הרוצה להחכים ידרים להעשיר יצפין מ"מ צריך לצדד פניו למזרח עכ"ל וכ"כ מהרא"י ז"ל המנהג שעיקר עמידתו לצפון או לדרום ויצדד למזרח. (ובזה יקיים נמי מ"ש והיה עיני ולבי שם דתלוי בעיניו ולבו שיהיה שם ולא בהעמדת רגליו) ולא כרש"י דמשמע איפכא עיין בב"י. וכ"כ רמ"א בש"ע וכתב עוד ואין אנו עושים מקום הארון וצד התפלה נגד זריחת השמש ממש כי זהו דרך האפיקורסים רק מכווינין נגד אמצע היום ע"כ. ובד"מ ביאר דבריו ז"ל כתב בהגהות אלפסי החדשות יש מגדולי החכמים שהיו מתפללין לכל רוח כשלא היו יודעין לכוין נגד א"י חוץ מרוח מזרחית שהיו נזהרים מלהתפלל נגדו לפי שהאפיקורסים עובדים ומתפללין לאותו רוח כמבואר בפרק לא יחפור ונראה בעיני שלזה נתכוונו קדמונינו ז"ל שלא היו מתפללין בכנסיות נגד הזריחת השמש ממש ובכנסת שלנו מקום תפלה מכוין נגד אמצע היום ואף כנגד א"י עכ"ל. וברמ"י מבואר קצת יותר:

סעיף קטן ה
היה רוכב כו' אלא מתפלל דרך הלוכו וכתב רמ"א בש"ע לאחר שסיים י"ח יחזיר הבהמה לאחוריה ג' פסיעות ועולה לו כאילו פסע הוא עצמו. וכ"כ בש"ג ס"פ תפלת השחר דף כ"ג ע"ב בשם ר"י א"ז ונ"ל הטעם כיון דקי"ל רכוב כמהלך דמי וכדמייתי בי"ד סי' רמ"ב ה"ל כאילו הלך לאחוריו וכתב עוד או מחזיר עצמו ע"ג בהמתו לאחוריו:

סעיף קטן ו

או ע"ג קרון יושב ומתפלל ופירש"י בספינה איכא ביעתותא דמיא ובקרון מתנענע לכאן ולכאן מש"ה א"א לעמוד ועיין בב"י שמסיק שצריך לחזור ולהתפלל מעומד בביתו או כשיגיע למלון והכריח כן מסוגיית הגמרא וכתב בש"ע ונראה דהיינו כשיבא לביתו או לבית ישראל דוקא דאי בבית עכו"ם מוטב יותר להתפלל בדרך מלהתפלל בביתו וכמ"ש רמ"א בס"ס זה בש"ע והוא מת"ה סי' ו' הביאו ב"י ומיהו משמע שם בתשובת מהרא"י סימן ו' דהיינו דוקא כשיוכל להתפלל בכוונה:

סימן צה

סעיף קטן א

ויכוין רגליו כו' זהו מתלמודא דידן פ"ק דברכות והל' קצת מגומגם במאי דכתב ויכוין רגליו דכתיב כו' וכי משום דכתיב גבי מלאכים כן צריך גם בני אדם לעשות כן וכאילו אמר ויכוין רגליו להסיר ממנו התנועה לדמות למלאכים כדכתיב גבי מלאכים ורגליהם כו':

סעיף קטן ב

ירושלמי זה שעומד כו' מדהביא הירושלמי נראה שס"ל לרבינו שאין הכרע מתלמודא דידן דאפשר דעקב בצד גודל נמי ס"ל שמיקרי כיוון רגליו ומ"מ מאחר שנהגו העולם לכוין רגליהם כמלאכים ה"ל לרבינו לפרש מדכתב סתם בסימן צ"א והשואות רגליו ככהנים נראה שהוא סובר כמ"ד ככהנים ומיהו יש לדחוק ולומר דלא נחית שם לגוונא דכיוון הרגלים אלא לומר מה שצריך לכוין רגליו הוא כדי לדמות לכהנים ומיהו האי כיוון כדאיתא והאי כדאיתא. ב"י. ולעד"נ דמש"ה אמר כאילו רגליהם שוים אע"פ שאין כאן שיווי כמ"ש מהרי"א ז"ל בסמוך משום דהכל מודים שעיקר הטעם דכיוון הרגלים הוא כדי להסיר התנועה לדמות למלאכים אלא שמ"ד ככהנים ס"ל הואיל והתפלה הוא במקום קרבן בכמה דברים כמ"ש בסי' כ"ח והכהנים בעצמן שהיו הולכין עקב בצד אגודל נראה דהוה כדי להשוות קצת למלאכים להסיר התנועה מהן במאי דאפשר דיכוין דעכ"פ היו צריכין להתנועע ולעלות לפחות צוה הכתוב למעט התנועה עד שכמעט לא היתה נראית ז"ש לא תעלה במעלות אשר לא תגלה ערותך עליו שק' הלא מכנסי בד היה חגור כל כהן ורש"י בפי' החומש ע"פ הגמרא כתב שמא היה דומה קצת לגלוי ערוה ולע"ד יכול להיות שחוש המישוש ותנועה שאין אנו יכולין לעמוד תמיד בשלימות העבודה כמלאכים זהו החרפה והגילוי ערוה ואיך שיהיה כוונו למעט התנועה דומה למלאכים במאי דאפשר ופליגי אמוראי חד אמר שישוה בתפלה כמלאכים הואיל והכהנים עצמן לשיווי המלאכים נתכוונו וחד אמר ככהנים כיון דבשאר כל דבר מכוונין

בתפלתינו כעבודת הכהנים וא"כ בזה מיושב הכל למה הביא רבינו בתחלה ל' גמרא דידן ואח"כ הביא הירושלמי ומהו השיווי שכתב בכהנים כאילו רגליהן שוין ומיושב נמי מ"ש בסי' צ"ח והשואות רגלים ככהנים דאע"ג דגם רבינו בודאי היה נוהג כמו תלמוד דידן בשיווי רגלים מ"מ הואיל דהכל עולה בקנה א' כ"כ וק"ל:

סעיף קטן ג

חד אמר כמלאכי השרת ומה"ט צריך לכוון ג"כ בקדושה ת"ה:

סעיף קטן ד

כאילו רגליהם שוים זא"ז כתב מהרי"א פי' שהרי בכאן לא היו שוין אלא נראין כאילו הן שווין מ"מ הל' מגומגם שאין כאן שיווי והטעם שצריך להשוות רגליו כתב לרמז שנסתלק ממנו התנועה לברוח ולא להשיג שום חפץ מבלעדי ה' ע"כ וב"י כתב טעם שכיון שמדבר עם השכינה צריך לסלק כל מחשבות הגוף מלבו ולדמות כאילו הוא מלאך:

סעיף קטן ה

שיהיו עיניו למטה לארץ כו' בפרק מצות חליצה (יבמות דף ק"ה ע"ב) כתוב אחד אומר והיו עיני ולבי שם וכתוב אחד אומר נשא לבבינו אל כפים והעלו בגמרא כדי שיתקיימו שני המקראות הללו צריך ליתן עיניו למטה ולבו למעלה. וא"ת הא אמרינן בפרק אין עומדין אסור להתפלל אלא בבית שיש בו חלונות וכתבוהו רבינו לעיל בסי' צ' ופירש"י הטעם משום שהחלונות גורמים הכוונה שהוא מסתכל כלפי שמים ויכנע לבו כבר כתב מהרי"א שאינו ר"ל שיהיו עיניו תלויות למעלה כל זמן התפלה אלא ר"ל שעל דרך עברה אם יסתכל כלפי שמים יכנע לבבו ע"כ:

סעיף קטן ו

נשא לבבינו אל כפים כתב הר"ר יונה דעיקר הפירוש הוא שמפני שמדרך המתפללים לשטוח כפות ידם לבקש מהש"י לכך אמר שלא בידים לבד יבקש אלא שישא לבבו אל ידיו לכוין ולבקש בכל לבבו אל אל שבשמים:

סעיף קטן ז

והיו עיני ולבי שם וגו' פי' בבית המקדש:

סעיף קטן ח

הימנית על השמאלית ז"ל ב"י מסברת דנפשיה כתב כן ואפשר שהוא רמז להכניע יצר הרע שהוא נרמז בצד שמאל וע"ד האמת כדי להגביר מדת הרחמים על מדת הדין. ד"מ. וכתב מהרי"א שהכל כמנהג המקום לדבר לפני המלך עיין בב"י שכתב כמה מנהגים בסמוך:

סעיף קטן ט
ולא יניח ידיו על חלציו. ובסי' צ"ז כתב שלא יניחן על סנטרו ועיין בב"י שכתב גירסאות ופירושים ונראה שרבינו תופס חומרות כל הגירסות ופירושם ומש"ה כתב תרווייהו:

סימן צו

סעיף קטן א
ולא ס"ת בזרועו כתב ת"ה ה"ה כל כתבי הקודש וס"ת נקט משום דבזמן התנאים לא היה להן בכתב כי אם ס"ת:

סעיף קטן ב
מפני שלבו עליהן פירש"י תפילין ס"ת מפני שטרוד במחשבתו שלא יפלו מידו ויתבזו וסכין שמא יתקע ברגליו וקערה מלאה ומעות שלא יתפזרו וככר שאם יפול ימאס ור"י פי' דכל הני לאו דוקא דה"ה שאר דבר ג"כ אסור ליטול בשעת התפלה אלא לולב בלבד התירו משום חבובי מצוה לא ימעט עבור זה כוונתו בתפלה:

סעיף קטן ג
מותר לאחזו בידו כו' כתב בת"ה דה"ה כו' מותר לאחוז מחזור או התפלה בידו כדי להתפלל כיון דאינו אוחזם אלא כדי להתפלל בדיוק ולא אסרו אלא כשאוחז ס"ת בזרועו או תפילין בידו שאין עושה מצוה בהן ותופסן לשמירה בעלמא:

סימן צז

סעיף קטן א
ולא יגהק ולא יפהק כו' גיהוק פעמים שאדם מוצא מגופו לפיו נפיחה וריח כריח המאכל שאכל פיהק חיך מלקוחיו פותח פיו להוציא רוח כאדם שרוצה לישן או שעומד משינה. רש"י ברכות דף כ"ד ע"א:

סעיף קטן ב
או לשמאלו כתב ב"י דשמאל ר"ל לשמאל השכינה שהוא ימינו אבל מדברי רבינו לא משמע הכי אלא שמאלו דוקא ואע"ג שהוא ימין השכינה מ"מ הא קי"ל לעולם לא ירדה שכינה למטה מיו"ד לפיכך חלקו כבוד לימין דידיה משא"כ גבי פסיעות לאחוריו. ב"י בשם אביו ע"ש וז"ל ד"מ ולי נראה מאחר שאסור לרוק בתפלתו אם לא לאיסטניס לא רצו להורות ברקיקה שהשכינה נגדו כי אדרבה ע"י רקיקתו שכינה מסתלקת ממנו ולכך ירוק לשמאלו כי אין השם לנגד עיניו אבל כשפוסע לאחוריו ג"פ כתלמיד הנפטר מרבו ונוטל רשות ממנו א"כ משים השכינה נגד עיניו לכן חולק כבוד לימין השכינה שהוא לנגדו עכ"ל והיותר נראה משום דבשעת רקיקה פונה עצמו מהשכינה כאדם המדבר עם חבירו ובשעה שרוצה לרוק פונה ממנו לכך יותר טוב לרוק לצד שמאל שהיא יד כהה

משא"כ גבי ג' פסיעותיו שהולך לאחוריו בכריעה ונפטר מלפני רבו ואומר שלום כמ"ש לקמן סימן קכ"ג ומדבר עם השכינה בשעה שכורע לשמאל ולימין ואומר עושה שלום במרומיו כו' לכך עדיף טפי להשתחוות לימין השכינה שהוא שמאל המתפלל ולפ"ז א"צ לטעם מעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה דאף אם ירדה כיון דא"א לעמוד בלא רקיקה עדיף טפי לרקוק לשמאל וק"ל:

סעיף קטן ג
של ד' קבין על ראשו כו' כן ג' הרמב"ם והרא"ש גורס על כתיפו:

סעיף קטן ד
מתפלל ועודנו עליו שאין כובדו מונעו מלהתכוין ובגמרא צריך להפשיל לאחוריו שאז אין כובדו מונעו ועיין בב"י:

סימן צח

סעיף קטן א
דאית ביה הרסנא פי' דגים מטוגנין בקמח וציר ושומן שלהם עיין בי"ד סי' קי"ג:

סעיף קטן ב
ובינו לקרקע דוגמת כו' לאו דוקא אלא ר"ל הואיל ואסור לעמוד על מקום גבוה ג"ט אע"ג דהתם מטעם גובהן הוא מ"מ הואיל ובפחות מג"ט מותר מטעם דארעא סמיכתא אומר רבינו דאפשר לדמות ולומר דבגבוה ג' אסור הוה טעמא משום דדמי לחציצה. ב"י ע"ש ועיין מ"ש לעיל סי' צ' טעם יותר נכון:

סימן צט

סעיף קטן א
דחשיב כשוגג עיין בב"י דהקשה מבניו של ר"ג דלא מיחשבי כשוגגים והיה לו לרבינו לחלק בין התחיל קודם זמן תפלה כו' ז"ל ד"מ דבניו של ר"ג לא היו שכורים ושתוים כלל ולכן היו כמזידין וזהו שפי' הרא"ש שכתב שלא היו אנוסים רק נמשך לבם אחר המשתה ר"ל שע"י תאות לבם למשתה ושמחה בטלו אבל לא שתו תמיד והיו להם פנאי לקרות ולכן היו מזידין ובזה נסתלק קושיית ב"י מעיקרא:

סעיף קטן ב
ומ"מ לכתחלה לא יתפלל עיין בב"י מ"ש על זה:

סעיף קטן ג
אבל שתה יותר כו' בת"ה סי' מ"ב כתב לעניין הוראה ביינות שלנו שאינן חזקים אין לחשוש ברביעית ויותר וכתב ב"י שיש ללמוד ממנו לענין תפלה וכ"פ רמ"א וכתב וכ"ש אם מתפללין מתוך סידור שבידו שאין לחוש לשכרות מעט:

סעיף קטן ד
תפלת שכור תועבה וגם תש"ת ר"ת תפלת שתוי תפלה:

סימן ק

סעיף קטן א
ודוקא תפלה של פרקים כו' וכתב הר"ר מנוח דוקא כשהוא מתפלל ע"פ אבל כשכתובה לפניו לא וכ"פ רמ"א ודלא כב"י ע"ש שכתב שעכ"פ צריך להסדיר כדי שתהא שגורה בפיו בזריזות:

סימן קא

סעיף קטן א
דאמר ר' אלעזר לעולם ימוד אדם עצמו אם יכול לכוין באבות כו' אין תיבת באבות מדברי ר"א אלא ר"א סתמא קאמר לעולם ימוד אדם את עצמו אם יכול לכוין את לבו יתפלל ואם לאו אל יתפלל אלא שהתוס' והרא"ש כתבו בס"פ אין עומדין אהא דת"ר דהביא רבינו בריש סי' זה ואם אינו יכול לכוין בכולן יכוין באבות והא דאמר ר' אלעזר ואם לאו אל יתפלל יש לפרש דבריו נמי דמיירי בא' מהן ובאבות ורבינו מאחר שמוכרחין לפרש דברי ר"א דמיירי באבות כתב כן בדבריו כאילו אמר כן בהדיא ב"י וכתב ב"י עוד ז"ל ומ"מ לשון רבינו אינו מכוון שכתב דאמר ר' אלעזר דנראה דמדברי ר' אלעזר אנו לומדים לברייתא וז"ל דאדרבה מהברייתא אנו לומדים לדברי ר' אלעזר לכך נראה שצריך למחוק הד' ולגרוס אר"א דמימרא באפי נפשיה היא עכ"ל. ובלאו קושייתו שהקשה הב"י ק' לי עוד למה לי ראייתו ועוד מה שייך להביא ראייה מר"א להברייתא דהוה יהודה ועוד לקרא לנלע"ד לקיים גירסת הספרים דה"פ משום דרבינו הוסיף בדברי הברייתא לכתוב לפחות יכוין באבות והאי תיבת לפחות אינו בברייתא והיינו יכולין לפרש הברייתא דלכתחלה טוב שיכוין בכולן ואם לאו יזהר לכוין באבות אבל אם גם זאת אינו יכול לכוין לא היינו אומרים דמש"ה אל יתפלל אלא דמדברי ר"א שאמר ואם לאו אל יתפלל אנו לומדין פי' הברייתא דקתני ואם לאו יכוין באבות ר"ל דלכל הפחות יצטרך לכוין באבות ואם אינו יכול לא יתפלל כלל:

סעיף קטן ב
ואם אינו יכול לכוין אל יתפלל. נראה דמשלים בתפלה שאחריה דלא גרע משכור וכמ"ש בסי' צ"ט:

סעיף קטן ג
ואם כיון באבות א"צ לחזור ולהתפלל כו' ק"ק פשיטא הא לכתחלה סגי בהכי כמ"ש לפני זה ונראה דה"ק אם התפלל ולא כיון באבות אע"ג דכיון בכל הברכות האחרות

אפ"ה יחזור ויתפלל כמ"ש אחר כך ויראה כו' ומש"ה מסיים ואמר ג"כ אם כיון באבות אע"פ דלא כיון בשאר הברכות א"צ לחזור והיותר נראה דה"ק אף אם היה יכול לכוין בכולן ובמזיד לא שם לבו לכוין כי אם באבות יצא. ב"י כתב לשון סמ"ק דלכתחלה יכוין באבות ומודים כו' וכתב עליו ב"י וצריך תלמוד מניין לו דעדיף מודים טפי משאר ברכות ולענ"ד דסברא הוא דצריך כיון יותר שהרי לא תקנו כריעה כי אם באבות ובהודאה וק"ל:

סעיף קטן ד

ומיהו בגמרא דידן אינו ממעט אלא השמעת קולו כו' נלע"ד דבזה ל"פ דבודאי חנה לא השמיעה אפי' לאזנה כמשמעות לשון הקרא מדברת על לבה רק שפתיה נעות. ומיהו מדסיים הקרא וקולה לא ישמע דקרא יתירא הוא דבודאי כיון שמדברת על לבה קולה לא ישמע ודאי לא נכתב אלא ללמד ממנו כמו שהיא לא השמיעה קולה כך אחרים לא ישמיעו קולם בתפלתם והנה י"א הראשון דלעיל דמלמדינו הקרא דומיא דחנה דשם ודאי אפי' השמעת אזן לא היה והא דמביא התוספתא הקרא דקולה לא ישמע ולא מייתי קרא דמדברת על לבה משום דמקרא זה נכתב ללמד ממנה וכמ"ש וגמרא דידן ס"ל דיתורא דקרא נכתב שלא נלמד ממנו אלא שלא ישמיע את קולו לאחרים דאל"כ לא יכתוב וקולה לא ישמע ובודאי נלמד ממנו לגמרי ושאני חנה שהיתה אשה קשת רוח ויכולה לכוין בלא השמעת אוזן משא"כ באינך מתפללים דצריכין להשמיע לאזנם כדי לכוין וכדמסיק רבינו וק"ל:

סעיף קטן ה

והכי איתא בהדיא בירושלמי כו' כלומר כמו שבגמרא דידן אינו ממעט אלא השמעת קול כך בירושלמי ממעט שלא יהא מגביה קולו ולאפוקי מהתוספתא שממעט אפילו להשמיע לאזניו והשתא א"ש דמייתי ראייה מהירושלמי זה ולא מביא מירושלמי שהביא ב"י דמשמע מיניה בהדיא דלכתחלה צריך להשמיע לאזניו משום דאין כוונת רבינו אלא לאשמועינן היתר להשמיע לאזניו ולהביא ראיה לתלמוד דידן דהא דילפינן מחנה איסור השמעת קול לאחרים דוקא ולא השמעת אזניו כדאיתא בתוספתא:

סעיף קטן ו

בירושלמי יכול יהא מגביה קולו בתפלתו כו' אע"ג דכתב רבינו לעיל דמשמיע קולו לאזנו אסור מחנה והגבהת קולו נאסר מנביאי שקר י"ל כשכתב מגביה ומשמיע תרתי בהדדי בל' הברייתא הנ"ל סתם מגביה קולו ר"ל מגביה קול גדול אבל כאן שלא כתב משמיע קולו ר"ל במגביה קולו שמשמיע קולו לאחרים לא הגבהת קול גדול וק"ל:

סעיף קטן ז
וכד הוה מצלי כו' פי' הב"י שלכך הגביה כדי לעורר הכוונה ובני ביתו ממילא היו שומעין ולא שלכך כיון ומלשון רבינו משמע שהוא לכך כיון שהרי הביאו לראייה למ"ש וכ"כ מהרי"א שודאי ר' יונה הנזכר בירושלמי לכך נתכוין וכן נלענ"ד מוכח דאל"כ למה נותן גבול להגבהת קול עד דילפין מיניה בני ביתו דודאי פעמים היה מגביה יותר או נמוך מזה לפי צורך התעוררת הכוונה וגם העיקר חסר מן הספר דהל"ל משום התעוררת הכוונה היה עושה כן כדי שלא נטעה ללמד ממנו לכל אדם ועוד מאי חידש לנו בירושלמי במעשה דר' יונה כיון דכבר קדמו רב הונא וכתב דמותר להגביה קולו בשביל עוררת הכוונה אבל אין להוכיח א"כ בב"ה דהוה מתפלל בלחש איך היה מכוין די"ל דר' יונה כד הוי צליל דעתיה היה מתפלל בב"ה וכד לא הוה צליל דעתיה הוי מתפלל בביתו בקול לעורר הכוונה וק"ל:

סעיף קטן ח
דוקא כששואל צרכיו כגון המתפלל על חולי או משום צער שיש לו לפיכך אינם נזקקין לו:

סעיף קטן ט
וא"א כ' דאף יחיד כששואל צרכיו יכול לשאול בכל לשון שירצה חוץ מלשון ארמי הרא"ש כתב הא דהקשו התוס' אהא דאמרו דאין מלאכי השרת מכירין אותו והלא אפילו מחשבות האדם הם מכירין אלא לשון זה מגונה בעיניהן להזקק להם עכ"ל ויש להקשות דהא בטור י"ד סימן של"ה כתב רבינו גבי ביקור חולים וכשמבקש עליו רחמים אם מבקש לפניו יכול לבקש כו' ושלא לפניו לא יבקש אלא בלשון הקודש כשאר תפלות יחיד דמשמע דתפלות הוה דוקא בלשון קודש ושם פירשתי:

סימן קב

סעיף קטן א
הנצבת עמכה בזה בס"א גרסינן שנאמר הנצבת כו' ואמ"ש רבינו שהיה עומד כמותה כתב ב"י וז"ל כך פירש"י כלומר לפי שהיה בתוך ד' אמותיה היה אסור לישב ולפיכך היה נצב על עמדו כמותה. אבל התוס' כתבו עמך משמע בתוך ד"א ומשום דכתיב עמכה מלא בה"א דייק כלומר שלא היה יושב בתוך ד"א כ"א בחמישית ע"כ ולפי זה הנצבת לאו ללמד על עלי קאתי שהרי עלי יושב היה שמפני כך הוצרך להרחיק ד"א שאם היה עומד לא היה צריך שלא אסרו אלא לישב אבל לעמוד ודאי שרי. ומ"ש ובין מלפניו בין מן הצדדים צריך להרחיק ד"א כו' בזה גימטריא תריסר כו' כ"כ האשר"י אבל בלאחריו לא כתב רבינו דאסור אבל בתוס' ובאשר"י ובמרדכי כתוב ג"כ לאחריו אסור ותירץ רמ"א

בד"מ דנ"ל דב' צדדין חשוב כאחת ומש"ה ברמז בז"ה בגימט' תריסר סגי ולכן הרא"ש אע"פ שכתב בין מלפניו בין מלאחריו בין מצדדין דורש ג"כ בזה גימטריא י"ב ועוד כתב שלפניו כתוב באוהל מועד דאפי' כמלא עיניו אסור ואפי' עוסק בק"ש וב"י הביאו וגם בש"ע לכן לפניו אינו בכלל עיין בד"מ שתירץ כן בשם ר' שכנא ז"ל ע"ש. ונראה לי דמוכרח הוא ג"כ מדברי רבינו לומר כן שהרי כתב בסוף זה הסי' אסור לעבור כנגד המתפללים בתוך ארבע אמות ואם נאמר דהא דכתב כאן שאסור לישב מלפניו בתוך ארבע אמות דוקא אבל לעמוד מותר אם כן אמאי אסור לעבור לפניו ואין סברא לומר דלעבור יגרע מלעמוד. ועוד דהיתר של העברה דצדדין אתי מכ"ש דעמידה כמ"ש הב"י לקמן אלא ע"כ דאיסור ישיבה לפניו הוא כמלא עיניו כמ"ש אבל בתוך ד"א אפי' עמידה והעברה אסור אבל ק' לפ"ז לא היה לרבינו להזכיר כלל כאן מלפניו כיון דאינו שוה לשאר צדדין דהן בד"א ומלפניו הוה כמלא עיניו וי"ל דודאי לא הזכיר רבינו מלפניו ללמדינו איסור שלו אלא ללמדינו איסור מן הצדדין וכדי שלא תקשה מנ"ל דקרא אתא לאסור מן הצדדין דלמא לא אתי אלא דוקא לאסור מלפניו לכך כתב לפניו כלומר שיש לי לימוד לאיסור בין מלפניו ובין מן הצדדין והשתא דאתיא ליה דמן הצדדין אסור בד"א לאחריו ג"כ אסור בד"א ולפניו אסור אפי' כמלא עיניו וזה דגימטריא תריסר אתי על מלאחריו ומן הצדדין ודו"ק:

סעיף קטן ב

בק"ש וברכותיה וכיוצא בו ב"י דייק מלשון כיוצא בו דה"ה שאר דברים כגון פרשת התמיד ואיזהו מקומן ולי נראה לדקדק מדסיים רבינו וכתב דעוסק בתורה אסור משמע דוקא בעוסק בתורה דליכא צד תפלה וגדולה מזו כתב אוהל מועד דלפניו אפילו עוסק בק"ש אסור ומה שדחה ב"י ראיית רבינו משום דלא אמרו דת"ח אסור לעמוד בלא תורה כו' דברי ב"י תמוהין מאוד דאם העוסק בתורה א"צ לעמוד למה ליה לעלי לעמוד היה לו לעסוק בד"ת ולישב ומ"ש חזקה דת"ח היינו הרהור בד"ת והמהרהר חייב לעמוד גם זה אינו דהא זיל בתר טעמא דב"י דאמר דהעוסק בד"ת לא מחשב ככופר כיון דמתעסק במלאכת שמים. וא"כ כיון שידוע שת"ח אינו עומד בלא הרהור תורה וזהו ג"כ מלאכת שמים אע"פ שאינו נראה על פיו עסיקת התורה מכל מקום החזקה דת"ח גורם לו שלא להחשיבו ככופר זהו סברת רבינו ונכון הוא ומה שהביא הב"י ראייה מדברי הסמ"ג אפשר לדחוק ולפרש מ"ש עוסק בתורה ר"ל ק"ש או פרשת התמיד ומשנה דאיזהו מקומן ואף שדחוק הוא כדי לקיים דברי רבינו אליבא דכ"ע. ומ"ש בשם מהרי"א שמ"ש רבינו שיש להשיב מעלי כו' שלפי' התוס' שעלי היה יושב באמה חמישית אין ראייה כו' אין

להקשות הא אכתי יש ראייה מדהוצרכה חנה להרחיקה נפשה מעלי לאמה החמישית די"ל דחנה צנועה היתה ומילתא יתירתא עבדא כיון דקרבה נפשה ובאה בגבולו:

סעיף קטן ג

אע"פ שיש להשיב דהא ילפינן כו' ז"ל מהרש"ל נ"ל דהוא מיישב שגם עלי לא היה מחוייב לעמוד אלא עמד כדי לשמוע דיבורה ומה שהיתה מבקשת דהא עלי חשבה לשכורה ומ"מ שמעינן ממ"ש אני האשה וגו' דכך אמרה ליה דראוי היה לך לעמוד מאחר שאני הייתי מתפללת אף שאינך מחוייב כיון שבאתי בגבולך מ"מ יפה עשיתי ולא בחנם ודו"ק עכ"ל ול"נ דיש לומר דלאחר שעמד עלי לשמוע דיבורה אם שיכורה היא או לא והיא השיבה אשה קשת רוח אנכי וגו' והודיעתו לו שהתפללה ודאי לא פסקה מיד אלא התפללה עוד מה ואף כיון שעמד תחלה הוצרך לעמוד מכח תפילתה גם יש ראייה לזה להרא"ש ז"ל מדכתיב וישב קרינן דמשמע מתחלה יושב ואח"כ עמד אע"ג דמן הדין היה לו להיות יושב מתחלה ועד סוף והיינו כשלא היה עומד שלא הוצרך לעמוד ויהיה זה דומה קצת לדרשה שדרשו גבי אברהם והוא יושב פתח האהל כחום היום כפי מה שפירשו מ"ו ז"ל ודו"ק וב"י תירץ על מה דכתיב ועלי היה יושב דר"ל היה יושב לשון עיכוב כמו ותשבו בקדש (ועיין מ"ש רמ"א בש"ע סעיף ג' ומ"מ מדת חסידות הוא לקום אפי' בכה"ג עכ"ל נראה שהוא בא לתרץ האי קושיא דעלי ותירץ דעלי משום מדת חסידות היה עומד ולא משום צד חיוב וכן תירץ מהרי"א ז"ל הביאו הב"י ע"ש) ואפשר דנקט ישיבה כדי לדרוש מה שדרשו רז"ל יושב ישב כתיב מלמד שבאותו יום מינוהו כהן גדול עכ"ל:

סימן קג

סעיף קטן א

היה כו' וחוזר ומתפלל נראה שבא להשמיענו דחוזר למקום שפסק ב"י:

סעיף קטן ב

הולך אחריו ארבע אמות שצריך שירחיק עצמו ממקום השכינה וזה לא יהיה בהרחקה אמיתית אלא לאחוריו והטעם שצריך לחזור אח"כ למקומו הוא מפני שצריך שיהיה לו מקום לתפלה והוא מקום שהתחיל להתפלל ועיין בב"י יותר:

סעיף קטן ג

ואומר רבון העולמים כו' ואם מים שותתין על ברכיו נתבאר לעיל בסי' ע"ח שימתין עד שיכלו המים וחוזר ולא הצריכו שיאמר רבון העולמים כו' וכתב ה"ר יונה הטעם מפני שגבי מים ששותתין על ברכיו איגלאי מילתא דפושע הוא מעיקרא דנצרך לנקביו היה מתחלה ולא נבדק והאי רבון העולמים לא נתקן אלא במבקש להתעטש שהוא

אנוס בו והיינו דאמרינן גלוי וידוע לפניך חרפתינו וכלימתינו להודיע שאנוס היה ואינו יכול ליזהר ממנו ועיין בת"ה והביאו ב"י שכתב שכל זה מיירי כשמתפלל בביתו אבל כשמתפלל בצבור דה"ל ביוש גדול אין צריך להרחיק כלל לאחריו וגם לא יאמר הרבון רק ממתין עד שיכלה הריח דלא נתקן האי רבון העולמים כו' אלא כשחוזר לאחוריו כו' ע"ש. ונ"ל דמוכרח לומר שגם רבינו אית ליה האי סברא דתרומת הדשן שהרי בסיפא גבי ביקש להתעטש כתב רבינו הולך אחריו ד"א כו' ואומר רבון העולמים כו' ואילו ברישא גבי היה עומד בתפלה ונתעטש כו' דאיירי כשנאנס ונתעטש כבר לא אשמועינן שיאמר רבון העולמים כו' אלא ודאי דאית ליה דוקא כשהולך לאחוריו שאז נראה וידוע לכל אז צריך לומר רבון העולמים אבל כשנאנס ונתעטש דאז לא הלך לאחוריו ואינו נראה וידוע לאחרים העומדים בב"ה אינו צריך לומר רבון העולמים והטעם דהאי רבון לא נתקן להתנצל כנגד הש"י כי הכל גלוי וידוע לפניו לכך כשאינו ידוע לבני האדם א"צ לאומרו אבל כשידוע לרבים דהיינו כשהולך לאחוריו אז צריך להתנצל עצמו בפני אדם העומדים שם וק"ל:

סעיף קטן ד
ועושין לו נחת רוח למעלה פירש"י מן השמים למלאות שאלתו:

סימן קד

סעיף קטן א
ולא יפסיק בתפלתו כו' עד יטה מהדרך ולא יפסיק ק"ק הא כתב ה"מ וכתבתיהו לעיל סי' ס"ה דאין חילוק בין שתיקה להפסק דיבור ובדוחק י"ל דכאן ר"ל דיטה מן הדרך ויתפלל דרך הלוכו ועי"ל דלא השווה אותם ה"מ אלא לעניין חזרה לראש או למקום שפסק מיהו לכתחלה עדיף הפסק בלא דיבור מהפסק בדיבור וק"ל:

סעיף קטן ב
מרוב כריעות והשתחואות ז"ל רבי' יונה פרק אין עומדין דף כ"ה סתם השתחואות הוא פישוט ידים ורגלים וכשהאדם משתחוה בזה הענין ועקר רגליו ממקום שהיה עומד נמצא מרחיק עצמו ממקום שהיה עומד תחלה:

סעיף קטן ג
ואפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק וכתב רבי' יונה דוקא לא ידבר אבל יכול ללכת כדי שישליכנו מעליו שלא מצינו הליכה שנקראת הפסקה ולפי זה צריך ליישב למה כתב דבשוורים הבאים כנגדו פוסק מדתנן מרחיקין משור תם נ' אמות וממועד כמלא עיניו ירחיק עצמו ולא יפסיק בדבור ולמה קאמר שפוסק. ואפשר לומר דה"ק מדצריך להרחיק משור מועד כ"כ ש"מ סכנה וצורך שעה יש בדבר וא"כ אם יצטרך לסיוע כגון

שלא יוכל להרחיק ממנו יכול ג"כ להפסיק ולצעוק שיסייעו לו ועי"ל דאף דאין צריך לצעוק מ"מ הפסקה הוא שיאמר לחש כדאמרינן בפרק ערבי פסחים אמר רבא נזהא דתורא הן הן ופירש"י נזהא דתורא לחש הוא שלא ינגחנו:

סעיף קטן ד

ואם ראה שור בא כנגדו פוסק וכתב הר"ר יונה דוקא בשוורים שלהם המזיקים אבל משוורים שלנו המסורסים א"צ לפסוק:

סעיף קטן ה

ובכל מקום שפוסק חוזר לתחלת הברכה שפסק בה כבר נתבאר בסימן ס"ה וע"ח ופ"ה דאנן קיי"ל חוזר לראש אפי' שהה כדי לגמור את כולה אא"כ פסק מחמת אונס וב"י הביא דברי שר מקוצי בסי' צ"ח שכתב דכל שלא פסק מדעתו מקרי אונס ולא כמ"ש ב"י בשם רשב"א בסי' זה דכל שגברא אינו נדחה אינו אונס כגון הכא שגברא הוא ראוי להתפלל שהרי נקי הוא מכל צואה אלא שנאנס מחמת שור שבא כנגדו וכיוצא בו ושם קי"ל כשר מקוצי לכן הסכים רמ"א עם המחבר ש"ע למ"ש כאן דאם פסק כדי לגמור כולה חוזר לראש מפני שזה מחשב כאונס:

סעיף קטן ו

ואינו פוסק לאמן יהא שמיה רבא כו' וכתב רבינו בסי' קכ"ב ולאחר שיסיים י"ח ברכות קודם אלהי נצור יכול לענות קדושה וקדיש וברכו שאלהי נצור מהתחנונים שלאחר תפלה:

סעיף קטן ז

וקדיש נראה דיש לגרוס אמן של האל הקדוש כדלעיל סי' ס"ז דקדיש היינו אמן יהא שמיה רבא כו' דקאמר ובאמת שבס"א אינו מילת וקדיש:

סעיף קטן ח

דכיון דשומע כעונה דילפינן מדכתיב את הדברים אשר קרא המלך יאשיה והלא שפן קראם לפני המלך אלא מכאן לשומע כעונה וכ"כ הגאונים וכתבו התוספות בפרק מי שמתו ונהגו העולם לשתוק ולשמוע וגדול המנהג וכ"כ הר"ן וב"י ומהרש"ל:

סימן קה

סעיף קטן א

צריך להמתין כדי הילוך ד' אמות בין א' לחבירתה עיין מ"ש סמ"ק והביאו ב"י ריש סי' ק"ח דיתפלל אשרי ביניהן ולא סגי בהמתנה כדי הילוך ד' אמות ונ"ל דהסמ"ק מיירי דוקא בשכח תפלת מנחה וערבית דקודם מנחה צריך להתפלל אשרי נמצא כששכח תפלת מנחה מסתמא שכח נמי אשרי לכך הואיל וצריך להשלים אשרי תו לא צריך

להמתנת הילוך ד' אמות דאשרי הוה הפסק וכן כששכח ערבית שצריך להשלימו אחר תפלת י"ח של שחרית ואחר תפלת י"ח של שחרית צריך ג"כ לומר אשרי קודם למנצח ואותה אשרי עולה ג"כ במקום הילוך ד' אמות שבין תפלת שחרית ותשלומי ערבית אבל הכא מיירי ששכח שחרית שצריך להשלימו אחר תפלת מנחה וכששכח תפלת שחרית אין צריך להשלים כל התפלה רק י"ח וסמוך לפני י"ח של שחרית לא נתקן לומר אשרי לכך הוצרך ליתן שיעור של הילוך ד' אמות ודי לו בכך ואצ"ל אשרי ג"כ בינתיים ותדע שכן הוא שהרי הסמ"ק לא הזכיר שחרית רק מנחה וערבית ש"מ שכיון למה שכתבתי ובתשובה הארכתי בזה:

סימן קו

סעיף קטן א

פטורים מן התפלה דכיון דפטורים מק"ש שהוא דאורייתא מכל שכן מתפלה שהיא דרבנן:

סעיף קטן ב

ועודה עליהם חילופי נושאי המטה ומדברי הרמב"ם יראה דה"ה שאר מלווי המת וכ"פ בש"ע וב"י הביא דברי הרמב"ם שכ"פ בפ' ו' מהלכות תפלה וכתב עליו ונראה שלמד כן מדתנן בפרק מי שמתו נושאי המטה וחילופיהן וחילופי חילופיהן את שלפני המטה ואת שלאחר המטה את שהמטה צריכה להם פטורים מן התפלה ופי' הרמב"ם בפי' המשנה ואם לא יהיו מן המזומנים לשאת המטה ולא מן העוזרים אבל בא ללוותם בלבד הוא חייב בק"ש והכל פטורים מן התפלה והטעם מפני טרדת הלב עכ"ל אבל אין נראה מדברי רבינו כן שיהיו פטורים אלא נושאי המטה דוקא בין שהם לפניה או לאחריה אבל שאר המלוים חייבים ופשטא דמתניתין הכי משמע דאלו ואלו לא קאי אלא אנושאי המטה בין שהם לפניה או לאחריה שנזכרו בראש המשנה ולא אשאר מלוים שלא נזכרו ודעת הרמב"ם דאע"פ שהיו מנושאי המטה כיון שעכשיו אין למטה צורך בהן אין חילוק בינם לשאר מלוים עכ"ל ב"י וקשה לי על דבריו שכתב שדעת הרמב"ם דמדמינן המלוין לנושאי המטה שעכשיו אין צורך בהן כדי לפטור את המלוין מן התפלה ה"ה מדמה נושאי המטה שא"צ בהן למלוים לחייב אותן בק"ש וא"כ מאי איריא דכתב הרמב"ם בפי' המתניתין אבל אם בא ללוותם בלבד הוא חייב בק"ש רבותא היה לו לאשמועינן דאף נושאי המטה כשאין צורך בהם חייבים בק"ש לכן נ"ל שהמטה צריכה להן לאו דוקא שעדיין הוא צורך בהן אלא אפילו עכשיו א"צ בהן רק שהיו מזומנין לצורך המטה פטורים אף כי לא היו מן העוזרים וזהו שדקדק וכתב ואם לא היו מן המזומנין לשאת

המטה כו' חייב בקריאת שמע דמשמע הא אם היו מן המזומנין אף שלא היו מן העוזרים פטורים וא"כ הוא זה שכתב בסיפא במתניתין ואת שאין המטה צריכה להן חייבים אין פירושו צורך להן אע"ג שהיו צורך בהן כבר כגון שהיו מנושאי המטה אלא שלא היה צורך בהן מעולם שלא היו מן המזומנים לשאת ולא באו כ"א ללוות את המת וגם הוא בעצמו דקדק לכתוב ואם לא יהיו מן המזומנין כו' הורה לנו שפי' בענין זה כמ"ש ודו"ק:

סעיף קטן ג

אעפ"י שחייבים בק"ש והר"ר יונה כתב שהטעם היותר נכון מפני שבתפלה צריך להתפלל מעומד ואינם יכולים לשהות כ"כ אבל ק"ש שיכולין לאומרה בעוד שמהלכים די בפסוק ראשון שלא יתעכבו בו אלא מעט וחייבין:

סעיף קטן ד

ונשים ועבדים חייבין בה פירש"י דחייבים בתפלה דתפלה רחמי הוא ומדרבנן ותקנוהו אף לנשים ולחינוך קטנים ובש"ע כתב הטעם מפני שהיא מ"ע שלא הזמן גרמא מש"ה נשים חייבין בה וכן הוא גירסת הרי"ף בפרק מי שמתו דף י"ד ע"א ע"ש וכתבו התוס' דאף במצות דרבנן שייך מ"ע שהזמן ואין הזמן גרמא אבל גירסת רש"י ותוספות אינה כן עיין שם דף ב' ע"ב:

סעיף קטן ה

אפילו רחיצה בט' קבין לק"ש ע"ל סי' פ"ט מי שתורתו אומנתו כגון ר"ש בן יוחאי פי' שלא עסק במלאכה כלל וכ"כ בהדיא הרמב"ם ז"ל ולאפוקי מתורתו אומנתו הנזכרים סתם שפי' הרא"ש שעוסק במלאכה כדי צרכו ואח"כ חוזר לתלמודו:

סימן קז

סעיף קטן א

ומ"ש ב"י בריש הסימן בכלל דבריו ז"ל וסובר רבינו דלדעת ר"י ור' יוחנן בלא חידוש איירי כו' עד והכי משמע ודאי שהוא סברת ר"י מדכתב דמסתמא לא פליג ר"י כו' עד ומאי קושיא כו' תמוה לי מאי דיוקא הוא זה דאף דר"י ס"ל פשוט דבמקום שבציבור אסור לו לחזור ולהתפלל כ"ש שביחידות אסור לו להתפלל מ"מ איפכא לא אמרינן במקום שהציבור מותר לו להתפלל כגון ע"י חידוש יהיה ג"כ ליחיד מותר ע"י חידוש דזה אינו מוכרח ובזה יש ליישב דעת הרא"ש ורבינו ירוחם דס"ל דבהא פליגי ר"י ורבינו האי אבל רבינו שכתב בכלל העולה מדבריהן כו' וס"ל שגם ר"י ס"ל דביחידות מותר להתפלל ע"י חידוש וק' קושיית ב"י מאי חידוש בהבאת רבי' האי בפני עצמו ובודאי זה צריך יישוב ע"ד שכתבתי בא' משני אופנים ודו"ק. מ"ש רבינו לא פליג אדרב יהודה דאמר פוסק אפי' באמצע ברכה גם לא פליג אהא דאמר רב יהודה אם יכול לחדש בה דבר כו'

תוס'. ומזה דייק ב"י וגם ר"י מודה דיכול לחזור ולהתפלל בין ביחיד בין בציבור מדהוצרך לאוקמיה בספק ולא בחידוש משום דלא פליג אדרב יהודה ולא חילק דרב יהודה איירי בציבור ורבי יוחנן ביחיד וכ"כ רבינו בהדיא בכלל העולה לד"ה יכול לחזור ולהתפלל ע"י חידוש ומש"ה תמה ב"י טובא על רבינו ועל הרא"ש ועל רבינו ירוחם שכתבו פי' ר"י ופי' רב האי כאילו הם מחולקים בדין וזה אינו שהרי דעת ר"י הוא כדעת רב האי לענין דינא ואין חילוק ביניהם אלא לענין הפירוש ואין דרך רבינו להתעסק אלא במאי דנפקא לן לענין דינא לא במאי דנפקא לן בפירוש השמועה ועוד שלא היה לו להפסיק בין פירוש ר"י לפירוש רב האי בפירוש הרי"ף ועוד הרבה בקושיות ולענד"נ דלק"מ דדין גדול יש נפקותא ביניהן דלדעת ר"י דמפרש הסוגיא דאמר ר' יוחנן הלואי שיתפלל אדם כל היום כו' מיירי בספק התפלל אבל בודאי התפלל אסור לו להתפלל א"כ מיירי באדם שאינו יודע לחדש בתפלתו שום דבר דאל"כ ודאי לא פליג אר"י אמר שמואל דאם התפלל ונכנס לבה"כ ומצא ציבור שמתפללין אם יכול לחדש בה דבר יתפלל כו' וכמ"ש התוס' אלא ודאי מיירי הסוגיא במי שאינו יכול לחדש בתפלתו אבל אם היה יכול לחדש לא היה צריך לפסוק אלא היה גומר תפלתו ע"י חידוש ואפשר דזה פשוט לר"י טפי שיגמור ע"י חידוש ממה שיתחיל ע"י חידוש וכדמשמע לישנא דצריכותא דקאמר אי אשמועינן הא דאמר שמואל דאם לא יכול לחדש לא יתפלל משום דלא אתחיל בה מש"ה לא יתחיל אבל התם דאתחיל אימא לא יפסוק צריכא וממילא נמי ע"י חידוש מסתבר טפי דיגמור ממה שיתחיל וכן נמי משמע מדרב יהודה בתרייתא דקאמר אם יכול לחדש בה דבר כו' דמשמע שהוא ספק אם יכול לחדש בה ושעד הנה בסוגיא לא דברו בשום חידוש אבל רב האי דפי' להא דר' יוחנן הלוואי שיתפלל כל היום מיירי ע"י חידוש אע"ג דלא הוזכר בדבריו דמיירי ע"י חידוש ש"מ שס"ל שמסתמא מיירי ע"י חידוש וא"כ לפי פי' נמי הא דקאמר רב יודא א"ש היה עומד בתפלה ונזכר שכבר התפלל פוסק אפילו באמצע ברכה דמיירי אפילו אם יכול לחדש בה דבר אפ"ה יפסוק כיון שמעיקרא התחיל אדעתא דחובה וכמ"ש ר' יונה טעמיה וכמ"ש ג"כ ב"י וכתב דאין הלכה כרשב"א דס"ל דיכול לגמור ע"י חידוש או בתורת נדבה. א"כ איכא נמי נ"מ טובא בין פי' ר"י לפי' רב האי ומש"ה כתבו רבינו תדע שכתב רבינו כן שהרי אח"כ כשכתב נמצא העולה בידינו מדברי כולם מי ששכח שהתפלל והתחיל להתפלל ונזכר באמצע שהתפלל פוסק אפילו באמצע ברכה ואם יודע לחדש בה דבר מתחיל לכתחלה פעם אחרת כו' וק' דהכי הל"ל פוסק אפילו באמצע הברכה ואפי' אם יודע לחדש בה דבר ואם עדיין לא התחיל ויודע לחדש יתחיל אפילו לכתחלה. אלא ש"מ דמשום דהאי דינא אינו אליבא דכ"ע דלפי' ר"י

אדרבה אם התחיל אדעתא דחובה ונזכר שכבר התפלל ויודע לחדש בה דבר אין צריך לפסוק מש"ה לא רצה רבינו לכותבו בכלל העולה בידינו מדברי כולם ובזה יתיישבו כל הקושיות שהתעורר ב"י כי מה שהקשה דה"ל להביא גם פירש"י כי ודאי אינו רוצה להביא מאי דלא נ"מ לענין דינא ומה שהקשה עוד דכשכתב רבינו הכלל העולה דאם אינו יודע לחדש דבר וגם ברי לו שהתפלל ורוצה להתפלל אדעתא דנדבה לרב האי אין לו להתפלל נדבה הל"ל לרב האי ולר"י אין לו להתפלל בלא חידוש משום דסוגיא דר"י קאי דקאמר הלואי שיתפלל אדם כל היום דלרב האי פי' דוקא ע"י חידוש ובלא חידוש לא יתחיל ולרי"ף יתחיל אדעתא דנדבה אבל לפי ר"י מה שיתחיל ע"י חידוש זה אינו שכיח ולא שייך למימר עליו הלוואי שיתפלל אדם כל היום מש"ה לא נקט ר"י ודו"ק להיותה נכון ליישב דלר"י אינו מוכרע ויכול להיות דמודה להרי"ף דמתפלל אדם תפלת נדבה בל' נדבה אף אם התפלל כבר ודאי ובספק התפלל אינו צריך לומר בפי' שמתפלל על שם נדבה וא"ל א"כ למה מוקי דברי ר"י בספק התפלל ולא מוקי לה אפילו בודאי התפלל כל היום בתורת נדבה קאמר כמו שמוקי לה הרי"ף די"ל משום דס"ל כיון דר' יוחנן אדרבי אלעזר קאי ור"א איירי בספק בלא נדבה ודאי ר' יוחנן ג"כ מיירי בהכי וכן תירץ ב"י לשיטתו דלהכי לא מוקי ר"י דר' יוחנן מיירי שמתפלל ע"י חידוש משא"כ רב האי אי הוה ס"ל דמתפלל בנדבה בלא חידוש ה"ל לאוקמי דברי ר' יוחנן כן מאי אית לן למימר דלא רצה לאוקמי הכי אלא דומיא דר"א ז"א דהא רב האי מפרש דברי ר' יוחנן דמיירי ע"י חידוש ור"א בלא חידוש מיירי והשתא א"ש שרבינו לקמן בהכלל העולה כתב ולרב האי אין להתפלל נדבה למה לא כתב בשם ר"י כן אלא ודאי משום דלדברי ר"י אין הכרע מזה ומ"מ כתב ג"כ לדעת הרי"ף שהוא כ"כ בהדיא משא"כ ר"י דיכול להיות דס"ל דאסור להתפלל נדבה. ועיין מ"ש ב"י ז"ל ורבינו א"א לומר שהוא מפ' דברי הרי"ף כפי' הר"י דא"כ כו' עד שהרי להר"י מתפלל אפי' בלא חידוש צ"ע הא ע"כ ל' דרבינו איירי כאן באינו רוצה להתפלל בתורת נדבה. דהא אם רוצה להתפלל בתורת נדבה כתב אח"כ בחלוקה בפני עצמו ובמ"ש אח"כ ישוב כתב קצת דרך זה אבל אם היה דעתו לזה לא ה"ל לקצר ע"ש. ומהר"ל כתב דאפשר דאיכא בינייהו אם יכול להתפלל כל מה שירצה ע"י חידוש לדעת ר"י דמפרש דברי ר' יוחנן בספק התפלל לא יתפלל ע"י חידוש אם כבר התפלל בודאי רק אם מצא ציבור שמתפללים אז יכול להתפלל עמהן ע"י חידוש וכפשטא דמילתא דרב יודא א"ש. אבל לדעת רב האי שמפרש מילתא דרבי יוחנן דאמר הלוואי שיתפלל אדם כל היום דר"ל ע"י חידוש אפי' ודאי התפלל יכול להתפלל כל מה שירצה ע"י חידוש. ומ"ש ואין חילוק בין אם מצא ציבור או לאו לעולם

אל יתפלל יש לדקדק דהל"ל לעולם ישתדל להתפלל ע"י חידוש וזה עיקר הרבותא דבא להשמיענו שיתפלל וי"ל דבא להשמיענו דל"ש בין ציבור ליחיד אלא נקט ציבור לרבותא דאף בציבור לא יתפלל בלא חידוש:

סעיף קטן ב

ואם יודע לחדש דבר מתחיל כו' אף שידע שהתפלל כבר מ"ש נמצא הכלל העולה כו' עד פוסק אפילו באמצע הברכה ואם יודע לחדש בה דבר מתחיל לכתחלה ר"ל פוסק אפילו יודע לחדש אלא שאם יודע לחדש לאחר שפוסק מתחיל לכתחלה וה"ה נמי אם לא התחיל שניה מתחיל לכתחלה אף שכבר התפלל אם יודע לחדש ועיין מ"ש בפרישה בישוב דב"י בע"א:

סעיף קטן ג

וא"א ז"ל כתב לא ברירא לי שפיר פירושא דהאי מילתא ר"ל משאם לא יכול לחדש בה דבר עכ"ל ר"ל הנ"ל. אבל אדעתא דחובה פי' לשם תפלת שחרית או מנחה או ערבית שהם חובה (עיין בב"י שכתב ז"ל והר"י והרא"ש כתבו שרב האי סובר שיכול להתפלל תפלת מוסף נדבה נ"ל דר"ל ע"י חידוש דאל"כ קשה הא רב האי אוסר שאר תפלות להתפלל נדבה כמ"ש ב"י ורבינו בשמו). כתב ב"י ולזה נראה שנתכוין הראב"ד במה שכתב בהשגות שמצינו קרבן נדבה בציבור והוא עולה הבאה מן המותר שהוא קיץ המזבח אלא שלא היתה מצויה ע"כ כלו' שלא היתה מצויה לפי שלא היה המזבח בטל שיצטרך להקריב קיץ אלא לעתים רחוקות ואותן ומים בטילים לגבי שאר ימים ורבינו הגדול מהרי"א תירץ בע"א שמאחר שלא היו מקריבין אותן קרבנות כדי להקריב קרבן נדבה אלא כדי שלא יהיה המזבח בטל לא חשיב מקריבין קרבן נדבה:

סעיף קטן ד

חוץ מן המוסף כתב הר"ר יונה והרא"ש שיש מקשין עליו שאע"פ שאינו מתנדב קרבן מוסף מ"מ מקריב עולות שהן מקרבן מוסף כמו יחיד שאין מקריב תמיד אלא מתנדב עולה כמו התמיד שהיה עולה ומתרצים מפני שעיר החטאת שבמוסף שאינו בא בתורת נדבה מיהו ק' ממוסף של שבת שאין בו שעיר ואמאי קאמר על כל מוסף סתם וי"ל שאע"פ שיכול להביא קרבנות של מוסף שבת בתורת נדבה מ"מ אינו יכול להביאם בשבת דהא קי"ל דנדרים ונדבות אין קריבין בשבת ולפי תירוץ זה אפילו תפלת יוצר אין לו להתפלל נדבה בשבת לפי שאין שום קרבן נדבה קרב בשבת עכ"ל ולפ"ז יש לתמוה על רבינו שכתב לרי"ף יכול להתפלל חוץ מן המוסף וי"א שגם בשבת אין להתפלל נדבה כו' שנראה שמה שאין מתפללין נדבה בשבת הוא סברא בפני עצמו ואינו אלא מה שפי' בדעת הרי"ף וכבר תמה עליו רבינו הגדול מהרי"א וכתב שאין לשונו מיחוור וכתב ב"י

ואפשר שטעם רבינו דמש"ה אין מתפללין תפלת מוסף שבת נדבה כיון דבכל המוספין אית בהו שעיר ומש"ה אין מתפללין אותן נדבה ולא ראו להוציא תפלת מוסף דשבת משאר תפלת מוספין ומטעם זה בשאר תפלות שאין מוספין כיון דבכל ימות השנה מתפלל אותה נדבה לפי שיכולים להביא בהם קרבן נדבה גם בשבתות וי"ט שאין מביאין בהם קרבן נדבה מתפללין בהם תפלות אלו בתורת נדבה שלא ראו חכמים להוציא שבת וי"ט מכלל שאר ימות השנה בדבר שאין בו איסור אלא דוגמא בעלמא:

סעיף קטן ה

וז"ל הילכך אני אומר כו' ר"ל הילכך כיון דלרב האי אסור להתפלל נדבה כ"א ע"י חידוש לכן יש להחמיר לנהוג כוותיה:

סעיף קטן ו

וגם ר"ל אפילו לדעת הרי"ף דמתיר אינו מתיר אלא למי שהוא זהיר וזריז כו' והיינו דוקא בלא חידוש אבל על ידי חידוש אינו בכלל למה לי רוב זבחיכם דאין זה רוב אלא מפני דבר הצריך לו והנתחדש הוא מתפלל וק"ל. כך היה נלענ"ד לפרש לכאורה. אבל שוב ראיתי דכתב רבינו לקמן ס"ס רל"ד בשם תשובת הרא"ש כמו כאן ושם לא נזכר רב האי ומשמע שם דאפילו בחידוש אסור להתפלל אם לא שיוכל לכוין ובלא חידוש עכ"פ אסור ע"ש:

סימן קח

סעיף קטן א

טעה כו' מתפלל מנחה שתים ואשרי ביניהן סמ"ק ועיין מ"ש לעיל סי' ק"ה:

סעיף קטן ב

הראשונה מנחה כו' ואם הפך לא יצא ידי תפלה שהיא תשלומין וצריך לחזור ולהתפלל אותה אחר תפלה של עכשיו ע"ל סי' פ"ט דכתבתי דברי תשובת רשב"א דכתב דאין לה תשלומין אלא בשעה שעוסק תחלה ומתפלל אותה תפלה שבזמנה דאז מקובלת לפני השי"ת ג"כ התשלומין שטעה בה. ולפ"ז נ"ל דכמו שלא יקיים תפלת התשלומין כן לא יאחר אותה להתפלל אחר זמן כגון אם מתפלל תפלת מנחה בזמנה לא יאחר אלא שיעור הילוך ד"א או אמירת אשרי בנתיים ויתפלל מיד שנית לתשלומי שחרית וכן באינך תפלות והשתא נתיישב קצת טעם השואל להריב"ש דס"ד דאפילו אמירת אשרי בנתיים הוה הפסק ע"ש והארכתי בתשובה בס"ד ע"ש:

סעיף קטן ג

טעה ולא התפלל תפלה של ערבית פי' לא זו אלא אפי' טעה בערבית שהיא רשות

סעיף קטן ד
ר"ל כל זמן שלא עבר היום דיוקו מדהתחיל בה"ג בתפלת ערבית. ומ"ש וכ"כ הרמב"ם דיוקו מה שכתב לבסוף וכן בשאר תפלות והא דמתחיל ונקט טעה ולא התפלל שחרית ר"ל אפילו שחרית דהוה תפלת חובה אפ"ה אין לה תשלומין משום דעבר זמנה הוא ולאפוקי אם היה מתחיל בערבית ה"א הטעם משום דתפלת ערבית רשות ולא משום דעבר זמנה הוא ואח"כ קאמר בשאר תפלות לאשמועינן דל"ת דוקא שחרית משום דעבר יומו וק"ל:

סעיף קטן ה
אבל הרשב"ם כתב וכן דעת התוס' והרא"ש והר"ר יונה ב"י:

סעיף קטן ו
אין לה תשלומין ומ"מ נכון להתפלל נדבה ולחדש בה דבר ב"י ע"ש בשם הר"י:

סעיף קטן ז
טעה בתפלת מוסף אין לה תשלומין דהיאך יקרא את הקרבנות וכבר עבר זמן מוסף וגם לא תקנו שבע ברכות של מוסף אלא משום ונשלמה פרים שפתינו ומזה ודאי עבר זמנו בטל הקרבן אבל שאר תפלות דרחמי נינהו והלוואי שיתפלל אדם כל היום כו' ואין כאן עבר זמן בתפלה אחת וכ"כ הר"ר יונה (פי' צריכין ב' טעמים אהדדי דכיון דמוסף לא נתקן אלא משום ונשלמה פרים שפתינו וזמנו כבר עבר) ולא דמי לשאר תפלות דעקרן משום רחמי נתקן משא"כ בזה מש"ה אין לה תשלומין:

סעיף קטן ח
אבל אם הזיד ולא התפלל כו' מיהו יתפלל נדבה עיין בב"י שכתב דאפילו בלא חידוש מתפלל נדבה ור"ל אפילו לרא"ש ורבינו האי דבסי' ק"ז מודים בזה ואף שבשכח ב' תפלות אין תשלומין לראשונות כתב ר"י דיתפלל עוד א' נדבה ודוקא ע"י חידוש חילק ב"י דשאני הכא דאם היה שוגג היה לתפלה זו תשלומין השתא נמי דמזיד הוא נהי דתשלומין אין לה מיהו נדבה יתפלל אפילו בלא חידוש משא"כ בשכח ב' תפלות דלא מצינו צד תשלומים לתפלה אחר זמן ב' תפלות ועיין בתשובה שהארכתי והוכחתי מת"ה דגם בזה צריך חידוש ע"ש. מיהו יש לצדדה ולדחות הראיה וכמ"ש שם וז"ל ב"י כתב האגור דבכה"ג אם שכח ולא התפלל ערבית ושחרית דמתפלל במנחה ג' מתפלל של מנחה ואח"כ של שחרית ואח"כ של ערבית עכ"ל וצ"ע מאי חידש לנו ב"י בזה בשם האגור והלא גם רבינו כ"כ בהדיא לדעת בה"ג:

סעיף קטן ט

וי"א שאין צריך מאחר שהתפלל תפלה שלימה אף שלא כדינא ס"ס התפלל י"ח ולא אמרו לשלם אלא היכא דלא התפלל כבר וא"צ לחדש בה דבר ועיין בס"ס רצ"ב שכתב רבינו ל' הרא"ש בטעם דכיון שמתפלל אותה מספק אין לך חידוש גדול מזה:

סימן קט

סעיף קטן א

הנכנס כו' קודם שיגיע ש"ץ לקדושה יתפלל כתב המרדכי בפ' מי שמתו דלא יתחיל להתפלל אא"כ יודע שיכול לגמור עד שלא יגיע ש"ץ ליהא שמיה רבא דלא גרע מקדושה ומודים עיין בב"י שכתב שבירושלמי איתא שגם לא יתחיל אם לא יוכל לענות אמן דהאל הקדוש ודשומע תפלה והרי"ף והרא"ש הביאו לירושלמי זה בפרק מי שמתו ועכ"ז לא פסקו רבינו ונ"ל הטעם כיון דחזינן דבגמרא דידן לא הזקיקוהו אלא שיוכל לענות קדושה ומודים אבל בת"ה סי' י"א פוסק כירושלמי עכ"ל (ועיין בת"ה סי' י"א דכתב תיקון דיוצא י"ח ואין צריך לענות) ובסי' ס"ו כתב רבינו דעת הסמ"ק בדעת הירושלמי דצריך להפסיק בק"ש בשביל עניית אמן הנ"ל ושם כתב ב"י דבתלמודא דידן לא נזכרו אמנים הללו ומש"ה השמיטוהו הפוסקים עכ"ל. וק"ל הלא לא השמיטוהו הפוסקים דהרי"ף והרא"ש כתבוהו בסימן ס"ו לענין ההפסקה דק"ש וה"ה לענין התחלה דתפלה דתימה לומר דרבינו לא יפסוק כירושלמי הואיל והרי"ף והרא"ש הביאוהו וכ"ש הם עצמן:

סעיף קטן ב

ואם נכנס אחר קדושה צ"ע למה צריך למנקט אחר קדושה דלכאורה נראה דה"ה נכנס קודם קדושה שצריך לשער בעצמו אם יוכל לגמור קודם מודים ודוחק לומר דלא מיבעיא קאמר לא מיבעיא אם נכנס קודם קדושה דאז אידחי תפלתו וצריך להמתין בשביל עניית קדושה וכיון דאידחי פשיטא דאידחי ג"כ בשביל שחייב מודים אלא אפילו נכנס אחר קדושה דאז ה"א כיון דרמיא עליה להתפלל ולהודות לה' מיד יתפלל ולכשיגיע מודים דש"ץ ליחשב כאונס וישחה באמצע הברכה קמ"ל לפי שצריך לומר קדושה עם הציבור פי' דאסור לומר קדושה ביחיד כ"א בעשרה והא דלא יהיב טעמא משום דנראה ככופר ר"ל דע"כ לאו מוכרח הוא האי טעמא דהא רב הונא דאמר דאין רשאי להתחיל אם לא יוכל לגמור עד שיאמר מודים ס"ל דרשאי להתחיל אף אם לא יוכל לגמור קודם קדושה משום דס"ל דיחיד אומר קדושה ולא חש למיהוי ככופר והטעם דלא שייך כפירה כי אם בהשתחואה אבל לא לגבי קדושה ואפשר נמי דיכול לקפוץ ולהגביה רגליו עמהן ולהראות נפשו כאילו מקבל מלכות שמים דקדושה עמהן מה שאין כן בשחייה דאסור בראש:

סעיף קטן ג
באמצעה ישחה עמהן וכתב ר"י והוא שלא יאמר שום דבר אלא ישחה בלבד:

סעיף קטן ד
אם הוצרך להתפלל כו' מכח שהשעה עוברת או שצריך לסמוך גאולה לתפלה אבל לכתחלה לא יתחיל עד אחר שאמר קדושה והאל הקדוש:

סעיף קטן ה
ואין בזה הפסק ל"מ אם התפלות שוות אלא אפילו אם תפלת יחיד יוצר ותפלת ציבור מוסף כן הוא בתשובת הגאונים וכתב רמ"א אבל אם התפלל וכשהגיע לקדושה היה הציבור אומרים קדושה דסדרא אינו עונה קדוש עמהן שאין סדר הקדושות שוין וכ"פ רשב"א עיין בב"י שכתב דלא יפסיק עבור כתר ובד"מ ובש"ע דכתב היינו נעריצך וס"ל להרמ"א דלית פלוגתא בזה דגם הרשב"א מודה דיאמר נעריצך דמוסף כשיגיע היחיד לקדוש דתפלת שחרית ודלא כב"י:

סימן קי

סעיף קטן א
והתועים בדעתך ישפטו. פי' העוברים על דבריך ישפטו כנגד צדקה ומשפט רש"י:

סעיף קטן ב
וצריך לאומרה מעומד ואע"ג דאמרינן לקמן גבי השכים לצאת לדרך רשב"א אומר בין כך ובין כך קורא ק"ש ומתפלל ולא חייש לתפלת י"ח מעומד היינו טעמא כיון שהוא י"ח ברכות ואם היה צריך להתעכב בהם יהא לבו טרוד מחמת העיכוב ולא יכול לכוין אבל הביננו אין בה אריכת דברים כ"כ ויכול לכוין מעומד אשר"י בפרק תפלת השחר וצ"ע דהא פליגי אבוה דשמואל ולוי בהא דהוי מקדמי ומצלי מעמוד השחר וס"ל דמעומד עדיף כמ"ש רבינו לעיל סוף סי' פ"ט והרא"ש פסק כוותייהו וא"כ כאן לק"מ ודוחק לומר שהרא"ש ס"ל שהאי דין דהביננו קאי אפילו לרשב"א ונראה דע"כ ל"פ אלא בשעה שהוא יוצא בהשכמה ויש לו פנאי להתפלל אם יתפלל תפלה מעומד ולא יסמוך גאולה לתפלה או טפי עדיף למיסמך גאולה לתפלה ולא יעמוד אבל כ"ע מודו דאם אירע שצריך להקדים לדרך או שהקדים וסבר שיהיה לו פנאי לעמוד בדרך ואח"כ קרה לו דחק שלא היה לו פנאי בזה כ"ע מודים דיתפלל כשהוא מהלך כרשב"א ולכך פריך הרא"ש דגם בהביננו דלא התירו להתפלל כ"א בשעת הדחק למה הצריכוהו לעמוד ותדע שכן הוא מדפריך במאי קמיפלגי ומשני דת"ק סבר דתפלה מעומד עדיף ש"מ דס"ל דעמידה עדיף טפי מבמהלך אבל במהלך מיהא נמי שפיר דמי דאל"כ היה לו לומר דת"ק סבר דצריך תפלה מעומד וק"ל:

סעיף קטן ג
חוץ מבימות הגשמים כו' שא"א לכללה כשאומר ודשננו בנאות ארצך ותן טל ומטר דאתי לאיטרודי וז"ל ב"י כלומר לטעות בדברים קצרים שבקל אדם יכול לדלג ב' או ג' תיבות או להוסיף אותם עכ"ל ולענ"ד נראה דר"ל דיאמר השאלה שלא במקומה וזהו טעות דיקדימה או יאחרה מלאומרה בברכת ברך עלינו:

סעיף קטן ד
וחוץ מבמ"ש בגמרא פריך ונכללה מכלל הביננו ה' אלהינו המבדיל בין קודש לחול דהא בתחלת התפלה לא מיטריד ויכול לכוין יותר מבאמצע התפלה ואסיקנא בקשיא וכתב הרשב"א אע"ג דסלקא בקושיא לא אידחי' כיון דלא סליק בתיובתא והר"י נתן טעם מפני שהיה נראה שהבדלה היא ברכה בפני עצמה ואינה ברכה בפני עצמה אלא דינה לכוללה בברכת אתה חונן עכ"ל וק"ק למה לא אמר זה הטעם ג"כ בשאלה והיה נראה דדוקא בהבדלה שאינו ענין לברכת אתה חונן היה נחשב לברכה בפני עצמה משא"כ ותן טל ומטר שהוא מעין ודשננו בנאות ארצך. אך ק"ק דא"כ הוא היה לתלמודא לומר תירוץ זה ומדלא אמרה ודאי לא ס"ל לתלמודא האי סברא למיחש ואפשר לומר שהמתרץ כשהשיב לו מתחלה דילמא אתי לאיטרודי היה כוונתו לומר שמא יטרד פעם אחר ויחשבו לברכה בפני עצמו ולא כסברת ר' יונה ולא היה חושש שיטרד וידלג אך שהמקשן סליק אדעתיה שהשיב לו טרדות של דילוג והתרצן הואיל וידע האי שינוייא לרוב פשיטותו בעיניו לא חש להשיב על אתקפתא בתרייתא וק"ל:

סעיף קטן ה
מפני שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת משמע לכאורה שצ"ל גם אתה חונן כשאומר אתה חוננתנו ואומרים באמצע אתה חוננתנו וכ"פ ר"י וב"י הביאו וצ"ע שר' מנחם כ' שטעות לומר אתה חוננתנו ואתה חונן ובעל הסדר המנהגים הביאו ועיין בסי' רצ"ד בב"י שמשמע גם כן לאומרו ומיהו בכאן אין ראייה דמ"ש דצ"ל הבדלה אינו ר"ל נוסח אתה חוננתנו אלא ר"ל ותבדילנו ה' אלהינו בין קודש לחול ועוד מ"ש בחונן הדעת אינו ר"ל התחלת הברכה אלא סוף חתימת הברכה שמסיים חונן הדעת וק"ל. וכ"כ לקמן סי' רצ"ד בשם ב"י ורמ"א ומ"ו ז"ל וע"ש דלא כרמ"י דפסק שם לומר תרווייהו והוכחתי שם דלא דק:

סעיף קטן ו
כתב הרמב"ם כו' עד ואפשר שחושב פועלים. כשעת הדחק עיין מ"ש בדרישה שוב מצאתי כתוב בשם מהרל"ח שישב זה. ז"ל שאילו מהגמרא ה"א מאי מעין י"ח דקאמר מעין כל ברכה וברכה כדפי' רבא לדברי ר' דוסא ואע"ג דקי"ל כשמואל דפי' מעין י"ח

דר' דוסא ר"ל הביננו הא כיון דמצינו דלייט אביי אמאן דאמר הביננו הכי קי"ל אם לא בשעת הדחק כשהוא בדרך וא"כ ה"א פועלים שאומרים כן תדיר מעין י"ח ודאי ר"ל מעין כל ברכה מש"ה מייתי דברי הרמב"ם דכתב בהדיא דר"ל הביננו ואפ"ה מותר ומש"ה מסיק רבינו דצ"ל דמחשב לפועלים כשעת הדחק עכ"ל ותירוץ זה דוחק בעיני שיהיה האי מעין י"ח שלא כמעין י"ח דר' דוסא דא"כ לא ה"ל לגמרי לסתום אלא לפרש ועוד שאר קושיות שעוררתי ע"ז מלקמן סי' קצ"א לא נתיישבו לכן מחוורתא כדפירשתי בדרישה ועיין מ"ש עוד מזה לקמן בסי' קצ"א:

סעיף קטן ז

אפי' אם ינוח בעיר באמצע היום כ"כ כלבו בסי' פ"ז בשם התוס' וכתב עוד אבל אם דעתו ללון בעיר ואח"כ נמלך ויצא ממנה לעבור ממנה חוצה לה או לשוב לביתו צריך לחזור ולהתפלל אותה פעם אחרת עכ"ל משמע דמכ"ש אם לן בדרך באושפיזא בלילה שצריך לחזור ולאומרה ביום:

סעיף קטן ח

וי"ל אותה אחר שהחזיק בדרך גם הר"מ שהיה סומכה ליהי רצון היינו כשהיה מתפלל בדרך וזהו שכתב רבינו כשהיה יוצא מהר"ם לדרך בבוקר ומשמע לי מתוך דברי רבינו שגם מהר"ם ס"ל שא"צ להיות פותחת בברוך מטעם שכתב רבינו לפני זה ומ"מ כשהיה יוצא לדרך היה סומכה דהכי עדיף טפי וזהו דומה לברכת אלהי נשמה דלעיל דאף שכתב רבינו דאינה צריכה להתחיל בברוך כמ"ש בסי' ו' ומ"מ חזר לכתוב בס"ס מ"ז בשם הרא"ש דהמשכים קודם עלות השחר יברך ענט"י ואשר יצר ואלהי נשמה וה"ט כיון דיכול לסמוך לברכה הכי עדיף טפי וכמ"ש לעיל דכוותיה וממילא כשלא יצא לדרך בבוקר היה אומר כן בלא סמיכת ברכה ומשמע נמי לכאורה דמה"ט סומכה לברכת גומל חסדים שהיא ברכה כוללת כל החסדים ומעין הצלת הדרך נמי היא אבל מל' הכלבו והביאו הב"י שכתב ז"ל שאלו אל הר"מ ז"ל למה תפלת הדרך חותמת בברוך ואינה פותחת בברוך והשיב שהוא סומך אותה לעולם לא' מן הברכות הפותחת בברכה כגון לא' מאותן ברכות דאשר נתן לשכוי בינה עכ"ל ומשמע מכאן דברכת גומל חסדים לאו דוקא וגם מדאמר לעולם היה סומך לכאורה נראה דה"ה אם היה יוצא באמצע היום היה סומכה לאחרת כגון ברכת אשר יצר דהטלת צרכיו לאחר שהחזיק בדרך או שאכל פרי ובירך אחריו וסמך תפלת הדרך לאותה ברכה דמ"ש סמיכה לנותן לשכוי בינה או לברכה אחרונה דפרי או אשר יצר וכדומה לזה וק"ל:

סעיף קטן ט
וישמחו בי חבירי פירש"י הרי שתים רעות שאגרום להם עונש ע"י אבל שמעתי פי' אחר וישמחו כו' מילתא באנפי נפשיה היא תגרום שאומר דבר טוב והגון עד שישמחו בי חברי על טוב שכלי:

סעיף קטן י
אני עמל והם עמלים כו' כתב הר"ר יונה וא"ת למה הוצרך לחזור זה והלא הוא בכלל מ"ש תחלה אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר. וי"ל שהוא דבר בפני עצמו ור"ל כשאני רואה שעוברים הימים הזמנים אני מרגיש בעצמי שאני רץ בכל יום להתקרב למיתה מפני זה אני מכין צידה לדרך כדי שאזכה לחיי העוה"ב אבל הם אינם מרגישים במיתתם כלל ואינם מכינים צידה לדרכם:

סימן קיא

סעיף קטן א
אינו ניזוק כל אותו היום עיין בסי' נ"ח ושם נתבאר דהא דאינו ניזוק כל אותו היום היינו כשקורא ק"ש מעט קודם הנץ החמה כדי שיסיים אותה עם ברכותיה כוותיקין עם הנץ החמה ויסמוך לה התפלה מיד עם הנץ החמה וכתב ר' יונה דהטעם מתוך שהזכיר הגאולה איך פדה אותנו מבית עבדים ויתפלל מיד ודאי יכוין בה בכל לבבו כעבד קמיה מריה ויקבל תפלתו ואפי' לה"ט אפשר דבעינן כוונת גברא כראוי וגם כוונת השעה דהיינו סמוך לנץ החמה:

סעיף קטן ב
וסמיך ליה יענך יי' וגו' ותימה מאי צריך לסמיכת יענך יי' וגו' שהוא במזמור אחר וגם קרא דלמנצח מפסיק בינתיים תיפוק ליה מהאי קרא גופיה דכתיב יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך דהיינו תפלה כדאיתא בברכות בפ"ק דף ט' וע"ק מניין דיענך יי' תפלה היא הא אינו אלא ברכה בעלמא ונראה בעיני דעיקר חיובא מהאי סמיכה דיענך וגו' משום שהבטיח דוד ע"ה שיהא ניצול כל היום מצרה כדאיתא בפ"ק דברכות דף ט' וזולת האי קרא אין ראייה לחייבו בסמיכה וק"ל עיין מ"ש בה' ק"ש פי' לדבריו ומה"ט פסק הא"ז דבשבת א"צ משום דעיקר חיובא משום כדי שינצל מכל צרה ושבת לאו יום צרה אבל אנו לא נוהגין כן וגם שאר פוסקים לא חילקו עכ"ל מהרש"ל. ואני עיינתי בפ"ק דברכות שמביא ראיה משם ולא מצאתי כדבריו ולא יכולתי לעמוד על סוף דעתו ונ"ל דבלא"ה ל"ק מידי דליכא למילף מידי מהאי קרא דיהיו לרצון וגו' דא"כ היה לו להקדים בקרא לשון גאולה ואח"כ לכתוב תפלה גם כל העניין המזמור שלפני הפסוק דיהיו לרצון לא מיירי בתפלה כ"א בשבח והודאה ע"ש במזמור השמים מספרים כבוד

אל וכו' רק שבסוף המזמור כתיב שגיאות מי יבין מנסתרות נקני גם מזדים חשוך עבדך ואין זה כדאי להיות שם תפלה עליו וע"ש בגמרא דקאמר דהאי דקאמר יהיו לרצון אמרי פי נוכל לפרש אמרי שכבר אמר וגם נוכל לפרש אמרי פי שיאמר אח"כ שיהיו לרצון התפלל שיהיה לרצון אמאי דסמיך לו אח"כ שיהיה יענך יי' ביום צרה כו' וק"ל:

סעיף קטן ג

כיון דתקנוהו רבנן בתפלה כו' וכתב הר"ר יונה פי' זה הפסוק דבוק עם הפסוק שאחריו שאומר כי לא תחפוץ זבח ואתנה וגו' ואמר אותו דוד כשהתפלל על חטא בת שבע שחטא במזיד ועל המזיד אין מביאין קרבן וע"כ היה מתפלל לבורא תסייעני שאוכל לכוין בתפלתי ולספר מהללך כדי שתהא תפלתי מקובלת שכיון שלא תחפוץ זבח על המזיד תהיה תפלתי כפרה במקום קרבן ועכשיו ג"כ שאין לנו ב"ה ואין אנחנו מקריבים אנו אומרים על אותו ענין שתהא תפלתנו מקובלת לרצון במקום זבח וקרבן מפני שנתקן על ענין התפלה אמרו דכתפלה אריכתא דמיא עכ"ל ונראה מדבריו שיש לגרוס כתפלה אריכתא דמיא וכן גירסת הספרים שלנו ורבינו שכתב כגאולה אריכתא לא דק ונראה טעות זה נמשך ממ"ש שם בגמרא נמי על השכיבנו למה אומרים אותו הא בעינן תפלה סמוך לברכת גואל ישראל שלפניה ומסיק כיון דתקינהו רבנן כגאולה אריכתא דמיא והתם שייך לומר כגאולה משום דהשכיבנו שייכא לגאולה כמ"ש לקמן בסי' רל"ו ועיין בגמרא שהקשה למה אומרים פסוק דיהיו לרצון אמרי פי בתר תפלה ולא קמי תפלה הא גם אלהבא משמע ומשני משום דדוד במזמור י"ט אמרה:

סעיף קטן ד

אבל במוסף ומנחה אומרים כו' אבל בערבית לא מפני שגם בערבית מצוה לסמוך גאולה לתפלה וכן כתב הכלבו בשם הר"מ וכן משמע מדברי התוס' בפ"ק דברכות:

סימן קיב

סעיף קטן א

תקנו י"ח ברכות על הסדר כתב בשבולי הלקט מצאתי אגדה מאי על הסדר זה סדר עולם שכך מצינו י"ח ברכות של תפלה מעולם היו מתוקנות זו אחר זו כיון שבאו אנשי כנסת הגדולה כללום ותקנום כסדרם כשניצל אברהם מאור כשדים פתחו מלאכי השרת ואמרו מגן אברהם כשנעקד יצחק אמרו מחיה המתים כשבא יעקב ופגע בשערי רחמים והקדיש שמו של הקב"ה אמרו האל הקדוש כו' וכן מפורש כל י"ח ברכות ע"ש וב"י הביאו והנה מ"ש שמעולם היו מתוקנות זו אחר זו אינו ר"ל שהיו מסודרים זא"ז כמו שעכשיו אלא ר"ל זא"ז שלא נתקנו בפעם א' כי אם זמן אחר זמן דבימי אברהם פתחו מלאכי השרת ואמרו מגן אברהם כנגדן באו אנשי כנסת הגדולה ותקנו נוסח מגן אברהם.

ובימי יצחק אמרו מה"ש מחיה המתים כנגדן תיקנו הנוסח מחיה המתים וכן כולם על מה שנעשה מעולם זמן אחר זמן באו המה ותקנו נגד אותן הנסים הי"ח ברכות זא"ז גם באותו המדרש איתא דהמעשים שנעשו מימי עולם לא נעשו זא"ז באופן סדר הברכות של שמונה עשרה שהרי איתא במדרש בימי גאולת מצרים אמרו מ"ה ברוך גואל ישראל וכשנתרפא אברהם אמרו רופא חולים ובימי יצחק מברך השנים ובימי יעקב ויוסף מקבץ נדחי ישראל וא"כ מן הראוי לסדר הברכות לפי סדר זמניהן שאמרו ואנשי כנסת הגדולה סדרוהו בסדר אחר ע"פ כוונתן כדאיתא בגמרא וכמ"ש רבינו וז"ש שתקנוה על הסדר וק"ל:

סימן קיג

סעיף קטן א

הבו לי' בני אלים ופירש"י הזכירו לפניו את אילי הארץ הבו לי' כבוד שמו וסיפא דקרא בהדרת קודש:

סעיף קטן ב

זה שאומרים אלהי אברהם כו' עיין ברא"ם פ' לך לך וז"ל הרא"ם ונ"ל שכך פירושו משום דאין הקב"ה מייחד שמו על היחיד אלא על האומה אלהי ישראל אלהי העברים אלהי העמים. לפיכך פירשו ואעשך לגוי גדול שחשב כאומה עד שאייחד שמי עליך שיאמרו אלהי אברהם (פי' דיעשה לאברהם עצמו בלא זרעו לגוי גדול זה א"א אלא שייחד שמו עליו) ומפני שפי' ברכה תוספת טובה פירשו ואברכך תו שהוסיף לו הקב"ה על הטובה הנזכרת שאף בנו יזכה בה שיאמרו אלהי יצחק ומפני שואגדלה שמך מורה על תוס' גדולה על התוס' הקודם אמרו שאף בן בנו יזכה שיאמרו אלהי יעקב ומשום דלא ה"ל למכתב והיה ברכה שכבר כתב ואברכך פירשו והיה ברכה שיחתמו בך מגן אברהם:

סעיף קטן ג

ואע"פ שאין מלכות בפתיחה כו' אבל הא דאין מלכות בשאר ברכות י"ח מהא ל"ק דקי"ל ברכה הסמוכה לחבירתה א"צ מלכות כמ"ש בסי' קי"ח:

סעיף קטן ד

אבל באמצעיתן יכול לשחות מהרי"א ז"ל הקשה שבסי' ק"ט כתב שלא יתחיל להתפלל אפי' שיוכל לשחות כשיגיע ש"ץ למודים ר"ל באמצע הברכה אם לא שיהיה מכוין בתפלתו שיגיע לאחד מן הברכות ששוחין בסופן אבל באמצעיתן לא אם לא יהיה מצד ההכרח שהוא צריך לסמוך גאולה לתפלה ובכאן נראה שאומר שיכול לשחות באמצע בכל ענין שירצה ותירץ דלפיכך י"ל שזה דוקא כשהוא שוחה בתפלה מראש ועד סוף יש לו רשות לשחות אבל שישחה באמצע ברכה לתכלית מה זה אין לו לעשות עכ"ל וב"י

תירץ דמפשט ל' רבינו משמע דבכל גוונא יכול לשחות באמצע ברכה אלא י"ל דהתם טעמא משום דחיישינן דשמא לא יכול לצמצם שיהא באמצע ברכה כשיגיע ש"ץ למודים אלא יהיה בתחלת ברכה שאין שוחין בה או בסופה וכשהוא מכוין להגיע למודים או לאחת מהברכות ששוחין בהן אע"פ שלא יכול לצמצם אם יהיה באמצע ברכה ישחה ושפיר דמי דכיון כו' חששא רחוקה הוא לחוש שמא לא יגיע למקום ששוחין וגם לא יהיה באמצע ברכה אלא יהיה בתחלה או בסוף שאין שוחין בה ורמ"א תירץ בד"א וז"ל דאע"ג דמותר לו לשחות באמצע הברכה מ"מ הואיל ואינו מחוייב שם לשחות ישכח בתפלתו ולא ישחה עמהן אבל כשיגיע למקום שמחויב לשחות ישחה עמהן מצד חיוב תפלתו עכ"ל:

סעיף קטן ה
פירש"י שיכרע עד כו' פי' ר' יונה דברי רש"י צריך לשחות שחבירו העומד כנגדו לא יוכל לראות כנגד לבו אלא שיעור איסר:

סעיף קטן ו
שאז רואה איסר שמונח כו' פי' איסר המונח בארץ כנגד לבו ולא שיחצה קומתו לשני חלקים ויכוף את עצמו:

סעיף קטן ז
אי לאו דאמרן משה פי' באורייתא:

סעיף קטן ח
מי שריחם על קן ציפור כו' שעושה מצות המקום רחמניות ואינם אלא גזירת המלך שהוא קיים לעולם ובע"י פי' בפ' בחוקותי פסוק וזכרתי להם ברית ראשונים וגו' כתב דר"ל למען שמו המחולל בגוים כמ"ש ביחזקאל וז"ש וזכרתי להם ברית ראשונים ר"ל הברית שהועיל לראשונים דור המדבר שהתפלל משה עליהם למה יאמרו וגו' ומבלתי יכולת וגו'. ומ"ש בדברי הרמב"ם שאין כח באדם להגיע עד סוף שבחו צ"ע דמשמע בהדיא שאין בו אלא משום האי טעמא אבל אין בו איסור גדול ובספר המורה פנ"ט הביאו ב"י משמע דהוה כמגדף עיין שם:

סעיף קטן ט
דורשי רשומות פירש"י רשומי מקראות:

סימן קיד

סעיף קטן א
וסימניה מפת"ח מטר פרנסה תחייה חיה כו' אע"ג דלא הוזכר בנוסח ברכה זו חיה י"א הטעם שיכוין למ"ש מתיר אסורים שהוא כמו חיה שהולד והאם היו אסורים ומטעם זה

תקנו לומר בברכת המילה הודו לה' כי טוב וגו' משום דחנן ד' צריכין להודות ואחד מהן מי שיצא מבית האסורין והולד ואם כיון שהן כמי שיצאו מבית האסורים תקנו לומר זה הפסוק ועוד כ"כ דאין דעת רבינו לומר שיהיו נזכרים כל הד' עניינים בזה הברכה רק שנוסח הברכה יוסד במנין נ"א התיבות כנגד הפסוקים שנזכרו בו ד' מפתחות שיש בהן ג"כ מנין נ"א תיבות וראיה לזה ממ"ש בסמוך ומזכיר בה גבורות גשמים כו' עד וטעמא משום כו' וק' פשיטא דמזכירין בה ומאי צריך טעם לזה כיון דבעבורה הוסדה ג"כ ברכה זו אלא ודאי כמ"ש:

סעיף קטן ב

ומזכירין בה גבורות גשמים מפרש בגמ' משום שהגשמים יורדים בגבורה ומשום שנוסח הברכה מתחלת בלשון גבורה דהיינו אתה גבור תקנו להזכיר בה ענין שנזכר בלשון גבורה:

סעיף קטן ג

כדתנן ר' יהודה אומר כו' פי' אותו שמתפלל מוסף מזכיר כו' הטעם שמתחילין ומסיימין במוסף מבואר בדרישה:

סעיף קטן ד

עד שיכריז ש"ץ משיב הרוח ומוריד הגשם או מוריד הטל הב"י הבין בדברי רבינו שר"ל שיחיד לא יזכיר בשמיני עצרת מוריד הגשם עד שיכריז הש"ץ קודם הגשם וכן בפסח לא יזכיר היחיד מוריד הטל עד שיכריז הש"ץ ולכן כתב שפי' הירושלמי שלא כדברי רבי' שכתב בשם הראב"ד דלפי הירושלמי במוריד הטל אם רצה יחיד להזכיר קודם הצבור מזכיר ואין בכך כלום. ולעד"נ שרבינו לא איירי כלל בהזכרת טל אלא בהזכרת גשם וה"פ שהיחיד אסור להזכיר בשמיני עצרת עד שיכריז הש"ץ אבל לאחר ההזכרת הש"ץ מזכיר הן שהכריז הש"ץ גשם או שהכריז טל כשהיה לו להכריז גשם מותר ליחיד להזכיר גשם וכמ"ש רבינו בסמוך דאם מזכיר מוריד טל במקום מוריד הגשם יצא וכ"ש לענין ההכרזת הש"ץ:

סעיף קטן ה

וכ"כ אבי העזרי שאסור ליחיד להקדים תפלתו לתפלת צבור כו' כשאינו מתפלל בצבור איצטריך לאשמועינן דאילו בצבור בכל ימות השנה נמי אסור להקדים תפלתו לתפלת צבור כמו שנתבאר בסי' צ"ו. ב"י. ומיהו אינו מוכרע דרבינו אתא לאשמועינן כאן דאף שהוא חולה או אנוס אפ"ה אסור להקדים ההכרזה:

סעיף קטן ו

בין בלחש היינו עם הציבור וכן מפרש במרדכי:

סעיף קטן ז
בין בקול רם היינו להכרזה אבל אין לפרש החזרת התפלה דא"כ קשה פשיטא מהא דכתב אח"כ שאם בא לב"ה והקהל כבר התפללו יכול להזכיר כו' דהרי גם כאן כבר התפללו קודם שמחזיר הש"ץ תפלתו אלא ודאי כדפי' ומה שנקט עד שיאמר הש"ץ היינו שבימיהם הש"ץ היה המכריז:

סעיף קטן ח
תנא בטל וברוחות לא חייבו חכמים להזכיר ואם בא להזכיר מזכיר נ"ל פי' דהרישא איירי בימות החורף שאז חייב להזכיר גשם וה"א דיהיה ג"כ חייב להזכיר טל ורוחות לכך אשמועינן דלא חייבו חכמים כו' והסיפא דקתני ואם בא להזכיר מזכיר איירי דוקא בימות החמה דאי בימות החורף קשה מאי קמ"ל דהא איצטריך לאשמועינן ברישא דלא יהיה חייב להזכיר בימות החורף ש"מ דפשוט ליה לתנא דרשות בידו להזכיר טל. וזהו שמסיק רבינו וכתב ז"ל הילכך אם אמר וכו' ולא כפי' ר"ן והביאו ב"י ע"ש:

סעיף קטן ט
אבל אם הזכיר טל וכו' ז"ל ב"י ותמיה לי כיון דתנא בטל וברוחות לא חייבו חכמים להזכיר היאך הזכרת הטל עולה במקום מה שחייב להזכיר גשם וצ"ל שכיון שהגבורות אין אנו שואלין אלא מזכירין לשבח להקב"ה נהי דלכתחלה צריך לשבחו שהוא מוריד הגשם שהוא דבר הנעצר וצריך להתפלל עליו ומ"מ בדיעבד אם שבחו בטל אע"פ שמתוך שאינו נעצר אין צריך להתפלל עליו מאחר ששבח מיהא בדבר שהוא צורך העולם אין מחזירין אבל כשלא שבח לא בטל ולא במטר מחזירין אותו:

סעיף קטן י
וכתב אבי העזרי שאין צריך לחזור לראש הברכה כו' היינו כשלא סיים כל הברכה והתחיל באחרת אבל כשהתחיל באחרת היה חייב לחזור לראש הברכה. ז"ל ב"י מ"ש רבינו וכתב א"א כו' דמשמע דלא פליג הרא"ש על אבי העזרי אינו מדוקדק ושיעורו וא"א ז"ל כתב שהרי חולק הוא על אבי העזרי כמו שנתבאר אלא שאין דרכו של רבינו לדקדק בכך דוק ותשכח בטור זה סימן תרמ"ג והרמב"ם כתב והל"ל כתב הרמב"ם ובסי' תרצ"א כתב רבינו תם כתב כיון שנקראת ספר והל"ל כתב ר"ת ובסי' תרצ"ב וב"ה כתב כיון שברכה אחרונה כו' וה"ל כתב ב"ה וכאלה רבות עמו:

סעיף קטן יא
בגמרא דידן בתפלת השחר גרסינן כו' כלומר זהו הגירסא ולאפוקי מגרסאות אחרות בתלמוד דידן שמביא הב"י ע"ש הנכונה בתלמוד אליבא דידן ולפי אותן גרסות ל"פ תלמודא דידן אירושל' ב"י:

סעיף קטן יב
כתב אה"ע אם שכח להזכיר עד שסיים מחיה המתים ונזכר קודם שהתחיל כו' כתב הב"י שרבינו להתחיל בברכה שלאחריה קרי סיים דכ"ז כו' ולא פי' כן לעיל בדברי הרא"ש שכתב הא דאמרינן לא אמר מוריד הגשם מחזירין אותו היינו כשסיים כו' י"ל דלעיל לא היה שם גוף הדין רק בא לפרש דברי אה"ע שלא תאמר כי לא אמר מוריד הגשם בימות הגשמים יהיה דומה לדין של אחריו דהיינו אמר מוריד הגשם בימות החמה דמיירי אפי' באמצע ברכה לכך אתא לאשמועינן דמדלא איירי אלא בסיים כל הברכות דבזה איירי עכ"פ. לאפוקי הכא עיקר הדין הוא דאתא לאשמועינן לכך צריך לכתוב הפי':

סעיף קטן יג
וכן בשבתות וי"ט כו' מצאתי כתוב ולמה לא תקנו ברכה בפני עצמה במקום שנזכר כמו בהמ"ז שאם שכח קובע ברכה א' של שבת אומר הר"מ מפני שהיה הפסק אם יברך ולא דמי לב"ה דהתם כבר סיים הברכה דהטוב והמטיב ביבנה תקנוה ע"כ. עוד י"ל דהזכרה בבהמ"ז שאני דמאחר דסמוך להזכרה הוא חותם בברכת הארץ כשצריך לאומרה אחר סיום הברכה צריך לחתום בה ג"כ בשבתות וי"ט אבל הזכרה דתפלה מאחר שאינו חותם סמוך לה בברכ' גם כשמזכיר אחר שסיים ברכת תחיית המתים אינו חותם בברכה ב"י. ומהרש"ל כתב דאין להביא ראייה מב"ה דשאני התם שכבר סיים בהמ"ז אבל כל מקום שהוא הפסק צריך לחזר לראש והאריך ע"ש בהגהות:

סעיף קטן יד
אבל פתח הטוב והמטיב כו' פי' בשבת וי"ט ולא בר"ח וע"ל:

סעיף קטן טו
הילכך עד ל' יום כו' זהו דוקא בהזכרה דאומרה אפילו בשבתות ור"ח אבל בשאלה צריך יותר מל' כי בשבתות אין מתפללין ברכות אמצעיות:

סעיף קטן טז
דמסתמא לא הזכיר ונראה דאיירי למנהג אשכנז שאין מזכירין בימות החמה לא גשם ולא טל לכך צ"ל שהרי לא הזכיר אפילו טל ב"י:

סעיף קטן יז
כנגד ל' יום אע"ג דאיכא נמי תפלת מוסף של שבת מ"מ הרי כבר נתבאר לעיל בסי' ק"ח דאין תשלומין לתפלת מוסף. והואיל וסתמא קתני מכאן ואילך מה שצריך מזכיר משמע אפילו אם שכח מוסף ואע"ג דזמן תפלת מוסף כל היום וא"כ אי מזכיר שלא אמרו בשעת מנחה עדיין זמנו לאומרו עד הלילה וא"כ מ"ש מתפלת שחרית אם שכחו בזמן ב' תפלות דג"כ אין לה תשלומין כמו שמסיק לעיל בסי' ק"ח בשם הראב"ד והרמב"ם.

וי"ל דמ"מ תפלת שחרית כיון שזמנה מוגבל עד ד' שעות על היום דוקא ולא יותר רמי אנפשיה זמנה ואי לפעמים שכח או נאנס ולא התפלל עדיין יש לו תשלומין במנחה ושוב מיעוטא דמיעוטא ששכח להתפלל גם במנחה ובטלו ברוב משא"כ במוסף שזמנה כל היום נמצא שאין לה תשלומין כלל אפילו בתפלה ראשונה שאחר זמנה ושכיח הוא שישכח זמן תפלה חדא וק"ל. וי"א דאתיא כר"א ב"ע בפ"ד דברכות דאמר אין מתפללין מוסף אלא בחבר עיר אבל ק' לדידן דמתפללין מוסף אפילו ביחיד וכן ודאי היה נוהג מהר"ם איך יצא בזה וצריך לדחוק ולתרץ ולומר דהירושלמי דתלה טעמא בל' יום דהוה חזקה וס"ל דאפי' למ"ד דס"ל דאין מתפללין מוסף אלא בחבר עיר סגי בל' יום וממילא סגי בצ' פעמים וק"ל:

סעיף קטן יח

והדבר תלוי בהרגל לשונו כו' כתב ר"ד אבודרהם הטעם של הר"ף משום דשאני גשם שהדבר תלוי בהרגל לשונו ואע"פ שהרגיל לשונו לומר מתחלה אתה גבור עד משיב הרוח לבדו בלא ברכה ראשונה דמגן לא הוי חזקת הרגל כשמתחיל להתפלל בסדר ברכת מגן ואח"כ אתה גבור ומהרי"א ז"ל כתב שטעמו של הר"ף משום דלא דמי דהתם שהוא לטבע רע שזה השור הוא נגחן הנה כשיעשה הנגיחות בקירוב מורה שהוטבע בו זה בקנין משא"כ אילו היה עושה אותם בהרחקה שיש לנו לומר בכל אחד מהן מקרה הוא אבל כאן הדבר תלוי בהרגל לשונו והלשון אינו מורגל כ"כ כשיעשה ד"א בקרוב והרא"ש נוטה לסברת הר"מ ונראה כדבריו שהרגל הלשון אינו אלא מצד הטבע המורגל באדם והרי הוא כמו שור שנגח עכ"ל ועיין מה שכתבתי בדרישה:

סעיף קטן יט

ואלו שלשה ברכות חשובות כאחת כיון שכולן שבח הן:

סימן קטו

סעיף קטן א

ושב ורפא לו אין ללמוד מכאן סמיכה לרפואה שזה איירי ברפואת הנפש:

סעיף קטן ב

נמצא שבעה אוירים ושבעה רקיעים כו' הרי ט"ו ז"ל ב"י כלומר ששבעה רקיעים יש ביניהן ו' אוירים ומן הארץ עד רקיע תחתון אויר א' ומרקיע עליון עד כסא כבוד אויר א' הרי ט"ו בין אוירים ורקיע מהארץ עד כסא הכבוד. ומ"ש שמן הארץ עד וכו' אין הכוונה לומר שיש שום רמז בשיעור ת"ק שנה אלא היינו לומר שט"ו מרחקים אלו שוים זה כזה:

סעיף קטן ג
מתוך שאנו עתידים ליגאל בשביעית אע"ג דהאי גאולה לאו גאולה דגלות היא אלא שיגאלנו מן הצרות הבאות עלינו תמיד דהא ברכת קבוץ ובנין ירושלים וצמח דוד יש לו כל אחד ברכה בפני עצמו לבד מגאולה זו אפ"ה כיון דשם גאולה עליה קבעוה בשביעית:

סימן קטז

סעיף קטן א
וכ"ז אותיות בפסוק כי חיים הם למוצאיהם וכנגד כ"ז אותיות שבתורה וכמ"ש בברכת שנים עשר:

סעיף קטן ב
והר"ר יונה כתב כו' אז אין לשנות כו' אף שאמרה דרך תפלה ולאפוקי מרמ"א שמתיר בכה"ג:

סימן קיז

סעיף קטן א
ואמר רבי אלכסנדרי כנגד מפקיעי שערים דכתיב שבור זרוע רשע ופירש"י שבור זרוע רשע אלו המייקרים את התבואה ומפקיעין את השער וממאי דבמפקיעי שערים כתיב דכתיב בההיא פרשתא יארוב במסתר כאריה בסוכו יארוב לחטוף עני וכי הלסטים אורבים את העני והלא את העשיר הוא אורב אלא במפקיעי שערים הכתוב מדבר שרוב דעתם לעניים הוא וקא בעי דוד רחמי עליה דמילתא ואמר שבור זרוע רשע ותן שובע בעולם ובכך זרוע שבור ורע תדרוש רשעו בל תמצא וזה שהיה בדעתו להיות רשע כשתדרוש רשעו לא תמצא עולה שלא הספיק לעשותה:

סעיף קטן ב
ובאשכנז אין משנין בה כלל ז"ל ב"י נראה דתרתי קאמר דבאשכנז אין משנין בנוסחה מימות החמה לימות הגשמים ולא כמנהג ספרד שבימות החמה אומרים ברכנו ובימות הגשמים ברך עלינו ועוד שבאשכנז אין שואלין בימות החמה לא טל ולא מטר ובספרד נוהגין לשאול טל בימות החמה ומייתי ראייה לקמייתא שאין משנין מברך עלינו לברכנו מלישנא דגמרא דאמר שאלה בברכת השנים אלמא אין שינוי אחר בה אלא שמזכירין בה שאלה עכ"ל. ולאפוקי ממנהג ספרד שראיתי בסידוריהם שברך עלינו יש נוסח אחר מברכנו כו' ונראה דהב"י הוצרך לפרש כן דלספרדים יש להם נוסח אחר דהיינו ברכנו דאל"כ קשה על מ"ש רבינו דבאשכנז אין משנין כו' אדרבה באשכנז יותר משנין מבספרד שבאשכנז אין אומרים בימות החמה טל נמצא דמוסיפין ומשנין בימות הגשמים ואומרים טל ומטר ובספרד שאומרים טל גם בימות החמה נמצא דאין מוסיפין

אלא מטר בימות הגשמים אלא ודאי דלספרד יש להן נוסח אחר דהיינו ברכנו וזהו משונה יותר מברך עלינו:

סעיף קטן ג

דתנן בג' מרחשון פי' קאי אמ"ש ומתחילין ס' יום כו' והא דמביא דתנן בג' במרחשון הביאו משום תמיהת הרא"ש דמייתי בתר הכי ומ"מ נוכל ליישב ג"כ לישנא דתנן דקאמר דר"ל טעם למה אמרינן דיום התקופה בכלל וקאמר דתנן כו' ור"ל שהרי במתניתין תניא בג' ימים כו' רק שבני גולה מונין ס' לתקופה ואיבעיא לן יום ס' כלפני ס' כו' ואסיקנא כלאחר ס' והיינו משום שדי לנו בהרחקה זו מבני א"י וממעטינן בכל מאי דנוכל לפרש לקיים מ"ש ובגולה עד ס' כדי שלא לרחוק יותר מדאי מבני א"י וה"ה דמה"ט אמרינן נמי דיום התקופה הוא בכלל ודו"ק:

סעיף קטן ד

מ"מ דבר שתלוי בארץ פי' ביבישת הארץ או לחות וב"י פי' התלוי בארצות:

סעיף קטן ה

ושואלין עד תפלת מוסף של י"ט כו' ז"ל ב"י הל' אינו מדוקדק וה"ל כאילו אמר ושואלין עד תפלת מנחה של ערב י"ט הראשון של פסח ול"נ דה"פ כגון שטעה והתחיל ג"כ ברכה של ברך עלינו שהדין שצריך לגמור כל אותה ברכה א"כ כה"ג מצינו ששואל ג"כ בי"ט ושבת והא דפ"ק דתענית דפריך ארב יהודה דאמר העובר לפני התיבה בי"ט הראשון של פסח הא' מזכיר והאחרון אינו מזכיר ומי א"ר יהודה הכי והאר"י עד מתי שואלין את הגשמים עד שיעבור הפסח כו' עד רב יוסף אמר עד שיעבור הפסח עד שיעביר הש"ץ האי היורד בי"ט ראשון של פסח א"ל אביי שאלה בי"ט הא' מי איתא כו' ומאי מקשה הא מצינו שאלה ע"ד שכתבתי י"ל דשם קאי אש"ץ ולעולם לא יבא לידי טעות בזה עד שיתחיל בציבור בי"ט ברך עלינו דדרך הציבור להזכירו מיד שמתחיל תפלת החול בקול רם משא"כ ביחיד שמתפלל בלחש דלפעמים טועה וגומר אפי' כל תפלות החול כיון דליתא מאן דמדכר יתיה וק"ל. ובד"מ יישב בד"א וכתב ז"ל אף כי דברי ב"י אמתים מ"מ נראה לומר שכיון הטור למה שנהגו שבמוסף י"ט הראשון של פסח מתפללין על הטל ונראה טעם המנהג מאחר שפוסקים אז מלומר עוד טל ומטר ואנו מבקשים טל לבד אנו מתפללין ומבקשים טל כמו שמנהג בני ספרד לשאול טל כל ימות החמה ומאחר שאין אנו מתפללין תפלת הטל עד מוסף א"כ השאלה נמשכת עד אותו התפלה שאז אנו פוסקים מלשאול טל ומטר ולכן אמר רבינו ששואלין עד תפלת מוסף כו' עכ"ל. ועל האי שינויא קשה דהטור תלה שאלה בהזכרה דכתב ושואלים עד תפלת מוסף של י"ט של פסח כל זמן שמזכירין גשמים וכבר כתב רבינו לעיל בסי' קי"ד שפוסקים מלומר הזכרת

גשמים בתפלת מוסף ומשמע לרבינו שפוסקים גם אז מלשאול ולפי האי שינוייא לא ה"ל לפסוק עד תפלת מנחה. ועוד דהא אין לומר דבא ליתן טעם למה אז מתפללין טל קאמר דהא כתב ושואלים עד תפלת מוסף ומשמע דגם לפני זה שואלין:

סעיף קטן ו

אם עקר רגליו כו' חוזר לראש לא עקר רגליו כו' ונראה דאם הזכירו קודם שהתחיל ברכת רצה שאומר ותן טל ומטר ומתחיל רצה כדלעיל כנזכר קודם שהתחיל ברכת תקע בשופר בסי' קי"ד ב"י:

ואתם הרי ישראל ענפיכם כו' אלמא קיבוץ גליות בשעת ברכת השנים היא:

סימן קיח

סעיף קטן א

כדכתיב ואשיבה ידי עליך וההוא קרא אגולה מיירי:

סעיף קטן ב

הא קי"ל ברכה הסמוכה לחברתה אין בה מלכות מכאן מוכח דאפילו בחתימת הברכה צריכין להאי טעמא דמש"ה אין בהן מלכות משום דסמוכה נינהו לריש הברכות:

סעיף קטן ג

אך שאיני רשאי לשנות מה שהורגל בפי כל כלומר מדאמרינן בגמרא בעשרת ימי התשובה אם לא אמר המלך המשפט לא יצא א"כ ע"כ בכל השנה לא אמרינן מלך דא"כ מאי שני לן בין י' ימים לכל השנה דהא בכל השנה נמי אמרינן הכי ומכח זה היה לנו להוכיח שאין לאומרו בכל השנה אלא שאיני רשאי:

סעיף קטן ד

אמנם שמעתי שבפרובינצא אין אומרים המלך פי' תיבת של מלך אוהב כי בזה מיושב כמה תמיהות וק"ל:

סעיף קטן ה

חוץ מיו"ד ימי התשובה שאומר המלך הקדוש כו' לפי שעכשיו יושב על המשפט כו' מזה הטעם א"ש לומר המלך המשפט אבל לשנות ולומר המלך הקדוש צריכין ליתן טעם כיון דבברכה זו לא נזכר משפט מ"ש דאומרים בה המלך יותר משאר ברכות ונראה דה"ט דבחתימת שאר ברכות נזכר ומתואר בה השם ע"ש הפעולה כמו חונן הדעת הרוצה בתשובה חנון המרבה לסלוח ואינך כולהו משא"כ בחתימת ברכה זו דלא נזכר ומתואר בה השם משום פעולה כ"א ע"ש רוממתו וקדושתו וכיון דהיום רוממתו ומלכותו נהוג מש"ה מתארין אותו בשם המלכות:

סעיף קטן ו
ונשאתי ונתתי בדבר לפני א"א הרא"ש ז"ל וקיבל דברי אאידך תמיה קאי דמה הפרש יש בין מלך אוהב צדקה ומשפט להמלך המשפט קאמר שקיבל הרא"ש דבריו שיש לתמוה על כך שזה לא יישב במחזור ' ויטרי עכ"ל ב"י ועיין בדרישה:

סעיף קטן ז
שתים עשרה קללת המלשינים ז"ל סמ"ג בימי ר"ג הזקן רבו המלשינים בישראל עמד הוא ובית דינו והתקין ברכה אחת שמתפלל בה לאבד המלשינים נמצא מנין הברכות בכל התפלה י"ט מהרש"ל:

סעיף קטן ח
אין לומר כל אויבינו ר"ל ותמגר כל אויבינו:

סעיף קטן ט
כדכתיב מפני שיבה תקום מיירי בצדיקים דכתיב והדרת פני זקן והיינו חכם כדדרשינן בפ"ק דקידושין זקן זה שקנה חכמה ולפי זה נ"ל להגיה בדברי רבינו תיבת וגו' מפני שיבה תקום וגו' דהרי אסיפא דקרא קסמיך:

סעיף קטן י
כי מנין ר"ת של י"ח כו' ז"ל מורי י"ח לאו דוקא אלא י"ט ברכות וקורא שמונה עשרה ע"פ מנהג הראשונים:

סעיף קטן יא
דכתיב אחר ישובו פי' אחר שישובו להקב"ה ובקשו להקב"ה ואת דוד מלכם ופחדו אל יי' וגו' כן הוא כתיב בהושע ג':

סימן קיט

סעיף קטן א
שואל אדם צרכיו כו' ועד בכל ברכה יכול לשאול מענינה כו' עיין מ"ש בדרישה ודברי רבינו נראים כסותרים זה את זה דהכא משמע דוקא מענינו יכול לשאול אבל שלא מענינו לא ולקמן בסימן תקס"ו כתב רבינו בברכת סלח לנו שואל כפי רצונו ונ"ל לחלק דהכא מיירי ביחיד ולקמן איירי בציבור וזהו כדעת התוס' שכתבו אהא דאריב"ל אם בא לומר אחר תפלתו יאמר ז"ל משמע אבל באמצע תפלתו לא ומה שנוהגים עתה בתענית להאריך בפסוקי דרחמי וסליחות בברכת סלח לנו איכא למימר דציבור שאני עכ"ל והביאו ב"י בסי' תקס"ו. וכאן דאיירי בתפלת יחיד כתב כדינו ולקמן דאיירי רבינו מתענית ציבור כתב כדינו ובדרישה הארכתי ע"ש:

סעיף קטן ב
ועל הפרנסה בברכת השנים והא דכתב רבינו לעיל סי' קי"ו בשם הרא"ש דאפילו עיר גדולה כנינוה כיחידים דמי ומבקשים מטר בש"ת דוקא ולא בברכת השנים שאני מטר דניחא לזה וקשה לזה ואסור לאדם שיתפלל על דבר שיזיק לאחרים משא"כ פרנסה שמבקש שיצליח או שיעלה תבואות שדהו וכ"כ ב"י בסי' קי"ז וע"ש:

סעיף קטן ג
ורשב"ם פי' ודאי כו' לפי' זה הסכים הרי"ף והתוס' וה"ר יונה והמרדכי והרא"ש והרשב"א והרמב"ם והראב"ד ורובן של גאונים וכן הלכה:

סימן קכ

סעיף קטן א
אע"פ שאין נושאין כפיהן כו' כדי שלא לחלק בין מנחה לשאר תענית שנושאין בהן כפיהן ועיין מ"ש ב"י ז"ל אך מ"ש כ"א במנחת תענית ובמנחת יה"כ כו' אין נוהגין בזה בספרד כמוהו ולא בצרפת ובפרובינצא כו' וצ"ע דמיד אחר זה בריש ע"ב כתב ז"ל אך בפרובינצא ובצרפת נוהגים לומר ערבית שחרית ומנחה רצה כו' והרי דבריו במנהג פרובינצא סותרין זא"ז:

סעיף קטן ב
פירוש ברצה וקורא רצה עבודה ע"ש שנאמר בקרבנות לרצון לפני יי':

סעיף קטן ג
שהיא במקום קרבן כו' ולפי זה ה"פ ואשי ישראל ותפלתן תפלות ישראל שהם במקום האשים שהם הקרבנות תקבל ברצון:

סעיף קטן ד
וע"ז תיקנו ואשי ישראל ולפ"ז המדרש ה"פ ואשי ישראל כלומר אנשי ישראל הנקרבים ע"י מיכאל או יהיה מלשון אשה ריח ניחוח כלומר קרבנות ישראל דהיינו נפשותן של ישראל שהן עצמם כקרבנות ע"י מיכאל גם תפלתן של ישראל תקבל ברצון:

סעיף קטן ה
וי"מ אותו כו' דאותם שלא היו מתחילין במנחה אלא מאשי ישראל היו מפרשים כאן כאחד מן הפירושים הראשונים דאילו לפי' זה לא יתכן להתחיל מאשי ישראל שהרי אינו תחלת דבר כל זה כתב ב"י:

סימן קכא

סעיף קטן א
זובח תודה יכבדנני. פירש"י אחר זביחה תן הודאה:

סעיף קטן ב
האומר מודים מודים כו' דמיחזי כשתי רשויות ואין חילוק בין יחיד לציבור וכמ"ש רבינו בסי' ס"א גבי האומר שמע שמע ב"י:

סעיף קטן ג
וירד מעשות החטאת כו' מדלא כתיב לעשות אלא מעשות:

סעיף קטן ד
אלא דעבודה והודאה חדא כו' פירש"י אף הודאה עבודה של מקום הוא בא לפרש דאזלינן בתר קרא דלעיל זובח תודה וגו':

סעיף קטן ה
אבל יחיד אין לאומרה וכ"כ לקמן בסי' קכ"ז בשם בעל המנהיג ועיין מ"ש שם וכ"כ ב"י ורמ"א. אבל בכלבו ובמהרי"ל ובמנהגים פוסקים לאומרו והארכתי בתשובה מזה והכרעתי לאומרו כל א' כשמתפללים בבה"כ בלחש בזמן הזה שאין הכהנים עולין לדוכן בכל יום ושוב לא חלקו ואומרים גם בי"ט בעת שעולין לדוכן ודוקא בציבור ע"ש בנימוקו וטעמו:

סימן קכב

סעיף קטן א
ולאחר שסיים י"ח פי' ולדידן י"ט עיין בב"י שכתב בשם ת"ה סי' י"ג דהטעם דש"ץ אינו חוזר לאחוריו אחר תפילתו שמתפלל בקול רם משום שממתין עד סוף הקדיש שלם שתקנוהו חכמים לש"ץ אחר כל תפלה אלא שמפסיקין בקריאת ס"ת וסדר קדושה ובכה"ג דכולהו לסדר התפלה י"ח הן באין עכ"ל. מכאן משמע דאסור לש"ץ לדבר ביני ביני כיון דהכל מעין תפלה א' היא והקדיש חוזר על כולן:

סעיף קטן ב
ויש מוסיפין לומר כו' אפשר שמ"ש ויש מוסיפין לומר מלכנו אלהינו יחד שמך בעולמך וזהו תחלת התוספת ועוד יש בו דברים עשה למען שמך ע"ל ימינך כו' והשתא א"ש מ"ש והכי איתמר בהגדה כו' ב"י. ואראיה לדבריו שהרי אח"כ כתב רבינו ע"פ הנוסחא דמתחיל מלכנו כו' ומזכיר בו בכל פעם בסוף ע"ל שמך כו':

סעיף קטן ג
מידי דבעי ר"ל מאי דצריך:

סעיף קטן ד
רשותיה בידיה דה"א דאסור לומר תחנונים כיון שכבר סיים בג' אחרונות דמחשב ככלב ששב על קיאו וזהו מכוון למ"ש לעיל בסי' קי"ט בחילוק הד' ענינים שכתב ר' יונה ע"ש:

סעיף קטן ה
אלהי נצור עד צורי וגואלי ה"ה ביה"כ צריך לומר אלהי נצור בתר אלהי עד שלא נוצרתי וכ"כ במנהגים שם וכן בתשב"ץ:

סימן קכג

סעיף קטן א
ופוסע ג' פסיעות וכתב בהגהות מיימוני בפ"ה מהלכות תפלה ברגל שמאל יפסע תחלה דאמרינן בשוחר טוב בפסוק כל עצמותי תאמרנה אמר דוד כו' עד רגל שמאל לג' פסיעות שאחר תפלה ע"כ. וההיא דכל פינות שאתה פונה לא יהא אלא דרך ימין אינו ענין לזה דהכא אינו פונה לשום צד ב"י ולא כמהרי"א שכתב דמה"ט יפסע בשל ימין תחלה:

סעיף קטן ב
דומה לכלב שב על קיאו כתב הרב הגדול מהרי"א ז"ל שזה התנועה שעשה הוא תנועה משובשת ודומה בזה לכלב ששב על קיאו שהנה בשעה שהוא משליך הקיא נראה שהוא משליך אותו על צד שאין בו תועלת ואח"כ כשחוזר ואוכלו נראה שאין הדבר כן ומגונה הוא במה שהקיא אותו. כתב בשבולי הלקט בשם הגאונים בני אדם המסיימין תפלתם קודם הציבור אין להם רשות להחזיר פניהם לציבור עד שיסיים ש"ץ תפלתו:

סעיף קטן ג
עד דפתח ש"ץ וש"ץ עצמו יש לו לחזור מיד אחר שפסע ג' פסיעות אלא ששמעתי מגדולי אשכנ"ז שש"ץ שלהם ממתין כדי הילוך ד' אמות רשב"א:

סימן קכד

סעיף קטן א
שאם יש מי שאינו יודע להתפלל אבל מבין מה שש"ץ אומר דכיון לא שייך אלא במבין ב"י:

סעיף קטן ב
ולא משיחין פי' היוצאים בתפלת ש"ץ:

סעיף קטן ג
יאמר עמו נעריצך וקדושה כו' גם נוסח הברכה לדור ודור כו' מהרש"ל. והטעם משום דחייב לענות אמן אחר ברכת האל הקדוש כמ"ש ב"י לעיל סי' ק"ט. וכתב שם בשם מהרי"א שהמתפלל עם הש"ץ יענה עמו ג"כ מלה במלה לדור ודור ולא יקדים עצמו ואז אסור לענות אמן אחר ברכתו כמו שש"ץ א"צ לענות ויהיה יוצא בזה ע"ש:

סעיף קטן ד
היינו בספק התפלל אם לא ולטעמו אזיל הרא"ש שכתב שם בתשובה שאין להתפלל תפלת נדבה בלא חידוש וכדברי רב האי שכתב רבינו בסי' ק"ז:

סעיף קטן ה
אבל הכא שהתפלל כבר אסור להתפלל ודוקא שאומר כל ברכה בפתיחתו וחתימתו דאל"כ אין בו איסור אלא משום שלא יגביה קולו עם החזן ונראה כקלות ראש ב"י:

סעיף קטן ו
ואני מאמין בזה כו' וכתב תוס' בפרק כל כתבי א"ר חנינא אל מלך נאמן צריך להרהר בשעת עניית אמן והביאו ב"י לעיל סי' כ"ו:

סעיף קטן ז
כי אמן הוא לשון האמנת דברים בסוף מסכת נזיר ובס"פ אלו דברים גרסינן א"ל רב לחייא בריה וכן א"ל רב הונא לרבה בריה חטוף ובריך למימרא דמברך עדיף והתניא גדול העונה אמן יותר מן המברך וא"ל ר' נהוראי השמים כך היא תדע שהרי גולייריים מתגרים במלחמה וגבורים נוצחים (ופירש"י השמים נשבע שכך הוא ותדע שהרי גולייריים ר"ל חלשים מתגרים במלחמה תחילה ואח"כ גבורים באים ונוצחים אף כאן העונה אמן בא לאחר המברך ומנצח לומר שהעונה אמן ישובח מהמברך ע"כ) תנאי היא דתניא א' המברך וא' העונה אלא שממהרין למברך תחילה ע"כ (ופירש"י חטוף ובריך כוס של בהמ"ז ובריך אתה אותה. תנאי היא דאיכא למ"ד דעונה אמן משובח ואיכא מ"ד דהמברך משובח דא' מברך וא' העונה אמן נוטלין שכר אלא שממהרין ליתן שכר למברך תחילה לכך א"ל חטוף ובריך תחלה עכ"ל) וכתב בעל מנורת המאור נר שלישי כלל ג' פ' כ"א דף מ"ב ע"ב טעם דגדול העונה אמן דאמן עולה חשבונו צ"א כמנין יהו"ה אדנ"י. ד"א העונה אמן בכוונה על כל ברכה עושה כפול בכוונה לברכה בלבו ובהאמנה בפיו לאפוקי המברך אומרו לפעמים בלא כוונה בהיות הדבר שגור בפיו ולא בלבו עכ"ל) עוד נ"ל דמה"ט גדול העונה אמן משום דאיתא במדרש רבה באלה הדברים והביאו ג"כ במ"מ שם א"ר יהודה בר סימון אמן יש בה ג' דברים שבועה קבלה אמונה. שבועה דכתיב והשביע הכהן את האשה וכו' וכתיב ואמרה אמן אמן. קבלה מנין דכתיב ואמר כל העם אמן. אמונה מנין דכתיב ויען בניהו בן יהוידע את המלך ואמר אמן כן יעשה ה' עכ"ל א"כ כיון שבאמן נכלל כל הדברים הללו א"כ בענייתו אמן מקבל ברכה עליו באמונה ובשבועה משא"כ במברך וק"ל. ועי"ל כיון דקיי"ל דשומע כעונה וכדלעיל סי' ק"ד א"כ כשעונה אמן שכרו מרובה מהמברך דהמברך אסור לענות אמן אחר ברכותיו ודומה לזה כתב הרד"א בשם הר"ר אברהם בן שושן והביאו ב"י בסי' זה דמה"ט כל המתפלל בלחש ואח"כ שומע תפלה מהחזן ומכוין ועונה אמן אחר כל ברכה ה"ל כאילו התפלל ג"פ ע"ש:

סעיף קטן ח
ולא יענה אמן חטופה ע"ל סימן ס"ח מ"ש על ובלבד שלא יחטוף בחי"ת:

סעיף קטן ט
קטופה שאינו מחתך כו' ובערוך כי' קטופה שפוסק אמן לשנים ב"י:

סעיף קטן י
שכתב חייבין הציבור כו' פי' ובתוך הציבור יש מי שהתפלל כבר וק"ל:

סעיף קטן יא
ולא שמע הברכה היא אמן יתומה אבודרהם כתב די"מ שהאומר אמן אחר זמן מרובה מסיום הברכה על דעת אותה ברכה מיקרי ג"כ אמן יתומה:

סעיף קטן יב
תניא אין עונין לא אמן חטופה כו' נראה דכל זה מדברי רב עמרם דאל"כ הל' כפול שכבר כתבו רבינו לעיל בסי' זה:

סעיף קטן יג
ובלבד שלא יאריך בה יותר מדאי כתב ב"י בשם א"ח אם יש קצת מהעונים שמאריכין יותר מדאי א"צ המברך להמתין להם דשלא כהוגן הם עושין וקשה הלא רבינו כתב ג"כ זה ונראה דהב"י מביא מהא"ח מה שלא היה משמע מדברי רבינו דה"א דוקא בברכת המזון א"צ להמתין אבל גבי תפלה הואיל והעונה חייב לשמוע להמברך חייב להמתין כדי שיוכל לכוין לשמוע דומיא דברכת כהנים שכתבו התוס' בפ' ואלו נאמרים והביאו הב"י לקמן בסימן קכ"ח ריש דף פ"ב שהכהנים צריכין להמתין עד שיכלה מפי כל העם אע"פ שהעונים מאריכין יותר מדאי לכך אשמועינן דבא"ח לא משמע ליה לחלק כן ואפשר דס"ל דלא דמי לברכת כהנים דהתם חייב לשמוע לברכת כהנים וזולת זה אינו בכלל הברכה אבל בתפלה יכול להתפלל בעצמו כמו בברכת הבוצע וכמ"ש התוספות שם לחלק בזה בין ברכת הבוצע לברכת כהנים:

סעיף קטן יד
פי' בכל כוונתו לאפוקי שלא נפרש שיצעק קול גדול:

סעיף קטן טו
ש"ץ אינו פוטר אלא האנוסים שאינן יכולין לבוא לב"ה יש לדקדק למה נקט שאינן יכולין לבא כו' ולא נקט שאינן יודעין להתפלל ועיין בתשובה הארכתי:

סימן קכה

סעיף קטן א
ויענו אחריו קדושה נראה מדברי רבינו שאין הציבור אומרים עם החזן נקדישך אלא שותקין ומכוונין למה שש"ץ אומר וכשמגיע לקדוש אז יענו ואומרים קדוש וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל ד' סימן י"ט ב"י:

סעיף קטן ב
כשם שמקדישים אותו כצ"ל במ"ם ולא שמקדישין אותו בנו"ן וכ"כ מהררי"ו בחידושיו סי' ל"ד וכתבתי זה לאפוקי ממה ששמעתי מדקדקים אומרים אותו בנו"ן והטעם נראה שלא יראה כאילו אמר שמקדישים אותו כמו מותו חלילה כשתסמוך מ"ם לאל"ף וכ"כ לעיל בסי' ס"א ומהררי"ו כתב לאומרו במ"ם וז"ל שם סי' ל"ד נ"ל שי"ל מעריצים ומקדישים כולהו במ"ם ולא בנו"ן וראייה שכתב בא"ח שיש להפסיק בין ממליכים ובין את ומסתמא דה"ה בקדושה י"ל כמו שמקדישים כו' עכ"ל א"ח ומדהצריך א"ח להפסיק בין ממליכים לאת ש"מ שס"ל שצריכין לומר ממליכים במ"ם וה"ה לאינך והטעם נראה משום דבל' הקדש שייך לומר במ"ם ולא בנו"ן:

סעיף קטן ג
ויש בו י"ד תיבות ר"ל עד וקרא רא"ף:

סעיף קטן ד
ויש בו י"ד תיבות לפי גירסת הספרים דגרסינן וכן כתוב על יד נביאך הוה י"ד תיבות עד וקרא דמשם ואילך לא חשיב ליה דלא הוה נוסח דשבח רק לשון הפסוק אבל לפי הספרים דלא גרסינן וכן כתוב כו' הוי חשבון י"ד תיבות עד קדוש:

סעיף קטן ה
ובני אשכנז וצרפת כו' ונושאים גופן כתב ב"י ז"ל לשון רבינו אינו מכוון שנראה קצת מדבריו שבני אשכנז נושאים גופם כלפי מעלה ולא בני ספרד ואינו כן שכולם נושאים גופם כלפי מעלה ואין ביניהם אלא שאלו נותנים עיניהם למטה ואלו נותנים עיניהם למעלה ולעד"נ דהמשך לשון לא הוה אלא ובני אשכנז נושאין עיניהן למעלה וזה הוי סיום דבריו כלומר שבזה חולקים האשכנזים על הספרדים שנותנים עיניהם למטה והם נותנין עיניהם למעלה ומה שמסיים והולך ונושאים גופם כו' לא כתבו לפלוגתא רק כדי שידמה אל הסמך שמביא אח"כ מספר היכלות וק"ל:

סעיף קטן ו
ונושאין גופן כו' ז"ל שבולי הלקט מה שנוהגין העולם לנענע עצמן בקדושה מצאתי כתוב הטעם בשם רש"י דכתיב וינועו אמות הסיפים מקול הקורא אם אבנים ועצים היו

מתנועעים ומזדעזעים מאימת המלך כ"ש אנו שאנו מכירים שיש לנו להזדעזע מאימתו ב"י:

סעיף קטן ז
אם תאמרו ותגידו לבני מה שאני עושה כו' ומסיים בהכי אין לי הנאה בעולם כו' באותה שעה אני אוחז בכסא כבודי כו' בדמות יעקב ומחבקו ומנשקו ומזכיר גלותם וממהר גאולתם:

סימן קכו

סעיף קטן א
יודע לחזור למקומו אין מסלקין אבל אם דילג קללת ולמלשינים כו' וכ"כ הרשב"א פרק תפלת השחר:

סעיף קטן ב
מסלקין פי' לע"ע על זמן מה שמא אפיקורסת נזרקה בו אבל אין מעבירין אותו לגמרי. וכן דעת הרמב"ם בפ' ט"ו מתפלה ולא כדעת רבינו יונה שס"ל שמעבירין אותו לגמרי:

סעיף קטן ג
ירושלמי ש"ץ שדלג ב' או ג' ברכות אין מסלקין אותו חוץ ממי שלא אמר תחיית המתים עיין בדרישה:

סעיף קטן ד
תחיית המתים שמא כופר הוא ובונה ירושלים שמא אינו מאמין גבי תחיית המתים נקט ל' כופר מפני שהוא דבר חוץ לשכל כופר בו כלל לפי שהוא אי אפשר בעיניו וגבי בונה ירושלים אע"ג שהוא קרוב לשכל אבל אינו רוצה להאמין בזה וק"ל:

סעיף קטן ה
אע"פ שהעובר כו' צריך לסרב כדפי' לעיל הכא כו' אע"פ שגם זה מפורש לעיל בסי' ס"ג מ"מ חזר רבינו וכתבו כאן כיון שכאן הוא עיקר מקומו של דין טעה בתפלה:

סעיף קטן ו
ובכל מקום שיחיד חוזר ש"ץ חוזר כו' פי' כל מקום שאם טעה ביה יחיד ולא אמרו חוזר גם ש"ץ חוזר. כגון טעה ודלג ברכה אחת או שאלת מטר וכל כיוצא בו וק"ל:

סעיף קטן ז
אם טעה כשמחזיר התפלה כו' דייק רבינו לכתוב כשמחזיר לאפוקי טעה בתפלת לחש וכמ"ש בס"ס זה בשם הרמב"ם:

סעיף קטן ח
חוץ מבר"ח שחרית כו' בס"פ תפלת השחר תניא טעה ולא הזכיר של ר"ח שחרית אין מחזירין אותו מפני שתפלת מוסף לפניו אמר רבי יוחנן ובציבור שנו זו היא גירסת רי"ף

ורא"ש וכתבו דטעמא דבציבור אין מחזירין היינו מפני טורח ציבור וז"ל ר' יונה ובציבור שנו פי' כששי"ץ טעה אין מחזירין אותו מפני טורח הציבור כיון דתפלת המוספים לפניו שיזכיר בה מניין ר"ח אבל יחיד בין שהיה מתפלל בביתו בין שהיה מתפלל בציבור מחזירין אותו וכתב הרא"ש בטעה ולא הזכיר במוספין לא סמכינן אמה שהזכיר בתפלת שחרית שלפניה וכן לא ממוסף למנחה וכ"כ הרמב"ם פ"י מהל' תפלה ומבואר בדברי הרמב"ם דהיינו דוקא כשסיים תפלתו דאז איכא טירחא:

סעיף קטן ט

כתב בספר המצות על שם ה"ג כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן י

והכי מסתבר דמ"ש בשבת וי"ט מר"ח כתב ב"י איכא למימר דיש שינוי דבר"ח שהוא יום עשיית מלאכה הקילו בכך מפני טורח ציבור כדי שלא יתבטלו ממלאכתן אבל בשבת וי"ט מחזירין הילכך ודאי משמע דר"ח דוקא קאמר עכ"ל ולי נראה דשפיר קאמר רבינו דהא בה"ג עצמו כתב דטעמא משום דטורח ציבור הוא וטרחת ציבור שייך כ"כ בשבת וי"ט כמו בר"ח דאין הציבור נוחין באריכות התפלה יותר מדאי וק"ל:

סעיף קטן יא

וכן מ"ש שגם במוסף אין מחזירין לא נהירא כו' ז"ל ב"י כלומר מ"ש בסמ"ג הנ"ל בשם בה"ג לא נהירא ומ"מ אין לשון רבינו מדוקדק דמאחר דסמ"ק נמי סבר בהא כסמ"ג כך ה"ל לרבינו לכתוב ומ"ש שגם במוסף אין מחזירין כן כתב ג"כ בסמ"ק ולא נהירא ועיין בדרישה:

סעיף קטן יב

כתב הרמב"ם ז"ל כו' חוזר לעולם כמו היחיד פי' חוץ משחרית דראש חודש שהרי תפלת מוסף לפניו וכמ"ש הרמב"ם בהדיא פ"י מה"ת והביאו ב"י לעיל ומיניה דייק בית יוסף דגם הרמב"ם ס"ל כה"ג דדוקא בשחרית דר"ח ומפני ביטול מלאכה אבל לא בשחרית דשבת וי"ט. וכבר כתבתי שאינו מוכרח מיהו להאי גירסא קשה מ"ש ויחזור לעולם שהרי עכ"פ בשחרית דר"ח אינו חוזר ולפי מ"ש ב"י גירסא אחרת מ"ש בה"ג וכן ש"ץ שטעה כשמתפלל בקול רם ע"ד זה הוא חוזר (ר"ל כמו היחיד ומיירי בשאין תפלת מוסף לפניו) אבל אם טעה ש"ץ כשמתפלל בלחש אני אומר שאינו חוזר אלא סומך על התפלה שמתפלל בקול רם והוא שלא טעה בג' ראשונות שאם טעה בהם לעולם חוזר כמו שהיחיד חוזר עכ"ל ולגירסא זו אתי שפיר תיבת לעולם ור"ל בין בלחש בין בקול רם בין מוסף לפניו או לא ולפ"ז נמי משמע דגירסא שלפנינו דכתב ברישא שאם טעה

ש"ץ בתפלתו דבלחש אינו חוזר לאו כללא הוא שהרי לגירסא שהביא ב"י אם טעה בג' ראשונות חוזר וק"ל:

סימן קכז

סעיף קטן א

וכשיגיע ש"ץ למודים שוחין עמו הציבור דגרסינן בירושלמי כו' א"ל למה לא הביא ראיה מתלמודא דידן דאיתמר בפרק מי שמתו הנכנס לב"ה ומצא ציבור מתפללין אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע ש"ץ למודים יתפלל ואם לאו אל יתפלל וכתבו רבינו לעיל סימן ק"ט ובסמוך סי' זה דאפשר לומר כשיגיע ש"ץ למודים צריך לומר עמו מודים אבל ליכא למשמע מיניה דשוחין עמו לכן מביא הירושלמי:

סעיף קטן ב

ואינו משמע כן בירושלמי דאיתא כו' עיין בדרישה וטעמא שלא ישוח יותר מדאי כתב ב"י שהוא משום דמיחזי כיוהרא שהוא שוחה יותר משאר העם ולפי טעם זה משמע דה"ה באבות ששוחין בהן תחילה וסוף נמי אין לשחות יותר מדאי וכן משמע מתוס' פ"ק דברכות גבי כרע כחיזרא וכ"כ סמ"ג וסמ"ק והג"מ פ"ה וכן עיקר ב"י:

סעיף קטן ג

מוקמינן לה בהודאה שבהלל כו' ז"ל ר"י ס"פ אין עומדין הודאה שבהלל היינו הודו לה' כו' הודאה שבברכת המזון נודה לך וכתב ב"י דה"ה בכל מקום שנזכר הודאה ע"ש שפרט קצת מהם. ועיין בב"י שאיתא בירושלמי שיש שהאריכו במודים דרבנן והיו שוחים ואומרים עד דסיימו עם הש"ץ ברכה והודאה והיינו דוקא לפי' הראב"ד לדברי הירושלמי אבל לאידך פירושים לדינא א"צ לשוח אלא בהתחלת תיבות מודים דרבנן והמחמירים היו שוחין מראש ועד סוף במודים דרבנן אבל לא החמירו לסיים עם הש"ץ ע"ש:

סעיף קטן ד

על שאנו מודים לך פירש"י על שנתת בלבנו להיות דבוקים בך ומודים לך וכתב ב"י שהוא דבוק עם כן תחיינו ותחננו וה"ק לפי שאנו מודים לך ונשמעים לעבודתך תחיינו ותתננו כו' ע"ש שהביא עוד פירושים אחרים ומה שכתב שם באחרונה בשם התוספות שבערוך פי' דקא מודו ציבורא על ש"ץ אינון סמכון כו' עד כלומר עכשיו אנו מודים לך נ"ל דר"ל עכשיו אנו מודים היינו התחלת נוסח דמודים דרבנן שאנו אומרים מודים לך שאתה כו' ומה שמסיים בסוף ואומרים על שאנו מודים לך ר"ל על זאת ההודאה שאמרנו נוסף על ההודאות שאנו עונין אמן על מודים שאומר הש"ץ ולפי' קמייתא שכתב ב"י דקאי אירישא דמילתא ר"ל אנו מודים לך על שאנו מודים לך על שנתת בלבנו להיות כך ועל שהחייתנו כו' ודו"ק:

סעיף קטן ה
ובירושלמי חותם בה בא"י אל ההודאות בס"פ כיצד מברכין גבי ברכת בורא נפשות ג"כ בתלמודא דידן לא הזכירו בה חתימה ובירושלמי חתים בה וכתבו שם תלמידי ר' יונה שזה מטבע קצר הוא וכיון שלא כתוב בתלמוד שלנו לא נחתום בשם מספק אלא יחתום ברוך חי העולמים עכ"ל. ויש ללמוד דה"ה למודים דרבנן שאין חותמין בו בשם אלא יחתום ברוך אל ההודאות וכן ראוי לעשות ב"י. ונקרא מודים דרבנן לפי שהוא תיקון הרבה חכמים. ב"י:

סעיף קטן ו
וכתב בעל המנהיג ברכת כהנים אסור ליחיד לאומרה גם בציבור כו' למדנו מזה כו' ומ"מ כל הגלות כו' המשך לשונו כך פירושו מדפליגי בציבור אם יאמר אותה אם לאו ש"מ דביחיד לכ"ע אסור לאומרה ואח"כ אמר שאע"פ שבציבור פליגי מ"מ אנו קי"ל כאנשי מזרח וכתב הרי אסור להזכיר השם ע"ז אמר וקורא אותה כקורא בתורה:

סעיף קטן ז
וכבר אמרנו המשולשת פי' שאמרנו יברכך יאר ישא כשם שאין אנו אומרים כה תברכו כו' רישא דקרא נקט ובכלל זה נמי אמור להם דכתיב ביה בסיפא דקרא ששינה לעשה וכמ"ש בריש סי' שאחר זה:

סעיף קטן ח
אבל רב עמרם כתב כו' ברכנו כו' עד וישם לך שלום ושמו את שמי על בני ישראל ומסיים עושה השלום כך גירסת ספרי וספרי דפוס מהר"ף ולפ"ז הפלוגתא מבוארת ולכן כתב רבינו אבל רב עמרם כו' ובנוסחאות שלפני ב"י לא כתיב בהו דברי ר"ע אלא עד שלום וכתב ב"י שכתב רבינו דברי רב עמרם בלשון אבל לפי שהמנהיג תלה אמירת ברכת כהנים לש"ץ במנהג אבל ר"ע לא תלאו במנהג אלא סתם וכתב אם אין שם כהנים אומר אלהינו ואלהי אבותינו עכ"ל ומהתימא על הב"י שהביא לפני זה ל' הרד"א שכתב שבסדר רב עמרם ורב סעדיה כתוב ושמו את שמי כו' ואיך כתב כאן שמדברי ר"ע נראה שא"א ושמו את שמי:

סימן קכח

סעיף קטן א
אין נשיאות כפים פחות מי' פרק קמא דמגילה דף כ"ג ומבואר שם משום דהוי בכלל דבר שבקדושה ואין דבר שבקדושה בפחות מי':

סעיף קטן ב
ומתרגמינן כד יימרון כו' מדתרגם המתרגם כן ש"מ הדין כן שוב מצאתי בפרק ואלו נאמרים (סוטה דף ל"ח) סוף ע"א כתוב ז"ל אמור להם מקרא דלהם נפקא לן שש"ץ מזהיר אותם לברך עכ"ל ור"ל דלהם הוא יתור דבאמור לחוד סגי דאמור לחוד קאי שיאמר יברכך כו' ודו"ק. והא דדריש בגמרא ריב"ל שעובר בג' עשה והוא בכלל נראה דדרשי' קרי וכתיב דהא יש אם למסורת והנקודה הוא אמור להם והוא ציווי לכהן שיאמר אלו הברכות לישראל וזהו דרשה דריב"ל אבל מ"מ הכתיב לבד בלא נקודה יש לקרותו אמור במלאפו"ם והוא מה שתרגם המתרגם כד יימרון דאמור להם יתאמר להם ולפי פשוטו של הכתוב קאי על משה שהש"י דבר למשה שיאמר להם ויצוה להם ושמו את שמי וע"ז קאי הר"ר פרץ שאם אין שם אלא אחד אינו עובר דילפינן ליה מאמור להם דמשמע דוקא לרבים שיי' צוה למשה שיצוה זה למצות עשה שיברכו העם יצוה לכהנים רבים לא על יחידים וע"ז כתב רבינו ואינו נראה דלהם על אהרן ובניו קאי ר"ל דכיון דאמור לפי הכתיב קאי על משה ופי' שיאמר כן לאהרן ובניו א"כ אין ראיה משם דציווי זה לרבים דוקא דאפשר גם ליחיד יש ציווי ומצות עשה אפילו אם אין שם אלא א' אם לא ישא עובר בג' עשיות הנ"ל דאע"פ שאינו קורא ליחיד מ"מ חייב לברך בלא קריאה אם לא שלא היה בב"ה בשעה שמתחיל הש"ץ וגם ר"פ ס"ל דאין זה תלוי בזה אלא דס"ל מדכתיב אמור להם ל' רבים דדוקא רבים נצטוו בברכת כהנים וע"ז כתב רבינו ולא נהירא כו'. ואע"ג שכתב רבינו בסמוך ואם הוא אחד אין קורין לו ויליף לה בגמרא מדכתיב אמור להם לב' ולא לא' היינו לפי פירושא דתרגום שפי' הכתוב דקאי אמור על המקרא אבל לפי פשוטו שקאי על משה רבינו ואותו ציווי היה לאהרן ובניו אין ראיה לדרוש לב' ולא לא' שמשה צוה כן לכל א' ובזה נתיישב קושי' ב"י ועיין בדרישה:

סעיף קטן ג
דכתיב ואברכה מברכיך אבל הא דכתיב ואני אברכם אין ראיה די"ל דאישראל קאי שיתברכו מברכת כהנים רש"י:

סעיף קטן ד
יחלוץ מנעליו ומפרש בגמרא טעמא שמא תפסק רצועה מסנדלו ויתיב למקטריה וחביריו מברכין ואתו למימר בן גרושה וחלוצה הוא ולפיכך הלך וישב לו. ולעלות לדוכן בבתי שוקים של עור ב"י צידד לאיסור ורמ"א כתב המנהג להקל בקצת מקומות:

סעיף קטן ה
ויטול ידיו כו' פי' אפילו אם נטל כבר שחרית ובגמרא מפרש לה מדכתיב שאו ידיכם קודש וברכו את יי' ובספר הזוהר פ' נשא כתב שצריך הלוי ליצוק המים על ידי הכהנים

כדי לתוסף קדושה על קדושה שגם הלוי נקרא קדוש דכתיב וקדשת את הלוים ומצריך גם הלוי ליטול ידיו קודם וכ"פ הש"ע והוא כתב שאין נוהגין כן כשנוטלין ידיהן שחרית נמצא שבמקצת עושין כזוהר ובמקצת לא נהגינן כוותיה:

סעיף קטן ו
ויברך ענט"י ופסק בש"ע דאין לברך:

סעיף קטן ז
ליטול עד הפרק היינו מקום חיבור היד והזרוע שהוא סוף היד שזה נקרא פרק. ב"י:

סעיף קטן ח
נעקר ממקומו לעלות לדוכן והיינו אחר הנטילה שאז ראוים והנטילה צריכין להיות קודם רצה:

סעיף קטן ט
שוב לא יעלה שנאמר וישא אהרן את ידיו אל העם מה להלן בעבודה אף כאן בעבודה:

סעיף קטן י
כשעוקר רגליו כו' אומר י"ר כו' רבינו וגם הרמב"ם נקטו בזה לישנא דגמרא אבל בהדיא כתב רש"י ותוס' ור"ן דלא יאמר י"ר זה עד שעומדין לפני התיבה ב"י:

סעיף קטן יא
עד שיעלו לדוכן ומסיים שם ומחזיר פניו כלפי התיבה כנ"ל בסמוך:

סעיף קטן יב
ואצבעותיהם כפופים כלומר אם ירצו יהיו כפופים או ירצו יהיו פרושים:

סעיף קטן יג
ואז אם הם ב' כו' ואם הוא א' אין קורא כו' מימרא דאביי פרק אלו נאמרים מ"ט אמר קרא אמור להם לב' ולא לא' ולאפוקי מהירושלמי עיין בב"י שהביאו ועיין מ"ש לעיל בריש הסי' ובסמוך סעיף כ"א:

סעיף קטן יד
וכן היה נוהג הרב ר"מ מרוטנבורג וכו' אומר אלהינו ואלהי אבותינו כו' כן כתבו ג"כ הגהות מיימונית מיהא כתבו שהקשו למהר"ם כי לא נתקן לומר אלהינו ואלהי אבותינו אלא בשעה שראויה לנשיאת כפים ואין שם נשיאת כפים והודה ואמר שחזר מאותו מנהג וכ"כ המרדכי פ' הקורא את המגילה עומד דכי איכא נשיאת כפים מה שהכהנים אומרים יהי רצון מלפניך יי' אלהינו שתהא ברכה זו כו' הוא במקום מה ש"ץ אומר ברכנו בברכה כו' כשאין נשיאת כפים ורמ"א כתב המנהג כמהר"ם וכבר הארכתי בזה בקונטרס שיחדתי לענין זה ולעיל סי' קכ"א בדין אם יחיד אומר ברכת כהנים ע"ש.

ויגביה הימנית קצת למעלה מהשמאלית הג"ה מיימוני ע"ש ויליף לה מדכתיב וישא אהרן את ידיו ידו כתיב ב"י:

סעיף קטן טו
וחולקים אצבעותיהם כו' ובמרדכי כתב הטעם אמור מלא וי"ו קח אותה וי"ו ושים אותה בתוך כה ויהיה כוה לשון חלון הדרשנים אומרים כן ב"י:

סעיף קטן טז
מן החרכים פי' ה' חרכים:

סעיף קטן יז
ובספרי מסמיך להו אקרא איני יודע למה כתב ובספרי כו' הלא בגמרא דידן נמי מסמיך להו אקרא ב"י. ז"ל הגמרא בפרק אלו נאמרין ת"ר כה תברכו בלשון הקודש אתה אומר בלשון הקודש א"א אלא בכל לשון נאמר כאן כה תברכו ונאמר להלן אלה יעמדו לברך את העם מ"ל בלשון הקוש אף כאן בלשון הקודש. תניא אידך כה תברכו בעמידה אתה אומר בעמידה א"א אלא אפילו בישיבה נאמר כאן כה תברכו ונאמר להלן אלה יעמדו לברך מה להלן בעמידה אף כאן בעמידה. תניא אידך כה תברכו את העם בנשיאת כפים אתה אומר בנשיאת כפים או אינו אלא שלא בנשיאת כפים נאמר כאן כה תברכו ונאמר להלן וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם מה להלן בנשיאת כפים אף כאן בנשיאת כפים. ותניא אידך כה תברכו בקול רם א"א אלא בלחש ת"ל אמור להם כאדם שאומר לחבירו ע"כ ואפשר שבספרי מסמיך להו בגופא דכה תברכו דהשי"ת דבר עם משה בלשון הקודש ובעמידה ובקול רם וא"ל למשה כה יברך גם אהרן ובניו לישראל אלא שנשיאת כפים ק' שהוא אינו מרומז במלת כה:

סעיף קטן יח
ירושלמי בקול רם בקולו של רם מלמד שהשי"ת משתף כו' ק"ק דאין זה דומיא דאינך שהן תלוים בכהנים וברשותן לעשותו ולכאורה נראה דה"ק שיברכו באופן שהש"י יסכים עמהן דהיינו שיברכו בכל לבם ובדעת שלימה ויעשו ככל המצוה המוטל עליהן ואז ודאי השי"ת ישתתף קולו עמהן:

סעיף קטן יט
במעולה שבקולות פי' רם מלשון רוממות וחשיבות

סעיף קטן כ
מה שהבטחתנו פירש"י שתסכים על ידינו כדכתיב ואני אברכם:

סעיף קטן כא
השקיפה כו' מה שאנו נוהגין לומר זה הפסוק נראה משום דבהבאת בכורים היה קורא זה הפסוק ושם פירש"י עשינו מה שגזרת עלינו כו' וכן הוא נוסח דידן רבון כל כו' עשינו

מה שגזרת כו' ולכך נוהגין לומר השקיפה וגם נראה דלא לגמור כל הפסוק דהא בזמן הזה לא שייך לומר ואת האדמה אשר נתת לנו כו' וגם רבינו והרמב"ם וש"ע לא הביאו כל הפסוק רק עד וברך את עמך ישראל ולא כתבו וגו' וק"ל:

סעיף קטן כב

עד שתכלה ברכה מפי ש"ץ וכ"כ הגהות מיימוני וכתב שכן נוהגין ושאינם יכולין להאריך כ"כ מוסיף ואומר אדיר במרום שוכן בגבורה אתה שלום ושמך שלום יהי רצון מלפניך שתשים עלינו שלום ועל כל עמך ישראל ברכה חיים ושלום ומכוין לגמור עם החזן עיין מה שכתב רבינו סוף סי' ק"ל:

סעיף קטן כג

לא יחזירו אלא דרך ימין כתב ב"י וראיתי טועין לפרש בלשון זה דהיינו לומר שצריך לחזור פניהם לצד שמאל ושבוש הוא בידם ואין להם על מה שיסמכו אבל הדבר פשוט דהיינו לומר שיחזור פניו לצד ימינו ומטעם זה כשמוציאין ס"ת מהיכל שעומד במזרח להוליכו אל התיבה שבמערב מוליכין אותו דרך צפון דכשמוציאין אז האוחז ס"ת מחזיר פניו כנגד העם נמצא שצד ימינו לצד צפון וכשמחזירה מהתיבה אז יד ימינו לצד דרום כו' עכ"ל ב"י וכ"כ בת"ה סי' צ"ח ובמהרי"ל סי' מ' וכן כשמקיפין הבימה בלולב בחג אף העומדים בפניהם נגד מזרח מ"מ מקיפין והופכין פניהן ממזרח לצפון ומצפון למערב וממערב לדרום ואף שזה דהקפת והולכת ס"ת לבימה א"ש טפי לפי הטועין דהביא הב"י דלפי הב"י ות"ה כיון שפניו נגד ההיכל שהוא במזרח בשעת הוצאת ס"ת נמצא כשרוצה לילך לצפון בדרך הקרוב הוא פניית פניו ממזרח לצפון נמצא שהטה פניו מצד הימין לצד שמאל משא"כ לפי הטועים דמצריך להפך פניו לצד שמאל נמצא העומד ופניו כלפי מזרח יצטרך להפך תחילה לדרום ולהעמיד עצמו נגד מערב ואח"כ יצטרך לחזור ולהפך לצד צפון וכן המקיפין עם הלולב אלא שמהרא"י בסימן צ"ח יישב זה דלא מתחיל בהקפה וכן בהולכת ס"ת לבימה עד שכבר היפך פניו נגד העם ע"ש והכלל שלפי' ב"י צריך שיהפוך פניו מצד שמאל לצד ימין והוא הנקרא פונה לצד ימין אף שבדרך זה צריך לעקור ברגל שמאל תחלה ולפי הטועים מסתבר שיעקור רגל ימין תחלה ומש"ה יהפך פניו מצד ימין לצד שמאל וגם כשפותחין הארון ומסירין הפרוכת יש נוהגין שמסירין מצד צפון לדרום והוא הפנים מצד שמאל לימין וי"א כדרך שבני אדם כותבין והיינו שישלוט בידו הימנית שמצדו יאחז הפרוכת ויגללנה לצד שמאל דוגמא בהליכה עקירת רגל ימין. ולפי מ"ש ב"י לעיל סי' קכ"ג דנותנין שלום לצד שמאל תחלה ולית ביה משום כל פינות יהיו על צד ימין כיון דאינו פונה לשום צד ה"נ בפתיחת ופינת פרוכת מצפון

לדרום אין קפידא דהא ג"כ אינו פונה ועיין מ"ש לקמן בדין נענוע הלולב לצדדין איזה צד יקדים:

סעיף קטן כד

אין המקרא שקורא כהנים רשאי לקרות כו' ואין הכהנים רשאין להתחיל בברכה עד שתכלה התיבה כו' פי' אין הכהנים מתחילין אשר קדשנו בקדושתו של אהרן עד שתכלה תיבת כהנים מפי המקרא וזה שכתב עד שתכלה התיבה בה"א הידיעה פי' התיבה הנ"ל דהיינו כהנים ומ"ש ואין הציבור עונין אמן עד שתכלה הברכה כו' היינו שאינן עונין אמן אחר ברכת אשר קדשנו בקדושתו כו' עד שתכלה הברכה ומ"ש ואין הכהנים מתחילין בברכה אחרת עד שיכלה אמן מפי הציבור נראה דר"ל שאין מתחילין בברכת יברכך עד שתכלה האמן שעונין הציבור אחר ברכת אשר קדשנו בקדושתו כו' ורבינו נקט ל' הגמרא ולפי זמניהן שבגמרא לא נזכר שמקרין לכהנים מלה במלה א"כ מיד אחר סיום האמן מתחילין בברכה אלא ר"ל אין המקרא מתחיל להקרות לכהנים מלת יברכך עד שתכלה אמן הנ"ל דודאי כיון שאין הכהן רשאי להתחיל עד שיקרא לו הקורא ממילא קריאת המקרא הוא התחלת הברכה של כהן כנ"ל ביאור דברי רבינו בקיצור ועיין בדרישה הארכתי ובין כך ובין כך נ"ל דמ"ש עד שיכלה אמן מפי הציבור ר"ל מפי כל הציבור דאע"פ דאמרינן בפ"ג שאכלו אמר רב חסדא הא דאין הבוצע רשאי לבצוע עד שיכלה אמן מפי העונים היינו מפי רוב העונין דהעונה אמן יותר מדאי אינו אלא טועה מ"מ לענין ברכת כהנים אומר קריאת המקרא למאן דבעי לה כיון דבעינן דלישתמע הברכה או הקריאה וכל תרי קלי ודאי לא משתמעי א"כ נהי נמי דהני דמאריכין באמן אינן אלא טועין מ"מ אין כל חבריהן וכן הכהן אינו שומע קול המקרא לכן צריך שימתינו הכהנים או המקרא מלהתחיל הברכה או הקריאה עד שתכלה אמן מפי כל הקהל כן משמע לי מדברי התוס' פרק אלו נאמרין והביאום ב"י אך שהם קצרו בלשונם ותוכן דבריהם נ"ל כמ"ש ולכן לא כתב רבינו מפי רוב הציבור ובש"ע כתב בהדיא בבבא זו עד שתכלה אמן מפי כל הצבור והיינו כמ"ש ודו"ק:

סעיף קטן כה

אין ש"ץ רשאי לענות אמן אחר ברכה כו' ולא ידע איזה ברכה שיש לו להקרות ז"ל המשנה פ' אין עומדין (ברכות דף ל"ד) העובר לפני התיבה לא יענה אמן אחר הכהנים מפני הטירוף ע"כ ופירש"י כמו שכתב רבינו ולפי מ"ש בסמוך שבגמרא לא נזכר שצריך להקרות להן מלה במלה וכ"כ ב"י ושכן משמע מל' הר"ן דפי' המשנה אין ש"ץ רשאי לענות אמן אחר סיום ברכת כהנים שמא יטרוף ולא ידע להתחיל שים שלום וק"ל ועיין מ"ש בסמוך סעיף ב':

סעיף קטן כו
כתב הרמ"מ כו' אם יש כהנים אחרים לא יעלה לדוכן משום טירוף כו' ואפילו אין שם כהנים אחרים לא יעלה אא"כ כו' פי' ל' המשנה בפרק אין עומדין ד' הנ"ל ועיין בדרישה:

סעיף קטן כז
ויעקור רגליו כו' קאי אאם אין שם כהן אלא הוא והוא מובטח שלא יטרוף וטעם עקירת רגליו משום דאמרי' כל כהן שאינו עוקר רגליו בעבודה כדי לעלות לדוכן שוב אינו עולה:

סעיף קטן כח
ויקרא לו אחר פי' יברכך יקרא לו:

סעיף קטן כט
וצריך שהמקרא יכוין בלבו כו' מפשט ל' רבינו משמע שאפילו אם הש"ץ עצמו אמר שים שלום אחר שנשא את כפיו אפ"ה צריך המקרא לכוין אל התפלה משעה שיתחיל הש"ץ י"ח שסובר רבינו שברכת הכהנים היא בכלל התפלה וכן משמע ל' המשנה דאין תקנה לעובר לפני התיבה לישא את כפיו אא"כ הבטחתו שחוזר לתפלתו ובהגהות מיימוני לא משמע כן עיין בב"י ועיין בדרישה:

סעיף קטן ל
תנא אמור להם כו' בספרי איתא לתנא זו והביאו הרא"ש פרק הקורא את המגילה עומד ומ"ש רבינו פי' שמקרא אותם נראה דר"ל מקרא להם מלה במלה אבל א"ל מקרא להם כהנים דזה כבר כתב רבינו לעיל בסמוך והוא בהדיא בגמרא דידן ועוד איך ימשך לזה מ"ש אחר כך בשם הר"ף ול"נ כו' ולפי דעת הר"ן שכתבו דלא נזכר בגמרא ענין ההקראה לפניהם מלה במלה אין ראייה מספרי זה שהם מפרשים לקרות להם כהנים וכ"כ ב"י ע"ש:

סעיף קטן לא
וגם בכאן כתב הר"ף שאינו צריך להקרות כו' ולא נהירא כדפי' לעיל כתב ב"י כלומר כי היכי דכתב שאם אין שם כהן אלא אחד ואינו עולה לדוכן אינו עובר משום דאמור להם לרבים משמע ה"נ כתב שאינו צריך להקרות ליחיד ול"נ כדפרי' לעיל דלהם על אהרן ובניו קאי ופי' אמור להם לכל אחד מהם עכ"ל ולעיל סעיף ב' כתבתי פירושו שם בל' רבינו ומה שהקשיתי עליו וגם בכאן אין דבריו נוחין לי חדא דא"כ למה נקט בספרי תנא אמור להם כו' ולא נקט ל' התרגום והכי הל"ל כד יימרון להון מכאן שהחזן כו' דהא דרש דיליה לפי פירוש התרגום הוא לדעת ב"י וכן הר"ף דכתב דנפקא לן מאמור להם הול"ל דנפקא ליה מכד יימרון להון. וע"ק מאי וגם בכאן כתב הר"ף כו' מהיכי תיתי שלא יסבור כאן כמו לעיל ע"ק איך כתב רבינו על דבריו ול"נ דמשמע דס"ל דאפי' ליחיד קורין כל מלה ומלה והא הוא עצמו כתב לעיל סעיף ז' אמור להם לב' ולא לא' דלמה

אין קורין כהנים ומ"ש הקראה זו מהקראה זו וכאן א"א ליישב כמ"ש ב"י לעיל דאם קראו קאמר דעבר דהא כאן איירי בהקראה דלכתחילה לכן נ"ל כמ"ש לעיל בסעיף ב' דפשוטו דקרא קאי אמור להם על משה דהיינו שיצוה בציווי על הכהנים שישימו את שמי וגו' יברכך כי כן משמעות המשך לשון המקרא כה תברכו בני ישראל אמור להם יברכך כו' וא"כ ה"ה לדורות ג"כ יקרא להן כל מלה ומלה וזהו שדרשו בספרי אמור להן מכאן שהחזן אומר להם אמרו פי' אמרו כך וכך וע"ז כתב רבינו שגם בכאן כתב הר"ף דאמור להם ר"ל שמשה רבינו היה מקרא לרבים יברכך כיון דנפקא לן מאמור להם. ול"נ כדפרישית לעיל שודאי אפי' יחיד צריך הקראה דאין טעם לחלק בין יחיד לרבים בענין הקראה מלה במלה ואמור להם פי' לכל אחד ואחד ולפ"ז א"ש דכתב וגם בכאן כתב הר"ף דלעיל היה מסתבר קצת דברי מהר"ף דרבים מצוים לברך ישראל ולא אחד וגם הציווי שנצטוה משה לצוות לכהנים ושמו את שמי משמע קצת שדוקא לרבים יצוה כן דהא כתיב אמור להם ל' רבים. (ומ"מ דחהו רבינו לעיל דבאמת אינו מוכרח) אבל בכאן לענין ההקראה מה לי רבים מה לי יחיד וכנ"ל ודו"ק ומפי' התרגום שפי' כד יימרון כו' לא קמיירי הכא וכמש"ש לעיל סעיף ב':

סעיף קטן לב
לא יביטו פי' הכהנים:

סעיף קטן לג
ולא יסתכלו בהם והוא ג"כ מטעם כדי שלא יסיחו דעתן מהברכה אבל ליכא למימר דאסור משום הא דאמרינן בפרק אין דורשין שהמסתכל בכהנים עיניו כהות דהא מפרשי התוס' דהיינו דוקא בזמן שב"ה קיים והיו עומדין בדוכנם ומברכין את העם בשם המפורש ונוהגין הכהנים בארץ מצרים לשלשל טלית של מצוה על פניהם וידיהם ומנהג יפה הוא כדי שלא יוכלו להסתכל בעם ולא העם בהם ויבואו לידי היסח הדעת עכ"ל ב"י ומה שיש להקשות בכאן עיין בדרישה:

סעיף קטן לד
אבל שלפניהם ומצדיהם אפי' מחיצה של ברזל אינו מפסיק בגמ' מוכח דהיינו דוקא צדדין שבפניו ופירש"י צדדין שיש ממנו ולהלן ולא צדדין של ממנו ולאחור וכתב הב"י והרמב"ם ורבינו שסתמו וכתבו סתם צדדין מתברכין משום דפשוט הוא בעיניהן דהעומדין מהצדדים בכל צד דרום וצפון אע"פ שהכהנים עומדים באמצע מזרח ומערב מ"מ כיון שצד צפון ודרום אינו מכיון לצד אחוריהן מתברכין ולא ממעט הגמ' אלא היושבים או עומדים האידנא לצד מזרח אע"פ שאינן מכוונים לנגד אחוריו ממש מ"מ

אינם הן כ"א בצד שכנגד אחוריו זהו נ"ל לדעת ב"י אבל פי' ב"י אינו מוכרח ויכול לדחוק ולומר דל"פ הרמב"ם ורבינו אפירוש רש"י ודו"ק:

סעיף קטן לה
שבצפון ושבדרום כו' בירושלמי כתב ג"כ שבמזרח ושבמערב:

סעיף קטן לו
והעשרה עונין אחריהם פירש"י אבל כשאין שם אלא י' אם יעלו קצתם כיון שלא נשתיירו כאן י' לא חשיבי לברכה בלחודייהו הילכך כולם עולין ומברכין לאחיהן שבשדות ע"כ אע"ג דברכת כהנים בעשרה וכהנים מן המנין שאני התם דישראל הם העונין אמן אבל הכא דכולם הם כהנים ואין ביניהם ישראל לא חשיבי לברכת כהנים לחודייהו לענות אמן אלא א"כ העונין הם י'. ב"י:

סעיף קטן לז
מה הם אומרים פירש"י שיראו מסבירים פנים ומודים לפניו על ברכותיו ולהראות להם שהם נוחים להם:

סעיף קטן לח
ברכו את ה' המבורך בפ' אלו נאמרים (סוטה ד' ל"ט) לא מייתי האי פסוק אלא ברכו ה' כל מלאכיו גבורי כח וגו' ברכו ה' כל צבאיו וגו' ברכו ה' כל מעשיו וגו' ופירש"י ג' מקראות נגד ג' ברכות כהנים:

סעיף קטן לט
או עקומות או עקושות פירש"י עקומות כפופות עקושות לצדדיהן והר"ן פי' עקומות שנתעקמו ידיו אחורנית עקושות שאינו יכול לחלק אצבעותיו:

סעיף קטן מ
ובגמרא לא קאמר אלא בידיו ויש לתמוה עליו היאך כתב בגמרא לא אמרו אלא ידיו שהרי בפירוש אמרו דזבלגן וסומא לא ישא כפיו וא"כ ע"כ ידיו שאמרו ל"ד דה"ה בפניו וכן יש ללמוד משם למומין שברגליו במקום שעולין לדוכן בלא בתי שוקים שכל שיש בהם מומין העם מסתכלין בהם ומסיחים דעתם. ב"י. ויש ליישבו קצת דגם הטור אינו ר"ל דוקא ידיו אלא ה"ה פניו שהוא מגולה ולא אתי אלא לאפוקי רגליו כשהולך בבתי שוקים ומה"ט כתב בסמוך סומא וזבלגן ודו"ק ועיין בב"י:

סעיף קטן מא
והוא מי שרירו יורד על זקנו ורש"י פי' מי שעיניו זולפים דמעה:

סעיף קטן מב
וסומא באחד מעיניו רבותא נקט וכ"ש בב' עיניו. ב"י:

סעיף קטן מג
סטיס ופואה פי' מיני צבעים:

סעיף קטן מד
ואם רוב אנשי העיר כו' אע"פ שבני עירו אינן רגילין בו:

סעיף קטן מה
ולעייני"ן אלפי"ן דכשאומרים ברכת כהנים יאר ה' יער ה' בלשון קללה הוא כי יש פנים שיתפרשו לשון כעס כמו את פני ומתרגמינן ית רוגזי וכשעושין מעייני"ן אלפי"ן פוגמין את תפלתם והא דאמרינן דבי רבי אליעזר היו קורין לעייני"ן אלפי"ן צ"ל ההוא וכו' רש"י ודוק בלשונו שטעם ראשון הוי שפיר דלא למיקרי לאלפי"ן עייני"ן לאפוקי לעייני"ן אלפי"ן צ"ל טעם אחר כי העי"ן צריך לקרות בחיתוך יותר מאל"ף ונמצא אינו קורא כהוגן וז"ש שפוגמין את תפלתן לאפוקי גבי אל"ף עיי"ן אין לומר האי טעם דאדרבה יותר טוב כשהוא קורא מחותך:

סעיף קטן מו
קטן או אפילו גדול שלא נתמלא זקנו לא ישא כפיו היינו דוקא בקבוע ותדיר אבל באקראי בעלמא יכול לישא את כפיו אפילו לא נתמלא זקנו כל שאינו קטן וכ"כ בהדיא התוספות והרא"ש והמרדכי בפרק הקורא את המגילה וגם הר"ן והרשב"א בספ"ק דחולין וב"י תמה על רבינו דלא ה"ל לסתום אלא לפרש בדברי הרא"ש ע"ש ונלענ"ד ליישב קצת כין דאינו מותר באקראי אלא משום כדי לאחזוקי נפשיה בכהנים והיינו להאכילו תרומה או חלות כדאיתא בפ' לולב הגזול ובזמן הזה דאין אוכל תרומה וחלה לכך אסרו בכל ענין:

סעיף קטן מז
משום דאיתקש לשירות דכתיב לשרתו ולברך בשמו:

סעיף קטן מח
שכור לא ישא את כפיו ז"ל ב"י ר"פ בתרא דתענית אמרינן דלכ"ע שכור אסור לישא את כפיו וכתב ר' ירוחם נתיב ג' ח"ו ז"ל נ"ל כשהגיע לשכרותו של לוט כדאמרי' בעלמא עכ"ל ונראה מדבריו טעם איסור נ"כ לשכור הוה משום דנ"כ דומה לתפלה אבל לא משמע לי כן אלא משום דאיתקש ברכת כהנים לעבודה דכתיב לשרתו ולברך בשמו ולפ"ז אפילו בשתה רביעית יין לא ישא את כפיו וכ"כ הרמב"ם בסמוך והכי נקטינן עכ"ל ב"י ואני שמעתי ולא אבין דמשמע לדברי ב"י דדין תפלה חלוק מדין נ"כ ובדין תפלה מודה לר' ירוחם דליכא איסור כ"א בשכור כשכרותו של לוט וז"א דהא נתבאר מתוך הגמרא ומדברי הפוסקים דאף שאין תפלתו תועבה שתוי אל יתפלל ומפרש שם בגמרא שכור כל שאינו יכול לדבר בפני המלך (היינו שכרותו של לוט) שתוי כל שיכול

לדבר בפני המלך ובדברי הפוסקים והרמב"ם סוף פ"ד דתפלה כתב ז"ל שתוי יכול לדבר בפני מלך ואינו משתבש אעפ"כ הואול ושתה רביעית יין לא יתפלל עד שיסיר את יינו מעליו עכ"ל וכ"כ רבינו בסי' צ"ט ז"ל מ"מ לכתחילה לא יתפלל אפילו שתה כדי רביעית עד שיסיר יינו עכ"ל הרי לפנינו דגם בתפלה אסרו להתפלל למי ששתה רביעית יין כמו בנשיאת כפים וכ"ת בתפלה לא אסרו אלא לכתחילה ובנשיאת כפים הוא מעכב ותועבה וצריך לחזור ולישא כפיו. ז"א מכמה טעמים חדא דאין שייך חזרת תשלומין בנשיאת כפים דאין נושאין כפים כ"א בי' ובשעת חזרת ש"ץ התפלה בעבודה וא"כ ודאי הקהל לא יחזרו ויתפללו בשביל שישא את כפיו אחר שיפיג יינו וגם אף אם הוא לא נשא את כפיו ודאי כהנים אחרים היו שם שנשאו כפם בשעת תפלה ואיך יחזור וישא כפיו לבדו למי יברך וא"ת במנחה בשעת תפלה דהא אין נושאין כפים בשעת מנחה ואף אם מנחה שנתחייב בנשיאת כפים הוא ע"ד שנתבאר בסי' קכ"ט לא שייך תשלומין דהא אף אם נשא כפיו חייב לחזור ולישא כפיו עם שאר הכהנים שנושאין את כפם ועוד דהרי הרמב"ם כתב ז"ל מי ששתה רביעית יין אינו נושא את כפיו וא"כ הל"ל שתה רביעית יין ונשא כפיו חייב לחזור ולישא כפיו ועוד דהרי בתחלת פרק ט"ו דהל' תפלה כתב ז"ל ז' דברים המונעים נשיאת כפים הלשון והמומין והעבירה והשנים והיין כו' וא"כ הל"ל מעכבין ועוד דבר הלמד מענינו הוא דהרי כל הני דמונה בהדיא לא שייך בהן תשלומין אלא דר"ל דאסור להן לישא כפם ה"נ היין דחשיב בהדייהו דכוותיה ומש"ה נמי לא נקט אלא ל' אסור ועוד נ"ל להוכיח דדין שתוי להתפלל ונשיאת כפים חדא דינא הוא דאל"כ מנ"ל להרמב"ם והטור דמי ששתה רביעית יין אסור לו להתפלל לכתחילה ובכלל שתוי הוא. וג"כ קשה למה סתמה הגמרא לכתוב סתם שתוי הלא לא באו חז"ל לסתום אלא לפרש ומנ"ל לידע ששתוי נקרא מי ששתה רביעית יין וע"ק למה סתמו הרמב"ם ורבינו דבריהם כאן לכתוב סתם דאם שתה רביעית יין אסור להתפלל ולא חלקו בין שתאו בלי הפסק לשתאו בהפסק ובנשיאת כפים כתבו דאם שתאו בהפסק מותר לישא כפיו אלא בודאי משום דאיתקש נשיאת כפים לעבודה כנ"ל דכתיב לשרתו ולברך בשמו ובעבודה כתיב יין ושכר אל תשת ודרשו בגמרא אליבא דר"א דהלכתא כוותיה דה"פ דקרא יין ושכר אל תשת דרך שכרותו והיינו רביעית בבת אחת לאפוקי השותה רביעית בב' פעמים ובהפסק ומינה למדו דין נשיאת כפים כמ"ש הרמב"ם והביאו רבינו בסמוך ומיהו גם נשיאת כפים אינו אסור מדאורייתא כ"א מדרבנן והקרא אינו אלא כאסמכתא בעלמא כדאיתא שם בספ"ג דתעניות והביאו ב"י כאן בסמוך על פי' דברי הרמב"ם ע"ש וא"כ כמו שהחמירו רז"ל בדין נשיאת כפים כן החמירו בתפלה ואפשר שטעמם דהתפלה

עצמה נקראת עבודה כמ"ש איזו עבודה שהיא בלב זו תפלה גם אמרו תפלה כנגד תמידין נתקן וכבר האריך רבינו בשווי הקרבן ותפלה בסימן צ"ה ע"ש. ומש"ה כתב הרמב"ם והטור דמי ששתה רביעית יין אסור להתפלל כדין עבודה ונשיאת כפים ולא הוצרכו לפ' דמיירי כששתה דווקא בב"א ולא בדרך הפסק דכיון דנלמד מעבודה ונשיאות כפים פשיטא מהיכא תיתי להחמיר ביה טפי מהני. ומש"ה א"ש דהגמרא קראו סתם שתוי משום דלישנא דקרא נקט דכתיב יין ושכר אל תשת רביעית בפ"א כמ"ש ש"מ השותה רביעית בפ"א נקרא שתוי אבל א"ת שדין תפלה חלוק מדין עבודה ונשיאת כפים קשה כל הני קושיות הנ"ל דהא ליכא לתרוצי דנלמד מעבודה ומנשיאות כפים כיון דלא שוה להו בדינא וק"ל. ובעיקר הקושיות שהקשה הב"י אדברי ר' ירוחם למה לי כשכרותו של לוט דהא גם ברביעית אסור לישא את כפיו. נלענ"ד ליישב ולומר דר' ירוחם לא קאי אמי ששתה יין אלא אשתה שאר משקין וס"ל דבשאר משקין אינו נאסר לישא את כפיו אא"כ הוא שכור כשכרותו של לוט ולשון של שכור דנקט הגמרא דייק ליה הכי דאל"כ אדאמרו דכ"ע שכור אסור לישא כפיו הל"ל שתוי אסור לישא כפיו דכבר נתבאר בפרק הדר דה"ד שכור כל שאינו יכול לדבר בפני המלך והיינו כשכרותו של לוט ואין להקשות כיון דבאמת גם בשתה רביעית יין אסור לישא את כפיו למה לא אמרו דכ"ע שתוי אסור לישא את כפיו משום דאדלעיל מיניה קאי דשם אמרו דבמנחה אין נושאין כפים משום דזמן שכרות הוא וגם ליכא להקשות שם דילפינן איסור נשיאת כפים מדסמך ברכת כהנים לנזיר ובפרשת נזיר לא הזכיר אלא יין וכן מדסמיך שם דאתקש לעבודה ובעבודה לא נזכר אלא מיין וכמו שאכתוב בסמוך הא מסיק שם דכל הנהו אסמכתא בעלמא נינהו ואע"פ דשכור משאר משקים אפילו בעבודה והוראה אינן מוזהרים עליהם מדאורייתא לר"א דקי"ל כוותיה כדאיתא פ"ג דכריתות דף י"ג ע"ב פלוגתא דת"ק ור' יהודה ור' אליעזר כמ"ש שם יין ושכר אל תשת דת"ק סבר דגמרינן שכר שכר מנזיר דדווקא איין מוזהר ולא אשאר משקים ור' יהודה לא יליף מנזיר וס"ל שכר מרבה שאר משקים כל מידי דמשכר ור' אליעזר סבר שכר יין דרך שכרותו דהיינו שישתה רביעית בפעם אחת ולא שיפסיק ביניהן וגם לא יתן מים בתוך הרביעית ומסיק שם ואמר כמאן אזלא הא דתניא אכל דבילה קעילית ושתה דבש או חלב ונכנס למקדש ושימש לוקה כמאן כר' יהודה אמר רב בר אחותאי הלכה כר' אליעזר עכ"ל הרי לפנינו דאפילו בעבודה והוראה שהם דאורייתא לא הוזהרו בשאר משקים לר"א תשובתו בצדו דשם כתבו התוספות ז"ל הלכה כר"א וא"ת והא רב אמר אכל תמרים אל יורה וי"ל דהתם מדרבנן אבל מן התורה יין דווקא עכ"ל התוספות הרי לפנינו בהדיא דאף שמדאורייתא אינו אסור בשאר משקים חז"ל

גזרו עליו וה"ה שגזרו גם בתפלה ובנשיאות כפים וסברא הוא כיון שראינו שהוא שכור שאינו יכול לדבר בפני המלך מה לי שנשתכר ביין ומה לי בשאר משקים משא"כ בשתה רביעית דלא נשתכר כולי האי שם מסתבר לחלק דבשאר משקים לענין תפלה ונשיאת כפים אם שתה רביעית מהן אפילו איסור דרבנן ליכא ולענין הוראה ודאי גזרו דומיא דאכל תמרים וכמ"ש התוספות מיהו י"ל דהתם נמי מיירי דאכל תמרים כ"כ הרבה עד שנשתכר קצת ואף אם גזרו שם שאני עבודה והוראה שהם במיתה לכך החמירו בהן חז"ל בשאר משכרים משא"כ נשיאת כפים ותפלה שעיקרן אינו אלא מדרבנן וכמ"ש ב"י בכסף משנה בטעם הרמב"ם ע"ש אבל במי שנשתכר לגמרי בודאי מסתברא דאין חילוק בין יין לשאר משקים וק"ל. ועיין ברא"ם שכתב בפרשת שמיני על מ"ש רש"י יין ושכר דרך שכרותו ז"ל אליבא דר"א דאמר אל תשת כדרך שכרותו בלא הפסק כו' עד ואע"פ שכל איסורין שבתורה אם הפסיק באכילתן בכדי אכילת פרס או ששהה בשתייתן כדי שתיית רביעית מצטרפין שאני הכא דטעם איסורו אינו אלא מפני השכרות ובהפסקו ליכא שכרות כו' עד ואע"פ שהוא"ו של ושכר מורה כר' יהודה דאמר דאתא לרבות שאר כל המשכרין שהם באזהרה ויין במיתה עם כל זה נטה הרב לדברי ר' אליעזר משום דת"ק ס"ל בהא כר"א דילפינן שכר שכר מנזיר מה להלן בהיוצא מהגפן לבד ולא בשאר משכרין כו' עכ"ל רא"ם. ותימא ל"ל למימר הטעם משום דרבנן ס"ל כר"א טפי הל"ל טעם מפני דהגמרא פסק בהדיא כר"א כמ"ש לעיל ואין לומר מפני דדרכו של רש"י לפרש הפסוקים ע"ד היותר פשוט בפי' המקרא אע"פ שאינן אליבא דהלכתא כמ"ש הר"ם לפי שטתו דרש"י כמה פעמים ומש"ה ניחא ליה כיון דכאן פשוטו דקרא משמע כר' יהודה ה"ל לפרש אליבא דר' יהודה. ז"א דא"כ גם עתה דכתב דמשום דרבנן ס"ל כר"א מש"ה פי' אליבא דר"א אכתי תקשה דאפ"ה ה"ל לפרש אליבא דר' יהודה במשמעות פשוטו דקרא אלא ודאי גם אליבא דר"א א"ש משמעות דקרא ודו"ק:

סעיף קטן מט

עד שיסיר את יינו וכדלעיל לענין תפלה ובמהלך דרך מיל מפיגה יין. ר"ן ע"ש דף שע"ה ע"ב:

סימן קכט

סעיף קטן א

והמעמדות כתוב ר"פ בתרא דתענית כשם שהכהנים והלוים נחלקים לכ"ד משמרות ובכל שבת ושבת משמר אחד של כהנים לעבודה והלוים לשיר כך חלקו כשרים שבישראל לכ"ד חלקים לפי שאמרו היאך קרבנו של אדם קרב (ר"ל תמיד שנקרב

בכל יום פירש"י) והוא אינו עומד על גבו לפיכך התקינו נביאים הראשונים שיבררו כשרים שבישראל ויראי חטא ויהיו שלוחין של כל ישראל לעמוד על כל הקרבנות והם הנקראים אנשי מעמד וחלקו אותן לכ"ד מעמדות כמנין משמרות כהנים ולוים ובכל שבת מתקבצים אנשי מעמד שלהם של אותה שבת מי שהוא בירושלים או קרוב לה נכנס למקדש והרחוקים שבאותו מעמד שלהם מתקבצים לב"ה שבעירם ומה הם עושים אלו שבירושלים ואלו שבעירם יושבין בתענית ד' ימים בשבת. בשני ובשלישי וברביעי ובחמישי אבל באחד בשבת ובערב שבת לא היו מתענים כדפי' טעמא בגמרא בע"ש לא מפני כבוד השבת וכ"ש בשבת עצמו בא' בשבת לא מפני שלישי ליצירה ע"ד ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים או שנטלה ממנו נשמתו יתירה במוצאי שבת וקורין במעשה בראשית כו' ע"ש:

סימן קל

סעיף קטן א

ניקום קמי כהנים בשעה שעולין כו' כתב רמ"א ובמקום שאין כהנים יאמר כל זה בשעה שהש"ץ אומר שים שלום ומסיים בהדיה ש"ץ כדי שיענו הקהל אמן:

סעיף קטן ב

רבונו של עולם כו' עד בין שחלמתי לעצמי בין שחלמו לי חברי. וקשה לפי הנוסח הזה דמתחיל חלום חלמתי ואיני יודע כו' דמשמע שבא להתפלל על חלומות שחלם הוא בעצמו ואח"כ מסיים בחלומות שחלמו לי חבירי ועו"ק דלמה אינו מזכיר ג"כ חלומות שחלם הוא לאחרים דהיינו שחלמתי לאחרים ועו"ק מה צריך להתפלל על חלומות שחלמו לו אחרים הלא כל אחד מתפלל על חלומותיו שחלמו לו שיהיו טובים ולכן נראה דזהו עיקר הנוסח בין שחלמתי לעצמי בין שחלמתי לאחרים ואין לומר בין שחלמו לי אחרים כיון שכל החולם חלום אומר כן אין ענינו לזאת הבקשה:

סעיף קטן ג

ואם צריכין רפואה כו' נ"ל דדמיון של הענינים הללו להטבת חלום הוא ע"ד זה כי ידוע שכל החלומות הולכין אחר הפה כמו שאחז"ל בתלמוד נמצא שאם יתקיים ההטבה יהא טוב יותר מאילו לא היה נחלם החלום הרע כלל כי בזולת החלום לא היה לא טובה ולא רעה ועכשיו יהיה לו יתרון מאשר היה לו כבר לכך מתחיל ואם צריכים רפואה כו' ולא אמר אם רעים הם יסתלקו החלומות דרצונו בזה שיהיה החלום קיים אלא שיתרפא מרעות החלום ההוא לטובה ולזה מביא דמיון ממי מרה ע"י משה ולא התפלל משה שיסולקו אותן המים שאז היה רע להם כבראשונה שלא יוכלו למצוא מים אלא התפלל שירפא אותן המים שיהפכו ממר למתוק זה היה יתרון מאילו לא היו המים מרים כלל.

וכן גבי יריחו הוא הענין הזה בעצמו שהתפלל אלישע שימתקו מים המרים שהיו שם וכן גבי מרים מצרעתה עלה מזה ג"כ תועלת גדול מה שלא היה אילו לא נצטרעת מרים והוא שראו ישראל גדול העון של לשון הרע והיו מרחיקין את עצמן מלשון הרע וכן גבי נעמן מצרעתו עלה מזאת ג"כ תועלת שנתעלה ונתקדש שמו של הש"י כמפורש שם בעניינו כל מלכי האומות קדשו ושבחו הש"י ע"י זה וכן גבי חולי חזקיה עלה ג"כ ממנו קדושת השם שאז עלה השמש עשר מעלות וראו אותו כל מלכי מזרח ומערב:

סימן קלא

סעיף קטן א

במ"ס גרסינן וכן הוא בדפוס ב"י ורב נטרונאי כתב וז"ל הנופל על פניו צריך לתלות פניו למעלה מן הקרקע ואדם חשוב לצד שמאל כו' וקשה לפי אותה הגירסא מה ענין אדם חשוב לצד שמאל לדברי רב נטרונאי שהרי עדיין לא דבר כלום מענין נטייה לכך נראה כגירסת הספרים דגרסינן ורב נטרונאי כו' צריך לתלות פניו למעלה מן הקרקע כדי שלא יהא נראה דמשתחוה לשלפניו ולפי גירסא זו א"ש דרב נטרונאי בא לומר דהנופל על פניו יש לחשוש לאיסור השתחואות דאסור מדרבנן אפילו בלא פישוט ידיו ורגליו וכמ"ש רבינו אח"כ וא"כ אף אם לא ישתחוה אפי' בפניו עד הרצפה מ"מ איכא צד איסורא כשמשתחוה בפניו לצד הרצפה כדרך המשתחוים לכן אמר שיתלה פניו באופן שלא יהא נראה שמשתחוה לשלפניו וזה לא ימצא כ"א כשמטה פניו ע"צ. וע"ז מסיק דאדם חשוב כשמטה ע"צ מדקדק להטות עצמו לצד שמאל וע"ז מסיק רבינו וכתב וז"ל ואיתמר נמי במגילה כו' עד מצלי אצלויי ובזה מסולק קושיית הב"י שמקשה דאיתמר נמי אינו מקושר ע"ש. ולפ"ז מיושב דקאי על מ"ש לפי הגירסא הזאת כדי שלא יהא נראה כמשתחוה כו' ונראה דלזה נתכוין רבינו שהביא לעיל דברי הרמב"ם ולפום ריהטא נראה שאין בו יתרון מדברי הגמרא ולפי מ"ש א"ש דאתא לאשמועינן ג"כ דאפילו גבי תחנון מיושב צריך להטות מטעם שכתבתי וזהו שכתב ויטה מעט כו' ואפי' לפי גירסת ספרים הנ"ל ודפוס ב"י יוכל להעמיד דברים הנ"ל בדברי רב נטרונאי במה שדקדק לכתוב לתלות פניו למעלה כו' ולא כתב להגביה פניו אלא לאשמועינן שצריך להטות פניו קצת דלשון לתלות משמע ליה נטיה:

סעיף קטן ב

אמר רב הונא בריה דרבא כו' ז"ל הרוקח בסי' שכ"ד אנו מטין הימין כי השכינה כנגד האדם שנאמר שויתי ה' לנגדי תמיד וכשמוטה על ימין והשכינה כנגדו שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני ב"י:

סעיף קטן ג
ושואל כל אחד בקשתו ואומר כו' כלומר מתחילה שואל בקשתו ואח"כ אומר רבון לכך כתב ואומר בוא"ו:

סעיף קטן ד
ואין לנו כהן לעשות חובותינו כלומר חטאות ואשמות:

סעיף קטן ה
ולא כהן גדול שיכפר על חטאתינו כלומר במנחת חביתין שהיה מקריב בכל יום גם השמונה בגדים שהיה לבוש בהן מכפרים כגון הציץ שהיה מכפר על עזות מצח וכן כולם היו מכפרין כמבואר בערכין:

סעיף קטן ו
ולא מזבח להקריב עליו קרבן כלומר קרבנות עולות ושלמים:

סעיף קטן ז
ולא בית קדשי קדשים להתפלל שם ר"ל תפלת כ"ג ביה"כ:

סעיף קטן ח
נפילת אפים בציבור ע"פ אחר התפלה רשות רבינו נקט לה משום דבעי למימר בסיפא ואין נופלין בבית חתן לכך צריך למימר דהוה רשות דאי הוה חובה היו נופלין אף בבית חתן אבל בבית האבל כתב דנופלין אע"ג דכתב בשבולי לקט וז"ל בבית האבל אין נופלין ע"פ משום דאתקש לחג דכתיב והפכתי חגיכם לאבל הילכך א"א וידוי ותחנונים בבית אבל א"כ משמע דאבל הוה דינו כחתן מ"מ לא משמע לרבינו להשוותם דבשלמא גבי חתן הוה מועד דידיה ממש אבל גבי אבל אינו מועד ממש אלא דומה למועד ועי"ל אדרבה נראה לרבינו למדרש איפכא מדכתיב והפכתי חגיכם לאבל ש"מ דאבל הוה היפך מחג ומ"מ יש ליישב דברי שבולי הלקט דכמו שמצינו שהעונות גורמים שהחג נהפך לאבל הוא הדין הזכיות יוכלו לגרום שיהפוך האבל לחג ונמצא יהיה מן האבל חג והוה דומיא דט"ב:

סעיף קטן ט
ומפרש בירושלמי דוקא כשמתפלל בציבור על הציבור כו' בהגהות אשר"י בסוף מסכת תענית כתבו בשם א"ז דוקא כשהוא נופל וכל הציבור אין נופלין אבל כשהציבור נופלים עמו ליכא כיסופא דמ"ש הוא מכל הציבור:

סעיף קטן י
ואומר ש"ץ וכו' והטעם לפי שהתפללנו כו' והא דלא כתב לעיל הטעם הזה י"ל לפי שלעיל מביא רק לשון רב עמרם לא נחית לתת טעם על דבריו וכאן הוא דברי רבינו בעצמם גם שם לעיל כתב ז"ל ועומד החזן ואומר אבינו מלכנו חננו כו' עד ואנחנו לא

נדע ולא כ"כ כאן וגם אין אנו נוהגים כן אלא כרבינו שלא כתב שיאמר החזן א"מ חננו וענינו וק"ל:

סימן קלב

סעיף קטן א

ומתרגמין הקדושה היינו ומקבלין דין מדין כו':

סעיף קטן ב

ומתרגמין אותו דוקא ביחיד ובלחישה וז"ל רמ"א בש"ע וקדושה שבתרגום יחיד אומרה ולא שנים ואין לאומרה בקול רם עכ"ל ורמז למ"ש ב"י ובד"מ סי' נ"ט ונתן סימן לדבר שנים מקרא ואחד תרגום ור"ל בלשון הקודש שהוא מקרא יאמרו דוקא שנים ולא דוקא שנים אלא ר"ל ברבים ולפחות בי' אבל בתרגום יאמר ביחיד ע"ש אלא שצ"ע דאנן לא קיי"ל כהזוהר דהא אמרינן אותה אפילו בלשון הקודש ביחיד וכמ"ש רמ"א שם וא"כ מדהא ליתא הא נמי ליתא:

סעיף קטן ג

עלמא אמאי קאי אקדושה דסדרא כו' ופירש"י שהרי לא תקנוה אלא שיהיו כל ישראל עוסקים בתורה בכל יום דבר מועט שאומרים תרגומו וקריאתו והן כעוסקין בתורה וכיון שנוהג בכל ישראל בתלמידים ובעמי הארץ ויש כאן שתים קדושת השם ותלמוד תורה חביב הוא וכן יהא שמיה רבא מברך שעונין אחר הגדה שהדרשן דורש ברבים בכל שבת היו נוהגין כך ושם היו נקבצים כל העם לשמוע לפי שאינו יום מלאכה ויש כאן תורה וקידוש השם ע"כ ומה"ט נלע"ד דסדרא בפסוקים לפני קדושה א' הנה ואחד הנה שיש בהם הנבואה והשגחת השם יתברך ששומע בתפלתם ועונה להם בעת שועם אליו וק"ל:

סעיף קטן ד

ואומרים קדיש כו' עד יהא שלמא רבא כו' והא דלא כתב ג"כ עושה שלום אפשר דכלל אותה בהא דכתב יהא שלמא רבא כו' דמשמע ביה נמי עושה שלום דחדא עניינא הוא דמיירי בשלום ועי"ל דה"ט דעושה שלום אינו נחשב כקדיש לפי שהוא נטילת רשות וסיום תפלה וכן מצינו אותו בכמה סיומות עניינא כגון ברכת המזון ותפלת י"ח ביחיד גם כן מסיים בעושה שלום תדע שהרי אין הש"ץ פוסע ג' פסיעות אחר חזרת תפלתו והטעם כמ"ש בב"י בשם ת"ה לעיל בסימן קכ"ג מפני שממתין עד סוף הקדיש ש"מ דסיום תפלה הוא עושה שלום לכך לא חשיב ליה בהדי קדיש כי הוא סיום דבר ונטילת רשות בפני עצמו וזהו שכתב רבינו לקמן בסימן קל"ג אחר עניין שיר של לוים ז"ל ואומר קדיש עד עושה שלום כו' הרי בהדיא שאינו בכלל הקדיש אבל בא"ח של קלף מצאתי

דלא גריס עד עושה שלום כו' רק ואומר קדיש ותו לא מיהו י"ל דלסי' בעלמא נקט ואין זה תלוי בזה ואע"ג דבהא לא קי"ל כוותיה בהא קי"ל כוותיה:

סימן קלג

סעיף קטן א
ואומר עלינו ולא הזכיר אחריו קדיש וכן אח"כ כתב ובספרד נוהגין בכל יום אחר קדיש לומר מזמור כו' וקדיש אחריו ואח"כ עלינו לשבח ולא כתב שגם אחר עלינו אומרים קדיש מ"מ נוהגין לומר קדיש יתום אפילו במקום שאין אבילים וכ"כ האגור ד"מ ע"ש:

סעיף קטן ב
משנין המזמור כו' ל' המזמור לאו דוקא דמשמע המזמור הנ"ל משנין אותו לאומרו בסיגנון אחר וזה אינו שהרי אומרים במקומו מזמור אחר כמ"ש רבינו בפי' אלא ה"ק מה שנוהגין לומר מזמור בכל יום אותו שם מזמור משנין וק"ל:

סעיף קטן ג
כגון ברכי נפשי בר"ח שבו כתיב עשה ירח למועדים וגו' וכ"כ בהדיא סי' תר"ג:

סעיף קטן ד
וכאיל תערוג בח"ה שבו כתיב אלה אזכרה ואשפכה עלי נפשי כי אעבור בסך אדדם עד בית אלהים ובי"ט עצמו אין אומרים אותו משום דאי אפשר לומר כי אעבור כו' עד בית כו' כי בי"ט אסור לעבור ולפני י"ט נמי לא אמרינן כי עדיין לא הגיע זמנו:

סעיף קטן ה
ושיר חנוכת הבית בחנוכה כי חנוכת הבית היתה בחנוכה:

סעיף קטן ו
ובפורים למנצח על אילת השחר דזה המזמור דרשינן בגמרא על מרדכי ואסתר:

סעיף קטן ז
מ"ש נוהגין לומר אתה שהקטירו לפניך קטורת הסמים כו' וכתב רמ"א שא"א בזמנינו פיטום הקטורת בכל יום מפני שאומרים בה שאם חיסר אחת מכל סממניה חייב מיתה ואמירתינו במקום הקטורת ומחמת שכל ימי השבוע האדם טרוד במחייתו ויש לחוש שמא יחסרו בה ע"ש ובד"מ סימן קל"ג כתב שכן כתב מהרי"א והוא מדברי א"ח ובשם הכלבו ומסיק דהב"י כתב על זה וז"ל ואם קבלה היא נקבל ואם לדין יש תשובה דמה ענין קריאה להקטרה ואף לענין הקטרה אינו חייב אלא דוקא במחסר אחת מי"א סמנים שהם הצרי והציפורן כו' עד הקנמון שהם עיקר הקטורת ודבר קל הוא להזהר שלא יחסרו מהם בקריאתו עכ"ל אבל המנהג כדברי מהרי"א עכ"ל רמ"א בד"מ:

סעיף קטן ח
וכן בערב כו' נוהגין לומר פטום הקטורת עיין לקמן בסי' רל"ז:

סעיף קטן ט

וזה לא היתה מצותו אלא בבוקר וצ"ע דאיתא בר"ה דף ל"ב ע"ב והביאו בפ"ק דביצה סוף ד' ד' דתנן בראשונה היו מקבלין עדות החודש כל היום כולו פעם אחת נשתהו העדים לבא ונתקלקלו הלוים בשיר התקינו כו' ופירש"י בשיר תמיד של בין הערבים שאמרו בו שירה של חול שהיו סבורים שלא יבואו עוד והיום חול וכשבאו נמצא שהוא קודש ובשל שחר אין טעות דבתמיד של שחר אפילו הוקדש החדש קודם הקרבתו שיר של חול היו אומרים לפי שברוב שנים אין העדים ממהרין לבא כ"כ עכ"ל הרי לפניך שגם בתמיד של בין הערבים היו אומרים השיר כמו בתמיד של שחר (ועיין מ"ש בסידר שלי ליישב קצת וטעם סדר השיר אחר פטום הקטורת אע"פ שאין שם מקומו כי לא היו אומרים שיר כי אם על היין וכמ"ש התוס' בר"ה ד' ל' בד"ה ונתקלקלו הלוים בשיר ע"ש) ואין לומר ששיר אחר היו אומרים לתמיד של בין הערבים ואותו אין אנו אומרים אלא זה שהותקן נגד מעשה בראשית כמו שמפורש שם בר"ה דף ל"א דא"כ היו לגמרא לגלות לנו השיר שהיו אומרים בכל ערב לתמיד של בין הערבים כמו שמונה והולך שם כל השירים שהיו אומרים כל ימי השבוע ושהיו אומרים בשחרית ומוסף ומנחה של שבת ומנחה של ר"ח ומנחה של ראש השנה וגם המיימוני בסוף פ"ו דהלכות תמידין ומוספין מונה והולך כל השירים שמונה שם בפרק בתרא דר"ה ושם אחר שכתב כל הסדר של תמיד מסיק וכתב ז"ל וכסדר שעושין בכל יום בבוקר כך עושין בין הערבים חוץ מתרומת הדשן כו' ומדכתב כך היו עושין בערב וגם כתב חוץ כו' ולא כתב ג"כ חוץ מהשיר שלא היו אומרים בערב ש"מ ששיר זה שאומרים בשחרית היו אומרים ג"כ לתמיד של בין הערבים ואע"פ שאיתא שם בר"ה שאם חל ר"ה להיות בה' בשבת לא היו אומרים בשחרית הרנינו מפני שחוזר וכופל אותו הפרק משמע דאין כופלין שירה ביום אחד נלע"ד דלא דמי דדוקא בשחרית ומוסף אין כופלין אבל לתמיד של שחר וערבית שם תמיד לשניהן שוה וכאילו לא אמרו אלא פעם א' ואע"ג שכתב בסדר עולם פרק י"ד וכתבו הכלבו שבשחרית היו אומרים הודו ליי' קראו בשמו עד אל תגעו במשיחי וגו' ובין הערבים היו אומרים שירו ליי' כל הארץ כו' הא תשובתו בצדו שלא היו אומרים זה אלא כל מ"ג שנה שהיה הארון עומד בגבעון עד שהביאו שלמה לבית עולמים עכ"ל שוב מצאתי בפ"ב דר"ה דף ל"ה ע"ב בתוס' בד"ה ונתקלקלו הלוים בשיר דכתבו התוס' ז"ל ומיהו יש לתמוה היאך נתקלקלו בשיר והלא בשעת נסכים היה השיר כדאמרינן בכל דוכתי דאין אומרים שירה אלא על היין ואיתא בפרק שני דערכין דיכול להמתין מלהביא נסכים עד לילה או למחר וי"ל דלכתחלה יש להביא נסכים עם הזבח דאי מביא בלילה

אין יכול לומר שירה דאין שירה בלילה גם אם מביא למחר מיבעיא לן התוס' אם טעונין שירה כו' ע"ש וכתבתי זה ללמד ממנו דהשיר שהלוים היו אומרים כו' שהוא מסודר אחר פיטום הקטורת וכמ"ש ג"כ הטור אין שם מקומו דלא היו אומרים אותו על הקטורת אלא על נסכי התמיד כי אין אומרים שום שירה כ"א על היין וכמבואר שם בר"ה שעל תמיד של שחר ושל בין הערבים היו אומרים אותו מיהו נלע"ד לומר טעם למה מסודר בכל הסידורים אחר פיטום הקטורת גם הטור כ"כ מפני שבסדר מערכה מסודר סדר עבודת בית המקדש ז"ל קטורת קודמת לאברים ואברים למנחה ומנחה לחביתין וחביתין לנסכים כו' ש"מ שהקטורת היה נקטר בכל יום שחרית קודם לנסכים ועל הנסכים היו אומרים השיר כמ"ש לעיל ומש"ה אחר שאמרנו פיטום הקטורת מסדרין אנו אח"כ השיר שהלוים היו אומרים על הנסכים גם יש ללמוד קצת טעם מזה שכתבתי למה אין אומרים השירה בערב כי מאחר שאומרים פטום הקטורת אחר תפלת ערבית כמ"ש הטור תו אין לומר שירה דהא כבר כתבתי דאין שירה בלילה ואפשר שזהו שכתב רבינו שזה היה מצותו בבוקר ובערב וזה לא היה מצותו אלא בבוקר ר"ל ולא בערב כלומר בלילה וז"ש נמי רבינו בס"ס ל"ז שלא היו אומרים אותו במקדש בערב ונראה שר"ל בערב בערבית ואמרינן נמי במסכת יומא והביא מאמר זה גם בעל מעמדה דף י"ב אחר סדר מערכה ז"ל אין לך דבר קודם לתמיד של שחר אלא קטורת (נראה דר"ל קודם לאברים של תמיד של שחר וכמבואר בסדר מערכה שהקטורת קודם לאברים) בלבד שנאמר בבקר בבקר ואין לך דבר שמתעכב אחר תמיד של בין הערבים אלא קטורת ופסח ונרות כו' ע"ש ש"מ שהקטורת היה נקטר בלילה או בסמוך ללילה ומש"ה כתב רבינו בב' המקומות שאומר פיטום הקטורת אחר תפלת ערבית וכבר נתבאר שלא היה אומרים שירה בלילה ולפיכך א"ש שאין אומרים השיר שהלוים אומרים אז אחר פטום הקטורת ומ"ש שהלוים קלקלו בשיר היינו שהם היו אומרים שירה על הנסכים ובתמיד של בין הערבים היה מנסכים קודם הבאת הקטורת כמ"ש שאין לך מאוחר בתמיד של בין הערבים אלא קטורת ואפשר נמי לומר דאף שהיו אומרים אז השירה מ"מ לא היו מצווין ע"ז אלא מעצמן היו אומרים וז"ש רבינו וזה לא היה מצוותו אלא בבוקר וגם בא"ח כתב והביאו ב"י כאן ז"ל במנחה לא ראיתי מי שאומר השירה והטעם לפי שלא היה מצוותן אלא בבקר וק"ל:

סימן קלד

סעיף קטן א

אלא והוא רחום אשר כו' טעם תיקון זה דוהוא רחום מפורש בכלבו דע"י מעשה נס גדול נתקן והוא כתוב ג"כ בפי' סידורים:

סעיף קטן ב
ולכך נוהגין ג"כ להתענות כו' ומ"מ אין מתחילין תענית ציבור ביום ה' כמ"ש לקמן בסי' תקע"ב:

סעיף קטן ג
הכל הבו גודל כו' ס"א על הכל יתגדל ועיין פי' במס' סופרים:

סימן קלה

סעיף קטן א
גרסינן פרק הקורא את המגילה כו' ירושלמי והביאו הרי"ף והרא"ש בפרק הקורא את המגילה עומד משה תיקן להם לישראל שיהיו קורין בתורה בשבתות ובי"ט ור"ח ובחש"מ שנאמר וידבר משה את מועדי יי' אל בני ישראל (ופירש"י ור"ן דקראי יתירה הוא דהא לעיל מיניה כתיב כולהו מועדי בפ' אמור ולהכי דרש ליה עזרא שתיקן לישראל שיהיו קורין בתורה ג"פ בב' בשבוע ובה' ובשבת במנחה) וז"ל הר"ן במרובה אמרינן דנביאים שביניהם תיקנו להן לישראל כן במדבר ודרשינן הכי מדכתיב וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים ופי' שם אין מים אלא תורה כיון שהלכו ג' ימים בלא תורה נלאו לכך תיקנו שיהו קורין בשבת ובב"ה נמצאו שלא יהיו ג' ימים מופסקין בלא קריאת התורה אלא דאינהו לא תיקן אלא חד קורא ואתא עזרא ותיקן תלתא גברי א"נ דאינהו תלתא גברי תלתא פסוקי תיקנו אתא עזרא תיקן תלתא גברי עשרה פסוקי:

סעיף קטן ב
וגרסינן בפ"ב דמגילה כצ"ל והוא פרק בני העיר והוא האחרון בנוסחאות הרא"ש. ב"י:

סעיף קטן ג
כהן קורא כתב מהרי"ק שבג' תעניות שאחר פסח וסוכות נוהגין בכל יום שדוחין כבוד הכהנים כשאין כהן מתענה באותו תענית יוצא הכהן מב"ה ועומד ישראל המתענה לקרות בתורה עכ"ל עיין מ"ש ב"י דאין צריך לצאת ורמ"א כתב דטוב לצאת וכן מורי רש"ל הביא דברי מהרי"ק שיצא בהגהותיו סי' תקפ"ו:

סעיף קטן ד
בשני ובחמישי הרשות בידו וכך הוא בהדיא בגמרא שם והתוס' כתבו בשם ר"ח דה"מ לדידהו דבחול הוו טרידי במלאכתן ולא שכיחי רבים אבל לדידן שייך בשני וחמישי כמו בי"ט ע"כ והביא ב"י מ"מ שמענו מהגמרא ומכל הפוסקים דבדבר שלא שייך דאתי לאנצויי כגון לברך בפני אחרים בסעודה יכול כהן למחול על כבודו ואדרבה ת"ח עדיף מכהן ע"ה וע"ז אמר ר"י כל ת"ח שמברך לפניו כהן ע"ה חייב וכמ"ש בסמוך והאריך בזה המרדכי בפרק בני העיר ומסיק שמדרך חק הכהונה אסור להקדים כהן לברך בפני

ת"ח בסעודה אבל מ"מ יכול ת"ח לכבד לכהן ע"ה לברך ברכת המוציא או המזון דלא גרע מישראל ע"ה דיכול ת"ח לכבדו ע"ש:

סעיף קטן ה

אפי' הוא נשיא שבישראל ומביא ראייה מדאמרינן שם בהניזקין אחרי הכהן והלוי מקרא ת"ח הממונים פרנסים על הציבור כו' והא דאמר ר' יוחנן כל ת"ח שמברך לפניו כהן ע"ה חייב התם בברכת המזון וכיוצא בה דליכא שם משום דרכי שלום ולא אתי לאנצויי כמו שיש בקריאת ס"ת בבה"כ דשכיחי רבים כו' עוד האריך לקיים המנהג כתבתיהו בדרישה:

סעיף קטן ו

שלא יאמרו אחד מהם פגום ושם פרק הניזקין (גיטין דף נ"ט) הקשה הגמרא מ"ש דבלוי אחר לוי דאמרת דאסור משום חשש פגם של זה או זה ובכהן לא חשש אלא לפגם של ראשון ומסיק כגון שמכירין אביו של כהן שני דכהן הוא (ל"ד שני אלא מיירי שמכירין אביהם של שני הכהנים ושל שני הלוים) וליכא למיחש נמי שמא גרושה או חללה אנסיב דא"כ חלל הוה ולמאי קרא לו אחר כהן דהא לוי נמי לא הוה ולכך ליכא למיחש אלא לפגמו של ראשון שיאמרו בודאי נודע שהראשון פגום ולכך קראו לזה במקום כהן אבל בלוי אחר לוי איכא למיחש נמי לפגם שני דאע"פ דמקום דמכירין אביו דלוי הוא דילמא יאמרו שממזרת או נתינה נסיב ואיפסל זרעו ולשם ישראל קראוהו אחר לוי ראשון כשר וק"ל. ודע דהחששות הללו דגבי כהן ולוי ראשון דב' לוים אינם אלא משום אותם היוצאים קודם גמר הקריאה אבל לנשארים בב"ה עד שיגמרו אין חשש שהרי יראו שעולין למנין אבל הך חששא של לוי שני דב' לוים הוא אפילו לאותן הנשארים וק"ל:

סעיף קטן ז

הרבה כהנים בהפסק ישראל ביניהן ב"י כתב הטעם משום דכיון דלא חששו בגמרא אלא לפגמו של ראשון והשתא דקרו בתריה לוי וישראל ואם אין שם לוי קורא הוא פעמים ואחריו קורא ישראל תו ליכא למיחש לפגמו של ראשון ותמהני דאכתי איכא למיחש לפגמו של ראשון שיאמרו אחר שקראו ישראל נודע שכהן ראשון חלל היה ולכן חזרו לקרות כהן אחר ומיהו בהא איכא למימר דאם איתא דפגום הוא בעודו קורא היה מרננים אחריו ומיד היו מודיעים אותו לחזן וכיון שלא הודיעוהו אז וכבר קראו ב' אחריו ליכא למיחש דילמא פגום הוא אלא שאכתי קשה הא איכא למיחש לפגמו של אחרון שיאמרו חלל הוא ולפיכך הראוהו אחר ישראל וי"ל דכיון דקרי בתריה לוי וישראל ליכא למיחש שיאמרו שהוא חלל דא"כ יצטרכו לומר שגם הלוי שקרא אחריו הוא פסול וכולי האי לא חיישינן עכ"ל ב"י משמע מדברי ב"י שרוצה לפרש דברי רבינו

דוקא כשקורין אחריו לוי ולא מצינו בדברי רבינו כן רק תלה טעם בהפסק ישראל לכך נ"ל דהטעם דליכא למיחש למידי גם באחרון ואיירי כשקורין הכהן אחר הפסק ישראל מזכירין בהדיא שהוא פלוני הכהן וא"כ ליכא חששא כלל דגבי ראשון נאמר אם איתא דהיה פסול מיד היו מרננים כדי לקרות כהן אחר ולאחרון ליכא למיחש כיון שמזכירין בהדיא שהוא כהן ולפ"ז אתי דברי רבינו כמשמעותו אפי' כשקורין באחרונה ואין קורין אחריו שום אדם לא לוי ולא ישראל. איתא במרדכי פרק הקורא את המגילה עומד שר' אפרים היה מוחה כהן שהוא ש"ץ לקרות לכהן חבירו לס"ת וכן לוי שהוא חזן לקרות לוי חבירו לס"ת מפני פגמו ורבינו יואל דוחה דבריו שהרי הכל יודעים שהכהן מותר להיות ש"ץ ובאגור פסק כר' יואל וכ"כ הב"י וכ"פ רמ"א בש"ע ולפי ה"ט היה נראה דסגן כהן אסור לקרות כהן חבירו דאינו דומה לש"ץ שהוא משועבד לקרות למי שמכוין לו מיהו י"ל דשאני סגן דאין הכל יודעין מי הוא הסגן משא"כ בחזן שקורא בקול רם ושייך ביה פגם טפי אי לאו טעם הנ"ל וק"ל:

סימן קלו

סעיף קטן א

ובשבת שקורין שבעה קורא אחר לוי כו' פי' דבחול שאין קורין אלא ג' פשיטא שקורין הגדול לשלישי ולא בא לאשמועינן אלא בשבת מי קורין אחר הגדול. וכתב ב"י מה שכתב רבינו ובשבת לאו דוקא דה"ה לי"ט וי"ה שקורין על זה הסדר אלא מפני שמונה כאן מדרגות זולת כהן ולוי שהם יחד שבעה עולים והיינו ממונה א'. וראוי למנות ב'. בני ת"ח ג'. ראשי כנסיות ד'. כל העם ה'. לכך נקט שבת. ופי' וראוי למנותו פרנס על הציבור כדאמרינן פ' כל כתבי איזה ת"ח שראוי למנותו פרנס על הציבור כל ששואלין אותו דבר הלכה בכל מקום ואומרה. ב"י:

סימן קלז

סעיף קטן א

ואלו כו' כגון פ' עמלק כו' שפיר דמי כתב בא"ח הטעם שלא הוסיפו בה מלמעלה או מלמטה מפני שאמר הקב"ה עמלק גרם להיות שמי וכסאי חסרים כך פרשיותיו חסירים ובירושלמי הוא עשה מעשה קטוע כך פרשיותיו קטועים:

סעיף קטן ב

וא' קורא ד' כו' דוקא בימיהם שכל א' קורא לעצמו אבל האידנא שש"ץ קורא יקרא ד' או לראשון או לאחרון ולא לאמצעי שלא לבייש אחרים מהרש"ל:

סעיף קטן ג
הרי זה משובח מכאן יש לדקדק כשמתחברין ב' פרשיות יחד להקרות לכהן ג"כ ב' פרשיות ושיבוש הוא ביד אותן שנהגו לדקדק ולקרות לכהן פרשה א' ואומרים שמתחילה אין משנין פרשה ראשונה דאין סמך לדבריהן דלמה יגרע חלק הכהן למעט עמו בקריאה:

סימן קלח

סעיף קטן א
אין משיירין בפרשה כו' ואין חילוק בין פרשה פתוחה לסתומה ופרשה שאינה רק ב' פסוקים מותר לשייר בתחילתה ולהפסיק שם. רמ"א ועיין לקמן סי' תכ"ג בפרי' דבר"ח לא עבדינן הכי ושם כתבתי הטעם ובד"מ כתב עוד דהיינו דווקא לשני או לשלישי אבל לכהן מותר והטעם דמותר לכהן דממ"נ ליכא למיחש דמשום היוצאים הרי כבר שמעו שכהן מתחיל ואי משום הנכנסים גם המה יראו שיקראו עוד אחריו שנים נמצאו שידעו אח"כ שזה היה כהן ולא קראו לפניו שום אדם וכן נוהגין להתחיל ויחל אע"פ שהוא ב' פסוקים בפרשה. ולעולם מתחילין ומסיימין בדבר טוב:

סימן קלט

סעיף קטן א
כההיא דר"ע מדרש תנחומא פ' יתרו ובמדרש רבות פ' תצוה ונראה דהיינו לדידהו שהעולה היה קורא בקול רם אבל לדידן שהעולה אינו קורא בקול רם אע"פ שלא סידר אותה לית לן בה והחזן שקורא בקול רם הוא שצריך לסדר אותה:

סעיף קטן ב
אז ראה ויספרה. איוב כ"א:

סעיף קטן ג
עד שיאמר לו קרא כו' זה לשון הגמרא שאין אדם מבזבז לו וכתב הר"ן שאין ראוי לאדם שיטול חלק לעצמו ומנהג דידן שאפי' החזן ולא שום אדם עולה עד שיאמר לו מי שקנה סגן עלה ועיין רמ"א בש"ע:

סעיף קטן ד
וכל הקורין מברכין לפניה כו' כן התקינו משום גזירת הנכנסים שיאמרו לא ברכו לפניה ומשום היוצאים שיאמרו לא ברכו לאחריה אבל מעיקרא היה הדין שהראשון מברך לפניה וסגי בהכי כדאיתא ריש פרק הקורא את המגילה עומד:

סעיף קטן ה
פותח ורואה כו' מכאן דקדק המרדכי דס"ת לא תהיה פתוחה בין גברא לגברא וכן משמע מדברי רבינו סי' קמ"ו ע"ש:

סעיף קטן ו
דברי ר"מ טעמא דר"מ כדי שלא יאמרו ברכות כתובות בתורה ור"י סבר שהכל יודעים שאין ברכות כתובות בתורה ואעפ"כ כתב הטור שלאחר שקרא גולל ואח"כ מברך משום דס"ל דע"כ לא פליג ר"י אלא בתחילה דלר"מ צריך לגלול ולברך ואח"כ לפתוח ולקרות וטריחא מילתא הוא הילכך לא צריך לר"י אבל בסוף שאין טורח יותר גולל ואח"כ מברך. ב"י. ומורי חילק ג"כ דלאחר הקריאה כבר נגמרה המצוה ודומה כמו בין גברא לגברא משא"כ בראשונה שרואה ואח"כ מברך שהברכה היא לצורך הקריאה וכן פי' הגאון מוהר"ר ליב בר בצלאל:

סעיף קטן ז
ובטובו חיינו ע"ל סי' קצ"ה מ"ש שם:

סעיף קטן ח
דמשום כבוד תורה נתקנה כו' וז"ל התוס' תדע דבמקום שאין לוי כהן קורא במקום לוי ומברך ואע"פ שכבר בירך בקריאה ראשונה עכ"ל ב"י:

סעיף קטן ט
בזה נסתפקתי עיין בדרישה:

סעיף קטן י
אם יש לו לברך אשר בחר בנו אבל בברכה אחרונה דס"ת לא נסתפק וק"ל:

סעיף קטן יא
הואיל ותקנו ברכה זו על קריאתה כמו שתקנו נמי ברכה שלאחריה וברכה שעל הפטורה:

סעיף קטן יב
דלא גרע ממי שנפטר באהבה רבה ז"ל מורי אבל מ"מ אינו דומה ממש דהתם הלומד אחריו מיד אינו מברך כלל וכאן דוקא אשר בחר בנו כו' אינו חוזר ומברך אבל ברכת אשר קדשנו לעסוק בדברי תורה והערב כו' מברך נ"ל עכ"ל וכ"כ בש"ע סעיף ט':

סעיף קטן יג
ומטבע של ברכה כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן יד
כך היה מנהגם של אנשי ירושלים כו' וכן הוא בירושלמי הביאו ב"י וכן הוא בב"ר לא ימוש סה"ת הזה מפיך מלמד שהיה סה"ת בידו של יהושע שאין לומר הזה אלא מי

שתופס החפץ בידו וכשסיים א"ל חזק ואמץ מכאן יצא המנהג לומר למסיים לקרות בתורה בכל פעם חזק עכ"ל:

סעיף קטן טו
שצריך ליטול הספר בידו ז"ל מ"ו ומדברי רש"י אין ראייה כלל שהוא פי' התם שצריך לגלול הס"ת ולפתחו ודו"ק:

סימן קמ

סעיף קטן א
יתחיל ממקום שהתחיל כו' הב"י כתב ה"ר יונה פי' בפ' אין עומדין שאם יתחיל ממקום שפסק הראשון לא יצטרך לברך ברכה ראשונה שהרי כבר בירך אותה הראשון והתחיל לקרוא ונמצא שהפסוקים שקרא הראשון ובירך מתחילה עליהם ולא בירך בסוף נתברכו לפניהם ולא נתברכו לאחריהם והפסוקים האחרים שקרא זה נתברכו לאחריהם ע"י זה האחרון ולא נתברכו לפניהם כיון שאינו מברך תחילה (וכתיב תורת ה' תמימה שתהא כולה תמימה) ולפיכך מתחיל ממקום שהתחיל הראשון כדי שיברך תחילה ונמצא שנתברכו הפסוקים לפניהם ולאחריהם ועיין בדרישה:

סימן קמא

סעיף קטן א
וצריך לקרות מעומד ודוקא חזן אבל שאר העם לא כו':

סעיף קטן ב
הקורא המגילה יושב כו' לשון המשנה כמו שהביא ב"י הקורא את המגילה עומד ויושב כלומר אם רצה עומד ואם רצה יושב ורבינו מקצר במה שאין נפקותא בו:

סעיף קטן ג
יצא ותנא עלה משא"כ כצ"ל משום דתרי קלי לא משתמעי כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן ד
משא"כ בתורה ופירש"י שאין קורין בתורה בציבור מיושב והטעם דכתיב ואתה פה עמוד עמדי ובמרדכי כתב דבעל בשר מותר למסמך. ב"י:

סעיף קטן ה
ומטעם זה צריך נמי ליזהר שלא לסומוך כ"כ הרא"ש בר"פ הקורא את המגילה עומד וכתב שכן איתא בירושלמי ר' שמואל בר יצחק על לבי כנישתא חזא לחד בר נש תרגם וסמיך לעמודא א"ל אסור לך כמו שנתנה באימה כך אנו צריכין לנהוג בה באימה עכ"ל:

סעיף קטן ו
והויא ברכה לבטלה כו' והטעם מפני שצריך שידע לקרות מתוך הכתב מה שמקרין אותו שאסור לקרות בתורה אפילו אות אחת שלא מן הכתב וכמו שכתב רבינו ירוחם בשם תשובת הרשב"א וכ"כ בשבולי לקט:

סעיף קטן ז
ומיהו אם הוא יודע לקרות כשמקרין נראה דדוקא לקרות מתוך הספר קאמר וכן דקדק לשון תשובת הרא"ש דכתב לחבר האותיות לאפוקי סומא דאף שיודע לאמר מלה במלה אחר החזן המקרא אותו מ"מ אינו קורא מתוך הספר וכ"פ ב"י אבל מהרי"ל פסק דבזמן הזה שהש"ץ מקרא גם הסומא עולה ומברך והביאו מ"ו בהגהותיו ס"ס כ"ג וכן שמעתי נוהגין בקהילות גדולות וגם רמ"י כתב בסי' זה לקיים המנהג דסומא עולה לתורה:

סעיף קטן ח
צריך שיהא אחד עומד אצלו כו' גם יאמר לו שיקרא כמו שכתב רבינו בסי' קל"ט וכ"כ ב"י פי' דברי רבינו בסי' קל"ט ע"ש:

סעיף קטן ט
וגרסיגן נמי בירושלמי כו' וחזא חזנא דקרא כו' זה לשון ירושלמי ר' חגי אמר ר' שמואל בר יצחק עאל לבי כנישתא חמא חזנא קאים מתרגם ולא מיקם בר נש תחותוי א"ל אסור לך כשם שנתנה ע"י סירסור כך אנו צריכין לנהוג בה על ידי סרסור עכ"ל פרק הקורא את המגילה עומד דף ע"ד ולכאורה נראה דר"ל דדוקא אם החזן רצה לקרות ולתרגם אסור אבל לענין הקריאה היה נראה שיכול החזן לקרות בלא אחר עומד עליו וכן הכלבו הביא זה הירושלמי על המתרגם בסי' ך' דלא יתרגם החזן עצמו כדאמרינן בירושלמי ר' שמואל בר יצחק על לבי כנישתא חזא חזנא דקאי ומתרגם ולא קאי בר נש תחותוי א"ל אסור לך כשם כו' עכ"ל והביאו ב"י בסי' קמ"ה ע"ש. וכן כתוב בשבולי הלקט וא"כ לא הביא רבינו ראייה מירוש' כלום שצריך שיהא אחר עומד אצלו ואפשר שנוסחא אחריתא היתה לרבינו בדברי ירושלמי וגריס וחמא חזנא דקרא א"נ דסבירא ליה לרבינו כיון שמסיים הירושלמי הטעם כשם שנתנה על ידי סרסור כך אנו צריכין לנהוג בה א"כ מה לי לקרות מה לי למתרגם וע"כ הא דנקט מתרגם לאו דוקא הוא:

סעיף קטן י
ע"י סרסור כו' דכתיב אנכי עומד בין יי' וביניכם:

סעיף קטן יא
עד שיכלה אמן מפי הציבור בסוטה פ' אלו נאמרים א"ר זירא א"ר חסדא אין הציבור רשאין לענות אמן עד שתכלה ברכה מפי הקורא ואין הקורא רשאי לקרות בתורה עד שיכלה אמן מפי הציבור והרמב"ם ורבינו לא כתבו אלא הא דאין הקורא רשאי לקרות

עד שיכלה אמן מכי הציבור משום דאידך דאין הציבור רשאי לענות אמן עד שתכלה ברכה מפי הקורא אינה מיוחדת לקריאת התורה שדין כל הברכות כך הוא שאין עונין אמן עד שתכלה הברכה מפי המברך. ב"י:

סימן קמב

סעיף קטן א

דאע"פ שטעה בה יצא ידי קריאתו פי' שיודע לקרות ועיין בדרישה:

סימן קמג

סעיף קטן א

ואם יתחילו כו' גומרין כו' ועל היוצאים נאמר ועוזבי ה' יכלו ירושלמי ואפילו בין גברא לגברא:

סעיף קטן ב

אין קורין בחומש בציבור בפרק הניזקין וטעם מפני כבוד הצבור וכתב הר"ן מפני כבוד הציבור פי' שנראו כעניים עכ"ל ור"ל שלא יאמרו שאין להם ס"ת שלימה וזה גנאי להם:

סימן קמד

סעיף קטן א

מדלגין בנביא כו' במגילה פרק ג' דף כ"ד ע"א תניא מדלגין בתורה בענין א' ובנביא בשני עניינים כאן וכאן בכדי שלא יפסוק התורגמן תניא אידך אין מדלגין מנביא לנביא ובנביא של שנים עשר מדלגין ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחילתו. ופירש"י מנביא לנביא יש כאן טירוף יותר מדאי מסוף הספר לתחילתו למפרע עכ"ל. והנה לכאורה יש לתמוה על רבינו שהשמיט שני הדינים שלא לדלג למפרע ושלא לדלג מנביא לנביא ושבנביא של י"ב מותר. ולכאורה נראה דרבינו ס"ל דהכל תולה בכדי שלא יפסוק התורגמן ומה"ט אמרו שאין מדלגין בין נביא לנביא ובשנים עשר מדלגין משום דזוטרא נינהו ולא יפסוק התורגמן בכדי שיעור דילוג משא"כ בשאר נביאים דארוכים נינהו וא"כ הוא נתיישב שפיר מה שלא האריך רבינו דהכל הוא בכלל מ"ש וזה בכדי שלא יפסוק התורגמן. ואף א"ת דברייתא בתרייתא דסתמו וכתבו דאין מדלגין מנביא לנביא ר"ל אף בכדי שלא יפסוק התורגמן כדפירש"י הטעם דאיכא בזה טירוף יותר מ"מ ס"ל לרבינו דהלכה כברייתא קמייתא הנ"ל דסתם וכתב ובנביא בשני עניינים ותלה הכל בכדי שלא יפסוק התורגמן דמשמע אפילו מנביא לנביא ואפי' למפרע נמי מותר רק כדי שלא יחלוק רבינו אהרא"ש שהביא גם הברייתא כתבתי שינוייא קמא ודו"ק:

סעיף קטן ב
דאיכא למיחש שמא תתבלבל כו' פירש"י לפי שד"ת דברי אזהרות ועונשין ומצות וצריך שיכנסו בלב השומעים וכשאדם יוצא משיטה לשיטה אחרת אינו נוח להתבונן:

סעיף קטן ג
ואך בעשור שכהן כו' שכ' בפ' אמור. שכ"ג היה קורא ג' פרשיות אלו הב' ובעשור לחודש שבפ' פנחס והיה קורא אותו ע"כ שלא היה יכולים לגלול הס"ת קודם שישלים התורגמן ואע"פ שאסור לקרוא בע"פ מפרש התם דכה"ג אומר יותר ממה שקריתי לפניכם כתוב כאן ופירש"י שצ"ל כן כדי שלא להוציא לעז על ס"ת כשרואין קורין הפרשה ג' ע"פ יהיו סבורין שאותו ס"ת חסר אותו פרשה וק"ל עיין בפרק בא לו:

סעיף קטן ד
ה"ג וזה וזה בכדי שלא יפסיק ופירושו בין מה שמדלגין בתורה בענין אחד ובין מה שמדלגין בנביא בתרי ענינים דוקא בכדי כו' וכן הוא בהדיא פרק הקורא עומד (מגילה דף כ"ד.) וק"ק הא לעיל בסימן קל"ה כתב רבינו דיש מקומות שנוהגין לקרות הרבה כהנים כו' אף על גב דאיכא למיחש התם לפגמו של ראשון דשמא אחר שקראו ישראל נודע דפגום הוה אפ"ה לא חיישינן להכי דאמרינן דאם איתא דפגום היה בעודו קורא היו מרננים הכי נמי נימא דאם איתא דס"ת פסול היה מיד היו מרננים וי"ל דכיון דאיכא למיחש בתרי גברי לא פלוג רבנן דבאותו שהיה ששי איכא למיחש דהשתא נמצא הפסול לכך חזרו לקרותו פעם שניה וכן גבי ראשון איכא למיחש שיאמרו דבאחרון מצאו פסול לכך חזרו לקרות כולם ומשום היוצאים לכך גזרו בכולם:

סעיף קטן ה
אין קורין לאדם אחד בב' כו' אבל לאדם ב' פעמים בס"ת אחד כגון שעלה לרביעי ואח"כ קראו לששי או אחרון נ"ל דמדינא מותר דהא ליכא משום פגם ספר תורה גם מדכתב הריב"ש וב"י הביאו לקמן סי' רפ"ב לענין מפטיר אם יכול לעלות למפטיר מי שקרא כבר בתורה וצידד לאיסור מטעם שכבר שלמו החיובים והוי כברכה לבטלה משמע דקודם לכן מותר גם ראיה מכהן העולה במקום לוי גם אהא דכתב בשם הרא"ש בסמוך סימן קמ"ג דאם אין יודע לקרות אלא אחד דמברך ז' פעמים זא"ז ודוחק לומר בשעת הדחק שאני:

סעיף קטן ו
אבל ג' גברי בג' ספרים ואין הקורא רשאי כו' [שבסימן שאחר זה] כל הענין איתא בתוס' פרק הקורא המגילה עומד:

סעיף קטן ז
כגון ר"ח טבת כו' עיין בדרישה:

סימן קמה

סעיף קטן א
ולא המתרגם יותר מהקורא עיין בדרישה:

סעיף קטן ב
קטן מתרגם על ידי גדול כו' כלשון רבינו כן לשון התוספתא והביאו הרי"ף פרק הקורא את המגילה עומד דף שע"ג ושם בתוספתא וברי"ף מסיים שנאמר ואהרן אחיך יהיה נביאך ומכאן מוכח דקטן וגדול דקאמר לאו ממש אלא ר"ל קטן וגדול במעלות דאל"כ איך הביא ראיה מאהרן ומשה (ועיין בדרישה) ופי' שם הר"ן קטן מתרגם ע"י גדול שהגדול קורא וקטן מתרגם אבל אינו כבוד לציבור שגדול יתרגם ע"י קטן שהקטן יקרא והגדול יתרגם שנאמר ואהרן אחיך יהיה נביאך ומתרגמין יהא מתורגמך והוא קטן לגבי משה עכ"ל:

סעיף קטן ג
אין אנו צריכין לשון צריכין אינו מדוקדק דהל"ל אין אנו מבינים:

סעיף קטן ד
תרגום דרבנן פי' תרגום שתיקנו חכמים לקרותו:

סעיף קטן ה
לא שנו כו' שצריך לקרות בהפטורה כ"א פסוקים וכמ"ש רבינו לקמן סימן רפ"ד:

סעיף קטן ו
אלא במקום שאין תורגמן כו' הא דדייקו התוספות דמשמע שגם בחכמי התלמוד היו מקומות שלא היו מתרגמין ומה דייקו דילמא שאני התם דלא היו שם תורגמן י"ל דהכי משמע להו דאם היה חייב כל כך היו חייבים לשכור להם מתורגמן ממקום אחר ולפ"ז מה שמסיים רבינו אבל לדידן מה תועלת בתרגום כו' לאו דוקא דגם בימיהם לא היו כולם בקיאים בלשון תרגום דאל"כ היו כולם חייבים לשכור להם כמ"ש:

סעיף קטן ז
שיש תורגמן פוסק כשקורא בהפטרה י' פסוקים וכ"כ לקמן בסימן רפ"ד:

סימן קמו

סעיף קטן א
כשהוא פתוח כו' אע"ג דנשארו עשרה עיין בדרישה:

סעיף קטן ב
ואפי' בין פסוק לפסוק פי' אע"ג דהיו נוהגין לתרגם כ"כ הר"י:

סעיף קטן ג
אבל בין גברא לגברא ש"ד הואיל וס"ת אינה פתוחה:

סעיף קטן ד
פירש"י שהיה גורס בלחש כב"י ותלמידי הר"ר יונה כתבו דשאני רב ששת דהוי סגי נהור ולא היה מחוייב בקריאת התורה דדברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בעל פה ולמ"ו נראה שאם קודם שנפתח הס"ת חוזר פניו ומראה עצמו שאינו רוצה לשמוע ס"ת ומתחיל לקרות מותר ואפילו לכל אדם כיון שכבר התחיל במצוה עכ"ל ב"י:

סעיף קטן ה
אבל בלחש שרי עיין לקמן סי' רפ"ה לקרות שמו"ת בשעת קריאת ש"ץ בשבת מותר וכ"כ ב"י אלא שכתב שהמדקדק נכון להחמיר ועיין בדרישה סי' רפ"ה ושם הארכתו:

סעיף קטן ו
ויושבין לאלתר כו' האי לאלתר לאו דוקא דהא צריך לעמוד עד שיניחו הס"ת על הבימה המיוחדת לקריאת התורה עליה אלא ר"ל לאלתר שא"צ להמתין עד אחר הקריאה אלא דלפ"ז קשה דמ"ש בין שמחזירין אותו למקומו יהיה נמי פירושו לאחר שהחזירו למקומו וא"כ פשיטא דא"צ לעמוד יותר ומיהו יש לומר דהעמידה אתא לאשמועינן דצריך לעמוד בשעה שמגביה אותה להחזיר דהא בלאה"נ צ"ל כן דאל"כ למה כתב עומדין מפניו לאלתר:

סעיף קטן ז
ולא ראינו פי' וגם לא ראינו כו':

סימן קמז

סעיף קטן א
בלא מטפחת כו' כתב המרדכי ס"פ בני העיר נ"ל דה"מ בידים סתם אבל נטל ולא הסיח דעתו לא קפדינן ע"כ אבל באגודה כתב אפי' בכה"ג אסור. ב"י:

סעיף קטן ב
שאין לו שכר אותה מצוה כתבו התוס' בס"פ בני העיר י"מ ?מצות אחיזה וקשה פשיטא שאין לו שכר כיון שלא עשה המצוה כהוגן לכך פירש ריב"א בלא אותה מצוה שעשה באותה שעה שאם אחז ס"ת ערום וקרא בו אין לו שכר מן הקריאה וכן אוחזו לגוללו או להגיה וכ"כ הרא"ש. ב"י:

סעיף קטן ג
דאמר ר' יהושע בן לוי כו' נוטל שכר כנגד כולם יש לתמוה מאי ראייה הוא זה וכי משום שהגולל נוטל שכר כנגד כולם יהיה הגדול דוקא גולל כל אדם רוצה ליטול שכר הרבה ולכאורה נראה לפרש דה"ק גדול שבכולם גולל ר"ל הגולל מקבל שכר גדול כנגד כולם ומי שירצה יכול לגלול והיינו דריב"ל וא"ש אבל ב"ה שמביא רבינו ע"כ לא ס"ל האי פירושא שהרי כתב איכא מ"ד כו' אלא גדול שבבה"כ כו' וז"ל התוס' פרק בני העיר

גדול שבכולם גולל לפי שהוא כבודו וגם לפי שהוא גדול שבכולן כדאי הוא ליטול שכר כנגד כולם:

סעיף קטן ד

איכא מ"ד עשרה לאו דוקא כו' והא דאמר עשרה משום דבפחות מי' אסור לקרות בתורה כ"כ ב"י בשם הר"ן וכתב עוד ויש מי שכתב דמש"ה משמע שהגדול שבעשרה (פי' זה עשרה נמי לאו דוקא ונקט עשרה כמו שכתבתי בסמוך) גולל אע"פ שלא קרא דחולקין כבוד לגדול ליטול שכר נגד כולם ע"כ ונראה שלדברי פי' השני שכתב רבינו בשם העיטור גדול שבקוראים קאמר בדוקא עכ"ל ב"י פי' לפי' לאו בקוראים דהיינו הח' עם המפטיר אלא ר"ל גדול שבתוך העשרה המיוחדים לקריאה ואפשר שהיה סדרם שהיו קורין על סדר יו"ד בשבת זו וי' בשבת אחרת דאל"כ אין טעם למה יכבדו להגדול שבתוך העשרה ולא שבכל בית הכנסת ודו"ק:

סעיף קטן ה

גוללו מבחוץ וכשהוא מהדקו כו' כתבו התוס' בסוף פרק בני העיר פר"ח דקאי אקשר מטפחת כשקושר מטפחת סביב הס"ת יהא הקשר מבפנים כלפי הכתב שאם יהיה מאחריו כשיפתח הס"ת יהא צריך להפכו על הכתב להתיר הקשר ואין זה דרך כבוד פי' לפי' דאירי שהמגביה הס"ת הוא הגולל ומעמידה בעצים התחתונים על ברכיו ואיש אחד אוחז בראשה בעץ חיים עליונים כמו שאנו נוהגין והשתא א"ש מ"ש יהפוך הכתב אליו כמו שאנו עושין שפני הכתב הוא נגד האוחז המגביה הס"ת וגם א"ש מ"ש ויתחיל לגלול מבחוץ משום דכשהיה מתחיל לגלול מפנים לחוץ היה דוחה הס"ת מפניו לאחוריו משא"כ עתה שממשיך הס"ת בהמפה מאחריו לפניו וגם אפשר לומר כדי שפני הכתב יהיו לפניו פתוחים במקצת כל זמן שאפשר ולכך גוללו מבחוץ וכן משמע ממ"ש רבינו אחר זה א"ר ינאי מוטב תגלל מטפחת סביב הס"ת כו' דשם נמי האוחז והמגביה הוא הגולל ואע"פ דמזה ר' ינאי משמע שהס"ת מונחת בחיקו בשעת גללו ולא כמ"ש רבינו שהספר עומד לפניו שאני האי דר' ינאי דהא תליא בהא הואיל ואמר שצריך המפה לכרוך סביב הספר צריך שיהיה עומד בחיקו והכי דייק לישנא דכ"כ רבינו כשהס"ת עומד לפניו דמשום דאח"כ פי' דברי ר' ינאי כשהס"ת מונח בחיקו כתב כאן שהס"ת עומד לפניו וק"ל. שוב מצאתי שפי' כן רמ"א בש"ע בהדיא שהמגביה הוא הגולל ע"ש ועיין בדרישה

סעיף קטן ו

אריב"ל אין המפטיר מתחיל עד שיגלל הספר כדי שלא יהא כו' זהו כפירש"י דהיינו עד שיכלה כל גלילת הספר לאפוקי ממה שהביא הב"י שני פירושים מאורחות חיים דלפי'

ראשון סגי כשיתחיל לגלול ולאידך פירושא סגי אפילו כשנסתלק הספר מעל השלחן ואף אם לא התחיל לגלול כלל דמשמע ליה דלא הוה טעם דריב"ל משום טירדת הגולל אלא משום שלא יסברו העם שההפטורה כתובה בס"ת:

סימן קמח

סעיף קטן א

פרש"י איכא פתחא אחרינא כו' ז"ל ב"י והנה לפירש"י בין ריב"ל בין שמואל לא איירי אלא בשאינו מצניעין הס"ת בב"ה שמתפללין בו לפי שאינו במקום המשתמר ולפיכך אחר שקראו בו מוציאין אותו משם ומוליכין אותו להצניעו בבית המשתמר וקאמר ריב"ל שאסור לצאת מב"ה עד שינטל ס"ת להצניעו ומיהו משנטלו ש"ץ מהתיבה כדי להוציאו ולהצניעו מותר לצאת דרך פתח שאין הס"ת עתיד לצאת בו אבל דרך פתח שהס"ת עתיד לצאת בו אינם רשאים לצאת קודם שיצא הס"ת משום אחרי ה' תלכו והיינו דאמר שמואל עד שיצא אבל במקום שנוהגין להצניעו בב"ה שמתפללין כו' לא איירי ריב"ל ושמואל כלל ומשמע שהם רשאים לצאת כשירצו דכל שמצניעין אותו שוב ליכא זילותא אם יצאו ולפי' הגאון ריב"ל איירי בכל מקום בין שנוהגין להוציא ס"ת להצניעו בבית אחר בין שמצניעין אותו בב"ה שמתפללין בו לעולם אין הציבור רשאין לצאת עד שינטל ס"ת כדי להצניעו ומיהו משנטל ס"ת מעל התיבה כדי להצניעו רשאין לצאת אפילו במקום שנוהגין להוציאו כדי להצניעו בבית אחר והא דבמקום שנוהגין להוציאו כדי להצניעו בבית אחר כיון שניטל ס"ת מעל התיבה מותר לצאת דוקא דרך פתח שאין ס"ת עתיד לצאת בו אבל דרך פתח שס"ת עתיד לצאת בו אסור לצאת עד שיצא ס"ת דכתיב אחרי יי' אלהיכם תלכו והיינו דאמר שמואל עד שיצא עכ"ל ב"י וכן נ"ל עיקר והכלל דבין לפירש"י ובין לפירוש הגאון כשמוליכין הס"ת מב"ה להצניעו בבית אחר במקום שמשתמר אסור לצאת קודם שיצא ס"ת אם לא דאיכא פתחא אחרינא ובזה הם מחולקים כשמצניעין הס"ת באותו ב"ה דלפירש"י יכול לצאת אפילו קודם שינטל ולדברי הגאון אסור לצאת כלל קודם שינטל ס"ת להצניעו ודו"ק ועיין בדרישה:

סעיף קטן ב

וגאון פי' כו' בכל מקום כו' כלומר הא דאמר ריב"ל עד שינטל בין שמוציאין הס"ת מב"ה למקום אחר בין שמצניעין אותו בב"ה אסור לצאת:

סעיף קטן ג

כששכ"ץ אומר עושה שלום כו' כתב רבינו הגדול מהר"י אבוהב ז"ל שכתב כן לפי שאם מנהגם היה כמנהג שלנו שהיו מצניעין הספר מיד קודם שיתפללו מוסף היאך אמר שמאחר שינטל להצניעו יצאו הציבור שהרי עדיין צריכין הם להתפלל תפלת מוסף

ולפיכך אמר שזה איירי כשלא הצניעו ס"ת אלא לאחר שסיימו התפלה ע"כ ולי נראה דה"ק כשש"ץ גומר תפלתו כלומר שאומר אשרי ובא לציון בעוד הס"ת בתיבה ואומר אח"כ קדיש תתקבל שאז הוא גמר התפלה וחותם בו עושה שלום אל יאמרו הציבור מאחר שכבר נגמרה התפלה והקדיש שאחריה יש לנו רשות לצאת אם נרצה אלא אינן רשאים לצאת עד שינטל ס"ת עכ"ל ב"י פי' לדבריו דקודם שגמרו להתפלל יש בו גנאי טפי דכיון דעדיין לא הצניעו הס"ת הוא נראה דעדיין רצונם לקרות מתוכה משא"כ בשכבר סיימו כל סדר תפלתן שודאי הס"ת אינה עומדת לקרות עוד מתוכה אלא להצניע עומדת כנ"ל דאל"כ אין חילוק בין פירושו לפי' מהרר"י אבוהב ז"ל:

סעיף קטן ד

עד שינטל ס"ת להצניע כו' כי' כדי להצניע ועיין בדרישה:

סעיף קטן ה

והוסיף שמואל פי' כיון דריב"ל קאמר בכל מקום עד שינטל לפי פי' הגאון הנה היה מקום לטעות ולומר דאחר שינטל יכול לצאת אפילו קודם ס"ת ואפילו סופה לצאת דרך פתח זו שהרי בכל מקום קאמר לכן בא שמואל והוסיף על ריב"ל וביאר דבריו כי בזמן שמוציאין כו' אין רשאי לצאת כו' ודוקא אי ליכא פתחא אחרינא אבל איכא פתחא אחרינא לית לן בה והא דנקיט ריב"ל סתם עד שינטל עיין בדרישה:

סעיף קטן ו

הילכך ליעכביה לס"ת כתב ב"י דנלע"ד דלמ"ד לס"ת הוי כמו בשביל וה"ק יתעכב בשביל ס"ת עד דנפיק כו':

סעיף קטן ז

ואי איכא פתחא אחרינא רשאין ובא לפרש הא דאמרינן בגמרא ולא פליגי הא דאיכא פתחא אחרינא כו' ר"ל שמואל לא פליג אריב"ל ואע"ג דריב"ל סתם קאמר עד שינטל ובכל מקום איירי היינו בדאיכא פתחא אחרינא כלומר שאין סוף ס"ת לצאת במקום שהוא יוצא ומשמע נמי שמצניעין אותו שם בב"ה ושמואל דאמר עד שיצא בדליכא פתחא אוחרינא ור"ל שסוף הס"ת לצאת מב"ה זו וליכא פתחא אחרינא אלא זו ואיידי דנקט גבי שמואל דליכא פתחא אחרינא דדוקא הוא נקט נמי גבי ריב"ל דאיכא פתחא אחרינא ולאו דוקא כמו שפירשתי:

סימן קנ

סעיף קטן א

עד שתהיה גבוה כו' ומייתי לה מדכתיב בראש הומיות תקרא ב"י:

סעיף קטן ב
שהיה פתוח במזרח כו' דכתיב והחנים לפני המשכן קדמה לפני אוהל מועד מזרחה וכתבו התוס' הטעם כדי שיהו משתחוים מן הפתח כנגד הארון וע"ז כתבו הג"מ פרק י"א מה"ת דה"ה למערב ולצפון ולדרום ב"י:

סעיף קטן ג
אין עושין הפתח במזרח ז"ל מורי ותימא לפי זה לא יהא פתוח אלא למערב לדידן אלא שיש לחלק בין היכא שפתוח לשלנו שיש בית לפניה עכ"ל ונראה מדלא כתבו התוספות הטעם שאין אנו עושין כו' לפי שיש בית לפניה צריכין למימר דאיירי בב"ה שאין לה בית לפניה וב"ה שיש לה בית לפניה סברא הוא שיהא פתוחה דוקא במערב ולמה כתבו התוספות ורבינו אבל אנו כו' אין עושין הפתח במזרח שהוא אינו דבר והפוכו וכך הל"ל אבל אנו כו' צריך להיות הפתח במערב אלא דצריך למימר דהתוס' סברי דאין קפידא כלל לדידן כיון שאנו מתפללין למזרח א"כ אין לדקדק עוד כיון שאין בידינו לקיים הפסוק דאיירי בהיכל ששם היו פתוח למזרח וק"ל:

סעיף קטן ד
לרוח שמתפללין כו' האי דנקט לרוח לפי שאין כל העולם מתפללין לרוח אחת בני א"י למערב ואנו למזרח לכך אמר לרוח ר"ל לאותו רוח שמתפללין:

סימן קנא

סעיף קטן א
בתי כנסיות ובתי מדרשות כו' פי' סמ"ג ונ"י דוקא המיוחדין לדרוש בהם ברבים:

סעיף קטן ב
ולא נאותין פי' מתקשטים בהם רש"י:

סעיף קטן ג
מותרין לאכול ולשתות דאמר ריב"ל מאי בי רבנן ביתא דרבנן פי' רש"י לפי שהבתי מדרשות הם ביתם לכל דבר ובתי מדרשות עדיפי בקדושתן מבתי כנסיות א"כ בתי כנסיות נמי מותר להשתמש בהן רש"י וכתב ב"י דהרמב"ם כתב פי"א מה"ת דהא דתלמידי חכמים מותרין לאכול ולשתות בהם דוקא מדוחק ושכן משמע מדאיתא התם בגמרא דרבינא ורב אדא בר מתנה הוו קיימי ושיילי שאילתא מרבה אתא זילחא דמטרא עיילי לבי כנישתא אמרי הא דעיילינן לבי כנישתא לאו משום מטרא אלא משום דשמעתתא בעי צילותא אלמא דאי לאו משום שמעתתא בעי צילותא לא הוו עיילי לבי כנישתא מקמי זילחא דמטרא וטעמא ודאי משום דזילחא דמטרא לא חשיב דוחק שהרי כמה אנשים הולכין בשוק בשעת הגשמים ואינם נמנעים ונראה מדברי התוס' והרא"ש

דמן הדין עשו כן ולא משום חומרא וכן נראה שהוא דעת רבינו שכתב בסמוך בדין ב"ה שנעשה על תנאי בדברי התוס' והרא"ש (ור"ל שהתוס' והרא"ש פירשו דהא דאמרינן בתי כנסיות שבבבל על תנאי הן עשויות דמשמע דמהני תנאי היינו לנהוג בהם קלות ראש בחורבנן אבל בישובן ודאי אסור מדרבינא ורב אדא הנ"ל ומדחילק רבינו ג"כ בישובן לחורבנן ש"מ דס"ל כוותיה דרבינא הנ"ל) וא"כ מה שסתם דבריו בכאן הוא מפני שדבר פשוט הוא דאם לא מדוחק לא היינו מתירין אפילו ת"ח עכ"ל ב"י ול"נ כלל דודאי כיון שסתם רבינו כאן וכתב מותרין לאכול ולשתות משמע בכל ענין ולא דמיא כלל לדרבינא ורב אדא שהם לא היו מקודם בב"ה ומחמת המיטרא רצו ליכנס לשם שזה ודאי נראה תשמיש מבוזה שנכנס לב"ה להנצל מהגשם אבל ת"ח הלומדים תמיד בב"ה אדרבה נכון טוב הוא שיאכלו וישתו שם בבית המדרש ממה שילכו לבתיהם ויתבטלו שעת ההילוך לכאן ולכאן מד"ת נמצא שהאכילה והשתיה שם צורך תלמוד הוא והשתא א"ש הא דלא כתב רבינו בדרך קצרה ובת"ח שרי הכל מה"ט שכתבתי שאינו מותר אלא כשהיה שם יושב כבר ולומד ואח"כ נמלך לאכול אבל כשאינו בב"ה אלא עומד חוץ ממנה ומפני הגשמים רוצה לילך לשם ס"ל לרבינו דאסור ועי"ל דהא דכתב רבינו דשרי לאכול בב"ה היינו דוקא באותה ב"ה שהוא לומד שם וה"ה דשרי ליה לילך שם מפני החמה ומפני גשמים כיון שהוא בית דירה שלו שעל שם זה נקרא בי רבנן כמ"ש לעיל לכך שרי כיון דבלא"ה ילך לתוכה כיון שהוא לומד בה אבל לב"ה אחרת שאינו לומד בה אסור ולכך לא רצה רבינו לסתום ולכתוב דשרי כיון שאינו שרי אלא בב"ה שהוא לומד בו ודו"ק:

סעיף קטן ד

ויקרא מקרא מעט או יאמר דבר שמועה כו' כצ"ל ודבר שמועה ר"ל דבר הלכה:

סעיף קטן ה

מצוה למי שנכנס בפתח זה כו' דכתיב ובבא עם הארץ לפני ה' במועדים הבא דרך שער צפון להשתחוות יצא דרך שער הנגב וטעמא משום דנראה כמחבב ר"ן:

סעיף קטן ו

תולשין אותן ומניחין פי' אבל אין תולשין לאכול כן אוקמה בגמרא פ' בני העיר (מגילה דף כ"ח:)

סעיף קטן ז

משום עגמת נפש עגמת נפש לרואיהם שיזכרו ימי בניינו ושהיו מתאספים כאן:

סעיף קטן ח
ואם התנו כו' כתבו התוס' דתנאי לא מהני אלא לאותם שבבבל שהרי לעת בא גואל במהרה בימינו תפקע קדושתם אבל לאותם שבא"י תו לא מהני תנאי שהרי קדושתן לעולם קיימת:

סעיף קטן ט
מותר להשתמש בחורבנן פי' אותו תנאי מועיל שלאחר שיחרב מותר אבל כל זמן שקיימת אין תנאי מועיל וכדרבינא ורב אדא הנ"ל:

סימן קנב

סעיף קטן א
אין סותרין ב"ה כדי לבנות אחרת פי' אפי' אם קנוים כבר הלבנים וכל הצורך לבנין דחיישינן לפדיון שבוים דמתרמי להו או שאר אונס וכתב הרמב"ם דאפילו כותל אחד ממנו אינו רשאי לסתור עד שהחדשה כבר עומדת בצד כותל הישינה:

סימן קנג

סעיף קטן א
אבל לא מבית המדרש ב"ה ר"ל אפי' בדיעבד כדמשמע פשוט בדברי רבי' מכאן ואילך דאסור להוריד בקדושה והא דמתחיל רבינו וכתב מותר לעשות מב"ה בית המדרש משמע מותר לכתחילה י"ל דכיון דמעלין בקודש מותר לכתחילה נמצא דאגב רישא נקטיה אבל בסיפא איירי אף בדיעבד:

סעיף קטן ב
שקדושת בית המדרש יתירה עיין בי"ד סי' רמ"ז:

סעיף קטן ג
בני העיר שמכרו ב"ה יכולין לקנות בדמיה תיבה משנה ר"פ בני העיר והטעם דעילויי בקדושה הוא. ואפי' לכתחילה נמי מותר למכור ב"ה כדי לקנות תיבה ומכרו דנקט איידי דסיפא נקט ליה דאיפכא אפי' מכר כבר התיבה אין לקנות בדמיה ב"ה ודו"ק שם בגמ':

סעיף קטן ד
לקנות בדמיה תיבה גם כאן כתב מהרי"ן חביב וגם הר"ן ר"פ בני העיר דתיבה הוא ההיכל ורבותינו קראוהו ארון ותלמידי ר"י פי' שהוא הלוח שמעמידין עליו התורה כל השנה ועיין לקמן סימן קנ"ד:

סעיף קטן ה
ליקח בדמיה מטפחת פי' מטפחת לס"ת ר"ן ומדברי רבינו לא משמע כן שכתב אח"כ מטפחת לוקחין בדמיה חומשין כו' משמע דע"כ מיירי נמי במטפחת של חומשין:

סעיף קטן ו
מטפחת לוקחין בדמיה חומשין כו' לשון המשנה מטפחת לוקחין ספרים ספרים לוקחין תורה ומפרש רבינו דספרים היינו חומשין כלומר שכתב כל חומש לבדו ואין קדושתו כקדושת ס"ת שכתובים בו כל הה' חומשים יחד ב"י. וכתב הר"ן בשם הירוש' דאפי' מטפחת ס"ת לוקחין בדמיהן חומשים ואיפכא נמי אפי' נביאים וכתובים אין לוקחין בדמיהן אפי' מטפחת ס"ת:

סעיף קטן ז
אבל איפכא להורידן מקדושתן לא משמע דלא קפדינן אלא שלא יורידם מקדושתן אבל לקנות כיוצא בהם שרי ונ"ל דהיינו דוקא כשכבר מכרו הקדושה האחת או יכולין לקנות שניה שוה לה אבל למכור לכתחילה אחת כדי לקנות אחרת שוה לה נראה דלא שרי שהרי איבעיא בגמ' מהו למכור ס"ת ישן כדי לקנות חדש ולא אפשיטא ומשמע דלחומרא וכ"כ הרי"ף בהדיא ומוכח בגמ' דאפילו אם החדשה כבר מתוקנת כראוי שאין חשש דפשיעות אפ"ה איבעיא להו אי בעינן דוקא להעלות בקדושה או לא כנ"ל ודברי ב"י בכאן לא משמע כן. אבל אין דבריו נראין כלל ועיין בי"ד סי' ר"ע מ"ש על דבריו אלו ודו"ק:

סעיף קטן ח
וכן אם גבו מעות לבנות ב"ה או בה"כ נראה דאיפכא גרסי' דאל"כ הוה זו ואצ"ל זו אם לא שנאמר דהוה רבותא במילתא בתרייתא שמשנה המותר לכל מה שירצה:

סעיף קטן ט
משנין המותר לכל מה כו' כתב ב"י בשם הגהות אשיר"י שאם התנו בשגבו המעות לעשות חפצם ממותר הדמים אפי' קנו ומכרו וחזרו וקנו קדושה במקצת הדמים המותר מותר להורידו אבל אם לא התנו כשגבו אלא כשמכרו התנו אסור להורידם עכ"ל:

סעיף קטן י
אפילו בנו אותה משלהם פי' מפני שהם בונים אותם על דעת כל העולם והרי הם כמקדישין אותה לכל ואפילו הסכימו כל הרגילים ליכנס לזאת העיר למוכרה שמא יש א' בסוף העולם שהיה סמוך לעיר הזאת והיה רגיל ליכנס בה ולדעתו הוקדשה אשר"י:

סעיף קטן יא
אא"כ תלו אותה בדעת יחיד כו' ז"ל הגמרא אמר רב אשי האי בי כנישתא דמתא מחסיא אע"ג דמעלמא אתו לה כיון דאדעתא דידי קאתו אי בעינא מזבנינא לה והיינו אפי' בסתמא אמרינן דודאי תלו בדעתו ומ"מ סבר רבינו דדוקא רב אשי דאדם גדול היה דמימות רבי ועד רב אשי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד אבל שאר ת"ח לא אמרינן

שכולם מסכימים לדעתו ולכך סתם וכתב אא"כ תלו אותה בדעת היחיד כיון דבפירוש תלו אותה בדעתו אפי' קל שבקלים יעשה בה מה שירצה:

סעיף קטן יב

ומ"מ המעות נשארין בקדושתן נראה דזה קאי אכפרים שמכרו ב"ה או בכרכים שתלו אותם בדעת יחיד ומכר אותו יחיד לעולם המעות נשארין בקדושתן ומ"ש מה שירצה לא תימא דאפילו אם ירצה לשנותן שרי דהא דקדק רבינו וכתב ויעשה בה מה שירצה דמשמע דהיינו בה בבה"כ דוקא שיכול למוכרה אימת שירצה ולזמן שירצה אבל לא לשנותן כדין ככר שיכולין למכור ואין רשאין לשנות הדמים וכן מוכח מדכתב רבינו לקמן וכן כל יחיד בשלו יכול למוכרה ולעשות בדמיו כל מה שירצה דמשמע דוקא בשהיחיד בנה ב"ה ממעות שלו או יכול לשנות המעות אבל כשבנו רבים אדעתא דיחיד לא יכול לשנות המעות והא דמייתי הרא"ש וב"י הביאו ראייה אהא דאמר רב אשי כיון דאדעתא דידי קאתו מזבנינא אהא דמתניתין אם הם של יחיד יכול לעשות בהן מה שירצה משמע דשוין הם בדינים י"ל דאין רצונו להשוות בכל ענינים עד שנאמר דאפילו כשבנו אדעתא דיחיד שיוכל לשנות המעות אלא לענין שכמו שיחיד הבונה ממעות שלו יכול למכור בכל זמן שירצה ובכל אופן שירצה כך יחיד שתלו בנין ב"ה בדעתו יכול למכור בכל אופן שירצה אבל בשינוי מעות מחולקין וק"ל:

סעיף קטן יג

אפילו אם בנאוהו תחילה לשם ב"ה כתב ב"י ומיהו ה"מ כשמביאין עצים ואבנים משלהם ובונים בהם (ודוקא קודם שבאו ליד גבאי ואפ"ה אינן יכולין לחזור בהן הבעלים) אבל אם גבו מעות לבנין ב"ה חלה קדושה במעות וכשקנו באותם מעות עצים ואבנים חלה קדושת הדמים על אותן עצים ואבנים ואין רשאין לשנותן אלא לקדושה חמורה מהם דהא דאמר רבא גבו והותירו מותר משמע שכל שלא קנו מהם למה שגבו אותה אסורה עכ"ל:

סעיף קטן יד

יכולין למוכרה ממכר עולם כו' פי' אבל המעות נשארין בקדושתה כדלעיל:

סעיף קטן טו

והא דאמרינן שהמעות כו' פי' הא דאמרינן כשמוכרין אנשי כפר ב"ה כו' שהמעות נשארין כו' ה"מ בשלא מכרוהו וכו':

סעיף קטן טז

במעמד אנשי העיר עיין בדרישה:

סעיף קטן יז
במעמד אנשי העיר פי' בפרהסיא ואין מוחה וא"צ שיהיו שם כל העדה ויאמרו הן שא"כ לא עשו טובי העיר אלא כולם מרדכי פ' השותפין דף תפ"ב ע"ש:

סעיף קטן יח
אפילו ס"ת כו' עיין בי"ד סי' ע"ר וסי' רפ"ב שכתב בשם הרא"ש וז"ל הילכך יחיד שמכר ס"ת שלו מותר להשתמש כו' ר"ל דוקא שמכר בדיעבד אבל אסור למכור לכתחילה אם לא לישא אשה וללמוד תורה וב"י כתב בשם הרא"ש בי"ד דוקא בשל רבים יש איסור אבל יחיד בס"ת שלו אינו רואה סימן ברכה אבל איסורא ליכא:

סעיף קטן יט
ב"ה או לבנים כו' כצ"ל:

סעיף קטן כ
יכולין ליתנם במתנה פי' ויעשה בהן מה שירצה דחלה קדושת הכנסת על הדמים או על ההנאה:

סעיף קטן כא
דמתנה כמכר הטעם דאי לא ה"ל הנאה מיניה לא הוי יהיב ליה הילכך ה"ל כזבינא:

סעיף קטן כב
אין בהם קדושה עיין בדרישה:

סימן קנד

סעיף קטן א
אע"פ שמתפללין בה כו' ע"ל סי' תקע"ט:

סעיף קטן ב
ויכולים להשתמש בהן ע"ל בסי' כ"א דהב"י הוכיח בכולהו דוקא בשאינם ראוין עוד למצותן ואפי' בציצית ולא כמו שכתב הטור שם ואני כתבתי שם שהדין עם רבינו:

סעיף קטן ג
ורצעות של תפילין עיין בדרישה:

סעיף קטן ד
וכסא שנותנין עליו ס"ת עיין בדרישה:

סעיף קטן ה
ווילון שתולין לפני ההיכל מפרש בגמרא הטעם דזימנין דעייפי ליה ומנחי ס"ת עילויה א"נ זימנא פרסי לה אס"ת מש"ה תשמיש קדושה הוא וכתב ב"י וממילא לדידן דלעולם אין מניחין ס"ת על הפרכת תשמיש דתשמיש הוא עכ"ל. והאי דפורסין פרוכת לפני הארון נפקא לן מדכתיב ופרשו עליו בגד תכלת מלמעלה ר"ן דף שס"ו:

סעיף קטן ו
בקבר ת"ח שונה הלכות פירש"י אפי' לא שימש הת"ח בתלמוד ובגמרא אלא במשניות ובברייתות:

סעיף קטן ז
ובכלי חרס כתב הר"ן אעפ"י שגונזין אותו עושים לו תקנה במה שאפשר לקיימו שנאמר ונתתם אותו בכלי חרס למען יעמדו ימים רבים:

סעיף קטן ח
אין עושין מתיבה כסא כו' הוא שמכניס אותו ביום שמוציאין בו ס"ת להניח עליו:

סעיף קטן ט
הבימה אין בה כו' פירש"י בימה שהיו עושים למלך ולעיל בסי' ק"נ כתב רבינו ומעמידין בימה באמצע ב"ה לעמוד עליה הקורא בס"ת כדי שישמעו כולם משמע דלאו דוקא אמלך קאי:

סימן קנה

סעיף קטן א
דאמר רבא בשעה כו' בפרק במה מדליקין אמר שואלין אותו נשאת ונתת באמונה קבעת עתים לתורה ובפ"ק דסנהדרין אמר רב המנונא אין תחילת דינו של אדם אלא על התורה שנאמר פוטר מים ראשית מדון ונראה שרבינו סובר דאה"נ שתחילת דינו של אדם אינו אלא על ד"ת ובפ' במה מדליקין לא נחית אלא למימר על כמה דברים שואלים אותו ולא דקבע סדרא ומפני כך הפכם רבינו וכתב קבעת עתים לתורה קודם והתוספות תירץ בענין אחר ותירוץ זה נכון הוא ב"י ועיין בדרישה:

סעיף קטן ב
כדאמרינן בעלמא כדטעים כו' פ' הישן וקאי אשיעור אכילה חוץ לסוכה כדטעים בר בי רב כו' ופירש"י בבוקר כשהולכין לב"ה ודואג שמא ימשכו השמועות וטועם מלא פיו ושותה:

סעיף קטן ג
כדאמרינן שמונים וג' חלאים כצ"ל מחלה בגימטריא פ"ג:

סעיף קטן ד
וכולן פת במלח כו' עיין בדרישה:

סימן קנו

סעיף קטן א
מיתה מצויה כו' בפ"ק דנדרים אמרינן שכ"מ שהזכרת השם מצויה עניות מצויה ועניות כמיתה שנא' כי מתו כל האנשים וצריך ליישב וליתן טעם למה שינה רבינו לכתוב מיתה

מצויה מאחר שבגמ' לא גרס כן אלא עניות מצויה גם יש לדקדק בל' רבינו שכתב מיתה מצויה דלשון מצויה שייך לומר בדבר שיכול להיות פעמים הרבה והמיתה א"א להיות יותר מפעם אחת וצ"ל לפי שלשון עניות אינו שייך אלא במי שהיה עשיר כבר וכדי להשוות העונש בכל אדם אפי' בעני לכך אמר המיתה מצויה בכל אדם לפי מה שהוא אם עשיר הוא שרגיל הוא בתענוגים הרבה יענה ויחשב כמת מאחר שיהיו התענוגים נעדרים ממנו וכן העני שרגיל בפת שגם הוא יכול לבא לידי עניות יותר שהוא כמיתה אחרת מאחר שיעדר ממנו גם הפת וק"ל:

סימן קנז

סעיף קטן א

ששית מאכל כו' פרק קמא דשבת ופ"ק דפסחים ועיין בח"מ סימן ה' שהקשה ב"י דברי רבינו אהדדי שכתב שם עד חצי היום דמשמע סוף שעה ששית והכא כתב שעה ששית דוקא ושם ביארתי דהוה כזורק אבן לחמת עיין בשבילי אמונה ר"ד ע"א ע"ז שכתב שם ז"ל פי' התנא מדמה לזה לחמת שהיא מליאה יין אלא שחסר מעט אם יתן בה אבן א' יעלה היין מחמתו ולא יפסיד ואם יניחנה כך יחמץ אבל לא יהא היין כ"כ טוב כמו אם ימלאנה ביין כך זה האוכל אחר ו' שעות והטעם כי האצטומכא כשלא תמצא מזונה תמשיך הלחות הרעות ויזיק לה. ואקחה למפרע "התר "חגורה "קודם "אכילה פת לחם ר"ת "פן "תבא "לידי "חולי "מעיים:

סימן קנח

סעיף קטן א

וכשבא לאכול יטול מים קודם ואפילו לחולין מה שכתב ואפילו לחולין הוא משום שעיקר נתקן לאכילת תרומה וכמ"ש בדרישה בשם ר' יונה וגם רבינו כ"כ בסימן זה בקיצור. ובשביל שירגילו אוכלי תרומה ליטול ידיהם תקנו אף לחולין נטילה מש"ה כתב ואפילו לחולין:

סעיף קטן ב

ולאו דוקא כשאוכל פת כו' ז"ל רבינו יונה עיקר נטילת ידים הותקנה על הפת שנאחז בידים משום סרך תרומה ורוב התרומות הם מן הפת אבל מפירות אין תרומתן מן התורה אלא הענבים אחר שעשה מהן יין והזיתים אחר שעשה מהן שמן אבל המשקין כיון שאינן נאחזים בידים שהאדם שותה אותם ע"י כלי לא היו צריכין נטילה אלא מפני שהמשקין עלולין יותר שמקבלין טומאה מהידים שהן שניות כמו התרומה ונעשים ראשונה לטמא דברים אחרים ולפסול גופו לפיכך החמירו בהן והצריכו לכל

דבר שטבולו במשקין נט"י אע"פ שאינו נוגע במשקין חששו נמי דילמא יגע בהן אבל כששותה לא חשו שמא יגע שאין דרך ליגע בכלים ויש מחמירין ליטול ידו הא' שנוטל הכלי בה לשתות רשב"א. ומ"ש ולאו דוקא כשאוכל פת. הוא לפי שבאמת אין חיוב נטילה לשום אוכל בעולם זולת לפת ואדרבה הנוטל ידיו לפירות הוא מגסי הרוח וכמ"ש בסמוך משום הכי כתב ולאו דוקא כשאוכל פת אע"פ שהוא דוקא באוכלין מ"מ הוא לאו דוקא לפת אלא לכל דבר שטיבולו במשקה ועיין בדרישה דברי רבינו יונה בשלימותם ושם ג"כ כתבתי קצת ישוב:

סעיף קטן ג

שטיבולו במשקין כו' דוקא בשטיבולו בז' משקין יין דבש שמן זית וחלב והטל והדם והמים וסימנך י"ד שח"ט ד"ם ב"י ועיין בדרישה:

סעיף קטן ד

ומ"ש אבל הנוטל ידיו לפירות ה"ז מגסי הרוח יש בו שני חלקים הא' מ"ש הרשב"א דוקא כשאין ידיו מטונפות והשני מ"ש בהגהת סמ"ק דוקא כשנוטל דרך נט"י לפת אבל ליטול ידיו דרך נקיות אין לחוש וצ"ל שניהן לדבר א' נתכוונו ודו"ק:

סעיף קטן ה

הרי זה מגסי הרוח דוקא דרך נטילה אבל דרך נקיות אין לחוש סמ"ק ובמרדכי כתב שאם ידוע שנגע במקום הטינופת צריך ליטול אף לפירות:

סעיף קטן ו

וצריך ליזהר בנטילתם וכו' הפליגו ג' עונשים למזלזל בנטילתם נדוי ועניות ועקירת העולם ויש קצת לתת טעם לעניות משום דשידא דעניות נבל שמיה ואוהב מקום מיאוס כדאיתא פרק כל הבשר מש"ה נמשך לעניות הואיל ואוכל במיאוס וליכלוך הידים ובפרק קמא דסוטה דף ד' כתבו התוס' בשם ר"י דעקירה מהעולם הוא על ידי עניות ולא בשאר עונש מיתה כמו על שאר עבירות דרבנן דנענש מיתה וכיוצא ועקירה ע"י עניות קשה טפי כו' ע"ש גם שם ברש"י ותוס' דהמזלזל בנטילה ר"ל שאוכל תמיד בלא נטילת ידים. ומתחלה מיד שהיו רואין שמזלזל תמיד היה מוטל על חכמי הדור לנדותו ואם אינו משגיח ע"ז בא לידי עניות וע"י העניות נעקר מן העולם:

בא לידי עניות נ"ל שהוא ע"ד מ"ש בפרק כל הבשר והביאו ב"י לקמן בסי' רמ"א שידא דעניות נבל שמיה ונבל קרי ליה ואוהב מקום מיאוס ושורה שם ומש"ה אמרו דהמשתין מים בפני מטתו בא לידי עניות שהוא מיאוס וכך פירש"י ע"ש ומש"ה נמי אמרו כאן כיון שרחץ ידיו היטב מדברים המזוהמים והמאוסים הרחיק ממנו שידא דעניות ובא עליו ברכה כמ"ש הטור מלא חפנאי טיבותא:

סעיף קטן ז
ומיהו במחנה ההולכים במלחמה פטורים מנטילת ידים הראשונים פי' לאפוקי ממים האחרונים שהן חובה וסכנת עורון משום מלח סדומית שבהם חייבים וצריכין להדר אחריהן אבל לא לנטילת ידים ראשונים שאין צריכין להדר עליהן הא אם היו המים מזומנים לפניהם פשוט שגם בראשונים חייבין:

סעיף קטן ח
ושייך לומר וצונו בדבר שהוא מדרבנן וכו' פי' כיון דמלאו דלא תסור נצטווינו לעשות דברי חכמים כשאנו מקיימין דבריהם הרי אנו מקיימין מצות השי"ת ויש ליתן טעם למה לא כתבוהו רבינו טעם זה בנטילת ידים בשחרית לעיל בסי' ד' ונראה דמשום שבגמרא נזכר דין נט"י לסעודה בפ' אלו דברים בברכות. ודין ברכת נט"י דשחרית בפ' הרואה לאחריו מש"ה נמשך בזה אחר סדר הגמרא ועוד דאפילו בברכה דשחרית תקנו הנוסח ע"ש תיקון הסעודה שלכך מברך על נטילת ידים ע"ש הכלי שנקרא אנטל הרי שעיקר תיקון הברכה היתה לסעודה מש"ה נותן בו הטעם ולא בנטילה דשחרית:

סעיף קטן ט
ולא יברך עד אחר הנטילה כתב ב"י לא ה"ל לרבינו לכתוב ולא יברך עד אחר הנטילה אלא כך ה"ל לכתוב ומברך קודם נטילה כדקי"ל כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן ומיהו נהגו העולם לברך אחר נטילה משום דפעמים דאין ידיו נקיות והתוס' והרא"ש שכתבו זה אין במשמע דבריהם דבדוקא קאמרי דצריך לברך אחר הנטילה דאמר ר' אבהו כל האוכל בלא נגוב ידים וכו' פירש"י בסוטה דף ד' ככה יאכלו בני ישראל את לחמם טמא אלמא דבר מיאוס קרי טומאה פי' לפירושו שלמעלה מיניה כתיב שם ביחזקאל ועגת שעורים תאכלנה והיא בגללי צאת האדם תעוגנה לעיניהם ויאמר ה' ככה יאכלו בני ישראל את לחמם טמא בגוים ולזה נשמע דדבר מיאוס קרי טומאה ועל כרחך מיירי בנטל שלא שפך רביעית בפעם אמת וכן נמי שלא טבל ידו. שבאלו אין שייך טומאה עד שיקרא מיאוס בשם טומאה לכן נמי לא מיירי הפסוק שיאכלו בטומאה בלא נטילה כלל או שלא נטל כשיעור שזהו טמא ממש ולא שיסמכו לקרותו טומאה בסמיכת מיאוס לכן ודאי ע"כ מיירי כה"ג שנטל בשני פעמים שהיו כאן מים טמאים בלועים בתוך מים השניים כל זמן שלא נתנגבו דאינו כ"כ טומאה רק טומאה של מיאוס:

סעיף קטן י
ולא יברך עד אחר הנטילה ור' ירוחם כתב שראה מרבותיו נוהגין אחר שיפשוף ידים מברכין קודם שיעלו עליהם מים שניים כיון שהן נקיות כבר וכ"כ ב"י ע"ש ונראה

ששיפשוף זה שעושים בראשונה הוא כדי להעביר הלחלוחית ושיפשוף הנזכר לקמן סי' קפ"ב בדברי רבינו כתבתי ענינו לקמן ע"ש:

סעיף קטן יא
כל האוכל בלא ניגוב ידים כאילו אוכל לחם טמא הטעם דאע"פ שהידים טהורים מיד במים שניים מ"מ צריך להעביר אותן המים מן הידים כי המים בעצמן נטמאו ולכן צריך להעבירם במים שלישית או לנגבם או לשפוך על הידים רביעית בפעם אחת וכדלקמן סימן קס"ב ע"ש:

סעיף קטן יב
לחמם טמא כו' פירש"י ככה יאכלו בני ישראל כו' אלמא דבר מיאוס קרי טומאה ופסק ב"י דאם שפך על ב' ידיו רביעית מים בב"א א"צ נגוב וכן כתב הטור לקמן סימן קצ"ב דאין כאן מים טמאין:

סימן קנט

סעיף קטן א
אין נוטלים לידים אלא מכלי אסמכוה רבנן אמי חטאת א"נ אקידוש ידים ורגלים במקדש:

סעיף קטן ב
וכלי גללים וכו' פי' כלי גללים פירש"י בפרק במה אשה כלי העשוי מצפיעי בקר וכלי אדמה איננו מעשה יוצר שמצרפן בכבשן שהוא קרוי כלי חרס ולא כלי אדמה:

סעיף קטן ג
וצריך שיהא מחזירן רביעית וא"ת פשיטא הלא צריך ליטול ידיו מרביעית וי"ל כגון דאתו משירי טהרה שאז אין צריך רביעית אפ"ה צריך שיהיה הכלי מחזיק רביעית וכן הוא בגמרא והביאו ב"י הכי בסי' ק"ט וא"ת והא אותן מים שבאין משירי טהרה הם צריכין להיות בקלוח א' ממים הראשונים כמ"ש הרשב"א וא"כ הא ע"כ צריך להיות רביעית מים בכלי וא"כ ממילא צריך להחזיק רביעית. וי"ל דהיא גופה למדנו מהא דאמר צריך להחזיק רביעית דלמדנו דצריך להחזיק ולא סגי בשני כלים שמחזיקים רביעית לשפוך על ידיו זא"ז ועוד אפשר לומר דאשמועינן שאפילו ניקב או נשבר הכלי אחר מים ראשונים קודם מים השניים שאפ"ה צריך שיחזיק רביעית וק"ל. ופי' של רביעית הוא רביעית הלוג ששיעור לוג שלם הוא ששה ביצים ממילא דרביעית הוא ביצה ומחצה:

סעיף קטן ד
והני מילי שנוטל דרך פיו למעלה כו' כתב הב"י דמזה נשמע דכל שהנקב פחות מכונס משקה כשר ליטול ממנו אפילו דרך פיו ואפילו אין הכלי מחזיק רביעית מן הנקב ולמטה

מאחר שהוא פחות מכונס משקה נוטלים ממנו לידים אפילו דרך פיו דאם לא כן מאי בין כונס משקה למוציא משקה ותמה ב"י על מהרא"י בעל ת"ה שכתב בסימן רפ"א דמאחר דאין מפורש כן בהדיא בדברי הרא"ש ק' לסמוך על הדיוק וכתב הב"י דאיני יודע למה לא מחשב מפורש כו' ע"ש. ולעד"נ דלק"מ דשניהם פשיטא אין לדקדק די"ל דנקט כונס משקה דאז אסור דרך פיו משא"כ במוציא משקה אבל לעולם גם במוציא משקה בעי' שיחזיק רביעית למטה מהנקב. אלא אפי' האי דיוקא דמותר ליטול דרך פיו במוציא משקה ג"כ אין להוכיח עכ"פ דא"ל דהיא גופא אתא לאשמועינן דבכונס משקה יש היתר ליטול דרך הנקב שהוא חידוש גדול שהרי לסברת מהרא"י וב"י חולקים הרמב"ם והסמ"ג וסמ"ק בזה עם הרא"ש והטור וק"ל ועיין בדרישה והא דשיעור כונס משקה מותר דרך נקב יתבאר בדרישה דה"מ כשאינו מיוחד למשקה אבל בכלי המיוחד למשקה הנקב כונס משקה מעליהו מטומאתו נתבטל מתורת כלי לגמרי שאפילו דרך הנקב אין נוטלין ועיין בדרישה ושם יתבאר באריכות כל הענין:

סעיף קטן ה

וכתב בסמ"ג שאם יחדו לזיתים תורת כלי עליו ומותר ליטול ממנו. ואע"ג דלא הכשיר סמ"ק ביחדו לקבל זיתים אלא דוקא ליטול דרך הנקב ורבינו ג"כ סובר בניקב בכונס משקה שיכול ליטול דרך נקב וא"כ למה כתב רבינו ויש לחלק וכו' וחולק על הסמ"ק י"ל דסמ"ק לטעמיה אזיל דלא מכשיר בניקב במוציא משקה אלא דוקא דרך נקב. וביחדו לקבל זיתים מכשיר דרך נקב כדין מוציא משקה ולא כדין כונס משקה בכלי שתיה וא"כ לסברת הטור דבלא יחוד לזיתים אינו פסול אלא דרך פיו כי יחדו לזיתים כשר אפילו דרך פיו ומש"ה כתב רבינו שאפשר לחלק בין טומאה לנטילה וכ"כ הב"י ועיין בדרישה:

סעיף קטן ו

ומה שכתב שאפשר לחלק דוקא לענין טומאה וכו' כתב ב"י שיש ליישב ולומר דכונס משקה שהוזכר בנטילת ידים היינו מחמת העלאת טומאה הוא שנקב כזה מעלה את הכלי המיוחד למשקה מטומאתו ומה שלא הוזכר גבי נטילה אלא כונס משקה (פי' ולא שאר שיעורים שבכלים) משום דאורחא דמילתא שנוטלים ידיהם בכלי המיוחד למשקים אבל אה"נ שאם הוא מיוחד לאוכלים שיעורו במוציא זית ואם הוא גיסטרא פי' כלי העשוי לקבל משקים החלפים שיעורו במוציא משקה וכן נראה שהוא דעת הרשב"א ונראה שהוא דעת הסמ"ק עכ"ל ר"י ועיין בדרישה:

סעיף קטן ז
שבר כלי או כלי שלם אפילו אם הוא מחזיק רביעית. אם אינו יכול לעמוד על עצמו עד שישאר בתוכו רביעית אז אינו נקרא כלי שמחזיק רביעית שאין בית קיבול שלה חשוב כיון שאם בא להושיב בלא סמיכה היו המים נשפכים ואין נשאר בהם רביעית:

סעיף קטן ח
ומ"ש הילכך מגופת חבית וכו' בא להשמיענו דל"ת דשאני מגופת חבית דהוה ככלי שתחילת תיקונו כך שאינו יכול לעמוד בלא סמיכה ואין משתמשים בו אלא ע"י סמיכה ליכשר לנט"י כדבסמוך מש"ה איצטריך לאשמועינן שאין זה במגופת חבית. והואיל ואינה מקבלת בלא סמיכה אינה כלי שאין תחילת תיקונו להשתמש בה בסמיכה רק עושים בה חלל שתקבל בה זוהמת חבית:

סעיף קטן ט
אבל אם יתקננה ויכולה לעמוד מעצמה וכו' פי' דלא תימא הואיל ומעיקרא לאו לתשמישא עבידא ואין חללה עשויה בשביל התוך שלה ה"א דלא ליהני בה תיקון קמל"ן דאפ"ה מהני בה התיקון מפני שטעם פסול המגופה הוא בשביל שאינה מקבלת רביעית כדלעיל:

סעיף קטן י
חמת וכפישה וכו' פירש"י מיני נודות של עור הן. שתיקנן. נראה מדברי הסמ"ג דהיינו שיעשה להן בית מושב:

סעיף קטן יא
שק וקופה כתב הרשב"א שהתקינן לשבת בלא סמיכה וזפתן בזפת עד שהן מקבלין משקין ואפ"ה אין נוטלין מהן לידים לפי שאינם עשויין לקבל משקין ולכן הם בטלים מהיותם כלי לגמרי משא"כ מגופה וכיוצא שדרכן להעשות כלים:
וצריך שיבואו המים מכח האדם ילפינן מדכתיב והזה הטהור על הטמא כ"כ ה"מ:
דלא כה"ג שכתבו שמותר כו' טעמייהו מדאיצטריך קרא בקידוש ידים ורגלים לכתוב ממנו ולא מתוכו שמע מיניה דבעלמא הנטילה אפי' מתוכו. תוספות:

סעיף קטן יב
דאמר רב כו' אדלעיל קאי להביא ראייה מדבריו דבעינן כח גברא ודלא כה"ג:

סעיף קטן יג
האי אריתא דדלאי יש לדקדק בדברי רבינו מאי דנותן טעם דלא אתי מכת גברא כו' טפי ה"ל למיהב טעמא משום דבעי נטילה מכלי דזהו אליבא דכ"ע משא"כ כח גברא דפליגי ביה ת"ק ור' יוסי וכן הקשה ר' יונה בגמרא שאמר ג"כ האי טעמא ותירץ דמשום סיפא נקט דאם קירב ידיו לגבי דוולא שפיר דמי דקמ"ל דשם אפילו כח גברא איתא.

ובזה נ"ל ליישב נמי מה שיש לדקדק מ"ש בטעם הטבילה משום דשאובין נינהו ולא כתב הטעם משום דאין בהם מ' סאה דסתם צינור אין בה עצרה ועכבה לעמוד בו המים אלא מיד נמשכים ויוצאים חוצה לה וכן מוכח מפירש"י בהדיא הטעם איסור טבילה משום דאין בה שיעור מקוה ע"ש ריש דף ק"ו. אלא שי"ל נמי דמשום סיפא דאי בזיע דוולא כו' דמטבילים בו הידים ושם אפילו ליכא שיעור מקוה מטבילין בו מטעם חיבור ליאור מש"ה נקט ברישא טעם שאובים לאשמועינן דבבזיע דוולא ליכא חשש אפילו מטעם שאובין ומיהו עיקר הקושיא הנ"ל לא ק' כולי האי דחדא באידך תליא דאי הוה כח גברא לא הוה אסור משום כלי דהא הכא גברא הוה ככלי שיצק מתוכה וזהו שסיים נמי וכתב אח"כ דאי מקרב ידיו לגבי דוולא פי' שקירב ידיו למקום שפיכת הכלי והמים באין מכח הראשון של השופך על ידיו שפיר דמי ש"מ דתלה כח גברא בסמיכת ידיו לגבי כלי וק"ל. גם מ"ש דלא הוי טבילה משום דהוה שאובין אשמועינן אף דהוה מ' סאה בצינור בשעת שפיכה ששופך דלי ודלי מחזיקין מ' סאה ויותר בפעם אחת אפ"ה אינו יוצא מטעה דהוו שאובין וק"ל.

סעיף קטן יד

ואין מטבילין בו הידים נ"ל דהכי הצעת דברי רבינו בין שנותן ידיו תוך הצינור קודם ששפך הדלי ואין שום טבילה שם ובשעה ששפך הדלי ירדו המים על ידו בדרך נטילה ובין ששפך תחלה ונותן ידיו תוך המים כדרך הטבילה שום אחד מהן לא מהני. ומ"ש רבינו פי' אם הטביל בתוכו לא חשיב טבילה נ"ל דבא לאשמועינן בהאי פירוש וגם במ"ש ל' דיעבד אם הטביל כו' משום דק"ל הא דקאמר ואין מטבילין בו דדין טבילה לא נזכר בענין ענט"י כ"א בטהרת כל הגוף מטומאתו. וכדי שלא נטעה לפרשו דר"ל דיש צד איסור בטבילת ידים תוך הצינור בלא דין נטילת ידים מש"ה הוצרך רבינו לפרשו דר"ל אם הטביל בתוכו ידיו אף דבעלמא היכא דמטבילין במ' סאה יוצא כאן אינו יוצא כיון דאין כאן אלא מים שאובין וק"ל. ומ"ש רבינו אח"כ בסוף הסימן המטבל ידיו מהאי דינא נפק ולית ליה זולת זה שום מקור בגמרא וכמ"ש שם הב"י ודו"ק:

סעיף קטן טו

ואי מקרב ידיו לגבי דוולא פי' שקירב ידיו למקום שפיכת הכלי:

סעיף קטן טז

והמים באו מכח הראשון של השופך כתב ר' יונה בפרק אלו דברים שר"ל שמשים ידיו קרוב למקום השפיכה אע"פ שאינו משים אותם תחת שפיכה ממש נוטלין ממנו לידים דכל זמן שהן קרובין למקום השפיכה עדיין מכחו הן באין ודמיא להא דאמרינן בחולין השוחט במוכני כאן בשפיכה ראשונה כאן בשפיכה שנייה וכן נראה מדברי רש"י עכ"ל:

סעיף קטן יז
אע"ג דנצוק כזה לא חשיב חיבור לענין טבילה ר"ל לענין טבילת כל גופו דניצוק אינו חיבור ועוד עירוב מקואות כשפופרת הנאד וטעמא דסגי לידים בניצוק כזה הוא משום דאין טבילה חמורה היא ולפיכך הקילו בה וכפירש"י והתוספות עכ"ל ב"י ועיין בהר"י מ"ש בדף מ"ה ע"א אפלוגתא דר' יוחנן בחמי טבריא כו' בסוף ד"ה ונראה למ"ו וכו' ומשם תראה דאע"ג דכאן יש ניצוק וקטפרס דהקלוח היורד בשוה מהדלי להיאור ומחברו מיקרי ניצוק ומה שהדלי נשפך תוך הצינור ויורד בקלוח היינו מדרון והוה קטפרס ולא ניצוק ולא קטפרס הוי חיבור לענין מקוה מ"מ כאן אע"פ דאיתנהו תרווייהו הוי חיבור ורבינו דכתב ניצוק לחוד צ"ל דחדא מינייהו נקט ודו"ק וע"ש:

סעיף קטן יח
חבית שיש בה מים מניחה על ברכיו ומטה במשנה וקמ"ל דלא תימא האי לאו כח גברא הוא שאין דרך להטות הטייה כזו שבאה מאליה הוצאת המים קמ"ל דמ"מ הואיל שברכיו מסייעין לשפוך ה"ל כח גברא ואם הסיר הברזא כשר אפילו אין רביעית מנקב ולמטה הואיל ועשוי לתשמישו לא ע"פ שבירה רק תיקון ומש"ה נוטלים הידים מהמים שיוצא דרך הנקב והיו בחבית למעלה מהנקב ולא אמרינן שלא היו בשם כלי דכיון דנעשה לכך שם כלי עליו ג"כ למעלה:

סעיף קטן יט
וכ"כ הרמב"ם אין צריך דבר אחר פי' מהרי"ן חביב שאין צריך לא ניגוב ולא להגביה ידיו ולתרומה אין צריך שטיפה ב' פעמים הביאו ב"י דף צ"ח סוף ע"ג ע"ש:

סימן קס

סעיף קטן א
צריך שיהא במים מראה מים. הרא"ה כתב בפרק ואלו דברים דטעמא משום דבנטילת ידים בעינן מים שלא נשתנו צורתן דומיא דקידוש ידים ורגלים מן הכיור. והתם מסתברא דילפינן לה ממים יתירא וכו':

סעיף קטן ב
בין מחמת עצמן אין זה במשנה וברמב"ם וכן מסתברא ע"פ הטבע דאיך ישתנה מראה המים מצד עצמן מיהו י"ל דגם מחמת עצמן משתנה כשהמים עומד זמן ארוך באויר חמה דנעשה ירוק אע"ג דאין זה מחמת עצמן אלא מחמת האויר ששלט בהן מ"מ נקט מחמת עצמן כיון דלא הוה מחמת דבר אחר שנפל בעין לתוכם:

סעיף קטן ג
כדתנן נפל לתוכן קומוס וכו' פי' ומדנשתנו מחמת דיו שנפל בתוכן פסולים ממילא פוסלן ג"כ שינוי מחמת דבר אחר דמה לי הא ומה לי הא ופירוש קומוס הוא שרף הנקרא גומא. ופי' קנקנתום הוא שקורין קופיר וורט"ק כ"כ בק"ש בא"ע ריש סי' קכ"ה:

סעיף קטן ד
ושלא נעשה בהן מלאכה הטעם כתב רבינו שמשון דאסור מטעם שינוי הואיל ונשתנו מברייתן דמהאי טעם איכא מ"ד בגמרא דמים רותחין פסולים לנטילת ידים ואף על גב דלא ק"ל הכי היינו דס"ל דאין רתיחה קרוי שינוי והרמב"ם כתב טעם אחר שמים שנעשה בהם מלאכה נקראו שופכות:

סעיף קטן ה
שהנחתום מטבל בהם גלוסקין פי' דהוה כמו ששרה בהן את פתו ומ"ש אבל שמטבל בהן ידיו וטח בגלוסקין כשרים הטעם מפני שאינם נמאסים משתיה ע"י כך כ"כ הב"י טעם לדברי התוס' וספר התרומה המכשירים אפילו בנטל הנחתום בהם את ידיו מחמת העיסה דכשרים הם:

סעיף קטן ו
ואפשר דהאידנא שאין חוששין לגילוי כשרים לפי שטעם הרמב"ם מדאמרינן בע"ז דמים שנתגלו לא ירחץ בהן פניו ידיו ורגליו ולפי זה יפה כתב רבינו ואפשר דהאידנא דאין חוששין לגילוי ומותרין בשתיה כשרין אף לנט"י כלומר דלא תימא אע"ג דאין חוששין לגילוי ומותרין בשתיה מ"מ פסולים לנט"י כמו במים שנעשה בהן מלאכה או שנשתנו מראיתן שאע"פ שמותרין בשתייה פסולין לנט"י. זהו אינו אלא כיון שנתבטל הטעם ה"ל כמו קודם שנתגלו ב"י. ולפעד"נ זה דוחק גדול דמה ענין עשיית מלאכה למים שנתגלו כיון שלא נעשה בהן מלאכה לכן נראה דרבינו בא לאשמועינן דלא תטעה בפי' דברי הרמב"ם ולומר דהרמב"ם לא משום איסור שתיה אוסר מים גלוים אלא ה"ק מים שעמדו מגולים כשיעור שנאסרו ע"י אותו גילוי בשתיה משום דחיישינן שמא נחש שתה מהן אסורין נמי לנט"י משום חשש שמא עשו בתוכן מלאכה הדחת כלים וכדומה לו וא"כ אף הוא בזמן הזה יהיה אסור קמ"ל דלא אלא טעם הרמב"ם הוא משום דאינן ראויין לשתייה מחמת הגילוי ונפקא ליה דאי משום איסור מלאכה אוסר הרמב"ם לא ה"ל למימר דאמרו דאסור לרחוץ בהן פניו ורגליו. וממילא בזמן הזה מותר וק"ל:

סעיף קטן ז
חמי האור נוטלין מהן לידים אפילו הן חמין שהיד נכוית בהן הטעם דאין נקראים נשתנו ע"י כך וג"כ היה להן שעת הכושר אבל חמי טבריה לא היו להן שעת הכושר וזהו לשון

רש"י דכי תיקון רבנן נטילה לאו בחמין תיקון והני גריעי ממחמת האור שלא היתה להן שעת הכושר אבל להטביל בהן במקומן שם טבילה עלייהו ככל מעיינות ומקוואות וה"ר יונה כתב הטעם שפסולין לנטילת ידים מפני שהם מרים ביותר שאינן ראוין לשתיית בהמה וגם האדם אינו יכול לשתותן ע"י הדחק:

סעיף קטן ח

ואם הם עכורים מחמת טיט שנתערב בהם אם הכלב יכול לשתות מהם כשרים וכו' פשוט שלכן חלק רבינו עכורים מחמת טיט מבבא דלעיל דהיינו מלוחים סרוחים ומרים. משום דחלוקים הם בדיני מקוה אע"פ שרבינו אינו כותב בכאן אלא דיני משקה:

סעיף קטן ט

מים שיש לו ספק וכו' עד או אם הם טהורים או טמאים כתב הר"י מנוח דטמאים וטהורים אידים קאי כלומר שהיה שומר את ידיו ונסתפק לו אם הסיח דעתו מהם וטמאים או לא הסיח וטהורים. וכתב הב"י ויש לפרש דאמים קאי לפי שמים הפסולים לנ"י כטמאות הן חשובין. וכתב עוד דטעמא דכל ספק בידים טהור משום דנט"י עיקרו מדרבנן וספיקא דרבנן לקולא:

סעיף קטן י

וצריך שיהא במים רביעית פשוט שא"צ ליטול מרביעית שלם אלא רק שיהא בכלי רביעית:

סעיף קטן יא

אבל לשנים שבאו ליטול כא' ולא כתב רבינו אבל לשנים שנוטלים זו אחר זו ולא שנוטלים כא' רק כתב שבאו ליטול כא' נראה שכיון בזה למ"ש הרשב"א וז"ל הא דאמרינן מי רביעית נוטלין לידים לא' ואפילו לשנים פירוש דקאתי משירי טהרה איכא למידק ה"ד אי משו תרווייהו בחדא זימנא מאי שיורי טהרה איכא הכא דמאן מינייהו בתרא ואי אתו בזא"ז כי אתו מכח רביעית מאי הוה השתא מיהא ליכא רביעית וי"ל דמיירי בזא"ז ובלבד שלא יפסיק הקילוח וקולא הוא שהקילו בנטילה וכן פי' הרמב"ן ומשום דהוה ניצוק חיבור וכו' זהו כוונת רבינו שכתב כאחד ועיין בדרישה:

סימן קסא

סעיף קטן א

שכל דבר שחוצץ בטבילה וכו' פי' כגון רובו אפי' אינו מקפיד ומיעוט המקפיד כ"כ הסמ"ק וטבעת דמקפיד להסיר בלישת בצק נקרא מקפיד עליו וב"י מסיק וכתב ע"ז ונראה דאפי' טבעת רפוי' צריך להסיר בשעת נטילה משום דלא בקיאין ברפיון א"נ דלא ליתי להתיר אף במהודק. וא"ת מ"ש בנטילה ובטבילה דצריך להסיר הטבעת ומ"ש

בנטילת לולב דפסקינן בהלכות לולב דא"צ להסיר ממנה וי"ל דשם לא בעינן אלא לקיים ולקחתם וכשנוטלו ואוחזו ברוב ידו סגי משא"כ בנטילה וטבילה דאפי' חציצה כל דהו חייצי. ומה"ט כתב ג"כ בהג"א דצריך ליזהר מגלד שע"ג המכה ומשחין שנתרפא ונעשה עור למעלה ומיהו מסיק בסמ"ק דהיינו דוקא אם מקפיד עליו ואינו מצטער בהסרתן וכ"פ רמ"א:

סעיף קטן ב

ואם יש לו צואה שלא כנגד הבשר וכו' הטעם שיש חילוק ביניהם פי' הרשב"א וז"ל וטעמא דבצק משום דמהודק ודבק הרבה. אבל צואה כל שעה אדם נוטלה לפי שהיא מסרחת וכשהיא שם אינה מהודקת וא"א לחוץ עכ"ל. ורבינו תופס סברא זו לצואה שכנגד הבשר. כתב הרשב"א בדיני טבילה איזהו שלא כנגד הבשר היה הציפורן גדול ועודף על הבשר ונמצא צואה בציפורן תחת אותו מקום שעודף על הבשר זהו שלא כנגד הבשר עכ"ל ומ"ש רבינו ואם אינו מקפיד עליו אינו חוצץ כתב הב"י שפשוט הוא שאינו קאי לצואה שכנגד הבשר דסמיך ליה אלא אצואה שלא כנגד הבשר ובצק שכנגד הבשר:

סעיף קטן ג

טיט היון הוא טיט של בורות:

סעיף קטן ד

שיעור הנטילה לרי"ף של היד וכו' וכתב א"א הרא"ש כו' וחולקין בגירסת הברייתא ופסקו כריב"ל המחמיר עיין בפרק כל הבשר בגמ' וב"י הביאו:

סעיף קטן ה

שיעור לנט"י להרי"ף כל היד עד הקנה של זרוע כתב הרשב"א דיש לנהוג כהרי"ף וכתב בב"י שבאמת שכן ראוי לנהוג לצאת נפשו מפלוגתא רק שיתנה ויאמר שאינו עושה כן בתורת חובה אלא בתורת רשות כדי שאם איזה פעם לא יזדמנו לו כ"כ מים לא יצטרך להחמיר וכן ראוי להתנות בכל דבר שנוהג לחומרא:

סימן קסב

סעיף קטן א

דתנן הידים מטמאים ומטהרין עד הפרק שעד הפרק גזרו טומאה על הידים משום שהידים עסקניות הן ושמא יגע בהן תרומה כשהן מלוכלכין אבל מחוץ לפרק לא גזרו טומאה עליהן ומ"ש מטהרין עד הפרק כלומר שהמים מטהרין עד הפרק וכתב הב"י וביאור הענין לפי גירסא זו שאין הידים מטמאים משקים אלא עד הפרק אבל משקים שנגעו חוץ לפרק טהורין וכן אין מים שניים מטהרין את הראשונים אלא בעודן בתוך הפרק אבל נפלו עליהן חוץ לפרק אין מטהרין אותן וחוץ לפרק דרישא וסיפא

הוא שהיה בתחלתן תוך הפרק ויצאו אח"כ חוץ לפרק. לפיכך ברישא טהורים שמים השניים הטהורים הם לבדם יצאו חוץ לפרק ושם לא קבלו שום טומאה. אבל בסיפא שמים הראשונים הטמאים יצאו חוץ לפרק והשניים שיצאו אחריהם לא טהרו שם כמו שביארנו לפיכך כשחזרו ליד לא טימאוה. וכ"נ בסמ"ג וכו' עכ"ל. ומ"ש רבינו פי' דין נטילה שופך מן הכלי ב' פעמים פי' אם הוא אינו שופך רביעית על ידו בפעם אחת. אבל אם שופך רביעית על ידיו בפעם אחת. אז אינו צריך למים שניים לטהרם כמו שכתב רבינו בסמוך וא"כ לשון שכתב רבינו דין נטילה שאדם שופך מן הכלי ב' פעמים צריך לפרש שסתם הנוטל א"צ לשפוך רביעית בב"א אפילו שאינו נוטל משירי טהרה אבל הדין שצריך לשפוך ב' פעמים על ידיו וכו':

סעיף קטן ב

וטהרתן דוקא עד הפרק טעם בדבר נראה שהטומאה אינה כאיסורי התורה שמועיל למקום נגיעה רחיצה שהטמא אפילו שירחץ בכל מים שבעולם אינו יוצא מטומאתו רק מטהר מכח טבילה. ובידים גזרו טומאה עד הפרק כלומר ששם רחיצת מים שניים יועיל כמו טבילה א"כ דוקא על מקום שגזרו טומאה שם גזרו טהרה ולכן מים שאחורי הפרק נשאר בטומאה עד שינגב וכן מים שעל צרור וקיסם וכן מים שבאים מאחורי הפרק לתוך הפרק לפי' הערוך הואיל והיו טמאים א"כ לא חל עליהם גזירת טהרה רק מכח רחיצה. ורחיצה אינה מועלת לטומאה. ומ"ש לכך צריך להגביה האצבעותיו אזיל לטעמא דאביו הרא"ש שכתב בסוף סימן קס"א שהנטילה היא עד מקום חיבור האצבעות לכף היד. וא"כ א"צ להגביה רק מקום הנטילה. וכ"כ ב"י על פירש"י וז"ל מ"ו מה שמקשין העולם אמאי צריך להגביה ולא ישפיל מתחלה ועד סוף כתבתי בביאורי הסמ"ג. וז"ל שם עשין כ"ז העיקר נראה בעיני נהי שאין המים אשר באו חוץ לפרק מטמאין כלל מ"מ אם באו אח"כ לתוך הפרק מטמאין היד ופוסלים יותר ממים שלא יצאו דהיינו שאף המים השניים אין יכולין לטהר אותם שלא יצאו חוץ לגדרן אבל אותן שבאו ממקום שלא היתה שם נטילה ורחיצה נהי דלא גזרו עליהן טומאה מ"מ כשיחזרו לתוך הפרק קשה לטהרן אם לא שנטל אף שניים חוץ לפרק שאז נטהרו כל המים הראשונים כאחת ודו"ק עכ"ל. ומ"ש ובמים אחרונים צריך שישפילם כדי שתרד הזוהמא שעל ידו פירוש אינו יוצא ידי נטילת מים אחרונים אם לא השפיל ידיו משום דנפיש זוהמת הידים מחמת שמנונית ולחלוחית המאכלים וכ"ש כשיש שם חשש מלח סדומית לכן אינו יוצא ידי הנטילה אא"כ השפיל ידיו שאז יוצא הזוהמא ולא נשאר על ידיו. משא"כ במים ראשונים שאין שם זוהמא כלל שקודם מים הנטילה כבר רחץ הטינוף והלכלוך וכמו שכתב הסמ"ג

אשר הביא רבינו ואותם לא הזכיר במשנה מפני שמדבר בסתם ידים שאינם מלוכלכים ועוד שפשוט היא שצריך שינקה ידיו קודם הנטילה משום חציצה:

סעיף קטן ג

כדי להסיר מהן וכו' אבל בשחרית צריך שפיכת מים על ידיו ג"פ אפי' הם נקיות דתניא א"ר יוסי בת חורין היא זו ומקפדת עד ג"פ וכ"כ המרדכי פ' אלו דברים וז"ל בנטילת שחרית צריך ג"פ ולסעודה ב"פ שניים לטהר ראשונים ולאחר הסעודה א"צ כ"א פעם א' וסימניך לחשוף מים מגב"א סי' ע"ש דף כ"ד סוף ע"ב:

סעיף קטן ד

פי' אם כשנטל כו' אינו יכול ליתן פעם שנית כו' והיינו דוקא שכבר נגב המקום שנטל תחלה אבל אם עדיין עליה טופח כדי להטפיח מוסיף וכ"פ ב"י וש"ע:

סעיף קטן ה

תנן נטל ידו ושפשפה כו' טמאה ז"ל ב"י מתוך מה שכתבתי יתבאר לך דהא דיד נטמאה בשפשוף חבירתה דוקא בשנטל ידו אחת ואח"כ שפשפה בחבירתה אבל אם רצה ליטול בתחלה שתי ידיו כאחת נוטל דשניהם נחשבים כיד אחת ואינן מטמאות זא"ז ואפילו ארבעה או חמשה שהטילו ידיהם זה בצד זה או זה על גב זה כיד אחת חשיבא ואינם מטמאות זו א"ז ע"כ. ומ"ש וי"מ שנים כו' מים אחרונים כלומר דבנטילה שלפני הסעודה אפי' שפיכה שניה מים ראשונים מיקרי ואין מוסיפין עליהם. ולא אמרו מוסיפין עליהם אלא במים אחרונים דהנהו מיקרי שניים ב"י אף על גב דאמרינן בפ"ב דגיטין אין נעילת ידים לחצאין פי' שאינו יכול ליטול חצי היד ואח"כ חצי השני. ולאפוקי דלא תפרש אין נט"י לחצאין היינו יד אחר בפעם אחד. ענין שפשוף כתב הב"י שר"ל חיכוך שיחכך הידים זו בזו. בסוף סי' קנ"ה כתב ב"י בשם ר' ירוחם שראה לרבותיו נוהגין אחר שפשוף ידים מברכין קודם שיטלו עליהם מים שניים בסי' קס"ה כתב רבינו דלאחר ששפך פעם אחרת על ידיו ומשפשף כו' ועיין בדרישה:

סעיף קטן ו

לפי שהמים ששפך על ידו אחת נטמאו וכששפשפה בחבירתה נטמאה חבירתה ממנה ה"מ למימר שהמים על יד הנטולה קבלו טומאה מהיד שלא נטלה ושוב אין מקבלין טהרה במים שניים כיון שקבלה טומאה מיד השני וכדמסיק אלא שרבינו בא לומר שאין שום תיקון לשני הידים עד שינגבם והיינו מטעם שהיד שלא נשפך עליה עדיין קבלה טומאה מהמים ששפשף בה ובכלל זה הוא דלא יועיל מים שניים ליד הראשונה שקבלה טומאה מהשניים וק"ל:

סעיף קטן ז
שהשופך רביעית כאחת א"צ מים שניים לטהרם כתב הב"י ונראה הטעם לפי שעשו רביעית בבת אחת כמו טבילה שאינה צריכה שטיפה ב' פעמים:

סימן קסג

סעיף קטן א
אפילו אם רוצה לכרוך ידיו במפה כו' הטעם דלא זהירי ואתי למנגע:

סעיף קטן ב
האכיל את חבירו אין המאכיל צריך ליטול פי' הר"ר יונה בסוף פרק אלו דברים כלומר ואע"פ שאינו נוגע בפת צריך ליטול את ידיו וגם האחר אין לו להאכילו עד שיטול ידיו משום ולפני עור לא תתן מכשול אבל מאכיל עצמו כלומר המאכילו א"צ ליטול ידיו שאין החיוב אלא על האוכל:

סימן קסד

סעיף קטן א
ואם אחר שהתנה שחרית כו' עיין בב"י שכתב קצת טעם בשם ה"ר יונה דדוקא בשחרית ששמר הידים מהבקר והתנה עליהם מהני התנאי דהרי אינו חייב ליטול בשעת אכילה כיון ששמרם אבל אם לא התנה בנטילת שחרית ונתחייב ליטול בשעת אכילה תו לא מהני תנאי אבל איפכא מסתברא ודוחק הוא וז"ל מהרר"י דכשהתנה שחרית התנה על כל היום והוי כאילו נטל על האכילה שיאכל אח"כ אבל אם נטל ב' או ד' שעות על היום כיון דאין זה התחלת היום וא"ל דעכשיו נטל על כל היום לא יוכל להתנות על שאר היום עכ"ל וק"ל:

סעיף קטן ב
ומ"ש רבינו אבל א"א ז"ל התיר אפילו שלא ע"י הדחק ומיהו פירש"י וכו' נ"ל דה"ק במ"ש הר"ר פרץ דדוקא היכא דלא שכיחי מיא חולק א"א ומתיר אפי' שלא ע"י הדחק אך במ"ש ודוקא שלא יטנפו אין חולק עליו.
ואדרבה רש"י כתב כמותו וכ"כ הרמב"ם ובלבד שלא יסיח דעתו מהם עכ"ל ב"י:

סימן קסה

סעיף קטן א
שאלו לרש"י אם צריך ליטול ב' פעמים פי' שאלוהו משום הברכות אבל פשיטא דלענין הנטילה דסגי בפעם אחת אם נטל כראוי וכדבסמוך. תשובת ר' יעקב בר יקר שצריך ב' נטילות דאילו בחדא הוה ברכה אחת הפסקה לחבירתה וכשמברך ב' ברכות לב' נטילות ודאי ראוי להקדים א"י שנתחייב בה כבר:

סעיף קטן ב

ומ"ש דאי בנטילה א' וכו' הוי הפסק מקשה הב"י ק"ק היאך הוי הפסק שהרי כיון דברכת נטילה אומר באחרונה נמצא שהיא סמוכה לברכת המוציא פי' דבשלמא איפכא הוי שפיר הפסק דאומר אשר יצר בין ברכת נטילה להמוציא ותירץ דגם זה הוי הפסק באומרו אשר יצר בין הנטילה לברכת ענט"י ולכך צריך ב' נטילות ומ"ש רש"י אבל אני סבירא לי נטילה אחת עולה לכאן ולכאן ולא הוי הפסקה משום דאשר יצר הוי נמי הכשר אכילה שכן דרך לנקות עצמו לאכילה וב"י כתב דכיון דבא נמי לטהרת ידים לא גרע מגביל לתורי והרמ"מ היה נוהג כר' יעקב בר יקר ואינו סותר למ"ש בה"מ שפסק הר"מ להתיר שהוא היה מחמיר לעצמו ומיקל לאחרים וכיוצא בזה מצינו הרבה וכן מתורץ נמי מ"ש רבינו וכן היה נוהג הרא"ש וב"י הביא תשובת הרא"ש שכתב כהכרעת רבינו אלא ששם בתשובה קאי לאחרים שפסק להקל ולעצמו היה מחמיר ומוכח כן מתוך הל' דהג"מ בשם מהר"ם ותשובת הרא"ש:

סעיף קטן ג

ויראה להכריע כו' כ' מהררי"א ז"ל זאת ההכרח יראה שיש בו גמגום שהרי אם לאחר ששפך פעם אחת על ידיו ומשפשף יברך אשר יצר הנה כבר בזאת הנטילה ראוי לברך ענט"י שהרי מים ראשונים מטהרין את הידים ואם רצה לנגב ידיו במים ראשונים כבר הוא טהור לאכילה ולפי זה כבר הוא מפסיק באשר יצר לנטילת ידים שהרי מה שעושה אח"כ הוא לטהר מים שעל הידים ולא לידים בעצמן. ואולי כוונת הרב שמאחר שזה האיש יש לו ליטול מים שניים אע"פ שבאים לטהר את המים הראשונים עכ"ז לטהרם הידים הם שהרי אם היה נוגע במקום שנגב ידיו מהראשונים חזרו ידיו להיות טמאות וא"כ כל זה צריך בשלימות טהרות הידים לאכילה עכ"ל. עיין בדרישה:

סעיף קטן ד

ואם רבים מסובים בסעודה גדול מתחיל כלומר ליטול ידיו:

סעיף קטן ה

מים ראשונים מתחילין מן הגדול פי' ולאפוקי אחרונים כדלקמן בסי' קס"א שאם הם יותר מחמשה מתחילין מן הקטן ולא תקשה אמ"ש מתחילין מן הגדול והא בסי' קס"ו כתב שהרא"ש היה נוטל באחרונה וזהו ל"ק כלום שהרי מפרש שם שעשהו מפני חשש הפסקה ומי שאינו חושש שיפסיק ובטוח שישמור את עצמו מלהפסיק ודאי נוטל בראשונה והעיקר שהיה נוהג כך לחומרא. ומצד הדין היה נוטל בראשונה כיון שהוא היה הגדול שבשלחן ה"ג בדברי רבינו בסדר הסיבה בזמן שהם שתי מטות גדול מיסב בראש ושני לו למעלה ממנו ושלישי לו למטה ממנו אבל ל"ג כדאיתא בקצת ספרים בג'

מטות ששני לו למטה ממנו ושלישי למטה ממנו ואע"פ שלאותה גירסא יש קצת סעד מן הגמרא אפ"ה גירסא זו עיקר וע' בדרישה. ומ"ש גדול מיסב בראש פי' רש"י רגילים היו לאכול בהסיבה על צדו השמאלית מוטה ורגליו לארץ ואשר אמר על מטה אחת הגדול מיסב בראש כלומר מיסב תחלה על מטתו:

שלחן של ת"ח וכו' גדיל פירשב"ם שני שלישי רוחב השלחן מכוסה במפה מצד האוכלים לקנח את פיהם ולתת עליהם את הפת ושליש החיצון מגולה להניח עליו קערות וכוסות שלא ילכלכו המפה ויתבזו האוכלים וכו' גדיל קרוי המפה על שם שארוגה ולשון צח הוא עכ"ל. ה"ג בב"י הא והא דליכא ינוקא לסברת רבינו שס"ל דבדאיכא ינוקא צריך להפך הטבעת לחוץ על כל פנים ובדליכא ינוקא מחלק בשמש ומ"ש ואם אין שם שמש יהפכנו לצד חוץ פי' שלא יזוקו בה האוכלים ומיהו היכא דאיכא שמעא יעשה מבפנים מצד היושבים ולא מבחוץ שיוכלו ליזהר מן הטבעת יותר מן השמש שהוח הולך והם יושבים ומ"ש אבל ביום אפילו אם יש שמש וכו' שהשמש יכול ליזהר היטיב ביום ולאורחים צר להם המקום מחמת הטבעת ופשוט דגבי תינוק אין חילוק בין יום ללילה:

סימן קסו

סעיף קטן א

ומיהו ר' יואל כתב שאין לחוש על הפסק וכו' ול"ק מהא דאמר נטל ידיו לא יקדש דשאני הפסקה שמחמת חיוב ע"י קידוש מהפסקת רשות בעלמא שהרי גם הפסקת ק"ש אם שהה מחמת אונס כדי לגמור את כולה חוזר לראש ולא גבי שאר הפסקה. (והא דאמר לעיל דברכת אשר יצר קודם סוף הנטילה ולא לאחר סוף הנטילה משום הפסק היינו ג"כ משום שהוא חובה כמו שתירצנו גבי קידוש). וממ"ש מוזגין את הכוס ואח"כ נוטלין ל"ק דיש לומר מעשה חשוב הפסק טפי מדיבור ומהא דאמר בגמרא תיכף לנטילה סעודה ל"ק די"ל ל' סעודה הוא הכא כשהשלחן לפניו ואז כשהשלחן לפניו אע"פ שמפסיק קצת אותו הבאת שלחן הוא קביעתו וסמיכתו לסעודה שהוא לפניו זהו שכתב ר' יואל כיון שהשלחן לפניו משום שג"כ היה ק' לו קושיות תיכף לנטילה סעודה משא"כ בברכת המזון דהוי סילוק וסיום הסעודה ולכן צריך תכיפה ביותר לברכת המזון ומש"ה יצדק שאין הרא"ש מביא ראייה מהא דאמרינן תיכף לנטילת ידים סעודה ומ"ש מתוך הירושלמי משמע וכו' כתב ב"י כלומר ואי קאי לנטילה אחרונה א"כ כבר סעד:

סעיף קטן ב
והרא"ש היה רגיל אף בראשונים שלא להפסיק והילוך כ"ב אמות הוי הפסק כ"כ בהגהות ש"ע עיין בדרישה:

סימן קסז

סעיף קטן א
ויש שאין רוצין לחתוך הלחם כלל וכו' אע"ג דתנן בפ"ג דטבול יום רבי יהודה אומר אם אוחז בקטן והגדול עולה עמו דחשיב כשלם שמא דין פרוסת המוציא לא ילפינן מטומאה:

סעיף קטן ב
דחשיב הפסק מה שמתאחר כו' ואע"פ שכתבתי לעיל דעד כ"ב אמות מיקרי תיכף דהיינו דוקא במצות חלוקות כגון נטילה והמוציא אבל בין ברכה לעשיית המצוה קפדינן אפילו בכל שהוא. וכתב הב"י התוס' כתבו טעם למה שאין חותכין בשבת משום שלא תשמט ידו לבצוע קודם שתכלה הברכה וכו' והרמ"א כתב בש"ע שהטעם שבשבת לא יחתכו משום דבעינן לחם משנה. משמע מלשונו שאם נחתך קצת מפת שאו אינם נקראים לחם משנה וזהו ליתא שהרי שלם נקרא אלא משום חשש התוספות שמא תשמט הסכין:

סעיף קטן ג
ואע"ג דמוציא עדיף טפי דכ"ע מודו דלשעבר משמע פי' וכבר הוציא לחם זה מן הארץ שהוא נהנה ממנו וטעם דמודו כ"ע במוציא. משום שנאמר אל מוציאם ממצרים וכשנאמר זה כבר הוציאם ממצרים ודפליגי בהמוציא רבנן סברי המוציא לשעבר משמע דכתיב המוציא לך מים מצור החלמיש ור' נחמיה סבר להבא משמע שנאמר המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים ורבנן ה"ק להו קב"ה לישראל וכו' עיין בדרישה אפ"ה פסק תלמודא המוציא פי' בירושלמי כדי שלא לערב ראשי האותיות כגון העולם מוציא וכתב ב"י אע"ג דבלחם מן איכא עירוב שאני התם דקרא כתיב להוציא לחם מן הארץ. שלא לערב ראשי אותיות וכו' ואע"ג דבסימן קנ"ה כתב דאמרינן מקדישים ממליכים במ"ם ומפסיקין מעט ביניהם אפ"ה הואיל והכא אפשר לומר המוציא עדיף טפי אבל לעיל לומר ממליכין בנו"ן לא עדיף כמו הסמכת מ"ם דהמוציא:

סעיף קטן ד
וצריך לברך לשעבר כתב ב"י ואפשר רבינו וכו' ומברכין להבא יש ליישב איך מברכין על להבא בכאן מה שאין מברכין כן בשאר מקומות ויש לומר שלשון להבא י"ל דבר

ההווה ונמשך גם להבא נמצא שמברכין על התמדת טובת הש"י שזן ומפרנס ונותן לחם תמיד לא יחסר:

סעיף קטן ה

ויתן שתי ידיו כו' כתב בב"י אלא שבמקום בכורים כתב לא תחסום. אפשר שהטעם שאין אדם מביא בכורים מכל שדה ושדה שלו רק מכל שדותיו בכורים פעם אחד. ומש"ה אינו מונה בכורים ומש"ה ג"כ אינו מונה י"א עם לא תחסום ובכורים:

סעיף קטן ו

ואם שח בדברים בטילים כו' משמע דוקא בדיעבד אבל לכתחלה לא יפסיק אפי' בדברים אלו וכ"כ הכלבו:

סעיף קטן ז

ואם הוא מסופק אם בירך אם לאו כתב הרמב"ם עיין בב"י ואם הוא מסופק אם בירך אם לאו וכו' עד ולפי מה שהיה כתוב בנוסחאות רבינו יש לתמוה שרבינו בעצמו כתב בסי' ר"ט בשם הרמב"ם שכל הברכות כולם אם נסתפק אם בירך אם לאו אינו מברך וא"כ היה לו להקשות מדברי הרמב"ם דידיה אדידיה. יש ליישב התמיה הזאת מדיוק דברי רבינו שכתב ונראה שאינו אלא מדרבנן. ולא כתב שכיון שאינו אלא מדרבנן. אלא ודאי דס"ל להרמב"ם בודאי שברכת המוציא מן התורה ונלמד בק"ו מואכלת ושבעת אם בשכבר אכל פת חייבתו התורה לברך ברכת המזון ק"ו קודם שאכל. וא"כ בזה נדחה קושיית הרמב"ם דידיה אדידיה שהוא כתב כל הברכות שהן מדרבנן חוץ מברכת המזון שהיא מן התורה והנלמד מברכת המזון שהיא ג"כ מן התורה שהיא ברכת המוציא ועיין בדרישה:

סעיף קטן ח

או שאמר בריך רחמנא מלכא מריה דהאי פיתא וכאן קיצר רבינו וצ"ל שאמר בריך רחמנא מלכא דעלמא שלר' יוחנן שצריך להזכיר מלכות צריך לזכור בו העולם וכ"כ תוס' ואשיר"י וכן כתבתי לקמן בסי' רי"ד. ומ"ש רבינו אם הם שנים או רבים ולא כתב סתם היו רבים משום דלענין ברכת המזון יש חילוק בין שנים ליותר משנים דכשהם שנים כל אחד מברך לעצמו וכשהם ג' אחד מברך לכולם וכשהם ששה נחלקים לב' חבורות עד עשרה כו' אבל בברכת המוציא לא שנא אם הם ב' או ג' או יותר בכל גווני א' מברך לכולם וטעמא דשני לן בין ברכת המוציא לברכת המזון בענין זה יתבאר בסי' קנ"ג בס"ד עכ"ל ב"י וצריך עיון מה מבואר שם יותר ממ"ש בכאן בשם שבולי הלקט הטעם שיש חילוק ביניהן דהיינו לפי שבסוף הסעודה הם נפרדים זה מזה כמ"ש רבינו שמחה וה"ר יוסף פי' בשם הר"ש דברכת המזון שהיא דאורייתא אין א' מהם יוצא בברכת חבירו אבל בברכת המוציא שהיא דרבנן לא אחמור כולי האי. ומ"ש ודוקא אם הסיבו וכו' אבל אם

היו יושבים בלא הסיבה וכו' אע"ג דשומע כעונה ואפילו עונה אחריהם אמן לא יצא עכ"ל הב"י:

סעיף קטן ט

ובעל הבית עם בני ביתו הוי שפיר קביעות פי' הר"ר יונה דבאורחים שדרך לתת לכל אחד ואחד בפני עצמו ואינם יודעין קביעותן אינם מצטרפין אלא כשהסיבו יחד מתחלה אבל בעה"ב עם בני ביתו אפי' לא הסיבו יחד מתחלה מצטרפים שכל בני הבית נגררים אחר בעה"ב:

סעיף קטן י

ואם יש עמהם בעה"ב הוא בוצע ר"פ כיצד מברכין אמרינן דב"ה בוצע כדי שיבצע בעין יפה ופי' ר' יונה כדי שיוכל לחלוק ממה שבצע לכל המסובים שיעור כזית שממה שבצע המברך היה מחלק לכולם. ומ"ש ואם המסובים רבים גדול שבכולן בוצע. כלומר שאין ביניהן בעה"ב או שכולן בעלי בתים:

סעיף קטן יא

עד שיכלה אמן מפי רוב העונין. דאף עניית אמן מן הברכה היא וצריך שתכלה הברכה קודם הבוצע וכתב מהרי"ן חביב הטעם שאמר מפי הרוב לפי שכל המאריך באמן יותר מדאי אינו אלא כטועה הילכך לא בעי' מפי כולם. שיש שמאריכין אמן יותר מדאי והוא טעות בידם עכ"ל:

סעיף קטן יב

הבוצע פושט ידו תחלה וכו' ואם בא לחלוק כבוד כו' ולעיל גבי בציעה וגבי טעימה לא כתב כך שהרשות בידו לחלוק כבוד. דשאני התם גבי בציעה שאינו יכול לחלוק כבוד משום טוב עין הוא יבורך וכן גבי טעימה ומש"ה כתב ואין המסובין רשאין לטעום. והטעם הואיל והטעימה היא בפרוסה שבצע עליו לא יוכל לחלוק כבוד לאחר שיהיה ביזיון לפרוסה זו אבל בפשיטת יד לקערה לאכול שהוא אחר טעימת פרוסת הבציעה יכול שפיר לחלוק כבוד ועיין בדרישה:

סעיף קטן יג

מי שאינו אוכל אינו יכול לברך וכו' פירש"י לא יפרוס ברכת המוציא כדאמרן לעיל שאינו חובה עליהן לא יאכלו ולא יברכו עכ"ל. אע"פ שכל ישראל ערבים זה בזה אע"פ כן לא יאכלו ולא יברכו וצריך לתת טוב טעם לפי זה הלא לא סגי בלא אכילת פת בשבת וא"כ מ"ש ברכת המוציא דשבת מברכת המוציא דאכילת מצה וא"כ למה כתב המרדכי בפ' ע"פ וב"י הביאו שאין מברך לו ברכת המוציא וברכת המצה ובכה"ג דקידוש יכול לברך להוציא:

סעיף קטן יד

אבל פורס הוא לבניו וכו' כתב הב"י ואיכא למידק במאי מיירי אי בקטנים אפי' לאחרים נמי דאטו לאחרים אסור לחנך במצות ואי בגדולים אמאי פורס להם נימא בהו נמי לא יאכלו ולא יברכו ועוד לישנא כדי לחנכם במצות לא שייך שפיר בגדולים ועוד בגמ' איבעיא לן ברכת הלחם של מצה וברכת היין של קידוש היום מהו ופשיטנא לה מדרב פפי הוה מקדש לאריסיה וכו' ונ"ל דודאי בבניו ובני ביתו הקטנים דוקא קתני דפורס להם אע"פ שאינו אוכל עמהם כדי לחנכם במצות. אבל אחרים אע"פ שהם קטנים כיון שיש להם על מי שיסמוכו לחנכם לא יפרוס להם. ועי"ל שכל שהם קטנים מותר לפרוס להם לחנכם אע"פ שאינם מבני ביתו והא דנקט בניו ובני ביתו לאו דוקא אלא אורחא דמילתא נקט שאין קטנים מצוי' לאכול אצל גדול אא"כ הוא אביהם או בעל ביתם:

סימן קסח

סעיף קטן א

היו לפניו חתיכות של פת ופת שלם וכו' מברך על השלם וא"צ לבצוע משניהם ורש"י והראב"ד פסקו בוצע משתיהן יחד וכ"פ ב"י שצריך לבצוע משניהם יחד וכתב מהרש"ל אם יש א' אצלו נכון לחלק שהוא יבצע על השלימה והשני על הפרוסה וכ"כ אם בעה"ב אוכל פת של כותי שיתן פת של ישראל לא' מבני ביתו שהיו לפניו:

סעיף קטן ב

אבל אם השלם שעורים וחתיכות מחיטים וכו' מניח הפרוסה תחת השלימה ובוצע משתיהן יחד וגבי פת נקייה טמאה ופת קיבר טהורה ופת כותי נקייה ופת קיבר של ישראל כתב דמברך על איזה מהן שירצה ולא אמרינן ג"כ שמניח שניהן יחד וכן בפרוסה נקייה ושלם פת קיבר וממין אחד. שאני בנדון זה שהשלם מצוה מן המובחר ושל חטים יש בו הידור והוא חשוב טפי. מש"ה צריך לבצוע על שניהן ואין לדחות האחד משא"כ בפת נקייה טמאה ופת קיבר טהורה שאוכל משניהם בהא שפיר הברירה בידו א"נ מעלות דחיטים והשלמים תלוי בברכה דבברכת הנהנין צריך להקדים חטים לכל ז' המינים וכן שלימה מצוה מן המובחר לברכה מש"ה אין לדחות שום אחד כיון דמעלות שניהן מיוחד לברכה ולא לענין אחר משא"כ בטמאה נקיה וטהורה קיבר או פת של כותי דמעלת טהורה או של ישראל אינן מיוחדים דוקא בשעת ברכת המוציא וכיון שאינו מדקדק בהן אח"כ בשעת אכילה גם בשעת ברכה ובציעה אינו לטהורה כלל הקדימה אלא אוכל מאיזה שירצה:

סעיף קטן ג
פת שעורים ופת כוסמים מברך על השעורים נראה דה"ה פת שיפון כרוב פת שלנו ופת כוסמים פת כוסמים קודם דכוסמים מין חיטים ושיפון מין שעורים וה"ה לאינך ועיין בי"ד בהלכות חלה סי' שכ"ד ששם מפורשים:

סעיף קטן ד
תוריתא דנהמא תואר של לחם כלומר צריך שיהא בו מראה של לחם שלא יהא נימוח לגמרי אלא ניכר וידוע שהוא לחם כ"כ המרדכי:

סעיף קטן ה
ואם אינו לא מבושל ולא מחובר אלא מפורר דק דק אע"פ שאין בו כזית כו' פי' שאין בפרוסה אחת כזית אבל אם הוא רוצה לאכול הרבה פרוסות בזה מברך ברכת המזון ולא דמי למ"ש שאם אינו אוכל כזית שאין מברכין עליו ברכת המזון ששם אינו אוכל מהכל כזית:

סעיף קטן ו
כל דבר שבלילתו עבה וכו' ובלבד שיש בו תואר לחם ואע"ג גבי מצה א"צ שיהא בו תואר לחם אפי' בנתבשל שאני התם שהיה לחם גמור קודם שנתבשל משא"כ כאן שמתחלת הוייתו נתבשל:

סעיף קטן ז
בלילתו רכה ובשלו במים וכו' ואם אפאו באלפס בלא משקה לא הוי לחם לר"ל ולר' יוחנן הוי לחם ובגמרא אמרינן דבהרתיח ולבסוף הדביק כ"ע ל"פ דחייב בחלה דנהמא הוא כי פליגי בהדביק ולבסוף הרתיח. ר"ל סבר כמעשה חמה הן ופטורים ור' יוחנן אמר כמעשה אלפס הן. ורבינו פוסק כר' יוחנן שחייב אפי' הדביק ולבסוף הרתיח ומש"ה אינו מחלק בזה:

סעיף קטן ח
אבל טריתא כו' ואם קובע סעודתו עליו מברך המוציא ושלש ברכות זה קאי אטרוקנין דלעיל שכתב לעיל סתם שמברך עליו המוציא חזר כאן רבינו אחר שחילק בינו לבין טריתא ופירש שר"ל שחייב בהמוציא היינו דוקא בקובע סעודתו משא"כ טריתא שאפי' קביעות לא מהני ביה אע"פ שמפשט דבריו אינו נראה כן אפ"ה מוכרחים אנו לדחוק ולפרש כן מחמת סוגיית הגמרא והרא"ש ב"י. ועיין בדרישה מ"ש שנראה שאינו מוכרח לפרש כן:

סימן קסט

סעיף קטן א

ואח"כ מביאין כל דאית ביה ריחא ואית ביה קיוהא פי' או אית ביה קיוהא שאם יש בו ריח הוא הגורם שיתאוה לו וכן הקיהוי גורם התאוה ואפשר שיוכל להסתכן או שיחלש אם לא יתנו לו ופי' קיוהא קיוהי שינים שמזיק למי שאוכלין בפניו ואינו אוכל:

סעיף קטן ב

חד ספי ליה מכל מין פי' מאכיל את השמש מכל מין ומין לפני הסעודה וחד מאכילו לשובע מחד מין לפני הסעודה ולאחר הסעודה משאר מינים ומ"מ גם זה היה חסידות וכדגרסינן בכתובות הכל משהין בפני השמש כו' דמייתי רבינו לפני זה ועוד דאל"כ מאי חידוש היה שלא דיבר עמו אליהו אלא ודאי שגם זה עשה חסידות במה שהאכילו ג"כ מכל מין ומין לאחר כן ומיד האכילו לשובע ואע"פ כן לא אשתעי אליהו בהדיה:

סעיף קטן ג

ומיהו לא יתן לו כל זמן שהכוס בידו קאי אאורחים שהרי אמר כל זמן שהכוס ביד בעל הבית ואע"פ שסתם אמר לא יתן דמשמע דקאי אדלעיל מיניה שאמר ואחר כך מביאין לפניו דמשמע דקאי על בעל הבית הבוצע י"ל דל' הברייתא דמייתי אח"כ תפס. ועוד שכבר איתא בסימן קס"ז כה"ג שאמר והיכא שהמסובים רבים וכו' ואם יש עמהם בעל הבית כו' ש"מ שסתם מסובים שאמר קאי אאורחים ומ"ש כל זמן שהכוס בידו פירש"י בפרק כ"ה לא יתן אדם פרוסה לשמש בא' מן האורחים קאמר שלא יכעוס ב"ה כשהוא שותה יין ובלאו כעס נמי מתוך שחש שלא יכלה הלחם לאורחים הוה מביט ומציף במה שהוא נותן והכוס נשפך מידו. ואפילו הכוס ביד השמש שמא ישפכנו ע"כ ונמצא מ"ש רבינו בין שהכוס בידו ר"ל ביד השמש וכדמסיים בטעמו מתוך שהוא טרוד בפרוסה:

סעיף קטן ד

ואסור ליתן לו פרוסה אא"כ יודע בו שנטל ידיו כתב הב"י וכתב הר"ר יונה ס"פ אלו דברים יש למדים מכאן שאין ראוי לתת לאכול אלא למי שיודע בו שיברך ונראה שכיון שמתכוין לעשות מצוה שנותן בתורת צדקה מותר. עד כאן. ואין דבריו נראין דהא ליתן לשמש נמי מצוה הוא וכו'. ויש לקיים דברי הר"ר יונה דשאני שמש דטריד מש"ה לא יתן לו אא"כ יודע בו שנטל:

סעיף קטן ה

אם יש אדם חשוב בסעודה שאז יודע שיתנו לו כל צרכו פירש"י בטוח השמש שיתן לו האדם חשוב לחם כל צרכו ור' יונה ס"פ אלו דברים פי' שסעודת אדם חשוב מספקת לו כל הצורך ואינו נמלך. והנה לפי' ה"ר יונה יותר מדוייק מ"ש רבינו שיתנו לו כל צרכו

משמע שיתנו לו המסובים ולפירש"י צ"ל שיתנו ל' רבים הוא לאו דוקא. או שיתנו בני הבית בציווי של אדם חשוב:

סימן קע

סעיף קטן א

אין משיחין בסעודה הטעם כדמפרש ואזיל משום סכנה דשמא יקדים קנה לוושט. ונראה דאפי' בין תבשיל לתבשיל אין משיחין כל זמן שדעתו עוד לאכול וראייה ממ"ש בסי' קע"ד וקע"ה לענין ברכת היין וברכת הטוב והמטיב שאין א' פוטר את חבירו עד שיאמר סברי מרנן ויעשה שחביריו יפנו בית בליעתן מאכילה מחשש שמא אחד מהן יעבור ויאכל ויענה אמן ויבא לידי סכנה וחמירא סכנתא לכן חששו בכל ענין ומיהו נוכל לומר דהיינו דוקא לדידהו שהיו אוכלין כשהן מסובין על צד שמאל ואז הוושט למעלה והקנה שבו מדברים למטה וכשהיא מדבר נפתח הקנה והמאכל שלמעלה ממנו הראוי ליכנס לתוך הוושט יפול ויכנס לתוך הקנה ויסתכן משא"כ בזמן הזה שאנו אוכלים ויושבין בשוה שאין לחשוש כולי האי מש"ה לא ראיתי נזהרין ומיהו חילוק זה לא מצאתי בשום מקום:

סעיף קטן ב

הלכה בסעודה כלומר הלכה זו אמרו בהל' סעודה. ומ"ש שיטול ידו אותה ששפשף בה אבל אם לא שפשף א"צ ליטול ידיו וכ"כ בגמרא בהדיא וכן נראה דאי לא תימא הכי אלא אפילו בלא שפשוף ג"כ צריך ליטול מפני החשד וכמו שעלה על לבו של חכם אחד הוא רמ"י ש"י בש"ע שלו ונתן טעם משום חשד שיחשדוהו ששפשף א"כ אפילו בלא השתין נמי אם יצא לחוץ נצריכו ליטול ידיו משום חשד שמא השתין אלא מאי אית לך למימר שאין חושדין אותו בכה"ג לשקר עליו שהשתין והוא לא השתין ה"נ אם לא שפשף לא יחשדוהו בשקר ששפשף אלא מירי אם בודאי שפשף אותן שראוהו ששפשף אם לא יטול בפניהם יחשדוהו. וק"ל ועיין בק"ש מ"ש עוד מזה:

סעיף קטן ג

דיבר עם חבירו והפליג נוטל שתיהם וכו' אע"פ דקי"ל שאין הפלגה שבסעודה מצריך נט"י וברכת המוציא כמ"ש רבינו בהלכות סוכה ועוד שהרי בפרק ע"פ גרסינן ומביאו רבינו בסי' קע"א גבי חבורה שאפילו נעקרה לצאת אין בזה גרם לחיוב נטילה וברכת המוציא לכן נראה לי לומר שמ"ש והפליג כו' שחייב ליטול ידיו אע"פ שאין כן הלכה מ"מ מביא רבינו ללמוד ממנו לדין אחר והוא לענין היסח הדעת. שאם היה שבוודאי הסיח דעתו היסח גמור שאז חייב לחזור וליטול שתי ידיו ובפניהם ואם שאין הלכה כאותה ברייתא לענין זה שיקרא דיבר עם חבירו היסח הדעת מ"מ לענין זה הוא הלכה

אם הסיח דעתו. ובהגהות רא"ף ראיתי שכתב ע"ו ז"ל והפליג שעה ושח והסיח דעתו בא ג"כ ליישב זה אבל בתוס' משמע שאין הלכה כברייתא זו וע"ד שכתבתי וק"ל:

סעיף קטן ד

אמר רב נחמן ל"ש אלא לשתות כתב ב"י וכתב רש"י וצריך ליטול חיישינן שמא יתן פרוסה לתוך פיו גם ר' יונה כתב ס"פ אלו דברים דטעמא דצריך ליטול מפני שדרכם היה בשעת שתייה לאכול מעט דאי לאו הכי לא היה צריך ליטול ידיו בשביל השתייה עכ"ל וז"ל רמ"א בש"ע והא דבעינן נטילה לשתייה היינו בתוך הסעודה דחיישינן שמא יאכל מעט אבל בלא"ה אין צריך ליטול לשתייה עכ"ל וצ"ל דה"ט אע"פ שהאי חששא שמא יבא לאכול מתוך השתייה שייך נמי בלא סעודה שיבא לאכול מעט למתק השתייה מ"מ מדאמרו בגמרא הלכה בסעודה אדם יוצא כו' משמע שזה דוקא חששו כשהוא עדיין בתוך הסעודה ועדיין לא בירך ב"ה יש לחשוש שיבא לאכול אפילו שלא למתק השתייה אלא מתוך כח השתייה יהיה רעב לאכול משא"כ בלא סעודה לא הצריכוהו ליטול מתחילה אלא אם ירצה לאכול אזי יטול:

סעיף קטן ה

אם הם שנים חבירו ממתין לו כתב ב"י ונ"ל כו' כלומר מפסיקין מלאכול עד שיגמור השתייה אבל אם הם ג' אינם פוסקים בשביל השותה דאינו בדין שיפסקו שנים בשביל אחד ומ"ש ונ"ל דה"ק תמוה הלא מביא בכ"מ שכן כתב ר' יונתן:

סעיף קטן ו

משיירין פאה בקערה וכו' פירש"י כשהשמש מערה מן האלפס לתוך הקערה אינו דרך להניח באלפס כלום לצרכו אבל כל אחד מניח פאה בקערה ומחזירו לשמש והוא מאכל שמש ור"ל שהוא עצמו לא יניח כלום באלפס אלא הם יתנו לו מה שיבחרו. והתוס' פירשו בקערה הוא מעשה קדרה דנראין כרעבתנים אם אינן משיירים ובקדירה הוא מעשה אילפס אינו נראה דנראין כרעבתנים אם אינם משיירים:

סעיף קטן ז

וגזר עליהן והיו נודרין ומבדין והלקה כו' דברים אלו לכאורה תמוהים חדא מה גזירה שייך כאן ועוד כיון שהיו נודרין שלא לאכול איך הכשילם והאכילם ודוחק לומר שלא שמע שנדרו. ועוד מה היה דעתם מתחלה שנדרו ואחר כך אכלו. ועוד דמה ראיה מביא רבינו מזה דכל מה שאומר בע"ה יעשה. אדרבה ממעשה זה משמע שהם היו נודרי' ולא רצו לאכול אע"פ שצוה להן לכן נראה לפרש דהיו נודרים דקאמר לא שבשעת אותו סעודה נדרו מלאכול אלא כבר ימים רבים קודם שבאו לבית של זה היו נודרים מלאכול בשלחן אחרים או כיוצא בנדר זה ועתה כשבאו לבעל הבית זה גזר עליהן שיאכלו כלומר

צוה להם לאכול. (ולכן אמר לשון גזר שצריך לקיים דברי בע"ה כמו גזירה) והם כששמעו ציווי ב"ה היו אוכלים ומפירים נדרם כדי לקיים ולעשות מה שאמר ב"ה והשתא שפיר מביא ראייה ועיין בראשית חכמה שהביא מעשה זו בארוכה ואז לק"מ אבל לפי מ"ש רבינו מוכרחין לפרש ע"ד שכתבתי:

סעיף קטן ח

ולא יאכל אדם שום ובצל מראשו נ"ל דראשו של שום הוא המשובח שבו והוא הלבן ומה שלמטה הימנו הוא הירק הוא הגרוע ונמצא כשיאכל המשובח תחלה לפעמים שישאר העליון הירוקים ויהיה כרעבתן כן נראה עיקר:

סעיף קטן ט

מעשה ברבי עקיבא כו' עד בא הפקח שבהם ואחז הקלח בידו ותלשו כו' פי' אחז הקלח עלה אחת או שתים בידו ותלשו להסיר העלה או העלים מן הקלח ולא בא אחריו העלה שלא הסירם אע"פ שאמר ותלשום מצינו כיוצא בו שאמרו ותולש בשערו וקאי אמי שאוחז ותולש ומשך ידו ממנו ולא רצה לאוחזו בידו השנייה להחזיקו כדי לתלוש העלים ממנו בידו השנית בכח כמו הרוצה לקרוע בכח דבר מדבר שמחזיק בב' ידיו לקרוע זה מזה כמו שעשה חבירו הטיפש לכן א"ל ר' עקיבא הנח עקבך עליו כלומר שכבר יצאת מדרך ארץ לאכול דרך רעבתנות ככלב. וק"ק למה לו לרבינו להביא שהמעשה היה בב' תבשילין:

סעיף קטן י

לא יאמר אדם לחבירו בא ואכול עמי מה שהאכלתני שזהו דרך רבית פי' דשמא זה מאכילו יותר ממה שהאכילו הראשון או עתה עת יוקר:

סעיף קטן יא

ובירושלים היו הופכין ז"ל הב"י ואין ללשון רבינו משמעות ובברייתא שם כתוב ובירושלים היו הופכין אכסנאי לנישואין. כלומר בירושלים לא היו חוששין לכך ואדם שהאכיל את חבירו באכסנאי היה הוא פורע לו שהיה מאכילו בנישואין ואע"פ שסעודת נישואין מרובה יותר מסעודת אכסנאי לא היו חוששים לדרך רבית. א"נ דה"ק דבני ירושלים נמי היו חוששין לדרך ריבית ולא היו אומרים בא ואכול עמי מה שהאכלתני וכדי שלא ישאר עליו זה החוב שהאכילו באכסנאי היה פורע לו כשמאכילו בנישואין דסעודת נישואין כיון שלא נעשה בשביל זה לא מיחזי דרך רבית כלל. והרמ"א כתב בש"ע אבל מותר לומר בא ואכול עמי ואני אוכל עמך בפעם אחרת ומותר לאכול עמו אח"כ אפי' בסעודה היותר גדולה עכ"ל. ונ"ל שכן פי' ובירושלים היו הופכין דכיון דמתחלה אין דעתו בדיבורו כדי שיאכל עמו אח"כ אלא לפייס לזה שיאכל עתה עמו אף שיאמר

אני אוכל ג"כ עמך פעם אחרת בנישואין שהיא כפליים מזה לית ביה משום חששא וק"ל ורמ"י ג"כ כ"כ והאריך בלשונו ועיין בדרישה:

סעיף קטן יב

אבל מקנח הקערה בפרוסה נראה דמיירי שאוכל אח"כ אותה פרוסה וקמ"ל דלא נימא שג"כ ממחה בזו דעתו של חבירו שמקנח בו ואוכל שנראה כצר עין שמקפיד שלא ילך לאיבוד דבר מועט הנדבק בקערה. מ"ש ולא ישוך פרוסה ויתננו לפני חבירו זהו לכאורה כבר נלמד מק"ו מ"ש כבר ולא ישוך פרוסה ויניחנה על השלחן כ"ש לפני חבירו ואם היה הפוך שבראשונה היה נאמר לתוך הקערה ואח"כ לחבירו ואח"כ ע"ג שלחן הוה ניחא שהיה לא זו ואצ"ל זו ובש"ע ליתא להאי בבא דיניחנה ע"ג שלחן ולכאורה היה נראה דגרסינן ולא ישוך מפרוסה במ"ם ותרתי קאמר דברישא אשמועינן דלא ישוך פרוסה ר"ל אותו חתיכה קטנה עצמו שפרס בשיניו דרך נשיכה לא יתן ע"ג שלחן ואח"כ אשמועינן דלפני חבירו אסור ליתן אותו חתיכה גדולה שנפרס ממנו דרך נשיכת חתיכה קטנה וק"ל ובזה נתיישב נמי מ"ש לא יפרוס פרוסה ויתננה על גבי קערה ואין דרך ליתן ע"ג קערה כ"א חתיכות קטנות המפוררות ונותנים בתוך המרק. ובטור של קלף ג"כ ליתא להאי בבא שנייה דליתן לפני חבירו:

סעיף קטן יג

לא ישתה מן הכוס ויתן לחבירו כו' לכאורה נראה דהיינו דוקא ליתן לחבירו לידו שאז ישתה ממנו שלא ברצונו ואולי ימאס לו ויסתכן משא"כ כששותהו ומניחו לפניו על השלחן שאז אינו שותהו חבירו כשימאס ולא ישתהו שוב מצאתי שכ"כ מ"ו בהגהותיו:

סעיף קטן יד

ולא ישרה כוסו ויניחו וכר פי' כששותהו כולו אבל אם שותהו חציו יכול להניחו ע"ג השלחן:

סעיף קטן טו

הנכנס לסעודה לא יקח חלקו ויתננו לשמש כו' ואח"כ יתננו לו ק"ק שכתב ואחר כך יתננו לו דמשמע אפילו בלי רשות בעל הבית ואחר כך כתב רבינו ז"ל אורחים הנכנסים כו' עד אא"כ נטלו רשות ולכאורה היה נלע"ד דמ"ש תחלה ואחר כך יתננה לו דר"ל אח"כ כשאכל ושבע מזה המין אפילו אינו רק נראה שהוא שבע אז שפיר יכול ליתן לו הנשאר מזה המין דאז ודאי אין קפידא. והיותר נראה הוא שיש חילוק בין שמש העורך המאכלים לפני המסובין ובין עבדו ובנו של בעל הבית דלשמש העורך המאכלים דרך ארץ ומדת חסידות ליתן לו מכל מין ומין ממאכלים שסודר ועורך כדאיתא לעיל בסימן קס"ט שאם יש אדם חשוב בסעודה יודע שיתנו לו כל צרכו אפ"ה לא יתנו לו

מיד שנותן השמש לידו שמא יארע דבר קלקול בסעודה ר"ל שיבא ב"ה להתקוטט עם השמש שיסבור שהוא לקח לו לעצמו ולא נתנו לפני המסובין כלל משא"כ כשהניחו לפניו וראהו בעל הבית אז מותר ליתן לו משא"כ בבנו ובעבדו דלא יתן לו כלל בלי רשותו אא"כ נטל רשות מב"ה. והטעם שאינם רשאים ליתן בלי רשותו הוא כדקתני בברייתא מעשה באדם א' שהכניס ג' אורחים בשני בצורת והיו לו ג' ביצים והניח לפניהם ובא בנו של בעל הבית ועמד בפניהם ונטל א' מהם חלקו ונתן לו וכן השני וכן השלישי וכיון שראה בעל הבית א' בפיו וב' אוחז בידיו עמד והגביהו מלא קומתו וחבטו בקרקע ומת ואף אמו כשראתה שמת בנה עלתה לראש הגג ונפלה ומתה אף אביו כיון שראה כך עלה לראש הגג ונפל ומת:

סעיף קטן טז

מפה פרוסה על הפתח וכן פרש"י אורחים נכנסים ותקנה טובה היא לקבל אורחים כי ידעו ששם יאכלו וילכו שם לאכול וטעם מפה נראה להראות שעדיין זמן לכנוס וליטול ידים לסעודה ועדיין המנהג כן במקצת הקהילות בסעודות נישואין וסעודת ברית מילה עומד א' לפני הפתח ומפה בידו ונראה שמכאן יצא המנהג:

סעיף קטן יז

נקיי הדעת שבירושלים כו' דגנאי הוא לת"ח להסב עם ע"ה בסעודה:

סימן קעא

סעיף קטן א

ואין סומכין בו את הקערה אי ממאיס בהכי אבל אי לא ממאיס לא פירושו שאם הקערה מלאה פירות או דברים כיוצא בהן שאפילו אם יפלו על הפת לא ימאס בכך מותר לסמוך אותה בפת ולא אמרינן שהוא מזלזל בפת אבל אם הקערה מלאה יין וכיוצא בו מדברים שכשנופלים על הפת הוא נמאס אין סומכין אותה בפת שמא תשמט הקערה ויפלו מאותן הדברים על הפת וימאסו ואע"פ שכתב הר"ר יונה דלשמואל סומכין בפת קערה מליאה מרק לפי שאין הפת מאוס כ"כ כשנפל עליו מרק כמו כשנופל עליו יין אין נראה שיהא כן דעת רבינו. אלא כיון שהוא נמאס קצת בכך אין סומכין ולכן סתם דבריו ולא פירש דבקערה שיש בה מרק מותר לסמוך אלא שלקמן כתב בשם הרא"ש שהפת שאוכל בה דייסא אינה נמאסת. ונראה שאינה נמאסת במרק יותר מדייסא ומיהו אפשר דהתם דמתוך שהוא אוכל בה קאמר דאינה נמאסת אבל היכא שנופלין עליו הדייסא נמאס בכך וה"ה למרק עכ"ל ב"י:

סעיף קטן ב
כגון רימונים ואגוזים פי' בהן אשכחן עת שאינן נמאסים כגון בימות החמה וכמ"ש בסוף סימן זה אבל בימות הגשמים אף הם אסורים ולא בא השתא לחלק בזה עד סוף הסימן דשם דרך לזורקו משום חבוב החתן וכלה אבל בכאן מסתמא אינו זורק בטיט בחנם ולא בשופטני עסקינן וק"ל.

סעיף קטן ג
אבל לא בימות הגשמים מפני שהם נמאסים ז"ל התוספות אע"פ שבאגוזים אין האוכל נמאס בתוכו מ"מ כשנופלים בטיט נמאסים ע"כ משמע אפילו בקליפתן אסור לזורקן בית יוסף:

סימן קעב

סעיף קטן א
והכניס משקה כו' בולען לפי שא"א לסלקן לאחד מלוגמיו ולברך:

סעיף קטן ב
וא"א הרא"ש ז"ל כתב שמברך עליהם אח"כ א"ל מ"ש מהא דכתב רבינו לעיל סוף סימן קס"ז דאם שכח ואכל בלא ברכת המוציא ולא נזכר עד שגמר הסעודה דאינו מברך די"ל דשאני הכא דנזכר בעוד המשקים בתוך פיו והיה מחוייב לברך אלא שאינו יכול משא"כ לעיל דכל זמן השכחה ליתא עליו תורת חיוב וכשנזכר כבר גמר סעודתו וק"ל:

סימן קעג

סעיף קטן א
מים אמצעיים רשות וכו' אבל בין תבשיל לגבינה חובה ואפ"ה אין מברכין עליו ועיין בדרישה:

סעיף קטן ב
אפילו היה הראשון של בשר כו' ז"ל ב"י זו דעת ר"ת אבל התוספות והרא"ש כתבו דדוקא בין תבשיל לתבשיל ששניהם של בשר או של גבינה הוא רשות אבל תבשיל של גבינה לתבשיל של בשר שאחריו חובה ליטול ידיו אבל אם אכל תבשיל של בשר תחלה ואח"כ תבשיל של גבינה אסור עד סעודה אחרת ופירוש סעודה אחרת כתבו התוס' אהא דקאמרי בגמרא בהא סעודתא לא אכילנא בסעודה אחריתא אכילנא לא בסעודה שרגילין לעשות א' בשחרית וא' בערבית אלא אפילו לאלתר אם סילק השלחן ובירך מותר מ"ו בהגהותיו ומ"ש רבינו אבל אם אכל אחר תבשיל של בשר גבינה בעין חובה הוא ליטול ה"ה שאם בא לאכול בשר אחר התבשיל של גבינה צריך ג"כ ליטול את ידיו

והכי כתב רבינו בטור י"ד סימן פ"ט להדיא ושם האריך יותר בדינים אלו ששם הוא מקומם וכאן הביאו דרך אגב משום דיני הנטילה:

סעיף קטן ג
דחמירא סכנתא מאיסורא כגון בספק ניקב בני מעיים בפי הזאב דתלינן להכשר משא"כ בנמצא פרי נקוב וכן מים לענין גלוי כמבואר בי"ד סי' קי"ו ועיין בדרישה:

סעיף קטן ד
כתב ה"ג מותר לאכול בשר אחר גבינה בלא הדחה ובלא נטילה והא דאמר רב נחמן אבל בין תבשיל לגבינה חובה י"ל דהיינו דוקא בשמקדים הבשר ואפילו הוא בתבשיל אפ"ה חמור הוא מגבינה הקודם לבשר ששניהם בעין. אמנם האמת שמ"ש ה"ג בלא קינוח ונטילה ר"ל ששניהם יחד אינו צריך אבל נטילה צריך ועיין בדרישה מקור הדין שממנו דברי ה"ג א"נ ה"ג איירי ביום שא"צ נטילה ועיין בדרישה:

סעיף קטן ה
וכתב א"א הרא"ש ז"ל ולא נהגו כן אע"פ שהוא מצד הדין כאשר מבואר בדרישה ולא מחמת המנהג אפ"ה כתב ולא נהגו על חומרות המנהג העולם אפי' בעוף כמו שמסיים אפי' הוא בשר עוף:

סעיף קטן ו
ואם הוא יום ורואה וכו' כ' ר' ירוחם דה"ה בלילה אם יש לו נר יפה א"צ נטילה:

סעיף קטן ז
חוץ מקמחא דשערי ל"ג דשערי רק גרסי' חוץ מקמחא מדקאמר ואפי' בכל מיני קמח אין מקנחין ועיין בדרישה:

סעיף קטן ח
או ביין י"ס שגורסין או ביין ב' פעמים וזהו טעות כמ"ש בדרישה ושוב מצאתי שמ"ו בהגהותיו כ"כ ז"ל כך הוגה בספרים מדויקים ב' פעמים אבל לא ידעתי מנין לו וגם בי"ד ליתא ומ"מ יש ליתן טעם למ"ש ב' פעמים שהוא דומה להדחת בשר אחר מליחה ולנטילה שצריך ב' פעמים מים שניים להדיח מה שנשאר מהראשונים הבלועים איסור או טומאה וה"ה ה"נ וק"ל. ומ"ש ואחר הקינוח ידיח פיו במים אע"פ שכתב רבינו כאן ובי"ד שיקנח פיו ואח"כ ידיחנו לאו דוקא דה"ה אי עביד איפכא ש"ד כ"כ ב"י:

סעיף קטן ט
או ב' אחין ומקפידין זה על זה אסורים אע"ג דרבינו כתב או ב' אחים כו' דמשמע דבלאו אחים דוקא מקפידים קאמרי מ"מ כתב הב"י ומשמע לי דאחים לאו דוקא אלא ה"ה לאכסנאים המכירין זה את זה דאסורים ג"כ אפילו במקפידים וכן נראה שהוא דעת רבינו בטור י"ד וכו':

סעיף קטן י

כגון להפסיק בקנקן או בלחם כתב בהגהות אשר"י כגון שאינם אוכלים מזה הלחם כגון שהיה להם לחם אחר וכתב הב"י ונראה דה"ה לקנקן שמפסיקין בו שצריך שלא ישתו ממנו ומיהו יש לחלק ולומר דוקא בלחם שכן דרך להניחו על השלחן ליכא היכרא אם אכלי מיניה אבל קנקן אם אין דרך להניחו על השלחן והניחו עכשיו להפסיק ואע"פ ששותין ממנו מנכרא מילתא וכו':

סימן קעד

סעיף קטן א

יין שבתוך המזון מברכין עליו בפה"ג פי' לאפוקי דנימא שפת פוטרתו אבל קבע לשתות לפני המזון א"צ לברך בתוך המזון וז"ל הרא"ש יין שלפני המזון שבא לשתות פשיטא שפוטר יין שבתוך המזון ואינו דומה ליין שבתוך המזון שבא לשרות אותו אינו פוטר יין שבא לשתות לאחר המזון ומזה הטעם מהני יין של קידוש שפוטר היין שבתוך המזון ולא מיבעיא קידוש דאין קידוש אלא במקום סעודה אלא אפילו אם הבדיל על היין פוטר היין שבתוך המזון ובפרק ע"פ כתב שאפילו הבדיל קודם שנטל ידיו נמי פטור ובזה דברי רבינו מבוארים אך במה שכתב רבינו אבל קבע לשתות לפני המזון נראה דר"ל כמו שהיו נוהגין בימיהם וכמ"ש רש"י שם בפרק כיצד מברכין והם היו נוהגין כן לאחר ברכת המוציא קודם הבאת המזון והתבשילין לפניהם וכ"כ התוספות בהדיא דבהכי איירי ומ"ש היין שלפני המזון פוטר היין שלאחר המזון דר"ל שכבר נטלו ידיהן ונטילת ידים ל"ד אלא ר"ל גם אחר בציעת המוציא דהא אין מפסיקין בשתיית יין בין נטילה להמוציא אף להגאונים דס"ל דאין צריך לסמוך ברכת נטילה לברכת המוציא היינו דוקא להפסיק בדברים אבל לא להפסיק במעשה השתייה וכמ"ש שם לעיל סי' קס"ו ע"ש. עיין מ"ש הרא"ש בר"פ ע"פ דף קל"ה סוף ע"ב וז"ל אהא דאמרינן בפרק כיצד מברכין בירך איין שלפני המזון ר"ל שהיו רגילין לקבוע עצמן לשתיית קודם נטילת ידים כו' וכ"כ עוד שם ריש דף קל"ח אהא דא"צ לברך ברכה אחרונה אכוס שני דד' כוסות בליל פסח משום דהוא יין שלפני המזון שפוטר היין שבתוך המזון ואותו כוס קודם נטילה לאכילה וכ"כ רבינו לקמן סימן תע"ד ע"ש וכן דעת ר"ת ור"י ורא"ש בכל קידוש שבת דכל השנה דמקדשין קודם נטילה וכמ"ש רבינו בסי' רע"א בשמם והוא פוטר היין שבתוך הסעודה וכן הבדלה וכמ"ש רבינו ג"כ כאן וק"ל. א"נ נקטו לאחר נטילה משום הקידוש דבזמנינו שעושין קידוש אחר הנטילה ואף שהרא"ש כתב שאפי' הבדלה קודם הנטילה פוטר ובודאי מכ"ש היין שקובעין עליו לצורך הסעודה לפני הנטילה יכול להיות דס"ל

דאם אירע כך שקבעו נפשם קודם הנטילה לצורך האכיל העל היין שפוטר אותו היין ליין שבתוך הסעודה ושלאחר הסעודה אלא שאין דרכם היה כך ומש"ה כתבו שמ"ש יין שלפני המזון איירי מסתמא כשקבעו נפשם ע"ז אמר אחר הנטילה ובודאי דהכי איירי מ"ש דהבדלה פוטר יין של סעודה דמיירי נמי דוקא כשעשה הבדלה אחר הנטילה ולא קודם לכן מפני שאין הבדלה צורך הסעודה אבל ביין נ"ל דס"ל דפוטר אף אם אירע שקבעו קודם נטילה כיון שהיא לצורך הסעודה לכן צ"ל מ"ש רבינו בס"ס קע"ו ז"ל בירך על הפרפרת לא פטר את הפת דהא לפי' התוס' שכתבתי דמיירי שדרכן היה לקבען על היין והפרפרות והמוציא ואיך ס"ד יפטרו את הפת שקודם אכילת הפרפרות כבר הוצרך לעשות המוציא וצ"ל ג"כ דמיירי אם אירע כן שאכלו פרפרות קודם לכן וקל להבין:

סעיף קטן ב

אבל לאחריו א"צ לברך שנפטר בברכת המזון הטעם דהיין בא לשרות המאכל ואי אפשר לאכילה בלא שתייה והוי כדברים הבאים בתוך הסעודה מחמת הסעודה ואפי' לפניו לא היה טעון ברכה כלל אלא משום דגרם ברכה לעצמו ובתוספתא שלנו פרק ע"פ כתב ואפי' יין דלאחר הסעודה נראה שא"צ לברך לאחריו דלעולם חשיב מחמת הסעודה ומ"ש רבינו בתוך הסעוד' אפשר דרצה בו גם יין דלאחר הסעודה וקראו בשם תוך הסעודה הואיל ובא ג"כ לצורך הסעודה וה"ה נמי קודם הסעודה כמ"ש הרא"ש וא"כ משום רבותא דברכה ראשונה אפי' שבתוך המזון צריך לברך ברכה ראשונה והרא"ש נתן טעם ליין שלפני הסעודה כיון שבא לפתוח בני המעיים ולהמשיך אדם לתאות אכילה ברה"מ פוטרתו וא"צ לברך לאחריו אף כשאין לו יין בתוך המזון:

סעיף קטן ג

ועל כל שאר משקין שבסעודה א"צ לברך כלומר כשאין שם יין דאם יש שם יין הא קי"ל דיין פוטר כל מיני משקין:

סעיף קטן ד

שהוא חשוב וקובע ברכה לעצמו פרש"י בכמה מקומות הוא בא ומברכין עליו ואע"פ שלא היו צריכין וסמ"ג והתוס' כתבו קובע ברכה לעצמו פי' שמברכין עליו בפה"ג הואיל ואשתני לעילויא דמתחלה בענבים מברכין בורא פרי העץ:

סעיף קטן ה

וא"א הרא"ש ז"ל כתב י"א שיש לברך על המים וכו' טעם הרא"ש ז"ל שא"צ לברך אפילו מתחלה על שאר המשקין הוא לפי שכמו שהיין לפי שהוא ראש לכל מיני משקים הוא עיקר לענין ברכה וכולם טפילים לו וכן נמי כיון דפת הוא עיקר הסעודה והמשקים אינם באים אלא בשבילו הפת פוטרת אע"ג דלא זייני דמים נמי מיקרי באים מחמת הסעודה

וכו'. ועוד כתב הרא"ש בשם הר"ר יום טוב דטעם של ה"ג שמברך על המים הוא לפי שלא זיינו אינם בכלל ברכת הפת המזון. וק' ממ"ש שבולי הלקט בשם בעל הלכות דמאן דשתי מיא או שיכרא בסעודה מברך זמנא קמייתא דמשמע אפילו בשיכרא דמזון זיין ג"כ ס"ל דמברך בסעודה. ושוב ראיתי לבה"ג בפ' ג' שאכלו שכתב לשון זה ומאן דשתי מיא אפי' תרי או תלתא זימני בסעודתא לא צריך לברוכי על כל זימנא וזימנא וכן חמרא ושכרא ומשחא כי מברך זימנא קמייתא מכאן ואילך לא צריך לברוכי על כל זמנא וזמנא עכ"ל. וקשה למה כתב וכן חמרא ושכרא וכו' דמ"ש. וגם איך ס"ד שיברך בחמרא ושכרא על כל פעם דבשלמא במים ה"א דנקרא נמלך אבל בשכרא כ"ש בחמרא ודאי לא נקרא נמלך לכן ע"כ צ"ל דהא דקאמר וכן חמרא ושכרא לאו בסעודתא קמיירי אלא בלא סעודה דה"א שאין זה קביעות ויברך על כל פעם ופעם וא"כ שפיר דייק הר"ר יו"ט שדוקא על מים שבסעודה ס"ל להה"ג שיברך ולא על שאר משקים ודייק טפי משדייק שבולי הלקט באמת שי"ל שהשבולי לקט בלא דקדוק נקט שכרא ודו"ק. ומ"ש הרא"ש שיברך על המים קודם נטילה כלומר אבל לא בין נטילה להמוציא משום דהוי הפסק דהרא"ש לטעמיה משום דסבר דההיא דתיכף לנטילה ברכה גם אמים ראשונים קאי כמ"ש לעיל סי' קס"ו ב"י:

סעיף קטן ו

ורוצה להסתלק מן הספק ישב קודם נטילה וכו' פי' וישתה מעט מים ויברך עליהן. ומ"ש רבינו אם הסיבו כלומר דאם לא הסיבו אין הא' פוטר את חבירו ונתבאר לעיל בסי' קס"ז דהאידנא דאין אנו רגילים לאכול בהסיבה ישיבה דידן הוי קביעות וכמ"ש רבינו ג"כ מיד אחר זה:

סעיף קטן ז

ועל היין שלאחר המזון אם הסיבו א' מברך לכולם הא דנקט לאחר המזון טפי מלפני המזון נראה דנקט לאחר המזון לרבותא דלא מיבעיא לפני המזון דמיסב עצמו בשביל הפת דהוי קביעות טפי דהוי הסיבה אלא אפילו לאחר המזון שאינו מיסב אלא בשביל היין אפ"ה הוי קביעות הסיבה:

סעיף קטן ח

ובסמ"ג כתב שאין אנו רגילין לקבוע אלא בפת כו' וכ"כ רבינו בשמו בסי' רי"ג וכתב ב"י ז"ל דדעתו לומר דבמקום שאין רגילין להסב עליו לאו הסיבה היא והמסובין עליו בטלה דעתן ורבינו סבר דכל שהסיבו עליו אע"פ שאין רגילין להסב א' פוטר את חבירו עכ"ל והאריך עוד שם וכתב שדברי הסמ"ג הם כדברי התוס' כו' ע"ש:

סעיף קטן ט
ואם הביאו להם גם שאר משקים אחר הסעודה כו' פי' דאילו בתוך הסעודה א"צ לברך על שאר המשקים שהרי הפת פוטרתן:

סעיף קטן י
ומברכין משתעלה תמרתן בורא עצי בשמים כתב רא"ף נראה דיש כאן דילוג וצ"ל ומברכין משתעלה תמרתן בורא עשבי בשמים ואם הם עצי בשמים מברכין עצי בשמים:

סעיף קטן יא
חוץ ממושק וכו' ור"ל שאין מברכין לזכור החיה שיצא ממנו הבושם כמו העץ והעשב וז"ל ב"י ולא היה צריך רבינו לכתוב דינים אלו בכאן דלקמן בסי' רי"ו בברכת הריח מקומן אלא שנמשך אחר סדר התלמוד:

סעיף קטן יב
חוץ ממושק כו' אע"ג דעל שאר מינים מברך עליהם ג"כ בורא מיני בשמים היינו כשהן מעורבים יחד ולא כשכל א' לבדו. וטעם מי שמברך על היין מברך על המוגמר פירש"י בפ' כ"מ שמי שהתחיל בברכות אחרונות היינו שבירך על היין הוא גומרן. על המוגמרות בפ' כ"מ דף מ"ג פירש"י לשון זה דמברכין עליהן בורא עצי בשמים ואע"פ שנשרף ואינו בעין אלא עולה וכתבו התוס' חוץ ממושק שהוא מן חיה מן הרעי של חיה:

סימן קעה

סעיף קטן א
הביאו להם יין אחר מברכין הטוב והמטיב כתב התוס' והרא"ש הטעם שמברכין על שינוי יין הטוב והמטיב ואין מברכין על שינוי פת ובשר משום דיין משמח וסועד אבל פת סועד ואינו משמח א"נ הטוב והמטיב ביבנה תקנוה הטוב שלא הסריחו והמטיב שנתנו לקבורה לפי שבצרו בדמיהם שבע שבע שנים והקיפו כרמיהן מהרוגיהן ותקנו לומר על היין שהוא כמו דם עכ"ל:

סעיף קטן ב
ופירשב"ם דוקא שיודע שהשני משובח מן הראשון פי' אם יודע בודאי שאינו גרוע מן הראשון והוא יש לו מעלה אחרת בשינוי טעמו וריבוי יינות זהו מיקרי שיודע שהשני משובח ועיין בדרישה וע"ז יצדק מה שמביא רבינו מ"ש התוס' אפי' סתמא שאינו יודע אם הוא משובח ומסיים אא"כ יודע שהוא גרוע יותר והוה ליה למימר אפי' יודע שהוא שוה שזהו הדבר וחלופו גם בדברי התו' שמביא הב"י יש לדקדק שכתבו בשם רש"י והרשב"ם והביאו לו יין טוב מהראשון וכתבו דמשמע מדבריהם שיהיה טוב ומסיימי מיהו יש לדחות לפי שלא היה מכירו אבל אם יודע שהשני גרוע דהל"ל אבל אם יודע

שאינו משובח אלא שוה וכן ק' בדברי ר"ת שמביא הב"י שכתב אפילו אין האחרון משובח ומסיים רק שלא יהיה גרוע יותר מדאי אלא שבזה לבד חולקים על הרשב"ם אבל כשאינו יודע שהוא גרוע אע"פ שאינו רק שוה ובודאי שאינו משובח מן הראשון שוין בזה לדע' הרשב"ם:

סימן קעו

סעיף קטן א

בירך על הפרפרת ופרפרת הוא פת צנומה בקערה ואין בו תואר לחם. כתב הב"ר מ"ש דפרפרת הוא פת הצנומה כ"כ התוס' בשם ר"ח וכתב הר"י דאין זה מתקבל דמה ענין הוא לומר דפת צנומה היו אוכלין אחר סעודתם ואפשר שהיו אוכלין אותו ע"י דבש או ע"י שאר דברים מתוקים ולי נראה דמטעם אחר אנו צריכין לומר כן שהרי דעת הפוסקים בפת הצנומה דהיינו מפורר דק דק אע"פ שאין בו כזית ולא תואר לחם מברך עליו המוציא וכמו שנתבאר בסימן קס"ח וא"כ היכי קתני בירך על הפרפרת לא פטר את הפת אלא ע"כ כשדבק אותם פירורים עם מרק או דבש עסקי' דהיינו חביצא שאינו מברך עליו אלא במ"מ והכי ס"ל לרבינו ע"כ דאל"כ סותר מ"ש לעיל סימן קס"ח אלא שקיצר בדבריו וסמך על מ"ש בסי' קס"ח:

סעיף קטן ב

בירך על הפרפרת לא פטר את הפת אע"פ שכבר כתבתי לעיל בסימן קע"ה בשם התוס' שדרכן היה לקבוע עצמן אחר המוציא ולאכול הפרפרת ולשתות יין אע"פ כן בכאן אינו ר"ל בפרפרת דלאחר המוציא שאותן נפטרו בברכת המוציא אלא איירי כאן באם אירע שקבעו עצמן על הפרפרות קודם המוציא:

סימן קעז

סעיף קטן א

דברים הבאים בתוך הסעודה שלא מחמת הסעודה וכו' טעונים ברכה לפניהם ולא לאחריהם דבה"מ פוטר וכו' פי' רבינו יונה הטעם שב"ה פוטרן ולא בברכת המוציא דכיון שברכת המזון עדיין לפניו לברך מצטרף לעיקר הסעודה ויוצא בו משא"כ ברכת המוציא שכבר כלה לכן אינו מצטרף:

סעיף קטן ב

כמו שרגילים בסעודות גדולות דייק רבינו לכתוב כן משום שהרא"ש והתוס' כתבו שדין של דברים הבאים לאחר הסעודה אינו מצוי בינינו בזמן הזה לפי שאין אנו רגילין למשוך ידינו מן הפת עד ברכת המזון אלא ששם איירי בסתם סעודות דידן שאף על פי שגמרנו הסעודות אין אנו מושכין ידינו מן הפת עד ברכת המזון אבל בסעודות גדולות

מצוי הוא וכיון שרגילות לסלק הפת מן השלחן ודאי שטעונין ברכה לפניהם ולאחריהם כדא"ר פפא אבל בש"ע כתב סתם שאינו נוהג בזמנינו ע"ש. עוד כתב ב"י ז"ל ודעת הרשב"א כדעת התוס' והרא"ש ז"ל שכתב וז"ל וכלל דברים אלו שאמר רב פפא אינם אלא בתאנים וכו':

סימן קעח

סעיף קטן א

בני חבורה שהיו מסובים ויצאו ממסיבתן לבית הכנסת או לבית המדרש וכו' כבר כתבתי בדרישה לשון הגמרא ורבינו המעתיק לשון הברייתא השניוה ולא לשון הברייתא ראשונה משום שרבינו פסק כרב חסדא ורב חסדא בברייתא זו כרבנן דפליגי אר' יודא. וסידר על לשון אותו ברייתא דין דברים שאין טעונים ברכה במקומן אע"ג שאינו נזכר בברייתא וגם כתב אם רוצים לאכול שם. ואין דרך העולם לילך לאכול בבה"כ או לבית המדרש. מ"מ סירכא לישנא דברייתא בתרא נקט וסודר עליו הדינין אליבא דהלכתא לסברת הרא"ש ומ"ש לאכול שם ל"ד אלא ה"ה אפילו אם לא אכל שם וחזר למקומו לאכול צריך ג"כ לברך וכן כתב הר"ן בהדיא והביאו הב"י ואפשר שרבינו נקט למלת שם לפי שרבינו פסק כרבנן דר' יודא שבברייתא הנזכרת בדרישה. וכמו שכתבתי שרבינו נקט ל' של אותה ברייתא ובברייתא נקט דין דברים הצריכים ברכה לאחריהם במקומן שא"צ לברך אפילו לא חזר למקומו אלא אכל במקום שהלך לשם מש"ה סירכיה דאותה ברייתא נקט. ומ"ש רבינו שא"צ לברך אם הסיבו על דברים שא"צ ברכה לאחריהם במקומן פירש"י דדברים שא"צ ברכה לאחריהם במקומם כיון דעמד והלך למקום אחר עמידתו היא גמר סעודתו והך סעודה אחריתא היא וצריך לברך בתחלה אבל דברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומם הואיל ולא בירך אחריהם ועמד לילך למקום אחר לסעוד על קביעות הראשון הלך לברך ברכה אחת על שתיהם ולפניהם נמי אין צריך לחזור ולברך. והרא"ש כתב לקיבעיה קמא הדר כלומר כיון שאם לא היה אוכל כאן היה צריך לחזור למקומו ולברך הוי כאילו עדיין הוא במקומו וגומר סעודתו כאן ומברך כאן ברכת המזון. ומ"ש רבינו לר"י צריכין לברך אא"כ הניחו שם מקצת החבירים אע"פ שהרי"ף פוסק כרב ששת וכברייתא קמא דפרק ע"פ שהבאתי בדרישה וא"כ היה לו לכתוב לשון של אותו ברייתא אלא א"כ הניחו שם זקן או חולה וכלשון שכתב הרמב"ם תירץ הב"י דמשמע לרבינו דהא דנקט הניחו שם זקן או חולה לאו דוקא והיינו דר' יהודה מפליג בין הניחו שם מקצת חבירים ללא הניחו ולא אדכר זקן או חולה הילכך ע"כ דההיא ברייתא דקתני הניחו שם זקן או חולה לאו דוקא אלא אורחא דמילתא נקט דאם

כולם בחורים ובריאים אין דרך ליעקר קצתם לקראת חתן וכלה ולישאר קצתם אבל אה"נ שאע"פ שכולם בחורים ובריאים אם נעקרו קצתם ונשארו קצתם אינם טעונים ברכה לא כשהם יוצאין ולא כשהם חוזרים דכיון שנשארו קצתם שם לא נעקר קביעותם ולפיכך סתם וכתב אא"כ הניחו שם מקצת חבירים ולא סילק בין זקן או חולה לשאינו זקן או חולה ומ"ש רבינו דלרשב"ם א"צ לברך כששינו מקומן כרב חסדא משום דלקביעותא קמא הדר כתב הב"י שפשוט הוא דהיינו דוקא כשלא היה לו היסח דעת בינתים:

סימן קעט

סעיף קטן א

גמר סעודתו ונטל ידיו מים אחרונים אסור לאכול כו' עד אלא פי' אסור לשתות ולאכול עד שיברך כו' יש לדקדק שהתחיל באיסור אכילה וסיים באיסור שתייה ואכילה ונראה דרבינו דקדק בזה משום דרש"י לא כ"כ שמצריך גם ברכת המזון כ"א אנטל ידיו ושם קאי אאכילה שהרי בכיצד מברכין קאי בעובדא דרב פפא ורבא אאכילה אבל באסור לכו למישתי דקאי שם אשתייה פירש"י בפרק כיסוי הדם דאסור עד דמברכיתו לפניו ומשמע דמודה לענין שתייה א"צ ברכת המזון למפרע והא דפי' בפרק ע"פ ומצריך ברכה צ"ל דהדר ביה או ע"ד שכתבתי כאן בגליון דגם שם אינו ר"ל אלא כשתברכו בה"מ ואחריו תברכו בפה"ג על הכוס תהיו מותרין לשתות כמה שתירצו מאותה ברכה שתברכו על הכוס ורבינו ס"ל דדין אכילה ושתייה שוה וכמו שכתב ג"כ הרא"ש וכמו שהסח הדעת לשתייה אינו מצריך אלא ברכה לפניו כן אינו מצריך ג"כ לאכילה וזהו שסיים וכתב אלא פירוש אסור לשתות ולאכול כו' ר"ל שלאכילה יש דין שתייה וכן כוונת הרא"ש ג"כ בפרק כיצד מברכין דף פ"ב סוף ע"א לאחר שכתב שדין הב לן ונבריך הוי כמו נטל ידיו שכתב ויש מחלקין בין שתייה לאכילה ולא מסתבר ר"ל מפני שהביא ראייה שהב לן ונבריך היא דומה לנטל ידיו מההוא דא"ל אסור לכו למישתי וקאמר שי"א שאין ראייה שהב לן ונבריך הוא גורם איסור שתייה ולא איסור אכילה וכדעת הר"ן ור' יונה וקאמר רבינו שאין לחלק:

סימן קפב

סעיף קטן א

משום דקמא קמא בטל כתב מהרש"ל ז"ל וממילא שמעינן איפכא דאם נשאר מעט בכוס פגום ושפך מן הכלי לתוכו שהכל פגום ודו"ק עכ"ל:

סעיף קטן ב
ויש נוהגין להוסיף כו' פירוש מתחלה אמר דאם נתנו יין של כוס פגום בתוך קנקן מקילינן ואומרים קמא קמא בטל ויש נוהגין עוד להקל דמתקנין ביין לכוס פגום ולא אמרינן קמא קמא בטל כו' אלא אמרינן כל הקולות וק"ל:

סימן קפג

סעיף קטן א
ומשגרו לאנשי ביתו לכאורה קשה הלא י"א דברים הם אמנם מי שרוצה לעמוד על עיקרו יעיין בגמרא ויתבאר לו דלק"מ דבגמ' ס"פ ג' שאכלו אינו מונה האי דמשגרו לאנשי ביתו במנין עשרה דברים אלא הכי איתא שם וי"א אף משגרו במתנה לאנשי ביתו והשתא א"ש. וכ"כ רא"ף בהג"ה דהוא הי"א וכוונתו דהוא היש אומרים בגמ' והא דקאמר בגמ' אף משגרו במתנה פירש"י דרך דורון וחשיבות לאנשי ביתו לאשתו ומשגרו לאנשי ביתו מפרש בגמ' שבכוס של ברכה מתברך פרי בטנה של אשה וכדי שיניח ברכה על אנשי ביתו אמרו שישגרו לאנשי ביתו ונלע"ד דמה"ט נתפשט המנהג קצת שלא לשתות בין איש לאשתו: וכתבו בתוס' דאם קנחו כצ"ל:

סעיף קטן ב
דאם קנחו יפה ש"ד דלא הצריכוהו אלא משום שיורי כוסות אבל אם הוא נקי לא וא"צ שום דבר. ור"י כתב ע"ז וכבר נהגו העולם הדחה ושטיפה מיהו היכא דלא שתו בו בשעת אכילה ועכשיו בשעת הברכה מוצאין אותו נקי א"צ כלום:

סעיף קטן ג
שמניחו חי עד ברכת הארץ פי' כבתחלה ואז מוזגו כו' לאפוקי יינות שלנו שאינם חזקים אין מוזגין כבסמוך עיין בב"י:

סעיף קטן ד
ור"ת פי' חי מזוג ולא מווג כו' דקשה ליה דלישנא דאין מברכין על היין עד שיתן לתוכו מים משמע שמתחלת הברכה אין מברכין ועוד שכיון דמזיגת יין דידהו הוי על חד תלת מיא א"כ אין בכוס אלא רובע רביעית ואנן מלא בעינן:

סעיף קטן ה
שמוזגו קצת כו' והשתא ניחא מה שמודים חכמים דלא יברך כו' משמע דלא יברך כלל. ויין שלנו א"צ מזיגה כו' הא דנקט זה קודם שסיים פלוגתת רש"י ור"ת נראה דר"ל לפי' הרי"ף ור"ת דפירשוהו חי הוא מזיגה א"כ קשה דמפני מה אין אנו מוזגין אותו לכך כתב ויין שלנו א"צ מזיגה כו' לכי שאינו חזק לאפוקי לפי' רש"י שפירש דחי ר"ל שלא יתן מכוס לכוס וא"נ שיהיה מן החבית א"ש דזה גם אנו עושין וק"ל:

סעיף קטן ו
א"נ מוציאו מן החבית לשם ברכה ז"ל ב"י והשתא מ"ש רבינו חי אין פירושו ממש בלא מזיגה לפר"ת א"ש דאילו לפי' הרי"ף ולפירש"י ולדברי הי"מ חי היינו חי ממש בלי שום מים כלל וסתם רבינו דבריו לדעת ר"ת מפני שכתבו הר"י והרא"ש שהוא הנכון ומיהו אפשר לדחוק ולומר דגם לפי' הרי"ף ולפירש"י קאי וה"ק חי אין פירושו חי ממש בלא מזיגה לעולם דלהרי"ף כשיגיע לברכת הארץ ימזגנו במים ולפירושו קודם שיתחיל בברכה נמי ימזגנו במים דלא קפדינן אלא שיכנס לתוך הכוס כשהוא חי עכ"ל:

סעיף קטן ז
וטוב לצאת ידי כל הפירושים שפירשו בחי לאפוקי שבין הרי"ף ור"ת דאימת ימזוג החי מ"מ שניהם שוים דלכתחלה צריך להיות חי באותן גוונא שפי' אח"כ:

סעיף קטן ח
רב אשי פריס סודרא ארישא פי' סודר על הכובע כדרך העומדים לפני גדולים דאל"כ מאי רבותא דב"ה הא כל שאר ברכות נמי אסורים לברך בגילוי הראש ב"י וז"ל רמ"א בד"מ שכתב ע"ז ודברי רבינו למטה כדברי רבינו ירוחם דנתינת הסודר כדי שלא יעמוד בגילוי הראש ומה שהקשה ב"י מאי רבותא דב"ה י"ל אפי' אותן שאינן מברכין לא ישבו בגילוי הראש הא בשאר ברכות כה"ג שרי עכ"ל. ובסמוך כתבתי דאין ראייה מדברי רבינו לפי' רבינו ירוחם ע"ש:

סעיף קטן ט
ומקבלו בשתי ידיו כו' כלומר היינו קודם שיתחיל לברך ומה שאומרו נוטלו בימינו היינו כשמתחיל לברך. ב"י:

סעיף קטן י
א"ר יוחנן ראשונים שאלו שמאל מהו שתסייע לימין כו' בכוסות גדולות איירי או בר"ח טבת שחל להיות בשבת וחנוכה או בנשואין דצריך להאריך בברכת המזון עכ"ל:

סעיף קטן יא
אנן לא נעביד בה עובדא כתב הוספה בשבולי הלקט דוקא שלא תיגע השמאל בכוס אבל אם נותן השמאל תחת הכוס לסייע מסייע אין בו ממש:

סעיף קטן יב
ונותן עיניו בו כי היכי דלא ליסח דעתיה מיניה וז"ל רמ"א בש"ע סעיף ד' ע"ב אין לוקחין גלו"ק גלא"ז לברך עליו עכ"ל ורא"ף כתב בהגהותיו וז"ל בסוף פ' לולב וערבה אמר רב פפא ש"מ כי שבע איניש חמרא מגרוניה שבע אמר רבא צורבא מרבנן דלא נפישא ליה חמרא לגמע גמועי רבא אכסא דברכתא אגמע גמועי פירש"י מגרוניה שבע ע"י ששותהו בלגימות גסות וגרון מלא הוא משביע ולא ע"י שתיה מרובה שמכניס יין הרבה במיעיו

ע"י לגימות דקות ואינן כאוכלין ששובע שלהן בא במילוי הכרס לגמע גמועי בלגימות גסות מגמע גמועי דרך שביעה משום חביבות מצוה ע"כ ראיתי מדקדקים לקחת כוס רחב לכוס של ברכה ולא כוס שצווארו צר ככוס שקורין בלשון אשכנז גלו"ק גלא"ז אפשר שלקחו סמך מהא דלעיל עכ"ל. ובד"מ הביא להא בשם רא"ף בקצרה ובש"ע כתב טעם הנ"ל:

סעיף קטן יג

ולא מצריך עיטוף ומשמע להו דכיון דנתבטלו דברי ר"י בעיטוף ה"ה בשאר דברים:

סעיף קטן יד

והתוספות כתבו מניינא דר"י לא אתא אלא למעוטי כו' והא דקאמר ר"י אנו אין לנו אלא ד' לאו אדברי רבי זירא קאי שר"י היה קדמאי אלא ה"ק אין לנו צרכי הכוס אלא ד' דאלו הד' שייכי בכוס עצמו שמבלעדן לא נקרא כוס של ברכה לאפוקי אינך קאי על האדם איך יתנהג בכוס של ברכה חוץ מעיטור שקאי ג"כ אכוס של ברכה והיו נוהגין בו קצת ומש"ה אמר אנו אין לנו אלא אלו הד' ולא עיטור אבל אינך שהם תיקוני המברך מאלה לא דיבר ר"י ובודאי ג"כ ס"ל דצריך שהרי קצת נדרשו ונסמכו אקרא וקצתם דברי טעם כמו ונותן בו עיניו שלא יסיח דעתו אבל עיטוף לית ביה טעם וסברא מקרא כדאיתא שם בגמרא ולכן כתבו התוספות חוץ מעיטוף ועיטור דקאמר ר' יוחנן ופרטו לבד לפי שהוא ג"כ תלוי בכוס לכן פרטו לבדו שהוא אינו מדבר אלא בדברים שתלוי בכוס של ברכה ודו"ק:

סעיף קטן טו

שלא יברך בגילוי הראש צ"ל בגילוי הראש דקאמר פירושו כמו שמוכרחין אנו לומר לעיל סי' ה' גבי טלית שקאמר ומכסה ראשו כדי שלא יהא בגילוי הראש וכתב שם ב"י לאו למימרא שלא יהא בגילוי הראש לגמרי דאין זה מענין מצות טלית והאריך שם אלא דרך צניעות להטיל עוד סודר על ראשו ואותו כיסוי מכניע לאדם ומביאו לידי יראת שמים ע"ש. אך צ"ע מ"ש בשם רבינו ירוחם דעטיפת סודר כדי שלא יהא בגילוי ראש וכתב עליו הב"י ול"נ דא"כ מאי איריא ב"ה כו' וא"כ אמאי תמה יותר על ר"י מעל רבינו שהרי גם רבינו כתב ולא יברך בגילוי הראש וצריך לדחוק וליישב דמדשינה רבינו ירוחם בלשונו וכתב אסור לברך כו' משמע דמיירי מגילוי ראש ממש דאי מגילוי עטיפה שעל הסודר לא שייך איסור אלא לכתחלה אינו נכון להיות בלא סודר על העטיפה אבל אי בירך בלא עטיפה אין כאן איסור ומדנקט רבינו ירוחם אסור לברך בגילוי כו' משמע דבגילוי ממש מיירי וא"כ שפיר פריך ב"י ול"נ כו':

סעיף קטן טז
ואין חסר לנו אלא עיטור לפי פירש"י הנ"ל דפי' עיטור כשמגיע לברכת הארץ היה מוסיף עליו א"ש דאין לנו עיטור דהא טעם הוספה כדי ליתן שבח על ריבוי יין שגדל בארץ ישראל ואנו בגלות אין שייך ה"ט וגם לפי' ר"ת ורי"ף איירי כאן שכבר מזגו וגם הוסיפו בשהגיע לברכת הארץ עד שנעשה הכוס מלא תו א"צ להוסיף עליו:

סעיף קטן יז
וכן נמי המסובין אין להם להשיח כו' ק"ק דדין זה אין כאן מקומו אלא לקמן וי"ל דנקטה לפי שהוא ג"כ פי' על מה שאמרו בגמרא אין משיחין על כוס של ברכה וק"ל:

סעיף קטן יח
משהתחיל המברך משמע אבל קודם שהתחיל לברך מותר וזהו דלא כהר"ר יונה ור"י עיין בב"י:

סעיף קטן יט
אפי' בין ברכה לברכה כו' כתבו התוס' והרר"י והרא"ש דהיינו לכתחלה אבל בדיעבד יצא ומיהו היינו דוקא בשעה שהמברך שותק מעט בין ברכה לברכה אבל בשעה שהוא מברך אם היה מדבר אפילו בדיעבד לא יצא ב"י:
הוספה כתב בשבולי הלקט כל אחד מהמסובים חייב לומר בלחש עם המברך כל ברכה וברכה ואפילו החתימות וכתב ב"י דכן יש ללמוד ממ"ש רבינו בסי' נ"ט גבי ברכת יוצר וערבית שאנו אומרים עם הציבור בנחת כי אין אדם יכול לכוין תדיר עם ש"ץ בשתיקה כו':

סעיף קטן כ
אמר רב אסי אין מברכין על כוס של פורעניות כו' כתב ב"י וכבר כתבתי בסי' ק"ע שאין דבר זה נוהג האידנא ולא היה צריך רבינו לכתבו אלא שנמשך אחר דברי התלמוד:

סעיף קטן כא
ולא אמרינן אדרבה יברך על השלישי כו' עיין בר"י ס"פ ג' שאכלו שכתב דאע"ג דבליל פסח מברכין על כוס ג' ואמרינן בפ' ע"פ דכוס של ברכה מצטרף לטובה ר"ל מצטרף עם ב' ראשונים ולא עם כוס ד' ולא חשיב זוגות ותירץ שאני התם שהם חובה ותקנוהו חכמים כו':

סעיף קטן כב
וצריך לישב בשעה שמברך כו' כתב ב"י שמדברי הרמב"ם נראה דברכה מעין ג' נמי צריך לאומרה מיושב לכתחלה כדאמרינן גבי ק"ש וצ"ע ודין ק"ש נתבאר לעיל בסי' פ"ג דאפי' לכתחלה יכול לקרותה כשהוא מהלך כמ"ש ובלכתך בדרך. וכדאמרי' לעיל גבי תפלה בסוף סי' צ"ז ע"ש:

סימן קפד

סעיף קטן א

לא שנא שוגג ול"ש מזיד צריך לחזור למקומו ולברך כו' בפ' אלו דברים מחלוקת ב"ש וב"ה הוא ופסק כב"ש ולא כב"ה דאמרי דאם שוגג הוא יברך במקום שנזכר:

סעיף קטן ב

רק שלא יהא רעב מאכילה ראשונה כו' כן היא הגירסא בש"ע ובדפוס ב"י וכן הביא ל' ר"פ לעיל בסי' קע"ח וכן הוא הגירסא נדפס בהדיא בהגהות סמ"ק ע"ש סימן ק"ט דף מ"א ריש ע"ב אבל בס"א הגירסא בספרי רבינו ובלבד שלא יהא שבע מאכילה ראשונה והיא עיקר דלפי גירסת הש"ע קשה דא"כ אף במקומו אסור לברך אם כבר נתעכל המזון שבמעיו ואם אמר רק שלא יהא רעב דמשמע דר"ל א"צ לחזור למקומו ולברך הא אי הוה רעב היה צריך לחזור למקומו ולברך וז"א דגם במקומו אסור שוב לברך וכמו שמסיק וכתב בהאי סי' ז"ל ועד אימתי יכול לברך עד שיתעכל המזון שבמעיו וכמה שיעורו אר"י כל זמן שאינו רעב מחמת אותו אכילה עכ"ל דמוכח מינה הא אי רעב אסור תו לברך אף במקומו אבל אם נגרוס רק שלא יהא שבע א"ש דר"ל שאינו שבע מאכילתו ראשונה כ"כ עד שמה שיאכל במקום הזה מן הפת יחשב לאכילה גסה וכבר נגמרה סעודתו הראשונה והיה צריך לחזור למקומו ולברך אלא אינו שבע כ"כ ומה שיאכל במקום הזה מצטרף לאכילה ראשונה לברך על שניהן יחד במקום הזה. ועיין בש"ע מ"ש שדברי הש"ע סותר זא"ז דבסי' זה פסק כדברי ר"ת ובסי' קע"ח פסק כהרמב"ם והב"י גופא בפ' הרמב"ם פסק כרב ששת ומצריך לברך ברכה למפרע במקומה לא ס"ל דר"פ נמצא דדבריו סותרים זא"ז וע"ד כתבתי ישוב קצת בסי' קע"ח ע"ש גם עיין בד"מ בסי' זה שהקשה אדברי ב"י אמ"ש דדברי ר"פ לא אתיא אליבא מ"ד כרב ששת וקושיית רמ"א ז"ל לאו קושיא וכמ"ש שם דהב"י כתב שם אליבא דהרמב"ם מפרש רב ששת שצריך ג"כ ברכה אחרונה ע"ש:

סעיף קטן ג

ושיעור אכילה לברך עליה ב"ה בכזית וכו' אע"ג דמתני' בזימון מיתניא כבר כתבו התוס' דה"ה לב"ה בלא זימון וכתבו טעם אמאי נקט מתני' זימון:

סימן קפה

סעיף קטן א

גרסינן בסוטה פרק ואלו נאמרין כו' כתב ב"י ומני בהדייהו ברה"מ כו' יפה פי' לפי גירסתו שגורס גרסינן בפ' ואלו נאמרין בכל לשון אבל לפי גירסת קצת ספרי רבינו גרסינן בסוטה ואלו נאמרין בכל ל' א"צ לפירושו. כתב הכלבו שבעל בית עם בניו ואשתו

הוי כסופר מברך ובור יוצא ולפיכך צריך לברך ב"ה בקול רם כדי שישמעו אשתו ובניו ויצאו בברכתו ומי שבירך בלחש טועה אם יש שם אשה ובנים עכ"ל:

סעיף קטן ב

אפי' מדומדם פי' נרדם כו' עיין בסמ"ג סי' ס' דלפעמים מכח רוב שבע אכילה ושתייה נופל שינה עליו ואינו מיושב בדעתו ואפ"ה אמר רחמנא ושבעת וברכת אבל סמ"ג סי' כ"ז פי' מדומדם כמו אבן דומם כלומר שכור ואינו יכול לדבר כראוי:

סימן קפו

סעיף קטן א

ופירש הראב"ד שחייבות מן התורה בפ' מי שמתו איבעיא הוא. ופירש"י אע"ג דברכת המזון מ"ע שאין הזמן גרמא הוא דכתיב ואכלת ושבעת וברכת וכל מצות עשה שאין הזמן גרמא נשים חייבות מכל מקום איבעיא לן כיון דכתיב וברכת על הארץ הטובה אשר נתן לך ונשים לא נטלו חלק בארץ והתוס' דחו זה וכתבו שהטעם הוא משום דכתיב בה על בריתך שחתמת בבשרנו ועל תורתך שלמדתנו ונשים לאו בני ברית ובני תורה נינהו ואמרינן לקמן כל שלא אמר ברית ותורה בבהמ"ז אינו יוצא ידי חובתו עכ"ל. וצ"ע הא פסק האגור בשם מהרי"ק דנשים מברכות ברכת התורה וכמ"ש ב"י לעיל ס"ס מ"ו מטעם שאין איסור בידם ללמוד תורה שבכתב אע"ג דבתורה שבעל פה המה אסורין ללמוד וכאילו מלמדו תפלות וברכת לעסוק בתורה מורה אתורה שבעל פה אפ"ה אין לשנות המטבע וא"כ למה לא יחייבון בברכת הארץ מדאורייתא וי"ל דשאני בהמ"ז דנזכר בה בהדיא ברית ותורה משא"כ בברכת לעסוק בד"ת אף שנתקנה כנגד ד"ת שבע"פ כמ"ש לעיל סי' מ"ז מ"מ לא נזכר שום ענין שאתורה שבעל פה קאי אבל מכל מקום קשה דלפי מ"ש רבינו בשם הראב"ד דנשים חייבות מן התורה ולדבריו מוציאות אחרים ידי חובתן ואיך יוציאו אחרים כיון דנשים אין אומרים ברית ותורה כמ"ש הכלבו בשם הראב"ד ומ"ש מגר דכתב רבינו בשם ר"ת דאינו יכול להוציא אחרים י"ח כיון שאינו יכול לומר על ארץ חמדה כו' שהנחלת לאבותינו כו' ואפילו לר"י דפליג עליה היינו משום דס"ל גרים נמי יכולין לומר הא אי לאו הכי ג"כ מודה שאינם יכולים להוציא אחרים י"ח:

סעיף קטן ב

הילכך אינן מוציאות אחרים ז"ל הרא"ש וא"ת מ"ש מהא דאמרינן בפרק שלשה שאכלו להוציא אחרים י"ח עד שיאכל כזית דגן ובשיעור כזית אינו חייב אלא מדרבנן ואפ"ה מוציא אחרים שאכלו כדי שבען וחייבין מן התורה. וא"כ באשה נמי אע"פ שאינה חייבת מן התורה תוציאה אחרים שחייבין מן התורה י"ל דאיש אע"פ שלא אכל כלום דין הוא שיפטור את האחרים דכל ישראל ערבים זה לזה אלא שמדרבנן אמרו שלא יברכו

ברכת הנהנין בלא הנאה לפיכך כשאכל כזית אע"פ שאינו חייב אלא מדרבנן מוציא את אחרים שאכלו כדי שביעה שערב הוא בעבורם ועליו הוא להצילם מן העון ולפטור אותם מן המצות אבל אשה אינה בכלל ערבות לפיכך אינה מוציאה אלא מי שחיובו מדרבנן עכ"ל:

סעיף קטן ג

מיירי שאכל שיעורא דרבנן היינו כל זמן שלא שבע דמן התורה אינו חייב לברך אא"כ אכל כדי שביעה כדכתיב ואכלת ושבעת וברכת ורבנן אמרי דכיון דאכל כזית יברך:

סעיף קטן ד

ולא נהירא דאמרינן ולהוציא חבירו עד שיאכל כזית כו' עיין בב"י שתמה על רבינו ומסיק בחתימת דבריו ומזה נתבאר לן כו' ונראה דיש ליתן טעם לדברי הסמ"ק דמש"ה סתם וכתב משום דבאמת הדין כן אליבא דר"י שיכול להוציא חבירו כיון שכבר נתחייב ודמיא לברכת המצות ויש בו ערבות אע"פ שלא אכל מיהו היינו דוקא להוציא את היחיד דאין שייך בו זימון ואצ"ל שאכלנו ואע"ג דקי"ל שנים מצוה לחלק היינו למצוה ולא לעיכובא א"נ מיירי שאין זה היחיד שאכל יכול לברך בהמ"ז שאז יכול חבירו להוציאו אפילו לא אכל כזית. ודוקא בג' שחייבין בזימון קאמר ר"י שאין אחד שלא אכל כזית יכול לפוטרו כיון שאינו יכול לברך שאכלנו וסמ"ק מיירי ביחיד דומיא דברכת המצות ויין דאיירי ביה שם לפני זה. ורבינו מסתבר ליה דאפי' היחיד אינו יכול להוציא מדאמרינן בפ' ג' שאכלו דף מ"ח איתמר אפי' לא טבל עמהם אלא בציר מצטרף ולהוציא את הרבים ידי חובתן אינו מוציא עד שיאכל כזית דגן. וס"ל מדחילקו ברבים שיכול להצטרף עמהם ולא להוציא ולא חילקו נמי בהוצאה דיכול להוציא יחיד ואינו יכול להוציא רבים ש"מ דבכל ענין אינו יכול להוציא אפילו היחיד כל זמן שלא אכל כזית דגן והא דקאמר שם להוציא את הרבים משום דברישא בעניין צירוף קאמר דיכול להצטרף אפילו עם רבים ולאמר שאכלנו עמהם נקט נמי בסיפא דאינו יכול להוציא את הרבים אבל ה"ה ליחיד כך יש ליישב דעת רבינו ומיהו אינו מוכרח די"ל דפשוט להו דיכול להוציא את היחיד ועיקר חידושיה פי' להשמיענו דאינו יכול להוציא את הרבים ויכול להצטרף עמהם ואע"פ שלא אכל כזית דגן יכול לומר שאכלנו עמהם וק"ל. ונראה דה"ט דכתב רבינו ר"ל ולהוציא את חבירו כו' ובגמרא לא נאמר חבירו אלא להוציא את הרבים כו' אלא מדיוקא נלמד דלאו דוקא רבים וכמ"ש. ובזה נמי יתיישב שלפ"ז קשה מאי נ"מ לר"י אם לא יכול להוציא מכח שאינו ערב או מטעם שאכלנו אלא ודאי משום דס"ל דליחיד יכול להוציא הוצרך לומר דטעם דערבות אינו שייך ואף שלבה"ג יש נ"מ דס"ל דהאוכל כזית אינו יכול להוציא מי שאכל כדי שביעה וכמ"ש רבינו בשמו בס"ס קצ"ו והיינו

מטעם דאינו ערב. דאילו לטעם שאינו יכול לומר שאכלנו ז"ל דהא אכל כזית. מ"מ הלא התוס' ור"י ורא"ש ורבינו לא ס"ל כה"ג וכמ"ש שם ע"ש אלא מחוורתא כמ"ש ודו"ק. שוב מצאתי כדפי' כן למ"ו וז"ל ונראה בעיני דהסמ"ק יפה כתב דלא אמרינן בגמרא אלא ולהוציא את הרבים עד שיאכל כזית דגן דקאי אעובדא דינאי המלך והיינו טעמא שצריך לומר נברך שאכלנו כו' אבל לעולם להוציא חבירו בלא זימון לא צריך כזית מאחר שמן התורה מוציא אפילו לא אכל כלל כמו שהוכיחו שם התוס' להדיא א"כ מדרבנן נמי מוציא מאחר שאינו מברך נברך שאכלנו ומ"ש וכן הירושלמי מסמיך ליה מקרא דמשמע לעולם בעינן כזית הכא הסמ"ק בעצמו כתב ובירושלמי לא משמע הכי אלא ר"י סומך אתלמודא דידן דדוקא להוציא רבים בעינן כזית כדי שיאמר בזימון ומ"מ נראה בעיני דברי הטור עיקר מאחר דאשכחן להדיא בירושלמי דבעי כזית דגן אפילו בלא זימון מניין לנו דתלמוד שלנו חולק עליו דשמא אף הירושלמי מודה דלא בעינן אכילה דאורייתא לפי שכל ישראל ערבין זה בזה כמ"ש לקמן סי' קצ"ז ומש"ה יכול לפטור אפי' מי שאכל כדי שביעה אבל מ"מ מדרבנן צריך לעולם אכילת כזית ותלמודא דידן נמי לא פליג והא דקאמר ולהוציא את הרבים כו' לאו דוקא אלא דמיירי בזימון וה"ק אע"פ שמצטרף בשתייה ועלה של ירק לזמן עליו אבל הוא אינו מוציא עליו כו' ועוד רבותא קמ"ל דבכזית דגן יכול להוציא אפילו אחרים בזימון וכ"ש שמוציא בלא זימון בכזית דגן ואף דעת הרא"ש כן כמו שהוכחתי לקמן בהלכות פסח סימן תפ"ד ע"ש:

סימן קפז

סעיף קטן א

ראשונה ברכת הזן כו' בפרק שלשה שאכלנו ומסיים בה שניה ברכת הארץ שלישית ברכת בונה ירושלים רביעית ברכת הטוב והמטיב ב"י:

סעיף קטן ב

ומשה רבינו תקנה לישראל כו' פי' נוסח הברכות דבסמוך עיין מ"ש בסימן תפ"ח:

סעיף קטן ג

ולא היה אומר עמנו כלומר שיש נוהגין לומר הזן את העולם כולו בחסד וברחמים נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו עמנו:

סעיף קטן ד

בריך רחמנא מלכא דעלמא כו' כצ"ל ועיין מ"ש לעיל בסי' קפ"ז:

סעיף קטן ה
יצא ידי ברכת הזן והרשב"א כתב שצריך לחתום ולומר כן בריך רחמנא מרא דהאי פיתא וחותם בברוך כיון שאמרו במקום ברכת הזן שפותח וחותם בברוך והרי שנינו במקום שאמרו להאריך אינו רשאי לקצר כו':

סעיף קטן ו
ועוד קרא כתיב נודה לך כו' עיין מ"ש לקמן סימן תקצ"ב ליישב מה שכתב ג"כ שמהר"ם היה אומר זכרנו לחיים בשב"א ולשון המקרא הוא בפת"ח ושם לא מתמה עליו רבינו:

סעיף קטן ז
תניא ר"א אומר כל מי שלא אמר ארץ חמדה טובה כו' וכתוב בשבולי הלקט פי' הר"ר בנימין לפי שראה יהושע את מרע"ה שחמד ליכנס לארץ והתפלל עליו וגם אבות העולם חמדו ליכנס שם וליקבר שם כיון שזכה הוא ליכנס לשם תיקן בברכת הארץ ארץ חמדה

סעיף קטן ח
צריך שיזכיר ברית פי' שכשנימול אברהם כרת ה' אתו ברית לתת לו הארץ:

סעיף קטן ט
צריך שיזכיר תורה שנאמר ויתן להם ארצות גוים כו' בעבור ישמרו חקיו ותורותיו ינצורו וכתב הכלבו בשם הראב"ד דנשים ועבדים לא אמרי להו דנשים לאו בני ברית נינהו ועבדים לאו בני תורה נינהו ונ"ל דר"ל דנשים לא אמרי על בריתך שחתמת בבשרינו אבל ועל תורתך שלמדתנו אמרי דהא נשים מברכות ברכות התורה כמ"ש האגור בסי' ב' בשם מהר"י מולי"ן מטעם כיון שאינם אסורים ללמוד אלא תורה שבעל פה אבל לא תורה שבכתב וכ"ש לדברי הסמ"ג שכתב שהנשים חייבות ללמוד הדינים השייכין להן ופי' וה מוכרח מיניה וביה דהא כתב ועבדים לאו בני תורה נינהו והתם ע"כ פירושו אבל בני ברית איתנהו א"כ ה"ה גבי נשים נמי צ"ל כן ואע"פ שהתוספות כתבו דנשים ליתנהו לא בברית ולא בתורה והביאו ב"י לעיל בריש סי' קפ"ו היינו לומר דהמטבע ברכה בודאי לא תיקן יהושע על הנשים דהא ליתנהו בברית ותורה אבל לא בעי למימר שאינן יכולין לברך נוסח זה:

סעיף קטן י
שיקדים ברית לתורה כו' לשון גמרא משום דתורה נתנה בג' בריתות ומילה בי"ג בריתות:

סעיף קטן יא
ברית ותורה וחיים:

סעיף קטן יב
ואין צ"ל קודם החתימה כו' וכמו שאין לפחות כך אין להוסיף צ"ל דה"ק דהא צריך לאומרו כדי שתהא מעין הפתיחה סמוך לחתימה לכך כתב כאן א"צ דכבר אמר ועל הכל אנו מודים לך וכיון דא"צ ממילא א"צ להוסיף:

סעיף קטן יג
ברוך אתה ה' על הארץ ועל המזון ולית ביה משום חותמים בשתים דמשמע ארץ דעבדא מזון:

סעיף קטן יד
והחותם ברוך מנחיל כו' הרי זה מגונה משום דמנחיל ארצות שייך גם לשאר עמים שהנחילם ארצות ואנו צריכין שנברך על הנחלת א"י ביחוד ב"י:

סעיף קטן טו
ונ"ל דכיון דברכת המזון דאורייתא לעיכובא קאמר כו' ויש לדחות דנהי דבהמ"ז דאורייתא המטבע שלו הוא מדרבנן אבל מ"מ הלכה דחוזרין ב"י:

סעיף קטן טז
ובכל עת ובכל שעה ואם שכח ולא אמרו א"צ לחזור כתב הכלבו דהיינו כשסיים אבל אם לא סיים כשיגיע להרחמן יאמר הרחמן יעשה נסים ונפלאות כמו שעשית לאבותינו בימים ההם ובזמן הזה בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול כו' וכן יעשה בפורים עכ"ל:

סימן קפח

סעיף קטן א
אלא הם תקנו המטבע כו' צ"ל פי' לפירושו דאע"ג דכל הברכות למדנו אותן מן המקרא שהן דאורייתא ובודאי משה בירך ג' וגם עשה מטבע להן מ"מ הראשונה נקראת על שמו מפני שלא נשתנה מכמו שתקנה מרע"ה אבל ברכה שנייה שנשתנית בימי דוד ושלמה נקרא על שמן שאף אנו אין אומרים אותו מטבע שטבע דוד שאנו מתפללים להחזיר כו' וכן ברכת הארץ וז"ל הרמב"ם בספר ההשגות אין מטבע ב"ה מן התורה אבל נצטוינו מן התורה לברך אחר אכילתינו כל א' לפי דעתו כענין בריך רחמנא מריה דהאי פיתא ובאו הנביאים ותיקנו להן נוסח מתוקן הלשון וצח המליצה והזכירו בו אנחנו עוד בגלות ומלכות בית דוד משיחך במהרה תחזירנה למקומה ותבנה ירושלים כי הענין תיקן שלמה וב"ד והלשון כפי הזמנים יאמר עכ"ל:

סעיף קטן ב
וחותם בא"י בונה ירושלים כו' כתב המרדכי שמהר"ם היה אומר בונה ברחמיו והכלבו וא"ח כתבו שאינה נוסחא מדוייקת לפי שלא תבנה ירושלים אלא במשפט דכתיב ציון במשפט תפדה ואם אמר ברחמיו נ"ל שאין מחזירין אותו שכבר מצינו על בנין הבית

רחמים בזכריה שבתי לירושלים ברחמים ביתי יבנה בה. ועיין בש"ע. שכתב הנוסחא בונה ירושלים. אבל רמ"א כתב דנוהגין לומר בונה ברחמיו ירושלים. ובד"מ כתב הטעם וז"ל והמנהג כדבר מהר"ם כי מה שנאמר ציון במשפט תפדה אינו ר"ל אלא אם ישפטו ישראל דין אמת בין איש לחבירו אז תפדה ציון וכמ"ש ושביה בצדקה עכ"ל. וז"ל מ"ו בהגהותיו והעיקר לומר ברחמיו כמהר"ם ונ"ל טעם לדבר מאחר שמתחיל ברחם חותם נמי ברחמים דהוי חתימה מעין פתיחה והכלבו שכתב שלא לאומרו משום שנאמר ציון במשפט תפדה טעות הוא בידו דדוקא הפדייה תהיה במשפט אבל להיות נכונה ומתוקנת בכבודה יותר מכבוד בית ראשון הוא ברחמים ולהיות שכינתו שם כבראשונה ופסוק מלא הוא בירמיה אשיב שבות אהלי יעקב ומשכנותיו ארחם ונאמר בזכריה ויאמר המלאך עד מתי לא תרחם את ירושלים ועוד עיקר פשוטו מ"ש ציון במשפט תפדה הוא בעבור המשפט שיעשו בה וק"ל עכ"ל:

סעיף קטן ג

וטוב לאומרו בנחת כו' ז"ל רמ"א בש"ע ונראה דדוקא כשמברך לבד ואין עונין אמן אחר שאר ברכות אבל כשמזמנין עונין עליו כשאר אמן שעונין על ברכות הראשונות ואע"ג דהמברך עונה ג"כ מ"מ אינו ניכר כ"כ הואיל ואחרים עונין ג"כ עמו וכן המנהג במדינות אלו לאומרה בקול רם אפילו המברך עצמו כשמזמנין ואולי הוא מה"ט ומ"ו ג"כ פסק כן בתשובה סי' מ"ד ונתן טעם לדבריו ע"ש בארוכה ופי' שם שאף הטור סבר כן וז"ל שם האי בנחת אינו ר"ל בלחישה אלא שלא יאמרו כ"כ בקלא כמו שאומרים המברכים האמן בסוף ב"ה בקול רם אבל אומרים אותו כדי שישמעו דומ א דברי חכמים בנחת נשמעים שהוא לאפוקי זעקת כסילים ועוד ר"ל שלא יחטוף לומר בונה ירושלים אמן בלי הפסק ע"ש שנתן טעם לדבריו. אלא שקשה על פי' ראשון דרב אשי אמר בגמרא דעני לה בלחש ופסקו הפוסקים כוותיה ועיין ב"י:

סעיף קטן ד

וצריך להזכיר בה מלכות דוד כו' וכתב הרמב"ם בפ"ב שהטעם מפני שהוא ענין הברכה שאין נחמה גמורה אלא בחזרת מלכות בית דוד ושבולי הלקט כתב הטעם פי' הר"ר בנימין לפי שצריכין אנו להזכיר מלכות שמים ומלכות בית דוד ובית המקדש לפי שאמרו רז"ל ביום שנחלק בית דוד כפרו בג' דברים בהקב"ה ובית המקדש ומלכות בית דוד ואין נגאלין עד שיתודו ויתבעו שלשתן:

סעיף קטן ה
וכן בשבת אין לומר מלכותך כו' כך יש גירסת קצת ספרים ואין למוחקו וכך איתא נמי באשר"י וקיצור פיסקי הרא"ש וז"ל שם ואין לומר בשבת מלכותך הקם אלא ומלכות בית דוד משיחך הקם:

סעיף קטן ו
אלא מלכות בית דוד ז"ל רמ"א וי"א אף כשאומרים יעלה ויבא לא יסיים מלך חנון ורחום אלא ידלג מלת מלך וסברא נכונה היא אבל לא ראיתי נוהגין כן:

סעיף קטן ז
וה"ק א"צ להתחיל ולסיים כו' אפשר דר"ל אין צריך לומר נוסח אחר בשל שבת כמו שאנו אומרים בתפלה קדושת היום באמצע הברכה בפני עצמה וכ"כ המרדכי בשם רש"י פרק שלשה שאכלו:

סעיף קטן ח
ורב אלפס כתב מתחיל בנחמה כו' משום דרחם הוא לשון תחנה וא"א תחנונים בשבת אבל נחם אינו לשון תחנונים כמו הנחם על הרעה לעמך ולא נהירא דהכל ל' תחנונים ואין להקפיד אפילו אי הוה לשון בקשה כמו שאנו אומרים רועינו זוננו משום דטופס הברכות כך הוא ומנהג של שטות הוא המשנה ברכה של חול עכ"ל תוס':

סעיף קטן ט
והקשה ה"ר אפרים כו' והרא"ש כתב שיש מתרצים הקושיא דאם היה אומר מנחם עמו ובונה ירושלים הוי חותם בשתים אבל מנחם עמו בבנין ירושלים חדא היא שינחם עמו ע"י הבנין. והר"ר יונה ז"ל היה אומר שגם זה חשיב כשתים כמו שמצינו בהביננו שתיקנו וישמחו צדיקים בבנין עירך והוא מעין ב' ברכות על הצדיקים ולירושלים וכתב ב"י על זה דאין זו קושיא דאפשר דאע"פ שירמוז לב' ברכות מ"מ פשטא דמילתא לא הוה אלא מעין ברכה א' ומסיק וכיון שהרי"ף והרמב"ם כו' עד כפי מה שהעיד עליו רבינו ש"ד לנהוג כן. עכ"ל. וקשה הלא רבינו כתב שהרא"ש היה נוהג בחתימה כר"י עיין בד"מ שמתמה ג"כ על ב"י וכתב ואפשר גירסא אחרת היתה לו ונ"ל דה"ק שגם הרא"ש היה משנה חתימת שבת כר"י וזהו כפי מה שהעיד עליו רבינו דאילו מלשונו משמע בפסקיו שאין לשנות הנוסחא בין חול לשבת וכמ"ש הוא עצמו לעיל וכיון דגם רבינו מעיד על הרא"ש ששינה בפתיחה ובחתימה מסתבר לב"י לפסוק כרי"ף ורמב"ם:

סעיף קטן י
וקי"ל אין חותמין בשתים ואין דומה לחתימת פורס סוכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים. דהתם שם חד דפורס סוכה על כולם. גם מה שאנו חותמין מקדש

השבת וישראל והזמנים יש לתרץ הכי דהכל שם קדושה עליו ולא הוה חתימה בשתים וא"צ לשנות שע"י השבת מקדש ישראל והזמנים:

סעיף קטן יא
ופר"י שיש לחתום מנחם ציון כו' נלע"ד מה שאומרים בקדושה ימלוך יי' לעולם אלהיך ציון כו' ע"ד ולאמר לציון עמי אתה:

סעיף קטן יב
וכן היה נוהג א"א הרא"ש ז"ל כו' כתב ב"י וז"ל ותמיהני שהרי הוא ז"ל כתב בפסקיו דל"נ ליה דברי המצריכים לשנות ברכה זו מחול לשבת. וגם הרי"ף שכתב מתחיל בנחמה יכול להיות דלאו דוקא אלא נקט לשון הגמרא וכדפירש"י. ונ"ל דגם הטור לא כתב אלא שכן היה נוהג ולא שצריך:

סעיף קטן יג
ובר"ח ובחולו של מועד אומרים בה יעלה ויבא כו' תימא למה לא הזכיר י"ט ויש לדחוק וליישב דמשום סיפא לא נקט אלא ר"ח וחש"מ דאפילו בהו אומרים רצה ויעלה ויבא כל אחד בפני עצמו ולא די דיכללינהו בשל שבת או שבת ביעלה ויבא:

סעיף קטן יד
ואח"כ יעלה ויבא וכתב הכלבו שמקדים של שבת לשל ר"ח מפני שהוא תדיר אבל ר"ח טבת שחל בשבת מזכיר על הנסים בברכת הארץ ואין חוששין אע"פ שמקדימין שאינו תדיר משום דכיון דתיקנו על הנסים בהודאה אין לשנות מקומו:

סעיף קטן טו
ואין מזכיר של ר"ח ברצה והחליצנו והטעם כתב הסמ"ג מפני שיזכירנו ביעלה ויבא ושני פעמים למה יזכיר:

סעיף קטן טז
גרסינן בירושלמי תניא כו' וא"ת למה סידר וכתב רבינו האי ירושלמי כאן אדלעיל הל"ל וי"ל כדי לתרץ ביה למה אומרים יעלה ויבא שהוא ג"כ שואל בה צרכיו וה"נ כיון שאומרים אותו נוסח בכל ר"ח בתפלה וברכת המזון ג"כ אומרים אותו בשבת דנוסח הברכה כך היא והא דאמרינן אותו בתפלה אע ג דאין שואל אדם צרכיו בג' ראשונות ואחרונות שאני הכא כיון שהוא צרכי רבים מותר לאומרה:

סעיף קטן יז
מהו למימר אבינו כו' משום דהוא לשון תחנה וא"א תחנונים בשבת:

סעיף קטן יח
מהו למימר רועינו זוננו כו' ז"ל ב"י ומכאן משמע דיש לגרוס זוננו בשורק במשקל שובנו אלהי ישענו וכמ"ש הרר"א ושבולי הלקט בשם ראב"ע דהשתא אינו שם תואר

אלא שמתפלל לפניו שיזון אותנו ונראה שכך יש לפרש פרנסנו וכלכלנו שהוא מתפלל שיפרנס ויכלכל אותנו וגם רועינו היה ראוי לפרש לפי זה רעה אותנו בחיסרון וי"ו ושב"א תחת הרי"ש ובימי חורפי שמעתי מהמדקדקים שהיו אומרים כך אבל בכל הספרים כתב רועינו עם וי"ו עכ"ל:

סעיף קטן יט

ולא הזכיר של שבת אומר כו' כתב הרשב"א ואע"פ שאם היה מזכירין במקומן לא היו בשם היינו משום דכל שהוא מזכיר בברכה הסמוכה הרי הן נכללות בברכה שיש בה מלכות בפתיחתה ובחתימתה דכל מוסמכת הרי היא כאילו פותחת בברוך שפתיחתה הראשונה כוללת את כולן עכ"ל והרא"ש כתב וז"ל ואע"פ שהיא סמוכה לחבירתה פותחת בברוך כיון שהיא מדרבנן ועוד שאינו אלא אקראי בעלמא:

סעיף קטן כ

לאות ולברית כו' דכיון שמוסיף לאות ולברית או לששון ולשמחה מיחשב כברכה ארוכה ויש בה חתימה. רבינו יונה. ובר"ח א"א אלא ברוך שנתן לנו ר"ח לזכרון שאין בה אריכות דברים אפשר דמש"ה נסתפקו אם יש לחתום בה כמ"ש רבינו דלא מסתבר דתיבת לזכרון יחשב אריכות משא"כ בי"ט שאומרים לששון ולשמחה ולזכרון:

סעיף קטן כא

אומר ברוך אשר נתן י"ט לעמו ישראל לששון ולשמחה הא דאמרינן ברכה זו לששון ולשמחה טפי ממה שאומרים בעיקר הנוסח דיעלה ויבא משום דיעלה דנתקן בברכת רחם כולה מעין תחנונים הוא ודומה דהכי תיקנו נוסח יעלה ויבא משא"כ כשמסיים ברכת רחם ומברך ברכה בפני עצמה תיקנו לומר ברכה שיש בה שבח להשי"ת על שנתן לנו י"ט:

סעיף קטן כב

לששון ולשמחה ולזכרון כו' כן הוא בגמ' וברא"ש וכ"כ רבינו בסמוך אבל ברי"ף ובש"ע ליתא:

סעיף קטן כג

אלא חוזר לתחלת בונה ירושלים אבל אין לומר דלא יאמר אלא ברכה דברוך אשר נתן שבתות למנוחה כו' ויתחיל בברכת הטוב והמטיב דכיון דצריך לחזור יחזור לתיקונה דומה לשכח לומר השאלה ופתח רצה דחוזר לברך עלינו ולא לשמע קולנו כמ"ש לעיל ס"ס קי"ז:

סעיף קטן כד

אלא חוזר לתחלת בונה ירושלים מידי דהוה אטעה ולא הזכיר יעלה ויבא בתפלה ולא עקר רגליו אם רגיל לומר תחנונים אינו חוזר לראש ה"נ ברכת הטוב והמטיב לא גרע

מתחנונים וכ"פ ר' יונה אבל הרא"ש חולק וכתב דהני ג' ראשובות ר"ה דאורייתא נינהו וכאחת חשיבי ולכך אם טעה באחת מהן חוזר לראש כיון דכאחת חשיבי ע"ש ס"פ ג' שאכלו דף פ"ב ע"ג:

סעיף קטן כה

עוד נסתפקו בה בגמ' אי חתים או לא פי' בשל ר"ח אבל בשבת וי"ט אין שם ספק דבהדיא אמר ר' זירא בהם חתימה ובשל ר"ת לא כתב אי חתים אי לא ופסק ר"י שאין חילוק ביניהם:

סעיף קטן כו

הילכך לא מהדרינן ליה וחול המועד דינו כר"ח וכתב הרמ"א דאפשר דמ"מ יכול לאומרו בתוך שאר הרחמן כמו שנתבאר לעיל גבי על הנסים בסי' קפ"ז ואולי יש לחלק כי ביעלה ויבא יש הזכרת שמים ואין לאומרו לבטלה כנ"ל וכן נוהגין עכ"ל:

סעיף קטן כז

ואע"ג דהשתא לא סגי דלא אכיל כו' לכאורה נראה דה"פ אע"ג דטעה ולא הזכיר של ר"ת משום האי מיעוטא פי' דלא שכיח ועכשיו איתרמי כך לא החזירו וכן פי' מהר"ם יפה אבל אין טעם לפי' זה וכי בשביל שאינו שכיח אם לא עביד כתיקונו לא יחזור ועוד דא"כ ר' יחיאל דס"ל חוזר ומביא ראייה מיום שנתחייב בד' תפלות כו' הא יש לחלק דשאני הכא דלא שכיח כמו שחילק מהרמ"י בין זה לזה ע"ש לכן נלע"ד דה"פ משום האי מיעוטא ר"ל מי שמיעט מלומר יעלה ויבא בברכת המזון לא מצינו שתיקנו חזרה בשביל זה ועיין מ"ש עוד מהרמ"י בענין זה וז"ל ביום שנתחייב בד' תפלות שחייב להזכיר בה של שבת מי יימר דהתם נמי חייב לחזור ועוד דהתם האי יומא בכל פעם שבא חייב בד' תפלות אבל כשחל ר"ח בשבת זהו לפרקים כו' תימה אני על כל הדברים שלקמן בסימן תרפ"ג פסק הב"י ורמ"י עצמו שאם שכחו חוזר ודוקא אם הש"ץ לא הזכיר של שבת בוידוי שאומר באמצע תפלה בנעילה שם פסק דאינו חוזר הא בברכה אמצעית דנעילה חוזר וכן פסק המרדכי וכן משמע לשון ריב"ל בפרק במה מדליקין (שבת דף כ"ד) שאמר י"כ שחל בשבת המתפלל נעילה צריך להזכיר של שבת יום הוא שנתחייב בארבע תפלות מלשון צריך גם מדמשוה כל הארבע תפלות מוכח פשוט דאם שכחו ולא אמרו חוזר ומ"ש ב"י בסימן תרכ"ג דבהגהות מרדכי משמע דיש חולקים וס"ל דאינו חוזר לא מצאתי סעד לזה. גם מ"ש מהרמ"י דשאני התם דבכל יו"כ חייב בד' תפלות לא ידעתי כוונתו הא ה"נ חייב לומר בכל פעם יעלה ויבא בברכת המזון ונלע"ד כוונתו דהבין מ"ש משום יום שנתחייב בד' תפלות אינו מביא ראייה שאם שכח להזכיר של שבת שצריך לחזור אלא כמו שצריך להזכיר שבת בי"כ ה"נ חייב הבא לאכול בהאי יומא

וממילא אם לא שכח ולא אמר יעלה ויבא חוזר וע"ז כתב דאין ראייה מתקנת הזכרת שבת לדין חזרה בשביל יעלה ויבא אבל אין דבריו נראין לי כלל ודו"ק:

סעיף קטן כח

וראייה משום יום שנתחייב בארבע תפלות קאי על י"כ שחל להיות בשבת שצריך להזכיר של שבת בכל הארבע תפלות ומחזירין אותו מדברי ת"ה סימן ל' יתבאר לך דדינו כר"ח וכן פסק בש"ע:

סימן קפט

סעיף קטן א

שחכמים תקנוה על הרוגי ביתר כו' וכתב הרא"ש וקבעוה בב"ה שכולה הודאה ואמרינן בירושלמי כשנחרבה ביתר נגדעה קרן ישראל ואין עתידה לחזור עד שיבא בן דוד לכן סמכוה אצל בונה ירושלים ר"ל יהי רצון שתחזיר קרן ישראל בביאת בן דוד שהוא בנין ירושלים עכ"ל רא"ף:

סעיף קטן ב

שנתנו לקבורה הטוב שלא הסריחו וכו'

סעיף קטן ג

דהוי' מטבע קצרה אבל הרשב"א נתן טעם אחר שלא ראו לחתום בה ולעשותה מעולה משאר ברכות של תורה שלמעלה ממנה. והר"ר יונה כתב טעם אחר והוא שכל מה שאומר בברכה זו כמו ענין א' הוא שכולן שמות התואר הן שאנו אומרים שהוא מלך ומטיב וגומל ואע"פ שאנו אומרים הוא יגמלנו גם זה תואר הוא שאנו אומרים שהוא גומל אלינו בכל יום:

סעיף קטן ד

כנגד ברכת הארץ כו' אבל בלאו הכי לא היו אומרים מלכות לא בברכת הארץ ולא בבנין ירושלים אע"ג דקי"ל כל ברכה שאין בה שם אינה ברכה וא"צ להיות מתחלת בברכה וכמ"ש רבינו בסימן קפ"ח הא כתב רבינו לעיל סי' קי"ח דקי"ל ברכה הסמוכה לחבירתה אין בה מלכות ובברכה ראשונה יש מלכות בא"י אמ"ה הזן כו' וק"ל. והא דכתב טעם למה תיקנו ג' מלכיות ולא כתב טעם למה תיקנו ג' גמולות וג' הטבות. היינו טעמא משום דג' גמולות שאנו אומרים הוא גמלנו הוא גומלנו והוא יגמלנו וכן ג' הטבות שהוא מורה העבר וההוה ומבקש על העתיד א"צ טעם למה אומרים ג' פעמים משא"כ במלכיות שכולן מענין א' נינהו אפילו לדידהו שהיו אומרים הטוב והמטיב לכל הוא מטיב לנו מ"מ ג' ענינים נינהו וק"ל:

סעיף קטן ה
ולא יאמר תתברך הטעם מפני שכבר אמר ברוך וכתב הרר"ד אבודרהם וגם אין לומר האל דהא אמרינן אלהינו אבל בנוסח הרמב"ם כתוב האל בברכה רביעית ב"י:

סעיף קטן ו
וא"א הרא"ש היה אומר בזה הסדר הוא הטיב לנו כו' ז"ל מ"ו ונ"ל שאנחנו מכוונים באמרינו כא' הוא הטוב מטיב ייטיב לנו להודיע שחשיב כאחת דהרי ג' הטבות הא' המלך הטוב והשני והמטיב והשלישי הוא הטיב מטיב ייטיב לנו ודרק:
פתח ואמר בא"י האל החי כו' ז' ל הר ר"ד אבודרהם כשמגיע עד רועינו רועה ישראל אומר המלך החי הטוב והמטיב אל אמת דיין אמת שופט בצדק כו' וכ"כ הכלבו בנוסח הברכה בא"י אמ"ה כו' עד שבכל יום ויום הוא מטיב עמנו ואח"כ יאמר אל אמת דיין אמת כו' ומשמע מדבריו דעד שבכל יום כו' קאמר ולא עד בכלל ולפ"ז מ"ש רבינו פתח ואמר ברוך אתה ה' האל החי כו' לאו דוקא וה"ל כאילו אמר מברך ברכה רביעית עד שמגיע להטיב והמטיב ואז יאמר אל אמת דיין האמת כו' שדוחק לומר שסובר שא"א ג' מלכיות בבית האבל וכן יש לפרש דברי התוספות והרא"ש והא דקאמר רבינו ובבית האבל מוסיפין כו' אע"ג דעקרינן ההטבות והגמולות משום דזה לאו מעיקר הברכה היה מתחלה כשתקנה דעיקר הברכה אינו אלא הטוב והמטיב והוספה ר"ל מעיקר הברכה ב"י ע"ש ועיין בר"י דף ל"ח ע"א שכתב דאין עוקרים שום דבר מנוסח הברכה אלא לת"ק מוסיפין עוד לומר הטוב והמטיב שנית וצ"ע הא דאמרינן בגמרא תדע שהטוב והמטיב לאו דאורייתא שהרי עוקרין לר"ע בבית האבל ולדבריו דלמא ר"ע לא פליג אלא שלא יאמר הטוב והמטיב שנית כיון שכבר אמרה אבל נוסח הברכה לעולם דס"ל דאמרינן ואי משום דא"א בבית האבל הג' הטבות והג' גמולות כמ"ש הא אינן מעיקר התיקון כמ"ש רבינו בסימן זה וצ"ל דה"ק כיון שאנו אומרים בבית האבל האל החי הטוב והמטיב אל אמת דוין אמת שמוסיפין לפניו הטוב והמטיב ולאחריו לענין אבילות א"כ בזה עוקרין פי' תיבות של הטוב והמטיב שנתקנו על הרוגי ביתר ותדע שקאמר הגמרא דלא ס"ד שהוא דאורייתא דייק ג"כ דאי דאורייתא היאך עוקרין אותו לומר הטוב והמטיב על האבל ואם דאורייתא הוא ודאי על הרוגי ביתר אמרינן ליה ועכשיו יתפרש על אבילתו ולת"ק ניחא דמש"ה היו אומרים ב"פ הטוב והמטיב אבל מר זוטרא ס"ל הלכתא כר"ע וק"ל. ומ"מ יש לתרץ ולומר דכוונת רבינו במ"ש בבית האבל מוסיפין דס"ל הלכה כת"ק שאמר כל נוסח הברכה והיה מוסיף הטוב והמטיב משום האבל. ואע"ג דרבינו קיצר בהנוסח בדברי מר זוטרא. הא בלאה"נ צ"ל דרבינו קיצר וכמ"ש ב"י ולא הוצרך לכתוב הנוסח שאומרים כל אדם:

סעיף קטן ז
וא"א הרא"ש ז"ל כתב שאין למוחקו כו' ז"ל ר"י אע"פ שיש מיתה בלא חטא מ"מ כל דרכיו משפט והוא יודע למה עשה:

סעיף קטן ח
מתפללין על הילד כו' פי' שאומרים אלהינו ואלהי אבותינו קיים את הילד הזה כו' אחר שבירך בפה"ג כו' וז"ל רא"ף בהגהותיו ועיין בי"ד סימן רס"א וצ"ע כי הלשון מגומגם כאן מאוד ע"כ ונלע"ד דקשה ליה מהו זה דקאמר באמצע הברכה הא לא אמרינן התפלה על הילד כ"א בסוף הברכה כמ"ש שם בי"ד ואי משום מה דמפסיק בין טעימה של כוס ברכה לבין הברכה ויהא הפסק באמצע הברכה אכתי קשה מאי וגדולה מזו מצינו שכתב דמצינו שם הא שוים הם דגם כאן מפסיק בכמה בקשות רחמים ותפלות בין ברכת הטוב והמטיב לטעימת הכוס של ברכה ומיהו יש ליישבו דשאני הכא דעיקר ברכת הטוב והמטיב הכל בקשות ותפלות היא הוא ייטיב לנו והוא יגמול בעדינו נמצא דהוספת הרחמן ובקשתן הוא מעין הברכה קצת ועוד דברכת הטוב והמטיב אין חותמין לבסוף נמצא כאילו הכל ברכה א' היא משא"כ בברכת קיים את הילד שהיא ברכה דשבח ולא נתקן בה שום בקשה כי מה שאומרים בה על כן אל חי צורנו צוה להציל ידידות כו' אין זה בקשה אלא אומר ברכות שע"י המילה מציל נפשותינו מן הגיהנם וגם מסיים אותה בברכה ואומר ברוך אתה ה' כורת הברית וה"ל לטעום מכוס של ברכה מיד וזהו שקאמר וגדולה מזו וגם שם בי"ד סי' רס"ה כתב דיש נותנין יין לתינוק מיד אחר הברכה כדי שלא להפסיק ועוד דשאני הכא בברכת המזון דאין מברכין בכה"ג כ"א לבסוף וא"כ הוא תוכף השתייה לברכת בפה"ג משא"כ בברכת המילה שמברך בפה"ג תחלה כדין קידוש וא"כ מפסיק בתפלה בין שתייה לברכה וז"ש רבינו אחר שבירך בורא פרי הגפן וק"ל:

סימן קצ

סעיף קטן א
הוי ברכת המזון הפסק בין ברכה לשתייה דאפי' הב לן ונבריך הוי היסח הדעת להצריך בפה"ג כ"ש ב"ה:

סעיף קטן ב
כדרך שאמרו בברכת המוציא כו' כן משמע בירושלמי שדינם שוה וכתבו הרא"ש והרשב"א בפ' ג' שאכלו על אותו ירושלמי מהתם משמע דא"צ המברך להטיל מכוסו לכוס שלפני כל או"א ובלבד שלא יהיו כוסות שלהן פגומין אבל אם היו פגומין צריך לשפוך מכוס של ברכה לכוס כל א' קודם שישתה המברך עכ"ל משמע בהדיא דטעם

השפיכה לתוך הכוס הוא כדי שישתו מכוס שאינו פגום לא כיש טועין ששופכין לתוך הכוס לאחר ששתה כבר המברך וכן משמע ג"כ מדברי ב"י שהביא בס"ס רע"א ע"ש:

סעיף קטן ג

לאפוקי מה"ג ורב עמרם שכתבו שאין לברך אחר כוס של ב"ה כו' דחשיב לה בא מחמת הסעודה אע"ג שהפסיק בב"ה. וז"ל ב"י וסמ"ג כתב דט"ס הוא בבה"ג ולי נראה דיש ללמוד זכות על בה"ג שטעמו מההיא עובדא דאיתא בע"פ והרי"ף הביאו בפרק ב"מ דף ל"ד ע"א אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי כו' עד דמדמי ליה לחבירים שהיו מסובין כו' עכ"ל וקשה איך נוכל לומר שראייתו משם שהרי עובדא דרב אשי אברכת היין דלפני השתייה דהיינו בפה"ג קאי ומדברי רבינו משמע דגם בה"ג ור"ע לא פליגי אלא אברכה אחרונה ולא אברכה ראשונה גם מתוך מ"ש רבינו בסימן רע"ב משמע דל"ג ה"ג ור"ע אלא לפטור ברכה אחרונה וכ"כ בה"ג בהדיא בפרק שלשה שאכלו דף י' דמברכים בפה"ג אכוס של ברכה אבל לא ברכה אחרונה לכן נלע"ד דגם ה"ג ור"ע פסקו כמר זוטרא וס"ל דחייב לברך בפה"ג אכסא דברכתא דברכת המזן הוי הפסק ומ"מ ס"ל דא"צ לברך ברכה אחרונה משום דס"ל כיון דהאי כוס הוא לצורך ב"ה שהוא לצורך הסעודה הוא דומה כאילו הסיחו דעתם מלאכול ואח"כ הביאו לפניהן דבר מאכל שצריכין לברך עליו ברכה ראשונה ולא ברכה אחרונה דב"ה פוטרו ואע"ג דכבר נתבאר לעיל סימן קע"ז דאם מביאין דברים לאחר הסעודה שאינם צרכי סעודה טעונין ברכה לפניהם ולאחריהם מ"מ האי כוס מצרכי הסעודה מיקרי אלא שב"ה עשה היסח דעת והיסח מחייב ברכה ראשונה ולא ברכה אחרונה על מה שאכל כבר והיינו משום דבסוף יברך על הכל ברכה אחת:

סעיף קטן ד

היה ר"י מסתפק אם בכזית או ברביעית כו' ז"ל הרא"ש בפרק שלשה שאכלו ונראה דהלכה כר"מ דאומר ב"ה בכזית אע"ג דלענין י"כ בעינן ככותבת היינו משום יתובא דעתא וכן לעניין שתייה נראה דצריך לברך על היין לאחריו אפילו שתה פחות ממלא לוגמיו אע"ג דלענין יום הכיפורים בעינן מלא לוגמיו לענין ברכת היין לא בעינן כולי האי כמו שחלקתי לענין אכילה בפ"ק דעירובין נסתפק ר"י בדבר אי סגי כזית בשתייה כמו באכילה או שמא כיון דדריש ר"מ ושבעת זו שתייה בעי כביצה כדדריש רבי יהודה ואכלת ושבעת דאין שביעה פחות מכביצה או שמא יש לחלק בין שביעה דאכילה לשביעה דשתייה לכך טוב ליזהר שישתה פחות מכזית או רביעית להסתלק מן הספק עכ"ל. ולכאורה יש להקשות דהא נתבאר דר"י לא היה מסתפק אלא אם הוא בכזית או כביצה וא"כ למה כתב הטור בשם ר"י שהיה מסתפק אם היה בכזית או ברביעית

ואין ליישב דברי הטור לפי שראה להרא"ש שכ"כ בהדיא בתשובה כלל ד' וז"ל בשיעור ברכה אחרונה של יין נסתפק רש"י אם הוא בכזית או ברביעית והביא ראיות לכל צד לכן צריך אדם ליזהר שישתה פחות מכזית או רביעית עכ"ל. וכתב ב"י ונראה שט"ס הוא וצריך להגיה ר"י במקום רש"י ע"כ. מ"מ גם על תשובת הרא"ש קשה קושיא זו ונראה דלק"מ דמ"ש ר"י או שמא יש לחלק בין שביעה דאכילה לשביעה דשתייה היינו לומר דשביעה דשתייה בעי טפי משביעה דאכילה דשביעה דאכולה סגי בכביצה ושביעה דשתייה בעי רביעית היינו ביצה ומחצה דמאחר שיהא שיעור שביעה דאכילה מסתמא הוא רביעית דלא מצינו שיעור אחר בין כביצה ובין רביעית ואע"ג דיש שיעור מלא לוגמיו כדלעיל שאני התם לענין י"כ שתלוי הכל ביתובי דעתא מש"ה סגי כמלא לוגמיו משא"כ הכא בעינן שיעור שביעה ועיין עוד בדרישה. והשתא א"ש הא דכתב הרא"ש בפסקיו ובתשובה לכך טוב ליזהר שישתה פחות מכזית או רביעית כו' לפי שאלו שנים הם שני קצוות. ובזה נתיישב הא דכתב ב"י לקמן סימן ר"י על מ"ש הטור ועוד מסתפקין בברכה אחרונה של יין אם מברכין אותה אפילו על כזית או דוקא ברביעית כו' וז"ל ב"י וצ"ל שסובר הרא"ש דשיעור רביעית שוה לכביצה שאם הוא פחות מכביצה היאך היה מסתלק מן הספק בשתיית רביעית עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה טובא דהא דבר פשוט הוא דשיעור רביעית אינו פחות מכביצה ואדרבה הוא יותר מכביצה דהא רביעית הוא ביצה ומחצה וא"כ איך כתב וצ"ל שסובר הרא"ש דשיעור רביעית שוה לכביצה כו' אבל לפי מה שפירשתי נסתלק' קושוא זו דה"ק וצ"ל שסובר הרא"ש דשיעור רביעית אצל שתייה שוה לשיעור כביצה אצל אכילה:

סימן קצא

סעיף קטן א

דתניא פועלים העושין מלאכה כו' ברייתא זו היא בפרק היה קורא (ברכות דף י"ו ע"א) ובספרים שלנו לא כתיב ומתפללין כדרכן רק כתיב קורין ק"ש ומתפללין ואוכלין וכו' ואפשר שהטור הוסיף לכתוב כדרכן לפי שאזיל בשיטת אביו הרא"ש ז"ל שכתב להדיא ומתפללין י"ח כו' לאפוקי לפי דעת הרמב"ם צ"ל שהוא פי' דמ"ש בברייתא ומתפללין ר"ל מעין י"ח דהיינו הביננו וע"ל בסימן ק"י הארכתי שם:

סעיף קטן ב

ומברכין לפניה ולאחריה שתי ברכות כו' כתבו התוס' אע"ג דכל הג' דריש להו בגמרא מקרא יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה או שמא אסמכתא הן ואין מנין הברכות מן התורה ב"י:

סעיף קטן ג

שניה פותחת בברכת הארץ וכולל בה בונה ירושלים ז"ל רש"י שברכת הארץ ובנין ירושלים דומות וכתב ר' מנוח וכולל בה בונה ירושלים שאומר שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה וירושלים עירך שתבנה אותה במהרה בימינו עכ"ל והביאו הר"מ בפ"ב דברכות וז"ל הא דאיתא בגמרא דאביי עני בקלא כי היכי דלישמעו פועלים כו' במאי מיירי אי אכיל אביי עמהם הא מסקינן כאן כשאוכל הבעל בית עמהן חייבים לברך כל הד' ברכות ואי לא אכיל הבעל בית עמהן הא אינן ממתינין אפילו עד גמר ג' ברכות אלא כוללים השלישית בשניה כמ"ש רבינו וצ"ל דמיירי אי אירע כן שבירכו הפועלים כל הג' ברכות עתה בקלא א"נ אף כשבירכו ב' ברכות וחתמו בברכת הארץ מיקרי לה גמר ג' ברכות אלא שקשה כשלא בירכו אלא ג' ברכות בכלל הב' ברכות ממילא ידעו שילכו בלא עניית אמן. וכתב עוד הב"י ואיכא למידק למה אמרו שלא יברכו אלא שתים מפני ביטול מלאכתו של ב"ה יברכו השתים האחרונות והם עוסקים במלאכתן וי"ל דמהכא משמע דאסור לברך בשעת עשיית מלאכה והכי איתא בירושלמי וכבר כתבתי בסימן קפ"ח שהגהות מיימוני כתבו גבי הא דאמרינן אביי עני ליה בקול רם כי היכי דלישמעו פועלים כו' דה"ט לא שייך לדידן כי אדעתא דהכי משכירין פועלים שיהיו קורין ומתפללין כשאר כל אדם:

סימן קצב

סעיף קטן א

נברך שאכלנו משלו ז"ל מ"ו והאידנא נהגו לומר אף המברך מתחלה ובטובו חיינו חדא שלא יהא נראה כאילו קאי על ב"ה אבל מאחר שאמר ובטובו חיינו משמעותו מי שיש בידו להחיות אף שמן התלמוד אין כאן הכרח כ"כ לאומרה מ"מ טעם דמסתבר הוא וכן מצאתי ועוד מאחר שהעונין אחרים אומרים ובטובו חיינו מסתמא הוא ג"כ אמרו דאל"כ למה צריך הרי"ף לדקדק אי צריך לחזור ולומר ברוך שאכלנו תיפוק ליה דצריך לחזור כי היכי דלימא ובטובו חיינו ועוד היכי מדקדק הר"י מברצלוני דצריך הש"ץ וכן העולה לס"ת לחזור ולומר ברוך יי' המבורך כו' ומביא ראייה מברכת הזימון עיין לעיל סימן קל"ט דילמא שאני הכא דמשום ובטובו חיינו צריך לחזור שלא אמרו כבר אלא ש"מ דאין חילוק בין המברך לעונה ודו"ק עכ"ל:

סעיף קטן ב

ברוך הוא וברוך שמו בש"ע לא נזכר זה ע"ש וכן מ"ו לא היה אומרו אבל ר"נ בפי' ב"ה שלו הוכיח מדברי רוקח בסי' רפ"ג ומדברי הרד"א שיש לאמרו ודוקא בברכת הזימון יש לאומרו ולהכי כתב המחבר כאן במקום דמדבר מברכת הזימון וממ"ש רבינו

ברישא אומר אחד מהן נברך שאכלנו משלו משמע דלא יאמר מתחלה ובטובו חיינו וכ"כ בש"ע וכ"כ בנוסח הרז"ה ועיין ברי"ף בפ' ג' שאכלו ריש דף ל"ח בסוגיא פי' להיכן חוזר כו' שכתב שם נברך שאכלנו משלו ולא הזכיר ובטובו חיינו לכן נראה שיאמר כל אחד יותר מחבירו וכ"כ מהר"ל י"ץ ולפי זה נראה לומר בודאי דיש לומר ג"כ ברוך הוא וברוך שמו כו' והוא מחזרת המברך וקאי אדלעיל מיניה ור"ל דהמברך אומר נברך שאכלנו משלו ברוך הוא וברוך שמו והוא ההוספה שהוסיף על חבירו ואח"כ מתחיל בברכה ראשונה של ב"ה. וז"ל מ"ו ברוך הוא וברוך שמו קבלתי שזה אינו מן הנוסח אלא שהשומע הברכה מן המברך יענה ברוך הוא וברוך שמו וכן על כל שאר התחלת ברכות ושיבוש גדול הוא לאומרו המברך בנוסח ברכת הזימון וכן קבלתי שאין לאומרו עכ"ל וז"ל רמ"א בד"מ שלו מ"ש הטור ברוך הוא וברוך שמו ברמב"ם פ"ה אינו מוזכר וגם הרבה מן המדקדקים שא"א אותו אלא מתחילין מיד בא"י וכו' ואפשר שטעם רבינו הטור בזה כדי להפסיק בין ברכת הזימון לברכת הזן אבל לא ידעתי מניין לרבינו זה כי אינו מוזכר בגמרא ורי"ף והרא"ש לא הזכירו ג"כ ואף שנראה דבר יתר ואינו שייך לב"ה יותר מלשאר ברכות דאחר כל הברכה יכול לומר ברוך הוא וברוך שמו עכ"ל:

סעיף קטן ג

אבל יותר טוב לומר נברך אבל כשעולה לקרות בתורה לא תיקנו לומר נברך דכיון שהוא אז לבדו המחוייב לברך והם אינם מברכין ואומרים ברכת התורה אין שייך לומר נברך לשתפם עמו בשוה משא"כ ברכו דר"ל ברכו עמי וע"ד כי שם יי' אקרא הבו גודל לאלהינו אבל כאן כולם שוים בחיוב הזימון וק"ל. אלא שקשה מברכו שאומר הש"ץ בעומד לפני התיבה לפרוס על שמע דהתם נמי כולם שווים בחיוב והל"ל נברך לפי ה"ט ודוחק לומר משום שהוא שליח ציבור ומדבר עמהן שעתה עת לעמוד ולברך לכך א"ל ברכו כי' לכן נ"ל דוודאי דנוסח ברכו יותר טוב שם אם לא כדי שלא יהא נראה כמוציא עצמו מן הכלל. ובב"ה על ס"ת ולפני התיבה שאומר המבורך ומכניס עצמו בכלל א"א לטעות וכמ"ש רבינו בסימן קל"ט ז"ל אע"פ שאומר ברכו אינו כמוציא עצמו מן הכלל כיון שחוזר ואומר המבורך כו':

סעיף קטן ד

וא"ל נברך לאלהינו בלמ"ד דדוקא גבי שיר והודאה כתיב למ"ד כמו שירו ליי' הודו ליי' אבל גבי ברכה לא מצינו זה הלשון תוספות. וכתב ב"י דטעם הדבר הוי מטעם שיתבאר בסמוך שאין לומר למי שאכלנו משלו כ"כ התוס' דף נ' ע"א ור"ל דבשלמא מה שאנו אומרים נברך שאכלנו משלו אין קפידא הלא גם זולת האכילה יש הרבה לברכו דהא שאומר שאכלנו ה"ק נברך להש"י שעתה האכילנו משלו משא"כ כשאומר על המזון

שאכלנו דעל המזון הוא מיותר וכאילו בא לפרט ולומר דאין לנו לשבחו כ"א על המזון וודאי אם אמר איפכא נברך שאכלנו ממזונו ובטובו חיינו ג"כ אין קפידא שג"כ בא לשבח על שהאכילנו עתה ממזונו וק"ל:

סעיף קטן ה

כגון שאמר נברך על המזון כו' דמשמע דמברך לב"ה המאכיל דאי לרחמנא למה מזכיר מזון בלא מזון יש הרבה לברכו ונראה דהב"י אף שכתב זה קודם שכתב דברי התוס' אינו ר"ל ליתן טעם אחר אלא כתב מתחלה טעם שהקפידו חז"ל שא"א לאלהינו ואחר כך כתב שאע"פ שמצינו לפעמים כתוב לאלהינו כבר חילקו התוס' שלא מצינו כן אלא בשיר והודאה. ומ"ש שהוא מטעם שא"א למי שאכלנו ר"ל כמו שהטעם שא"א למי דכתב רש"י משום דמשמע שהם מרובים כו' ור"ל כמו שלמי מורה על ההבדל מהמרובים כן לאלהינו מורה על ההבדל ממרובים וק"ל:

סעיף קטן ו

או שאמר למי שאכלנו כו' דמשמע דמרובין הן זה זן את זה וזה זן את זה ומברך לב"ה:

סעיף קטן ז

מטובו דמשמע דבר מועט:

סעיף קטן ח

אומר חיים שמוציא עצמו מן הכלל:

סעיף קטן ט

יכול לומר נברך אלהינו על המזון כו' דכיון דמזכירין את השם ליכא למיטעי ולומר שמברך לבעל הבית וכתב ד"מ וז"ל כתב הב"י ונ"ל דמה"ט מצי למימר נמי למי שאכלנו משלו כשהם עשרה עכ"ל. ואין דבריו נכונים דאדרבה כשאומר נברך אלהינו למי שאכלנו כו' משמע דלא סגי ליה במה שאומר אלהינו אלא צריך לפרש יותר למי שאכלנו כו' וזה הוא בור דמשמע מדבריו דאלהינו סתם שאמר לא האכילו ולכך מברך למי שהאכילו ואין לך בורות גדול מזה ולכן לא הזכירו בגמרא ופוסקים אלא שיכול לומר על המזון כו' עכ"ל:

סעיף קטן י

כשאין עשרה לא פי' אע"פ שיש ד' וה' והם יכולין לומר לשון ברכו כדלעיל וה"א דיכולים לומר ג"כ על המזון קמ"ל דאפ"ה אסור משום דזיל בתר טעמא והיותר נראה דקמ"ל בזה לשון יתר לומר דבכל ענין לא אע"פ שאין ביניהן בעל הבית אלא נשתתפו יחד לאכול בקופה משלהן ואין כאן טעם שיאמרו שמברכין לבעל הבית מכל מקום אסרו לומר כן משום הרואים וק"ל:

סימן קצג

סעיף קטן א

אבל בברכת המוציא פוטר א' את חבירו פי' הר"ר יוסף בשם הרמב"ם משום דברכת המזון דאורייתא אבל ברכה ראשונה אינו אלא מדרבנן ולא אחמור בה כולי האי ועוד שבתחלת הסעודה שהם מסובים וקבועים יחד דעתם להצטרף אבל בסוף הסעודה בטל הקבע ונחלקים זה מזה הילכך כל אחד מברך לעצמו אשר"י. וכתב הרמ"י דטעם האחרון נראה עיקר לפי מנהגינו דנהיגין דאין אחד יכול להוציא חבירו בברכת הפירות אע"ג דהיא מדרבנן ע"ש אלא ודאי הכל תלוי בקבע ודו"ק. אבל הרא"ש שכתב הטעם קמא משום דאזיל לטעמיה דס"ל דדוקא לפת ויין בעינן הסיבה אבל לשאר דברים א"צ הסיבה אלא שאנו נוהגין כראב"ד שפסק כלישנא בתרא לחומרא דשאר דברים לא מהני הסיבה וכמ"ש כל זה לעיל ס"ס קע"ז בדברי רבינו ובב"י:

סעיף קטן ב

וצריך לכוין מלה במלה כו' וגם צריך דעת משמיע ואפילו למ"ד מצות אין צריכות כוונה לצאת כוונה לשמוע מיהא בעי מרדכי וסמ"ק וכבר פסקו רבינו לעיל בס"ס ס' כמ"ד מצות צריכות כוונה. ולפ"ז צריך לומר מ"ש רבינו וצריך לכוין מלה במלה רצה לומר שיכוין לצאת וק"ל:

סעיף קטן ג

ולכך אין הנשים יוצאין בשמיעה כו' אלא צריכות לברך בלשון שהם מבינות אשר"י וכתב רמ"א בסימן קצ"ט דנשים יוצאים בזימון אע"פ שאינן מבינות:

סעיף קטן ד

ששה נחלקים כו' פי' אם ירצו נחלקים אבל אינם מחוייבים רמ"א והוא מדברי ר' יונה:

סעיף קטן ה

ומיהו אם היתה חבורה כו' אע"ג דמפקי נפשייהו מידי זימון של הזכרת השם דכי הדר מזמן בעל הבית בהזכרת השם לאו אינהו נפקי ביה דאין זימון למפרע וכ"פ רש"י בסוף פרק ג' שאכלו דף נ' ע"ש ויש לדקדק מדכתב לשון זה טוב להם כו' משמע שאילו היו ממתינים עד שיזמן בעל הבית בהזכרת השם היו יכולין לשמוע השם מפי המברך א"כ איך כתב שהרי אינן יכולין לשמוע ברכת הזימון מפי המברך דלמה אינן יכולין לשמוע ברכת הזימון יותר מן השם ואי מיירי שגם השם אינן יכולים לשמוע א"כ ממילא אין מפסידין כלום במה שנחלקו לחבורות של ג' ג' וא"כ אין שייך לומר זה טוב להם וותר כו' ובשלמא אי אמרת דמ"ש הטור ממה שלא יצאו ידי חובת ברכת המזון ר"ל ברכת המזון ממש ולא כמו שפירש ב"י דפירש חובת הזימון לק"מ דאפשר לומר דאע"פ

שיכולין לשמוע השם וברכת הזימון מ"מ ברכת המזון אינן יכולין לשמוע דדרך המברך לומר ברכת הזימון שאז מזמן בקול יותר מברכת המזון שבהמשכת הקול מדרכן של בני אדם להשפיל קולם אבל לפי פי' ב"י דכתב דברכת המזון ל"ד אלא ר"ל ברכת הזימון קשה וגם על מה שהוציא הב"י לשון הרא"ש ורבינו שכתבו ל' ברכת המזון ופי' דר"ל ברכת הזימון מכח הקושיא דהא כל אחד יכול לברך לעצמו כו' היה נראה לכאורה ליישב ולומר אף שהאמת כן הוא שכל אחד יברך לעצמו ומתחלה מצוה לעשות כן מ"מ טוב להם לשמוע ג"כ הברכות מפי המברך ולהקדים כל אחד נפשו קודם סיומו של המברך כל ברכה וברכה כדי שיוכל לענות אמן אחר ברכת המברך וכמ"ש הרא"ש שעשה כן בברכת יוצר ובברכת ק"ש שממנה למדו דין זה לברך כל אחד לנפשו ולקיים ג"כ גדול העונה אמן יותר מהמברך. מיהו הדין עם הב"י מדכתבו הרא"ש ורבינו וזה טוב להם ממה שלא יצאו ידי ברכת המזון ואי ברכת המזון כפשוטו קאמר אמאי לא יצאו אף שזה שיענו אמן מוטב מ"מ יצאו ידי חובתן ג"כ בלא זה לכן נראה פי' ב"י עיקר ולתרץ קושיא הראשונה צ"ל דה"ק דמ"ש הרא"ש והטור ואינן יכולין לשמוע הברכה מפי המברך לאו למימרא שבודאי אינם יכולין לשמוע הברכה אלא ה"פ דיכול להיות שאינן יכולין לשמוע הברכה והשתא א"ש דצריך לתת טעם על מה שהם רשאים לחלק לחבורות ג' ג' אע"פ שאם היו ממתינין לזימון בעה"ב היה אפשר שהיו יכולין לשמוע השם ועכשיו בודאי לא יצאו ידי זימון השם ע"ז קאמר זה טוב להם יותר וק"ל. שוב ראיתי שהתוס' כתבו והביאן הב"י בס"ס קצ"ב ז"ל דכל היכא דמצטרפין שני חבורות צריך שישמעו ברכת המזון מפי המברך וגם הרמב"ם כ"כ בפ"ה גבי צירוף ב' חבורות ז"ל והוא שישמעו שתיהן כל דברי המברך בביאור והביאו ג"כ הב"י ס"ס קצ"ה וכתב על דבריהם שטעמן מהא דאמר רבא כי אכלינן בי ריש גלותא מברכינן ג' ג' כו' וכמ"ש על דברי רבינו הכי וכתב ג"כ על דבריהן דצ"ל דברכת המזון דקאמרינן ל"ד אלא ר"ל ברכת הזימון באמת קשה לומר כן דכל הני רבוותא ל"ד קאמרי גם לשון רש"י והגמרא שם בעובדא דרבה משמע כפשוטו דאברכת המזון כפשוטא קאמר לכן נלע"ד ליישב ולומר דודאי דוקא קאמרי דודאי מצוה לשמוע ברכת המזון מפי המברך מטעם אמן והכי דייק לישנא דשבולי הלקט דקאמר דכל אחד ואחד מהמסובין חייב לברך ב"ה עם המברך כל ברכה וברכה ואפילו החתימות והביאו הב"י לעיל ס"ס קפ"ג וכתב שכן יש ללמוד מדברי הרא"ש שהיה אומר ברכת יוצר עם הש"ץ מלה במלה כו' עד אבל מהר"ם לא היה מברך בלחש עכ"ל ונראה דטעם של מהר"ם היה שלא היה מברך בלחש משום דכמו שכתב בשם הרוקח לעיל בסימן נ"ט אברכות יוצר דטוב לשמען מהש"ץ כיון שהוא

מודה ומשבח להש"י ושמה"ט רוצה גם הרא"ש לשמען מפי הש"ץ לולא יראתו שמא לא ישמע הכל כן הוא ג"כ ברכת המזון דכולהו הודאה ושבח הוא. נמצא דעכ"פ טוב לשמוע והוא ממצות הזימון וזהו שכתב רבינו ממה שלא יצאו ידי ברכת המזון ר"ל ברכת המזון התלוי בשמיעת הזימון ונלע"ד ליישב באופן אחר יותר נאות דזולת קושיות הנ"ל יש לדקדק בלשון רש"י שם בגמרא מ"ש אעובדא דרבה ז"ל הוה מברכין בג' ג' ריש גלותא מאריך בסעודתו וכל ג' וג' שגמרו סעודתן הוה מברכין בקול נמוך ויושבין אחר הברכה עד שגמר וזימן הוא והיושבין אצלו בקול רם כו' דיש להקשות מאי בא רש"י להשמיענו בזה שכתב ר"ג מאריך בסעודתו הוה וע"ק מאחר דרש"י כתב שישבו שם עד שגמר ר"ג סעודתו א"כ למה הקדימו לברך בג' ג' היה להם להמתין אם ישמעו השם והזימון והברכה והאמן מפי המברך מוטב ואם לאו אז היה להן לברך בג' ג' ולא קודם לכן ונלע"ד דחד קושיא היא תירוץ של קושיא שניה דודאי אם היו מברכין בג' ג' בשעה שברכו ר"ג והמסובין אצלו היה מקפיד ר"ג על שמחלקין נפשם ואף אם היו מברכין בג' בלחש מ"מ בשעת הברכה שהעולם שותקין היה קול המברך בג' נשמע ובפרט בשעת ברכת המזון שבית הבליעה פנוי והעולם רואין זה על זה והיה הרגשה והקפדה על ? ברכתו בג' ג' משא"כ עתה שברכו בשעה שר"ג והמסובין עדיין אכלו והאריכו בסעודתן ולא היה הרגשה עליהן כי לא עלתה על דעת ר"ג לחקור אם יברך שום אדם אם לא שהיו מברכין בעשרה שהיה שומע מאליו והשתא א"ש דכתב רש"י והרא"ש שזה טוב להם ממה שלא היו יוצאין בברכת הזימון כי ודאי לולא שהקדימו וברכו לא היו יכולין לברך לאחר זמן אלא שלפ"ז קשה על רבינו שכתב סתם ז"ל מיהו אם היתה חבורה גדולה מסובין יחד כו' ואינן רשאין ליחלק כו' יכולין לחלוק לחבורות של ג' ג' דה"ל למכתב נמי שיברכו בעוד שהבעל בית עם המסובין אוכלים כמו ר"ג כיון שזה תלוי בזה מיהו י"ל שרבינו סתם וכתב שיכולים לחלק כשאיכא שום חשש שלא יכולין לשמוע וממילא יחלקו ויברכו כל ג' וג' לפי מה שידעו דעת בעל הבית ודו"ק:

סעיף קטן ו

שיצטרכו לברך בקול כו' כדי שישמעו כל העשרה:

סעיף קטן ז

זה טוב להם ממה שלא יצאו כו' ר"ל חובת ברכת הזימון שלא יוכלו לשמוע מפי המברך והשתא דמברכין בג' ישמעו לפחות ברכת הזימון בלא שם דאילו ברכת המזון היו יכולין לצאת ע"י שיברך כל אחד לעצמו שטוב הוא לברך כל אחד בלחש כמ"ש בסימן קפ"ג בית יוסף וכ"פ רמ"י:

סעיף קטן ח
רשאים לחלק אבל עדיף טפי לזמן אפילו במקום שאמרו רשאין לחלק משום דברוב עם הדרת מלך רמ"א וכ"פ בס"ס זה בשם ריב"א ואפילו לא אכלו כזית ביחד כו' עיין מ"ש בדרישה:

סעיף קטן ט
כי הא דאמר רבי אבא אמר שמואל ג' שישבו לאכול ובירכו ברכת המוציא כו' האי ובירכו ברכת המוציא ליתא בגמרא וגם הרי"ף פי' בלא המוציא וכמ"ש בדרישה רק רבינו אגב שיטפא לפי שיטת פי' נקט וק"ל:

סעיף קטן י
כגון שהפסיקו כל אחד לשנים כו' וה"ה אם היו ד' בכל חבורה והלך א' וזימנו ג' הנשארים פרח הזימון כ"כ ר"י:

סעיף קטן יא
שוב אינו יכולין לזמן צריך לפרש משום דהוי כמו ברכה לבטלה כיון שפטורים מברכת המזון אי נמי נ"מ בהא דאמר לעיל שנים מצוה לחלק ולברך כל אחד בפני עצמו ג' אין רשאים לחלק וקמ"ל כיון דאין כאן חיוב זימון א"כ עדיף טפי שלא יזמנו ולברך כל אחד בפני עצמו ובזה יהיו דברי רבינו כדברי התוספות אלא שהתוס' כתבו הפטור בזימון וממילא משמע דלא יזמנו אם לא שיברך כל אחד בפני עצמו וק"ל. אבל התוספות בפ' ג' שאכלו כתבו שם. וז"ל פרח חובת זימון מעליהם כלומר פטורים מן הזימון ורשאין עתה לחלק עכ"ל משמע דאינו אסור אלא רשות ורבינו יונה כתב בהדיא אין רשאין לזמן כו':

סעיף קטן יב
אפילו אכלו אח"כ יחד וגמרו סעודתן דפרח זימון מינייהו אפילו על מה שאכלו אחר כך כיון דזימנו כבר על תחלת סעודה אשר"י: וכתב בש"ע שהיה המנהג שלא לזמן בבית הכותי כו' וכתב שם טעמו אבל במהרי"ל דף פ"ב ע"ב בסופו לא משמע הכי שכתב שם שהוא ושאר רבנים זימנו בבית הכותי ע"ש:

סימן קצד

סעיף קטן א
השנים יכולים לזמן על הג' אבל אם האחד זימן עם אחרים אינם יוצאים השנים רשב"א בשם רב האי:

סעיף קטן ב
כדי שיכוין ויצטרף עמהן כו' כתב הרשב"א בשם רב האי דזהו דוקא כגון שפתחו של בית פתוח לשוק והוא יושב כנגדו קוראים לו ושומע קולן ומזמנין ורבינו לא כתב הכי

בהדיא מ"מ אפשר לומר שסמך על לשון הגמרא שכתבו קראו ליה והוא עני וסתם ענייה היינו שמדברים עמו ברכת הזימון ומיהו אינו מוכרח לומר כן:

סעיף קטן ג
וא' השלישית כו' אע"פ שאינן יודעים ברכה רביעית כלל אינה מעכבת הואיל והיא מדרבנן רי"ף:

סימן קצה

סעיף קטן א
אם מקצתן רואות כו' כתב רבינו ירוחם וצריך שישמעו דברי המברך בביאור וכ"כ ב"י:

סעיף קטן ב
וכגון שנכנסו מתחלה כו' זה קאי אצירוף ב' חבורות בב' בתים ע"י ראייה או ע"י צירוף שמש אבל בבית א' א"צ כמו שנתבאר לעיל סי' קצ"ג בשם הרא"ש שאפילו לא בירכו תחלה יחד ברכת המוציא מ"מ חייבים בזימון ב"י:

סעיף קטן ג
ומקצתן חוץ לבית כו' אע"פ שאין יכולין לראות זה את זה:

סעיף קטן ד
כולן מברכין ברכת חתנים כו' אבל ודאי שאינן יוצאין בזימון אחד:

סעיף קטן ה
לא מיבעיא אם השמש מצרפן נ"ל דר"ל דאם אין שומעין קול המברך או אם לא נכנסו מתחלה אדעתא להצטרף יחד דאל"כ הא כתב לעיל דע"י השמש פטורין מזימון וה"ה מברכת חתנים וב"ה א"נ אפילו אם שומעין אם ירצו יכולין לברך כמו בב"ה:

סימן קצו

סעיף קטן א
אכל טבל אין מזמנין עליו כו' בגמרא אוקמינא אפי' טבל דרבנן כגון שזרעי בעציץ שאינו נקוב:

סעיף קטן ב
כתב הרמב"ם ז"ל שאין מברכין עליו כו' פי' האוכל עצמו לא יברך משום דכתיב ובוצע ברך ניאץ ה':

סעיף קטן ג
אבל למה לא יברכו עליו לבסוף ס"א בתחלה ול"נ גירסא זו דבהדיא מייתי ב"י הירושלמי דאפילו מאן דמתיר לא מתיר אלא בסוף משום דכבר הוא מחויב ליה אבל לכתחלה אסור משום ובוצע ברך. ושוב ראיתי בפ"א דברכות במיימוני שכתב הראב"ד תחלה וסוף וכן הביאו ר"י והרא"ש בפ' שלשה שאכלו ע"ש. וז"ל רא"ף באשר"י פ' ג' שאכלו כתב

וז"ל נ"ל כדברי הראב"ד וכן מוכח מהא דאמרינן ר"פ הגוזל קמא ובפ"ק דסנהדרין הרי שגזל סאה חטין וטחנו ולשה ואפאה והפריש ממנה חלה כיצד מברך אין זה מברך אלא מנאץ שנאמר ובוצע ברך ניאץ ה' משמע שחייב לברך אלא שברכתו במנאץ עכ"ל. ואיני מבין משמעותו והכי יתכן לפרש כיצד מברך כלומר כיצד רשאי לברך הלא אין זה מברך אלא מנאץ וע"כ אין רשאי לברך וכן משמע קצת בהניזקין בד"ה מ"ט יאוש כדי לא קני ע"ש דף נ"ה בדפוס גדול ומ"ש הרא"ף ועוד נ"ל ראייה מהא דאמרינן פרק במה מדליקין כו' הדמאי כו' כל זה הביא נמי הב"י וכתב אף שגירסת הרא"ש לא היה כיצד מברך מ"מ לגירסתינו אין ראיה גם לגירסת הרא"ש י"ל כן והרא"ף מסיק דנ"ל כדברי הראב"ד לגרוס ברכה בסוף מפני שהיא מן התורה אבל בברכת המוציא יתכן כדברי הרמב"ם ז"ל כדפרישית עכ"ל. וב"י פסק הלכה כהרמב"ם דאין מברכין עליו כלל לא בתחלה ולא בסוף ואפשר לומר הא דשנינו אין מזמנין עליו לומר דאפילו לא מיחשב כמו שאכל עלה של ירק או שתה רביעית דמזמנין עליו וע"ז אין מזמנין ומענין שלא יברך לא איירי דפשיטא דאין מברכין מטעם בוצע ברך כו':

סעיף קטן ד

אין מצטרפין לזימון כו' ודוקא כשכל אחד אוכל מככרו אבל כשכולן אוכלין מככרו של בעל הבית פשיטא דמצטרפין רמ"א:

סעיף קטן ה

מ"מ עדיין לא נשאלו כו' כתב ב"י טעמא דלא מהני מה שיכולין לשאול על נדרם נ"ל משום דא"כ כי כהנים אכלו כו' עד ראוי לאכילה עכ"ל וצריך פי' לפירושו דמשמעות ב"י משמע דדין זה דאין מועיל התרת נדר נלמד מההיא דריש ערכין דמייתי ב"י וז"ל הכל חייבים בברכת המזון כהנים לוים וישראלים ואמרינן עלה בגמרא פשיטא ל"צ דכהנים אכלי תרומה וקדשים וזר אוכל חולין מ"ד כיון דזר לא אכיל תרומה וקדשים לא מצטרף קמ"ל דכיון דכהן מצי אכיל חולין ש"ד עכ"ל ואי אהא קאי ב"י דמזה למד ר"י שאינו מועיל התרה לנדרו הנאה זה מזה ק' א"כ למה כתב ר"י שיש ללמוד מדבריו דהיינו מדברי רשב"ם שכתב רבינו לפני זה הא ממשנה וגמרא דריש ערכין למד ר"י דין זה. אלא ודאי צ"ל דמההיא דריש ערכין אין ללמוד עכ"פ דמשום דהתם כלל יחד לכהן אוכל תרומה וקדשים וא"כ י"ל אף שלתרומה וחלה יש התרה לנדרו ולהוציאם לחולין מ"מ לקדשים אין התרה ומש"ה הוצרך הגמרא שם לתת טעם דיכולים לזמן כיון דכהן מצי אכיל בהדי ישראל אלא מדברי הרשב"ם יש ללמוד שלא כתב אלא כהן אכל חלה ולזה יש התרה ואפ"ה תלה טעמא משום דכהן יכול לאכול עם ישראל ש"מ דמשום דיכול לישאל על נדרו לא מחשבי ראוין לאכול יחד ולוה כיון בודאי ג"כ ב"י ונקט תרומה

כלישנא דגמרא משום דדינא דרשב"ם משם נלמד ורשב"ם עצמו שינה בלשונו ונקט חלה במקום תרומה הנזכרת שם בגמרא משום דבזמנינו כהנים לאו מקבלי תרומה נינהו אלא אוכלי חלה לפעמים נינהו ודו"ק:

סימן קצז

סעיף קטן א

כל זמן שלא אמרו הב לן ונבריך כו' ונטילת מים אחרונים כהב לן ונבריך דמי ולא איצטריך למימר דהא כ"ש הוא מהב לן ונבריך כמ"ש לעיל סי' קע"ט דהב לן ונבריך הוי כמו נטל ידיו. כתוב בתשובת הרשב"א שפסק הר"ם בשנים ובא אחד מחייבים ליתן לו כדי שיזמנו עמו:

סעיף קטן ב

או לא שתה עמהם אלא כוס אחד כו' וכתבו התוס' שיכול לומר שאכלנו משלו דשתייה בכלל אכילה. וכתב ב"י מאיזה משקה שיהיה חוץ מן המים משום דלא זייני כדאיתא בר"פ בכל מערבין:

סעיף קטן ג

אלא כוס אחד והוא ששתה רביעית מרדכי:

סעיף קטן ד

והשיבני דלא והטעם דב"ה אינו פוטר אלא דדברים הבאים בתוך עיקר הסעודה אבל דברים הבאים לאחר הסעודה מברכין לפניהן ולאחריהן ואם התם שאכל כבר פת בקבע חייב לאחר שסילק ידו מן הפת ואכל פירות כ"ש זה שלא אכל פת כלל שלא יפטרנו ברכת המזון ב"י:

סעיף קטן ה

דוקא לאיצטרופי לעשרה כו' כאן הקשה הרא"ש עליו דהא לעיל סימן קצ"ד מבואר דלזימון ג' קוראין לא' מן השוק ומצטרף משא"כ ביו"ד וא"כ י' חמיר מג' ותירץ דנוכל לדחוק ולומר דהתם בעינן היסבה צריך שישבו כל העשרה דבע"א לא שריא שכינה אבל הכא לענין ג' שהם מועטים צריך שיאכלו כולם:

סעיף קטן ו

אבל לג' אינו מצטרף כו' בהגהות מיימוני כתב שהר"מ היה נזהר כשהיה אוכל ואחר עמו שלא היה נותן לאדם הבא אליהם לשתות אם לא שהיה יכול להזקיקו ליטול ידיו ולאכול עמו כזית דגן לאפוקי נפשיה מפלוגתא ואם אירע שנתן לאדם לשתות ולא רצה לאכול עמו כזית דגן וגם לא מצא אחר שיאכל עמו אז היה סומך על דברי התוס' והיה מזמן על השותה עכ"ל ודברים נכונים ב"י וכ"כ רמ"א:

אבל איפכא לא כו' ויש להקשות מהיכא תיתי שנתיר איפכא ונ"ל משום דהתוס' והסמ"ג כתבו בשם ר"י דסברא להחמיר טפי בעשרה מג' ואם כן ה"א דוקא בי' בעינן רובא אבל לא בג' וק"ל:

סעיף קטן ז
ודבר שחייב בברכה אחת מעין שלש שהיא ברכה דאורייתא אבל שאר מינין אע"ג דמברכין עלייהו ברכה מעין ג' מ"מ לאו מין דגן נינהו וק"ל:

סעיף קטן ח
אבל לא אותם שאכלו כדי שביעה וכו' והיינו דוקא בשאין כל אחד מברך לעצמו אבל לברכת הזימון לחוד ליכא למיחש ב"י:

סעיף קטן ט
ור"י פירש שמוציא כו' ע"ל סימן קפ"ז:

סעיף קטן י
שיברך אותו שאכל כדי שביעה כמ"ש ואכלת ושבעת וברכת אבל לא לעכב דקי"ל כר"מ דדריש ושבעת אשתייה ודו"ק. כתב המרדכי בפ' ג' שאכלו אחרי דקי"ל כר"מ דאמר כזית דאורייתא א"כ קי"ל דשבעת זו שתייה א"כ לא מיחייב מדאורייתא אא"כ שתה אם הוא צריך לשתות דלא אמרה תורה שישתה שלא לתיאבון הילכך אם לא שתה והוא תאב לשתות לא מצי להוציא אחרים שאוכלים ושותים דלא אתי דרבנן ומפיק דאורייתא ע"כ ור"י דחה דבריו דדילמא ה"ק כשתאכל או תשתה תברך את ה' וכתב שכן דעת כל הפוסקים שמוציא אחרים אף שהוא תאב לשתות ורמ"א כתב דלכתחלה יש ליזהר לברך מי ששתה להוציא אחרים ידי חובתן עיין שם:

סימן קצח

סעיף קטן א
עונה אחריהם ברוך ומבורך כו' שהרי כשאומר נברך גם הוא חייב לברך אבל אין שייך לו לענות אמן דאין עונין אמן כ"א אחר ברכה:

סעיף קטן ב
ואם נכנס כשאחרים עונים כו' דדוקא כששמע שזה אומר נברך כו' אז יהיה נראה ככופר אם לא גם הוא יתן ברכה:

סעיף קטן ג
וכן בכל ברכות כו' זהו גם כן מדברי הגמרא ויתבאר בסימן רט"ו

סימן קצט

סעיף קטן א
שמש שאכל כזית מזמנין עליו אע"פ שאין לו קביעות לפי שהולך ובא:

סעיף קטן ב
והכותי אם הוא חבר דאל"כ לא עדיף מע"ה:

סעיף קטן ג
כדי שלא יהא כל א' בונה במה לעצמו כר' יוסי בפרק חומר בקודש דאמר מפני מה הכל נאמנים על טהרת יין ושמן כל השנה כדי שלא יהא כל א' וא' הולך ובונה במה לעצמו רא"ף:

סעיף קטן ד
לזמן אפילו עם ע"ה גמור דקדק רבינו לכתוב ע"ה גמור משום דשם פ"ג שאכלו דף מ"ב ע"ב פליגי איזהו ע"ה דאין מזמנין עמו ואחרים אומרים אפילו קרא ושנה ולא שימש ת"ח ה"ז ע"ה ואיפסיקא הלכתא כוותיה קמל"ן רבינו דהאידנא אפי' על ע"ה גמור מזמנין ועיין באה"ע ס"ס כ' דע"ה שאסור לישא את בנו היינו מי שחשוד שעובר עבירות להכעיס:

סעיף קטן ה
אפי' לגר גמור בא"י לברך ברכת המזון כו' זה פשוט דקאי למ"ש כותי לא היו מזמנין עליו ואפילו גר בארץ ישראל שמל ולא טבל ונכנס דין אונן בין הדבקים ב"י. וכתב האגור ר"ת לא היה מניח לגר בא"י לברך ב"ה ר"ל להוציא אחרים (וכך הוא בתוס' ר"ת לא היה מניח לגר לברך ברכת הזימון) אבל כשמברך לעצמו יחסר אותן תיבות ונראה דאם אחר שענו ברכת זימון בירך כל אחד ב"ה לעצמו ש"ד אפילו לר"ת ב"י:

סעיף קטן ו
ור"י כתב שיכול לברך כו' פי' דנהי דאין לו חלק בארץ כדתניא בספרי מ"מ מט"א יש לו לאומרו:

סעיף קטן ז
נשים ועבדים וקטנים אם רצו לזמן אין מזמנין ומפרש בגמרא טעמא דנשים ועבדים משום פריצות והא דכתב הר"ן בפ"ב דמגילה שהנשים מוציאות את האנשים י"ח מגילה ומצרפין למנין י' למאן דמצריך עשרה במגילה י"ל דשאני גבי ברכת המזון דע"י צירוף איכא שינוי במטבע ברכה דאיכא זימון דהוי שינוי במטבע בה"מ וכיון שניכר צירופן עם אנשים איכא למיחש לפריצותא אבל כאן במגילה אין צירופו ניכר שכן דרך קריאה ליחיד כרבים וכיון דאין צירופן ניכר מותר:

סעיף קטן ח
פי' אם רצו וכו' וכ"כ הסמ"ג וכתב בשם ר"י דלעצמן דוקא רשות אבל כשאוכלות עם האנשים חייבות ויוצאות בזימון שלנו ואין מברכות לעצמן:

סעיף קטן ט
להצטרף אשה לזימון כו' וכ"פ בש"ע להצטרף אשה לזימון וכתב האגור שלא ראה ולא שמע מעולם שנוהגין כן:

סעיף קטן י
אדמיבעיא ליה אם יכולות להוציא כו' יש לדחות דבעי אם מוציאה אחד שאינו יכול לברך דפוטרו חבירו כדלעיל סי' קצ"ג וכן תירץ מהרל"ץ:

סעיף קטן יא
והרמב"ם ז"ל כתב נשים ועבדים וקטנים כו' כתב ב"י אע"ג דדברי הרמב"ם הם כדברי המשנה והברייתא שכתב רבינו בסמוך מ"מ כתב רבינו דבריו כדי ללמוד ממנו דאין מזמנין בשם ודין אנדרוגינוס:

סעיף קטן יב
נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עלוהם והא דכתב בשם הרמב"ם אח"כ דמצטרפין קטן בן ח' או ט' לי' ולג' ודוחק לומר דקטנים דהכא איירי מקטנים שלא הגיעו לעונת הפעוטות צ"ל דהכא מיירי מקטנים שאינן יודעין למי מברכין:

סעיף קטן יג
ולא תהא חבורה של נשים כו' מפני פריצות דנשים וגם עבדים בקטנים מפני משכב:

סעיף קטן יד
וקטנים מזמנות יחד ברמב"ם ז"א:

סעיף קטן טו
וקטנים לעצמן כו' במיימוני זה אינו ע"כ הגהות רא"ף. ור"ל הא דכתב רבינו בשם הרמב"ם דקטנים לעצמן אינו מדברי הרמב"ם דמשמע מינה דקטנים בפני עצמן יכולין לזמן וז"א כמ"ש לקמן דדוקא מצטרפין אבל אינן יכולין לזמן בפני עצמן ונ"ל דדעת רבינו הוא דר"ל מ"ש הרמב"ם ולא יהא חבורות של נשים ועבדים כו' מזמנות יחד לא לענין ברכת הזימון לחוד קאמר אלא ר"ל שלא ואכלו יחד משום פריצות והשתא א"ש דמסיק וקטנים בפני עצמן ר"ל דלא יאכלו בחבורה עם העבדים משום פריצות ולהכי גרסינן וקטנים לעצמן ולא גרסינן מזמנות יחד דלאו מזימון איירי וכן הוא שם ברמב"ם וק"ל:

סעיף קטן טז
ובלבד שלא יזמנו בשם דכל דבר שבקדושה צריכין אנשים ובני חורין ב"י:

סעיף קטן יז
אנדרוגינוס מזמן למינו משום דהוא בריה בפני עצמו אבל טומטום אפילו למינו אינו מזמן דחיישינן שמא זה נקבה וזה זכר:

סעיף קטן יח
ולא הביא שתי שערות ידועות ר"ל שערות ארוכות כפי שיעור דגדלות וכן מבואר שם בתוס':

סעיף קטן יט
אפי' בן ט' או י' סי' כל חד לפום חורפיה ודוקא בהגיע לעונת הפעוטות אבל בציר מהכי לא אפי' יודע למי מברכין:

סעיף קטן כ
וכ"כ הרמב"ם ז"ל שמצטרף בין לג' בין לי' כו' כתב ב"י דוקא לברכת הזימון אבל לא לענין תפלה וכ"כ הרמב"ם בפ"ח מה"ת אין עושין בפחות מעשרה גדולים מיהו יש לומר דהרי"ף שכ"כ אזימון דג' כ"ש דס"ל דמצטרף לעשרה דהא לענין צירוף מי שאכל עלה של ירק מחמיר טפי בג' מבי' וק"ל:

סעיף קטן כא
וכ"כ רב האי שמצטרף לי' ולא לג' ז"ל ב"י כ"כ שם התוס' והמרדכי שהוא דעת ר"ת כו' ע"ש ואני הוכחתי בס"ד בפ' ג' שאכלו בק"ש במרדכי דאין זה דעת ר"ת דלר"ת בקטן המוטל בעריסה מצטרף לי' ולזימון ג' מצטרף כשיודע למי מברכין ע"ש בתוס' שכתבו לבסוף דר"ת מוקי להירושלמי שהביא רבינו בסמוך דמיירי בזימון בג' משום דג"כ ס"ל דבעי' ב' שערות גמורות ורבינו שכתב בשם הרי"ף והרמב"ם שקטן היודע למי מברכין מצטרף לג' ולי' וכתב עליו דר"פ ורבינו האי חלקו בדבר דלעשרה עולה ולא לג' ע"כ ג"כ צ"ל ביודע למי מברכין מיירי ואפ"ה אינו עולה לזימון ג' וגם לי' אינו עולה אא"כ יודע למי מברכין וזה מבואר דאינו כדעת ר"ת ועוד דאם כדבריו היה שהוא כדעת ר"ת לא ה"ל לרבינו לכתוב כן בשם ר"פ אלא בשם ר"ת כמ"ש התוס' והרא"ש שם בשם ר"ת ושם כתבתי מה שיש להקשות בדברי רבינו דה"ל להקדים דברי רבינו האי לדברי ר' פרץ וע"כ שהוא כתב בשם רב האי שיש חילוק בין י' לג' ושלג' אינו עולה ושפליג אהרי"ף וק' שבהדיא הרי"ף הביא ראייה לדבריו מרב האי גאון ע"ש ד' ל"ח ע"ב בסימן קע"ז דכתב אמרו רבים דקטן אינו עולה אא"כ נכנס בשנת י"ג כו' ואנן לא ס"ל הכי אלא אם יודע למי מברכין ומזמנין והכי חזינן לגאון עכ"ל. ומבואר שם בפי' ר' יונה ובהגהות מיימוני פ"ה דה"ב דהאי גאון הוא רבינו האי והוכחתי דהכי הוא הצעת דברי רבינו ומתחלה אקדים לפניך שרבינו האי לא חילק בהדיא בין י' לג' ולא כתב אלא שקטן עולה למנין י' ותו לא מידי וכן הוכחתי שם בכמה ראיות וחדא מיניהו דבלשון זה כתבו הרא"ש והמרדכי וה"מ והאגור ויש לפרשו על ג' פנים כמ"ש שם באריכות עד שלפי זה הביא הרי"ף ראייה מיניה דקטן עולה לזימון אף שאינו בן י"ג ולא הביא שתי שערות משום

דס"ל כהרמב"ם תלמידו דאין חילוק בין י' לג' ופירשו דמירי בקטן היודע למי מברכין כמסקנא דשמעתין דרב נחמן והנה אחר שכתב רבינו דברי הרי"ף והרמב"ם שקטן עולה בין לי' בין לג' אע"פ שעדיין אינו בן י"ג וגם לא הביא שתי שערות כתב שר"פ לא ס"ל הכי אלא מחלק בין י' לג' משום דס"ל דרבינו האי דאמר קטן עולה למנין י' דוקא קאמר לי' ואינו עולה למנין ג' אא"כ בא לכלל י"ג וה"ג בדברי רבינו דכ"כ רבינו האי דמצטרף לי' ולא לג' ולא כמו שהבינו הרי"ף וזהו בשיטת ר"ת ולא ממש כוותיה ודר"ת ג"כ ס"ל דרבינו האי דוקא קאמר אלא שהוא ס"ל דקטן עולה לי' דקאמר היינו אפי' מוטל בעריסה ולזימון ג' אינו עולה בכה"ג אבל קטן היודע למי מברכין עולה ואין זה דעת ר"ת לפי מ"ש ואפשר שגם ב"י שכתב שזהו כמו שכתבו התוס' והמרדכי בשם ר"ת אינו ר"ל ממש כוותיה אלא ע"פ שיטתיה לחלק בי'. מ"מ ע"פ דרכינו נתיישב דלא תקשה דברי רבינו שכתב בשם רבינו האי דאינו עולה לג' אמ"ש הרי"ף והר"י וה"מ והאגור בשמו דעולה אף לג' גם תיישב לפי דרכינו מה שראיתי שנתחבטו בעלי תריסין בעומק דברי המרדכי שם ושם כתבתי דע"פ דברים הללו לק"מ ע"ש. וב"י הביא הירושלמי דמתמה ואומר אם בי' שמזכירין שם שמים עושים אותן סניף כאן שאין מזכירין ש"ש לא כ"ש א"ל והיינו כלומר והיא הנותנת תמן ע"י שמזכיר את השם עושין אותו סניף כדי להוסיף בשבחו של מקום אבל לשלשה לא איכפת לן עכ"ל:

סעיף קטן כב

שתי שערות כו' כתב מהרי"ק בשורש מ"ט דלדעת הרא"ש לא מצרפינן לקטן כלל לזימון עד שיביא השתי שערות לאחר שנעשה בן י"ג שנה אבל קודם לכן אמרינן שומא בעלמא הן וב"י דחה דבריו ופסק דמיד כשהגיע לבן ז' או ח' ויודע למי מברך מזמנין עליו אבל רמ"א פסק דאין לשנות מדברי מהרי"ק:

סימן ר

סעיף קטן א

דהיינו ברכת הזימון בגמרא מבואר דלרש"י יחיד המברך אינו אומר ברכת הזן כלל וא"כ ס"ל דברכת הזן וברכת נברך שאכלנו משלו חדא מילתא ושניהם ברכת הזימון מיקרי אבל התוס' והרא"ש הקשו עליו דג' ברכות דאורייתא נינהו וכל יחיד צריך לאומרו ולא מיקרי ברכת זימון אלא נברך שאכלנו כו' והא דמפסיק היחיד עד שגמר המברך ברכת הזן ה"ט כמ"ש בסמוך ורבינו משום שהעתיק לשון רש"י לא רצה לגרוע ממנו וכתב דהיינו ברכת הזימון וסמך על מה שאמר בסמוך עד היכן ברכת הזימון דלא הזכיר פירש"י ז"ל:

סעיף קטן ב
אע"פ שדעתו לאכול ולא יענה אחריהם כל שהוא עומד שם ש"ע:

סעיף קטן ג
אלא שהוא צריך לפסוק כו' בס"א לא כתיב אלא כו' אלא ה"ג אע"פ שדעתו לאכול שהוא צריך לפסוק כו' וכן מוכח קצת מתוך דברי הרשב"א שהביא ב"י וה"פ הואיל והוא מחויב להפסיק כדי לצאת אע"פ שלא הפסיק הרי הוא כאילו הפסיק משא"כ בשנים שא"צ להפסיק אפילו זימן היחיד בפניהם אלא צריך שימתין עד שיגמרו סעודתן ואין רשאי לברך בפני עצמו ולצאת לשוק שהרי כבר נתחייב הוא בזימון והיאך יצא בלא זימון כן כתב הרשב"א וכ"פ ב"י אבל הרא"ש הביאו בפ' ג' שאכלו כמ"ש כאן וז"ל אבל הוא צריך כו' שכבר נתחייב כו' ע"כ אלא שלגירסא זו לא נתיישב יפה הלשון דאחד מפסיק לשנים ואין שנים מפסיקין לאחד דאחד מפסיק לשנים ואף אם לא יפסיק ע"כ יזמן ושנים אין מפסיקין ר"ל ואין כאן זימון אם לא שנפרש הכי שנים אין מפסיקין לאחד והאחד צריך להמתין עד גמר סעידת השנים וכ"פ הרשב"א והביאו ב"י:

סעיף קטן ד
ורב ששת אמר עד שיגמרו ברכת הזן לאו משום דמחשב ברכת הזן בברכת הזימון דהא כל יחיד אומר אותה אלא כיון שנברך אינו ברכה הילכך מסתברא שיפסיק אכילתו בשביל ברכה אחת. תוס' ואשר"י:

סעיף קטן ה
דנהי שיצא ידי כו' כל זאת כתב הרא"ש שם ונ"ל דר"ל ברכת הזן או ה"פ דנהי דיצא ע"י הזימון על מה שאכל מברכת הזן מ"מ צריך כו' וע"נ דה"ק מפני דכל ג' שנזדמנו יחד ואוכלים מוטל עליהם לברך ולזמן יחד ואחד שרוצה לאכול יותר צריך להפסיק לשנים וא"כ ה"א כיון שמוטל עליו לברך יחד ונפטר בזה במה שהפסיק עד הזן שיצא י"ח ברכת המזון בכללו וכסברת הראב"ד ורבינו האי שכתב רבינו בסמוך שדימו זה המפסיק לבני חבורה שיצאו לקראת חתן שצריכין לברך למפרע וכמ"ש ב"י ע"ש ואע"פ שחייב לברך למפרע מ"מ יצא במה שהפסיק עד הזן וכאילו בירך כל ב"ה וכיון שהאי ברכת הזימון נחשב לו כאילו בירך כל ב"ה ה"א שנפטר ג"כ על מה שאוכל אח"כ קמל"ן וא"א לומר כן מדכתב רבינו יתחיל בברכת הזן כו' משמע דה"א דיהא פטור מברכת הזן לחוד לכן מחוורתא כמ"ש בראשונה וק"ל:

סעיף קטן ו
א"צ לחזוור לראש ר' יונה בפ' ג' שאכלו כתב אם היה דעתו לאכול אע"פ שלא אכל צריך להתחיל מתחלת ברכת הזן והכי קי"ל דלא כב"י. רמ"א:

סעיף קטן ז
שצריכין ברכה למפרע אבל הכא נפטר בהפסקה שהפסיק מן ברכת המזון למפרע שחשיב כאילו בירך למפרע כ"כ הראב"ד בהדיא:

סעיף קטן ח
דלדבריהם אין כאן הפסקת סעודה כתב ב"י ויש חסרון לשון בדברי רבינו וכן צריך לכתוב דלדבריהם אין כאן הפסקת סעודה אלא סעודה אחרת היא לגמרי וכך היא בפסקי הרא"ש ז"ל:

סעיף קטן ט
וגם אין כאן היסח הדעת כו' נראה דה"ג וגם כאן אין היסח הדעת ור"ל אף שנשאר במקומו לא הסיח דעתו. ה"ג אלא חוזר וגומר סעודתו בלא ברכה:

סעיף קטן י
שאלתי לא"א ז"ל לפי' ר"י כו' פי' בגמרא דף מ"ו ע"ב איתמר להיכן הוא חוזר רבנן אמרי למקום שפסק ופי' הרי"ף דה"ק לאחר שענו המסובין בזימון ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו חוזר המברך ואומר ג"כ ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו והיינו למקום שפסק ולא כרב זביד דס"ל דחוזר לראש וחוזר ואומר נברך שאכלנו משלו ובטובו חיינו פעם אחרת ורש"י ור"י פירשו אותו בדרך אחרת דה"ק יחיד המפסיק לשנים עד סוף ברכת הזן וחזר ואכל וגמר סעודתו כשבא אח"כ לברך היכן מתחיל לברך וקאמרי רבנן דא"צ להתחיל מראש אלא מנודה לך כי ברכת הזן כבר שמע בשעה שהפסיק לשנים ויצא בה י"ח והרא"ש תמה ע"ז וכתב דאיך אפשר לומר דאחר שחזר ואכל לא יצטרך לחזור ולברך ברכת הזן ופי' האבעיא דלהיכן הוא חוזר לראש או כפי' הרי"ף או דמיירי במי שהפסיק לשנים ולא חזר ואכל אלא יצא לחוץ אחר שהפסיק עד ברכת הארץ או דעתו היה לחזור ולאכול ולא אכל והשתא מבואר מ"ש רבינו שאלתי כו' לפי' ר"י כו' היינו לאפוקי מפי' הרי"ף והרא"ש דלדידהו פשיטא כיון שחוזרין ואוכלין מתחילין מראש ואע"ג דגם רש"י ס"ל בזה כר"י מ"מ כתב ששאל לפי' ר"י כו' משום דאף שס"ל לרש"י ור"י בהאי פי' שוה מ"מ מחולקים הן בטעמיהן דלרש"י אין יחיד אומר ברכת הזן וכמ"ש לעיל רק זה שכבר נתחייב בזימון מכח השנים שברכו כבר מש"ה איבעיא להו בגמרא להיכן הוא חוזר אם צריך לברך ברכת הזן כיון שחל עליו ברכת הזימון ראשונה אף שהם כבר ברכו הוא חזר לאכול לחוד ולר"י טעם האיבעיא הוא איפכא דאע"ג דיחיד המברך לעולם אומר ברכת הזן בברכת המזון מ"מ זה שכבר יצא ידי זימון אע"ג דחזר ואכל מ"מ נאמר דיצא ידי ברכה זו וכיון דאנן קי"ל כר"י דיחיד המברך צ"ל ברכת הזן מש"ה שאל רבי' שאלתו אליבא דר"י:

סעיף קטן יא
כי לא נצטרפו אלא לאלהינו והטעם משום דכיון דג' חייבים בזימון נמצא שאינן מצטרפין עם הז' אלא להזכרת אלהינו בלבד משא"כ ביחיד דכיון דלאו בר זימון הוא צריך הוא להצטרף בכל מה דמיקרי זימון דהיינו עד סוף ברכת הזן לרב ששת ולר"י ולתוס' ולרא"ש כיון שאמר אלהינו מחשב לברכה משא"כ נברך בלא אלהינו כו' לחוד. ב"י. ה"ג ומיד כשאומר ברוך אלהינו כצ"ל. אלא עד שיאמר ברוך אלהינו כו' כצ"ל:

סימן רא

סעיף קטן א
גדול מברך אפילו בא בסוף כו' נראה דמיירי כשכל המסובים הן בעלי בתים דומיא למ"ש לעיל בסי' קס"ז והיכא שמסובין רבים גדול שבכולן בוצע כו' ושם ע"כ פירושו כשהם בעלי בתים דהא מסיק אח"כ ואם יש עמהן בעל הבית כו' גם כאן כשהיה א' בעל בית הדבר תלוי בו ליתן לאורח לברך או למי שירצה מבני ביתו יתן לו ויברך ג"כ לב"ה וק"ל:

סעיף קטן ב
אבל אם יש שם אורח הוא מברך כו' וכתוב בספר אוהל מועד ה"מ כשהוא הגון בעיני בעה"ב ואם אינו הגון בעה"ב מעביר ממנו הברכה:

סעיף קטן ג
ואל יזדקק לפניו שום דבר כו' ס"א ואל יזדקר לפניו כו':

סעיף קטן ד
אפילו כהן גדול ע"ה כו' פי' המרדכי שהת"ח מקדים לכהן דרך חוק ומשפט כהונה אבל מותר לתת לו רשות ק"ו מישראל:

סעיף קטן ה
אלא משניאי כו' ז"ל רבינו יונה פי' שגורמין שישנאו אותו כשרואין בני אדם שמחניפין לע"ה ומברך לפני ת"ח אומרים בלבם שמעלת התורה אינה כ"כ גדולה וגורם שישנאו בני אדם את התורה ולכך אמרו אע"פ שיש לו מעלה אחרת שהוא כ"ג כבוד תורה עדיף ות"ח עדיף עכ"ל:

סעיף קטן ו
שנאמר וקדשתו לכל דבר שבקדושה כו' עיין בפירש"י בחומש שמפיק לה מקדוש יהיה לך וקדשתו דרש הגמרא קדשהו בע"כ שלא יטמא ולא ישא גרושה. אמנם בגמרא בפרק הניזקין דרש ג"כ הכי וקדשתו לכל דבר שבקדושה כו' ופרש"י וקדשתו כי את לחם אלהיך וגו'. הרי מבואר בדבריו דהגמרא מפיק לה מסוף פסוק דבקרא דוקדשתו דבסוף

פסוק כתוב קדוש יהיה לך והגמרא והפוסקים רישא דקרא נקטי וזה רימז רש"י כי את לחם וגו' וק"ל:

סעיף קטן ז

שנותנים לו לברך ואינו מברך כו' יליף לה מדכתיב ואברכך מברכיך פירש"י והמברך בה"מ מברך לב"ה וה"נ מי שנותנים לו ס"ת לקרות ואינו קורא והמנהיג עצמו ברבנות ומכאן היה נלע"ד ליישב המנהג מה שאומרים המברך להמסובין כשירצה להתחיל לברך נוטל רשות ואומר בלשון אשכנז רבותי וועלין מיר בענטשין. ששמעתי מדקדקים מגומגמים בזה הלשון דאינו שייך כלפי מעלה ונלע"ד דקאי על בעל הבית דאף שעיקר ברכת המזון מתוקן ליתן שבח והודאה להש"י ולזה דקדקו שלא לומר בברכת הזימון נברך על המזון שאכלנו משלו כדי שלא יובן דר"ל לברך הב"ה וכמ"ש לעיל סי' קצ"ב מ"מ שאני הכא קודם התחלת ברכת המזון שבעל בית נותן כוס לברכה וכבר אמרו אורח מברך כדי שיברך לבעל הבית וראייה גדולה מזו הוא מה שפירש"י כאן על מי שנותנים לו לברך ואינו מברך דנפיק ליה מדכתיב ואברכה מברכין ש"מ דעיקר שם ברכה קאי אברכת ב"ה מש"ה נמי נתפשט המנהג לומר לשון השייך אבשר ודם כיון דהברכה קאי אבעל הבית:

סעיף קטן ח

חטוף ובריך פירש"י רשמושיטין כוס של ברכה הוי מחזר שיתנוהו לך ותברן והוא בסוף מסכת נזיר א"ל רב לחייא בריה וכן א"ל רב הונא לבריה חטוף ובריך למימרא דמברך עדיף והתניא גדול העונה אמן יותר מן המברך תנאי היא דתניא אחד המברך וא' העונה אמן אלא שממהרין ליתן שכר למברך תחלה ע"כ ופירש"י חטוף כוס של ב"ה ובריך אתה אותה תנאי היא דאיכא למ"ד דעונה אמן משובח ואיכא מ"ד דהמברך משובח א' המברך וא' העונה אמן נוטלין שכר אלא שממהרין ליתן שכר למברך תחלה לכך א"ל חטוף ובריך עכ"ל ועיין בסימן קנ"ד מ"ש על גדול העונה אמן יותר מן המברך:

סימן רב

סעיף קטן א

חוץ מן היין כו' אע"ג דבפירות איירי הוצרך לומר חוץ מן היין משום שמברכין ג"כ עליו פרי וכיון דמיקרי פרי ה"א לברך עליו בפה"ע וק"ל:

סעיף קטן ב

בין חי בין מבושל כתב הרא"ש בפ' כ"מ דף עט ע"ג וז"ל והר"ר אליעזר ממי"ץ הקשה היאך אנו מברכין על היין בפ"ה הא לא מיקרי פירי לענין ביכורים דתניא בפ' העור והרוטב פרי אתה מביא ואי אתה מביא משקה הביא ענבים ודרכן מניין ת"ל תביא אלמא

אי לאו יתורא דקרא הוה ממעטינן יין מפרי והתם נמי לא מרבה אלא הביא ענבים ודרכן אבל יין גמור לא אלמא לא מיקרי פרי יש לומר דילפונן מערלה שנקרא יין פרי דתנן במסכת תרומות ומייתי לה בפרק העור והרוטב אין סופגין את הארבעים משום ערלה אלא על היוצא מן הענבים ומן הזיתים והתם יליף פרי פרי מביכורים שמשקים הבאים מהם כמותם הילכך לענין בפ"ה נמי חשיב פרי ע"ש שהאריך:

סעיף קטן ג
בין חי בין מבושל לאפוקי מרש"י ור"ש שכתבו דמברכין על יין מבושל שהכל:

סעיף קטן ד
כל זמן שלא הגיעו לכפול הלבן כו' ופסק ב"י בש"ע דמתוך שלא ידוע לנו שיעור פול הלבן לעולם מברך עליו בפה"א עד שיהא גדול ביותר:

סעיף קטן ה
ועל גרעיני הפרי כו' פי' כל גרעינים בין של תפוחים בין של גודגדניות או אפרסקין:

סעיף קטן ו
לתוך אניגרון פי' מיא דסילקא קורא אניגרון וכ"כ ר"ן דף כח ע"ב:

סעיף קטן ז
אדרבה יותר פשוט כו' אבל הרשב"א מפרש דכשהוא לרפואה השמן עיקר לכך מברכין עליו ב"פ העץ אבל כשאינו לרפואה האניגרון עיקר ומברכין עליו שהכל עכ"ל ב"י ויש לתמוה מה מפורש בדברי הרשב"א יותר ממ"ש רבינו גופא נעיל בשם ה"ג דכתב ג"כ דאין לברך אא"כ מכוין לרפואה ואי ליכא רפואה הוי אניגרון עיקר. וכן תמה ג"כ בד"מ על ב"י ומסיק וכתב וז"ל ובאמת שיש לתמוה אדברי רבינו בעל הטור על מ"ש כיון שנהנה למה לא יברך כו' דזה לא קאמרי החולקים עליו אלא אמרו שאינו מברך על השמן מטעם שהאניגרון הוא עיקר ולכן נראה לענין הלכתא כדברי ה"ג והר"ן והרמב"ם עכ"ל ועוד אמאי כתב רבינו דיותר נראה סברא ראשונה דכיון שהוא נהנה וכו' הא כבר כתב בה"ג דאניגרון עיקר מטעם דלא לרפואה היא ויש ליישב בדוחק דמשום דמלשון ה"ג משמע דכשיש רפואה מתהני מיניה ומש"ה מברכין על השמן וכשאין רפואה אין הנאה בשתייתו ולכך אין מברכין עליו ולכך כתב רבינו עליו דזה נהנה דהא עכ"פ נהנה מהשמן ומסתברא דיותר יש לברך מהנאה בלא רפואה אבל בדברי הרשב"א מפורש דאע"ג דיש הנאה מהשמן אפילו בלא רפואה מ"מ האניגרון עיקר וק"ל. ועיין בגמרא דף ל"ח דמשמע שם דיש חילוק בין אם השמן הרבה או לא ולפי זה אפשר ליישב ג"כ קושיא הנ"ל ודו"ק:

סעיף קטן ח
גדולים ולא כלום וטעמא דמילתא דכשהן קטנים עיקר אכילתן היא הקליפה ואינה מרה וכשהן גדולים עיקר אכילתן הוא מה שבפנים והוא מר וכשהן מתוקים הוא להיפך כמ"ש לקמן בסי' ר"ד:

סעיף קטן ט
ויש בעליו כמין תמרות כו' פירש"י בולטין בעלה כמין תמרות כמו בעלין של ערבה:

סעיף קטן י
ועל הקפריסין שגדלין ג"כ עליו וכו' הוא קליפה גדולה שסביבות הפרי כעין קליפה שגדלה סביב אגוזים דקים:

סעיף קטן יא
הקפריסין שגדלין ג"כו עליו אפשר שדקדק וכתב רבינו עליו דר"ל על הפרי כמו שפירש"י וק"ל:

סעיף קטן יב
ועל דבש הזב מהן ר"ל אפילו זב מהן וכ"ש אם יוצא ע"י כתישה. ב"י לעד"נ משום סברת ה"ג כתב רבינו זב מהן דלדידיה מש"ה מברך בפה"ע כיון שזב מעצמו וכמ"ש שם הרא"ש בסמוך:

סעיף קטן יג
אבל אם הוא בעיניה בפה"ע וטעמיה משום דבקרא כתיב ודבש ולא כתיב תמרים א"כ קרא איירי בדבש הזב מאיליו מן התמרים ובכלל ז' המינים הוא ומברך ב"פ העץ וברכה אחת מעין שלש ולא דמי ליוצא משאר מינים דהן יוצאין ע"י כתישה וסחיטה אבל דבש האמור בקרא ר"ל הזב מאיליו אשר"י:

סעיף קטן יד
אבל תמרים שמיעכן ביד ועשה מהן עיסה כו' בלשון זה כתב ג"כ בש"ע אבל ברמב"ם כתב בלשון זה שמיעכן ביד והוציא מהן גרעינן ועשה מהן עיסה כו' וכן עיקר:

סעיף קטן טו
אבל תמרים שמיעכן ביד כו' פי' הרמב"ם פליג אפי' ראשון שכתב תמרים שכתשן קצת ואינם מרוסקים לגמרי כו' דמשמע אם היו מרוסקים לגמרי לא היה מברך בפה"ע והוא פירש"י שמפרש כן אטרימא האמור בגמרא אבל הרמב"ם כתב אפילו מיעכן ועשאן כמין עיסה אפ"ה מברך עליהן בפה"ע וכתב רבינו ואפשר דר"י מודה בזה דדוקא בדבש לא היה מחלק וסבר בכל ענין שהכל הואיל ואינו עיקר הפרי אבל זה אף שעשה אותו כמו עיסה מ"מ עיקר הפרי הוא והא ראייה שגם הרמב"ם סבר בדבש תמרים מברך שהכל ואינו מחלק וכמו שסובר ר"י:

סעיף קטן טז
אבל תמרים שמיעכן ביד כו' כתב רמ"א ז"ל דלפי זה ה"ה פאווידל"א מברכין עליהן בפה"ע כו' ע"ש:

סעיף קטן יז
לדברי הכל כו' הא דקאמר לד"ה צ"ע הא רש"י פי' דוקא שכתשן קצת וכמ"ש ב"י וא"ל אגמרא קאי ור"ל לפי האמוראין דהא ליכא מאן דפליג שם בפרק כ"מ דף לח ואפשר משום דאיתא שם והלכתא תמרי טרימא בפה"ע מדקאמר הלכתא מכלל דפליגי להכי אמר לד"ה עמ"ש בדרישה בע"א:

סעיף קטן יח
אבל סופי ענבים כו' ועושה מהן חומץ רש"י:

סעיף קטן יט
בשאר מיני פירות כצ"ל:

סעיף קטן כ
מברך עליו בפה"ע כמ"ש בסימן ר"ה בהדיא דמי פירות חשובים לזיעה לפי שאין להם טעם פירי כמו שיש למרק טעם הפרי:

סעיף קטן כא
והר"ם מרוטנבור"ק כתב כו' הא דלא כתב רבינו כתב מהר"מ אפשר משום דבכלל תפוחים הוא ג"כ חבושים וערמונים וכתב לפני זה סתמא דמברכין בפה"ע לכך כתב דמהר"ם חולק וכן צ"ל במרדכי עמ"ש בדרישה ע"ש:

סעיף קטן כב
אגוז המטוגן כו' נראה דהכא איירי באגוז שנגמרה בשולה שפוצעים אותה וזורקים הקליפה שהיא כעץ ולוקחים המאכל בתוכה ומטגנין אותה בדבש ונקרא בל"א נואי"ט אבל אגוזים שלא נגמר בשולם עדיין הוא רך ולוקחין אותה למרקחת בקליפתה העליונה והתחתונה ומטגנין אותה בדבש ואז עדיין היא מרה מאוד וא"א לאוכלה בלא דבש אין מברכין עליה אלא שהכל ובזה תבין מ"ש ב"י וק"ל:

סעיף קטן כג
ואני אומר שאין זה נקרא כו' פי' דמוצץ מן הקנים:

סעיף קטן כד
לא יהא דבש כו' בא לחלוק אם נתבשל ונעשה כמו מלח ב"י:

סעיף קטן כה
גרופלא נעגלי"ך:

סעיף קטן כו
ומ"מ כיון שאינה עיקר הפרי כו' הרי"ף והרמב"ם והרשב"א כתבו גם אפילפל רטיבתא בפה"א וכן הלכה עיין בב"י שהביא תשובת הרשב"א שנותן טעם לדבר:

סעיף קטן כז
קנילא בלשון אשכנז צימרינ"ד:

סימן רג

סעיף קטן א
פירש"י ליטואריא"ו בלע"ז שמפטמין בשמים כתושין בדבש רש"י וז"ל ב"י משמע בגמ' שהוא זנגבי"ל מרוקח וכבר נתבאר בסי' שקודם זה שעל זנגבילא רטיבתא מברך בפה"א וקמ"ל דמשום דנתרקח לא נשתנית ברכתו לברך שהכל עכ"ל ובמרדכי ריש פרק כ"מ משמע דזנגביל"א רטיבא היינו נמי מין הומלתא דעל שניהן כתב שהוא לוטווירא ונלע"ד שהפרש שביניהן שהומלתא הוא בשמים כתושים וזנגביל"א שלם:

סעיף קטן ב
כמו הומלתא כו' אע"ג שלגבי הומלתא מבושל הבשמים עם הדבש וכאן אינו מבושל רק מעורב בשמים עם הסוקר ב"י:

סעיף קטן ג
צנון מברכין עליו בפה"א כו' ורבותא קמ"ל שאע"פ שסופו להקשות שאם אינו תולשו בעתו הוא מתקשה ונעשה כעץ אפ"ה מברכין עליו בפה"א. גמרא. ומפרש טעמא כיון דנטעי אנשי אדעתא דהכי מה שאין כן בקורא דדיקלא כמ"ש בסמוך בסי' ר"ד:

סימן רד

סעיף קטן א
וריחיה חמרא וטעמיה חלא גרסינן. וכן הוא לקמן בסימן רע"ב לענין קידוש וסימנך זיל בתר טעמא:

סעיף קטן ב
ונתקלקל פי' קצת אבל נתקלקל לגמרי אינו מברך כלל ב"י.

סעיף קטן ג
ועל החומץ כו' כל שבני אדם נמנעים לשתותו מפני חומצו נקרא חומץ לענין ברכה אע"ג דלענין מגע כותי כתב רבינו בי"ד סי' קכ"ג דאין אנו בקיאין מתי נקרא חומץ ומגע כותי אסור בו:

סעיף קטן ד
שאינן מתבשלין על האילן כו' פי' על האילן לא נגמר בישולן אבל בשעת ברכה שרוצה לאכלם כבר נגמר וראוים לאוכלם שמשימין אותם בקש או מייבשין אותם בחמה והחמה

שורפתם ומכשירין לאכילה וכדפירש"י על בושלי כמרא הביאו ב"י בריש סי' ר"ב ושם כתב עוד שר' ירוחם פירש נובלת הוא מין פרי ולא נגמר בישולו שהכל. וכתב עליו ב"י דלא דק כו' ור"ל דמפירושו משמע דבשעה שרוצה לאכול ולברך עליהן עדיין לא נגמר בישולו ומשום הכי מברכינן שהכל וז"א וכמ"ש:

סעיף קטן ה
ועל הגובאי הוא מין חגב טהור ולאפוקי מר' יהודה דפליג במשנה פרק כ"מ וז"ל ר"י אמר כל שהוא מין קללה אין מברכין עליה ופירש"י מין קללה שע"י קללה הן באין רא"ף:

סעיף קטן ו
ועל המלח ועל הזומית דעביד איניש דשדי לפומיה. גמרא:

סעיף קטן ז
ורב האי פי' זומית כו' ז"ל ר"י דף ל"ב ע"א זומית פי' בערוך מרק שכן בלשון יון קורין למרק זמי:

סעיף קטן ח
ועל כמיהין נקראין אותן שנבראים תחת הקרקע ונבראין משומן הארץ ופטריות הן מין אחר שגדלים לפעמים בעצים עכ"ל ר"י:

סעיף קטן ט
כשהן רכים בקליפיהן כו' היינו דוקא מתוקים אבל מרים הוי איפכא כדלעיל סי' ר"ב:

סעיף קטן י
קרא חיא שהכל תימא הא אמרינן במסכת תמיד כל מידי לא תפלוט קמי רבך בר מקרא חיי דכפתילה של אבר דמיא ע"כ ש"מ שאינו ראוי לאכילה חי כי אם מבושל ומה"ט אמרינן בי"ד סי' רי"ז הנודר מן הירק שמתבשל בקדירה אסור בדלועין משמע דסתם ירק אינו בכלל דילועין כיון שאינו נאכל אלא מבושל וירק נאכל בין חיין בין מבושלין ע"ש ובריש סי' ר"ה כתב ג"כ רבינו שקרא טוב יותר מבושל מחי ע"ש מיהו משם מוכח דחזי ג"כ לאכול חי רק שמבושל ראוי יותר:

סעיף קטן יא
ושכר שעורים כתב הרא"ש אע"ג דשעורים עיקר ומשתני לעילוייא י"ל דאית להו עילוי אחרינא בפת א"נ הואיל והמשקה צלול עיקרו ע"ש המים ולא שייכא להא דרב ושמואל דכל שיש בו מחמשת מינים כו' דאין כאן אלא טעם בעלמא ועיין עוד בדרישה:

סעיף קטן יב
אפילו יש בהן טעם יין כו' שקיוהא בעלמא הוא:

סעיף קטן יג
ה"ל כיין מזוג כו' כתב רבינו יונה שזהו דוקא ביינות שלהן שהן חזקים אבל ביינות שלנו לא מברכין בפה"ג כה"ג:

סעיף קטן יד
עישבא דדברי עיין בשבולי הלקט והביאו ב"י בס"ס ז"ל האוכל ממה שמוציאין אילני סרק אין מברכין עליהן אלא שהכל דלא חשיבי לברך עלייהו בפה"ע וכ"כ הגאונים וא"ל הא מברכין על אגוזים קטנים בפה"ע די"ל דכל שדוגמתן גדילין בגינה אין מברכין על אילני סרק וכמ"ש:

סעיף קטן טו
דלא כר"ע שכתב שמברך לאחריו כו' וגם הרא"ש כתב דקשה לדברי האומר דלאחריו מיהא מברך מה הוצרך לשנות לצמאו למעוטי מאן דחנקתיה אומצא פשיטא אנוס הוא אלא ודאי דאתי למעוטי אפילו מברכה אחרונה וטעמו דר"ע דדוקא לכתחלה אינו מברך מפני שאינו שותה להנאה אבל לאחריו שכבר נהנה מברך:

סעיף קטן טז
הלכך אם שותה אותם כו' דין זה נלמד מדין אניגרון שכתב רבינו בסימן ר"ב ע"ש:

סעיף קטן יז
שאני התם שהאגוז שלם כו' ב"י כתב לעיל בסי' ר"ב שמדבר באגוז קשה ואין דרך לטגנו שלם ממש אלא לאפוקי שאינו כתוש ושחוק ביותר וכ"כ כאן וכתב דלפי זה צריך להיות דהכא מיירי בכתושון ביותר עכ"ל. ונלע"ד דהעיקר חילוק הוא שהאגוז הוא בעיניה משא"כ בוורדים המטוגנים שאינם ניכרים בעינייהו אלא שמשום חבושין הוצרך לתרץ הכי. וגם הדיוק מעיקרא ליתא שהרי עינינו רואות שמטגנים אגיזים שלימים קשים בדבש בפורים במה שקורין נויאנ"ט ואם כן שפיר קאמר שאני אגוז שהוא שלם ממש מה שאין כן בחבושים ובזה נסתלק השגת ב"י מה שהשיג על בעל ת"ה וכמ"ש בס"ס ע"ש וגם קושיא ראשונה שהקשה עליו מהרמב"ם כבר כתבתי בסי' ר"ב דלק"מ ודו"ק:

סעיף קטן יח
שאינן עיקר הפרי כו' אע"ג דהוורדים אינם נאכלין לא חיין ולא מבושלין אלא אם כן מבושלים ע"י הדבש מ"מ חשבינן לדבש טפל הואיל ואינו בא אלא להכשיר הוורדים לאכילה והוו להו כפירות שאינן נאכלין חיין שמברכין עליהן אחר בישולן ברכה הראויה להם ולא מברכין שהכל מכח המים הבלועים בהם שהכשירן לאכילה:

סעיף קטן יט
כדבעינן למכתב לקמן הוא בסימן ריו"ו שכתב שם שהגאון כתב שעל הוורדים מברך שנתן ריח טוב בפירות והרא"ש חלק עליו דודאי לאו פירי הן שאין עיקרן לאכילה ואע"פ

שלפ"ז אינו ראוי לברך עליהם בשם פרי כלל סובר רבינו דמ"מ כיון שאוכלים אותו קצת די שנגרע ממנו העץ אבל בשם פרי מיהא שפיר קרינן ליה ודוחק. והכלבו כתב ז"ל האוכל וורד או שתה מי וורד מברך בפה"ע וי"א בפה"א דלאו פרי עץ נינהו אלא כפרי האדמה מפני שהזרע שלו עיקר הפרי והעלים הם הפרחים ע"כ עכ"ל ב"י:

סימן רה

סעיף קטן א

ורי"ף כתב כשהן חיין שהכל כלומר אבל הרי"ף חולק על פסק זה דתומי וכרתי שכתב דשלקות במילתייהו קיימי ומברכין עלייהו בפה"א ואפילו תומי וכרתי אבל מ"ש רבינו בשם הרי"ף שמברך כשהן חיין שהכל זהו תימא מהיכן ראה הטור לכתוב כן בשם הרי"ף והגאונים דבהדיא מוכח מדברי הרי"ף שם ריש דף ל"א דבחיין מברך עליכן ג"כ בפה"א כי ז"ל שם שלקות במילתייהו קיימי ומברכין עליהן בפה"א ואפילו תומי וכרתי קרא חייא וסלקא וכרבא מברך עליהן שהכל וכשהן מבושלין בפה"א כו' וכתב הר"י שם בהדיא דהרי"ף והגאונים ס"ל דמברכין אתומי וכרתי בין חיין בין מבושלין בפה"א ויהיב טעמא לדבריהם ע"ש גם ב"י תמה על זה ומסיק וכתב ז"ל ולא ידעתי מהיכן טעה רבינו ללמוד מדבריו שמברכין על תומי וכרתי חיין שהכל עכ"ל גם בתוס' שם דף ל"ח ע"ב בד"ה משכחת לה בתומי וכרתי כתבו וז"ל והרב אלפס פסק דאפילו בשלקות דאישתני לגריעותא ס"ל דמברכין בפה"א דשלקות במילתייהו קיימי בברכת בפה"א ע"ש. ואפשר דס"ל דמ"ש ואפילו תומי וכרתי קרא חייא כו' היא הכל בבא אחת דמברכין עליהן כשהן חיין שהכל ובמבושלין בפה"א אבל זהו דוחק גדול והוא נגד הגמרא ועיין בדרישה:

סעיף קטן ב

כ"ש אם סחטן שמברכין כו' פי' אם כתש וסחט אותן חיין עיין במרדכי פרק כ"מ שכתב ג"כ וז"ל מיא דכולהו שלקי כשלקי פי' בין אם סחט המשקה מהן בין אם בשלן במים ודוקא ירקות שהמשקה היוצא ממנו עיקרן לבשל בו קאי וחשיב מאכל כמקודם דהא אמרינן פרק חבית משקה הבא מאוכל כאוכל דמי אבל מי תותים ויין תפוחים שעומדין אחר סחיטתן לשתייה מברך שהכל ואח"כ בנ"ר וכן פי' ר"י בריש פסחים דמיא דסילקא משכר אבל שכר מי שעורים לא משכר:

סימן רו

סעיף קטן א
בירך על פירות האילן בפה"א יצא כתב ב"י דרבינו סתם דבריו כדעת הפוסקים כר' יהודה ודלא כהרמב"ם אמנם בספרי הרמב"ם שבידינו כתב שם כדברי רבינו דאם בירך על פירות האילן בפה"א יצא. ע"ש:

סעיף קטן ב
בורא פרי האדמה יצא דעיקר אילנא ארעא היא גמרא:

סעיף קטן ג
ואם בירך על פרי האדמה פרי העץ לא יצא בגמרא פריך פשיטא ומשני לא נצרכה אלא לר"י דס"ל חיטין מין אילן הם דתניא אילן שאכל ממנו אדם הראשון ר"י אומר חטה היה כו' א"כ ה"א שיברך עליו בפה"ע קמ"ל כיון דאי שקלית ליה לפירי ליתיה לגווזא דהדר מפיק לא מברכין בפה"ע:

סעיף קטן ד
ועל הכל אם אמר שהכל יצא ואפילו על הפת כמ"ש לעיל:

סעיף קטן ה
עד שיכסה ערוותו פסק ב"י דצריך ג"כ לחגור חגורה ולכסות הראש וכ"כ בש"ע:

סעיף קטן ו
אבל באשה יושבת ופניה טוחות בקרקע לפום ריהטא משמע שהכל ענין אחד הוא דכשהאשה יושבת אז ממילא פניה טוחות בקרקע. אמנם בגמרא ס"פ מי שמתו משמע בהדיא דשני עניינים הם. והיינו דכשיושבת אז בישיבתה פניה שלמטה מכוסה בקרקע אבל מ"מ מגולות עגבותיה לאפוקי כשפניה טוחות בקרקע גם מהעגבות אינו נראה דבר דאנן לא קי"ל כרב הונא דאמר עגבות אין בהם משום ערוה. ונראה דגם טוחות בקרקע אינה צריכה אלא להיות קבוע ותקוע בקרקע באופן שיכסו הקמטים שבין עגבותיה גם מאחוריה אף שאינם מכוסין בצדדים דצדדי העגבות בכלל יריכים הן ולא בכלל עגבות וע"ש בגמרא ב"י והביאו גם בכ"מ ביאורו ע"ד שכתבתי ע"ש ופניה טוחות בקרקע פי' רש"י טוחות דבוקות ומכוסות בקרקע אבל לא האיש מפני שהביצים והגיד בולטים ונראים:

סעיף קטן ז
בירך ואח"כ הביאו לפניו כו' משום דאפשר דלא יביאו לפניו משא"כ באמת המים דבסמוך דודאי יבא לפניו. ב"י:

סעיף קטן ח

ואח"כ הביאו לו יותר מאותו המין כו' לאו דוקא מאותו המין אלא שיהיה ממין ברכת הראשון ב"י. וב"י כתב בשם רשב"א והביאו רמ"א בהגהותיו ס"ס רי"א דאם אכל תפוחים והביאו לפניו אגוזים אם אין התפוחים חביבים עליו יותר אינם פוטרים את האגוזים אא"כ מתכוין עליהן מתחלה ע"ש. ועיין בב"י ובד"מ דכתבו דהיינו דוקא כשהיה דעתו מתחלה אכל מה שיביאו לפניו או שסומך על שלחן אחרים וכתב נמי דדין שחיטה הנזכר בי"ד סי' י"ט שייך לכאן ולפ"ז לק"מ מי"ד ע"ש. ועיין בי"ד סי' י"ט דכתב רבינו לענין שחיטה דאם בירך על השחיטה על בהמות המונחין לפניו והביאו לו אחרים צריך לברך שנית ושם תירצתי ע"ש:

סעיף קטן ט

נטל בידו פרי לאוכלו ובירך עליו ונפל כו' כלשון הזה כתוב ג"כ אות באות בש"ע בסי' זה וכתב ב"י שהוא כדברי הירושלמי שלמדו ממנו כן הרמב"ם ור' יונה והרא"ש והטור ושבולי לקט בשם ר"ן גאון ושהגהות מיימוני בשם ר"ת חולק ע"ז וכן הראב"ד וס"ל כשהיה לפניו מאותו מין אף שהוא תפס בידו פרי אחד ובירך עליה הברכה חלה על כולן ואף אם נפלה אותו שבירך עליה מידו לוקח אחרת מאשר מונח לפניו ואוכלם בלא ברכה ע"ש ומהתימא על מהרמ"א ורמ"י שכתבו אדברי הש"ע שפסק כהרמב"ם והרא"ש ור"י והגאון לחומרא והם הגיהו עליו ז"ל רק שלא היה דעתו עליו לאוכלו וזהו כדעת ר"ת והראב"ד. אבל לדעת כל הגאונים הנ"ל אפילו היה דעתו מתחלה לאכול גם האחרים צריך לחזור ולברך. וכ"כ הרא"ש בהדיא והביאו ב"י וכן רמזו רבינו במ"ש אע"פ שהיו מאותו מין לפניו ור"ל ודעתו היה מתחלה לאכלו. ומאחר שלשון זה כתב ג"כ בעל הש"ע איך הגיה עליו רמ"א דעת מי שכנגדו ולא כתבו בשם י"א כדרכו. וע"ק דב"י מסיק וכתב בס"ס זה וז"ל מצאתי בתשובה אשכנזית אם בירך אדם על היין וכשהוא טועם הוא מים אם צריך לחזור ולברך ודעתו היה להוציא אחרים ג"כ בברכתו והשיב שא"צ לחזור ולברך בפה"ג מאחר שהיה דעתו לשתות יין וגם לשאר האחרים שדעתו להוציא יש להן יין לפניהם או הם טועמים יין אח"כ עכ"ל וכתב בד"מ ע"ז שזאת התשובה אתיא כדעת ר"ת והראב"ד ז"ל הנ"ל אבל לדעת הרמב"ם והרא"ש ור"י צריך לחזור ולברך עכ"ל. ולעד"נ דאינו מוכרח כלל דשאני הכא שהיה יין לפני המסובים הנפטרים בברכת המברך נמצא כשבירך תחלה המברך אכוסו וקסבר שהיה יין פטר באותו ברכה כל הכוסות שהיו לפני המסובים דבזה הכל מודים והראייה שכזה הוכיח הראב"ד את דינו הנ"ל וכתב דמ"ש מאם כוס ביד כל אחד מהמסובים וב"י הביאו ע"ש אלא שלהרא"ש וסייעתו הנ"ל צריכין אנו לחלק בין האי דינא לנדון דידן אבל בזה שהמסובין כל א' כוסו לפניו בשעת

הברכה אף שכוס המברך היה מים מ"מ חל הברכה מיד אשאר כוסות כיון שכיוונו שיחול הברכה עליהן וזהו דומה למ"ש הרא"ש שאם לא אחז שום כוס או פת בידו ובירך סתם שיכול ליקח איזו שירצה ה"נ דכוותיה אלא ממ"ש באותו תשובה לבסוף או הם טועמים יין אח"כ מזה משמע שאף שאין יין לפניהם הם פטורין וזה אינו כ"א לדעת ר"ת הנ"ל מיהו י"ל שהתשובה כתבו למר כדאית ליה ולכך נקט שני עניינים דאם יין לפניהם הם פטורים אליבא דכ"ע ובאם אין יין לפניהם אלא יטעמו אח"כ אינם פטורים כ"א לדעת ר"ת והראב"ד ודו"ק ועיין בסי' ר"ט בד"מ ששם כתב התשובה הנ"ל שנית ושם חילק כאשר כתבתי ע"ש ובש"ע בהגהותיו:

סימן רז

סעיף קטן א

וכל מה שהם חסירים וחסרונם ר"ל לחם ומים שהם הכרחיים לצורך קיום חיותן וגם על שאר דברים שאינם הכרחיים לצורך חיותן כ"א להתענג בהם כמו פירות ולפ"ז יהיה חסרונם דבוק עם תחלת הברכה ולגירסת תלמודא דידן שאינה מזכיר חתימה קאי בא"י דרישא אבנ"ר וחסרונן וחתימה קאי לעל כל מה שבראת וכך הם דברי ר' יונה:

סעיף קטן ב

ועל כל שאר כו' ז"ל מ"ו נוסח הברכה באשר"י וכתב על ולא ועל בוי"ו אלא אדלעיל קאי וה"ק ועל כל הנ"ל ה"פ על כל שאר כו' ול"נ דא"צ לזה דמש"ה כתב רבינו על כל שאר כו' כדי לבאר לנו דמלת וחסרונם אינו דבוק עם על כל מה שברא כו' וכאילו אמר בא"י על אשר ברא נפשות רבות וחסרונם ועוד יברך על כל מה שברא להחיות כו' והי"א שכתב רבינו לא שינה כלומר בלשונו מלשון קמא כ"א במה שחיסר וי"ו זה דועל משום דאליביה אינו שבח אחד לפי שלהיש אומרים מלת וחסרונם דבוק עם על כל מה שברא כו' וק"ל:

סעיף קטן ג

שבראת כלומר בא"י בורא נפשות רבות ומה שחסר לנפשות הוא מוטל על הדברים שבראת כו' ב"י:

סעיף קטן ד

וכך היה נוהג א"א הרא"ש ז"ל ותלמידי דר' יונה כתבו ונראה למורי הרב ז"ל לחתום בלא שם ויאמר ברוך חי העולמים וכ"פ ב"י לעיל בסימן קכ"א במודים דרבנן:

סימן רח

סעיף קטן א

שנשתבח בהן א"י בפ' עקב מונה אותן ארץ חטה ושעורה גפן ותאנה ורימון ארץ זית שמן ודבש דקמשבח הארץ בה' מיני פירות ובב' מיני דגן דהיינו חטה ושעורה אלא שהם נחלקים ג"כ לה' וכמ"ש רבינו בסמוך שכוסמין. הן מין חטים ושיבולת שועל ושיפון הן מיני שעורים. וכתיב בהן ואכלת ושבעת. וברכת מכאן לברכה אחרונה דאורייתא אלא שרבנן ס"ל בפרק כיצד מברכין (ברכות דף מ"ד) מדכתיב בין הני ז' מינין ובין מ"ש ואכלת ושבעת וברכת ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם שקאי האי וברכת אלחם דוקא שעליו מברכין ג' ברכות ועל ה' מיני פירות מעין שלש ע"ש וכן הלכה ולא כר"ג דפליג עלייהו התם וס"ל דברכה אכולהו קאי:

סעיף קטן ב

הילכך אפי' לא עשה מהן פת כו' הילכך תבשיל שהוא מחמשת מינים כו' רבינו היה יכול לכלול כל זה בהילכך אחד אלא צ"ל דהילכך שני בא לפרש פרט שני וה"ק מדאמר שמואל כל שיש בו דר"ל אפילו הוא נופל וניער ונתערב בתבשיל אחר הילכך יתחלק הדין לדינים:

סעיף קטן ג

ומברך לפניהם בפה"א ודוקא חטים שראויין לאכול כך אבל שעורים אפילו קלויים באש אינם נאכלין כי אם על ידי הדחק ואין מברכין לפניהן רק שהכל כן פסק רמ"א והוא דעת הכלבו וב"י כתב שאין כן דעת רבינו. וכתב עוד ב"י בשם הרד"א ז"ל שהכוסס את השעורים אינו מברך עליהם כלום מפני שהוא מאכל בהמה עכ"ל. וכתב ב"י על זה ואין זה טעם כלל כו' ונראה דגם מ"ש הכלבו משום שהוא מאכל קשה ר"ל שאינה ראוי לאכילת אדם אלא לאכילת בהמה לכסס שעורים חיים ומזיק לבני אדם האוכלן ושניהן לד"א נתכוונו וא"כ אין כאן השגה מב"י וק"ל. ובד"מ הביא רא ה לדבריו מדקאמר בגמרא הכוסס חטים וכתב די"ל דגם רבינו לא נתכוין אלא אראוי לאכילה בלא דחק:

סעיף קטן ד

והתוס' מסתפקין בה אם היא כו' מבואר היטב בתוס' ע"ש דף ל"ז ע"א. ומסיק התוס' שם שגם בירושלמי כתב שהאמוראין נסתפקו בזה ע"ש: ועמ"ש בס"ס רי"א על מ"ש רבינו שם ז"ל אבל לסברת א"א הרא"ש ז"ל אפשר דאירי בכוסס חטה עכ"ל הא דכתב אפשר משום האי ספק הוא ע"ש:

סעיף קטן ה
האוכל אורז רש"י פי' בפרק כ"מ אורז מי"ל דוחן פני"ן והתוס' כתבו שי"מ אורז רי"ז ודוחן מי"ל וכתב בית יוסף וסוגיין דעלמא כהאי פירושא וז"ל מהרי"ל דוחן הוא ריי"ז ואורז הוא היר"ז ולא כמו שאמרו שאורז לישנא מוכיח עליו שהוא ריי"ז וכן בערוך מצאתי הירז"א ונ"מ לענין ברכה עכ"ל:

סעיף קטן ו
נ"ל שדין דוחן כדין אורז ב"י פסק דאפילו אפת של דוחן מברך שהכל וכן אשאר מיני קטניות דאע"ג דמיזן זייני לא זייני כ"כ כאורז ולאחריו בורא נפשות:

סעיף קטן ז
משאר מיני קטניות ליתא בכלל מזון ומברך עליו שהכל כתב ב"י תמהני אמאי לא יברך בפה"א ואפשר דנתבשלו הקטניות עד שנתמעכו מיירי דכיון דאין זה דרך אכילתן אין מברכין עליהם בפה"א:

סעיף קטן ח
כמו מין הנקרא פניג"ו כו' והרא"ש אע"פ שלא הוציא מכלל קטניות אלא אורז ודוחן אפשר דמודה בפניג"ו וכיוצא בהן כיון דמיזן זיין ואפשר דכיון דלא הוזכר בברייתא דמברך עליו תחלה וסוף אלא אורז ודוחן בלבד משמע ליה דשאר מינים לא דאע"ג דזייני לא חשיב זיונא דידהו כזיונא דאורז ודוחן ב"י:

סעיף קטן ט
מברכין עליהן במ"מ והעושה תבשיל משאר מיני קטניות אם נשארו שלימים וטובים מבושלים כמו חיין מברך בפה"א ואם נתמעכו לגמרי או שאינן טובים כמו חיין שהכל כ"כ ב"י ורמ"א:

סעיף קטן י
על המחיה ועל הכלכלה כתב הסמ"ג בשם הרמב"ם וה"ג שיש לחתום בא"י על הארץ ועל המחיה ולא על המחיה ועל הכלכלה:

סעיף קטן יא
אלא ע"ש שלשה שהם דאורייתא כן כתב הר"ר יונה:

סעיף קטן יב
וכתב ר"י שאין לומר ועל תנובת השדה כו' אבל בגמרא משמע להדיא שיכול לאמרו ואף לגירסא שאינו גורס על פרי העץ תנובת השדה רק על ה' מינים כמ"ש כאן מ"מ לא נזכר שום חילוק בין פירות לבין ה' מינים כמ"ש רק לענין פתיחה וחתימה וכו' וכן בכל הפוסקים לא נמצא חילוק זה ואדרבה המיימוני כתב בהדיא שיש לאומרו וכן בברכת מהר"ם מ"ו:

סעיף קטן יג
וא"א הרא"ש היה אומרו כתב ב"י נראה שטעמו מפני שהיה מפרש שמה שאנו אומרים ונאכל מפריה ונשבע מטובה אין התכלית בשביל האכילה אלא מה שאומר אח"כ ונברכך עליה בקדושה ובטהרה הוא התכלית אלא דמשום דברכה אתיא מפני האכילה הוא אומר ונאכל מפריה ונשבע מטובה:

סעיף קטן יד
וגם לא היה אומר ונודה לך כו' כלומר ג"כ חלק עליו במ"ש שי"ל ונודה לך כו' והוא לא היה אומרו וטעמו של הרא"ש בזה נראה שהוא מפני שמאחר שאומר סמוך לחתימה ונברכך עליה בקדושה ובטהרה הוי שפיר מעין החתימה סמוך לחתימה. ב"י:

סעיף קטן טו
ובחוצה לארץ חותמין בפירות כו' כתב הרשב"א דוקא בפירות חוצה לארץ יש חילוק שלא יאמר פירותיה כדאמרינן בגמרא אינהו אכלין ואנן מברכינן אבל בפירות המובאין מא"י לח"ל דאנן אוכלין מברכין על פירותיה כן משמע מב"י שרבינו ס"ל כר"י והרשב"א חולק ולעד"נ דכ"ע מודה בזה והא דכתב ר"י בסוף פרק כ"מ ז"ל וכשמביאין פירות מא"י לח"ל על הספק א"צ לשנות המטבע של ח"ל נ"ל דה"פ כשמביאים ואין אני יודע אם זה שאני רוצה לאכול הוא מאותו פרי שהביאו מא"י או היא גדלה בח"ל אין לשנות המטבע מספק וב"י הבין ספק דאמר ר' יונה ז"ל שמסתפקין בדין איך מברך על פורות המובאין מא"י לח"ל ואין אני רואה את דבריו בזה:

סעיף קטן טז
ועל היין חותמין על הארץ ועל פרי הגפן ובמרדכי כתב שאין לשנות וכן בסמ"ג כתב בשם ר"י שגם ביין חותמין על הארץ ועל הפירות וכ"כ בתוספות לכאורה משמע דא"צ לשנות החתימה ביין ע"כ וכן בהג"ה סמ"ק וכ"כ רוב הגאונים לבד הרא"ש והתוס' ז"ל וכן בברכת מהר"מ ז"ל. מ"ו:

סעיף קטן יז
על הארץ ועל פרי הגפן דומיא דחתימת מיני דגן ופי' שמזכיר ארץ:

סעיף קטן יח
וצריך להזכיר בה מעין המאורע ז"ל התוס' ומיהו לא נהגו העולם כן ויכול להיות שמזכירין מעין המאורע היינו דוקא בימיהם שהיו רגילים לקבוע איין ואמיני פירות אבל האידנא לא קבעו וכ"כ סמ"ג וכ"כ מ"ו דלא נהגינן לאומרו אבל הרא"ש והרמב"ם ור' יונה כתבו סתם כדברי הירושלמי וגם הרוקח ומהר"ם כתבו שהם נהגו להזכיר:

סעיף קטן יט
וברה"ה אומרים וזכרנו לטובה כו' וכתב בהגהות מיימוני דבחנוכה ופורים א"צ להזכיר:

סעיף קטן כ
כתב בה"ג שאם אכל פירות מז' מינין כו' וכתב רבינו בסי' רי"א שברכת היין כיון שמפרש בה הגפן היא חשובה וכשכולל אותה עם ברכת הפירות צריך להזכירו תחלה על הגפן ועל פרי הגפן ואח"כ על העץ כו' ע"ש:

סעיף קטן כא
דה"ה אם אכל מיני לפתן כו' ר"ל בשר ודגים וכיוצא בהן מדברים שמלפתים בהם את הפת והטעם שלא הודה לו הרא"ש לדבריו נראה שהוא משום דמיני לפתן אע"ג דמיזן זייני לא סעדי אבל מיני דגן מיסעד סעדי הלכך לא שייכי אהדדי. ב"י:

סעיף קטן כב
לא בברכה ראשונה כו' חדא באחרת תליא כו' הואיל וסבר הרא"ש דלכתחילה אין מברכין על הענבים בפה"ג א"כ גם בברכה אחרונה אינו יוצא ולא דמי לתפוחים וענבים שהואיל ושוין בברכה ראשונה לברך על שניהן בפה"ע א"כ ג"כ נכללים בפרי העץ בברכה אחרונה משא"כ בענבים שמברכין בפה"ע ועל היין בפה"ג וכתב ב"י ומ"מ הסכים לזה כו' פי' בדיעבד וה"ה בברכה אחרונה פי' אם בירך על הענבים על הגפן וה"ה אם בירך איין בפ"ה תחלה או לבסוף על הגפן וכיון לפטור ג"כ ענבים דפטורים הענבים ע"ש:

סימן רט

סעיף קטן א
היה בידו כוס של מים כו' זהו כפירש"י ע"פ גירסתו ואח"כ כתב רבינו וכן אם טעה ואמר על היין כו' זהו כפי' הרא"ש ע"ש גירסתו ע"ש וב"י הביאו וקמ"ל בהאי וכן אם טעה כו' דאע"ג דאמר על המים תחילה בפה"ג בפי' אפ"ה כיון שחזר וסיים כדת יצא. וגם בנקט בידו כוס של יין קמ"ל דאע"ג דאמר בפי' תחלה שהנ"ב מ"מ יצא משא"כ לפי' רש"י שלא אמר בפי' אלא חשב לומר שהכל מיהו אין זה חידוש כ"כ אלא משום סיפא דנקט בידו כוס של מים נקט וק"ל. אלא שצ"ע למה כתב רבינו לשון וכן אם טעה כו' דהל"ל ואפילו אם טעה כו' דהא זה דאמר בפי' היא רבותא טפי. וע"ק מאחר שר"י בעל התוס' מחמיר ופסק דאם אמר בפירוש הטעות אינו יוצא אע"ג דחזר בו מיד א"כ למה סתם רבינו דבריו ולא הזכיר דברי ר"י כלל שלא כמנהגו בכל מקום לכן היה נלע"ד דרבינו ס"ל כר"י בעל תוס' לחומרא ומיהו גם ר"י מודה דאם לקח כוס של מים בידו וידע שהוא של מים והיה דעתו לברך שהכל רק שטעה בדיבורו ואמר בפה"ג וחזר בו תוך כדי דיבור שיצא וכמ"ש התוס' ריש דף י"ב והמרדכי בהדיא בשמו והביאו ב"י בכאן וזהו ג"כ כוונת רבינו במ"ש וכן אם טעה ואמר על היין שהכל נ"ב בפה"ג יצא כו' ר"ל שידע שהוא יין ודעתו היה

לברך בפה"ג רק שטעה ואמר שהכל נ"ב אבל אם לא ידע שהוא יין ופתח אדעתא לומר שהכל וגם אמר שהכל נראה דרבינו ס"ל כר"י דלא יצא ועיין בש"ע סעיף ב' שכתב כלשון רבינו וע"כ צ"ל דר"ל כמ"ש דאל"כ קשה דידיה אדידיה שהרי לקמן בסימן תפ"ז סעיף א' כתב ז"ל אם טעה בי"ט וסיים מקדש השבת וחזר בו תוך כ"ד יצא מאחר שהוא יודע שהוא י"ט עכ"ל והוא ממש כל' התוס' בשם ר"י הנ"ל שכ"כ ג"כ שם אחתימת י"ט ושבת וש"מ דפסק דגם ידע מתחלה הא לא ידע לא. וא"כ ע"כ צ"ל לפרש דברי הש"ע בכאן ג"כ וע"ד שכתבתי וכן הוא נמי דעת רבינו ולא כמו שהבינו הב"י דנקט דברי שני הפירושים ועיין באשר"י שהקשה אפירש"י מהא דמדמי הגמרא האי דינא להא דתניא פתח ביוצר אור וסיים במעריב ערבים דלא משמע דכיון לאומרו אלא שאמרו. והסכים מכח האי קושיא לגירסת הרי"ף והנה נראה דמכח הא דייק רבינו דכמו דבפתח ביוצר אור ודאי לא טעה וסבר שהוא יום שהרי ראה לילה לפניו. וכן איפכא כשפתח במעריב ערבים אלא שטעה בדבריו ואף שהרי"ף גרס ז"ל נקט כסא דשכרא בידיה וקסבר דחמרא הוא פתח בדחמרא וסיים בדשיכרא דמשמע דטעה בין שיכרא לחמרא מ"מ הא מסיק הרא"ש וכתב ע"ז ז"ל וזו פירושה פתח ובירך בדשיכרא שאמר שנ"ב ונזכר שהוא יין ואמר בכה"ג כו' שנ"ל שבא לדקדק בפירושו שלא נטעה דטעה בין שיכרא לחמרא אלא שטעה בברכה וכמ"ש ודו"ק. וב"י כתב דהרמב"ם פ"ח דברכות פי' כרש"י וז"ל לקח הכוס של שיכרא בידו והתחיל הברכה ע"מ שהכל וטעה ואמר בפה"ג אין מחזירין אותו כו' עד מפני שבשעה שהזכיר את השם והמלכות שהם עיקר הברכה לא נתכוין אלא לברכה הראויה לאותו המין הואיל ולא היה בעיקר הברכה טעות אע"פ שטעה בסופה יצא ואין מחזירין אותו ע"כ. וע"ש בפ"ח דברכות שהראב"ד השיג עליו וכתב ז"ל שכל מה שכתב באילו הענינים נ"ל שאין הולכין אלא אחר הפירוש שהוציא בפיו עכ"ל. ור"ל לא כדעת הרמב"ם דס"ל דאם בירך על מים בפה"ג יצא כיון שתחלת הברכה היה דעתו על ברכת מים ומהתימה על ב"י שכתב כאן שדעת הרמב"ם הוא כפירש"י ורש"י לא פי' כן אלא איפכא שעלה על דעתו לברך איין ולבסוף נזכר שהוא מים וסיים במים ולא שנלך אחר המחשבה וכדעת הרמב"ם ודוחק לומר שמ"ש שהרמב"ם פי' כרש"י הוא משום דגם הוא פי' על העניין המחשבה ולאפוקי מגירסת הרא"ש שפי' שהוציא מפיו תרווייהו ועיין בכסף משנה בהלכות ק"ש ששם האריך מאוד בביאורו להרמב"ם ושם הביא תשובת חכמי לוני"ל ומה שיש לתמוה עליו ע"ש וגם הביא שם השגות הראב"ד הנ"ל וסיים שהכל יצא דהכל הולך אחר הסיום ואע"ג דלקמן סי' תפ"ט בדין ספירה פסק דבעינן פתיחה וחתימה כתב המרדכי בשם ראבי"ה ספירה שהוא דאורייתא אזלינן בה

לחומרא משא"כ גבי ברכת הנהנין שהיא דרבנן. רא"פ בהגהותיו סי' תפ"ט ע"ש. וע"ש בב"י סי' תפ"ט שכתב ז"ל ולפמ"ש בשם הר"ן שרוב המפרשים ס"ל דספירה בזמן הזה אינו אלא מדרבנן בעלמא הויא ספיקא במידי דרבנן ולקולא ואינו חוזר ומברך עכ"ל ודברי הר"ן הביא שם ב"י בריש סי' תפ"ט ומסיק דהרמב"ם ס"ל דספירה דאורייתא בכל זמן ורבינו שסתם שם ולא כתב דלדעת מ"ד דספירה דרבנן א"צ לחזור נלע"ד דה"ט דס"ל כיון דלספירה יש צד דאורייתא היינו בזמן שעומד ב"ה יש להחמיר בו ואינו דומה לברכה ראשונה דפירות דאין בו צד דאורייתא וק"ל:

סעיף קטן ב

דמסמיך ליה אקרא וז"ל ב"י לשון רבינו אינו מכוון דכיון שסובר שהיא דאורייתא היה לו לומר ומייתי ליה מקרא ולא מסמיך שמשמע סמך בעלמא ולעד"נ ליישב דכיון דקי"ל כרבנן ר"פ כ"מ דף מ"ו דואכלת ושבעת וברכת קאי דוקא אלחם דכתיב לפניו ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם ועליו מברכין ג' ברכות ולא קאי אז' מינין א"כ ע"כ צ"ל אף על גב דקי"ל דברכה אחרונה דז' מינין דאורייתא היא לאו מהאי קרא נפקא לן דא"כ לברוך עליהן נמי כל ג' ברכות אלא שום דרשא אחריתא או הלכה למשה מסיני וקרא דואכלת ושבעת וברכת נקטו לאסמכתא בעלמא וב"י עצמו בס"ס זה הביא דברי הסמ"ג שתמה על ה"ג שמפיק ברכה אחרונה לז' מינים מהאי קרא דא"כ ליצטרך עליה ג' ברכות ע"ש:

סימן רי

סעיף קטן א

מיהו מטעמת שטועמת התבשיל כו' בפרק היה קורא תניא מטעמת אינה טעונה ברכה והשרוי בתענית טועם ואין בכך כלום ר' אמי ור' אסי טעמו עד שיעור רביעית עכ"ל וז"ל הרא"ש ואין בכך כלום פר"ח ז"ל כגון שחוזר ופולט הלכך לא חשיב הטעם הנאה וגם א"צ ברכה ומיהו דוקא עד רביעית אבל טפי מרביעית חשוב הנאה לענין תענית ומיהו נראה דברכה א"צ כיון שאינו נהנה בתוך מעיו עכ"ל. והביאו רא"ף בהגהותיו וגם ב"י ומסיק ב"י וכתב ע"ז וז"ל ודברי רבינו סתומים שכתב תחלה דמטעמת א"צ לברך עד רביעית ומשמע דברביעית מיהו צריך לברך וע"ז כתב שני פירושים או דמיירי אפי' בבולע או דוקא בפולט וא"כ אפילו ר"ח דמוקי לה בפולט דוקא עד רביעית הוא דא"צ לברך אבל ברביעית אע"פ שהוא פולט צריך לברך וזה היפך ממ"ש הרא"ש ודבר תמוה הוא לומר שרבינו כתב סתם היפך דברי אביו ועוד שהוא בעצמו כתב בסמוך ומיהו כשהוא פולט א"צ אפילו על הרבה. ולכן נ"ל לפרש דתחלת דברי רבינו הם כפי משמעות הפשט דבטועם ובולע מיירי דכיון שאינו שותה כדי ליהנות אלא לטעום התבשיל כל

בציר מרביעית לא חשיבא הנאה וזהו שכתב ומיהו מטעמת שטועמת התבשיל א"צ לברך עליו עד רביעית ולכאורה משמע אפילו אם הוא טועם ובולע וכ"כ הרמב"ם סתם מטעמת א"צ ברכה עד רביעית ומשמע דאפילו בולע נמי אין צריך לברך עד רביעית אבל ר"ח מפרש דוקא בטועם ופולט אבל אם בולע אפילו בכ"ש צריך לברך ולפי' זה אינו ענין שיעור רביעית אלא לענין תענית אבל לענין ברכה דלפניו אין חילוק בין פחות מרביעית ליותר מרביעית שאם הוא בולע אפילו בכ"ש צריך לברך ואם אינו בולע כלל אע"פ שטועם שיעור גדול א"צ לברך ואע"ג דמר' אמי ור' אסי משמע שאסור לטעום רביעית מי ששרוי בתענית אע"פ שפולטו ברכה שאני שאינו מברך אלא על הנאת מעיו וכיון שלא בלע כלל אינו מברך כנ"ל לפרש דברי רבינו אע"פ שאין לשונו מכוון כראוי עכ"ל. ולפי פירושו צ"ל דשיעור דברי רבינו הכי הוא דמ"ש רבינו לכאורה משמע כו' הוא נתינת טעם על מה שאמר עד רביעית אף על פי דבגמרא לא נזכר כלל שיעור רביעית אצל מטעמת והוי כאילו כתב עד רביעית לפי שלכאורה משמע כו' כלומר וא"כ ע"כ צ"ל דפירושו עד רביעית. והשתא יתיישב ג"כ הלשון אבל ר"ח פי' דוקא כו' ומיהו בשפולט א"צ לברך אפילו על הרבה כלומר שר"ח פליג וס"ל דשיעור רביעית לא קאי אמטעמת וק"ל:

סעיף קטן ב

ומיהו מטעמת שטועמת כו' פרק היה קורא שם קאי לענין ברכה ולענין תענית ואצל תענית נזכר רביעית ולא אצל ברכה ומש"ה סיים בפי' ר"ח ומיהו בפולט א"צ לברך אפילו על הרבה:

סעיף קטן ג

וכ"כ הרמב"ם ר"ל סתם כו' פי' וגבי תענית אינו כתב סתם אלא כתב בהדיא טועם ופולט כו':

סעיף קטן ד

אפילו על הרבה ולענין תענית אינו כן בסימן תקפ"ז והא דקאמר בגמרא רביעית לענין תענית קאמר והיינו טעמא דבתענית בהנאה תליא מילתא דכך קיבל עליו והאיכא אבל ברכה בעינן הנאה בתוך מעיו רא"ף:

סעיף קטן ה

ושיעורה בז' המינין כזית דכתיב גבי' ואכלת ושבעת וברכת:

סעיף קטן ו

או של רימון שמברכין כו' ואם הוא פרי שיש בו גרעין ולקחו הגרעין ממנו לא מיקרי תו בריה:

סעיף קטן ז

והתוס' מסתפקים בזה עיין בתוס' שכתבו שהירושלמי הזה חולק על תלמוד שלנו וא"כ אין הלכה כהירושלמי והר"ר יוסף מפרש שאינו חולק דהכא מיירי שהסירו הגרעינין כו' ולא נזכר כלל בדבריהם שום ספק שיש להסתפק בזה. ואפשר לומר מאחר שהתוס' לא הכריעו מש"ה כתב רבינו דהתוס' מסתפקים בזה:

סעיף קטן ח

וכן מסתפקים על בנ"ר כו' הרא"ש נסתפק בזה וז"ל הרא"ש (דף פ' ע"ג) יש להסתפק בדבר דדילמא דוקא ברכת מעין ג' דכתיב ואכלת ושבעת וברכת הוא דבעיא שיעור למר בכדי אכילה ולמר בכדי שביעה אבל בנ"ר לא בעיא שיעורא או דילמא לא נתקנה בנ"ר שהיא דרבנן אלא דומיא דברכה אחת מעין ג' שהיא דאורייתא עכ"ל. אבל ב"י כתב דיש לברך עליו ולרמב"ם פשיטא ליה דבעינן שיעור כמ"ש רבינו בשמו בס"ס זה אלא שקשה לי על רבינו למה לא כתב מיד שהרמב"ם ס"ל דאין מברכין ושהר"י ס"ל דמברכין כדרכו של רבינו לכתוב חלוקי דעות הפוסקים בפרט דברי הרמב"ם שהביא באחרונה בסוף הסי' וה"ל להביאו מיד ולהודיענו דמה שנסתפקו התוס' בבריה פחות מכזית פשוט הוא להרמב"ם דכתב בתרווייהו דאין מברכין וגם קשה דכתב ועוד מסתפקים והתוס' בפרק כ"מ כתבו שני דיעות פשוטות דהיינו דעת הר"י הנ"ל בפשיטות מברכין והם כתבו דל"נ אלא אין מברכין ולא הזכיר שום ספק בזה ורבינו לא הזכיר שום אחד מאותן דיעות. וע"ק דכיון שכתב רבינו דמסתפקין על פחות מכשיעור אם מברכין עליו בנ"ר ה"ל לכתוב לכך טוב שלא יאכל פחות מכשיעור כדי להסתלק מן הספק כמ"ש רבינו בדין בריה ובדין ברכה אחרונה של יין וכן קשה על הרא"ש גופא שהזכיר הספק ולא הזכיר שום א' מדעות התוס' הנ"ל וגם לא לימד את העם דעת שימנעו מלאכול פחות מכזית. ועוד יש להקשות על הרא"ש והנה אציע לפניך תחלה דברי הגמרא ותו' ורא"ש בקיצור ז"ל הגמרא פרק כיצד מברכין (ברכות דף לח) סוף ע"ב א"ר חייא בר אבא אני ראיתי את ר' יוחנן שאכל זית מליח ובירד עליו תחלה וסוף כו' א"ל ר' ירמיה לרבי זירא ר"י היכי מברך על זית מליח כיון דשקילא לגרעיניה בציר ליה שיעורא א"ל מי סברת כזית גדול בעינן כזית בינוני בעינן והא איכא עכ"ל וכתבו התוס' בציר ליה שיעורא כו' והר"י היה אומר בבנ"ר כיון דלאו ברכה חשובה היא אפילו בבציר משיעור מברכין בנ"ר ול"נ דכיון דבנ"ר תקנוה כנגד על הגפן כי היכי דעל הגפן בעי שיעורא בנ"ר נמי בעי שיעורא עכ"ל. וז"ל אשר"י דף פ' סוף ע"ג ויש להסתפק על ברכת בנ"ר אם צריכה שיעור אם לאו דדילמא דוקא ברכה מעין ג' דכתיב ואכלת ושבעת וברכת היא דבעיא שיעורא למר בכדי אכילה ולמר בכדי שביעה אבל בנ"ר לא בעי שיעורא והא דפריך

הכא היכי בירך ר"י על כזית מליח משום דבציר ליה שיעורא אליבא דרבי חייא בר אבא פריך דאמר במילתיה קאי וצריך לברך עליו ברכה אחת מעין ג' או דילמא לא נתקנה בנ"ר שהיא דרבנן אלא דומיא דברכה אחת מעין ג' שהיא דאורייתא ומדר' צדוק בפרק הישן שנטל פחות מכביצה ולא בירך אחריו אלא לפניו אין ראיה דדילמא ברכת המזון לא בירך הא בנ"ר בירך ומתוך דברי ר"י משמע שאם אכל מז' המינין פחות מכשיעור שיברך אחריו ב"נ ול"נ לי דמסתבר דעל מין שראוי לברך עליו מעין ג' בשביל חיסרון השיעור לא שייך בה ברכה אחרת וכן משמע ההיא דרבי צדוק שלא בירך אחריו כלל דאילו בירך ברכה אחרת היה הספר מפרש איזה ברכה בירך וכן מצאתי בשם הר"ר יונה ז"ל עכ"ל ויש לדקדק בדברי הרא"ש שדבריו נראין כסותרין זא"ז דמתחלה כתב י"ל דר"צ ברכת המזון לא בירך הא בנ"ר בירך ואח"כ מסיק דההיא דר"צ משמע שלא בירך אחריו כלל. ועוד קשה דמאחר דבברכת בנ"ר מסתפק אם מברכין אפחות מכשיעור ובאוכל משבעת המינים פחות מכשיעור כתב בפשיטות שאין לברך עליו כלל בנ"ר וא"כ מאי הקשה הרא"ש מתחלה אהא דפריך הגמרא היאך בירך ר"י אכזית מליח הא בציר ליה שיעורא. וגם ממעשה דר"צ דלא בירך דילמא דוקא בז' מינין ופת שמברכין אחריהן ברכה חשובה ג' ברכות או מעין ג' הוא דאין מברכין אחריהן בפחות משיעורן בנ"ר וכמ"ש הרא"ש והתוס' בפשיטות אבל בשאר פירות מברכין אחריהן בפחות משיעורן. וע"ק שאין טעם לדברי הרא"ש שמאחר שנסתפק ויש צד לברך בנ"ר אפחות משיעורן בשאר דברים למה פשוט לו דבשאכל פחות מכשיעור משבעת מינין דאין לברך אחריהן בנ"ר וכי מסתבר למימר דיגרעו ז' מינים מלברך אחריהן הואיל ונהנה מהן שיעור הראוי לברך עליהן בנ"ר כשאר פירות. לכן נלע"ד פשוט דגם הרא"ש ס"ל דלא נגרעו ז' מינים משאר מינים דאם יש צד חיוב לברך על שאר דברים בנ"ר בפחות משיעורן גם עליהן צריך לברך מטעם שכתבתי אלא שהרא"ש נסתפק בתחילה בכולן והכי הצעת דבריו ויש להסתפק על ברכת בנ"ר בפחות משיעורא בין בשבעת מינין בין בשאר מינים אם מברכין בנ"ר ואין לפשוט מהא דר"צ ומהא דהקשה הגמרא לר' יוחנן דדילמא דוקא בה"מ אין מברכין ואחר כך כתב שמתוך דברי ר"י משמע שאם אכל מז' מינים פחות מכשיעור מברך בנ"ר. ור"ל מדנקט ר"י ז' מינין ש"מ שס"ל דוקא בז' מינין הדין כן משום דאם אכל מיניהו כשיעור היה צריך ברכה חשובה מעין ג' מש"ה גם בפחות משיעורו ס"ל דצריך לברך בנ"ר אבל אם אכל משאר מינים פחות מכשיעור אין לברך כלל. וע"ז כתב הרא"ש ול"נ דכיון דבשאר מינים ס"ל פשוט שאין לברך בנ"ר גם בז' מינין לא ישתנו הברכות בשביל חסרון השיעור ומסיק דגם מההיא דר"צ משמע שאין יברך כלל ר"ל כדעת ר"י

דס"ל דאין לברך בשאר מינים כן הדעת נוטה דהא אכילו בז' מינין משמעות הלשון דר"צ משמע דאין מברכין כלל בפחות משיעורו נמצא דמסקנת הרא"ש היא בלי ספק דאין מברכין כלל בין בשבעה מינים בין בשאר מינין בנ"ר בפחות משיעורו ומש"ה לא כתב כאן דלא יאכל אדם פחות משיעורו. ועד"ז הוא הצעת דברי רבינו גם כן דמתחלה כתב דברי הירושלמי בבריה ושהתו' נסתפקו בו ושמה כתבו התוס' והרא"ש לכך טוב ליזהר שלא לאכול בריה וכו' ושעוד מסתפקים על כל ברכה אחרונה של יין וגם עליו כתבו שטוב שלא לשתות אלא פחות מכזית כו' וכן מסתפקים על ברכת בנ"ר בפחות משיעורו ולא כתבו עליו לכך טוב וה"ט משום דמסקנת הרא"ש הוא דהותר מהספק שנסתפק בו מהא דאמר ר"י דהאוכל מז' מינים פשוט שאין לברך עליהן כלל בפחות משיעורו וממנו למד הרא"ש שלא לחלק ולעולם לא יברך בפחות משיעורו ושכן יראה מדברי הרמב"ם כו' והשתא א"ש כמעט הכל אע"פ שמשמעות לשון רבינו לא משמע הכי מ"מ נדחקתי לפרש כן מהכרחות כל הקושיות הנ"ל אבל דברי הרא"ש נלע"ד פשוט לפרשו ע"ד שכתבתי ועיין במרדכי פרק כיצד מברכין שכתב שר"י מסתפק בז' מינין בפחות משיעורו וקשה למה כתב הרא"ש בפשיטות גם עיין בש"ע איך פסק בדינים הללו:

סעיף קטן ט

דוקא על כזית או כו' פי' משום דושבעת לר"מ אשתייה קאי ומסופק אי הוה דומיא דשביעה דעלמא דהיא כביצה או דומיא דאכילה דקרא דהיינו כזית ויש לחלק בין שביעה דאכילה לשביעה דשתייה אשר"י:

סעיף קטן י

שאינו יכול לברך עליו מעין ג' כתב הר"י שיש לו לברך בנ"ר כו' דע לך שר"י זה הוא ר"י בעל התוס' דכ"כ הרא"ש והמרדכי בשמו. והא דכתב רבינו הר"י אפשר שנמשך אחר לשון התו' שכתבו ג"כ הר"י ע"ש וצריך שתדע דאע"פ שהרא"ש והמרדכי ורבינו כתבו דין זה של ר"י אז' מינין לאו דוקא ז' מינין ה"ה מינים אחרים דהא התוס' כתבו סתם בשם ר"נ דס"ל שיש לברך בנ"ר אף כשאוכל פחות מכשיעור ע"ש. וגם באשר"י מוכח להדיא דז' מינים לאו דוקא. דהא הרא"ש מסיק בחתימת דבריו וכן מצאתי בשם הר"ר יונה ז"ל עכ"ל. ובדברי ר' יונה מבואר שרבינו יונה כתב סתם דאין מברכין כלל וז"ל אבל אם אינו בריה ואין בו שיעור אין לו לברך לאחריו בשום דבר שום ברכה כלל עכ"ל:

סעיף קטן יא

כתב הר"י שיש לו לברך בנ"ר כו' הר"י אזיל לטעמיה שסבר דברכה בנ"ר א"צ שיעור והרא"ש אף שנסתפק לעיל היינו דוקא בשאכל משאר מינים אבל בז' מינין מיפשט

פשיטא ליה דלא משנין הברכה בשביל חסרון השיעור ולפי מ"ש לעיל גם בשאר מינין אינו מסופק לפי המסקנא:

סימן ריא

סעיף קטן א
היו לפניו מינים הרבה כו' משנה פרק כיצד מברכין (ברכות דף מ') ע"ש:

סעיף קטן ב
על איזה מהם ש רצה יברך תחלה ז"ל הרא"ש ותימא הלא ברכת בפה"ע מבוררת יותר מברכת בפה"א שבפה"א כוללת כל מה שגדל בה אפילו פה"ע וי"ל דמ"מ לא דמי לברכת שהכל עם בפה"א לפי ששהכל אינה מבוררת כלל שכלל כל דבר עכ"ל:

סעיף קטן ג
ואח"כ יברך על השני עיין מ"ש בסמוך בשם רש"י ור' יונה דאע"ג דבירך בפה"א תחלה חוזר ומברך על השני בפה"ע כיון שהם תרי מיני ולא היה מתחלה דעתו לפטור השני. ומ"ש על איזה שירצה יברך תחלה האי איזה שירצה אין פירושו חביב לו כפי' איזה שירצה שנזכר בדברי חכמים הנ"ל דפי' הרא"ש דר"ל חביב וכמ"ש בסמוך אלא ר"ל איזהו שרוצה עתה בלי חביבות רוב הפעמים תדע דאל"כ הל"ל אבל אין ברכותיהן שוות ר' יהודה מודה לחכמים דעל אוזה שירצה יברך אלא ודאי האי איזה שירצה אין פירושו כאיזה שירצה דחכמים וכאילו אמר אבל אין ברכותיהן שוות אזי לא כדברי ר' יודא ולא כדברי חכמים דתולה בחביבות אלא על איזה שירצה בעלמא מברך. וה"ט דבברכותיהן שוות דאחד נפטר בברכת חבירו בעינן שיהא הנברך עליו חשוב לר' יהודה מכח שהוא ממין ז' ולחכמים חביב אבל אם אין ברכותיהן שוות דמברכין על זה וחוזר ומברך על השני ה"ל כאילו אינו אוכלו בעת א' לכך לא בעי שום חשיבות אלא על איזה שירצה לאכול תחלה מברך עליו:

סעיף קטן ד
הילכך אם הביאו לפניו ב' מינין שאין בהן ממין ז' כו' ק"ק לשון הילכך דקאמר דאין לו קישור במ"ש לפני זה דהא בברכותיהן שוות לא נזכר חביב כי אם מין ז' או על איזה שירצה יברך כו'. ונראה דה"פ הילכך לפי מה דקי"ל כר' יודא וגם יש חילוק בין אם ברכותיהן שוות לאין ברכותיהן שוות אם כן הדין מתחלק לד' חלקים שמונה והולך וכדמסיק דהא דקאמר באין ברכותיהן שוות דעל איזה שירצה יברך לאו כללא הוא בכל הברכות אלא דוקא בפה"ע ובפה"א אבל בברכת שהכל עמהן ברכת בפה"ע ובפה"א קודמת לשהכל ובה"ג דס"ל דאף בפה"ע קודם לברכת בפה"א כתבו התוס' דצ"ל דלא ס"ל כעולא והרא"ש ור' יונה כתבו דצ"ל דס"ל דעולא לא בא לאשמועינן דין הקדמה

ע"ש ומה"ט כתב בספרו לאוכל המרקחת שיברך עליו קודם שיברך על היין שרף מפני שברכתו א"צ לשנות ועוד ראיה ממ"ש הב"י בסי' זה טעם למ"ש הסמ"ק דבבית אירוסין ואצל יולדת מחלקים מיני מתיקה ושותין יין ומקדימין ברכת מתיקה שהיא שהכל לברכת בפה"ג שהיא חשובה מאוד ומסיק ב"י וכתב ז"ל א"נ דכיון דהפירות ומיני מתיקה הן עיקר והיין אינו בא אלא להפיג טעם מתיקת הפירות ומיני מתיקה עכ"ל. ה"נ דוגמתו שהיין שרף הוא עיקר והמרקחת איננו בא אלא להפיג טעם כח חזקת היין שרף ולמתקו וק"ל וזה ברור. א"נ ה"פ דקאי אדלעיל מ"ש ר' יהודה אומר כיון שברכותיהן שוות ואחד נפטר בברכת חבירו מין שבעה עדיף מדקאמר עדיף משמע דרבי יודא עצמו ס"ל דיש עדיפות לחביב אך שאין עדיפתו חשוב כ"כ כמו מין ז' וממילא נשמע היכא שאין בהן ממין ז' אז גם לר' יודא חייב לברך על החביב:

סעיף קטן ה

יכול להקדים לו השני פי' ואח"כ יברך על השני ואע"ג דתנן אם בירך על האילן בפה"א יצא ה"מ בחד מינא וטעה ובירך עליו בפה"א אבל בתרי מינין כגון צנון וזית בירך על הצנון לא נפטר הזית רש"י פרק כ"מ וז"ל ר' יונה שם דף ל"ח ע"ב אע"ג דתנן כו' עד זהו במתכוין לברך על אותו הפרי עצמו אבל הכא שבשעה שאמר בפה"א לא נתכוין לברך על פרי העץ צריך לחזור ולברך בפה"ע וכו' ונראה שס"ל כרש"י ואע"ג שכתב לפני זה והביאו לפניו מין אחר כו' דמשמע דאם היה מתחלה לפניו היה פוטר בברכת בפה"א לאו דוקא נקט הביאו אלא אורחא דמילתא דכשהיה לפניו בשעת ברכה דרכו לכוין עליו ואז כאילו אוחזו בידו ובירך עליו בפה"א דמי דפטור ודלא כב"י בסי' ר"ח עי"ש שכתב ומיהו הר"ר יונה כתב שם כו' כאילו פליג עם רש"י:

סעיף קטן ו

הילכך זית קודם לשעורה כו' תימה גדולה הלא כבר פסק דכשאין ברכותיהן שוות דיכול להקדים הצנון שאינו ממין ז' כלל לזית שהוא מין י' כ"ש שיכול להקדים שעורה לזית מאחר שאין ברכותיהן שוות ומכח האי קושיא הוצרך הרא"ש למוקמי המימרא שאיתא בגמרא דכל המוקדם בפסוק מוקדם לברכה דמיירי דוקא במינין שברכותיהן שוות כמו חטה קודם לשעורה וגפן קודם לרימון כו' או מיירי בשעשה מהחטה ושעורה מיני תבשילין שאז מכח חשיבות ברכות המזונות המה מוקדמים ע"ש. ולכך כתב ג"כ הרא"ש לבסוף אהא דהמוקדם לארץ קמא קודם להמוקדם לארץ בתרא שמה"ט חטה קודמת לתמרים ור"ל ע"ד שכתב לעיל כשעשה מהן מיני תבשילין אבל לא בכוסס חטים שאז איזה שירצה יקדים ובלשון זה כתבו התוס' ג"כ ע"ש וכן קשה מ"ש רבינו בסימן זה אחר כך אבל לסברת הרא"ש שהן שוות אפשר דמיירי אף בכוסס הלא ע"כ לא איירי

בכוסס וע"ד שכתבתי דא"כ א"צ להקדים חטה אלא איזה שירצה יקדים ולכאורה היה נלע"ד ליישב דלק"מ ויתבאר זה כשנקדים לפנינו הנחה אחת והיא זאת החביב סתם הנזכר בדברי הטור בסימן זה ר"ל החביב ברוב הפעמים אף שעתה איננו חביב בעיניו יותר מהשני אלא אדרבה השני חביב עליו יותר נלך אחר החביב בעיניו רוב הפעמים וכמ"ש הטור בהדיא בסי' זה ז"ל ואם בכל פעם אחד מהם חביב עליו יותר אפילו אם חפץ עתה במין השני צריך לברך על המין החביב עליו ברוב הפעמים ויאכל ממנו קצת ואח"כ יאכל ממין השני אם ירצה עכ"ל הרי לפנינו בהדיא שחביב הנזכר ר"ל החביב עליו ברוב הפעמים והשתא א"ש דלק"מ דמ"ש הטור באין ברכותיהן שוות דעל איזה שירצה יברך תחלה ואפילו יש בהן מז' המינין והוא חביב עליו ר"ל שחביב עליו ברוב הפעמים שזהו פי' של חביב הנזכר סתם אבל עתה רוצה ביותר במין השני וכיון שאין ברכותיהן שוות ואין אחד נפטר בברכתו של חבירו הדין נותן דעל איזה שירצה יברך דהיינו שרוצה וחביב בעיניו עתה ואל ישגיח על החביב עליו ברוב הפעמים וזהו דוקא כשרוצה עתה במין א' יותר מחבירו אבל בששניהן שווין בעיניו וגם עתה מזה לא איירי הרא"ש דבודאי אז מן הראוי להקדים החביב עליו ברוב הפעמים כשאין בהן ממין ז' או להקדים מין ז' דאף שאין ברכותיהן שוות ואין א' נפטר בברכתו של חבירו מ"מ כיון שלע"ע בשעה שרוצה לאכלן שוים בעיניו מן הראוי להקדים המשובח דהיינו החביב ברוב הפעמים או המין הז' או המוקדם בפסוק ובזה איירי ג"כ הטור אח"כ דיש להקדים זית לשעורה וחטה ושעורה לגפן דמיירי כששניהן שוין לע"ע בזה גילה לנו התורה בהקדמתן שנקדים לברכה המוקדם בפסוק לחבירו ודו"ק. ובזה נתיישב נמי מ"ש רבינו בסוף דלהרא"ש אפשר דאיירי בכוסס חטה דקשה הא ע"כ צ"ל דלא איירי בכוסס חטה דא"כ על איזה שירצה יקדים דז"א דלא אמרי' הכי אלא כשרוצה עתה בא' יותר מבמין השני אבל התורה לא איירי אלא בששניהן שוות בעיניו וכמ"ש אלא שקשה לי כיון דהרא"ש ורבינו ס"ל דכל המוקדם בפסוק קודם לברכה אפי' המאוחר חביב יותר כמ"ש רבינו בהדיא א"כ מנא לן לחלק ולומר דאיירי בחביב עליו ברוב הפעמים ועכשיו שניהן שוות בעיניו ועוד דהא הרא"ש דכתב אדברי התוס' ור' יונה שפירשו למ"ש עולא דמברך ע"ז וחוזר ומברך ע"ז דר"ל דיקדים החביב דאינו משמע הכי דא"כ ה"ל לעולא למימר ולתלותו בחביבות כו' ע"ש ברא"ש ואם כן מה"ט נמי איכא להכריח דלא תליא ברצה עתה דא"כ ה"ל לעולא למימר הכי ולתלותו ברצה בו עתה ועוד גם אין טעם לחלק בזה דהא ר' יונה הוכיח בדף ל"ב סוף ע"א דאזלינן בתר המוקדם בפסוק אפי' האידך חביב עליו יותר ודייק לה מדאמרי' בגמרא בשמעתין רב חסדא ורב המנונא הוו יתבי אייתי

לקמייהו תמרי ורמוני שקל רב המנונא ומברך על התמרי ברישא א"ל לא סבר לה מר להא דאמר רב יוסף כל המוקדם בפסוק זה קודם לברכה כו' ואם איתא דמיירי רב יוסף דאמר כל המוקדם כו' כשאין האחד חביב יותר מחבירו כשבירך רב המנונא אתמרי ברישא אמאי קא"ל לא סבר לה מר להא דרב יוסף וכו' דילמא רב המנונא מש"ה בריך אתמרי מפני שהיו חביבין עליו יותר אלא ודאי רב יוסף בכל ענין אמר כל המוקדם קודם לברכה וכיון דבז' מינים עצמן יש להקדים המוקדם בפסוק אע"פ שהשני חביב ממילא שמעינן דכ"ש דיש לו להקדים מין ז' למין אחר עכ"ל ר' יונה וכדומה לזה כתב ג"כ הרא"ש וא"כ מהאי דיוקא גופא נמי נידוק דאפי' ברוצה עתה בא' מהמינין צריך להקדים המוקדם דאל"כ מאי הקשה רב חסדא לרב המנונא דילמא רוצה עתה יותר בתמרים מברימונים וק"ל וידוע שהפסוק איירי גם באין ברכותיהן שוות דהיינו חטה וגפן ובחדא מחתא מחתינהו דאפי' ברוצה בזה יותר מ"מ המוקדם בפסוק מוקדם לברכה לכן הדרך היותר טוב לחלק בין שניהן מז' המינין ובין א' משאר מינים וכמ"ש מ"ו וז"ל יכול להקדים לו השני פי' אותו שאין בתוך ז' מינין וסבר לעולם כל המוקדם בפסוק קודם אפי' אין ברכותיהן שוות כדלקמן וכן מוכח באשר"י עכ"ל. ומ"ש וכן מוכח באשר"י עיין בדרישה ואין להקשות על זה ולומר כיון שאין ברכותיהן שוות הסברא שבכל ענין איזה שירצה יקדים דהא בברכת בפה"ע או פה"א ושהכל מקדימין לברכת בפה"ע או בפה"א וה"ט דאף דאין ברכותיהן שוות מ"מ אזלינן בתר הברכה החשובה ומבוררת וההי"נ דאזלינן בתר הז' מינין דהחשיבן הפסוק בהדיא זע"ז משא"כ באחד מז' מינין עם שאר מינין דלא החשיב הפסוק בהדיא זע"ז אז אמרינן כיון דמברך אכל אחד בפני עצמו יברך תחלה על איזה שירצה לאכול תחלה משא"כ בשברכותיהן שוות דא' נפטר בברכת חבירו בזה קי"ל כרבי יודא להחשיב המין ז' גם עיין בדרישה שכתבתי שא"צ לתירוץ זה מה שתמה הרא"ש וב"י הביאו וז"ל וק"ל היכי קאמרי רבנן דחביב עדיף הא אמרינן לקמן המוקדם בפסוק מוקדם לברכה וכ"ש שיש להקדים האמור בפסוק למין שאינו נזכר כלל כו' דדווקא בברכות שוות מחשב אבל לא בברכות שאינן שוות וק"ל:

סעיף קטן ז

וכן דבש קודם כו' ר"ל תמרים שתמרים הוא הדבש האמור בקרא דאילו דבש גופא זיעה בעלמא הוא ע"ל סי' ר"ך שבה"ג כתב שבזמן שהוא זב מעצמו מברך עליו בפה"ע אבל המסקנא אינו כדבריו:

סעיף קטן ח

וקודם לדבש כו' עיין בב"י:

סעיף קטן ט
אבל כוסס חטה כו' כל דבר שלא נאכל כדרכו נקרא כוסס:

סעיף קטן י
אפשר דמיירי אף בכוסס האי דקאמר אפשר משום דאפשר דגם הרא"ש סבר דברכת הארץ קודמת משום דחטה דכתיב בקרא בעושה ממנו פת או תבשיל מיירי דכתיב בתריה ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם ב"י ע"ש. וז"ל מ"ו אמ"ש רבינו אפשר דמיירי אף בכוסס חטה כו' ז"ל פי' דסבר דהא דאמרינן שהן שוות היינו בשאחד הוא בתוך הז' מינין והשני אינו בתוך הז' מינין כדפירש"י לעיל וכ"ש כששניהם אינם בתוך הז' מינין ואינו תופס לסברת ה"ג שסבר לעולם בפה"ע קודם לבפה"א ה"ה כששניהן מז' המינים לעולם כל המוקדם קודם אפי' אם הוא בפה"א ולא חיישינן לכללא דה"ג וכן מוכח להדיא באשר"י למי שמעיין בו עיון היטב. אבל זהו תימא מ"ש אפשר דאיירי כו' הלא מוכרח לפרש כך דהא כתב הרא"ש חטה קודמת לזית כו' ושעורה קודמת לתמרים כו' לפי שיש לה יתרון כו' וא"כ ע"כ איירי כפשוטה דאי במעשה קדירה אפי' שעורה קודמת לזית מאחר שיש לה ברכה חשובה היא קודמת בכל ענין אפי' אינה מוקדם בברכה וכן משמע שם באשר"י גופא ולא כתב האשר"י דאיכא לאוקמי בכה"ג במעשה קדירה אלא לה"ג שכתב ז"ל ואין ראיה לדברי הרי"ף ורש"י החולקים על ה"ג כו' משמע להדיא דלדברי החולקים על ה"ג מפרשי כפשוטו ואף בכוסס החטה נ"ל עכ"ל. ולעד"נ דמ"ש רבינו אפשר האי אפשר תלוי נמי בהא דכתב רבינו לעיל סימן ר"ח דנסתפקו באוכל חטה או מינים מבושלים בעינייהו דלא נתמעכו דברכותיהן בפה"א. ונסתפקו דברכה אחרונה אם הוא מעין ג' או בנ"ר ומאחר שכתב אחר האי קרא ואכלת ושבעת וברכת נמצא אם מברכין אחטה ושעורה מבושלין מעין ג' יכול להיות דהקרא איירי בחטה דאף שלכתחלה אין מברכין עליהן אלא בפה"א מ"מ ע"כ הקרא בברכה אחרונה איירי דהא ברכה ראשונה אינה מן התורה אף בלחם כ"ש בז' מינין אלא בברכה אחרונה מיירי מ"ש וכדכתב וק"ל אבל אי לא מברכין אלא בנ"ר שהיא ברכה מדרבנן והקרא לא איירי מיניה א"כ ע"כ מ"ש וברכת בתורה אחטה ושעורה צ"ל דנעשה ממנו פת או דייסא לכל הפחות נמצא דבהאי ספק תולה נמי האי ספק לכך כתב רבינו אפשר בל' ספק וק"ל:

סימן ריב

סעיף קטן א
כל שהוא עיקר ועמו טפלה וכו' ז"ל רא"ף בהגהותיו ס"פ כ"מ הביאו לפניו מליח תחלה ופת עמו מברך על המליח ופוטר הפת שהפת טפלה לו זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו

טפלה מברך על העיקר ופוטר את הטפלה. גמרא ומי איכא מידי דהוה מליח עיקר ופת טפלה אמר רב אחא באוכלי פירות גינוסר שנו ופי' התו' באוכלי פירות גינוסר שנו שהמליח עיקר שהוא בא להשיב הלב שנחלש מפני מתיקות הפירות והפת שלאחריו טפל ואינובא אלא בשביל המליח וא"ת הפירות הוו עיקר ומליח טפל ולברך על הפירות ולפטור כולהו וי"ל דמיירי שלא אכל הפירות באותו מעמד א"נ בשעה שאכל פירות גינוסר לא היה שם עדיין מליח ופת דלא היה יודע שיחלש לבו מחמת המתיקות ע"כ וז"ל מ"ו כגון שאוכל דג מליח ואוכל פת עמו ותימא הלא פריך תלמודא מי איכא מידי דמליח הוי עיקר ופת טפל ומוקי בפירות גינוסר ופירש"י לפי שהן חשובות יותר מן הפת וי"ל דס"ל דסבר הטור כפי' התוס' ור' יונה דלא מחמת חשיבות הפירות הוא אלא שהפירות מרוב מתיקות מחלישות את הלב ואוכל דבר מליח ומש"ה סבר הטור ה"ה דג מליח כו' ומה שלא שני התלמודא בדג מליח אפשר משום דלישנא המליח פוטר את הפת לא משמע ליה לתלמודא דאיירי בהכי דא"כ הל"ל דג מליח כו' אלא מיירי בסתם דבר מליח ודו"ק עכ"ל. מ"מ ש"מ מדברי הגמרא שהביא רא"ף הנ"ל שאין אומרים שעיקר פוטר הטפלה אלא כשהיה הטפל עם העיקר מתחלה בשעת הברכה גם באוכלן במעמד אחד ולאפוקי ממה ששותין וכבר ברכו על המשקה ומצווים להביא לפניהם דבר למתק השתיה:

סעיף קטן ב

ופוטר את הטפלה בין מברכה ראשונה ובין מאחרונה כתב מהרא"י בת"ה על הרוצה לשתות וקשה לו לשתות אליבא ריקנא ומביאין לו מאכל שהוא ממתיק השתיה דאע"ג שהוא טפל גבי שתיה מכל מקום כיון שהוא נאכל קודם איך יתכן שיהא נהנה בלא ברכה ויהא פוטר למפרע ומצאתי הועתק מתשובת א"ז כשאוכלין גרעיני גודגדניות כדי למתק השתיה אינו מברך עליהן בורא פרי העץ כמו שמברכין על גרעיני פירות האילן אלא מברך עליהן שהכל וא"ל למה יברך עליהן שהכל הלא בירך כבר על השתיה שהיא עיקר ומ"ש מאוכל דג מליח כו' וצנון וזית כו' דאינו מברך כלל על הטפל משום דבירך על העיקר קודם שהוא חולק בעצמו די"ל שיש חילוק בין יזיקנו בין אוכל למתק השתיה דמצינו למימר לא יאכל ולא ישתה וא"ל א"כ גבי הרוצה לשתות וקשה לו אליבא ריקנא וגבי צנון וזית דמחלק בין בירך קודם על העיקר ובין שבירך אחר הטפל על העיקר למפרע ליחלק בין יזיקנו ובין למתק השתיה דהא גבי צנון וזית שייך טעמא יזיקנו כמו שפירש"י דאכל זית משום חורפיה דצנון אלא צ"ל דהרוצה לשתות אליבא ריקניא נמי שייך טעמא יזיקנו ולישנא דייק שאמר וקשה לו והא דאמר ומביאין לו מאכל שהוא

ממתיק השתיה לאו דוקא משום מתיקה אלא דלא יזיקנו וק"ל. נמצא שג' חילוקים הן. אם אוכל הטפל שלא יזיקנו אם אוכל העיקר קודם מברך על העיקר ועל הטפל אינו מברך כלל ואם אוכל הטפל קודם צריך לברך עליו ברכתו הראויה לו ואם אוכל הטפל כדי למתק השתיה מברך עליו שהכל ואפילו בירך כבר על העיקר ודו"ק:

סעיף קטן ג

ואוכל פת עמו כו' יש מדקדקים מצריכין נטילת ידים כשאוכל פת אף כשאוכלו באופן זה כיון שעיקר נטילה נתקנה משום סרך תרומה לא שייך לפלוגי בין טפל לעיקר אבל לעד"נ לחלק דהא נטילה לא נתקנה אא"כ באוכל ולא במאכיל ואפי' ממשמש בפת כל היום א"צ נטילה וא"כ גם בכה"ג דאין כוונתו על האכילה לא תקנו בכיוצא בזה נטילה גם הרמב"ם תלה הנטילה בפת שמברכין עליו המוציא ומה"ט כתב ב"י דא"צ נטילה על פת הבאה בכיסנין אפילו קבע עליו סעודתו דחייב לברך המוציא וכ"ש בהא כיון דאינו מברך עליו ובכל ענין המוציא ואע"ג שיש לחלק להחמיר בדבר כיון שהוא מין פת דרגילין לברך עליו ברכת המוציא מ"מ נלע"ד מ"ש עיקר ונקטו פת הבאה בכיסנין לרבותא דאפילו התם שדעתו על האכילה וגם קבע סעודתו עליו א"צ נטילה אכן מפי' הר"י ס"פ אלו דברים משמע דצריך ליטול ע"ש:

סעיף קטן ד

ושמן טוב להריח בו כו' דאילו להעביר הזוהמא אין מברכין עליו כלל כמ"ש לעיל סי' קפ"א ולקמן סי' ר "ז. ב"י:

סעיף קטן ה

אחז את היין בימינו כו' בס"פ כיצד מברכין ת"ר הביאו לפניהם יין כו' עד וב"ה אומרים אוחז היין בימינו ואת השמן בשמאלו ומברך על היין תחלה ואח"כ מחליף ולוקח את השמן בימין ומברך כו' עיין בב"י שהביאו וכן ראיתי למ"ו ז"ל שנהג בשעת הבדלה שלקח ג"כ ההדס ביד שמאל בשעת הבדלה שבירך על היין ואח"כ החליף וח"ל סי' ר"ו שכתב רבינו ג"כ שצריך לאחוז הדבר שמברך עליו בימינו:

סימן ריג

סעיף קטן א

אבל כל שאר דברים לא בעו היסיבה כתב ב"י ומשמע דאף ישיבה לא בעו מיהו בס"ס קע"ד משמע מדברי רבינו דבעו ישיבה ואפשר דה"ט דאע"ג דשאר דברים לא בעו קביעות היסיבה מ"מ צריך הוכחה שהאחרים מכוונים לצאת בברכה זו והוכחה זו ע"י שיושבין יחד וכן נראה מדברי התוס' ורבינו ירוחם עכ"ל:

סעיף קטן ב
ואז יוצאין בשמיעתן שמכוונים אליו זה כתב אליבא דמ"ד מצות צריכות כוונה ולפ"ז ה"ה שהמברך צריך לכוין להוציא אותו אבל אליבא דמ"ד א"צ כוונה א"צ שיכוין. ב"י. וצ"ע הלא ב"י כתב לעיל ריש סי' קצ"ב דאפילו למ"ד מצות א"צ כוונה מיהו כוונה לשמוע בעינן אלא שא"צ כוונה לצאת ואפשר דמדדייק רבינו וכתב שמכוונים אליו משמע דבעי כוונה לצאת ודו"ק ועיין מ"ש הר"י ספ"ק דברכות והביאו ב"י לקמן סי' תקפ"ט דמצות התלויין בדיבור לד"ה צריכות כוונה.

סימן ריד

סעיף קטן א
כל ברכה שאין בה שם ומלכות כו' עיין בסי' רי"ח דלדעת הראב"ד בברכת שבח והודאה א"צ שם ומלכות אבל רבינו והרמב"ם פסקו דלא כוותיה ע"ש:

סעיף קטן ב
כל ברכה שאין בה שם ומלכות כו' כתב מ"ו וז"ל שאל תלמיד אחד בבה"מ מפני מה לא תיקנו אנשי כנסת הגדולה מלכות בי"ח ברכות והא אמר ר"י כל ברכה שאין בה הזכרת שם ומלכות אינה ברכה. והשיב לו הגאון ה"מ ברכת פירות וברכת מצות וכל דבר שאדם נהנה מן העולם שאמרו חכמים אסור ליהנות מן העוה"ז בלא ברכה ועל כל דבר המעשה שנתחייב בברכה על ראייה וכגון הרואה קשת וכהנה רבות אבל תפלה של שבח ובקשות הוא ואין חיוב ברכה של שבח על שום מעשה כה"ג לא אמר ר' יוחנן מצאתי הועתק מכתיבת יד מהר"ר יעקב פאלק ז"ל עכ"ל וב"י כתב דברים הללו בשס הרוקח סי' שס"ג:

סעיף קטן ג
ור"י נסתפק אם הלכה כר' יוחנן כו' והטעם שנסתפק משום דאע"ג דקי"ל רב ור"י הלכה כר"י הכא כיון דאמר אביי כוותיה דרב מסתברא א"ל דהלכה כרב או דילמא כיון דלא אמר אביי אלא מסתברא ולא אמר בהדיא דהלכה כרב אלמא לא פסיקא ליה מילתא ואם כן הדרין לכללין והלכה כר"י:

סעיף קטן ד
ומ"מ השומע כו' בה"א זה אינו ונ"ל דקאי אמ"ש שלא יחזור ויברך דשמא הלכה כרב מ"מ השומע יתקן ויברך:

סימן רטו

סעיף קטן א

וא"א ז"ל היה נוהג כהרמב"ם ז"ל עיין מ"ש רבינו לעיל בסי' נ"א דיש לענות אמן אחר ישתבח וכאן כתב דהרא"ש היה נוהג כהרמב"ם שלא לברך כי אם אחר שתי ברכות תירץ מהרי"ן חביב דישתבח עם ברוך שאמר חשובין שתי ברכות תכופות כיון שאסור להפסיק בשיחה בינתים משא"כ בין ברכת הפירות ומסיק מהר"י בן חביב ומזה הטעם אין עונין אמן אחר ברכת התורה וברכת הפירות כו' ע"ש עיין בתוס' ר"פ ג' שאכלו והביאו ב"י לעיל בסי' קל"ט דדמי ברכות התורה לברכות ק"ש ולברוך שאמר וישתבח לענין זה דלא מיקרי הקריאה הפסק וכתבו טעם דתקנו ברכה אחרונה פתיחה בשם מפני שבימים קדמונים לא היה מברך אלא הראשון הראשונה והאחרון אחרונה ואפשר שלזה נתכוין ג"כ ר' לוי:

סעיף קטן ב

וא"א ז"ל היה נוהג כו' וי"א שאין עונין אמן רק אחר בונה ירושלים בב"ה וכן המנהג פשוט במדינות הללו ואין לשנות ובמקומות שנהגו לענות אמן אחר יהללוך וישתבח יענה ג"כ אחר שומר עמו ישראל לעד:

סעיף קטן ג

אע"פ שלא שמע כל הברכה אפשר לומר דהטעם הוא כמ"ש ב"י בשם תלמידי רבינו יונה שמאחר שאנו שומעין שמברך על הדבר לשם אע"פ שהוא אינו יודע מהו השם שהוא חושב שע"ג הוא הבורא אפ"ה כיון שכוונתו לשם עונין אחריו אמן. ואע"פ שר"י מצריך שישמע כל הברכה מ"מ רבינו לא ס"ל הכי:

סעיף קטן ד

ויראה דעונין דקאמר לאו חיובא קאמר כו' פי' דהא דתנן עונין אמן אחר ישראל המברך לאו למימרא שהשומע ברכה מפי ישראל חייב לענות אחריו אמן שאין חיוב בדבר והוקשה לרבינו א"כ אמאי איצטריך למתני עונין אחר ישראל המברך ותירץ דלאו לגופיה איצטריך אלא לאשמועינן דאין עונין אמן אחר הכותי כו'. ב"י:

סעיף קטן ה

ואם היה מברך אפיקורס או כותי כו' הא דלא פליג בין שמע כל הברכה ללא שמע נ"ל דבגמרא דמפליג איירי קודם שגזרו עליהן אבל לאחר שגזרו עליהן אפי' שמע כל הברכה אין עונין אמן אחריו מיהו בעו"ג יש לתמוה עליו שכתב דאין עונין אחריו היפך ממה שאמרו בירושלמי. ב"י. ומיהו בדברי הרמב"ם שכתב רבינו בסמוך לא נזכר עו"ג פי' אצל אפיקורס וכותי וא"כ אפשר לומר דהרמב"ם ס"ל דאחר עו"ג עונין אחריו אמן

כמ"ש בירושלמי אך דלפ"ז הדרא קושיא הראשונה לדוכתא וצ"ל דס"ל דטעם זה שיש בעו"ג שעונין אחריו אמן לפי שהוא אינו מלומד דאינו יודע מהו השם שהוא חושב שהע"ג הוא הבורא וכמ"ש לעיל טעם זה לא שייך אצל כותי לפי שהוא מלומד טפי מעו"ג ומאחר שעשאום כעו"ג גמורים אמרינן דמכוין ודאי לע"ג מש"ה לא מפלג וגם על תלמידי ר"י שכתבו בשם י"א שאין עונין אמן כלל אחר עו"ג יש לתמוה דזהו הפך ממה שאמרו בירושלמי וצ"ל דהי"א ס"ל הסברא בהיפוך דכיון דבכותי בודאי אין עונין אחריו אמן מטעם דלעיל וכיון שעשו הכותים כעו"ג ה"ה איפכא שהעו"ג דומים לכותים דאין עונין אחריו אמן כלל דאם יהיה מותר בעו"ג אז גם בכותי יהא מותר וק"ל. ובס"א בספרי רבינו אין שם תיבת עו"ג ובמיימוני ליתא אבל אין טעם לדבר לעשות כותי גרוע מעו"ג ועמ"ש בב"י בשם הר"י פי' לדבריו דגזרו על הכותים ועשאום כעו"ג גמורים והיינו דדינייהו חמור מסתם עו"ג דאין דרכם לכוין לע"ג אבל כותים עשו כעו"ג גמור דהיינו עע"ג ממש:

סעיף קטן ו

י"מ דמפטרי נפשייהו אחר שלמדו נפטרים משם ואומרים קדיש פי' זה כתב הרא"ש בס"פ אלו דברים בשם י"מ וצ"ע היאך קטנים אומרים קדיש הא אין קדיש אומרים אלא ע"י גדולים ובני חורין ודוחק לומר דהתלמיד שרי דמחנכין אותן בזה והא דעונין אחר קדיש משום דאז מכוונים לשום דבר קדושה וי"ל דמיירי שיש עשרה גדולים והקטן אומר קדיש דמותר כשיש י' גדולים שעונין אמן כמו שנוהגין בקדיש יתום וגם אין קורין בתורה כ"א בעשרה גדולים כמ"ש לעיל ריש סימן קמ"ג ובסי' רפ"ח נתבאר דקטן עולה למנין ז' וקורא בתורה:

סימן רטז

סעיף קטן א

כך אסור ליהנות מריח טוב עד שיברך כו' שנאמר כל הנשמה תהלל יה הללויה איזה דבר שהנשמה נהנה ממנה ואין הגוף נהנה ממנה זה הריח. גמ':

סעיף קטן ב

ואם הוא עשב כו' במיימוני כתב או מין עשב מברך בורא עשבי בשמים:

סעיף קטן ג

כמו המור כתב רבינו יונה אינו מה שנקרא מור בתורה שאותו מעשבי בשמים הוא כמ"ש אריתי מורי עם בשמי אלא זה מין חיה ע"כ:

סעיף קטן ד
שהוא מין חיה רבינו כתב שהוא מין חיה ואזיל לטעמיה שכתב בסמוך י"א שהוא זיעת חיה ר"ל כל חיה שבעולם והנכון בעיני שחיה ידועה היא והוא שאכתוב פירושו בסמוך גם ברמב"ם כתב מן חיה וגם בש"ע סי' זה ע"ש. וק"ל:

סעיף קטן ה
שחיה ידוע היא בסמ"ג מצוה ל"ט כתב שיש חיה ששמה ידוע כו':

סעיף קטן ו
דייניגן ליה כמו דבש ה"נ אע"פ כו' ומסיק ר' יונה ואע"פ שניתן בתבשיל. כתב הסמ"ג בפירוש ידעוני הכתוב בתורה ע"ש וכ"כ ג"כ בי"ד ס"ס קע"ט ע"ש ז"ל ידעוני זה המניח עצם חיה ששמה ידוע בתוך פיו והוא מדבר עכ"ל אבל אין נ"ל לפרש כן כאן ל' רבינו דאינו מובן מלשונו כן אלא נ"ל דר"ל מ"ש שחיה ידוע היא לאפוקי מהי"א שפירשו שהיא זיעת חיה ר"ל כל חיה דעלמא יכולים לעשות האומנין מזיעותן בשמי מור ע"ז כתב שהנכון בעיניו שאין עושין מור אלא מחיה ידועה הנקראת מור ולא מזיעתה אלא מהדם המתקבץ בו והשתא א"ש מ"ש תחלה והוא מין חיה כו' שהמור נעשה מעצמות החיה הנקראת מור ולכן הבשמים נקראים מור ע"ש החיה שמדם שלה עושין המור:

סעיף קטן ז
ועל כולם אם אמר כו' משמע מדברי רבינו דאפי' המריח בפרי אם אמר בורא מ"ב יצא. ב"י:

סעיף קטן ח
והמריח בו אינו מברך כו' לכך טוב שלא יריח בו כדי לאצולי נפשיה מפלוגתא:

סעיף קטן ט
מברך בורא עצי בשמים משום דאין דומה לאגוז דהוא עיקר פרי וקנה וקינמון אינם עיקר פרי ב"י פי' לפירושו לפי שהעץ עושה גם פירות אחרים זולת הקנה והקינמון:

סעיף קטן י
ברוך שנתן ריח טוב בפירות לפי שהן נאכלין במרקחת והרי הן כאתרוגים רשב"א. והלבונה והמסטיכי הוא מין שרף ר"ן ס"פ שמונה שרצים וכן פירש"י בפ' המביא על מסטיכי דהיינו שרף של עצים שעושין ממנה זפת:

סעיף קטן יא
ומי הוורד כיון שיוצאין כו' כתב הר"י שאע"פ שאינו בא מהעץ של הוורד עצמו כיון שבא מדבר הנברא בתוכו מברך עליה בורא עצי בשמים:

סעיף קטן יב
דלא גרע ממישחא כבישא כתב ר' יונה בשם ר"ח שכובשין שמן וורד ועצי בשמים ומינים הרבה וקולט השמן הריח של בשמים:

סעיף קטן יג
וי"א שמברכין על הלבונה ל"ד הלבונה אלא ה"ה על המסטיכי ב"י:

סעיף קטן יד
שאינו עץ אלא קטף של אילן נ"ל שרף גם מלת קטף נכון הוא כי השרף קורהו בפ"ק דנדה קטף. רא"ף:

סעיף קטן טו
כשותא בגמרא כשרתא ואפשר שנקרא כשותא ע"ש שהכשירו אותו ותקנוהו בכמה מיני בשמים:

סעיף קטן טז
ומשחא טחינא פי' קרוב לטחינתן נותן עליהם עצי בושם ע"ש בהר"י דף ל"ה ע"א ורש"י פי' שם בע"א:

סעיף קטן יז
שמכשירין זה לגי' כשרתא אבל בס"א כתב שמבשמין:

סעיף קטן יח
ואם היו מעורבין בתוכו מיני בשמים ועשבי בשמים עיין באשר"י שכתב עצי תחת מיני והוא נכון יותר ואדלעיל קאי אקודם הוצאתן והא דלא מברכין אכל אחד בפני עצמו וכמ"ש אח"כ ה"ט כיון שאינן לפנינו אלא מונחין בתוך השמן והריח בא לו יחד לכך אליבא דכ"ע אינו מברך כאן אלא מיני בשמים וק"ל:

סעיף קטן יט
ולכולי עלמא בעינן שיהא עיקרן קיים קצת כו' יש לתמוה על רבינו שכתב ולכ"ע והלא מדברי הרא"ש שכתב רבינו בשמו בסמוך שכתב סתם על כולם בע"ב ולא חילק. ומדברי התוס' והר"י משמע בהדיא שאע"פ שאין כאן עיקר הבושם כלל אלא הריח שקלט השמן ממנו מברך בורא עשבי בשמים כמ"ש ב"י וצ"ל דמשמע ליה לרבינו שהתוס' והר"י והרא"ש מיירי כשיש עיקר הבושם קצת ולא כמו שפי' ב"י:

סעיף קטן כ
וי"א שאין מברכין עליו כלל כו' דריח כיון שאינו צורך הגוף כ"כ אע"פ שנהנה אין לו לברך כיון שאין לו עיקר והוא סברת הרמב"ם בסי' שאחר זה ועיין מה שתמה עליו הטור שם ומ"ש שם ליישב דלק"מ:

סעיף קטן כא
הוי כריח שאין לו עיקר כו' נלע"ד שאין לברך על כלי ששוחקין בו בשמים בשעת הבדלה שהרי אינו עשוי להריח וכיוצא בזה אפילו רבינו מודה וק"ל:

סעיף קטן כב
שמן זית שכבשו או שטחנו כו' נראה שהוא מפרש מישחא כבישא ומישחא טחינא שהשמן זית לבדו בלי שום בושם כובשין או טוחנין אותו עד שריחו נודף וכשרתא מפרש שמפטמי שמן בבשמים כמו שמן המשחה ונראה שהוא גורס כשרתא מברכין עליו מיני בשמים. ה"ג סימלק וחלפי דימא בורא עצי בשמים ולא עשבי וכן הוא בגמרא ובאשר"י וז"ל הגמרא בפרק כיצד מברכין אמר רב גידל אמר רב האי סימלק מברכין עליו בורא עצי בשמים א"ר חננאל אמר רב האי חילפי דימא מברכין עלייהו עצי בשמים אמר מר זוטרא מאי קרא שנאמר והיא העלתם הגגה ותטמנם בפשתי העץ ופירש"י חילפי דימא הוא שיבולת נרד ועשוי כעין גבעולי פשתן ואשכחן גבעולי דמוקרי עץ רא"ף:

וברוך מיני בשמים פטר הכל כו' פי' לכתחלה יברך מיני בשמים כדי לפטור כולן ואיני יודע מהיכן היה נראה לרבינו לכתחלה מברך על מיני הבשמים ופוטר את השאר דמ"ש מברכת הפירות שאע"פ שאחת נפטרת בברכת חבירתה בדיעבד לכתחלה מיהו צריך לברך על כל אחת ברכה הראוייה לה כמו שנתבאר בסימן ר"ו ובסימן ר"ח וה"נ י"ל דעת הרמב"ם דאע"פ שיש לפניו ג"כ מיני בשמים מברך לכתחלה על כל אחת ברכה הראויה לה והמבוררת יותר תחלה והא דכתב ב"י פי' לכתחלה כו' מוכח כן מדכתב בסמוך אבל ר"ע כתב כו' דאילו בדיעבד אפשר דגם רב עמרם מודה דיצא ידי כולן. ואע"פ שכ' רבינו וברוך מיני בשמים כו' דמשמע דמיידי בדיעבד. אפשר ליישב דה"ק כיון דאם ברוך בדיעבד מיני בשמים פטר הכל מש"ה לכתחלה נמי צריך לברך מיני בשמים וק"ל. ולעד"נ דאין דעת רבינו כן דלשון וברוך ודאי משמע בדיעבד ולא לכתחלה (ואף אם נפרש דעת רבינו מ"ש שר"ל וברוך לכתחלה מ"מ לק"מ ונתיישב במ"ש כאן) אלא ה"פ שרבינו ס"ל דבדיעבד אם ברוך מיני בשמים פטר הכל מסתמא אע"פ שלא כיון בהדיא לפטור שלשתן ואע"ג דכה"ג אמרינן לעיל סי' ר"ו ובסי' רי"א דכתב כגון שמן ותפוח או זית אם ברוך אצנון בפה"א לא פטר התפוח אא"כ היה דעתו עליו י"ל דשאני התם דהא מחוסר לקיחה ואכילה דכל חד מינייהו משא"כ הכא דבחדא זימנא מריח משלשתן ואפשר דמיירי נמי שכבר מריח משלשתן בשעת ברכה וא"כ פשיטא שאינו דומה לברכת האכילה הנ"ל. ודייק לה להרמב"ם דס"ל נמי הכי מדלא חשב מיני בשמים ש"מ משום דמיני בשמים בדיעבד אם כבר ברוך עליהן פוטר האחרים אבל עצי ועשבי בשמים מברך על כל א' וא' ר"ל אף אם כבר ברוך על אחד חוזר ומברך על השני ומסיק

דמדברי ר"ע לא משמע הכי מדכתב סתמא היו לפניו ג' מינים כו' מברך על כל א' וא' בפני עצמו ולא חילק דאם עבר ובירך מיני בשמים תחלה דנפטרו שנים האחרים ש"מ דס"ל דברכת הריח כדין ברכת האכילה דמסתמא אין אחד נפטר בברכת חבירו אא"כ היה דעתו לפטור האחרים שאינם ממינו אף שנכללים ג"כ בברכתו אם היה כוונתו עליו וק"ל:

סעיף קטן כג

מברך על כל אחד בפני עצמו ולא דמי לנכנס לחנותו של בשם שיש בו כמה מיני בשמים מברך מיני בשמים כמ"ש בסימן שאחר זה דשאני התם שאינו נוטל בידו שום בושם אלא מריח מן כמה מיני בשמים כאחת משא"כ הכא שמביאין לפניו ג' מינים ונוטל בידו כל מין ומין לברך עליו:

סעיף קטן כד

ורב אלפס גורס מברך על השמן ופוטר ההדס רישא דברייתא נקט דבב"ש גורס כן ובב"ה גורס מברך על ההדס ופוטר את השמן ב"י. ולפי זה מ"ש מברך על ההדס תחלה לשון תחלה לאו דוקא:

סעיף קטן כה

ואם אינן שוות ההדס קודם אע"ג דאם אין ברכותיהן שוות כתב רבינו לעיל בסימן רי"א דאיזה שירצה מהן יקדים יש לומר דשאני הכא כיון דברכת ההדס היא בורא עצי בשמים שהיא יותר חשובה ומבוררת מברכת שמן שהיא בורא מיני בשמים לפי שהיא כוללת כל הדברים ודומה זה למ"ש רבינו בסי' רי"א ואם הביאו לפניו דבר שברכתו ב"פ העץ ודבר שברכתו שהכל בפה"ע קודמת ע"ש. וכמ"ש נמי בס"ס רי"ב דה"ט דב"ה דס"ל דמברכין על היין תחלה ואח"כ על השמן דברכת היין חשובה ומבוררת:

סעיף קטן כו

ומברכין על המוגמר כו' פי' מברכין בשעלה הקיטור כו'. בסימן רצ"ז כתב ב"י בשם כמה גדולים שהמריח בפת חם יש לו לברך שנתן ריח טוב בפת וב"י כתב מדלא נזכר בגמרא דאין לו לברך לכך טוב שלא יריח בפת:

סימן ריז

סעיף קטן א

אין מברכין על הבשמים של מתים עיין בסי' רצ"ו שמחלק וכתב דכשהן למטה ממטתו של מת צריך לברך דאמרי' לכבוד החיים הם עשויים:

סעיף קטן ב
והרי נהנה וראוי לברך עליו וצ"ע מ"ש מהא דלעיל בסי' הקודם דלכ"ע בעינן שיהא עיקרן קיים קצת כו' ואח"ז כתב וי"א שאין מברכין כלל כו'. רא"ף. גם ב"י תמה ע"ז שלמה תמה על דברי הרמב"ם יותר מעל דברי י"א דלעיל ולעד"נ ליישב קצת דתחלת תיקונו הוא עשוי לכך שלא יהא בו עיקר ואי לא יברך לעולם יהנה בהנאה זו ולא יברך משא"כ לעיל בשמן דתחלת הבושם ועיקרו נעשית להיות העצים בתוכו ואי מיקרי לפעמים שהוציא לא יקרה לעולם וק"ל. וז"ל רמ"א בד"מ ונ"ל דלק"מ דודאי לעיל שהוציאו הבושם מהשמן ולא נשאר בהשמן רק קליטת הריח בזה מודה רבינו בעל הטור דריח שאין לו עיקר כה"ג דאין לברך עליו אבל הכא שהבשמים נשרפו ונתהפכו ונעשו ריח ואותו הריח הוא כעיקר הבושם לכן ס"ל דמברכין עליו כן נ"ל דעת בעל הטור וסברא נכונה היא לדעתי עד כאן לשונו ומורינו ורבינו כתב דהא דלעיל אינו עביד לריח אלא לטעמיה הילכך היכא שאין לו עיקר בטל לגבי שמן אבל הכא נעשה כדי שיבשמו הכלים וק"ל: והא דבשמים של ערוה הם דברי הרמב"ם בפ"ט והרשב"א כתב בתשובה לא ידעתי מאין לו לרב זכרונו לברכה שלא ידעתי לו מקום ואולי של ערוה ממש ומפני שעשויין להעביר את הזוהמא. ותירוץ זה אינו שהרי הרמב"ם כתב בהדיא שם בפ"ט דין ח' ז"ל ובשמים של ערוה מן העריות אין מברכין עליהן לפי שאסור להריח בהן עכ"ל הרי שתלוי באיסור להריח בהן ולא במה שעשויין להעביר את הזוהמא אבל לא"נ שכתב הרשב"א מיושב לשון הרמב"ם וז"ל א"נ שהן עשויין לעבירה להטיל ארס של יצה"ר והרד"א פי' כגון קופה של בשמים תלויה בצווארה או שאוחזת בידה או בפיה ואסור להריח באותם בשמים שמא יבא לידי הרגל נשיקה או קירוב בשר:

סימן ריח

סעיף קטן א
הרואה מעברות הים כו' פירש"י מקום שעברו ישראל בים ביבשה וכן מעברות הירדן ונחלי ארנון עמק שבין שני הרים גדולים שישראל היו צריכין לעבור שם והיו אמוריים נחבאים בו ורצו להורגם ונעשו נס שנדבקו ההרים אלו זה בזה ונהרגו כולם:

סעיף קטן ב
ואבני אלגביש שהושלכו מן השמים על המלכים בימי יהושע עכ"ל:

סעיף קטן ג
בא"י אלהינו מלך העולם שעשה כו' וכ"כ התוס' ומשמע דבכל הברכות שצריכין שם ומלכות צריכין לומר ג"כ אלהינו וכתוב שם שצריכין לומר בריך רחמנא אלהנא מלכא דעלמא אבל הרא"ש לא הזכיר תיבת אלהנא וגם רבינו לא כתבו:

סעיף קטן ד
לאפוקי מדברי הראב"ד ז"ל כו' שסובר אע"ג דבשאר ברכות בעינן שם ומלכות בברכת הראיה שאינו אלא שבח והודאה בעלמא א"צ ונראה דלסברת הראב"ד גם בשאר ברכות הודאה ושבח שכתב רבינו מסי' רכ"ב והלאה אין מברכין בהם בשם ומלכות ומכאן נתפשט המנהג דבכמה ברכות אין אומרים עליהם שם ומלכות:

סעיף קטן ה
אלא כשרואה אותן מל' יום כו' אבל תוך ל' יום אינו רשאי ולא כמ"ש הראב"ד מכאן ואילך רשות ב"י:

סעיף קטן ו
אניסא דיחיד כתב רבינו יונה כשלא נעשה לרוב ישראל נקרא ניסא דיחיד:

סעיף קטן ז
ה"ה נמי כל יוצאי יריכו כו' משום דכל יוצאי יריכו שותפים באותו נס ב"י בשם רשב"א:

סעיף קטן ח
ועל נס של רבו צריך לברך עליו דהכי איתא בירושלמי כו' וז"ל הב"י ויש לתמוה על רבינו שסתם וכתב יש לברך על נס של רבו ומשמע דבכל מי שהוא רבו מברך אנסו ובירושלמי שמביא אינו אומר שיברך אלא על נס אדם מסויים וגם על הירושלמי יש לתמוה דקמיבעי' ליה רבו ומייתי מאדם מסויים ואפשר לומר דאדם מסויים אע"פ שלא למד ממנו הוא חשוב כרבו וכיון דאשמועינן דמברך על ניסו ממילא משמע דכל רב שלמד ממנו מברך על ניסו עכ"ל:

סעיף קטן ט
הילכך הרואה גוב של אריות וכבשן האש כו' ז"ל מ"ו וכן הרא"ש וסמ"ג כתב סתמא משמע בכל גוב אריות וכל כבשן כו' אכן ברמב"ם מפרש להדיא הכבשן שהושלך בו חנניה מישאל ועזריה משמע להדיא אבל לא בשאר כבשונות אכן בגוב אריות לא כתב שהושלך בה דניאל משמע דאכל גוב אריות יש לברך וכן מסתבר לחלק לפי שגוב של אריות הוא דבר שאינו מצוי כלל וכל מקום שרואין אותו נתעורר הלב על הנס ומברך וכן נ"ל עיקר עכ"ל. ולעד"נ לדקדק כן מלשון הטור שכתב הרואה גוב של אריות וכבשן האש דכתב האש בה"א הידיעה ור"ל אותו כבשן אש שהיה בה אש יותר גדול מבשאר כבשונות כידוע במקרא בדניאל אבל בגוב אריות לא כתב האריות או הגוב בה"א הידיעה משום דס"ל בכל גוב מברך אבל בש"ע כתב בשניהן בגוב ובכבשן דוקא באותן שנעשה בהן הנס ע"ש וכן כתב מהרמ"י בש"ע שלו גם אין ראייה מהה"א הנ"ל דלשון העברי כך הוא כמ"ש רש"י על קרית הארבע וכדומה שבתיבה שנייה נכתב ה"א וה"נ מדלא כתבו הכבשן אש אין ראייה ממה שנתוסף ה"א בתיבה שנייה:

סעיף קטן י
ועל לוט כו' פי' אע"פ שאינו רואה קברו של לוט אלא אשתו של לוט לחוד מברך שע"י רואה ונזכר הצלתו של לוט ב"י וכן מוכח בפרק הרואה ע"ש:

סעיף קטן יא
בא"י זוכר הצדיקים פי' ע"ש הפסוק ויזכור אלהים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה גמרא:

סימן ריט

סעיף קטן א
יורדי הים כשיעלו ממנו והולכי מדברות כו' כסדר הזה מנאם ג"כ בגמרא ושם פי' ר' יונה ז"ל נשאל לרב האי גאון ז"ל למה לא מנאו אותם כסדר שכתובים במזמור והשיב שרצה למנותן אותן שהם מסוכנים ביותר תחלה שיורדי הים והולכי מדברות הם מסוכנים יותר מהחולה שרוב החולים לרפואה וחבוש רוב פעמים הוא חבוש בעבור ממון ואין סכנתו כ"כ. אבל במזמור המצויים ביותר הזכיר תחלה עכ"ל. וצ"ע ששם בתוס' הקשו זו ותירצו בהיפוך ע"ש. ואפשר ליישב ולומר שהתוס' ס"ל אע"פ שיורדי הים והולכי מדברות הם בסכנה גדולה מ"מ מאחר שאם נמלטים ועלו ליבשה או הגיעו לישוב אז לא היה סובל שום צער כלל מש"ה אינם נחשבים סכנה כ"כ כמו חולה וחבוש דאף אם נתרפא או יצא מ"מ היה סובל צער ויסורין. וסברת רבינו האי דס"ל מאחר שרוב חולים לרפואה ורוב חבושים יוצאים הילכך אינם מסוכנים כ"כ כמו יורדי הים והולכי מדברות ועיין במזמור שמדבר מזה ברישא וכמ"ש לשון הגמרא בדרישה:

סעיף קטן ב
חולה ים יסורין כו' לכאורה היה נ"ל יותר לפרש שהחי"ת היא סימן על חבוש והיו"ד ר"ת יסורין רימז לחולה כי אף שגם הבית אסורין הוא ע"י יסורין דחבישה וכמ"ש רבינו מי שהיה בבית האסורין חבוש ויצא. דקדק והוסיף תיבת חבוש לרמז שלא על כל בית האסורין חייב להודות כ"א כשהוא ג"כ חבוש מ"מ תיבת יסורין לחוד איננו מיוחד ליסורין דבית האסורין כמו שהוא מיוחד לחולה כמ"ש קבל עליו יסורים חביבין עליך יסורין. ולגירסא שלפנינו צ"ל שע"ש המקרא שנאמר ממצוקותיהם יוציאם נקט יסורים:

סעיף קטן ג
הגומל לחייבים טובות כו' ז"ל ב"י כך היא גירסת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש אע"פ שהנוסחא בגמרא בספרים שלנו היא ברוך גומל חסדים טובים וגירסת הני רבוותא עיקר ופי' הברכה בא"י הגומל לחייבים כו' כלומר אפילו לאותם שהם חייבים דהיינו שהם רשעים דתרגום רשע חייבא. עכ"ז גומל להם טובות וגם אני כאחד מהם שאע"פ שאינני

הגון גמלני כל טוב. ואין להקשות אנוסח זה מהא דאמרו כל האומר הש"י וותרן הוא יוותרו מעיו וא"כ איך יאמר שגומל לחייבים טובות ואף שמטיב לרשעים בעה"ז אין זה מיקרי טובות אלא מחניף לרשעים ויאבדם או נותן להם תגמולם בעה"ז ואין זה מיקרי טובה די"ל כמ"ש התוספות והביאו ב"י לעיל סימן קפ"ט אמ"ש לוקח נפשות במשפט דאף דיש מיתה בלא חטא מ"מ כל דרכיו משפט כי הוא יודע למה עושה כן וע"ד זה נמי הוא מ"ש הגומל לחייבים טובות שגמלני ר"ל שעשה עמי על דרך הגמול והחסד אמתי או משאר טעמים שישנו לפניו ולא אמרו כל האומר וותרן הוא אלא האומר הש"י עושה מעשים בלי שום טעם אלא בדרך וותרנות וק"ל. ומ"ש והשומעים אומרים כו' אינו בגמרא אלא שהרמב"ם כתבו בפירוש:

סעיף קטן ד

צריך לאודויי באנפי עשרה כו' הרי"ף כתב ג"כ דתרי מינייהו רבנן כו' אבל התוס' סוברים דבעינן עשרה ועוד תרי רבנן דה"ל תריסר ואע"פ שב"י מסיק וכתב וז"ל וכן נראה שהוא דעת הרי"ף והרא"ש והרמב"ם כו' דבר פשוט הוא שט"ס הוא וצריך להגיה וכן נראה שהוא דעת הרא"ש. והרי"ף והרמב"ם וסמ"ג סוברים כו' וק"ל. ועיין באשר"י שכתב בהדיא שדעת הרי"ף כדעת הרמב"ם. כתב המרדכי מיהו אי ליכא רבנן יברך כתוב בא"ח נהגו להודות אחר קריאת התורה לפי שיש שם עשרה. ה"ג ואמר רב הונא והוא דאיכא תרי רבנן מינייהו ולא כמ"ש בסכרים שלנו בהדייהו וכן איתא בגמרא בהדיא דאל"כ ק' מאי פריך תו ואימא כו':

סעיף קטן ה

דלישנא וצריך לאודויי באנפי י' משמע דוקא לכתחלה כתב ב"י ואין הדיוק נראה בעיני דאדרבה לישנא דצריך משמע שיש עיכוב בדבר עכ"ל. ובאמת שקושיא זו חזקה היא מיהו אפשר ליישב ולומר דהא דמשמע לרבינו לישנא וצריך לאודויי כו' דוקא לכתחלה היינו משום דאם איתא דהא דאמר אביי וצריך קאי על עשרה ולעיכובא הכי הל"ל וההודאה צריך להיות באנפי עשרה דכיון דאביי לא בעי למימר שצריך להודות דזה כבר נתבאר בדברי רב אלא אתי למימר באיזה אופן יהיה ההודאה א"כ הל"ל וההודאה צריך להיות באנפי עשרה כדי לסמוך הצריכים לעשרה אלא ע"כ צ"ל דהא דאמר אביי וצריך לאודויי קאי אדלעיל וה"ק אביי דהא דאמרינן לעיל דצריך לאודויי כמ"ש ארבעה צריכין להודות היינו באנפי עשרה והשתא שפיר דייק רבינו שמשמע דוקא לכתחלה וק"ל:

סעיף קטן ו

ואיתפח פי' נתרפא:

סעיף קטן ז
וצריך לומר שהזכירו שם ומלכות כו' דע לך שאין זה מוכרח לפי שכבר כתבו התוס' ע"ז וז"ל וא"ת והא אמרינן כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה וי"ל דרב יודא היה מתלמידי דרב ורב סבר לעיל בפרק כ"מ דלא בעינן אלא הזכרת השם או מלכות ורחמנא היינו מלכות (ומ"ש זה דרחמנא הוא מלכות לכאורה נראה דצ"ל הוא שם) עכ"ל. ורבינו כתב כן לפי דאזיל לשיטתיה שפסק לעיל סימן רי"ד כר' יוחנן דפליג על רב וס"ל דבעינן שם ומלכות:

סעיף קטן ח
ופי' א"א ז"ל אע"ג כו' כתב ב"י לא מצאתיו בפסקים ואפשר שכ"כ בתוספותיו או שאמר כן בע"פ:

סעיף קטן ט
ושמע אחר וכיון לצאת כו' כתב ב"י דזה אתי כמ"ד מצות צריכות כוונה ולפי דעתו ה"נ בעינן שהמברך יכוין להוציאו כו' ע"ש וצריך לתת טעם על מה שלא כתב רבינו ג"כ שהמברך יכוין להוציאו ונראה דהיינו משום דאילו כתב שהמברך יכוין להוציאו לא הוה אתי לכ"ע דהא למ"ד א"צ כוונה לא בעינן שיכוין להוציאו לאפוקי מ"ש וכיון לצאת אתי לכ"ע דאף למ"ד מצות א"צ כוונה מ"מ צריך כוונה לשמוע והיינו נמי מיקרי כיון לצאת למד כדאית ליה למר כדאית ליה וזהו דלא כב"י שכתב שרבינו נקט אליבא דמ"ד כיון לצאת וק"ל:

סעיף קטן י
יצא בלא עניית אמן כו' עיין בכ"מ בפ"א מהלכות ברכות וכתב שם לפרש דברי הרמב"ם דאם המברך אינו חייב אלא מד"ס והשומע חייב מד"ת אינו יוצא בשמיעה אפי' בעונה אחריו אמן עד שיהא המברך ג"כ חייב מד"ת ועי"ל סי' רי"ג דלא משמע הכי ב"י:

סעיף קטן יא
יש לו תשלום לברך כל זמן שירצה כו' אבל בא"ח כתוב בשם הרמב"ם דעד ג' ימים מברכין ואני מ"כ דטעמא מדאמרינן בעירובין הבא מן הדרך לא יתפלל עד ג' ימים נראה דעד ג' ימים קרוי בא מן הדרך ע"כ. ונ"ל דאע"ג דאנן לא נהגינן כן היינו מטעם שאנו אינן מכוונין כ"כ בתפלה כמו בזמניהם מ"מ הטעם שפטור הבא מן הדרך עד ג' ימים הוא מפני שנחלש מחמת טירדת הדרך אותו טעם לא נתבטל ושייך ג"כ עכשיו בזמנינו הילכך דין זה של א"ח איתא אף בזמנינו וק"ל:

סעיף קטן יב
אבל הרמב"ם כתב דבכל דרך כו' כתב ב"י דהרמב"ן גרסינן בנו"ן שכ"כ בספר תורת האדם דלאו דוקא בחולי שיש בו סכנה וכן בדרך כל ההולכי דרכים צריכים להודות כו'

וע"ש בספר תורת האדם בסוף שער ההודאה שמביא הרמב"ן ראיה לדבריו מהירושלמי הזה שכתב רבינו בסמוך:

סעיף קטן יג

דגרסינן בירושלמי כל הדרכים בחזקת הסכנה כו' ז"ל ב"י איני יודע מה מלמדינו שכבר כתבו למעלה וכתב שבני צרפת מפרשים דהיינו לענין תפלת הדרך דוקא ומצאתי ספר שכתוב בו דגרסינן בירושלמי כל החלאים בחזקת הסכנה הם וישר מאוד בעיני דהשתא אייתי ראיה מהירושלמי דבכל חולי צריך להודות כדמשמע מדברי הרמב"ן דהא כל החלאים בחזקת סכנה ליכא לפרושי אלא לענין ברכת הגומל עכ"ל ואפילו לפי מ"ש שגרסינן הרמב"ן ובאמת שהרמב"ן הביא שם בסוף שער ההודאה ראיה לדבריו מהולכי דרכים מ"מ צריך ביאור למה הביאו רבינו אף שכ"כ בשם הרמב"ן מ"מ ה"ל למיכתב בלשון הזה אבל הרמב"ן ס"ל דבכל חולי צריך להודות מההיא דירושלמי הנ"ל ובאמת ששם ברמב"ן התחיל בחולי ואמר שכל החלאים צריכין להודות כו' ואח"כ אמר וכן בדרך כל הולכי דרכים כו' ומביא ע"ז הירושלמי שהתחיל בכל הדרכים בחזקת סכנה ומסיים בכל החלאים בחזקת סכנה ע"ש:

סימן רכ

סעיף קטן א

ונוהגין לאמרו ז' פעמים כו' ז"ל התוס' בפרק הרואה שבע זימנין לגזרו עליה כך הוא הלחש וי"מ דשבע זימנין צריך לומר חלמא טבא חזאי וכן לענות אחריו אבל ר"י לא היה רגיל לאומרו רק ג"פ עכ"ל. מכאן דקדק מ"ו לומר חלמא טבא חזאי ועניית טבא הוא כו' ז"פ אבל שבע זימנין כו' לא אמרו רק ג"פ דאמר ממ"נ לפי' ראשון של תוס' דשבע זימנין הוא לחש א"כ לא צריך לומר כלל יותר מג"פ גם חלמא טבא חזאי ואי לפי' י"מ דשבע זימנין ר"ל שיאמר חלמא טבא חזאי ועניית טבא הוא כו' ז"פ א"כ לכל הפחות יגזרון מן שמיא א"צ לומר ז"פ אלא ג"פ כסתם מה שתיקנו חכמים שהוא ג"פ מותר לך. ולפ"ז יאמר ג"פ ראשונים טבא הוא כו' לחוד עד שבע זימנין כו' וג"פ אחרונים יאמר הכל יחד אבל לא איפכא או שיאמר שבע זימנין כו' ג"פ לבסוף משום הפסק. ולעד"נ שלא לשנות ממ"ש רבינו ונוהגין לאומרו ז' פעמים ור"ל הכל יחד ז"פ וכ"כ ב"י שכן העולם נוהגין ולא נעלם מהן ג"כ דברי התוס' הנ"ל ומנהגן של ישראל תורה:

סעיף קטן ב

פי' ש"ץ ופליגי בה כו' אבל יחיד אינו אומר עננו רק במנחה לדידן והוא מנהג אשכנז אבל מנהג ספרד וכן ס"ל להרא"ש שאפילו היחיד אומרה ערבית ושחרית בתענית ציבור

כמ"ש לקמן סי' תקס"ה וסי' תקנ"ט. ועוד שהיחיד יכול לכוללה באלהי נצור משא"כ בש"צ:

סעיף קטן ג
וכיון דאיכא פלוגתא וכו' הם דברי רבינו:

סימן רכא

סעיף קטן א
מברכין על הגשמים וכו' כתב סמ"ק והכלבו שברכת גשמים אינו נוהג בינינו מפני שאנו תדירין במטר ואין אנו מתאוים ושמחים בו כאותן ארצות שיש להם יובש גדול והעתיק דבריהם רמ"א בהש"ע:

סעיף קטן ב
עד הן הם יודו וכו' כתב הר"ר מנוח מפני שבסבת הרעב בני אדם יוצאים ללסטם ולשפוך דם נקי וכן בסבת הרעב חלאים באים לכך תיקנו לומר מחרב הצלתנו ומדבר מלטתנו ומחלאים רעים דליתנו:

סעיף קטן ג
וחותם בא"י רוב ההודאות כו' וז"ל הגמרא בא"י רוב ההודאות. רוב ההודאות ולא כל ההודאות אמר רבא אימא האל ההודאות אמר רב פפא הילכך נימרינהו לתרווייהו רוב ההודאות ואל ההודאות ברוב ההודאות לא סגי לחתום דמשמע הש"י רוב ההודאות ולא כולן. אבל כשאמר ג"כ אל ההודאות הרי פי' שרוב זה לשון סגיאות וריבוי. ואם היה אומר אל ההודאות לחוד היה נראה אל מקצת ההודאות ויש זולתו למקצת האחרות לפיכך הוצרכו שניהן רוב ההודאות להורות על הרוב ואל ההודאות להורות על המיעוט הנשאר שלא היה מובן מלשון הראשון כ"כ ר' יונה ריש דף מ"ז. וגם הרמב"ם כתב בפי' הנוסח. בא"י אל רוב ההודאות והתשבחות אבל הר"ן כתב דלא סגי בהכי כ"א לומר בא"י אל רוב ההודאות ואל ההודאות או בא"י מלך רוב ההודאות ואל ההודאות ואע"ג דלא כתב שם בא"י עכ"פ אין ברכה בלא שם לכ"ע והר"ן בפ"ק דתענית דף רס"ו ע"א כתב בשם הרמב"ן דלהכי לא סגי באל ההודאות לחוד מפני שצריך הודאה על כל טפה וטפה שהוריד לפיכך צריך להזכיר בחתימות לשון ריבוי מעין הפתיחה כו' ע"ש. והב"י הביאו. אבל קיצר בהעתקתו במקום שהיה לו להאריך ושם תמצא גם ב"י הביאו כאן דלהר"ן אם היה מסיים ברוך אל רוב ההודאות לא הוה סגי בהכי דאכתי לא נפקי מחשש שיאמרו אל רוב ההודאות ולא כולן עד שיחזור ויאמר אל ההודאות בלא רוב ומיהו גם בראשונה צ"ל בא"י רוב ההודאות. או ברוך אתה אל רוב ההודאות או ברוך אתה מלך רוב ההודאות אל ההודאות וז"ש הר"ן ז"ל וראיתי במקצת נוסחאות ברוך רוב ההודאות

לד"ה צריך תיקון. נלע"ד דה"פ בין לרב דאמר אין ברכה בלא שם בין לר' יוחנן דאמר בעינן נמי מלכות לברכה. ואיך יחתום כאן בלא שם ומלכות לכך מסיק דצריך תיקון לומר כן ברוך אל רוב ההודאות. או מלך רוב ההודאות. ר"ל לרב צ"ל אל דהוא שם. לר' יוחנן מלך ועכ"פ יסיים ואל ההודאות וק"ל ואע"פ דגם ר' יוחנן ס"ל דבעינן שם כתב מלך רוב כו' אפשר כיון דמסיימין אח"כ ואל ההודאות כאילו אמר בתחלה דמי. אבל מ"מ מלך או אל בתחלה עכ"פ צריך למסמיך לתיבת ברוך או רוב אם הוא תואר כמו שמסיק כמו רוב אונים אבל דוחק לומר דדעת הר"ן הוא לומר בא"י רוב ההודאות ואל ההודאות וכמ"ש המיימוני לומר בא"י אל רוב ההודאות דא"כ לא היה פסיקא ליה לכתוב דצריך תיקון אליבא דכ"ע גם לא נקטינן בלישנא הכי לא הוא ולא הרמב"ן בפרק הרואה סוף רמ"ו ע"ש ודו"ק:

סימן רכב

סעיף קטן א

על שמועות שהם טובות לו ולאחרים מברך הטוב והמטיב. אבל על שמועות שהן טובות לו לבדו יתבאר בסי' רכ"ג שמברך שהחיינו ובדין היה לרבינו להקדים משפט ברכה על לו לבדו. רק הואיל ועתה מדבר בברכת הטוב והמטיב גומר לבאר ברכת הטוב והמטיב שבא על טובות לו ולאחרים ובגמ' אמרו קצרו של דבר על שלו אומר שהחיינו ועל שלו ושל חבירו אומר ברוך הטוב והמטיב:

סימן רכג

סעיף קטן א

ילדה אשתו וכו' מברך הטוב והמטיב אמרו לו מת אביו כו' כתב הב"י אע"ג דבברייתא תניא אמרו לו ילדה אשתך זכר מברך הטוב והמטיב סובר רבינו דאורחא דמילתא דאומרים לו וה"ה אם לא אמרו לו אלא הוא מעצמו רואה ומפני כך לא הזכיר אמרו לו עכ"ל. והא דסמך וכתב מיד אמרו לו מת אביו ולא קיצר לכתוב מת אביו עיין בדרישה והא דמברך הטוב והמטיב מכרש בגמרא משום דאיכא אשתו בהדיה דניחא לה בזכר וכתבו הרא"ש והמרדכי שאע"פ שאין אשתו באותו מעמד כגון שהיה הבעל בעיר אחרת מברך הבעל הטוב והמטיב. וכתבו הג"מ פ"ד בשם סמ"ק דגם היא צריכה לברך כיון ששניהם נהנים. ועיין בב"י שמביא שהרשב"א ס"ל דמברך שהחיינו וכתב בד"מ דצ"ל דאירי במתה אשתו. וכתב בש"ע דאז מברך שהחיינו ודלא כמו שפסק ב"י בסי' זה דאפילו מתה אשתו מברך הטוב והרטיב כיון דטובה היתה לה בעת שילדתו:

סעיף קטן ב
יש לו אחים שירשו עמו מברך הטוב והמטיב ז"ל מורי ולכאורה היה נ"ל פי' אף הטוב והמטיב וכ"ש שיברך דיין האמת. אכן בסמ"ג משמע להדיא שאינו מברך אלא הטוב והמטיב עכ"ל. ותימא דבמיימוני כתב להדיא בפרק י"א מהלכות ברכות שמברך תחלה ברוך דיין אמת ואח"כ ברוך הטוב והמטיב ויותר התימה שראיתי בסמ"ג שכתב בהדיא כהרמב"ם:

סעיף קטן ג
קנה כלים חדשים וז"ל מהרי"ו בחידושים דפ"ג ע"א כשאדם לובש פליצא חדשה או מנעלים חדשים אין לומר תבלה ותחדש כו' עיין בש"ע:

סעיף קטן ד
לא שנא היו לו כיוצא באילו תחלה או קנה וחזר וקנה כו' פי' דבפרק הרואה ריש (ברכות דף ס') איכא פלוגתא דחד מ"ד ס"ל דוקא בהיה לו תחלה בירושה ואח"כ קנה דאיכא חידוש גביה הקנייה צריך לברך אבל קנה וחזר וקנה דליכא חידוש גביה כלל א"צ לברך קמל"ן דאין הלכה כאותו מ"ד אלא בכל ענין צריך לברך כן פי' הרא"ש וע"ש:

סעיף קטן ה
לאו דוקא חדשים אלא ה"ה נמי ישנים כתב הרא"ש וז"ל אפילו הם שחקים והם חדשים לו וכתב הב"י ע"ז לשון זה וזה כדברי רבינו כלומר שאם הם חשובים עליו כחדשים מברך עליהם עכ"ל. ובאמת נראה שפי' של הב"י אינו מוכרח כ"כ שיש לפרש דברי הרא"ש כמשמעות דברי רבינו שאם הם חדשים אצלו שקנאן עכשיו ולא היו לו מעולם הם לו כחדשים:

סעיף קטן ו
לאפוקי אם מכרן וחזר וקנאן כתב הב"י ומשמע לי שאע"פ שהם חדשים שלא נשתמש בהם אינו מברך דכיון שהיו שלו פעם א' שוב אינם דבר חידוש כשחזר וקנאם:

סעיף קטן ז
כתב בסמ"ק שאם קנה לו ולביתו מברך כו' ר"ל שהחיינו וגם הטו"ה וכ"כ רא"ף ומ"ו ונראה דהיינו בכלי שמשתמשין בו הוא ובני ביתו אבל אם קנה כלים לו וכלים לבני ביתו מברך על שלו שהחיינו אבל כשמשתמשים בם שניהם מברך שהחיינו וגם הטוב והמטיב. והא דלא כ"כ הסמ"ק בשאר דברים שמברכין עליהם הטו"ה כגון שדה וכיוצא. נראה לחלק דשאני שדה שההנאה של גידול התבואה באה לו ולשותפו ביחד משא"כ בשימושי כלים שהנאת השימוש באה לו בפני עצמו ולבני ביתו בפני עצמם לכל א' בשעת תשמישו. וכל א' נהנה בו שלח בשעה שחבירו נהנה בו מש"ה צריך לברך ג"כ שהחיינו על הלבישה המיוחדת וק"ל:

סעיף קטן ח
בירושלמי נתנו לו במתנה מברך הטוב והמטיב שיש בו טובה לו ולנותנו פי' הרא"ש דאם המקבל עני הוי טובה שזיכהו השם וחננו מהון לעשות צדקה ואם הוא עשיר שמח הנותן במה שמקבל מתנתו עכ"ל:

סעיף קטן ט
כתבו התוס' שאין לברך וכו' עד כגון חלוק אנפילאות אין לברך עליו כתב בתרומת הדשן דכן יש לומר אבל כלים חשובים קצת כגון מלבושים של בגד צמר דמי לדבר הבא מזמן לזמן דסתם בני אדם לפרקים מועטין מתחדשים להם ובהא כ"ע מודו דמברכין עליהם. כתב הרשב"א בסימן רמ"ב והביאו הב"י דכל הני ברכות דלא מזמן לזמן קאתו אינם אלא רשות ומש"ה אפילו חכמים גדולים שבימיו לא ראה שהיו מברכין אותו. וא"ת הרי פדיון הבן דלא מזמן לזמן קבוע כמועדות קאתו ואפ"ה מברכין שהחיינו שמא י"ל שאני מצוה ממצות התורה דקבעוהו חובה. ונדחקתי ליישב המנהג הגדולים עכ"ל וכ"פ בהגה"ה ש"ע וכ"כ מ"ו בשם הרשב"א ועיין מ"ש עוד מזה בהיפוך הרואה ריש הדף:

סימן רכד

סעיף קטן א
הרואה וכו' עיין מה שהעתיק אחד מספר האשכול וכתבו בהגהותיו שאסור בתעתועיהם ובשמחתם. ומה שיאמר אז בעת שמחתן דברי בקשה לפני המקום ב"ה ע"ש:

סעיף קטן ב
ואיני יודע למה פוסק כדברי יחיד דרשב"א הוא דאמר הכי וכו' כתב הב"י שלשון רבינו אינו מכוון דמשמע דמה שאומר בשניהם כשם שעקרת וכו' הוה דברי יחיד ולכאורה משמע דאינו כן דלדברי הכל צריך לומר כשם שעקרת וכו ולא הוי דברי יחיד אלא מה שאומר בשתיהם והשב לב עובדיהם לעבדך וכך היה ראוי להיות לשון רבינו הרואה מקום שנעקרה ממנו ע"ג וכו' ואם בח"ל אומר ברוך שעקר ע"ג ממקום הזה ואומר בשתיהם כשם שעקרת אותה ממקום הזה כן תעקור מכל המקומות וכתב הרמב"ם שאומר בשתיהם והשב לב עובדיהם לעבדך ואיני יודע למה פוסק כדברי יחיד ואפשר שרבינו מפרש דכשם שעקרת נמי אינו אומר אלא בארץ שרובם ישראל אבל בח"ל שרובם היו עו"ג לית לן בה אם תיעקר אם לאו. והא דקאמר ובח"ל א"צ לומר והשב לב עובדיהם לעבדך לאו דוקא דה"ה שא"צ לומר כשם שעקרת אלא שהוא דוחק. וגם ק"ק דא"כ ברוך שעקר ע"ג מהמקום הזה נמי לא ליברך עכ"ל. ומ"ש רבינו ואיני יודע למה פוסק כדברי יחיד כתב הב"י די"ל דמשום דמסתבר טעמיה פסק כוותיה. ועוד דת"ק נמי

לא אסר שיאמר כן אלא שאינו צריך ואם רצה לומר יאמר ואין בכך כלום ורשב"א מצריך שיאמר כן ואם לא יאמר עביד דלא כרשב"א הילכך למימר עדיף דלא פליג אשום תנא:

סעיף קטן ג

הרואה ששים ריבוא מישראל ביחד כו' אומר בא"י אמ"ה חכם הרזים. פירש"י חכם הרזים היודע מה בלב כל אלו ששים ריבוא אין דעתן דומה זה לזה ואין פרצופיהן דומין זה לזה:

סעיף קטן ד

הרואה חכמי ישראל אומר וכו' שחלק מחכמתו ליראיו. והר"ד אבודרהם כתב שהטעם מפני שהחלק הוא כמו הצינור הנמשך מן הנהר שאפשר להרחיבו ולהגדילו ואפשר לקצרו ולחסרו משא"כ במתנה כי פסוקה ותלושה ובישראל כתיב כי חלק ה' עמו ולפי זכותם מתרבה ומתמעט עכ"ל. ודע שהרמב"ם בפ"י מה' ברכות לא כ' גבי מלכי ישראל וחכמי ישראל שיאמר אשר חלק רק אשר נתן. ומהתימא על הגאון המחבר הב"י וכ"מ שלא כתב ע"ז כלום והיה נראה לומר שגרס כן בגמרא רק שקשה שא"כ היה לכ"מ להביא גירסא זו אבל בגמרא וברי"ף ובכל הפוסקים כתוב אשר חלק וכמ"ש רבינו:

סעיף קטן ה

חכמי עו"ג כתב הסמ"ק דוקא החכמים מחכמת העולם מברך ברוך שנתן מחכמתו לבשר ודם ונראה שכ"כ לאפוקי היכא דאינם חכמים אלא בד"ת שאין מברכין עליהן עכ"ל:

סעיף קטן ו

ומצוה להשתדל לקראת מלכים. כתב הב"י ואע"ג דבפרק מי שמתו אמרינן דכהנים מדלגין ע"ג ארונות כדי לילך לקראת מלכים. מפני שרוב ארונות יש בהן פותח טפח והילכך לית בהו אלא איסורא דרבנן ובמקום מצוה לא גזרו. לא כתבו רבינו כאן מפני שכבר כתב בי"ד סימן שע"ב שזהו דוקא בימיהם שהיו קוברים בענין שיש ביציאת הקבר פותח טפח אבל האידנא שכולו סתום אפילו יש בו אויר טפח כל כנגדו טמא מן התורה עכ"ל. וכ"כ התוס':

סעיף קטן ז

בתי ישראל בישובן פי' ב"י שרואה ישראל יושבים בשלום בלי שטן ובלי פגע רע. ואפשר שאע"פ שישראל מיושבים בתוקף ובגבורה בקצת מקומות אין מברכין עליהן אלא א"כ היו בארץ ישראל ובזמן הבית. ונראה שזו היתה כוונת רש"י ג"כ במה שכתב כגון בישוב בית שני ועיין מ"ש בהגהותיו הפי' לדברי הרי"ף כו' והאריך שם:

סעיף קטן ח
והמית אתכם בדין כתב ר' יונה אע"ג דקי"ל יש מיתה בלא חטא אפ"ה דינו דין אמת כי הוא יודע כל דרכי איש וכל דרכיו משפט. והמית אתכם בדין ויודע מספר כולכם ועתיד כו' ב"י תמה על רבינו למה השמיטוהו:

סימן רכה

סעיף קטן א
הרואה חבירו לאחר י"ב חדש מברך ברוך אתה מחיה המתים זהו מפני שנשכח מלב כמו המת שנשכח מהלב לאחר י"ב חודש. וכמו שנאמר נשכחתי כמת מלב הייתי ככלי אובד. מה כלי אדם מתייאש ממנו כשלא מצאו תוך י"ב חודש אף המת משתכח מלב לאחר י"ב חודש ר' יונה דף מ"ב. כתב הרשב"א בתשובה שאפילו אם גם אחרים נהנים בראייתו אפ"ה אינו מברך רק שהחיינו ולא הטוב והמטיב. וכתב עוד שאין חילוק בין זכרים לנקבות לענין ברכת שהחיינו:

סעיף קטן ב
הרואה פרי חדש כתב הכלבו דוקא כשרואה אותו בתשלום בריאתו וכ"כ הרשב"א בתשובה:

סעיף קטן ג
ונוהגים עתה שלא לברך עד שעת אכילה כתב הרא"ש כמו שהחיינו דעשיית לולב וסוכה שקובעים בשעת קידוש היום:

סעיף קטן ד
והמברך בשעת ראייה לא הפסיד כתב הסמ"ק הרואה פרי חדש ונהנה בראייתו מברך שהחיינו וכ"פ רמ"א לברך בשעת ראיה. ואם לא בירך בראיה ראשונה מברך בראיה שנייה כן כתב הר"ר מנוח וכ"פ רמ"א:

סעיף קטן ה
ואם אינו מתחדש משנה לשנה כו' האי משנה לשנה לאו דוקא וה"ה אם מתחדש ב' פעמים בשנה. כיון דמזמן לזמן קאתי מברכין עליו. ולא בא אלא למעט ירק חדש שאין מברכין עליו שהחיינו הואיל ויכול לעמוד כל השנה בקרקע כ"כ ב"י והרמ"א וכ"כ מהרי"ו בחידושיו דף צ"ג ע"א ז"ל הא דאין מברכין שהחיינו על ירק חדש נראה משום דעומד על הקרקע כל השנה ואינו ניכר בין חדש הגדל בשנה זו למה שגדל אשתקד עכ"ל. וגם ממורי רש"ל שמעתי שאין מברכין שהחיינו על ירק ושמעתי שמה"ט אין לברך ג"כ שהחיינו על צנון ומיני ליפתן וכיוצא בהן שעומדין ג"כ בקרקע כל השנה. ואין אני רואה את דבריהם מדלא הזכירו אלא ירק ונראה דה"ט משום דדוקא ירק דרכו לחזור

ולגדל בתחלת ימי הקיץ. ואז בזמן שהירק הישן משנה דאשתקד עדיין עומד על הקרקע כבר נתגדל ירק חדש ועומד בצידו ואין ניכר בין חדש לישן משא"כ במיני ליפתן שאף שהן עומדין כל ימי החורף בקרקע מכל מקום אחר ימי הפסח לוקחין אותן מהקרקע והחדשים אינם צומחין עד אחר ימי חג השבועות או קרוב לו נמצא דאין מגיעים אלו לאלו בעודם בקרקע. ואף שאחר שנתלשו מיני ליפתן מגיעים הישנים עד זמן החדשים וכן הוא בפירות קצת אילנות מ"מ אין חשש כ"א בעודן עומדין על הקרקע שאז הוא עיקר חידושו ואף שירק ג"כ לא מצינו זה כ"א ירק הנקרא שוורץ קרויט בל"א מ"מ לא חילקו בין ירק לירק. א"נ דגם בשאר ירקות אם היו מטמינין אותן ומכסים אותן מתקיימים כל ימי החורף:

סעיף קטן ו
הדרקונס רש"י פי' איש עקום:

סעיף קטן ז
וכתב הראב"ד דוקא כו' עיין באבודרהם ותמצא מבואר שהראב"ד כתב זה גם אברכה דמשנה הבריות ז"ל ב"י דברים של טעם הם אלא שקשה מפיל וקוף שבסמוך שביחד נשנו בגמרא דלא שייך בהן שמצטער עליהם ואפ"ה מברך. ויש לחלק דפיל וקוף הם משתנים בבריאותם ומשונים משאר הבריות מש"ה מברך עליהן משא"כ באלו שהם כשאר הבריות רק שעל המכה שלהן מברך וכשאין מצטער עליהן אין כאן התפעלות:

סעיף קטן ח
ראה בריות טובות וכו' בפרק במה טומנין תניא רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בשביל קונו ואין בו משום לא ילבש גבר פירש"י בשביל קונו לכבוד קונו דכתיב כי בצלם אלהים עשה וגו' ועוד דהרואה בריות נאות אומר ברוך שככה לו בעולמו שנאמר כל פעל ה' למענהו ופירש"י הכל ברא לכבודו ראי"ף:

סימן רכו

סעיף קטן א
היוצא בימות ניסן וכו' ואם איחר לברך עד אחר שגדלו פירות לא יברך עוד. כתב הב"י אבל המרדכי כתב דאם לא ראה עד שגדלו הפירות צריך לברך כך. אין להקשות על ב"י דילמא המרדכי אינו חולק על רבינו ומה שכתב המרדכי שצריך לברך היינו אם לא ראה האילנות קודם שגדלו הפירות אבל אם ראה אותם ולא בירך אז מודה לרבינו שא"צ לברך אחר שגדלו ורבינו איירי שראה אותן עד שלא גדלו ולא בירך עליהן ובהא כתב דלא יברך אחר שגדלו שאין הדבר תלוי בראיה ראשונה שהרי גבי שהחיינו אם לא בירך

בראיה ראשונה יכול לברך גם בשניה וגם אין לחלק שהמרדכי איירי קודם שגדלו כל צרכן ומה שכתב עד שגדלו הוי ולא עד בכלל שאין משמעות לשון המרדכי כן:

סימן רכז

סעיף קטן א

על הזיקין היורה כחץ באורך השמים ס"א באויר השמים ומ"ש רבינו ונמשך אורו כשבט ר"ל שהוא נראה ארוך כשבט ארוך וכ"כ רש"י בהדיא שם דף נ"ח ע"ב ז"ל וארוך כשבט שהוא יורה ונראה כמו שפותח רקיע עכ"ל. ואפשר מ"ש בגירסת ספרים שלפנינו באורך השמים זהו כוונתו וק"ל:

סעיף קטן ב

והוא קול הברה וכו' צ"ל ועל קול הברה וכן הגיה הרא"ף וכן הוא לשון הרמב"ם בפירוש וז"ל ועל קול ההברה שנשמע בארץ כמו רחיים גדולים ופירושו שהקול הומה כהמיית קול רחיים גדולים שנשמע קול רעש גדול למרחוק:

סימן רכח

סעיף קטן א

על ימים ונהרות כו' כתבו התוס' והמרדכי דוקא על ד' נהרות הכתובים ברורה כמו חדקל ופרת וכו' מברכין וכן בהרים דוקא בהרים משונים שניכר בהם גבורות ה' מברכין:

סעיף קטן ב

אומר ברוך אתה ה' עושה מעשה בראשית פירש"י שאין יכול לברך עליהן שכחו וגבורתו מלא עולם שאינן במקום אחד אלא כל אחד ואחד במקומו ולשון רש"י זה צריך כתוב ותוקמן ובנוסח רש"י שסביב הרי"ף אין שם תיבת במקום אחד וא"ש) ור' יונה כתב כיון שאין משתנים אלא עומדים כך מבריאות עולם אינו מברך אלא עושה מעשה בראשית ע"כ:

סעיף קטן ג

ואיני יודע למה פוסק כיחיד שר' יודא וכו'. הב"י הביא תשובת הרא"ש דבהדיא כתוב ביה שר' יודא לא בא לחלוק אלא לפרש דברי הת"ק ושת"ק מודה שבים אוקיינוס מברך ברכה בפני עצמו והוא ברוך שעשה את הים הגדול ומבואר שם היטב בסוף התשובה והב"י קיצר כאן בהעתקת התשובה במקום שהיה לו להאריך. ודע שהב"י פוסק בש"ע שהם שעוברים בו לא"י ולמצרים הוא הים הגדול שמברכין עליו ברוך שעשה הים הגדול וכן כתב בכסף משנה בפ"י מה' ברכות וז"ל אבל על הים הגדול אומר ברוך שעשה הים הגדול וכ"כ הרא"ש בתשובה וכתב דים הגדול הוא ים אוקיינוס והוא הים שעוברים בו לא"י ולמצרים עכ"ל. ותשובה זו היא שהביא ב"י בכאן. ואגב ריהטא כתב התשובה

כמו שהיא בדפוס ויש בה מקום לטעות והמעיין בה יראה מינה ובה שצריכין להגיה אותה. וע"פ ההגה"ה נפסוק שהים שעוברים בו למצרים ולא"י הוא אינו הים אוקיינוס ואין מברכין עליו ברכה זו וזה הוא לשון התשובה בכלל ד' דין ד' כמו שמביא ב"י. וששאלת על הים הגדול שאומר במשנה שמברכין עליו ברוך שעשה את הים הגדול הוא ים אוקיינוס והים שלנו שעוברים בו לא"י ולמצרים יראה שהוא ים אוקיינוס דוקא אע"פ שבלשון הפסוק נקרא ים שלנו ים הגדול מ"מ הכי משמע שהוא ים אוקיינוס וכו' ובספר מוגה הכי איתא וששאלת על הים הגדול שאומר במשנה שמברכין עליו ברוך שעשה את הים הגדול אם הוא ים אוקיינוס. או הוא ים שלנו שעוברים בו לא"י ולמצרים יראה שהוא ים אוקיינוס דוקא אע"פ שבלשון הפסוק נקרא ים שלנו ים הגדול מ"מ הכא כו'. וע"פ זאת הגה"ה וכן משאר לשון התשובה פשוט שפסק שעל הים שעוברים לא"י ולמצרים שאין מברכין עליו ברכה זו. והב"י אגב ריהטא לא דק:

סימן רכט

סעיף קטן א

הרואה הקשת אומר בא"י אלהינו מלך העולם זוכר הברית וכו' ז"ל מ"ו ותימא על מה שנהגו לומר נאמן בבריתו וקיים במאמרו בא"י זוכר הברית. ולכל הפוסקים אין חתימה בברכה זו. ונ"ל שטעו במה שראו בתלמוד שאומר א' ריב"ל הרואה קשת בענן אומר ברוך זוכר הברית במתניתא תנא נאמן בבריתו וקיים במאמרו אמר רב פפא הילכך נמרינהו לתרווייהו ופירשו לומר מתחלה נאמן בבריתו וקיים במאמרו כדברי הברייתא ואח"כ יאמר בא"י זוכר הברית ודוגמת חתימת ברכות ר"ה שמסיים בא"י זוכר הברית וטעות הוא כי בודאי יש ברכה בפתיחה ולא בחתימה שהרי אינה סמוכה לחבירתה ודו"ק. ועוד האריך לפרש מהיכן נתפשט הטעות אבל העיקר דבריו כתבתי:

סעיף קטן ב

ואסור להסתכל בו הרבה לפי שמראה כבוד ה' כנאמר ביחזקאל ואחז"ל המסתכל בקשת עיניו כהות. והשיב הרא"ש דאין מסתכל כרואה כי המסתכל מוסיף ומדקדק בהבטתו יותר מהרואה עכ"ל. וכן מפרשו רבינו כמ"ש ואסור להסתכל בו הרבה:

סעיף קטן ג

והתקופה בתחילת ליל ד' ובגמרא איתא שאז החמה במזל שבתאי ולשון הגמרא בפרק הרואה (ברכות דף נט ע"ב) ת"ר הרואה חמה בתקופתה לבנה בגבורתה וכוכבים במסילותם ומזלות כסדרן אומר ברוך עושה מעשה בראשית ורבינו מביא הברייתא ואינו מפרשה נ"ל שסומך על פירושו של הרמב"ם שמביא רבינו מיד שמפרש לבנה בטהרתה כשהיא במזל טלה וכן כוכבים ומזלות. ומיהו מדלא כתב רבינו ופירש הרמב"ם וכן נמי

מדמשנה לשון הברייתא וכתב במקום לבנה בגבורתה לבנה בטהרתה נראה שמפרש ג"כ כפירוש הערוך והביאוהו הב"י שכתב בו ב' פירושים ע"ש:

סעיף קטן ד

כשרואה לבנה כשהשמים זכים וצחים. וכן כוכבים ומזלות אז מברך עליהם. אך מ"ש הג"מ בשם הערוך פי' חמה בתקופתה שלא נראית החמה בשלשה ימים בזה ודאי אינו מפרש רבינו כפירושו ודע שהערוך מביא בערך חמה פי' חמה בתקופתה כפי' שאמר אביי בפרק הרואה (ברכות דף נ"ט) שמביא רבינו ועל פי' השני שמביא הב"י שכתב הג"מ בשם הערוך מסיים בערוך לשון זה הירושלמי אמר רב הונא הדא דאת אמר בימות הגשמים ולאחר ג' ימים שנאמר ועתה לא ראו אור בהיר הוא בשחקים עכ"ל. וראיתי בירושלמי פרק הרואה דף י"ב ע"ד דמשמע שפליג בזה על תלמודא דידן במה שאמר אביי פי' של חמה בתקופתה הנאמר בגמרא ופירשו כמו שהעתקתי. ועתה פי' של הערוך הוא של הירושלמי ופי' של הרמב"ם הוא של תלמוד בבלי:

סעיף קטן ה

לא לצפון ולא לדרום אלא יהיה עומד בשוה עם משוה היום וכ"כ מהרי"ל (ומי שנעשה בנו בר מצוה יברך בא"י אמ"ה שפטרני מעונשו של זה וטוב לברך בלא שם ומלכות רמ"א. וכ"כ מהרי"ל בשם המרדכי וכן נהגו ובב"ר ריש פרשת תולדות יצחק בשם ר' אליעזר ד"מ). ושייך לעיל בסימן רכ"ה):

סימן רל

סעיף קטן א

הנכנס לכרך וכו' ופירש"י המהלך בדרך וצריך לעבור דרך כרך ושם מצויים אנשים רעים ע"כ ומסיק בגמרא שאף שיעבור דרך עיר שיש שם שופטים שאין הורגים אלא בדין מ"מ מתוך שהוא נכרי שמא לא יזדמן מי שילמד עליו זכות וילכד ברשת עלילה שיעלילו עליו. ב"י:

סעיף קטן ב

יצא בשלום אומר מודה אני לפניך כו' ז"ל ב"י ומפשט השמועה נראה שהצריכוהו להתפלל על שלום הדרך פעמים. א' בשעה שיצא מן הכרך ואינו חותם בה והיינו הא דפרק הרואה ואחרת שהוא חותם בה כדאיתא בפרק תפלת השחר. ויש לתמוה תרתי למה לי והיה ראוי לתקן חתימה בזו שמתפלל כשיצא בשלום וליסגי בהכי וכן מצאתי בכלבו שכתב בסימן פ"ז הנכנס לכרך מתפלל שתים בכניסתו אומר יהי רצון מלפניך וכו' עד יצא בשלום אומר מודה אני לפניך כו' עד בא"י שומע תפלה עכ"ל וכ"פ בש"ע סי' זה ואח"ז כתב וז"ל וזו היא תפלת הדרך שנכתבו שם היא וכל דיניה בסי' ק"י עכ"ל.

ותמיה גדולה היא בעיני על הב"י לומר כן מכמה טעמים חדא שהרי אין הנוסחות שוות שנוסח זה עיקרו נתקן ליתן הודאה על העבר שהוציאו בשלום ואגב זה מבקש על העתיד ואומר וכשם שהוצאתני וכו' האי כשם שהוצאתני הוא טפל לעיקר ההודאה על העבר דומה למ"ש בכניסתו ג"כ מודה אני לפניך ה' אלהי שהכנסתני לכרך זה לשלום וכשם שהכנסתני לשלום והודאה זו נתקנה ע"פ המשנה דקתני נותן הודאה על העבר ומבקש על העתיד ותפלת הדרך עיקר תקונה הוא על הבקשה שיצילהו בדרך אשר הוא הולך בה ואע"פ שכבר התפלל ואמר יהי רצון שתוציאני לשלום אותה הבקשה לא היתה אלא על היציאה וע"ק דאם חדא היא למה יאמרוהו כשוצא בשלום דהיינו מיד. ובתפלת הדרך הדין שלא יאמרוהו עד שיחזיק בדרך כמו שנתבאר לעיל סי' י'. וע"ק דתפלה והודאה זו היא משנה ובריית פרק הרואה ותפלת הדרך הוא דברי האמוראים פ' תפלת השחר (ברכות דף כ"ט ע"ב) ז"ל א"ל אליהו לרב יהודה אחוה דרב סלא לא תרתח ולא תחטא וכשאתה יוצא לדרך המלך בקונך וצא א"ר יעקב א"ר חסדא זו תפלת הדרך דכל היוצא לדרך צריך להתפלל תפלת הדרך. מאי ת"ה יר"מ ה' אלהי שתוליכני לשלום כו' לכן נלע"ד פשוט דתרי ענייני נינהו דת"ה נתקן אחר שכבר החזיק בדרך ומעומד ובלשון רבים ובחתימה כמבואר לעיל בכל תנאיה. וי"ר זה נתקן ע"ש הודאה מיד שיצא מן הכרך על שהוציאו ה' בשלום מן השוללים והמושלים רעים הנמצאים בכרך וכדפירש"י ואם נפשך לומר כיון שמתפלל אח"כ תפלת הדרך כשיחזיק אח"כ בדרך א"כ למה תיקנו לבקש עתה על העתיד בשעת ההודאה מ"מ נ"ל דעכ"פ אין זה תפלת הדרך כיון שכבר התפללו שחרית וכמ"ש לעיל סימן ק"י שלא נתקן לאומרו שני פעמים ביום א'. ואז תיקנו שבשעה שיתן הודאה על העבר יבקש נמי על ההבא ובלא חתימה. והכלבו שכתב אותו בחתימה אפשר דלא ס"ל מאי דכתיבנא בשם הטור אלא אם בא לברך ולצאת מהעיר באמצע היום ס"ל דצריך לחזור לברך ולומר תפלת הדרך ומיהו א"צ להמתין עד לאחר שיצא מן העיר ושיחזיק בדרך כיון שהוא כבר בירך. וכולל תפלת הדרך עם ההודאה ואומר שניהם מיד שיצא מן הכרך וק"ל. וכשיוצא מעירו שדר בו אז א"צ לבקש שתוציאני לשלום כיון שמכירין אותו שם לכן אומר לאחר שהחזיק בדרך תפלה על הדרך שיבוא בו בשלום לבד:

סעיף קטן ג

כשם שהכנסתני לשלום כו' בגמרא וברי"ף האי כשם כו' ליתא אבל נ"ל שרבינו כתב הכי משום דבמתניתין אמר ונותן הודאה על שעבר וצועק על העתיד לבא והיינו ע"ד זה דאל"כ הל"ל להיפך צועק על העתיד ונותן הודאה על העבר ודו"ק. (בסוף מסכת

ברכות א"ר אבין הנפטר מחבירו אל יאמר לו לך בשלום אלא לשלום שהרי יתרו אמר למשה לך לשלום עלה והצליח דוד שא"ל לאבשלום לך בשלום הלך ונתלה. ונ"ל הטעם דכשאמר לו לך בשלום משמעות דיבורו הוא שבמקום הליכתו לשם יהיה בשלום אבל אינו משמע שיהיה לו שלום כל זמן שמתעסק בהליכתו בענין זה ומ"ש יעקב ושבתי בשלום אל בית אבי ויתרו אמר גם כל העם הזה על מקומו יבא בשלום התם קאי בשלום על הביאה ועל השבה וזה היה סוף כוונתם משא"כ לך בשלום שהולך אל איזה מקום לאיזה צורך ותכלית שצריך שיהיה שם ג"כ שלום לו). (אמר המגיה לא אוכל לירד אל סוף דעתו בזה ואולי חסר דבר או תלמיד טועה כתבו משמו ע"כ):

סעיף קטן ד

מדד ואח"כ בירך פי' מבקש רחמים. וכ"כ במיימוני סוף פ' דברכות ע"ש:

סעיף קטן ה

שאין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי כו' והא דאמר בפרק כל הבשר שאין המזיקין שולטים בדבר המנוי ושקול או צרור וחתום עולה בקנה אחד דדבר שאינו מדוד או מנוי שייך בו ברכה כשיתפלל עליו וגם קללה וחסרון כשלא יתפלל עליו דאז המזיקין שולטים בו ליטול ממנו כך היה נלע"ד. שוב מצאתי במסכת תענית דף ח' ע"ב שתירצו התוס' אותה. וז"ל וי"ל דלק"מ דהא דקאמר התם ה"מ דלית להו רשותא למשקל אלא בדבר הפקר והיינו בדבר הסמוי שהברכה מצויה בו שאותו דבר שנתרבה מהברכה הוא הפקר וממנו נוטל השד לפעמים ונתברך ממנו ג"כ הבעלים. לאפוקי דבר המדוד והמנוי שאין הברכה מצויה בו ולית בהו דבר הפקר והאי דבעלים נינהו הילכך לית להו רשותא למשקל מיניה עוד תירצו בע"א ע"ש:

סעיף קטן ו

הנכנס למרחץ כו' וכיוצא בו לעתיד לבא פירושו לפום ריהטא היינו מאור של גהינם. וכאמור הנה היום בא בוער כתנור כו' ויש לפרשו גם כן לעתיד כשאבוא עוד לרחוץ תצילני משרפת אש:

סעיף קטן ז

ולאחר שהקיז דם יאמר ברוך כו' וצריך שם ומלכות. ב"י:

סימן רלא

סעיף קטן א

ואם אי אפשר לו ללמוד בלא שינת הצהרים וכו' כתב האגור בשם ר"י וכן בשבולי הלקט שכשיעור משנתו יאמר אלהי נשמה. והב"י והרמ"א כתבו שאין נוהגין כן. והכלבו כתב בשם מהר"ם והעתיקו הרמ"א שיקרא קודם שישן ויהי נועם:

סעיף קטן ב
שתין נשמי פי' ששים נשימות שמנשם וכשיעור הזה הוא משיב נפשו וכחו מהעייפות:

סעיף קטן ג
וע"ד זה זקף רבינו הקדוש אצבעותיו וכו' בפרק הנושא פירשו רש"י בע"א ע"ש רא"ף:

סעיף קטן ד
אבל אם ישן על מטתו הוא קבע וצריך לברך ובית יוסף כתב בסימן מ"ז שאין צריך לברך ע"ש:

סימן רלב

סעיף קטן א
וכשיגיע זמן תפלת המנחה זהו ל' התוס' בפ' ע"פ דף ק"ז ע"א סמוך למנחה תימא אמאי קרי ליה מנחה דאי משום דמנחה היתה קריבה בין הערבים הלא גם בשחר קריבה מנחת חביתין ומנחת תמיד וי"ל בשחר יש שם אחר תפלת שחרית ועוד דאמרינן בפ"ק דברכות הוי זהיר בתפלת מנחה שאף אליהו לא נענה אלא בתפלת מנחה ושמא בשעת הקרבת מנחה נענה ולכך קרי ליה תפלת מנחה שאז היתה שעת רצון עכ"ל התוס':

סעיף קטן ב
והטעם מפני שבתפלת השחר וכו' השתא מפרש ולמה אליהו נענה במנחה דוקא זהו מפני שהתפלה בזמן הזה יש לו סגולה מצד הזמן שהוא טרוד וכו':

סעיף קטן ג
ותספורת של בן אלעשה עשיר גדול היה ובזבז ממון הרבה על התספורת הזה וחתנו של רבי היה:

סעיף קטן ד
שהיא כעין תספורת של כ"ג. פי' רש"י שהיה מספר כל ראשו ולא לגמרי אלא מניח כל השערות ארוכין במקצת כדי שיהא ראשו של זה בצד עיקרו של זה והיינו כסום יכסמו ראשיהם עכ"ל:

סעיף קטן ה
אפי' סמוך למנחה גדולה כו' ז"ל הר"ן בפ"ק דשבת דף ק' מנחה גדולה היא משש שעות ומחצה ולמעלה שהוא התחלת זמן תמיד של בין הערבים משום דמחצי שש עד חצי שבע אינו ניכרת נטייתה של חמה כדאיתא בפ"ק דפסחים ומחצי שבע ולמטה נוטה ברקיע למערב וסמוך לה היינו חצי שעה דהיינו מתחלת שבע עכ"ל. ועיין מ"ש בסמוך ריש סימן רל"ג ופי' מנחה גדולה ע"ש הן עוד היום גדול מהרא"פ:

סעיף קטן ו
ובורסקי גדולה פירש"י בגמרא עורות הרבה ובתחלת תיקונן. ומה שלא פי' ר"ת במרחץ כדמתרץ ליה בגמרא בכולה מילתא דמרחץ (ופירש"י לחוף ראשו ולהשתטף בחמין ובצונן ולהזיע) משום דבזמנם היה דרכם ליכנס למרחץ בשביל הזיעה לבד וכדאמר בפי' בגמרא באוקימתא דרב אחא וז"ל ולא למרחץ ולהזיע בעלמא ובזמנינו אין הדרך כן משום הכי לא נקט רבינו כתירוץ של ר"ת לא בתחלה לענין אין מתחילין ולא במה שמסיים שבענינים קטנים מתחילין וכן במרחץ קטן משום שאינו מצוי בינינו. ומ"ש רבינו בשם הר"ר יודא בשם ר"י שהיה מתיר ג"כ סעודה קטנה וכו' בדרישה מבואר מאין יצא לו דין זה. וטעמו של הר"ר יודא הוא משום דכל שהוא סעודה קטנה לא חיישי' כלל לאימשוכי שמא ימשך ביין וכדומה. ועכשיו נוהגין להקל בסעודה גדולה סמוך למנחה גדולה ובסעודה קטנה סמוך למנחה קטנה ואפשר משום דעכשיו קורין לב"ה (ומקשקשין) לא חיישינן דילמא פשע ולא יתפלל מיהו צריך ליזהר בסעודה גדולה אפי' סמוך למנחה גדולה עכ"ל הרמ"א. וכ"כ הר"ן טעם המקילין:
ואם התחילו באחד מכל אלו סמוך למנחה גדולה כו' צ"ע הא כבר כתב רבינו דין זה לעיל ז"ל ואפילו בסעודה גדולה כו' אם התחילו סמוך למנחה גדולה אין מפסיקין כו' והיינו התחילו באיסור כיון שהתחילו סעודה גדולה סמוך למנחה גדולה ונ"ל דחזר לכתוב לאשמועינן דאפילו לדעת הרי"ף וסייעתו המחמירין דאפילו בסעודה קטנה סמוך למנחה גדולה אסור מ"מ אם התחילו אפילו סעודה גדולה באיסור אין מפסיקין דל"ת הא דקתני סיפא דמתניתין ואם התחילו אין מפסיקין קאי דוקא אריש דאיירי נמי בסעודה קטנה לדעת הרי"ף קמ"ל דכמו שאיסור דרישא איירי בכל ענין כך ההיתר דסיפא איירי בכל ענין וק"ל:

סעיף קטן ז
ומאימתי הוי התחלת תספורת כו' פי' שאם התחיל אין צריך להפסיק הר"ן:

סעיף קטן ח
משיתעטפו הדיינים מפני כבוד שכינה היה דרכן להתעטף ולדידן משישבו אדעת לדון כ"כ ר' ירוחם:
או משיתיר אזורו פי' למי שרגיל להתירו בשעת אכילה קודם נטילה רש"י:

סימן רלג

סעיף קטן א
וזמנה משש שעות ומחצה ולמעלה זהו לשון הב"י ומדברי רבינו נראה דזמן מנחה לכתחלה הוא משש שעות ומחצה ולמעלה וכן נראה מדברי תשובת הרא"ש שכתב

רבינו בסימן שאחר זה אבל הרמב"ם כתב בפ"ג מהלכות תפלה כבר אמרנו שתפלת המנחה כנגד תמיד של בין הערבים תיקנו זמנה ולפי שהיה התמיד קרב בכל יום בט' שעות ומחצה תיקנו ומנה מתשע שעות ומחצה והיא הנקראת מנחה קטנה ולפי שבערב הפסח שחל להיות בע"ש היו שוחטין את התמיד בשש שעות ומחצה אמרו שהמתפלל אחר שש שעות ומחצה יצא ומשהגיע לזמן זה הגיע זמן חיובא והיא הנקראת מנחה גדולה נראה מדבריו שעיקר תקנת זמן תפלת מנחה דלכתחלה היא מט' שעות ומחצה ולמעלה. וזמן מנחה גדולה שאמרו היינו לומר שאם התפלל תפלת המנחה משהגיע אותה שעה יצא י"ח וכו':

סעיף קטן ב

שהוא עד סוף י"א שעות וכו' ושעות אלו הם שעות זמניות. דאף אם היום גדול יותר מי"ב שעות משערים לי"ב שעות וכן בכל מקום ששיערו חכמים בשעות שיערו חכמים בשעות האלו. וכן פסק רמ"א והוא מדברי הרמב"ם בפי' המשניות דריש ברכות:

סעיף קטן ג

והוא שעה ורביע קודם וכו' שמט' שעות וחצי מתחיל מנחה קטנה נמצא פלג אותה מנחה היא שעה ורביע. רש"י:

סעיף קטן ד

שוב אינו יכול להתפלל ערבית כו' ועכשיו נהגו העולם להקל בכך ואע"פ שהמתפללים תפלת מנחה אחר פלג המנחה לא נמנעו מלהתפלל ערבית ג"כ באותה שעה ואע"ג דהוי תרי קולי דסתרן אהדדי אפשר דסומכין אמ"ש הרא"ש בריש ברכות בשם ר"ת ז"ל וי"ל דלענין תפלה הקילו וכ"כ הרשב"א:

סעיף קטן ה

צריך ליזהר שלא יתפלל כו' כתב רמ"א ומיהו בדיעבד או בשעת הדחק יוצא אם מתפלל מנחה עד הלילה דהיינו צאת הכוכבים וכ"כ מהרי"ל ע"ש:

סעיף קטן ו

כתב רב עמרם שנוטל ידיו כו' אפילו עומד מלימוד להתפלל מכל מקום צריך ליטול ידיו דהא תפלה במקום תמיד והכהנים היו צריכין לקדש ידיהם קודם:

סעיף קטן ז

והתוס' כתבו שאין לו להעביר זמן תפלה כדי ליטול ידיו במים כתב בב"י ומתוך מה שכתב רבינו בשמם נראה שכל שאינו מעביר זמן תפלה מצוה לחזר אחר מים כדרך שמחזירין אחר שאר מצות. עכ"ל. וכ"כ הב"י לעיל בסי' צ"ב ואני הוכחתי שם דהתוס' איירי בכל ענין אפילו בדאיכא שהות להתפלל ומה שכתבו התוס' כאן שאין לו להעביר זמן התפלה דמשמע הא כשאינו עובר זמן תפלה יש לו לילך לפניו ד' מילין היינו כשהוא

בדרך והולך כפי דרכו שאין לו עיכוב וטירחא כלום אז ילך לפניו ד' מילין כשלא יעבור זמן תפלה אבל לאחריו דאיכא טירחא ועיכוב א"צ כלל לילך אחר מים אפילו כשלא יעבור זמן תפלה וה"ה כשהוא בביתי שא"צ לחזר אחרי מים דשם אין חילוק בין לפניו ולאחריו וע"ל בחידושי:

סימן רלד

סעיף קטן א

שכח ולא התפלל וכו' אין לו שכר תפלה פי' שכר תפלה ממש אין לו אבל יש לו שכר תפלה דרחמי כדאיתא לעיל בסימן ק"ח:

סעיף קטן ב

שאלה לא"א ז"ל מי שהתפלל מנחה וכו' אין הלשון מכוון שכשהתפלל מנחה גדולה כבר והיה דעתו על חובה ודאי שהשניה יתפלל אדעתא דנדבה וכן אם התפלל הראשונה אדעתא דנדבה ודאי שיתפלל השתא אדעתא דחובה. אלא כך סדר לשון השאלה בכלל ד' סימן ט' אנשים מהקהל התנדבו להתפלל בכל יום מנחה גדולה עד החג ונסתפקנו בענין מנחה קטנה אם היא חובה כנגד מנחה גדולה או איזה מהם רשות וכו'. כתב הר"ר דוד אבודרהם בשם הר"ר יונה שמצוה לומר קודם אשרי פרשת את קרבני לחמי לאשי. וכן נהגו. כתוב בכתבי מהר"ר ישראל סימן נ"ט שאם עבר זמן המנחה ורוצה להתפלל ערבית שאינו אומר אשרי דהואיל וכבר עבר זמן המנחה א"כ היום כלה והולך לו ולא מצינו תשלומין לאשרי. כתב הב"י על זה והריב"ש כתב בתשובה שנכון לומר אשרי אחר תפלת ערבית קודם מנחה שהיא תשלומין לתפלת המנחה כדי שיהא בזה היכר שהתפלה היא תשלומין לתפלת המנחה ואין בזה משום עבר יומו כמו שאין כן בתפלה עצמה עכ"ל. משמע מדבריו שהריב"ש נחלק בזה על מהרא"י. וי"ל דאין ה"נ דמודה מהרא"י דיש לומר אחר כך אשרי משום היכר רק לענין זה מה שתיקנו אשרי ג' פעמים בכל יום ושעל אמירת אשרי משום תקנת חכמים אומרים עליו קדיש על זה כתב מהרא"י שאין לומר אשרי משום חיוב אותה תקנה ושיאמרו עליו קדיש ובפירוש כתב מהרא"י שאין אומרים אשרי וקדיש:

סימן רלה

סעיף קטן א

וכשיגיע הלילה וכו' ומ"מ מצוה איכא ואין לבטלה. ומה שנקראת רשות בגמרא כתב ר"י היינו לומר שאינה חובה כשאר תפלות אבל מצוה איכא דמצוה לגבי חובה רשות

קרי ליה. ומיהו אינה כ"כ מצוה. שהרי הרא"ש כתב דמשום שרא המייניה לא מטרחינן ליה בפ"ק דשבת וכן עלה על מטתו בירושלמי:

סעיף קטן ב

ומאימתי זמן ק"ש כו' בב"י מביא דברי ר' יונה ז"ל וכיון שאין הכל בקיאים בין בינונים לקטנים צריך ליזהר עד שיראו הקטנים עכ"ל. ונראה שצריך להגיה בין בינונים לגדולים. וק"ל. עוד שם בב"י ובאוהל מועד כתב לענין ק"ש משעה שנראים שני כוכבים נקרא לילה ואיני יודע מנין לו זה עכ"ל. ונ"ל דכיון דאמרינן בפרק במה מדליקין (שבת דף ל"ה ע"ב) כוכב א' יום שנים בין השמשות שלשה לילה. ובריש פ"ק דברכות תניא שזמן ק"ש משעה שקידש היום בערבי שבתות דברי רבי אליעזר ופירש"י דהיינו בין השמשות ורבינו כתב בסי' רל"ה שר"י פי' שאנו סוברים כשאר תנאים דברייתא שמקדימין זמן ק"ש ומסיק דלענין תפלה הקילו (לפסוק כר"י ור' אליעזר) א"כ יצא לנו ששפיר נודע מנין לאוהל מועד ששני כוכבים נקראים לילה לענין ק"ש וזהו שדקדק בספר אוהל מועד לענין ק"ש משעה שנראים שני כוכבים נקרא לילה דדוקא לענין ק"ש ולא לשאר דברים שאע"פ שנאמר בשכבך ובקומך אפ"ה הקילו בזמן ק"ש לפסוק כר"א:

סעיף קטן ג

בשעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן והא דלא קצר ותני שזמן ק"ש מצאת הכוכבים משני התם בגמרא דמילתא אגב אורחא קמ"ל דהכהנים אוכלים בתרומה משעת צאת הכוכבים ואפילו כהן שהיה זב או מצורע דהיה צריך להביא קרבן ביום השמיני אפ"ה אין כפרתן מעכבתן לאכול רק אוכלים בסוף יום השביעי שלהן אחר הערב שמשן:

סעיף קטן ד

וכ"כ רב פלטוי הקורא ק"ש קודם שראה ג' כוכבים אם נתכוין לכך לא יצא ידי חובתו ויחזור ויקרא ויתפלל וכו'. כתב הב"י דנ"ל דבקרא ק"ש נמי מיירי ובכלל טעה והתפלל הוי נמי ק"ש ויש ליישב דברי הרב פלטוי דודאי מה שאמר ויחזור ויקרא ויתפלל דאי לאו משום תפלה שצריך לחזור לא היה צריך לחזור משום ק"ש משום דסמכינן אק"ש שלפני המטה וכדפירש"י אלא משום שהתפלל ואנן קי"ל כר' יוחנן שצריך לסמוך גאולה לתפלה של ערבית מש"ה כשקרא ק"ש מבעוד יום בכוונה והתפלל מבעוד יום שנמצא סומך גאולה לתפלה שלא כדין וגם התפלל מבעוד יום שלא כדין אם היה מתנהג כרבנן משום הכי צריך לחזור דוקא משום תפלה ודוחק:

סעיף קטן ה

משום דקי"ל כר' יודא דאמר זמן תפלת מנחה כו' ומשם ואילך חשיב לילה לענין תפלת מנחה והא דכתב רבינו בסמוך ז"ל ולא הלכה כר"מ כנגד ר' יודא ור"ל שר' יודא שם

בברייתא בפ"ק דברכות דף ב' הקשה לר' מאיר דאמר משעה שהכהנים נכנסין לטבול וא"ל ר' יודא והלא כהנים מבעוד יום הם טובלין ור"ל ק"ש צריך לקרות בלילה והם טובלים קודם בין השמשות וקשה תקשה ר' יודא לנפשיה והלא מיקל יותר וס"ל דקורין שמע מפלג המנחה ולמעלה לסברת ר"ת והרא"ש מקשה קושיא זו בריש פ"ק דברכות ומשני זה לשונו וי"ל דה"ק ליה לדידך שאתה סובר כרבנן דפליגי עלי בפרק תפלת השחר ואמרי דתפלת המנחה עד הערב אם כן אותה שעה יום לענין ק"ש עכ"ל גם התוס' הקשו זה שם בסוף דף ב' בד"ה א"ל רבי יודא כו' ותירצו קצת בע"א ע"ש:

סעיף קטן ו

שהוא שעה ורביע כו' היינו שעות זמניות כמ"ש לעיל.

סעיף קטן ז

ור"י פי' כדי לקיים המנהג כו' כתב המרדכי ריש ברכות ע"ז דכן ראוי לנהוג כר"י ור"ת:

סעיף קטן ח

אע"פ שאין הלכה כר' אליעזר שאמר משעה שקידש היום פירש"י היינו בין השמשות ושם בגמרא ריש דף ג' פריך קשיא דר' אליעזר אדר' אליעזר דבמשנה ר"פ אמר ר' אליעזר משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן ומשני תרי תנאי אליבא דר"א:

סעיף קטן ט

ולא הלכה כר"מ כו' דאמר משעה שבני אדם נכנסים לאכול פתם בע"ש והיינו קודם בין השמשות דכיון דהכל מוכן ממהרין לאכול מרדכי ואע"פ שקידוש היום הוא לאחר כן בבין השמשות. מ"מ מקדימין להוסיף מחול על הקודש וממהרין לקדש ולאכול. ובברייתא אחריתא קאמר שם ר"מ משעה שהכהנים טובלים לאכול תרומה וקא"ל ר' יודא והלא כהנים מבעוד יום הם טובלים פי' קודם בין השמשות ולזה כיון הרא"ש ורבינו במ"ש ולא כר"מ כנגד ר' יודא ושם בגמרא פריך שפיר קא"ל ר' יודא לר"מ ומשני ר"מ ס"ל כר' יוסי דאמר בין השמשות כהרף עין ולא צאת הכוכבים ותו פריך קשיא דר"מ אדר"מ פירש"י דלעיל אמר משעה שבני אדם נכנסים לאכול פתם בע"ש והוא שיעור מאוחר משל כהן (נלע"ד דר"ל משל טבילת כהן) ומשני תרי תנאי ואליבא דר"מ. וק"ק לפי מ"ש בשם המרדכי דבני אדם נכנסים לאכול הוא קודם בין השמשות וזמן טבילת הכהנים ג"כ היה קודם בין השמשות ולמה פירש"י שהוא שיעור מאוחר ובפרט שבין השמשות דר"מ הוא כהרף עין קודם צאת הכוכבים וע"ש בתום' מ"ש ע"ז:

סעיף קטן י

מ"מ לענין תפלה הקילו פירוש אע"פ שאין הלכה כמותם בדינים אחרים בתפלה הקילו לנהוג כמותם. וכמ"ש הרא"ש ע"ש. ר"פ:

סעיף קטן יא
ומ"מ גם לפי' ר"י אין למהר וכו'. ובעל ת"ה כתב וז"ל ובימי הקיץ נהגו לקרות ק"ש. ולהתפלל ערבית ג' או ד' שעות לפני צאת הכוכבים. והאריך לתת טעם למנהג שנשתנו הבריות מחמת חולשתן. וכתב דת"ח היושב ביניהם אם אין יכול להפרישן לא יפרוש עצמו מהם. ומשמע משם דאם יכול להנהיגם ע"פ הדין ינהיגם שיתפללו ערבית מפלג המנחה ולמעלה שהוא שעה ורביע קודם הלילה שעה זמנית ומזה נתפשט המנהג בקצת קהלות קדושות לשאול את פי הרב בזמן קריאת ערבית לב"ה באיזה זמן יקראו לב"ה והתוס' כתבו ריש פרק תפלת השחר דף נ"ו יעקב תיקן אפלת ערבית ז"ל תימא דאמר בפ' גיד הנשה וילך חרנה כי מטי לתרץ כו' ומהתם מוכח דהתפלל ערבית ביום שהרי אחר שהתפלל הוה דעתיה למיהדר וקשה למתניתין דפ"ק דאמר זמן ערבית משעת צאת הכוכבים ולפי מ"ש דקי"ל כר' יודא דאמר עד פלג המנחה ניחא ויפה מנהג שלנו דאדרבה טוב להתפלל מבעוד יום קצת עכ"ל והביאו ב"י בסימן זה. ומזה נמי הוכחה למ"ש שכל מנהגי בני הקהלות ע"פ סברת ר' יודא לקרות לב"ה מפלג המנחה ולמעלה וכפי שעות זמניות וכמ"ש לעיל בדברי ת"ה:

סעיף קטן יב
והשיב מוטב שיתפלל כו' והר"ר יונה כתב שדעת רבינו האי שמתפלל עם הציבור בב"ה ויקרא כמו שקורא פסוקים כדי להתפלל מתוך ד"ת כמו שאמרו בירושלמי ולא יקרא הברכות וגם לא יענה אמן בכוונה לצאת ידי חובתו אלא אם ירצה לאומרן עם הקהל בלא חתימה ובלא פתיחה הרשות בידו ולאחר צאת הכוכבים קורא ק"ש עם ברכותיה לצאת ידי חובתו:

סעיף קטן יג
והשיב מוטב שיתפלל כו' וכתב עליו הרא"ש מיהו נראה דהנוהג כך צריך שיזהר שלא יתפלל תפלת המנחה מפלג המנחה ולמעלה כיון דחשיב ליה לילה לענין תפלת הערב ע"כ:

סעיף קטן יד
וכל העובר על דברי חכמים ח"מ בגמרא דף ד' ע"ב פריך למה קתני ח"מ כאן יותר מבשאר עבירות איבעית אימא משום דאיכא אונס שינה ואיב"א לאפוקי ממ"ד תפלת ערבית רשות קמ"ל דחובה. ותמוה בעיני שתלמידי הר"ר יונה מקשים קושיא זו ריש ברכות דף ד' ע"א ויש לתמוה למה אמר בזה ח"מ יותר משאר כמה מקומות שאסרו כמה דברים. וי"ל מפני שבזה אפילו חכמים מודים שזמנה מן הדין כל הלילה אלא שעשו סייג כדי להרחיק אדם מן העבירה ואולי יאמר בלבו כיון שאין זה אלא סייג בעלמא

לא אחוש להדבר מש"ה הוצרכו כאן להזהיר יותר ולומר שהעובר על הדבר אפילו הוא מותר מן הדין כיון שהם גדרו והוא פורץ גדר ישכנו נחש עכ"ל שלא כתבוה בשם הגמרא ומה שמתרץ הגמרא:

סעיף קטן טו

לא יאמר השכיבנו כו' וכתב המרדכי דמעריב ערבים ושאר ברכות לפניה ולאחריה אומרים שהרי מזכירים מדת יום בלילה ומדת לילה ביום וכ"פ הרמ"א:

סימן רלו

סעיף קטן א

שבע ביום הללתיך. והא דתקינו ד' בערב וג' בבוקר. אפשר משום דגם בערבית עיקר ברכות השייכים לק"ש הם ג' כמו בשחרית אלא שברכת השכיבנו שייך לגאולה וכמ"ש הב"י בשם ר' יונה מפני שכשעבר הש"י לנגוף את מצרים היו ישראל מפחדים ומתפללים להש"י שיקיים את דברו שלא יתן את המשחית לבא אל בתיהם לנגוף וכנגד אותה תפלה תקינו השכיבנו. וכ"כ הכלבו בשם הרב בעל האשכול:

סעיף קטן ב

רב נחמן בשם ר' מנא אומר כל המקיים שבע ביום הללתיך כאילו קיים והגית בו יומם ולילה. למד זה מדכתב שבע ביום וגו' דמשמע כאילו למד כל היום. א"נ מדכתיב ושננתם לבניך ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך שהוא בזמן שכיבה ובזמן קימה דומיא למ"ש בשבתך בביתך ובלכתך בדרך דדרך ארץ דברה תורה שבבית רגילים לישב ובדרך ליילך. כך בשכבך ובקומך אינו דוקא שיטה עצמו ויקרא בערב ויעמוד על רגליו דוקא בבוקר אלא דומיא דבשבתך וגו' א"כ כל הפסוק אינו מזהיר רק על ק"ש כתקנה. ואומר והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך ושננתם לבניך. הרי שכשקורא אותה כתקנה וזהו כשקוראה עם ברכותיה הרי הוא כאילו קיים והגית וגומר:

סעיף קטן ג

ונוסח אשכנז ומבדיל וכו' תמיד ימלוך עלינו וכו' מלת תמיד נמשך לדלעיל אל חי וקים תמיד. ימלוך עלינו. וכן בברכת יראו עינינו בא"י המלך בכבודו תמיד. וימלוך עלינו בזה ובזה התחלות ענין אחר:

סעיף קטן ד

ויקיים הפסוק והיה לעת ערב וגו'. נ"ל שצריך להגיה ויקויים הפסוק והיה לעת ערב יהיה אור. פי' שאנו מתפללין ה' ימלוך לעולם ועד. וממילא יקויים הפסוק לעת ערב יהיה אור. שפיר מעין חתימה סמוך לחתימה אבל לגירסא ויקיים הפסוק ר"ל שהמתפלל

יתפלל על זה שיקיים הפסוק הזה. וא"כ מה הועילו חכמים בתקנת הוספה חתימה זו ימלוך עלינו לעולם ועד ויאיר לנו בשאינו נזכר בקשת האורה בכח המאמר מאחר שתקינו לבקש על האורה הזאת:

סעיף קטן ה

וחותם בא"י גאל ישראל. ולא גואל ישראל בפרק ע"פ דף קי"ז גרסינן אמר רבא דק"ש ודהלילא גאל ישראל. דצלותא גואל ישראל. מ"ט דרחמי נינהו ופירש"י דק"ש חותם בה גאל ישראל וכן דהלל בפסח בברכת אשר גאלנו דצלותא שאנו מתפללין על העתיד. ויש מקשים שכאן אמר שנתקנה ברכת אמת ואמונה על הגאולה שעברה. ולעיל סי' ס"ו כתב וז"ל ותקנו לומר אמת ואמונה ערבית על הגאולה שלעתיד שאנו מקוים ומאמינים שיקיים לנו הבטחתו כו'. ונלע"ד דלק"מ דודאי נתקנה על שעבר שכן נוסחה מוכיח עליה אלא שתיבת אמת ואמונה ניתקן לרמז שאנו מאמינים בו שכמו שגאל אותנו ממצרים כן יגאלנו לעתיד:

סעיף קטן ו

ואע"ג דקי"ל כר' יוחנן דאמר שצריך לסמוך אף גאולה של ערבית ז"ל התוס' ואי תימא קושיא הילכתא אהילכתא. דקי"ל תפלת ערבית רשות. והכא פסקינן כר' יוחנן. דאפילו אי סובר כרב דאמר רשות היא מ"מ חייב לסמוך לכן צריך ליזהר מלספר בינתים ע"כ. ומ"ש האגודה שי"א שבשביל אנשים שנתאחרו מפסיק בתפלת ערבית בין גאולה לתפלה ואומר ברכו אפשר דלא פליג אדעת התוס'. דכיון דברכו הוא מענין תפלה ש"ד ב"י:

סעיף קטן ז

כיון דתקינו לומר השכיבנו וכו' כתב הרשב"א בתשובה מה שמכריז ש"ץ בין קדיש לתפלת ערבית ואומר ר"ח אין מוחין בידו שאין זה הפסק כיון שהוא צורך תפלה והרי זה כטול ובריך:

סעיף קטן ח

והיו יראים להתאחר שם עד זמן תפלת ערבית. פירש"י עד זמן שיגמרו להתפלל תפלת י"ח שצריך אריכות ומן לתפלת י"ח והיו בתי כנסיות שלהם בשדה:

סעיף קטן ט

ותיקנו לומר פסוקים אלו שיש בהם י"ח אזכרות כנגד י"ח ברכות וכו' הואיל ותפלת ערבית רשות הקילו בה ולא התפללו אותה. ואחר כך אע"פ שקבעוהו חובה בשאר הדבר כמו המנהג הראשון ולא הוי הפסקה כיון דמתחלה אדעתא דהכי קבעוה לא מיקרי הפסקה עכ"ל ר' יונה:

סעיף קטן י
לא נתבטל המנהג הראשון כו' ואפילו בשבת דאין אומרים ברוך ה' לעולם כו' וא"כ לא הל"ל קדיש כמו דאין מפסיקין בקדיש בין גאולה לתפלה דשחרית אפ"ה אומרים קדיש כמו שאומרים אותו בכל שבוע:

סעיף קטן יא
כתב רב נטרונאי לא הביא רבינו להא דרב נטרונאי בפלוגתא על מ"ש לעיל דאין מפסיקין בין גאולה לתפלה בדברים אחרים דאילו הביא בפלוגתא הל"ל ורב נטרונאי כתב וכן נמי לא הביאם להסכמת דבריו דא"כ הל"ל וכ"כ רב נטרונאי משום דאין מוכח בדברי רב נטרונאי שיחלוק על רבינו וכן נמי אין מוכח שיסכים עמו מפני שיש לפרשו בשני פנים שמה שאמר תיקנו האחרונים שאחר שאמר שומר עמו ישראל לעד שאומר פסוקים וכו' כלומר אסתיים תפלה וכו'. הוא תקנת אחרונים כמו רבנן סבוראי שהיו אחרי חכמי התלמוד ויכול להיות שגם רב עמרם מודה שאחריהן שקבעו עליהן להתפלל תפלת ערבית אין להפסיק כלל בין גאולה לתפלה. א"נ יש לפרש דבריו שכיון שתיקנו האחרונים שאומרים פסוקים כו' ולומר אחריהם ברכה ומפסיק בקדיש כלומר אסתיים תפלה הרוצה לצאת יצא. הוא עדיין נהוג ועומדין בדין זה אע"פ שחוזרין להתפלל מנהג זה נשאר מכל מקום אינו כותב רבינו שחולק רב נטרונאי ולא שמסכים וק"ל:

סימן רלז

סעיף קטן א
סדר תפלת ערבית אומרים והוא רחום וכו' עיין בב"י מ"ש בשם הכלבו טעם שאומרים והוא רחום בתפלת ערבית:

סעיף קטן ב
וי"א לפי שנהגו ללקות ערבית פי' קודם התפלה לכך אומרים בתפלת ערבית פסוק והוא רחום שמוזכר בו כפרת עון:

סעיף קטן ג
וגם מפני שאומרים אותו ג"פ בשעת המלקות כי יש בו כר פי' וגם קשר אחר יש לפסוק הזה עם מלקות שאומרים אותו ג"פ בשעת המלקות ולכן בתפלת ערבית שהיא אחר המלקות תיקנו לאומרו ב"י ונלע"ד שמשום הכי בחרו דוקא בפסוק והוא רחום ושיאמרוהו ג' פעמים משום דקי"ל שהיו מלקין אותו שליש א' מלפניו. וב' שלישים מלאחריו א"כ היה נחלק לג' חלקים:

סעיף קטן ד
לפי שאינה חובה ואין בב"ה מי שנתחייב בה שיהא צריך להוציאו וכתב הרשב"א בתשובה ואפילו לדברי הגאונים שאמרו שאם התפלל פעם אחת קבלה עליו חובה אם התפלל בקי הוא ואין ש"ץ מוציאו. ואם אינו בקי ולא התפלל פטור הוא עכ"ל:

סעיף קטן ה
ואני כתבתי למעלה שאין להפסיק אלא במה שתיקנו הראשונים כתב הב"י ואני כתבתי שם אפשר דאין ליזהר מלהפסיק אלא בדברים שאינן מענין תפלה אבל ברכו כיון שהוא מענין תפלה ש"ד. וז"ל מורי כיון שכתב הטור דאין להפסיק ע"כ נראה בעיני אותן הפסוקים שרגילין לומר בשעת הקדיש ועתה יגדל נא כח ה' וגו' ושאר הפסוקים שאין לאומרם בתפלת ערבית לפי שאין לנו להפסיק אלא במה שקבעו חכמים:

סעיף קטן ו
אבל השיר שהיו אומרים במקדש אין לומר בערב ע"ל מ"ש סימן קל"ג:

סעיף קטן ז
שמותר ליפול על אפים וכו' אחר תפלת ערבית ורמ"א כתב שאין ליפול:

סעיף קטן ח
חוץ מבע"ש משמע דוקא בערבית לא היו נופלים הא במנחה היו נופלים בע"ש שלא כמנהגנו. ובאגור כתב שאין ליפול בלילה אפי' בחול ויש בו סוד ע"פ הקבלה רמ"א:

סימן רלח

סעיף קטן א
ובענין לימוד הלילה וכו' לא איברי לילה אלא לגירסא אע"ג דאמרינן לא איברי לילה אלא לשינתא כבר תירצו בתוס' פרק הדר דכאן איירי בלילי תקופת תמוז וכאן מיירי בלילי תקופת טבת. ונ"ל דר"ל בתקופת טבת הוה עיקר לילה ללימוד. ובתקופת תמוז העיקר בשינה אבל מכל מקום בלילות הקצרות חייב ללמוד מעט. דומיא מ"ש בתקופת טבת לא איברי לילה אלא לגירסא דצריכין נמי לישן:

סימן רלט

סעיף קטן א
וכשירצה לישן. מצוה לקרותה על מטתו. לאו דוקא שהרי י"א שאסור לקרות ק"ש כשהוא מוטה אלא ר"ל כשהוא רוצה לילך לישן שהוא סמוך למטתו אבל רמב"ם ורש"י ור' יונה כתבו דוקא מוטה מעט על צדו אסור דמיחזי עדיין כפרקדן אם לא שהוא בעל בשר. הא נוטה על צדו לגמרי מותר וכמ"ש לעיל ריש סי' ס"ג ע"ש:

סעיף קטן ב
ור"ח כתב שצריך לקרות כו' וכתב ב"י נראה שטעמו דר"ח שהיה גורס בברייתא הנכנס לישן אומר שמע והיה אם שמוע. וז"ל מ"ו בספרו שיש לקרות ק"ש כולה לפי שיש בה רמ"ח תיבות שמצלת את כולן מן המזיקין ע"ש:

סעיף קטן ג
ואומר יושב בסתר כו' וז"ל הגמרא ריב"ל אמר להני קראי וגני היכי עביד הכי הא אמר ריב"ל אסור להתרפאות בד"ת. להגן שאני ופירש"י להני קראי שיר של פגעים וגני כשהוא הולך לישן בלילה ע"כ. ואומר יושב בסתר וכו' כי אתה ה' מחסי וגו' ובסמ"ג כ' לומר נמי מזמור ארוממך ה' כי דליתני וגו' שהוא שיר של פגעים וכו' מ"ו. כתב הכלבו נהגו כל ישראל שאין אוכלין ושותין ואין מדברים אחרי ק"ש שנאמר אחרי בלבבכם על משכבכם ודומו סלה וכתב עוד שהר"מ היה נוהג כשמשכיב עצמו לישן ביום לקרוא ויהי נועם. כתבו הגהות מיימוני בפרק שביעי בירושלמי ר' זעירא הוה קרי ק"ש והדר קרי כמה פעמים עד שיהא משתקע בשינה. מכאן משמע שק"ש צריך שתהא סוף קריאתה סמוך לשינה. וכן הוכיח רב נסים גאון ע"כ וכ"כ רמ"א כל זה למנהג ולפום ריהטא משמע שפרשת ק"ש צריכה שתהא סמוכה לשינה. וא"כ קשה על המנהג שלנו ואפשר דגם שאר דברים שהוסיפו הכל נקרא ע"ש ק"ש. ודו"ק:

סימן רמ

סעיף קטן א
ואם היה נשוי וכו' ואם עושים מלאכה בעירם עיין בא"ע סי' ע"ו כתב שאם אין לנין בכל לילה בבתיהם אז יוצאין שבעה ושבים לביתם ביום שמיני וכן לעולם ובא"ע סימן כ"ה ג"כ לא הזכיר בבא זו. וגם הב"י לא פירש דברי רבינו כן בסי' ע"ו אבל מוכרח הוא לפרש כן ע"ש:

סעיף קטן ב
ובשעה שיוצא לדרך כו' ואמרו בגמרא ה"מ דחייב לפקדם כי אזיל לדבר הרשות אבל לדבר מצוה לא:

סעיף קטן ג
מרעיבו פרק חלק (סנהדרין דף ק"ד) פירש"י מרעיבו בתשמיש גופו שבע בכח שלם. ואם משביעו בתשמיש גופו רעב וחסר לעת זקנתו. אוול מלשון רבינו לא משמע כן מדהביא זה לראיה שיכול לדחות היצר גם מדקאמר אח"כ עד שלא ירעב ויתאוה אל האיסור כו' משמע דאיצר קאי ולא אגוף. ונ"ל דקאי הכל אאבר מי שמרעיב האבר ואינו ממלא כל תאותו תמיד האבר לעולם שבע ולעולם יצרו מתמעט וכן להיפך יצרו מתגבר וק"ל:

סעיף קטן ד
המקשה עצמו לדעת יהא בנידוי פי' ר"ת דר"ל שראוי לנדותו ולא שיהא בנדוי ומביא ראיה לדבריו שם. והיינו דפריך ולימא אסור כלומר ובהכי משמע שראוי לנדותו. ומשני דמש"ה לא נקט האי לישנא לאשמועינן שאיסורו גדול. מפני שמגרי יצה"ר אנפשיה. ולכאורה היה נלע"ד לפרש דה"ק משום דמגרי יצה"ר בנפשיה לכך הוצרכו לפרש העונש כדי שיהא נזהר וזהו דומה למ"ש בפ"ק דברכות אל יאמר אדם אוכל קמעא ואישן קמעא כו' עד וכל העובר על דברי חכמים ח"מ והקשה בגמרא למה פרט כאן עונש יותר מבשאר מקומות ומשני הגמרא משום דאיכא אונס שינה וכמ"ש כל זה בסימן רל"ה וה"נ דכוותיה וק"ל:

סעיף קטן ה
בני שנואה כמשמעה והא ראיה מלאה שהיתה שנואה מפני רחל ואעפ"כ היה יעקב נזדקק לה כיון שבשעת תשמיש היתה רצויה. ראב"ד:

סעיף קטן ו
אע"פ שאינו ממזר מן התורה לאו דוקא מן התורה אלא אפילו מדרבנן אינו ממזר כמ"ש בא"ע סימן ד' ע"ש. אלא כלומר אע"פ שהתורה הכשירתו ואינו ממזר מ"מ הולד פגום והוא מן בני ט' מדות וק"ל. מהר"י לורי"א:

סעיף קטן ז
אבל מי שאשתו מרצת אותו כו' עד כלאה שיצא ממנה יששכר כן הוא לשון הגמרא פרק המוצא תפילין (עירובין דף ק' ע"ב) ק"ק הא לאה אמרה אלי תבא ותבעתו בפה. וגם לשון הגמרא שם הכי משמע שקאמר ז"ל אמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יוחנן כל אשה שתובעת בעלה לדבר מצוה הויין לה בנים כיששכר. ופירש"י יששכר לאה תבעה את יעקב לדבר מצוה ותאמר אלי תבא כי שכר שכרתיך. וי"ל כי אלי תבא הוא לשון נקייה כי סובל פירושו תבא אלי לחדרי והראיה שלא אמרה עמי תשכב כמו שנאמר לפני זה בדבר רחל עמה שנאמר לכן ישכב עמך הלילה וגם אחר כך כתיב וישכב עמה בלילה הוא. ומ"ש שחציפה היא שתובעתו בפה ר"ל שפירשה בדברי התשמיש:

סעיף קטן ח
אפי' צריכין לפריה ורביה ז"ל ב"י אדרבה עיקר קפידא כשאינה מעוברת דחיישינן שתתעבר והולד שתתעבר יהא פושע. דהכי איתא בגמרא וברותי מכם המורדים והפושעים א"ר לוי אלו בני ט' מדות כו' ועוד דכל תשע מדות אמרינן בני כך וכך אלמא דעיקר קפידא אבנים קאי. ובא לידי שער הקדושה להראב"ד וכתב בו פוגם את הולד ופוגם את עצמו שהוא נקרא מורד ופושע עכ"ל. נראה שהוא ז"ל מפריש דהא דאמר

וברותי מכם המורדים והפושעים אלו בני תשע מדות כלומר אנשי ט' מדות אלו הם המורדים ע"כ:

סעיף קטן ט
שנוהגין וכו' ובאותו דבר קאמר ר"י אין הלכה כר"י בן דהבאי אלא מותר ודוקא באקראי כו':

סעיף קטן י
מפני שמסתכלין כתב הראב"ד בשער הקדושה המסתכלים באותו מקום עוברים על והצנע לכת עם אלהיך כו' שמאריך ברשעתו ובאיסור וב"י הביאו ע"ש:

סעיף קטן יא
יצר תינוק ואשה תהא שמאל דוחה פירש"י יצר תשמיש ימין תקרבנו שלא יקוץ בפריה ורביה וכן תינוק פן יברח ויאבד את עצמו ואשה אף היא דעתה קלה ואם ירדפוה תצא לתרבות רעה עכ"ל פי' אשה דומיא דתינוק דשניהן משום דעתן קלות דלא כמו שהעולם מפרשי' אשה קאי אתשמיש וגם רבינו שכתב ואזיל הלחמו את יצרו כו' משמע שמפרש כן אתיבת יצר:

סעיף קטן יב
וכשהיא צריכה לאותו מעשה כו' פירש"י כשרואה שהיא מתאות לו ע"כ וזהו שכתב הטור וכשהיא צריכה ע"כ:

סעיף קטן יג
ואמרינן נמי חייב אדם כו' אפילו סמוך לווסתה. וז"ל רבינו בי"ד סימן קפ"ד י"א אפילו בתשמיש חייב לפקדה פי' משום דווסתות מדרבנן ובמקום מצוה לא גזרו. ור"ת פי' דאסור לפוקדה בתשמיש אלא בדברי ריצוי ולא חיישינן שמא יבא עליה עכ"ל. וכ"כ הרא"ש בס"פ הבא על יבמתו וסמוך לווסתה ר"ל סמוך לזמן ראייתה ממש שבלאו הכי צריך לפרוש ממנה עונה דהיינו או יום או לילה. והא דאמרינן אין האשה מתעברת אלא סמוך לווסתה וסמוך לטבילתה. ר"ל סמוך לפרישתו ממנה. והא דקרי ליה סמוך לווסתה היינו משום דלפעמים הוא סמוך ממש כגון שקבעה ווסת תחלת היום שמותר לשמש עמה כל הלילה שלפניו וכן אם קבעה ווסת תחלת הלילה מותר כל היום שלפניה ולא אמרו יום ולילה אלא אם ווסת בסוף היום או בסוף הלילה משום דלא קבעו חכמים פרישות לשעות אלא לזמן ידוע. א"נ שם ווסת ר"ל זמן ראיות ממש נקרא כן וע"ז אמרו חייב אדם לפרוש מאשתו סמוך לווסתה במסכתא נדה דף ס"ג. ואיכא מ"ד דאורייתא אבל אנן קי"ל דווסתות דרבנן ר"ל מה שאסרו אותו היא העונה הסמוכה לזמן ראייתו. ומאחר שאינן אלא משום גזירה שמא יטעה ויבא עליה באותו עת עצמה שדרכה לראות

בה קראו אותו היום או לילה וסת כאילו הוא הכל זמן ראייתה שדרכה לראות כל אותו היום או לילה. וע"ש זה אמרו אין אשה מתעברת אלא סמוך לוסתה ר"ל שקראי אותי יום או לילה הסמוך לזמן ראייתה וסת ויום או לילה שלפניו קראו סמוך לוסת וק"ל:

סעיף קטן יד

יפתנה בשעת תשמיש אבל לא יוסיף על עונתה. ולר' יהושע אפי' יוסיף כשהיא מתאוות:

סעיף קטן טו

פרק כל היד כו' דף י"ז שם גרס רש"י רבה מקרקיש זגא דכילה ואביי באלי דידבי ופי' זגא פעמונים התלוים בכילה סביב מטתו היה מקרקש בשעת תשמיש שיסורו בני ביתו משם באלי מגרש דידבי הזבובים ר"ל שהיה מגרש הזבובים עכ"ל רש"י אבל התוס' כתבו שם עליו ז"ל וקשה לר"ת דאין דרך צניעות לקרקש בפעמונים לכן נ"ל כגירסא ר"ח והערוך מקרקש גזי זבובים דאמרינן בבכורות דבש הגזים והצרעים והוה דומיא דאביי דבאלי דידבי ורבא דבאלי פרוחי עכ"ל התוס'. וזהו גירסת רבינו וק"ל:

סעיף קטן טז

ומסתבר דלא מהני. ואע"פ דמחיצות עשרה סמוי מעין היושב חוץ למחיצה מ"מ מרגיש הוא בשעה שהלה משמש מטתו ואין כאן צניעות:

סעיף קטן יז

או ספרים אפילו של תלמוד פירוש וכ"ש חומשים וכ"כ בא"ח סי' כ"ד ע"ש:

סעיף קטן יח

כ"כ היה מקצר בתשמיש כו' כ"כ ר"ן בריש פרק דידיעות הטומאה. אלא שפי' בע"א הא דמגלה טפח ומכסה טפח מאותן טפחים כלומר דטפח שני נשאר מכוסה וק"ל. נראה דר"ל דפי' טפחיים וטפח של איש ויותר נראה לפרש דקאי אאשה. דאמרינן בסנהדרין פרק נגמר הדין גבי פלוגתא דרבנן ור"י לענין הנסקל ונסקלת דס"ל לר"י דמכסין את האיש מלפניו פרק א' ואשה שני פרקים מפני שכולה ערוה. ופירש"י טפחיים ש"מ דב' טפחים שבאשה הן ערוה. וע"ז קאמר שמגלה טפח שבאשה וטפח השני הניח מכוסה וק"ל:

סעיף קטן יט

וי"מ מגלה טפח על הסינר שהיתה חוגרת כו' ולפי' קמא נראה דר"ל מגלה המטה שהיתה מכסה אותה כלומר עכשיו קירב אליה וגילה מעט ומיד פירש ממנה וחזר וכיסה ולפי מ"ש לעיל דאאשה עצמה קאי ששנים טפחים בה נקרא ערוה א"ש לפי' קמא שר"ל שלא נגע בה אלא בטפח וטפח ממנה נשאר מכיסה אלא שלשון עכשיו ועכשיו לא אתי שפיר ודו"ק:

סעיף קטן כ
כדי להרבות תאותה בא"ה גרס תאותו. וכן הוא כאן בס"א וכן הוא בפרק הרואה:

סעיף קטן כא
מאפיל בטליתו ושרי כתבו ה"מ בפ"ד מהל' י"ט שדקדקו התוס' שבלילה אסור לשמש אצל הנר אפי' ע"י האפלת טלית ע"כ. וכן דקדק הראב"ד בספר בעלי הנפש בשער הפרישה וכן הוכחתי בי"ד סימן שמ"ב מלשון הרא"ש. וז"ל רמ"א בש"ע אבל אם עושה מחיצה גבוה עשרה לפני הנר אע"פ שהאור נראה דרך המחיצה כגון שהפסיק בסדין שרי כנ"ל מדברי רש"י בפ"ב דמסכתא ביצה גם אמרינן התם דשרי כשכופה עליו הנר עכ"ל:

סעיף קטן כב
ואכסנאי אסור לשמש מטתו כתב הראב"ד בספר בעלי הנפש מסתברא דאם ייחדו לו ולאשתו בית מותר ובלבד שלא ישן בטליתו של בע"ה עכ"ל ועיין מ"ש לקמן סימן תקע"ד:

סעיף קטן כג
ולא ביום יציאה לדרך שמעתי מפרשים כשהולכין ברגליו בדרך ולא כשהוא יושב בקרון או רוכב מהרש"ל. ולי נראה דבכאן ר"ל ביום יציאה אסור אבל בלילה שלפניו או שלאחריו מותר דומיא למ"ש ולא ביום שנכנס למרחץ דלא אסור אלא באותו יום ממש ולא בלילה שלפניו או שלאחריו דהא עונת ת"ח הוא בליל שבת וגם מצוה שירחץ אדם בע"ש מפני כבוד השבת כדאמרינן פ' במה מדליקין (שבת דף כ"ה) והביאו הטור בסי' ר"ס אלא צ"ל כמו שפירשתי. ובזה מיושב מ"ש בסמוך ולא ביום יציאה לדרך כו' דמיירי ביום עצמו אבל לילה שלפניו מותר וק"ל. ומ"ש לא לפניהם ולא לאחריהם היינו נמי ביום וטעמא לפי שביום הוא טרוד בעסקיו ואינו בריא וחזק לתשמיש אבל בלילה כבר הוא בכח ונתחזק. ואין להקשות מ"ש לעיל דבשעה שיוצא מותר לשמש אפילו באותה עונת ראייתה עצמו והיינו ביום הליכתו דזה אינו. דלעיל איירי רש"י מדרך העולם שאין דרך בני אדם לשמש מטותיהן ביום וקאמר דאם יצא לדרך ביום ואשה משתוקקת לו בלילה שלפניו מותר לו לשמש עמה אפילו אותה לילה היא עת וסתה וכאן הזהיר דאפילו בלא עת וסתה יזהר מלשמש ביום הליכתו עצמו ומ"ש לא לפניהם ולא לאחריהם נראה דאיום המרחץ ואיום הקזה קאי. דאילו איום הליכה הא בהדיא קאמר לה דאסור ביום יציאה וביום ביאה דהיינו לפניו ולאחריו. גרסינן בפ"ק דברכות כל הנותן מטתו בין צפון לדרום הוויין לו בנים זכרים. וכתבו התוס' דוקא כשאשתו עמו מפני שהשכינה מצויה בין מזרח ומערב והיה דבר גנאי לשכב אצל אשתו מפני התשמיש ור' יונה בפ"ק דברכות דף ד' כתב הטעם מפני המנורה שהיתה בדרום והשלחן בצפון והם דוגמא לתורה ועושר

ור"ל קודם שישמש מטתו יתפלל על בניו שיהיו מוצלחים בתורה ושיהא להם עושר ולא יצטרכו לבריות עכ"ל. וב"י כתב לעיל סימן ג' שנראה מדברי הרמב"ם פ"י מהלכות בית הבחירה דאפילו בלא אשתו אסור לשכב בין מזרח למערב וכתב אע"פ שהעולם נוהגין כדברי התוס' צ"ל מפני שאינן מעיינים בדברי הרמב"ם בהלכות בית הבחירה אלא חד בדרא ונכון ליזהר בדברי הרמב"ם שהוא עמוד ההוראה עכ"ל ר"מ:

סימן רמא

סעיף קטן א

לא ישתין כו' ואחד מהם המשתין מים לפני מטתו ערום פי' רש"י ערום אורחא דמילתא נקט מתוך שהוא ערום אינו יוצא לחוץ להשתין דטורח הוא ללבוש ולצאת עכ"ל. והא דהקב"ה שונא את המשתין מים וכו' הוא דוקא כד מהדר אפיה לפוריא ומשתין בארעא כמו שמפרש רבינו בסמוך גבי דקשה לעניות שהוא ענין אחד ששונאו הקב"ה. וכן איתא בתוס' פרק כל היד (נדה דף י"ד) אהא דקאמר ארבעה דברים הקב"ה שונאן וכו'. ומשתין מים ערום לפני מטתו כתבו התוס' וז"ל משתין מים לפני מטתו דאמר בשבת דקשה לעניות עכ"ל. הרי ששנאת הקב"ה הוא מה שקשה לעניות:

סעיף קטן ב

שלשה דברים מביאין את האדם לידי עניות בפרק במה אשה המשתין מים ערום לפני מטתו כו' והמזלזל בנטילת ידים ושאשתו מקללת אותו בפניו:

סעיף קטן ג

אבל לא מהדר אפיה לפוריא לית לן בה פירש"י שהקילוח ארוך וניתז למרחוק צ"ל שקילוח יוצא לחוץ דרך הפתח או דרך הכתלים הסמוכים לקרקע וכיוצא דליכא מיאוס בכך:

סעיף קטן ד

ואני כתבתי למעלה שא"צ לא טבילה ולא רחיצה והמחמיר תע"ב. זהו דוקא בשאר ימות השנה אבל ברגל חייב אדם לטהר עצמו. וכן נהג מורי לטהר עצמו ברחיצת ט' קבין כשאירע לו קרי ברגל. כתב אבודרהם הנוטל צפרני ידיו לא יטלן כסדר אלא בדרך זה יד ימין אגהב"ד ויד שמאל דבהג"א אבל מצאתי סימן אחר לזה קשי"א בל"א תירו"ץ פירוש קמיצה שמאל ימין אצבע באזהרה לך אתה תקוץ יום רביעי והלאה צפרניך כי עד יום רביעי הוא משבת שעברה ולכן יקוץ אותם מיום רביעי ואילך לכבוד שבת עד ע"ש. וטעם נטילתן בסדר זה הוא קשיא בלא תירוץ ושמעתי בשם חכמי צרפת ופרובינצא שהנוטל צפרניו כסדר קשה לעניות ולקבור בנים ולשכחה אלא יטלם כסדר שאמרו עכ"ל אבודרהם ככתבו וכלשונו בסוף ספרו בדף ובעמוד האחרון ע"ש והביאו בד"מ בסי' זה

ע"ש באבודרהם שהאריך עוד בהבאת ל' הגמרא דפ' ואלו מגלחין (מועד קטן דף י"ח ע"א) דגרסינן שם ז"ל אמר רב שמן בר אבא הוה קאימנא קמיה דר' יוחנן בי מדרשא בחש"מ ושקלינהו לטופריה בשיניה וזרקינהו ש"מ תלת ש"מ מותר ליטול צפרנים בחש"מ וש"מ דאין בהם משום מיאוס (פירש"י מדשקלינהו בשיניה) וש"מ מותר לזרקן איני והתניא ג' דברים נאמרו בצפרנים הקוברן צדיק ושורפן חסיד זורקן רשע טעמא מאי שמא תעבור עליהם אשה מעוברת ותפיל אשה בי מדרשא לא שכיחא וכי תימא זימנין דמכנשו להו ושדי להו אבראי (פירש"י ותעבור עליהן אשה) כיון דאשתנו אשתנו (פירוש דאשתנו מההוא דוכתא דהוו מעיקרא אשתנו ולא מזקי עכ"ל). ומכאן נלע"ד היתר ג"כ להשליך הצפרנים בבית המרחץ שרוחצים שם האנשים לחוד גם שהמים משפשפין אותן שם ממקומן ויורדין לתוך הנהר וגם יש ללמוד מכאן דאם אדם חותך צפרניו בביתו שהנשים שכיחים ונפל מידו קצת צפרניו אזי יכבד אותו מקום או ינקה שם ויזיזם ממקומן ולית לן בה ואין חילוק בכל זה בין צפרני ידיו לשל רגליו מדלא אשכחן שום חילוק בינייהו גם אין טעם לסברא לחלק בינייהו. וע"ל בש"ע בסימן ר"ט שנותן סי' בדאג"ה ימין דבהג"א שמאל ונ"ל דה"ט דמשום שתיקנו שלא יטלום ככדר ולא יתחיל מראש הצפרנים ונמצא דאם התחיל בימין והתחיל באצבע ע"כ סדר נטילתן של ימין הוא בדאג"ה ומאחר שמסיים בימין בזרת והשמאל היא מונח אצל יד ימין פתוח וצריך אתה לדלג זרת של צד שמאל ולהתחיל בקמיצה נמצא סימניה דבהג"א וק"ל. אלא שקשה לי מ"ש האבודרהם בשם מצאתי כתוב לעיקר שביד ימין בדאג"ה ולא תפס לעיקר מ"ש ראשונה דביד ימין יתחיל מהאגודל וסימנו אגהב"ד ולא בדאג"ה ובעל שבילי אמונה נתיב ז' ובכלבו סימן פ"ז ובספר המוסר סימן פ"ד כתבו לעיקר סימן אגהב"ד לימין כמ"ש אבודרהם ראשונה והביאו רא"ש בספר עמק ברכה שלו בסוף ד' ע"ד ע"ש וגם צ"ע במאי פליגי גם דוחק לומר שטעות נפל בסימן של קשי"א שי"א שהאל"ף ר"ת אגוד"ל וי"א שר"ת אצבע:

סימן רמב

סעיף קטן א

גרסינן בפרק כל כתבי אמר ר' יוחנן משום ר' יוסי כל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלא מצרים פירש"י כלומר אין לה קץ ושם דף קי"ח יליף כל הני מילי מקראי שנא' אז תתענג על ה'. (פירש"י בתר וקראת לשבת עונג כתיב) והרכבתיך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך לא כאברהם וכו' ולא כיצחק וכו' אלא כיעקב שכתוב בו ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה:

סעיף קטן ב
רב נחמן בר יצחק אמר אף ניצול מגלות. מסיים בגמ' כתיב הכא והרכבתיך על במתי ארץ וכתיב התם ואתה על במותימו תדרוך:

סעיף קטן ג
נותנין לו משאלות לבו מסיים בגמ' שנא' והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך. וכ' מהרי"א דכל הני מדה כנגד מדה דכשם שהוא מפזר מעות בלא שיעור לצורך שבת כן יתנו לו נחלה בלי שיעור ולפי שמקבל עליו עול מלכות שמים מעבירים ממנו גלות. וכן נותנין לו משאלות לבו כדי שיוכל למלאות חפצו מכל עונג שירצה ע"כ.

סעיף קטן ד
אפי' עובד ע"ג כאנוש מוחלין לו מסיים בגמ' שנא' אשרי אנוש יעשה זאת וגו' מחללו אל תיקרי מחללו אלא מחול לו. ופירש"י דור אנוש התחילו לעבוד ע"ג ונ"ל שלכן אמר כאנוש לפי שאנוש עבד ע"ג בטעות שטעה לומר שראוי לעבוד ולכבד ולחלוק כבוד לע"ג כמו שהאריך הרמב"ם בתחלת הלכות ע"ז. ואם אחד עובד ע"ג בטעות זה ומשמר שבת כהילכתו מוחלין לו. וכתב הב"י מפני ששבת שקולה כנגד כל המצות שהיא מורה השגחה וחידוש העולם ותורה מן השמים וכיון שהוא שומר שבת ודאי ע"ג שעובד אינו מפני שמאמין בה ולכן יש בו תוחלת מחילה ע"י תשובה משא"כ בעובד ע"ג לפי שעולה בדעתו שיש בה ממש שהוא רחוק לשוב בתשובה עכ"ל:

סעיף קטן ה
לא שלטה בהן אומה ולשון. מסיים בגמ' שנא' ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט וכתיב בתריה ויבא עמלק. וכתב מהרי"א שאם עמלק לא היה נלחם בישראל לא היה שום עם ולשון נלחם בהם לפי שהיו יראים מן הנסים שנעשה להם במצרים ובים אבל מאחר שבא עמלק אע"פ ששב עמלו בראשו עכ"ז נתן להם יד לבא להלחם עם ישראל עכ"ל. ועיין בדרישה:

סעיף קטן ו
שתי שבתות למדו בגמ' שנ' כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי וכתיב בתריה והביאותים אל הר קדשי וגו':
ופליגי בה ר' אליעזר ור' יהושע וכו' בעצרת דפליגי היינו שמיני עצרת אבל עצרת דהיינו שבועות כ"ע מודו דבעינן לכם מפני שהוא יום שנתנה בו תורה. וה"ה שאר י"ט דפליגי והכי איתא בפ' אלו דברים:

סעיף קטן ז
ותבשיל של תרדין חשוב הוא:

סעיף קטן ח
כמוני היום שיש לי מעט משלי וכו' דקא מיבעי ליה אם לכבוד שבת מיקרי ג"כ הכרח כמו שאר דברים הכרחיים שצריך הוא לאחרים בשבילם או אם אינו הכרחי כמו שאר דברים הצריכים לאדם אשר בלעדם אי אפשר לו להיות:

סעיף קטן ט
תכף לאותה משנה עיין בדרישה:

סעיף קטן י
ואל יאמר היאך אחסר פרנסתי וכו' קאי גם על עשיר והא ראייה שמביא ראייה מדתני תחליפא וכו' דקאי גם אעשיר ע"כ צריך כל אדם לצמצם בשאר ימים פי' הטור פשטה לעצמו שצריך לצמצם הוצאותיו בשאר ימות החול ולא שיקח מאחרים לכדי הוצאות כבוד שבת.

סעיף קטן יא
בני לוו עלי ואני פורע. עיין בדרישה:

סעיף קטן יב
שכל ימיו היה אוכל לכבוד שבת משום שכשקנה השניה כדי לאכול ממנו בימות החול ומצא שהיא טובה מהראשונה שהזמין לשבת ואכל הראשונה כדי שלא יצטרך לאכול השניה הטובה נמצא שאכלה לכבוד שבת נמצא שאכילת ראשונה לא היתה לשם מצוה אלא מה שלא אכל השנייה הוא היה לש"ש ונמצא עיקר המעשה לא היה לש"ש משא"כ הלל שכל מעשיו דהיינו האכילה היתה לש"ש שאמר ברוך ה' יום יום יעמס לנו ואכל בכל יום מה שנזדמן לו כדי שיהא גופו בריא לעבוד השי"ת. וכמ"ש רבינו לעיל סי' רל"א:

סעיף קטן יג
ברוך ה' יום יום יעמס לנו כך יש לגרוס ממה שאמר ר"א מזרחי בסוף דף צ"ג בפ' וישמע יתרו ע"ש ושם חילק בין מאכלים לכלים וחפצים. שגבי כלים גם ב"ה מודו שיש לשומרם לשבת ע"ש. בא"ז כתב. מצוה להכין ביום א' בשבת לשבת כמו שעשה שמאי ואע"פ שאמרו הלל הזקן מדה אחרת היתה בו שכל מעשיו היו לש"ש ה"פ שאע"פ שכל מעשיו לש"ש היתה בו מדה אחרת. אבל גם הלל מודה שמדת שמאי עדיפא טפי וכן משמע במעשה דההוא קצב דיש לעשות כשמאי ע"ש והביאו ד"מ בסי' ר"ן:

סימן רמג

סעיף קטן א
גרסינן ועכו"ם זה עושה בה מלאכה בשבת. ואפי' השכירו לעכו"ם יאמרו שכל הריוח של ישראל ושכר את העכו"ם ליום כך וכך ונמצא העכו"ם עושה מלאכה בשליחותו של ישראל:

סעיף קטן ב
העכו"ם לקחה באריסות ולעצמו הוא עובד. ז"ל הר"ן ומהא שמעינן דכיון שיש לעכו"ם חלק בפירות השדה אע"פ שישראל נהנה ממלאכת שבת מותר דכיון דכולה מלאכה רמיא עליה דעכו"ם כי קא עביד עכו"ם אדעתיה דנפשיה עביד והנאת ישראל ממילא אתיא הילכך שריא:

סעיף קטן ג
משא"כ במרחץ שאין דרך להחכירו. במסכתא דמאי מה בין שוכר לחוכר השוכר במעות. והחוכר ר"ל ששכר קרקע בפירות קצוב דהיינו כך וכך כורין לשנה כ"כ בח"מ סי'. ש"ך מהרש"ל ועיין בח"מ סי' ש"ך:

סעיף קטן ד
יש מסתפקים בו אם דרך להחכירו כמו שדה. אין להקשות מאי שייך להסתפק בזה דישאלו על זה אם דרך להחכירו או לא. די"ל דה"ק מפני שאריכות שדה שהאריס נוטל בשכרו מגוף השדה ומעמלו וממה שהוא נוטל נותן ג"כ לבעל השדה משא"כ בתנור שנותן לבעל התנור מעות נראה יותר שהוא שכיר שבת:

סעיף קטן ה
אם השכירו שנים הרבה כו' פי' שנה אחר שנה וע"י כן נתפרסם הדבר ב"י ע"ש. ובשנים הראשונים עד שלא נתפרסם אפשר דהתנה עמו שלא יעבוד בו בשבת. ומהר"י אבוהב פי' דהשכירו בפעם א' על שנים הרבה ולפ"ז לא קשה מימים ראשונים דמיד יצא הקול בשעת שכירות:

סעיף קטן ו
וא"א כתב ולפ"ז. ר"ל ולפ"ז שכתב רב האי שתלוי בפרסום נמצא מאחר שנתברר ונתפרסם כו' הילכך מותר בהבלעה וכו' רא"ף:

סעיף קטן ז
הילכך מותר בקבלנות. דעכו"ם בדידיה קא טרח ומש"ה שרי מדינא וגם משום מראית עין ליכא כיון שאין המלאכה נקרא ע"ש ישראל ב"י וז"ל אשר"י בהבלעה וכן עיקר כאן בגי' וה"פ מותר להשכיר התנור לחדש או לשנה לעכו"ם דמדינא שרי כיון שאינו נוטל שכר שבת אלא בהבלעה ולמראית עין ליכא למיחש כיון שדרך המקום להשכירם לאחרים. אבל אם משכיר בדבר ידוע ליום אסור מדינא ליטול שכר שבת וי"ט להדיא. ואי גרסינן בקבלנות ה"פ מותר לשכור עכו"ם לחודש או לשנה לעשית מלאכת המרחץ או התנור אבל אם שכרו בדבר ידוע לכל יים אסור אך ל' משכירן קשה ע"ז דא"כ הל"ל אבל אם היה שוכרו וזה הוכחה על גי' בהבלעה ב"י:

סעיף קטן ח
אסור ליקח שכר שבת וי"ט ואם לקח שכרו אסור כתב המרדכי בפ"ק דשבת בשם הר"פ יהודי הקונה מכס ומשכיר לעכו"ם לקבל מכס בשבת מותר אם הוא בקיבולת דהיינו שאמר לו לכשתגבה ק' דינרין אתן לך כך וכך וכ"פ ב"י בש"ע וכ"כ הרמ"א ועיין בספרו וז"ל וכן יכול להשכיר המכס לכל שבתות והעכו"ם יקח הריוח של שבתות לעצמו ולא חיישינן שיאמרו לצורך ישראל היא עושה דבמקום פסידא כה"ג לא חששו וישראל הממונה על המטבע של מלך דינו כדין הממונה על המכס ואע"פ שמשמיע קול הכאת המטבע בשבת ויזהר שלא ישב הישראל אצל העכו"ם בשבת כשעוסק במלאכתו במטבע או בקבלת המכס עכ"ל:

סימן רמד

סעיף קטן א
היה מתיר ר"ת כו' ב"י דיקדק מלשון היה מתיר פי' מתחלה היה מתיר אבל כשבא לבנות ביתו לא יסמוך על היתרו וכן הוא בתוס' משום שיש לחלק דאריסות שדה לעולם היא דרכו לקבל באריסות משא"כ בבנין שלפעמים שוכרים מידי יום ביומו והרואה יאמר שישראל צוה לו לעשות מלאכה בשבת:

סעיף קטן ב
שיבנו לו בשבת דהא אפי' אריסות שדה דחלק ישראל משביח במלאכה שרי כ"ש בקבלנות שאין שבח לישראל כלל במה שממהר לבנות לו בשבת. ור"י אסרו מטעם הנ"ל דאינו דומה לאריס כמו שחלקתי:

סעיף קטן ג
ואפילו סיתת כו' משום שהן לצורך מחובר:

סעיף קטן ד
אסור לישראל לשקען כו' ע"ל סי' תקמ"ג ששם כתב רבינו שבית שבנה באיסור אסור ליכנס בו: ואם אינו מפורסם שהוא של ישראל מותר כ"כ הכלבו וכ"פ רמ"א:

סעיף קטן ה
או יארוג לו בגד מותר כיון דדבר תלוש הוא ולא לצורך מחובר כלל ומייתי זה כאן מדברי הרמב"ם ואגב גררא משום סיפא וה"מ בכותל כו' ב"י. עי"ל דאילו הוה מייתי סיפא לחוד ה"א דוקא כותל שהוא מחובר אסור אבל אבנים שהם תלושים ואינן ניכרין שהן לצורך ישראל שרי קמ"ל דגם זה אסור דומיא דשכרו לכתוב לו ספר ולארוג לו בגד בלא קציצה לשנה וק"ל:

סימן רמה

סעיף קטן א
שקבלו שדה בשותפות כו' פירש"י קבלו שדה באריסות נמצא דאישראל נמי רמיא והרי הוא כאילו מעמיד פועל במקומו שיעשה מלאכתו בעדו בחצי יום השבת והוא יעשה בעדו בחצי היום למחר כך אסור דלא דמי למשכיר שדהו שכל המלאכה אאריס רמיא ועיין בדרישה:

סעיף קטן ב
טול אתה חלקך בשבת כלומר תעמול לחרוש ולזרוע בשבת ותטול בשעת קצירה או בצירה נגד עמלך בשבת ואני או שלוחי אטרח לעשות כן בחול כדי ליטול בשעת קצירה או בצירה ביום שלי כן פי' ספר התרומה וכן משמע מדברי רש"י. ב"י. נראה דר"ל טול אתה כפי עבודתך בשבת ואני כפי עבודתי ביום א' ונ"מ דאם א' מהן לא עשה כל היום לא יטול בשבת קצירה או בצירה אלא כנגד מה שעשה וכמ"ש בפי' מהרי"א בסמוך שנסתפק בזה:
ואפי' לא אמר כן בפירוש אלא קבלו סתם ועשו סתם ועייל העכו"ם בשבת וישראל בחול ולא צווהו הישראל אלא כשבאין לחשוב לאחר זמן לומר כמה ימי שבת נטלת אתה ואני אטול כנגדם ימי החול אסור דשכר שבת הוא נוטל דגלי דעתיה דעכו"ם שלוחו הוי. רש"י:

סעיף קטן ג
אבל אם מתחילה כשקבלו כו' מותר דהוו כאילו אין לישראל חלק בשדה ביום השבת אלא כולו של עכו"ם וכולו של ישראל ביום החול עיין בדרישה.

סעיף קטן ד
ור"י היה מתורגם בכאן דקדק ב"י מדקאמר היה מתיר דכוונתו דחזר בו ולא סמך אהתירו כ"כ התוס' בשם ר"י:

סעיף קטן ה
שלקחו ישראל משכון מן העכו"ם וקבל עליו העכו"ם שהשכר שיעלה מן התנור יתן לישראל בריבית מעותיו שאצלו מותר ליטול שכר שבת לפי שהוא ברשות העכו"ם ואין לישראל חלק בו וגם אין הישראל אמר לו לעסוק בשבת והעכו"ם כי טרח בדנפשיה טרח לקיים תנאו ב"י:

סעיף קטן ו
ואם לא התנו תחילה פי' בשדה:

סעיף קטן ז
אלא חלקו סתם לאו דוקא שכבר חלקו דווקא קאמר דא"כ איך כתב עליו אבל מדברי הרמב"ם נראה לחומרא דהא לשון הרמב"ם משמע דעדיין לא חלקו אלא בא לומר כל שעומד לחלוק כחלוק דמי.

סעיף קטן ח
אבל מדברי הרמב"ם ז"ל יראה כו' ואפי' לדברי הרמב"ם יש תקנה שימכרהו לאיש אחר ויחזרו ויקנהו ויתנו בשעת קנייה ב"י:

סעיף קטן ט
חולק עמו כל השכר בשוה והטעם כתב הרב המגיד משום דאין מלאכה זו מוטלת על ישראל שנאמר שהעכו"ם עושה שליחותו וכן אין העסק ניכר מי הוא אבל לעיל מיירי שהוא משותף בסחורה והישראל גם כן מסתחר בו א"כ מיחזי כשלוחו וק"ל. מ"ו.

סימן רמו

סעיף קטן א
ואפ"ה בששי אסור מפני מראית עין כיון שהוא סמוך לשבת נראה כאילו שכרו בשבת עצמו כפירוש התוספות והר"ן אבל אין דעת רבינו כן מדאוסר דוקא בכלים שעושין בהם מלאכה אלא הטעם משום דמיחזי דעושה העכו"ם מלאכה בשליחותו ועיין בדרישה:

סעיף קטן ב
ומ"מ בד' וה' מותר בהבלעה שאין שביתת כלים מוטל על בעליו א"כ ליכא איסורא לישראל במלאכתו ומשום מראית העין נמי ליכא אלא דוקא כשראהו בע"ש יוצא מפתח ביתו דאז נראה כשרואה למחר עושה מלאכה זו בשבת שבשליחותו עושה ר"ל כאילו אומר עשה מלאכה זו בשבת כדי שיתן לו שכרו בשבת ונעשה בגרמתו המלאכה:

סעיף קטן ג
אבל להשאיל לו וכו' דכיון דאין לו שכר מזה לא בשליחותו הוא עושה ועיין בדרישה וא"ל והא איכא משום מראית העין דהרואה לא ידע שהשאיל לו אלא יסבור שהשכיר לו כמו בשכירות דחיישינן דהרואה יאמר שהוא פועל שלו וי"ל דשאני גבי שכירות דאף אם ידעו האמת שהשכירה עדיין איכא מראית העין שיסברו שהשכירה לימים ולא בהבלעה ולכך אסור משא"כ כאן דאם ידעו האמת שהשאילם לו אזי ליכא למיחש ולהכי לא אסרינן:

סעיף קטן ד
דשביתת כלים לאו דאורייתא ואפילו איסור דרבנן ליכא ולאפוקי ממ"ד דלב"ה שביתת כלים דאורייתא וכ"כ ב"י לקמן סימן רכ"ב:

סעיף קטן ה
ומ"מ בשבת אסור להשאילם לו לפי שהרואה סבור שהישראל צוה להעכו"ם להוליכו חוץ לבית בר"ה ולא ידעו שהעכו"ם נושאו לצורך עצמו כ"כ הסמ"ג והתרומה:

סעיף קטן ו
ואפי' ביום ראשון דכיון דטעמא משום שביתת בהמתו כי השכירו מיום ראשון מאי הוי ב"י:

ואפילו אם יפקירנה בינו לבין עצמו כו' מלשון זה משמע דדוקא בינו לבין עצמו הוא דאסור משום דלא ידיע מילתא אבל בפני ג' קלא אית ליה ושרי ואפשר דאפילו בפני אחד נמי שרי דלא אסור אלא בינו לבין עצמו דוקא. ב"י וע"ש שכתב שכן נראה לו דעת הרבה מחכמי ישראל: מחכמי ישראל:

סעיף קטן ז
בהבלעה ע"י הפקר ז"ל ב"י ונראה מדברי רבינו דאפילו בהפקר דבינו לבין עצמו קא שרי בס"ה דכיון שהופקע איסור שבת שרי ולא חיישינן בהא לרואים ומה שצריך ע"י הבלעה אינו מטעם שביתת בהמה אלא כדי שלא יראה כנוטל שכר שבת וה"ה שצריך שלא ישכירנה בע"ש לדברי האוסרים להשכיר כלים בע"ש וכ"כ בהדיא בסמ"ק עכ"ל. וכתב עיד הב"י ונראה דאפי' לדברי המתירים דווקא בהפקר בפני ג' מהני אבל בינו לבין עצמו לא דאל"כ למאי שייך למיחש שמא יזכה בה אחר ע"ש שהאריך עוד בזה:

סעיף קטן ח
שהרי אינו מפקירה כו' ומטעם זה אפילו הפקירה בסתמא בפני ג' נמי אין אחר יכול לזכות בה:

סימן רמז

סעיף קטן א
אין משלחין אגרות בע"ש וכו' ברייתא פ"ק דשבת והרי"ף והרמב"ם השמיטוהו משום דס"ל דבלא קצץ אסור לעולם אפילו ביום א' וכמ"ש רבינו בשם הרמב"ם בסוף הסימן ורבינו שכתבו פי' דמיירי בלא קצץ אלא ששכרו לימים דבר קצוב בכל יום בהליכתו ובחזירתו אלא שאינו מקפיד עמו מתי ילך ובע"ש אסור משום הרואה דכיון דשכרו לימים ושכרו בע"ש כשיוצא בשבת נראה כאלי התנה עמו כך. אבל מופלג לא מיחזי כאומר עשה מלאכתי בשבת ר"ן וב"י מביאו אבל אם קצץ ליכא למיחש משום הרואה דהא שמע דקצץ עמו וק"ל:

סעיף קטן ב
אפילו ע"ש סמוך לחשיכה מותר ובלבד שלא יתנה עמו שילך בשבת וכ"כ בסי' הרנ"ב:

סעיף קטן ג
אם פסק עמו בדמים כי ואם הבטיח לו שיתן לו שכרו אע"פ שלא קצץ כקצץ דמיא ומותר דסמכיה דעתיה דעכו"ם ועיין בב"י:

סעיף קטן ד
אין משלחין אותו בע"ש דאז אם לא ימצא שם מי שנשתלח לו הכתב ילך אחריו:

סעיף קטן ה
אא"כ קצץ והא דלא חיישינן משום מראית עין דלמא הרואה יסבור שלא קצץ. דעדיין ליכא אלא חששא אחת ודמיא לשאילת כלי ולא לשכירות כלי וכדפרישית לעיל סימן רמ"ו.

סעיף קטן ו
והרמב"ם כתב לא קצץ אסור לעולם פי' אפי' ביום א' אם אין שם איש ידוע וצ"ל לפירוש הרמב"ם מה שנקט הברייתא ע"ש כדי לאשמעינן דכשקצץ או יש שם אדם ידוע מותר אפי' בע"ש והטעם דס"ל דאסור לעולם לפי שנראה כתבו של ישראל בידו וניכר ביותר ומיחזי כשלוחו. סמ"ג:

סימן רמח

סעיף קטן א
אין מפליגין בספינה כו' פי' אין מפרישין מן היבשה לים והלשון מפליגין ע"ש שמפליג עצמו מן הישוב ומר"י שמעתי בעירובין שאמצעיתו של יום קרוי פלגו"ס רש"י. מ"ו ורי"ף:

סעיף קטן ב
פחות מג' ימים קודם השבת זהו לשון ברייתא פ"ק דשבת ומשמע דג' ימים גמורים לפני השבת בעי' כלומר דמיום רביעי אסור להפליג ויום רביעי הוא בכלל האיסור וכן נראה ממ"ש הר"ן בשם הרז"ה דטעמא משום דכל ג' ימים קמי שבתא מיקרי ונראה כמתנה לדחות את השבת אלא שמדברי הרא"ש נראה דביום רביעי מותר. ומיהו לומר דבחמישי נמי שרי דשבת יום ג' להפלגתו הוא וכמ"ש ר' ירוחם ק' מאד בעיני דא"כ ה"ל למיתני אין מפליגין בע"ש ובד' ובה' מותר כדקתני גבי שילוח אגרות ושכירות כלים ב"י:

סעיף קטן ג
שלא היה ביניהם רק מהלך יום פי' כשיש להם רוח טוב אף שלפעמים הוא יותר ובלבד שישכים לצאת שיהיה ראוי לעבור ברוח טוב. ב"י:

סעיף קטן ד
שהולכת למעלה מעשרה טפחים פי' מקרקעית הארץ לקרקע הספינה.

סעיף קטן ה
ורב אלפס פי' הטעם כו' שהוקשה לו דא"כ אפילו בד' וה' או לצורך מצוה נמי ליתסר ע"ש.

סעיף קטן ו
עד אחר ג' ימים לכן לדבר מצוה מותר שהעוסק במצוה פטור ממצות עונג שבת:

סעיף קטן ז
ובה"ג כתב אם קנה שביתה כו' פי' בה"ג מיירי בספינה שהיא למעלה מי' וגם הם מים נובעים ולית כאן ביטול עונג שבת אז מותר להפליג לדעתו אפי' בשבת עצמו כשקנה שביתה שם כמ"ש דיעשית לו כל הספינה כד' אמות ויכול לטלטל בה למחר אף אם תפליג חוד לתחום הואיל שקנה שביתה מע"ש כשיכנס בה בשבת אינו אלא כנכנס לתוך ביתו ואם אח"כ מפליג חוץ לתחום לית לן בה כיון שאינו עושה שום מעשה ביציאתו חוץ לתחום ועיין בדרישה:

סעיף קטן ח
ור"י אסר הכל פי' אפילו למעלה מי' והם מים נובעים אפי' אינו רוצה לפלוגי בשבת עד שיהא ג' ימים לפני שבת דאז מותר דאף לפי טעמו שאוסר משום גזירה שמרו יעשה חבית של שייטין דכיון דלא התירו לו רק קודם ג' ימים יש לו היכרא ולא יעשה חבית של שייטין ב"י:

סעיף קטן ט
ולענין דבר מצוה פר"ת כו'. ובספרי שדיתי ביה נרגא מ"ו:

סימן רמט

סעיף קטן א
אלא א"כ התחילו ג' ימים כו' כתב הרי"ף והרא"ש הטעם משום דלא מתהני להו אכילה ושתייה תוך ג' ימים הראשונים משום טירדא ופחדא דליבא ובתר ג' ימים פרח פחדייהו. וכתב ב"י רבינו כתב דין זה אע"ג שאינו נוהג בזמן הזה אגב גררא דאין שולחין אגרות ואין מפליגין בספינה דבהדייהו מיתנא דין זה:

סעיף קטן ב
ואם התחילו פי' ג' ימים קודם אין מפסיקין דכתיב עד רדתה אפי' בשבת ועיין בדרישה.

סעיף קטן ג
או לבית האושפיזא ודוקא אם יכול למצוא שם צרכי סעודת שבת במקום שכלו הג' פרסאות וגם היא מקום ישוב בטוח מסכנה אבל אם לאו מותר לילך אפילו כמה פרסאות וכן אם שלח שליח להודיע לבני ביתו שבא מותר ב"י ועיין בדרישה:

סעיף קטן ד
נמי אין לקבוע כו ואפי' סעודת אירוסין אבל סעודה שקבועה זמנה היום כגון סעודת מילה ופדיון הבן ודאי שרי רמ"א ועיין בדרישה:

סעיף קטן ה
בערב שבת רבינו מפרש דבע"ש ממש קאמר לאפוקי מפירש"י. ועיין בדרישה:

סעיף קטן ו
פי' בשעת בית המדרש כתב הגאון מהר"י ז"ל זה הפי' הוא מלשון הגמרא ואולי המחבר דייק מיניה מדמפרש הגמרא האי פי' אסעודת שבת ולא פי' ג"כ אע"ש שר"ל מזמן מנחה ולמעלה ש"מ כל היום במשמע ועי' בדרישה:

סימן רנ

סעיף קטן א
דכתיב והכינו את אשר יביאו כו' הא דלא מייתי האי קרא מעיקרא משום דה"א דילמא דווקא לחם דהמן היה בבוקר ולא הכנה שאר צרכי ששת מ"ה מייתי תחילה מ"ש והיה ביום והכינו דמשמע סתם הכנה כל צרכי שבת:

סעיף קטן ב
והכאה היתה בבוקר לאלתר דכתיב וילקטו אותו בבוקר בבוקר:

סימן רנא

סעיף קטן א
העושה מלאכה בע"ש כו' דוקא דרך קבע אבל דרך עראי כמו לכתוב אגרת שלומים לחבירו וכל כיוצא בזה שרי רמ"א:

סעיף קטן ב
אינו רואה סימן ברכה לעולם פי' באותה מלאכה וכ"כ לקמן סימן תפ"ח. אבל לא היה משמתין כמו בע"פ:

סעיף קטן ג
אבל מתקן הוא בגדיו וכליו כו' וכתב ב"י ז"ל ומיהו משמע לי דבגדיו וכליו לאו דוקא דה"ה לבגדי חבירו וכליו שמותר לתקנן לצורך שבת כל שאינו נוטל עליהם שכר עכ"ל:

סעיף קטן ד
דרך לימודו אבל אם כותב בשכירות לא. ב"י:

סימן רנב

סעיף קטן א
מותר להתחיל במלאכה כו' עיין מ"ש הר"ן פ"ק דב"ק ריש דף י"א וא"ת הא כתב בסימן שלפני זה העושה מלאכה בע"ש מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה י"ל דהייינו

דוקא מלאכה גמורה משא"כ זה דאינו אלא התחלה והכנה למלאכה והמלאכה נעשית אח"כ מאיליה:

סעיף קטן ב
חייב משום מבשל בצמר לעולם חייב ובשאר בישולים עד שנתבשל כמאכל בן דרוסאי כ"כ הר"ן:

סעיף קטן ג
אם קצץ לו דמים ולעיל סי' רמ"ז נתבאר שאם הבטיח שיתן לו שכרו נקצץ דמיא ועיין בב"י שכתב בשם המפרשים אע"פ שקצץ איני מותר אלא דוקא כשהעכו"ם עושה מעצמו אבל אסור לומר לו לעשות המלאכה בשבת ואינו מותר אלא דוקא כשהעכו"ם עושה המלאכה בביתו ועל כל זה אם הישראל רואה את העכו"ם עושה מלאכה בכליו בשבת צריך למחות בו:

סעיף קטן ד
אפי' בשבת מותר להניחה כו' משום דנראה כרוחץ ולא חיישינן לשחיקת סממנים דיש היכרא דצריך לשרותן מע"ש רש"י:

סעיף קטן ה
דקי"ל שביתת כלים לאו דאורייתא ז"ל ב"י הלשון אינו מדוייק דאפי' איסורא דרבנן ליכא אלא דנקט סירכא דלישנא דגמ' למאי דהוי ס"ד דב"ה אית להו שביתת כלים דאורייתא:

סעיף קטן ו
ואפי' אם הכלי עושה מעשה בשבת כגון מצודת חיה ועוף שהפח נקשר ותופס העוף וכן היקוש לחיות ללכדן ברגלים כשנוגעים בו קופץ ומתחבר מאליו ולוכד. רש"י וזהו פח יקוש מצודת חיה:

סעיף קטן ז
והשמן והיין היוצא מהן פי' בשבת:

סעיף קטן ח
ומלילות שבלים שלא נתבשלו כל צרכן רש"י:

סעיף קטן ט
אבל לא נדוכו היטב כו' ז"ל ב"י ולא נתבאר בדברי רבינו אם נתרסקו מעט אם מותר לטעון הקורה עליהן מבע"י כשאינו רוצה לשתות ממשקין היוצאין בשבת והרי"ף והרמב"ם מתירין והכי נקטינן עכ"ל:

סעיף קטן י
איכא זילותא דשבתא וה"ה כל דבר שיש לחוש להשמעת קול רמ"א.

סעיף קטן יא
לא יצא החייט במחטו כו' לאו דוקא חייט ולבלר אלא שדברו חכמים בהוה ודוקא לא יצא כשהמחט והקולמיס בידו דכשיוצא בהן בשבת בידו חייב חטאת לפיכך גזרו בסמוך לחשיכה אבל כשהן בבגדו אפי' כשיוצא בהן בשבת אינו חייב חטאת לא גזרו. ב"י ע"ש. ול"נ דלכך נקט חייט ולבלר שדרכן לאוחזן בידן תדיר:

סעיף קטן יב
אבל בתפילין מותר כו' פי' אפי' אם הם בידו דכשהם בראשו דרך לבישה בלא טעמא דאילו מסיח כו' שרי כיון דאי נפיק בהו הכי בשבת עצמה ליכא חיובא ומ"ש שאסור להסיח דעתו מהם בעודם בראשו ה"ק כיון דאפי' כשהם בראשו אסור להסיח דעתו מהם כ"ש כשהם בידו. ב"י:

סעיף קטן יג
שלא יהא בהן דבר אסור ויצא כו' ס"א דבר שאסור לצאת בו:

סימן רנג

סעיף קטן א
והוא מצטמק ורע לו וכה"ג אפי' בתנור מותר מצטמק כלומר מתמעט וכיון לשם שדים מצומקים כמ"ש בלשון צוה נצטוה ובלשון צדק נצטדק וכן כל תיבה שראש יסודו צדי"ק כשהוא מתפעל נותן ט' אחר צדיק כפירש"י בחומש ס"פ מקץ האריך רש"י בזה:

סעיף קטן ב
בן דרוסאי לסטים היה:

סעיף קטן ג
שהוא שליש בשולו ומדברי הרמב"ם בפ"ט נראה שחצי בישולו:

סעיף קטן ד
למעט חומה שהרי גילה דעתו דלא בעי חיתוי ואיכא הוכחה לפני אחרים ר"ן:

סעיף קטן ה
בקש שקורין שטוב"לי כן פי' התוס' והר"ן ריש פרק כירה ותבן הוא הנקצר עם השיבולת ע"ש ורשמתיה לקמן סימן שכ"ב ושרש"י פי' בע"א ע"ש:

סעיף קטן ו
או בגבבא שגובבין מן השדה:

סעיף קטן ז
ונטלו ממנו בשבת כו' וכתב הר"ן דף קי"ב ע"ב דדוקא בשבת אסור להחזיר אבל סמוך לחשכה אפי' אינו יכולה להתחמם קודם חשיכה מותר כשאר כל מלאכות דמתירין ב"ה אם מתחילין עם השמש ולא כמ"ש התוס' אבל לפי מ"ש רבינו בס"ס זה דאפי' מבעוד

יום אסור להחזירה צ"ל הא דכתב רבינו ונטלה ממנה בשבת לרבותא נקט דאם נטלה הימנו מבעוד יום פשיטא דאסור להחזירה בשבת אלא אפי' נטלה בשבת אסור להחזירה ואפי' מיד ולא כמ"ש הר"ן בשם הירושלמי דבכה"ג בכל ענין מותר לאפוקי אם החזירה סמוך לחשיכה אינה אסורה בכל ענין כמ"ש בסמוך נמצא שנקט מילתא דפסיקא:

סעיף קטן ח

ותנור פי' כו' פירש"י מתוך שקצר למעלה ורחב למטה נקלט חומו לתוכו טפי מכירה משמע דדוקא בתנור שפיו למעלה קאמר גמרא דנפיש הבליה מכירה וכ"כ ר"ן וכלבו ור"ח ב"י. כתב הר"ן דקטומה א"צ לקטום כל צרכו כלומר א"צ לקטום עד שלא יהא ניכר שם אש כלל וכן משמע דברי הרמב"ם ומהגמרא ולא ידעתי למה השמיטו רבינו ב"י.

סעיף קטן ט

אפילו אם הוא גרוף וקטום ז"ל הרמב"ם הואיל והבלו חם ביותר אינו מסיח דעתו וחוששין שמא יחתה בזו האש המעוטה אע"ג שהוא אש קש וגבבא או מכוסה ולמה אסרו לשהות בתנור אע"פ שגרוף מפני שהגורף אינו גורף אלא רוב האש בעצמה וא"א לגרוף כל האש עד שלא תשאר ניצוץ אחד מפני שהבלו חם ושמא יחתה כדי לבער הניצוצות הנשארות בתנור עכ"ל:

סעיף קטן י

וכופה כו' מפרש בגמרא דכופח נפיש הבליה מדכירה וזוטר מדתנור:

סעיף קטן יא

וכל זה בענין שהייה לצורך הלילה כו' מ"ש לצורך הלילה דאילו לצורך היום אפי' לא הגיע למב"ד ולא גרוף וקטום מותר לשהות דמסיח דעתו לחתות עוד תירץ ב"י דאורחא דמילתא נקט דלצורך היום דרכן להטמין שלא יצטנן ע"ש:

והקדירה יושבת עליו או שהיא תלויה באבנים כו' כן הוא בש"ע וכן משמע מדכתב אח"כ אבל הטמנה על גבי גחלים כו' הלא בלא גחלים נמי אסור כשהיא תלויה בחלל. אמנם ממ"ש רבינו בסמוך משמע להדיא שלא גרסינן או שהיא תלויה כו' דכתב ודוקא על גבה כגון על שפתה או על כסוי שעל חללה ולא הזכיר שהיא תלויה באבנים. וגם משמע כן מדכתב אח"כ אבל לתוך חלל הכירה כו' אסור הרי קמן להדיא דאסור אם הוא לתוך תלל הכירה אע"פ שאינו ע"ג גחלים כלל. ולפי מאי דגרסינן או היא תלויה ה"פ פי' כיסוי של ברזל מונח על פה חלל הכירה והקדירה יושבת עליו או שהקדירה יושבת ע"ג אבנים שבתוך הכירה בענין שאין הקדירה נ געת בגחלים ומש"ה היכא דגרוף וקטום דגלי בדעתיה שאין רוצה לחתות בגחלים שרי. אבל הטומן גלי דעתיה דמקפיד שלא יתקרר אסור:

סעיף קטן יב
דקי"ל הטמנה בדבר כו' אסור דחיישינן שמא יטמין ברמץ. ועוד שמא יחתה בגחלים כדאיתא בפרק ב"מ דף ל"ד ע"ב:

סעיף קטן יג
כל דבר שאסור להשהותו לדעת רש"י ור"י בבשיל ולא הגיע למב"ד דאי לא בשיל כלל או בשיל והגיע למב"ד משרא שרי להשהות ולהרי"ף והרמב"ם אפי' הגיע למב"ד מירי. ב"י ע"ש:

סעיף קטן יד
ובעבר ושהה אסור בשניהם עד מ"ש בכדי שיעשו עי"ל בסימן שי"ח:

סעיף קטן טו
כגון על שפתה כו' פי' ששולי הקדירה עומדין על דופן הכירה לא על חללה או ששם כיסוי על פי הכירה והושיב הקדירה על אותו הכיסוי אבל כל ששולי הקדירה ממלאים את חלל הכירה מיקרי לתוכה. ב"י:

סעיף קטן טז
שפינהו ממיחם למיחם פי' ורוצה אח"כ להחזיר למיחם הראשון משום דהוה כהניחם על גבי הקרקע מיחם פירש"י בפרק כירה קומקמוס של נחושת והוא יורה קטנה שמחממין בו חמין מיחם חמין למזוג בו היין. רא"ף:

סעיף קטן יז
אבל כל זמן שלא נתבשלה כו' דבזה לא גזרו אטו שבת דלא חשדינן לישראל שיבשל בשבת:

סעיף קטן יח
וכופח אם הסיקו בקש ובגבבא דינו ככירה פי' והוא גרוף וקטום כמ"ש לעיל אבל ב"י כתב לעיל דאינו מוכרח ע"ש:

סימן רנד

סעיף קטן א
דלא חיישינן שמא יפתח ויחתה פי' שאם יפתח התנור יכנס הרוח ויצטנן התנור ויתקשה הבשר ויפסיד כמ"ש הרמב"ם גבי בשר עז והביאו ב"י ע"ש ואפשר לומר דה"ה גבי גדי לפי מה שפירש"י ורבינו שהרוח קשה לגדי:

סעיף קטן ב
אבל אם הוא שלם פי' בחלל הגוף אע"פ שאין עליו ראשו וכרעיו:

סעיף קטן ג

אין צולין בשר בצל וביצה כו' פי' משני הצדדין. ואע"פ שכבר כתב רבינו לעיל בסמוך שבשר צלי אפילו חי אסור להניחו אצל האש חזר ונקטיה לאשמעינן שבכדי שיצולו מבעוד יום כמב"ד מותר ושאני הכא דאיירי שצלה הבשר ע"ג גחלים עצמן דאם כבר נצלה כמב"ד לא יחתה בגחלים שמא יחרך הצלי ולמה לו לקלקלו כיון דבלאו הכי יהיה ראוי לאכילה אבל אם לא נצלה מבעוד יום כמב"ד חיישינן שמא יחתה אפי' בגדי דכיון שצולהו ע"ג גחלים אינו חושש אלא שיצלה מהרה אע"פ שיחרוך ויקלקל קצת הלכך חוששים לחיתוי עיין בש"ע:

סעיף קטן ד

ואין נותנים פת בתנור ולא חררה ע"ג גחלים כו' משנה בפ"ק דשבת דף י"ט וז"ל אין נותנין פת בתנור עם חשיכה ולא חררה ע"ג גחלים אלא כדי שיקרמו פניה ר' אליעזר אומר כדי שיקרום התחתון שלה ומפרש בגמרא דה"ק ר' אליעזר אומר כדי שיקרמו פניה המדובקים בתנור ופירש"י וחומרא היא שפניה שכנגד האור ממהר לקרום אבל התוס' הוכיחו שם מהירושלמי שר"א להקל אתא והביאו הר"ן וכ"כ הסמ"ג ג"כ בהדיא בחלק נ"ח דף י"ד ע"א וז"ל ולהקל אתא כדמוכח בהירושלמי כו' ע"ש ופסק הלכה כחכמים דבעינן שיקרמו פניה התחתון המודבק בתנור ועליון וזהו כשיטת הרמב"ם בפי' המשניות כ"כ שם וז"ל כדי שיקרמו פניה כלומר שקרמו וקפאו פני החררה שהם כלפי אויר התנור ואין הלכה כר"א עכ"ל. הרי לפניך שהרמב"ם וסמ"ג בשיטה אחת קיימי שר"א לקולא והלכה כת"ק וצריכין שיקרמו שני פניה ומיושב ג"כ בלשונו שלא תקשה במאי מחולקים רש"י שפי' לחומרא שפניה שכנגד האש נקרם קודם וסמ"ג להיפך וכל חולקים בסברא הנראית לעינים ובמאי שכתב הרמב"ם בלשונו שהם כנגד אויר התנור א"ש שס"ל דמוציאין האש והגחלים משם בשעת דביקות הפת משום שלא יחרך הפת מהאש ואז נקרם הצד הדבוק לתנור קודם שאותו צד נתחמם היטב בהסקת התנור תחלה. ורש"י מדבר בשנשאר עוד שם הגחלים שאז מסתבר שנקרם תחלה אותה צד שכנגד הגחלים וק"ל. אבל הר"ן פסק בפ"ק דשבת כר' אליעזר דמשנתו קב ונקי ולקולא. והרי"ף והרא"ש כתבו בפסקיהם המשנה הנ"ל כצורתה ולא הוסיפו שום דבר ונ"ל ע"ז שרבינו המחבר ס"ל ג"כ שהלכה כר"א ולקולא וס"ל דלהכי כתב הרי"ף והרא"ש המשנה סתמא משום דלא הוצרך לפסוק הלכה דסמך אקבלה דקי"ל משנת ר"א קב ונקי והלכה כמותו כמ"ש הר"ן ולהכי כתב כדי שיקרמו פניה הדבוקים בתנור או פניה שכנגד האש דזה או זה סגי דכשאין שם אש סגי בפניה הדבוקים בתנור. וכשיש שם אש סגי בפניה שכנגד האש לפי זה לא נצטרך לדחוק ולפרש כמו שפירש ב"י שרבינו סובר ג"כ כר"א

אליבא דפירש"י לחומרא ומ"ש כדי שיקרמו פניה המדובקים בתנור קאי אפת ומ"ש או פניה שכנגד האש קאי אחררה ונראה לפי' דס"ל דבחררה הקילו וסגי בהקרמת פניה שכנגד האש לחוד דהואיל והחררה דקה הקילו בה יותר מבפת או משום שמונחים ע"ג גחלים דיו בכדי שיקרמו פניה שכנגד האש שאז ודאי לא יחתה שלא יחרך. דדוחק לומר שס"ל פי' או פניה שכנגד האש שר"ל צד חוץ שכנגד עבר אש שזהו אינו ממשמעות הלשון. וכל זה דוחק. ויותר התימה בעיני מ"ש הרב הגדול בעל מגיד משנה שהרמב"ם פסק ג"כ כר"א וזהו נגד מה שכתב בהדיא בפי' המשניות שלו כמ"ש לעיל וב"י כתב על זה וז"ל איכא למימר דהדר ביה ולפי זה ט"ס יש בנוסחאות שלנו בספרי הרמב"ם שכתוב בהם כדי שיקרמו פניה שאינן מדובקים בתנור וכו' וצריך להגיה המדובקים בתנור עכ"ל הרי שהוצרך למחוק הנוסחאות ולומר שהרמב"ם ז"ל הדר מפסקיה וכולי האי ועדיין לא שם אל לבו שהרמב"ם פי' בפי' המשניות בהדיא שר"א לקולא אתא לכך היה נלע"ד שהכל עולה בקנה אחד ומצודקים המה הנוסחאות שלפנינו שהר"ם ס"ל שר"א לקולא ופסק כת"ק כמו שפסק בשם בפי' המשניות וכמ"ש הסמ"ג וזהו שכתב הרמב"ם בפסקיו עד שיקרמו פניה שאינם מדובקים בתנור והיינו כת"ק ומ"ש או באש זהו צריך אתה בלאו הכי לפרש שאחררה קאי דכיון שכתב שיקרמו פניה שאינם מדובקים בתנור וזהו כנגד האש למאי חזר וכתב או באש אלא ע"כ מ"ש שיקרמו פניה שאינם מדובקים קאי אפת המודבק וכשאין שם אש וכמ"ש לעיל ומ"ש או באש קאי אחררה המונח ע"ג גחלים ודו"ק ויותר נ"ל דהמשך דבריו כך הם עד שיקרמו פניה שאינם מדובקים בתנור או פניה שאינם מדובקים באש ותרתי מיני קאמר בשיש שם אש וכשאין שם אש. והאי פניה שאינם מדובקים דקאמר אאו באש נמי קאי וק"ל. ונלע"ד שהרב בעל מ"מ היה גורס בפירוש המשניות והלכה כר"א וס"ל ג"כ שר"א לקולא אתא כמ"ש שם ובמיימוני היה גורס מדובקים כגירסת ב"י וזהו כמו שכתב הטור כאן וכולה אפת קאי שאיזה פנים שיקרום תחלה סגי בי' וכמ"ש לעיל אבל אב"י תימא שהוא לא הביא כלל דיעה שפי' לקולא וגם א"א לפרש שס"ל לקולא דא"כ אמאי צריך לדחוק ולפרש דמ"ש רבינו או פניה שכנגד האש קאי אחררה ודוחק לומר שגירסתו היה ופניה כו' שגם ופניה יפורש כמו או פניה וק"ל:

סעיף קטן ה

אלא כדי שיקרמו פניה כתב בהג"מ שפורסין אותה ואין חוטין נמשכין ופשטיד"א צריך שיקרום פניה העליון והתחתון ויתבשל כמב"ד מבעוד יום:

סעיף קטן ו
או פניה שכנגד האש ולפי' התוס' צריך שיקרום שניהם. רש"ל. ולפי מ"ש לעיל שהר"ן ומ"מ פסקו דהלכה כר"א ולקולא גם לפי' התוס' יכול להיות דסגי באחד מהן. וק"ל:

סעיף קטן ז
ולא קרמו פניה כר איסור זה משום דחיישינן דשמא יחתה כדי שיהא מוכן לו בשבת אבל אין הטעם משום דנהנה ממלאכת שבת דהא קדירה מותר ליתנה בתנור משחשיכה וגם הכלבו מתיר ליתנו בתנור כשא"צ ללחם:

סעיף קטן ח
מזון ג' סעודות פי' כשצריך ללחם לג' סעודות וגם האחרים ולכך הקילו בו לרדות בשוגג משא"כ בתורמוסין דלקמן ר"ן. ואם א"צ בשבת זה ללחם מותר ליתן בתוך התנור וליטול מתוכו כמ"ש דודאי לא יבא לחתות וגם ליכא איסור רדייה בשבת כלבו. ועוד יש היתר בתנורים שלנו ע"י נטילת הפת בקיסם וכתבו רבינו ירוחם והביאו ב"י ובש"ע ע"ש. ודוקא ג' סעודות התירו לאחרים ולא יותר ודוקא בדצריך להם אע"ג דבהצלה מפני הדלקה אומר לאחרים שיצילו אפי' טפי מג' סעודות ואפי' א"צ להם שאני הכא דרדיית הפת שבות הוא ולא התירו אלא מפני כבוד שבת בלבד וכ"כ הר"ן פרק כל כתבי דף קמ"ד ורשמתיהו לקמן סימן של"ג ע"ש:

סעיף קטן ט
לא ירדה במרדה ודוקא כששהה שם באיסור בעינן שינוי אבל כשקרמה פניה מבעוד יום מותר לרדות במרדה ב"י:

סעיף קטן י
צריכין בישול רב כו' ז"ל רש"ל ותימא על הרמב"ם שסובר הטעם משום שאדרבה מתבשל במהרה ויועיל בהן חיתוי לאוכלם בלילה דבפרק אין צדין משמע להדיא שצריכין בישול רב וכן דעת כל המחברים עכ"ל. עששיות ותורמסים פירש"י מיני קטניות:

סימן רנה

סעיף קטן א
עד שיצית בהן האור כו' ואם לא הצית בכה"ג אסור ליהנות בו בשבת גזירה שמא יחתה בה ויניד העצום כדי שתעלה השלהבת רמב"ם:

סעיף קטן ב
ברוב עוביו וברוב הקיפו פירש"י שיכנוס האור בתוך עוביו עד רובו. רוב הקיפו מבחוץ.

סעיף קטן ג
ובפחמין אפילו לא אחז כו' ז"ל רש"ל תימא שפסק כר"י ולא כת"ק ובפירוש המשניות כתב להדיא שאין הלכה כר"י אלא כת"ק וכן משמע מן הרי"ף והרא"ש שהביאו המשנה כצורתה וב"י כתב דמשמע לרבינו דר"י לא פליג את"ק אלא מוסיף עליו:

סעיף קטן ד
וכן מדורה של קנים שאגדן כו' זהו ע"פ גירסת הרא"ש דאילו לגירסת הרי"ף הוי איפכא ולפי גירסת רש"י קנים א"צ רוב אגדם צריכים רוב ובגרעינים הוי איפכא דצריכין רוב ואם נתנן בסלים א"צ רוב:

סימן רנו

סעיף קטן א
שש תקיעות תוקעין בע"ש כו' יש להקשות דמתחיל בתקיעה וא"כ איך סיים בחתימת דבריו תוקע ומריע ותוקע כו' וי"ל דכבר הרגיש רש"י בקושיא זו ופי' שש תקיעות אף התרועות במנין דסדר שלהם תקיעה תרועה ותקיעה וכ"כ שם התוס' וכתבו אע"ג דקאמר תקיעה שנייה כו' ל"ד תקיעה כו' ע"ש:

סעיף קטן ב
ויכנסו כולם ביחד פירש"י שלא יחשדו הנכנסים באחרונה לומר שעסקו במלאכתן אחר ששמעו קול השוכר שאין הכל מכירין מי קרובים ומי רחוקים:

סעיף קטן ג
נסתלקו התרסים כו' פירש"ר תריסין הן דלתות החניות ומסלקים אותן ומניחין ע"ג יתדות ומוכרין עליהן תבלין ושאר דברים ולערב מחזירין אותן לפתחים:

סעיף קטן ד
ועדיין החמין פירש"י חמין מים חמים למזוג בהן יין לשתות:

סעיף קטן ה
סילק המסלק פי' רש"י קדרות העשויות להסתלק למאכל הלילה:

סעיף קטן ו
והטמין המטמין את הראויות למחרת:

סעיף קטן ז
שהה כדי לצלות כו' אע"פ שכבר הדליק הנרות מותר לצלות דג כדלקמן ס"ס רס"ג אבל במרדכי כתב דבשביל מי שלא הדליק שהה ע"ש:

סעיף קטן ח
או כדי להדביק פת בתנור כו' אע"ג דלעיל בסימן רנ"ד כתב רבינו דצריך כדי שיקרמו פניה הדבוקים בתנור הלא פירש"י להדביק פת בתנור ועדיין יש שהות כדי שיקרמו

פניה שהיו ממהרים התקיעות כדי להוסיף מחול על הקודש. ומ"ש כדי שיקרמו פניה היינו קודם חשיכה:

סימן רנז

סעיף קטן א
אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל כו' גזירה שמא ירתיח פירש"י שמא ימצא קדירתו שנצטננה כשירצה להטמינה וירתיחנה תחלה ונמצא מבשל בשבת אבל בין השמשות ליכא למיחש לשמא ימצאנה צוננת דהרי סמוך לב"ה מעבירן מעל האור:

סעיף קטן ב
ובע"ש מותר להטמין בדבר שאינו מוסיף הבל כו' יש להקשות פשיטא דאם בספק חשיכה מותר כ"ש מבעוד יום. וי"ל דאתא לאשמעינן דלא נאמר דספק חשיכה עדיף מבעוד יום כמ"ש הרמב"ם שמבעוד יום אסור בדבר המוסיף הבל ובין השמשות מותר והביאו ב"י ע"ש:

סעיף קטן ג
ואלו דברים המוסיפים הבל פסולת של זיתים וכו' פירש"י על משנה במה טומנין הבא לסלק קדירה מע"ג כירה ולטמנה בדבר אחר ואמרו חכמים אין טומנין בדבר המוסיף הבל גזירה שמא יטמין ברמץ ולאחר שחשכה יראה שאונה מבושלת כל צרכה ויחתה בגחלים וגזרו אף במבושלת כל צרכה אטו אינה מבושלת כל צרכה עד שיגרוף או שיקטום ועיין בר"ן ריש כירה שחולק על זה דאע"פ שקטם מ"מ מוסיף הבל הוא עד שיגרוף ודין קטימה אשהייה תנן ולא אהטמנה:

סעיף קטן ד
פסולת של זיתים ושל שומשמין כו' הא דכתב כאן של זיתים ושל שומשמין ולעיל ריש סימן רנ"ג לא כתב אלא פסולת של זיתים היינו משום דלעיל מיירי בענין שהייה ומיירי כשהסיקו התנור דאין לחוש רק שמא יחתה בגחלים מש"ה לא נקט שומשמין דליכא למיטעי דמצוי גחלים יותר בשומשמין מבפסולת של זיתים לאפוקי הכא מיירי בהטמנה קמ"ל דאיכא למיחש בשומשמין כמו בפסולת של זיתים כדאיתא בגמרא לעולם אימא לך לענין הטמנה דשומשמין נמי אסור:

סעיף קטן ה
ומוכין כל דבר רך קרי מוכין כגון צמר גפן ותלישי צמר רך של בהמה וגרירת בגדים בלוי' רש"י. ועשבים לחים גם אמוכין קאי ור"ל לחים מחמת עצמן עיין ברי"ף ד' קי"ט ע"ב:

סעיף קטן ו
ובכנפי יונה וה"ה כל נוצות רא"ם:

סעיף קטן ז
ובנסורת של חרשים שאלו אין מוסיפין הבל אלא מעמידין הבל:

סעיף קטן ח
וליתן אחר במקומו ולא אמרינן דהוה כהטמנה חדשה:

סעיף קטן ט
אסור לכסותו דהוי כהטמנה חדשה:

סעיף קטן י
מותר להטמינו מפרש הגמרא הטעם אקורי מיקר לה ארתוחי מרתח לה בתמיה וא"כ מותר כמו שהתירו להטמין הצונן להפיג צינתו:

סעיף קטן יא
כגון ליתן קיתון כו' וה"ה לשאר תבשיל:

סעיף קטן יב
אבל אם הגיע למב"ד שרי כדין שהייה לרש"י ור"י דלעיל כדין בשיל ולא בשיל:

סעיף קטן יג
ואסור אפי' נתבשל כו' ואפי' נתבשל כל צרכו ומצטמק ורע לו אוסרים סמ"ג וסמ"ק מה"ט עיין בב"י שכתב שר"ת שנקט שנתבשל כמב"ד לישנא דהרשב"ם נקט.

סעיף קטן יד
ובשיל שרי כו' לאפוקי בשיל ולא בשיל רש"ל:

סעיף קטן טו
אבל בתנור וכן בחפירה כו' פי' די"ל דגם תנור מיירי בהטמנה או ר"ל בתנור היכא שהטמין והא דלא חילק דבתנור וחפירה לא שייך חיתוי כלל דגם בפסולת זיתים לא שייך חיתוי כ"א בגחלים ורמץ שלפעמים לצד הקדירה אין שם אלא גחלים לוחשית ואיתה שיהפוך לצד בוערות משא"כ בפסולת דמה לי צד זה או זה:
והיה נותן בגדים על הכיסוי ז"ל ב"י ומשמע דאילו לא היו דפנות הכירה גבוהים יותר והיה ניתן הלוח ע"פ הקדירה ובגדים עליו מיחזי ג"כ דרך הטמנה אבל איפשר דלאו דוקא דה"ה דמותר לתת הלוח ע"פ הקדירה ועליו בגדים כיון שהלוח אין בו הבל כלל ומפסיק בין הבגדים לקדירה אין זה דרך הטמנה ומה שהרא"ש היה עושה הדפנות גבוה יותר כדי שיתיישב עליו הלוח יותר יפה וכן משמע מדעת הר"ן עכ"ל בשינוי לשון ומשמע בש"ע שהלוח היה רחב בענין שכשהניח בגדים עליו אף שהשפיל למטה לא נגעו בצידי הקדירה כו' אבל דוקא בצידי הקדירה הדין כן אבל לא בכירה דאף שנגעו בצידי הכירה לית לן בה ודו"ק:

סעיף קטן טז
אבל הטמנה שמטמינים כו' הוא לשון הטור:

סעיף קטן יז
שמניחין הקדרה על הכירה כצ"ל. ואין שולי הקדירה נוגעין בגחלים:

סעיף קטן יח
איני יודע טעם להתיר דאע"פ דמותר לשהות ע"ג כירה שיש בה גחלים ע"פ הדרכים שנתבארו לעיל בסי' רנ"ג פי' כגון ששופת הקדירה ע"פ הכירה ואין שולי הקדירה נוגע בגחלים הכא כשהוא מכוסה בבגדים אע"פ שהבגדים אינן מוסיפין הבל מחמת עצמן מ"מ מחמת אש שתחתיהן מוסיפין הבל ב"י:

סעיף קטן יט
וגם על הטמנה של א"א ז"ל כו' כלומר אע"פ שלא היו גחלים בכירה מ"מ מחמת חום הכירה היו מתחממים הבגדים ומוסיפין הבל אלא שהוא היה מחלק כיון שאין הבגדים נוגעים בקדירה אין זה דרך הטמנה ושרי ב"י וכתב ולפי זה מותר בכה"ג אפי' יש אש תחתיה כיון שאינו עושה בדרך הטמנה שאין הבגדים נוגעים בקדירה ולכאורה תימא על ב"י למה ליה לדחוק ולפרש דלא היה אש בכירה בהטמנת הרא"ש שלפי דבריו בענין פקפוק עיקר חסר מן הספר ועוד שה"ל לטור לכתוב ולפרש שהטמנה שמטמינין רוב העולם שמניחין הקדירה על הכירה ומדכתב סתמא כמ"ש בהטמנת הרא"ש משמע דלא היה חילוק ביניהן בענין זה שגם בהטמנת הרא"ש היה אש בכירה וע"ז כתב הטור וגם על הטמנה של הרא"ש יש לפקפק אלא שהוא חילק ביניהן הואיל ולא נגע הקדירה בשום דבר לא מיחשב הטמנה אף שעומד על הכירה שאינה לא גרופה ולא קטומה שיהוי מיקרי ולא הטמנה והכי דייק לישנא דהרא"ש ולפ"ז נ"ל דדוקא נקט שדפנות הכירה גבוהין יותר כדי שלא יגע שום דבר בקדירה והוי כמו שיהוי ודו"ק. ונ"ל דסברת ב"י הוא מדכתב ובענין זה היה הוא מטמין משמע אדלעיל קאי ומדכתב בהטמנת הרא"ש היה נותן הקדירה בתוך הכירה וזה אינו שייך כ"א בגרוף אבל בהטמנת רוב העולם כתב שהיו מניחין הקדירה ע"פ הכירה משמע אפילו כדרכו שיש שם אש וק"ל. כתב ב"י ורבינו ירוחם בחלק ג' כתב סברת התוס' וסייעתם וסברת הרמב"ם ולא הכריע ביניהן. וכתב ומ"מ כולם מודים שמותר לתת כלי שאין ע"ג כו' צריך להגיה לתת כלי ע"ג קדירה שכיון שאין הכלי נוגע כו':

סעיף קטן כ
רשב"ם היה מתיר כו' וכתב סמ"ג וסמ"ק דלא דמי לביצה ובצל דלעיל דאסרינן דביצה אין דרכה לגומעה חיה ובצל אע"ג שאוכלים אותו לפעמים חי מ"מ אין טוב לאכלו חי כמו תפוחים:

סעיף קטן כא
ויותר הם טובים כו' ממאכל ב"ד עד שיתבשל כל צרכו כן הוא באשר"י דף קע"ח ע"ב וכן בתוס' דף מ"ח ע"א:

סעיף קטן כב
שלא יחזיר הכיסוי אם נטלו כו' פי' לא יחזיר הכיסוי משחשכה בין אם נטלו מבעוד יום בין נטלו משחשיכה כו'. כתב רמ"א והטמנה שמטמינים במדינות אלו שמשימין הקדירות בתנור וטחין פי התנור בטיט שרי לכ"ע ומשמע מדברי האגור ובב"י הביאו ס"ס רנ"ג דאין לחוש ומותר להניח בתנור גחלים לוחשות רק שלא יגעו בקדירה. ולפתוח התנור הטוח בטיט אם א"א לעשות ע"י עכו"ם או ע"י ישראל קטן מותר לעשותו ע"י ישראל גדול בשינוי קצת כ"כ בת"ה סי' ס"ה וכן מותר לחזור ולסותמו אם אין גחלים לוחשים בתנור אפי' ע"י ישראל ואם יש שם עכו"ם דוקא ע"י עכו"ם כ"כ האגור וכ"פ רמ"א ודוקא בשחרית שכבר נתבשל המאכל עיין מ"ש לקמן סימן שי"ד:

סימן רנח

סעיף קטן א
כלי שיש בו דבר חם כו' שהיד סולדת בו שאף אם יבא לידי בישול אינו מוסיף חומו אלא משמר. ב"י ודו"ק:

סעיף קטן ב
יכול להניחו אפי' בשבת רש"י:

סעיף קטן ג
אבל אין מניחים כלי כו' ודוקא בענין שיכול להתבשל מחום התחתון ועיין בסימן שי"ח עכ"ל הג"ה רא"ף ור"ל דאל"כ אף כנגד המדורה מותר כדי לפשר מצינתו אבל עתה שיכול לבא לידי בישול אסור להניחו אפילו כדי להפיג מצינתו כמ"ש התוס' בפרק במה טומנין דלא התירו כנגד המדורה אלא מרחוק שא"א לבא לידי בישול כ"כ מהר"ן חביב ע"ש מה שהכריחו לזה וצ"ל אף שהקדירה חומה מתמעט והולך מ"מ אם היה משהה זו הקדירה עליה היה מתבשל קודם שיצטנן הקדירה הטמונה:

סעיף קטן ד
שאין זה כטומן בדבר כו' שהרי אין הקדירה החמה מוספת הבל אדרבה חומה מתמעט והולך ב"י:

סימן רנט

סעיף קטן א
מוכין אסור כו' לטלטלן דכל דבר מוקצה שאין שם כלי עליו אסור לטלטלו אפילו לצורך גופו ומקומו:

סעיף קטן ב
אלא מנער הכיסוי כו' פירש"י נוטל הכיסוי שיש עליה תורת כלי אע"פ שהם עליה נא נעשה להם בסיס:

סעיף קטן ג
יראה שצריכין יחוד יראה מדבריו שצריכין יחוד לעולם לכך לא מהני מה שמייחדן לשבת זה ב"י:

סעיף קטן ד
ואם נתקלקלה לא יחזירנה לפי שמזיז הצמר שאסור לטלטלן לכאן ולכאן בחזרה אבל בדבר המותר לטלטל מותר להחזיר אף אם נתקלקל ולא מיחשב כהטמנה חדשה רש"י:

סעיף קטן ה
אבל אם טמן וכיסה וא"א לנער כדלעיל ומשמע כן מפירש"י שהכיסוי עצמו שעל פי הקדירה הוא מדבר שאינו ניטל שאין לו במה לאחוז בקדירה דהכי איתא בגמרא בפרק במה טומנין דף כ"א ע"א טמן וכיסה בדבר הניטל בשבת או טמן בדבר שאינו ניטל בשבת כיסה בדבר הניטל בשבת כו' ופירש"י טמן הקדירה בדבר הניטל מה שנתן סביבותיה הוי דבר מוכן. וכיסה על פה נמי דבר המוכן כגון כלי ע"כ. משמע להדיא דכיסוי מדבר שאינו ניטל היינו כשהכיסוי כלי אינן מוכן וא"כ ע"כ קאי אכיסוי עצמו ולא אכיסוי דכיסוי וכן מוכח להדיא מדברי התוס' שהקשו וא"ת כשטמן בדבר הניטל יפנה סביבותיה ויפנה על צדו ויפול הכיסוי כדתנן באבן שעל פי החבית שמטה החבית על צדה והאבן נופל ותירצו התוס' דהכא בכיסוי כעין כלי חרס שנותנין הקדרות שהקדירה בלוע לתוכו וא"א לנער אא"כ יגביה קצת ואי איירי בכיסוי דכיסוי היכן מצינו שהיא בלוע מה שאין כן בכיסוי עצמו וק"ל. ורש"י הקשה ג"כ קושיא זו ותירץ בענין אחר וז"ל הא אוקימנא התם בשכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור כו' והקשו עליו התוס' דאי חשיב הכא כמניח א"כ וכו' מדכתב היאך נוטל ומחזיר מה בין זה לאבן שעל פי החבית דאסרינן במניח אפי' להטותה על צדה:

סימן רס

סעיף קטן א
ירחוץ פניו ידיו ורגליו וכתב המרדכי דמשמע בגמ' שמצוה ג"כ לחוף הראש בערב שבת:

סעיף קטן ב
המצוייצין פי' בציצית פי' ולא היה גוזר משום כסות לילה ע"ש דף ק"ח:

סעיף קטן ג
וכשיהיה קרוב לחשיכה כר פירש"י שאם ימהר לזכור אותם מבע"י יפשעו ויאמרו יש עוד שהות:

סעיף קטן ד
ישאל לאנשי ביתו בלשון שאלה שמא כבר עשו אבל נר דבר הנראה לעין הוא שלא הדליקו עדיין רש"י.

סעיף קטן ה
בנחת כדי דלקבלינהו מיניה פי' שאם לא עשו יעשו עוד אבל אם אומר בל' אימה יתירה דילמא מכח מורא יאמרו עשינו ולא עשו. גמרא:

סעיף קטן ו
ערבתם עירובי חצירות אבל עירובי תחומין לא הזקיקוהו חז"ל לשאול ע"ז אבל גם עירובי תחומין מותר סמוך לחשיכה ודוקא ספק חשיכה אסור וכן הוא בהדיא בגמרא דף ל"ד ע"א. וכתב הכלבו וספר חיי העולם שיזהר בגלוח צפרנים בכל ע"ש. וכתב רמ"א וסי' תגלחת צפרניו בימין בדאג"ה ובשמאל דבהג"א וסימן להתחלה קשי"א קמיצה שמאל ימין אצבע:

סימן רסא

סעיף קטן א
אין מעשרין את הודאי כו' אע"ג דליכא בהו אלא שבות קסבר גזרו שבות בין השמשות כיון שתקון מעליא הוא רש"י והורה הר"ר פרץ שמותר לטבול ע"י הערמה כגון ששואב מים כדי לשתות בו או לשאר צורך ומלאוהו מים ע"כ הגהות מיימונית ועוד מצאתי היתר ע"י ליתן במתנה לעכו"ם רש"ל.

סעיף קטן ב
ואין מדליקין את הנרות זו ואין צריך לומר זו וה"מ דייקי מזה דף קפ"ה ע"א דאפי' ע"י עכו"ם אסור אבל ב"י פסק דמותר וכ"פ הטור בסי' שמ"א. וי"ל אלבייהו דנקט התנא זו ואצ"ל זו כדי לדייק מיניה דוקא ע"י עצמו תסור הא ע"י עכו"ם מותר והדיוק הוא לא זו

א"ז ל"מ דבר שהוא שבות כגון שהעכו"ם יפריש המעשר או טובל הכלי ויעמוד הישראל ע"ג אלא אפי' הדלקה ע"י עכו"ם מותר:

סעיף קטן ג

וזמנו משתשקע החמה ואילך שיעור זמן בין השמשות הוא ג' רבעי מיל שהם מהלך אלף ות"ק אמה גמרא:

סעיף קטן ד

וזמנו משתשקע החמה ואילך התר והרא"ש והר"ן כתבו בשם ר"ת דהתחלת בין השמשות לר' יהודה מסוף התחלת שקיעת החמה וז"ל הר"ן בס"פ ב"מ דף קי"א ע"ב ששתי שקיעות הן דמשתשקע החמה דשמעתין לענין קבלת שבת היינו מסוף שקיעת החמה כלומר משעה שנשקעה ברקיע והיא עדיין נגד חלונה ולפי שלא עברה חלונה ועדיין אינה מהלכת אחורי כיפה פני הרקיע מאדימים נגד מקומה והשקיעת החמה דפ' מי שהיה טמא דקאמר ר' יהודה התם דמשקיעת החמה עד צאת הכוכבים ה' מילין היינו מתחלת השקיעה שהתחילה ליכנס ברקיע נמצא שמתחלת השקיעה עד בין השמשות שהוא סוף השקיעה ג' מילין ורביע מיל והכי איתא בירושלמי עכ"ל ובפרק בתרא דיומא יליף לה מקרא דצריך להוסיף בשבת ובכל י"ט מהחול על הקודש וכתב שם הר"ן דתוספת וה אינו בעוד שהשמש זורחת על הארץ דהא תנן וכולן ב"ה מתירין עם השמש כו' עד אלא ודאי תוספת זה היינו מתחלת השקיעה שאין השמש נראה על הארץ עד זמן בין השמשות והזמן הזה הוא ג' מילין ורביע רצה לעשותו כולו תוספת עושה רצה לעשות מקצתו עושה ובלבד שיוסיף איזה זמן שיהיה ודאי יום מהחול על הקודש עכ"ל והביאו ב"י כל זה וכתב שכן משמע שהיא דעת הרא"ש ותמה על רבינו שלא הזכיר מוה כלום ועיין מ"ש לקמן סי' רצ"ג בשם הרא"ש דלענין מ"ש מחמרינן כר' יוסי ואינן עושין מלאכה עד סוף כלות תקמ"ט אמה מסוף שקיעת החמה ע"ש ובסי' תקצ"ב ג"כ כתבתי בשם הרא"ש לענין קבלת תענית:

סעיף קטן ה

נוטין למערב פי' ונוטה לצד מערב מעט מעט כפי הילוך החמה ובזה ישער שקיעותה.

סעיף קטן ו

אבל מעשרין את הדמאי כו' דרוב ע"ה מעשרין הן. ועירובי חצירות דחומרא בעלמא היא. מ"ו. אבל לא עירובי תחומין דתיקון מעליא הוא דאסמכיה רבנן אקראי:

סימן רסב

סעיף קטן א

ויציע המטות אפשר דר"ל המטה שיושבין עליו:

סעיף קטן ב
דאר"י בר יהודה שני מלאכי השרת כו' בע"י שער מ"ו ד' קל"א ע"ב כתב ע"ז הוא מבואר כי במלאכי עליון אין בהם רע בשום פנים אבל המה השני כחות הנמצאות לאדם תמיד אחד טוב והוא הכח השכלי וא' רע והוא הכח החיוני אשר מצד אומרו כמ"ש הרב המורה ח"ב פ"ו והם נקראים בלשון חז"ל יצה"ט ויצה"ר וכשאדם מכוין לעבוד יוצרו ויזכור את יום השבת ששקולה כנגד כל המצות לקדשו ולכבדו הנה כבר התחיל לענות יצה"ר להרגיש אל רצון טוב ומעתה כל אשר יאמר לעשות כמוהו יש לו כח עליו לעשותו ומוסיף עליו יום יום ויצה"ר כאשר החל לנפול לפניו לא יוכל לקום אבל יענה אמן בע"כ ויסייעהו ואם בהיפך להיפך ע"ש:

סעיף קטן ג
ישלשל אותם למטה פירש"י כדי שיראו ארוכים והיא מדת עשירים היושבים בביתם ואין צריכין לסלק בגדיהם מן הארץ בשביל המלאכה וכבוד שבת הוא:

סימן רסג

סעיף קטן א
ויהא זהיר לעשות נר יפה ואפי' שואל על הפתחים כדי ליקח נר שבת רמב"ם:

סעיף קטן ב
דאין שלום בבית בלא נר דהנר מעורר השמחה ב"י דהכי אמרינן ותזנח משלום נפשי זהו הדלקת נר שבת שבני ביתו מצטערין לישב בחושך ר"ן דף ק"ל:

סעיף קטן ג
ויברך להדליק נר של שבת וה"ה בי"ט להדליק נר של י"ט קבלתי הא דנהגו לעשות פתילה לשבת ולכרוך שתי נרות כאחד היינו משום שזכור ושמור בדבור אחד נאמרו ועוד רמז לב' נשמות ודו"ק רש"ל:

סעיף קטן ד
דקבלת שבת תלויה בהדלקת הנר וכן נוהגין הנשים ואין להתיר להם רש"ל אבל האנשים המדליקין יכולין להתנות מהר"ם רש"ל:

סעיף קטן ה
דאפילו לאחר שהדליק לא חל עליו שבת ז"ל רא"ף כן משמע לעיל סי' רנ"ו גבי סילק המסלק והטמין המטמין והדליקו הנרות שוהה כדי לצלות דג קטן או כדי להדביקו וכו' ואח"כ תוקע ומריע ותוקע ושובת ואע"פ שהמרדכי גם הסמ"ק חלקו על זאת הראייה מ"מ נראית חזקה ונכונה כי הדליק המדליק לא אמקצת משמע כ"א על הכל ולזה כתב ג"כ שוהה כדי לצלות דג קטן או כדי להדביק כו' כי אותם מלאכות היו רגילים לעשות סמוך לחשיכה כדי להיות הדג והפת חם וטוב וע"ש במרדכי. מ"כ בתשובת אשכנזים

ב' וג' בעלי בתים האוכלין על שלחן אחד כל אחד מברך על מנורה שלו אע"פ שכבר יש אורה מרובה אע"ג דא"ז גמגם בזה מ"מ יש נוהגין כך ובש"ע פסק ונכון להזהיר בספק ברכות ולא יברך אלא א' ולא כתב רמ"א המנהג שמדומה לו שלא נהגו כן ולא מיחה ג"כ רש"ל ז"ל. כתב המרדכי בחורים ההולכים ללמוד חוץ לביתם צריכין להדליק נר שבת בחדרם ולברך עליו אבל אורח שאין לו חדר מיוחד משתתף עם ב"ה בפרוטה. וכתב רמ"א מנהג הנשים להשים יד לפני מאורות הנר אחר הדלקה בשעת הברכה כדי שיחשב עובר לעשייתן שהרי לא נהנה מהן עד שיסיר היד מהן וכ"כ בחידושי מהרי"ו:

סימן רסד

סעיף קטן א
בין כל נר שמדליק בבית כו' לאפוקי ממ"ש המרדכי בשם השר מקוצי שדבר שיכול לעשות בלא נר כגון להוציא יין מן החבית מותר להשתמש לאור אלו הנרות:

סעיף קטן ב
ור"ת התירו פי' בין קנבוס בין צמר גפן:

סעיף קטן ג
אם כיון להדליק כו' פי' להוסיף אורה:

סעיף קטן ד
שלא תטבע בשמן אע"פ שג"כ דולק הואיל ולא נתנו כדי להדליק כן פי' המ"מ לרש"י ועיין בב"י וז"ל סמ"ג אם להקפות את הפתילה כדי שתהא עומדת למעלה ולא תשלשל למטה מותר:

סעיף קטן ה
ולא בעטרן פסולת דזפת שבתחלה זב הזפת עב ואח"כ צלול והוא נקרא עטרן וכיון שהוא צלול נמשך אחר הפתילה ר"ן:

סעיף קטן ו
ושמא יניחנו ויצא פירש"י ואין סעודה חשובה אלא במקום אור כעין יממא:

סעיף קטן ז
ולא בצרי מפני שריחו נודף כר אע"פ שיש עוד טעם מפני שהוא עף בכותלי הבית ויש בו משום סכנה לא כתבו רבינו שאותו טעם איני תלוי בשבת ב"י:

סעיף קטן ח
וחלב מהותך עיין בפי' ר"ן שפירא דהיינו מיחוי שלא נקרש עדיין ואסור חלב מהותך אטו אינו מהותך:

סעיף קטן ט
וקרבי דגים שנימוחו רא"ף:

סעיף קטן י
מדליקין בהן אפי' בעינייהו דאפי' ממשכי רק שגזרו אטו שאין מהותך לכך התירו אם נתנו בהם מעט שמן ולא גזרו אטו שאר שמן פסול שיערב ג"כ בהם דהוה גזירה לגזירה גמר'. ולאו דוקא שמן זית דה"ה שאר שמנים כשרים:

סעיף קטן יא
ור"ת אסרו כי פתילות שאסרו חכמים אסרו בכל ענין אשר"י:

סעיף קטן יב
ואם כרך שעוה סביב הפתילה פי' פתילה כשירה דמודה ר"ת. רש"ל:

סעיף קטן יג
ולזה הסכים א"א ז"ל עיין בשלטי הגבורים ר"כ ב"מ שהביא תשובת הרי"ף שאוסר כה"ג ומיושב דלא תקשה ליה אהדדי:

סעיף קטן יד
מ"מ נהגו הנשים לשון אשר"י ונוהגות הנשים:

סימן רסה

סעיף קטן א
גזירה שמא יסתפק ממנו וחייב משום מכבה אבל אם חברו משום איסור שבת בדיל מיניה:

סעיף קטן ב
ויתן ראש הפתילה בתוכה כו' ראש השני של פתילה:

סעיף קטן ג
מפני שהוא מכבה פי' מפני שמקרב את כיבויו וגזרינן ע"ש אטו שבת ובשבת יכול לבא לידי כיבוי אם יגביה הכלי בשעת נפילת הניצוצות. וא"ת מ"ש משריית דיו וסממנין ופריסת מצודה דשרינן בפ"ק עם השמש והכא אסרינן מע"ש שלא לעשות בשבת ותירץ הר"ר פורת דהתם ליכא למיחש שמא יעשה כן בשבת דהא אבות מלאכות הן אבל הכא איכא למיחש דלא הוי איסור כ"כ במה שמניח כלי תחת הניצוצות ואיכא למיחש שמא יבא לידי כיבוי שיתחיל לתת מים קודם נפילה וקודם גמר הנתינה יפלו ומכבה בידים או שיגביה הכלי עם המים כנגד הניצוצות עכ"ל סוף פרק כירה והאריך עיין שם רא"פ:

סעיף קטן ד
ומ"מ מותר להדליק בעששית כו' פי' למטה תחת השמן באותו כלי עצמו נותנין כדי להגביה השמן כיון דלא נתן המים כדי לכבות ועוד שאינם בעין לא הוי אלא גרם כיבוי רמ"א:

סעיף קטן ה
אע"פ שנותנין מים למטה ז"ל האשר"י אפי' לר' יוסי דאמר גרם כיבוי אסור הכא אין כאן גרם כיבוי כלל דאפילו לא יתן לתוכו מים כשיכלה השמן תכלה הפתילה וא"ת אפילו בלא נתינת מים יאסור לפי שהנינוצות נופלות לשמן לכבות ומ"ש מכלי של מים שאסור ליתן תחת הנר אפי' מע"ש וי"ל דלא דמי להתם דשם גזרינן שמא יתן מים בכלי שתחת. הנר כשעת נפילת הניצוצות אבל הכא ליכא למיגזר דהנותן שמן בנר חייב משום מבעיר:

סעיף קטן ו
לקבל הניצוצות הנוטפות דהניצוצות אין בהם ממש. גמרא. ויכול ליטול הכלי אימת שירצה ולא הוי מבטל כלי מהיכנו:

סעיף קטן ז
אבל אסור ליתנו תחתיו כו' עיין בהגהות אשר"י והביאו ב"י שכתב היתר ליתן כלי תחת מנורה שדולק עליה נר של שעוה:

סעיף קטן ח
ומע"ש מותר כו' ולא גזרינן אטו שבת דלא שייך הכי למיגזר. תוס'. כתב בשבולי הלקט בשם ר"ת מי שהדליק הנר בע"ש אחר שקיעת החמה ה"ז חייב מלקות אם הדליק בשוגג כו' עד וזה הדבר שפסקו על ר' אברהם ור' יעקב אחיו כו' עד ינוחו לו ברכות על ראשו ע"כ:

סימן רסו

סעיף קטן א
ועמו כיס כו' מי שיש לו תפור בבגדו רמ"א מתירו בסימן ש"י סעיף ז' ע"ש ורש"ל בשם רשב"ץ אוסר בביאורים:

סעיף קטן ב
אף לאחר שתחשך דאף דהמעות בכיס הן מוקצה במקום פסידא לא גזרו ומה"ט נמי מתירו ליתן לעכו"ם אע"ג שבשליחותו הוא עושה האיסור משום דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו וחיישינן דילמא הוא עצמו ישאם באיסור. גמרא:

סעיף קטן ג
ולא יניחנו על החמור דאחמור אתה מצווה על שביתו ולא אעכו"ם:

סעיף קטן ד
יתננו לשוטה ודינו כחמור ליטול ממנו קודם ההנחה ולחזור עליו אחר עקירה רשב"ם ורמב"ן:

סעיף קטן ה
יתננו למי שירצה בגמרא א"ד לא ליהב לקטן דאתי לכלל דעת וא"ד לא ליהב לחרש דאתי לאחלופי בגדול פיקח ופסקו דשניהם שוים:

סעיף קטן ו
יטלטלנו פחות פחות מארבע אמות כו' וצריך לישב בכל פעם דעמידה לחוד כהליכה דמי וחייב מלקות ר"י:

סעיף קטן ז
שאסור לטלטלן פי' כגון כוסות של מקיזי דם שהם מאוסים:

סעיף קטן ח
אלא פורקם בנחת אבל לא יניחם ע"ג בהמה משום צער בעלי חיים:

סעיף קטן ט
מניח ידו עליהן כדי שלא יראום וחכמים התירו לו להכניסם דרך מלבוש משום בזיון:

סעיף קטן י
רץ תחתיה עד ביתו פירש"י דכל כמה דלא עמד לפוש לא עביד עקירה לאיסור ודוקא רץ שיש לו היכירא ולא יעמוד אבל לאט שילך בנחת לא דזימנין קאי ולאו אדעתא ויעשה עקירה והנחה. וכתב הרמב"ן דדוקא אצל חבילה התירו לרוץ שיש לו היכירא טובא שהרי אין דרכו לרוץ עמו אבל גבי כיס לא התירו לרוץ עמה אבל שאר כל המפרשים כתבו דאין חילוק בין חבילה לכיס. ונ"ל הכותב טעמייהו דמה שהזכיר בגמרא דין ריצה בחבילה יותר מבכיס משום דהכא מירי שהזכיר לשבת קודם שבא לכלל איסור דהיינו עוד היום גדול דאף שכבר קידש היום מ"מ הא איסור חיוב שבת אינו אלא עד שתחשך אז התירו לו לרוץ ויתחיל לרוץ קודם כניסת שבת ויזרוק לחצר ביתו כלאחר יד נמצאו שלא עושה לא עקירה ולא הנחה באיסור אבל כשלא נזכר לשבת עד שכבר החשיך עליו יכול להיות שג"כ אסור לעשות עקירה באיסור שהרי כן דייק לישנא דרש"י שכתב שכל כמה שלא עומד לפוש אינו עושה עקירה באיסור ודוק בלשון שגבי חבילה נקט וקדש עליו היום וגבי הכיס מי שהחשיך לו בדרך משום שהחבילה דרכו לזכור מחמת כובדה בכל עת וה"ה איפכא ואין לשון רש"י ראייה די"ל כיון שהולך ג"כ מבעוד יום קודם שהתחיל לרוץ ולא עמד בנתיים אין כאן איסור ודו"ק:

סעיף קטן יא
וזורק כלאחר יד שלא כדרך זריקה כגון מכתפיו ולאחריו רש"י:

סימן רסז

סעיף קטן א
שמפלג המנחה ולמעלה כו' פי' מנחה גדולה הוא מט' וחצי ולמעלה נמצא עד הלילה עוד ב' שעות וחצי ופלג אותה מנחה שעה ורביע קודם הלילה ואף אם היום ארוך חולקים אותו לי"ב שעות והן הנקראים שעות זמניות ועיין לעיל סימן רל"ג:

סעיף קטן ב
ובלבד שלא יקדים פירוש הדלקת נרות: כדאיתא במדרש שבשבת א"צ שמירה שהשבת שומר ומכל מקום אומרים שיר של פגעים בלילה מה שאין נוהגין לאומרו בלילי פסח הראשון מפני שהוא ליל שמורים דקי"ל דשמירה זו מפני האויבים ולא מפני המזיקים דשכיחי בליל שבת במזל שבתאי וכמ"ש בסמוך בשם רב נטרונאי ז"ל בשבת דשכיחי מזיקים כו' א"נ אין השבת שומר אלא כשמשמרים אותו כראוי וידוע שאין משמרים אותו כראוי דאלמלא שמרו ישראל שתי שבתות כראוי מיד נגאלין אלא שאין לנו להתפלל ולומר ושמור צאתנו כיון דתלוי בנו לשמור השבת ואז נהיה נשמרים בלי תפלה וק"ל:

סעיף קטן ג
ולפי הטעם שכתבתי למעלה שאומרים אותו בשביל המלקות כו' אע"פ שכתב שם ג"כ טעם אחר כיון שאין לנו קרבן תמיד לכפר אפשר דמכל הטעמים יחד אומרים אותו וכיון דחד טעם ליתא בשבת מש"ה אין אומרים אותו:

סעיף קטן ד
ואין לומר כי אל שומרנו כו' עיין בדרישה:

סימן רסח

סעיף קטן א
וכן כתוב בתורתך כו' פי' היינו טעמם שלא אמרו ויכולו כדי להביא ראיה על וברכתו מכל הימים וקדשתו שכן כתוב ויברך ואנו אומרים אותו שהוא חוזר על שלפני פניו כדבסמוך:

סעיף קטן ב
גומר אותה ברכה כו' והטעם דבדין הוא דבעי לצלויי י"ח ומפני כבוד השבת לא אטרחוהו רבנן:

סעיף קטן ג
ל"ש נזכר בברכה אחת משאר כו' לאפוקי מהרא"ש מלוני"ל שכתב דוקא בברכת אתה חונן שהיא ברכה ראשונה אבל בשאר ברכות פוסק אפי' באמצע. ומוסף ומנחה לאפוקי ממ"ש ר' יונה ור"מ דבמוסף פוסק באמצע ברכה דהא לא מצינו תפלת י"ח בחול במקום מוסף דנאמר בדין הוא כו' אבל הרא"ש כתב דאפי' מוסף די"ט ראוי היה להתפלל י"ח

ברכות ולהזכיר בו דבר מועט מהקרבנות ולומר ונעשה לפניך את חובותינו אלא שהקילו חכמים ג"כ במוסף:

סעיף קטן ד
וחוזרין ואומרים ויכולו עד וגם להוציא מי שאינו יודע אותו ר"ל להוציאו ידי ויכולו. אבל ידי תפלה אינו יוצא כמ"ש בס"ש זה וגם לעיל סימן רל"ה כתב דתפלת ערבית שהיא רשות אין הש"ץ מחזיר התפלה להוציא מי שאינו בקי רק לענין ויכולו שאמר לעיל שצריך כל יחיד לאומרו קאמר כאן שמחזירו כדי להוציא מי שאינו בקי:

סעיף קטן ה
משום סכנה פירש"י שבלילי שבתות היו באים כולם לב"ה ועוד דשכיחי מזיקין כדלעיל:

סעיף קטן ו
לא אמרינן לה אלא וכו' מיהו יכול יחיד לאומרה בלא פתיחה ובלא חתימה וכן נוהגים לאומרה עם ש"ץ בלא פתיחה ובלא חתימה רמ"א וכ"כ רש"ל:

סעיף קטן ז
שראה לחסיד אחר כמותו כו' וס"א במותו ופי' בשעת מיתה וס"א שראה לחסיד אחר מותו:

סעיף קטן ח
טעה ולא הזכיר כו' מתזירין אותו וכתב בסמ"ק דוקא כשעקר רגליו דחוזר לראש אבל כשלא עקר רגליו חוזר לשל שבת ואם הזכיר של שבת באמצע שמונה עשרה אע"ג שלא קבע ברכה לשבת יצא:

סעיף קטן ט
וקשיא טפי לרב נטרונאי שאומר כו' וב"י מיישב זה ואמר דס"ל להני גאונים הואיל ותפלת ערבית רשות לא חמירא להו כשאר תפלות למר כדאית ליה ולמר כדא"ל:

סעיף קטן י
דלא קי"ל כר"ג כו' ואין להקשות הא אפילו קי"ל כר"ג בכל השנה הא ר"ג לא קאמר דיכול לפטור אלא עם שבשדות דאניסי ולא הנך דלא אניסי וכמ"ש לעיל ס"ס קפ"ד ולקמן בהלכות ר"ח די"ל דה"מ היכא דליתנהו בב"ה בעם שבשדות לכך כיון דלא אניסי ויכולין לבא לב"ה ואינם באים לכך לא פטרינהו ר"ג אבל אם המה בב"ה ושומעין מהש"ץ התפלה. מראש ועד סוף ס"ל לר"ג דיכול למפטרינהו אלא דלא קי"ל כוותיה כ"א בר"ה וי"כ מיהו לפי מה שאמר לשיטת התוס' והרא"ש לעיל ס"ס קכ"ד יש לדקדק ע"ש וצ"ע:

סעיף קטן יא
דלא קי"ל כר"ג כו' אבל לר"מ גאון לק"מ מזה דשאני הכא שכבר התפלל וכמ"ש לעיל ס"ס קכ"ד. כתב בת"ה סימן י"ד דאם היה סבר שהוא של חול והתחיל אדעתא דחול ומיד כשאמר תיבת אתה נזכר קודם שאמר חונן ה"ל התחיל בשל חול וגומר אותה ברכה אבל אם היה יודע שהוא שבת ושלא בכוונה התחיל תיבת אתה אפילו אם הוא בתפלת שחרית שאינה פותחת באתה אינו גומר ברכת אתה חונן דחשבינן ליה כטועה בתפלת שבת בין זו לזו דהיינו אתה קדשת או אתה אחד אע"ג דהרגל של חול גורם הטעות מ"מ לא מיקרי בשביל כך התחלת תפלה של חול כיון דידע שהוא שבת:

סימן רסט

סעיף קטן א
דהא קי"ל כשמואל כו' והר"ן תירץ כיון דמעיקרא איתקן משום אורחים אמרינן תקנות חכמים קבועים הן וכמ"ש בברכת מעין שבע וכ"ה בחזרת התפלה הש"ץ אפילו אם אין בב"ה מי שאינו בקי:

סעיף קטן ב
אלא יתן לתינוק וש"ד אע"ג דאיכא מ"ד דאפילו איסורא דרבנן לא ספינן להו לקטנים בידים כמ"ש בסימן שמ"ג כיון שיש מתירין אפילו לגדולים אלא שנהגו להחמיר הקילו בקטנים כדי שלא יהא ברכה לבטלה ב"י:

סעיף קטן ג
משום רפואה ליתן על עיניהם דוקא על העינים ולא עמיץ ופתח דאי עמיץ ופתח ונכנס לתוך העינים אסור משום רפואה כ"כ ר"י ונ"ל דמש"ה לא נותנים ע"ג העינים אלא במ"ש דליכא לחשש משום איסור רפואה שגם הטעימה לחוד יש רפואה לעינים כמ"ש ב"י בשם מהררי"א שכן דעת רב נטרונאי ע"ש:

סעיף קטן ד
וכל דבריו תמוהים מ"ש כו' וב"י ישב דברי הרב נטרונאי דה"ק אע"ג דאין קידוש אלא במקום סעודה וא"כ צריכים לחזור ולקדש כל אחד בביתו אפ"ה מקדשים בבהכ"נ מפני שיש בני אדם שאין להם יין לקידוש ומקדשים בביתם על הפת וא"כ נפקא להו בקידוש ב"ה להיות להם רפואה לעינים ומ"ש שטועמים כו' כלומר ותדע שמה שנהגו לקדש בב"ה לאו משום דס"ל דיש קידוש שלא במקום סעודה שהרי טועמים כל הציבור ולא היו צריכים לזה דבשמיעה יצאו וא"צ לטעום אלא חד מינייהו אלא ודאי משום רפואה הוא ועיקר הנתינה שנותנים לציבור הוא כדי ליתן על עיניהם אלא שטועמים תחילה לגלות שהוא כוס של קידוש שבא לרפואה וס"ל שאין איסור בטעימת קידוש אף שלא

במקום סעודה דאע"ג דאין קידוש אלא במקום סעודה וצריך לחזור ולקדש ועיין בב"י שכתב עוד ישובים בשם מהרי"א ז"ל. וע"ל סוף סי' רע"ג שכתב רבינו בשם הגאונים דאם שתה המקדש רוב רביעית שחייב עליו ברכת מעין שלש קידוש במקום סעודה מיקרי ויוצא ידי קידוש ויכול לגמור סעודתו במקום אחר. וכ"פ בש"ע שם וא"כ בזה נוכל ליישב המנהג דמקדשין בבית הכנסת משום דרוב הציבור אין להם יין ומצות קידוש עיקרו על היין כדדרשו זכרהו על היין לכך שומעים כולם בבהכ"נ כדי לצאת בטעימת אחד מהן רביעית ואף אם גם המקדש אינו שותה מ"מ התינוקות שותים אף שאין אחד שותה רביעית הא ס"ל לריטב"א והתוס' דכולם מצטרפים לרביעית והביאו הב"י סוף סי' רע"א ע"ש מיהו אפשר לומר דלהך מילתא להיות מיקרי קידוש במקום סעודה לא מצטרפי וצריך לשתות אחד מהן מלא לוגמיו והאחרים יוצאים בשמיעתן וחוזרים ומקדשים בביתם כדי להוציא בני ביתם. ואת"ל שאין השומעים יוצאים כאן דלדידהו לאו במקום סעודה הוא כמ"ש בסי' רע"א מ"מ נתקן לקדש השם ברוך הוא במעמד הציבור כולם על יין שהוא עיקר מצותו כיון שאין לכל אחד יין בביתו וזהו מילתא דמסתבר אלא שהיה קשה לרבינו איך יכול הש"ץ לקדש הא הוי ברכה לבטלה וכאשר כתבתי דאם שותה הוא או אחר מלא לוגמיו מיקרי קידוש במקום סעודה לא מיקרי ברכה לבטלה. גם אם נאמר שמקדשים בציבור משום רפואה כדי ליתן על עיניהם מתיישב נמי למה מקדשים ואין מיקרי קידוש שלא במקום סעודה מטעם שכתבתי אלא דעל כל פנים הציבור אסור לטעום מעט כ"א מלא לוגמיו או לא כלום כיון דלדידהו קידוש שלא במקום סעודה הוא וק"ל. ועיין בד"מ מיהו נראה לענ"ד הא דכתבו הגאונים דאם שתה כוס יין מותר לאכול במקום אחר היינו דוקא לדעת רשב"ם דס"ל דיין דינו כפת לענין דברים הטעונים ברכה במקומו כמ"ש רבינו בשמו בסי' קע"ח ע"ש ולכן דינו אם שתה א' במקום זה יכול לילך לכתחלה במקום אחר ולשתות וא"צ לחזור ולברך על השתיה וגם א"צ לברך ברכה אחרונה קודם הליכתו על מה שכבר שתה דכיון דבעי' יין לרשב"ם ברכה במקומן אמרי' לקיבעא קמא קמהדר כרב חסדא ולא מחשב היסח הדעת כמו פת וכמבואר לעיל סי' קע"ח וקפ"ד ע"ש אבל לדעת ר"י דס"ל דאין יין דומה לפת בענין זה וכמבואר שם ומיחשב גבי ההליכה ממקומו היסח הדעת כאכילת פירות וצריך לחזור ולברך כשירצה לאכול ממילא לא נחשב לשתות ג"כ במקום סעודה כשהולך ואוכל במקום אחר וצריך לחזור ולקדש במקום שרוצה לאכול שם דכיון דמיחשב היסח הדעת לענין ברכה והיינו מטעם שאין להיין חשיבות לעשות קבוע ועומד להטעינו ברכה אחריו במקומו מסתבר גם כן למימר דלא מיקרי במקום קריאה שם תהא עונג ולמימר

דזהו עונג דמה ששתה הכוס והוא עדיין רעב וצמא. ואחר כך במקום עינוגו שם לא תהא קריאה בשלמא לסברת הרשב"ם שכתבתי א"ש דהכל סעודה אחת היא וכן נ"ל לדקדק מלשון הגאונים וז"ל הא דאמרי' אין קידוש אלא במקום סעודה א"צ שיגמור שם כל סעודתו במקום אחד אבל אכל פירות לא עכ"ל. והנה מדסתמו וגומר סעודתו במקום אחר ולא כתבו ואוכל במקום אחר משמע דמה שאכל ושתה כאן עם מה שיאכל וישתה והיינו טעמא משום דלא בירך במקום שקידש ברכה אחרונה על מה שאכל או ששתה שם הכל סעודה אחת מיקרי וא"צ לחזור ולברך שם אמה שבירך כבר כאן אלא שבעינן שאכל או שתה דבר חשוב הטעון ברכה במקומו שמתוך חשיבתו עשה למקום קידוש זה קבע והתחלת הסעודה אף שאח"כ ילך למקום אחר לא יחשב הפסק והכל סעודה אחת היא והסעודה התחלה בקידוש וקריאה במקום עונג מיקרי. ומ"ש שחייב עליו ברכה ר"ל ברכה אחרונה במקומה אם אין דעתו לאכול עוד במקום אחר וקאי גם אמ"ש יאכל דבר מועט ולפ"ז צריך לומר דדבר מועט דקאמר ר"ל לכל הפחות כזית דפחות מזה לא בעינן ברכה אחרונה. וכמ"ש רבינו בסוף סי' קכ"ד והא דקאמר יאכל מעט ידוע שאין אכילה פחותה מכזית ומ"ה לא ענש התורה על כל האיסורין שהזהירה עליהן בלשון לא תאכל על פחות מכזית וא"כ באמרו יאכל מעט ר"ל אכילה הפחותה שבאכילה והיינו כזית וק"ל. וא"ת שרבינו כתב בסי' קע"א שהרא"ש הסכים לדעת ר"י וא"כ קשה למה כתב בסי' רע"ג דעת הגאונים לפסק הלכה כיון דלא ס"ל להרא"ש הכי וי"ל משום דהגאונים כתבו יאכל מעט או ישתה כוס יין כו' והנה שפיר כתב רבינו דברי הגאונים לפסק הלכה משום דאם אכל שם מעט יצא ידי קידוש ובידו לילך לגמור סעודתו במקום אחר ולא נמנע רבינו מלהעתיק כל לשון הגאונים דהיינו גם ישתה כוס יין ללמד ממנו להכת הסוברים כרשב"ם שדין יין כדין פת וק"ל. והשתא א"ש שהרמ"א בהגהותיו ריש סי' קע"ח כתב שלדעת הרי"ף והרמב"ם דס"ל דאף בפת ויין שייך היסח הדעת להצריך ברכה לאחריהן ולפניהן כמ"ש וכתב ע"ז ז"ל וע"ל סימן רע"ג אם היה דעתו לאכול במקום אחר לא מיקרי שינוי מקום והוא שיהיו שני המקומות בבית א' עכ"ל. הרי שדימה דין היסח הדעת דסעודה לדין קידוש המבואר בריש סי' רמ"ג. וא"כ קשה כמו שבקידוש לדעת הגאונים אם שתה כוס יין יוכל לילך למקום אחר א"כ גם לענין ברכה לא ליצטריך לחזור ולברך לפניו כששתה והלך למקום אחר ושתה גם שם כיון שקידוש ודין ברכת הנהנין א' הוא ואף שיש לחלק מ"מ מ"ש נ"ל נכון. וא"כ א"ש מ"ש רבינו כאן אי איישר חילי אבטליניה דלטעמיה אזיל דס"ל כהרא"ש דיין לא מיחשב ברכה במקומה ואין כאן התחלת הסעודה אם לא שאכל כאן מעט וק"ל. ולפ"ז קשה מ"ש ב"י אדברי הגאונים דסגי

להו בשתיית כוס א' שכתב ז"ל ולפ"ז היה מותר למוהל ולסנדק לשתות מכוס של מילה בשבת בשחרית אם שותין כשיעור אלא שבהג"מ כתבו בשם מהר"ם שיתננו לתינוק עכ"ל וכ"כ רמ"א המנהג ליתנו לתינוק ולפי מ"ש לא דקו הב"י ורמ"א וכבודם במקומם מונח כי לא כתבו הגאונים כן אלא להסוברים כדעת הרשב"ם והגאונים ג"כ ס"ל הכי אבל אנן לא קי"ל הכי אלא כר"י והרא"ש וכמ"ש וזהו טעם מהר"ם והג"מ שהצריכו ליתן לתינוק לשתות כי ודאי ג"כ לא נעלם מאתם דברי הגאונים הנ"ל אלא שסבירא להו גם כן כר"י וק"ל. והשתא א"ש נמי מ"ש רז"ל סתמא יין קידוש פוטר יין שבתוך הסעודה דקשה הא אם קידש ושתה במקום זה והלך ואכל ושתה במקום אחר לדעת ר"י אינו נפטר בברכת יין של קידוש גם קי"ל דצריך לחם משנה לכל סעודה וסעודה של שבת כמ"ש ה"ה בשם גאון והביאה ב"י ורמ"א בסימן רצ"ב ע"ש ומסתבר לומר דאם קידש ושתה לר"י כאן והולך למקום אחר דמיחשב היסח הדעת וקביעות אחר צריך ג"כ לחזור ולקדש בפת בליל שבת ודו"ק. ועיין מ"ש בשם מהרי"ו לקמן בסימן תע"ח.

סימן רע

סעיף קטן א

ונוהגין באשכנז לומר כו' לפי סדר דברי רבינו משמע שמקדשים תחלה ואח"כ אומרים משנת במה מדליקין וכ"כ הגאונים ולאפוקי מהלועזים שאומרים אותו קודם ברכו משום דלאחר קבלת שבת א"א לומר הדליקו את הנרות וגם אין נ"מ בדין הדלקה ולאפוקי ג"כ ממ"ש הגדולים שי"ל משנת במה מדליקין קודם קידוש משום דקי"ל מי שאין ידו משגת לקנות נר ויין לקידוש דנר קודם וזה טעם מנהגינו:

סעיף קטן ב

מפני שאין יכולין לומר עשרתם כתב ב"י ואע"פ שאין טעם זה כדאי אפשר דטעמא דידן משום דבי"ט אין טרודים בשום דבר כ"א בבישול והדלקה הילכך מבעוד יום עבדי להו וא"צ להזהירם כמו בשאר ערבי שבתות:

סימן רעא

סעיף קטן א

זכרהו על היין כתב ב"י ומפרש רבינו דהיינו לומר שתיכף שנכנס צריך לקדשו על היין כו' אל תטעה בדבריו שר"ל דמפרש רבינו תיבת בכניסתו תיכף שבא לביתו מדכתב רבינו בתחלת דבריו וכשיבא לביתו ימהר לאכול מיד כו' אלא ר"ל תיכף שנכנס שבת. והא דכתב ב"י וכ"כ הרא"ש כו' אע"פ דלא כתב הרא"ש שימהר לאכול מיד אלא יוכל

להוסיף מחול על הקודש ולאכול קודם שתחשך כו' מ"מ כיון דכתב שיכול לאכול קודם שתחשך א"כ ממילא נשמע שימהר לאכול מיד דהא צריכין להקדים בכניסת שבת:

סעיף קטן ב

זכרהו על היין דזכירה כתיב על היין זכרו כיין לבנון נזכירה דודיך מיין והאי זכירה היינו קידוש דויכולו לא מצינו על הכוס א"ל בתפלה כו' ואסמכתא בעלמא האי דקידוש על היין כו' תוס' פ' ע"פ דף ק"ו ושם מסקי א"נ קידוש על היין ד"ת אבל הא דאמרו המברך צריך שיטעום זהו מדרבנן:

סעיף קטן ג

ואחד אנשים ואחד נשים וכו' מי שישנו בשמירה ישנו בזכירה פי' דאיתקש זכור לשמור לכך חייבים אע"פ שהוא מצות עשה שהזמן גרמא ומוציאין ג"כ האנשים ידי חובתן כן כתב הכל בו:

סעיף קטן ד

או ממה שיקנה יין לצורך היום שוכרהו על היין בכניסה היינו קידוש דלילה שהוא מן התורה וקידוש דיום נפקא לן מדכתיב את יום היינו אסמכתא בעלמא תוס' נ"ל הטעם דבלילה מזכיר קידוש היום בקידוש משא"כ ביום שאינו אומר אלא בפ"ה ובכל יומא נמי מברך קודם שתייה והא דתניא כבוד יום קודם לכבוד לילה היינו דוקא בשאר צרכי סעודה אבל יין קידוש דלילה קודם ורש"ל נהג שלא אכל בימי הקיץ עד סמוך לשקיעת החמה וכ"כ בתשב"ץ ומביאים ראיה ובלבד שלא יקדים ולא יאחר ואמר שהרא"ש והרמב"ם נקטו בלשונם קודם שתחשך משמע ולא כשעדיין היום גדול ודו"ק:

סעיף קטן ה

ואסור לטעום כלום בין יין ובין מים משתחשך היינו כשלא קיבל השבת קודם לכן דמשעת קבלת שבת עליו אסור לטעום עד שיקדש. רש"ל:

סעיף קטן ו

אבל המוציא יברך כו' וחילוק שיש בין ברכת בפ"ה לברכת המוציא כתב הרא"ש דברכת בפ"ה בלאו הכי מופסקים משתיה שהרי סדר הקידוש כך הוא שמברך על היום א"כ לא הוי הקידוש הפסק וסמכינן אברכת יין שעשו בתחלת הסעודה משא"כ לברכת המוציא הוי הקידוש הפסק דמקדש ומיכל בהדי הדדי אי אפשר ומטעם זה כשאין לו יין ומקדש על הפת דגם מפסיק בין הברכה לטעימה א"צ לברך ברכת המוציא וכתב ב"י אע"ג דצריך לאסוחי דעתיה מאכילה ושתיה דסעודה ראשונה שהרי אסור לאכול ולשתות עד שיקדש מ"מ א"צ ברכת היין שהרי בלה"נ מיד שבירך על היין כסדר הקידוש אסור לטעום עד שיגמור קידש דיומא ולא חשיב הפסקה הכי נמי לא חשיב האי היסח

הדעת הפסק ע"ש. וטעמא דמילתא משום דלא אמרו בפרק כיסוי הדם דהוי הפסק אלא בדבר שהוא גמר ואי אפשר כברכת המזון שהוא גמר אכילה והב ונבריך שהוא ג"כ גמר אכילה וגם א"א למישתי וברוכי בהדדי אבל בדבר שאינו גמר לא. ובאשר"י בפרק ערבי פסחים כתב בשם ר' יונה דאין להקשות אמה דצריכנן לחזיר ולברך המוציא משום הפסק ומ"ש מחבירים שהיו יושבין בסעודה ועמדו והתפללו דלא מיחשב התפלה הפסק להצריכם לחזור ולברך המוציא (וכמ"ש רבינו לעיל בס"ס קע"ח) דלא דמי דהכא כיון שקידש היום ונאסרה עליו אכילה הילכך כמי שנגמרה אכילה ראשונה דמי וכשאכל אחר הקידוש הוי התחלת אכילה אחרת וצריך לחזור ולברך עכ"ל. וכ"כ הרמב"ן בספר מלחמות ה' שם ריש דף רמ"ט ז"ל כיון שקידש היום אסור עליו מעתה לאכול כלום והואיל והפסיק בקידוש היום והתחיל בסעודה אחרת אין לך הפסק גדול מזה עכ"ל ונראה פירוש לפירושם דשאני מתפלל בתוך הסעודה שגם לאחר התפלה אוכל תשלום סעודה ראשונה וכולה סעודה אחת מיחשבה אלא דאריא רביע עליה ומנעיה מלאכול עד שהפסיק להתפלל משא"כ כאן שנאסר מלאכול עוד סעודה ראשונה וצריך להפסיק ממנה ולקדש היום ולאכול לכבוד שבת נמצא דקידוש זה מיחשב סילוק כמו ברכת המזון ולכך צריך לחזור ולברך המוציא אבל בפה"ג עכ"פ יפסק בקידוש וכמ"ש הרא"ש שם ודו"ק.

סעיף קטן ז

כתב רב אלפס שמברך ב"ה וכו' ויש מחלקים בטעימה אם יטעום מיד או אחר קידוש:

סעיף קטן ח

ואח"כ קידוש היום כו' אע"פ שלא אוכל אח"כ מיחשב במקום סעודה כיון שגמרו שם סעודתן והוה קריאה במקום עונג:

סעיף קטן ט

אבל שתיהן על כוס אחד כו' דמיחזי עליו כמשוי. גמרא. והא דמברכין יקנה"ז אחד כסא משום דהבדלה וקידוש חד מילתא היא פירש"י דתרווייהו משום קדושת י"ט נינהו ובהבדלה עצמו מזכיר קדושת י"ט ומברך המבדיל בין קודש לקודש משא"כ בקדושה וב"ה אע"פ שמברך קודם הקידוש מידי דהוה כמו אותן שלא התפללו בע"ש מנחה שמתפללין שנים של שבת אשר"י. וצ"ע דיש לחלק ביניהם דהתם השני הוא לתשלומין והראשון כבר קבלו עליהן השבת ואיך יתפללו אחריו תפלה של חול משא"כ כאן. ונ"ל דגם כאן מיירי דכבר קיבל עליו שבת בתפלת מעריב אלא שהלשון אינו משמע הכי וי"ל אע"פ שלא אמר שיתפלל קודם דזה פשוט הוא דאין התפלה הפסק בסעודה וכמ"ש לעיל ס"ס קע"ח ובודאי שהתפלל מנחה והשתא א"ש מ"ש וי"א דאף בגמר סעודתו א"צ לברך

ב"ה תחלה אלא פורס מפה ומקדש ומברך המוציא כו' ולא אשמעינן דיתפלל תחלה. ולפ"ז אין ללמוד מכאן מה שהיה נראה ללמוד לכאורה דכמו שבכאן מברך רצה בברה"מ אף שעדיין לא קידש כך הממשיך סעודתו במ"ש וחל ר"ח ביום א' צריך להזכיר ולומר יעלה ויבא בתוך אותו ב"ה כיון שכבר התחיל ר"ח ובפרט שכבר התפללו הקהל והיחיד נמשך אחריהן בכל מקום וגם בלא תפלת הקהל כיון דכבר התחיל הלילה מתחיל ר"ח אין לנו לדחותו בפרט מאחר שכבר סיים ואמר רצה יכול להזכיר עליו יעלה ויבא אף שלא אכל בליל ר"ח כלל מ"מ כיון שעתה מברך להש"י צריך לשבחו ולהודו מעין היום מידי דהוה יום שנתחייב בד' תפלות כמו יו"כ שחל בשבת שחייב להזכיר שבת בכל התפלות וכן ר"ח שחל בשבת צ"ל של ר"ח בברכת הפטורה כמ"ש בסי' רפ"ד לדעת ר"י. אמנם אם כאן מיירי בכניסת שבת דכבר התפלל אין ראיה מכאן. מיהו בלא"ה לפי דעת הרא"ש שהביא ב"י לעיל בסי' קפ"ח דס"ל דאם משך סעודת שבת או פורים לתוך הלילה שלאחריו אינו מזכיר מעין המאורע רצה ועל הניסים ע"ש א"כ לפ"ז היה נראה להזכיר יעלה ויבא אלא דלא קי"ל כהרא"ש כמ"ש ב"י שם והולכין בתר התחלת סעודה מיהו בזה אפשר דהכל מודים דצריכין להזכיר יעלה ויבא וצ"ע:

סעיף קטן י
ולזה הסכים א"א ז"ל וכן פסק רמ"א:

סעיף קטן יא
יש לו תשלומין כו' בא"ח כתב שאומר כל קידוש דלילה מלבד ויכולו מפני שבלילה הוי גמר מלאכת הש"י:

סעיף קטן יב
אף על פי שצריך שיערוך כו' כדלעיל שני מלאכים מלוין אותו לביתו אם מוצאין שלחנו ערוך כו':

סעיף קטן יג
ואני שמעתי טעם כו' ונ"מ דלה"ט אין להסיר המפה עד אחר שישתו כל המסובין ורוצה לברך על הפת דאז מוציא הפת מתחת המפה ואח"כ יסירנה דהוי דומה לטל שהיה על המן שהוציאו אותו מתחת הטל:

סעיף קטן יד
ולמעלה כתבתי כו' וכל מה שטעון כוס ב"ה טעון ג"כ כוס של קידוש שטיפה והדחה ושיהיה מלא ואוחזו בימין ומגביה טפח ולא יסייע בשמאל כ"כ הרמב"ם ועיין בתוס' שלא משמע כן:

סעיף קטן טו
לא יקדש על היין אלא על הפת פי' דכיון שנטל ידיו לסעוד גלי דעתיה דפת חביב ליה מש"ה צריך לקדש על הפת החביב ליה. והא דמייתי ראיה מדרב ברונא נטל ידיו לא יקדש אע"ג דרב ברונא אמר סתם לא יקדש דמשמע לא יקדש כלל. היינו משום דרב ברונא ס"ל דאין מקדשין על פת אבל אנן קי"ל דמקדשין על פת כדאיתא בסי' רע"ב ולא מייתי ראיה מרב ברונא אלא דלא מקדשין על היין:

סעיף קטן טז
ולא הוי הפסק כולי האי פי' אע"ג דשומע כעונה:

סעיף קטן יז
ור"ת ור"י כתבו דאפילו לכתחלה כו' והא דאמרי ב"ה מוזגין ואח"כ נוטלין פי' רבינו תם דהתם מיירי בחול ויש לחוש שמא יטול קודם מזיגה שיעסוק בשאר דברים ולא יאכל לאלתר ולאו אדעתיה אבל בשבת אין לחוש שהשלחן ערוך לפניו ויאכל מיד ור"י פירש דמזיגה שהיא בחמין צריך דקדוק גדול שלא יחסר ולא יותר ואיכא היסח הדעת טפי:

סעיף קטן יח
וכן היה מנהג א"א ז"ל וכ"כ רמ"א המנהג שאין לשנות חוץ מליל פסח וכמ"ש בסי' תע"ג:

סעיף קטן יט
ולהוציא מימרא דרב ברונא ז"ל מ"ו תימא הא משמע שם במסקנא דליתא לדרב ברונא וכ"כ במרדכי עכ"ל. ועיין בב"י שכתב הא דאמרינן דרב ברונא ליתא היינו דוקא במ"ש נטל ידיו לא יקדש אבל מ"מ קי"ל כוותיה דלא יטול לכתחילה אם אינו רוצה לקדש אפת ע"ש ואע"פ שגם הב"י מסיק וכתב ז"ל דמ"מ כל הפוסקים מסכימים דלא קי"ל כרב ברונא כו' היינו ע"ד שנתבאר לעיל מיניה במ"ש שלא יקדש כלל וכמ"ש וכדמוכח ממ"ש הב"י אחר זה ודו"ק שם:

סעיף קטן כ
אלא כמלא לוגמיו הוא טפי מרביעית ושיעור כוס אינו אלא רביעית תוספות:

סעיף קטן כא
כתבו הגאונים שלא יצא צ"ע לפ"ז היאך מקדשין בבהכ"נ ונותנין לתינוקות הא אין קידוש כשלא טעם המקדש עצמו ואף שכתב הר"ן טעם הקידוש דבהכ"נ כיון דנתקן תחילה משום אורחים לא נתבטל מ"מ היאך עבדינן מה שלא עשו הם בימיהם דלדעת הגאונים דאם א' מן האורחים עשה קידוש שתה ממנו דה"ל במקום סעודה ואפשר לומר דהגאונים לטעמייהו דס"ל דאם שתה כוס יין מיקרי במקום סעודה וכמ"ש רבינו בשמם בסי' רע"ג ולפ"ז גם המקדש בבהכ"נ לדעת הגאונים צריך לשתות הוא עצמו ולפי מ"ש

לקמן דס"ל דזולת שתייה כוס של קידוש צריך לשתות פעם שנית צ"ל דישתה עוד מכוס של קידוש שנית וזהו דוחק ודו"ק:

סעיף קטן כב
ולא צריך לאהדורי כו' דמ"מ אמר כבר קידוש על הכוס וה"ה אם נשפך הכוס קודם טעימה א"צ לחזור ולקדש וה"ט נמי בהפסק דיבור שבסמוך:

סעיף קטן כג
ואין שתיית שנים כו' והריטב"א כתב בשם התוס' בפר' חלון דכולן מצטרפין לשיעור מלא לוגמיו וב"י הביאו בש"ע:

סעיף קטן כד
כתב בה"ג מאן דמקדש כו' הדר מברך דהפסיק בטעימה לברכת הנהנין:

סעיף קטן כה
ובלבד שלא יהיו כו' אבל אם היו כוסות שלהם פגומים כתב הרא"ש שצריך לשפוך מכוס של ברכה לתוך כל כוס וכוס קודם שישתה המברך כדי שישתו כולם מכוס שאינו פגום ואז לא ישתו עד שישתה המברך. כתב בא"ח וא"א אשר בחר בנו בקידוש של שבת לפי ששבת במרה ניתנה ועדיין לא בחר בנו לגמרי עד אחר מתן תורה. כ' הכלבו שאף שסברא היה לקדש מעומד לכבוד המלך שאנו עומדין לקראתו אלא לפי שאין קידוש אלא במקום סעודה צריך לישב וכן כתב רמ"א וכתב מיהו בשעה שמתחיל לומר יום הששי ויכולו השמים שנרמז השם בר"ת עומדים קצת לכבוד השם וכשמתחילין יתן עיניו בנרות ובשעת הקידוש בכוס כמו בכוס של ברכה עכ"ל. כתב רבינו ירוחם אם אין לו אלא כוס אחד וקידש בו בלילה אינו טועם ממנו שלא יפגמנו אלא שופך ממנו לכוס אחר וטועם יין של קידוש מהכוס השני ולמחר יקדש במה שנשאר מכוס ראשון ואם לא היה בו אלא רביעית בצמצום ונחסר ממנו בלילה מוזגו למחר להשלימו לרביעית והיינו כשיש לו כוס אחד להבדלה שאם לא כן מוטב שיניחנו להבדלה שא"א בפת משיקדש עליו ולא יהיה לו יין להבדלה וכמ"ש רבינו בסי' רצ"ו ואם יש לו שני כוסות מצומצמות אחר מזיגה יקדש בלילה על אחד ויבדיל על השני ולא יקדש ביום דקידוש דלילה עדיף. מצאתי במרדכי ישן בסוף יומא שהשיב ר"י דשיעור טעימה גבי קידוש בעינן מלא לוגמיו ואני איני משיב על הארי לאחר מותו אלא תורה היא וללמוד אני צריך שכך מקובלני שהמברך אינו צריך לשתות מלא לוגמיו אלא קימעא שיעור גרונו וילך סביבות לוגמיו ותדע דגבי מברך קתני אם טעם מלא לוגמיו וביה"כ קתני השותה מלא לוגמיו וכתב ב"י ואין בדברים אלו כדאי לדחות דבריהם. וכתב הרשב"ץ שמצא סמך שיין הלבן החשוב אפילו לכתחילה כשר מתרגום ירושלמי של שיר השירים על שתיתי ייני:

סימן רעב

סעיף קטן א
אין מקדשין אלא על היין הראוי לנסך ע"ג המזבח למעוטי כו' פי' דוקא למעוטי הני דקחשיב אתא האי כללא אבל לא למידין מכלל זו למעט כל דבר שאין מנסכין ע"ג המזבח דהא מסיק רבינו בסמוך דיין של צמוקים ויין מבושל מקדשין עליו גם רבינו כתב אח"כ בהדיא דמי שמתירין מבושל כתב דלא אמרו דבעינן יין הראוי לנסך ע"ג מזבח אלא להוציא מגולה כו':

סעיף קטן ב
אף ע"פ שמברכין עליו בפה"ג ומ"מ לענין קידוש לא חשוב משום הקריבהו נא לפחתך והוא מאוס שמסריח קצת מפני שהיה מונח בכלי מאוס משא"כ בברכת הנהנין דבשביל עצמו הוא מברך בפה"ג וק"ל:

סעיף קטן ג
אפילו סיננו כו' משום הקריבהו נא לפחתך. וזהו לר' נחמיה בסוף פרק לולב וערבה דאמר מסננת אין בו משום גילוי מפני שארס נחש צף ועומד במקומו אבל לחכמים אפילו בלא קידוש אסור משום גילוי ואפי' סיננו וכן בי"ד סי' קי"ו דקי"ל כחכמים רא"פ ואפשר דהטור כתבו אליבא דידן בזמן הזה דלא חוששין לגילוי אפ"ה אסור לקדש:

סעיף קטן ד
דתנן סוחט כו' רבינו שכתב דתנן לא דק דדברי רבה הם בפרק המוכר פירות ב"י:

סעיף קטן ה
אף על פי שיש בו קמחין אבל בא"ח כתב בשם התוס' שיין המעלה קמחים אסור לקידוש אם א"א לסננו שלא ישארו בו קמחים וכ"פ רמ"א:

סעיף קטן ו
יין הלסטיון פי' רשב"ם מתוק וחלש מאד:

סעיף קטן ז
שאינו בדוק אם הוא טוב אם לאו ויש לחשוש לריחיה חמרא וטעמיה חלא ודוק בב"י.

סעיף קטן ח
דדרי על חד תלתא כסדר המזיגה דאז ראוי לשתותו כן ע"י הדחק לאפוקי אם חזק יותר מזה:

סעיף קטן ט
שמברכין עליו שהכל דאשתני לגריעותא. וכתב האגור ונהגו בכל אשכנז כל הגדולים לקדש על היין מבושל כשאין אחר טוב:

סעיף קטן י
דלא גרע מקונדיטון שנותנין בו דבש ופלפלין אפילו אם יהיה כ"כ עד שנשתנה אפ"ה מקדשין עליו תוס':

סעיף קטן יא
ידי ארבע כוסות ואחד מהן של קידוש:

סעיף קטן יב
אלא אם כן שלא יהא יין גדל כו' כתב המרדכי בפ' ע"פ שאף שבכל השנים יין מצוי לרוב המדינה אלא ששנה א' לקו כל הכרמים מחשיב שאר משקים חמר מדינה באותה שנה:

סעיף קטן יג
שמקדשין על השכר כו' ומ"מ אליבא דכ"ע מצוה לחזר אחר יין לקידוש וכתב ב"י ורמ"א דאפילו מי שאינו שותה יין מחמת נדר שעליו מצוה לקדש איין וישתו המסובין מכוס של קידוש ואם אין עמו מסובין אז יקדש על הפת או ישמע הקידוש מאחר עכ"ל רמ"א עיין מ"ש סימן רע"ג בשם ר' ירוחם כן אפילו אמתענה:

סעיף קטן יד
כל זמן שלא בירך כו' פי' כתיקונו בכוס וכמו שמפרש ואזיל ה"מ כו' כן פי' ב"י דברי ר"ע לפי הישוב דבסמוך שכתב רבינו ולדעת ר"ע כו' אבל לכתחלה ש"ד דהטור ה"ק שלכתחילה כל זמן שלא בירך ברהמ"ז חייב לברך ברכה אחרונה חוץ מאם יש לו כוס דאז אפילו לכתחילה אין לו לברך ברכה אחרונה וק"ל.

סעיף קטן טו
הילכך פוטר יין כו' פי' הואיל וצרכי סעודה מחשיב והילכך הוא כמו תדע וק"ל:

סעיף קטן טז
ומיהו י"ל כשיש כו' כלומר יש ליישב דברי רב עמרם אפי' לדידן דלא ס"ל כר"ע שברה"מ יפטור כוס של ברה"מ מברכה אחרונה ב"י:

סעיף קטן יז
פוטר של כו' כאילו שתה תחלה כיון שכוס זה מחמת הסעודה הוא בא מיחשב כאילו שתאו תחלה:

סעיף קטן יח
אינה פוטרתו דדוקא אגב שפוטר הכוס של ב"ה פוטר ג"כ כוס של קידוש אבל הכא ליכא אגב דלא מחשביה לכוס של קידוש מצרכי סעודה לכן אין ב"ה לחוד פוטרתו בלא כוס אבל הרא"ש מחשביה מצורך הסעודה ב"י:

סימן רעג

סעיף קטן א
אלא במקום סעודה טעמא מדכתיב וקראת לשבת עונג במקום קריאה שם תהא עונג:

סעיף קטן ב
הא דמהני תנאה כו' שבגמרא דידן משמע דלא מהני תנאה ובירוש' איתא דמועיל תנאה וכדי שלא יפלגו אהדדי חילקו בהכי:

סעיף קטן ג
יכול אדם לקדש אחרים כו' והא ראיה שאמרו שא' מבני העיר מקדש בבהכ"נ להוציא האורחים ידי חובתן:

סעיף קטן ד
כקידוש היום דמי ויכול כו' וכתב רבינו ירוחם אפי' בשחרית יכול להוציא אחרים אפילו אם הוא מתענה אע"פ שאינו מברך אלא בפ"ה שהוא ברכת הנהנין אפ"ה מותר כיון דמשום דמצוה הוא לקדש הוא מברך כו' והא דאמרינן בכל הברכות אף שיצא מוציא ה"מ דוקא את שאינו בקי:
יצא ידי קידוש וכתב ב"י ולפ"ז כשאירע מילה בשבת שנותנים לתינוקות מכוס של ברכה ה"ה שיכול לשתות ממנו המוהל והסנדק אלא שבהגהות מיימוני בפ"ט כתבו בשם הר"ם שיתננו לתינוק וכ"כ רמ"א המנהג:

סעיף קטן ה
ומשמיע להוציא וכתב ב"י אפי' אם שמע מש"ץ אינו יוצא אא"כ נתכוין להוציאו אע"ג דאמרינן גבי שופר דהש"ץ התוקע מסתמא מכוון אכ"ע מיהו לענין קידוש שמקדש בבהכ"נ בזמן הזה שאינו כדי להוציא אחרים אלא משום מנהג משמע דלא יצא השומע אלא א"כ נתכוין להוציאו:

סעיף קטן ו
יכול לקדש בלא נר כתב המרדכי שר' שמחה היה רגיל להדליק נר בבית ולאכול בחצר והכלבו כתב בשם הר"ף דהיינו דוקא לבני ארץ אשכנז שאוכלין מבעוד יום אבל כבר פירשו כל גדולי צרפת שאין אוכלים מבעוד יום כל כך ולפ"ז אין לאכול אלא במקום הנר. ועוד סמך מדאורייתא מפני שלום בית עכ"ל:

סעיף קטן ז
ומצטער לאכול שם כו' מפני האויר או הזבובים:

סימן רעד

סעיף קטן א
ובוצע דכתיב לקטו לחם משנה ומכל עומר היה עושין שני ככרות כדלקמן סימן רצ"א:

סעיף קטן ב
ובוצע מהאחת וכתב הכלבו סי' כ"ד נוהגין לבצוע התחתון ולא העליון ואנו נוהגין לבצוע העליון וכ"ד הגהות מיימוני פ"ח מהלכות חמץ ומצה שמן הככר העליון בוצע ואני ראיתי גדולים שבוצעים התחתון ושמעתי שכן נכון לעשות ע"פ הקבלה עכ"ל ב"י וכתב רמ"א ודוקא בליל שבת אבל בליל יו"ט או בשחרית של שבת בוצעים עליונות לפי דרך הקבלה:

סעיף קטן ג
שתספיק לו לכל הסעודה פירושו אמ"ש בגמרא ר' זירא בצע אכולא שירותא וכן פירש הרמב"ם אבל הרשב"א כתב על פי' זה שאינו מחוור בעיניו אלא ה"פ בצע על כל הככרות המונחין לפניו לאכול וכן פירש רב האי והר"ן כתב ג"כ לב' הפירושים וכן כתב מהרש"ל שבסעודת שחרית עיקר לבצוע אשניהם:

סימן רעה

סעיף קטן א
אין פולין פירש"י אין מעבירין כנים מבגדיו דמתרגמינא בערתי פליתי כן פי' רש"י ולא יפלה את כליו:

סעיף קטן ב
או אשתו כו' ויש מתירין וסמ"ק בשם ר"י אוסר באשתו אפילו יודעת לקרות וקוראת עמו כיון שדעתה קרוב אצל דעתו אינה משמרתו. ובש"ע פוסקלקולא ועי' בד"מ:

סעיף קטן ג
ובמדורה אפילו עשרה כא' כו' בגמרא מיתיבי פעם אחד קרא ר' ישמעאל והטה וכו' שאני ר' ישמעאל הואיל ומשים עצמו על דברי תורה כהדיוט ע"כ. והנה תמיה על הפוסקים שהתירו סתמא לכל למדן הלא הרבה פעמים נמצאים אפילו בימינו אנשים כשעוסקים בלימוד אין להם מחשבה חוצית מחמת רוב העיון ושמעתי מחכם א' שהיה סומך על מה שהיה סומך נר של שעוה ואין בקל להטות וכן נ"ל רש"ל וז"ל הגה"ה אשר"י פ"ק דשבת דף קע"א ע"א מסתפקא לי נר של שעוה שאין שייך בו הטייה אם יכול לקרות לאורה עכ"ל וב"י כתב על הגה"ה זו ול"נ פשוט לאסור דהא שייך בו שימחוט ויחתוך ראש הפתילה:

סעיף קטן ד
שבקל יכול להטות לפי שזנבות האודים סמוכים להם אין זה מכיר בבא חבירו להבעיר ולחתות ועוד שיושבים רחוקים זה מזה:

סעיף קטן ה
שאימת רבן עליהן כו' ואין פושטין יד לשום דבר ואפילו בחול אלא ע"פ רבן רש"י:

סעיף קטן ו
והרב יכול לראות לאור הנר מהיכן יקראו התינוקות כו' ז"ל המשנה באמת אמרו החזן רואה היכן תינוקות קוראין אבל הוא לא יקרא כו' ופירש"י החזן חזן הכנסת המקרא את השבעה הקוראים בתורה ופעמים שאינו יודע היכן קוראין התינוקות של בית רבן בשבת זו והן קורין כסדר לאור הנר בבהכ"נ ויודע שהיא פרשה של שבת זו לישנא אחרינא מלמד תינוקות ורואה היכן יתחילו למחר והיכן יסיימו פרשיותיהן עכ"ל. פי' לפירושו שהמלמד רואה היכן יתחילו ללמוד למחר אבל לא בעינן למימר שהתינוקות יקראו למחר הפרשה בס"ת בתוך שבעה העולים לס"ת דודאי דומיא לרואה היכן קורין תינוקות של בית רבן בשבת זו והן קורין כסדר לאור הנר בב"ה כו' דלעיל קאמר דפירושו שהן קורין דרך לימוד בעלמא. והא דרש"י פי' לקמן ראשי פרשיות ומריצן בפיו שמתוך שראש הפרשה שגורה בפיו הוא נזכר בכולה למחר ומסייע את ז' הקורין בנקודות וטעמים בלחש ע"כ זהו לפירוש ראשון וק"ל. ורבינו שכתב והרב יכול לראות לאור הנר מהיכן יקראו התינוקות ולסדר כו' זהו כפי' שני של רש"י:
ראשי הפרשיות לאו דוקא אלא כל שיודע הפרשה על פה ובקצת דברים צריך לראות בספר שרי שמאחר שאינו מעיין בספר תמיד אית ליה הכירא ולא אתי לאטויי ב"י וש"ע:

סעיף קטן ז
אינו בקי בהם וצ"ע רב כו' נראה דמ"ש ב"י דמשום הטייה לא הוה גזרינן זהו כתב דוקא לפי דעת הרמב"ם אבל לדעת הרי"ף והרא"ש אפשר משום הטייה לחוד נמי הוה גזרינן ובנפט הוצרך ליתן ב' טעמים לקולא דלא שייך ביה חשש הטייה ולהסתפק ממנו ומטעם זה סתם ג"כ רבינו וכתב אינו בקי בהם וצ"ע רב משמע דאסור מטעם הטייה הנ"ל דאי משום הסתפק ממנו ה"ל לפרש ובנפט אמר שגם הסתפק לא שייך שם הואיל והוא מאוס ובזה נתיישב מ"ש ב"י ויש קיצור בדברי רבינו ע"ש:

סעיף קטן ח
ורש"י מחמיר כו' ולפ"ז היה אסור לבדוק הציצית בהשכמה לאור הנר אבל אני שמעתי מפי חכם שנהגו להקל בכל הני הנזכרים. האידנא משתמשין בנירות קנדל"א דאין שייך בהן הטי' גם לפי' ראשון:

סעיף קטן ט
בשל נפט הכל מותר ולא בא לאשמועינן אלא שבשמש קבוע אסור כו':

סימן רעו

סעיף קטן א

או לצורך חולה שאין בו סכנה כלומר אע"פ שאין בו סכנה הודלק בהיתר הוא כדאמרי' בס"פ מפנין דצרכי חולה שאין בו סכנה נעשי' ע"י עכו"ם וכיון דבהיתר הודלק מותר להשתמש לאורה:

סעיף קטן ב

ואם בשביל ישראל אסור לכל כו' כתבו הגה"א דאפי' קיצץ לעכו"ם שכר ע"ז אסור ולא מהני לומר עכו"ם אדעתיה דנפשיה קעביד הואיל וגוף הישראל נהנה מן המלאכה משא"כ בשלוח אגרות דשרי בקצץ דהתם אין גוף הישראל נהנה מגוף השליחות והר"ן כתב בס"פ ר"א דמילה דבעל העיטור התיר לומר לעכו"ם להדליק לו נר לצורך סעודת שבת דס"ל דמותר אמירה לעכו"ם אפילו במלאכה גמורה במקום מצוה ולקמן סי' ש"ד יתבאר דיש חולקים בדבר. ד"מ:

סעיף קטן ג

אפי' למי שלא הודלק בשבילו כ"כ התוס' והרא"ש והר"ן דלא כדברי האומר דדוקא לישראל העושה בשבילו אסור אבל למי שלא נעשה בשבילו שרי כדאמרינן בבא מחוץ לתחום וטעמא משום דדוקא באיסור תחומין דרבנן התירו אבל לא באיסור תורה והר"ן כתב עוד דאפילו באיסורי דרבנן אפשר דלא מקילינן בהכי אלא באיסור תחומין שאינו שוה לכל דמה שהוא חוץ לתחומו של זה הוא תוך תחומו של זה אבל בשאר איסורי דרבנן לא:

סעיף קטן ד

או לצורך חולה שאין בו סכנה הוא הדין יש בו סכנה אלא אגב רישא נקט ולא דק א"נ ביש בו סכנה עבדינן האש ע"י ישראל לכן נקט שאין בו סכנה דעבדינן ע"י עכו"ם דוקא ובסוף מסכת שבת במרדכי התיר להתחמם כנגד מדורה הנעשית בשביל ישראל מטעם דהכל חולים אצל הקור והאריך הרבה ע"ש וסוף דבריו יהא חלקי מהמתחממים ולא מן הפרושים והמתחממין יתענגו על רוב שלום עכ"ל רא"פ והביאו מ"ו וגם הב"י אבל הב"י הביא ג"כ תשובה אשכנזית ומסיק ופסק ג"כ בש"ע דה"מ בקור גדול או ביש לו ילדים קטנים ובאם לא יש בדבר איסור גדול:

סעיף קטן ה

שמא ירבה בשבילו ולא דמי להדליק עכו"ם נר לצרכו דמותר לישראל להשתמש לאורו דשאני התם דליכא למיחש שמא ירבה בשבילו דנר לאחד נר למאה אבל עשיית אש דשייך בה רבוי דיש אש מספקת לחמם כמה בני אדם ויש שאינה מספקת אלא לאחד

או שנים ורבינו שלא חילק כאן בין מכירו לשאינו מכירו צ"ל שסמך על מה שחילק ביניהם בסי' שכ"ה ועוד טעם אחר כתב ב"י דבספר רוקח משמע דאפילו באין מכירו אסור כל שהישראל יושב אצל האש דחיישינן שמא ירבה בשבילו הואיל ויושב אצלו הוי כמכירו ואפשר שזה דעת רבינו שלא חילק כאן בין מכירו או לא מכירו עכ"ל:

סעיף קטן ו

והדליקו את הנר כו' אבל מותר לומר לעכו"ם לילך עמו ליטול נר דלוק כבר הואיל ואינו עושה רק טילטול הנר בעלמא דאפילו לישראל אינו אסור אלא משום דהוה בסיס לדבר האיסור וכ"פ רמ"א בש"ע:

סימן רעז

סעיף קטן א

אסור לפתוח הדלת כו' זהו כפירש"י ולפ"ז פשיטא דלא מיתסר אלא לפתוח אבל לנעול ליכא שום איסורא שהרי מאחר שאינו לא מכבה ולא מבעיר לא לייט רב עליה וכן נראה מדברי התוס' וכן הסכים בת"ה סי' נ"ט וכ"כ המרדכי פ' כל כתבי שהורה הר"ם שמותר לסגור החלון בשבת מפני הרוח. ואפילו לפתוח אינו אסור אלא כדרכו אבל בנחת מותר וכמ"ש רמ"א בש"ע:

סעיף קטן ב

או אם קבוע בכותל שאחורי הדלת כו' זהו כפר"ח ולפ"ז משמע דלא מיתסר אלא כשפותח ונועל כדרכו אבל אם פותח ונועל בנחת מותר וכ"כ הרמב"ם:

סעיף קטן ג

לא יפתחנו כנגדו ר"ל לא ינעלו כנגדו שמא תהא הדלת נוקשת עליו דכשם דלפירש"י לאו דוקא נועל כך לפר"ח לאו דוקא פותח. והא דנקט לא יפתחנו ר"ל דאז ממילא יחזור לבא לנעול הפתח:

סעיף קטן ד

וכן אם הוא קבוע בדלת עצמה כו' זהו כפר"י. וכתב המרדכי דאין להקשות לפר"י בלא כיבוי והבערה יהא אסור מחמת טילטול הנר דנעילת הדלת לא חשיב טילטול הנר וגם לא נעשה בסיס לנר דחשיב ובטל לגבי הבית ולא לגבי הנר עכ"ל. וכתב ב"י ולפ"ז אם נר של שעוה קבוע בדלת עצמו מותר לפתוח ולנעול כיון דלית ביה משום מכבה ומבעיר עכ"ל ונלע"ד דה"ה דמותר לטלטל השלחן אף שנר של שעוה או של חלב עומד על המנורה על השלחן דהשלחן לא הוי בסיס לנר בפרט שיש דברים אחרים של היתר ע"ג השלחן דהוה כטילטול מנא בקיטמא:

סעיף קטן ה
אפי' ברוח מצויה. כתב ב"י וה"מ כשהמדורה קצת קרובה אל הדלת:

סעיף קטן ו
רק שלא יכוין לכבותו כו' וראיתי לחכם אחד שהתיר לנער הנרות של חלב כמו שלנו ודימה אותה לנר שאין בו שמן אבל נ"ל טוב להזהר ולעשות ע"י עכו"ם אם לא בהפסד מרובה ומ"מ תמה אני אפילו בנר של שעוה היאך יכול לנער הא נעשית בסיס לדבר האיסור ולא שרי אלא בשכח ולא במניח וצ"ל דתופסים פי' ר"י דלקמן עיקר דס"ל כל היכא שאין דעתו שיניח שם כל השבת אלא ליטלו למחר מעל השלחן הוי כשכח: ובלבד שיהא נר של שעוה והגיה הר"פ מיהו טוב ליזהר כ"א ע"י עכו"ם ע"כ:

סעיף קטן ז
ונמצא חייב משום מבעיר ל"ד משום מבעיר אלא ה"ה משום מכבה. א"נ י"ל הא דלא קאמר שמא ירחיק השמן וחייב משום מכבה דמכבה מלאכה שא"צ לגופה היא ומש"ה לא הוי גזירה ומש"ה קאמר לעיל בסמוך רק שלא יכוין לכבות ש"מ דלא אסור אלא א"כ כיון וקי"ל:

סעיף קטן ח
מותר לכפות הקערה ע"ג הנר בשבת כו' ולמ"ד דאין מטלטלין כלי בשביל דבר שאינו ניטל צ"ל דהכא מיירי בצריך ליטלה ממקומה:

סימן רעח

סעיף קטן א
מפני שהוא ירא. פי' רש"י כגון פרסיים שיש להם יום איד שאין מניחין אור אלא בבית ע"ז שלהם. או לסטים שלא יראו שיש שם אדם ויבואו עליו:

סעיף קטן ב
או רוח רעה פירש רש"י הבאה עליו וכשאינו רואה נר נוח לו. והרמב"ם פירש רוח רעה מין ממיני חולי הבא לבעלי מרה השחורה שלא ינוחו אלא כשישבו בחושך ובהסתר מבני אדם ומצאתי בפי' הסידור שפי' שיש בני אדם שדרכם שידמו דמיונות אם הנר דולק בעת שינתם בענין שיבואו לידי רוח רעה ויצאו מדעתם ואם כבו הנר נוח להם ע"כ ולא מצאתי פי' זה לא ברש"י ולא ברמב"ם ולא בר"ע ברטנורה ולא בר"ן:

סעיף קטן ג
פטור אבל אסור מדברי רבינו משמע דמפני לסטים או רוח רעה בכולהו לית בהו סכנה דאי הוה בהו צד סכנה היה מותר לכתחלה ואע"פ דר"ע ברטנורה פי' דכולהו אית להו סכנה ובדין הוא דליתני מותר אלא משום דבעי למיתני סיפא חייב תני רישא פטור ע"כ

היינו משום דהוא פירש כן לפי מה דאוקמה הגמרא המתניתין כר' יודא אבל רבינו פסק כר"ש:

סעיף קטן ד
ואם יש בו סכנה מותר לכתחלה כו' כר"ש דס"ל מלאכה שא"צ לגופה פטור אבל אסור לכתחלה ויש בו סכנה לא אסרו:

סעיף קטן ה
חייב חטאת דכוונתו כדי שתהא הפתילה נוחה לאחוז בה הלהב כשיבא להדליק דצריכא לגופה היא:

סימן רעט

סעיף קטן א
אסור לטלטלו אפי' אחר שכבה כו' משום דאיתקצאי לבין השמשות מחמת איסור איתקצאי לכולא יומא וכתב ב"י דמ"ש רבינו אפי' אחר שכבה קאי גם אמותר השמן שבנר ושבקערה ומטעמא דלעיל:

סעיף קטן ב
אסור לטלטלו כתב הר"ן שאם התנה עליו שיטלטלנו לאחר שכבה שרי וכ"כ הרמב"ן והרשב"א וכ"פ ב"י ורבינו ירוחם כתב בשם י"א לאיסור וכן משמע מדברי התוס' בפ' כירה ושכן נראה עיקר וכ"כ רמ"א המנהג במדינות הללו ודין התנאי ע"ל סי' תרל"ח וז"ל רמ"א ונוהגין לטלטלו ע"י עכו"ם ואין בזה משום איסור אמירה לעכו"ם הואיל והמנהג כך הוי כאילו התנה עליו ושרי כן נ"ל עכ"ל:

סעיף קטן ג
ואפילו של נפט פי' שמדליקין באותו נר נפט והיא מסריח אפ"ה מותר דמוקצה מחמת מיאוס מותר אם לא מחמת איסור ועיין בב"י:

סעיף קטן ד
אם היא של פרקים שמתפרקת כו' פירש"י שמא תפול ותתפרק ויחזירנה ונמצא עושה כלי:

סעיף קטן ה
אסור לטלטלה כתב ב"י ורבינו סתם וכתב להתיר במנורה גדולה שאינה של פרקים ולית בה חידקי ומשמע דאפילו גדולה כמה שריא כו' ע"ש ותמה אני הלא רבינו לא כ"כ להתיר בהדיא אלא מכח הדיוק דאיסור נשמע דאתא ללמד ההיתר ואיכא למימר דילמא הדיוק אינו בכל ענין להתיר אלא דוקא במנורה קטנה ולית בה חידקי ודוחק לומר דמ"ש רבינו וכל מנורה בין גדולה בין קטנה קאי אדלעיל ומ"ש אם היא של פרקים כו' הוא תחלת ענין:

סימן רפ

סעיף קטן א

ויהא זהיר לקיים עונתו כו' ושמרו בני ישראל את השבת ר"ת ביאה מכאן שגם הנשים ישנו בכלל ציווי עונת שבת שגם המה בכלל שמירת שבת. הג"א. לשון הרמב"ם תשמיש המטה מתענוגי שבת כו' הרמב"ם בא ליתן טעם למה קבעו העונה מע"ש לע"ש ובא לחדש דדוקא לת"ח הבריאין עונה שלהם היא מע"ש לע"ש לאפוקי בת"ח החולים כדאיתא בטור א"ע סי' ע"ו:

סימן רפא

סעיף קטן א

בשחר משכימין לבהכ"נ כו' במסכת מגילה דף כ"ג בשבת מקדימין לכנוס וממהרין לצאת ופירש"י הואיל שא"צ לתקן הסעודה משא"כ ביום טוב שמאחרין לכנוס ע"ש. ויש להאריך ולהנעים בזמירות ואין מוחין ביד החזנים אפילו משום ביטול תורה רק שיאכלו בשבת ויו"ט קודם שעה ששית כדלקמן סימן רפ"ח:

סעיף קטן ב

ובאשכנז א"א מזמור לתודה כו' כ"כ בשבולי הלקט בשם רש"י וכתב ב"י דכן המנהג שלא לאומרו כלל בשבת:

סעיף קטן ג

ואינו טעם של עיקר דא"א מזמור זה לשם קרבן תודה אלא ע"ש הודאה ב"י. ולפי זה אפשר לומר דס"ל ג"כ שאומרים אותו בפסח אע"ג דלחמי תודה היא של חמץ:

סעיף קטן ד

מקצת הברכה כו' פי' שהקהל מתחילין לומר בא"י אמ"ה יוצר אור והכל יודוך כו' והש"ץ אינו אומר התחלת ברכה זו בקול רם כדרכו כל השבוע אלא אחר שאמר לאל אשר שבת מתחיל באמצע הברכה תתברך מושיענו כו':

סעיף קטן ה

ראה והתקין צורת הלבנה ז"ל רא"ף אמר והתקין צורת הלבנה נראית בשמש בעת שתלקה שהלבנה עומדת כנגד השמש ומתכסה אורה להודיע לעולם שאינה אלוה:

סעיף קטן ו

באותה מתנה כו' ואע"ג דכל התורה נתנה ע"י משה דוקא שבת נקרא מתנה ועליה אמר להודיעם שיתן להם לכבדם ולקדשם משא"כ שאר מצות שנתנו לקבל עלינו עול מלכות שמים:

סעיף קטן ז
ויש בו נ"ה תיבות כתב הרא"ף איני מבין כי חפשתי על כל דרכים ולא מצאתי ומ"כ בשם מהרש"ל וז"ל ול"נ כמ"ש הרוקח שיש בישמח משה ק"ה תיבות כנגד ק"ה תיבות שיש מרישא דקרא של אך את שבתותי עד סיפא דקרא ויתן אל משה ככלותו לדבר אתו וראיה לדבר מ"ש הרב וזהו שתיקנו בעמדו לפניך כו' עכ"ל וא"כ מ"ש רא"פ איני מבין כו' כולו טעות סופר וק"ל:

סעיף קטן ח
אנו אומרים פעמים כו' נ"ל נוסח שלהם כך היה במקום שאנו אומרים בנוסח שלנו פעמים באהבה שמע אומרים וכ"כ רש"ל פעמים פי' ויחון עם כו' וכן במרדכי דיומא דף שכ"ח ע"ג כתב לשון זה דאומרים בנעילה ביו"כ פעמים באהבה כמו במוסף ומ"ש אבל בר"ת כו' אין אנו אומרים אותו ודוק שקאי אמנהג שתי ישיבות:

סימן רפב

סעיף קטן א
ומוציאין ס"ת וקורין שבעה כו' ז"ל הגמרא דף כ"ב ע"ב נקוט האי כללא בידך כל דטפי מילתא מחבריה טפי ליה גברא יתירא בר"ח ובחש"מ דאיכא קרבן מוסף ארבעה. בי"ט דאסור בעשיית מלאכה חמשה ביו"כ דענוש כרת ששה בשבת דאיסור מלאכה בסקילה שבעה:

סעיף קטן ב
אבל מוסיפין כתב ב"י דה"ה בי"ט ויו"כ שאין פוחתין אבל מוסיפין כדמוכח בסמוך בדברי רבינו אבל ר"ן אוסר (וכ"כ רש"ל ורמ"א) ויהיב טעמא דצריכין לעשות היכר שהוא עדיף א"כ אם היינו מוסיפין ליכא היכר:

סעיף קטן ג
הכל עולין למנין שבעה אפילו אשה וקטן עיין באשר"י בפ"ק דקידושין דף צ"א דשם מייתי דברי ר"ת וסייעתי' דס"ל דאף הפטורים מן הדבר ועושין מברכין עליה כמ"ש רבינו בשמו לעיל סי' י"ז לענין קטנים ונשים דפטורים מציצית ואפ"ה ס"ל דאם רוצים יתעטפו ויברכו והביא שם ראיות לדבריו ואחת מהן הוא שהרי נשים וקטנים עולים למנין הקרואים וכיון דעולים צריכין לברך אע"ג דנשים אינם מחוייבין בקריאה ולימוד התורה אפילו מדרבנן ודחה אותה ראייה מתרי טעמים חדא דברכת קריאת התורה לאו משום חיוב נתקנה אלא משום כבוד שהרי מי שנפטר באהבה רבה או שבירך כבר ברכת התורה חוזר ומברך על קריאתו בתורה ועוד דילמא מה שאמרו אשה וקטן עולים דילמא נשנית לפי מנהג הקודם שלא היו מברכין אלא הראשון והאחרון והאמצעים לא

היו מברכין וכמ"ש רבינו לעיל סי' קל"ט וק"מ ע"ש אבל בתר דתקנו דכל העולין יברכו דילמא אינם עולין כו' ע"ש ודומה לזה כתב הר"ן והביאו ב"י בסי' זה והעתקתי זה כדי ליישב מנהגינו למה אין קטן ואשה עולה דמאחר דקי"ל כהרמב"ם לא יברכו בדבר שהן פטורים וכמ"ש הטור לעיל בסי' י"ז שטוב שלא יברכו ה"נ מש"ה אינם עולים וק"ל. ואין להקשות לפי זה דא"כ למה קטן יכול להפטיר ולברך כמ"ש רבינו בסי' רפ"ד. די"ל כיון דהפטורים אינו דבר חשוב ותחלת התקנה היה כך שהקטן יכול להפטיר וכיון שעולה צריך ג"כ לברך מפני כבוד התורה כמ"ש לעיל וע"כ צריך לומר כן דהא אף לדברי הרא"ש רשה קושיא זו דאיך קטן עולה למפטיר ומברך הלא קטן פטור מקריאת התורה והרא"ש ס"ל דכל מי שפטור מן הדבר ועשאו אינו מברך אלא ע"כ צ"ל כמ"ש וק"ל:

סעיף קטן ד

אפילו אשה וקטן משידעו למי מברכין וכתב הר"ן דוקא שיהיו עולים להשלים ולא שיהיו כולם קטנים ע"ש:

סעיף קטן ה

אשה לא תקרא בציבור כו' אבל קטן מן הראוי היה קורא ועולה למנין שבעה שהרי ג"כ הוא קורא למפטיר בס"ת שנייה אע"ג שהוא חובת היום וכן משמע בהדיא במיימוני פי"ב מה"ת ושאר פוסקים אלא שקורין לתורה ת"ח הממונים על הציבור כדלעיל סי' קל"ז:

סעיף קטן ו

ואומר קדיש כר ובזה גם הר"ן מודה דאע"ג דס"ל דבי"ט וביו"כ אסור להוסיף כדלעיל מ"מ כיון שכבר אמר קדיש הרי הפסיקו הענין של קריאת התורה ע"ש דף שע"ב ע"א. כתב הריב"ש בתשובה מותר לקרות עולים הרבה ואע"פ שקורא זה מה שכבר קרא זה וחוזר ומברך אין בכך כלום שהרי בימי חנוכה ובחש"מ של סוכות קורא זה וחוזר ומברך עכ"ל וכן נהגו העולם דלא כמרדכי שכתב בשם רבינו אפרים בסוף מגילה לאסור וכ"כ ב"י ורמ"א כתב דאנו נוהגין כרבינו אפרים חוץ משמחת תורה. וא"כ צ"ע לפי מ"ש רמ"א על כהן ולוי שקראו בתורה בבהכ"נ זה ואח"כ ואח"כ כבדום לקרות להן אותה הפרשה בבהכ"נ אחרת דהיה נראה לאסור לפ"ז ולברך לפניה כיון שכבר בירך הוא עצמו זו הפרשה עצמה. ונ"ל דמשום כבוד ציבור ותורה מותר לחזור ולברך כמ"ש לעיל סי' קל"ט בכיוצא בזה ע"ש. כתב בשבולי הלקט בשם הגאונים למה קורין שבעה בשבת בתורה שאם יארע לאדם אונס שלא בא לבהכ"נ כל שבעה ימי השבוע ולא שמע ברכו יאזין מפי הקורא ז' פעמים ברכו ויוצאין י"ח עכ"ל. כתוב בשבולי הלקט אחר קריאת התורה נהגו להזכיר נשמות ולברך העוסקים בצרכי ציבור וכתב הר"ר בנימין לפי ששבת הוא יום מנוחה דוגמא לעתיד לבא ויום שגם המתים נוחים בו ואינם נידונים

ראוי להזכירם למנוחה לברכה ולהתפלל עליהם ומה שנהגו להזכיר הנשמות ולפסוק צדקה בעד המתים שיועיל להם מצאתי בשם הר"ר שניאור שמעתי שיש בדרוש כפר לעמך ישראל אלו החיים אשר פדית אלו המתים מגיד שהמתים צריכין כפרה:

סימן רפג

סעיף קטן א

לפי שאין בפרשת הקרבנות כו' עוד טעם אחר בתוספות כי צריך להפטיר בכל שבת מעניינו של יום ואי קרינן בשל שבת א"כ יהא צריך להפטיר בדסליק מיניה והיינו בשבת וא"כ יהיו כל הפטרות מענין אחד. והר"ן דף שס"ט הוסיף וכתב וז"ל א"נ משום דבי"ט מפסיקין וקורין מעניינו קורין ג"כ בקרבנו שהרי כל קריאתו לחובת היום אבל בשבת שלא תיקנו בקריאתו שתהא מעניינו אלא לקרות התורה על הסדר לא תיקנו ג"כ לקרות קרבנו ור"ח קריאתו בחובת היום ולפיכך קורין בקרבנו דעניינו וקרבנו חדא מילתא היא עכ"ל:

סעיף קטן ב

רק שני פסוקים ואין לקרות אלא מעניינו פי' דאין לקרות הג' פסוקים של קרבן מוסף אלא בעניינו כמו ביו"ט ור"ח שיש בפרשת קרבן מוסף ג' פסוקים משא"כ כאן:

סימן רפד

סעיף קטן א

וקטן יכול להפטיר ויכול להפטיר אפילו בי"ט וד' פרשיות שמקרים בס"ת לבד רמ"א:

סעיף קטן ב

הוא פורס על שמע ויורד לפני התיבה פי' כדי להוציא רבים בקדושה פירש"י הרגיל להפטיר תיקנו חכמים שיהא פורס את שמע כדלעיל למי שמאחרין לבא לבהכ"נ כדי להשמיען קדיש וברכו וקטן א"א להוציא אחרים ולכך אביו או רבו פורסין על ידו ובגמרא מ"ט המפטיר הוא פורס רב פפא אמר מפני כבוד פירש"י הואיל וממציא עצמו למי שאינו כבודו לומר ההפטורה תקנו לו זה שיפרוס שמע לכבודו ע"כ וז"ל הר"ן דף שע"ד ע"א דמשום דמילתא דאפטורי לא חשיבי ליה עלמא ליקרא משום דאיתא אפילו בקטן תקנו הכא רבנן לפיוסא ושם ברש"י הנדפס באלפס כתוב משום שזלזל בכבודו לעשות בנו או תלמידו מפטיר ולא עלה במנין שבעה שקוראים בתורה דין הוא לכבד אביו או רבו בכך שיהא פורס על שמע עכ"ל:

סימן רפה

סעיף קטן א

וצריך ליזהר להשלים הפרשה עם הציבור המרדכי כתב בשם ר"י חסיד ור"א שהיו קוראים שמו"ת בשעת קריאת התורה משום דבאותו ענין עסוק וכ"פ ב"י ונ"ל דכיון דקורא לעצמו א"צ ס"ת דדוקא להוציא אחרים בעינן ס"ת. והארכתי בתשובה ושם ביארתי דהא דכתב הרמב"ם וב"י הביאו דצריך לקרות שמו"ת מלבד מה שצריך לשמוע הפרשה מפי הש"ץ היינו דוקא כשהוא שומע בלבד ואינו קורא הפ' עם החזן מלה במלה אבל אם קורא מלה במלה עם החזן כדי להשלים שנים מקרא אז מותר וסגי בכך ודלא כרמ"י בש"ע שלו ושם ביארתי מ"ש להשלים עם הציבור משמעותו שיקרא מקרא פעם שנית עם הש"ץ מלה במלה בפ"ב דקידושין דף מ"ט ע"א תניא המתרגם פסוק כצורתו וכו' ע"ש מה שפירש"י שם:

סעיף קטן ב

אפילו עטרות ודיבון וכו' רבינו יונה כ' על פירש"י ולא נהירא דא"כ למה נקט דוקא עטרות ודיבון הלא ראובן ושמעון ושאר דברים הרבה גם כן אין להם תרגום אונקלוס ופי' הוא כי"מ דבסמוך ואפ"ה מסיק דאפילו ראובן ושמעון צריך לקרותו ג"פ ואפשר משום דחש להחמיר כפירש"י:

סעיף קטן ג

לפי שיש ספרים פי' חומשים:

סעיף קטן ד

תרגום ירושלמי פי' שבתרגום ירושלמי מפרש עטרות מכללתא שפירש עטרות מלשון עטרה וכתר דהיינו כלילא ועל דיבון פי' מלבשתא וכן כולם שמפרש התיבות לאפוקי התרגום אונקלוס שאין מפרש בהן כלום ומניחים על פשוטם ששם עיירות הם דוגמת ראובן ושמעון והרבותא היא אע"פ שבאמת א"צ פירוש שהרי שם עיירות הן אפ"ה צריך לאומרו אבל ראובן ושמעון וכיוצא בו אין תועלת בתרגומו כלל ועיין בגמרא דמגילה דף ג' ע"א ובר"ן ורש"י פרק כל כתבי ודו"ק:

סימן רפז

סעיף קטן א

יכול לילך ולנחמו לאפוקי מב"ש דאוסר דמצטער עם המצטערים:

סעיף קטן ב

שבת היא מלזעוק פי' הר"ן אינו יכול לבקש רחמים עכשיו שע"י יעורר בכי ויצטער אלא אומר דברי תנחומין. והא דמקדים לומר ורפואה קרובה לבא קודם ורחמיו מרובים

נראה דה"פ שמנחמו וא"ל אין בחולי שעליך שום צד סכנה אלא ורפואתך כאשר הוא החולי קרובה לבא ואל תצטער שמא יכבד עליך החולי כי רחמיו מרובים ולא יוסיף עליו היסורין:

סעיף קטן ג
ורחמיו מרובים ורמ"א כתב שהמנהג כהרמב"ם שפוסק כת"ק דאצ"ל ורחמיו מרובים כו' וכתב רש"ל וכשמנחם האבלים אומר ביציאתו שבת היא מלנחם ונחמה קרובה לבא כו' והארכתי בספר יש"ש עכ"ל:

סימן רפח

סעיף קטן א
וימהר לאכול קודם ו' שעות כו' ואפילו בתפלה ולימוד אסור דקי"ל כר"י דאמר חלקהו כו' וכן פסק רמ"א ז"ל בש"ע וטעמא דמילתא דאסור להתענות עד ו' שעות דשוב הוי כזורק אבן לחמת כמ"ש לעיל בסי' קנ"ז ואע"פ שכתב רבינו בסמוך שזה תלוי לפי מה שהוא עונג לו אם ההקדמה עונג לו יקדים ואם האיחור עונג לו יאחר היינו קודם ו' שעות אבל עד ו' שעות אסור לאחר מטעם דלעיל:

סעיף קטן ב
ואצ"ל שאסור להתענות בו תענית גמור הוצרך רבינו לכתוב ואצ"ל כו' דה"א דדוקא כשרוצה לאכול בשבת אז אסור להתענות עד ו' שעות אבל כשרוצה להתענות כל היום מותר דהלכה כר"א דאמר או כולו לכם או כולו לה' וקי"ל:

סעיף קטן ג
קורעין לו גזר דינו של ע' שנה כו' ומסיק שם בגמרא דף ל"א סוף ע"ב דמ"מ צריך ליתב תענית לתעניתא. ופירש רש"י של ע' שנה כלומר אפילו נגזר עליו מנעוריו לפי שהתענית קשה בשבת לפי שהכל מתענגים והוא מתענה:

סעיף קטן ד
שאותו מותר בשבת ויאמר עננו באלהי נצור בלא חתימה ויאמר אחריו רבון העלמים גלוי כו' כמו בחול רמ"א:

סעיף קטן ה
לפי שנפשו עגומה כו' עיין מ"ש רבינו בסי' תקס"ח ובהג"א כתב שהמנהג להתענות תענית חלום בשבת וכן נהגו רבותינו ואם הוא ת"ח ישב ללמוד כל היום ויתכפר לו ע"כ והעולם אומרים שנמצא בספרים קדמונים בשם רב האי גאון שעל ג' חלומות מתענין בשבת ואלו הם הרואה ס"ת שנשרף או י"כ בשעת נעילה או קורות ביתו או שיניו שנפלו וי"א הרואה י"כ אפי' שלא בשעת נעילה וי"א הקורא בס"ת וי"א הרואה שנושא אשה

והא דשיניו שנפלו דוקא שיניו אבל לחייו שנשרו חלום טוב הוא דמתו היועצים עליו רעה ונ"ל שהחלומות שאמרו בפ' הרואה שהם רעים גם עליהם מתענין בשבת וי"א דאם ישן בשבת שינת צהרים וחלם לו חלום רע יתענה מחצי היום עד חצי הלילה ואז יבדיל וביום א' יתענה כאילו התענה כל יום השבת וכ"כ רש"ל שמצא בשם מהר"ש שנ"ל כן:

סעיף קטן ו

אלא לכשירצה כתב הרשב"א היינו דוקא לפי שתשש כוחו להתענות ב' ימים רצופים דאל"כ ראוי שלא יאחר מלבקש סליחה ומחילה וכ"כ הזוהר בפ ויקהל וכתב רמ"א שאם יום א' הוא יום שא"א בו תחנון אין מתענין בו וכ"כ רש"ל:

סעיף קטן ז

ונ"ל דלא פליגי אלא כל אדם כו' והא דלא מפרש רבינו דלא פליגי אלא רב מיירי במי שרגיל בכל ימי החול לאחר מש"ה צריך להקדים בשבת משום שינוי. ושמואל מיירי במי שרגיל להקדים וכדאמר רב פפא לבריה והביאו רבינו בסמוך היינו משום כיון דאמר בריה דרב פפא לרב פפא כגון אנן דשכיח כו' משמע דוקא להן שהיה שכיח להן כל יום יין ובשר ולא היה להם לשנות בענין אחר מש"ה מותר לשנות בענין איחור וקדימה לאפוקי רב ושמואל מיירי בסתם בני אדם שאין שכיח להם יין ובשר ויש להם לשנות בעניין אכילת בשר ויין אז אין לו רשות בענין איחור וקדימה:

סעיף קטן ח

ואם האיחור עונג הוא לו כתב האגור דאיתא בהגדה שמצאו תלמידיו לר"ע שהיה בוכה בשבת ואמר זה עונג לי יש מוכיחין מכאן שאדם שמזיק לו אכילתו ואז עונג לו שלא לאכול וכמעט שהוא אסור לו לאכול דהא מצער ליה במה שאוכל עכ"ל. וה"מ כתבו בפ"א מה"ת אדם המתענה בכל יום והאכילה בשבת צער לו מפני שינוי וסת ראינו כמה חסידים ואנשי מעשה שהתענו בשבת מטעם זה וכן שמעתי על ר"י החסיד שהיה עושה כן:

סעיף קטן ט

רגיליתו לאקדומי אחרו אע"ג דלכאורה נראה שאין זה עונג שבת אלא אדרבא צער הוא לו. מ"מ אפשר לומר דלא היו רגילים להקדים מכח שהיו רעבין אלא מחמת שלא היה להם פנאי או דומה לזה ומש"ה א"ל אחרו ור"ל שאין לו להקדים סעודתו קודם זמן הסעודה אבל עכ"פ יאכל בזמן סעודה:

סעיף קטן י

ר' זירא הוה מהדר אזוגא דרבנן פירש"י כשהיה רואה אותן זוגות זוגות ומדברין בד"ת היה מהדר אחריהן וביקש מהן לא תחללוניה לשבת מענוגו ע"כ והוא כמ"ש הטור:

סעיף קטן יא
כשהיה רואה תלמידים כו' בירושלמי רב חגי אומר לא נתנה שבת וי"ט לישראל אלא לאכילה ושתייה ר' ברכיה אומר לא ניתנה אלא לעסוק בהן בד"ת ובתנחומא מפרש לא פליגין מה דאמר ר' ברכיה לת"ת אלו הפועלים שהם עסוקים במלאכתן כל ימות השבוע ובשבת הם באים ומתעסקים בד"ת ומה דאמר ר' חגי להתענג אלו ת"ח שהם יגיעים בתורה כל ימות השבוע ובשבת הם מתענגים:

סעיף קטן יב
היה מזהירם שלא יבטלו סעודת שבת מכאן משמע להדיא דאפילו בת"ת אסור לבטל סעודת שבת וא"כ צ"ל לדעת המרדכי דלעיל שכתב בתחלה בשם ראבי"ה דבתלמוד תורה שרי שרבי זירא בא להזהירן ולהזכירן שישימו על לבם שלא יבטלו זמן סעודת שבת מאחר שידע שהם יבאו לאכול אח"כ אבל אם היו רוצין ללמוד כל היום אה"נ שלא היה מונעם:

סעיף קטן יג
אין מתענין ולא מתריעין כו' ומזה מביא מהרי"ו שאין מברכין לחולה בשבת ולא דמי לרוח רעה שכתב הרמב"ם שמותר לבקש רחמים שאני התם דהוי מקרה שלא כדרך העולם ורמ"א פסק שמותר לברכו עיין מ"ש בש"ע ורש"ל הביא בהגהותיו דברי מהרי"ו ופסק כמותו:

סעיף קטן יד
או רוח רעה פי' הר"ן שנכנס בו רוח שד ורץ והולך וחיישינן שמא יטבע בנהר או יפול וימות או שהוא חולי ממיני חולאים ולפ"ז יש ללמוד מכאן לכל חולה שיש לו סכנת היום דמתריעין עליו בשבת שלא אמרו מפני רוח רעה אלא מפני שהוא חולי של סכנה ביומו ואפשר שע"ז סמכו בהרבה מקומות שאומרים מצלאים על החולים בשבת עכ"ל פי' מצלאין נוסח של ברכות הלועזים לחולים מתחיל מצלנא אנחנא כמו שמתחיל שלנו מי שבירך כו' כך שמעתי אבל רבינו לא ס"ל הכי דהא כתב ואפי' על אלו אין מתריעין כו':

סעיף קטן טו
ואפי' על אלו אין מתריעין בתפלה כו' עיין מ"ש ב"י שתמה על רבינו דכאן סתם כדעת רש"י ולקמן בסי' תקע"ו סתם כדעת הרמב"ם דמתיר. ותירץ ב"י לקמן דכאן דכתב רבינו פי' המשנה כשיטת רש"י ולא חשש לכתוב דברי הרמב"ם כלל לפי שסמך על מ"ש לכתוב בסי' זה כו' ע"ש וקשה דהא רש"י לא פירש כן אלא דברי ר' יוסי ואין בדבריו גילוי דעת דרש"י פסק כן דלאו פסקן הוא אלא פרשן:

סעיף קטן טז
אין מתריעין בתפלה כו' פי' יש תרועה בפה ויש תרועה בשופר. ומ"ש ב"י וז"ל ומ"ש שאין מתענין אפילו על דברים אלו אעפ"י שזה לא נזכר בדברי רבינו אפשר דמשמע לב"י כן דמ"ש רבינו בתחלת דבריו אין מתענין היינו לומר בכל ענין אפילו על כל הני דחשיב בסמוך עיר שהקיפוה אויבים כו' מדכתב רבינו אפילו על כל הצרות שמתריעין עליהם ולא כתב ג"כ שמתענין עליהם אלא מתריעין להשמיע קול פי' בשופר וכ"ה בהרמב"ם ובש"ע וק"ל:

סימן רפט

סעיף קטן א
ומטה מוצעת פי' לפי שהיה דרכן לישב על המטה:

סעיף קטן ב
ויקדש פי' יברך בפה"ג כלומר ולא יאמר קידוש כמו בלילה אלא בפה"ג לבד:

סעיף קטן ג
יברך על השכר כלומר והוא שיהא חמר מדינה כמו שנתבאר בסימן רע"ב ועיין בב"י ויש נוהגין לברך שהכל על השכר אף במקום שהיין מצוי ולא מצאתי להם סמך כ"א בחידושי אגודה והביאו מהרי"ו ע"ש דף צ"ט וז"ל וביום השבת יברך שהכל נהיה בדברו קודם ברכת המוציא ע"כ ויש לדחות דמיירי במקום שאין יין מצוי ע"ש וקמ"ל דבליל שבת לא יקדש על השכר אפילו אין כאן יין אלא יקדש על הפת ואפשר ג"כ ליישב קצת המנהג בע"א לפי שרבינו כתב לעיל בסי' רע"א דקידוש לילה על היין קודם לקידוש יום ע"ש. ומש"ה אחר שמקדש על היין בלילה משייר המותר לקידוש הבדלה דהא הבדלה קודם לקידוש כמ"ש בסי' רנ"ו ע"ש. ויש נוהגין לברך על יין שרף או מי דבש ונ"ל דאסור משום דבעינן חמר מדינה וגם מטעם דבעינן שיהא השינוי ניכר. ומ"ש ב"י דמשמע מדברי רבינו סי' רע"ב דא"צ חמר מדינה אינו מוכרח לפי שאפשר לומר דס"ל לרבינו דעכ"פ צריך שיהא חמר מדינה ואעפ"כ צריך ג"כ לטעם שינוי דה"א דאע"פ שהוא חמר מדינה אפ"ה עדיף לקדש על הפת כמו שאנו עושין בקידוש לילה דמקדשין על הפת ולא על השכר אע"פ שהוא חמר מדינה. ולדעת ב"י נראה כאילו דברי רבינו סותרין זא"ז אבל לפי מ"ש לא קשה מידי:

סעיף קטן ד
או שאר משקין פי' שאר משקין חוץ מן המים וכתב ב"י שאם לא מצא שום משקין לקדש עליו אוכל בלא קידוש:

סימן רצ

סעיף קטן א
אמר לה יש לי זוג כו' נלענ"ד דזה ע"ד שלשה מעידין זה על זה הקב"ה שבת וישראל והטור הביאו בסמוך בסימן רצ"ב ויותר נ"ל דה"ק יש לי ר"ל ברשותי ובידי לזווגך בזווג ר"ל שיתעסקו בך בתורה והוא לכל יש זווג כו':

סימן רצא

סעיף קטן א
ויהא זהיר מאד לקיים סעודה שלישית כו' ומי שלא אכל בליל שבת יאכל בשבת שלשה פעמים רמ"א:

סעיף קטן ב
מחבלו של משיח כו' כתיב הכא יום וכתיב התם הנני שולח לכם וגו':

סעיף קטן ג
ומדינה של גיהנם כתיב הכא יום וכתיב התם יום עברה ממלחמת גוג ומגוג כתיב הכא יום וכתיב התם ביום בא גוג כו' נ"ל דילפינן היום דכתיב בשבת ג' סעודות מג' יום הנ"ל:

סעיף קטן ד
יכול לקיים אותה בכביצה פי' לפי שזהו מיקרי אכילה ושביעה לכ"ע ויוצאין בו ידי כ"ע. ואע"פ שרבינו פסק לעיל בס"ס קפ"ד לענין שיעור אכילה לברך עליה ברכת המזון בכזית כר"מ היינו משום דפסק הכא לחומרא והכא לחומרא דלענין שיעור סעודה בעינן כביצה כר"י ולענין ברכת המזון חייב אפילו אכזית כר"מ:

סעיף קטן ה
או שהוא מתענה פטור מג' סעודות י"מ פשיטא כיון דמתענה היאך יאכל ומשני דה"א צריך לאכול בלילה לפני התענית ליל כניסת שבת ג' סעודות ולי ל"ק דה"ק דא"צ להניח תעניתו בשביל הג' סעודות כי לא נתחייב בג' סעודות כ"א מי שיוכל לאכול ולא המתענה והחולה. ומ"מ מ"ש רבינו אינו חייב לצער עצמו קשה פשיטא וצל"ע:

סעיף קטן ו
שמפסיקין בסעודת כו' בעל הלכות התיר לעשות כן:

סעיף קטן ז
סעודת שחרית וכ"כ בתוס' והמרדכי דוקא בכה"ג וכתב הרא"ש כיון שהוא מפסיק לכבוד שבת אין כאן מרבה בברכות שלא לצורך:

סעיף קטן ח
נוטל ידיו ומברך ז"ל מהרש"ל ובמרדכי כתב שטוב להפסיק מעט ביניהם שלא ליטול מיד אחר ברכת המזון וכן ראיתי נוהג להפסיק מעט בדברי תורה או בטיול קצת:

סעיף קטן ט
בין השמשות כו' משום דאז חוזרת הנשמה לגיהנם הילכך אסור לקבוע סעודה דילמא ישתה מים עיין בש"ע מ"ש רמ"א:

סעיף קטן י
אסור לאכול עד שיתפלל וכתבו הגהות מיימון שכן הוא עיקר וכן נהג מהר"ם וכתבו עוד שדוקא מן הנהר אסור לשתות ב"ה אבל מים שבביתם וכ"ש שאר משקים מותרין וכתב באגודה היינו דוקא בי"ב חדשים הראשונים של אביו ואמו ורבינו משולם השיב לר"ת דה"ג במדרש כל השותה מים בע"ש אבל בשבת לא הוזכר שם:

סעיף קטן יא
שגם בסעודה שלישית קובע על היין עיין בב"י הגי' ואיתא במכילתא דבסעודה שלישית כו' ולא כמ"ש בס"א ואיתא בירושלמי במכילתא כו':

סעיף קטן יב
הרי נשאר לו אחד שלם לסעודה שלישית ומ"מ לק"מ להנוהגין לבצוע על שתי ככרות די"ל דאין בוצעין על שתי ככרות רק לזכר נס דהא בליל כניסת שבת ובשחרית נמי אין בוצע על שתי ככרות אלא משום זכר נס בעלמא ה"ה גבי סעודה ג':

סעיף קטן יג
במיני תרגימא וי"מ שהוא כל דבר שמלפתין בו את הפת כמו בשר ודגים וי"א שהוא פירות ויוצאין בו בדיעבד:

סימן רצב

סעיף קטן א
ע"פ המדרש ישיחו בי יושבי שער כו' כ"כ בשבולי הלקט בשם רש"י וכתב שלא נהגו לאומרו בי"ט מפני שתיקן עזרא שיהו קורין בתורה בשבת במנחה ולא תיקן כן בי"ט ע"כ. וטעם זה אינו מספיק במה שלא נהגו לאומרו בי"ט דהא אין אנו מזכירין בפסוק ואני תפלתי כו' שאנו עוסקים בת"ת רק תפלה בלבד וזה אנו עושין גם בי"ט. אבל לפי מ"ש רש"ל ע"ז לק"מ שכתב וז"ל וקשה לפי מדרש פתיחת איכה רבתי שדורש האי קרא דישיחו בי כו' איך שהנכרים היו משחקים על ישראל שהיו שומרים שבתות ע"ש. ואכשר ליישב מפני דבשבת אנו מחויבים לשתות כדאמר רבא הכל מודים בשבת דבעינן לכם כמו שנתבאר בסי' רמ"ב הילכך שייך שפיר לומר ואנו לא כן אלא אע"פ ששתינו כו' לאפוקי בי"ט השתייה אינו דבר קבוע מאחר דס"ל לר"א או כולו לכם או כולו לגבוה:

סעיף קטן ב
אע"פ ששתינו כו' הא דלא כתב רבינו גם ומשתכרין כמ"ש לעיל מזה היינו משום דשיכור אסור להתפלל הילכך לא כתב ומשתכרין:

סעיף קטן ג
בשבת במנחה ובשני ובחמישי כצ"ל כי בשחרית של שבת תיקן משה רבינו ע"ה כמ"ש לעיל סימן קל"ה:

סעיף קטן ד
כמו שיש בפרשת זכור את יום השבת לקדשו כו' כשתמנה התיבות בפרשת זכור תמצא שהן נ"ה ודוחק לומר שר"ל עד ויקדשהו ולא עד בכלל דא"כ מה טעם הוי בדבר ע"כ נ"ל להגיה ויש בו נ"ה תיבות כמו שיש כו' אע"פ שאין בנוסח אתה אחד אלא נ"ד תיבות כבר כתב ב"י בסי' זה בשם שבולי הלקט דראוי לומר יום מנוחה וקדושה שהרי בסוף הל' אומר ינוחו בו לשון זכר כו' נמצא כשמוסיף תיבת יום יש בו נ"ה תיבות:

סעיף קטן ה
וגם נהגו שלא לקבוע מדרש נלע"ד דוקא לקבוע מדרש עם רבים אסור אבל ללמוד ביחידות מזה לא קאמר גם לפי מה שנהגו לקבוע אז סעודה בין מנחה למערב וס"ל כמדרשים שמוכיחים שלא מת מרע"ה באותה שעה גם לקבוע מדרש לא גרע:

סעיף קטן ו
ונוהגין באשכנז כשאין תחינה ביום ראשון שא"א צדקתך בשבת ונוהגין לומר באשכנז תחלה צדקתך כצ"ל. ונ"ל הטעם משום דהולכין ומוסיפין בהפלגת שבת של צדקות השי"ת וזה מבואר בסדר הפסוקים:

סעיף קטן ז
טעה ולא התפלל כו' דוקא טעה אבל הזיד כבר נתבאר בסי' ק"ח דאין לו תשלומין:

סעיף קטן ח
לצאת ידי ספק לקמן סי' תכ"ב כתבו ג"כ ועיין מ"ש שם ג"כ לכאן:

סעיף קטן ט
וא"צ לחדש בה דבר כדלעיל בסי' ק"ז:

סימן רצג

סעיף קטן א
סדר ערבית ומאחרין אותו כו' שיעור דברי רבינו כך הוא בסי' זה יתבאר סדר ערבית ומאחרין אותו וא"צ למחוק הוי"ו של ומאחרין:

סעיף קטן ב
כדי להוסיף מחול על הקודש אין להקשות דהא רבינו ס"ל כהרמב"ם דלית ליה תוספתת לענין שבת כמ"ש ב"י בסי' זה ולעיל בסי' רס"א די"ל דע"כ לא בעי למימר שצריך לאחר אותו כיון דבעינן להוסיף מצד הדין דא"כ איך מביא ראייה מהא דא"ר יוסי יהא חלקי כו' והיה נראה להם יום גדול עד צאת הכוכבים ואם איתא דבעינן תוספת שבת לא

היה סגי ביציאת הכוכבים דהיינו תחלת הלילה אלא כוונתו לומר כיון דאיכא למיטעי במקצת מקומות לחשוב שהוא לילה כשעדיין יום מש"ה צריך להוסיף מחול על הקודש כדי שלא יבוא לידי טעות לאפוקי לעיל בסי' רס"א ליכא למיטעי לחשוב שהוא יום כשהוא לילה דהא חשיב שם כמה סימנים כגון שמשא בריש דיקלא ותרנגולין שוושבין על הקורה ע"ש הילכך לא מייתי רבינו לעיל בסי' רס"א הא דא"ר יוסי יהא חלקי עם מכניסי טבריא ומיהו ק"ל דהא לעיל בריש סי' רס"ז כ' רבינו ג"כ להקדים בתפלת שבת דאמר ר' יוסי יהא חלקי ממכניסי שבת בטבריא כו' ע"ש:

סעיף קטן ג

והוא אחר בין השמשות דר' יהודה בפרק ב"מ בסופו פליגי ר' יהודה סבר אחר סוף שקיעת החמה אלף ות"ק אמה שהוא ג' רבעי מיל הוא בין השמשות ולר' יוסי זה נקרא יום שהוא אומר בין השמשות עצמו הוא כהרף עין והשאר הכל יממא ואסיקנא שם דהלכה כדברי שניהם להחמיר כרבי יהודה לענין קבלת שבת וכר' יוסי לענין מ"ש ולענין תרומה והוכיח שם הרא"ש שאין בין השמשות דר"י לדר"י נ' אמה וכתב נמצא משתשקע החמה אלף ותקמ"ט אמות בעשיית מלאכה וכתב ב"י ע"כ יש להגיה בספרי רבינו כדי להלך אלף ותקמ"ט אמה. ולכאורה קשה כיון דאמרינן פרק מי שהיה טמא דמתחלת שקיעה עד צאת הכוכבים הוא שיעור הילוך ד' מילין ותו לא וצאת הכוכבים לכ"ע לילה היא ואיך אמרינן דלר' יוסי שיעור מ"ט אמה אחר הילוך ד' מילין הוא יממא ואחריהן כהרף עין בין השמשות ואחר כך לילה וא"ל דר' יוסי ס"ל דיותר משיעור הילוך ד' מילין יש בין תחלת השקיעה לצאת הכוכבים כי בפ' מי שהיה טמא ר' יהודה קא"ל שהוא שיעור ד' מילין ואיכא למימר דלטעמיה אזיל ור' יוסי גם בהא לא ס"ל כוותיה דז"א דא"כ מאי פריך הגמ' שם מדברי ר' יודא לרבא ולכמה אמוראים שאמרו שהוא יותר משיעור ד' מילין ועלו בתיובתא דילמא כר' יוסי ס"ל ש"מ דפשוט להגמרא דליכא מאן דפליג בהא שוב מצאתי שהקשו התוס' קושיא זו בפרק במה מדליקין (שבת דף ל"ו ע"א) וז"ל אבל תימא לר"י דבמאי פליגי דהא ודאי משעת צאת הכוכבים הוי לילה כדפרישית וי"ל דאמרינן לקמן לא גדולים הנראים ביום ולא קטנים כו' אלא בינונים והשתא פליגי דלר' יהודה דמספקא ליה בכל כוכבים הנראים משקיעת החמה עד שהכסיף העליון אם הם בינונים אם לאו (כלומר דהשתא א"ש דלר' יוסי כל הכוכבים הנראים משקיעת החמה עד שהכסיף העליון ומשם והלאה עד מ"ט אמה נקראין בודאי כוכבים גדולים ואף על פי דקאמר עד צאת הכוכבים היינו לומר כוכבים גדולים) וע"ק דניחזי אנן באדם בינוני

שילך מתחלת שקיעת החמה ארבע מילין כדאמר בפסחים י"ל דמספקא להו מהו אדם בינוני עכ"ל התוס':

סעיף קטן ד

שהוא ג' חלקי מיל אחר סוף שקיעת החמה כצ"ל ומבואר שם דיש חילוק בין תחלת שקיעה לסוף שקיעה ועיין ב"י. ומ"ש הר"ן דאין בקיאין בין גדולים לקטנים ר"ל לבינונים ונקראים קטנים כנגד הגדולים אבל א"ל דר"ל דל"ת ברואה כוכב קטן ודאי לילה כמ"ש ולא כוכבים קטנים שאינם נראים אלא בלילה ומש"ה קאמר כיון שאין הכל בקיאים בין גדולים לקטנים ור"ל קטנים ממש דא"כ אפילו ברואין ג' קטנים לא סגי דעדיין איכא למיחש דילמא גדולים הם כיון דיש לטעות בין גדולים לקטנים. ואי גרסינן בינונים לקטנים א"ש ובלשון הזה כתב הר"י בריש ברכות והביאו ב"י לעיל סי' רל"ה:

סעיף קטן ה

רב צלי של מוצאי שבת בשבת כו' ובגמרא שבידינו כתב רב צלי של שבת בע"ש ע"ש:

סעיף קטן ו

שלא היה להם יין כו' פי' רק כוס א' לברכת המזון והיו מבדילין ג"כ עליו כדלקמן בסי' רצ"ו. ומ"ש או שהיו צריכין להחשיך כו' ר"ל גם מחמת זה לא יהיה להם כוס בשדה להבדיל עליו אף שיש להם יין בבית דאל"כ קשה למה היו צריכין להתפלל ולהבדיל הא גם אחר התפלה והבדלה לא היו רשאין לילך חוץ לתחום מבעוד יום דעוד איסור שבת עליהן לענין מלאכה וכדמשמע נמי מאומרו שהי' מחשיכים על התחום משמע דוקא תחום ולא יותר אף אחר הבדלה וזה היו רשאין לילך אף בלא הבדלה ותפלה ודוחק לומר משום כדי שלא יצטרכו לשהות ולעמוד בתחלת הלילה ולהתפלל דהא מכל מקום עדיף היה להו להתפלל אז סמוך לחשיכה אלא ודאי בשביל שלא יהיה להם בשדה כוס ויין להבדיל עליו לכן הוצרכו להתפלל ולהבדיל קודם צאתם מביתם ותרתי קאמר דברישא קאמר אפילו אינו יוצא מפתח ביתו כיון שאין לו אלא כוס אחד מברך עליו ב"ה וגם הבדלה וק"ל. ובזה נתיישב שפיר גי' הספרים שלנו שכתב בהן תיבת או שהיו צריכין להחשיך כו' ומה שפירשו רבינו בסגנון זה היינו משום דסתם אמרו רב צלי של מ"ש בשבת. ולא נזכר שהיו מחשיכין ולא ידעתי מי הכריחו להרא"ף להגיה תיבת כגון במקום תיבת או כמ"ש בהגהותיו שצריך להגיה כגון. ולפי הגהתו הכל בבא א' היא ולפי מ"ש והוא נדפס כן בגליון דרישא איירי דאין לו אלא כוס אחד לבהמ"ז ולהבדלה א"ש טפי ותרתי קאמר ושפיר גרסינן או ודו"ק. וע"כ צריכין אנו לפרש כן דהא מסי' הטור וכתב בשם הרי"ץ גיאות דאין להתפלל של שבת בע"ש מטעם דקידוש אפשר בפת וע"כ ה"פ דא"צ להקדים הכניסה של שבת כדי לקדש מיד אחריה משום

דאין לו כוס יין לקידוש ובע"ש סמוך לכניסתו נזדמן לו או שאכל אז ויש לו כוס לברך ב"ה רוצה לברך ברהמ"ז וגם לקדש עליו וקאמר דלא יקדים בשביל זה אלא יקדש על הפת ודכוותיה נמי הוא מ"ש שם לפני זה דלא יקדים התפלה של מ"ש משום כוס וק"ל. ואע"ג דהתוס' והרא"ש לא כתבו אלא להחשיך ולא כתבו אונס זה שלא היה להם יינם בביתם להבדיל היינו משום דרבינו כ"כ בשם רבינו האי ולא נקט לשון הרא"ש כדרכו ואולי שמצא רבינו לרבינו האי שכ"כ. אלא שלפי פי' זה קשה דהיה לו לרבינו להזכיר או שהיה צריכין להחשיך כו' ולא יהיה להם כוס בשדה להבדיל עליו ועיקר חסר מן הספר וע"ק למה הקדימו באכילתן היה להם להמתין מלאכול עד הלילה וי"ל דמיירי כשכבר אכלו ואי לא ברכו והיו ממתינים עד הלילה היו רעיבין:

סעיף קטן ז

וקורין שמע בברכותיה ומתפללין שמונה עשרה כו' ה"פ וקורין את שמע אחר צאת הכוכבים ומתפללין שמונה עשרה קודם לכן ב"י ובס"א אין כאן מקומו אלא בסוף סי' וקורין ק"ש וכו':

סעיף קטן ח

וכתב הרי"ץ גיאות כו' הא דלא כתב רבינו בלשון פלוגתא והרי"ץ גיאות כתב כו' היינו משום דהמשך דברי רבינו כך הוא וכר"י דס"ל דמפלג המנחה כו' וכ' הרי"ץ גיאות כו' כלומר כיון שפר"י דס"ל דמפלג המנחה ולמעלה הוא זמן תפלת ערבית ע"ז כתב הרי"ץ גיאות וכיון שנהגו כו' וק"ל:

סעיף קטן ט

ולא של מ"ש בשבת ז"ל רש"ל הכי נהוג שהוא דבר תמוה לרבים לעשות שבת חול ואיכא למיחש שמא יקיל אף במלאכה אבל להתפלל של שבת בע"ש ה"נ הוי מוסיף מחול על הקודש נ"ל עכ"ל. ול"נ דלק"מ דהא כבר כתב שנהגו כל ישראל כרבנן שאין מתפללין ערבית אלא משחשיכה כו' מש"ה אינו נכון להתפלל של שבת בע"ש דמ"ש ערבית של כניסת שבת או של יציאת שבת במ"ש דזמן אחד להם והיינו משחשכה. מיהו מ"ו כתב לפי דינא כמ"ש גם רבינו לעיל ריש סי' רס"ז דשרי לאקדומי תפלת ערבית של הכנסת שבת ע"ש:

סימן רצד

סעיף קטן א

ואומר הבדלה בחונן הדעת כו' כתב בא"ח אין מתחילין באתה חוננתנו לפי שהמשנה מטבע שטבעו חכמים בברכה אינו אלא טועה אלא מתחיל אתה חונן עד וחננו מאתך בינה ומתחיל אתה הבדלת בין קודש לחול וכ"כ הרמב"ם וכ"כ בסדר ר"ע עכ"ל. והעולם

נוהגים לומר אתה חוננתנו שאין זה מיקרי שינוי מטבע שהכל ענין אחד הוא עכ"ל ב"י וז"ל מ"ו ואומר הבדלה בחונן הדעת נ"ל שטועין האומרים אתה חוננתנו ואתה חונן ואצ"ל כי אם אתה חוננתנו לבד כי כל דברי אתה חונן מפורשים באתה חוננתנו וגם בספר הגאון בן מיימון אין בו אתה חוננתנו אלא כולל ההבדלה באתה חונן ומתחיל ואתה הבדלת בין קודש לחול וגו' וגם בתשובת הגאונים לא תמצא שום אתה חוננתנו כ"א אתה הבדלת. מהר"ר מנחם העתיק מכתב מהר"י יעקב פולק מסמ"ק שלו. עכ"ל מ"ו בהגהותיו. וכ"כ ב"י ורמ"א בד"מ שלו דלדברי כולם אין לומר אתה חוננתנו ואתה חונן אלא אתה חוננתנו לחוד או לכלול ההבדלה באתה חונן לומר אתה חונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה אתה הבדלת בין קודש לחול וזה ברור. ודלא כמ"ש מהרמ"י בש"ע שלו שאין לשנות מטבע שטבעו חכמים ולומר אתה חונן עד בינה ולהתחיל אתה חוננתנו ונלע"ד שלא דק וראה מ"ש הב"י בשם א"ח האי לישנא שלא לשנות המטבע להתחיל אתה חוננתנו רק אתה חונן ולא עיין יפה שדעתו של א"ח להתחיל באתה חונן ולכלול בהבדלה ולהתחיל אתה הבדלת כו' דלפי הבנתו הל"ל שלא לקצר המטבע ולא לכתוב ולא לשנות המטבע וכן מסיק הב"י דהעולם נוהגין לומר אתה חוננתנו שאין זה שינוי המטבע והיינו כמ"ש לעיל ולא לומר תרווייהו כמו שעלה על דעתו ע"ש ובב"י. שוב ראיתי לדקדק במקור הדין במשנה דפרק אין עומדין (ברכות דף ל"ג ע"א) ומצאתי דקדוק יפה מפירש"י דס"ל ג"כ לומר אתה חוננתנו לחוד דז"ל המשנה עם פירש"י מזכירין גבורות גשמים בתחיית המתים ושאלה בברכת השנים והבדלה בחונן הדעת. ר' עקיבא אומר אומרה ברכה רביעית בפני עצמה. ופירש"י מזכירין משיב הרוח ושאלה ותן טל ומטר. הבדלה בחונן הדעת אתה חוננתנו עכ"ל. והנה מדבהזכרה ובשאלה לא ציין אלא תיבת מזכירין ושאלה והכא דקא מציין הבדלה בחונן הדעת מוכיח דלהכי מציין הכל משום דס"ל דנוסח אתה חוננתנו כו' הוא בכלל מ"ש במשנה הבדלה בחונן הדעת שזולת נוסח אתה חוננתנו אינו אומר שום דבר יותר בברכה זו. עוד יש לדקדק מפירש"י דס"ל הכי מדפליג ר' עקיבא את"ק וכתב דצ"ל הבדלה ברכה רביעית בפני עצמה ור"ל שאומר תחלת ההבדלה לברכה רביעית בפני עצמה שאינה כוללה בברכה אחרת כמו שס"ל לת"ק שכוללה בחונן הדעת. ואח"כ יאמר ברכת חונן הדעת בפני עצמו ונמצא דלדידיה אומר כמ"ש תשע עשרה ברכות זולת ולמלשינים שהרי מסיק שם בגמרא דלא קי"ל כר"ע דתמהני סרי תיקון תישסר לא תיקון והשתא מדפירש"י במשנה דהבדלה ר"ל נוסח אתה חוננתנו ודאי לדקדק שלא יאמר תחלה אתה חונן והכי מוכח מדקאמר המשנה אדברי תנא קמא ורבי עקיבא אומרה ברכה רביעית בפני עצמה ומלשון אומרה

מוכח דת"ק לא ס"ל דיאמרה ברכה רביעית בפ"ע והשתא אי אמרת בשלמא דת"ק ס"ל דאינו אומר תחלה אתה חונן כו' אלא מתחיל אתה חוננתנו נמצא דאתה חוננתנו אינו נקרא בשם הבדלה כי הוא במקום אתה חונן אלא ההבדלה מתחלת מותבדילנו ה' אלהינו כו' שייך שפיר לומר דר"ע פליג וס"ל דאומרה תחלה ברכה רביעית לעצמו ההבדלה דהיינו אתה הבדלת כו' או הבדלתנו ה' אלהינו כו' ואח"כ יאמר ברכת אתה חונן כו' כשאר ימות השנה לאפוקי אם נאמר דת"ק ס"ל דאמר תחלה אתה חונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה ואח"כ כולל ואומר ההבדלה וההבדלה מתחיל אתה חוננתנו נמצא דלפי זה צ"ל דר"ע אומרה להבדלה ברכה בפני עצמה שאומר תחלה אתה חוננתנו דהיינו ההבדלה ואח"כ אומר ברכת אתה חונן כשאר ימות השנה. וזה לא יתכן דיאמר ב' ברכות שוות דהא ודאי כיון שהתחיל באתה חוננתנו שצריך לסיים בברכת חונן הדעת ודו"ק. והנה שמעתי מדקדקים מדשינה התנא בל' המשנה דבהזכרה אומר שמזכירין בתחיית המתים ובשאלה שואלין בברכת השנים ובהבדלה מבדילין בחונן הדעת. ול"ק נמי בברכת הדעת כמו ברישא או בברכת החונן כמו במציעתא אלא ודאי ס"ל שאומר ההבדלה אחר שהתחיל כבר אתה חונן לאדם דעת ולהכי שינה דבא לאשמעינן זה. ושיבוש הוא בעיני דמ"ש בחונן הדעת הוא כאילו אמר בברכת חונן הדעת אלא שקיצר וסמך אמ"ש לפני זה בברכת השנים ותדע שהרי הטור בסי' ק"י כתב לשון המשנה כאשר כתבתי לעיל ובריש סי' רצ"ד כתב ז"ל אין מתפללין הביננו במ"ש מפני שצ"ל הבדלה בברכת חונן הדעת הרי שכתב לשון בברכת וק"ל:

סעיף קטן ב

והמבדיל על הכוס צריך שיבדיל בתפלה אין להקשות איך יכול להביא ראייה מזה דילמא ר"ל דצריך שתיהן דוקא די"ל דא"כ הל"ל בקצרה צריך להבדיל בתפלה ועל הכוס אלא ודאי ר"ל שלא יסמוך לכתחלה על ההבדלה שמבדיל בתפלה ואם שכח יבדיל על הכוס וק"ל:

סעיף קטן ג

מ"מ כיון שאכל באיסור קרינן ביה וטעה כו'. והא דקי"ל טעם מבדיל מצינו כגון שאין לו רק כוס א' של יין לברכת המזון ולהבדלה וק"ל:

סעיף קטן ד

יש מי שהורה כו' ויש חולקין ולדעתן סיים רבינו וכתב כל אלו הדעות לאחר שסיים אותה ברכה וה"ה להאי יש מי שהורה לאחר שסיים ברכת שומע תפלה וק"ל:

סעיף קטן ה
שמבדיל בשומע תפלה כו' אבל התוס' כתבו דוקא צרכיו כגון שיש לו חולה בתוך ביתו או שצריך לשדהו מים דהוא מעין תפלה וכן שאלה אבל הזכרה והבדלה ושאר שכחה אסור שאינם מעין שומע תפלה עכ"ל. ור"י כתב וז"ל ויש לדחות דכיון דכשאנו מבדילין בתפלה אנו מתפללין ואומרים כשם שהבדלתנו כו' שפיר הוי מעין שומע תפלה ע"כ. אבל לפי נוסח שלנו שאין אנו אומרים כשם שהבדלתנו כו' אינו מיושב וע"ז כתב ב"י שמצא גירסא אחרת להרמב"ם ע"ש:

סעיף קטן ו
ולפ"ז אף בט"ב שחל בא' בשבת אם טעה כו' לאו דוקא אלא ה"ה משם והלאה עד רביעי בשבת אלא משום דאסור לאכול עד שיבדיל ואין דרכו של אדם להיות מתענה כ"כ זמן:

סעיף קטן ז
אע"פ שלא פתח בברכה שלאחריה אין להקשות דהא לעיל בסי' קי"ד גבי משיב הרוח כו' כתב רבינו אם שכח ולא הזכיר עד שסיים הברכה חוזר לראש ושם ע"כ פירושו להתחיל בברכה שלאחריה קרי סיום הברכה וכל זמן שלא התחיל בברכה שלאחריה לא חשיב סיום ברכה זו וכמ"ש ב"י שם די"ל דשאני גבי משיב הרוח כו' דהתם אם לא יאמר אותה בין ברכה לברכה אז צריך לחזור ולהתפלל משא"כ הכא:

סימן רצה

סעיף קטן א
לפי שהוא מזמור של ברכה ואומרים כן כדי שיתברכו במעשה ידיהם כמ"ש רבינו בסוף סי' זה:

סעיף קטן ב
ואומרים סדר קדושה לפי שהוא כו'. לכאורה קשה דמאי נתינת טעם הוא זה דאיך תלוי זה בזה ונ"ל דבא לתת טעם על מה שמקדימין לומר סדר קדושה קודם הבדלה. וע"כ קאמר שמאריכין בענייניים כי ממתינים להם שיסיימו כו':

סעיף קטן ג
כיון דאמר ומעשה ידינו תרי זימני כו' ר"ל דפעם א' קאי על מלאכת המשכן ופעם א' קאי אמעשה ידינו דששת ימי המעשה. א"נ ה"ק משום דגם נרמז בומעשה ידינו ר"ל ו' מעשה ידינו ואם תאמר אם כן ראוי שלא לאומרה בשבת ובי"ט עצמו ונ"ל דבשבת וי"ט אין אנו מכוונין באמירתן שיברך את מעשה ידינו אלא שמוסיפין אותו בזמירות כמו שמוסיפין שאר מזמורים השמים מספרים כו' וכמ"ש הכלבו והרד"א שצריך להוסיף

מזמורים בשבת אבל עתה במ"ש שאומרים אותה בתחלת השבוע כדי שיברך השי"ת מעשה ידי חול צריך שיהיו כולן ימי המעשה כנ"ל:

סעיף קטן ד

אלא מתחילין פסוק אורך ימים אשביעהו ואתה קדוש גו' משמע דיש שייכות לסדר קדושה עם ויהי נועם מדמתחילין בהאי קרא בתרא דויהי נועם ולכן מנהג אשכנז כשאין אומרים ויהי נועם א"א ואתה קדוש כיון שיש שייכות לזה עם זה וצ"ע מה ענין זה לזה:

סעיף קטן ה

וע"כ אנו מתפללין כיון שעבר השבת כו' צ"ע לפי טעם זה למה אין אנו אומרים ומזכירין אליהו במוצאי יו"ט. ואפשר ליישב משום דאנו ס"ל ג"כ הטעם שכתב רבינו לקמן בס"ס רצ"ט והיינו שטוב לשכחה כו' ולפי אותו הטעם לא שייך לומר הזמירות אלא במ"ש לפי שהוא תחלת ימי המעשה משאת ימי בראשית.

סימן רצו

סעיף קטן א

סדר הבדלה כו' סי' יבנ"ה כתב המרדכי דאוחז הכוס בימין וההדס בשמאל ואח"כ כשמברך על ההדס מחליף וכ"פ ב"י בש"ע בהדיא דבשעת תחלת הבדלה יאחוז ההדס בשמאלו וכן נהג רש"ל ז"ל:

סעיף קטן ב

על כוס של יין שלם כו' כתב רמ"א דמ"מ נהגו להבדיל במוצאי פסח על שכר ולא על יין משום דחביב:

סעיף קטן ג

שלם שלא יהיה פגום כו' הא דקאמר שלם ר"ל דמוכח כן מדקאמר שלא יהיה פגום משמע שזהו פי' של שלם. והא דלא חשיב מכל עניינים הצריכין להיות בכוס של ברכה רק זה משום דכוונתו כדי לקשר ולכתוב מה שכתב אח"כ וק"ל:

סעיף קטן ד

ואם אין לו יין איתא כו' אין להקשות דהכי הל"ל לרבינו ואפילו אם אין לו יין איתא בפרקי ר"א דמבדילין כו' י"ל דבא לאשמועינן דאינו מבדיל עד שיעשה קודם לכן שום מעשה מ"ה קאמר ואם אין לו יין איתא כו' כלומר אע"פ שאין לו יין מ"מ צריך לעשות ענין אחר קודם שיבדיל דהיינו שיקרב ידו לאור הנר ואומר בורא מאורי האש:

סעיף קטן ה

מקרב ידו לאור הנר כו' הא דלא חשיב ברכת יין ובשמים משום דלא חשיב אלא הבדלה דברכת האש שייך לסדר הבדלה שכשמקרב ידו ורואה להבדיל בין הצפרנים

לגוף או הצל חייב לברך על האש שנהנה ממנו ועל אותו הבדלה שראה מברך ברכת סדר הבדלה:

סעיף קטן ו

ומסתכל בצפרניים כו' קאי גם אלעיל מ"ש מקרב ידו לאור הנר. ובא לפרש דבריו ולומר דמ"ש מקרב ידו לאור ר"ל מסתכל בצפרניים ומסתכל אחר שבירך אע"ג דכל הברכות מברכין עובר לעשייתן נ"ל די"ל דדוקא בברכת המצות וברכת הנהנין דמברך השי"ת ע"ש ההנאה או על המצוה צריך לברך עובר לעשייתן מה שא"כ ברכה זו שאינה באה ע"ש הנאתו דהא אין לו הנאה עתה בהסתכלו בצפרניים וכמ"ש בסמוך ריש סי' צ"ח ז"ל וע"כ מסתכלים בצפרניים לראות שיוכל ליהנות ממנו ולהכיר בין מטבע למטבע הרי שכתב שיוכל ליהנות ולא שעתה נהנה. ומש"ה אינו מברך עד אחר שכבר ראה האור שראוי ויוכל ליהנות ממנו ומ"ש שם בס"ס רצ"ח בסומא דאין מברך אנר שאין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו וכו' אלמא כ"ז שאינו נהנה כשיעור הזה אין לו לברך נ"ל דהיינו טעמא כיון דקי"ל דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו וה"ל כאילו כבר נהנה ומש"ה כתב כל זמן שאינו נהנה ור"ל שאינו ראוי להיות נהנה:

סעיף קטן ז

תולש אבן מן האדמה כו' פי' לפי שצריך לעשות שום מעשה קודם שיבדיל מ"ה תולש אבן. וכתב ר"ע ואנן לא ס"ל הכי כו' ואפשר לומר דר"ע אינו פליג על פרקי דר"א לפי שהיה גורס כמ"ש בנוסחא שלנו שאין כתוב שמבדיל בלא יין כמ"ש ב"י והא דכתב ר"ע ואנן לא ס"ל הכי ואפשר לומר דלא קאי על פרקי דר"א אלא על שום ענין אחר כתב כן והראיה שסיים וכתב ואפי' על הפת אין מבדילין כו' וקשה פת מאן דכר שמיה אלא ע"כ כמ"ש:

סעיף קטן ח

ואפילו על הפת אין מבדילין ולא דמי לקידוש שאין קידוש אלא במקום סעודה א"כ פת מעניינא דקידוש הוא משא"כ בהבדלה כו':

סעיף קטן ט

וא"א ז"ל כתב שיותר טוב כו' צריך לומר שלא היה כתוב זה בספר ב"י דהא תמה על רבינו וכתב ולא ידעתי למה סתם רבינו כדברי רב עמרם ולא כתב דעת הרי"ף והרא"ש עכ"ל:

סעיף קטן י

שיותר טוב לעשות ההבדלה והקידוש כו' וכ"כ:רמ"א וגם כתב מדברי הרא"ש ז"ל וז"ל אבל בלא הבדלה טוב יותר לעשות הקידוש על הפת כדלעיל סי' רע"ב ע"כ משמע שפסק

הכי אע"ג דלעיל בסי' רע"ב כתב בשם הרא"ש דיותר טוב לקדש על הפת מעל השכר שאני הכא שצריך לעשות הבדלה על הכוס ואגב מברכין ג"כ קידוש עליו:

סעיף קטן יא

ומצפה שיהיה לו כו' דוקא מצפה אבל אם אינו מצפה מותר לאכול אפילו בלא כוס:

סעיף קטן יב

יותר טוב שיאכל קודם כו' ז"ל הרא"ש ותימא יבדיל עליו ואח"כ יתקננו במים לברכת המזון ויכשירנו כדמסיק בירושלמי וי"ל שכבר היה מזוג כדינו ואם היה משים בו מים יותר לא היה ראוי לשתייה ומיירי נמי כשהוא רביעית בצמצום דאל"כ הרי לדברי הרמב"ם מותר לברך על הכוס פגום אם אין לו אחר ומטעם זה כתב רמ"א שמוטב לברך על כוס פגום של יין מעל שכר. והא דכתב על כוס פגום ר"ל כשאינו מלא ג"כ קרי פגום דאל"כ ה"ל לשייר מתחלה שלא יערנו הכל לתוך הכוס:

סעיף קטן יג

שבהמ"ז טעונה כוס ולדברי האומרים א"צ כוס יבדיל עליו תחלה ואסור לאכול קודם ב"י בש"ע. כתב רמ"י בש"ע שלו וז"ל מיהו כשחל יו"ט להיות במ"ש שיש בו קידוש על הפת י"א שהקידוש עיקר ואגב הקידוש מבדילין ג"כ על הפת וי"א שאז ההבדלה עיקר ויותר טוב לומר הקידוש עם הבדלה על השכר וכתב מורי מהרמא"י ז"ל והסברא האחרונה עיקר ואני ראיתי בכל המקומות שעברתי וכן רבים נוהגים כסברא ראשונה וליכא מאן דמהנדז בהו ומיהו בש"ע שנדפס שנית בשנת ש"מ לפ"ק כתוב בהגהות מורי מהרמא"י ז"ל והסברא הראשונה עיקר ובודאי שנפל טעות בהג"ה זו באותו ש"ע שנדפס ראשון ונדפס מלת האחרונה במקום הראשונה עכ"ל ולענ"ד יותר נראה לומר שנפל טעות בדפוס אחרון שהרי סברא אחרונה הביאו הרי"ף והרא"ש וזהו מדרכו של רמ"א לפסוק כהרי"ף והרא"ש והטור בפרט במקום שהמה ראו דברי הראשונים ודחו אותם ואם היה כתב רמ"א והמנהג כסברא הראשונה א"ש. אבל לא הל"ל שהסברא הראשונה עיקר:

סעיף קטן יד

הקב"ה קוראו קדוש ועושהו סגולה שנאמר והייתם לי סגולה מכל העמים ואומר ואבדיל אתכם מן העמים נ"ל הואיל ששבת שקול כנגד כל המצות וכדלעיל סי' רמ"ב וכשאינו מבדיל בין שבת לחול כתיקונה נראה כאילו אין לו הפרש בין יום השבת לימי החול. א"נ דורש אסמכתא דקרא כתיב הכא והייתם לי סגולה מכל העמים וכתיב התם בהבדלה ואבדיל אתכם מן העמים ודורש עמים דבשכר הבדלה של שבת סגולים וגוי קדוש. ויותר נראה לפרש שהאומר בהבדלה בין ישראל לעמים מראה עצמו מעיד על מעלה יתירה

שהיה בישראל בזמן מתן תורה שהבדיל אותם מן העו"ג הילכך נקרא קדוש ווסגולה שזהו תכלית ההבדלה שהיה מבדיל בין ישראל לעו"ג:

סעיף קטן טו

והוא דשייר מקידושא לאבדלתא לפי פשוטו נראה דר"ל שמשייר מאותו כוס יין שקידש עליו משייר בו מעט ומוסיף עליו בשעת הבדלה ומבדיל עליו וזהו עיקר המצוה שהיין שנתעבד ביה המצוה בעילוי קמא וקידש בו עליו את השבת עליו בעצמו יבדיל כי גם ההבדלה מקדושת שבת הוא וכמ"ש לעיל ומ"ה עדיף טפי להבדיל משיורי כסא דקדושא ממה שיבדיל על יין אחר ולפ"ז מ"ש אח"כ הילכך מאן כו' אדלפני פניו קאי ולא אדסמיך ליה ולכאורה נראה דר"ל דמצמצם בשתיית קידוש אף שיש בו מצוה והיצה"ר מתגרה בו לשתותו לכבוד קידוש ולכבוד שבת ואפ"ה נותן עינו בכוס של הבדלה ומצמצם בשתייתו כדי שיהיה הכוס להבדלה ג"כ. ולפי זה מ"ש הילכך מאן דאית ליה חד כסא כו' אדלעיל קאמר כיון שמצוה גדולה היא בהבדלה על היין וק"ל:

סעיף קטן טז

מאן דאית ליה חד כסא ולית ביה שיעור קידושא ואבדלתא נ"ל דר"ל דלפעמים בחד כוס יש בו שיעור קידוש והבדלה דהיינו כשיש בו יותר מרביעית דמקדש עליו דצריך להיות מלא ואחר הקידוש מערה מעט ממנו לכלי אחר ושותה ממנו מלא לוגמיו ואף שנעשה פגום חוזר ומתקנו ביין שעירה. א"נ אפילו אין בו אלא שיעור רביעית והוא שתה ממנו ופגמו אי לא היה מזוג מתחלה על חד תרין אפשר למזגו ולתקנו במים וכמ"ש בשם הרא"ש בסי' זה ואפשר דזהו נמי דקאמר דמשייר מקידושא להבדלה ר"ל אף שאין לו אלא חד כוס משיירו ע"פ הדרכים שנתבארו וכיון שמדקדק כ"כ לכך שכרו גדול וק"ל. והשתא א"ש דקאמר הלכך מאן דאית ליה חד כסא ולית ביה שיעור לעשות תקנות אלו וק"ל:

סעיף קטן יז

דאפשר לאבדולי בתפלה כי' כיון שכל מצותה הוא הזכרה בפה אבל נר חנוכה מצותה בהדלקה לא סגי בהזכרה ועוד משום פרסומא ניסא. תוס'. כתב הר"ן ותלמידי ר"י דאפילו למ"ד מצות א"צ כוונה מ"מ אם נתכוין שלא לצאת אינו יוצא הילכך אפילו שמעו כל בני בית הבדלה מש"ץ חוזר ומבדיל בבית דשמא נתכוין שלא יצא בבהכ"נ. כתוב בכלבו שנהגו להבדיל מעומד לכבוד המלך שאנו מלוין אותו ודרך לויה מעומד והתוס' כתבו וצ"ע שאנו מבדילין ועומדין היאך אנו פוטרין זא"ז מיין ומהבדלה אחר שאין אנו לא יושבין ולא מסובין (ור"ל וקי"ל כר' יוחנן דאמר דאף יין בעי הסיבה להוציא אחרים וכמ"ש לעיל ס"ס קע"ד וריי"ג) ומסקי שטוב לישב וכ"כ המרדכי וכ"פ ב"י אבל האגור

כתב בשם אגודה שאין צריך שכיון שאנו קובעין עצמן לצאת ידי הבדלה קובעין נמי לבפה"ג וכן נוהגין באשכנז לעמוד עכ"ל. כתב רמ"א ונוהגין לשפוך מכוס של יין על הארץ קודם שיסיים בפה"ג כדי שלא יהיה הכוס פגום ולא אחר כך משום ביזוי כוס של ברכה ורש"ל היה רגיל לשפוך תחלה בשעת מזיגת כוס הבדלה וטעם השפיכה דאמרינן כל בית שלא נשפך בו יין כמים אין בו סימן ברכה ועושין כן לסימן טוב בתחילת השבוע גם שופכים מן הכוס לאחר הבדלה ומכבין בו הנר ורוחצין בו עיניו משום חבוב מצוה:

סימן רצז

סעיף קטן א

ומברך על הבשמים כו' עיין בגמרא פ"ב דביצה ופ' המביא כדי יין כתב ז"ל שם אמר רשב"ל נשמה יתירה נתן הקב"ה באדם בע"ש ולמ"ש נוטלין אותה הימנו שנאמר שבת וינפש כיון ששבת ווי אבדה נפש פירש"י נשמה יתירה וכו' ע"ש. וע"כ מריחין בשמים במ"ש להשיב נפש ובמוצאי י"ט אין מברכין דלא היה נשמה יתירה בי"ט. וא"ת אמאי לא מברכין אבשמים בי"ט כשחל י"ט במוצ"ש וי"ל כיון שיש לו מאכלים טובים מיישב דעתו ממילא בלא ריח בשמים. תוס' פרק המביא:

סעיף קטן ב

דלאו לריחא עבידי אלא להעביר הסרחון של בית הכסא ושל מת. רש"י:

סעיף קטן ג

ואין מברכין על בשמים כו' פי' מסיבה של כותים דסתם מסיבתן לשם ע"ג סי' רי"ז:

סעיף קטן ד

ונהגו לברך על עצי ההדס כו' כתב ב"י וז"ל והטעם שנהגו לברך על ההדס כמ"ש שמעתי סמך לדבר דכתיב תחת הסרפד כו' יש לתמוה עליו הלא טעם זה כתבניתו וכצלמו כתב גם הטור ומסיק ב"י ובעלי קבלה אומרים שיש סוד בהדס לברך עליו במ"ש:

סעיף קטן ה

על הדס שוטה כו' פי' שאינו כשר כמו בכור שוטה מהרש"ל:

סעיף קטן ו

ומנהג אבותינו תורה ורמ"א כתב שטוב לצאת ידי כ"ע ולהניח ההדס ג"כ לתוך כלי של בשמים:

סעיף קטן ז

אע"פ שאינו אוכל עמהם כתב ב"י דאין מכאן קושיא דזה בבני ביתו הקטנים איירי אלא שכתב הואיל וחכמים קבעו זה למנהג ה"ל מצוה ודמי לקידוש ע"ש ועיין לעיל בסימן קכ"ו. כתב מהרי"ק בשורש מ"א שהדס הכשר לא היו מריחין בו לפי שהיו מצניעין אותו לשנה אחרת והיו חוששין שאם יריחו בו בכל מו"ש ינשרו עליו ויפסול אלא בשוטה

היו מריחין ומש"ה לא היה רוצה הר"ר אפרים להריח בו כיון שאינו מריח כ"כ אבל בהדס כשר מודה ר"א שאע"פ שאין בו ריח כל כך מברכין עליו הואיל ואיתעביד ביה מצוה חדא ודייק ב"י מדכתב שאינו מריח כ"כ אבל מ"מ מריח קצת אלא שאין בו ריח לחלוחית לכך ניחא ליה לברך על הבשמים אבל אילו לא היה בו ריח כלל כ"ע מודה דלא היו עושין ברכה לבטלה. ומ"ש רבינו ומיהו נהגו בכל המקומות לברך על ההדס ר"ל הדס שוטה ולא הוצרך לפרש דאהדס כשר לא היו מברכין:

סימן רצח

סעיף קטן א

אלא לזכר שנברא כי במ"ש נתן הקב"ה דיעה באדם הראשון מעין דוגמא של מעלה והביא ב' אבנים וטחנן זו בזו ויצא מהן אור. פירש"י טחן והכה זו בזו ואינו אלא לזכר דאי משום הנאת האור מברך היה צריך לברך בכל פעם ופעם כשנהנה מן האור. וכתב הרשב"א בשם הראב"ד דה"מ במ"ש אבל במוצאי יוה"כ איכא למימר דמהדר בתר האור לפי שהוא כברכת הבדלה שמברך לבורא יתברך שהבדיל לנו בין זה היום לשאר הימים שכל היום היינו אסורין להשתמש בו ועכשיו אנו מותרין עכ"ל והביאו ב"י. וצריך לתת טעם לדבריו דמ"ש מו"ש ממוצאי יו"כ דהא גם גבי שבת שייך הטעם שכל היום היינו אסורין להשתמש בו ועכשיו אנו מותרין ואפשר לומר דכיון שעיקר הברכה נתקן לזכר שנברא האור במוצ"ש ולפי טעם זה א"א לומר שצריך להדר מטעם שכל היום אסורין להשתמש בו (דהיינו מאותו נר עצמו שדולק היום והיו אסורין לשמש והראיה שבמוצאי יוה"כ אנו מבדילין מאותו נר עצמו שדולק ביו"כ מה"ט וכמ"ש בסוף הלכות יו"כ) דהא מברכין על נר שלא נדלק כלל קודם לכן כמו על האור היוצא מן העצים ומן האבנים לאפוקי ביו"כ אין מברכין על האור היוצא מן העצים ומן האבנים:

סעיף קטן ב

לברך על אבוקה כו' וכתב באגודה דה"ה נר שיש בו שתי פתילות וכתב א"ח שצריך להדליק אבוקה אף אם יש לו נר בבית וכן נהג מהר"ם. ומ"ש בשם מהר"ם שהיה נוטל אבוקה בידו לא בעי למימר שהקפיד ליטול נר הבדלה בידו בשעת הברכה אלא כוונתו לומר שהיה נוטל אבוקה אע"פ שיש לו נר א' והטעם מ"ש מהדס שצריך ליטול בידו בשעת הברכה דשאני ברכת אור שאינו ברכת הנהנין כמ"ש הרא"ש שאינו מברך משום הנאת האור:

סעיף קטן ג

כדי שיהנו מן הנר כו' וכתב עוד בשבולי הלקט וז"ל כך הוא המנהג תחלה מכניס אצבעותיו לתוך ידיו ומחשיך תחתיהן ואח"כ פושטן והנה אור במקום חושך ומברך

שכבר הוא נהנה מן האור עכ"ל. ובירושלמי כתב אף כי זוכרים על צפרניו של אדם הראשון עכ"ל. וז"ל רמ"א ויש לראות בצפרנים עם הכפוף בבת אחת ולא יראה פני אצבעות שבפנים עכ"ל. והוא הנכון בעיני שבזה יוצאין לכ"ע לכל הארבע טעמים ודו"ק. כתב ב"י וכתב בא"ח שהרשב"א פסק כרב יהודה והרי"ף והרא"ש כו' ומסיק וכן הסכים הרשב"א נראה דצריך לגרוס רשב"ם במקום רשב"א ראשון דאל"כ סתרי דבריו אהדדי:

סעיף קטן ד

שהן פרות ורבות לעולם פי' ופריה ורביה הוא ברכה. ולכך רואין בו תחלת השבוע כן כתב ר' יונה:

סעיף קטן ה

ואין מברכין אלא על האור כו' פירש"י הואיל ונעבדה בו עבירה:

סעיף קטן ו

הילכך אין מברכין כו' כיון דאילו הדליקו ישראל לא היה שבת ממלאכת עבירה:

מברכין עליו דכי מברך אתוספתא דהיתרא קמברך גמרא:

סעיף קטן ז

אין מברכין עליו גזירה משום עכו"ם ראשון ועמוד ראשון פירש"י דילמא יבא אחר להתיר נמי אם הדליק העכו"ם מבעוד יום ובאותו האור עצמו שלא ניתוסף משחשיכה כגון שמברך עליו סמוך לחשיכה מיד עכ"ל. לכאורה היה נ"ל לפרש דר"ל כגון שהוסיפו עצים במדורה או שמן בנר שכבר כלה העץ והשמן שהיה בהבערה שהודלק בשבת וכאלו הדליק מחדש אחר שחשיכה וק"ל. אבל ז"א מדפירש"י ועמוד ראשון כגון שהדליק סמוך לחשיכה דמשמע הא אם הדליק קודם לחשיכה מותר אע"ג שלא נתוסף בו שמן לכן נראה לפרש דר"ל כגון שמברך לאחר שנשרף מקצת הנר לאחר שהדליק העכו"ם אותו הנר דמקלי קלי האיסור וכאילו הודלק מחדש לאפוקי אם מברך על הנר תיכף לאחר שהדליקו העכו"ם דאז עדיין שבת עליו האיסור מש"ה אסור וק"ל ועיין ב"י:

סעיף קטן ח

אם רובן עכו"ם אין מברכין עליו כו' הכא לא שייך לומר להתיר אפילו אם רובן עכו"ם אם ישראל א' קבוע ביניהם מטעם דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי. לפי שלא אמרינן כך אלא בדבר שפירש מן הקביעות או שלקח עכו"ם או ישראל א' מן הקביעות כמו גבי גו' חניות לאפוקי הכא לא פירש כלל:

סעיף קטן ט

אע"פ שאין מברכין עליו במוצאי יום כפור כדלעיל זכר לאור שנברא במ"ש משא"כ בי"כ עיין בסימן תרכ"ד שהטעם בי"כ שמברכין על האור מפני שהיה אסור ליהנות ממנו ביום ועכשיו מותר וזהו אינו שייך באש היוצא מן העצים כו' כי לא היה בעולם:

סעיף קטן י
שאז אינו עשוי להאיר אלא לעשות את הסיד אבל בסוף מדליקין כדי לראות אם מתוקן הסיד כתיקונו:

סעיף קטן יא
ואם יש שמש שאוכל שם כו' וכתב המ"מ ובארצותינו שאין החזן דר שם נהגו להדליק נר מיוחד:

סעיף קטן יב
דהא אין מברכין עליו עד שיאותו לאורו וכ"כ במרדכי ומסיים וכן תניא אין מברכין עד שיראה שלהבת וישתמש לאורו ש"מ דלא בהנאה תליא מילתא ואפילו מאחרינא וכדמייתי והיית ממשש בצהרים:

סעיף קטן יג
וכמה אמר עולא עד שיכיר כו' מה שהאריך כ"כ רבינו כוונתו להביא ראיה שצריך שיהא הוא עצמו ראוי ליהנות בשיעור הזה וזה אין שייך בסומא אע"פ שמברך יוצר אור כו' כדאיתא לעיל בסי' ס"ט היינו באור היום דהא מ"מ נהנה ממנו ע"י אחרים שרואין ומוליכין אותו בדרך וא"צ שיראה הוא עצמו ועיין מ"ש כיוצא בזה בשם המרדכי. ומ"ש כל זמן שאינו נהנה אין לו לברך עיין מ"ש מזה ריש סימן רצ"ו:

סעיף קטן יד
היו יושבין כו' ולאפוקי מב"ש דאמרו כל אחד מברך לעצמו משום דיצטרך להמתין טפי עד שיכלה ברכת המברך ויענה אחריו אמן ויהא ביטול בית המדרש:

סעיף קטן טו
אחד מברך לכולם אע"ג דכתב רמ"א דקי"ל דלא מהני כלל קביעות והיסבה אלא דווקא ביין ופת אבל לא בשאר דברים כמ"ש לעיל בסי' קע"ד ורי"ג וא"כ איך א' מברך לכולם. י"ל דכבר קבעו עצמן לברכת היין דהבדלה הלכך מועיל הקביעות לכל ברכות הבדלה וק"ל וכמ"ש ב"י לעיל בסימן רצ"ו בשם הכלבו אחד מברך לכולם משום ברוב עם הדרת מלך ולאפוקי מב"ש דס"ל דכל אחד מברך לעצמו משום ביטול בית המדרש:

סימן רצט

סעיף קטן א
והגיענו ס"א והביננו:

סעיף קטן ב
סדר רב עמרם מביאין לו כוס ובשמים ואבוקה של אור ומברך בפה"ג ובורא מיני בשמים ובורא כו' כצ"ל:

סעיף קטן ג
קיימו וקיים עצתו נראה דר"ל קיימו להיועץ עצמו:

סעיף קטן ד
כי עזי וזמרת יה יי' ויהי לי לישועה כו' שם זה אינו פסוק פ' בשלח ובשל תהלים סי' קי"ח במזמור מן המיצר אבל בספר ישעיה סימן י"ב ישנו ופירש"י שם ז"ל יה ה' עד הנה היה שמו חלוק ובמפלתו של עמלק נעשה שלם וכן הוא אומר כו' ע"ש הרי לפנינו דלפי כירושו צ"ל מדובקים ותכופים שני השמות יה יי' זא"ז וכן מורה הטעם ונקודה של שם ע"ש. ובקצת נוסחאות הנדפסים בסדר הזמירות בהבדלה ז"א ובקצתן ישנו ולפי מה שפירש"י בפ' בשלח בשם אונקלוס יתיישב שפיר דלפי פי' זה עזי וזמרת יה הוא סוף ענין ומה שכתב יי' ויהי כו' הוא תחילת ענין בפני עצמו והוי"ו של ויהי היא יתירה כמו שפירש"י אח"כ. אבל לפי מה שרש"י דחה שם פי' זה וכתב שנ"ל לפרש עזי וזמרת יה הוא היה לי לישועה והוי"ו של וזמרת היא יתירה. לפי פי' זה לא יתיישב כלל הלשון:

סעיף קטן ה
ורב סעדיה כתב א"צ בני ביתו לטעום מכוס של ברכה צ"ע למה לא כתב רבינו דעתו בס"ס רע"א אכוס של קידוש ואפשר שבכוס של קידוש כ"ע לא פליגי:

סעיף קטן ו
לפי ששירי המצות מעכבין כו' בפרק לולב וערבה ריש דף ל"ח זאת אומרת שירי מצות מעכבין את הפורעניות שהרי תנופה שירי מצוה היא ועוצרת רוחות וטללים רעים ופירש"י שירי מצוה שהיא שירים שאינה עיקר לעכב כפרה אפ"ה חשובה היא לעכב את הפורענות שהרי תנופה אין מעכבת את הכפרה שאפי' אי לא עשה תנופה א"צ להביא קרבן אחר ואפ"ה אמרינן מוליך ומביא לעצור רוחות רעות מעלה ומוריד כדי לעצור טללים רעים עכ"ל. ולכאורה היה נ"ל לפרש גם כן כאן אבל לשון רבינו אינו משמע כן מדכתב לפי ששירי מצוה מעכבין ועדין לא גילה לנו ששיור זה נקרא מצוה דבשלמא התם גבי תנופה כבר פירש לנו התורה שנקראת מצוה וק"ל:

סעיף קטן ז
ואם היה יושב ושותה כו' פי' בשלא קבע אלא לשתייה ולא לאכילה אבל מותר לשתות אפילו משחשיכה בתוך סעודתו כשקבע לאכילה וזה מיירי אפילו מאכילה כדברי הרי"ף וסמ"ג ובעל העיטור אבל רמ"א כתב המנהג כסברא ראשונה אבל יש להשיב אליבא דכ"ע למפונקין השותים ולא אוכלים שום דבר בסעודה שלישית. אמנם כשאוכלים פרוסת המוציא אף שלא אכלו כזית סגי משום דקבעו נפשייהו לאכילה. עיין בת"ה סי' ז' שכתב לדידן שעיקר סעודה ושמחת חתן וכלה היא בסעודת שחרית

של שבת האוכלים שם והשעה עומדת לסעודת מנחה יש מהגדולים שסוברים שאין עומדין להתפלל דחשבי להו עוסקין במצוה והעוסק במצוה פטור מן המצוה ע"ש מזה היה נלענ"ד דכ"ש דיש להקל לדידן בתפלת מעריב במ"ש שאז עיקר שמחת חתן וכלה בזמנינו שהרי זמנה כל הלילה אכן ב"י כתב על סברא זו שאין בה ממש בסי' רל"ב:

סעיף קטן ח

שמבדיל עד סוף יום השלישי עיין בב"י שתמה על הרמב"ם שכתב שמבדיל והולך עד סוף יום רביעי ובגמרא משמע בהדיא דעד יום רביעי ולא יום רביעי בכלל דיום רביעי מכלל שבת הבאה נחשב כו' ועמד בקושיא ול"נ ליישב בדוחק לפרש לשון הרמב"ם דמ"ש עד סוף ה"ק כל עד סוף אחורי שבת דהיינו עד יום רביעי שהוא מכלל שבת הבאה ולא כמו שהבין ב"י דר"ל עד סוף של יום רביעי:

סעיף קטן ט

וכ"כ רב עמרם ובת"ה סי' קנ"ד כתב תקנה לבני אדם שמתענין ג' ימים וג' לילות ומתחילין במוצאי שבת על ג' פנים איך יעשו בהבדלה וכתב הדרך הג' והוא הנכון שאם יש אצלו במ"ש מי שיבדיל יכוין לצאת בברכתו ויענה אחריו אמן ויוצא אפילו לא טעים עיין שם:

סעיף קטן י

ואע"ג דקי"ל טעם מבדיל ה"מ כו' עיין לעיל בסי' רצ"ד דר"ל דווקא אם הבדיל בתפלה אבל אי לא הבדיל צריך לחזור להתפלל ואח"כ יבדיל על הכוס:

סעיף קטן יא

וסבור שיביאו לו יין יותר כו' פי' דאילו לא סבר היה צריך להניחו עד ברכת המזון שיהיה מברך ומבדיל יחד כדלעיל בסי' רע"ב למ"ד בהמ"ז צריך כוס:

סעיף קטן יב

שצריך ליזהר שלא יביא כו' עיין ב"י:

סעיף קטן יג

ופי' עוד אפילו אמר כו' דלא בעינן אלא היכרא בעלמא ללוות המלכה רש"י וכ"כ המ"מ בשם אחרונים וכתב שזה עיקר וכ"פ ב"י בש"ע כרש"י אבל מה שנוהגין להדליק מיד אחר ברכו זה נתפשט מדברי ר' ירוחם שחילק בין הדלקה לכתיבה ואריגה ואין דעת שאר הפוסקים כן:

סעיף קטן יד

ויאמר בא"י אמ"ה כו' לחוד ולאחר המלאכה צריך להבדיל כדרכו. כתב הכלבו נהגו הנשים לדלות מים במוצאי שבת תיכף ששמעו ברכו שמציינו באגדה שבארה של מרים בים של טבריה וכל מ"ש מחזירה על כל בארות ועל כל מעיינות וכל מי שהוא חולה

ונודמן לו מים ישתה אפילו כל גופו מוכה שחין מיד נרפא ומעשה באדם אחד שהיה מוכה שחין והלכה אשתו במ"ש לשאוב מים כו' וכתב רמ"א ולא ראיתי למנהג זה:

סימן ש

סעיף קטן א

כדי ללוות השבת פי' שדרך ללוות המלך בכניסתו וביציאתו ומש"ה אומרים ג"כ זמירות בכניסתו וביציאתו עוד נמצא כתוב שיש אבר באדם ונסכוי שמו ואינו נהנה מאכילה אלא במ"ש שבלי הלקט:

סימן שא

סעיף קטן א

אם באתי לכתוב כו' כל מלאכת שבת אנו לומדין ממלאכת המשכן דמדהקדים איסור שבת למלאכת המשכן וכתיב ששת ימים תעשה מלאכה שפי' של בנין בהמ"ק דאל"כ למה סמך מצות שבת למלאכת המשכן וכן במדרש וביום השביעי קדש שבת שבתון פי' שתשבות מאותן המלאכות עוד איתא בגמרא דריש ר' נתן מדכתיב שם בהאי עניינא בפרשת ויקהל אלה הדברים אשר צוה ה' וגו' אלה בגימטריא ל"ו דברים ב'. הדברים א'. הרי ל"ט ומצאתי בספר ישן טעם למה דרשו טפי אלה הדברים זה ממ"ש בכמה מקומות אחרים שכשתמנה התיבות מאלה הדברים כו' עד ויאמר משה כו' תמצא ל"ט תיבות ע"כ וכשתמנה מריש הענין מפרשת ויקהל כו' עד לא תבערו אש בכל מושבותיכם תמצא מ' תיבות וחד לא פגום:

סעיף קטן ב

דחיישינן דלמא נפיל פירש"י דסנדל אינו יכול להדקו ולקשרו יפה כמו מנעל:

סעיף קטן ג

לא יצא האיש בסייף אפי' חגור בה גמרא ותריס היינו מגן ואלה בל"א קאלבין ובלשונינו קורין אותו קייל וקסדא עיין בדרישה:

סעיף קטן ד

ולא במגפים הן אנפלאות של ברזל למלחמה וכולם אסורים משום דנראה כיוצא למלחמה.

סעיף קטן ה

ולא יצא בתפילין ומפרש בגמרא אפילו למ"ד שבת זמן תפילין הוא אסור דלמא אתי לאתויי בר"ה. וצריכין לחלק בין הא להא דלעיל ס"ס רנ"ב שכתב שאדם יכול לצאת בתפילין סמוך לחשיכה ולא חיישינן שמא ישכח ויצא בהן משתחשך שאסור להסיח דעתו מהם בעודם בראשו וכתב ב"י וכ"ש כשהם בידו ע"ש וא"ל לפי' גם כאן לא

ה"ל למיגזר שמא אתי לאתויי בר"ה דשאני התם דמכח דאסור להסיח דעתו מקדושת התפילין ידע שמכח קדושתם אסור לצאת בהן או להניחן בשבת משא"כ כאן שמכח קדושתן לא ידע חיישינן שיוליכן ד' אמות דלמ"ד שבת זמן תפילין הוא הרי הוא כיומא אחרינא דמותר לטלטלן למקום שירצה באם ישכח שבת וק"ל:

סעיף קטן ו

דלמא מחייכי עליה כו' כבר כתבתי בדרישה שזהו כפירש"י בשם רבותיו עד ועוד פי' דבירושלמי מפרש דלא לחשדיה דטעין לחבריה תותי כנפיה. וללכת יחף שרי ומיהו אין נכון לעשות כן אפילו בחול כדאמרינן בע"פ ד' מנודין לשמים וא' מהן המונע מנעלים מרגליו תשובת מהר"ם מ"ו:

סעיף קטן ז

ואם יצא פטור כ"כ הרא"ש משום דה"ל הוצאה כלאחר יד כלומר מאחר שאין דרכו לצאת במחט הוי מוציא שלא כדרך המוציאין ופטור ב"י. ונ"ל אפילו כשהיא בידו וכמ"ש לעיל סוף סי' רנ"ב:

סעיף קטן ח

פטור אבל אסור מפני שהוא חידוש ודילמא שליף ומחוי:

סעיף קטן ט

אבל דבר שהוא תכשיט לאיש ולאשה אסור גם לאיש וכן הדין לדידן שיוצא האיש גם בטבעת שאין עליו חותם ומחשב תכשיט גביה אפ"ה פטור אבל אסור כיון שהוא תכשיט גם לאשה רבינו ירוחם וב"י ע"ש. ובסימן ש"ג כתב בעל התרומה לדידן דלית לן רשות הרבים מותר לצאת בו ושם כתב ב"י דה"ה נשים בטבעת חותם. וזה עיקר:

סעיף קטן י

ולא נגר בקיסם שבאזנו בל"א וויר"א והנגר תולה באזנו בצאתו בשוק להראות בו מהו אומנתו כי בו משרטטין הנסרים ליישרן כעין שעושין עתה הנגרים:

סעיף קטן יא

ולא סורק במשיחה בצואריו פירש"י דף י"ד ע"ב סורק בגדים בקוצים שקורין קרינ"ש ובמשיחה קושר הקוצים גם הבגד קושר ומחבר בו ב' ראשים כשמותחו על יתידות האומנים לחובטו במקלות לזקוף את שערו ותולהו הסורק בצווארו בצאתו לשוק סי' שהוא סורק:

סעיף קטן יב

שלא תתלכלך פי' בגדיה בדם נדתה והטעם דכל זה אצולי מטינוף הוא ומלאכה שאינה צריכה לגופה היא דלר"י חייב ולר"ש פטור וע"ל בסימן רע"ח שכתבתי פלוגתת הפוסקים בזה ב"י:

סעיף קטן יג
שלא תצטער שנופל על בשרה ומתייבש ומצטער מחמתו:

סעיף קטן יד
אין הקטע כו' עיין בב"י ובדרישה:

סעיף קטן טו
פירוש מי שנקטעה רגלו רגל אחד רש"י ועיין בסמ"ג דף י"ח שמפרש בע"א דמיירי שנקטעה שני רגליו ועושה במקומן דפוס של עץ כמין קב שלא יבחנו בני אדם שאין לו רגלים וכופף לאחריו אותן ב' רגלים ועושה שתי סמוכות של עץ דוגמא משקנצ"א בלעז ונותן בהן ארכבותיו וקושר הסמוכות בארכובותיו וסמוכות אלו מתיר בסיפא והולך כדרך במקלו ע"ש:

סעיף קטן טז
וכן קטע שאינו יכול כו' שיבשו וקווצו גידי שוקיו:

סעיף קטן יז
ועושה סמוכות לראשי שוקיו של עור או של עץ לראשי שוקיו התלויין וכשהוא נשען ע"י ועוקר עצמו נשען גם על רגליו קצת. רש"י:

סעיף קטן יח
אסור לילך בהן דאיידי דתלוי ולא מנחי אארעא זימנין דמשתלפי רש"י גם כאן כתב רבינו ירוחם דלא מיתסר אלא הסמוכות אבל בכסא וספסלים קטנים שבידו יכול לצאת דה"ל כמו מקל דשרי בסמוך וכ"כ התוספות והרא"ש ע"כ:

סעיף קטן יט
אבל קטע שגורר שוקיו כו' פי' רש"י יש קטע בשתי רגלים והולך על שוקיו ועל ארכובותיו ועושה סמוכות של עור לשוקיו יוצאין בהם בשבת דתכשיט דידיה הוא:

סעיף קטן כ
ואם רבים צריכין לו עיין בדרישה:

סעיף קטן כא
ואין יוצאין באנקטמין משנה ס"פ במה אשה ובגמרא מאי אנקטמין א"ר אבהו חמרא דאכפא רב פפא אמר קשרי רבה בר רב הונא אמר פרמי ותפסו פי' שלשתן לדינא. פי' בגדים גסים ואין בהם משום משוי כי דרך לצאת בהם מפני הגשמים וה"ה בלא גשמים נמי שרי אבל בקופה דלא דרך מלבוש אלא משוי לא יצא. אשר"י:

סעיף קטן כב
יוצאין בזגין כו' כשאין בהם עינבל ואין משמיע קול:

סעיף קטן כג
אבל אינם ארוגין לא פירש"י דילמא שליף ואתי והתוספות פי' שם דילמא מיפסק ואתי לאתויי ד' אמות בר"ה:

סעיף קטן כד
אין יוצאין בקמיע שאינו מומחה ת"ר איזהו קמיע מומחה כל שריפא ושנה ושלש אחד קמיע של כתב ואחד קמיע של עיקרין פירש"י דעיקרין של שרשי סמנין קרוי נמי קמיע. וכ"כ הטור לקמן:

סעיף קטן כה
יוצאין בו דאז תכשיט הוא לחולה כאחד ממלבושיו רש"י:

סעיף קטן כו
ורפאו שלשתן עיין ב"י:

סעיף קטן כז
ל"ש איתמחי קמיע ולא גברא כו' וא"ת היאך אפשר שנתמחה האיש ולא הקמיע והלא כיון שהאיש מומחה לכתוב לחש זה א"כ איגרת זו ודאי תועיל תירצו התוס' דנ"מ שאם אבד המחאתו כגון שכתב ג' קמיעות ולא הועילו אם הומחה הקמיע מועיל אפילו אבד המחאתו וכן צ"ל מ"ש איתמחי גברא כו' ואיתמחי איגרות הללו כו' ר"ל שאיתמחי איגרות הללו כו' אף אם זה האיש אבד המחאתו נשארו האיגרות הללו מומחים לעולם לכל אדם. ובזה יתורץ ג"כ קושיא שיש בלשון המחבר מה לו להזכיר הדבר הפשוט אפי' בדרך כ"ש אבל במה שאמרתי הודיע לנו חידוש גדול עכ"ל ביאור שהביא ב"י:

סעיף קטן כח
וריפא בו ג"פ אפילו לאדם אחד דאיכא למימר מזלא דחולה זה גרם אפ"ה מחמת קמיע עדיף:

סעיף קטן כט
מומחה לכל אדם פי' כל אדם יכול לצאת בה:

סעיף קטן ל
וכ"ש איתמחי גברא וקמיע עיין בב"י ובתוס' פרק במה אשה (שבת דף ס"א) מ"ו:

סעיף קטן לא
וכל אחת הועילה לג' אנשים דכיון שכל אחת הועילה ב"פ אצל ג' בני אדם לא אמרינן מזלא גרם וה"ה אם לא הועילה אלא אחד ג"פ והשנים לא הועילה אלא כל אחד פעם אחת דאז ג"כ איתמחי גברא ואותה לבדה היא מומחה:

סעיף קטן לב
בביצת החרגול הוא מין ארבה כ"כ הרמב"ם בפי' המשנה ז"ל רא"ף ובהג"א כתב וז"ל ואם חולי שיש בו סכנה אם יסיר ממנו הקמיע מותר לכנוס בה לבית הכסא. ואם אין בה

סכנה אם יסיר הקמיע אסור ליכנס בה. וא"כ אסור לצאת בה דכי עייל לב"ה שרי ליה ואתי לאתויי ד' אמות ועיין בגמרא פרק במה אשה כי משמע שם בגמרא דאין חילוק ומותר בכל ענין כשהוא מחופה עור וכ"כ בסמ"ג דמותר ליכנס לבה"כ בקמיע מומחה אע"ג דכתב בה שמות כיון שמחופה עור וצ"ל דבכה"ג איירי כשאינה מחופה עור עכ"ל:

סעיף קטן לג

ובמסמר הצלוב פי' שלוקחין מסמר מעץ הצלוב כן פי' הרמב"ם בפי' המשנה מ"ו:

סעיף קטן לד

וגם יש בו משום רפואה שלחלוחית היוצא מן הכסף יפה למכה וגם הצורת מטבע יפה לה לרפואה ולכך קושר לה דוקא מטבע. גמרא דף ס"ה ע"א:

סעיף קטן לה

אין יוצאין בסנדל המסומר כי על ידו נהרגו הרבה לכך גזרו עליו פ' במה אשה (שבת דף ס"א ע"א). ובגמרא מפרש צורתו ומפרש שם דלא גזרו אסנדל שאינו מסומר אלא באותה גוונא שנעשה ביה המעשה והמעשה בשבת היה לכן ג"כ לא גזרו עליו אלא בשבת וגם בי"ט שדומה לשבת דאסור בעשיית מלאכה:

ומ"מ נהגו בהן איסור פי' בסנדלות שדומה קצת לגזירת סנדל המסומר אבל מנעלים המסומרים כדי שלא תאכל הקרקע את המנעל פשיטא דשרי וכן ראיתי הלכה מאמ"ז ועיין בר"ן מ"ו:

סעיף קטן לו

או במעות הצרורים לו כו' כתב מהר"י אבוהב ז"ל בשם א"ז שחכמי צרפת מתירין אם הם תפורים והאגור כתב בשם מהר"י מולין ז"ל שיותר נראה להתיר מלאסור אם הוא נושאם כדי שלא יגזלוהו או איזה פסידא כי הוי כלאחר יד כו' ולבסוף כתב ב"י בשם תשובת מהר"ם לאסור וכן פסק ב"י ע"ש ורמ"א כתב שיש לסמוך על המתירין בשעת הדחק שאינו יכול לישב בבית ע"ש:

סעיף קטן לז

וכל שאינו להתנאות ז"ל הגמרא אמר עולא אסור לעשות מרזב בשבת אמר רב פפא נקוט האי כללא בידך כל אדעתא דלכנופיא אסור כל להתנאות שרי ופירשו התוספות והרא"ש מרזב היינו טלית של ארבע כנפות ולוקח שני צדי רוחב טליתו של צד ימינו ונותנם על כתף השמאלית דאינו פושטו על כתף אלא מקפל ומונח על כתיפו והיינו דקאמר מאי מרזב כיס דכשהוא מונח כמו שפירשתי יש בו כיסים מרובים וכל כיס נראה כמין מרזב והיינו אדעתא דלכנופיא כדי שיוכל ללכת מהרה ולא יכביד עליו טליתו אסור אדעתא דלהתנאות שרי והיינו כשאין צידי טליתו מקובצים אלא מצד אחד מונח

על כתיפיו אצל צווארו וצד הא' נוטל על שכמו עד הזרוע ואין בו משום כיס עכ"ל ומסיק ב"י וז"ל ומכל אלה הדברים למדנו דהני מלבושי דידן מותר לתפוס קצתן בידו ולהגביהן כדי שלא יתלכלכו שוליו בטיט ואפילו מכוין כדי שלא יעכבהו מללכת דדוקא בטליתות שלהם שהיה יריעה אחת מרובעת כעין טליתות של מצוה ולא היה מוציאים ידיהם לחוץ אלא מתעטף בהם ומקפלן ומניחן על כתיפו דבכה"ג הוא משוי אבל מלבושים דידן כשהוא לבוש בהם ומוציא ידיו מתוכה אפילו מגביה שוליו לעולם דרך מלבוש הוא. ועוד אפילו בטלית שלהם לא אסרו אלא להניח על כתיפו ע"ש שהאריך:

סעיף קטן לח

כגון לולאות פי' הלולאות כל א' מחובר בבגד בב' ראשיו ואם נפסק ראש אחד השני עדיין תחובה בבגד:

סעיף קטן לט

שמא יעבירנו כו' ז"ל ב"י נראה דלא מיירי אלא בכובע שאינו עשוי אלא להגן מפני השמש אבל כובע שאדם מכסה בו ראשו אפי' כי לא מהדק שרי דאע"ג דנפיל לא אתי לאתויי שאין דרך בני אדם לילך בגילוי הראש:

סעיף קטן מ

ואי מיהדק שרי או שהוא עמוק שראשו נכנס לתוכו ואין הרוח יכול להפריח מראשו או שהוא קשור ברצועה תחת גרונו. תוס' והגהות:

סעיף קטן מא

שאז ניכר שהן תפילין לאפוקי אין בהן רצועה אז איכא למיחש שמא קמיעא הוא דלפעמים טרח אינש לעשות קמיעא כעין תפילין כ"כ הרי"ף והרא"ש:

סעיף קטן מב

ופושט וחוזר ולובש כתב הר"ן אפשר דלא שרי אלא במציל לרה"י אבל במציל לרה"ר מודה דאסור משום משוי פי' כיון שלבש כ"כ יותר מדרך לבישה אבל לא קי"ל כוותיה ועיין בב"י:

סעיף קטן מג

מי שנשרו כליו במים פירש"י שנפלו במים וכן פי' התוס' ודחו פירש"י דפ' במה אשה דפי' שם שנשרו במי גשמים ע"ש:

סעיף קטן מד

מסתפג אדם באלונתית כגון הרוחץ במי מערה או במי טבריא וכתב הר"ן וטעמא דלא חיישינן דילמא אתי לידי סחיטה כיון שכל הרוחצים מסתפגים אם אתה אוסר עליו להסתפג אף אתה אוסרו ברחיצה וא"א שאין הדבר עומד כדאיתא בפרק כירה עכ"ל:

סימן שב

סעיף קטן א
ודוקא בחדתי ואוכמי עיין בב"י שכתב שלכאורה משמע כ"ז שלא נתכסה מיקרי חדתי אבל לא משמע כן מדברי הרמב"ם שכתב שעדיין היא בחידושה כו' ע"ש ורבינו בעל הטור כתב בסמוך בעצמו אבל דין מקפלין כלים בשבת כו' ז"ל אפילו באדם א' דוקא בחדשים דהיינו כ"ז שלא רחצו.

סעיף קטן ב
והוא שמקפיד עליו דאז הוי פסיק רישיה:

סעיף קטן ג
הנוטל מן הבגד קסמים וקשרים כו' פי' רש"י קשים וקסמים דקים שנארגו בה בלי מתכוין ונוטלין אותה ממנה לאחר אריגה גמר מלאכה הוא וחייב משום מכה בפטיש:

סעיף קטן ד
אבל בשני בני אדם לא כו' כתב המרדכי דוקא כסדר קפולו אבל שלא כסדר קפולו מותר בכל ענין דהוי תיקון טפי שמפשיטין קמטיה:

סעיף קטן ה
דוקא בחדשים ומהרא"ש פסק להוכיח מכאן דטליתות חדשים שרי לקפל בי"ט שחל להיות בע"ש כשעושה עירוב תבשילין. וכ"ש בחולו של מועד אבל בישינים לא דממהרין לקמוט והקיפול הוא תיקון להם מ"ו:

סעיף קטן ו
דוקא בחדשים פי' רש"י שהחדשים קשים מאיליהן ואין ממהרין לקמוט:

סעיף קטן ז
או צבועים פירש"י צבועים קיפולם מתקנן משא"כ בלבנים:

סעיף קטן ח
טיט שעל רגלו לאו דוקא אלא ה"ה מנעלו והא דאמרי' בסמוך דאין מגרדין לא מנעל חדש ולא מנעל ישן לא דמי דהתם ?טממא כשגורד המנעל בסכין או בציפורן הוא ממחק אבל בקנוח בקורה או בכותל או בקרקע אינו ממחקו ואפי' ימחק לית לן בה דלאו פסיק רישיה הוא ב"י ע"ש מהררי"א:

סעיף קטן ט
דדמי לליבון שמתלבן בכך אבל ליבון ממש לא הוי בלא מים רש"י. וכתב בשבולי הלקט בשם ר"ת דאשל פשתן קאי דמיחזי כמלבן אבל של צמר או משי מותר ובש"ע הביא דין זה ועיין בדרישה:

סעיף קטן י
אבל אסור לכבסו במים דהיינו שמשפשף צדו זה על צדו זה כדרך המכבסין רש"י:

סעיף קטן יא
דלא אמרינן שרייתו זהו כיבוסו אלא בבגד פשתן. ז"ל מ"ו ומ"מ נראה לחלק דדוקא בבגדים לבן אבל צבועים אפי' בגדי פשתן לא שייך בהו ליבון אבל לא ראיתי שום אחד מן המחברים שבא לחלק בזה עכ"ל:

סעיף קטן יב
ומטעם זה התיר באשה כו' עיין ב"י ע"ש:

סעיף קטן יג
והיה מפקפק לנגב הידים כו' והמרדכי כתב בשם מהר"ם שהיה נוהג לנגב בכח זו על זו ומסיר המים מעליו כפי יכלתו ואח"כ מקנחם במפה או בבגד משום דבגד שרייתו זהו כיבוסו וכן פסק בש"ע הב"י וכן כתב רמ"א ולפי מ"ש ר"ת שזהו דרך לכלוך א"צ ע"ש:

סעיף קטן יד
אין מסתכלין כו' לאיש אפילו בחול אסור אם לא לצורך עי' בי"ד סי' קנ"ו ובסי' קפ"ב:

סעיף קטן טו
שמא יסיר בה נימין של ראשו שיראה בראשו מדולדלין שהמראה של ברזל שלהן היה חריף כאיזמל:

סימן שג

סעיף קטן א
ולא ברצועות שבראשה אכולה קאי. רש"י:

סעיף קטן ב
בשעת טבילה ודילמא מתרמי לה טבילה של מצוה גמרא:

סעיף קטן ג
ובלבד שלא יהיו מטונפים בריש פ' במה אשה כיון דמטנפי מיקפד קפידא פירש"י מיקפד קפידא להיות בראשה בשעת טבילתה מפני שהמים ממחים את הטיט ומלכלך בשרה מן הטבילה ואע"ג דחציצה לא הוי דהא עיילי בהו מיא מיהו כיון דשקלה ליה משום טינוף אתי לאתויינהו וכ"כ האשר"י וכתב עוד הרא"ש וי"מ דמטנפי כגון שחוטין מוזהבין ויפים ומטונפים מחמת המים כו' ולא דמי לבגדים שהיא צריכה לפושטה בשעת טבילה ולא חיישינן דילמא אתי לאתויינהו לפי שהבגדים היא לובשת מיד אחר הטבילה אבל דברים קטנים חיישינן שמא תוליכם בידים עכ"ל הרא"ש וע"ש בפירש"י שסתר פי' י"מ וע"כ נ"ל שתיבת שחוצץ שכתוב כאן בפנים טעות הוא עכ"ל רא"פ. וגם לפירוש זה צריך להגיה שאז דרכה להסירה כו' וכ"כ מ"ו ז"ל ומסיק א"נ י"ל שכתב הטור לפי פי' רבותיו של רש"י ז"ל שפירשו כל מידי שמקפיד עליו משום טינוף חייץ אף שרש"י הקשה על פירושם מ"מ אפשר שהטור ראה דבריהם ודו"ק עכ"ל:

סעיף קטן ד
אבל בקטלא שבצווארה כו' עיין פי' לקמן בסמוך:

סעיף קטן ה
אלא עד הלחיים פירש"י שכורכתו על ראשה ותולה על הלחיים מכאן ומכאן הרמב"ם וש"ע:

סעיף קטן ו
אבל אם קשורין בשבכה שרי דאי שלפי ליה מגלי רישא לפיכך בתולות אסור. רמ"א:

סעיף קטן ז
והוא מטלית כו' כ"פ הרי"ף אבל רש"י פי' כיפה ואיצטימא בע"א ע"ש: ופירש"י ברזנג"א ז"ל רש"י כמין נושקא ומציירין בה כמין עיר וביאר הרא"ש דבריו שהוא תכשיט עגול ויש באמצע לשון שבו מחברין אותו למלבוש וכן בש"ע:

סעיף קטן ח
כלילא פירש"י על פדחתה היא קושרתו מאוזן לאוזן ע"כ ועיין בב"י:

סעיף קטן ט
חרוזות בחוט אסור דמגו דחשיב חיישינן דילמא שלפא ומחויא רש"י:

סעיף קטן י
והוא בגד חשוב כו' כן הוא דף ק"פ ע"ב:

סעיף קטן יא
על המטלית שרי דאינו חשוב כ"כ ועיין בתוס' דף ע':

סעיף קטן יב
רצועה רחבה כשהיא רחבה אף שמהדקה אינו מזיק לה:

סעיף קטן יג
אבל יוצאה בנזמי האוזן פירש"י משום דטריחא לה מילתא למשלף ואהדורי מפני שאזניה מכוסות בקישוריה וכתב רמ"א ובמקום שנוהגין לגלות האזנים אסור פי' היכא שאינן מהודקים יפה ויכולה להוציאם. ונראה להביא ראייה לדבריו ממ"ש רבינו בסמוך בסי' זה ז"ל הבנות הקטנים שנוקבים אזניהם כו' עד אם הם צבועות אסור לילך בהן:

סעיף קטן יד
שמחלקת בה שערה ע"ל בסוף הסימן אפי' אם הוא עשוי להתקשט בו דאז אינו משוי אפ"ה אסור דילמא משלפו תוס'. כתב ב"י דהיינו במחט שאינה נקובה כו' ע"ש. וי"ל הגהות ר"פ ז"ל הגמרא טס של זהב יש לה בראשה בחול חולקת בה שערה ובשבת מניחתה כנגד פדחתה וע"ש בתוס' עכ"ל:

סעיף קטן טו
יכולה לצאת בה דכיון דלצניעותא עבידא לא משלפי:

סעיף קטן טז
ואם יצתה חייבת ואפילו מעמדת בה קישוריה דכיון שאין דרך להעמידה במחט נקובה לא הוי תכשיט והוי כמשוי ב"י ופירוש קשורה כתב הרא"ש והתוס' שתוחבת המחט לתוך השבכה שלא יצאו שערה חוץ לקישוריה. ופירש"י נושקא על שם שמכבנת וסוגרת בו מפתחי חלוקה פי' דרכה לכך אבל עתה אינה יוצאה בו אלא כדי להתקשט אבל אם גם עתה תוחבה שם כדי לסגור ומבלעדו לא היה מסוגר מותר וכ"כ המרדכי וכן בב"י בד"ה לא תצא במחט ע"ש:

סעיף קטן יז
שמתקשטת כו' פירש"י ואשה שריחה רע טוענתו ואינה חייבת עליו מפני שהוא תכשיט אבל לכתחלה אסור משום דילמא משלפי:

סעיף קטן יח
אם הוא של זהב לא תצא כו'. דכיון דמשונה הוא במראה משאר שניים דילמא מבזו לה ושקלא ליה וממטייה אבל של כסף שדומה לשיניים וכ"ש שן דאדם מותר:

סעיף קטן יט
יוצאה בחוטי שער מצאתי כתב בהג"ה אלפסי החדשות דמותר לאשה נשואה לגלות פאה נכרית שלה ל"ש אם היא עשויה משערותיה או משער חבירתה דאין שער באשה היה ערוה אלא דוקא שערותיה המדובקים בבשרה אבל לא בתלושין עשויה לכסות שערותיה האחרות אע"ג דעבדה לקישוט שתהא נראית בעלת שיער עכ"ל ד"מ ונראה דה"ט דמותר כאן בהכי לצאת טפי מחוטי הצמר שבראש הסימן ולא חששו ה"נ דילמא איתרמי לה טבילה ואתי' לאתויינהו דהא הני שערות בודאי מחוברין בבשר ויש בו משום חציצה דשאני הכא דהאי פאה נכרית הוא כשאר א' ממלבושים דאינו הולך זולתן א"כ בשעת טבילה מניחן בביתו משא"כ בהא דלעיל:

סעיף קטן כ
ובלבד שלא תצא כו' ופירש"י משום דשחורה על לבינה נראין הן ומאיס ודילמא מחכו עלה ואתיא לשלופי ומייתי:

סעיף קטן כא
והרמב"ם ז"ל התיר כו' דהאי דאסור זקנה בשל ילדה משום דאתי' לאתויי דשבח הוא לה משא"כ בילדה בשל זקנה דגנאי הוא לה דודאי לא אתיא לאתויי ועיין בב"י שתמה על דברי הרמב"ם שלפי דבריו תני תנא שיקרא ועיין בדרישה:

סעיף קטן כב
ומסופקני בפי' סוגיית הגמרא אם הא דתנן ובלבד שלא יתן לכתחלה גם ע"ז קאי או לאו. בכבול כיפה של צמר והוא כיפה של צמר דלעיל ופירש"י עשוי ככובע תחת השבכה

וחיישינן דילמא שלפי לה מתחת שבכה ואינה מגלה ולא כן פירש המחבר לעיל רא"פ. וכאשר פי' המחבר כיפה לעיל כן פי' כבול שבכאן כי שניהם אחד הוא מ"ו:

סעיף קטן כג

ויוצאה בחצר כו' כדי שלא תתגנה על בעלה פירש"י מש"ה התירו לה קצת קישוטים לצאת בהן בחצר וכתב הרשב"א דחצר לאו דוקא אלא ה"ה בבית עיין בב"י כאן ובסוף הסימן דכתב טעם דילמא תשכח ותצא בהן לר"ה:

סעיף קטן כד

ואל יהו מזידות ז"ל ב"י ומ"מ צריך להזהר הנשים שלא תצאנה אלא במחטים שהן צריכין לעמוד קשוריהן ולא יותר כי בזה שאין להן תועלת בו ישמעו לנו ע"כ ור' שמשון מצא כתוב בשם רב שר שלום דדבר שהוא רגילות להראות זו לזו אסור וכשאינם רגילות מותר והני נשי דידן אינן מראות טבעותיהן ותכשיטיהן ומש"ה מותר לצאת בהן ע"כ וכ"כ רמ"א בש"ע מטעם דנשים דידן שכיחי גבן תכשיטין ויוצאין בהן אף בחול משא"כ בימיהם שלא היו רגילים לצאת בהן כ"א בשבת והוי חידוש להן דאז איכא למיחש דילמא משלפי:

סעיף קטן כה

אסור נמי לדידן וב"י כתב דלרבינו ירוחם שכתב שהואיל שבזמן הזה נוהגין האנשים לצאת בטבעת שאין עליה חותם ונשים בטבעת שיש עליה חותם הרי להם כתכשיט:

סעיף קטן כו

חוץ מהפנים פירש"י חוץ מן העינים מותר לצאת בו ז"ל ב"י ולא ה"ל לרבינו ללמוד דין זה מהרמב"ם שכן משמע בהדיא בגמרא ולפי נוסח דידן שאין כתוב בהם תיבות מאתמול א"ש דס"ל אם כבר פרפה אינו מטלטל המטבע אלא אגב הטלית ומה לי פרכה מע"ש ומה לי פרפה בשבת וזה ודאי חידש הרמב"ם אלא שבספרי הרמב"ם החדשים כתוב על ואם פרפה מבחוץ פירוש מע"ש:

סעיף קטן כז

סרק על פניה פי' צבע אדום. אבל יכולה לחלק שערה היינו לעשות השייטי"ל ועל ידי כלי אסור אבל באצבע בעלמא נהגו להקל רמ"א:

סימן שד

סעיף קטן א

אין העבד יוצא בחותם כו' דינים אלו בר"פ במה אשה. דמשום הכי לא מייתי ליה כו' ר"ל גם להא לא תיחוש דמאי מועיל בהבאתו הא חששא זו במקומה יהיה עומדת שיביאם בידו דאין סי' עבדות אלא כשהיא בכסותו ואם יביאם בידו אכתי יאמר האדון

שכדי להראות שהוא בן חורין הביאם אבל כשהוא בכסותו אף שליכא למיחש שיביא החותם בידו מה"ט דכתיבנא מ"מ איכא למיחש דכשיפסוק יהא מרתת בפני רבו כדי שלא יאמר כו' ויקפל טליתו כו' וזהו איסור וחייב חטאת וק"ל:

סעיף קטן ב
אבל אסור במלאכת רבו אפילו לא קיבל עליו ז' מצות. אבל עכו"ם שכיר שנה אין רבו מצווה על שביתתו לכ"ע כ"כ הגהות מרדכי ומהררי"א וכתב הרשב"א דאם הוא עושה מלאכת רבו שלא מדעתו וניכר שאינו עושה לדעתו מותר וא"צ להפרישו כו' עיין בב"י שהביאו והאריך בדינים אלו וכתב וכל זה לא איירי אלא בדברים שאין הישראל משתמש בהם בשבת ולא נהנה מהם אבל כשמשתמש במלאכתו בשבת אסור אפילו בעכו"ם דעלמא כל שהוא עושה לצורך ישראל או שיש לחוש שהוסיף בשביל הישראל:

סימן שה

סעיף קטן א
אבל אם אינה משתמרת כו' פירש"י לפי שאדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת ומידי דמינטרא ביה בהמה הוה תכשיט ואורחה ולא הוי משוי ומידי דלא מינטרא הוי משוי:

סעיף קטן ב
הילכך נאקה גמלא נקבה וזכר נקרא גמל ערוך:

סעיף קטן ג
בזממא דפרזלא הוא חוטם פי' טבעת ופירש"י נוקב חוטמו ומכניסו בתוכו:

סעיף קטן ד
וחמרא לובא פירש"י הבא ממדינת לוב:

סעיף קטן ה
בפגא דפרזלא מכניסין בין ראשי לחיים:

סעיף קטן ו
יוצא ברסן או באפסר אבל רסן לחוד לא מחשב משוי אע"פ שסגי ליה באפסר. כתב ר' ירוחם דהא דאמרי' נטירותא יתירא הוי משוי דוקא בשמירה גדולה אבל בשמירה בינונית אפילו היתה משומרת בדבר מועט מזה מותר משום דא"א לצמצם וכ"כ שאר מפרשים:

סעיף קטן ז
לכרוך חבל האפסר פירש"י אע"פ שהוא כרוך בצמצום שאין אדם יוכל להכניס ידו בין אפסר לצוואר אפ"ה מותר כיון דאורחייהו בהכי אע"ג דלנוי אסור היינו במידי דלאו אורחא בהכי אבל התוס' אסרו כ"א ברפוי:

סעיף קטן ח
ובלבד שלא ישען עליה כדי שלא ישתמש בב"ח:

סעיף קטן ט
אצעדה פירש"י בפרשת מטות אצעדה אלו צמיד הרגל וצמיד שעל יד:

סעיף קטן י
ויכולין למשכן ס"א בין מושכה ברצועה הקבועה בו או אינו מושכה בה אלא שכרוכה על צוארה ראי"ף:

סעיף קטן יא
חמור יוצא במרדעת כמין מלבוש לחמם אותה דחמרא אפילו בתקופת תמוז קרירא ליה:

סעיף קטן יב
והוא שתהא קשורה דכשאינה קשורה מע"ש לא גלי מאתמול שיהא צריכה לכך שיהא לה למלבוש. רא"פ. אבל הרא"ש כתב הטעם משום דכשקושר משתמש בב"ח ולפ"ז אם קושר לה עכו"ם בשבת היה מותר לצאת בה אף שלא היה קשורה לה מע"ש אבל לפי הטעם הראשון אסור. ונראה לי דמשום כדי לאשמועינן דגם זה אסור חזר רבינו לכתוב דין זה לקמן בסימן זה ז"ל אין החמור יוצא במרדעת בזמן שאינה קשורה לו מע"ש דשם מוכח ג"כ מיניה וביה דהאיסור לא משום משתמש בב"ח הוא דא"כ לא ה"ל למימר אין החמור יוצא אלא הל"ל אין קושרין מרדעת בחמור אלא ע"כ צ"ל דאף אם קושרה עכו"ם אסור לצאת בה משום משוי כשאינה קשורה לו מע"ש ואף הרא"ש ס"ל ה"ט אלא שבאיסור קשירה בשבת הוסיף ליתן טעם וק"ל:

סעיף קטן יג
ומותר ליתן עליו המרדעת בחצר כלומר דוקא להלך בה בחצר אבל לא לצאת בה לר"ה אא"כ קשורה מע"ש. ב"י:

סעיף קטן יד
ולפ"ז אין חילוק כו' כלומר דבלא קשורה אפילו אוכף על הסוס שרי בחצר ואם קושר אפילו מרדעת על החמור אסור ב"י ודלא כמו שעלה על דעת שלטי הגבורים בפרק במה בהמה ריש דף קכ"ב דס"ל להטור דבכל ענין שוין הן והקשה לדברי הטור מדידיה אדידיה:

סעיף קטן טו
אבל מוליכו כו' פי' מתיר החבוק מתחתיו שרי בחצר אבל לא יצא בו לר"ה. גמרא:

סעיף קטן טז
מותר לקשרו באבוס יתבאר בסימן שי"ז ואע"פ שאין דין זה מענין הוצאה כתבו רבינו אגב שיטפא דדיני בהמה. ב"י:

סעיף קטן יז
ולא בזהורית פי' שני תולעת. רא"פ:

סעיף קטן יח
ופוקק זוג שבצווארה פירש"י במוך או בצמר משום שהענבל שבתוכו מקשקש ומוליד קול:

סעיף קטן יט
או פקוק בר"ה אסור דמיחזי כמאן דאזיל לחנגא:
אא"כ תהיה קשורה כו' דכיון שקשורה בשניהם לא נפלו רש"י:

סעיף קטן כ
או בשלייתה דכיון דכאיב לה לא מנתחא ליה רש"י:

סעיף קטן כא
וגם לא יניח הרבה כו' כדי שתהא נראית הבהמה נמשכת בו דאי לא לא מתחזיא נטירותא דבהמה אלא כמשוי בעלמא שאין נראה שאוחז ראשה בידו רש"י:

סעיף קטן כב
ואין העזים יוצאין בעץ היינו עץ ידוע:

סעיף קטן כג
כדי שיתעטשו ויפלו התולעים ש"ע וכ"כ רי"ף:

סעיף קטן כד
ולא פרה בעור הקופד ס"א הקופד ופירש"י שקורין בל"א ניגול:

סעיף קטן כה
בין אם היא לשמור כו' שפרה א"צ שמירה וכתב בהגהות מרדכי דעגלים מותרין לפי שהם קטנים ומורדים בקל:

סעיף קטן כו
אין רוכבין על גבי בהמה ויהיב טעמא בגמרא משום שמא יחתוך זמורה וכתב הרא"ש דבירושלמי קאמר מפני שמצווה על שביתת בהמתו ויש לתמוה כיון דקי"ל דחי נושא את עצמו א"כ אינו מצווה שלא לרכוב ע"ג בהמתו וי"ל שאע"פ שאינו מצווה על רכיבתה מ"מ כיון שהבהמה מצטערת ברכיבתו עליה הרי הוא עובר על שביתת בהמתו. וכתב עוד התוס' והרא"ש שאסור לישב על קרון אע"ג שעכו"ם מנהיגו בשבת משום שמשתמש בבהמה וגם שלא יחתוך זמורה ולא כמהרי"ק שמתיר ושיטת הרשב"ם עיין בב"י וכ"פ רמ"א:

סעיף קטן כז
אפילו במזיד ירד משא"כ גבי אילן בסימן של"ה דשם קנסינן ליה שלא ירד ע"ש:

סעיף קטן כח
וכן פורקין משוי שעליה כו' ואפילו מה שבתוך המשוי הוא מוקצה מותר גמרא:

סעיף קטן כט
אם אינו יכול לעשות לה תקנה במקומה ס"א פרנסה ופי' לאפוקי אם אין המים עמוקים דאז מפרנסה שם גמרא:

סעיף קטן ל
להביא כרים וכסתות כו' ואם עלתה עלתה ואסור להעלותה בידו סמ"ג רא"ף:

סעיף קטן לא
מותר לומר לעכו"ם לחלוב בהמתו שאינו אלא שבות ולא מלאכה רא"ף:

סעיף קטן לב
שלא יהא נראה כו' ובש"ע ובמרדכי מתיר בלא זה ועיין בב"י דין מסירת בהמה לרועה בשבת כתב בשבולי הלקט דמותר וכ"פ בש"ע:

סעיף קטן לג
מי שיש לו נער עכו"ם כו' אבל באוכף ליכא קפידא אם נותן עליה העכו"ם אפילו לסמ"ג דאוסר לעיל לישראל ודו"ק עכ"ל מ"ו:

סעיף קטן לד
שהרי החי נושא את עצמו כו' עיין בדרישה ורמ"י מתיר כיון דבישראל עצמו אינו אלא איסור דרבנן בעכו"ם לא גזרו ע"ש:

סימן שו

סעיף קטן א
לצאת בלילה למרחץ כו' דעל פתח המדינה רגילין להיות המרחצאות כדאמרי' בפ"ק דמגילה ה' מאות מעלות עשו חוץ לחומה כו' כ"כ מהרי"ץ באלפסי שלו:

סעיף קטן ב
להביא בהמתו לפי שאם יש שם בורגנין הולך ומביאה אבל בהמה שאין יכולה להלך ברגליה כגון טלה קטן אא"כ ישאוהו בכתף דאפילו יש מחיצות אינו רשאי להביא דאסור לטלטל ב"ח שהם מוקצים אסור ג"כ להחשיך. תוס':

סעיף קטן ג
ויאמר לו בשבת לך למחר אבל לעכו"ם אסור לומר בשבת לעשות לו כן ב"י בשם ר"ן:

סעיף קטן ד
ובלבד שלא יזכיר לו סכום דמים במיימוני ובסמ"ג איתא ובלבד שלא יזכיר לו סכום המקח וכן איתא בהדיא בגמרא שאמר כן ר"י ב"ר יהודה וכן באשר"י ופי' הרב המגיד שאם לא מצאת במנה קח במאתים ר"ל מותר לומר לתת בו כמה שירצה ובלבד שלא יאמר לו סכום מקח כלומר סך ידוע שלו להוסיף עליו ובהגהות רא"פ פי' עליו עוד

פירושים ע"ש וכן יש לפרש דברי המחבר וז"ל רא"ף אמ"ש רבינו ובלבד שלא יזכיר לו סכום דמים כ"כ המיימוני וסמ"ג לא מצאת במנה קח במאתים ר"ל לא מצאת שימכרו לך הסוחרים מעט קח הרבה כדרך הסוחרים לפעמים שאין רצונם למכור כ"א הרבה ביחד ובא ר"י ב"ר יודא לומר ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח ר"ל שלא יאמר לו קח כל אמה ואמה של בגד פלוני בסכום פלוני או משקל פלוני בסכום פלוני. ואפשר ג"כ לפרש לא מצאת וכו' ר"ל לא מצאת שיתנו לך כל משקל או אמה בזול קנה ביוקר במאתיים ובא ר"י לומר ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח שלא יאמר קח באלף זוז ה' משקלים ולפיכך ל"פ ופירוש האחרון נכון יותר עכ"ל רא"ף מדכתב לפיכך ל"פ נראה דר"ל דגם לפי' קמא ס"ל דל"פ ולא כמו שכתבתי בדרישה ע"ש:

סעיף קטן ה

לשמור לו פרה פי' פרה אדומה פרק הזהב ע"ש רא"ף ונלע"ד דלאו דוקא פרה אדומה קאמר דה"ה בשמירות פרות דעלמא נמי דינא הכי כמו שכירות החזנים דאסור בשכירת שבת לחוד ובהבלעה מותר ומש"ה סתם רבינו וכתב סתם לשמור הפרה גם בש"ע לא הזכיר כלל שמירת פרה אלא שכירות דעלמא ע"ש ודין שכירת החזנים בשבת המרדכי אוסר וע"ש מתיר וע"ל בסימן תקפ"ה:

סעיף קטן ו

וחפצי שמים שרי כגון חשבונות של מצוה כו' אע"ג דגם לפני זה דיבר מלהחשיך על התחום לצורך מת וכלה דאיירי מעסקי מצוה י"ל דשם לא מיקרי עסק דהא גם בשבת היה אפשר לעשותו על ידי מחיצה או בורגנין:

סעיף קטן ז

לפסוק צדקה אע"ג דאין מקדישין ואין מעריכין בשבת דוקא גבי הקדש דמזבח או דבדק הבית אסור משום דיוצא מרשותו לרשות גבוה ודומה למקח וכ"כ הר"ן וכתב אבל מעריכין קשה וב"י תירץ דמעריך נמי דומה למקח וממכר דהוי כקונה איש מאחר שנודר ליתן ערכו להקדש אבל עכשיו שנודרין להקדשות ס"ת או עטרה או שמן למאור וכיוצא בהן מותר לפי שעדיין אין מיחדין שם דבר שיוצא מרשותן ואינו דומה למקח וממכר עכ"ל הכלבו כתב רבינו ירוחם מותר להחליף לעכו"ם משכון בשבת אם הוא מלבוש כתב הרשב"א מותר להכריז על אבידה בשבת אפילו הוא דבר שאסור לטלטלו כתב ה"ה והביאו ב"י בס"ס ש"ז אין מחרימין בשבת אא"כ הוא לצורך שבת רמ"א. ואסרו להכריז יין בשבת דהוי כמקח וממכר ר' משה איסרלש וכ"כ מהרי"ל דף ל"ה עמוד ב' ורמ"י כתב דאין נוהגין כן ע"ש:

סימן שז

סעיף קטן א

שלא יהא דיבורך של שבת כו' תוס' פרק ואלו קשרים בויקרא רבה ר"ש בן יוחי ה"ל אימא סבתא דהוית משתעי סגי א"ל אימא שבתא הוא שתקה משמע שאין כ"כ לדבר כמו בחול ובירושלמי אמרינן בטורח התירו בשאלת שלום בשבת וכתבו זה שם על פירש"י שפי' אהא דודבר דבר שלא יהא דיבורך כו' כגון מקח וממכר וז"ל ואין נראה לר"ת דהא כבר נפקא ממצוא חפצך אלא אומר ר"ת כדאיתא בויקרא רבה כו' רא"פ:

סעיף קטן ב

צריך שלא להרבות וכתב בת"ה סי' ס"ה דלספר שמועות מעניני מלחמות וכיוצא בהם אם הוא מתענג בסיפורים שרי כדשרי לבחורים המתענגים לרוץ בריצתם ובקפיצתם אבל אם המספר אינו מתענג בכך אלא שעושה כן לרצון חבירו יש חשש איסור לאותם שאינם מתענגין עכ"ל:

סעיף קטן ג

אפילו קודם השבת כו' כתב באשר"י והגהות מרדכי שאסור ליתן לעכו"ם מעות מע"ש לקנות לו בשבת בין אם הוא יום השוק או לא אבל יכול לומר קנה לעצמך אם אצטרך אקנה ממך כדאשכחן גבי חמץ ובמרדכי בשם סמ"ג כתב עוד היתר שמותר לתת לעכו"ם מעות מע"ש לקנות לו אימתי שירצה ובלבד שלא יאמר לו קנה בשבת. וכן מותר ליתן לו מלבושים למכור ובלבד שלא יאמר לו למכרן בשבת אלא מכור וקנה לי אימת שתרצה וכל זה כתב להלכה בש"ע ע"ש:

סעיף קטן ד

כתב שתחת הצורה כו' פרק שואל פירש"י כגון בני אדם הצרים בכותל חיות משונות או דיוקנאות של בני אדם של מעשים כגון מלחמת גלית ודוד וכותבין תחתיהן זה צורת פלוני אסור לקרות בשבת שמא יקרא בשטרי הדיוטות ברייתא ודיוקנא עצמו אף בחול אסור להסתכל בה משום אל תפנו אל האלילים ובתו' נראה דבעשוי לשם ע"ג אסור אבל לנוי מותר כדמשמע מבנן של קדושים דלא הוי מסתכל בצורתה דזוזי מכלל דאחריני הוי מסתכלין עכ"ל רא"ף:

סימן שח

סעיף קטן א

חוץ מכלים שאדם חס עליהם טעם איסור טילטול מוקצה כתב רבינו לעיל ריש סי' ש"א שלא יבא לפנות כל חפציו מפינה לפינה לפי שהוא יום בטל ממלאכה עוד כתב הרמב"ם טעם כדי שיהא שביתה ניכרת אף לטיילין ולבעלי קרנות שכל ימיהן הם

שובתים ממלאכה לכך אסרו להלך ולדבר ולטלטל כבשאר הימים. והראב"ד כתב טעם האיסור טלטול מוקצה משום גדר הוצאה וכן הוא בפרק כל הכלים עיין בב"י בהקדמת זה הסי' שמחלק דיני מוקצה לכללים וכל כלל וכלל לפרטים:

סעיף קטן ב
או אפילו אם צריך לו כו' וכיון דאסור לצורך גופו כ"ש דאסור לצורך מקומו דלצורן גופו עדיף מלצורך מקומו עיין בב"י:

סעיף קטן ג
כגון קורנס של בשמים ונראה דה"ה דאסור לשתות במדוכה מה"ט ועיין בדרישה.

סעיף קטן ד
אפי' לצורך הכלי מותר אבל שלא לצורך כלל אסור כ"כ ה"מ והר"ן חוץ מכתבי הקודש ואוכלין כתב הר"ן דמותר לטלטלן אפי' שלא לצורך

סעיף קטן ה
ושברי זכוכית כו' אפי' מונחין במקום שאין לחוש שיזיק אדם בהן וק"ל ועיין בדרישה:

סעיף קטן ו
אבל אם אינם ראויים לשום מלאכה לא נראה דהיינו דוקא לטלטלן לצורך גופן שלא יגנבו אבל לצורך גופו או למקומו מותר הואיל דאתי מתורת כלי כמ"ש הרא"ש בקליעי אגוזים שמותר לצורך מקומו:

סעיף קטן ז
שנשברת בחול ז"ל ב"י ותימה כיון שכתב רבינו בסמוך דאפילו נשברה בשבת שרי לטלטלן כיון שראויין לכסות כלים למה כתב כאן שנשברה בחול ושמא י"ל דהתם בכלים שנשברו והכא בכלי שנשברה ממנו חתיכה וכדדייק לישנא דרבינו דכיון שהכלי עדיין משמש תשמישו הראשון וחתיכה זו שנשברה ממנו לא היתה ראויה לשמש בפני עצמה קודם שנשברה ועכשיו שנשברה היא ראויה לשמש בפני עצמה הוה נולד עכ"ל. ול"ד למ"ש בסמוך כל הכלים הניטלים דלתותיהן שנתפרקו מהן ניטלות אפי' נתפרקו בשבת דהתם שם כלי הראשון עליו דהא ודאי יחזור ויחבר הדלת להכלי ועוד שגם מתחילה בשעה שהיתה מחובר להכלי היה לו שם דלת בפני עצמו ובזה נ"ל מיושב נמי מ"ש אדין זה אם זרקה מבע"י לאשפה כו' ולא כתב זה לעיל בבבא ראשונה אלא כיון ששם מיירי שנקבע ונשבר הכלי חתיכות גדולות אין דרך לזורקן לאשפה משא"כ כאן ודו"ק ועיין בדרישה:

סעיף קטן ח
אפי' במקום שאין כלים כו' דכיון דבמקום כלים שראוי לכסות בה שם כלי עליה אף כאן לא פקע שם כלי מינה רש"י וצ"ל הואיל שהכלים מצויים אלא שבמקום זה אינם מצויים משא"כ בצביות ונעמיות דצריך יהיה לו כמ"ש לקמן בסי' זה:

סעיף קטן ט
ואסור להחזירם גזירה שמא יתקע בחזקה בסכין וביתידות והוי גמר מלאכה וחייב משום מכה בפטיש:

סעיף קטן י
שירי מטלניות ז"ל הגמרא שירי פרטמאות ופירש"י והרי"ף פרטמאות טליתות כדאמרינן רב עמרם חסידא רמא תכלתא לאינשי ביתא ועיין בדרישה:

סעיף קטן יא
אע"פ שמלאכתו לאיסור פי' הדפוס מ"מ מותר לטלטלו לצורך המנעל ועיין בדרישה דהיינו לצורך מקומו:

סעיף קטן יב
סנדל שנפסקה ז"ל ב"י ופירש"י שהסנדל יש לו ב' מקומות שקבועים בו הרצועות אחד מבחוץ ואחד מבפנים לבין הרגלים כעין שיש למנעלים שלנו וכשפסק הפנימי ראוי הוא לתקנו אע"פ שתיקונו ניכר וגנאי הוא מ"מ לצד פנים לא מתחזי וכשנפסק החיצונה אינו הגון שוב לתקנו עכ"ל. ונ"ל מ"ש כעין שיש למנעלים שלנו הם המה שאין להם עור ע"ג הרגל רק רצועה א' מחוברים זה לזה והרצועה חוגרן מע"ג הרגל יחד בחגור שמחובר בראש אחד מן הרצועה ונקראין בל"א פנטאפי"ל וכן פירש"י בהדיא אסנדל בפ' אלו קשרים ד' י"ב ע"ש:

סעיף קטן יג
ואם הוא בכרמלות כו' אע"ג דלאו מנא הוא מ"מ כיון שהוא דרך מלבוש ולצורך התירו בכה"ג ולכאורה נראה דה"ה בר"ה עושה כן ומותר אלא שהמעשה כך היה בגמ' דף קי"ב ע"ש או שמא לא הקילו מסברא דלא מקצה מדעתיה כו' אלא בכרמלית ז"ל הראב"ד דהיינו טעם דשרי משום דכרמלית דלא מנטר לא מקצה ליה איניש מדעתיה עלויה לטלטלו ע"י גמי אבל בחצר דמנטר מקצי ליה אינש מדעתיה עד דמתקן ליה ולא משום הפסד ממון נגעו בה:

סעיף קטן יד
ואם תחבו בו כלי כגון קנה של אורגים:

סעיף קטן טו
אפילו אחד מירכותיה כו' פירש"י כעין רגלים אסור שמא יתקע ועיין בדרישה:

לבנים שנשארו מן הבנין מותר לטלטלן דמעתה לאו לבנין קיימי אלא למזגא עליה ותורת כלי עליה:

סעיף קטן טז
אסור לטלטלן ואפילו לצורך גופו כגון לכסות בו הפך אסור דאינו דומה לשברי כלים דאתיא מכלים וכ"ש דאסור לצורך מקומו:

סעיף קטן יז
קוץ המונח בר"ה כו' דחיישינן שמא יזוקו בה רבים ובמקום היזקא דרבים לא גזרו רבנן וכבר כתבתי לעיל בשם ע"ו דאם יש נכרי עדיף לטלטלו ע"י נכרי:

סעיף קטן יח
אפי' של עלייה נראה דהאי אפילו קאי אסולם של בית דל"מ סולם של בית שהיא קטנה דשרי אלא אפי' סולם של עלייה שהיא גדולה כמ"ש התוס' והרא"ש ריש ביצה אבל אין לפרש דהאי אפילו קאי אסולם של שובך דהא סולם של שובך יותר אסור לטלטלה מסולם של עלייה ועיין בדרישה:

סעיף קטן יט
והוא גדול מוחר לטלטלו פי' דוקא בשבת שאסור להוציאה לר"ה ולא יבא לידי חשד שמוליכה להטיח גגו הוא צריך וכולן שאסרו בר"ה אסרו ג"כ בחצר שכל דבר שאסור משום מראית עין אפילו בחדרי חדרים אסור וה"ה סולם של שובך מותר להוליכו ממקום למקום אבל משובך זה לשובך אחר אסור שמא יבא לידי צידה ועיין בדרישה:

סעיף קטן כ
וכ"ש אם חשב עליה כו' וכ"כ הר"ן דחשיב עדיף מיושב. ואע"ג דהזמנה לאו מילתא היא שאני הכא דאיסורא משום מוקצה ובמחשב עליה גלי דעתיה דלא מקצי דעתיה מיניה וק"ל:

סעיף קטן כא
אפילו בחול פי' שחשב שישב עליהם בחול ולא חשב שישב עליהם בשבת:

סעיף קטן כב
או שקשרן לישב עליהן פי' שקשרן שראוים לישב עליהן דאל"כ היינו וחשב באמת בגמרא ובש"ע סעיף כ' כתב אפילו לא קשרן ולא חשב ולפ"ז לא זו אף זו קתני:

סעיף קטן כג
או שיצא בהן בחול כתבו התוס' דהאי שיצא ל"ד אלא ה"ה אם ישב בהן בביתו בב"י וכ"כ בש"ע ז"ל אם חשב עליהן מבע"י לתת על המכה או שישב בהן כו' ועיין בב"י שלדברי ר"ן הוא דוקא גם לדברי ר"י אלא שלהרא"ש א"צ:

סעיף קטן כד
והן נופלין על השלחן פת אבל כשיש על המטפחת ג"כ פת מותר לטלטלן אפילו אגוזים שבטלים אגב הפת וכן אם צריך למקומו אפילו אם אין שם פת מותר להגביה מעל השלחן כ"כ הרא"ש בתשובה:

סעיף קטן כה
אין מטלטלין את הלוף כו" אין הלוף אסור יותר משאר מינים דביש לו עורבים שרי אע"פ שאין לאחרים עורבים וכן הוא בכל דבר אלא משום דלא שכיחי עורבים נקט סתם לאיסור ב"י:

סעיף קטן כו
ולא את החצב חצב הוא עשב שמשרש בעומק כנגדו ואין שרשיו מתפשטין ובו תיחם יהושע את ארץ ישראל רש"י פרק מפנין:

סעיף קטן כז
אא"כ יש לו נעמיות הא דבעי' יש לו משום דלא שכיחי ב"י. נעמיות פי' בת היענה:
מותר לטלטלן במקום שמאכילין לבהמה חבילי קש כו' כתב ב"י וז"ל ואיני יודע למה שנאו כאן שא"א לומר דלעיל מירי בחבילי עצים וקש הקושים שאינה ראוים למאכל בהמה אלא על ידי הדחק ומש"ה אם התקינן למאכל בהמה מטלטלין אותם ואם לאו אין מטלטלין אותם והכא מירי בחבילי קש ועצים הרכים שהם ראוים למאכל בהמה להדיא דיקא נמי דקתני הכא בהדייהו זרדים שהם רכים ואשמעינן כיון דרכים נינהו אפילו לא התקינם למאכל בהמה נמי שרי לטלטלן דהא אחבילי זרדים נמי תנן אם התקינן למאכל בהמה מטלטלים אותן ואם לאו אין מטלטלין אותן עכ"ל ולעד"נ ליישב כשנדקדק עוד בדברי רבינו דשם במשנה קתני חבילי קש חבילי עצים חבילי זרדים ורבינו נקט זרדים ולא נקט חבילי זרדים ועוד יש לדקדק למה כתב כאן ג"כ זרדים ולא כ"כ ברישא ועוד יש לדקדק על שינוי הלשון דברישא כתב רבינו שהתקינן למאכל בהמה וכאן כתב הראוין למאכל בהמה וע"פ הדקדוקין הנ"ל ע"כ צ"ל דכאן מירי בחבילי עצים וקש הרכים דא"צ תיקון אלא הם ראוים מצד עצמן ודומיא דזרדין וכמ"ש הב"י והא דקתני המשנה גם אזרדים שהתקינו נראה דדוקא זרדין כשהן בחבילי'הן אז צריכין תיקון כל דהו דהיינו להתיר החבילה דכל זמן שהזרדים קשורין יחד בחבילה אין הבהמה אוכלת מהן בנקל וכן איתא בגמרא ורבינו כתב ג"כ לקמן בהלכות שבת וי"ט בתיקון מאכל בהמה ומש"ה רבינו לא קתני ברישא זרדין משום דאירי בתיקון גמור וידוע שזרדין א"צ תיקון גמור דמוכנין הן מצד עצמן. אלא שהמשנה איירי בכל מיני תיקונין ומש"ה לא קתני גם כאן חבילי בזרדים ללמדינו דחבולי קש ועצים דומיא דזרדין קתני דא"צ תיקון כלל ודו"ק:

סעיף קטן כח
זרדין מין קנים רכים:

סעיף קטן כט
בשר חי אפילו תפל מן המלח ותפוח מותר לטלטלו שראוי לכלבים קאי דוקא אבשר תפוח שפירושו סרוח אבל בשר חי תפל א"צ לה"ט אלא מותר מטעם שראוי לאומצא וכ"כ ב"י והוא מדברי הרמב"ם פ"ו וכ"כ הר"ן בפרק מפנין דף קכ"ב ע"א והמ"מ כתב שם אדברי הרמב"ם שכן הוא בגמרא ועיין בדרישה:

סעיף קטן ל
אע"פ שאינם ראוין לאכילה שאסורים משום גילוי וכמ"ש בי"ד סי' קי"ו דגם באבטיח שייך גילוי והא דכתב רבינו דין זה אע"ג דאין איסור גילוי נוהג כדי ללמוד הימנו לשאר דברים דאע"ג דאינן ראוין לאכילה כ"כ מותר לטלטלן להניחן במקום המוצנע וגם משום סיפא נקטא שהוא כגרף של ריעי שהוא מותר להוציאו אפילו בלא כלי וא"ל דהו"ל לקצר ולומר כשהוא כצואה דמותר להוציאו אפילו בלא כלי די"ל דלשון גמרא דפרק משילין נקט דאמרינן שם אמר שמואל גרף של רעי ועביט של מי רגלים מותר להוציאן לאשפה סבור מינה גרף של רעי אגב מנא אין אי לא לא. ופשט ליה דאפילו בלא כלי נמי והגמרא עצמה דנקט גרף משום בסתמא הכי איתא דסתם צואה הוא בכלי והוא נקרא גרף:

סעיף קטן לא
אא"כ נתן כו' ואז מותר להחזירו ודוקא לצורך. ב"י:

סעיף קטן לב
אסור להביא כו' טבל מותר לקבוע כו' במקום דאיכא פסידא ועיין בדרישה:

סעיף קטן לג
עושה כל צרכיו לכסות בו צואה או רוק וכיוצא בזה:

סעיף קטן לד
כדי שיעלו וירדו בו. אע"פ שבעודן עליו אסור לטלטלה לא מחשב מבטל כלי מהיכנו כיון שירדו ודאי וגם כל כלי ניטל לצורך דבר שאינו ניטל:

סעיף קטן לה
אע"פ שרגליה בארץ מפני שמגבהת עצמה מן הארץ נמצא שזה מטלטלה ובסמ"ג כתב מפני שהיא נשמטת מן היד ונמצאו אגפיה נתלשין אבל אווזות כשאוחזין אותה באגפיה היא מהלכת ברגליה רא"פ:

סעיף קטן לו
ודוקא בחצר אבל בכרמלית לא ז"ל ב"י ותמיה לי דכיון דבר"ה לא מיתסר אלא משום גזירה אמאי אסרי' בכרמלית הא קי"ל כרבא דאמר בפ"ב דעירובין לא גזרינן כרמלית אטו ר"ה במידי דלא מיתסר בר"ה אלא משום גזירה וכ"כ רבינו בסימן ש"ן עכ"ל ולעד"נ דלק"מ דשאני הכא דאם נתיר בכרמלית בודאי ידדה גם בר"ה דהא מישך שייכי אהדדי בפרט עגלים וסייחים דדרכן לצאת ולרדוף אחריהם ובשעת הרדיפה לא ישגיחו וידדם גם בר"ה ונפק לרבינו לימוד זה מהא דתניא מדדין בהמה חיה ועוף בחצר אבל לא בר"ה וק' דיוקים אהדדי וע"כ צ"ל דחצר דוקא נקט להתיר וכרמלית אסור והא דנקט באיסור ר"ה ולא בכרמלית ה"ט משום דאיסור בכרמלית הוא מטעם ר"ה דאם נתיר בכרמלית בודאי יבא לדדם גם בר"ה וק"ל:

סימן שט

סעיף קטן א
נוטל אדם את בנו פירש"י בחצר ולא אסרו משום מוקצה עם אבן שבידו שאם לא יטלנו יחלה ולא העמידו טלטול שלא בידים במקום סכנת חולי אבל דינר אי שרית ליה חיישינן דלמא יפול מיד התינוק ואתי לאתויי אבל כשמוליכו בידו יראה היכר שאסור לטלטלו ולא יבא להגביה הדינר הרשב"א: וכן דלעת יבשה וחלולה:

סעיף קטן ב
ואם לאו אסור כו' דכיון דאינו קשור יפה עומד האבן בפני עצמה ומש"ה אסור לטלטל אפילו הדלעת הואיל שהאבן שהוא מוקצה מונח שם ונעשה בסיס לדבר האסור:

סעיף קטן ג
יטול אותה פי' הסל עם האבן:

סעיף קטן ד
ולא יטלנה עמה אם לא צריך למקום הכלכלה:

סעיף קטן ה
אבל אם הניחה במזיד כו' לשון שאינו מדויק הוא דלא הול"ל אלא אבל אם הניחה כדי שיטלם:

סעיף קטן ו
בענין שאינו יכול להטות אותה במקומה מכח שצר לה המקום דא"כ קשה למה התירו לו להגביהה עם האבן ולטלטלה למקום אחר הלא סגי ליה בהגבהת חבית ולהטיל האבן שם במקומו אלא צ"ל כמ"ש רש"י ור"ן שבימיהם היו חבית של חרס ואילו הפיל שם האבן במקומו היה נופל על החביות שבצדו ומשברם וק"ל:
ויספיק לו פי' שאז יספיק לו:

סעיף קטן ז
ולא תספיק לו פי' שאז לא תספיק לו ומיהו מ"ש רבינו וכל זה מיירי בצריך לגוף החביות לשון שאינו מדוקדק דהא גם בבא שלפני זה כתב ואם החבית בין החביות בענין שאינו כו' דשם ג"כ אינו צריך לגוף החביות ואפ"ה מטלטל כל החבית למקום אחר לכן צ"ל מ"ש ויספיק לו בהטייתו ג"כ לשון תנאי הוא וכאילו אמר וכל זה מיירי בצריך לגוף החבית ובאופן שסגי לו ההטייתו כו' וק"ל:

סימן שי

סעיף קטן א
מותר לטלטולי בפי' התוס' ולא לפירש"י:

סעיף קטן ב
אפי' חטין שזרען כצ"ל דר"ל שעכשיו בשבת החטין שזרען הם לפני בו שהוציאן נכרי או הרוח או באיזה אופן שיהיה דהא ודאי אסור ליטלה מהקרקע דבר שנזרע בו וכמ"ש ב"י בס"ס שי"א בד"ה וכן עד וכתבו התוס' ור"ן כו' עד ודוקא נקט שטמן אבל במתכון לזריעה חושש משום איסור שבת ע"כ ע"ש. ואף שרש"י כתב בגמ' דף מ"ב ע"א באיבעיא חיטין שזרען לר"ש מהו ז"ל שזרען בקרקע ועדיין לא השרישו מהו ללקוט ולאכול עכ"ל משמע דלקטן ממקום הזריעה מ"מ לפמ"ש התוס' והר"ן כנ"ל א"א לפרש כן ואף שהתוס' ג"כ כתבם שם באיבעיא שאיבעיא ליה מפני שחיטין הללו לעולם הן דחוים כל ומן שמונחים שם משא"כ בנר שכבה י"ל דה"פ בבין השמשות אתקצאי דעתו מהן כיון שהן דחוין לעולם כל זמן שהן מונחים שם ולא עלתה על דעתו שיפזרם הרוח ויוציאן מהקרקע. א"נ מ"ש בגמרא דחטין שזרען מותר ר"ל דלית בהו משום איסור מוקצה ולא איירי מחשש איסור תלישה ומ"ש התוס' דאם נתכוין לזריעה יש לחשש היינו משום איסור תלישה וק"ל ועיין בדרישה:

סעיף קטן ג
דבר שנתקלקל בו ביום כו' פירש"י שירדו גשמים על פירות ותפחו והדר שזפתו השמש ונתקנו בו ביום:

סעיף קטן ד
אבל כל דבר שהוקצה כו' נראה דוקא דבר שאינו בידו כגון פירות שירדו עליהם גשמים שאז אינו יודע אם יתוקנו בשבת וק"ל:

סעיף קטן ה
מפני שמבטל כלי כו' ומפרש הר"מ פ' כ"ט דהו"ל כקובע לו מקום ומחברו בטיט מאחר שאינו יכול ליטלו משם ודמי למלאכה:

סעיף קטן ו
ובלבד שלא יגע בו. עיין ב"י

סעיף קטן ז
ויש עליהם שברי עצים שאסור לטלטלם מותר כו' וכתב הרא"ש בתשובה טעם היתר טילטול זה דמיירי בשברי עצים או פחמים קטנים דא"א למינקט קיטמא מבלעדם אף כי שדי ליה מהמחתה ומשמע שם שאם אינו צריך אלא לגוף האחר שאסור לטלטל אלא ינער הכל ויטול האחת:

סימן שיא

סעיף קטן א
רש"י מתיר לטלטלו כו' פי' אם אין לו ככר או תינוק וגם אין לו ב' מטות משום גזירה שמא יכבה הדליקה כיון שאדם בהול על מטתו:

סעיף קטן ב
טלטול מן הצד כי' אם יש לו שני מטות יהפכנו ממטה למטה ואם אין לו לא יטלטלנו כלל:

סעיף קטן ג
ואם הוא מוטל בחמה כו' וכתב ב"י ומשמע מדברי רבינו שאעפ"י שלא הסריח עדיין הואיל שסופו להסריח ע"י שמוטל בחמה שרי לאפוקי לכרמלית כדי שלא יסריח ויתבזה עכ"ל ונראה שהב"י דקדק כן מדכתב רבינו ואם הוא מוטל בחמה או בבית בבזיון כגון שהוא מסריח משמע דמסריח לא קאי אלא כשהוא בבית בבזיון וע"ז כתב כגון שהוא מסריח ועיין בב"י שכתב שהרמב"ם לא סבר הכי וצ"ע דהא הרמב"ם מיירי שהמת בבית ובבית גם רבינו מודה שצריך שהסריח כבר:

סעיף קטן ד
או בבית בבזיון ז"ל הרמב"ם מת שהסריח בביתו ונמצא מתבזה בין החיים והם מתבזים ממנו וכתב המרדכי דעם בגדיו מותר לטלטל כמו ע"י ככר ותינוק:

סעיף קטן ה
אם יש לו ככר או תינוק דגבי טילטול הואיל ואפשר לתקן מתקנינן ליה ר"ן. והרמב"ן ז"ל כתב כו' כצ"ל:

סעיף קטן ו
בלא ככר ותינוק כו' ז"ל הרמב"ם כי מפקינן ליה לכרמלית ודאי בלא ככר ובלא תינוק מפקינן ליה דכל מה שאתה משביח בתיקון הטלטול אתה פוגם בהוצאת הככר שלא לצורך והוצאת המת בלבד היא שמותרת מפני כבוד הבריות עכ"ל מדנקט אתה פוגם בהוצאת הככר כו' משמע ככר דוקא ולא תינוק משום דחי נושא את עצמו אלא

שאין צריך לתינוק וכן משמע מדהותר ע"י תינוק להוציאו לרה"ר ודו"ק. אבל צ"ע כיון דהתינוק אינו מתקן אלא טילטול המת שלא יהא בו איסור מוקצה אבל לא איסור הוצאה א"כ מ"ל רשות הרבים מ"ל הכרמלית הא גבי שניהן איסור מוקצה שוה. ועוד גם בתינוק אע"ג דקי"ל אי נושא את עצמו מ"מ איסור דרבנן איכא כדמשמע לעיל ס"ס ש"ח א"כ גם בתינוק יש איסור לכך נלע"ד הא דכתב אתה פוגם בהוצאת הככר חדא מינייהו נקט וה"ה לתינוק:

סעיף קטן ז

אפי' לרה"ר ע"י תינוק כו' צ"ע כיון שהתינוק אינו בא אלא לסלק איסור טלטול מוקצה א"כ כיון שאפילו בכרמלית כתב שמותר להוציאו אפילו בלא תינוק כ"ש שמותר להוציאו לרה"ר בלא תינוק ונלע"ד דהאי תינוק אינו בא בהוצאתו לר"ה לסלק איסור טלטול דהיינו מוקצה אלא לבטל איסור הוצאה אע"ג דקי"ל כר"ש דפוטר במלאכה שאינה צריכה לגופה מ"מ יש לאיסור הוצאה מקור ועיקר מדאורייתא שם הוצאה וע"ד שכתב הר"ן בפרק המצניע סוף דף קל"ד וז"ל איכא למידק כיון שאמרינן גדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת שבתורה לדידן דקי"ל כר"ש שאמר מלאכה שא"צ לגופה פטור עליה אף המוציא לרשות הרבים לישתרי ליתא שלא התירו מפני כבוד הבריות אלא דבר שעקרו מדברי סופרים כגון כרמלית אבל בר"ה לא משום דמי מפיס במלאכה זו אם היא צריכה לגופה אם לא אפי' במת אמרי' בירושלמי דמשכחת ביה מלאכה הצריכה לגופה כגון בנכרי שהוציאו לכלבו הילכך בר"ה אסור דכל היכא דאיכא דררא דאיסורא דאורייתא לא שרו רבנן כגון לגבי מת עכ"ל. וזהו דעת ר"ח שאוסר וכמ"ש הרמב"ם גופא בשמו נמצא שגם הרמב"ן שלא מצא ליה היתר בר"ה אלא דוקא על ידי תינוק שהוצאתו מן הדין מותר משום שהוא חי נושא את עצמו אלא שהחכמים גזרוהו עליו מ"מ אין להוצאה זו עיקר מן התורה לאפוקי הוצאת מת עצמו אע"פ שהוא מלאכה שאינה צריכה לגופה מ"מ מי מפיס במלאכה אם היא צריכה לגופה וכמ"ש הר"ן ומש"ה הצריך לטלטלה ע"י תינוק והמת יהיה טפל גביה ואז אין בו אלא משום איסור דרבנן שגזרו אפי' על החי וזהו מותר משום כבוד הבריות בכרמלית דאין שם בהוצאה אלא איסור דרבנן וזהו התירו משום כבוד הבריות וגם איסור טלטול משום מוקצה אינו אלא איסור דרבנן רק שאתה בא לסלקן אפילו איסור מוקצה זה ע"י ככר או תינוק ע"ז כתב הרמב"ן שפיר דיצא שכרו בהפסדו אבל הסכמת הר"ן שם בפרק המצניע שמוטב שגם בכרמלית לא יטלטלנה כ"א ע"י ככר או תינוק כיון שגם הרמב"ן מודה שאיסור טלטול ואיסור הוצאה שווין הם שניהם אינם אלא איסור דרבנן הילכך אי אנו מפקינן ליה בלא ככר אנו מתירין

שני איסורין הוצאה וטילטול וכשאנו מוציאים אותו ע"י דבר אין בהן אלא איסור הוצאה בלבד ולא עוד אלא כשהוציאו הככר אין בו משום הוצאה שכיון שהתחלנו לטלטל המת ברה"י ע"י ככר נעשה הככר טפל למת לפי שהוא צריך לטלטלו ואף ברה"ר טפל לו מפני שהוא מתיר טלטולו הילכך אין בו משום הוצאה דהו"ל כמוציא החי במטה דפטור על המטה אלמא כל הנטפל להדבר לאו הוצאה מיקרי אינה תקנם בטלטול וליכא אפושי איסור בהוצאה עכ"ל:

אפי' לרה"ר ע"י תינוק ודבר תימה זה ואינו משמע כן בפרק המצניע אפילו לר"ש. וב"י כתב שכתב בספר תורת אדם שהוצאת מת לר"ה אינו אלא איסורא דרבנן לר"ש משום מלאכה שאינה צריכה לגופה היא כמו מכרמלית לרה"י ומעשה שנזכר בגמרא שהוציאוהו לכרמלית המעשה כך היה ואילו הצריכו להוציאו לר"ה היה ג"כ מוציאין אותו ודוקא ע"י תינוק אבל לא ע"י ככר דאיכא איסור דאורייתא בככר דהא צריך להוציאו להתיר ע"י טלטול המת אלא שר"ח אסר דלא התירו אלא כרמלית דאין בו עיקר איסור דאורייתא כלל:

סעיף קטן ח

לא יפה הם עושים צ"ל דר"ל דוקא מנורה מפני שדחייה בידים בין השמשות אבל שאר כלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו אפילו מחמה לצל ע"י ככר ותינוק ומש"כ הרא"ש בתשובה והביאו ב"י בריש סימן ש"ח בדין גרעיני תמרה ע"ש:

חם להם מלמטה ר"ל מן הקרקע שרתחו חמה פירש"י דוקא נקט חם להם מלמטה ברישא שיביאו המטות לישיבה ברישא והדר מחצלת לפרוס עליהם לצל ואוחזים אותה בידים עד לאחר שעה שיזקיפוה וישמיטוה דה"ל כי ההיא דאמרינן האי מדורתא מלמעלה למטה שרי אבל איפכא לא ע"ש והקשו התוס' אימא בלי שום חום מאי איסור איכא שיביא כל אחד מטה לישב עליה ותו אמאי מייתי ברישא מטה והדר מחצלת ימתינו עד שיחם גם מלמעלה ויביאו מטות ומחצלת גם יחד ונראה דאמור רבנן למיעבד היכרא שהוא לצורך חי כל מאי דאפשר למיעבד עכ"ל ועיין בדרישה:

סעיף קטן ט

ולא שום אבר שהוא אסור משום מוקצה אבל להדיחו שהוא נוגע בו אינו אסור וכמ"ש לעיל ריש סימן ש"ח דמתיר ליגע במוקצה ולכי מ"ש לעיל סימן ש"י בשם ת"ה שמחלק לאסור נגיעת מוקצה שהוא לצורך המוקצה ק' למה התירו כאן וי"ל דבאמת הקלו כיון דמצינו היתר שום פעם בנגיעת מוקצה. וי"מ כל שעושין למת הוא לכבוד החיים וז"א דא"כ לעיל כשכופה כלי על הביצה לשומרו נמי וק"ל:

סעיף קטן י
קושר לחיו העליון כו' ז"ל רא"ף משנה פרק שואל וקושרין את הלחי לא שיעלה אלא שלא יוסיף וכן באשר"י ובמיימוני ופירש"י וסמ"ג מת שהיה פיו נפתח והולך קושרין את לחיו כדי שלא יפתח פיו יותר ולא שיעלה להסגר ממה שנפתח דהיינו מזיז אבר אלא שלא יוסיף להפתח ול' המחבר בכאן תמוה עכ"ל ולעד"נ שהיא היא ודו"ק:

סעיף קטן יא
ומקצת עלין מגולין אבל אם אינן מגולין אסור לזוז העפר מעליהן כדי ליטול הצנון ועיין בדרישה:

סעיף קטן יב
הילכך קש כו' והוא מוקצה פי' לטיט או להסקה אבל לא למאכל בהמה כגון שהוא סרוח:

סעיף קטן יג
כדי שינער הקש כו' וכתב רמ"א והא דלא התירו ג"כ גבי צנון בה"ג כשאין העלין מגולין כלל דשאני התם כיון שהגומא מכוסה אם תחב בהם או בדבר אחר מיחזי כעושה גומא משא"כ בתבן וקש שאין שייך בה גומא עכ"ל ונראה דר"ל דבשעת תחיבה מתחלה בעפר יהיה נראה כאילו רצונו לחפור גומא אבל מה שנוטל משם הצנון אף שנעשה בנטילתו גומא מ"מ אינו נאסר דאל"כ אפילו בלא מכוסה נמי וק"ל:

סימן שיב

סעיף קטן א
יכול להכניס עמו אבנים לקנח מלא ידיו שאם ישתייר לו ערבית יקנח בהם שחרית רש"י וכתב וכל זה מיירי בחצר או בתוך ד' אמות והתוס' כתבו דאפי' מרה"י לכרמלית התירו משום כבוד הבריות שהרי איסור מוקצה חמור מאיסור כרמלית ומדהתירו טילטול אבנים כ"ש שהתירו להכניס עמה כו' ומשום כבוד הבריות התירו מלא ידיו אפילו ג' או ד' לפי גודל האבנים:

סעיף קטן ב
בוכנא קטנה פי' ר"ת כמו רגל של מדוכה קטנה ועיין בדרישה.

סעיף קטן ג
מותר להכניסו כו' שהרי הכינה לזה והיינו דוקא שקינח בו הוא עצמו תחילה דאל"כ אסור לקנח בו שמביא לידי תחתוניות כמ"ש לעיל סימן ג':

סעיף קטן ד
ומותר להעלותם לגג ולא אמרינן דוקא בשדה והוא רחוק כמו ב"ה שלהם לא אטרחוהו אבל בבית ה"ל להזמינה מע"ש תוס':

סעיף קטן ה
וצרור שעלו בו עשבים כו' נראה דתלת קמ"ל חדא דלא חיישינן שמא יתלוש ממנו העשבים ויהיה חייב חטאת וחדא אע"ג דצרור הזה יש לו יניקה מן הארץ ויש איסור ליטלו מקרקע שלא לצורך כדין עציץ נקוב וכמ"ש אביי והביאו ב"י אפ"ה לצורך קינוח התירו משום כבוד הבריות והשלישי אע"פ שהצרור הוא כאבן והוא מוקצה:

סעיף קטן ו
משום סכנה שהוא מנתק שיני הכרכשתא שהיא תלויה בהם ולעיל בסימן ג' כתב הטעם משום כשפים וכן הוא בגמרא בפרק המוציא יין א"ר יוחנן אסור לקנח בחרס משום סכנה ואיתימא משום כשפים מאי כשפים כו' ונראה דלעיל דאיירי בשדה שייך טעמא דכשפים שהוא חמור יותר מסכנה דגופו וגם שייך אפילו באזני חרס וכאן מדבר רבינו במקום צנוע דלא שייך כישוף כגון גג וכיוצא בו ושייך טעמא דסכנה וכן מוכרח אתה לומר מדכתב רבינו בסמוך באזני חרס מותר ואמאי לא חיישינן לכישוף אלא כדכתבתי ועיין בדרישה:

סעיף קטן ז
יקנח בעשבים ואפילו במחוברים התיר רש"י דלא אמרו אסור לשמש במחובר אלא באילן דוקא:

סעיף קטן ח
ומחתכין הבשר בגמרא מפרש מפני שהאור שולט בו והמקנח בדבר שהאור שולט בו שיניו התחתונות נושרות וכן באשר"י והטעם בכאן אינו נכון ועיין בס"פ המוציא יין עכ"ל רא"ף ואפשר לומר דס"ל לרבינו דהא דשיניו התחתונות נושרות היינו מפני שהן חדין ומחתכין הבשר ושוב מצאתי שכ"כ רמ"י בש"ע אבל באמת ליתא דהא רבינו תלה הדבר מפני שהן חדין ולא בדבר שהאור שולט בו וק"ל:

סעיף קטן ט
בשתי אצבעותיו פירש"י אותו הצרור בשתי אצבעותיו ופירש רבינו ירוחם כלומר בנחת וימשמש בנחת:

סעיף קטן י
להחליקו שלא יסרט בשרו:

סעיף קטן יא
ששאלת על משמוש הברזא בפי הטבעת כולי לכאורה נראה דהאי משמוש ברזא אינו ר"ל כממשמש דצרור הנ"ל שהוא בפי הטבעת לחוד דא"כ מאי קשאל הא גמרא ערוכה היא אלא ר"ל ברזא מה שאנו קורין צעפל ומכניסין אותו מפי הטבעת ולפנים וכמ"ש מהר"ם ז"ל ואם תחוב כולו בגוף אלא שמהר"ם הביא ראייה דמותר על ידי שינוי דוקא

אבל שוב ראיתי שהב"י כתב דין הפתילה שמניחין לעצור בגוף בס"ס שנ"ח וכתב שדינו כמשמוש צרור ומשם נתבאר דהכא אין ר"ל צעפל אלא ברזא של עץ כפשוטו אבל מ"מ מיירי שתחבו בתוך הגוף:

סעיף קטן יב
ליסתכן פי' דאמר מר עמוד החוזר מביא האדם לידי הדרוקן. במרפקו פירש"י אצילי ידיו:

סעיף קטן יג
שמא יבא לאשוויי גומות ואז חייב בשדה משום חורש ובבית משום בונה וז"ל הגמרא דילמא שקיל מעילאי ושדי לתתאי ופירש"י שקיל מעילאי ממקום גבשושית ושדי לתתאי למקום גומא ומשום חרישה וכ"פ הר"ן ורש"י בפי' האלפסי דילמא שקיל פיסת רגבא שיקנח בה ומטמטם בם גומא וחייב משום חורש:

סימן שיג

סעיף קטן א
צריך שיתקנו לשם כלי כו' שיהא ראוי להפוך בו זיתים ולפצוע בו אגוזים:

סעיף קטן ב
באסקופה למטה ז"ל מ"ו נראה דוקא באסקופה למטה בארץ אבל במזוזה מן הצד לא דמי לענין זה כלל ואפשר אף בזה איירי סתם תלמודא מה שאומר נגר שנועלין בה הילכך נ"ל פשיטא דשרי וק"ל עכ"ל:

סעיף קטן ג
רחבה שאחורי הבתים כו' ששם אין דרך לעשות דלת תלויה ועומדת בצירה אלא דלת כל דהו. בב"י:

סעיף קטן ד
אא"כ גבוהין מן הארץ ג"ט ז"ל ב"י ט"ס נפל בספרים דבהדיא איתא בגמרא דגבוהין מן הארץ מלא נימא סגי וכן בס"א אינו ועיין בדרישה:

סעיף קטן ה
העשוי מלוח אחד פירש"י שאין לו היכר דלת ונראה כבונה ונותן קרש בכותל:

סעיף קטן ו
אפילו יש לו ציר עיין ב"י:

סעיף קטן ז
בקל יכול להחזיר כו' מפני כובד של הדלת משא"כ בהחזרת העליון:

סעיף קטן ח
ואם היה רפויה מותר פי' הכלבו שדרכו להיות רפוי דכיון שאינו מקפיד אם יתנועע בתוך חוריו לא גזרו שמא יתקע דהיינו שיהדקו ויעמיד אותו בדוחק מותר להכניסו בתוך חורו אבל אם דרכו להיות מהודק אע"ג דעכשיו כשמחזיר מניחו רפוי אסור:

סעיף קטן ט
דה"ה כוס של פרקים ע"ל ס"ס רע"ט:

סעיף קטן י
אין דרך להדקו כ"כ כל השנה:

סעיף קטן יא
ליטלם כשירצה כדי שלא יבטל כלי מהיכנו:

סימן שיד

סעיף קטן א
והני מילי שאינו בנין ממש בתוס' פרק כלל גדול ובתוס' ריש פרק הבונה אע"ג דקי"ל אין בנין בכלים אומר ר"י דהיינו דוקא בחזרת תריסים או במנורה של חליות אבל בנין גמור מיחייב בכלים כמו בקרקע כדאיתא בסוף פרק כירה גבי מטה של טרסיים כו' עד ואין חילוק בין כלים לקרקע אלא במקום שאין חזק ואומנות דבכלים לא חשיב בנין ובקרקע חשיב בנין והביא שם ראיות הרבה עכ"ל הרא"ף וכן האשר"י בפרק בכל מערבין כתב דדוקא במוסתקי דהיינו שברי כלים המדובקים יחד ע"י זפת דמחמת גריעותו לא חיישינן שמא יתכוין לעשות כלי כו' עיין בב"י שמביאו:

סעיף קטן ב
יכול לשברה כו' דמחמת גריעותא לא חיישינן שמא יתכוין לעשות כלי אשר"י ע"ש וכן כתב הר"ן אע"ג דכל המתקלקלים בסתירה פטור אבל אסור משום כבוד השבת התירו לכתחלה:

סעיף קטן ג
אסור אפילו לשוברה כו' פי' אפילו בלא נקב יפה ב"י:

סעיף קטן ד
ואפילו נקב בעלמא אסור כו' פי' כשהיא שלמה. וכן מ"ש אא"כ היה בו נקב ונסתם כו' מיירי נמי כשהיא שלמה:

סעיף קטן ה
מותר להתיז ראש החבית כו' ז"ל מ"ו בגמרא משמע דוקא לפני אורחים שמראה נדיבות לבו ודו"ק עכ"ל. וז"ל הגמרא בפרק חבית (שבת דף קמ"ו ע"א) ששנינו במשנה שובר אדם את החבית לאכול הימנה גרוגרות ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי ואין נוקבין

מגופה של חבית דברי רבי יהודה (ופירש"י מגופה דבוקה בפי חבית לעשות נקב אלא נוטל את כולה אבל כי נקב לה מתקן פתחא) וחכמים מתירין ולא יקבנה מצדה (בגמרא מפרש לה) עכ"ל המשנה וז"ל הגמרא אין נוקבים מגופה א"ר הונא מחלוקת למעלה אבל מן הצד דברי הכל אסור והיינו דקתני במתניתין לא יקבנה מצדה (ופירש"י דוקא למעלה חכמים מתירין דלאו אורחא למיעבד פתח התם אלא נוטל כל המגופה אבל מן הצד זימנין דעבד לה משום פתחא ואינו רוצה לפתחה למעלה שלא יפול עפר או פסולת ביין ועבד לה פתח מהצד גם חכמים מודים דאסור וזהו ששנינו ולא יקבנה מצדה ואמגופה קאי ורב חסדא אמר מחלוקת מן הצד אבל על גבה ד"ה מותר והתנן לא יקבנה מצדה התם בגופה דחבית תו גרסינן התם בעו מיניה מרב ששת מהו למיברז חבית ברומח בשבת (פירש"י לתחוב רומח בדפנותיה לנקב) לפיתחא קמכוין ואסור א"ד לעין יפה קמכוין ושרי (פי' להראות נדבת לבו לפני האורחין מוציא יין בכלי גדול מדלא נקב ליה כדרך הנוקבין נקב עגול ויפה) א"ל לפתחא קמכוין ואסור מיתיבי רשב"ג אומר מביא אדם חבית של יין ומתיז ראשה בסייף ומניחה לפני האורחים בשבת ואינו חושש התם ודאי לעין יפה קמיכוין הכא אם איתא דלעין יפה קמיכוין ליפתח מפתח ופי' יטול מגופה אבל כשמתיז ראשה בסייף דהיינו שנוטל שפת פיה ומרחיב פיה למטה ממגופתה ודאי לעין יפה קמכוין עכ"ל הגמרא עם פירש"י הנה לכאורה קשה על מ"ש רש"י דלמעלה חכמים מתירין משום דלאו אורחא למעבד פתחא התם אלא נוטל כל המגופה דלמה צ"ל אלא נוטל כל המגופה ולא פי' שלא יפול עפר או פסולת ביין כמ"ש אח"כ אבל מן הצד ד"ה אסור. ונראה דרש"י ס"ל דזאת הסברא שאין דרך לעשות פתח למעלה מטעם שלא יפול בה צרורות כו' היא חלושה שנאמר שבודאי אין דרך לעשות פתח למעלה מטעם זה אלא ס"ל שפעמים אדם עושה נקב למעלה ואינו חושש לשמא יפול בה צרורות כו' ולהכי לענין היתר שלמעלה מתירין חכמים לא מהני זה הטעם דדילמא דזה שעושה הנקב אינו מקפיד לשמא יפול בה כו' ולכן כי סברא ודאי ומוחלטת וקאמר אלא נוטל כל המגופה ור"ל דודאי לאו לפתח קמכוין דא"כ למה לו לנקוב במגופה הא כבר יש נקב למעלה וה"ל לנטול כל המגופה אבל לענין איסור מהני זה הטעם שלא יפול בה כו' דדילמא זה האיש מקפיד בכך וא"כ נוכל לומר דילמא לפתח קמכוין ומאי אית לך למימר דלמה לא נטל כל המגופה י"ל דילמא מקפיד שלא יכול בה כו' והכי אמרינן בכל מקום דאין להתיר שום דבר אלא בראיה וסברא ברורה אבל לאסור אוסרים מכח ספק אף שאין הסברא והראייה ברורה ודיוקא דרש"י שזאת הסברא אינו ודאי וחלוטה מדקאמר הגמרא הטעם שמותר להתיז ראש החבית מטעם לעין יפה קמכוין ר"ל להראות נדבת

לבו לאורחים ולמה לא קאמר הטעם דודאי לאו לפתח קמכוין שלא יפול בה צרורות כו' אלא ודאי דמכח זאת הסברא אין להתיר דדילמא זה האיש אינו מקפיד בכך. ועוד ראייה דלרב הונא משמע דאינו מתיר לחכמים אפילו למעלה אלא דוקא במגופה אבל בחבית גופא אפילו למעלה אסור ולמה לא אמרינן דודאי לפתח קמכוין משום דאין דרך לעשות פתח למעלה מטעם שלא יפול בה כו' אלא ודאי שזאת הסברא ודאי לא מהני להתיר כמ"ש אבל מלשון רבינו שכתב ז"ל אבל למעלה הותר לנוקבה דלא לפתח כו' מפני עפר וצרורות שיפלו בה משמע דזאת הסברא מהני אפי' להתיר ויש לדחוק ולומר שסובר שבחבית גופה מחמירים וחיישינן לפתח קמכוין אפי' למעלה הואיל שעושה הנקב בחבית גופה וכמ"ש בדרישה דבמקום שיש חיבור חמיר טפי כמו שאכתוב בסמוך בביאור דברי רבינו והנה מבואר דלרב הונא לא שרו חכמים אלא דוקא למעלה במגופה אבל למעלה בחבית גופא משמע אפילו לרב הונא אסור ופסקו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש כרב הונא והשתא יתבארו דברי רבינו רק שאקדים תחלת דברי ב"י וז"ל ב"י מותר להתיז ראש כו' ברייתא פרק חבית רשבג"א מביא אדם חבית של יין ומתיז ראשה בסייף וכתב רש"י שם שמרחיב פיה למטה ממגופתה מדקתני מתיז את ראשה שפת פיה וכן נראה מדברי הרמב"ם בפרק כ"ג ולפ"ז לא הל"ל לרבינו מותר להתיז ראש המגופה דמשמע דוקא דראש המגופה אבל ראש החבית אסור ומצאתי נוסחא שכתוב בה מותר וכו' שיתבאר ע"ש עד וה"פ מותר להתיז ראש החבית שהמגופה כו' עכ"ל. ונראה שזה דוחק גדול דמ"מ הואיל דמ"ש מותר להתיז קאי אראש החבית א"כ אע"פ שכתב ראש החבית שהמגופה בו מ"מ במה שכתב אח"כ אבל לנוקבה בצדה בו וה"מ בצידה אבל למעלה כו' ג"כ קאי אחבית שהענין מדבר ומתחיל ולכן נראה שעיקר הגירסא היא מותר להתיז ראש החבית וכן גורס נמי רא"ף ואפ"ה קאי אמגופה דבחבית לא שייך לומר ראש הואיל שהוא עגול וארוך ובכל ארכו הוא שוה בגובה רק באמצע הוא משופע ועולה מכל צד כדרך החבית שלנו שבאמצעיתו בכל סביבו הוא רחב יותר ובולט מעט ולא נופל בו לשון ראש ובלאו הכי ק' שמשמע מדברי רש"י והמ"מ דהחילוק של מעלה ומן הצד קאי אמגופה עצמה והיאך שייך במגופה עצמה שיעשה נקב מן הצד והלא ידוע שסתם מגופה לעולם היא למעלה ע"ג החבית ובכל מקום שינקבה שם נופלים לתוכו פסולת ועפר. לכן נלע"ד שהמגופה הנזכר בגמרא אינה כמגופה שלכו שנוטלים עץ עבה וקובעים אותו בפי החבית למעלה במקום ששופכין בו המשקה אלא עשייה כמין קדירה שיש לו בות קיבול ומחברים פיה במקום שהיא פתוח בפי החבית כדרך שאנו עושין במשקה הנקרא שכר שמושיבין קדירה למעלה בפי החבית כשמוליכין אותו מעיר לעיר

כך היה בימיהם שהיו החבית שלהן של חרס והיה עושין ע"פ כיסוי כמין קדירה כמ"ש ובזה שייך שפיר למימר שנוקבין אותו למעלה או מן הצד ר"ל בצדה של אותה קדירה שכשינקב שם בודאי לא יוכל ליפול שום דבר לתוכו משא"כ בשינקבה הקדירה ע"ג מלמעלה ועל מגופה זאת כתב רבינו מותר להתיז ראש החבית כו' דהואיל שהוא עומד ומחובר בחבית ובולט ועולה הרבה שפיר מיקרי ראש הריבית וכשמתיז אותה בסייף מן החבית א"א לצמצם ומתיז עמה מעט משפת החבית במקום שהוא מחובר שם ששם החבית גופה ובולט קצת ומוכרח אתה לומר כן אפילו לפי הגירסא שגורס ראש המגופה שנקראת המגופה ג"כ ראש החבית דהא רבינו כתב מיד ז"ל דלאו לפתח קימכווין כיון שמסיר ראשה כולה. וא"ל למה לא כתב בהדיא מותר להתיז המגופה דא"כ הוה משמע שאינו מתיר אלא להתיז המגופה אבל לא להתיז ג"כ מעט מן החבית לכך נקט בל' זה לאורויי דאפי' אם מתיז מעט עם החבית עמה ואע"ג דבחבית גופא אפי' נקב קטן אסור מ"מ כאן מותר כיון שמתיז כולה יחד וכדברי רשב"ג הנ"ל וזה הדין שכתב מותר להתיז ראש כו' והחילוק שלמעלה ולמן הצד נראה דאיירי אפילו אם החבית שלימה ואף ע"ג דכתב לעיל אם החבית שלימה אסור לשוברה או לנקוב בה נקב בעלמא מדכתב סתמא ואפי' נקב בעלמא אסור לינקוב בה כו' משמע אפילו למעלה מ"מ הואיל דכל דין זה מיירי במגופה שאינה מן החבית עצמה אלא מחובר ודבוק בה יש לה דין חבית שבורה ומותר כשמתיז ראשה או עושה נקב למעלה וכך היא הצעה של דברי רבינו מתחלה כתב מותר להתיז ראש החבית בסייף כו' ואשמועינן דאם עשה נקב גדול שהתיז כל המגופה עם מעט מן החבית דמותר מטעם דלעין יפה מכוין ואח"כ כתב אבל אם מן הצד ר"ל אם עושה נקב בצדה במגופה עצמה ברומח אע"פ שהוא גדול והו"א דנימא ג"כ דלעין יפה מכוין אפ"ה אסור דודאי לפתח קמכוין כו' ואח"כ כחב אבל למעלה ר"ל למעלה במגופה מותר לנוקבה אע"פ שאין עושה הנקב גדול כ"כ כמו שמתיז ראש כו' דנימא דלעין יפה קא מכוין אפ"ה מותר מטעם דאין דרך לעשות פתח למעלה. ואח"כ חזר וכתב אבל מצדה אסור כו' ואשמעי' דאם עושה נקב קטן במגופה מן הצד ג"כ אסור ואע"פ שכבר כתב לעיל אבל לנוקבה בצדה אפי' ברומח שעושה נקב גדול כו' משמע שיש רבותא יותר בנקב גדול מבקטן מ"מ חזר וכתב דין נקב קטן לאשמועינן כל חילוקי דינים דאף אם תמצא מי שסובר איפכא שיותר יש להתיר בקטן מבגדול מ"מ במן הצד אין חילוק בין גדול לקטן וכל זה מיירי במגופה אבל כשעושה נקב בגוף החבית כבר כתב רבינו לעיל בסמוך דאפי' נקב בעלמא אסור הנה נתבארו דברי רבינו יפה אלא שקשה לכי סברת רבינו שסבר דלמעלה אין דרך לעשות פתח מטעם שלא יפול דבר

צרורות כו' וטעם זה מהני לדידיה אפילו להתיר כמ"ש לעיל וא"כ למה צריך לטעם שמותר להתיז ראש החבית משום דלאו לפתח קמכוין כיון שמסיר את ראשה כולה ר"ל שמראה נדבת לבו לאורחים ולמה לא כתב הטעם דלאו לפתח קמכוין דאין דרך לעשות פתח למעלה שלא יפול בה צרורות כמ"ש הטעם בסמוך. ולכאורה היה נראה דרבינו כ"כ אליבא דכ"ע ר"ל אפילו לרבי יהודא דאוסר במשנה לנקוב למעלה במגופה כמ"ש לעיל בשמו מודה הכא במסיר ראשה כולה דמותר דאז ודאי לאו לפתח קמכוין אלא להראות נדבת לבו לאורחים אבל יותר נראה לומר דרבינו הוכרח לכתוב זה הטעם אפי' לחכמים שמתירים למעלה במגופה מטעם דלאו לפתח קמכוין שלא יפול בה צרורות כו' מ"מ הכא שמתיז המגופה עם מעט מהחבית עצמה הו"א דאסור דהא כבר כתבתי לעיל דאפי' לסברת רבינו לא מהני זה הטעם שלא יפול בה צרורות אלא דווקא בלמעלה במגופה אבל למעלה בחבית עצמה לא מהני זה הטעם הואיל שהנקב הוא בגוף החבית ול"ד לעושה נקב במגופה שאינו בגוף החבית וכמו שמתרץ ומחלק רבא בגמרא זה חיבור וזה אינו חיבור וכמ"ש בדרישה ולכן צריך לטעם כיון שמסיר ראשה כולה ר"ל להראות נדבת לבו לאורחים וק"ל ועיין בדרישה:

סעיף קטן ו
אבל היתידות שנועלים בהם ר"ל הצירים שבאחורי התיבה אסור אף אם נאבד המפתח:

סעיף קטן ז
שהרי עומד להתיר פי' הת"ה שר"ל הקשר שסוגרין בו מתירין אותו כשבא לפתוח וחוזר וקושר כשבא לנעול אבל הדלת לעולם קבוע שם לאיזה זמן וק"ל עכ"ל:

סעיף קטן ח
אבל לא מפקיע וחותך משום כו' כתב המרדכי בפרק חבית דהיינו דוקא כשעשוי לקיום ע"מ שלא להסירה בשבת אבל אם אינו עשוי לקיום כלל שרי ומטעם זה התיר בדף שמשימין לפני התנור ושורקין אותו בטיט בע"ש להסירה מן התנור כשבת שאינו עשוי לקיום ע"כ. ועיין בב"י שהביא מ"ש בת"ה בענין הזה:

סימן שטו

סעיף קטן א
עצים שתוקעין ראשן כו' כן עושין על פני כל הספינה משוכין קצת אחד מחבירו:

סעיף קטן ב
וכן מחצלת פרושה כו' דוקא פרושה אבל כרוכה של מחצלת אינו מן המנין תוס' וריטב"א:

סעיף קטן ג
אבל אסור לפורשה בתחלה בשבת ע' בתוס' וברא"ש פ' המביא דף ל"ג שכתבו דוקא בכה"ג שהוא רחב יותר מדאי נעשה כאוהל אבל מותר להחזיר קדירה ע"ג כירה בשבת הואיל שהמחיצות כבר עשויות ואינו אסור עד שיעשה גם המחיצות בשבת ועוד היה נראה לומר דגבי כירה שאני דלא הוי אלא תוספת מחיצה שהרי הכירה יש עליו כיסוי שבאמצעית נחתך בו נקב לתת בו קדירה כדמשמע לעיל סימן רנ"ג שכתב רבינו ודוקא על גבה כגון על שפתה כו' דיש מקום סביב הנקב לתת עליו שום דבר וא"כ בנתינת הקדירה לא הוי אלא תוספת אוהל וק"ל:

סעיף קטן ד
ממטה למעלה אסור וכתבו התו' והרא"ש דנראה לומר דאפי' רבי שמעון דקי"ל כוותיה מודה בהא דכי אמר רבי שמעון דבר שאין מתכוין מותר היינו כגון שעושה דבר ואינו מתכוין לעשיתו אבל הכא הרי הוא עושה מה שמתכוין לעשות ואע"פ שאין מתכוין לבנין מ"מ מתכוין הוא לעשות דבר הדומה לבנין ואסרוהו חכמים גזירה משום בנין ע"כ וכ"כ הטור בהדיא בסימן תק"ב ששם הוא כתב מקור הדין דמני רב יודא בפרק המביא מדורתא קדירה פוריא חביתא וכולהו שייכי בי"ט אבל בשבת דלא שייך ביה אלא פוריא וחביתא לא כתב כולהו וגם לא מ"ש התוס' דהא אפילו לר"ש כו' וכן מטה שמעמידין ליתן הרגלים ולתת הקרשים עליהם אינו וכן הוא עיקר. וכן הוא משמע מפי' התוס' שכתבו שמושיב תחלה המטה ואח"כ פורס העור דהוי ממטה למעלה עכ"ל:

סעיף קטן ה
שצריך לאויר של מטה וז"ל הר"ן בפרק המביא ואמרו בתוס' דלא מיתסר אלא בצריך באויר של מטה כעין קדירה אבל כל שאין צריך שרי כו' מזה נלע"ד הא דכתב הרשב"א אלא בכה"ג לאו אפוריא קאי ששם אינו פשוט שצריך לאויר אלא הרשב"א קאי אבל הני דמני שם דאיכא בהו דפשוט דצריך לאויר כגון קדירה וביעתא שמסדרין ומניחין האש תחתיהן ומדורת האש באמצע כמ"ש הרי"ף והרא"ש ופי' התוס' דה"ה אינך דנקיט כגון פוריא וחביתא ודאי מיירי בכה"ג ולאפוקי ספרים ודוק בל' הר"ן ותמצא כמ"ש א"נ י"ל מ"ש שצריך לאויר כו' ר"ל שמחזי כאילו צריך וק"ל:

סעיף קטן ו
משמרת שתולין אותה לתת בה שמרים. נראה דהמשמרת הוא עשוי כעין שק שאנו קורין אותו זאק. והוא רחב ופתוח למעלה וסתום וחדוד למטה ומכניסין את קצה החדוד בתוך כלי והקצה העליון הרחב מסככין בשפת פיהו את הכלי ונמצא הוא גג לכלי ועשוי כאוהל וק"ל:

סעיף קטן ז
ומותחין פיה לכל צד בעגול ונעשה כאהל על הכלי רש"י. ואע"ג שכתבתי לעיל בשם התוס' דאין אוהל אסור בלא עשיית מחיצות. י"ל כיון שמעמידין ע"ג הכלי דומה לפוריא שמעמיד הרגלים ומשים עור עליה:

סעיף קטן ח
ואין בשיפועה טפח. דאל"כ אסור דשיפוי אוהלים כאהל דמי הג"א:

סעיף קטן ט
שאינה עשויה לישן כו' גם זה כתב רש"י שקשה ליה כיון שאין ברוחבה טפח למאי חזיא והר"ן בפ"ק דסוכה כתב בשם רש"י דמיירי שכילות הרבה סמוכות זו לזו ואין לכל אחד רוחב טפח עכ"ל וכן פי' התוס' בפרק תולין דף קל"א ע"ב ז"ל כגון שהסדין שפרוס ע"ג הכילה פרוס ע"ג קנים מרובים ולא פשטו הסדין היטב ומונח ונופל בין קנה לקנה כעין שורות דיש עכשיו בין כל קנה שיפוע ואין באותו שיפוע טפח ודוחק עכ"ל:

סעיף קטן י
או שיורד טפח כו' וכתב הר"ן והמ"מ בשם הרמב"ם דמטה דידן אע"ג דנחתו סדינים מפוריא טפח כיון דפריסת סדינים על המטה ליכא משום אהל לית לן בה ע"כ:

סעיף קטן יא
לנטותה בה מותר פירש"י ונתנה על הנס שעל הקינוף כשהוא מכפלה וכורך עליה חוט למושכה בה ולפורשה לכאן ולכאן מותר למושכה בה בשבת דמוסיף על אהל עראי ואינו כעושה לכתחלה אפי' אית ביה כו' דווקא לדעת הרא"ש שבסמוך אבל לדעת הרי"ף אסור עיין ב"י:

סעיף קטן יב
לא יעשנה לכתחלה בלא כריכת חוט או משיחה דס"ל להרי"ף כשהיא בגגה או בג"ט סמוך לגגה רחב טפח אהל קבוע היא וחייב עליה חטאת ואין מועיל כריכות אלא כשאין טפח למעלה ובכה"ג בכילת חתנים מותר בלא כריכות משיחה וכ"כ הר"ן ע"ש:

סעיף קטן יג
לא יעשנה לכתחלה דדוקא בכילת חתנים התירו בלא משיחה שהיא מתוקנת לכך והרא"ש לא חילק ב"י שאינו בא להתיר כר"ת דלעיל:

סעיף קטן יד
משום אהל כו' פי' הר"ן והמ"מ כשאין הגיגית מליאה עסקינן שא"כ אין כאן אוהל אלא כשחסר טפח דהוי אהל:

סימן שטז

סעיף קטן א
הצד ציפור למגדל כו' הא דנקט גבי ציפור דווקא מגדל מוקי בגמרא בציפור דרור הדר בבתים ואינו ניצוד בבית לפי שנשמט מזוית לזוית אבל שאר עופות ניצודין ג"כ בבית:

סעיף קטן ב
נעלו שנים פטורים שנא' בעשותה יחיד ולא שנים. גליון הב' פטור ומותר דהב' ניצוד ועומד הוא:

סעיף קטן ג
הצדן סתם שלא פי' כו' שיש להן עור וגם אין דרכן להזיק א"כ סתמא לצורך עורן נצודין משא"כ בשאר שרצים שאין להם עור וגם אין דרכן להזיק תוספות ור"ן:

סעיף קטן ד
אלא נצרר תחת העור חייב כי הדם הוא הנפש וחייב משום נטילת נשמה משא"כ בשאר שרצים שאין להם עור ודאי לא עקר הדם ממקומו דאל"כ היה יוצא כיון שאין לו דבר המעכבתו מלצאת ר"ן:

סעיף קטן ה
אסור לצוד פרעוש אין הטעם משום דפרעוש פרה ורבה אלא משום דבאה מן הקרקע ונקרא רמש וכ"כ הרמב"ם בהדיא וז"ל רמשים שהם פרים ורבים או ההויים מן העפר כמו פרעושין ההורג אותם חייב כו' וכ"כ הר"ן והמ"מ בשם הרשב"א והרמב"ן דאין הפרעוש פרה ורבה כו' ומ"ש בגמרא פרעוש פרה ורבה היינו רמש אחר עיין בב"י:

סעיף קטן ו
אם הוא על בשרו מותר דמשום צער התירו תוס' וכתב הרא"ש דאין בו משום איסור טלטול מידי דהוה אקוץ בר"ה דשרינן בפרק כירה לטלטלו פחות מד' אמות ע"כ וגם לא ימללנה בידו שמא יהרגנה אלא יזקנה תוס' בפ"ק דשבת:

סעיף קטן ז
אבל כינה מותר להורגה מפרש טעמא בפ"ח דשרצים דדומיא למלאכת המשכן בעינן ומה אילים מאדמים דמשכן פרים ורבים אף כל הפרה ורבה לאפוקי כנה דמבשר האדם היא שורצת לאפוקי פרעוש דאף שאינה פרה ורבה ע"מ נקראת רמש שבאה מן הקרקע:

סעיף קטן ח
הואיל והן מזיקין מותר כתב הר"ן ואפי' במתכוין אלא שהוא עושה לפי תומו שמראה עצמו כאילו אינו מכוין מותר וכר"ש דפטר במלאכה שאינה צריכה לגופה ע"כ ועיין בב"י:

סעיף קטן ט
דלא קאמרינן אלא דורסו עיין ב"י ופסק רמ"א כמ"ד דאפי' חיה ועוף שלא מרדו פטור אבל אסור לצודן ע"ש:

סימן שיז

סעיף קטן א
כל קשר העומד להתקיים עיין בב"י:

סעיף קטן ב
והעומד להתקיים שבעה ימים:

סעיף קטן ג
מותר לכתחילה חוץ מקשר של אומץ לכן יש מחמירין בכל הקשרים לפי שאין אנו בקיאין חוץ מבמקום צער רמ"א ע"ש:

סעיף קטן ד
מתירין בית הצואר מקשר כו' ז"ל מ"ו ואם לא יכול לפתוח בידו הקשר נ"ל דאף לנתק שרי ואף המרדכי במס' שבת בהג"ה לפי' הגאונים לא אסר אלא בנותק התפרים אבל הכא שעומד להתיר רק שלא יכול לפתוח בידיו פשיטא דשרי וק"ל עכ"ל:

סעיף קטן ה
אף בחבל וכ"ש בפסיקיא והוא אזור רחב דלאו קשירה הוא אלא בב' קשרים זע"ז ואם עושה קשר בראש א' של חוט או משיחה דינו כשני קשרים וכ"פ רמ"א:

סעיף קטן ו
אבל חבל דעלמא לא משום שמא יניח ראש השני קיים ויבטלנו שם לצורך הבהמה רש"י ומדברי הרמב"ם נראה שאסור משום איסור טילטול ומש"ה כתב גם כן רבינו מטלטלין חבל גרדי כו' משמע משום איסור והיתר טילטול נגעו בה והא דכתב לעיל סימן ש"ה סתם חבל הקשור באיבוס מותר לקושרו בבהמה וכן איפכא הקשור בבהמה מותר לקושרו באבוס משמע אפי' בחבל דעלמא לפי' הרמב"ם א"ש דשם מאחר שראשו א' קשור בפרה או באבוס מיוחד הוא לכך וליכא איסור טילטול וגם לפירש"י איכא למימר דכשקשרו בפרה ובאיבוס אין לומר שרוצה שתהיה הפרה לעולם קשורה משא"כ כשהחבל קשור בא' מהן לבד גלי דעתיה שאין רצונו שתהיה קשורה שם אלא לפי שעה ואח"כ יתירנה הילכך לא הוי קשר של קיימא. ב"י. ואין צריך לזה שאף שלא תהיה שם קשורה לעולם מ"מ החבל נשאר קשור במקום אחד והרי שני קשרים עשה בשבת משא"כ התם דודאי מקום שהיה החבל כבר קשור שם ישאר קשור וא"כ לא עשה כלום וק"ל. וכאשר כתבתי מוכח במרדכי ס"פ אלו קשרים:

סימן שיח

סעיף קטן א
המבשל כו' ואין צריך להמתין בכדי שיעשו:

סעיף קטן ב
ל"ש חלה היום מותר כו' ולא אמרינן שיהא אסור משום מוקצה דאתקצאי בין השמשות דקי"ל כר"ש דמתיר במוקצה מחמת איסור אם לא שדחאו בידים כמו נר וגרוגרות וצמוקים ולא דמי למחובר דאסרי' מדה"ל ללקטינהו בבין השמשות דכל אדם יכול ללקוט אותן ודאי אקצינהו אבל בהמה שצריכה לשחוט ע"י מומחה וסכין בדוק לא אמרינן מדלא שחטה אקצה ב"י:

סעיף קטן ג
ובלא מליח' דאסור למלוח בשבת תו' ס"פ כלל גדול:

סעיף קטן ד
שמא ירבה בשבילו פי' אחר שיניחם הקדירה על האש ירבה שם חתיכה בשבילו וזהו איסור סקילה אבל קודם לכן ליכא למיגזר דליכא אלא איסור דרבנן רשב"א:

סעיף קטן ה
אבל בחמה כו' דאין דרך בישול בכך וחמה באור לא מיחלפא דניגזור הא אטו הא ר"ן:

סעיף קטן ו
כדי שתצלה גוירה שמא יטמיננה ברמץ או שמא יעשה גומא:

סעיף קטן ז
בתרנגולת דר' אבא כו' פרק כירה ופרק חבית דף קמ"ה ושם פירש"י דר' אבא היה מבשלה שורה אותם ימים רבים בחמין למחותה מאליה ואוכלה לרפואה והר"ן שם דף קס"ג ע"ב פי' שהיתה מלוחה ביותר וכשמבקשין לאוכלה שורין אותם במים חמין:

סעיף קטן ח
ואסור ליתן פת כו' וכ"כ רמ"א המנהג לכתחלה דאסור:

סעיף קטן ט
דקאמר בגמ' לחד לישנא כו' אע"ג דאין הלכה כאותו לשון מ"מ מאחר דאיכא חד דיעה במלח י"ל דשאני מלח דצריכה בשול כבשרא דתורא ושמא בפת כ"ע מודו מהרש"ל וכמ"ש בסמוך בפנים:

סעיף קטן י
אבל אם יש בו דבר חם כו' אפי' יכול להתבשל כיון שאינו מכוין לכך ועיין במ"מ:

סעיף קטן יא
אנפנדא פי' פשטיד"א:

סעיף קטן יב
מותר ובספר המצות התירו כו' וכ"ש קדירה שיש בה רוטב שנקרש כשהשומן נימוח אינו בעין דשרי אליביה ונהגו להחמיר כהרא"ש ובמקום צורך יש להקל:

סימן שיט

סעיף קטן א
הבורר כדי לאכול מיד מותר היינו שיעור מה שמיסב על השלחן באותה סעודה בלבד ובב"י דכתב לאחר סעודת שחרית קרוי מיד לסעודת מנח' אבל לא קודם שחרית ע"ש:

סעיף קטן ב
בקנון פי' ציל ברע"ט בל"א:

סעיף קטן ג
ותמחוי פירוש קערה גדולה שמערה כל האילפס לתוכה ומשם לקערות.

סעיף קטן ד
ותורמוס קאמר בגמרא כו' עיין בפירש"י פרק כלל גדול (שבת דף ע"ד ע"ב) שפירש' דשלקו ליה ז' זמנין למתקו ואי לא שקליה ליה לאוכל מתוך הפסולת מתוך שהוא רך ונימוח ע"י שנשלק הרבה מסרח הילכך אוכל נמי כל זמן שמעורב בו הוי כפסול' מתוך אוכל ע"כ ועיין ב"י:

סעיף קטן ה
מנפח מיד ליד כו' ולדעת המ"מ דוקא בידו א':

סעיף קטן ו
אבל לא בקנון גזירה משום נפה וכברה:

סעיף קטן ז
הוי ליה כבורר ובורר אפילו לאוכלו מיד אינו מותר אם לא ע"י שינוי:

סעיף קטן ח
כדי שיחזרו צלולין ז"ל רש"י באלפס דף קנ"ד שיהיו השמרים צלולים ויזיבו המים מהם:

סעיף קטן ט
כיון שהם צלולים אע"פ שיש בו קמחין הואיל וראוי לשתות בלאו הכי. ומשום ליבון נמי ליכא ר"ל דקאי אמים דלעיל. גליון:

סעיף קטן י
שלא יעשה בו גומא כו' שהוא עובדא דחול אי נמי אתי לידי סחיטה רש"י:

סעיף קטן יא
מותר לערות בנחת כו' כדי להפריד המשקה מהשמרים שבשולי הכלי:

סעיף קטן יב
מסננת שנתן כו' ר"ל בע"ש:

סעיף קטן יג
מותר ליתן בה כו' ר"ל בשבת. בת"ה סימן נ"ז נסתפק בב' מיני דגים וכתב דיש להחמיר בספק חיוב תטאת ואסור לברור אחד מחבירו אלא בידו כדי לאכלן מיד אע"פ שהחתיכה גדולה וכל אחד ניכר בפ"ע וכ"פ רמ"א: ליתן כרכום בתבשיל כתב בשבולי הלקט דמותר ואין לחוש משום צובע דאין צובע באוכלים וכתב בספר יראים שהאוכל תותים או שאר פירות הצבועים צריך ליזהר שלא יגע בידיו צבועים בבגדיו או במפה משום צובע אבל אם צובע פירות במשקים הפירות לית לן בה דאין צביעה באוכלין וכ"פ בש"ע:

סימן שכ

סעיף קטן א
זתים ואם יצאו מעצמן אסורין דהו"ל מפרק תולדה דדישה:

סעיף קטן ב
מתבשל ביין שיצא מע"ש פי' לא היה עליו שם יין קודם שנתבטל מעולם דאל"כ הוי איסור דהא דבר שיש לו מתירין וכל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל סמ"ג ומרדכי:

סעיף קטן ג
תותים ורמונים אסור כו'. לאו דווקא אלא כל דבר שדרכן לסחוט עי' בב"י:

סעיף קטן ד
והוה ליה משקה הבא למשקה ר"ל לצורך משקה אע"ג דאין בה משקה וגם אין דרך לשתות מהקערה אפ"ה כיון דאין בה אוכל נראה כאילו רצונו בסחיטה זו לכורך משקה והו"ל מפרק ואסור משא"כ כשבא לאוכל גם מתחילה היה אוכל והוה אוכלא דאפרת:

סעיף קטן ה
וחולב אדם עז לתוך הקדירה בי"ט כו' כתב הר"ן הטעם דלא דמי לאשכול דמותר בשבת דהוא ראוי לאכילה. משא"כ בעז דלא חזיא בשבת כלום והוי כבורר האוכל מתוך הפסולת:

סעיף קטן ו
והתיר לסחוט לימוני"ש כתב בשבולי הלקט הטעם דוקא בוסר ומלילות כיון דדרכן בכך הוו כמו זתים וענבים שהיו רגילים לסחוט הבוסר לצורך הקיץ' וכן שים כו' אבל הלימוני"ש דומה להפרישין שאין דרכן בכך אפי' סחטן בקערה שאין בה אוכל דכ"ע ידעי דלמתקי אוכלא עבד ולא לצורך משקה ע"כ:

סעיף קטן ז
ואבה"ע כתב שמותר כו' ר"ל אע"ג דקי"ל דאין מרסקין השלג והברד היינו שמרסקים לחתיכות דקות שאז יזובו מימיו אבל הכא שאין מימיו זבין ע"י כך ואפילו אם יזובו

מועטים המה ולא חשיבי. ועוד שאינו מתכוין לכך וגם הולכים לאיבוד מותר ב"י המרדכי כתב בסוף פרק במה טומנין כן בשם ראבי"ה והביא ראייה דגדולה מזו התירו דמתיז אדם ראש החבית בסייף ותנן שובר אדם את החבית ליטול מהם גרוגרות

סעיף קטן ח
ואסור להדק מוכין כו' לסתום בו פי החבית גזירה שמא יסחוט פי' כשאחזו נסחט בין אצבעותיו אבל כשיש לו בית אחיזה ה"ל כצלוחית מלאה מים שמריק ממנה ה"ה:

סימן שכא

סעיף קטן א
חבילי הכניסן לעצים כו' הכניסן למאכל כו' וממילא בסתם לפי הנוהג וההוה אם הוא לבהמה מותר וכן להיפך אבל לא בכלי משום שהוא עובדא דחול כדאמרינן האי מאן דפרים סילקא דמי לטוחן רש"י:

סעיף קטן ב
ואם נותן לתוכו כו' מפני שנראה כעושה מורייס וסתם מורייס עבדי ליה לזמן מרובה לכבוש בו דגים ומשום דמיחזי ככובש אסור רמב"ם:

סעיף קטן ג
אסור למלוח חתיכות כו' בת"ה הוכיח דמותר' לטבל כמה חתיכות צנון א' א' ולהניחם יחד לפניו כדי לאוכלם מיד זו אחר זו שעיקר הקפידא שלא למלוח יחד וכ"פ בש"ע:

סעיף קטן ד
ד' או ה' ביחד דדמי כאילו כובש כבשין והמכבש חייב כמבשל:

סעיף קטן ה
בקתא של סכין ובתוך קערה אבל לא בתוך מכתשת דמכתשת של עץ הוי נמי שינוי גמור בית יוסף:

סעיף קטן ו
שתיתא פי' שמן ומים ומלח מעורבין בו רש"י:

סעיף קטן ז
אסור לגובלה כו' דדמי ללישה:

סעיף קטן ח
ולא יטרוף כו' בכף כדרך שטורפין ביצה בקדירה או בשום שכתשו מבע"י וכתב בת"ה סימן נ"ג ונראה דאפילו אם נותן בהם מעט משקים מבע"י כמו שרגילין לתת מעט טיפין דלא מהני דנתינת משקים מבע"י מהני משום דחשיב מגובל ובנתינת טיפים ידוע דלא מיחשב מגובל ונראה למצוא היתר לכ"ע אפילו לא יהיה בלל משקה מבע"י כגון שיעשה

הבלילה רכה כדאמרינן גבי שתיתא וישנה מדרך חול שאם דרכה ליתן המשקה תתילה יתן עכשיו האוכל תחילה או איפכא וכ"פ רמ"א ועיין בת"ה שלסוף חשש להחמיר:

סעיף קטן ט
שהוא לרפואה כשהוא יוצא מהמרחץ שותהו:

סעיף קטן י
לשתות פי' מי השרייה:

סעיף קטן יא
לפיכך מותר לגמור שחיקת הריפות והוא מעשה דייסא ועיין בתשובת הרמב"ם שהביאו ב"י ע"ו וז"ל השאלה קדרה של דייסא כו' ע"ש:

סימן שכב

סעיף קטן א
ואפילו נתערבה באלף כו' משום דהוה דבר שיש לו מתירין:

סעיף קטן ב
ובלבד שלא יגע בה דאע"ג דמוקצה מותר ליגע בה דבר שנוח לזוז ממקומו כמו ביצים שהיא סגלגלת אסור:

סעיף קטן ג
אסורין בו ביום גזירה שמא יעלה ויתלוש:

סעיף קטן ד
ולערב מותרין מיד דכיון דלא נעשה בהו מלאכה בשבת לא שייך למיגזר בהו מידי ודוקא בחול אבל כשחל יום טוב במוצאי שבת לא. רא"פ:

סעיף קטן ה
קש או תבן כו' ז"ל התוס' ריש פרק כירה נראה לר"י דקש היינו זנבות השיבלים שנשאר בשדה הנקרא שעופל"א בלע"ז. ותבן הוא הנקצר עם השבלים והכי משמע לקמן בפרק השואל כו' וכ"כ ר"ן ורש"י פי' בפרק חלון דף ק' אהא דתנן אין כוברין את התבן בכברה כו' ז"ל תבן הוא שעושין מן הקש מחתך אותו במוריגין ועושה כל זנב השיבולת תבן:

סעיף קטן ו
ולחצות בו שיניו דדבר המוכן למאכל בהמה מוכן הוא לכל הצורך:

סעיף קטן ז
א' קשין וא' רכין כמו שהתיר לשבר החביות ליטול מהן גרוגרות וכן איתא בהדיא בגמרא דמותר

סעיף קטן ח
אבל עם אחרים אסור כיון שמקפידים זע"ז יבואו לידי הלואה ולידי מדה ומשקל כו' עיין פי' בתוס' דף קמ"ט ע"א והביאו ב"י בסימן שכ"ג:

סעיף קטן ט

אבל ליתן מנה גדולה נגד מנה קטנה כו' אסור היינו לפי מאי דקי"ל דאסור לאב להלוות לבניו ובני ביתו בריבית אפולו הכל משלו כדי שלא ירגילם בזה וה"נ בגורל ובקוביא וכמ"ש ב"י ע"ש. ועיין מ"ש שם הב"י ז"ל ואע"פ שהרי"ף והרא"ש השמיטו כו' עד י"ל דבכלל דברים אלו הם כל דברי הגמרא דמאחר כו' ק' דז"א דא"כ לא הוה פריך הגמרא אהא דאמר סתמא מקפידין כו' אי הכי בניו ובני ביתו נמי כו' והר"ן מ"ש סוגיית הגמרא נראה דלא בעי לומר שדעת הרי"ף כן אנא שהעתיק לשון הגמרא לפי שס"ל הכי להלכה ומסיק ע"ז וכתב ולא נתפרש יפה בהלכות ור"ל שקיצר מאיזה הטעם שעמו ולא פסק כסוגיית הגמרא:

סימן שכג

סעיף קטן א

תן לי מדה פלונית או פלונית ק"ק מ"ש או פלונית דמה לי מדה זו או זו והיה נראה ליישב דה"ק אע"ג דאינו מדקדק לומר תן לי דוקא מדה זו אלא אומר תן לי מדה זו או זו איזה שתרצה אפ"ה אסור וק"ל:

סעיף קטן ב

כתב הרמב"ם אסור לשקול כו' ע"ל סוף סימן תקי"ז שכתב רבינו בשם הרמב"ם דבמדה המיוחדת למדה אסור ולפ"ז ה"ל לרבינו לכתוב והרמב"ם כתב בלשון פלוגתא אהא דמתיר לפני זה ועיין בב"י ובדרישה שהארכתי ולענין פירוש דברי הר"ן במה שמחולקים בו הב"י ומהרי"א ז"ל נלע"ד פשוט להכריע כפי' מהרר"י ז"ל וקושיית הב"י אינה כלל וגם א"צ למחוק תיבת לא כמ"ש ב"י ואדרבה מוכרחים אנו לגורסו כי מאחר שסיים הר"ן וכז"ל וכך נראים דברי הרמב"ם בפ"ד מהל' י"ט עכ"ל ור"ל שהרמב"ם כתב שם בסימן כ"א ז"ל וכן לא יקח מבעלי החנות במדה או במשקל אלא כיצד הוא עושה אומר לחנוני מלא לי כלי זה ולמחר נותן לו שוויו ואפילו היה כלי המיוחד למדה ימלאנו והוא שלא יזכיר לו שם מדה עכ"ל. והנה דקדק הר"ן מל' הרמב"ם שכתב לא יקח מבעלי החנות במדה או במשקל שבמדה ר"ל דומה למשקל וכמו שבמשקל המשקל נשאר אצל המוכר ואין הלוקח לוקח אלא דבר הנשקל כן מה שאסר דבר שבמדה ג"כ ר"ל שהמדה נשאר אצל המוכר והלוקח מערה דבר הנמדד לתוך כליו ומוליכו לביתו וזהו דוקא הוא שאסר ומסיים אח"כ אלא כיצד הוא עושה אומר לחנוני מלא לי כלי זה ר"ל הכלי שמביא הלוקח עמו מביתו אומר למוכר למלאותו וזהו דוקא מותר ואפילו בכלי המיוחד למדה ובלבד שלא יזכיר לו שם מדה לומר מלא לי מדה זו שלי. והשתא א"ש נמי הא דחזר לכתוב והוא שלא יזכיר לו שם מדה דאם לא תפרשהו כן אלא ר"ל במה שאסר ברישא

ליקח במדה ובמשקל ר"ל שלא יזכיר שם מדה קשה למה חזר לכותבו בסיפא וק"ל. וא"כ קשה מנא ליה להרמב"ם תלתא חילוקים הנ"ל וע"כ צ"ל דגירסתו היה כגירסת הרי"ף הנ"ל שגרס וכתב ז"ל מאי אבל לא במדה אמר רבא שלא יזכיר לו שם מדה אבל כלי העומד למדה לא ימלא ור"ל ת"ק דאמר אומר אדם לחבירו מלא לי כלי זה אבל לא במדה ר"ל דאם הלוקח מביא כלי עמו ואומר למוכר מלא לי כלי זה זהו מותר יהיה כלי של לוקח מה שיהיה אפילו מיוחד למדה רק שלא יאמר לו מלא לי מדה זו זהו שאמר אבל לא במדה ומפרשה רבא שלא יזכיר לו שם מדה אפילו בכלי של לוקח. ומסיים רבא ואומר אבל כלי העומד למדה לא ימלאנו ר"ל המוכר לא ימלאנו בכלי שבידו העומד למדה את כלי של לוקח. וכאלו אמר אבל בכלי בבי"ת וק"ל. והם המה הג' חילוקים שכתב הרמב"ם הנ"ל כי ידוע שהרמב"ם בשיטת הרי"ף רבו רוב דבריו אמורים ויתיישב נמי השתא שפיר ל' הרמב"ם דשבת סימן י"ג במ"ש שם ז"ל וכשם שאסור לשקול כך אסור למנות ולמדוד בין בכלי מדה בין ביד בין בחבל עכ"ל. הרי שגם לשם לא כתב איסור דידיה אלא דומיא דמשקל ומדידת חבל שהמשקל והחבל נשארים ביד המוכר ואע"ג דאסר שם גם למנות איסור למנות שאני וכאילו מזכיר שם מדה דמי וק"ל. ותמה אני על הב"י מאחר שחילוק זה מוכרח לומר בדברי הרמב"ם וכמו שדייק הר"ן מדברי הרמב"ם וכמ"ש וב"י בעצמו מודה בחילוק זה כמו שמוכח מסוף דבריו וגם הכלבו אוסר יותר אפילו להלך במדה של מוכר לתוך ביתו ואינו מתיר אלא כלי של לוקח דוקא למלאותו ולהוליכה לביתו למה טרח ליישב דברי הרמב"ם בע"א וכתב שהרמב"ם אינו אוסר אלא במדידת הקרקע מיהו לבסוף גם הב"י רמז ישיב הר"ן ומהר"א הנ"ל במ"ש ז"ל או בשופך המדה לתוך כלי אחר כו' ע"ש והנה בהיות שבהרמב"ם מוכרח לחלק כן והדין דין אמת בודאי פשוט דלזה כיון ג"כ הרי"ף אף שהר"ן תמה מתחילה עליה ה"ט משום דלפי הנראה אין משמעות לשון הרי"ף כן. אבל כדי ליישבו שלא יהא פסקו דהרי"ף נגד סוגיית הגמרא ע"כ צ"ל דכוונתו כמ"ש הרמב"ם ומה שמסיק וכתב הר"ן ז"ל ונ"ל דכי שרינן כו' אלעיל קאי וכ"כ ליישב תמיהתו על הרי"ף הנ"ל וכמ"ש מהרי"א הנ"ל. ומה שהקשה הב"י וכתב ז"ל ותמיהני לפי' זה כשכתב הרי"ף אבל כלי העומד למדה לא ימנאנו היינו בששופך לתוך כליו של לוקח דיקא ופלוגתא דרב יודא ורבא באוקימתא דמתניתין דהיינו כשנוטל מדה של מוכר ומוליכה לביתו אי שרי בכלי העומד למדה דוקא או אפילו בכלי המיוחד למדה לא נזכר בדברי הרי"ף כלל כו' נלע"ד דזה אינו קושיא דהרי"ף בהלכותיו לא הביא סוגיא דגמרא רק מה שהוא פסק הלכה ובכלל מ"ש ובלבד שלא יזכיר לו שם מדה הוא דזולת זה הכל מותר כשממלא כליו דלוקח ומביאו

לביתו וכמ"ש ב"י עצמו. ואף שהב"י חזר להקשות ע"ז דא"כ הל"ל אבל לא ימלאנו אפילו עומד למדה נראה דלאו דקדוק הוא והיא היא. ובאשר כתבתי נתיישבו עוד שני קושיות גדולות האחת מאי דשינה הרי"ף דברי רבא האמורין בגמרא בתרתי שבגמרא אמר בשם רבא דאפילו כלי המיוחד למדה ימלאנו ורי"ף כתב בשם רבא דאפילו כלי העומדת למדה ימלאנו והיא תמיהת הר"ן וגם הרא"ש רמזה במ"ש שהרי"ף לא הביא דברי רבא כמ"ש בגמרא השנית אף א"ת שגירסת הרי"ף שלפנינו היא עיקר דבמדה העומדת למדוד ס"ל דימלאנו מ"מ קשה כיון דרבא פי' דמ"ש ת"ק אבל לא במדה דר"ל שלא יזכיר שם מדה ממילא נשמע דאפילו במדה המיוחד למדה ימלאנו וא"כ קשה למה אמר כלי העומד למדה ימלאנו אלא ודאי צ"ל כמ"ש הר"ן ומהרי"א הנ"ל דמ"ש ובלבד שלא יזכיר שם מדה ממילא נשמע דכשאינו מזכיר שם מדה אפילו כלי המיוחד למדה של לוקח מותר להוליכו לביתו ומ"ש הרי"ף אבל כלי העומד למדה לא ימלאנו קאי אכלי של מוכר כשירצה לערות מתוכה לכלי של לוקח וזה אסור אפילו בכלי העומד למדה. א"נ ה"ק כלי העומד למדה של לוקח לא ימלאנו המוכר והשתא א"ש מ"ש העומד למדה דכל כלי של לוקח עומדים למדה מיקרי דמודדים לתוכו וק"ל והשתא א"ש נמי מה שסיים הר"ן ומהרי"א בלשונם וכתבו ז"ל אבל למדוד בכלי המיוחד למדה ולשפוך כו' דק' דמתחיל בכלי העומד למדה וסיים בכלי המיוחד. אלא ודאי מ"ש העומד למדה ר"ל למלאות בכלי של מוכר המיוחדת למדה לתוך כלי של לוקח העומד למדה וק"ל. והשתא א"ש נמי דא"צ לומר דהרי"ף היה לו גירסא אחרת בגמ' דלפ"ז תפס הרי"ף לישנא דרבא דהוא בתראה וגם הוא ל"ק לו יותר מדרב יודא. דדברי הרי"ף ורבא כל' רב יודא בשניהן וגם ר"ל בסכום מדה פשיטא דאסור ולא הוצרך לכותבו וכמ"ש התו' שם ס"פ על רש"י ע"ש: ומ"ש ב"י עוד שם תמיהת הרא"ש על הרי"ף ז"ל ותמהני למה האריך לפרש משנה זו מאי שייך טבילת כלים האידנא יש ליישב ולומר דכוונת הרי"ף הוא ללמד שטבילת כלים חדשים מותר בשבת דהמשנה אינו אוסר אלא טבילת כלים טמאים וק"ל:

סעיף קטן ג

ומותר לשפשף הכלים בכל דבר כו' חוץ מכלי כסף בגרתקון בפרק במה טומנין ופירש"י שם אע"ג דנתר וחול זימנין דגריד כיון דלא מתכוין שרי אבל גרתקון ודאי גריד לכלי כסף שהוא רך וה"ל ממחק כיון דפסיק רישיה הוא מודה ביה ר"ש:

סימן שכד

סעיף קטן א

אין כוברין את התבן בפרק תולין (שבת דף ק"מ) ופירש"י תבן הוא שעושין מן הקש ומחתך אותו במוריגין ועושה כל זנב השבולת תבן. עוד פי' מוץ הוא מזנב השבולת העליון ואינו ראוי למאכל וכוברין אותה בכברה כדי שיפול המוץ. ומש"כ כיון שאינו מכוון ז"ל רש"י בגמרא ואע"פ שהמוץ נופל מאליו כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר:

סעיף קטן ב

אין גובלין המורסן לפני הבהמה אבל נותנים בו מים כתב הב"י שכתב הרב המגיד בספ"ח שהטעם מפני שהמורסן אינו בר גיבול ולכך אפילו גובל לא יהא בו חיוב אלא איסור מדבריהם ומתוך כך הותר נתינת מים מדבריהם עכ"ל. וזהו על פי דעת הרי"ף ורש"י שפירשו הא דאמרינן וקיטמא שרי היינו לומר שהאפר אינו בר גיבול ולפיכך מותר לגובלו בי"ט. אבל לדעת התוס' והראב"ד דאדרבה מידי דלאו בר גיבול הוא חייב טפי הוי הטעם כיון דבנתינת מים לא מיחייב לרבי יוסי בר יודא אע"פ שחכמים גזרו עליו ה"מ בקמח שאין בו לצורך היום אבל במורסן שיש בו צורך היום להאכיל לחיה ועוף לא גזור ע"כ. ועיין מ"ש לעיל בסימן שכ"א בפלוגתת בעל התרומות עם הפוסקים שנתתי טעם לדבריהן ובעל התרומות אוסר ליתן בו מים וכו' והטעם שפוסק כרבי דאמר נתינת מים זהו גיבולו:

סעיף קטן ג

ואפילו כור או כוריים כו' פי' שאין דרכם לאכול כ"כ ולא אסרינן משום טירחא יתירא אבל אסור לשפשף בגמרא פרק מי שהחשיך איתא לפספס ע"ש בפירש"י שפירש שכן דרך שמפזרין לבהמה העשבים ויפה לה לאוכלן שכשהן דחוקים מתחממין ואינה מריחה בריח כ"כ וקצה בהן וכן באשר"י וריי"ף וכן בכל הגמרות ראיתי לפשפש ולא כתב שם לשפשף בה' את הידים אבל בב"י ובש"ע נקט כך וצ"ל שהוא לשון הפוך ובש"ע כתב לשפשף בהם בידים בבית וא"ש טפי:

סעיף קטן ד

ואפי' נתנבלה היום כר"ש דלית ליה מוקצה כתב הב"י רבינו כתב בהל' י"ט סימן תקי"ח שאם היתה בריאה ומתה אפילו לר"ש אסור לטלטלה משמע דס"ל דהלכה כמר בר אמימר דאמר מודה ר"ש בב"ח (בריאים) שמתו שאסורים וא"כ ה"ל לפרש כאן דלא שרי אלא כשהיתה חולה מבעוד יום אבל לא בבריאה. ועל כרחך צריך לומר שסמך על מה שכתב בהלכות יום טוב ועיין בדרישה. וכתב הב"י דבגמרא איתא דדוקא בנבילה קשה

התירו לחתך והכי איתא והיכי משכחת בבשר פילי א"נ בגורייתא זוטרא פירש"י דכל נבילה קשה להם וא"כ יש לתמוה על מ"ש רבינו שלא כתב כן. ועיין בדרישה:

סעיף קטן ה

ואין מחתכין השחת והחרובין לפניה כתב ב"י דבגמרא מפרש טעמא משום דמיטרח באוכלא הוא כלומר דבלא חיתוך נמי חזי לאכילה משמע שאם לא היו ראוים לאכילה בלא חיתוך כגון שהיו יבשים או שהיתה הבהמה עוד קטנה שאף השחת קשה לו וצריכה חיתוך שוויא אוכלא היא ושרי ורבינו לא כתבו מפני שסמך על מה שכתב בסמוך דשוויי אוכלא משוינן ועיין בדרישה:

סעיף קטן ו

ואפילו ליתן לפניהם מים אסור גזירה שמא יצודם תוס' פרק אין צדין גליון:

סעיף קטן ז

אבל נותנין לפני אווזין ותרנגולין הב"י האריך להשיב על הר"ן ותשובה לדבר אשר הקשה על רבינו ממשמעות הגמרא דמותר ליתן מזונות אף לאלו שאין מזונותן עליו ואינו אסור אלא מים דשכיחי באגמא ועיין בדרישה:

סעיף קטן ח

נותנין מזונות לכלב ולא לחזיר משום דאין מזונותן עליך דארור ישראל המגדל חזירים כדאיתא בס"פ מרובה משום מעשה שהיה והתוס' הקשו שם וא"ת תיפוק לן דאסור לעשות סחורה בדברים טמאים ותירצו דאינו אסור אלא דוקא בדבר העומד לאכילה אבל אם מגדלן למשוח עורות לא היה אסור אם לא מטעם הגזירה הזאת וכן הוא בירושלמי ע"ש:

סעיף קטן ט

ואסור ג"כ לסלק התבן מלפניו שיש בו שנמאס מדריסת רגליו ולא חזי רש"י:

סימן שכה

סעיף קטן א

מותר לזמן לעכו"ם בשבת אע"פ שבי"ט אסור. פי' משום דחיישי' שמא ירבה בשבילו ובשבת לא שייך למיגזר כן:

סעיף קטן ב

דשמא נטחן היום. רבותא אשמעינן אע"פ דבין השמשות היו חטים וראוים לכוס אפ"ה אסור משום מוקצה. משום דבה"ש לא היה ראוי לאכול באותו ענין שנעשה לבסוף לאחר שנעשה בו איסור דאורייתא ועיין בדרישה:

סעיף קטן ג
וא"א ז"ל כתב ולי נראה להתיר ר"ל מהרש"ל בביאורי לאוין סמ"ג דף י"ט ע"ד במ"ש שם הסמ"ג בשם ר"ת לאסור ז"ל העולם נהגו להקל לפי שראו בטור שהרא"ש מתיר ואין נ"ל להקל שהרי רבים האוסרים ור"ת אוסר הלכה למעשה ובפרט מאחר שכתב הא"ז שראבי"ה היה מלקה בני אדם שאכלו פת שנאפה בשבת א"כ פשיטא שאין להקל אם לא ע"י הדחק עכ"ל. וכ"פ ב"י ורמ"א ועוד כתב רמ"א אבל אסור ליתן לו מעות מע"ש שיתן לו הפת בשבת דאו אדעתא דישראל קעביד ע"כ ועיין לקמן בסימן תקי"ז:

סעיף קטן ד
כיון דגמרו בידי אדם פי' שאין התחלת ביאתו לעולם ע"י העכו"ם רק הגמר. לכן אין בו איסור מוקצה משא"כ לגבי דורון שהביא העכו"ם שאסור משום מוקצה הוא מטעם דאסקינהו מדעתו הואיל ולא לקטו הישראל מע"ש ועי"ט אבל כשנלקט בחול ולא נעשה הגמר דהיינו הטחינה או האפייה ביד עכו"ם או אין שייך בו דאקצינהו ואין בו איסור מוקצה וע' בדרישה:

סעיף קטן ה
כמו שאר מלאכות שעושה לצרכו פי' דתנן בס"פ כל כתבי שאם עכו"ם עשה כבש לעצמו או הדליק נר לעצמו או מילא מים לבהמתו דשרי ישראל ליהנות מהם. והא דשרי לירד על הכבש מיירי אפי' כשקצץ העכו"ם העצים בשבת ממחובר ואפ"ה מותר היינו מטעם שכתבו התוספות בפ' בתרא דע"ז דמוקצה מותר בהנאה (וא"ת לפ"ז מאי קאמר דבדבר מאכל החמירו הל"ל לאסור לאכול המוקצה ולא לנקוט דבדבר מאכל החמירו טפי דמשמע מכח חומרא שמתאוה האכילה חיישינן שיצוה להעכו"ם. י"ל דה"ק ויש אוסרים אפי' באופה ומבשל דאין שייך בו מוקצה משום דגמרו בידי אדם א"נ בצד וליקט העכו"ם לעצמו דאין ברור בו איסור דשאני עכו"ם שהביא דורון שליקט מתחלה לצורך ישראל. ואפ"ה אוסרים מטעם דלא גרע מנשרו מאליהן דגם בנשרו מאליהן אין בירור לאוסרו משום מוקצה ואפ"ה אסור. וא"כ על כרחך צריך לחלק בין זה לנדון דנר משום דבדבר מאכל החמירו אפילו באופה ומבשל דאין בו איסור מוקצה וכן בצד העכו"ם וליקט שאין ברור לאוסרו משום מוקצה בה"א זה):

סעיף קטן ו
ואם לקטן וצדן בשביל ישראל אסורים לכל בו ביום ולערב בכדי שיעשו. כתב הב"י משמע מדבריו כאן דלישראל אחר נמי אסור בכדי שיעשו כי' והא דנקט אסורים לכל קאי נמי אמה שמסיים ולערב בכדי שיעשו. וכ"כ רבינו בהדיא בהלכות י"ט:

סעיף קטן ז

ואם ספק אם לקט בשביל ישראל או לאו או שידוע שלקט לצורך ישראל ואין ידוע אם נלקטו היום אם לאו אסורים וכו'. פי' מחדש לנו ספק אם נלקט היום אם לאו משום דין לערב שהתיר ספר המצות. וגבי ספק הנזכר לעיל בנר מודה דמותר לערב מיד היינו משום דוודאי נלקט משום עכו"ם וכאן חמור הואיל וספק אפשר שבשביל ישראל נלקט. ואע"פ שיש חולקים על הסמ"ג בדין זה וסוברים שחוששים לחומרא כמו גבי ספק ? חלילים דלקמן צ"ל שסמך רבינו שלא נזכר הפלוגתא על מ"ש לקמן ס"ז פלוגתא דרש"י והרי"ף בוה. ושהרא"ש הסכים לדעת רש"י דשרי כ"כ ב"י ועיין בדרישה:

סעיף קטן ח

ומ"ש רבינו וא"א הסכים לפירש"י להקל בספק ובסתם והא דהפסיק בו אפילו אם ידוע שהביא בתוך התחום כו' משום דרצה לסיים דברי הרמב"ם וגם באמת דהרא"ש חולק ג"כ ע"ז דהא טעמא דהרמב"ם בזה מפני שהעבירן ד"א בר"ה והיינו דוקא לסברתו דלא בעינן ס' רבוא בוקעין בו כמ"ש בסימן שמ"ה ושס"ז אבל לדעת הרא"ש דבעינן וסתם רחובות ושווקים לית ביה ס' רבוא בוקעין בו בכל יום ליכא למיסר אם ידוע שהביאו מתוך התחום וכמ"ש רבינו לפני זה וכמ"ש ב"י דה"ט וק"ל: ומ"ש הרמב"ם וב"י הביאו ז"ל ואפי' סתמא נמי אסור עד כדי שיבואו ממקום קרוב ר"ל אם יש חלילין ברחוק מן המקום וג"כ נמצאין במקום קרוב ואין ידוע מהיכן הובאו צריך להמתין עד כדי שיבואו ממקום הקרוב לעיר ששכיחים שם אע"ג דאיכא למימר דמאתמול הובאו לעיר. ומסיק דאם ידוע בודאי שממקום פלוני הביאום בשבת ר"ל ממקום רחוק צריך להמתין בכדי שיביאו משם אע"ג דהיו יכולין ממקום קרוב. ומ"ש והוא שלא יהא הדבר בסרטיא גדולה כמו שאמר ר"ל הרמב"ם לטעמיה הנ"ל דס"ל דה"ט בעשה ארון וקבר בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית משום דעשאו בשביל ישראל בסרטיא גדולה מקום פרהסיא וכמ"ש רבינו וב"י לעיל. ומש"ה קאמר דאילו הובאו החלילין ג"כ בפרהסיא היה אסור בו עולמית וק"ל. ומ"ש ב"י וכתב בשם הרמב"ם ז"ל והיכא דהביאום מחוץ לתחום ואח"כ העבירם בר"ה נ"ל דבכדי שיבואו מתחילת ר"ה סגי צריכין לומר דר"ל לאחרים אינו אסור אלא עד בכדי שיבואו מתחלת ר"ה דאילו למי שהובא בשבילו צריך נמי להמתין עד בכדי שיבואו מתחלת מקום הבאתן וכמ"ש לעיל בהבאת מחוץ לתחום ומשום דהובאו ג"כ דרך ר"ה לא עדיפי וק"ל:

סימן שכו

סעיף קטן א

מ"ש רבינו אבל בשבת וי"ט אסור אפילו להזיע ק"ק דהול"ל דאפי' לעבור בה אסור:

סעיף קטן ב
ויש לו עבדים שאפשר לתלות שהחמו אותו לצורכו בבת א' תולין בו ומותר מיד במ"ש רבינו לשיטת הרא"ש כ"כ שפסקו כרש"י דפי' חיישינן חוץ לחומה לנו דחששא להקל קאמר וכמ"ש רבינו לעיל ס"ס שכ"ה ולהרי"ף שפירש שם חששא להחמיר ג"כ כאן תולין להחמיר וק"ל: מכאן ואילך עד סימן של"ג כתבתי לאחר זמן מחמת טירדות ורשמתי קצת דיקדוקין שיהיו בידי למשמרת לעת שיזכני הש"י לחזור וללמד ולעיין עליהן ועל יתר הדברים שעוררנו עליהן אין עולין לע"ע בזכרונינו:

סימן שכז

סעיף קטן א
שם כתב ב"י ז"ל ואיכא למידק היכי שרי לסוך שמן ע"ג מכה כו' עיין בדברי רבינו שלא כתב אלא החושש במתניו ואפשר לחלק בין חששא בעלמא שאינה ניכרת כ"כ דלרפואה קעבדי ובין סך מכה שהיא בעינא אלא שהב"י א"ל דאמשנה וגמרא קאי דשם קאמר דמותר לסוך שמן אפילו על גבי מכה והביאו ב"י לפני זה. אלא שצ"ע מאי מקשה הב"י הלא התוס' מוקי לפלוגתא דרב ושמואל דוקא במעורבין יחד דאל"כ מותר וכדתנן במתניתין אבל סך הוא את השמן וכדמייתי לה הב"י בעצמו מיד אחר וה גם הביאו שנית בסימן זה גם שם כתב בהדיא הדין דאין נותנין עליהן שמן וחמין ע"ש. ואי בעי ב"י לתרץ הקושיא בע"א הול"ל כן אדברי התו' ולא לעשות לו בזה ענין בפני עצמו:

סעיף קטן ב
ומ"ש רבינו והוא שלא יהא בשמן הנישוף מגופו לעור שיעור כדי לעבדו כו'. ונראה דבסך רגלו ומניחו בתוך המנעל א"צ לדקדק כ"כ כיון שהוא אינו נראה ואינו דומה לעבוד כ"כ ומש"ה לא כ"כ אלא גבי מתעגל ע"ג העור:

סימן שכח

סעיף קטן א
מה שכתב רבינו היה חולה צריך לבשר שוחטין לו ולא יתנו לו בשר נבילה כדי שלא יצטרכו לחלל שבת בשחיטה דקדק לומר כדי שלא יצטרכו להוסיף הרבותא דאעפ"י שגורם שאחרים עושין מלאכה בשבילו בשחיטה אפ"ה מוטב שישחוט לו אחרים שהשבת נעשה כחול לחולה המתעסקים בצרכיו וק"ל:

סעיף קטן ב
ומ"ש רבינו וזה ל' הרמב"ם החושש בשתי עיניו כו' עיין ברמב"ם פ"כ מה' שבת דין ד' ז"ל החושש בעיניו והוא שיהיה בשתיהן א' בא' מהן ציר או שהיו דמעות שותתות כו' הרי שלשון הרמב"ם שלשם יותר מדוקדק מל' הרמב"ם שהביא רבינו כאן שמלשון

רבינו משמע שחששת עיניו צ"ל בשתיהן וציר אפילו בא' מהן ובל' הרמב"ם שלשם בואר שציר הוא פירוש אחששת עיניו ובין שיהיה בשתיהן או בא' מהן קאמר וק"ל:

סעיף קטן ג

וכן אם רופא א' אומר צריך וא' אומר אינו צריך מחללין ל"ד א' אלא אפילו הרבה א"צ ועיין בבית יוסף:

סעיף קטן ד

ואסור לאחר הדבר כדי לשאול אם הוא מותר כו' עד הנשאל ה"ז מגונה עיין בתרומת הדשן סימן נ"ח ובכתביו סימן קכ"ו שכתב הטעם שהיה לו להודיע דין זה לבני עירו קודם שיצטרכו ע"ש ונראה דרבינו לא ס"ל ה"ט דא"כ הו"ל לכתוב וללמדינו שצריך להודיע ולדרוש הדין ברבים דא"צ לשאול. לכן נראה דרבינו ושאר הפוסקים ס"ל דפי' הנשאל ה"ז מגונה ר"ל מי שמקפיד על מי שמתיר לעצמו ואינו שואל מפני שמקפיד על כבודו שלא להורות שום דבר זולתו ה"ז מגונה. והשואל ר"ל שרוצה להחמיר שלא לעשות שום דבר זולת שאלת המורה. ה"ז שופך דמים. ומ"ש והרי כתוב אומר וחי בהם איפשר שרמז למ"ש הגמ' והביאו ב"י בי"ד סימן רמ"ב דכל דבר הוראה הנמצא כתוב אפילו בפסקי הגאונים א"צ לשאול עליהן להרב ע"ש. ומש"ה כתב כאן נמי והרי הכתוב אומר וחי בהן פי' וא"צ שאלה להרב להדבר הכתוב בפירוש:

סעיף קטן ה

ומ"ש רבינו כיון שאין בו סכנת הגוף אפילו יש בו סכנת אבר אין מחללין עליו באיסור דאורייתא אבל מחללין עליו באיסור דרבנן אע"ג דעביד מעשה. ר"ל תרתי מיני איסור דרבנן אמירה לא"י לעשות רפואה אפילו במלאכה דאורייתא או לעשות ישראל מעשה בעצמו בדבר שאין בו אלא איסור דרבנן ורבינו הגדול שבהן נקט בפי' דהיינו לעשות הישראל מעשה בעצמו גם י"ל דהיתר אמירה לא"י לעשות אפילו מלאכה דאורייתא כבר כתבה בריש דבריו במ"ש כל צרכי חולה בדבר שאין בו סכנה הוא לא יעשה אבל אומר לא"י ועושה ור"ל דאפילו לעשות מלאכה דאורייתא אומר לא"י ועושה אבל יותר נ"ל מ"ש ראשונה והכי הצעת דברי רבינו דמתחלה כתב לשון הגמרא ס"פ מפנין ואח"כ חזר ופירשו וכתב דמ"ש הוא לא יעשה ר"ל אפילו אם יש בו סכנת אבר כיון שאין בו סכנת הגוף אין מחלל ע"י עצמו באיסור דאורייתא ואח"כ פי' מ"ש אבל אומר לא"י דל"ד אמירה לא"י שהוא דרבנן אלא ה"ה ע"י עצמו יכול לעשות מעשה איסור דרבנן וא"י דקאמר משום דבא"י אפילו מלאכה דאורייתא מותר ומסיים ספק דהרא"ש שנסתפק בל' הגמרא אי חולי שאין בו סכנה ר"ל שאין בו סכנה כלל אפילו סכנת אבר או דוקא שאין בו סכנת הגוף קאמר וק"ל. ודע שספיקת הרא"ש אינו אלא בחושש באבר לחוד ואין

בו סכנה אבל בחושש בכל הגוף אפילו אין בו סכנה לא נסתפק הרא"ש וס"ל דמותר לעשות ע"י ישראל באיסור דרבנן וק"ל:

סעיף קטן ו

ומ"ש רבינו ז"ל אבל הרמב"ם כתב חולי שאין בו סכנה עושין לו כל צרכיו ע"י א"י ואם היו צרכים שאין בהן מלאכה עושין אותן אפילו ע"י ישראל לפיכך מעלין אונקלי כו' וכתב ב"י ע"ז ז"ל וסובר רבינו שפשט ספיקא של הרא"ש לקולא שהרי התיר לעשות ע"י ישראלכים שאין בהן מלאכה אע"פ שכל רפואה יש בה משום שבות והקשה ע"ז ז"ל ואיכא למידק היכי מצי למימר דהרמב"ם שרי שבות הנעשה ע"י ישראל הלא כתב שכוחל עיניו מן הא"י בשבת דמשמע דוקא מן הא"י ולא מישראל אע"ג דלכתחלה אינו אלא מדרבנן כדאיתא בפ' המצניע כו' ותמה אני על פירושו וקושייתו דב"י איך ס"ד דב"י לפרש דרבינו פשט ספיקו לקולא מהא דהרמב"ם דהא הרמב"ם איירי בחולי שנחלה בכל הגוף אלא שאין בה סכנה. וע"ז כתב דעושין ע"י ישראל איסורא דרבנן ואילו הרא"ש לא נסתפק בזה וכמ"ש דזה פשוט לו בנחלה בכל הגוף דעושין ע"י ישראל איסורא דרבנן אפילו אין בו סכנה לא סכנת הגוף ולא סכנת אבר וכן כתב רבינו שהרי מדכתב רבינו ז"ל כיון שאין בו סכנה אפילו יש בו סכנת אבר כו' עד אבל מחלל כו' מדכתב אפילו יש בו סכנת אבר ש"מ דאיירי בלא סכנת אבר נמי ועל שניהן כתב דאין מחללין באיסור דאורייתא אבל מחללין על שניהן באיסור דרבנן אפילו ע"י ישראל מדכתב אע"ג דעביד מעשה. וה"ט כיון שהוא חושש בכל גופו התירו אע"ג דליא כאן סכנת הגוף ולא סכנת אבר לכן נראה פשוט דרבינו אדרבה פשט ספיקו דהרא"ש מהרמב"ם לחומרא דמדכתב דוקא בחולה שאין בו סכנה דהיינו בחושש בכל גופו דעושין ע"י ישראל צרכים שאין בהן מלאכה ש"מ דוקא בכה"ג הא בחושש באבר א' ואין בו סכנה פשיטא דאין עושין ע"י ישראל כלל ואין להקשות דא"כ הו"ל לפשוט לחומרא ממציעתא דדברי הרמב"ם ששם כתב וכן כוחל עיניו מן הא"י בשבת אע"פ שאין בו סכנה דמשמע דוקא ע"י א"י ולא ע"י ישראל וכדדייק הב"י וכמ"ש לעיל י"ל דאילו מהא הו"א דמ"ש כוחל ע"י א"י ר"ל אפילו לשחוק הסמנין שהוא מלאכה דאורייתא ואע"ג דכחילה עצמה הוא מדרבנן השחיקה היא דאורייתא ובכלל שם כחילה היא וכדאיתא בגמרא שהבאתי לעיל פ"ב דע"ג עין שמרדה מותר לכוחלה בשבת. דמפרש הגמרא דר"ל אפילו למישחק ואתויי דרך ר"ה שרי וא"כ אין כאן לדקדק דה"ט ע"י ישראל לא משום דאיירי נמי במלאכה דאורייתא והיא שרי דוקא ע"י א"י. וכן משמע לשון הרמב"ם שכתב בפרק ב' דלחולי שאין בו סכנה עושין כל צרכיו ע"י א"י לבשל לו ולאפות וכן כוחל עיניו מן הא"י בשבת

אע"פ שאין בו סכנה מדכתב לשון וכן כו' משמע דגם בזה איירי במלאכה דאורייתא כמו ברישא בבשול ואפי' שהיא דאורייתא ותדע שכן הוא דאל"כ קשה למה נקט הרמב"ם דמותר לעשות כחילה שאין בו אלא משום שבות אפילו לישראל הול"ל דאפילו מלאכה דאורייתא מותר לעשות ע"י א"י אפילו בחושש באבר א' לחוד וגם אין בו סכנה דבאמירה לא"י אין חילוק בין דאורייתא לרבנן. ודוחק לומר דבשביל הדיוק ללמדינו דדוקא ע"י א"י שרי ולא ע"י ישראל אפילו במלאכה דרבנן אלא ודאי גם כחילה שייך בדאורייתא וכמ"ש. ולכאורה היה נראה לדקדק דס"ל ספיקא דהרא"ש מהרמב"ם לקולא דמדכתב אחר דין כחילה לעין ע"י א"י ז"ל ואם היו צרכים שאין בהם מלאכה עושין אותן אכי' ע"י ישראל דמשמע דאסמוך ליה נמי קאי דאפי' לחושש בעינו לחוד שהוא חולת אבר א' וגם אין בו סכנת אבר אפ"ה עושין גם ע"י ישראל צרכים שאין בהן מלאכה ולא קאמר לפני זה בחולה אלא משום דבכלל חולה הוא ג"כ מלאכה דאורייתא וכמ"ש. אלא שאין דעת רבינו כן שא"כ הו"ל לאתויי מציעתא דדברי הרמב"ם ללמדינו דמ"ש הרמב"ם דעושין ע"י ישראל קאי נמי אחשש אבר א' שאין בו סכנה ודוחק לומר משום דס"ל דבכלל מ"ש הרמב"ם בריש דבריו חולי שאין בו סכנה כו' הוא ג"כ נכלל אפי' חולת אבר א' ואין בו סכנה דזה ודאי אין במשמעות לשונו ובפרט מנא ליה לפשוט מזה כיון דנוכל לפרשו כפשוטו דמיירי בחולה שחושש בכל גופו ועוד למה ליה להביא ראיה רחוקה ולא הביא בפי' מ"ש הרמב"ם במציעא כמ"ש לכן אני אומר דודאי רבינו ס"ל פי' הרמב"ם כמ"ש ראשונה דברישא איירי בחושש בכל גופו דוקא ועליו כתב בסיפא דעושה גם ע"י ישראל צרכין שאין בהן סכנה ומציעתא דאיירי בחושש רק באבר א' דהיינו העין וגם אין בו סכנה מש"ה שרי דזקא ע"י א"י ואפילו מלאכה דאורייתא כדדייק לישנא דוכן ולא ע"י ישראל כלל אפילו צרכים שאין בהן מלאכה דאורייתא ומ"ש בסיפא דנעשין ע"י ישראל צרכין שאין בהן מלאכה לא קאי אלא ארישא אחושש בכל גופו ומש"ה לא מייתי רבינו אלא רישא וסיפא דדברי הרמב"ם. ואין להקשות מנ"ל לרבינו דילמא הרמב"ם אדסמוך ליה קאי וכמ"ש לעיל י"ל דא"כ לא הוי לסתום ולומר דמותר לכחול ע"י א"י אלא הו"ל לפרש דעושה אפילו מלאכה דאורייתא לחשש העין ע"י א"י כיון שע"ז מסיק וכתב דע"י ישראל לא נעשין אלא צרכין שאין בהן מלאכה. ועוד משום דס"ל לרבינו דמעלין אזנים ואונקלי וחזרת השבר חולי שחושש ממנו כל גופו הוא ומדכתב הרמב"ם ע"ז בל' לפיכך מעלין כו' ש"מ דמ"ש לפני זה דנעשה ע"י ישראל כו' איירי ?? ג"כ בחושש כל גופו. וגם הב"י כתב דלדעת המ"מ העלאת אזנים ואונקלי כו' הן חולים שחוששין מהן כל הגוף ע"ש. וגם המ"מ ס"ל כרבינו דמ"ש הרמב"ם בסיפא דנעשה ע"י ישראל ארישא אחשש

כל הגוף קאי דוקא. ואמצעית כתוב המ"מ דהטעם דרמב"ם כיון שאין בו סכנה לא הותר לישראל אפילו בשבות וא"כ לא התיר לכחול אלא ע"י א"י ונ"ל פשוט דמ"ש המ"מ כיון שאין בו סכנה ר"ל אפילו סכנת אבר העין אין בו. וזהו שמסיק המ"מ וכתב ז"ל אבל מלאכה גמורה בישראל לא הותרה אפי' בסכנת אבר א' וקאי אטעם שכתב לפני זה דמש"ה אסור ע"י ישראל משום דאין בו סכנת אבר דמשמע דמכח הא אי הוה בו סכנת אבר מותר אפי' ע"י ישראל מלאכה דרבנן דומיא דכחילה ומש"ה מסיק אבל מלאכה גמורה אסור אפי' בסכנת אבר וזה הפי' פשוט. בעיני ותמה אני על הרב ב"י דפי' לדברי המ"מ דמ"ש כיון שאין בו סכנה דר"ל סכנת כל הגוף ויש בו סכנת אבר. שהרי כתב עליו ז"ל ומתוך דבריו כו' עד והא דלא שרינן אלא למיכחל מא"י אע"פ שיש בו סכנת אבר וז"א גם מ"ש אח"כ והקשה עליו דלא נרמו בדברי הרמב"ם חילוק בין סכנת אבר כו' והו דוקא לפי הבנתו דבחולת עין יש בו משום סכנה אי לא דכחלינהו. אבל לפי מ"ש ז"א וקמ"ל שם דאפי' בחשש אבר לחוד ואין בו סכנת אותו אבר אפ"ה מותר ומיהו דוקא ע"י א"י מותר ולא ע"י ישראל כיון שאין בו סכנה. ודוק היטב ותמויא כמ"ש דדברי רבינו והמ"מ בחדא מחתא מחתינהו. וגם א"צ לומר דהרמב"ם פליג אפשיטא דהרא"ש והר"ן בסכנת אבר אחד כמ"ש ב"י דז"א ולה"מ ודו"ק. וממ"ש בסמוך נתבאר ג"כ דמה שאסרו להחזיר רטייה מע"ג קרקע דוקא כשאין בו סכנת אבר קאמר ולא כמ"ש ב"י דלית בו סכנת הגוף קאמר ע"ש. ועל הב"י קשה דכתב דבסכנת אבר ג"כ אסור לעשות ע"י ישראל בשבת ק' מהא דאמרינן בגמרא והביאו ב"י לפני זה ז"ל עין שמרדה מותר לכוחלה בשבת סבור מיניה ה"מ דשחיקי סמנין מאתמול אבל מישחק ואתויי לא א"ל ההוא מרבנן לדידי מפרשי לי מיניה דרב יודא אפי' מישחק ואתויי מר"ה נמי משום דשורייני דעיניה בליביה תלי הרי דלסברת המקשן דס"ד דאין בו סכנת נפשות אפ"ה היה ס"ד דמותר לכחול ואפי' ע"י ישראל. וגם התרצן היה לו להשיב ולומד וליטעמיך דס"ל דאיירי דלית בו סכנת נפשות אפי' איסור דרבנן נמי לא עבד ע"י ישראל וק"ל:

סעיף קטן ז

וסכין אותו בשמן אבל לא בחלב מפני שהוא נימוח בזה נלמד דגם בזי"ף אסור ועיין בש"ע:

סעיף קטן ח

ולא ע"ג המוך שעליה ז"ל הברייתא והביאה הב"י אין נותנין שמן וחמין ע"נ המוך ליתן ע"ג המכה בשבת. ומשמע מיניה דר"ל אפי' אין המוך ע"ג המכה אפ"ה אסור ליתן עליה שמן וחמין כדי ליתנה אח"כ ע"ג המכה וצ"ע:

סעיף קטן ט
ומ"ש רטייה שפירשה כו' עיין שם בב"י שכתב ז"ל ואין ספק שגירסא משובשת נזדמנה להרא"ש כו' וצ"ע דהו"ל להב"י לדייק כן מדכתב הרי"ף דרב אשי עבד עובדא כת"ק. ואי דלא כרב חסדא יכול להיות שעבד גם כר"י ולומר דפליגי דוקא בע"ג קרקע ודו"ק:

סעיף קטן י
אספלנית שפרשה מן האגד כו' עיין בב"י משמע דלא פי' ולפי זה צ"ל דאספלנית עבה וכמ"ש הרא"ש והביאה ב"י לעיל ולא כב"י שהעלהו בקושיא:

סעיף קטן יא
ופירוש כלפי מעלה שפירש כלפי הגוף ויש מפרשים כלפי ראשי אצבעות כו' פי' קמא הוא פי' התוספות בשם ר"ת. ופי' די"מ הוא פירש"י וז"ל ציצין כמין רצועות רקות הפורשות מעור האצבע סביב הציפורן כלפי מעלה מצד הציפורן התחילו לפרוש דהא מצערו ליה טפי עכ"ל. ופשוט דר"ל דלפירש"י הציצין הן מופרשין מצד מעלה אצל הציפורן סביבו באיזה מקום שיהיה ומחוברים לצד מטה באצבע תחת הציפורן ולהתו' הוא בהיפוך שמנותקין ומפורשין ממטה למעלה ומחוברין למעלה בצד האצבע וק"ל. וכתבתי זה לאפוקי ממה ששמעתי מפרשין כוונת רבינו בע"א וק"ל. ועיין במ"ש רבינו דמדברי הרמב"ם משמע שהם שני עניינים כלפי מעלה וגם מצערות:

סעיף קטן יב
החושש בגרונו לא יערענו בשמן אבל נותן כו' רבינו ס"ל כפירוש התוספות והביאו ב"י ע"ש:

סעיף קטן יג
ולהעלות אזנים בין ביד בין בכלי וב"י הביא לשון הרמב"ם והקשה עליו כמה קושיות ע"ש ומסיק שבל' הרמב"ם היה גורס בכלי במקום בסם כו' וא"ד ולא בכלי. ע"ש למה מהפך גירסת הגמרא:

סעיף קטן יד
אבל לא במים הרעים כו' עד מפני שנראהו כמיקר עיין לעיל סי' שכ"ו שכתב רבינו ג"כ לענין טבילה בשבת שמותר מה"ט וכתב ב"י שם שרבינו קיצר דהא גם בימות החורף שרי אע"ג דבימי החורף אין שייך לומר שמיקר וכן יש להקשות כאן ודו"ק:

סימן שכט

סעיף קטן א
אפילו נפלה דליקה כו' עד יכול לכבות כדי שלא תעבור כו' צ"ע למה לא כתב רבותא בלשון הברייתא דהיינו אפילו יכול לכבות כדי להפסיק שלא תעבור וכיבוי אין בו חידוש כ"כ שהיא מלאכה שא"צ לגופה דאינו חייב עליה לר"ש:

סעיף קטן ב

ואין הולכין בו אחר הרוב כו'. עיין בק"ש מה שכתבתי דל"ק מט' ציבורין של מצה וא' של חמץ כו' הביא' רבינו בסי' תל"ט כו'. וזולת ההוא תירוץ לק"מ דשאני הכא דמשום פקוח נפש דוקא הקילו וכמ"ש רבינו בהתחלת דבריו הנ"ל ואין הולכין בו אחר הרוב זהו דוקא קאמר וכן מוכח לשון הגמרא ועיין בתורת חטאת כלל מ"ג מה שכתב בשם מהר"ר שכנא ז"ל ובי"ד סימן ק"י וסי' נ"ז כתבתי קצת מנהו שהביא ראיה מכאן לחלק בהא דאמרינן כל דפריש כו' ע"ש ולפי מ"ש דבפיקוח נפש הקילו אין ראיה ודו"ק:

סימן של

סעיף קטן א

מ"ש רבינו ונקראת יולדת משתשב על המשבר והדם שותת ויורד בס"פ מפנין (שבת דף קכ"ח) ובית יוסף הביאו גרסינן מאימתי פתיחת הקבר אביי אמר משתשב על המשבר ורב הונא בריה דרב יהושע אמר משעה שהדם שותת ויורד כו' וכתב הרי"ף וז"ל ודייקי רבוותא מדלא קאמר רב הונא עד שיתחיל הדם להיות שותת שמעת מיניה דקודם שתשב על המשבר קאמר וכאביי עבדינן ולא מחללין שבת עד שיהא הדם שותת ויורד ותשב על המשבר עכ"ל הרי"ף והביאו הרא"ש וכתב עליו ז"ל תמיה למה פסקו ספק נפשות לחימרא עכ"ל הרא"ש והנה רבינו כתב דעת הרי"ף ורבוותא בסתמא ולא הזכיר תמיהת הרא"ש. וה"ט שס"ל שאף שהרא"ש תמה על טעמייהו מ"מ לא פסק דלא כוותייהו לקולא אלא שקצת קשה ששינה את ל' הרי"ף שהרי"ף כ' עד שיהא הדם שותת ותשב על המשבר ורבי' כתב משתשב על המשבר והדם שותת ויורד ולכאורה איכא בינייהו דלהרי"ף לא מחללינן שבת עד דאיכא תרווייהו דהיינו דם וישיבה על המשבר. ולרבינו משתשב על המשבר ואז רגיל להיות שמקדמת דנא התחיל הדם להיות שותת ואף אם אירע שעדיין לא שותת מ"מ מחללין מיד שתשב על המשבר והיינו ממש כאביי דתלה הכל בישיבתה על המשבר ונראה דרבינו דקדק לכתוב כן כיון דכתב הרי"ף דכאביי עבדינן ש"מ דהרי"ף לא כתב עד שיהא הדם שותת ויורד ותשב על המשבר אלא משום דדרכן של נשים כן להיות שותת הדם מהן קודם ישיבתן על המשבר אבל אם אירע דלא שותת דם ויושבת על המשבר לזמן שהנשום רגילין לישב אזי ג"כ מחללים עליה וזהו כאביי לחוד והרי"ף ורבינו לא הזכירו דם אלא למעט הנשים שישבו נפשם קודם זמו הצורך על המשבר וק"ל. ומ"ש רבינו בשם הרמב"ן דאיזה שקודם מחללין כו' בסברת הרמב"ן נתיישב ג"כ הדיוק של רבוותא הנ"ל שדייקו למה לא אמר רב הונא עד שיהא

הדם שותת דה"ט דיש נשים שהדם קודם ויש נשים שישיבת המשבר קודם וס"ל דמר אמר חדא ומר אמר חדא ול"פ וכל אחד אמר משעה כו' ור"ל איזה שיהיה קודם וק"ל:

סעיף קטן ב

וא"א ז"ל פסק שאין תותכין את הטבור אא"כ הן תאומים וטבורם דבוקים זה בזה והרמב"ם התיר אף באחד עיין בב"י שכתב ז"ל ולא ראיתי להרא"ש שכ"כ ואולי דעת רבינו מדכתב המתניתין סתמא ואי מהא לא איריא דסמך על מה שאמר אמר רב נחמן כל האמור כו' עושין בשבת כו' לא כרת שרך כו' מכאן שכורתין את הטיבור בשבת דמשמע דאפי' נולד יחידי וגם אין לומר דדייק הכי רבינו מדמייתי הרא"ש הא דאמר רב נחמן מודים חכמים לר' יוסי בטיבור של ב' תינוקות אלמא כחכמים ס"ל דזה אינו דלא כתב אלא ללמדינו דר' יוסי מתיר לכרות אפי' בולד אחד כו'. ולעד"נ דודאי מדכתב הרא"ש המשנה סתמא ש"מ דס"ל הלכה כחכמים שהם רבים דאל"כ הקצרה יד הרא"ש לכתוב לנו בפירוש וללמדינו דמדרבנן נשמע לר' יוסי דאפילו בולד אחד ס"ל דחותכין כיון דבשני ולדות תאומים גם חכמים מודים. ואי משום דסמך אמ"ש אח"כ הא דא"ר נחמן כל האמור כו' עושין כו' ע"כ מזה אין הוכחה דא"כ גם לסברת הב"י לא היה צריך לכתוב הא דמודים חכמים לרבי יוסי ללמדינו שר"י ס"ל דאפי' בילד יחידי כורתין דהא זה נלמד מהא דהא כל הנאמר בפ' תוכחה עושין כו'. ועוד דא"כ תקשה מינה לחכמים דס"ל דאין כורתין ומאותו פ' נלמד דכורתין אפי' בשבת דומיא דאינך דקחשיב שם דהיינו לידה ורחיצה ולפופא ומליחה אלא ע"כ אין ללמד משם לולד יחידי דאיכא למימר דאותה פרשה מיירי דוקא בתאומים שהוא צורך להן ולא ביחידי שאין לו צורך כ"כ ואפשר דה"ט דרב נחמן דאמר לפני זה דמודים חכמים לרבי יוסי בתאומים דקשה מנ"ל דמודים ואי משום דהסברא נותנת כן כיון דא"א להן לחיות זולתו א"כ לא היה צריך לאומרו. וג"כ למה צריך לומר בתאומים. בתאומים ודאי מודה דאל"כ א"א להן לחיות אלא ודאי אינו מוכרח כ"כ לומר כן אפילו בתאומים אלא שמפ' התוכחה נלמד שכורתין עכ"פ ומש"ה קאמר דלרבנן מיירי בתאומים וממילא נלמד מינה דבתאומים מודים ודו"ק:

סעיף קטן ג

ואסור לטלטלו אבן ט' דלא נגמרו שערו וצפרניו קאי וכ"כ התוספות. והרא"ש בפרק ר"א דמילה ע"ש ד' קל"ה ע"א. ומ"ש התוס' בפרק הערל (יבמות ד' פ') ריש ע"ב ז"ל ונראה דאפילו נגמרו סימניו (פי' דשערו וצפרניו) דאסור לטלטלו כו'. לא כ"כ אלא לרבנן דס"ל דאינו יוצא מידי ספיקו למיחשב בר קיימא עד שיהא בן עשרים שנה וכר' אבהו שאמר כן משמייהו ע"ש אבל לר' ורשב"ג דס"ל דבל' יום יוצא מידי ספיקא ודאי מיד אם נגמרו שעריו וציפרניו מותר לטלטלו מיד שנולד. וכן מוכח מל' התוס' שם דמסקי וכתבו ז"ל

דאין יוצא מתורת נפל בל' יום אלא עשרים ומילתא דלא שכיח הוא עכ"ל ש"מ דדוקא לרבנן כ"כ דאילו לר' סגי בל' יום וק"ל:

סימן שלא

סעיף קטן א

מה שכתב רבינו ומרחיצין הקטן אחר המילה אפילו ביום ג' שחל בשבת נלע"ד דגרסינן ואפי' בוי"ו. ור"ל דמרחיצין אותו באותו יום שנימול אחר המילה וגם ביום השלישי למילתו. אבל ביום שני למילתו נראה דס"ל דלא וכמ"ש המ"מ שכן נראה מדברי הרמב"ם בפ"ב מדלא הזכיר שם אלא אחר המילה ויום ג' למילתו וגם רבינו לא הזכיר אלא אחר המילה ויום ג' למילתו גם בי"ד סי' רס"ו וכתב שם ואפילו בוי"ו ע"ש וק"ל:

סעיף קטן ב

ואפי' ספק אם נולד לז' או לח' ולא גמרו שעריו וציפרניו מלין אותו בשבת. דאי חי הוא שפיר מהיל כו'. כן הוא דברי רב אדא בר אהבה פרק ר"א דמילה (שבת סוף ד' קל"ה) אמה דתניא התם ז"ל תניא רשב"ג אומר כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל כו' עד הא לא שהה ספיקא הוה מימהל היכא מהלין ליה אמר רב אדא בר אהבה מהלינין אותו ממ"נ אם חי כו' עד ואלא הא דתניא ספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללין עליו השבת ואמאי נמהליה ממ"נ אמר מר בריה דרבינא ממהל ה"נ דמהלינן ליה ולא נצרכה אלא למכשירי מילה ואליבא דר' אליעזר עכ"ל הגמרא שם. ואע"ג דלא נזכר שם דאפילו בלא נגמרו שעריו וציפרניו מהלינן ממ"נ מ"מ סתמא כפירושו דמי דאי נגמרו שעריו וציפרניו תו לא מקרי ספיקא דקאמר לעיל הא לא שהא ספיקא הוי דהא אפי' נולד ודאי בח' אפ"ה אמרי' בן ז' הוא ואשתהי הוא דאשתהי וכדברי ד' דהכי תנירו בפרק הערל (יבמות ד' פ' ע"ב) ז"ל תניא איזהו בן ח' כל שלא כלו חדשיו ר' אומר סימנין מוכיחין עליו שערו וצפרניו אע"פ שלא כלו לו חדשיו דכי גמרו אמרינן בר ז' הוא ואשתהי הוא דאשתהי עכ"ל. וז"ש רבינו נמי ז"ל רבל אם הוא ודאי נולד לח' אין מלין אותו בשבת אא"כ גמרו שעריו וציפרניו ש"מ דבגמרו שעריו וצפרניו אפי' לבן ח' ודאי מהלינן וה"ט כמ"ש דאמרי' בן ז' ודאי הוא אלא דאשתהי ואע"ג דרשב"ג אמר לעול דאינו יוצא מכלל נפל עד ל' יום היינו נמי בלא נגמרו שעריו וצפרניו אבל נגמרו יצא מיד מכלל ספק נפל אפי' בבן ח' ודאי וכ"כ רבינו בי"ד בס"ס רס"ו דין ודאי בן ח' ע"ש. וכ"כ הרמב"ם בהדיא בפ"א דמילה דין י"ג ז"ל מי שנולד בחודש השמיני אם הוא שלם בשעריו וציפרניו ה"ז ולד שלם ובן ז' הוא אלא דאשתהי כו' עד אבל אם בולד ושערו לקוי ואון צפרניו של ימין כברייתן ה"ז בן ח' ודאי שלא היה ראוי להוליד אלא לתשעה ויצא קודם ואע"פ כן אם שהה ל' יום הרי הוא

ולד של קיימא והרי הוא כשאר הנולדין לכל דבר שכל ששהה שלשים יום באדם אינו נפל עכ"ל. וגם הכסף משנה כתב שם דה"ט דהרמב"ם משום דס"ל דר' דאמר סימניו מוכיחין עליו מודה לרשב"ג דאפילו לא נגמרו סימניו אם שהה למ"ד יום יצא מכלל נפל ע"ש. והשתא א"ש דל"ת מה שתמה רבינו על הרא"ש בי"ד ס"ס רס"ו שכתב שם ז"ל כתב א"א הרא"ש ז"ל ספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללין עליו את השבת. ואיני מבין דבריו דודאי מלין אותו ממ"נ כו' ע"ש וב"י תמה עליו שם גם כאן הפלא ופלא כמה תמיהות. איך נסתר מנגד רבינו מ"ש הרא"ש בפ' ר"א דמילה דבגמרו שעריו וצפרניו מודה דמלין את הספק ומ"ש דאין מלין לספק בן ז' היינו כשלא נגמרו. ולעד"נ דלק"מ דודאי גם רבינו ידע וידע דברי הרא"ש ואפ"ה תמה עליו מסוגיא דגמרא דר"א דמילה הנ"ל דקאמר הא לא שהה ספיקא הוה ממהל היכי מהלינן דמדקרי ליה ספיקא ש"מ דבלא נגמרו שעריו וצפרניו איירי וכמ"ש. ועוד דאי בנגמרו הא כבר כתבתי דרשב"ג מודה דא"צ שיהוי ל' יום ואפי' בבן ח' וכמ"ש התוס' פ' הערל שם ד' פ' בד"ה כיון דאיכא רשב"ג כו' דרשב"ג גם בבן ח' מיירי ע"ש. וכיון דבלא נגמרו שעריו מיירי ואפ"ה מסיק רב אדא בר אהבה דמהלינן ליה ממ"נ מש"ה א"ש דתמה רבינו על הרא"ש למה ספק בן ז' אין מחללין עליו את השבת ובזה נדחו ג"כ דברי ב"י במ"ש בסי' זה ז"ל ולפ"ז צ"ל דרב אדא לא הוי מפליג בין גמרו שעריו וצפרניו ללא גמרו כו' ע"ש. דודאי שם הדברים על לבו לחלק ובלא גמרו איירי שם ואפ"ה הקשה המקשן ממהל היכי מהלינן אפי' כשהוא ספק בן ז' דלא גמרו סימניהון והוצרך רב אדא לשנות דמלין אותו ממ"נ ומיהו דוקא ספק בן ז' ספק בן ח' הא ודאי בן ח' ולא נגמרו שעריו ע"ז אמרו בברייתא והביאה הגמרא שם וגם בפרק הערל הרי הוא כאבן כו' ומוקי לה הגמרא בלא נגמרו שעריו וצפרניו והא דאיתא שם באותה ברייתא דגם על ספק בן ז' אין מחללין את השבת מוקי לה רב אדא בר אהבה הנ"ל דאיירי במכשירי מילה ואליבא דר"א וכמ"ש לעיל. גם במ"ש נסתלק תמיהת ב"י מהר"ן כי דברי הר"ן צודקין הן במ"ש על הרי"ף שכתב ג"כ הברייתא דספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללין עליו את השבת בהלכותיו. וכתב עליו הר"ן ז"ל שנראה שדעת הרי"ף שאין מוהלין ספיקות בשבת כו' וכתב ב"י עליה ז"ל משמע מדברי הר"ן דס"ל דלהרי"ף אפי' נגמרו שעריו וצפרניו אין מלין ולכן כתב סתם דלהרי"ף אין מלין ספיקות. ונראה שלא נזכר מ"ש הרי"ף בפ' הערל דאילו נזכרו הו"ל לכתוב ולפרש דברי הרי"ף דדוקא בלא נגמרו שעריו וציפרניו איירי כו'. ועוד תמה עליו לפני זה הלא מעשים בכל יום שמוהלין כו' ע"ש. ולפי מ"ש לק"מ דהר"ן ס"ל מדכתב דלהרי"ף אין מוהלין ספיקות סתמא כפירושו וכאילו פירש וכתב ספק בן ז' דלא נגמרו שעריו וציפרניו דאילו נגמרו

לא נקרא ספק וכמ"ש לעיל. גם מה שתמה ב"י על רבינו על שסתם כאן הדברים לדעת עצמו ודלא כמאן שהרי בן ח' וספק בן ח' שלא נגמרו סימניהון לכ"ע אין מוהלין אותו בשבת אין זה תמיה בעיני כי אין כאן מקום דין מילה לפייש עיקר דיניו ופרטיו וסמך אמ"ש בי"ד בהלכות מילה כי שם מקומו וכאן כתב הדין לפי מה שנראה לו מוכרח ע"פ סוגיית הגמרא וק"ל. גם מ"ש דלכ"ע אין מוהלין לספק בן ז' כשלא נגמרו סימניהון קשה הלא הר"ן כתב שם דלהרמב"ן מלין ספק ב"ו אף כשלא נגמר צורתו. והיינו כדברי רבינו ואפשר דהב"י כ"כ לפי מה שרבינו עצמו לא פירש דברי הרמב"ם בפי' הר"ן ע"ש בי"ד ס"ס רס"ו. דהב"ן להקשות אמ"ש דבנגמרו שעריו וציפרניו תו לא מקרי ספק א"כ למה הוצרך הגמרא פרק הערל למוקים האי ברייתא כשלא גמרו שעריו וצפרניו כמ"ש הב"י הא בלא אוקימתא היאך אפשר וס"ד דמקשן לפרשה בע"א דא"כ קשה למה קרי לה ספק בן ז' דב"י לא דק בזה דהאי אוקימתא בגמרא לא אצטריך ללמדינו דהאי ברייתא בלא נגמרו איירי אלא ללמדינו דר' אבהו דמקשו שם עליו מהאי ברייתא מיירי בנגמרו שהרי ז"ל הגמרא הב"ע בנגמרו סימניו ור"ל ר' אבהו איירי בנגמרו והאי ברייתא פשיטא דמיירי בלא נגמרו מדקרי לה ספק ובסיפא קרי ליה בן שמנה וק"ל: ומ"ש ב"י לחלק דלענין מילה מלין אותו מאחר שנגמרו שעריו וצפרניו וסמכינן אהרוב אע"ג דלענין שאר דברים לא יצא מכלל נפל עד ל' יום זהו ג"כ לפי מ"ש בכסף משנה בפ"א דמילה הנ"ל דשם כתב בשינוייא בתרא דרשב"ג מודה לרבי דבנגמרו שעריו וצפרניו לחוד יצא מכלל נפל. וכשינוייא קמא דכתב רשב"ג מצריך בכל ענין ל" יום מ"מ הלא כתב שם דלא קי"ל כרשב"ג במאי דמצריך ל' יום אף בנגמרו כו' וכו' דס"ל דבנגמרו לחוד סגי ע"ש גם מל' הרמב"ם שלשם דין י"ג משמע דאין לחלק בין מילה לענין שאר דברים שהרי כתב שם מי שנולד בחודש השמיני אם היה שלם בשערו בצפרנו ה"ז ולד שלם ובן ז' הוא אלא שנשתהה ומותר לטלטלו ולמולו בשבת הרי לפנינו שכתב תחילה ה"ז ולד שלם דמשמע לכל דבריו ואח"כ כתב דין מילה בפני עצמו. מיהו אי קשיא הא קשיא דהרא"ש עצמו כתב שם בפרק הערל ד' ק"מ ע"ד אמ"ש בגמרא ז"ל טעמא דלא נגמרו הא נגמרו אמרי' בר ז' הוא ואשתהויי אשתהי ויוצא מידי נפל בשלשים יום אליבא דר' כמו לרשב"ג כו' הרי הוא לפנינו דס"ל להרא"ש דאף שנגמרו סימניו אפ"ה לא יצא מכלל נפל עד ל' יום וכ"כ שם התוס' בהדיא בד"ה והא תניא בן ח' אסור כו' ע"ש. וגם שם ע"ב בד"ה כיון דאיכא רשב"ג כו' ומסקי התוס' וכתבו דרשב"ג בכל ולדות איירי בין בבן ח' בין בסתם ולדות דהיינו שנגמרו להן סימנים אפ"ה מצריך דוקא ל' יום ודייקי כן שם התו' ע"ש. ונלע"ד דודאי רשב"ג מוכח דאיירי בכל ולדות ומצריך לעולם ל' יום. ומיהו ר' אינו מוכרח דס"ל

כן דהרי הל' בגמרא משמע דלא מצריך כ"א גמרו סימניו שהרי אמרו סתם טעמא הא נגמרו אמרי' בר ז' ואשתהי כו' ומ"ש הרא"ש והתו' דלרב בעינן ל' יום היינו לאפוקי מפרש"י דכתב שם דר' אבהו דאמר אע"פ שנגמרו סימניו אינו יוצא מכלל נפל עד עשרים שנה דכר' ס"ל ע"ז כתבו התוס' שם דזהו ליתא דעכ"פ לא מצריך ר' לשהות יותר מל' יום וכרשב"ג ע"ש והרא"ש אע"ג דכתב סתם אפשר דלא כ"כ אלא לאפוקי מסברת רש"י. ואף א"ת שהתוס' והרא"ש שכ"כ ס"ל הכי לדינא מ"מ אין זה מוכרח לא מפי הגמרא ולא משום צד דר' דאמר אשתהי כרבינו עבד אינו מוכרח דבחדא מחתא קאמר ר' ורשב"ג משתהי אלא כל חד וחד ס"ל משתהי לפי סברתו ולאפוקי מדרבנן דס"ל דלא אמרינן אשתהי כלל ומצריך עשרים שנה וא"כ י"ל דס"ל להרמב"ם ורבינו דבנגמר סימניו לחוד סגי ולא בעינן שיהוי כלל אלא שקשה שהרי שם בתוס' מסקי דהא דאיפסק בגמרא דהלכתא כרשב"ג קאי אסתם ולדות ובסתם ולדות נגמרו סימניו אפ"ה איפסק הילכתא כוותיה דבעי שיהוי ל' יום. שוב ראיתי באשר"י דפ' ר"א דמילה סוף ד' קפ"ט שכתב ז"ל ותמהני אהאי פסק דפסק הגמרא כרשב"ג ומסיק הרי"ף וכתב דהלכה כמותו דהא כרבנן קי"ל אפי' לקולא ומחזקינן ליה כולד גמור לפטור יבמה לשוק ולא קי"ל כרשב"ג אלא להחמיר כו' ע"ש ובע"כ צ"ל בין מילה לשאר עניינים וכמ"ש ב"י ודלא כמ"ש בכסף משנה ואין להקשות ממה שכתבו שם התוס' ריש ע"ב ז"ל. ונראה דאפי' נגמרו סימניו אסור לטלטלו דלא כ"כ אלא לסברא רבנן דס"ל דאין נ"מ בנגמרו סימניו ובעינן דוקא שיהיה עשרים שנה משא"כ לר' והכי מוכח שם ל' התוס' שהרי מסקי בטעמא משום דלא שכיח שיחיה עשרים שנה והיינו לרבנן דמצריך שיחיה עשרים שנה. ועוד שהרי בפ' ר"א דמילה (שבת דף קל"ה) בד"ה בן ח' הרי הוא כאבן כו' מסקי וכתבו ז"ל אפי' בן ח' ודאי כגון שלא בא על אשתו אלא פעם א' ופירש וילדה לסוף ח' אפ"ה נראה לר"י דמותר לטלטלו ולמולו בשבת אם אין ריעותא בשערו וצפרנו כדאמרינן בפרק הערל האי בר ז' הוא ואשתהי עכ"ל. הרי לפנינו דלר' ס"ל דמותר לטלטלו ולמולו מיד מאחר שנגמרו סימניו בלא שהיית ל' יום. גם נראה משם ראייה לדברי רבינו דבספק בן ז' או בן ח' אפי' לא נגמרו סימניו מלין אותו שהרי לא כתבו אם אין ריעותא בשערו ובצפרנו כ"א בסיפא בודאי בן ח' ובריש כתב בספק בן ז' דמלין אותו ממ"נ ולא הזכירו דלא יהא ריעותא בשערו וק"ל. וא"כ אף לפי מ"ש דהתוספות והרא"ש כתבו דלשאר ענינים לא יצא מכלל נפל בנגמרו סימניו לחוד עד שישהה ג"כ ל' יום וספק מקרי מ"מ לא ק"מ אדברי רבינו דס"ל פשוט דבספק בן ז' או בן ח' מהלינן ליה אף דלא נגמרו סימניו דהא ג"כ כתבתי דמוכח כן מל' התוס' הנ"ל וה"ט דמלין שאני דמלין אותו ממ"נ וכמ"ש בשם

התוס'. ומש"ה אף א"ת דהגמרא דקאמר שם בפ' ר"א דמילה ז"ל הא לא שהה ספיקא הוא ממהל היכי מהלינן דאיירי בסתם ולדות וה"ק כיון דרשב"ג אף בסתם ולדות רק שעמד להן הסימנים דשעריו וצפרניו אפ"ה מצריך שיהוי ל' יום א"כ סתם ולדות היכי מהלינן מ"מ לפי מאי דמשני רב אדא בר אהבה דמלין אותו ממ"נ כו' לפי אותו הטעם מלין ג"כ ספק בן ז' ספק בן ח' לא נגמרו סימניו לאפוקי ודאי בן ח' ולא נגמרו דכאבן בעלמא דמיא והיינו שדקדק הגמרא ולא פריך כ"א מרישא דספק בן ז' ולא תקשה נמי מסיפא דבן ח' הרי הוא כאבן ודו"ק. שוב מצאתי שכתב רמ"א ז"ל בד"מ שלו בי"ד ס"ס רס"ו שדברי ב"י הנ"ל אין להם הכרע וגם הן דחוקין מאוד וכתב עוד אמה שתמה רבינו על הרא"ש דכתב הרא"ש הברייתא דבספק בן ז' או ב"ח אין מחללין עליה הא אמרי' בגמרא דמלין אותו ממ"נ כו' ז"ל ולי נראה דודאי דעת הרי"ף והרא"ש כדעת רבינו דמלין אותו ממ"נ כו' והא דכתבו דאין מחללין עליו את השבת לאו אמילה קאמרינן אלא ר"ל דאין מחללין עליו את השבת לענין פקוח נפש והא דמוקי לה הגמרא לענין מכשירין ואליבא דר"א היינו משום דלענין מילה מיתני בגמרא אבל הפוסקים למדו ממנו שאר חילולין לענין פסק הלכה. והא דלא כתבו דמוהלין אותו ממ"נ כו' אפשר דסמכו על מ"ש אין מחללין עליו את השבת דמשמע דוקא אין מחללינן אבל מהלינן ליה דממ"נ אין בו חילול שבת וכמ"ש רבינו. וכ"כ סמ"ג בהדיא הא דאין מחללין עליו את השבת היינו דאין מפקחין עליו הגל אע"ג דמהלינן ליה עכ"ל בד"מ. ודבריו דחוקין בעיני דודאי לא היו מקצרין לפרש דבריהם דלענין פיקוח דוקא קאמר דאין מחללין. וגם היה להן להעתיק ל' הגמרא דאמר רב אדא דמלין אותו ממ"נ. ועוד נראה מוכח מדברי הרי"ף לשון הברייתא דתניא ערלתו ערלה ודאי דוחה שבת ולא ערלה ספק דוחה את השבת כו' עד אמר מר ולא ספק דוחה את השבת לאתויי הא דת"ר בן שמנה אין מחללין עליו את השבת ספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללין עליו את השבת כו' הרי לפנינו דמערלתו דקאי אמילה ממעט ספק בן ז' ספק בן ח' ועוד דהרי מסיק הרא"ש שם וכתב ע"ז ז"ל וכל זה שלא גמרו שערו וצפרניו אבל גמרו מותר לטלטלו ולמולו עכ"ל. ש"מ מדסיים ולמולו דלענין מילה קאמר דאם לא נגמרו דאסור אפי' למולו ודו"ק. ולכאורה דה"ט דהרי"ף והרא"ש מוכיחים בברייתא הנ"ל מיתורא דערלתו למעט ספיקו ס"ל דהכי קי"ל וק"ל:

סימן שלד

סעיף קטן א

וכתב בעל התרומות דאפילו מעות ודברים המוקצים יכולים להציל דבמקום פסידא אין לחוש לאיסור מוקצה כו'. ב"י הביא לשון בעל התרומה ומסיק וכתב עליו נראה

מדבריו דלהציל מפני הדליקה לא פשיטא ליה כולי האי להתיר טלטול דבר מוקצה וכן דעת הסמ"ג כו' עד ודוקא בדליקה לא התירו להציל מעות אם לא שיש ספר עמהן דילמא אתי לכבויי עכ"ל הסמ"ג. ולעד"נ דאין ראייה מכל זה לחלק דהסמ"ג לא כתב דבדליקה לא התירו להציל כ"א לאותו בית שהדליקה נפלה בתוכו שהן טרודין ובהולין טפי התם גזרו משום דאם יצילו ודאי יכבו ומה"ט אכי' לחם ומזון יותר מג' סעודות נמי אסור ולא נקטו בלשון מעות כ"א לאשמועינן אע"ג דהתירו בשביל פסידא מרובה לטלטל משחשיכה פחות מד"א אע"ג דאיכא מוקצה אפ"ה בדליקה באותו בית החמירו אפילו בהפסד מרובה ולא מטעם מוקצה כ"א שמא אתי לכבויי משא"כ במציל מפני יראת עבדי המושל דלא יבא לעשות ודאי איסור דאורייתא דהא יכול להצניען ברה"י וכמ"ש הסמ"ג בהדיא ז"ל יכול להצניען במקום שירצה ברה"י אע"פ שהן מוקצה עכ"ל ר"ל כיון דליכא שם ודאי איסור דאורייתא כ"א איסור מוקצה שהוא מדרבנן לא החמירו והקילו משום הפסד מרובה. אבל לאנשים אחרים שאינן דרין בבית שנפלה בו השריפה ודאי ס"ל להסמ"ג שיכולין להציל מעותיהן כיון דלא בהילי כולי האי וכמ"ש רבינו בשם ב"ה ובעל התרומה בשם ר"ת וגם דעת ב"ה כן. ומ"ש בעל התרומה ז"ל ואפי' כי יהיה נמי אסור מפני הדליקה להציל מעותיו כו' לרווחא דמילתא כ"כ וגדול מזה כתב ב"י בשם מהרי"א שדקדק מדברי הר"ן שס"ל דלבעל התרומה דאפילו באותו הבית מותר ע"ש. והכי הצעת דבריו דבעל התרומה דאף א"ת דלא קי"ל כפיר"ת לחלק בין בית זה לבית אחר מ"מ איכא למימר דלא חששו להחמיר כ"א בדליקה ולא מטעם מוקצה אלא מטעם שמא יבא לידי איסור דאורייתא דהיינו שיכבה הדליקה ובדברים המותרים לטלטל גם כן אסרו ביותר מג' סעודות משא"כ במפני יראת עבדי המושל דלא יבא לידי איסור דאורייתא אבל בודאי אמת דעת ב"ה כדעת ר"ת דלא החמירו בשאר בתים בדברים המותרין לטלטל אפילו ביותר מג' סעודות משום דלא בהול ומה"ט גם כן מותר להציל בשאר בתים אפילו בדברים המוקצין דבדבר מוקצה אין חילוק בין דליקה ליראת המושל היכא דליכא למיחש שיבואו ודאי לאיסור דאורייתא וכן דעת רבינו בדברי ב"ה שהרי אחר שכתב רבינו לחלק בין אותו בית לבתים אחרים כתב שבעל התרומה התיר להציל אפילו דברים מוקצין משמע דאשאר בתים דוקא קאי וכמ"ש ג"כ טעם ע"ז דליכא למיחש לאיסור מוקצה במקום פסידא ובאותו בית הא איכא למיחש לאיסור כיבוי שהרי אפילו דברים המותרין לא התירו באותו בית להציל כ"א ג' סעודות וכמ"ש רבינו וג"כ לבסוף אדברי ב"ה ז"ל וגם בדליקה נמי ליכא למיחש שמא יכבה כל זמן שלא יגיע אצלו. משמע הא באותו בית דאיכא למיחש ביה מיניה לא איירי וכמ"ש ב"י שם. ומ"ש רבינו

בשם בעל התרומה בסי' זה ז"ל אם הניח התפילין בארנקי מלאה מעות כו' אבל אם הניח בו טבעת או כלי אחר שמותר לטלטלו אין הארנקי מטולטלת אגבו שהכלי אינו חשוב ובטל לגבי ארנקי. ק"ק במאי מיירי אם באותו בית הא אפילו הטבעת אסור דלא התירו בו אלא מזון ג' סעודות ואי בשאר בתים הא סל" לב"ה דאפילו מעות בעינייהו מותר להציל וצ"ל דמיירי בטבעת שמניח בידו לקשור בו ארנקי ומטלטלו אגב הטבעת שבאצבעו ודרך לבישה מותר אפילו באותו הבית כל מה שיכול ללבוש ובכלי תשמישו פשיטא דלק"מ דהא התירו להציל כל כלי תשמישיו שהן לצורך ג' סעודות וכמ"ש כ"נ פשוט והביאה הב"י בסמוך וככר ותינוק דסמ"ג מיירי באותו בית ובככר דצריך לג' שעודותיו וק"ל. אבל מ"ו ז"ל כתב בביאוריו דמיירי באותו בית וע"י קיפול דמותר להציל כל מה שמקפל בכלי אחד ומוציא בפעם א'. וק"ל בלא טבעת וככר נמי כיון דמשום מוקצה לא שרי וע"י קיפול שרי להציל דה"ה מותר להציל מעות בעינייהו ע"י קיפול ואפילו לפי מ"ש ב"י בשם בעל התרומה דבקיפול שרי לו להוציא כמה פעמים כשובכל פעם אינו מוציא יותר מג' סעודות לכל א' וא' מ"מ מעות ודאי הכי דינו מחמת קיפול דאם מותר להציל מפני פסידא דבר מוקצה בלא קיפול ג"כ ה"ל להתירו. ויותר היה נ"ל דמיירי בלא קיפול אלא מציל בפעם א' סל מלא ואז התירו לו אפילו להציל מעות שבכלי אלא שא"כ קשה אפי' בלא טבעת נמי ע"י הזימון שבכלי שמצילו. וגם קשה למהרי"א שדקדק מדברי הר"ן דצ"ל דבעל התרומה מתיר אפי' באותו הבית ק' דת"כ אפי' טבעת וכלי נמי:

סעיף קטן ב

וגם בדליקה נמי ליכא למיחש שמא יכבה כל זמן שלא הגיע אצלו ור"ל הא אי איכא למיחש היה מתירין ג"כ אע"ג דכיבוי מלאכה שאינה צריכה לגופה הוא ואינו חייב עליה לר"ש מ"מ איכא בה צד דאורייתא וכמ"ש הר"ן וב"י הביאו בסמוך. ואל תטעה לומר ולדייק מדברי רבינו הא באותו בית שכבר הגיע הדליקה אצלו ואיכא למיחש לשמא יכבה מסכים לב"ה שמותר להציל המעות כדי שלא יבא לידי איסור חמור דהיינו שיכבה דזה בודאי אינו וכמ"ש לעיל בסמוך אלא באותו בית ודאי אסור דלא מהניח ולא מידי דאף אם שרית ליה איסור מוקצה ושיציל המעות אתי לכבויי כיין שהוא בהול וטרוד. ולא בא רבינו אלא להוציא מדעת בעל התרומה דמתיר בשאר בתים היכא דאינו בהול ומש"ה קאמר דז"א דכיון דלא הגיע הדליקה לאותן בתים ליכא למיחש שיבא לאיסור דתורייתא ומש"ה לא התירו איסור הצלת מעות ומוקצה ג"כ לגבייהו וק"ל. וא"ל מ"ש במי שחשכה לו הקילו לטלטל ולא חששו שיבא לידי איסור דתורייתא מכח טירדתא.

דודאי לא שייך שם בהול כ"כ כמו בשריפה שהוא דבר שאינו בידו כמו במי שהחשיך שהוא בידו שיכול להחשיך כאן. ובעבדי המושל יכול להטמין ברה"י וק"ל:

סעיף קטן ג

ומצילין מי"כ לשבת ל' משנה וברייתא דפ' כ"כ נקט רבינו אע"ג דבזמנינו דקובעים ר"ח ומועדות ע"פ החשבון לעולם לא מזדמן שיהיה י"כ ושבת זה אחר זה דמשום רקא ומתיא אנו דוחין הקביעות כידוע וליכא למימר דס"ל דמצילין לשבת שיהיה אחר יום או יומיים דא"כ משבת לשבת ג"כ היה מותר להציל וק"ל. ומ"ש אבל בכלי א' מצילין אפילו כל הכלי מלא לשון כל לשון שאיו מדוקדק דהל"ל אפי' הכלי מלא:

סעיף קטן ד

ואפילו פירש טליתו וקיפל כו' כיון שמוציא הכל בפעם א' עיין בב"י שכתב בשם התרומה ז"ל פי' דבא לקבל היינו שמקבץ ממקומות הרבה ונותן למקום אחד ומוציא והולך בהרבה דרכים לא יוציא בדרך רק ג' סעודות וכתב ב"י ע"ז משמע מדבריו שיכול להציל כל זמן שיש לו כל שאינו מציל יותר ממזון ג' סעודות בכל דרך וכ"כ בהגמ"ר כו' ע"ש. והנה בהגהות מרדכי לא מצאתי שכ"כ כ"א במרדכי עצמו ריש פ' כ"כ ואפשר ששם הג"ה הוא ואינו מהמרדכי. ובאמת שיש לתמוה ע"ז גם לא נמצא כתוב כן בשם בעל התרומה בשום פוסק ובודאי חידוש גדול כזה לא היה להן להשמיטו מלכתוב כן בשמו ולהסכים עמו או לפלוג עמו גם מעיקרא דדינא יש פירכא למה ליה לבעל התרומה להוסיף ולהקל בפירוקא דשמעתא מה שאינו צריך כי מאחר שגם כי אפרש מ"ש כאן שבא לקפל. דר"ל שמקבץ ממקותות הרבה ונותן למקום אחד ומוציא והולך הרבה דרכים דינמא אפילו הכי לא התירו לו להציל הכל יחד כ"א מזון ג' סעודות ואמרדכי אינו קשה קושיא זו שבמרדכי לא כתב פירש דקיפול שמקבץ ממקומות הרבה ויכול להיות שהוא פי' קיפול לשון שהולך פעמים הרבה ומוציא בכל פעם ג' סעודות משא"כ בבא להציל דאינו הולך רק פעם אחת וזיל בתר טעמא דחששו חכמים דילמא מחמת שהוא בהול אתי לכבויי והאי חששא שייכא נמי אם יש לו רשות להלך כמה פעמים אחר מזון ג' סעודות. ועוד דא"כ ק' על התרצן למה השיב כאן בבא להציל וכאן בבא לקפל הל"ל מאי מזון ג' סעודות דקאמר כל פעם ופעם ג' סעודות אף שמקופל ועומד מע"ש לא יציל יותר כיון שהולך בהרבה דרכים. והא דתנן אפילו יש בו מאה ככרות היינו כשמהלך רק פעם א' ועוד דא"כ קשה למה אמרו במלבושים דלובש ופושט וחוזר ולובש הל"ל ג"כ במזון דמוציא וחוזר ומוציא וכמ"ש הר"ן והרשב"א והמ"מ. לכן היה נלע"ד להגיה בדברי ב"ה תיבת זה וכצ"ל לא יוציא בדרך זה רק ג' סעודות ור"ל בדרך זה כשאין כל המזון בכל א' אלא צריך לטרוח לקפל בהרבה הליכות לאספו יחד ולהוציאן יחד בדרך זה לא התירו

לו כ"א מזון ג' סעודות לבד ולא יותר. וא"כ לא ק"מ מכל הנ"ל והוא בדרך פירש"י והר"ן ורשב"א והמ"מ ודו"ק. ומ"ש ב"י אהא דכתב רבינו וטלית שאחז בה האור וכו' עד והרי"ף השמיט הא דנותנין עליה מים ולא כתב אלא הא דפושטה ומתכסה בה ותמה עליו הר"ן והמ"מ ותירצו דס"ל שאינו הלכה כו' עד והרא"ש העתיק דברי הרי"ף בלא תוספת ובלא גרעון ומשמע דכוותיה ס"ל דאין הלכה כו' וצ"ע א"כ למה סתם הטור נגד אביו הרא"ש ולא זכרהו כלל ושכחהו. ולכאורה היה נלע"ד דרבינו ס"ל דלהרי"ף והרא"ש ס"ל ג"כ הא דרב יודא להלכה והא דלא כתבוהו משום דכ"ש הוא מהא דכתבו ופסקו דטלית או ספר שאחז בה האור פושטו וקורא בו או מתכסה בו ומה התם דמגביה הבגד עם האש ומתנענע וגורם הכיבוי בידים מותר ק"ו במאי דנותן המים מן הצד וכמ"ש ב"י חילוק זה לעיל ועוד כתב חילוק בסמוך בשם הר"ן דבנותן מים או עור גדי אינן מכבין את הדליקה אלא גורמין שלא יתפשט האור וא"כ שפיר נילף בק"ו מהא דפותח הספר ופושט הטלית דשם מכבה את הדולק. ומ"ש ב"י דמשמע ליה מדברי רבינו דס"ל דצריך שלא יתכוון לכבות כאשר מתכסה בטליתו כו' אינו מוכרת אלא כדעת שאר פוסקים כן דעת רבינו דאפילו מכוין לכיבוי מותר אלא שפושט ומתכסה כדי שלא יהא נראה כמתכוין אלא שקשה א"כ מאי מקשה הגמרא ארב יודא מהא דתניא טלית שאחז בה האור כו' כלומר דדוקא כה"ג מותר אבל נותן עליה מים לא דילמא כ"ש הוא וכמ"ש. ועוד שהרי רבינו כתב בטלית דמותר כיון דאינו מכוין לכבות משמע דבכוון אסור וכמ"ש ב"י ובנותן עליו עור ומים מכוין לגרום כיבוי וליכא למשמע מינה בק"ו. לכן נראה דרבינו ס"ל דודאי הלכה הוא דהא ליכא מאן דפליג עליה בגמרא אלא שהרי"ף והרא"ש השמיטוהו לדברי רב יודא מפני שאמר דנותן עליו מים מצד השני. ומים ס"ל דאסור ליתן משום דהוי כיבוסו וכמ"ש רבינו וכן מצאתי כתב בשלטי הגיבורים ה"ט דמש"ה השמיטוהו אלא שלא יישב דה"ל להביאו ולכתוב עליו דמים אסור ושאר משקים מותר וכמ"ש רבינו דהוא באמת חידוש ובפרט מאחר שהמקשן עלתה על דעתו דאסור. לכן נראה דבכלל דברו הרי"ף והרא"ש הוא דברי רב יודא הנ"ל דהא כתבו על המשנה בפלוגתא ר"ש בן ננס דאמר גרם כיבוי מותר ור' יוסי אוסרו וז"ל ולית הילכתא כר' יוסי דאמר גרס כיבוי אסור. ור"ל אלא כר"ש בן ננס דפליג עמו ומתירו וממילא מהיכא תיתי לאסור ליתן עור גדי ומים בצד האחר דהא ליכא ביה משום מיחוש כ"א משום גרם כיבוי וגם סתם גמ' תירץ אליבא דרב יודא דה"ט דמתיר דס"ל כר"ש בן ננס וק"ל. והשתא א"ש ג"כ טעם דש"ג דמש"ה לא הביאו בפירוש דברי רב יודא כיון דר"י הזכיר מים והייתי אומר דמשום הפסד התירו אפילו מים וק"ל. והא דהביאו הא דטלית וספר דפושטו ומתכסה וקורא בו

ה"ט משום דאין זה בכלל גרם כיבוי וכמ"ש לעיל דכאן עושה קצת מעשה בידים וא"ש דרבינו אחר שכתב דין דפושט הטלית ומתכסה כו' כתב הדין דנותן עליו משקין דלא זו אף זו קתני וק"ל:

סימן שלה

סעיף קטן א

חבית שנשברה מצילים ממנה מזון ג' סעודות ובלבד שלא יספוג פירש"י שלא ישים הספוג בכלי במקום היין לחזור ולהטיפו. נראה דר"ל בתוך החבית שנשבר משם הספוג והיא קולטת היין ומטיפה ממנה בתוך כלי אחר שלם אבל מדברי התוספות לא משמע לי הכי שהרי לא כתב נמי ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט או יצרף וכן קשה איפכא בסמוך בחבית שנשברה בראש גגו ה"ל למימר נמי ובלבד שלא יספוג אמת שרבינו לשון המשנה דפרק חבית ובריייתא דפרק כל כתבי נקט אלא שעל משנה ובריייתא גופא צריך ליתן טעם למה שינו את לשונם וי"ל דחבית שנשברה דמיירי שעומד על הקרקע וכיון שעומד על הקרקע לא שייך למימר גביה שלא יקלוט מן האויר כ"ש שלא יצרף ודוקא בחבית שנשברה בגובה בראש גג שייך למימרה. וכן לא יספוג דפירש"י דנותן הספוג בתוך הכלי זה ג"כ אינו שייך כ"א בחבית העומדת על הארץ אצלו לאפוקי בשעומדת על ראש הגג ואינו סמוכה לו דאז אינו מדרך העולם לילך ע"ג הגג ולהביא שום כלים ולספוג מהחבית ולהטיפו בתוך כלי דביני וביני ירד היין מן הגג ויתקלקל מש"ה לא נקט אלא שמביא כלים ומניח על הארץ תחתיה ומש"ה נקט גבי' ג"כ ובלבד שלא יקלוט או יצרף מהגובה וק"ל. ולכאורה היה נראה דלהציל במה שמניח כלים תחתיה יכול להניח ולהעמיד על הארץ כמה דבעי אפי' להציל יותר מג' סעודות. והיינו דוקא בחבית שנשברה על הארץ דהתם לא שייך להניח כלי תחתיו כמ"ש והצלה במה שנוטל מהחבית שנשבר ושואב בכלים או שופך ממנו לתוך כלים אחרים דוקא לא התירו כ"א כדי סעודתו דזה טירחא הוא ואי תתיר יותר אתי לתקוני משא"כ בהנחת כלים תחתיו והוא אינו עושה שום מעשה בידים כמו שנזכר דהא אינו טרוד כ"כ במלאכתו ומש"ה א"ש דלא תני בברייתא דאינו מציל כ"א בג' סעודות אבל מתוך ל' הרמב"ם וש"ע לא משמע כן אלא הן שנשבר אצלו הן שנשבר כשהוא בראש הגג ומעמיד כלי תחתיו בשניהן כתבו דלא יציל כ"א ג' סעודות ע"ש וק"ל:

סעיף קטן ב

ובלבד שלא יספוג עיין בב"י שכתב בשם רש"י גזירה שמא יסחוט וכתב ע"ז ז"ל והתוספות כתבו דאפילו אם יש לו עמו בית אחיזה דליכא חשש סחיטה אסור כדאמר

בגמ' שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול וכ"כ הרמב"ם כו' עד שאם יעשה כדרך שעושה בחול שמא יבא לידי סחיטה עכ"ל ב"י והנה ק"ק דהא י"ל דגם דעת רש"י הוא כן כדעת התוס' והרמב"ם דס"ל דאפילו יש לו עור אפ"ה כיון דעושה כבחול יבא לידי סחיטה כמ"ש הרמב"ם ולא משום שבזה שספוג עצמו יעשה סחיטה וק"ל. ומתוך ל' התוס' משמע שאינן מפרשין לשון יספוג כדפירש"י הנ"ל שהרי כתבו בפרק כל כתבי (שבת דף קי"ז ע"ב) אהא דאמרינן שם אלא הא דתניא נשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי אחר ומניח תחתיה ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט התם מאי גזירה איכא כו' וכתבו שם התוס' ז"ל הקשה הר"ר פורת אמאי לא פריך ממתני' דריש חבית דתנן חבית שנשברה מצילין ממנו מזון ג' סעודות כו' עד ור"י תירץ דהתם מיירי כשנשפך היין לארץ דחיישינן שמא יספוג והנה מדתלה ר"י טעם הספוג במאי שנשפך היין לארץ משמע דס"ל ובלבד שלא יספוג דקאמר אינו ר"ל כפירש"י שמכניס הספוג בכלי שהיין שם אלא ר"ל שנותן הספוג ע"ג הארץ במקום שהיין שם ושואב הספוג היין ומטיפו לתוך חבית או כלי. וכן מלשון ר"ן בר"פ חבית משמע כן שהרי כתב ז"ל ובלבד שלא יספוג שלא ישאוב הספוג במקום היין וכן הוא לשון רש"י הנדפס סביב הרי"ף והשתא אתי שפיר נמי דתני שלא יספוג בחבית שנשבר בארץ ולא קתני בחבית שנשברה בראש גגו כשנשפך על גבי ארץ צריך לספוג לשאוב מה שאין כאן כשנשפך על ראש גגו דמה לו לספוג הלא כבר נשפך היין על הגג וירד דרך הצינור על גבי קרקע ויכול להניח כלי תחתיו ולקבלו וק"ל ועיין בכתבי דמהרא"י סימן קצ"ו דאם נשבר החבית ונשפך היין לארץ מותר לשאוב ממנה כל מה שירצה בכוסות קטנות ובתוך ערבות דכה"ג לאו עובדא דחול בודאי שרי ור"ל דבחול דרכו לשאוב היין מע"ג הארץ בספוג או בבגדי פשתן ששורה ביין ושואבין היין ואח"כ מסחיטין מהן בתוך כלי ועכשיו ישנה שיגביה מה שיוכל מע"ג בכוסות שקורין שא"ף בל"א או בעריבות. וכתב עליו הב"י דלא ראה התוס' דפרק כל כתבי הנ"ל שהרי ר"י העמיד הא דחבית שנשברה דאינו מציל ממנו אלא מזון ג' סעודות דאיירי כשכבר נשפך היין לארץ ואפ"ה אסור טפי מג' סעודות כר ע"ש בב"י. ולכאורה נ"ל להביא קצת ראייה לדבריו שלא ראה מהרא"י אותו התוס' שהרי מיד אחר תירוץ ר"י הנ"ל מסקי התם וכתבו ז"ל ואומר הר"ר שמואל בשם ר"ת דדוקא שנשברה לו חבית אבל נסדקה ועושה טיף טיף מותר לקלוט ולצרף כו'. ודין זה כתב שם מהרא"י בשם הג"ה מיימוני שכ"כ בשם ר"ת. ואיכא למידק אילו ראה דברי התוס' בשם התוס' ה"ל למיכתב כן ולא בשם הג"ה מיימוני ומ"מ ק' לומר כן על הגאון מהרא"י ז"ל דנהירין ליה שבילי התוספות והפוסקים כשבילי דמתא דלא ראה דברי התוס'. וגם במרדכי כתב ג"כ כמ"ש התוס' וידוע שכל

עיקר תשובותיו של מהרא"י נבנין על דברי התוס' והמרדכי ואיך נאמר שכאן נעלמו מנגד עיניו גם שניהן. לכן נלע"ד ליישב ולומר דמהרא"י דקדק בלשונו ונקט ז"ל כיון דנשפך לארץ לגמרי למה יהא בהול כו' הרי דלא כתב להתיר כ"א כאשר נשפך לגמרי ותחילת הצלתו לא התירו אלא דרך שינוי דהיינו שיגביהו מע"ג הארץ בכוסות קטנות או עריבות ואינו עושה כעובדא דחול ודאי יזכור ולא יביא כלים דרך ר"ה. ור"י דאוסר אף כאשר נשפך ע"ג הארץ מיירי כשאינו נשפך לגמרי ע"ג הארץ אלא קצתו והכי דייקי לישני' שהביא ב"י שהרי כתב ז"ל דהתם מיירי בנשפך מן היין לארץ כו' דדק בל' מן היין שכתב דמשמע מן מקצתו ולא כולו. וטעם הדבר דכיון שאינו נשפך כולו אי שרינן ליה להציל כל מה שבחבית דהיינו שישפכנו לתוך חבית אחרת דהיינו עובדא דחול דגם בחול כשחבית א' נשבר מערין היין לתוך חבית או כלי אחר אז ודאי מכח בהילתו וטירדתו יבא לספוג. וק"ל שבתוך תוס' שלנו ליתא שם תיבת מן היין מ"מ הרי ראינו מדהעתיקו ב"י כן ש"מ שבספרים ישינים של תוס' כ"כ ובודאי הוא הגירסא הנכונה בעיני הגאון מהרא"י ז"ל וק"ל. והא דהביא דין הנ"ל דחילק ר"ת בין נשבר לנסדק ועושה טיף טיף בשם הגמרא ולא כתבו בשם התוס' איכא למימר שזה לבד לא היה כתוב לפניו בתו' שלו. וגם זולת זה קשה שאין דין זה דאמר ר"ת באותו דיבור דה"ל לציין אח"כ כשאמר הגמרא גופא דיבור חדש ולפרש הברייתא בשם ר"ת דמאי דקתני נשברה חבית כו' דדוקא נשברה קתני ולא נסדקה ודו"ק. עוד הקשה ב"י אמ"ש מהרא"י שם בכתביו סי' קצ"ו דהא דאמרינן בחבית שנשברה להציל בכלים הרבה דווקא מחצר לחצר אבל בבית אחר שעירב עמו שרי וכמ"ש ב"ה בענין דליקה. וכתב ב"י ע"ז ז"ל וכבר הזכיר רבינו דברי ב"ה בסי' שקודם זה וכתב שאין נראה לו כן וכתבתי שם שגם הרמב"ן חולק בדבר עכ"ל ב"י. והנה נראה פשוט דדברי הגאון כנים ואמתיים דודאי ג"כ ראה דברי הטור שחלק על ב"ה לעיל בהצלה מן הדליקה אלא שס"ל דאינו דומה דזיל בתר טעמא דהא ע"כ לא קמפליג רבינו על ב"ה אלא מכח מ"ש בסי' שקודם זה צ"ל ואינו נראה לי דכיון דטעמא הוא משום שמא יהא טרוד ויכבה א"כ מה לי בחצר ומה לי בבית עכ"ל. והנה השגתו זאת לא שייכא כ"א בדליקה. אבל בחבית שנשברה חששו משום שמא יביא כלים מר"ה וחששא זו ודאי אינו שייכא כ"כ בבית שהוא מקורה ואינו דומה לר"ה שאינה מקורה. ומ"ש מהרא"י במ"ש ב"ה בענין דליקה ה"ק כדברי וסברת ב"ה בדליקה הכי סבירי לן כוותיה בחבית שנשברה ולא בדליקה. ואף שהרמב"ן הקשה עוד על ב"ה וז"ל ועוד דהא אפי' לשמא יוציא לר"ה איכא למיגזר נמי בבית חבירו כדגזרינן גבי נשברה לו חבית בראש גגו ס"ל למהרא"י דדבר זה אינו מוכרע דחבית שנשברה איירי אפילו בהצלת

כלים בתוך אותו בית או בית חבירו לאסור ע"י קליטה וצירוף משום גזירה שמא יבא כלים מר"ה. ועוד דא"ל דמיירי דמביא כלים מחצר חבירו. והרמב"ן שהקשה זה לא סמך על קושיא זו להשיג על ב"ה כ"א מכח קושיא ראשונה שהשיג רבינו ומדהא ליתא גבי חבית וכמ"ש קושיא זו לחודא נמי ליתא וראייה למהרא"י מדלא הקשה רבינו קושיא השנייה דהרמב"ן על ב"ה ש"מ דלא מסתבר ליה וכמ"ש וק"ל:

סעיף קטן ג

ולא יערים לזמן אורחים שא"צ לאכול ז"ל הברייתא פרק כל כתבי ולא יקלוט ואח"כ יזמין אלא יזמין ואחר כך יקלוט ואין מערימין בכך משום ר' יוסי בר' יודא אמרו מערימין בכך והנה רבינו פי' כפי' רש"י שהערמה הוא שיזמין אורחים שאינן צריכין לאכול ויותירו ופסק כת"ק ונראה שגם הרמב"ם פי' כן אף שכתב בפ' כ"ב דין י' ז"ל ולא יקלוט ואח"כ יזמין אלא יזמין ואח"כ יקלוט ואם הערים בדבר זה לשון דיעבד וגם כתב בדבר זה דמשמע דהערמה הוא מ"ש לפני זה דהיינו שקלט תחלה ואח"כ הזמין מותר ופסק כר' יוסי וכן פירשו הב"י וכתב שכן משמע מדברי המ"מ שפי' דברי הרמב"ם כמו כן. ואני בעניי לא ראיתי שום הוכחה בדברי המ"מ שפירש הערמה זו דר"ל שאם קלט ואח"כ הזמין וגם תמיה בעיני היאך עלתה על דעת ב"י לפרש כן דלא שייך למימר ע"ז לשון הערמה מאחר שכבר אמרו והזהירו שלא לעשות אלא כך הל"ל ואם עבר ועשה כן מותר. אלא ודאי שגם דעת הרמב"ם כדעת רש"י ורבינו בפי' הערמה שר"ל שהזמין אורחים שא"צ לאכול והא דכתב ל' דיעבד לשון זה מצינו בכל הערמה וכמ"ש רבינו לעיל ס"ס שי"ד ז"ל חבית שניקב והיין יוצא ממנו אסור ליתן בו בד של שום לסותמו ואם הוא מערים ואומר שנתנו שם להצניעו אסור לאינש דעלמא ולצורבא מרבנן שרי. וגם לקמן ס"ס של"ט כתב ז"ל אסור ליכנס לספינה כו' ואם הוא מערים שנראה כנכנס לישן כו' אסור לאינש דעלמא ולצורבא מרבנן שרי. ש"מ שכתב ואם הוא מערים וכתב עליו לשון מותר וה"נ כוונת הרמב"ם בדין זה שפסק הלכה כר"י דמותר לכתחלה להערים ולהזמין אורחים שא"צ לאכול וכ"כ בש"ע בהדיא ע"ש סעיף ג' ז"ל ולא יערים לזמן אורחים שא"צ לאכול עכ"ל ורמ"א הוסיף שם וז"ל ומיהו שאם עבר ועשה שקלט ואחר כך זימן אורחים מותר עכ"ל והיינו פי' דהב"י להרמב"ם. ותמה עליו שראה שהב"י עצמו חזר בו ולא כתב פי' זה ולמה כתבוהו רמ"א ז"ל. וגם תמה אני על הב"י כי מאחר שהרמב"ם פסק כרבי יוסי דמותר להערים משום דבשל דבריהן הולכים אחר המיקל למה פסק בש"ע כת"ק דלא יערים כו' ודוחק לומר שגם בש"ע ס"ל דפי' הערמה הנזכר בדברי הפלוגתא דת"ק ור"י י"ל שהערים וקלט ואח"כ הזמין והכא הוא דקאמר ר' יוסי דאם עבר והערים מותר.

אבל בהערמה זו שהזמין אורחים שא"צ לאכול ד"ה מודים דאסור. דא"כ קשה תרתי חדא דאיפכא מסתברא הערמה זו יותר מותר ואם מפני שבא לומר שלכתחלה אסור היה לו לומר שלכתחלה אסור ובדיעבד מותר והיה לו להב"י לכתוב ג"כ זה מ"ש רמ"א. ועוד דאם פי' הערמה דפלוגתא דמיירי שלא יערים לקלוט תחלה א"כ הערמה לזמן אורחים שאין צריך לאכול מאן דכר שמייהו וק"ל:

סעיף קטן ד

נתפזרו לו פירות מלקט מעט מעט ז"ל ב"י בר"פ חבית ת"ר נתפזרו לו פירות בחצר מלקט על יד על יד ואוכל אבל לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול וכתבו התוספות והרא"ש נראה דל"ג ואוכל מדקתני סיפא אבל לא לתוך הסל כו' משמע הנך דוקא הוא דאסירי משום עובדא דחול אבל ללקט וליתן לתוך חיקו שרי כו' עכ"ל וצ"ע כיון דכתבו התו' דל"ד הוא מ"ש בגמ' ואוכל למה כתבו הרשב"א בספרו והביאו ב"י אח"כ מיד ז"ל נתפזרו לו פירות בחצר א' הנה וא' הנה מלקט על יד ואוכל ולא שיתן לתוך הסל ולא לתוך הקופה כו' ע"ש. וגם בש"ע כתבו המחבר ב"י עצמו ע"ש. ונלע"ד דלפי מאי דכתבו הר"ן בשם הר"י לחלק דהא דאסרו ליתן לתוך הסל וקופה מיירי כשנתפזרו לו א' הנה וא' הנה. אבל במקום אחד מותר אפי' בסל אם לא שנפל בין צרורות אז בכל ענין אסור. וא"כ לפי זה נוכל ליישב דאוכל דברייתא הוא דוקא דה"ק ללקט על יד ולאכול מותר בכל ענין אפי' בנתפזר ונפל בין הצרורות וליתן לסל וקופה אסור אפי' נתפזר לחוד ולא נפל בין הצרורות הא ליתן לחיקו ובכסותו מותר בלא נפל צרורות אלא נתפזרו לחוד אבל נתפזרו בין הצרורות אינו מותר אא"כ לוקט על יד ואוכל מיד וק"ל. ואף שלרשב"א וש"ע לא משמע הכי מ"מ יש ליישב ולומר דכוונו לזה:

סימן שלו

סעיף קטן א

אין עולין באילן בין לח בין יבש כו' עיין בב"י שהביא דברי הרא"ש שכתב הרי"ף שהשמיט מ"ש בגמרא לחלק בין לח ויבש משום דסובר הרי"ף דאין לחלק בין לח ויבש באילן כמו שמסקינן בעשבין לר"ש דאין חילוק כו' ותמה ב"י על הרא"ש דהיאך אפשר לומר כן לדעת הרי"ף דהכל מותר דא"כ לא הל"ל ההיא דאין עולין באילן וההיא דאם עלה לא ירד כו' ואני בעניי איני רואה שום מקום קושיא על הרא"ש כי בודאי אין כוונת הרא"ש כמו שהבינו הב"י וכן מוכח מדברי הרא"ש שכל דבריו מיוסדין ע"פ דברי התוס' כי המדקדק שם יראה עין בעין דאף לפי המסקנא דקאמר והשתא דקי"ל כר"ש כו' לא קאי אלא על עשבים שאיסורן אפי' בלח אינו אלא משום שהם נתלשות בדריסתו עליהן

שלא במתכוין כי אין לו הנאה בתלישתן ומש"ה אינו אסור אלא לר' יודא דאוסר דבר שאין במתכוין. משא"כ בעלייה לאילן דיש לחוש שמא יתלוש במתכוין פירי כדי לאוכלו בזה ודאי ג"כ לר"ש אסור כמו לר' יודא. אלא שבאילן יבש שאין עליו פירי שליכא למיחש שמא יתלוש במתכוין אלא דאיכא למיחש שמא דרך עלייתו יתלוש קינסא שלא במתכוין בזה שייך ג"כ פלוגתא דר' יודא ור"ש דלר"י אסור ולר"ש מותר. ומש"ה הוצרך בגמ' לאוקמי בדליכא קינסא והיינו דוקא לר' יודא אבל לר"ש לק"מ דבלאו הכי לר"ש לעולם אינו אסור כי אם בלח ובימות החמה בשעה שיש עליו פירות אבל ביבש ליכא איסור לגבי' כמו בעשבים כן הוא דעת הרי"ף ומש"ה לא הביא ההיא דיבש אבל אין עולין באילן כו' הביא משום דמוקי לה באילן לח ויש בו פירות. ודעת הרא"ש הוא כדעת התוס' דר"ש מודה באילן יבש הואיל והוא גדול ומינכר תלישת הקינסי מיניה לעינים טפי מש"ה גזור ר"ש דילמא יאמרו דליכא איסור בדבר ויעשה כמו במתכוין משא"כ בתלישת העשבים שהן נדרסים ברגלים באין רואה. וכן מוכח בתוס' עירובין ע"ש ד' ק' ע"ב בד"ה והאידנא דקי"ל כר"ש כולהו שרי. ז"ל פי' ר"ח דהאי לא קאי אלא אעשבים דשרי בכל ענין אבל באילן אין להוכיח שום היתר אפילו יבש דשייך למיגזר טפי משום דמינכרא מילתא עכ"ל. הרי לפנינו דהוצרך ר"ת ללמדינו דלא תאמר כמו שאמרינן דלר"ש בעשבים מותר אפילו בלח כן נלמד ממנו לאילן יבש דמותר ומטעם דכתבתי דהא ביבש ליכא למיחש שיתלוש במתכוין ומש"ה הוצרך ר"ח ללמדינו דאפי' יבש אין ללמוד מזה משום דמינכר. וגם הרא"ש עצמו כתב ז"ל ולהכי לא הביא הרי"ף ההיא דאילן יבש עכ"ל הרי דדקדק בלשונו לומר דהרי"ף דוקא ביבש כ' מותר ולא בלח וק"ל. וב"י עצמו כתב לחלק בישובו קצת כמו שחלקתי. ומ"ש ב"י בישובו לומר דהרי"ף אוסר הכל אפי' ביבש בימות החמה משום דאמרי' דרב בקעה מצא כו' ל"נ דא"כ לא ה"ל לסתום ולכתוב דמה"ט אית לן להחמיר בכל ענין ועוד כיון דבפרק משילין אמרינן דטעמא דאין עולין באילך משום גזירה שמא יתלוש פירי ודאי לא ה"ל להרי"ף לקצר דהא לפי הטעם דהתוס' נפר' הרי"ף כאן סתם אין עולין באילן מיירי דוקא באילן שיש בו פירי אלא ודאי האמת הוא שכן הוא כוונת הרי"ף ודו"ק. שם פי' לפירש"י במ"ש דדמו כמשוניתא כו' עד דנחתי לתתא הגדילים לראשו של צד אילן כל שלא גבה כו' ר"ל השרשים אשר באילן המיוחד ועומד עליהן פעמים שגדילים ממטה לצד מעלה. ועליהן קאמר בעוד שלא עלו למעלה בגובה ג' וכן שרשים אחרים קטנים היוצאים מאותן שרשים גדולין כל שיצאו מהגדולין בעוד שלא עלו ג' נמצא שאין כאן עדיין צד איסור ומותר לד"ה. ומ"ש דנחתי נתתא אינו ר"ל דנחתי מלמעלה למטה דז"א אלא ר"ל שהן מחותין מצד עצמן שמעולם לא עלו עדיין ג'.

ואשר עלה מהן כבר ג' מהארץ זה נקרא דסלקי לעילא אשר כתב לפני זה דלד"ה אסור. ואשר יצאו שרשים מאותן שרשים הגדולים לאחר שהגביהו ג' מהארץ זה נקרא לצדדין. וקאמר שמאחר שמקום יציאתן מהגדולים הוא לאחר שהגביהו מהארץ ג' ושם פשיטא דאסור להשתמש בהן אלא אף שירדו משם ומטו לתוך ג' פליגי בהו לרב ששת אסירי הואיל ומגובה המקום איסור קאתי וק"ל:

סעיף קטן ב

כתב ב"י ז"ל אסיקנא בס"פ מי שהחשיך דאסור להשתמש בצדדי האילן כו' עד אבל מצאתי בא"ח נעץ יתד באילן כו' עד מותר להשתמש בכלי כו'. לכאורה קשה מאי אבל מצאתי כו' דכתב הלא גם זה נוכל לפרש כדמפרש תחלה לדברי המ"מ דמ"ש דמשתמש בכלי ר"ל שמניח דבר בכלי אבל ליטול בכלי עצמו אסו' וצ"ל דמשמע לי' מדסתם וכ' ותלה בהן כלי וידוע שלאו בכל כלי ראוי להניח בו אלא להשתמש בכלי עצמו כמו קורדם וכיוצא בו וקאמר דמותר להשתמש בכלי עצמו וה"ה דמותר להוריד הכלכלה דלעיל עצמו וק"ל:

סימן שלז

סעיף קטן א

והרמב"ם התיר במקום המרוצף ואסר כשאינו מרוצף וחילק בסיכה שכתב אין סכין הקרקע אפילו אם הוא מרוצף כו'. לשון רבינו שכתב וחילק בסיכה נראה שאינו מדוקדק כיון שס"ל שאסור לגמרי למה כתב וחילק בסיכה. ומ"ש שהתיר במרוצף צ"ל דבמרוצף לא שייך מזיז עפר. בס"ס כתב ב"י ז"ל ובתוס' פ' י"ז אין סכין ואין נופחין כו' נראה טעם דאין נופחין משום אשוויי גומא אבל לא משום מזיז עפר שהוא מוקצה דהא בסימן ש"ח כתב ב"י דמותר לטלטל מוקצה ע"י נפיחה ע"ש:

סימן שלח

סעיף קטן א

והרי"ף התיר כיון שאינו מכוין לשיר פי' מתיר הקשה על הדלת באגרופו. ומשום הכי סתם וכתב התיר כיון כו' ולא כתב אם משום דאדלעיל אהתחלת דברי ר"ח קאי והם שניהם קאי אעובדא דעולא ורבא דסוף עירובין דאיירי פלוגתתן במעשה דההוא גברא דטרף אבבא ע"ש וב"י הביאו ע"ש. ומה"ט נמי ר"ת נקט בלשונו. היתר דהקשת דלת טפי מאינך משום דאעובדא דגמרא קאי אבל ממילא ה"ה לאינך וק"ל:

סעיף קטן ב

הילכך מותר להטיף מי ארג כו' עד וכגון שאינו מכוין לשיר. עיין מה שהקשה ב"י ומהרי"א דמלשונו משמע דלר"ח אסור וזה אינו דהא ברייתא בהדיא קתני דמותר וישבו

בדוחק ע"ש ולי ק' עוד למה כתב וכגון שאינו מכוון לשיר הא בגמרא מוכח דרבא מוקי להברייתא דקתני מטיפין מי ארג לחולה דמיירי דתיר וקבעי דלינם דקמשתמע כקלא דזמזומי וא"כ להרי"ף דפסק כרבא ה"ל למימר דלחולה מותר להטיף במי ארג אפילו כיון לשיר. לכן נלע"ד ליישב שתי הקושיות דה"ק רבינו ומטיפין מי ארג לחולה בכל ענין אפילו כדי לניים משום דה"ל לחולה כמו לאינש דעלמא ואינו נחשב לכלום ול' כגון דנקט הוא ל"ד וכאילו אמר וכמי שאינו מכוון לשיר דמי וק"ל. ומ"ש רבינו אני כתבתי למעלה שאין להתיר אמירה לעכו"ם אלא בדבר שהוא עצמו דוחה כגון מילה עיין מ"ש בפרישה בשם מ"ו. ונראה דאף שמקילין מ"מ אין דעת הכל שוה בזה דהא האחרונים אסרו מטעם דכתב רבינו לטלטל לב"ה אפילו חומש כדי לקרות שמו"ת בחצר שאינו מעורב:

סעיף קטן ג

שלא יספוק כף על כף ולא יטפח כף על יריכו אין להקשות הא רבינו כתב בסימן שאחר זה איפכא ז"ל ולא מטפיחין להכות כף על כף ולא מספקין להכות כף על ירך דרש"י ותוס' פליגי. בזה וכתב פעם לפי פי' רש"י ופעם לפי התוס' ע"ש:

סעיף קטן ד

לר"ח משום משמיע קול ולרי"ף משום משוה גומות עיין מ"ש ב"י דלר"ח נמי אסור משום משוה גומות שאל"כ לא ה"ל להשמיט איסור שחוק בתפוחים כו' אני אומר דבלאה"נ מוכח כן דהא גמרא ערוכה היא בסוף עירובין דקאמר רבא בההיא דלא ישחוק באגוז טעמא משום אשוויי גומות דאלת"ה הא דאמר רב יודא אסור לשחוק בתפוחים התם מאי השמעת קול איכא. ולפ"ז צ"ל דרבינו ל"ק אלא דלר"ת יש עוד איסור באגוזים משום השמעת קול ונפקא מינה דאי על מחצלת דליכא משום אשוויי גומות אפ"ה אסור משום השמעת קול וק"ל. ומ"ש ב"י ז"ל ומ"ש רבינו אבל לרש"י אף לכסותן אסור בשבת האי אף אינו מדוייק כו' ולא ידעתי מאי קשיא ליה דנראה פשוט דהאי אף קאי אאיסור טילטול וה"ק בי"ט יש חילוק בין טילטול פירות לכסויין ובשבת אין חילוק ואף לכסותה אסור. ולר"י גם בשבת כיסוי מותר וב"י דכתב דלשון אף אינו מדוייק היינו לפי מ"ש ושיעור לשון רבינו כו' דאיירי מכיסוי לבד אבל אינו מוכרח אלא כמ"ש וק"ל. ומ"ש ב"י עוד שם ז"ל ומ"ש רבינו ולא נהירא דדוקא לר' יצחק מוקים לה הכי כו' עד ואפשר היה לומר דטעמא דהרמב"ם משום דבפרק כירה אליבא דרב חסדא אמר אין מבטלין כלי מהיכנו מוקים לה בדלף הראוי כו' עד וא"ת כיון דאם נתן מותר לטלטלו במים המאוסין שבו א"כ אמאי כו' ק"ק מאי מקשה ב"י הא קי"ל דאין עושין גרף של רעי לכתחלה ובמשנה קתני דנותנין כלי תחת הדלף אפילו לכתחלה. וצ"ל דהא דאין עושין גרף של

רעי לכתחלה היינו במקום שאין דר שם והוא רוצה ליתן שם מטתו כדי שימאס בעיניו ולהוציאו זהו ודאי אסור. אבל במקום שהוא דר שם ומאוס בעיניו או מתקלקל שם דבר לכשירד עליו הדלף אפילו לכתחלה מותר. וא"כ שפיר מקשה הב"י מאי דוחקא דהגמרא ה"ל לאוקמי דמיירי דהדלף של מים המאוסין הוא ירד במקום שדר שם ואז מותר לכתחלה. ומש"ה משני ב"י שהתרצן השיב כן לסברת המקשן א"נ בעי לאוקמי דמיירי בכל ענין אף במקום שאינו דר שם. ומ"מ רבינו מדייק שפיר על הרמב"ם שכתב והוא שיהא הדלף ראוי לרחיצה דלשון והוא מוכח דס"ל דדוקא בענין זה ולא בע"א וזהו דוקא לר' יצחק דס"ל דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל דאז בכל גוונא אסור. דאילו לרב חסדא לפעמים מותר והיינו כשהדלף במים המאוסים יורדים בממקום שהוא דר שם. א"נ שיורד במקום המקלקל שבמקום שהדלף מפסיד פשיטא דמותר לכתחלה לתת הכלי תחתיו ולשופכו וק"ל. ועיין בהשגות הראב"ד ובמ"מ שם ותמצא שג"כ השיג עליו מה"ט שבכה"ג דכתבו מותרת:

סימן שלט

סעיף קטן א

מה שכתב ב"י שם וכתבו עוד בשם סמ"ק שאסור לכנוס בי"ט ק"ק פשיטא דהא אסור לערב שמחה בשמחה. ולכאורה היה נראה מדכתב אסור לכנוס בי"ט ולא כתב אפילו בי"ט דגם הסמ"ק לא אסר לכנוס אלא מטעם אין מערבין שמחה בשמחה. ומה"ט ג"כ לא כתבו הכלבו ג"כ כ"א בהלכות י"ט ע"ש. וכן משמע קצת בש"ע סעיף ד' שכתב רמ"א ז"ל וי"א דמותר לקדש ואפשר דה"ה להכניסה לחופה שרי וק' הא סמ"ק וכלבו כתבו דאפילו לר"ת אסור להכניסה לחופה וכאשר כתבתי דהם לא כתבו אלא בי"ט א"ש דרמ"א אשבת קאי ושם אין שייך טעם דאין מערבין שמחה בשמחה וק"ל:

סימן שמ

סעיף קטן א

מה שכתב ב"י שם אבל הר"ן כתב שר"ח מסכים לדברי הפוסקים כר"א משום דאיסורא דאורייתא היא ולחומרא עבדינן וכתב ב"י עליו ז"ל איני מבין דבריו דכיון דחכמים נמי אסרי מאי שייך לומר לחומרא עבדינן עכ"ל ב"י ולי לא קשה מידי דהא לענין כמה ענינים מקילין בשבות כמו לענין אמירה לעכו"ם בבין השמשות ולענין קטן העושה שבות דאין ב"ד ממחין בידו משא"כ באיסור דאורייתא להרמב"ם וסייעתו וכמ"ש רבינו בשמו בסימן שמ"ג ע"ש וכיוצא בהם טובא. ומה שהקשה ב"י עוד ז"ל ועוד מאי קאמר משום דאיסורא הוא הלא זהו המחלוקת אי מתסר מדאורייתא או מדרבנן עכ"ל ב"י

גם זה אינו קשה דמ"מ יש בו צד דאורייתא לכ"ע וכמ"ש ב"י גופיה להחמיר בכיבוי דליקה אף שמלאכה שאינה צריכה לגופה היא הואיל ויש בו צד דאורייתא וכמ"ש לעיל בשם הר"ן סימן של"ד ע"ש. ומ"ש ב"י שם בשם המרדכי ז"ל פרק כלל גדול נשאל על עוגות קטנות שכתבן עליהן אותיות ותיבות איך אוכלים אותן התינוקות בי"ט והשיב כו' עד מיהו איסורא איכא כו' אין לדקדק מכאן על ספרים שכתב על הדפים תיבות ושמות הספר וכשפותחין אותן בשבת וי"ט אזי משתבר האות והתיבה לומר שהוא אסור כמו תיבות שכתבן על העוגות הנ"ל דיש לחלק ולומר דשאני העוגות שבשעת אכילתו משתבר האות לגמרי ואין לו תיקון משא"כ בפתיחת הספר שאף שכשפותחין אותן מנתק האות מ"ת כשחוזר וסוגרו הוא מתקן כבתחלה ותחלת כתיבתו עליו נעשה לפותחו ולסוגרו וה"ל כמו דלת הנפתח ונסגר דאין בו משום בנין וסתירה וק"ל. ומ"ש עוד בשם תרומת הדשן שכתב בשם א"ז ז"ל שצריך ליזהר שלא לכתוב במשקין שעל השלחן וגם לא ישרטט באצבעו כמו אותיות בשבת באפר נגוב או במשקין כו' בתרומת הדשן גם בש"ע לא כתב שעל השלחן אלא במשקין על השלחן וגם בש"ע לא כתב שתי תיבות אחרונות או במשקים ובאמת לכאורה מיותר היא דהיינו רישא מ"ש שלא לכתוב במשקין על השלחן. אבל בתרומות הדשן ישנו. ונלע"ד דה"פ דמ"ש או במשקין ר"ל דיתן אצבע בתוך המשקין ויכתוב בהן אותיות דומיא מ"ש ושרטט באצבעו כמו אותיות בשבת באפר הנגוב דהיינו שישרטט כמו אותיות בתוך האפר כן קאמר נמי שלא ישרטט כמו אותיות בתוך המשקין ומיירי נמי במשקה שהוא עב קצת כמו שומן או דבש שנקרש דומיא דאפר נגוב דקאמר גם לפעמים במשקים כמו שכר כשהן על השלחן קלישות לא הרבה ביחד רק נתלחלח השלחן מהן כשמדבק אדם אצבעו על השלחן ומשרטט נראה בהן כמו אותיות ומ"ש ברישא שלא לכתוב במשקים על השלחן היינו שיטבול אצבעו במשקה וילחלחו ויכתוב על השלחן. וזהו שדקדק לכתוב ברישא שלא יכתוב דהיינו דרך כתיבה דמה לי כותב בדיו או במשקה. ובסיפא כתב שישרטט שאינו כותב כ"א באצבע בגובה דומיא שישרטט באפר וק"ל. ומ"ש באפר נגוב נראה דלרבותא כ"כ דאפילו בנגוב דדרכו להתערב מיד אפ"ה אסור וק"ל:

סעיף קטן ב

הנותן זרע של פשתן או זרע של שומשמין וכיוצא בהן במים חייב משום לש מפני שמעורבין ונתלין זה בזה עכ"ל. ונראה דוקא זרע קטן כי הני חייב משום לש משום דנתלין אהדדי כמו עיסה משא"כ בשורה חיטין ושעורים שאין ניתלין אהדדי ומש"ה

כתב הרמב"ם וב"י הביאו לעיל ס"ס של"ו דשורה חיטין ושעורים וכיוצא בהן חייב משום זורע עכ"ל. ובשורה פשתן ליכא לחיובא משום זורע:

סימן שמב

סעיף קטן א

כל שבות דרבנן מותר כו' עד או שהיה טרוד והוצרך לעשר פירות בין השמשות עיין מ"ש ב"י ז"ל ודברי רבינו סתומין ביותר כו' ע"ש ולא ידעתי מאי קשיא להב"י דהא איכא למימר דרבינו מיירי במעשר את הודאי ואפילו שלא לצורך שבת והברייתא שאוסר לעשר את הוודאי מיירי כשאינו נחפז ואין לו שעת הדחק וכמ"ש ב"י עצמו לעיל ריש סי' רס"א ע"ש:

סימן שמג

סעיף קטן א

כתב הרמב"ם קטן העובר שבות דרבנן אין ב"ד מצווין להפרישו ואיני יודע למה כתב העובר שבות דרבנן דאפי' באיסור דאורייתא נמי אין ב"ד מצווין להפרישו כההיא דפרק חרש כו' עד וקאמר טעמא משום דקטן אוכל נבילות כו' ק"ק דה"ל לרבינו להביא בקיצור ראייה דמייתי דאמרינן בפרק חרש קטן אוכל נבילות כו' ונבילות איסור דאורייתא הוא. וגם צ"ע דיש לחלק ולומר דזה איירי בהגיע לחינוך וזה איירי בלא הגיע. ואפשר משום דבב"ד אין לחלק דב"ד אינו מחנך כ"א האב וכמ"ש ב"י בס"ס זה וגם צ"ע מאי מקשה הרא"ש וב"י הביאו בסי' זה ז"ל וקשה היכי קאמר דפטור ומותר לגמרי כו' עד דמ"מ איסורא איכא דהא אפי' קטן אוכל נבילות ב"ד מצווין להפרישו עכ"ל הרא"ש מאי קשיא מקטן אוכל נבילות שהוא דאורייתא לדינא דשבת דהתם דהוא איסורא דרבנן ולק"מ דהא גם שם קאי בעובר ד"א בר"ה וה"ה איסור דאורייתא דהא עבד העקירה וההנחה לחוד:

סימן שמה

סעיף קטן א

מ"ש ב"י ז"ל אבל אם עומד לאלכסון העולם אין חשוב ר"ה עד שיהא ה' טפחים וג' חומשים לכאורה נראה דזה להראב"ד הנ"ל דכתב המ"מ בשמו דגם ברבים מכתפים עליו לא סגי למיהוי ר"ה עד שיהיה ג"כ רחב לאפוקי לרש"י ולרבינו לא בעינן רחב וכמ"ש שם וק"ל:

סעיף קטן ב

ואין להן לחי ולא קורה כו' כתב ב"י מ"מ הוי רה"י כו' שם ט"ס ומהופך הוא וכצ"ל מ"מ הוי רה"י לטלטל בתוכו ואם יש בו דיורין אסור לטלטל בתוכו עד שיערבו דכשאין

למבוי לא לחי ולא קורה גזור ביה רבנן ומ"ש מ"מ הוי רה"י לטלטל בתוכו ר"ל דאינו רה"י ולא ר"ה אלא כרמלית וכמ"ש בסמוך:

סימן שמו

סעיף קטן א

ובלבד שלא יוציא מרה"י למקום פטור כו' עיין מ"ש ב"י ז"ל ובספר ישן מצאתי כתוב ובלבד שלא יוציא מר"ה למקום פטור ויעבירנו כו' עד ולפי גירסא זו זהו כעין הדין הנזכר בסמוך (ר"ל שם בגמרא ע"ש פ"ק דשבת סוף דף ח') ובלבד שלא יטול מב"ה ויתן לעני וכו' עכ"ל ודבריו צריכין ביאור דא"כ מ"ש האי בבא מאינך ברייתא דכתב רבינו אח"כ וכן העומד ברה"י ומוציא דרך מקום פטור. וכן לא יעמוד אדם עליו ויקח חפץ מיד מי שעומד. וגם למה כתב הב"י שהוא כעין הדין הנוכר בלבד שלא יטול מב"ה כו' ולא כתב שהוא כעין מ"ש וכן העומד ברה"י ומוציא כו'. ונראה משום דלשון רבינו שכתב ובלבד שלא יוציא מרה"י למקום פטור משמע ליה שיעמוד על עומדו במקום פטור ויושיט ידיו ממקום עומדו לר"ה ויניחנו שם וא"כ היינו כעין שלא יטול מיד ב"ה ויתנהו לעני וכתבו רבינו אח"כ במ"ש וכן לא יעמוד אדם עליו ויקח חפץ מיד מי שעומד בר"ה כו' אלא שברישא מיירי שנוטלו מן הארץ ובסיפא איירי שנוטלו מיד חבירו ובמציעתא איירי שנכנס ברגליו לרה"י ולוקח משם חפץ ומוליכנו ברגליו מרה"י דרך מקום פטור ויוליכנו לר"ה אלא שזהו דוחק דמאי שנא רישא דלוקחו מן הארץ ומ"ש סיפא דלוקחו מיד חבירו כיון שהוא עושה בשניהן העקירה והנחה לכן היה נראה לומר דמחולקים בזה דרישא מיירי כמ"ש דעומד על עומדו במקום פטור ועושה עקירה ברה"י והנחה בר"ה. וסיפא איירי דאינו עושה העקירה דמ"ש ויקח חפץ מיד מי שעומד בר"ה ר"ל שהעומד בר"ה מניח החפץ בידו ונמצא שהעומד בר"ה עשה העקירה והעומד על מקום פטור מוליך החפץ בידו דרך פטור לרה"י ועושה הנחה ונותנו ליד העומד ברה"י שנמצא שהוא לא עשה אלא הנחה בלבד אפ"ה איסורא דרבנן איכא ברשויות דאורייתא וגזרו עליו אפילו במקום פטור כדי שלא יעשה ברשויות דאורייתא ומ"ש ב"י שהוא כעין הדין דבלבד שלא יטול מיד ב"ה ויתן לעני ג"כ לזה נתכוין ודו"ק:

סימן שנא

סעיף קטן א

לא יעמוד אדם בר"ה ויחבר ידו למזחילה שהוא צינור ארוך מונח לאורך הגג בתוך ג' טפחים סמוך לגג לקבל המים ממנה כו' עיין לשון המשנה ורש"י וכוונת רבינו ועכשיו באתי להוסיף בביאור ולומר מ"ש רבינו שהוא צינור ארוך מונח לאורך הגג בתוך ג"ט

כו' ר"ל אינו מרוחק מגובה הגג לצד מטה ג"ט אבל אין לפרש דר"ל שאינו בולט ג' שהרי קאי אמ"ש שהוא צינור ארוך מונח לאורך הגג אאותו הנחה קאמר שהיא בתוך ג'. וע"ז מסיק וכתב שכיון שהוא בתוך ג' סמוך לגג ר"ל שאינו נמוך ממנו ג"ט אמרינן לבוד והוי כגג. ודע שגם צינור מונח בתוך ג"ט סמוך לגג בגובה אלא שבולט מחוצה פי' צינור רחוק מהגג ג"ט משא"כ במזחילה שסתם מזחילה אינו בולט חוצה מהגג ג"ט ותרתי בעינן לאיסורא דצירוף ואף שלפ"ז יהיה עיקר חסר מן הספר דלמאי נקט טעם לאיסורא כיון שאינו רחוק מן הגג מבגובה ג' דהא זה אינו עיקר טעם לאיסור דהרי צינור ג"כ אינו רחוק בגובה מהגג ג"ט אפ"ה מותר לצרף וטפי הל"ל כיון שאינו בולט ג"ט מהגג מ"מ י"ל דרבינו נקט לשון משנה וגמרא. ומשנה וגמרא נקטה בקיצור וחלקו בין צינור למזחילה משום שידוע היה שסתם מזחילה אינו בולט ג' וסתם צינור בולט ג' ויותר אלא שרבינו כשבא לכתוב דין צינור דמותר אפי' לצרף ממנה מפני שסתמא בולט ג' הוסיף וכת' דה"ה אם אירע שהמזחילה בולט ג' שדינם שוה לצינור דמותר אפילו לצרף ממנה ועיין בר' יונתן שם דף רכ"ב ע"א שכתב לפי שיטתו דגם אם היתה המזחילה בולט ג' ויותר דאסור לצרף ממנה מפני דהמזחילה עצמה היא רחבה ד' ואף אם המזחילה היא נמוכה מי הגג הרבה מ"מ היא מצד רה"י והבליטה מושכת בחורי רה"י. צ"ל דרש"י לא ס"ל הכי מדכתב להתיר כשהמזחילה בולט ג' ור' יונתן לא כתב הכי אלא מפני שק' לו למה נקט תנא דמתניתין היתר בצינור משום דבולט ג ויותר מהגג ולא נקט היתר במזחילה כשבולט ג' ומש"ה כתב שצ"ל דאסר משום דהוי כחורי רה"י ע"ש. ורבינו שכתב היתר במזחילה כשבולטת הג"ט ממילא מוכת דלא ס"ל דהוי כחורי רה"י והקושיא דר' יונתן לא קשיא ליה לרבינו שהרי כתב שסתם צינור בולט ג' ממילא מוכח מדבריו שסתם מזחילה אינו בולט ג' וא"כ י"ל דתנא דמתניתין אורחא דמילתא נקט וק"ל. ואין להקשות לסברת רבינו ורש"י מ"ש דבלמעלה מי' אסור אע"ג דאינו רחב ד' משום גזירה דרחב ד' ואפילו אם בולט ג' ה"נ ה"ל למיסר אפילו לקלוט מהמזחילה משום גזירה דילמא יחבר. די"ל דדוקא לחבר אסור אפילו למטה מי' כשאינו בולט ג.' או בולט ג' והוא מלמעלה מי' אפילו אינו רחב ד' משום דכיון דעשה עובדא דחול דהיינו שהוא מצרף ומחבר ודאי אי שרינן בהא אתי למישרי גם בכל ענין משא"כ כשעושה שינוי דהיינו שקולט דכיון דמוכרח לעשות ולשנות מעובדא דחול ודאי מדכר ולא אתי למיעבד בכל ענין וק"ל. ומ"ש הגמרא ורבינו הכא במזחילה פחות מג' סמוך לגג עסקינן ולא קאמר במזחילה שהיא שוה לגג בגובה. ועל המקשן דפריך קולט אין מצרף לא מ"ט כו' קשה טפי מאי עלה על דעתו להקשות מ"ט דלמה לא ניחא ליה במזחילה שהיא שוה לגג. ובפרט מאחר

שהמזחילה זו נותן שם כדי להציל את הכותל ממים הנוטפין מן הגג. ובודאי היו סומכין אותו להגג בכל מאי דאפשר ה"ט משום דסתם מזחילה וצינור המונחים לאורך הגג הם מונחים בשיפוע כעין צינורין על גגין שלנו שמונח בקצה אחד בגובה ומשפע ויורדת עד שבקצה השני במקום שמשם שופכים המים לארץ במדרון טובא כדי שיקלח המים יפה וגם כדי שלא יתערבו בהצינור ומזחילה צרורות ועפרורות וכמ"ש ר' יונתן שם ובימיהן שהיו הגגין שוה בגובה אלא שהמזחילה וצינור שקבלו כל המים מהגג המה היו מונחין בשיפוע עד שבקצה הא' היה מונח בצד הגג במעט בשוה להגג ומשפע משם ואילך והולך במדרון מטעם הנ"ל ומש"ה הוצרך הגמרא לומר שאף שהוא משופע מ"מ היא אף במקום שפיכת המים בתוך ג' לגג דאל"כ היה מותר אפילו לצרף וק"ל. ובוה ג"כ ניחא האי דכתב רבינו דין מזחילה אם היתה בולטת מן הגג. ולא כתב הדין אם היה נמוך ג' מן הגג דג"כ דינו אם הוא רחב ד' אסור ואם לאו מותר אלא ודאי ה"ט משום דמסתמא אינו רחוק מן הגג ג' דמקרבין אותו סמוך לגג בכל מאי דאפשר כדי שלא יתקלקל הכותל ולפי מ"ש ג"כ ניחא במ"ש רבינו אפילו הוא למטה מי' ר"ל במקום ששם המים יוצאין בקצה השני בסוף השיפוע הוא למטה מי' אבל בקצה הראשון ששם הוא מונח סמוך לגג בודאי הוא למעלה מי' כי הגג הוא למעלה מי' והוא רה"י בודאי וק"ל. ומה"ט נמי פשוט ליה לרבינו דלא נאסר לצרף משום דהוי כחורי רה"י כיון שהוא מונח מן הצד בשיפוע אלא כיון שאינו בולט ג' ה"ל כגג עצמו וק"ל. וגם צ"ל דלפי' ר' יונתן לפי מ"ש במסקנא לפי שיטתו אף שהמזחילה רחוק יותר מג"ט מהגג מ"מ אסור לצרף ולחבר אליהן שתהיה בולט המזחילה הרבה או מעט וה"ט משום דס"ל דהמזחילה מצד עצמה היא רה"י משום דס"ל היא רחבה ד' והרי היא מונחת לאורך הגג והיא יותר מד' על ד' וג"כ מונחת בגובה י"ט לשיטת הרי"ף וא"כ הוא כחורי רה"י מצד המזחילה עצמה. משא"כ לשיטת רש"י ורבינו דאיירי דהמזחילה היא מונחת למטה מי' וגם כן לא כתבו שהמזחילה היא רחבה ד' וליכא איסורא במזחילה מצד עצמה כ"א מכח שהיא סמוכה תוך לגג וכגג דמיא ור' יונתן שנדחק לכל זה הוא כדי לתרץ למה לא כתב תנא דמתניתין היתר במזחילה לכך כתב דבכל ענין אסור אפילו היא בולטת יותר מג' ורש"י ורבינו לא ס"ל כוותיה שהרי כתבו דהמזחילה אם היא בולטת ג' דשרי לצרף וכמ"ש לעיל וק"ל:

סימן שנד

סעיף קטן א

בור בר"ה וחוליא סביבו אם עומד בתוך ד"ט מותר למלאות ממנו מרה"י ואפי' אין החוליא גבוהים יו"ד נראה דאפילו ליכא חוליא כלל נמי מותר דזיל בתר טעמא ולא נקט

חוליא אלא משום מופלג ולשון המשנה נקט והמשנה מוקי לה הגמרא דמיירי במופלג ד' וב"י הביאה ע"ש. ומ"ש בסוף הסי' ז"ל ואמאי דא"ר יוחנן והא קמ"ל דבור וחולייתו מצטרפין לי' כו' עד כלומר משום דממלא מרה"י לרה"י דרך מקום פטור דכל למעלה מי' בר"ה מקום פטור הוא. ר"ל אף שאין החוליא על הארץ גבוה כ"א ה' טפחים או פחות וא"כ כשמוציא הדלי מן הבור ומוציאו חוץ לבור באויר ה"א דה"ל אויר רה"י קמ"ל כיון שמהתחברות הבור עם החוליא הוא גבוה עשרה ולא נח בינתיים על הארץ דרך מקום פטור מיקרי וז"ש דכל למעלה מי' ר"ל אפי' למעלה מי' זו דתחתית הבור ג"כ אויר דע"ג אפילו כשמוליך הדלי לארץ דרך מקום פטור מקרי:

סימן שנה

סעיף קטן א

אבל אם דופני ספונה גבוהין י' מעל המים מוציא זיז כל שהוא וממלא עיין בב"י שכתב זה מדברי הרמב"ם בפט"ו. והא דמוציא זיז כל שהוא משמע שנוקבו באמצעיתו וממלא דרך הנקב דומיא דמקום ד' כשהוא בתוך י' ובאמת לשון זיז כל שהואלא משמע הכי דלפי' הב"י אין זה כל שהוא כיון שצריך להיות כ"כ רחב שיוציא ויכניס כלי שדולין דרך חללו ועוד דא"כ בודאי לא שתק מיניה רבינו ללמדינו שהזיז יהא חלול ושישאב דרך שם. לכן נראה דכל שהוא ממש קאמר וה"ט כיון דאין זיז זה אלא להיכר בעלמא וכמ"ש רבינו מש"ה סגי בכל שהוא והיינו כששואב מים מניח הכלי שדולה דרך הבאתו על אותו הזיז מעט ואע"פ שאין הנחתו הנחה מ"מ מועיל להיכר בעלמא. ומ"ש ב"י דמ"ש ומימיו יכול לשפוך על דופני הספינה כו' ז"ל והא פשיטא שאם רוצה לשפוך דרך הזיז הרשות בידו ורבותא אשמועינן דאע"ג דלית ליה זיז שופך על דופני הספינה וכן משמע בגמ' עכ"ל ב"י אני אומר אם אינו מוכרח בהדיא בגמ' יש לחלק דוודאי דופני ספינה שכל המים הבאים נוגעין שם עדיפא מזיז כל שהוא שאינו נוגע שם כ"א מעט כיון שהוא כל שהוא ולא התירו אלא לדלות שאין לו תיקון אחר. ועוד שהשפיכה היא גרוע מהדלייה שהרי מכח שפיכתו המים יוצאים ועוברין מיהו דוקא כשהוא בתוך י' מהמים גרוע השפיכה משום שהמים יורדין מרה"י ועוברין בכרמלית חוץ ממקום המחיצות שיורדין למטה ובהא איכא מ"ד דאינה מועיל מחיצה י' בשפיכה אבל כששופך מגופה יתר מי' ליכא לחלק כיון דא"צ מחיצות כ"א זיז להיכר בעלמא. וקצת קשה להרמב"ם דס"ל דמוציאין מרשות לרשות דרבנן דרך מקום פטור וכמ"ש ב"י בשמו לעיל סי' שמ"ו וא"כ ל"ל זיז כל שהוא כשגבוה מי' וי"ל דשאני הכא דבקל איכא למיטעי דהא אי הוה למטה מי'

הוי איסור גמור דהא לא הוי מקום פטור וכיון דלפעמים הספינה הוא למטה ופעמים למעלה מש"ה החמירו ודו"ק:

סעיף קטן ב

וכן בית הכסא וכו' עד ואם עשה דף כו' אין להקשות הא אמרינן כל שבכרמלית מצא מין את מינו וניער וא"כ מאי הואילו בתקנתן הרי מרה"י יורד על הדף שהוא כרמלית די"ל כיון שאינה נח על הדף אינו אוסר משום מרה"י לכרמלית ומועיל ודומה לכח כחו בכרמלית וק"ל:

סימן שנו

סעיף קטן א

מ"ש רבינו ואם התקינו נעשות המחיצה אצל השפה מכל צד עיין מ"ש בב"י דר"ל שלא עשאה מחוצה לרוחבה אלא לארכה לכאורה דבריו תמוהין וכמ"ש וג"כ כתבתי ישוב דדקדק ב"י מל' רבינו מדהאריך לכתוב ואם התחיל לעשות המחיצה אצל השפה כו' ולא כתב בקיצור ואם לא חיבר המחיצה באמצע כו' ש"מ דכוונת רבינו הוא כמ"ש שעשה מחיצה אצל השפה מכל צד ר"ל לאורך האמה. ולפ"ז צ"ל דמ"ש אם אין ביניהן ג"ט דהתחיל רבינו באמה שהיא רחבה ד' וכך הוא מוכרח דאל"כ לא היה חולק רשות לנפשו מ"מ אפשר לעשות המחיצה באורך אצל השפה בתוך המים באופן שיתקרבו המחיצה ולא יהיה ביניהן ג' וצ"ל ג"כ שס"ל לפ"ז דדוקא כשהמחיצה נעשית באורך ואין ביניהן ג' אמרינן לבוד משא"כ בשנעשית המחיצות ע"ג המים לרוחבן דאדרבה אמרינן מדנעשית שם אותה מחיצה זולת זה לצורך החצר בכל רוחב החצר ואינו סתום לגמרי ונכנס בתוך המים טפח אלא פרוץ באמצע אמרי' דהגדודין דמן הצדדין בטלין אגב שאר המחיצה דמכאן ומכאן ומצד המים משא"כ כשהמחיצה נעשית באורך שאז ניכר לכל שלצורך המים נעשית המחיצה וק"ל:

סעיף קטן ב

נפרצה במילואה כו' עד אבל אסור להכניסו לבית אא"כ עשו מחיצה גבוה ירד על המים כו' הא דלא בעינן כאן טפח נכנס במים ה"ט משום דלא בעינן אלא שיתקן המחיצה כמו שהיה בתחלה קודם שנפרצה כיון שאין המים עוברים מצד אל צד דרך החצר וק"ל:

סימן שנז

סעיף קטן א

חצר שפחותה מד' אמות על ד' אמות אלא אם יעשנה בחוץ צריך לכסותה בנסרים כדי שתהא מקום פטור ויפלו המים מידו למקום פטור כלשון רבינו כן הוא לשון רש"י וכמ"ש ב"י. וצ"ע דהריטב"א כתב פי' לפירש"י וכתב כשהיא מכוסה מבחוץ לעולם דינו כרה"י

דחורי רה"י הוא וא"כ קשה למה כתב רבינו ורש"י דהוא מקום פטור. ודוחק לומר דה"ק צריך לכסותה כדי שתהא מקום פטור ר"ל אם יכסנה כולו פשיטא דמותר דהא רה"י הוא אלא אפילו לא יכסנה כולו אלא יניחנה פחות מד"ט מגולה מן הבית למקום המקורה הנשאר מ"מ אותו מקום מגולה לאו ר"ה הוא אלא מקום פטור וכמ"ש רבינו ע"פ הגמ' לעיל סי' שנ"ד בבור בר"ה וחוליות סביבו אם עומד בתוך ד"ט לרה"י מותר למלאות ממנו לרה"י מה"ט דאותו מקום פחות מד"ט מקום פטור הוא. ומ"ש הריטב"א עוד שם ז"ל כי כשהוא בר"ה אם הוא מגולה פעמים יתמעט גובהו מי' ונמצא שהוא כרמלית ואין להקשות הא פירש"י וב"י הביאו לעיל ריש סי' רס"א ז"ל דאין מים נעשין רשות לעצמן בפחות מעומק י' ורוחב ד' דכשהיא עוברת בר"ה אם אינה עמוקה יו"ד ורוחב ד' ר"ה כדתנן בהזורק כו' וכאן כתב דבפחות מי' הוה כרמלית דנראה פשוט דלא כתב רש"י לעיל דהוה ר"ה אלא דוקא במים דנתמלא מהן העוקא מש"ה החריץ כ"ז שאינו עמוק י' הוה ר"ה משא"כ כשהעוקא ריק ואין בו המים ולא כלום ודאי הוה כרמלית וק"ל. גם אין להקשות מ"ש שם הריטב"א דיתמעט גובהו מי' דמשמע דצריך לעשות העוקא עמוקה רחבה ד' והרמב"ם כתב דשיעור המחזקת סאתים היא חצי אמה על חצי אמה ברום ג' חומשי אמה די"ל דה"ק למה צריך לקמור העוקא יעשנה עמוקה י' ואין צריך קמירה ע"ז כתב דלא יועיל זה דפעמים שתמלא ברפש וטיט כו' אלא אי קשיא הא קשיא שר' יונתן כתב וב"י הביאו ז"ל אותה עוקא לאו ר"ה גמור היא אלא כרמלית שהוא עמוק מג"ט ורחבו ד' וז"א לפי מ"ש בשם הרמב"ם דאפי' בית סאתים לא יעלה לשיעור זה ומ"ש ב"י עוד שם ז"ל י"ל שבע"ש לא ישפוך שם כלל ר"ל אין דרכו לשפוך אבל אין בו איסור כלל שהרי תניא בגמ' וב"י הביאו אח"כ ז"ל אע"פ שנתמלאו מים מע"ש שופכין לתוכו מים בשבת. ומ"ש ב"י ז"ל דכתב הרא"ש אבל ר' האי והראב"ד ור"ח כתבו דכשיש בו אורך ד"א אע"פ שאין ברוחבו ד"א. נראה דהרא"ש לא כ"כ אלא לדעת ר' זירא והם מפרשים מ"ש ארוך וקטן איכא בינייהו דלר' זירא סגי באורך ד' ורוחבו אפי' כל שהוא אבל לרב ודאי ד' ע"ד בעינן ודו"ק באשר"י ותמצא כן. ומ"ש ב"י ז"ל ומדברי רבינו נראה שהוא סובר דלהרא"ש בימות החמה נמי בעוקא בית סאתיים שופכין לה אפי' כוריים דאל"כ כי היכי דבית סאה אסור לשפוך לה כלל משום דילמא אתי למיתן בה סאתיים בבית סאתיים נמי לא ניתיב כל עיקר משום גזירה כו' נראה דאי משום הא לא איריא דלא גזרו אלא בבית סאה משום דאי נתיר לו סאה אתי לשפוך נמי טפי כמו שיעור מי תשמישו משא"כ בסאתיים דלאו מן הדין לשפוך טפי מסאתיים בכל יום ואי משום דמותר לשפוך אף אם כבר נתמלא העוקא א"כ לא ה"ל להוכיח מדלא התירו בעוקא ביא

סאה. וטעם דהרא"ש דכתב להתיר בעוקא בית סאתיים דמשמע דס"ל דמותר לשפוך אפי' טפי מסאתיים נ"ל דלמדו מהא דמסיק שם במשנה ז"ל וכן שני דיוטאות מקצתן עשו עוקא כו' וב"י הביא בסמוך ופירשו ומשם יש ללמוד דגם בימות החמה כשוש עוקא מותר לשפוך כמה דבעי ודו"ק:

סעיף קטן ב

ביב שמכוסה ד"א במשך בר"ה כו' נראה דגם לדידן במקומות שדרין ישראל דלא עירבו ביניהן ואסורין לטלטל בחצר או במבוי דלכ"ע אסור לשפוך לביב שיוציא מהבית לחצר או מבוי כשהוא שופך סמוך לכותל שבצד החצר אם לא שמרחיק נפשו מהכותל עד שהמים נמשכים בתוך ביב בעודן בבית שיעור ד' ע"ד וק"ל:

סימן שנח

סעיף קטן א

ואם פרץ בה אמה וגדרה וחזר ועשה כן עד שהשלימו לי' שרי וצ"ע הא טפי מיבעי די' מיחשב לפתח ואין שם פירצה עליו. וכן קשה אמ"ש אחר זה ז"ל בנה מחיצה באורך עשרה לפני מחיצה ראשונה כו' וצ"ל כיון דא"א לצמצם אם אומרים י' ודאי טפי מי' בעי' וכן צ"ל הרבה פעמים בגמ' ובדברי פוסקים דנקטו בלשונו פחות מי' ולמעלה מי' וכיוצא בו ולא נקטו בלשונם שיעור מצומצם וק"ל:

סעיף קטן ב

בנה בה עמוד דפחות מג' בטל ואינו מיעוט וכן פסק רבינו אח"כ בדין בנה מחיצה לפני מחיצה ראשונה דאם הרחיקה פחות מג' אסור והיינו כרבה וכלישנא קמא דגמ' וב"י הביאו דס"ל ללישנא קמא דבפחות מג' כ"ע מודו וכי פליגי מג' עד ד' והלכה כרבה וכן פסק הרא"ש וכתב דוקא מאביי ורבא ואילך הלכה כבתראי אבל קודם לכן הלכה כרב במקום התלמיד. ומה"ט פסק הרמב"ם נמי הלכה כרבה בטחו בטיט דס"ל דאפי' באינה יכול לעמוד בפני עצמו דהוה מיעוט כרבה דס"ל הכי וכ"נ מדברי הרא"ש שם דס"ל הכי ע"ש. וא"כ תימה על רבינו דפסק כרבא שם בטחו בטיט וס"ל דבאינו יכול לעמוד לא הוה מיעוט. וכן יש לתמוה ג"כ על המחבר ש"ע שבב"י כ' כל זה שהרמב"ם והרא"ש הסכימו מה"ט לפסוק כרבא. ובש"ע פסק כרבה. ואיך הניח דברי הרמב"ם וישכחהו ולא זכרהו לכתוב דעתו אפי' לדעת י"א ואפשר דה"ט דרבינו משום דהרמ"ך והמ"מ תמהו שם על פסקו דהרמב"ם דפסק בטח בטיט דאפי' אינו יכול לעמוד הוי מיעוט מ"ש מבנה מחיצות מפחות מג' דלא הוי מיעוט והכסף משנה הביא שם פ' י"ז דברי הרמ"ך והניחו בצ"ע. והמ"מ תירץ שם קושיא זו להרמב"ם וכתב דה"ט דכשהמחיצה תוך ג' כבר ניכר שיש בשטח קרפף זה יותר מב"ס שהרי המחיצה הזו מוקפת שטח

אויר הקרפף מכל צד והיא בעצמה אינה ראויה למעט כל שהוא תוך ג'. אבל בשטח הכותל בטיט אין טיחה זו מוקפת השטח וה"ז כאילו מעיקרו לא היה בו יותר מבית סאתים כך נ"ל לדעת רבינו וגירסתו עכ"ל המ"מ. ותירוץ זה אפשר דלא נתיישב להם ומש"ה לא פסקו כוותיה ומיהו רא דקושיא הנ"ל לא קשיא אלא לסברת הרמב"ם דפי' פלוגתא דרבה ורבא בבנה מחיצה דבנהו כדי למעט הקרפף הפחות מבית סאתיים. אבל לפי' הרא"ש והטור דפירשו הפלוגתא דלא בנה המחיצה למעט דאז אפי' בפחות מג"ט הוי מיעוט אלא בנהו כדי לבטל מחיצה ראשונה שהוקפה שלא לשם דירה וכדי להיות מוקף לדירה וכ"כ בש"ע פי' דבנה מחיצה ע"ש. אבל א"כ הדרא קושיא לדוכתא למה לא פהק גבי טח בטיט כרבה דאפי' באינו יכול לעמוד הוי מיעוט. ואין לומר דאזלי בתר דעת רבים דהיינו הר"ם ור"ז וראב"ד דפסקו כרבא. דא"כ גם במחיצה ותל הו"ל למיפסק כוותיה דהא בהרא"ש משמע דחד טעמא להו מיהו אינו מוכרח דאף דכתב הרא"ש דמסתבר ליה כהרמב"ם דפסק כרבה דהוה רביה דרבא מ"מ אינו מוכרח דטעמא דר"מ ור"ז וראב"ד למיפסק בכולהו כרבא אלא אפשר דלא פי' הכי כ"א בטח ובאינך מודה וכך משמע מדלא כתב הרא"ש פלוגתתם כ"א כרבה אחרונה על בטח טיט. ומ"מ קשה על רבינו והש"ע דלא דברו כלל לדעת הרא"ש והרמב"ם וצ"ע:

סעיף קטן ג

בנה מחיצות על הראשונות כו' עיין בב"י שכתב ז"ל ופירש"י הרחיק מן התל שבקרפף כו' ע"ש ד' כ"ה כ"א ברש"י דלא פירש"י כן אלא על הרחיק מן התל ד' כו' וזה לא הביא רבינו וגם לא הב"י ולפ"ז צ"ל דאגב שיטפא לא דק המעתיק בהעתק זה:

סעיף קטן ד

קרפף יותר מבית סאתיים כו' עד נזרע רובו כו' עיין בדברי רבינו בדפוס ב"י שיש בו חילוף בנוסחא ובנוסחאות דפוס רא"ף וצריך להגיה בדפוס ב"י וכמ"ש בדרישה. אכן מ"ש לבסוף ז"ל הילכך מי שיש לו גינה בחצירו אם הוא רוב החצר אפי' אין בו כצ"ל דלא גרסי' בה. אלא בית סאתיים לא יטלטל ממנו ומן החצר לבית ואם הוא יותר מבית סאתיים לא יטלטל כו' ואין כן הנוסחאות בדפוס רא"ף ע"ש ונר' ליישב גירסת דפוס ב"י וא"צ למוחקו דמ"ש אפילו אין בו אלא בית סאתיים ר"ל בכל החצר ליכא אלא בית סאתיים דאע"ג דמותר לטלטל בחצר גופו דאע"פ שהזרוע ביטל דירת החצר מ"מ לא יהא אלא כקרפף דמותר לטלטל בה כל שאינו יותר מבית סאתיים מ"מ מהן לבית אסור לטלטל וכצ"ל בש"ע ולמחוק גם שם תיבת בה ולהגיה בו ור"ל בו בחצר ובס"א בש"ע מצאתי בדפוס במקום בה. בו. וא"ש נמי ור"ל בהן בחצר ובמה שזרוע בו בהכל יחד אין בו אלא בית סאתיים וכן י"ל דברי רבינו אלא שלפי' זה לא א"ש מ"ש אח"כ בדברי רבינו

ובש"ע ואם הוא יותר מבית סאתיים כו' דהל"ל נמי ואם הם יותר כו' ולפי מ"ש להגיה בו א"ש ודו"ק:

סעיף קטן ה

קרפף בית ג' סאין וקירה ממנו בית סאה מותר אפי' הקירוי משופע דחשבינן כאילו מחיצה בסוף הקירוי ולא נשאר אלא קרפף בית סאתיים נראה דשפיר דייק רבינו במ"ש דחשבינן כאילו מחיצה בסוף הקירוי משום דאף דקי"ל דלא אמרינן פי תקרה יורד וסיתם בקירוי משופע וכמ"ש רבינו בסימן שכ"א מ"מ כיון שהקרפף הוא רה"י מן התורה ורבנן הוא דהחמירו לטלטל בה משום גזירת ר"ה לכך בכה"ג הקילו וכמ"ש המ"מ לשיטת הרשב"א דאף דבעלמא לא ס"ל דאמרי' פי תקרה יורד וסותם כ"א בשיש שני מחיצות שלימות עיין בסימן שס"א ושס"ב מ"מ כאן מודה מה"ט דכתיבנא. ורא"ף כתב ג"כ כאן בהגהותיו דשרי מטעם פי תקרה יורד וסותם ובאמת שכ"כ גם כן ברש"י וכן קיצור פסקי הרא"ש וע"כ צ"ל דל"ד קאמרי וצ"ל דכוונתן דה"נ קאמרי דהוה כאילו פי תקרה יורד וסותם. ומ"ש רבינו בסוף הסימן ז"ל קרפף דבית סאתיים מצומצם וחצר שנפרצו במילואם זה לזה כו' וקשה למה מותר לטלטל בחצר כיון דהוי נפרץ במילואו למקום האסור לו. וצ"ל כיון דהמחיצה היה נעשה לצורך החצר והחצר היה מוקף לדירה אין כדאי שתגרום מקום המחיצה שום צד איסור לחצר ולענין החצר מחשבינן כאילו המחיצה היה עומד עדיין על עמדה וזהו דוחק שוב מצאתי שכתב מהרי"ל ז"ל בהגהותיו ז"ל מ"ש רבינו שנפרצו זה לזה ר"ל זה או זה ופי' דכוונת רבנו כמ"ש רש"י ותוס' ובאמת שגם דעת רשב"א והביאו ב"י משמע כן מדכתב דיש לחצר גיפופין ע"ש דלא נפרצו שניהן במילואן ולפי דבריו הללו צ"ל דגם כוונת הרא"ש בהא כן והוא דוחק. ומ"ש רבינו עוד בסוף הסי' ז"נ ונפלה האחרונה אינו ניתר ע"י הראשונה. אין להקשות פשיטא ומהיכא תיתי להתיר י"ל דמיירי דלא פתח פתח ביתו עד שעשה תחלה המחיצה לפני מחיצה ראשונה נמצא דלא פתח עד שכבר הוקף לדירה אפ"ה כיון דנפל אותו מחיצה אסור וק"ל. ומ"ש הב"י ז"ל אבל הרא"ש כתב וז"ל וכתב ר"ח דקי"ל כרבי זירא ובא"ז פסק כרבה דמיקל וצ"ל דהוא גורס אויר קירויו מתירו. וכן גורס הרמב"ם בפי"ו כו' נראה דוחק מאד דא"כ לא א"ש הא דאמר שם ר"ז ומודינא בקרפף שנפרץ שאסור מ"ט שאויר חצר מייתרו דהא שם ע"כ גרסינן שאויר חצר מייתרו וכמ"ש ב"י גופא. ומ"ש ב"י שכן גרס ג"כ הרמב"ם בפי"ג יגעתי ולא מצאתי כן בדברי הרמב"ם אלא ז"ל קירוי מתירו ור"ל קירויו דאמרינן ביה פי תקרה יורד וסותם ולא כתב שם בלשונו אויר קירויו מתירו דאויר ודאי אם לא יזיק לא יועיל ג"כ לגרום היתר ולשון לנפשו נקט הרמב"ם לא

לשון הגמרא. ונראה דהרא"ש היה גורס בגמרא איפכא רבה סבר אין אויר קירויו מייתרו ועיין שם בלשון הרא"ש שכתב בשם ר"ח דקי"ל כר"ז ובא"ז שפסק כרבה הוצרך ליתן טעם למה פסק כוותיה. ומ"ש ב"י עוד שם ע"א ז"ל פירש"י אורזילא גג משופע דלית ליה פה אבל התוס' כתבו פי' דאורזילא היינו שהוא פתוח מכל צדדיו וכן פירשו הרמב"ם כו' סתם ב"י כאן דבריו וקיצר דלפי קוצר דבריו קשה דדברי ב"י סותרין אהדדי מכאן ומ"ש בסי' שס"א אמ"ש רבינו שם ז"ל אבל אם הוא משופע ואין בו ד"ט לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם שכתב ב"י ז"ל דרבינו כתב זה אהא דאמרינן בעירובין מפלוגתא דרבה ורבי זירא אי אויר קירויו מייתרו כו' לימא בפלוגתא כו' עד ומשמע ליה לרבינו כיון דליכא פה לכ"ע לא שייך למימר פי תקרה ומאן דשרי התוס' לא משום פי התקרה אלא משום דמקורה לא חשיב קרפף והתוס' כו' עד דעביד כאורזילא לכ"ע היינו גג משופע ש"מ דס"ל לב"י דלכ"ע פי' כי אורזילא הוא משופע ואיך כתב כאן דהתוס' והרמב"ם לא פירשו הכי אבל המעיין בתוס' שם לכ"ע פי' אורזילא כרש"י דז"ל שם דף כ"ה ריש ע"ב הב"ע דעביד בערסלא פי' פרוצה מד' רוחותיו וערסלא מטה כו' עד ורש"י גורס כאורזילא משופע דלית ליה פה כו' ש"מ דלא חלקו על פי' רש"י דודאי לגירסא כי אורזילא אין לו פירוש אחר כ"א פי' שפי התקרה משופע. ומה שכתבו הם פי' שפרוץ מד' רוחותיו היינו לגי' כערסלא בעיי"ן וסמ"ך וק"ל:

סימן שס

סעיף קטן א

וכן הדין אם הם שנים כו' עיין בב"י שמסתפק אם ר"ל שנותנים לשנים ב"ס א' או ב' ואין להביא ראייה מדכתב רבינו אח"כ ז"ל ואם החיצונים פרוצים במילואם לאמצעית כו' אין נותנין לכל א' אלא בית סאתים וה"ט משום דדירי האמצעי בחיצוני וא"כ ה"ל חד ואפ"ה אין נותנין להם סאה אלא בית סאתים דהא י"ל לכל א' ב"ס דר"ל דלחיצונים נותנין ד' סאין מיהו מ"ש אח"כ ואם א' מהחיצונים יותר כר לא משמע הכי וצ"ל דשאני התם כיון דגם לאמצעי יש מדור בפני עצמו מש"ה אין נותנין לכל א' אלא סאתיים משא"כ כששנים דרין במחיצה א' וק"ל. וע"ל בסי' נ"ה בענין ט' בגדולה והחזן או אחר בקטנה ונפרצו מזה לזה דקצת ק' משם לכאן:

סימן שסא

סעיף קטן א

מה שכתב רבינו חצר שנפרצה במילואה לר"ה מקום המחיצה נדון כצידי ר"ה שהוא כרמלית כמו החצר עצמה מ"ש כמו החצר עצמה נראה דרומז למ"ש לעיל בסי' שמ"ה

ז"ל וקרן זוית הסמוכות לר"ה כגון מבוי שיש להן ג' מחיצות כו' דהוי כרמלית אע"ג דשם במבוי איירי אפשר דה"ה בחצר דמ"ש ומ"ש ב"י בריש הסימן ז"ל הרשב"א כתב דלא דמי לעמוד בר"ה שאינו גבוה י' משום דגג זה גבוה מצד החצר. ר"ל בית זה עומד בחצר ומצד א' נפרץ לר"ה ור"ה קרקעיתו גבוה מקרקעית החצר נמצא דלצד ר"ה אין הגג גבוה י"ט מהארץ ולג' צדדים האחרים העומדים בחצר גבוה הגגים מהארץ אבל לפי מ"ש ב"י בשם ר"ת לפני זה ז"ל כיון שתוכו גבוה י' כו' א"צ לזה שכתבתי אלא שאף שמבחוץ מכל הצדדים אינו גבוה י' מ"מ כיון שתוכו גבוה י' אסור לטלטל עליו בלא סולם ול"ד לעמוד וק"ל:

סימן שסב

סעיף קטן א

וה"מ שלא היה שם מחיצה תחילה אבל אם היתה שם והוסרה וחזרה ונעשית אפילו במזיד חזרה להיתרה הראשון כגון שנים או ג' שהקיפו במחצלאות סביבותיהן בר"ה והבדילו גם ביניהן במחצלאות וערבו יחד ומותרין לטלטל בזה לזה ונגללו המחיצות בשבת נאסרו חזרו ונפרשו אפילו במזיד חזרו להתירן הראשון הנה כבר כתבתי מה שיש להתעורר בפשט זה בלשון רבינו חדא והוא שנתעורר עליו ג"כ הב"י במה שחילק רבינו בין אם היתה המחיצה מתחלה שם והותר ובין שתחילת עשייתו נעשים בשבת וזהו מ"ש הר"ן בשם ר"ת ומהתוס' והרא"ש מוכח דלא ס"ל האי חילוקא אלא שמחלקין בין נעשית המחיצה להבדיל בין הרשויות ובין אם נעשה להבדיל בין ר"ה. ומ"ש ב"י ודחק נפשו שגם הרא"ש ס"ל כהר"ן כתבתי שם דז"א דא"כ לא ה"ל למכתב דרב נחמן איירי בעושה מחיצה בר"ה. וע"ק בלשון רבינו מיניה וביה במ"ש והבדילו גם ביניהן במחצלאות כי מאחר שס"ל כשינויא דהר"ן ומהר"ן משמע אפילו נגללו מחיצות ר"ה אפ"ה מותר כיון שהיו שם מתחלה וכמ"ש ג"כ הב"י א"כ לא הל"ל אלא כגון שהקיף בעדו בר"ה במחצלאות ונגללו בשבת וחזר ונפרשו ובשלמא הברייתא אתא לאשמועינן גופא דדינא דאם הבדילו ביניהן במחצלאות מותרין לערב זע"ז ולטלטל יחד דומיא דרישא דב' ספינות קשורות זו בזו וכן משמע שם בגמרא אבל רבינו לא בא כאן ללמדינו דין עירוב הנ"ל ה"ל לקצרו וע"ק במ"ש רבינו ועירבו יחד ומותרין לטלטל מזה לזה ונגללו מחיצות בשבת נאסרו למה נאסרו כיון שעירבו יחד ועדיין המחצלאות החיצונות קיימות ואי איירי שנפלו ג"כ א"כ קשה למה נקט כלל שהבדילו גם ביניהן במחצלאות וכמ"ש ראשונה. וגם התוס' והרא"ש פירשו הברייתא דקתני נגללו נאסרו דבעירבו שנים איירי ואף ששם בפרק הזורק ברישא קתני ספינות שנקשרו זו בזו מערבין ומטלטלין מזו לזו

נפסקו נאסרו וכתבו שם התוס' ז"ל ולא דמי לעירב דרך הפתח ונסתם דקי"ל הואיל והותרה הותרה דהכא כיון דנפסקו הוי כאילו הוי ר"ה ביניהן. ש"מ דאפילו עירבו יחד ס"ל להתוס' כיון דנפסקו נאסרו ולא דמי למחצלאות שנגללו דהתם כשהספינות נפסקו מקשירתן נבדלו זו מזו ובמקום שנבדלו הוי ר"ה או כרמלית ביניהן ומש"ה אין מועיל מה שעירבו יחד ומן הדין שאסור משא"כ במחצלאות שאף שנגללו האמצעיות מ"מ כיון שהקיף מחצלאות החיצונות קיימות אין הפסק ר"ה וכרמלית ביניהן ובודאי מועיל עירוב הראשון. תדע שהרי סיימו שם התוס' וכתבו ז"ל ואם עירבו ג' בתים ונפל האמצעי ונעשה ר"ה פשיטא דלא אמרינן הואיל והותרה הותרה עכ"ל. הרי לפנינו שדומה ספינות שנבדלו זו מזו לג' בתים שנפל האמצעי ביניהן ונעשה במקום אותו הבית שנפל ר"ה ומש"ה אין מועיל עירוב. וע"ק כיון דקי"ל כשמואל דאמר מחיצה שנפל בין ב' חצירות אף שעירבו שנים מותר לטלטל וכ"ש כשעירבו יחד. וראיתי באשר"י פ"ק דעירובין דף קט"ו ריש ע"ד שכתב ז"ל ונראה דאם עירב לצורך שנה מחצר לחצר ונסתם הפתח בשבת ואח"כ נפתח בו ביום פשיטא דמותר לטלטל מזו לזו אלא אפילו נסתם באמצע השבוע ונפתח בשבת חוזר העירוב למקומו וראייה מהא דאמרינן בפרק הזורק ספינות קשורות זו בזו מערבין ומטלטלין מזו לזו נפסקו נאסרו חזרו ונקשרו חזרו להיתירן הראשון שכל מחיצה הנעשית בשבת בין בשוגג בין במזיד כו' משמע דנפסקו אפילו בחול קאמר דאי בשבת אפילו לא חזרו ונקשרו נמי אמרי' בשבת הואיל והותרה הותרה עכ"ל (ולכאורה נראה מדברי הרא"ש הללו שלא ס"ל שינוייא דתוס' דכתבתי דלעיל דלדברי התוס' הנ"ל אפילו נפסקו הספינות בשבת אסור כיון שנכנס ר"ה או כרמלית ביניהן וכמ"ש לעיל. אלא שי"ל שאף שמשמע מדברי הרא"ש הנ"ל דאספינות קאי מ"מ י"ל דלא קאי אלא אמחצלאות דסיפא או אמחיצה בין שתי חצירות שנפלה שהרי התחיל בספינות ונקט בלשונו סיפא דברייתא שכל מחיצה הנעשית בשבת כו' שקאי אאינה מחיצות ולא אספינות ואף שכתב הרא"ש אח"כ משמע דנכסקו אפילו לא חזרו ונקשרו כו' והאי בספינה דוקא שייכי מ"מ נראה דל"ד קאמר דהא ודאי תירוץ של התוס' הנ"ל נכון וישר הוא ואין לפקפק עליו דכיון דהספינות נפסקו זו מזו יש לחוש שיתבדלו זו מזו ויהיה ר"ה או כרמלית בינוהן) ואיך שיהיה מ"מ מוכח מדברי הרא"ש הנ"ל דס"ל דמחיצה שבין שתי חצירות שנפל לא נאסרו ומש"ה מוקי להאי ברייתא דמחצלאות דמיירי בנגללו בחול. וא"כ קשה לרבינו ג"כ שמוקי לה בנגללו בשבת. ובאמת שהתוס' שם בפרק הזורק (שבת דף ק"א ע"ב) בד"ה כי איתמר דרב נחמן כו' הקשו קושיות הנ"ל וז"ל ומההיא דכל גגות כותנ שבין שתי חצירות שנפל ואיכא מאן דשרי התם לטלטל

עד עיקר מחיצה לא דמי להכא דהתם איירי שלא היה שם אלא בית א' בחצר זה ובית א' בחצר זה אבל הכא כשיש רבים כאן אמרינן נגללו נאסרו וצ"ע בשמעתתא דדיורין הבאין בשבת דאמרינן שבת הואיל והותרה הותרה עכ"ל התוס' הרי לפנינו דהתוס' מוקי להאי ברייתא דאיירי כשנגללו בשבת ואפ"ה נאסרו כיון דבכל חצר הן רבים. מ"מ דברי רבינו א"א ליישב בהכי שהרי הוא כתב שנים או ג' שהקיפו במחצלאות כו' ובשנים ליכא רבים אלא בבית א' בחצר זה כו' דכתבו התוס' דשרי. והתוס' דשני התם דהכא איירי בשיש רבים כאן ורבים כאן ה"ט משום דהם פי' ברייתא דמחצלאות הפרוסה דמיירי בשני חצירות כדאיתא שם בתוס' ורבינו בשיטת הרא"ש פירשו דאיירי שהקיפו כעין בתים זו אצל זו. וגם התוס' נראה דלא קאי בהאי שינוייא דהרי מסקי וכתבו על שינוייא דידהו ז"ל וצ"ע בשמעתתא דדיורין כו' וכמ"ש לעיל והעלהו בצ"ע. ונראה דמכח שהעלו התוס' בצ"ע מש"ה כתב הרא"ש שם בעירובין באותו שמעתא דדיורין דהא ברייתא דמחצלאות איירי בנגללו בחול וכמ"ש לעיל ומכח האי קושיא דהתם גופה דאי בנגללו בשבת אפילו לא חזרו ונפרשו הוי מותר וכמ"ש לעיל בשם הרא"ש. וע"ק איך כתבו הר"ן והרא"ש שניהן בשם ר"ת אוקימתא דהאי ברייתא בפנים שונות דהרא"ש תלה החילוק בין רה"י לר"ה. והר"ן תלה החילוק בין לא היו תחלה או היו תחלה. וקושיא זו האחרונה היה נ"ל לתרץ דמר אמר חדא ומר אמר חדא ול"פ דהרא"ש מוקי להאי ברייתא בנגללו בחול וחזרו ונפרשו בשבת ואז ליכא לחלק בין היו תחלה דכיון שנגללו בחול כשנכרשו בשבת כאילו לא היו מעולם דמו ומש"ה הוצרך הרא"ש לאוקמי הברייתא דמתיר כשחזרו במחיצות המבדילות בין שני רשויות דיחידים דכיון דאין כאן צד ר"ה ולא כרמלית מש"ה מותר אפילו נעשו מתחלה. והר"ן מוקי להאי ברייתא שנגללו בשבת ע"כ צריכין למימר דהא דנגללו נאסרו איירי בנגללו המחצלאות החיצונות לצד ר"ה מש"ה נאסרו ולא אמרינן בכה"ג הואיל והותרה הותרה כמ"ש בשם התוס' הנ"ל וכ"כ הרא"ש בהדיא בפ"ק דעירובין וכ"כ רבינו לקמן סימן שע"ד ע"ש ואתי שפיר ויכול להיות דר"ת אמר שני האוקימתות דכיון דל"פ לא בדין ולא בסברא אהדדי. ולפ"ז נראה אף שסתם הרא"ש דבריו בפרק הזורק ומשמעות דבריו משמע דמיירי כשנגללו בשבת דהא לשון דהתוס' נקט והתוס' פשיטא דפירשו דמיירי בנגללו בשבת דאל"כ לא היה ק' מידי משא"כ דאמר הואיל והותרה הותרה ומכותל שבין שני חצירות שנפל מ"מ אינו מוכרח מדבריו לומר כן וי"ל דסתם בפרק הזורק וסמך אמה שפי' להאי ברייתא בפ"ק דעירובין דבנגללו בחול מיירי. והשתא א"ש דלא הזכיר הרא"ש בדבריו בפרק הזורק ליישב שני קושיות התוס' הנ"ל דלפי מאי דמוקי ליה הרא"ש דמיירי בנגללו בחול לק"מ. אלא שרשה על

רבינו שכתב בהדיא ז"ל ונגללו המחצלאות בשבת לכן היה נלע"ד ליישב כל קושיות הנ"ל דמ"ש רבינו ועירבו יחד כו' האי וי"ו דועירבו לאו וי"ו המצטרפת היא אלא וי"ו החולקת וכאילו אמר או עירבו יחד ותרתי קאמר והכי קאמר שנים ושלשה שהקיפו במחצלאות סביבותיהן ברשות הרבים וכדי שלא תקשה מאי מועילין המחצלאות הא אוסרים זה על זה משום הכי קאמר שמיירי נמי שעשו אחד משתי תיקונים או שהבדילו גם ביניהן במחצלאות והיה כל אחד מותר בשלו וזהו דומיא דעירבו שנים שכתבו התוס' והרא"ש בשתי חצירות או שלא הבדילו ביניהן במחצלאות אלא שעירבו יחד וע"ז מסיק וכתב ומותרין לטלטל מזה לזה ר"ל כשעירבו יחד (ולא איירי שהבדילו ביניהן) דנגללו המחיצות בשבת ר"ל המחיצות החיצונות נאסרו כו' והיינו כשיטת פי' הר"ן ממש. ומ"ש תחלה והבדילו גם ביניהן במחצלאות ע"ז לא קאי מה שמסיק נגללו בשבת אלא לענין אותן מחיצות איירי בנגללו בחול וכמ"ש הרא"ש בהדיא. ועי"ל דרבינו לא נחית הכא לפיסקא דרב ושמואל בפלוגתת כותל שבין שתי חצירות שנפל בשבת דרב אוסר לטלטל כל אחד בחצירו ושמואל מתיר ומש"ה כתב לפי דעת שניהן פירוש דברייתא בקיצור דידוע דרב דאוסר פירש האי ברייתא דמחצלת כפשוטו דאפילו נגללו מחיצות המפסיקות ביניהן בשבת אפ"ה נאסרו כדין כותל שבין שתי חצירות שנפלה ואין חילוק בין רבים בכל חצר או יחידים דהתוס' לא חילקו בזה כ"א למאן דמתיר בכותל שנפלה ושמואל דמתיר בכותל שבין שתי חצירות בשבת שנפל מוקי להאי ברייתא דמחצלאות דנגללו דנאסרו היינו דוקא בנגללו מחצלאות החיצונים ור"ן בשם ר"ת כתבו ליישב הברייתא אליבא מאי דקיי"ל כשמואל ומש"ה מוקי לה כמ"ש דמיירי בנגללו מחיצות החיצונות והתוס' והרא"ש כתבו יישוב הגמרא והברייי' לפי פשוטו דמשמעות דאיירי בנגללו מחצלאות המבדילות והיינו כשיטת רב ורבינו כתב לתרווייהו וע"ד שכתבתי דמ"ש ועירבו יחד ר"ל או עירבו יחד ותרתי קאמר והשתא א"ש דמאי דמסיק וכתב נגללו המחיצות נאסרו קאי לתרווייהו ר"ל לרב נגללו מחצלאות המבדילות בשבת אפ"ה נאסרו ולשמואל מיירי בנפלו המחצלאות החיצונות מש"ה דוקא נאסרו. ולשמואל לא הוצרך לאוקמי בשנים שהקיפו במחצלאות לר"ה והוצרך לומר שעירבו ביניהן אלא היה יכול להעמידו באחד שהקיף חצירו לר"ה ונגללו בשבת אלא אגב של רב הוצרך לומר דמיירי בשנים ושלשה קאמר נמי הכי לשמואל. א"נ לשון הברייתא נקט והברייתא קתני גם גבי מחצלאות מערבין ומטלטלין מזו לזו לאשמעינן גופא דדינא דיכולין לערב יחד כמו גבי ספינה דקתני ברישא וק"ל. גם לפי מ"ש התוס' דמחצלאות נאסרו בנגללו המחיצה שביניהן משום דרבים נינהו היינו יכולין ליישב דברי רבינו ע"פ הדרך שכתבתי דמ"ש

ועירבו ר"ל או עירבו ונגללו נאסרו ר"ל אפילו אין נגללין החיצונה רק נגללו הפנימים משום דרבים. נינהו אלא שכבר כתבתי דרבינו שנקט שנים אי שלשה קשה ליישב ולומר דקאי דוקא אמ"ש ונגללו המחיצות שביניהן ומשום דרבים נינהו ועוד דהא התוס' משמע דחזרו מהאי שינוייא וגם הרא"ש לא זכרהו ומוקי לה בחול לפי' אחת משינויי קמאי בה"מ עיקר לענ"ד ביישוב דברי רבינו ודו"ק:

סימן שסג

סעיף קטן א

מ"ש ב"י ז"ל ומ"ש הר"ר יונתן אם מכל צד אותו כותל נשאר טפח מכאן וטפח מכאן לאו דוקא טפח דבמשהו מכאן ומשהו מכאן סגי ק"ק הלא כתבו התוס' פ"ק דעירובין והביאם ב"י מיד אחר זה דמגמרא מוכח דכותל עצמו לא חשיב לחי אם לא ברוחב טפח דאין היכר כ"כ בכותל כמו בפס גמור וכ"כ הגהות בפי"ז ור"ל בכותל עצמו אם נפרץ ונשאר מן הצדדין מן הכותל בעצמו בעינן טפח אע"פ שאם העמידו לשם לחי סגי בכל שהוא שוב ראיתי בכ"מ שג"כ כ"כ ליישב דברי רבינו יונתן הנ"ל דדוקא קאמר טפח מהאי טעמא. וגם בש"ע כתב המחבר עצמו אם נשתייר טפח מכאן וטפח מכאן. ונראה דב"י ס"ל כיון דרש"י ור' יונתן פירשו מ"ש בגמרא או בשני פסין ומשהויין דמיירי בנשתייר ומשמע לב"י מדפירשו רבינו יונתן להגמרא בנשתייר ואפ"ה תני הגמרא משהו ש"מ דאפילו בנשתייר משהו סגי. ומ"ש בש"ע טפח אפשר שפסק כן כהוכחת הד"מ מיהו אינו מוכרח ודו"ק ומ"ש ב"י עוד לתמוה אתרומת הדשן שמחלק בין לחי אחד דבעינן כחוט הסרבל ובין שני לחיין דלא בעינן עוביים אלא משהו כו' לא ידעתי מאין ראה רמז ורמיזה בת"ה שחילק בין לחי אחד לב' לחיין כי המדקדק בת"ה יראה לעינים דלא חילק אלא בצ"פ משום הכי לא נתנו שיעור ואע"ג דבשאלה מתחיל וכתב ז"ל מה שנוהגין בכל המקומות לעשות הלחיים מסיד מחוי בעובי ולא כלום כו' ומסיק וכתב ע"ז דיפה עושים הא מסיק וכתב שם ז"ל כדי ליישב המנהג ברוב מקומות שאין נוהגין לעשות הכשר כל המבואות כ"א בצ"פ כו' הרי לפנינו דלא כתב היתרו כ"א אצ"פ ולא אלחיים ואף שהשואל נקט בלשונו לחיים ר"ל הלחיים העומדים ועליהן כמין קנה ונעשה מהן צ"פ דהא מסיק דבכל מקומות נהגו לתקן בצ"פ וק"ל. ומ"ש אחר כך או ב' פסין משהויין זה ענין אחר דבחצר תיקנו כן ובמקום אחד. אבל במבוי שתיקונו בשני לחיין ובשני מקומות וע"ד שיתבאר ודאי דס"ל דעובי דכל אחד בענין כחוט הסרבל. ומ"ש ב"י על מהרא"י שהוכיח מדכתב מהר"ם שהקורה שע"ג יש בה כח לקבל אריח וקורה. וב"י פירשו דאין ראיה נראה דב"י לפי גירסת המרדכי כ"כ וכן הגירסא לפנינו במרדכי שבידינו שכתב

בה כן ז"ל וכשהקורה על גביו יש לה כח לקבל אריח וקורה ור"ל כשהקורה ע"ג הסיד יש בו בסיד כח לקבל אותו הקורה שמניחין עליו וגם (ר"ל הקנה או אם היו מניחין עליו קורה) אם היו מניחין עליו אריח היה בו כח לקבלו ור"ל כיון שהטיח חזק כ"כ הוא עדיף מקנה דצ"פ ולא שר"ל דבעי שיקבל קורה ואריח כמו שעלתה על דעתו דמהרא"י בת"ה אלא לאשמעינן כיון דהוא חזק כ"כ הוא עדיף מקנה דעלמא אבל לפי הגירסא שכתב תרומת הדשן שז"ל שהקורה שע"ג יש בה כח לקבל אריח וקורה כו' ולשון זה משמע שר"ל שהקורה יש בה כח לקבל ארית ואף אם היה מניחין עליה קורה היה כח לקבלה ומש"ה כתב תריח ואח"כ קורה דלא שרי מאריח ע"ג קורה ע"ג סיד מחוי. ולפ"ז יש להקשות מאי בא מהר"ם ללמדינו מזה ומה רוצה לומר בזה הלא זה בעצמו הקשה שם בעל ת"ה שכתב ז"ל אע"פ כן צריך הוא ליישב מה רוצה לומר. ור"ל לפי גירסתם הנ"ל וכמ"ש קשה מה בא מהרר"י לומר בזה ומסיק וכתב ז"ל ומ"מ מחשב הוא למדקדק ואין להאריך בזה עכ"ל. וגם קשה לפי' ב"י וגירסתו דא"כ מאי טעמא דמהר"ם דמיבעי בצ"פ עובי אצבע בסיד מחוי מכאן ומכאן מאחר דלא ניתנה שיעור בקנה דמכאן ומכאן והוא גופא כתב דטיט מחוי חזק יותר מקנה בפ"ע. וא"כ יותר מסתבר לומר דלא קאי מהר"ם כ"א אלחי ולחיים דבו נתנו חכמים שיעור והצריכו עובי חוט הסרבל וכמ"ש מהרא"י ודו"ק:

סעיף קטן ב

ל"ש אם נראית הלחי לעומדים בתוך המבוי ואינה נראית לעומדים בחוץ כו' ולשון הגמרא פ"ק דעירובין דף ט' ע"ב הוא ושוה מבחוץ או שוה מבפנים כו' ופירש"י נראה מבפנים ושוה מבחוץ שהעמיד רחבו לצד אורכו של מבוי ולא משך קצת רחבו קימעא כלפי חוץ אלא השוה חודו החיצון לעובי כותלי המבוי ודומה כמו שמוסיף על רוחב הכותלים ואינו נראה מבחוץ בלחי אבל חודו הפנימי נראה מבפנים שעוביו בולט לתוך רוחב המבוי עכ"ל. נראה בעיני פשוט דר"ל כזה ולא כמו שנדפס בחכמת שלמה כזה דהא מדכתב ר"י שהעמיד הלחי רחבו לצד אורכו של מבוי וזהו כמו שרשמתי דאילו לרש"ל היה רחב הלחי לצד עובי כותלי המבוי ולא אורך כותלי המבוי. ומ"ש רש"י ולא משך קצת רוחבו קימעא כלפי חוץ ר"ל לאפוקי ציור כזה דבציור כזה בולט קצת מרוחב הלחי עודף מאורך כותלי המבוי ובזה נקרא לרש"י נראה מבחוץ ומבפנים וק"ל ונראה דדעת מ"ו בציור זה שנדפס בח"ש מפני שלא זהו פירוש התוספות אבל ציור דפירש"י על מ"ש בנראה בחוץ. אבל בנראה מבפנים לא כתבו כלום וכיון שרש"י פי' בכנוס כבסמוך ונראה מבפנים פירש בציור הנ"ל משה"ה תני מ"ו ציור זה ג"כ כמ"ש רש"י

בנראה מבפנים ראשונה ומ"מ נראה יותר נכון מ"ש לפי דקדוק לשון רש"י שכתב כאן ועל נראה מבחוץ ושוה מבפנים פירש"י ז"ל שמשך כל הלחי לחוץ וחודו הפנימי נכנס בכותלי המבוי ואינו נראה מבפנים אלא דומה כמוסיף על אורך הכותל אבל מבחוץ ניכר שאינו מכותל המבוי שהרי כן הביאו ב"י לרש"י אבל ברש"י בגמרא שלנו נדפס כבסמוך ומ"ש טפי נמשך להלאה מרוחב הכותל עכ"ל. ונראה פשוט דר"ל ציור כזה ולא כמו שפירשו ב"י ז"ל שהעמיד רוחב הלחי כנגד עובי הכותל ורוחב הלחי עודף על עובי הכותל ור"ל ציור כזה וזה ודאי לא עלתה על דעת רש"י מעולם שאין בציור זה נמשך כל הלחי לחוץ וגם אין נכנס חודו הפנימי בכותל המבוי מיקרי אבל לפי מ"ש א"ש. ומ"ש רש"י ז"ל אבל מבחוץ ניכר שאינו מכותל המבוי שהרי נמשך להלאה מרוחב הכותל אין להקשות דה"ל למכתב שנמשך להלאה מעובי הכותל וכמ"ש רש"י ברישא דהרי ידוע דעובי הכותל היינו רחבו אלא שבכאן דמיירי שנמשך להלאה מאורך הכותל מש"ה קרי לעובי הכותל רחבו ורומז בזה שנשאר הבדל וניכר בין רוחב הכותל ללחי משא"כ ברישא דמיירי שהלחי עומד רוחבו בצד אורך הכותל וחוד הלחי עומד בצד חוד כותל המבוי ושם שייך לומר שעובי הלחי עומד בצד עובי הכותל וק"ל. והתו' והרא"ש הקשו על פירש"י הנ"ל במ"ש על שוה מבפנים ונראה מבחוץ וז"ל דכה"ג לא הוי אפילו נראה מבחוץ כיון שאין נראה לצד חלל המבוי אלא לעומדים אחורי המבוי ע"כ פירשו כמו שפירש"י בעצמו שם בסמוך גבי כותל שצדו אחד נכנס מחבירו בין שנראה מבחוץ ושוה מבפנים שפירש שנכנסה הבנין ומיעטו מעובי דהשתא בולט ויוצא ממנו כמין עמוד שקורין פילאר בין שכניסתו נראית מבפנים ושוה מבחוץ ששוקע הכותל מאחוריו ונראית הפגימה בפנים (ונראה פשוט דר"ל ציור כזה ומ"ש ששוקע הכותל מאחוריו ר"ל מבפנים וכשהפגימה והכניסה מבחוץ מראש הכותל דהיינו פני הכותל אינו נראה אלא מבפנים ממנה זהו נקרא מאחוריו) בין שנראה מבחוץ ושוה מבפנים כגון ששוקע הכותל מלפניו שאין הכניסה נראית לעומדים מאחוריה אלא לבני ר"ה עכ"ל ור"ל ציור כזה ולא כמו שפירש הב"י ז"ל וצ"ל דצד הכותל שהיא לתוך המבוי קרוי אחורי הכותל וצד הכותל שהיא חוץ למבוי קרוי פני הכותל נראה לכאורה שר"ל ציורים כאלו ומש"ה הוצרך הב"י לכתוב דלפירש"י שדחו התוס' בציור היא כזה ומש"ה דחו אותו שאין לחי זה ניכר אפילו לעומדים בחוץ כנגד עובי כותלי המבוי אלא להעומדים אחורי המבוי ואם לזה כיון ב"י א"כ בודאי לא כיון יפה ב"י גם בזה דודאי לא עלתה כן על דעת התוס' ורש"י בפי' כנוס מבחוץ וכנוס מבפנים אלא כמ"ש וכן מוכח שם מלשון התו' ע"ש ומיהו אפשר לדחוק וליישב דגם הב"י דעתו בפי' כנוס מבפנים או מבחוץ ע"ד שכתבתי

ראשונה ומ"ש וצ"ל דצד הכותל שהיא לתוך המבוי קרוי אחורי הכותל ר"ל הכניסה שהיא לצד אחורי הכותל מבפנים ולאפוקי כשהכניסה בראש הכותל לצד פנים דזה קרוי פני הכותל אבל אין לשון הב"י משמע כן ודו"ק ומיהו עכ"פ מ"ש לפרש פירש"י שדחו התוס' בנראה מבחוץ בזה ודאי לא כיון יפה ודו"ק. ושוב מצאתי בציורים הנ"ל שרשמתי בספר מרדכי ישן של קלף ואחר שכתבתי זאת שמעתי שכבר נתחבטו ג"כ בעלי תריסין גדולים וחשובים בזה ואמרו שהב"י לא כיון בכאן בפירושו ודו"ק ומ"ש רבינו במבוי שרחבו מח' אמות ולמעלה וכו' עיין מה שמסיק ב"י וכתב וז"ל ומ"ש רבינו אפילו סמכו עליו מע"ש לא מהני אא"כ יהא בולט לתוך המביי פחות מד"א הוא דלא כפירש"י כו' עד דלפירושו יש לתמוה על רבינו שכתב כן וצ"ע עכ"ל. ואני שמעתי ולא אבין דלא משמע מלשון רש"י אלא אי עבדיה מאתמול לשם לחי דאז יש לו קול ולא בסמיך עליה מאתמול. ומ"ש ב"י בד"ה ומ"ש ואם רחבה ד"ט כו' עד וגם המרדכי כתב שכן פסק הר"מ כר צ"ע כיון שמהר"ם כסק כר' יודא דאפילו ברחבה טפח א"צ להיות בריאה וכמ"ש ב"י בשמו לפני זה בע"א בד"ה ושיעור הקורה כו' ק"ו ברחבה ד' ומאי קמ"ל בזה דפסק כרבי אילעא ואפשר לומר משום דבגמ' דף י"ד ע"א אפיסקא דמשנה רבי יודא אמר רחבה אע"פ שאינה בריאה גרסינן מתני ליה רבי זירא לחייא בר רב קמיה דרב רחבה אע"פ שאינה בריאה א"ל אתנייה רחבה ובריאה ומשמע דס"ל דרבי יודא ס"ל הכי דבעינן רחבה ובריאה וא"כ מ"ש דלעיל קאמר הר"ם דהלכה כר' יודא והיינו דסגי ברחבה טפח ובריאה ולאפוקי מרבנן דפליגי עמו וס"ל לפי האי מתנייה דרב דלא סגי ברחבה טפח אע"פ שהיא בריאה דאל"כ קשה רבי יודא היינו ת"ק וקמ"ל עוד דהלכה כרבי אילעא דאם היא רחבה ד' אע"פ שאינה בריאה דאזלא ג"כ בשיטת רבי יודא דהא לרבנן פשיטא דלא סגי אם אינה בריאה וע"ש בתוס' בד"ה אתנייה דמסקי וכתבו בע"א:

סעיף קטן ג

ומ"ש רבינו בדין היתה אחת גבוה כו' עד ולא יהו ביניהן ג"ט שכשרואין אותה כאילו הן בשוה שיהו זו בצד זו כ"כ הרמב"ם. והרמ"מ כתב בזה שהוא פסול וכ"כ א"א הרא"ש ו"ל עיין בק"ש מה שדקדקתי על מ"ש רבינו תיבת בזה הלא לפי מ"ש המ"מ וב"י פירוש הרמב"ם ברישא בשניהן מונחין זה בצד זה מרוחקין פחות מג"ט אמרינן לבוד ופליגי הרמ"מ והרא"ש עם הרמב"ם ושוב ראיתי במיימוני שכתב שם קצת בלשון אחר וז"ל ולא יהיה ביניהן ג"ט כשרואין אותה שירדה זו ועלתה זו בכוונה עד שיעשו זו בצד זו עכ"ל ולשון זה נראה לפרש דאגובין קאי ולא אמשך שבא הרמב"ם בעצמו לבאר מ"ש בברייתא היתה אחת למטה ואחת למעלה רואין את העליונה כאילו היא למטה כו'

דהיינו דוקא כשאין בין עליונה לתחתונה ג"ט בזה דוקא אמרינן רואין דאל"כ לא אמרינן רואין כיון שהעליונה היא פחות מטפח והיינו כאוקימתא דר"פ הישן דמייתי המ"מ וב"י והשתא א"ש דכתב הרמב"ם פי' זה בבבא שנייה דהיתה אחת למטה כו' ולא כ"כ ברישא בשני קורות המתאימות דצ"ל שלא יהיה ביניהן ג"ט במשך ומשם נלמד במכ"ש בדין זה דהיתה אחת למטה. ועוד מהיכא תיתי להכשיר בדין זה דהיתה אחת גבוה ואחת נמוכה כו' בהיתה ג"כ במשך רחוק ג"ט כיון שאפילו במתאימות זו בצד זו צריכין להיות בתוך ג"ט ולפי מ"ש דאגובה קאי א"ש דתפס אוקימתא דגמרא וז"ש כשרואין אותם שירדה זו ועלתה זו בכוונה דר"ל בתיבת כוונה שאף שהיא בתוך ג' וא"כ ה"א דא"צ לומר רואין כאילו עלתה זו וירדה זו דהא כלבוד דמי וכאילו היא אחד קמ"ל דשאני הכא דבעינן רחב טפח ולא בעובי הקורה מונחת עליו ומש"ה בעינן שיהא מכוון רחב טפח לא בעקמומית שמן הצד יהיה רחב טפח ולא בעוביו וק"ל. ולעד"נ שכן להגיה בדברי רבינו מ"ש בדברי הרמב"ם והשתא א"ש הכל דמש"ה כתב דהרמ"מ פליג בזה דלפי מ"ש לא הזכיר הרמב"ם כלל שמיירי במרוחקים במשך לא ברישא ולא בסיפא ויכול להיות שמודה הרמב"ם דאפי' במתאימות צריך להיות שיהיו מונחין זה בצד זה ובמרוחקין אפילו בפחות מג"ט מודה דפסיל שהרי כתב ז"ל וכן שתי קורות המתאימות כר ומשמע דס"ל פירושו דבמונחין ממש זה אצל זה או בפחות מטפח וכמ"ש רבינו וכ"ש באחת מונחת למעלה ואחת למטה דצריכין שלא יהיה ביניהן הבדל במשך אלא שאם הן מרוחקין בגובה פחות מג"ט בזה פסק כרבי יודא דאמרינן רואין וס"ל דל"פ רבנן עליה בהא וכמ"ש ב"י אבל הרמ"מ והרא"ש ס"ל דרבנן פליגי עליה גם בפחות מג"ט וכן משמע בתוס' ריש דף י"ד בד"ה ובלבד שלא תהא עליונה כו' עד ז"ל וקשה אדפריך מר"י בר יודא לסייעיה מרבנן דלית להו רואין ואמר ר"י דטעמייהו דרבנן לאו משום דלית להו חבוט רמי אלא משום דבעינן קורה ראויה לקבל אריח מש"ה פסלי ב' קורות המתאימות אפילו בפחות מג' משום דבעי קורה לקבל אריח הרי לפנינו דכתבו התוספות דפליגי רבנן עליה ולפי הטעם שכתבו פליגי עליה גם לפי המסקנא דרבי יוסי איירי בגבוה זה מזה פחות מג"ט ואפ"ה פסלי רבנן כיון דעדיין אינו ראוי להניח אריח עליו כיון שאינן מכוונין ממש זה בצד זה וזהו טעם הרמ"מ והרא"ש שפסלי אפילו בפחות מג"ט וכמ"ש רבינו ובש"ע כ"כ בהדיא והשתא א"ש דכאן בדין קורה ס"ל דלא אמרינן רואין אפילו בפחות מג"ט ובדין סכך סוכה ס"ל דאמרינן רואין בפחות מג"ט דשאני הכא דבעינן שיהא ראוי להניח עליו וק"ל. וזהו דלא כמ"ש המ"מ פי' הרמב"ם בשני הב' דס"ל דגם אם במשך מרוחקין פחות מג"ט ס"ל דמותר והיינו מטעם שפירש מ"ש בסיפא ולא

יהיה ביניהן ג"ט כר דאמשך קאי וא"כ משם נלמד דכ"ש ברישא וכפי' המ"מ דפי' דברי הרמב"ם דקאי אמשך נמשך הגירסא בדברי הרמב"ם כשרואין וכמ"ש בנוסחת ספרי הטור אבל לפי מ"ש והוכחתי אתיא שפיר גירסת הספרים שבנוסחת הרמב"ם כשרואין ואגובה קאי וא"ש הכל ודו"ק. ועיין בהגהות רא"פ דגם משם מוכח דפי' מ"ש הרמב"ם שלא יהיה ביניהן דאמשך כ"כ רק שנראה מדבריו דס"ל דה"ט דהרמב"ם דפסק כרשב"ג דאמר שיהא ראוי לקבל לבנה נאורכה ג"ט ומש"ה כתב ברישא ס"ל להרמב"ם כן ומ"ש נראה לענ"ד עיקר ודוק: ומ"ש ב"י בשם הרי"ף דפסק כאביי ושכן פסק הרא"ש קיצר ב"י בהעתקה שה"ל להסיק מילתא בטעם שכתב שם הרי"ף ז"ל ואע"ג דפליג רב יוסף עליה שהוא רביה ואמר דסגי בד"ט כיון דסוגיא כאביי דאמר משך מבוי בד' אמות הילכתא כוותיה עכ"ל ובזה נסתלק מה שמקשין הלא כתב ב"י בשם הרא"ש לפני זה דאין הלכה כאביי נגד רב יוסף רביה וק"ל: ומ"ש ב"י בשם רשב"א שם בד"ה ואינו ניתר כו' עד והשיב צ"פ מחיצה גמורה היא והרי יש כאן ג' מחיצות כו' כתב בד"מ ע"ז ז"ל וצ"ע דהשיב אחצר והביא ראיה ממבוי ותו דלא עדיף צ"פ ממחיצה גמורה דלא מהני ברוח רביעית לחי או קורה בחצר עכ"ל ולענ"ד היה נראה דט"ס יש בשאלות תשובות זו וכצ"ל מהו שיהא ניתר בצ"פ או לחי מכאן ולחי מכאן. ואמבוי שאינה מפולש קאי דהא לא שאל אלא מכח שלא היה למבוי בתים וחצרות פתוחין לתוכו והשתא א"ש שאין לה תנאי מבוי להיות ניתר בלחי או קורה מ"מ בצ"פ דהוי כמחיצה גמורה ודאי ניתר ומה שמסיק וכתב מבוי שאינה פתוח וכו' ה"ק שאר מבוי שיש לה כל תנאי מבוי ניתר בלחי או קורה וזו שאין לה תנאי מבוי צריך צ"פ ובצ"פ מיהא סגי ומ"ש לפני זה והרי יש לה ג' מחיצות ר"ל והרי בלא זה יש לה ג' מחיצות ונמצא שהיא מתוקנת בצ"פ זה ברוח רביעית וק"ל: ומ"ש ב"י שם בשם המ"מ טעם איסור בצדו אחד ים דשמא יטלטל במקום הים ק"ק בל"ז נמי לאסור משום נפרץ למקום האסור לו עוד הביא ב"י לשון רש"י דפירש אמ"ש וליחוש דילמא שבקי פתחא רבא ז"ל דילמא שבקי פתחא רבא ובטיל תורת פתח מינה ובטלי לחי המתוקן בו כו' משמע מלשונו דבעיא לחי ונתח רחב י' אף שיש לו גיפופין מכל צד ולכאורה הוה משמע דלא בעינן לחי וקורה כ"א בנפרץ במילואו ולא כשיש לו גיפופין מהצדדין ובאמצע ליכא יתר מיו"ד:

סימן שסד

סעיף קטן א

מ"ש רבינו בריש סי' שס"ד ז"ל ובהכי מיהא סגי ל"ש אם מפולש כו' לפי גירסא ל"ש בשני ראשין סגי בצ"פ וא"צ דלת ולאפוקי מה שכתב הרשב"א וסייעתו דס"ל דבפתוח

לשני ראשיו לר"ה צריך דלת ולא סגי בצ"פ. ומ"ש תחלת הסי' ז"ל מבוי המפולש בשני ראשיו לר"ה צריך צ"פ כו' הא דכתב צריך אין להקשות פשיטא דצריך דהא ליכא מאן דמתיר בפחות ואדרבה יש תנאים דמצריכין דלת גמור ואפילו במפולש בראשו אחד לכרמלית וכ"ש במפולש משני ראשיו מ"מ רבינו לא כתב לשון הגמרא וקאי אמ"ש בסימן שס"ג ששם נתבאר שתיקון מבוי הוא בלחי וקורה לחוד וקמ"ל דבמפולש בשני ראשיו צריך צ"פ בצדו האחד מיהו מדהתחיל רביני תחלה וכתב מבוי מפולש בשני ראשיו לר"ה. לכן יש גורסין ול"ש בוא"ו ואדלעיל קאי דהתחיל במבוי המפולש בשני ראשין לר"ה ואתי לאשמועינן דלאו דוקא לר"ה דה"ה אם פתוח בצד אחד לכרמלית ולא כתב תחלה שני ראשין לר"ה אלא לאשמועינן רבותא דאפילו בכה"ג סגי בצ"פ וכמ"ש וכתב ובהכי מיהא סגי וק"ל. ומ"ש ב"י בד"ה מבוי עקום כמין דל"ת וכו' עד וכן נראה שהוא דעת ר"מ שכתב המרדכי ברפ"ק דעירובין כו' וצ"ע הא אדרבה מדכתב דבעינן באמצעי לחי וכמ"ש בהדיא בהמרדכי ע"ש ש"מ דס"ל כרש"י דמפרש דדינו כמפולש וצריך צ"פ באמצע ולחי בכל קצה או צ"פ בכל קצה ולחי באמצע ואילו לפי' ר"י דמפרש דדינו כמפולש גמור לא בעינן באמצע שום תיקון ולא קאמר רב דדינו כמפולש אלא להצריך מצד אחד צ"פ לאפוקי משמואל דאמר דדינו כסתום לא בעיא צ"פ כלל אלא בלחי אחד בכל קצה סגי שוב מצאתי במרדכי ישן של קלף בהדיא כדברי שכתב שם ז"ל מבוי עקום רב אמר תורתו כמפולש הקשה ר"י לפירש"י הא חמיר טפי ממפולש דמפולש סגי ליה בצ"פ אחד מצד אחד ומצד השני לחי וקורה ע"כ פירש ר"י כו' עד ויש ראיה לפירש"י ממבוי העשוי כנדל כו' עד ויש ליתן טעם לפירש"י אמאי בעי טפי ממבוי מפולש שפילושו ביתר וי"ל דבעינן דחזו לצ"פ בני ראשו זה ובני ראשו זה וכי עביד ליה בעקמומיתו חזו ליה מכאן ומכאן ואי בעי למיעבד צ"פ מכאן ומכאן בשני ראשיו סגי בעקמומיתו בלחי אחד אפילו לרב ופהק מורי מהר"ם דאפילו יש בעקמומיתו יותר מי' דיו בכך בלחי דהא רב אמר תורתו כמפולש כו' ע"ש הרי לפנינו דכתב המרדכי תחלה טעם לפירש"י דלא בעינן תיקון באמצעיתו אלא כדי שיראו הדרים בראש כל מבוי תיקון צ"פ כו' וגם הביא ראיה לפירש"י והסכים עמו וע"ז כתב דרש"י ל"ד קאמר צ"פ באמצע אלא ה"ה אם עשה צ"פ מכל צד ולחי באמצע ושע"ז כתב מהר"ם דאותו לחי שעומד באמצע סגי אפילו הוא רחב יותר מי"ט ושרי בהכי אפילו לרש"י דהא מדינא לא היה צריך גם לרש"י באמצע שום תיקון כ"א מצד אחד צ"פ ומצד השני לחי או קורה וכמה שכתבתי ודו"ק:

סעיף קטן ב

ומ"ש רבינו במבוי העשוי כנדל דעושה צ"פ לכל אחד ואחד בצד כו' וכתב ב"י שכ"כ הרמב"ם ולא כדעת ר"ת ולענ"ד לא משמע הכי מלשון הרמב"ם שכתב שם פי"ז ר"ל מבוי שהיה לו שבילים מצד אחד ושבילים מצד האחר שנמצאו מפולשין לר"ה אע"פ שאינן מכונין זה כנגד זה הרי כל אחד מהן מבוי מפולש כיצד מכשירין אותו עושה צ"פ לכל אחד ואחד מן השבילין שבצד האחד וכן לפתח הגדול ועושה לכל השבילין שבצד השני לחי או קורה עכ"ל הרי מבואר דר"ל ששני השבילין שזה כנגד זה אע"פ שאין מכוונים ממש מ"מ חשובין כחד מבוי מפולש ומש"ה א"צ לעשות באמצע במקום שפתוחין למביי הגדול שום תיקון לשום אחד מהן אלא עושה לשביל אחד שבצד אחד צ"פ ולשביל שכנגדו עושה בצד הפתוח לר"ה לחי וקורה ובהכי ניתרין שניהם וז"ש הרמב"ם עושה צ"פ לכל אחד ואחד שבצד האחד ועושה לכל השבילים שבצד השני לחי או קורה דאילו לפי' ב"י לדעת הרמב"ם הל"ל ועושה צ"פ לכל אחד מהשבילין מצד האחד ועושה לחי או קירה לצד השני לנל אחד מהשבילין. ורבא נמי דקאמר דף ח' ע"ב דדין זה כמפולש ועושה צ"פ לכולהו מחד גיסא ואידך גיסא משתרי בלחי וקורה לדעת הרמב"ם ה"פ במ"ש דתיקון שני הצדדין היינו לצד הפתוח לר"ה ובמקום שפתוחין למבוי לא היה צריך תיקון כלל ועושה צ"פ מחד גיסא ר"ל למקום הפתוח לר"ה ולאידך גיסא דשבילין העומדין בצד השני דמבוי מעמיד לחי וקורה ולאפוקי מאביי דלא היה מצריך לעשות שום צ"פ בשום צד. ונראה דה"ט דהרמב"ם משום דס"ל דבפירוש מבוי עקום דתורתו כמפולש היינו כדפי' ר"י דא"צ שום תיקון בעקמומיתו וכן משמע ומוכח מלשון הרמב"ם שכתב שם לפני זה ברישׁ פי"ז בדין ג' ז"ל היאך מתירין מבוי מפולש עושה לו צ"פ מכאן ולחי או קורה מכאן ומבוי עקום תורתו כמפולש עכ"ל. הרי לפנינו בהדיא מבואר בדברי הרמב"ם דס"ל דמבוי עקום א"צ שים תיקון באמצעיתו במקום עקמומיתו שהרי אחר שכתב דין מבוי מפולש סתם וכתב שכן דין מבוי עקום וכן מבואר שם בדברי המ"מ שכתב אדברי הרמב"ם הנ"ל ז"ל וכתב הרשב"א א"צ בעקמומית כלום אלא בשני ראשין עוד כתב היה עקום מפולש כמין חי"ת יראה לי שהוא כסתום וא"צ אלא לחי או קורה מכאן ומכאן עכ"ל המ"מ בשם הרשב"א ולמדנו מדבריו שני עניינים דמדלא מצטרך בעקמומיתו שום תיקון מש"ה א"ש דא"צ שום תיקון לצדדין הפתוחין למבוי שהן מקום עקמומית וכדי שלא תקשה תינח מצד האחד הפתוח לר"ה שעשו שם צ"פ לכל פתחא כדין מבוי עקום העשוי כמין ח' אבל מצד השני דלא מצריך הרמב"ם כ"א לחי או קורה וזהו דלא כמאן ומש"ה כתב דהרמב"ם ס"ל כהרשב"א דמבוי עקום

העשוי כחי"ת א"צ צ"פ כלל ומש"ה מכח העקמומית דכ"א בפ"ע בעקמומיתו הוא כעין חי"ת מכח זה לא היינו צריכין לשום צ"פ אלא משום דנראה כמבוי מפולש מצד אחד והוא מכח שפתוחין זה כנגד זה משני הצדדין וע"ז כתב הרמב"ם דאע"פ שאינם פתוחין ממש זה כנגד זה אפ"ה דין מבוי מפולש יש לו מיהו סגי ליה עכ"פ בצ"פ מחד גיסא הפתוח לר"ה ובלחי או קורה מצד השני כדין מבוי מפולש ממש ואע"ג דרבא מכח דמבוי דינו כמפולש מצריך לנדל צ"פ הרמב"ם מפרש דלא מקום עקמומיתו מצריך אלא מצד הפתוח לר"ה ולא בא אלא לאפוקי מאביי דס"ל דדינו כסתום באמצע ולא מצריך לשום צ"פ בשום צד וק"ל וכן מוכח לשון המ"מ שפירש דברי הרמב"ם כמ"ש שהרי מסיק וכתב שם ז"ל וכבר הוכחתי למעלה שדעת רבינו שאפילו מבוי המפולש משני צדדין בר"ה די להכשירו בצ"פ מכאן וקורה או לחי מכאן אבל הרשב"א ז"ל כתב שאם היו מפולשין כאן וכאן לר"ה צריך דלת מצד אחד כו' הרי לפנינו מדכתב המ"מ אבל הרשב"א כתב בלשון פלוגתא ש"מ דגם פי' דברי הרמב"ם דלא מצריך כאן כ"א צ"פ מצד אחד כו' דמיירי בפתוחין משני ראשיו לר"ה וע"ז כתב שפיר דהרשב"א ס"ל דבכה"ג לא סגי בצ"פ מצד אחד לחוד כ"א בדלתות דאילו לב"י דתיקון צ"פ וקורה דכ' הרמב"ם לא קאי כ"א אכל שביל ושביל בפני עצמו קשה כיון דכל שביל אינו פתוח כ"א מצד אחד לר"ה ומצד השני למבוי מאי שייך כאן פלוגתת הרשב"א דמצריך דלת בפתוחין משני צדדיו לר"ה וק"ל. גם במיימוני החדשים נדפס הציור ע"ד שכתבתי דהינו מצדדים הפתוחין לר"ה מציירים מצד אחד צ"פ ומצד השני קורה ובאמצע במקום הפתוחים למבוי לא מצוירו שום תיקון אלא טעות הניכר שם בציור וק"ל. וכאשר כתבתי דהרמב"ם ס"ל כפירוש ר"י דאין צריך לעשות בעקמומיתה שום דבר ובעקום כמין חי"ת אכילו צ"פ א"צ ופי' עושה לנדל צ"פ מכאן כו' אשני צדדין הפתוחין לר"ה מזה ומזה קאי נתיישב דל"ת מה שמצאתי במרדכי של קלף שאחר שכתב תחלה פירש"י ופר"י בדין מבוי עקום מסיק וכתב ז"ל ויש ראיה לפירש"י ממבוי העשוי כנדל דאמרינן לקמן עושה צ"פ להאי גיסא לכולהו ואידך גיסא משתרי בלחי וקורה משמע דלכל המבואות קטנים עושה צ"פ במקום שפתוחים לר"ה וגדול היינו בעקמומיתה דאי כפי' ר"י א"כ ה"ק עושה צ"פ לכ להו לצד ר"ה ואידך גיסא היינו בראש המבוי הגדול א"כ לא הל"ל לאידך גיסא אלא הל"ל ואידך משתרי בלחי וקורה פי' דהיינו המבוי הגדול עכ"ל המרדכי של קלף. ור"ל כיון דכל המבואות הקטנים עקומים כמין חי"ת צריכים לכל אחד בשני פתחיו צ"ע במקום הפתוח לר"ה וא"כ לא מצינו שלא סגי ליה בלחי וקורה כ"א בראש המבוי הגדול ששם נתעקם בראשו כמין

דל"ת וסגי ליה בלחי או קורה ולפי מ"ש לק"מ ודו"ק ועיין מ"ש התוס' במבוי העשוי כנדל כו' ואין משם הכרע דיכול להיות דס"ל כשיטת פירוש הרמב"ם שכתבתי ודו"ק:

סימן שסה

סעיף קטן א

מ"ש רבינו ואם נפרץ מראשו פרצתו בד' עיין בב"י שכתב ז"ל וכ"כ ר"י בחי"ו ז"ל שאם הפרצה היא בראש המבוי בפתחו הכל מודים שאם הפרצה יותר מד"ט שפסולה ולא חילק ג"כ בין אם הוא בקרן זוית לאינו בקרן זוית ותימה שהוא נגד הגמרא ריש דף ו' דפריך מ"ש בצדו מעשר דאמרינן פתחא הוא מראשו נמי נימא פתחא הוא אמר ר"ה בריה דרב יהושע כגון שנפרץ בקרן זוית דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי ועוד יש לתמוה דמשמע דע"כ צ"ל דנפרץ שלא בקרן זוית אינו בד' כמ"ש התוס' שם בד"ה אחד זה ואחד זה בד' ז"ל אם נפרץ בראשו בקרן זוית דאל"כ ודאי לא פליג אדרב יודא דאמר לקמן מבוי שהוא רחב תשעה מרחיק ב' אמות ועושה פס ג' והשתא הוה פרצה ב' אמות אלא ודאי אף למ"ד מצידו בד"ט מודה דבראשו שלא בקרן זוית אינו בד"ט דדוקא מצדו משום דממעט בהליכה אמרו בד"ט אבל כשהפרצה בראשו לא ממעט בהליכה דלא שבקי פתחא רבה ועיילי בפתחא זוטא עכ"ל התוס' וא"כ מאחר שרבינו ורי"ו כתבו ההיא דרב יודא היאך כתבו סתם דפרצת מבוי בראשו בד"ט ומיהו על הרא"ש אין לתמוה למה השמיט דין דאם נפרץ מראשו דא"ל כו' ע"ש בב"י ולענ"ד נראה ליישב ולומר דה"ט דרבינו ורי"ו ס"ל דפרצה בראשו אפילו שלא בקרן זוית בד"ט משום דבראשו אין שם פתח עליו כיון דלא שבקי פתחא רבה ועיילי בפתחא זוטא אין שם פתח עליו אלא פרצה ומש"ה אם נפרץ ד"ט שהוא מקום רווח פוסל המבוי משא"כ מן הצד דאם נשאר פס ד' סמוך לראשו אזי אם נפרץ משם והלאה שם פתח עליו עד יתר מעשר אמות משום דעיילי ונפקי שמה לקצר דרכם וכמ"ש התוס' (והא דאם לא נשאר סמוך לראש ד"ט פוסל בג"ט ובראשו דוקא בד' ה"ט דמן הצד עיילי ונפקי שם בני אדם דרכם לקצר ומש"ה בעינן שלא ישאר ג"ט ואז אמרינן לבוד וכדפירש"י משא"כ בראשו ובלאה"נ צ"ל כך דא"כ קשה למה הצריכו בקרן זוית ד"ט אע"ג דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי וק"ל) ומה שמקשה הגמ' מ"ש נפרץ מראשו מנפרץ מצדו י"ל דלא פריך הכי אלא לרב חנן בר רבא דאמר מבוי שנפרץ מצדו בעשר ומדסתם וכתב סתמא משמע דס"ל דאפילו נפרץ מצדו בצד ראשו ולא נשאר כלום ובראש הפתח הוא סמוך לצדו מיד ברוב פעמים אע"ג דבכה"ג ג"כ אין שכיח לצאת וליכנס שמה כיון שמצדו בראשו יש פתחא רבה אפ"ה ס"ל בעשר משום דלא חילק כמ"ש וס"ל דלעולם שם פתח עליו וא"כ שפיר הקשה מ"ש

ראשו מצדו ולדידיה דוקא הוצרך לאוקמא בנפרץ בקרן זוית תדע דאל"כ למה הקשה הגמרא מ"ש ראשו מצידו ולא פריך בקצרה ממה שאסור בנפרץ בראשו בד' הא שם פתח עליו וכדאמר רב יודא מרחיק ב' אמות ומעמיד פס כו' כמ"ש לעיל אלא ודאי זה לא קשה ליה בהחלט וכמ"ש בסמוך די"ל דדוקא כשתחלת עשייתו הוה פתוח ט"ו אמה והוא מראה נפשו שרוצה לסתום ולמעט האויר בכה"ג לא הוה פירצה משא"כ כאן שאדרבה מתחלה היה סתום ונפרץ ד"ט שם פרצה עליה כיון שאינו רגיל לכנוס ולצאת שמה וכמ"ש. ואע"ג דהגמרא העמידו אליבא דרב חנן בנפרץ בקרן זוית דוקא הא כתב הרא"ש ז"ל הרי"ף הביא דברי רבי אמי ורבי אסי ולא הביא דברי רב חני בר רבא ודברי רב הינא דפליגי במילתא דרבי אמי ורבי אסי ש"מ דלא ס"ל כוותיה אלא נקטינן למילתייהו דרבי אמי ורבי אסי כפשטא כו' ע"ש וב"י הביאו ופסק הרא"ש כהרי"ף. ורבינו פסק ג"כ כאוקימתא שאוקמא הגמ' ואליבא דר"ח דדוקא בקרן זוית ג"כ לא ס"ל כוותיה וק"ל. ואע"ג דהתוס' כתבו כן שם כנ"ל אפשר דלא כתבו כן אלא משום דאליבא דר' חנן הוצרך לאוקמינן דמיירי בקרן זוית וכמ"ש ומש"ה רצו התוס' ליתן טעם לדבריו וכתבו כן ג"כ אליבא דרב הונא בר פלוגתיה שם דכיון דנפרץ מראשו דאיירי ביה רב חנן ר"ל בקרן זוית א"כ ודאי רב הונא דפליג עמו ג"כ איירי מזה דאל"כ לא הוי לסתום רק לפרש. אבל לר' אמי ור' אסי אין צריך לאוקמי הכי וכמ"ש וא"ל מנ"ל לרבינו לפלוגי בהכי מאחר שלא מצינו ג"כ בהדיא בגמ' י"ל דס"ל דמאחר דרב הונא סתם דבריו וכתב אחד זה ואחד זה בד' וגם סברתם הוא דבראשו אין שם פתח עליו ומש"ה כ"כ. ואפשר דמש"ה לא כתבו הרא"ש משום דסמך אסברא וגם רי"ו כתב ז"ל בנפרץ מראש המבוי הכל מודים בפרצתו ביותר מד"ט פוסל. והא דכתב רי"ו יותר מד"ט הוא ג"כ דלא כמ"ש התוספות שם דף ו' בד"ה מצדו בעשר מראשו בד' ז"ל עשר אין פירושו כארבע דעשר כשל מטה וארבע כשל מעלה עכ"ל ש"מ דבארבעה פסול ואין צריך יותר מד"ט ומ"ש ב"י אח"ז ז"ל כתבו הגאונים דלא בקעי בה רבים היינו לומר שנפרץ למקום מטונף כו' תימה למה כ"כ בשם הגאונים הלא רש"י פי' כן בהדיא שם דף ע"א בד"ה מכלל דרב הונא כו' והגאונים מדברי רש"י למדו וק"ל:

סעיף קטן ב

ומ"ש רבינו ז"ל וכגון שנכנסו כותלי המבוי בחצר בענין שאין הגיפופין שנשארו לחצר נראין למי שעומד במבוי כן היא גירסת כל הספרים של דפוס. אבל רש"י פירש נראין למי שעומד בחצר וכן מצאתי בטור של קלף ובביאורים שלי כתבתי ישוב לגירסת הספרים של דפוס שבידינו דודאי רש"י פירש לשיטתו בנראה בחוץ הוצרך נפרש נמי שעומד

בחצר. אבל רבינו כ"כ לפי שהוא סבור בנראה בחוץ כפי' התוס' שצריך להיות הכי כלפי החצר נראה בחוץ להעומד כלפי המבוי והעומד בעודף מה שנכנסו כותלי המבוי תוך החצר שוב לא נראה לו מן הצד גיפופים של חצר. וז"ש רבינו למי שעומד במבוי ר"ל באתו עודף חלק מבוי דהיינו מה שנכנסי כותלי המבוי לחצר וק"ל. וגם ישבתי שם למה לא כתב רבינו לשון רש"י שכתב שמיירי שנכנסו כותלי המבוי ב' או ג' אמות לתוך החצר ע"ש שכתבתי שרש"י לא כ"כ ג"כ אלא לשיטת פירושו ומיהו נשאר קשה למה לא כתב רבינו צריכין שתהיה רוחב גיפופים של חצר ג"ט דאל"כ אמרי' לבוד שזהו גמרא ערוכה ולמה השמיטו רבינו.

סימן שסו

סעיף קטן א

מ"ש רבינו חצר שהרבה בתים פתוחין לתוכו כו' עד והחצר רשות משותפת לכולם ודומה קצת לר"ה וצ"ל אע"פ שהוא דומה לר"ה מ"מ לא אסרו לטלטל בחצר עצמו ד"א ויותר כ"א מהבתים לחצר אסרו וכמ"ש רבינו דהחצר מצד עצמו מוקף מחיצות ודומה לרה"י ואינו נראה לר"ה אלא לענין הוצאה מהבתים לקצר וק"ל:

סעיף קטן ב

ומ"ש רבינו ע"כ הולכי מדברות פטורין מעיריבי חצירות שלא רצו להחמיר עליהן עיין בב"י שכתב אהא דתנן פ"ק דעירובין ד' דברים פטרו במחנה וחד מינייהו מלערב ובגמרא משמע דהיינו דוקא במחנה היוצאת להלחם אבל השיירות ההולכות ממקום למקום דינה כדין כל אדם עכ"ל ונראה שרבינו נקט הולכי מדבר משום דס"ל דהולכי מדברות דינם כיוצא להלחם משום דאלו ואלו טרודין ואין להם פנאי לשהות ולהתעסק בעירוב ולא החמירו עליהן ולא כתב יוצאי מלחמה משום דלא שכיחי בזמן הזה אלא שקשה הא דמסיק ב"י וכתב ז"ל והרמב"ם כתב בפ"א כו' עד דכתב המ"מ שכל שהם שיירא ההולכות לדרך ונחו שם מפני השבת פטורים מלערב מפני שאינם קבועים ואם הוא מחנה קבוע ועומד ימים רבים צריכין לערב אא"כ הולכים להלחם כו' עד ורבינו כתב הולכי מדברות דהיינו שיירות פטורים וכדברי הרמב"ם עכ"ל. וקשה דהא אין ענין דברי רבינו לדברי הרמב"ם דהרמב"ם מחלק בין שיירא למחנה ותלה החילוק דשיירא אינה מיחדה נפשה ואין קביעות למחיצתן והוי כאילו דרין יחד ולפ"ז הטעם ג"כ אפילו לא הלכו במדבר כ"א מעיר לעיר ה"ל למפטר מעירוב שהרי בכלל שיירא הן לפי הטעם הזה. ולדברי הרמב"ם ה"ל לרבינו לכתוב דין יוצאי מלחמה ללמדינו דאף שמחיצתן קבוע ועומד דאפ"ה פטורין כיון שטרודין הן במלחמה ואין ענין דברי הרמב"ם לדברי רבינו

וקשה על הב"י שכתב שרבינו כתב כדברי הרמב"ם ונראה שהב"י לא כתב להשוות דברי רבינו לדברי הרמב"ם אלא שגם רבינו לא ס"ל כיש גורסין בהיפך שהביא המ"מ דס"ל דבמחנה שהן י' א"צ לעירוב דזה אינו שהרי רבינו לא פטר אלא הולכי מדברות וסתם הולכי מדברות הן יותר מי' ואפ"ה דוגמתן כשאינן הולכין במדבר חייבין וק"ל ומ"ש ב"י ז"ל וכתב המ"מ פ"ה והוסיף להקל כו' עיין שם במ"מ ותמצא דהאי והוסיף להקל לא אדברי הרמב"ם קאי כ"א אהראב"ד שמייתי שם המ"מ וכ"כ שם בהשגות שהשיג אהרמב"ם ופירשו דמ"ש אחד מבני מבוי שביקש מחבירו יין כו' לא קאי כ"א איין של שיתוף אבל אם ביקש ממנו ליתן שאר יין אף אם אינו נותן לו אין מעכב העירוב וזהו קולא א' וע"ז כתב והוסיף להקל דאפילו ביקש ממנו יין של שיתוף ואינו נותן לו לא אמרו דמעכב אלא במזכה להן משלו כיון דאי בעי לא יהיב ליה לא גמר ומקנה בדיבור להן אבל אי כל חד משתתף בשלו לא שייך הא מילתא דמ"מ דידיה קיימי בשיתוף עכ"ל הראב"ד שם וב"י קיצר בכאן ונתן מקום לטעות ודו"ק: ומ"ש ב"י שם ז"ל ורבינו כתב בסמוך שהרמב"ם פסק כשמואל כו' ולא דק דהא לענין מציאה דאפליגו בה שמואל ורבי יוחנן פסק כר"י כו' ר"ל אף שמצינו שהרא"ש ג"כ כ' דעת ר"י דאמר לענין מציאה גדול לאו גדול ממש כו' גם לענין עירוב. ה"ט לפי שהוא סבור כמו שפליגי לענין מציאה פליגי נמי לענין עירוב משא"כ הרמב"ם מדסתם לענין עירוב וכתב גדול וקטן סתם מה שלא כ"כ לענין מציאה ש"מ דס"ל דל"פ בעירוב והכל מודים דגדול גדול ממש וכן קטן. מ"מ י"ל דרבינו שכתב דהרמב"ם פסק כשמואל לא שכתב כן שהרמב"ם ס"ל דפליגי אלא כ"כ לפי מאי דס"ל כהרא"ש אביו דפליגי ג"כ לענין עירוב וכאינך גאונים דמייתי ב"י בסמוך דס"ל ג"כ כן וכתב שהרמב"ם פסק לענין דין דעירוב גדול גדול ממש והיינו כדעת שמואל לדעת הרא"ש וסיעתו וק"ל. ומ"ש ב"י אח"כ וז"ל ויש שום טעם לחלק בין מציאה לעירוב דמציאה אין האב זוכה כו' ק"ק טעם זה מספיק לגדול הסומך על שלחן אביו אע"ג דלענין מציאה מיחשב כקטן לענין עירוב מיחשב כגדול אבל איפכא בקטן ואין סומך על שלחן אביו דמיחשב לענין מצואה כגדול ולענין עירוב כקטן אין טעם זה מסכיק. מיהו י"ל דחדא באידך תליא. דבמציאה כיון שאינו סומך על שלחן אביו מציאתו לעצמו אע"פ שהוא קטן כדי להחיות נפשו בה משא"כ לענין עירוב דמ"מ כיון שהוא קטן אין לו יד בפני עצמו לזכות ע"י לאחרים. מיהו בסוגיא משמע שם דעירוב כיון דהוא דרבנן זוכין ע"י דהרי התוס' הקשו על רש"י דפי' קטן שאין זוכין על ידו האי קושיא כיון דהוא דרבנן זוכה וקונה לאחרים ע"ש: ומ"ש ב"י שם וז"ל ונראה לי דאף שלא אומר זכיתי להם מהני ומפני כך לא הזכירוהו הפוסקים טעמו דב"י דכיון דהמזכה

א"ל להזוכה שיזכה לאלו והזוכה אע"פ שנוטל בידו ומגביה סתם זכה למה זה דומה למי שאומר זכה לי במציאה זו והגביה סתם שזכה לו ואינו יכול לחזור בו וכמ"ש בח"מ סי' רס"ט ע"ש:

סעיף קטן ג

ומ"ש רבינו ז"ל ומיהו אם נטל ממנו חלת נחתום כדי לתקנה שהוא אחד ממ"ח צריך ליתן טעם למה אמרו דוקא חלת נחתום כיון שהוא עושה ג"כ מפת של בעל הבית וצריך תיקון חלה ואין מקפידין אנטילת חלה א"כ אפילו נוטל ממנו חלת בע"ה שהוא אחד מכ"ד נמי. ובשלמא לרא"ש ורבינו דס"ל אכילו אינו טובל מחלה שכבר נטלה ממנו לחלה אפ"ה אם נטל ממנה שיעור חלת נחתום מותר א"ש דחששו שאם יטול ממנו כדי שיעור חלת בע"ה דישאל ע"ז אם מה שנטלו עבור חלה היה או לא וכשיודע שלא לשם חלה נטלו יבא לידי איסור משא"כ בשנוטלין ממנו חלת נחתום דאז תולה לומר ודאי משום חלה נטלו דאינו מקפיד כולי האי כיון דהוא דבר מועט אבל לר"י שכתב דדוקא כשהוא מטובל לחלה התירו וכמ"ש ב"י בשמו קשה אפילו כדי חלת בע"ה נמי. ואפשר לומר משום דמקצת אנשים מערבין בפת בע"ה שלהן וקצתן קונין מן הנחתום ומשום הכי השוו מדותיהן וכדי שלא יבא לידי איסור וקפידא וק"ל:

סעיף קטן ד

ומ"ש רבינו ז"ל אבל אם יש לאדם מלמד או סופר שאוכל בשכרו האי בשכרו ל"ד דה"ה אם אוכל אצלו בחנם וכ"פ הרא"ש. ורבינו אורחא דמילתא נקט וא"א לטעות בדברי רבינו שהרי מסיק וכתב ז"ל או יתום אוכל על שלחנו בתורת צדקה כו' וה"ה נמי כל אורח שאוכל אצלו בחנם יש לו שכר מצוה ממנו ויכול לזכות ע"י וק"ל:

סעיף קטן ה

בסוף הסימן כתב ב"י בשם הר"ר אביגדור ז"ל דוגיא (פי' ספינה קטנה שצדין בו המלחין דגים וכמ"ש בח"מ ר"ס ר"ך ע"ש) שאינה גבוה מן המים י"ט אין מטלטלין בה אלא בד"א ע"כ ומסיק ב"י וכתב ז"ל וקשה שהי' טפחים מקרקע הספינה צריך למודדם ולא מן המים עכ"ל. ולעד"נ דה"נ קאמר שאינה גבוה מן המים י"ט שהמחיצות אינן גביהין מן המים נמצא דודאי שאין בגובהן י"ט משום דדוגיא הוא ספינה קטנה שאין מהלכת עמוקה במים. משא"כ ספינה גדולה טעונה שהיא הולכת במים אע"פ שאין שפתה גבוה מן המים מ"מ מותר לטלטל בה כיון שמקרקעית הספינה עד שפתה י"ט ויותר ומש"ה נקט רבי אביגדור דוגיא דוקא וק"ל. ועיין בש"ע בריש סי' זה סעיף ב' שכתב רמ"א בהג"ה ג"כ סתם:

סימן שסז

סעיף קטן א

מ"ש ב"י בריש הסימן ז"ל וכ"כ בשבולי הלקט בשם הר"ם בר משה מצאתי אחד מבני החצר שאין רוצה לתת חלקו בעירוב נוטלין ממנו בע"כ עכ"ל ק"ק מאי ראיה מביא זה הלא לשון שמואל והרא"ש הוא ונ"ל שדייק מתיבת ממנו דאילו בדברי שמואל דקאמר אשתו של אדם מערבת לו שלא מדעתו ופי' הרא"ש דאע"פ שמיחה מ"מ מערבת איכא למימר דה"ט כיון דלא מיחה בה מש"ה היא מערבת משא"כ שבולי הלקט שכתב שנוטלין בע"כ וע"כ ר"ל אע"פ שאינו רוצה ליתן אפ"ה נוטלין ממנו. וא"כ ה"ה אם מיחה בה באשתו דיכולה לערב וק"ל:

סעיף קטן ב

ומ"ש רבינו בריש הסימן ז"ל וה"מ שאוסר עליהן כגון שאין הבית פתוח אלא לאותו חצר ר"ל שזה אסור בפשיטות משא"כ אילו היה פתוח לשני חצירות אז יש חילוק דאינו אסור כ"א בחצר שרגיל לצאת וליכנס ואז אוסר אף שאין רגיל לערב עמהן או שרגיל לערב עמהם אף שאינו רגיל לצאת וליכנס עמהן בחול בכל אחד מהני גוונא אוסר. ואם אינו פתוח אלא לחצר אחד אף שעדיין לא עירבו מעולם אפ"ה כיון שאוסר עליהן כשמבקשים עתה לערב יכול אשתו לערב אף שהוא מוחה בה:

סעיף קטן ג

ומ"ש רבינו אח"כ בסמוך ז"ל וכשאינו רגיל לצאת ולבא אע"פ שאינו אוסר אם רגיל לערב כו' האי שאינו אוסר דכתב צ"ל דה"פ אע"פ שאינו אוסר מכח ההליכה וההוצאה מ"מ כיון דרגיל לערב עמהן אסור וצריך לערב ואם אינו מערב אוסר וכמ"ש התוס' הביא הב"י בריש הסי' ז"ל רגיל אין שאין רגיל לא דרגיל אסור כמו פתח הרגיל ור"ל ברגיל שרגיל לערב עמהן אע"פ שאינו רגיל לצאת וליכנס עמהן בו וק"ל:

סעיף קטן ד

ומ"ש רבינו באחת רגילה שאוסרת לפום ריהטא משמע דדריסת רגל אוסר אבל התוס' פירשו פרק כיצד מעברין (עירובין דף נט) ומה שפי' בקונטרס שלא יהא לה דריסת הרגל על החיצונה לאו דוקא דליכא קפידא בדריסת רגל כו' אלא תיחוד דשא מלהשתמש קאמר וע"ש. ועוד אביא לך לשון רש"י שלשם וז"ל רגל המותרת במקומה אוסר שלא במקומה כגון שתי חצירות זו לפנים מזו והחיצונה פתוחה לר"ה והפנימית אין לה פתח לר"ה אלא יוצאה דרך חיצונה ולא מיבעיא היכא דעירבו דיורין שבחיצונה ובני הפנימית לא עירבו ביניהן לבדן להיות מותרין בתשמיש חצר לעצמו דהוי רגל המותרת במקומה דאסרה דריסת רגל דידהו אחיצונה אפילו לרבנן כיון דחיצונות גופייהו אסרי

ליכא למיכפינהו למיחד דשא ולמחול על דריסת הרגל שיש לה על החיצונה אלא אפילו עירבה זו לעצמה וזו לעצמה דהוי פנימית מותרת במקומה פליג ר"ע וכו' ואח"כ כותב טעמא דרבנן סברי רגל המותרת במקומה אינה אוסרת משום דכגון זו כופין על מדת סדום וע"ש וכתבתי כ"ז כי הרבה פעמים צריך טעמים אלו בדברי רבינו בפרט בסימן שע"ח:

סעיף קטן ה

ומ"ש רבינו בס"ס זה ז"ל אבל בני חצר אין יכולין ליקח פת מביתו לערב שלא מדעת שום אחד מבני הבית ואפילו רגיל עמהן ואוסר עליהן וכתב ב"י דהאי שלא מדעת ר"ל שלא מידיעתו שאינן מערבין משלו בע"כ אלא אפילו שלא מדעת נמי אע"פ שלא מיחה בפירוש נמי אין מערבין וכן פי' הב"י שלא מדעתו הנזכר לפני זה אצל זכוי דאשתו לאחרים ובני חצר ע"ש. וכן כתב עוד הב"י דהא דאין בני החצר יכולין לערב שלא מידיעתו נלמד ממ"ש התוספות והרא"ש כו' עד דדעת אשתו צריך כו' יש מקשין מנא ליה לרבינו לדייק מזה שבני החצר אין יכולין לערב משלו שלא בידיעתו אע"פ שלא מיחה דילמא התוס' והרא"ש לא כ"כ דבעינן דעת אשתו כ"א כשרוצין ליטול בע"כ דהיינו שמיחה בו בהדיא ונ"ל דלק"מ דמתירוץ הרא"ש אהא דקאמר הגמרא ה"נ מסתברא רגיל אין שאין רגיל לא. דקשה מנ"ל לדייק מזה דשמואל דוקא באיסור קאמר אשתו מערבת עליו דילמא בלא איסור נמי ושאני הכא שמיירי שאין כאן אפילו דעת אשתו. ודוקא באין רגיל אין יכולין ליטול בע"כ כשאין כאן לכל הפחות דעת אשתו. הא בדגיל לערב עמהן ס"ל לשמואל דבני חצר נוטלין בע"כ דשניהן אפילו גם אשתו אינה מסכמת כיון דרגיל ואוסר עליהן שוב אין תלוי בדעתן אלא הב"ד מרשין ליטול משלהן ע"כ. ויישב הרא"ש זה דהגמרא ס"ל דא"א לומר דאין כאן דעת אשתו דא"כ אף ברגיל אף שאוסר מ"מ אין כח ביד ב"ד לתקן לערב משלו דאין דין עירוב בזה דאין דין עירוב שייך כ"א שיש דעתו או דעת אשתו לפחות וכיון שכן שפיר למד ממנו רבינו דאף שאוסר ורגיל עמהן מ"מ אין יכולין ליטול משלו בלא דעת שום אחד מהן דאין דין עירוב שייך כ"א בדעת אחד מהן. ומ"ש כשיש דעת בני ביתו מערבין בשבילם שלא בידיעתם כשאינו פתוח אלא לאותו החצר דמסתבר לומר כן כיון שלא מיחה בהן הרי הוא כאילו נתן דעתו לזה לענין זה כיון שהוא אוסר אלא שצ"ע בהאי דמסיק רבינו וכתב דאין בני החצר יכולין לערב שלא מידיעתו אפילו רגיל ואוסר ובסי' שאח"ז בנתוספו עליהן דיורין מסיק וכתב ז"ל דאם אינו פתוח אלא לזה החצר א"צ להודיעם ויהיב טעמא שמערבין עירוב בחצירות שלא לדעת היכא שהוא פתוח לחצר אחד. ואילו היינו מפרשין שלא לדעת דכתב רבינו בסימן

זה דר"ל דע"כ כמו שלא לדעת דריש הסי' לא הוה ק"מ וגם הוה נתיישב קושיא ראשונה אבל באמת לא משמע כן בתוס' ורא"ש אלא אפילו שלא בידיעתו נמי אסור וצריכין לדחוק ולומר שמ"ש רבינו בסימן שאח"ז שמערבין עירובי חצירות שלא לדעת כו' היינו דוקא שמערבין עליו משלהן ואף שרש"י ורבי יונתן פירשו בנתוספו עניהן דיורין צריך להודיע ופליג רבי יודא עליהן דמיירי בין במערב משלהן או משלו י"ל דלא פירש כן אלא במתני' אליבא דרבנן אבל רבי יודא דפליג ויהיב טעמא לפי שזכין לאדם י"ל דלא איירי אלא במערבין עליו משלהן וע"ז לחוד קאמר הגמ' דפליגי ומה שאוסר כאן ר"ל כשירצו לערב וליקח משלו וכמ"ש רבינו בהדיא ז"ל אין יכולין ליקח פתו מביתו לערב שלא מדעת שום אחד כו'. והא דכתב הרא"ש בשם הר"ם וב"י הביאו אמה שנסתפקו התוס' באחד מבני הבית אם יכול לערב משל בע"ה שלא מידיעתו דהיינו דוקא כשפתוח לב' חצירות אבל כשפתוח לחצר אחד מערב ומייתי ראיה מרבי יודא דאמר בעירובי חצירות מערבין שלא מדעתו כו'. ולפי מ"ש קשה מה ענין זה לזה הא רבי יודא מיירי שם במערב הנחתום משלו י"ל דמה שחלקתי בין מערב משלו ובין מערבין עליו משלהן היינו דוקא בבני החצר. אבל בבני ביתו דאף שנותנין משל בית בע"ה ודאי לא יקפיד על הלחם שהוא בידן לאוכלו ולעשות כמו מה שירצו אין חילוק אלא שהתוס' נסתפקו אם מועיל שלא מידיעתו וע"ז הביא הרא"ש ראיה מהא דקי"ל כרבי יודא וק"ל. ואף שהתוס' שם בפסיקתם כתבו ז"ל צריך לדקדק אם יכולין לערב בני ביתו בלא רשות בע"ה משל בע"ה דהא בסמוך בנתוספו עליהן דיורין כו' משמע מלשונם דפירשו פלוגתא דרבי יודא ורבנן במערב עליו משלו עיין באשר"י ותמצא שלא כתב שם בהאי ספיקא בשעירבו משל בע"ה ואפילו לפי מ"ש כן בתו' לק"מ דהא פירש הרא"ש דנסתפקו בפתוח בשתי חצירות ואפשר דשם גם רבי יודא מודה דאסור והיינו במערבין עליו משלו ודו"ק. ועוד דהלא כתבתי דנגד בני הבית אין חילוק בין עירב עליו משלו או משלהן ולא כתבו התוס' אם עירב משל בע"ה אלא ללמדינו שאיירי שעירבו על בע"ה שהרי עירבו משל בע"ה וק"ל: ועיין בב"י שכתב ז"ל והרמב"ם פ"ה מהלכות עירובין כתב אשתו כו' עד ולפ"ז כי קאמר ה"נ מסתברא מייתי ראיה מדאמר בני מבוי נוטלין ממנו בע"כ דמשמע בני מבוי דוקא ולא אשתו וגם כתב דלא גריס רגיל אין כו' לכאורה דברי ב"י תמוהין הן מאוד דמנא ליה שלא היה גורס הרמב"ם רגיל אין (והמ"מ כתב ז"ל ואמרו שם רגיל אין אינו רגיל לא משמע שהיה גורס כן בגמרא) וגם מחלק דבני מבוי נוטלין בע"כ ולא אשתו. דהא י"ל דגם הרמב"ם בשיטת רש"י ותוס' אזיל וס"ל דמ"ש בני מבוי נוטלין בע"כ היינו דוקא ברצון אשתו וכמ"ש התוס' והרא"ש ומ"ש ה"נ מסתברא דייק נמי מדקאמר רגיל

משמע רגיל אין שאין רגיל לא ושמואל סתמא קאמר לעיל דאשתו מערבת שלא מדעתו דמשמע אפילו אינו רגיל וכדי שלא תקשה דברי שמואל אהדדי ע"כ צ"ל דשמואל הנ"ל מיירי באינו אוסר דהיינו שלא אומר לא אערב וכדפירש המיימוני אינו אוסר אבל באוסר דהיינו שמיחה ואמר לא אערב בזה יש חילוק בין רגיל לערב עמהן בזה לא משגחינן במחאתו ובאין בני מבוי ונוטלין בע"כ וזהו נלמד מדקאמר בע"כ דמשמע שמיחה ואמר לא אערב ומיהו דעת אשתו בעינן אפי' בזה ובאינו רגיל לערב דאינו אוסר לא מערבין בע"כ דהיינו שמיחה מיהו בלא מיחה מערבת אשתו וכדשמואל קמייתא הנ"ל. והשתא נמי א"ש הא דכתב הרמב"ם דין דאשתו מערבת עליו גבי חצר שיש לו ב' פתחים לב' מבואות והוצרך ב"י לכתוב לשיטתו דלרבותא נקט הכי דאפילו בכה"ג אשתו מערבת עליו. ולפי מ"ש ניחא טפי דמשום דהאי דינא דאשתו מערבת עליו מיירי באינו רגיל לערב עמהן והיינו בפתוח לשתי מבואות משא"כ בפתוח למבוי אחד דאז מסתמא מערב עמהן. וגם מ"ש דהרי"ף ס"ל כהרמב"ם אינו מוכרח דנוכל לומר דס"ל כרש"י ותוס' והא דסתם ולא פירש חילוק דאוסר ואינו אוסר משום דסמך אמ"ש בהלכותיו אידך דשמואל דאמר ברגיל לשתף בני מבוי באים ונוטלין ממנו בע"כ דמשמע רגיל אין לא רגיל לא. וכדי שלא תקשה דברי שמואל אהדדי ע"כ צריך לחלק בין אוסר ללא אוסר וכמ"ש ב"י דעת הרי"ף לשיטת הרמב"ם. ולשיטת רש"י על דרך זה אתי שפיר טפי ודו"ק. ומ"ש ב"י ז"ל ודעת הרי"ף כו' עד וזהו שלא פי' כו' דהא מ"ש וזהו אינו ראיה והוכחה אלא בית יוסף מפרש ומתרץ כן מדעתו ודו"ק. ונראה שהב"י נכנס לכל הדוחקים הנ"ל מפני שהרמב"ם סתם וכתב אחד מבני מבוי שרגיל להשתתף עם בני מבוי ולא נשתתף בני מבוי נכנסין לביתו ונוטלין ממנו שיתוף בעל כרחו ואחד מבני מבוי שאינו רוצה להשתתף כלל עם בני המבוי כופין אותו בב"ד להשתתף עמהן עכ"ל וכתב המ"מ שהסיפא מבואר בירושלמי וביאור הענין לדעת רבינו הרמב"ם באינו רגיל לערב עמהן אינן יכולין ליכנס לביתו אבל יכולין לכופו בב"ד או שהב"ד ירדו לנכסיו ויערבו משלו עמהן וא"כ איך ידקדק הגמרא רגיל אין שאין רגיל לא דמשמע דלא עירב כלל אפילו מדעת אשתו. הא הדיוק לא אתא אלא לאשמעינן דכופין אותו בב"ד. אלא ודאי לאו מדיוק רגיל אין קאמר ה"נ מסתברא אלא מדיוק דוקא בני מבוי ולא אשתו. ור"ל דוקא בני מבוי שאוסר עליהן מש"ה יכולין ליטול בע"כ. משא"כ כשאין בני מבוי מקפידין על מה שאוסר עליהן אלא שאשתו רוצה לערב בזה אין כח בידה לערב בעל כרחו דהיינו כשאומר שאינו רוצה לערב וק"ל. ונראה הא דמוקי הרא"ש ורבינו מ"ש שמואל אשתו מערבת עליו דמיירי באינו רגיל ואוסר ולא מוקי לה ברגיל וכאידך דשמואל משום דבשלמא אידך דשמואל

פירש דבריו ואמר שרגיל להשתתף ומכח זה מבקשין גם עתה בני מבוי שיערב עמהן וע"ז קאמר שבאין ונוטלין בע"כ ור"ל מדעת אשתו. משא"כ בשמואל קמייתא דלא הזכיר רגיל וג"כ לא הזכיר שבני מבוי מבקשין שיערב עמהן אלא שאשתו מבקשת לטלטל במבוי ומדבר עמהן שיערבו והיינו באוסר ואינו רגיל לערב שעד הנה לא עירבו יחד ולא טלטלו בשבת בחצר ובמבוי ומש"ה כתב רבינו ג"כ לשון כגון שאין הבית פתוח כו' משום דמדברי שמואל קמייתא מיירי ברישא ודו"ק:

סימן שסט

סעיף קטן א

מ"ש ב"י בד"ה ומ"ש אם נתן המעה כו' עד והרמב"ם כתב כו' וז"ל נותן אדם מעה לבע"ה כדי ליקח לו פת כו' ק"ק אלשון הרמב"ם מאי אאיריא בע"ה אפילו נחתום נמי בהאי לישנא מותר כיון דאמר לו ליקח לו וכמו שמבואר בדברי הרמב"ם ורבינו וצ"ל דאורחא דמילתא נקט דבע"ה שאין דרכו למכור רגילין לומר לו ליקח לו:

סימן שע

סעיף קטן א

הדר בבית שער אכסדרה ומרפסת שבחצר אינו אוסר כו' עיין בב"י שהביא מה שכתב הרמב"ם בפ"א ובפ"ד ומסיק וכתב שנראה שגם כן היה לו גירסת ספרים שלנו שגרסו בגמרא ז"ל א"ר יודא בריה דרב שמואל בר שילת בכל מקום שאמרו הדר שם אינו אוסר הנותן את עירובו שם אינו עירוב חוץ מבית שער דיחיד. ור"ל חוץ מבית שער דיחיד דהדר שם אינו אוסר והמניח עירובו שם עירובו עירוב אלא שלא קי"ל כותיה דרב יודא אלא כר' יוחנן דאמר בעשרה בתים זה לפנים מזה דאפילו חיצון של פנימי נותן את עירובו מפני דבית שער דיחיד לא שמיה בית שער כלומר אלא דין בית יש לו והדר שם אוסר. ומסיק וכתב הב"י ז"ל וכיון דלא קי"ל כרב יודא במאי דאמר אינו אוסר אלמא כי תנא והדר שם אוסר ל"ש ב"ש דרבים כר עד ממילא במאי דאמר והנותן עירובו שם אינו עירוב לא קי"ל כותיה כו' עד ונראה שזהו דעת הרי"ף כו' כל דבריו נפלאים ונראים עמוק עמוק מי ימצאנה והיותר קשה שדבריו הללו שכתבן כאן כן הוא בעינן בכ"מ בפ"א דהלכות עירובין וקשה לומר דנפל טעות גדול בשני הספרים ואף שיש ליישב ולומר שיש כאן ט"ס הניכר ונמחק התיבת אינו בסיכא במאי דכתב אינו עירוב שהרי ס"ל לרב יודא דעירובו עירוב ונגיה אותו תיבת אינו לברישא במאי דכתב כי תנן והדר שם אוסר דצ"ל אינו אוסר דהרי הכי תנן במתניתין אינו אוסר וגם אם נפרש מ"ש אלמא כי תנן והדר שם אינו אוסר ל"ש בית שער דרבים מבית שער דיחיד ור"ל רב יודא דאמר דאפי'

הדר בבית שער דיחיד אינו אוסר ע"כ צריך לפרש דמתניתין דתנן בה דהדר בבית שער אינו אוסר ר"ל אפילו בבית שער דיחיד וכמו שס"ל לרב יודא דסיפא דהדר שם אינו אוסר ר"ל אפילו בבית שער דיחיד וכמו שס"ל לרב יודא דסיפא דהדר שם אינו אוסר איירי אפילו בבית שער דיחיד ה"נ רישא דקתני דהנותן עירובו שם אינו עירוב איירי אפילו בבית שער של יחיד ואפ"ה קתני דאינו עירוב וזהו דלא כר' יודא דאמר עירובו עירוב. והטעם של הרמב"ם דבית שער דיחיד הדר שם אינו אוסר ואינו עירוב להנותן שם עירוב אע"ג דס"ל בית שער דיחיד לא מיקרי בית שער וגם אינו מחלק בין בית שער החצר ובין בית שער דבית כמו שכתבו התוספות והרא"ש לומר דהא דאמר רבי יוחנן פנימי דחיצון נותן עירובו ל"ק אלא התם דאותו חיצון אינו בית שער אלא לבית שלפנים ממנו ומש"ה אין תורת בית שער עליו. ומשא"כ בית שער דנכנסין ממנו לתוך החצר דאף דשל יחיד הוא מ"מ תורת בית שער עליו. דז"א דא"כ מנ"ל להב"י לומר דס"ל להרמב"ם דפליגי אהדדי רבי יוחנן ורב יודא הנ"ל הא התוס' והרא"ש לחד שינוייא יישבו וכתבו דל"פ וחלקו בהכי וכמ"ש הב"י עצמו כאן אלא צ"ל דהא דאמר רבי יוחנן בית שער דיחיד אין לו בית שער היינו כשקובע לו מקום לאכול שם וכמו שמסיק ב"י בסוף הענין דס"ל כרב יודא דאמר אפילו בית התבן והמיוחד לדירה אינו אוסר עד שיקבע לו מקום לאכול שם וס"ל דמתניתין איירי בכל בית שער אף בבית שער דיחיד מיהו היינו דוקא הקרוי בית שער והיינו כבית שער דרבים אף שאוכל שם וכמ"ש הרמב"ם בפרק ד' או בית שער דיחיד ואינו אוכל שם ואף שהמשנה סתמא קתני מ"מ סתמא כפירושו דאילו בית שער דיחיד ואוכל שם לא מיקרי בית שער אלא שם בית גמור עליו. ודכוותיה נמי מ"ש דהנותן עירובו בבית שער אינו עירוב איירי בבית שער דרבים אפילו דר ואוכל שם. ובבית שער דיחיד שדר ואינו אוכל שם דדירה בלא קביעות מקום לאכול שם אינו כלום וכמ"ש הרמב"ם. ומ"ש ב"י שמ"ש הרמב"ם בפ"ד בית שער שרבים דורסים כו' לרבותא נקט הכי ר"ל דוחא ברישא דמילתא דהרמב"ם דאיירי שם באינו אוכל שם כמפורש בהדיא בדבריו דוקא כתב דבית שער דרבים דנקט לאו דוקא קאמר אלא י"ל דלרבותא כ"כ אבל ודאי מה שמסיק הרמב"ם וכתב שם ז"ל לפיכך אם קבע לו מקום לאכול בבית שער אינו אוסר עליו לפי שאינו מקום דירה לא כ"כ כ"א אבית שער דרבים דאיירי בי' ברישא אבל בית שער דיחיד כה"ג אוסר כיון שקובע לו מקום לאכול בו. ובזה נ"ל ליישב דמש"ה נקט הרמב"ם גם ברישא בלשונו בית שער דרבים משום דסיפא דוקא איירי ביה ודו"ק. אלא שאכתי קשה לשון הב"י דכתב וכיון דלא קי"ל כרבי יודא כו' אלמא כי תנן כו' דלא ה"ל לתלות במאי דלא קי"ל כו' אלא ה"ל להקשות בקיצור כיון דר' יודא מפרש

אינו אוסר דמיירי גם בבית שער דיחיד ה"ה מאי דתנן אינו עירוב ג"כ מיירי אפילו בבית שער דיחיד וזהו דלא כמ"ש רבי יודא. ועוד למה נדחק ב"י לומר להרמב"ם דהמשנה בכל גוונא אמרה בין בית שער דרבים או דיחיד. גם אי אייריבבית שער דרבים ניחא טפי גם במ"ש שכן דעת רבינו והרמב"ם ושלא ס"ל כמו שתירץ הרא"ש לבסוף לחלק בין בית שער דבית לבית שער דחצר זהו דוחק:

סימן שעב

סעיף קטן א

חצר שפתוחה לחנר אחרת כו' עיין בדרישה לאו דוקא פתוחה דאפילו אינה פתוחה מטלטלים מזו לזו ע"י גג וקרפף שביניהם אלא אורחא דמילתא נקט ב"י ויש לדחוק ולומר דלרבותא נקט פתוחה דאע"פ שמטלטל מרשותו לרשות חבירו בהדיא כדרך המטלטל בלי הפסק ושינוי אפ"ה מותר מכ"ש כשמטלטל דרך החומה שביניהן דהוה קצת כמטלטל מרשות לרשות דרך מקום פטור וק"ל:

סעיף קטן ב

ומ"ש רבינו כו' רשות אחת הן דהלכה כר"ש דאמר כן וטעמיה כיון שאין מיוחד ותדיר רשות אחת הן ומטלטלין אפילו מחצר של רבים בעירוב ולית ליה לר"ש עירובי חצירות אלא משום היתר כלי בית רש"י:

סעיף קטן ג

או למבוי שמתוקן ברייתא פרק כל גגות היה ר"ש אומר גג וחצר כר ומבוי כולן רשות א' הן:

סעיף קטן ד

ומקרפף לקרפף עד סאתים וכו' פי' אם אין כל אחד מהן אלא סאתים יכול לטלטל בכולו בכ"א מהן גם להוציא ולהכניס מזה לזה בכולו ואם כל אחד מהן יותר מסאתים ולא הוקף לדירה אז שם כרמלית עליו ואסור לטלטל בכולו מיהו יכול להוציא מזה לזה ילטלטל בכ"א ב' אמות ומשמע מלשון רבינו שהקרפף שהוא יותר מבית סאתיים אסור להוציא כלל לחצר דהוי כמוציא מכרמלית לרה"י ולזה כתב שהרי כרמלית היא. ולכך חלקוהו לתרי בבות וצ"ע דב"י הביא לשון רש"י שכתב דקרפיפות שהם יותר מסאתיים ולא הוקף לדירה חשובים רשות אחת לגבי חבירו או לגבי חצר לטלטל ב' אמות מזה וב' אמות מזה להוציא ולהכניס מזה לזה וכ"פ הרא"ש להדיא ר"פ ר"א דמילה וצ"ע:

סעיף קטן ה

יכול לטלטל ב' אמות וכו' כ"כ רש"י בהדיא כמו שהבאתי ולא כמרשות היחיד לכרמלית:

סעיף קטן ו
ואם ירצה וכו' אפילו פת כ"כ רש"י הואיל והוא כבר עירב עם חבירו קונה לצורך כולן דהוי כולהו כחד:

סעיף קטן ז
אלא העירוב וכו' פי' מניח עירוב ב' חצירות ביחד כדלקמן סימן שפ"ו:

סעיף קטן ח
או חלון וכו' ואם עשה לה סירגון בטלה כו' בירושלמי:

סעיף קטן ט
וארובה וכו' רוחב ד' על ד' אפילו היא למעלה מי' וכ"ש חלון של בין בית לבית וטעמא דבית אמרינן כמאן דמליא דמיא והוי כמאן דלא גבוה י' לאפוקי בשני חצירות דלא שייך האי טעמא לכך כתב לעיל דצריך שיהא החלין משהו בתוך י':

סעיף קטן י
או שהיה קרקעיתו של א' גבוה מחבירו דגוד חמשה ומחיצה חמשה מצטרפין כמו שכתבתי בסימן שס"ב בית יוסף:

סעיף קטן יא
אפילו אין בו רוחב ד' וכו' ב"י תמה על זה עיין בדרישה והוכיח מדברי הרי"ף והרא"ש דאם אין רוחב ד' מותר. ובד"מ כתב וז"ל ונ"ל דה"ג ולא להוריד ולהכניס לבית אא"כ אין רוחב ד' דבאין בו רוחב ד' שרי דמקום פטור הוא מיהו להחליף מבית לבית דרך מקום פטור אסור כמו שכתבתי לעיל סי' שמ"ו עכ"ל ועל להחליף כתב ב"י דוקא להרשב"א אסור אבל להרי"ף והרמב"ם מותר כיון דרשויות דרבנן ועיין לעיל סימן שמ"ו:

סעיף קטן יב
ולשני אין גבוה י' התשמיש הוא לו לנחת שיכול להשתמש בכל הכותל דכיון שרחב ד' הוי פתח ותשמישו בנחת לעלות דרך שם ומשתמש בכל הכותל עקר חוליא מצדו מותר לבדו לטלטל בכל הכותל ולא אותן שדר בחצר אחרת שלהן עדיין גבוה י' וא"ל דזה מיירי שעקר החוליא גם מצד השני ולשניהם ניחא תשמישתא דא"כ היו אוסרין זה על זה אם לא עירבו דא"ל דמיירי בכלי חצר דא"כ אפילו בגבוה י' שרי ולפ"ז צ"ל דלצדדים קתני דמ"ש ברישא בין לענין לעשותו כפתח לערב יחד מיירי שנפרץ גם מצד השני וסיפא לענין תשמיש ?? מיירי דוקא שנפרץ מצדו ולא מצד השני ודו"ק:

סעיף קטן יג
ובולט ארבעה פירוש לרוחב:

סעיף קטן יד
אינו מועיל אפילו להתיר פי' שאין ראוי לעמוד על האיצטבא שאין בה ד' אבל במקום עקירת חוליא יכול לעמוד על הארץ ומשתמש שם אשר"י:

סעיף קטן טו
מ"ש רבינו אפילו כפה אצלו ספסל שיש בו ד' על ד' וגבוה כל שהוא וכו' מותר להשתמש כנגד המיעוט יש לתמוה מנא ליה לרבינו לחלק בין ספסל ד' ע"ד בין איצטבא ד' ע"ד והלא בגמרא אמרו סתם ספסל ד' ע"ד ממעט ומדלא פירשו ממילא הוי דינו כמו איצטבא וצ"ע:

סעיף קטן טז
ובלבד שיחברנה בטיט בענין שלא יהא דבר הניטל בשבת. אם יש בתחתונה ד' ובה נתמעט גובה של כותל דל עליונה מהכא יהיה מיעוט רש"י:

סעיף קטן יז
ואין בין זו לזו ג' טפחים פי' שאיצטבא עליונה היא של עץ ויש לה רגלים נמצא שיש אויר מפסיק בין הרגלים ומיעוט באויר לא שמיה מיעוט:

סעיף קטן יח
לא מהני למיהוי פתח וכו' אם שיגיעו לראש הכותל עיין בב"י שתמה על זה עיין בדרישה:

סעיף קטן יט
אבל לא מהני לערב יחד טעות סופר הוא בספרי רבינו וצריך להגיה מתירו בין להשתמש עליו בין לערב יחד כיון שמגיעו לראש הכותל וכו' ב"י. ואע"ג דסולם צריך להעמידו זקוף בכותל קי"ל דסולם זקוף ממעט. והא דכתב אם אין בכותלו אלא גבוה י' וכ"ש אם היה י"ג וזקף סולם גבוה י' ומשהו ואפילו גבוה י' לחוד סגי אע"פ שהעמידה זקוף והכותל גבוה ב' דסולם גבוה י' במשך ד' מיחשב פתח כמ"ש בסמוך גבי חקק להשלימו לד' ודוקא כשהסולם מגיע עד ראש הכותל אלא שאינו רחב ד' בכל גובה וכמ"ש שם. אבל אם אין בו י' אינו מתיר דהואיל וקטן הוא ונוח לטלטלו משם אינו ממעט:

סעיף קטן כ
זיז היוצא כל שהוא פי' ואין מהזיז ולמעלה י' טפחים:

סעיף קטן כא
והוא שלא תהא שליבה התחתונה כו' דאז מועיל כל שהוא דדמי כאילו הוא לבוד והזיז היה על הארץ כדלעיל באיצטבא אבל סמכו אצלו לא פי' וראשו נסמך לכותל לא הוי האי סולם מתחתיו דרגא לזיז שהוא מובדל מן הקרקע הרבה דבזיז א' וכו' לא סגי בסולם כל

שהוא מידי דהוה כותל י' וחקק אצלו בכותל האי כותל איירי אפילו בזקיפה כפשוטה דהא קי"ל סולם זקוף ממעט ומיחשב כפתח עיין בגמרא ובתוס' דף ח':

סעיף קטן כב
צריך שיחוק בכל גובה הכותל אבל גבי סולם שמגיע לראש הכותל נוח לעלות טפי ומיהו לא חשו למיהוי פתח בפחות מרוחב ד' הילכך כי משוי ליה רוחב ד' בגובה י' פתח הוא אבל הכא אין נוח לו לעלות כ"כ רש"י:

סעיף קטן כג
ואשרה אינו מועיל כיון שאיסורה מן התורה:

סעיף קטן כד
וא"א הרא"ש ז"ל לא כ"כ פלוגתת אמוראי היא בגמרא במשך ד' אפילו אין בו רוח אלא כל שהוא דבמיעוט ד' טפחים סגי ועיין בב"י:

סעיף קטן כה
נתן הנסר לאורך כו' פירש"י שנתן לאורך החריץ ד' ד' אורך ע"ג יתידות אצל שפתו דסתם קצת רוחב החריץ ומיעטו בד' עכ"ל:

סעיף קטן כו
נתמעט בחול מגובה י' לאפוקי נתמעט בשבת דא"צ לערב יחד ב"י:
אסור לשום אחד מהם ליתן מן התבן כו' שמא ישקול טובא וממעט ליה מעשרה וקא מטלטל בחצר האסורה אבל הבהמה קלי קלי אכלה:

סעיף קטן כז
אסור ליתן ממנו לקופתו כו' דודאי אי בעי לסלוקי כולו בבת אחת מצי לסלק ליה אבל לתוך הקופה דהיינו מעט מעט דילמא ממעט ליה בע"ש סמוך לחשיכה ולאו אדעתיה וקא מטלטל בחצר האסורה:

סעיף קטן כח
מותר להאכיל דכיון דאיכא מחיצה ותקרה ואי מפחת מי' רמי אנפשיה ולא יטלטל בשבת ז"ל הרא"ש וק"ל על פירש"י דהא קי"ל שבת כיון שהותרה הותרה ובל"א פירש"י לא יתן לתוך קופתו משום דמוקצה היא אתמול למחיצה זו וקי"ל דלא הוקצה למחיצה דלא שייך מוקצה אלא בסוכה שנפלה או בבית שנפל שמתחלה נעשה לשם מחיצה וגם היה מוקצה ב"ה משום סתירת אוהל לכן נ"ל לפרש דבחול קאמר וכו' כדי שתאכל אסור משום האי גזירה שיטול ממנו בידו וימעט המחיצה מי':

סימן שעג

סעיף קטן א
שני גזוזטראות הבולטות משתי עליות כו' משפת תקרת עלייה לר"ה רש"י ודוקא שמשוכין זה מכנגד זה ד"ט דאל"כ מערבין א' דוקא ולא שנים רשב"א:

סעיף קטן ב
ואם רוצין מערבין יחד פי' לענין שיהו מותרין לטלטל כלים בשבת בבית מגג לגג אבל כלי הגג בלא עירוב מותרין. כתב הרב המגיד בפ"ג שהוכיח הרשב"א מהתוספות שאם אין ביניהן מרחק ד' אינו צריך נסר מזו לזו אלא אף בלא נסר מערבין א' ואין מערבין שנים כל שהן זו כנגד זו ונראה שגם מהרמא"י ז"ל סובר כן ולזה נתכוין לכתוב בש"ע מיד אחר ומערבין יחד ואם אין המרחק שביניהן ד' אפילו בלא נסר נמי דינא הכי למימר דדוקא לערב. עירוב יחד הוי דינא הכי אבל לא לענין עירוב שנים שהוא דעת הרשב"א וק"ל ולא כמו שכתב מהרמ"י בש"ע ע"ש. אבל התוס' בפרק חלון ד' ע"ה כתבו דכי ליכא ד' מזו לזו מערבין שנים ואם רצו מערבין יחד שלא כדעת רשב"א ע"ש:

סימן שעד

סעיף קטן א
עירבו דרך חלון או פתח שביניהן ונסתם אף שכתב לישנא דדיעבד כתב מהרי"ל דה"ה למזיד דאין לחלק ב"י:

סעיף קטן ב
מותר להשתמש דרך גובה הכותל וכו' פי' מותר לטלטל מזו לזו דרך גובה הכותל ב"י:

סעיף קטן ג
ואפילו אם עירבו לשנה עיין בב"י:

סעיף קטן ד
חצר קטנה שנפרץ במילואו עיין בב"י:

סעיף קטן ה
למי שעומד על הגג כמ"ש בסימן שמ"ה דאז אמרינן גוד אסיק ומותר בגג הגדול:

סעיף קטן ו
אא"כ חלון מהבית כו' רחב ד' על ד' ואז הוי כחורי רה"י. ואין להקשות למה לא יועילו גיפופי הגג גדול לגג קטן כמו בחצר ונלע"ד כי ע"כ צ"ל שאין לגג מחיצה כלל מדהתירו חז"ל לטלטל בגגות מטעם גוד אסיק מוכרח הוא שאין לו מחיצה כלל דאל"כ למה להם לאהדורי מטעם גוד אסיק והלא בלאו הכי שרי וכיון שכן הוא ע"כ צ"ל דנפרץ לא קאי אגג גופא רק אמחיצות הבית המתירות את הגג מטעם גוד אסיק וביאור גג קטן שנפרץ לגדול כך הוא כי בית של גג קטן הוא מחובר לבית של גג גדול ומחיצה אחת ביניהן

ובמקום שבית קטן פתוח לבית גדול הוא פרוץ במילואו של קטן וכותלי של בית של גג קטן נכנסים בבית של גג גדול באופן שאם אמרינן גוד אסיק גיפופי גדולה עם כותלי קטנה הנכנסים בבית גדול אז יהיה ג"כ למעלה בגגות כותלי קטנה נכנסים ממילא הנך גיפופים דפשו להו מאחורי פירצת הקטנה יהיו נראות שלא מאותו כותל הם לשיטת רש"י ולשיטת התוספות העומד שם בקצה כלות כותלי הקטנה לא יהא עירוב לו גיפופי הגדולה וכמ"ש לעיל סימן שס"ה:

סימן שעה

סעיף קטן א

מרפסת ובלבד שעירבו כל בני מרפסת לעצמן כו' וז"ל ב"י וקמ"ל דלא הוו כחצר אחת וע"ש:

סעיף קטן ב

שהוא משותף בין שניהם דאילו היה של אחד מהם אין האחרים יכולין לאסור עליהן:

סעיף קטן ג

ואין מראשו למרפסת י' טפחים פי' שהמרפסת גבוה יותר מהתל אבל אין מראש התל עד המרפסת י"ט בגובה ובמשך ממנו בתוך ד' טפחים:

סעיף קטן ד

אבל כל שתשמישו בנחת כו' ז"ל ב"י אין לשון זה נוח לי דלרב דקי"ל כוותיה שניהם אסורים עד שיהא לזה בנחת לגמרי עכ"ל ולזה קשה מדברי רבינו שכתב לפני זה או שהוא עמוק בענין שלשניהם עמוק עשרה שניהם אסורים וידוע שאם הוא עמוק לבני החצר עשרה שהוא עמוק טפי מעשרה למרפסת וה"ל לחצר תשמישו יותר בנחת ממרפסת ואפ"ה שניהם אסורים:

סימן שעו

סעיף קטן א

או יעשו קורה רחבה ד' טפחים בפי הבור דאז אמרינן פי תקרה יורד וסותם כ"כ התוס' בהדיא בפרק כיצד משתתפין ד' כ"ו ע"ש. כתב ב"י דאיתא בגמ' דאם עשה כל המחיצות בתוך המים צריך שיהיה יוצא למעלה טפח ותמה למה השמיטו רבינו:

סעיף קטן ב

ולרש"י שרי כו' ר"ל דלרש"י א"צ שיהיה המחיצה דוקא למעלה מן המים אלא אפילו היא למעלה כשמתחיל פי הבור בעומק י"ט אע"פ שהוא עדיין רחוק מהמים אמרינן גוד אסיק:

סעיף קטן ג
ואם אין הבור קרוב להם אלא רחוק מכל א' ד"ט כו' עיין ב"י:

סעיף קטן ד
ואם אין הבור סמוך להם אלא רחוק כו' נראה דאיירי שהחוליא שסביב הבור היא גבוה י' דאל"כ אסור להוציא מרה"י דרך השביל וכמ"ש לעיל בסימן שנ"ג ודוחק לומר דדוקא דרך ר"ה אסור דהא רבינו ס"ל דאפילו דרך מקום פטור ומכ"ש כאן שהוא כרמלית:

סעיף קטן ה
שאין אדם אוסר דרך אויר עיין ב"י. והאמצעי מותר לשניהן כצ"ל:

סימן שעז

סעיף קטן א
שתי עליות כו' משנה וגמרא ס"פ כיצד משתתפין:

סעיף קטן ב
מותרות לשפוך מימיהם אפילו להדיא לגומא:

סעיף קטן ג
זו שלא עירבה אסורה ושעירבה מותרת ז"ל התוספות והביאן בית יוסף דחיישינן דילמא אתי לאפוקי מיא במאני דבתים מן הדיוטא לגומא שרחוקה מהן דאין רוצין שיפלו המים למטה ויקלקל החצר משא"כ באותה עלייה שיש עוקא לפניה דמיד הולך המים מחצר לעוקא עכ"ל ונ"ל דמש"ה צריך לערב לעצמה דאל"כ לא היתה מותרת להוציא המים לשפת העלייה שבני עלייה אוסרים הא' על חבירו ותימה גדולה בעיני הלא זה כנגד מה שמסיק שם בגמרא ואציע לפניך לשון המשנה וכן שני דיוטות זו כנגד זו מקצתן עשו עוקא ומקצתן לא עשו עוקא את שעשו עוקא מותרין ואת שלא עשו עוקא אסורים ובגמרא אמר רבא לא שנו אלא שלא עירבו אבל עירבו מותרין וכי לא עירבו מ"ט לא גזירה דילמא אתי לאפוקי מיא במאני דבתי להכא לשפת העוקא לשפוך לתוכה עכ"ל הרי לפניך שהמשנה תלה הכל בעשיית העוקא שאותה שעשתה מותרת ושלא עשתה אסורה ורבינו המחבר תלה הכל באותה שעירבה מותרת משמע אפילו לא עירבה אותה שעשתה עוקא. ויותר התימה שכתב והשנייה לא עירבה כלל כו' למה לן דלא עירבה כלל אפילו עירבו בני אותה דיוטא שלא עשו עוקא ולא עירבה עם דיוטא אחרת אסורה לשפוך גזירה דילמא אתי לאפוקי מיא לעוקא כיון שהיא רחוקה מהעוקא משא"כ באותה שעשתה עוקה שהיא קרובה וכמ"ש התוס'. ועוד קשה שלפי' רש"י ותוס' צריכין לומר שהעוקה קרובה להחצר שעשתה ורחוקה מהחצר שלא עשתה וזה דלא כדברי הרמב"ם והש"ע שכתבו שתי עליות הפתוחות לחצר זו כנגד זו וגם ל' רבינו משמע קצת

הכי ושוב ראיתי בדברי הרי"ף ורא"ש ורמב"ם והר"ן ומצאתי שגורסים בגמרא גזירה דילמא אתי לאפוקי מאני דבתי לחצר ולא כגירסת רש"י דשגרס דילמא אתי לאפוקי מיא במאני דבתי להכא והיא גירסת התוס' ומש"ה הוצרכו לחלק ולכתוב דהעוקא היא רחוקה לזו וקרובה לזו אבל הרי"ף והרא"ש והרמב"ם והר"ן אינם כותבים שהיא רחוקה מזה לזה כלום ויש שיטה אחרת בפי' גזירה זו דס"ל שהעוקה היא שוה לשניהן בין שיהיה הדיוטא זו כנגד זו ועוקא ביניהן כלשון המשנה וכלשון כל הפוסקים וכ"כ הרמב"ם בפי' המשניות בהדיא ע"ש בין שהיא צד אחד והעוקה מן הצד בסוף חצירו של זו שכן דרך של העושין עוקה שעושין אותה מן הצד ולא בתוך חצריהם כדי שלא לקלקל החצר בגומא ונמצא שהיא קרובה לשניהם וה"פ דאם עירבו שניהם יחד אז ליכא למיחש למידי ושניהם מותרים ואי לא עירבו יחד אף שעירבו כל אחד לעצמן שעשתה עוקה מותרת ושלא עשתה עוקה אסורה גזירה אי תתיר לה לשפוך מימיה בעוקא של חבירתה בלא עירוב מטעם כחה בחצר שאינה מעורבת מותר תוציא בהדיא מאני דיוריה ותוציאם לחצר ולא תדע לחלק בין כחה בחצר לטילטול גמור וזה שאמר בגמרא ל"ש אלא שלא עירבו השני הדיוטות יחד בין שדרים בכל דיוטא כ"א הרב ותלמידו וכיוצא בו שא"צ לערב וכן נראה דמיירי מתניתין בצד שלא צריך כל א' לערב לעצמה מדתלה הכל בעוקא ולא בעירוב אבל רבינו המחבר מיירי בשיש בכל דיוטא הרבה דיורים ולכך צריכה לכל א' לערב בדיוטא שלה ואי לא עירבו אסורים שאוסרים עליה אותן הדרים עליה בדיוטא עצמה ואז אפילו עשתה עוקה אסורה ודיוטת חבירתה שבצידה אם עירבה מותרת אפילו לא עשתה עוקא דכיון שזו שעשתה עוקה לא עירבה ואסור לשפוך מימיה לשם חשבינן העוקא כאילו זו עשתה אותה וע"ד שכתב רבינו המחבר הדין בסמוך ס"ס שפ"ז בדין שיתוף דאם המבוי הרגיל בה שתפו כו' דוחין אותה אצל המבוי שאינה רגיל כו' ותו לא שייך גזירה דילמא אתי לאפוקי מאני לחצר כיון שזו אסור לשפוך מימיה יש לה היכר ודוק היטב ועיין בפי' המשניות שפירש בהדיא הגזירה כאשר כתבתי. והא דלא כתב רבינו גם דין זה דאם עירבו כל א' לעצמה דאותה שעשתה עוקה מותר כו' דזה פשיטא ולא אתי לאשמועינן אלא כשאחת לא עירבה כלל אפילו עשתה עוקא שהיא אסרה וחבירתה שלא עשתה עוקה הואיל שעירבה מותרת ודו"ק וב"י הביא גירסת רש"י ולא הזכיר שום גירסא אחרת דס"ל דמצינו לחלק כמ"ש גם לפי פירושינו דמשנה וגמרא מיירי כשלא עירבו יחד אבל כל א' לעצמו עירב או שאינם צריכים לעירוב וא"כ אין לשום א' מהן היכר שהרי שניהם יכולין להוציא מהדיוטא עד החצר ולהכי אותה שעשתה עוקה יכולה לשפוך מן הדיוטא וממנו עולים לחצר והוי כחו בחצר וגזירה אין כאן כיון

שהיא קרובה אל העוקה מסתמא לא יטלטלנה עד העוקה אבל אותם שאין לה עוקה איכא איסור לשפוך משום גזירה דכיון שהעוקה רחוקה ממנה לא תרצה לקלקל חצירה ומטלטלת מיא במאני דבתי לחצר כך הוא סוגיית הגמרא ורבינו מירי בדאחת עירבה ואחת לא עירבה ובענין זה אין הדבר תלוי בעשיית העוקה דאפילו אם היא רחוקה או קרובה לשניהם באנו לחלוקה דעירוביה אם עירבה מותרת ודלא עירבה אסורה אפילו היא קרובה מ"מ איכא למיגזר כיון שאין לה היכרא שהרי גם השנייה מטלטלת מהדיוטא לחצר יוציאו גם שאר כלים אבל הכא דעירבה מותרת דהא לה איכא היכרא שתראה שהב' אסורה לשפוך משום שלא עירבה כלל תזכור ג"כ שהיא לא עירבה אלא לבדה ולא תוציא ולכך מתירין לזו שעירבה שהרי יש לה רשות לפחות להוציא מהדיוטא עד החצר שהרי עירבה משא"כ זו שלא עירבה שאפילו הוציאה לחוד אסורה והטעם משום שאין לה היכרא ודו"ק:

סימן שעח

סעיף קטן א

ופתוחות למבוי פירש"י ותוס' דנקט פתוחות זו לזו דאז אין להם דריסת הרגל זו על זו דאי הוו להו זו לפנים מזו אסרה פנימית אחיצונה דאפילו בפני עצמן אסורה כל א' להשתמש עכ"ל מזה משמע דמירי שהחיצונה לא עירבה כלל ועיין בב"י דלא משמע כן רק האמצעית נתנו עירובן בתוך כל אחת מהחיצונה ולפ"ז מ"ש רבינו וב' חצירות לא עירבו יחד לשון שאינו מדוקדק הוא אלא משום דגבי אמצעית נקט עירבו יחד נקט גבי חיצונים דלא עירבו יחד:

סעיף קטן ב

ופתוחות למבוי ובגמ' נאמר לר"ה:

סעיף קטן ג

עם האמצעית כו' פי' שהאמצעית נתנה עירובה בזו ובזו או שכל א' מהחיצונה נתנה עירובה באמצעית בשני בתים אבל נתנו באמצעית בבית א' שלשתן מותרות זו עם זו כ"כ המ"מ:

סעיף קטן ד

או ששכח א' כו' פי' עירבו כל א' לעצמה רק ששכח:

סעיף קטן ה

ב' אסורות כל דריסת רגל האוסרת במקומה אוסרת שלא במקומה ורגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה בין מן הפנימית בין מן החיצוניי' דא"א פנימית תיחד דשא דהא אין עירובה אצלה:

סעיף קטן ו
יסלקנה מעליה כו' דאמרה לתיקוני שדרתיך ולא לעוותי:

סעיף קטן ז
או שנים בחיצונה כו' ולא גזרינן אטו ב' בפנימית שלא עירבו:

סעיף קטן ח
אין אוסרים עליה שהרי יש לכל א' היתר במקומו:

סימן שעט

סעיף קטן א
שתי חצירות ושני בתים ביניהם ולא עירבו יחד כו' לכאורה יש לדקדק בדברי רבינו מה אתא לאשמועינן דאמר אם נחשב כבית שער והא ודאי לא הוי בית שער ונ"ל לפי שלשון הגמרא כך הוא. זה בא בדרך זה ונתן עירובו בזה וזה בא בדרך זה ונתן עירובו בזה קנו או לא קנו מי משווינן להו לגבי דהאי בית ולגבי דהאי בית שער ור"ל לגבי דהאי שעבר תוכה נקרא בית שער ולהשני שלא עבר דרך אותה בית אלא הניח עירוב תוכה נקרא בית ומסיק דשניהם לא קנו ממ"נ אי בית שער משוינן ליה כו' לכך כתב רבינו ל' שאם נחשב שהוא ל' הגמ' ומשמע בהדיא שם בגמ' וכאן מדברי רבינו שצריך שיהא עירובו מונח במקום שיוכל לטלטל לשם ולא יפסיק בית שלא עירב עמו בינו ובין עירובו וכאן יש סתירה למנהג קצת מקומות שנתנו עירובן בבית הכנסת ובתי עכו"ם מפסיקין ביניהם ובין העירוב ואין יכולין לטלטל לבית הכנסת למקום עירובן:

סימן שפ

סעיף קטן א
אף משתחשך כו' אע"ג דאסור להניח לעירוב. וגם הוא מותר להוציא מבתיהם שהוא אורח כצ"ל. עיין מ"ש ב"י בשם ר' יהונתן עד מפני שכבר ביטל להם ושארית ישראל לא יעשו עולה פי' אע"ג דלגבי דירה אמרינן רשות ביתו לא ביטל לגבי דידיה נחשב כאילו ביטל כיון שבחצר הוא אורח לגבייהו:

סעיף קטן ב
ואם דר עם ד' או ה' צריך לבטל לכל א' וא' נראה דלרבותא נקט ד' וה' דאפ"ה צריך לבטל לכל אחד וא' ולא סגי בגילוי דעתו שביטל לשנים ולשלשה וכ"ש אם אינו דר אלא עם שנים או שלשה דצריך לכל אחד ורבינו תפס לשון הגמ' דסוף פ"ב דעירובין ע"ש. ואם אומר לשנים אני מבטל רשותי לכם פשוט דמועיל דהא מיעוט רוב שנים ולטפי משנים צריך שיאמר לכולכם אבל ג"כ א"צ לומר לכולכם בכלל גם ברמב"ם ובש"ע ליתא לתיבת בכלל ע"ש:

סעיף קטן ג
וגם הוא מותר אע"פ שרשות ביתו לא מבטל:

סעיף קטן ד
אבל אסורים להוציא כו' וגם הוא ול"ד לשאר בתים שבחצר דשרי בהו דהתם הוי אורח לגבייהו אבל בבית של עצמו אסור להוציא אל החצר שסילק עצמו ממנו דבהיותו בביתו אין דרך לומר להיות כאורח לענין טלטול חצירם ועוד דהיה נראה כאילו חוזר מביטולו ואע"פ שאינו יכול לחזור בו כיון שהחזיקו בני מבוי במבוי אפ"ה אסור דנראה כחוכא וטלולא משא"כ כשמבטל גם ביתו דאז מיקרי שפיר אורח שהרי אין לו בית כלל ר' יהונתן וב"י הביאו בקיצור במקום שהיה לו להאריך ע"ש:

סעיף קטן ה
הילכך צריך כו' עיין בב"י שכתב ז"ל ונראה דהיינו דוקא במבטל כו' עד וכן נראה מדברי רבינו כו' ויש לתמוה קצת עליו שלא נראה מדברי רבינו כמ"ש הוא אף כי אמת שהסמ"ג כ"כ בהמ"ע דף רמ"ג מ"מ ממ"ש רבינו לא נראה כן שהרי כתב בסמוך ז"ל ואם ביטל להם בפי' גם רשות ביתו מותרים גם מביתו לחצר ולא כתב שהוא מותר וליכא למידק מדכתב ברישא דגם הוא אסור להוציא מביתו מדכתב ל' וגם הוא (ולפירושו צריך לדחוק ולומר דהם מותרין בכל ענין והוא אסור עד שיחזיקו הם תחלה וכן צריך לדחוק בסי' שאח"כ במ"ש המבטל רשותו כו' דמיירי שלא ביטל ביתו או שעדיין לא החזיקו הם וכן במ"ש אח"כ שביטל רשות מחצר לחצר כו' עד ולא היא דצריך לפרש דמיירי שלא ביטלו גם רשות ביתם או מטעם שכתב הרשב"א דאין רבים נעשים אורחים אפילו אצל רבים) דכל זה נראה דוחק לע"ד דדברי רבינו לפי' זה הם תמוהים ביותר והיה נלע"ד דס"ל כמ"ש ר' יונתן בפי' דף קצ"ה ע"א ע"ש ודו"ק:

סעיף קטן ו
מותרים גם מביתו לחצר וגם הוא רק שיחזיקו הם תחלה כמ"ש בסי' שאחר זה ב"י:

סעיף קטן ז
ולא מבתיהם ודוקא כשביטלו רשותם ולא ביתם אבל אם ביטלו ג"כ ביתם אז מותר לטלטל גם מבתיהם לחצירם אבל הן אסורים דכיון שלא נעשו כאורחים גבי היחיד הוי להו ביטול רשות. ר' יונתן.
כיון שלא זכה בחלק כו' פי' שלא הותר לו לטלטל תיכף בשעה שביטלו לו:

סימן שפא

סעיף קטן א

המבטל רשותו כו' כאן מיירי שלא ביטל ביתו דאסור בכל ענין להוציא אלא שאינו אוסר עליהם אם החזיקו הם תחלה א"נ מיירי שביטל גם רשות ביתו וקמ"ל שדינו שאחרים מותרין להוציא מביתו ולא הוא עד שיחזיקו בו תחלה מי שביטל להם ואח"כ גם הוא מותר לכתחלה כמ"ש לעיל:

סעיף קטן ב

שהוציאו מבתיהם לחצר פי' שתיהם ולא החיצונה לבדה דהוי הפנימית רגל האסורה במקומה ופי' לא עירבו יחד הא כל אחת לעצמה עירבה דאל"כ הא קי"ל דאין מבטלין רשות לשנים שלא עירבו וסתם חצר יש בו ב' בתים וכתב ב"י בשם התוס' דה"ה אם הכניסו מחצר לבתים ולאו דוקא כשהוציאו מבתיהם לחצר דאז מחזיקין בחצר ומכניסין כלים לתוכו ובזה מראין הקנין משא"כ כשמוציאין מתוך החצר שרוצין לכנוס לבתיהם דבזה אין מראין שום קנין בחצר ואע"ג דכתב רבינו בסמוך שאין נקרא מחזיק אלא כשמכניס כו' וקמל"ן ב"י דהכא מהני ושאני התם דקאי אהמבטל דלא מיקרי חוזר ומחזיק אלא כשמכניס לרשות שביטל אבל הכא דאיירי במי שביטל להן שרוצים לקנות כל שעושה דבר שהיה נאסר לעשות בלא ביטול מהני לב"י אלא שכתב בקיצור אבל כן הוא כוונתו ודו"ק:

סעיף קטן ג

ל"ש שני חצירות ופתח ביניהם כו' לכאורה נראה שהטעם הוא משום דהוי רבים משל רבים וכמ"ש רשב"א אבל כבר כתבתי שאין כן דעת רבינו ור"י לכן נראה דהטעם היא אסורה כמ"ש בדרישה דמיירי או קודם שהחזיקו או שלא ביטל רשות ביתו אלא רשות חצירו. עיין בב"י שכתב דגם אין לפרש דעירב פנימי כו' יש לתמוה עליו למה ליה לאהדורי אדחייה אחרינא והלא הוא נדחה בדיחוי ראשון דא"כ הוה רגל המותרת במקומה כו' וק"ל:

סעיף קטן ד

ל"ש שני חצירות זו לפנים מזו כו' לכאורה היה נראה דהל"ל עד שיחזיקו הם תחלה כדלעיל או שלא ביטלו רק חצירות אבל לפי מ"ש הרשב"א וב"י הביאו בסי' זה דאפילו רבים נעשים אורחים אצל רבים היא אסורה בכל ענין וק"ל:

סעיף קטן ה

ולא עירבו שתיהם אלא החיצונה לבד דהוה הפנימית רגל האסורה במקומה:

סעיף קטן ו
אלא בשעה שצריכה לצאת כי בדריסת הרגל לחודא אינה אוסרת אלא א"כ יש לחוש שישתמש בחיצונה ר"ל כלים ששבתו בחצר יטלטל מזה לזה ולכך צריך גם כן שתיחד דשא כמו לעיל גבי בית אלא שסמך רבינו אדלעיל. ב"י:

סעיף קטן ז
יכול לבטל רשותו כלומר לכל אחד מבני הפנימית והחיצונים ויהיה הוא לבדו אסור וכולם מותרים אבל אם ביטל לבני החיצונה ולא לבני הפנימית עדיין פנימית באיסורה עומדת לפי שאין עירובה בחצירה ואי אמרינן תסתלק מן החיצונה הרי הן בלא עירוב וכולם אוסרין זע"ז וה"ה אם שכח אחד מן החיצונים ולא עירב שמבטל רשותו לכל אחד מהחיצונים והפנימית והוא אסור וכולם מותרים כו' ב"י ע"ש. והא דנקט נתנו עירובן בחיצונים נראה דלרבותא נקט אע"פ שאין עירובה במקומה אפ"ה יכול לבטל אע"ג דהוה ביטול מחצר לחצר ומכ"ש אי נתנו עירובם בפנימית דהוה כאילו דרים גם החיצונים בפנימית ואז לא הוה כביטול מחצר לחצר ממש אבל א"ל דאי הוה העירוב ממש בפנימית לא היה צריך לבטל גם לחיצונה משום דפנימית יכולה לסגור הדלת דהא כתבתי בסמוך כיון דהעיוות בא מכחם בחיצונה דהיינו שאחד מהן שכחה לערב אינו יכולה לסגור הדלת כדפרישית לעיל סי' שע"ח ר"ל שאינו צריך אותו ששכח בחיצונה לבטל גם לכל אחד מהפנימים להתירם דבלא"ה מותרים אבל אם שכח אחד מהפנימיים צריך הוא לבטל לכל אחד מהפנימיים וגם לכל אחד מהחיצונים אפי' העירוב מונחת בפנימית אם לא שעירבה לעצמה ואם לא ביטל לחיצונה גם הם אסורים דלא מצי למימר לחיצונה לתקוני שדרתיך כו' שהרי העיוות לא ע"י חיצונה בא אלא ע"י פנימית כמ"ש רש"י בפרק הדר עלה ס"ז ב"י:

סעיף קטן ח
שאין נקרא מחזיק אלא כו' פי' לענין שיקרא מחזיק ברשותו שכבר ביטל אלא כשמכניס ועיין מ"ש לעיל בריש הסימן ואינו דומה למ"ש לעיל דאם הוציא במזיד אוסר כו' דהתם הוצאה זו הכנסה היא שהרי הוא מכניס לרשותו שביטל דהיינו החצר משא"כ כאן שהוא מכניס לבית חבירו שמעולם לא היה שלו והיינו הוצאה ולא הכנסה ובזה מיושב גם כן מ"ש בסי' ש"פ דכשביטל חצירו ולא ביתו אסור לו להוציא מביתו לחצר כו' ופי' ה"ר יונתן חד טעמא משום דנראה כאילו חוזר ומחזיק ברשותו אע"פ דלא הוי אלא הוצאה מבית אלא לפי שמוציא מביתו שלא ביטל לחצר שביטל דאותה הוצאה הכנסה היא וק"ל:

סעיף קטן ט
אבל אינו יכול להוציא מבית חבירו כו' וא"ת הא לעיל סי' ש"פ כתב דכשביטל גם ביתו מותר גם להכניס לביתו דהוי אורח לגבייהו וכמ"ש לעיל ב"י בשם רש"י ולק"מ דהתם איירי דכבר החזיקו המה בהוצאה והכנסה דשוב לא יכול לחזור וכאן איירי דעדיין לא החזיקו וה"א דאפ"ה מותר מטעם דנעשה אורח גביה כמו המבטל רשות חצירו לחוד דמותר להוציא מביתו לרשותן אע"פ שעדיין המה לא החזיקו וק"ל. ומ"ש ב"י דמיירי כשאין חדרים בביתו כו' לא ידעתי מנ"ל ואדרבה כשנדקדק בדברי רבינו היטב תראה דמיירי אפי' כשיש שם חדרים מדתלה האיסור משום דנראה כחוזר ומחזיק ברשות שביטל וממילא אין חילוק בין יש שם חדרים ובין אין שם חדרים:

סעיף קטן י
אבל שני בתים כו' כן הוא בגמרא (דף ס"ז ע"א) וצ"ע אמאי נקט שני בתים ברשות הרבים דזה אינו שכיח כלל דבשבת יקיפו ר"ה ולא נקט שני בתים בשני חצירות ומחיצה ביניהן שלא היו יכולין לערב בע"ש ונפל המחיצה בשבת שאסורים בני חצר זה לבטל רשותם לבני חצר אחרת מה"ט כיון שלא היו יכולין לערב מאתמול ונ"ל ליישב קצת דלרבותא נקט הכי משום דה"א דבזה יש להקל טפי כיון דעיקר תשמישו דכל חד לפני פתחו כל השבוע וצריכא להו טובא משא"כ כל אחד בחצר חבירו דאינו שכיח שם כל השבוע וכדאיתא שם בגמרא דף ס"ו ע"ב דהיינו טעמא דשמואל דיש ביטול א' לחבירו בחצר א' ואין ביטול א' לחבירו מחצר לחצר או לחורבה וכמ"ש רש"י ור' יהונתן התם דלא אקילו רבנן אלא היכא דעיקר תשמישו התם ונהי דאנן לא קי"ל כהא דשמואל דהואיל דיכולין לערב מאתמול יחד מבטלין בכל ענין כר' יוחנן מ"מ בכה"ג שהיה כותל ביניהן לא היו יכולין לערב מאתמול יחד פשיטא דאסור היכא דאין עיקר תשמישו התם אלא אפילו בכה"ג דעיקר תשמישים של כל אחד לפני סתם ביתו כל השבוע מ"מ אין יכולין לבטל זה לזה כיון שלא היו יכולין לערב מאתמול וק"ל:

סעיף קטן יא
אינם יכולין לבטל כל א' לחבירו והטעם כיון שנאסר למקצת שבת שלא היו יכולים עד הנה לא לערב ולא לבטל נאסר לכל השבת משא"כ בבני חצר אחד שהיו יכולין לבטל:

סעיף קטן יב
יורש יכול לבטל רשותו אע"ג דמאתמול ג"כ לא היה יכול לערב ולא לבטל מ"מ כיון דכרעיה דאבוה הוא מבטל:

סעיף קטן יג
עד שיוציאו גם הם מה שירצו והיינו כשביטלו תחלה רשותם סתם דאם ביטלו בפירוש גם רשות ביתם שניהם מותרין ואין צריכין לחזור ולבטל ב"י. ולעד"נ דה"ט משום דאין רבים נעשים אורחים אצל רבים וכמ"ש לעיל בשם רשב"א מש"ה לעולם אינם מותרין בחד ביטול וק"ל. אבל כבר כתבתי דנ"ל שרבינו לא ס"ל כסברת רשב"א:

סימן שפב

סעיף קטן א
אינו אוסר עליו אפי' כמה ישראלים בבית אחד אלא א"כ ב' בתים ב"י:

סעיף קטן ב
ואוסרים זה על זה לאפוקי האב עם בנו והרב עם תלמידו כדלעיל סי' ש"ע ב"י: כי לא ירצה להשכיר ומתוך כך כו' משום דחייש לכשפים דאמר הריני נותן לו רשות בחנם ואינם רוצים לקבל אא"כ אקבל מה ודאי לכישוף מכוון:

סעיף קטן ג
להוציא מביתו לחצר דא"כ משתכח תורת עירוב מהתינוקות דלא ידעי מהביטול כיון דבכל שבת עושין כן משא"כ כשאירע באקראי שלא עירבו וכן משמע בבית יוסף וא"ל בלא ה"ט נמי יש לחוש כיון דלעולם יעשה כן ולא יצטרך לשכור מהכותי ידור עמו בלי חששות כישוף דהגמרא מתרץ זה בסוף דף ס"ג דמה"ט לא הוי אסרינן משום דבכל ביטולי רשותייהו לגבי חד מילתא דלא שכיח הוא ומילתא דלא שכיח לא גזרו ביה רבנן פי' דלא שכיח שיבטלו גבי חד דא"כ המבטלין אסורין לטלטל מבתיהם לחצר ולבטל גם כן לא ניחא להו שאחרים יהיו להם רשות ליכנס לתוך ביתו ויעשו כל הצטדקאות להשכיר ממנו או שלא לדור עמו ואע"ג דהשתא נמי דאסרו משום שישתכח תורת עירוב גזרו בדבר דלא שכיח דהא ודאי לא ניחא להו לבטל רשותם וכמ"ש וי"ל דה"ט דלא ניחא שייך בטעם שאסרו לדור וקאמרי שבכה"ג לא רגיל עמו אבל מ"מ איכא למיחש משום תינוקות אלא מה"ט אסור שהרואה שמוציא מביתו למבוי יאמר שמטלטל במבוי בלא עירוב ופריך וליערבו ביניהם אע"ג דלא מהני ומשני יאמרו עירוב מועיל במקום כותי ויעשה הכרזה דאין עירוב מועיל אלא שאנו עושין זכר לעירוב ומה שאנו מטלטלין משום הביטול ומשני הכרזות לדרדקי שאין בהן מועיל דהכרזה דעכשיו יראה ולדורות הבאין יעשה כן מעשה עכ"ל הגמ' ורש"י:

סעיף קטן ד
ואפילו בפחות משוה פרוטה דחשיב בעינייהו מחמת קמצותן כ"כ ר' יונתן ואפילו בשבת כמ"ש בסי' שאחר זה רמ"א:

סעיף קטן ה
אין יכולין לשכור כו' אבל שוכרין מאשתו או משכירו ולקיטו אף שלא רצה להשכיר:

סעיף קטן ו
ודר עמו בביתו ודמי כאילו השאיל לו כל הבית הרי מה שמניח כאן מניח אח"כ במקום אחר כשכותי צריך לאותו מקום והקילו לומר כן שהרי מן הדין אין צריך עירוב כלל:

סעיף קטן ז
ואם יש לכותי ה' שכירים כו' פי' ישראלים אע"ג דלענין לקנות מהן דירתן חשיב דירה לענין אם שכח אחד מהן לתת בעירוב אינו אוסרו אם שכרו מהכותי דף ס"ד:

סעיף קטן ח
וישראל בפנימית אוסר כר והאי אוסר היינו על החיצונה אבל פנימית מותרת במקומה דהא אין לה דריסת הרגל מהחיצונה ב"י ע"ש והוא מגמרא ורש"י דף ס"ב ע"ש:

סעיף קטן ט
ל"ש דר ישראל וכותי בפנימית וישראל בחיצונה. ואפי' כותי בפנימית ושני ישראלים בחיצונה אע"פ שבישראל כה"ג אינו אוסר ק"ק למה לא כתב ג"כ בבא מציעתא דישראל בפנימית כותי וישראל בחיצונה אף ע"ג דישראל בכה"ג אינו אוסר ונ"ל דרבינו אלשון גמרא קאי ושם דף ע"ה קאמר ר' אליעזר האי בבא בתרא בפני עצמו ופירש"י שם דאליבא דשמואל אמר רבי אליעזר דאמר לפני זה דבישראל מותר עד שיהא שנים בפנימית ואחד בחיצונה וקמ"ל דבכותי מודה שמואל אע"ג דבישראל מתיר ומש"ה כתב רבינו לשון אפי' בזה לחוד וק"ל:

סעיף קטן י
בכותי אוסר דבשלמא בישראל מאן דידע דדר שם לחוד ידע שאין דריסת רגלו אוסרת ומאן דלא ידע שדר לחוד יסבור שעירבו עם החיצונה אבל שכירות דכותי קלא איתי ליה וידעו דלא אגיר ולא ידעי שדר שם יחידי ויסבור שעירוב החיצונה ופנימית מועיל בלא שכירות רש"י:

סעיף קטן יא
לשכור ממנו וכ"ש מהשוכר:

סעיף קטן יב
אין יכולין לשכור ממנו אלא מהשוכר וה"ה מכותי שיש ברשותו להשתמש מה בביתו ב"י:

סעיף קטן יג
מותר לר"י ולרש"י אף אם פתח כו' דס"ל לר"י דדוקא חלונות משום דכי לא מערבי בהדדי מירתת ישראל וכי מערבי לא מירתת אבל בפתח אפילו לא עירבו שכיח ישראל ולא מירתת דנראה כאילו דר שם:

סימן שפג

סעיף קטן א
כותי הדר עם ב' ישראלים ואין הכותי בביתו כו' לרמב"ם שכתב לעיל בסי' שע"א שכותי אוסר אע"פ שאינו בביתו הכא מיירי שהיה במקום שאינו יכול לבוא בשבת דאינו אוסר אפי' לרמב"ם כמו שדייק לכתוב רבינו בדבריו לעיל בסי' שע"א והרמב"ם כתב שהכותי אוסר כיון שיכול לבוא הא לא יכול לבוא אין אוסר וגם בב"י פי' שם כן דברי הרמב"ם:

סעיף קטן ב
ויהיה היחיד מותר היינו כשלא ביטל ג"כ ביתו או עד שלא החזיק עדיין היחיד שנתבטלו ויותר נראה דה"ט משום דאין יחיד נעשה אורח אצל יחיד וכמ"ש לעיל וא"כ לעולם אסור המבטל עד שיחזור ויבטל לו אבל כבר כתבתי לעיל דרבינו לא ס"ל סברת רשב"א:

סעיף קטן ג
ולא אמרינן שיחזור העירוב כו' דמיד כשבא הכותי בטל העירוב כיון דמתחלה לא עשה להתקיים שהרי ראוי לבא וגם לא מועילו השכירות לחוד כדלעיל ר"ל היכא ששכח אחד ולא עירב דמבטלין להו והנשארים כולם מותרים דשאני התם שהיו מאתמול כולם ראוים לערב ב"י עיין שם יותר:

סעיף קטן ד
וכ"ש אם מת כו' דר"ל אפילו לא עירבו כלל אם מת הכותי בשבת מבטל זה לזה ושרי ולא אמרי' כיון שנאסר למקצת שבת כו' דכיון דהיו בתורת עירוב אם רצו לשכור מהכותי אין שם איסור עליהן לומר שנאסרו למקצת ועיין במיימוני בפ"ב דהלכות עירוב ותמצא שם דקאי אלא עירבו:

סימן שפה

סעיף קטן א
צדוקי הרי הוא כישראל כו' דישראל הוא אלא שנהפך לאפיקורסות ר' יונתן:

סעיף קטן ב
וכותי הרי היא כעו"ג דגירי אריות הם ולא גריס גמורים:

סעיף קטן ג
אפילו אינו מחללו אלא באיסור דרבנן והא דצדוקי מותר אע"ג דסתם צדוקי אינו נזהר במילי דרבנן ומחללין אפי' בפרהסיא תירץ המ"מ דלא אוסר אלא מי שעובר במזיד וצדוקי זה מנהג אבותיו בידו ואינו מזיד אלא כתינוק שנשבה ומיחשב כאונס והתוס' תירצו בענין אחר:

סימן שפו

סעיף קטן א
אלא שחכמים אסרו כו' בסימן שפ"ח יתבאר דהיינו דוקא כלים ששבתו בבית ע"ש:

סעיף קטן ב
וגזרו אטו מרה"ר לרה"י נראה דטפי הל"ל שגזרו אטו מרה"י לרה"ר שהרי חצירות כמו רשות היחיד לגבי מבוי אלא רבותא אשמעינן שגזרו לטלטלה אפילו ממבוי לחצר אטו מרה"ר לרה"י דאע"ג דהיא גופה לא בהדיא כתיבא בתורה וכ"ש שאסור מחצר למבוי גזירה משום רה"י לרה"ר דהיא כתיבא בהדיא בתורה כמ"ש לעיל סימן שמ"ה ומש"ה התחיל רבינו מתחלה מן התורה מותר לטלטל מן החצירות למבוי דגבי היתר הוא רבותא טפי וק"ל:

סעיף קטן ג
שגובין פת או דבר אחר ממיני מאכל עיין מ"ש בק"ש במכתב השני:

סעיף קטן ד
והוא שיהיה הכל בכלי אחד עיין מ"ש לעיל סימן שס"ו דמשכחת לה אפילו ביין ושמן שהשמן צף למעלה וכן הוא בהדיא בגמרא דף ע"א ריש ע"ב:

סעיף קטן ה
ושיעורו ושאשתו מערבת כו' לאו בחדא מחתא מחתינהו דלאו ממש הם שוים אלא כ"א לפי ענינו כי היכי דבעירוב צריך מזון שתי סעודות כמו כן בשיתוף צריך שיעור השייך בו ג"כ בשתי סעודות אבל השיעורים אינם שוים כמ"ש כ"א בפת הם שוים:

סעיף קטן ו
ומערבין שלא מדעתן ואם אין החצר פתוח אלא למבוי נראה דמיירי דוקא כשמערבין בשלהן וכמ"ש בר"ס שס"ז ואפ"ה דוקא אם אינו פתוח אלא למבוי א' אבל לב' מבואות לא כמ"ש המ"מ וב"י הביאו בסימן שכ"ח מטעם דילמא לא ניחא ליה בהכי דאוושי ליה אינשי:

סעיף קטן ז
אפילו אם אחד מזכה לכולם פירוש מזכה להן ע"י אחר אם ירצה כדאיתא פרק חלון (עירובין דף ע"ט) במשנה:

סעיף קטן ח
רביעית יין אינו מדבר ביין חי דבעי ב' רביעית כמ"ש בסמוך:

סעיף קטן ט
חוץ מבגודגדניות שהוקשו לזרע דבפרק בכל מערבין (עירובין דף כ"ח ע"א) תניא גודגדניות מרובי בנים יאכלו חשוכי בנים לא יאכלו ואם הוקשו לזרע אף מרובי בנים לא יאכלו ופירש"י גודגדניות אליינד"ר בלע"ז וממעטין הזרע ואם הוקשו הקלחים כגון שכבר צמח בהן זרע קשין הקלחין לכל אדם ושם בגמרא דוקא שהוקשו כעץ אבל אי לאו הכי אפילו חשוכי בנים מערבין בו כיון שהוא ראוי למרובי בנים מידי דהוי יין לנזיר ע"ש:

סעיף קטן י
לא בעלי בצלים כו' ז"ל הגמרא דף כ"ט ע"א ובבצלים מי מערבין והתניא כו' עד אכל בצל ומת אין אומרין ממה מת ואמר שמואל ל"ש אלא בעלין אבל באמהות לית לן בה ופירש"י עלים לא חשיבי זרעים לאכול:

סעיף קטן יא
וכל שאין מלפתין בו הפת כו' ובשר חי צריך שיאכל ממנו ב' סעודות:

סעיף קטן יב
וחומץ הוי ליפתן וכן יין מבושל כו' אבל יין חי שיעורו ב' רביעית נראה דהטעם כי כל דבר שדרכו לאכול בסעודה שיעורו הוא כדי לאכול לב' סעודות כמו יין מבושל וחומץ שדרכן לאכול בתוך הסעודה אבל יין חי ובשר חי אין דרכן לאכול בתוך הסעודה לכך צריך שיעור ב' סעודות. ומ"ש רבינו אבל אם עירבן יחד משתתפין כו' מה דלא הזכיר ליתן לתוכו שמן דסובר דלא הצריכו בגמרא ליתן שמן אלא גבי מעשר דבעי מידי דהוה פירות אבל גבי עירוב בראוי ללפת בו את הפת סגי ב"י:

סעיף קטן יג
אבל יין חי כו' פירוש שאינו מבושל וכן הוא באשר"י בהדיא ובגמרא (דף כ"ט) דדוקא ביין מבושל מלפתין בו את הפת אבל יין חי ושאר משקים בעינן כשיעור שתייה בתוך ב' סעודות ופירש"י התם בחמרא מבשלא קאמר דחשוב ללפת בו את הפת והוי שיעורו כדי לאכול בו אבל חמרא בעלמא בעי להיות בו ב' סעודות והיינו ב' רביעית:

סעיף קטן יד
ומשתתפין בב' ביצים ובב' רימונים כן הגיה ב"י וכן הוא בגמרא וכ"כ הרי"ף והרמב"ם והרא"ש:

סעיף קטן טו
שהרי אפילו עירובי תחומין אין מערבין כו' גזירה אטו אמר ככר זה הקדש משום דסתם קונם דומה להקדש והקדש אינו ברשותו שיכול לערב עמו:

סעיף קטן טז
ואם אמר על הככר היום כו' ר"ל היום בע"ש חול ולמחר בשבת קודש מערבין לו בה באותה שבת דהא בשעת קניית העירוב ספק הוא אי חל עליו הקדושה או לא ומספיקא לא מפקינן ממילתא קמייתא וה"ה איפכא לא נפיק מקדושתה מספיקא כל בין השמשות ע"ש רש"י דף ל"ו ע"א:

סעיף קטן יז
ולמחר חול יהא מחולל על מעות שיש לו בביתו רש"י:

סעיף קטן יח
וכן נמי אם רגיל עם שניהם כו' ז"ל ב"י ואע"פ שלא נזכר דין זה בהדיא בגמרא למדה רבינו בק"ו מדין שיתף עם מי שאינו רגיל:

סימן שפז

סעיף קטן א
אין צריכין לערב בחצירות רש"י ותוספות פירשו דרך פתחיהן אבל כל חצר צריך לערב דאל"כ ישתכח תורת עירוב מהתינוקות שלא יודעין מהשיתוף במבוי ז"ל רמ"א ולעיל סי' שס"ו כתבתי לעשות רק שיתוף אחד בקמח וצ"ל הטעם כי עירוב שלנו שכל אחד מבני החצר נותן לשיתוף ביחד ולכתחלה אין לעשות יותר והא דאצריכו שיתוף לעירוב היינו בזמן התלמוד שבני החצר לא נתנו לשיתוף רק בני החצר עירבו ביחד ואחד מבני החצר נתן לשיתוף אבל בכה"ג לכ"ע אין עושין רק שיתוף אחד ומי שעבד יותר הוי ברכה לבטלה. ואחרי העיון לעמוד על דעת החכם הגאון בעל בית יוסף במה שסתם דבריו וכתב לדברי הכל היפך הנראה מדברי הכל דהיינו רש"י ויתר הפוסקים ומה ראה על ככה לכתוב כן שמתי לבי תחלה להתעורר ולעמוד על מ"ש אחרי שהעתיק תחלה לשון רש"י כתב עליו ז"ל וכך הם דברי התוס' פרק הדר עלה ע"ג ע"ב כו' וכ"פ הגהות פ"א בשם הר"מ וכ"כ ר' ירוחם בח' י"ו וכ"כ המרדכי בפרק הדר כו' כי הנה עיינתי שבעינן שעירבו לעצמן וכמ"ש לבסוף אבל מ"מ משמעות לשון ב"י שכתב וכך הם דברי התוספות כו' לא משמע שכיון על מה שיש לדקדק קצת מדבריהם כ"א על מ"ש בהדיא ולבי אומר לי שכוונת ב"י דבכל זה התיר כי מאחר שמצינו שרש"י וכל הפוסקים והתוס' שבאו אחריו פירשו האי מערבין הנזכר בפלוגתא זו דר"ל מערבין יחד החצירות הפתוחות זו לזו ולא אישתמיט אחד מהן לפרש שמערבין ר"ל כל חצר וחצר לעצמו ש"מ דס"ל דמהאי שמערבין כל חצר

לעצמו לא קמיירי ר"מ ורבנן אלא לד"ה כל חצר צריכה לערב בפני עצמו כו' והשתא א"ש מ"ש ב"י וכך הם דברי התוספות והג"מ וריו"ו והמרדכי שכולם פה אחד כתבו ופירשו בהדיא האי מערבין דמיירי בבי"ת חצירות פתוחות זו לזו ומערבין יחד והשתא נמי א"ש מה שמסיק בית יוסף וכתב ז"ל אבל הרמב"ם כו' דבפ"ה כתב בהדיא מבוי שעירבו כל חצירות שבו לעצמו ואח"כ נשתתפו כולן במבוי שכח אחד מהן ולא עירב עם בני חצירו לא הפסיד כלום דלא הצריכו לערב חצירות עם השיתוף אלא שלא לשכח התינוקות והרי עירב בחצירות ש"מ שהרמב"ם מפרש האי מערבין ומשתתפין דר'"מ וחכמים שר"ל מערבין כל חצר לעצמו ושאותו עירוב לא נתקן עם השיתוף כ"א כדי שלא לשכח מן התינוקות גם פי' במשנה דף ע"ג חמש חצירות פתוחות זו לזו עירבו בחצירות ושכח אחד מהן דג"כ מ"ש עירבו בחצירות כו' ר"ל שעירבו כל חצר לעצמו ושכח אחד דהא דברי הרמב"ם מ"ש בפ"ה מאותו משנה נלמד ואותו דין עצמו הוא וכתב כלשון המשנה ולא הזכיר שעירבו החצירות יחד כ"א כל אחד לעצמו ש"מ דס"ל דלרבנן סגי אפילו לכתחלה בשיתוף ואפילו ביין ואין צריך לשום עירוב אפילו לערב החצירות יחד אלא שהרמב"ם פסק כר"מ א"נ כרבנן וכמ"ד ביין כ"ע ל"פ וכמ"ש הב"י לשיטת הרמב"ם וממילא לפ"ז נשמע דהרמב"ם מפרש מ"ש רבנן מערבין או משתתפין דר"ל דלצורך טילטול בחצר לחוד סגי בעירוב שמערבין כל חצר לעצמו לחוד או בשיתוף לחוד אבל ודאי לא מועיל מה שמערבין כל חצר לעצמו לטלטל במבוי ומזה לא קמיירו רבנן וכמ"ש ב"י לשיטת הרמב"ם וע"ז מתמה הב"י על רבינו במה שסתם ולא הזכיר ג"כ החילוקים שיש בין הרמב"ם לרבינו אף שלדינא אין נ"מ שגם רבינו מודה דאין עירוב דעירבו כל חצר לעצמו מועיל למבוי מ"מ כיון דלפירוש רבינו דפירש מערבין או משתתפין דאמרי רבנן ר"ל מערבין החצירות יחד וא"כ ממילא מפורש דבריהם ר"ל שסומכין אאותו עירוב לחוד לטלטל אפילו במבוי ואף להרמב"ם הפי' כן וזה היה לו להזכיר אבל באמת אין זו קושיא גדולה כיון דלדינא אין פלוגתא בינייהו מש"ה לא נחית רבינו לכתוב מאי בינייהו בפירושי דשמעתתא אבל קושיא ראשונה ודאי קושיא היא למה סתם רבינו לכתוב דלהרמב"ם אם שתפו בפת סומכין עליו במקום עירוב וא"צ לערב אפילו כל חצר לעצמו וז"א וע"ז אפשר נמי דמסיק וכתב ז"ל וכן נמי משמע דס"ל דגם להרמב"ם פי' מערבין ר"ל החצירות יחד וזה ליתא ולהחזיק קושיא ראשונה נקט קושיא אחרת ולא קושיא בפני עצמו ודו"ק. וכדי ליישב דעת ב"י במה שמוקי פלוגתייהו דמיירי שעירבו כל חצר לעצמו היפך מה שנראה מפירש"י וכמ"ש צ"ל דנדחק בפירש"י לפרשו היפך ממשמעות פשוטו ומכח קושיא בא לידי כך כי יש להתעורר ולהקשות בדברי ר' מאיר

שאמר ז"ל מערבין בחצירות ומשתתפין במבוי שלא לשכח תורת עירוב מן התינוקות שאמרו אבותינו לא עירבו למה מסיק לומר טעם למה אין סומכין על שיתוף במקום עירוב דהיינו מטעם שלא ישכח תורת עירוב מן התינוקות ולא קאמר ג"כ טעם למה אין סומכין על עירוב במקום שיתוף הקודם בדבריו בפת מאחר שה"ט דשלא ישתכח לא שייך בזה כי מאחר שמערבים בפת ישימו התינוקות לבן לעירוב דפת משא"כ בשיתוף דמבוי שהוא ביין וכמ"ש רש"י וצ"ל דר"מ במ"ש שלא ישתכח כו' לא בא ליתן טעם על מה שאין סומכין על שיתוף במקום עירוב דזה בלא שכחת תינוקת חייבו חז"ל כי הוצרכו עירוב ושיתוף אלא בא ליתן טעם ולומר כי אף שכבר עירבו כל חצר לעצמו וג"כ נשתתפו במבוי כולן יחד והרי יש כאן עירוב ושיתוף אפ"ה מצריך ר"מ שג"כ יערבו החצירות יחד ואין טעם לדבר זה כ"א שמא ישכחו התינוקת תורת עירוב מחצר לחצר כי לא יתנו לבם על שיתוף דיין ויסברו דמותר לטלטל מחצר לחצר ולמבוי בלא שיתוף כלל כן צ"ל לדעת ב"י בישוב דברי ר' מאיר וע"פ זה נתיישב ג"כ לרש"י כי מ"ש מערבין בחצירות כו' עד דאין סומכין על עירוב במקום שיתוף היינו מדינא ומסיק וכתב ע"ז ז"ל ולא על שיתוף במקום עירוב ר"ל גם זה מדינא אסור לסמוך על השיתוף וע"ז כתב דמה שכתבתי דמדינא אסור לסמוך אשיתוף לחוד זה דוקא היכא דלא עירבו בני החצר לעצמן שאם יסמכו על זה תורת עירוב תשתכח דוק בלשונו שלא כתב תשתכח מן התינוקות אלא כתב סתם תשתכח ור"ל תשתכח מישראל ומה"ט מדינא אסור ומסיק וכתב אבל אם עירב כל חצר לעצמו כו' אזי לא היו צריכין תו לערב החצירות יחד מדינא דהא יש כאן תורת עירוב ושיתוף מש"ה הוצרך ר"מ ליתן טעם דלא מחוייב לערב ג"כ חצירות יחד אלא מפני שכחת התינוקות וק"ל. ועיין בפי' ר' יונתן שסביב האלפסי שכתב טעמו דר"מ ז"ל דאין סומכין על עירוב במקום שיתוף ולא על שיתוף במקום עירוב היכא דלא עירבו בתי החצר לעצמן שאם יסמכו ע"ז תשתכח תורת עירוב או תשתכח תורת שיתוף ולא הזכיר שום שכחת תינוקות בדבריו וגם דוחק לומר שסתמו כפירושו ור"ל שכחת תינוקות דהא במ"ש אם לא ישתף ישתכח תורת שיתוף אין לפרש אתינוקות דהא אף אם ישתתפו ביין התינוקות לא ישימו לבן על היין וישתכח השיתוף ואח"כ כתב ז"ל וחכמים אומרים אין מערבין או משתתפין אם לא עירב כל חצר לעצמו אבל לא נשתתפו כולם במבוי אע"פ שלא עירבו חצירות זו עם זו שיתוף המבוי מחברן מטלטלין מזו לזו בין דרך המבוי בין דרך הפתחים כדתנן שהמבוי לחצירות כחצר לבתים מה עירוב החצר משוי להבתים חדא אף שיתוף המבוי משוי להחצירות חדא עכ"ל והנה לכאורה קשה מזה להב"י שהרי כתב שחכמים איירי בלא עירבו החצירות לעצמן ואפ"ה קאמר דסומכין

על שיתוף במקום עירוב ושוב מצאתי בשם מהור"ר ליב זצ"ל ר"מ דלובלין שהקשה כן מפירוש ר' יונתן הלזה על הב"י אבל כי דייקת שפיר אדרבה נמצינו למדין מכאן כדברי ב"י דע"כ צ"ל שיש כאן ט"ס בדברי ר' יונתן במ"ש אם לא עירבו כל חצר לעצמה אבל לא נשתתפו כו' עד שיתוף המבוי מחברן כו' דמתחיל באבל לא נשתתפו וסיים דהשיתוף מחברן ואף אם נאמר דתיבת לא דלא נשתתפו טעות סופר הוא וצ"ל אבל נשתתפו כו' אכתי קשה מאי דסיים שהמבוי לחצירות כחצר לבתים מה עירוב החצר משוי להבתים חדא אף שיתוף המבוי משוי להחצירות חדא דאף אם נעשה ע"י השיתוף החצירות לחדא מ"מ מאן משוי להבתים כחדא ואי משוי השיתוף גם הבתים כחדא הל"ל זה ועוד דא"כ עדיף שיתוף מעירוב ולא אמר אלא דשיתוף לחצירות כעירוב לבתים ועוד קשה מאי דמתחיל בתחלה וכתב אם לא עירבו כל חצר כו' מאי אם לא עירבו אף לא עירבו הל"ל דהא רבותא הוא דאף אם לא עירבו כל חצר לעצמו אפ"ה סומכין אשיתוף. וע"ק דה"ל להסמיך הלא עירבו יחד ולכתוב דלא עירבו החצירות לעצמן וגם לא עירבו החצירות יחד אפ"ה סומכין אשיתוף בלחוד. וע"ק למה לא כתב ג"כ דסומכין על עירוב שעירבו החצירות יחד אע"פ שלא שתפו במבוי דהא גם בזה פליגי חכמים עם ר"מ. וע"ק דה"ל לכתוב תחלה פירושו דמערבין או משתתפין דר"ל מערבין החצירות יחד או משתתפין יחד במבוי ואח"כ ה"ל לכתוב הרבותא דאחד מהן מועיל אף אם לא עירבו כל חצר לעצמן לכן נראה לע"ד פשוט דאדרבה תיבת לא קמייתא צריכין למחוק והוא ט"ס ולא בתרייתא היא דייקא שרירא וקיימא ולא למחקה והכי גרסינן אם עירבה כל חצר לעצמה וגם עירבו יחד אבל לא נשתתפו כולם במבוי או שנשתתפו כולם במבוי אע"פ שלא עירבו החצירות זו עם זו שיתוף המבוי מחברן כו' ובמאי דסיים פתח וכתב שיתוף המבוי מחברן וה"ה ועירוב החצירות יחד מחברן והשתא א"ש מאי דסיים אף שיתוף המבוי משוי החצירות חדא ור"ל הואיל ועירבו ג"כ כל חצר לעצמו ובזה נתיישב הכל ויש לזה ראיה לדברי ב"י כמ"ש שגם לחכמים מיירי שעירבו כל חצר לעצמו. גם אפשר לומר שרבינו פירש מערבין שאמרו חכמים דר"ל שעירבו כל חצר לעצמו וכמו שפי' הרמב"ם כמ"ש לעיל וסבירא ליה ג"כ פי' דחכמים שאמרו מערבין או משתתפין שר"ל שטילטול בחצר סגי בעירוב כל חצר לעצמו לחוד או בשיתוף לחוד. וה"ט דסגי בשיתוף לחוד משום דהשיתוף משוי כולם לא' וזהו שסיים וכתב שיתוף המבוי מחברן ולא כתב נמי דעירוב שעירבו החצירות יחד מחברן משום דלא איירי מזה אלא שלפי זה נשאר קשה מה שהקשתי לעיל דלא א"ש מה שסיים דהשיתוף משוי לחצירות כחדא אכתי למה מותר הבתים בחצר יחד בשלא עירבו כל אחד לעצמו אלא מחוורתא כדכתבתי

ראשונה וג"כ מדברי רבינו הטור משמע דלא סגי בשיתוף לחוד אלא צריכין שיערבו כל חצר לעצמה וזה מוכח בדבריו כמה פעמים חדא ממ"ש בסי' שצ"ה מצוה לחזר בין אחר עירובי חצירות בין אחר שיתופי מבואות ועל שניהן מברך ודוחק לומר דר"ל או זה או זה דהא מסיק בנוסח הברכה וכתב ז"ל ואומר בדין עירובי יהא שרא לנא לטלטולי מבתים לחצר ומחצר לבתים ולא הזכיר היתר טלטול מחצר לחצר או מחצר למבוי ש"מ דאיירי בעירוב שמערבין כל חצר לעצמה ואח"כ כ' ז"ל ובשיתופי מבואות יאמר מחצירות למבוי וממבוי לחצירות לנו ולכל הדרים בעיר הזאת ולא הזכיר ג"כ היתר טלטול מבתים לחצר ש"מ דס"ל דבעי תרווייהו עירוב כל חצר לעצמו ובזה ניתר בתים לחצר ואיפכא וגם בעי שיתוף למבוי להתיר חצירות עם המבוי וק"ל. ועוד מוכח מדכתב רבינו כל דין לנפשו דין עירוב כל חצר לעצמו לעיל סימן שס"ו ואח"כ דין עירוב החצירות יחד בסימן שע"ב ואח"כ ר"ס שפ"ו והתחיל דין לנפשיה וכתב מן התורה מותר לטלטל מן החצירות למבוי אלא שחכמים אסרו מפני שהמבוי חשוב רשות כו' ור"ל אע"פ שכבר עירבו כל חצר לעצמו אפ"ה אסור לטלטל מן החצירות להמבוי ואח"כ בסימן זה כתב סומכין על עירוב במקום שיתוף ועל שיתוף במקום עירוב וסיים שאם עירבו החצירות דרך פתחים ביניהם כו' עד א"צ לערב בחצירות משמע דלא כתב שא"צ עירוב וסומכין על השיתוף כ"א דא"צ לערב דרך הפתחים ביניהם אבל עירב כל חצר לעצמו פשיטא דבעי דאל"כ לא הוי ליה למסתם אלא לפרש כיון דכבר כתב הדין שכל אחד צריך עירוב לנפשו וזהו שכתב ב"י מדמפרשי כל המפרשים דמ"ש מערבין או משתתפין מיירי בעירבו כל החצירות יחד ש"מ דסומכין על שיתוף במקום עירוב דקאמרי דר"ל דוקא במקום עירוב חצירות יחד אבל עירב כל חצר לנפשיה צריכא דאל"כ הוי להו לפרש. וגם מדברי התוספות יש להוכיח שס"ל דלא פליגי בהא ושגם לרבנן צריכים שיערבו כל חצר לעצמו שהרי בדף ע"ג בד"ה כל שיתוף שאין מכניסו ומוציאו דרך פתחים למבוי לא שמיה שיתוף כו' כתבו ז"ל וא"ת והיכי משכחת לה פלוגתא דר"מ ורבנן דמערבין ומשתתפין אם לא בחצירות הפתוחות זו לזו וי"ל דאשכחן כשעירבו החצירות יחד דרך חלונות כו' ואם איתא דלרבנן בשיתוף סגי וא"צ לערב אפי' כל חצר לעצמו מאי הקשו התו' ומאי נדחקו לתרץ כשעירבו דרך חלונות הא אשכחן פלוגתייהו בנשתתפו לחוד ולא עירבו לעצמו דלרבנן סגי בשיתוף ולר"מ בעי ג"כ עירוב אלא ודאי בשעירבו כל אחד לעצמו כ"ע ל"פ דצריך כי פליגי אם צריכין ג"כ לערב החצרות יחד וכדי שלא ישתכח תורת עירוב מהתינוקות וכמ"ש ב"י. ויש לדקדק אם עירבו כל חצר לעצמו דאז בעי אפי' לרבנן שיתוף במבוי או לערב חצירות יחד ודאי אם ישתתפו במבוי סגי בשיתוף דיין או

שאר כל דבר ולר"י הנ"ל עדיף שיתוף דיין או שאר כל דבר משיתוף דפת אבל אם אינן משתתפין אלא מערבין דרך החצירות יחד יש להסתפק אי סגי להו ג"כ ביין או שאר כל דבר כיון דכבר עירבו החצירות כל א' לנפשו בפת ומאי שמערבין יחד אינו אלא כדי לערב ולשתף החצירות יחד ואפילו דין ותורת שיתוף עליו או בעי ג"כ דוקא פת כדין כל חצר לעצמן ויש לדקדק בלשון הפוסקים ובלשון רבינו הטור שהזכיר בכל מקום אצל עירוב חצירות יחד פת בסימן שע"ב כתב ז"ל ואם ירצה יוליך שם אפילו פת משלו וכולן מותרין כו' הרי דאף שכבר עירבו לעצמן מצריך להוליך כל א' פת ומשמע דדוקא פת קאמר מדלא כתב פת או כל דבר כמ"ש בדין שיתוף בריש סימן שפ"ו גם לשון ר"ש ובשמעתין הנ"ל סוף דף ע"א כתב ז"ל ותרווייהו ס"ל דסומכין במבוי על עירובי חצירות שהוא לעולם של פת עכ"ל הרי לפנינו שכתב שהוא לעולם של פת משמע שעירבו כל חצר לעצמן אפ"ה צריך שיהיה העירוב שמערבין ג"כ בפת ובפרט לשיטת פי' ב"י הנ"ל שכתב שפלוגתתן איירי כשעירבו כל חצר לעצמן ואפ"ה כתב רש"י שעירוב שמערבין החצירות יחד הוא בפת וק"ל:

סימן שפח

סעיף קטן א

אז אין מטלטלין במבוי כלים ששבתו בתוכו:

סעיף קטן ב

וזה ודאי א"א כו' פי' אלא ג"כ ס"ל כהרמב"ם אע"פ שסתם:

סעיף קטן ג

והתוספות פוסקים דאין הלכה כרב כו' פי' רב מחלק ומתיר דוקא שלא עירבו דאז לא שכיחי מאני דבתים בחצר ואז מותר לטלטל מחצר בכל המבוי כר"ש דאמר גג וחצר ומבוי רשות אחד הן ומטלטלין מזה לזה אבל כשעירבו אז שכיחי מאני דבתים לא. והתוספות והרי"ף פוסקים כרבי יוחנן דאמר דר"ש אמר שרשות א' הן בין עירבו בין לא עירבו ולהרמב"ם שפירש פי' אחר בפי' דברי רב לכך פסק כמותו וכן בה"ג וכתבו ה"ה ע"ש:

סימן שפט

סעיף קטן א

אפילו מכניס ומוציא גמלים וקרונות דרך המבוי כל היום כו' נראה דר"ל בכל יום ויום ואע"ג דמשתמש בכל יום דרך מבוי מ"מ כיון דאין משתמש אלא להוציא כלים גדולים אבל כלים קטנים ניחא לי' להוציא דרך בקעה או קרפף חשוב פתחו למבוי והוי כמו שאינו רגיל וזה שדייק רבינו לכתוב גמלים וקרונות שהם כלים גדולים דמשמע אבל

כלים קטנים דיכול להוציא ולהכניס דרך חלון בקרפף שם מכניס ומוציא ומש"ה קאמר דהוי כמי שאינו רגיל ולא כתב דהוי שאינו רגיל:

סעיף קטן ב
מאחוריו לבדו שיש לו אויר טפי והוי כו'. ז"ל הגמרא דף ס"ז ע"א מ"ט בפיתחא דמייחד לה בההיא ניחא ליה ופירש"י משום דאיכא אוירא טפי ממבוי:

סעיף קטן ג
כמו שאינו רגיל שאינו אוסר אף זה חשיב כאינו רגיל:

סעיף קטן ד
והוא שיש בבקעה או בקרפף יותר מבית סאתים אבל אם אין כו' וגבי ישראל כתב איפכא כבר נתן רש"י טעם לזה בפרק הדר (עירובין דף ס"ז ע"ב) וז"ל ישראל שיש לו פתח לקרפף ופתחים למבוי ושכח ולא עירב במבוי אם קרפף בית סאתים הוא שראוי להשתמש בו אינו אוסר על בני מבוי ואע"ג דלגבי כותי חשיב זוטר לגבי ישראל נפיש דהא בשבת ליכא הוצאות משאות יתירות וסגי בהכי עכ"ל:

סעיף קטן ה
ואינו מסתלק מן המבוי ואינו דומה למ"ש ס"ס שפ"ו שכופין על מדת סדום ודחינן אותו למבוי שאינו רגיל בו דשאני התם דמ"מ יש מבוי ולא יעבור דרך מבוי זו כלל משא"כ כאן דא"א לו בלא מבוי זה להכניס ולהוציא בו כלים ששבתו בחצר ודו"ק:

סעיף קטן ו
שהוקף לדירה פי' והוי כבית:

סימן שצ

סעיף קטן א
מבוי שצדו כו' כבר נתבאר לעיל סימן שפ"ב לענין חצר וה"ה כאן לענין מבוי וכתב ב"י וז"ל וכבר כתב רבינו סי' שס"ג שמבוי זה אע"פ שאין בו אלא חצר אחד של ישראל ניתר בלחי או בקורה כו' אע"פ שדר בו כותי דירת כותי חשובה דירה לקולא ורצה לפרש כן כדי שלא תקשה מאי מועיל העירוב במבוי זה דאין ניתר בלחי וקורה דברים אלו אינם מוכרחים כאן מדברי רבינו ואפשר לפרש דברי רבינו בענין אחר כמ"ש התוספות שם ז"ל וא"ת אפילו יערבו יחד איך יהיו מותרים להשתמש במבוי והלא אין כאן אלא חצר א' הפתוח למבוי ואין ניתר בלחי וקורה וי"ל דבצורת הפתח מיהא יכולים להתירו ואח"כ כתבו מ"ש ב"י דדירת כותי חשובה דירה לקולא וב"י ז"ל הביא תירוץ שני לפי שהרא"ש כתב שם תירוץ זה והטעם דבכל מקום דנקט לישנא דמבוי הוא בלא צורת הפתח וניתר בלחי וקורה ואע"ג דכותי אוסר עלייהו אם בתים הרבה בחצר כבר כתבו

התוס' שם דלגבי מבוי הוי כל בני חצר אחת יחידים לגבי עכו"ם וגם רבינו כתב בסימן שאחר זה כן:

סעיף קטן ב
אבל אם פתח ביניהם מותר לר"י ולרש"י אף כו' כצ"ל:

סימן שצא

סעיף קטן א
אע"פ שהם רבים כו' עיין בב"י:

סעיף קטן ב
שבני חצר חשובים גבי מבוי כיחיד ונ"ל דהם עצמם יהיו אוסרים מטעם שאין רבים נעשים אורחים אצל יחיד או מיירי שבטלו ג"כ ביתם ואז מותרים כמו שפירשתי לעיל בסימן שפ"א:

סעיף קטן ג
או בעיר המוקפת חומה לדירה עד כל סתם עיר מוקף לדירה וסתם מבצר אינו מוקף לדירה כמ"ש בסימן ת"א ודוקא שדלתותיה יהיו נעולים או ראוי לנעול כל הלילה מהרי"ק:

סימן שצב

סעיף קטן א
והרמב"ם ז"ל כתב שהוא קנין של יחיד והמ"מ כתב בשם הרשב"א עיר של יחיד כגון שבנאה היחיד לעצמו וישכירנה לרבים או שמכרה אח"כ לרבים או שבנאה להושיב בה דיורים ומשיירי בה דרכים פלטיות וסרטיות כדרך שהמלכים עושים עכ"ל ונ"ל דבא לומר דמ"ש הרמב"ם קנין של יחיד אינו נכלל בו שהעיר היה של רבים אלא שהשר קנאה שזה ודאי דין רבים לו אלא קנין ר"ל שהשר המציאה ובנה לעיר ונעשית קנין שלו:

סעיף קטן ב
ועיר של רבים אינה יכולה לערב כו' עיין מ"ש ב"י בשם רש"י:

סעיף קטן ג
אפי' הוא בית הבקר או בית התבן שא"צ לערב ואע"ג דלעיל בסימן ש"ע כתב אבל הדר בבית התבן בבית העצים בבית הבקר כו' אוסר התם מיירי בדר בו וכאן מיירי שאינו דר בו ואע"ג דגבי בית נמי כשאינו דר בו אינו אוסר מ"מ רבינו אורחא דמילתא נקט ובבית התבן אין אורחא לדור:

סעיף קטן ד
ואם היתה של רבים ונעשית של יחיד ועדיין יש לה דין של רבים כו' ז"ל הגמרא דף ס' ע"א איבעיא להו כעין עיר חדשה מאי רב הונא ורב יהודה חד אמר בעי שיור וחד אמר

לא בעי שיור וכתב הרא"ש פי' עיר של רבים שנתמעטה ועמדה על נ' דיורין כעיר חדשה והלכתא לקולא עכ"ל וזהו שכתב ג"כ תלמידו של הרא"ש רבינו ירוחם בהדיא עיר של רבים ונתמעטה ועמדה על נ' דיורין אינה צריכה שיור עכ"ל ותימה על הב"י שהביא דברי ר"י הללו וכתב עליו דנראה לו דנפקא ליה מהא דתניא כו' והביא פירש"י על איבעיא זו דהא אין ראיה ברורה לדברי רבינו ירוחם מפירש"י מיהו קצת ראיה יש מפירש"י דע"כ צ"ל דכוונת רש"י היה שהיתה מתחלה עיר של רבים ונתמעטה ולא נשארו בה אלא נ' דאל"כ קשה למאי הוצרך חד מ"ד לעשות שיור הא ודאי נ' בתים עיר של יחיד היא ולמ"ד שלא מצריך ג"כ ק' מאי איריא נ' אפילו טפי נמי כל שאין בה ס' ריבוא לפירש"י ה"ל עיר של יחיד וק"ל מ"מ קשה טפי הל"ל דנפקא ליה מפירוש הרא"ש וג"כ נראה מדברי ב"י כאילו דברי רבינו ירוחם הם דברי חדש מה שלא כתב רבינו וז"א דע"ז עצמו נתכוון רבינו במ"ש ואם היתה של רבים כו' וק"ל. ופירוש עיר חדשה איתא שם בגמרא דעיר היתה ביהודה ועיר חדשה שמה ולא היה בה אלא נ' דיורין אנשים ונשים וטף ואר"י שם שבה שיערו חכמים שיור עיר של רבים ואנן קי"ל כמ"ד דפליגי עליה וא"צ כ"כ שיור ואפשר שמ"ד הנ"ל שמיקל ואמר עיר של רבים שנתמעטה ועמדה על נ' שא"צ שיור מפרש שמה ששיערו רז"ל בעיר חדשה היינו לענין זה שאם לא נשתייר מעיר של רבים אלא כשיעור עיר חדשה דהיינו נ' דיורין דאז אינו צריך שיור דאז נשתקע ממנה עיר של רבים ודו"ק:

סעיף קטן ה

ואם היא של יחיד כו' דכיון דמעיקרא דחדא היא אסרי הני אהני והוי כמבוי ששכח אחד מן החצירות ולא נשתתפו דאסורה אכולהו רש"י:

סעיף קטן ו

ואם ר"ה עובר בה כו' פירש"י ר"ה עובר בה רחב י"ו אמה ובה אינה מעורבת אא"כ מתוקנת כדינא בדלתות ועיין בב"י:

סימן שצג

סעיף קטן א

אלא יערב מעי"ט ואם חל ביום ה"ו ושכח כו' כצ"ל ולמחר יאמר על אותו הפת ונראה לי דרבינו אורחא דמילתא נקט שאם אמר כן על פת אחר אז היה צריך להשהות גם הראשון משום דשמא היום קודש ועירוב הראשון הוי עירוב וצריך להיות קיים בין השמשות ולכך נקט רבי' על אותו הפת כדי שלא יצטרך להשהות שניהם:

סימן שצד

סעיף קטן א
כגון ספק אם היה קיים ב"ה כו' פי' תחלת בין השמשות דאל"כ הא כתב רבינו בסימן שלפני זה דאפילו ודאי נאכל ב"ה הוי עירוב:

סעיף קטן ב
נפל עליו גל כו' פי' דוקא גל שהוא אסור מדאורייתא לפנותו במרא וחצינא הא אם נתנו באילן או שיכול לפנותו בלא מרא וחצינא אע"פ שהוא מזיז עפר שהוא אסור מדרבנן לא גזרו בעירוב שהוא קונה בין השמשות כדלקמן סי' ת"ט:

סעיף קטן ג
בי"ט הוי עירוב כו' פירוש אעירובי תחומין קאי שם הגמרא דאילו עירובי חצירות א"צ להניח בי"ט:

סעיף קטן ד
שיכול להביאו ע"י גגין כו' צ"ע בלא גגין נמי הא פסק רבינו לעיל סימן שמ"ב דאפילו באיסור דאורייתא אין מוחין על הקטן להביא מפתח מר"ה לביתו ומותר להוליכו שם וע"ש ואפשר דמ"מ עדיף טפי אם יעשה בהיתר ושאני התם דהוצרכו לבית המדרש ולא יכלו לפתוח בית המדרש אם לא ע"י הכניסה מרה"ר לרה"י. אבל מ"מ קשה הא אפילו נמצא בשדה אית ליה תקנה ע"י טילטול פחות מד' אמות וכמ"ש לעיל סימן רכ"א ואפשר דכל כה"ג לא חשיב מצוי וצריכין שיהא מצוי בין השמשות:

סעיף קטן ה
כיון שמצוי הוא שיוציאנו חשבינן ליה כו' כצ"ל:

סימן שצה

סעיף קטן א
מצוה לחזר בין אחר עירובי חצירות כו' א"ל הא כתב רבינו לעיל בסימן שפ"ו ז"ל אמר שבועה שלא אהנה ממנו נראה שאין משתתפין לו בה ואע"פ שמערבין בה עירובי תחומין ה"ט משום שאין מערבין אלא לדבר מצוה משא"כ בשיתוף מבואות ש"מ דלא למצוה חשבינן לק"מ דמ"ש כאן מצוה לחזר אותו מצוה לצורך הנאתו כדי לטייל או להביא צרכי אכילתו וזה מצוה כמ"ש וקראת לשבת עונג מ"מ אותו מצוה היא בשביל הנאתינו משא"כ לעיל דאיירי במצות הבורא עלינו לעבודתו כגון עירובי תחומין שאין מניחין אותו אלא לילך אצל רבו כדי ללמוד תורה או לבית הכנסת להתפלל וזה לאו הנאתינו אלא חובת המלך ב"ה עלינו וק"ל:

סעיף קטן ב
בין אחר שיתוף מבואות ואע"פ דלעיל סימן שפ"ז כתבתי דקיל"ן כרבנן דסומכין על עירוב במקום שיתוף ועל שיתוף במקום עירוב אפילו לא עירבו חצירות ובחדא סגי י"ל דהכא או זה או זה קאמר ועיין מ"ש בק"ש סי' שפ"ז ליישב הב"י וזה ניחא טפי וגם מ"ש על שניהן מברך מצות עירוב פירוש ג"כ על א' משתיהן שמערב מברך על מצות עירוב ומיהו ממ"ש רבינו בסימן זה וז"ל ואומר בדין עירובא יהא שרא לנא לטלטולי מבתים לחצר ומחצר לבתים יש לדקדק למה לא קאמר מחצר לחצר וגם בשיתופי מבואות כתב יאמרו מחצירות למבוי וממבוי לחצירות ולא קאמר מבתים להם ומהם לבתים משמע מדברי רבינו דמיירי ג"כ בעירובי בתים שעירבו כל חצר לעצמו וסובר דלכתחלה צריך ג"כ שיתוף וכמ"ש ר' יוחנן דנהגו כר"מ משמע דלא לגמרי הלכה כרבנן וכמו שמשמע מדברי התוס' פרק הדר (עירובין דף ע"ב) שכתבתי שם אי עביד כר"מ לא מחינן בו דהיינו אף שמברך ב' ברכות ע"ש. ובזה יתיישב ג"כ מה שלא הזכיר רבינו הברכה בסימן שס"ו גבי עירוב בתי החצר יחד לפי שסמך אמה שהזכיר כאן גבי בתי החצר וגם גבי חצירות וחד דמ"ש רבינו ברישא מצוה לחזר אחר עירובי חצירות איירי בעירובי חצירות יחד ובסיפא מיירי בעירובי חצירות לעצמם ולכתחלה וכן משמע מדברי רבינו ריש סימן שפ"ו דלכתחלה בעינן ג"כ שיתוף:

סימן שצו

סעיף קטן א
שבו איש תחתיו כתחתיו וכמה תחתיו גופו ג' אמות ואמה כדי לפשוט ידיו ורגליו גמרא דף מ"ח ופי' ר"י גופו שלש אמות בלא ראשו ובפישוט ידיו נכנס הראש:

סעיף קטן ב
חוץ לתחום ללקוט שהרי כתוב שם אל יצא איש ממקומו ולעיל פירשתי בסימן שמ"ח:

סעיף קטן ג
ואם הוא ננס באיבריו שנותנים כו' ר"ל גם זה מפורש לעיל:

סימן שצז

סעיף קטן א
או מהמקום ששבת בו שאם שבת בעיר או בקרפף חשבינן לכולה כד' אמות וחוצה לה נותנים לו אלפים ואם שבת בשדה יש לו ד' אמות וחוצה לה אלפים נ"ל דמאל יצא איש ממקומו כו' דאמר רב חסדא למדנו אל יצא איש ממקומו מושמתי לך מקום לנוס שמה רוצח היינו מקום ממקום ואח"כ ניסה מניסה דהיינו דכתיב מגבול עיר מקלטו אשר ינוס שמה ואח"כ גבול מגבול שנאמר ומצא אותו גואל הדם מחוץ לגבול ואח"כ

חוץ מחוץ שנאמר ומדותם מחוץ לעיר אלפים אמה וגומר וקרא אסמכתא בעלמא הוא ומיהו חוץ לי"ב מיל כחב הרי"ף והרמב"ם שהיא דאורייתא וכתב המ"מ שכן הוא דעת הגאונים משום דמחנה דישראל הוי י"ב מיל ועליה נאמר אל יצא איש ממקומו שיעור מקום זה אבל הרא"ש והמרדכי והרשב"א וראב"ן ס"ל דאפילו חוץ לי"ב מיל דרבנן:

סעיף קטן ב

שאינן צריכין לערב בחצירות כמ"ש לעיל ריש סימן שפ"ו והטעם שעירובי חצירות אינו אלא לחומרא בעלמא כדאיתא שם ולכך לא רצו להחמיר על יושבי מדברות ומטעם זה התירו נמי לערב עירובי חצירות בספק חשיכה לפי שחומרא בעלמא הוא ולא מיחזי כתיקון משא"כ בעירובי תחומין כדלעיל ס"ס רס"א אלא שקשה הא עירובי תחומין אינו אלא מדרבנן והרמב"ם נתן טעם אחר מפני שאין להם קביעות לאנשי המלחמה ומיחשבי כאילו דרין יחד בבית א' אלא שרבינו לא ס"ל ה"ט וכמ"ש בסימן שס"ו וגם מה שאין מערבין תחומין בין השמשות ה"ט משום דמקום בית הוא וכמ"ש ב"י בסימן שס"ג מלשון הגמרא והפוסקים משא"כ עירובי חצירות דביטול רשות כאילו דרין יחד בחצר ובבית א':

סעיף קטן ג

כך כל כליו ובהמותיו וכתב ב"י דין זה עם כל הבאים אחריו עד סוף הסימן לא ניתנו לכתוב לענין שבת כלל אלא בהלכות י"ט ולא כתבם רבינו כאן אלא אגב גררא עכ"ל ול"נ דקצתן שפיר שייכי לענין שבת וגם מה"ט דקדק רבינו לכתוב בקצת מהם בהדיא שבת ובמקום שלא הזכיר שבת נוכל לפרש ג"כ לענין שבת כמו כל כליו מיירי לענין שבת דאם משאיל לו בגד ומלבושיו לילך חוץ לתחום בעלוו וכן בהמתו להוליכה ובדינים דשייכי דוקא בי"ט כתב רבינו אצלם בהדיא י"ט והזכירו אגב משום שמכל אחד שייך דין ג"כ לשבת כגון בשור פטם דשייך דוקא בי"ט אבל בשור רועה שייך ג"כ בשבת משום שכל אדם יש לו בשבת ד"א ואלפים אמה ובהני ד"א יש נ"מ ג"כ לענין שבת כך כתב רבינו כולם אע"ג דקצתן דוקא בי"ט שייכי אגב רובו כתב קצת הנשארים ג"כ. ועוד יש נפקותא אחרת בפי' לענין שבת כמ"ש ב"י בסימן ת"ה ד"ה פירות שהוציאן חוץ למקומן וחזרו אפילו במזיד לא הפסידו את מקומן וכל העיר להם כד"א בד"א אם י"ט הוא ואם שבת מותרין באכילה אפילו לאותו ישראל שהחזירו בשבילו כו' וע"ש:

סעיף קטן ד

שור של פטם פירש"י אדם שמפטם בהמתו למכור:

סעיף קטן ה
שהרי עומד למכור כו' מפני שדעת בעליו למוכרן גם לאחרים חוץ מאנשי אותו עיר מפני שהוא מפטם והכל שומעים ממנו ובאים לקנותו משא"כ בשור של רועה פירוש אדם שמגדל בהמתו ופעמים שמוכר מהן לשכיניו ומכיריו רש"י:

סעיף קטן ו
שנים שלקחו חבית כו' ולא אמרינן דילמא חלק חבירו נזדמן לו אלא אמרינן ברירה:

סעיף קטן ז
האשה ששאלה מים ומלח כו' כצ"ל:

הרי הן פירוש העיסה והתבשיל וכן בש"ע:

סעיף קטן ח
בור של יחיד פי' מים מכונסים בבור אבל מי מעיין יש להן דין אחר כמ"ש בסמוך:

סעיף קטן ט
אינו יכול להוליכו עמו כ"כ רש"י אבל המ"מ ור"ן כתבו שיכול להוליכן עמו שבור זה כבור שותפין ויש ברירה אבל אם בא נכרי ומילא לעצמו לא יזיז ממקומו מילא אחד מבני העיר ונתן לו מוליכן כרגלי הממלא שהרי מחלקו נתן לו עכ"ל וכתב על דעת רש"י ורבינו שאינו מחוור ע"ש וב"י הביאו:

סעיף קטן י
ונהרות המושכים כתב הרמב"ם שאפילו באים מחוץ לתחום לתוך התחום ממלאין מהן בשבת ואצ"ל בי"ט:

סעיף קטן יא
ומעיינות הנובעין פירש"י ואינם יוצאים מגומות נביעותן להמשיך הלאה:

סעיף קטן יב
הן כרגלי הממלא ולא אמרינן כרגלי המתמלא כדין המגביה מציאה לחבירו שקנה חבירו ושל הפקר העומד באמצע הדרך כרגלי הממלא הראשון מ"ש הראשון בגמרא אינו גם במיימוני ובש"ע אינו וכן אח"כ בדין נהרות המושכים ומעיינות הנובעים אין שם תיבת הראשון אלא כרגלי הממלא וכתב ב"י ל' הרא"ש ובהכי ניחא טפי דאין שייך לומר דכל הבור של הפקר ילך אחר הממלא ראשון אלא ה"ק כל מים שנדלה מהם הרי הוא כרגלי אותו שממלא ונ"מ שאם שתה ממנו והניחו שמה או השאילו לאחר לא אמרינן דלא קנה שביתה אצל הדולה המשאיל אלא יהיה כרגלי השואל גם לא כמ"ש רש"י בפירושו במשנה דהרי הוא כרגלי כל אדם ז"ל אין להם שביתה לא במקומן ולא כרגלי הבעלים ולא כרגלי הממלא אלא כל אדם מוליכן כרגליו אבל הרא"ש כתב שהן כרגלי הממלא והכי איתא בתוספתא וכן דעת הר"ן ונ"ל דהם פירשו מ"ש במשנה הרי

הם כרגלי כל אדם אינו ר"ל דאינו כרגלי הבעלים או שאינו קונה שביתה במקומו אלא הרי הוא כרגליו דהוא הפקר וכל מי שדולה מהבאר הרי הוא כרגליו אבל אחר שכבר דלה ומילא ממנו הרי אלו המים שדלה כרגלי הממלא אבל תיבה ממלא הראשון דחוק לפרש כן וכן רא"ף בהגהותיו פי' דאמים שמילא קאי שהם כרגלי הממלא מיהו שוב ראיתי באשר"י שכתב ג"כ פעם אחת כרגלי הזוכה בה תחלה ור"ל ולא כרגלי הנשאל לו אלו מים השאובין וק"ל:

סימן שצח

סעיף קטן א

והריבוע שמוסיפין עליה לריבוע של עולם ברייתא דף נ"ה ע" ופי' רבי' יהונתן דמתני' ליתן עצה שנרבענה לריבוע של עולם לכתחלה אבל אינו מעכב והטעם דלכתחלה בעינן לרבעה דומיא רבוע של עולם אפילו יש בין ב' ראשיה כו' שהרי מצי אזיל דרך היתר מראש הא' לראש הב' דהיתר מובלע תוך הקשת תוס':

סעיף קטן ב

אפילו יש בין יתר לקשת כו' שהרי בעי מייתי ליה דרך בתים גמרא ור"ל שלעולם א"צ שיהיו התחומין מובלעין אלא מצד אחד בין מן היתר לקשת או תחום שני ראשים זה לזה:

סעיף קטן ג

שמתעברת עמה קרוב לה כו' אבל אם יש מב' צדדי העיר הרבה עירובים סמוך זה לזה עיין בדרישה אי אמרינן בהו ג"כ רואין כאילו חוט מתוח אפילו יש בין שניהם יותר מד' אלפים:

סעיף קטן ד

ע' אמה ושיריים כו' למדו זה מדכתיב ויהי יהושע ביריחו וכתיב וירחו סוגרת ומסוגרת אלא שהיה בעיבורה:

סעיף קטן ה

בנין שעושין ע"ג הקבר ויש בו ד' אמות שאז ראוי לדירה ופרש"י וסתמיה לדירת שומר הקבר עבוד הלכך אע"ג דלא דייר ביה בית דורה הוא ועיין ב"י:

סעיף קטן ו

והבורגנין בית של קנים:

סעיף קטן ז

או בית שבים פירש"י באיי הים בתוך ע' אמה ושיריים לעיר ומכרש בגמרא דנעשה כדי לפנות בו כלים שבספינה:

סעיף קטן ח
ובית הבנוי בספינה פירש"י דלא קביע ליה דוכתא דפעמים הוא בתוך ע' ופעמים אינו:

סעיף קטן ט
ובין כל אחת מהחיצונה כו' פירש"י הואיל ויכול לבוא מזה לזה בלא עירוב אמרינן רואין:

סעיף קטן י
אלא מחומותיה כו' פירש"י ולא אמרינן גבה רואין כאילו היא באמצע בין ב' החיצונות ב"י ז"ל הביא דברי הרשב"א בד"ה ומ"ש או יש שם בנין וז"ל כתב ולמדוד לה משם אלפים דא"כ מפסיד לה אידך גיסא אלא דוקא לעומדים בב' החיצונים הוא דאמרינן הכי דליכא פסידא תו' ואשר"י:

סעיף קטן יא
גבוהה ד' אמות חשובה כו' משפת הנהר על פני העיר כולה:
לפי שהוא בעומק כו' ר"ל לפי שהיא על שפת הנחל וכמו שפירש דמש"ה בעיתותא תשמישתא:

סעיף קטן יב
והרמב"ם ז"ל פירש ע"י החומה כו' ואין פירוש אהא שנזכר בגמרא חומה כמ"ש רבינו אלא איצטבא רוחב ד"א וז"ל פירוש ברוב עתים הנחל מתייבש ומשתמשין בו שאינו מתמלא אלא מן הגשמים וכיון שאנו משתמשין בו נעשה בכלל העיר אם יש לפניה רוחב ד"א על שפת הנחל אצטבא לעמוד עליהם וישתמשו בנחל אבל לא היה שם אצטבא אין מודדין להם אלא מפתח בתיהם ונמצא הנחל מאלפים שלהן ב"י וש"ע. ולפי דעת רבינו חולק הרמב"ם בתרתי חדא דלרבינו דוקא עיר היושבת בעמק אבל שאר עיירות אין הנחל בטל לגבי העיר ואם אין שם חומה מודדין לכל אחד מפתח ביתו ולהרמב"ם כשאין דקה אין הנחל בטל לגבי העיר אבל מ"מ העיר עצמו חשובה עיר ומודדין מסוף העיר ולזה כתב מבתיהם:

סימן שצט

סעיף קטן א
של חמשים אמה דכתיב אורך החצר חמשים בחמשים בי"ת יתירא לומר לך בחבל של נ' אמה מדוד:

סעיף קטן ב
חוזר לאחוריו כ"ה אמה ז"ל ב"י ומשמע שמיירי בנחל שרחב יותר מכ"ה אמה דאל"כ הרי יכול למדוד הכ"ה של יבשה וכ"ה אמה של נחל בחבל א' של חמשים אמה וצ"ל דאין ידוע ודאי קאמר אלא לפי אומד הדעת ובכל שיעורים שמוכיר רבינו והב"י אינו

אלא באומד הדעת דאם היו יודעין בודאי כמה הוא יותר מכ"ה אז לא היו צריכין למדוד הנחל כלל:

סעיף קטן ג
וישים החבל כנגד לבו מקום ידוע שלא ישימו זה כנגד ראשו וזה כנגד רגליו אשר"י:

סעיף קטן ד
ולא ימדוד אלא כנגד העיר ר"ל כשיכול להבליע כנגד העיר דוקא לאפוקי אם הגיע להר שכל מה שהוא ממנו שכנגדו הוא רחב מחמשים אמה שאינו יכול להבליעו כתב רבינו בסמוך דיכול להבליעו בתוך אלפים של צד צפון כו':

סעיף קטן ה
חוט המשקולת כו' ומתלקט י' מתוך ה' כו' דהיינו ניחא תשמישתיה:

סעיף קטן ו
בחבל של נ' אמה נראה דמיירי שהוא רחב יותר מנ' דאם פחות מנ' היה יכול לחזור לאחוריו וכן אם בצד א' עד מישור של הר היה יכול להבליע בנ' רבינו לא הזכיר מה דינו ונראה פשוט דמשערין באומד הדעת משא"כ בגיא שלא התיר באומד הדעת אם אינו יכול להבליע בנ' משום דיכול למדוד בחבל של ד"א אבל בנחל דלא יכול למדוד בחבל של ד' התירו באומד:

סעיף קטן ז
למעלה ממנו ד' אמות לכאורה נראה שעולה למעלה עד שיעור שיהיה מלבו של תחתון עד רגליו של עליון ד"א דאל"כ קשה הא מודדין דוקא בחבל של נ' או של ד' אמות וק"ל:

סעיף קטן ח
ובלבד שלא יוסיף יותר ממדת העיר ואלכסונה ז"ל הר"ש שאם הרחיק א' ציון שלו במדת העיר ואלכסונה מהראשון אמרינן הא' בשעה שמדד היתה העיר קטנה ולא היה בה כ"א בתים מועטין בקרן מערבית דרומית (פי' העיר כאשר היא עתה לפנינו גדולה לא היתה מתחלה כ"כ גדולה כ"א קרן מערבית דרומית של העיר הזו היתה אז מיושב וחזרו אז מאותו ישוב לצד מזרח מקרן מזרחית צפונית של אותו סוף ישוב ולחוץ ואח"כ נתרבה הישוב וכשבאו למדוד הם ג"כ בסוף ישובם לצד קרן מזרחית צפונית נמצא נתרבה התחום כפי ערך שנתוסף אלכסון של עיר וה"ה דהיה יכול לומר אם מדדו תחילה וסוף מצד מזרח ולא מהקרן אלא שאז לא נתרבה אלא במידת העיר ולא אלכסונה ולרבותא נקט קרן דאז אפילו נתוסף אלכסון וק"ל) ואח"כ נתוספו של העיר דיורים ונעשית גדולה ומדד הקרן מזרחית צפונית אלפים אמה ונמצא שנתרבה מדתו כמדת העיר שנתוספו ואלכסונה ע"כ ולא כפירש"י שפי' שתלינן הטעות שמדד מאמצע קרן העיר וקיצור ע"פ

הדרך שכתב בסמוך ולבסוף כתב ולבי מגמגם בלשון דפ' כיצד מעברין (עירובין דף נ"ט) ע"ש:

סימן ת

סעיף קטן א

וחשכה לו כלומר אעפ"י שלא ידע ונתכוין לשבות במקומו מ"מ אילו היה יודע שהעיר תוך תחומו לא היה קונה שביתה במקומו אלא עם בני העיר והרי הוא כאילו קנה שביתה במקומם וכן פירש"י שם במשנה אמעשה דר"ש ע"ש דף מ"ה ע"א אבל לשון הרמב"ם בפכ"ז היה בא למדינה וישן בדרך ולא ניער אלא בשבת וכשניער מצא עצמו בתוך התחום ה"ז יכנס לה ויהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה מפני שהיתה דעתו להלך במדינה זו עכ"ל. הרי לשונו מבואר דלא ס"ל הכי שהרי דוקא בישן קאמר שאין לו דעת כלל וכדמסיק נמי טעמא שהיתה דעתו לילך במדינה זו משמע הא היה דעתו לשבות כאן אין דינו כבני העיר וכן משמע בהמ"מ ע"ש והב"י לא ראה לשון רש"י הנ"ל מדכתב כלומר אעפ"י שלא ידע כו' וע"ש בהמ"מ שכתב שהרמב"ם פי' להלכה כמ"ש הרי"ף והרי"ף מבואר שם כלשון רש"י הנ"ל וצ"ע:

סימן תב

סעיף קטן א

חריץ מלא מים מכונסים שהוא בין ב' תחומי שבת כו' נראה דמים מכונסים מיירי שמכונסים במקום א' דוקא אבל במים הנובעים אעפ"י שאין יוצאים מגומת נביעותם (כמו שהביא ב"י בשם רש"י בסוף סי' שצ"ד) אפ"ה אין קונים שביתה כמו שהביא ב"י בגמרא בסי' זה דמסיק בהדיא דדוקא מכונסים אבל נהרות המושכים ומעינות הנובעים הרי הן כרגלי כל אדם ונראה שהטעם הוא כיון שהם נובעים ובכל פעם נובעים מים אחרים אז אין דעת בעלים עליהן ואין מקפידין עליהן והוי כמו נהרות המושכים וטעם א' להן ולכך הרי הן כרגלי כל אדם ומלשון רש"י שם משמע דטעמא משום דניידי אין קונים שביתה:

סעיף קטן ב

קונין שביתת העיר ואף על גב דקי"ל דנכסי הפקר אין קונין שביתה שאני הכא דמים הללו לעיר הם ודעת בני העיר עליהם מש"ה הרי הוא כרגלי אנשי העיר ב"י ולכאורה יש להקשות מ"ש מבור של עיר דהוי כאותה העיר לעיל בסי' שצ"ז וכתב ב"י שם בשם הרשב"א דאם א' מבני העיר עירב לצפון וא' לדרום זה מוליך רגליו לצפון וזה מוליך רגליו לדרום שבור זה כבור שותפים ויש ברירה וכ"א ממלא מחלקו ולא אמרינן מים

מתערבין אלו עם אלו ויש לחלק דשאני התם שהבור הוא עומד בעיר במקום ששניהן יכולין לטלטל ובהיתר ממלאים לכך אמרינן בכל מקום שהוא ממלא הוא חלקו ויש ברירה אבל הכא שהמים הם בין שני תחומין וחצי מהן בתחום זה וחצי' בתחום אחר לא אמרינן יש ברירה משום דבשעה שהם ממלאין הם ממלאין באיסור ואנו רואין שהוא ממלא ג"כ ממים שהם בתחום אחר והמילוי הוא באיסור ולכך לא אמרינן ברירה וצריכין לעשות מחיצה כו' כדלעיל סי' שע"ו:

סעיף קטן ג
שאינה נוגעת לקרקעית כו' פי' אבל שיקוע טפח בעינן כדלעיל:

סימן תד

סעיף קטן א
מי שהולך בכח שם ר"ל משמות הקדושים:

סעיף קטן ב
וגבוה י' אפילו אינו רוחב ד' דאי רוחב ד' פשיטא דאסור דכארעא סמיכתא דמיא ואפילו אם ארוך הרבה דדוקא ד' על ד' בעינן ועיון ב"י ובש"ע סי' זה:

סעיף קטן ג
אסור לעלות עליו בתוך התחום ולירד בצד השני כו' איני יודע מה בא רבינו ללמד בלשון זה שכתב ולירד וגם הרא"ש ולא שום פוסק כתב בלשון זה וגם בש"ע לא כתב בל' זה:

סימן תה

סעיף קטן א
מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה וכ"כ הרמב"ם וכתב עליו המ"מ דס"ל כר"י דאין לו אלא ד' אמות לרוח א' ואע"ג דר"י לאיזה רוח שירצה קאמר אלא שאם בורר לו שאינו יכול לחזור צ"ל לדברי רבינו כיון שזה מהלך ורוצה לילך נראה כבורר אל עבר פניו וזה דוחק והרשב"א כתב שדעת רבינו הוא כשבירר לצד החיצון אלא שהיה לו לפרש עכ"ל. וב"י הביאו לעול ריש סי' שצ"ו וע"ש בדברי רבינו ובב"י ולא נראים לי דבריו בזה כמ"ש בסי' שצ"ו ע"ש:

סעיף קטן ב
מותר לעשות לו מחיצה כו' וכתב הרמב"ם בפי"ו שצריך ג"כ שלא יעמיד אותם אדם שהוא רוצה להשתמש במחיצה זו אלא יעמיד אותם אחר שלא לדעתו וכתב ב"י וכבר כתבתי טעמו בסי' שמ"ב ע"ש וע"ל מ"ש בשם ר' יונתן:

סעיף קטן ג
וכן מי שהפליגה ספינתו בים ר"ל שמע"ש בא לנמל ודעתו היה לצאת ולשבות בשבת ביבשה ובא רוח גדול בשבת והפליג הספינה חוץ לתחום ממקום ששבת בה מאתמול מותר להלך בכל הספינה ולא אמרינן דישב בספינה ולאילך חוץ לד"א אלא מהלך את כולה אבל אם יצא לדעת חוץ לתחומו אע"פ שהוא בתוך דיר וסהר אין לו אלא ד"א כן פירש"י ור"י ריש פ' מי שהוציאוהו ע"ש:

סעיף קטן ד
הרי הם כבתחלה מ"ט אנוסים הם:

סעיף קטן ה
בשוגג מותרין באכילה כצ"ל:

סעיף קטן ו
במזיד אסור לטלטלן חוץ לד' אמותיו ז"ל ב"י פשוט הוא דכל שהן חוץ למקומן אפי' הוציאוהו בשוגג אין להם אלא ד' אמותיו וכ"כ ר' יהונתן בהדיא וצ"ל דלא נקט רבינו מזיד אלא משום מאי דבעי למימר אסור לאכלם אבל לענין איסור טילטול חוץ לד' אמות שוין הן שוגג ומזיד:

סעיף קטן ז
ואסור לאכלם אפי' לאחר שלא הוציאם ז"ל הרא"ש ול"ד ליצא חוץ לתחום בשביל ישראל זה שמותר לישראל אחר דהכא איתעביד בהו איסורא דישראל הוציאם אבל המרדכי התיר לישראל אחר ואם חזרו אפי' במזיד מותר לאכלם אפי' אותו ישראל שהוחזרו לצרכו משום דהני פירות קנו שביתה בזאת העיר ול"ד לדבר הבא מחוץ לתחום דאסור משום דאיתעביד בהו איסורא הגהות אשר"י:

סימן תו

סעיף קטן א
כגון שנכנס ברשות פי' וגם ההוצאה היתה לדבר מצוה כמ"ש לעיל ריש סי' ת"ב ורבינו לשון גמרא נקט וק"ל:

סימן תז

סעיף קטן א
אלא אלפים לכל רוח ממקומו פי' גם בכלי זייניו וכדמסיק רבינו וכ"כ הרא"ש בהדיא דהילכתא כתרי האוקימתי בגמרא ולאוקימתא קמייתא שרי אלפים עם כלי זייניו אף שנצחו ישראל וק"ל:

סעיף קטן ב
וכשחוזר חוזר עם כלי זייניו הוא דברי הרא"ש שכתב בשם הר"מ דהילכתא כב' האוקימתות וכן דעת הרמב"ם וב"י הביאו בסי' זה:

סימן תח

סעיף קטן א
אז אינו כולה כד"א כו' ז"ל הרי"ף פ' כיצד מעברין אע"ג דאמר רב אידי על חילוק וה אין אלו אלא דברי נביאות מ"מ כיון דרב דייק כן ממתני' קי"ל הכי ר"ל אע"ג דאין טעם לדבר:

סעיף קטן ב
ולא נהירא דא"כ כו' פי' וא"כ לא משכחת מי שדר בעיר גדולה שיתן עירובו כיון שיפסיד ביתו על ידי כך וכתב ב"י ז"ל דאין זו קושיא שהרי אם צריך לילך לאותו צד שמערב אע"פ שיפסיד כל העיר אינו חושש. ול"נ דשפיר הקשה רבינו על הרמב"ם מאחר דעיקר תקנת עירוב בפת לא אמרו אלא כדי שלא יטריח לצאת מביתו לכך תיקנו שיניח שם פת או ישלח ע"י שליח מבע"י ויחזור לביתו וכמ"ש רבינו בסי' ת"ט ואילו לדברי הרמב"ם ז"ל מי שדר בעיר גדולה לא יכול לחזור לביתו ואין סברא לומר דחכמים תקנו בעיר קטנה וא"כ ב"י ז"ל לא יישב כלל דברי הרמב"ם:

סימן תט

סעיף קטן א
והעירוב בבית הקברות אינו עירוב ואין זה דומה לנזיר שמותר לערב ביין דשאני התם דהוא ועירובו במקום אחד והעירוב חזי לאחריני משא"כ הכא שהרי אינו חזי ליה לשבות במקום הנחת העירוב וק"ל

סעיף קטן ב
לא גזרו עליו בה"ש במקום כו' ר"ל במקום מצוה או בשעת הדחק רמב"ם דבענין אחר לא התירו לערב בפת וכדלעיל סי' שמ"א דכל שבות במקום מצוה לא גזרו בה"ש:

סעיף קטן ג
ואם נוף האילן חוץ לד' כו' פי' תוך לד' אמות שיש לכל מערב וכו' הנטייה למטה מי' כן הוא לשון רש"י בגמרא ריש דף ל"ג ונ"ל דל"ד קאמר כל הנטיה ה"ה אי הוה תחילת הנטייה למעלה מי' וסוף הנטייה למטה מי' וחוזר וזוקף אלא שאין דרכו של נטיית אילן בכך גם נ"ל שרש"י פי' כן משום דתנן במתני' שם סתמא וז"ל נתנו באילן למעלה מי' אין עירובו עירוב למטה מי' עירובו עירוב ע"כ ובגמרא מוקי לה בנוף הנוטה חוץ לד' אמות כמ"ש כאן ואם לא כל הנטייה למטה מי' א"כ לא ה"ל לתנא דמתני' לסתום נתנו למעלה מי' אין עירובו עירוב דהא בתוך ד' אמות עירובו עירוב אפילו הוא למעלה מי' אלא ודאי

מיירי בנוף שנטה י' וראשו חוזר וזוקף למעלה מי' דאי לא הדר זוקף למעלה מי' אלא הוי מונח עירובו על נוף גבוה ט' שהוא ר"ה הוי עירובו עירוב דהא מותר לו להלוך לשם כמה דבעו ולמישקליה משם ואתויי פחות מד"א עד לתוך ד"א ואע"ג דמשוינן ליה רה"י להני ד' אמות לענין קניית עירוב להקל לאו רה"י גמורה היא שלא יוכל להביא מחיצה לתוכן דהא לאו מחיצה ולא חילוק רשויות איכא ומאן קמשווי להו בית עירוב הוא דמשוי להו וכי אכוין לבית דהיתרא הוא דאיכוין ולא לבית דאיסורא רש"י ועוד פירש רש"י סוף דף ל"ב ז"ל באילן שנו ונופו נוטה חוץ לד' אמות שהוא סוף התחום והניח עירובו בנופו חוץ לד"א עכ"ל ור"ל שאין התחום של אלפים אמה כלה בעיקרו של אילן אלא עד סוף כלות נטיית הנוף דהיינו במקום שהניח שם עירוב אלא שהוא נתכוון לשבות במקום מסוים דהיינו בעיקרו של אילן וכמו שיכתוב רבינו בסמוך בסי' זה וכן פי' מ"ו שם בגמרא בהדיא שהאי שהוא סוף התחום דפי' רש"י אנוף קאי ולא אעיקר וכן מוכח שם בגמ' מיניה וביה והשתא א"ש מ"ש רבינו שאם אין ר"ה על האילן דעירובו עירוב משום דיכול לילך לשם וליטלו ונחשב הוא ועירובו במקום א' אבל אם נאמר שכלות התחום היה בעיקרו אם כן בכל ענין אין עירובו עירוב כמ"ש רבינו בסמוך בדין נתגלגל העירוב ממקומו חוץ לד"א. וא"ל דשאני הכא דהאילן כולו גוף א' וכששובת בעיקרו והוא כלות אלפים יכול לטלטל בכל האילן דמיחשב לו לענין זה כולו כד"א דומיא דבית או עיר שנותן עירובו שמה דזה אינו שהרי רבינו כתב גם דין זה אנותן עירובו בתוך הבור והוא שובת סמוך לו חוץ לד"א אם אין הבור בר"ה עירובו עירוב והשתא ליכא לתרץ בהכי אלא ודאי כדכתיבנא דהתם נמי איירי דאין התחום במקום שביתתו כ"א במקום שנותן שם עירובו דהיינו בבור וק"ל:

אלא דרך הנוף שהוא ר"ה אע"ג דד' אמותיו עולין עד לרקיע מ"מ לא אמרינן דיעלה בד"א דקי"ל המושיט מרה"י לרה"י דרך אויר ר"ה אפי' למעלה מי' חייב אע"ג דבזורק בכה"ג או המביאו כלאחר יד פטור וכן בזה עוקר וזה מניח וא"כ יביאנו דרך זה כבר תירץ הרא"ש דבשביתה כי הכא לא שרי רבי דבקל יכול לבא לידי חיוב חטאת:

סעיף קטן ד

אבל אם נתכוין לשבות למעלה כו' נראה דר"ל בעליונה של אילן דהיינו במקום שמונח העירוב על זקיפת הנוף:

סעיף קטן ה

שאילן עומד בתוך עיבורה של עיר העומדת בתוך אלפים שלו:

סעיף קטן ו

אע"פ שאינו רחב ד' עיין מ"ש ב"י בזה ופי' דחוק מאוד לכן נלע"ד לפרש בפשיטות דמ"ש רבינו שאינו רחב ד' קאי אמאי דסמיך ליה וקמ"ל דאע"ג דהקנה הוא גבוה אינו צריך שיהא מקום הנחת העירוב שם ד"ט כדעת ר"י דס"ל הכי בגמ' ד' ל"ג ע"ב ונמשך בזה אחר דעת הרא"ש ז"ל שכתב אדברי ר' יהודא בדף קי"ז ריש ע"ב ז"ל תניא רבי אומר נתנו למעלה ע"ג קורה גבוה עשרה טפחים ורחב ד' עירובו עירוב ואם לאו אין עירובו עירוב דסבר דכל למעלה מעשרה צריך שיהא עירובו מונח ע"ג מקום ד' וכתב ר"מ ז"ל לא ידענא הילכתא כמאן דהא רבנן פליגי עליה בתוספתא וס"ל דאינו צריך להיות רחב ד' דקתני נתנו כו' וקי"ל כל מקום דאמר ר' יהודא בעירובין הלכה כמותו אפי' אי רבים פליגי עליה כו' עד אבל איכא למימר דילמא הלכה כרבנן דקי"ל הלכה כדברי המיקל בעירוב אפי' ביחיד לגבי רבים וכ"ש רבים לגבי יחיד ונ"ל דהלכה כרבנן כו' ע"ש שהאריך וכלל העולה שם דהלכה כרבנן דא"צ רחב ד' אפי' אי הקנה גבוה הרבה וע"ז הפסק נתכוין ג"כ רבינו לאשמועינן כאן וא"ל למה לא כתב האי פיסקא לעיל גבי נוף האילן די"ל דבמקום ששנויה בגמ' ובמקום שכתבו אביו הרא"ש והר"מ ז"ל שם כתב ג"כ רבינו וק"ל גם ב"י הביא פסק דר"מ הנ"ל בסי' זה בסמוך ותימה בעיני על אשר לא שת לבו לפרש כן בדברי רבינו:

סעיף קטן ז

מבע"י אינו עירוב אבל מ"מ יש לו אלפים לכל צד מביתו ולא אמרי' שהוא חמר גמל מחמת שעקר דעתו מביתו וכ"כ רש"י בהדיא והביאו ב"י בסי' תי"א ע"ש והטעם כתבתי בס"ס זה:

סעיף קטן ח

או ע"י מי שאינו מודה בעירוב לשון או לא מתיישב שפיר כי פירוש מי שאינו מודה בעירוב היינו כותי כמו שפירש"י בהדיא פ' בכל מערבין (עירובין דף ל"א) ובספר ישן כתב או ע"י כותי שאינו מודה בעירוב מיהו יש ליישב אף גירסא שלנו ובענין שכתב ב"י בח"מ סי' רמ"ט ורס"ו וע"ש:

סעיף קטן ט

אבל אם אמר לו עירוב סתם ר"ל דמשמע בכל מין שירצה ושל כל רוח זה כולל גם בבית או בעלייה ולזה סיים בכל מה שיערב ובכל מקום שיניחנו ולאיזה רוח שיערב וק"ל ובש"ע יתיישב הלשון שפיר ע"ש:

סעיף קטן י
ויש לו משם אלפים כו' כיון שהוא בדרך מיחשב כעני והתירו לו בשעת הדחק בלא פת משא"כ בביתו כיון דיכול ליתן פת לא התירו לו בלא פת שאין עני שלא שכיח גביה בביתו פת ועני בביתו מיחשב כעשיר:

סעיף קטן יא
ומכאן עד עיקרו אין יותר מאלפים אע"ג שלצד ענפיו מצד שני יש יתר מאלפים והאי אבל אם אין כו' אלא ייחד מקום קאי:

סעיף קטן יב
יש לו ד' אלפים ממקומו כו' פי' משני צידי האילן לכל צד שני אלפים פחות עשרים:

סעיף קטן יג
ויש לו שביתת ביתו דדוקא בבא בדרך דבמקום רגליו לא הוי ניחא ליה דליקני ליה אין לו שביתה כלל לפיכך לא יזוז ממקומו היכא שלא היה יכול להגיע שם מבע"י כדלעיל אבל כאן שעומד בביתו ועירב במקום שאינו עירוב יש לו שביתה בביתו דמסתמא בביתו ניחא ליה למיקני כשאין עירובו עירוב וזה הטעם ג"כ למ"ש לעיל נתגלגל חוץ לאלפים דמ"מ יש שביתה בביתו וכמו שכתבתי שם וזהו ג"כ טעם למ"ש בסמוך סי' תי"א דכשעירב שלוחו לדרום חוץ לאלפים ממנו דקנה שביתה בביתו דמסתמא דעתו על ביתו ור' יונתן תירץ שם בע"א הואיל שהשליח הניח שם העירוב יכול לומר לתקוני שדרתיך כו' משא"כ לעיל כשרצה לקנות שביתו בעיקרו של אילן והוא חוץ לאלפים כל זה כתב בב"י בסי' תי"א:

סימן תיב

סעיף קטן א
יש לו אלף אמה מכאן לכל א' מהעירובים כו' וצ"ל דמיירי כשכלה מדתן בסוף העיר דה"ל כל העיר כד' אמות דאי כלתה בתוך העיר לא היה ל' לילך לחוץ העיר אפילו אמה א' ורבינו לא הוצרך לפרשו כיון דכבר כתב דין זה בסי' ת"ח וק"ל וב"ה ניחא מה שזה נתן עירובו לסוף אלף ולא נתן בסוף אלפים אף כי לא היה צריך לפי שרצה להשתכר אותו אלף שבצד אחר מאחר שהעיר קטנה וכלתה מדתו בסוף העיר:

סימן תיג

סעיף קטן א
וצריך להודיעם דשמא חובה להם דרוצין ללילך לצד השני וכמ"ש בסמוך בסי' שאחר זה:

סעיף קטן ב
אלא לאחר שחשיכה הוי עירוב דאמרינן הוברר שקודם זמן קניית העירוב דעתו לכך אבל לא הודיעהו עד שחשיכה לו מאי ברירה איכא הא לא הוי ידע דאיכא עירוב דנימא דעתו עליה הוי וכיון דקי"ל בדרבנן יש ברירה נקטינן הכי רש"י. וזה טעם לכל דינים שכתב בסי' זה בסמוך דבעירוב דרבנן אמרינן יש ברירה אע"ג דבדברי תורה קי"ל דאין ברירה:

סעיף קטן ג
ואמר איזה מהן שארצה ר"ל איזה שבת שארצה יקנה לי עירובי ובשבת שלא ארצה לא יקנה לי אלא הריני כבני העיר לילך לכל צד העיר אלפים רש"י דף ל"ד ע"ב:

סעיף קטן ד
או אם אמר אם לא יבא כלל כו' או אם יבאו שנים כו' קצת קשה דהוי מצי לערבינהו כולהו בחד בבא ולא יכתוב או או דהא ודאי גם אם אמר שיברר מכולם איזה שירצה ג"כ אמרינן ברירה:

סימן תטו

סעיף קטן א
או להקביל פני רבו ובת"ה סי' ע"ז כתב שמותר אפילו כדי להקביל פני חבירו שאינו חכם וגם היתר לערב רק לילך לטייל בגנות ופרדסים ולשמוח שם דלטייל בשמחת י"ט חשוב דבר מצוה:

סימן תטז

סעיף קטן א
ראשון למזרח והשני למערב נראה דה"ה אם הניח אחד למזרח וא' למערב סתמא מותר לברר בכל יום איזה צד שירצה להלוך אלא שלא נחית עתה לחלק בדין זה אלא לאשמועינן דב' קדושות הן ולחלק בין ר"ה לשאר י"ט של גליות:

סעיף קטן ב
יכול לערב בשני נראה דמירי דעירב בב' ימים לרוח א' וכן בש"ע והוא מהמיימוני דאי לב' רוחות מיד שנטלו ממקום ראשון בי"ט ורוצה להניח למקום אחר נתעקר שם עירוב ראשון והוי כמניח עירוב מחדש וגם הטילטול שמטלטל ומניחו למקום אחר ניכר שמשום הכנה הוא עושה אבל כשמערב שני ימים לרוח א' אף שנטלו בראשון לביתו וחוזר ומניחו שמה כיון שאינו צריך לדבר ולקרות שם חדש אין ההנחה מיקרי הכנה דהא מניחו על מקומו הראשון ובשעת הנחה שם עירוב ראשון עליו וכן כשמערב ברגליו אעפ"י שצריך לחזור ולילך בשני למקום הראשון ואפשר נמי אפילו במקום שני מותר

לערב ברגליו כיון שאינו עושה שום הנחה ולא מדבר שום דיבור ההילוך גרידא אין בו משום הכנה ומראית העין וכדמוכח בגמרא דף ל"ח וריש ל"ט ושם בגמרא מקשה הא תניא לא יהלך אדם לסוף שדהו לידע מה היא צריכה כיוצא בו לא יטייל אדם על הפתח כדי לכנוס למרחץ מיד ופירש"י שם אלמא אע"ג דהילוך גרידא עבד בשבת אי בי"ט ולא אמר מידי אסור וה"נ גבי עירוב שמערב ברגליו או בדיבורו הוי איסור משום הכנה ובשתיקתו נמי הוי אסור ומשני התם מוכחא מילתיה דאמרי אינשי אי צורבא מרבנן משכתיה שמעתתיה ואי ע"ה הוא אמרינן חמרא אירכס ליה:

סימן תיז

סעיף קטן א

ושמעתי מאחי ה"ר יהודא טעם לדבר כו' ז"ל מורי ורבי ואני אומר ע"ש שלעתיד הנשים זקנות צדיקות יחזירו לנערותיהם כיוכבד ע"ש תתחדש כנשר נעוריכי וע"ז נתנו להן ר"ח זכר לדבר וה"ל ועיין בביאוריו לסמ"ג ריש הלכה ר"ח נקרא מועדים כו' דכתיב וביום שמחתכם ומועדיכם וראשי חדשיכם וכן בסי' תי"ט:

סימן תיח

סעיף קטן א

ואסור בתענית כו' דכתיב ביה וביום שמחתכם ובהלל אומרים זה היום עשה יי' נגילה כו' עי"ל בסי' ת"ך:

סעיף קטן ב

וחולו של מועד ועוד שם חנוכה ופורים ע"כ וז"ל ב"י לא ידעתי למה דילג רבינו חנוכה ופורים דא"ל מפני שא"צ להם בהלכות אלו דא"כ חולו ש"מ ג"כ לא ה"ל להביא ועוד יש לתמוה דבתחלת הדבור כשכתב ואסור בתענית ה"ל להביא הירושלמי הזה כו' ונ"ל דס"ל לרבינו דאם נשבע להתענות בר"ח שאין השבועה חלה כמו שלא תחול על שבת וחש"מ להכי הביא הירושלמי שסידר ר"ח בין שבת וי"ט ובין חש"מ שהם דאורייתא משא"כ בחנוכה ופורים שסידר אחריהם והמה מדרבנן ושבועה חלה עליה מטעם איסור כולל וכ"פ ב"י וג"כ הביא דעתם בר"ח אי דאורייתא הוא או דרבנן:

סימן תכב

סעיף קטן א

מתחיל מודים ז"ל מ"ו והוא כנגד התלמוד שאמר אם לא אמרה בעבודה חוזר לעבודה דהיינו רצה ובאשר"י פ' תפלת השחר דף ע"ח ע"ב משמע נמי דלא ס"ל כוותיה אלא מיד כשסיים הברכה הוא חוזר לרצה במקום שמחזירין במקום שאין מחזירין כגון יעלה

ויבא בערבית דר"ח ועל הנסים מיד כשמסיים הברכה אינו אומר אפילו בלא חתימה אלא יעלה ויבא לחוד משום דהוי הפסק ע"ש וע"ל סי' קי"ד עכ"ל ואני אומר דסיים הברכה שהזכיר הרא"ש ר"ל שגם התתיל הברכה שאחריה וכן פי' לעיל סי" קי"ד וכ"כ שם בק"ש וגם במנהגים אצל משיב הרוח ע"ש שמוכרח לומר כן:

סעיף קטן ב
אבל שכח ולא הזכיר בערבית כו' לפי שאין מקדשין החדש בלילה גיליון:

סעיף קטן ג
או אם הוא שני ימים כו' אעפ"י שבליל שנייה כבר מקודש הוא:

סעיף קטן ד
שאין לו להתפלל כו' ס"א כיון שאין לו להזכיר של ר"ח למה יתפלל ערבית שתים ואם שכח להתפלל מנחה בער"ח דינו כמו שכח להתפלל מנחה בשבת כמה בסי' רצ"ב ב"י:

סעיף קטן ה
וא"א הרא"ש ז"ל כתב שאין הדבר מוכרע ז"ל מ"ו ומרדכי כתב דהרי"ף חולק על ר"י שהרי פסק היכא שטעה במנחה ולא התפלל של שבת מתפלל כו' שתים ואם לא הבדיל בראשונה והבדיל בשנייה שעלתה לו שנייה במקום ערבית וחוזר ומתפלל אע"פ שלא הרויח כלל בחזרת תפילה השלישית וא"כ תימה על הרא"ש שפ' דברי הרי"ף גבי לא הבדיל כו' ואפ"ה מפקפק ליה בדר"י שלא יתפלל של מוצאי שבת שתים ונראה דאפ"ה ל"ד דשאני התם בלא הבדיל מתחלה דס"ס תחילת הטעות היה בשבח שלא היה מתפלל ברכו וא"כ צריך תשלומין ממ"נ ודו"ק וכן ר' יונה כתב שאף הרי"ף אינו מחולק בזה והיינו כדפרישית עכ"ל. ולעד"נ דשאני הכא שהמתפלל מנחה אעפ"י שלא הזכיר של ר"ח ושבת מ"מ הוא סבר שהתפלל תפלה בזמנם משא"כ כשלא התפלל דשבת כלל והבדיל בשנייה ולא הבדיל בראשונה דגלי דעתיה דבעי להתפלל תפלה של מוצאי שבת באחרונה ושל תשלומין ראשונה והדין נותן שצריך להתפלל תפלה החיובית ברישא כמ"ש לעיל סי' פ"ט וק"ח א"כ לא התפלל כלל בזמנו לכן צריך לחזור ולהתפלל ועיין בק"ש ר"פ תפלת השחר:

סעיף קטן ו
וקורא פסוק יאמר נא ישראל כו' בגמרא הוא אומר הודו לה' והם אמרו הודו לה' מכאן שמצוה לענות ראשי הפרקים ב"י כלומר שמתחלה תקנו מפני שאינן בקיאין שעל כל דיבור שיאמר המקרא שיענו ראש הפרק ושכך יוצאים י"ח ומיהו אנן דגמרינן כולה לא צריכינן אלא שבזה החזיקו שלא תשתכח תקנה הראשונה למי שאינו גמיר וכתב הר"ן ומה שאנו נוהגין שהציבור עונין על כל א' וא' הודו לא מצינו מנהג זה בתלמוד ואפשר

דנהגו כן לרמוז שמצוה לענות ראשי הפרקים ולפי שהוא פסוק של הודאה ושבת נהגו כן ומ"מ יוצאין בו מאותן הפסוקים שאומר הש"ץ דשומע כעונה והטעם שקורין הלל בר"ח כתב בשבולי הלקט בשם הגאונים מנין שאומרים הלל בר"ח מצינו שרמז דוד בתילים הללויה הללו אל בקדשו י"ב פעמים הללו כנגד י"ב חדשים ולפיכך אנו כופלין כל הנשמה תהלל יה על שנה מעוברת שיש לה י"ג חדשים:

סימן תכג

סעיף קטן א

הילכתא כרב דאומר דולג כו' והטעם מפני שהפרשה זו אין בה אלא שמנה פסוקים ואם יקראו שנים הראשונים כל א' ג' פסוקים לא ישארו אלא ב' פסוקים ואין משיירין בפ' פחות מג' פסוקים ואם יקראו פ' זו בשנים ונשארו עדיין שבע פסוקים לקרות בהן ב' אנשים וזה א"א לפי שהם נחלקים לב' פרשיות ובפ' וביום השבת יש ב"פ ואם יקרא א' פרשת וביום השבת ופסוק א' מפרשת ובראשי חדשיכם אין מתחילין בפ' פחות מג' פסוקים ואם יקרא פ' וביום השבת וג' פסוקים מפ' ובראשי חדשיכם לא ישארו רק שני פסוקים ועיין בב"י תשלום דברים אלו כתב בשבולי הלקט מה טעם ידלג הלוי בקריאת הכהן יקרא גם השני שלשה פסוקים מפ' וידבר וידלג השלישי פסוק א' לאחוריו זה א"א משום היוצאים דאף אם ישאל אין מי שיודע אבל כשמדלג האמצעי משום היוצאין ליכא למיחש ומשום הנכנסים מאן דעייל שיולי שייל שיבולי לקט וב"י ולעד"נ בשלמא לשני גם לנכנס לא חיישינן שהרי יודע שקוראין לכל א' ג"פ ואי משום דאין בפ' ט' פסוקים ה"ל למשלם לא' ולב' כדינו ולמחסר לשלישי משא"כ בשלישי שיטעו היוצאים משום דסליק ענייה:

סעיף קטן ב

ופירוש זמן כפרה ששעיר ר"ח מכפר על טומאת המקדש וע"ד זה פירש הרי"ף על הא דאמרינן בגמרא שהקב"ה אמר לישראל הביאו עלי כפרה על שמיעטתי את הלבנה אין לפרש כפשוטו שהכפרה בשביל הש"י דלא שייך לגבי שמיא כפרה אלא ה"פ כשהקב"ה השיב את הלבנה שישראל ימנו לה ר"ח ומועדים ולזה אמר לישראל הביאו אלי כפרה כלומר אותו קרבן שהוא כפרה שלכם וכמ"ש רבינו הביאו אותו בר"ח בשביל שאמרתי ללבנה שממנה ימנו ישראל המועדים:

סימן תכו

סעיף קטן א

שלא ישנו את תפקידם מצוה שצויתם להתנהג בהילוך תקופותיהם:

סעיף קטן ב
שאף הם ר"ל המונים להם אף הם עתידים להתחדש כמותן כמו שהלבנה מוסיף והולך עד ט"ו יום וכו' כדאיתא במדרש על החודש הוה לכם ולעתיד יוסף אותן ולכך אומרים דהע"ה חי וקים שמלכותו נדמה ללבנה:

סעיף קטן ג
אלא פעם אחת כו' כלומר שהוא נראה ע"י גבורותיו ונפלאותיו:

סעיף קטן ד
ג"פ שלום עליך והטעם לאחר שקילל ג"פ תפול עליהם אימתה כו' ראוי לומר לחבירו לא עליך כ"א שלום עליך:

סימן תכח

סעיף קטן א
לא ביום א' משום הושענא רבה דיחול ביום השבת וזה אי אפשר משום נטילת ערבה והיא מנביאים ואינה דוחה שבת ומפני היראה שלא ישתכח מישראל מצוה זו שיהא קלה על האדם עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה ולא ביום ד' וי"ו דא"כ יחול י"כ ביום ו' או ביום א' וזה א"א משום ירקא ומשום מתיא:

סעיף קטן ב
ונדחה ליום של אחריו. והטעם שלא היו בודקים את העדים מן המנחה ולמעלה שאותן ו' שעות מתכסה הלבנה וידוע שלא נראית קודם חצות כן מבואר בפ"ק דר"ה:

סעיף קטן ג
אז הוא נדחה מיום הולדו כו' והטעם כשתשליך על ג"ט ר"ד ד"ח תתע"ו יתרון משנה פשוטה או תמצא מולד הבא אחריו ז' י"ח ונדחה מפני מולד זקן ומיום שלאחריו מפני אד"ו ונמצא ר"ה זה יהיה ביום ג' ור"ה הבא ביום ב' הרי ששה ימים ביניהם וזה א"א להיות בשנה פשוטה רק ה' ימים לכל היותר ור"ה הא' בכלל ורבינו שכתב בסמוך ד' ימים לכל היותר הוא כשלא תקח יום ר"ה בכלל וק"ל:

סעיף קטן ד
ששנה לפניה היתה מעוברת אז אינו נקבע כו' והטעם כשתסיר ממולד זה היתרון משנה מעוברת שעברה שהוא ה' כ"א תקפ"ט אז תמצא שמולד ר"ה שעבר היה ג' י"ח והוצרכת לדחותו עד יום ה' מטעמים הנזכרים לעיל וא"כ לא יהיה בין ר"ה שעבר לר"ה שבא אלא ד' ימים וזה א"א בשנה מעוברת כ"א ה' ימים לפחות:

סעיף קטן ה
אם יש ביניהם ד' ימים כו' והטעם דאם היו כולם כסדרן א' כ"ט יום ואחד ל' יום נמצא שעלה בידינו מי"ב חדשים ג' ימים נוספים מה שלא יכלה בז"ז חוץ מיום שנקבע בו

ר"ה שאתה עומד בו וכשהיה ד' ימים ביניהם ע"כ צריך אתה לעשות ב' חדשים שלימים שיתוסף בידך יום א' וה"ה להיפך כשיעלה בידך רק ב' שיהיו חסרים וק"ל ובשנה מעוברת שניתוסף ב' ימים מחדש העיבור יום כ"ט ויום הל' ע"כ הסי' הוא דה"ו:

סעיף קטן ו

הילכך מתחילין בפסוק שלפניהם כו' הטעם שאין מפסיקין בקללות מפורש בפ' בני העיר אמר ר"ל לפי שאין אומרים ברכה על הפורעניות אלא היכא עביד תנא כשהוא מתחיל מתחיל בפסוק שלפניהם וכשהוא מסיים מסיים בפסוק שלאחריהם וזהו שכתב רבינו ל' הילכך ר"ל כיון דאין מפסיקין בקללות מטעם דאין מברכין על הקללות לכך צריך להתחיל פסוק שלפניהם ומסיים בפסוק שלאחריהם והוא ע"פ הגמ' שהבאתי וכתב הר"ן דף שס"ט ע"ב פסוק א' ל"ד דהא אין מתחילין בפרשה פחות מג' פסוקים ואין משיירין בפ' פחות מג' ולא אמר אלא שצריך להתחיל לפני התוכחה לקרות ולסיים ג"כ אח"כ ומיהו ג"פ בעינן: והטעם איתא שם בגמ' משום דאין אומרים ברכה על הפורענות כמ"ש וכתב רש"י והר"ן אע"ג דאמרינן חייב אדם לברך על הרעה לא דמיא להההיא דההיא כעין הודאות הצדקת דין הוא וא"א שלא יברך על הרעות המתרגשות אבל הכא אפשר למיקרי כולהון כסדרן:

סעיף קטן ז

יכולין להפסיק בהן פי' לפי שהן בל' יחיד ומשה מפי עצמו אמרן גמרא ופירש"י שהרי במשנה תורה כתיב ידבק יי' בך ישלח יי' בך. ישלח יי' בך. אבל מה שכתב משה מפי הגבורה אמרן שהרי אמרן בלשון ממשלה ונתתי והפקדתי והשלכתי מי שהיכולת בידו לעשות כך. וכתב הרמב"ם וכבר נהגו העם שלא להפסיק גם בשל משנה תורה אלא א' קורא אותם וכן נהגו העולם ב"י:

סעיף קטן ח

ח' פסוקים יחיד קורא אותם המרדכי בהל' קטנות צ"ד ע"א כתב דיחיד ר"ל ת"ח דת"ח נקרא יחיד והוא צריך לקרותן:

סעיף קטן ט

אין מפסיקין בהן כו' עיין בר"ן ד' שע"א ע"א ובפ' הקומץ רבה מפרש הטעם משום דאשתנו כו' עד שלא יקראום אלא אדם אחד ע"כ ע"ש ור"ל שזהו שאמרו שם ומשה היה כותב בדמע ר"ל מתוך צערו שהיה יורד בדמעות היה כותבם אבל לא היה מוציאם מפיו ולא כמו שפי' הרא"ם בפ' וזאת הברכה:

סעיף קטן י
ותרתי דתיובתא ואע"ג דכשחל ר"ה בה"ז מפטירין שובה גם למנהג ראשון מ"מ מקיימים כשחל בב"ג:
וכל המחזורים הכתובים בשורה א' קביעתן שוה פי' כגון בשורה ראשונה שכתוב בה רס"ו ר"פ רצ"ג ש"ו שכל א' מרוחק מחבירו י"ג מחזורים כל אחד זה חוזר להיות הקביעות של כל השנה כבתחלתה בשנה ראשונה ה"ך ובשנייה ב"ח כו' וק"ל:

סימן תכט

סעיף קטן א
תניא שואלין בהלכות פסח כו' שהרי מצינו שהזהירן משה בפסח ראשון על פסח שני ולמה היה מזהיר ה"ל להשיב על מה ששאלוהו הם שאלוהו אם יעשו פסח בזמנו היה לא להשיב לו ובזמן פסח שני היה לו לצוות ועיין עוד בדרישה:

סעיף קטן ב
ואין מספידין כו' בהגהות רא"ף כתב צ"ע בסימן תקמ"ז ושם כתב רבינו ת"ח ששואלין הלכה בכ"מ מספידין עליו אפילו בח"ה:

סעיף קטן ג
והכי איתא במסכת סופרים בפרק בתרא כצ"ל:

סעיף קטן ד
ואין מתענין בו כו' גם זה מלשון מ"ס וז"ל לפיכך א"א תחנונים כל ימי ניסן ואין מתענין עד שיעבור ניסן כיון שרובו יצא בקדושה שהרי אח"כ שבעה ימי פסח הילכך אין להתענות בו כלל והא דכתב רבינו עד אחר אסרו חג לבד היינו משום דבגמרא דידן משמע להדיא דבכולהו שרי להתענות בזמן הזה דבטלו מגילת תענית אלא שאנו נוהגין כבוד באותן ימים עצמן שהקריבו הנשיאים ועשו י"ט הילכך מאי דנהוג נהוג ומאי דלא נהוג לא נהוג והבו דלא להוסיף עלייהו רוקח וב"י. ונראה דמש"ה אמר הטור עד אחר אסרו חג משום דאחר הפסח מתענין בה"ב בניסן עצמו וכמ"ש ב"י ומש"ה נמי נקט כמ"ש מפני חילול השם כדי לתרץ הא דמתענין אחר הפסח בניסן עצמו הוא מפני חילול השם ובזה נמי מיושב מה שהקשתי בדרישה ע"ש שמתענין באסרו חג מפני ת"ה לפי' ב"י. גם י"ל דעד אסרו חג אין מתענין ואין מספידין אבל אחר אסרו חג אין מתענין אבל מספידין וכמ"ש בר"ש הלכות פורים דיש ימים דכתובים במגילת תענית דאין מתענין בהן אבל מותרין בהספד ודו"ק:

סעיף קטן ה
מתענין בע"פ עיין בסימן ת"ע: וכתב עוד ב"י ובזמן שהיו עושין ע"פ ראיה שהיה אפשר לחול ביום ב' משכחת בה"ב בניסן עצמו אחר הפסח (והיינו דקאמר רבינו שמתענין בו בה"ב והא דכתב רבינו כמו שרגילין באשכנז כו' היינו שג"כ מתענין מפני ח"ה ג' ימים לאפוקי מהמרדכי שכתב טעם אחר אבל בהדיא כתב רבינו בסימן תצ"ב דג' ימים שמתענין באשכנז הם אחר הניסן.) וי"א דהאי בו לאו דוקא אלא בעבורו פי' מפני ח"ה שנעשה בפסח עיין בב"י ועיין עוד בדרישה:

סימן תלא

סעיף קטן א
אך ביום הראשון תשביתו כו' וכשמשביתו ביום ראשון הרי שהה שעה א' ורש"י בפי' החומש דייק לה מדכתיב לא תשחט על חמץ דם זבחי ורבינו לא רצה לתפוס האי קרא ותפס ל' הגמרא מימרא דאביי פרק קמא דפסחים ואביי גופא נמי לא נקטה אפשר משום דנוכל לפרשו לא תשחט הפסח על לחם חלת חמץ כמו תודה וכמ"ש לקמן אליבא דר"ש ע"ש. ומהרמ"י כתב וז"ל ומה שתולין הנס בשבת ולא ביום י' לחדש איזה יום שיהיה מפני שלא בא הנס אלא ע"י שמירת שבת שמפני שידעו המצריים שהיו ישראל שומרים השבת במצרים כדאיתא במדרש היו מתמיהין שהיו מטפלים בהם בשבת וע"י כך שאלו אותם לכך קורין דוקא שבת הגדול עכ"ל ואני שמעתי לפי שהיו יודעים שאסור לעשות קשר בשבת ראו אותם קושרים בכרעי מיטתם לכך שאלו (כי לא ידעו שיש חילוק בין קשר של קיימא ובין קשר שאינו של קיימא) והשיבו כי מצות השם עליהם כו' וא"כ היה עיקר הנס בשביל השבת לכך קורין דוקא שבת הגדול וק"ל שייך לעיל סוף סי' ת"ל:

סעיף קטן ב
שלפני שבעה ימים כו' וראשון פי' קודם כמו הראשון אדם תולד דפי' הקודם אדם נולדת:

סעיף קטן ג
ממדרש הפסוקים כו' דאך ביום הראשון הוא חץ בל' אח"ס בט"ע גי"ף דכ"ץ גמ' ועיין בדרישה:

סעיף קטן ד
ב' שעות קודם מפרש בגמרא טעמיה גזירה משום יום המעונן דכיון דליכא חמה אתי למיטעי ומחליף ליה חמש בשבע ופריך אי הכי אפילו ארבע נמי לא ליכול ומשני ארבע זמן סעודה לכל ולא אתי למיטעי ודעת הרמב"ם ובעל תרומת הדשן בזה דהא ששנינו אוכלין כל ארבע היינו לומר שאוכלין עד שליש היום בין בשנה פשוטה שהיום קצר בין

שהשנה מעוברת שהיום ארוך דד' שעות דקאמרי חכמים היינו לפי שחשבו היום לי"ב שעות והלילה לי"ב שעות ודו"ק ב"י עיין שם:

סעיף קטן ה

שיבטלנו בלבו כו' דכתיב לא יראה לך חמץ שלך כו' וכשמבטל הרי הוא מפקיר אף ע"ג דאדם שמפקיר נכסיו בלשון ליהוי כעפרא דארעא אינו הפקר ומכ"ש הכא דלא מבטל אלא בלב מ"מ שאני חמץ שאינו ברשותו של אדם שהרי אסור בהנאה אלא שעשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו ומש"ה בגילוי דעת בעלמא דלא ניחא ליה דליהוי זכות ביה סגי ומהני אפילו לחמץ ידוע עכ"ל ר"ן:

סעיף קטן ו

תהיה לאור הנר דכתיב אחפש ירושלים כו' כצ"ל פי' דילפינן מציאה ממציאה כתיב הכא שאור לא ימצא בבתיכם וכתיב התם ויחפש בגדול החל ובקטן כלה וימצא ומציאה מחיפוש דידיה וחיפוש מנרות דכתיב אחפש ירושלים בנרות גמרא פ"ק דפסחים ושם עוד דילפינן נרות מנר מצוה ותורה אור לבדוק הנר יחידי גם יש ללמוד מנר אלהים נשמת אדם חופש כל חדרי בטן נלמד ממנו לחפש בכל המקומות ועיין ב"י:

סעיף קטן ז

גם היא שעה ידועה שכל אדם מצוי אז בביתו פי' ונפקא מיניה בההיא טעמא דאפילו אכסדרה שאורה רב וא"צ בדיקה לאור הנר מ"מ אל יסמוך ע"ז לבדוק ביום שמא ישכח וק"ל:

סימן תלב

סעיף קטן א

על ביעור חמץ שבדיקה כו' פי' בא ליישב שלא תקשה מאחר שהברכה היא על הביעור היה לו לברך סמוך לביעור או היה לו לברך על בדיקת חמץ ע"ז משני הבדיקה כו' וכן הוא באשר"י ועיין בדרישה:

סעיף קטן ב

ומיד אחר הבדיקה כו' פירוש ועוד טעם אחר שמיד אחר הבדיקה כו' אבל לא בא ללמדנו דין ביטול אחר הבדיקה כי הוא לקמן בסימן תל"ג:

סעיף קטן ג

ומסתברא רשות הוא עיין בדרישה:

סעיף קטן ד

שהבדיקה היא לצורך רגל ז"ל מורי תימה הא איסור חמץ קודם לרגל משעת זביחת הפסח ואז הוא חול גמור ולמה לא יברך שהחיינו ואינו דומה לעשיית סוכה ולולב שלא קדים מצותה לרגל עכ"ל ולעד"נ דהא דנאסר מחצות היינו משום דאז התחיל זמן זביחת

הפסח וכמ"ש לא תשחט על חמץ דם זבחי הפסח שנשחט אז היה לצורך לילה וא"כ שפיר מקרי צורך הרגל וע"כ צריך אתה לומר כן דאל"כ ק' למה כתיב ז' ימים לא ימצא בבתיכם כיון דנאסרה מחצות:

סעיף קטן ה
ומיהו לכתחלה טוב ליזהר כו' גם זה מלשון הרא"ש וא"ל א"כ למה כתב לעיל וכל זה איננו שוה לי דילמא הי"א ג"כ לא מדברים אלא לכתחלה הוא אסור די"ל דחילוק יש כמ"ש י"א שאין לבודק לדבר עד שיגמור דמשמע שהוא אסור משום הפסק בין ברכה לגמר הבדיקה דזה ודאי מותר לכ"ע ומה שכתב הרא"ש הוא דוקא שיחה בטילה כשחוק וקלות ראש שמתוכו לא ישים על לבו לבדוק שפיר ודו"ק ועיין עוד בדרישה:

סעיף קטן ו
בשעה שהוא מברך ויענו אחריו אמן:

סימן תלג

סעיף קטן א
אפילו אם בודק ביום עיין בב"י ובד"מ. ומ"ש כגון שלא בדק כו' המ"ל דאף דבדק כגון שנטל עכבר אחד מהככרות דצריך לחזור ולבדוק כל הבית:

סעיף קטן ב
נבדקת לאורה פירוש ואפילו לכתחלה בודק ביום לאורה גמרא ומהרש"ל ז"ל וכן פירש"י בפ"ק דף ח' ע"א אבל הרא"ש והר"ן כתבו שם בסוגיא דדוקא בדיעבד אי לא בדק בלילה או בודקה ביום לאורה וא"צ להדליק נר אבל לכתחלה צריך לבדוק בלילה והוכיחו כן מהירושלמי ולפי מה שכתבתי לעיל אמ"ש רבינו גם היא שעה ידועה שכל אדם מצוי כו' שנ"מ בהאי טעמא דאפילו אכסדרה כו' מוכח ג"כ שרבינו סבר שלכתחילה צריך לבדוק בלילה:

סעיף קטן ג
ואוצרות שכר סתם שכר מן התמרים היה:

סעיף קטן ד
גג היציע פירוש החדר נקרא יציע כדאיתא בר"פ המוכר את הבית מאי יציע כו' ופירש רשב"ם והוא בנין נמוך אצל הבית מצידו או מאחוריו כו' ע"ש והכא ה"פ גג של יציע וכאן אינו ר"ל שהיציע עומד חוץ לבית דא"כ פשיטא דאין צריך בדיקה בגגו דלא יהא אלא חצר אלא ר"ל אפילו עומד בתוך ביתו ומ"ש הטור אפילו הוא בתוך ביתו איציע נמי קאי וכ"כ בש"מ בהדיא בסי' זה ע"ש וגם נראה דגג בתיהם אף שהיה שוה א"צ בדיקה דומיא דחצר:

סעיף קטן ה
שהעופות לא יניחו שם קאי אחצר ולול דבחצר העורבים שכיחים אבל ברפת פירש"י דאם היה שם חמץ הבהמות יאכלוה:

סעיף קטן ו
אין צריך בדיקה כלל אף ע"כ דשלוחי מצוה אינן ניזוקין היכא דשכיחא היזקא שאני:

סעיף קטן ז
אפילו אם אינו גבוה ג' טפחים כו' פי' וא"כ הוא כדי חפישת כלב וחיישינן שיחפש בגל ויגלה ויעבור בבל יראה מורי ז"ל:

סעיף קטן ח
מחט שנאבד לו כו' פירש"י קודם בדיקה וכן רש"ל הביאו בהגהותיו. ור"ל דא"כ היאך נאבד לו המחט הא שלוחי מצוה אינן ניזוקין וק"ל:

סעיף קטן ט
במרא וחצינא ואז יש לו היכר שלא יבדוק אחר מחט בידים:

סעיף קטן י
מכותל לכותל כו' ועומדת באמצע הבית:

סעיף קטן יא
הילכך שלנו נמי צריכין בדיקה כו' פי' בלא זאת הייתי אומר שאין צריך לבער דהוי בכלל שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה או של הפקר אבל מדאיצטריך בדיקה ש"מ שהוא בכלל שלך הילכך כו' א"כ כיון שיש לחשש כ"כ אפי' שאין סועדין בה אלא לפעמים הילכך כו':

סימן תלד

סעיף קטן א
אבל אם לא כפה עליו כלי כו' חור וכתבו לכתוב עליו לכך טוב כו' או לאשמועינן אף אם ככר גדול וק"ל:

סעיף קטן ב
ודלא ביערתיה כתב מהרי"ו הטעם למה אנו אומרין דלא חמיתיה ודלא ביערתיה ודחמיתיה ודלא חמיתיה משום דא"כ ביטל אף חמץ שמצא ואינו שלו וצריך לקיים מצות שריפה בחמץ שלו ומהאי טעמא כתב שצריך לבער למחר קודם שש דאל"כ לא ביער חמץ שלו דמאז והלאה אינו שלו אפילו מדאורייתא עכ"ל ועיין בדרישה:

סימן תלה

סעיף קטן א
שלאחר פסח לא יברך כלל והטעם כתב ה"ה כיון שהוא אוכל חמץ ואינו בודק אלא להבדיל בין חמץ שעבר עליו הפסח לחמץ אחר היאך יברך על ביעור חמץ אבל בתוך הרגל שהוא מצוה שלא יראה שום חמץ בביתו ודאי יש לו לברך עכ"ל:

סימן תלו

סעיף קטן א
המפרש מיבשה לים או יוצא בשיירא כו' כתבו הגהות אבל שאר יוצאי לדרך לא הצריכוהו לבדוק אפילו דעתו לחזור והטעם שודאי לא יעבור הזמן הקרוב אבל מיבשה לים חיישינן שמא יבא סמוך לפסח:

סעיף קטן ב
וכשיגיע פסח כו' פירוש קודם שעה שישית ואפילו יש שם חמץ ידוע שעשאוהו כחמץ שנפל עליו מפולת ר"ן:

סעיף קטן ג
יבטלנו בלבו יש חולקים בדבר לבטל בהוצאת פיו:

סעיף קטן ד
ואם דעתו לחזור דכי הדר בימי הפסח עבר עליה וההיא שעתא לאו ברשותיה דליבטל:

סעיף קטן ה
שתיקנו חכמים לשון זה כו' יש לתמוה הרי בירושלמי איתא רב אמר צריך שיאמר כל חמץ שיש לי בתוך ביתי ואיני יודע בו יבטל ב"י בסי' תל"ד:

סעיף קטן ו
וכן הדין בעושה ביתו אוצר כו' פי' שהכניס שם תבואה ותחתיה חמץ דחמץ שנפלה עליו מפולת הרי הוא כמבוער ר"ן:

סעיף קטן ז
קודם ל' יום א"צ לבער ר"ל לא קודם עשיית האוצר ולא כשיגיע פסח דקודם ל' יום לא חלה עליו חובת ביעור וכי מטא ההיא שעתא לא מיחייב דהוי כנפלה עליו מפולת:

סעיף קטן ח
ואם דעתו לפנותו כו' ופי' דעתו לפנותו הוא מחלוקת רש"י ורמב"ם בדין זה כמו שבדין מפרש בים ורבינו סתם הדברים בדין זה מפני שסמך על מ"ש מחלוקת רש"י והרמב"ם גבי מפרש ויוצא בשיירא דממילא משמע דה"ה שנחלקו בדעתו לפנותו בעושה ביתו אוצר ויש לדקדק לדעת הרמב"ם בהא בעושה ביתו אוצר כי דעתו לפנותו קודם פסח אמאי זקוק לבער דחששא רחוקה היא לומר שמא יפנה אוצרו ערב פסח ויכלה מלפנותו

ערב הפסח בין השמשות ולא יהיה לו פנאי לבער ושמא י"ל דחיישינן שמא לא יכלה לפנותו וישאר שם חמץ מכוסה בפחות מג' טפחים וכיון דלא ידע בבירור שיש שם חמץ לא יתן אל לבו להוציאו ואע"ג דבכותל שנשתמשו בו חמץ בחורין ונפל כתב רבינו בסימן תל"ג שאע"פ שאינו גבוה ג' טפחים אין צריך לבדוק תחתיו הא מפרש התם טעמא משום דבגל איכא סכנת עקרב אבל באוצר דליכא סכנת עקרב כל שאינו גבוה ג"ט צריך לבער ב"י:

סעיף קטן ט
וא"צ לבדוק כאן שהרי מ"מ קיים מצות חכמים:

סעיף קטן י
ואין לך הפקר גדול מזה וב"י טען וכתב כיון שכבר חל עליו מצות חכמים לבער ואמרו שלא סגי בביטול וא"כ אע"ג דאין לך הפקר גדול מזה מ"מ הרי לא קיים מצות ביעור כתקנת חכמים עכ"ל ונראה ליתן טעם לדברי רבינו שאין לטעון עליו הלא אבי העזרי בהדיא כתב שלכך צריך לבער כדי לקיים מצות חכמים וס"ל לרבינו דחכמים לא תיקנו דצריך לבער אלא במי שיש לחשוש שישאר חמץ שלו בביתו בימי הפסח ויעבור בבל ימצא ולא יסמוך עצמו אהביטול אלא צריך לבדוק אבל זה שבלא ביטול ודאי לא ישאר לו חמץ שהעכו"ם יטלנו ויאכלנו ומופקר ועומד קאי ואין לו חמץ כלל בכה"ג לא תיקנו חכמים וק"ל:

סימן תלז

סעיף קטן א
המשכיר בית לחבירו בי"ד פי' לצורך י"ד ואילך:

סעיף קטן ב
ביד המשכיר עליו מוטל כו' אע"פ שעושה כן השוכר חזקה בא' מהדברים שהשכירות נקנה בו מ"מ כיון שהבית של משכיר והחמץ שלו ועדיין הבית מעוכב אצלו שאין השוכר נכנס שם מפני שהמפתח בידו של משכיר על המשכיר לבדוק:

סעיף קטן ג
אם הוא בעיר שואלו דכל היכא דאיכא לברורי מברירינן ר"ן וכתב ב"י וא"ת ואמאי שיילינן ליה ולא סמכינן אחזקה מ"ש מבהמה דאיתא קמן ואפ"ה לא בדקינן לה בכולהו טרפות אלא מוקמינן לה אחזקה וי"ל דשאני בהמה שהיא בחזקת כשירה משנולדה אבל בית כל השנה בחזקת שאינו בדוק הוא:

סעיף קטן ד
תולין להקל לומר כו' כיון דמצוה מדרבנן הוא דמדאורייתא בביטול סגי:

סעיף קטן ה
השוכר בית כו' אפילו בי"ד:

סעיף קטן ו
אפילו במקום שנוהגין ליתן שכר וכו' וא"צ להחזיר לו השכר דניחא ליה לאינש למיעבד מצוה בממוניה והשתא דחוזר לא משום בדיקה אלא שלא רצה לקיים המקח ועיין ב"י: כל אחד בודק לעצמו דניחא ליה לאינש למיעבד מצוה בגופיה:

סעיף קטן ז
והם אומרים בדקנוהו כו'. דהימנו רבנן בדבר שהוא דרבנן כשהוא בידו לעשות:

סימן תלח

סעיף קטן א
ותינוק שנכנס וככר כו' ל"ג בידו אלא בפיו מ"ו:

סעיף קטן ב
אם לא ביטל פי' והוא אחר ו' שעות ופי' לא ביטל שאינו יכול לבטל שאינו ברשותו אחר ו' שעות ומה שהכריחו לרא"ף ולב"י לפרש כן הוא ממ"ש רבינו בס"ס תמ"ב:

סעיף קטן ג
מיבעיא ולא איפשיטא וכתב ב"ה מבטל וא"צ לבער כו' וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל והיינו דומיא דנידון דידן ממש שמבטל לכתחלה כדי לעשותו איסור דרבנן ועוד דהשתא מיושב שפיר מ"ש רבינו בס"ס זה וכ"כ הרמב"ם ז"ל שמבטלו ודיו כו' משמע שמבטלו לכתחלה ודו"ק ועיין ד"מ:

סעיף קטן ד
היינו כשלא ביטלו פי' ואינו יכול לבטלו שהוא לאחר ו' כדלעיל לא ביטל שפי' הכי והראב"ד סבר שהמשנה שלא יטמין בבורות מיירי אפי' קודם שש ודו"ק וכתב ב"י ז"ל ומה שטען רבינו על הראב"ד שאין כאן הטמנה כו' אינו טענה משום דהראב"ד לא קאמר דהוי מטמין ממש אלא דהוי כמטמין כלומר כי היכי דמטמין אע"פ שביטלו אחר הטמנה עובר על מצות חכמים שצוו לבערו אף זה כן אע"פ שביטל עובר על מצות ביעור ועיין בדרישה מ"ש בשם המ"מ:

סימן תלט

סעיף קטן א
ממקום קביעותו כו' דאמרינן דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי:

סעיף קטן ב
או אפי' לא ביטל פי' והוי ספיקא דאורייתא:

סעיף קטן ג
א"צ לבדוק דכל דפריש מרובא קא פריש:

סעיף קטן ד
ואתו שני עכברים כו' אבל לא רצה לחלק בעכבר אחד שנטל חמץ ולא ידעינן להי עייל חדא דהוא דומה למ"ש בסמוך שנכנסה לחצר שבפני הבית ועוד דלא מחזקינן איסורא כלל היכא דלא ראינו שנכנסה ועיין בי"ד סי' קי"א:

סעיף קטן ה
א"צ לבדוק יותר ולא אמרינן שיבדוק ג"כ עד שיהא הבית מוחזק בבדיקה מ"ו:

סימן תמ

סעיף קטן א
אם הוא חייב באחריותו ילפינן מלא ימצא שלא יקבל פקדונות או בכל מקום ברשותו כו' ילפינן בג"ש קרא דשבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם וקרא דלא יראה לך חמץ בכל גבולך ליתן האמור של זה בזה ושל זה בזה וחמץ ושאור דין א' להם מדאתחיל בשאור וסיים בחמץ כי כל אוכל חמץ ונכרתה פי' ילפינן שאור מחמץ דכתיב ביה לך חמץ שדוקא בדקיבל עליו אחריות חייב לבערו ואפי' חזר והפקידו אצל עכו"ם אחר:

סעיף קטן ב
וכתב ר"י דוקא שחייב בגניבה ואבידה ובה"ג כתב דאפי' כו' כך היא הגירסא נכונה:

סעיף קטן ג
הלכך עכו"ם שנכנס כו' הואיל שאינו אסור אלא דוקא כשקיבל עליו אחריות:

סעיף קטן ד
הפקידו אצלו כו' לפי' הר"ן האי וקיבל עליו כו' לאו דוקא אלא כשהפקידו אצלו סתם כמו שקיבל עליו אחריות דמי וכן פירש ב"י:

סעיף קטן ה
הניחו במקום שתרצה לאפוקי כשיחד לו קרן זוית. והטעם דכתיב לא יראה לך חמץ ואתה ?? רואה של אחרים ב"י ופירש"י שלא קיבל עליו אחריות אבל מ"מ אם הפקיד סתם חייב בפשיעה ולהכי מהני המקום שיוחד לו כנ"ל ליישב דעת רש"י והתו' הקשו על רש"י דא"כ אפי' לא ייחד נמי:

סימן תמא

סעיף קטן א
שלא משכנו בידו דלא גרעו מחמצו של עכו"ם ברשות ישראל וקיבל הישראל אחריות עליו אשר"י וכ"כ הרמב"ם והטעם כתב המ"מ דאע"ג דאין אסמכתא במשכון בישראל מישראל או ישראל מעכו"ם אבל עכו"ם מישראל לא קנה דקלישא קניית עכו"ם מישראל

הילכך לא קני אם לא אמר מעכשיו וגם אם אמר מעכשיו לא קני אלא בעת הגיע הזמן אבל לא קני למפרע ודו"ק:

סעיף קטן ב
אפילו פקדון בעלמא חייב לבערו ונ"מ בנידון זה שאם לא ביערו ממילא אסור לאכול כדין חמץ שעבר עליו הפסח וה"ל:

סימן תמב

סעיף קטן א
ושכר המדי דסתם שכר עיקרו מן התמרים או מתאנים אלא שבמדי מערבין עמהם מי שעורים קצת רש"י וכתבו הרי"ף והרא"ש דגם בחומץ האדומי דוקא שנותנין לתוכו מים דאל"כ אינו מחמיץ דהוי מי פירות:

סעיף קטן ב
וזיתום המצרי כך שמו ואין בהם כרת למדו בברייתא מדכתיב כל מחמצת לא תאכלו כי כל אוכל חמץ ונכרתה האוכל חמץ ? גמור בכרת וכל עירובו בלאו מיתורא דכל מחמצת וגו' וסבר רבינו כפי' ר"ת שפי' מתניתין דאלו עוברין כו' מתבערין מעל השלחן שלא לאוכלם ואין בשהייתו אלא איסור מאחר שבאכילה אינו אלא לאו אבל הרמב"ם נמשך אחר פירש"י שפי' אלו עוברין כו' בבל יראה וסובר דאיסור אכילה ואיסור שהייה שוין ולכך כתב רבינו בשם הרמב"ם שסבר כר"א שעובר בבל יראה והיינו אפי' כו' לא יכול לאכול כזית חמץ בכדי שהיית אכילת פרס רק שלא כדרך אכילה כדכתבתי לעיל ודייק רבינו מהרמב"ם שסבר הכי מדכתב על מורייס כו' שעובר בבל יראה ולא חילק בין יש כזית בכדי אכילת פרס לאין בו למדנו שהוא סובר כר"א דכל היכא דהוא דומיא דכותח הבבלי דאם אכלה בהלעטה יש בה כזית בכא"פ אם השהה אותה בבל יראה וע"כ צ"ל כן שהרי כתב רבינו למטה. ומיירי שאין בו כזית בכא"פ וגם א"ל דמחייב אפילו אין כזית בכא"פ כלל אליבא דר"א דהא כתב הרמב"ם בהדיא בפ"א על כותח הבבלי שלוקה בד"א כשאכל כזית בכא"פ כו' ע"ש אלא ע"כ צ"ל כדחילקתי ודו"ק:

סעיף קטן ג
כל אלו כשאין בהן כזית חמץ בכא"פ כשאכלן ע' ב"י:

סעיף קטן ד
אע"ג דקי"ל כר"ש דלא קניס עיין מ"ש בזה ב"י. והיותר נראה שרבינו לשיטתו אזיל שכתב לקמן בסי' תמ"ו ז"ל כללא דמילתא כל דבר שאין עוברין על תערובתו יכול לערבו לכתחלה ולהשהותו ודבר שעוברין עליו אפילו נתערב ממילא קודם פסח צריך לבערו והנה שפיר מדקדק מדס"ל לר"ש בתערובות חמץ שמותר לאכלו אחר הפסח ס"ל נמי

דמותר להשהותו לאוכלו אחר הפסח דאילו היה אסור להשהות בפסח הוי אסור גם כן לאוכלו לאחר הפסח כמ"ש רבינו ואע"ג שרבינו שם קאמר כל שעוברין עליו בפסח דמשמע דמיירי דוקא בעובר עליו בלאו קמ"ל כאן דה"ה באיסור לשהותו מדאורייתא שוה לעובר עליו בלאו גם י"ל הא דקאמר שם כל שעוברין עליו ר"ל כל שעוברין על אכילתו ולשון המשנה אלו עוברין למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה אלא דא"כ לא יתורץ הקושיא שאכתוב אחר זה בשם מ"ו דפריך בהא דקאמר אע"ג דקי"ל כר"ש כו' דר"ל מנ"ל לומר דלר"א אסור להשהותו ולפי מ"ש באחרונה יקשה אהא דקאמר ר' אליעזר שעוברין בלאו אאכילה ודו"ק:

סעיף קטן ה

ואע"ג דקי"ל כר"ש כו' וא"ת מאי מקשה אר"א הא לקמן פסק כחכמים ולא קי"ל כר"א וי"ל שק"ל לרבינו מנ"ל דלר"א אסור להשהותו דילמא מיקל בתערובתם כמו שמיקל ר"ש וק"ל מ"ו:

סעיף קטן ו

ולרבנן אפילו לאו אין בהן אלא איסורא בעלמא ולדבריו מותר להשהותן עיין בב"י שפירש הא דכתב רבינו אלא איסורא בעלמא דר"ל איסור דאורייתא מדקאמר לאו אין בהן כו' ומקשה ע"ז ע"ש ותימה הא רבינו גופיה כתב בסמוך ז"ל וריף פסק כחכמים שאין לאו בתערובת חמץ אלא איסור דרבנן ושלזה הסכים הרא"ש ז"ל א"כ ש"מ דכל הפוסקים כרבנן ס"ל דליתא אלא איסור דרבנן ונקטה נמי בלישנא דלית ביה לאו לא משום לדיוקי מיניה הא איסור דאורייתא יש בו אלא לאפוקי מדר' אליעזר דס"ל דיש בו אפי' לאו ואינו ראוי לאכול כו' כגון אספלנית וקילור כו':

סעיף קטן ז

ובעל העיטור כתב כו' עיין מ"ש ב"י בשם ב"ה. ונ"ל דב"ה לא פירש דבריו וי"ל דבלאו ר"ל על האכילה והא דקאמר אינו חייב לבער היינו אפילו מדרבנן דהא כל היכא דאכילה בלאו אסור להשהותו וחייב לבערו מדרבנן וק"ל:

סעיף קטן ח

חמץ בלאו בבל יראה ב"י:

סעיף קטן ט

אבל אם נעשה בהם מלאכה. מפני שהחמץ מעורב עם דברים שאינם ראוים לאכילה קרוי נעשה בהם מלאכה ב"י:

סעיף קטן י

אספלנית רטייה:

סעיף קטן יא
וכן יראה דעת רב נטרונאי כו' ז"ל ב"י איני יודע למה כתב וכן יראה דעת רב נטרונאי והרי בהדיא כתב אם ידוע שנסחט כו' צריכים אתם לבערו ואפשר מפני שלא כתב חייבים אתם לבערו יש מקום לומר שלא כתב וצריכין אתם לבערו אלא משום חומרא בעלמא ולא משום שלא יעברו בבל יראה וטעמו של רב נטרונאי שחילק וכתב גבי שתייה אסור אפי' לא נסחט כו' משום דלשתותו מחמירין טפי כיון דחמץ בפסח במשהו וכיון שנשרו החיטין עם הצמוקים הרי נתנו החטים קצת כח בצימוקים אע"פ שממשו של חמץ לא נכנס בצימוקים אבל לענין ביעור אינו חייב עד שיודע שממשו של חמץ נכנס במי צימוקים ואז אע"פ שמי הצימוקים אלף פעמים נגד החמץ צריך לבער:

סעיף קטן יב
צריכין אתם לבערו אע"ג דאין כזית בכא"פ אפילו שלא כדרכן מ"מ אי ס"ל כרבי אליעזר החמיר אפילו בכה"ג אבל לחכמים הואיל שמותר לערבו אפילו לכתחלה אין כאן מקום לחומרא זו שהרי כבר נתבטל בס' לטעמיה אזיל שכתב בסימן תמ"ז שאם נתבטל בס' קודם הפסח שוב לא אמרינן חוזר וניעור אבל הרבה גאונים סברי שחוזר וניעור בפסח כרב נטרונאי ב"י:

סעיף קטן יג
דטעם כעיקר דאורייתא. ילפינן לה ממשרת או מגעולי עכו"ם אע"פ שאין בו ממשו של איסור. ועיין בב"י שהוכיח כן:

סעיף קטן יד
אם יש בו כזית בכא"פ כו' פי' כדי אכילת פרס כדרך העולם כדפירשנו לעיל:

סעיף קטן טו
כתב א"ה קולן של סופרים כו' אמתני' קאי ולפ"ז יש מחמירין שלא ידבקו ניירות בחלון אם נראה מבחוץ רמ"א:

סעיף קטן טז
בחלא דשיכרא כו'. פי' שכר שעורים:

סעיף קטן יז
אפעה מין נחש:

סעיף קטן יח
וכ"כ הרמב"ם ז"ל כו' צ"ל שמביא ראייה מהרמב"ם שיש חילוק בין אכילה לביעור אבל לא שסבר כרמב"ם במה שכתב אע"פ שאין בו חמץ אלא כ"ש שהרי הוא כתב לעיל ואני תמה על רב נטרונאי למה אסרו היכא שנתערב קודם פסח כו' וכ"כ לקמן סימן תמ"ז

דאינו חוזר וניעור אלא ודאי הטור מדבר מדין דרב האי שאין צריך לבער הטריאק"ה אפילו לא נתבטל בס' קודם פסח ומייתי הרמב"ם שמחלק ג"כ בין אכילה לביעור:

סעיף קטן יט
שדבקו אותו בחמץ היינו בטבלא לפי' האבי העזרי דלעיל אבל המגיד משנה פי' ואפי' בלא טבלא וקולן של סופרים היינו בדאיתא בעין קודם שדבק בו הנייר:

סעיף קטן כ
והא דאמר ר"ש וכו' בפ"ק דפסחים דף מ"ה ועיין בפי' רש"י:

סעיף קטן כא
י"א שמותר אפילו באכילה כיון שיצא מתורת פת קודם שיחול איסור חמץ:

סעיף קטן כב
בצק שבסדקי עריבה כו'. משנה פרק אלו עוברין:

סעיף קטן כג
ואיכא תרי לישני כו' ותרווייהו אליביה דמר שמואל:

סעיף קטן כד
אבל במקום שאינו עשוי לחזק חייב לבער עיין פי' רש"י:

סעיף קטן כה
ופסק רי"ף לחומרא עיין בגמרא ובפירש"י ותוספות:

סעיף קטן כו
ב' חצאי זיתים כו' בעריבה בסדקין שבעריבה רש"י:

סעיף קטן כז
וחוט של בצק מחברן עיין בב"י:

סימן תמג

סעיף קטן א
ביום י"ד אסור מן התורה אפילו מחמץ של עכו"ם אסור ליהנות ולוקין עליו דפסק כר' יהודה:

סעיף קטן ב
ובעל המאור כתב כו' דפסק כר' שמעון ועיין בדרישה:

סעיף קטן ג
עוד שתי שעות כו' גזירה משום יום המעונן כדלעיל וכבר כתב לעיל דמותר לאכול עד שליש היום:

דהיינו מתחילת שעה חמישית יש מקשין מנינא ל"ל למימר דהיינו מתחלת שעה חמישית וי"ל דקמ"ל דלעולם חולקים היום לי"ב שעות אף שהוא שנת העיבור והיום ט"ו שעות חולקין ז' שעות ומחצה לששה שעות זמניות ואינו אוכל אלא עד ד' שעות

זמניות ומתחלת שעה חמישית ואילך אינו אוכל וכמ"ש הרמב"ם כמ"ש לעיל בסי' תל"א ולאפוקי מדעת בעל ת"ה וכמ"ש שם ע"ש:

סעיף קטן ד

ואפילו כותח בריש פרק כל שעה (פסחים דף כ"א) ועיון שם פי' הרר"י דמפרש רבותא בכותח ויש לתמוה על הב"י שלא הביא אלא פירש"י לחוד דלא מפורש ביה דברי העיטור ס"ל דאף דאינו עובר עליו מ"מ מדרבנן אסור ובעל המאור ס"ל דאפילו באכילה מותר והרמב"ם והרא"ש פסקו בלפני זמנו כר"י ובלאחר זמנו אם מערב החמץ כר"ש ע"ש באשר"י וב"י הביאו וצ"ל דלא ס"ל לבעל המאור דרשה דאך ביום הראשון תשביתו אך לחלק ובעל העיטור ס"ל לאסמכתא והא דתנן אור לי"ד בודקין את החמץ ס"ל דאתאן לר"י. א"כ מש"ה בודקין את החמץ באור י"ד כדי שיהא כולו מצוי לפניו וישביתו באכילתו למחרת ביום י"ד וגם הא דתנן שורפין בתחילת שש ס"ל דאתאן לר"י. והא דכתב לא תשחט על חמץ דם זבחי אפשר דר"ש מפרשו לא תביא עם קרבן פסח לחם חמץ ולזבחו עליו כמו שזובחין קרבן תודה ועיין שם בתוס' דיש להו שיטה אחרת וכתבו וגם לר"ש אסור באכילה מדאורייתא ואינו מתיר אלא בהנאה לפ"ז נתיישבו המשניות דאתאן ג"כ כוותיה דר"ש ע"ש אבל הרא"ש והרמב"ם ורבינו עכ"פ פסקו כרבי יהודה לאסרו גם בהנאה:

סעיף קטן ה

ואם קידש בו אשה אינה מקודשת כיון דאיסורא דרבנן עליה כדאורייתא דמי:

סעיף קטן ו

אפילו אם אינו חייב באחריותו ואע"ג דבכה"ג בחמצו של עכו"ם א"צ לבערו כמ"ש לעיל בסי' ת"מ שאני עכו"ם כו' דאין ביד ישראל לשלוח יד בפיקדון שלו לבערו מן העולם משא"כ בישראל המפקיד שמזמן הזה והלאה אסור לו בהנאה לכך צריך לבערו לטובת המפקיד שלא יעבור עליו בבל יראה ובל ימצא אבל הנפקד נלפע"ד דאינו עובר עליו כיון שלא קיבל עליו אחריות:

סעיף קטן ז

חמצן של עוברי עבירה כו' מותר עיין בפ"ק דחולין דף ד' דמייתי ברייתא זו ופי' שם רש"י ותוס' דדוקא לאחרים מותרין אבל המחליף אסור מדרבנן ועיין ב"י:

סימן תמד

סעיף קטן א

זמנה אחר מנחה כמ"ש בסימן רכ"ה:

סעיף קטן ב
ור"ת היה נוהג כו' ואז צריך לעשות קודם שעה עשירית דמשם ואילך אסור לאכול כמו שכתוב בסימן תע"א:

סעיף קטן ג
במצה עשירה עיין ב"י:

סעיף קטן ד
וכן הורה רש"י כו' קאי וכן אדלעיל קאי אמשיירים ב' סעודות כו' וגם רש"י מודה דאי בעי למיכל מצה עשירה מצי אכיל דמש"ה לא יאכל שלא לתיאבון ולא קאמר אלא אמצה שאינה עשירה וכן דייק לישנא דקאמר כדי שיאכל אותה ואותה קאי אמצה שאינה עשירה אבל לפי מ"ש בשם רש"י ריש סימן רס"ב דס"ל דמי פירות אפי' לחוד מחמיצין מיד והוי חמץ נוקשה ואסור ללוש בהן א"כ כאן אסור:
וביום השבת יבטל פי' ביטול שני שרגילים לעשות ביום:

סעיף קטן ה
יבטלנו בלבו כו' ואפילו יש שהות לחזור אפ"ה משום חומר פיקוח נפש העמידו עלי דין התורה דסגי בביטול:

סעיף קטן ו
כדי לילך ללמוד לפני רבו צ"ע כיון שת"ת קרי ליה כאן רשות למה אמר שהולך לערב כדי לילך למחר ללמוד אפילו אם הולך עתה ללמוד נמי ליחשב רשות גבייהו ואפשר לומר שנקט שהולך לערב כו' משום שהוא מילתא דפסיקתא דאילו הולך ללמוד אם יש לו אדם בביתו שיבער חמץ אזי עדיף טפי שילך הוא לדרכו ללמוד ויבער אחר החמץ משא"כ בהולך לערב דאז גם אם יש לו אדם אחר בביתו נאמר לו שהאחר יניח העירוב והוא ישאר בביתו ויבער חמצו שהוא מצוה בעצמו משא"כ הנחת העירוב ודו"ק והיותר נראה דלרבותא קאמר הולך לערב דאילו הולך ללמוד פשיטא דיבטל לימודו שעה אחת ויבער חמצו וילמוד אח"כ משא"כ כשמונע מלהניח עירובו דאז צריך לבטל לימודו כל י"ט ראשון וק"ל:

סעיף קטן ז
חשוב דבר הרשות לשון גמרא כאן שנה ר' גדול המעשה מן התלמוד דקרי ליה רשות גבי שחיטת פסחו ומילת בנו וסעודת אירוסין ועיין בדרישה:

סימן תמה

סעיף קטן א
כחכמים דאמרי מפרר וזורה לרוח בגמרא קאמרי חכמים אמרו אף מפרר כו' דמשמע דמודו ג"כ חכמים דיש ביעור בשריפה כר"י והוסיפו דא"צ שריפה דוקא אלא אף בפירור

לרוח סגי. וק"ק מאי אף דקאמר בגמרא הא ר"י דקאמר שריפה היינו מצד דאפרן מותר משא"כ לחכמים דאפרן אסור וכדמסיק רבינו בסמוך וצ"ל דאף דקאמרי לא דמודים דג"כ בשריפה הוא ביעור ולא פליגי אלא בחומרא דקבורה דאפרן אסור אלא לומר אף דוקא קבורה ובזה מיושב נמי קושיא שהקשתי בסמוך לפי מאי דקי"ל כר"ת ה"ל חומרא דאתי לידי קולא כו':

סעיף קטן ב

פי' גם יפרר כו' שמא תפגע שם ספינה ותטלנה ולאו אדעתייהו רש"י ומיירי בשאר ימים ונהרות במקום שהספינות הולכות שם אבל בים המלח אליבא דכ"ע א"צ שחיקה אפילו בע"ז כמ"ש התוס' פרק כל שעה (פסחים ד' כ"א) סוף ע"א ולא חש רבינו לכתוב דין דים המלח משום דפירש"י דים המלח אין הספינות עוברות שם ואין מצוי שילך אדם שמה בשביל זה לא חשש לכתבו וכ"כ ב"י בי"ד ס"ס קמ"ו ע"ש אבל בשאר ימים הוא משליך כשהולך בספינה. ולא כב"י דכתב דכשמשליכין חמץ בים המלח נמצא שהוא קרוב למקום ישוב וצריך לפרר גם שם ע"ש:

וכ"כ הרמב"ם ו"ל פי' גם הרמב"ם ספק דאין צריך שריפה אבל הרמב"ם חילק וכ' דדוקא בחמץ קשה צריך פירור בזריקה לים וב"י דחק ליישב ע"ש:

סעיף קטן ג

ומשום ואילך דוקא בשריפה כיון דאיסורא דאורייתא ילפינן מנותר שדינו בשריפה:

סעיף קטן ד

אבל ליהנות באפרו כו' דכל הנקברין אפרן אסור ואף שלרבנן אינם נקברים אלא מפרר וזורה לרוח קאמרי מ"מ כל שאינו נשרף וכלה גופו מן העולם בכלל נקברים הוא וע"ש בגמרא ד' כ"ז ובאשר"י ד' קכ"ד ע"ד וצ"ע דלמאי דקי"ל כר"ת לשרוף חמץ גם בפסח חומרא דאתי לידי קולא הוא דאילו לרש"י דזה מיקרי זמן ביעורו והשבתתו בכל דבר אפרו אסור והשתא דנשרף אפרו מותר ואין לומר דגם לרבנן אם החמיר לשורפו מודו דאפרן מותר ולא קאמר דאפרן אסור אא"כ נקבר ולא נשרף דז"א דבהדיא כתב הרא"ש גם אגחלים עוממות ז"ל בחמץ בפסח קי"ל כרבנן דאמרי מפרר וזורה לרוח הא בכלל כל הנזכרים שאפרן אסור וכ"ש הגחלים הר"ר יונה ז"ל עכ"ל הרי לפניך דגחלים שהן נשרפין ואפ"ה כתב דאסורין בהנאה:

סימן תמו

סעיף קטן א

כיון שיש קצת מצוה בשריפתו כו' הא דכתב קצת מצוה אע"ג דדינו ועיקר מצותו הוא בשריפה י"ל דר"ל קצת צורך י"ט בשריפה דכיון דדינו הוא בשריפה ומוטל עליו לשורפו הוי כאילו הוא קצת צורך י"ט ואמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך וק"ל:

סימן תמז

סעיף קטן א

שאוסר תערובתו כו' במשהו ומה שאינו אסור אלא בקליפה בשאר איסורים בפסח נמי דינו הכי כמ"ש לקמן סימן תס"ז. והטעם שחמץ בפסח במשהו משום דחמץ לא בדילי אינשי מיניה כל השנה לפיכך החמירו לאסור במשהו אפילו שלא במינו אשר"י ועיין בב"י:

סעיף קטן ב

אבל גיעול היוצא כו' עיין ב"י מ"ש באריכות שני תירוצים שהאריך ותירוץ הראשון נ"ל מוכרח מדקאמר תחלה ה"מ דאיתא בעיניה משמע הא אם לא הוי בעיניה אף ?בפ"י שהכלי ב"י לא נאסר מהגיעול ובזה א"ש נמי דהא רש"י והרא"ש פוסקים בסמוך דנותן טעם לפגם אפילו בפסח מותר ולמה התירו כאן משום דנתערב קודם לכן דוקא וב"י דחק שכתב אליבא מאן דאוסר וק"ל:

סעיף קטן ג

חלב שחלבו עו"ג קודם פסח האי עו"ג אינו נכון וצריכין למחקו מן הספרים:

סעיף קטן ד

שחתכוהו בפסח כו' אע"פ שאין הנידון דומה לראייה ממש דהוראת הרא"ש היה שחתכוהו בפסח ונדון דידן זיתים שכבשן כו' מדבר שחתכן לפני הפסח דאז נט"ל מותר וגם איכא למימר היתירא פלט מ"מ מביא שפיר ראיה דכיון לבעה"ת מחלי' לטעמיה א"כ הוי כב"י וגם לא שייך למימר שבטל קודם פסח שהרי נגד כל הסכין משערינן א"כ הוי כמו חמץ בעין כיון דליכא ס' נגד הסכין אלא אי קשיא ה"ק דא"כ מתי צריך להביא ראייה ממנו כיון שהסברות הללו פשוטות המה לכך נלע"ד דלא מייתי מהרא"ש ראייה אלא מדס"ל דסתם סכין אסור ש"מ דס"ד דבצל מחליא לשמנינותא דליכא למימר משום פסח החמיר דהא הרא"ש ס"ל נט"ל מותר גם בפסח כמ"ש בסמוך:

סעיף קטן ה
התיר הכל אפילו באכילה אבל רב אלפס כתב דאסור כר"ש אפילו יבש ביבש וכ"כ רבינו בשמו בי"ד סי' ק"ד וכן נהגינן וכ"כ מ"ו בא"ו שלו בהג"ה בדין ל"ב ד' י' ושם תמצא ג"כ דין אם נמצא חטה על התרנגולת ונמצא שאר בשר עמה ע"ש:

סעיף קטן ו
ולזה הסכים א"א הרא"ש ג"כ ומה שהתיר לעיל הגבינה מטעם צונן דוקא וגם רש"י שכתב משום דנתבטל קודם לכן הי נו כדי להתיר אפי' למ"ד נט"ל אסור כמ"ש ב"י לעיל ועיין מ"ש לעיל:

סימן תמח

סעיף קטן א
ואפשר לומר אפילו בסתם כו' הם דברי רבינו וכ"כ הרשב"א והוסיף עוד דאפילו ביום ראשון שהוא מדאורייתא אסור בהנאה אין אסור כשהניתו העו"ג בחצירו המשתמרת מהאי טעמא. ומיהו ב"י פסק דיש לחוש להרא"ש דצריך להוציא בשפתיו שאינו רוצה שיקנה לו רשות:

סעיף קטן ב
קח במאתים שמא אצטרך ואקחנו ממך כו' כן ל' התוס' וכן בש"ע:

סעיף קטן ג
והתירו בהנאה עיין ב"י:

סעיף קטן ד
אלא כאן אנו קיימין ס"א אלא על כרחך כו':

סעיף קטן ה
לכלב של אחרים ס"א של הפקר:

סימן תמט

סעיף קטן א
חמץ שנמצא שם אחר כו' אע"ג דמיירי שהסחורה שנמכרה בתוכו הוא חמץ כמו שפירש"י אפ"ה תולין בפועלים ב"י וצ"ל שהוא ספק אם זה החמץ שנשאר מהסחורה ולא ודאי ורב האי גורס איפכא כיון שהסחורה היא של חמץ ודו"ק:

סימן תנ

סעיף קטן א
והשיב שיתנה קודם הפסח ויטול דמים של אותה שבוע הל' משמע דה"פ בתנאי זה ששאל השואל שיתנה עם הא"י שיטול הא"י של פסח כו' אותו תנאי יתנה עם א"י קודם פסח ולא סגי בהכי לבד אלא שגם דוקא יקבל הישראל דמיו מאותו שבוע שאחר פסח

ולא חמץ. וא"ל לפ"ז מ"ש ממ"ש לפני זה בשם ראבי"ה שאם התנה ליתן לו קמח או מעות מותר לקבל אח"כ אפילו לחם חליפי הקמח והמעות. דשאני התם דהלוה לו מעות והא"י מחויב ליתן לו דמים אלא שרגיל ליתן לו ככרות וכיון שמתנה עמו ליתן לו דמים שרי בכל ענין משא"כ הכא שעיקר שכרו מהתנור הוא לחם לכך אסור טפי אלא שק' להולמו מה ענין תנאים אלו זה לזה ממ"נ אי מועיל התנאי שמתנה עם הא"י שיקח הוא של פסח לחוד והוא יטול בשבוע שאחריו א"כ אפילי בנטילתו חמץ שרי ואי לא מועיל דמיחזי הא"י כשלוחו וכדאמרי' באיסור שבת דאינו מועיל כמ"ש רבינו בהדיא בסימן רמ"ה ע"ש שכן דעת ר"ת ושר"י הודה לו וכמ"ש ב"י שם א"כ מה מועיל לקיחת ישראל מעות לשבוע שאחריו וגם אם נפרש מ"ש ויטול דמים דקאי אא"י דהא"י יטול דמים בעד שבוע של פסח מ"מ אינו מתורץ אי מועיל לתנאי יועיל גם לזה שיקח הא"י אפילו לחם בשבוע שלו גם ק' להתנות עם הא"י שיקבל דוקא דמים ולא לחם וביותר התימה על ב"י שפי' האי ויטול דמים דר"ל שיטול דמי אותה שבוע קודם הפסח דמי יודע מי יאפה בתנור וכמה יאפה בו שיתן דמים קודם לכן ולכאורה היה נראה למחוק וי"ו דויטול דמים ולהגיה במקומה שי"ן שיטול דמים ובוה מיושב קושיא הנ"ל דהשיב לו דאין צריך ואז אין מועיל תנאי שיטול הא"י של פסח אלא זה יעשה הישראל שיתנה עם הא"י שותפו קודם פסח שלא יקבל בימי הפסח חמץ שכר תנורו אלא יקבל דמים חליפיהם ושרי וכמ"ש ראבי"ה לפני זה בדין מי שרגיל לקבל ככרות שיתנה ליתן לו דמים ואעפ"י שהדמים הם חליפי הלחם ואסור להשתכר באיסורי הנאה וכמ"ש בשם ר' שמשון אח"כ בסמוך וא"ל שיועיל התנאי שהתנה קודם הפסח וכמ"ש ראבי"ה דשאני התם דמתנה עם הא"י הנותן עצמו קודם פסח שלא יתן לו בפסח כ"א דמים משא"כ הכא שלא התנה כ"א אם הא"י שותפו שבפסח לא יקח ממי שבא לאפות בתנור כ"א דמים וזה אינו לרשב"א שכתב רבינו אח"כ ודוחק לחלק בזה בין אם התנור מיוחד לישראל או אם יש לא"י שותפות בו כיון שלא סילק הישראל עצמו ממנו בימי הפסח לפי מה שכתב שגרסי' שיטול דמים ויחלקו אחר כך ביניהן. י"ל בוה מחולק רש"י עם רשב"א וזהו רימז רבינו בכתבו והר"ר שמשון בר אברהם כתב כו' דמשמע דהרשב"א בא לפלוג אמ"ש בשם רש"י דאל"כ ה"ל לרבינו לכתוב כתב הרשב"א ופלוגתתם הוא בזה שרש"י ס"ל שמותר להשתכר באיסורי הנאה אם אינו נוטל חמץ כ"א דמים וכמו שכתבתי ג"כ בסוף הסי' דפלוגתא יש בדבר אלא שק"ל על האי גירסא שיטול דלא כן הוא לשון המרדכי וה"מ דכתבו שיתנה קודם פסח שיקבל הא"י של פסח והוא אח"כ ולכן היה נלע"ד לפרש ע"ד אחר ולייישב גירסת ויטול רק כשתיישב בתחלה מאי שקשה לי עוד למ"ש בה"מ

בפ"א דהל' חמץ והביאו ב"י דכתב וז"ל ולעניין פסח מותר להתנות קודם הפסח ונוטל הימנו דמים של אותו שבוע ולא דמי לישראל וא"י שיש להם שדה בשותפות כו' דהתם כל הטורח הוא לאמצע ונראה כטורח בשביל ישראל אבל הכא כיון שנטל את הדמים מתחלה (והיותר נראה דה"ל כאילו אמרה דבר מותר מעיקרא) מותר עכ"ל דק"ל טובא הא לא דמיא רישא לסיפא דמתחיל לחלק דשאני שדה שכל הטורח לאמצע דר"ל בשדה דאין הפירות גדילים כ"א לאחר ומן ומלאכת שבת וחול כולם צריכין לגידול הפירות של אחר זמן נמצא שטרח הא"י בשביל ישראל בשבת בשכר שגם הישראל יטרח עבורו בימי החול משא"כ בתנור דכל יום ויום מה שיטרח באפיית התנור הוא נוטל שכרו וא"כ ה"ל לסיים ולכתוב אבל הכא אין ניכר טירחא לאמצע כ"א כל אחד נהנה מיגיע כפו שכר יום ביומו ולמה סיים במה שנטל דמים בתחלה וגם ק' דלא החליט בדברים ראשונים ללמד שצריך לקבל הדמים תחלה שהרי כתב סתם ונוטל הימנו דמים של אותו שבוע אם לא שנ' שקאי אמ"ש שיתנה קודם פסח ומזה קאמר נמי ונוטל דמים ור"ל קודם פסח וזהו דחוק וע"ק כיון דהמחבר ה"מ הוא אחד מתלמידי מהר"ש כידוע והמרדכי לא הזכיר שום דבר מנטילת הדמים תחלה או סוף וכמ"ש ב"י לכן היה נלע"ד לתרץ הכל יחד דלק"מ דמ"ש רבינו וה"מ דנוטל דמים לאו דוקא דמים קאמר אלא ר"ל דמי שכירתו יהיה מה שיהיה ואא"י קאמר שנוטל דמים של אותו שבוע וה"פ שיתנה הישראל עם הא"י שותפו קודם פסח טול אתה שבוע של פסח ואני אטול לעצמי שבוע של אחריה במקומה ומותר מטעם שכיון שנוטל הא"י כל השכירות של פסח ואינו לאמצע לחלקו עם הישראל מש"ה שרי ולא דמי לישראל וא"י שיש להם שדה ביחד דאסור להתנות עמו טול אתה של שבת דהתם הוא לאמצע משא"כ הכא שנוטל הא"י כל הדמים של אותו שבוע ואינו לאמצע והשתא א"ש ל' ה"מ וגם הוא שוה למ"ש המרדכי בשם מהר"מ דגם ה"מ לא הצריכו ליטול הדמים תחלה כמו שפירשוהו הב"י ודמיא לזה ואין להקשות מ"ש שבת דאוסר שם בה"מ אפילו בתנור אע"ג דגם שם אין השכירות של שבת לאמצע שהישראל מתנה עמו כך קודם שבת כמ"ש די"ל ה"ט כמ"ש הב"י בשם התוס' והרא"ש בסי' רמ"ה בד"ה ור"י היה כו' ז"ל וטעמא דאע"ג דבתנור ומרחץ אינו משכיר במלאכת שבת מ"מ הוי כאילו מעמיד פועל בידים כו' ע"ש הרי לפנינו שכתב דכשמתנה עמו במרחץ ותנור שהא"י יטול של שבת ושהוא יטול של חול אין הישראל משביח במלאכה של שבת והיינו ע"ד שכתבתי כיון שאין שכר הטירחא לאמצע כמו בשדה וכמ"ש שם לפני זה ע"ש וא"כ מה"ט בפסח מותר אלא שבשבת אסור משום דנראה כמעמיד פועל בידים וזה דוקא שייך בשבת דאיסורו משום מלאכה משא"כ בפסח שמלאכת אפייה

מותר ואע"ג דדוקא לישראל מותר משום מלאכת אוכל נפש האי נמי לצורך ישראל הוא גם י"ל דכולי האי לא החמירו בי"ט משום דנראה כמעמיד פועל כיון דמלאכה מותר בי"ט לגמרי לצורך ישראל ואינו אסור אלא משום דמשתכר בחמץ דאסור בהנאה וכיון שהתנה קודם הפסח שלא יהיה לו חלק בשכירות פסח ובזה לא מיקרי משתכר ומשביח כמ"ש ב"י א"כ מותר לגמרי ודו"ק ולפ"ז אין פלוגתא בין תשובת רש"י זה למ"ש רבינו בשם רשב"א אחר זה ול' רבינו אינו מדוקדק וכמ"ש ב"י כמה פעמים אלשון רבינו שלא דקדק בזה. גם מוכח כן מהה"מ שם שהביא ב' דינים אלו של רש"י ורשב"א רצופים זה אחר זה בלי מחלוקת:

סעיף קטן ב

לא מיבעיא חמץ כו' אבל אין לאסור מטעם שרוצה בקיומו של איסור ע"י דבר אחר כדבסמוך בקדירה דשאני הכא דאף אם יפול התנור לא יפסיד חמץ לגמרי ב"י. ועי"ל דכאן מיירי שהעכו"ם כבר קיבל בפסח והוא לא ידע עד אחר פסח דלא שייך דניחא ליה כו' למפרע:

סעיף קטן ג

אלא אפילו מעות כו' פי' הוא עצמו אבל ע"י גזבר שקיבל כבר מותר דע"כ צ"ל כן דאל"כ ק' משפחה אדלעיל ס"ס תמ"ג וגם בכאן מוכח שהרי מותר אם קיבל הוא ועיין מ"ש לקמן גבי קידש בדמיהם שא"א לפרש כן:

סעיף קטן ד

וקידש בדמיהן מקודשת ה"ה לכתחילה אלא אשמועינן דמקודשת ושוב אינו תופס קידושין מאחרים וק"ל כך היה נראה לפרש כדי שלא תקשה אמאי דמתיר כאן ליהנות לכתחילה מהמעות אם כבר קיבלו אבל איני אוכל לפרש כן דבנדרים פרק השותפין הביאו התוס' בפ"ק דחולין דף ד' חמצן של עוברי עבירה מותרין מיד מפני שהן מחליפין כתב שם רש"י ותוס' דאף דמי החליפין נאסרו מיד המחליף והביאו ראיה מנדרים דרצה שם בגמרא להוכיח מהאי דתנן קידש בדמיהן מקודשת ש"מ דחליפי איסורי הנאה מותרין ודחי דילמא לכתחילה הוא דלא הא דיעבד עביד. ש"מ דהא דקידש בדמיהן מקודשת דוקא בדיעבד אבל לכתחילה אסור לקדש בהן ואפ"ה מייתי שפיר ראייה כאן דמדהאשה מקודשת ש"מ דהיא מותרת ליהנות מהדמים לכתחילה דאל"כ למה היא מקודשת כיון שאסורה ליהנות מהם אלא ודאי דוקא אמחליף אסרו אבל לא אאחרים שבאו דמי החליפין בידן וכ"פ שם התוס' ע"ש וה"נ נ"ל מה דמביא כאן דאם כבר קיבל הב"ה מהגיזבר שמותר ליהנות ממנו שהוא נחשב לענין זה כאחר כיון שהוא לא

ציוה להחליפו וכצ"ל בשפחה דלעיל דהתיר מטעם שהגבירתה נחשב כאחר ולא שייך לקונסה כיון שלא צותה על השפחה וק"ל:

סעיף קטן ה

ומיהו שרי לישראל להשכיר כו'. וכתב האגור דה"ה מותר להשכיר בו בית אפילו בפסח לדור בו אעפ"י שמכניס בו אח"כ חמץ: לעשות עמו מלאכה אחרת כו' ז"ל ב"י לפום ריהטא משמע דאין משם ראייה דהתם משמע דה"ק ששכרו לעשות מלאכה אחרת ועשה עמו אותה מלאכה אעפ"י שאמר לו העבר לי חבית מ"מ שכרו מותר לפי שאין פורעין שכרו על העברת אותה חבית אלא על המלאכה ששכרו לעשות וצ"ל שרשב"א מפרש דה"ק שאם שכרו לעשות עמו מלאכה אחרת אעפ"י שלא עשה אותה מלאכה אלא שא"ל העבר לי חבית כו' שכרו מותר ודו"ק:

סעיף קטן ו

מפני שרוצה בקיומו של איסור פי' שרוצה בקיומו של חמץ שמבשל עתה בקדירה בשביל הקדירה אבל א"ל שרוצה בקיומו של חמץ הנבלע בקדירה מקודם בשביל קיום הקדירה דומיא דרוצה בקיומו של איסור הנאה אצל כלי חרס הדרייני שקאי ג"כ אמאי שבלוע בחרס ובזה יהיה מיושב דלא תקשה מדין תנור הנ"ל דהתירו להשכירן כשנותן מעות דשם כל פעם שמסיקין התנור אזי איסור חמץ שבו ניסק והלך אבל א"א לפרש כן דהא כתבו שם רש"י ותוספות דוקא שם בחרס הדרייני שבלוע יין הרבה ונעשה האיסור כאילו הוא בעין וגם החרס נתחזק ע"י דוקא אסור אבל לא בשאר איסור כגון בשר בחלב כמ"ש מ"ו בא"ו שלו ע"ש:

סעיף קטן ז

ועוד כיון שהכלי עצמו אסור בהנאה כו' א"ל תיפוק ליה מטעם שכתב רשב"א דאסור ליהנות אפילו אפיה מחמצו של עכו"ם דמה"ט אוסר לקבל אפילו דמי שכירות תנורו שאפו בו חמץ והיינו בנידון דידן ממש י"ל דכתב זה אפילו למ"ד דמותר ליהנות מחמץ של עכו"ם דפלוגתא יש בדבר כמ"ש ב"י וק"ל:

סימן תנא

סעיף קטן א

דכיון דמכניסן להיסק גדול ודאי לא חייס עלייהו ק"ק הא קאמר לפני זה כי בהיסק גדול כזה דשלהבת עולה לו מכל צד פקעי ומהיכא תיתי דיחוס עליה וצ"ל דה"נ קאמר דודאי לא חייס מטעם הנ"ל ולא אתא אלא למעוטי תנורות שלנו שהיסקו מבחוץ שניחוש דילמא חייס:

סעיף קטן ב
וכוביא פרש"י כלי שעושין מלבנים כו' פי' והיסקו מבחוץ וכמ"ש בסמוך ואתרווייהו קאי: ללבו

סעיף קטן ג
ללבן הטלאי פי' צוה ללבנו ולא להגעילו כדי להדביקו יפה דאל"כ אסור להגעילו אח"כ משום החריץ כך שמעתי אבל במהרי"ל דף ה' ע"ב משמע כפשוטו וכתב דילבנו או יגעילנו ע"ש א"נ היכא שיש לחשוש שהטלאי אתא ממחבת היה מצוה להגעילו כו' ר' יואל היה אביו של ראבי"ה וס"ל דמחבת צריך ליבון:

סעיף קטן ד
וכ"ש לרי"ף שפי' דההיא דבית שאור כו' אל תטעה לומר דמה שמציין ואמר דההיא דבית שאור דקאי אליבון ולומר הא דהצריך לבית שאור ליבון פירוש רי"ף דאיירי בכלי חרס חדא דזה לא נזכר בהדיא בשום מקום בבית שאור שצריך ליבון דא"כ ה"ל לרש"י ור"ת ור"י לפלוגי בפי' דההיא לשמעתא דנזכר בה בית שאור במאי איירי. ועוד דא"כ ק' הא דקאמר דרי"ף מפרש בכלי חרס דמשמע הא אינך גאונים לא פירשו הכי וק' א"כ מאי ראייה מייתי הרא"ש דא"צ ליבון הא אדרבא מוכח משם דצריך ליבון בבית שאור אלא ממה שמצינו שהחמירו בבית שאור להשתמש בו מצה בחמין אע"ג דלא נשתמש בו שאור אלא בצונן וכמ"ש רבינו בס"ס זה בסמוך מזה רצה רש"י ור"ת להחמיר ולומר דג"כ צריכין להחמיר בתיקונו להצריך ליבון ור"י והרא"ש כתבו דלא יתכן להחמיר בתיקונו טפי מכלי שנשתתש בו איסור בחמין מסיק מכ"ש לרי"ף דפי' דדוקא בכלי חרס החמירו בבית שאור שלא להשתמש בו מצה בחמין אבל בשאר כלי שוה בית שאור לשאר איסור חמץ וז"ש אבל בכלי שטף אין חילוק ומ"ש אלא כולם מותרין בהגעלה לא אדבריו קאי להשתמש בו מצה בחמין דה' לדידיה א"צ הגעלה כשאר כלים אלא אדלעיל קאי וכתב המסקנא וה"ק אלא ודאי א"צ ליבון אלא סגי לכולם בהגעלה ובלבד שיהיו חלקים אבל יש בה בקעי' וסדיקות או גומות או חלודה בתוך הכלי ואין יכול לנקותן צריכין ליבון במקום הסדק והחלודה וכן בכל הכלים ורושם שעושין האומנים בתוך הכלי מותר להגעילן מאחר שנעשה מחדש וינקרנם היטב עכ"ל רמ"א:

סימן תנב

סעיף קטן א
ועושה שפה לפיו סביב מטיט בגמרא איתא לעשותה מקמח אבל בפסח ודאי צריך מטיט וטעם השפה היא מפני הניצוצות שניתזין שם מרתיחות חמץ כל השנה ובלא

שפה אינו נכשר דדילמא לא יהיה נוטף ניצוצות על השפה בהאי שעתא אבל חמץ נתבשל בה פעמים הרבה ואם לא העלה כל שעה העלה פ"א רש"י:

סעיף קטן ב

או שיהא במים כו' דאז אפי' חוזר ובולע הא כבר נתבטל האיסור במים:

סעיף קטן ג

שלא יחזרו ויבלעו כו' ז"ל התוס' והרא"ש ותימה מה תועלת יש בזה אי משום להדיח מי הפליטה מן הכלי שלא יחזור ויבלע בו בזה אין תקנה כי מיד כשהוציאו מן המקום הרותחין עם עלייתו הוא נבלע וא"א לצמצם כ"כ למהר ולשפוך עליו כי אפילו בתוך המים הוא חוזר ובולע את פליטתו ולהכי בעינן שיהא המים כו' ואז אין לחוש אם חוזר ובולע ומ"מ הביאו סמך למנהג מפרק דם חטאת ע"ש. אלא שנהגו כן מ"מ לא צריך לשטפו מיד ומ"מ נוהגים לשטפו מיד וכן ראוי לעשות כמ"ש רבינו בי"ד סי' קנ"א:

וצריך ליזהר שלא ינוחו המים מרתיחתן כו' והא דכתב לעיל בסי' תנ"א סכינין מגעילן בכלי ראשון וכלי ראשון מיקרי כלי שהרתיחו בו מים על האש אפי' אינו עתה על האש רק שעודנו רותח שהיד סולדת בו ואינו מעלה רתיחות עיין בכתבי מהרא"י סימן ק"ן שמחלק בין דברים דדי להן בהכשר עירוי ובין דברים הצריכין הגעלה בכלי ראשון חמין ממש כגון שעמדו אצל האש ע"ש:

סעיף קטן ד

שאם ינוחו אסור כו' פי' בעודם נחים אבל אם נחים ואח"כ הרתיחן והגעיל בהן פשיטא דעלתה להם הגעלה וכ"כ בת"ה דהא נ"ט בנ"ט דהיתרא הוא:

סעיף קטן ה

ואח"כ ממלא היורה כו' בהגעלה זו השנייה לא אוכל ליישב מאחר שהגעילו אותה תחילה מ"ו ושמא י"ל דהחמירו דילמא נח ובלע ומ"מ לא אוסר כלים הנוגעים בתוכו אלא משום מראית עין החמירו:

סעיף קטן ו

שהמים כולן נאסרו כו' וצ"ל דאם מערה המים מהיורה בעודן ברתיחתן שלא חזרו ובלעו דאל"כ הא חזר הכלי ובלע מהמים וק"ל וכ"כ מהרי"ל דף ז' להסיר המים שמגעילין בתוכו בעודן רותחין ואז א"צ להגעיל הכלי מהמים שוב מצאתי באשר"י דף קע"א ע"א ס"פ גיד הנשה שכתב וז"ל דלר' אפרים דס"ל דאין החתיכה עצמה נעשית נבילה אלא בבשר בחלב ה"נ ניחא כי לא נעשית כולה נבילה ומעט מהאיסור הנפלט מן היורה חוזר ונבלע בתוכו ומגעילו שנייה ואז אותו מעט ביטל בס' במים עכ"ל וידוע שהרא"ש ס"ל כוותיה דר' אפרים וגם רבינו כמ"ש כמה פעמים בי"ד ואין כאן משום דאין מבטלין איסור

לכתחלה בפעם שניה דהא אין נהנה מן האיסור ובוה ניחא ג"כ כאן אע"ג דלא נכשר היורה בהגעלה ראשונה לבד אלא צריכין להגעילה עוד פעם שנית כמ"ש לשם הרא"ש מ"מ כשחוזרין ומגעיל בו כלים וממלאין אותו מים אין תורת איסור על אותן מים מאחר שאין נפלט מהיורה לתוכן אלא מעט איסור שנבלע לתוכן מהגעלה ראשונה ודו"ק:

סימן תנד

סעיף קטן א
כמצות שלמה כו' ומיקרי שפיר לחם עוני דנפקא ממצות מצות ריבה ואפי' כמצות של שלמה:

סעיף קטן ב
הדראה פי' פת שניטלה כל הדרה:

סעיף קטן ג
סובין פי' רש"י קליפת חטה הנושרת מחמת כתישה. מורסין הנשאר בנפה:

סעיף קטן ד
עיסת כלבים כתב רבינו שמשון מפרש בירושלמי כל שעירב בה מורסין ופעמים שמעורב כ"כ דלא חזיא לאכילה לרועה ובטור י"ד סימן ש"ל כתב רבינו בשם הרמב"ן שפי' ע"פ ירושלמי שאפי' אם היה סולת נקייה אם עשאה לשם כלבים פטורה מחלה ומיהו דוקא שניכר בה שהיא לכלבים כגון שאינה ערוכה ואינה עשויה כצורת לחם הא לא"ה חייבת עכ"ל:

סעיף קטן ה
אין יוצאין בו בפסח כו' פי' משום דבעינן לחם עוני וליכא:

סעיף קטן ו
מצה גזולה כו' הטעם משום דאין עבירה מצוה כו' וכתב הרב המגיד דהיינו דוקא כשגזל מצה אבל אם גזל חיטים או קמח ועשאו מצה יוצא בה שקנאם בשינוי מעשה ודמים לבד הוא חייב לו:

סימן תנה

סעיף קטן א
לרש"י לאו דוקא כו' מפני שרש"י פי' שבניסן המעיינות רותחין שעדיין ימות הגשמים הם כדאמרינן במי שהיה טמא שבימות הגשמים החמה מהלכת בשיפולו של רקיע לפיכך כל העולם צונן והמעיינות חמין ולכך צריך י"ב שעות שיתקררו המים

סעיף קטן ב
ולהר"ר אליעזר ממיץ כו' פי' שהוא מפרש הטעם לפי שהחמה מהלכת בלילה תחת הארץ כדברי רבי שאמר בפרק מי שהיה טמא נראין דבריהם מדברינו והא ראיה שביום המעיינות צוננים ובלילה רותחין ולכך צריך שיהא שלא במחובר משנכנס הלילה:

סעיף קטן ג
וכן עמא דבר לשואבן בין השמשות ושוהין אותן י"ב שעות נמי ברש"י דעבדינן כחומרת רש"י וכחומרת ר"א ממי"ץ ועיין ב"י בשם הרא"ם:

סעיף קטן ד
אלא מי בורות פי' שהם סמוך לזמן יציאתם מן המקור אבל למימי נהרות המושכין דרך יום או יומים אין להקפיד כי כבר נתקררו בהלוכן:

סעיף קטן ה
אבל במים שלא לנו בדיעבד שרי וכ"פ רמ"א בש"ע וז"ל מורי ז"ל ואנו נוהגין כרי"ף ומ"מ בשוגג נראה להקל דאיכא תרי דעות להתיר עכ"ל:

סעיף קטן ו
וב"ה כתבו דוקא למצה משומרת כו' דכאן עובר אתקנת חכמים אבל התם שעת הדחק הוא:

סעיף קטן ז
וכן מים שלא לנו כו' פי' האי וכן כמו והא ראייה דהרי"ץ גיאת אזיל לטעמיה שעברה ולשה קאי נמי אמים שלנו והתם ודאי לאכילה שרי והא ראייה מבציקות של עכו"ם א"כ גם מים חמין דאסורין דוקא בכה"ג ועיין עוד בדרישה:

סעיף קטן ח
שלא ליתן מלח בפת כו' וכן כתב הכלבו בשם הראב"ד משום דמליח הרי הוא כרותח וכתב רמ"א ואפילו בדיעבד יש לאסור ואין טעם ברור כו':

סעיף קטן ט
גרסינן במנחות תבלה כו' ומצה כו' ס"א ל"ג מצה וכתב הראב"ד ואין יוצא בזה ידי חובת מצה:

סימן תנו

סעיף קטן א
היא מ"ג ביצים כו' עיין ב"י וכתב רמ"א שלא ידחוק הקמח במידה דא"כ לא ילוש יפה וטוב לומר בשעת נתינת קמח למידה שעושה לשם מצוה:

סעיף קטן ב
והמים שיותירו הם המדה כו' פי' כלי המחזיק אותן המים הוא המדה למלאותו מקמח ולא משערינן בתבואה וגם אל תטעה לומר שתקח כ"כ קמח כשיעור מים הללו רבינו ירוחם:

סעיף קטן ג
ונ"ל להתיר עיין מ"ש ב"י בשם ר"י:

סעיף קטן ד
ולא ירבה על העשרון כתב רמ"א הכי נהגינן

סימן תנז

סעיף קטן א
טוב לקרב העיסות כו' פירוש שיגעו העיסות זו בזו עד שנדבקין מעט זו בזו וכן כתב רבינו בטור י"ד בסימן שכ"ה:

סעיף קטן ב
יתנם בסל כו' כתב בי"ד בסי' שנ"ה כשמצרפן בכלי צריך שלא יצא ממנו שום דבר למעלה מדופני הכלי ואם כרכו הפת במפה חשוב כמו כלי לצרפן:

סעיף קטן ג
ושכח להפריש כו' דוקא שכח אבל לכתחלה מצוה להפריש קודם אפייה דכתיב ראשית עריסותיכם בעודה עיסה ובעודה עיסה יכול ג"כ להפריש מא' על א' וא"צ אלא חלה א' אע"פ שיש בכל א' שיעור חלה:

סעיף קטן ד
אלא יקרב כו' כדי לתרום מן המוקף:

סעיף קטן ה
שיש שם כהן קטן פחות מתשע שנים. ר' ירוחם:

סעיף קטן ו
וטבל לקריו או אפילו לא טבל כן הוא באשר"י ומ"ש שראוי לו ע"י שיבטלנה קאי אלא טבל אבל בס"א בדפוס תוגרמ' ובדפוס עם הגהות רא"ף ובדפוס שנדפס עם הב"י לית ביה וטבל לקריו אלא הכי איתא שם או אפילו גדול שראה קרי יכול לקרות לה שם מפני שראויה לו ע"י שיבטלנה כו' אבל גירסא זו שלפנינו עיקר דהא מונה והולך כל שראוי לכהן והא דטבל לקריו מותר לכ"ע משא"כ בלא טבל דאסור לרי"ף לבטלו לכתחלה ברוב וכמו שכתב ב"י בשם הרמב"ן שדוקא אם כבר נתערב חד בחד יכול להוסיף עליו אבל לא לבטלו לכתחלה ע"כ:

סעיף קטן ז
שיבטלנה ברוב כיון דחלת ח"ל אין בה שום צד איסור דאורייתא מבטלין לכתחלה מורי ז"ל:

סימן תנח

סעיף קטן א
דאיתקש לפסח כו' שנאמר וזבחת פסח ליי' אלהיך וגו' לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות וגו':

סימן תס

סעיף קטן א
יהיו בטלין כו' דוקא בלשון זה ולא כמו שנהגו לומר פירורין הפקר דאינן נעשין מעצמן הפקר אלא צ"ל שיהיו הפקר וק"ל:

סעיף קטן ב
אפי' יש להם דפוס שממהרין לעשותן פי' אע"פ שגם בעלי בתים ממהרין לעשותן בדפוס אפ"ה אסרו להן ובס"א נדפס שמאחרין מלעשותן וגם י"ל לפי הגירסא שממהרין לעשותן דקאי אדלעיל דלנחתומין התירו בלא דפוס משום דממהרין לעשות אפילו בלא דפוס:

סעיף קטן ג
מכשיעור עיסה אחת התם בגמרא משמע דבפסח אסור ללוש פת עבה טפח וכ"כ רבינו ירוחם:

סימן תסב

סעיף קטן א
ואפילו במי פירות לבדן כו' משום דממהרין להחמיץ יותר משאר מים אפילו מי פירות לחודא ומוקי לפלוגתא דת"ק ור"ג שמביא בסמוך ג"כ במי פירות בלא מים אבל ר"י ור"ת סברי דבלא מים אין מחמיצין ומוקי לפלוגתייהו דת"ק ור"ג דוקא עם מים ועליו אמרו שהחמץ הוא חמץ נוקשה:

סימן תסה

סעיף קטן א
אין שורין כו' עיין רמ"א בש"ע:

סעיף קטן ב
שא"כ נשהה העיסה כו' כלומר שלא אמרינן כששהתה העיסה פחות משיעור מיל בלא עסק אינו מחמיץ אלא בדיעבד אבל לכתחלה אין להשהות אפילו שעה אחת בלא עסק והכי נהוג ב"י. פי' לפי' שס"ל הא דכתב ואין לסמוך על זה ר"ל על הא דכתב או

יעמוד עליהם שלא ישהה שיעור מיל אין לסמוך שאפילו פחות משיעור מיל נמי אסור לכתחלה גזירה שמא נשהה העיסה שיעור וזהו שקאמר שא"כ נשהה כו' ולא התירו פחות משיעור מיל כ"א דיעבד:

סעיף קטן ג
שיעור מיל ע"כ ואינו מותר אלא ע"י עסק גדול מ"ו ז"ל:

סעיף קטן ד
משום דאית ביה בעורי' כו' עיין רמ"א בש"ע:

סימן תסו

סעיף קטן א
ומצאו בהם ריר כו' עיין רמ"א בש"ע:

סעיף קטן ב
הילכך אם נפל מים על קמח כו' פירוש הואיל ויש איסור כשנתלחלח מזיעת החומה וזהו דבר הרגיל להיות וצריך לבקש תקנה לזה הילכך יעשה תיקון זה כשנתלחלח השק מזיעת החומה ירקד הקמח והשאר מותר לאפוקי מהרא"ש דאוסר בפסח ואגב שכתב תיקון זה בשנתלחלח בזיעת חומה כתב נמי תיקון ואם נפל עליו מים דמותר בכה"ג וק"ל:

סעיף קטן ג
חלב שנשפך כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן ד
גדולה היא זאת וכו' עיין במרדכי דמשמע להדיא דאפילו קודם פסח וכן משמע מדברי הרמב"ם ומ"מ לעיל בסימן תמ"ב גבי טריאק"א מ"ו ז"ל:

סימן תסז

סעיף קטן א
אלא ימכרם לישראל מעט כו' אבל הרבה לא התירו אפי' בהודעה גזירה שמרו ישכח ולכך אין נפקא מיניה בהודעה מ"ו ז"ל. אבל לעכו"ם אפילו מעט ס"ל דאסור דילמא יערבם בתוך חיטים שלו וימכרם יחד לישראל משא"כ ישראל דמרגיש בדבר הואיל ומכר לו מעט מעט ומש"ה כתב בסמוך וי"א דה"ה לעכו"ם יכול למכור מעט מעט ומש"ה משמע דעד השתא ס"ל דאסור:

סעיף קטן ב
והרמב"ם כו' ז"ל הרמב"ם מוכרו לישראל ומודיעו כדי שיאכלנו קודם הפסח ואם מוכר לעכו"ם קודם פסח וכתב ה"ה שנראה מדבריו שלא היה גורס קבא לישראל אלא קבא

קבא סתם ואאם מכרו לעכו"ם קאי אבל לישראל יכול למכרו אפי' כולה בהודעה עכ"ל וא"כ לא קשה מידי מה שמקשה ב"י על רבינו:

סעיף קטן ג

י"א דה"ה כו' הא דכתב ה"ה ולא התיר מכח כ"ש נראה כמו שכתבתי לעיל דלישראל מסתמא היה מודיע בתחלה שמרגיש בדבר הואיל ומכרו לו מעט מעט משא"כ בעכו"ם אף שישראל ירגיש מעצמו מ"מ איכא למיחש שמא יערבנו בתוך שלו וימכור לישראל הרבה יחד ועיין בדרישה:

סעיף קטן ד

דבש של עכו"ם אין מחזיקין כו' מיהו יש מחמירין וז"ל רמ"א והמנהג במדינות אלו שלא לאכול דבש רק אותן שמביאין בחביות מן הכוורת שעושין ממנו עכ"ד:

סעיף קטן ה

לומר מזויף הוא פי' שאם עירב קמח ומים בתוכו דקמח בלא מים אינו מחמיץ דהא דבש מי פירות הוא וגם יש לחוש שמא עירב בתוך הדבש סולת שלותתין החיטים קודם טחינה:

כיון דאיסור משהו מדרבנן כו' ז"ל הר"ן אע"ג דעיקר איסור מדאורייתא הוא כיון דשיעורא מדרבנן דהא מדאורייתא לא אסור במשהו תלינן לקולא וכתב רמ"א ואין המנהג כן אלא אוסרין הכל במשהו אפילו לא נתבקעו עכ"ל ועיין עוד בדרישה:

סעיף קטן ו

שורן בחומץ וחומץ צומתן פי' דמוכח מדמועיל שריית חטה שנתבקע בחומץ ש"מ דלאו חמץ הוא וא"ת דילמא ה"מ היכא שלא נתבקע אלא בפנינו ומיד עושין לו תקנה ששורן בחומץ אבל כאן איכא למימר דילמא נתבקע כבר ונתחמץ ע"ז קאמר שכיון שאנו רואין שהעיסה לא נתחמצה כ"ש החטה ומזה הטעם שאנו רואין כו' לא מצי להוכיח די"ל דהלא אנו רואין שנתבקע וכל נתבקע חמץ הוא ולכך מוכיח מחומץ צומתן דאע"פ שנתבקע לאו חמץ הוא אלא קרוב להחמיץ וק"ל:

סעיף קטן ז

וכיון כו' כתב הרשב"א שיש לחוש שמא החטה המבוקעת החמיצה קודם שנתגלגלה בעיסה וי"ל שאסרה הכל שלא במקום אחד בלבד נגעה ועוד שהמים שבעיסה מוליכים היוצא מאותו גרגיר בכל וכתב רמ"א ונוהגין בתוך הפסח לאסור אותה מצה שנמצא בה החיטה ומתירין את האחרות בין שנמצא בה אפויה או חיה ואמרינן כאן נמצאת כאן היתה ואם נמצאת בעיסה כל העיסה אסור ודוקא תוך הפסח אבל קודם הפסח אין אוסרין רק כדי נטילה והכי נהוג עד כאן לשונו וגם ב"י כתב דטוב לחוש לדברי הרשב"א

להחמיר במקום שאין פסידא מרובה ומהרי"ל אוסר בסתם או מצה או עיסה שנמצא בה חטה וכ"כ מ"ו ז"ל ונראה דאפילו אינו בקועה דאין אנו בקיאין וכמ"ש רמ"א ז"ל בסעיף י' וגם בב"י רישׁ סי' ט"ז ע"ש בדברי רבינו ירוחם ולא כמ"ש מהרמא"י דיש להתיר אפילו בחטה בקועה שנמצא בעיסה בנטילת מקום משום דבצונן לא יהיב טעמא ושאין לחשוש לדברי הרשב"א שכתב שיהיב טעמא ודבריו תמוהין לפסוק נגד הני רבוותא הנ"ל וגם אף אם נאמר דבצונן לא יהיב טעמא הא כתב הרשב"א עוד טעם אחרינא דחטה זו בשעת גלגול נגעה בכמה מקומות ובנגיעה אוסרת לכל הפחות כדי קליפה או נטילה וא"כ מספק נאסרה כולה דהא לא ידעינן היכן לא נגעה ולא אמרינן כאן נמצאת וכאן היתה באותה עיסה עצמו וק"ל:

סעיף קטן ח
ולא חיישינן שמא היתה במים כו' פירוש ונתחמץ החטה ויהיב טעם בעיסה ועיין בדרישה:

סעיף קטן ט
כדי קליפה כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן י
כיון שהוא ספק י"ט כו' אע"ג דבפסח נמי שיעור משהו לא הוה אלא מדרבנן מ"מ איסור חמץ הוא מדאורייתא:

סעיף קטן יא
ובלעה התרנגולת מן המים וזה האיסור לכ"ע אפי' למאן דשרי התבשיל בסמוך שאני הכא דהמים היו רותחין ב"י עיין בדרישה:

סעיף קטן יב
מעשה שנמצאת חיטה בקועה כו' וכן התיר אבי העזרי כו' ונלע"ד דס"ל שדעת אבי העזרי כדעת הרא"ש דאפי' חטה בקועה אין בו משום חמץ מש"ה אין מחמיצות לפי ראייתו דמייתי מיניה מחטה בקועה וק"ל:

סעיף קטן יג
תפח תלטוש בצונן פירש"י אם תראה הבצק שבידה שרוצה לתפוח תלטוש ידיה במים צוננים ותקטפנה ותצטנן:

סעיף קטן יד
אין החטה נותנת בה כו' ונראה דהיינו בדלא שהה שיעור כבישה דהיא כבישול וק"ל:

סעיף קטן טו
ואסרו לשתות כו' עיין בב"י ובדרישה:

סעיף קטן טז
והשאר מותרות בקליפה רמ"א ומ"ו ז"ל פסק בא"ו שלו דבין במליחה בין בצלייה בין באפייה במשהו בפסח ע"ש וכן פסק בתשובה סי' ע"ט ובא"ו בדיני הלב אוסר אף הבשר הנמלח עמו ע"ש:

סעיף קטן יז
שכל התרנגולת אסורה כו' עיין בי"ד בסימן ק"ה:

סימן תסח

סעיף קטן א
סימן ברכה לעולם פי' באותה מלאכה מ"ו ז"ל:

סעיף קטן ב
אסור הטעם דע"פ משום דהקריב כל אחד קרבן וביום שמקריב אסור במלאכה אבל זמנו לא היה אלא אחר חצות לכך קודם חצות מותר ואע"ג דהטעם בטל בזמנינו מ"מ האיסור לא בטל והרא"ש הביא ראייה לדבר:

סעיף קטן ג
אבל מתקן הוא כליו כו' דווקא מתקן אבל לתפור לו בגדים אפילו לצורך שבת וי"ט אסור מרדכי:

סעיף קטן ד
אפילו נהגו להקל ק' מ"ש מט' באב דאמרינן דלית ביה משום אנצויי כשלא יעשה מלאכה משום דיאמרו כמה בטלנים איכא בשוקא וא"ל ה"נ:

סעיף קטן ה
חייטין והספרין כו' מפרש בגמ' טעם שהתירו באילו ג' מלאכות משום דאשכחן בהו קולא בחול המועד:

סעיף קטן ו
והרמב"ם ז"ל כתב ז"ל הרמב"ם בסוף פ"ח דהלכות י"ט ואפילו במקום שנהגו לעשות לא יתחיל בתחלה לעשות מלאכה בי"ד אעפ"י שהוא יכול לגומרה קודם חצות אלא ג' אומניות בלבד הן שמתחילין בהן במקום שנהגו לעשות ועושין עד חצות החייטין הספרין הכובסין אבל שאר אומניות אם התחילו בה קודם י"ד הוא שיגמור עד חצות כו' והראב"ד השיג עליו והתיר אפילו במקום שנהגו שלא לעשות. זהו כדעת הרא"ש שכתב רבינו ובזה שוה דעת הרמב"ם לדעת הרא"ש שאינו מתיר לגמור כ"א עד חצות להרא"ש במקום שנהגו שלא לעשות ולהרמב"ם אפילו במקום שנהגו לעשות וכ"כ ב"י:

סעיף קטן ז
אלא במקום שנהגו לעשות וכ"פ מהרי"ל וכתב שאסור לגלח אפילו מעכו"ם ואפי' קודם חצות וכן אסור נטילת צפרנים:

סימן תסט

סעיף קטן א
אפילו בשר בהמה כו' פי' בין גדולה בין קטנה ואפילו חיה ועוף:

סעיף קטן ב
ושרי למימר הני חיטי כו' פרש"י חטים לא דמי מידי לקדשים וכי אמר חטים אלו לפסח ר"ל אצניעם לפסח לאוכלם:

סימן תע

סעיף קטן א
שגם בכור לאם כו' כגירסת ב"י בכור לאב נראה עיקר דה"א דוקא בכור לאם דומיא דפדיון הבן ובכור בהמה תלוים בפטר רחם והם ג"כ לזכר להכאת בכורו מצרים כמו שכתב בסוף פרשת בא קמ"ל דאף בכור לאב:

סעיף קטן ב
כמו שהיתה המכה כו' דעשרה רווקים שבאו על אשה אחת וילדה כולן מתו:

סימן תעא

סעיף קטן א
כל אדם אסור לאכול כו' אפילו אינו איסטניס ולא בכור וגם אפילו בני אדם שדרכם לאכול בט' שעות על היום וחוזרים ואוכלים בערב אפ"ה בע"פ לא יעשו כן ושעה עשירית ר"ל מתחילת עשירית וכ"כ הרא"ש בהדיא שזהו סמוך למנחה קטנה כי מנחה קטנה היא אחר ט' שעות ומחצה וצריכין להפסיק סמוך למנחה וחצי שעה קרוי סמוך כעין זה פרשב"ם ריש ערבי פסחים רא"ף:

סעיף קטן ב
ויין מותר לשתות כו' לשון הגמרא פרק כיצד מברכין (ברכות דף ל"ה ע"ב) יין טובא גריר ומעט סעיד והיכי קאמר רבינו בין רב בין מעט דעכ"פ הוא גורר תאות המאכל וצ"ל דרבינו ס"ל דה"פ יין טובא גריר ר"ל הרבה הוא גריר ודבר מועט הוא סעיד ולכך מותר עיין במרדכי אבל התוס' כתבו דדוקא טובא מגרר גריר אבל מעט מסעד סעיד ופסק ב"י כותייהו והמרדכי כתב דהוי טובא בהצטרף עם הב' כוסות שלפני הסעודה מ"ו ז"ל:

סעיף קטן ג
כבועל ארוסתו כו' פי.' ז' ברכות כנגד ז' ברכות דלפני אכילת מצה עיין במהרי"ל ד' פ' ע"א וז"ל ונ"ל דהני ז' ברכות הם בפ"ה א' קידוש ב' שהחיינו לא קא חשיב דאומרו אפילו בשוק וברכה דטיבול ראשון לא קא חשיב דחיוביה לדרדקי ואשר גאלנו ג' בפ"ה ד' ענ"י ה' המוציא ו' אכילת מצה ז' כו' ולמ"ד דלא מברך אכוס שני חשוב אשר גאלנו לב' תחלה וסוף ופסקו הרמב"ן וה"ה דכל היום אסור לאכול מצה ועיין בדרישה וכתב בת"ה שקטן שאינו יודע מה שמספרים בלילה מיציאת מצרים מותר להאכילו:

סעיף קטן ד
הילכך לא משכחת כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן ה
בעקירת שלחן פי' בימיהם שהיו שולחנות קטנים ובסוף כל סעודה היו מסלקין אותו לכן צריך לעקור אותו ולהחזירו לשם פסח:

סעיף קטן ו
ואינו מברך עליו בפ"ה כששתה יין כבר בסעודה:

סעיף קטן ז
ומברך ברכת המוציא כו' והטעם כתב הרא"ש שצריך לקדש וקידוש הוי הפסק לאכילה דמקדש ומיכל בהדי הדדי לא אפשר אבל לברכת היין לא הוי הקידוש הפסק דהא הסדר הקידוש כך הוא שמברך על היין ואח"כ מברך על היום וכיון דאין הקידוש הפסק לברכת היין א"צ לברך על היין עיין בסימן רע"א ושם כתבתי דלא תקשה מה שכתב שהמפסיק בתוך סעודתו ומתפלל דלא מחשיב הפסק להצריכו כו' לחזור ולברך המוציא ע"ש:

סימן תעב

סעיף קטן א
שיוצאין ביין מבושל כו' עיין ב"י:

סעיף קטן ב
שיוצאים במבושל כו' ומברך עליה בפ"ה ע"ל סי' רע"ד מהרש"ל ועיין בדרישה:

סעיף קטן ג
אלא מזון ב' סעודות לכך לכך נקט מזון ב' סעודות משום דאמרינן מי שיש לו מזון שתי סעודות לא יטול מהתמחוי ועכשיו בשביל ד' כוסות קאמר שצריך למוכרם ונוטל אח"כ מן התמחוי. מרדכי:

סעיף קטן ד
וגם התינוקות כו' פי' שהגיע לחינוך:

סימן תעג

סעיף קטן א
ומוזגין לו כוס ראשון כו' כתב רמ"א בעל הבית לא ימזוג בעצמו אלא אחר ימזוג לו דרך חירות עכ"ל ואפשר דלישנא דייק מדקאמר ומוזגין לו וק"ל:

סעיף קטן ב
לפי שעתיד לאומרו כו' מהר"י מולין כתב הטעם משום דמצוה הכתובה בתורה היא ואין מברכין שעשה נסים אלא אמצוה דרבנן כגון חנוכה ופורים ור"ע כתב הטעם משום דיום ישועה הוא ועדיף הנס עכ"ל:

סעיף קטן ג
ואת יום השביעי ששת ימי המעשה כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן ד
ואינו מברך אחריו כו' לאפוקי מאבי העזרי בסימן תע"ד:

סעיף קטן ה
ואם רצה לשתות אפילו בלא ברכה נמי עיין מ"ש בהלכות ר"ה. כתב הכלבו מיהו צריך ליזהר שלא לשתות אפילו בין ראשון לשני אם לא לצורך גדול כדי שלא ישתכר ולא יכול לומר ההגדה וימנע מעשות הסדר וכן פסק ב"י:

סעיף קטן ו
הרשות בידו פי' משום דמיגרר גריר:

סעיף קטן ז
אין חילוק אם יברך פי' אם הסיח דעתו ראי"ף ובמרדכי כתב שחרוסת מל' חרסית ע"ש הלבינה שנעשה מחרסים:

סעיף קטן ח
מברך אחר הטיבול כו' היינו מדנחלקו למה אין מברך בפה"א כשאוכל מרור וכמ"ש רבינו בסימן תע"ה דלר"י שנפטר בברכת המוציא א"כ אחר טיבול ראשון צריך לברך אם אוכל כזית ולהרשב"ם שסובר שנפטר בברכת בפה"א שבירך בטיבול ראשון א"כ אין לברך אחר טיבול ראשון דא"צ יצטרך לחזור ולברך בפה"א בטיבול שני ב"י ולפי זה לא הוי ליה לרבינו לכתוב דלהרשב"ם א"צ לברך אחריו דמשמע שאם רצה לברך אחריו רשאי ואינו כן דא"כ נמצא שהוא מתיר ברכה שאינה צריכה ואסור אלא כך הול"ל לרשב"ם אין לו לברך אחריו וק"ל:

סעיף קטן ט
ויקח מצה האמצעית כו' כתב הכלבו והמנהג לחלקה קודם שיקרא ההגדה כדי שיאמר עליה הא לחמא עניא מה עני בפרוסה אף כאן בפרוסה:

סעיף קטן י
אין אנו חייבים לטבל כו' דהא גם עתה בליל פסח טיבול ראשון אינו חובה אלא כדי שישאלו:

סעיף קטן יא
ואין לומר האידנא פי' בזמן שאין ב"ה קיים אע"ג דבסדר הגדה שבמשנה גרסינן הכי: מגביה כל א' כוסו כו' כתב האגור כשיגיע ללפיכך שאוחז כל אחד כוסו אז צריך לכסות הפת שלא יראה בושתו:

סעיף קטן יב
בעניין ברכת הלל כו' כתב בשיבולי לקט הר"מ הורה שמצות הלל קריאתו מעומד שנאמר הללו עבדי ה' העומדים בבית ה' וגו' ומה שקורין בליל פסח מיושב לפי שעתה דרך היסבה וחרות אין מטריחין אותו לעמוד:

סעיף קטן יג
שיש ספק בברכתו צ"ל לפי מ"ש לעיל בסימן כ"ט בשם רא"ף דדוקא היכא שודאי אינו חייב לברך או הוא אסור לברך אבל אם יש לספק בחיובו אזי הרשות בידו לברך וכמ"ש רבינו בסימן תל"ב וא"כ ה"נ הול"ל דהרשות בידו ונלע"ד דכאן לא בא רבינו לומר טעם אלא מה שהיה נוהג הרא"ש בו שלא לברך משום שאף שהוא רשות ואי בעי מברך מ"מ כן ראוי לנהוג שלא לברך אבל מה שכתב בסימן תל"ב שהוא רשות שם כתב דהוא מן הדין ואין למחות ביד המברך כיון שיש להמברך על מי לתלות ולומר ס"ל כמאן דחייב לברך אלא שק' שבסימן תפ"א כתב רבינו ג"כ אדין יהללוך אם אומרים אותו אכוס ד' או אכוס ה' שכתב ז"ל כיון שפלוגתא היה כו' ע"ש ומיהו י"ל דשאני התם דכוס ה' גופא יש דעת שאסור לעשותו ומסיק דהרשות לאדם לעשותו ומש"ה כתב דלכל הפחות ימעט בברכתו וק"ל

סימן תעה

סעיף קטן א
ויאכל משניהם ביחד כוית מכל א' צ"ע מ"ש דאברכת המוציא צריך כזית יותר מכל ברכת המוצי' ואפשר משום דנסתפק על איזה מהן יברך על אכילת מצה ומש"ה מברכין אשניהן ביחד שתי הברכות וכיון דכל א' בספק ברכת אכילת מצה ואכילת מצה כזית:

סעיף קטן ב
ויאכל משניהן ביחד דבתוך אכילת פרס מצטרפין האכילות יחד דה"ה בזה אם יוכל לאכול משניהן מכל א' כזית בבת אחת מוטב שיאכלנו יחד:

סעיף קטן ג

ומה שא"צ לברך על המרור בפה"א לפי שחשיב כדברים הבאים בתוך הסעודה דקדק וכתב כדברים בכף הדמיון לפי שבאמת אינה מצרכי סעודה והנאת אכילה שתייה רק שהחובה קבעו דינא כדברים הנהנים כו': היה נלע"ד לחלק ולומר דמ"ש אכלן בלא מתכוין יצא היינו שלא כיון לצאת אבל מ"מ ידע בשעת אכילתו שאוכל מצה ושעתה הוא פסח ובכה"ג יכול להיות שבה"ג והרא"ש מודים דיצא אף שלא כיון לצאת י"ח מצה באכילתו ומ"ש דמצות צריכות כוונה היינו שלא ידע שאוכל מצה או שעתה הוא פסח זמן חובת אכילת מצה דומיא דהיה נכפה ואכל מצה בעת ההיא דלא ידע משום דבר וע"ד זה פירש הר"ן והמ"מ והא דכתב הרמב"ם בפ' ו' מאכילת מצה ז"ל אכל מצה בלא כוונה כגון שכפאוהו פרסיים יצא י"ח ע"כ וכתבו דדוקא בכה"ג שיודע שאוכל מצה ושהוא פסח כו' וכמ"ש ומ"ה פרט הרמב"ם וכתב כגון שכפאוהו פרסיים והוא מגמרא דסוף פרק ראוהו ב"ד ע"ש אבל בע"א לא והשתא א"ש נמי מה שמסיק וכתב שם הרמב"ם מיד אחר הדין הנ"ל אכל כשהוא נכפה אינו יוצא והיינו משום דלא ידע כלל אלא שרבינו נסתפק דאפי' אי א"ל דס"ל דמצות אין צריכין כוונה כלל ויוצא אפי' אי לא ידע שהוא מצה או שהוא פסח מ"מ א"ל דכה"ג לא יצא כיון שבשעה שהוא נכפה לאו בר חיובא הוא כלל או אם נאמר דה"ט משום דס"ל דמצות צריכות כוונה ר"ל צ"ל שהיום פסח ושהוא מצה ומשום הכי נכפה אינו יוצא ומה שהוא יוצא בכפוהו פרסיים היינו משום שיודע שהוא מצה אבל אי לא תחלק בהכי ק' איך מסיק רבינו לומר דה"ט דהרמב"ם משום דס"ל דמצות צריכות כוונה דא"כ תקשה לי למה ס"ל דבכפאוהו פרסיים יצא ואע"ג דרבינו פסק בסוף סי' תקפ"ט אהא דאמר ר' זירא לשמעיה איכוין ותקע לי דפי' התכוין להוציא דבעינן דעת שומע ומשמיע ואפי' תקע שלא לשיר ושלא במתעסק לא יצא עד שיכוין להוציאו שאני תקיעה דכתיב גבה זכרון תרועה דבעינן שיהא זכרון ומחשבה וכוונה לצאת בה ובזה תי' הר"ן בס"פ ראוהו ב"ד דברי הרמב"ם דלא סתרן אהדדי במה דפסק שם בתרועה ג"כ כר' זירא דבעינן שיכוין להוציא ובמצה פסק כפאוהו פרסיים יצא דלא בעינן כוונה לצאת י"ח דשאני מצה דאכל ונהנה וגם בגמרא עשה צריכותא ממצה לשופר כו' והיינו משום מ"ש גבי שופר זכרון תרועה אלא שק' דלעיל סימן ס' כתב רבינו דעת בה"ג והרא"ש אהא דתנן היה קורא בתורה

סימן תעז

סעיף קטן א

קודם חצות וגם הלל כתבו התוספות שיקרא קודם חצות:

סעיף קטן ב
וי"א שצריך לכורכה במרור כו' דומיא דפסח שנאמר בו על מצות ומרורים יאכלוהו ועיין בדרישה:

סעיף קטן ג
ויברך המוציא ויאכלנו כו' פי' ויחזור ויברך ברכת המזון על הכוס:

סעיף קטן ד
וכה"ג כדאי הם מצות כו' עיין בדרישה:

סימן תעח

סעיף קטן א
ואחר אפיקומן עיין ב"י:

סעיף קטן ב
לא יעקרו ממקומן לאכול במקום כו' ואפילו באותו מקום כו' עיין כל זה בדרישה: וכ"כ הרי"ף בהדיא וגם הרא"ש הביאו בסימן קל"ט ריש ע"ב אהא דכתב רבינו בריש סי' תפ"ד דאם אכל בביתו יכול לברך בבתים אחרים ולא יאכל עמהם ז"ל שם ואיהו כיון דבריך ליה ברכת המזון לא לטעום מידי דאין אחר הפסח אפיקומן עכ"ד ש"מ דאם לא בירך מותר ע"ש ולפום ריהטא היה נלע"ד דר"ע היקל טפי ודוקא משום חזרת שתיית כוס ב"ה הוא דאסר משום דהוה כמוסיף על הרוסות דכיון שצריך לאכול שם ולברך צריך ג"כ כוס וכשיחזור ויברך בביתו על כוס הו"ל כוס ה' ודו"ק ומכל זה נלע"ד היתר לילך אחד מהסיבה זו לבית אחר לצרף עמו לברכת זימון ואף למהר"ם שס"ל שאין מצרפין לזימון לכתחלה כ"א למי שאוכל עמו כזית דגן וכתבה לעיל בשמו סימן קצ"ז מ"מ גם כאן מותר לו לילך שמה ויאכל עמו כזית כשהיה דעתו מתחילה ע"ז וישמע שם ברכת הזימון דהיינו עד נודה לך ויחזור לביתו ויאכל שם האפיקומן ויברך ב"ה דאין זה חשוב ב' סעודות כיון שלא בירך שם דאף ששמע ברכת זימון זה אינו ענין לברכת המזון שהרי הדין פשוט דאחד מפסיק לשנים לברכת הזימון וחוזר ואוכל בלא נטילה ובלי המוציא וכמ"ש לעיל סימן ר' ע"ש ולולא דמסתפינא הייתי אומר דיכול לילך לבית אחר ויצטרף לזימון אף שלא יאכל ולא ישתה שם דבר שכיון שכבר אכל בביתו ונתחייב בזימון במקומו יכול להצטרף לזמן במקום אחר ויחזור ויצטרף לזימון שם שהרי חזר ואכל אפיקומן ואע"ג דאמרינן לעיל סימן קפ"ד דדוקא אם אכל במקום השני אז אין צריך לחזור למקומו לברך אבל אם לא אכל במקום השני צריך לחזור למקומו שאכל שם ויברך ולא יברך במקום שלא אכל שם היינו דוקא לענין ב"ה אבל לעניין להצטרף לברכת הזימון מצינו למימר דמצטרף כיון שכבר נתחייב בזימון שהרי מצינו שמאוד הקילו

בברכת הזימון כדאתמר בפ"ג שאכלו והביאו לעיל סימן קצ"ג שג' בני אדם שבאו מג' חבורות אין רשאין לחלק ואע"ג שמסיק שם אעפ"י שלא אכלו אלו הג' יחד משיתחברו דמשמע יחד לא אכלו אבל כל אחד אכל מככרו היינו משום דאי לא אכלו כלל במקום שנתחברו היה אסור להן לברך ב"ה במקום הזה והיו צריכין לחזור למקומן כמ"ש לעיל סי' קצ"ג ועוד הקילו שאף אם כבר בירך א' מהם ב"ה יכול לצרף לזימון כמ"ש לעיל סימן קצ"ד. עוד שם שאם א' מהם יצא לשוק קוראין ומודיעין לו שרוצין לזמן והוא מצטרף עמהם כו' כן נלע"ד ותימא על מה שהחמיר הגאון מהרי"ו ז"ל שכתב בדרשותיו סימן דיני פסח דף פ"ה וז"ל מצה אינה נאכלת בב' חבורות משום דאיתקש לפסח ומש"ה נ"ל דאין תקנה שילך אדם לבית אחר ויצרף לזימון דאין יכול לאכול בבית אחר מטעם דפרישית ומהר"ם כתב דבשתייה אין יכול לצרף לג' ואותם ההולכים לצרף יהא בדעתם כשעוקרים לילך שרוצים לשתות לשם בלא ברכה כדי שלא יהא כמוסיף על הכוסות ולאחר שברכו ב"ה לא ישתו לשם מה"ט כדפי' הרי שהחמיר טפי שלמהר"ם אינו יוצא כלל והרא"ש וסייעתו דס"ל דיכול לצרף לזימון בעלה של ירק או בשתיית כוס אחד ג"כ בפסח צריך לחשוב מתחלה כשעוקרים לילך שרוצים לשתות שם בלא ברכה ונלע"ד דמהרי"ו אייריי בשכבר אכל אפיקומן כבר בירך ב"ה בביתו אז אסור לו לילך לצרף מהני טעמי שכתב ותדע שהרי כתב דמצה איתקש לפסח וזהו דוקא במצה השמורה לאפיקומן וגם מדכתב שלא יהא נראה כמוסיף על הכוסות משמע שכבר בירך בביתו ודו"ק. שוב מצאתי כתב בספר גבורת השם שחיבר הגאון מהור"ר ליב מפראג שי' שכתב בשער ס"ג ז"ל ויש בני אדם קוראין מבית אחר לזימון וחוזר לביתו ושותה כוס שלא כדין ומנהג עמי הארצות הוא זה לא מיבעיא כו' עד אלא אפילו אם רוצה להפסיק עד שיאמר ברוך שאכלנו משלו שהיא ברכת הזימון ויחזור לאכילתו הנה מחזיק עצמו במחלוקת הגאונים הא רב האי והראב"ד ז"ל כתבו שמי שמפסיק לשניהם צריך לחזור וליטול ידיו ולברך המוציא ואע"ג דהרא"ש ז"ל פליג עלייהו ופסק שא"צ לחזור וליטול ידיו ולברך המוציא וכתב דלא דמי להא דאמרינן משתי וברוכי בהדדי לא אפשר דהא הוא לא בירך רק מפסיק תימא גדולה מ"ש מאמר הב לן ונברך דצריך לחזור ולברך כשרוצה לשתות אע"ג דלא ברכו רק דיהבי דעתם לברך ב"ה שהוא הפסק על מה שאכלו כבר וגם לא הסיח דעתו מלשתות וא"כ ה"נ אע"ג שלא בירך והיה דעתו לחזור ולאכול כיון שנצטרף על ברכת הזימון וזה הזימון הועיל ג"כ לעצמו עד דיצא בו ידי זימון כמ"ש הרא"ש בעצמו וגם אם אינו חוזר ואוכל אח"כ א"צ לברך אפילו ברכת הזן וכיון שעולה לו ג"כ שייך לומר משתי וברוכי בהדדי לא אפשר ואין לעשות כן אפילו בשאר ימי השנה וכ"ש בלילי

פסח ומה שהביא הרא"ש ראיה מה"ג אין ראיה שה"ג ס"ל כרב אשי דפסק בברכת המזון אינו הפסק כו' וכ"כ ב"י ז"ל ותמהני שמהר"י קאר"י משוה ג"כ דעת בה"ג לדעת הרא"ש כיון שהוא עצמו כתב בסימן ק"צ שדעת בה"ג כרב אשי שאין ברכת המזון מפסיק א"כ אין ראיה מדבריו ומה שהביא הרא"ש ראייה לדבריו מדקאמר בגמרא מפסיק לשנים דמשמע הפסקה בעלמא בלא נטילה וברכת המוציא אין ר"ל כו' ע"ש שדחק לתרצו זהו תמצית דברי הגאון אלא שקצרתי ועל תמיהתו אני מתמיה כי לדעתי אין כאן מקום תיוהא בדברי הרא"ש הנ"ל גם ראיותיו מה"ג אמת וצדק המה בלי פיקפוק כי מה שרצה לדמות ברכת הזימון לאומר הב לן ונברך לומר כמו שאמרינן באומר הב לן ונברך דצריך ליטול ידיו ולברך המוציא מטעם דמיחשב היסח הדעת ובכלל משתי וברוכי בהדדי א"א הוא ה"נ בזימון דכוותה נראה דאינו דומה כלל דהא זה פשוט דלא אמרינן משתי וברוכי בהדדי לא אפשר אלא דוקא בברכת המזון שהוא סילוק אכילה ושתייה שרוצה לחזור ולשתות תחילה הוא וזהו דוקא שייך בברכת המזון עצמו וה"ה באומר הב לן ונבריך שגילה דעתו שהסיח דעתו מלאכול עוד ודעתו לסלק ולברך משא"כ ברכת הזימון שלדעת הרי"ף והרמב"ם וסייעתו א"צ להפסיק רק עד אומרו ברוך שאכלנו משלו והוא אינו בכלל ברכת המזון למחשב לסילוק רק חובה היא על שלשה שאוכלין ליתן שבח והודיה וניתוסף ג"כ מעין ברכת השבח ולא מיחשב זה סילוק אכילה כלל אפילו לדעת הרא"ש וסיעתו שפסק כרב ששת שצריך להפסיק עד סוף ברכת הזן הא כתב דלא משום דברכת הזן מיחשב מברכת הזימון דלכ"ע ברכת הזימון אינו אלא מה שאומרים נברך שאכלנו משלו וברוך שאכלנו משלו כו' אלא מתוך שנברך שאכלנו אינו ברכה טוב שיפסיק עד שיסיים המברך ברכה אחת כדי שיהא ניכר שמזמנין עליו וכ"כ ב"י בשם הר"ר יונה וכיון לר"ע אין ענין ברכת הזימון לג' ברכות דברכת הזימון לא מקרי הפסק והיסח הדעת להצטרך ע"י נטילה והמוציא ויש לדמותו ללומד או מתפלל בתוך הסעודה שלאחר גמר הלימוד והתפילה חוזר לסעודתו בלי נטילה והמוציא וכמ"ש הטור בהדיא בסימן קע"ח ומדבריו שכתב שם נלמד חילוק שכתבתי. ונראה שדעת רב האי והראב"ד שהמפסיק לזימון צריך ליטול ידיו ולברך המוציא ס"ל כדעת הר"ר יום טוב בר יהודא שכתבו התוס' והרא"ש בשמו בפ' ע"פ ובפ' כיסוי הדם וגם הטור הביא בסימן קע"ח שס"ל שהתפלה בתוך הסעודה מקרי הפסק מטעם משתי וברוכי בהדדי א"א ודחה התוס' והרא"ש והטור דבריו במקומות הנ"ל מטעם שכתבתי דלא אמרינן הכי אלא גבי ברכת המזון שהוא סילוק והיסח הדעת על מה שאכל ושתה אבל תפלה לא והביא ראיה לדבריהן מהא דתניא חבירים שהיו מסובין ועקרו רגליהן לילך לב"ה או לבית המדרש

כשהן יוצאין אין טעונין ברכה ומסיק וכשהן חוזרין אין טעונין ברכה לכתחלה אמר ר"י בד"א בזמן שהניחו שם מקצת חברים כו' והא דבעינן שהניחו שם מקצת חבירים היינו דוקא בעקרו רגליהם הא בנשארו במקומן לא מיחשב התפלה והלימוד להיסח הדעת לדעת התוס' והרא"ש והטור וה"ה נמי בברכת הזימון שאין עניינו ברכת המזון ממש וכמ"ש גם מצינו פלוגתא בזו בין הראב"ד והר"ש בישן שינת עראי בתוך סעודתו שכתב הרא"ש בפרק קמא דתענית בשם הראב"ד דמיחשב היסח הדעת וטעון ברכה למפרע לברכה לכתחלה והרא"ש ז"ל חולק עליו והביא ראיה לדבריו דלקבעי' קמא הדר בענין הזה והנה גם בזימון לטעמייהו אזלי וכיון דקי"ל כוותייהו דהתוס' והרא"ש וסייעתא בדין תפלה ולימוד הה"נ בזימון וכן פסק נמי ב"י בסימן ר' בהדיא כהרא"ש וסייעתו וגם שבילי הלקט כתב שכן עשה הרא"ה הלכה למעשה גם א"ח כתב בשם הר"ר משולם שכחב על דברי הראב"ד שכבוד הרב במקומו מונח וכל זה הביא הב"י והגאון מהר"ר ליב ראה עיניו כל אלה שהרי הביא דברי הב"י ופליג עלייהו בראייה הנ"ל ולע"ד פשוט דאין ראיותיו ראייה כלל ולכן אין להניח פסק כל הני רבוואתא ולילך אחריו בלי טעם ובפרט מאחר שהרא"ש הביא ג"כ ראיה לדבריו מדקאמר בגמרא אחד מפסיק לשנים ולדברים אין כאן הפסק אלא סעודה אחרת ואף שהגאון הנ"ל בא לתרצו אשינויא דחיקא לא סמכינן. ומ"ש עוד שאין ראייה לדברי הרא"ש מבעל ה"ג שה"ג פסק כרב אשי דס"ל דאין ברכת המזון מפסיק ולא קי"ל כוותיה דרב אשי דבריו הללו יותר תמוהים בעיני הפלא ופלא שאיך יסבור כרב אשי הרי רב אשי פסק שאין לברך אפילו ברכת בפה"ג אכוס של ב"ה ואזה כתבו התוספת דהיינו טעמא משום דס"ל דאין בה"מ הפסק אבל ה"ג ס"ל דצריך לברך בפ"ה אכוס דבה"מ וכמ"ש בה"ג בהדיא בפ' ג' שאכלו ריש ד' י' דמברכין בפ"ה אכוס של בה"מ אבל לא ברכה אחרונה ואי לא חשיב ב"ה הפסק אמאי צריך לברך עליו בפה"ג תחילה והא דלא מצריך לברך ברכה אחרונה כתב הרא"ש בפרק כיצד מברכין דס"ל דחשבינן להאי כוס דב"ה מדברים הבאים מחמת הסעודה אע"פ שהפסיק בב"ה עכ"ל ור"ל כיון דהאי כוס הוא נוטל אלא לצאת ידי חובת הסעודה מיחשב צרכי הסעודה וזה שהפסיק בב"ה מיחשב כאילו הפסק בתוך הסעודה והיסח הדעת בזה בתוך הסעודה מצריך ברכה ראשונה ולא ברכה אחרונה משום דב"ה פטרו ה"נ דכוותיה אעפ"י שכבר בירך ברכת המזון ושותה הכוס אחרון כן צריכין ליישב דעת ה"ג ומכח שסברא רחוקה הוא זה לא קי"ל כוותיה וכמ"ש הרא"ש שם והסמ"ג כתב דנ"ל דט"ס הוא זה בה"ג דודאי גם הוא מצריך לברך אחריו ברכה אחרונה ובאמת שגם הב"י כתב שם בסימן ק"צ דנ"ל דאין ט"ס ולמד זכות דס"ל כרב אשי וכמ"ש הגאון מהר"ל הנ"ל

והוא פלאי שהרי הוכחתי שאינו ס"ל כוותיה מדהצריך לברך ברכה ראשונה ומה"ט אתי שפיר מה שהביא הרא"ש והטור ראייה מה"ג דכתב ג"כ דהמפסיק לזימון א"צ ליטול ידיו ולברך המוציא דהרי גם הוא מצריך בב"ה ברכה ראשונה מטעם דברכת המזון הוא הפסק לכן לע"ד אין להפליג המנהג שנהגו לצרף לזימון אך שיעשה כדרך שכתבתי לעיל דהיינו שקודם שאוכל אפיקומן ילך לבית חבירו ויאכל שם כזית מצה ובזה יכול להצטרף אפילו לדעת מהר"ם דס"ל דאין לצרף לכתחלה כ"א מי שאכל כזית דגן וישהא שמה עד ששיים חבירו ברכת הזן ויחזור לבית שסעד שמה ויאכל שם אפיקומן שלו בלי נטילה וברכת המוציא כדעת הרא"ש הנ"ל דקי"ל כוותיה כנ"ל ויצטרף גם עם ב"ה שלו בזימון אף שכבר יצא ידי זימון הא חזר ונתחייב במה שחוזר ואוכל וגם זולת זה הלא השיב הרא"ש לבנו הר"ר יחיאל שיכול להפסיק להצטרף לזימון אפילו כמה פעמים וכמ"ש בשמו הטור סוף סי' ר' ואף שהגאון מהרי"ו כתב ג"כ ז"ל מצה אינה נאכלת בשני חבורות משום דאיתקש לפסח ומש"ה נ"ל דאין תקנה כו' והביאותיו לעיל בסמוך ע"ש וצ"ע הא תנן אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן דפי' משהתחילו לאכול הפסח לא יעקרו ממקומן לאכול במקום אחר וגם אפילו באותו מקום אסור וכמ"ש הטור ריש סימן תע"ח אבל קודם אכילת פסח שנאכל על השובע לא מצינו שיהא אסור לעקור ממקומן לאכול בשני מקומות ודוגמא זה לנו אחר אכילת אפיקומן ולא קודם לכן גם בטור בסימן תפ"ד משמע מדברי רב כהן צדק דווקא בשכבר בירך ברכת המזון אסור ולא קודם לכן ונראה דגם מהרי"ו איירי בענין זה דכבר אכל אפיקומן בביתו וכמ"ש לעיל ע"ש ודו"ק. אלא שק' מה שמסיק וכתב שם ז"ל ואותם ההולכים לצרף יהא בדעתם כשעוקרים לילך שרוצים לשתות שם כדי שיוכלו לשתות שם בלא ברכה ממ"נ הא לדעת הרשב"ם דמחשבינן לפת ולענין דברים הצריכים ברכה במקומן לא צריך מחשבה ולדעת ר"י לא מועיל מחשבה וצריך לברך לפני השתייה כשיחזור וישתה וכמ"ש רבינו בשמם בסימן קע"ח ע"ש וצ"ל דס"ל כרשב"ם ומ"ש לשתות ר"ל אחר אכילה עוד כוסות שאינן מן הצורך: ואפי' באותו מקום לא יאכלו אחריו כו' שם בגמרא ד' קי"ט ע"ב פלוגתת רב ושמואל ור' יוחנן דרב פירש מפטירין שנפטר ממקום למקום ולומר הוציאו מנא לאכול במקום אחר ושמואל ורבי יוחנן דס"ל דאפילו באותו מקום אסור לאכול דבר אחר פסח וה"ה לדידן אחר אכילת מצה השמורה דאפיקומן ופי' אין מפטירין ר"ל שיהא נפטר מאכילת מצה לאכול מיני מתיקה דהיינו אפיקומן ולאכול מיני מתיקה הוא דאסור וכתב רבינו דעת שניהם לאשמועינן דאסור לאכול במקום אחר אפילו לא בעי לאכול שם שום מיני מתיקה אלא

עוד כזית ממצה השמורה קמ"ל דלא משום דאין פסח נאכל בשני מקומות וכתב נמי דעת שמואל ור"י לאשמועינן דאפילו באותו מקום אסור לאכול דבר אחר לבטל

סעיף קטן ג
דחשיב כמקום אחר פי' ואסור לאכול פסח בב' מקומות וה"ה לאפיקומן הבא עתה במקומו רשב"ם:

סעיף קטן ד
אבל ישנו מקצתם אפילו שינת קבע כצ"ל:

סימן תעט

סעיף קטן א
צריך לשתות פעם אחרת כו' כתב הרא"ש ולא חשיב כמוסיף על הכוסות דאיכא למימר דכיון ששתה שלא כתיקונן הוברר הדבר שלא ממנין הכוסות היה ומה ששתה עתה הוא כוס של חובה עכ"ל ועיין רמ"א בש"ע:

סימן תפ

סעיף קטן א
ומתחיל לא לנו כו' עיין רמ"א בש"ע:

סעיף קטן ב
שהם כ"ו כל"ח י"א שלכך דקדק במספרם לומר שתיקן כ"ו כל"ח נגד השם הוייה שמפרו כ"ו וטעות בידם אלא לשון הגמ' נקט דאמר דהני כל"ח תיקן כנגד כ"ו דורות שהיו קודם מ"ת:

סימן תפא

סעיף קטן א
וכן יראה מדברי רבינו האי כו' עיין בב"י ביאור דברי השאלה ועוד איתא פי' בע"א וזהו עיקר למ"ו ז"ל פי' לאחריו היינו על הגפן ועל פרי הגפן כמו לפניו דהיינו בפה"ג ולא ס"ל כאותן גאונים שחלקו לעיל בין ברכה האחרונה בין הד' כוסות שלא ס"ל דלכל מילי שווין הם ומש"ה נמי חותמין ביהללוך קודם כוס ד' כדי שיהא כל הברכות שווין בסגנון אחד שיהא כולם סמוכין לברכה ואם תניח יהללוך עד לבסוף א"כ כוס רביעי לא יהיה סמוך לברכה כשאר הכוסות ודו"ק עכ"ל:

סעיף קטן ב
ויניח יהללוך ויאמר לאחריו כו' נלע"ד דר"ל ברכה דיהללוך דלא יסיים בהלל בברכה ויניח עד אחר סיום נשמת וכל"ח שיסיים ועיין בדרישה:

סימן תפב

סעיף קטן א
אלא כזית דמנטרא כו' כתב הר"ן לאו דוקא כזית אלא ר"ל כשיעור חובתיה עכ"ל פי' ב' כזיתים דהיינו לברכה ולכריכה ולפ"ז לא קשה קושית הרא"ש וק"ל:

סעיף קטן ב
ולבסוף מברך כו' פי' אחר סעודה ודו"ק ועי' עוד בדרישה:

סעיף קטן ג
ותמה עליו א"א הרא"ש' לפי סברתו שיאכל כזית כו' כצ"ל ועיין בדרישה:

סעיף קטן ד
ויותר מסתבר עיין בדרישה:

סעיף קטן ה
שאינו אלא זכר כו' לכאורה נראה דלפ"ז גם על מרור צריך לברך קודם אכילת שמורה כו' גיליון אבל אינו מוכרח דדוקא מצה בא ומבטל טעם מצה שאכל קודם לכן אבל מרור ומידי אחרונה לא תדע דהא אנו שותין ב' כוסות אחר אכילת אפיקומן וגם תמיהת הרא"ש אינו אלא היאך יעשה כריכה כו' אבל על אכילת מרור אינו מתמה איך יאכלנו אחר המצה וק"ל:

סעיף קטן ו
באחרונה פי' אחר הסעודה:

סעיף קטן ז
ואינו חושש אם יאכל לבסוף דלא מינטר עיין בדרישה:

סימן תפג

סעיף קטן א
שרי המוציא ובצע לרפתא וכו' עי' בדרישה:

סעיף קטן ב
ומניח ידיו עליו כו' פי' דכיון דמקדש על הפת מצו' לאוחזו בידו כשם שאוחז בכוס שמקדש עליו ר"ן:

סעיף קטן ג
ומברך לאכול מצה הרי"ף אזיל לטעמיה שכתב לעיל סי' תע"ה דא"צ אלא ב' מצות ומברך על הפרוסה המוציא ואכילת מצה:

סעיף קטן ד
ומטבל ירקות בחרוסת כו' סובר כהרמב"ם ור"ע דלעיל:

סעיף קטן ה
וגומר ההגדה כו' כתב א"ח בשם הרמ"ה מי שעושה סדרו על הפת אינו מברך לא גאלנו ולא יהללוך כי שתיהן ברכות של כוס עכ"ל וכן משמע מדברי הטור בסמוך אבל לא משמע כן מדברי הרי"ף דלעיל:

סעיף קטן ו
ויקדש ויברך המוציא ויגמר הקידוש כו' נ"ל דה"פ יטבל בירקי ויגמור האגדה קודם הקידוש ואח"כ יקדש דהיינו שיברך המוציא מתחילת הקידוש כיון שמקדש על ריפתא ויגמור עליו הקידוש וק"ל:

סעיף קטן ז
ורב יוסף בר רב כו' והם חולקים על כל הנך רבוואתא וסוברים שלא קיים אפילו מצות כוס אחד ב"י:

סימן תפד

סעיף קטן א
אלא אם כן יהנה עמהם מטעם שכתבתי לעיל ס"ס קפ"ז ע"ש:

סעיף קטן ב
ואי בעי לאקדומי כו' עי' בדרישה:

סעיף קטן ג
שלא אמרו כו' אע"פ שיצא מוציא:

סעיף קטן ד
בברכת הלחם של מצוה פירוש לאפוקי טיבול שאינו חובה אלא כדי שישאלו לכך צריך לעשות טיבול ראשון ג"כ מחזרת ולברך עליו בפה"א על אכילת מרור וכי מטי למרור פי' לטיבול שני שדרכו במרור לבד:

סעיף קטן ה
ולאכול מרור בחזרת ואוכל וכו' אוכל בלא ברכה כצ"ל ופי' רב חסדא קאמר כן אמי שאין לו שאר ירקות שיעשה כן ולאפוקי ממ"ד שיברך פעם ראשונה בפה"א לחוד ופעם שנית על אכילת מרור כדאיתא בפרק ע"פ דף קט"ו:

סעיף קטן ו
להקרותם מלה במלה כו' עיין מ"ש מ"ו ז"ל לעיל סימן קפ"ו דאפילו בלא זימון אסור לברך להן כשלא אכל כזית דגן:

סימן תפה

סעיף קטן א
מצה סתם אסור כו' פי' הר"ן הטעם דרישא משום דשבועה חלה לבטל המצוה בשב ואל תעשה בכולל הילכך הך שבועה מיגו דחיילא אמצ' דכל השנה חיילא נמי אמצה דליל פסח אבל בסיפא ליכא כולל דאין השבועה חיילא לבטל המצוה ע"כ:

סימן תפו

סעיף קטן א
ויקדש מיד כו' צריך לשפשף ידיו אחר שהיסב כדי שיביא את עצמו לידי נטילה קודם הקידוש ויברך אשר יצר ולא ענט"י מ"ו ז"ל:

סעיף קטן ב
וישתה רביעית פי' בכוס שיש בו יותר מרביעית צריך לשתות רביעית כדעת התוס' ואם כוס של רביעית שותה רובו אפי' לכתחלה כדלעיל סי' תע"ב וכ"פ בהלכות שבת מהרש"ל והאריך בהגהותיו:

סעיף קטן ג
ונוטל ידיו ומברך כו' ומהרש"ל כתב שא"צ ליטול ידיו אלא סומך אנטילה דקודם הקידוש:

סעיף קטן ד
ונותן החציה כו' ולא פחות מחציה מהרש"ל:

סעיף קטן ה
ומוזג כוס שני ומחזיר הקערה לפניו ואומר מה נשתנה כן הוא בדפוס ב"י אבל בספרים המדוייקים הוא איפכא ואומר מה נשתנה ומחזיר הקערה לפניו וכ"כ ה"מ דקודם שמתחיל עבדים מחזיר הקערה וכ"כ בש"ע וכן נלע"ד עיקר דהא לכך מסירין הקערה כדי שישאלו התינוקות למה מסירין הקערה כיון שעדיין לא אכלנו ואם שואלין כן א"צ לומר מה נשתנה כלל ומתחיל עבדים וכשאין שואלין שואל אדם את עצמו במקום התינוק גם כן יהיה השאלה כשאין הקערה לפניו שאז הוא שעת השאלה וק"ל:

סעיף קטן ו
ואינו מברך לא לפניו ולא כו' אבל מהר"ם ומ"ו ז"ל כתבו שצריך לברך ברכה ראשונה אכל ד' כוסות:

סעיף קטן ז
ולא יבצע פי' ולא יפרידנה:

סעיף קטן ח
ואם אכל בלא הסיבה כו' אבל מהרש"ל פסק בהגדה שא"צ לחזור וסומכין אראבי"ה:

סעיף קטן ט
ואם אינו יכול לאוכלם ביחד יאכל תחילה של המוציא כו' נלע"ד דאז של המוציא א"צ היסיבה וכמ"ש בפסקי מהרי"א ס"ס קכ"ב ע"ש דשם הביא דעת הפוסקים שלא הצריכו הסיבה אלא לכזית דהמצה ודאפיקומן ע"ש:

סעיף קטן י
ויקח כזית שהוא כחצי ביצה:

סעיף קטן יא
וטובלו בחרוסת וכ"פ מ"ו ז"ל בסדרו:

סעיף קטן יב
כמה שירצה אבל לא לשובע ממש דאם כן יהיה אכילת אפיקומן אכילה גסה מהרי"ל:

סעיף קטן יג
וידיח כוס של ברכה כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן יד
וחותם מלך מהולל כו' עיין מ"ש לעיל סימן ת"פ:

סימן תפח

סעיף קטן א
כי לגמור הוי פירושו לקרות ורמ"א כתב בש"ע ז"ל ומברכין לקרות את ההלל ולשון רבינו אינו משמע כן מדכתב לעיל בהלכות דר"ח סי' תכ"ב שמברכין לקרות ההלל וכאן בסימן זה ולקמן בסימן תרמ"ד מתחיל וכתב דמברכין לגמור את הלל וכתב ע"ז והרמ"מ כתב דלא מברך לגמור אלא לקרות ושרא"ש כתב שאין קפידא ולא כתב פלוגתתם לעיל בהלכות ר"ח ש"מ דבר"ח גם הרא"ש מודה דאין לברך לגמור כיון שמפסיק בהלל ואינו גומרו ואף שגם ל' לגמור פי' לקרות מ"מ עדיף טפי לומר לקרות כיון שאינו גומרו אבל ביו"ט כשגומרו ס"ל לרבי' לומר לגמור ולכך פתח וסיים כדעת הרא"ש לומר לגמור וק"ל שוב מצאתי שכתב רמ"י בש"ע שסידר דאין קפידא לומר בין בר"ח בין במועד בין לקרות בין לגמור רק שיזהר שלא ישנה לומר בר"ח לקרות ובמועד לגמור דמדמשנה מראה בנפשו דס"ל פי' לגמור כמשמעו ויש לחוש לחשש הרמ"מ דילמא יחסר תיבה א' כו' ע"ש ול"נ מ"ש דהרשות בידו לברך גם בר"ח לגמור דבהדיא כתב ב"י בסי' תכ"ב בשם שבולי לקט דכתב ז"ל מי שטעה ובירך בר"ח לגמור א"צ לחזור משמע דלכתחלה יברך לקרות וכ"כ מהרי"ל דנהגו לברך לקרות וכ"כ התוס' שם ומ"ש רמ"י דאין לשנות משום דמראה בנפשו דפי' לגמור הוא כמשמעו נ"ל דאין קפידא כיון דברוב פעמים אינו מדלג שום תיבה וגם פי' לגמור נוכל לפרש לקרות אף אם יארע שדילג אח' או שתים אין מחשב ברכה לבטלה וטוב יותר לברך לגמור במועד כדדייק לישנא דרבינו וק"ל:

סעיף קטן ב
תניא בהלל אפי' י' קורין כו' כיון דחביבא להו יהבי דעתייהו ושמעי אע"ג דבתורה אמרינן אחד קורא ואחד מתרגם משום דתרי קלי בהדי הדדי לא משתמעי:

סעיף קטן ג
מכאן ואילך כו' ואף באותו מוסף אינו מזכיר כמ"ש בסי' קי"ד. ותימה מ"ש ומכאן ואילך אינו מזכיר והלא כבר פסק מבעי"ט וי"ל דנ"מ לענין אם טעה והתחיל הברכות של חול וקי"ל אם התחיל איזה ברכה לא יפסיק באמצע אלא גומר אותה ברכה כיון שאפי' בשבת וי"ט צריך לגמור י"ח ברכות אלא שחכמים הקילו בשבת וי"ט ובאף אם התחילו בברכת השנים וחייב לסיימה אין לומר ותן טל ומטר כמו ביוצר:

סימן תפט

סעיף קטן א
וסופר כל הלילה דזמן העומר כל הלילה וכל שסופר תמימות קרי' ביה ר"ן:

סעיף קטן ב
לספור לעצמו דכתיב לכם שתהא ספירה לכל א' ואחד ומעומד דכתיב בקמה תחל לספור אל תקרי בקמה אלא בקומה:

סעיף קטן ג
שלא יברך עוד כו' דבעי' תמימות:

סעיף קטן ד
ורב האי כתב בין בלילה כו' דכל לילה ולילה מצוה בפני עצמה היא:

סעיף קטן ה
עד תחילת ליל כו' דכתיב עד עצם היום הזה וקסבר דעד ועד בכלל וחיישינן לספיקא דיומא הילכך שיבסר דספיקא דשיתסר הוא לא אכיל עד אורתא:

סימן תצ

סעיף קטן א
ובאשכנז א"א כו" ומנהגינו לומר מקרא קודש מ"ו:

סעיף קטן ב
ואין גומרין אותו לפי שנטבעו המצריים וכתיב בנפול אויבך אל תשמח זהו טעם אימים אחרונים ועיין מ"ש ב"י בשם שבלי לקט:

סעיף קטן ג
ובמוסף בשאר הימים כו' ס"א ובמוסף מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע וחותם בשניהם עיין בב"י שביארה וישבה בדוחק:

סעיף קטן ד
מתחיל בשל שבת ותתן לנו יי' כו' ומסיים לומר ישמחו במלכותך כו' עיין בב"י:

סעיף קטן ה
וסימן הפרשיות משך כו' ז"ל הר"ן ד' שס"ט ע"א וטעם סדר פרשיות הללו משום דבשני אית לן למיקרי שור או כשב משום דכתיב ביה וספרתם לכם ובשני מתחילין לספור את העומר ובשביעי אית לן למקרי ויהי בשלח שבז' אמרו ישראל שירה על הים והשאר כולן נקראים כסדר כתיבתן בתורה וכתוב בהן מעניינו עכ"ל וע"ד זה כתב רבינו בסמוך קורא ראה אתה אומר אלי שהוא פסל לך כו' שכתוב בו ששת ימים תעבודו וביום השביעי תשבות:

סימן תצא

סעיף קטן א
כמו במ"ש פירוש שאומר אתה חוננתנו:

סעיף קטן ב
לא על הנר כו' דכיון די"ט מותר בהדלקת הנר לא שייך לברך על הנר ולא על הבשמים כתבו התוס' שהטעם שמברכין על הבשמים משום נשמה יתירה וביי"ט ליכא נשמה יתירה וא"ת אמאי אין מברכין על הבשמים כשחל י"ט במ"ש וי"ל דכיון די"ט יש לו מאכלים משונים וטובים מיישב דעתו ממילא בלא ריח בשמים:

סימן תצג

סעיף קטן א
ויש מסתפרים מל"ג בעומר כו' וה"ה שנושאים נשים וחדא מינייהו נקט ב"י:

סעיף קטן ב
סמוך לשקיעת החמה ביבמות פ' הבא על יבמתו תנא כולן מתו מפסח ועד עצרת ונראה שלא בכל יום מתו אלא פסקו בנתיים ולא מתו אלא בל"ג ימים ומ"ש שאז פסקו למות ר"ל שבכך מנין ימים פסקו מלמות:

סעיף קטן ג
ולשון שמיטה שבע שבתות וכתיב וספרת לך שבע שבתות שנים וכתיב שבעה שבועות תספר לך מכאן שהספירה בב"ד כו' כך היא הגירסא הנכונה וה"פ דלהכי אין עושין מלאכה אחר שקיעת החמה דהיינו זמן ספירה מדאפקיה רחמנא לספירה בל' שבתות שהוא ל' שבות דהיינו שישבתו וינוחו ממלאכה וג"כ הוא ל' שמיטה כמ"ש שבע שבתות שנים דאותו שבת ר"ל שישמטו ג"כ ממלאכת חרישה וזריעה בימי השמיטה ואחר כך

כתב עוד ט"א דכיון דילפינן ספירת עומר משמיטה לענין ספירה בב"ד ילפינן נמי מיניה לענין ביטול מלאכה ועיין בדרישה שהארכתי בזה לפי צורך הענין:

סימן תצה

סעיף קטן א

בחודש הראשון בארבעה עשר כו' אע"ג דקרא זה בע"פ מיירי כתבו רבנו להוכיח על פסוק שני דבט"ו לחודש ניסן איירי ב"י:

סימן תצז

סעיף קטן א

אין צדין דגים מן הביברין לפי שהביבר רחב הרבה ונשמט אילך ואילך וכתב המ"מ בשם הראב"ד והרשב"א דאפילו אין הביבר מחוסר צידה (ר"ל שאינו מבקש תחבולה לצודן ולתופסן אבל מ"מ אינו יכול לתופסן בקל) אסור מתוך שהביבר רחב הרבה והדגים שבהן מכוסות מן העין הם נשמטים כאן וכאן הילכך לא חשיבי ניצודים אבל אם סתם אמת המים מתוך שאינה רחבה אינן יכולין להשמט הלכך הוי הניצודים ושרי אפי' היא ארוכה הרבה עכ"ל וכ"פ בש"ע ומ"ש שאמת המים אינה רחבה הרבה ר"ל שאינה רחבה אלא אמה וכמ"ש בח"מ ריש סי' רי"ז ע"ש ואין נותנין לפניהם מזונות גזירה שמא יצודם תוס' ועיין בב"י שכתב שבכל ענין אסור לרש"י ומטעם שא"צ למזונות שהגדול אוכל הקטן ושרשי אדמה ויכול להיות שרבינו ס"ל כוותיה ותרתי קתני שאין נותנין להם מוונות בכל עניין:

סעיף קטן ב

מותר ליקח ממנה דגים שהיא צרה ואינן יכולין להשמט:

סעיף קטן ג

אא"כ ידוע שניצודו מעי"ט כתב המ"מ שאם מצא המצודות מקולקלות מעי"ט בידוע שמעי"ט ניצודו וכ"פ ב"י:

סעיף קטן ד

אווזין ותרנגולין שבבית כו' ב"י הביא דברי מהר"י אבוה"ב שכתב ז"ל אין לומר שיש חילוק בין תרנגולין ההולכים בבית להולכים בחצר שהרא"ש כתב ההולכים בחצר והמחבר כתב שבבית כו' נראה לפ"ז דאין לחלק אבל נראה שיש להחמיר בזה כו' וכתב ב"י שדעת מהר"י כדעת הגהת מיימוני שכתבו ג"כ ירא שמים יתן עיניו מתחלה כו' ומדברי ב"י נראה שמ"ש רבינו תרנגולים שבבית הוא ל"ד והוא בחצר וגם מ"ש רמב"ם אווזים ותרנגולים שבבית הוא ל"ד ויכול לברור איזה שירצה ולכך כתב בסוף שהגהת אשר"י שכתבו תרנגולים העומדים לאכילה אין לחוש אי מטלטל ושביק כו'

שהוא כדברי הרמב"ם ולדבריו צ"ל מ"ש מהר"י אבוהב אבל נראה שיש להחמיר כו' הוא כחולק על משמעות דברי רבינו ולע"ד נראה דכל זה אינו מוכרח ונוכל לפרש דמ"ש רבינו תרנגולים שבבית דלהכי דייק רבינו בלשונו וכתב שבבית ר"ל שתרנגולים שבבית דעתו עליהם וידועים לו איזה שמינה ואיזה כחושה ולא יבא לידי טילטול שלא לצורך וזה ג"כ דעת הרמב"ם שכתב ג"כ שבבית והרא"ש כתב ההולכים בחצר צ"ל דמיירי שנתן עיניו מתחלה עליהם ליטול וכדעת ר"י אבוהב ומ"ש ר"י אבוהב על דברי רבינו נראה לפי זה דאין לחלק כו' אבל נראה כו' ה"פ דר"ל לכאורה משמע מדברי רבינו דאין לחלק וזה שכתב אבל נראה דר"ל דליכא למשמע מדברי רבינו ומצי סבר בית דוקא וכמ"ש:

סעיף קטן ה

זימן ג' ומצא שנים מותרין עיין מ"ש בזה הב"י ולדבריו קשה למה קיצר רבינו דהו"ל למכתב דאפי' במקושרים אפ"ה בהניח ג' ומצא שנים מותרים והוא כתב דאפשר דכיון דכתב רבינו סתמא בכל ענין איירי אפילו במקושרים ולי היה נראה לפרש דרבינו ס"ל כהרמב"ם ושאר פוסקים דהלכה כמ"ד בשני כיסין מחלוקת כו' אבל בכיס אחד דברי הכל חולין וסבר רבינו מקושרים כעין כיס אחד נמי מודו כ"ע אבל כשאין מקושרין אמרינן אינהו נינהו וחד מינייהו אזל לעלמא לכך כתב גבי הניח עשר ומצא תשע צריך לבדוק אחר כולן דוקא כשקושרין כו' אע"ג דפליגי בשני כיסים ואפ"ה סברי חכמים הכל חולין די"ל דשאני גבי כיסים דאין מנתחין ואדם הנוטל נוטל שניהם משא"כ בגוזלות דעשוי לדדות וכמו שמשמע שם מדברי רש"י ע"ש וגם גבי חמץ לא עביד ליטול כולם אלא מה דצריך א"כ מקושרים אמרינן כולן נטל והני אחריני נינהו וה"נ מיירי רבינו דוקא כשאין מקושרים כנ"ל אבל בתוס' שמביא ב"י בא"ח בסי' תל"ט לא משמע הכי:

סעיף קטן ו

בתוך הקן ומצא לפני הקן כו' עיין מ"ש ב"י בזה ואיני יודע מנ"ל לפרש דברי כל הפוסקים דסברי להתיר. ולע"ד נראה לפרש דבריהם דסברי לאיסור וכן מוכח בגמרא מדפריך לימא מסייע ליה לר' חנינא דאמר רוב וקרוב הולכין אחר רוב ומשני אמר רבא בשני קינים זו למעלה מזו עסקינן כו' ואפילו זימן בעליונה ולא בתחתונה כו' ה"נ אסירי ומשמע דה"ק דלעולם רוב וקרוב אין הולכין אחר הרוב והא דאסור לאו משום יוני דעלמא אלא מאחר שלא מצאו במקומן ועוד שבקן האחת המוקצה לא מצא כלום וא"כ בהדיא דשני קינין זו למעלה מזו הוא חמור מרוב וקרוב ואע"ג דהוי רוב וקרוב מותר מ"מ שני קינין אסור משום מוקצה וכיון דקי"ל כר' חנינא דרוב וקרוב הולכין אחר הרוב ואסור מכ"ש דשני קינים זו למעלה מזו דאסור כנלע"ד פשוט:

סעיף קטן ז

וכיון שאינו פורח אפי' יש קן בתוך נ' אמה כו' עד אלא עומד בקרן זוית מותר שאינה מדדה משם לכאן כיון שאינו יכול לראות קנו בכל פעם. כן הוא בגמרא פ"ק דביצה דף י"א ע"א. וכתבו ג"כ הרמב"ם בפ"ב מהי"ט. אבל הרי"ף והרא"ש השמיטוהו בהלכותיהן ופסקיהן. גם בח"מ סי' ר"ס סעיף ט' צריכין לומר לרבינו סברא זו והוא ג"כ בסוגיא דפ' לא יחפור (בבא בתרא דף כ"ד) וגם שם השמיטוהו הרי"ף והרא"ש והרמב"ם ג"כ לא כתבו שם והב"י כתב כאן גם שם בח"מ ז"ל ולא ידעתי למה השמיטוהו ועוד יש להתעורר שם בח"מ קושיות אחרות ועל הכל פקחתי עיני בס"ד וכתבתי ישוב הדברים שם בח"מ ע"ש בדרישה:

סעיף קטן ח

השוחט בהמה כו' ז"ל ב"י ואחר ההפשט מעמידין הבשר והעור בחום היום שלא יסרח אם נמצאת טריפה לא יזיזנה ממקומה עד מוצאי י"ט כו' דבריו צריכין ביאור קצת ונראה דהכי פירושו ואחר שהפשיטו מניחים הבשר והעור שמניחים הבשר עם העור ואין נוטלין העור מן הבשר אעפ"י שהפשיטו כדי שלא יסרח מחום היום ומ"ש אם נמצאת נראה שצריך להגיה שאם והוא נתינת טעם ור"ל שאם נמצאת טריפה לא יזיזנה ממקומה עד מי"ט ונסרח לכך מונח הבשר עם העור כדי שלא יסרח וכן מ"כ שם בכלבו:

סימן תצח

סעיף קטן א

(וכגון שהפריס ע"ג קרקע כו' ז"ל מ"ו וגם שהפריס וכן הוא בהדיא בגמרא עכ"ל פי' שבא לפרש דהא דבעינן שיפריס ע"ג קרקע היינו כשלא ידעי' שכלו לו חדשיו אינו ניתר עד שיפריס אבל כשכלה חדשיו הא בהדיא כתב הרא"ש וגם הטור י"ד בסי' ט"ו ובסי' נ"ח דלא בעינן הפרסה ע"ג קרקע ואע"ג דכבר חי ח' ימים דילמא הואיל ולאו ודאי דכלו חדשיו שמא עדיין בן ז' היה ויכול לחיות וחיישינן הואיל וכך הוא יש לחוש לריסוק איברים ונטרף ממנה וצ"ע דזהו נגד מ"ש בפרק אלו טריפות והביאוהו הר"ן ס"פ המביא דף רצ"ז ע"ב דזהו סי' ריסוק איברים דכל שחי מעת לעת בידוע שלא נתרסקו איבריו ואין חוששין לריסוק איברים אפי' אם רואין בו ריעותא שאינה יכולה לעמוד עיין בסי' נ"ח בי"ד שכתבתי שם מה שתירץ מהר"י חביב וב"י ובד"מ הקשה בכאן על ב' אותם תירוצם ז"ל ועל תירוץ האחרון ק"ל דהיה לו להזכיר הדינים בכל א' מן המקומות ומה ראה להזכיר האיסור לענין י"ט והיתר לענין איסור מאכל הואיל ובשתיהן הדין שוה. ועל תירוץ הראשון ק' ג"כ דהיה לו להזכיר ג"כ איסור שחיטה לכתחלה בלא י"ט כיון דאפשר להמתין עד למחר עכ"ל. וז"ל רמ"א בש"ע דחיישינן שמא יראה בו

ריעותא באיבריו הפנימיים ונמצא שחט בי"ט שלא לצורך כנ"ל והוא מדברי הרא"ש והטור עכ"ל נראה מדבריו דלק"מ דלא חיישינן לריסוק איברים כלל וכמ"ש בי"ד סי' נ"ח דלא חיישינן בסתם אפי' אי חזינן ריעותא שאינו יכול לעמוד ומותר לשחטו לכתחלה בחול אלא בי"ט אסור לשחוט שמא יראה ריסוק או שינוי באיברים הפנימיים שלא יכול לראות קודם שחיטה ונמצא שטרח בי"ט שלא לצורך ומסיק שם בד"מ ז"ל וכבר נתבאר לעיל בסי' תצ"ז דאסור לשחוט במקום שהטריפות מצוי וא"ל לפ"ז א"כ היה לו לרא"ש ולרבינו בעל הטור לפרש לענין איסור טריפות דאם נמצא בו שינוי באיברים הפנימים טריפה י"ל שסמך על מ"ש בדין נפולה שאם שהתה מע"ל אעפ"י שאמרי' שם שיצא מכלל ריסוק איברים מ"מ צריכין בדיקה באיברים הפנימיים כמ"ש בי"ד סי' נ"ח ולכן בעגל שנולד אע"ג דלא צריכין בדיקה מ"מ כשרואין בו שינוי ודאי טריפה כנ"ל עכ"ל ודו"ק ויש להקשות מ"ש מעוף שנדרס בסמוך דאתיולד ביה ריעותא ואפ"ה שרי לשוחטו בי"ט ודוחק לחלק ולומר שאני עוף שהיתה בחזקת כשרות קודם שנדרס משא"כ עגל זה שנולד עתה דהא עוף ובהמה בחזקת איסור עומדת עד שנשחטה כראוי ועיין בדרישה:

סעיף קטן ב

יאמר ודאי חיה הוא כו' דאי מספק לא הוי מטרחי רבנן לכסות דמו מספק בי"ט:

סעיף קטן ג

ולערב אם רישומו ניכר כו' וכתב הרא"ש והא דאין שוחטין לכתחלה וישמור הדם עד הלילה ויכסנו לפי שאין שוחטין לתוך הכלי ואם ישחוט על העפר יבלע בארץ ולא יהיה רשומו ניכר ע"ש וכתב רמ"א ודוקא ששחטו בקרן זוית וכה"ג אבל אם שחטו באמצע החצר אפי' דם בהמה יכול לכסות אם יש לו עפר מוכן דהוי ליה כגרף של רעו וצריך לכסות שלא יתלכלכו כליו בחצר עכ"ל:

סימן תצט

סעיף קטן א

אעפ"י שנשחטה בי"ט כו' מפני שאינה ראויה לאכילה רמב"ם:

סעיף קטן ב

ויש אוסרין כו' ז"ל הר"ן נ"ל דאסור דמתוך שאין דרך למלוח על החלבים מחמת איסורא מוכחא מילתא דלעבדן קא עביד ע"כ:

סעיף קטן ג

מדלא שרי אלא למלוח ע"כ כו' ולעד"נ דמשום הא לא איריא די"ל דהא דנקט בגמ' היתר למלוח ע"ג העור לרבותא נקט אע"ג דגבי עור שייך עיבוד אפ"ה שרי וכ"ש החלבים דלא שייך בהו עיבוד כ"כ דראויה קצת לאכילה ואין מליחה לאוכלים:

סעיף קטן ד
ולר"י אפילו לצורך כו' היינו דוקא עלי וכלים דכוותיה שדרך ליחד להו מקום דקפיד עלייהו מקצה אותן בידים דכהאי גוונא לד"ה אסור אפילו לצורך גופו אלא משום שמחת י"ט התירו לטלטל לקצב עליו בשר אבל כל שאר כלים שמלאכתן לאיסור מותר לטלטלן לצורך גופן ולצורך מקומן גם לדברי ר"י כדמסיק רבא בפ' כל הכלים וכתבו רבינו בסימן ש"ח וסברא ראשונה היא סברת רי"ף שסובר שאין אדם מקפיד על עלי כ"כ ב"י ע"ש:

סימן תקא

סעיף קטן א
אלא בקופיץ ובצד הקצר כו' קופיץ הוא סכין של קצבים דומה לקרדומות שלנו שאינו כלי אומן ויש שעושין לו ב' ראשים ואסור לבקע בו דנראה כעושה מלאכה רש"י וכתב הר"ן וז"ל ק' למה התירו לבקע ע"י שינוי והא מכשירין שאפשר לעשותן מעי"ט נינהו הראב"ד תירץ שעשאו כדיכת מלח שהתירו אותן ע"י שינוי כיון דא"א לבשל ולאפות בלא עצים ול"נ שכל שנהנה מגופו של דבר כאוכל נפש עצמו הוא ול"ד למכשירין שאין אדם נהנה מהן עצמו כסכין ושפוד ותנור אלא מה שהוכשר ע"י משא"כ בעצים שמתחמם כנגדם וכיון שלא קבען לעשות מדורה שרי אע"ג דאפשר מאתמול אף לבשל בהן שרי משו' מתוך:

סעיף קטן ב
המכונסים שבקרפף טעמא דמפוזרין לא פירש"י משום מוקצה הם והר"ן פי' דגיבוב אפילו בקרפף מיחזי כמעמר ומיחזי כמאן דעביד למחר ומכונס שבשדה מיחליף במפוזר:

סעיף קטן ג
אפילו אין לו פותחת ואפילו לא הוקף לשם דירה ופותחת פי' מסגרת וכל שיש לו מסגרת מהני בחצר ולא הוי עצים שבתוכו כמוקצה:

סעיף קטן ד
מפני שהרוח מפזרם ואפילו לא פזרם מ"מ לא סמך עלייהו:

סעיף קטן ה
ויחזור ויביא מעט וישרוף והרמב"ן התיר כה"ג אפי' בשדה כשמדליק בשדה:

סעיף קטן ו
מפני שהוא שבר כלי והוא נולד ובירושלמי איתא שאם עדיין תואר כלי עליו אפילו נשבר בי"ט מותר כמו שמסיקים בכלים שלימים עי' בגמרא שאסור להפוך בעצים כשמסיקים בכלים שלימים ולאחר שאחז בהו האש דהו"ל שברי כלים אא"כ ריבה עליהם עצים מוכנים:

סימן תקב

סעיף קטן א
ולא מן האבנים בגמרא מפרש משום נולד ורמב"ם מפרש שאסור שהרי אפשר להמציא אותו מבערב ובדיעבד אם הוציא מותר להשתמש בו:

סעיף קטן ב
ואין עושין פחמין ופחמין אסור מטעם שהוא כלי לצורפי זהב רש"י. ור"ן פירש שהוא מכבה:

סעיף קטן ג
דלא דמי למלאכת אומן ולא לנפחים ולא לצורפי זהב נראה דט"ס יש כאן וה"ג לא לנפחים בלא וי"ו וכן מצאתי באשר"י דהא אין מלאכת אומן שייך יותר כ"א בנפחים וצורפי זהב ודו"ק:

סעיף קטן ד
ומיהו אין להקל כו' ז"ל התוס' מיהו העולם נהגו היתר ע"י להפכו מלמעלה למטה ואומר הר"פ שיש לדחות מ"ש מדלא מפליג כו' דשמא הא עדיפא ליה דכולה בשל אומן אייריי עכ"ל:

סעיף קטן ה
דאמר ר"י האי מדורתא מלמעלה למטה שרי ממטה למעלה אסור וכן ביעתא וכן קדירה וכן פוריא וכן חביתא ורבינו הכניס מדורה העשויה מעצים דקים אגב דאיירי בדין מדורה ומ"ש אח"כ וכן הקדירה חזר אדלעיל אהא דאמר רב יהודה כו' וכ"כ ב"י:

סעיף קטן ו
מותר להסיר מהן כו' איצטריך לאשמועינן דשרי דל"ת דהוי כמסתפק משמע שכבר כו' שאסור ומשמע מדברי רבינו דבעצים גדולים אפי' אחז האור מותר להסיר מהם וכ"כ הרמב"ם בהדיא אבל הרוקח אוסר והמרדכי כתב מיהו ליקח האור מצד זה להניחו בצד אחר של מדורה מותר כיון שאין מתכוין לכיבוי כלל וכתב רמ"א מותר לכסות האש בכלי או בעפר מוכן אם אינו מכבה ודוקא לצורך י"ט א' אבל לצורך י"ט שני אסור:
דכיון שאין לו מחיצות כו' ואפילו יש לו מחיצות מד' רוחות אם אינן מגיעות פחות מג"ט לארץ יש להתיר מכח שאין צריך לאויר כדבסמוך:

סעיף קטן ז
אבל אבנים של בית הכסא כו' דבנין עראי מדאורייתא שרי ורבנן הוא דגזרו ביה והכא משום כבוד הבריות לא גזרו גמרא:

סעיף קטן ח
שהרי מכוין למה שהוא עושה ז"ל הרא"ש אע"פ שאינו מתכוין לבנין מ"מ מתכוין הוא לעשות דבר הדומה לבנין ואסרוהו וגזרו אטו בנין:

סעיף קטן ט
אסור לטלטלה ולא משום מוקצה אלא משום דגזרינן י"ט אטו שבת:

סעיף קטן י
אבל יבישה שראוי כו' זהו כפי' ר"ת בפ' המביא כדי יין אבל הרי"ף והרמב"ם אסרו אפי' בעץ יבש ועיין ב"י מ"ש בשם הר"ן:

סעיף קטן יא
והוא גמר תיקונן כתב רמ"א וכן המנהג אם לא על ידי הדחק שסומכין על רבים המתירין ולכן נהגו כשקונין קדרות חדשות בפסח מבשלים בהן קודם י"ט עכ"ל ול"ד בפסח רק שבפסח דרך לקנות קדירות חדשות וק"ל:

סימן תקג

סעיף קטן א
אסור לבשל בי"ט וכו' וה"ה לאפות ולשחוט אסור אא"כ צריך לכזית וכן יכולה לבשל הרבה קדירות ולאכול מכל א' מעט קודם ואם עבר ובישל אחר אכילה כתב ריב"ש בתשובה שמותר אם צריך לכזית וכ"פ ב"י ורמ"א:

סעיף קטן ב
אבל מי"ט לחבירו כו' ומכ"ש מי"ט לחול וכ"כ ב"י אבל א"ל דדוקא מי"ט לחבירו קאמר וכדאשכחן לענין הכנה דאין י"ט מכין לחבירו דדוקא הנולד בזה אסור בזה אבל הנולד בי"ט מותר בחול דל"ד דדוקא גבי נולד דהאיסור נעשה מאיליו לכך מותר בחול אבל לעשות מלאכה בידים בי"ט לצורך חול אין סברא כלל לכך צ"ל דרבינו לרבותא נקט י"ט וכ"ש חול ובד"מ נדפס בהדיא אפי' במקום אבל:

סעיף קטן ג
אי מי"ט לשבת אסור ואפי' בב' ימים של ר"ה דכי אמרי' דקדושה אחת הן ה"מ לחומרא אבל לקולא לא וכמ"ש לעיל סימן תק"א:

סעיף קטן ד
אלא לחתיכה א' ואפי' לאחר שהניח הקדירה על האש מותר ליתן לתוכה חתיכה חיה להאי טעמא רשב"א:

סעיף קטן ה
ויש אוסרין אלו יש אוסרין סברי כר"ש שהטעם שממלא משום דחד טירחא הוא וכה"ג הוו תרי טירחות:

סימן תקד

סעיף קטן א
חוץ מן המלח כו' דתבלין מפיגין טעמן אבל לא מלח שאינו מפיג טעמו ועוד דכל הקדירות צריכין מלח:

סעיף קטן ב
ומיהו אסור לטחון הפלפלין כו' משום דהוי עובדא דחול וגם חרדל אסור בריחים שלו רשב"א:

סעיף קטן ג
ותבלין צריכין הטייה וה"ה מוריקא:

סעיף קטן ד
מותר להוליך תבלין ומדוך כו' ולא חיישינן שמא לא ידוק ונמצא שטרח בי"ט שלא לצורך:

סעיף קטן ה
אבל בקטנה ובא"י אפי' בקטנה אסור שדרכן לדוך בקטנה כל השנה:

סעיף קטן ו
ולנחתום מותר כו' למבשל קדירה קרי ליה נמי נחתום בפרק אין צדין וז"ל המ"מ בפ"ד ל"ד נחתום אלא ה"ה לכל אדם אלא שדברו חכמים בהווה וכתב שכן נראה מדברי קצת גאונים:

סימן תקו

סעיף קטן א
אין מודדין קמח בי"ט כו' אבל מותר ליטול קמח מן הכלי בלא מדידה אף ע"פ שעושה מצוה שאין פוחתין מעשרון וכמ"ש ה"מ והביאו ב"י:

סעיף קטן ב
ורב אלפס אוסר פי' אפי' בפסח וה"ט משום דס"ל דהרי"ף פסק הלכה כשמואל ושמדינא אוסר שמואל וכמ"ש המ"מ לכך אסור אפי' בפסח משא"כ למתירים דס"ל בשאר י"ט אינו אסור אלא מכח חומרא ולכך מתירין בפסח וב"י פי' דברי רבי' קצת בע"א וע"ש:

סעיף קטן ג
מותר אף בלא שינוי אבל ליטול הקיסם בידו מהקמח אסור משום בורר וכתבו התוס' שיש להתיר להניח לרקוד לשפחה ע"י שינוי אפי' תחילת הרקדה:

סעיף קטן ד
כמו על גבי שלחן פי' התוס' על השלחן ממש והוא שינוי שדרך לרקד בערובה וא"צ להפוך השלחן כרש"י:

סעיף קטן ה
וכן מתנות כהונה יכול להוליכן מהא דלא כתב במתנה ג"כ שיכול להפריש יש להוכיח דס"ל לרבינו דבמתנות אפי' נשחטו מאמש יכול להפרישן ואפילו רי"ף דאוסר בחלה מודה דמותר להפריש במתנה מהר"י אבוהב וכאן מיירי בנשחטה בי"ט ומילתא דפשיטא הוא שיכול להפריש בי"ט:

סעיף קטן ו
אפילו הורמו מאמש אחלה נמי קאי דגם בחלה שייך לשון הרמה בלשון הכתוב מראשית עריסותיכם חלה תרימו וכן משמע בגמרא ודלא כמהר"י אבוהב דמחלק בין מתנה לחלה ב"י ורמ"א ועיין בדרישה:

סעיף קטן ז
פסק ר"ח שיכול להפריש כה"ג דלא מיחזי כמתקנו

סעיף קטן ח
פסקו שאין להפריש כתב המ"מ בשם הרשב"א שלא אמרו אלא כשנגמר גלגול העיסה והלישה קודם י"ט לגמרי אבל אם גמר הלישה היה בי"ט מפריש ממנו ביום טוב בזמן הזה שכל עיסה טמא טומאת מת עכ"ל:

סעיף קטן ט
וכשפירש חלה וכו' והיא טמאה:

סעיף קטן י
ולא חיישינן שמתוך כך כו' פי' הואיל שאין בה טירחא כ"כ כמו שיש בפת קטן בעריכת כל אחד מהן:

סעיף קטן יא
אסור לאפות ביום טוב אלא יחלקנה ויאפה את שלו ולא התירו משום שהפת נאפה יפה כשהתנור מלא אלא בשל ישראל ר"ן:

סימן תקז

סעיף קטן א
אופין בפורני הוא כמו שלנו הגדולים ופיהם בצידם וכתבו התוספות דבפורני קטן משמע בגמ' אפי' חדש שרי:

סעיף קטן ב
מותר לאפות תנור מלא פת כו' כתב הרא"ש אם יש לאדם הרבה פת נקיה אינו אופה פת אחרת אא"כ יש לו בני בית שרגיל להאכילם פת הדראה אבל אם יש לו הרבה פת הדראה יכול לאפות פת נקייה עכ"ל:

סימן תקח

סעיף קטן א
אין מלבנין הרעפים כדי לצלות עליהם כך נלע"ד מדכתב רבינו סתם אין מלבנין הרעפים ולא חילק בין חדשים לישנים משמע דבכל גווני אסור וכן דקדק המ"מ מדברי הרמב"ם שסתם ג"כ כדברי רבינו והביאו ב"י ואע"ג דלעיל בסימן תק"ב גבי קדירה ס"ל לרבינו דוקא חדשות אסורים מ"מ שאני רעפים דבכל שעה שמתלבנים הן מתחזקים וכמו שמשמע מדברי המ"מ:

סעיף קטן ב
ולא שוברין החרס פרש"י כשצולים דגים על האסכלא שוברים חרסים או חותכין נייר ושוהין במים וסודרים ע"ג האסכלא מפני שהמתכת מתחמם ושורף הדג דכל דבר דעביד להשתמש בו הוי תיקון כלי:

סעיף קטן ג
ולא פוצעים פי' לתת קרומיותיו תחת המליח על האסכלא רש"י:

סעיף קטן ד
ולא חיישינן שמא יקרע דאפי' נקרעים לא נפקא לן דאין זה קורע ע"מ לתפור רש"י:

סימן תקט

סעיף קטן א
שא"א לעשותן מעי"ט כו' בפרק אין צדין כרבי יהודה דדריש כתיב הוא ולא מכשירין וכתיב לכם לכל צרכיכם ולא קשיא כאן במכשירין שאפשר לעשותן מעי"ט וכאן במכשירין שא"א לעשותן מעי"ט:

סעיף קטן ב
אסור לתקנו דטירחא שלא לצורך הוא רש"י:

סעיף קטן ג
במשחזת של עץ כגון פומא דדיקולא וכיוצא בו:

סעיף קטן ד
אין מורין לעשות כן שלא יזלזלו בשאפשר לעשותו מבע"י דשם אפי' ר' יודא מודה דאסור רש"י:

סעיף קטן ה
נפגמה מעי"ט וכתב ב"י ז"ל ויש יתור בדברי רבינו שהרי כבר כתב לעיל שאם נפגמה מעי"ט אסור ולעד"נ דלפרושי אתא דהא דאסור דוקא לחדדה אבל מותר להעביר שמנינות וק"ל ואפשר עוד דאפי' לחדדה לא אסור אלא בסתם משחזת דהיינו של אבן אבל בשל עץ מותר:

סעיף קטן ו
דאין מורין כן דומיא דההיא מעשה דרבא דאפשר שהיה נפגם מעי"ט עיין בב"י:

סעיף קטן ז
אסור לחדדה במשחזת נראה אע"ג דכתב סתם משחזת נראה דמיירי במשחזת של אבן שהרי הרי"ף ג"כ כתב אבל לא במשחזת סתם ופי' הרא"ש דמיירי במשחזת של אבן וכמו שהביא ב"י דבריו בסי' זה לכך נראה דבכל מקום דנקט סתם במשחזת דבשל אבן מיירי:

סעיף קטן ח
אבל אם אין יכול לחתוך בה עיין בב"י ובש"ע דמשמע אפי' עמדה בי"ט אסור. דהו"ל מתקן מנא וכתב הר"ן ורש"י יהיב טעמא משום דהוי טירחא יתירא והרמב"ם כתב שמא יבא להשחיזה במשחזת:

סימן תקי

סעיף קטן א
אין תולין המשמרת בי"ט כו' כדי שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול הילכך בשיתן תחלה בה רימונים דלאו עובדא דחול הוא הואיל שניטלת בשביל דבר אחר מותר רש"י:

סעיף קטן ב
אין עושין גבינה בי"ט דגבינה של אתמול חשובה כשל היום גמרא:

סעיף קטן ג
ואין גוזזין הירק כו' פרש"י ירק התלוש שיש בו ראשי עלין נרקבין וכמושין אין גוזזין אותן במספורת דמאן דחזי סבר שלקטן היום:

סעיף קטן ד
קונדס ועכביות ירקות שיש טורח בתיקונן וכבר תנא קוץ זה הקונדס ודרדר אלו העכביות:

סעיף קטן ה
המביא כדי יין כו' ובתוך התחום או ע"י עירוב רש"י:

סעיף קטן ו
וכן כל כל כיוצא בזה כו' עיין בב"י:

סימן תקיג

סעיף קטן א
ביצה שנולדה בשבת או בי"ט אסור כו' מפרש רבה הטעם דאיסור ביצה הוא משום הכנה דכל ביצה דמתילדא האידנא מאתמול נגמרה וגזרינן ביצה שנולדה בי"ט שחל באמצע השבוע משום י"ט שחל באחר השבת שאותה ביצה שנולדה ביום אחד נגמרה בשבת שלפניו ואין שבת מכין לי"ט וגם אין י"ט מכין לשבת שאם י"ט ביום ו' ונולדה

בשבת שאחריו אסורה מהאי טעמא אבל בי"ט של גליות מותרת מכח ממ"נ דהאחד מינייהו חול הוא אבל חל י"ט ראשון בשבת ויום שני באחד בשבת אסור ג"כ בי"ט שני אע"ג דהוא יום שני של י"ט של גליות דשמא היום י"ט ונמצא נגמרה מאתמול וב' י"ט של ר"ה כיומא אריכתא הוא דלא מכח ספיקא אנו עושין ב' ימים כמו ב' ימים טובים של גליות דאף בתחלה קבעו חכמים כך שכשבאו עדים עין המנחה ולמעלה דהיו נוהגין אותו היום קודש ולמחר קודש אע"ג דודאי היה להם ולא היו מונין מועדות מהיום מ"מ לא היו מזלזלין בההוא יומא וגומרין אותו בקדושה והרחוקים מב"ד היו צריכין לעשות בכל שנה ב' ימים ר"ה שמא יבואו העדים מן המנחה ולמעלה דאז אין מקבלין עדותן באותו היום ועושין ב' ימים קודש רש"י:

סעיף קטן ב
כיון שלא נתכוון לבטל אבל בהג"ה ש"ד כתב בשם מהרא"י דר"ת מודה בזה אם לבנו מאכל או מלאו בו תרנגולים כיון שהמאכל והתבשיל מתוקן בכך חשיב שפיר מין במינו ולא בטיל וכ"פ ב"י וכ"כ המרדכי:

סעיף קטן ג
ובלבד שלא יגע בה הכלי שאסור לבטל כלי מהיכנו עיין בסי' ש"י ב"י:

סעיף קטן ד
שאז יולדת בלילה דספנ' מארעא יולדת:

סעיף קטן ה
דאימור מאתמול הוה נראה דר"ל יום ראשון וקראו אתמול כיון דכבר התחיל יום אחר אבל אין לפרש דה"ק דאימור הייתי להתיר ולומר דמאתמול בעי"ט וליזל בתר רובה כמה שכתב הר"ן והביאו ב"י דהלשון לא משמע הכי:

סעיף קטן ו
שאסור בי"ט שלאחריו משום הכנה נראה דמה"ט נמי ביצה שנולדה בי"ט אסור בשבת שלאחריו או איפכא וכמ"ש ב"י בסי' זה בד"ה כתב רבינו ירוחם כו' אם נולדה בשבת אסורה בי"ט שלאחריו כו':

סימן תקיד

סעיף קטן א
ודווקא כשאפשר לו להצילה מעישון כו' זה מדברי הרא"ש והביאו ב"י וגבי מכבה שלא תתעשן דאסור כתבו הר"ן והמרדכי דהיינו דווקא מפני הפסד ממונו דאי מפני שלא יתעשן הבית שהוא יושב בו אין לך אוכל נפש גדול מזה אבל מדברי הרא"ש ורבינו שכתבו סתמא לאיסור נראה דאין מחלקין בדברי רש"י ונראה דטעמא משום

דל"ד לעישון קדירה שהאוכל עצמו יתקלקל והוי צורך אוכל נפש משא"כ גבי בית דאף שתעשן יכול לאכול חוץ לבית וק"ל:

סעיף קטן ב
כדי שלא תתעשן הקדירה וכן מותר לכבות הדליקה מביתו כשאין לו בית אחר לאכול שם כ"כ המרדכי והר"ן:

סעיף קטן ג
ואפילו להטותו כדי להתרחק כו' כתבו התוס' דאין ר"ל דאסור משום גרם כיבוי שממהר לכבות דגרם כיבוי בי"ט שרי אלא היינו טעמא הואיל דבאותה שעה שהוא מסתפק הוא מכבה קצת כו' ומכאן יש להתיר קנדיל"א של שעוה גדולה לחתוך למטה ממנה כיון דבשעה שחותך אין מכבה כלום כו' אבל מדברי הרא"ש שכתב דכיון דנוגע בדבר הדלוק אפילו רבנן דמתירין גרם כיבוי מודה בזה דאסור ול"ד לגרם כיבוי דפליגי בה דמיירי דעושה חוצה לו דבר הגורם הכיבוי כשיגיע אליו ולפי דבריו אסור לחתוך קנדילא של שעוה ועיין בב"י שהביא כל זה:

סעיף קטן ד
ודוקא שרוצה לחזור ולהדליקה כו' מכאן מדוקדק דלא כב"י שכתב בסימן תק"א דלבעל התרומות שיורי פתילה ועצים אסור אפילו לבו ביום והכא כתב בהדיא דמותר וכתב מ"ו ז"ל אורחא דמילתא נקט שאין דרך להדליקה ביום אבל ה"ה ביום שלאחריו נמי מותר:

סעיף קטן ה
אבל בליל שני של ר"ה כו' ז"ל ב"י כ"ל דיש למחוק מלת אבל דהא בליל ב' של ר"ה או בי"ט אחר שבת אפי' לא חתך ראש הפתילה אסור להדליק בהו אפי' לטלטלה אסור לפי דעת רבינו כמ"ש בסי' תק"א וכך מצאתי בספר מדוייק שלא היה כתוב בה אבל כו' ולענין הלכה כבר כתבתי בסי' תק"א שדעת רוב הפוסקים שמותר להדליק בי"ט של ר"ה או בי"ט שאחר השבת בשירי פתילה שכבו ביום ראשון והכי נקטינן עכ"ל ונראה דבלא"ה הוי מצי לדקדק כן דאל"כ מאי איריא שני י"ט של ר"ה אפילו שני י"ט של גליות נמי אסור דלא שרי אלא דוקא באותו יום או באותו לילה דאין מכין מי"ט לחבירו וכ"ש מי"ט לחול:

סעיף קטן ו
והאיסור שלא יעלה משום שאין משתמשין במחובר כתב הכלבו דווקא למעלה מג' טפחים אבל למטה מג' מותר ע"כ ופי' ב"י דטעמא ממ"ש בסי' של"א דשרשי האילן הסמוכין לארץ בג' טפחים מותר להשתמש בהן דכקרקעי חשיבי:

סעיף קטן ז
אין חותכין הפתילה לשנים דפתילה מנא הוא ומתחלה א' היתה ועושה אותה שנים והוי מתקן מנא:

סעיף קטן ח
אף בפי שתי נרות כו' דסבר הלכה כרבנן דפליגי אר"י ולא מהבהבין במים דכל זה מיקרי תיקון מנא:

סעיף קטן ט
אע"פ שנופל לארץ וכבה דכשם שמותר להדליק הנר כדי להשתמש לאורו כך מותר לכבות מה שמונע הדלקת הנר אשר"י:

סימן תקטו

סעיף קטן א
מותר מיד בליל י"ט שני כו' דרש"י אסר ביומו משום מוקצה דמחובר ' כגרוגרות וצמוקים דמי דמודה בו ר"ש דמדלא לקטינהו מאתמול אקצינהו מדעתיה ולא תחלוק בין מחובר שלו לשל עו"ג ולערב אסור שלו בכדי שיעשה כדי שלא יהנה ממלאכת יום טוב ולאחר מכדי שיעשה מותר אפי' בליל שני של י"ט עצמו ממ"נ חד מנייהו חול הוא כדאמרינן בביצה שנולדה בזה מותרת בזה ומה"ט אסור אפילו לישראל אחר שלא הובא בשבילו דהא מ"מ נעשית מלאכה ואסור ליהנות ממלאכת י"ט אבל בב' ימים של ר"ה או בי"ט ושבת דליכא למימר חדא מיניה ממ"נ חול הוא אסור בתרווייהו אבל ר"ת פירש דטעמא שצריך להמתין לערב בכדי שיעשה משום גזירה שמא יאמר לעו"ג כדי שיאכל לערב מיד ומש"ה הוצרך להמתין עד ערב ליל שני בכדי שיעשה דחיישינן שמא יאמר לעו"ג להביא לו ביום ראשון כדי לאכול בי"ט שני והאי טעמא לא שייך אלא אם העו"ג עושה בשביל ישראל אבל אם עושה בשביל עצמו מותר לערב מיד כדאמרינן גבי מרחץ וגם לישראל שלא הובא בשבילו מותר דלא חיישינן שיאמר לעו"ג להביא בשביל אחר דאין אדם חוטא ולא לו ולר"ת היה צריך להמתין בכדי שילך העו"ג למקום שצד הדגים והתליש הפירות ויחזור לכאן אלא נראה שאין להחמיר אלא ימתין כדי שיוכל להביאן ממקום הסמוך לעיר שנמצא אותו המין ולא חיישינן שמא יאמר לעו"ג להביאן בי"ט כדי שיאכלנו שעה מועטת קודם מפני שהוא דר ברחוק יותר כל זה ל' הרא"ש אבל הר"ן כתב שצריך להמתין בכדי שיוכל להביאן ממקום חיבורן שלקטן שם ואם נסתפק לו היאך מהיכן הביאן כדי שיבואו מחוץ לתחום ואפילו לרש"י צריך להמתין שיעור זה וכן כתב הרשב"א והמ"מ וכ"פ ב"י:

סעיף קטן ב
אבל בשני י"ט כו'. כתב בתשובת ההרשב"א דאם חלו ביום ה"ו אסור גם בשבת שהרי כיומא אריכתא נינהו:

סעיף קטן ג
ואפילו אם ספק אם נלקטו היום כו' אין להקשות מאי אפי' דקאמר והלא ברישא כבר כתב אם יש במינו במחובר ומשמע גם כן דמיירי בספק אם נלקטו דאל"כ מה לי יש במינו במחובר או אין במינו במחובר כיון שנלקטו היום. דיש לומר דברישא מיירי דלקטו היום ואפי' הכי צריך שיהא במינו במחובר כמו שפירש"י בפרק אין צדין כיון שיש במינו במחובר אסורים משום מוקצה ואפילו לר"ש יש מוקצה בגרוגרות וצמוקין ומחובר כגרוגרות וצימוקים דמי מדלא לקטן מאתמול ור"ל כיון דמינו במחובר מסתמא אקצה דעתו מיניה דלא ידע שיתלשו מאן דהו בשבת ויביאן לו משמע אבל אם אין במינו במחובר לא הוי אסור משום מוקצה ולפ"ז מיירי רבי' ברישא בידוע שלקטן היום ולכך כתב אח"כ ואכי' בספק וק"ל:

סעיף קטן ד
אם העו"ג תלשן לצורכו אבל המרדכי כתב אבל ר' יהודה מפרי"ז היה אומר דבכל מידי דאכילה גם כשנעשה בשביל עו"ג גזירה שמא יעשה המלאכה דמתוך שהוא להוט כ"כ גזרו והאגור כתב נהגו להתיר באשכנז אבל מורי אבי ז"ל החמיר לעצמו:

סעיף קטן ה
אבל מותר לטלטלם דכיון דלאחרים מותר לאכלם אין להם דין מוקצה לאסור בטלטול ומיהו דווקא תוך ד' אמות או עיר המוקפת לדירה דנחשבת כולה כד' אמות והיינו סתם עיר דנבנו הבתים תחלה ואח"כ מקיפין אותו אבל מבצר דסתמייהו הוקפו תחלה וכיוצא בו אסור לטלטל בו אלא ד' אמות דחפצי העו"ג קונים שביתה וכיון שיצאו חוץ לתחום אין להם אלא ד' אמות. כ"כ בהר"ן והרא"ש והמ"מ:

סעיף קטן ו
ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל וכתב דלא החמירו חכמים אלא היכא דנעשה בו איסורא דאורייתא ואין לחוש שמא הכניסו דרך סרטיא ופלטיא דלא שכיח אבל הר"ן כתב וכן הרשב"א כהרי"ף וכתבו דאדרבא באיסור דרבנן דקיל יש להחמיר בכה"ג טפי וכתב המ"מ דכי אמרינן דאסיר למי שהובאו בשבילו לכל בני ביתו נמי אסורים וב"י דקדק מכח ת"ה לחלק בין זימן אורחים לבני ביתו אצלו תמיד עוד חילק בע"א ע"ש:

סימן תקטז

סעיף קטן א
מותר לשלוח בי"ט דורון כו' ורי"ף מתיר אף בתבואה שפוסק כר"ש שמתיר בתבואה של חטים מפני שראויה לעשות ממנה מאכל אבל הרא"ש פסק כת"ק שאזלינן בתר הרוב והרי אסור לטחון בי"ט:

סעיף קטן ב
משום דאוושא מילתא כן פירש"י אבל הר"ן פי' מפני שנראה האחד מוכר והב' לוקח והג' סרסור:

סעיף קטן ג
והרמב"ם ז"ל מתיר משום שהוא ספיקא דרבנן והרב אלפס וה"ג אוסרים:

סעיף קטן ד
משלחין אותן בי"ט ואפי' דרך רשות הרבים דכיון שהוא שמחת י"ט כשלוח מתנות שפיר הוי צורך י"ט ול"ד לחטים דלעיל שאוסרים הרא"ש דשאני תבואה דאפי' בחול אינם ראוים כמו שהן שהרי צריכין טחינה ב"י וע"ש מ"ש בשם בעל ההשלמה:

סימן תקיז

סעיף קטן א
וכן קמח שנטחן היום שרי כו' ומשום מוקצה ליכא דחיטין נמי חזו לכוס כו' מה שהתיר מטעם דחזו לכוס ולא התיר מטעם דגמרו בידי אדם וכמו שהתיר הרא"ש לעיל בסי' שכ"ה פת של עו"ג שנאפה בשבת משום דגמרו בידי אדם י"ל דשאני התם שהיה קמח או עיסה בין השמשות ולא היה מחוסר אלא לישה ואפייה או אפייה לחוד לכן מתירין מטעם דנגמרה בידי אדם אבל כאן כשהיו חטין בין השמשות שמחוסר הרבה מלאכות טחינה הרקדה לישה ואפייה לא אמרינן הוי גמרו בידי אדם ודינן כאילו הוי במחובר דמודה בו ר"ש וכמו שהארכתי בביאורי לעיל סימן שכ"ה ע"ש:

סימן תקיח

סעיף קטן א
העושה סוכה בעצרת פי' שאז בזמן עצרת חום גדול ועושין לצל ולאפוקי פסח שחום אין גדול כ"כ:

סעיף קטן ב
ואם לאחר שתקנה בדפנותיה ובסככה כו' משמע לי דה"ק לאחר שתקנה בדפנותיה סמך לדפנותיה או אחר שסככה ורק יותר עוד על הסכך ול' רבינו בדין זה אינו מכוון:

סימן תקיט

סעיף קטן א
ואסור להחזירו דלא אתי לאמנועי לפותחן כיון דברשותיה הוא אינו ירא להניחן פתוחות:

סעיף קטן ב
או להתיר קליעתו דאין בנין וסתירה בכלים:

סעיף קטן ג
משום דהוי סותר ויש סתירה בבנין של קרקע:

סימן תקכ

סעיף קטן א
ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל וכתב דאף ר"ש מודה דהו"ל מזיז עפר ממקומו א"נ דחשיב פסיק רישיה טפי מהריבוץ ובין המטות דוקא התירו בי"ט אבל שבת אסור: .

סימן תקכא

סעיף קטן א
שיורידם למטה בחבל וכ"ש להפילן בלא חבל:

סעיף קטן ב
ולא בחלונות שבמעקה דיש טורח להגביהן עד החלון:

סעיף קטן ג
אפי' להפילו דרך שם פי' בלא חבל:

סעיף קטן ד
ולא יושיטם מגג כו' אפילו הן שווים:

סעיף קטן ה
ובשבת אסור אכולה מילתא קאי ב"י:

סעיף קטן ו
נותנין כלי תחת הדלף אעפ"י כו' ול"ד לתירוש הזב מגיגית ענבים שאינו רשאי להניח כלי תחתיו שלא יבטלנו מהיכנו כמו שהביא ב"י בשם א"ח בס"ס תקי"ח דשאני התם דגיגית היא חוץ לביתו. לכך אין להתירו משום דהוי כגרף של רעי כיון דלא הוי במקום דירתו אבל הכא מירי שהדלף יורד במקום דירתו ולכך התירו ליתן כלי תחתיו משום דהוי כגרף של רעי ועיין בב"י סי' ש"ח מדינים אלו:

סימן תקכב

סעיף קטן א
אין הסומא יוצא במקלו אע"ג דבסמוך מתיר למי שנתכווצו רגליו היינו משום דלא יכול לילך בלא זה כמנעלים דידיה דמי אבל סומא במקל דידיה לתירוצי סוגיא דידיה עביד והוי דרך חול ואיכא זילותא די"ט אשר"י ומזה הדין דהסומא אסור לילך במקלו יש ללמוד דהזקנים אסורים להלך במקל בי"ט וכ"ש בשבת דדמי לסומא דלתירוצי סוגיא עביד:

סעיף קטן ב
ונושאין אותו בו עיין בב"י שמביא דברי הרמב"ם והר"ן שפי' כל א' בענין אחר:

סעיף קטן ג
ואינו יכול לילך שם בע"א כו' כגון שהוא זקן או חולה:

סעיף קטן ד
ובלבד שלא יכתף פירש"י משום דמיחזי דרך חול ופרהסיא ולהוליך למקום רחוק מדברי רבינו שכתב כאן גבי י"ט התירו אי איכא ביעתותא ולעיל גבי שבת כתב סתמא לאיסור ובלבד שלא יכתף ולא הזכיר היתר משום ביעתותא ואיכא למשמע מיניה דגבי שבת אסר רבינו לכתף אפי' היכא דאיכא ביעתותא משום דשבת חמור ולא יליף מי"ט ואפ"ה שרי להוציא בשבת בכסא והטעם אפשר כיון דקי"ל החי נושא את עצמו לא מיתסר להוציא את האדם אלא מדרבנן ובמקום שרבים צריכים לו לא גזרו וכמ"ש ב"י בסי' ש"א ואע"ג דמר זוטרא ואמימר מכתפי להו בשבתא דריגלא אלמא דבשבת נמי שרי לכתף הרי כבר פירש"י דבבית המדרש היו מכתפים אותם עד מקומם ועד"ז נראה שיש ליישב הרי"ף ורמב"ם שלא הזכירו דין זה גבי שבת משום דאזלי לטעמייהו דסברי יציאה בכסא שאמרו היינו שהיו נוהגים להוציא אחר האנשים החשובים כסא ביד איש אחר לישב כן במקום שירצה וכמ"ש המ"מ וב"י בסי' זה לפי' דברי הרמב"ם ע"ש וכיון שנושאיי הכסא בפני עצמו אין לו טעם להתירו בשבת ולכך לא הזכירו דין זה בשבת ויכול להיות דאם נושאין אותן אנשים בכסא מודה הרי"ף דשרי אף בשבת מטעם דחי נושא את עצמו ובדינא הם שוים לרבינו ובזה נתיישב תמיהת ב"י שתמה בסי' ש"א ע"ש:

סעיף קטן ה
ואין מנהגין אותה במקל אפי' כשהכינו אותו מאתמול לכן משום שנראה כאילו רוצה להוליכה ממקום למקום שהוא צריך להנהיגה הרבה כדי למוכרה בשוק:

סימן תקכג

סעיף קטן א
ופר"י שמגרדות שלהן כו' נראה דר"י לטעמיה שאסור לתלוש הצמר לעשות מקום לסכין לשחוט והביאו ב"י בסי' תצ"ח והטעם משום דהוי פסיק רישא:

סימן תקכד

סעיף קטן א
ולא ע"ג אילן גזירה שמא יתלוש:

סעיף קטן ב
ולא רוכבין ע"ג בהמה שמא יחתוך זמורה:

סעיף קטן ג
ולא שטין על פני המים שמא יעשה חבית של שייטין שמלמדין בו לשוט:

סעיף קטן ד
ולא דרך שמחה שמא יתקן כלי שיר:

סעיף קטן ה
ולא חולצין כולהו משום שמא יכתוב:

סעיף קטן ו
ולא כו' דכמקח וממכר דמי שמוציא מרשותו לרשות הקדש:

סימן תקכו

סעיף קטן א
הותרה נמי שלא לצורך. ודוקא אם רוצה לקוברו אבל לפנותו מבית לבית אסור אין לתמוה על רבינו שלא הזכיר גלימא ג"כ אף ע"ג דאי' בגמרא ג"כ די"ל דבכלל תכריכין דנקט הוי גלימא ג"כ בכלל וכדי שלא תטעה לפרש דתכריכי דנקט הן תכריכים ממש ולא גלימא לכן היפך מסדר הגמרא והתחיל בלמיגז ליה אסא ואח"כ ולעשות לו תכריכים לומר כי היכי דלמיגז אסא לא מעכבא דהא אפשר בלא אסא כמו כן לעשות תכריכין מיירי ג"כ אפי' שאין מעכב כגון גלימא ומ"ש ולבנות ארון ולחצוב קבר מותר מה שחולק לבנות ארון וקבר ולמיגז אסא וגלימא לתרתי בבא לפי שבתחלה כתב לשון הגמרא דמתיר למיגז אסא וגלימא ואח"כ כתב מאי דפליגי ביה הפוסקים רש"י ור"ן והרא"ש והביא ב"י:

סעיף קטן ב
ואפילו למיגז ליה אסא שמניחים אותו על מיטת המת לכבוד:

סעיף קטן ג
ונראה שהכיפה שבונין כו' והביא ב"י דברי מהר"י אבוהב שכתב כיון שאמר טוב למעט באיסור דאורייתא יש ליזהר מלעשות אף כיפה של עפר וכתב שאינו רואה שום הכרע מדבריו ולעד"נ לדקדק מדברי רבינו שכתב דכיון שנקבר בקבר למה יחלל י"ט שלא לצורך מזה הטעם יש ליזהר גם כן מלעשות כיפה של עפר וכדעת מהר"י אבוהב דהא כבר נקבר בקבר ומ"ש רבינו שאסור לבנות הכיפה משום דבימיהן היו בונין כיפה ולא הגביהו עפר על הקבר וק"ל:

סעיף קטן ד
וטוב למעט באיסור כו' נראה דר"ל דאף שמדינא מותר הכל אפי' איסור דאורייתא מכל מקום טוב להחמיר וכמו שנהגו באשכנז שהעו"ג עושה הכל כל מה שהוא איסור דאורייתא לבד טלטול והוצאתו עושין ישראל משום מתוך שהותרה כו' ולא מכח דינא דר"ת שהחמיר מכח דלא בני תורה נהגו איסור דלר"ת אסור הכל וכמ"ש רבי' ור"ת היה מחמיר בדבר שלא לעשות האידנא כלל על ידי ישראל ר"ל אפילו טילטול והוצאה משום דלא אמרינן מתוך אלא בצורך מצוה וחיישינן שאם יראו העו"ג שיתעסקו לעשות מלאכה לצורך המת יכופו אותו לעשות מלאכה לצורכם וכן צ"ל באשר"י אע"ג שהביא דברי ר"ת באחרונה ולא דחה אותה לא משום דסבר כר"ת דמחמיר אלא לא הוצרך לדחות אותם כיון דכבר דחה אותם בתחילת דבריו דכתב שלא שכיח חברים האידנא כו':

סעיף קטן ה
וכן נוהגין באשכנז שהעו"ג כו' ואם אין עו"ג הכל מותר ע"י ישראל ת"ה:

סעיף קטן ו
ור"ת היה מחמיר כו' דיש ישראל יחידים המשועבדים למלאכת השרים ודומים ל?

סימן תקכז

סעיף קטן א
ועל ידי עירוב מבשל כו' וטעם דתיקנו עירוב כדי שיברור מנה יפה לשבת פי' מתוך שמערב זוכר את השבת ולא מכלה הכל ביום טוב ובורר מנה לזה ולזה רב אמר לא לכבוד שבת תקנוהו אלא לכבוד יו"ט כדי שיאמרו אין אופין מי"ט לשבת אא"כ התחילו מבערב י"ט דאינו אלא כגומר והולך אבל אתחולי לא ק"ו דמי"ט לחול לגמרי לא רש"י ז"ל:

סעיף קטן ב
פת לאפות עליו דאפיה לאו בכלל בישול הוא אע"ג דהוצאה והדלקה נמי לאו בכלל פת ותבשיל נינהו מ"מ לא אצרכוה רבנן אלא בעיקר תיקון הסעודה:

סעיף קטן ג
וכן נהגו לכתחלה:

סעיף קטן ד
לאפוקי דייסא דאע"ג דמיקרי גם כן נהמא:

סעיף קטן ה
שנשארו בשולי הקדירה' כו' בלא נתכוין:

סעיף קטן ו
גורדו פי' מעי"ט:

סעיף קטן ז
וכל מי שהוא בתחום אבל אותם שחוץ לתחום אפילו הניחו עירוב דיכולין לבא מסתמא לא נתן דעתו עליהן אא"כ התנה עליהן בפי' התוס' והרשב"א ורמ"א:

סעיף קטן ח
אבל אותו שהניחו כו' אדלעיל קאי בראשון שהוא ודאי קודש אשר"י:

סעיף קטן ט
על דעת להיות סומך עליו כו' לכתחלה לא יסמוך עליו:

סעיף קטן י
שיכול לחפש בחדר שום חפץ בנר אפילו מבע"י כו' נראה דר"ל מלבד נר אחד שהתירו לו להדליק בחדר שהוא אוכל שם יכול לחפש בחדר שום חפץ אפי' מבע"י ולהניחו דולק עד הלילה אפי' בחדר שאין בו צורך כל כך להדליק בו:

סימן תקכח

סעיף קטן א
אין מערבין לא עירובי חצירות דמחזי כמתקן:

סעיף קטן ב
ולא עירובי תחומין דמקני ביתא הוא:

סעיף קטן ג
אין מניחין אותו ביום טוב בתנאי דאסור למיקני בית בי"ט אבל עירובי חצירות ביטול רשות הוא:

סימן תקכט

סעיף קטן א
ואע"פ שצריך כל אדם לצמצם יציאותיו כו' כן פרש"י בפ"ב דביצה דף ט"ז אהא דתניא מזונותיו של אדם קצובים לו מר"ה כו' ופירש רש"י ליזהר מלעשות יציאה מרובה שלא יוסיפו לו אלא מה שפסקו לו:

סעיף קטן ב
וצריך לענגו שנאמר ולקדוש ה' מכובד וכל י"ט נאמר בו מקרא קודש:

סעיף קטן ג
וי"א שצריך לעשות בו ג' סעודות וא"א הרא"ש ז"ל לא כ"כ ואע"ג דלענין לבצוע על שתי ככרות אמרינן בפרק כל כתבי חייב לבצוע על ב' ככרות כו' וכתב הרי"ף בפרק ע"פ אמרו רבנן דבי"ט נמי בעי לבצוע על ב' ככרות והביאו ב"י ומ"ש דלא פליג הרא"ש ג"כ שם י"ל דשאני התם גבי לענין לבצוע על ב' ככרות דטעם דשבת הוי משום דלא הוי המן נחית בשבת אלא הוי נחית בע"ש זוגי זוגי ובי"ט נמי לא הוי נחית אלא הוי נחית בעי"ט זוגי זוגי וכמ"ש רש"י וכמו שפירש הרי"ף אבל ג' סעודות בשבת ילפינן מג' פעמים היום דכתובים גבי שבת וס"ל שבת דוקא ודו"ק:

סעיף קטן ד
הקטנים נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות כתב ב"י זה לא מצינו מפורש ואף על גב דתניא בערבי פסחים ר' עקיבא היה מחלק קליות ואגוזים לתינוקות הא מפורש התם טעמא שלא ישנו וישאלו וא"כ היכא דלא שייך ה"ט מנ"ל הניח בצ"ע ול"נ דאין כדאי לתמוה מטעם זה דר"ל אע"ג דלא מצינו מפורש בהדיא אבל מ"מ כיון דמצינו גבי ר"ע דקליות ואגוזים ממשיכים דעתם ולבן דתינוקות אחריהם שהם משמחים התינוקות לכן ראוי ליתן להם בי"ט להיות שמחים:

סעיף קטן ה
משכימין לבתי כנסיות כו' לכאורה יש לתמוה קצת מהא דתניא בפ' הקורא עומד בי"ט מאחרין לבא וממהרין לצאת ונראה דמ"ש הרמב"ם ומשכימין לא בעי למימר מיד בבקר והשכמה אלא ר"ל אע"פ שאכילה במועד מצות עשה מ"מ צריך שיקדים לב"ה קודם שיאכל ואח"כ חוזרין לבתיהן ואוכלין כו' ומשכימין דקאמר ר"ל מקדימין לב"ה לאחר אכילה שהזכיר לפני זה וק"ל:

סעיף קטן ו
ומ"ש והולכין לבתי מדרשות ושונין עד חצי היום כו' ומכאן משמע דלא יפה אנו נוהגין שמאחרים לצאת מב"ה עד חצי היום וכאן משמע אחר ביאה מבית הכנסת ואחר אכילתן חוזרין לבית המדרש ושונין עד חצי היום כו':
כתב הכלבו שיש שכתבו שהסעודה ג' בי"ט הוא כשאוכלין תבשיל אחד לבד הראשון ואף ע"פ שאין מפסיק בה בברכת המזון ולא החמירו לעשותן רק בשבת ע"כ:

סימן תקלא

סעיף קטן א
ועוד מי יודע אם גלח קודם המועד אבל גבי אין לו אלא חלוק אחד אזורו מוכיח עליו גמ' ופירש"י לכל שהוא פושט את חלוקו ומתעטף במקטרנו וחוגרו באזורו ועומד ומכבס החלוק ומודיע לכל שאין לו אלא חלוק א':

סעיף קטן ב
כמו גבי מי שאבדה לו אבידה כו' ויש ליישב דברי ר"ת הכי דלגלח ברבים מודה ר"ת דאסור מטעם שכתב רבינו והא דשרי לגלח היינו למי שדר ביחידי דליכא למימר מי יודע אם גלח קודם המועד ומש"ה לא פירשה במתני' ולא בגמרא משום דהם דברו בהיתר בכל ענין אפילו בפרהסיא אלא שקצת ק' דבמועד אין חילוק בין הוא במקום שאין רואין או בפרהסיא וכמו גבי בנין בקיבולת דאסרי' לקמן אפי' במקום שאין רבים מצוין שם משום דחיישי' שמא יבואו ויראו:

סעיף קטן ג
שאין נידוי פחות מל' יום וכ"כ הרא"ש והוא מהירושלמי וא"ת א"כ למה היו מתירין לו כיון שעומד היה בנידויו נגד סוף גמ" דמ"ק היכא שהיו שהמנדים ילכו בתוך ל' למדינת הים אבל דעת הרמב"ם מותר מיד לאחר שמפייס בעל דינו ושמתירין לו ועיין בב"י שהאריך בזה:

סעיף קטן ד
וכגון שלא מצא מי שמתיר לו קודם הרגל נראה דלפי מאי דקי"ל כמאן דאית ליה פותחין בחרטה פי' חרטה כל דהוא וא"צ למצוא פתח לפ"ז צ"ל מ"ש רבינו שלא מצא מי שמתיר לו ר"ל ג' שיתירו לו:

סעיף קטן ה
ולא נשאל לא ב"י כתב שדעת הרי"ף והרמב"ם דכל שהיה דעתו להשלים נדר ונמלך ברגל והתירו לו חשוב אונס וכדלעיל אם התירו למנודה ברגל מותר לגלח ע"ש:

סעיף קטן ו
ול"ש קודם לכן דלא שייך גבי' הטעם כדי שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול דלאו בר מצוה הוא אשר"י ואפי' בפרהסיא מותר רמ"א:

סעיף קטן ז
ערב הרגל דמקצת יום ו' ככולו ויום י' עולה לו לשבעה ושלשים וכיון דכבר התחילו השלשים איבעי ליה לגלוחי קודם הרגל אלא דשבת הוי אנוס הוא להכי מגלח במועד וע"ל סי' תקמ"ח ב"י:

סעיף קטן ח
ואם לאו לא יגלח. ב"י הוכיח ופסק דמגלח. כתב המרדכי דמותר לחוף ולסרוק ראשו בח"ה דאין לאוסרו משום תלישת שער וכן לרחוץ בחמין בח"ה והאריך בטעם הדבר:

סימן תקלב

סעיף קטן א
ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל ורמ"א כתב המנהג לאסור אפי' בסכין אם לא לדבר מצוה כגון טבילת אשה שמותר אפילו במספרים . כדרכה בחול וכ"כ התוס':

סימן תקלג

סעיף קטן א
ואפילו כיון מלאכתו במועד דלצורך אוכל לא אסרו כיון מלאכתו אשר"י.

סעיף קטן ב
שאומר שחפץ יותר בחדש או שיעשה הרבה ויאמר לצורך המועד אני עושה ומתכוין שישתייר אחר המועד אסור רש"י:

סעיף קטן ג
ולעקור שומשמין אמרו לי הלועזים דשומשמין מין אחר הוא מה שנקרא בארצם שומשמין ממה שאנו קורין:

סעיף קטן ד
וכן מותר לצוד דגים כו' ואפילו בפרהסיא שניכר שהוא לצורך המועד מרדכי:

סעיף קטן ה
אבל אם הוא דבר כו' כמ"ש לקמן סי' תקל"ט:

סעיף קטן ו
נעשין בצינעא לצורך המועד ודוקא האומנים העושים הרבה יחד ומוכרים בשוק ונראה כאילו עושין לצורך חול כ"כ המ"מ ב"י:

סימן תקלד

סעיף קטן א
שכל אלו לא היה להם פנאי נראה דמיירי שבאו בח"ה וכמו שהתחיל בריש סי' ואלו שמכבסין הבא ממדינת הים כו' ולזה כ' כדפרי' לעיל ר"ל דמיירי שבח"ה באו וק"ל:

סעיף קטן ב
ואית דגרסי הספרים כלומר מטפחת של ספרי הקודש וצ"ע קצת במאי נשתנה גירסא זו מראשונה דכתב ואית דגרסי ואית דמפרשי הו"ל למכתב:

סימן תקלו

סעיף קטן א
מי שצריך לרכוב לצורך המועד אבל לרכוב בלא מלאכה מותר אפי' בחנם:

סימן תקלז

סעיף קטן א
אסור להשקותה פי' ב"י לפי שאין פסידא במועד ואם היה בהם הפסד כבר הגיע ההפסד מערב המועד ואין מותר אלא דבר האבוד במועד:

סעיף קטן ב
שמא יתקלקל פי' שמא יפלו כתליו ויבא לתקן במועד והוי טירחא יתירה ב"י:

סעיף קטן ג
או ממי הגשמים ומקובצים אסור דאע"ג דמתחלה א"צ לדלות ומשקה מהם בקלוח מ"מ אח"כ כשנתמעט צריך לטרוח ולדלות משא"כ במעיין דלעולם הוא משקה ברגליו בקלוח נ"י:

סעיף קטן ד
לפי שהן פוסקים ז"ל ב"י אעפ"י שלא פסקו מי נהר מלשפוך לתוכן כיון שאין יוצאין מהן אסור דבעלי שדות אחרים ממשיכים המים לשדותיהן אחר שנתמלא חריצי שדה זה וחיישינן שיפסקו המים מלבא לתוך החריץ וע"י השקאתו יחסרו המים ויצטרך לדלות אבל כשאמת המים עוברת ביניהם ר"ל שנכנס לתוך החריץ מצד זה ויוצא מצד זה שהלכה אמה זו להשקות שדות אחרים כל כה"ג ליכא למיחש שיפסקו בעלי השדות מי הנהר שהרי צריכין עדיין להשקות כמה שדות אחרים ואמת המים כזו אין דרך להפסיקה מהנהר ולכך שרי להשקות ונ"ל דיאורות המושכים מהאגמים דלא פסקו דשרי נמי מיירי שהם נמשכים והולכים על פני השדות ומפני כך אין דרך להפסיקה מהאגמיה כו' ע"ש שמפורש עוד בע"א אבל זה נ"ל עיקר:

סעיף קטן ה
ראוי להשקות מן האמה גמרא דמימר אמר אי לא שתיא לחד יומא תשתי ?? לתרי או לתלתא יומי פרש"י מההיא אמת המים ולא טרח ומייתי מאמת המים אחריני:

סעיף קטן ו
או אפי' לא פסק אע"ג דעדיין לא פסק חיישינן שמא יפסיק וטרח ומייתי ממעיין אחר.

סעיף קטן ז
ועושה כדי להשביחן אסור כתב המ"מ ל"ד להשביחן אלא אפילו אם נפסדים אסור לדלות מהן שהים טירחא יתירא כמו שאמרו בשדה בבית השלחי' אם לא לצורך אכיל' התירו:

סעיף קטן ח
כתחת אילן זה לתחת אילן זה ואילן בשדה בית השלחים איירי דמיד צריכין למים ועוד דאין בזה טירחא יותר:

סעיף קטן ט
אין מתליעין האילנות פירש"י שנוטל תולעת שבאילן ולא מזהימין כשיש מכה באילן ונשרה קליפתו מדביקין שם זבל וקושרים שלא ימות אבל סכין שמן לגזום כדי שלא ימות אם נגזום קודם לכן ואסורים משום שאינן אבודים בהמתנה עד אחר הרגל א"נ משום טירחא יתירא תום':

סעיף קטן י
אישות בריה שאין לה עינים:

סעיף קטן יא
והרמב"ם אוסר בשדה לבן הסמוכה כו' ק"ק על רבינו מאחר שכתב פלוגתא דהרמב"ם ורא"ש והו"ל לכתוב ג"כ דבאינה סמוכה אסור לרמב"ם אפי' ע"י שינוי כמ"ש בשמו ודלא כהרי"ף והרא"ש:

סעיף קטן יב
אין מכניסין צאן לדיר כו' אע"פ שאינו מזבל בידים מפני שנראה כמזבל והמזבל מתולדה דזורע או חורש הוא:

סעיף קטן יג
מותרין אף בשבת פי' א"צ למחות לו ויכול ליתן לו שכר דמזונו דמזונות לאו שכר ממש הוא ומדייר לאו מלאכה ממש הוא:

ובלבד שלא ישכירנו דכל שאינו עושה אינו אומר לעו"ג ועושה:

סעיף קטן יד
לנער את הצאן בירושלמי מוליכן ממקום למקום ומתוך כך הגללים מתבערין:

סעיף קטן טו
ואם אין לו מה יאכל כו' אפי' אם מוצא בשוק לקנות אין מצריכין אותו לקנות אלא קוצר כו' רמב"ם: ואם לא יבצר הישראל כו' גם את שלו יפסיד כי יפרצו כרמו ויהיה כמרמס ואעפ"י דלפועלים אינו דבר האבוד התירו להם כמו שהתירו לו כשאין לפועל מה לאכול ראב"ד ואשר"י:

סימן תקלט

סעיף קטן א
כל סחורה אסורה כו' משום טירחא וטירדא וימנע משמחת י"ט אשר"י. והמ"מ כתב גזירה שמא יכתוב בי"ט:

סעיף קטן ב
אסור לתבוע דמים במועד ב"י פסק דהיינו דוקא שיקח ממנו בעד הדמים סחורה או יין אבל קצב לו במלוה קודם י"ט שרי לתובעם וכ"ש שיכול לתבוע הלואתו מהעו"ג שלוה לו בלא משכון ופסק ברוקח והאגור אם נזדמן לו ריוח מרובה במועד יכול למכור בצינעא ויוציא לשמחת י"ט יותר ממה שהיה בדעתו להוציא וכ"פ רמ"א:

סעיף קטן ג
והרמב"ן ז"ל כתב דוקא למכור להם מותר כל דבר כו' מה שמחלק בין למכור בין לקנות הטעם הואו כיון שפרקמטיא היא בידו והוא מוצא מי שקונה אותה עתה ביוקר ובריוח גדול ואחר המועד לא יתנו לו כ"כ ריוח אין לך הפסד מן הקרן גדול מזה שהרי עתה שוה סחורתו כמו שנותנים בה משא"כ לקנות דלא בא לידו ואין שייך האי טעמא וכה"ג כתב הריב"ש והביאו ב"י בסימן וה:

סעיף קטן ד
וא"א הרא"ש ז"ל לא חילק בזה דס"ל דהעברת ריוח מקרי דבר האבוד ומטעם וה מותר להלוות והטעם דאין בכל זה מלאכה גמורה דאפילו בי"ט אינו אלא מדבריהם גזירה שמא יכתוב ובח"ה התירו משום העברת ריוח כ"כ המ"מ וה"ה ליסע לירידים הקבועים מותר אפי' מעיר לעיר אבל הירידים שבכל שבוע יש יום אחד שבאים שם סביבותיה אסור שאם לא ימכרו היום ימכרו ביום השוק אחר:

סעיף קטן ה
אבל מציאה אסור לטרוח כו' הטעם משום דגבי מציאה לא הוציא עליו שום קרן וליכא הפסד כלל משא"כ בסחורה דהוצאת ממונו בחנם הוי הפסד דאילו היה המעות בידו הוי מרויח בהם וכעין זה כתב הרא"ש דשאני מציאה דליכא משום פסידא אלא רווחא בעלמא הוא אבל פרקמטיא ביטול דידה פסידא הוא א"נ ע"כ לא שרינן משום רווחא אלא מקח וממכר שהוא דרך כל אדם לא מקרי מלאכה וגם ליכא טירחא אבל מליחת דגים מקריא מלאכה ואיכא טירחא לא שרינן משום רווחא עכ"ל:

סעיף קטן ו
מוכרי פירות כסות כו' כתב המ"מ מפני שאומנתן בכך כל השנה בעי צינעא אעפ"י שהוא לצורך המועד וזהו שהזכירו מוכרי:

סעיף קטן ז
פותח ומוכר כדרכו שהכל יודעים שקונה לצורך המועד:

סעיף קטן ח
אין לוקחים בתים ועבדים כו' עיין ב"י ובמ"מ:

סימן תקמא

סעיף קטן א

ומלשון רש"י יראה שמותר להפשיל לה החבלים כו' וכתב ב"י דלשונו אינו מדוקדק דכיון דבהדיא אמרינן בגמרא דאין מפשילין לה חבלים לכתחילה היאך אפשר שרש"י חולק על הגמרא ונדחק ליישבו ולעד"נ לגרוס בדברי רבינו בתחילה ולא לכתחלה כלשון הגמרא ורבינו לישנא דידיה נקיט ובמה שהתחיל אבל לא יפשיל החבלים בתחלה דפי' לסרג בחבלים שלא היו בה מעולם ועליה סיים ומלשון רש"י יראה שמותר להפשיל לה החבלים בתחלה ר"ל שלא היה בה מעולם אבל לעשות חבלים לכתחלה מודה רש"י שאסור ולישנא דרבינו לחוד ולישנא דגמרא לחוד:

סעיף קטן ב

ומנעליו הקרועים ומיהו ע"י שינוי שרי לתקנם לצורך המועד ר' ירוחם ורמ"א:

סעיף קטן ג

ההדיוט שאינו יודע להוציא כו' וגם אינו יודע ר"ל לא נקרא הדיוט אא"כ יהיה הדיוט בשניהם וכדעת הרא"ש והביא ב"י ולזה סיים בל' שאינו יודע בכל א' מאלו כו' וא"ש שפי' הוא של ומי וא"צ למוחקו:

סימן תקמו

סעיף קטן א

אין נושאין כו' בא"ע בסי' ס"ד ושם כתב הטעם משום דאין מערבין שמחה בשמחה ועוד שלא ישהא לישא עד המועד ויבטל מפריה ורביה ו' עוד שלא יניח שמחת הרגל ויעסוק בשמחת אשתו רמב"ם:

סעיף קטן ב

ובלבד שלא יעשה סעודת אירוסין דאין שמחה בלא סעודה:

סימן תקמח

סעיף קטן א

כתב בה"ג מי שמת לו מת כו' עיין בי"ד סימן שצ"ט ות"ב ושם תמצאנו מבואר יותר ושם כתבתי קצת הגהות מהרש"ל ע"ז הסי':

סעיף קטן ב

ומיהו יום האחרון כו' ואם מת ביום האחרון נוהג בו אבילות כו' מדמחלק בין מת ביום טוב האחרון למת קודם י"ט האחרון וישבתי מה שק' על הרמב"ם בהלכות פורים שכתב אין אבילות נוהג בפורים ובדוכתא אחרינא כתב אבילות נוהג וע"כ צ"ל אם מת בפורים נוהג אבילות והא דקאמר אינו נוהג מיירי שמת קודם פורים וכמו שסילק בה"ג הכא

לענין יו"ט האחרון ומ"ש יום האחרון עולה כו' ר"ל חוץ מיום ב' של ר"ה שאינו עולה ששניהם כיום ארוך וכ"כ מהרי"ל בדף ק"ט ע"א והביאו מהרש"ל ז"ל בהגהותיו בי"ר ס"ס ת"ו אם מת בשבת שאינו נקבר עד יום א' אין האבילות מתחיל אלא משיסת' הגולל כדאיתא בי"ד היה שבת שני ז' לאבילות וק"ל:

סעיף קטן ג
ואם חל יום א' או יום ו' שלו בערב כו' כיון שא"א נעשות בלילה בי"ט:

סעיף קטן ד
שניהם מותרים סמוך לחשיכה וכ"פ מהרש"ל ורמ"א ועיין בי"ד סי' שצ"ט בהגהות מהר"ש ז"ל.

סעיף קטן ה
והרר"י כתב דשבת אינו בתחלת המנין אזלא יתחיל למנות מיום א' כו' נראה דהא דכתב אינו מן המנין היינו דוקא למנין שבעה אבל למנין שלשים נראה דמודה ר"י דשבת עולה ולכך סתם רבינו לעיל בסי' זה וכתב ואם חל יום שמיני בשבת ופי' בי"ד דהיינו כגון ששמע שמועה קרובה בשבת משמע שבת עולה למנין ונראה ג"כ דמודה ר"י אם נהג אבילות בשבת לערב שעה אחת דעולה דמברייתא נלמד ולכך סתם רבינו בריש סי' שצ"ט בי"ד וע"ש:

סימן תקמט

סעיף קטן א
ובוטל התמיד שגזרה מלכות מלהקריב עוד.

סעיף קטן ב
והועמד צלם בהיכל שהעמידו מנשה וכן בתרגום ירוש'. ואית דגרסי העמיד וקאי על אפוסטמוס. לשון המיימוני' יש ימים שכל ישראל מתענין בהם מפני הצרות שארעו בהן כדי לעורר הלבבות ולפתוח בדרכי תשובה ויהיה זכרון למעשים ו' הרעים ולמעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה עד שגרם להם ולנו אותן הצרות שבזכרון דברים אלו נשוב להטיב שנ' והתודו את עונם וגו' ואלו הן יום ג' בתשרי שנהרג בו גדליה בן אחיקם ונכבה גחלת ישראל כו' עד ונלכדה ביתר והיה בה אלפים ורבבות מישראל והיה להן מלך גדול ודמו כל ישראל וגדולי החכמים שהוא מלך המשיח ונפל ביד הרומיים ונהרגו כולם והיתה צרה לישראל כמו חורבן ב"ה רא"ף:

סימן תקנא

סעיף קטן א

כדרך שאסרו כו' מ"ו כתב ז"ל כדרך שאסרו כל משא ומתן פי' בין משא ומתן של שמחה כגון צרכי חופה או שאר משא ומתן ה"נ כל בנין אסרו אבל מ"מ אינו דומה למשא ומתן דהתם ממעטין מעסקיהם קאמר ר"ל רק כדי פרנסתו ובבנין אפילו מעט אסור ואעפ"י שפי' התוס' פ"ק דמגילה פי' ממעטין לאו דוקא דאל"כ היה לו לפרש מאי קרי מיעוט שמחה אכן התוס' דפ' החולץ כתבו להדיא איפכא וז"ל ונראה דריבוי משא ומתן קאמר שמיעטו יותר מבשאר ימים ע"כ ועכשיו נהוג להקל שלא חוששין באיסור משא ומתן כלל ואפשר דס"ל דעכשיו הכל הוא כדי חיינו וכמ"ש התוס' בפרק איזהו נשך ע"ש עד כאן לשונו:

סעיף קטן ב

ומתמלאין זיעה תמיד ואין מועיל גיהוץ בהן שאין זיעה יוצא מהן הואיל דנתבאר דאיסור חדשים הוי בין בצמר בין בפשתן ואיסור ישן דוקא בצמר הלכך חדשים ר"ל איסור הנשנה כחדשים דהיינו בין בצמר בין בפשתן אסור נמי בו בין לבנים בין צבועים:

סעיף קטן ג

וכן ישנים מכובסים ר"ל איסור דישנים דהיינו צמר נמי כולן אסורין כו' בין לבנים בין צבועים ור"ל דאסור לגהץ אפי' להניחם אחר השבת והשתא א"ש דא"צ להזכיר ברישא בין צמר ובין פשתן דשם איסור חדשים ניכר דקאי גם כן אפשתן ושם איסור ישנים ניכר דקאי אצמר וכן מה שמסיק וכתב וגיהוץ שלנו נמי אסור בין בחדשים בין בישנים נמי מפורש ועומד הוא דחדשים קאי גם אפשתן משא"כ ישנים וק"ל. ומ"ש הרמב"ן דבחדשים יש בו משום גיהוץ גם בפשתן נ"ל דהרמב"ן לטעמיה דס"ל דהא דאין בפשתן משום גיהוץ משום דאין מתגהצים כהוגן ואין זרע וטינוף יוצא מהם וזהו דוקא בישנים אבל בחדשים לא שייך האי טעמא ומה"ט לא כתב רבינו האי חילוק משום דלפי טעמא דאין חוששין לגיהוץ כיון דיתמלאו אח"כ זיעה מה"ט אפי' חדשים הוה נמי מסתבר שאין בהן משום גיהוץ. וצ"ע מ"ש הרמב"ן וכן כלי פשתן דאין בו משום גיהוץ אפי' בגיהוץ שלהן מותר לגוהצן ולהניחן והב"י כתב לפני זה בשם הרמב"ן דוקא בגיהוץ שלנו וז"ל וגם הרמב"ן כתב פירשו הגאונים דה"ק גיהוץ שלנו ככבוס שלהן ואסור הא כיבוס שלנו ולא כיבוס שלהם מותר וגם רבינו סתם וכתב ז"ל וכיבוס שלנו מותר וגיהוץ שלנו אסור וכלי פשתן אין בהן משום גיהוץ והרי הוא ככיבוס שלנו ומותר משמע שאגיהוץ שלנו קאי גם ל' הברייתא דקתני ז"ל וגיהוץ שלנו ככיבוס שלהם וכלי פשתן אין בו משום גיהוץ משמע דאגיהוץ שלנו קאי. ודוחק לומר מ"ש הרב"י וכן כלי פשתן אפי'

בגיהוץ שלהן ר"ל לאפוקי גיהוץ בזמנינו ושלהן ר"ל של בני בבל דוגמא מ"ש הרא"ש ז"ל גיהוץ שלנו הרי הוא ככיבוס שלנו דפי' הב"י מ"ש וגיהוץ שלנו ר"ל בזמנינו דגריע טובא מגיהוץ דבני בבל ויותר נ"ל דמ"ש ב"י לעיל בשם הרמב"ן דאין בו משום גיהוץ שלנו דלאו דוקא קאמר אלא נקט האיסורים שנזכרו בצמר דהיינו גיהוץ שלנו ר"ל דבני בבל וכיבוס שלהם ר"ל דבני א"י דהם מותרין בפשתן ישנים אבל ה"ה דגיהוץ דבני א"י נמי ליכא איסור בכלי פשתן ישנים דזיל בתר טעמא דאין חוששין לגוהצן יפה לפי' רמב"ן בישנים דכבר נתמלאו זיעה וטינוף לא מועיל בהן אפי' גיהוץ א"י ועוד בגיהוץ אפשר אין חילוק גדול בין גיהוץ דבני בבל לגיהוץ דבני א"י ודו"ק:

סעיף קטן ד

הני נשי דנהיגי דלא למשתי עמרא כו' בירושלמי מפני שבו פסקה אבן השתייה מהטעם כי השתות יהרסון וכתב בת"ה שמותר לטווות חוטים כדי לתפור בהן בגדים דלא דמי לשתי שהוא בתחלת אריגת בגדים ואיכא שמחה וכן בדברים ישנים ע"ש:

סעיף קטן ה

כתב אבי העזרי נהגו אבותינו שלא לרחוץ כו' כתב בת"ה דמשמע אפי' בצונן אמנם כמדומה לי שראיתי בימי חורפי רוחצין. בנהרות מר"ח ולא מיחו בידם והמחמיר תע"ב ורמ"א כתב המנהג לאסור אפי' בצונן מר"ח ובע"ש של חזון רוחצין פניו ידיו ורגליו בצונן. וגרסי' בירושלמי מה יש ביניהם כו' בין י"ז בתמוז לט' באב כצ"ל ור"ל מה אירע ביניהם שכך נוהגין להתאבל מי"ז בתמוז עד ט' באב ומשני כ"א כו' ר"ל מתחלת הבקעת העיר עד שנשרף ב"ה היה כ"א יום א"כ הצרות היו מתגברין ומתחדשות ביניהן בכל יום ולא נחו וע"ד שאמר ירמיה מקל שקד אני רואה ואחז"ל שמקל זה משעת חנטתו עד גמר פירותיו כ"א יום כמנין ימים שבין י"ז בתמוז לט' באב ואפשר ע"ד זה הוא גירסת ירושלמי ועיין בהגהות מהרא"ף ומ"ש נגד גי שבועות שהתענה דניאל פי' שהתענה ג' שמיטות שנים שהם כ"א שנים משום חורבן הבית

סימן תקנב

סעיף קטן א

שלא עבר עליו יותר משני ימים ולילה אחד כו' התו' וסמ"ק כתבו דמשעת שחיטה מנינן הני שתי ימים אבל לרש"י ור"ן ור"מ פירשו דאשהה במלח קאי ב"י וצ"ע לפרש"י דהא אמרו בגמרא כל זמן שהוא כשלמים א"כ אפילו לא נמלח הבשר נמי יהא מותר דהא ודאי בשלמים היה נותר אחר ב' ימים ולילה א' בין נמלח בין לא נמלח ע"כ נראה לע"ד דגם רש"י ס"ל אפילו בלא מלח נמי הוא מותר לאכלו אחר ב"י דטפי מתקלקל כשהוא מונח בלא מלח מכשהוא מונח במלח דהא ברית כרותה למלח שהוא מקיים

כל דבר שנמלח בו ולרבותא נקטו בשר מליח ושמעתי מפרשים הא דתניא בפ' בתרא דתענית ד' ל' ע"א דמותר לאכול בשר מליח וכל הפוסקים הנמשכים אחריו דר"ל מליח יבשה וחריבה ע"ד ארץ מליחה לא תשב דלאחר ששהה ב' ימים משחיטתו כבר כלה ממנו לחלוחיתו וזהו נימא לתוס' ולסמ"ק אבל לפי' ר"י ז"א דבהדיא פרש"י שם בגמרא דלא הויא בשר מלוח עד שישהא במלח ב' ימים אלמא דפי' בשר מלוח בשר שנמלח. כן משמע בר"ן שם. אבל לפי מ"ש ר"ל אפילו מלח וק"ל וכן התו' לא הזכירו שם מלח משמע דל"ד מלח ע"ש:

סעיף קטן ב

שיש בו שמחה וממשיך בתריה עיין בפ' בן סורר ומורה דמשמע בהדיא שבן סורר ומורה אינו חייב על בשר ששהה לילה אחת שאז אינו ממשיך וז"ל רא"ף בהגהותיו בפ' בן סורר ומורה אמרי' התם בערב ט' באב משום שמחה וכל זמן שהוא כשלמים נמי אית ביה שמחה כאן גבי סורר ומורה משום אמשוכי הוא ובכל שהוא לא ממשיך ופירש"י בכל שהוא משעבר לילה אחת מפיג טעמא ולא חשיב וזהו דנא כבפנים וע"כ הפנים אינו נכון ע"ש ותמצא עכ"ל והביאו מ"ו ז"ל ולעד"נ דלק"מ דהאבי העזרי דבא להוכיח בזה דאין איסור באכילת בשר עוף משום דלית ביה תורת שמחה ולא תורת אמשוכי כמו שיש בשאר בשר והוכיח זה מבן סורר ומורה וממה שאדם יוצא י"ח שמחה ברגל מתרווייהו יחד וה"פ מדאמרי' גבי סורר ומורה דאבשר עוף אינו נעשה בן סורר ומורה ש"מ דלית ביה אמשוכי דהיינו לומר שיש בו תענוג גדול באכילת בשר עוף ומ"ה אינו כדאי לאכלו בע"ט באב והוכיח מדאמר רבא דלא נעשה בו בן סורר ומורה ש"מ דלית בו תענוג יתירא דניחוש שנמשוך ע"י וא"ת אף שאין בו תענוג לאמשוכי ע"י מ"מ יש בו שמחה ע"ז מייתי ראייה דחגיגה דלית בבשר עוף משום שמחה וזה שסיים וכתב אבל הני משמע דה"ה נמי בסעודה המפסקת שרי והכי הצעת דבריו מדאמר רבא גבי דין בן סורר ומורה שאינו חייב אלא בבשר שהוא כשלמים וממשיך בתריה קאמר דאבשר עוף ג"כ אינו נעשה בן סורר ומורה והיינו ע"כ מטעם דאינו נמשך בתריה והוא אינו חייב אלא אבשר הנמשך בתריה וממילא צריך להיות בו שמחה שבכלל מאתים מנה דהא אמרינן שם דהשמחה היא כל זמן שהיא כשלמים דהיינו שני ימים ולילה אחד ובן סורר ומורה אינו נעשה אלא כל זמן שלא עבר עליו לילה ראשונה והא דנקט בלישניה בבן סורר דתליא בשמחה משום דהאבי העזרי קאי אדלעיל מיניה דמה שהתירו לאכול בשר מליח בסעודה המפסקת לאו מטעם דנתבטל טעמו לחוד אלא משום דלית ביה שמחה וכיון שכן דבעי' בשר שיהא בו שמחה ממילא נשמע דבבשר עוף ג"כ מותר דהא בבן

סורר ומורה דבעי' גבי שמחה ואמשוכי מותר בבשר עוף וברגל אינו יוצאים בעופות וכמ"ש לעיל וק"ל ולפ"ז היה נ"ל למחוק וי"ו מואמר רבא ולגרוס אמר רבא ז"ל הגמרא בפ' בן סורר ומורה (סנהדרין ד' ע"א) רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו אכל בשר מליח ושתה יין מגתו אינו נעשה בו בן סורר ומורה תנן התם כו' עד ערב ט' באב אוכל אדם בשר מליח ושותה יין מגתו בשר מליח עד כמה כ"ז שהוא כשלמי' ויין מגתו עד כמה כל זמן שהוא תוסס הכא מאי ומסיק התם דמשום שמתה כר כדלעיל. ומ"ה נמי נקט אבי העזרי בלישניה משום שמחה לאשמעי' מטעם בשר מליח משום דאינו נזכר שם בסוף מסכת תענית הטעם דצריך להיות דומיא דשלמים אי משום שמתה או משום דאין בו עוד טעם יוצאין י"ח פי' משום שמחת י"ט. בנדרים שהוא בשר בהמה וז"ל המשנה ישראל יוצאין י"ח בנדרים ונדבות ובמעשר בהמה והכהנים בחטאות ואשמות ובכור וחזה ושוק אבל לא בעופות ולא במנחות ע"ש בפרש"י:

סעיף קטן ג

יש לאסור אפי' עופות כמו שאר בשר פי' על עופות לבד הוא חולק דנהי שאין בו שמחה ממש ולא נתקיים בו ושמחת בחגיך מ"מ מעדן הן ותעניג אבל בשר מליח לאחר זמנו שאין בו שמחה אין בו מעדן ותענוג ושרי כמו שאר כל מאכל ומ"ה כתב אח"כ ובסמ"ק כתב שרוב מאכל שלנו בשר כו' ר"ל אפילו אין בו שמחה מ"מ הוא עונג ומעדן שהוא רוב מאכל שלנו ואסור כמו עופות מ"ו:

סעיף קטן ד

יחמיר על עצמו כו' בהגהות מיימוני"י כתב שהיה טובל פתו בעפר לאחר שגמר אכילתו מפת חריבה במלח היה אוכל מעט ממנה ואמר זו סעודת ט' באב לקיים מה שנאמר ויגרס בחצץ שיני:

סעיף קטן ה

מיבעי ליה לאיניש לשנויי כו' וכתבו התו' שצריך למעט בשתייתו שאם רגיל לשתות עשרה כוסות משכר או ממשקה אחר לא ישתה כ"א חמש וכתב עוד במרדכי בשם אבי"ה שאם הוא רגיל לאכול אחר סעודתו צנון או מליח מצוה להתנהג עתה בפרישות ושבזה מודה ת"ק לרשב"ג שהרי אפי' במה שמקיל רשב"ג מחמיר ת"ק ושלא יאכל ב' תבשילין כדלעיל כ"ש שמחמיר במה שמחמיר בו רשב"ג ולא איירי בו ת"ק:

סעיף קטן ו

וישב על גבי קרקע כו' אבל לא יחלוץ מנעליו כמ"ש בסמוך בשם הרמב"ן בתי' תקנ"ג וכ"כ בת"ה וביאר הטעם דהא דיושבים בסעודה זו ע"ג קרקע לאו משום אבילות הוא אלא משום דבעי סעודה ענייה ושפלה:

סעיף קטן ז
ואח"כ אוכלין עראי כו' שמעתי מפרשים דברי הרמב"ן דווקא אכילת עראי שאינו קובע לסעודה כלל הוא דאסור הא אם קובע עצמו כמו שאנו עושין שאנו נוטלין הידים ויושבין על הארץ ומברכין ברכת המזון שרי ומדקדקין בו מלשון הרמב"ן שכתב שאין דעתו עוד לאכול משמע הא אם דעתו עוד לאכול אף שכבר שבע מאכילה ראשונה ש"ד. ולעד"נ דזה ליתא דא"כ מאי קמל"ן הרמב"ן פשיטא הא סעודה מפסקת אחז"ל והא דקאמר ואין דעתו עוד לאכול ר"ל שאוכל תחלה כל שבעו וממילא אף שאוכל אח"כ מקרי אכילה גסה ולא סתם אכילה. וז"ל מ"ו לא כאלו שבטנם בטן רשעים אוכלים בשר כו' מדבר למנהג מקומות שהיו אוכלין בבשר בע"ט באב רק שבסעודה מפסקת לא היו אוכלין בדין התלמוד וה"ה לדידן נמי בריבוי המעדנים אפילו הן של מיני חלב עכ"ל:

סעיף קטן ח
אין אנו רגילין בכך ואפילו בשבת כו' ב"י:

סימן תקנה

סעיף קטן א
ונראה דבתשעה באב אין להניח תפילין שנאמר בהן פארך חבוש עליך:

סעיף קטן ב
ומתעטפי' בטלית קטן תחת בגדיהם כו' כתב האגור שאין מברכים עליו וכתב הגהות מיי' אלא מניחין במנחה ציצית ותפילין ומברכין עליהן:

סעיף קטן ג
המותרים בו ואסורים באבל פי' בב' ימים ומקצת יום ז':

סעיף קטן ד
ואסורין באבל כגון סילוק תפילין כו' ב"י דחק ליישב שרב האי סבר כר' יהושע דכ"ז שלא עמדו המנחמין מאצלו אפי' ביום ז' אם באו פנים חדשות חולק תפילין מפניהן אע"פ שמותר להניח משני ואילך והשתא קאמר שאם חל ז' שלו בט' באב ובאו פנים חדשות קודם שעמדו מנחמים מאצלו וחולק תפילין מפניהן אם רצה להמתין מלהניחם עד הערב ימתין ואם רוצה להניחם מיד אחר שעמדו מנחמים מאצלו יניח ומש"ה נקט רב האי הסרת תפילין משמע שכבר היו מונחין התפילין בראשו והסירם מפני הפנים חדשות שבשאר ששה ימים לאחר שהסירם מפני פנים חדשות אינו חוזר ומניחם אבל ביום ז' היה מותר וצריך להניח אותם אפי' אחר הסרתם מפני שמקצת היום ככולו ועבר האבילות אבל משום ט"ב הרשות בידו:

סימן תקנט

סעיף קטן א

ואין מדליקין נרות רק נר אחד כו' במחשכים הושיבני ובאיכה רבתי איתא א"ל הקב"ה כו' ומכאן הביא ראייה מהר"ם למנהג שנהגו שלא להדליק בב"ה כ"א נר אחד לצורך החזן רא"ף מ"ו. וכתב האגודה עוד נר אחד להדליק ממנו נר חזן אם יכבה:

סעיף קטן ב

וקורא איכה כו' הגהות מממוני וכתב ר"ש דאמגילת רות וקינות ושה"ש מברכין בא"י אמ"ה אקב"ו של מקרא מגילה בלחש כדאיתא במסכת סופרים:

סעיף קטן ג

וש"צ בין גואל לרופא כמו בשאר תענית לפי דעת האשיר"י בסימן תקס"ה. וכתב רב עמרם מנהגינו להרבות סליחות בסלח לנו כתב אשר"י כבר נהגו אבותינו שלא לומר סליחות דאקרי מועד ומצוה עלינו לקיים מנהג אבותינו:

סעיף קטן ד

ואם חל בשני לדידן אינו יכול לחול בשני שהרי לא בד"ו פסח והסימן א"ת ב"ש כו' וק"ל:

סעיף קטן ה

ויש ממתינים למולו עד אחר חצות דמילה עושין אותו בשמחה דכתיב שש אנכי על אמרתיך ודעת התוספות שיברך על הכוס ויתן לתינוק לשתות ר"ל לתינוק הנימול מ"ו וק' אי דוקא קאמר הא לשאר תינוק אסור א"כ איך מסיק ע"ז רבינו וכתב ז"ל ומ"מ בט"ב שחל במ"ש לא אמרינן שיבדיל ויתן לתינוק כו' עד מפני שהוא קבוע בלא קבוע נמי הא לא מתירין גם במילה כ"א לתינוק הנימול אלא ודאי לכל התינוקות ס"ל דמותר וכן מוכח לקמן בסי' תקס"ט בב"י שמחלק בין כוס דשהחיינו בי"כ לכוס דמילה משום דקבוע וכן הוכחתי ג"כ בי"ד סי' רס"ה בהל' מילה ע"ש אלא נראה שמ"ו כ"כ שלכתחלה לא יתנו אלא לתינוק הנימול ודו"ק:

סימן תקס

סעיף קטן א

שחוק פיו בזמן הזה כו' וכת' ב"י אבל הר"ר יונה פי' דשלא בזה"ז נמי קאמר שהשמחה יתירה מרגילה את האדם לשכוח המצות עכ"ל וז"ל ר' יונה ר"פ אין עומדין י"מ שטעם הדבר מפני חורבן בית המקדש אבל לא בשעת חורבן מותר ואין זה נכון דא"כ לא היה לו לומר בעולם הזה אלא משחרב בית המקדש אסור לאדם שימלא שחוק פיו כו' מדלא אמר הכי שמעי' שאינו תלוי בחורבן אלא אפי' בזמן ב"ה אמר שאסור למלאות שחוק פיו בעה"ז בשום ענין שהשמחה מרגיל האדם שישכח המצות כמו שאמרנו למעלה.

ומאי דאמרי' אימתי ימלא שחוק פינו בזמן שיאמרו כו' לא מפני המקדש לבד אומר אלא ה"ק אימתי יהיה השמחה מותרת בזמן שיעשה עמנו ניסים ויושיענו ואז באותו הזמן נשמח כדי לגלות נפלאותיו וגבורותיו ויאמרו העו"ג הגדיל ה' לעשות עם אלה ויראו בשמחתינו. ושמחה בזה שהוא שמחת הבורא היא מצוה גדולה משום פרסומי ניס' ודומה לזה מ"ש במדרש זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה ב"ו הוי אומר בשם כלו' אע"פ שזה היום הוא י"ט ונעשה לנו בו ניסים ונפלאות ואנו שמחים בו אפ"ה עיקר השמחה אינו בעבור י"ט אלא בעבור השם לפרסם את כל הגדולות ואת כל הנוראות שהוא עושה עכ"ל ונלע"ד פי' לפי דהאי אז ימלא שחוק פינו לאו בעה"ב איירי אלא בימות המשיח או בימי בית שני שהרי נאמר שם לפני זה במזמור קכ"ו שיר המעלות בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים אז ימלא שחוק כו' וידוע מדחז"ל על היינו כחולמים שנדרש על ע' שנה דגלות בבל ועכ"פ לא איירי מימי עה"ב אלא מימי הגאולה אלא ה"פ דר"י בעה"ז אפילו בזמן שב"ה קיים אסור למלאות שחוק פינו כל זמן שהיה"ר גובר עלינו משום שהשמחה גורם שישכח את המצות וזה הוא אפילו בזמן שב"ה קיים ואפילו לימות המשיח נמי אסור אם לא באותו זמן ועת שיעשה לנו הש"י ניסים ונפלאות אז כדי שיגולה הנס מותר לשמח משום פרסומי ניס' דהיינו מתוך שיראו האומות שנהפך לנו אבל לי"ט ולשמחה אז יכירו בגודל שבותינו ויאמרו הגדיל ה' לעשות עם אלה ובאם לא נשמח אזי לא יוכר הבדל בין מה שהיינו בו בזמן הגלות לזמן הגאולה אבל מיד שיפורסם הנס יחזור הדבר לאיסורו מטעם הנ"ל והיינו כל זמן עה"ז עד שנזכה לעה"ב ואז אין יצה"ר יגבר עלינו כי בלע המות לנצח ואז יהיה מותר השמחה עכ"פ ולפ"ז מה שמייתי הקרא אז ימלא שחוק פינו לא מייתי ראייה שאז יהיה מותר אלא מייתי ראייה לאיסור שהרי לא התיר לנו הקרא לשמוח אלא בזמן הנס שעי"כ יאמרו העו"ג הגדיל ה' לעשות וכמ"ש ר"י ראייה ממש זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו בשם ולא בי"ט ומה שמותר בעה"ב זה א"צ ראייה אלא מסתבר טעמא דמטעם האיסור אנו לומדים ההיתר וק"ל וזה נלע"ד בפי' הרר"י ולא כמ"ש רמ"י בש"ע שלו ז"ל אז ימלא שחוק פינו בעה"ב שנהיה נהנין מזיו השכינה לא בעה"ז עכ"ל ורומז נמי לפי' דר"י הנ"ל דאילו לפי' הרמב"ם ורבינו אינו אוסר אלא בזמן הגלות אבל ברור דלא דק בפי' ר' יונה:

סימן תקסב

סעיף קטן א

ומשני התם לצעורי בעלמא כדי שיקבלו הקרבנות. אבל בעשרת ימי התשובה לא עיין בהגהות אשר"י ובמרדכי בשם ראבי"ה בפ"ק דתענית ד' ל"ד ע"ב שכולל עם י' ימי

תשובה ג"כ תענית חלום שא"צ להמתין ואין להקשות ע"ז ממה דק"ל דמשלימין תענית חלום בע"ש ולמדו דין זה כיון דשם מותר להתענות בשבת די"ל התם מיירי כשרוצה להשלים לא שצריך להשלים עד שקיעת החמה אלא בצאתו מב"ה עד לביתו מותר לאכול ואפ"ה מתפלל תפילת תענית ע"כ והביאו מ"ו בהגהותיו כאן ומהרא"י בת"ה סימן תמ"ו בשם א"ז ומרדכי דין י' ימי תשובה ולא הזכיר שם תענית חלום וצ"ע לפי הטעמים שכתב מהרא"י דבעי' תרתי שלא יקבל עליו בתפלה וגם שלא יהא התענית אלא לצעורי בעלמא ושניהם הם ג"כ בתענית חלום שלא קבל עליו אלא צער בעלמא ומ"ש קבל לא מקרי קבלה אם לא שקבל מאתמול בשעת מנחה וא"כ מן הדין לא היה צריך להשלים אם לא שנאמר שמן הסתם מפחד החלום סתם קבלת תענית של חלום הוא עד צאת הכוכבים וכל המתענה אדעתא דמנהגא מתענה וכאילו קיבל כן בפירוש:

סימן תקסה

סעיף קטן א
יחיד אומר ענינו בש"ת כו' בל' רבים וכ"כ בתשובת רמב"ן:

סעיף קטן ב
אבל ש"ץ אומרו בכל פעם וכשמתפלל בלחש מיחשב כיחיד מ"ו בשם הכל בו:

סעיף קטן ג
וכן נוהגין באשכנ"ז פי' שחרית ומנחה מ"ו וקאי אש"צ וק"ל:

סעיף קטן ד
ערבית שחרית ומנחה כו' אעפ"י שיאכל וישתה כל הלילה אח"כ מ"מ אזמר ענינו מפני הקבלה שקבל עליו בתפלת המנחה ועיין בב"י שהביא דברי הר"ן בוה והאריך ומ"ו ז"ל היה נוהג לאומרו בשחרית כשהתפלל בצבור וגם ציבור התענו דאז א"א שלא יתענה חד והרי הוא אומר ענינו בל' רבים:

סימן תקסו

סעיף קטן א
בין גואל לרופא כו' דכתיב ה' צורי וגואלי וסמיך ליה יענך ה' ביום צרה:

סעיף קטן ב
והראב"ד כתב על אלו שהן תענית יחיד ר"ל על תענית בה"ב:

סעיף קטן ג
שאין לשנות מטבע ברכות אבל מה שמאריכין בסליחה בברכת סלח לנו אין זה מקרי שינוי אלא הוספה מענינה של ברכה ועיין מ"ש בסמוך:

סעיף קטן ד

ואם בא לומר בסוף כל ברכה כו' והסליחות אמרי' בסוף ברכה דמעין החתימה הוי סוף ברכה אבל ותן טל ומטר שאומר אחריו ושבעינו מטובה אינו באמצע הברכה ודו"ק כן היה נ"ל לכאורה אבל זה אינו דהא ג"כ מוסיפין באמצע הברכות וכמ"ש רבינו בסי' ס"ח בשם הראב"ד שכתב ז"ל למעט או להרבות באמצע הברכה אין קפידא לפיכך נהגו להוסיף פיוטין במאורות ובאהבה ובזולות כו' גם ב"י כתב בסי' קי"ט ז"ל וא"ת הרי אנו נוהגין ביום תענית להאריך בתחנונים בלשון רבים באמצע ברכת סלח לנו וזהו היפך דברי ר"י ז"ל י"ל דבצבור שאני כו' ע"ש הרי לפנינו מה שאנו מוסיפין בברכת סלח לנו קרי אמצע ברכה גם כתב שם ב"י דלהרא"ש ורבינו ס"ל מ"ש ואם בא להוסיף בסוף כל ברכה כו' בסוף לאו דוקא דה"ה באמצע אלא אורחא דמילתא נקט א"נ לרבותא דאע"ג דאינו אומר סמוך לחתימה מה שתקנו חכמים כו' ע"ש מ"ש ב"י ומ"ש שם ליישב:

רק שיתחיל מעין הברכה כו' ר"ל הא דאמרי' אם בא להוסיף בסוף כל ברכה מעין הברכה אומר ל"ד שאסור לומר כ"א מה שהוא מעין אותה ברכה דז"א רק דצריך להתחיל בדבר הוספה מעין אותה ברכה ואח"כ יכול להאריך בדברי תחנונים כמו שירצה ולאפוקי בש"ת יכול להתחיל במה שירצה ופי' זה נ"ל ברור ולא כמו שפירשוהו ב"י בסימן קי"ט ע"ש ופירושו תפסו רמ"א ז"ל ורמ"י בש"ע שלהם ע"ש ועיין מ"ש שם והארכתי בדבר זה:

סעיף קטן ה

שיעמדו שנים אצל ש"צ ותימא על מנהגינו שאיך אנו נזהרין בזה ונראה ליישב בדוחק דוקא בימיהם דלא הוי לפני כל אחד ואחד מחזורו אלא היו אומרים בע"פ ולא היו בקיאים היו צריכים שנים להיות עומדים אצל הש"צ שהוא בקי ורגיל ולומר עמו משא"כ בזמננו כשקורא כל א' מתוך מחזורו מקרי עומדים אצל הש"צ א"נ דוקא בתענית שמתפללין בו כל היום דומיא דתענית של משה:

סעיף קטן ו

ורב עמרם כתב שהתעניות כו' ז"ל מ"ו ואנו נוהגין לקרות ויחל בכל תענית אשר גזרו הראשונים דרך קבע אפילו תענית בה"ב שאחר החג אבל תענית שגוזרין דרך מקרה נוהגין לקרות בבוקר מעין הפרשה ובערב ויחל וכ"כ רמ"א:

סימן תקסז

סעיף קטן א

יכול לטעום עד כדי רביעית ז"ל בגמרא פרק היה קורא השרוי בתענית מהו שיטעום אכילה ושתייה קיבל עליה והא ליכא א"ד הנאה קיבל עליה והא איכא א"ל טועם ואין

בכך כלום ותני ר' אמי ור' אסי טעמו עד שיעור רביעית ומזה למד ראבי"ה שיכול ללעוס עצי קינמון כו" כמ"ש בשמו בסמוך וכ"כ המרדכי בפ' תעניות בשמו ז"ל כיון דאסיקנא דהנאה לא קיבל עליה נ"ל דיכול ללעוס עצי קנמון כו' ואמרי' בפ' כיצד מברכין כס זנגבילא בי"כ פטור וצ"ל דפטור ומותר. ופטור דנקט משום דשייך באכילה גמורה חיוב חטאת ואפי' אם בי"כ אסור שאני התם דהוי דאורייתא ועוד דטובא הנאה נאסרו בו' עכ"ל והביאו ב"י בס"ס אדברי רבינו ודברי רבינו בסמוך קצרים המה שמשמע שעיקר התירו הוא מההוא דכס זנגבילא בי"כ פטור וז"א אלא מדטעימה בתענית מותר. וס"ל הא דאמרו כס פלפל וזנגבילא יבישתא בי"כ פטור דה"פ דאין אכילה בכך כמ"ש שם ואין בו אלא טעימה בעלמא וטעימה בתענית מותר ומ"ה פי' פטור האי דפטור ומותר קאמר ומ"ש משום דבאכילה גמורה שייך חיוב חטאת ר"ל פלפלין וזנגבילא רטיבא ואוכלו אבל יבישתא אפילו אוכלו ואינו פולט לית ביה חיוב חטאת כיון דאין דרך אכילה בכך והכי מוכח שם בגמרא דפריך אמימרא ולא שני כאן בפולטו וכאן באינו פולטו ע"ש דפ"א ע"ב ודו"ק.

סעיף קטן ב
וביה"כ וט"ב אסור ובת"ה משמע דאסור בכל תענית ציבור וכ"כ רמ"א המנהג:

סעיף קטן ג
משום דבאכילה גמורה פי' ברטובים כמ"ש לקמן בסי' תרי"ב:

סעיף קטן ד
איכא חיוב חטאת ואילו אמר מותר לכוס לא הוי שמעינן מדיוקא אלא דאכילה גמורה אסור ולא חיוב:

סימן תקסח

סעיף קטן א
אבד תעניתו של אותו היום עיין בב"י בשם ת"ה:

סעיף קטן ב
אין יכול ללוותו ולפורעו ודעת הרמב"ם והר"ן והרא"ש וב"י ורמ"א לפסק הלכה דוקא אם נדר להתענות סכום תענית לצומן באיזה יום שירצה והיה מתענה ביום א' אע"פ שקבלו עליו מאתמול והוצרך לדבר מצוה או מפני כבוד אדם גדול או שמצטער הרי זה לוה ופורע יום א' שהרי לא קבע הימים בתחלת הנדר נמצא דיום זה אינו מעיקר הנדר וכשהוא לווהו עדיין נדרו קיים אבל אם לא קבל עליו קודם לכן להתענות יום אחד אלא במנחה קבל עליו להתענות למחר מקרו תענית זה ואינו יכול ללותו וכתב המרדכי וכ"כ רמ"א וכ"ש שאינו יכול ללות ולפרוע תע"צ ומיהו תענית בה"ב שנוהגין להתענות אחר

הפסח וסוכות או אפילו בי' ימי תשובה ואירע בהם ברית מילה מצוה לאכול וא"צ התרה כי לא נהגו להתענות בכה"ג ודוקא כשאוכלין שם אבל אם שולחים לכ"א לביתו אין לאכול ואם קבל עליו התענית במנחה צריך להתענות י"א שאם מצטער הרבה בתעניתו יכול לפדותו בממון וה"ה באונס אחר וכתב רמ"א ונ"ל דוקא בקיבל עליו תענית בעלמא אבל קבלו דרך נדר צריך לקיים נדרו:

סעיף קטן ג
מיד ביום א' שלאחר השבת ז"ל מ"ו ע"ש בתוס' והגהות רא"ש בשם א"ז שנהגו להתענות ביום א' מיד ובפרט האידנא שהוא יום איד שלהן:

סעיף קטן ד
וכ"כ אבי העזרי והעולם נוהגין להתענות וע"ל סי' רפ"ח שכתבתי על מה נוהגין להתענות ע"ש:

סימן תקעא

סעיף קטן א
אי מצי מצער נפשיה ר"ל שהוא חזק יבריא ויכול להתענות:

סעיף קטן ב
ותלמיד חכם אינו רשאי כו'. אם לא בתענית צבור דלא יפרוש עצמו מהן:

סימן תקעב

סעיף קטן א
שהרואה שקונין ביום ה' בערב לצורך שני סעודות גדולות י"ס שהגיהו ד' סעודות וכבר הוא נדפס בדפוס ב"י אבל ברש"י ור"ן פרק סדר תעניות (תענית ד' י"ח) כתוב שני סעודות וצ"ל דה"ט דסעודות שבת יחד מקרי סעודה אחת ור"ל סעודה לצורך יום הצום שהעולם רעבים וסעודת שבת ועיקר הקפידא הוא בשביל סעודה הנוספת בשביל הצום דאילו לצורך שבת דכל יום ה' קונין לשבת. גם מדכתב שני סעודות גדולות ל' גדולות משמע דכל סעודת שבת קרי סעודה גדולה וק"ל:

סימן תקעג

סעיף קטן א
וכתב הראב"ד דדוקא יחיד כו' והר"ן דחה דבריו וכן המנהג ב"י:

סעיף קטן ב
ושבתות וימים טובים מותרין לפניהם ולאחריהם אפי' בזמן שנוהג מגילת תענית דדברי תורה אין צריך חיזוק:

סימן תקעד

סעיף קטן א
אל יראה בפניהם כאילו אכל ומהאי טעמא שום ובצל ודברים שיש להם ריח אסור לאכול ריב"א:

סעיף קטן ב
ואל יראה עידונין בעצמו אפילו שלא בפניהם לומר הואיל ואכלתי מעט אאכול הרבה אלא מיד שיזכור יפרוש מלאכול מרדכי:

סעיף קטן ג
ואסור לשמש בו המטה חוץ מבליל טבילה. כך דקדק ב"י מהירושלמי ע"ש וכ"פ בש"ע:

סימן תקעה

סעיף קטן א
ושוהין אח"כ כמו ו' ימים ר"ל אחר כלות תענית בה"ב ולפ"ז הא דכ' ומפסיקים בחנוכה ופורים חנוכה אפשר לומר שהוא דוקא כגון שעונת גשמים שלהם היו בחודש כסליו אבל פורים ק' לומר שהוא דוקא שמשם והלא' אין גוזרין ג' תעניות אלא אגב שיטפא נקט והדין אמת שאין תענית יחיד דוחה חנוכה ופורים מיהו לפי המקומות שעונת גשמים שלהם הוא מאוחר כמו ארץ אשכנז שצריכין מטר אחר ימי הפסח לפעמים אחר שבועות לק"מ מפורים והרמב"ם מינה איירי ג"כ שהרי כתב אבל מקומות שעונות גשמים שלהם לפניו או אחריו כו' וק"ל וטעמו שכך שוהין לפי שכך היו שוהין בא"י שהרי כשהגיע י"ז במרחשון לא ירדו גשמים היחידים מתענין בה"ב נמצא כלי' בכ"ה לחשוון ואם הגיע ר"ח כסליו ולא ירדו גשמים ב"ד גוזרי' ג' תעניות הרי ה' ימים שנשארו מחשוון ויום ר"ח כסליו הרי ששה ימים ושביעי שהוא מחרת ר"ח כסליו מתחילין להתענות אם הוא יום שני ואם לא יהיה יום שני ימתינו מלהתענות עד יום ב' הבא ראשון ונמצא שוהין יותר משבעה ואפשר שמפני כך כתב שוהין כמו שבעה מפני שלפעמים שוהין יותר מז' אבל ק' שלא היה לו לכתוב אלא שוהין כמו ששה ימים שהרי ה' ימים נשארו מסוף חשוון ויום ר"ח כסלו ששה ימים הם ולא שבעה ואפשר שהרמב"ם כתב כמו ששה והיה כתוב ו' וטעה הסופר בין ו' לז':

סימן תקפא

סעיף קטן א
תניא בפרקי ר"א פרק מ"ו. באותו שופר הא דדייק וכתב באותו שופר משום דס"ל דהאי קרא דעלה אלהים בתרועה כו' על אותו השופר שהיה במדבר נאמר כי ע"י נמנעו מלטעות אחר ע"ג וזהו שכתב לעיל והעבירו שופר במחנה דלכאורה לא מצינו בשום

מקום שהעבירו שופר באותו זמן במדבר אלא דס"ל שהיה כן. וסמיך ליה מפסוק עלה אלהים בתרועה ולכן כתב נתעלה באותו שפיר כו' כי פסוק זה אשופר במדבר קאי:

סעיף קטן ב

לכן התקינו חז"ל שיהו כו' בר"ח אלול כו' פי' מפני שנתעלה ה' באותו שופר שהציל ישראל מן החטא לכן גם אנו תוקעין.

סעיף קטן ג

וכל החודש כו' פי' וא"ת ואכתי קשה מ"ט שתוקעין כל החודש הוה לן לפסוק מיד אחר ר"ח ע"ז משני כדי להזהיר כו' ועושין בכל חודש כן לעורר על התשובה דכיון דהוי עת רצון למשה בעלייתו ללוחות אחרונות. וכמ"ש אח"כ רמ"ה קיימי מר"ת אלול ומרבים בתחנונים עד יה"כ מה"ט שנא' אם יתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו הוקשה לו לרבינו א"כ שהטעם כדי לעורר העם לתשובה יותר היה לנו להעמיד להעם חכמים שידרשו ברבים בכל קהילה ויעוררו העם לתשובה לכן אמר שהתקיעה בכל החודש הוא ג"כ כדי לערבב השטן אבל א"ל דתוקעין מהאי טעמא לחודא כדי לערבב דא"כ מאי יום מיומים ומ"ש עכשיו דמערבים השטן אלא משום שישראל עושין תשובה והוא לא יעכב התשובה א"כ ממיל' צריך אתה לומר ג"כ שעכשיו מוזהרין ישראל יותר לעשות תשובה. וא"ת וא"כ למה לי לומר משופר מדבר י"ל דמ"ש וכדי לערבב השטן כאילו אומר ועוד כדי לערבב אלא שקשה למה מתחילין בר"ח שבוע שלפני ר"ה היה להן להתחיל כמו בסליחות ותחנוני' אלא דטעם ההתחלה בר"ח מכח שופר של מדבר וכיון ששבוע שמל בו ר"ה צריכין ג"כ לתקוע כדי לעורר העם לתשובה לכך אין פוסקין וחוזרין ומתחילין אלא תוקעין כל חודש ועיין בדרישה:

סעיף קטן ד

אשרי וקדיש כו' פי' כל המזמור מדאמרינן אחריו קדיש וכמ"ש לעיל ריש סי' כ"ה:

סעיף קטן ה

לעמוד באשמורת כו' לפי שאמרי' בפ"ק דע"ג דהקב"ה שט בי"ח עולמות בלילה ובג' שעות אחרונות בבוקר הוא שט בעולם הזה מנהגים:

סעיף קטן ו

ורוב צבור מתענין כתב המרדכי שתקנו חכמים להתענות ד' ימים לפני ר"ה כנגד ד' ימים שמר"ה לי"כ שאוכלין בה דהינו ב' ימים של ר"ה ושבת בינתיי' ועי"כ:

סעיף קטן ז

ביום ראשון כו' אע"ג דהיה די אם היו מתחילין ד' ימים קודם ר"ה מ"מ תקנו יום ראשון בשבוע שהוא יום מסויים דלא יטעו העם:

סעיף קטן ח
וכי ראשון הוא פי' מהרר"י ליאון דהוקשה לו זה מפני שבפרשה הביא ג' עניינים סוכה וחגיגה ולולב וגזר הכתוב בסוכה וחגיגה שיהיו בט"ו א"כ בלולב ג"כ הול"ל ולקחתם לכם בט"ו בחודש ואין לתרץ שכתב ראשון מפני שהוא ראשון לימי סוכות דלמה שינה יותר בלולב מבסוכה וחגיגה:

סעיף קטן ט
משל למדינה כו' וא"ת מאי עניין משל זה צורך לקושייתנו דהא יכול לתרץ בקיצור דכיון דבי"כ נמחלו העונות ואח"כ עוסקין במצות סוכה ולולב נמצא שהט"ו הוא ראשון לחשבון עוונות וי"ל דאי לאו המשל הייתי אומר דבי"כ לא נמחלו כל העונות כ"א רובן ועדיין נשארו קצת עוונות ישנות בידן ואפ"ה נקרא י"כ דהש"י כיפר להן מליגזר עליהן מיתה ואבדון בעוונם ולא הוי א"ש מלת ראשון אבל השתא נשמע מן המשל דבי"כ נמחל הכל כמו שהמלך מוחל כל המס מרוב הבקשות שבקשו מאתו וק"ל:

סעיף קטן י
בי' פרסאות לכך אמר י' פרסאות כנגד י' ימי תשובה ואע"ג דאנו מתענין בערב ר"ה שהוא קודם י' ימי תשובה היינו משום דא"א להתענות בר"ה אבל א"ל משום דצריך לצאת לקראתו קודם שנכנס ובא לתוך י' פרסאות דא"כ אין דמיון י"כ למה שאמרי' במשל כשנתקרב יותר יצאו כל בני העיר לקראתו וביי"כ אין מתענין הכל עד שנכנס בעיר שהרי יום כיפור הוא היום שרצה הש"י לגבות חובו מבני אדם כמ"ש התורה:

סעיף קטן יא
יצאו בינוני העיר כו' פי' וגם הגדולים עדיין הם עם המלך מיום שיצאו לקראתו לא הלכו מאתו אלא מלווין אותו לעיר ותמיד המה עמו בבקשתו והשתא הוא דומה לנמשל דבי' ימי תשובה בינונים מתענין וכ"ש גדולי': ערב ר"ה הגדולים כר והא דבאשכנז מתענין כולם מפני שבדבר שהוא צער לו כל הרוצה לעשות עצמו גדול עושה כדאיתא בפ"ק דתעניות ואין להקשות א"כ בי' ימי תשובה דקאמר בינונים מתענין ולמה אין עושין הכל עצמו כבינונים ועוד שהרי בי' ימים תשובה גם הגדולים מתענין וכמ"ש וי"ל דדוקא יום אחד מצוי שהכל עושין עצמן גדולים ולא להתענות הרבה ימים שאין מצוי לעשות הכל כגדולים אלא הבינונים וק"ל:

סימן תקפב

סעיף קטן א
אלו ברכות כו' וסוף באבות ובהודאות ואם כו' כצ"ל:

סעיף קטן ב
ואם בא לשחות בסוף כל ברכה כו' ה"ה בתחילת הברכה מורי ונ"ל דמש"ה קאמר בסוף משום דהתם אתי למיטעי כיון שמסיים בברוך אתה ה' כו' סומך הרואה שמחויב לשחות. ומזה הטעם אמר רבינו נמי לעיל והמדקדקים מכוונין לזקוף בסוף כו' נמי דה"ה בתחילת הברכה:

סעיף קטן ג
ועוד בה עשיריה כו' אע"ג דהוא ט"ו אפשר לומר שהן נגד זכרינו עם מלך עוזר כו' אבל הוא דוחק וב"י תירץ דמן ושבה ואילך קאמר דאיכא י"א תיבות ועיין לעיל סימן קט"ו דמשמע דאי אפשר לומר כן וכן תירוץ שכתב בשם הגה"ה א"א לומר ותירוץ ראשון עיקר וכן תירץ מהר"ם מלובלין ע"ש. וכתב מורי לזה יתיישב לשון דקאמר ועוד יש בפסוק ועוד בה עשירה כו' כלומר שבאותו פסוק יש אבל לא מתחילתו ועוד תירץ ב"י בע"א ע"ש ובהג"ה מצאתי שר"ל ועוד יש בפסוק עשרה כתובים ע"ד גוזמא כלומר הרבה פסוקים של תשובה ביחזקאל שיש בהן י"א תיבות וכן משמע הל' שאמר ועוד יש בפסוק כו' שאם לא כן הול"ל וי"א תיבות שבפסוק ועוד בה עשיריה ע"כ וק"ל:

סעיף קטן ד
שהם בעשר דברות פי' בדברות ראשונים דאילו באחרונים ע"ח אלפין יש בהן:

סעיף קטן ה
כי לחיים משמע לא כו' שמעתי מפרשים דהיינו מכח דהאות אחר הפתח צריכין להיות נדגשת וא' אינה מקבל דגוש ונופלת תחת הפתח להיות הקמץ וזהו דחוק בעיני דהא אמרו כן גם באומר לקרבן כמו לא קרבן כמ"ש רבינו בי"ד סימן ר"ז והתם לא שייך האי טעמא. ועיין מה שכתב רבינו לקמן סימן תקצ"א שאין לומר פסוק ויזכור כי בשר כו' בפסוקי זכרונות ושם פירשתי:

סעיף קטן ו
יש בו מ"ד תיבות כתב ב"י מכאן נראה שצ"ל כמו שידענו ה' אלהינו ולא כיש מוחקים תיבת כמו דא"כ לא הוי אלא מג' תיבות. ומהר"ל מלובלין גרס עוד אשר יבואו עמים וגו' עד ולחלות את פני כו' כצ"ל והטעם שיש באלו הפסוקים העניין כענין שנזכר בוכן תן פחדך ומלוך רמז לשם של ע"ב ושם בן ד' מתגלגל כו' ר"ל כזה ? הרי לך ע"ב א"נ כזה ? הכל ע"ב וזה הפירוש האחרון נראה יותר שכן משמע ל' רבינו שכתוב מתגלגל בצירופו שמשמע שמגלגלין תמיד אות הראשון ומצטרפין הכל יחד אצל אות שאחריו ועוד שדרשו ופרשו באר היטב בשבעים לשון והביאו רש"י בפרשת דברים ובפרש' כי

תבא ופירשו רא"ם שם כן ע"ש אבל לפי' הראשון הול"ל מתגלגל במלואו וכתב הכלבו שהני ג' ובכן נגד מלכיות זכרונות ושופרות עי' בב"י שהביאו:

סעיף קטן ז

שאין לאומרו פי' אכולהו קאי גם אזכרינו ומי כמוך והא דקאמר לאומרו ל' יחיד משום דר"ל דאין לומר להאי הוספה הנזכרת וק"ל:

סעיף קטן ח

אפי' זכרינו לחיים במגן כו' אבל מי כמוך משמע דלא דקדק שלא לאומרו דאינו בקשה אלא לשון שבח להש"י עוד י"ל דמכל חד נקט חדא מג' כתב מהר"ל מלובלין יש לתמוה דכאן כתב רבי' בשם בה"ג דאפי' זכרינו לחיים לא יאמר בג' ראשונות ולעיל בסי' קי"ב כתב בשם בה"ג דצרכי צבור שרי וכתב וכבר כתבתי לעיל שנ"ל להגיה שם לעיל רב האי במקום בה"ג: במס' סופרים כו'. פי"ט הלכה ח':

סעיף קטן ט

ובקושי התירו צ"ע דלטעמיה דיהיב רב האי דצרכי רבים שרי ועליו כתב וכן יש במסכ' סופרים א"כ למה בקושי התירו וצ"ל דמ"ש וכן יש במסכ' סופרים הוי מדברי רבי שכתב שבמ"ס יש כדברי רב האי ולא מטעמיה דלדידיה שרי בכל עשי"ת ובמ"ס מתיר דווקא בר"ה וצ"ל שהיה לו טעם אחר ולא ס"ל חילוק דרב האי כיון דצרכי רבים הוא:

סעיף קטן י

וא"צ להזכיר ר"ח כו' ומשמע מל' דלא ס"ל לעיקר האי דרשה שדרשו ז"ל מפסוק בכסה ליום חגינו איזהו חג שהחודש מתכסה כו' וכמ"ש רבי' בסי' תקצ"א בשם בעל הארוך. א"נ ס"ל האי דרשה לעיקר דכיון דא"צ להזכיר ממילא נשמע שאינו רשאי להזכירו מדכתיב בכסה וכו' שצריך לכסות החודש בכל מאי דלא צריכנא לגלויי וק"ל: דכתיב וביום שמחתכם כו' והיה לכם לזכרון גר אע"פ דדרשו רז"ל וביום שמחתכם זה שבת א"כ גם עליו קאי לזכרון ולמה אמר בסמוך שאם הוא שבת אומר את יום כו' מ"מ מנוחת שבת קובע הזכרה לעצמו וק"ל: וכתב רב האי שאין מנהג כו' כמו אבל רב האי כ' ואדלעיל קאי וכן מצאתי בס"א נדפס. מ"ש להזכיר מקרא קודש לשון מורי ואנו נוהגין לאימרו ועי' בסי' ת"ץ ושם כתבתי טעם למה אנו אומרין אותו:

סעיף קטן יא

ודברך מלכנו אמת במנהגים כתב שא"ל מלכנו וקיים לעד:

סעיף קטן יב

דהכי מסקינן הלכתא כו' ס"פ בכל מערבין פי' ולא אמרינן דלא שייך זמן אלא אג' רגלים ע"ש: תכתב בשנה טובה אפשר שהספר נקרא כן וכמ"ש מהרי"ל שהספר נקרא מחילה וסליחה ע"ש. א"נ משום דתכתב לשנה ר"ת תל"ט ל' לטיא וקללה וכן לשנה טובה תכתב

ר"ת לט"ת שהוא ל' לטיא ומש"ה אפשר דכתב דנוהגין תכתב בשנה טובה בבי"ת. אבל בש"ע כתב. רמ"א דנוהגין לומר לשנה טובה:

סימן תקפה

סעיף קטן א
וילפינן מלכם כו'. אע"ג דכתיב נמי שבו לכם פה עם החמור התם פי' המתינו פה כו' וק"ל:

סעיף קטן ב
בב"י משום דלכאורה משמע דמתקיעות דמעומד מתמה למה הן צריכין כיון שכבר תקעו מיושב לכ"נ דכיון כו' ר"ל עיקר התימה על התקיעות שמיושב:

סעיף קטן ג
כדי לערבב השטן כתב ב"י בשם הר"ן דפי' כדי להכניע היצה"ר כדכתיב אם יתקע שופר דהיינו שטן היינו יצה"ר ול"נ דרבי' לא ס"ל פי' זה אלא ר"ל לערבב השטן שלא יקטרג על ישראל וכן פי' בהדיא שם התוס' ורש"י ע"ש דף י"ו ע"ב:

סעיף קטן ד
וי"מ שמכח תקיעה ראשונה מתערבב בשנייה כו' ר"ל ולפי' הראשון הוה תקיעות שבברכות גזירת הכתוב ונ"מ בהאי טעמא. דלפי הי"מ אם אין האדם חש כ"כ ואומר די בתקיעה ראשונה או שלא היה מצוי שופר על עירבוב השטן א"צ לתקוע שנית. ולדעת ראשונה כיון דגזירת הכתוב הוא צריך לתקוע פעם שנית. וא"ת אמאי לא תני במתני' כי אם תקיעה שניה כמ"ש רבי' לקמן מיד בסמוך ז"ל כדתנן העובר לפני התיבה בשני כו' י"ל דבין לפי' ראשון ובין לפי' שני דמתני' לא תני אלא התקיעות שהן עיקר. ולפי' ראשון הוי תקיעות שבברכות עיקר טעמא שהן גזירת הכתוב ומעירבוב השטן לא קא מיירי וכן לפי' שני נמי נקט תקיעות שעל סדר הברכות לומר לך שבסדר הברכות צריך התקיעו' כדי שלא יערבב השטן בשעת התפלה וממה שצריך לתקוע ב"פ משום בהיל ולא בהיל. מזה לא קמיירי וק"ל:

סעיף קטן ה
בשופר גדול כתב במהרי"ל נ"ב ע"א דנראה לו שיתקע בקרן ימין של איל שהוא גדול מדשמאל:

סעיף קטן ו
כדתנן העובר לפני התיבה אינו מביא ראייה אלא על סדר הברכות ודו"ק מורי אבל לע"ד נראה דמייתי ראייה שהן עיקר שהרי לא נזכר במשנה שתקעו שום תקיעה כ"א אלו שמתקיע המתפלל מוסף. והא דאמר רבי יצחק למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין

כו' על מנהגינו בעלמא קא יהיב טעמא וכ"כ הר"ן שם אמ"ש בגמרא ובר"ן. לפני מימרא זו אמר אבהו מפני מה תוקעין בשופר של איל כו' שבשום דוכתא לא תנן הכי אלא אמנהגינו הוא דיהיב טעמא והביא ראייה ממסכת תענית שמצינו כיוצא בזה ע"ש:

סעיף קטן ז

וכתב א"א ו"ל והטעם והמשך דברי רבינו הוא כך שלא תדקדק מדברי רבינו האי כיון שאין ש"ץ רשאי לתקוע משום הפסק ש"מ דתקיעות מעומד אינן עיקר דאל"כ לא הוו הפסק לכן כתב רשאי לתקוע ו"ל מהרי"ל דף כ"ב ע"א וכן היה נוהג מהר"י סג"ל אם לא היה שום תוקע אחר אלא הוא והיה נשאר עומד במקומו לפני העמוד והיה תוקע ולא כשאר תוקעין שתוקעין על סדר הברכות והולכין על המגדל. וז"ל מורי מאחר שפסק מהר"ם [עיין בהגהות רא"ף בסי' קכ"ח שמביא דברי מהר"ם באריכות וראיותיו והוא מהמרדכי שכתב] גבי כהנים שאפי' הוא מובטח כו' לא סמכינן עליה היכא דאיכא כהן אחר ה"ה לענין תקיעות וק"ל עכ"ל וכן פי' כולם הב"י ורמ"א ורמ"י בסי' קכ"ח שדוקא כשאין שם כהן אחר וגם בטוח שלא יטרוף אז עולה לדוכן עיין סי' קכ"ח. שהעתקתי ג"כ בק"ש ע"ש בסי' קכ"ח ע"ש. ותימא דכאן פסק ב"י בש"ע דאפי' יש אחר אם הש"צ מובטח יכול לתקוע דהכי דייקי לשונו דכתב בסי' זה סעיף ד' ז"ל אחר תוקע ולא ש"צ כדי שלא יתבלבל ואם הוא מובטח שחוזר לתפלתו רשאי לתקוע עכ"ל ודוק בל' אחר תוקע וגם במה שסיים רשאי לתקוע דמשמע אפי' יש אחר וגם ק' דברי רבינו הטור אהדדי דלעיל סי' קכ"ח מביא דברי המ"מ בקיצור ומשמע מיניה ג"כ דס"ל דווקא כשאין כהן אחר סמכינן אזה שהוא בטוח שהרי כתב ז"ל אפי' אם אין שם כהנים אחרים לא יעלה אא"כ הוא מובטח וגם כאן בסי' זה כ' ואם הוא בטוח אחר שכתב ואם אין שם כהן אחר דמשמע דעל אם אין כהן אחר קאי וק' דמסיק מיד וכ' ע"ז ז"ל וכ"כ ב"ה מסתברא שאם ש"צ יודע לתקוע הרשות בידו אלא מנהג ראשונים שהיו זריזים במצות כו' דמשמע דמיירי אפילו יש אחרים שיכולין לתקוע אפ"ה רשאי הש"ץ לתקוע אם הוא מובטח וכבר דימה ברכת כהנים לתקיעה ונלע"ד דס"ל לרבינו דכיון דמנהגן היה לברוח מהתקיעה כמ"ש שהמנהג ספרד היה לברוח מהמצות עד שהוצרכו לשכור אחד מהשוק א"כ מקרי אין שם אחר לתקוע דהא כל אחד אינו רוצה לתקוע ורוצים שש"ץ הוא שלוח' ומושכר להם שיתקע לכך אם הוא מובטח רשאי לתקוע משא"כ בנשיאת כפים דאם יש שם כהן אחר התורה רמיא עליה בשלשה עשין שכל אחד ואחד מחויב לישא כפיו. ובזה מיושב ג"כ הש"ע וק"ל:

סעיף קטן ח
וה"ה בקרני רוב החיות כו' פי' אעפ"י שלא מכר בהם לא שופר ולא קרן ואין כאן הוכחה מ"מ כיון שאינם חלולים לא איקרי שופר ושל פרה חלול הוא לכך צ"ל שטעמא הוא מפני שלא נקראת שופר וק"ל:

סעיף קטן ט
שופר של ע"ג של עו"ג כו' פרק ראוהו ב"ד פרש"י שמשמשין בו לע"ג ונאסר בהנאה ולהכי לכתחלה לא יתקע בו דהתקיעה בעצמה הנאה לאדם שהוא תוקע וכמ"ש לקמן בשם הכלבו. א"נ כפשוטו כיין שהוא של ע"ג אונו ראוי שיתקע בו תקיעת מצוה גם יש לחשש שמא יזכה בו ואם תקע בו יצא דמצות לאו ליהנות ניתנו ובלא נתכוון לזכות בו כמ"ש רבינו מיד דאז יוצא כיון שראוי להתבטל אשר"י ע"ש:

סעיף קטן י
ואע"פ שהוא גזול פי' אם הוא של ע"ג של עו"ג ולא נתכוין לזכות בו:

סעיף קטן יא
ניקב וסתמו שלא במינו כל זה הוא דעת הרמב"ם והגאונים כמו שסיים רבינו דס"ל דבעינן תלתא למעליותא דהיינו סתמו במינו ואינו מעכב וגם נשתייר רוב שופר או כשר ואי בציר חד מהני תלתא פסול:

סעיף קטן יב
ובעל העיטור כתב כו' כי היכי דאמרינן בנסדק כו' פי' דס"ל אפילו אם מעכב את הקול אעפ"כ מהני כיון שנשתייר שיעור שופר חשבינן לאידך כנקצץ כמ"ש בנסדק לרחבו:

סעיף קטן יג
ומ"ש רבינו ול"נ היינו מטעם דלא דמי דהתם לא מיפסל אלא משום נסדק דין הוא שנשתייר בו שיעור שופר כשר אבל בסתמו שלא במינו דמיפסל משום קול שופר וד"א שהרי קול זה לא דמי לכשיהיה שלם ולא כמות שהיא נקוב הילכך מיפסל ועיין בדרישה:

סעיף קטן יד
אפילו כ"ש פסול אף ע"פ שנשאר שיעור שופר לפי שמחמת רוח וחוזק התקיעה הסדק הולך ומוסיף עד שיסדק כולה רא"ש וכ' הראב"ד ור"ן שאם הדקו הרבה בחוט או במשיחה כשר שהרי החוט מעמידו שלא יתבקע והוא שישתייר שיעור תקיעה ממקום הקשירה ולמעלה לצד הפה. כלבו:

בין מצד אחד בין מב' צדדים לכאורה היה נראה לפרש שר"ל שנסדק בכל צד חצי ארכו זה למעלה וזה מלמטה דאל"כ אלא שנסדק כולו מב' צדדין היינו דבק שברי שופרות שכתב רבינו בסמוך שוב מצאתי שרש"י פי' כן להדיא ממתניתין דף כ"ז ע"א דקתני שופר שנסדק ודבקו פסול שר"ל שנסדק כולו מב' צדדין ומש"ה פסול דהוה כב' שופרות

וכתבו התוספות והרא"ש עליו דא"כ היינו שברי שופרות דתנן שם ופירשו שם דמיירי בנסדק מצד אחד אבל הרא"ש תירץ לפי' רש"י דצ"ל שאני התם שדיבק שבר לשבר לאורך השופר ושייך לפוסלו משום כב' שופרות אבל הכא שכל אורך השופר חתיכה אחד אין פסולו דומה לדיבק שברי שופרות וסד"א לא מיפסל עכ"ל:

סעיף קטן טו

צפהו זהב בעביו במקום הקצר שהוא מקום הנחת כיו פסול כו' צ"ל דמיירי שהוסיף ובדרישה כתבתי בשם מ"ו דפי' דפסול בלא הוספה אלא משום דהזהב כלפי השופר שם חצוצרות עליו ומאריך אותו קצת שציפוהו על חוד במקום החוד סביבו שהוא עובי השופר ואינו פסול מטעם מוסיף עליו כ"ש כיון שמכניס הזהב בתוך פיו ושפתיו מתכסה על הזהב ומגיעים לשופר לא מקרי הוספה וטעם הפסול הויא משום דקול היוצא מן השופר אמר רחמנא ולא קול היוצא מן הזהב. וזה כיון שהקול נכנס אל הזהב קודם שנכנס לשופר הויא קול זהב ולי"מ שהביא רבינו בסמוך מיירי שמצפה הזהב על סביבות הקרן מקום שמניח שם הפה ששם מתחיל אריכת השופר ולהכי דייק שאינו פסול משום הוספה אלא משום חציצה ודו"ק ועיין בדרישה:

סעיף קטן טז

כגון מגל כו' כן היא גירסת רש"י בגמרא אבל הרי"ף והרא"ש והר"ן ותוספות והרמב"ן גורסים איפכא. בגמרא ריש דף ל"ג דסכין אין בו אלא משום שבות ובמגל יש בו חיוב לאו:

סעיף קטן יז

אלא משום שבות ואמירה לעו"ג שבות דשבות ושבות דשבות במקום כו' צ"ל ופי" אפילו לישראל עצמו אין בו אלא איסור שבות וא"כ אמירה לעו"ג שבות דשבות דאמירה לעו"ג אפילו באיסור דאורייתא אין בו אלא שבות:

סימן תקפח

סעיף קטן א

עד הלילה דכתיב יום תרועה ולא לילה:

סעיף קטן ב

לפיכך שמע מקצתה כו' ז"ל ב"י ותיבת לפיכך שכתב רבינו אינו מדוקדק דהא אע"ג דתקיעה דלילה לא מפקא ידי חובה אם איתא דשמע סוף תקיעה בלא תחילתה הוה נפיק ידי חובה ה"נ יוצא היה י"ח ולא אמרינן דלא יצא אלא משום דקי"ל שמע סופה בלא תחילתה לא יצא וא"כ מאי לפיכך עכ"ל נראה דשפיר קאמר לפיכך:

סעיף קטן ג
ויעבירנו ד' אמות בר"ה הא דלא קאמר שמא יוציאנו מרה"י לר"ה משום דהתם איכא היכרא טפי ר"ן ור"ל יש הפרש גדול בין בית לר"ה ולכך הרוצה לצאת מרגיש ולא יצא:

סימן תקפט

סעיף קטן א
אדם הראוי לתקוע כיצד לאפוקי חש"ו אפילו מדבר ואינו שומע דבשמיעה תליא מילתא דהא מברכין אשמיעה אבל שומע ואינו ?? מדבר מוכיח.

סעיף קטן ב
אפילו דרך ר"ה פי' אף שמודה ב"ה שטלטול שלא לצורך אסור בי"ט:

סעיף קטן ג
המודר הנאה מחבירו כו' כתב הר"ן מסתברא דוקא כשהוא תוקע מאליו להוציא את המודר אבל כל שאומר לו המודר תקע והוציאני אסור דשליחותיה קא עביד והאריך ע"ש.

סעיף קטן ד
איכוין ותקע לי פירש"י תתכוין ותקע בשבילי פירוש להוציאני וסבירא ליה לר"ו דמצות צריכות כוונה אפילו כוונת המשמיע וכ"ש כוונת השומע. ורבא פליג שם בגמרא בפרק בתרא דר"ה וסבירא ליה דמצות אין צריכות כוונה ופסקו הרי"ף והרא"ש כרבי זירא דצריכין כוונה וזהו שסיים רבינו אלמא בעי דעת שומע כו' שזה אתיא מכ"ש דדעת משמיע כמ"ש ומה"ט נמי לא מתחיל אלא צריך התוקע שיכוין להוציא השומע ולכן סיים ולית הלכתא כרבא כו':

סימן תקצ

סעיף קטן א
וכן בג' שברים אין לחוש אם מוסיף עליהם כו' עיין במהרי"ל ריש דף נ"ב שכתב והיה מהר"י סג"ל מתמה אמאי לא רגילין לעשות נמי שברים יותר מג' שברים כאשר עושין בתרועה ודו"ק ע"כ וכתב מורי ע"ז ואנו רגילין להאריך אף בשברים עכ"ל ולעד"נ ליתן קצת טעם למנהג אשכנ"ז ומשום דס"ל כהרא"ש והרי"ץ גיאות דבסמוך דמצריכין לעשות שברים ותרועה בנשימה אחת ומש"ה מקצרין בשברים שלא לעשותו יותר מהשיעור משום חשש שלא יוכלו לעשות התרועה שאחריה באותו נשימה משא"כ בתרועה שהיא באה באחרונה שיכול להאריך בה כמו שירצה וכיון שיש טעם לקצר בשברים דסדר תשר"ת תקנו לקצר בכל השברים וע"כ הוצרך רבינו לאשמעינן דוכן לשברים להוציא מדעת מנהג אשכנז ועי"ל דל"ת דווקא על התרועה יכול להוסיף דהם תכופים זה לזה

ולא הוה כמריע וחוזר ומריע אבל בשברים שהן קולות מופסקים נימא דהוה כעושה בשברים זה אחר זה שמסיק רבינו לקמן בשם הרמב"ן דבתרועה המריע וחוזר ומריע הוה הפסק וכן העושה ג' שברים לכן קמ"ל רבינו דכיון דחדא שברים הוא שהרי לא הפסיק ממש ביניהם דנימא דהוה כשברים אחר שברים ואפשר דזהו ג"כ טעם אשכנזים שאין מוסיפין:

סעיף קטן ב

אבל בעל העיטור כו' ג' שברים ג' קולות כו' וג' יבבות כשיעור ג' שברים פי' העיטור פליג ארש"י בתרתי חדא דס"ל דיבבא הוא ג' כוחות ונמצא דתרועה שהיא ג' יבבות היא ט כוחות וגם פליג עליה דס"ל דלא פניגי תנאי בשיעור התרועה דשניהם ס"ל דשיעור תרועה ג' יבבות שהן ט' כוחות אך שמחולקים באופן עשיית התרועה שלמר ס"ל עושין אותו ג' כוחות קטנות מופסקין פי' כאדם הגונח מלבו שממשיך הרוח בין גניחה לגניחה והוא ההפסק. ומר ס"ל שעושין אותו כאדם המיילל שעושה קולות תכופות זה לזה מאד וצ"ל ט' קולות אבל בשיעור הן שווין דג' מופסקין הן ט' תכופין ודו"ק:

סעיף קטן ג

ואם עשה ד' או ה' שברים כו' פשוט הוא ומשום אבל כו' דסיפא נקט ליה ב"י ולעד"נ דמשום ד"ה סיום דברי הרא"ש הוא כתבו ששם דף מ"א ע"ג כתב בהאי מעשה הנ"ל דאירע במגנצא שבסדר קש"ק אחר שתקע ב"פ קש"ק כהוגן תקע בשלישי ד' שברים ותקיעה והחזירוהו לראש וחשבוהו לטעות מה שתקע ד' שברים וע"ז כתב שם הרא"ש דמה שתקע ד' שברים בזה לא קילקל כלום דתקיעה ושברים אין להם שיעור למעלה כו' ע"ש אלא שדוחק לומר שיכתוב תשובת דברי הרא"ש אמה שלא הזכיר לעיל במעשה:

סעיף קטן ד

תקיעה במתעסק כו' פירוש הא אם תקע ב' תקיעות זא"ו אפילו תקע השנייה במתעסק לא היה צריך לחזור דלא נקרא הפסק שהתקיעה ראשונה מחשב לסוף הסדר כיון שבה נסתלק הסדר ושנייה מחשב ליתר וכ"ש אי תקע שניהם שלא במתעסק דלא הוי אלא יתר בעלמא אבל במעשה דב' תרועות זו א"ז אע"פ שלא היתה במתעסק מיפסל הסדר משום דהפסיק בסדר בין תרועה או שברים לתקיעה אחרונה והא דכתב רבינו לעיל סי' תקפ"ח דאם שמע תשעה תקיעות מט' בני אדם אפילו שהה בהם הרבה יצא. ואמאי לא לפסול ההפסקה הסדר. הא כתבתי לעיל בשם הר"ן דדוקא ההפסקה בלי שמיעת קול שאינו ראוי לא הוי הפסקה אבל שמע קול שאינו ראוי לסדר זה הוה הפסקה וק"ל:

סעיף קטן ה
ואם לאחר שתקע ג' שברים שתק והפסיק כו' פי' דוקא כיון שהפסיק נראה כאילו כבר סיים שברים זו ואח"כ מתחיל שברים מחדש לאפוקי בתרועה שעושין אות' תכופין אפילו לא הפסיק בינתיים הפסקה גמורה כשתיקה אלא עשה ב' תרועות זא"ז כיון שלא עשאן תכופין בנשימה אחת נראה כב' תרועות משא"כ בשברים דאם לא הפסיק היה הכל שברים אחד דהא כל שבר ושבר בפני עצמו הוא כאילו נשימה בפני עצמו הואיל ומפסיק קצת בין שבר לשבר:

סעיף קטן ו
פי' תקיעה האחרונה כו' אבל לתקיעה מיהא עולה כיון שאין קולות הראשונים נחשבים כלום משא"כ לעיל וק"ל:

סימן תקצא

סעיף קטן א
בר"ה וי"כ ש"ץ מוציא כו' פי' י"כ של יובל שהתפללו בה ט' ברכות כמו בר"ה ר"ן ובירושלמי איתא מ"ש ברכות של ר"ה ששצ מוציא הרבים י"חמשא"כ בשאר ימות השנה משום דנפישי ברכות דכל שבתות וי"ט של שאר ימות השנה שבע והני ט' וע"ל בסי' קכ"ז שביארתי פלוגתות ומה שיש להתעורר עליהם ועל הפוסקים ושם תמצא פלוגתא היא בכל השנה אלא שכל השנה הלכה כרבים ובר"ה כר"ג נמצא מ"ש רבינו כאן דאמר ר"ג בר"ה כו' לשון שאינו מדוקדק הוא דהא לא דיבר מר"ה וי"כ בפרט וק"ל:

סעיף קטן ב
יאמר ושני שעירים כו' כמנחתם ונסכיהם יסיים כן ותשמע כאן שיאמר פסוק מלבד עולת החודש ומנחתם וכו' קודם ומנחתה כו' ובת"ה סי' קמ"ג כתב לומר ומנחתה קודם:

סעיף קטן ג
בין ב' פסוקים שבירמיה כו' בפסוקי ירמיה הם זכרתי לך חסד נעוריך והבן יקיר לי אפרים ומפסיקין ביניהם בפסוק וזכרתי אני את בריתי אותך בימי נעוריך כדי לסמוך זכירת ברית ימי נעוריך לזכירת חסד נעורים:

סעיף קטן ד
ומ"מ נהגו כר' יהודא דכיון דאיכא קראי טובא למיעבד אליבא דכ"ע עדיף טפי:

סעיף קטן ה
יש שאין משלימין למניין י' פסוקים כו' וזכרתי כו' פי' שאין חושבין פסוק וזכרתי לפסוק עשירי שצריך לסיים בשל תורה מפני שהפסיק באו"א זכרינו בזכרון טוב בין פסוק דזכרונות לפסוק וזכרתי וכן בשופרות לא חשבינן פסוק וביום שמחתכם לסיים פסוק של תורה מפני שהפסיק בתקע בשופר גדול בין פסוקי שופרות לפסוק וביום שמחתכם:

סעיף קטן ו
ולא יתכן דבריהם ר"ל שהם אמרו שהוא בכלל וממילא עולה למניין י' פסוקים ויכול לאומרו במקום אחד מן הי' פסוקים. ע"ז כתב ולא יתכן:

סעיף קטן ז
סודרי תפלה חוזרו כו' פי' לרווחא דמילתא חזרו ומש"ה לא דקדקו והפסיקו וגם נקטו פסוק של חצוצרות:

סימן תקצג

סעיף קטן א
אם הוא בקי בתקיעה כו' כתב הר"ן דדוקא בסי' של תשר"ת לומר שאם אינו יכול לעשות כל הסימן אינו עושה מקצתו וכן תש"ת ותר"ת אבל סדר תשר"ת ותר"ת אין מעכב זה את זה ואם ידע לעשות אחד מהם או שנים עושה ובלבד שיעשה כל הסימן וטעמא דמילתא דאם איתא להאי ליתא להאי ומתחלה על הספק הם נעשים ואפשר שאותו שיעשה הוא עיקר עכ"ל. ויש לדקדק בדברים אם יכול לעשות סימן אחד או שנים היאך לא יעשה השלישי ונלע"ד דר"ל אפי' למד דצריך לעשות כל הסימן בנשימה אחת וזהו דעת רבי יהודא בגמ' ואם כן אע"פ שיכול לעשות סימן תש"ת ותר"ת אינו יכול לעשות סימן תשר"ת בנשימה אחת וא"כ מי שאינו יכול לעשות סימן תשר"ת בנשימה אחת כדעת הרא"ש שס"ל שצריך לעשותו בנשימה א' ע"ז אמר דאפ"ה אין מעכבין זא"ז.

סימן תקצו

סעיף קטן א
מכי מסיים ש"ץ תקיעתא ר"ל התוקע דהוא נמי מיקרי ש"ץ ור"ל מכי סיים התוקע הל' קולות שבסדר הברכות אז מתחילין היחידים א"נ ש"ץ ממש ור"ל מכי סיים סדר תקיעות:

סעיף קטן ב
ביבנה כו' אפשר דמש"ה נקט יבנה ששם היו נזהרין בי' טפי שסנהדרין גלו לשם כדאיתא פרק בתרא דר"ה ושם היו תוקעין אליבא דכ"ע אפילו בשבת:

סעיף קטן ג
מקל תקיעתא תרועה מיקרי גם כן ע"ש התוקע בל"א בלאזין:

סימן תרד

סעיף קטן א
כאילו התענה ט' וי' והא דקאמר כאילו התענה י' אע"פ דמקרא אינו מוכח אלא כאילו התענה ט' דמ"ש בערב היינו שיכינו עצמן לעינוי של מחר המתחיל מערב וכדמסיק. י"ל

דאי לא אמר אלא כאילו התענה ט' הו"א דרשות בידו אם ירצה יתענה ששקולין האכילה והתענית ומש"ה קאמר דתענית או אכילה של ט' הכל בשביל עשירי וא"כ אכילה דוקא קבעי קרא דאכילתו היא שייכא להתענית של יו"ד משא"כ תענית של ט' שאינה שייכא לתענית של י' וק"ל:

סעיף קטן ב

וציום שישתו ויאכלו תחלה כדי שיוכלו להתענות בו ואפשר לומר טעם אחר שהציווי כדי שיהא ניכר וגלוי ציווי הש"י שציוונו להתענות ביום הי' ואם התענה ג"כ בט' א"כ לא יהא ניכר הציווי אלא יאמרו כל אחד מתענה אימת שירצה ולא ידעו בקדושת יום כפורים וזהו כעין מה שמסיק רבינו בסי' זה שהשיב החייט ואנו בטוחים שהקב"ה יכפר לנו כו'. וזהו דוגמא למ"ש רבינו טעם דאין לשחות בסוף כל ברכה לעיל סימן קי"ג:

סעיף קטן ג

דג שזה זהוב בחמשה זהוב כו' פי' שאע"פ שאדם רשאי ליזוק בנכסיו לתת מאה בדבר שאינה שווה אלא אחד מ"מ אין דרך בני אדם בכך אא"כ הוא גנב או קוביוסטוס ועל שוטר העיר מוטל לחקור על זה לכך א"ל מאחר שאתה חייט למה עשית כזה והלא אין דרך בעלי מלאכה בכך ב"י:

סעיף קטן ד

ביום כזה שצוונו כו' עיין מ"ש ב"י בזה איך מתורץ הקושיא ב' ולי נראה דמיירי דמתחלה באו שניהם יחד או החייט היה שם תחלה. וכן דייק קצת לשון רבינו שכתב והיה שם חייט. אלא שהשוטר התרעם עליו ואמר מאחר שמלאכתך חייט והדג היה כ"כ ביוקר שראית עבדי עומד ג"כ לקנות היה לך להניח עבדי לקנות כדרך העולם שהולכים כשרואים עבדי המושל באים לקנות ולזה באתה התשובה על נכון אבל אין לפרש דהעבד כבר בא לקנות אותו דא"כ למה שאלו בתחלה מה מלאכתך ולא הקפיד עליו יהיה מי שיהיה למה השגת גבול עבדי או וכי שייך לומר שמפני שצוה ה' ביום זה לאכול יסיג גבול או יגזול מיד חבירו. ולכן לא נ"ל מ"ש ב"י ע"ז אלא כמ"ש נראה עיקר ותירוץ ראשון שכתב ב"י ג"כ אינו נראה שאין לשון המשל מורה כדבריו ודו"ק ושאנו בטוחים שהש"י כו' צריך ג"כ לטעם זה דאל"כ איך מרומז בקרא שיאכלו בשר ודגים הלא לא נרמז אלא שיכינו לאכול היום וק"ל:

סימן תרה

סעיף קטן א

הא ודאי קושיא היא אלא כו' פי' לפי דבריהם שהיו סוברים שדווקא תרנגול ולא בהמה כלל אז ודאי קושיא מ"ש אבל אינו כן כדמסיק שעשירים כו' וגם לפי טעם שני דגברא

תחת גברא אינו אלא לרווחא דמילתא אבל לא לעיכובא. ועי"ל דלטעם שני ודאי קושיא דא"כ דגברא תחת גברא מעלי א"כ ליכשר למזבח לקרבן יותר מבהמה ועיין בדרשתי לפ' האזינו ששם כתבתי טעם אחר שהוא רמז למ"ש רבה במסכת כריתות והביאו רבינו לעיל ריש סי' תקפ"ג האי מאן דבעי למידע אי מצלח בעסקיו כו' ע"ש:

סימן תרו

סעיף קטן א

וצריך לילך לו פי' אצלו:

סעיף קטן ב

ועושין כן כדי זה קאי אמ"ש בריש הסי' ויתן כל אדם אל לבו בעי"כ לפייס כו' ע"ז כתב שעושין כן כדי שיהיה לב כו'. ושאר דינים שכתב רבינו לפייסו בג' בני אדם ג"פ וכן מחילה קאי דוקא אעי"כ כן מוכח בראש"ש דף צ"ה ע"ב ועיין בפ' י"ה דף פ"ז ע"ב:

סעיף קטן ג

ואי משום דרבי יצחק דאמר חייב פי' ומדנקט חייב להכי ס"ל מברך על הטבילה דאף שבשאר ימות השנה אין בעלי קריין טובלין מ"מ ברגל חייב לטהר אינו ראייה דמ"ש רבי יצחק חייב לטהר כו' היינו לטהר עצמו מכל הטומאות ר"ל אינו בכלל חיוב אלא כשיכול להטהר מכל הטומאות אשר בכללם הוא טומאת מת הצריכה הזאת ג' וז' וזהו א"א בזמן הזה כדמסיק והאידנא אין לנו טהרה ור"ל אין לנו אפר פרה להזות בו טמאי מת וגם דאין הזאה מועלת כיון שאנו על ארץ טמאה נמצא אף שבעל קרי בזמן הזה יטבול עצמו לא נטהר עדיין מטומאתו דכל אדם בחזקת טמא מת ואינו יכול לקיים חיוב דטהרת הרגל. נמצא מ"ש רבינו ואף מטומאת מת חזר ופירש דבריו מה שרומז תחלה במכל הטומאות אבל אין לפרש דקאמר ואף דאפילו מטומאת מת שאינו בא מקלות ראש חייב לטהר דז"א דא"כ לא משני מידי אלא במ"ש תחלה היינו לטהר עצמו מכל הטומאות ור"ל החיוב אינו קאי מטהרת טבילה אלא אטהרה אחרינא דהיינו לטהר עצמו מכל הטומאות דייק וכתב אבל ר"ל אפילו מטומאת מת זהו כללא דמילתא שמעתי מפרש דבריו דמה שאמר לטהר מכל הטומאות ר"ל אף מטומאת מת ואותה טהרה צריכה הזייה ג' וז' וע"ז קאמר חייב לטהר והאידנא אין לנו טהרה פי' טהרה מטומאת מת אין לנו שהרי אין לנו הזאה גם כיון שאנחנו בארץ הטמאה הוי כטובל ושרץ בידו אבל א"ל לכך קאמר ואף מטומאת מת משום דזיב' וקרי באים מקלות ראש משא"כ בטומאת מת מש"ה ניחא טפי למתפלל בטומאת מת מטומאה מחמת קרי. דא"כ רישא דמילתא דכתב היינו לטהר עצמו מכל טומאות ללא צורך כתבו. דהול"ל היינו לטהר עצמו אף מטומאת כו' אלא כדפרישית דלהכי דייק לעיל וכתב מכל משום טומאת מת ודו"ק:

סימן תרז

סעיף קטן א
אפי' על חטא ומכ"ש פירוט חטאים בפירוש דא"צ ולגירסת ב"י ר"ל דר' יונה הזכיר פורט החטא בלבד ועל חטא לא הזכיר וק"ל:

סעיף קטן ב
וא"א ז"ל כתב שיכול להתודות כו' כראב"י משום שנאמר כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד. ורי"ץ גיאות ס"ל כת"ק דס"ל דהוי ככלב ששב על קיאו וראבי"ה ס"ל דלא הו"ל ככלב ששב על קיאו כ"א בעבר ושנה:

סעיף קטן ג
כתב רב עמרם החותם בא"י כו' אכל י"כ חוץ מנעילה קאי דבנעילה אפילו לדידיה יכול לחתום כ"פ ב"י דעת רב עמרם ולא כמ"ש רבינו בשמו לקמן סימן תרכ"ג דאפי' בתפלת נעילה ס"ל דאינו חותם כמו בשאר תפילות וע"ל מ"ש.

סעיף קטן ד
ולפירש"י יכול לחתום שהוא גורס כו' ז"ל הגמ' י"כ עם חשיכה מתפללין שבע ומתוודה וחותם בוידוי ד"ר מאיר וחכמים אומרים מתפלל ו' ואם רצה לחתום בוידוי חותם וכן בתוספות וכן גי' רב עמרם וסבר דדוקא אנעילה קיימי חכמים ופלוגתתם עם ר"ת היא אם חייב לחתום או רשאי ורש"י גורס כל מקום שזקוק לז' בגמרא ומשמע דה"ה לתפילת מנחה עי"כ דמה שאמרו זקוק לז' לאו לאפוקי י"ח אלא לאפוקי וידוי שאינו סמוך לתפלה שאינו רשאי לחתום ולפי' הפלוגתא הוא דר"מ ס"ל דבנעילה דווקא חותם אבל לא בשאר תפילות וחכמים אמרו אפי' במנחה חותם וזהו שכתב רבינו וכיון שחכמים אמרו כו' כך הלכה פי' אע"פ דר"מ לא ס"ל אלא דווקא בנעילה. ומש"ה סיים רבינו כיון דאיכא פלוגתא דרבוותא ר"ל שהרי לדברי ר"ע גם רבנן מודים במנחה ואינו חותם אלא דפליגי אחיוב חתימה דאמר רבי מאיר גבי נעילה ודו"ק.

סעיף קטן ה
שאין לו להחזירו משמע דהתפלה גופו חוזר ש"צ במנחה וכן במנהגים ולא כמו שנוהגים עתה בקצת קהילות ועיין בב"י שהביא מנהג ספרד דמשמע ג"כ שלא היה חוזר כלל:

סעיף קטן ו
צריכים אתם להודיעם כו' פי' אתם צריכין להודיעם לכל הקהל. וללמדם סדר הוידוי ועניינו בדי שכל אחד יתודה אחר תפילתו:

סימן תרח

סעיף קטן א

שזמנו מהלך אלף ות"ק עיין סי' רס"א וסימן רס"ג מ"ש שם. וכאן לא קאמר תקמ"ט מפני שהוא לחומרא. משא"כ לעיל סי' רצ"א דקאי אמוצאי שבת דאזלינן בתר בין השמשות דרבי יוסי נקט תקמ"ט לחומרא ע"ש. וק"ל. ומ"ש שזמנו אלף ות"ק קודם הלילה ר"ל קודם הלילה הידוע לענין כניסת שבת וי"ט דקי"ל בו כר"י וכמ"ש בסי' רצ"ג ומ"מ הוא דוחק דהו"ל לרבינו לכתוב בקיצור צריך להוסיף על התחלת בין השמשות דהיינו מסוף שקיעת החמה וגם רא"ף בהגהותיו תמה ע"ז:

סימן תריא

סעיף קטן א

והאידנא נהגו לאסור כו' הוא מדברי התלמוד ורבינו בהגהות רא"ף בסי' זה ע"ש וז"ל ופציעות אגוזים נ"ל דוקא לשברם ולהניחם בקליפותיהן עד כדי לאוכלו הוא דאסור אבל לאכול מיד מותר לשברן להוציא מהן האוכל וכן כתב לעיל סי' שי"ט ולהסיר ממנו עלין המעופשין שכתב רבינו צ"ל בענין שלא תהיה ברורה עכ"ל רא"ף:

סימן תריב

סעיף קטן א

וציר שעל הירק אע"ג דציר משקה היא כבר אמרו בגמרא דאכשורי אוכל הוא וכל אכשורי מיכלא אוכלא הוא:

סעיף קטן ב

שהוא ד' ביצים לרש"י ולדעת הרמב"ם ג' ביצים:

סעיף קטן ג

שהוא ד' ביצים שאם יש כן הוא בס"א ובקצת נוסחאות כתב והרמב"ם כתב שאם כו' ותמה ב"י מה לו לרבינו לכתוב כן בשם הרמב"ם והלא גמרא ערוכה היא והוא עצמו כתב לפני זה ושיעור לצרף ב' אכילות כו' ע"ש שצידד ליישב ולי נראה שגי' הספרים דלא כתיב בהו וכתב הרמב"ם היא עיקר:

סעיף קטן ד

או שאכל אכילה גסה דאשר לא תעונה כתיב פרט למזיק:

סעיף קטן ה

כס פלפלי אכילה שלא כדרכה נקרא גם כן פרש"י בכיצד מברכין רא"ף ועיין בסימן תקפ"ד שכתב שיכול לכוס עצי קינמון ולפולטן ומביא ראייה מכס פלפלי משמע לכאורה דבכס פלפלא נמי איירי דפלטו:

סעיף קטן ו
דאפילו איסורא ליכא פי' בדלא אכל כשיעור אבל כשיעור פטור אבל אסור כמשקין דלקמן סוף הסי' א"נ דלא דמי למשקין ולקמן שהם ראויים ונאכלין ע"י טיבול משא"כ בזו האוכלים שאינן ראוים למאכל אדם כלל:

סעיף קטן ז
לפי מה שהוא וא"ת מ"ש מאכילה דכ"ע משערין בכותבת וי"ל בשתיה קים להו לרבנן במלא לוגמיו דידיה מיתבה דעתיה בדחברא לא יתיב דעתיה:

סימן תריג

סעיף קטן א
ולסוחטה שיצאו כו' כדי שלא יבא לידי סחיטה למחר ונ"ל דמשום איסור רחיצה ביום כיפור גם כן צריך לעשות כן דלא התירו לכל אדם כ"א כאשר היא סחוטה מעי"כ שאז אין כאן רחיצה בי"כ אלא במנהגים כתב בהדיא הטעם משום סחיטה וכ"כ ב"י בסמ"ג בהדיא והביאו ב"י ע"ש:

סעיף קטן ב
וברשותו הוא לנעול כו' ופי' ומש"ה אפילו הוא במקום שאין בו סכנת עקרב יכול לברך עיין בדרישה הוכחה לזה גם תירץ על מה שי"ל כאן לסי' מ"ו דלעיל:

סימן תריד

סעיף קטן א
כתב בה"ג אי בעי למיזל למיקרי בציבורא או למאי דצריך ליומיה כו' ז"ל ב"י כלומר בה"ג לא התיר אלא למיזל למיקרי בציבורא שהוא דבר מצוה וכן למאי דצריך ליומיה דמסתמא צורכי מצוה הם שהרי אין מתעסקין בו בצרכי הגוף כו' ולא נהירא דא"כ מה לי למקרי בציבורא או שאר מצוה והו"ל לקצר ולכתוב הא מאן דבעי למיזל לדבר מצוה גם לפי גירסת הספרים שגרסי אח"כ בדברי רבינו ואפי' שלא לצורך מצוה וכן לצורך מצוה כו' משמע דבכה"ג איירי מצורך מצוה ושלא לצורך ומש"ה נראה דמ"ש או למאי דצריך ליומיה ר"ל שאר צרכי היום שהם שלא דבר מצוה ואמר דצריך ליומיה לאפוקי אם בעי למעבד היום דבר לצורך מחר. וזהו שמסיים וכתב ואפיק כל צרכו ואמר דבין לדבר מצוה ובין שלא לדבר מצוה בשניהן שווין להתיר:

סעיף קטן ב
למכרך מידי פי' של עור אילו של בגד מותר אפילו לנועלו וללובשו ממש כמ"ש לעיל באנפלאות אם לא שנאמר שס"ל כהרז"ה שהביא ב"י שאוסר אפילו בשאר מינים וז"א דלדידיה אין רבותא במנעל ממש:

סעיף קטן ג

אפילו במנעל ממש ואפילו שלא לצורך מצוה מותר אפילו לנעול ממש כן היא גירסת ב"י ופי' דמ"ש רבינו אפילו במנעל ממש ר"ל אפילו לכרוך מנעל ממש סביב הרגל מותר ולא חיישינן שמא ינעלנו ולא מיבעיא דזה מותר אלא אפילו לנעול ממש מותר. וביש ספרים גרסינן הרי אפילו במנעל ממש שלא לצורך מצוה מותר וכן לצורך מצוה אפילו לנעול ממש מותר ופי' דלכרוך מותר אפילו שלא לצורך מצוה ולצורך מצוה אפילו לנעול ממש. אלא שקשה א"כ משמע שלא לצורך מצוה אסור לנעול במנעל ממש אפי' משום סכנת עקרב א"כ למה סתם לעיל בסי' תרי"ג. וכתב כיון דבידו לנעלו משום סכנת עקרב כו' ולא כתב דדוקא לצורך מצוה. לכן נלע"ד דספרים דידן מ"ש מותר אפילו במנעל ממש ר"ל לנעלו במקום מצוה מותר אפילו בלא לצורך סכנה. אך שק' מנא ליה לרבינו דין זה דלצורך מצוה אפילו בלא סכנה מותר א"כ לפי זה ילך לב"ה במנעלים:

סימן תריז

סעיף קטן א

עוברה שהריחה כו' רש"י ור"ן פירשו דהעובר מריח ריח תבשיל והיא מתאוה לה ואם אינה אוכלת שניהם מסוכנים דלא משכחת סכנת אחד בלא סכנת השני וא"כ לא הו"ל לרבי' לכתוב היא או הולד ב"י:

סעיף קטן ב

ה"ג ואם לאו תוחבין כוש ברוטב ומכניסין לתוך פיה אם נתיישב דעתה מוטב ואם לאו מביאים לה הרוטב עצמה אם נתיישב דעתה מוטב ואם לאו נותנין לה מן האיסור עצמו. ופי' לא שהמאכל דבר אסור בעצמו אלא היתר וקרוי אצל י"כ איסור ואע"פ דבגמרא לא הוזכר אלא תוחבין לה כוש ברוטב ומניחין לה על פיה עד שתתיישב דעתה אם נתיישב דעתה מוטב ואם לאו מאכילין אותה שומן עצמה ולא חילק בין רוטב עצמו לשומן עצמו. מ"מ נ"ל דדעת רבינו דל"ד קתני בברייתא דנותנין לה מיד כל המאכל אלא מאכילין אותה מעט מעט על היותר אפשר כמ"ש רבינו לקמן סי' תרי"ח ז"ל ל"ש עוברה שהריחה או כו' נותנין לה מעט מעט והוא מדברי הרא"ש פרק בתרא דיומא שדייק כן מגמרא דכריתות כמ"ש לקמן וס"ל לרבינו דברייתא לא תני רישא וסיפא אלא לרבותא דברישא קמ"ל דלכתחלה אין נותנין לה אפילו מעט אלא תוחבין כוש ברוטב ונותנין לה הטעם לבד. ובסיפא קמ"ל דאם לא נתיישב מעתה מאכילין לה אפי' האיסור עצמו אבל הא דביני ביני לא תני ומזה לא קמיירי אבל באמת גם הברייתא ס"ל כך דמאכילין אותה מעט מעט ועיין ב"י שהאריך בזה לקמן ויש מפרשים דודאי גם רבינו ס"ל כברייתא דאם לא נתיישב דעתה בכוש נותיו לה מיד מן השומן עצמו אך שמתחלה נפל ט"ס בדברי

רבינו ודילוג תיבות בכוש כאשר הוא באמת בדפוס ב"י שזהו הנוסח לוחשין באזנה אם תתיישב כו' ואם לאו נותנין לה מן הרוטב ואם לא נתיישב כו' נותנין לה מן האיסור והמגיה הגיה בבא זו של תוחבין לה בכוש כו' והניח גם בבא זו של ואם לאו נותנין לה מן הרוטב כו' אבל באמת לא היה בדברי רבינו רק תרתי בבות ופי' זה דוחק.

סימן תריט

סעיף קטן א

דאמר ר"ש חסידא כל תענית ציבור שאין בו מפושעי ישראל כו' ז"ל הבחיי פרשת כי תשא חלבנה ריחה רע ואעפ"כ הכניסה הכתוב בכלל הבשמים החשובים ובא לרמוז שאין לנו להקל ברשעים פושעי ישראל שלא יהי בכלל תעניותינו ותפילתנו וכמו שארז"ל כו' וביאור זה כי שם שמים מתעלה ומתקדש בשעה שהרשעים חוזרים בתשובה ונמנים בכלל הצדיקים שאל"כ הצדיקים נתפשים עליהם מפני הערבות שהרי כל ישראל ערבים זה לזה ומש"ה אם אין פושעי ישראל בתוכן ר"ל שאין נותנין לב לעשות תשובה להש"י מפני הערבות אינו שומע חלילה בתפילתן של הצדיקים ומטעם זה נצטוינו במצות לולב ליקח ערבה שאין לה טעם וריח רמז לרשעי ישראל עכ"ל:

סעיף קטן ב

עם העבריינין פי' כיון שעבר על ד"ת או על דברי חכמים נקרא עבריין והיו מנדין אותו עליו וכמ"ש רבינו סוף של"ד בי"ד שזהו א' מכ"ד שכתב הרמב"ם שהיו מנדין אותו עליו ושם לפני זה כתוב בריש הסי' דאסור לצרפו לכל דבר שבקדושה:

סעיף קטן ג

מה מועיל להתיר על מה שעברו כו' כתב ב"י דברי רבינו סתומים וקצרים דהא ודאי מועיל התרה לנדרים שעברו עכ"ל פי לפירושו דעיקר קושיית דר"ת מבוארת בדברי הרא"ש פרק בתרא דיומא דבהתרה בעינן שלשה הדיוטות או מומחה ועוד שאין חכם מתיר נדר בלא חרטה ועוד שהרי צריך לפרט הנדר ועוד שא"כ מי יתיר להחזן שהרי אין אדם מתיר נדרי עצמו אם לא שנאמר דהוא מתנה על נדר שעשה וזה אינו שייך דאיך יתנה על מה שעשה וזהו שכתב ב"י שדברי רבינו קצרים דהו"ל לרבינו לכתוב ולהקשות לר"ת מה מועיל תנאי על מה שעבר כבר וכמו שכתב רבינו לקמן בדברי רב נטרונאי:

סעיף קטן ד

ולכך אומרים אותו ג"פ כו' מבואר שם בדברי הרא"ש וכל מה שהוקשה לר"ת דמה שהוקשה לו דבעינן חרטה אנן סהדי דכל מי שעובר על נדרו הוא מתיר מעיקרו ומה שהוקשה לר"ת דבעינן ג' הדיוטות הרי כל הקהל אומרים אותו בלחש וגם לחזן מתירין

הקהל ומה שצריך לפרט הנדר היינו כשהנודר בא לפני החכם להתיר לו נדרו אולי נדר על דבר מצוה ולא יתיר החכם נדרו:

סעיף קטן ה

ובסגנון זה כתב כו' גם זה שם בראי"ש. וכתב עוד דכי תיקון רבנן לומר כל נדרי לעדה ששגגה ואסרה איסר על נפשה בבית הכנסת וי"מ דמ"ש דכי תיקון רבנן לומר כל נדרי לעדה כו' הכל דבר א' עד בבית הכנסת וכאילו אמר דכי תיקון רבנן לומר לעדה ששגגה בבית הכנסת כל נדרי ה"ד כגון נדרי שגגות ודייקי לומר מדכתב בבית הכנסת וז"א כדמוכח מיניה ומכל הקושיות שהקשתי בסמוך ודו"ק:

סעיף קטן ו

כגון כו' אין זה שם באשר"י אלא שהכל בו כ"כ בשמו ע"ש. והל' הזה כבד מאוד מכמה תיוהא דאית בה חדא שקאמר לעדה ששגגה ואסרה איסר כו' דהול"ל. לעדה ששגגה באיסור שאסרה כו' דהא השגגה היא במה שעברו על נדרם ועוד למה אמר לעדה ששגגה הלא לא ודאי שגגה אלא ספק שמא שגגו ועברו עלי נדרים וכמצש רבינו בריש דבריו אולי עברו ואם ר"ל דודאי נודע להם שעברו בשגגה על נדרם ק' למה המתינו כל העדה עד י"כ ולא התירו נדרם מיד שנודע להם שעברו על נדרם. וע"ק מאי כגון נדרי שגגות כו' דקאמרי הלא פי' בהאי כגון טפי ממאי דקאמר בראשונה לעדה ששגגה ואסרה כו' וע"ק מהו שחור ואמר בשגגת ציבור. וע"ק דהא מבואר בפרק ארבעה נדרים והביאו בטי"ד סי' רל"ב דנדרי שגגות ואונסין א"צ התרה. ולא חל הנדר מעולם וכמ"ש התו' בפרק שבועות שתים (שבועות דף כ"ו) בד"ה את לבך אנסך כו' והביאו ראייה לזה מהגמרא ע"ש. וע"ק דמתחיל בעדה ששגגה בנדרי שגגות וסיים ביחיד שנשבע דזה אינו דבר והפוכו ודוחק לומר רעדה צריכה כפרה והתרה טפי מיחיד ומ"ש אבל מי שנשבע כו' ר"ל ביחיד דלא חל עליו נדרי שגגות ואונסין הוצרך לומר יחיד שנשבע באופן שחל שבועתו ונדרו וקמ"ל דלדידיה לא מהני כל נדרי וחילוק זה לא מצינו בשום מקום לחלק בזה בין ציבור ליחיד לומר דנדרי שגגות ואונסין חלין על הציבור ודע ששם בכלבו כ"כ בשינוי קצת וז"ל וכי תיקון לומר כל נדרי זהו לעדה בשגגה בבית ולא ששגגה בשי"ן ואח"כ כתב כגון נדרי אונסין משגגת צבור כדכתיב ואם כל עדת בני ישראל ושם מתחיל בלישנא דקרא דכתיב בפרשת שלח לך ונסלח לכל עדת בני ישראל כי לכל העם בשגגה דקרא זה אנו אומרים אחרי כל נדרי ומש"ה מתחיל וקאמר דכי תיקון לומר כל נדרי הוא דווקא כדכתיב לעדה בשגגה והיינו דאסרו איסר על נפשם בב"ה ומשום דק' ליה וכי כל העדה אסרו איסור אחד יחד בשלמא הקרא לא קאי דוקא אנדר מש"ה קאמר דמשכחת לה כגון שעשאו הציבור ושגגה בדבר איסור או עשאו איסור וחד באונס ואח"כ

קבלו נדרים עליהם בשביל איסור שבא לידם בשגגה או באונס. ויראין שמא עברו קצת מהקהל בנדרם לזה מועיל התרה ומ"ש נדרי שגגות ר"ל הנדרים שנדרו בשביל השגגה והאונס שבא לידם אבל בשאר עניינים שנדרו יחיד או ציבור אלא שנקט יחיד משום דאין דרך ציבור לנדר יחיד בע"א לזה אינו מועיל כל נדרי. ורבינו שכתב מתחילה לעדה ששגגה ג"כ יתפרש דבריו כן גם מה שסיים באריכות כגון בנדרי של יחיד. ומ"ש ציבור ה"ק כגון נדרי שגגות בתשובתו. ונדרי אונסין באופן שיהיה שגגות ציבור לזה דווקא מועיל כל נדרי וסיים במה שהתחיל דכנגד מה שהתחיל תחילה לעדה ששגגה שהוא תנאי לומר דוקא לעדה ששגגה ע"ו סיים נמי ואמר בשגגת ציבור ר"ל זהו שאמרתי כגון נדרי שגגות ואומר בזה מצינו שהם שגגות ציבור ודו"ק:

סימן תרכ

סעיף קטן א

וכתב רב עמרם כו' ועומד ש"ץ לפני התיבה ואומר נשמת ע"ל סי' ק"ן שפתב שעומד כו' מתחיל ישתבח וכאן כתוב שעומד בנשמת ועיין:

סעיף קטן ב

ואומר במגן ובמחיה דברי ריצוי וסליחה ר"ל דבר רצוי המביאין לידי סליחה א"כ מזכירין לפניו דברי ריצוי איך שסלח לאדם הראשון ומזכירין לפניו מדת טובו אבל אין אנו מבקשין על רחמים ויסלח לנו עד ברכה האמצעי וק"ל:

סעיף קטן ג

ולא דבר קצוב הוא ולא חובה כי' פי' משום דאין חובה ליום אלא לומר דברי סליחות ורחמים והוא קצוב עליו לאומרו רוב היום באמצע התפלה אבל בג' ראשונות כיון שאין אומר בהם אלא שבח והודאה הוא אינו קצוב ולא חובה ואע"ג דכתב רבינו ובלילה אינו מתודה ר"ל הש"ץ אינו מחזיר התפלה להתודות בו וזהו שסיים ויש מקומות שאינו מתודה אלא לכל התפלה שם א' מאי וש"ץ וק"ל:

סעיף קטן ד

אתה בחרתנו יעלה ויבא ומחול כצ"ל:

סעיף קטן ה

במצותיך כו' ועבודה כו' כצ"נ ונמחק רצה וע"ל סי' ק"ך שכתב שבמנחה נוהגים בספרד שלא לאומרו אלא מתחיל ואישי ישראל ובי"כ אומרים אותו וא"ל דמה שכתב כאן רצה בפני עצמו דהא שם מוכח ג"כ דרצה ועבודה הכל א' הוא אלא ומואשי ישראל והלאה הוא עניין לנפשו ועוד דשם דווקא אמנחה קאי משום דאין נושאין כפיהם משא"כ בשחרית וק"ל:

סעיף קטן ו
ובמנחה ו' ובנעילה ג' כו' הרי כ"א פעמים כנגד שם אהיה:

סימן תרכא

סעיף קטן א
כה אמר רם ונשא ואנו מתחילין בפסוקים שלפניו סולו סולו כו' וטעם דהפטורה זו דכתיב בה ענין תשובה ותענית וכתיב בה לקדוש ה' מכובד ודרשינן זה י"כ:

סעיף קטן ב
ואומר עלינו ואוחילה והיה עם פיפיות שלוחי עמך בית ישראל. ואנו אומרים או"א היה עם פיפיות כו' קודם אוחילה:

סעיף קטן ג
וזה נוסחו אנא השם וז"ל מהר"י כנ"ל דף ס"ה מהר"י סג"ל היה אומר אנא השם חטאתי אנא בשם כפר נא וכ"כ מהר"ם ז"ל והטעם דכשהיה כ"ג מתוודה בי"כ אז היה מזכיר את השם בכינוי וכשהיה מתפלל אנא כפר נא היה מזכירו ככתבו ולכך נהגו החזנים לומר אנא בשם כפר נא בבי"ת שר"ל בשם המפורש ובראשון אנא השם ר"ל בכינויו עכ"ל ולפי מ"ש בסמוך מ"ש באשרי של קלף דבראשון כתב אנא השם ובשני' בשם שמשמע משם דבשנייה לא הזכיר השם המפורש בהדיא והכי מסתבר לומר לפי מ"ש כאן מהרי"ל דלא היה מזכיר שם המפורש בכל פעם יותר נראה שהיה מזכירו מתחלה ואח"כ אמר אנא בשם וי"ל בשם שהזכרתי כבר גם אנא השם בה' הידיעה יותר משמע שרומז על שם המפורש ממה שנרמז באנא בשם וק"ל:

סעיף קטן ד
אני וביתי אנא השם כפר נא ז"ל הרא"ש בסדר עבודת י"כ שלו ד' צ"ו סוף ע"א ובירושלמי יש בהזכרת השם שנייה בוידוי היה אומר אנא בשם בבי"ת עכ"ל והתם אכהן גדול קאי הג' עמך בית ישראל אנא השם כפר נא כו' ככתוב כו' וכן תניא בתוספתא כו' אנא השם עויתי כו' אנא השם כפר כו' ויש במקצת גרסאות בשני בשם וכן איתא בירושלמי כו' כן עיקר וכן הוא בהדיא בספרים דידן במשנה דיומא שניהם שהם בה' נמצא התו' ומשנה שוים. ומקצת גרסאות וירושלמי שוים. אבל הב"י כתב שמצא בס"א בספרי רבינו דה"ג ותניא בתוספתא אנא השם עויתי כו' אנא בשם כפר נא כן יש במקצת נוסחאות בספרים בשני בשם ע"כ וגירסא נכונה היא בעיני דאתי למימר דבתוספתא גורס בשני בשם ולא דמי המשנה שגורס בתרוייהו השם וכ"כ המרדכי כנוסחת התוספתא בשני בשם ומ"ש רבינו וכן יש במקצת נוסחאות היינו לומר דכן יש במקצת נוסחאות במשנה עכ"ל ב"י ועיין בראש דיומא דף צ"ד ריש ע"ד. דמייתי הך תוספתא מיד אחר דין הנ"ל דילפינן

מקרא דוידוי של י"כ היה בשם וז"ל ובתוספתא גרסינן השם בתרווייהו וכן יש במקצת ספרים ובירושלמי אמר רבי חגי ובשנייה בשם וכתב ר"ח כו' ע"ש ור"ל מ"ש וכן יש במקצת ספרים במשנה וכן שבמקצת גרסאות בשני בשם כו' פירוש גורסים בתוספתא בשני בשם וכן הביא המרדכי בשני בשם לגבי מתניתין שהיה גורס בשניהם דאמוראי בקיאי בגירסא טפי מינן וכן הוא גורס מתניתין בשני בשם אבל הרא"ש סיים כאן אלא שהמשנה נשנית בלשון העולם ר"ל אעפ"י שבמשנה כתוב בשניהם השם לישנא דעלמא נקט שדרך העולם לומר בתפילת אנא השם אבל בג' היה אומר בשניה בשם ב"י ועיין מ"ש לקמן בדרישה:

סעיף קטן ה

כתב רב סעדיה שראוי לומר לפני ה' פי' ב"י טעמו של רב סעדיה הוא שהכ"ג היה אומר שם המפורש ככתיבתו כשאמר אנא השם וגם כשאמר לפני ה' תטהרו ולא אמרו בכינויו שהוא שם אדנות כו'. ופי' דחוק דא"כ עיקר חסר מן הספר גם ל' ואין אנו הוגים השם באותיותיו דחוק מאד לפי' דצ"ל לפי' דעיקר הדקדוק הוא במ"ש ואין אנו כו' ר"ל אין אנו באין לומר כו' אבל ל' הוגה השם באותיותיו אינו מדוקדק כלל לכן יותר נלע"ד דה"פ דרב סעדיה ס"ל שראוי לומר לפני השם תטהרו כמ"ש אנא השם ור"ל שכיון שוידוי זה אין אנו מתודים אלא אומרים איך היה הכ"ג מתודה אינו מן הראוי להזכיר השם אפילו בל' אדנות בפי' אלא ברמז לומר השם או בשם וכן צ"ל בפסוק דלפני ה' תטהרו מה"ט ודעת הרי"ץ גאות דיכול להזכיר השם בל' אדנות כיון דקרא הוא דקרינן כדאמרינן בעלמא הרי הוא בתורה ודאי אם היינו הוגה שם זה באותיותיו כמו שהיה כ"ג הוגה אותו כמ"ש הרא"ש לפני זה היה איסור בידינו אבל אין אנו הוגים אותו באותיותיו א"כ שפיר דמי לקרוא מקרא כתוב בל' אדנות וק"ל:

MISSING TEXT GOES HERE****

סימן תרכו

סעיף קטן א

בסכות תשבו כו' חסר כתיב.

סעיף קטן ב

אם הסוכה צלתה כו' כשרה דהא כי שקלת ליה לפסול אכתי צילתה מרובה מחמתה ולא שייך בזה צירוף סכך פסול:

סעיף קטן ג

ויערבם עם הסכך דאז מהיכא תיתי ליפסל:

סעיף קטן ד

כנגד סכך הכשר פסולה שהרי הצל מן האילן פי' שהרי האילן הוא למעלה מהסוכה נמצא שעיקר הצל בא בראשונה על ידו והוא מכוון נגד הכשר סוכה וצל הסוכה אין תועלת בו כלל. שאפי' אם ינטל האילן פירוש כיון שיש לנו הכשר צל בסוכה לבד מצל האילן נמצא דכל האילן אינו לתועלת כלל ואף על פי שיושבים תחתיו. מ"מ כיון שאינו לצורך כנטול דמי וכאילו אין כאן צל אילן כלל משא"כ לעיל אם הוא מכוון כנגד הסכך הכשר דשם צל האילן הוא במקום שאנו צריכין צל סוכה והוא לתועלת אף ע"פ שאף זולתו היה לנו צל מסכך הכשר מ"מ לא אמרינן כנטולה דמי כיון דהוא עליון והצל בא בראשונה על ידו אמרינן שצל סכך הכשר כנטול דמי ולפי זה מ"ש רבינו אם ינטל האילן ר"ל צל האילן וק"ל:

סעיף קטן ה

דתנן תקרה שאין עליה מעזיבה מפקפק כו' לקמן סימן תרל"א ור"ל דבעל העיטור התירו מטעם האחר כו' דבלא טעמא הנ"ל דחילק בין סוכה שכולה מכוסה ליש בה ג"כ אויר התירו אפי' בסוכה שיש בה אויר מטעם דאין עליהם דין סכך פסול ומביא ראייה ממפקפק דהיינו שמסיר המסמרים לחוד וסגי בהכי ואי הוה סכך פסול תחלה לא הוי סגי בהסרת מסמרים שהרי קתני דוקא תקרה שאין עליה מעזיבה הא יש עליה מעזיבה לא מהני פקפוק וכמ"ש לקמן סימן תרל"א ואע"ג דיש לחלק ולומר הא דלא מהני פקפוק במעזיבה משום דשם לא שינה מידי בפקפוקו דהא עדיין המעזיבה עליו ונשאר בפסולו משא"כ כאן דהפסול הוא משום דמחובר במסמרים הוא והרי הסיר המסמרים מ"מ גם במעזיבה י"ל כיון שפקפוקו נסתר שם מעזיבה מעליו וכיון שאין עליה דין סכך פסול א"כ גם בנידון דידן אע"ג דהקנים דלעיל מחוברים כיון שאין עליהן דין סכך פסול והסכך בפני עצמו יש בו שיעור צלתה מרובה מחמתה כשר. ולא מחשבי' הסכך הכשר שכנגד הרעפים כמאן דליתא אף דלא פקפק הרעפים ופסולין עדיין משום תעשה ולא מן העשוי דדוקא בסכך אילן שהוא סכך פסול אמרי' כן וא"ת באמת למה לא יהיה להם דין סכך פסול מ"ש מאילן י"ל דדוקא אילן מחשב סכך פסול מחמת עצמו דהא אין לו צד היתר בעודו שם אילן עליו דאחר שקצצו אין שם אילן עליו משא"כ בהסי' המסמרים שלא נשתנה התקרה ולא שמו ולכך אין שם פסול עליו וק"ל:

סעיף קטן ו

ול"ש אם האילן קדם או הסכך כו' לעיל כתב רבינו בדברי ראבי"ה דלא שנא בין אילן לסכך קודם ולעולם פסול ועתה בא רבינו לאשמועי' דגם לרש"י ולכל הפוסקים דפליגי אראבי"ה ס"ל. דאין חילוק בין אילן קדם לסוכה הן לחומרא הן לקולא היינו אם צל

הסוכה מרובה מחמתה וחמתה האילן מרובה מצילתה דלרש"י בכל ענין כשר אפי' אם האילן קדם ולא כמ"ש ר"ת דאם היה סכך כשר קודם לא מיפסלה מאילן אפי' אם גם האילן צלתה מרובה מחמתה והביא ראייה לדבריו:

סעיף קטן ז

והוא שינענעו לשם עשיית סוכה כו' לשון דהרי"ף נקט וכתב עליו הר"ן נ"ל דלשם סוכה דקאמר ודאי ל"ד דלא בעינן סוכה לשמה אלא משום תעשה ולא מן העשוי אתינן עלה דסוכה לסככה. ומיהו נענוע קרוב לסתירה בעי שמגביה כל אחד לבדו וחוזר ומגביה את חבירו ומניחו עכ"ל ובדברי רבינו מוכח להדיא מיניה וביה דל"ד קאמר לשם סוכה דאל"כ ק' הא דכתב מיד אחר זה ז"ל אבל לא נענעו לא אמרינן קציצתו זהו הכשרו עכ"ל ואי בעינן דוקא לשם סוכה הול"ל רבותא דאפי' נענען לא אמרינן נענוע זהו הכשרו עד שינענע לשם סוכה אלא לשם סוכה דקאמר ר"ל לשם צל סוכה דזהו פי' לשם סוכה כמ"ש והסוכה תהיה לצל יומם מחורב וכמ"ש בסימן תרכ"ט בסיכך בחבילה שהעלה לייבש דצריכה התרה וניענוע עיין שם:

סימן תרכט

סעיף קטן א

פסולה אם סיכך בחבילה ול"ד לעשבים שריחן רע דלא פסילי בדיעבד דהנהו לא פסילי אלא משום דילמא שביק להו ונפיק אבל חבילה שפסולה משום דחיישינן דילמא עביד סוכה מן העשוי בדיעבד נמי פסולה ב"י ובד"מ כתב ז"ל לא נראה כן מדברי הטור אלא משמע דאף בחבילה שאסרו מדרבנן אינו אסור אלא לכתחילה ולא בדיעבד ומ"ש לקמן דאם סיכך בחבילה והתירה כשירה היינו דאף לכתחלה מותר לעשוח סוכה ממנה אבל אה"נ אם לא התירה וישב תחתיה יצא בדיעבד כנ"ל עכ"ל ומ"ש דלא משמע כן מדברי הטור היינו מדכתב תחלה ויש דברים הכשרים מן התורה אלא שחז"ל אסרו לסכך בה לכתחלה ובדיעבד יצא כו' ומסיק וחבילה ג"כ אסרו כו' משמע דבחדא מחתא מחתינהו:

סעיף קטן ב

מפני שדומין כו' כתב זה למיהב טעמא למה אסרו לסכך בנסרים שרוחבן ד'.

סעיף קטן ג

שאין הגשמים יכולין לירד פירוש ולר"ת כה"ג פסולה ואפשר דאפי' לדעת הרא"ש ורבינו שפסקו בסימן תרל"א שאינה פסולה מ"מ עדיף טפי שלא יהא מכוסה כל כך גם דלא התיר הרא"ש אלא בסיכך בסכך דלא מחליף כולי האי בתקרה משא"כ בסיכך בנסרים ובקביעות שדומה טפי לתקרה:

סעיף קטן ד
כיון שהסדין גורם שעל ידו צלתה מרובה מחמתה כו' ז"ל המשנה פירס עליה סדין מפני החמה או תחתיה מפני הנשר פסולה וכתבו התו' והרא"ש דהא דקתני פסולה דוקא היכא דאם לא היה הסדין אעפ"י שעכשיו צל הסוכה מרובה על חמתה שסוף שהיה החמה מרובה על הצל ע"י היבשות או ע"י הנשרת עלין ולכן הסדין גורם שצל הסוכה עומד תמיד מרובה על החמה ולכן הסוכה פסולה אבל אם היה הסוכה תמיד צלתה מרובה מחמתה בלא סדין או ודאי לא הוה פסול מחמת הסדין. כדאמרינן לעיל גבי עושה סוכתו תחת האילן להו פרש"י ור"ת פי' ג"כ הך משנה כן אך דייק לה מטעם אחר דמדתנן הדלה עליה את הגפן וסיכך על גבה פסולה הא סיכך קודם כשרה וא"כ מאי דפסל בכאן בסדין לא מירי אלא כדמסייע הסדין לסוכה אבל רבינו שכתב לעיל סוף סימן תר"ט ל"ש אם אילן קודם ל"ש כו' לא ס"ל להך דיוקא כו' דר"ת אלא ס"ל כמ"ש הרא"ש דהדין כאן כמו בסוכה שתחת האילן. ומעתה לא קשה קושיית ב"י שתמה בכאן על רבינו ע"ש. וצ"ל דמירי דאין הסדין פרוס על כל הסוכה דא"כ הוי כאילו שצלתו מרובה מחמתו וכתב רבינו בריש סימן תרנ"ו דבכל עניין פסול אפילו לרש"י:

סימן תרל

סעיף קטן א
הלכך אם יש לו שתי דפנות זו אצל זו כו' צ"ע מאי ל' הלכך דקאמר ואין לומר דה"ק כיון דלא סגי בצ"פ אלא בעינן נמי טפח הילכך צריכין לומר שעושה טפח שוחק ומעמידו פחות מג' לכותל דרוב שיעור הדופן נעשה ע"י לבוד ואז דוקא אמרינן צ"פ דז"א דהא זה הכל גמרא ערוכה הוא שם דבעינן טפח שותק וצ"פ ע"ש ד' ו' מיהו י"ל דנקט ל' הגמרא בקצרה. וכתב מילתא בטעמא ודו"ק:

סעיף קטן ב
אבל ר"ף פסל וכן כתב כו' ע"ל בסימן תרל"ג שכתבתי הטעם דאע"ג דגבי שבת אמרי' גוד אסיק גבי סוכה בעינן מחיצה ניכרת ומ"מ י"ל כאן להתיר כיון שיש כאן שם מחיצה עליהן שהן מחיצה למטה בבית משא"כ שם באצטבא ולפיכך כ"ע פסלו שם ודו"ק:

סעיף קטן ג
וסיכך ע"ג באותו הצד כו' פי' אף באותו צד ולאפוקי אי לא סיכך אלא בצד הפרוץ לבד:

סעיף קטן ד
והרוצה לעשות בסדינים טוב שיארוג במחיצות קנים בפחות מג' עיין בסמ"ק בסימן צ"ד דף כ"ו ע"א שכתב שם דברי ר"ף בהגהות וקאי אמ"ש בפנים דעושה טפח שוחק או פס ארבע כו' ע"ז כתב ז"ל ונהגו העולם לעשות מחיצות שלימות לפי שאין הכל

בקיאין לעשות בעניין זה ומה שנהגו העולם לעשות כל הד' מחיצות ע"י סדינין בלא ערבה אין נכון אף על פי שקושרין בטוב משום דזימנין דמנתקי ולאו אדעתייהו והיא מחיצה כו' והרוצה לעשות בסדינין בלא עירב טוב שיארגם במחיצות קנים פחות פחות מג' עכ"ל ונלע"ד דה"פ שיארוג קנים להיותם ערב תוך עצים שתחב בקרקע רחוקים זה מזה במקום שתי ואח"כ יפרוס על השתי והערב סדינין למלאות חללן להיות מחיצות שלימות ויש מקשים פחות מג' כיון דבלא קנים נמי היא מחיצה כשרה וא"כ ע"י אריגת קנים שיכול להתקיים אפי' טפי מג' נמי ולאידך גיסא נמי אם אינם מחיצות בפחות מג' הסדינין תו למה לי ולק"מ דהא כתב בהדיא דאע"ג דקשר בטוב עכ"פ חוששין שמא ינתק ולאו אדעתו וא"כ עכ"פ צריך האריגה באופן שלא ימשך זה מזה ג' ובודאי הסדינים תו לא היה צריך מן הדין אלא שכ"כ לפי המנהגים שנוהגין לעשות מחיצות שלימות. וה"ק שלא יסמוך אסדינין אא"כ ארגה במחיצות השתי קנה ערב פחות מג' ואז אף אם ינתק ולא יהיה מחיצות שלימות מ"מ יהיו דפנות הסוכה בהכשר ע"י לבוד פחות מג' וק"ל. וגם אין לאוסרו משום דהוי מחיצה שאינה יכולה לעמוד בפני רוח דהאי מחיצות עכ"פ יעמוד וק"ל וגם הכלבו ריש סי' ע"א הביא דברי הר"ף הנ"ל ע"ש וגם מהרי"ל ד' ס"ו כתב ז"ל מותר לעשות מחיצות שיהא בין כל דף ודף פחות מג' טפחים דאמרינן לבוד ויתלה שם יריעות להציל מן הרוח והיריעות אין יכולין להתיר הרחקת הדופן ביותר מג' טפחים עכ"ל ונ"ל דמ"ש אין יכולין כו' ר"ל דאע"ג שקשורין היטב היטב חיישינן שמא ינתק הסדינין וכמ"ש וק"ל:

סימן תרלא

סעיף קטן א

ואם ברוב כו' שני משהויין ה"פ אם נצטרף יחד כל החמה וכל הצל המפוזרים הנה והנה ברוב הסוכה נמצא ב' משהויין הצל עודף על החמה פי' למעלה בסכך. ובמיעוט דסוכה החכמה עודף משהו ודוקא אם ברוב ב' משהויין צל עודף אבל משהו אחת לא מהני דאז אם היה רואים משהו צל העודף ברובה נגד משהו חמה העודף במיעוטא נמצא צל וחמה שווין בשוין ותנן כי הדדי פסולה דמיירי הכל בשיעור צל וחמה של מעלה בסכך ומה דנקט רוב סוכה ומיעוט סוכה א"ל הא אפשר למצוא דין זה במחצה על מחצה דר"ל שהוא מיושב ע"ד שכתב הר"ן ספ"ק דסוכה והביאו ב"י ז"ל ומיהו אפשר דדוקא בסוכה שאינה רק ו' על ז' אבל בסוכה גדולה הרבה שיש בה ז"ט או יותר שיש בו חמתו מרובה מצל צ"ע אם נכשיר אותו מפני צירוף שאר הסוכה ור' ירוחם כתב ג"כ דאם במיעוט הסוכה צלתה מרובה הרבה וברובה מחמתה מרובה משהו אע"פ שבין

הכל צלתה מרובה מחמתה פסולה וכתב בד"מ וכן משמע מלשון הרא"ש ורבינו עכ"ל והיינו מדכתבו שברוב צלתה מרובה כו' משמע דבעינן כה"ג דוקא שברוב יהיה הצל מרובה וה"ט כיון דבאם היה חמה מרובה היה פסול כמ"ש ר"י וא"א לצמצם במחצה על מחצה לכך בעירוב א"כ לסברת הר"ן כמו שאמרינן בכה"ג כן מסתבר לומר בסוכה קטנה דאין מצטרפין המחצה על המחצה וק"ל ויש טועים מפרשים שאותן ב' משהויין נמשכין על פני כל רוב הסוכה ומיירי שמיעוטו של רוב הסוכה חמה זורחת במקום אחד וברובו של רוב הסוכה הצל עומד במקום אחד וא"א לומר כן דא"כ בחד משהו סגי אלא כדפרישית עיקר ודו"ק:

סעיף קטן ב
משהו כשירה ר"ל כל הסוכה ולא אמרינן האי לחודא קאי והאי לחודא קאי:

סעיף קטן ג
רוחב טפח כשירה ואין זה עניין לפי תקרה יורד וסותם דבעינן רחב ד' כמ"ש לעיל סי' ש"ס ושע"ו דהתם בעינן דהתקרה יעמוד במקומו פי' ישתרבב נגד למטה כדי שיהא עומד במקום מחיצה משא"כ הכא דלא בעינן אלא שמה שמונח למעלה יהא מונח למטה בין שאר הסכך ולמעלה א"צ לו עוד וק"ל:

סעיף קטן ד
והכי מסתברא כו' אם לא שנאמר כיון כו' פי' ורש"י ע"כ לא ס"ל זה שהרי הוא כתב הטעם משום כיון דאילו חבטינן לה היה צלתה מרובה מחמתה:

סעיף קטן ה
וכן דעת ר"י עיין שם בתוס' שהקשו על רש"י שכתב דטעמא דאביי משום שחמתה מרובה מצלתה מטעם זה דכשהשמש עומד באמצע הרקיע יש צל וכתבו הם דטעמא דפחות מג' אמרינן לבוד וחבוט ויותר מג' לא אמרינן לבוד גם חבוט לא אמרינן ודוק שם דמשמע דלפעמים דיש רבותא דאף שהשמש עומד באמצע השמים אין צל מרובה ואז לתוס' הסוכה פסולה ולרש"י כשירה וזהו הנ"מ ביניהם ומש"ה כתב רבינו נמי והכי מסתברא וק"ל:

סעיף קטן ו
אעפ"י שהדופן האמצעי כו' פי' ב' דפנות הארוכות נעשו מתחלה לשם סוכה אלא שמחיצה האמצעי הכניס לתוכה לעשות סוכה קטנה והו"א כיון שמחיצה האמצעי לא לכך נעשית א"כ ודאי קנים הבולטים לא לשם צל וסכך הונחו שם דזה הבליטה תליא בזה שהרי את ביטול הבליטה מסוכה בזה שעשה דופן אמצעי:

סעיף קטן ז
ואין בהן ד' כו' ס"א ג' ומיירי בסוכה קטנה כדבסמוך סי' תרל"ב:

סעיף קטן ח

אפילו הנסרים רחבים ד' ואם בא לסכך עתה הסוכה בנסרים אסורה אם הם רחבים ד' דגזרינן שלא יבא לישב בתוך תקרת הבית. ויאמר מה לי זה מה לי חדשה אבל השתא דזה תקרה היה וזה בא לתקנה לשם סוכה מוכיח שיודע שאמרה תורה תעשה ולא מן העשוי לכן תו ליכא למיגזר כיון שבטלה והוכיח שיודע שהתקרה פסולה. רש"י והרמב"ם מפרש המשנה דמיירי בנסרים שהם צרים כ"כ שהיה מותר לסכך בהם מתחלה מיהו מתוך שהתקרה היתה עשויה כבר שייכא בהו גזירת תקרה בר מפסולא דאורייתא דאיתא בה משום תעשה ולא מן העשוי וסברי ב"ה דבמפקפק או נוטל אחת מבינתיים כל אחד מהני סגי להוציא מגזירת תקרה כי היכי דמפקה מאיסור תעשה ולא מן העשוי עיין בר"ן דף שצ"ח וברש"י פ"ק דסוכה דף ט"ו דמוכח דסתם תקרה הוא מנסרים רחבים ד' ובאותו שיש עליו מעזיבה מניח ביניהם סכך כשר והוא פחות מד' במקום אחד אבל כשאין עליו מעזיבה אין סכך פסול עליו אבל יש כאן איסור דאורייתא משום תעשה ולא מן העשוי בפסול שאינו נעשה לצל וגם משום גזירת תקרה שיאמר מה לי זה מה לי לישב בבית ומש"ה סברי ב"ש שלא סגי בפקפוק דאע"ג דתיקן לשם סוכה והשתא ליתא משום תעשה ולא מן העשוי שהרי פקפק לשם עשיית סוכה מ"מ איכא כאן גזירת תקרה משום הרואה שלא ידע שפקפק וב"ה סברי כיון שפקפק ויודע שבעינן לשם עשיית סוכה תו לא חיישינן שיאמר מה לי זה מה לי לישב בתוך קורות הבית כיון שבטלה והוכיח שיודע שהתקרה פסולה והרמב"ם מפרש אותה סוגיא שמיירי דוקא בנסרים שאינם רחבים ד' דאם היה בהן ד' הרי אסור לסכך בהן תחלה ושוב אין סברא לומר שנכשרו אם היו מחוברין ופקפקו דכיון דנאסרו שוב אין להם התרה:

סימן תרלב

סעיף קטן א

נשאר הפנימי בלא דופן אע"ג דלעיל בסי' תר"ל כתב שקנים היוצאים לאחורי הסוכה כו' כשירה ה"נ נימא אע"ג דיעמיד הדופן האמצעי אצל סכך הכשר החיצון מ"מ יהיו ג" דפנות ע"י דופן עקומה וי"ל הא כבר כתבתי דפי' דופן עקומה הוא שרואין כאילו הדופן נכפף והסכך הוא מן הדופן וא"כ לא יהיה כאן סכך כשר כיון שנחשבנה אותה מן הדופן אלא של' רבינו ק' דלפי זה לא הול"ל ישאר בלא דופי אלא הול"ל ישאר בלא סכך ונראה לומר דכיון דאנו רואים סכך זה במקום וכאילו הוא הכל דופן אחת עקומה מגעת עד סכך הכשר מבחוץ והרי הוא כאילו נעשה לצורך חוץ א"כ תו לא מצינו להכשיר החלק

סוכה של פנים ממנה ולראות כאינו גם היא עקומה מן החוץ אצל הפנימי שאין דרך הכותל לכפות אלא או לפניה או לאחריה וק"ל:

סעיף קטן ב

בין מה שבצדדין פי' מה שבצדדין פשיטא דכשר דהא מחובר הוא לשיעור הכשר סוכה שלפנים הימנו אלא אפילו מה שבצד הפתח ר"ל מה שנמשך מהצדדין לראשה של סוכה ואינו כנגד האויר והפסול של סכך ממש. אעפ"י שאינו סמוך לשיעור סכך הכשר אפ"ה כיון שמחובר מצדדין כשר ואח"כ כתב אפי' מה שכנגד האויר והפסול דאיכא תרתי לגריעותא שאינו סמוך לשיעור סכך כשר וגם אינו מחובר בצדדין אלא ע"י צידי צדדין אפ"ה כשר וק"ל:

סימן תרלג

סעיף קטן א

ויש בחקק שיעור הכשר סוכה כו' כתב הר"ן משום דבעיני ז' כו' במשך גבוה י' דאל"כ הוי דירה סרוחה וכתב ב"י הא דכתב רבינו כשירה בתוך החקק משמע דלא מכשרינן מה שחוץ לחקק ואיני יודע למה דמ"ש מהיתה גבוה כו' אמה ובנה בה אצטבא דמכשיר רש"י אפי' מן האצטבא והלאה ע"כ ולעד"נ דיש לחלק דשאני התם דהא דירה מעלייתא היא אלא דבעינן היכרא סכך או דירת עראי וכיון שיש היכר במקום אחד ע"י הוה היכר בכולו והוי השאר כפסל היוצא מן הסוכה אבל הכא אין אדם דר בדירה סרוחה ודו"ק:

סימן תרלד

סעיף קטן א

ז"ט על ז' כדי שיהא מחזיק ראשו ורובו ושלחנו דגברא באמת' יתיב ושלחנו טפח אשר"י:

סעיף קטן ב

ואם היא עגולה ויש בה לרבע ז' על ז' כו' ושיעורו כ"ט טפחים וב' חומשים כן כתב ב"י ולפי זה נ"ל להגיה בדברי רבינו ויש לרבע בה זע"ז כו' דמשמע שיהא עגול כל כך גדול שנוכל לרבע בתוכו ריבוע זע"ז וכן הוא ברמב"ם פ"ד דסוכה ועיין בדרישה מ"ש:

סימן תרלה

סעיף קטן א

קייצים בורגנים כו' נראה דצריך לחדש בה דבר כמ"ש רבינו בסמוך בסי' תרל"ו בסוכה ישנה:

סימן תרלז

סעיף קטן א
בראש הספינה או כו' דכיון שהוא מטולטלת נגזלת רש"י ור"ן ור"ל שאינה מחוברת בקרקע אלא יש לה מעלה ומטה וצדדין הכל של בניין ויכול לטלטלה ממקום זה להניחה במקום אחר:

סעיף קטן ב
קי"ל קרקע אינה נגזלת ז"ל הר"ן ואין בה משום מצוה הבאה בעבירה כיון דלא קניא כלל וברשותא דמרא איתה וה"ל כסוכה שאולה עכ"ל ור"ל כיון שקרקע אינה נגזלת וקיימא ברשותא דמרא גם הסוכה. והבניין שעליו ברשותא דמרא קיימי וה"ל כסוכה שאולה ועיין בדרישה:

סעיף קטן ג
ואילו גזל עצים וסיכך עיין בת"ה סי' ש"ס ושס"ו:

סימן תרלח

סעיף קטן א
עצי הסכך כו' אסורין מן התורה שנאמר חג הסוכות תעשה לך ז' ימים לה' אלהיך ודרשינן כשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל ש"ש על הסוכה אבל כשנפלה בטלה מצוות' מדאורייתא ודפנות אינם בכלל שם סוכה:

סעיף קטן ב
אסורין מדרבנן משום שהוקצה למצוותה כל ז':

סעיף קטן ג
ולא נהירא לא"א ז"ל עיין בדרישה:

סימן תרלט

סעיף קטן א
יכול ללמוד ונ"ל דעכשיו בזמנינו שרוב בני בית אינם בסוכה כל היום כי אם בשעת אכילה צריך ללמוד אפילו דבר עיון בסוכה:

סעיף קטן ב
עד כביצה מפת וביצה בכלל והרמ"ם היה כו' והר"ף היה אומר כו' והרמב"ם ז"ל כו' וא"א הרא"ש ז"ל כו' נראה דברי רבינו כך הם מתחלה כ" אוכלין עד כביצה מפת דדייקא דוקא בפת שייך חילוק זה אבל לא בפירי וכדעת התוס' והרא"ש דפסקו כרבא דיומא דס"ל דבפירי אפילו אכילת קבע דהיינו שהוא יתר מכביצה ואפילו קבע עלייהו מ"מ אין צריכין סוכה וע"ז כתב דהרמ"מ החמיר כו' אינו ר"ל חומרא בעלמא ולכתחלה דווקא אלא ה"ק החמיר לתפוס אותו ל' שני דיומא דמחייב פירי בסוכה לעיקר ואח"כ כתב

דר"ף כתב דפירי א"צ סוכה ר"ל גם ר"ף ס"ל כדעת התוס' והרא"ש דהלכתא כרבא דפירי א"צ סוכה אפילו בקבע אך שס"ל דרבא דוקא פירי קאמר אבל בשר וגבינה בכלל מיני תרגימא הן וכיון דקי"ל דמשלים ג' סעודות במיני תרגימא ש"מ דחשיבי וצריכין סוכה. ומסיק דגם הרמב"ם ס"ל כן דמותר לשתות מים ולא פירות חוץ לסוכה אלא שהחמיר וכתב דהמחמיר אפילו במים תע"ב וקמ"ל בדברי הרמב"ם שמקבל שכר בחומרתו וזהו תע"ב משא"כ בדברי ר"ף דכ' דא"צ סוכה אף כי שמעינן ממתניתין דאם ירצה להחמיר יחמיר היינו דלא מיקרי הדיוט אבל לאשמעינן מיניה דמקבל שכר בחומרותו לא שמעינן ממתני' קמ"ל. ועי"ל דקמ"ל בדברי הרמב"ם דאפילו בשתיית מים בעלמא אפילו מעע מעט פחות מכשיעור המחמיר תע"ב דממתניתין משמע דדוקא בשתיית מים הרבה יכול להחמיר וגם ר' ירוחם כ"כ בהדיא דממעשה דר' צדוק דאכל פחות מכביצה בלי סוכה למדנו דלא יחמיר אדם בפחות מכביצה להכי קמל"ן דאפילו במיעוט קאמר דיכול להחמיר אם ירצה וכמ"ש הר"ן והבאתי דברי הר"ן ור' ירוחם ע"ש. ומסיק בשם הרא"ש דכתב דאפילו את"ל דפירי וגבינה כו' פי' דהרא"ש פר דברי הרמ"מ דאפי' לפי דבריו דס"ל כלשון שני דיומא דפירי וגבינה בעי סוכה היינו דוקא מי שקובע עליהן ר"ל שאוכל מהן יותר מכביצה בקביעות גוף ומקום אבל אם אוכלין דרך עראי ר"ל בלא קביעת גוף ומקום אף שאכל מהם יותר מכשיעור ליכא מאן דמצריך סוכה:

סעיף קטן ג

ושתיית יין נמי עראי הוא ר"ל דאפילו שתה יין הרבה אם לא שתאו דרך קביעות מקום ליכא מאן דמצריך סוכה כדין פירות וגבינה. והא דשוים היינו דוקא בשלא עשה עליה קביעות אבל לעניין אם קבע עליהן בזה יש חילוק דאם קבע על פירות ס"ל להרמ"מ דצריך סוכה ולר"ף א"צ סוכה ואם קבע על גבינה ובשר לר"ף צריך ולרא"מ אפילו בוה א"צ ואם קבע על יין מזה לא מיירי ונסתפקו בו הגהות אשר"י ואח"כ כתב רבינו ומיהו כיון שאין דרך כו' ובקצת נוסחאות ומים כיון כו' אבל ט"ס הוא וצ"ל ומיהו כיון שאין כו' ור"ל כך הוא הדין לסברת הרמ"מ והר"ף מיהו לדידי נראה דפירי ובשר וגבינה אפילו קבע עלייהו קביעות מקום והן יתר מכביצה אפ"ה א"צ סוכה דכיון שאין דרך לקבוע עליהן סעודתו בטלה דעתו בדעת כל אדם ולא ס"ל לרא"ש דמיני תרגימא היינו תבשיל העשוי מה' מינים וז"ש רבינו אח"כ אבל תבשיל כו' והאי מיהו כיון שאין דרך לקבוע סעודתו עליהן קאי דוקא אפירי וגבינה הנזכרים ולא איין דאינו בכלל סעודה וכ"כ הגהות רא"ף ע"ש כנ"ל לפרש דברי רבינו ומ"ש ב"י כאן אינו מובן ואם תרצה לידע ולעמוד על אמתת דבריו עבי"ד והיא כתובה בקונטרס בפני עצמו:

סעיף קטן ד
ובסמ"ג כתב כו' שאם ירדו תוך המקפה כו' ר"ל שאם ירדו שיעור כדי שיתקלקל כו' ר"ל שרבינו מבין דברי הסמ"ג דה"ק דאם ירדו גשמים משערינן בכדי שיקלקל המקפה אע"פ שאין לפניו מקפה אלא תבשיל אשר לפניו והוא אינו מתקלקל בשיעור קטן כזה מ"מ משערינן תמיד בכדי קלקול המקפה. וע"ז כתב רבינו ואינו משמע כן כו' משמע שתסרח ממש ר"ל מל' משתסרח המקפה משמע דבעינן שתסרח התבשיל ממש וא"כ משערינן כל תבשיל ותבשיל לפי שעורו ומקפה ל"ד נקט ודאי אם היה תני כדי שתסרח המקפה היה משמע שמשערינן תמיד בכל תבשיל בכדי שיתקלקל המקפה אף אם הוא לא יתקלקל וכמ"ש הסמ"ג אבל עכשיו דתני משתסרח ע"כ ר"ל שתסרח ממש וא"כ משערינן בכל תבשיל לפי שעורו שיתקלקל הוא ממש כן נראה לי ובזה נסתלק תמיהת ב"י ורא"ף שתמהו על רבינו:

סעיף קטן ה
ואינו משמע כן כו' משמע שתסרח ממש נראה דה"פ כמו בתחילה שהתחיל רבינו וכתב דאם ירדו כל כך גשמים שמתקלקל התבשיל שלפניו פי' כל תבשיל ותבשיל לפי שעורו

סימן תרמ

סעיף קטן א
הולכי דרכים ביום פטורים כו' פי' אם יש לו ללכת בדרך ויודע שיצטרך לאכול קודם שימצא סוכה א"י. למנוע מפני זה מלאכתו אף שיודע שלא יהיה לו שם סוכה דתשבו כעין תדורו כתיב:

סעיף קטן ב
וכגון שאם היה צריך כו' מבטל גם ביום ממצוותו ל"ד ותבטל דא"כ בכה"ג אפילו לדבר רשות מותר אם אי אפשר לו לחזור אחריה בלילה מבלי שיתבטל מעסקו למחר דהא תשבו כעין תדורו אמרינן אלא ר"ל דכשנחים וישינים בלילה בהנאה יכולין לעסוק למחר טפי דבכה"ג מצוה אין דהכל בכלל מצוה אבל רשות לא כן משמע מלשון המרדכי ותוס' ור"ן אבל מלשון כרא"ש משמע דכשהולך לדבר רשות אם הולך ביום פטור ביום אם בלילה פטור בלילה. דכל זמן משך ההליכה לא רמיא עליה מצות סוכה דתשבו כעין תדורו בעינן אבל כשנח בלילה צריך לחזור אחר סוכה אף אם יבטל אח"כ ביום ממלאכתו ומעסקו. כיון דמצות סוכה רמיא עכשיו עליה מה לן בביטול עסקו דלמחר אבל כשהולך לדבר מצוה אם יתבטל למחר ממצותו כשיחזור בלילה אחר סוכה אז פטור מן הסוכה דעוסק במצוה פטור ממצוה ודו"ק:

סימן תרמה

סעיף קטן א

אפילו לא יאגדנו פליגתת דר"י וחכמים פרק דלולב הגזול דר"י ס"ל צריך לאגדו וחכמים ס"ל דאפילו לא אגדו כשר משמע דגם חכמים ס"ל דעדיף טפי לאגדו וכ"כ במהרי"ל דלא היה לולבו פתוח. אם טפח וכן מוכח לקמן סימן תרס"ה שכתב רבינו בהושענא רבה יש נוהגין לפתחו מדכתיב חסר ו':

סעיף קטן ב

ושיעור היבשות פי' התוס' שיהא נפרך בציפורן. ר"ל נפרך ונשבר ממש כן משמע מל' הרא"ש דף ס"ד ע"א וז"ל והראב"ד ז"ל כתב הדבר ידוע דאפילו אחר כמה שנים אינו נפרך ואינו עומד על יבשתו בפריסה ושבירה כו' משמע בהדיא דנפרך בציפורן מי' נפרך ונשבר ממש כדאמרינן לעיל גבי צואה כנגדו סי' מ"ב אבל בי"ד סי' ל"ו גבי ריאה אין פי' כך ע"ל פ"ד שפירשו רמ"א בי"ד סימן ל"ו ע"ש בריאה שיבשה עד שנפרך בציפורן:

סעיף קטן ג

ונסדקה השדרה עד העלין כו' לאפוקי בנקטם שאפי' נקטם מעט מהשדרה פסול:

סעיף קטן ד

והגאונים מפרשים עליו העליונים שדרכן כו' כתב ב"י נראה דמיירי בלולבים שהם כלים באמצע בשני עלים שכל אחד מהם כפול כדרך שאר עלין שבלולב והם נקראים הוצי ולפי מה שמצא ר"י בתשובת הגאונים צריך ששני הוצין כו' ולכאורה גם ל' רש"י שכתב רבינו הכי משמע שכתב שני עלין העליונים כו' ודו"ק:

סעיף קטן ה

ורי"ף פי' כו' ואם נפרדו פניהם זה מזה רי"ף ס"ל כפירש"י דנפרצו עליו דקתני היינו שנתלשו מעיקרן מהשדרה ונחלקה התיומת היינו שנפרדה כל עלה ועלה בגבה לשנים והגאונים והתוספות מפרשים דזה היינו נפרצו רוב עליו דקתני שם דפסול וכמ"ש רבינו בריש הסימן בשם התוספות ולכך הם מפרשים עליו העליונים כו':

סימן תרמו

סעיף קטן א

אפילו נשרו רובם נשארו ג' צ"ע אי דוקא ג' קאמר ולא ב' או ה"ה ב' כיון שנשאר רוב ההכשר וכמ"ש אח"כ פסול עד שישאר רוב העלין של ההכשר שענפיו מכסין כו' ז"ל הגמרא דף ל"א ואימא זית פירש"י עץ זית עליו מרובין ורצופין ומתוך שהם מרובין מכסין את העץ ומשני בעינן עבות דהיינו מעשה שרשרות שיהיו מורכבין זע"ז כמו הדס שאין עשוין בקלייעות שוכבין על אביהן. שיוצאין ג' עלין סמוכין פירוש ואחד רוכב על שנים

גם לפי' הרא"ש וכמ"ש בסמוך אלא שלפירוש הרא"ש א"צ שיצאו מעוקץ אחד אלא סמוכין וק"ל:

סעיף קטן ב

ואם נשרו רוב העלין של שיעור העבות ר"ל משיעור העבות דהיינו ג' עלין בכל קן וקן נפלו שנים ונשאר אחד זהו פסול אליבא דכ"ע אלא שנחלקו באורך ההדס אם צריך שיהיו דין עבות ע"פ כל אורך שיעור ההדס או לפחות ברוב ארכו. או שסגי אפי' בחד קן. וכתב שהגאונים ס"ל שצריך שיהיו עבות ע"פ כל ארכו ואם נשרו מקן אחד שני עלין אע"פ שנשארו עוד ג' קנים שיעור עבות פסול. ובעל העיטור ס"ל דאפילו אין בו רק חד קנא שהוא עבות ובשאר כל אורך ההדס נשרו רוב העלין כשר ואם יבשו רוב כו' עד בראשו ג' עלין בחד קינא פירוש לפי המפרשים הללו מ"ש ואם יבשו רוב עליו קאי אלולב ר"ל כשהרבה בדי הדס נאגדים יחד נקראים בלשונם לולב וקאמר שאם יבש מאותו אגד של הדס רובן ונשתיירו ג' בדין ובכל בד ג' עלים לחין כשרים והרא"ש סתר פירוש זה דלמה ידבר התנא מלולב שיש בו יותר מג' בדין כיון שא"צ בו יותר אפילו לכתחילה מג' בדי הדס ועוד יבש רוב עליו משמע דאבד הדס יחידי קאי דאי אלולב שיש בו בדין הרבה הול"ל יבשו רוב בדין ונשתיירו בו ג' בדין ובהם ג' עלין לחברם כשר. וכתב לכן נ"ל יבשו רוב עליו ר"ל של בד הדס יחידי ונשתייר בו ג' בדין וג' בחד קינא מיקרי בד ע"ש שיוצאין ממקום אחד וכל קן לבדו נקרא בד עלים לחין כלומר עלים לחים שיש בכל בד ובד ולא שיהיו כולן לחין דא"כ הול"ל ג' בדין לחין מדקאמר ג' בדין עלין לחין משמע שיהא בהן מקצת ואפילו אין בכל בד ובד אלא אחד לחה כשר והוא שיהא אותה עלה לחה בראש הקן קנה שלה אדום:

בו ג' עלין ר"ל בג' בדין יחד יש ג' עלין דהיינו בכל קן עלה אחד עכ"ל הר' וביאורו בקיצור. והא דלהרא"ש דיבר מהדס אחד משום דמדינא אף בהדס אחד סגי לחוד או שמפרש שיעור שצריכים שישארו בכל הדס והדס בפני עצמו למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה וצ"ע דלקמן סי' תרס"ז כתב רבינו דברי רב נחמן כו' דאמר במערבא ג' בדין עלין לחין והתם פשוט דקאי אגבעולין לא אקנים:

סימן תרמז

סעיף קטן א

ועלה שלה משוך ופיה חלק לגמרי פירוש כך סימנא של ערבי נחל אבל לא לאצרוכי כל ג' עניינים הללו יחד וכדמסיק והשתא א"ש דל"ת דיוקי אהדדי במ"ש אח"כ בסימני הצפצפה לפסול וק"ל וע"ד צריך לומר בגמרא פרק לולב הגזול (סוכה דף ל"ד ע"א) וב"י

הביאו כאן דגרסינן שם וכן צפצפה קנה שלה לבן ועלה שלה עגול ופיה דומה למגל והא תניא דומה למגל כשר דומה למסר פסול אמר אביי כי תניא ההיא בחילפא גילא ולכאורה משמע דדוקא בחילפא גילא מכשרינן שדומה למגל. ובשאר כל המקומות הדומה למגל פסול ורבינו סתם הדברים דדומה למגל כשרה וצ"ל דהגמרא שם לא פירש אלא גוון דערבי נחל וצפצפה קאמר דא' מסמני צפצפה היא שדומה למגל אבל לא קאמר שתהא פסולה בכך עד שתהא לה כל שאר סימני צפצפה דכיון דמצינו בחילפא גילא מין ערבי נחל שדומות למגל ה"ה כל הנמצאת כך כשר אלא מפני שלא שכיח להיות ערבי נחל דומה למגל לכך תני לה בסימני צפצפה ולא לעניין לפסול בכך וק"ל:

סעיף קטן ב

והגדילה על ההרים פי' שלא על המים ז"ל הגמרא ת"ר ערבי נחל הגדלים על הנחל של בעל ושל הרים מנין ת"ל ערבי נחל מ"מ ופירש"י מדכתיב ערבי לשון רבים ד"א ערבי נחל שעלה שלה משוך כנחל עכ"ל הברייתא ופרש"י דמרישא דברייתא שמעינן דעיקר מצוה הוא בהגדל על המים ונראה דיש להוכיח כן דאל"כ לא לכתוב נחל ולא ערבי משא"כ לר"א דאיצטריך למכתב נחל וק"ל:

סימן תרמח

סעיף קטן א

להעביר בו מחט ואין להקשות כיון דמעבירה נקרא מפולש דלא נקרא מפולש עד שינקב לפחות עד חדרי הזרע כמ"ש בסמוך והראייה דאפילו נסדק לאורכו כשר וה"ט משום דהדר לברייתו וק"ל:

סעיף קטן ב

ואם הוא בב' או בג' מקומות ז"ל כ"מ פ"ח דלולב מעולם הוקשה לי בין בגמרא בין בפוסקים השתא שנים פסול שלש מיבעיא ולא מצאתי לשום מחבר בזה דבר וצ"ע עכ"ל ויש ליישב ולומר דלהראב"ד דס"ל דבעינן שיתפזר הנימור ברובו א"כ נקט רבותא דאפי' בג' צריך שיהא ברובו ואע"ג דלא נוכר רובו מ"מ ה"ק ב' וג' שווין ודין א' להן וכמו שבב' מקומות

סעיף קטן ג

וכשר כמו פרוץ כעומד כצ"ל וע"ל סי' שס"א וע"ל סי' תר"ל דמבואר שם דגבי סוכה כשר אפי' פרוץ מרובה על העומד כדין פרוץ כעומד ולעיל גבי שפודין בסי' תרל"א שכתב רבינו שאם הניח בין פסול לפסול סכך כשר כמו פסול דפסול שאני התם כמו שדייק רבינו טעמא שא"א לצמצם שימלא כל האויר מסכך כשר ולכן הוי פסול מרובה שהאויר מצטרף בהן דפסול וכן צל וחמה ששווים למעלה שכתב רבינו ריש סי' תרל"א דפסול

היינו משום דחמה הנכנסת בחור קטן למטה היא מרובה כו' דבסכך בשוים למטה כשר כמ"ש רבינו ריש סי' תרל"א היינו דבששוים למטה אז הצל מרובה ודאי למעלה כמ"ש דקי"ל דלעולם החמה הנכנסת בחור מרובה מהחור וק"ל:

סעיף קטן ד

כל הפסולין שפוסלין ברובן מחצה כו' נמי פסול. והא דפרוץ כעומד מותר אפשר דשאני החם דמחיצות שבת דרבנן א"נ התם כך אמרה תורה למשה לא תפרוץ רובא:

סימן תרמט

סעיף קטן א

פסולין בגזול דכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון משלכם ל"ש לפני יאוש ל"ש אחר יאוש ז"ל הגמרא וב"י הביאו לאחר יאוש הא קנייה ביאוש משום דהוי ליה מצוה הבאה בעבירה עכ"ל וצ"ל משום דמשמע ליה דפסלינן בכל ענין אפילו ביאוש ושינוי רשות קפריך הכי דאל"כ ק' האי יאוש כדי לא קנייה אם לא בשינוי רשות עיין בח"מ סי' שנ"ג:

סעיף קטן ב

חוץ משאול כתב הרא"ש ותימא מ"ש זה מזה אי משום דכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון וגו' א"כ הדר נמי לא ליבעי אלא בראשון דהא כולהו כתיבי בחד קרא וא"ל דעץ הדר כתיב בתר ביום ראשון לכך בעינן כל ו' דאכתי קשה הא מלקחתם דרשינן לקיחה תמה שא' מעכב חבירו ושיהא לקיחה לכל א' ואחד מדכתיב ולקחתם ל' רבים כמ"ש ריש סי' תרנ"א נמי נימא שזה יהיה דווקא ביום אחד ונראה דיום ראשון דאורייתא בגבולין ישאר ימים דרבנן זכר למקדש הילכך עיקר הלקיחה כגון ד' מינין שבלולב ושיהא לקיחה לכל אחד ואחד תיקון גם בשאר ימים כעין דאורייתא וכן הדר משום הידור מצוה תקנו גם כל ז' אבל בחסר ושאול לא תקון:

סימן תרנא

סעיף קטן א

אפילו כל הלולב חוץ לידו פי' אפילו כשהוא חוץ לידו וכ"ש כשהוא תוך ידו דמותר אם הוא דרך נוי וכבוד דאז הוא דרך לקיחה טפי מכשהוא חוץ לידו ואע"ג דלא הזכיר רבינו דאינו מתיר כשאוחז ביד אלא דרך נוי אעפ"כ צ"ל כן מדכתב ובלבד שיהא דרך כבוד ממילא נשמע דהא דמתירו גם כן כשאוחז בידו ע"י דבר אחר היינו דוקא דרך כבוד ונוי אלא שכל שיוצא חוץ לידו ע"י תיק הוא דרך כבוד חוץ משנתנו בכלי דאע"ג שגם יוצא חוץ לידו מ"מ דרך ביזיון הוא ועיין בדרישה:

סעיף קטן ב
בכל פעם שמחזירין כו' פירוש לפי המנהג שהקהל עונין הודו בכל פעם שאומר החזן יאמרו נא ג' פעמים בהולכה וג"פ בהובאה וז"ל רא"ף מ"ש וינענע ג"פ כו' אינו ר"ל שינענע שם ג"פ בהולכה אחת וג"פ בהובאה אחת בין ר"ל שיוליך ויביא ג"פ ומילת שם ר"ל באותו רוח וכן לכל רוח ורוח יוליך ויביא ג"פ כי ההולכה וההובאה עצמה נקראת נענע ע"ש:

סימן תרנב

סעיף קטן א
ביום ולא כו' דכתיב ביום הראשון כו' כיון שדבר מצוה הוא פי' שעושה מצוה בנטילתו ותפיסה אין משאו ושמירתו משאוי עליו משא"כ בתפילין:

סעיף קטן ב
קורא בתורה כו' צריך לגלול בידיו ס"ת ולפתחו.

סימן תרנד

סעיף קטן א
מקבלת אשה מיד בנה כו' בגמרא פריך פשיטא ומשני מ"ד הואיל ואשה לאו בר חיובא היא אימא לא תקבל קמ"ל. ופרש"י והר"ן דלגבה איכא איסור טלטול אלא כיון דהוי לאנשים מותר נמי גבה.

יורה דעה

סימן א

סעיף קטן א
תניא וזבחת מבקרך וצאנך וגו' ברייתא בפ"ב דחולין דף כ"ח וז"ל תניא רבי אומר וזבחת כאשר צויתיך מלמד שנצטוה משה על הושט ועל הקנה ועל רוב א' בעוף ועל רוב שנים בבהמה ע"כ. פרש"י כאשר צויתיך מלמד שנתפרשה לו מצות שחיטה בע"פ דהיכן צוהו בכתב רוב א' בעוף לא מקרא יליף לה אלא כלו' על ה' שחיטה נצטוה עכ"ל רש"י. והתוס' כתבו וז"ל ועל רוב א' בעוף ועל רוב ב' בבהמה י"מ דרריש בגימטריא דכאש"ר אל"ף אחד בעוף שין שנים בבהמה רי"ש רובו של א' כמוהו רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה ר"ת למפרע של כאשר הוי רובו של אחד כמוהו עכ"ל התוס'. ורבינו שקיצר ל' הברייתא נראה שסובר כרש"י שכל ה"ש בע"פ נצטוה וע' בדרישה. ופסוק זה וזבחת הוא בפרשת ראה ופשוטו של קרא משמע לע"ד שמצוה שכשרוצה לאכול בשר תאוה בריחוק מקום שלא יאכל רק מן הבהמות הטהורות ולא מן הטמאות ולכן פרט בקר וצאן שהן כלל

הבהמות הטהורות וע"ז נא' כאשר צויתיך אמנם אף שאין המקרא יוצא מידי פשוטו דרשו רז"ל ג"כ מדרש מיתורא דמלת צויתיך:

סעיף קטן ב
מי הראוי לשחוט כו' יתבאר בסי' א"ב:

סעיף קטן ג
וכוונת השוחט ר"ל שאין שחיטת חולין צריכה כוונה כו' כמבואר בסי' ג':

סעיף קטן ד
ומחשבה הפוסלת היינו שוחט לשם אלילים:

סעיף קטן ה
ומתי שוחטין ר"ל ביום או בלילה לאור האבוקה כמבואר בסי' י"א:

סעיף קטן ו
ובאיזה מקום שוחטין לאפוקי שלא ישחוט לתוך גומא. (כדלקמן סי' י"ב) ויש רוצים לפרש באיזה מקום שקאי על מקום השחיטה עצמה שבצואר שוחטין ולא מן העורף ולא מן הצדדין ומקום השחיטה בצואר ר"ל בצואר עצמו יתן מקום מעלה ומטה כמבואר הכל בסי' כ"א וזה אינו ע"פ סדר רבינו דקא מני וחשיב וק"ל:

סעיף קטן ז
מקום השחיטה בצואר היינו שיעור השחיטה למעלה לצד הראש ולמטה לצד הגוף:

סעיף קטן ח
ובמה שוחטין (ר"ל כמה שיעור צריך לשחוט כמ"ש לקמן סי' כ"א וכצ"ל כמה שיעור שוחטין עכ"ה) היינו רוב א' בעוף ורוב שנים בבהמה:

סעיף קטן ט
וחמשה הלכות שחיטה היינו שהייה דרסה חלדה הגרמה ועיקור:

סעיף קטן י
הכל שוחטין לכתחלה נשים ועבדים משוחררים וכל אדם. סדרן בזה הסדר ולא תנא איפכא כל אדם אפי' נשים ועבדים ואפילו אין מכירין אותו שמוחזק כו' דאז הוה קאי גם אנשים ועבדים ה"ט משום דרבינו בא להשמיענו בכל אחד רבותא גבי נשים ועבדים ה"א אף אם הם מומחים ובקיאים אפ"ה לא יהיו נאמנים על השחיטה הואיל ודעתן קלות קמ"ל דשוחטין לכתחילה וגבי כל אדם בא להשמיענו דאע"פ שאינו מומחה ומוחזק נותנין לו לכתחילה לשחוט על סמך שיבדקנו לאחר שחיטה כמו שמבאר. ונראה דגם בנשים דינא הכי דמוסרין להן לכתחלה אע"פ שאין אנו יודעין שהן מומחין ומוחזקין אדעתיה שיבדקם אח"כ והן ג"כ בכלל במ"ש וכל אדם כו' דמשמע אפי' נשים ועבדים ולא זו אף זו קאמר לא זו כשהנשים המה מומחות דכשרים לשחוט אלא אפי' כל

אדם שאין ידועות אם הם מומחות כשרים וק"ל. ולכאורה דברי רבינו תמוהים דמתחיל בהכל שוחטין כו' וכל אדם אפי' אין מכירין כו' דמיירי בלכתחלה ומסיים בד"א שאינו לפנינו אז מותר לאכול משחיטתו כו' דמיירי מדיעבד וא"ל דמ"ש וכל אדם הוא ענין בפני עצמו ולא אלכתחלה קאי דא"כ עיקר חסר מהספר דלא סיים מהו דינו דוכל אדם. ונראה דהצעת דברי רבינו כך הם וכל אדם כו' ר"ל אע"פ שאין מכירין אותו אם הוא מומחה ומוחזק נותנין לו לכתחלה לשחוט על סמך שיבדקנו אחר שחיטה הואיל ורוב הרגילין אצל השחיטה בחזקת מומחין ומוחזקין הן אבל אי לאו חזקה דרוב הרגילין היה אסור ליתן לו לכתחלה לשחוט על סמך שיבדקנו אחר השחיטה משום חשש שמא ישכח למבדקיה כמבואר בסימן שני שכתב הרשב"א שאסור ליתן לישראל מומר אוכל נבילות לתיאבון לשחוט לכתחילה אסמך שיבדוק סכינו בתר הכי דחיישינן שמא ישכח ולא יבדקנו הואיל ואין רוב סכינים בחזקת בדוקים ע"כ צריך להשמיענו כאן שנותנין לכתחילה לשחוט על סמך שיבדקנו הואיל ורוב הרגילין אצל השחיטה מומחין ומוחזקין הן וכדי שלא תטעה לומר שסמכינן אחזקה זו לגמרי וא"צ למבדקיה כלל לכן כתב בד"א שאינו לפנינו אבל אם הוא לפנינו צריך לבדקו כו' עד מיהו לכתחלה ר"ל שלא תקשה אם צריכין עכ"פ למבדקיה אח"כ פשיטא דמותר ליתן לו לשחוט לכתחלה על סמך זה ומאי קמ"ל ע"ז כתב ומיהו לכתחלה נותנין לו על סמך כו' ולא חיישינן כו' וע"ד שכתבתי וק"ל: שלא יתעלף עיין פירושו בדרישה:

סעיף קטן יא

צריך לבודקו אם הוא מומחה ולא סגי לשאלו אם הוא מומחה דדלמא הוא סובר שהוא מומחה וטועהו בעצמו:

סעיף קטן יב

ולשואלו אם נתעלף פי' אע"פ שהוא מומחה צריך לשואלו אם נתעלף דשמא נתעלף ושהה שיעור שהייה והוא סובר שלא שהה שיעור שהייה אע"פ שגם זה תלוי בהמחאת השחיטה שצריך לידע שאם נתעלף אף שכמדומה לו שלא שהה אפ"ה שחיטתו אסורה. הא מסיים בשם ס"ה דא"צ לידע כל ה"ש ולכן אם יאמר לנו שנתעלף נדע ששחיטתו אסורה ולא נשאלוהו על השהייה:

סעיף קטן יג

וכתב בס"ה בשם ר"ת פי' אלא אם אמר על דבר זה הייתי מסתפק ושואל כו' פי' שא"צ שידע כל דיני שחיטה אלא כששואלין אותו על איזה דין מדיני שחיטה הוא אומר אילו בא דין זה לידי הייתי מסתפק בו ושואל שפיר קרינן ביה יודע דאמרי' אילו בא לידו

איזה ספק לאסור היה שואל עליו: (ורמ"א כ' דבודקים אותו בדיני ה"ש שיתבאר ר"ס כ"ג ובדין בדיקת הסכין ובדיקת הסימנים לאחר שחיטה והוא מהג"א והגה"מ עכ"ה):

סעיף קטן יד
עד שיאמר על האסור מותר אז מקרי אינו יודע דחיישינן שמא בא לידו איזה איסור והתירו:

סעיף קטן טו
ומיהו לכתחילה כו' ביארתי בסמוך:

סעיף קטן טז
אבל מי שיודעין כו' אפי' שאלו לו עשית כך וכך כו' אין לסמוך עליו הטעם דכיון שלא היה בקי בה"ש אפילו אומר ברי לי שלא שהיתי ולא דרסתי אין לסמוך עליו דמילתא דלא רמיא עליה דאינש לאו אדעתיה:

סעיף קטן יז
ואפילו אמר ברי לי כו' פי' דה"א דבכה"ג לא אמרינן לאו אדעתיה כיון דאמר ברי לי קמ"ל דאפ"ה אין לסמוך עליו הואיל וידוע לן שאינו מומחה:

סעיף קטן יח
אבל כל מה כו' כיון שאחר עומד ע"ג הא דלא אמרה אם אחר עומד ע"ג משום דקאי אדלעיל מיניה שאמר אבל כל מה ששחט לפנינו דמיירי בעומד ע"ג והטעם מבואר דתנן ריש חולין וכולן ששחטו ואחרים עומדין ע"ג וראו ששחטו כהוגן שחיטתו כשירה והיינו דיעבד ו סובר רבינו דדוקא בחש"ו אבל פקח אפי' לכתחלה שוחט באחרים עומד ע"ג אבל הגהות אשר"י בשם א"ז כתבו שאסור לכתחלה:

סעיף קטן יט
ובעל העיטור כתב אי ידעינן ביה דגמיר אפי' לא אתחזיק מותר כו' טעמו משום דאילו נתעלף כבר לא ישחט עתה ואם ישחט ויתעלף במקרה לא יאכיל לנו כיון דגמיר דכיון דנתעלף לא ידע כמה שהה. וכן הוא טעמא דהרמב"ם בסמוך ובכ"מ כתב טעמו של הרמב"ם דלענין מומחים אמרינן בגמ' "רוב מצוין אצל שחיטה מומחין הן ולענין מוחזק אמר בגמרא לעלפויי לא חיישי' הלכך גבי מומחה דאיכא מיעוטא שאינם מומחין צריך לבודקו אבל לעלפויי דאמר לא חיישינן א"צ לשואלו עכ"ל. ולפ"ז אפשר לומר שזהו גם כן טעם בעל העיטור דבסמוך ודוק ומבואר בדברי ב"ה שחולק אמ"ש רבי' לפני זה בתלתא תרי קולות וחד חומרא שס"ל שאף שידעינן שלא שחט עדיין מעולם נמצא דאינו מוחזק כלל אפ"ה נותנין לו לשחוט לכתחלה אם הוא מומחה והשני שאפי' אי לא ידעינן שהוא מומחה אם שחט כבר כשר וא"צ לשואלו אפי' הוא לפנינו הרי תרי

קולות. והחמיר במ"ש דלכתחלה אין נותנין לו לשחוט אדעתא לבדוק אותו אח"כ אם הוא מומחה ועד"ר:

סעיף קטן כ

שואלין אותו אם יודע הלכות שחיטה שחיטתו כשרה. אינו ר"ל דשואלין אותו מלות הללו אם יודע הלכות שחיטה ואם אומר שיודע מאמינים אותו דז"א אלא ה"פ שואלין אותו ר"ל בודקין אותו בדיני הלכות שחיטה ואם אחר הבדיקה נראה שיודע הל' שחיטה שחיטתו כשירה וכן מוכח ל' הרמב"ם שם בפ"ד דה"ש שכתב ז"ל שואלין אותו אם נמצא יודע עיקרי ה"ש שחיטתו כשירה עכ"ל:

סעיף קטן כא

וא"א הרא"ש ז"ל לא חילק כו' עד ואם אינו לפנינו סומכין על החזקה בשניהם. מדכתב רבי' זה דאם אינו לפנינו משמע לכאורה דהרמב"ם ס"ל דאם אין יודעין בו שהוא מומחה צריך למבדקיה אח"כ ואפי' אינו לפנינו אסור לאכול משחיטתו בלי בדיקה אע"פ שאמרו בגמרא רוב מצוין אצל שחיטה כו' וה"ט דלא כתב רבי' בשם הרמב"ם דאם אינו לפנינו דסומכין על הרוב מיהו ז"א דשם ברמב"ם פ"ד דין ז' בהדיא כתב וז"ל הרי שראינו ישראל מרחוק ששחט והלך לו ולא ידענו אם הוא יודע או אינו יודע ה"ז מותר כו' עד שרוב מצוין אצל שחיטה מומחין הן עכ"ל. ונראה דכתב רבי' משום דבגמ' איכא בו תרי לישני אליביה דרבינא המחלקים בין מומחין למוחזקין וגם הב"ה והרמב"ם מחלקין במקצת ביניהן כמ"ש רבי' בשמם והרא"ש הביאדברי התוס' דלא קי"ל כוותיה דרבינא במומחין ונסתפק במוחזקין אי הלכתא כוותיה ומסיק שם דנ"ל דאין לחלק בין מומחין למוחזקין כלל דבשניהן אין הלכה כרבינא. מ"ה כתב רבינו ג"כ מסקנת הרא"ש ללשונו דאין לחלק ביניהן כלל דלכתחלה חוששין לתרוייהו ובאינן לפנינו אין חוששין לשום א' מהן וק"ל:

סעיף קטן כב

וכיון דרוב מצוין א"ש מומחין הן המוצא בהמה שחוטה במקום שרוב ישראל מצוין שם כשרה. הטעם שצריך רוב ישראל דהואיל ומכשרינן לבהמה זו משום רוב מצויין כו' והיינו דוקא ברוב ישראל. ועוד אי לא הוה רוב ישראל הוה אסור משום שמא מעכו"ם נפלה ונבילה הוא דכיון דמצאה בשוק מסתמא אמרינן דנפלה מיד א' מבני העיר ותלינן אותו בהרוב אם לא שהוא רוב טבחי ישראל. (וכתב רמ"א וגם רוב גגבי העיר ישראל והוא מדברי הרא"ש הביאו ב"י עכ"ה) ומ"ה כתב רבינו דכשהן רוב ישראל דתלינן בהו ומותר דלא קי"ל כרב דאוסר בשר שנתעלם מן העין אפי' מצאו בביתו ובמקום שרוב ישראל וכמ"ש רבינו לקמן בסי' ס"ג דהרא"ש ורשב"ם פסקו דלא חיישינן לזה אם לא במקום ריעותא דמצאוהו שלא במקומו דאז תלינן אותו בהרוב ולא כתב רבינו כאן

שיחזיק בה המוצאה וישאר בידו אלא יש לו דין מציאה דבעי הכרזה אם לא שמצאה מי שמכירה דהוא שלו וסמך רבינו בזה אמ"ש בח"מ בסי' רנ"ט בה' מציאה ועד"ר מ"ש עוד מזה:

סעיף קטן כג

וכתב הרמב"ם דוקא שמצאה בבית אבל אם מצאה בשוק או באשפה שבבית אסורה. טעמו דהואיל ונמצא באשפה או בשוק חיישינן דילמא משום שנתנבלה נזרקה שם. ופלוגתת הרמב"ם והרא"ש תלוי בברייתא וגמרא דפ"ק דחולין ד' י"ב דתניא שם הרי שאבדו לו גדייו ותרנגוליו והלך ומצאן שחוטין ר"י אוסר (דחיישינן שנתנבלו מ"ה נמצאו בחוץ) ר' חנינא בנו של ר"י הגלילי מתיר עכ"ל הברייתא ואסיקנא התם נראין דברי ר' יהודה לר' חנינא באשפה שבשוק ולא נחלקו אלא באשפה שבבית (שם מתיר ר"ח שדרך העולם להשליך שם בהמות שחוטות כדי שלא יתלכלך הבית מהדם) וכתבו התוס' והרא"ש והר"ן והרשב"א דה"ה דפליגי בשוק בלא אשפה. ופסק הרמב"ם כר"י האוסר והרשב"א והרא"ש כר"א דמתיר אם לא באשפה שבשוק. ומ"ש שאבדו גדייו ל"ד קאמר גדייו שמכירן אלא אפי' מצא גדי אחר או בשר שחוטה וכדמוכח בגמרא דפ' אלו מציאות (בבא מציעא ד' כ"ד) דמייתי דברי ר"ח אסתם גדי הנמצא ע"ש ועד"ר:

סעיף קטן כד

והרשב"א התיר אא"כ מצאה באשפה שבשוק וכן א"א ז"ל התיר כו' כצ"ל הגירסא וכן הוא הנוסחא בכל הדפוסים המדויקים ולאפוקי מדפוס תוגרמ' שנדפס בו שהרשב"א התיר אפי' באשפה שבשוק ועליה כ' הב"י שהוא ט"ס אלא צ"ל כמ"ש לפנינו וכנ"ל וטעמו משום דדרך לזרוק בהמות שחוטות לאשפה שבבית שלא ילכלך הבית וגם מצאה בשוק איכא למימר שמא נאבדה ולא חיישינן לנתנבלה אלא באשפה שבשוק ששם דרך לזרוק נבילות:

סעיף קטן כה

חרש שאינו שומע ואינו מדבר משנה ריש חולין הכל שוחטין ושחיטתן כשירה חוץ מחש"ו שמא יקלקלו שחיטתן ורבינו ג"כ כללו יחד וכתב בסוף דבריו על כלן אין "שוחטין לכתחילה ובספרי דידן כתוב אין "שוחט לכתחילה ומשמע לכאורה דאקטן לחוד קאי וז"א אלא דאמה שסיים קאי וה"ה לאינך אלא חלקן תחילת דבריו לבאר פירוש כל אחד מהן:

סעיף קטן כו

ושוטה היוצא יחידי בלילה כו' אם עושה אותן דרך שטות לאפוקי אם הולך יחידי משום איזה אונס או קורע כסותו בעת שכרות או מאבד שלא מדעת דשוטה קרי שמשליך מידיו

ומה שכתב רבינו אפי' באחת מאלו לכאורה הוא מיותר כיון דכבר כתב "או "או וי"ל דאשמעינן דלא תימא דאף דנקרא שוטה בא' מהן מ"מ הול"ל כיון דעדיין לא הוחזק בשטותו ג"כ לא מפסלינן שחיטתו קמ"ל דאפי' בא' מאלו פסול וע' בח"מ סי' ל"ה שם כתב הב"י דלא מיפסל מכח שטות כזה עד שיעשה כמה פעמים וי"ל דלתינת טעם כ"כ משום דרבינו הוסיף לכתוב או או דמסתבר לפרש כן ולא לפרש דר"ל דעשו כולן משום דבוודאי בעושה א' מאלו ג"כ מקרי שוטה וכתב הב"י נראה מדברי הרמב"ם בפ"ט מה' עדות דל"ד הני ד' דברים אלא ה"ה לעושה כל דבר מן הדברים דרך טירוף ושבוש הדעת בכלל שוטים יחשב:

סעיף קטן כז

ובדיעבד כשירה אם אחרים עע"ג. ז"ל מ"ו קאי דוקא אקטן שאינו יודע לאמן את ידיו וכן משמע בסמ"ג ולא קאי אחרש ושוטה דהתם אפי' אחרים עע"ג אסור וק' הא בסמוך אמרי' דשיכור דינו כשוטה ומפרשינן דהיינו דלכתחיל' אסור ובדיעבד כשר וכ"כ הב"י בשם הרמב"ם:

סעיף קטן כח

ואין מוסרין להם לכתחיל' לשחוט כו' אפי' אם רוצה להאכילו לכלבים הטעם דחיישי' שמא יאכלו משחיטתן הואיל ורואים שמוסרים להם לשחוט ועד"ר:

סעיף קטן כט

וחרש המדבר ואינו שומע אע"פ שמדבר פי' ויכול לברך ברכת השחיטה אפ"ה לא ישחוט מפני שאינו שומע הברכה דאמרי' בפ"ב דברכות כל המצות חוץ מק"ש אם לא השמיע לאזנו יצא היינו דוקא דיעבד אשר"י ובירוש' פ"ק דתרומות יהיב טעמא ז"ל שנא' והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו משמע שצריך לשמוע הברכה:

סעיף קטן ל

והשומע ואינו מדבר אם הוא מומחה כו' ע' בדרישה:

סעיף קטן לא

שוחט אפי' לכתחלה אם אחר מברך פירוש ומכוון להוציאו והואיל ושומע הברכה יכול לשחוט:

סעיף קטן לב

וקטן מומחה ע' בדרישה:

סעיף קטן לג

ושיכור שהגיע לשכרותו של לוט דינו כשוטה כו' ואסור לשחוט שמא יקלקל וע' דרישה:

סעיף קטן לד
ואם לא הגיע לשכרותו של לוט שוחט אפי' לכתחילה הטעם דאמרי' בריש פ' הדר שכור מקחו מקח כו' כללו של דבר הרי הוא כפקח לכל דבריו ומסיק התם דהיינו דוקא בשלא הגיע לשכרותו של לוט (וכתב רמ"א דשיכור לא ישחוט שרגיל לבא לידי דריסה והוא מכלבו והג"א פ"ג מה"ש עכ"ה):

סעיף קטן לה
וסומא לא ישחוט לכתחילה כו' משנה ריש חולין וסומא ששחט שחיטתו כשרה משמע דיעבד:

סעיף קטן לו
וערום לא ישחוט לכתחיל' מפני שאינו יכול לברך כתב לכתחלה לדיוקא דבדיעבד שחיטתו כשרה דכל שאינו רשאי לשחוט מפני שאינו יכול לברך שחיטתו כשרה בדיעבד דברכות אינן מעכבות כמ"ש בדרישה. והא דכתב רבינו גבי שומע ואינו מדבר שיכול לשחוט לכתחילה כשאחר מברך וכאן כתב סתמא אינו רשאי לשחוט דמשמע אפילו אחר רוצה לברך י"ל דגבי חרש שאינו מדבר ושומע שיכול לכוון הברכה יכול לשחוט על סמך הברכה שיברך אחר דקי"ל שומע כעונה אבל הערום שאפילו להרהר בדבר קדושה (דכתיב והיה מחניך קדוש ולא יהיה בך ערות דבר ב"י עכ"ה) אינו רשאי ואף אם יברך אחר אינו רשאי לכוון לברכתו הלכך ליכא למימר שומע כעונה ואינו רשאי לשחוט לכתחילה א"נ דהאי ערום משמע שהוא ערום לגמרי מבלי שום כסות אפי' לכסות ערותו ואם כן אפילו אות האחר אינו רשאי לברך כנגדו כמ"ש בא"ח סימן ע"ד וע"ה ע"ש:

סימן ב

סעיף קטן א
שחיטת עכו"ם נבלה אפילו אחרים רואים אותו הטעם כתב ר"י דכתב וזבחת ואכלת אותו שהוא בר זביחה (ר"ל שנצטוה לזבוח עכ"ה) אכול מזבחו. והרמב"ם כתב שהטעם הוא מדכתיב וקרא לך ואכלת מזבחו מאחר שהזהיר לך שמא תאכל מזבחו אתה למד שזבחו אסור ואינו דומה לישראל שאינו יודע הלכות שחיטה וגדר גדול גדרו בדבר שאפי' עכו"ם שאינו עובד אליל שחיטתו נבילה עכ"ל הרמב"ם. והנה יש לדקדק בדברי רבינו שכתב בשם הרמב"ם דאפי' קטן ואפי' גר תושב אסור הלא מטעם ר"י ג"כ יש ללמדו דהא אינו בר זביחה מיקרי. ואפשר משום דהרמב"ם כ"כ בהדיא מ"ה כ"כ בשמו:

סעיף קטן ב
וכתב הרמב"ם ואפילו הוא קטן פי' ויודע ה"ש ולאמן ידיו (דאל"כ אפי' בישראל שחיטתו פסולה כמ"ש בסי' א' ואפשר לומר אפילו אינו יכול לאמן ידיו אם אחרים עומדים ע"ג דכשר בדיעבד וק"ל. עכ"ה) ואינו עובד עדיין אליל:

סעיף קטן ג
ואפילו אינו עובד אליל פי' שזהו עדיף מקטן דקטן לשיגדיל יעבוד אליל משא"כ בזה שהוא גדול ואינו עובד:

סעיף קטן ד
כגון גר תושב פי' בן נח שמצוה על ז' מצות:

סעיף קטן ה
מומר אוכל נבילות לתיאבון פי' כשאין לו בשר שחוטה הוא אוכל בשר נבלה כדי למלא תאוותו והוא מל' גרסה נפשי "לתאבה שפי' כמו "לתאוה:

סעיף קטן ו
ישראל בודק לו סכין. דשמא הסכין פגום והוא תאב לאכול בשר וישחוט בסכין פגום. אבל כיון שבדק לו סכין מותר לאכול משחיטתו דלא שביק התירא ואכל איסורא:

סעיף קטן ז
ואפילו אם לא יאכל הוא תחילה. דגם זה הוא בכלל עביד איסורא דלפני עור וגו' הוא (וא"ת יהא מותר לאכול משחיטתו כשהוא נותן לנו אף כשלא נותן לו סכין בדוקה י"ל דכל מה שהוא עושה נותן לאחרים לעשות כמותו כדי שיחזיק אותו בכשר כמבואר בגמרא ד"ג ע"ב דלא מהני במומר לתיאבון יוצא ונכנס כמו בכותי משום דישראל מומר לא מרתת דאין סבור שיבדקו הסכין אחריו לפי שהוא מחזיק עצמו כישראל לכל דבריו וכמ"ש התוספות והרא"ש ודו"ק. עכ"ה):

סעיף קטן ח
וכתב הרשב"א אפילו אם אין יודעין אם יודע הלכות שחיטה. הטעם דרוב מצוין אצל שחיטה מומחין ומוחזקין הן מיהו לכתחילה כשהוא לפנינו אחר השחיטה צריך לבודקו אם הוא מומחה ומוחזק כדלעיל גבי ישראל:

סעיף קטן ט
ודוקא שבודק הסכין תחילה עי' דרישה:

סעיף קטן י
ואומר שביפה שחט קצת קשה אפילו אינו אומר כן למה לא אמרינן לא שבק התירא כו' וכן קשה במה שכתב אחר זה נאמן "לומר מן השחוטה לקחתי ונראה דהיינו טעמא

משום דכל היכא דאיכא לעמוד על הדבר ולברר טפי מבררינן וכמ"ש טא"ח סימן תל"ז בהשוכר בית מחבירו בי"ד כו' אם הוא בעיר שואל וכו' דהיינו נמי מטעם הי"ל:

סעיף קטן יא

אם יש טבחים ומקולין ישראל א"ל בלא מקולין נמי כמו בעוף. וא"ל משום דלא נמצא בידו אלא חתיכה א'. מ"מ הא איכא למימר דגם אם של נבילה היא היאך לא נמצא אלא חתיכה א' והל"ל דאם אין מקילין כלל לא של ישראל ולא של עכו"ם כשר. גם א"ל דלא זו אף זו וה"ק ל"מ בשר דאיכא למימר במקולין קנהו אלא אפי' עוף. דא"כ ה"ל לחלק בבשר עצמו ולומר אפילו אין שם מקילין כשר וי"ל דקמ"ל דבכה"ג אפילו אם אין שוחט במדינה דהיינו בעירו כשר משא"כ בעוף כדמסיק:

סעיף קטן יב

נאמן לומר מן השחוטה לקחתי וא"ת הא כתב רבינו לקמן ס"ס קי"ט בשם הרשב"א באם שלח מי שחשוד לאכול גבינה של עכו"ם ואמר קנה לי גבינה כשרה כו' דאינו נאמן באיסורים לומר מן הכשרה קניתי. וי"ל דשאני הכא שנמצא בשר השחוטה בידו שהכינו נפשו לאכול משא"כ התם מיירי בהולך לקנות לחבירו ואף דכתב רבינו בסמוך לפני זה דאפילו אם לא יאכל הוא ממנו תחלה מותר משום דאינו עובר אלפני עור כו' שאני התם דנתן בידו סכין בדוק תו לא חיישינן שיקלקל במזיד להעביר לחבירו וק"ל:

סעיף קטן יג

אם יש אנשים מומחים במדינה פי' בעיר וכן במשנה וגמרא ולשון הרמב"ם הרבה פעמים:

סעיף קטן יד

ומומר אוכל נבילות כו' אפי' הישראל עע"ג הטעם כתב הרשב"א משום שהוא מכוין לקלקל ולנבל ושמא לא יאנו לב הרואים למה שהוא עושה במה שנתן בין ידיו דמומר זה שהוא מנבל ואוכל להכעיס כ"ש שמנבל להאכיל לאחרים:

סעיף קטן טו

ואם שחט כו' על ידי בדיקת סכין תחילה או סוף הטעם דמומר לדבר אחד אינו מומר לכל התורה:

סעיף קטן טז

וא"א הרא"ש ז"ל כתב שדינו כעכו"ם פי' ומ"מ אינה אסורה בהנאה והטעם דכיון שאינו חושש לזבוח דינו כעכו"ם שאינו בר זביחה ואסור לאכול משחיטתו אפי' בדק סכין ונתן לו ואפי' ישראל עומד על גביו:

סעיף קטן יז
מומר לאחד משאר עבירות פי' ואינו אוכל נבילות דמומר לדבר אחד לא הוה מומר לכל התורה כולה:

סעיף קטן יח
והרמב"ם הצריך גם בזה בדיקת הסכין. ל' הצריך משמע דיש עיכוב בדבר אם לא בדקו. וא"ת א"כ למה סתם רבינו וכתב בסימן א' דאם מצא בהמה שחוטה אפי' נגנבה ממנו לא אמרינן החשוד על הגניבה נחשד על השחיטה ולא אטריפה משום דלא בדקו סכינו. וי"ל דהא כבר כתבתי דלא מקרי מומר אא"כ עשהו בפרהסיא או כמה פעמים משא"כ זה שגנבה בצינעה וגם אינו מוחזק וידוע שגנב כמה פעמים מ"ה כשרה וזהו שדקדק רבינו וכתב "מומר לשאר עבירות כו' וע"ז דוקא מייתי דברי הרמב"ם שהצריך כו' וק"ל:

סעיף קטן יט
חוץ מע"ז וחילול שבת בפרהסיא המרדכי והתוס' פ"ק דחולין דף י"ד כתבו לע"ז בעינן פרהסיא דאם לא הפקיר עצמו אלא עבר פעם אחת שחיטתו כשרה דבצינעה אינו מומר עד שיעבור הרבה פעמים וכ"כ רבי' ירוחם בנט"ו אות ה' ח"ב ועיין דרישה:

סעיף קטן כ
וכותי האידנא. פי' לאחר שגזרו עליהם:

סעיף קטן כא
והרשב"א כתב אם שחט כו' הא דכתב רבי' והרשב"א כתב משמע שחולק על דברי הרמב"ם נראה דבזה פליג עליו שהרמב"ם כתב שאין נאמנים לומר לא קלקלנו דמשמע דוקא באמירה בעלמא אין נאמנין הא אם חתך כזית בשר ואכל ממנה נאמן ורשב"א ס"ל דאפי' בזה אינו נאמן:

סעיף קטן כב
בד"א שהתחיל כו' פי' בד"א שאפי' בהתחלה לחוד פוסל שאותו התחלה ושחיטתו לא היתה בחצי הקנה הראשון:

סעיף קטן כג
או ברובו של קנה פי' שהוא התחלת מקום שחיטה מן חצי קנה ואילך (התחיל בחצי קנה ר"ל שלא שחט רק חצי קנה ראשון דלא גרע ממצא חצי קנה פגום דהוי כשר עכ"ה):

סעיף קטן כד
ואין צ"ל אם כל אחד סכינו בידו פי' דאז אין כח הישראל מעורב בשחיטה הפסולה:

סעיף קטן כה
ע"י הצירוף הפסול כגון שזה שחט הקנה וזה שחט הושט (לפ"ז צ"ל מ"ש אלא אפי' שחט כל אחד רובו של סימן דר"ל רוב של כל סימן וסי' וק"ל עכ"ה) או שזה שחט למעלה

לצד הראש וזה לצד הגוף בהיקף כמ"ש לקמן סי' כ"ב ע"ש (ולפי פי' זה ר"ל אלא אפי' שחט כל א' רובו של סימן היינו בעוף שבחד סימן סגי. עכ"ה):

סימן ג

סעיף קטן א
שחיטת חולין א"צ כוונה דמדגלי רחמנא דמתעסק בקדשים פסול שנאמר ושחט את בן הבקר עד שיהיה שחיטתו לשם בקר מכלל דחולין שרי ולא בעי כוונה:

סעיף קטן ב
אלא מתעסק בעלמא לחתוך פי' עץ או שום דבר הר"ן:

סעיף קטן ג
ושחטה כהלכתו ס"א בהליכתו וכן הוא עיקר דאל"כ קשה מאי איצטריך למכתב תו והוא שראה שלא החליד כו' ועוד ל' "שחטה "כהלכתו איני מדוקדק דשחטה ל' נקיבה וקאי אבהמה וכהלכתו קאי אדין שחיטה ול' הגמרא ושחטה כדרכו ר"ל ג"כ דרך הליכתו:

סעיף קטן ד
שלא החליד הסכין בין סימן לסימן דהוי חלדה:

סעיף קטן ה
או תחת העור דבעינן שחיטה מפורעת כדלקמן סימן כ"ד בדין חלדה:

סעיף קטן ו
אבל נבלה מעצמה (ר"ל שהפילה הרוח מהקורה וה"ה כשנפלה מידו ולא נתכוין לשום דבר הוי כהפילו הרוח עכ"ה) פסולה הטעם שנאמר וזבחת ואכלת מה שאתה זובח אתה אוכל ולא הנזבח מעצמו בלא כח גברא אבל כיון להפילה אע"פ שלא כיון לשם חתיכה כשרה שמ"מ נחתך ונשחט מכחו ולמדין מקרא לעיל דחולין א"צ כוונה:

סימן ד

סעיף קטן א
השוחט לשם ע"ז ה"ז זבחי מתים ואסורה בהנאה. קרי זבחי מתים אסורי הנאה שנא' ותמת שם מרים ותקבר שם וגו' ודרשינן שם מתה שם קבורתה ותקרובת ע"ז קרוי זבחי מתים שנאמר ויצמד לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים:

סעיף קטן ב
אפילו לא חשב בשעת שחיטה לע"ז ר"ל שהשחיטה עצמה תהא לשם עבודה זרה וכמו שמתחיל רבינו וכתב השוחט לשם ע"ז דר"ל דהשחיטה עצמה היא לשם ע"ז דזה הוי פשיטא זבחי מתים אלא אפילו שחט לעצמו ולזרוק דמה לע"ז כו' ומהר"ן פי' שחיטה לע"ז רצה לומר שהבשר יהא נקרב לע"ז ואין נראה ועד"ר:

סעיף קטן ג
שחט סתם כו' ה"ז ספק זבחי מתים הטעם משום דאיכא למימר הוכיח סופו על תחילתו ונשאר בספק בימי חכמי התלמוד ואסור בהנאה כ"כ ב"י ול"נ דמותר בהנאה ועד"ר:

סעיף קטן ד
ישראל ששחט בהמתו של נכרי הטעם דאפסיקא בגמרא הלכתא כרבי יוסי דאמר אין המחשבה הולכת אלא אחר השוחט. וכתב הב"י דכן אמר רבי יוסי והלכתא כוותיה ואפילו שמענו מנכרי בפירוש כשרה כו' ע"ש. וצ"ע אמ"ש לעיל רבינו בשם בעל העיטור כו' "עד והשוחט לנכרי אף על גב דשמעינן לנכרי דחשיב מותר בהנאה כו' "עד וכ"כ רבינו בסימן ד' ומשמע משם דמותר בהנאה דוקא ולא באכילה וכאן כתב רבינו כשרה דמשמע דאפילו באכילה מותר וי"ל בדוחק דמ"ש מותר בהנאה ל"ד קאמר וה"ה שמותר באכילה אלא אגב שכתב לפני זה בישראל מומר דשמעינ' דחשיב דהוה אסור בהנאה כתב נמי איפכא בסיפא מותר בהנאה ודו"ק:

סעיף קטן ה
ואם חישב הישראל שיזרוק הנכרי כו' כתב הרשב"א דפסולה וטעמו משום דקי"ל בפלוגתא דר"י ור"ל דפליגי בשוחט בהמה לזרוק דמה לע"ז כו' ר"י אומר הרי אלו זבחי מתים ור"ל מתיר ואמאי מתיר ר"ל ת"ל דשחיטת מומר הוא ותירץ דלא לזרוק דמה הוא קאמר אלא ששוחט לנכרי על דעת שיזרוק דמה לע"ז ור"י סובר בזה הרי אלו זבחי מתים והלכה כמותו דאתמר עלה בגמרא תניא כוותיה דר"י ופסולה דקאמר היינו אסורה בהנאה ב"י:

סעיף קטן ו
ישראל ששחט בהמת חברו לע"ז לא אסרה הטעם שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו ואפילו למ"ד אוסר ה"מ נכרי אבל ישראל לצעורי קא מכוין הוא כן ל' הגמרא ור"ל דבישראל לא חיישינן דכוונתו היתה לע"ז כיון דחזקה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו אלא לצעורי קא מכוין אבל נכרי וישראל מומר ודאי כוונתו לע"ז ואי בעו יכולין לאסור הלכך נאסר דחיישינן דכוונו לכך. וזהו שדקדק רבינו וכתב ברישא שודאי לא כיון לאסרו כו' דמשמע הא אם כיון היה יכול לאסרו כמ"ד אדם אוסר דבר שאינו שלו:

סעיף קטן ז
וא"א ז"ל כתב שאפי' אם הוא שותפו אינו אוסר פי' ואפי' החצי שלו אינו אוסר ועיין דרישה:

סעיף קטן ח
או שהתרו כו' פי' שלא ישחוט לשם אלילים:

סעיף קטן ט
השוחט לשם הרים כו' כל אלו מחוברים ואינן אליל כמ"ש אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם מ"ה מותר תקרובתם בהנאה אבל אסור לאכול משום דמחזי כעובד ע"ז זהו פרש"י ור"י פי' דמחובר מקרי ע"ז (והא דדרשינן ולא ההרים אלהיהם היינו דאינן נאסרים ההרים כ"כ הרשב"א עכ"ה) אלא שאין תקרובתו אסור:

סעיף קטן י
ולהרמב"ם אם מכוון לעובדם הוי תקרובת ע"ז כ"כ הרשב"א לפרש דברי הרמב"ם וכתב דאע"ג דאין דבר מחובר נאסר בתורת עבודה זרה מ"מ השוחט להן כשוחט לע"ז אבל אם אין מכוין לעבדם שחיטתו פסולה מדבריהם ומותר בהנאה אבל השוחט לגדא דהר אפי' שלא לעבדם כיון דאילו שחט לעבדן נעשין הן עצמם ע"ז השתא נמי החמירו רבנן לאסרן בהנאה ב"י (ומ"ש בדברי הבאי פי' הר"ן כדי לעשות שום דבר פלא עכ"ה):

סעיף קטן יא
שחט לשם שר כו' פי' שהם תלושים:

סעיף קטן יב
לשם שר של שלשול קטן שבים פי' הר"ן תולעת קטן:

סעיף קטן יג
ולהרמב"ם אפי' לא נתכוון לעובדו פי' אלא לרפואה כדלעיל: י

סימן ה

סעיף קטן א
השוחט לשם דבר כו' ואשם תלוי רבינו פסק כר"א דאמר מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום וכן משמע בטור א"ח סימן א' ע"ש ודלא כהרמב"ם שפסק כחכמים:

סעיף קטן ב
שחיטתו פסולה דאיכא למיחש שמא עתה הקדישו. נראה מדבריו שטעמו דחיישינן שמא באמת עתה הקדישו אבל רש"י מפרש הטעם משום מראית עין ועד"ר וצ"ל דגם (רבינו סובר הטעם משום מראית עין שכתב בסמוך בשם הרשב"א שאפי' היא בעלת מום פסולה ושם ליכא למימר הטעם שמא עתה הקדישו דהואיל ובעלת מום היא הוי קדשים בטעות ואינו הקדש כמבואר בי"ד סימן רנ"ח אלא הטעם משום מראית עין והא דלא הזכיר רבינו שם הטעם של מראית עין לפי שהביא דברי הרשב"א כהווייתן וטעם של הרשב"א משום מראית עין לחוד כמ"ש ב"י בשמו ולעיל שכתב רבינו הטעם שמשום דחיישינן שמא עתה הקדישו לרבותא נקטיה דאף אם הוא בחדרי חדרים שאין שייך לאסרו משום מראית עין מ"מ חיישינן שמא באמת עתה הקדישו ועוד יש נ"מ לענין

לאסרה בהנאה מה"ט וכמ"ש בסמוך ובטעם של מראית עין יש ג"כ נ"מ לענין בהמה שישלה מום וכיוצא בו:

סעיף קטן ג
וכן פסח כיון שיכול להפרישו בכל שעה שירצה כו' ומניח אותו עד ערב פסח הילכך השתא נמי יאמרו לשם פסח הפרישו וקא שחטו בשאר ימות השנה וקי"ל שלמים הוא ואמרי קא שחיט דשלמים בחוץ ואכיל להו:

סעיף קטן ד
שפעמים שאדם מכסה מומה ואינו ניכר ואסור משום מראית עין כמ"ש בסמוך:

סעיף קטן ה
אבל השוחט כו' עיין הטעם בדרישה שמבואר שם שאין שייך לומר שמא עתה הקדישה וגם אין לחוש למראית עין: (שחיטתו כשירה פי' בשוגג עכ"ה):

סעיף קטן ו
אבל אם נודע כו' ואומר זו לחטאתי ואשמתי דקדק רבי' לומר דוקא כשאומר לשם חטאתי דהיינו לשם חטאת שלי אבל אם אומר לשם חטאת סתם נראה כאילו נדב ואין חטאת באה בנדבה (דבשלמא דבר הנידר והנידב איכא למימר השתא מקבל עליו בשעת הפרשה ולא הוצרך למימר לשם עולתי אבל חטאת כל כמה דלא אמר לשם אותה שאני מחויב אין לדונו לשם חטאת עכ"ה) וכשאין נודע שמחויב חטאת אפילו אומר לשם "חטאתי מידע ידעי דמשקר רש"י עד"ר:

סעיף קטן ז
פסולה כתב מורי וז"ל נ"ל פסולה ואסור בהנאה כמו שחוטי חוץ דבשלמא גבי נדר אין בו איסור ודאי אלא משום מראית עין וכן פי' הר"ן לכי אינו חמור כ"כ אינו אוסר אלא באכילה עכ"ד וכבר כתבתי בסמוך שרבינו סובר דאמרינן ג"כ שמא באמת עתה הקדישו וא"כ גם שם בנדר אסור בהנאה:

סעיף קטן ח
היו שנים ששוחטין כו' שחיטתן פסולה משנה הוא סוף פ"ב דחולין ולכך כתב דברי הרמב"ם שבסמוך כאן ולא לעיל ס"ס ב' ששם הוא דברי הרשב"א ונלמד ממנה זו ולהרא"ש שסובר דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו אפילו אית ליה שותפות בגווה כמ"ש רבינו בסימן ד' צ"ל שהוא מפרש המשנה כגון שהתרו בו שלא ישחוט קדשים בחוץ וקבל ההתראה דאז לא אמרינן לצעוריה קמכוון ועד"ר:

סימן ו

סעיף קטן א
בקנה הגדל באגם ברייתא הוא בפ"ק דחולין דף ט"ו ע"ב ושם לא כתוב בקנה אלא בקרומית של קנה ז"ל שם בכל שוחטין בין בצור בין בזכוכית בין בקרומית של קנה כו' ושם ד' ט"ז ע"ב מקשה מהאי ברייתא אמאי דאמר רב יצחק אין שוחטין בקרומית של קנה כו' ומשני הא דקתני שוחטין בה מיירי "בסימוני דאגמא ופירש"י עשב הגדל באגמי מים דכשהיא יבישה היא חדודה וחותך ואין קסמים נבדלין ממנו משא"כ שאר קרומים דאסורין משום שכשדוחקין אותן קסמים ניתזין מהן ואיכא למיחש שמא ינקבו הסימנים ורבינו שכתב בין בקנה ר"ל בקרומית של קנה דבקנה א"א לשחוט וכן צריכין לפרש לשון המשנה שם דף ט"ו ע"ב דקתני השוחט במגל יד בצור ובקנה שחיטתו כשירה ופריך שם ע"ז מדקתני "שחיטתו כשירה משמע דיעבד אין לכתחילה לא ורמינהו בכל שוחטין כו' בין בקרומית של קנה (וכנ"ל) לא קשיא כו' ע"ש הרי דפריך אמשנה דקתני ובקנה מברייתא דקתני קרומית של קנה ש"מ דהיא היא. ושם בתוס' כתבו דה"מ לתרץ דברייתא דקתני דשוחטין בקרומית של קנה לכתחילה מיירי בקנה הגדל באגמים כדמשני הגמרא לקמן כו' ע"ש:

סעיף קטן ב
ובין בשן יחידי פי' לאפוקי שנים שהם קורעין בפגם שביניהם:

סעיף קטן ג
ובלבד שיהא פיו חד ובדוק מפגימות קצת קשה הא בסכין פסק לקמן ס"ס י"ח דא"צ שיהא פיו חד רק שיהא חלק מפגימות מיהו כתבתי שם דהיינו דוקא בעוף או ששחט שני הסימנים בפעם אחת והכא איירי בכל עניין וקמ"ל דדינו כסכין וק"ל:

סעיף קטן ד
ולא במגל כו' ה"ג ולא במגל קציר והוא כלי שכל פגימותיו נוטות לצד אחד והם כפופים ולא במגל יד והוא כלי כו' ולשון רש"י ד' ט"ו ע"ב "נוטים לצד אחד בשיפוע ומ"ש והם כפופות לכאורה היה נלע"ד דר"ל דהמגל קציר בעצמו הוא כפוף ומ"ש "והם ר"ל כל מגלי קציר דעלמא:

סעיף קטן ה
ואם שחט כו' פי' בצד הסכין שחיטתו כשירה:

סעיף קטן ו
אין שוחטין בכל דבר המחובר הטעם הוא משום שנא' ויקח את המאכלת לשחוט (דבר הניקח מיד ליד והיינו תלוש דוקא עכ"ה):

סעיף קטן ז
ושן מחוברת בלחי בבעלי חיים. נראה דלהכי כתב בבעלי חיים דבב"ח אסור אפילו בדיעבד (אבל א"ל דנקט ב"ח ר"ל בהמות או חיות לאפוקי לחי בני אדם. שאין שכיח להיות לו לחי בני אדם עכ"ה) משא"כ כשקבוע בלחי והוא תלוש דאז מותר אפילו לדעת הטור בדיעבד ולא פליג על הרמב"ם בסמוך כ"א בלכתחילה ובזה מיושב קצת (ר"ל קושיא שהקשה מהר"ן על הטור עכ"ה) מ"ש בסמוך ע"ד הרמב"ם ולא נהירא דמאחר שאין מוכרח מהגמרא להתיר מנ"ל להתיר אפי' לכתחלה ועמ"ש בסמוך:

סעיף קטן ח
ובלבד שלא יהא נשרש בארץ אחר שבטלו נראה דאורחא דמילתא נקט דאם לא בטלו שם כבר לא היה נשרש אבל ה"ה אם אירע שנשרש ואחר כך בטלו:

סעיף קטן ט
כגון קנה שנטעו פי' שהוא נשרש ב"י:

סעיף קטן י
ולדעת א"א הרא"ש כל תלוש ולבסוף חברו שבטלו פסול כו' הטעם דה"ל איבעיא דלא איפשיטא ואולינן ביה לחומרא ועד"ר:

סעיף קטן יא
והרסב"ם מתיר בשן קבוע בלחי טעמו שלא נקרא מחובר הואיל והלחי תלושה וה"ה באצבע המחובר ליד כשהיד תלושה מהגוף דהוי הלחי והיד כבית יד לסכין:

סעיף קטן יב
ולא נהירא. מהרי"ן חביב תמה עליו שאינו כדאי לכתוב ול"נ שאינו מוכרח לומר שזה מקרי מחובר ב"י ולפי מ"ש בסמוך דקאי אדיעבד א"ש:

סעיף קטן יג
והא דתלוש ולבסוף חברו כו' עד"ר:

סעיף קטן יד
ואפי' אם אמר ברי לי שלא דרסתי פסולה הטעם דחיישינן שמא ידרוס פעם אחרת אשיר"י:

סעיף קטן טו
וה"מ בבהמה אבל בעוף דקל כשר כצ"ל וכן הוא ל' הגמרא:

סעיף קטן טז
ונ"ל כיון שאינו מחלק בגמרא אלא בין בהמה לעוף כו' ז"ל ב"י י"ל כיון דטעמא בעוף דשרי מפני שהוא קל ממינא שאם הוא כבד חיישינן שמא ידרוס ולא עוד אלא שנוכל לפרש הא דקאמר בעופות דקליל פי' עוף הקל ולאפוקי עוף הכבד ומ"מ פשט הגמרא כדברי רבינו שלא לחלוק בין עוף לעוף עד כאן לשונו:

סעיף קטן יז
הטבח צריך שיהיה לו סכין מיוחד לשחוט. פי' שלא יחתוך בו דבר אחר שמא תפגום ותתקלקל ופעמים שיבא לידי איסור שישחוט בלא בדיקה ויאבד הסכין אח"כ והוא יסמוך אדין סכין בדוק ונאבד דמכשרינן לקמן סימן י"ט רש"י בריש חולין אבל אין לפרש הטעם שמא יחתוך בו בשר רותח ויאכל דא"כ למה לו סכין מיוחד יזהירנו שלא יחתוך בו בשר וכן דוחה ב"י האי טעמא:

סימן ז

סעיף קטן א
והרשב"א כתב ששוחטין בו לכתחילה כו' והא דכתב בברייתא השוחט לשון דיעבד ס"ל לרשב"א דאוקימתא בתרא דאוקי לה דמיירי בקבעה בגלגל של מים ובכח ראשון הוא עיקר ובזה דוקא אינו מותר אלא בדיעבד אבל בכה"ג שמגלגל בידו מותר אפילו לכתחילה:

סעיף קטן ב
ואם פטר המים פי' נטל הדף המעכב המים כמו פוטר מים:

סעיף קטן ג
אבל מכאן ואילך פסולה פי' אפילו אם שחט בסיבוב השני פסולה כן משמע בהדיא בגמרא ובש"ע שכתב "מסביבה שניה ולאחריה פסולה הוא ל' הרמב"ם פ"ג מהלכות שחיטות וצ"ל שנשחט מסיבוב שני עצמו. ורש"י פ"ק דחולין שכתב לאחר שגלגלו כו' ראשונה ושנייה רצה לפרש מילת שנייה הנז' שם בגמרא אבל אין כוונתו לומר דבשניה שחיטתו כשרה:

סימן ח

סעיף קטן א
סכין אפילו כל שהיא פי' כל שהוא ממש (ולאפוקי הכלבו דפי' דכל שהוא חוץ לצואר קאמר ועמ"ש הר"ן בסמוך עכ"ה) כששוחט בו דרך הולכה הובאה וכ"כ הטור לקמן סי' כ"ד בדין דרסה ועיין דרישה:

סעיף קטן ב
אפילו כל שהוא כו' ובלבד שלא יהא עוקץ בראשו בגמ' איתא איזמל ומשמע לרבינו דה"ה כל סכין קטן:

סעיף קטן ג
ובלבד שלא יהא עוקץ דמתוך שהוא קטן מאד הוא נשחט מן הצואר וכשהוא מוליך ומביא יש לחוש שמא יחלידו הקרניים או ינקבו כ"כ רש"י והר"ן פ"ב דחולין ד' תר"פ

ע"א: וכתב ב"י בין שהעוקץ לצד חוץ בין לצד הקתא ע"כ והיינו עוקץ שהוא בראש או בסוף אבל עוקץ שהוא באמצע סכין שפוגעין בו כששוחטין זה פסול אפילו בסכין גדול כמבואר לקמן סימן י"ח אבל עוקץ שבראש הסכין או בסופו אינו פוסל בסכין גדול דאמרי' לא יגיע לעוקץ משא"כ כאן בסכין קטן דחיישינן שמא יפגע בעוקץ:

סעיף קטן ד

ובמחט אפילו כו' ז"ל הר"ן שם איבעיא לן בגמרא מחטא מאן כלומר דמכשרינן במתני' אפילו כל שהוא בזמן שמוליך ומביא אי אפילו מחטא הוי בכלל כ"ש וכשר או לא ומהדרינן דכה"ג פשיטא דפסול דמחטא מבזע בזע כלומר שמתוך שהוא חד כ"כ מנקב וקורע ואינו חותך. אלא מחטא דאושכפא מאי כלומר שהיא רחבה בראשה קצת וקטנה מן האיזמל ורצענין מישרין בה את העור ויש לה בראשה מקום חתך מאי עכ"ל ולחומרא אזלינן והא דס"ד דאבעיין מעיקרא אסתם מחט אע"פ שחודו הוא חד יותר מעוקץ דאיזמל הוא סבר הא דאוסרים בעוקץ היינו בעוקץ שהוא בסכין שהסכין חותך והעוקץ פוגע ועוקר אבל כששוחט בחודו של מחט ס"ד שדרך שחיטה בכך ושרי משום דמכוון להעביר המחט באופן שיחתוך בחודה ולא יקרע בה. וטעם האיסור במחט באושכפי משום דמבזע בזע מתוך קטנותה (וי"מ הטעם דגזרינן אטו רוב מחטין שאין להם רחב כלל אבל גבי סכין כשר אפילו בכל שהוא ממש דשם ליכא למיגזר ולדבריהם י"ל דטעמא שמא ידרוס מתוך קטנות עכ"ה):

סימן ט

סעיף קטן א

והראב"ד הכשיר וכן הר"ר יונה הטעם משום שחידודה הוא קודם לליבונה:

סעיף קטן ב

ובלבד שידע כו' שאז נזהר בה שלא יגע בה בצידי בית השחיטה פי' שלא יגע בצידי הסכין המלובנים בצידי בית השחיטה קודם שנשחטו רובן של סימנים ונמצא שהיא נשרפת קודם שחיטה שהרי ושט נקובתו במשהו ליטרוף ושריפה כנקב הוא רש"י בפ"ק דחולין (אבל אחר שנשחט רוב הסימנים לית לן בה שניקב שאין זה דומה לפגימה שאוסרת אפילו במיעוט בתרא דהיינו דוקא במקום שחיטה ודרך שחיטה) אבל כשיודע שהיא מלובן יכול להזהר דבית השחיטה מרווח רווח ולא יגע בצד בית השחיטה:

סימן י

סעיף קטן א

סכין של משמשי ע"א פי' שמשמשין בו קרבנות של ע"א רש"י ומ"ש חדש על כרחך ל"ד קאמר אלא י"ל דעדיין לא נשתמש בו בחמין ואין בו משום גיעולי עכו"ם אבל כבר שמשו

עמו בחתיכת תקרובותיהן בצונן דאל"כ ק' הא כתב רבינו לקמן ר"ס ק"ס דתשמישי ע"ז בין של נכרים בין של ישראל אינן אסורים עד שישתמשו בו וק"ל. ומ"ש או ישן והכשירו שאין בו משום גיעולי עכו"ם דמשמע דר"ל שהגעילו או לבנו באופן שלא נשאר בו גיעול מוכח מינה ג"כ דלכתחילה אין שוחטין בסכין של עכו"ם בנעיצה יפה בקרקע דאל"כ למה ליה להכשירו וק"ל ועמ"ש בסמוך מזה:

סעיף קטן ב

שהוא מקלקל פי' שבחייה עומדת לג' דברים לגדל ולדות ולחרישה ולאכילה רש"י:

סעיף קטן ג

וא"א הרא"ש ז"ל כתב שא"צ דבהנאה מועטת כזו שרי בדיעבד לשון רבינו איני מכוון כי ז"ל הרא"ש וב"י הביאו כאן ומיהו צ"ע במסוכנת אם ראוי לדמותו להסיק תנור חדש בעצי ע"א שאסור התנור כו' כמ"ש לקמן סי' קמ"ב דשמא היתה הבהמה מתה אם לא שחטה ויש כאן הנאה מרובה א"ד דוקא בתנור ופת ובגד שעשייתן ותיקונן נעשה ונגמר באסורי הנאה אסרו חכמים אבל במסוכנת שפיר גדלה הבהמה ואינה חסרה כ"א להכשירה לאכילה ע"י השחיטה אע"פ שנהנה הרבה דשחיטתה ע"י איסורי הנאה לא אסרו חכמים הנאתה בדיעבד וכן מסתבר עכ"ל והביא ראיות לדבר ע"ש. הנה לפניך שהרא"ש כתב שנהנה הרבה אלא שטעם התירו משום דאין עיקר תיקונו על ידי איסור הנאה וק"ל וצ"ל דכוונת רבינו שקראו הנאה מועטת נגד עיקר תיקונו דפת:

סעיף קטן ד

שחט בסכין של נכרים קולף כצ"ל וכן הוא בגמרא ופליגי שם אמוראי וקי"ל כמ"ד קולף ופליגי בזה הרשב"א והרא"ש שרשב"א סובר אפילו אינו ב"י צריך קליפה משום שמנונית שנדבק עליו אבל אם הסכין ב"י פשיטא דצריך קליפה אפי' אם היה בודאי נקי משומן משום דבית השחיטה מפליט כמ"ש רבינו בשם הרשב"א בסי' ק"ה והרא"ש ג"כ סובר דבית השחיטה מפליט אלא שבזה חולק על הרשב"א שהוא סובר דלא חיישי' לשומן הנדבק בסכין משום דעכו"ם נהי דאאיסורא לא קפידי אנקיותא קפדי הילכך כתב דכשאינו ב"י דהיינו סתם כלי עכו"ם א"צ קליפה שטעמו פגום ואם הוא ודאי ב"י צריך קליפה והא דכתב הרשב"א ואם שפה כו' א"צ קליפה לפי שאין בית השחיטה כרותח גמור שיפליט וס"ל שנעיצת קרקע מועלת ששוב לא יפליט:

סעיף קטן ה

שאינו רותח "גמור דקדק לכתוב רותח גמור לא הוי אבל מ"מ רותח הוא לענין זה שאם לא נעצה שפולט וצריך כדי קליפה וכמ"ש לקמן ר"ס ק"ה אבל כשנעצה סגי דאין בית השחיטה מפליט אלא מה שנבלע בקליפת הסכין וקליפה הוא דק מאוד ובהשחיז הסכין

או נעצו דמהני כמו השחזה הלכה לה אותה קליפה והשתא א"ש שהביא רבינו דברי הרשב"א שכתב ואם שפה כו' שלפום ריהטא קשה מאחר שהרשב"א סובר שאינו פולט ואינו אוסר אלא משום שומן הנדבק בסכין א"כ לפי סברתו דוקא מועיל שפה או נעץ בקרקע אבל לפי סברת הרא"ש שאוסר משום שהוא מפליט מה מועיל ששפה או נעץ בקרקע אבל לפי יומו שכתבתי שגם הרשב"א סובר שפולט אלא שאינו כרותח גמור מביא שפיר דברי הרשב"א שאע"פ שהוא מפליט מועיל נעיצת הקרקע או שפה ומדבריו נשמע להרא"ש דמצריך קליפה בסכין ב"י דאם שפה או נעצה שא"צ קליפה ועי' עוד מזה בדרישה:

סעיף קטן ו
סכין ששחט בה כו' מותר לשחוט בו פעם אחרת הטעם דאגב דטרידי סימנים לפלוט דם לא בלעי דם:

סעיף קטן ז
ע"י הדחה שידיחנו תחילה פי' ידיח הסכין קודם חתיכת הצונן לאפוקי מהאומרים דיחתוך בה וידיח אחר כך הצונן שחתך בה:

סעיף קטן ח
וסכין ששחטו בו טריפה אסור לשחוט בו כו' הטעם דצירו ושמנונית של טריפה נדבק בדופני הסכין ונבלע בבשר הכשרה בשעה שהוא שוחט רך ונסרך בו משא"כ בדם שהוא משריק שריק והואיל ובלאו הכי טרודין לפלוט דם לא בלעי ליה:

סעיף קטן ט
או יקנחנו בדבר קשה הטעם דמותר משום דכיון שאינו תדיר כסכין של עכו"ם הנ"ל:

סעיף קטן י
ואם רגיל כו' צריך נעיצה הטעם שסגי בנעיצה כדין סכין של עכו"ם כמ"ש בשם הרשב"א לעיל ועד"ר:

סימן יא

סעיף קטן א
ולוקה ביום הכפורים כו' כתב הב"י ומשמע דבמזיד שחיטתו פסולה וכן נראה מדברי הרמב"ם סוף פ"א מהל' שחיטה ע"כ. ול"נ דאפי' במזיד שחיטתו כשרה שהרי סתם וכתב שחיטתו כשרה דמשמע בין שוגג בין מזיד כל חד וחד כדינה במזיד אסור לו עולמית ולאחרים מותר במוצאי שבת ובשוגג לו ולאחרים מותר במ"ש. וכמ"ש בא"ח סימן שי"ח והא דכתב "שאלו כו' לרבותא נקטיה דלא תימא הואיל והוא איסור חמור שבמזיד חייב מיתה נקנסיה לדידיה בשוגג קמ"ל וכן הוא להדיא בגמרא ועד"ר:

סעיף קטן ב
שוחטין בכל מקום ואפי' בראש הגג פי' ולא חיישינן שיאמרו לצבא השמים עלה לשחוט:

סעיף קטן ג
ובראש הספינה פי' ולא חיישינן שמא יאמרו לשר של ים הוא שוחט:

סעיף קטן ד
ואם יש בכלי מים וה"ה עפר ב"י בשם הרשב"א:

סעיף קטן ה
ואם הם עכורים מותר. חילוק זה שייך דוקא בשוחט לתוך הכלי דאיסורו משום דהצורה הנראית במים אבל בימים ונהרות ל"ש צלולין או עכורים לעולם אסור משום שיאמרו לשר של ים הוא שוחט וכ"כ בכסף משנה ולכן כתב רבינו סתם אבל אין שוחטין לתוך ימים כו' ולא חילק בין צלולים לעכורים:

סעיף קטן ו
יכול לשחוט ע"ג כלים. משנה הוא בפרק השוחט (חולין דף מ"א) סע"א ופרש"י שם ז"ל ע"ג כלים והדם שותת לתוך הים שלא ללכלך הספינה ולא מחזי כשוחט לתוך ימים עכ"ל וכן בפי' רבי' עובדיה וכ"כ בש"ע. ולפי שיסתם צ"ל דנוטל כלי ארוך ומניח מקצתו בספינה ומקצתו חוץ לספינה דרך מדרון לצד חוץ וכשישחט ע"ג חלק הכלי שבספינה יצא משם דרך מדרון חוץ לספינה וירד להים. אבל לכאורה נראה דדעת הטור שקיצר וכתב דשוחטין ע"ג הכלי דע"ג כלים היינו על אוגניו שלו ואע"פ שהדם יורד לתוכו כיון שאינו שוחט לתוכו ממש שפיר דמי ולכן כתב רבינו ובלבד שלא ישחוט לתוכו דמשמע בכל ענין מותר רק שלא ישחוט לתוך הכלי וזהו דומה למ"ש אח"כ בסי' י"ב היה רוצה לנקות ביתו עושה מקום חוץ לגומא והדם שותת לתוך הגומא שאז ניכר כו' דאף ה"נ מיירי בזה הענין שאין לו מקום פנוי בספינה שלא יצטרך ויתלכלך מדם השחיטה הדברים המונחים שם הלכך שוחט ע"ג כלי ומפנה אח"כ הדם מן הספינה וגם שם נשנית במשנה יחד שחיטה ע"ג כלים כשהוא בספינה ושחיטת חוץ לגומא כששוחט בביתו או בחצירו משום דשם בגמרא פירשו להא דנשנה במשנה דשוחטין בתוך הגומא דר"ל חוץ לגומא ומשם ירד לגומא. מה"נ כתבו רבינו בפי' בדין חוץ לגומא ולא כתב בשוחט ע"ג הכלים ועמ"ש בסמ"ע עוד מזה:

סימן יב

סעיף קטן א
אין שוחטין לתוך הגומא פי' אפי' אינה נקיה משום שנא' ובחקותיהם לא תלכו דדרך (המינים היה לישב בעיגול גומא מליאה דם עכ"ה) ועד"ר:

סעיף קטן ב
עושה מקום חוץ לגומה ושוחט שם ר"ל עושה מקום מדרון חוץ כו':

סעיף קטן ג
והרשב"א כתב כו' אין שחיקתו פסולה הטעם שאין מוציאין כו' ול"ד למי שאומר איני יורד לפני התיבה מפני שבגדי צבועים שאף בלבנים לא יעבור כמ"ש רבינו בטור א"ח ס"ס כ"ג דהתם גילה דעתו דקפיד בדבר דאנן לא הוי קפדינן משא"כ הכא דאיכא למימר דלשום צורך דם עשה כן. ועי"ל דהתם לא יעבור לכתחילה אבל הכא דמיירי בדיעבד לא פסלינן לשחיטתו:

סימן יג

סעיף קטן א
אחד בהמה חיה ועוף טעונים שחיטה בהמה מפורשת בתורה וזבחת מבקרך ומצאנך. וחיה יליף בריש פ' השוחט מדכתיב בפסולי המוקדשים אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל מקיש צבי ואיל לפסולי המוקדשים מה פסולי המוקדשים בשחיטה אף צבי ואיל בשחיטה ועוף יליף לה בפרק השוחט (חולין ד' כ"ז) רע"ב מדכתיב זאת תורת הבהמה והעוף מקיש עוף לבהמה. ועוף יליף לה מדכתיב חיה או עוף ושפך את דמו מלמד ששפיכת דם העוף כשפיכת דם החיה:

סעיף קטן ב
דגים וחגבים אין טעונין שחיטה פשוט בפרק דם שחיטה ובכמה דוכתין דגים יליף לה בר"פ השוחט מדכתיב אם את כל דגי הים יאסף להם באסיפה בעלמא סגי להו ואף על גב דכתיב ויאספו את השליו שאני דגים דכתיב אסיפה דידהו במקום שחיטה שנאמר הצאן ובקר ישחט להם אם את כל דגי הים יאסף להם:

סעיף קטן ג
וחגבים כתב רש"י בס"פ אלו טריפות בשם ה"ג דחגבים אינה טעונין שחיטה שהרי אחר דגי הים הזכירם הפסוק שנאמר זאת תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה הרומשת במים אלו דגים ולכל נפש השורצת על הארץ אלו חגבים וכתב רמ"א ז"ל (והוא הג"מ פ"א דה"ש והגהות מרדכי דחולין דף תשמ"א ד"מ עכ"ה] ואע"ג דאין דגים צריכין שחיטה ומותר לחתוך ממנו אבר מן החי ולאכול או לאכלן מתים מ"מ אסור לאכלן חיים משום

בל תשקצו ובב"י כתב וז"ל ודלא כרבינו סעדיה דאמר מתים אסורים ע"כ צריך לגרוס דאמר חיים אסורים דמסיים ב"י בסוף דבריו וז"ל ולי נראה דר' סעדיה נמי לא משום אבר מן החי אסר להו כו' א"כ מוכרח דקאי אחיים:

סעיף קטן ד
השוחט בהמה ומצא עובר כו' מותר שנאמר כל מפרסת פרסה בבהמה אותה תאכלו ודרשינן כל אשר בבהמה תאכלו:

סעיף קטן ה
בין חי בין מת מותר ואין טעון שחיטה אע"ג דכבר אשמעינן דאפילו מת מותר מ"מ הוצרך להשמיענו דבחי א"צ שחיטה דה"א כיון דיש לו תיקון בשחיטה נעשה מה שבידינו לעשות קמ"ל:

סעיף קטן ו
ואין טעון שחיטה דעובר ירך אמו וניתר בשחיטת אמו:

סעיף קטן ז
וחלבו מותר דחשיב כבשר עד"ר:

סעיף קטן ח
ודמו אסור הטעם שלא עדיף מדם האיברים שבבהמה עצמה דכיון שהוא נבלע בתוך האיברים חשוב כדם שאר הגוף משא"כ בחלב (דחשוב כאבר בפני עצמו עכ"ה) כ"כ הרא"ש והביאו ב"י בסימן ס"ד ועוף כיון שאינו בעין אינו בכלל בבהמה ועוד דלא נפקינן היתר מהאי קרא דבבהמה תאכלו אלא בדבר שהוא בר אכילה כגון חלב וג"ה אבל דם משקה מקרי:

סעיף קטן ט
אבל הספרים על גב קרקע טעון שחיטה כו' הטעם משום מראית עין ומ"ה גם חלבו אסור אבל כשפרסותיו קלוטות שהוא דבר תמוה בעיני הבריות ומידכיר דכירי אינשי דקול יוצא מאין קלוט זה בן פקועה הוא ומתוך שתמהין על חליטתו זוכרין כל דבריו רש"י (ובהג"א דה"ה שאר קלא דאית ליה מותר בלא שחיטה ע"ש ד"מ וכ"ס סא"ז והביאו רש"ל עכ"ה):

סעיף קטן י
אבל כל שאר טרפות אין אוסרין אותו דלא מפורסם כולי האי אבל שחיטה הואיל והצריכוהו שחיטה בעינן שחיטה כראוי אשר"י:

סעיף קטן יא
ואפי' שחטה ונתנבלה בידו כתב הב"י דאפי' זה קאי אלמטה דאפ"ה ניתר בשחיטת עצמו ועד"ר שכתבתי שגם מ"ש לפני זה בנקרעה "דצריך שחיטה קאי אמ"ש ומסיק וניתר בשחיטת עצמו וק"ל:

סעיף קטן יב
וניתר בשחיטת עצמו אם הוא בן ט' חי והאידנא אוסרי' אותו מספק שמא הוא בן ח' רמ"א (והוא הגהות מיימון בשם סמ"ג) וצ"ל דדוקא לאלתר אוסרים איתו לשחוט אבל אם ירצה להמתין עד שיהיה ח' ימים רשאי לשוחטו דאז הוא ודאי בן ט' וכמ"ש רבינו בסימן ט"ו והא דכתב רבינו סתם אסור משום דכששהה ח' ימים נתברר דלא בן ח' חדשים הוה אלא בן ז' הוה ואשתהה במעי אמו:

סעיף קטן יג
אותו הולד אין לו תקנה הטעם דקי"ל דחוששין לזרע האב כדלקמן סי' ט"ז והוה הולד כמו שאין לו אלא סימן א' מצד אמו שהסימן הב' שחוט ועומד הוא שאין שחיטה נוהג בו ובהמה בחד סימן לא מתכשרא והאי סימן בתרא לא מצטרף לקמא דאין לך שהיה גדולה מזו שהוא שחוט משנולד רש"י בפרק בהמה המקשה ועד"ר:

סעיף קטן יד
השוחט בהמה ומצא בה עובר שפרסותיו קלוטות כשל חמור מותר כו' "עד אלא אפי' נולד ממנו מותר האי מותר דסיפא אינו כמותר דרישא דמותר דרישא ר"ל מותר כדין עובר בלא שחיטה וחלבה מותר וכמ"ש לעיל דאם פרסותיו קלוטות אע"פ שהפריס ע"ג קרקע מותר ומותר דסיפא דאיירי דלא נמצא במעי אמו אלא נולד ממנה בחייה ר"ל שדמו וחלבו אסור כמו שאר בהמה טהורה וקמ"ל דאע"ג דיש לו צורת גמל וחמור אפ"ה מותר באכילה שכל היוצא מן הטהור טהור. והא דקאמר דגמל בן פרה מותר ול"ק חמור בן פרה כמו שהתחיל בחמור משום דל' הגמרא הוא בעלמא גמל בן פרה נקטא:

סעיף קטן טו
דגמל בן פרה מותר יתבאר בסמוך ועד"ר:

סעיף קטן טז
דמות יונה פי' אע"פ שהוא עוף טהור אסור דכתיב כל מפרסת פרסה בבהמה תאכלו דבעינן פרסות וכתבו התוספות בר"פ בהמה המקשה דלאו בפרסות תליא מילתא אלא במין שיש לו פרסות ולפ"ז אפילו היו לדמות יונה רגלים כרגלי בהמה אסור וה"ה איפכא שרי:

סעיף קטן יז
וב' שדראות אסור דהיינו שסועה הנאמרת בתורה ומחיא לא חיי משנפק לאויר העולם וכי אגמריה רחמנא למשה במעי אמו הוא דאגמריה דאסור ואינו בכלל מה שהתירה התורה עובר הנמצא במעי אמו גמרא המפלת ועיין דרישה:

סימן יד

סעיף קטן א
והוציא העובר את ראשו א"צ כל הראש אלא עד רוב פדחתו וכמ"ש רבי' לקמן בי"ד ובח"מ סימן רע"ז:

סעיף קטן ב
ואם הוא בן ח' חי או בן ט' מת כו' אע"ג דכבר כתבו רבינו בסימן שלפני זה דכה"ג שחיטת עצמו אינו מועיל חזר וכתבו כאן משום דה"א דכאן יתיר שחיטת אמו בבן ח' משום דראשו לא יחשב כרובו כיון שאינו בר קיימא אין ראשו חשיב וכן במת ה"א דיחשב ראשו כשאר אברים ויותר בשחיטת אמו:

סעיף קטן ג
הוציא ידו והחזירה כו' מה שיצא כו' הטעם שנא' ובשר בשדה טריפה לא תאכלו כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו אסור פירש"י אבל מקום החתך כשהחזיר קרינן ביה בבהמה ומותר אבל כשלא החזיר הא לאו בבהמה הוא אלא בעובי שפת הרחם וכל דין זה שנאסר האבר היוצא לחוץ דוקא שהוציא קודם שחיטת אמו וניתר אחר כך בשחיטת אמו אבל אם נולד ונשחט גם האבר מותר ב"י בשם מהרי"ן חביב ז"ל והוכיח כן בראיות ברורות:

סעיף קטן ד
אבל מה שבפנים מותר מפני שהרחם נעשה לו מחיצה להתירו בשחיטת אמו והא דלא שדינן מיעוט האבר בתר רוב האבר משום דלא שבקינן רוב העובר שבפנים ואזלינן בתר רוב האבר שבחוץ דזה פשוט בגמרא וכמ"ש בסמוך בשם הרא"ש דלא אבעיא בגמרא אלא אי נולד חציו ברוב אבר:

סעיף קטן ה
ואם יצא חציו ברוב אבר כו' להשלים לרוב עובר ואסור כו' עד"ר:

סעיף קטן ו
הוציא אבר א' והחזירו וחזר והוציא כו' מותר פי' שניתר בשחיטת אמו דכיון דהדר הדר:

סעיף קטן ז
גם המיעוט שנשאר בפנים אסור דהוי כילוד:

סעיף קטן ח
עובר שהוציא ידו והחזירה כו' (וגדל וילד ז"ל ב"י אינו מדוקדק וצריך להגיה וגדלה וילדה ע"כ ואפשר לומר דקאי אעובר דבו שייך לומר לשון זכר כמו שהתחיל שהוציא ידו והחזירה. והא דכתב וילדה דקודם לידה אין לבהמה שום חלב כלל וק"ל עכ"ה) חלבו אסור פי' החלב שמחלבין ושותין משאר בהמות ואינה נאסרת משום אבר מן החי אבל בזו אסור דכיון שיש בה אבר אסור והחלב מתגדל מכל אברי הבהמה והרי אותה חלב נתערב בה חלב אותו האבר ואותו האבר אין לו תקנה בשחיטה. ואיירי בעובר שנשחטה אמו והוציאו הולד חי ונתגדלה אבל נולד בחיי אמו כבר נתבאר דאין שם טריפות עליו ונולד דכתב רבינו ל"ד אלא ר"ל נעשה הולד ונתגדל ועד"ר:

סעיף קטן ט
נחתך מהעובר שבמעי בהמה פי' אפי' חלב:

סעיף קטן י
ונמצא בתוכה פי' לאחר שחיטת אמו:

סעיף קטן יא
מותר הטעם דקרינן ביה בבהמה:

סעיף קטן יב
נחתך מגופה פי' דבר שאין הבהמה נטרפה בו כגון טחול וכליות וכן הוא במשנה שם בהדיא:

סעיף קטן יג
אסור באכילה משום דכתיב "אותה תאכלו ודרשינן אותה כשהיא שלימה ולא כשהיא חסרה:

סעיף קטן יד
ותלש חלב מבן ט' חי פי' והוציאו (קודם שחיטה מבהמה וע"ל סי' ס"ד בטור ובב"י. עכ"ה):

סעיף קטן טו
כעל חלב גמור ז"ל רש"י ל"מ דחייב עליה משום נבילה: (וז"ל רש"ל לא ידעתי למה קרא אותו נבילה ולא קרא אותו אבר מן החי ודו"ק וי"ל שכ"כ אגב דפליגי לפני זה בגמרא דחולין בחלב של שליל וסובר אחד דאין עובר עליו אלא משום נבילה. עכ"ה) אלא אפי' כרת חייב עליו לאפוקי ממ"ד שאינו אלא כחלב חיה ואין בו אלא איסור נבילה ועבד"ר:

סימן טו

סעיף קטן א
ורבי אליעזר בן יעקב אוסר אבל אין לוקה ע"ל סי' פ"ו. ורבינו יואל אוסר כל העופות משום שרץ כל זמן שלא גדלה הנוצה שעל כל גופה מא"ז עכ"ל מהרש"ל (אלא מיד בתחילת ליל ח' אף שלענין קרבן אינו כן רש"ל. עכ"ה):

סעיף קטן ב
אבל אם ידוע שכלו לו חדשיו כו' דהיינו ט' חדשים לגסה וה' לדקה:

סעיף קטן ג
ולא חיישינן שמא נתרסקו אבריו מחבלי הלידה. כתב ב"י בשם הר"ן דאפי' במקשה לילד ועד"ר:

סימן טז

סעיף קטן א
בין בנקיבות בין בזכרים עד"ר: בין בנקיבות כגון האם והבת אע"ג דבקרא כתיב "אותו ואת "בנו כבר תרגמו אונקלוס תורתא ושיתא ע"ש ועי' ברא"ם פ' אמור:

סעיף קטן ב
בין באדם א' בין בשנים הטעם שנא' לא תשחטו משמע שנים:

סעיף קטן ג
ואם עבר ושחט כו' עד"ר טעם הרמב"ם:

סעיף קטן ד
ובה"ג אוסר לאוכלו פי' האחרון וטעם ה"ג שאוסר בו ביום לחוד נלמד מדיני שבת כדי שלא יהנה מאיסור ר"ן ולפי ה"ט אסור אפי' לאחרים וכמ"ש בא"ח ר"ס שי"ח ע"ש בדין איסור בישול בשבת מיהו י"ל דגם בה"ג ס"ל האי לימוד דמדאסר רחמנא לגבוה ש"מ דלהדיוט שרי נמצא דמשום האי אעשה דשחיטה אין ראוי לאסרו ולא אסרו אלא על השוחט עצמו משום קנס ואינו מן הסברא לקנוס אחרים בשביל ששחט זה כיון דמכח המעשה עצמו אין הדין נותן שיאסר ואינו דומה למבשל בשבת דשם שורת הדין נותן דאפי' בשוגג לא יהנה לא הוא ולא אחרים ממלאכת שבת וע"כ צריך לחלק ביניהן דהא במבשל בשבת במזיד אסרו למבשל עולמית וכאן לא אסרו אלא בו ביום אפי' אם שחט במזיד דהא אם עבר ושחט קאי אלא ה"ט דמבשל בשבת כיון דבשבת אסור מן הדין וחכמים ראו לקנוס אותו תו אין טעם לומר שיקנסו שלא יאכל בו ביום וביום ב' יאכלה ומ"ה אסרוהו משום קנס עולמית אבל כאן מסתבר לומר מאחר דבשחיטה עצמה ליכא עבירה אלא במה ששחטה היום ע"כ ראו לקונסו שלא יאכלה באותו יום שרצה ליהנות ממנה:

סעיף קטן ה
ויום האמור באותו ואת בנו כו' אע"ג דלענין קרבן אינו כן דכשאמרו שנאכל ליום ולילה ר"ל לילה שאחר היום הטעם לגבי אותו ואת בנו דילפינן יום יום ממעשה בראשית דגבי מעשה בראשית נאמר יום א' וגבי אותו ואת בנו גם כן נאמר יום א' כן כתב הרא"ש ס"פ אותו ואת בנו. ואע"ג דאותו ואת בנו כתיב בפ' אמור לגבי קדשים בר"פ או"ב יליף מקראי בגמרא דנוהג אף בחולין ובכלאים:

סעיף קטן ו
כגון שכרוך אחריה לכאורה נראה שקאי דוקא אאם שכרוך אחריה ביניקה ולא אאב ובאב צריך שיהיה ידוע כגון שהיה אביו ואמו ט' חדשים בחדר א' ומ"ה א"ש דקאמר כרוך "אחריה ל' נקיבה גם א"ש דכתב רבי' אביו ואמו בתרתי בבי שכתב צריך שיהיה ידוע שהוא אביו וכן בידוע שהוא אמו ולא קיצר לכתוב שהוא ידוע שהוא אביו או אמו אבל בגמ' כמדומה שמשמע שקאי ג"כ אאב אם כרוך אחריו בהליכתו. והא דסגי הכא כשכרוך אחריה ולקמן ס"ס ע"ט כתב ז"ל ודוקא שילדתו בפנינו פי' בהמה טהורה למין טמאה אבל אם הניחה מעוברת ומצא מין טמא הולך אחריה אע"פ שכרוך אחריה ויונק אותה אסור שמא לא ילדתו וזה היינו יכולין לתרץ ולומר דספק הוא ואזלינן הכא והתם לחומרא אבל לקמן בס"ס שי"ז מסיק וכתב בדין מי שהיה לו בעדרו מבכירה כתב דאזלינן בתר הכריכה אפילו לקולא לכן צ"ל דשאני בסימן ע"ט דאיכא ריעותא לפנינו שההולך אחריה הוא טמא ולא ממינה והא דכתב לקמן בסי' שי"ו לענין בכור דסמכינן אחזקה אפי' במקום ריעותא שכתב שם ז"ל ואם ראינוה שהיא חולבת אע"פ שאינה יולדת ואח"כ ראינוה מניקה ולד פטורה מהבכורה שלא היתה מרחמת עליו להניקו אא"כ ילדתו ואפי' אם הוא מין אחר כגון רחל שמניקה חזיר. הא כתבתי שם דתיבת ילדתו הוא ט"ס וצ"ל אא"כ ילדה ור"ל דההנקה הוא סימן שכבר ילדה ואשר תלד מהיום ודאי אינה בכור אבל אין כוונתו שם לומר שזה שינקה ילדה ממנו אותו ודאי וכן הוא בגמרא שם. וע"ל מ"ש עוד בסי' ע"ט ישוב אחר ע"ז בס"ד:

סעיף קטן ז
ובכל זמן פי' אפי' הוא בא' מד' זמנים אפ"ה כל שלא הודיעו המוכר אין הלוקח חושש משום דאיכא ספיקי טובא שמא אין לה אם ואת"ל יש לה אם ומכרה שמא לא לקחה לשחיטה ואת"ל לשחיטה שמא מכאן ועד י' ימים:

סעיף קטן ח
אבל על המוכר להזהיר הלוקח כו' נראה דה"ג אבל על המוכר להזהיר הלוקח "אם שחט כו' עד "ואם הוא בא' מד' זמנים כו' ותרתי קאמר מתחילה אשמעינן בכל שאר

הזמנים שמוטל על המוכר באם שיודע שלקחו ממנו תחילה האם כדי לשוחטו היום להודיע זה ללוקח שני ואח"כ אשמעינן שאם לקחה ממנו לוקח ראשון בא' מהד' זמנים אפי' סתמא שלא גילה דעתו שרצונו לשוחטו באותו היום סתמו כאילו פירש וצריך להודיע זה ללוקח שני ואם לא הודיעו הוי מקח טעות שהרי גם לוקח שני מסתמא לקחוה לשחוט אותה היום משא"כ בשאר זמנים שאף שמוטל על המוכר להודיעו אם קנהו ממנו הראשון לשוחטה היום מ"מ אם עבר ולא הודיעו לא הוי מקח טעות וכמ"ש ב"י בשם הר"ן והרמב"ן וכאשר הגהתי כן הוא בש"ע בהדיא אלא שאין ראיה מוכרחת מהש"ע דס"ל לרבינו הכי דדלמא הש"ע פסק כן לדעת הר"ן והרמב"ן ועיין דרישה:

סעיף קטן ט

וערב י"ט האחרון של חג כו' משום דמחשב רגל בפני עצמו וחביב עליהן והיו מרבין בשמחת י"ט רש"י והא דלא חשיב עי"ט ראשון של חג אומר ר"ת משום דטרידי במצות סוכה ולולב ועי"כ משום דרגילי למיכל עופות ודגים תוס':

סעיף קטן י

ואם לא הודיעו כו' לא שנא קנה מישראל או מנכרי פי' אין צריך למיחש בנכרי יותר הואיל ולאו בר אודועי הוא: (שהלוקח לקח ע"מ לשוחטו מיד צ"ל דאיירי שהוא א' מד' זמנים עכ"ה):

סעיף קטן יא

וכל מי שישחוט תחילה זריז ונשכר ל' הגמרא דפרק או"ב זריז דלא עביד עבירה ונשכר דאכל בשר וכתב הרא"ש דמזה יליף ה"ג שאם שחט השני שאסור לאכלו בו ביום מדאמר שנשכר בזה שאוכל בשר:

סעיף קטן יב

אותו ואת בנו נוהג בבהמה אבל לא בחיה ועוף הטעם שנאמר שור ושה אותו ואת בנו לא תשחטו ודרשינן שור ולא חיה שה ולא עוף ואיצטריך ב' מיעוטין דאי לא הוה כתוב אלא חד מיעוטא הוה ממעטינן חיה אבל עוף הוה מרבינן בק"ו הואיל ונתרבה במצות שלוח הקן ובמצות כיסוי דם לכך צריך שם למעוטי עוף:

סעיף קטן יג

צבי הבא על התיישה וילדה צבי פי' וכ"ש תייש: ושחט התיישה ובנה ביום אחד לוקה פי' לוקה לכ"ע אפי' למ"ד דלא אמרינן שה אפילו מקצת שה שזהו שה ובנו אפילו כל דהו אבל כששחט בת ובת בתה (מ"ה כתב רבינו הדין הראשון אע"ג דאתיא במכ"ש מדין השני גם לא כתב בבבא אחד. עכ"ס) אינו לוקה לרבי אליעזר דפליג עם רבנן בפרק אותו ואת בנו ושם מסקינן דתרווייהו מספקא להו אי חוששין לזרע האב אי לא אלא

דפליגי דר' אליעזר ס"ל דלא אמרינן שה ואפי' מקצת שה אבל רבנן סברי דאמרינן שה ואפי' מקצת שה ולוקה ובעבור זה כתב רבינו חייב ר"ל מלקות והא דנקט ואותה בת ילדה בת ל"ד אלא ה"ה אם ילדה בן ושחטו לבתה עם בנה דלוקה לרבנן אלא נקט וילדה בת אגב בת ראשונה שהוצרך לומר בגמרא כדי לאשמעינן שאותה בת שילדה נולד לה ולד אחר דאילו ילדה תחלה בן ואותו בן ילד בן או בת תו לא מצי ללמדינו החידוש דאע"ג דהראשון הוא מקצת שה חייב כגון ששחט אותו ואת בן ראשון שהוא מקצת שה דבכה"ג תרוייהו מודו דאינו לוקה מספק דשמא אין חוששין לזרע האב:

סעיף קטן יד

ותייש הבא על הצבייה וילדה בת (ובשחט התייש עם הבת פשיטא אין לוקין דהא אין לוקין על הזכרים. עכ"ה) ואותה בת ילדה ושחט בתה ובת בתה דפטור אבל אסור נמי כרבנן דהתם דחוששין לזרע האב שהוא תיש (ר"ל שמא חוששין ולכן אין לוקין עכ"ה) ואם כן גבי הולד ראשון אמרינן שה ואפילו מקצת שה ולכך פטור אבל אסור ולא מלקינן ליה דהא גם לרבנן אין חוששין ודאי אלא מספקי' אי חוששין לזרע האב ואמו שהיא הצביה עיקר אבל לשחוט הצבייה עם בנה אפי' לכתחילה מותר משום דשה ובנו אמר רחמנא ולא צבי ובנו ורמב"ם דאסר לכתחילה אינו אלא משום מראית עין כן הוא צחצוח פי' דדינים הללו ומבואר כן בדברי הרשב"א ומהרי"ן חביב וב"י וכתבתינהו בקיצור:

סעיף קטן טו

כתב הרמב"ם כו' אסור לשחוט את הצבייה ובנה כו' אבל בתייש עם בנו כו' חייב לכ"ע מהרש"ל. וצ"ע דהא לא משמע כן שם בגמ' דהא מסקי' דר"א ורבנן תרווייהו מספקי להו אי חוששין לזרע האב אי לא וצ"ל דל"ד קאמר חייב אלא ר"ל אסור:

סעיף קטן טז

נכבשינהו דניידי כו' והא דלא חיישינן שמא יקח מן הקבוע דאיסורו אינו אלא יום א' כ"כ ר"פ (רבי פישל מבריסק וע"ל סימן נז מ"ש שם עכ"ה) וכן חילק מהרא"י בת"ה בספק טריפה:

נכבשינהו פי' רש"י יכוף אותן שינודו דלא להוו קבוע וכתבו התוס' ודוקא שלא פירשו בפנינו דאילו היתה הפרישה בפנינו הו"ל כאילו לוקח ממקום קבוע ב"י בסי' נ"ז ולכאורה היה נראה לפ"ז דזה נרמז במילת נכבשינהו דר"ל יחברם יחד במקום צר וכשיפתח לפניהם הדלת כל א' יברח למקום שיראו עיניו אבל הרא"ש כתב בס"פ אותו ואת בנו ז"ל מכה אותן עד דניידי וק"ק א"כ ינודו ויפרשו לפנינו וה"ל כאילו לקח ממקום קבוע לפי מ"ש התוס':

סימן יז

סעיף קטן א
וכיצד מסוכנת פי' לענין זה שאינה ניתרת בשחיטה:

סעיף קטן ב
שאינה יכולה לעמוד כשמעמידים אותה. פי' בגערה או במקל אבל כשמעמידים אותה בידים ועומדת לא הוי סימן שהיא בריאה דאף עץ בעלמא עומד כשמעמידים אותו בידים וכ"כ הכלבו בשם הראב"ד והביאו בד"מ ובש"ע:

סעיף קטן ג
וכשכש בזנבה כשרה בין בגסה כו' פי' בבהמה גסה:

סעיף קטן ד
ואפי' לא רפרף אלא בגפו ס"א בעינו וגירסות הן כמ"ש ב"י ע"ש:

סעיף קטן ה
או כשכש בזנב א"ל הלא כ"ש אם רפרף בעינו אי בגפו שהוא במקום יד בבהמה סגי כ"ש כשכש בזנבו דשאני עוף דכשכש זנבו דבר קל הוא וה"א דלא הוי פרכוס קמ"ל:

סעיף קטן ו
בידוע שיצא בגמר שחיטה דרך קילוח וכשרה וכתבו התוס' והרא"ש והא דלא חיישינן דלמא בתחילת שחיטה זינק משום דלא שכיח זינוק אלא בסוף. פי' זינוק קלוח כדרך שהבהמה נופחת בגרונה והדם מקלח ומזנק בכח ועיין דרישה:

סעיף קטן ז
וכל אלו הסימנים צריך שתעשם בסוף השחיטה וימשוך עד לאחר השחיטה אבל אם התחיל באמצע השחיטה ונגמר בסוף השחיטה פסולה כ"כ ר' ירוחם בשם רש"י וכתב מדעת התו' והרשב"א נראה דא"צ למשוך עד לאחר שחיטה והראשון נראה עיקר עכ"ל (וכן פסק רמ"א) ומדברי רבינו שכתב אבל אם עשאה בתחילת שחיטה או באמצעיתה לא מהני משמע דס"ל כדעת התוס' דאי ס"ל דבעינן שימשך מסוף השחיטה עד לאחר שחיטה לא הו"ל לחתום ולכתוב אבל אם עשאם בתחילת שחיטה או באמצעיתה דאם ר"ל שממשיך ג"כ עד לאחר שחיטה קשה למה לא מהני הלא בכלל זה יש נמי סוף שחיטה ואחר שחיטה ואי ר"ל דאינו ממשיך עד לאחר שחיטה קשה דהל"ל נמי או בסוף שחיטה אלא שלא נמשך עד לאחר שחיטה וק"ל:

סעיף קטן ח
יש מן הגאונים שכתבו שלא התירו מסוכנת כו' ז"ל ב"י כתב המ"מ בפ"ד מהמ"א בשם הרמב"ן והרשב"א ז"ל שזה שאמרו אינו אלא לחסידות ולא לכל אדם עכ"ל המ"מ ובהכי ניחא שתשובה אחרת שכתב רבינו בשם גאון אינה סותרת למ"ש בתחילה בשם גאונים

דההיא למידת חסידות ואידך לכל אדם עכ"ל ב"י. ול"נ דא"כ העיקר חסר מן הספר ועוד דמידת חסידות זה כתבו הטור לקמן סימן קי"ו בשם הרמב"ם ואפי' בבהמת ישראל. לכן נראה דתשובה שנייה אינה מתרת אלא לצורך ישראל דהיינו שצריך לקנות ממנו בשר לאכול או שקנהו מן עכו"ם להרויח או כיוצא בו לצרכו בכה"ג מותר ותשובה ראשונה דמיירי בשאינו בא לשוחטה לשום צורך ישראל כ"א להנאת עכו"ם וזהו אסור וק"ל:

סעיף קטן ט

מותר לשוחטה וליקח ממנו בשר ולקמן סימן קי"ו כתב שהמדקדקים מחמירים על עצמן שלא לאכלן עכ"ל וכ"כ הרמב"ם בפ"ד מהל' מ"א אעפ"י שמותרת גדולי החכמים לא היו אוכלין מבהמה שממהרין ושוחטים אותה כדי שלא תמות אעפ"י שפרכסה בסוף שחיטה ודבר זה אין בו איסור אלא כל הרוצה להחמיר על עצמו הרי זה משובח וגם ע"ז קאמר בגמרא פרק השוחט דהא דאמר יחזקאל נבילה וטריפה לא אכלתי היינו שלא אכל בשר כוס כוס פי' שחוט מהר שלא תמות:

סימן יח

סעיף קטן א

השוחט בסכין פי' בדוקה וי"ס שכתוב בהן בהדיא "בדוקה: ונמצאת פגומה אפי' מן הצד רמ"א וכמ"ש רבינו לקמן סימן י"ט ז"ל הלכתא אתלת רוחתא:

סעיף קטן ב

ה"ז נבילה משום שכל שנפסלה בשחיטה ה"ז נבילה וכמש"ר בסימן כ"ז:

סעיף קטן ג

אלא חיישינן שמא בעור נפגם כו' הטעם משום דבהמה בחייה בחזקת איסורה עומדת עד שיודע לך במה נשחטה:

סעיף קטן ד

ואפי' בעוף פשוט הוא שהרי לא חלקו בגמ' בין בהמה לעוף:

סעיף קטן ה

וכתב הרמב"ם כו' ולא הזכיר חגורת הציפורן טעמו משום דרב חסדא הוא דאמר הכי וסובר הרמב"ם דאינך אמוראי דהתם פליגי עליה וכמ"ש בדרישה ולית הלכתא כרב חסדא אבל מ"מ הרמב"ם סובר שצריך שתחגור בה כ"ש דהא בגמרא קרי לה אוגרת ולכן כתב רבינו וכ"כ הרשב"א שקאי גם אסוף דבריו שכתב ובלבד שתחגור בה כל שהוא ואין רצונו לומר כ"ש מן הצפורן אלא שתחגור בה כל מה שהיא הואיל ובגמרא קרי לה אוגרת ולכן כתב הרשב"א ובלבד כו' אפי' "חוט "השערה שר"ל חוט השערה ממש והוא מדויק יותר ממ"ש רבינו בשמו כחוט השערה בכ"ף דמשמע מיניה דאציפורן קאי

שחוגר בה כחוט השערה וז"א דחגורה לא שייך אלא בדבר שנחגר ונאסף בתוך הפגימה ולכן ס"ל להרשב"א דאפי' אין הפגימה כ"כ גדולה שיאסף לתוכה הציפורן אלא שאסף לתוכה חוט השערה וק"ל ועד"ר:

סעיף קטן ו
וא"א הרא"ש ז"ל פסק כדי שתחגור בו צפורן ז"ל הרא"ש וכל פגימה שמרגיש בו צפורן הרי הוא כדי שתחגור בו הציפורן ועד"ר שכתבתי דמדברי רבינו משמע שמפרש דברי הרא"ש שאין הציפורן מרגיש אלא פגימה גדולה:

סעיף קטן ז
וכיון שפגימה פוסלת צריך לבדוק הסכין תחילה כו' הל' אינו מדוקדק דהא עד הנה לא אשמעינן דפגימה פוסלת דזהו פשיטא אלא קמ"ל דאם הסכין נמצאת פגומה אי תולים בעור או במפרקת ושיעור פגימה וצ"ל דה"ק וכיון דקי"ל שפגימה אפי' כל דהוא פוסלת מ"ה צריך לבדוק קודם שחיטה וקמ"ל דאין לסמוך אמה שירצה לבדקו אח"כ כמו בשאלה אם הוא מומחה או מוחזק בסימן א' דשאני התם דרוב המצויין אצל שחיטה מומחין הן משא"כ בסכין דסתם סכין יש לו פגימה כל דהו וק"ל:

סעיף קטן ח
צריך לבדוק הסכין תחלה שנא' ושחטתם בזה ואכלתם:

סעיף קטן ט
ואין לסמוך כו'. דחיישינן שמא ישכח לבדקו אחר שחיטה:

סעיף קטן י
ואם עבר כו' שחיטתו כשרה פי' ולא אמרי' דלקנסיה הואיל ועבר על תקנת חכמים:

סעיף קטן יא
אוגרת פי' לשון מאסף כמו אגרה בקיץ כו':

סעיף קטן יב
מסוכסכת פי' מסכסך הסכין והבשר ל' וסכסכתי מצרים במצרים וכתב מהרי"ו מסוכסכת לכתחילה לא ישחוט בה אפי' קיימא אריאשא דסכינא ורוצה להוליך ולא להביא דגזרינן הולכה אטו הובאה או איפכא (וכתב רמ"א ולפי שאין אנו בקיאין היכא מקרי ריאשא דסכינא יש להטריף הכל והכי נהוג עכ"ל עכ"ה) ודוקא שיודע שיש בה מסוכסכת אז הוא בדיעבד כשר דהיינו בדיעבד שלא היה יודע שאסור לשחוט בה אבל אם לא היה יודע שיש בה מסוכסכת אפי' אמר ברי לי שהולכתי ולא הבאתי שחיטתו פסולה דכל מילתא דלא רמיא עליה דאינש לאו אדעתיה עכ"ל (וכ"כ הה"מ וכלבו והמרדכי הביאם הב"י עכ"ה):

סעיף קטן יג

וכגון דקיימא ארישא דסכינא הפוכה פניה מ"מ אם היה העוקץ לצד הראש אפי' ברישא תקרע אם יוליך בכח הסכין וכן להיפך מורי ועד"ר שהבאתי ל' הגמרא והפוסקים ומשם מוכח דאין פירושו הכי שרבינו שכתב כגון דקיימא ארישא דסכינא היינו לפי שיטת הרא"ש ולפי שיטתו כשמסוכסכת עומדת בראש הסכין והוליך לעולם אינו פוסל דהעוקץ מחלוש העור ולא מבזע הסימן דס"ל כרש"י דאחורי העוקץ קורע כמו פני העוקץ. אמת שמהרי"ו בשחיטות שלו כתב כמ"ש מ"ו ושם כתבתי דכתב ותפס חומרות כל הפירושים לא ע"פ תלמוד ע"ש וכן רשמתיהו בסמוך ועיין דרישה:

סעיף קטן יד

אם העוקץ כלפי ראש הסכין פי' אחורי העוקץ הוא כלפי ראש הסכין ואם העוקץ כלפי הזנב פי' אחורי העוקץ כנגד הקתא:

סעיף קטן טו

סכין שיש לה פגימות הרבה כו' ז"ל הברייתא ת"ר סכין שיש לה פגימות הרבה נדון כמגירה ושאין לה אלא פגימה א' אוגרת פסולה מסוכסכת כשירה ואח"כ גרסינן התם אמר רבא ג' מדות כו' והנה פרש"י מוכרח אפי' כולה מסוכסכת דאל"כ מאי איריא שיש בה הרבה פגימות אפי' פגימה א' וגרת נמי וא"ת למה לן שיהא בה הרבה מסוכסכת הא רש"י והרא"ש ס"ל דאפילו בחדא כשהיא עומדת באמצע טריפה וי"מ דמיירי שכולן עומדים לצד הראש ולא באמצע הסכין ותירץ זה ליתא דהא כתבתי בדרישה לשון רש"י דס"ל דמסוכסכת אפי' דרך ירידתה בעוקץ קורעת וא"כ כשיש שני מסוכסכת בראש הסכין ה"ל דינו כאוגרת בראש הסכין וא"כ מה איריא פגימות הרבה הא אפי' בשני פגימות מסוכסכת נמי טריפה ודוחק לומר דהרבה ל"ד קאמרי אלא גם לרש"י י"ל דלא זו אף זו קתני כמ"ש ב"י בסמוך ביישוב דבע"ה וה"ק ל"מ מגירה אלא אפי' סכין שיש בה הרבה מסוכסכת ול"מ וה דיש בה הרבה אלא אפי' באוגרת א' פסולה ולטעמיה אזיל דמסוכסכת הרבה כיון שקורעין הם גרועין מחד אוגרת א"נ י"ל דכשיש בה הרבה מסוכסכת אז ה"א דנזהר בה טפי שלא פגע בעוקץ בסימנים ולהוי כשר קמ"ל וע"ד שכתבה בשם מ"ו בסמוך שתירץ כן אליבא דבע"ה אפי' בכולן אוגרת גם לעיל סימן ח' כתבתי כיוצא בזה בעוקץ דמחט דה"א דמותר מה"ט וצ"ל להרי"ף דמכשיר במסוכסכת אפי' באמצע הסכין דמ"ה אסור כשיש בסכין הרבה מסוכסכת דא"א שלא השיב ידו מעט הואיל ופגימות מרובות וכן תירץ הרשב"א והר"ן. ובע"ה שפי' הברייתא באוגרת צ"ל דברייתא לא זו אף זו קתני לא זו מגירה דאסור אלא אפי' סכין שיש בו פגימות הרבה אוגרת דינו כמגירה ולא זו הרבה אלא פגימה א' אוגרת פסולה כן תירץ מהרי"ן חביב

וב"י פי' הברייתא אליבא דבע"ה בע"א ע"ש ועד"ר. ומורי תירץ אליבא דבע"ה דמפרש הברייתא באוגרת דהא קמ"ל דלא תימא חד אוגרת שהוא פגימה אבל הרבה פגימות אימא דרך חיתוכה בכך קמ"ל (ובזה מיושב הברייתא לדברי ב"ה שלא תהיה זו ואצ"ל זו עכ"ה):

סעיף קטן טז
סכין שאין בה פגימה אלא שהציפורן מסכך בה מרוב חידודו כשר באגור ובש"ע פוסל בזמנינו מלשחוט בו (לפי שא"א בקיאין בדבר וכ"כ רמ"א עכ"ה) גם בימיהם דוקא נקט מסכסך אבל אוגרת נתבאר שלדעת הרא"ש כל שהצפורן חוגר בו ואפי' כל שהוא פוסל:

סעיף קטן יז
רק שיוליך ויביא ולא שהה בשהייה ובסי' כ"ג יתבאר שדין זה בעוף דוקא ע"ש בב"י ובסי' כ"ב הוכחתי דאיירי אפי' בבהמה ע"ש:

סעיף קטן יח
ובענין בדיקת הסכין אסיקנא הלכתא אבשרא ואטופרא ואתלת רוחתא עד"ר:

סעיף קטן יט
שצריך שיעביר עליו בצפרנו לראות אם יחגור בבשר אצבעו פי' בצפרנו משום הקנה שהוא קשה ובבשר משום הושט שהוא רך:

סעיף קטן כ
והם י"ב כו' כתב הכלבו בשם הראב"ד שצריך לשנות הצפורן אחר קצת הבדיקה שמא נפגם הצפורן בחודו של סכין ואולי יש פגימה בצדדין שלא ירגיש בה לפי שעוברת בתוך פגימת הצפורן (ובמהרי"ו בשחיטתו שלא יבדוק ב' צדדי הסכין ביחד אלא כל אחד בפני עצמו עכ"ה):

סעיף קטן כא
כולן אסורות אפי' הראשונה הטעם משום דבהמה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך שנשחטה בהכשר ואימא שמא נפגם בעור של ראשונה וקרע:

סעיף קטן כב
וי"א שאם נגע במפרקת הראשונה ושחט בה אחר כך אחרות ונאבד הסכין כל ששחט בה אח"כ אסור יש לדקדק לפי סברת הי"א שאוסרים האחרות דהואיל ונגע במפרקת הראשונה אמרינן שנפגם שם לפי סברתם אף הראשונה תאסר דאמרינן לעיל בדק הסכין תחלה ושחט בה ולאחר השחיטה נמצא הסכין פגום אפי' נגע בעצם המפרקת אסור דתלינן שמא בעור נפגם וי"ל דהתם הואיל ואיכא ריעותא תלינן לחומרא לומר שמא בעור נפגם אע"פ שנגע בעצם המפרקת אבל הכא שאין הסכין פגום לפנינו לא אמרינן נפגם בעור ואפי' נגע בעצם המפרקת לא אמרינן דודאי נפגם והא דאסרינן האחרים

משום דאמרינן הואיל ואיכא ריעותא שנגע בעצם המפרקת אף אם לא נפגם מ"מ התחיל להתקלקל הואיל ונגע במפרקת והיה צריך לתקנו קודם שחיטת האחרים והואיל ולא תקנו ושחט בו אחר כך מצרפים חיתוך העור של שחוטה שישחט אח"כ לנגיעת המפרקת ואמרינן ודאי בעור השנייה נפגם ולכן כל האחרות אסורות:

סעיף קטן כג

ואם שחט בו בלא בדיקה ונאבד שחיטתו כשרה (אבל פשיטא דאם נגע במפרקת דטריפה דאיכא תרתי לריעותא וק"ל רש"ל עכ"ה) ע"ל ס"ס ו' מ"ש בדרישה:

סעיף קטן כד

והשבתי כיון שדרך שחיטה נפגם לא דמי לשיבר עצמות פי' כמו שחיטה בהולכה והובאה ולא שהכה הסכין בעצם כמו שבר עצמות ב"י ומ"ש רבינו ר"ס י"ח ה"ז נבילה אפילו נגע בעצם המפרקת הוא לסברת בעל העיטור ועד"ר:

סעיף קטן כה

מנדין אותו ומעבירין אותו כו' פי' לעולם עד שיקבל עליו תשובה:

סעיף קטן כו

על כל בשר שיצא צ"ל שיצא בקמץ לשון עבר (פי' שאם כבר מכר הבשר ששחט בסכין זה מכריזין עליו שהוא טריפה אבל מה ששחט מקדמת דלא אין לחוש להכשיר הכלים דאם סכינא איתרע גברא לא איתרע כולי האי ואמרינן השתא הוא דאיתרע ועי' בתשובתי) וכן הוא בסמ"ג ששחט אבל לא שיצא בצירי דהא מעבירין אותו ועיין בח"מ ס"ס ל"ד שם כתבתי די"א דמעבירין אותו מלמכור לאחרים אבל אין אוסרין עליו שחיטת עצמו דאף שחשוד לעבור על לפני עור כו' אינו נחשד לאכול בעצמו דבר איסור ומ"מ אין כוונתו כאן לזה ודוחק לומר שמכריזין על הבשר שישחיט לעצמו שלא יקנו ממנו אף שהוא כשר משום קנס דא"כ ה"ל למימר שמכריזין על הבשר שימצא תחת ידו לא שיצא מידו דמשמע שמכור לאחרים ועוד דמה"ט לא ה"ל לאסור מלאכול עמו הבשר שהכין לנפשו לאכלו:

סעיף קטן כז

ולהם מחלו חכמים את כבודם אבל מתחילה הוצרך הקצב להראות את סכינו לחכם אם הוא בדוק כראוי משום כבודו של חכם אף שלא היה חשודים שיקלקלו וכן הוא בגמרא ומוכרח לומר כן דאם לא כן אף שהראו את הסכין למה לא חששו שיעשה שהייה דרסה ואינך עניינין הפוסלים בשחיטה וק"ל והאידנא שאין מאמינים לקצבים בזה וממנים אנשים מיוחדים וידועים ומכח זה גם להראות סכינו לחכם לא הצריכוהו:

סעיף קטן כח
גם למי ששוחט לביתו ר"ל שנהגו שמי ששוחט לעצמו לביתו לא היה נוהג הממונה על השחיטה לשחוט. גם לו לא הזקיקו להראות אף שאינו מוחזק בכשרות וע"ז סיים וכתב אף כי אינו נכון:

סימן יט

סעיף קטן א
שחט ולא בירך שחיטתו כשירה פי' אפי' במזיד:

סעיף קטן ב
אם חבירו מכוון להוציאו וגם היוצא צריך לכוון לצאת בברכת חבירו ובש"ע כתב ז"ל שנים שוחטין שני בהמות יכול לברך אחד להוציא חבירו והוא שיתכוון לצאת עכ"ל הרי שכתב בהדיא והוא שיתכוון לצאת והיינו השוחט צריך לכוון לצאת בברכת חבירו ומה שחבירו צריך לכוין להוציאו קאמר בהדיא ברישא "להוציא "חבירו ועד"ר. ועיין בא"ח ס"ס ס' דפסק הרא"ש ורבינו דמצות צריכות כוונה ואפי' למ"ד מצות א"צ כוונה היינו לכוון לשם מצוה מ"מ צריך לכוון לשמוע הברכה עד גמירא בכוונת הלב ולהבינה:

סעיף קטן ג
לא ידבר בין שחיטה לשחיטה אבל בין שחיטה לכיסוי מותר לדבר:

סעיף קטן ד
ואם דבר בין שחיטה לשחיטה צריך לכסות דם שחיטה ראשונה פי' ומברך עליה:

סעיף קטן ה
ולברך פעם אחרת על השחיטה ז"ל הרא"ש צריך לחזור ולברך כההיא דשח בין תפילין לתפילין דחוזר ומברך לפי כשהפסיק ושח בנתיים הוי גמר מצוה שמברך עליה וצריך לברך שנית כן אם היה לו לשחוט ב' עופות ושח בנתיים כיון דאי בעי לא שחיט הוי גמר מצוה וכיון שהפסיק בשיחה צריך לברך אבל המברך על המצוה והתחיל לעשותה ושח קודם שגמרה אינו חוזר ומברך כגון תקיעת שופר וקריאת הלל ומגילה וכיוצא בהן כיון דלא סגי ליה דלא גמיר אף על גב דשח קודם שגמר המצוה א"צ לחזור ולברך ולכך טוב ליזהר שלא לדבר בין שחיטה לשחיטה עכ"ל והא דקי"ל דשיחה בסעודהלא הוי הפסק וא"צ לחזור ולברך כמו גבי שחיטה הוא נמי קרוב לזה הטעם דכל הסעודה עד גמירא ענין אחד וסעודה אחת היא הלכך לא הויא שיחה הפסק משא"כ בשחיטה שבכל שחיטה נגמרת המצוה כמו גבי תפילין הילכך מיד שסח הוי גמר מצוה ראשונה והוי הפסק ולכן צריך לחזור ולברך. ועל מה שצריך לכסות דם שחיטה ראשונה כתב הרא"ש וז"ל ול"ד לאדם שיושב ואוכל ואומר הב לן ונברך ואם אח"כ רוצה לאכול מברך המוציא

וא"צ לברך ברכת המזון תחלה על מה שאכל התם בברכת המזון אינו גמר המעשה אלא שנותן הודאה לשבח הקב"ה על הנאתו וסגי בהודאה א' על שתי אכילות אבל מעשה כיסוי הוא גמר מעשה השחיטה וכיון שנסתלק שחיטה ראשונה צריך לגומרה קודם שיתחיל שחיטה אחרונה עכ"ל:

סעיף קטן ו

אבל על כסוי השני לא יברך הטעם כיון שבשעת כסוי הראשון דעתו לשחוט ולכסות כשמברך מברך ע"ד ב' כסויים (וברכת השחיטה אינו מפסיק כדאשכחן ביקנה"ז הרא"ש עכ"ה) ועוד ט"א כיון דאפשר דשחיט בחד ידא ומכסה בחד ידא מ"ה השחיטה אינה מפסקת בזה:

סעיף קטן ז

וכן המברך על דעת לשחוט חיה אחת הל' משמע דר"ל שכבר שחט ואח"כ כו' אבל לפי מ"ש בסמוך על דברי הסמ"ג דאין נראה לחלק וס"ל דאפי' הביאו לפניו קודם שגמר מלשחוט צריך לחזור ולברך ה"ה נמי בכה"ג אם הביאו לפניו קודם שהתחיל לשחוט הראשונה כיון שכבר בירך ולא היה דעתו לשחוט אלא אחד צריך לכסות ראשונה ואח"כ שחיטה שניה שהביאו לפניו וכ"כ ב"י ורשמתיהו בסמוך דהיה דעתו לשחוט א' והביאו לפניו עוד קודם ששחטהו דומה לדין היו לפניו הרבה לשחוט כו' וק"ל:

סעיף קטן ח

ולא על הכסוי מיירי שהביאו לפניו יותר קודם שבירך על כסוי הראשון ב"י:

סעיף קטן ט

וא"א הרא"ש ז"ל לא חילק היינו דוקא בשחיטה שאין לה קבע אבל בפירות שיש להם יותר קבע מלשחיטה מודה הרא"ש ורבי' שא"צ לברך כמ"ש ב"י בש"ע בא"ח סי' ר"ו ועד"ר:

סעיף קטן י

כתב בספר המצות כו' יש עוד לפניו כו' כתב ב"י מדברי הרא"ש נראה דה"ה אם אין דעתו אלא לשחוט אחד וכבר בירך והביאו לו עוד קודם שחיטה עוף אחר דא"צ לברך עליו ושסובר כסמ"ג:

סעיף קטן יא

אין צריך לברך על אותן שמביאין לו משום שעדיין הוא קבוע לשחוט מברכה הראשונה אבל אם גמר לשחוט דמי למאי דאמרינן גמר מלאכול אסור לאכול עד שיברך ואע"ג דלא קי"ל התם הכי (פי' שא"צ לברך אא"כ אומר הב לן ונברך) גבי סעודה שאני דיש קבע לסעודה דפעמים אדם יושב בסעודה קטנה ונמשך לסעודה גדולה אבל לענין ברכת שחיטה גמר הוי סילוק:

סעיף קטן יב
אך אם גמר כו' צריך לברך והשוחט של עיר חשיב נמי דעתו אל האחרות וכל זמן שמביאין לפניו ולא סח בינתיים א"צ לברך. מצאתי (כ"כ המרדכי ר"פ כיסוי הדם רש"ל עכ"ה) כתוב בס"ה מותר לדבר בין שחיטה לכסוי שאין הכסוי הפסק והטעם דאפשר דשחיט בחד ידא ומכסי בחד ידא:

סעיף קטן יג
כגון הביאו לשחוט וכיוצא בו לא הוי הפסק נלמד מההיא דאמרינן טול כרוך וגביל לתורא לא הוי הפסק בין ברכת המוציא לאכילה:

סימן כ

סעיף קטן א
מקום השחיטה בצואר כו' ז"ל הגמרא והלכתא משפוי כובע ולמטה כשירה ונראה דאף להגמרא משמע דוקא בדיעבד אבל לכחילה שוחטין באמצע הצואר ולכל הפחות שוה לושט שהוא כדי תפיסה ד' אצבעות לרש"י כדי שלא יהא החתך מעוקם:

סעיף קטן ב
משיפוי כובע ולמטה ז"ל הכלבו בשם הרב ברצלוני פי' ענין שיפוי כובע הוא שעל כי הטבעת הגדולה יש שם בשר ופי הבשר עשוי חטים ועל אותן חטים כיסוי שדומה לעלה של הדם ועליה עצם אחד מטבעת הגדולה ומכסה סביב זה הבשר כמו הכובע ובאמצע זה העצם יש שיפוי אחר מגוף העצם ונקרא שיפוי כובע ואמרו רבנן דמשיפוי כובע ולמטה כשירה שהוא כמו אצבע למעלה וטבעת הגדולה עכ"ל ועד"ז פירש"י בקיצור וז"ל הרמב"ם בפי' המשנה בפ"ק דחולין בתוך טבעת הגדולה יש כמו שני גרגרים מגוף סחוסי וקורין אותן חכמים חיטי ומש"ר והוא קודם שיתחיל לשפע ולעלות ר"ל לעלות בשיפוע שמשפע והולך משם יותר בשיפוע (ובמהרי"ו דלכתחילה יש לשחוט למטה מטבעת הגדולה עכ"ה):

סעיף קטן ג
עד מקום שתגיע אונה העליונה. כתב רבינו ירוחם וז"ל עד מקום שמגעת ועולה כנף הריאה הנקרא אונה כשנופחים אותה ועולה למעלה עד מקום שמגיע ראשה בקנה כשנופחים אותה הוא מקום בעצמו שהיתה מגעת כשהיתה חיה הבהמה והיתה רועה בלי אונס עכ"ל ובהגהת מיי' האחרונות (וב"י וד"מ הביאום) פי' עד ראש האונה ר"ל האונה התחתונה שבצד שמאל היא חדה וכשהבהמה רועה היא יוצאת מן הגוף יותר משל ימין:

סעיף קטן ד
עד מקום שיש בו כמין שער כמו שיש בכרס פי' עד מקום שיש בו פרצי פרצי דדמיא לכריסה אשר"י ולפ"ז פי' שער שאינו חלק מל' ועשו איש שעיר וכ"כ בכ"מ דהיינו טפח סמוך לגוף:

סעיף קטן ה
ובעוף עד הזפק פי' עד גגו של זפק ויש סימן להבחין אם שחט גגו של זפק אם לאו אם נראה עור לבן בידוע שנגע בו לפי שלעולם האדום מצוי יותר בושט מבחוץ מן הלבן והלבן יותר ארוך מן האדום גם בגגו של זפק אין בו שני עורות כמו בושט כ"א א' ושני הסימנים א' הן שהאדמימות העליון הוא מכח העור העליונה ובמקום שכלה העליונה נשאר התחתונה לבדו שם והיא לבנה. ובעוף שאין לו זפק עד האגפיים דהיינו עד הגוף למידת זה השיעור ובקנה של עוף עד כנגד גגו של זפק ב"י דהיינו עד הגוף. וכתב סמ"ק ולפי שאין אנו בקיאין בזה לכן נכון לשחוט באמצע הצואר:

סעיף קטן ו
ובלבד שידע שחתך הסימנים קודם שחתך המפרקת. הטעם דנעשה נבילה מיד בחתיכת מפרקת קודם חתיכת הסימנים ולכך צריך שידע בודאי שחתך הסימנים קודם ולשון רבינו כל' הרא"ש וכתב ב"י על הרא"ש וז"ל לפי' אפי' החזיר הסימנים לצדדין צריך שידע שחתך הסימנים קודם דאפי' לא החזיר כל שידע שחתך הסימנים קודם שחתך המפרקת שחיטתו כשרה עכ"ל וכן נראה לדקדק מל' רבינו מדכתב בסיפא ז"ל "ואם "החזיר ולעיל לא הזכיר לשון ואם החזיר משמע דל"ש ונ"ל דהיינו דוקא כששחט מן הצד והחזיר שם הסימנים אבל אם שחט כנגד הגרון א"צ שידע דמסתמא חתך הסימנים שמונחים שם קודם דדוקא נדחו "למקומן חיישינן ולא נדחו ממקומן ועמ"ש לעיל ר"ס א' בדרישה דמכאן מוכרח דהרא"ש ורבינו מכשירין בחתיכת המפרקת בשעת שחיטה:

סימן כא

סעיף קטן א
רוב הנראה לעינים בשיעור (בש"ע פי' שמודדין אם הוא רוב ע"ש עכ"ה) פירוש בצימצום כשתשער ותדקדק היטב בעינים ואפי' אינו אלא כחוט השערה יותר מהחצי הנשאר ולא בעינן רוב הנראה לכל אבל מחצה על מחצה לא שזהו אינו רוב הנראה לעינים אלא רואין במחשבת הלב כאילו הוא רוב ואינו רוב וכ"כ הרשב"א:

סעיף קטן ב
ונתהפך הסי' כו' בין בקנה בין בושט ר"ל ל"מ בקנה דלא גרע מחצי קנה פגום ואחר כך הוסיף עליו כל שהוא דכשר אלא אפי' בושט דנקב כל שהוא פוסל בו אפ"ה כשרה

כיון דדרך שחיטה נעשית ול"ד לשחט בסכין מלובנת לעיל בסימן ט' כשלא ידע בה שחיישינן דנקב בצדדין ונטרף היינו מטעם דאותו נקב לא היה בדרך שחיטה:

סעיף קטן ג

צריך שיהא הרוב במקום א'. ק"ק דפשיטא הוא זה כיון שהן מצד אחד וצריכין לדחוק ולפרש דקמ"ל דל"ת כמו שמצרפין כשהוא מב' צדדין וחותך אחד לצד הראש והשני לצד הגוף אף על פי שסימן הרוב הוא בשלימותו בנתיים ה"נ לצרף בכה"ג כיון שמכאיב להבהמה בהחתוכים. וי"ל ג"כ דמשום סיפא נקט גם הרישא דבא ללמדינו שאם חתך אח"כ רוב במקום אחר כשר אע"ג דאינו מפורעת וכדמסיק (ומש"כ רבי' אפי' במקום השני כשר ולא נטרף במה שחתך בושט בפעם הראשון ושחט אח"כ במקום אחר כיון שהיה דרך שחיטה ולא שהה בנתיים עכ"ה):

סעיף קטן ד

אעפ"י שאין השחיטה מפורעת פי' מגולה וניכרת וז"ל תוס' אע"ג דנחתך רוב במקום אחד כשנחתך למטה או למעלה אז בית השחיטה אינו מרווח רווח ואינו מפורעת והא דלא כתב רבינו זה אמ"ש לפני זה אם שני החתכים שווין בהיקף אחד למעלה וא' למטה. משום דשם השחיטה מפורעת דבצד א' מהסי' אין כאן אלא חתך אחד ואע"ג דבגמרא משמע דגם שם לא מקרי שחיטה מפורעת מ"מ מפורעת טפי מזה:

סעיף קטן ה

כקולמוס או כשיני המסרק פי' מהרי"ן חביב שאינו חותך חתך ישר רק חותך ומעקם (ר"ל בתוך עובי הסי' חותך ומעקם לצד הרא"ש ואח"כ לצד הגוף כמסרק עכ"ה) וחוזר כנגד מקום שהתחיל וזהו כמו המסרק וג"כ באלכסון כמו הקולמוס ואין חילוק ביניהם רק שבאלכסון ראש השחיטה במקום אחד כמו קולמוס אבל המסרק מעוקם וחוזר למקום שהתחיל עכ"ל ופי' זה הוא דחוק קצת שכשמעקם הסכין בתוך הסימן לכאן ולכאן א"א שלא יעשה עיקור שמעקר הסימנים בעקימת הסכין ולמה שחיטתו כשירה ונ"ל כשיני המסרק ר"ל שמבחוץ הוא חותך הסימנים סביבם ומעקם באותו חיתוך כמסרק (ר"ל על גב הצואר והסימנים חותך ומעקם כמסרק עכ"ה) ואפשר שגם דעת מהרי"ן היה כן:

סעיף קטן ו

היה חצי קנה חתוך כו' והשלימו לרוב כשר היינו כשברי לו שלא ניקב הושט מתחילה שנפגם חצי הקנה מחמת חולי (אבל אם אינו יודע דינו כדין העוף שנתבאר בסימן כ"ד בסוף דין שהייה עכ"ה) ודו"ק ב"י:

סעיף קטן ז
בין אם נקוב באמצעיתו דה"א דבו יאסר טפי דאינו מתרפא כ"כ כמו כשניקב בצד העליון וכמ"ש לקמן בדין עיקור. ובלאו ה"נ קמ"ל דאף דסוף הרוב דבו תלוי החיות כבר נפגם ואינו יוצא בשחיטה אפי' הכי כשר בשחיטתו מיעוט העליון לחוד ומכ"ש כשהנקב למטה ושוחט הרוב מלמעלה עד שמגיע לאותו נקב וק"ל:

סימן כב

סעיף קטן א
רוב דמים כו' ואין המלח ולא האור שואב כל הדם שבהם ול"ד לדם האברים שלא פירש דמותר לפי שבשעת שחיטה הדם מקלח ומזנק דרך מקום השחיטה ונזדעזע ממקומו כל דם הנפש לצאת וכשלא נחתכו הורידין כשאר הדם בהן אשר"י:

סעיף קטן ב
ולא שהורידין הם בתורת שחיטה ר"ל אף על פי שאמר רבי יודא עד "שישחט את הורידין. ומ"ש רבינו שהרי אם שהה או דרס בהן כשרה ק"ק על מ"ש שהרי כו' ועדיין לא אשמעינן דין זה בשום מקום ויש לומר דכ"כ משום שרבי יודא שמצריך לשחוט את הורידין מפרש רב חסדא בגמרא דהיינו בעוף דוקא משום שדרך לצלותו כא' וכמ"ש רבינו גם כן אבל בבהמה שדרך לנתחה א"צ מפני שבנתוח אבר אבר מחתך כל הורידין אף על פי שאז שהה ודרס וק"ל וע"ש בגמרא דקמיבעיא להו לרבי יודא שהה הורידין ושחט או דרס בהו מאי וקאמר ר' יוחנן אמר דאין צריך אלא לנקבן ולפ"ז לא הל"ל ל' שהרי ויש לומר דהגמרא מיבעיא לה אליבא דרבי יודא דלא הזכיר שום חילוק בדבריו בין עוף לבהמה אבל לרב חסדא הנ"ל מוכח לומר דפשיטא ליה דשהייה אינה פוסלת וק"ל מ"ה קאמר ל' שהרי:

סעיף קטן ג
בעוד שהדם חם. כל זמן שהוא מפרכס עדיין חמים הם ומנקבן ודיו רשב"א:

סעיף קטן ד
אבל לא יאמר לכתחילה עיין דרישה:

סעיף קטן ה
וכן גדיים וטלאים שרוצה לצלותן כאחד פי' אבל מן הסתם לא וזהו החילוק שבין עוף לגדיים:

סעיף קטן ו
ומיהו אינו מפעפע בכולו פירוש ואפילו אין ס' נגד החוטין אינו אוסר כולו:

סעיף קטן ז
ויחתוך סביבם כדי נטילה כו' ובשאר גידין האוסרים משום דם כתוב לקמן סימן ס"ה שהרא"ש ס"ל דמותר לצלות לכתחילה בלא שום תיקון ושאף לדעת האוסרין מ"מ הבשר מותר בלא קליפה מורי. וכ"כ ב"י ריש דיני ניקור והב"י כתב לקמן סימן ס"ה דף נ"ו רע"ג ששם מיירי שנשחטו הגידין תחילה ושכן משמע בר"ן והרא"ש אבל לא נתיישב מידי דהרי כתב שם אף שיחתכו ורידין חוטא דידא ושבלחי אין שופכין דרך הורידין ואם כן הדרי קושיא לדוכתיה וצ"ל ולחלק בין ורידין לשאר חוטים וכמ"ש שם ר"ס ס"ה שכתבתי טעם דהורידין דהכא דומיא לסימנים וקשים הם ואין הדם זב מהן כ"כ דרך צלייתן משא"כ בחוטין דהתם ואף על פי ששם מונה עמהם חוטים שבצואר ופרש"י עליהן שהם ורידין ב' מיני ורידין הם וכמ"ש בס"ס ס"ו בדברי רשב"א ע"ש ובסוף הלכות ניקור משמע נמי הכי שכתב שם ז"ל והגידין שתחת הכתף והיד אם צולה אותם כשרה לאכילה שהם צומקים באור עכ"ל ור"ל שהם נצלין והדם זב מהן דרך צלייתו:

סעיף קטן ח
והשאר אם יש בו כדי לבטל כל החוטין הטעם דלא ידעינן כמה דמא נפיק מנהון. ומש"ר והשאר אם יש "בו כדי לבטל ר"ל "בו בכל הנשאר בקדירה דבכולו משערינן דהא רבינו כתב לקמן בסי' ע"ב דלא אמרינן אם האיסור דבוק שיהא צריך להיות באותו דבר שנדבק בו ס' נגד כולו ע"ש:

סעיף קטן ט
ובהמה כיון שדרך לנתחה א"צ לחתך הורידין נ"ל דנקט דין בהמה כו' לאשמעינן רבותא דאפי' לבשלה א"צ לחתוך הורידין (וכ"ש דא"צ לחתוך לצלותה ודוקא במנתח דאילו רוצה לצלותה שלימה אסור אא"כ חתך הורידין כמ"ש ב"י ע"ש עכ"ה) אף שהוא בהמה גסה שבשרה עב וקשה. גם נראה דבשם בהמה נכלל בין גסה בין דקה ואשמעינן דאף בבהמה דקה מסתמא א"צ לחתוך הווורידין שהרי לעיל לא אשמועינן דין בהמה דקה אלא מכח דיוקא שמעינן לה מדכתב וכן בגדיים וטלאים אם רוצה לצלותן כאחד שם אין מקומו אלא אגב עוף נקטי' וק"ל:

סעיף קטן י
והר"ר אפרים כתב שאין לבשל עוף שלם כו' וכן בהמה שרוצה לבשלה כו' יש לדקדק מאי ל' וכן דקאמר דכ"ש הוא ונ"ל לפרש דברי רבי אפרים שהוא מבאר הגמרא בהא דתנן ר"פ ב' דחולין דף כ"ח ע"ב ר' יהודא אומר עד שישחוט את הורידין ואמר רב חסדא לא אמר רבי יהודא אלא בעוף אבל בבהמה כיון דמנתחה אבר אבר ל"צ מפרש הר"ר אפרים דכל זה קאי אצלי דלצלי צריך בעוף לשחוט הורידין ובבהמה א"צ כיון דדרכו

לנתחו אבר אבר אבל לבישול לא סגי חיתוך הורידין הנזכר בגמרא בעוף אלא בעינן ג"כ שינתחנו אבר אבר ובבהמה לא סגי ניתוח הנזכר גבה בגמרא אלא צריכין ג"כ שיחתוך מתחילה הורידין וכלל הדברים דס"ל לרבי' אפרים דבין בעוף בין בבהמה בעינן לבישול חיתוך הורידין וניתוח אברים:

סעיף קטן יא

וכן כתב בה"ג הא דקאמר וכן היינו שהצריך לכתחילה חתיכת הורידין אף בסתם דחיישינן שמא יבא לצלותה כולה כאחד אבל דינא איכא בינייהו חומרא וקולא הקולא דלר' אפרים אע"פ שנתחה אבר אבר אסור לבשלה אם לא חתך הורידין ולבה"ג מותר גם נ"ל דנ"מ דלבה"ג משמע דסגי בשחיטת הורידין אפי' לבהמה ולבישול ולרבי' אפרים בעינן שחיטת הורידין וגם ניתוח אבר אבר לבישול ואפילו לעוף והחומרא דלר' אפרים לצלי פשט דלא בעינן שחיטת הורידין לבהמה ולבה"ג מצריך אפילו לצלי. ואע"ג דאמר רב חסדא לא אמר רבי יהודא אלא בעוף אבל בבהמה לא צריך. בה"ג מפרש דה"ג עיקר טעמא דר"י לא הוי אלא משום עוף הואיל וצולהו כולו כאחד שכך דרכו תדיר ומ"ה הצריכו גם בבהמה לחתוך הורידין דזימנין דצולהו כולו כאחד אבל אי לא הוה עוף לא הוה נתקן חיתוך הורידין לבהמה כיון שאין דרכה לצלות כאחד אבל השתא דהצריכו לעוף ה"ה לבהמה ומה שהצריכו לבעל ה"ג לבאר כן מבואר בב"י משום דסתמא קאמר רבי יודא במתניתין דצריך לשחוט את הורידין משמע אפילו בבהמה עוד כתב ב"י יישוב אחר לה"ג ע"ש:

סימן כג

סעיף קטן א

אמר רב יהודה אמר רב אסור לאכול משחיטתו עד"ר:

סעיף קטן ב

בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון גבי אדם מועד לעולם אמרינן נמי הכי ופירשו התוס' דר"ל בין שיהא אותו שוגג ומזיד באונס או ברצון והביא ב"י בא"ע סימן קס"ו ובח"מ סימן שע"ח ע"ש:

סעיף קטן ג

השחיטה פסולה אם שהה שיעור שהייה והטעם דשהייה פסולה משום דכתיב ושחט משמע שחיטה א' ולא ב' שחיטות ועוד לפי שהבהמה נירתעת והדם נבלע באברים ואינו יוצא שוב אפי' ע"י מליחה:

סעיף קטן ד
וכ"כ הרמב"ם פי' כרש"י גסה לגסה דקה לדקה חוץ מבעוף ששינה וכתב כדרך שחיטת דקה לעוף וגם קאי האי וכן שצריך כדי הגבהה והרבצה ושחיטה ועיין בב"י שכתב די"ל נמי דהאי וכן קאי אדסמיך ליה שא"צ שהייה כדי שחיטת כל הסימנים מדכתב הרמב"ם סתם כדי שחיטה ומסיק וכתב ולהרא"ש שהיה בידו גירסת הרמב"ם כתוב בו שחיטה גמורה ודאי לא קאי האי וכן אדסמיך ליה דסגי ליה בשהיות שחיטת רוב אבל מ"מ אין להוכיח מזה שהרמב"ם ס"ל דבעינן שהייה כדי שחיטת כל הסימנים די"ל דגם כדי שחיטת רוב הסימנים מקרי שחיטה גמורה:

סעיף קטן ה
ובעוף כדי שיגביה בהמה דקה וירביצנה. הרא"ש תמה על הרמב"ם למה הקילו בעוף יותר ממה שהקילו בבהמה דקה ותירץ הב"י ודאי אילו כתב הרמב"ם כן מסברא היה קשה אבל מאחר שכך פי' דברי חכמי התלמוד לדעת הרמב"ם אלו אומרים הכי הוה קים להו דעוף חיותו רב כשל בהמה דקה א"נ דהכי גמירי הל"מ וכמ"ש הרשב"א:

סעיף קטן ו
אלא שכתב כו' היינו דוקא לבהמה אבל לעוף כו' לכאורה נראה דר"ל אפילו לבהמה דקה אבל אין דעת הרא"ש כן והארכתי בדרישה ע"ש ומ"ש אבל לעוף ה"ק הרי"ף בא להשוות כל השהיות וז"א דהא בעוף ודאי אינו מן הסברא וכיון שע"כ צריכין לחלק בין שהייה דעוף לשהייה דבהמה א"כ ג"כ נחלק בשהייה דבהמה דקה וק"ל ועד"ר:

סעיף קטן ז
והיינו בעיא דרב הונא בר נתן כו' כצ"ל. לחד פירושא היינו פירוש רבי אושעיא וכתב עליו הרא"ש שהוא הנכון:

סעיף קטן ח
ורש"י פי' כו' דאפי' במיעוט בתרא של קנה או של וושט פוסלת אע"ג דאילו לא שחט כלל הוה כשר והא שחט רוב הסימנים מ"מ כיון דחזר ושחט כולה חדא שחיטה היא ועד"ר:

סעיף קטן ט
מוטב שיכנה על ראשה אבל צריך להזהר שלא ישבור המפרקת ועד"ר:

סעיף קטן י
והרמב"ם פי' במיעוט קמא פי' במיעוט קמא של ושט (מיבעיא ליה) אע"ג דמטרפא בנקיבת הושט (ואם כן מאי איבעיא ליה עכ"ה) דלמא לא גמירי שהייה אלא במידי דמנבלה ביה כגון רוב סימן אחד וכשלא נטרף משום שהייה משום נקב לא נאסר כיון שהיה דרך שחיטה שחיטה מקרי ולא נקב כמ"ש לעיל סימן כ"ב אבל אם שייך במיעוט קמא שהייה אז אותו מיעוט ששחט מקרי נקב ולא שחיטה ודו"ק. והא דקאמר דמיבעיא

ליה במיעוט קמא ל"ד מיעוט אלא ה"ה במחצית הסימנים דהא גם במחצה לא נתנבלה כ"א ברוב אלא משום דא"א לצמצם במחצה וכל שאינו רוב שם מחצה עליו. ומ"ה כתבו התוס' דלפ"ז הא דאמרינן שהיות עוף לעוף הוא מדרבנן כמ"ש אחר זה ולא כתבו דאיירי במחצה ודו"ק. וכאשר כתב רבינו בשם הרמב"ם בפירש האיבעיא כ"כ התוס' והרא"ש בשם ר"ת שפירש האיבעיא כן וכתב עוד דלפי פירש זה צ"ל שאין שהייה לעוף מן התורה דאל"כ קשה איך איבעיא ליה אם יש שהייה במיעוט קמא אי לא הא את"ל דאין שהייה היאך מצינו שהייה בעוף דהכשירו ברוב סימן א' והא דאמרינן גבי שהייה כדי בהמה לבהמה כדי עוף לעוף היינו מדרבנן. והאי מדרבנן דוחק לומר מכח האיבעיא דרב הונא בר נתן החמירו להטריף מספק בהשהייה במיעוט קמא דהא רב ושמואל ור"י מיירי שם בשיעור שהיות עוף ודוחק לומר דלכולהו אסתפק באבעיא זו ואי נאמר "דמדרבנן ר"ל שהצריכו בעוף ג"כ לכתחילה לשחוט שני סימנים זהו קצת דוחק דא"כ לא הוי זה לשיטת הרי"ף דאינו מצריך לכתחילה אלא סימן א' כמ"ש בריש סימן כ"ב אלא להרמב"ם והרא"ש א"ש ואפי' לדידהו בדיעבד כשר בעוף בסימן א' ובשהה במיעוט הסימנים בדיעבד אייריי. ונראה דר"ל דרבנן תיקנו שיאסר במיעוט קמא אף שלא נעשה בזה המיעוט נבילה אלא טריפה ורב שמואל ור"י דאיירי בשהיית עוף יש להסתפק בהו אי ר"ל שהוא שהייה דאורייתא או דרבנן וכתב הרא"ש ודוחק הוא (ר"ל פי' ר"ת הנ"ל עכ"ה) ב"י:

סעיף קטן יא

וא"א הרא"ש כתב ובאשכנז ובצרפת נוהגין להחמיר כרש"י פי' לאסור גם במיעוט קמא "דקנה וז"ל מורי ואין תופסין דברי ר' אושעיא שפי' בסכין רע ולפיכך אין נזהרין בדבר וכן נ"ל עיקר וכן לעיל סימן י"ח כתב סתמא דלא כרבי אושעיא עכ"ל (שהרי כתב סכין שפי' חלק כו' שוחטין בו משמע בין עוף בין בהמה מותר לשחוט עכ"ה) ועיין מ"ש שם ובסימן כ"ב:

סעיף קטן יב

שחט העוף ושהה כו' פירוש קודם ששחט רוב הקנה דאל"כ הרי אין השהייה מזקת לאחר ששחט הקנה בעוף והאי שחט העוף כו' ג"כ מדברי הרמב"ם המה כמ"ש ב"י והוא ס"ל דיש שהייה במיעוט סימנים קמאי כנ"ל וק"ל:

סעיף קטן יג

חוזר ושוחט דוקא בעוף שהכשירו בסימן אחד אית ליה האי תקנתא אבל בבהמה שאין הכשירה אלא בב' סימנים אין לה תקנה והטעם דכשישחוט הושט במקום אחר מתוך שהושט גמיד ופשיט חיישינן שמא כשישחוט הושט למעלה או למטה יפגע במקום

הנקב אבל לדברי רבינו לקמן סימן ל"ג שכתב שיש בדיקה לושט מבחוץ כשהנקב במקום ידוע אף בבהמה יש תקנה על ידי שיבדוק הושט מבחוץ ב"י:

סעיף קטן יד

ושוחט הקנה לבדו במקום אחר הטעם שהצריך לשחוט במקום אחר משום דאיכא למיחש שמא מתוך שכבר התחיל לשחוט באותו מקום יהיה יותר נקל לפגוע בושט ויבא לומר עתה הוא שישחט ומקודם לא נגעתי בו ושמא מקודם נגע בו ונמצא מכשירו שלא כדין אי נמי שמא מקודם לא נגע בו ועתה מתוך שקל לפגוע בו יפגע בו ונמצא שפוסלו שלא כדין ועצה טובה קמ"ל ומ"ש ובודק הושט מבפנים ואף דכתב רבינו בשם הרא"ש בסימן ל"ג דיש בדיקה לנקב מבחוץ י"ל דבא ללמדינו דאף אם יראה מבחוץ הנקב בעור החיצון דושט יבדקנו גם מבפנים דאם לא ניקב גם הפנימי כשר:

סימן כד

סעיף קטן א

כתב א"א הרא"ש ז"ל לא שיצטרך להוליך כל אורך הסכין קודם שישחוט הרוב כל' רבינו בשם הרא"ש כן הוא בעינו בפסקיו ד' קנ"ד ע"ש וצ"ע דל' קודם אינו מדויק דמהיכא תיתי לן שיוליך כל הסכין קודם שישחוט הרוב די לנו בזה שיוליך כל הסכין וישחוט הרוב. ואפשר ליישב דהכי קאמר לא שיצטרך להוליך כל הסכין קודם לצורך שחיטת הרוב ר"ל שמילת קודם על הליכת הסכין ומ"ש שישחוט הרוב ה"ל כאילו אמר לשחיטת הרוב אלא שיש לדקדק עוד במ"ש אחר זה מיד וזה לשונו "ואף אם שחט הרוב קודם שהוליך הסכין כל אורך "הצואר גם כאן ל' הרא"ש אינו מדויק דהוה ליה למימר קודם שהוליך "כל הסכין או הל"ל כל אורך הסכין במקום כל אורך הצואר. ונראה ליישב קושיא ראשונה בקושיא אחרונה דלומר דודאי מ"ש הרא"ש קודם שהוליך הסכין כל אורך הצואר בדיוק קאמר והיא ע"ד שכתב רבינו אחר זה בשחט שני ראשים כאחד כו' וכאשר פירשו הב"י שם והוא דשיעור אורך שני צוארים דסכין היינו שמניחין הסכין על צואר הבהמה וברוצה לשחוט בהולכה מניח מלא צואר דצד החוד על הבהמה ומוליך הסכין שעל הבהמה עם מלא צואר שכנגד הקתא על הסימנים ובזה יושחטו הסימנים ובהובאה הוא איפכא וה"א דנצטרך שלא יהיו הסימנים נחתכין רובן עד שיעבור מע"ג הצואר כל אורך הסכין קמ"ל הרא"ש דאף אם שחט הרוב קודם שהוליך כל הסכין כל אורך הצואר אלא חצי הסכין לצד חוץ עבר כל אורך הצואר והחצי שלצד הקתא עדיין מונח על צואר הבהמה סגי בהכי וז"ש נמי בראשונה לא שיצטרך להוליך כל אורך הסכין קודם שישחוט הרוב דבאם שנצטרך שיעבור כל אורך הסכין על כל הצואר אזי הוה

בעינן שיעבור כל ארכו מהצואר קודם שנשחט הרוב קא משמע לן דסגי אף שמונח החצי ע"ג הצואר. והיותר נראה משום דא"א לצמצם שיכלה הסכין בשחיטת הרוב אלא מעט קודם לכן או אחר כך ואם היה הדין נותן דבעינן שלא יהיו רוב הסימנים נשחטים. אלא כשיעבור עליהן כל הסכין הוה בעינן שיעבור כל הסכין קודם שחיטת רובן ואחר כך יגמור השחיטה בהולכה אחרת וק"ל:

סעיף קטן ב

ובלבד שלא יתפוס הסכין כו' קודם שישחוט הרוב וא"ת מאי איריא קודם שישחוט הרוב הלא גם אחר שישחוט הרוב אסור לדרוס מיעוט הנשאר כמו בשהייה וחלדה ונראה לי דאדלעיל מיניה קאי דקאמר שתקנו שיהא אורך הסכין כשיעור שני צוארים שבו יוכל לשחוט רוב הסימנים ברווחא ומירי שאינו שוחט אלא הרוב על זה מסיק וקאמר לא שיצטרך להוליך כל אורך הסכין קודם שישחוט הרוב רק שישחוט אותו הרוב כדינו וה"ה במיעוט הנשאר ג"כ אלא לא אירי כאן ברוצה לשחוט יותר מהרוב וק"ל:

סעיף קטן ג

הביא ולא הוליך החיצונה כשרה הטעם דעליה עבר בשחיטה כל אורך הסכין דהיינו שני צוארים דמן הקצה שאצל הקתא התחיל לשחוט ומעביר עליה כל הסכין עד ראשו אבל על הפנימית לא עבר רק חצי הסכין שאצל הקתא ופוסק כשמגיע ראש הסכין לחיצונה וה"ה דאם לא פסק והביא גם על הפנימית כל אורך הסכין שהוא כשרה אלא אורחא דמילתא נקט (ויש להקשות לפי דברי ב"י הלא כבר כתב הרא"ש דא"צ להאריך כדי אורך כל הסכין וא"כ גם כאן הו"ל להכשיר להשניה מאחר שהיה בידו להעביר עליו כל הסכין. ולדברי רנ"ש א"ש דחשיב לאותו בהמה שאנו פוסלין אותה כמו קתא של סכין ודו"ק עכ"ה) וכן איפכא הוליך ולא הביא שאז על הפנימי עבר כל אורך הסכין שהתחיל מראש הסכין ופוסק אצל הקתא הלכך הפנימית כשרה אבל על החיצונה לא עבר אלא חצי הסכין מראשו ועד חציו הלכך פסולה ב"י. ופשט זה הוא דחוק דמאן יימר דאורחא דמילתא שאין מוליך כל אורך ושמעתי בשם רנ"ש שפירש שפנימית קאי אאשפה או אדופן וכותל של בית שהוא שוחט בצידו וחיצונה ר"ל אותה שהיא סמוכה אליו והשוחט כשהוא שוחט מניח אורך הסכין על רוחב הצואר של בהמה הלכך בשוחט שני בהמות והביא ולא הוליך אז עבר כל הסכין על אותה בהמה שהיא אצלו הנקראת החיצונה וכשרה ואם הוליך ולא הביא אז עבר כל הסכין על אותה שסמוכה לדופן הבית וכשרה והיינו הפנימית:

חלדה בלשון אשכנז "פר "בארגין חולדה נקראת ע"ש שמטמנת עצמה בארץ רנ"ש וחלדה איסורו הלכה למשה מסיני גם יש לה אסמכתא משום שנאמר חץ שחט לשונם

מה חץ במשיכה אף שחיטה צריך להיות במשיכה. וכל שהסכין מכוסה תחת העור או צמר או מטלית דשחיטה אינה גלויה אסרינן מטעם חלדה:
אבל אם המטלית פרוש כו' והרמב"ם פוסל גם בזה. טעמו דבגמרא אבעיי' פרוש על הצואר מטלית מאי ולא אפשיטא ולחומרא ורבינו מפרש האבעיא במהודק בשעוה והרמב"ם מפרשה אף בלא מהודק וכתב ב"י שיש לחוש לדבריו לכתחילה:
כתב בס"ה צריך ליזהר כשאדם שוחט כו' ושוחט בראש הסכין ומתכסה מהעור הלשון אינו מדוקדק שאמר ושוחט ומתכסה משמע שכך רגילין לעשות ששוחטין ואף על פי שהיא ודאי מתכסה ומאי אמר צריך ליזהר במאי יהא נזהר. ונראה דכשהוא שוחט בראש הסכין עצמו ר"ל בשליש ראשונה של סכין לצד החודה רוב פעמים הוא מתכסה לגמרי ואסור משום חלדה לכך אמר דצריך ליזהר הנוהגין לשחוט בראש הסכין שיכוונו שבמקום הסכין ששוחטין בו יהא מגולה וזה מותר אף שבראשו ועוקצו של סכין הוא מכוסה וכזה נוהגין לעשות אלא שצריכין ליזהר שלא יבא מכשול לידי בקלות כיון שגם מקום השחיטה הוא בחלק ראש הסכין אבל כששוחט באמצע הסכין א"צ ליזהר דודאי מקום השחיטה מגולה:

סעיף קטן ד
והר"ר אליעזר ממיץ החמיר גם בזה וכן הלכה לכתחילה ב"י:

סעיף קטן ה
פירש רש"י במיעוט בתרא דלאחר ששחט הרוב היינו רוב שניהם:

סעיף קטן ו
והרמב"ם פי' במיעוט קמא כו' ושחטו ממטה למעלה אע"פ שהרמב"ם סובר אפי' תחת מטלית שחיטתו פסולה וכ"ש דין זה. היינו כשהחליד תחת מטלית ושוחט מלמעלה למטה דאז אין השחיטה מגולה אבל כאן שחתך זה המיעוט מלמטה למעלה ואח"כ שוחט כדרכו וה"א זה המיעוט שחתך מלמטה למעלה נחשב לאין הואיל ושחט השאר שחיטה ראויה קמ"ל ועיין בב"י:

סעיף קטן ז
וכן אם שחט כו' והחליד תחת מיעוט הנשאר ושחט סימן השני פי' שלא חתך במיעוט הנשאר מסימן ראשון אלא שחט סימן השני לחוד אבל אם שחט מיעוט הנשאר ממטה למעלה ואח"כ שחט סימן השני ס"ל דשחיטתו כשרה דמה ששחט המיעוט הנשאר ממטה למעלה בזה לא נפסלה השחיטה הואיל ורוב הסימן נשחט כראוי וגם הסימן השני נשחט כראוי אלא דמיירי שהחליד תחת מיעוט הנשאר ושחט מלמעלה למטה הסימן השני נמצא ששוחטו בחלדה שאין הסכין מגולה וה"א הואיל ורוב סימן הראשון

נשחט הוי כאילו גם זה המיעוט נשחט הוא ולא דמי להחליד תחת העור דשם לא התחיל בו שום חיתוך למימר עליו כחתוך דמי קמ"ל דלא ועד"ר:

סעיף קטן ח

וא"א הרא"ש ז"ל כתב כרש"י כתב ב"י דלא פסק הלכה כרש"י מכח דינא אלא מכח חומרא בעלמא דיש לנו להחמיר כמותו במקום שנהגו כרש"י כמו באשכנז ובצרפת ולא לפרוץ גדרם ולכך כתב רבי' דכתב כרש"י ולא כ' דהסכים לפירש"י ועוד דבהדיא כתב הרא"ש דפי' הנכון הוא פי' רבי אושעיא שמפרש האבעיא לאחר ששחט רובו של סימן א' בבהמה החליד הסכין תחת מיעוט הנשאר ושחט הסימן השני ע"ש וכן לעיל בשהייה סבר כרבי אושעיא אלא שהחמיר כרש"י:

הגרמה פ"ק דחולין פי' רש"י ל' הגרמה שמכריע ידו לצאת חוץ ממקום הכשר שחיטה כמו היה שוקל לו עין בעין נותן לו את גירומיו:

ואם שחט למעלה ממקום שחיטה כו' דקדק רבינו לומר בקנה למעלה דדוקא למעלה שייך דין זה דאם הגרים במיעוט כשר אבל בקנה למטה דינו כושט שנקובתו במשהו וכתב רבינו בסמוך דאין בושט דין הגרמה וכן כתב ב"י ע"ש:

אבל אם שחט הרוב וכו' והטה כלפי מעלה וגמרה שם כשרה הטעם כיון דלא במקום שחיטה הוא הוה כאילו חתך ברגל אחר שחיטה וכן כתב הרא"ש ז"ל:

אפילו למי שפוסל שהייה כו' פי' היינו ריב"ם שפוסל שהייה וחלדה במיעוט בתרא ומכשיר כאן מטעם שכתבתי אבל רש"י פוסל גם בכאן במיעוט בתרא כמש"ר בסמוך ואפשר לומר שגם רש"י סובר חילוק זה דבמקום שחיטה שאני אלא שמספקא ליה דלמא הלכה כרבנן טרופאי דמטרפי בכל חדא מינייהו וכמ"ש בסמוך בדעת רש"י ומכח חומרא או מכח גזירה שאם נתיר בזה נתיר איפכא נמי ולא מדין הגרמה. ומ"ש אפילו למאן דפוסל כו' מדינא קאמר ועבדינן לחומרא:

ודוקא ששחט רוב חלל הקנה פי' הקרום שבתוך הטבעת שמחבר הטבעת יחד נקרא קנה ועד"ר:

ורש"י פוסל גם בזה פי' אפי' הגרים אחר ששחט הרוב במקומו ב"י:

בין שחט שליש והגרים שליש ושחט שליש ואז יצאה הנשמה בהגרמה שהנשמה יוצאת בשליש השני שהוא משלים רוב הסימן בין הגרים שליש ושחט שליש כו' שאז הנשמה יוצאה בשחיטה ולפ"ז לא הוה זו ואצ"ל זו (וכבר כתב א"א ז"ל דכ"מ שאמרו בין בין אין שייך לומר זו ואצ"ל זו עכ"ה):

הכל פסול כרבנן טרופאי דמטרפי בכולהו זהו ל' רש"י פ"ב דחולין דף ל' ע"ב ור"ל דבפ"ק דף י"ט פליגי אמוראי בהגרמות הללו יש מכשירין ויש מטריפין ופסק רש"י לחומרא כהני אמוראי דמטריפין:

סעיף קטן ט

יש אוסרים "הכל דבעינן רוב שחיטה בבת אחת והא דחלקינהו רבינו דהתחיל בפרטית בשחט שליש כו' וסיים בו אפי' הגרים שליש כו' אפשר דמילתא בטעמא קאמר דמכח דאסורים שני פרטים הללו אוסרים גם בהשלישי דהיינו אפי' הגרים שליש ושחט שני שלישים. גם בלשון הרמב"ם האריך רבינו רלא הול"ל אלא והרמב"ם הכשיר "הכל "חוץ כו':

סעיף קטן י

ואפילו הגרים שליש ושחט שני שלישים הטעם דבעינן רוב הקנה בהכשר שחיטה כשיצא נשמת הבהמה וכאן הנשמה יוצאת בשליש השני ואז לא נשחט בהכשר אלא שליש א' ואם תאמר מ"ש ממצא חצי קנה פגום והוסיף עליו כל שהוא עד שהשלימו לרוב אפי' במקום אחר רק שהוא בהיקף דכשר וכמ"ש בסימן כ"ב וי"ל דהתם הפגם במקום הראוי לשחוט דס"ס יצא נשמתו ממקום הראוי לשחוט אבל כאן חתך השליש חוץ למקום שחיטה וכן הוא בגמרא דף י"ט:

סעיף קטן יא

והרמב"ם הכשיר הכל חוץ מהגרים כו' הטעם דבעינן רוב בשחיטה:

סעיף קטן יב

אבל שחט שליש והגרים שליש ושחט שליש הטעם שהיה תחילת יציאת הנשמה וסופה בשחיטה:

סעיף קטן יג

ולזה היה נוטה כו' ז"ל ב"י הוא ממ"ש בפסקיו ורוב הפוסקים פסקו כרב יהודה כו' ולפי שהרא"ש לא ביאר דעתו בפירוש לא כתב רבינו וכן פסק א"א הרא"ש ז"ל ומפני שכתב שרוב פוסקים פסקו כן ולא חלק עליהן כתב שלזה היה דעתו נוטה עכ"ל ב"י אבל בשחט שני שלישים והגרים שליש דגילה הרא"ש דעתו דכשר לכן כ"ר לעיל וא"א ז"ל לא פסק כמותו כו':

סעיף קטן יד

אבל בושט אפי' אם שחט בו כ"ש חוץ למקום שחיטה קודם גמר הכשר שחיטה פסולה. צ"ע הא גם אחר גמר הכשר שחיטה דהיינו הרוב פסל רש"י לעיל בסמוך בשחט ב' שלישים והגרים שליש האחרון וא"כ הכא נמי וי"ל דמ"ש כאן קודם גמר הכשר שחיטה ר"ל לכל חד כדאית ליה דהיינו לרש"י אחר כל גמר השחיטה ולאינך רבוותא אחר

שחיטת הרוב אלא שצ"ע מאי איריא ושט אפי' קנה נמי דהא ודאי מ"ש רש"י אפי' שחט ב' שלישים והגרים שליש ל"ד קאמר שהגרים שליש אלא אפי' הגרים פחות משליש נמי פסול ואפשר דכולי האי לא אסר גם לרש"י כיון דאינו אוסר הגרמה במיעוט בתרא כ"א מכח חומרא וכמ"ש:

פירש"י ששחט בסכין פגומה שהפגימה קורעת ונעקר הסימן במקום ששוחט וטעם האיסור שנאמר ושחט ולא עוקר. ולפ"ז צ"ל מ"ש לעיל סימן י"ח בדין פסול דפגימת הסכין הכל מטעם עיקור הוא ולא דפגימה הוא טריפות בפני עצמו אלא שלעיל כתב דין סכין של שחיטה וכאן כתב דין סימנים:

ובה"ג כתב שנעקר הסימן או נשמט כו' בתוספות דף ט' לא נכתב "או נשמט אלא ונשמט ומשמע שהכל א' הוא דנעקר מהלחי ונשמט משם וכ"כ בש"ע וכן בראש"ו ור"ן אינו ולהגורסים "או נשמט י"ל דה"פ דנדלדל הקנה מושט ונתפצלו זה מזה וכן מביא ב"י דיעות דיש פירשו כן עיקור. אבל רבינו שכתב זה לטריפות בפני עצמו לקמן סימן ל"ג משמע דלא פירש עיקור כן לכן צ"ל דלגירסת "או הכי קאמר ר"ל נעקר משמע שנעקר בידים על ידי מעשה השחיטה ונשמט משמע שנשמט מעצמו בלא התעסקות השחיטה והיינו דקתני אחר כך ואפילו בעוף אם נשמט כו' ושחט השני או שנעקר "בתוך "השחיטה דשני בלישניה וכתב גבי נשמט ושחט השני דר"ל דהשמוטה נעשה קודם השחיטה וגבי נעקר כתב או שנעקר בתוך השחיטה דמשמע שעקירה נעשית בשעת שחיטה מכח שחיטה:

או נשמט ממקומו ואחר כך שחטו ואם תאמר פשיטא דלא מהני שחיטה כיון דנשמט ונעשה טריפה וצ"ל דס"ל לבה"ג דשמוטה לאו טריפה היא אלא שכך הלכה למשה מסיני דאין שחיטה מועלת כשנשמט הסימן במקום חיבורו בלחי וא"ת כיון דלאו טריפה ממש היא אלא איסורא משום דאין שחיטה בסימנים עקורים כשנעקר סימן אחד בעוף ושחט השני אמאי לא יהא כשר דאי משום עקירת הסימן הא לא נטרפה בכך ואי משום שחיטה הלא הסימן השני נשחט כראוי שלא נעקר וי"ל אף על פי שהכשירו של עוף בסימן א' מכל מקום צריך שיהו שני סימנים ראוים לשחיטה רשב"א וכתב ב"י ע"ז כיון דשמוטה זו אינה טריפה חלבה בחייה מותר (וכן הביצים מהעוף הם כשרים עכ"ה) ועיין עוד דרישה:

סעיף קטן טו

אבל אם נעקר אחר ששחט רובו כשרה הטעם כיון דלאו במקום שחיטה הוא וגם אינה נעשית דרך שחיטה אלא נשמט א' נעקר ודין זה כתב התוס' בשם ריב"ם דאע"ג דשהייה

דרסה וחלדה פסלינן אפי' במיעוט בתרא לדעתן מודה בעיקור דלא פוסל במיעוט בתרא כיון דלאו דרך שחיטה ע"ש אבל לרש"י אפשר לומר שגם בזה פסול כמו בהגרמה הנ"ל ולפי מ"ש לעיל דגם רש"י אינו פוסל בהגרמה מן הסברא אלא משום דס"ל כרבנן טרופאי אפשר דגם הכא מודה דכשר דהא שמוטה גמורה אינה טריפה וכמ"ש לעיל ומ"ה לא רצו להחמיר בה חומרא שאינה מן הדין:

אבל אם נשאר המיעוט מחובר במקום אחד שרי ויש לדקדק קצת כיון דאפילו נעקר רובו שרי אף על פי שלא נשתייר אלא מיעוטו ומיעוט זה לא אמרו בו שיעור היאך אפשר שתפסל יותר כשנשתייר בו מיעוט כאן ומיעוט כאן מכשנשתייר מיעוט אחד במקום אחד ונ"ל דכשהוא מתפרק במקומות רבים הדבר ניכר שנתפרק בכח ומה שנשאר מחובר הוא חיבור מדולדל אבל כשנתפרק במקום אחד אותו מיעוט נשאר בחיבורו בחוזק כשהיה כבר הילכך הוי חיבור והדרא בריא עכ"ל רשב"א וכ"כ הר"ן והרא"ש:

סעיף קטן טז

שחט סימן אחד ואחר כך נשמט כו' אף על גב שדין זה פשוט הוא וכתבו רבינו כבר חזר ונקט לשון הברייתא משום סיפא דאין ידוע וגם יש לומר משום דבא לכתוב בסיפא שחט האחד ונמצא השני שמוט ואין ידוע אם נשמט קודם השחיטה אם לאו מ"ה הקדים לכתוב תחלה הב' חילוקים וכאילו אמר כבר ידוע דאם נשמט לאחר השחיטה דסימן א' כשרה ואם נשמט קודם שחיטה טריפה ואם אין ידוע בזה יש פלוגתא וכדמסיק:

סעיף קטן יז

ואם תפס בסימנים כתב הכל בו דתפס היינו שנוטלן בחזקה ודוחקן בין האצבעות וי"א כגון אלו שמושכין עור בית השחיטה מאחוריו ונדחק הסימן תחת העור עכ"ל:

סעיף קטן יח

כיצד יעשה יביא כו' כתוב בסמ"ק דלדידן דלא בקיאינן בהקפה פסלינן כל שמוט בין תפס בסימנים בין לא תפס וכן פסק ב"י:

סעיף קטן יט

יביא בהמה אחרת הא דכתב "בהמה אחרת אע"ג דלעיל מיירי בעוף י"ל דדוקא בראשונה דמיירי בשחט אחד והשני נמצא שמוט הוצרך לומר עוף אבל כאן מיירי ששמוטה היא השחוטה איירי אפילו בבהמה ולרבותא כתב בהמה דאפי' שניהן הן שחוטין ושמוטין מהני בדיקה. ועיין בתוס' פרק א"ט דף נ"ד דדוקא אחרת אבל לא די שיחתוך באותו סימן עצמו הנשחט במקום אחר ויראה אם הם שווים באדמימות טריפה ואם הראשון אדום יותר כשירה וכמ"ש הטור לקמן בסימן ל"ד בדין גרגרת שנפסקה ע"ש. דלא דמי דהתם נמצא נקב שנפסק הגרגרת ולא ידעינן אם נפסק קודם השחיטה וטריפה או אם

נפסק לאחר השחיטה וכשירה הילכך אפשר למבדקיה בכה"ג שחותך בזה הסימן עצמו במקום אחר אם שני החיתוכין דומין זה לזה אז ודאי נעשה לאחר שחיטה וכשירה ואם הראשון אדום יותר אז ניכר שקודם שחיטה נעשה וטריפה. אבל כאן שהסימן שחוט ושמוט ואין ידוע אם קודם שחיטה נשמט או לאחר שחיטה זה א"א לבדוק בזה הסימן עצמו דהיאך נאמר אם ב' החיתוכים שוים טריפה דודאי קודם שחיטה נשמטה דכשם שזה החיתוך נעשה אחר שמוטה ה"ה חיתוך דשחוטה נעשה ג"כ אחר שמוטה ואם אין שני החיתוכים שוים שחיתוך השחיטה אדום יותר נאמר דכשרה דז"א דאכתי איכא למימר דגם חיתוך דשחיטה נעשה אחר שנשמטה והא דאדום יותר משום דנעשה בחיי הבהמה ע"כ צריך לבדוק בהמה אחרת וכן משמע מדברי הרא"ש בס"פ השוחט ע"ש וכתב שגירסת ויביא בהמה אחרת היא עיקר ולא כתוס' פרק א"ט שכתבו גירסא אחרת וס"ל שמקיפין:

סעיף קטן כ

וא"א הרא"ש ז"ל כתב דלא מהני בדיקה אלא כשלא תפס ז"ל הרא"ש ואין להקשות א"כ גבי שחט את הושט ונמצאת הגרגרת שמוטה נמי יביא עוף אחר ויקיף וי"ל דהאי הקפה לא עבדינן אלא לחומרא דמן הדין היה מותר כאן בלא הקפה דאין שמוטה נעשה שחוטה אלא שהחמיר רבי יוחנן שאם הבהמה שניה יותר אדומה פסולה דרגלים לדבר שקודם שחיטה נשמטה אבל לקולא אין מקיפין מבהמה לבהמה ע"כ וא"ל לפי הי"א שכתב רבינו דס"ל דאפילו אם תפס מהני בדיקה א"כ בדקינן לקולא והדרא קושיא לדוכתא דגם בעוף להני בדיקה ובריית סתמא קתני בשחט סימן אחד ונמצא השני שמוט דפסול די"ל דגם זאת הבדיקה היא לחומרא דס"ל להי"א דאם תפס ודאי לא נשמטה דאם איתא דנשמטה היה מרגיש כשתפס ועיין דרישה:

סעיף קטן כא

דלא מהני בדיקה אלא כשלא תפס. לשון מ"ו ולפי' אפילו לא תפס לא שרי אלא ע"י בדיקה וא"כ האידנא דלא בקיאינן בבדיקה לעולם אסור ע"כ וכ"כ סמ"ק כדכתבתי לעיל:

סעיף קטן כב

שלא ינעוץ רגלו בקרקע. נראה דה"ה בכותל:

סימן כה

סעיף קטן א

שכל זמן כו' היא בחזקת איסור. שבחייה היא אסורה ועומדת משום אבר מן החי ומשום איסור שאינה זבוחה:

סעיף קטן ב
נטל זאב בני מעיים והחזירם נקובים פי' שמיד כשנטלם בפיו עושה נקבים הרבה שבכל שן עושה נקב ומש"ר ולא אמרי' במקום נקב ניקב אכל נקב ונקב א"נ נקט ל' נקובים משום דבני מעיים הוא ל' רבים ועד"ר:

סימן כו

סעיף קטן א
ניקב הושט בשעת שחיטה פי' קודם ששחט רוב הושט או כולו לרש"י אבל אם לאחר ששחט רוב הושט או כולו לרש"י ניקב הושט קודם שחתך הקנה כשרה ואפילו מאן דמטריף בסמוך בנקיבת הבני מעיים לאחר ששחט הושט קודם שנשחט הקנה מודה כאן משום דבני מעיים יש לה טריפות בפני עצמן אבל הושט הואיל וכבר נשחט לא נטרף שוב בנקב ועד"ר:

סעיף קטן ב
עד שישחוט שניהם כו' הטעם דיש טריפות אפי' בחצי חיות ולא אמרי' כמאן דמנחא בדיקולא דמיא (פי' כאילו מונחת בסל דמי):

סימן כז

סעיף קטן א
אסור לאוכלה בעודנה חיה. הטעם שנא' לא תאכלו על הדם:

סעיף קטן ב
אבל לאחר שמתה כו' ולהאכילה לנכרי מה שכתוב ולהאכילה הא קמ"ל דאף על גב דלעכו"ם בנחירה סגי (ל' הגמרא ישראל בשחיטה תליא מילתא כיון דאיכא שחיטה מעלייתא אשתרי להו נכרי בנחירה תליא מילתא הני כאבר מן החי דמי) וכשימות דווקא יצא מידי אבר מן החי והאי נחתך קודם שיצא נשמתו וכן בני מעים שתלוים בושט כשנשחטה הבהמה הוה כמו שהוציאם מן הבהמה בעודה מפרכסת וה"א דאסור ליתן לנכרי שזה אסור לו משום אבר מן החי קמ"לן דשרי משום דמי איכא דלנכרי אסור ולישראל שרי ועד"ר:

סעיף קטן ג
כל שנפסלה כו' ה"ז נבילה נ"מ לעניין טומאה דנבילה מטמאה וטריפה לא מטמאה ועד"ר. ומש"ר וכל שנשחטה כראוי ודבר אחר גורם לה כו' דוקא קאמר שנשחטה כראוי דאז השחיטה מטהרתו מידי נבילה אבל ניקב הושט או נפסק רוב הקנה דלא נשחטה כראוי הרי זה נבילה וכ"כ הרמב"ם בהדיא פ"ג דשחיטה וכתבתיו לקמן ר"ס ל"ג אמש"ר ושט שניקב כו' ע"ש:

סעיף קטן ד
ורוב בשר עמה רוב בשר שעל המפרקת מאחורי הצואר נפסק עמה זו היא נבילה מחיים עיי' מ"ש ב"י ע"ז עכ"ה):

סימן כח

סעיף קטן א
השוחט כו' ל"ש היו מזומנים בידו פי' כגון אווזים ותרנגולים והטעם שנאמר אשר יצוד ציד. ציד מ"מ משמע א"כ למה נאמר אשר יצוד למדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר אלא בהזמנה זו פירש"י כאילו הוא צד שאינה מזומנת לו כלומר שלא יאכל בשר תדיר:

סעיף קטן ב
ועל הכיסוי אחר גמר המצוה וכתב א"א ז"ל ולא נהגו כן. הטעם משום דכסוי מצוה בפני עצמה חשיבא אשר"י ואינו ר"ל דהוא באמת מצוה בפני עצמה שהרי הרא"ש כתב דמה"ט המפסיק בשיחה בין שחיטה לשחיטה צריך לכסות דמו קודם משום דמצות כסוי הוא גמר מצוה דשחיטה ואינו דומה להמפסיק בשיחה בסעודה דא"צ לברך ברכת המזון וכמ"ש לעיל סי' כ' בשמו ע"ש אלא דהעולם חשבו למצוה בפני עצמו וק"ל:

סעיף קטן ג
וכוי שהוא ספק חיה כו' פי' ספק חיה וכלאים הבא מבהמה וחיה שניהם פירושו דכוי ועד"ר:

סעיף קטן ד
ובעל העיטור כתב שמברכין ול"צ להרא"ש ז"ל הטעם כיון דברכות אינן מעכבות טוב שיעשה המצוה ולא יברך שלא יעבור על לא תשא:

סעיף קטן ה
ואין שוחטין כוי כו' אם שחט אין מכסין את דמו רבינו בא"ח סי' תצ"ח כתב הדין בטעמו ז"ל כוי אין שוחטין אותו בי"ט דכיון שהוא בהמה אסור לכסותו מספק הלכך אסור לשוחטו ואם שחטו אין מכסין את דמו אפילו יש לו עפר מוכן שהרואה שמכסין אותו יאמר ודאי חיה הוא ויבא להתיר חלבו אבל כששוחט בחול ומכסיהו ליכא למיחש לזה שהרואה יאמר לנקות חצירו הוא צריך משא"כ בי"ט דאין עושה דבר כ"א ע"פ שאילת חכם ויאמר החכם שא"ל לכסות משום שהוא חיה:

סעיף קטן ו
שאין שוחטין לתוך הכלים הטעם מבואר בסימן י"א ועיין דרישה:
כיצד מכסין נותן עפר תיחוח למטה כו' הטעם שנאמר וכסהו בעפר עפר לא נאמר דמשמע דלא בעינן אלא לכסות בעפר אלא בעפר דמשמע שיהא כולו מעיטוף בעפר

תיחוח (וצריך להזמינו לשם כיסוי מדכתיב בעפר בסגול דהוא צירי פתח קטן ור"ל דהוא עפר ידוע עפ"ה):

סעיף קטן ז

ומכסה בידו או בסכין צ"ל בסכין אחר או בקתא של אותו סכין אבל בחודו של אותו סכין כתב הרא"ש בתשובה דאסור דחיישינן שמא יפגם הסכין בעפר:

סעיף קטן ח

שחט ולא כיסה וראוהו אחר חייב לכסות הטעם יליף בגמרא מדכתיב גבי מצות כסוי ואומר לבני ישראל אזהרה לכל בני ישראל ורבינו שכתב טעם שהוא כשאר מצות עשה שכל ישראל חייבים משמע דלא ס"ל ה"ט דא"כ ל"ל למתלי בשאר מצות עשה וקשה איך נקט רבינו טעם לנפשו ללא צורך מאחר שהגמרא ד' פ"ו דרשו בהדיא מהאי קרא דואומר לבני ישראל כו' והיה נראה לע"ד לומר דרבינו ס"ל דלולי שמצינו כן ג"כ בשאר מצות עשה לא היינו מוכרחים ללמוד ממ"ש ואומר לבני ישראל שיהא המצוה מוטלת על כל ישראל דאדרבא ה"א כיון שנאמר איש כי יצוד ציד וגומר וכסה את דמו ש"מ דהקפידה תורה דוקא אמי ששפך הוא יכסה דמו כמו שדרשו נמי מזה במה ששפך הוא יכסה כ"ש דאיכא למשמע מיניה האי דמי ששפך הוא יכסה ומ"ש לבני ישראל ה"א דאבני ישראל דעלמא קאי אכל שוחט ושוחט. אבל השתא דמצינו שהדין כן בכל מצות עשה א"כ מסתבר למימר דאתא קרא דואומר לבני ישראל לגלויי לן דושפך וכסה לא אתא ללמדינו דמי ששפך דוקא הוא יכסה אלא שהוא מוקדם ולולי הפסוק דואומר לבני ישראל ה"א דאע"ג דבשאר מצות כל ישראל מחויבין הכא שאני דגלי קרא במ"ש ושפך וכסה דמאן דשפך יכסה מ"ה בעינן גם הקרא ללמדינו שהוא מצוה לכל ישראל וק"ל:

סעיף קטן ט

אלא שאין גובין אותו בזמן הזה פי' בבבל משום דבדבר דלית ביה חסרון כיס לא עבדינן שליחותייהו אבל אי תפס לא מפקינן מיניה כ"כ ב"י בשם הרשב"א והרמב"ם והרי"ף והר"ן ועיין מ"ש בשם רבי חזקיה בסמוך ושם פי' דגם רבי חזקיה לא קאי אלא אמי שהקדים ומל אבל בכסוי מודה:

סעיף קטן י

כסהו עצמו ל"ד עצמו אלא ה"ה כסהו אחר ולא בא אלא למעט כסהו הרוח וק"ל:

סעיף קטן יא

דם שנתערב כו' ואין חילוק בין אם נפל דם לתוך מים כו' ולא אמרינן קמא קמא בטל (והואיל ונדחה ידחה) דאין דיחוי למצות ואפי' לא היה בו בתחילה מראית דם אפ"ה כשנתרבה אח"כ וניתוסף הדם על המים דם הראשון חוזר וניער וחייב לכסות רש"י:

סעיף קטן יב
או מים לתוך דם פי' וה"א אפי' אין עלתה לפנינו מראית דם חייב נכסות כיון שהמים בשעת נפילה קמא קמא בטל מיהו אין זה סברא כלל גם מדסיים רבינו (נראה דצ"ל רש"י במקום רבינו וקאי על ולא אמרינן דנזכר בסעי' שקודם זה וק"ל) וכתב ולא אמרינן כו' שקאי אירישא ולא נקט ולא אמרינן אסיפא דסיים מינה ש"מ דבסיפא פשוט ליה דא"צ לכסות ולא נקטא אלא אגב רישא וכדרך לישנא דבין בין דנקט החידוש ברישא:

סעיף קטן יג
כתב בעל העיטור מאן דשחט ציפרא או חייתא כו' לא זו אף זו קתני לא זו ציפור שאין לו דם הרבה אפי' חיה שדמיה מרובים א"צ לכסות ובסיפא נקט בהמה ואח"כ חיה צריך לכסות נקט דוקא חיה אבל עוף דמו בטל בדם בהמה וא"צ לכסות ועד"ר:

סעיף קטן יד
אם אין שם דם אחר חייב לכסותו פי' גוררו משם ומכסהו כדי לתת למטה עפר תיחוח:

סעיף קטן טו
אבל אם יש כו' א"צ לכסותו הטעם שנאמר דמו ומשמע אפי' מקצת דמו:

סעיף קטן טז
לפיכך א"צ להמתין ס"א א"צ למצות (ובמהרי"ל שצריך להמתין עד שיכלה כל הדם הקלוח דהיינו עד שירדו טיפין טיפין עכ"ל עכ"ה):

סעיף קטן יז
אפי' אם יש לו דקר נעוץ אע"ג דלא מיתסר אלא מדרבנן לא אמרינן כיון דשחט ברשות שיכסה כמו בי"ט דלפי שרצו חכמים לעשות היכר שהוא יום שאסור בשחיטה לפיכך לא רצו להתיר אלא מה שהוא צורכי חולה ר"ן:

סעיף קטן יח
צריך לבדוק הסימנים והסכין קודם כיסוי הטעם שאם ימצא הסכין פגום לא יברך על הכסוי משום ספק ברכה לבטלה אבל מ"מ צריך לכסות בלא ברכה משא"כ באם נטרפה מכח הסימנים שא"צ לכסות כלל וכן בחיה אם נטרפה מכח טריפות שבריאה א"צ לכסות:

סעיף קטן יט
ומסתברא כו' כגון סכינא דחליש פומיה דלא בדקינן השתא א"נ אומה לדופן כן הוא גירסת כל הספרים ור"ל דבבדיקה זו אנו רואים אם מכה בדופן אז נקרא נדבק אומא לדופן ואם יש מכה באומא אז נקרא נדבק דופן לאומא דלעולם במקום שיש בו המכה שמשם יוצא הליחה הוא העיקר והשני שבצידה טפילה לו ולכן כתב רבינו אחר כגון סכינא דחלש פומיה אם נדבק כו' כלומר דע"י בדיקה זו נדע אם נדבק דאם המכה

בדופן ונדבק אומא לדופן אז כשירה. ופי' סכין דחליש פומיה פרש"י בפ' אלו טרפות (חולין דף מ"ח) ז"ל פיו חדוד ודק וחותך יפה שלא יקרע קרום הריאה במושכו אותו מן הדופן ועד"ר:

סעיף קטן כ
חש"ו ששחטו אין אחרים חייבין לכסותו הטעם משום דרוב מעשיהם מקולקלים:

סעיף קטן כא
ואין מכסין אלא בעפר ואע"ג שנאמר בהדיא וכסהו בעפר נקט לה להשמיענו שדברים שאינן מצמיחין אינן בכלל עפר דקרא ב"י:

סעיף קטן כב
וכל הדברים שהזרעים הנזרעים בהו כו' פי' דוקא צריך עפר שמצמיח זרעים ולא עפר שמצמיח עשבים וצמחים שגדלו כבר:

סעיף קטן כג
ובחרסית פי' בערוך מין סיד ואין צריך כתישה ב"י:

סעיף קטן כד
ומגופה של חרס שכתשן האי כתישה קאי גם אלבינה וכן מוכח סוף פרק כסוי הדם:

סעיף קטן כה
ובנעורת של פשתן שמנערין מן הפשתן:

סעיף קטן כו
ובנסורת של חרשים פי' חרש עץ שמגררים הנגרים במגירה והוא נקרא נסרים:

סעיף קטן כז
ובשיחור פי' כתישת הפחמים והרמב"ם פי' פיח הכבשן:

סעיף קטן כח
ובנקרות הפסולים פרש"י עפר שמנקרים מן הרחיים ואין זה שחיקת אבנים דהא בברייתא חשיב לה תו':

סעיף קטן כט
לפיכך אין מכסין כו' פי' הואיל ואם כיסה באבנים אינו כסוי:

סעיף קטן ל
ובחול הגס אין להקשות מאי קמ"ל רבינו שאין מכסין בחול הגס הלא אף בעפר הגס אין מכסין שהרי צריך עפר תיחוח וגם צריך שיוכל למנות כמ"ש אם יוכל למנות עפר הארץ כו' י"ל דחול צריך שיהא דק מאוד עד שאין היוצר צריך לכתשו כמבואר אבל בעפר א"צ שיהא דק כ"כ רק שיהא דק שיהא הדם מעורב בו משום שנאמר וכסהו בעפר כמ"ש בסמוך וגם אין צריך שיוכל למנות רק שיהא ראוי למנות:

סעיף קטן לא
ובמורסן היא הקליפה שנקלפת מעל החטים:

סעיף קטן לב
חוץ מבזהב שחוק שנאמר ועפרות זהב לו:

סעיף קטן לג
אבל נשדפו חוזרים לעפר פי' שחזקות המתכת (וחול הגס וקמח וסובין ומורסן עכ"ה) מכסין בהן שאפר נקרא עפר שנאמר ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת:

סעיף קטן לד
אין מכסין בעפר המדבר הטעם שארץ מליחה וציה היא שאינה מצמחת הזרעים שנזרעו בתוכה אעפ"י שמגדלת צמחים כשמשימים בתוכה אין מכסין בה כמ"ש בסמוך ועד"ר:

סעיף קטן לה
כגון מתונתא פי' ארץ לחה וראויה לזריעה (כצ"ל וראויה לזריעה וכ"כ רש"י בהדיא בפסחים פ' אלו עוברין) ואין נעשית עפר ואם בא לכותשה היא מדבקת ונגבלת ולא נקרא עפר אלא דבר שראוי למנות שנא' אם יוכל למנות עפר הארץ:

סעיף קטן לו
כתוב בספרי הר"ר יחזקי' פי' ז"ל ב"י מצאתי כתוב בספר מוגה שכתוב בו מן כתוב בספר הר"ר חזקיה ועד ס"ס אינו מן הטורים אלא הג"ה היתה כתובה וחשב המעתיק שהוא מן הספר וכתבו בפנים והדברים מוכיחים כן שהרי כפל והאריך ע"ש:

סעיף קטן לז
ומיהו אם עמד אחד לקרות בתורה ל"ד עמד אלא שקראהו דהא אמרינן לעיל בא"ח סימן קל"ט דאסור לקרות בתורה עד שיאמרו לו קרא אפי' הכי כיון דכולן חייבים פטור ומיהו נראה דבזמנינו שקונין הסגן בממון אם מכבד א' לחבירו לקרותו בתורה הו"ל כנותן לו תינוק למולו וחייב לו הי' זהובים זה שמקדים נפשו לעלות במקומו:

סעיף קטן לח
אין לחייבו הי' זהובים ר"ל הי' זהובים הידועים מכל ברכה וכאן דאיכא ב' ברכות נוטל עשרים זהובים אבל אין לפרש י' זהובים בין הכל שהרי ר"ג חייב מ' זהובים על בהמ"ז:

סעיף קטן לט
ועוד דהכא אפי' תפס מפקינן מיניה כיון דענה אמן פי' הכא בברכת המילה שמברכין בקול רם אבל ברכת השחיטה והכסוי שמברך בלחש בינו לבין עצמו אין לפוטרו מטעם עניית אמן דלא יוכל לענות אמן כשלא שמע הברכה וכן הוא בראש"ש להדיא ד' קס"ד ובתוס' ד' פ"ז דאברכת המילה כ"כ גם א"ל דגם על ברכת כסוי קאי שפטר משום שענה

אמן דא"כ למה כתב רבינו לעיל שאין גובין אותו בזמנינו הלא גם בזמניהם לא היו גובין אותו הואיל וענה אמן:

סעיף קטן מ
גדול העונה אמן כו' ע"ל בטור א"ח סי' קכ"ד מ"ש ע"ז:

סעיף קטן מא
אבל אין לפטרו מטעם שיתן לו תרנגולת לשחוט כו' נראה דקאי אברכת כסוי כפשוטו וקאי ג"כ אברכת מילה שבעד הב' ברכות שלקח ממנו נותן לו ב' ברכות אחרות אבל אין להקשות דאי אכסוי קאי ל"ל למימר שיתן לו תרנגולת לשחוט ישחוט הוא בעצמו ויתן לו לכסות דהא לא לקח ממנו אלא הכסוי די"ל דצריך ליתן ברכה דומיא דברכה שלקח ממנו שאותו ברכה שלקח ממנו הוא היה מצוה עליה קודם לכל אדם כמש"ר ר"ס זה שהשוחט קודם לכל אדם ואם ישחוט הוא בעצמו ויתן לו הכסוי לא יהיה הוא מצווה על אותו הכסוי קודם לכל אדם ואמרינן גדול מצווה ועושה משאינו מצווה ועושה ועד"ר:

סימן כט

סעיף קטן א
כתיב ובשר בשדה טריפה כו' וסתם טריפה היינו שטרפה ארי כו' ר"ל שדרסה והטיל בה ארס כמבואר לקמן בסימן נ"ז ונקט ל' טריפה ארי משום שכתיב בקרא טריפה שהוא הלשון השייך לגבי ארי. ועיין בח"מ סימן שפ"ט שלא כתב אלא ארי דורס ואוכל דאז אינו משיב מפני כל ודורס ברגלו ואוכל ממנו בחיותו וטורף כשאינו רוצה לאוכלו אלא להניח וזאב ושאר חיות לעולם טורפים וממיתים ואוכלים ולא דורסים לאכול מחיים מפני מורך לבבם. והא דאמר דבשר בשדה טריפה סתם הנכתב בתורה מיירי בארי טורף שהוא אינו אלא שהוא תאב לאכול מיד ולא אמרו דטריפה שבפסוק איירי מזאב וכיוצא בו הטורפים ואינן דורסים לעולם י"ל משום דניחא להו לפרש סתם טריפה הנאמר בתורה דמיירי שבכחו לטרוף ולאסור את כל מיני בהמות והיינו דוקא בארי שארי יש לו דרוסה אפי' בשור הגדול אבל ה"ה לכל חיה כל אחד לפי מה שיש לה דרוסה וזה שכתב רבי' וכיוצא בו ר"ל כל חיה לפי מה שיש לה דריסה:

סעיף קטן ב
דא"כ הו"ל נבילה אין להקשות דהול"ל דמדאצטריך רחמנא לכלב תשליכון אותו דאמרינן בסמוך דהתורה כתבו ללמד מינה דאיירי באינה ראוי לחיות מזה אתמעט ג"כ דלא איירי מנבילה די"ל אי ליכא לן אלא הוכחה זו הייתי אומר אדרבא דלמא כתב לכלב תשליכון ללמדינו דאיירי בנבילה דנבילה מסתמא אינו ראויה אפי' לעכו"ם משום מיאוס כ"א לכלב מ"ה הקדים רבינו וכתב דמנבילה לא איירי דהא כבר כתובה וק"ל:

סעיף קטן ג
אלמא מיירי בענין שאינה יכולה לחיות כו' וזהו ששנינו כל שאין כמוה חיה טריפה דברי רבינו והרמב"ם הם אליבא דמ"ד טריפה אינה חיה ומ"ש שאין כמוה חיה ר"ל אם נמצא בשחיטה זו מכה או חולי שאילו נמצא דומה לזה בבהמה חיה אינה יכולת לחיות:

סעיף קטן ד
ובא להשמיענו כו' פי' לכך כתב ציווי אטריפה:

סעיף קטן ה
ה"ה אם אירע לה מעצמה חולי שאינה יכולה לחיות פי' לאפוקי מסוכנת דאפשר שיכולה לחיות:

סעיף קטן ו
ה"ג דכי היכי דגבי נבילה כו':

סעיף קטן ז
וזהו ששנינו כל שאין כמוה חיה. ר"ל מ"ש דטריפה דקרא ר"ל שאינה יכולה לחיות זהו ששנינו במשנה ולאפוקי ממ"ד טריפה חיה וק"ל:

סעיף קטן ח
כתב הרמב"ם אע"פ שכולו הל"מ אין לך בפירוש מן התורה אלא דרוסה פירוש שבתורה כתיב טריפה והיינו דרוסה ועד"ר:

סעיף קטן ט
ושאר מיני ז' טריפות יש בהן כו' לכאורה היה נראה לדקדק מדאמר יש בהן (ספק שמותרין) משמע דר"ל דבמקצת מהז' טריפות לא נמצא ספק שאזלינן בו לחומרא אלא כל ספקות הנמצאים בהן מותרים מזה הטעם שאין בפירוש בתורה אלא דרוסה אבל הרשב"א כתב בת"ה וז"ל והרמב"ם פסק עד בין אנפיים ולא ידעתי טעם לדבריו גם בהרבה מספק הטריפות פסק לקולא ובמקצתן לחומרא ודרכו נסתרה מעיני עכ"ל (ועיין מ"ש הב"י בסימן ל"ב לישב הרמב"ם ע"ש עכ"ה) נמצא שהוא מפרש מ"ש הרמב"ם יש בהן ר"ל שיש בהן ספיקות לקולא ויש בהן ספיקות לחומרא וב"י הביא דברי רשב"א אלו סימן ל"ב ועד"ר:

סימן ל

סעיף קטן א
בהמה או חיה כו' בין ברוב הקיפה דהיינו מאמצעיתו ולמעלה שהוא למטה מהעינים נ"ל דה"פ ידוע שעצם הגלגולת שהמוח מונח בה היא. סגלגלת. העצם מקיף המוח מכל צד מעלה ומטה ומהצדדין. וחציה התחתונה היא תקוע וקבוע בראש. ועצמות ובשר מקיפין אותה תחתיה וסביבה והעונים קבועים בראש בצד עצם הגלגלת (אחר כלות אותה חצי

התחתונה כו' עכ"ה) בחצי התחתונה הקבוע בראש. וחצי השני של עצם הגלגלת לצד עליונותו הוא בולט למעלה. ואין עליו אלא עור לבד שמכסה אותה. ובאותה החצי דוקא שייך הטריפות אם נחבסה. אבל בחצי התחתונה אף אם נחבסה שם בהקיפה אינה נטרף בכך כיון שהוא תקוע וקבוע היטב בראש וזה"ש רבינו בין ברוב הקיפו דהיינו מאמצעיתו ולמעלה שהוא למטה מהעינים. ולמטה מעינים ר"ל לפנים מהעינים (לצד הצואר לאפוקי לצד החוטם עכ"ה)דהיינו שמתחיל הסדק מצד זה מהעין והולך הסדק דרך מעלה לצד קרניו ומקרן לקרן עד עין השני או רובא ממנו דרך היקף זה באותו צד נקרא היקף וה"ה משם ולמעלה בכ"מ שנחבס שם בהיקף ע"ד זה משערינן ברוב היקיפה. אבל אם נחבסה נגד העינים מלמעלה דהיינו בצד מצח שבאדם זהו נקרא גובה. ומשערינן בו ברובה אם נסדק מצד מצח שלפניה והולך הסדק בגובה הרמש עד צד השני למקום קביעת הקרניים שמשם מתחיל להיות תקוע בראש ומשם והלאה אין סדק מזיק כמ"ש. ולע"ד שלזה הפירוש כיון מהרי"ן חביב שהביא ב"י וכתבתיו בדרישה. והכי הצעת דברי רבי' בין ברוב הקיפה מסתמא קאי על כו' ר"ל שמה שאמרו בגמרא סתם עצם גלגלתה שנחבסה בין ברוח הקיפה דהיינו מאמצעיתו כו' אותו העצם שהוא לצד חוץ שהוא נקרא עצם גלגולת סתם. ואמר רבי' לסימן דהיינו מאמצעיתו ולמעלה לפי שעצם הגלגולת קבוע בראש חציו. ואומר שאין פי' רוב הקיפה מאמצעיתו ולמטה דזה יהיה במקום שהוא קבוע בראש משם לא נאסר שעצם ובשר מגין עליו. אלא מאמצעיתו ולמעלה לצד חוץ. ומ"ש שהוא למטה מן העינים ר"ל דהיינו לפנים מן העינים שסמוך לעינים שם מתחיל השטח והולך לפנים מן העינים. או ר"ל למטה מן העינים לאפוקי מבין העינים ולמעלה שהוא רוב גובה. גם י"ל מ"ש בין ברוב הקיפו דהיינו מאמצעיתו ולמעלה דר"ל בחצי שטח העליון שהוא לפנים מן העינים ולמעלה "לצד הקרנים בו תמצא רוב היקף הגלגולת מפני שידוע שאותו שטח העליון הוא יותר רחב מחצי שטח התחתון שבו העינים קבועים והשתא א"ש ל' דהיינו דר"ל דמאמצע שטח העליון תמצא רוב היקף וק"ל גם י"ל דה"ק מקום הטריפות הוא מאמצעיתו דעצם המוח ולמעלה ומטעם הנ"ל שכתבתי וחוזר ומפרש דבריו דאותו אמצעיתו מתחיל למטה מהעינים והיינו שהעינים קבועין בחצייה העליונה של הגלגלת נמצא שלמטה "במקום "שקבועין העינים בהגלגלת שם מתחיל אמצעית הגלגלת ומשם ולמעלה הוא מקום הטרפות. ויותר נראה לפרש לפי מ"ש שמש"ר מאמצעיתו ולמעלה קאי על עצם הגלגלת החיצון שמה שאמר ברוב הקיפה ר"ל שנחבסה חוט משוך על העינים לרוחב הגלגלת ומתחיל למטה מהעינים ממש ר"ל למטה "מכלות "גובה העינים שמתחיל באמצע גובה העין ומשוך על

עצם הגלגלת עד חצי העין השני וזהו רוב הקיפו והיינו מאמצעיתו ולמעלה ר"ל לצד עצם החיצון כמ"ש והוא למטה מעינים ר"ל שמתחיל למטה מהעינים ודוק וע' עוד בדרישה:

סעיף קטן ב
ואם נקבה נקבים שיש בהם חסרון נלמד מדין גרגרת דבסי' ל"ד שכשם שבגרגרת שיש בהם חסרון מצטרפין לשיעור וא"ת א"כ נימא נמי בגלגלת דנקבים שאין בהם חסרון מצטרפין לרובא דומיא דגרגרת י"ל דכיון שלא הוזכר פיסול זה בשום מקום יש לנו לומר דקים להו לרבנן שאין להשוות גלגולת לגרגרת לעניין זה ומיהו היכא דאית בהו חסרון נראה דכי היכי דבגרגרת כשאין בין נקב לנקב כמלא נקב השלם שביניהם נידון כנקוב כמ"ש לקמן ה"ה נמי בגלגולת ב"י. (נפחת כסלע כו' הוא שליש טפח וע"ל סי' מ"ח וכ' רמ"א אבל בפחות מזה יש להכשיר אפי' בזמן הזה דלא חיישי' בבהמה לנקיבת קרום של מוח עכ"ל עכ"ה):

סעיף קטן ג
ובעוף של מים כגון אווזות פי' אפי' מין גדול כגון אווזות ולא תאמר דוקא מין שקורין ענט רשב"א:

סעיף קטן ד
אפי' לא ניקב העצם אלא כל שהוא טריפה הטעם משום דקרומו רך:

סעיף קטן ה
ועוף של יבשה אם הכתה חולדה על ראשה פי' נשכתה בשיניה דאילו ביד יש דריסה לחולדה בעופות רש"י:

סעיף קטן ו
מניח ידו בצד הנקב כו' ז"ל הגמרא פא"ט ד' נ"ו ע"א רב זשמואל ולוי דאמרי מכניס ידו לפנים ובודק (עמ"ש בריש סי' ל"א בפרישה) ול' רבי' הוא כל' הרמב"ם בפ"י מה"ש אבל זה ל' הרי"ף אתמר רב ושמואל ולוי דאמרי מכניס ידו לתוך מוח אי מבצבץ ועולה טריפה ואם לאו כשרה ופי' שמניח אצבעו בצד הנקב ונועץ שם אצבעו שם אם נקב קרום של מוח המוח עולה ומבצבץ מן הנקב ואם לא בצבץ המוח ולא יצא מן הנקב בידוע שלא ניקב קרום של מוח פירוש אחר מכניס ידו לתוך פיה ובודק אי מבצבץ ועולה טריפה עכ"ל ויש לדקדק מדברי הרי"ף מדמתחיל וכתב הגמרא מכניס ידו "לתוך מוח וגם בגמרא שבידינו איתא מכניס ידו לפניה דגם מ"ש בפירוש הראשון שמניח אצבעו בצד הנקב ר"ל שפוחת עצם הגלגלת בצד הנקב ושם הוא נועץ אצבעו דאם לא יפחות לא יוכל לנעוץ אצבעו מפני גלגלת המוח שהוא קשה ולכן אמר בגמרא "מכניס לפ"ז הפי' שמכניס למקום שפיחת וגם שם באלפס כתוב בשם רש"י ז"ל ונועץ אצבעו

דוחק באצבעו על הקרום אצל הנקב אבל הרמב"ם ורבינו שלא דקדקו כן בלשונם וסתמו וכתבו גם בפירוש ראשון מניח משמע שהם סוברים שא"צ לפחות עצם הגלגלת וקצת דוחק דאיך אפשר לבדוק הלא העצם קשה מפסיק. ואפשר לומר דס"ל דהואיל וניקב אף אם הוא דוחק באצבעו מצד הנקב על העצם הוא מבצבץ אם נוקב הקרום. ואפי' להרי"ף ור"ת שאסרו אפילו בניקב קרום אחד כמ"ש בסימן ל"א אע"פ כן כשאינו יוצא למעלה כשר דאי הוה קרום א' ניקב הוה נקרע גם השני מתוך הדק עמ"ש בסי' ל"א בס"ק א' עכ"ה) ומה שפי' כן משום דלדברי הרי"ף צ"ל ולאחר מיתה בודק דמחיים אם יפחות הגלגלת תאסר משום זה הפחת וניחא לרבינו ולהרמב"ם שגם מחיים אפשר לבדוק אבל הוא דוחק שהם יפרשו שלא כלשון הגמרא והרי"ף לכן נראה דגם כוונתה כן שפוחת העצם ומכניס ידו בפנים לצד הנקב ועמ"ש בסמ"ע:

סימן לא

סעיף קטן א

ר"ת אוסר בניקב העליון ז"ל הגמרא פרק א"ט נ"ו ע"א אהא דאמרי רב ושמואל ולוי דאם הכא חולדה לעוף היבשה הנ"ל דמכניס ידו בפנים ובודק אם מבצבץ ועולה טריפה ואם לאו כשרה הניחא למ"ד עד דמנקב קרמא תתאה אלא למ"ד אינקב עילאה אע"ג דלא אינקיב תתאה ניחוש דילמא עילאה אינקב תתאה לא אינקב אי איתא דאינקב עילאה תתאה אגב רוככיה מפקע פקע עכ"ל ופרש"י אגב רכיכותו הוה מפקע בדחיפתו באצבע למעלה עכ"ל:

סעיף קטן ב

ר"ת אוסר בניקב העליון פירוש אפי' אפי' בלא תחתון וטעמו מפני שתחתון רך ועתיד לינקב (וכתב רמ"א והכי נהוג כר"ת וכ"ת וכ"כ הג"א בשם בה"ג ומ"ה סי' קס"ו והג"ה סי' ת"ח אם לא בהפסד מרובה דמכשיר. והרי"ף דאוסר בתחתון כו' לפי שהוא דבוק לבשר ואפ"ה ניקב וכ"ש שינקב עליון דאין לו על מה להשען עכ"ל:

סעיף קטן ג

עד שכשיוצא בזה אם מעמידים אותו אינו עומד כו' המעט שיוצא חוץ לידו היה שוחה וכמש"ר בסי' ל"ב:

סעיף קטן ד

טריפה הטעם דכל שהגיע להפסד זה עתיד הקרום להנקב רשב"א:

סעיף קטן ה

ופולין בכלל פי' מוח שכנגד הפולין רש"י. (והפולין הם כמו עצם המוח עכ"ה):

סימן לב

סעיף קטן א
ואם נפסק עורו כו'. פי' לרחבו:

סעיף קטן ב
אם נסדק לאורכו כשרה. כ"כ הרשב"א בת"ה והרמב"ם בפ"ט מה"ש והיה נ"ל דילפינן לה מגרגרת דמטרפא בפסוקת רוב ונסדקה לארכה כשרה וא"כ בחוט השדרה נמי בעינן שישתייר משהו למעלה ומשהו למטה כמו גבי גרגרת ומדלא כ"כ משמע דאפילו לא נשתייר כלום כשר דמשמע להו דקיל חוט השדרה מגרגרת שהחיות תלוי בו ב"י:

סעיף קטן ג
חיה המעט שממנו חוץ לידו כו' פירוש למעלה מידו אע"פ שאינו צלול כ"כ שהיה יוצא בנקב רש"י:

סעיף קטן ד
ולאחר שיורד כשלשה אצבעות פי' מהירכיים.

סעיף קטן ה
ואם נפסק כנגד הפיצול של פרשה שלישית כו' פי' פי פרשה שלישית וכן הרשב"א כתב עובי פי פרשה וכן משמע להדיא בתוס' שפי פרשה זהו נקרא כנגד עובי פיצול מורי:

סעיף קטן ו
אבל אם נפסקו חוטי הפיצול השלישי כשרה היינו אפילו למאן דמטריף בפי הפיצול השלישי מודה בחוטי פיצול השלישי דכשרה:

סעיף קטן ז
ואם נעקרה חוליא אחת אפילו למטה מהכסלים דין זה איתא נמי לקמן בסימן נ"ד:

סעיף קטן ח
תולין אותה בשגרונא הטעם דשגרונא שכיח פסיקת חוט השדרה לא שכיח גמרא. (והגהות מרדכי כתב דבעוף נמי דינא הכי עכ"ה):

סימן לג

סעיף קטן א
והוא שיכולה לחיות על ידי המראה והלעטה בא"ח סימן שכ"ג כתב רבינו ז"ל לא מאמרין העגל בשבת פירוש לתחוב לו המאכל עד מקום שאינו יכול להחזירו אבל מלעיטין פי' שאינו תוחב לו המאכל כ"כ בעומק בגרון אלא עד מקום שיכול להחזירו (והוא גמרא בשבת ד' קנ"ה ע"ב ומסיים ורב חסדא אמר אידי ואידי למקום שאינו יכול להחזיר כו' והמראה בכלי והלעטה ביד עכ"ל וי"מ המראה פותחין את פיה ומאכילין מים וכרשינה בבת אחת. הלעטה כ"א בפני עצמה עכ"ה) עד"ז נ"ל לפרש כאן:

סעיף קטן ב
כתב הרמב"ם אבל ניטל לחי התחתון כגון שנגמם כו' כתב הרשב"א בת"ה בית שני שער א' מדברי הרמב"ם פ"ח דה"ש נראה שהוא מפרש שנגמם הלחי עד מקום הסימנים אבל כנגד מקום חיבורן נשאר מן הלחי ולא נעקרו הסימנים ממנו שכך כתוב ניטל לחי התחתון כגון שנגמם עד מקום הסימנים ולא נעקרו ה"ז מותרת ולא מחוור אבל רש"י פי' (בגמרא פ' א"ט ד' מ"ד על הא דאמר ל"ק הא דאיגום איגומי כו' עכ"ה) באיגום איגומי הלחי מהסימנים ומהבשר המוטל על הסימנים דאין עיקור כל זמן שהסימנים מעורים בבשר ע"כ דברי רשב"א ואומר אני דלפי מה שהשיב הרמב"ם לחכמי לוני"ל כמ"ש בדרישה משמע להדיא שדעת הרמב"ם כדעת רש"י שכתב הסימנים תלוין בין עיקר החיך והלשון אצל המתפצל של לחי התחתון וכתב אח"כ אפי' ניטל המתפצל ע"כ ומתפצל הוא קצה התחתון של הלחי מקום מחברת וכתב שאפילו ניטל המתפצל ולא ימות משמע שדעתו שלא נשאר מהלחי כלום רק שעדיין הסימנים מעורין ותלויין בבשר כפרש"י:

סעיף קטן ג
ני כתבתי למעלה כו' שאפילו נעקרו כו' ר"ל שחולק עליו בתרתי דמ"ש הרמב"ם גבי לחי התחתון ולא נעקרו כו' דמשמע שאינו מתיר אלא בלא נעקרו כתב עליו רבינו ואני כתבתי למעלה והיינו בסי' כ"ד שאפי' נעקרו רובו מהלחי אם המיעוט נשאר במקום אחד מחובר כשר ועל מ"ש ניטל לחי העליון טריפה כתב עליו גם אני תמה כו' ועד"ר. ולפי מ"ש הרמב"ם לחכמי לוני"ל שאין הסימנים תלויין בלחי אלא רחוק מהן צ"ל דמ"ש הרמב"ם כגון שנגמם "עד "הסימנים ר"ל הלחי עם הבשר שלמטה ממנו עד הסימנים ולפ"ז גם קושיא הראשונה שהקשה רבינו על הרמב"ם לק"מ די"ל דמ"ש ולא נעקרו הסימנים ר"ל שלא נעקרו כולם אלא מקצת מהן מעורה עדיין במקום חיבור. ודוקא להבנת הטור והרשב"א שהרמב"ם מצריך שיהיה "קצה "העצם דהלחי קיים כדי שיהיה קיום ג"כ להסימנים המעורין בהן דקדק שפיר רבי' שהרמב"ם מצריך שלא יהיו הסימנים נעקרים כלל דהא ודאי אין כל הסימנים סביב מחוברים בלחי דא"כ איך נכנס המאכל והמשקה לבטן אלא קצתם מעורין בהלחי ואפ"ה לפי הבנתם הצריך שישאר קנה הלחי וזהו ודאי מטעם שהוא מצריך שישארו הסימנים כולם מחוברים וק"ל:

סעיף קטן ד
נקבו שניהם אפילו זה שלא כנגד זה טריפה (הילכך בכל מקום שניקב טריפה ואם נקבו כו' כצ"ל וכן הוא בת"ה בהדיא דף י"ד ע"א וכן הגיה הב"י בטורים שלו. וקאי אדלעיל דבכל מקום שניקב בין למעלה בין למטה טריפה במשהו. עכ"ה) הטעם כיון דאכלה ביה

ופעיא (פי' מנשמת ביה) רווח וגמד לה ופשטא לה זימנין דמתרמי שהנקבים מתכוונים. וכתב הרשב"א נראין הדברים כשנקבו שניהן מרוח א' דאפשר דמתרמי אבל כשהן בב' רוחות א"א בשום פנים דמתרמי אהדדי וכשרה ואין להסתפק בזה כלל עכ"ל ב"י:

סעיף קטן ה

ואם נתחלפו פי' בכולם אבל במקצת ליכא קפידא וברובא צ"ע מ"ו (ואע"ג דשניהן נשתנו מ"מ לא מחשב כאילו נקרו שניהן אם לא נתחלפו בכולן או ברובן לפחות ודוק. עכ"ה):

סעיף קטן ו

וכתב א"א הרא"ש ז"ל כו' ולא דמי לנקב קטן יש לדקדק נקב הקטן מאן דכר שמיה הלא סתם נקב אמר לעיל. ונ"ל דה"ק ולא דמי לנקב משום דכל נקב קטן מקרי נגד כולו כזה שכל עור הושט נלקה ומ"ה אמר קטן מפני שהוא נתינת טעם למה לא דמי לנקב:

סעיף קטן ז

אין לו בדיקה בחוץ אצל דרוסה פי' אצל ספק דרוסה וכן איתא להדיא בגמרא ומ"ש רבינו סתם אצל דרוסה ר"ל אצל דין דרוסה או י"ל שר"ל אפי' אצל דרוסה ודאי אין לו בדיקה ורבי' לטעמיה אזיל דכתב לקמן סימן נ"ז דלענין בדיקה ל"ש ספק דרוסה ל"ש ודאי דרוסה ועד"ר:

סעיף קטן ח

וכיצד יעשה אם עוף הוא כו' הלשון אינו מדוקדק קצת שכתב וכיצד יעשה אם כו' משמע שרוצה ללמדינו דין הבהמה ועוף ואחר כך לא אמר אלא אם עוף הוא ובבהמה לא אשמועינן מה לעשות וא"ל שסמך אדברי בע"ה שכתב שגם בבהמה יש בדיקה דא"כ הו"ל למימר בעוף יש בדיקה אליבא דכ"ע ובבהמה יש פלוגתא ונ"ל דה"ק אין לו בדיקה הואיל והוא אדום נמצא דבבהמה שצריך לשחוט ב' סימנים אין לו תקנה וכיצד יעשה בעוף וה"ק וכיצד יעשה אם הוא עוף בודק כו':

סעיף קטן ט

בודק הקנה פי' קורע העור מבחוץ ובודק משם את הקנה:

סעיף קטן י

וכיון שאינו יכול לבודקו דשמא שחט במקום נקב ול"ד לבדיקות דרוסה דכיון דמקומו מאדים אפי' שחט בו יש היכר במשהו משא"כ בנקב רש"י (בפרק השוחט דף כ"ח רע"ב מבואר טעם רש"י דאין בדיקת נקב בחוץ משום דטריפת נקב במשהו ואינו ניכר וטיפת דם נכנסת לו בפנים בנקב ואינו ניכר אבל קרום הפנימי לבן טיפת דם ניכרת בו ע"כ עכ"ה):

סעיף קטן יא
עוף הבא לפנינו כו' בגמרא איתא דמעשה היה בעוף ורבי' נקט עוף ה"ה לבהמה אלא שהביא פירש"י שכתב חוששין לספק נקובה לבדוק במקום הנקב ובבהמה לא שייך דין זה דאין לושט בדיקה מבחוץ ובפנים א"א לבדקה מנקב דדילמא במקום נקב שחט ועד"ר:

סעיף קטן יב
שאין חוששין לספק דרוסה לבדוק כל החלל כן צ"ל (ועיין בחכמת שלמה שהאריך בזה ע"ש עכ"ה) וכ"כ ב"י. ומ"ש אבל חוששין לספק נקובה וכאן דבעוף מיירי יש תקנה בבדיקה אפי' לרש"י והיינו שיבדוק הגרגרת מבחוץ וישחוט ואח"כ יהפוך הושט ויבדקנו מבפנים שהוא עור לבן:

סעיף קטן יג
וריב"א פי' שא"צ בדיקה כלל וצ"ל לדעת ריב"א דתלינן דם זה שבא מחמת העור שנקרע והא דאמרינן לקמן ריש סי' נ"ז דאם נמצא מחט או קוץ בחלל חיישינן שמא ניקב יתבאר שם דלא דמי דשם ריעותא דקוץ לפנינו ואנן מטריפין בין בעוף בין בבהמה (דצוארו מלוכלך מדם דחיישינן לנקובת הושט וא"א בקיאין הג"א פא"ט עכ"ה) רמ"א:

סעיף קטן יד
אמר עולא ישב לה קוץ בושט פרש"י כגון שאכלה קוצים ונתחב לתוך הושט בפנים ואין נראה נקיבתו מבחוץ:

סעיף קטן טו
וצריך בדיקה למ"ד ושט יש לו בדיקה אבל למ"ד דאין בנקב בדיקה מבחוץ אא"כ הנקב במקום ידוע גם כאן אין לו בדיקה דשמא נקב למעלה ואוכלין ומשקין הורידוהו למטה ואין הנקב במקום ידוע רבי' ירוחם ועד"ר:

סעיף קטן טז
ה"ז ספק נבילה משום דאין הלכה כעולא דאמר אין חוששין:

סעיף קטן יז
כתב הרשב"א בד"א שיש קורט דם כו' ומקצת המורים כו' ולזה דעתי נוטה אריאשא דמילתא קאי דאמר דלית הילכתא כעולא אלא דישב לה קוץ בושט חוששין לה ואהא קאמר רשב"א בד"א דחוששין לה כשיש שם קורט דם כו' ב"י:

סעיף קטן יח
סביב הקוץ ר"ל אפילו בפנים ובסמוך כתב דאפילו לדברי ראב"ן דפסק כעולא דלא חיישינן שניקב אם ניקב כנגדו בחוץ טריפה. וע"ל סימן מ"ח בנמצא מחט בהמסס ויש עליו קורט דם:

סעיף קטן יט
ומקצת המורים אסרו ואע"ג דמחט שנמצא בעובי בית הכוסות אינו אוסר עד דאיכא קורט דם. ושט שאני שמתוך שאוכלים ומשקים שוטפים שם תדיר הם העבירו את הדם ר"ן:

סעיף קטן כ
והראב"ן פסק כעולא כו' ובכל ענין כשר צ"ל שה"ר אליעזר סובר פי' הבריא כפרש"י שמפרש נוקב ואמר דאין חוששין לניקב וכשרה אבל אין לפרש שהוא סובר פי' הבריא לשון בריא דא"כ קאמר להבריא לא חיישינן אבל לניקב חיישינן וצריך בדיקה לנקב ומאי קאמר סתמא אין חוששין וכשרה דמשמע אפילו בדיקה א"צ ועוד דא"כ לא יהיה נ"מ בין פסקא דראב"ן לפסקא דרוב הפוסקים לפי פירש"י דפי' הבריא ל' נקב אלא ודאי הוא מפרש דברי עולא כרש"י ופסק כעולא:

סעיף קטן כא
ואפילו לדבריו אם יש עליו קורט דם מבחוץ פי' מבחוץ לושט לצד הצואר כן כתב התוס' להדיא אע"ג דהושט אדום מבחוץ הלא כתב האשר"י דרוב פעמים ניכר דם הארס אף בחוץ אלא להחמיר הצריכו בדיקת פנים ואם ניכר דם מבחוץ בע"כ טריפה מ"ו:

סעיף קטן כב
רבי אומר אפי' ניטל כו' פי' הזפק ולא ניטל לגמרי קאמר שא"כ המאכל יורד לחלל הגוף ואין לו תקנה אלא משום דת"ק תני ניקב תנא איהו אפילו ניטל מיהו בעינן שישתייר בו כדי שיוכל המאכל לעבור מהושט לקרקבן דרך הזפק ר"ן ולי נראה דמ"ה קאמר אפילו ניטל כולו כשר היינו מצד עצמו אין בו טריפות אפילו ניטל כולו אלא מצד שאר הגוף שיצטרך לעבור המזון דרך שם (ודומה לזה כתב ב"י בסימן מ"א גבי חצר הכבד שנקבה טריפה ובסימן ל"ט כתב ריאה שנסרכה למקום שאין הנקב פוסל כגון לטרפשא פו' ע"ש שכ"כ בשם הג"א) ואמר לחכמים שהם סוברים חידוש שניקב כשר דאין זה חידוש דמצד הזפק עצמו אפילו ניטל כולו כשר ומ"ה א"צ להשתייר ממנו אלא מעט משום קיום הגוף שיעבור המאכל דרך שם לקרקבן:

סעיף קטן כג
אבל כתוב בתשובת הגאונים מדקאמר גגו של זפק כו' פי' בגמרא קאמרי הפי והביאה הב"י:

סעיף קטן כד
דהא איכא מקום דאפי' בניקב לבד טריפה כתב ב"י וז"ל ונראה דטעמם של גאונים דכיון דאיכא מקום דאפילו ניקב טריפה סברא רחוקה לומר דבמקום אחר כשר אפילו ניטל ועד"ר. ולעד"נ דר"ל שכל שנוטלים כל הזפק מגגה א"א שלא ינקב גגו של זפק.

ששם במקום דיבוקן יחד כשמפרידין זה מזה א"א שלא יגעו קצת בגגו של זפק ומחשב כנקב וז"ש דהא איכא מקום דאפילו בניקב לבד טריפה דהיינו אם נפרדו במקום דיבוקן לאפוקי אם ניטל משם ואילך ועד"ר. ובעל העיטור שכתב דקי"ל כרבי סובר שדומה לטחול דכשר בניטל וטריפה בניקב מ"ו. ולעד"נ דשאני הכא דע"כ צ"ל דלא ניטל כולו כמ"ש בשם הר"ן אלא נחתך ממנו חציו וא"כ יש בו ריעותא דנקב שהחתיכה גם כן מכאיב לה וכמ"ש לקמן גבי טחול סימן מ"ג דנחתך גרע טפי מניקב דהרי חסר מהזפק טפי בנחתך מבניקב וק"ל וכן צ"ל בר"ס מ"א וכמ"ש שם. ואין לפקפק על תירוץ זה ולומר דהא בטחול אם נחתך בקולשא כשר כמש"ר לקמן סימן מ"ג דאפילו נחתך שם כולו כשר וש"מ דחתך אינו מפסיד כמו נקב די"ל דאין שום חשש במקום קולשיה לחשוש שיתקלקלו שאר אברים שם ממני מה שאין כן בסומכיה. ועוד דגם כאן בזפק כיון דבעינן שישאר מכל צד הוי מקום נטילתו כמו נקב וכן לקמן סימן מ"א בעינן שישתייר בכבד ג' כזית כמ"ש הוי מקום נטילתו באמצע כמו נקב ועוד יש לדקדק שהרי איתא בגמרא והטור כתב לקמן סימן נ' כלל וז"ל כל אבר שאמרו בו אם ניקב במשהו טריפה ה"ה נמי אם ניטל חוץ מטחול וכ"כ הרמב"ם וכמ"ש ב"י שם וא"כ אין להביא ראיה מטחול ובלאו ה"נ לא דמי לטחול שהרי בזפק גופו כשר בין בניטל בין בניקב ובגג ופסול בין בניטל בין בניקב:

סימן לד

סעיף קטן א

גרגרת שנפסקה כו' במקום הראוי לישחט פי' לאפוקי במקום שאינה ראויה לישחט לצד מטה שם נקיבתו במשהו אבל לצד מעלה שלא במקום שחיטה שיעור פסיקתו ברוב כמו במקום שחיטה ועד"ר:

סעיף קטן ב

אעפ"י שהוא רוב הקיפה פרש"י שדופן הקנה עב מלמעלה ולצד הצואר אינו אלא קרום דק ע"כ פרש"י נמצא שלפעמים הוה רוב הקיפה כגון שנפסק צד העובי ולא היה רוב חללה:

סעיף קטן ג

שאם יש כאיסר בנקבים עם השלם שביניהם ורבינו דוקא כשאין בין נקב לנקב כמלא נקב והיינו כנפה אבל אם יש ביניהם יותר שלם אין מצטרף לכאיסר אלא הנקבים עצמן ר"ן ועמ"ש בסמ"ע והארכתי בביאור דברי הטור והש"ע והשגם על מ"ש מור"ם:

סעיף קטן ד
ובעוף שיש בה נקבים כנפה כו' דוקא בנקבים כנפה דמשערין כנקב עם השלם בבהמה כאיסר ובעוף משערין אם חופה רוב הקנה כמבאר והולך אבל אם יש חסרון במקום א' בלא שלימות בנתיים או בגרגרת דעוף משערין לפי ערך דבהמה ששיערו כאיסר משערינן בעוף לפי קטנו כ"כ הרא"ש ורבי' ירוחם וכן דעת רבינו ב"י:

סעיף קטן ה
אם הפחת גדול כדי שיכנס ויצא בו איסר כו' ז"ל הגמרא אמר רב נחמן כדי שיכנס איסר לרחבו וכתבו התוס' פירוש לרחבו של איסר שיושיבוהו שם רחבו ויכנס לאפוקי דרך עביו:

סעיף קטן ו
וזהו יותר מכאיסר לפי שבחסרון משערינן כאיסר וכאן שלא נחסר רק נפחת כדלת משערינן ליותר מכאיסר

סעיף קטן ז
והרמב"ם כתב נפחתה נקב מפולש פירוש ויש בו חסרון:

סעיף קטן ח
כדי שיכנס איסר לרחבה ופירש הרא"ש דבריו (הרא"ש קאי על דברי הרי"ף אבל כבר כתב רבינו שהרמב"ם כתב כהרי"ף עכ"ה) דכיון שהנקב מפולש מב' עברי הגרגרת מטריף בשיעור קטן פחות מאיסר ע"כ ול"נ דהוא פי' "לרחבו של נקב המפולש מכניס עובי האיסר וז"ש "לרחבה ל' נקיבה אבל רש"י היה גורס לרחבו ל' זכר וקאי לרחבו של איסר ועד"ר:

סעיף קטן ט
אבל נשאר ממנה כל שהוא כו' הטעם דכל מה שהצוואר נמשך הסדק סוגר והולך הלכך הדר חלים רש"י:

סעיף קטן י
והוא שישאר המשהו במקום הראוי לשחיטה כו' פי' לאפוקי למטה לצד הריאה אבל לצד מעלה ברוב ב"י:

סעיף קטן יא
פוסקה במקום אחר ורואה כו' עמ"ש לעיל בסימן כ"ד בדין בדיקת שמוטה:

סעיף קטן יב
ואין מדמין אלא מחוליא לחוליא פירוש חוליא ג' טבעות כדאמרינן גבי ציצית דקרי לג' כריכות חוליא ובר חוליא הוא קלישת הקנה מן הצדדין ומתחתיה כן פרש"י וזהו

כפירוש ראשון שכתב רבינו ב"י וא"כ בחוליא ובבר חוליא דוקא בדקינן בג' טבעות הסמוכה לו וק"ל:

סעיף קטן יג
ובר חוליא הוי מחציו כו' פירוש שכל טבעת הוא למעלה עב והולך ומיצר מן הצדדים עד שלמטה מחבר אותו רצועה של בשר:

סעיף קטן יד
ומשם יפרד והיה לג' ראשים והאחד נוטה לצד הלב הר"ן פי' אליבא דאמימר דקנה הלב הוא הקנה דנפיק מגרגרת ופריש לליבא ורשב"א מפרש קנה הלב הוא חלב דעל דפני הריאה וכ"כ ב"י בס"ס זה. וע"ש שכתב בשם הג"א קנה שומן שיורד בין שתי ערוגות הריאה ודבוק בשדרה ומחובר לחלל הלב בדק רבי שמשון בקנה הלב ומצא בו נקבים קטנים ופסק שהוא כשר והביאו ב"י ס"ס זה וכתב שם שני טעמים להיתר ע"ש:

סימן לה

סעיף קטן א
תלתא מימינא ותרתי משמאלא ולמטה יש שני אומות גדולות אחד לימין ואחד לשמאל. ופירוש אוני אוזן כי תרגום של אוזן אוני ואומה נקראת הגדולה מלשון אם שהאונות נפרדות ממנה והיא עיקר הריאה אשר"י. ואונות ואומה הכל בשם ראיה וי"מ שנקראת ריאה ע"ש שרואין ומעיינים בבדיקתה:

סעיף קטן ב
עינוניתא דוורדא פירוש כמו אינוניתא אונה קטנה. דוורדא על שם קלישותה ואדומה רש"י:

סעיף קטן ג
ואם חסרה הוורדא פירש"י דכשירה בגמרא פא"ט ההוא ביני ביני (פי' יתרת דהוה עומד בין שתי הערוגות עכ"ה) דאתא לקמיה דרב אשי סבר למיטרפה א"ל רב הונא מר בר איויא כל הני חיוי ברייתא (פירש"י רועות באפר ואמרי לה בריאות ושמנות עכ"ה) הכי אית להו וקרי לה טבחא עינוניתא דוורדא ומפרש רש"י דבאותו מעשה לא היה לבהמה אלא חדא וסבר רב אשי למיטרפה כו'. נמצא דבאין לה עינוניתא כלל כשירה ואם יש לה שנים טריפה אבל רבי' אפרים מפרש דבאותו מעשה היו לה שנים ורצה רב אשי למיטרפה א"ל כל הני כו' נמצא דבשנים כשירה אבל אחת צריכה להיות לעולם ולכן אם אין לה עינוניתא טריפה וטעם הגאונים דכיון דיש בהמות שאין להם וישנה במקצת אין להטריף בשום שינוי שימצא בה בין שאין לה כלום בין שיש לה שתים ושלש עכ"ל הרא"ש ועד"ר:

סעיף קטן ד
וכתב בעל העיטור אבל אם היא ביני וביני שלא כסדר כדרך הוורדא טריפא כתב מהרי"ן חביב הנוסחא האמיחית אבל אם היא ביני ביני שלא כדרך הוורדא בין בימין בין בשמאל טריפה וכתב רק שיש קצת חילוף בין ימין לשמאל דלצד שמאל כל נטיה אסור אבל לצד ימין לא תאסר אלא אם תהיה ביני ביני שלא כדרך הוורדא פירש שדרכה הוא לעמוד בין האומות ובין האונות וזהו פירש ביני ביני דאם היא כסדר האונות ודאי שהיא כשירה ואם היא כסדר שוב עם הוורדא לא נאמר שהיא אונא נוספת אלא וורדא נוספת יקרא וכבר נתבאר משפטה בסמוך שהיא כשירה וא"ל דס"ל דאם אין לה צורת וורדא אלא צורת אונה אז לא מכשרינן מכח תרי וורדות ובהכי מיירי בע"ה הכא וא"כ שפיר גרסינן שלא כסדר דהיינו ביני ביני ולא כסדר האונות רק כדרך הוורדא שעומדת ביני ביני ומ"ה טריפה אפי' לצד ימין דאכתי קשה למה לו אריכות הלשון דלא הול"ל אלא אם עומדת ביני ביני בין בצד שמאל בין בימין טריפה ועוד דמדינא אינה נפסלת בשינוי צורה כ"א חומרא שאנו מחמירין. וזהו שכתב וא"א הסכים לסברת בע"ה מדטרף כשעמדה בצד שמאל דלהרמב"ם לצד פנים בכל מקום שרי א"כ (אם היה פסק הרא"ש כדעת הרמב"ם אין לאסור כו' עכ"ה) אין לאסור מכח אונא נוספת וגם אין לאסור מכח שאין הוורדא עומדת בצד ימין במקום המיוחד לה שכבר הסכימו הגאונים להכשיר בין יש לה שנים בין אין לה כלל ואם כן נאמר שגם לבהמה זו אין לה כלל וזה אונא אלא ודאי סבר כסברת בע"ה שאם עומדת שלא כדרך הוורדא טריפה והיינו לצד שמאל שהוורדא מקומה בצד ימין ואסור משום אונא נוספת ע"כ ע"ש בב"י ומ"ו לא הגיה כלום ונראה שהוא מפרש שלא כסדר כדרך הוורדא שהיא ג"כ שלא כסדר האונות (מ"מ היא שלא כסדר הורדא אבל אם יהיה כסדר עם הוורדא לא נאמר שהיא אונא רק וורדא והיא כשרה בשנים עכ"ה). ועד"ר:

סעיף קטן ה
היה היתרון על גבה פירוש על האונא או האומה עצמה:

סעיף קטן ו
שמעינן מהא דשיעורא דאונא כטרפא דאסא דאל"כ למה נקטו שיעור היתרון מגבה כטרפא דאסא אלא ודאי משום דאז נקרא אונא יתירה שלא בדרא דאונא ועליה קאי גם בגמרא דקאמר וה"מ מגואי (פי' שם יש אונא יתירה דכשירה כגון עינוניתא דוורדא) אבל מאבראי אפילו כטרפא דאסא טריפה עכ"ל ש"מ דאאונא יתירה קאי:

סעיף קטן ז
ואין בה אלא כטרפא דאסא כו' פי' אפילו לאחר הנפיחה ב"י:

סעיף קטן ח
כתב הרמב"ם שהוורדא משלמת אותה לטעמיה אזיל דס"ל שכשירה כשעומדת בצד פנים אלמא ס"ל דצד פנים וורדא ואונא חדא מילתא היא ב"י. ודוקא אם נמצא הוורדא בצד ימין משלמת האונא החסירה אבל אם נמצא הוורדא בצד שמאל אונא משלים לאונא שחסירה בצד שמאל אפילו להרמב"ם ר"ן ב"י:

סעיף קטן ט
ולישנא דתלמודא משמע פי' רש"י כו' פירוש ולא בעינן היכר ביניהם כעלה של הדס כהרמב"ם ועי' ב"י מ"ש על זה דנראה לו ליישב שהרמב"ם לא פליג על רש"י:

סימן לו

סעיף קטן א
ואפילו נגלד עיין בדרישה:

סעיף קטן ב
ומיהו צריך בדיקה פי' בנפיחה שמא ניקב קרום התחתון שהוא דק:

סעיף קטן ג
או מבצבצא טריפה עד"ר:

סעיף קטן ד
ואם לאו כשירה פי' והקול שנשמע הוא מחמת שניקב קרום תחתון והקול נכנס בין שני הקרומים:

סעיף קטן ה
ולא יהיו המים כו' לשון הגמרא בטתמי לא דכווצי בקרירי לא דמטרשי פירוש וסותמין הנקב ר"ן ורש"י פירש שמתקשה ונקרע במים קרים:

סעיף קטן ו
כגון במקום שהעביר הטבח ידו פי' דהיינו במצר החזה שמתוך הדחק היו קורעת בצפרניו רש"י:

סעיף קטן ז
או שתלשה בכח כתב ב"י שתיבת בכח קאי נמי אהעביר הטבח ידו ועומד במקום שנים (ובבדיקות ישינים דאם הנקב משוך דרכו להיות מכח הטבח ואם הוא עגול לא תלינן בטבח. ובב"י מ"כ בבדיקת האשכנזית דאם הושחר או אדום סביב הנקב ואפי' הוא רק אדום סביב הצלעות נגד הנקב ודאי קודם השחיטה נקב וטריפה ובהג"א פ"ק דחולין דאם הנקב פתוח ודאי קודם השחיטה נעשית ד"מ עכ"ה):

סעיף קטן ח
וכן אם נמצאו תולעים כו' כשירה וכתב הכלבו הטעם דתלינן שבתר שחיטה נקבה לפי שבעוד הבהמה בחייה א"א לתולעים לנקוב מתוך טרדת הריאה שמרחפת תמיד בלי הפסק עוד ט"א שאנו תולין לומר בתר שחיטה נקבו לפי שכשהרגישו שחום הטבעי אפס במות הבהמה דחקו לצאת ונקבוה ומבקשים חמימות וכתב עוד הכלבו דאנן השתא לא בקיאינן בהנך הקפות דבסמוך עיין בב"י:

סעיף קטן ט
ופירש רב אלפס כו' ז"ל הגמרא פרק א"ט רבי יוחנן ורבי אליעזר דאמרי תרוייהו מקיפין בריאה ואסיקנא והלכתא אפילו מערוגה לערוגה מדקה לדקה ומגסה לגסה ע"כ ופי' הרי"ף מדקה לדקה היינו מבהמה דקה לבהמה דקה וכן מגסה לגסה אבל רש"י פירש מדקה לדקה היינו מאונא לאונא ומגסה פי' מאומא לאומא אבל לא מאומא לאונא ולא מאונא לאומא אבל מבהמה לבהמה פשיטא דלא:

סעיף קטן י
וכך הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל וז"ל הרא"ש בדף קנ"ח ע"ד ולישנא דמדקה לדקה משמע כפי' הרי"ף דלפירש"י הו"ל למימר מקטנה לקטנה כדקאמר רבי יהודא בכרס ומיהו לקמן גבי שמוטה ושחוטה הוכיח ר"י מההוא דשחט הושט ונמצא הגרגרת שמוטה דאין מקיפין מבהמה לבהמה ע"כ והא דכתב רבינו בשם הרא"ש בסימן כ"ד בדין עיקור גבי עוף שנשחט הושט ונמצא שמוט שמקיפין מעוף לעוף כבר כתבתי שם דהיינו לחומרא ע"ש וכ"כ הרא"ש בהדיא בדף קנ"ד ע"ד ועל דברי הרי"ף יש לדקדק שסובר מקיפין מבהמה לבהמה אחרת הא אמרינן גבי שחט סימן א' והשני נמצא שמוט שאין מקיפין בעוף אחר לראות אם נעשה לאחר השחיטה ונראה לומר שהרי"ף סובר כדעת הרמב"ם שסובר כרב דלא אמרינן בושט מקיפין שאפשר שמשתנה ואף אם נאמר שהרי"ף מודה בסימן א' שחוט ונמצא שמוט שמקיפין היינו נמי לחומרא כמ"ש לדעת הרא"ש:

סעיף קטן יא
ניקב אחד מהסמפונות שבפנים לחבירו כו' אבל אם ניקב לבשר הבשר מגין עליו בפרק א"ט אפליגו אמוראי במחט שנמצאת בריאה ובתר הכי אמרינן ההוא מחטא דאשתכח בחיתוכא דריאה ופירש"י לאחר שחתכוה נמצאת באחת החתיכות שדרוה לקמיה דרבי אמי וטרפה אמרו ליה והא רבנן מכשרי כלומר רבי יוחנן ורבי חנינא ורבי אליעזר מכשירין א"ל הם הכשירו שידעו מאיזה טעם הכשירו אנו מאיזה טעם נכשיר דילמא אי הוי ריאה קמן מינקבא ופרש"י שיודעין מאיזה טעם הכשירו שבאת כל הריאה לפניהם

וראוה שלימה הלכך ע"כ דרך הקנה נכנסת ופריך התם טעמא דליתא קמן הא איתא קמן ולא מנקבא כשר והא אמר רב נחמן האי סמפונא דריאה דאינקב טריפה ההוא לחבירו אתמר ופירש"י לחבירו אתמר אצל פיצולו כשמתפצל מחבירו ניקב אצל דופן של חבירו דכיון דדופן חבירו קשה הוא עומד כנגדו ואינו סותם הנקב ולא מגין עליו (וז"ש רבינו במקום שמתפצלין ר"ל מיד שמתחלקין עכ"ה) אבל ניקב לאחר פיצולו ברחוק בשר הריאה שהוא רך נכנס לנקב ומגין עליו ע"כ נמצא טעמו של רבינו מבואר ולכך כתב על דברי הרמב"ם ולא נהירא שהרי איתא להדיא ניקב לבשר כשר שהבשר מגין עליו. וז"ל מורי בא"ו שלו דף ל"ה ותימה איך נשוה להרמב"ם טועה בדבר פשוט דהא בגמרא דף מ"ח איתא להדיא דטריפה ועוד הלא הוא עצמו כתב דינא דגמרא מחט דאשתכח בחיתוכא דריאה דדייק מיניה תלמודא דאם נקב סמפון כשר ונ"ל דבודאי ה"ק ניקב אפילו לחבירו טריפה דלא תימא מאי איכפת לן מאחר ששניהן נקובים וכל אחד יש לו צד חיצון אפ"ה טריפה (ר"ל שאם ניקב בצד חבירו ונקבו שניהם זה לזה וכל אחד יש לו צד החיצון וליחה היוצאת מזה הנקב נכנסת לסמפון אחר ואין הריאה מתקלקלת מינה ואפ"ה טריפה) וכל שכן אם ניקב אחד נגד חבירו וחבירו לא ניקב ובזה דייקא התלמודא דטריפה לפי שעור הסמפון קשה ואינו מגין עליו וכן פרש"י לשם דמיירי בכה"ג (אבל ניקב לבשר סובר דכשר) וכן ישב מ"ו שם מה שפסקו השערים או מסמפון לחבירו דכשר (שכתב עליו מהרא"י גם זו אחת מן התימות דבהדיא איתא בגמרא דטריפה) דמחלקינן נמי כה"ג דתלמודא לא אסר אלא ניקב להדי חבירו אבל נקובים שני הסמפונות מזה לזה כשר והש"ד מיירי שנקבו להדדי ועד"ר:

סעיף קטן יב

אפילו אם המקום נתרוקן גדול עד שמחזיק רביעית כו' פי' דוקא עד רביעית כשירה אבל טפי מרביעית טריפה דהכי דייקינן גבי אפילו מיל אינו חוזר כ"כ בספר אוהל מועד ע"כ ור"ל לענין תפלה וז"ל הגמרא דחולין פרק העור והרוטב (חולין דף קכ"ב) סוף ע"ב אמר ר"ל לתפלה ארבעה מילין א"ר יוסי בר חנינא לא שנו אלא לפניו אבל לאחריו אפילו מיל אחד אינו חוזר רב חנינא בר יעקב אמר ומינה מיל הוא דאינו חוזר הא פחות ממיל חוזר וכתב רבינו בטור א"ח סימן צ':

סעיף קטן יג

נימוק בשרה מבפנים כמים כשרה ובלבד שיהיו כל הסמפונות קיימין בפרק א"ט אמר עולא א"ר יוחנן ריאה שנשפכה כקיתון כשרה אמר רבא והוא דקיימי סמפונהא ולקמן בההוא פירקא גבי נטלו הכליות אמרינן מוגלא כשר בריאה ופסול בכוליא ומים זכים כשרים הכא והכא ומים זכים כשרים לא אמרן אלא דצילי אבל עכירי טריפה וכי צילי

נמי לא אמרן אלא דלא סריח אבל סריח טריפה וכתב שם הרא"ש וז"ל רב אלפס כתב לעיל דבריאה נמי טריפה אי סריחי או עכירי וסבר דקאי גם אריאה הא דפסל הכא סריחי ועכרי ואין נראה כלל דסתם מוגלא היא ליחה סרוחה או עכורה ולא עדיפא ממים זכים סריחי או עכירי וריאה הנשפכת כקיתון מסתמא המיחוי הוי עכור וכשירה והני רברבי דאיתא בגמרא דחזינהו להנך ריאות דקיימי כנדי וטינרי (כנדי מוגלא גדולים וכבדים בריאה טינרי מוגלא גדולים מכנדי וכבר הוקשו כסלע ואין מראיהן דומה לריאה אלא דומין למראה מוגלא כן פרש"י שם דף מ"ח עכ"ה) ולא חשו לבדקן אם היו המים סרוחים או עכורים וכן עמא דבר והכא ודאי אכוליא קאי ואפילו לספרים דגרסי ומים זכים כשירים כאן וכאן לא אמרן כו' לישנא דגמרא דלעיל נקט ומ"מ לא קאי כ"א אכוליא עכ"ל וכדברי הרא"ש כתב הרשב"א בשם הרז"ה והסכים לדבריו וכן דעת הר"ן ובעל התרומה אבל הרמב"ם בפ"ז מה"ש כתב כדברי הרי"ף וכתב הרשב"א שהם סבורים דטפי גרע עכירי ואסרוח ממליא מוגלא דמליא מוגלא שכיח כל יומא דהדר בריא ומוגלא נמי צילא בעינם אבל מים עכורין מראין במראיתן שבאים מחולי המפסיד ועתידה לינקב וכל העומד לינקב כנקוב דמי עכ"ל. ובזה דברי רבינו מבוארים שהביא דעת הרא"ש לפי סברתו ודעת הרי"ף והרמב"ם לפי סברתם (ועיין בר"ס ל"ז בדין אבעבועות עכ"ה) ובדברי הרשב"א מתורץ מה שהקשה הרא"ש אלא שאין נראה לומר שפליג בהא שהרי"ף והרמב"ם סוברין צלולין בעינם הם והרא"ש כתב שהם עכורין דהרי הוא נראה לעינים ונראה שגם כ"ע מודו שהם עכורין אלא הואיל והם צלולין בעינם ומראיתם שכל מוגלא דרכה להיות כן הוי עדיפי ממים עכורין שאינם צלולים בעינם ומראיתם:

סעיף קטן יד

מביאין קערה מחופה באבר שהיא לבנה ז"ל ב"י איפשר משום שהלבן בהיר וניכרים בו שורייקי חיורי עכ"ל ושמעתי בשם רנ"ש שמפרש מש"ר שהיא לבנה שקאי אקערה וכמש"ר בסמוך לוקחין כלי חרס לבן ואין נראה דהתם שייך לחלק בין לבן לשאר כלי דיש חילוק לענין קרירת וחמימת המים וכמ"ש שם אבל כאן לא שייך לחלק כן דא"כ הו"ל לרבינו לחלק גם בכאן בין קיץ לחזרף כמו שמחלק בסמוך:

סעיף קטן טו

ואם רואין כמין ווירידין לבנים כו' הקשה הרשב"א דניחוש שמא נקבו הסמפונות חד לחבריה וטריפה ועוד דהא אפי' לא נקבו חד לחבריה הוי לן למיסר דמוגלא לא סתמה ותירץ דלהא ליכא למיחש דכיון שהריאה נתקלקלה כ"כ אם איתא שנתקלקלו הסמפונות שבה כולה אמחויי הוו ממחו ומינכר במנא ומדלא מימחי ודאי לא אינקבו

עכ"ל וכתב רמ"א ונראה דאין לנו לסמוך על בדיקה זו שאין אנו בקיאין בכל דבר שצריך בדיקה:

סעיף קטן טז
חסר מגוף הריאה כו' ביאור דבריו היינו שמתחילת ברייתה נבראת חסירה קצת ממנה והקרום קיים ועולה בנפיחה אלא שנראה בה כמין פגם חסרון וא"ל מ"ש חסירה מנימוקה דמכשרינן אם החסרון מחזיק רביעית דשאני נימוק כיון שנתפשט בה ההפסד כ"כ אם איתא דסופה לינקב כבר היתה נקובה אבל הכא דלא נימוק ואפ"ה יש חסרון וסדק וקמט קיים להו לרבנן דסופו לינקב ב"י. ומהרי"ו כתב דוקא שחסר כעין "כף כפופה ע"ש:

סעיף קטן יז
ריאה שאירע בה מקרה כו' הא דאמר שאירע בה מקרה דלא תידוק מהכא שכל ריאה צריכה נפיחה לכן כתב רבינו שאירע כו' שנפחוה דאל"כ היאך ירגישו בה שיש בה מקום אטום ב"י וכן יש לפרש ריש הסימן שכתב רבינו ריאה שמוציאה קול "כשנופחין אותו דהיינו נמי אם אירע שנפחוה:

סעיף קטן יח
אם נמצאת בו ליחה כו' ה"ה לדם עכור או בשר נרקב רוקח ועד"ר:

סעיף קטן יט
ואם לאו טריפה לפי שהריאה מרחפת ומניפה על הלב ואם היא אטומה אינה יכולה להכניס רוח ולהניף רשב"א כתב סמ"ג ואטום בריאה פירש רבינו שמשון שמשמושו קשה ומראית אותו אטום כמראית הריאה ומה שאמרו דריאה דקיימא טינרי טינרי פי' טינרי קשה כסלע שם מדבר שמראיתו כמראית מוגלא וכן פי' רש"י גבי ריאה דקיימי טינרי טינרי ב"י:

סעיף קטן כ
וכשתולין אותה תחתך צ"ל תהתך מ"ו:

סעיף קטן כא
וכגון שהיא נפרכת בצפורן אינו ר"ל שהיא נפרך כמשמעו דאין זה שייך בריאה ועוד דאם כן אפי' לא נפרכת ממש מ"מ לא עדיפא מאם יש בה מקום אטום שאין עולה בנפיחה שהיא טריפה אלא ר"ל שאם יחקוק עליה בצפורן יהא הרושם קיים זהו נקראת נפרכת בצפורן דבריאה בריאה כשחוקקין בה בציפורן כאשר תסיר הצפורן תחזור לקדמותה וכן כתב בש"ע סי"ג וכ"כ בהגהות בדיקות החדשות ועד"ר:

סעיף קטן כב
צמקה כולה כתב בית יוסף דוקא כולה דאילו לא היה אלא מקצתה אפי' יבשה אם אינה נפרכת בצפורן כשירה בלא בדיקה וכן כתב הרשב"א בת"ה ריאה שצמקה כולה וכ"כ הרא"ש בשם ר"י ועד"ר:

סעיף קטן כג
אם חזרה ללחותה בידוע שהוא בידי שמים וכשירה יש לדקדק בלשון רבינו ל"ל למימר אם הוא בידי שמים כו' יספיק לו בזה שיתן סימן בבדיקת המים ובכן נדע אם היא כשירה או לאו וי"ל דאמר אם הוא בידי שמים כו' דבמקום שנדע שהוא בידי שמים או שנדע שהוא בידי אדם לא נצטרך לבדיקה וכן כתב גם הר"ן בהדיא שבמקום שידוע א"צ בדיקה אבל הרשב"א כתב שבדומה לזה צ"ע והאריך בצדדי הספק ואחר כך כתב ומיהו ודאי היכא דשמעה שאגת אריה ושחטוה מיד ונמצאת צמוקה שאין לתלות שבשעה קטנה כזאת נצטמקה משאגת האריה וצריך בדיקה:

סעיף קטן כד
שאינו לבן ומחופה אבר פירוש וגם אינו מחופה באבר וכן כתב הרשב"א בהדיא והביא ב"י וכתב שכן דעת רבינו:

סעיף קטן כה
מפני שאין המים שבו ממהרין כו' שאין כלי חרס שחור מצננת כמו לבנה רש"י:

סעיף קטן כו
בין של נהר בין של מעין עד"ר:

סעיף קטן כז
מחט שנמצאת בריאה וא"ת היכי ידעינן שיש בה מחט בעודה שלימה י"ל כגון שהרגיש בה במשמוש וסמ"ק כתב כגון שבדקוה בנפיחה ואחר כך נמצאת בתוך הריאה וכתב עוד הסמ"ק ובזמן הזה מטריפין הכל ואין סומכין על בדיקת הריאה בנפיחה וכ"פ רמ"א ז"ל ומסיק ז"ל אם לא בהפסד מרובה וכן בכל דבר שצריך בדיקה אין סומכין בזמן הזה להכשיר עכ"ל רמ"א ודלא כב"י שהביא לדברי הסמ"ק בס"ס זה וכתב עליו דנראה לו לפסוק כמהררא"י דכתב דאין למחות ביד הנוהגין דין שלימה ע"י נפיחה כו' ע"ש:

סעיף קטן כח
אם עולה בנפיחה נלמד מדיוקים דאם אינו עולה בנפיחה טריפה דודאי ניקב משני צדדים ואף על גב דאמרינן לקמן גבי קורקבן שניקב משני צדדים דאם לא נמצא קורט דם כשר הא כתבתי שם דאפי' בנמצא מבפנים טריפה ובריאה אין שייך למבדק קורט דם מבפנים מפני שהמשקין משפשפין תמיד כל מה שבתוכה כמ"ש לקמן והלכך טריפה (וזה שדקדק רבינו במ"ש בסוף ז"ל או אפילו שלימה ויש עליה קורט דם מבחוץ דבכה"ג

דשלימה הוא ורואין דלא נקבה משני הצדדין בעינן דיהא קורט דם ניכר מבחוץ משא"כ ברישא כשאינה שלימה דלא בעינן קורט דם ניכר מבחוץ אלא מבפנים וכאן בריאה אינו ניכר מ"ה טריפה וק"ל) ולא אמרינן שמא לאחר שחיטה נעשה הואיל וא"א לבדוק בפנים כמ"ש והא שכתב רבינו בסמוך אם יש עליה קורט דם מיירי אפילו אם עולה בנפיחה דאמרינן הואיל ויש קורט דם ודאי ניקב ונסתם:

סעיף קטן כט

בין אם היא נכנסת דרך חודה או דרך קופא הטעם לפי שהריאה קרובה לקנה וסמפוני הריאה רחבים ואפילו קופא לבר נכנסת לתוך סמפון ומשם דוחקת ונכנסת לתוך בשר הריאה שהוא דק ועיין מ"ש לקמן עוד מזה בסימן מ' ומ"א:

סימן לז

סעיף קטן א

ריאה שיש בה אבעבועות פרק א"ט דף מ"ח:

סעיף קטן ב

ומיהו לרי"ף כו' ואם יש בה ליחה סרוחה או עכורה אסור עי' בסי' ל"ו אצל ריאה שנשפכה כקיתון כתבתי במאי פליגי:

סעיף קטן ג

צריך לבדוק הסמפון שתחתיה הטעם שהרי הליחה אינה סותמת הנקב אלא דוקא בשר הריאה סותם:

סעיף קטן ד

וא"א הרא"ש מתיר בעכורין וסרוחין וכ"פ רמ"א:

סעיף קטן ה

וגם לא הזכיר בדיקת הסמפון ואע"ג דגבי ריאה שנשפכה כקיתון חיישינן וצריך בדיקה התם הוא שנמס בשרה מבפנים אבל גבי אבעבועות הגדילין בין עור לבשר אין חוששין לנקיבת הסמפונות רשב"א וכן המנהג באשכנז מ"ו:

סעיף קטן ו

ואם יש בה שתי אבעבועות סמוכות פי' אם יש ביניהם כקש או כשתי שערות לא מקרי סמוכות וכשירה וי"א (העיטור) אפי' כשערה אחת והראשון עיקר מ"ו וסימן יאכלם כקש וכן הוא בתוס' דף מ"ז ע"א בשם ר"ג:

סעיף קטן ז

סמוכות אסורה כו' הטעם לפי שאינם סמוכות אלא מחמת נקב שהיה בריאה והעלו את הבועות אלו סביביו רש"י והר"ן פירש כוון דסמוכות זו לזו מתוך שכל אחת דוחקת

חבירתה סופו של עור לינקב והרמב"ם בפ"ז מה"ש כתב הטעם לפי שהדבר קרוב הרבה שיש נקבים ביניהם ואין להם דרך בדיקה ועד"ר:

סעיף קטן ח
בשיפולי הרראה ר"ל כל חודי חתוכי האונות והאומות בין מלמעלה בין מן הצדדין נקרא שיכולי ריאה כ"כ סמ"ק והכלבו ופי' רמ"א בש"ע דמ"ש בין למעלה היינו דוקא מחיתוכי האונות ולמעלה שעדיין הריאה שם חדה ונקראת שיפולי אבל למעלה באומות ששם הריאה רחבה לא מקרי שיפולי וכשר:

סעיף קטן ט
אם הבשר מקיף כתב רבינו ירוחם דע"י נפיחה יוכל להכיר אם הבשר מקיף לאותה בועא:

סעיף קטן י
ואם לאו הרי היא ניתרת עד"ר:

סעיף קטן יא
וכל יתר כנטול דמי (כתב הרשב"א כאילו ניטל הבועא וחסירה היא עכ"ה) וטריפה אף במים זכים מ"ו:

סימן לח

סעיף קטן א
כיצד היתה שחורה הטעם שמתחלה אדום היה אלא שלקה וסופו לירקב וה"ה בריאה של עוף פוסלת כל המראות הללו מ"ו:

סעיף קטן ב
או ירוקה כו' כל אלו מין ירוק הן אלא שהאחר משונה מהשני ורמ"א כתוב ירוק בל"א גע"ל:

סעיף קטן ג
כמראה החלמון כו' פי' ביצה אחר שנצלה כ"כ קבלה בשם מהר"י מולין ד"מ:

סעיף קטן ד
או כמראה הבקעת פי' לבנה סא"ז סימן המראות הפוסלות "ביבש ר"ת בשר ירוק בקעת שחור כדיו:

סעיף קטן ה
וכל אלו המראות כו' ואינן פוסלות אלא כשהשנוי הוא בעור מחמהן ולא מחמת המוגלא שבתוכו ר"ן:

סעיף קטן ו
אבל אם ע"י נפיחה פו' הטעם דהבהמה כשהיא חיה הריאה נפוחה ומליאה רוח:

סעיף קטן ז
ואם אינה כו' אלא כמראה הכחול בל"א קורין בלא"ה (והוא שקורין לאויר בל"א עכ"ה) מהרי"ו ודומה לרקיע:

סעיף קטן ח
אפי' היא כולה כך עד"ר:

סימן לט

סעיף קטן א
כל טריפות שמנו חכמים בבהמה ועוף כו' רבינו דקדק בלשונו שאמר בהמה ועוף ולא הזכיר חיה ומיד אחר זה אמר בהמה "חיה ועוף שבריש דבריו תופס ל' המשנה דתנן א"ט בבהמה ובמשנה שנייה מתחיל אלו טריפות בעוף וזהו שדקדק רבינו ואמר כל טריפות שמנו "חכמים לומר שחכמים לא מנו אלא טריפות שבבהמה ועוף ולא מנו חיה והטעם משום דחיה בכלל בהמה וק"ל עכ"ה) ומ"ש אחר כך בהמה חיה ועוף הוא כמ"ש מהרי"ן חביב דעיקר הטריפות מוזכר בחיה בכתוב ומפני שבהמה בכלל חיה נלמד גם כן לבהמה וכ"כ הרמב"ן בהדיא בפרק בהמה המקשה על הא דתניא אמר רבי יונתן נומיתי לו לבן עזאי כו' וכן מבואר בדברי רבינו בסימן כ"ח דכתב שם בשם בע"ה דאין לכסות דם חיה עד שיבדוק הריאה שלה תחילה וק"ל:

סעיף קטן ב
ואם יש בה סירכא כו' דודאי ניקב אלא שנסתם כו' הטעם שריאה שואבת כל מיני משקה והמשקה נעשה עב בתוכה ויוצא מעט דרך הנקב ונקפה ונעשה קרום וסופו להתפרק כיון שאינו כסדרן אבל כשהיא כסדרן חבירתה סותמת ומגינה על הנקב והקרום הולך וחזק רש"י והוא גם כן הטעם לדעת רבינו שכתב דודאי ניקב ועד"ר:

סעיף קטן ג
וי"א דאפילו כסדרן צריכה בדיקה פי' דנפחינן הריאה ונלע"ד דצריך לבודקו בפושרין לדידהו כבדיקת היכא דנסרך האומא לדופן דלקמן בסימן זה וכן מוכרח בגמ' פא"ט דף מ"ח ע"א וכתבתיהו בדרישה ע"ש. וטעם הי"א מדאמר רבא שלא כסדרן לית להו בדיקותא משמע הא כסדרן אית להו בדיקותא אבל בדיקה מיהת בעיא כ"כ הרא"ש ולדברי האומרים אין צריך בדיקה ק' להן הא דדייקי מדאמר רבא לית להו בדיקותא וישבו הרמב"ן ב"י:

סעיף קטן ד
ואונא שנסרכה לאומא כו' היה ר"ת אוסר טעמו דהא דאמר רבא שלא כסדרן לית להו בדיקותא ודייקינן מיניה הא כסדרן מותר היינו דוקא באונא דבאונא קאי אבל אומא לא נזכר שם ולכן היה רבינו תם אוסר:

סעיף קטן ה
והרא"ש כתב ונהגו העם להתיר טעמו משום דלא נזכר אומא בגמרא ובכלל אונא היא וכשילפינן היתר לכסדרן באונא ה"ה לאומא וכן המנהג להתיר מ"ו:

סעיף קטן ו
ועינוניתא דוורדא נכל מקום שתסרך טריפה וכו' הטעם כתבו רש"י ותוס' והרא"ש גבי מימרא דרבא דתרי אוני דסריכי להדדי דכל היכא דסריכא טריפה דכולהו לגבה שלא כסדרן נינהו וכתב הר"ן שכן דעת כל הגאונים דכולהו לגבי דידה לאו היינו מקום רביתא שאפי' כיס שמונחת בה פעמים הרבה יוצאת ממנה וכ"כ הרשב"א בת"ה שכן הסכימו וכן נהגו:

סעיף קטן ז
וסירכא היוצאת משיפולי הריאה כו' הטעם שהשיפולים מתפרקים זה מזה בשעה שהבהמה נופחת:

סעיף קטן ח
לכל מקום שתסרך כו' בין לגרגרת כו' או לטרפשא כתב ב"י בשם רבינו ירוחם וכן ה"ה בסרוכה לשמנונית דגרגרת והוא סמפון שמכוסה כולו בשומן ויורד בין שתי ערוגות הריאה. ומ"ש רבינו לטרפשא סתם כתב עליו ב"י כתבו העיטור ורבינו ירוחם דבין לטרפשא דליבא בין לטרפשא דכבדא בין לטרפשא דעינוניתא כו' הכל אסור ורבינו כתב קצת מקומות ומשם נלמד לכל השאר וכתב עוד ב"י וכבר פשוט הוא דכשאין מכה באותם מקומות טריפה כדין אומא הסרוכה לדופן דאסורה ואם יש מכה באותן מקומות כתב רבינו בס"ס זה שנחלקו הפוסקים בדבר:

סעיף קטן ט
וסירכא היוצאת מן האונא כו' אלא כחוט יוצא ותלוי כשירה ז"ל הרא"ש אפי' לדברי האומרים אין סירכא בלא נקב שריא לפי שסירכא הבאה מחמת נקב היא נסרכת למקום הסמוך לה לפי שדרך הנקב יוצא המשקה ונעשה חוט עב וחזק ונסרך אל מקום אשר יפגע בו אבל סירכא תלויה אינה אלא התפשטות ליחות הריאה ולא בא ממקום הנקב עכ"ל וא"ת מ"מ ניחוש דילמא סרוכה היתה למקום אחר ונתפרק וי"ל דאם איתא דנתפרקה באותה שעה היתה ניקבת ב"י ועיין בדרישה:

סעיף קטן י
מר יעקב גאון הורה כו' וכל סירכא שתנתק ע"י זה ניענוע כשרה נראה שרבינו מבאר דברי מר יעקב שמיירי בכל סירכא בין בריאה עצמה בין לשומן הלב בין למיצר החזה בין לגרגרת בין לטרפשות ועד"ר:

סעיף קטן יא
וע"ז נוהגין במקצת מקומות כו' נראה דרבינו לא ס"ל כסברת ר"ד ן' יחייא שהביא ב"י שכתב שמר יעקב הוא כעין פשרה בין שני הדיעות בין דעת הרשב"א שאוסר הפירוק מכל וכל ובין המכשירין לפרוך כל היום וכתב דניענוע הריאה הוא דבר אמצעי וא"כ היה דעת רבינו לא היה כותב אדעת מר יעקב וע"ז נוהגין כו' עד שסירכא אפי' אם יפרוך אדם אותה כל היום כו' דמשמע דבכל סירכא מתירין ועוד דמסיק והרשב"א כתב דמשמע דפליג אדעת מר יעקב הנ"ל ולפ"ד י"ל שהרשב"א מודה לניענוע דמר יעקב אלא נ"ל שדעת רבינו הוא דמאן דמתיר לנענע מתיר נמי הפירוך בידים ואפשר דמתירו מכ"ש דבניענוע הוא יותר חשש לאיסור ממשמושו בו ביד וכ"כ מור"ם בד"מ בשם מהרי"ו ועיין בסמ"ע:

סעיף קטן יב
ריאה שנקבה כו' הכל ביחד נקרא ריאה וכלל הדברים מהתחלת אונות העליונות עד האומא הדופן סותם הנקב בין במקום שנחתך לאונות בין השלם שלמעלה מהחתך ולפי זה יתבארו דברי רבינו מ"ש במקום חיתוך האונות לאפוקי נגד האומות ומ"ש וכן הדין בכל השלם כו' למעלה פי' למעלה מהחתוכין:

סעיף קטן יג
מפני שהמקום צר כר והוא סותמו היינו דוקא כשהוא סביך בדופן כמ"ש בסמוך:

סעיף קטן יד
ומשם ואילך נקרא חזה ואינו סותם וטריפה וכן איתא בא"ז:

סעיף קטן טו
אבל אם נקבה מבפנים פי' מבפנים לאונות ולא מגבן של אונות:

סעיף קטן טז
כתב ב"ה אם נקב באונא כו' כשירה אפשר לומר טעמו משום דס"ל דכל היכא שהאונא נסרכת לדופן אפילו נגד האומא הדופן סותמה הואיל ורביצת הריאה בצד הדופן והיא קלה לא תפרד מן הדופן משא"כ באומא שהיא כבידה מכביד למטה למקום הרחב ומפרק מן הדופן. ונראה דגם בעל העיטור מודה דאם נסרכה האונא לחזה דלא מקרי סתימה וטריפה וה"ט משום דאין רביצתה שם אצל החזה אבל אין לומר דטעמו דבע"ה

הוא דאף אם ינתק הסירכא ויהיה נקב בריאה אפ"ה הדופן שכנגדו סותמתו דהא כתב רבינו בסמוך דבעינן שיהא סביך בדופן ועמ"ש בדרישה:

סעיף קטן יז

אבל א"א הרא"ש כו' ונסרכה לדופן כו' פי' אפילו במיצר החזה הואיל ויוצא מחיתוכה שאין הדופן סותם אלא סירכא מגבה שהוא נגד הדופן:

סעיף קטן יח

כתב הרשב"א בשם הגאונים (בתשובת בן לב חלק ג' ושאלה נ"ז דף צ"ו האריך לפרש דבריו ע"ש עכ"ה) שאם כל הגג כו' כך היא הנוסחא האמיתית בת"ה ולא כמו שנכתב בנסחאותינו גב במקום גג ויש חילוק בין גב לגג כי גג אינו אלא אחורי האומא היושב על השדרה (לאפוקי גב הוא שטח כל הריאה ואם נסרך כל הגב כתב רבינו בסמוך דאסור) ואף על פי שעדיין לא שלם דינייהו דאונא ודין זה ראוי לכתבו לקמן בדין אומא אלא שכתבו כאן לצרף כל המקומות הכשרים בלא בדיקה ב"י וצ"ע הא מיד בסמוך כתב רבינו דיש פלוגתא באומא דסביך בדופן אי צריך בדיקה או לא ואיך אפשר לומר דסמכא להאי דין דאומא משום דגם הוא א"צ בדיקה הלא תלא תניא בדלא תניא ומ"ו כתב דלהכי כתבו כאן להשמיענו שאם נסרך כל גג האונות אפילו אם יש פיצול ביניהם אפ"ה כשר דלא מחלקינן בהאי דינא דפיצול אלא באומא ולא באונות וק"ל:

סעיף קטן יט

והוא מסובך החילוק שבין סריך לסביך כתב מהר"ד ן' יחייא שהסיבוך הוא בחוטים קצרים שבמצעיתם תדבק הריאה לדופן ל' נאחז בסבך בקרניו אבל אם השוטים דקים מאוד או ארוכים טפח וטפחיים גם כי עבים לא יועיל סתימה:

סעיף קטן כ

וא"א הרא"ש ז"ל כתב כו' עד"ר ויש ליישב דברי המתירין דכי סביך בעצם לבד אפשר שיתפרק דעצם קשה הוא ואין הריאה נאחזת בו יפה בענין שלא תתפרק ממנו לעולם אבל כשנסרכה גם בבשר אינה עתידה להתפרק ואפי' מה שכנגד העצם סופו להעלות ארוכה ב"י:

סעיף קטן כא

ה"ג והעיקר כמו שכתבתי כו' אפילו בלא בדיקה שרי ובדסביך ר"ל דהא דמתיר אפי' בלא בדיקה היינו דוקא בדסביך אבל בסריך לא התיר רבינו ועד"ר ולא כמ"ש וכדסביך (בכ"ף) ריאה הנקובה כו' ולעיל כתב נמי ומש"ר והעיקר כו' אפילו בלא בדיקה שרי ע"כ. משמע שהוא גורס וכדסביך ריאה כו':

סעיף קטן כב
ריאה הסמוכה במקום שאין הדופן כו' כצ"ל דמיירי בריאה סמוכה ולא בריאה שיש בה נקב בודאי ועד"ר:

סעיף קטן כג
כתב הרמב"ם דמפרקינן לה פי' מן הדופן (בסכין דתליש פומיה ע"ל סימן כ"ח פירושו עכ"ה):

סעיף קטן כד
כגון שהעלתה צמחים פירש"י סביבות סמיכתה לדופן וז"ל ב"י ל"ד צמחים אלא אפילו ניקב הריאה נמי מכשיר להרמב"ם דאמרינן לאחר השחיטה כשנתפרקה מהדופן נקבה עכ"ל ול"נ דלרבותא נקט צמחים דאע"פ שאנו רואין ריעותא דצמחים לפנינו שעלתה סביב הסירכא אפילו קודם שנפרקה משא"כ בנקב דאין אנו רואין עד אחר שנפרקה וכשר מטעם דתולין אותו שנעשה בשעת פריקה וק"ל:

סעיף קטן כה
כשירה אפי' בלא בדיקה הא דלא כתב רבינו דעת הרמב"ם באם אין מכה בדופן דמותר בבדיקה נ"ל משום דדין זה יש מכה בדופן כתב הרמב"ם בפ"ז מהל' שחיטה להלכה פסוקה לכן הביאו רבינו אבל דין אין מכה בדופן כתב הרמב"ם בפי"א מה"ש וכתב שם דלפי הדין יש להתיר ולפי המנהג יש לאסור והואיל ולא סתם שם דבריו להלכה פסוקה לכן לא הביאו רבינו. גם י"ל דמש"ר אחר הבאתי דברי הרי"ף ז"ל "ואם אין מכה בדופן אפילו "גם אין ריעותא בריאה אסורה ואפילו בדיקה לא מהני כתב גם לדעת הרמב"ם וע"פ מנהג העם לאסור הנ"ל שכתבתי שהוא מכח דינא והמנהג שכתב אינו כמו שנוהגין כן העולם אלא לחומרא בעלמא שנהגו כן ע"פ פירושם לסוגיות הגמרא וכמ"ש ר"ד ן' יחייא והביאו ב"י ושיטת שני הפי' כתבתי בדרישה בס"ד ע"ש:

סעיף קטן כו
ה"ג ולדעת הרי"ף אם יש מכה בדופן אפי' אין ריעותא בריאה כו' וכ"כ ב"י אבל ה"ה אם יש ריעותא בריאה סגי בבדיקה והא דנקט זה משום להגדיל המחלוקת בינו להרמב"ם שהרמב"ם סובר כשירה בלא בדיקה אפי' ביש ריעותא בריאה והרי"ף סובר דאפי' אין ריעותא בריאה אפ"ה צריכה הריאה בדיקה:

סעיף קטן כז
וי"א דמהני לה בדיקה כו' פי' כשאין ריעותא לא לדופן ולא לריאה ודלא כהרי"ף דס"ל דבכה"ג לא מהני ליה בדיקה. גם פליגי עליה במה שמתירין כשיש מכה בדופן ואין ריעותא בריאה אפי' בלא בדיקה. ואם יש ריעותא גם בריאה ס"ל דלא מהני בדיקה ולא כהרמב"ם שסובר כי יש מכה בדופן אפילו יש בריאה ריעותא שרי אפילו בלא בדיקה

ורבינו לא קאי בזה בשיטת הרא"ש אביו שהרא"ש מפרש דברי י"א שכשיש מכה בדופן אפילו יש ריעותא בריאה אין צריך בדיקה ואין חילוק ביניהן לדברי הרמב"ם ומ"ה לא הזכיר שם דברי הרמב"ם ועד"ר:

סעיף קטן כח

וא"א הרא"ש ז"ל כתב בתשובה כו' כתב ב"י הלשון אינו מכוון שהרי לא בא לפלוג אלא לפרש מהו הנקרא מכה וכך ה"ל לכתוב כתב א"א בתשובה כו':

סעיף קטן כט

י"א כו' אין חילוק בין סרוכה לסמוכה אף ע"ג שכבר הביא רבינו לעיל חילוקי דינים אלו שבין סרוכה לסמוכה התם קאי אאונות ומיירי בודאי נקבו אלא שהדופן סותם ומגין על הנקב אבל כאן מיירי באומות ואי הוי ידעינן שיש נקב באומא פשיטא דטריפה דלא אמרינן שם דופן סותם אלא שמתירין מטעם דאמרינן מחמת מכה שבדופן נסרך לדופן ולא מחמת נקב:

סעיף קטן ל

וא"א הרא"ש ז"ל כתב דוקא סמוכה כו' ז"ל הרא"ש בד' קנ"ז ע"ד ויותר נראה לפרש דרב נחמן לא סבר אלא בריאה הסמוכה לדופן ולא בסרוכה דאז רגלים לדבר דמחמת מכה שהיתה בדופן קלטה הריאה אצלה דאילו מחמת הריאה היתה נסרכת לדופן ולא נסמכה וכן משמע דקאמר מייתינן סכינא ומפרקינן לה אלמא שהיתה כולה דבוקה לדופן:

סעיף קטן לא

ואם כל הריאה פי' גם האונות (ומיירי שאין ריעותא לא בריאה ולא בדופן וק"ל עכ"ה):

סעיף קטן לב

יש מתירין ויש אוסרין טעם המתירין משום דס"ל שדיבוק זה אפשר שהוא מחמת נקב ואפשר שהוא מחמת מכה בדופן וקלטה הריאה אצלה שאילו נדבקת מחמת ריעותא דריאה כיון שהדופן קשה לא היה מסתבך כ"כ בחוזק ובדיבוק עם הריאה מחמת נקב שבה ולכן בודקין אותה בפושרין שאם הוא מחמת הריאה מתיך בדיקה זו תגלה ריעותא דריאה ואם לא תגלה בה ריעותא מחמת דופן הוא וכשירה ולא חיישינן שמא היתה עתידה להתפרק שכיון שדבוקה כ"כ בחוזק תו לא מיפרקא וטעם האוסרין משום דאפשר דמחמת ריעותא דריאה הוא ולא תגלה ריעותא בבדיקה א"נ שאע"פ שהיא מדובקת בחוזק סופה להתפרק ותקרע הריאה בפריקתה ב"י:

סעיף קטן לג

ויש אוסרין כו' אף על גב דכתב רבינו לעיל בשם הרשב"א דכשר היינו כשאין דבוק רק גגה ולא כולה וכמ"ש לעיל:

סעיף קטן לד
במיא דפושרין כן הוא בגמרא דף מ"ח רב נחמיה בדק בפשורי וכתב הרא"ש הטעם כדי שירגיש בנקב כל שהוא אי נמי מתוך שהריאה סמוכה לדופן נסרך קרום שלה מליחות הדופן אם ינפחנה בלא פושרי ינקב הקרום עד כאן לשון הרא"ש ופירוש מים פושרין נראה לי שהוא במו מים שעמדו בבית מעט בימות הקיץ כמבואר לעיל בסימן ל"ו:

סעיף קטן לה
וכתב א"א הרא"ש ז"ל דבאשכנז ובצרפת נוהגין להטריף הכל פי' כל סריך וסביך ולא מכשרינן אלא בכסדרה מאונא לאונא וכן הוא בש"ע וכ"כ לעיל ועיין דרישה:

סעיף קטן לו
ריאה שנסרכה לאחד מהמקומות "שאין הנקב פוסל בהם כך היא גרסת ב"י (ור"ל באותן מקומות שהיא נסרכת וק"ל עכ"ה ולפי גירסא זו צ"ל ולטרפשא היינו טרפש הלב דאילו טרפש הכבד נטרף בניקב כמ"ש לקמן סי' מ"א. ומ"ו כתב ז"ל שהנקב פוסל בהן דלא אמרינן שם שהנקב סותמו כדלעיל עכ"ל. נראה שפי' שהנקב פוסל בריאה אף על פי שנסרכה לאחד מהמקומות הללו ולפי גירסא זו יהיה פי' ולטרפשא כל הטרפשות בכלל וכמ"ש רבינו לעיל כל מקום שתסרך הריאה כו' או לטרפשא אסורה דמיירי בכל הטרפשות. ואין להקשות אי מיירי בטרפש הכבד אם כן איך כתב הראב"ד שאם יש שם מכה תלינן להקל הלא הטרפשא מנוקב וטריפה די"ל דמיירי שיש שם במקום מכה נקב שאינו מפולש שלא נקיב מחמת המכה אלא מצד אחר דכשר וכמ"ש לקמן סימן מ"א ע"ש. אבל לפי גרסת ב"י שגורס מקום שאין נקב פוסל משמע אפילו נקב מפולש אינו פוסל וזה אי אפשר לפרש בטרפש הכבד ששם פוסל נקב מפולש וע"ל סימן מ"א מ"ש ב"י בזה:

סעיף קטן לז
וכתב בעל העיטור כו' ואם רובא מן האומא טריפה פי' כשאין מכה בדופן וכן אפי' בסמוך גבי מש"ר ופן ריאה הסרוכה לדופן ולחזה שדינן בתר רובא ומ"ו כתב שם דמיירי לאותן דלא מכשירין בסריכא לחזה (נראה דקשיא ליה דהא כבר כתב לעיל בשם בע"ה דאם נסרכה מהאונא לדופן שע"ג האומא דכשירה ופליג עם הרא"ש דסבר דאם היא סרוכה חוץ למיצר החזה דטריפה ממלא משמע דבע"ה סובר דכשרה אף אם הוא חוץ למיצר החזה ע"פ כתב רש"ל שהכא קרי לסברת הטור שסובר דטריפה רק שהקשה הלא הוא הכא דברי בע"ה בעצמו וכן הוא בהדיא בר' ירוחם ד' קנ"ד ע"ג וכן כתב א"א ז"ל אבל ל"נ כמ"ש. עב"ה) והוא סברת העור אבל ל"נ כמה שכתבת:

סעיף קטן לח
וא"א הרא"ש ז"ל הסכים לסברת בעל העיטור ועד"ר:

סימן מ

סעיף קטן א
ה"ג "ואפילו חלב הטרפשא של הלב סותם הנקב (והוא כיס שהלב מונח בתוכו עכ"ה) לא הוי סתימה וטריפה והוא חלב טהור ואפ"ה אינו סותם דכיון שעשוי ככובע לא מהדק ר"ן אבל שומן שעל גבו סותמו דלא ממעטינן אלא טרפשא דנעשה ככובע וכן משמע בסמ"ק ב"י:

סעיף קטן ב
אבל אם ניקב בקוץ או במחט פי' אע"פ שעדיין תחוב בו רק שלא ניקב לפנינו וע"ל סימן נ"א מ"ו:

סעיף קטן ג
אפילו מבחוץ טריפה ר"ל בניקב חולי אינו טריפה כשניקב צד החוץ לחוד עד שינקב לחלל משא"כ בשאינו ברור שהנקב הוא מחמת חולי אלא יש לתלות הנקב שנעשה בקוץ או מחט כה"ג מטריפין אותו אפי' לא ניקב לחלל אלא בצד חוץ ומיירי דאין לפנינו הקוץ או המחט דאילו היו לפנינו נמצאו בגוף הבהמה אפילו לא ניקב אפילו מבחוץ ג"כ טריפה כדין קוץ ומחט הנמצאין בחלל הגוף וכדמסיק אלא שמסיק בטעמו דמ"ה טריפה אפי' לא ניקב לחלל כיון דיש לתלותו בקוץ או מחט ודין קוץ או מחט הוא דטריפה בכל ענין:

סעיף קטן ד
ומ"ש ואם מחט נמצא בו טריפה פי' עד הנה איירי בניקב מבחוץ והשתא קאמר דאם נמצא המחט תוך הלב טריפה ואע"ג דבה"ג דמייתי מחלק בזה י"ל דרבינו איירי במחטין שלנו וכמש"ר בשם הרשב"א בסי' מ"א דשלנו בכל ענין טריפה:

סעיף קטן ה
לשון הלכות גדולות כו' נלע"ד דהכי פירוש דלעולם לא חיישינן דלמא נכנס דרך הושט ונקבה ונפלה על הלב דכיון שהלב סמוך לקנה הגרגרת לא חיישינן לה רק בהכי חילק שאם המחט נמצא שם וחודה למטה ועיילה ומשתכחא בסמפונא דליבא לגואי דלית ליה דוכתא למיפק ר"ל שנועץ שם בחזקה וא"א לצאת משם ע"י שעילא וכיון דא"א למיפק ודאי יכנוס עוד שם בעובי הלב וסופו לינקב וכל העומד לינקב כנקוב דמי וז"ש דכמה דאתיא נקובי מינקב ר"ל דיום יום יכניס טפי ולבסוף ינקב אבל קופא לתתאי דלא עייל אלא בסמפונא רבא ר"ל כיון שהקופא לתתאי כיון שהוא עבה א"א לומר דנכנס שם

בעובי הבשר במקום צר שא"א לצאת משם דודאי בקופא לא יכול לכנוס שם ולא עייל ללב כ"א במקום רוחב בסמפונא רבא דהא בהא תליא וכיון שכן תלינן לקולא ואמרינן דסופו יצא המחט משם דרך שעילתה ולא אמרינן דביציאתה משום דרך שעילתה והחוד למעלה אזי ינקב ביציאתה בדוכתא אחריתי דאחזוקי איסורא לא מחזקינן אלא שפי' זה דחוק קצת דאסרינן לה משום דעתידא לינקב וכמ"ש ב"י ועוד דחוק דתחילת דבריו מחט דאשתכח בליבא כו' משמע דכל דבריו במחט שנמצא בלב במקום צר בלב עצמו ואח"כ צריכין לחלק ולומר דרישא מיירי בנמצא בלב וסיפא מיירי בנמצא בסמפונא רבא. ע"כ נראה לפרש דגם סיפא מיירי במחט שנמצא בלב עצמו וה"פ מחט שנמצא כו' אם רישא לתתאי אמרינן בהדי דאתי אינקב ר"ל הואיל וחודה לצד מטה והוא נכנס בחזקה למקום צר בזה ודאי ניקב כל הלב וחזר לאחוריו כדחיישינן במחט שנמצא בחיתוכא דריאה אף דבריאה שלימה לא חיישינן ליה ה"ט דאפשר לבדקה ע"י נפיחה מה שאין כן בלב שאינו עולה בנפיחה אבל שינקוב דרך כניסתה בסמפון הלב לא חיישינן הואיל והוא מקום רחב וקרוב ללב כמ"ש הרשב"א גבי ריאה והביאו ב"י בסימן מ"א אבל אי קופה לתתאי ליכא למיחש שנקבה הלב הואיל וקופא לתתאי א"א לינקב בקופא ומה שנמצא עתה בפנים זהו בא מתוך שעילתה שבאותו שעה ששעלה ונוחר את עצמה נכנס שם בחוזק וכמ"ש ס"ס מ"ב גבי גרעין שנמצא במרה אם היא גדולה שאינה יכולה לינקב כשירה דאמרינן דרך סמפון נכנס אף על פי שאינה יכולה לצאת מהסמפון דרך שם אמרינן ע"י נענוע נכנס שם אבל להחזיק באיסור לומר מתוך שעילתה ג"כ יצא משם וניקב וחזר למקומו לא מחזקינן איסורא והכי פירוש דבריו מחט דמשתכחא בליבא אע"ג דלא ניקב ר"ל שאין אנו רואין להדיא שניקב טריפה וה"מ כי משתכח בסמפונא דליבא לגואי ר"ל שנמצא במקום צר. דלית ליה דוכתא למיפק ר"ל שאין לו מקום ליכנס אם לא שניקב וכי רישא לתתאי דכמה דאתא נקובי מנקבא וטריפה ר"ל הואיל וחודה לתתאי ובכניסתו ללב במקום צר כזה ודאי ניקב אמרינן נמי שבכניסתו נקב כל הלב וטריפה אבל קופא לתתאי לא עייל אלא בסמפונא רבא ר"ל דהואיל והקופא לצד פנים א"א לינקב בכניסתו ודרך סמפונא רבא ודאי נכנס תלינן דלמא בהדי דשעלא פלטה לה ר"ל דלא תתמה הואיל וא"א לינקב א"כ איך נכנס למקום צר כזה וע"ז אמר בהדי דשעלא ונוחר את עצמה נכנס שם בדוחק ומ"ש פלטה לה ר"ל נפלט ממקומו דהוא סמפונא רבא ונכנס משם למקום הצר שנמצאת בו עתה ואחזוקי באיסורא לא מחזקינן שמא נפקא ג"כ מאותו צד ונכנסה עוד לפנים ממנה ונקבה כל החלל וחזר לאחוריו בכזה לא מחזקינן. ואחזוקי איסורא לאו מילתא היא כו' ר"ל שלא תימא הואיל וצריכין לומר שנכנסה בדוחק על ידי שעילתה

א"כ נימא נמי שנכנסה בדוחק ונקבה הלב וחזרה לאחורה וע"ז קאמר אחזוקי איסורא לא מחזקינן לומר שע"י שעילתה הלכה למקום אחר ונקבה שם וחזרה לכאן לא חיישינן הואיל ואין דרך לינקב בקופא ומה שאמרינן שנכנסה לכאן בשעילתה הוכרחנו לומר הואיל וא"א ליכנס בע"א ולפי מקצת ספרים דגרסי במקום "שעילתא. "דם "שלה כו' יש לפרש ג"כ ע"ד זה שכתבנו לפי שהדם רותח תמיד ואינו סובל שום דבר בלב ופלט לה חוצה בכח ונכנסת בעובי הלב אבל משיצאה חוץ ללב שוב לא דחקה הדם יותר והלכך ליכא למיחש שנקבה הלב וכן מצאתי בשם רנ"ש שפי' כן לפי גרסת הספרים שגורסים דם שלה שלפי זה הפירוש דחוק קצת לשון פלטה לה והקורא יבחר הטוב מהם ונלע"ד שלשני דרכים אלו כיון ב"י כמ"ש בדרישה ע"ש:

סימן מא

סעיף קטן א
במקום שהיא חיה פי' הכבד:

סעיף קטן ב
שהוא המקום שהוא תלוי בו פרש"י דהיינו מקום תלייתה כשהיא מעורה ודבוקה תחת הכליות זה נ"ל ומצאתיו ל"א ביותרת הכבד והן הטרפשין עכ"ל רש"י וכתוב בתורת החטאת ע"כ בעינן ג' זיתים באלו שלשה מקומות ומדברי רבינו שכתוב בסמוך בנדלדל ועדיין היא מחוברת בטרפשא משמע דס"ל כלישנא שני דרש"י:

סעיף קטן ג
או מרודדים פירוש מרוקט וגרע מכרצועה רש"י:

סעיף קטן ד
אעפ"י שיש כו' וכזית במקום שהיא חיה ואפי' אם כזית במקום א' שלה (והשני הוא מרודד או מלוקט עכ"ה) הוכיח ב"י מדברי הרמב"ם בביאור יפה שג"כ טריפה ע"ש:

סעיף קטן ה
שנפרך בצפורן פירוש כשמשרטטין בו בצפורן השרטוט קיים וכמ"ש בסימן ל"ו:

סעיף קטן ו
ואצ"ל אם התליעה בשאר מקומות שכשירה הא דכתב רבינו זה אעפ"י שהוא באצ"ל לאפוקי ממ"ד דמה שהתירו היינו דוקא שלא במקום חיה וס"ד דקמ"ל דלא חיישינן דלמא עתיד כולה לירקב קמ"ל רבינו שזה אצ"ל ומה שהתירו היינו אפילו במקום חיותה:

סעיף קטן ז
נדלדל הכבד כו' פירוש נעקרה במקומות הרבה ומעורה בטרפשא כאן מעט וכאן מעט ועדיין כולה קיימת רש"י:

סעיף קטן ח
כתב הרמב"ם כו' אם ניקב אחד מהם טריפה אע"פ שגם הרמב"ם סובר סמפון של ריאה שניקב לבשר הבשר סותמו לפי מ"ש לעיל סימן ל"ו שאני הכא דהואיל והם מלאים דם א"א לבשר לסתום:

סעיף קטן ט
ולא נהירא דהא מכשרינן אפילו ניטל אין להקשות דלמא ניטל עדיף מניקב כמו גבי טחול דהא מבואר בסמוך סימן נ' דאין למדין שאר אברים מטחול ועמ"ש לעיל ס"ס ל"ג עוד ישוב לזה:

סעיף קטן י
מחט שנמצא בכבד בין אם בא כו' עיין בתשובת רשב"א סימן רנ"ה וב"י הביאו לתשובת הרשב"א בזה הסימן בד"ה מחט שנמצא בכבד כו' ותמצא למה חלקו בין מחטא דאשתכח בחיתוכא דכבדא לאשתכחא בחיתוכא דריאה וגם מזה תמצא ראיה למ"ש בסמוך סי' מ' בענין מחט שנמצא בלב:

סעיף קטן יא
שאנו תולין לומר דרך סמפון בא שם אין לפרש שמ"ש רבינו שאנו תולין ר"ל שאנו תולין לקולא משום דאחזוקי איסורא לא מחזקינן שהרי בסמוך כתב אבל בדקה אין חילוק וטריפה בכל ענין אלמא דמחזקינן איסורא אלא הטעם דאי מצד חוץ בא לכאן לא היה יכול לינקוב בצד העב שלו תוך הבשר שהרי המחט תחובה שם ברחבה של כבד העב נגד הסמפון וז"ש ודוקא במחט גסה אבל במחט דקה אזלינן לחומרא וחיישינן שמא בקופא ניקב מחוץ ונכנסה לפנים וק"ל:

סעיף קטן יב
בגרעין של תמרה כו' וכ"כ רבינו בסמוך סי' מ"ב גבי מרה:

סעיף קטן יג
ומחטא דמשתכחא בטרפשא ספק כו' הטעם דשמא ניקב וחזר לאחוריו רנ"ש ונראה דמיירי שנמצא בתוך עובי הבשר הטרפשא (ר"ל שהמחט כולה נחבא בהבשר של הטרפשא ודוק עכ"ה) דאל"כ לא יהא אלא כמחט שנמצא בתוך חלל הגוף ומ"ש דנקט טרפשא ועמ"ש ב"י בס"ס מ' בד"ה ודע שבחידושי הרשב"א:

סעיף קטן יד
נפלה לאור והוריקה פי' אפילו משהו עיי' בסימן נ"ב בהרש"בא:

סעיף קטן טו
כנגד מרה כו' הטעם משום דעתידה מרה לינקב אבל במקום חיותא צריך להיות הכל ירוק. (ובזה מתורץ קושיות רנ"ש שכתב ז"ל לא ידענא למה לא נקט נמי אם הוריקה נגד מקום חיותא או כנגד המעיים דשם היא ג"כ טריפה כדלקמן סימן נ"ב עכ"ה:

סעיף קטן טז
דכל יתר כנטול דמי והו"ל כאילו ניטל הכבד פירוש כאילו ניטלו כל ב' כבדות דחסר ויתר שוין הן רש"י וכ"כ רבינו לקמן סימן נ"ה:

סימן מב

סעיף קטן א
והכבד סותמו כשירה פי' שניקבה במקום דיבוקה בכבד וחיבור הכבד סותם הנקב רש"י ואם ניקב הכבד כנגדה טריפה רשב"א:

סעיף קטן ב
ניטלה ביד או חסרה פי' שכך נולדה:

סעיף קטן ג
אם יש בה טעם מרה כשירה הטעם שאמרו חכמים כבד כועס והמרה זורקת בו טפה וכתב מהרא"י בכתביו דאפילו לדידן יש לסמוך ע"ז:

סעיף קטן ד
אם הוא גדול כשל תמרה כו' ואע"ג דאינה יכולה לצאת דרך הסמפון אמרי' ע"י נענוע נכנס ועיין ברש"י ותוס' פא"ט דף מ"ט ושם מעשה היה בגרעין של תמרה והכשירוה:

סימן מג

סעיף קטן א
שהטחול בראשו האחד עב כתוב בהג"א שכל מה שהוא דבוק לכרס נקרא עב ולא יותר:

סעיף קטן ב
ואפילו נחתך שם כולו כשר האי אפילו דקאמר משום דס"ל כלישנא קמא דגמרא פא"ט ומסתברא דטפי איכא לאסור בנחתך מבניקב והמתירין בנחתך אפי' בעובי ס"ל כלישנא בתרא ע"ש ב"י ולי נראה ליישב דל"פ אלא בנחתך במקום העב דשם י"ל דניקב גרע דמחמת הנקב ירקב ג"כ הכרס שמונחת עליו משא"כ בנחתך די"ל דאוירא גרם שלא ירקב אבל בנחתך או ניקב במקום הדק שם ליכא צד למיסר משום שירקב אלא משום חסרון הטחול ובזה נחתך הוא רבותא טפי שיש חסרון טפי מבניקב:

סעיף קטן ג
ויראה לי שהוא פחות מחצי עוביו הטעם דהואיל ואמר אם נשאר משמע שהוא המיעוט מהרוב עכ"פ דעל המיעוט שייך לומר נשאר:

סעיף קטן ד
נחתך במקום עוביו יש מי שמתיר הטעם לפי שהנקב מרקיב סביבו ואינה חיה משא"כ בנחתך שמקום החיתוך מעלה ארוכה. ואין חילוק בין נחתך לנקרע או נימוח ואסור שערים:

סעיף קטן ה
עגול כענבה עי' בסימן מ"ד פי' כענבה בשם מהרי"ן חביב:

סעיף קטן ו
שכבר הורה זקן פי' הרמב"ם וטעמו כיון דא"א לחלק בין קולשה לעוביה אינה בכלל מה שאמרו כל טריפות שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף כיון שא"א להשוותו לבהמה ובודאי שזהו מן התימה דכיון דמ"מ עוף טחול יש לו ואע"פ שא"א לחלק בו נעשה הכל כסומכיה ויהא טריפה בכל מקום אלא שאפשר לומר כיון שטריפות ניקב הטחול חידוש הוא כיון דבניטל כשירה אין לך בו אלא חידושו בלבד עכ"ל ר"ן. ורנ"ש תירץ דבניקב הטחול במקום עב דטריפה הטעם משום שמחמת המכה ינקב הכרס או בני מעים שסביבו משא"כ בעוף שטחול שלו מסוגר בצלעות ואין בני מעים סביבו וכמ"ש ב"י עצמו בכוליא בסימן מ"ד בשם האגור שכ"כ בשם מהר"י מולין וכתבתיה בסמוך ע"ש. ולפ"ז ק' מ"ש רבינו וטחול של עוף עגול ואינו דומה לשל בהמה למה תלהו במה שאינו דומה לשל בהמה וי"ל דאי הוה דומה לא היה בידינו לחלק מסברת נפשינו מאחר שסתמו חז"ל דבריהן ואמרו כל טריפות שבבהמה ישנו בעוף. אלא שאכתי קשה הא דמסיק בכליות להתיר מטעם שהוא חבוי בין הצלעית ושם לא שייך למימר מפני שאינו דומה לשל בהמה ודוחק לומר כיון שילפינן בטחול שאינו דומה עוף לבהמה בכל הטרפיות (ומכשרינן) מטעם דאינו דומה לבהמה שוב נשמע כל הדומה לו בקצת דהיינו שהוא חבוי בין הצלעות כמוהו:

סעיף קטן ז
נמצאו שני טחולים כשר ואפילו דבוקים זה לזה בסומכייהו ולא אמרי' דלא יהא כניטל אלא עד מקום דיבוקם ונמצא שנחתך בעוביין ב"י (וכתב רמ"א בד"מ בשם הרשב"א והגהות ש"ד ומהר"י מולין דאם כמין טחול בצד העב דיש מחמירין וטוב לאסור אם לא בהפסד מרובה כ"כ ש"ע בהג"ה ועיין בת"ח כלל פ"ט דין ג' עכ"ה) וזהו כדעת הרא"ש שכתב רבינו ס"ס מ"א ועיין מ"ש שם וק"ל וכ"כ הב"י שם בשם הר"ן אבל מדסתם רבינו בכאן ולא כתב בהא נמי פלוגתא י"ל דס"ל דשאני בטחול דאינו נאסר בנקב אלא משום דמכאב הנקב יעלה ליחה וירקב ויכאב סביבות הנקב משא"כ בשני טחולין אף שאמרו כל יתר כנטול מ"מ אין כאן נקב בפועל לפנינו לאפיקי בכבד דאם נדבק בכזית דחיותא

אף אם אין שם נקב בפועל מ"מ כיון שכל יתר כנטול ואין לו כח במקום חיותא טריפה דהכבד השנייה נוטלת כחה דאין לשניהן יניקה כדי צורכן. וב"י כתב שם דה"ט דכשר דלא אמרינן כאילו ניטל כולו אלא כאילו ניטל במקום דבוקו והרי נשאר יתר מעובי דינר זהב ע"ש וצ"ע לפ"ז אם נדבקו שנים זה בצד זה בעוביין דהרי ניטל מעובי למטה דהוי טריפה לפ"ז:

סימן מד

סעיף קטן א

הילכך אם נמצאו שלשה כשירה הטעם דכל יתר כנטול דמי ועוד איכא טעמא אחרינא בגמרא מדכתיב גבי קדשים ואת שתי הכליות ודרשינן ולא בעלת ג' ולא בעלת כוליא א' מכלל דלהדיוט שרי (ולפי טעם זה לא היה לרבינו לכתוב לשון הלכך דנלמד מקדשים עכ"ה):

סעיף קטן ב

אפי' אם הגיע החסרון והנקב עד הלובן כו' האי לובן היינו לובן שתחת המתניים שנכנס בתוך הכוליא שהגידין מעורין שם והוא אמצעית הכוליא ונקרא חריץ רש"י ור"ן:

סעיף קטן ג

ואם הן מלאים מים זכים כשירה כתב ב"י האי מים זכים לאו דוקא ליחה לבינה אלא כל שאינם עכורים ממש נקראו מים זכים מאיזה מראה שיהיה ומוכחא כן מהג"א דמכשיר אם היה דם מדלא חשיב אותו בהדי מים סרוחים ועכורין ב"י:

סעיף קטן ד

לקתה אפי' באחת מהן טריפה הטעם דגמירי שזהו גרע מאילו ניטל (ומ"ש רבינו והוא שיגיע הליקוי ומים עכורים על הלובן שבה לשון זה משמע שיהיה הליקוי על הלובן ממש שגם הלובן יהא לקוי וכן הוא בא"ש והביאו ב"י בר"ס וה וגם אח"כ וכתב שגורס בגמרא במקום חריץ ולא עד מקום חריץ אך בס"א הודפס כאן עד הלובן ובש"ע כתב בפשיטות עד הלובן ולא הזכיר דעת א"ח עכ"ה):

סעיף קטן ה

ובגסה עד כענבה בינונית כתב מהרי"ן חביב וזכורני כי ראיתי בפירוש חולין לתלמידי רבי' יונה פי' ענבה פיגו"ן בלע"ז והם עגולין קצת וארוכים ודומים לצורת כוליא ולפ"ז שראיתי נאמר שענבה היתה גדולה בימיהם יותר מפול משא"כ עתה ויש קצת ראיה לפירוש זה מ"ש בדין הטפל וטחול של עוף עגול כענבה עכ"ל ב"י עוד פירש שם פי' אחר ע"ש:

סעיף קטן ו
ומראיתה מוכחת עליה פי' היכא שהקרום שלה כווץ בידוע שמחמת חולי הוא ר"ן:

סעיף קטן ז
ואם היא ירוקה כשירה כתב ב"י שאין זה ל' בעל העיטור ומתמה על רבינו מנ"ל לרבינו לומר שבעל העיטור סובר כן מאחר שאף מראה הבשר בריאה פוסל בע"ה בכוליא שכתב לובן בכוליא לקותא הוא וגם כתב וכל שינוי מראה. פוסל בה ומנ"ל לרבינו לפרש דבריו שמכשיר ירוקה עכ"ד ול"נ שהוא דברי רבינו כתבם בשמו לא בשם בע"ה וז"ל דירוק ככרתי דגם בריאה כשר כמ"ש בסימן ל"ח:

סעיף קטן ח
כבר הורה זקן פי' הרמב"ם (וכתב שם ברמב"ם ולפיכך לא נתנו לכוליא שהקטינה שיעור בעוף עכ"ה) וכ"כ האגור שכן הסכים מהר"י מולין ופי' הטעם לפי שכליות העוף הם סגורין בעצם ואין מגיעין שם בני מעים ואין שום טריפות נוהג בה לכך אין להחמיר בהם יותר מאלו ניטל וניקב עכ"ל ב"י:

סימן מה

סעיף קטן א
ניטלה האם שהולד מונח בה כשירה ואפילו בעוף מקום שהביצים מונחים ב"י וש"ע וכתב מ"ו וז"ל ולכאורה כ"ש ניקבו עכ"ל:

סעיף קטן ב
ניטלה שלפוחית כו' וראב"י מכשיר וטעמו משום דלא מצינו טריפות זה בתלמוד ואין להוסיף על הטריפות ב"י ע"ש שהאריך איך שמעשים בכל אם שיש בני אדם שמי רגלים שלהן יוצאים תמיד ואומרים הרופאים שהשלפוחית שלהן ניקבה או ניטלה וחיו כמה שנים:

סימן מו

סעיף קטן א
ניקבו הדקין טריפה ואפי' ליחה שבהן סותמתן פי' הגלד שעשוי כצמר מבפנים וגוררין בחוזק מהם רבינו ירוחם:

סעיף קטן ב
והיפך בהן והחזירן פי' עליונו לתחתיתו או עגולה זו למעלה מכמות שהיה רש"י וגם בעוף הדין כן ב"י:

סעיף קטן ג
הדרא דכנתא פי' הדקין הסובבים לדכנתא שהוא חלב טהור רש"ו:

סעיף קטן ד
בד"א שניקב לחלל הבטן טעם שאין חלב טהור שעליו סותם כמ"ש לעיל שזהו כרכשתא שנכתב לעיל:

סעיף קטן ה
בין הירכים כשר שהרי אין הרעי יכול לכנוס לגוף:

סעיף קטן ו
והר"ר יונה הכשיר עד שינטל הרוב של הד' אצבעות וכתב מהרי"ן חביב אל תטעה ותחשוב שר"ל רוב האורך אלא האמת שבכל ד' אצבעות שהוא פירוש כדי תפיסה ניקב במשהו כשר ניקב ברוב רחבו טריפה ור"ל עד שינטל הרוב במקום שנקרא תפיסה שהוא ד' אצבעות וכן הוא כתוב בספר אדם וחוה עכ"ל ור"ל דאפילו ינטל כל עליונותו של הד' אצבעות המחוברים בירכים בעיגול כשר דעדיין הוא מחובר בצד התחתון עד שינטל הרוב ומ"ש אל תטעה ותחשוב שר"ל רוב האורך ביאור דבריו שלא תאמר שאם ינטל מן הארבע אצבעות הנשארים שני אצבעות כולן בסיבוב ועדיין נשאר עוד הירכיים ב' אצבעות בסיבוב שהוא כשר עד שינטל הרוב של ד' אצבעות וקראו אורך מפני ששעור ד' אצבעות נתנו לאורך הירכיים דזה אינו דא"כ למה אמרינן עד שישאר ד' אצבעות בשני אצבעות סגי אלא עכ"פ צריך שישתייר ד' אצבעות אורך בין הירכיים רק בזה התיר ר' יונה אם ניטל מצד אחד למטה או למעלה ברחבו עד רובן שהוא כשר:

סימן מז

סעיף קטן א
כענף היוצא מן הבד מלשון בדי ערבה (ומיירי שהוא מחובר לצד האחר במעיים ואינו תלוי בסוף הסימן יתבאר דין מעי תלוי עכ"ה):

סעיף קטן ב
ובעוף כיוצא בזה כשר הטעם דעוף זמנין דהכי הוי ואף על גב דלא משתכח בהו הכי קים להו וי"מ דכל עוף דרכו כן משום דמן הזפק עד הקורקבן קנה של מעים אחד וההוא קרוי בני מעים ובראש הקורקבן יוצאין הדקין גמורין עכ"ל רש"י ונ"מ דלדעת י"מ אם היו ג' טריפה אבל אנן קי"ל כלישנא קמא ואפילו הרבה כשירה וכ"כ ר' ירוחם וכ"פ רמ"א:

סעיף קטן ג
מעי היוצא מבית הכוסות להמסס כשירה הטעם דכל הני חיותא ברייתא הכי אית להו:

סעיף קטן ד
סניא דיבי פרש"י שהוא כרס הפנימי ועשוי ככיס וסתום בראשו ולשון סניא דיבי לפי שהוא מקום מאוס וכחוש אפי' לזאבים עוד פי' שם בע"א וזהו עיקר:

סעיף קטן ה
כתב הרא"ש ז"ל בתשובה כו' כמו מעי קטן כאורך אצבע כשירה ל"ד אלא אפילו יותר מאצבע עיין בתשובת הרא"ש מ"ו ועד"ר:

סימן מח

סעיף קטן א
ואם חלב שעל היתר סותם הנקב כשירה פי' הקיבה עשויה כמין קשת כזה וחלב שעליה מבחוץ נקרא דאקשתא וחלב שבפנים לעיגול נקרא דאייתרא כלומר חלב שבמקום יתר של קשת ועיין דרישה:

סעיף קטן ב
ואיזהו כרס הפנימי י"א היכא דפרעי טבחי פלוגתא דאמוראי הוא:

סעיף קטן ג
כרס החיצונה נקרא חיצונה לפי שהוא לצד חוץ לר"ה ובאותו צד משערים אם ישנו יותר משני טפחים דינו לאסור בטפח ואם אינו שני טפחים דינו ברוב ובמקום דפרעי הוא לצד פנים לארץ:

סעיף קטן ד
וכרס החיצונה כו' פי' קרום עב כו' ר"ל הבשר דק וקליש נקרא קרום:

סעיף קטן ה
והקרב שקורין פנצ"א נ"ל לגרוס והכרס וכן הוא ברש"י:

סעיף קטן ו
ולהכי קאמר החופה את רוב הכרס פי' ולא קאמר החופה את הכרס:

סעיף קטן ז
שרואין כמה יש מן הקרום כנגד אותו רוב הכרס י"ל שדיני הקרע שמבאר והולך אין נוהגין בכל אותו הקרום רק בזה הקרום שחופה רובו של כרס רואין אם הוא יותר משני טפחים דינו לאסור בקרע בטפח ואם הוא פחות משני טפחים דינו ברוב:

סעיף קטן ח
אם נקרע בו קרע באורך טפח או ניטל טריפה אבל אין שיעורם שוה דבנקרע שיעורו באורך טפח אבל בניטל משערינן חוט המקיף העיגול של מקום הניטל לטפח וכמו שיתבאר בסמוך ולכן לא כללם רבינו לומר אם נקרע בו קרע או ניטל באורך טפח טריפה אלא כנקרע ביאר ששיעורו עד טפח ובניטל הוא ג"כ שיעורו טפח אבל בע"א וקיצר כאן וסמך על מה שיתבאר לקמן:

סעיף קטן ט
ואם נתמסמס כו' והאידנא לא בקיאינן בזה מרדכי:

סעיף קטן י
נאסר ברובו פי' בין ברוב אורכו או רחבו ב"י:

סעיף קטן יא
נקדר הבשר בעיגול או באורך ר"ל או שנקדר ונחסר באורך דבין אם נקדר ונחסר בעיגול ובין אם נקדר ונחסר באורך משערינן אם יש בחסרון סלע משום דבקרע שלא נחסר כלום דינו בטפח אם יש בקרע אורך טפח שהוא אינו אלא סדק ארוך טפח ושיערו חכמים דבחסרון כסלע בעיגול או באורך אם נמתח העיגול או האורך יהיה ארוך טפח ולכן אסור והא ששינה בלשונו דלעיל אמר ניטל וכאן אמר נקדר אפשר לפרש שמ"ש נקדר ל' הגמרא ולעיל אמר ניטל שהוא לשונו או אפשר לומר דלעיל שאמר ניטל ר"ל אע"פ שלא ניטל כל עובי הקרום ולא נעשה הנקב מפולש שיעורו בטפח לאסור וכאן נקדר היינו נקב מפולש לאשמועינן דאפילו בנקב מפולש לא נאסר עד שינטל כשיעור טפח אם ימתח הקרע יהיה ארכו טפח והוא שיעור סלע ועד"ר:

סעיף קטן יב
המסס ובית הכוסות כו' פירש"י בית הכוסות סוף הכרס שקורין כנצ"א עשוי ככובע וקרוי בית הכוסות והמסס מחובר בו וסביב סביב לחיבורן כשאתה מבדילן יש דופן לזה ודופן לזה ובאמצעי הם שופכין זה לתוך זה והמאכל נכנס מבית הכוסות להמסס ומהמסס לקיבה ומהקיבה לדקין:

סעיף קטן יג
ורש"י אסר בהמסס אפי' אין הנקב מפולש הטעם משום שעורו דק חיישינן שכולו ניקב אלא שהבריא תוס' ובתרומת הדשן כתב דיש להחמיר כרש"י:

סעיף קטן יד
מחט שנמצא כו' הופכין אותו ובודקין אותו מבחוץ לפי מ"ש בדרישה שנראה ליושב קושיית ב"י דאינו נאסר בניקב מצד אחד אא"כ נמצא עליו קורט דם מבחוץ א"ש מש"ר ובודקין אותו מבחוץ דאף אם נמצא דם מבפנים לא יזיק:

סעיף קטן טו
ומ"ש רבינו אם נמצא עליו קורט דם לפי מ"ש ב"י ישוב לקושייתו שמחלק דבניקב מצד אחד לא נאסר אלא אם כן נמצא עליו קורט דם ולא סביבו א"ש מש"ר ונמצא עליו ועיין כל זה בדרישה (ומ"ש ואפילו ראש העב שלו לצד חוץ ר"ל לצד חלל הבהמה והול"ל שמא נכנסה לחלל הגוף ונקבה להמסס או לבית הכוסות. ומפרש בגמרא הטעם דאימור אוכלין ומשקין דחקוהו ופרש"י ומתוך הדחק נכנס הקופא בבשר הילכך אע"ג דקופא לבר כשירה עכ"ה):

סעיף קטן טז
אם נמצא קורט דם סביב המחט וה"ה חלודה בחודה של מחט: (ודוקא בחודה של מחט אבל באמצע המחט כשירה כ"כ רש"ל בשם מהר"ם מ"צ עכ"ה):

סימן מט

סעיף קטן א
כל אלו הטרפיות כו' טריפות גם בעוף באיברים הנמצאים בו יש לדקדק הרי טחול וכליות נמצאו בעוף ואין הטרפיות נוהגת בהן וא"ל דטחול וכליות לא חשיבי נמצאו הואיל ואין נמצאים דומה בעוף כמו בבהמה דא"כ מאי קאמר רבינו בסמוך אלא שאין לעוף לא כרס ולא המסס וב"ה הלא גם טחול וכליות אין לעוף וד"מ תירץ דבאמת טחול וכליות חשיב לא נמצאו בעוף והא דלא חשיב אלא כרס והמסס ובית הכוסות לפי שרוצה לומר שיש כנגדן זפק וקורקבן ודוחק הוא. ול"נ דמ"ש כל אלו הטרפיות ר"ל כגון טריפות שבאבר שמחמת עצמו הוא נטרף כגון ניקב הושט או הריאה שנקבה וזהו הכלל גם בעוף אבל טריפות של טחול וכליות לא נטרפו מחמת עצמן דהא אם נטלו כשר אלא שנטרפו משום שהם שוכבים על בני מעים ועתיד שיתקלקלו הבני מעים ואותן לא נכללו בכלל זה שכתב כל אלו הטרפיות ולכן אף אם הוא טריפה בבהמה כשר בעוף ודומה לזה כתבתי ס"ס נ"ב ליישב למה מנו חכמים יתר הטריפות שבבהמה מבעוף ולמה לא מנו ג"כ יתר הטריפות שבעוף מבבהמה כגון נפלה לאור ע"ש. גם י"ל דבפלוגתא לא קמיירי דהרי כתב לעיל בשם הרשב"א יש סברא לאסור טחול וכליות של עוף:

סעיף קטן ב
אבל נקבו זה שלא כנגד זה כשר והיינו דוקא כשניקב מחמת חולי דאי אינקב בקוץ וכיוצא בו טריפה היא דהאי קוץ מהיכא אתי אי דרך חוץ חיישינן שמא נקבו אחד משאר איברים שנקובתן במשהו ואי דרך ושט נכנס כיון דעור החיצון ניקב עור הפנימי ודאי נמי ניקב אלא שהבריא ואין הנקב ניכר אבל אם הוא ספק אם הוא מחמת חולי אם לאו מכשרינן מכח ספק ספיקא ספק אם הוא מחמת חולי או מחמת קוץ את"ל מחמת קוץ דלמא לא ניקב אלא מבפנים ועיין בב"י:

סעיף קטן ג
ואם נמצא מחט תחוב בו ולא נוקב כולו הא דלא קאמר או נקב כולו דג"כ כשר כשאין דם סביבו (תירץ הד"מ עד"ר עכ"ה):

סימן נ

סעיף קטן א
וספיקא אם ניקב מחיים אם לא כתב הרוקח נקב שקודם שחיטה פתוח ושלאחר שחיטה אינו פתוח ב"י בד"ה ומ"ש ואם אין דבר לתלות:

סעיף קטן ב
ואפי' אם אין דומין אם משמשו כתב ב"י שם וז"ל ומדקדוק לשון רבינו שכתב אם משמשו בידים בנקב הספק משמע דאי ברי לן שלא משמשו בידים בנקב הספק אין ממשמשין הנקב השני (אבל מסתמא תלינן לומר שודאי משמשו בידים וכן משמעו בהדיא בגמרא וב"י הביאו עכ"ה) והא דלא מדמין בנקב שנעשה מחמת מחט דממ"נ אין לדמות אם נמצא קורט דם ודאי טריפה ואם לא נמצא קורט דם מכשרינן בלאו הכי דלא אחזקינן איסורא הואיל ולא נמצא קורט דם דבהמה שנשחטה בחזקת היתר עומדת אלא שקשה אמ"ש בס"ס מ"ח דאם אין המחט לפנינו ונקבה משני צדדים דאסרינן אף אם לא נמצא עליו קורט דם וי"ל דכל שראינו שניקב המחט או בקוץ אמרינן מסתמא ניקב מחיים מעבר לעבר אם לא שאנו רואין סימן המורה שא"א להיות מחיים והיינו כשהיה לפנינו ואין בה קורט דם ומ"ה כשאינה לפנינו מעמידין אותה על חזקת טריפה משא"כ כאן דלא איירי בנקבים הנעשים במחט דאיכא למימר שנעשה לאחר שחיטה כמו לפני שחיטה מ"ה מדמין:

סעיף קטן ג
ומיהו פירש הר"ר יונה שאין מדמין אלא בכרס ובדקין יש לדקדק דהא אמרינן לעיל דגם בריאה ובקנה מדמין וע"ק דמדיוקא דאמר אין מדמין אלא בכרס ובדקין משמע אבל לא בריאה וקנה ומדיוקא דאמר אבל בלב וכבד וטחול וקורקבן משמע דוקא באלו אין מדמין אבל בריאה וקנה מדמין ונמצא הדיוקים סתרי אהדדי ונראה ליישב שמ"ש אלא בכרס ודקין וה"ה לכל האיברים שנקב שלהם דק ולא בא להוציא אלא נקבים שבאיברים עבים כלב וכבד שא"א לבדוק ולדמות בהן הואיל והן עבים:

סעיף קטן ד
וא"א הרא"ש כתב כסברת רבי' והאי דקאמר אבל לא בכבד אע"ג דכבד אכילו ניטל כשר נ"ל דר"ל קנה הכבד דלדידן מיפסל בנקב כמ"ש בס"ס ל"ד ב"י:

סעיף קטן ה
וכל שאמרו בו אם חסר טריפה כ"ש אם נחתך וניטל כתב ב"י דר"ל אם נחתך כולו דאל"כ לא היה כ"ש דהא חסר כולו עכ"ל ול"נ דאינו מוכרח די"ל דאף חסר מיירי בחוסר מקצת דאדלעיל מיניה קאי שאמר כל שאמרו בו אם ניקב כו' וניקב הוא מקצת אף מה שאמר

וכל שאמרו בו אם חסר כו' ר"ל שחיסר מקצת וא"ש במכ"ש אם נחתך מקצת דחיתוך לעולם גרע מחיסור:

סימן נא

סעיף קטן א

כתב בה"ג דנקיבת קוץ כו' שיבדוק כל המקומות נ"ל דמיירי שידוע שניקב השתא דאל"כ איכא למיחש שמא הבריא וא"א לבדוק דקרום שעלה מחמת מכה לאו קרום הוא:

סעיף קטן ב

אבל רש"י פי' כו' לפי שהמקומות רבים ואע"ג דרש"י כתב לעיל סימן ל"ג דאפילו בוושט לחוד אין לו בדיקה אף לענין נקב וא"כ מאי צריך כאן ליתן טעם שהמקומות רבים י"ל שאני וושט כיון שהוא אדום אין הנקב ניכר בו אבל בשאר איברים ניכר ומיירי כאן אפילו כשאין להסתפק בניקב הוושט דמיירי שהקוץ והמחט תחוב מחוץ לגוף ולא באו דרך הוושט:

סעיף קטן ג

לפי שהמקומות רבים והנקב דק פי' שצריך לבדוק כל איברים פנימים שניקב בהן במשהו כשנמצא הקוץ בחלל הבהמה לאפוקי ישב לו קוץ בוושט אית ליה בדיקה כיון שא"צ בדיקה אלא אותו אבר ועוד שהנקב הוא דק לאפוקי ניקב עם קנה שהנקב גדול יש לו בדיקה כמ"ש בסמוך וכן איתא להדיא באשר"י על דברי רש"י דתרי טעמי צריכי ב"י

סעיף קטן ד

וכתב הרשב"א ניקב הקוץ לפנינו כו' ב"י דייק בראיות ברורות דלא מכשיר הרשב"א אא"כ ניקב בפנינו וראינו שלא נתחב אלא בלב וכשנשחטה נמצא גם כן תחוב בלב הא אם ראינו שנתחב ואין אנו יודעין אם נתחב בלב או בשאר אברים טריפה דנקב שניקב בפנינו אין מוציאו מידי ספק שמא ניקב אחד מהאברים שנקובתן במשהו ואחר כך נתחב בלב ושלא כדברי המרדכי ע"ש וכ"כ מ"ו ומסיק ומ"מ נראה בעיני היכא שהראש השני עדיין תחוב בדופני הבהמה וכ"ש יוצא לחוץ דהוי כאילו שניקב הקוץ לפנינו וק"ל גם נראה בעיני דוקא שהקוץ או המחט תחוב בו או שראינו שניקב בקוץ אבל אם אין אנו רואין אלא נקב בחלל הבהמה א"צ בדיקה אלא נגד הנקב וע"ל סימן נ"ז בענין דרוסה וכן אם ניקב אפילו בפנים כו' וכן לפני זה כתוב אלא אם ניקב עד לחלל חוששין לדריסתו עכ"ל מ"ו ועמ"ש לקמן ר"ס נ"ז ע"ז:

סעיף קטן ה

כתב הרמב"ם הלעיטה קורט של חלתית כו' ותבדק נראה דלאחר ג' ימים ודאי טריפה וא"ל דלאחר ג' ימים ודאי כשירה דאם איתא דניקב כבר מתה דהא קי"ל טריפה חיה

עד י"ב חודש אלא ודאי לאחר ג' ימים ודאי טריפה. ויש לדקדק לפ"ז למה תיבדק תוך ג' ימים הא קיל"ן כל העומד לינקב כנקוב דמי (ע"ל סימן מ' שכתבתי שהב"י כ"כ בפי' הראשון אבל מסיק שם דל"נ ליה להטריף ע"ש סופו ע"ש) וי"ל דתוך ג' אפשר לעשות לה רפואה להשקותם משקים המקררים החלתית הלכך לא אמרינן כנקוב דמי משא"כ מחט בלב הנ"ל דודאי ינקוב ועד"ר:

סימן נב

סעיף קטן א
נפלה לאור ונחמרו פירש"י ונחמרו כווצו מחמת האור והפכו מראיתן לשון חמרמרו:

סעיף קטן ב
כגון לב וקורקבן נקט קורקבן השייך בעוף וכדמסיק דנפלה לאור שייך דווקא בעוף וא"כ הל"ל נפל לאור לשון זכר לא נפלה ל' נקיבה י"ל כי רבינו נקט ל' המשנה וכן הוא ל' המשנה המתחלת אלו טריפות בעוף כו' נפלה לאור כו' ומיירי בעוף:

סעיף קטן ג
ואין איסורו מחמת עצמו זה נתינת טעם למ"ש ואין הכבד דומה ללב וקורקבן כו' וכאילו אמר דאין איסורו כו':

סעיף קטן ד
דהא אפילו ניטל כולו כשר פי' כל מה שכנגד המעים שהוא התחתון שלה וכמ"ש בסמוך אבל לא כנגד המרה ובמקום חיותא:

סעיף קטן ה
ודאי לקו גם הבני מעים כו' ואין רואין בהן שום ריעותא הטעם לפי שידוע ששלט בהן האור אלא שלא ניכר בהן מתוך שהן ירוקות ואע"ג דאמרינן בני מעים שדרכן להיות ירוקים משתנין ומאדימין מחמת האור היינו דוקא כשהאור עצמו שולט בהן אבל כאן שהאור שולט בכבד שהוא אדומה ונעשית ירוקה מכח האור ושוכבת על הבני מעים אמרינן הבני מעים לקו מן הכבד ולא נשתנו ממראיתן הואיל ולקותן מן הכבד שהיא ירוקה:

סעיף קטן ו
דצד החיצון שלה הוא כנגד הצלעות פי' ואפילו נמצאת ירוקה באותו צד כלפי פנים כשירה (נראה דר"ל דאפילו נמצאת ירוקה בצד הדק שלה שבין הצלעות אף שהוא כלפי פנים נגד הבני מעים כשירה ולא אמרינן דהליקוי יורד למטה על בני מעים וכן מוכח ברשב"א הביאו ב"י. עכ"ה):

סעיף קטן ז
ה"ג או כנגד כל מקום חיותא שצ"ל מלת כל והיינו שלא נשאר כזית כמ"ש בסימן מ"א וכן הוא בת"ה הארוך והקצר בהדיא וכתב שם דלא אסרו במשהו אלא במקום שהנקב אוסר במשהו וכמ"ש שיעור ירוקתן כשיעור נקובתן משא"כ בכבד (ולכך צריך שיוריק כל מקום חיותא והיינו שאין שם שם כזית שלם בלי ירוקה במקום חיותא וכמ"ש ב"י בסמוך עכ"ה) ובהוריק כנגד מרה אפילו לא הוריק בעומק עד מקום שנתחבר שם במרה וכן גבי טחול אפילו נשתייר בו כעובי דינר זהב אם הוריק בסומכיה בבהמה טריפה דכל מקום ירקותא כאילו נשרף וניטל וכתב ב"י עוד דל"ד כנגד אלא שאם הוריק סמוך למקום חיותא בכדי שאם ינטל מקום הירוק לא ישאר כזית במקום חיותא טריפה ובכלל כל מקום חיותא הוא וכן כתב הר"ן:

סעיף קטן ח
וקאמר בגמרא כו' מפני שהצלעות מגינות עליה. בעוף מדבר בגמרא שצלעותיו אינן שוכבים לרחבן אלא על חודם ורחבם בולט לפנים והריאה נחבאת ביניהם שרוב רוחב צלעות מגינות עליה והא דסתם רבינו דבריו (ולא כתב שדין זה שייך בעוף דוקא עכ"ה) ה"ט משום דכתב בסמוך בשם הרא"ש דלא שייך כלל בבהמה דין נפילת אור ע"ש:

סעיף קטן ט
אבל אם ראינו (שהאדימה טריפה כך הוא הנוסחא בכל הספרים ואף על גב דאמרינן לעיל ריאה שהאדימה כשירה שאני הכא דאיכא ריעותא שנפלה לאור וע"כ אודם בריאה שינוי מראה היא מדאמר לעיל אפילו האדימה בתכלית האודם מלשון אפילו משמע דגם סתם אודם בריאה קצת שינוי מראה הוא ועד"ר. שוב ראיתי שכתב הר"ן וב"י הביאו בר"ס זה אהא דתנן נפלה לאור ונחמרו בני מעיה אם ירוקים פסולה ואם אדומים כשירה ומפרש בגמרא דהמשנה איירי בלב וקורקבן שדרכן להיות אדומים וע"כ כתב הר"ן שכוונת המשנה במ"ש אם אדומים כשירה דאפי' הוסיף הלב והקורקבן אדמימות מה שרגיל להיות אפ"ה כשירה לפי שבמעט חום מוסיפין במראה שלהם עכ"ל מכאן מוכח שצריכין להגיה שהוריקה דאם לא כן מאי קמ"ל דכשירה ודו"ק:

סעיף קטן י
והרשב"א כתב דלא מכשרינן כו' כן צריך לגרוס שהרי הוא פליג אדלעיל מיניה וטעם הרשב"א דאיתא בגמרא אמר רב שמואל ירוקין שהאדימו ושלקן והוריקו כשירה מ"ט קוטרא עייל בהו ופירש"י קוטרא עייל בהו מעיקרא ועכשיו הלך מחמת המים והוריקו ע"כ וכתב הרשב"א דאין להכשיר בטריפות אלא מה שמנו חכמים ועיקר הטעם משום דס"ל דרכו של אש להאדים הירוק בבישול אבל אין דרכו להוריק ועי' בב"י שכתב כל זה:

סעיף קטן יא
וא"א הרא"ש ז"ל הכשיר בשניהם טעמו של הרא"ש כתב ב"י בשם בעל המאור שדרכו של אש להוריק האדום ע"י שליקה ובגמרא דנקט ירוקין שהאדימו ושלקן. והוריקו כשירה לרבותא נקטיה וכ"ש אדומים שהוריקו וחזרו והאדימו ע"י בישול שכשר הואיל ואין דרכו בכך ואע"פ שסברתו סותרת סברת הרשב"א מוכרחים לומר כן מתוך חלוקי גירסות הגמרא. והא דנקט לעיל ל"ש ירוקין שהאדימו ושלקן וחזרו והוריקו ל"ש אדומין שהוריקו וחזרו ושלקן והאדימו כשירה וזהו זו א"צ נומר זו לסברת הרא"ש דאם ירוקין שהאדימו שחזרו והוריקו ע"י האור כשרים אע"פ שדרכן להוריק ע"י בישול כ"ש אדומין שהוריקו וחזרו והאדימו ע"י בישול דכשרה נראה דנקט כן כדי לאפוקי משם סברת הרשב"א ודו"ק גם בלשון בין בין ובל' ל"ש כו' אין קושיא למה נקט זו ואצ"ל זו:

סעיף קטן יב
אדומים שלא הוריקו כו' עד והאדימו טריפה בגמרא אמר מ"ט איגלאי בהתתייהו. (פי' חרפתן דודאי נחמרו רש"י פכ"ה):

סעיף קטן יג
ומכל מקום מותר לאכלן צלויין ולא חיישינן כו' הטעם דאחזוקי ריעותא לא מחזקינן:

סעיף קטן יד
כתב הרשב"א כו' וכן יראה לי שאין ירקות פוסל בעוף בייתי כו' נ"ל לפרש דהיינו דוקא באין ידוע שנפל לאור אבל נפל לאור כמו בריאה שהאדימה דקי"ל שהיא כשירה ובנפלה לאור תלינן האדמימות באור וטריפה וכמ"ש לעיל בסמוך. והרשב"א לטעמיה אזיל דפוסל שינוי מראה אף באין ידוע שנפל לאור כמש"ר בסמוך בשמו וה"ה נמי מה שהכשיר כאן בעוף בייתי שיש כנגדו מדברי היינו בעוף סתם אבל לא בידוע שנפל לאור:

סעיף קטן טו
כענין שהתירו יתרת שבריאה כו' פי' עינוניתא דוורדא:

סעיף קטן טז
וא"א הרא"ש ז"ל כתב כו' עד דמילתא דלא שכיחא היא הטעם כתב ב"י כי מיד שתפול לאור תצא ותפרח ואם נשרפו כנפיה שלא תוכל לפרוח תשרף במקומה:

סעיף קטן יז
כי בטרם יחמרו מנפילת האש ישרף עורה כך היא הגירסא הנכונה וביס גורסין ישרף עורה ובשרה וצ"ל לפי גירסתם דאף אם נשרף עורה לא חיישינן שיחמרו בני מעים עד שישרף גם בשרה ודוחק הוא דאי חזינן ריעותא דנשרף העור ודאי חיישינן שנחמרו בני מעים:

סעיף קטן יח
אלא ודאי לא שייך בבהמה כלל יש לדקדק מנ"ל לומר דודאי לא שייך בבהמה כלל וגם הלשון אינו מכוון דמיותר הוא מ"ש אלא ודאי כו' ונראה דה"ק ואין אלו אלא דברי נבואה ר"ל שמה שמחלק בעל העיטור בין סתמא לודאי מנ"ל לחלק דלמא ל"ש אלא משום דקשה ליה דתנא דמתני' נקט אלו טריפות בעוף נפלה לאור וגם בגמרא חשיב קורקבן ולא חשיב המסס ובית הכוסות וריאה מכל זה מוכח דתנא דמתני' מיירי דוקא בעוף ולא בבהמה ע"כ נראה לו לחלק וחילוקו דוחק דמנ"ל לחלק בהכי דאין זה אלא דברי נבואה אלא ודאי הואיל ותנא דמתניתין נקט נפילה לגבי עוף ולא גבי בהמה ודאי לא שייך גבי בהמה כלל:

סימן נג

סעיף קטן א
או שיש לה שלשה ידים כשירה יש לדקדק ל"ל למימר או שיש כו' דפשיטא דמאיזה טעם נאסר משום יתר כנטול הלא אף ניטל כשר ונראה לי דנקטיה לאשמועינן דבעוף שטריפה נשמטה הגף אפ"ה יתרת כשירה ורבינו קאי לפי שיטתו שכתב בסימן מ"א כל יתר כנטול דמי וכאילו בלא זה האבר כלל ע"כ ליכא למיחש לשמא ניקבה הריאה בנטילתו עתה אבל נשמט הגף בעוף איכא למיחש שמא נקבה הריאה אבל לסברת הרשב"א שכתבתי שם שסובר כל יתר כנטול דמי כאילו ניטל עכשיו איכא למימר דגם יתר אסור בעוף:

סעיף קטן ב
אבל אם נשמט מעיקרו כו' חוששין הטעם לפי שהריאה נחבאת בין הצלעות וקרום הבשר רך ודק בין צלע לצלע וכששומט גפה מתנתקת הריאה עם הגוף רש"י:

סעיף קטן ג
וצריך לנפחה ולבודקה וכתב המרדכי וכיצד היא הבדיקה יש לנתח העוף מלפניו ומניח הריאה דבוקה בצלעותיה כתולדתה ומביא שפופרת ומכניס בקנה ונופח ונותן על הריאה גילא או גדנפא או רוקה אם עולה בנפיחה כשירה ואם לאו טריפה ע"כ:

סעיף קטן ד
וכ"כ בה"ת דבודאי איעכול ניביה ז"ל ב"י קשה מאי ענין איעכול ניביה לכאן דכי איעכול ניביה דיד מאי הוה הא לא מיטרפא בהכי והכי הל"ל דבודאי נקבה הריאה ובדקתי בספר התרומות ומצאתי כדברי ולא הזכיר איעכול ניביה:

סימן נד

סעיף קטן א
או שנשתפרו רובן מחציין כלפי מטה כשירה פי' ואפילו השבר לצד פנים ולא אמרינן שמא ניקב בראשי הצלעות הבני מעים כדאמרינן גבי קוץ שנמצא בחלל הבהמה דשאני קוץ כיון שנקב בכח מבחוץ ונכנס בדוחק אבל בראשי הצלעות דליכא למימר הכי וא חיישינן למידי ר"ן:

סעיף קטן ב
נשתברו צלעות הקטנות כשירה ר"ל שאינן מצטרפות להשלים לרוב דאל"כ פשיטא דכשר בנשברו וכי ס"ד להחמיר בהן יותר משבירות צלעות גדולות:

סעיף קטן ג
נעקר צלע וחצי חוליא כו' פי' והצלע שכנגדה מחובר יפה בחצי חוליא הקיימת רש"י:

סעיף קטן ד
נעקרה חוליא אחת כו' (כתב רמ"א אפילו הוא למטה במקום שאין פסיקת חוט השדרה פוסלת שם עכ"ה:

סימן נה

סעיף קטן א
ולמעלה ממנו פרק שלישי והוא הקולית פי' הוא תחוב בעצם האליה ובעצם שקורין הנק"א:

סעיף קטן ב
ואפילו בתוך הפרק שבינו לשוק פירוש דוקא בסוף הערקום דהיינו בין הערקום והשוק והוא שקורין בל"א טשיך המחברן יחד:

סעיף קטן ג
לדעת רש"י מ"ש רבינו לדעת רש"י קאי על מ"ש ואפי' בתוך הפרק כו' ואף אדלעיל מיניה קאי שכתב למעלה ממנו מיד בכל מקום שיחתך טריפה היינו נמי דוקא לדעת רש"י אבל לדעת הרי"ף ורמב"ם אפילו למעלה לא נאסר בנחתך אם לא שנחתכו צומת הגידין כמש"ר בסמוך בשמם:

סעיף קטן ד
ועצם הקולית אפילו לא נחתך אלא ניתק הא דקאמר אפילו לא נחתך משמע דנחתך גרוע ואע"ג דבעוף נחתך עדיף מניתק היינו דוקא בגוף העוף שהאיסור משום דחיישינן שמא נקבה הריאה המחובאת שם בין הצלעות וכמ"ש שם בסימן נ"ג משא"כ ברגל דניתק עדיף:

סעיף קטן ה

הכי גרסינן במה דברים אמורים שנפסקו הגידין שמחובר בהן לגוף ונתעכלו אבל נפסקו ולא נתעכלו לא כן צריך להגיה וכן הוא להדיא בגמרא לכל הגירסות וכן הסכימו כל הפוסקים וכן השיב הריב"ש ע"ז שט"ס הוא ב"י והטעם דכשלא נתעכלו הדר בריא אבל ניטל הירך טריפה אע"ג דלא מתעכל ניביה ר"ן. וגם דברי רבינו אלחנן מיושבים טפי לפי גירסא זו שכתב וה"מ בבהמה אבל בעוף אפי' לא איעכול ניביה טריפה ואי גרסינן לעיל נפסקו או נתעכלו מאי אפי' דקאמר הלא גם בבהמה בנפסק אפי' לא נתעכלו טריפה. וכתב מ"ו בשם השערים דאין אנו בקיאין באיעכול ניביה וכן המנהג אבל היכא דאיעכול ניביה ולא שף מדוכתיה יראה להתיר וכן מצאתי בסמ"ק ומרדכי ע"כ:

סעיף קטן ו

כתב הרשב"א ראשו התחתון של עצם זה פי' דקולית. כתב הרשב"ם ראשו התחתון של עצם זה המחובר עם השוק שנשל כן צריך לגרוס ולא כמו מקצת ספרים דגרסינן שנטל דא"כ אין שייך לומר אע"פ שלא נפסקו דאם נטל ודאי נפסקו ועוד דא"כ גם למעלה בבוקא דאטמא אפי' לא נתעכל טריפה דטעם שמתירין בלא נתעכל משום דהדר בריא ואם ניטל א"א להבריא ופמ"ש ב"י שם וצ"ל לספרים דגרסינן ניטל שר"ל ניטל קצת ופירושו כפי' ונשל:

סעיף קטן ז

יש אוסרין אע"פ שלא נפסקו ולא נתעכלו גידיו טעם האוסרין דאמרינן בפרק א"ט אמר רב יהודה אמר רב יהודה אמר רב שמוטת ירך טריפה וכתב הרשב"א בת"ה הארוך דאיכא מרבוותא דפירשו דשמוטת ירך טריפה דאמר רב יהודה לאו היינו בוקא דאטמא אלא ראש העצם האמצעי המחבר בין עצם הירך ועצם הרגל וראש העצם ההוא בו נצמתים צומת הגידין והראש השני המחובר עם עצם הירך בו נאמרו דברי רב יהודה וקראו ירך ללמד על הראש המחובר לעצם הירך עכ"ל ויש לדקדק בדבריו למה אמר לאו היינו בוקא דאטמא אלא ראש העצם האמצעי והוכרח ליישב אחר כך למה קראו ירך לימא בקיצור שקאי על תחתית הירך מקום חבורו בשוק גם למה ליה למימר שבו נצמתו הגידין וכי עד הנה לא היינו יודעים שבעצם האמצעי צומת הגידין אלא נראה שזה הי"א הוא אזיל בשיטת רש"י שסובר עצם האמצעי אם נחתך נאסר מיד בכל מקום והטעם הואיל ובו צומת הגידין וע"ז קאי רב יהודה ואמר שמוטת ירך טריפה אפילו לא איעכול ניביה ופירשוה דקאי על מקום חיבור עצם השוק עם עצם הירך דכיון דבאותו עצם צומת הגידין החמירו בו להטריפו אפי' לא נפסקו ולא נתעכלו שם הגידין אבל בוקא דאטמא שניתק ממקומו במקום חיבורו בגוף מודה הי"א דלא נאסר אלא דוקא באיפסק ואיעכול

ניביה שהוא מימרא דרב מתנא האי בוקא דאטמא דשף מדוכתיה טריפה וה"מ דאיעכול ניביה זהו דעת האוסרן והרשב"א חולק ע"ז ופירש דשמוטת ירך טריפה היינו בוקא דאטמא דשף מדוכתיה ואיעכול ניביה אלא שלא חש רב יהודה להזכיר איעכול ניביה וס"ל כיון שלא הזכירו חכמים הטריפות דשף מדוכתיה ואיעכול ניביה אלא בבוקא דאטמא אין לנו להוסיף על הטריפות דאין לנו בטריפות אלא מה שמנו חכמים והילכך ראש התחתון ש' עצם הקולית המחובר עם השוק דשף מדוכתיה אפי' אפילו איעכול ניביה כשירה זו היא דעת המתירין:

סעיף קטן ח

והוא שיהיה זה היתר מראש עצם התחתון ולמעלה נראה דר"ל אפילו הוא באותו עצם קטן הקורין טשיך המונח בין הארכובה לשוק במקום שאין בעצמות דין טריפות צומת הגידין מ"מ הואיל ואם יחתך אבר קטן זה מן השוק אזי תטרף הבהמה וכמש"ר לעיל מזה מטעם דמהתרת אותו עצם קטן ולמעלה שייך טריפות צומת הגידין וכמש"ר ר"ס נ"ו וא"כ אף שזה היתר מחובר למטה ממנו מ"מ אמרינן כאילו ניטל ונתתך כולו כל אותו העצם והרי היא נטרפה ממנו וז"ש רבינו בין במקום צומת הגידין בין למטה מהן והיינו כמ"ש ואין להקשות אפילו אם נתחבר היתר למטה בארכובה התחתונה נימא כל יתר כנטול דמי וכאילו ניטל כל הרגל וכמ"ש סימן מ"א גבי כבד ובסימן מ"ג גבי טחול דשאני התם דהכל הוא אבר אחד משא"כ ברגל דיש לו ג' פרקים דאין סברא לומר דאם יש יתר בפרק התחתון דנימא כאילו ניטל כל הרגל ועד"ר:

סעיף קטן ט

כל שאם יחתוך כו' עד בין בבהמה בין בעוד ס"א בין בהמה בין אבר ועיקר מ"ו:

סעיף קטן י

ואם עור ובשר חופין את רובו כתב הרוקח כך בודקין אותו ימתח אבר כמו שהיה ויקרב זה לזה ויראה אם עור ובשר חופין את רובו ע"כ:

סעיף קטן יא

ובאמצעי שלא כנגד צומת הגידין פי' לאו למעוטי אם נשבר כנגד צומת הגידין וצומת הגידין קיימים דהא בסמוך סי' נ"ו כתוב אם נשבר עצם במקום צומת הגידין ונתרפא כו' עד היה צריך בדיקה אלמא דבבדיקה היה סגי אלא מילתא פסיקתא נקט דאילו נחתך כנגד צומת הגידין אינה ניתרת עד שיבדקו הגידין וכ"כ ב"י ע"ש:

סעיף קטן יב

והאבר אסור מדרבנן והטעם גזירה משום אבר מן החי וכמ"ש בסימן ס"ב אבל אם יש ספק אזלינן לקולא ומקום החתך נמי אסור רשב"א:

סעיף קטן יג

ורוב זה צריך שיהא רוב עביו ורוב הקיפו פי' יש עצם שאינו עגול כו' ז"ל הגמרא בפרק בהמה המקשה (חולין דף ע"ו) ת"ר נשבר העצם ויצא לחוץ אם עור ובשר חופין את רובו מותר ואם לאו אסור וכמה רובו כי אתא רב דימי א"ר יוחנן רוב עביו ואמרי לה רוב הקיפו אמר רב פפא הילכך בעינן רוב עביו ובעינן רוב הקיפו ע"כ והנה קשה לרבינו על לשון הגמ' דלפי המובן רוב הקיפו ורוב עביו הכל אחד הוא ומאי קאמר ואמרי לה רוב הקיפו הילכך פירש דלפעמים רוב הקיפו גדול יותר מרוב עביו וקשה ליה לפ"ז למה אמר רב פפא דבעינן תרווייהו הלא ברוב הקיפו נכלל רוב עביו ע"כ מפרש דלפעמים רוב עביו יותר מרוב הקיפו וביאור דברי רבינו לפי שיש עצם שרחב מצד אחד ומיצר מצד השני ורוב עביו הוא כשנשער שיעור חלל העצם ואם רובו של חלל העצם מכוסה הוא רוב עביו ורוב הקיפו כשנשער בחוט היקף כל העצם אם אותו שיעור של אותו חוט המקיף כל העצם מכוסה רובו הוי רוב הקיפו (נקוט כלל זה בידך כשתמדוד חוט המקיף זה החוט המקיף חלק המיצר הוא יותר גדול מהחוט המקיף צד הרחב ואם תמדוד חלל העצם עצמו בקוים תמצא יותר חלל בצד הרחב ממה שיש חלל בצד המיצר) והנה מש"ר ואם בשר החופה בצד הרוחב אז רוב עביו יותר מרוב הקיפו ר"ל שאם הבשר החופה הוא מונח על צד הרחב של העצם ונוטה מעט לצדדים ואם נשער חלל כל העצם נמצא שבאותו שליש מה שהוא בצד הרחב עם מעט מהצדדים יש חלל יותר מבשני שלישי שאר העצם לפי ששם הוא עב ומכאן ואילך הוא מיצר זהו שאמר רבינו אז רוב עביו הוא יותר ר"ל שרוב עביו מכוסה יותר מאילו רוצה לשער מה שמכוסה מרוב הקיפו לפי שכשנשער בחוט המקיף כל העצם עדיין לא נתכסה אפי' חציו של חוט היקף העצם שהרי לא נתכסה עדיין רק צד הרוחב ועוד מעט לצדדין כזה ובזה יתורץ קושיא ראשונה שהיה קשה לרבי' ל"ל למימר ואמרי לה רוב הקיפו שלפי מה שאמרנו צריך יותר לכסות רוב הקיפו מרוב עביו ואם הוא במקום שמיצר והולך אז רוב הקיפו יותר מרוב עביו ר"ל שאם הבשר החופה הוא מונח על צד המיצר כזה * אז רוב הקיפו יותר מרוב עביו ר"ל שרוב הקיפו מחופה יותר שאם תשער שיעור כל ההיקף בחוט המקיף תמצא שנכסה רוב של חוט המקיף אבל רוב עביו והוא החלל לא נתכסה עדיין לפי שיותר יש חלל העצם באותו הקצה הרוחב שלא נתכסה ממה שיש בזה המיצר שנתכסה ועד"ר ושם כתבתי פי' לדברי ב"י שהוא עד"ז שכתבתי ועוד דרך אחרת בשם מ"ו ז"ל:

סעיף קטן יד

היו רירין כו' אע"פ שאין שם בשר פי' ואע"ג שדרך להיות שם בשר:

סעיף קטן טו
גידין שסופן להקשות כו' וכל הגידין איקרי סופן להקשות וכן מוכח מהרמב"ם ב"י וכ"כ רמ"א:

סעיף קטן טז
אלא מתלקט כו' רבינו סידר האבעיות באת"ל וכולן להיתר והתחיל במתלקט שיש שם רוב בשר והוא עב אלא שאינו במקום אחד ואת"ל שהוא כשר. מרודד פי' שהוא דק וקלוש והוא גרוע ממתלקט הואיל והוא דק מהו ואת"ל שהוא כשר הואיל והוא מחובר לעצם נקלף מהו שאינו מחובר לעצם ואת"ל נקלף כשר הואיל ולא ניטל כלום סופו להתחבר ניטל שליש התחתון מהו ר"ל שהבשר החופה נקלף מן העצם וניטל ממנו שליש של בשר סמוך לעצם ואם ת"ל כשר הואיל והוא שלם בלא נקב ניקב מהו ר"ל שהבשר החופה ניקב נקב מפולש עור ובשר והוא גרוע קצת ממתלקט שעורו שעל גבולו ניקב ומעלה ארוכה גם הבשר אע"פ שלא נחסר כלום את"ל ניקב כשר הואיל ולא ניטל כלום ואינו אלא נקב כל שהוא הדר בריא נסדק מהו ר"ל שנסדק הבשר והעור סדק בלי חסרון ואפשר שהסדק מתרחב ואינו הדר בריא זהו טעם רבינו שסדרן בזה הסדר שלא כסדר הגמרא והרא"ש ועד"ר:

סעיף קטן יז
נשבר העצם במקום שעושה טריפה כו' פי' שלא במקום צומת הגידין דאילו במקום צומת הגידין יתבאר בסי' נ"ו דיש להחמיר שמא נפסק אחד מן הגידין ולא נתרפא יפה כ"כ ב"י בס"ס נ"ו בשם ת"ה (וכתב רמ"א ואפי' אם הוא עב עדיין במקום השבר וניכר עדיין שנשבר כשר וכ"כ האו"ה ודוקא כשחזר למקומו הראשון ונתחבר שבר עם שבר יחדיו ידובקו אבל אם שני שברי עצם שוכבים זע"ז זה נמשך למעלה וזה נמשך למטה אסור מהרי"ק ב"י עכ"ה) ואפשר לומר דמיירי אף במקום צומת הגידין והא דסתם רבינו וכתב שהוא כשר בלא חולק אפשר שר"ל שכשר ע"י בדיקה והא דלא הזכיר הבדיקה ה"ט שאין כוונת רבינו לבאר כאן דיני צומת הגידין רק דיני עצם שנשבר ומצד העצם הוא כשר ועל דיני צומת הגידין שסמך שיתבארו לקמן בסימן נ"ו. אלא שנראה לומר דאי מיירי במקום צומת הגידין אין הבדיקה מועלת דחיישינן שמא נפסק ונתרפא ואין ניכר וטריפה דכמו שגבי עצם אמר כיון שנקשר בידוע שלא יצא דיש לדקדק למה ליה למימר בידוע שלא יצא נימא סתמא כיון שנקשר כשר גם לפני זה קאמר ואין ידוע אם יצא רובו אלא לאו ה"ק כיון שנקשר מסתמא לא יצא משמע דאי ידעינן בודאי שיצא (אבל רבינו ירוחם לא ס"ל הכי וכמ"ש לעיל בשמו שכתב אדברי הרא"ש בפי' רוב עביו כו' דלפי פי' אין נ"מ ביציאת העצם ע"ש וע"כ צ"ל דמש"ר כאן ואין ידוע אם יצא רובו ר"ל אין

ידוע אם היתה טריפה מתחלתה דהיינו שיצא בלא סביבת רוב עור ובשר כדינו) שלא היה רובו מכוסה אעפ"י שנקשר טריפה ה"ה נמי בצומת הגידין שאין בהן דין וחילוק אם יצא או לא דאם נפסק אע"פ שנתרפא טריפה וא"כ יש לתמוה על דברי ב"י שכתב בס"ס נ"ו בד"ה ואם נשבר כו' וז"ל וכיון שנפסק שמא לא נתרפא ע"כ ולפי מ"ש אפי' נתרפא אסור. ולשון הגאונים מסייע לב"י שהרי כתב רבינו שם ס"ס נ"ו ז"ל והרא"ש מאיבר"א כתב בשם הרשב"א שאם לא נשתנה מראית בשר אז ודאי "נתרפא יפה משמע אף שנקרעו צומת הגידין אם חזרו ונתרפא יפה כשר ודוחק לומר דר"ל אז לא נקרעו הצ"ה מעולם דל' נתרפא לא משמע הכי וצ"ע:

סעיף קטן יח

כיון שנקשר בידוע שלא יצא רובו לאו דוקא אמר לא יצא דהא לדעת רבינו שקאי בשיטת הרא"ש אין נפקותא בין יצא ללא יצא רק שצריך שיהא רוב הבשר מחופה אלא מ"ש לא יצא ר"ל לא היה מגולה וטעם הדבר שאם היה העצם מגולה לאויר העולם לא היה אפשר להתרפאות. והיותר נראה דמ"ש ויצא רובו רובו קאי אהבשר שנסדק ברובו והיה ראוי לצאת העצם מתוכו ול"ד יצא קאמר להרא"ש ורבינו אלא ל' הברייתא נקט דת"ר עצם שנשבר ויצא דצ"ל להרא"ש ל"ד יצא אלא ראוי לצאת או יצא וניתק ממקום חיבורו קאמר וק"ל:

סעיף קטן יט

ואם אין יכולין לעמוד עליו פירוש שאינו שחור שאז יש להסתפק שמא נשבר סמוך לשחיטה שסימן השחרות אינו מועיל אלא לחומרא:

סעיף קטן כ

ואם לאו אסורה מספק ואין להתיר מטעם דכל שנשחטה בחזקת היתר עומדת עד שיודע לך במה נטרפה דהתם דוקא דיכולים למיתלי בזאב או במשמוש ידא דטבחא ר"ן: (וכתב רש"ל ואני נוהגין שלא להקל א"ל שיש רגלים לדבר שנעשית אחר שחיטה עכ"ה):

סימן נו

סעיף קטן א

ניטלו צומת הגידין פירוש נטלו לגמרי ומשמע מדברי כל הפוסקים דאם לא נטלו ולא נחתכו לגמרי אלא שנעקרו מן הארכובה ונקלפו מעל העצם עד למעלה כיון שעדיין יונקים מן הגוף כשירה ב"י ע"ש:

סעיף קטן ב
או שנפסקו פירוש שנפסקו זה מזה באמצע ורבינו לא זו אף זו קתני לא זו ניטלו שלא נשתייר מהם כלום שהוא פשיטא אסור אלא נפסקו שהם שם מחוברים עדיין אלא שנקרעו אפ"ה אסור:

סעיף קטן ג
ושמו ערקום פירוש והוא עצם ששוחקין בו התינוקות רבי' ירוחם וקורין בל"א "טשיך":

סעיף קטן ד
ולמעלה ממנו מתחברים וצומתים פרש"י שהעצם למעלה מן הפרק ערום בלא בשר בשתים ושלשה אצבעות והגידים אדוקים בו וכל זמן שהם צמותין וקשורין השלשה יחד קרוי צומת עד מקום שמתפשטין ומחפצלין זה מזה ור' ירוחם פי' צומתין כלומר מחוברין ביחד ולא מתפצלין אילך ואילך כבשר:

סעיף קטן ה
נפסקו או נטלו נקט נפסקו קודם נטלו שהוא לא זו אף זו לענין היתר דלא זו נפסקו אלא אפילו נטלו כשרה כנגד הערקום והא דנקט אח"כ נפסקו או נטלו לאיסור לא רצה לשנות הלשון בבבא אחת:

סעיף קטן ו
כנגד הערקום כשירה ואף על פי שצומת הגידין מתפשטות עד העקב כבר התחילו להתקשות ונעשות כעצם ואין טרפות צומת הגידין אלא במקום שהם רכים ועומדין לעצמן כגידין ולא קשה כעצם רשב"א:

סעיף קטן ז
אלא לבנים קצת ומזהירין ס"א ומחוירין מ"ו:

סעיף קטן ח
וגידין אלו הן ג' אחד עב ושנים דקים והעב מונח על שני הדקים ממנו והוא אותו שמפרידין כשתולין הבהמה ברגלים והשנים הם דבוקים בבשר ובעצם ראבי"ה:

סעיף קטן ט
וכתב הרמב"ם כו' וכן אם נפסק קצת כל אחד מהם כשרה אין לדקדק מדבריו דדוקא אם לא נפסק אלא קצת כל אחד ואחד מהם כשרה דמשמע הא אם נפסק רוב אפילו של אחד מהם טריפה דז"א שהרי כתב רבינו אח"כ מיד עד שיפסוק רוב כל אחד מהם דמשמע דוקא עד שיפסקו רוב של כל השלשה גידים טריפה אבל אם נפסקו אפי' רוב של שנים כשרה אלא ה"פ וכן התחילו לפסוק כל השלשתן כשרה לעולם עד שיפסוק רוב של כולם ולכן דקדק בלשונו ואמר עד כו' וכן הוכחתי בדרישה:

סעיף קטן י

ורש"י אסר אפי' בנפסק רוב של אחד מהן כ"צ לגרוס וכן הוא בספרים מדויקים וביאר ב"י דברי רש"י דאפי' בנפסק חוט אחד טריפה אפי' אחד מקטיני ולא נהירא לי לפרש דברי רש"י כן דא"כ קשיין דברי רש"י דידיה אדידיה כמו שכתבתי בדרישה אלא נ"ל לבאר דברי רש"י שהביא רבינו שאפילו בנפסק רוב של אחד מהם טריפה ר"ל רוב של מין אחד רוב בנין או רוב מנין וע"ד זה מבוארים שפיר דברי הרא"ש שכתב עליו רבינו וז"ל וא"א הרא"ש ז"ל כתב אפי' לא נשאר רוב של כל אחד ואחד מהם כשרה שר"ל נמי רוב מין וכמ"ש בסמוך וקאי אדברי רש"י שכתב רבינו דלדעת רש"י אפי' נפסק רוב של מין אחד טריפה וכתב עליו דלדעת הרא"ש לא נטרפה בנפסק רוב מין אחד אבל אם נבאר דברי רש"י כמ"ש ב"י דר"ל אפי' בנפסק רוב חוט אחד טריפה והיינו אפי' בחוט אחד מהקטיני יהיה קשה דברי הרא"ש שהביא רבינו שנצרך נמי לפרש שמ"ש אפילו לא נשאר רוב כל אחד ואחד מהם דמשמע רוב כל חוט ונידוק מזה דתרתי חוטין מיהא צריך שישאר רוב מהם ובנפסקו רובו של שני חוטין טריפה אפילו קטיני וז"א שבהדיא כתב הרא"ש שרוב כל אחד ר"ל רוב מין אחד וגם מלשון רבינו מוכח כן מיניה וביה שהרי מבאר אח"כ שלא נטרף אפי' נפסקו תרי קטיני אם נשאר רובו של אלימי קיים ואם כן קשיין דברי הרא"ש אהדדי אלא נראה כמ"ש ועד"ר. ומש"ר בשם הרא"ש דאינו אסורה אא"כ נפסק כל הגדול ורובו של כל אחד ואחד אל תטעה לדקדק ולומר דמדכתב רובו של כל אחד ואחד הא נשאר רובו של אחד מהקטיני דכשר אף דנפסק הגדול ואחד מהקטיני אלא כוונתו דאפילו נפסקו ג"כ הקטיני כל אחד מקצת הוא כשר עד שיפסק גם הרוב מהן ולאפוקי ממ"ד וכשנפסק כל הגדול צריך שישארו ב' הקטנים בשלימותם וכמ"ש בדרישה ול' הרא"ש מדוקדק בזה יותר וכמ"ש בדרישה ע"ש. ואין להקשות דברי הרא"ש דידיה אדידיה שכתב אבל אה נפסק הגדול ונשאר רוב מכל אחד מהקטנים כשרה דמשמע דוקא בנשאר רוב מהקטנים כשרה אבל אם נשאר מחצה מהקטנים טריפה ולעיל מיניה כתב שאינה אסורה אא"כ נפסק כל הגדול ורובו של כל אחד ואחד מהקטנים דמשמע אבל אם נפסק כל הגדול וחציין של הקטנים כשרה די"ל דמ"ש שאינה אסורה אא"כ נפסק כל הגדול ורובו של כל אחד ואחד מהקטנים ר"ל מחצה של כל אחד ואחד מהקטנים שהוא רוב המשוער בלב וממילא נשמע דה"ה אם נפסק כל הגדול וחציין של קטנים טריפה אבל אין לפרש אפכא דמ"ש אבל אם נפסק הגדול ונשאר רוב מכל אחד מהקטנים כשרה דלאו דוקא נקט נשאר רוב מהקטנים אלא

ה"ה נשאר מחצה מהקטנים שהוא רוב המשוער בלב כשרה ונילף דאם נפסק הגדול וחציין של קטנים כשרה דאיסורא דאורייתא ילפינן לחומרא:

סעיף קטן יא
ואם נשבר העצם במקום צומת הגידין ונקשר כו' הטעם כתב ב"י דחיישינן שמא נפסק אחד מהגידין וכיון שנפסק שמא לא נתרפא יפה ועיין מ"ש בס"ס נ"ה:

סעיף קטן יב
והרמב"ם מכשיר בנטלו צומת הגידין צריך לגרוס הרמב"ן:

סימן נז

סעיף קטן א
דרוסה טריפה פי' דרוסה שהיא ודאית קי"ל שהיא טריפה והולך ומבאר דיני דרוסה:

סעיף קטן ב
מעלות מעלות יש כו' ז"ל משנה ריש פא"ט ודרוסת הזאב ר' יהודה אומר דרוסת הזאב בדקה ודרוסת ארי בגסה דרוסת הנץ בעוף הדק ודרוסת הגס בעוף הגס ע"כ ופרש"י דרוסת זאב שהכה בצפרניו ומטיל בה ארס ושורפה:

סעיף קטן ג
ואצ"ל בעופות אפשר דקמ"ל בזה דל"ת ודאי לא זרק בהן ארי או זאב הארס דא"כ מיד היו מתים כיון דחיותא דעופות זוטר ניהו קמ"ל:

סעיף קטן ד
וכלב אין לו דריסה כו' עד שאם דרס או נקב בשיניו עד לחלל (פי' לחלל הגוף של בהמה ומבואר בסעיף קטן ט' ע"ש. ואע"ג דבשיניים אין דריסה לשום חיה ועוף מכל מקום אשמועינן בכלב דה"א דמאחר דביד וברגל אינו דורס הוא דורס בשיניו וכמו שאמרינן בעוף שהוא דורס ברגל מאחר שאין לו לדרוס ביד כמו חיה שאין לו דריסה אלא ביד כדלקמן וק"ל עכ"ה) חוששין לו כו' מ"ש חוששין ולא ביאר איך הוא ר"ל למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ע"ד שנתבאר לעיל סימן נ"א דלרש"י אין בדיקה לנקב בקוץ ולבה"ג יש בדיקה וכ"כ הרשב"א בחדושיו בדף ל"ה בד"ה אמר רב נחמן:

סעיף קטן ה
וכל שאר חיות כו' כתב הרא"ש שאין להם דריסה טעמו דדוקא לאלו שהוזכרו במתניתין וכתבתים ריש הסימן יש דריסה ולא לאינך:

סעיף קטן ו
והרשב"א כתב כל חיה שאינה גסה מזאב כו' וס"ל דלהכי נקט מתני' זאב לאפוקי מה שלמטה ממנו או דומה לו שאין לו דריסה כמותו בגדולה שבדקות אבל יש לה דריסה בגדיים וטלאים והא דנקט חתול בגמרא לרבותא נקטיה דאפילו חתול וכ"ש מה שהוא

גדול ממנו וכל שהיא גסה מזאב עד ארי דינה כזאב דנקט זאב לרבותא וכ"ש הגדול ממנו וכן בארי אמרינן נקט ארי לאפוקי מה שלמטה הימנו או דומה לו אין לו דריסה בגסה אבל מה שלמעלה מארי יש לו דריסה בגסה במכ"ש זהו טעם הרשב"א:

סעיף קטן ז

כל העופות אין להן דריסה אפילו בגדיים חוץ מהנץ הנץ יש לו קולא מעוף הגס שקורין אושטי"ור דבסמוך דאותו גס אפילו ניקב בגדיים לפנים אין חוששין משום ארס והיינו קולא אבל יש לו דריסה בעופות אפילו בגדולים כגון אווזות והיינו חומרא ובנץ הוא להיפך ועמ"ש בסמוך:

סעיף קטן ח

אלא אם ניקב עד לחלל פי' לחלל הגוף:

סעיף קטן ט

חוששין לדריסתו הטעם דאז מטיל ארס דקים להו לרבנן דזיהרא דידיה מיקלא קלי כשהוא מטיל בפנים דוקא ואע"ג דבלא ארס נמי אם ניקב נקב קטן לחלל הגוף טריפה לפי שאין בדיקה לנקב קטן באברים פנימים בשלמא למ"ד יש בדיקה לנקב קטן בשטח הגוף יש נ"מ בזה הארס שאף אם נבדק מנקב צריך עדיין לבדוק אם אין שם ארס אלא למ"ד אין בדיקה לנקב קטן באברים פנימים למאי נ"מ אמרינן בגמרא שהנץ יש לו דריסה בגדיים וטלאים כשנקב בחלל הגוף הלא אף בלא ארס טריפה וי"ל דכי אמרינן אין בדיקה לנקב היינו כשהקוץ או המחט תחוב בגוף ואיכא למיחש דילמא הלך לכאן ולכאן וניקב וא"א לבדוק אבל כאן שדרס והוציא מיד לא חיישינן לנקב באברים פנימים אלא כנגד זה הנקב מקום שדרס (וכ"כ רש"ל עכ"ה) דומה למ"ש רשב"א לעיל באם נמצא מחט או קוץ תחוב בלב שיש לו בדיקה הלכך כאן נמי יש לנקב בדיקה ואשמועינן דאף אם בדקנו ולא נמצא נקב צריך ג"כ לבדוק אם אין שם ארס ועמ"ש לקמן שאף בדריסה אם ראו מקום הדריסה א"צ לבדוק אלא אותו מקום שראינו שהכה עליו וע"ר (ואפשר גם כן ליישב דגבי נקובת קוץ או מחט אם רואין שניקב כנגד הלב ואח"כ נמצא תחוב בלב כשרה כדלעיל סימן נ"א ואילו גבי חשש דרוסה כשנגע ללב טריפה מאחר שניקב לחלל הגוף חיישינן לדריסתו עכ"ה):

סעיף קטן י

אבל בעל התרומות כתב דחתול כו' אבל בארי וזאב הכל מודים דאין חולק:

סעיף קטן יא

אא"כ יש לו מצילין וה"ה אם הנדרס בורח מפניה ב"י:

סעיף קטן יב
ומסקנת א"א הרא"ש ז"ל כסברא הראשונה היינו מדסיים שם הרא"ש אבל הרי"ף חילק בין מצילין לאין מצילין כו' ובס"א גרסינן בהדיא כן וא"א ז"ל כתב כסברא הראשונה שהרי"ף אוסר בכל ענין וטוב להחמיר ב"י:

סעיף קטן יג
וכל שלא ראינו שרדף אחריהן והכה אין חוששין מכאן נלמד דאם ראינו שהכה חוששין לו ואפי' בחתולין שלנו שהן בני תרבות והארפכי בתשובה:

סעיף קטן יד
וראוי לחוש להם פי' לאסור והטעם כיון דאשכחן שחשו בגמ' שמא דרס החתול ושונרי דידהו היו ג"כ מגודלים עם התרנגולים כמו שלנו אבל הר"ן כתב דעכשיו נוהגין היתר בדבר אם לא שראינו שהכה בהן וכמ"ש ב"י:

סעיף קטן טו
אין דריסה אלא ביד ובציפורן פי' לאפוקי אגפיים שבעוף וגם אם נטלו צפרנים דיד אין לה דריסה:

סעיף קטן טז
אבל דרסה ברגל פי' חיה שיש לה ב' ידים וב' רגלים אבל עוף יש לו דריסה ברגל:

סעיף קטן יז
ואין דריסה אלא מחיים של דורס ונדרס פי' לאפוקי אם נשחט הנדרס קודם שהוציא הצפורן אין הארס מזיק כלום שכבר נשחטה כראוי וכמש"ר בהדיא כיצד כו' ואין לאוסרו מטעם דכל העומד לנקוב כנקוב דמי ה"ג דכוותיה דשאני הכא דאינו מטיל ארס עכ"פ כגון אילו ימות הדורס קודם שיוציא רגלו או יחותך ידו וכמ"ש לעיל ס"ס נ"א בדין חילתית:

סעיף קטן יח
ועד שלא הוציא הציפורן הומת ל"ד הומת אלא שנחתך היד התחוב בו ב"י:

סעיף קטן יט
הרי זה כשר הטעם שעם נטילת הציפורן דוקא זורק הארס וכתב הר"ן אפילו האדים בשר נגד בני מעים לא חיישינן כי היכי דלא חיישינן בעלמא כד לא מספקא לן בדרוסה כלל:

סעיף קטן כ
אבל כשבא לפנינו וציפורן תחובה לו בגבו חוששין שמא דרס וחזר ודרס מ"ש תחובה לו בגבו נראה דר"ל שכל היד עדיין תחובה לו בגבו כשבא לפנינו שאע"פ שמזאת הדריסה אינה נדרסת כיון ששחטוה קודם שהוציא הדורס ידו מעל גבה דבנטילת הציפורן מטלת הארס מ"מ חוששין שמא דרס והוציא ידו והטיל ארס באותה דריסה וחזר ודרס ומה

שתחוב בגבו הוא דריסה שניה והוא דומה למש"ר בסמוך וכן אלי הצדדין כו' שכתב להדיא אפילו אם שחטה קודם שהסיר הציפורן שמיירי בעדיין תחובה הציפורן עם הרגל ה"ה נמי לעיל דמיירי בכה"ג מדכתב וכן ועי' ד"ר:

סעיף קטן כא
חוששין לספק דרוסה כגון אם רואין ארי כו' ל"ד ארי אלא כל הדורסין שנכנסו לבין אותן שיש להן דריסה בהן אלא מילתא פסיקתא נקט רשב"א:

סעיף קטן כב
או הוא והם מקרקרים אין חוששין הטעם דבידוע שהוא ג"כ ירא מהם וכן כששניהן שותקין אמרינן ודאי שלום עביד עמהן וכתב בתרומת הדשן ואם ראינו דקפץ עליהן אף על פי ששניהן שותקין אמרינן מרוב ביעתותא שתקו וחוששין:

סעיף קטן כג
אבל אם הוא ספק אם נכנס כו' הטעם משום שהוא ספק שמא לא נכנס ואם נכנס שמא לא נגע בא' מהן רשב"א:

סעיף קטן כד
או שמא בקנה ניגף פי' אם ראינו שמלוכלך בדם תלינן שמא בקנה ניגף:

סעיף קטן כה
ארי שנכנס כו' ונמצאת צפורן כו' חוששין הטעם כתב מ"ו וז"ל ואף שהאדם אינו בא אלא בהדי דשליף צפורן כדלעיל ל"ד צפורן אלא דשליף ידו לאפוקי כשהדורס עדיין עליו עכ"ל ונראה דכן משמע גם מל' רבינו שכתב שחוששין שארי דרסו והצפורן נשמטה כו' דר"ל שנשמטה מן היד ואז בהוצאת היד מטיל הארס (מיהו ראיה זו אינה מוכרחת כמ"ש בדרישה) וכן משמע מדברי הרשב"א ועד"ר:

סעיף קטן כו
בין אם היא לחה או יבשה בחידושי רשב"א מבואר דלא תימא דלא זו אף זו קתני דלא זו לחה פשיטא דחוששין אלא אפי' יבשה. דאדרבא יותר יש לחוש ביבשה מבלחה משום דביבשה אמרינן הואיל וכבר היא יבשה נשמטת בשעת דריסה אבל לחה אין דרכה לשמט בשעת דריסה ונימא ודאי בכותל נגף ונשמט לו ומן הכותל נפל לגב הבהמה קמ"ל דאפ"ה חוששין:

סעיף קטן כז
וכתב הרשב"א ולא לזה לבד חוששין אלא כו' קאי אאפילו אם שניהם שותקין שכתב רבינו שאם צפורן נמצאת כו' חוששין וע"ז קאי רשב"א ולא כמ"ש רבינו ירוחם ב"י:

סעיף קטן כח

וכתב עוד הוא בד"א כו' כתב ב"י אדלעיל קאי אמ"ש חוששין לספק דרוסה אם הוא שותק והם צווחין בד"א כו' וכ"כ שם הרשב"א דין זה אאותו בבא ע"ש. אבל אם נמצא צפורן על גב א' מהם כתב הרשב"א בהדיא דאסורה בכל ענין עכ"ל. וכתב ד"מ ע"ז וז"ל ואין דבריו נראין דמשמעות הטור אינו כן אלא נ"ל דאע"ג דבאותו השור שנמצא הצפורן בגבו אין לחלק בו כיון שראינו שהשיגו שהרי הצפורן בגבו מ"מ לשאר שוורים שעמו לא חיישינן אם הוא במקום רחב והרי אמרינן שהם ברחו דלדידהו אינו מזיק מה שהצפורן נמצא בגב של אחד מהם אלא שחוששין שמא דרס גם אותן וכיון שהוא במקום רחב אין לחוש ולכן כתב הטור דין זה ארי נכנס בין השוורים כו' קודם בד"א זו כדי שבד"א כו' יהא קאי על אותו דין ג"כ נ"ל ע"כ. וכ"כ מ"ו רש"ל בהגהותיו דאפילו נדרס הא' לא חיישינן לאינך כשהן במקום מרחב ונלע"ד דגם הב"י לא היה כוונתו לאסור גם האחרים רק מ"ש אדלעיל קאי לא אתי לאפוקי אלא דל"ת דקאי לכל מאי דסמיך ליה והיינו גם אכשנמצא צפורן אגבו של א' מהן ותאמר דאפילו זה אינו טריפה אלא כשהוא במקום צר דז"א דזה עכ"פ טריפה אלא קאי אלעיל אהיכא דהוא שותק והם צווחים ושם כולן הן בספק בשוה דליכא ציפורן בשוה. אזה כתב דכשהן במקום רחב "כלן מותרין אבל הב"י מודה דגם אם נמצא צפורן בגב א' מהן דהנשארים מותרים כשהן במקום רחב ומ"ה שינה רבינו לשון הרשב"א וכתב האי דינא "דוכתב "עוד אחר הני בבית שלפניו וברשב"א כתבן מאוחרין כדי ללמד דהנשארים גם בזה מותרין כשהן במקום רחב אלא מדכתב רשב"א סתם דבמקום רחב. מותרין דמשמע כולן מותרין מש"ה כתב דקאי אדלעיל ולא כמ"ש בד"מ על הב"י ועמ"ש בהגהות ד"מ:

סעיף קטן כט

בהמה או עוף שבא לפנינו כשהוא מבעבע דם היינו דין שכתב רבינו לעיל או כהוא ספק ארי ספק כלב או שמא בקנה ניגף אין חוששין אלא שחזר וכתב דין זה כדי לכתוב עליו ואין צריך בדיקה כו' דהיינו הנ"מ אי תלינן בכלבא או בשונרא וב"י כתב עוד נ"מ אחריני וקצתם אכתבם בסמוך:

סעיף קטן ל

כשהוא מבעבע דם כו' ע"ל סימן ל"ג דכתב רבינו בשם ריב"ם דמתיר אפילו בלא בדיקה כלל לעוף הבא לפנינו וצוארו מלוכלך בדם צ"ל בין מבעבע דם דהכא למלוכלך בדם דהתם:

סעיף קטן לא

וכן אם ניקב אפילו בפנים כן הוא נוסחא אחת בת"ה וצ"ל דלא קאי אושט דושט שהוא אדום מבחוץ אין לו בדיקה דהא בנקב כל דהוא נטרף אלא קאי אקנה דלא נטרף עד שנפסק רובו כ"כ ב"י ולי כראה דקאי נמי אשאר חלל הגוף ואין להקשות הא אמרינן לעיל בסימן נ"א נקב עד לחלל אין לו בדיקה ולעיל בסימן זה אמרינן בהדיא שחוששין לנקיבת כלב שניקב לחלל די"ל דלא חיישינן לטרוף אלא כשידעינן בודאי שכלב נקבו אבל הכא תלינן לקולא ואמרינן קניא ניקבו ורש"י כתב בהדיא ולעיל הביאו בסי' נ"א דלנקיבת קנה יש בדיקה (לפי שקנה עושה נקב גדול ונראה שנקב ע"ש עכ"ה) ומ"ש או כלב הכה לרווחא דמילתא אמר כן היכא שאינו ניקב לפנים דגם אי תלינן בכלב אינה נאסרת אבל ניקב לפנים תלינן בקנה ובודקין נגד מקום הנקב ומ"ו תירץ לפי שיטתו הנ"ל דכיון שאין הקוץ שתחוב בו עדיין לפנינו אפילו בדיקה ממש לא צריך אלא נגד מקומו וב"י מפרש בע"א וע"דר:

סעיף קטן לב

אין תולין אלא במצוי בין להקל בין להחמיר ר"ל להקל היינו בכלב וקנה להחמיר היינו חתול וחולדה ויש לדקדק א"כ מאי קאמר דבמצוי תלינן להקל הלא אף בסתמא דהיינו שהן שוין כתב לפני זה דתלינן להקל אפילו בלא מצוי ונראה ליישב ע"פ מ"ש ב"י וז"ל ולדברי הסוברים דבין בדרוסה בין בנקובה אין בדיקה לושט אלא מבפנים ומיהו בדרוסה הופך הושט לבודקו אחר שחיטה שאע"פ שהוא שוחט במקום הדריסה היה האדמימות הארס ניכר בו אבל בנקובה חיישינן שמא במקום נקב שחיט והלכך שוחט בקנה לבדו והופך הושט ובודקו. נמצא דתלויות חתול הוא קולא דיש לו בדיקה בין בעוף בין בבהמה משא"כ כשהיו תולין אותו בקנה אלא כיון דדריסה לא שכיחא הוא אין תולין בו בשוין כ"א כשהדבר הדורס הוא מצוי יותר ואם הקנה מצוי יותר קמ"ל דתולין בו לחומרא וכמ"ש דנקב אין לו בדיקה ולא תלינן בחתול לקולא כמו לעיל בקנה דלעיל איירי דוקא בשוין. והא דהתחיל וכתב בהמה או עוף שבא לפנינו כו' עד תולין להקל ואמרינן בקנה הוכה היינו דוקא בעוף ואפילו בסימנים דשוחט הקנה במקום אחר ואח"כ בודק הושט ומ"ש שם גם בהמה לא מצינו קולא בבהמה בתליות קני' כ"א כשהוא מבעבע דם שלא במקום סימנים דיש לו בדיקה מבחוץ במקום שנטרפת גם בתליות קני' משא"כ בתליות דבר הדורס דצריך לבדוק גם מבפנים נגד המכה:

סעיף קטן לג

הא דחוששין כו' עד ומיהו כתב הרמב"ם צריך להגיה הריב"ם שכ"כ כל הפוסקים בשם ריב"ם אבל הרמב"ם כתב בפ"ה כדעת הרא"ש דבסמוך:

סעיף קטן לד
אבל אם ודאי שנדרסה אין לה בדיקה הטעם שפעמים מאדים הבשר ואינו יכול לכוון יפה:

סעיף קטן לה
וכן כתב בעל העיטור פי' שגם הוא סובר דבודאי דרוסה אין לה היתר בבדיקה אבל הוא מחמיר יותר מריב"ם דלריב"ם אפילו במקום שאמרו חוששין לה נתרת בבדיקה כיון שאינה ודאי ולבע"ה גם לזו אין בדיקה והנה הריב"ם פי' אין חוששין ומותר בלא בדיקה והיכא דאמרינן חוששין צריך בדיקה ובודאי דרוסה לא מהני בדיקה ובעל העיטור סובר דאף היכא דאמר אין חוששין צריך בדיקה אבל היכא דאמר חוששין אין לה בדיקה ולהרא"ש אפילו בודאי דרוסה יש בדיקה אבל במקום שאמרו אין חוששין סובר כריב"ם שא"צ בדיקה:

סעיף קטן לו
וכיצד הוא הבדיקה כו' פי' שצריך לבדוק אם יש שם מקום אדמדם מבחוץ על העור וכל מקום שימצא שם צריך בדיקה כנגדו בפנים (ואם האדים הבשר כנגד בני מעים אסורה עכ"ה) רשב"א:

סעיף קטן לז
עד סוף הירכיים אצומת הגידין קאי דאילו שאר בשר שבירכיים לא אכפת לן ביה מידי אפילו ניטול כולה ב"י והא דקאמר עד סוף הירכיים וצומת הגידין למטה מן הירכים בשוק נראה דהואיל והשוק והירך מחוברים זה בזה והם בעצם אחד לכן אמר עד הירכים ור"ל צומת הגידין ורמ"ש לעיל בסימן נ"ה גבי מש"ר ראשו התחתון של עצם זה המחובר עם השוק יש אוסרין כו' שכתב הרשב"א טעמם דמפרשי הא דאמר רב יהודה שמוטת ירך טריפה היינו שוק הנשמט ממקום שמחובר בירך וקראו ירך הואיל והוא מחובר כו' ע"ש ואף המתירין שם אינן מחולקין בהאי סברא דלא נקרא ירך אלא משום דנראה ליה דוחק לומר דמטרפו בנשמטה שם ואפי' בלא איעכל ניביה וכמ"ש שם:

סעיף קטן לח
וכן אם נתמסמס כו' הטעם שרואין אותו בשר שנתמסמס כאילו חסר מצד הארס ששרפו ואסור לפי שלסוף ינקבוה בני מעים:

סעיף קטן לט
ומ"ש או כנגד צומת הגידין קאי ג"כ אהאדים ועא"ג שגם הם בכלל מהאברים שנטרפת בהן פרט אותה דסד"א צומת הגידין קשים הם ובהאדים הבשר או נתמסמס כנגדן לא מתסר עד שיאדימו הן עצמן וכמ"ש בסימנים קמ"ל ב"י:

סעיף קטן מ
ואז אסור אפי' האדים הקנה בכל שהוא הטעם מפני שהארס שורף ועתיד לשרוף רובו:

סעיף קטן מא
בהמה שנדרסה כו' עד כדפירשתי לעיל ושם הוכיח ב"י דאפי' ספק דרוסה אין לבהמה תקנה בבדיקה וא"כ מש"ר לעיל וכיצד היא הבדיקה כו' קאי לספק דרוסה בעוף בלבד ולודאי דרוסה בין בעוף בין בבהמה והוא שידוע שלא דרס בושט דאל"כ לא הוי מהניא בדיקה בבהמה ב"י ע"ש אבל לב"ה מהני בדיקה בושט בפנים בבהמה כדלעיל סימן ל"ג (וכ"כ רש"ל שנראה בעיניו לדוחק גדול שלדברי רבינו כל הבדיקות הנאמרים בתלמוד איירי בעוף ע"כ נראה דברי רש"י עיקר שכתב אף לבהמה יש לה בדיקה בפנים וכדברי ב"ה דלעיל ורוב המחברים לא חלקו בין עוף לבהמה עכ"ה):

סעיף קטן מב
כתב הרשב"א בדק ולא האדים כו' דע שהרשב"א סובר דיש בדיקה לודאי דרוסה והנה מ"ש אם סמוך לדריסתו בדק כו' נראה דבודאי דרוסה נמי מיירי אפילו לא בדק מבפנים הואיל ולא האדים מבחוץ ומ"ש ואם לא בדק כו' חוששין ר"ל אפילו גם בפנים לא האדים וב"י לא פי' כן ועד"ר וכמ"ש ונוקב ויורד למטה משמע שסובר שאין הבדיקה מועלת ועד"ר:

סעיף קטן מג
הלכך משהינן הזכר י"ב חודש ואין אנו נוהגים כן וכמ"ש רמ"א ע"ש:

סעיף קטן מד
והנקבה עד שתתעבר ותלד פי' או עד י"ב חודש. ועד שתלד פי' ממתינן לה עד שתלד כל הביצים של טעינה ראשונה ושהתה כ"א יום מסוף לידתה עד שתחזור ותתחיל כי כן ומן עיבורה ואז אמרינן אילו היתה טריפה לא היתה טוענת אבל אם חזרה לילד תוך כ"א יום אמרינן מטעינה ראשונה ילדה וטריפה וה"ה לתרנגולת שלא ילדה מעולם ונולד בה ספק טריפות אם ילדה אחר כ"א יום מזמן שנולד בה הספק כשרה:

סעיף קטן מה
שאין לדיין אלא מה שעיניו רואות שנאמר אל השופט אשר יהיה בימים ההם ורש"י כתב דברי אלו של הלכות גדולות בפא"ט גבי נפולה וכתב עליהם ולי נראה שאין לדיין אלא מה שעיניו רואות ומותר לסמוך עליו דכתיב אל השופט אשר יהיה בימים ההם אבל הוא יזהר יפה להביא לפניו כל הטבחים וכל הבקיאים בדבר כי היכי דנמטייה שיבא מכשורא:

סעיף קטן מו

ה"ג צפורים הקטנים (ובס"א כתוב שציפרים צריך למחוק השין כי הוא ענין בפני עצמו עכ"ה) וגם היונים האדמומית נמצא בהם וכו' וכתב ב"י דברי הרשב"א הם בת"ה ומדברי רש"י הם נלמדים דאהא דאיתא בגמרא בפא"ט ההוא שרקפא כלומר סל מלא עופות ספק דרוסות דאתא לקמיה דרב שדרינהו לקמיה דשמואל חנקינהו ושדינהו בנהרא כתב רש"י שעופות דקים היו ומרובים ולא היה יכול לבודקן ולהתירן בבדיקה מפני הטורח שמא יטעה באחת מהן א"נ איידי דקליש זיהריה דנץ לא מאדים בשר ולא מינכר ודבר זה נ"ל עכ"ל ובת"ה כתב הרשב"א גם בחידושיו ז"ל ובתשובת הראשונים משום דהני עופות איידי דקטיני לא מנכרא אדמימות עלייהו עכ"ל כל אלה דברי ב"י והנה מ"ש ומדברי רש"י הם נלמדים נראה דר"ל מש"ר גם שכתבו שארס הנץ אינו אדום כ"כ כו' שזה נלמד מא"נ הנ"ל דכתב רש"י. ונראה דאף שרש"י כתבו אם הוא מעשה דעופות לאו דוקא בעופות קאמר דלה"ט דנץ קליש זיהרא ולא מאדים אם בעוף אינו שולט וניכר כ"ש שאינו שולט להיות ניכר בבהמה וגם רבינו תרתי קאמר דמתחלה קאמר ציפורים קטנים כו' אף שנדרסו משאר הדורסין בדיקתן קשה כיון שהאדמימות ניכר בהן. ולמד זה מתשובת הראשונים כאשר כתב הרשב"א בשמם וגם הר"ן ד' תרצ"א ע"ש ואח"כ כתב שארס הנץ אינו ניכר בשום נדרס שיש לנץ כח לדרוס בהן כגון עופות הקטנים או גדיים וטלאים אם נקבן עד החלל כמ"ש לעיל וכן מוכח לשון רבינו שסיים בארס הנץ וכתב לפיכך אין "לו בדיקה ולא כתב אין "להן בדיקה אי הוה קאי דוקא אעופות אלא ודאי ארס דנץ קאי וקאמר דאין לו שום בדיקה משום נדרס. ולפ"ז קיצר רבינו ברישא דלא כתב דציפורים קטנים אין להן בדיקה אלא צ"ל סתמו כפירושו דמדכתב בדיקתן קשה הוה כאילו כתב דאין להן בדיקה אבל בש"ע כ"כ בהדיא אין להן בדיקה גם שם חילק וכתב דארס הנץ אין לו בדיקה בבבא בפני עצמו ע"ש סעיף י"ט וק"ל:

סעיף קטן מז

כתב הרשב"א אם רבים הן הנדרסים אסור להשהותן אף ע"ג דגמרא ערוכה הוא עובדא דאתא קמיה דרב ושמואל דחנקינהו ושדינהו בנהרא י"ל דקמ"ל בשם הרשב"א דאפי' ודאי דרוסה אסור לשהינהו ולא אמרינן דלא חוששין לרב ושמואל הנ"ל כ"א בספק דרוסה דיש לחשוש שיקילו בה באריכות הזמן וק"ל:

סעיף קטן מח

ומ"ם גמגם לאסור דכיון דבריה היא אינו ניתר בספק ספיקא. אין ר"ל דדבר בריה לא ניתר בספק ספיקא אבל דבר שאינו בריה ניתר בס"ס דז"א דדבר שאינו בריה ניתר בספק א' כמבואר לקמן בסימן ק"ט (דחד בתרי בטל ומותר בלא ס"ס עכ"ה) אלא נראה

דהכי הצעת דבריו לפי שרוצה להתיר מכח ס"ס ולא די להתירו מספק א' מטעם דבריה הוא וע"ז אמר ומ"מ גמגם לאסור דכיון דבריה הוא דקדק לומר "דכיון ור"ל דהואיל וגם בצד ההיתר סובר דבריה הוא ולכן מצריך ס"ס להתירו ואמר שאין נראה להתיר בזה דכיון שאינו ניתר בספק א' ג"כ לא ניתר בס"ס. אלא שיש לדקדק הלא קי"ל כל איסורין שבתורה ניתרין בס"ס ותירץ ב"י דלא אמרינן שמותר מטעם ס"ס אלא היכא ששני הספיקות באין כאחד כדאמרינן בפ"ק דכתובות ספק זינתה תחתיו ספק לא זינתה תחתיו ואת"ל זינתה תחתיו שמא באונס אבל הכא אין שני הספיקות באין כאחד דספק דרוסה לבד וספק תערובתה לבד וכשנדרסה לא היה אלא ספק אחד ועדיין לא נתערבה א"כ נעשה זה הספק בודאי וכשנתערב אחר כך הוי כמו ודאי איסור דאורייתא שנתערב אבל אם לא נודע לנו הדריסה עד לאחר שנתערב הוי ס"ס לכ"ע. ומ"ו תירץ שצריך שיהא שני הספיקות בעניין אחד משא"כ כאן (עיין בת"ח כלל מ"ד ס"ז שם כתב בהדיא כדברי רש"ל וכתב שם דשאני הכא שיש כאן ודאי איסור דאורייתא אלא שנתוסף בו ספק ממקום אחר משא"כ התם כו' ומסיים דאינו מתירין מכח ס"ס איסור. דאורייתא אפילו נודע ב' הספיקות בפעם אחד והכי נהוג דלא כב"י ע"כ ועיין מ"ש מהרא"י בסוף א"ו שלו פי' בשערים שלו והביאו גם כן בש"ד כו' פ"ד וגם בא"ו של רש"ל הביאו עכ"ה):

סעיף קטן מט

ונראה שיש להן תקנה דנכבשינהו דניידי וקשה הא כתב רבינו לקמן סימן ק"י וז' והא דשרינן כשפירש אחד מהרוב דוקא דומיא דט' חנויות שהאיסור ידוע וניכר במקומו (דליכא למיחש שמא יקח מן הקבוע) אבל בשאר דברים חשובים שאינן בטלים שנתערבו אפילו אחד באלף אם פירש אחד מן הרוב אסור כיון שאין האיסור ידוע וניכר במקומו חיישינן שמא יקח מן הקבוע אם כן משמע להדיא מדברי רבינו דלקמן דאין להם תקנה במה דנכבשינהו ועד"ר שם כתבתי מ"ש הב"י בישוב זה והביאי מור"ם בד"מ סימן ק"י וכתב ז"ל ולא נלמד לב"י תירוץ זה דהא בס"ס י"ו פסק רבינו דמהני בכבישה דניידי ושם לא הזכיר כלל דברי הסמ"ג רק פסק כן בלי מחלוקת וכאן פסק ההיפך ומסיק בשם מהר"ר שכנא ז"ל דכאן ובסי' י"ו מיירי דניידי כולהו וכולן מותרות חוץ מב' אחרונות דהתם ליכא למיחש תו שמא יקח מן הקבוע הואיל ונידי כולהו וב' אחרונות נאסרות וגם ב' האחרונות ניידי ממקומן וליכא בהו קביעות ליחוש שמא יקח מהן מהקבוע אלא שאסורות משום דלא שייך למימר בהו כשיקח א' מהן כל דפריש מרובא קא פריש דהא כשיקח האחד לא ישארו שנים כ"א אחד וליכא רובא ועוד דגם על אותן שנים ליתא שם איסור דהא אילו לקחן מתחילה היו הן מותרין ושנים אחרים שנשארו באחרונה

היו אסורין וק"ל. ועיין בד"מ שכתב ז"ל ואני מצאתי בטור א"ח בהדיא סי' שכ"ט גבי פקוח נפש דוחה שבת חילוק זה וכ"כ ב"י בשם הרשב"א חילוק זה ולא ידעתי מה הוצרך לדחוק עצמו בישוב קושיא זאת הואיל ונגלה לו חילוק זה עכ"ל ד"מ ועיון בת"ח כלל מ"ג דין ג' שמסיק וכתב שתירוץ זה מוכרחין לאומרם ליישב הטור אבל המדקדק בתוס' ובאשר"י יראה דלא ס"ל הכי ע"ש ובאמת שכן מוכח מל' התוס' והרא"ש שהביא גם כן הב"י בענין זה בשם ר"י דמדקדק מדקאמר בתערובת קדשים שימותו כו' משמע דלית להן היתר בנדו ממקומן ושכתב הרא"ש שכדברי ר"י הוא עיקר. וגם בא"ח סימן שכ"ט לא כתב שמותר על ידי ניידי לחוד כ"א לאחר שנדו כולם ממקום קביעתן חזר ופירש אחד מהן למקום אחר ע"ש. ואין להקשות למה התירו לכבשינהו דניידי ליחוש שמא יקח מן הקבוע בשעה שיכבש אותן כדי להתירן דז"א דהא אמרינן גבי ביעור חמץ בפסח דשרי משום דהשתא לשרוף קמהדר מיכל אכיל מינה בתמיה ה"ה נמי הכא כיון דאזיל לתקנו מאיסורו כדי להתירו איך יכשל אותו הפעם באיסורן:

סעיף קטן נ

דנכבשינהו דניידי פרש"י נכוף אותן שינודו דלא להוי קבוע ע"כ משמע מדבריו שכופין ומכין אותן כדי שינודו וכן משמע בשאלתות והביא ב"י בדף מ"ה בד"ה ומ"מ יש לתמוה וז"ל ודאי מישקל חוטרא ובדרינון כו' והתוס' כתבו וז"ל הא דשרי ע"י דנכבשו להו דניידי ואמרינן בהו כל דפריש מרובא פריש היינו דוקא היכא דשלא בפנינו פירשו ממקום קבוע דאם היתה הפרישה בפנינו היו אסורים כאילו לקחם ממעות הקביעות ע"כ וע"ל מה שכתב בסימן י"ו:

סימן נח

סעיף קטן א

אם יש מכריסה פי' אם עמדה בשעת נפילה על רגליה ונפלה מן הצד:

סעיף קטן ב

עד המקום שנפלה י' טפחים (דהיינו ו' טפחים גובה עד רגלי השור וד"ט מכריסה עד ארעא עכ"ה) ואם נתגלגלה ונפלה צריך שיהא גובה המקום י' טפחים רשב"א ומשמע כן מגמרא פרק שור שנגח ד' וה' סוף ד' נ' דהיכא דאגנדרה (פי' שלא נפל מקומתו אלא היה שוכב ונתגלגל ונפל עכ"ה) לא חשבינן האי דאיכא מכריסה עד ארעא ב"י וכתב ב"י ויש לתמוה על רבינו למה לא הזכיר חילוק זה ע"כ ובטור ח"מ סי' ת"י ס"ז כתב דאפי' נפל מעומד לא חשבינן מה שיש מכריסה עד ארעא ושם ביארתי. ועוד היה נ"ל ליישב ולומר דאיכא שם בגמ' שני תירוצים וטעמיה אליבא דרב נחמן בשינויא קמא טעמיה דרב נחמן לא משום דמודדין מכריסה אלא משום דיש חבטה בפחות מי"ט ולענין

נפילה לבור דפטור כשהבור בפחות מי"ט ה"ט משום דבעינן שתמות בהבלא דבור כרב דהתם ולפ"ז לא קי"ל כר"נ אפילו לענין טריפות דקי"ל אין חבטה פחות מי"ט ובשינויא ואוקימתא בתרא דהתם גם ר"נ ס"ל דאין חבטה בפחות מי' טפחים והא דטריפה משום דמכריסה לתחתית הבור הוא י' טפחים לפי האי שינויא נוכל לומר דהלכה כר"נ מש"ה בסימן ת"י דקאי אהוצאת ממון מבעל הבור אייריי' המע"ה דשמא שינויא קמא דגמרא הוא עיקר טעמו ולא קי"ל כוותיה ולא אזלינן בתר גובה דכריסה דגם ר"נ לא ס"ל הכי וכאן לענין טריפות דאיירי באיסורי מחמרינן דשמא אוקימתא בתרא הוא עיקר דטעמו דר"נ הוה משום דמדדינן מכריסה וק"ל ועמ"ש עוד שם בסימן ת"י. וד' חילוקים יש בדין נפולה דאם קפצה מעצמה אפי' ממקום גבוה מאד וא"א לאחוז נפשה בצפרניה כשרה ואם הפילוה אחרים בע"כ אפילו ממקום שאינו גבוה טרפה כשא"א לה לאחוז בצפרניה ואם נפלה מעצמה שלא מדעתה אז בעינן שתפול ממקום גבוה י"ט ואם ידעה שיפילוה ואפשר לה לאחוז בצפרנים כגון לשחיטה אז אפילו בגבוה יותר מי"ט אינו מזיק וכ"כ ב"י בשם הרשב"א ע"ש ד' מ"ו:

סעיף קטן ג

אע"פ שאין רואין בה שום שינוי הטעם לפי שאין הריסוק ניכר לאלתר עד שתשהה מעת לעת שאז כל אבר שיש ריסוק תפסיד צורתו ויתגלה בהתתיה רמב"ם:

סעיף קטן ד

או הכה באבן בכל גופה מ"ש רבינו בכל גופה קאי דוקא אהכה באבן דדוקא בהכה בכל גופה חיישינן לריסוק אברים אבל הכה באבן באבר אחד א"צ בדיקה אלא אותו אבר כ"כ הכלבו אבל הוכתה בכותל או דרסה ברגליו ל"ש בכל גופה או באבר אחד שזה דומה לנפילה וכן משמע מל' רבינו שכתב "וכן כל כיוצא בזה כגון שטרפה כו' ואע"ג שגם אבן בכלל זה דוכן הא ביאר רבי' גבי אבן דוקא בכל גופה:

סעיף קטן ה

וכן הדין בעוף שנחבט כו' בעוף לא שייך למימר שנפל לפי שהוא פורח ואינו נופל ונראה דמיירי שנחבט אפי' בלא גבוה י' כיון שהוא בע"כ.

סעיף קטן ו

ואם שהתה מעת לעת יצאה מכלל ריסוק אברים פירוש שקודם ששהתה מעת לעת היתה בכלל ריסוק אברים שאם שחטה אפי' בדקוה ונמצאת שלימה בכל אבריה טריפה משא"כ כששהתה מעת לעת שניתרת ע"י בדיקה ועד"ר (והמוח והסימנים א"צ בדיקה דקשין הן עכ"ה):

סעיף קטן ז
הלכה או אפי' כו' מותרת מיד אפילו בלא בדיקה ואע"ג שהטריפות חיות י"ב חודש ומהלכות שאני נפולה דאם איתא דמחמת החבט נטרפה לא היתה יכולה לילך ר"ן:

סעיף קטן ח
ולא מהני עקרה כו' עד שתלך וז"ל בת"ה בד"א כשהלכה הילוך יפה כדרכה אבל הלכה והיא צולעת צריכה בדיקה וכתב עוד שעמדה והלכה אפי' נמצא שינוי באבריה אין חוששין לה דבודאי חחזור לבריאתה ומ"מ המחמיר תע"ב:

סעיף קטן ט
ובעל העיטור כתב ואנן האידנא ליכא מאן דבדיק וא"ת הא כבר כתב רבינו כן בס"ס נ"ז דבדרוסה נפולה ושבורה לא בדקינן בזמן הזה ועוד דכתבו שם בשם בה"ג וכאן כתבו בשם בעל העיטור וי"ל משום דא"ל דלא אסר בה"ג אלא הבדיקה אבל כשעקרה רגלה לילך מהני קמ"ל דבע"ה ס"ל דבעינן שתלך:

סעיף קטן י
ואם ידעה תחילה כו' עד ומחזקת עצמה פי' כשהיא שוחה ליפול כל שעה היא מתחזקת בצפרניה עד שאינה נופלת בגובה והא דאמרינן בסמוך גבי זכרים המנגחים זא"ז דחוששין אעפ"י שיודע שרוצין להפילו י"ל דכל אחד סובר שהוא יחזיק את חבירו ולא יפול (ולפיכך כשחבירו מפילו פתאום הוא מפילו ואין לו שהות לנעוץ צפרניו ירושלמי עכ"ה):

סעיף קטן יא
לא שנא קפצה מחלון שבכותל דאז יכולה להחזיק מעט בצפרניה האחרונים בכותל:

סעיף קטן יב
לא שנא מארובה שבאמצע הגג וטעמא משום דכל שהוא לדעתה בודאי קודם שתרד אמדה נפשה שלא תתרסק מאותה גובה ואפילו אנו רואין שאינה יכולה לילך אפ"ה אינה טריפה ר"ן:

סעיף קטן יג
או על גבי רשתות שיש בהם קשרים מפרש בגמרא דה"מ בדקרבי קיטרי (פי' קשרי החוטין שבהן סמוכין זה לזה תמיד עכ"ה) אבל לא קרבי קיטרי לא חיישינן:

סעיף קטן יד
ועל חול הדק אבל בחול הגס חוששין ופרש"י אבנים גדולים ע"ש דף נ"ב:
בדבק שצדין אותו בו פרש"י שטחין דבק בדף קטן והעוף שוכן עליו ומידבק בו ופורח עם הדף ונופל לארץ:

סעיף קטן טו
ואם לא נדבק אלא באחד מהן אין חוששין כתב הרשב"א כ"מ שאמרינן בדין זה אין חוששין אפילו בדיקה לא בעי וכ"מ שאמרו חוששין דינה כנפולה גמורה ובעי שהייה ובדיקה:

סימן נט

סעיף קטן א
הגלודה אסורה וכו' ועיין בדרישה:

ואם ניטל מקום כל השדרה או מקום כל פרק ופרק ממנה או מקום טיבורה וכו' כתב הרשב"א בחידושיו שנ"ל דלכ"ע אם ניטל העור מעל מקצת השדרה וכל העור קיים או מעל מקצת ראשי הפרקים וכל העור קיים שמתירין אותה:

סעיף קטן ב
מיבעיא אם מהני ולא אפשיטא ולחומרא מ"ש רבינו ולחומרא אין זה דעת הרמב"ם שהרמב"ם פסק לקולא בזה. אלא שרבינו הביא זאת הבעיא שהיא לשון הגמרא דבגמרא פליגי במ"ש נשתייר כסלע כשירה היכא בעי שישתייר איכא מ"ד כל השדרה ואיכא מ"ד מקום כל פרק ואיכא מ"ד מקום הטיבור ובעי בגמרא לדעת כולם למר כדאית ליה. והא דכתבה רבינו אחר דברי הרמב"ם משום שהוא מחמיר כדעת כולן. והיותר נראה משום דהאי איבעיא לא קאי אליבא דר' יוחנן דאמר אפילו כסלע מבית הפרסות מציל דאליביה פשיטא דאם נשאר כסלע עור בכל מקום שהיא כשירה והרא"ש פסק כר' יוחנן מ"ה סידר רבינו האיבעיא אחר דברי הרי"ף והרמב"ם שהן פסקו דלא כר' יוחנן אלא כאינך אמוראי דאליבייהו קאי האיבעיא. והא דכתב הב"י דהרא"ש הסכים ג"כ כיון דספיקא דאורייתא הוא אזלינן לחומרא לא לפסק הלכה כ"כ דהא אליביה כשר וכמ"ש אלא שכ"כ אליבא אינך אמוראי דאליבייהו קאי האיבעיא ודו"ק. והטעם דקי"ל לחומרא משום דספק דאורייתא לחומרא וטעמו של הרמב"ם שפסק לקולא עד"ר:

סימן ס

סעיף קטן א
הדם וכו' פירש"י שאחזה דם וחלתה. והמעושנת פירש"י שנכנס העשן בגופה. והמצוננת פירש"י שאחזה חולי מחמת צינה. והרדופני הוא סם המות לבהמה ומסיק בגמרא דתרי גווני סם המות של בהמה הן וכתב הרשב"א ואע"ג דכל אלו כסם המות לבהמה הן כשירה שאין זו אלא מסוכנת ומסוכנת כשירה עכ"ל ובזה מיושב ג"כ מ"ש הא מהא דכתב רבינו לעיל ס"ס נ"א דאכלה חלתית לאחר ג' ימים טריפה דשאני חלתית דודאי נקב בני מעיה ושם טריפה עליה אבל אכלה סם המות של בהמה אין שם טריפה עליה

ואפשר שלא תמות (פי' שהרי הבהמה בריאה מצד עצמה אלא שהמאכל גרם לה והרי נשחטה קודם שהזיק לה וע"ש בסימן נ"א עכ"ה):

סעיף קטן ב
יראה מיד ע"י האש היינו היינו שתתפרק ותפול חתיכות חתיכות וכתב רבינו ירוחם דלא חיישינן לזה אלא במקום שהנשים מצוים. ונ"ל שלמד כן מדין גילוי שאין נוהג בינינו ב"י: (ומש"ר בהמה או חיה שנפסקו רגליה כתב רש"ל אפילו נפסק הבשר עכ"ה):

סימן סא

סעיף קטן א
פי' התחתונים ועיין בתרגום יונתן דפי' דגם לחי העליון הוא בכלל הלחיים והוא דלא כהלכתא עמ"ש שם עוד:

סעיף קטן ב
והוא מפרק כו' פירוש מסוף פרק:

סעיף קטן ג
עד כף היד היינו רחב של כתף רש"י:

סעיף קטן ד
והם מפרק של לחי עד פיקה כו' לשון רש"י פרק של לחי אצל הצדעים וחותך כלפי מטה עד שיפוי כובע שהוא פקעיתא וכתתה של קנה בית הבליעה דהיינו לחיים התחתונה עם הלשון:

סעיף קטן ה
שאינו רשאי למלוג דילפינן מן הלחיים (פי' מן ה' דהלחיים. וה"א של הזרוע דרשינן דצריכין זרוע ימין דוקא וה"א של הקיבה לרבות חלב שעל הקיבה גמרא עכ"ה) להביא צמר שבראש כבשים כו' גמרא ועד"ר:

סעיף קטן ו
עם כל חלבה פנימי וחיצון ר"ל דאקשתא ודאייתרא:

סעיף קטן ז
אז רשאין לעכבו פירוש שא"צ לתנו כלל לכהן ומערבו לכתחילה לעצמו:

סעיף קטן ח
ואע"פ שאין טובלין פירוש שאין עושין טבל וטעם שהם בעין ולא שייך טבל אלא בדבר שנתערב וכמ"ש בסמוך דמה"ט חלקו (כמבואר בסעיף קטן מ' עכ"ה) מתחילה בין ראשית הגז למתנות:

סעיף קטן ט
אפ"ה מצוה להפרישם מיד ובסמוך כתבתי בשם התוספתא דאיסורא נמי איכא לאכול ממנה קודם שהורמו מתנותיה:

סעיף קטן י
אבל שחט ומצא טריפה פטור בספרי מאת זובחי הזבח פרט לטריפה:

סעיף קטן יא
ויתנם לכהן חבר כו' שהוא קודם הטעם שנאמר ויאמר לעם ליושבי ירושלים לתת מנת הכהנים והלוים למען יחזקו בתורת ה' כל המחזיק בתורת ה' יש לו מנת ושאינו מחזיק בתורת ה' אין לו מנת:

סעיף קטן יב
ואם אין שם תבר וה"ה שאינו רוצה לקבלם תוס':

סעיף קטן יג
ונותנים אותם גם לכהנת פי' לבת כהן והא דכתיב לכהן אף כהנת במשמע:

סעיף קטן יד
ולא עוד אלא שאפילו בעלה ישראל פטור בשבילה. כתב מ"ו דקמ"ל דפטור אפילו אינו נותן לאשתו ויכול לאכול או ליתן לאחרים בלי רשות אשתו ועד"ר:

סעיף קטן טו
ואין לו לכהן לחטוף המתנות הטעם דכתיב ונתן ולא שיטול מעצמו:

סעיף קטן טז
ואפי' לשאול אותם בפה הטעם דכתיב גבי בני שמואל ויטו אחרי הבצע אמר ר"מ חלקם שאלו בפיהם פירוש חלקם היינו מעשר ראשון שלויים היו ומינה נילף לשאר מתנות כהונה ועד"ר:

סעיף קטן יז
יאכלם צלי ובחרדל דרך גדולה הטעם שנא' למשחה בהן כדרך שהמלכים אוכלים ומ"מ אם ערב לו יותר בע"א אותו ענין הוא לו למשחה:

סעיף קטן יח
כהן שיש לו מכירין שרגילין ליתן לו כו' דאל"כ הוה כדבר שלא בא לעולם שלא חל עליו הזיכוי אבל כשרגילין ליתן לו ה"ל כבא לידו וכדמסיק רבינו ומה"נ כתב רבינו אחר זה במשרת שרוצה לזכות לרבו הרגיל ליתן לו דאם לא היה רבו רגיל ליתן לו בלאו ה"נ לא היה זכויו זיכוי ועד"ר:

סעיף קטן יט
משרת כו' שרגיל ליתן לו מתנות פירוש ויזכה המתנות לרבו קודם שבאו לידו ודוקא ממתנות שרבו רגיל ליתן לו אסור לזכותו אבל יכול לזכותו לרבו שיקבל מתנות מאחרים שרגילים ליתנם לו אם רבו ת"ח וצריך לכך ועד"ר ובש"ע:

סעיף קטן כ
פטור מדיני אדם משום שהוא ממון שאין לו תובעין שהרי יכול ליתן לכל מי שירצה אבל מ"מ אם הוא עדיין בעין ב"ד כייפין ליה (ומנדין אותו אם לא יתן עכ"ה) משום מצות הפרשה עי' בר"ן הביאו ב"י:

סעיף קטן כא
ואינו חושש שמא גזלם המשלח אלא לקחם:

סעיף קטן כב
אין נוהגין אלא בבהמה טהורה ולא בחיה ועוף הטעם דאם שור אם שה כתיב:

סעיף קטן כג
ונוהגין בכלאים הבא מהעז והרחל מרבינן מיתורא דאם שה גמרא:

סעיף קטן כד
ובענין מתנות כוי הבא מבהמה וחיה כ' הרמב"ם וכו' מש"ר כוי הבא מבהמה וחיה אין זה לשון הרמב"ם שהרמב"ם כתב סתם כוי אע"פ כו' כמו שהביאו רבינו אלא שרבי' הבין שמ"ש הרמב"ם כוי ר"ל שהוא כלאים מבהמה וחיה ומ"ש הרמב"ם אע"פ שהוא ספק ר"ל שספק אם חייב במתנות או לא משום ספק אם חוששין לזרע האב. ומ"ש הרמב"ם מפרישין ממנו כל המתנות ביאר רבינו שעכ"פ צריך להפרישם ואח"כ מבאר והולך מה יעשה עמהן אחר שהפרישן ואמר דבכלאים שבא מן צבי הבא על העז חייב בחצי מתנות דשה ואפי' מקצת שה אבל כלאים הבא מן תייש הבא על הצבייה הולד פטור מכל המתנות כך הבין הוא דברי הרמב"ם ולכך תמה עליו וכתב איני מבין דבריו כו'. ולכאורה היה נראה דאין מקום לתמיהתו דהא דכתב הרמב"ם צריך להפרישם היינו בבא לצאת ידי שמים וכמ"ש לעיל בשם התוספות. אבל זה אינו שהרי הרמב"ם בא להודיענו דין תורה דהוא יליף מקרא ולא לצאת ידי שמים וגם א"ל שרבינו הבין שהרמב"ם ג"כ מדבר בכוי שהוא בריה בפ"ע ואפ"ה מתמה עליו כיון דא"צ ליתנו מכח ספק ג"כ לא היה צריך להפריש. דהא רבינו התחיל וכתב בענין כוי הבא מבהמה וחיה כתב הרמב"ם מוכח מזה דפי' לדברי הרמב"ם דמכוי הבא מבהמה וחיה איירי. אבל הפי' הנכון בדברי הרמב"ם שסובר כוי הוא בריה בפ"ע והוא ספק בהמה ספק חיה כר' יוסי בפרק אותו ואת בנו וכרבי יודא ורבייה קרא לשוייה כבהמה ומש"ה צריך להפריש כולן וליתנם לכהן אבל צבי הבא על העז א"צ להפריש כולן אלא חציה יפריש ויתן לכהן ועל חציה

השני לימא לכהן זיל מייתי ראיה דאין חוששין לזרע אב ושקול. ובתייש הבא על הצבייה פטור מכולן דאמר לכהן זיל אייתי ראיה דחוששין לזרע האב ולפ"ז דברי הרמב"ם כולם נכונים למבין וכן ביארם הר"ן וב"י. (ומ"ש הרמב"ם אם שה אפי' מקצת שה לא מיתורא דאם אלא ממשמעות שה אפי' כל דהו משמע לכ"ע כמ"ש לעיל בסימן ט"ו גבי או"ב ע"ש עכ"ה):

סעיף קטן כה

וא"א הרא"ש ז"ל כתב כו' אם שה לרבות כוי פירש"י ובע"כ לרבות כל המתנות אתא יתורא דאם דלחציה לא צריך יתורא דאם שה ואפילו מקצת שה משמע ועד"ר:

סעיף קטן כו

ואין נוהגין בקדשים כו' הטעם דאין קדושה חל על קדושה:

סעיף קטן כז

א"כ תן לי כולה אף ע"פ שנותן לאיזה כהן שירצה מ"מ אם אינו רוצה ליתן לשום כהן מתרימין אותו כדבסמוך: אם כן תן לי כולה ואין הישראל יכול לומר לכהן הלא נתתי במקומי בהמה אחרת לכהן בשביל הבכור דמסתבר לומר דצריך לסלק הכהן ליתן לו ממונו בעד הבכור דלא גרע מתרומה שנתערבה ונתבטל בכריות בק"א דאפ"ה צריך להעלות אחד מהן וליתנם משום גזל או למוכרם כולם לצרכי קרבנות שלמים ויטול הישראל דמי כולם חוץ משל א' שיטול הכהן. מ"מ יאמר לו ג"כ הכהן אם כן אין לזה דין בכור כיון שסלקתה ממנו דין בכורה וצריך אתה ליתן לי ממנה מתנותיו. א"נ יאמר לו תן לי כולה ואחזור לך אותו שנתת לי וצריך אתה ליתן לי מתנות מאותו שאחזיר לך וק"ל:

סעיף קטן כח

אבל בכור שניתן לכהן במומו כו' (וקשה הלא אמרינן בגמ' ז"ל א"ר אושעיא בבא לידי כהן ומכרו לישראל במומו וכן הוא ברמב"ם ובכל הפוסקים דאיירי שהבכור בא ליד כהן בתמותו ונפל מום ביד כהן ומכרו אח"כ לישראל ולא נפל בו מום תחלה עכ"ה) אם נתערב באחרים וצ"ל שגם באותן האחרות יש מומין דאל"כ הבכור ניכר במומו:

סעיף קטן כט

ורש"י פסק שאין נוהגין בזמן הזה בפרק ראשית הגז א"ר נחמן בר יצחק האידנא נהוג עלמא כתלתא סבי כר' אלעאי בראשית הגז דתניא ר' אלעאי אומר ראשית הגז אינו נוהג אלא בארץ כתב רש"י כר' אלעאי בראשית הגז וה"ה למתנות דחד טעמא הוא דיליף נתינה נתינה מתרומה והא דתלה רבינו הדבר בזמן (דקאמר ובכל זמן עכ"ה) ולא במקום לדעת רש"י משום דבפ"ג דשבת קא"ר חסדא הוה נקיט תרתי מתנתא דתורא וכתב שם

רש"י אף ע"ג דרב חסדא בח"ל הוה לא ילפינן מהכא דמתנות נוהגות בזמן הזה דהאידנא נהוג עלמא כר' אלעאי בראשית הגז וכן מתנות ובימי רב חסדא אכתי לא נהוג כר' אלעאי ובימי ר"נ בר יצחק נהוג כוותיה בראשית הגז ולא במתנות והשתא קא חזינא דנהוג אף במתנות וכי היכי דאחזיק במנהג בראשית הגז בימי רב נחמן ולא מחינן להו ונהגנא כולה כוותיה השתא דנהוג אף במתנות לא משנינן מנהג הרי שתלה הדבר בזמן דבימי רב חסדא ורב נחמן בר יצחק לא היו נוהגין כר' אלעאי במתנות ובתר הכי נהוג כוותיה והר"ן נתן טעם לדבר למה נהגו אמוראי בראשית הגז כר' אלעאי ולא במתנות משום דראשית הגז מעורב עם חלקו של ישראל דומה לתרומה וראוי ללמוד הימנו בנתינה ונתינה משא"כ במתנות שהם מובדלות ועומדות סברי להו כמאן דפליג אדר' אלעאי:

סעיף קטן ל

ה"ג ואין נוהגין אלא בישראל אבל כהנים פטורים וגם הלוי פטור מליתנם והטעם דכתיב מאת העם ולא מאת הכהנים ומספקא ליה לרב התם אי לוי בכלל עם הוא אי לאו והמע"ה ועד"ר:

סעיף קטן לא

אם הוא קובע למכור בבית המטבחיים חייב ליתן מיד. ומ"ש בשם הרמב"ם בסמוך אם כהן יושב במטבחיים כו' איירי שהמטבחיים הוא של ישראל דאילו של כהן הא גם הכהן גופא חייב:

סעיף קטן לב

ומכאן ואילך חייב הטעם מפני מראית עין אבל מן התורה הוא פטור לעולם ר"ן עוד פירש ט"א ועי' בב"י:

סעיף קטן לג

ומנדין אותו אם לא יתן פי' אם אינו רוצה ליתן אפי' כשהן בעין אבל אם כבר אכל כתב לעיל דאפי' בישראל פטור מדיני אדם: (ב' ישראלים שהם שותפים כו' חייבין דה"א דילפינן נתינה מראשית הגז קמ"ל דילפינן מתרומה ושם כתב דגנך תרומתכם ללמד דשותפות ישראל חייב ושותפות נכרי פטור גמ' בחולין קל"ה וקל"ז עכ"ה):

סעיף קטן לד

וצריך לרשום פי' כמו שהיו רגילין לרשום בשר שפטור מן המתנות ר"ן ועד"ר:

סעיף קטן לה

בד"א כו' בשותף בכולה לאו דוקא בשותף בכולה אלא אם שותף בג' איברים אלו ביד ובראש ובבני מעים פטור (רש"ל כתב ז"ל בכל שהוא אפי' חלק א' מאלף יש לו בבהמה ע"כ עכ"ה) מיהו י"ל דנראה כערמה כדי לפטור מהמתנות דאיך יזדמן להיות לו שותפות דוקא בהני ג' מקומות דיש בהן חיוב מתנות אם לא בערמה משא"כ במוכר א' מהן

לחוד דמזדמן להיות כך ומש"ה כתב אחר זה דפטור בכהן מוכר ראשה לישראל ודוקא בבכור בהמה התירו להשתתף עם הנכרי אפי' לכתחלה כדי לפוטרו מהבכורה כמש"ר לקמן בסימן ש"ך משום כדי שלא יבא לידי מכשול בזמן הזה דאין הבכור נקרב על גבי המזבח ובלה"נ שאני בהפקעת בכור בהמה דאינו מותר אלא בנשתתף עם הנכרי קודם שנולד הבכור ואז מותר אפי' לעשות בו מום אבל אסור לעשות ערמה להפקיע לכהן מתנותיו וצ"ע:

סעיף קטן לו

ומוכר ראשה לישראל ה"ה היד וק"ל. מ"ו. והא דמחייב מכח מכירה פי' בחייה קודם שחיטה דאי לאחר שחיטה כיון דבשעת שחיטה של כהן היתה אין בה דין מתנות אבל כשמכר הראש בחייה לישראל ה"ל שם ישראל עליה ואין לכהן שותפות עם הישראל בראש וכבר נתבאר שבאם אין לו שותפות באותו אבר שחייב ליתן מתנותיו ממנו ועד"ר:

סעיף קטן לז

השוחט בהמת כו' חובה על השוחט ליתן מתנותיה הטעם דכתיב מאת זובחי הזבח פי' אם בא כהן אינו יכול לדחותו לילך אצל הבעלים אלא הוא יתן אבל אם נתן לבעלים או בע"א (פי' מכרן לאחר א"א שיהא הטבח חייב לו עכ"ה) הא אמרינן המזיק מתנות כהונה פטור רשב"א. וכתב הר"ן אע"ג דהדין עם הטבח טובת הנאה לבעלים דהיאך הלה עושה סחורה בפרתו של זה ע"כ נראה לפרש דאם בא הכהן אל הטבח ואמר שבעל הפרה ציוה ליתן לו המתנות הטבח מחויב לטפל ולישאל לבעל הפרה א"כ הוא ואינו יכול לדחותו ולומר לאו בעל דברים דידי את שהחובה עליו ליתן מתנות כהונה:

סעיף קטן לח

כהן שמכר כו' הוי תנאי פירוש זהו שיור ומהני ולא משום שהוא תנאי דהא מסיק דתנאי אינו קיים דהוי מתנה על מ"ש בתורה אלא ה"ק בזה מהני מה שמתנה משום דלא מחשב תנאי אלא שיור אבל אם אמר ל' ע"מ לא הוי תנאי ר"ל לא מהני דיבורו של תנאו דהוא ע"מ:

סעיף קטן לט

אבל אם אומר כו' אינו תנאי והמכר קיים פי' דאין ע"מ לשון שיור אלא תנאי ואין אדם מתנה על מ"ש בתורה שהרי התורה אמרה שיתן לכל כהן שירצה ולפיכך התנאי בטל והמכר קיים דכל המתנה על מ"ש בתורה התנאי בטל והמעשה קיים אשר"י:

סעיף קטן מ

ישראל שמכר פרה לחבירו ושייר המתנות לעצמו לשון שייר משמע שאמר חוץ וע"ז נמי קאי בגמ' דאי אמר ע"מ לא הוי שיור אלא תנאי ומיהו נ"ל דאף אם אמר ע"מ הוי

של מוכר דדוקא גבי כהן באומר ע"מ א"צ ליתנם לו דהוה מתנה על מ"ש בתורה כמ"ש בסמוך אבל בישראל לא הוה מתנה על מ"ש בתורה שהרי אינו מבקש להחזיקו לנפשו אלא ליתנם לכהן שירצה:

סעיף קטן מא
אע"פ שנשארו למוכר מ"מ חובה כו' הטעם דלא עדיף משוחט בהמת חבירו דילפינן מאת זובחי הזבח שעל הטבח ליתן המתנות והא דאמר נשארו למוכר ר"ל טובת הנאה הוא של מוכר כמ"ש:

סעיף קטן מב
ה"ג צריך ליתנם לכהן ומנכה לו כו' כן הוא בהדיא במשנה:

סעיף קטן מג
ואין הכהן יכול לתובעם מהמוכר פירוש לחזור המוכר על הלוקח ולראות אם הם בעין שיתנם לכהן אבל כשכבר אכלם שזה כבר אמרו שבכל ענין כולם פטורים והטעם שאינו יכול לתובעם מהמוכר דכיון שהטבח לא נגע בהן אינו בעל דברים של כהן לפיכך זה הלוקח נותנן והוא שואל לו הדמים שעל הטבח היה מוטל ליתן אבל שקלן לו הטבח הדין של כהן אף עם הטבח רש"י:

סעיף קטן מד
מן המוכר או מן הלוקח דומה לזה בח"מ בר"ס קי"ט במי שמכר כל שדותיו לשמעון ושמעון מכר בינונית ללוי ובא ב"ח לגבות רצה גובה מלוי ששעבדו בידו רצה גובה משמעון שהרחיק שעבודו וע"ל בח"מ סימן שס"ב בגוזל ובא אחר וגזלו מידו ג"כ דינא הכי:

סעיף קטן מה
גר שנתגייר משנה שם:

סימן סב

סעיף קטן א
לא תאכל הנפש עם הבשר אזהרה כו' פירש"י דאבר מן החי איקרי נפש שאם יחתכנו אינו עושה חליפין והכי משמע לא תאכל הנפש בעודו עם הבשר בעוד החיות עם הבשר ע"כ פירוש הנפש עומד במקום שנים וקאי אלמעלה ואלמטה עד"ר:

סעיף קטן ב
ואינו נוהג אלא בטהורים ל' הרמב"ם נקט דאל"כ מאי נ"מ דאין נוהג בטמאים הא טמאים בלא"ה אסירי והוא לא בא לכתוב חיובי מלקות ולאוין ועד"ר. (ואפשר למצוא נ"מ דהא בן נח נמי מצווה על אבר מן החי וא"כ כשישראל נותן לו אבר מן החי עובר אלפני עור לא תתן מכשול ע"ז קאמר רבינו דאינו נוהג בטמאים דאם ישראל נותן לו בשר טמא

אבר מן החי אינו עובר ויכול ליתנו לו לכתחלה דמשום בהמה טמאה אינו עובר שבן נח אינו מצווה עליו ואבר מן החי אינו נוהג בו דליכא למימר דבן נח עובר משום אבר מן החי גם בטמאה דמי איכא מידי דלישראל שרי ולנכרי אסור עכ"ה):

סעיף קטן ג
מהטחול או מהכליות נקט אלו שאין הבהמה נטרפת בהן:

סעיף קטן ד
אבל אם נחתך מהעובר כו' מותר הטעם דילפי' מכל אשר בבהמה תאכלו שהוא מותר:

סעיף קטן ה
אפי' לא פירש עד לאחר שחיטה אסור פי' מדרבנן אע"ג דבגמ' יליף לה מקרא (של ובשר בשדה טריפה להביא האבר והבשר המדולדלין עכ"ה) קרא אסמכתא בעלמא הוא רש"י:

סעיף קטן ו
אם עור ובשר חופין את רובו פירוש רוב עביו ורוב הקיפו רש"י כדלעיל סימן כ"ה:

סעיף קטן ז
ביצי זכר כו' מותרין הטעם מדלא קא סרחן לא הוו כאיברים המדולדלים:

סעיף קטן ח
אלא שנהגו בהן איסור הטעם מדלא קא בריין תוס':

סעיף קטן ט
בהלכות טריפות אע"ג שדין זה מבואר בה' שחיטה בסימן י"ד קרי ליה הלכות טריפות שאיסורו הוא משום בשר בשדה טריפה לא תאכלו גם כי כל זמן שלא נשחטה הבהמה כראוי הוא בחזקת טריפה. והמיימוני קרא להלכות טריפות הלכות שחיטה:

סימן סג

סעיף קטן א
בשר שנתעלם מן העין אסור פירוש שנתעלם שעה אחת רש"י:

סעיף קטן ב
אפי' היא בהמה שלימה אפי' להרמב"ם שסובר אם תלאו במסמר במקום שא"א לעוף ליטלו משם ולהניח מותר אפ"ה בהמה אסורה דאמרינן שיש עוף גדול שנוטל אפי' בהמה גדולה (הא דנקט בהמה שלימה לאו דוקא דגם בלא ראש מקרי שלימה דאל"כ קשה הא כתב רבינו בסימן א' דהמוצא בהמה שחוטה מותרת דסימן שחיטה מועלת דהוי סימן עכ"ה):

סעיף קטן ג
והרשב"א כתב אפי' כו' הביא רבינו דברי הרשב"א שכתב אפי' ללמדנו דלדעת הרשב"ם אם מצאו במקום שהניחו מותר. ולא חילק בין אם מצא כל החתיכות לחסר אחד מהם

ולהרשב"א אפי' מצאן במקום שהניחן אם חסר אחד מהם טריפה כיון דאיכא ריעותא בפנינו שחסר מהם וכתב מ"ו ואפשר דמירי נמי בקשורין יחד כדלעיל גבי ככרות חמץ בס"ס תל"ט. ולעד"נ דשאני התם דכבר ביטל נמצא דאין כאן אלא ספק דרבנן שהצריכוה בדיקה משא"כ כאן דאיכא ספיקא דאורייתא:

סעיף קטן ד
ומסקנת א"א הרא"ש ז"ל כדברי הרשב"ם מדהביא הרא"ש לרשב"ם בסוף דבריו ב"י. ומש"ר בשם הרשב"ם דבשר שנאבד ונמצא אסור היינו במקום דליכא רוב ישראל או רוב טבחי ישראל וכן מוכח מדברי רבינו ברישׁ סי' א' וכן הוא בהדיא בהרא"ש וכן עיקר וכבר הארכתי בזה שם בדרישה ע"ש:

סימן סד

סעיף קטן א
לפיכך אין חייבים כו' ר"ל הואיל ופרט הכתוב אלו שלשה שור וכשב ועז לפיכך אין חייבין אלא אלו הג' מינים:

סעיף קטן ב
כתב הרמב"ם שאין חייבין על חלב נפל הטעם כיון שלא כלו חדשיו אין בו חיוב כרת דחדשיו גורמין:

סעיף קטן ג
בין אם היא שחוטה או נבילה הטעם דכתיב וחלב נבילה וחלב טריפה יעשה לכל מלאכה ואכל לא תאכלוהו ועוד דמיגו דאיתוסף איסורא בבשרה שהיה מותר נוסף ג"כ על החלב ונ"מ לחייב שני מלקות ורבינו נמשך בזה אחר דברי הרמב"ם כמ"ש בסמוך בדרישה:

סעיף קטן ד
כוי חלבו אסור הטעם מדכתיב כל חלב וגו' מרבינן כוי אבל מ"מ הואיל והוא ספק אין חייבים עליו דלא ילפינן מריבוייא אלא איסור לא חיוב דמקרא אחרינא ילפינן חיוב ושם לא נתרבה כוי. והא דכתב רבינו בר"ס זה אהאי קרא דכל חלב כו' לפיכך אין חייבין משום חלב אע"ג דמקרא זה לא נלמד חיוב י"ל דלא רצה לכתוב אקרא דכתיב בו חיוב לפיכך כו' משום דאותו קרא קאי אחלבים דהקריבו ואיכא עוד חלבים שלא נקרבו על גבי המזבח דאפ"ה נאסרו משום חלב וה"א דאותו חלבים דלא נאסרו משום הקרבה נאסרו בכל המינים מש"ה כתב לפיכך אהאי קרא ללמדינו דאף במקום זה דנאסרו בו כל מיני חלבים ואפ"ה כתיב ביה שור כשב ועז דנלמד מיניה דוקא בהני נאסר ולא בשאר מינים וק"ל:

סעיף קטן ה
אבל הפריס על גבי קרקע אסור הטעם משום מראית עין:

סעיף קטן ו
איזהו חלב כל שהוא תותב קרום ונקלף פירוש שהוא פרוש על הקרום בענין שכשנקלף הקרום נקלף עמו. רבים וכן שלמים תמהים על רבינו למה לקח לו שיטה לנפשו במה שפירש בענין שכשנקלף הקרום נקלף החלב עמו ורש"י לא פירשו כן אלא פירשו ז"ל קרום דק יש עליו ונקלף הקרום מעל גבי החלב שאינו אדוק בו כו' הרי דפירשו רש"י על הקרום העליון המונח על החלב שאותו קרום נקלף מע"ג החלב ואין החלב נגבה עמו. ורבינו פירשו בהיפך שהחלב מונח על הקרום וכאשר קולפין ומגביהין הקרום נגבה וניטל החלב עמו ובודאי אינן מחולקין במציאת הקרומים בבהמה אם הקרום היא למטה או למעלה. ופירוש זה של רבינו לא מצאתיהו בשום מקום. ואחר העיון נראה לע"ד ליישבו ולק"מ. ומתחילה אעתיק לשון הברייתא ופרש"י שעליו וממנו תראה שרש"י מוכרח לפרש כן ע"פ סוגיות הברייתא ורבי' פירשו כן ע"פ הדין בקיצור סוף פא"ט דף מ"ט רע"ב גרסינן תניא את כל החלב המכסה את הקרב מה חלב המכסה את הקרב קרום ונקלף אף כל קרום ונקלף דברי ר' ישמעאל רבי עקיבא אומר מה חלב המכסה את הקרב תותב קרום ונקלף אף כל תותב קרום ונקלף עכ"ל הברייתא וע"פ זה מפורש בסוגיא ובתורת כהנים והביאו רש"י בפרשה ויקרא וגם הרא"ם פירשו שם כן דלרבי ישמעאל נתרבה חלב הדקין וחלב הקיבה לאיסור משום שחלבה ג"כ קרום ונקלף ולר' עקיבא לא נתרבה כ"א חלב הדקין והיינו אמה ראשונה מהדקין במקום שיוצאין מהקיבה ולא משם והלאה וגם לא חלב הקיבה כלל. ורש"י שם בברייתא בגמ' הנ"ל קרום ונקלף (דאמר רבי ישמעאל ה"פ) קרום דק יש עליו ונקלף הקרום מע"ג החלב שאינו אדוק בו כ"כ אף כל קרום ונקלף והיינו חלב שע"ג הקיבה וכ"ש חלב שע"ג הדקין תותב (דאמר ר"ע ה"פ) היא שמלתו מתרגמינן היא תותביה כשמלה היא פרוש על הקרב וכן על הדקין בראשן אבל חלב הקיבה אינו תותב אלא חתיכות חתיכות והוא אדוק ושעל הדקין מראשו והלאה היינו מן הכנתא כשמפרישין אותו מהן נשאר מן החלב אצלם ולאו תותב הוא אלא אדוק בהם עכ"ל רש"י. והנה כוונת רש"י גלויה ומפורסמת שהוצרך לפרש קרום ונקלף על הקרום שלמעלה משום שקאי לפרש דברי ר' ישמעאל ור"י אוסר גם חלב הקיבה והקיבה אינו נקלף חלבו למטה מהקיבה (וגם אין לו קרום למטה) אלא אדוק על הקיבה מש"ה פירשו שקאי אקרום הפרוש ע"ג שבזה שוה גם הקיבה לקרב ודקים שהקרום פרוש ע"ג וגם נקלף מהם הקרום ואין החלב נמשך אחר הקרום העליון וזה קרום ונקלף ומה"ט נמי לר' ישמעאל אין חילוק בחלב הדקין בין אמה ראשונה הסמוך לקיבה ובין

חלב שאר הדקין דמשם והלאה דג"כ הקרום עליהן ונקלף מהם דומה לקרב וקיבה. וכיון שמוכרחין אנו לפרש קרום ונקלף דבדברי רבי ישמעאל דקאי אקרום העליון לא רצה לשנות פירושו בדברי ר' עקיבא והניח מלפרש קרום ונקלף הנזכר בדברי ר' עקיבא מפני שנראה לי מדסתם ר"ע וקאמר קרום ונקלף בל' דא"ר ישמעאל וקאי עליה שג"כ ר"ע ס"ל שסימני החלב המה שיהיה קרום העליון אלא שמוסיף על דבריו דבעינן עוד דבר א' שיהיה בו דומה לחלב הקרב והוא שיהיה תותב שפורושו הוא שיהא כשמלה הפרושה ומרומז בו שני דברים הא' שהחלב פרוש לרוחב ומדובק יחד זה בזה כשמלה הפרישה השני דג"כ בעינן שלא יהא החלב מדובק בדבר שמונח עליו אלא שיהא ניטל מע"ג הדבר המונח עליו כשמלה הנפרשת מע"ג הגוף או מע"ג שאר דבר שמונח עליו. וזה לא מצינו כ"א בחלב הקרב ובאמה הראשונה של דקין במקום שיוצאין מהקיבה לאפוקי חלב הקיבה עצמו אינו כן בשניהן שהוא אינו פרוש לרוחב ומדובק יחד אלא גידולו על הקיבה הוא חתוכות חתיכות וגם חלבו אינו ניטל מהקיבה בפרישה בעלמא אלא מדובק בו. וכן הוא ג"כ השומן שע"ג הדקין זולת האמה ראשונה במקום שיוצאת מהקיבה וכנ"ל ומש"ה לר"ע חלב שע"ג הקיבה ושעל הדקין מאחר אמה ראשונה מותר לאכול מפני שאינו דומה לחלב הקרב בתותב וכמ"ש. והנה לפנינו שרש"י היה מוכרח לפרשו שקאי על הקרום העליון שהוא נקלף מע"ג החלב מאחר דקאי אדברי ר"י וכמ"ש וכיון דבדברי ר"י פירוש זה מוכרח הניח פורוש זה ג"כ בדברי ר"ע כיון שר"ע לא גילה בדבריו שקרום ונקלף שאיירי ביה הוא אינו הקרום ונקלף שאיירי ביה ר"י. אבל רבינו שכתב לנו הדין בקיצור ואתא ללמדינו סימני החלב ולא קאי אדברי ר"י ניחא ליה לפרש תותב קרום ונקלף בענין אחר מאשר נפרש דקרום ונקלף קאי אקרום העליון ותותב יהיה קאי אמקום חלב התחתון במקום שהוא מונח עליו ומש"ה פירש שגם קרום ונקלף קאי אמקום החלב שמונח עליו דומיא דתותב וראה וידע זה בחוש העין שהחלב שעל הקרב שהוא פרוש על הקרב כשמלה יש לו מקום חיבור בתחתיתו המחבר החלב יחד והוא קרום שע"י נתחבר יחד וע"ש זה נקרא ג"כ שמלה וכשמגביהין ומקלשין אותו הקרום מע"ג הקרב נגבה החלב שעליו עמו וכן הוא בחלב שבראש הדקין באורך אמה משא"כ משם והלאה בדקין וכן בכל מקום בקיבה שאין החלב שעליהן נפרש מע"ג הדבר המונח עליו אלא אדוק בו ואפשר שאין להן שם קרום במקום דביקותן ודוק שבזה מיושב היטב כוונת רש"י ורבינו ואפשר נמי לומר שמש"ה הוצרך רש"י לכתוב שחלב שעל הקיבה הוא חתיכות חתיכות ואדוק בו משום שחדא באידך תליא על הרוב שכל דבר הפרוש ומחובר יחד אינו צריך להיות אדוק ומה שהוא חתיכות חתיכות ואינו מחובר יחד הוא

צריך להיות אדוק בדבר המונח עליו דאל"כ במה יהיה קיומו בגוף ועיין ברא"ם בפרשה ויקרא ותמצא סעד לפירושי ודו"ק:

סעיף קטן ז

ומש"ר ולא יהא הבשר חופה עליו הוא ענין בפני עצמו ונ"ל שאם היה בשר חפוי עליו אף אם היה לו כל סימני חלב לא היה נאסר ומימרא מפורשת הוא בפ' גיד הנשה. ולא עמדתי על סוף דעתו דהב"י דהביא הברייתא ול' רש"י הנ"ל מ"ש בפירוש קרום ונקלף ותותב ואח"כ כתב ז"ל ורבינו פירשו בענין שלא יהא הבשר חופה אותו ולא ידעתי למה הוצרך לשנות מפרש"י וההיא דשלא יהא בשר חופה אותו מימרא מפורשת היא בפ' ג"ה עכ"ל ב"י. ודבריו תמוהין דנראה דלא תמה למה שינה רבינו מלשון רש"י בפרושו דקרום ונקלף אלא תמה מפני שהבין דמש"ר ולא יהא בשר חופה אותו הוא פירוש לתותב קדום ונקלף וזה ודאי לא עלה על דעת רבינו אלא לענין בפני עצמו כתבו (וכן הגיה ומחק בבדק הבית עכ"ה) וכמ"ש ודוק כי מ"ש נלע"ד ברור:

סעיף קטן ח

חלב האליה מותר כמבואר בפ"ק דכריתות ובפ' כל הבשר דקאמר אלא מעתה אליה דחולין תתסר אמר קרא כל חלב שור כשב ועז דבר השוה בשלשתן כלומר וחלב האליה אינו קרב אלא בכבש בלבד וכתב הרמב"ם בפ"ז מהל' מ"א האליה מותרת באכילה ולא נקראת חלב אלא לענין קרבן בלבד כמו שנקראו חלבים כליות ויותרת הכבד לענין קרבן כמו שאתה אומר חלב הארץ וחלב כליות מטה שהוא טובם ולפי שמרימין דברים אלו מן הקרבן לשריפה לשם נקראו חלב שאין שם דבר טוב אלא המורם לשם ולכך נאמר בתרומת מעשר בהרימכם את חלבו ממנו ע"כ. מיהו צ"ע דא"כ ה"ל לרבינו ולהרמב"ם לכתוב ולמנות גם החלב דעל האליה בתוך החלבים שמונה והולך ואף דלקמן בהלכות ניקור כתבו וז"ל ולא ישתייר לכל פני האליה לא בשר ולא שמנונית אלא גוררן יפה מ"מ אין ראיה משם כולי האי דהא מסיק שם בסוף הלכות ניקור שאותו חכם החמיר טפי וה"ל לרבינו לכותבו כאן. ומ"ש חלב האליה מותר היינו דוקא האליה עצמו עד"ר:

סעיף קטן ט

חלב שעל הכסלים כו' ופי' הרמב"ם שהוא החלב שבעקרי הירכים ז"ל הרמב"ם בפרק ו' מהמ"א חלב שהבשר חופה מותרת שעל הכסלים אסר הכתוב לא שבתוך הכסלים כו' עד יש כמו שתי פתילות של חלב בעקרי המתנים סמוך לראש הירך כשהבהמה חיה חלב זה נראה במעים וכשתמות נדבק בשר בבשר ויתכסה חלב זה ואינו נראה עד שיתפרק הבשר מן הבשר ואע"פ כן ה"ז אחור שאין זה חלב שהבשר חופה אותו וכל מקום שתמצא בו החלב תחת הבשר והבשר מקיף אותו מכל סביביו ולא יראה עד

שיקרע הבשר מותר ע"כ. וכתב הר"ן שאף זה מחלב שעל הכסלים אבל אין זה עיקר חלב שעל הכסלים:

סעיף קטן י

(על עצם הנג"א הוא הנק"א והוא העוקץ שיתבאר לקמן בסימן זה שפי' רש"י על העוקץ הנק"א והיא ר"ל העצה. והוא שכתב לעומת העצה יסירנה וכן הגיה רש"ל כאן הנק"א וכתב הוא העצה עכ"ה) תחת ראש המותן שקורין לונבי"ל והוא שקורין טריפה לידווי"ן:

סעיף קטן יא

חלב שתחת המתנים אסור ופרש"י שהוא תחת הכליות ונראה בגובה הכסלים ר"ל שלמטה מכסלים בבהמה לצד הארץ יש שם בשר אדום ומן אותו הבשר ולמעלה ממנו לצד השדרה נגד הצלעות הקטנות מתחיל להיות לבן והוא חלב מגולה ואסור ומשם הולך ומתפשט עד תחת הטריפה לידווי"ץ וגם אותו שתחת הלידווי"ץ אסור אע"פ שהוא מכוסה בבשר ומפורש בגמ' הטעם אמר אביי בהמה בחייה פרוקי מפרק פירוש כשהיא הולכת איבריה מנענעים והמתניים פעמים שהם נמשכים כלפי מעלה והכסלים נמשכים כלפי מטה ואין החלב נכסה בהם:

סעיף קטן יב

וכשכלה למטה אותו בשר יוצא ממנו קרום לבן ועב חוץ מקרום הדק המתפשט בכל הכסלים זה הקרום המתפשט בכל הכסלים הוא מונח ג"כ פרוס ומחובר קצת על הכסלים עצמן דלאחר שמוציאין מהבהמה כל הבני מעים מושכין קרום דק מהכסלים עצמן שבשני חלקי הפנים פרוש בחייה כמעט על כל הבני מעיים והוא סמוך לבשר הדפנות והקרום קורין אותו טריפה ליילי"ך:

סעיף קטן יג

ורב אלפס פי' שהוא תחת הבשר בראש הכסלים כו' פי' למעלה סמוך לצלעות קטנות יש ג' חתיכות בשר מונחות זה ע"ג זה והעליון נקרא דעק ולמטה ממנו שומן ולמטה ממנו קרום עב הנקרא טריפה ליל"ך ועל אותו טריפה ליול"ך מונח החלב ועליו כתב הרי"ף העליון אסור:

סעיף קטן יד

ומ"ש שתחת אותו חלב יש שומן היינו פני הבשר שהם כמין שומן ויש מקומות שנוהגין בו להקל ויש מנקרין אותו בכבש ולא בשור ואין טעם לזו ונכון להחמיר ולנקרו כולו בין בכבש בין בשור:

סעיף קטן טו

והרמב"ם נתן סימן כו' לא על הסמוך בלבד קאי אלא הרמב"ם נתן סימן זה לכל החלבים וכמ"ש בשמו בסמוך:

סעיף קטן טז
חלב שעל המסס כו' פרש"י והוא דבוק לחלב שעל הקרב:

סעיף קטן יז
והוא צד הגס חייבים עליו פרש"י שהוא מחובר לחלב הכרס:

סעיף קטן יח
ושעל שאר הטחול כו' ואין חייבין עליו שאין נאסר אלא מדרבנן משום הרחקה:

סעיף קטן יט
הכוליא כו' העליון חייבין עליו הטעם שגם הוא בכלל חלב שעל הכליות:

סעיף קטן כ
ולובן שבכוליא פי' לובן שבחריץ מתפשט והולך לתוך הכוליא:

סעיף קטן כא
ורש"י פסק לחומרא כ' מהרי"ן חביב ע"ז תדקדק שלא אמר ורש"י פסק כדברי האוסר אלא פסק לחומרא כאומר המחמיר יפה עושה:

סעיף קטן כב
חוטין שבחלב כו' אין חייבין עליהם הטעם דחלב אמר רחמנא ולא חוטין:

סעיף קטן כג
חוטין שבעוקץ כו' וראשי הפיצולין נדבקין תחת החזה בראשי הצלעות ואע"ג דחלב שהבשר חופה מותר בהא איכא למימר שמא בהמה בחייה פרוקי פרקא אשר"י ורשב"א ועד"ר:

סעיף קטן כד
בקיבה יש ב' מני חלבים כו' פרש"י הקבה עשויה כקשת ומבחוץ קרוי דאקשתא מבפנים לעיגול קרוי דאייתרא יוהרמב"ם כ' דאייתרא הוה חוט משוך כמו יתר:

סעיף קטן כה
חלב שעל הדקין כו' שמתחילין לצאת מן הקיבה ואסור משום שהוא סמוך לחלב שבקיבה אשר"י:

סעיף קטן כו
צריך שיהיו לו שני כלים כו' פי' שני כלים ממש דומיא דמה שמסיק בשני סכינים ולאפוקי מהאומרים שבכלי אחד סגי שישפך המים אחר הדחה ראשינה ואז אף אם יארע שידיח החלב ואחר כך ידיח הבשר במים אחרים בכלי זה אין לחשוש דזה אינו דאכתי יש לחוש שמא ישכח לשפוך המים ועד"ר שכן מוכח מהגמרא:

סעיף קטן כז
שאין מחתכין כו' אלא גורר אותו בסכין הטעם שגוררו שע"י כן יוכל להבדיל בין חלב לשומן שחלב נגרר ושומן אינו נגרר וצריך לחותכו:

סעיף קטן כח
ואין בה דוחקא דסכינא בבשר פי' אין כאן דוחקא דסכינא בחלב להיות הבשר נאסר ממנה ודוק והיותר נראה דהחלב קראו בשר וחלב ור"ל כשמחתך בשר והחלב אין כאן דוחקא דסכינא:

סעיף קטן כט
אע"פ כשמנקרין הגיד כו' אבל גיד לא הזכיר שאין לגידין טעם:

סעיף קטן ל
ישראל קדושים הם והחמירו כו כו' פי' שאין שמנונית הגיד אסור מן התורה אלא שהחמירו ישראל עליהן אבל בסכין לא החמירו ב"י:

סעיף קטן לא
ואפי' דמשתכח דאית בה דוחקא דסכינא פירוש דאית ביה בניקור דוחקא דסכינא דתרתי צריכין שיהא חלב האסור דאורייתא ויהא דוחקא דסכינא:

סעיף קטן לב
שהרי כל ישראל נהגו להדיח כו' תירץ בזה שאמר מותר בהדחה ולא אמר צריך להדיח וגם למה לא חיישינן שישתכח ההדחה וכמש"ר בשם ב"ה בר"ס צ"א וע"ז אמר שהרי כל ישראל נהגו להדיחו. והא דכתב נהגו כל ישראל דמשמע דמכח מנהג הוא וקשה הלא חיוב הוא להדיחו קודם מליחה לקדירה י"ל דה"ק שנהגו להדיחו אפילו לצלי כמו שמדיחין אותו קודם מליחה לקדירה א"נ ה"ק אף שהדיח אותו תחילה במטבחיים וכדאמר שמואל אין הבשר יוצא מידי דמו עד שימלחנו וידיחנו ופריך למה לא מנה הדחה ראשונה ומוקי לה בדחללי בי טבחי וא"כ יש לחוש שמא אח"כ חזרו וחתכו בשעת חילוק לידי הבהמה לחתיכות בסכין שחתכו בו חלב קמ"ל דאפ"ה לא חיישינן דהא נהגו לחזור ולהדיח קודם מליחה אף בחללו אותו במטבחיים וכמ"ש המרדכי והביאוהו הב"י ר"ס ס"ט ושם כתבתיהו בדרישה ע"ש:

סעיף קטן לג
וכ"כ הרשב"א פי' בדין הם שווין אבל לא בטעמם שטעם בעל העיטור שאין שמנונית הגיד דאורייתא וטעם הרשב"א לפי שאין בגיד שומן חלב כ"כ שידבק בסכין:

סעיף קטן לד
מקנח תדיר בסמרטוט פי' בכל פעם שנוגע בחלב יקנח בסמרטוט:

סעיף קטן לה
אין פורשין הכסלים ע"ג הבשר כו' כתבו התוספות והרא"ש והר"ן דהיינו דוקא אחר ניתוח מיד קודם שיצטנן הבשר אבל לאחר שנצטנן אין לחוש כדכתיב וישימו החלבים

על החזות (וכתב רמ"א וכן יש לנקר הבשר תוך ג' ימים שלא יתקשה החלב שבו ובדיעבד אין לאוסרו אף אם מנקרו אחר ב' ימים ושרי וכ"כ מהרא"י בשער י"ז עכ"ה):

סעיף קטן לו

כתב הרמב"ם כל הדברים האלה כו' לא תדקדק ממלות כל דעל כל הא דלעיל קאי דע"כ אמליחת חלב עם בשר לא קאי וכמו שמשמע מדבריו שכתב בסמוך וכן אין מולחין עד שיסירו הקרום כו' דמשמע דוקא דבקרום איירי ולא בחלב עצמו וכן משמע ממ"ש אפילו היה בהן גיד הנשה דוקא גיד שאין בו טעם אלא קאי על הא דכתב לעיל שהטבח צריך שני כלים ושני סכינים ולקנח בסמרטוט "שוב מצאתי שכ"כ ב"י בסימן ק"ה סוף דף צ"ה בפיסקא שפסק שם דחלב מפעפע במליחה ומותר בס' כתב שם וז"ל והרמב"ם שכתב בפ"ז אין מולחין החלבים עם בשר כו' עד ואם נעשו לא נאסר הבשר כו' עד כבר כתבתי בסי' ע' דאפשר דלא איירי הרמב"ם אלא בחלבים שהם מדברי סופרים כשומנו של גיד וכיוצא בו כו' עד א"נ איירי במליחה כל דהו כעין מליחת חלבים א"נ מיירי שמלח החלבים בפני עצמו אלא שמתוך שהבשר קרוב להן חיישינן שמא יגעו זה בזה עכ"ל ע"ש:

ואם נעשו לא נאסר הבשר ורש"י ור"ן ורשב"א אוסרין בדיעבד עד כדי קליפה:

סעיף קטן לז

ואפי' היה בהן גיד הנשה פי' אע"פ שהוא באורייתא והטעם לפי שאין בגידין טעם:

סעיף קטן לח

מפני שהטבחים נאמנים על החלב זהו נתינת טעם דהואיל ונאמנים הם על החלב וסומכין עליהן בזה הלכך מעבירין אותו בנמצא אחרי חלב כיון דבאו להכשיל אחרים משא"כ אילו לא היו נאמנים או הקונה הבשר היה בודק אחר החלב קודם שיבא למלחו ולבשלו:

סימן סה

סעיף קטן א

יש חוטין שאסורין משום דם כתב מהרי"ן חביב דלהכי הכניס רבינו דין חוטין אלו ודין ביצי זכר שאסורין משום דם בתוך דיני חלב חדא משום שתלוין בניקור ועוד שהלך בשיטת הגמרא שבמאמר א' נכללו החוטין האסורין משום חלב ומשום דם דא"ר יהודה חמשה חוטין הוה ג' משום תרבא וב' משום דם כו':

סעיף קטן ב

חוטין שביד ושבכתף כו' בגמרא לא איתא אלא חוטי דידא ודלועא וסובר רבינו דמ"ש דידא משמע מיניה גם שבכתף ובמ"ש דלועא משמע נמי שבלשון ושבצואר ופרש"י

חוטין דקין הוא דקא חשיב וכתב הרשב"א דהא דאסרינן הני חוטי נראה ודאי דבששחט את הורידים מיירי ואפ"ה דידא ודלועא צריכין חתיכה ומליחה לפי שאינן נגררין דרך הורידין כלל ואין שופכין לתוכן (ע"ל בהלכות ניקור עכ"ה):

סעיף קטן ג

ויש לדקדק במ"ש רבינו והגאונים כתבו שמותרין לצלותן אפי' בלא חתיכה ומליחה ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל ולעיל סימן כ"ב כתב שאסור לצלותן לכתחילה אם לא שחט הורידין אם לא ע"י חתיכה ומליחה ועוד קשה דלעיל כתב דבדיעבד צריך לחטט אחריהן וליטול כדי נטילה מבשר סביבו ולהשליכו אם נצלה בלא חתיכה ומליחה וכאן כתב רבינו שאפי' למאן דאסר בדיעבד הבשר מותר וא"צ אפי' כדי נטילה. ונראה שיש לחלק בין ורידין לחוטין שהחוטין דקין הם ונורא משאב שאיב כל דם שבתוכן כמ"ש רבינו בס"ס בשם בעל העיטור והגידין שתחת הכתף והיד אם צולה אותו כשרה לאוכלה שהם צומקין באור משא"כ בורידין שהם עבים ואין כח באור להוציא כל דמן. ובד"מ כתב ליישב קושיא זאת ז"ל ואפשר לומר דחוטין אלו הם עבים יותר מורידין ואין פולטין כלל בבשר כן נ"ל עכ"ל וקשה לי דבזה נתיישב למה א"צ כדי נטילה מהבשר אם נצלה עם החוטין אבל מ"מ לא נתיישב מה שקשה דהטור אינו מצריך כאן חתיכה ומליחה כלל לצליה משמע שהוא מטעם שהאור שואב את דמן דרך צלייתן ולעיל מצריך חתיכה ומליחה אף לצלי ע"כ צ"ל כמ"ש:

סעיף קטן ד

וכן הקרום כו' עד המוח אסור והראש מותר כתב רא"פ כן הוא נכון ולא כבשאר ספרים וע"ל בסימן ס"ת ובאשר"י פרק גיד הנשה ע"כ ובי"ס גרסינן הקרום אסור והמוח מותר וקשה דלקמן סימן ס"ח כתב רבינו שאם צלאו הראש שלם ולא חתכו הקרום שאף המוח אסור וכתב ב"י דכאן מיירי שהוציאו המוח עם קרומו וצלאוהו אצל האש ומשום הכי לא נאסר המוח ולקמן בסי' ס"ח מיירי שהראש שלם ולא הניחו על בית השחיטה הדם מתקבץ בעצם קדרת המוח ונמצא שמתבשל המוח בתוכו ולהכי קיים גירסת הספרים כאן הקרום אסור והמוח מותר וכתב מ"ו ע"ז ולא נהירא דא"כ מזהו ולא הניחו על בית השחיטה דקאמר לכן נ"ל דלקמן מיירי שהראש שלם ולא נפתח בביקוע כלל אבל הכא נפתח בביקוע כדרך שפותחים אותו רק שהקרום לא נחתך ומש"ה לא ס"ל שנתבשל בדמו ומ"ה איני אוסר אלא הקרום (ונלע"ד פי' לפי' דבשכל הראש שלם אז מתקבץ דם הרבה לתוך הגלגולת מ"ה נקראת נתבשל בדמו ואסור המוח משא"כ כשהוא בקוע אז כל הדם שבבשר הראש הוא נוטף מצדדין ולמטה ולא נשאר אלא המוח עם הקרום תוך הגלגולת ולכך לא נאסר המוח ואם הניחו הראש על בית השחיטה אז גם הקרום מותר

מפני שדם הקרום בשעת הצלייה זב מתוך הקרום ויוצא מהגלגולת דרך בית השחיטה) ותדע דאי לא איירי בנפתח הראש אין שייך לחתוך הקרום שאמר צלאו ולא חתכו. אכן באשר"י כתב המוח אסור והראש מותר ומביא ראיה מיניה להא דלעיל שהחוטין אסורין והבשר מותר אפי' בלא קליפה אכן באשר"י לא כתב כלל מזה דצריך לחתכו ודו"ק עכ"ל ועד"ר:

סעיף קטן ה
ביצי זכר כל זמן שלא היה לו שלשים יום פי' שאין ל' יום מלידתו:

סעיף קטן ו
מותרין כו' בלא קליפה פי' קליפת הקרום שבו הם החוטין:

סעיף קטן ז
כמו חוטין אדומין הטעם שאין זה אלא שומן:

סעיף קטן ח
אבל לצלי מותרים רבינו לטעמיה אזל שהתיר לעיל בחוטין לצלי אף בלא חתיכה ומליחה אבל למאן דאוסר לעיל בצלי גם כאן אסור:

סעיף קטן ט
אין מחזיקין בהן דם עכ"ל הרמב"ם כצ"ל וכתב גאון כו' הוא דברי רבינו:

סעיף קטן י
וחומרא הוא שהחמיר כו' א"צ לחתוך אלא הגידין שהזכרתי כתב ב"י וז"ל אי קאי על כל מה שהזכיר קשה שהרי כתב בשם הרמב"ם חוטי הלב וחוטי הדקין ואינם מוזכרים בגמרא ולפי' נ"ל דלא קאי אלא למה שהזכיר הוא ז"ל סתם. לא למה שהזכיר בשם הרמב"ם עכ"ל אלא שיש לדקדק למה אמר רבינו וחומרא הוא שהחמיר על דברי גאון ולמה לא כתב כן גם על דברי הרמב"ם והול"ל וחומרא הוא שהחמירו ועוד יש לדקדק הרי גם רבינו הזכיר לעיל חוטי הכף והלשון והצואר שלא הוזכרו ג"כ בגמרא אלא צ"ל שמ"ש בגמ' דידא ודלועא לא הזכירם אלא כללים ואלו נכללים בהן הה"נ אפשר לומר שגם אלו שהזכיר הרמב"ם נכללים באלו ולפ"ז אפשר לומר שמ"ש רבינו א"צ לחתוך אלא הגידין שהזכרתי קאי על מה שהזכיר בשם הרמב"ם שגם אלו שהזכיר הרמב"ם אינם אלא חומרא יתירא:

סעיף קטן יא
גיד הנשה כו' ואפי' אין כף שלה עגול פרש"י כף לפ"א הנכרכות סביבות עצם הקולית העליונה סביב סביב בעיגול אבל עוף אינו כן שהבשר שעל הקולית ברוחב הוא. כל בשר עגול וגבוה קרוי כף כו' והולכין אחר הרוב שהן עגולין בבהמה ובעוף אין הולכין אחר המין לחומרא כי אבעיא הוא בגמר' פג"ה דף פ"ט בתרווייהו ולא איפשיטא ולחומרא:

סעיף קטן יב
אבל אם נמצא לו כף עגול נוהג בו תימא דליתא בזמנינו דחש בזה דודאי לפעמים יזדמן שהוא עגול גם בשל עוף:

סעיף קטן יג
ואין צריך לבדוק אחריו אם הוא עגול הטעם דהולכין אחר הרוב:

סעיף קטן יד
ונוהג בכוי פי' אפילו אם הוא בריה בפני עצמו (לחד מ"ד דאילו בא מבהמה וחיה פשיטא דנוהג דהא נוהג בבהמה וחיה וק"ל עכ"ה):

סעיף קטן טו
ושני גידין הן בירך כו' כתב סמ"ג פנימי סמוך לעצם אסור וחייבין עליו מלקות ופרש"י כי הגיד הזה הוא גיד ארוך וראשו מחובר בעצם האליה ויורד ומתפשט על כף הוא עגול בשר הנתון על עצם הקולית וכשמגיע למקום חיבור הקולית ועצם הירך שם הוא סמוך לעצם (פירוש ואינו מונח שם תחת הבשר רק על העצם לצד פנימי של ירך) ומשם ואילך נכנס לצד פנימי של ירך שתחת הבשר לאורך הירך עד הארכובה התחתונה לצומת הגידין. ועוד יש גיד אחד והוא חיצון סמוך לבשר אסור ואין חייבין עליו והגיד הזה הוא גיד קצר ואינו על הכף אלא מובלע בתוך בשר הכף ולכך אין חייבין עליו שהרי לא אסרה תורה אלא שעל הכף וקורהו בתלמוד חיצון ע"ש שהוא נתון כולו בצד פיצון של ירך עכ"ל ועד"ר:

סעיף קטן טז
וקנוקנות שבשניהן אסורים פירש"י גידין דאין הולכין באורך הירך מגיד החיצון לגיד הפנימי:

סעיף קטן יז
על כן אינו אוסר כו' פי' הואיל ואינו אלא כעץ שאין בו טעם:

סעיף קטן יח
ויש אוסרים אותו בהנאה טעמם מדכתיב על כן לא יאכלו כו' והגיד אין בו טעם ואינו ראוי לאכילה אלא ודאי בהנאה אסרה תורה:

סעיף קטן יט
והרמב"ם התירו טעמו דהלכה כחזקיה דאמר לא יאכלו איסור אכילה משמע:

סעיף קטן כ
לפיכך כו' פי' הואיל ומותר בהנאה:

סעיף קטן כא
אע"פ שמחזיק לו טובה בשביל הגיד לפי שיותר נראה לעינים הירך כשיש ג"ה בתוכו מכשאין בו:

סעיף קטן כב
ואם אינו נותנה כו' בין אם היא שלימה או חתוכה ע"ל סימן קי"ז שם כתב רבינו דאסור ליתן או למכור לנכרי טריפה בחזקת כשירה משום גניבת דעת ומשום שמא ימסרנו לידו בפני ישראל. וכאן דמותר דמיירי דמסרו לו סתם ולא בחזקת כשירות דמותר בינו לבינו ולא גזרינן כולי האי וכ"כ שם. ולא חיישינן שמא יקחנו ישראל מנכרי זה דהא בשר ביד נכרי אסור דשמא מטריפה הוא ואע"פ שחיתוך הגיד ניכר וא"כ ניחוש שמא יקנה ישראל ממנו שיסבור אילו היה מטריפה לא היה מטריח עצמו ליטול הגיד מ"מ לא יקנה שיחוש דלמא כשפתח ליטול הגיד לא ידע שהיתה הבהמה טריפה ואח"כ נודע ומש"ה מכרה לנכרי והא דאמרינן לקמן שולח אדם ירך כו' ולא חיישינן ליחלף מבואר בסמוך ע"ש:

סעיף קטן כג
ואם נותנה לו בפני ישראל לא יתנכה כו' שיש לחוש כו' וא"ת מ"ש שלא בפני ישראל דמותר דלא חיישינן שמא יקנה ישראל מן הנכרי משום דיחוש דלמא מטריפה וכמ"ש. בפני ישראל נמי לא ניחוש שמא יקננה מן הנכרי מזה הטעם דיחוש שמא מן הטריפה הוא והמ"מ כתב על דברי הרמב"ם שמיירי כשנתן לו בפני הישראל ואמר להנכרי שבחזקת כשירה הוא נותן לו ואי לאו דכשר הוא לא הוה גניב דעתיה דנכרי אבל דברי רבינו א"א לפרש כן דאם כן לא הו"ל לרבינו לסתום ולומר שכל ירך שיוציא כו' אלא הו"ל לפרש כיון שאמר שהוא בחזקת כשירה. ונראה דדוקא בנמצא ביד נכרי לא יקנה דאיכא תרי חששי חדא שמא הנכרי עשה חיתוך זה ולא הישראל ואת"ל הישראל עשאו שמא טריפה היתה ולא נודע כמ"ש אבל בנותן לו בפני ישראל דודאי לו שהישראל חתך אלא שספק אם מכשירה אם לאו חיישינן שמא יקל בחדא חששא ויקנה מן הנכרי. עי"ל דבפני ישראל מ"ה אסור דיש לחוש דהאי ישראל הרואה יראה לישראל הנותן שאוכל מזאת הבהמה וידע שכשירה היא ויקננה מן הנכרי שיסבור שהישראל ניקרה יפה מהגיד וע"ל סימן קי"ז:

סעיף קטן כד
ואין כאן מי שהוא בקי כו' דקדק רבינו לומר ואין כאן דמשמע מיניה הא אם יש כאן מי שהוא בקי צריך להראות לו והטעם עד"ר:

סעיף קטן כה
הטבח נאמן על גיד הנשה כדרך שנאמן על החלב הא דתלי נאמנות הגיד בחלב משום דאיתא במתניתין וחכמים אומרים נאמנים על הגיד ועל החלב וכן הלכה אלא שמעיקרא התחילו הטבחים לנהוג כרבי יהודה דאמר יקיים בו מצות נטילה ר"ל שלא נטלו אלא

גיד הנשה לבדו ולא הקנוקנות הילכך לא האמינום על הגיד הדר סברוה כרבי מאיר דאמר צריך לחטט אחריו ולא זוכרין עוד דברי רבי יהודה והאמינום אף על הגיד כעל חלבו שיהיו לעולם נאמנים:

סעיף קטן כו
ואפי' עבדי ישראל ואמהותיהן פי' עבדים כנענים שמלו וטבלו לשם עבדות:

סעיף קטן כז
אבל כל חתיכה שניכר כו' עד מותר לשלוח ע"י נכרי והא דאמרינן לעיל נותן ישראל ירך לנכרי שלא בפני ישראל אפילו גיד הנשה בתוכה בין שלימה בין חתוכה ולא חיישינן שמא יקנה ישראל מן הנכרי וכסבור שהוא מנוקר לפי שהישראל לא יקנה מחשש שמא מן בהמה טריפה הוא והתחיל הישראל לחתוך גיד הנשה קודם שידע כו' א"כ ה"נ ניחוש שמא נכרי זה יקנה מישראל ירך של טריפה שהתחילו לחתוך ממנה גיד הנשה ויחליפו מזה שמשלחין עמו ומה מועיל חיתוך הניקור וי"ל דלעיל שהוא חשש קרוב לפי שירך זה הוא של נכרי יאמר הישראל ודאי מטריפה קנה אבל הכא שזה בודאי שלח ירך מנוקרת אתה צריך להוסיף עוד חששות ולומר דישראל היה לו ירך ונקרה ואח"כ נודע לו שטריפה היתה ומכרה לזה ואח"כ שלח זה ע"י ירך מנוקרת והוא מחליף להנאת עצמו כשירה בטריפה וכל כי הני חששי רחיקי לא חיישינן: (הנני מבאר סדר הניקור ע"פ גירסת ב"י):

סעיף קטן כח
סדר הניקור כו' שהעתיק הרב פירוש בעל העיטור אבל א"ל שהעתיק הרב הוא רבינו דא"כ נצטרך לומר שהמעתיק כתב זה ויקשה מנ"ל לומר שרבינו העתיק מאחד מן המחברים דלמא מבעל העיטור עצמו העתיק אלא רבינו כתב זה על בעל העיטור שהעתיקו מן אחד מהמחברים והשתא א"ש הא דסיים רבינו וכתב בסוף דיני ניקור ז"ל וזה החכם "החמיר כו' ולא כתב וזה "הרב בעל העיטור החמיר וק"ל:

סעיף קטן כט
ונוטל הלחיים ומחתך בסכין תחת שורש הלשון כו' ובס"א גרסינן וחותך בסכין מצד הלשון ומוציא גיד אחד וכן יחתוך מצד השני ומוציא גיד אחד ומחתך כו':

סעיף קטן ל
ומוציא משם שני גידין מצד זה כו' כתב ב"י ומשמע לי שהם חוטין אחרים זולת הווורידין שאמרו שצריך לחותכן בשעת שחיטה דהנהו כיון שחתכן א"צ להסירן (רנ"ש בסוף ש"ד האריך בזה וכתב דדברי הב"י תמוהים דהא פשוט דבבהמה א"צ לחתוך הווורידין כלל כמ"ש לעיל סימן כ"ב ופשוט דבעל העיטור איירי בבהמה דאין ניקור שייך בעוף. ועוד

דאף אם חתכם בשעת שחיטה מ"מ לכתחילה צריכין ליטלם משם כמ"ש האו"ה בשם א"ז ולפ"ז איירי העיטור אפילו בנחתך הראש וק"ל והאריך. וכ"כ רמ"א בת"ח כלל ל"ד דין א' וא"כ יכול להיות שרבינו מיירי בכל ענין עכ"ה) ודברי המחבר הזה כשלא הפריד הראש מן הגוף הוא דאל"כ לא היה צריך להוציא שום חוטין כלל משם שכבר כל החוטין ששם נחתכו ושוב אין צריך להסירן (ורש"ל כתב ע"ז ז"ל ואני אומר בודאי בעל הניקור לא מיירי בשלא חתך הרא"ש דא"כ הו"ל לפרש שהרי הדרך לעולם לחתוך הראש אלא נראה דדוקא בווירידי השחיטה יש חילוק בחתך הראש אבל לא בשאר ווירידין ודו"ק עכ"ה) ועד"ר: (ומתחיל מראש הכתף באמצעיתו ר"ל בצד מעלה של הכתף אבל הוא באמצע הכתף לאפוקי בצדדין של כתף עכ"ה):

סעיף קטן לא

ה"ג ומוליך הסכין ומחתך עד הזרוע ועד היד עד קצותיו. ויותר נראה כגירסא שנדפס בדפוס רא"פ דהא יד וזרוע הכל אחד הוא ולפי אותו גירסא א"ש דמתחילה כתב דיחתוך גיד מהכתף ואח"כ אמר שמוליך הסכין משם ומחתך ג"כ הזרוע עד סופו וז"ש על יד קצותיו ופי' על יד אינו ר"ל יד ממש אלא כאילו אמר ומחתך הזרוע דרך הליכתה לארכה עד קצותה וק"ל:

סעיף קטן לב

וצריך לשקוע הסכין יפה פי' משקיע בעומק בשר הזרוע והיד:

סעיף קטן לג

ה"ג עד שיעקור אותו גיד והחוטין הנמשכין ממנו מעיקרו ובשעה שהוא מחלק בין כתף לגוף צריך לשקוע הסכין בשפת הכתף סמוך לשדרה ויעקור כו' ולא גרסינן שהוא מחלק בין הכתף לגוף ועד"ר:

סעיף קטן לד

ומוציא ממנו מצד הכתף פי' מן הצד מוציא חוט אחד לבד אותו החוט שכתב לעיל שמוציאין מאמצע הכתף:

סעיף קטן לה

ומחתך מצד היד פי' מן הצד של יד לבד אותו חוט שמוציא מאמצע של יד:

סעיף קטן לו

וכשמקלף נראין ראשי החוטין שהן בכסל לכאורה נראה מל' רבינו שאלו אינן אותו חוטין הנ"ל בסימן ס"ד שהן בעוקץ שהרי שם כתב דראשי פיצוליהן נדבקין תחת החזה בראשי הצלעות והיינו שהולכין בשיפוע מלמטה למעלה בצד הצלעות שנאחזין בראשיהן באורך החזה ואין זה הכסל שכתב כאן אבל מלשון רש"י והביאו הב"י נראה שהן ע"ש:

סעיף קטן לז
ונמשכות מאליהן בהיותו חם לכן צריך ליזהר מאד לשלפן חמין אגודה:

סעיף קטן לח
וגורר אותו חלב שתחת בשר המתניים כו' נראה דחכם זה פי' חלב שתחת המתניים כדפי' הרי"ף שכתב רבינו בשמו בסימן ס"ד כן ולא כמ"ש בשם רש"י שם עיין שם:

סעיף קטן לט
שקורין לונבי"ל וקורין אותו לידוויץ:

סעיף קטן מ
ואינו ראוי אלא לצלי כתב רבינו ירוחם שמעתי מפני שפניו חלוקין ואין המלח נכנס בתוכו כ"כ ולפיכך נהגו שלא לבשלו בקדרה ולא דייק לן שהרי כמה חתיכות יש חלקים ממנו והאריך בזה ומסיק לכתחילה אסור לבשלו מפני המנהג וב"י כתב שהמנהג שטות הוא ומותר להתירו לכתחילה אפי' לנוהגין איסור כבר והאריך בראיות. ומש"ר ואינו ראוי אלא לצלי לאו משום איסורא קאמר אלא משום שאין לו טעם אלא בצלי (ובא לנו ליתן סימן איזה חתיכה הוא. עכ"ה) וכן כתב שבלי הלקט שמקובל מרבותיו היתר גמור לבשלו אפי' לכתחילה ב"י:

סעיף קטן מא
ה"ג ואותו עצם הנתון בינתים (עד שישתוה עם הבשר היינו הבשר שאצל העצם ההוא עכ"ה):

סעיף קטן מב
כדי שלא ישתייר כו' ובשר המתנים כלום לאו משום שיש איסור בבשר המתנים אלא ראשי חוטי חלב קשורים בעצם שתחת המתנים וא"א לנקר אם לא שיטלנו שהרי המתנים צריך לגרור יפה כדי שלא ישאר שום חלב דבוק בהם ב"י:

סעיף קטן מג
חלחולת המטונפת שקורין אותה בערבי מבע"י אלסור כצ"ל:

סעיף קטן מד
ומהתך אותה חלחולת עם אמה כו' נראה דהיינו ריש מעיא באמתא שנתבאר בסימן ס"ד ב"י. ומש"ר שמשליכו מפני שאינו ראוי לאכילה ה"פ החלב שעליו צריך ליטלו מכח איסור וכמ"ש בסי' ס"ד בדין חלב אבל מה שמשליך המעי עצמו ה"ט משום שאינו ראויה לאכילה ומיהו מדמסיק אח"כ בסמוך וכתב ז"ל וממשיך את החלחולת וקולף קרום של חלב כו' ושם אטבחייא שנקרא כרכשתא משמע קצת דבחלחולת הנ"ל דהוא ריש הדקין א"צ לנקר משום חלב א"נ נקיט חומרי תרי הפי' הנ"ל בסי' ס"ד וק"ל:

סעיף קטן מה
אותו מקום שהוא קבוע כו' כצ"ל:

סעיף קטן מו
קורין אותה כנתא כו' והוא אסור לבשל הטעם לפי שהוא מלא חוטים קטנים דם וא"א לנקרם ובסי' ע"ה כתוב בשם רשב"א שעכשיו נוהגין היתר ע"ש:

סעיף קטן מז
ה"ג ושל הנכלולא הידועה בשלפוחית כן הוא בי"ד מדויק מ"ו (וי"מ דעל הובלילא היינו שעל ההמסס והנכלוליא היינו אותו טבחא דמקרי סניא דיבי והיא מונחת בשלפוחא ותיבת הידועה צ"ל מחוק וכן הוא בקצת ספרי י"ד עכ"ה) ופי' הנכלולא המסס. ונ"ל דה"פ דמה שקרא בעל ניקור זה נכלולא לא היה ידוע מה רצונו בזה כ"א כשקראו אותו בשם הידוע להעם בזמן ההוא והיינו בשלפוחית שכך שמו בערבי ורוב העם בימיהן היו מדברין בלשון ערבי:

סעיף קטן מח
ומוציא את דמו כתב ב"י לא ידענא אהיכא קאי ובספר מוגה עבר עליו הקולמוס:

סעיף קטן מט
ונוטל חלב ומחתך האזנים ומשליכם הטעם שבהם חוטין מלאים דם:

סעיף קטן נ
ונוטל את הכוליא כו' ומנקרו יפה יפה פי' גם החריץ מנקר ולכן לא הזכיר רבינו חריץ:

סעיף קטן נא
וממשיך את החלחולת וקולף קרום של חלב שעליה כתב ב"י אפשר שחלב שבראש הכרכשא קאמר וכמ"ש בסימן ס"ד שי"מ כן על ריש מעיא באמתא בעי גרירה:

סעיף קטן נב
ונוטל הסכין כו' עד עם כל אותו החוט המעורב אפשר הטעם לפי ששרשי חלב שעל הכסלים נקשרים שם וגם משום תרבא דאקליבוסתא שהוא שם כמ"ש בסימן ס"ד ב"י:

סעיף קטן נג
וממשיך החוט מעיקר האליה עד קצותה הטעם משום שיונק מחלב הכליות:

סעיף קטן נד
וגורר מאותן הפנים גופן אותן חומרים כו' הם מקומות גבוהין קצת:

סעיף קטן נה
עם שפלותו שביניהן כצ"ל:

סעיף קטן נו
ופוסק הירך האחד ומפרק בסכין במקום שיש הזכרות בעצם שבו ג"ה וחותך הזכרות והנקבות נלע"ד דזכרות ונקבות ר"ל כמשמעו ששם במקום חיבור הירך לעצם האליה

ובוקא דאטמא כשהוא באסיתא שלו שם הוא מקום הזכרות מחובר בזכר למטה בבהמה ובנקיבה מאחורים או ר"ל בנקבות הכי ששם הוא בפנים דבוק באותו עצם שהזכרות בבהמה הוא בא ג"כ ממשיכת חוט השדרה מאחוריו לפניו ונמשך לפנים ממנה כמו במין האדם ובהיות ששם ג"ה ואיסורו מתחיל בתחילת הירך מש"ה צריך לפסוק ולפרק מהעצם שם אותו הזכרות ונקבות ומשליכו משום מיאוס או משום יניקת חלבו כמ"ש ב"י וכתב ב"י ואפשר דלאו משום איסור אלא משום שאינם ראוים לאכילה אלא משום דכתב והבשר שבצדדין מנקרו יפה יפה מכל חוטין וחלב שבו משמע מש"ה משליכן כמ"ש:

סעיף קטן נז

מנקרו יפה יפה מכל מיני חוטין ומן אותו חנותא שקורין ונדול"א וכ' ב"י ע"ז ולא ידעתי מה הוא ובהל' ניקור פי' שיש שם מראה כסף צריך לנקרו ולחתכו ג"כ אף שאינו חלב ממש:

סעיף קטן נח

ומן ג"ה ששם בעצם האמצעי נלע"ד מוכרח לומר דבעל העיטור קרא להירך שהוא עצם העליון מהג' עצמות שהזכיר רבי' לעיל בסי' נ"ה בשם עצם האמצעי משום שיש למעלה ממנו עוד עצם האליה וההנקא ומשום דכשמנקרין הבהמה כבר נחתך מהבהמה הארכובא התחתונה עם הפשטת העור נמצא שלא נשאר בכאן אלא השוק והירך ועצם האליה וההנקא ומש"ה קרי לעצם הירך עצם האמצעי וא"ש שקראו מתחילה ירך וכאן קראו עצם האמצעי וגם א"ש שכתב שבו גיד הנשה וידוע שגיד הנשה התחלתו מעצם הירך ולמעלה:

סעיף קטן נט

נוטל אותו העצה האמצעי שהוא הירך שפסק ממנו הזכרות מקצה העליון ונוקר החוטין והחלב ממנו ואע"ג שכבר כתב לעיל שצריך לנקרו מכל חלב וחוטין שם קאי אבשר שבצדדין של העצם וכאן קאי אעצם עצמו ובשר המחובר בו:

סעיף קטן ס

וחותך בסכין גדול הקצה השני שהוא סמוך לעצם של שוק כן הוא בנוסחת ספרי ב"י ובנוסחת ס"א כתוב ירך וי"ל שכיון ג"כ אשוק וקראו ירך ע"ד שכתבתי לעיל סימן נ"ה ונ"ז שקצה השוק נקרא ירך ע"ש אחיזתו בירך וכמ"ש ב"י בשם הרשב"א בר"ס נ"ה ע"ש. ונראה דר"ל שזה העצם הירך בתחתיתו סמוך לחיבורו לשוק צריך לקוצצו ולחתכו העצם עצמו בסכין גדול הוא מה שקורין בל"א צסק מפני ששם נתחבר ונתעצם הגיד הנשה בעצם סמוך לקציהו וא"א להפרידו מש"ה צריך לקצץ אותו קצה וגם ראש עצם השוק

הסמוך צריך לקוצצו מהאי טעמא ומשליך אלו שתי קצוות העצמות דהיינו תחתיתו של ירך ועליונו של שוק וז"ש אף אותו עצם שהוא סמוך ר"ל סמוך לירך חותך בסכין גדול וכו' וא"ש נמי מ"ש לעני זה ונמצא אותו עצם האמצעי מחותך משני צדדים ר"ל העצם הירך וע"ד שכתבתי וגם א"ש מה שמסיק וכתב ומעביר אותו גיד אחד הנמשך מקצות עצם האמצעי עד קצות השוק ר"ל יש גיד המחבר שתי העצמות (יחד מוליך ומאחז קצה הירך עם השוק והולך עד תחתית השוק ודוק וע"ד זה תמצא בהלכות ניקור וק"ל:

סעיף קטן סא
ונמצא אותו עצם האמצעי מחותך הטעם מפני ששרשי גיד הנשה קשורים בהם ב"י:

סעיף קטן סב
ה"ג וא"א לפרש בכתב יותר:

סעיף קטן סג
ה"ג והגידין שתחת הכתף והיד אם צולה כו' והטעם שהם אסורין משום דם וכשצולה אותן נורא משאב שאיב ב"י ומכאן מוכח שיש חילוק בין חוטין לווורידין לפי שהחוטין דקין הן נורא משאב שאיב כמ"ש: והגידין שתחת הכתף כו' עד וכן הלכה וכתב כן רבי' בר"ס ס"ה שכן הוא דעת הגאונים ופסק זה החכם כוותייהו לאפוקי דעת החולקים כמש"ר שם:

סעיף קטן סד
וחוט המוח כתב מורי נראה היינו דוקא באחורים ועד"ר:

סעיף קטן סה
וזה החכם החמיר והמחמיר תע"ב כתב ב"י ע"ז וז"ל הוא מפני כמה מקומות שהצריך לנקר ולהוציא ואין להם יסוד ושורש כמו שבארתי כל אחד במקומו ואע"פ שוה החכם החמיר בקצת דברים שאין להם על מה שיסמכו כבר השמיט קצת דברים שיש להם שורש בגמרא דהיינו חלב הכסלים שעל הקרום כו' ע"ש ע"כ. נראה מדבריו שמ"ש וזה החכם הוא דברי רבינו וכתב כן על בעל העיטור ואין נראה דיש לדקדק דלעיל קראו רב שכתב שהעתיק הרב וכאן קראו חכם ע"כ נראה שהוא דברי בעל העיטור וכתב כן על אותו שהעתיק הוא ממנו שכתב שהעתיקו מאחד מן החברים ומזה ראיה למ"ש לעיל שהעתיק הרב הוא בעל העיטור ורבינו כתב עליו כן:

סימן סו

סעיף קטן א
כל דם וכו' וחיה בכלל פי' בכלל בהמה:

סעיף קטן ב
ובין טמאה ובין טהורה ר"ל ל"מ טהורה דראויה לזרוק דמה ע"ג המזבח דנאסר אלא אפילו מטמאה וק"ל:

סעיף קטן ג
כוי חייבים על דמו הטעם דמרבינן ליה מכל דם ועד"ר:

סעיף קטן ד
ושליל אע"פ שחלבו מותר דמו אסור ועל דם הלב חייב כרת ב"י:

סעיף קטן ה
אם ידוע שאינו מריקום פי' שאינו על הקשר כדבסמוך ועד"ר:

סעיף קטן ו
ואם נמצא על הקשר פי' בראש החד של ביצה כך היא הגירסא הנכונה ומהאי טעמא נוהגין העולם לחתוך ערלת הביצה מהרא"י ז"ל ולא כרש"י שפירש כד שהוא מקום הרחב שבביצה (אבל רמ"א בת"ח כלל ס"ב ס"א כתב דאין לסמוך אדברי ב"י בהא כי איך יפול טעות אחד בכל הספרים ולכן יש לאוסרו אם נמצא על הכד וכתב עוד שם שנראה לו שמזה נתפשט המנהג לאסור הביצה כשיש בו דם בכל מקום שיהיה כי אין לו היתר רק כשנמצא בצדדין וא"א בקיאין עד היכן הכד והחד מגיע ועיין בש"ע שכתב טעם אחר למנהג שלנו ע"ש עכ"ה) אלא חד ששם קשור זרע של תרנגול ומשם יצירת האפרוח מתחלת וכשנמצא על קשר של חלמון שהוא מכוון כנגד קשר של חלבון בידוע שנתפשט שהרי בא מחלבון לשם אע"פ שאין אנו רואין היכר שבא מן החלבון לשם וא"כ שדא תכלא (פירוש נתפשט הקלקול בכולה ותכלא מל' שיכול וריעותא עכ"ה) בכולה ביצה לכך כולה אסורה אבל כשנמצא על החלמון שלא על הקשר ליכא למיחש שנתפשט מקשר החלבון מאחר שאינו מכוון כנגדו אשר"י ועד"ר:

סעיף קטן ז
וכן אם הוא על קשר חלבון פירוש הלבן:

סעיף קטן ח
ור"י היה מתיר גם הדם אם נמצא על החלבון כו' אבל אם נמצא על קשר של חלבון ולא נתפשט חוצה הדם אסור מדאורייתא כיון שהוא על הקשר והביצה מותרת שהרי עדיין לא שדא תיכלא בכולה:

סעיף קטן ט
ולדעת הגאונים אין חילוק עד"ר טעם פלוגתתן:

סעיף קטן י
וכתב א"א הרא"ש ז"ל וטוב להחמיר לאסור כולה בנתפשט חוץ לקשר פי' לקשר החלבון והוא ע"ד רש"י כדעת הראשונים:

סעיף קטן יא
בכל החלמון כדעת הגאונים:

סעיף קטן יב
כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה כלל ב' סי' כ"ד ביצים הטרופים בקערה כו' פירוש שטרף קליפתן והוציאן לחוץ והחלבון מתפשט מאליו והחלמון עומד במקומו ובכן היה ניכר על איזה חלמון מהם הדם ויכולין ליטול הדם עם אותו החלמון וכן משמע מדברי הגהות מרדכי הביאה ב"י שכתב ביצים שבורות יחד ולא טרופות כו' שלשון שבורות משמע שקליפתן שבורות ועדיין הן בתוכן וקרי להן שבורות ולא טרופות דמשמע שאם הוציאם חוץ לקליפתן היו טרופות ולא כמו שהבין ב"י טרופות שר"ל שטרפו הביצים בקערה לאחר שהוציאו אותן מקליפתן ועד"ר:

סעיף קטן יג
ונמצא דם על החלמון של כו' כצ"ל והטעם שאסר שאע"פ שלא נמצא הדם על קשר החלבון חיישינן שמא על הקשר החלבון הוה ונתפשט ובא על החלמון אבל לא חיישינן שמא היה על קשר החלמון תחילה ובא לכאן כיון שהוא עב אינו זז ממקומו כ"כ הרא"ש הטעם בתשובה והוא כשיטת רש"י ורבינו קצר בדברי הרא"ש ולא הביא דברי הרא"ש שכתב זה הטעם משום דרבינו כתב כאן בשם הרא"ש שהוא מחמיר כדעת הגאונים ולפי דעת הגאונים א"צ להוא טעמא דבכל מקום שנמצא דם על החלמון הביצה אסורה (ועי' בת"ח כלל ס"ב סעיף ג' עכ"ה):

סעיף קטן יד
ביצים המוזרות כו' אפי' ישבה התרנגולת עליה עד שמוזרה פי' מוזרת כתב הר"ן שהוא מלשון טויה שכשהביצים עומדין זמן מרובה נפסדין ונמכרין ונטוין כחוט ב"י:

סעיף קטן טו
מותרות לאוכלם וזורק הדם פי' אפי' ת"ר גיעולי ביצים מותרות ביצים מוזרות נפש היפה תאכלם נמצא עליה קורט דם זורק את הדם ואוכל את השאר א"ר ירמיה והוא שנמצא על הקשר כו' תני דוסתאי ל"ש אלא שנמצא על חלבון שלה אבל נמצא על חלמון שלה אפי' ביצה אסורה והנה הגמרא מוכח דמ"ש בסיפא נמצא עליה קורט דם לא קאי אביצים דספנא מארעא ולא מזכר דא"כ אפי' נמצא בחלמון לא הוה כל הביצה אסורה אלא דיני ביצים נקט הברייתא ואזיל דין גיעול ביצים מוזרות ודין אם נמצא בהן דם ורבי' כתב לפני זה דין ביצה שנמצא עליה דם שאנו מחמירין כו' וכאן בא ללמדינו דין ביצים

מוזרות דמותר לאוכלם ואגב אשמעינן דאפי' במוזרות דספנא מארעא דבודאי לא בא הדם מהזכר אפ"ה צריך לזרוק הדם הנמצא בה אבל לענין ביצה עצמה לא הוצרך לכתוב דספנא מארעא דאפי' לא ספנא מארעא נמי אלא באים מזכר ונעשים מוזרות אח"כ כתב הר"ן דמותר לאכלה ודייק לה דכמו דדין גיעול ודין נמצא עליה דם קאי נמי אביצה הבא מזכר כן נמי דין ביצה מוזרות בכל ענין מותר אלא דרבותא דזורק הדם נקטה רבינו בספנא מארעא וק"ל ועד"ר:

סימן סז

סעיף קטן א

בדם בהמה וחיה נמי לשון ב"י מן הראוי הו"ל לרבינו לכתוב בדם בהמה וחיה נמי אין איסור כרת אלא בדם שהנפש יוצאה בו אבל לדם האיברים אינו אלא לא תעשה וה"מ כשפירש אבל אם לא פירש מותר אלא שלפני שהזכיר בסימן הקודם דדם דגים וחגבים וביצים מותרים בא לומר פה דגם בדם בהמה וחיה יה דמים המותרים ולפיכך הקדים שריותא דדם לגמרי לדין איסור לאו דדם האיברים עכ"ל. ובזה מיושב ג"כ לשון נמי דכתב רבי' שכתב בדם בהמה וחיה נמי אין חיוב כרת כו' דלכאורה קשה חיוב כרת מאן דכר שמיה אבל השתא א"ש דקאי על מה שהזכיר לפני זה היתר דגים וחגבים וביצים ואדם בין שיניו וקאמר דאפי' בדם בהמה נמי לפעמים מותר לגמרי וק"ל:

סעיף קטן ב

אבל אם פירש וכו' עד אסור ולוקין עליו דע שדם האיברים שפירש ממקומו ונתעורר לצאת ונבלע במקום אחר נלמד מדין מפרקת שהוא איבעיא ולא אפשיטא דלחומרא כמ"ש בדרישה והנה מ"ש רבי' אסור ולוקין עליו לאו אכולהו קאי מ"ש לוקין שהרי דם האיברים שפירש ממקומו נלמד מאיבעיא דלא אפשיטא ולחומרא מש"ה אסרינן ליה ומנ"ל לומר דלוקין ועוד דאין כוונת רבינו על המלקות שהרי אין לוקין בזמן הזה אלא אדלעיל קאי שכתב דם האיברים שלא פירש מותר וע"ז כתב ואם פירש יש בו איסור ומלקות ר"ל שיש מהם אסורין ויש מהן שלוקין ועוד שגם הדם שנתעורר לצאת יש דעת הרוצים לומר שלוקין לפי דעת הסוברים דלמא לדידיה נמי אסור ומש"ה כתב רבינו אסור ולוקין עליו ולא כתב לוקין עליו ומינה נשמע שהוא אסור אלא שחלוקין שחלוקין הם בדינם יש מהם אסורין ויש מהן לוקין ועד"ר:

סעיף קטן ג

והרמב"ם כתב הרוצה לאכול בשר חי מולחו אע"פ שכתב שם שאם היה חלוט בחומץ א"צ מליחה ומותר לאוכלה כשהוא חי תירץ ב"י דהרמב"ם סובר כל חתיכה שראוי לצאת ממנה דם צריכה מליחה לאפוקי כשהוא צומת מחמת חומץ שוב לא יפרש דם

ממנה מ"ה שרי ומהרי"ן תירץ בע"א ודחאו ב"י ע"ש. (אינה יכולה לזנק פירש"י מתוך צרתה אין בה כח להתאנח ולהוציא דם עכ"ה):

סעיף קטן ד
ונשאר בו מדם הנפש אינו ר"ל דמשום דיש בו מדם הנפש החמירו בו טפי משאר דם דהא ילפינן מיניה הדין לאומצא דאסמיק ולדם האיברים שיצא ונבלע במקום אחר אף דאין שם דם הנפש וכנ"ל אלא האמת קאמר דיש שם דם הנפש וטעמו דב"ה הוא דפירש האיבעיא דבגמ' כפירש"י כתבתיהו בדרישה דאיבעיא ליה אי שרי לדידיה על ידי מליחה או לא דאפי' ע"י מליחה אסור והרא"ש ס"ל כהרי"ף דגרס אי שרי באומצא והיינו דוקא בלא מליחה וק"ל:

סעיף קטן ה
וא"א הרא"ש ז"ל לא כתב כן אלא מותר ע"י מליחה:

סעיף קטן ו
וכן כל הווירידין פי' חוטי היד והלחי והצואר כמ"ש בדרישה ע"ש:

סעיף קטן ז
יש מהגאונים כו' שצריך לחותכן קודם מליחה כמ"ש לעיל סי' כ"ג:

סעיף קטן ח
בשר שנתנוהו בחומץ דרכן היה לתת בשר חי בחומץ ואוכלין אותו ר"ן:

סעיף קטן ט
אם נתאדם כו' והחומץ אסור הטעם שהדם נתערב בחומץ:

סעיף קטן י
וגם הבשר אין לו היתר אלא בחתיכה ומליחה כו' שהוא דומה לאומצא דאסמיק ודוקא שלא מלחן קודם שנתנן לתוך החומץ ב"י:

סעיף קטן יא
וגם הבשר מותר לאוכלו חי וה"ה כשלא נצמת בחומץ נמי מותר לאוכלו חי כדלעיל דשם לא נתעורר הדם כלל ומ"ש רבינו וגם אין ר"ל שמחמת החומץ ניתר אלא ר"ל שאם נתאדם אסור החומץ והבשר ובאם לא נתאדם החומץ מותר וגם הבשר מותר לאכול חי וגם יש למידק מ"ש רבינו לאכלו חי ר"ל בלא מליחה וצלייה כנזכר לפני זה וכ"ש דמותר לצלייה וה"ה לקדירה מותר בלי מליחה וצלייה כיון שכבר נצמת הדם בתוכו שוב אינו יוצא אפי' ע"י בישול וכן ע"כ צ"ל לדעת הרמב"ם שאוסר לאכול אפי' מבשר חי בלי מליחה והדחה כמש"ר בשמו לעיל בסימן זה וכאן מתיר ע"י החלטת חומץ אפי' לקדירה דאי דוקא לאוכלו חי קשה מאי שנא ועד"ר:

סעיף קטן יב
וחומץ שנתנו בו כו' אין בו עוד כח להצמית אבל יש בו כח לעקור דם ממקומו. ונמצא דהוי דם האיברים שפירש:

סעיף קטן יג
מותר לחלוט בו אע"פ שאינו חזק וטעם דאיכא קיוהא דפירי אבל לעיל כבר בטל קיוה דפירי גמרא:

סימן סח

סעיף קטן א
הטומן הראש ברמץ למולגו כו' פי' להסיר שערן והסכימו הפוסקים דה"ה אפי' צלאו כך גם כן דינא הכי אבל אם בשלו עם המוח צריך ס' נגד כל המוח והקרום אפילו מלח כבר הראש:

סעיף קטן ב
ואם הניחו על הצדדין המוח והקרום אסורין עמ"ש לעיל סימן ס"ה:

סעיף קטן ג
הניחו על נחיריו כו' לא נעץ בו שום דבר אסור פי' הקרום והמוח כמו גבי הניחו על צדדיו:

סעיף קטן ד
וכן החוטין שבלחי צריך לחותכן קודם מליגה ואם לא חתכן החוטין אסורין כדלעיל סי' ס"ה כ"כ הרא"ש בפרק גיד הנשה דף קס"ז ע"א בדין רישא בכבשא ועד"ר:

סעיף קטן ה
ומותר למלוג תרנגולת ברמץ רק שידיח תחלה בית השחיטה ובתוך חלל הגוף ועד"ר:

סעיף קטן ו
שאין בה מקום שיתקבץ הדם אע"פ שהראש שלם אפ"ה שרי מפני שעורו דק והדם יוצא ועד"ר:

סעיף קטן ז
כתב הרשב"א המהבהב אווזין כצ"ל:

סעיף קטן ח
ור"ת אסר דחשיב ליה ככלי ראשון ומיהו אם עירה עליו די לו בקליפת העור שאינו מבשל אלא כדי קליפה עי' באשר"י פרק כירה דף קע"ז ע"א שכתב שם פלוגתת רשב"ם ור"ת ומבואר שם שר"ת חשבו לכלי ראשון גמור וכתב שם כמה ראיות לדבריו ובסוף מסיק ז"ל ומתוך כך היה מתיר ר"ת להכשיר על ידי עירוי כלי שנשתמש בו איסור בכלי ראשון. וכתב הרא"ש עליו דראייתו ממ"ש רבא נטוה ארתחו אינה ראיה דשאני יי"נ דתשמישו בצונן אבל כלי שנשתמש בו איסור כו' שאין מבשל אלא כדי קליפה כו'

משמע שם מדברי הרא"ש דר"ת ס"ל דעירוי מחשב ככלי ראשון גמור וכן משמע בתוס' פרק כירה (שבת דף מ"ב) ריש ע"ב ע"ש ומ"ש כאן ומיהו אם עירה כו' דברי הרא"ש הוא. ומש"ר לקמן בסי' קל"א אמ"ש שם לענין הגעלת כלי איסור בעירוי דלר"ת מחשב ככלי ראשון רימז למ"ש דלר"ת מגעילין כל כלי איסור בעירוי ומש"ה מסיק וכתב שם דהרא"ש ס"ל כיון שאינו מפליט אלא עד קליפה מש"ה לא מהני בהגעלה כו' ע"ש:

סעיף קטן ט

שהרי אסרו אפי' להניח הכסלים כו' אע"ג דהתם מיירי בחלב והכא מיירי בדם ובדם שייך למימר משריק שריק כבר כתב רבי' יונה באו"ה שער י"ז סי' י"א דאין חילוק בין דם וחלב אלא היכא דאתא ממקום אחר דשייך בדם משריק שריק אבל הכא הוי טעמא משום איסור שבגופו שמתחמם ונבלע עכ"ל רנ"ש. (אבל רש"ל כתב בסימן ע"ו דבדם בעין לא אמרינן משריק שריק אלא בדם פליטה ממליחה או ע"י צלייה וכ"כ הרא"ש להדיא ולקמן הביא הב"י וא"כ לק"מ דכאן הוה דם בעין עכ"ה):

סימן סט

סעיף קטן א

כיצד סדר מליחה מדיח הבשר תחילה (וכ' רמ"א בת"ח כלל ט"ו ד"א דלכתחילה ישרה הבשר יותר מחצי שעה אבל בדיעבד בהדחה מועטת סגי בלא שום שרייה והוא מאוה"ה עד כאן הגה"ה) הטעם שמדיחין הבשר תחילה משום דם שעליו לפי שאין המלח מוציא בחומו אלא הדם שבתוך החתיכה שהוא לח אבל לא הדם שעליו שהוא נתייבש וחיישינן שמא אחר שיפליט כל הדם והציר שבתוכו יתרכך זה הדם שעליו ויהא נבלע בבשר כן כתב הרא"ה והר"ן כתב טעם אחר שאם לא ידיח תחילה המלח יתמלא מהדם שעל החתיכה ושוב אין בו כח להוציא הדם שבחתיכה ועד"ר:

סעיף קטן ב

ואם הדיחו הטבח א"צ להדיחו עוד נראה דקא משמע לן דלא אמרינן בעינן הדחה סמוך למליחה אפי' לפי האי טעמא דהדחה ראשונה משום ריכוך הבשר כדי שיצא הדם אח"כ ע"י מליחה היטב א"נ קמל"ן דלא בעינן שרייה במים שעה מועטת אלא בהדחה שהדיח הטבח סגי והיא היא דהא דבעינן שרייה היינו כדי שיתרכך הבשר ועד"ר:

סעיף קטן ג

י"א שאין לו תקנה עוד אף אם ידיחנו פי' כדי שיתרכך הבשר וימלחנו פעם אחרת והכי קי"ל עיין בא"ו של מ"ו משום דחיישינן שדם שבעין שהיה עליו נבלע ולא יצא ע"י מליחה:

סעיף קטן ד
והרמב"ם כתב שאין מולחין אלא במלח הגס פי' כחול הגס:

סעיף קטן ה
שהמלח הדק כקמח כו' כן הוא בפ"ו דהמ"א. וא"א הרא"ש כתב כו' אבל הגס הוא נושר מן החתיכה כשהופכה כו' הרא"ש כ"כ לפי סברתו שהוא סובר שצריך למלחו מכל צדדיו אבל הרמב"ם לא גילה דעתו בזה ואפשר שהוא סובר שא"צ למולחו אלא מצד אחר ולכן כתב שצריך למולחו במלח הגס שהוא טוב יותר למלוח בו כשאין מולחין אלא מצד אחד:

סעיף קטן ו
אבל הרא"ש כתב שצריך לפזר עליו מלח הרבה כו' הרא"ש דקדק מדקאמר בגמרא ומולחו יפה יפה דמשמע שצריך למולחו מכל צדדיו שלא ישאר בו מקום מבלי מלח. כתב מ"ו מאוד החמיר אלא עיקר דינו למלוח מב' צדדין היטב וק"ל (ומצאתי בביאורי רש"ל שסיים ז"ל ובספרי תורתי וכתבתי שמן הדין הוא ולא מכח חומרא עכ"ה):

סעיף קטן ז
וקודם שיתננו כו' או ישטפנו במים פי' ישטפנו (וצריך לנפצו ולהדיחו באויר עכ"ה) בידו במים קודם שיתננו בתוך כלי:

סעיף קטן ח
ואם נתבשל בלא הדחה כו' צריך ס' לבטל המלח הטעם דהמלח נעשה נבילה זהו לדעת ש"ד אבל הרא"ש ורבינו סוברים דלא אמרינן חתיכה נ"נ אלא גבי בשר בחלב כמ"ש בסימן צ"ב והכא שצריך ס' נגד כל המלח דלא ידעינן כמה דמא בלע. וכתב באו"ה כלל י"א וכל הקדרה מצטרף לששים ואם יש בקדרה כל כך כמו החתיכה שנמלח ולא הודח הכל שרי דודאי איכא ששים נגד המלח שעל החתיכה דהחתיכה עצמה בודאי היא שלשים נגד המלח שעליו ועד"ר:

סעיף קטן ט
וכתב בספר המצות ואם נכרי כו' נאמן במסיח לפי תומו הטעם אע"ג דאין נכרי נאמן במל"ת אלא בעדות אשה שאני הכא דאין זה אלא איסורא דרבנן ועוד דנהי דאאיסורא לא קפדי אנקיותא קפדי ועד"ר:

סעיף קטן י
ואם יודע שדרך ישראל להדיחו ואז אין שייך מסיח לפי תומו דבכוונה היה משקר הואיל והוא יודע שדרך ישראל בכך ושוב אינו נאמן במל"ת אם לא מטעם מירתת נאמן אף בלא מל"ת:

סעיף קטן יא
והיה שם אפילו נער יודע לאו דוקא יודע אלא נער שראוי להיות שהוא יודע מרתת:

סעיף קטן יב
ויש אוסרין הוא דעת סמ"ג שאוסר במל"ת שסובר שאין נכרי נאמן במל"ת אלא בעדות אשה. וריב"א אוסר בין במסיח לפי תומו בין בנכנס ויוצא וטעמו דלא סמכינן אנכרי אטעמא דמרתת אלא היכא דליכא למיקם עלה דמילתא אבל הכא אפשר למיקם עלה דמילתא ע"י טעימת קפילא ורבי' שכתב סתם ויש אוסרין ולא כתב שיש להתירו ע"י קפילא דממילא משמע שאינו אוסר אלא בנ"ט וכמו שמבואר לעיל שכתב רבינו צריך ס' נגד כל המלח:

סעיף קטן יג
ומ"ש וי"א בזה אין רצונו לומר בדין מירתת דהא אף במל"ת יש אוסרין אלא ר"ל בדין זה אע"פ שבשאר דינים מודים שנאמן במל"ת בדין זה אוסרין הואיל ואיכא למיקם עלה דמילתא כמ"ש ועד"ר (ולענין הלכה נקטינן להתיר בשתיהן רמ"א וכתב עוד דאם הזהיר את הנכרי שלא ירחץ בלא רשותו והוא עבר על דבריו אסור דהא חזינן דלא מרתת כ"כ האו"ה ובת"ח סוף כלל א' עכ"ה):

סעיף קטן יד
בשר שנתבשל כו' צריך ס' לבטל כל הבשר הטעם דלא ידעינן כמה דמא נפיק מיניה ועד"ר:

סעיף קטן טו
ואז הכל מותר הטעם דמה שיצא נתבטל בששים ומה שלא יצא הוה דם האברים שלא פירש:

סעיף קטן טז
וי"א שאפי' בצונן אסור להשתמש לכתחילה הטעם שהוא דומה לסכין ששחטו בו שאסור להשתמש לכתחילה בלא הדחה:

סעיף קטן יז
שאני התם דאיכא דוחקא דסכינא פירוש לענין אם יחזור ויחתוך בו:

סעיף קטן יח
אבל בקערה צוננת דליכא דוחקא כו' י"מ דמ"ש רבינו צוננת ר"ל אחר שהודחה ממלח שנמלח בה הבשר נעשה צוננת ושבוש הוא דהא רבינו בא לומר דמותר לאכול בה צונן בלא הדחה ודו"ק בדבריו אלא מ"ש הוא כפשוטו ור"ל דאם היתה הקערה חמה אפשר שהיה נפלט ממנה טעם האיסור וה"ק דוקא בסכין אף שהוא צונן מ"מ כל סכין תשמישו

ע"י חיתוך ויש בו דוחקא משא"כ קערה צוננת דתשמישה שמניחין דבר בתוכה דליכא בו דוחקא ולא כספרים דגרסינן וליכא בוי"ו וק"ל:

סעיף קטן יט

והבשר שנמלח כו' אסור לאוכלו אפילו צלי ולא אמרינן כבולעו כך פולטו אלא מה דנפלט מיד שבלעו אשר"י:

סעיף קטן כ

וכתב הר"ר פרץ שכל החתיכה כו' עד הכא כולה אסורה הטעם דלא דמי דהתם נמלחה החתיכה כדינה ופלטה כל דמה הלכך אין אסור אלא מה שבתוך הציר דדם אינו מפעפע למעלה אבל כשנמלחה בכשא"מ הכל אסור שלא יצא דמה ממנה לפי שהמקום דחוק כיון שהוא אינו מנוקב ואע"פ שדם האברים שלא פירש מותר היינו דוקא שלא פירש כלל ממקומו אבל פירש ממקום למקום לא כגון הכא דכיון דמלח מיד הדם פירש ויוצא ממקום למקום ואינו יוצא מלמעלה למטה לגמרי כיון שאינו מנוקב והרא"ש כתב ע"ז שזה הוא נביאות להשחית ממונן של ישראל דלמה ימנע מה שבתוך הציר את העליון מלפלוט והאריך ומ"ו כתב ואנו נוהגין לאסור אפי' מה שחוץ לציר וג"כ מיד נאסר אפי' לא שהה כלל וכן פסק מהרא"י:

סעיף קטן כא

וא"א הרא"ה כתב כו' עד וכ"כ הרשב"א שאפי' אם יש בה שומן לא אמרינן מפעפע בכולו. ולא דמי לשמנונית דאיסור וחלב שאוסר הכל דהתם האיסור הוא מחמת עצמו אבל הכא הנאסר אינו יכול לאסור יותר מהאיסור עצמו ודם אינו מפעפע:

סעיף קטן כב

וכתב ר"ת שנאסרה מיד אפי' לא שהתה שיעור מליחה טעמו שהציר והדם מתחילין לצאת מן הבשר מיד והטיפות עצמן אינן נאכלין מחמת פליטתן אע"פ שהבשר עדיין נאכל מחמת מלחו וכיון שכן הבשר שהוא מתכבש ומתבשל בתוך הציר והדם שהו מלוחין הוא חוזר ובולע מיד הדם שפולט ורבינו הביא כאן דברי ר"ת לענין שא"צ לשהות אלא מיד נאסר אבל בענין אם נאסר כולו או רק מה שבתוך הציר בזה לא כתב דעת ר"ת אע"פ שבמעשה דתרנגולת כתבו התוס' והרא"ש בשם ר"ת שאסר כל התרנגולת לפי שמחולקים הם בדעת ר"ת י"א שאוסר משום דס"ל כהר"ר פרץ והרא"ש כ' דס"ל דאין נאסר אלא מה שבתוך הציר והתרנגולת שאסר כולה דלא הוי ידוע איזה חלק ממנה היה מונח בציר:

סעיף קטן כג
והר"י ברצלוני לא אסר אלא א"כ שהתה כו' טעמו שכששהה שיעור מליחה אז פלט כל דמו וחוזר ובולע אותו דם ואיני פולטו עוד משא"כ בלא שהה שיעור מליחה שאז הוא טרוד לפלוט ואינו בולע:

סעיף קטן כד
וא"א הרא"ש כתב כו' טעמו לפי שהאיסור מחמח שנכבש בציר ואמרינן כבוש הרי הוא כמבושל הלכך אינו נאסר מיד כיון שהוא צונן עד שישהה שיעור כאילו נתנו על האור והרתיח והתחיל להתבשל דאז הוו כמבושל ואסור הכל:

סעיף קטן כה
כתב הרמב"ם וכו' עד כדי שיתלבן ולא יצא ממנו דם טעמו שהרי אנו רואין שאחר שיעור מליחה יוצא מוהל אדום יותר מן הראשון ולכך צריכין לחלוט ברותח שלא יצא בבישול דם אבל בלא מליחה כלל א"א לעשות כן משום הדם שהוא בשטח הבשר והסמוך לו דאם לא ימלח חיישינן שמא עד שלא ירגיש הבשר בחום המים יפליט מן הקרוב לשטח כך פי' הר"ן טעמו:

סעיף קטן כו
ולא נהגו כן דכיון ששהה כו' הטעם דשוב לא יצא אלא מוהל ועוד דדם מלוח דרבנן לכך לא החמירו בה כ"כ וב"י כתב דטוב לחוש לדבריו לכתחילה (ורמ"א בת"ח סוף כלל ס"ו כתב מימי לא שמעתי ולא ראיתי מי שנזהר בזה עכ"ה):

סעיף קטן כז
מעשה שנמלח בשר כו' והתירו רש"י טעמו דמאחר ששהה הבשר במלח כדי שיעור קודם שהושם בכלי אין המים הנמצאין בכלי מין דם אלא מוהל בעלמא שהרי אחר ששהה שיעור מליחה מדיחין אותו לבשלו בקדירה ואין חוששין לציר הנפלט ממנו ואע"פ שהמלח שעל הבשר אסור שהדם מעורב בו ולכך צריך להדיח הבשר יפה יפה קודם שבשלוהו בקדירה מ"מ אותו דם שבמלח נדבק הוא במלח ומתייבש בתוכו ואין לו כח לבלוע בבשר ואעפ"י שמתמחה בתוך המוהל. דאל"כ יאסר כל בשר שמניחים אותו במים להדיחו כי מתמחה המלח והדם שבתוכו ונבלע בבשר דמה לי מים ומה לי מוהל שניהם היתר הם אלא ודאי דם המלח נתייבש בתוכו ואין לו עוד כח לצאת א"נ פסק כח המלח מחמת שהפליט את הדם מן הבשר ויצא כח המלח עם הדם ומחמת אותו מלח לא יחשב עוד כרותח ומ"מ כתבו התוספות אין להקל שכבר נהגו העם איסור וכ"כ הגהות מיימוני בשם סה"ג וכ"כ המרדכי בשם התוספות (עי' באו"ה רש"ל שער ו'

עכ"ה) ומיהו כתבו בשם ראבי"ה להתיר וכ"כ הרא"ש להתיר ולא כתב שאין להקל וכך הם דברי רבינו:

סעיף קטן כח
יצלו הבשר עד חצי צלייתו ואח"כ יבשלוהו טעמו דבחצי צלייה זב כל דמו ועד"ר:

סעיף קטן כט
מצאתי כתוב באגרת תשובה לר"י כו' עד ואסור לחתוך ממנו בסכין עד שידיח הבשר יפה. הא דאמר אסור לאכול ממנו עד שידיחנו יפה יפה וכאן אמר עד שידיח הבשר יפה דקדק לומר כן דלענין אכילה צריך להדיחו שני פעמים כמבואר ולענין הסכין א"צ להדיחו אלא פעם אחת משום דם ומלח שעליו ושוב לא נאסר הסכין ואפשר דמש"ה כתב הרישא ז"ל דאע"פ ששהה במלחו אסור עד שידיחנו יפה יפה דאף על גב דפשוט הוא מימרא דשמואל בגמרא וכנ"ל דמשום סיפא כתבו דאע"ג דאין הבשר מותר עד שידיחנו יפה יפה מ"מ אין הסכין נאסר ממנו מיד שהודח הבשר פעם אחד ועד"ר:

סימן ע

סעיף קטן א
מולחין הרבה חתיכות כו' לפי שהוא שוהה הרבה לפלוט ציר רבינו כתב בסמוך בשם הרשב"א השיעור י"ב שעות שוהה לפלוט ציר ומהרא"י כתב בשערים מעת לעת:

סעיף קטן ב
אבל בשר עם דגים כו' לפי שהדגים פולטין כו' ז"ל הגמרא דגים רפו קרמייהו (פירוש קרום שלהם רך קמיטי פירוש צומתין רש"י עכ"ה) וקדמי ופלטי עופות קמיטי בתר דנייחי דגים פלטי עופות והדר בלעי מינייהו:

סעיף קטן ג
לא מלחן יחד אלא שמלח הדג אצל העוף מותר בס"א אינו משום שאין עניינו לכאן ועוד שהרי חזר וכתב בסמוך ז"ל וכל זה כשמלח שניהן יחד כו' אלא י"ל דאי משום הא לא איריא דבסמוך ה"ק דוקא כשנמלחו יחד אבל אם לא נמלחו יחד אלא כל אחד בפני עצמו ולאחר שיעור מליחה נתנם יחד מותר וכמ"ש סמ"ק על דגים מלוחים טמאים שנמצאו עם טהורין דמותר לקנות מהן דאמרינן מספיקא שמא לאחר שיעור מליחה נתנם יחד וכמ"ש לקמן סימן פ"ג וכ"ש בזה שוב מצאתי שפירש כן רמ"א ז"ל בת"ח כלל ב' סי"ג ועד"ר:

סעיף קטן ד
אלא שמלח הדג אצל העוף מותר הטעם משום דטהור מליח וטמא תפל אבל איפכא כשהעוף מליח ודג תפל אסור ועד"ר:

סעיף קטן ה
ורשב"ם פי' שגם העופות אסורין עיין באשר"י ד' קע"ה ע"א שכ"כ לפירוש הרשב"ם דמש"ה אוסר אף העופות משום דאע"פ שהעוף טריד לפלוט מ"מ צירו של דג נסרך בו ונבלע בעוף ואף על גב דקי"ל דאין הנאסר יכול לאסור אלא במקום שהאיסור עצמו הנבלע בו יכול לילך שם י"ל שגם מן הדם הנבלע בדגים יוצא קצת ע"י מליחה ונבלע עם ציר הדגים ונסרך בעופות ומיהו הדגים אינם ניתרין שרוב הדם נשאר בהן שהרי כבר פלטו פליטתן ולא אמרינן גבי עופות דם משרק שריק ולא יאסרו דכיון שהציר היוצא מן הדגים מרובה על הדם שפיר נבלע המעט דם עם הציר בעופות ונאסרו עכ"ל וזה"ש רבינו ופולטין הדם אלא שצ"ע דהא כתב רבינו לפני זה לפי שהדגים פולטין כל צירן קודם כו' ובוודאי ל"פ רשב"ם ורש"י בסברא זו וצ"ל דלאו דוקא קאמר כל צירן אלא ר"ל פולטין כ"כ עד שאינן טרודין עוד לפלוט ויכולין לבלוע מדם העוף וק"ל:

סעיף קטן ו
וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל כן הוא מבואר בדברי הרא"ש כמ"ש בדרישה שהוא סובר כרשב"ם ואע"פ שהרא"ש סובר לא אמרינן חתיכה נעשה נבילה אלא גבי בשר וחלב ולפ"ז אין ציר הדג אוסרת אלא מעט הדם שבתוכו אוסר ואם כן יש להקשות נימא שיש בודאי ששים נגד מעט אותו הדם י"ל דהואיל ואינו נבלע אלא נדבק בקליפה ואם הדם מעט גם הקליפה מועטת ואינה יכולה לבטלו:

סעיף קטן ז
אבל אם לא מלחן יחד אלא לאחר שנמלח הדג כו' גם כאן משמע בב"י דדוקא כשנמלח הדג הוא דשרי ולא כשנמלח העוף ולא הדג ועיין בת"ח כלל ב' סעיף י"ג דפליג על פי' ב"י:

סעיף קטן ח
בשר שחוטה שמלחו עם בשר טריפה פי' בכלי מנוקב:

סעיף קטן ט
אסור פי' אבל מותר על ידי קליפה כמו שיתבאר לקמן בסי' ק"ה ואע"פ שסתם כאן לאסור בשר שחוטה שנמלח עם נבילה סמך על מה שיתבאר בסמוך סימן ק"ה ומ"מ לשון רבינו אינו מדוקדק שכתב גבי טהור מליח וטמא תפל שרי ואפי' קליפה לא בעי משמע דברישא לא סגי בקליפה דאל"כ הוי סגי ליה למימר שרי וממילא משמע דאפילו קליפה לא בעי כיון דברישא דקתני אסור לא בעי אלא קליפה אלא ודאי לשון רבינו אינו מדוקדק כ"כ ב"י. ויש ליישב לשונו דרבינו וכוונתו והוא כיון דכאן אין מקום דין זה אם המלוח אוסר בכולו או בקליפה מש"ה סתם כאן וכתב תחילה דאם שניהן מלוחים

אסור ור"ל לכל מר כדאית ליה וכמ"ש בסי' ק"ה דלהרשב"א אוסר בכולו ולשאר גאונים בקליפה ובסיפא כתב דאפי' קליפה לא בעי ג"כ אליבא דכ"ע דאפי' למאן דאוסר ברישא בכולו מודה בזה דאפילו קליפה לא בעי:

סעיף קטן י
דג טמא וטהור שנמלחו יחד אסור אשמעינן דאע"ג דציר דגים אינו אוסר אלא מדרבנן אפ"ה אוסר במליחתן יחד:

סעיף קטן יא
וכ"ש אם הטמא מלוח והטהור טפל פי' שהרי אין טרוד לפלוט כמו שניהם מלוחין ולכך כתב כ"ש:

סעיף קטן יב
אבל אם טהור מליח וטמא טפל כו' אפי' קליפה לא בעי אע"פ שכתב רבינו דין זה גבי דגים וכתב ג"כ טהור מליח וטמא טפל שהוא ל' השייך גבי דגים לא תימא דדוקא גבי דגים דינא הכי הואיל ואין צירן אסור אלא מדרבנן אלא אף גבי בשר שחיטה ונבילה דינא הכי דזיל בתר טעמא הואיל ואין האיסור מליח אינו פולט איסור ואין דבר המותר נאסר ממנו ועד"ר. ובסימן צ"א וק"ה כתב רבינו דגבי מליח לא שייך למימר עילאי או תתאי גבר ומ"מ בעי הדחה כמו בשר וגבינה שנגעו יחד כמ"ש בסימן צ"ה ומה שלא הזכיר רבינו כאן הדחה משום דסתם בשר חי אין אוכלין ולא מבשלין בלא הדחה:

סעיף קטן יג
וגדולה מזו שמעתי מרבותי כ"כ ר"ן בשם רבי' יונה:

סעיף קטן יד
שאפילו בשר שנמלח לעצמו כתב ב"י ולכתחילה יש לחוש לדבריו:

סעיף קטן טו
לפי שחוזר ובולע מלחלוחית דם שעליו פי' שיש על פניו טיחת דם שפלט:

סעיף קטן טז
וא"א הרא"ש ז"ל כתב שיכולין להשהותו אבל אריש דברי רשב"א לא כתב שפליג וכתב ב"י שם וז"ל כבר נתבאר בסימן שקודם זה גבי מעשה שנמלח בשר ושהה כדי מליחה ונתנוהו אח"כ בכלי בלא הדחה ונתמלא מציר והתירו רש"י שכן דעת התוספות והרא"ש כו' עכ"ל ואין דבריו נראין לתלות טעם דין זה במעשה דרש"י דהא פשיטא מאן דמתיר במעשה דרש"י כ"ש שמתיר כאן אבל י"ל אף מאן שאוסר במעשה דרש"י מתיר כאן דהתם מחמת הציר נתרכך דם ומלח שעליו ואוסר ואע"פ שיש ציר הרבה ומבטלו מ"מ קודם שנתרבה הציר כ"כ בהיותו מעט לא היה בו כדי לבטל הדם והמלח שעליו ואז נאסר הבשר אבל כאן דם ומלח שעל הבשר מתייבש ואין בו כח לאסור:

סעיף קטן יז

ואפי' לפי זה בשר שנמלח כבר ופלט כל דמו פי' אפילו הציר (או י"ל דאיירי שהדיחו אחר שיעור מליחה דאז נסתמו נקבי הפליטה ואינו פולט אפילו הציר ועיין בת"ח כלל ו' דין ה' עכ"ה) והוא מבואר מדברי הרשב"א שכתב בסמוך אסור למלוח בשר עם בשר שכבר נמלח אם שהה הראשון במלחו כדי פליטת כל צירו דמשמע כל עוד שפולט צירו לא חיישינן דאגב דפלט ציר פולט נמי דם הנבלע בו ועד"ר:

ויש מתירין גם בזה ע"י מליחה ולא נהירא עד כאן לשון רשב"א וראיה מדגים שנמלחו דלא התירו במליחה רשב"א

סימן עא

סעיף קטן א

כתב הרשב"א כו' המולח הראש כיצד יעשה כו' קצת יש לדקדק מדקאמר כיצד יעשה משמע שהוא סובר שהשער מפסיק וצריך תיקון ואח"כ כתב הוא שאין השער מפסיק ונראה שאין רצונו לומר במ"ש כיצד יעשה כיצד יתקן אלא ר"ל מאחר שהשער מפסיק כיצד יעשה פי' צריך תיקון או לא והיותר נראה ליישב זה דכתב דכיצד יעשה וליישב מ"ש אחר זה דיחתוך הראש וגם תמיהת ב"י שכתבתי בדרישה ר"ס זה וגם למה השמיט רבינו תיבת רוצה שכתב רשב"א כמ"ש לשונו בסמוך. דס"ל דודאי אין לסמוך אמליחה ע"ג שער לחוד ק"ו ממליחה ע"ג עצם שבבשר דשאני התם דאין דם ודאי במוח שבעצמות דאף שיש שם לחלוחית מ"מ אינו ודאי דם אלא מכח חומרא מולחין אותו מש"ה סומכין אמליחה ע"ג עצם משא"כ בראש שיש בו ודאי דם בבשר זולת מה שהוא במוח וממוח וקרומו לא איירי. והכי הצעת דברי הרשב"א צריך לחתוך הראש ולמלוח שם יפה יפה ובזה יוצא ידי חובתו מדינא דסגי ליה אם נמלח יפה יפה אפי' מרוח א' אלא שאנו מחמירין למלוח משני צדדיו ובזה מקילין למלוח ע"ג שער כיון דמדינא א"צ למלוח שם כלל כיון דמלחו בפנים יפה יפה וכמו שמקילין בעצמות כיון דליכא שם ודאי דם וכמ"ש וגם בטלפים חותכין ואין סומכין אמה שמולחין אטלפים ושוב מקילין למלוח אטלפים ואין מצריכין להסיר הטלפים תחילה דמליחה דלשם אינו אלא מכח חומרא כיון דכבר מלחו במקום שחתכו וגם בתוך הטלפים אינו אלא דם ודוק. ומ"ש רשב"א אם רצה חותך כו' לא ברצונו תלי' דחיוב גמור הוא אלא ה"ק אם רוצה לאכול הראש בעורו יחתוך כו' לאפוקי אם רוצה להפשיט עורו דא"צ לזה וכיון דאין בו נ"מ לדינא מש"ה השמיט רבינו לתיבת רוצה ועמ"ש עוד מזה בדרישה אמ"ש הב"י:

סעיף קטן ב

י"א שמולח על השער ואח"כ מניחו על האש טעמם דאם יניחנו על האש בלי מליחה איכא למיחש שהדם יתאסף ויהא נקרש הואיל ואינו צולאו יפה ואותו דם לא יצא שוב ע"י מליחה לכך מולחו תחילה בשביל אותו דם שסמוך לעור שיוציאנו המלח:

סעיף קטן ג

ואיני רואה דבריהם ז"ל הרשב"א בת"ה לא ידעתי מה יצאו ידי חובה אף בחומרא זו שאם מליחה ראשונה לא נכנסה למה היא מועילה ולמה היא באה אלא אין השער מעכב כו' ונראה דס"ל דלא יקרש הדם מהאש דאם ישלוט בו בפנים אזי יוציא מיד ועיין מ"ש בא"ו של מורי. ול"נ דלפי מ"ש לעיל סימן ס"ח בשם המרדכי אפי' איסורא יש בזה. שכשמולחו תחילה אותו חלק חיצון מהבשר שפלט דמו במליחה חוזר ובולע במליחה השנייה מפליטת דם שאר הראש ונאסר מאותו הדם:

סעיף קטן ד

אלא חותך הראש לשנים כו' ב"י רצה ליישב כאן דברי רבינו כמ"ש בדרישה ואין ישובו מספיק מכמה קושיות כתבתי בדרישה והנני מציג לפניך דברי הרשב"א ועל פיהם יתבארו היטב דברי רבינו וז"ל בבית שלישי שער שלישי ואיני רואה טעם לדברים הללו אלא אם רוצה חותך את הראש לשנים ומולח יפה את הראש מצד פנים והופכו ומולח על השער שאין השער מעכב על המלח להפליט דם שבבשר הראש שהרי מוח שבעצמות נכשר ע"י מליחה ואין העצם מעכב ק"ו הדברים לשער הראש ולא אמרו במוח שבראש אלא מפני וורידין של דם שעל קרום של מוח שהוא כאילו דם כנוס שם בעין אבל דם האיברים שהוא קלוש וצלול יוצא הוא ע"י מליחה שעל השער וכן הדין לטלפים מחתך אותם מעט ומולח והדם יוצא מן החתך וצריך שיהא חיתוכן למטה עכ"ל. והנה מ"ש אם רצה חותך מדתלה הדבר ברצונו משמע דמדינא א"צ לחתוך הראש וטעמו דאפשר להוציא כל הדם ע"י שיניחנו על בית השחיטה או על נחיריו וינעוץ בו קנה או שינקוב מעט עצם המוח והקרום וכמ"ש רבינו לענין מליגה בסימן ס"א והוא גמרא ערוכה בדין רישא בכבשא ודוחק לחלק בין מליגה למליחה כיון שאין כאן אלא משום שאין מקום לדם לזוב כמ"ש הרשב"א והביאו רבינו בסמוך. אלא שמ"ש חותך הראש כו' כ"כ לפי דעת הי"א שמחמירין שלא כ"כ מכח דינא אלא שר"ל שכן נכון להחמיר למולחו שני פעמים משום השער שמפסיק ומעכב על המלח וע"ז כתב שאינו רואה מקום לחומרא זו כלל שהרי מוח שבעצמות נכשר ע"י מלח ואין העצם מעכב אעפ"י שהוא סתום מכל צדדיו ולא נזכר גבי עצם שום חומרא להחמיר ולומר שהעצם מעכב הדם וק"ו הדברים לשער שבראש שאין מעכבין ולכן א"צ למולחו שנית אלא אם רוצין להחמיר בזה יש להם

להחמיר לחתוך הראש לשנים כדי להוציא המוח שיש שם דם כנוס תחת הקרום. ומ"ש ולא אמרו במוח שבראש אלא מפני ורידין כו' אין רצונו בזה לתת טעם למה אמרו לחתוך הראש לשנים דזה לא מצינו בשום מקום בתלמוד שצריך במליחה לחתוך הראש לשנים אלא רוצה לתת טעם למה אמרו שצריך תיקון אצל הראש כגון להניחו על בית השחיטה או על נחיריו או לנקוב ולא נימא שהמלח או האור יוציא כל הדם כמו שאמרינן בשאר עצמות שהמלח מוציא כל הדם ואין העצם מעכב וע"ז אמר דשאני הראש שהורידין של דם כו' הרי הוא כאילו דם כנוס שם. ומ"ש וכן הדין לטלפים כו' אין רצונו לומר שכן הדין לטלפים שצריך לחתוך דז"א דמ"ש עצם הרגלים משאר עצמות והרי כתב שא"צ תיקון אצל הראש אלא משום דם הכנוס ובטלפים אין שום דם כנוס אלא ה"ק וכן הדין לטלפים שאין העצם מעכב והדם יוצא ע"י מליחה ומ"ש מחתך אותם מעט כו' גם זה כתב לפי דעת הרוצים להחמיר שגם הטלפים יש לחתוך קצת משום חומרא (וטעם שמחמירין טלפים טפי מבשאר עצמות משום דלפעמים מולחין הרגלים והן עומדין על טלפיהן והוי ככלי שאינו מנוקב שמתכנס שם שפע דם מכל הרגלים ואין לו מקום לזוב בשפע לכך החמירו בו לחותכן אפי' כשמולחין אותן והן מונחין על צידיהן) וכמ"ש בהדיא בש"ד מה שחותכין הטלפים הוא חומרא בעלמא ולא מדינא. וז"ל ש"ד וכן מותר ברגלים שמשימין על האש להסיר שער דלא אסרינן רק הראש כי לפעמים נתבשל המוח בקרום אבל דם שנשאר בשארי מקומות נורא משאב שאיב דמא ומיהו המחמיר לנקוב המנעלים של רגלים כדי שיצא דם תע"ב עכ"ל משמע להדיא שחומרא בעלמא הוא ואעפ"י שכתב לענין טמינתם על האש נראה דה"ה לענין מליחה דינא הכי דמה שהאש מוציא המלח מוציא כיון דאין העצם מפסיק המלח. ועד"ז מבוארים דברי רבינו שמ"ש אלא חותך ר"ל לפי דעת הי"א שרוצין להחמיר בזה יש להם להחמיר וכמ"ש ומ"ש וכן הדין לטלפים ר"ל שכמו שבשאר עצמות המלח מוציא את דמו ואין העצם מעכב כן הדין נמי בטלפים וכמ"ש. ומ"ש רבינו שהרי מוח שבבשר העצמות כו' כתב ב"י נ"ל למחוק מלת שבבשר ע"כ ול"נ שא"צ למחוק וה"ג שהרי המוח שבעצמות הבשר כו' ובא לאפוקי מוח שבראש ששם דם כנוס בקרום ואינו יוצא ע"י מלח אלא ע"י תיקון כמ"ש. ומ"ש אח"כ הקרום שעל המוח יש בו חוטין כו' ומחלק בין מליחה לצליה הוא דברי הרשב"א שכ"כ שם לפני בבא הנ"ל דלמליחה יחתוך הראש כו' ע"ש ונראה דהוא ג"כ כ"כ משום חומרא בעלמא ומסיק ע"ז דהרא"ש לא חילק בין מליחה לצלייה (ועיין בדרישה) אלא שקשה לפ"ז על רבינו שחיסר העיקר מן הספר שלא כתב בדברי רשב"א מלת רוצה וע"ק שחזר וכתב הקרום שבמוח יש בו חוטין כו' עד לפיכך הבא למולחו קרעו מוציא את מוחו

כו' משמע דלדינא כ"כ דלא קאי שם אדעת הי"א הנ"ל וע"ק שרבינו כתב לקמן והרא"ש ז"ל היה מתיר וכו' רק שינקוב העצם והקרום וכו' מדכתב היה מתיר משמע דמ"ש לעיל בשם הרשב"א יחתוך הראש לשנים מדינא כ"כ ולא לחומרא. וצריכין לומר שרבינו ס"ל שמ"ש הרשב"א אם רצה אדלעיל מיניה קאי שכתב שם הרוצה למלוח הראש כיצד יעשה כו' ע"ז כתב אלא אם רצה כו' (ומ"ו בא"ו כתב שמ"ש הרשב"א שימלחנו תחלה לא כ"כ לדינא אלא דרשות נתונה לאדם למלוח תחילה קודם מליגת השער אבל אם רוצה לחתוך הראש בריש ולמולחו אח"כ ג"כ שרי ומזה איירי הגמרא רישא בכבשא והכי היו נוהגין שלא למלוח תחלה כי אז צריך לחתוך הראש לצורך המליחה ואח"כ כשיחרכנו להסיר השער ילכלכנו בשער רק שיעמידנו על בית השחיטה ובזה איירי רבינו לעיל ר"ס ס"ח ע"ש. ובזה מיושב ג"כ מלת רוצה שכ"כ הרשב"א שר"ל אם ירצה לא ימלחנו תחלה כלל ואם ירצה למולחו תחילה יעשה וי"ל דמש"ה השמיט רבינו מלת רוצה כיון דאין נ"מ לדינא וק"ל) וסובר שהרשב"א מן הדין הצריך לחתוך הראש לשנים ולהוציא המוח ואע"פ שהרא"ש סובר לקמן שדי לו בנקיבת העצם והקרום הרשב"א חולק עליו בזה וכמ"ש לעיל בסימן ס"ז שהרא"ש סובר דלצלי א"צ לחתוך החוטין והרשב"א חולק עליו בחוטי היד והלחי הה"נ כאן חולק עליו וסובר דלמליחה צריך להוציא המוח הואיל ודם כנוס שם והא דאמרינן רישא בכבשא אותביה אבית השחיטה דייב דמא ושרי כו' כמש"ר בסימן ס"ח ס"ל דשאני התם שעל ידי האש הדם יוצא אבל באמת נשאר קשה לסברת רבינו מ"ש בדרישה שהיה לו לרשב"א לקצר ולכתוב שאין השער מעכבו ותו לא וע"ק מ"ש עצם הגלגולת וטלפים משאר עצמות וגם קשה הלא הרשב"א לא כתב אלא שאין מקום לדם לזוב וא"כ בנקיבה סגי ודוחק לומר שהרשב"א חדא ועוד קאמר ושעצם הגלגולת וטלפים קשים משאר עצמות דא"כ א"צ לטעם דם בעין לכך נראה יותר כמ"ש תחילה:

סעיף קטן ה

הקרום שעל המוח יש בו חוטין והמוח עצמו כו' עד והניחו על הנקב ש"ד גם זה דברי הרשב"א שם וכתב זה שם בריש השער ואח"כ כתב הרוצה לחרוך הראש כו' י"א שמולח כו' ורבינו בסדרו כפל בדברי רשב"א אלו משום שבא להשמיענו כאן דינו של ראש כשרוצין לצלותו והא ששינה רבינו הסדר של רשב"א והפך דבריו שהוא הולך על הסדר שמתקן הראש מתחילה מסיר השער ואח"כ מוציא המוח:

סעיף קטן ו

לפיכך הבא למולחו פי' להכשירו לקדרה:

סעיף קטן ז
והרמב"ם כתב שאין מבשלין פי' המוח:

סעיף קטן ח
ואין קולין פי' מטגנין:

סעיף קטן ט
עד שיהבהבו פי' שיצלו עד"ר וטעם הרמב"ם בזה נראה שהוא דומה לכנתא שהוא גם כן מלא חוטין של דם כמו הכנתא שיתבאר דינו בסמוך סימן ע"ה שכתב שם בשם הרשב"א שיש מהגדולים שאסרוה לקדירה אפי' בחתיכה ומליחה ע"ש:

סעיף קטן י
וא"א הרא"ש ז"ל היה מתיר לבשלו על ידי מליחה פירוש ולא הצריך חתיכה ועמ"ש לעיל בפרישה ודרישה:

סימן עב

סעיף קטן א
הלב מתקבץ כו' עד אף על פי שנמלח עם הדם שבתוכו דכבולעו כך פולטו נראה דזהו לדעת הרא"ש שסבירא ליה אפילו בדם בעין כבולעו כך פולטו וכמו שכתב לעיל ר"ס ס"ט דמתיר (במלח ולא הדיח תחלה עכ"ה) אם ידיח וימלחנו שנית וכאן כבר הודח הדחה ראשונה אבל לדעת הי"א דלעיל דס"ל דאין לו תקנה דהדחה ראשונה היא משום דם בעין ולא משום ריכוך בשר לדידהו גם כאן לא מהני קריעה שאחר מליחה ולפ"ז אפשר לומר דהא דכתב רבינו בסמוך בשם ר"ת ואין להתירו אלא בקריעה שאחר צלייה אפשר דדוקא נקט צלייה אבל לאחר מליחה לא מהני וכדעת הי"א (ואפשר לחלק ולומר דשאני לב דשיע ומהני שיעתו דלא בולע רק מעט ולדידיה חשוב דם פליטה ועיין בת"ח כלל כ"ז דין ב' ע"ש עכ"ה) עיין בדרישה:

סעיף קטן ב
ואין להתירו אלא בקריעה שאחר צלייתו שאם צלאו כו' נראה דלאו דוקא נקט לאחר צלייתו הה"נ לאחר מליחתו והא דנקט צלייתו לפרש הא דאמר בגמרא קרעו לאחר בישולו דר"ל לאחר צלייתו לאפוקי מהרמב"ם שמפרש לאחר בישולו כפשוטו א"נ דוקא קאמר ולפי דעת המחלקים בדם בעין וכמ"ש לפני זה ועד"ר:

סעיף קטן ג
ואפי' לדברי הרמב"ם אם בשלו בקדרה עם שאר בשר בלא קריעה אוסר הבשר הטעם דהרוטב נכנס לתוכו ומוציא הדם ומוליכו בכל הקדרה וגם הלב נאסר אם אין ס' בבשר נגד הלב דלא אמרינן שיעא אלא גבי דם דשריק אבל שמנונית בשר זה שנעשה נבילה (דוקא למ"ד חענ"נ) מסרך סריך ר"ן:

סעיף קטן ד
וצריך ס' כנגד הלב נראה לי דאיירי כשלא נמלח דאילו כבר נמלח יצא דם שבבשרו ואין חששא אלא משום דם שבחללו כתב הש"ד והסמ"ג וס"ה דא"צ ס' אלא כנגד דם שבחללו. עיין בא"ו של מ"ו בדין לב (ודלא כת"ח כלל כ"ז דין ה' שכתב שצריך ששים נגד כל הלב ע"ש עכ"ה):

סעיף קטן ה
וי"א שאם הלב דבוק בעוף שכולו נעשה נבילה כו' הטעם שקודם שיצא ופלט באחרות כבר נאסר העוף:

סעיף קטן ו
ולא נהירא פירוש דאף העוף עצמו אינו נאסר כשיש ששים נגדו עם הרוטב ושאר בשר שבקדרה וכ"ש שאין צריך ס' נגד כל העוף אפי' למ"ד דאוסרין באיסור דבוק החתיכה עצמה מ"מ הא ס"ל לרבינו דלא אמרינן חנ"נ אלא בבשר בחלב:

סעיף קטן ז
וי"א שאם העוף מנותח כו' כן כתב סמ"ק דף צ"ה ע"ש והא דלא קתני דין זה בנתבשל הלב עם כל העוף דחיישינן שמא נשאר כל העוף לבדו ברוטב דמילתא דפסיקא נקט דאם היה דבוק בכל העוף מסתמא היה ס' בעוף עם הרוטב כנגד הלב וכבר כתב דלא אמרינן חתיכה עצמה הדבוק בה נ"נ כשאין ס':

סעיף קטן ח
ונאסרה ואוסרת האחרות יש רוצין לפרש פירוש דין זה כפירוש דין דג טמא שנמצא בין הדגים שכתבו רבי' לקמן סי' ק"ו וכן משמע מלשון הג"מ שכתב בשם סמ"ק והביאו ב"י כאן ז"ל אם נתבשל העוף בחתיכות קטנות והלב מחובר בא' מהן יש לחוש שמא תשאר החתיכה לבדה ברוטב ותאסור האחרת ואחרת אחרת ותעשה נבילה ואח"כ תחת הסמוכה לה ויאסרנה וכן כולם והמחמיר תע"ב והמיקל לא הפסיד כי אין לנו להחזיק ריעותא ועוד דאיסור הבלוע בחתיכה כו'. הרי שכתב בדין זה ממש כמ"ש בדין דגים לקמן. מיהו דעת רבי' נראה לכאורה דלא לפרש כן דא"כ קשה חדא דהכא תליא בדבוק והתם מיירי בלא דבוק ועוד דהתם אמר חיישינן שמא בשעת עירוי נשאר הדג טמא עם עשרים או שלשים טהורים ואסרן וכאן מיירי שלא בשעת עירוי אלא בעודן בקדרה חיישינן שמא החתיכות הנשארות היה חוץ לרוטב וזאת החתיכה עם הלב היתה בתוך הרוטב ועוד דהכא קתני ולא נהירא דלמה ניחוש לזה ולקמן לא כתב כן על דברי האוסרין. ע"כ נראה דמש"ר כאן ויש רוצים לאסור היינו דאפי' המתירין לקמן בדין דגים היו רוצים לאסור כאן דהתם טעם המתירין שאין האיסור חוזר ונבלע ביבש דמיירי

התם כשעירה מן האלפס לתמחוי אבל כאן חיישינן שמא בהיותם עוד בקדרה היתה זו החתיכה שהלב דבוק בה לבדה עם הלב ברוטב והנשארות היו חוץ לרוטב ונאסרה זאת החתיכה ואח"כ יחזרו גם האחרות לרוטב ויאסרו ואז לא שייך להתירם מטעם שאין האיסור חוזר ונבלע דהא ברוטב בלח בשעת בישול הוא חוזר ונבלע והשתא א"ש דנקט כאן והלב דבוק בא' מהם דאי לאו הכי מהיכי תיתי לן למימר שהלב נשאר ברוטב עם אחת מהן לבדו אבל עכשיו שהוא דבוק באחת מהן מסתבר לומר דהואיל ושני חתיכות דבוקות דהיינו הלב והחתיכה מחזיקות מקום גדול ודוחקות לפעמים האחרות לחוץ לרוטב. וה"ה נמי דאפי' למאי דמסיק רבינו כאן וכתב ול"נ דלמה ניחוש לזה יכול להיות דאוסר לקמן דדוקא כאן דבא לאסור מכח דחוזר ונתערב מה שהיה חוץ לרוטב בא לתוך הרוטב כתב למה ניחוש לזה אבל לקמן דמיירי דעירו הרוטב תחלה ונאסרו שני שבתוך הרוטב וחוזרין ונוגעין חמין בתוך הקערה יכול להיות דג"כ אוסר וק"ל והא דאינו אוסר גם כאן מחשש שמא ישאר הלב בסוף העירוי עם עוד חתיכות א' או שנים ויאסרם וחוזרין ויגעו חמין לשאר חתיכות ואין כ"כ חתיכות בשר בקדרה להיותן כולן בטל ברוב צ"ל דכן היה דרכיהן בימים קדמונים לערות הבשר עם הרוטב יחד בפעם א' משא"כ בדגים מש"ה לא תלה כאן חשש האיסור בשעת העירוי כמו שתלה בההוא דבישל דגים לקמן וכנ"ל:

סעיף קטן ט

ולא נהירא דלמה ניחוש לזה פירוש אפי' לאותן דס"ל דחנ"נ וכ"ש שהטור עצמו ס"ל כרבי' אפרים דאין חנ"נ מ"ו (וכתב עוד רש"ל ואנן קי"ל דכל היכא דדבוק צריך ס' באותה חתיכה ואם אין שם ס' חתיכה עצמה נעשה נבילה וצריך ס' כנגדה וכן נוהגין כי כן דעת רוב הגאונים וכל זאת לדעת התוס' דס"ל בכל איסורין חנ"נ וכי עיקר עכ"ה):

סעיף קטן י

ושמעתי מא"א ז"ל כו' שאין עוף שלא יהא בו ס' כנגד לבו כתב מ"ו ואפי בלא ראש ורגלים כמ"ש מהרא"י בכתבים סימן צ"א וכ"פ בתשובת מהר"י מינ"ץ ושם היקל יותר ועד"ר מ"ש שם:

סימן עג

סעיף קטן א

הכבד יש בו ריבוי דם בפרק כל הבשר (חולין דף ק"י ע"ב) א"ל אביי לרב ספרא כי סלקת להתם בעי מינייהו כבדא מה אתון ביה כי סליק אשכחיה לרבי זריקא א"ל אנא שלקי לר' אמי ואכלי כי אתא לגביה אמר למיסר נפשה לא קמיבעיא לי כי קמיבעיא לי למיסר חברתה כו' ולא אפשיטא שם בעיא זו ופירש"י בעיא זו דאיבעיא ליה אפילו לאחר

שנמלח אי שרי לבשלו עם שאר בשר מפני שפולטת דם דאע"פ שכולו דם מ"מ לאחר שפירש ויצא הרי הוא דם ואוסר או לא ומחשב כמוהל בעלמא אבל היא לא נאסרה מדמה דכיון שהיא טרודה לפלוט אינה בולעת דם אבל שמנונית וציר מקבלת לעולם מבשר שנתבשל עמה ור"ת כתב דאיבעיא זו קאי אקודם שנמלח אי מותרת לבשל עם שאר בשר כיון שכולה דם והתירה רחמנא לאכלה אבל לאחר מליחה פשיטא דמותרת לבשלה עם בשר כמו לאחר צלייה דמליחה דינו כצלייה. ואיתא תו בגמרא רבה בר רב הונא איקלע לבי רבה בר רב נחמן אשכחו ההוא כבדא דבליעא דמא אמר להו אמאי עבדיתו הכי אמרי ליה אלא היכי נעביד אמר להו קרעוה שתי וערב וחיתוכיה לתחת וה"מ כבדא אבל טחלא שומנא בענמא הוא ופירש"י אמאי עבדיתו הכי אע"פ שדם הנבלע בו היתר הוא מיהו דם הכנוס בסמפונות דם הוא. וחתוכיה לתחת חתוכו למטה כשיתנוהו בתנור לצלות כדי שיזוב הדם ויצא והתוספות והרא"ש כתבו קרעוה שתי וערב וחיתוכיה לתחת ולבשלו בקדרה אחר צלייה או אחר מליחה לפי ר"ת ועי' בב"י שם. ועפ"ז יתבארו דברי רבי' מ"ש לפיכך אין לו תקנה לבשלו ע"י מליחה היינו כשיטת רש"י שמפרש איבעיא זו לאחר שנמלח ואף ע"ג דבגמרא פשיטא ליה דהיא אינה נאסרת דאגב דטרידי לפלוט לא בלעי מ"מ אסרו לבשלה אפי' לבדה משום הקדרה שבישלו אותה בה שהיא נאסרת ועוד דרוב פעמים מתבשל הכבד עם שאר דברים לכך גזרו שלא יבשלנו אלא לאחר צלייה ב"י. אא"כ קרעו כו' נלמד מהא דרבה בר רב הונא כו':

סעיף קטן ב

ור"ת התיר כתב מורי אפי' עם בשר וכן הוא ברוב פוסקים (ובביאורי רש"ל שבידי מצאתי שכתב זה על מ"ש רבינו ז"ל וצולהו ואח"כ יכול לבשלו אפי' עם בשר ושכן הוא ברוב הפוסקים עכ"ה) ור"ת לשיטתיה אזיל דמפרש הבעיא בלא מלחו אבל ע"י מליחה פשיטא דשרי:

סעיף קטן ג

ואין נוהגין כן ומיהו בדיעבד שרי דמדינא מותר כפירוש ר"ת אלא שהחמירו שמא לא יחתכנו יפה או לא ישים חיתוכא למטה ולכך בדיעבד לא אסרו שהתורה חסה על ממונן של ישראל רשב"א:

סעיף קטן ד

אבל אם נעשה בדיעבד פירוש ובשלו אח"כ אפילו עם בשר:

סעיף קטן ה
או אפי' נתבשל לבדה בקדירה פירוש אפי' בלא מליחה ואפי' לפירש"י ב"י ע"ש. ומ"ש רבינו לפני זה ז"ל ומיהו בדיעבד שרי שם איירי דבשלו עם בשר אחר מליחה וכאן איירי בבשלו לבדו בלי מליחה דג"כ בדיעבד שרי:

סעיף קטן ו
והרמב"ם אסרו אפי' בדיעבד אם בשלו פירוש עד ס' כנגד כולו וטעם הרמב"ם הביא ב"י באריכות עיין עליו:

סעיף קטן ז
ולצלותו פר"י דמותר אפי' בלא חתיכה ומליחה היינו דוקא כשאוכל צלוי אבל כשרוצה לבשל אחר צלייה ג"כ מודה דבעינן קריעה שתי וערב וכמ"ש בר"ס דאין לבשלו אא"כ קרעו ש"ו וצולהו ר"ל ע"י קריעה תחלה כדי לבשלו אחר כך ב"י:

סעיף קטן ח
ולא חיישינן שמא נבלע דם הסמפונות בבשרו גם לעיל סימן ס"ז כתב כן לענין קרומין ול"ד לורידין דכתב בסימן כ"ב דצריכין קליפה דשאני ורידין דקשין הן וכמ"ש שם:

סעיף קטן ט
וכתב בעל העיטור כו' ומנהגינו אין לנו אלא בנקיבת השפוד כו' כתב ב"י כל זה מדברי בעל העיטור ונראה שטעם מנהגם שהיו סוברים כדברי האומרים דלא בעי חתיכה לצלי ומפני כך כבד בהמה שדרך העולם לצלותו בשפוד היו תוחבין בו השפוד שלא ע"ד להוציא דמו אלא לצלותו בו וכבד העוף שאין דרכו לצלותו בשפוד לא היו נוקבין אותו כלל שאילו היו תוחבין השפוד בשל בהמה כדי להוציא דמו גם בשל עוף היה להם לעשות כן דאין לומר דמשום דמניחין אותו ע"ג גחלים סבירא ליה דמישב שייב טפי א"כ בשל בהמה נמי הוה ליה להניחו ע"ג גחלים ועוד דבפרק גיד הנשה גבי אומצא דאסמיק משמע איפכא דבתלייה בשפוד מידב דייב נופי מכי אנחיה אגומרא ודוחק לומר דסבירא ליה דלא אמרו בגמרא דצריך קריעה אלא בכבד דבהמה שסמפונותיו גסים וכנוס בהם דם הרבה אבל לא בכבד דעוף שסמפונותיו דקים ודם שכנוס בהם מועט דא"כ לא נשתמיט חד מרבוותא דליפליג בהכי אדרבא אשכחן להר"ר יונה שכתב בהדיא דעוף נמי בעי קריעה ש"ו עכ"ל ב"י ונראה לי הא דבא הרב בעל העיטור להשמיענו כיצד צולין הכבד רצונו בזה לפי שלא היה מקובל הלכה בכבד לצלי אי צריך קריעה או לא ומן המנהג שראה נוהגין דכבד של בהמה אין נוקבין אלא שתוחבין אותו בשפוד וכבד של עוף צולין ע"ג גחלים ואין נוקבין כלל למד ממנהגם זה להלכה שא"צ לנקבו לצלי

כלל והא דנקבו כבד בהמה בשפוד לפי שכך היו צולין אותו בשפוד ולא משום שצריך לנקבו כמ"ש ב"י דמנהג אבותינו תורה הוא:

סעיף קטן י
ויפה הוא לנוקבו בסכין לחומרא וכתב רבי' יונה דכבד העוף שהוא נחלק לשנים צריך לחתוך כל חלק מהם שתי וערב וכתב ב"י וכן נכון לעשות לכתחילה:

סעיף קטן יא
אסור לצלותו כו' אבל בדיעבד שצלאו והיה למעלה שרי הטעם דדם משרק שריק אלא שאסרו לכתחלה משום מראית עין שנוטף עליו דם הרבה:

סעיף קטן יב
וכתב רש"י וכו' עד ולפעמים מגביהין צד השני פירוש דדוקא דתנורים שלהם שפיהם היה למעלה והיו מונחים השפוד בתנור הראש למטה וזנבו למעלה וליכא למיחש שיחליף אבל כשמונח שפוד לארכו אף אם הגביה צד אחד אתי למחלף ועד"ר:

סעיף קטן יג
ואם נמצא הכבד בעוף דינו כדין הלב כו' כתב באו"ה והמרדכי אבל צריך לקלוף סביב מקום הכבד:

סעיף קטן יד
בקדרה צריך ס' כנגד הכבד רבינו לטעמיה אזיל דסבירא ליה כרבינו אפרים דלא אמרינן חנ"נ כמ"ש בסימן נ"ב וגם ס"ל דלא אסרינן החתיכה משום איסור הדבוק בה אבל לפי מה דקי"ל חנ"נ ואסרינן החתיכה משום איסור הדבוק צריך ס' כנגד כל העוף דאין לך עוף שיהא בו ס' נגד הכבד:

סימן עד

סעיף קטן א
הטחול כו' וא"צ אלא מליחה בין לצלי בין לקדרה יש להקשות הא לצלי א"צ מליחה וכמ"ש בסימן ע"ו וא"ל דכתב כן לפי המנהג שנוהגין למלוח כל בשר בשעה שתוחבין בשפוד וכמ"ש בש"ד שהרי מנהג זה לא הזכיר רבינו גם דוחק לומר שצריכה מליחה אף לצלי כיון שמ"מ יש בו צד אדמומית שהרי השווהו לבשר לכל דבר לכן צריכין לומר דלצדדין קתני וה"ק א"צ שום תיקון בין לקדרה בין לצלי מכל התיקונים שכתב לעיל בכבד דאסור לקדרה וגם לצלייה צריכין קריעה אבל בזו א"צ קריעה אלא מליחה צריך לפעמים כגון אם רוצה לבשלה וק"ל ועד"ר:

סימן עה

סעיף קטן א
אין מחזיקין דם בבני מעים דוקא אין מחזיקין הא אם רואין דאסמיק חיישינן ובעי מליחה רמב"ן ועד"ר:

סעיף קטן ב
וכנתא גופא יש בה דם כו' עד חוטים קטנים מלאים דם אף ע"פ דאמרינן לעיל שווירידי הצוואר דיין בחתיכה ומליחה מ"מ ורידי הכנתא מרוב דקותן אין יוצא מהן דם אפילו ע"י חתיכה ומליחה סמ"ג:

סעיף קטן ג
י"א כו' ור"י התירו טעמו דדם משרק שריק ועוד דמ"מ יש להן ציר וכל שהן פולטין ציר אין בולעין דם הבא עליהם רשב"א ועד"ר:

סעיף קטן ד
וכתב הרשב"א כשמולחין החלחולת אין מולחין בצד פנימי כו' הרשב"א לטעמיה אזיל דס"ל בשאר בשר בדיעבד א"צ למולחו אלא מצד אחד והואיל ואין מחזיקין דם בבני מעים לכתחלה א"צ למולחן אלא מצד אחד אבל לדעת הרא"ש שכתב צריך למולחו משני צדדין והבין רבינו דבריו דאפי' בדיעבד צריך למולחו משני צדדין קשה למה לא יצטרך למלוח הבני מעים משני צדדין גם לרשב"א קשה דהא רבינו בלכתחלה מיירי ויותר קשה בשומן אף לדברי רשב"א שהרי הוא סובר דלכתחלה צריך למלוח משני צדדין וכשאינו מולח אלא מצד החיצון נמצא שהשומן לא נמלח במקום שהוא דבוק ואם כן יצטרך למולחן ג"כ מצד פנים בשביל השומן או יסיר השומן תחלה ואחר כך ימלחנו מכל צדדיו ונ"ל דהרא"ש מודה בזה דאף לכתחלה די במליחת צד אחד הואיל ואין מחזיקין בהם דם ובשביל שומן א"צ דהואיל וכולו חיטי חיטי המלח מתפשט ונכנס בכולו אף אם לא מלחו אלא מצד אחד ועוד שבמה שימלחנו בצד פנימי לא יועיל כלום לשומן שהמעי מפסיק בין שומן למלח:

סימן עו

סעיף קטן א
הצלי א"צ מליחה אבל לכתחלה נהגו למלוח כרש"י וכן המנהג ואין לשנות מ"ו:

סעיף קטן ב
אבל דם אחר שנוטף כו' פי' דם בעין אבל דם הנפלט ע"י מליחה או ע"י צלייה אמרינן דמשרק שריק מ"ו:

סעיף קטן ג
ואם דם נוטף עליו חם כו' ל' ואם שהוא תנאי משמע דמיירי דוקא בחם וסיים וכתב ואפי' צונן. צ"ל דה"ק דאם אפי' חם סגי בנטילה ואפי' צונן אוסר עד כדי נטילה וק"ל:

סעיף קטן ד
אוסר ממנו כדי נטילה היינו כעובי אצבע ויש להקשות הא אמרינן (וכתבו רבינו לקמן ר"ס צ"ב) חלב שנטף על בשר צריך ס' לבטלו וי"ל דשאני חלב שהוא צלול ונבלע ע"כ צריך ס' לבטלו משא"כ בדם בעין שהוא עב גם משרק שריק הלכך לא צריך אלא נטילה. וז"ל מ"ו והא דאינו אוסר אלא כדי נטילה היינו לפי סברתו שצלי אינו נאסר אלא מקום פעפוע וכ"כ לעיל בהלכות פסח אכן אנו נוהגין מליחה וצלייה כבישול ואוסר עד ס':

סעיף קטן ה
כתב הרשב"א הרוצה למלוח צלי כו' פי' דין צלי הוא שידיחנו הדחה ראשונה וימלחנו מעט ובא רשב"א ללמדינו דא"צ להדיחו קודם הצלייה ממליחתו כדי שלא יתקשה הדם שבמלח על הבשר וגם לאחר הצליה א"צ להדיחו אם אינו משהה במלחו ואם שהה במלחו צריך להדיחו דוקא קודם הצלייה ודו"ק:

סעיף קטן ו
ולאוכלו בלא הדחה פי' לא קודם צלייה ולא לאחר צלייה אבל אם הדיח אותו מותר אפי' לא שהה במלחו שיעור מליחה ולא כיש טועים בזה:

סעיף קטן ז
וכתב הרשב"א ויראה לי שאם ניקר הבשר אוכל בלא מליחה פי' נקרו מחוטי דם אע"פ שלא חתך הורידין בשעת שחיטה דלא הצריכו חתיכת הורידין בשעת שחיטה או חתיכת אבר אבר אלא מפני דם החוטים שבבשר והרי נקרם רשב"א:

סעיף קטן ח
ויש מגדולי המורים כו' אלא אחר חתיכת הורידין ושחיטת ב' הסימנים י"מ דר"ל אע"ג דבעוף סגי בסי' אחד מ"מ כיון שרוצה לאוכלו שלם צריך לשחוט ב' סימנים וז"א דדעה זו לא נזכרה לעיל סימן כ"ג דבעי לשחוט ב' סימנים לעוף גם ק"ק דשחיטת הסימנים הוא משום דחיות תלוי בהן ולא משום דם לכן נראה דמשום בהמה נקט לה כגון גדיים וטלאים שרוצה לצלותן יחד צריך לשחוט בהן ב' הסימנים וגם לחתוך הורידין ע"ל סי' כ"ג. ומפני שאין דין איסור שחיטה נוהג בהן וכמש"ר לעיל סי' כ"ג לכן כתב חתיכת הורידין ולא סגי בלא"ה אא"כ יחתוך העוף אבר אבר דאז הוו הורידין מחותכין כי הורידין מקשרים האברים יחד ודם האברים יוצא מהן ואנו אין נזהרין בזה משום שחותכין את הראש ואז א"צ לכל זה כמ"ש לעיל ס"ס כ"ג:

סעיף קטן ט
כתב בסמ"ק שאסור לחתוך בסכין כו' כתב רמ"א ואנו נזהרין לכתחלה ובדיעבד אין לאסור:

סעיף קטן י
והרשב"א אסר גם השפוד כצ"ל פי' אע"פ שהוא על האש וה"א אף אם יבלע יפלוט ג"כ:

סעיף קטן יא
והורה אחד מגדולי המורים הוא הראב"ד: (וא"א ז"ל כתב שהשפוד מותר צ"ע אם שהה הבשר שלא על האש אחר שהתחיל לצלות אותו קודם שנצלה עד שהוא ראוי לאכילה אם נאסר השפוד דאז לא שייך לומר דנורא משאב שאיב ואינו מניח לבלוע הדם דהכי אינו על האש ובולע או אפשר לומר דכל זמן שהוא חם ביותר דינו כאילו הוא על האש דחימום האש משאב שאיב וכשמתחיל לקרר אינו בולע ואינו נאסר עכ"ה):

סעיף קטן יב
ולפ"ז ה"ה דסכין נמי מותר ר"ל לפ"ז לטעם דנורא משאב שאיב לאפוקי אי הוה אמרינן טעמא להקל בשפוד משום שהוא על האש חם ויבלע ויפלוט מיד דמה"ט אין שריותא לסכין:

סעיף קטן יג
צלי שלא נמלח כו' מותר אם נצלה עד כדי שהוא ראוי לאכילה כתב הרשב"א דאפי' חתיך ליה בכלי והוא בעין משמע נמי דשרי דשומן בשר הוא וחמר בשר (פי יין בשר רש"י עכ"ה) קרי ליה ואין אדם טועה בכך עכ"ל:

סעיף קטן יד
ומיהו הכלי אסור לפי שבולע מן הדם וא"ת אם כן גם השומן יאסר מפליטת הכלי י"ל שמאחר שאין כלי זה מונח על האש נהי שהוא בלע מדם הנוטף בתוכו חם אינו כדאי לאסור את השומן ב"י אבל אין לומר דבלאו ה"ט אינו אוסר השומן לפי שאין הנאסר יכול לאסור אלא מקום שהאיסור עצמו הולך שם אבל כאן אין הדם אוסר לפי שהמלח מושך בטבעו כל הדם לשולי הכלי כדאמרינן בדם שנוטף עם השומן מן הצלי. דדוקא אותו דם הנוטף שהוא עב וכבד אמרינן שהמלח מושכו לשולי הכלי אבל הדם הנבלע בכלי הטעם בלוע שבכלי נפלט מן הכלי עם הדם הזך וצלול ואותו טעם הדם נכנס לתוך השומן ונשאר בשומן ואין המלח מושכו לשולי הכלי כדאמרינן לעיל גבי עופות ודגים לדעת האומרים שהעופות חוזרים ונאסרים מדם פליטת הדגים אף ע"פ שהדם משרק שריק הואיל והוא מעורב בציר נסרך ונבלע וה"ה כאן ה"א לאסור השומן ע"כ אנו צריכין לתירוץ ב"י ומסיק שם ב"י בשם הר"ן והרשב"א דגם הכלי לא נאסר ע"ש:

סעיף קטן טו
וע"כ כתב רש"י שאין אנו בקיאין כו' עד שימלחנו וישהה כשיעור מליחה פי' והודח יפה וכן הוא בהדיא ברשב"א ורבינו שקיצר שפשוט הוא שאחר מליחה הגונה צריך הדחה וה"ה אם נצלה עד שראוי לאכילה מ"ו:

סעיף קטן טז
וכתב הרשב"א כו' ובלבד שנתבשל קצת אין רצונו לומר ובלבד שנתבשל הדם קצת דהא כל הנוטף הוא מבושל ועוד דאי אדם קאי ורוצה להתירו משום שנתבשל קצת מ"מ היה לו לאוסרו מדרבנן הואיל ועכ"פ יש שם דם ונתן מלח הרבה ונתערב דם אלא מ"ש ובלבד שנתבשל קצת ר"ל הבשר נתבשל ואז אפשר לומר שאין שם דם כלל ולכן מותר ועד"ר:

סעיף קטן יז
שאין דרך הדם להעלות עשן לפי שכל זמן שהדם שותת עליהן כבין והולכין רש"י:

סימן עז

סעיף קטן א
עופות או גדיים כו' ואפי' אם נמלח החיצון פי' ופלט כל דמו מ"ו (ובת"ה כלל ס' דין ז' כתב רמ"א שאם נמלח החיצון ולא הפנימי שהוא אסור ושלא כדברי הטור אם במלח הפנימי ולא החיצון מותר בדיעבד ולכתחילה אין לצלותו אא"כ נמלחו שניהם מליחה גמורה ע"ש עכ"ה):

סעיף קטן ב
שעתה אינו טרוד לפלוט אמרינן אגב דפלט דם דידיה פולט גם דם הנבלע בו אבל ליכא למימר דאי טרוד לפלוט אונו בולע כלל דז"א דאי לא בלע כלל היאך יצא הדם מן הבשר שבפנים אלא אמרינן אגב דפלט דם דידיה פולט גם דם הבלוע וקמ"ל רבותא דאפילו נמלח כל צרכו דליכא למימר אגב דפלט דם דידיה כו' אפ"ה מותר דאמרינן כבולעו כך פולטו:

סעיף קטן ג
דכמו שבולע דם המלואים כך פולטו שמיד שהוא בולע ע"י האש ג"כ הוא פולט ולא דמי לבשר שנמלח ונפל לציר דאסור דהתם הפליטה אחר זמן הבליעה:

סעיף קטן ד
ולקדרה אסור פי' אפילו שניהם אינם מלוחין עד שימלח חיצון לבדו פי' וידיח וכן פנימי לבדו וידיח:

סימן עח

סעיף קטן א

הטופל בצק פירש"י שהוא פשטיד"א וכן נראה מל' רשב"א והתוספות כתבו דאמרי ר"ת וריב"א דפשטיד"א לא אמרינן כבולעו כך פולטו דחזינן דלא פלטי שמקום מושבן יבש בתנור ע"כ נראה שהוא מה שרגילין לטוח בעיסה שבלילתה רכה ורגילין לעשות סביב קורקבנים ובני מעיים שמשימים אותו בשפוד וטחין סביבותן בעיסה רכה ע"כ וכתב בשבלי הלקט דאנן דלא קים לן השתא במיני קמחים הי סמידא והי חיוורתא ושאר קימחי אי לא מלח לבישרא שיעור מליחה לקדרה אסיר עכ"ל ואפשר דמטעם זה השמיטוהו הרי"ף והרא"ש להאי דינא דטפילה ב"י:

סעיף קטן ב

ואין אדמומית זה אלא מראה דם פי' מראה אדום ב"י:

סעיף קטן ג

אפי' אין מראה אדום ניכר אלא זך ככסף אסור תימה דהא בזיג כזוזא (זיג זכוכית לבן וצלול מראה מוהל הבשר שזב בלחם רש"י עכ"ה) מכשיר בגמ' בהדיא וכ"כ הרשב"א והרמב"ם ז"ל ונ"ל שכן צריך להגיה אלא שאינו זך ככסף אסור וגם בת"ה הקצר נ"ל להגיה ב"י וכן הגיה מ"ו:

סימן עט

סעיף קטן א

כתיב להבדיל בין הבהמה הטמאה לטהורה כו' אין כוונתו למנות המצות כמו שהבינו ב"י ותמה עליו אלא ללמדינו שיש לנו סמך מהאי קרא לידע להבדיל בין בהמה טהורה וטמאה אף לפעמים נמצא שאין יוכל להכיר בסימניה כגון אם בא לפניך בהמה וחיה שנחתכו פיה ופרסותיה שצריך אתה לידע באיזה בהמה רגיל להיות מעלה גרה ושאר סימנים ועד"ר:

סעיף קטן ב

וחיה בכלל בהמה ל' ב"י ואע"ג דבפרשת שמיני כתיב זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ כל מפרסת פרסה ודרז"ל שהבהמה בכלל חיה ורבינו כתב שחיה בכלל בהמה משום שהביא פסוק וכל בהמה מפרסת כו' הוצרך לכתוב חיה בכלל בהמה עכ"ל (הב"י לא עיין היטב בדברי רבינו שרבינו הביא הפסוק שכתוב בפרשת ראה ושם כתוב וזאת הבהמה אשר תאכלו וגומר איל וצבי וגומר ודרז"ל מזה דחיה בכלל בהמה וז"ש רבינו וכל בהמה מפרסת וגומר שסע שתי פרסות וגומר והיינו ממש הפסוק שבפרשת ראה דבפרשת שמיני כתיב כל מפרסת וגומר ולא נזכר שם שתי ולכן הביא

רבינו פסוק שבפרשת ראה ששם מבואר דצריכין להיות שתי פרסותיה סדוקות ולהודיע לנו דחיה בכלל בהמה לעניין הסימנים וכל זה מבואר בגמרא דחולין דף ע"א ע"א עכ"ה) ולפי מ"ש בדרישה שבא רבינו ללמוד כאן שמחויב האדם ללמד דעת להבדיל בין טמאה לטהורה אף במקום שאין יכול להכירה בסימנים מפני כך כתב רבינו וחיה בכלל בהמה שזה לא נלמד מקרא דוזאת החיה:

סעיף קטן ג

ולא ניבין שהן תלתלי בשר כו' בגמ' פרק אלו טריפות איתא (לא ניבין ורבינו שפירש שהן תלתלי בשר כו' כן פירש רש"י בלשון ב' וכ"כ הרשב"א בלשון ראשון פירש רש"י דניבין הוא ב' שיניים אחד מכאן ואחד מכאן בקצוות הלסתות וכתבו התוספות והמ"מ שאותו הל' הוא עיקר ומ"ש רבינו יבדוק אם אין לה שיניים אין משמעות לשונו שקאי אאותן שיניים שהן בקצוות הלסתות גם בגמ' חשיב שיניים זולת הניבין ע"ש. מ"מ אפשר שרבינו כלל הכל בלשון אין לו שיניים ואם כן א"ש דלא השמיט לשון ראשון דרש"י שהוא עיקר:

סעיף קטן ד

בולטין בחניכין פירוש למעלה ור"ל לצד הסימנים דהיינו בצד החיך עכ"ה) מבית הבליעה קרוב לשיניים עיין בערוך:

סעיף קטן ה

ולאותן אין לחוש פירוש לארנבת ושפן אבל גמל כתב בסמוך ובלבד שיכיר בן גמל ואם כן ממילא אין לחוש כיון שמכיר בן גמל:

סעיף קטן ו

ואין בהמה טמאה שבשרה תחת העוקץ כו' פירוש תחת עצם האליה שקורין אנק"א:

סעיף קטן ז

שהיוצא מן הטמא טמא ומן הטהור טהור ע"ל סימן י"ג דמשמע שצריך להיות מין בהמה ואפילו אם אין לו פרסות:

סעיף קטן ח

אבל אם הניחה מעוברת וכו' אסור אף ע"פ שאין טמא בעדרו חיישינן שמא בא מעדר אחר שפסק בשל תורה להחמיר ה"ה ועד"ר:

סעיף קטן ט

והנודר מן הטריפה מותר ואע"פ שאמרו עובר ירך אמו הוא הרי אמרו טריפה אינה חיה וכיון שאין איסורו של אם אלא מחמת שאינה חיה ועובר זה חי הוא ואין חיותו תלוי בחיי האם חי הוא ומותר רשב"א:

סימן פ

סעיף קטן א
חיה חלבה מותר הטעם דלא אסרה תורה אלא חלב שור וכשב ועז הראוין להקרבה על גבי מזבח משא"כ בחיה. ובעוף ג"כ אין בו שום שומן וחלב שוהא נאסר ממנו ועד"ר:

סעיף קטן ב
ודמו אסור מדכתיב כל דם לא תאכלו לעוף ולבהמה וחיה בכלל בהמה כמ"ש בסימן ס"ו ועד"ר:

סעיף קטן ג
ולא נתפרשו סימניה. בתורה פירוש להבדיל ולהכיר בינה לבהמה: (ופרש"י מפוצלות כו' ר"ל כעין קרני של צבי עכ"ה:)

ור"ת פי' שהן זקופות וכפופות בראשיהן טעמו דהוא מפרש הא דאמרינן בגמרא מפוצלות היינו שהם כפיפות בראשיהן דביצולא הוא לשון כפיפא כדאמרינן בקידושין והפ"א והבי"ת מתחלפין כ"כ ר"ן:

סעיף קטן ד
כרוכות הדורות וחרוקות כו' רבינו פירש כרוכות והדורות כפירושא קמא דרש"י שהוא כגרסת הספרים ולא כפירושא בתרא דידיה שהוא משבש הספרים ועד"ר.

סימן פא

סעיף קטן א
חלב בהמה וחיה טמאה כו' אסורה בפ"ק דבכורות יליף זה מקרא והא דצריך קרא לאוסרו ולא אסרינן ליה מסברא הואיל והיא אסורה ממילא אף חלבה אסורה משום דה"א מדהתיר לך קרא חלב בהמה טהורה כדכתיב ארץ זבת חלב ודבש ואי לאו דשרי היכי משתבח קרא ולא מצינו דבר אחר הבא מן החי דמותר זולת חלב ובצים וה"א דגם מטמא מותר לכך אצטריך קרא ללמד שאסור ואף על פי די"ל שאני חלב טמא דבלאו איסור אבר מן החי איכא התם איסורא דטמא וא"כ אף אם נאמר דאיסור אבר מן החי הותר גבי חלב איסור בהמה טמאה וחיה טמאה במקומו עומד איסורא והדרא קשיא לדוכתיה ל"ל קרא לאוסרה י"ל דהא מבואר לעיל סימן ס"ב דלא חלו תרי איסורי איסור בהמה טמאה ואיסור אבר מן החי יחד ואם כן ה"א הואיל והותר איסור אבר מן החי בטהורה הותר נמי איסור חלב טמא בטמאה להכי איצטרך קרא לאסור:

סעיף קטן ב
ומי רגליה ל"ש מי רגלים של חמור ל"ש של שאר בהמה משום דבגמרא לא מיבעיא אלא בשל חמור הואיל ועכירי הם וגם יש שותין אותו לירקונא ולפי מאי דפשט התם כולן

אסורות לכן כתב רבינו ל"ש וכו' והא דאסרינן שאר מי רגלים ולא חשבינן לה לפירשא משום דאמרינן כמו דאשכחינן דמי רגלי חמור יפין הן לירקונא כמו כן יפין שאר מי רגלים לשאר ענינים אלא שאין אנו יודעין וכ"כ ב"י ע"ש בד"ה עור הבא כנגד פניו של חמור ועד"ר:

סעיף קטן ג

אם הוא טריפות שאפשר שלא אירע לה אלא עתה וי"ס גרסינן שאיפשר שאירע לה עתה והיא היא וכתבו הרשב"א והר"ן ז"ל אם מצינו אותה עכשיו טריפה אמרינן השתא הוא דאתרעאי ומיהו ה"מ בטרפות דאיכא למימר דהשתא סמוך לשחיטה נולד בה אבל בטרפות סרכא או שאר טרפיות שא"א לתלות בשעת שחיטה בהא ודאי אסורה דכיון דיצתה מחזקתה וע"כ קודם לזמן מציאה יצתה ואון אנו יודעין כמה אוסרין אותה למפרע וכענין שאמרו בכתמים בכתם שנמצא בחלוק מטמא למפרע עד שתאמר בדקתי החלוק הזה ולא היה בו כתם או עד שעת כיבוס עכ"ל וע"פ זה דברי רבינו מבוארים שמ"ש שלא אירע לה אלא עתה ר"ל סמוך לשחיטה שהוא כאילו נעשה אחר שחיטה. ובסמוך נראה כגרסת הספרים דגרס אבל ידוע שקודם שחיטה נטרפה דכיון שנטרפה ודאי זמן מה קודם שחיטה אסור כמבואר ולא כגרסת הספרים דגרסינן אבל ידיע שקודם שחלבה נטרפה דז"א שא"צ לידע בודאי שנטרפה קודם שחלבה רק אם ידוע שנטרפה קודם שחיטה אסורה ועד"ר:

סעיף קטן ד

ואם נטרפה ע"י סירכא כו' עד"ר:

סעיף קטן ה

וא"א הרא"ש כתב להתיר מ"מ נוהגין אנו להטריף כל מה שנחלב ממנה תוך שלשה ימים:

סעיף קטן ו

א"כ ה"ל ספק ספיקא עיין מ"ש בח"מ סימן רל"ב מה שהקשה בשארית יוסף מכאן ול"ק מידי:

סעיף קטן ז

ואת"ל טריפה אימור אח"כ נטרפה פירוש אחר החליבה אבל דעת הרשב"א הוא דכיון דבחלב שנחלב שלשה או ד' ימים קודם שחיטה ליכא אלא חדא ספיקא שמא בסירכא זו אינה נטרפה אבל אין לומר בימים אלו את"ל נטרפה שמא אח"כ נטרפה דודאי סירכא סמוך לשחיטה לא נעשית וכיון שיצתה מחיים מחזקת הרוב ואין אנו יודעין כמה בחזקת איסור עומדת עד שיוודע לך שלא נטרפה בשעת חליבת חלב גבינה זו:

סעיף קטן ח
יאלי דיחמורתא באשר"י גרסינן היאלי ובגמרא וברש"י ובערוך גורס חלי ופירש בערוך שנמצאים ברעי שלה כמין בצים והוא זרעא דאיילא דאזלא בתר יחמורתא שדומה לאילתא (ורש"י פי' דאזיל בתר אילתא והואיל ורחמה צר ולא מזדקקא ליה אזיל בתר יחמורתא) ועד שהוא הולך אחריה סובל שכבת זרע ומתבשל בגופו וכשבא על היחמורתא אגב דנקרש הורע הרבה אינו נבלע בגופה ומוציאו לחוץ עם הרעי שלה ואותו זרע כיין שנתבשל נראה כעין בצים ואינו בצים ושרי שאינו אלא פירשא בעלמא:

סעיף קטן ט
עור הבא כנגד פניו כו' דפרשא בעלמא הוא ז"ל הרמב"ן עור הבא כנגד פניו של חמור מותר דפרש בעלמא ולא אוכלא הוא כלל משא"כ במי רגלים עכ"ל:

סעיף קטן י
אבל מי חלב אסור כתב ב"י ואף ר"א לא אסר אלא לאחר שבשלו הנסיובי להוציא ממנו האוכל הצף למעלה אבל בנסיובי עצמו אינו אוסר (וכתב הטעם לפי שהוא דומה לבשר עם דמו שבעוד שהדם בתוכו מותר דדם האברים שלא פירש שרי ומשפירש אסור ה"נ גבי מי חלב בעודנה עם המאכל שרי וכשפירש המאכל ממנו אסור ע"ש בכ"י עכ"ה) וכן משמע באשר"י ומלשון הטור משמע דאנסיובי עצמו קאי מדכתב וכן נוהגין דאילו באינך לא ראינו ששותין אותן משום דלא חשיב. עכ"ל ור"ל מדכתב וכן נוהגין דמשמע העולם נוהג לעינים לשתותן ולאוכלן וזה לא שייך במי חלב לאחר שבשלו הנסיובי דאין נוהגין לשתותן ולא ס"ל לב"י לפרש מ"ש רבינו וכן נוהגין כמו הכי נהוג דאם אירע כן שנתערב בשאר מאכל נהוג להתיר דאין בו איסור דאין ל' וכן נוהגין משמע כן ובזה נסתלק תמיהת ד"מ שתמה על ב"י ע"ש וכתב עוד ב"י ולפי סברתו של ר"א ה"ה מי רגליה של טהורה אסורה (ויש להקשות דאם כן למה איבעיא בגמרא במי רגלי חמור הלא אפי' של טהורין אסור אבל אין זה קושיא דטעם דאסרינן הוא משום אבר מן החי ומבואר בסימן ס"ב דדין אבר מן החי אינו נוהג בטמאים וה"א דיותר יהא מותר בטמאים עכ"ה) א"נ יש לחלק דמחשביה לפרשא בעלמא:

סעיף קטן יא
טריפה שינקה כו' אבל הקרוש מותר הטעם דפרשא בעלמא הוא:

סעיף קטן יב
חלב אדם מותר דממעטינן ליה מן הוא (ר"ל גבי שרצים כתיב טמא הוא דוקא שרצים חלבם טמא לאפוקי חלב מהלכי שתים טהור עכ"ה):

סעיף קטן יג
בד"א כשפירש מן האשה דין חלב הוא להיפך מדין של דם האדם דדם האדם שלא פירש מוצצו ושפירש אסור כמ"ש לעיל ס"ס ס"ו ובחלב אמרינן איפכא והיינו טעמא דבדם שאינו נראה אלא הוא בתוך פיו אין בו מראית עין ומותר משא"כ כשהוא בעין דאסור משום מראית עין דיסברו שהוא משאר דם האסור. ובחלב דעלמא שהוא מותר בשתייה גם חלב דאשה לית ביה מ"ע דיאמרו שהוא חלב דעלמא ומותר משא"כ כשיונק מהאשה ובשר אדם אסור ואתי למחלף לינק ג"כ מדבר טמא וק"ל:

סעיף קטן יד
אבל גדול היונק משדי אשה כיונק שקץ הטעם משום דאתי לאחלופי בבהמה טמאה כיון שאין דרך לאכול בשר אדם:

סעיף קטן טו
שגמלוהו ג' ימים מעת לעת אחר כ"ד חודש עיין בא"ע סי' י"ג אם חודש העיבור בכלל:

סעיף קטן טז
דבש דבורים מותר ואין בו משום אבר מן החי וגם לא משום כל היוצא מטמא טמא וכתב בית יוסף דנפקא ליה מדכתיב כל שרץ לא תאכלו שרץ העוף אי אתה אוכל אבל אתה אוכל מה שעוף טמא משריץ אבל דבש גזעין וצרעין כיון דאית ליה שם לווי ונקרא אחר השרץ לא מרבינן ליה להרא"ש ור"ת סובר שכל דבש מותר שמכניסן לגופן ואינו מתמצת מגוף השרץ כלל ב"י ע"ש.

סימן פב

סעיף קטן א
סימני העוף לא נתפרשו אלא שפירש הכתוב עופות טמאין וטהורין כו' בדרישה כתבתי בקצרה דברי הגמרא ודעת המפרשין והפוסקים וע"פ זה יתבארו דברי רבינו מ"ש אלא שפי' הכתוב עופות טמאים וטהורים ר"ל שפי' הכתוב נשר ותורים וכדברי אביי שכתבתי בדרישה שאמר פי' מדברי סופרים:

סעיף קטן ב
הטהור אינו דורס פי' אינו אוכל העוף מחיים כן פי' התוס' ודייקי כן שאף שבמשנה נאמר סתם דורס מ"מ בגמרא קאמר כל שדורס ואוכל טמא והאי לישנא משמע שאוכלו בחיים לאפוקי טורף עד שימות תחילה ואח"כ יאכל והביאו ראיה לזה ור"ן הביאו וכתב ז"ל ומ"מ נלע"ד דגם פי' דורס בכאן הוא כעין דריסה שהזכירו בנץ וגם שהוא דריסה ומטיל ארס ומ"ש בגמרא דורס ואוכל ר"ל דורס כדי לאכול ע"ש וכן פי' המגיד בשם הרמב"ן ואצבע יתירה פרש"י אצבע שאחורי האצבעות וכתב הר"ן אעפ"י שברוב העופות

היא קרי לה יתירה לפי שאינה בסדרי חברותיה ואחרים פירשו שאצבע שלפניו גדולה ויתירה מחברותיה קרויה אצבע יתירה:

סעיף קטן ג

לפיכך מי שמכיר כ"ד עופות כו' ומיניהן בתורה כתיבי כ' מיני עופות טמאים ומדכתב למינה למינו למיניהו למיניהם ילפינן עוד ד' ע"דר ומדכתב למיניהם צריך להכיר ג"כ מיניהם והוא מבואר בדרישה. ומש"ר ומי שמכיר כ"ד עופות המפורשים בפסוק ומיניהן י"מ דה"ל כאילו אמר דהיינו המפורשים בתורה ומיניהן ור"ל הכ"ד טמאין הם הך' המפורשים בתורה. והנותרים נתרבו במיניהן וכצ"ל ויותר נראה דגם אלו שנתרבו במ"ש למינו למיניהו כו' נקראים מפורשים בתורה ומש"ר ומיניהם ר"ל שכל א' מהכ"ד מינים יש עוד לכל אחד מין שהוא מעינו ודוגמתו במקצת ואסרוהו כמוהו וק"ל:

סעיף קטן ד

או שקולט מן האויר פי' כשמשליכין לו מאכל קולטו לתוך פיו מן האויר ואוכל ואינו מניחו לארץ קודם שיבלענו לאפוקי תרנגול שגם הוא קולט מן האויר ומניחו על הארץ קודם שיבלענו רש"י:

סעיף קטן ה

ואם הוא בחזקת שאינו דורס ויש לו עוד אחד מג' סימנים איזה שיהיה כתב הרמב"ם שהוא טהור דע שלשון הרמב"ם בל' זה הוא ושאינו דורס ואוכל אם יש בו א' מג' סימנים אלו והוא קורקבן נקלף וזפק ואצבע יתירה ה"ז עוף טהור לפי שאין בכל אלו המינין האסורים מין שאינו דורס ויש בו אחד מג' סימנים אלו חוץ מפרס ועזניה ופרס ועזניה אינן מצוין ביישוב אלא במדברות איי הים הרחוקות עד מאוד שהן סוף הישוב כו' עד אמרו הגאונים שמסורת הוא בידיהם שאין להתיר עוף הבא בסימן אחד אלא אם היה אותו סי' שיקלף קרקבנו ביד אבל אם אין קרקבנו נקלף ביד אעפ"י שיש לו זפק או אצבע יתירה מעולם לא התירוהו עכ"ל הרמב"ם והנה רבינו מפרש דברי הרמב"ם מ"ש ושאינו דורס כו' אינו ר"ל שידוע בודאי שאינו דורס אלא כל שהוא בחזקת אינו דורס דהיינו שהיה אצלינו ולא ראינו דורס גם העמדנוהו על החוט ולא חלק רגליו ואף שבכל זה אינו ודאי אינו דורס אלא שמוחזק בקצת אינו דורס וכמ"ש הר"ן בפי' המשנה וב"י הביאו ע"ש אפ"ה מותר לאכלו כיון שאין לו אלא סימן אחד בגופו א"כ ליכא לספוקי בשום עוף טמא שלכולם יש שנים בגופו כמ"ש בשם הרז"ה שכ"כ בשם ר"ת שכ"כ בספר הישר שאפילו לעורב יש שנים בגופו ודלא כמ"ש התוס' בשמו וליכא לספוקי אלא בפרס ועזניה ולומר שמא ממינם הוא דיש להן חד סימן טהרה בגופן ושמא ידרוס אף שלא ראינוהו דורס והוא בחזקת אינו דורס שמא גם פרס ועזניה אין דריסתו ניכר ואפ"ה קי"ל שהם דורסין.

וזה"ש הרמב"ם שאין בכל המינים מין שאינו דורס ויש לו סימן אחד בגופו כ"א פרס ועזניה וקשה הלא קי"ל דפרס ועזניה אין לו אלא חד סימן טהרה אלא נראה דה"ק דליכא לספוקי בשום חד כ"א בפרס ועזניה דאית ליה ג"כ חד סימן טהרה בגופו ואע"ג דקי"ל שהוא דורס מ"מ איכא למימר שמא הדריסה אינו ניכר בו כמו זה ואפ"ה פשוט הוא שדורס וגם זה יש לחשוש בו ומסיק דליכא למיחש להכי שהם אינן שכיחים וזהו ממש כדברי אמימר בגמרא עוף הבא בסימן אחד טהור והוא דלא דרס ע"ד שפרש"י והרז"ה ז"ל בשם ר"ת דפי' דכיון שיש לו רק סימן אחד בגופו לא מחזקינן ליה בדורס בסתמא אם לא שראינו בעינינו דורס דאז החוש יכחיש וצריכין לומר שמין פרס או עזניה הוא אף שאינו שכיח. ומסיק רבינו וכתב אבל ר"ח כתב שאין להתירו בסימן אחד אלא בסימן קורקבן נקלף והיינו כמו שמסיק גם הרמב"ם בשם הגאונים והיינו מטעם שהוא הסימן החדש שאינו בשום עוף טמא כ"א בפרס או עזניה והם אינם שכיחים כלל לכן ליכא לספוקי בהם ומחזקינן ליה בודאי אינו דורס משא"כ בשאר סימנים כגון אצבע יתירה או זפק כיון שהן מצוין בשאר עשרים ושנים טמאים המצוין בינינו אף שאיכא הוכחה דאלו מהם הוא הו"ל שני סימנים בגופו כמ"ש מ"מ החמירו מכח הספיקות שבא לידן. ונלע"ד להגיה בדברי רבינו או אצבע יתירה וכמ"ש הרמב"ם להדיא ז"ל אבל אין קרקבן נקלף אפי' יש לו זפק או אצבע יתירה טמא וכן מוכרח להגיה דאל"כ קשה פשיטא דטמא דהא איכא לספוקי בעורב דיש לו הני שני סימנים לפי קבלתן דקורקבן נקלף הוא הסימן המחודש דלית בהו וגם יש לספוקי בעשרים עופות האחרים דיש לכל אחד הני שני סימנים בגופן וג"כ אינם דורסים ודלמא גם זה לא ידרוס ולכך לא מכשר אמימר אלא דוקא כשבא בסי' אחד בגופו ולא בשנים וזה ברור. זהו נלע"ד שהוא דעת רבינו בדברי הרמב"ם וגם המ"מ כתב שיש פירשו לדברי הרמב"ם כן שמ"ש ושאינו דורס ר"ל שאינו ידוע שודאי דורס אבל הוא הסכים שאין פי' דבריו כן אלא ר"ל במ"ש אינו דורס שידוע שאינו דורס ודברי ה' המגיד כתב ב"י וכתב עליו מ"ש ע"ש והארכתי בק"ש שיחדתי לזה דקשה לי טובא דלפי פירושו צ"ל דלהרמב"ם היה לו שיטה אחרת בפי' שמעתתא ושיש לפרס ועזניה שני סימני טהרה דהיינו אינו דורס ועוד סימן אחד בגופו וזהו נגד משמעות סוגיא הגמרא הנ"ל והארכתי בק"ש. ועיין בריב"ש סי' קצ"א מ"ש בענין זה פי' להרמב"ם:

סעיף קטן ו

ורש"י כתב שאין לסמוך ולאכול שום עוף אלא במסורת כו' כתבתי בדרישה שכ"כ הרא"ש בשמו וכ"כ הוא בשמעתין בההוא תרנגולתא דאגמא:

סעיף קטן ז
והרז"ה כתב וקבלנו מסורת מאבותינו וזקנינו כו' וכתב הרא"ש ז"ל וכן מסתבר כתב מ"ו דס"ל כוותיה בהא דיש לסמוך בזה שאינו דורס ודלא כרש"י דאוסר עד שעוף זה בעצמו הוא מסור בידינו מקדמונים שהוא טהור ואין לסמוך אשום סי' עכ"ל אף שהרא"ש הביא תחילה לשון רש"י ומשמע שהרא"ש הסכים עמו וכתב עליו דין מי שהיה ממקום שנוהגין איסור והלך למקום שיש לו מסורת ואח"כ הביא דברי הרז"ה ואינו משמע שיש פלוגתא ביניהם מ"מ מדכתב גם שם והרז"ה כתב ולא כתב וכתב הרז"ה משמע דפליג עם רש"י וה"ט דרש"י אינו סומך כשיש לו סימן זה בצירוף ג' סימנים שבגופו ג"ל משום דרש"י לשיטתו דפי' בשמעתין דעוף יש לו ג' סימנים בגופו הוא סי' טומאה דלעשרים עופות לכולהון יש לכל אחד ג' סימנים שבגופן וסימן טומאתן הוא דדורסין ומש"ה ס"ל דאין לסמוך אהאי דחרטום רחב משא"כ הרז"ה והרא"ש דנמשכים אחר פי' התוס' ור"ת דכתב דלסוגיא דשמעתין לית לשום חד ג' סימנים בגופן ואדרבא המשנה קתני מי שיש לו שלשה סימנים הללו הוא טהור ולא מחזקינן ליה בדורס הלכך אף שאנו מחמירין מ"מ כיון שיש עוד סי' שאינו דורס סומכין גם על ג' סימנים הללו ומחזיקין ליה באינו דורס ואוכלין אותו:

סעיף קטן ח
כתב הרא"ש ז"ל מי שהוא במקום כו' עד ואפי' דעתו לחזור ואין כאן משום חומרא המקום שיצא משם דהא גם מה שלא אוכלין אותן במדינתן אינו משום איסור רק משום חסרון קבלה וכתב רבי ירוחם וה"ה אפיכא אם יצא ממקום שיש להם מסורת למקום שאין להם מסורת מותר לאוכלן מהאי טעמא ובדרישה נתבאר עוד ע"ש:

סעיף קטן ט
אלא אפי' בכל המקומות יכולין לסמוך על אותו מקום כו' פי' במקומות שלא נהגו לא איסור ולא היתר אבל לא במקומות שנהגו בהן איסור כמבואר הטעם בדרישה:

סעיף קטן י
ביצי עוף טמא אסורין כמותו אצטריך לאשמעינן זה דהא מדכתב רחמנא לאסור בת היענה וכי בת יש ליענה והלא מטלת בצים. דשאר בצים של עוף טמא הוו מותרין. אלא שלמדנו לאסור מדכתיב כי יקרא קן צפור לפניך אפרוחים או בצים וגו' עד והבנים תקח לך דדרשינן הראוים לך (דלמאי אתא אי לבנים שלא יקח בנים טמאים והלא כבר נאסרו בפרש' שמיני אלא לומר פרט לביצי עוף טמא ועיין בפרק א"ט ד' ס"ד ובתוס' שם עכ"ה) פרט לביצי עוף טמא. אבל אין לומר דה"א מדשרינן ביצי עוף טהור הוה שרינן דטמא

כמ"ש לעיל סימן פ"א בחלב טמאה דכיון דכבר גולה לן קרא דלא יליף חלב טמאה מטהורה ה"ה לבצים דלא ילפינן מהדדי:

סימן פג

סעיף קטן א
וקשקשת הן הקליפות הקבועין בו כן הוא לשון המשנה וביאר הרב המגיד שהם אותן הקליפות הנקלפות ממנו ביד או בכלי אבל הקבועה ואינה נקלפת מעור הדג אינה קשקשת:

סעיף קטן ב
ואפילו אין לו אלא סנפיר אחד וקשקשת אחד הטעם עיין בדרישה: (ע' באלו ג' המקומות בכל אחד קשקשת אחד עכ"ה):

סעיף קטן ג
ואפילו אין לו עתה ועתיד לגדלם כו' נפקא לן מדכתיב אין לו עיין עליו:

סעיף קטן ד
יש מיני דגים כו' ק"ק דלא הל"ל יש מיני דגים שקשקשיהן דקין ומשמע דיש להן ודאי קשקשים אלא שאינן ניכרות אלא הל"ל יש מיני דגים שאין קשקשים ניכרין בהן וצ"ל דה"ק יש מיני דגים שקבלה בידינו שיש להן ודאי קשקשין אלא שאינן ניכרין ולפיכך גם שאר מינין שאין לנו קבלה בהן הבאים לפנינו ואין קשקשותיהן ניכר בהן סמכינן אכריכות בבגד או אנתינת מים. ומ"ש בידוע כו' ה"ק אם קצת מאותו המין כרכו בבגד ונמצא להן קשקשין סמכינן להתיר ע"ז כל המין אפילו בלא בדיקה ואמרינן בידוע שיש לכל המין קשקשין:

סעיף קטן ה
בידוע שיש לו קשקשין אפשר לפרש דר"ל אף כי אין אנו יודעין אם היו לו קשקשין תחת זנבו או תחת לחיו או תחת סנפירו הואיל ואנו רואין שיש שם קשקשים בידוע שהיו לו במקום הקבוע להם דדוקא כשאין לו אלא אחת אז צריך לידע שהאחת במקום קבוע אבל בנראה שיש לו הרבה אמרינן מסתמא היה במקום הקבוע ובזה יתורץ קושיות ב"י שהקשה וז"ל ולשון רבינו שכתב בידוע שיש לו קשקשים תמוה דכיון שאנו רואין שיש בהן קשקשין מאי בידוע שיש לו קשקשים ומצאתי להרשב"א שכתב בידוע שהיו לו קשקשים והיה נראה לפרש דה"ק הני לאו קשקשים חשיבי כיון שהם כ"כ דקין וטעמא דמכשירין משום דקים לן כל שקשקשים הללו מצוין בו היה לו קודם לכן קשקשים ממש ונשרו אבל לא משמע הכי מתוך דבריו ועוד דאמאי לא חשיבי לה קשקשים משום דדקה היא דאטו מי כתיב קשקשת גסה ועוד דלשון רבינו שכתב בידוע שיש לו א"א להתפרש

כן ואפשר דה"ק בידוע שזו קשקשת הוא אע"פ שהיא דקה ביותר עכ"ל ונראה כאילו דבריו סותרין אלו את אלו דבסמוך כתב דאטו מי כתיב קשקשת גסה וא"כ מהיכי תיתי לומר שאינו קשקשת ועוד דל' רבינו והרשב"א אינן מתישבין לפירושו ולפי מ"ש א"ש. ואפשר לומר שב"י סובר שלא הצריכו מקומות קבועין הנ"ל אלא באין שם אלא אחת דקדק כן מל' הרא"ש שכתב דתוספתא קובע לו מקום כשאין שם אלא אחד דמשמע אבל באם יש שם הרבה לא קפדינן אמקום קביעתן ולכן כתב מ"ש:

סעיף קטן ו

כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר בגמרא פריך ולכתוב רחמנא קשקשת ולא בעי סנפיר ומשני משום יגדיל תירה ויאדיר:

סעיף קטן ז

לפיכך מצא חתיכת דג שיש לו קשקשת כו' ק"ק דהל"ל רבותא דאפי' אם נמצא כל הדג לפנינו ויש בו קשקשת ואין בו סנפיר דאיכא ריעותא לפנינו אפ"ה סמכינן אקשקשת ואמרינן דסנפירין היו לו ונפלו וי"ל דנקט חתיכות משום אינך בבא דכתב אחר זה:

סעיף קטן ח

מצא חתיכות דגים אם החתיכות מתאימות כו' פרש"י שהחתיכות שוות וכשמניחין יחד מתחברות ונראה דאבדיקה זו יכולין לסמוך ג"כ בזמן הזה וכמ"ש מהרא"י שדימה עוף טריפה שנתערב אם שוות בראשיהן ע"ש בת"ה ס"י:

סעיף קטן ט

ואם אינן מתאימות כו' והשאר אסורות אפי' כולן מלוחין יחד ל' ב"י אפשר דאחת שנמצא בו קשקשים מותרות קאי וה"ק אע"פ שמחזיקים לאינך חתיכות בחזקת טמאים לא נאסרו חתיכות אלו שהם מלוחים עמהן ואפשר דאוהשאר אסורי' קאי וה"ק אפי' כולן מלוחין ביחד לא אמרינן מסתמא כולן ממין אחד הם וכיון דהני כשרות הני נמי כשירות עכ"ל ונראה לומר דקאי אתרווייהו ומ"ש אפי' כולן מלוחין יחד ר"ל שהם מלוחין בכלי אחד לפנינו ואיכא למימר דלאחר ששהו כל אחד שיעור פליטתו הונחו יחד ואז אין אוסרין זא"ז. וה"ט שאותו שיש בו קשקשים מותר מאחר שציר דגים טמאים אינה אלא מדרבנן הוי ספיקא דרבנן ואף אם נמלח עמו אינו אלא איסור דרבנן אבל אינך חתיכות ספיקא דאורייתא בהן ולחומרא והא דמספקינן לאמר שמא לא נמלחו אף שראינו אותן מלוחין בכלי אחד לפנינו ה"ט משום דאין דרך למלוח דג טמא עם דג טהור שדג טמא צריך למולחו יותר מדג טהור וכמ"ש ב"י לקמן בשם הר"ן:

סעיף קטן י
ויש מהגדולים כו' שכתבו להתיר כל דג פי' אפי' אין לו קשקשת דאמרינן ודאי היו לו ונשרו במים:

סעיף קטן יא
וא"א כתב כו' עד והשאר אסורים הטעם דמתירין ע"י סימן ראש ושדרה החתוכות דאוקמינן אחזקה שהיו עליהן קשקשים קודם מליחה ונפלו או נטלו מהם בעת תיקונם אבל אם הובא שלם לפנינו ואין בו קשקשים לא סמכינן אהך חזקה לומר שנפלו קשקשיהן במים וכ"כ מ"ו ובזה יתורץ קושיות ודוחקים ב"י ועמ"ש בדרישה:

סעיף קטן יב
לפיכך מותר לקנות מהנכרים כו' שמא לא נמלחו יחד כבר כתבתי הטעם שאין דרך למלחן יחד וא"ז כתב תבא מארה באיש אשר רואה אותם מונחין ושרוין יחד וקנאם וכן דעת השערים ועיקר:

סעיף קטן יג
נכרי שהביא חביות מליאה מציר אם כילכית אחת כו' דעת רבי' בזה כדעת רש"י כמ"ש בדרישה דכילכית הוא דג טמא ואינו יכול לחיות כ"א בציר של דג טהור אמנם מעט יכול לחיות אף בשל דג טמא הלכך פתוחה אינה ניתרת אלא בשנים דחיישינן בא' דלמא מעלמא אתי משא"כ בסתימה שאין יכול דחיות זמן רב בציר דג טמא:

סעיף קטן יד
והרמב"ם כתב דרך אחרת כל חביות כו' דברי הרמב"ם כתבתי בדרישה ודע שהוא מפרש דכילכית דג טהור הוא כדברי ר"ח שכתבתי בדרישה והוא מפרש מה שאמרו כאן בפתוחות כאן בסתומות היינו לומר דבפתוחות סגי בדג אחד בחבית א' שכל חביות פתוחות כחביות אחד חשיבי דאדם עשוי ליקח מזו וליתן בזו הלכך כמעורבות דמי ולפיכך אם נמצאת כילכית באחת כולן מותרות אבל בסתומות אין כל החביות מותרות עד שימצא שם שתי חביות כל אחד בכילכית אחת דכיון דשתי חביות מותרות מוכחא מילתא דכולן מותרות והטעם שמתירין הציר בנמצא בה חתיכה דג טהור ולא חיישינן דלמא ציר טמא הוא כתב הר"ן דדרכן היה לתת לתוך הציר דג אחד או שנים מאותן המין לראות שממנו נעשה ציר זה ודרכן היה שלא לערב ציר דג טמא עם ציר דג טהור ולפיכך כל שיש בו דגה מותר משום דאי משקר הוה נתפס כגנב אבל כשאין בה דגה הוא משתמיט:

סעיף קטן טו
כתב הרשב"א הא דשרינן ע"י דג טהור משוטט כו' הרשב"א מפרש סוגית הגמרא כרש"י רק שהוא מפרש כילכית שהוא דג טהור והטעם שמתיר בנמצא דג טהור כתבתי בסמוך

בשם ר"ן ומ"ש בסוף דבריו הכל אסור אפילו הציר גזירה משום גופן ביאור דבריו נ"ל שאף אותן החתיכות שיש בהן קשקשים אסורות דהואיל ואנו אוסרין הציר אין טעם להתיר הדג שמונח בתוכה ודבר זר ורחוק הוא להתיר חתיכת דג המונחת בציר שהיא בחזקת ציר טמאה וע"דר:

סעיף קטן טז

קרבי דגים כו' (פי' שומנן ועוברי דגים בל"א רוגין הם ביצי דגים עכ"ה) ודון עוברי דגים יתבאר בסמוך:

סעיף קטן יז

אינם נקחים אלא מן המומחה ז"ל ר"ן רש"י פי' מומחה היינו הבקי בהם ואחרים פירשו דהיינו נאמן לפי שנחשדים עמי הארץ ליקח מן הנכרי בחזקת טהור ושמא טמאים הם:

סעיף קטן יח

אבל אם הם שלמים וניכר בהן סימן טהרה נקחין מכל אדם כתב הר"ן דאפילו מנכרי נקחין וכן מוכח בסימן פ"ו שכתב רבינו בבציים דע"י סימנים ניקחין אפי' מנכרי אע"ג דאיכא דעורבי דדמיא לדיונה ק"ו לקרבי דגים ואפי' הרמב"ם דפליג התם וסבר שאין ניקחין מן הנכרי י"ל דוקא גבי בציים פליג דאיכא דעורבי דדמי לדיונה אבל בקרבי דגים דליכא למיחש לזה כמ"ש בדרישה מודה אבל המ"מ כתב דנ"ל דגם בקרבי דגים לדעת הרמב"ם אין נקחין מהנכרי:

סעיף קטן יט

ומהו סימניהן כו' כמו הביצה בגמרא מפרש דבשלפוחית משכחת לה דראשו אחד חד ואחד כד ובדרישה כתבתי פירושו דשלפוחית דרבינו איירי בנימוחו אפ"ה ס"ל דמועיל סימנים אלו בצירוף אמרו של דג פלוני הן משום דאפשר לדמותן לשאר קרביים ולעמוד על האמת ומירתת וכן צריך אתה לומר ע"כ לדברי הגמרא באומר אני מלחתים או אלו הדגים כו' דמהני אפילו בנימוחו וק"ל:

סעיף קטן כ

וכתב ר"ת שהוא סימן מובהק להתיר עליו כל דג מדאמר כל דג משמע אפילו דג שבא לפנינו שאין לו קשקשת דאמרינן היו לו ונשרו במים:

סעיף קטן כא

ובירושלמי משמע שאינו סימן מובהק וכן היא מסקנת הרא"ש ז"ל פי' הרא"ש מסכים עם זה שאין להתיר עליו כל הדג אם בא לפנינו ואין בו קשקשים שאנו רואין ריעותא אבל ס"ל דקרבי דגים קונין מכל אדם וסומכין על סימנים אלו הואיל וליכא ריעותא וב"י תמה על רבינו מנ"ל שהרא"ש סובר כן וכבר יישבתי הכל בדרישה ע"ש. ובד"מ כתב

דמועיל הסימן באומר של דג פלוני טהור ואין אנו מכירין אותו אבל לי נראה דקונין בשלימותן אף בלא אמר כלום ע"פ סימנים אלו ועד"ר:

סעיף קטן כב
והא דאין נקחין כו' או שאומר אני מלחתים פרש"י אני מלחתים הדגים וראיתי דגים טהורין הן ומהן הוצאתי הקרבים האלו ע"כ אבל אין אנו מכירין אותו דג וגם לא אמר דג פלוני וכתב בית יוסף דזו ואצ"ל זו קתני וכבר כתבתי בדרישה דלעד"נ דלא זו אף זו קתני ובאומר אלו הדגים שקרבין אלו מהם פירוש אפילו אינו אומר שהוא מלחם אלא שלקחם מאחר ואפשר לומר דלמא לא מאלו הדגים ויכול להשתמט ואינו מרתת ואפי' הכי סמכינן אסימנים אע"פ שהן נימוחין וכמ"ש לעיל:

סעיף קטן כג
נקחין מכל אדם כתבתי בסמוך דאפילו מנכרי:

סעיף קטן כד
אבל אם אומר של דג פלוני טהור הוא כצ"ל ולא גרסינן וטהור בוי"ו ופירושו שהוא אומר לנו שהוא טהור אבל אין אנו מכירין אותו:

סעיף קטן כה
והרשב"א כתב דאפילו הן שלמין כו' אין נקחין ממי שאינו מומחה כמ"ש דס"ל דדין קרביים כדין בצים כיון דסימנים לאו דאורייתא:

סעיף קטן כו
אא"כ אמר של דג פלוני וטהור הוא גרסי' וכן הביא ב"י להדיא ל' רשב"א בדע"ד ע"א שכתב אם אמר של דג פלוני וטהור הוא נאמן. וב"י כתב ע"ז ז"ל מ"ש רבינו בשם הרשב"א וטהור הוא היינו לומר שאנו מכירין שאותו דג טהור הוא ומש"ה נאמן הא לאו הכי לא ויש קיצור בלשון רבינו שמאחר שהוא ז"ל כתב בסמוך דאם אמר משל דג פלוני וטהור הוא אינו נאמן ה"ל לבאר דרשב"א איירי דכשאנו מכירין שאותו דג פלוני טהור הוא דשרי עכ"ל ולפי מ"ש דלעיל גרסינן טהור בלא וי"ו וכאן גרסינן וטהור בוי"ו לק"מ דלעיל שכתב טהור הוא היינו שהוא אומר כן וכאן כתב וטהור הוא בוי"ו מורה שהוא אומר לנו משל דג פלוני המה ואנו יודעין שהוא טהור:

סעיף קטן כז
וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה הב"י תמה הלא לא כתב הרא"ש כן ועד"ר שהוכחתי שכן הוא דעת הרא"ש:

סעיף קטן כח
וכתב עוד הרשב"א עוברי דגים והם הבצים כו' כצ"ל:

סעיף קטן כט
ומשני סמי עוברין ואף שברייתא נאמר להדיא כסימני בצים כך סימני עוברי דגים אלא תלמודא דמשני למ"ד סמי עוברי דגים מגיה נמי הברייתא כך סימני קרבי דגים וכמ"ש לעיל לשון הגמרא:

סעיף קטן ל
אלא שזה משריץ בפנים פרש"י דג טהור לאחר שהטיל ביציו משריצין ונוצרין מאליהן בחול ודג טמא משריץ בפנים לאחר שנגמרו ביציו במעיו נגמר הדג כשאר בהמה וחיה רש"י בבכורות דף ז':

סעיף קטן לא
דג טמא שבלע כו' אפי' לא ראינו שבלעו פי' ולא אמרינן אשרוצי משריץ ליה. וז"ל הגמרא בבכורות דף ז' אפילו כי חזינא דבלע נימא האי איעכלא והאי אשרוצי אשריץ אמרב ששת כגון שמצאו דרך בית הרעי רב פפא אמר כגון שמצאו דרך בית הבליעה ופרש"י ואי עוברו הוא בבית הרחם ה"ל לאשתכוחי רב אשי אמר רוב דגים במיני משריצין וכמו שבלע לנינו דמי ע"כ וכוותיה דרב אשי פסקו הפוסקים וצ"ע מאי זה דקאמר רבינו בין נמצא דרך בית הבליעה בין דרך בית הרעי מאי נ"מ ומאי אולמא האי מהאי הא שניהם סימנים שאינו נשרץ בגופו של דג טמא דא"כ בבית הרחם ה"ל לאשתכוחי וכדפרש"י והכי הל"ל אע"ג דלא חזינן דבלעו וגם אין ידוע אם נמצא דרך בית הרעי או בית הבליעה או לא ובזה הלשון כתב הרא"ש שם. וב"י הביאו בסימן זה וד"ל שאין אנו יודעים אם נמצאים במקומות הללו שהם סימן שנבלעו או לא רק בבית הרחם שאז הוא ודאי אסור שהוא נשרץ שם אפ"ה מותר כרב אשי ועוד מאחר דכבר כתב רבינו דאפי' ביצא לחוץ מותר אע"ג דאיכא למימר דמבית הרחם יצאה והיינו מטעמא דרב אשי דאמר דגים במינם משריצין תו לא היה צ"ל בין נמצא דרך בית הרעי וכ"ש הוא. ונלע"ד ליישב זה כשנעורר עוד קושיא אחרת והוא למה התירו רב אשי ולא חייש למיעוטא דמשריצין באינם מינן דהא איסורא דאורייתא הוא. ונראה דה"ט משום דשם בסוגי'. איירי דראו שבלע הדג טמא דג טהור מש"ה סמכי ארובא דבמינן משריצין ולא חיישי למיעוטא ולומר דדג טהור אתעכל והאי אחרינא הוא דבכהאי גוונא ודאי סמכי ארובא כיון שראינו שבלעה דג טהור משא"כ בשלא ראינו שבלעו דאז מסתבר לומר דדוקא בנמצא דרך בית הבליעה או בית הרעי הוא דמכשרינן ואם לא ראינוהו מונח שם ואיכא לאסתפוקי דלמא היה בבית הרחם חיישינן למיעוטא דמשריצין בשאינן מינן ורבינו התחיל וכתב תחילה דג טמא שבלע דג טהור ור"ל שראינו שבלעוהו ואז בכל ענין מותר אפי' כבר יצא לחוץ ואפשר לומר דמבית רחם יצא וכנ"ל. ואח"כ כתב דין

השני ברבותא והיינו דאפילו לא ראינו שבלעוהו מ"מ יש להתירו וכתב דהיינו דוקא כשמצאוהו מונח בתוך הדג דרך בית הרעי או בית הבליעה וק"ל והל' קצת דחוק כמ"ש ובכל ענין שנמצא כו' וי"ו דובכל היא אינה מדויקת דהא בבא בפני עצמה הוא וגם מ"ש הוא דלא כמ"ש הרא"ש וב"י הביאו דכתב דרב אשי מתירו בכל ענין דמשמע אפילו לא ראינו שבלע ואפי' יצא לחוץ. מיהו קושיא אחרונה למה לא חשש למיעוטא אינה קושיא כ"כ דבאיסורא הולכין אחר הרוב אפילו במקום חזקת איסור נגד הרוב כדאמרינן בזאב שנטל בני מעים נקובים דלא חיישינן שמא במקום נקב נקוב וכמ"ש התוס' פרק קמא דמציעא ד' ב' ריש ע"ב ע"ש:

סימן פד

סעיף קטן א

שרצים הגדלים כו' ושבבורות שיחין ומערות כו' בפרק שור שנגח את הפרה פי' רש"י והר"ן בור ענול הוא שיח ארוכה וקצרה. מערה מרובעת ומכוסה בקורי אלא שיש לה פה. חריצין רחבים ומרובעים כמערה ואינן מקורי אלא פיו פתוח. נעיצין קצרין מלמטה ורחבים מלמעלה ע"ש וי"מ חריצין ארוכין וקצרין ונעיצין רחבים ורבינו משמע דס"ל כפירוש זה מדכתב בסמוך לשון הרמב"ם אבל של חריצין ונעיצין המושכין כו' ולפירוש קמא חריצין הוא כמו מערה:

סעיף קטן ב

ושותה בכל מקום ס"א. אינו (וטעם דס"א הוא משום דמ"ש בין מקום אחד למקום אחר אבל אפשר לומר דא"צ למחקו שהרי כתב רבינו בסמוך אבל אם לא פרשו אלא על דופן הכלי מבפנים מותרין לכן קאמר דמותר לשתות על דופן הכלי מבפנים וא"צ לשחות עד למים לשתות ועי"ל דבא לאשמעינן דמותר לשתות אפי' בשפתו על הבור ולא חיישינן שמא פרשו משפת הבור וחזרו למים וק"ל עכ"ה):

סעיף קטן ג

והרמב"ם לא התיר כו' שהרמב"ם לא כתב בהדיא דבשל חריצין ונעיצין המושכין אע"פ שאינן נובעין אסורין אלא שרבינו פירש כך גם המגיד דקדק כך מלשונו וז"ל הרמב"ם בפ"ב מהמ"א שרץ המים הנברא בבורות שיחין ומערות הואיל ואינם מי נובעין כו' מותרין וכתב ע"ז ה"ה נראה מדבריו שחריצין ונעיצין המושכין אע"פ שאינן נובעין אסורין כו' וטעם הפלוגתא כתבתי בדרישה ע"ש.

סעיף קטן ד

אבל אם פרשו כו' אע"פ שחזרו אסורין משום שרץ השורץ על הארץ:

סעיף קטן ה
אבל אם לא פרשו אלא על דופן הכלי לאו דוקא נקט דופן הכלי וה"ה לדופן הבור דעלה קאי שכתב בסמוך פרשו לאחורי בור או על שפת כלי כו' וכל שכן הוא דהרי כשהם בכלי כבר נמשכו מן הבור ואפ"ה שרי אם לא פרשו אלא על דופן הכלי כל שכן בבור עצמו והטעם שמותרין דהיינו רביתייהו (פירוש מקום גדילתם עכ"ה):

סעיף קטן ו
לפיכך משקה שדרך לגדל בו שרצים אין לסננו בלילה כו' כתב ב"י נראה דדוקא במסנן על הקשין או על הקסמין הוא דאסור וסננו באורתא דאיכא למיחש שמא יפרשו ויפלו לתוך הכלי אבל מסנן בבגד דליכא למיחש להכי שהרי מה שפירש משליכין לחוץ וא"א לו לחזור וליפול למשקה באורתא נמי שפי ליה וש"ד ורבינו שכתבו ולא הזכיר קשין איני מוצא לו טעם עכ"ל ונראה דסתמא כמפורש דהא לא אסרינן אלא משום שמא יחזרו השרצים וכו' ממילא דהיכא דליכא למיחש לזה שרי:

סעיף קטן ז
בד"א שלא פירשו מן הפרי וכו' כתבתי בדרישה דכל אלו אבעיות בגמרא ולא אפשיטו ולחומרא ומ"ש רבינו או על הגרעין שבתוכו נראה דאין רצונו לומר שעדיין הגרעין בתוך הפרי דזה אין סברא לאסור דהא ביצא לאוירא או חוץ לפריו עיקר הקפידה וגם מאן יימר לנו שיצא על גבי הגרעין כשהגרעין עדיין בתוך הפרי סתום ואי מיירי שכבר חתכו הפרי לשנים והגרעין מונח תוכו פתוח לאויר היינו כאילו הגרעין הוא חוץ לפרי ועוד דאם כן מאי קאמר בתר הכי או שפירש מפרי אל פרי אסור הלא כל שכן הוא אם כשפירש בתוך הפרי עצמו רק שיצא מן הגרעין אסור כל שכן ביצא מפרי לפרי אלא נראה דמיירי כשהגרעין בחוץ ומ"ש רבינו שבתוכו ר"ל שהיה בתוך הפרי שמבאר לך באיזה גרעין קא מיירי. שוב ראיתי במיימוני פ"ב דהמ"א שכתב ז"ל או שנמצא התולע על הגרעין מבפנים כו' מוכח מדבריו בהדיא דאפי' נמצא עליו מבפנים אסור וכן מוכח בא"ו של מ"ו ורשמתיהו בת"ח כלל מ"ו דין ו' ע"ש. ומצינו דיכולין לידע שיצאה על גבי הגרעין כגון שמצאו התולע בתוך הפרי והגרעין מנוקב ואין תולע הגרעין בתוך הגרעין דאז ודאי תולע הנמצא בתוך הפרי יצא מתוך הגרעין:

סעיף קטן ח
והרמב"ם אסר אפי' מת בתוך הפרי טעמו שהוא גורס בעי רב יוסף פירשה מתה בלא וי"ו מהו ומפרש שמתה בתוך הפרי ואחר כך פירשה ואיבעיא דלא אפשיטא לחומרא אבל המתירין אם מתה בתוך הפרי גרסי פירשה ומתה בוי"ו מהו ומפרשי האיבעיא שמתה לאחר שפירשה:

סעיף קטן ט
כתב הרשב"א כל זמן שנמצא בתוך הפרי כו' לא חיישינן שמא פירש וחזר טעם דין זה נלמד מדין שרצים שבבור וכלי שבסמוך דאף על פי שנמצאו בדופן הבור או בכלי לא חיישינן שמא יצא לחוץ. (והאי חור דנקוב לחוץ תלינן דתולעת אחר היה שם ונקב ויצא לחוץ ולא חזר שם עכ"ה):

סעיף קטן י
והגדלים בפרי בעורו מחובר כו' ואסור הטעם כיון שהוא מחובר לארץ קרינן כו' שורץ על הארץ ומפרשי הא דקתני תולעת שבעקרי זיתים ושבעקרי גפנים ר"ל כשהפרי מחובר בעקרי זיתים וכו':

סעיף קטן יא
ורבינו תם ורבינו יעבץ התירו טעמם דמפרשי הא דקתני תולעת שבעקרי זיתים ושבעקרי גפנים ר"ל שהם בעיקר עצמו היינו באילן ולא בפרי:

סעיף קטן יב
כתב הרשב"א אפי' החור שהתולע בתוכו קטן פירוש ואין לו מקום לרחוש אפ"ה אסור כיון שנגדל בעודו מחובר:

סעיף קטן יג
אפילו הגדלים במחובר אם עבר עליהם י"ב חודש משנתלשו מותר הטעם דכל בריה שאין בה עצם אינו מתקיים שנים עשר חודש ואם תאמר דלמא התליע במחובר ומת בתוכו דאסור תירץ הראב"ד ז"ל דלאחר שנים עשר חודש אין בו לחלוחית כלל והוה כעפרא דעלמא ומותר והכי דייק ליה לישנא דגמרא ע"ש דקאמר אינו מתקיים ולא קאמר אינו חי:

סעיף קטן יד
כתב א"א הרא"ש ז"ל גם לאחר שנים עשר חודש צריך לבודקו ולהשליך לחוץ התולעים הנמצאים כו' כנ"ל לגרוס וגם לגירסת ספר דגרסי ולהשליך התולעים הנמצאים ביניהם לחוץ כו' צריך לפרש שמלת לחוץ קאי אדלעיל אמ"ש ולהשליך ור"ל שצריך להשליך לחוץ התולעים הנמצאים ביניהם או על גבם וק"ל: (ואף לאחר שישליך הנמצאים יש לחוש כו' ר"ל הואיל והוא ספק אם התליע במחובר אם לאו ע"ר חיישינן לחומרא בתרווייהו האחד שמא התליע במחובר לכן ימתין שנים עשר חודש והב' אף לאחר שנים עשר חודש ניחוש שמא התליע בתלוש מקרוב ועודנו חי ויצא לחוץ במים וירחש כו' עכ"ה):

סעיף קטן טו
הילכך מנהג יפה כו' תוך שנים עשר חודש אין לו תקנה (פירוש בבדיקה זו אלא יבדקו כל אחד לעצמו רש"ל וכ"כ בא"ו שלו וכ"כ רמ"א בת"ח כלל מ"ו דין ז' שהמנהג שבוררין הקטניות שקורין ערביש תוך שנים עשר חודש על גבי שלחן ובוררין הנקובים מהם ואפשר דאין דרכן להתליע במחובר או דחשבינן לבדיקה זו כאילו בירר כל אחד בפני עצמו עכ"ה) הטעם שאין לו תקנה תוך שנים עשר חודש משום דחיישינן דלמא ישארו אחד או שנים מן המנוקבות ולא עלו במים צוננין ואותם אסורים אף אם לא יצאו לחוץ הואיל ובאו לתוכן בעודו מחובר והא ראיה שהצריך לתתן במים רותחין שמא נשאר אחד שלא עלה והר"ן כתב התולעים המתולעות במחובר אינן צפין למעלה כמו אותן שמתליעין בתלוש הלכך איכא למיחש כל שנים עשר חודש:

סעיף קטן טז
ואחר כך יתנם בקדירה רותחת האי דלא נותנין אותן מיד שקדירה רותחת דכל מאי דאפשר לתקן עבדינן דחיישינן שמא נתערב ביניהן אחת שאין לה שנים עשר חדש וזאת תעלה בצוננין ועוד דחיישינן שמא לא יהיו המים רותחין כל צרכן ולא ימותו מיד ויפרשו ועוד דחיישי' שמא יש ביניהן שכבר פירשו וחזרו:

סעיף קטן יז
כתב הרשב"א עבר ובישל תוך י"ב חודש כו' ואם לאו מותרים הטעם משום ס"ס ספק היה שם ראש ספק לא היה ואת"ל היה שמא נימוח ונתבטל ואע"פ שאמרו בריה אינה בטילה לא אמרו אלא בריה שלימה אבל מחויה ואפי' חתוכה בטלה ובכל שיש בו שני ספיקות אזלינן לקולא אפי' בשל תורה. כ"כ הרשב"א:

סעיף קטן יח
ואם נמצא קצת בקדירה משליכו כו' כתב הראב"ד דוקא א' או ב' אבל ג' או ד' הכל אסור דכיון שנמצאו כ"כ הוחזק תבשיל זה שיש שם יותר (ולא מהני לתבשיל בדיקה דלאחר ששלקן אין להם בדיקה אבל מי השלקות מותרת דאפשר לסננו והטעם מותר כ"כ רשב"א והביאו רמ"א בת"ח כלל מ"ו דין ח' עכ"ה) ומשום חד ספיקא שמא נימוחו ובטלו לא שרינן ע"כ וכתב הב"י דגם אם מצאן אחר יב"ח דינא הכי אלא שנלמד האי דינא ממ"ש הרמב"ם אם בשלם תוך יב"ח מש"ה כתבו כאן ועמ"ש בס"ס זה. ואפשר שרבינו שכתב בשם הרשב"א קצת ר"ל ג"כ דבר מועט א' או ב' ותו לא דטעמא דהראב"ד מסתבר הוא ועיין דרישה:

סעיף קטן יט
כל תולעים הנמצאים בבהמה כו' כולן אסורים הטעם מפרש בגמרא משום דבהמה בשחיטה הוא דמשתריא והאי מדלא קא מהני להו שחיטה שהרי יש להן חיות בפני עצמן באיסורייהו קיימי ולא דמי לשליל דניתר בשחיטת אמו דהתם גזירת הכתוב הוא (דכל בבהמה תאכלו וילפינן מינה דוקא מין בהמה שבדומה לו יש פרסות וכמ"ש רבינו לעיל ס"ס י"ג) אבל דגים באסיפה בעלמא משתרי והני כי גבלי (לשון גידול עכ"ה) בהתירא קא גבלי ומה"ט תולעים שגדילין בבשר לאחר שחיטה מותרין כמו בדגים:

סעיף קטן כ
והנמצאים בדגים במיעיהם אסורים הטעם משום דמעלמא אתו ועיילי בתוך אזנו כי ניים:

סעיף קטן כא
והגדילין בבשר ודגים ובגבינה המלוחים הא דכתב רבינו המלוחים לאו דוקא שהרי דין זה מדברי הרא"ש והרא"ש לא כתב המלוחים גם הב"י בש"ע לא כתב מלוחים ורבינו אורחא דמילתא נקט דמסתמא כי משהין ליה זמן רב מולחין אותו ולאפוקי אם נמצא שם מיד אחר השחיטה יש לומר דמחיים בא שם ואסור בבשר:

סעיף קטן כב
מותרין כל זמן שלא פירשו נראה דגם אדלעיל קאי שכתב רבינו והנמצאים בדגים בין עור לבשר או בתוך הבשר מותרין דהיינו דוקא בלא פירשו אבל פירשו אסורין דמ"ש מתולעין הגדילים בפירות התלושים דנאסרים אם פירשו ורבינו דלא מפרש גבי דגים חילוק זה סמך על מ"ש הנמצאים בבשר או בין עור לבשר דמשמע בנמצאו שם דוקא איירי ולא פירשו:

סעיף קטן כג
וכתב א"א הרא"ש ז"ל הלכך תולעים הנמצאים בקערה כו' פי' מתים:

סעיף קטן כד
ואלו נשארו בבשר ועתה יצאו והא דאסרינן לעיל בעדשים שהרי כתב בשם הרשב"א דאם נמצאים קצת בקדירה משליכו וקאי אפי' אם נתבשל אחר שנים עשר חודש וכמ"ש שם ולא אמרינן עתה יצאו י"ל דשאני התם שהכנימה מצוי בהם אבל תולעים שבבשר לא שכיחי א"נ משום שבבשר אין גידולן אלא בחוץ ואותן שבחוץ נפלו כשהדיחו הבשר אבל הכנימה עיקר גידולה באמצע הפרי הלכך חיישינן שלא יוצאת בהדחה ועתה פרשה לחוץ בשעה שהניחה לקדירה לבשלה:

סימן פה

סעיף קטן א
סימני חגבים כו' עד"ר:

סעיף קטן ב
ואפילו אין לו עתה ועתיד לגדלם ילפינן בגמרא מדכתיב אשר לא כרעים באלף משמע שאין לו עכשיו ואפ"ה שרי:

סעיף קטן ג
ואין חילוק בין אם ראשו ארוך היינו כתנא דבי רבי ישמעאל לאפוקי מתנא דבי רב דדריש למינהו מרבה כל אחד הדומה לו והצריך שלא יהא ראשו ארוך ועיין דרישה:

סעיף קטן ד
וכתב א"א הרא"ש ז"ל והאידנא אפילו חגב הבא בארבע סימנים פי' הנ"ל שיש לו ד' רגלים וד' כנפיים וכנפיו חופין את רוב אורך גופו ורוב הקיפו ויש לו שני כרעים שמנתר בהן וזהו שבא לאשמעינן במ"ש וכתב א"א הרא"ש ז"ל כו' וק"ל:

סעיף קטן ה
אין לאוכלו אלא במסורת ששמו חגב פי' אע"פ שקורין אותו חגב מ"מ אין לאוכלו אא"כ במסורת קבלה איש מפי איש ששמו חגב:

סעיף קטן ו
חגבים אין טעונים שחיטה נתבאר לעיל ר"ס י"ג: (כתב הרמב"ם אעפ"כ כו' כן הוא במשנה בפ"ז דעדיות דף נ"ט בהדיא רק שהרמב"ם כתב הטעם שאין בהם לחלוחית עכ"ה):

סימן פו

סעיף קטן א
סימני ביצים להכיר שהיא מעוף טהור כו' ואינו סימן מובהק הטעם דאיכא דעורבא דדמי לדיונה:

סעיף קטן ב
אם אומר משל עוף פלוני ואנו מכירין אותו שהוא טהור קונין ממנו הטעם משום דמירתת לשקר דלמא יביאו ביצי אותו עוף ויראה אם ידמו:

סעיף קטן ג
אבל אם אמר סתם משל עוף טהור הוא ואינו מזכירו אין קונין ממנו יש מקשים כיון דרבינו כתב מתחילה דבאומר משל עוף פלוני הוא ואנו מכירין אותו מותר א"כ גם בסיפא הול"ל אבל אם אמר משל עוף פלוני הוא ואין אנו מכירין אותו אסור דהוי רבותא טפי גם הוי שפיר דבר וחילופו ולמה שינה בלשונו לומר ואינו מזכירו ואפשר לומר

דמסתמא כשמזכירו אנו מכירין אותו אלא שקשה מ"ש לעיל בסימן פ"ג גבי קרבי דגים שכתב אבל אם אמר של דג פלוני טהור הוא לא מהני דהיינו באין מכירין אותו משמע דאף אם הזכיר אין מכירין אותו ומ"ש מעופות ויש רוצין לחלק משום דדגים אין בקיאין בשמותיהן לכי שהתורה לא פירשה שמותיהן של דגים אבל בעופות פירשה הטמאים דמהם נלמד כל שאינן ממינן שהוא טהור ודוק בלשון רבינו ברישא כתב אם אמר משל עוף פלוני ולא כתב שהוא אומר שהוא טהור דכיון דהזכיר שם העוף מסתמא ניכר לנו אם הוא טהור או לא ואין נפקותא באומרו טהור או טמא ובסיפא שלא הזכיר את שמו הוצרך לכתוב שאומר משל עוף טהור וכל זה נראה בעיני דוחק ועד"ר:

סעיף קטן ד

והרמב"ם כתב דאפי' כי אמר משל עוף פלוני וטהור הוא פי' ואנו מכירין שטהור הוא לא מהני אלא לקנות מישראל פי' ואפי' מסתם ישראל שאינו מוחזק בכשרות אבל מנכרי אין קונין אא"כ מכירין אותו פי' אותו העוף שהוא אומר שהן ממנו:

סעיף קטן ה

ביצת נבילה כו' וא"ת מ"ש ביצת נבילה מביצה שנמצא בתרנגולת לאחר שחיטה שמותר לאוכלה בחלב כדאיתא פ"ק די"ט תירץ ה"ג דגבי איסור נבילה דאורייתא החמירו אבל בבשר עוף בחלב דרבנן הקילו ור"ת תירץ דשאני בשר בחלב דכל חד וחד באנפי נפשיה שרי מש"ה הקילו תוס':

סעיף קטן ו

אפי' נגמרה שכיוצא בזה נמכרת בשוק הטעם דהא נגמרה באיסור ואפילו ילדה מיד שנטרפה אסורה גזירה אטו מעורה בגידין רשב"א:

סעיף קטן ז

אפילו נתערבה באלף כולן אסורות הטעם לפי שהוא דבר שבמניין כדלקמן סימן ק"י:

סעיף קטן ח

וכתב בספר התרומה אבל אם ספק כו' מותרת הטעם דביצת נבילה מדרבנן וספק דרבנן לקולא ואף על גב דבנתערבה אסור התם שאני דאיתחזק איסורא אבל של טריפה ספק דאורייתא הוא ולחומרא ואפילו ילדה מיד שנטרפה דג"כ אינו אסור אלא מדרבנן מ"מ לא נתנו דבריהם לשיעורין ואסור. ומ"ש אבל ספק אם היא של נבילה או של שחוטה הא דלא קאמר או של כשירה משום דרוב ביצים הנולדים אינן דומין לביצים הנמצאים בתוך התרנגולים שהנולד ממנה בחייה היא קשה מהנמצא בתוכה וליכא לאחלופי בה וק"ל:

סעיף קטן ט

וכתב הרשב"א בד"א שאינה מעורה בגידין אבל כו' ה"ז כבשר הפורש מן החי ע"ל סי' ס"ב. והא דשינה כאן הלשון שכתב ה"ז כבשר הפורש כו' ובסמוך כתב ואין בה משום

אבר כו' נראה דכשהוא מעורה ואינו נגמר אינו עדיין אבר מ"ה צ"ל דאסור משום בשר מן החי ובסמוך מיירי שהוא נגמר כתב שאינו נאסר משום אבר מן החי:

סעיף קטן י
ביצת עוף טמא כו' כתב רבינו ירוחם וה"ה של טריפה:

סעיף קטן יא
אם היא בקליפתה אינה אוסרת הטעם דמיא ביצי קרינן ליה ולא יהיב טעם אא"כ קלופה ר"ן (ואנו נוהגין בו איסור רש"ל עכ"ה). ואין להקשות א"כ בקלופה נמי איך נכנס בתוך ביצים שאינם קלופות וי"ל דתרתי לא אמרינן שיצא ממש מתוך ביצה שאינה קלופה ונכנסה בתוך ביצה שאינה קלופה:

סעיף קטן יב
ואם היא קלופה אוסרת וצריך ס' ואחד כו' הטעם שצריך ס"א לדעת הרא"ש הוא לפי שאין הביצים שוות זו לזו ודלמא אינך קטנים מן האסורה ע"כ צריך ס"א שיהא בודאי ששים. ואף על פי שגם קליפת ביצה האסורה מצרפין להתיר וא"צ ס' אלא נגד האוכל שבתוכה ובביצים של היתר מצרפין הכל כמ"ש רבי' ירוחם וכמ"ש רבינו ג"כ לקמן סימן צ"ט בעצמו בבשר איסור והיתר ע"ש מ"מ חששו רז"ל שמא ביצה האסורה יהיה גדולה כ"כ שתוך שלה יהיה גדול משאר ביצים דהיתר עם קליפתן וחכמים השוו מדותיהן ולא חילקו. והרמב"ם כתב בביצה שיש תוכה אפרוח הואיל והוא בריה הוסיפו אחד לבטל איסור משום חומרא ועד"ר מנ"מ בין הטעמים:

סעיף קטן יג
וצריך ס"א כנגדה לבטלה פי' לבטל הטעם אבל הביצה אפי' באלף לא בטל:

סעיף קטן יד
וביצה שיש בה אפרוח או דם ר"ל שנמצא בו דם במקום שראוי להיות ממנו אפרוח (חשיב כיש בו אפרוח שנותן טעם אבל ביצת טמא כמיא בעלמא עכ"ה) כמ"ש לעיל סימן ס"ו שנמצא על קשר החלבון וחוצה לה דשדא תכלא בכולה:

סעיף קטן טו
ובס"ה אינו מחלק בין ביצת עוף טמא כו' פי' אלא אף היא אסורה אפילו אינה קלופה וכן נוהגין מ"ו:

סעיף קטן טז
אפרוח שנולד מביצת נבילה וטריפה מותר הטעם משום דכמה דלא מסרח לא גביל ובעידנא דגביל עפרא בעלמא הוא:

סעיף קטן יז
כתב הרמב"ם ביצי עוף טמא שהתחיל העוף להתרקם בה לוקין עליו משום שרץ העוף כן כתב הרמב"ם בפ"ג מהמ"א וכתב ה"ה שהרשב"א הקשה ע"ז וביאר הוא טעם הרמב"ם דלק"מ דהואיל וזה מינו כבר הוא עוף והביצה היא מעוף טמא לאלתר שריקם ה"ל כשרץ העוף דומיא דביצת השרץ אע"פ שלא שרץ על הארץ:

סעיף קטן יח
וביצי עוף טהור כו' מכין אותו מכת מרדות הטעם דהואיל וסופו להיות אפרוח כשר אלא שנאסר השתא הואיל ועדיין לא נגמר וזה אינו אלא איסור מדרבנן וסמכוהו לטעם שרץ השורץ על הארץ (עיין בתשובת ריב"ש סימן צ' מה הפרש יש בין מלקות למכות מרדות) וכמ"ש רבינו לעיל סימן ס"ו אבל בעוף טמא אף לאחר שיצא אסור הוא הלכך משהתחיל להתרקם לוקין עליו:

סעיף קטן יט
וביצי עוף טהור שהתחיל העוף להתרקם כו' וא"ת הא כתב רבינו לעיל בסימן ס"ו דאם ידוע שהוא מרוקם האפרוח חייבים עליו כו' וי"ל דשאני התם דנמצא דם בעין בתוך הביצה וממנה יולד האפרוח מש"ה אסור משא"כ כאן דכבר נתהפך הדם ונעשה גבלא ונפסקה ממנו העוף שאין עוד דם בעוף לפנינו והעוף טהור מצד עצמו מותר אלא שעדיין לא יצא לאויר העולם ואף שעדיין אין חיות בו להיות עליו שם עוף מ"מ גבלא ועפרא הוא ואינו אסור מדאורייתא ועמ"ש ב"י מזה לעיל סימן ס"ו וכאן כי זה נכון בעיני:

סעיף קטן כ
לפיכך עוף שהוא ספק טריפה כו' משהין אותו עד שיטיל כל ביציו שטען כבר נתבאר לקמן בסימן ק"ב דיש כ"א יום בין טעינה לטעינה דבפ"ק דבכורות ת"ר תרנגולת לכ"א יום כו' פרש"י לאחר שנתעברה מתרנגול שוהה ביצתה לגמור עד כ"א יום אם יטעון כו':

סעיף קטן כא
ואם לאו טריפה פי' לאחר י"ב חודש כמש"ר בסימן ק"ב: ע"ש:

סימן פז

סעיף קטן א
איסור בשר בחלב רבינו שינה לשונו כאן שהתחיל איסור בשר בחלב ולא התחיל כן בשאר איסורים אפשר לומר שבא ליתן פעם על הא דקי"ל לאסור בשר בחלב באכילה ובהנאה ולא מצינו בתורה אלא איסור בישול לכן התחיל איסור בשר בחלב ר"ל שמה שאנו מחזיקין בשר בחלב באיסור אכילה והנאה זהו טעמו שכתב לא תבשל ג"פ בתורה

כו' ואף שקרוב לודאי שאין כוונת רבינו כאן לזה מ"מ כתבתיהו דהא אינו מוציא מידי פשוטו:

סעיף קטן ב
כתיב לא תבשל כו' חולין פרק כל הבשר (חולין דף ק"ה:)

סעיף קטן ג
וגדי לאו דוקא דהה"נ שור ושה כו' אלא שדיבר הכתוב בהווה פירוש שבשעה שהוא גדי אז אמו מניקת אותו ויש לה חלב:

סעיף קטן ד
אבל בשר טהורה בחלב בהמה טמאה או בשר טמאה בחלב טהורה לא כן צריך לגרוס וכן הגיה מ"ו מילת לא ור"ל לא דמותר בבישול ובהנאה ואין ענין כאן לאסור באכילה משום בשר בחלב כיון שכבר אסור ועומד מן התורה משום בשר טמא ואין איסור חל על איסור ועד"ר:

סעיף קטן ה
ובשר חיה ועוף אפילו בחלב טהורה אינו אלא מדרבנן פי' באכילה (אבל התוספות תופסין עיקר דבשר חיה ועוף בחלב דאורייתא עיין בשערים רש"ל דפלוגתת ר"ע ורבי יוסי הגלילי הוא דר"י סבר דאורייתא עכ"ה) וז"ל הרמב"ם פ"ט מהמ"א ואסור באכילה מד"ס כדי שלא יפשיטו העם ויבואו לידי איסור אכילה של תורה שהרי אין משמע בכתוב אלא גדי בחלב ממש ואי תתיר חיה ועוף יבואו לאכול גם בשר בהמה גסה בחלב ע"כ:

סעיף קטן ו
וביצים הנמצאים בעופות כו' כתב הרשב"א כו' עי' מ"ש ע"ז בדרישה:

סעיף קטן ז
ורש"י פי' כשנגמר החלמון כו' שרי ויראה מדבריו שמתיר אפי' אין לה חלבון טעם רש"י דבשר עוף בחלב מדרבנן לפיכך הקילו ועיין בב"י בדין מליחת ביצה שלא נגמרה (כתב רש"ל עכ"ה) ואנו אוסרים הכל עיין בשערים כפי מה שהגהתי ועד"ר:

סעיף קטן ח
דגים וחגבים מותר לאוכלן בחלב ומ"מ אין לאכול דגים בחלב מפני הסכנה כמ"ש בטור א"ח סימן קע"ג עכ"ל ב"י ובד"מ כתב ע"ז וז"ל ולא ראיתי בימי נזהרין בזה וגם בא"ח סימן קע"ג אינו אלא שלא לאוכלו בבשר משום סכנה אבל בחלב שרי וע"ל סימן קי"ו ולכן נראה שנתערב להרב ב"י בשר בחלב גם משמע להתיר מהא דאמרו דגים שעלו בקערה של בשר מותר לאכול בכותח משמע שאוכלין דגים עם כותח שהוא חלב אבל איפכא לא אמר שמותר לאוכלן עם הבשר וע"ל סימן צ"ה בדין דגים שעלו בקערה:

סעיף קטן ט
כתב הרמב"ם המבשל בחמי טבריה ומעושן פי' מעושן שנתחממו בשר בחלב בעשן כמו בחמי טבריה או י"ל שנשרו בחלב ואח"כ תלאו בעשן:

סעיף קטן י
ודם שבשלו כו' אין לוקין על אכילתו משום בשר בחלב אלא משום דם וגם רש"י כתב שעל דם מבושל חייב עליו כרת ולא כהלכתא היא ההיא דהקומץ רבה שאמר שם דם שבשלו אינו עובר עליו ועד"ר מ"ש ע"ז:

סעיף קטן יא
או עור וגידין ועיקרי קרניים פי' דוקא עיקרי קרנים שהם רכים: (או בחלב מתה אינו ר"ל דוקא שמתה מעצמה ותאמר שפטור מטעם דאין איסור חל על איסור אלא אף חלב שחוטה בכלל חלב מתה היא ופטור מטעמא דדרשינן התם בחלב אמו ולא בחלב שחוטה עכ"ל רנ"ש עכ"ה):

סעיף קטן יב
חלב הנמצא בקיבה לדעת רב אלפס אינו חלב אלא פירשא בעלמא הוא ועד"ר:

סעיף קטן יג
לפיכך אם מלח הקיבה בחלבה נאסרה מדרבנן ועד"ר:

סימן פח

סעיף קטן א
אסור להעלותו על השלחן מכאן ועד סוף הסימן נתבאר בטור א"ח ס"ס קע"ג ע"ש ב"י:

סעיף קטן ב
ויש אומרים אם יש להם הוצאה אחת הא דלא כתב רבי' חילוק זה לעיל בטור א"ח סי' קע"ג משום דכאן הוא גוף הדין דבשר בחלב והתם נקטיה אגב דיני נטילה סעודה:

סעיף קטן ג
שאין להם היתר ע"י היכר שעושין ביניהן וצריך הרחקה מ"ו: (וכתב ב"י בא"ח סימן קע"ג דלית הלכתא כי"א עכ"ה):

סימן פט

סעיף קטן א
אכל בשר כו' גם כל זה נתבאר בא"ח סימן קע"ג:

סעיף קטן ב
והרמב"ם נתן טעם לשהייה כו' עד מותר אפילו נשאר בשר בין השינים הטעם דכבר מעוכל הוא:

סעיף קטן ג
וכן בכל דבר שירצה חוץ מקמחא כו' לפי שהם נדבקים פי' רש"י לפי שהן רכין ונדבקין בחיך פכ"ה דף ק"ה:

סעיף קטן ד
להיות כל א' בפני עצמו עיין בא"ח סימן קע"ג שכתב שם ז"ל ואחר הקינוח ידיח פיו שני פעמים האי שני פעמים הוא ט"ס שהרי כאן לא הזכיר רבינו סברא זו והטעות נמשך מזה שהיה כתוב בספרי הטור בפ"ע והוא נוטריקון בפני עצמו והטועה סבר שהוא שני פעמים ועיין מ"ש מזה עוד שם בא"ח:

סעיף קטן ה
וכתב הרמב"ם בד"א באוכל בשר בהמה וחיה אחר גבינה ואף על גב דרמב"ם פסק דחיה ג"כ מדרבנן כמו עוף אפשר שטעמו שבשר חיה דומה לבהמה אתי לאחלופי ועד"ר:

סעיף קטן ו
וא"א הרא"ש ז"ל כתב ונהגו העולם שלא לאכול גבינה אחר בשר משמע דוקא מכח מנהג אין לשנות אבל מכח דין לא הכריע והמקובלים מחמירין טובא לאסור בשר אחר גבינה כמי גבינה אחר בשר:

סעיף קטן ז
אבל אם בא לאכול הגבינה בעצמה אחר תבשיל של בשר כו' ואנו נוהגין לאסור הגבינה אפי' אחר תבשיל של בשר:

סימן צ

סעיף קטן א
הכחל כו' בפירוש שמעתתין דשיטה זו יש שלש דעות כתבתיה בדרישה ע"ש ורבינו הביאם בקצרה והנני מבאר לך דברי רבינו:
הכחל בין שהוא של מניקה פירוש של פרה מניקה ולד דאז יש לה חלב:

סעיף קטן ב
בין שאינו של מניקה אסור עד"ר:

סעיף קטן ג
ה"ג אסור מדרבנן לבשלו בקדירה אפי' לבדו וכן נ"ל להגיה בסמוך וכן משמע בב"י והטמם שאסור משום שהוא פולט החלב שבו וחוזר ובולעו וחלב זה אינה אסורה אלא מדרבנן דחלב שחוטה היא לכן כתב אסור מדרבנן:

סעיף קטן ד
אלא קורעו שתי וערב וכו' מבשלו בקדירה לבדו דוקא אבל עם בשר אפי' קרעו שתי וערב וטחו בכותל אסור אע"ג דהר"ן כתב ז"ל ומ"מ לדברי כולם כל שקרעו שתי וערב

וטחו בכותל אפי' לבשלו עם בשר לכתחלה מותר גם ב"י כתב שכן דעת רוב המפרשים מ"מ כדעת רבינו כן דעת המרדכי וספר התרומה שמפרשים רש"י הכי והטעם נ"ל משום דלדעת רש"י מתני' וכולה שמעתתא לא איירי אלא בכחל לבדו הן לגבי צלייה הן לגבי בישול במתני' הכחל קורעו ובדברי ר"א דאמר לשמעיה קרע לי הכחל ולא זכרו שום בשר ועוד דהרי"ף דס"ל היתר ע"י קריעה אפי' עם בשר בבישול ואפ"ה לא יליף ממתני' להתיר ע"ר קריעה אלא בלא בשר אלא שגרס בשינויא דר' אליעזר אי נמי לקדרה ור"ל שר"א בא להשמיענו דאף לקדרה עם בשר מותר ואי לאו ר' אליעזר ה"א אסור לבשלו עם בשר אפי' ע"י קריעה שתי וערב וטחייה א"כ לדעת רש"י שמבאר מתניתין לצלי ומדברי רב יהודא נלמד דאף לקדרה שרי ול"ג א"נ לקדרה לא ילפינן מיניה אלא לקדרה בלא בשר ור"ת דמתירו עם בשר ה"ט משום דס"ל דפי' לקדרה ר"ל כחל עם בשר משא"כ לרש"י:

סעיף קטן ה

לא קרעו או אפי' קרעו כו' ובשלו בקדרה אפי' לבדו כצ"ל כמ"ש לעיל ומ"ש אם אין שם ששים כנגד הכחל אסור הטעם דמשערינן בכולה דלא ידעינן כמה נפק מינה ועיין בדרישה:

סעיף קטן ו

ואם יש ס' מותר והכחל עצמו משלים לששים ואפילו היכא שנתבשלה עם בשר שנאסרת הכחל מ"מ מצטרפת לס' והטעם כתבו התוספות והרא"ש מפני שאיסורו של כחל אינו משום שיש בו טעם חלב יותר מבשאר בשר שבקדרה אלא משום שיש בו גומות שהחלב כנוס לתוכו ויש באותו חלב טעם בשר וא"א להפרישו מן הבשר דלא מהני קריעה לאסור בישול ואע"ג דבגמר בישולו יוצא כל החלב מ"מ קודם גמר בישולו נאסר בשביל חלב שבגומא ותו לא משתרי דחיישינן שמא יאכלנו קודם גמר בישולו אבל במבשל כחל לבדו ויש כנגדו בקדרה ס' לא חששו שמא יקחו הכחל מהקדרה קודם גמר בישולו וכבר קיבל חלב שנשאר בכחל טעם מבשר הכחל ונאסר משום בשר בחלב כמו אם אין ס' נגד הכחל דנאסר הכחל וכל מה שבקדרה דשאני התם דאמרינן אם שלט הרתיחה בבשר הכחל והוציא טעם בשר בחלב שבו הוציאו נמי לגמרי לחוץ ובטל בס' שהרי נגד כל הכחל יש ס' עמו משא"כ בנתבשל עם בשר אף דיש ס' נגד כל הכחל עמו מ"מ הטעם של בשר שנתבשל עמו נכנס בחלב קודם גמר בישולו שהרי אין ס' בחלב נגד כל הבשר. ולפי שאין הכחל נאסר מחמת עצמו לכך הוי כמו שאר בשר לבטלו:

ומ"ש לא קרעו כלל ובשלו עם בשר אוסר עד ששים והכחל עצמו אסור נלמד מגמרא דפ' גיד הנשה דאיכא התם הכחל שבשלו בששים וכחל מן המנין וכחל עצמו אסור:

סעיף קטן ז
ואם בשלו פעם אחרת בקדרה כו' פי' עם בשר דאי בשלו עם חלב צריך ששים בלא הכחל וכמ"ש רבינו בשם הרשב"א בסמוך והיינו נמי בכלל שכתב כאן כמו בפעם הראשונה וק"ל והא דאמרינן בבישול שנית עם בשר שדינו כמו בפעם הראשון אתי לאשמועינן תרתי חדא דלא אמרינן כיון דהכחל עצמו מועיל לבטל מטעם דאמרינן כבר יצא כל החלב ולא נשאר אלא מעט בגומות א"כ לא יצטרכו בנפילה שנייה ס' נגד כולה ועוד אשמעינן דגם בפעם שנייה מועיל להצטרף ול"ת מאחר דמחזקינן ליה באיסור לא ה"ל למצטרפו לבטלו אלא יצטרך ששים נגד כל הכחל קמ"ל דמקילין בזה שמצרפין הכחל בששים וכל זה דוקא דיעבד אבל לכתחילה אסור לבשלו עם בשר אפילו ע"י קריעה. ש"ו וטחייה כמ"ש:

סעיף קטן ח
ולצלי צריך קריעה ש"ו פי' שתי או ערב דרש"י מפרש מתני' דלצלי מיירי דקתני הכחל קורעו דהיינו קריעה כל דהו וכן פרש"י בהדיא בדברי רבי אלעזר שאמר לשמעיה קרע לי כחל שפי' שתי או ערב. והרשב"א בחידושיו כתב וז"ל רש"י פי' כולה שמעתתא לצלי ולכתחילה בעי שתי וערב כרב יהודה ע"כ וכתב עליו ב"י ואיני מבין דבריו ע"ש ונ"ל דאפשר לומר שס"ל לרשב"א האי דר"י אמתניתין קאי ומצריך לצלייה קריעה ש"ו וטחייה בכותל ור"א פליג עליה וכתב לא בעינן קריעה כו' אלא לקדירה ומ"ש הרשב"א אלא קריעה ש"ו כר"י הה"נ טחייה דהא כתב כרבי יהודה ור"י כתב טחייה אלא שלא חש להאריך:

סעיף קטן ט
ולדעת ר"ת אם קרעו שתי וערב וטחו בכותל מותר לבשלו לכתחילה עם בשר כבר כתבתי בדרישה דר"ת מפרש מתניתין לקדרה בין עם בשר בין בלא בשר והא דאמר במתניתין הכחל קורעו היינו לכל אחד כדינו דהיינו עם בשר ש"ו וטחייה בכותל כמו שמבואר בגמרא ובלא בשר קריעה קצת וע"ז קאי נמי לא קרעו אינו עובר עליו ומותר ר"ל עם בשר מיירי שלא קרעו כדינו אלא קרעו קצת ובלא בשר מיירי שלא קרעו כלל מותר בדיעבד ור"ת סובר דאין חילוק בין צלייה לבישול בלא בשר כמ"ש בדרישה וע"פ זה מבוארים כל דברי רבינו תם שכתבם רבינו כאן דרך כלל:

סעיף קטן י
ולרב אלפס קרעו שתי וערב וטחו בכותל כו' כבר כתבתי בדרישה דלרב אלפס אין חילוק בין קריעה קצת לבין לא קרעו כלל והוא מפרש מתניתין דקתני הכחל קורעו ר"ל כשרוצה לבשלו בלא בשר וקורעו פי' ש"ו וטחייה בכותל כמו שמפורש בגמ' דהוא סבר דרב

יהודה אמתניתין קאי ועלה קאי רב לא קרעו אינו עובר עליו ומותר בדיעבד בלא קרעו כלל. ובקדרה עם בשר מותר ע"י קריעה ש"ו וטחייה בכותל נלמד מגמרא מדברי רבי אלעזר כמ"ש בדרישה. ובלא קריעה אסור עם בשר אפי' בדיעבד נלמד מגמרא דפרק גיד הנשה כמ"ש. ולצלי מותר לכתחילה אפי' בלא קריעה נלמד מדרב נחמן דאמר לטבחי זויקו כו' וע"פ זה מבוארים דברי ריי"ף שהביא רבינו בקיצור דרך כלל וק"ל:

סעיף קטן יא

ומ"ש לא קרעו כלל ובשלו בלא בשר מותר דקדק לומר דלא קרעו כלל דהוא סובר דקרעו קצת כלא קרעו כלל דמי ואפי' בלא קרעו כלל מותר בדיעבד בלא בשר:

סעיף קטן יב

ומ"ש ועם הבשר אוסר עד ששים ר"ל אפילו קרעו קצת וכמ"ש ולכן דקדק אחר כך וכתב ולצלי מותר אף בלא שום קריעה דלפום ריהטא קשה למה צריך לומר בלא שום קריעה הלא על הא דבסמוך קאי שכתב לא קרעו כלל אבל לפי מ"ש א"ש דמ"ש ועם הבשר אוסר עד ששים דהיינו ר"ל אפילו קרעו קצת ולכן כתב כאן אפי' בלא שום קריעה כי היכי דלא תימא לצלי נמי לא מותר לכתחילה אלא ע"י קריעה קצת וממ"ש יתבאר דבשלשה דברים פליג הריי"ף על ר"ת שני קולות וחד חומרא דלר"ת בשלו עם בשר מותר בדיעבד אם קרעו קצת ולהריי"ף אסור. ובלא בשר מותר לר"ת לכתחילה לבשלו ע"י קריעה קצת ולהריי"ף אסור אם לא ע"י קריעה ש"ו וטחייה בכותל. ולצלי אסור לר"ת לכתחילה אם לא ע"י קריעה קצת ולהריי"ף מותר אף בלא שום קריעה לצלותו לכתחילה. ועיקר טעם פלוגתתן דר"ת מחלק בין קריעה קצת ללא קרע כלל ולהריי"ף לא שנא ור"ת מדמי צליה לבישול בלא בשר ולהריי"ף לא ימי סמי שמבואר הכל בדרישה. וכתב ב"י ז"ל כתב מהרי"ן חביב רבינו יעקב לא העתיק סברת הריי"ף כראוי בלא הזכיר בפירוש שצריך לכתחילה קריעה ש"ו אפילו לקדירה בלא בשר כמבואר בפכקי הריי"ף ואפשר שסמך רבינו יעקב על מ"ש לא קרעו ובשלו בלא בשר מותר זה יורה דדוקא בדיעבד מותר בלא קריעה הא לכתחילה צריך קריעה גמורה ולא חש להאריך עכ"ל ולפי מה שכתוב בספרים שלנו לא קרעו כלל ובשלו בלא בשר מותר לא נלמד מזה כלום דאיכא למידק דבקריעה כל דהוא שרי לכתחילה ונראה דהואיל ולא הזכיר רבינו בדברי הריי"ף אלא קריעה ש"ו וטחייה בכותל או לא קרעו כלל ממילא נלמד מזה דהריי"ף לא מחלק בין קרעו קצת ללא קרעו כלל וכמ"ש בדרישה וממילא נשמע דלכתחילה אסור לבשלה אפי' בלא בשר בקריעה קצת וק"ל:

סעיף קטן יג
וכתב הרשב"א הא דאמרינן כחל כו' כגון שבשלו בקדירה לבדו כתב ב"י האי כגון שבישלו בקדירה לבדו אינו מל' הרשב"א אלא מל' רבינו הוא ואינו ר"ל שדוקא בקדירה לבדו מצטרף אבל עם בשר שהכתל נאסר לא מצטרף זה אינו כמ"ש אלא אפשר מפני שהרשב"א כתב שראוי לחוש לדברי רש"י כמ"ש בסמוך ולרש"י אפי' בשלו בקדירה לבדו אסור אם אין ס' להכי נקט האי לישנא ע"כ פי' אבל מדינא סבר כר"ת:

סעיף קטן יד
וכתב עוד ויראה לי אם נפל בראשונה בפחות מנ"ט כצ"ל ול"ג בפחות מנותן טעם (שאז יהיה פירושו בפחות מס' עכ"ה) וכן הגיה מ"ו ועד"ר:

סעיף קטן טו
וכתב עוד ויש מחמירין כו' עד זהו כדעת רש"י אע"ג דלעיל כתב דלדעת רש"י צריך לצלי קריעה שתי וערב צ"ל דר"ל שתי או ערב (ואין להקשות מש"ר אפי' בקדרה בפני עצמו משמע הא עם בשר נמי שרי על ידי קריעה ש"ו וטיחה בכותל וזה שלא כדברי רש"י וכ"כ ב"י אבל ז"א דלכך כתב אפי' בקדרה לבדו דצריך קריעה ש"ו וטיחה בכותל ולא סגי בדבר מועט אבל ודאי עם בשר לא מהני וק"ל עכ"ה) וכן פי' מ"ו בא"ו דברי הש"ד בריש דיני כחל ע"ש ושם כתב דגם כוונת רבינו כאן כן הוא ובזה מיושב תמיהת ב"י:
וכ"כ בספר המצות האי וכן לא קאי אלא על מ"ש וראוי לחוש לדבריהם שר"ל מצד החומרא שגם הסמ"ק כתב וכבר נהגו שלא לבשלו וכו' והחמירו בדבר זה ביותר אבל מדינא לא מוכח לא מסמ"ג ולא מסמ"ק כרשב"א ב"י:

סעיף קטן טז
ואפי' קרעו ש"ו וטחו בכותל כו' אלא יתן הבשר למעלה והכחל למטה כתבו התוס' והרא"ש וא"ת כחל היאך מותר תותי בישרא והלא שמנונית הבשר נוטף על הכחל ואי בקרעו ש"ו וטחו בכותל א"כ עלוי בישרא נמי לישתרי דהא מותר לבשלו עם הבשר בקדרה וי"ל דהכא גרע טפי דאע"פ שקרעו עדיין נוטף החלב מן הכחל על הבשר וניכר שהוא בעין אבל גבי מליחה שרי בכל ענין דמלח אינו מפליט החלב וגם אין נבלע בדופני הכחל אלא כנוס במעיו עכ"ל והרשב"א מוקי לה אפי' בלא קרעו ש"ו וב"י הביאו. ומ"ו בא"ו שלו כתב דמ"מ נראה לומר דאפי' היכא דלא קרעו ש"ו וטחו בכותל שרי לכתחלה תותי בישרא כמו דשרי בצלייתו לחוד ולא אמרינן דנוטף שמנונית הבשר עליו ואסרוהו מאחר שאינו חלב ממש אלא מדרבנן ומש"ה לא אסרוהו אלא בבישול אבל לא בצלי שהחלב נסחט ממנו ונופל על הארץ וכ"ש לפי סברת רשב"א דפי' בחידושיו דאף גבי כחל אמרינן כבולעו כך פולטו ע"ש יותר והא דלא חששו גם בכחל תותי בשרא למראית

עין שהרי נוטף ציר ושומן על הכחל שבו חלב היינו משום דהכא ליכא למטעי שהרי בלאו הכי נצלה בשר כחל עצמו עם חלבו משא"כ כשיראו נוטף לבנונית על הבשר וק"ל:

סעיף קטן יז

וכתב הרשב"א דהה"נ כשמלחו עם הבשר הטעם דמליחה כרותח דצלי. (והבשר למעלה דחלב מסרך סריך ועיין בגמרא עכ"ה):

סעיף קטן יח

וכ"כ הרמב"ם (ובספרי ב"י גורס וכ"כ הרמב"ן עכ"ה) שאם מלחו עם הבשר בלא קריעה מותר בדיעבד מייתי ראיה מהרמב"ם דדוקא בדיעבד מותר אבל לכתחלה אסור וכמ"ש רבינו בשם הרשב"א אלא שיש לדקדק דלמא ע"כ לא קאמר הרמב"ם התם דדוקא בדיעבד מותר אלא משום דלא קרעו אבל בקורעו סובר דאף לכתחלה מותר למולחו על גב בשר ודלא כהרשב"א ובאמת שלדברי הרשב"א הביא שפיר ראיה שהב"י הביא דברי רשב"א שמפרש בחידושיו דבגמ' מיירי בלא קריעה דמותר בדיעבד כחלא עלוי בישרא ועלה כתב הרשב"א דמליח כרותח דצלי משמע דשפיר הביא ראיה מדברי הרמב"ם לדברי הרשב"א אלא ע"פ סוגיית רבינו שכתב לעיל קרעו כו' והביא דברי הרשב"א משמע שהוא הבין דעת הרשב"א בקרעו והדרא קושיא לדוכתיה ואפשר לומר דמ"ש רבינו וכן דברי הרמב"ם אין להביא ראיה ממש לדברי רשב"א אלא כוונתו בזה לאפוקי מהרא"ש שהביא רבינו דעתו בסמוך שכתב מותר לכתחלה בכל ענין דר"ל אפי' ע"ג בישרא ובלא קריעה וזה מוכרח לסברת הרא"ש דס"ל דאין המלח מפליט א"כ אין חילוק בין קרעו ללא קרעו וזהו ודאי דלא כדברי הרמב"ם דמתיר דוקא בדיעבד ודו"ק. (לחתכו בסכין של בשר ר"ל אפי' אחר צלייה דאז הוא רותח ומכ"ש צונן דמותר. וא"ת מ"ש מקדרה דצריך לייחד הקדרה לכך דשאני קדרה שכל מה שפולט הכחל נבלע בקדרה משא"כ בסכין וק"ל עכ"ה).

סעיף קטן יט

וליתנו בכלי של בשר פירוש להניחו בכלי שנבלע בה כבר טעם בשר דומה למ"ש לחתכו בסכין של בשר אבל לבשלו בקדרה שיש בו בשר כבר נתבאר דנהגו לאסור אפי' בקריעה ש"ו וטיחה בכותל: (וכתב רש"ל ואנו נוהגין שלא לאכול שום כחל בבישול אלא בצלי וביבש מותר ע"י פשטיד"א בעיסה וכ"כ רמ"א והוא מדברי מהרא"י בת"ה דלאחר ל' יום מקרי יבש וק"ל עכ"ה):

סימן צא

סעיף קטן א
בשר וגבינה שנגעו כו' ולא חיישינן שמא יגעו זה בזה כתב ב"ה כו' בפרק כל הבשר דק"ז תנן צורר אדם בשר וגבינה במטפחת א' ובלבד שלא יהו נוגעים זה בזה ובגמ' וכי נגע זה בזה מאי הוה צונן בצונן הוא אמר אביי נהי דקליפה לא בעי הדחה מי לא בעי ודבר פשוט הוא שבעל העיטור קאי אהא דתנן ובלבד שלא יהו נוגעין זה בזה ואמרינן בגמרא שאם נגעו צריך להדיח מקום נגיעתן ש"מ כל מידי דבעי הדחה כו' אסור ורבינו אע"פ ששינה קצת לשון המשנה שבמקום דקתני ובלבד כו' כתב ולא חיישינן מ"מ מ"ש ב"ה קאי ג"כ שפיר אדברי רבינו (ור"ל מדכתב רבינו שמא יגעו זה בזה משמע דאם ודאי יגעו אסור להניחם א"כ ש"מ עכ"ה) ועד"ר:

סעיף קטן ב
במה דברים אמורים פי' שסגי בהדחה בששניהן צוננין ועד"ר:

סעיף קטן ג
או חלב צונן לתוך בשר פי' לתוך קדרה שיש בה בשר ושאר דברים רותחין בזה נופל לשון תוך אבל ה"ה אם נפל טיפת חלב על חתיכת בשר חם מבושלת אסור עד ס' וכמ"ש בסימן צ"ב והטעם משום דתתאה גבר:

סעיף קטן ד
הכל אסור פירוש אם אין ס' והיינו דוקא בנופל לתוך בשר מבושל שמונח ברוטב אבל לצלי אם נפל על בשר בצלי או על מבושל והוא חוץ לרוטב אינו אוסר אלא כדי נטילה כמ"ש לקמן סימן ק"ה. מיהו אם איסור צלול כגון חלב נופל על חתיכה מבושלת רותח אפילו חוץ לרוטב נתבאר בסמוך ר"ס צ"ב שהיא נאסרת כולה אם אין ס' בחתיכה שנופלת עליה:

סעיף קטן ה
או בשר רותח שנפל לתוך חלב צונן קולף הבשר כו' הטעם דאדמיקר ליה בלע פורתא:

סעיף קטן ו
והשאר מותר ואע"פ שהבשר שוקע לתוך החלב אינו מקרי צונן לתוך חם דכל שהוא במקומו הוא הגובר ומקרר הבשר שנפל לתוך החלב ודי לו בקליפה וכ"כ רשב"א על פירש"י גבי ההוא בר יונה דנפל לכמכא:

סעיף קטן ז
וכן החלב כתב רבינו יב"א צריך שיהא בו ס' כדי הקליפה פירוש כדי הקליפה של חלב שסביב החתיכה וממילא צריך שיהא בהחלב ס"א נגד קליפת בשר (וצ"ע שלא ידוע לעין שדבר שסובב על הבשר היא יותר גדולה שנסבב וא"כ כשנשבר קליפת החלב שסובב

על הבשר היא יותר גדולה מקליפת הבשר וכאלה צריך ס"א פעמים עכ"ה) כמו שמוכיח מדברי מהרא"י כתבתי לשונו בדרישה ע"ש ולולי מהרא"י הייתי אומר דגם לריב"א בס' נגד קליפת בשר סגי דמיד שנפל שם הבשר ואוסר מחלב סביבו נבלל אותו חלב שסביבו קודם שחל שם איסור עליו וסגי בס' ועד"ר:

סעיף קטן ח

אבל ר"י כתב שא"צ וכן יראה מדברי הרמב"ם כו' מדברי הרמב"ם מוכח דאפילו ס' בחלב נגד קליפת הבשר א"צ ולא אמרינן דהבשר אוסר סביבו ויצטרך ס' נגדו והטעם דאף אם נפל חתיכת בשר טמא חם על בשר כשר צונן בעי הצונן קליפה ה"מ היכא דאפשר אבל כאן דנבלל הקליפה לא אמרינן דהקליפה אוסר השאר דגם זה בכלל דאמרינן אין קליפה אוסרת קליפה:

סעיף קטן ט

ומליח דינו כרותח ולא לגמרי לאסור כולו אלא כדי קליפה כו' והיינו דוקא בשאינו שמן אז אינו אוסר אלא כדי קליפה והרשב"א מחלק בדין מליח כרותח בין מליח התחתון למליח העליון ודינים אלו יתבארו בסימן ק"ה ועד"ר:

סעיף קטן י

ור"ת פי' דכל מליחה שמולחין לקדרה כו' כשמולחין אותו להכשירו לקדרה מדמו וכן עיקר ב"י וגם אינו נקרא רותח עד שישהה שיעור מליחה לקדרה אבל הציר הנוטף ממנו מיד חשיב רותח ואוסר אם נפל על דבר היתר ומבואר בב"י ע"ש אבל מדברי הטור לא משמע לי הכי דא"כ למה לא נאסר הגבינה מבשר שנמלח שנאכל מחמת מלחו כיון שהציר הנפלט מהבשר היא רותחת ונבלע בהגבינה. ומיהו י"ל דכל שלא נמלח עדשאינו נאכל מ"מ לא מקרי הציר הנוטף ממנו רותח והב"י כתב פלוגתא בציר בכה"ג אי מקרי רותח ע"ש:

סעיף קטן יא

אבל נאכל מחמת מלחו לא הוי כרותח פי' וסגי בהדחה ועד"ר:

סעיף קטן יב

ואם יש בו בקעין כו' והוא חי כולו אסור מ"ש והוא חי גם על יש בו בקעים קאי והוא סברת בעל העיטיר אבל מהרא"י בהג"ה שער י' חולק ע"ש:

סימן צב

סעיף קטן א
כזית בשר כו' אם קדם וסילק כו' הבשר אסור הטעם שהרי נתבשל בחלבו והא דנקט מילתיה כזית בשר אע"ג דרבינו לא נחית לחיוב מלקות אלא לאיסורא נקט כזית שהוא אליבא דכ"ע אבל חצי כזית דוקא אליבא דרבי יוחנן:

סעיף קטן ב
אבל אם אין בחלב ששים עד"ר:

סעיף קטן ג
גם החלב אסור לרש"י דמין במינו במשהו פירוש דאותו מעט החלב שנכנס לתוך הבשר נעשה נבילה וחוזר ויוצא ונעשה מין במינו רש"י:

סעיף קטן ד
אבל לר"ת כו' כיון שיש בו ששים מותר דוקא ביש בו ששים פליג עליה דרש"י אבל באין בו ששים מודה ורבינו קיצר קצת בלשונו שהיה לו לבאר באין בו ס' אסור לכ"ע וביש בו ס' פליגי רש"י ור"ת. ואנו נוהגין כר"ת מ"ו:

סעיף קטן ה
ורש"י פי' אפי' מקצתה ברוטב מ"מ המסקנא בסמ"ק ובמרדכי כר"י וכן פסקו השערים וכן עיקר מ"ו ועד"ר:

סעיף קטן ו
אבל אם מיד כשנפל החלב על החתיכה ניער הקדרה או כיסה כו' היינו לדעת רש"י אבל לדעת ר"י א"צ ניעור אלא כיון שהוא מקצתה ברוטב כל הקדרה מצטרף משא"כ לדעת רש"י שאין הקדרה מצטרף אף אם מקצתה ברוטב ואפשר שקאי גם על דברי ר"י שגם אם תהיה החתיכה חוץ לרוטב די כשיכסה הקדרה לערוב הכל אע"פ שלא תכנס זאת החתיכה ברוטב כלל וכ"ש בניעור כ"כ מהרי"ן חביב:

סעיף קטן ז
כתב הרמב"ם אבל אם ניער כו' עד"ר:

סעיף קטן ח
וכתב עוד הרמב"ם נפל כו' או לתוך החתיכות ולא נודע כו' דוקא נקט לא נודע אבל אי הוי ידוע על איזה חתיכה נפל היה נוער אותה חתיכה לבדה או היה משליך אותה חתיכה לחוץ ועד"ר:

סעיף קטן ט
והיכא שנאסרה החתיכה כו' אף על פי שאפשר ליסחט כו' מ"ש שאפשר ליסחט אסמוך לו קאי ור"ל שאפשר. להסחט האיסור ממנה ולהתפשט ע"י ששים שיש שם לבטל החלב:

סעיף קטן י
ומ"ש מרק ובשר ותבלין כו' נראה דבשם תבלין נכלל מיני בצלים ועשבים שנותנין לבשם המאכל דאילו בשמים ה"ל בכלל רטוב שהרי נתערבו עמהן:

סעיף קטן יא
ואם אינו מכירה וכו' אם חתיכת האיסור ראויה להתכבד הטעם דאם אינה ראויה להתכבד בטילה חד בתרי כיון שנתבטל הטעם ומ"ש וכל החתיכות אסורות היינו בכולן ראויות להתכבד אבל אם אין ראויות להתכבד אלא מקצתן אותן אסורות והנשארים מותרין וא"ל דמיירי בהיא לבדה ראויה להתכבד דא"כ למה אינו מכירה והשאר יהיו מותרים:

סעיף קטן יב
ופסק הרב רבי אפרים דלא אמרינן אפשר לסוחטו אסור אלא בבשר בחלב הטעם דכל אחד ואחד בפני עצמו הוא היתר וכשמבשלין יחד הוא אסור נמצא שנעשה עכשיו מהן יחד גוף איסור ולא דבר בלוע מאיסור:

סעיף קטן יג
אבל בשאר אסורין כו' אפילו החתיכה עצמה חוזרת להיות היתר ולקמן סימן ק"ו כתב הרשב"א שהחתיכה נשארה באיסורה: (ור"ת פסק דאף בשאר איסורין וסובר דנלמד במכ"ש מבשר בחלב דהוי כל חדא בפני עצמו היתר ואפ"ה מחמרינן כ"ש באיסור אחר וק"ל עכ"ה):

סעיף קטן יד
ודוקא כשנאסר בנותן טעם כו' אבל נאסר במשהו אפילו נאסר מחמת מינו עד"ר:

סעיף קטן טו
טיפת חלב שנפלה על הקדרה שאצל האש מבחוץ כו' הר"מ בתשובותיו ביאר טעם דין זה דכי נפל על הקדרה מבחוץ לא אמרינן שיהא דומה כאילו נפל לתוך הקדרה לבטלו בששים וגם לא אמרינן שהוא מתפשט בכל הקדרה לבטלו בששים בטעם שיש בקדרה עצמו אלא אמרינן אוסר סביבו ודבר זה נקטינן לחומרא שאם אנו יודעין שיעור הטיפה של חלב משערינן אם יש ששים פעמים ששים בקדרה נגד טיפת החלב מותר ממ"נ אם נתפשט טיפת החלב בס' טיפות הנבלעים בעובי הקדרה נתבטל מיד ואם לא נתפשט אלא בנ"ט ונמצא שאסר אותן נ"ט אם יש בכל תבשיל שבקדרה ששים פעמים ששים

לבטל אותן ששים טיפין שנאסרו מותר אבל אם אין אנו יודעין שיעור הטיפות חלב הכל אסור אף כי בוודאי בכל הקדרה יש ששים לבטל החלב אפ"ה הכל אסור משום דאמרינן הטיפה היתה גדולה ומתפשטה בפחות מששים ואוסרת סביבה ואותה חתיכה שנאסרה אוסרת כל הקדרה הואיל ולא ידעינן שיעור הטיפה אין אנו יכולין לשער אם יש נגדה בתבשיל ששים פעמים ששים וזהו ביאור דברי הר"מ שכתב רבינו בסמוך וגם דעת רבינו כן היא שכתב ואם כן הטיפה אוסרת הקדרה כל סביבותיה כו' ר"ל שאין אוסרת כל הקדרה אלא כל סביבותיה ונאסר כל התבשיל והיינו באין אנו יודעין שיעור הטיפה אבל אם אנו יודעין שיעור הטיפה דין זה מבאר רבינו במה שהביא בשם הר"מ. ולפ"ז לא קשה מ"ש ב"י הל"ל והר"מ כתב דל"פ אהדדי עד"ר. וכתב ב"י ונראה שהר"מ אינו מחלק בין נפלה נגד הרוטב או נגד מקום הריקן דאם כן ה"ל לפרש:

ואם יש בתבשיל ששים כנגד אותן ששים מותר פירוש התבשיל מותר אבל הקדרה אסור לעולם מרדכי:

סעיף קטן טז

ובס"ה כתב שאם נפלה כנגד התבשיל כו' והוה ליה כאילו נפלה בתבשיל ז"ל סמ"ק הלכך כשנפלה נגד הרוטב ויש ברוטב ששים מן הטיפה מותר ממ"נ אי מפעפע בכל הכלי הרי נתבטלה ואם אינו מפעפע אז לא יאסר אבל כו' ורבינו לא חשש לכתוב טעם זה אלא שמפעפעת לפנים כו' ונראה דזהו פירוש מ"ש סמ"ק ואם אינו מפעפע אז לא יאסר כו' ב"י (ר"ל דאם אינו מפעפע בכל הכלי מסתמא מפעפע לפנים והוי כאילו נפלה בתבשיל כ"כ ב"י ונראה דהא דכתב רבינו כאילו נפלה בתבשיל היינו דוקא לענין שהתבשיל מותר אבל לא לענין הקדרה עצמה שהרי הסמ"ק כתב ואם ואינו מפעפע אז לא יאסור ואז הקדירה גופא פשיטא שהיא אסורה עיין ברנ"ש בא"ו דין נ"ו עכ"ה):

סעיף קטן יז

ואם נפלה במקום הריקן שמא מפעפעת כצ"ל שצריך להגיה שמא כו' וכן הוא בסמ"ק ובהגהות ש"ד מביא גם כן הסמ"ק ושם כתב בהדיא שמא מפעפע וכן כתב ב"י בשם סמ"ק בהדיא וכתב עוד ב"י וז"ל נ"ל דה"ק שמא מה שמפעפע בדופן הקדרה הריקן עד סמוך לרוטב הוא בענין שאין בלחלוחית אותו מקום שמפעפע בו ששים מן הטיפה ועשה אותו מקצת כלי נבילה ע"כ:

סעיף קטן יח

ומ"ש שמפעפעת עד סמוך לרוטב כ"כ עד שאין ששים בא לומר שמספיקא נאסר בקדרה כל מקום הריקן עד הרוטב ואמרינן שנתפשט עד סמוך לרוטב ואפ"ה אין בה בליעת

רוטב ששים נגד האיסור שנפל עליו אבל אי הגיע הפיעפוע עד הרוטב ס"ל דנתפשט אז ברוטב וניתר גם מקום הריקן שלא ישאר בו טעם כדבר שנתבטל בס' וק"ל:

סעיף קטן יט

הרי נאסר אותו מקום הקדרה והיינו טעמא דחיישינן שמא נתפשט כל סביבו במקום הריקן ולכך אסור לערות התבשיל מן הקדרה מצד השני:

סעיף קטן כ

וזה תקנתו שיניחנה כך כו' אבל לא ינקוב שולי הקדרה ויערה דרך שם דא"א שלא ינענע ויגע במקום שנאסר כ"כ הסמ"ק והביאו בהגה ש"ד בשם סמ"ק:

סעיף קטן כא

וכבר נהגו העולם לאסור כו' קצת קשה למה תלה זה במנהג ומ"ו פירש לענין זה שאינו מועיל ששים לבטלה אלא הקדרה נאסרת ולא מהני מה שרוצה להמתין עד שתצטנן ולי היה נראה דמש"ה תלהו במנהג דאסר לערהו מפי הקדרה משום צד דאילו לדינא כתב לפני זה דאסור לערות דרך אותו צד שנאסר לחוד ואף על גב דכתב אחר זה דאין תקנה עד שיצטנן היינו לכתחלה ומשום גזירה וקמ"ל דהמנהג הוא דאם ערהו בשום צד דאוסר התבשיל והטעם דיש לחוש שהאיסור נמשך מצד לצד ולא בכל שטח הקדרה כ"א דרך רצועה באופן דאין ס' נגדו: (וכתב רמ"א וטיפה הנופלת על כיסוי הקדרה דינו כנופלת על הקדרה כנגד הרוטב ודוקא כשהתחיל הקדרה להרתיח דאז עולה הזיע ומגיעה לכיסוי ויורד משם אל הרוטב או"ה וש"ד עכ"ה):

סעיף קטן כב

כתב א"א הרא"ש ז"ל מחבת של חלב כו' ואוסרתה כתב בכתבי הר"ר איסרלן סי' ק"ג דשיעור הרחקה אם אין היד סולדת בקדרה של בשר מחמת הזיעה אפי' אם היה הזיעה עולה מותר אם לא שהקדרה רותחת בפני עצמה (וכתב בת"ה סי' ק"ג ולכן תולין בשר לייבש על קדרות של חלב ע"ש עכ"ה.) כתב בהג"ה ש"ד ואם כסו תבשיל של בשר בכסוי של חלב או איפכא צריך ס' כנגד כל הכסוי כו' ע"ש ב"י הביאו בס"ס צ"ב ומכאן יש ללמוד היתר דאם יש ס' בתבשיל נגד כל הכסוי דמותר ולא אמרינן דאיסור שבכסוי יורד ואוסר גוף הקדרה שמונח הכסוי עליה והקדירה אוסר תבשיל שבתוכה אלא אמרינן הרתיחה עולה מהתבשיל ומוליכה מיד כל הבלוע מכסוי לתוך התבשיל ונתבטל בששים:

סימן צג

סעיף קטן א
קדרה שבישל בה בשר לא יבשל בה חלב פירוש לכתחלה אפי' בכלי שאינו בן יומא שחכמים גזרו לכתחלה שאינה בן יומא אטו בן יומא:

סעיף קטן ב
ואם בישל בה בתוך מעת לעת כו' היינו געולי נכרים שאסר רחמנא ועד"ר ונ"ל שגרסינן בתוך מעת לעת אוסר כדינו והיינו דתלוי בטעימת קפילא אבל ל"ג אסור דמשמע שזה ודאי אסור עכ"פ ועד"ר:

סעיף קטן ג
איכא מאן דאמר מבשל בה ממין שבישל בה עכשיו הטעם מבואר שטעם הראשון שהיה בקדרה נתבטל אבל ממין הראשון אסור לבשל בו דמ"מ בלע מחלב כמ"ש בדרישה וזהו טעם מאן דאסר לבשל בה בין ממין הראשון בין ממין האחרון אלא שהוסיף לאסור בו גם מין האחרון וכמו שמבאר הטעם דקי"ל כלי חרס אינו יוצא מידי דפיו לעולם. וטעם של בעל העיטור שמתיר לבשל בו מאיזה מין שירצה נתבאר הכל בדרישה:

סעיף קטן ד
ואין לה תקנה אלא שבירה י"מ מאי תקנה שייך בשבירה ואין זה קושיא דהכי קאמר אין לה תקנה ולכך צריך שבירה וגם יש לדחוק ולומר דה"ק דשבירתו זו היא תקנתו דאז אם ירצה להתיכו ולעשות ממנו כלי אחר בכבשן מותר דבכבשן אש הגדול מלבנו ולא בע"א:

סעיף קטן ה
וה"ר פרץ כתב כו' ואין לו תקנה אלא שבירה וכן עיקר מ"ו (ולאו דוקא שבירה אלא דלא להשתמש בהו בחמין כדלקמן סי' צ"ד עכ"ה):

סעיף קטן ו
אלא אם היא של מתכת יגעילנה לאחר מעת לעת של בישיל שני הא דהצריך להגעיל לאחר מע"ל משום שהיו רגילין להגעיל במה שמבשל באותו כלי עצמו במים רותחין ע"י גדנפא וכמ"ש לקמן סימן קכ"א ומסתמא אין ששים למה שבתוך הכלי נגד הכלי עצמו הלכך צריך להמתין עד אחר מעת לעת כדי שיבטל הטעם ודוקא של בישול השני דאף אם ימתין אחר מע"ל של בישול הראשון הלא הוא נאסר ע"י בישול שני והלכך צריך להמתין עד אחר מע"ל של בישול שני:

סעיף קטן ז
כתב הרשב"א שאם בישל ירקות בקדרה של בשר שמותר לבשל בה אח"כ גבינה כו' הטעם דהואיל ונקלש טעם הבשר ע"י ירקות קודם שנאסר שוב אין האיסור חל על דבר

מועט משא"כ בקדרה שבלעדבר האסור דאין לומר שנקלש האיסור דהרי המים נעשה נבילה ומה שחוזר לתוכו כאילו הוא גוף האיסור ועד"ר גם שם כתבתי דרבי' לית ליה הא דרשב"א:

סימן צד

סעיף קטן א

התוחב כף חולבת כו' משערינן בכל מה שתחב כו' כתב רמ"א אם הכף בן יומא דהיינו ששמשו בו בכלי ראשון תוך מע"ל וצריך לשאול אחר זה ש"ד וכ"כ בת"ח כלל פ"ה דין א' בסופו עכ"ה):

סעיף קטן ב

והר"ר פרץ כתב שאם הכף של מתכת כו' משום חם מקצתו חם כולו כתב מ"ו ואין נוהגין כן מהרא"י והטעם דאף שהוא חם כולו מכל מקום אינו מוליך הבליעה:

סעיף קטן ג

ואם תחב הכף בקדרה שני פעמים כו' צריך שני פעמים ששים עיין בהג"ה שערי דורא סימן ל"ט שכתב הטעם כיון שהכף שם איסור עליה דהרי אם תחב אותה לקדירה אחרת צריך ס' מה לי קדרה אחרת מה לי אותה קדרה אם לא נודע בנתיים ע"ש. אבל אם נודע בנתיים בחד ס' סגי והטעם דבשעה שנודע כבר נתבטל האיסור בס' וכשחזר ותחב בטל באותן ס' ואף האיסור שנפל מתחילה מצטרף עם ההיתר להעלות את האיסור שנפל שנית וכן משמע בב"י ובת"ה סימן קפ"ג ע"ש. וצ"ע הא כתב רבי' ס"ס צ"ט דאם נתוסף איסור על איסור וכ"כ בס"ס ק"ט בביטול יבש ביבש וכן כתב הרא"ש בפ' ג"ה וכן העלה ב"י להלכה כהרמב"ן בס"ס צ"ט ושלא כדברי הרא"ש דמתיר בנודע ואף הראב"ד אינו מתיר בנודע כי אם בדבר המחוי כגון יין במים וכיוצא בו ומפ"ה דתרומה דהביא ב"י כאן לראיה שמחלק בין נודע כתב ב"י שם סימן צ"ט דאף שהרמב"ם גרס בתוספתא דבידע כ"ע מודו דשרי היינו דוקא בתרומה ואין ללמוד ממנו לשאר איסורים. ונ"ל הטעם דשאני תרומה דעומד להרים כמורם מתחילה דמי והא ראיה שר"ש מתיר מהאי טעמא אפי' בלא ידע וכ"ש לר"ש דגרס בההיא דתוספתא דאפי' בידע פליגי וס"ל לחכמים דאסור וחוזר וניער. והרא"ש בפרק גיד הנשה הביאו ג"כ מההיא דפ"ה דתרומות ראיה לאיסור אבל לא כתב האי חילוקא דידע להתיר וצ"ל שס"ל כרבי' שמשון דאפי' בידע אסרו חכמים או דס"ל חילוק בין תרומה לשאר איסורים וכמ"ש ב"י בשם הרמב"ם ומביא ראיה לאיסור מק"ו מתרומה אבל לא להיתר. וכן י"ל דברי ת"ה הנ"ל דהביא ראיה לאיסור דוקא. א"נ ס"ל דוקא בכף דאין כאן גוף האיסור אלא מעט בליעה יש בו להקל וכ"כ שם בס"ס צ"ט בהדיא ע"ש וכל שכן היכא דתחב ב"פ דא"צ שני פעמים ששים היכא דידע

דהרי אין טעם איסור נרגש בו טפי מחמת תחיבה השנייה (וע"ל ס"ס ק"ג) וכיון שמצינו דחכמים מקילין בידע בתרומה אבל בשאר איסורין נראה דגם ת"ה מודי דאין חילוק בידע אלא חוזר וניער ונאסר כיון דאין ששים נגד הכל וכמ"ש ב"י בס"ס צ"ט ושלא כדברי המרדכי שהביא שם ע"ש ובס"ס ק"ט. וי"מ דשאני הכא דהוא כתרי מיני איסור תחילה יצא ממנו חלב לתוך בשר ואח"כ בשר בחלב ובס"ס צ"ח יתבאר דשני מיני איסור מועיל האחד לבטל השני אבל ז"א דאם כן אפי' לא נודע נמי ועוד דמ"מ לשניהן טעם חלב יש ושם נתבאר דדוקא לענין פטור ממלקות אמרינן הכי ולא להיות מותר באכילה כל שאין להן שינוי טעם. וכתב מהרא"י בת"ה סימן קפ"ג וז"ל אמנם לא חזינא לרבנן קשישאי דהוי דייקי לדרוש בשואלי הוראה אם נתחבה כף פעם אחת או שתים אלא היו משערי' בסתם בששים ומתוך כך קרוב בעיני שאפי' הוו ידעי בודאי שנתחב ב' פעמים לא היו מצריכין יותר מס'. כי טעם המחמירים איכא למימר משום דחיישינן שמא לא פלט הכף כל הבלוע בתוכו מן האיסור ונשאר בתוכו חלק ונכנס בתוכו מן ההיתר שבקדרה נ"ט חלקים ונאסרו בתוך הכף ונעשה הכל נבילה וצריך עוד ס' נגד זה שנתחדשה בכף מתחיבה ראשונה שפולט בתוך הקדרה בתחיבה שנייה ומסיק מהרא"י דאין לחשש לזה כי אין איסור בלוע אוסר היתר בלוע כמו טומאה בלוע שאינה מטמאה טהרה בלוע כו'. ומסיק וכתב עוד שם דהמחמירין ע"כ טעמא משום דקאי אכף של חלב שנתחב בקדירה של בשר ב' פעמים ולא נודע בנתיים וחשיב ליה כתרי איסורי שבתחילה פולט הכף רק החלב ואח"כ בתחיבה שנייה פולט בשר בחלב והוי איסור חדש דומה לשני כזית איסור שנפלו ב' פעמים זה אחר זה לקדרה ולא נודע בנתיים בעינן שני פעמים ס' כדאיתא במרדכי פ' הגוזל קמא דאי תימא דאפי' מחמת כזית א' בעי ב' פעמים ס' הואיל ונתחב ב' פעמים קודם שנודע הוי מילתא בלא טעמא ע"כ ועד"ר:

סעיף קטן ד

ואם יש ששים כו' אבל הכף אסור כו' ולא אמרינן דנגעל עתה מבליעה ראשונה דבהגעלה צריכין רותחין כ"כ שמעלין רתיחה ולענין הצרכת ס' אפי' שאינה מעלה רתיחה אלא שהיד סולדת בו ועוד דאתי למטעי ולומר דנגעל עתה מבליעה ראשונה אף בלא נתחב הכף אלא מקצת בקדרה:

סעיף קטן ה

אך מותר לתת לתוכה פירות או צונן והא דסתם רבי' ולא כתב אם צריך הדחה ולעיל סימן צ"א כתב רבי' שצריך הדחה בבשר צונן שמניח בקערה של איסור צונן לפי שלא רצה לבאר כאן בדין זה רק שהוא מותר בהנאה ודין הדחה שצריך המונח בכלי אסור סמך על מ"ש לעיל ועד"ר גם מ"ש לעיל ר"ש צ"א בדרישה ע"ש:

סעיף קטן ו
ואם אין הכף בן יומו הקדרה מותר כו' והכף אסור כו' וא"ת הואיל והתבשיל מותר דאמרינן הטעס פגום א"כ הכף נמי יהא מותר מטעם זה וי"ל דשאני הכף שבלע טעם האוסרו בשעת שבחו הלכך אף לאחר שנפגם אסור:

סעיף קטן ז
ומ"מ בדיעבד אינה אוסרת כו' פי' כשתחבה במין שתחבה לפני זה וקמ"ל דל"ת השתא דבלוע מבשר וחלב תאסר בפליטתה טפי מבפעם ראשון אבל פשיטא שאוסרת אם תחבה במין בליעתו ראשונה כיון שהוא בן יומו מתחיבה זו (כתב רמ"א קדרה שבשלו בה ירקות או מים ותחבו בו כף בן יומו או אפכא או שיש ששים במאכל הכל שרי ונוהגין להחמיר לאכול המאכל כמין הכלי שהוא בן יומו ולאסור הכלי שאינו בן יומו ואינו אלא חומרא בעלמא כי מדינא הכל שרי עכ"ה):

סעיף קטן ח
כתב בספר התרומות כו' בבשר בחלב אינו כן כו' ואם אחר ששהה מעת לעת לבשול הבשר בשלו בה שלב מותר הטעם דבשר בחלב הוי כמה נותן טעם בר נ"ט וכולה להיתר הבשר בקדרה והקדרה במים חמין ומן המים לקדרה אבל הקדרה הבלועה מאיסור אין להתיר מטעם זה דלא שייך נ"ט בר נ"ט כ"א מהיתר להיתר אבל גבי איסור אמרינן חתיכה נעשה נבילה בדליכא ס' הלכך נעשו המים נבילה מיד סמ"ק. ולפי ה"ט לא ס"ל לרבי' כוותיה דס"ת ולא הו"ל לכותבו דהא רבי' כתב בסימן צ"ב דהרא"ש הסכים דלא נעשית נבילה בשאר איסורים וי"ל דרבי' ס"ל כאן כוותיה ולא מטעמו אלא אוסר דהמים נאסרו מהכלי של איסור דבכולו משערי' ואין ס' נגדו וחוזרת ונבלעים בהקדרה ואין אנו יודעין כמה בלע ובבלע האיסור שיצא מהקדרה לתוך המים משערינן ואמרינן דכל האיסור חזר ונבלע בהקדרה ונחשב כאיסור בעין הואיל והיה בן יומו וחוזר להיות באיסורו כבראשונה ואף לא חזר ובלע כל האיסור מהמים הרי כבר נתבאר בס"ס צ"ב דטיפת חלב שנפל על הקדרה בעי' נגדה ששים פעמים ס' ושנהגו לאסור כולו כ"ש כאן כשנבלע בה דבר איסור אלא דבקדרה של בשר התירו משום נ"ט בר נ"ט דהתירא וכ"כ רבי' לקמן סי' ק"ג דמה"ט יש לחלק בין קדרה של איסור לקדרה דבלוע מבשר וחלב וכמ"ש. וטעם שכתב הסמ"ק הנ"ל כתב ב"י נמי על חילוק בליעת בצלים מאיסור או מהיתר דהוי מכח נ"ט בר נ"ט דהיתרא ותמוה הוא בעיני דא"א לומר כן דהא רבי' כתב בסמוך ז"ל שהבצלים או הירקות בלועים מבשר כו' ומשמע דבלועים אפי' מגוף הבשר ולא מטעמו וכ"כ גם שם בסמ"ג סימן רי"ג ריש דף ק"ד בהג"ה וכתב שם הטעם משום דאין הבצלים נעשים בבלע למחשבה כבשר משא"כ בכלי איסור דאמרינן חענ"נ ע"ש:

סעיף קטן ט

אע"ג דבשאר איסורים שבתורה כו' צריך ס' נגד כל הבצלים הטעם כתבתי בסמוך דחנ"נ והוא מדברי סה"ת שסובר כן גם בזה קשה דלא ה"ל לרבינו לכתוב האי דינא סתמא כיון דס"ל כר' אפרים דלא אמרינן חענ"נ כ"א בבשר בחלב לכן נראה דגם רבינו מודה בזה ומטעם דדוקא בחתיכה שנאסרה מאיסור שנפל עליו בפעם אחת אמרי' גביה אפשר לסוחטו מותר משא"כ כאן בבצלים שחתכן דק דק בסכין של איסור ובכל חתיכה בעינן ס' נגד כל הסכין וכשחתך דק דק והשליכו יחד בקדרה בעינן כמה פעמים כדי כל הסכין דומיא דתחיבת הכף ב' פעמים בקדרה דכתב רבינו לעיל דבעינן ב"פ ס' נגד כל הכף וה"ה אי תחב הכף כמה פעמים לקדרה בעינן כמה ששים ולא היה בקדרה כ"פ פעמים כדי כל הסכין משא"פ בחתך בסכין של בשר דאין שם נבילה עליו ומותר מכח נ"ט בר נ"ט וק"ל ובזה נתיישב ג"כ מ"ש רבינו בסימן צ"ו כמ"ש שם ועד"ר:

סעיף קטן י

כתב הר"ר פרץ כו' כדאמרינן בית השחיטה רותח וסגי בקליפה פי' אם שחט בסכין של נכרי:

סעיף קטן יא

ולא דמי להתם דהתם אין כל הבהמה רותחת אלא מקום בית השחיטה לבד פי' משום הכי סגי בקליפה אבל אם היה כולו רותח לא די בקליפה אלא בנטילה אבל אין לפרש דהיה כולו אסור דאם היה מפליט ומבליע בכולו א"כ היה ס' נגדו וכולו מותר ועוד הא כתב רבינו דאפילו בצלי חם איסור הנופל עליו אינו אוסר יותר מכדי נטילה ודוקא בחם על ידי בישול שהבשר נתרכך היטב אוסר בכולו אם אין בו ס' וכמ"ש לעיל בסימן צ"ב בשם מ"ו והר"ר פרץ מיירי נמי בחם ע"י בישול (מ"מ צ"ע הא כתב רבינו לקמן ר"ס ק"ה דמבושל שוה לצלי אם לא שהמבושל מונח ברוטב וכאן הביא דברי הר"פ סתם בלי מחלוקת ודוחק לומר בכאן דאיכא דוחקא דסכינא או משום דכאן איירי בחם מכלי ראשון ושם איירי אפילו מכלי שני כמ"ש שם דאם כן לא הו"ל לסתום אלא לפרש האי דינא ועוד דאין שייך לומר דבלא רוטב מכח דוחקא דסכינא ליהוי בטל בס' כשיש ס' ולא יצטרך נטילה או קליפה לכל הפחות) אבל חום בית השחיטה דומה לרותח דצלי וכן נמי צריך לפרש מה שכתב הר"ר פרץ כדאמרינן בית השחיטה רותח וסגי בקליפה דאין רצונו לומר שאם היה סכין דומה לאיסור בעין ובולע בכולו היה אוסר הכל דהא עכ"פ יש ששים נגד הסכין אלא ר"ל שאם היה איסור בעין לא היה סגי בקליפה אלא היה צריך כדי נטילה:

סעיף קטן יב
אבל חתיכה שכולה רותחת כו' וכולה אסורה אם אין בה ס' כדי כל הסכין לטעמיה אזיל דסבר חם מקצתו חם כולו ב"י וכ"כ בהדיא שם בסמ"ק ולכאורה היה נראה דיש להחמיר בה משום שהסכין מחתך דרך הולכה והובאה ולאו אדעתיה ולכן אפילו לדידן דלא קי"ל כר"פ בחם מקצתו חם כולו לענין זה מ"מ בדין זה קיל"ן דבעינן ס' נגד כל הסכין וכן צ"ל בסימן צ"ו ע"ש:

סעיף קטן יג
דסתם כלי אינו ב"י פי' אפילו בשל ישראל וכ"כ לקמן בס"ס קכ"ב ע"ש:

סעיף קטן יד
אבל קליפה בעי הטעם דלחומרא דוקא אמרינן הרתיחה מולכת הבליעה בכל הסכין אבל לא לקולא ומיירי ביש ס' בחתיכה נגד שמנונית שעל הסכין ועד"ר:

סימן צה

סעיף קטן א
דגים רותחין כו' שנתנם בקערה צוננת של בשר דוקא נקט קערה צוננת דאי גם הקערה רותחת הוי דומה לנצלו בקערה של בשר דיש אוסרין כמבואר בסמוך גם ב"י כ"כ:

סעיף קטן ב
או שהדגים צוננים והקערה רותחת מותר לאוכלן בחלב ולא אמרינן תתאה גבר וטעם שמותר משום שהוא נ"ט בר נ"ט להיתרא ע"ל סימן פ"ז כתב ב"י שאסור לאכול מפני הסכנה דגים עם חלב וכתבתי שם בשם ד"מ שאין נוהגין כן גם מכאן ראיה קצת שמותר:

סעיף קטן ג
אבל אם נתבשלו בקדירה של בשר יש אוסרים לאוכלן בחלב ואף על פי שהוא נ"ט בר נ"ט להיתרא מ"מ הואיל וע"י בישול יוצא עיקר הטעם אסור (ולעיל גבי מים דשרי משום דהוי ג' נותני טעם קודם שבא לכלל איסור דהיינו מבשר לקדרה ואח"כ למים ואח"כ מן המים לקדרה עכ"ה):

סעיף קטן ד
ורש"י מתיר כו' אלא א"כ נתבשלו עם הבשר עצמו ואנו נוהגין לאסור הדגים והבשר משום סכנה (ומהרי"ל אוסר קדרה של בשר שנפל בה שלפוחית של הדג עכ"ה) וגם רש"י לא בא לומר שאז הדגים לחוד מותרים אלא מפרש (הגמרא שאמרו דגים שעלו בקערה עכ"ה) שדוקא בכה"ג אוסר הבליעה ולא בע"א מ"ו ועוד דבא לומר דאם נתבשלו עם בשר אף מי שלא חש לנפשו לסכנה מ"מ צריך לחוש להאיסור שאוסרין הדגים תבשיל של חלב שנאכלין עמה אח"כ. מיהו זהו פשוט ולא הוה צ"ל בדגים:

סעיף קטן ה

ובעל התרומות כו' ואוסר שנצלו שקבלו טעם בשר מעיקר הכלי אע"ג דגם בבישול לפעמים הדגים נוגעים בכלי עצמו מ"מ אין מקבלין עיקר הטעם הואיל ויש שם מים וזהו שייך דוקא בטעם היוצא מן הקדרה דנכנס תחלה בהמים אבל כשמבשלו בתחלה בו בשר אף שהיה בו מים מ"מ כיון שנמחה גוף הבשר במים הרי המים הוא כבשר והן נבלעין בהקדרה וז"ש רבינו בס"ס זה ז"ל ונאסרה היורה מממשות הבשר שנגיעה שנוגע בה כו' ולא אמרינן שיכנס תחלה במים. ומ"ש בשם הרא"ש שהתיר ירקות שבשלו כו' צ"ל דמיירי גם כן בכה"ג שהירקות היה בהן מים צלול גם לבסוף דאל"כ אף שהיה בהן מים בתחלת הבישול מ"מ אם לבסוף אין מים צלולים חוזר הקדרה שאינו יוצא מידי דפיו לעולם והוה כנצלו בתוכו ואסור שוב לאוכלן בחלב וכמ"ש לקמן שס"ס ק"ו ע"ש בחתיכה שיש בו חלב. (קערה שאכלו בה בשר ל"ד אכלו בה אלא אפילו בשלו בה בשר נמי שרי משום נ"ט בר נ"ט דהיתרא ומ"ש שאכלו בה בשר נמי חשיב ככלי ראשון לפי שעירו שם מכלי ראשון עכ"ה):

סעיף קטן ו

ואיני מבין למה כתב שצלאן עם בשר אסור כו' דהה"נ מבושלין עמו כו' עד"ר כתבתי טעם הרמב"ם דלא מיירי כלל בצלאן עם בשר אלא שצלאן בתנור יחד והאיסור משום ריחא. וגם לפי מה שהבין רבינו דברי הרמב"ם דמיירי בצלאן עם בשר היה נראה לכאורה דלק"מ על דברי הרמב"ם לפי שהרמב"ם סובר כיון דע"י בישול הוא מתרכך טפי מבלי בו יותר מע"י צלייה ומש"ה בריש דבריו שכתב קערה שאכלו בה בשר ובשלו בה דגים מותר כו' נקט בשלו לרבותא דכ"ש צלייה ובסוף דבריו נקט דגים שצליין עם בשר נקט נמי לרבותא דבצלייה אסור וכ"ש בבישול שע"י בישול בולע טפי וכן נראה קצת מדברי רבינו שכתב על דברי הרמב"ם ז"ל ואם בא להחמיר בצלי כו' משמע דעד השתא רוצה לומר דצלי קיל טפי מבישול ולכן לא קשה בריש דבריו למה נקט בישול ולא צלייה משום דכ"ש הוא כמ"ש. אלא שאין סברא לומר דבישול יהא חמור מצלי דאף אם הוא מתרכך יותר ע"י בישול מ"מ לענין בליעה הוא בולע יותר ע"י צלייה ממה שהוא בולע ע"י בישל לפי שהם דבוקים יחד זה בזה בצלייה ואין שום דבר ביניהם משא"כ בתבשיל שהמים ביניהם וכן מוכח מדברי רבינו שכתב וכן התיר הרמב"ם בנתבשלה כו' משמע שהוא מבאר דברי הרמב"ם דדוקא ע"י ביטול התיר אבל לא ע"י צלייה שהוא חמור ומ"ש רבינו ואם בא להחמיר בצלי כו' אין רצונו לומר דעד השתא הבין דבריו שבא להקל שהרי הוא סובר צלייה חמורה כמ"ש אלא הכי ביאור דברי רבינו דתרתי קא פריך ליה חדא למה לא קתני דאף ע"י בישול אסור עם בשר ועוד דהואיל ובא להחמיר ה"ל

להשמיענו רבותא דאפי' בלא בשר אסור לצלי. ומ"ש ואם בא ר"ל כמו והואיל ובא ודו"ק ואינו לשון תנאי

סעיף קטן ז

קערות של בשר שרחצו כו' כתב בס' התרומות אם הקערות והיורה שניהן בני יומן הכל אסור ולא דמי לדגים דלעיל דשאני הכא שהקערות נוגעות במחבת ונפלט טעם מזה לזה והוי טעם שני באיסור (ואע"ג דבדגים התיר כשבשלם אע"פ שנוגעות ג"כ בכלי בשעת הבישול שאני דגים דאף אם בולעות בשעת נגיעתם בכלי מפליטת הכלי עדיין אין שם שום איסור ועדיין הוא נ"ט בר נ"ט דהתירה משא"כ בקערות שנאסרות מיד כשבלעו טעם מהיורה) ועוד דהא כשהטעם שני של בשר ושל חלב נכנס במים מיד נאסרו המים וחוזרין ואוסרין הקערות אבל הרא"ש מתיר משום נ"ט בר נ"ט (דא"א שיבואו שניהם יחד ממש ובשעה שבא הא' היה היתר עכ"ה) ועיין בב"י:

סעיף קטן ח

אבל אם אין היורה בת יומא ובלבד וכו' שאין שום שומן דבוק בהן פי' דאם היה שומן דבוק באותו שהוא בן יומא אז נאסר ממנו אותו שאינו בן יומא ואותו שהוא בן יומא אינו נאסר (ועיין בתוס' פכ"ה דף קי"ב בד"ה הלכתא דגים כו' שכתבו אותו שהוא בן יומא מותר משמע דשאינו בן יומו אסור) ואם היה השומן דבוק באותו שאינו בן יומא שניהן אוסרים זה את זה אם אין ס' לבטל אותו שומן הדבוק כמ"ש כל זה מהרא"י בהג"ה ש"ד ולהרא"ש ג"כ נאסרו שניהן אם דבוק שומן באותו שאינו בן יומא לפי שטעם שני של בשר נותן טעם לתוך ממשות של חלב או איפכא וכ"ש בששניהן בן יומא ואחד מהן מלוכלך ואינו מתיר אלא כשטעם שני של בשר נ"ט בתוך טעם של חלב מהרא"י עיין בא"ז בדין דגים שעלו בקערה. והא דנקט ובלבד שיהיה הקערות יפות שאיך שום שומן דבוק בהן אורחא דמילתא נקט דהואיל ורוצים לרוחצם רגיל להיות דבוק בהן שומן:

סעיף קטן ט

וא"א הרא"ש ז"ל מתיר כו' וכתב אמנם כו' והכל אסור הטעם דהכל אסור דהואיל והיורה בן יומא ובלעה שומן נעשית נבילה ואוסרת הקערה בפליטתה:

סעיף קטן י

אין מניחין כלי שיש בו מלח אצל כלי שיש בו כותח הטעם דכותח בעינא על המלח (שהמלת עב ואינו בטל שם הכותת עכ"ה) והוא לבן ואינו ניכר עלה ולאו אדעתיה אבל בחומץ נתבטל הכותח שם וכן הוא בגמרא האי איתיה לאיסוריה בעיניה והאי ליתא לאיסורא בעיניה (וכתב רמ"א ודוקא כשהכלים מגולים ואפ"ה אם עבר ונתנן ביחד מותרים ולא חיישינן שמא נפל להמלח. מש"ד וארוך עכ"ה):

סעיף קטן יא
וכן מותר להניח כלי שיש בו חלב אצל כלי שיש בו בשר הטעם דמזהר זהירי בבשר בחלב:

סימן צו

סעיף קטן א
צנון או שלקות גרסי' וכן הגיה ב"י:

סעיף קטן ב
שחתכם בסכין של בשר אסיר אע"ג דנ"ט בר נ"ט הוא מ"מ שאני סכין שפעמים שהשמנונית נקרש עליו ואינו ניכר והוה נ"ט הבא מן הממש ועוד משום חורפיה בלע טפי מדגים הרותחין ואגב דוחקא דסכינא פלט סכינא ובלע צנון רש"י ואע"ג דרש"י מתיר בדגים אפילו בנתבשלו בקדירה חולבת האי חורפי' דסכינא דומה לצלייה ואפשר דגם רש"י מודה בצלייה ועי"ל דחמור מצלייה דדגים שהרי בנצלה בכלי שאינו בן יומא מותר לאכול בבשר לכ"ע וכאן בצנון אסרו בעל התרומות ודוחק לומר דאסרו משום חשש שמנונית שעל הסכין:

סעיף קטן ג
אסור לאכלם בחלב עד שיקלוף ולא דמי לקורט של חלתית שאסרו כולו משום שחותכין אותו בסכין של נכרים דשאני התם שהקרטים קטנים ואין יכול לידע באיזה מקום חתכוהו לפיכך אסרו כולו אשר"י:

סעיף קטן ד
והרשב"א כתב שכונו אסור טעמו דמדמי ליה לקורט של חלתית:

סעיף קטן ה
וא"א הרא"ש ז"ל לא כתב כן הא דסתס רבינו וכתב וא"א לא כ"כ ולא כתב שהרא"ש דחה ראיית הרשב"א דלא דמי לקרטית משום דרבינו לא ה"ל אלא ת"ה הקצר ושם כתב הרשב"א הדין בקיצור ולא כתב שם שראייתו מקרטית:

סעיף קטן ו
וכן הדין בשומין ובצלין כו' כ"כ התוס' וספר התרומות אבל הרשב"א כתב וז"ל סילקא אע"פ שאינה חריפה כצנון מ"מ כח משיכה יש לה וכתב ב"י ע"ז דהרשב"א ס"ל סילקא וצנון דוקא אסורין:

סעיף קטן ז
אבל אם חתכו בסכין של נכרי צריך ס' כנגד כל הצנון כ"כ ספר התרומה והוא ס"ל כדעת ר"ת דאמרינן בכל האיסורים חנ"נ. ועמ"ש בסי' צ"ד דאף הרא"ש ורבינו דס"ל כר"א דלא אמרינן חענ"נ כי אם בבשר וחלב לא סגי כאן בחתכו בסכין של נכרים כדי הסכין לחוד

דכיון דחתכו בהסכין דק דק בעינן בכל חתיכה נגד כל הסכין דשם נבילה עליה ולדעת הרא"ש בכל פעם קליפה מסביב דומיא דתחב הכף בקדרה ב' פעמים ואין בבצלים כ"כ מש"ה בעינן לפחות ס' נגד כל הבצלים. ובזה מיושב דלדעת הרא"ש ורבינו דס"ל דאין חריפות הצנון מבליע הבשר בכל הצנון כ"א כדי קליפה א"כ גם בסכין של איסור הל"ל הכי ולא יצטרכו ס' אלא נגד הקליפה אלא משום דלדידהו מיירי כאן בחתיכות דק דק דא"א להסיר מהן הקליפה מכל צד ועד"ר:

סעיף קטן ח

ואם חתך קישואין כו' מותר רק שיגרור מקום החתך והא דלא סגי ליה בהדחה כמו בחותך בו לחם מפני שמתוך לחותה א"א להדיח אותו ואדרבא על ידי הדחה נסרך בו יותר לכן צריך גרירה ודיו והגרירה פחותה מקליפה שהקליפה צריכה שתהא גסה קצת כדי שתוכל להנטל כולה כאחד מה שא"צ בגרירה כ"כ ר"ן ב"י:

סעיף קטן ט

ולא עוד אלא אפי' צנון אחר הלפת שרי בהדחה כמו הלפת (ודוקא שחתך צנון פעם אחד אבל לא הרבה פעמים אם לא שחתך כל פעם לפת בין חתיכת צנון לצנון כן משמע בב"י וכ"כ רמ"א עכ"ה) ודוקא בסכין של בשר אבל בסכין של נכרים חלילה להתיר לכתחלה וחילוק יש ביניהן מ"ו בא"ז:

סימן צז

סעיף קטן א

אין לשון כו' אסורה לאכול אפילו לבדה ובגמ' דקאמר דאסורה לאכול במלח ל"ד קאמר אלא משום דפת שלהם לא היה מלח ולא היה מוטעם כלל בלי מלח וכמ"ש רבינו בא"ח:

סעיף קטן ב

כעין תורא שרי ופירש"י שלא לש אלא דבר מועט עוגה קטנה והפי' כעין תורא שיעור קטן כעין של שור:

סעיף קטן ג

ורב אלפס פי' שעשה בהן שינוי כו' כתב ב"י והפירוש שכתב רבינו בשם הרי"ף לא מצאתי לו עכ"ל ואני חפשתי ומצאתיו בפרק כל שעה כתב הרי"ף כדברי הרמב"ם שהביא ב"י וכ"כ נמי בפ' כל הבשר גם בכסף משנה כתב ב"י שדברי הרי"ף הם כדברי הרמב"ם ע"ש ויש לתמוה שהב"י מתחיל וכתב ז"ל ובתר הכי אסיקנא דאי עבדינהו כעין תורא שפיר דמי והביאו זה הרי"ף והרא"ש בפ' כל הבשר וע"ש ברי"ף שלא כתב אלא האי לישנא ואי שני לה ועביד להו כעין תורא שרי הרי לפנינו בהדיא דהב"י ראה דברי הרי"ף שהרי כתב שהרי"ף הביאו ושם ברי"ף כתב בהדיא ואי שני לה כו'. וצ"ל

דס"ל דהאי לשון ואי שני אינו מוכרח דר"ל דשינה בצורה ונוכל לפרשו דר"ל דשינהו בקטנותו קאמר (מיהו קשה דהא רבינו ג"כ לא כתב בשם הרי"ף אלא שפי' שעשה בו שינוי ורבינו בעצמו כתב עליו פי" צורת השור והל"ל דפי' אינו מוכרע) וקיצור לשונו דהרי"ף דכתב בפ' כל הבשר ריש דף תשי"ו גרם לב"י לכתוב כן ולא ראה דברי הרי"ף בפ" כל שעה דשם כתב בהדיא כדברי הרמב"ם שז"ל שם ואי שני להו ועביד להו כעין תורא שרי דכיון דשני בהו מידע ידיע דלהכירא עביד להו הכי דלא ליתו בהו לידי תקלה ולפיכך מותרין עכ"ל וכיון שכתב דלהכירא עבוד להו הכי מוכח בהדיא ששינה בצורתם כפירוש הרמב"ם דאילו לפרש"י לאו משום הכירא הוא אלא משום דהוא דבר מועט ולא יבא לידי מכשול ושם בפרק כל שעה הוא גוף מקור הדין בגמ' משום הכי כתב שם הרי"ף מילתא בפי' ובפרק כל הבשר דאין שם אלא העתקה וכמ"ש שם הרי"ף בהדיא ז"ל גרסינן בפרק כל שעה כו' ומש"ה קיצר שם הרי"ף והב"י שכתב כאן ז"ל והביאו הרי"ף והרא"ש בפרק כל הבשר מוכח בהדיא דלא עיין בפ' כל שעה דאל"כ לא היה משמיט מקום מקור הדין וק"ל ומש"ה כתב ב"י על לשון רבינו שכתב והרי"ף פי' שעשה בהן שינוי שמוכח מדבריו שלדעת הרי"ף אפילו בפת הרבה מותר אם עושה בהן שינוי ולא כרש"י שפי' דוקא בלש עוגה קטנה וע"ז כתב ב"י דלא ידע מניין הוא לו דילמא גם הרי"ף אינו מתיר כ"א בלש דבר מועט אבל לפי מ"ש בפרק כל שעה דתלא שריותא משום דעביד בה הכירא ודאי מוכח מדבריו דאפילו לש הרבה אלא שעשה כל א' קטן או גדול ע"י היכר כלחם משנה מותר ועיין באו"ה שכלל דעת הרי"ף והרמב"ם יחד וכתב ואי שני ועביד קטנים או כעין תורא וה"ט דס"ל דקטן גם כן מקרי שינוי שאין דרך אופי פת לאפות כן וק"ל. ועד"ר:

סעיף קטן ד

אין טשין התנור באליה כו' במקצת נוסחאות נדפס אין טחין קשה א"כ מאי איריא דקאמר אין טחין באליה יותר משאר דברים השמנים אבל לנוסחאות אין טשין א"ש דבא לומר דאין מכבדין התנור מאפר וגחלים שבו באליה במקום שאנו מכבדין במכבדות. וכבר כתב רבינו לעיל סי' ס"ד דהאליה מותרת ולא אסרו אלא החלב שעליו וכמ"ש בשם מהרי"ן חביב שם וכאן קאמר אין טשין באליה דמשמע אפילו בלא חלב ולא אסר כאן אלא משום הפת שנאפה שהוא בולע מן השמנונית וחיישינן שמא יבא לאכול הפת עם החלב ולכן אסור הפת אפי' לאכול לבדה. וכתב ב"י אבל אי עביד כעין תורא ג"כ שרי וכ"כ הרמב"ם והרשב"א:

סעיף קטן ה

אלא א"כ הסיק התנור תחלה פי' קודם שאפה בו את הפת:

סעיף קטן ו
אבל בוכיא שהסיקוה מבחוץ אסור נ"ל כוביא ור"ל הרעפים חלולים כמין שפיתת קדרה ופעמים טחין אותו שמן ואופין בהם לחם הקרוי טחין מצאתי ועיין בטור א"ח בסימן תנ"א קראו כוביא בסימן תס"א קראו בוכיא ומ"ש רבינו אסור ר"ל אם טח בשמן מבפנים ואפה בו לחם:

סעיף קטן ז
כתב הרשב"א כו' יש מהגאונים שאסרו לאכול אותו הפת פי' אפי' לאכול הפת לבדו אסרו ויש מתירין פי' לאכול הפת לבדו אבל פשיטא דעם חלב אסור שזהו לכתחלה דבהרי"ף ס"ל בריחא מילתא דלכתחלה אסור:

סעיף קטן ח
ורבינו תם פסק דריחא מילתא היא בסימן ק"ח תמצא יותר דיני ריחא מילתא. וע"ש דכתב דבשר נבלה עם בשר שחוטה צריך אסר מהן להיות שמן דאז הריח והפיטום אוסרים ע"ש ואפשר דה"נ איירי כשהבשר שמן וקוצר כאן משום דאין כאן מקומו דדין זה:

סעיף קטן ט
וכתב בספר המצות ופירשו לי רבותי המחזיק י"ב עשרונים זהו תנור גדול. וכל עשרון הוא שיעור חלה מ"ג ביצים וחומש ביצה:

סימן צח

סעיף קטן א
אמר ר' יוחנן כל איסורים שבתורה בס' ואע"ג דגבי ערלה ותרומה וכלאי הכרם לא אמרינן כ' כמו שיתבאר לקמן י"ל דאלו לאו תערובת איסור נינהו אלא דאסירי משום הקדש:

סעיף קטן ב
אמר רבא אמור רבנן בטעמא כו' לפי מה שיתבארו דברי רבא בסמוך לא פליג אדר' יוחנן:

סעיף קטן ג
אמור רבנן בקפילא פי' נחתום עכו"ם (וכתב האגור דעכשיו אין נוהגין בטעימת קפילא ומשערי' הכל בס' וכ"כ רמ"א עכ"ה):

סעיף קטן ד
מין בשאינו מינו בטעמא כגון תרומה שנתערבה בחולין כו' ולקמן בזה הסי' חשיב תרומה בא' מהדברים שאין לנו עתה עסק בהן ונראה דהתם מיירי שנתערב במינו ששם אין דינו כשאר תערובת מין במינו ליבטל ברוב מן התורה אלא אסור מדין קדושה ע"ז קאמר שאין לנו עתה עסק בה אבל בנתערב שלא במינה שדינה בס' כדין שאר תערובות

בזה יש לנו עסק בה. ועוד דכאן דבא לפרש דברי רבא דאמר אמור רבנן בטעמא ובקפילא כו' הוצרך לכתוב פי' כגון תרומה בחולין:

סעיף קטן ה

כתב הרשב"א וא"צ שיהא אומן בכך כו' ואם הוא אומן אפי' יודע כו' ז"ל הרשב"א בת"ה הארוך מדאמר רבא אמור רבנן בטעמא אמור רבנן בקפילא מדמחלק טעמא וקפילא לשנים ש"מ טעמא הוי טעם הנרגש לכל אדם ולא אמרו קפילא ארמאה אלא משום דעכו"ם בעלמא משקר אבל קפילא לא מרע נפשיה עכ"ל נלמד מזה דעכו"ם בעלמא נאמן לפי תומו מדאמר רבא אמור רבנן בטעמא וממילא נשמע דהא דאמר חמור רבנן בקפילא ר"ל אפילו יודע שסומכין עליו דאי מל"ת פשיטא וכי ס"ד דליהוי גריע מסתם עכו"ם:

סעיף קטן ו

וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל שצריך שלא ידע שסומכין עליו כו' פי' גם הרא"ש סובר כיש מי שאוסר עד שיהא אומן ומל"ת ועד"ר:

סעיף קטן ז

ופירש"י הא דסמכינן כו' ואפ"ה לא שרי עד שיטעמנו קפילא אפשר דה"ה בתרומה בחולין בשאינו מינו דקאמר יטעמנו כהן ג"כ בעינן ס' עכ"פ:

סעיף קטן ח

אבל מין במינו כו' צ"ל דרש"י כ"כ אליבא דמאן דס"ל דמין במינו בטל בס' אבל הוא סובר (ר"ל רש"י שכתב דין זה עכ"ה) דאינו בטל כמ"ש בסמוך וק"ל (ולענין מין במינו כתב ב"י בשם האגור והגהות ש"ד דאזלינן בתר שמם אם הוא שוה הוי מין במינו ולא אזלינן בתר טעמא אם הוא שוה אם לא וע' במרדכי פכ"ה דף תשל"ח ע"א וע"ד ובהגהות סוף חולין ובר"ן דף תשי"ב ובמרדכי פרק השוכר דף תשע"ט ע"א גם באשר"י כל דין מין במינו עי' בד"מ ובב"י עכ"ה):

סעיף קטן ט

והרמב"ן חילק היכא שמכירין האיסור ולא נתערב ממנו אלא צירו וטעמו כו' ממשמעות לשונו אלא צירו וטעמו משמע דוקא בציר של איסור או טעמו בהא סמכינן אקפילא אפי' בדליכא ס' אבל אי נימוח גוף האיסור צריך ס' אבל מדברי ב"י שכתב שדעת הרשב"א והר"ן כדעת הרמב"ן וכתב שנראה מדברי הר"ן שאע"פ שנתערב ונמחה קצת מגוף האיסור סמכינן אקפילא אפי' בדליכא ס' לפ"ז נראה לומר דגם הרמב"ן סובר כן וכן יש לדקדק בלשונו ממ"ש אבל כשגוף האיסור נתערב וצריכין ס' כו' משמע דוקא כשגוף האיסור נתערב אבל לא בנימוח ולפיכך אפשר לומר דגם בנימוח מגוף האיסור נתערב צירו קרי ליה או י"ל דדוקא בנימוח קצת מגוף האיסור קאמר דאז סמכינן אקפילא אע"ג

דליכא ס' נגד כולו כיון דמן הדין א"צ ס' נגד כולו אלא מכח דלא ידעינן כמה טעם יצא ממנו וכמה נמחה ודינו כציר וטעמו אבל כשנמחה כל האיסור דאז מן הדין בעינן ששים דהא לא נשאר ממנו כלום לא סמכינן אקפילא דגם זה מיקרי גוף האיסור וק"ל:

סעיף קטן י

אבל בששים מיהא שרי וא"צ לחזור אחר קפילא כלל אמר כלל דאפילו הוא לפנינו לא מטרחינן ליה להזקק לקפילא שיטעמנו. אבל אי טעם קפילא ואומר שיש בו טעם אין מועיל ס' כ"כ ב"י אליבא דהרמב"ם אבל מדברי הר"ן מוכח דגם הרמב"ן ס"ל הכי:

סעיף קטן יא

בין אם נתערב איסור בהיתר מין במינו כו' (כגון חלב לתוך גריסין כ' רש"ל דה"ה חלב בבשר דחשיב ב' מינין דדוקא עם שומן חשיב מין א' וכמ"ש בא"ז והא דנקט רבינו לתוך גריסין לרבותא נקט דה"א דשם יהא חשיב למין א' מאחר דעביד ליתן בו טעם ועוד דמילתא דפשיטא נקט הטור עכ"ה) עד שיעורו בששים הב"י כתב דזה כתב רבינו ע"פ מה דקי"ל כר"ת דגם מין במינו בטל בששים וכדמסיק וזהו דוחק כיון דמיד אחר זה כתב פלוגתת רש"י ור"ת בזה לא הו"ל למסתם מתחלה כחד מינייהו ונראה דה"ק עכ"פ בעינן ששים אף ע"ג דלרש"י מין בשא"מ אינו אלא מדרבנן ולר"ת מינו במינו מדרבנן ומדאורייתא הן בטילין ברוב מ"מ תרווייהו מודים דלכל הפחות איסור בהיתר בעינן לפחות ששים והיינו מדרבנן ויש נ"מ בין דאורייתא לרבנן כדמסיק:

סעיף קטן יב

ומיהו פר"ת דמין במינו כיון שאינו כו' פלוגתא דרש"י ור"ת כתב הרא"ש בפג"ה וב"י הביאו ע"ש. וכתב ב"י ז"ל אע"פ שבשם רבינו חיים כתב הרא"ש הא דטעמו וממשו קרי ליש בו כזית בכדי אכילת פרס והאוכל ממנו כזית לוקה לא נמנע רבינו מלכתוב בשם ר"ת משום דמשמע דלענין דינא לא פליגי ר"ת ור' חיים עכ"ל ואפשר לומר ג"כ דהואיל ור"ת דחה פירש"י וראיותיו לכן כתב דין זה בשם ר"ת:

סעיף קטן יג

אלא שאין לוקין עליו כו' עד שיהא בתוך כל ד' ביצים מן ההיתר כזית מן האיסור כו' דהיינו אכילת פרס לרש"י אבל להרמב"ם ג' ביצים הוא אכילת פרס גם יש בינייהו דלרמב"ם אינו לוקה עד שיאכל כל הג' ביצים שנתערב בהן כזית איסור:

סעיף קטן יד

ואז חייב על כל כזית וכזית פי' כל כזית שאוכל מזה התערובת חייב עליו כאילו אכל כזית איסור דזהו מיקרי טעמו וממשו כיון שיש בו איסור כ"כ ומצטרף ההיתר עם

האיסור דאפי' על אכילת כזית לחוד מן ההיתר עם האיסור לוקה כאילו אכל כזית איסור וכ"כ ב"י:
ונפקא מינה וכו' אם הוא דאורייתא או דרבנן כיון שאין אנו לוקין:

סעיף קטן טו
אם נתערב מין במינו ונשפך כו' ואם נתערב בשאינו מינו וצ"ל דמיירי שנימוח האיסור או שנפלו ממנו גוף האיסור וא"צ ס' אלא לבטל טעה האיסור ועל טעם האיסור איכא למימר שהיה ס' ונתבטל ואח"כ נשפך עם ההיתר אבל אם נשאר שם גוף האיסור יחזור ויאסור עכשיו שאין שם ס' ומה מועיל לומר שהיה ס' קודם שנשפך וכמ"ש לקמן סי' ק"ו וק"ז ע"ש. ומ"ש בענין שאין יכולין לעמוד עליו לשערו פי' לשערו אם היה בו ס' נגד האיסור:

סעיף קטן טז
וכתב הרשב"א אם נתערב כו' ובשערים השגתי עליו ע"ש מ"ו:

סעיף קטן יז
רואין את שאינו מינו כאילו אינו ותולין לומר כו' ב"י כתב דהאי תולין ל' שאינו מדוקדק הוא וכתבתי לשונו בדרישה ע"ש ול"נ דר"ל תולין לומר שודאי היה ס' הואיל ומינו הוה רוב עכ"פ ונתבטל ברוב עוד נראה לפרש דה"ק אע"פ דהשתא מינו ושאינו מינו יחד אינן ס' נגד האיסור מ"מ כיון שמינו הוא עכ"פ הרוב נגדו תולין לקולן ואמרינן שאזלינן בתר מינו ושאינו מינו כאילו אינו ועד"ר:

סעיף קטן יח
כי היכי דאמרינן רואין את מינו כו' (גבי יין נסך ס"ס קכ"ג עכ"ה) עד למאן דאית ליה מין במינו לא בטיל פי' שם לא קאי אאם לשפוך אלא אפי' בא לפנינו בתחלה מ"מ צריכין למימר רואין את מינו כאילו אינו כיון דאין לו ביטול אפי' בס' למ"ד מין במינו אינו בטל לעולם ומבטלינן ליה בשאינו מינו בס' אבל כאן קאי אליבא דמ"ד מין במינו בטל ברוב ובשאינו מינו בטל בס' והואיל ונשפך שאין יכולין לעמוד עליו לשערו אם יש שם ס' רואין את שאינו מינו כאילו אינו ומבטלין האיסור במינו ברוב והשתא א"ש דאמר כי היכי כו'. דמשמע דפשוט שם ואח"כ כתב דין זה דלרש"י תולין לקולא איפכא. ומ"ש שאינו מינו רבה עליו ר"ל בששים כמ"ש דקאי אליבא דמ"ד מין במינו דאורייתא ואפי' באלף לא בטל ובשאינו מינו דרבנן מ"מ מדרבנן צריך ס' כמ"ש בסמוך בשם רש"י ודוקא בנדון זה דמספקא לן אם היה מתחלה ס' קודם שנשפך אזלינן לקולא כיון שיש לפניו רוב היתר נגדו גם עתה ועד"ר:

סעיף קטן יט
וה"מ שאינו לפנינו כגון שנשפך כו' כתב ב"י וז"ל ופשוט הוא דלא קאי למאי דסמיך ליה בלחוד דהיינו נתערב במינו ושאינו מינו אלא גם ארישא דנתערב במינו ונשפך דתלי' נמי לקולא וגם פה לא כיון רבינו יפה במ"ש הילכך כחל דאדרבה מכחל יליף הרשב"א דין זה שכתב וז"ל ומ"מ כשהיתר ואיסור לפנינו וא"א לעמוד על שיעורו אע"פ שהיא מאיסורים של דבריהם אסור והולכין בו להחמיר שהרי כחל מדרבנן אפ"ה אמרינן דבדידיה משערינן משום דמאי דנפיק מיניה לא ידעינן עכ"ל ב"י. ואפשר ליישב שאין רצונו לתלות כחל בדין זה אלא הביא ראיה לדין זה מכחל כאילו אמר שהרי כחל משערינן בכולו מטעם זה וזה"ש הילכך כלומר הילכך מטעם זה אנו אוסרים כחל וצריך ס' ולכן ילפינן כן לכל איסורים. והטעם דאין תולין ספק כזה להקל אפי' בדרבנן כתוב במרדכי קצר פרק השוכר וז"ל אמנם חסרון המורה שלא ידע לשער או חסרון ידיעה אחרת הא לא מקרי ספיקא דרבנן דדעת שוטים אינו כלום ע"ש מ"ו. והר"ן כתב טעם אחר וב"י הביאו ז"ל שדוקא מה שאינו בא כ"א באקראי בעלמא כגון אם נשפך רוטב וכיוצא בזה אזלינן לקולא אבל בדבר שהוא לפנינו וא"א לעמוד עליו יהיו כל האסורים בספק וכל אחד ישער במה שנראה בעיניו לפי ראות עיניו לפיכך ראו חכמים להשוות מדותיהן עכ"ל:

סעיף קטן כ
אלא אפילו מכירו והוא שלם פי' שלא ראינו בו שום שינוי מאשר היה בתחלה וגם לא ידענו שנפלט ממנו שום דבר כגון קערה וכף וכדמסיק וזה אין נלמד מכחל הנ"ל די"ל דשאני כחל דנפלט ממנו חלב בודאי אף שהוא נראה גדול כבתחלה זהו מכח המים שנכנס בה במקום החלב שיצא ממנו:

סעיף קטן כא
לפיכך המבשל בקדרת איסור כו' צריך ס' נגד כל הקדרה פי' וזה א"א ואסור כמ"ש לעיל ומכאן מוכח דרבינו לא ס"ל כהראב"ד שכתבתי בשמו ר"ס צ"ג שאין משערין אלא כנגד הבלוע כו' מיהו כי איכא קפילא כבר נתבאר לעיל דסמכינן עליה אפי' היכא דליכא ס' לדעת ר"י והרא"ש:

סעיף קטן כב
ומיהו אם בישל איסור בקדרת היתר כו' ואין משערין אלא במה שבתוכה אין לפרש דמ"ש ואין משערין אלא מה שבתוכה ר"ל הבלוע בו וכמ"ש הרשב"א בסמוך בסי' צ"ט דמשערין באומד יפה שהרי רבינו כתב שם בשם הרא"ש שאין מצרפין אלא מה שבעין בקדרה ולא הבלוע בו ע"כ נ"ל דמ"ש ואין משערין אלא במה שבתוכה ר"ל התבשיל

שבתוכו אלא שיש לפקפק ע"ז ממ"ש לא אמרינן שגוף הקדרה מצטרף דמשמע דוקא גוף הקדרה הוא דאינו מצטרף אבל הבלוע בו מצטרף ונראה שרבינו תפס לשונו ע"פ סוגיית הגמ' דאיתא בגמ' פ' ג"ה דף נ"ז ע"ב אהא דא"ר חנינא כשהן משערין משערין ברוטב ובקיפה ובחתיכות ובקדרה א"ד בקדרה עצמה וא"ד במאי דבלעה קדרה ומסיק התם רש"י והרא"ש דאזלינן לחומרא כדעת רבנן דרב אשי דאמרי אטו דהתירא בלע כו' ולא משערינן אלא במה שהוא בעין ולא במה שבלעה הקדרה ולכן תפס רבינו בריש דבריו לשון בתרא דגמ' שאין להצטרף גוף הקדרה לבטל האיסור ואח"כ תפס מסקנא פיסקא דרש"י והרא"ש דאין מצטרפין אלא מה שבתוכה דהיינו התבשיל שהוא בעין ולא הבלוע ועיין מזה עוד בסימן צ"ט ששם יתבאר עיקר דין זה. ומיהו לא נתיישב לפ"ז דצריך לפרש שנפל איסור לתוך תבשיל של היתר ול' רבינו שכתב אם נתבשל איסור בקדרת היתר משמע שלא נתבשל בה אלא האיסור ואפשר לפרש ע"פ מ"ש התוס' בפג"ה דף צ"ז רע"ב אהא דאמר בגמ' א"ד שבקדרה עצמה ז"ל תימא אם שיעור עובי הקדרה כחמשים זיתים ונתן בה מים כשיעור עשרה זיתים ובישל באותן מים כזית חלב היאך יתבטל אותו כזית חלב במים הא פשיטא שיש במים טעם חלב ונראה לפרש דהכא מיירי דליתא לאיסורא בעיניה דנבלע בה בקדרה כזית חלב והיא היתה כבר בלוע מהיתר ואח"כ חזר ובשל היתר דמשערינן בקדרה עצמה לבטל האיסור שנבלע בה עכ"ל התוס' ואפשר שגם דברי רבינו ביאור הכי ומיהו זהו דוחק דמשמע מפרש"י והפוסקים דלא ס"ל כפי' התוס' דהם פירשו במאי דבלעה קדרה קאי אבליעת היתר לחוד ולפי' התוס' קאי אאיסור ואהיתר דשניהן בלועין ומשערין בהן וקושיות התוס' ישבתי בתשובה שיחדתי לזה בע"א ע"ש. לכן נראה דרבי' מיירי הכי בבישל האיסור לחוד בקדרה של היתר שבשלו בה היתר כמה פעמים אע"ג דלא ידעינן כמה בלעה ובכה"ג בקדרה של איסור כנגד כולה משערינן דלהקל לא אמרינן הכי ומ"ש אלא מה שבתוכה מילי מילי קתני וקמ"ל חידוש אחר אפי' אם נפל איסור לתוך תבשיל של היתר לא אמרינן לשער ההיתר שנבלע עתה מהיתר זה אלא אין משערי' אלא במאי שבתוך קדרה ושם בתשובה כתבתי והוכחתי דהא דאין משערין בשאר איסורין במאי דבלעה קדרה מההיתר עתה אינו אלא חומרא בעלמא דלדינא דוקא בחלב שדרכה להתמעט ולהצטמק קאמרינן בגמ' אטו דאיסורא לא בלע אבל שאר איסורין אין דרכן להתמעט אלא משום לא פלוג החמירו בכל איסורין לשער כמו שבא לפנינו ומש"ה אתי שפיר דלא כתב רבי' מתחלה דאין משערין אפי' בליעת קדרה שבלעה עתה דלדינא מותר אלא שמסיק אח"כ וכתב ואין משערין כו' ר"ל כן נוהגין משום חומרא ודו"ק:

סעיף קטן כג

ואם ידוע כמה הוא האיסור כגון כף חדשה שניער בה כזית חלב כצ"ל חלב בקמץ מדכתב ואח"כ ניער בה קדרה של בשר והא דכתב אם בישל איסור וכן אם ידוע כמה הוא האיסור נראה דקאי ג"כ אשאר איסורין דבשאר איסורין נמי דינא הכי וא"ל דבשאר אסורין אפי' ידוע כמה בלע צריך ס' נגד כולו משום דהכף נעשה נבילה בשלמא בחלב אין הכף נאסר תחלה אלא מחמת שניער בה אח"כ קדרה של בשר ז"א כיון דכף עצמו אין לו טעם בפני עצמו וגם לא נבלע בה קודם לכן שום טעם דהא חדש הוא הילכך אף אם בלע איסור לא שייך למימר חנ"נ ועי"ל דשאני כף שהוא של מתכות או של עץ כיון שאפשר להפריד האיסור ע"י ליבון או הגעלה כ"כ המרדכי ומהרא"י וע"ל ס"ס ק"ז ולדברי רבינו בלא"ה לק"מ שהרי ס"ל דלא אמרינן חנ"נ כ"א בבשר בחלב:

סעיף קטן כד

אבל כף ישנה שניער בה כמה פעמים כו' דין זה מיירי בתרי גווני בין שניער בה הרבה חלב ועתה תחבה בבשר או אפי' ניער בה הרבה בשר ואח"כ לא ניער בה אלא כזית חלב מ"מ נעשה נבילה שבלוע מבשר וחלב וצריכין ס' נגד כל הכף והא דקתני כף ישנה מיירי בבן יומא דוקא וקראו ישנה היפך חדשה ואע"ג דלא הזכיר בן יומא סמך על פשיטות של דבר שאם לא היה בן יומו הוי הבלוע נ"ט לפגם אפי' היה בלוע כמה פעמים מאיסור וק"ל והא דקתני כף ישנה שניער בה כמה פעמים לאו דוקא כמה פעמים דהא אפי' לא ניער בה אלא פעם א' באיסור או בחלב הרבה לא ידעינן כמה בלע וכן בת"ה הארוך והקצר לא הזכיר כמה פעמים אלא שניער בה בשר הרבה וגם מוכח בה שהיא ב"י וז"ל ריש בית רביעי היתה הכף ישנה שניער בה את הבשר הרבה וביומה ניער בה כזית חלב יש מי שאומר שבזו משערינן בכל הכף לפי שהוא בלוע מבשר וחלב הרי כל הבלע חתיכת איסור ולא נודע שיעור כל מה שבלעה וכל מה שפלטה ולפיכך משערינן בכולה:

סעיף קטן כה

חצי זית של איסור שנתערב בהיתר כו' זה לשון הגמ' בפג"ה ההוא פלגא דזיתא דתרבא דנפל בדיקולא דבישרא סבר מר בר רב אשי לשעורי בתלתין פלגי זיתא א"ל אבוה לא אמינא לך לא תזלזל בשיעורי דרבנן ועוד הא אמר ר' יוחנן חצי שיעור אסור מן התורה ע"כ. ורבינו שכתב חצי זית לא תימא דמיירי באיסור דאורייתא וחצי שיעור דא"כ יהא קשה על רבינו דעדיפא מינה הו"ל לאשמועינן אפי' באיסורא דרבנן אלא רבינו מיירי באיסורא דרבנן וחצי שיעור ואשמועינן דאפי' בחצי שיעור באיסור דרבנן צריך ס' ונקט כהני תרי לישני תרוייהו אליבא דהלכתא הא דא"ל אבוה לא אמינא לך כו' פסק רבינו כתרוייהו:

סעיף קטן כו
ביצה שיש בה אפרוח או טיפת דם כו' הא דלא נקט ביצת עוף טמא לפי שאינה אוסרת אלא קליפה אבל הני אוסרין אף בקליפתן אבל אין להקשות למה לא נקט ביצת נבלה וטרפה דבלאו האי שינוייא איכא למימר דשאני ביצת נבלה וטרפה שאין ניכרים בין ביצת היתר אפי' באלף לא בטיל משום דבר שבמנין משא"כ בביצת עוף טמא שהיא ניכרת כמ"ש לעיל סימן פ"ז דביצי עוף טהור ראשן אחד כד ואחד חד ויש בה דם או אפרוח נמי ניכרת:

סעיף קטן כז
לפי שיש ביצות גדולות כו' עיין מ"ש בסימן פ"ו:

סעיף קטן כח
ואם נתערב יבש ביבש פי' ואינה ניכרת ביניהן והיינו ביצת נבילה וטריפה וכנ"ל:

סעיף קטן כט
חוץ מטבל וערלה כו' שאין לנו עתה עסק בהן ע"ל סי' רצ"ד שכתב שנהוג ערלה בחוץ לארץ הל"מ. ומ"ש רבינו שאין לנו עתה עסק בהן ר"ל במקום הזה בדין תערובת שאין טעמם משום איסור אלא משום צד קדושה כמ"ש בסמוך וכ"כ בת"ה בהדיא שאין כאן מקומו ע"ש דף ל"ט ע"ש ודף מ' ע"א וכוונתו כמ"ש:

סעיף קטן ל
כל שיש ס' עד ונפלו בה ב' זיתים א' של דם ואחד של חלב כל אחד מצטרף כו' הטעם דסברא הוא דאיסור בטל בשאינו יכול ליתן טעם בהיתר וטעם דם וחלב אינו שוה ומה לי איסור המבטל איסור ומה לי היתר המבטל איסור (וכתב רמ"א וכ"ש בב' זיתים אחד של גבינה וא' של בשר דכל א' מבטל חבירו או"ה כלל כ"ז עכ"ה) מש"ה נקט דוקא שני זיתים א' דם ואחד חלב ולא נקט ב' זיתים אחד פיגול וא' נותר משום דשניהם מין א' ומצטרפין ואין בטלים בס':

סעיף קטן לא
וכן ל' זיתים של היתר שנפל בהן כזית דם כו' לאו דוקא בכל א' ל' זיתים אלא אפי' בא' כ"ט זיתים סגי וכן להדיא בתשובת הרא"ש כלל ב' סימן כ' ע"ש מ"ו ואין להקשות אמאי מותרין אלו תערובת בשוגג נימא קודם שנתערבו נעשה כל א' מהן נבילה דרבינו לטעמיה דלא ס"ל חתיכה נ"נ כ"א גבי בשר בחלב גם אין להקשות הא כתב רבינו בס"ס צ"ט איסור שנתבטל וניתוסף בו אח"כ מן האיסור דחוזר ונאסר וא"כ ה"נ נצטרף ב' זיתים האיסור לאסור דהתם מיירי שניתוסף ממון איסור הראשון ע"כ מצטרף לאיסור משא"כ כאן כמ"ש בסמוך:

סימן צט

סעיף קטן א
חתיכת נבילה כו' ורבינו שמשון כתב שאפי' עצמות האיסור מצטרפין עם ההיתר כו' (לפ שגם הן בולעים מן האיסור ומתפשט בו האיסור אבל אין בו לחלוחית שיאסרו ג"כ עכ"ה) והכי קי"ל. וקשה הא איסור דבוק הוא ונצטרך ס' נגד כל העצמות פשיטא לפי מ"ש רבינו המחבר לעיל גבי לב סי' ע"ב לק"מ דכתב דל"נ ליה לחלק באיסור דבוק דלא חיישינן שיהא זה העצם עם האיסור יוצא לחוץ לרוטב כמ"ש שם אבל לפי מאי דקי"ל דבאיסור דבוק משערינן בנדבק בס' וגם קיי"ל חתיכה עצמה נעשה נבילה קשה ונלע"ד שעצם זה אינו נוח לבלוע אע"פ שהוא דבוק אינו נבלע בתוכו יותר מבשאר חתיכות שבקדירה וכה"ג כתב מהרא"י גבי לב דמהני שעייתו שאינו מקבל מדמו שבתוכו יותר משאר חתיכות שבקדירה ודו"ק:

סעיף קטן ב
וגוף הקדירה אינה מצטרפת לא עם ההיתר ולא עם האיסור נראה דה"ט דקדירה כבר היא בלוע מבישולין שבשלו בה מקדמת דנא ואפשר דלא בלעה עתה כלום משא"כ בעצמות. ואין להקשות לפ"ז קדרה חדשה שלא בלע כלום יצטרף דלא פלוג רבנן ועד"ר:

סעיף קטן ג
בד"א בחתיכת נבילה שנפלה לקדירה כשהיא חיה פירוש החתיכה:

סעיף קטן ד
אבל אם נתבשלה כו' עד דשמא נתמעט בשר הנבילה בבישולו ונכנס בעצמות. פי' אע"ג דאין החתיכה נ"נ לרבי' אפרים והרא"ש סגי בשיעור ס' נגד האיסור שנבלע בעצמות והיינו כמו שהיה האיסור מתחילה מ"מ כיון דלא ידעינן כמה היה ושמא נתמעט צריך ס' נגד העצמות:

סעיף קטן ה
ומשערין ההיתר והאיסור כמו שבא לפנינו כו' ז"ל הגמרא בפג"ה דף צ"ז ע"ב א"ר חנינא כשהן משערין משערין ברוטב ובקיפה ובחתיכות ובקדירה א"ד בקדירה עצמה וא"ד במאי דבלעה קדירה ואיתא תו התם בדף צ"ח ע"א ההוא כזיתא דתרבא דנפל בדיקולא (פי' קלחת רש"י עכ"ה) דבישרא סבר רב אשי לשעוריה במאי דבלע דיקולא א"ל רבנן לרב אשי אטו דהתירא בלע דאיסורא לא בלע עכ"ל הגמ' ופליגי הני רבנן אההוא לישנא דמפרש משערין בקדירה היינו במאי דבלעה הקדירה וטעם פלוגתייהו נ"ל דההוא לישנא ס"ל הואיל וגוף האיסור זורקין לחוץ ואין צריכין לבטל אלא טעם האיסור שפלט אזלינן להקל ומצטרפין אף מה שבלוע בתוך הקדירה עד שיעלה לס' נגד

האיסור דמסתמא לא פלט האיסור כ"כ הרבה שיעור כמות שהוא ועוד ט"א שהקדירה בהיתר נחסר לפנינו שהרי קדירה מליאה היתה ונחסרה משא"כ באיסור שלא ידענו אם נחסר או לא לפי שלא ידענו מתי נפל לשם האיסור שאילו היו יודעין היו זורקין אותו מיד לחוץ והנהו רבנן ס"ל דאין מחלקין בין איסור להיתר בהכי ולא משערין לבטל האיסור אלא במה שהוא בעין וכתב שם רש"י וז"ל וכיון דאפליגי לישנא ואיסורא דאורייתא הוא אזלינן לחומרא ולא משערינן בקדירה עצמה ועיקר הדבר כמות שהוא בא לפנינו משערינן ליה ולא משערינן במאי דבלעה קדירה מן ההיתר והיינו כרבנן דרב אשי:

סעיף קטן ו

והרשב"א כתב בת"ה הארוך איכא דפסקו כהאי לישנא דאמר במאי דבלעה קדירה ומשערין אפי' במאי שהוא עומד ובלוע בתוך דופני הכלי וכדאמרינן התם האי כזיתא כו' אמרו ליה רבנן לרב אשי האי דיקולא דהיתרא בלע דאיסורא לא בלע אלמא דאי לאו דאיסורא בלע הוי משערינן בהיתרא דבלעה דיקולא לבטל האיסור הידוע דנפל לדוקולא כאילו התירא דבלע דיקולא בעין בתוך הקדירה ומסתברא דדוקא במין במינו דמדאורייתא חד בתרי בטל אבל מין בשאינו מינו דקיימא לו דכזית בכדי אכילת פרס ואפשר דאפילו עד ששים למאן דאמר טעם כעיקר דאורייתא אין הולכין בו להקל והלכך מסתברא דהלכה למעשה שאין משערין במין ושאינו מינו אלא כמו שבא לפנינו האיסור וההיתר שהוא עכשיו בעין בתוך הקדירה עכ"ל ר"ל שמע מינה מזה דיש סברא לומר דבלעה הקדירה ומשערין נגדה ולא אמרינן דקדירה ישינה אינה בולעת ואם בולעת פורתא האש חוזר ומוציאה וכיון דנשמע מזה דבלעה קדירה ונשאר הבלע בתוכה אלא שתאמר הרי גם איסור בלעה בזה ס"ל להני י"א דלא אמרו כן בגמרא אלא אמעשה שהיה שראו שנתמעט גם החלב אבל מסתמא דלא ידעינן תולין להקל ואמרינן דהאיסור עתה נפל ולא נתמעט וההיתר הוי ראינו לפנינו שנתמעט ממה שהיה בתחילה הקדירה מלא כשהניחוהו אצל האש. ועד"ר שבזה מיושב מה שהקשיתי שם ועל פי זה יתבארו דברי רבינו מ"ש ומשערין ההיתר והאיסור כמו שבא לפנינו הוא דעת רש"י ושאר פוסקים הסכימו עמו כמ"ש עוד בסמוך ובדרישה. ומ"ש הרשב"א כתב י"א כו' מבואר כמ"ש בסמוך דברי הרשב"א שכ"כ איכא דפסקו כו' והוא מחלק במינו לשאינו מינו. ומ"ש וא"א הרא"ש ז"ל לא חילק היינו משום דהרא"ש העתיק דברי רש"י משמע דס"ל כרש"י ועד"ר:

סעיף קטן ז

י"א שאומדין כמה בלע מן ההיתר בקדירה ומצטרף כו' כבר נתבאר לעיל טעם האומרים ורבינו מבאר דברי הרשב"א דמיירי בלא נודע אם נתמעט האיסור או לא שהרי רבינו

איירי בלא נודע שכתב ז"ל אין משערין אותו אלא כמו שבא לפנינו שגם באיסור היה יותר ונתמעט דמשמע בלא נודע וע"ז הכי דברי הרשב"א וטעמו נתבאר כו':

סעיף קטן ח

אבל מין בשאינו מינו כזית בכדי אכילת פרס דבר תורה ואפי' טעמו כעיקרו כן צריך לגרוס ולא גרסינן ואפילו כזית של גיד מעיקרו וכ"כ בהדיא הרשב"א בת"ה וה"פ אפי' פחות מכדי א"פ עד ס' אסר ר"ת מן התורה משום דטעם כעיקר דאורייתא וכ"פ הרשב"א כמ"ש בסי' שקודם זה ב"י וע"ל סימן קי"ד:

סעיף קטן ט

וא"א הרא"ש ז"ל לא חילק פירוש לא חילק בין שנתערב מין במינו בין מין בשאינו מינו באיסור דאורייתא (ולא משערינן במאי דבלעה קדירה אלא מה שבעין עכ"ה) וכמו שהוכחתי בדרישה ודלא כב"י אבל באיסור דרבנן נתבאר בס"ס זה שמחלק:

סעיף קטן י

כתב בספר המצות שצריך לחקור כו' וכן ראיתי בת"ה שחיבר הרשב"א וכן נ"ל מ"ו ושמעתי אומרים דאע"ג דכ"כ הרשב"א ליה לא ס"ל הכי שהרי רבינו כתב בשמו ר"ס ק"ו דאם נאסרה הרוטב מחמת מיעוטו ואח"כ ניתוסף עליו היתר שהכל מותר וה"ט דס"ל דאין החתיכה נ"נ אבל הס"ה ס"ל דחנ"נ וכמ"ש ב"י טעמו כאן ולי נראה פשוט דהאי דינא שייך ג"כ להרשב"א דהא דמתיר הרשב"א היינו דוקא כשכולו רוטב דאז רוטב הנאסר תחילה חוזרת ונבללת ברוטב שנתרבה היתר עליה משא"כ כאן דמיירי שהיה בתחילה בקדירה חתיכת בשר ושאר דברים שאינן נבללין ונאסרו מחמת מיעוטן ואח"כ נוסף עליהן מים והאי חילוק כתב רבינו בשם הרשב"א לקמן בהדיא ר"ס ק"ו:

סעיף קטן יא

וכתב הרמב"ם דוקא למבטל עצמו אם הוא שלו או למי שכיון לבטל בשבילו קנסינן (וכתב רמ"א ואסור למוכרה לישראל דא"כ הוי נהנה ממה שבטלו או"ה כלל כ"ד עכ"ה) כתב ב"י ואף ע"פ שהרמב"ם בפט"ו מהמ"א לא כתב דאסור למי שנתבטל בשבילו ורבינו תפס דברי הרשב"א שביאר דברי הרמב"ם כן) ומשמע ליה להרשב"א דממילא משמע דכיון דטעמא דקנסו כדי שלא יהנו מעשיו הרעים ויבא לעשות כן בפעם אחרת אם אתה מתירו למי שנתבטל בשבילו איכא למיחש שמא יעשה כן פעם אחרת ואע"ג דקי"ל אין אדם חוטא ולא לו וא"כ לא הו"ל למיחש להכי איכא למימר דשאני הכא דלא משמע להו לאינשי דאיכא איסורא במילתא הילכך חיישינן א"נ אי שרית למי שנתבטל בשבילו חיישינן דלמא אתי למימר לעכו"ם או לעבד שיבטלנו הילכך קנסינן ליה ומדברי רבינו משמע דלא אסרינן למבטל עצמו אא"כ הוא שלו או שנתכוון לבטל בשביל עצמו אבל

אם לא היה שלו וגם לא נתכוון לבטל בשביל עצמו שדי לדידיה דכיון דלא שרינן למי שנתכוון בשבילו וגם לא היה שלו לא אהני מעשיו הרעים קרינן ביה עכ"ל ב"י והא דכתב רבינו בסימן קי"א וז"ל אבל במזיד שכיון לבטלם אסור למי שכיון לבטלו ע"כ ולמה לא כתב גם כן שאם הוא עצמו בטלו נראה דא"צ להשמיענו דכ"ש הוא וק"ל:

סעיף קטן יב
וכתב הרשב"א אבל דבר שעיקר איסורו אינו אלא מדרבנן כגון גבינה של נכרים ושמנו כו' בת"ה הקצר בביתי רביעי שער ג' כתב כן אבל קשה דכתב שם דגבינה של נכרים ושמנו של גידים להם עיקר מן התורה ונראה דגם רבינו בשם הרשב"א כאן לא בא לומר שאין להן עיקר ושורש מן התורה דודאי יש להן עיקר מן התורה כגון שמנונית משום גיד עצמו וגבינה משום חלב טמאה אלא בא לומר במ"מ הן עצמן אינן אסורין מן התורה ומש"ה ס"ל דאף דלא נתבטלו בשיעור דרבנן כגון ס' ולא בשיעור דאורייתא כגון רוב ביבש אפ"ה מותר להוסיף עליהן. ומה שיש להקשות על הרשב"א שבת"ה הארוך חשיב דגבינות אין להן עיקר דאורייתא ושמנונית יש לו עיקר דאורייתא גם מה שתמה ב"י על רבינו כל זה יתבאר בדרישה ושם כתבתי ישוב דלא קשיא מידי על רבינו:

סעיף קטן יג
דאפילו איסור דרבנן שנתערב אסור להוסיף כתוב בת"ה סימן נ"ד שכן נוהגין:

סעיף קטן יד
איסור שנתבטל כו' וניתוסף בו אח"כ מן האיסור חוזר ונאסר נראה דהיינו דוקא בששני האיסורין טעם אחד להם אבל כשאין להם טעם אחד נתבאר כבר בס"ס צ"ח גבי פיגול ונותר וטמא שכל אחד מצטרף לרוב לבטל חבירו:

סעיף קטן טו
חוזר ונאסר וה"ה אם נתבטל ברוב ביבש (ומדלא חילק בין נודע ללא נודע ש"מ דבכל ענין אמרינן חוזר וניער ועמ"ש א"א ז"ל בפרישה בסימן צ"ד סעיף ב' דל"ת מהכא ע"ש עכ"ה) וכן לקמן ס"ס ק"ט:

סעיף קטן טז
בין בלח בין ביבש פי' שבטלו ברוב:

סימן ק

סעיף קטן א
כל דבר שהוא בריה כגון נמלה עיין מ"ש בס"ס ק"ד:

סעיף קטן ב
או עוף טמא כו' אבל עוף טהור שנתנבל לא מיקרי בריה והטעם דעוף טמא שלם נקרא עוף וכשאין שלם אין קורין אותו עוף אלא חתיכת עוף טמא וכן גיד נקרא חתיכת גיד וכן

אבר מן החי אבל נבילה אפילו חתיכה קרויה נבילה דכל דבר שנתנבל קרוי נבילה ואין שם העצם והר"ן כתב דלא מקרי בריה אלא א"כ איסורה מגופה כגון גיד הנשה וכיוצא בו שהוא אסור מתחילת ברייתו אבל עוף טהור שנתנבל שלא היה מתחילה ברייתו באיסוריה לא:

סעיף קטן ג

שאם יש בהיתר ששים כנגד הבריה כו' פי' אפילו עם החתיכות של היתר שהרי הם מותרים אלא שאין ניכרין וראיה לזה שבס"ס זה כתב רבינו ז"ל ואם יש בקדירה ס' נגד השומן כו' ש"מ דבכל הקדירה משערינן והא דכתב רבינו אחר זה ואם מכירו זורקו והאחרים והרוטב תלוין בנתינת טעם שאם יש בכל ס' כי לא הוצרך לכתוב שם בכל כמו שלא כתב כאן אלא משום דבא ללמדינו שם דאם יש נגדו ס' הכל מותר כתב נמי דהכל מצרף לששים וק"ל:

שבאם יש בהיתר ס' כו' הרוטב מותר בנמלה וכיוצא בו מדברים המאוסים יתבאר בס"ס ק"ג דא"צ ס' אלא אעוף טמא ואינך הנ"ל קאי:

סעיף קטן ד

אם מכירו זורקו לדעת הטור שכתב בסימן ע"ב דלא מחמרינן באיסור דבוק גם בירך נוטל הגיד מאותו חתיכה ומשליכו ובשר החתיכה מותר אם יש ס' בכל הקדירה נגד השומן:

סעיף קטן ה

י"א דבריה בטילה בתתק"ס כו' כ"כ הרא"ש בפרק גיד הנשה וראייתם מדתנן במסכת תרומות פ"י סימן ח' דג טמא שכבשו עם דג טהור כל גרב שהוא מחזיק סאתיים אם יש משקל י' זוז ביהודה שהם ה' סלעים בגליל דג טמא וצירו אסור כו' וקאמר עלה בירושלמי שהוא אחד מתתנק"ס. עוד שם בירושלמי הורה רבי יוסי בר בון בעכבר אחד לאלף (פי' ר"ש) הורה רבי יוסי בעכבר שנתערב בהיתר ובטלו באלף וה"ה אם היה תתק"ס היה מתירו (אלא שהמעשה כך היה באלף) אלמא בריה בטילה בתתק"ס (כל זה פי' ר"ש שם ומסיק הרא"ש וכתב ז"ל) וי"מ דעכברא שם מקום כדאיתא בפרק הפועלים וקאי אציר דאיירי ביה וקאמר שרבי יוסי הורה כן באותו מקום ויהיב טעמא עד קרוב לאלף וכן מסתבר דלא אירי בעכבר שנתערב בהיתר דאם צורת עכבר עליו ניכר בין החתיכות של היתר משליכו והשאר מותר ואם נמוח ואין ניכר טעמו בטל בס' עכ"ל הרא"ש ב"י. ועיין בפי' רבי' שמשון ותמצא שם מבואר שמ"ש די"א דבריה בטילה בתתק"ס הי"א הוא ר"ש דפי' כן שם במשנה הלזה וכתב דמאי דמסיק וכתב דג טמא כו' הוא דין בפני עצמו ובא לאשמועינן דציר דג טמא אסור ואוסר דגים אחרים או ציר אחרת שנתערב בו וזהו שסיים שם במשנה ז"ל דג טמא צירו אסור רבי יודה אומר בסאתים רבי יוסי

אומר אחד מי"ו כו' עכ"ל המשנה ועל רישא דמתניתין הנ"ל פי' ר"ש דאירי שנתערב הדג טמא עצמו ואינו ניכר בין הכשרים וקמ"ל אם יש משקל י' זוז ביהודה כו' ומפרש בירושלמי שזהו אחד מתתק"ס אזי הדג טמא אע"פ שהוא בריה בטל בתוך הטהורים ומותרין כולם ואע"פ שלא סיימו מן המשנה כן בהדיא דכולם כשרים כתב ר"ש דמשנה חסרה היא ומצינו כיוצא בזו ע"ש ועד"ר:

סימן קא

סעיף קטן א

חתיכה הראויה להתכבד. ודוקא שאיסורה מחמת עצמה כמו נבילה בשר בחלב הטעם דבשר בחלב נקרא איסור מחמת עצמו משום דכל אחד בפני עצמו היתר וכשנתחברו יחד נעשו יחד איסור בגזירת המלך עלינו והחתיכה כאשר היא ראוים להתכבד משא"כ בחתיכת היתר שבלעה איסור שאין איסור הבליעה ראוי לכבד בה וכן בב"י:

סעיף קטן ב

ובענין חתיכה ראויה להתכבד כו' יש אומרים שהתרנגולת בנוצתה כו' ונתערבה בין תרנגולת אחרים בנוצתן יבש ביבש א"נ נתערבו בנוצתן במליגתו בחמים עם אחרות בנוצתן כדי להסיר נוצתן. ובלא נוצה הכל מודים דמקרי חתיכה ראויה להתכבד אפילו הוא חיה שהרי חזי לאומצא (כמ"ש בשבת פרק מפנין שאני בר אווזא דחזי לאומצא עכ"ה):

סעיף קטן ג

כיון שאינן ראוין עתה לא חשיבי ראוין להתכבד עיין בא"ו של מ"ו ד' ט"ו שהקשה הא אכתי יש לאוסרה משום דבר שבמנין דקיל"ן בביצים אע"ג שאין דרכן למנותן לעולם אפ"ה אינן בטילים וי"ל מאחר שטעם שדבר שבמנין אינו בטל הוא מפני חשיבות והוי כמו דבר ראויה להתכבד כאשר משמע בהדיא באשר"י וא"כ כשהיא בנוצתה לא חשיבא ובטלה ועד"ר:

סעיף קטן ד

וגם י"א דכבש שלם או אווז שלם אינו נקרא ראויה להתכבד כו' פי' ונתבשלו כן נ"ל מדכתב הרא"ש גם אלו דברי הבאי הם דמשמע שהם גרועין יותר מדברי הראשונים שדברו בחתיכה ובהמה חיה וק"ל וע"ל סימן ק"י שכתבתי בשם מ"ו שכאן מיירי בכבש שנפשט שלם וב"י פי' אפילו בלא הופשטה ע"ש. והיותר נראה דמ"ה כתב כאן גם אלו דברי הבאי הם משום די"א הללו מודים דחתיכה ראויה להתכבד א"צ להיות מבושל או ממורט מנוצתה שגם כמות שהיא רגילין לכבד בו אדם והוא יבשל לנפשו אלא שאומרים שאין זה מקרי חתיכה ראויה להתכבד כיון שהוא שלם ועל סברא זו כתב שהוא הבאי

דאם נאמר בנחתכה לחתיכות כל חתיכה בפני עצמה נקרא ראויה להתכבד וכי גרוע הוא בזה שהיא שלימה אדרבה במכ"ש שהיא חה"ל וז"ש וכי בשביל שראויה לחלק כו':

סעיף קטן ה

גם אלה דברי הבאי הם פי' דבריו שאינם של כלום כמו נדרי הבאי ר"פ ד' נדרים שכתב עליו הר"ן ז"ל נדרים שאינן של כלום דשמיר ושית מתרגמינן הבאי וביר עכ"ל:

סעיף קטן ו

כ"ש דחשיב טפי את שדרכו למנות הטעם דס"ל להרא"ש שטעם דבר שבמנין אינו בטל משום חשיבות כמ"ש בשם מ"ו וע"ש דמ"מ מועיל דבר שבמנין דאפילו אינה ראויה להתכבד מצד עצמה רק שאינה מאוסה עתה וראויה לאכול כמו שהיא בלי תיקון גדול: (ואפילו אם נאסר כבר התערובות דייק רמ"א בת"ח כלל מ' דין ה' מהכא דאפי' לאחר שנודע התערובות מהני ודלא כמ"ש האו"ה דמיירי דוקא קודם שנודע התערובות עכ"ה):

סעיף קטן ז

אבל במזיד שכיון לבטלם אסור למי שכיון לבטלו וכ"ש למי שנתבטל בשבילו ועיין מ"ש לעיל בסי' צ"ט (א"ל למה לא קנסינן שוגג אטו מזיד כדלקמן סימן ק"י י"ל דכאן נפלו מעצמן כמו נפלה דלקמן דלא גזרינן רק בהפילן בשוגג גם י"ל כמו שתי' הב"י לעיל בסי' צ"ט לחלק בין ביטול להפילו דכאן הוי כמו מבטלין עכ"ה):

סעיף קטן ח

ומיהו אע"פ שנחתכה חתיכה אחת אין תולין כו' פירוש דה"א לתלות להקל הואיל ואיסור דרבנן הוא קמ"ל חתיכה אינה בטילה:

סעיף קטן ט

אלא אותה שנחתכה מותרת ממה נפשך דאם היא של איסור אף כולן מותרות כלומר אם נצייר שהאיסור נחתך אז רואין ג"כ כל החתיכות של היתר כאילו הם נחתכים שהרי בהיתר אין חילוק בין אם הוא שלם וחשוב או חתוך והרי המה מעורבים וכולן מותרין ואם נצייר ונאמר שהאיסור בהשלימים לכל הפחות זה הנחתך מותר. ועוד אפשר לומר דה"ק אם נצייר האיסור נחתך הרי אין כאן איסור כלל שהרי אין כאן דבר חשוב ונתבטל ואפילו החתיכה שנחתכה מותר ולא אמרינן כיון שהוא של איסור נשליכנה דתלינן לקולא דלמא זו שנחתכה לאו של איסור היא דהא מספקא לי ותלינן לקולא ועיין מ"ש ר"ן ס"פ ג"ה:

סעיף קטן י

ואפילו נחתכו רובן אין תולין שהאיסור מן הרוב שנחתכו אדרבא אמרינן כל דפריש מרובא קפריש מהרא"י ז"ל ור"ל שפריש ממה שהיה ראשונה ועכשיו אלו פרשו ונחתכו

ולכאורה היה צ"ל משום דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי אלא שמהרא"י ס"ל דאין זה נקרא קבוע שהרי נשתנה במה שנתרסק:

סימן קב

סעיף קטן א

כל דבר שיש לו מתירין כו' כלי הנאסר בבליעת איסור שנתערב (אם נקרא דבר שיש מתירין הואיל ויכול להכשירו בהגעלה עכ"ה) עיין דינו לקמן סימן קכ"ב:

סעיף קטן ב

בין שלימה בין טרופה כו' צ"ע בשלימה מאי איריא דאינה בטלה משום דבר שיש לו מתירין ת"ל משום דביצה דרכה למנות ואינה בטילה ואפשר כיון דהאי ביצה אין שם איסור עליה דהא למחר תהיה מותרת אי לאו טעמא דהיא הנותנת דכיון שיש לה מתירין הדין נותן שלא להוי היתר היום בתערובת לא היינו אוסרים אותה מטעם דבר שדרכו למנות דלא אמרו זה אלא דבר ששם איסור גמור עליה אבל בסמוך בספק ביצת טריפה צריכין לטעמא דבטילה דה"א ממ"נ לא ליהוי בטילה אי אמרת לסוף יתגלה מילתא שתהיה טריפה אין לה ביטול מחמת דבר שדרכו למנות ואי אמרת שיתגלה מילתא שתהיה כשירה לית לה ביטול משום דבר שיש לה מתירין לכך קאמר כיון דלאו בידינו הוא האי דבר שיש לו מתירין לא מקרי דבר שיש לו מתירין ובטילה ולפי זה א"צ למ"ש בסמוך לאוקמא דוקא בטרופה:

סעיף קטן ג

אבל לפי מה שפי' ר"ת כו' דוקא כשנתערב במינו שאז אין שייך לומר שטעמו בטל רק שהוא בטל ברוב בי"ט החמירו אבל כשנתערב מין שלא במינו שאז טעמו בטל בס' ואין לו טעם עוד מה היה להן להחמיר ועד"ר.

סעיף קטן ד

הלכך ספק ביצת טריפה פי' והיא טרופה דאל"כ אף שהיא טריפה אינה בטילה כמ"ש לעיל סימן פ"ו וכן תירץ רמ"א בבית יוסף ולפי מ"ש ריש הסימן א"צ לאוקמיה בטרופות:

סעיף קטן ה

אעפ"י כו' כיון שספק הוא לפי שאין המתיר ודאי ואינו בידו.

סימן קג

סעיף קטן א

כל דבר שטעמו פגום אינו אוסר תערובתו הטעם משום שאינו נהנה מהאיסור.

סעיף קטן ב
אלא שפוגם תערובתו כגון חומץ יין נסך שנפל לתוך גריסין שהחומץ בעצמו הוא טוב כו' כן צריך להגיה וכן הוא בהדיא במשנה וכ"כ הרשב"א בת"ה שדברי רבינו בענין זה מועתקים ממנו ב"י.

סעיף קטן ג
אבל השביחו ולבסוף פוגם כו' כגון חומץ שנפל לתוך גריסין כו' כצ"ל. ור"ל דבכה"ג השביח ולבסוף פגמו אבל איפכא כשנפל שם בחמין ואח"כ נצטנן לא אמרינן בזה דפגם ולבסוף השביח ואסור שהרי התחיל רבינו וכתב בר"ס זה דכה"ג פוגם ומותר והא דלא כתב רבינו פי' וכגון כו' עמ"ש שהשביח מתחילה ופוגם אח"כ י"ל דקאי אדברי הגמרא ושם כתב האי רישא ופירושו לחוד (רק שרבינו הוסיף פגום ולבסוף השביח משום דכ"ש הוא דהרי שגם זה הוא ע"מ להשביח עכ"ה.

סעיף קטן ד
ומקריא בת יוהא כל זמן שלא שהתה מעת לעת וכ"כ בסי' קכ"ה.

סעיף קטן ה
חשיבא בת יומא עד שתשהה מעת לעת כו' לפי שמשערין בכל הקדירה כו' וחזרו המים כולן איסור אע"ג דרבינו ס"ל כר"א דלא אמרינן חנ"נ כ"א בבשר וחלב וא"כ למה כתב וחזרו המים כולן איסור. י"ל דלאו ה"ט משום חנ"נ אלא משום דלא ידעינן כמה איסור יש בהן ולכן מחזקינן להו כולן איסור ועמ"ש לעיל סי' צ"ג בשם הרשב"א והרא"ש בבישל ירקות בקדירה של בשר שמותר לבשל אח"כ בה גבינה משום דנקלש טעם בשר שבה. משא"כ אם נתבשל בקדירה של איסור כו' דאע"ג דהרשב"א ג"כ ס"ל דאין חענ"נ והול"ל דאף הירקות אסורים היינו משום דא"א להבדיל טעם האיסור מתוכו אבל מ"מ הטעם שחוזר ונתבשל בקדירה רובו בל היתר הוא ויקלש האיסור מהקדירה אפ"ה אינו מן הדין לומר שיקלש האיסור על ידי הירקות שהן אסורין ה"נ נאמר בזה:

סעיף קטן ו
כתב הרשב"א כו' ואינו מותר עד שיפגום לגמרי ולא התירתו תורה אלא שלא יהא ראוי לגר פי' לגר תושב וילפינן מדכתיב לא תאכלו כל נבילה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה וזו שאינה ראויה לגר אינה קרויה נבילה ב"י ע"ש:

סעיף קטן ז
ומ"מ קדירה שאינה בת יומא אע"פ שמשערים בכולה ונמצא שאין ההיתר רבה כו' נראה דהאי ונמצא ר"ל שאירע כך שנמצא שאין ההיתר רבה עליו אבל לא שיהיה כן בכל תבשיל שאינו רבה על הקדירה כיון דבכולה משערים דז"א דע"כ לא קאמר לעיל סימן

צ"ג וצ"ד אלא שאין ס' במה שבקדירה נגד כל הקדירה אבל כ"ע ס"ל דיש כפל ומכופל כמה פעמים במה שבתוך חלל הקדירה על נגד דופני הקדירה וק"ל.

סעיף קטן ח
אבל צירו של איסור כו' אינו מותר כצ"ל וכ"ב בת"ה ב"י וע"ל סימן צ"ח אצל מ"ש רבינו בשם הרמב"ם:

סימן קד

סעיף קטן א
עכבר שנפל לשכר כו' ואם נתחתך בענין שאינו יכול לבררו כו' הכל אסור פי' כגון שהיה השכר או החומץ במאכל עב שאינו יכול לסננו וכ"כ בית יוסף ע"ש ועיין בדרישה:

סעיף קטן ב
כתב הרשב"א דברים המאוסים כו' כנמלים וזבובים כו' דוקא. אם נמוחו כמו שמסיק אבל אם היא בשלימתה כבר כתב לעיל ר"ס ק' דבריה היא ואינה בטילה אם לא שהוציאה לחוץ וזורקה ועמ"ש בדרישה שם. (וכתב הב"י דדברים המאוסים דינם שוה לדין עכבר דבחלא ושיכרא אוסרים ובשאר דברים אינן אוסרים עכ"ה).

סימן קה

סעיף קטן א
כל הדין כו' ואם הוא חס שהיד נכוית ושיעור זה נתבאר בפרק כירה כל שכריסו של תינוק נכוה ממנו ב"י:

סעיף קטן ב
ואם הוא חס שהיד נכוית בו אוסר כמו מבושל פי' אפילו הוא כלי שני דינו כמו מבושל בכלי ראשון דאע"ג דאין כלי שני מבשל מ"מ מפליט ומבליע כמו מבושל ואוסר בכולו וכן מוכח בהדיא בסמוך שהביא דברי רשב"א שכתב אלא כל חום שע"י האש מפליט אפילו אין היד סולדת בו ע"כ וכתב רבינו עליו ואין כן אלא אוסר כולו אם היד סולדת משמע דקאי אדברי רשב"א שכתב כל חום כו' דהיינו אפי' חום כלי שני וכתב עליו שאוסר כולו אם היד סולדת בו משמע להדיא דאף בכלי שני מיירי ועד"ר:

סעיף קטן ג
כתב הרשב"א י"א שאין מפליט כו' עד ואפשר שר"ל דחם לתוך חם אינו אוסר כו' ב"י תמה כאן על דברי רבינו כמ"ש בדרישה ע"ש ונ"ל דהכי היא הצעת דברי רבינו בהשגתו על הרשב"א במ"ש ונ"ל דאין הנדון דומה נראיה כו' משום דמדברי י"א הנ"ל דכתב הרשב"א בשמם ז"ל י"א שאינו מפליט אלא חום של כלי ראשון שהוא מבשל אבל כלי שני כו' אינו מפליט עכ"ל ל' זה משמע לרבינו דדעת י"א היה דכלי שני ועירוי דאינם

מבשלים ג"כ אינם אוסרים כל החתיכה בהפלטה והבלעה כמו כלי ראשון דמבשל אבל מקליפה לא איירי ויכול להיות דס"ל דבעי דאל"כ למה להו לתלות ולכתוב דאינו דומה לכלי ראשון דאינו מבשל אלא הל"ל דאינו מפליט ומבליע אפילו כמו צלי שאוסר כדי נטילה או קליפה כחם לתוך צונן. ובע"כ הוא דעת י"א א"כ צריך לומר דרשב"א דכתב עליהן ז"ל ולא נהירא שהרי חום של בית השחיטה כו' ס"ל דכלי שני ועירוי אוסר לגמרי. מש"ה השיג רבינו עליו וכתב דאין הנדון דומה לראיה להוכיח מזה דמפליט ומבליע בכולו (ואין להקשות הא דאינו אוסר בית השחיטה את כולו ה"ט משום דאין חמימות בבהמה אלא קליפת בית השחיטה לחוד משא"כ בחם כולו וכמ"ש רבינו האי סברא בשם ר"פ בס"ס צ"ד. דמ"מ דקדק רבינו שפיר על הרשב"א במאי דבא לסתור דברי הי"א ולאסור כולו בהא דבית השחיטה וחום חלב הכסלים מבליעים דאין ראיה מזה לסתור דבריהן ואי ס"ל להרשב"א הדין כן הל"ל שאין סברתו כן אבל אין הוכחה מזה כלל. ועי"ל דהוכחת הרשב"א היה מחום חלב הכסלים שהניח על בשר בעודו בחומו כמו החלב כשנוטלין אותו מהבהמה ומש"ה כתב רבינו עליו דאין ראיה דאף בשניהן חמין האיסור וההיתר מ"מ אינן מבליעין אלא כדי קליפה) ומש"ר ואפשר שס"ל שחום לתוך חום כו' ה"ק ואפשר שגם הרשב"א לא עלתה על דעתו להוכיח מחום בית השחיטה כו' לאסור כולו אלא כדי קליפה ומ"ש על הי"א ולא נהירא כו' היינו משום שדקדק מדבריהן שס"ל דכלי שני אפי' כדי קליפה אינו מפליט ומבליע והיינו משום דס"ל דחום בחום דכלי ראשון אע"ג דמבשל אינו אוסר אלא כדי קליפה וא"כ הי"א דמחלקי בין כלי ראשון לכלי שני ועירוי צ"ל דס"ל דכ"ש ועירוי דאינו מבשל אפי' כדי קליפה לא בעי ומש"ה א"ש דהוכיח הרשב"א מחום בית השחיטה דלפחות כדי קליפה בעי ע"ז מסיק רבינו וכתב ואינו כן כו' בפשיטות משום דס"ל כדעת שאר המחברים דאוסר כולו. וכדי ליישב קושיית הב"י צ"ל דמש"ר ואפשר דס"ל דחום לתוך חום אינו אוסר קליפה כו' דל"ד קליפה קאמר אלא י"ל כדי נטילה שהוא קליפה עבה ונקראת לפעמים בשם קליפה. והשתא א"ש דכתב דכן ראה לקצת המחברים שכ"כ בשם הרא"ה אע"פ שכ"כ בצונן לתוך חם ס"ל דאין לחלק בין צונן לתוך חם לחם תוך חם. וא"ת א"כ מנ"ל להרשב"א להשיג על הי"א דלמא ג"כ דעת הי"א הוא דכלי שני ועירוי אוסרים כדי קליפה ולא באו למעט אלא של"ת שגם כ"ש ועירוי יאסרו כדי נטילה כמו כלי ראשון דאוסר כדי נטילה וכמ"ש. וי"ל דא"כ לא הל"ל אבל כ"ש ועירוי אינו מפליט סתם כיון דאין חילוק גדול כ"כ בין כדי נטילה לכדי קליפה לא הו"ל לסתום ולכתוב על כדי נטילה מפליט ועל כדי קליפה אינו מפליט אם לא שדעתן שכ"ש ועירוי אינן מפליטין כלל. או ר"ל

שכלי ראשון אוסר כולו כיון שהוא מבשל וכ"ש ועירוי אינן אוסרים בפליטתן כ"כ כיון שאינן מבשלין ומקליפה לא איירי ואפשר דג"כ ס"ל דבעי קליפה והרשב"א ס"ל דמפליט ומבליע בכולו וכמ"ש בחלוקה הראשונה בהשגת רבינו על הרשב"א. מיהו כדי ליישב קושיית ב"י דהקשה עוד על רבינו איך ס"ד דרבינו דהרשב"א ס"ל דחום לתוך חום אינו אוסר אלא כדי קליפה הא כתב הרשב"א בהדיא דאפילו בצונן לתוך חם אוסר כולו. אם הוא שכ"כ גם בת"ה הקצר שהיה ביד רבינו צריכין לומר דמש"ר ואפשר שר"ל דחום לתוך חום אינו אוסר ג"כ אלא כדי קליפה. לא היה כוונת רבינו שהרשב"א ס"ל הכי אלא כוונתו ר"ל שי"א ס"ל הכי. ועלתה על דעת הרשב"א לפרש דברי הי"א כן (אף ע"ג דהוא לא ס"ל הכי לדינא וכמ"ש) משום דהי"א סיימו וכתבו ז"ל דכ"ש ועירוי אינו מפליט דמשמע דאינו מפליט לגמרי. ואי בכלי ראשון שהוא חום לתוך חום ס"ל דאוסר לגמרי לא ה"ל לחלק בין כלי ראשון שהוא מבשל לכ"ש. אלא ה"ל לחלק בין כ"ש לצלי שהוא בכדי קליפה ונטילה וכמ"ש לעיל אלא ודאי ס"ל דגם חם לתוך חם אינו אוסר אלא בכדי קליפה ונטילה וכמ"ש כן נ"ל ליישב דעת רבינו מקושיית ב"י. אבל א"ל דכוונתו היה כמ"ש ואפשר לומר דחום לתוך חום כו' דר"ל חום דכלי שני דא"כ לא ה"ל חום לתוך חום סתם כיון דל' זה מפורש בגמרא אכלי ראשון ועוד דא"כ לא הל"ל ע"ז ז"ל ואינו כן כו' סתם בלי הוכחה וראייה וק"ל מה שהקשה הב"י עוד בתמיה גדולה איך ס"ד דרבינו דחום לתוך חום לא יאסר אלא כדי קליפה ובסמוך כתב אהרשב"א דאפי' במליחה אוסר הכל נתיישב ג"כ כמ"ש דמש"ר ואפשר לומר כו' לא אהרשב"א כתב דס"ל הכי אלא שס"ל דהי"א ס"ל הכי ומטעם שכתבתי. ועי"ל דשאני מליחה דנוטף ממנו ציר שהוא כרתיחה מש"ה מבליע יותר מחום לתוך חום. אלא שזהו דוחק דהא ג"כ בחום לתוך חום הנזכר בגמרא מיירי ע"י רוטב ובישול וכמש"ר אחר זה ז"ל בד"א (דחום לתוך חום אוסר כולו) כשנתערבו דרך בישול כגון שנפל לתוך התבשיל כו' ודו"ק. ולפי מ"ש אינו מוכרח לומר דמש"ר ברישא ז"ל ואם הוא חם שהיד נכוות בו אז אוסר כמו מבושל. וגם סיים על דברי הרשב"א וכתב ז"ל ואינו כן אלא אוסר כולו אם היד נכוות בו דר"ל אפי' כ"ש. די"ל דקאי דוקא אחום לתוך חום ודרך בישול שהוא בכלי ראשון אלא דמדסתם ותלהו במה שהיד נכוות בו וגם מדכתב ברישא ז"ל אז אוסר כמו מבושל משמע מזה דגם בכ"ש ס"ל דנאסר כולו ומשום דאף ע"ג דאינו מבשל מ"מ לענין הפלטה והבלעה דינו כמו מבשל ודו"ק:

סעיף קטן ד
לפיכך נפל איסור חם לתוך היתר חם כו' אפשר לומר דאמה דסיים קאי שכתב ואינו כן אלא אוסר הכל אם היד סולדת בו ע"ז קאי לפיכך כו' ואפשר נמי לומר דאדלעיל קאי שכתב ואם הוא חם שהיד נכוות בו אז אוסר כמו מבושל כו' ע"ז קאי לפיכך כו' ור"ל הואיל וקי"ל דאם הוא חם שהיד סולדת בו אע"פ שאינו מבשל אסור לפיכך כו':

סעיף קטן ה
הכל אסור פי' ע"י רוטב כמ"ש בסמוך והא דלא כתב כאן בפי' דהיינו דוקא כשהוא ברוטב משום דכאי ל' הגמרא נקט ואדלעיל קאי דכתב דכשהוא חם עד שיד נכוות אסור ע"ז כתב לפיכך וכאילו אמר דמה"ט אמרינן בגמרא דנפל איסור חם לתוך חם כו' הכל אסור ואח"כ חזר ומפרשה דהיינו כשהוא ברוטב וק"ל:

סעיף קטן ו
אבל אם העליון חם כו' אינו אוסר כולו כו' אלא כדי קליפה לבד הטעם דאדמיקר ליה בלע גמרא.

סעיף קטן ז
אבל דרך צלי כגון איסור חם או אפי' קד כו' ב"י גרס כגון איסור קר או אפי' איסור חם שנפל כו'. ומהרי"ן חביב כתב דהאי אפי' אינו קאי אהא דאינו אוסר אלא כדי נטילה אלא אצד איסור קאי ור"ל לא מיבעיא לאיסור חם שנפל שיש בו צד איסור אלא אפילו קר לתוך חם אוסר ושניהן אינן אוסרים אלא כדי נטילה ע"כ.

סעיף קטן ח
לפיכך ירק שצלאו בגידו כו' עד צריך להסיר כדי נטילה כו' אין להקשות דמתחיל וכתב בד"א כשנתערבו דרך בישול אבל כו' הרי דהוצרך למימר דדרך צלי אינו אוסר כולו. א"כ הל"ל לפיכך ירך שצלאו עם גידו כו' אינו אסור אלא כדי נטילה. די"ל דה"ק מתחלה בד"א דרך בישול אבל דרך צלי אינו אוסר כולו ול"ת כיון שאינו אוסר כולו לא לאסור אלא קליפה או לא כלום ע"ז סיים וכתב אלא כדי נטילה ללמדינו דכדי נטילה בעי וע"ז מסיק וכתב כיון דכדי נטילה בעי לפיכך ירך כו' וק"ל:

סעיף קטן ט
וכן אם נפל איסור על החתיכה שבקדרה כו' אינו אוסר אלא כדי נטילה והא דכתב רבינו בסימן צ"ב שאם נפל טיפת חלב על בשר שבקדרה שחוץ לרוטב שנאסר כולו באין ס' בחתיכה נגד החלב כתבתי שם דשאני בדבר צלול שיבלע בכולו וכאן מיירי בדבר עב וגוש שאינו נבלע בכולו: (וכתב רש"ל ואנו נוהגין לאסור מליחה וצלייה כבישול וכן אם חמה ע"י בישול בלא רוטב וכשיש ס' צריך קליפה ואין חילוק בין מליחה וצלייה לבישול אלא בדם עיין בא"ו רש"ל עכ"ה):

סעיף קטן י

אבל אם הוא ברוטב לר"י אפי' מקצתו ולרש"י כולה כו' כצ"ל דהא לרש"י אין הרוטב מוליך האיסור בכולו אא"כ הוא כולו ברוטב ולר"י אפי' הוא מקצתו ברוטב מוליך האיסור בכולו והטעות נפל בספרים משום דלעיל בסימן צ"ב כתב רבינו ופר"י דוקא שכל החתיכה חוץ לרוטב ורש"י פי' אפי' מקצתו ברוטב ומזה ראו לטעות לכתוב בדברי רש"י אפי' מקצתו ובדברי ר"י כולה וטעות גדול הוא דלעיל לדעת ר"י כולה חוץ לרוטב וכאן פי' כולה שהיא כולה בתוך הרוטב גם בדברי רש"י א"א לגרוס אפי' מקצתה כו' אע"פ שכ"כ לעיל סימן צ"ב דלעיל מיירי בנפל טיפת חלב על החתיכה ואין בחתיכה ס' לבטל החלב אבל בצירוף שאר החתיכות שבחדרה יש ס' ומפרש שם רש"י דאע"פ שמקצתה בתוך הרוטב לא אמרינן הרוטב מוליך האיסור בכולו להצטרף כל מה שבקדרה לבטל החלב אלא החתיכה אסורה אבל כאן שנפל איסור גוש על החתיכה דבלא רוטב אינו אוסר אלא קליפה וע"י רוטב נאסרה כולה שהרוטב מוליך האיסור בכל החתיכה נמצא לדעת רש"י שסובר אם מקצת החתיכה ברוטב אין הרוטב מוליך האיסור בכל החתיכה הה"נ הכא שאין החתיכה נאסרת כולה ע"י מה שהיה מקצתה ברוטב ע"כ צריך להגיה כמ"ש. ואפשר שאין צריך להגיה ואדלעיל קאי וה"ג (וגליון היה כתוב מבחוץ והדפיסו מבפנים והשתא א"ש דכתב כדפרישית לעיל גם א"ש דל"ת למה כתב פירוש בסיפא ולא ברישא בחוץ לרוטב וכמ"ש בסימן צ"ב) וכן אם נפל איסור על חתיכה שבקדרה שהיא חוץ לרוטב לרש"י אפי' מקצתה ולר"י כולה (פי' כולה לחוץ לרוטב) ולא ניער הקדרה ולא כיסה אותה אינו אוסר אלא כדי נטילה אבל אם הוא ברוטב או אפי' כולה חוץ לרוטב כו' והשתא א"ש דלרש"י אע"פ שהוא מקצתה ברוטב אין הרוטב מוליך האיסור בכולה ולר"י דוקא בכולה חוץ לרוטב אבל אם מקצתה ברוטב כולה אסורה וכמ"ש. ועל ב"י יש לתמוה שכתב וז"ל ולענין צלי שאנו נוהגים לעשות בתנור בתוך מחבת ונותנין בה מעט מים ורוב החתיכה היא חוץ לרוטב הדבר פשוט דלרש"י דינו כמבושל ולר"י דינו כצלי עכ"ל ב"י בדף צ"ח ריש ע"ב ולעיל סימן צ"ב משמע להדיא איפכא כמ"ש וצ"ע. גם בש"ע כתב לרש"י אפי' מקצתה ולפי מ"ש הוא טעות אלא שצ"ע לפי מ"ש דאיפכא גרסינן לרש"י כולה בתוך הרוטב משמע דוקא כולה תוך הרוטב אבל אם מקצתה חוץ לרוטב אף ע"פ שהרוב תוך הרוטב אמרינן כאילו כולה חוץ לרוטב ולעיל סימן צ"ב קאמר לרש"י אפי' מקצתו מונח תוך הרוטב חשוב כחוץ לרוטב דמשמע דוקא מקצתה אבל אם רובה תוך הרוטב ה"ז כולה כאילו תוך הרוטב (ויש ליישב בדוחק לומר דכל כי האי אזלינן כאן וכאן לקולא דלעיל היקל רש"י וכתב דאם הרוב ברוטב מצטרף הכל

לבטל האיסור וכאן ג"כ לקולא דאם מקצתה חוץ לרוטב אף שרובה ברוטב אינה מפעפע האיסור בכולו) ודוחק לומר לרבותא דר"י קאמר מקצתה לאשמועינן דלר"י אפי' מקצתו ברוטב מחשב כאילו כולו תוך הרוטב ומצאתי בב"י בר"ס צ"ב ובד"מ שכתבו בשם הגה"מ שכתבו בשם סמ"ג דלפי' רש"י אפי' כולה ברוטב רק שפניה העליונים מגולין אין הכל מצטרף עכ"ל ובמרדכי דף תשל"ז ע"א פכ"ה לא משמע כן ע"ש ובד"מ מציין לר"י אפי' מקצתה ע"ש:

סעיף קטן יא
בד"א בירך עם גידו וכיוצא בו שהוא דבר כחוש פי' חלב כחוש:

סעיף קטן יב
אבל גדי שמן כו' אסור לאכול אפי' מראש אזנו כו' ובא"ח סימן תס"ז משמע גבי אפייה שאינו מפעפע וק"ל אפייה וצלייה שוין ושם כתבתי יישוב לזה:

סעיף קטן יג
שכיון שהוא שמן מפעפע בכולו מכאן משמע שרבינו תפס תירוץ ראשון של תוס' שאוסר כיון שהוא שמן מפעפע משא"כ בכחוש שאינו מפעפע ועד"ר ומיירי באין ס' נגדו תוס':

סעיף קטן יד
וכוליא שצלאו בחלבו אינו אוסר אלא כדי קליפה פי' שגם בתוך הקרום חלב מובלע לכך צריך קליפה ומיהו סגי בקליפה דדבר מועט הוא ואינו מתפשט כ"כ אשר"י:

סעיף קטן טו
ולא מיבעיא חתיכה אחת שיש בה חלב כו' האי בה ל"ד קאמר אלא ה"ה אם האיסור בפני עצמו אלא ה"ק ל"מ כשהאיסור הוא חתיכה שמינה אלא אפילו אם האסור כחוש כו' וק"ל:

סעיף קטן טז
וחתיכת היתר שנצלה עמה שמנה האיסור מפעפע בכולי מדאמר רב פפא בפרק כיצד צולין דאפילו בשר שחוטה שמן ובשר נבילה כחוש דאזיל בשר שחוטה ומפטם לבשר נבילה הכחוש והדר ליה בשר נבילה ומפטם ליה בריחיה לבשר שחוטה ואם בריחא אנו אומרים כך כ"ש שיש לומר כן בצלי (וכתב רש"ל דהוה בגוף האיסור אבל בבליעת האיסור לא ס"ל הכי כדלקמן בסמוך עכ"ה) ועיין בס"ס (בסעיף כ"ד עכ"ה) מ"ש מזה:

סעיף קטן יז
ומליח שהוא מלוח כו' ולא לאסור הכל אלא כדי קליפה אף ע"ג דבצלי אינו אוסר אלא כדי נטילה ומהיכי תיתי במלוח לאסור הכל ה"א גבי מליח כוין שהציר נוטף דינו כבישול וגם ב"י כתב סברא זו בסימן זה ע"ש:

סעיף קטן יח

ואפילו האיסור מלוח וההיתר תפל ר"ל אפילו היתר תפל דאז אינו רותח ופתוח לקבל כמו שאם גם הוא מלוח ולעיל בסימן ע' כתוב כ"ש אם הטמא מלוח וטהור תפל דאסור היינו משום דשם איירי מדם ואשמעינן דלא אמרינן אגב דטריד לפלוט אינו בולע דמזה מיירי שם כל הסימן לכך כ"ש הוא משא"כ כאן דאיירי בשאר איסורין הסרוכים דכל הסימן איירי לאשמעינן מה שהוא נקרא רותח שמקבל טפי וק"ל (וי"ל ג"כ כפשוטו דכאן בא לומר דאפי' ההיתר תפל והוי לנו לומר דיאסר כולו מאחר דאינו טרוד לפלוט אפ"ה אינו אוסר אלא כדי קליפה וא"כ רבותא דבכאן הוי ממש כמו בסימן ע' וק"ל עכ"ה):

סעיף קטן יט

וכתב הרשב"א כו' יראה שהוא סובר שחום ע"י מלח אוסר הכל ז"ל מ"ו אין להקשות מנ"ל שאוסר הכל דלמא לא סגי בקליפה ובעי נטילה ונראה דס"ל להמחבר אי לאו דס"ל דמליחה ע"י ציר גובר ואוסר כמו בישול אפי' כדי נטילה לא הוה בעי ומש"ה סבר המחבר נמי דצלי בעי נטילה ומליחה סגי בקליפה ודו"ק. אבל אין לפרש מדאסר כדי קליפה אם התפל למטה ממילא איפכא אוסר כולו כמו חם לתוך חם דלעיל. זה אינו צלי יוכיח שאם החם למעלה אינו אוסר כדי נטילה כמ"ש לעיל עכ"ד (ע"ל בדרישה סעיף ז' ועיין בת"ה הקצר דף ל"ח ע"א שם כ"כ ובהרבה מקומות שקליפה היא קליפה עבה שהיא נטילת מקום שאמרו בכל מקום ע"כ הרי שהוא סובר שקליפה ונטילה דבר אחד הוא ולפ"ז לק"מ. וכן משמע קצת מהגמרא שהרי כל דיני מליחה נלמד מדיני צלייה א"כ מנ"ל לומר במליחה קליפה ובצלי נטילה ומהר"ל מלובלין תמה בזה ולפי מ"ש בשם הרשב"א לק"מ ודו"ק עכ"ה.) ול"נ דדייק רבינו מדמחלק הרשב"א גבי מלוח אם האיסור למטה או אם האיסור למעלה דקשה לרבינו מנ"ל להרשב"א חילוק זה במליחה הלא אף בצלייה לא מצינו מפורש חילוק זה אלא ודאי שהוא מפרש הא דאמר בגמרא חם לתוך חם כו' ומחלק שם בין חם למעלה לחם למטה סובר הרשב"א שמיירי גם כן בחום דמליחה ואע"ג דבבישול מיירי מדמה הוא מליחה לבישול הואיל ויש שם ציר שהיא דומה לרוטב והמלח חם והואיל ואמרינן בבישול דאם החם למטה הכל אסור הה"נ במליח ס"ל להרשב"א דינא הכי שהרי מדמה הוא חום דמליח לחום דבישול:

סעיף קטן כ

וגם מה שחילק בין אם האיסור למטה כו' כתב ר"י שאין חילוק כו' אלא בכל ענין שהאיסור מלוח מבליע בהיתר התפל. יש לדקדק בלשון רבינו שמשמעות לשונו שכתב וזה אינו אלא בכל ענין מבליע כו' דמשמע כאילו בא לומר שרבי' חולק על הרשב"א ואוסר כולו אף אם ההיתר למטה וז"א דאדרבה ר"י מיקל יותר לומר דאף אם הטמא

למטה אינו אוסר אלא קליפה בטמא כחוש וה"ל לרבינו למימר ור"י כתב שאין חילוק בזה אלא בכל ענין אינו אסור אלא קליפה. ונראה דהכי הצעת דברי רבינו שמתחלה אמר ור"י כתב שאין חילוק נלמד מזה שר"י סובר אף בטמא למטה אינו אוסר אלא קליפה דזה אין סברא לומר שאף בטמא למעלה אוסר הכל. והואיל וכן יש להבין דברי ר"י הואיל דאם טמא המליח למטה אינו אוסר אלא קליפה א"כ כימא באם טמא המליח למעלה יהא מותר הכל וע"ז כתב רבינו אלא בכל ענין שהאיסור מליח מבליע בהיתר וכדי שלא תקשה א"כ הוא שאוסר בכל ענין אף באם הטמא למעלה א"כ סברת הוא לומר באם הטמא מלוח למטה שיאסור הכל דהא קי"לן תתאה גבר וע"ז אמר ומ"מ אין אוסר כולו שאין כח במלח כו':

סעיף קטן כא

ולא שייך מליחה כו' הלכך גבינות כו' אע"ג שנמלחו לתוכן לא אמרינן מלוח כרותח כו' ואע"ג דלא נמלחו בנגיעה אלא מצד אחר בפנים ולא מבחוץ ולעיל אמרינן כשנגע טהור מלוח בטמא דאינו מפליט מה"ט י"ל דשאני הכא שנמלח בפנים סביבו. וע"ל סימן ס"ט דכתב שם בשם רבי' פרץ דאם מלחו בכלי חרס אע"פ שהוא מנוקב אסור לאכול מתוכו רותח והב"י מביא דיעות דאפילו צונן אסור לאכול מתוכו לכאורה נראה דה"ה כאן אם עשו כבר גבינות של נכרי' בכלי חרס דאסור לעשות בהן עתה של ישראל ומיהו י"ל דגם שם לא אסר רבי' פרץ אלא לכתחילה וכאן בדיעבד קאמר דאינו נאסר של ישראל:

סעיף קטן כב

וכי היכי דמפלגינן כו' ועיין דרישה:

סעיף קטן כג

והא דחתיכת איסור כו' אבל אם אין בה איסור אלא מה שבלעה ממקום אחר אינה אוסרת אחרת הנוגעת בה ובטוא"ח ס"ס תס"ז כתב הרא"ש גבי תרנגולת צלוייה שנמצאת בה חטה שאסר הרא"ש כל התרנגולות שהיו בשפוד שנגעו בזאת התרנגולת וי"ל דהתם מיירי בהפכת השפוד שע"י שמהפך השפוד נוטף מזו לזו ואוסרת כולם וכאן מיירי בלא הפכת השפוד ורבינו שכתב דבריו בסתמא ולא פירש חילוק זה דממילא נשמע דכאן כתב רבינו דין זה אליבא דגמרא שבימיהם היו צולין בתנור שהיה פיו למעלה והשפוד עם הצלי תלוי מלמעלה למטה נמצא שאם ההיתר למעלה והאיסור למטה אז אינו נוטף עליו אבל בטור א"ח ששם נשאל הרא"ש על מעשה ואותו מעשה היה כעין שפודין שלנו שמהפכין ונוטף מזה לזה ונאסר הכל:

סעיף קטן כד
ואפילו אם נצלו ביחד כו' אפילו החתיכה של היתר שמונח כו' פירוש חתיכות ההיתר שהאיסור בלוע בה (וכ"פ אם היא כחוש וההיתר שמן ולא אתי אלא לאפוקי אם האיסור הבלוע עצמו שמן עכ"ה) ומ"ש ושומן שבה מפעפע ר"ל אותו שומן של חתיכת היתר הוא מפעפע ולא אמרינן דמוליך איסור הכחוש שנבלע בו עמו. אבל אם נבלע איסור שמן אפילו בחתיכת היתר כחוש מסיק רבינו בשם הרשב"א דיוצא ואוסר והטעם דאינו אוסר כשהבלוע כחוש כיון שאין האיסור בעין לא שייך למימר שהפיטומא מוליך הריח וטעם הכחוש עמו כמ"ש מהרא"י בהגהה ש"ד בדין ריחא מילתא ליישב למה לא אמרינן אין הנאסר יכול לאסור כו' ע"ש אבל מ"מ צ"ע שמ"ו כתב שם דחתיכה שנאסרה מדם והיא שמינה ונצלה בתנור שאוסרת כל הבשר שבתנור מה"ט ע"ש ולפי זה צריך לומר דגם איסור בלוע בחתיכה שמינה אוסרת וכאן ר"ל שהיתר שמונה ואותה חתיכה שנבלע בה האיסור כחוש ודוחק וגם הוא נגד מש"ר בשם הרשב"א מיד אחר זה דכתב דאם הבלוע הוא שמן מפעפע ויוצא.

סעיף קטן כה
וכתב הרשב"א כו' בין נוגעות זו בזו חום בחום לאו דוקא אלא ה"ה התחתונה חמה והעליונה צוננת:

סעיף קטן כו
כתב בספר התרומות כו' אם יש ששים כנגד המלח לטעמיה אזיל דס"ל חנ"נ ואף לדעת רבינו דלא ס"ל תענ"נ אלא בבשר בחלב אפ"ה צריך כאן ס' נגד המלח דלא ידעינן לשער כמה דם בלע:

סעיף קטן כז
ואין לנו להחמיר הנאסר יותר מבאוסר סברא זו היא סברת ר"י בעל תוספות והכי נהוג מהרא"י ובא"ו שער מ' כתב מ"ו דר"ל נהוג כסברתו אבל בעיקר הדין אין לנהוג כן אלא אסור כל החתיכה ע"ש. אבל בת"ח לא כ"כ ע"ש ואע"פ דס"ל דחענ"נ מ"מ לא אמרינן דגם כחו וטעמו דהמלח נ"נ לאסור כל שנותן טעם אלא חשבינן ליה כאילו הוה כולו דם ומשום דא"א לסוחטו:

סימן קו

סעיף קטן א
כתב הרשב"א אע"פ שאין חתיכה שבלעה איסור נ"נ. דהוא סבר כרבי' אפרים דאין חתיכה נ"נ אלא בבשר בחלב וכתב ב"י ודברים אלו לא מפי עצמו אמרם אלא מפי רבי' אפרים. ואע"ג דכתב רבינו לעיל סימן צ"ב ופסק רבי' אפרים כו' דבאיסור שאפשר

לסוחטו אפילו חתיכה עצמה מותרת נ"ל שרבינו סיים כן בדברי ר"א והוא לפי סברתו וז"ש ואז אפילו החתיכה עצמה חוזרת להיות מותר ר"ל דלפי זאת הסברא הוא סובר כן אבל רבי' אפרים סובר שהיא נשארת באיסורה וכמ"ש כאן הרשב"א וכמ"ש בשם ב"י שכ"כ מפי ר"א:

סעיף קטן ב

לפי שאיסור שבה אינו נפלט ממנה לגמרי כו' ביאור דבריו הואיל ואיתא כאן תרתי לריעותא חדא שאין האיסור שבזאת החתיכה נפלט ממנה לגמרי אלא נשאר בה קצת איסור ועוד שאין זאת החתיכה נבללת תוך ההיתר שבקדרה הלכך נשארת באיסורה משא"כ בדם שנפל לרוטב של היתר ואסרה מחמת מיעוטה וחזר ונתרבה היתר דאף על פי שגם אין האיסור נפלט ממנה לגמרי מן הרוטב מכל מקום הואיל וכל הרוטב נבלל עם ההיתר שנפל לתוכו הכל מותר:

סעיף קטן ג

ואיני מבין דבריו דכיון שהכל מצטרף לבטלו כו' ביאור דברי רבינו שר"ל דבמ"ש הרשב"א שאין האיסור נפלט ממנה לגמרי מסכים עמו שכן הוא אלא במ"ש הרשב"א ואינו נבלל כו' דמשמע מזה שבזאת החתיכה נשאר יותר איסור ממה שנכנס בשאר החתוכות וע"ז כתב רבינו דז"א דכיון שהכל מצטרף לבטלו ר"ל גם האיסור מצטרף לבטלו דפשוט הוא שגם האיסור מצטרף לבטל הבלוע בתוכו לפי דעת הרשב"א דס"ל כר"א דלא אמרינן חענ"נ ואפשר לסוחטו מותר והואיל וכן הוא ע"כ צריך לומר שלא נשאר בחתיכה זאת מאיסור הבלוע בה יותר ממה שנבלע בשאר החתיכות דאם איתא שנשאר בה יותר מהאיסור ממה שנבלע בשאר החתיכות אם כן עדיין שם איסור עליה ואיך יעלה על הדעת שתצטרף עם שאר החתיכות לבטל האיסור ודי לה להוציא את עצמה שלא נצטרך ששים כנגד כולה ואם כן לפי מה דקי"ל פשוט למ"ד אפשר לסוחטו מותר אין החתיכה ענ"נ שהחתיכה שבה האיסור נבלע מצטרפת לבטל האיסור ודאי גם זאת החתיכה עצמה מותרת כנ"ל ביאור דברי רבינו ועיין בדרישה ואע"ג דאמרינן לעיל כחל שנתבשל עם שאר בשר שמצטרף לששים והכחל אסור התם אין הטעם משום שנשאר בכחל חלב הבלוע יותר ממה שבלעו שאר החתיכות דאם כן לא היינו מצטרפין הכחל לששים אלא התם היינו טעמא שהכחל אסור משום שיש בה חלב כנוס בעין. ולפי מ"ש לעיל גבי כחל הטעם משום דחיישינן שמא יקחנה מן הקדרה קודם גמר בישולה דאז היא אסורה שבלעה מבשר שבקדרה ועדיין לא פלטה כל חלב הבלוע בה נמצא שמעורב בה בשר בחלב ומש"ה אסורה אבל מ"מ מצטרפין אותה לששים דאף אם יקחנה מהקדרה קודם גמר בישולה אפ"ה אמרינן בממ"נ הנשארות מותרות דאי

פלטה כל הבלוע בה הרי יש ס' לבטלו ואי לא פלטה כל הבלוע בה כל שכן שהנשארות מותרות שא"צ אפילו ששים ולפ"ז אפשר לומר דגם כאן זאת החתיכה אסורה מהאי טעמא דחיישינן שמא יקחנה מן הקדרה קודם גמר בישולה דעדיין לא פלטה כל הבלוע בה ואסורה ומ"מ שאר החתיכות מותרות בממ"נ כמ"ש:

סעיף קטן ד

וכתב עוד הרשב"א וכו' עד ותאסר מה שבקדרה ז"ל שם שהרי אם נפל לקדרה אחרת היה אוסר אותה. ויש לדקדק דהואיל וחתיכה זו כבר נמלחה בחלבה אם כן נאסרה כולה ע"י המלח וכמ"ש ב"י דף צ"ה ע"ב דמליחה מפעפעת החלב ומדמה מליחה לצלי בזה וכתב שם בשם הרשב"א דאדרבה יותר י"ל דמפעפע במליחה מבצלי וי"ל דמיירי בשעה שמלחה היה ששים בחתיכה נגד החלב ואחר המליחה חתך הבשר לחתיכות ונשאר החלב דבוק בחתיכה אחת שאין בה ששים לבטל החלב ויש להוכיח מכאן דהרשב"א לא ס"ל איסור דבוק. וע"ש בב"י שהקשה דברי הרמב"ם דידיה אדידיה שכתב דחלב שמלח עם בשר בדיעבד אין צריך אלא הדחה ובמקום אחר מחמיר הרבה בבשר נבילה מליח שנבלל עם שחוטה ותירץ שם דאפשר לומר דמיירי בחלב דרבנן ע"ש ולפ"ז גם בכאן יש ליישב כן אלא שצ"ל דבבישול החמירו יותר בחלב דרבנן מבמליחה ועוד כתב שם ישובים אחרים ולא שייכים כאן:

סעיף קטן ה

וזה לפי סברתי שאף לאחר שנתבטלה לא חזרה להתירה ואף שיש לחלק ולומר דשאני התם דנאסר מתחילה מש"ה נשאר באיסורו משא"כ כאן דלא נאסר קודם דהא הוה ששים נגדו מיד בנפילתו לקדרה מ"מ ה"ק דלסברתו דס"ל דאינו נסחט אח"כ לגמרי כ"כ. דאילו לסברת דאפשר לסוחטו מותר אין כאן טעם לאסור:

סעיף קטן ו

אבל לפי מ"ש כו' אין לחוש פירוש דגם גבי חלב ס"ל כיון שיש שם ששים נתבטל טעם החלב ואינו אוסר עוד אותה חתיכה וכל שכן חתיכה אחרת ומ"ש ומכל מקום יש לחלק כו' פשוט הוא:

סימן קז

סעיף קטן א

כתב בסמ"ג הוא בסימן קל"ב דף מ"ד סוף ע"א:

סעיף קטן ב

יש אוסרין אפי' כשמכירו וזורק וכו' לפי שכשמערה המים כו' עד וחוזרין ונוגעין המים לכל הדגים המעיין בדברי הסמ"ג אלו יראה שלא הזכיר שם אם אוסרים במחבת או

בקערה ונ"ל לבאר דבריו שמ"ש לפעמים בסוף העירוי כו' ר"ל כשרוצים לערות הדגים מהמחבת לקערה אז דרך כל אדם לשפוך המרק תחלה לקערה ואח"כ מערין הדגים משום דחיישינן שאם יהפכו המחבת כאחת ישפכו המרק. וחיישינן שמא לאחר ששפך המרק לקערה נשאר הדג טמא למטה עם קצת מרק ואז מיד נאסרו אותן עשרים או שלשים דגים שמונחין סביבו שהרי אין בהן ששים לבטל דבשלמא קודם ששפכו המרק לא היה בו כח לאסור סביבו שע"י המרק נצטרף כל מה שבמחבת לבטלו שהרוטב מוליך הטעם בכולה משא"כ עתה שאין שם אלא מעט רוטב ואח"כ חוזרין אותן דגים שנאסרו מטעם הדג טמא ע"י רוטב ואוסרין הסמוכין להם והנוגעין בהן נאסרו כדין חם בחם שצריך קליפה או נטילה הואיל ונגעו ביבש ואלו שנאסרו כדי קליפה אין בה כח לאסור המונחים עליהם והנוגעין בהם שהרי אין בהן כח לאסור את עצמן שיהיו כולן איסור ואיך יאסרו אחרים ועוד דאי סלקא דעתך שמיד במחבת יאסרו אלו את האחרים הסמוכים להם ואחרים האחרים עד כולן אם כן מיד יהא ששים נגד הטמא ולא נאסר כלום אלא עכ"ל שאין אלו אוסרין הסמוכין להן כמ"ש ואח"כ כשמערין לקערה אותן העשרים או שלשים שנאסרו ברוטב מדג הטמא חוזרין ואוסרין כל מה שבקערה בנגיעה שכל אחד אוסר כל סביבו בנגיעה אבל ע"י רוטב אין בהם כח לאסור דכלי שני הוא ואינו מוליך הטעם אבל בנגיעה מיהא אוסרין דדג עצמו והנאסרין ממנו ברוטב שהוא גוש יש בו חמימות כדי לאסור לחבירו הנוגע בו זהו טעם היש אוסרין. ואע"ג דרבינו ס"ל כיון שנתבטל הטעם שוב אינו אוסר כמ"ש בס"ס ק"ו וה"נ נתבטל קודם שעירו ממנה הרוטב דברים אלו הם דעת סמ"ג ומ"ש רבינו בסמוך על דברי הרשב"א גם על דברי הסמ"ג יש לומר כן אלא שבמה שיישב לדברי הרשב"א מיושב גם בכאן. ועיין מ"ש לעיל בס"ס ע"ב דנראה דאפילו המתירין כאן יש צד איסור שם בלב הדבוק באחד מהחתיכות. ואיפכא נמי אפילו האוסר כאן יכול להיות דמתיר לעיל מטעם שכתב שם דלמה נחוש לזה וע"ש:

סעיף קטן ג

ודעת היש מתירין משום דסבירא ליה שבמחבת לא נאסרו כולן כמ"ש אף לדעת היש אוסרין גם אלו השלשים עצמן אין בהן כח לאסור הנשארים כי אם על ידי בישול ובכלי שני אין שם בישול (ר"ל אף שלפעמים מערה הרוטב בתחילה עם הדגים לתוך הקערה ואחר כן חוזר ומערה כל הנשאר וא"כ למה אינן אוסרין אותן שבקערה שהרי יש מים בקערה משום דאותן המים הן בכלי שני ואינו מפליט איסור הנבלע ואפי' המעט מים שנשאר ומערה אותה אל הקערה ג"כ אין בו כח נהפליט ולהבליע אח"כ בדגים שבתוך

הקערה ואינו אוסר בעירוי לפי שהרוטב נשפך תחלה לחוד ואח"כ הדגים ואם נשפכים כאחד בטל בקערה בס' עכ"ה) ואלו שאסורין בטלים ברוב כמו שמבואר ואע"פ שהאיסור עצמו אוסר בנגיעה בעודו חם אפי' בקערה יש לומר מ"מ אינו אוסר אלא סביבו שהוא מעט ובטלים ומה שנתנו היש מתירין טעם לאלו ל' שבטלים ברוב הלא י"ל שאף היש אוסרין מודים לזה אלא שס"ל דע"י נגיעה בחם נאסרו כולן נראה לומר שאלו היש מתירין אמרו מילייהו באפי נפשיה ואמרו על הסדר שכשנמצא הדג טמא יש מסתבר שאסר סביבו וע"ז אמרו שאלו בטילים וא"ת יאסרו השאר בנגיעתן על זה אמרו שאין נגיעה אוסרת אלא בדבר שאיסורו כו'.

סעיף קטן ד

י"א זבוב או נמלה כו' צריך ליזהר ע"ל בסימן צ"ח כתבתי דל"ק מכאן מידי.

סעיף קטן ה

ואם יחזור ויתחבנה בקדירה אוסרת אם אין בה ס' משמע הא אם יש בה כ' מותר לתוחבה בה לכתחילה אף שהכף כבר נאסר ואין הדין כן בשאר איסורין בכאן הקילו כיון דטעם הזבוב דבר מאוס הוא והא ראיה דהרשב"א מתיר אפי' הכף וכמ"ש בס"ס ק"ד. והא דמתחיל וקאמר דצריך ליזהר שלא יחזור ויתחוב הכף בקדירה ולא חילק דאם בקדירה ודאי ס' נגדה מותר דה"ט כיון דבשאר איסורין אף בשיש ס' נגדה אסורה לכתחילה חששו אם יקילו בזה מטעם דטעם זבוב מאוס הוא יקילו לתוחבה גם כשאין ס' בקדירה נגדה מהאי טעמא וק"ל:

סעיף קטן ו

א"צ ששים אלא כנגד הזבוב הבלוע בה אפי' כנגד הזבוב עצמה כבר כתב לעיל ס"ס ק"ד בשם הרשב"א דבטל הנימוח ממנה ברוב כיון שהוא דבר מאוס אלא שכתב כאן דין אליבא דמאן דפליג עליה. גם י"ל דבסי' ק"ד כתב דאין לאסור בדיעבד וכאן כתב דמ"מ יש ליזהר לכתחילה.

סימן קח

סעיף קטן א

ריח של איסור כו'. ור"ת פסק כרב דאסר כו' דריח כי האי מילתא הא דכתב ריח כי האי ולא כתב סתם דריחא מילתא (עי"ל לאפוקי אם שניהם כחושים דאינו אסור דאין שם שום ריח עכ"ה) משום דכמה מיני ריח איתא בתלמוד ובקצת מהן ס"ל לר"ת ריחא מילתא ובקצת מהן ס"ל דריחא לאו מילתא היא וכמ"ש בטור א"ח סימן תס"א וז"ל מצה שנאפת עם חמץ בתנור כתב ר"ת דריחא כי האי לא מצינו שיאסר. ואין להקשות הא אין הנאסר יכול לאסור במקום שאין האיסור כו' דריחא שאני שפיטום מוליך הריח וטעם

כחוש עמו מהרא"י בש"ד כ"כ (ורש"ל תירץ לעיל סימן ק"ה דלא אמרינן כן אלא באיסור בלוע ואם כן לק"מ וק"ל עכ"ה):

סעיף קטן ב
אבל בתנורים גדולים שלנו כו' אין לחוש ואנו נוהגין להחמיר כמבואר בשערים מ"ו.

סעיף קטן ג
(פת חמה שמונחת ע"ג חבית פתוחה כתב רמ"א ודוקא כנגד המגופה. או"ה ועי' בת"ח כלל ל"ה הרבה מדינים אלו עכ"ה):

סימן קט

סעיף קטן א
חתיכה שאינה ראויה כו'.

סעיף קטן ב
אבל בעל התרומות כתב דוקא שנתערבה במינה כו' הטעם כיון דמדאורייתא אפי' לח בלח ברוב בטל לא אחמור רבנן ביבש ביבש דהא לא אתיא לידי איסור דאורייתא אבל בשאינו מינו חיישינן דלמא יבשלם יחד:

סעיף קטן ג
וכיון שנתבטלה החתיכה ברוב כו' ומותר לאדם אחד כו' ומהרא"י אוסר וכן שלא לבשלם בקדירה עיין בשערים:

סעיף קטן ד
אף ע"פ שבודאי אוכל האיסור וכן מותר לאכול כל א' וא' בפני עצמו וא"צ להשליך אחת כנגד האיסור משא"כ ברישא שבודאי אוכל ההיתר עמו (בשעת אכילה הוא בטל ברוב ונעשה האיסור כהיתר עכ"ה) ובברישא קמ"ל רבותא דאוכל יחד גם כן דאף על פי שבהאי אכילה שאוכל אוכל האיסור עם ההיתר משא"כ בסיפא דכל אכילה תולין להקל ולומר דאין זה האיסור ומ"ש אח"כ בשם הרשב"א שכל אחד ואחד מותר בפני עצמו לאו דוקא בפני עצמו ואפשר דלרבותא נקט דאין צריכה שנים שנים כדלקמן בדבר חשוב שנפל לים:

סעיף קטן ה
ואין צריך להשליך אחד כנגד האיסור הטעם דכיון שיש שם כדי שיעור ביטול דאוריתא ואפשר לומר בכל אחד שמא עכשיו אינו אוכל האיסור הקילו בו אף מדבריהם וכשאוכל האחרונה אומר אני שכבר אכל האיסור וזו של היתר היא רשב"א:

סעיף קטן ו
ורב אלפס אוסר הכל אפי' בהנאה וז"ל שהרי לא מחמת טעמם לבד אסרום אלא מפני חשיבותה למה הוא דדמה לתרומה שאפילו ביבש אינה בטילה בפחות ממאה. ועיין בהגהות רא"פ בטור א"ח בס"ס תמ"ז מה שיש להקשות ע"ז:

סעיף קטן ז
ואם נודע תערובתו כו' גם הרוטב מותר כולו כמו החתיכות שנתערבו כו' דטעם דיבש ביבש משום גזירת הכתוב הוא דכתיב אחרי רבים להטות הלכך חד בהרי בעל ונהפך איסור להיתר גמור ומותר אף בנתבשל אחר כך (ודוקא במין במינו דבשאינו מינו אף ביבש צריך ששים כדלעיל דבבישול ניכר טעמו עכ"ה) אבל אם לא נודע לא נקרא עדיין עליו שם היתר הצריכו ששים אע"ג דבלא יהיב טעמא גזירה אטו מין בשאינו מינו:

סעיף קטן ח
ואם אחר שנתבטל ברוב נתוסף על האיסור חוזר ונאסר הטעם דהוי כמו חוזר וניער כיון שאין כאן רוב היתר. וכן לעיל ס"ס צ"ט.

סימן קי

סעיף קטן א
חתיכה הראויה להתכבד כגון בעלי חיים אין להקשות הלא בעלי חיים הם בכלל חתיכה הראויה להתכבד ולמה מינה אותם בין שאר דברים החשובים דכיון שהוא חי אינו נקרא חתיכה ראויה להתכבד וכ"כ התוס' בהדיא בפרק הערל (יבמות דף ע"א) ע"ש אלא שיש לדקדק ל"ל למימר שהוא דבר חשוב ת"ל שהוא דבר שבמנין וע"ל סימן ק"ג כתבתי יישוב לזה בשם מ"ו. וגם אין להקשות לאסרו משום בריה דהא כבר נתבאר לעיל ר"ס ק' דבריה היינו דוקא בעוף טמא וכיוצא בו דבר שהיה איסורו מעיקרו וכאן איירי בספק דרוסה או טריפה או קדשים וכיוצא בו וק"ל:

סעיף קטן ב
הרמב"ם פסק כחכמים כו' (והשערים פסקו דכל דבר שבמנין כגון ביצה אינה בטילה והכי נהוג רש"ל עכ"ה) דשבעה דברים לבד הן בטלים ואע"ג דלא מנו חכמים אלא ו' מ"מ כיון דר"ע הוסיף חד כללן יחד וכתבן בשם חכמים לאפוקי דר"מ ובדרישה כתבתי מה הן הז' דברים וס"ל להרמב"ם דלא מנו חכמים אלו אלא לדוגמא לומר דכל דחשוב כעין הנך לא בטיל ואע"פ שאמרו מנין ו' לא אתו אלא לאפוקי מדר"מ דאמר את שדרכו למנות מקדש ואתו אינהו ואמרי דליתא בגידולי קרקע דמינה מיירי אלא הני דאע"ג שדרכן למנות לא הוי חשוב בהכי עד שיהיה כ"כ חשוב כמו ז' דברים הללו ובהכי ניחא לדעתו למה לא מנו חכמים חתיכה הראויה להתכבד ובריה וניחא נמי מ"ש רבינו בדברי

הרמב"ם ומיהו כתב כו' משום דלפסק הרמב"ם קשה איך פסק כחכמים דשבעה דברים לבד הם הדברים שאינם בטילים הא קיל"ן דגם חתיכה הראויה להתכבד ובריה ג"כ אינה בטילה ומשנה וגמרא הוא כמ"ש ב"י בסימן ק' וק"א ע"ש בשלמא אי קי"ל כר"מ לק"מ דר"מ לא קאמר שום מנין ואיכא למימר אלא את שדרכו למנות או כל שדרכו למנות וה"ה כל כיוצא בו בחשיבות אינו בטל אבל חכמים דקאמרי פרטי ומנינא ה"א דבאו למעוטי שאר כל דבר קמ"לן דבגידולי קרקע דוקא איירי וק"ל אבל בדבר שדרכו למנות א"א לומר דס"ל גם כן דלא בטילה וסמך על הפשיטות כמו בריה וחתיכה הראויה להתכבד דאם כן לא הוה פליג דבר עם ר"מ דאמר את שדרכו למנות מקדש וא"ל דבאו לאיפלוגי אדבר שבמנין דגידולי קרקע אבל בדבר שבמנין דאינו גידולי קרקע גם כן ס"ל דאינו בטל דאם כן קשה מ"ש הא מהא ועיין מ"ש עוד מזה לעיל סימן ק"א:

סעיף קטן ג

בעלי חיים שנתערבו באחרים ונשחטו בטל חשיבותן ז"ל ב"י כן כתב הרשב"א בת"ה וא"ת היכי קאמר דבנשחטו בטל חשיבותן הא אכתי אית בהו חשיבות ראויה להתכבד ויש לומר דהרשב"א לטעמיה דס"ל כבש שלם לא חשיב ראויה להתכבד כמ"ש בסי' ק"א אבל יש לתמוה על רבינו שסתם כאן וכתב שאם נשחטו בטל חשיבותן דמשמע אפילו הן שלימין בטלין ובסימן ק"א נתבאר שהרא"ש חולק וס"ל דלא בטיל חשיבותייהו עד שיחתכו לחתיכות שאינן ראויות להתכבד ופסק שם כהרא"ש עכ"ל ב"י וז"ל מ"ו כירוש קודם שנפשטו ונתקנו דאל"ה הא כתב לעיל דכבש שלם אינה בטילה ודו"ק עכ"ל ולפי זה נתיישב תמיהת ב"י דלעיל מיירי בנפשטה וכאן מיירי בלא נפשטה עדיין (כיון דצריכין תיקון גדול משא"כ בתרנגולת בנוצתה דחשובי ראויה להתכבד כדלעיל סימן ק"א וק"ל עכ"ה) ורמ"א כתב בת"ח שלו כלל מ"ב ח"ג (והוא מאו"ה כלל כ"ה עכ"ה) ובש"ע בסימן זה ס"ב דכאן מיירי בבעלי חיים קטנים ע"ש ובגמרא דכתב סתם דב"ח אינן בטלים מיירי בין בגדולים בין בקטנים ורבינו בא לאשמועינן דע"י שחיטה בטל חשיבותן ר"ל בקטנים לפי שע"י שחיטה לא נתבטל מהם אלא חשיבות דחי אבל שאר חשיבות שיש לה כגון ראויה להתכבד לא נתבטל אם לא בב"ח קטן שכיון שנשחט אין לו עוד שום חשיבות: ב"ה שנתערבו ונשחטו כו' עד וכן חתיכה שנחתכה כו' נראה דכמו שבחתיכות הא אמרינן דכשנתרסק אחד מהן אותו שנתרסק מותר ממ"נ אף ששאר החתיכות לא נתרסקו ומטעם שכתבתי לעיל בס"ס ק"א. דומיא דה"נ אם נתערב ב"ת אסור עם ב"ח מוסרים ונשחט אחד מהן דאותו השחוט מותר ממ"נ מאותו טעם עצמו ע"ש ודו"ק:

סעיף קטן ד

והא דחד בתרי בטל ביבש שדבר שאינו חשוב כו' רבינו רוצה לבאר כאן החילוק שיש בין דבר חשוב לשאינו חשוב בנתערב והחילוק שיש ביניהם בפירש ממקום קביעותו. והוא דנתערב דבר איסור שאינו חשוב בין היתר נתבטל ברוב ומותר הואיל והוא דבר שאינו חשוב אבל דבר חשוב מנתערב ברוב אע"פ שבטל מן התורה רבנן אסרוהו הואיל והוא דבר חשוב ואפילו אם פירש אחד מן התערובות אסור דהואיל ואין איסורו אלא מדרבנן גזרו לאסור אף הפירש מהתערובות שלא יבואו להקל ולאכול מהתערובות עצמו אבל באיסור קבוע וניכר במקומו לא שני לן בין חשוב לשאינו חשוב דהואיל והאיסור ניכר במקומו אף זה שאינו חשוב אינו בטל אלא שיש חילוק בין נטל ביד ממקום הקבוע או אם פירש ממקום הקבוע דבאם לקח מאחת מהן בין דבר חשוב בין דבר שאינו חשוב לעולם אחור דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ולא נתבטל האיסור ואם פירש אפילו דבר חשוב נמי מותר דאמרינן כל דפריש מרובה פריש ולא חיישינן שמא יקח מן הקבוע דאטו ברשיעי עסקינן דאכל איסורא דאורייתא במזיד וביאור מהו נקרא פריש יתבאר בסמוך בדברי רבינו (בסעיף י"ט וכתב שהביא פלוגתת רשב"א והרא"ש שתלוי בפלוגתת ר"י ור"ת ע"ש בדרישה עכ"ה) דלדעת ר"ת פריש ממילא שרי פריש במתכוון אסור ור"י לא מחלק בין מתכוון לשאינו מתכוון אלא כל דפריש קודם שנודע התערובות שרי אבל פריש לאחר שנודע התערובות אסור וע"פ זה דברי רבינו מבוארים. ומ"ש רבינו ואפילו אם פירש אחד מן התערובות אסור כתב ב"י שהוא לדעת ר"י ודלא כר"ת ול"נ דקאי אליבא דכ"ע ורבינו תפס ל' הגמרא שכתב סתם ואם פירש והיינו למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה:

סעיף קטן ה

אבל אם האיסור ניכר כו' עד דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ביאור דבריו דזה פשוט שאין להתירו משום שנתבטל האיסור שהרי האיסור לא נתבטל וניכר האיסור במקומו גם אין טעם להתירו ולומר דכל דפריש מרובא פריש דכל קבוע כמחצה על מחצה:

סעיף קטן ו

וכתב הרשב"א לפיכך מצא בשר ביד נכרי כו' ז"ל ב"י לא קאי האי תיבת לפיכך למ"ש רבינו סמוך לו שאם פירש לפנינו כו' שהרי זה הוא הדבר בעצמו שכתב הרשב"א והיאך יאמר עליו לפיכך אלא אעיקרא דדינא קאי דאמרינן דאם לקח מהחניות אסור כו' וקאמר לפיכך מצא בשר כו' וכתב עוד ב"י שכל מה שכתב רבינו בשם הרשב"א מן לפיכך עד ויראה לי כו' מבואר גם כן בדברי רבינו ולא הוצרך ככתבו אלא מפני שסמך לו ויראה לי שלא אסרו כו' עכ"ל ב"י וזה הפשט דחוק דלמה ליה לרבינו להאריך חנם ולהעתיק

כל דברי הרשב"א ללא צורך דלא הל"ל אלא וכתב הרשב"א שלא אסרו אלא כשהוא בפני עצמו כו' לכן נלע"ד דקמ"ל בדברי הרשב"א דל"ת דוקא כשפירש ממנו מעצמו הוא דשרי ואמרינן כל דפריש מרובא קפריש משום דכשנפל ממקום קביעתו והנחתו שמה הוא שינוי וכל שינוי הוא על המעט והמעט אינו בנמצא ושכיח כ"א לפי הרוב ולא במיעוט לכן תולין זה הפרישה ברוב ההיתר ולא במיעוט האיסור משא"כ כשלקחו אדם ממקום קביעתו והנחתו שמה דאיכא למיתלי באיסור המיעוט כמו בהיתר הרוב (ולא גזרינן שמא אם יקח הישראל בעצמו ולא ידע מאיזה מהן לקח שיתירנו ג"כ עכ"ה) מ"ה כתב לפיכך מצא בשר ביד נכרי כו' דאפילו הכי שרי ודו"ק:

סעיף קטן ז

ויראה לי שלא אסרו אלא בזמן שהוא בפני עצמו אבל נתערבה באחרות ואינה נכרת פי' אמקולין של איסור קאי שאם באותו המקולין האיסור לבד ניכר אז הבשר הנמצא ביד נכרי אסור:

סעיף קטן ח

אבל נתערבה באחרות ר"ל שבאותה מקולין עצמה של איסור אין האיסור ניכר במקומו אלא שמעורב שם האיסור בין היתר או החתיכה שביד נכרי בטילה ברוב כו' ר"ל שאע"פ שחתיכה הראויה להתכבד אינה בטילה ברוב אפ"ה חתיכה זאת בטילה ברוב משום ספק ספיקא דספק אם לקח מן זאת המקולין שבה האיסור או מן שאר המקולין שהם היתר ואת"ל מן המקולין שבה האיסור לקח דלמא זאת החתיכה מותרת היא כן צ"ל לבאר דברי הרשב"א דמ"ש אבל נתערבה ר"ל שהאיסור נתערב במקולין אבל ב"י כתב בד"ה ומ"ש בד"א בחתיכה הראויה להתכבד כר וז"ל ונ"ל דלעיל איירי בחתיכה הראויה להתכבד שלקחה מן הקבוע שאילו היתה ודאי נבילה אע"פ שנתערבה באלף כו' משמע שהוא מבאר דברי הרשב"א דמיירי כשנתערבה אותה החתיכה לאחר שלקחה הנכרי וכתב הב"י עוד שם וז"ל ולפי זה תיבת לפיכך דנקט גבי מי שלקח בשר מן המקולין לא קאי למ"ש בסמוך לו שלא אסרו אלא בזמן שהוא בפני עצמו כו' דאין בדבריו אלה שום דבר שיהיה ענין לו אלא למ"ש קודם לכן דכשנולד הספק במקום הקביעות אסור וכשנולד שלא במקום הקביעות מותר קאי עכ"ל אבל לפי מ"ש דמ"ש אבל שנתערבה ר"ל שהאיסור נתערב במקולין שפיר קאי לפיכך אדסמיך ליה שמ"ש מותר שלא נולד כו' נקשר למ"ש לעיל וכמ"ש בשם ב"י ומ"ש אחר כך בד"א כו' נקשר עם זה דאיירי בתערובות שבמקולין:

סעיף קטן ט
לפיכך מי שלקח בשר מן המקולין אדלעיל קאי דיש שם המקולין הרבה ורבינו הבין דברי הרשב"א שנולד ספק טריפה בין המקולין שבודאי יש טריפות במקולין אחת ולא נודע באיזה וכמו שאבאר בסמוך ולא כמו שהבין ב"י דברי רבינו שמכירין מקולין האסורה שרק שבאותו מקולין עצמו נתערב האיסור בין שאר חתיכות היתר וכמ"ש בדרישה ע"ש:

סעיף קטן י
ואח"כ נמצאת טריפה במקולין פי' כגון שנמצא שם ראש של בהמה שיש בו מים במוחו ונטרפה אותה הבהמה ולא נודע באיזה מקולין הבהמה שנטרפה:

סעיף קטן יא
ומ"ש ולא נודעו חתיכות הטריפות כו' ר"ל שהבהמות שבכל המקולין מין אחד כולן של שור או בקר או כבש ומש"ה יש לספק בראש זה הנמצא משל איזהו ולא נודעו כו' משא"כ אם לא היו ממין א' דאז היו רואין משל איזה הוא זה הראש והיו נודעים ע"י זה חתיכות דשל מין הראש שהן טריפות בין שאר חתיכות שאינו מזה המין שהן כשירות. ומכח זה דהכל מין אחד הוא מסיק נמי וקאמר והוא אינו יודע מאיזה מהן לקח וקאי אמה שהתחיל ואמר לפיכך מי שלקח בשר כו' אותו בשר שלקח אינו יודע אם הוא כשר או טריפה:

סעיף קטן יב
כל מה שלקחו מהמקולין קודם שנמצאת הטריפה מותר קאי גם לדעת הרא"ש שכתב רבינו בסמוך בשמו דאפילו פירש ממילא אסור אפ"ה מודה כאן דשרי כמו שמבאר רבינו כאן הטעם שלא נפל הספק בקבוע אלא לאחר שפירש ואמרינן כל דפריש מרובא פריש וכמ"ש בדרישה:

סעיף קטן יג
אבל אסור ליקח משם מכאן ואילך פי' הואיל ויש שם תערובות איסור אסור ליקח משם וכמו שמבאר דהיינו חתיכה הראויה להתכבד שאינה בטילה אבל חתיכות שאינן ראויות להתכבד מותרות והטעם דחשיב ליה שפיר תערובות איסור הואיל ולא נודע באיזה מהן האיסור והילכך חתיכה שאינה ראויה להתכבד בטילה ברוב התערובות ומותרת:

סעיף קטן יד
ואם אתה מתיר בשאינן חשובות קרוב הדבר לטעות וליקח אף מן החשובות ר"ל דוקא בהא דבהמה שלימה במקולין שנטרפה ויש ממנה חתיכות חשובות ושאינם חשובות

ויש לטעות בין דא לדא משא"כ בחתיכות איסור א' שנתערבה בין כשירות והיה אינם חשובות דבטילה דליכא למיטעי בה כיון דאין בהתערובת חתיכות חשובות:

סעיף קטן טו

ואיני מבין מ"ש להתיר בחתיכות שאינן ראוין כו' שנראה שאסורין מן הדין כו' דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי כו' טעם רבינו שאע"פ שהחתיכה קטנה ואינה ראויה להתכבד מ"מ הואיל והמקולין דבר קבוע הוי דומה לדבר שבמנין ואינה בטלה והרי היא דבר הקבוע וכמחצה על מחצה דמי ולא נתבטל ברוב ובדין הוא אסור:

סעיף קטן טז

וכ"כ הרא"ש ז"ל דכל מה שלקחו קודם הספק הכל מותר אע"פ שהרא"ש סובר פירש ממילא אסור אפ"ה סובר פירש קודם הספיקא מותר כמ"ש טעמו בסמוך:

סעיף קטן יז

והא דשרינן כו' שהאיסור ידוע וניכר במקומו עי' דלא חשדינן שיקח מאיסור ניכר:

סעיף קטן יח

וכתב הרשב"א כו' אבל אם פירש ממילא שרי כ"כ ר"ת:

סעיף קטן יט

וא"א הרא"ש ז"ל כתב דאפילו פירש ממילא אסור דברי הרא"ש כר"י וב"י תמה כאן על רבינו כתבתי בדרישה דל"ק מידי. ודברי הרא"ש שהביא רבינו הם בתשובה וז"ל שם ונ"ל דמה שלקח קודם שנולד הספק אפי' חתיכה הראויה להתכבד מותרת דתלינן דמרובא פירש דלא אשכחן דאסר תלמודא משום גזירה שמא יקח מן הקבוע אלא היכא שכבר הם עומדים בחזקת איסור מאי אמרת גזירה שמא יקח מן הקבוע אף לאחר שנולד הספק. גזירה כזו לא אשכחן בתלמוד כו' ועי' בב"י שהביאה באריכות:

סעיף קטן כ

דבר שאינו בטל מחמת חשיבותו כו' עד בענין שנאבד מן העולם פי' לאפוקי פירשה אחד מהם והוא עדיין בעולם וטעמא דמילתא דכל שישנו בעין וצריך אתה לדון עליה ועל השאר מפני מה נאמר שזו האחת היא האסורה אדרבה נאמר שהאיסור נשאר ברוב אבל כשאינה לענינו לדון עליה אלא על אלו אנו אומרים שאותה שנאבדה היא האסורה והעיקר לכל זה מפני שכבר נתבטלה ברוב דבר תורה וכל בדרבנן יכולין אנו לתלות ולומר דהך דאיסורא נפל עכ"ל הרשב"א:

סעיף קטן כא

ופי' ר"י כו' ואפי' שוגג אסור אטו מזיד וכתוב בהג"ה ש"ד ע"ז אבל אכלי שוגג ליכא למיקנסי' אטו מזיד שודאי לא יאכל שהרי בדעתו שהאיסור ילך לו וטפי הוו שרי למיכלינהו כולהו בספק עד כאן מהרא"י.

סעיף קטן כב
וכתב א"א הרא"ש ז"ל כו' כיון שעדיין לא נודע התערובות הטעם דשמא לעולם לא יודע התעריבות (וכללו של דבר כל זמן שעומד בחזקת היתר לא שייך למיקנסיה אשר"י עכ"ה).

סעיף קטן כג
והא דשרי כשנאבד אחד מהן כו' דמה נפשך איכא חדא דהיתרא ואיכא למימר מיגו דהאי דהיתרא ודאי אידך נמי דהיתרא:

סעיף קטן כד
אבל לאוכלם אחד אחד (והא דכתב לעיל סימן ק"ט לענין חד בתרי בטל שמותר לאוכלם אדם אחד אפילו בבת אחת י"ל דלעיל איירי בדבר שאינו חשיב ובטל מגזירת הכתוב משום אחרי רבים להטות לאפוקי הכא דמיירי בדברים החשובים ולא התירום רבנן ברובא. וק"ל עכ"ה או שאכלם כולם אדם אחד יחד אסור כן נ"ל שצריך להגיה מילת יחד והטעם דאסור דהואיל ואוכלם כולם יחד ודאי איסורא בההיא אכילה משא"כ באוכלן שנים שנים דכל שנים שאוכל הואיל וחדא שאוכל הוא ודאי היתר איכא למימר גם השני היתר וכמו שהגהתי כן מצאתי בת"ה סי' קע"ה שהביא מהרא"י ספר יורה דעה וכתב כמ"ש וז"ל ודוקא לאכול האחרים שנים שנים דממ"נ איכא חד דהיתרא או שיאכלם שני בני אדם בה"ג דוקא שרי עכ"ל הרי בהדיא לפנינו שס"ל כמ"ש דבשני בני אדם מותר לאוכלם אפי' אחד אחד ואדם א' מותר לאכול כולן שנים שנים ולפ"ז נסתלק תמיהת ב"י. ורנ"ש במבוא שערים שלו הגיה ברישא שדוקא לב' בני אדם מותר לאוכלן שנים שנים וכמ"ש רבינו לקמן בסימן ק"ה לפי מה שהגהתי צ"ל דשאני עבודת אלילים דחמירי ולכן כתב רבינו לקמן כן משא"כ בשאר איסורים דלא חמירי כולי האי כע"א:

סעיף קטן כה
ולא מיבעיא אם פירש אחד מהן אלא אפי' פירשו מהן הרבה אין להתיר הרוב הנשארים אלא המיעוט כתב רא"פ צ"ע כי לעיל לא כ"כ עכ"ל ר"ל דכאן כתב רבינו סתם שהמיעוט מותר משמע שהוא פשוט אליבא דכ"ע ולעיל כתב בשם ר"י דאם פירש ממילא אסור משמע להדיא דאפילו פירש אחד מהם אסור זהו דעת רא"פ וגם מיניה וביה יש להקשות שכתב שהמיעוט מותר ובסמוך כתב ואם נתערב המיעוט מותר משמע דדוקא ע"י תערובות מותר אבל בלא תערובות אסור ונ"ל שרבינו כ"כ לדעת הרשב"א שהוא סובר כן וכמ"ש רבינו לעיל בשמו דאם פירש ממילא מותר ול"א פירש אחד או יותר מאחד דכל כמה שפירש המיעוט מותר ורבינו כתב דין זה דנפקא ליה מיניה לפי סברתו דס"ל שאם פירש אחד קודם שנודע התערובות שהוא מותר דהה"נ אם פירש יותר מאחד

כמו שהוא לדעת הרשב"א בפירש לאחר שנודע. ומ"ש אחר כך ואם נתערב המיעוט שרי כדי נסבא כמ"ש ב"י הבאתיו בדרישה אלא כדי להשמיענו דברוב אסור אפי' אם נתערב באחרות. והיותר נראה דה"ק דאם נתערב שרי אף אם נתכוון להפרישו וקמ"ל דאף שברוב שנתערבו באחרים קאמר שלא מועיל בהן הביטול מ"מ במיעוט אף שהן ג"כ באופן שאסורים למר כדאית ליה אפ"ה מהני להו הביטול. והטעם דברוב שנתערב חשבינן כאילו שנתערב האיסור ודאי משא"כ במיעוט שחזר ונתערב ולפ"ז גם לרבינו איכא למימר נפקותא זאת בקודם בנודע התערובות. אלא שנראה לומר דבקודם שנודע התערובות ל"ש בין פירש ממילא למתכוון להפרישו. לכו נראה דנ"מ גם לרבינו בפירש אחר שנודע התערובות דאסור ומ"מ קודם שנתערב האחד או המיעוט ברוב האחרים אבל כשחזר ונתערב ברוב גם רבינו מודה דמותר אם לא שנתערב הרוב דה"ל כאילו נתערב האיסור עצמו ועיין דרישה.

סעיף קטן כו

ואם כל הרוב נתערבו באחרים כולן אסורים פרש"י דלא אמרינן להתירן מכח ס"ס שאנו רואין כאילו האיסור בידוע בתוך הרוב:

סעיף קטן כז

וכתב הרשב"א דאפילו נפלו מחציתן למקום אחר מותר כו' ז"ל הרשב"א אם פירשו מחצה על מחצה כגון שפירשו נ' למקום אחר ונ' למקום אחר כולן מותרין כו' דהא דאמר רב יהודא פירשו מ' למקום אחד משום דבעי למימר שאם פירשו ס' למקום אחד כולם אסורים ע"כ ונראה דלהרשב"א פירשו מחצה כל מחצה ומחצה דומה להמיעוט כנ"ל בדברי רבינו ולפ"ז אם פירשו ממילא אפילו בלא נתערבו באחרים מותרים ואם פירשו במתכוון מותרין אם נתערבו באחרות ורבינו כתב דין זה דנפקא ליה מיניה שאם פירשו קודם שנודע התערובות הוה דינא הכי כמו שהוא להרשב"א בפירשו לאחר שנודע התערובות ולפי מ"ש לעיל בסמוך אפילו פירשו לאחר שנודע שרי גם לרבינו כשחזר ונתערב.

סעיף קטן כח

והא דשרינן כו' עד אבל ספק טריפה שנתערבה כו' עד שיהא בהיתר לבטל האיסור פי' רוב ומ"ש אם הוא מדברים המתבטלים לאפוקי חתיכה הראויה להתכבד ודומה לו שאינן בטלים ברוב והא דאמר נתערבה באחרות דמשמע אפילו אם נתערב ברוב קאמר עליהן דכולה אסורות אדלעיל מיניה קאי דקאמר והא דשרינן ספק ספיקא כו' והיינו דוקא בחהר"ל ודומה לו דחתיכה שאינה ראויה להתכבד בטלה ע"י תערובות לבד בלא ס"ס אלא דמיירי בחה"ל ועלה קאי ואמר אבל ספק טריפה שנתערבה באחרות כולם

אסורות ור"ל אפילו נתערבה ברוב עד שיהא כו' פי' שאם היא חתיכה שאינה ר"ל בטלה ברוב. ולכאורה נראה לדקדק מכאן מדקאמר עד שיהא בהיתר כדי לבטל האיסור אם הוא מדברים המתבטלים ולא קאמר עד שיהא מדברים המתבטלים וממילא נדע שהיא בטלה ברוב דמהיכא תיתי לן להתיר אף בלי ביטול רוב ועוד דהא מדקאמר נתערבה באחרים דמיירי בביטול ממילא ידעינן דאף מה שאמר עד שיהא מדברים המתבטלים דארוב קאי אלא כ"כ עד שיהא בהיתר כדי לבטל האיסור למידק מיניה דדוקא בספק טריפה צריך רוב לבטלו אבל בספק תערובות שנתערב אח"כ א"צ רוב לבטלו אלא אפילו נתערב באחת מותר. וע"ל סימן ק"ה דכתב לפיכך אם אחד מתערובת הראשון נתערב בשנים אחרים מותרין ע"כ משמע מינה דגם התערובת הראשון אינה מותר אא"כ נתערב אחר כך ברוב אם לא שנאמר דבע"א החמירו וכדרש לעיל. מיהו יש לדקדק ולפרש גם כאן דבעינן רוב בתערובות שניה ודו"ק:

סימן קיא

סעיף קטן א

מספר תורת הבית איסור שנפל למקום אחד כו' כתב ב"י מ"ש מספר תורת הבית קאי לכל דברי סימן זה ולפי שלא נמצא לפוסקים דבר בזה העתיק רבינו דבריו עכ"ל ובת"ה הארוך הביא ראיות לכל דברי הסימן מן התלמוד הביאם ב"י ע"ש: (שאנו תולין לומר האיסור נפל כו' לפי שלעולם נעמיד כל דבר ודבר על חזקתו ונאמר לאיסור נפל האיסור וההיתר עדיין מותר ועומד עכ"ה):

סעיף קטן ב

וכן הדין כו' אפילו אם אין ההיתר רבה על האיסור או אם לא היה כאן אלא חתיכה אחת מאיסור דרבנן כתב ב"י דדין זה כ"ש דמה אם היו כאן שני חתיכות אחת של איסור ואחת של היתר ונפלו לשתי קדרות דודאי גם לקדרה של היתר נפלה חתיכה אחת אפ"ה אנו תולין להקל ולומר שההיתר נפל לתוך היתר כ"ש באין שם אלא חתיכה אחת של איסור ונפלה לתוך אחת מהקדרות שיש לתלות להקל ולומר לתוך של איסור נפל שהרי לא ראינו כלים שנפל לתוך היתר עכ"ד ודוחק הוא לומר דרבינו זו ואצ"ל זו קתני ועוד דרבינו דקדק לומר גם בזו תולין להקל משמע דאף אם תולין להקל בשני חתיכות היה מסתבר לאסור בחתיכה אחת עד שהוצרך לומר גם בזו תולין להקל. ונלע"ד דל או כ"ש הוא דבשני חתיכות אחת של איסור ואחר של היתר איירי דשניהן נתערבו זה עם זה קודם נפילתן בקדרה נמצא דאפילו בשעת נפילה אין כאן איסור מבורר על שום אחד מהן לכן יש לתלות לקולא משא"כ כאן באין שם אלא אחת שהיא ודאי של איסור. ואין

להסתפק בזה דיש להתיר טפי בנתערבו קודם לכן דהא ב"י כתב בס"ס ק"ס בשם הגהת ש"ד שכתבה בשם א"ו שאם נתערב דבר יבש באיסור דרבנן אפילו לא נתערב אלא חד בחד מותר באכילה כו' ואף על גב דלא קי"ל הכי מ"מ נראה להביא ראיה מזה שיש להקל בנדון דידן. ועוד יש להוכיח דלאו כ"ש הוא ממ"ש רבינו בסמוך היה האיסור של תורה כיצד שתי קדרות כו' ונפל חתיכת נבילה לתוך אחת מהן דיש לדקדק בדברי רבינו דלעיל נקט ג' בבי שתי קדירות ושתי חתיכות. או קדרה אחח ושתי חתיכות. או חתיכה אחת ושתי קדרות וכאן נקט דוקא זאת הבבא דשתי קדרות וחתיכה אחת ולפי מ"ש א"ש דנקט זאת לרבותא דאפילו בזו תולין להקל וכ"ש בהנך ודו"ק:

סעיף קטן ג

אין תולין כ"כ להקל ושאם הקילו בספק איסור דרבנן לא הקילו בוודאי איסור דרבנן עכ"ה) פי' דכ"כ הוא כאילו אמר כל כהאי לא תלינן להתיר ולומר שהאיסור נפל בקדרה של איסור כיון שיש לספק נמי שמא לתוך קדרה של היתר נפל ואז הו"ל כאילו האיסור בעין לפנינו כיון שהאיסור רבה על ההיתר ועיין דרישה.

סעיף קטן ד

ונפל חתיכת נבילה כו' אפילו אם החתיכה ראויה להתכבד דמן התורה גם היא בטילה אלא שרבנן אמרו שחר"ל אינה בטילה ובספק כזה שהקדרה אחת של נבילה לא אמרו.

סעיף קטן ה

לפי שדבר תורה מין במינו בטל ונראה אף אם בקדרות גם מרק או מיני לפתן כסתם קדירות שאין מתבשלין בלא מ"ק או לפתן מ"מ דין מין במינו יש לו דאמרינן סלק את שאינו מינו כאילו אינו ומינו רבה עליו ומבטלה מדאורייתא וכמ"ש רבינו בסימן צ"ח בשם הרשב"א:

סעיף קטן ו

היו שתי הקדירות ממין אחד כו' הא דנקט שתי הקדרות ממין אחד לאו דוקא דהא ע"כ מיירי כשהאיסור נפרך לחתיכות דקות שאינו ניכר דהא מיירי כשהאיסור ממין אחר וא"כ מה לי הקדירות ממין אחד או משני מינים אלא נראה משום דלעיל מיירי בשהקדרות וחתיכות האיסור כולן ממין אחר דשם איירי דלא נפרך האיסור ואם היה אחד מהן ממין אחר היה ניכר בקדירות נקט כאן שלא היו כולן ממין אחד רק הקדרות היו ממין אחד אבל האיסור ממין אחר.

סעיף קטן ז

מפני שאין מתבטל מין בשאינו מינו דבר תורה בפחות מס' דהיינו טעם כעיקר.

סעיף קטן ח
ויש מקילין להקל כל זמן שאין כזית בכדי אכילת פרס כן דעת רש"י הביאו רבינו לעיל בסימן נ"ח וב"י הביאה שם:

סעיף קטן ט
בד"א כשאין בשום אחת מהן כדי לבטל האיסור פי' בס' ואפילו במין במינו ואיסור דרבנן בעיא לבטולי ולהתירו בששים כיון שנתבשלו יחד וכל שאין בו ששים אין לתלות בו כיון שנשאר באיסור אכילה והן שניהן של היתר וק"ל: (שאני אומר האיסור נפל לתוך אותה כו' דמסתמא נעמיד כל דבר בחזקתו הראשונה והראשונה היו ד' קדרות מותרין ולכן הם גם עתה מותרין ער"ה):

סעיף קטן י
ואין חילוק בין אם שתי קדרות של אדם אחד או של שני בני אדם ז"ל מ"ו י"א שקאי דוקא על הא דקאמר אם יש באחד מהן כדי לבטל כו' אבל רישא דקאמר שתיהן אסורות מיירי דוקא בשני בני אדם דאי באדם אחד הלא כתב המחבר לקמן דמצטרפות כל הקדרות לבטלו ולא נהירא לי כלל אלא עיקר נראה לי דכאן מיירי בשתי נפילות ולקמן מיירי בנפילה אחת עכ"ל וטעם מ"ו הוא דבנפילה אחת כל הקדרות נכנסו בספק אחת באיזה קדרה נפלה נמצא שהספק של חתיכה זו היחיד' עושה ספק בשתי קדרות דאם לא היה אלא קדרה אחת אין כאן ספק אלא ודאי איסור וכולם נכנסו עמו בספק משא"כ בשתי נפילות שיש להסתפק בכל קדרה בפני עצמה אם חתיכה זו שנמצאת בתוכה אם איסור הוא או היתר נמצא שאין הספק כולל הקדירות יחד ודו"ק:

סעיף קטן יא
היו כאן שתי קדרות של היתר כו' וחזר ונפל איסור לתוך אחת מהן כו' אני אומר למקום שנפל איסור הראש' נפל גם השני ז"ל ב"י ומבואר בדבריו דוקא בשלא היה בשעת נפילה ראשונה כדי להעלות האיסור דה"ל האחד איסור והשני היתר דאל"כ עדיין שניהם מותרים ואין לתלות בזה יותר מבזה אא"כ היה באחד מהן כדי לבטל איסור האחרון עכ"ל ובל"ה נ"ל לדייק שכן הוא מדאמר אני אומר למקום שנפל הראשון נפל גם השני ואם היה בהם כדי להעלות האיסור ראשונה אדרבה יותר היה לנו לתלות שנפל האיסור בשני ולקולא לומר ששניהן מותרין ממה שיש לנו לתלות שנפל למקום האיסור הראשון שאז הוא מצטרף לאיסור הראשון ואוסר קדירה ההיא כמ"ש רבינו בס"ס צ"ט וז"ל איסור שנתבטל כגון שהיה ששים כנגדו ונתוסף בו אח"כ מן האיסור חוזר ונאסר ע"כ א"כ מבואר דהואיל ואינו תולין בראשון נפל דמיירי שלא היה בו כדי להעלות האיסור ולכן תולין להקל שגם השני נפל שם:

סעיף קטן יב
נפל האיסור כו' עד ואין אומרים למקום שנפל איסור האחרון נפל גם הראשון הטעם שכיון שנאסר שוב אינו יוצא מחזקתו.

סימן קיב

סעיף קטן א
פת של עו"ג יש דברים שאסרו חכמים כו' רבי' מבאר בזה הסימן שני מיני פת. פת של עו"ג בין שאפאו עו"ג או ישראל והוא אסור משום גזירת פת של עו"ג. ופת של ישראל שאפאו עו"ג והוא אסור משום שלקות של עו"ג ויש בשניהם קולא וחומרא דפת של עו"ג יש מקומות שנוהגים בו היתר משא"כ בפת של ישראל שאפאו עו"ג. ופת של ישראל שאפאו עו"ג יש בו קולא שאם עשה ישראל אחת מהג' מלאכות המבארים בסמוך כגון היסק התנור וחתיית הגחלים והאפייה מותר משא"כ בפת של עו"ג במקום שנהגו בו איסור שאף אם עשה הישראל ג' מלאכות אלו אסור וכן הוא גם כן דעת הר"ן. לאפוקי מהרמב"ם שהביא רבינו בסמוך שס"ל שאפי' לא זרק הישראל אלא עץ אחד להתנור מותר.

סעיף קטן ב
וכתב הרא"ש ז"ל בתשובה כו' עד וגם אינו חשוב להיות בו משום בישולי עו"ג וז"ל הרא"ש בתשובה כלל י"ט ואין בו משום בישולי עו"ג אם אינו עולה על שלחן מלכים ע"כ והנה מ"ש רבינו וגם אינו חשוב ר"ל שאינו עולה על שלחן מלכים וסתם אורז ודוחן אינן עולין על שלחן מלכים וכתב ב"י משמע מדבריו שם שאם עולה על שלחן מלכים אסור משום שלקות דלא גרע מפני שהוא עשוי פת וזה נראה ברור ע"כ ונראה דמיירי בזה בעיסה של ישראל שאפאה עו"ג דאסרו משום שלקות וכמ"ש ואין איסור שלקות אלא בדבר שעולה על שלחן מלכים ע"ז קאמר אם נעשית העיסה מאורז ודוחן דאין בו משום איסור שלקות כיון דאינו עולה עש"מ:

סעיף קטן ג
וברוב מקומות גליותינו אין פלטר ישראל מצוי והוי כאילו התענה ג' ימים אבל לא אמרינן שיתענה תחילה ואח"כ יאכל דהואיל ואף לאחר ג' ימים לא יהיה לו פת אמר כאילו התענה דמי ואין להקשות דלמה נתיר פת של עו"ג נימא שילך למקום שיש שם פלטר לקנות לו פת של ישראל אפשר דמיירי שלא נמצא פלטר ישראל כמ"ש וברוב מקומות כו' או אפשר לומר דלא מטריחו כדאמרינן לגבלא ולנטילת ידים ולתפילה לפניו ארבע מילין ולאחריו מיל ואע"ג דהתם מיירי ברוצה לאכול פת בטהרה אפשר לומר דה"ה כאן.

סעיף קטן ד
ולדעת א"א הרא"ש ז"ל אין חילוק בין פת כו' נראה דר"ל איו חילוק בכל ענין והיינו במקום שנתפשט שם הגזירה גם של פלטר אסיר ובמקום שלא נתפשט שם גם פת של ב"ה מותר דשניהם שוים. והשתא א"ש מה שמסיק רבינו וכתב ז"ל אבל קצת המחברים חלקו כו' עד הלכך אסרוהו כ"א במקום סכנה אבל של פלטר אין בו כ"כ קירוב הדעת כו' מדכתב אין בו כ"כ קירוב משמע הא קצת איסור יש. גם לפני זה בפת של ב"ה כתב דלא התירוהו אלא במקום סכנה משמע דהיינו סכנה ממש והוא שכבר התענה ג' ימים ואין לו פת של ישראל ומשום דאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש וקאי אמ"ש הרא"ש דאין לחלק ביניהן ור"ל דבמקום שנהגו בו היתר גם של ב"ה מותר ע"ז כתב דקצת המחברים לא ס"ל הכי אלא שאפילו במקום שנהגו להקל אין להקל בשל ב"ה אלא במקום סכנה ודוקא בשל פלטר דאין בו קירוב הדעת כ"כ בו התירו בקצת מקומות אבל במקומות שנתפשטה התקנה יש להחמיר גם בשל פלטר מיהו אינו מוכרח כ"כ לפרשו כן ודו"ק.

סעיף קטן ה
אבל של פלטר אין כאן כ"כ קירוב הדעת שבאומנתו הוא עוסק והרשב"א כתב הטעם דכיון דעשוי למכור לכל אין בלקיחתו קירוב הדעת משמע דכל שעשוי למכור לכל אפילו לא היה אומנותו בכך מותר אבל אם עשה הפת לעצמו אפילו הוא פלטר קבוע ומומחה לרבים אסור ב"י.

סעיף קטן ו
של בעל בית אסורה לעולם כו' ושל פלטר מותרת לעולם כו' כל זה לשון הרשב"א הוא כמ"ש בהדיא דאל"כ הא כתב רבינו לעיל בשם הרא"ש דס"ל דאין חילוק אע"ג דכתב ב"י דגם הרא"ש כתב בתשובה בדברי הרשב"א שבכאן הרי כתב ב"י לעיל מיניה דע"כ רבינו לא ראה אותה תשובה שהרי שם בתשובה כתב בפי' דיש לחלק ורבינו כתב בשמו דאין חילוק.

סעיף קטן ז
ואין להתירה אפילו במקום שנהגו פירוש שנהגו היתר:

סעיף קטן ח
אלא בפת של עכו"ם פירוש עיסה של עכו"ם.

סעיף קטן ט
ואותו אין לו היתר כו' פירוש במקום שנהגו איסור והיכא דליכא פלטר וק"ל מ"ו:

סעיף קטן י
אלא משום פת עצמו כו' כבר כתבתים בריש הסי' דפת של עו"ג אסור משום גזירת הפת ושל ישראל שאפאו עו"ג איסורו. משום שלקות של עו"ג: (ובאותו לא נהגו היתר בשום מקום כו' פירוש אפילו ע"י פלטר עכ"ה).

סעיף קטן יא
ותימה על מה שנהגו כו' פירוש הרא"ש מתמה על מה שנהגו היתר בפת של ישראל שאפאה עו"ג בהשלכת קיסם ובגמרא לא נזכר אלא החיית גחלים וכנ"ל דהיינו דבר ממש שהתנור מתחמם ע"י אבל בפת של עו"ג אפי' אפאה ישראל בהיסק תנור ובחתיית גחלים לא מהני וק"ל.

סעיף קטן יב
בני מזרח משליכין קיסם לתנור ובני מערב אומרים קיסם זה לא מעלה ולא מוריד פירוש בני מזרח הם בני בבל ובני מערב ר"ל בני ארץ ישראל וכ"כ שם הרא"ש בהדיא וז"ל בני בבל מתירין בהשלכת קיסם לתנור ובני א"י אומרים קיסם זה לא מעלה ולא מוריד ואח"כ כתב ותימה דהאידנא כו' ושם מתרצין דאנן בתר בני בבל אזלינן ולפ"ז קשה מאי מתמה הרא"ש על מה שנהגו כו' ואפשר לומר דאע"פ שאנו נמשכין אחר תלמוד בבלי מ"מ מתמה שהיה לנו להחמיר שזה אינו מן התלמוד אלא מנהג בעלמא או י"ל שמ"ש ובני מערב אומרים קרא כן לבני א"י שהם במערבו של בבל וגם בכלל זה ארצות אלו שהם ג"כ במערב של בבל שהרי הן יושבין אחורי א"י והראיה שאנו משתחוים למזרח נגד א"י משא"כ בני בבל שהיו משתחוים למערב א"י וכללם כולם במ"ש בני מערב אמרו קיסם זה לא מעלה ולא מוריד ולכן תמה הרא"ש על מה שנוהגין כו'. ומסיק שם הרא"ש ז"ל ואפשר שנהגו הראשונים בתחלת היסקו של תנור שנתן בו הישראל מעט גחלים וקיסם להעלות שלהבת הלכך אף ע"פ שהוסיף העו"ג בעצים והסיק ואפה כיון שתחלת הדלקת המדורה נעשית בישראל נקרא כל ההיסק על שמו והאחרונים ראו והקילו בה בהשלכת קיסם אפילו באחרונה והנח להם כו'.

סעיף קטן יג
וכ"כ הרמב"ם כו פירוש כתב להתיר כמנהג שלנו והרא"ש הביאה גם כן וכתב שאין משמע כן בגמ' ומסיק בתר הכי והנח להם כו'.

סעיף קטן יד
ויראה שאין מחלק בין של עו"ג לשל ישראל שאפאה עו"ג פי' דס"ל מ"ש ג' מלאכות בפת דאחת מהן היא חיתוי גחלים תקנו גם כן בפת של עו"ג וגם ס"ל דהשלכת קיסם הוא כמו חיתוי אבל רבינו ס"ל כהרא"ש דפת של עו"ג אין לו תיקון בזה במקום שנוהגין

בו איסור והא דג' מלאכות בפת קאי דוקא אפת של ישראל שאפאה עו"ג וכמ"ש בריש הסימן וז"ש וכאשר כתבתי כן עיקר וב"י פסק כהרמב"ם ע"ש:

סעיף קטן טו

אף ע"פ שיש בביצים משום בישול עו"ג כמ"ש בסמוך סימן קי"ג דאע"פ שראויה לגומעה חיה אין זה אכילה חשובה:

סעיף קטן טז

אפ"ה מותר כיון שהפת מותר הביצים טפילין לו ואותן לחמין שעושין בתבלין וטחין פניהם בביצים מותרין דלחמין עיקר ור"ת חולק מ"ו.

סעיף קטן יז

כתבו הגאונים שכותח של עכו"ם מותר ז"ל מ"ו יש מקשים אמאי לא אשרינן הכותח משום חלב של עכו"ם ונראה דלק"מ כי לפי שחלב טמא אינו עומד ואם נאמר שמעט נסיובי דחלבא איכא בו מ"מ בעל במיעוטו שהרי מעורב בה ואינו דומה לחמאה דלקמן שאינה מעורב בה הקום כמ"ש המחבר לקמן סימן קט"ו עכ"ל. (ולאכול בקערה עם מי שאינו נזהר ר"ל כגון לטבל בתבשיל שבקערה זה בפת כשר וזה בפת של עו"ג אבל אם מעורב פת בעיניה פשיטא דאסור ולא מותר אלא טעם הפת ועד"ר עכ"ה):

סימן קיג

סעיף קטן א

שלקות שבשלם עו"ג אסורים פירוש כל דבר המבושל קרוי שלקות ובסוף הסי' יתבאר דאפילו שפחות שלנו עו"ג שמבשלות בבית ישראל אסור משום בישולי עו"ג ובהג"ה ש"ד בשם מהרא"י כתב דאנו נוהגין להקל לכתחלה שהשפחות והעבדים נוהגים לבשל בבית ישראל וסומכין שא"א שלא יחתה אחד מבני הבית באש מעט ומכאן דייק רמ"א בסעיף ד' דאפילו חיתוי בלא כוונת בישול מועיל ובסעיף ד' כתב די"א דאפילו לא חיתה ישראל ולא השליך שם קיסם רק שעו"ג הדליקה האש מאש של ישראל שרי עכ"ל והוא דעת מוהר"ם שכ"כ או"ה בשמו.

סעיף קטן ב

ל"ש אם בשלם העכו"ם בביתו כו' גם אין חילוק בין דבר המבושל הוא של עכו"ם או של ישראל וכמ"ש בסי' קי"ב בפת ובכלל מש"ר כאן אי בשלם בבית ישראל יש ג"כ אפילו היא משל ישראל:

סעיף קטן ג
ולא אסרו אלא דבר שאינו נאכל כמות שהוא חי וגם עולה על שלחן של מלכים כו' הטעם משום דעיקר הגזירה משום חתנות ודבר שאינו חשוב כ"כ אין אדם מזמן חבירו עליו רמב"ם:

סעיף קטן ד
אבל אם אינו מכוין כו' והיה בו בשר ולא ידע בו ונצלה כן הוא בפרק אין מעמידין (עבודה זרה דף ל"ח) ע"ש ובאשר"י:

סעיף קטן ה
לפיכך אם ידע שהיה בשר בתנור כו' אדלעיל קאי שלא התיר בגמרא אלא בשלא ידע העו"ג שהיה בשר בתנור וע"ז כתב לפיכך כו' (ומיהו אם חרך ראש גדי מותר לאכול ממנו אף שהעו"ג ידע בו משום דבודאי לא היה דעתו על שום בישול דאין דרך לבשל או לצלות כך כלל עכ"ה):

סעיף קטן ו
ובא עו"ג וחתה מותר והיינו דוקא היכא דלא עבד עו"ג אלא קירוב בישול אבל היכא דאי לא הופך בה עו"ג לא הוי בישול אסור ורבינו שלא כ"כ בפירוש סמך אמה שכתב בסמוך בשם הרשב"א הניח ישראל על גבי גחלים עוממות כו' ומהאי טעמא אסור ליתן לעו"ג שפוד עם בשר להפך בו ולצלותו אף על פי שהניחו ישראל אצל האש ב"י ע"ש:

סעיף קטן ז
בד"א כו' אבל אם נתנו ישראל על האש וסלקו מיד ובא עו"ג כו' הא דקאמר וסלקו מיד לאו דוקא סלקו ישראל ה"ה סלקו העכו"ם ולא תימא הואיל והעו"ג סלקו והחזירו ה"ו כאילו לא עבד כלום אלא אמרינן הואיל ועל ידו נגמר הבישול אסור וכ"כ בסמוך בהדיא ז"ל ואין ידוע אם סלקו עו"ג עד שלא הגיע למב"ד כו' ש"מ דבסלקו עו"ג גם כן אסור: (ול"נ לא"א הרא"ש ז"ל וריב"ש כתב כרשב"א לכתחילה אם לא לצורך או להפסד מרובה ב"י עכ"ה):

סעיף קטן ח
אפילו אם בשלו עכו"ם כמאכל בן דרוסאי ובא ישראל ומתה בו וגמרו כו' הא דנקט וגמרו לאפוקי מהרשב"א אתא דס"ל אם נתבשל כמאכל בן דרוסאי זהו גמר בישולו קמ"לן דאף לאחר שנתבשל כמב"ד יש לו עדיין גמר להיתר ע"י חיתוי ישראל והרא"ש לטעמיה אזיל דסבירא ליה דמועיל חיתוי וכבר נתבאר שאין כן דעת כפוסקים ב"י ול"נ דאם פן וגמרו לא הל"ל ועוד דכל בבא זו מהילכך אפילו אם בשלו עו"ג כו' מיותרת דהא אזה קאי לכן נלע"ד דגם הרא"ש מודה בזה כיון דתחילת בישולו עד מב"ד הוא ביד עו"ג

אם היה גם גמר בישולו ביד עו"ג לא מהני החיתוי דבנתיים וכן מוכח בס"ס זה וכמ"ש שם ע"ש:

סעיף קטן ט
והניח נכרי לשומרו והיפך בו ס"א גרסינן ולהפכו.

סעיף קטן י
ואין חוששין שמא חלקו דספק דבריהם להקל ועוד דאין לנכרי הנאה בסילוקו שניחוש לכך רשב"א.

סעיף קטן יא
הלכך בשר או דגים קטנים שכבשן עו"ג או מלחן כו' ז"ל מורי לאו דוקא קטנים דאם כן אינם עולין על שלחן מלכים ובכל ענין שרי אלא גדולים קצת ע"כ (וכ"כ התוס' להדיא בע"א פרק אין מעמידין (עבודה זרה דף ל"ח ע"א) וז"ל ואומר ר"י דמדקאמר מלוחים דמשמע שאינם מלוחים אסירי אם כן צ"ל דאיירי בגדולים קצת שעולין לפעמים על שלחן מלכים כו' עכ"ל עכ"ה) וב"י כתב דהא דאינן עולין על שלחן מלכים היינו קודם מליחה אבל כשמלחן עולין הן על שלחן מלכים מחמת מלחן ומדברי הרשב"א למדתי כן עכ"ל:

סעיף קטן יב
וכן אם עושין דברים הראויין לאכילה ע"י עישון מותרין פירוש מותרין לאכלן כך אבל אם בשלם עו"ג אחר כך אסורין.

סעיף קטן יג
ביצים שבשלם עו"ג אסורין וה"ה צלאם קמ"ל דאף ע"ג דאוכל בלוע הוא ואין יד העכו"ם נוגע בה אי נמי אע"פ שראוים לגומעה חיה קמ"ל דאין זה אכילה חשובה:

סעיף קטן יד
פנאד"ה של עו"ג פירוש פנאדה עוגות קטנות המשוחין בשומן או בחמאה ועיין בהגהות אשר"י ד' פ"ו וזהו לגירסת הספרים שאין גורסים של דגים אבל לספרים דגרסינן של דגים בלאו שומן או חמאה קרוי בישול על ידי הדגים שבו ולפירוש גירסת הראשון קשה למה ליה איסור דבישולי עכו"ם הא משום שומן של עו"ג יש לאוסרו כיון דשל עכו"ם הוא אלא שהב"י כ"כ לפי מה שפירש דברי רבינו אפילו בשל ישראל וגם אפשר דהב"י לא פירש עוגה המשוחין בשומן או בחמאה. וב"ס גרסינן פנאדש ועד"ר:

סעיף קטן טו
וכן ירקות הנאכלין כמות שהן חיין ובשלם עם בשר פירוש אפילו בשר של ישראל:

סעיף קטן טז
לפיכך צריך ליזהר כו' עד צריך שיהפך בו קודם שהגיע למאכל בן דרוסאי הרשב"א לטעמיה דס"ל כיון שנתבשל כמאכל בן דרוסאי זהו גמר בישולו ואין לו היתר אחר כך על ידי ישראל כיון שכבר בשלו עכו"ם כמב"ד ומיהו יש לומר שאני התם שהדבר שנתבשל תחילה ע"י עו"ג באיסור נגמר ע"י ישראל מ"ה ס"ל להרא"ש דמותר משא"כ הכא בבליעה דמה שכבר נבלע באיסור אינו נתבשל יותר ממה שיוגמר ע"י ישראל ואין לו היתר על ידי שניתוסף אחר כך עליו בליעה. ואם תאמר לפ"ז קשה אם כן קודם מב"ד נמי לאסור הבליעה שנבלע בה ואין לומר שאז כיון שהבליעה בא מדבר שאינו נאכל כלל לא נאסרה הבליעה משום בישולי עכו"ם אם כן להרא"ש אפילו אחר מב"ד ליהני התיקון ונאמר מה שכבר נבלע ממאכל שאינו נגמר לא יאסר פליטתו דלהחמיר לא יחשב כמבושל. דיש לומר דקודם שנגמר כמב"ד אין שם בישול עליה כלל משא"כ כשנתבשל כמב"ד דהבליעה שם איסור עליה ותו לא מתכשר בגמר בישול המאכל. והיותר נראה כמ"ש לעיל דגם הרא"ש מודה דבדבר שנתבשל ביד עו"ג כמב"ד תו אין לו היתר בחיתוי דישראל אא"כ יגמר בישולו ביד ישראל:

סעיף קטן יז
ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל כו' פירוש אפילו גמרו בישולו לגמרי ולא היפך הישראל אפ"ה שרי כמו שמפורש הטעם שלא החמירו בבישולי עכו"ם לאסור פליטתו ואף לדעת הרשב"א הקילו בזה יותר מבשאר איסורין והתיר להגעיל כלי חרס ג"פ כמ"ש לקמן בשמו סימן קכ"א ריש ע"ג ושם כתבתי דג"פ לאו דוקא ע"ש ועיין בב"י. ומדמסיים דלא החמירו לאסור פליטתו מוכח מכאן דהתבשיל עצמה שבשנה שפחה עו"ג בבית ישראל אסור וכמ"ש בריש הסימן:

סימן קיד

סעיף קטן א
כל שכר וכו' ולא החמירו בו כמו בפת והטעם כתב הרא"ש שהחמירו בפת כי על הפת יחיה האדם ושכיח הוא מאוד לכן צריך יותר הרחקה והר"י נתן עוד טעם משום שהפת מעשה נשים אלים חתנות דידיה טפי:

סעיף קטן ב
כתב הרשב"א מקום שישראל נוהגין שם קולא ביין של עו"ג אפילו השכר אסור ב"י פירש וז"ל מי שנתאכסן עמהן אסור לשתות עם אותן ישראלים אפילו שכר גזירה שמא ישתה עמהן יין והם חשודים שיתנו לו יין של עו"ג שהרי גם הם שותין אותו עכ"ל אמת שכן הוא משמעות דברי הרשב"א בת"ה הארוך וכן מוכח מן הגמרא וכמ"ש בדרישה

אלא שעל רבינו קשה אם הוא הבין דברי הרשב"א כמו שהבינם ב"י אם כן טעם איסור שכר זה אינו אלא משום שמא יתנו לו לשתות יין נסוך ואם כן קשה מה עניינו לכאן שהרי כאן לא מיירי אלא באיסורי משום חתנות ובהלכות יי"נ ה"ל לרבינו לכתוב דין זה. ויש לומר משום דסתם יינם לא אסרו אלא משום חתנות וכמש"ר בר"ס קכ"ג מ"ה כתבו רבינו כאן ללמדינו שאף שלא אסרו בבית ישראל משקים ש"נ משום גזירת חתנות בכה"ג דישראל חשודין הן אסור לשתות עמהן אפילו בביתם שכר שלהם משום גזירת חתנות והיינו שיתן לו לשתות סתם יינם ש"נ ואית בהו משום גזירת חתנות. גם יש לומר דרבינו ס"ל דאין לאסרו מדינא כ"א המתאכסן שם בבית עו"ג דמותר לשתות עמהן שכר כמ"ש לפני זה ובאלו דאין נזהרין החמירו משום דעו"ג דאותו מקום רגילין שהישראל הדרים שם שותין גם כן יינם ויסברו דגם הישראל שהתאכסן שם הוא בר הכי ויתן לפניו יין במקום שכר אבל עם ישראל שאינו נזהר ס"ל לרבינו בשם רשב"א דאין ליזהר מדינא דאף דהישראל שותה יין נסך היינו למלא תאוותו אבל להכשיל לישראל הנזהר אין חושדין אותו ואף דהגמרא איירי בישראל שנתאכסן אצל ישראל הא כתב הרשב"א עליו אפשר דהחמיר על עצמו לבד ואף דמסיק הרשב"א דטוב להחמיר מכל מקום מדסתם בת"ה הקצר וכתב לאסור ולא לשם חומרא משמע ליה לרבינו דסתם אסור דכתב איירי דוקא בנתאכסן אצל עו"ג וע"ל סימן קי"ט. ומ"ו ביאר דברי רבינו וז"ל נ"ל דוקא במקום שמקילין קאמר אבל האידנא בעו"ה שנעשה בקצת מקומות היתר גמור מותר לשתות שם שכר מן העו"ג רק שלא ישתה בביתו עכ"ל מ"ו משמע מדבריו שהוא מבאר דברי רבינו שבמקום שנוהגין להקל ביין של עו"ג אסור לשתות שם שכר מן העו"ג דחיישינן שמא ישתו גם כן יין של עו"ג הואיל ונוהגין שם קולא ועשו סייג וגדר לאסור גם השכר כדי שלא להקל ביין ולפ"ז שייך שפיר דין זה לכאן דלעיל כתב שכר של עו"ג לא אסרו אלא בבית עו"ג אבל בבית ישראל מותר וקאמר רבינו וכתב הרשב"א וכו' רוצה להשמיענו דלפעמים שכר של עו"ג אף בבית ישראל אסור ואף על פי שאין משמעות הגמרא כן לא. עלה על דעת רבינו מדברי רשב"א בת"ה הקצר שלמד דין זה מגמרא זאת. ומ"ש מ"ו אבל האידנא כו' מותר לשתות שכר טעמו דהואיל ונוהגין היתר גמור ליכא למיחש שאם ישתו שכר שאתי למטעי דהכל יודעין איסור יין נסך ואין שייך לנהוג היתר גמור אם לא לעוברין על דת ולא שייך למימר שיטעו בזה אבל בבית העו"ג עכ"פ אסור משום חתנות וכמ"ש בריש הסימן:

סעיף קטן ג
וכל אלו המשקין כו' אסור לקנות מהן אם דמיהן יקרים מדמי היין אבל בלאו הכי לא חיישינן שיערב להכשיל הואיל ואין לו הנאה בזה שמערב:

סעיף קטן ד
במה דברים אמורים כשמוכרין בחנות כו' ולא חיישינן שמא עירב בהן יין ואם עירב כתב אבי"ה שאם יש בו ששים מותר בכל ענין כדתנן יין במים בנ"ט:

סעיף קטן ה
שאם היה מערב יין בחבית היה מתקלקל אבל בחנות לא מתקלקל בשעה מועטת עד שימכר בזמן מועט:

סעיף קטן ו
השמן וכן מים החמין שלהם מותרין ואין בהם לא משום בישולי עו"ג ולא משום גיעולי עו"ג ז"ל הרמב"ם בשמן לא מפני שהוא נאכל כמות שהוא חי וטעם בשר פוגם את השמן ומסריחו וכן דבש שנתבשל ועשו ממנו מיני מתיקה מותר מטעם זה ע"כ. וחמין נמי דהא אין משתנין מברייתן על ידי האור רש"י (זהו טעם לאין בו משום בישולי עו"ג ולא לגיעולי עו"ג) ובאמת שא"צ לטעם שטעם בשר פוגם לשמן ודבש שהרי בלאו הכי מותר מטעם דקי"ל סתם כלי עו"ג אינן ב"י אלא שהרמב"ם שכ"כ כתב לטעמיה שס"ל שאסרינן גם בכלי עו"ג ולא אמרינן שאינן ב"י כמ"ש הטור בשמו בסימן קט"ו בדין חמאה אלא סבר שסתמן בני יומן הן וכ"כ ב"י בסי' קכ"ב. ולהרא"ש ורבינו הא דאמרינן בגמרא דלא חיישינן אי משום גיעולי עו"ג נט"ל הוא כו' ר"ל לפי שסתמן אינן ב"י אבל לא מטעם שהבשר מסריח השמן וק"ל ועד"ר:

סעיף קטן ז
הקפריסין כו' פירוש שומר לפריהן ממין צלף ודרך לאוכלן חיין ויש ששולקין אותן. והקפלוטות כרתים נאכלין כמות שהן חיין:

סעיף קטן ח
אבל הנמכרות בחנות אסורין שמא זילף עליהן יין ולא חילק בין אם דמי היין יקרים מדמיהן או לא דדוקא גבי תערובות היכא דאיכא למיחש שמא עירב יין מחלקינן הכי אבל כאן שמזלף קצת ליפותן ושיהיה להם ריח טוב כדי למוכרם מהר שלזה לא צריך רק דבר מועט בכל ענין חיישינן:

סעיף קטן ט
וכן זיתים וכו' ובלבד שלא יהיו נחתכין בסכין שלהם אף על גב דסתם כליהם אינן ב"י מכל מקום נ"ל דחוששין בסכין שרגיל להיות שמנונית נדבק בדפנו ועוד דחורפיה

מחליא ליה וכן כתב בהדיא לעיל בסימן צ"ו אבל לקדרה כתב בא"ח דלא חיישינן כיון דבשעת כבישה נותנין בהן מים בטל חורפייהו:

סעיף קטן י
והוא שיכיר ראש ושדרה ובסימן פ"ג דכתב רבינו דאין לסמוך אהאי סימן הא כתבתי שם דהיינו דוקא כשבא לפנינו ויש בו ריעותא דאין רואין קשקשת וסנפיר אבל בטרית שכבר נעשה ונחתך יש לומר שכבר הוסרו הקשקשים והסנפיר וכמ"ש שם:

סעיף קטן יא
אבל אסור ליקח מהם קורט של חלתית. חלתית מין פרי שקורין לזר"א ומחתכין את קרטיו בסכין ואסור משום שמנונית הסכין רש"י:

סעיף קטן יב
וכבשין פירוש דרך לכבוש דגים וירק וראש ורגלים של בהמה בחומץ:

סעיף קטן יג
אבל בידוע שהכל נותנין בהם יין אסורין אפילו בהנאה הטעם מפני שהיין בתוך אלו מכשירן והוי כאילו היין בהן עיקר:

סעיף קטן יד
המורייס שלהם אסור כו' עד ואם הביאו ממקום שהיין ביוקר למקום שהיין בזול מותר פירוש הואיל והתם היין ביוקר לא חיישינן שערבו שם ובכאן נמי לא חיישינן שערבו דמיירי שהעמיד שומרין או שקנאו מיד כשהביאו ויש לדקדק לפ"ז מאי רבותא קמ"ל רבינו במ"ש למקום שהוא בזול הואיל ומיירי בהעמיד שומרים פשיטא דשרי ויש לומר דהא קמ"ל דאף על פי שהמורייס של זה המקום שהיין בזול אסור אפ"ה המורייס שהובא לשם ממקום שהיין ביוקר מותר ולא גזרינן מורייס שהובא לשם אטו מורייס של זה המקום עצמו ועד"ר: (בד"א בפעם ראשונה ושנייה כו' צ"ל דניכר המורייס שאין כ"כ שומן בפעם השלישית כמו בפעם ראשון ושני עכ"ה):

סימן קטו

סעיף קטן א
חלב שחלבו עו"ג כו' לא שנא חלבו לצרכו או לצורך ישראל כו' נקט הכי דלא תימא דוקא חלבו לצורך ישראל אסור משום שמא עירב בו חלב טמא אבל חלבו לצורך עצמו אימא ודאי לא עירב חלב טמא לפי שחלב טמא אינה טובה לאכילה כחלב טהורה שהיא טובה יותר קמ"ל דאפ"ה אסורה אפי' חולב לצרכו וכן משמע מדברי סמ"ק כתבתי בדרישה:

סעיף קטן ב
לפיכך היה חולב בביתו וישראל יושב מבחוץ כו' פירוש ואף אם יעמוד אינו יכול לראותו דהא אמר אם יודע שאין לו דבר טמא בעדרו מותר ואי מיירי שיכול לראותו כשעומד

אפילו יש לו דבר טמא בעדרו נמי מותר כמבואר בסמוך והא דצריך יושב בחוץ אף על פי שיודע שאין לו דבר טמא בעדרו דחיישינן שמא יערב העו"ג או ישים חלב טמא שיש לו ממקום אחר קודם שיבא הישראל לכן צריך שיהא יושב מבחוץ מתחילת החליבה ועד סופה דאז מירתת העו"ג וכן כתב סמ"ק גם יש לומר דכשיושב שם אף על פי שאינו יכול לראות מותר כיון דאין כאן אלא ספק שמא הביא שם חלב טמא ממקום אחר משא"כ באיכא דבר טמא בעדרו דאיכא ודאי איסור דאורייתא מ"ה בעינן שם שאם הוא עומד יכול לראותו.

סעיף קטן ג

היה לו דבר טמא בעדרו והישראל יושב מבחוץ כו' נראה דה"ה בנכנס ויוצא נמי סגי כדלעיל בהדחה אחרונה בסימן ס"ט ובסמוך בהניח עו"ג בחנותו בסימן קי"ז אלא הכא אתי לאשמעינן רבותא דאפילו אינו יכול לראותו חולב אלא כשהוא עומד והוא יושב אפילו הכי שרי דהעו"ג מירתת וה"ה אפילו אינו יושב תמיד אלא יוצא ונכנס ויושב ומכ"ש אם יוצא ונכנס למקום החלב וק"ל:

סעיף קטן ד

והוא שיודע העו"ג שחלב טמא אסור לישראל הטעם דאז שייך למימר מירתת כמ"ש בסימן ס"ט:

סעיף קטן ה

גבינות העו"ג אסורין ריב"ל יהיב טעמא משום גילוי ורבינו לא כתבו משום דאנן לא חיישינן לגילוי כמ"ש בסימן שאחר זה.

סעיף קטן ו

מפני שמעמידין בעור קיבת נבילת (אינו ר"ל נבילה ממש דהוא מאיס וז"ל הרמב"ם בעור קיבת שחיטת עו"ג שהיא נבילה עכ"ה) פירוש בעור עצמו אבל אם היה עור קיבת כשרה אין לחוש משום איסור בשר בחלב לפי שאיסור בשר בחלב אינו אלא מדרבנן דדוקא דרך בישול אסרה תורה ולא גזרו עליהן משום חשש איסור דרבנן וגבי גבינות שאינה אלא ספיקא הא אמרינן ספק דרבנן לקולא. ומשום קיבת נבילה אין לאסור כוון בנקרש כמ"ש רבינו לעיל סימן פ"א ומ"ה דקדק לכתוב עור נבילה ועד"ר:

כתב הרמב"ם אפי' אין לחוש לאלו כו' אבל אין לחוש מפני שטחין פניה בשומן חזיר דהואיל והעו"ג אוכלין אותם בימי תעניתם ואחור להם לאכול בשר באותן הימים רשב"א והמגיד משנה כתב הטעם מפני שבטל במיעוטו:

סעיף קטן ז
שכבר גזרו על כל הגבינות בין שהעמידוה בדבר האיסור או בדבר המותר נלע"ד דהיינו טעמא דכיון דלפעמים מעמידין אותן ג"כ בדבר האסור בכל הזמנים לא חלקו בגזירתו וגזרו על כולן פן יבואו לידי מכשול משא"כ לקמן בגילוי שכתב רבינו בסימן קי"ו שנהגו להקל האידנא מפני שלא גזרו אלא משום הרחשים כו' שאני התם דבזמנינו בכל העולם אין לחוש לרחשים (בסמ"ג כתב דגם במנינו יש מקומות דהרחשים מצוין ועד"ר והטעם שכתבתי שם הוא עיקר) או בכל שטח ארצינו משא"כ בגבינות שבמקום אחד יש לחוש גם האידנא ובכל זמן ואף אם לא העמיד זה בדבר איסור שמא העמיד אחר ועד"ר:

סעיף קטן ח
ויראה לי שאם לקח חמאה כו' שא"ת. נתערבה עמה כצ"ל וכל זה מדברי הרמב"ם עד שמסיים כ"כ וכתב ב"י וז"ל כן הוא בספרי הרמב"ם (ר"ל שאם תאמר כו') וה"ק אם בשלו עד שהלכו צחצוחי חלב כלומר שנתכו ע"י האש מותרת ואם תאמר מי מודיענו שהלכו להם שמא עדיין ישנן ומה שאינן נראין הוא מפני שנתבשלו ונתערבו עם החמאה תשובתך דאפי' את"ל כן מותרת שבטלים במיעוטו הלכך אפי' לכתחלה נמי שרי לבשלם ואין כאן משום אין מבטלין איסור לכתחלה שאין הכונה בבישול אלא להתיך ולכלות האיסור באש אלא שבא לומר שאם במקרה לא יכלו וישאר שם מעט בטל ברוב ע"ש:

סעיף קטן ט
אבל חמאה שבשלו אותה העו"ג אסורה משום גיעולי עו"ג אע"ג דסתם כליהם אינן בני יומן הרמב"ם לטעמים אזיל דסבירא ליה דסתם כליהם בני יומן וכמ"ש לעיל סימן קי"ד (ועמ"ש א"א ז"ל לעיל בסעיף ו' עכ"ה):

סעיף קטן י
והרשב"א אסרה אף לאחר בישול ז"ל בת"ה שאם אתה מתירה בבישול אף חלב של עו"ג יהא מותר לגבן ממנו גבינה או יעשה ממנה חמאה ויבשלה אלא אין תקנה לפי שכל דברים אלו הלכו בהן לחומרא להתרחק מאיסורי עו"ג:

סעיף קטן יא
ואדוני אבי הרא"ש ז"ל היה אומר כו' זה לשון ב"י לא מצאתי זה כתוב בשום ספר אלא על פה היה רגיל לומר כן ע"כ. ואומר אני דמ"ה כתב רבינו היה אומר:

סימן קטז

סעיף קטן א
יש דברים שאסרום חכמים משום סכנה כגון משקים שנתגלין ושתה מהם כו' אחר שגמר רבינו מלכתוב דיני דברים האסורין באכילה מחמת איסור בא עכשיו לכתוב הדברים

האסורים מחמת סכנתא ואפשר דמשום דבגמ' נתנו טעם לאיסור גבינות הנכרים משום גילוי סמך דין הגילוי לדין איסור גבינות ואע"פ שלא הזכיר הטעם ההוא ב"י ורימז רבינו בזה דיש בחלב ג"כ איסור גילוי אלא דלא כתבו משום דאין אנו מקפידים:

סעיף קטן ב

ואפי' שתו מהן אחרים ולא הוזקו כו' אורחא דמילתא דשתו מהן אחרים דלא ידעו שנתגלו דאילו זה הבא לשאול אם ישתה ממנו כיון דידע שהיו גלויין למה שתה מתחלה ולא שאל אז אם ישתה מהן:

סעיף קטן ג

שיש נחש שהארס צף למעלה כו' בפ' אין מעמידין (עבודה זרה דף ל' ע"ב) א"ר ספרא משום ר' יהושע דרומא שלשה מיני ארס הן של בחור שוקע של בינוני מפעפע ושל זקן צף למעלה ע"כ ופירש"י שוקע לפי שחזק הוא וכבד ושוקע בתוך המשקה לקרקעיתו של כלי ע"כ ומבואר שם הטעם דכל כמה דקשיש כחיש חיליה והא דאמרינן שלשה כל זמן שמזקינין כחן מתגבר והן נחש דג חזיר בגמ' שם בפרק אין מעמידין (עבודה זרה דף ל' ע"ב) פריש לה אהא ומשני לה וז"ל כח אוסיפו הוא דקא מוסיף וזיהריה קליש ע"ש:

סעיף קטן ד

ויש שהארס שלו שוקע לשולי הכלי דוקא לשולי כלי אמרינן שהארס שוקע שאין המים בכחן וחזקן כשהן בכלי אבל מים שבקרקע שהן בכחן לא אמרינן שהארס שוקע לשולי אלא מתערב וניכר כמו שיתבאר בסמוך:

סעיף קטן ה

ואלו המשקים שיש בהם משום גילוי כו' נקוט לסי' בידך דמיחש חש דבש מים יין חלב שום ר"ל שבזמן הזה אין איסור בגילוי כמ"ש הטור אלא הרוצה למיחש יחוש. ודע שהרי"ף והרא"ש כתבו ומנו ציר ג"כ שיש בו משום גילוי אבל ב"י תמה עליהן דבגמ' מוכח מעובדא דרב הונא ורב פפא דבציר לית בו משום גילוי וכתב דמטעם זה השמיטו רבינו ע"ש:

סעיף קטן ו

משקין שסננן במשמרת יש בהן משום גילוי בפ"ח דתרומות תנן משמרת של יין יש בה משום גילוי ור' נחמיה מתיר פירש"י משמרת שמסננין בה היין אע"ג דלמטה מכוסה אסור משום עליונה שארס עובר דרך המשמרת ור' נחמיה מתיר שהארס צף למעלה וידוע דהלכה כת"ק ע"כ ורוצה לומר אע"פ שעד הנה היו משומרים ולמטה במשמרת הן מכוסין אפ"ה חיישינן משום עליונות וקמ"ל דאע"ג דמסנן אותו לא אמרינן דהמסננת עיכב הארס מלירד למטה והא דכתב דהתחתונים לית בהו משום גילוי מפני שהן מכוסין

ולא כתב שהן מותרין משום ששם עושין טיף טיף ה"ט דמיירי שאינו עושה טיף טיף כגין שהכלי שנוטף לתוכו היא משופע והטיפין יורדים ונופלין לתוך המשקה שהמשקה כבר ירדו ממנו ועד"ר:

סעיף קטן ז
וכמה ישהו מגולין ויהב בה משום גילוי כו ג"ז משנה שם.

סעיף קטן ח
כדי שיצא הנחש מתחת אוזן הכלי וישתה ויחזיר לחורו פי' חיישינן שמא הנחש יצא מחורו שדר שם בארץ והיה טמון באוזן הכלי ועוד כשנתגלה הכלי שתה ממנו וחזר לחור שלו שבארץ אבל אי לא שהה אלא כדי שיצא וישתה לית לן בה דאם איתא דהוי התם הוי חזי ליה שכשבא לשתות בודאי בודק היטב ורואה בכל צדדין אבל אם שהה כדי חזרה חיישינן שמא חזר והא דלא חזי ליה מתחלה כי הוי מאחורי הכלי היינו משום דמריש בשעת הנחת הכלי אינו בודק ורואה בכל צדדין וק"ל ועד"ר.

סעיף קטן ט
וכמה שיעור המשקין י"מ כו' וי"מ אפכא נראה מ"ש רבינו ובכלי אין להם שיעור הן רב הן מעט אליבא דכ"ע כ"כ דלדעת הי"א שאם הם יותר ממ' סאה הארס בטל היינו דוקא בקרקע שהמים כחן יפה אבל בכלי אין כחן יפה והארס יש לו כח בהן ולדעת הי"א עד מ' סאה מותר לפי שהן מועטין והארס ניכר בהן ואמרינן נמי דהיינו דוקא בקרקע שכח המים יפה ואין בארס כח ליפול לקרקעית אבל בכלי שאין כח המים יפה הארס נופל לקרקעיתו של הכלי וכמ"ש בסמוך בשם רש"י שפי' לפי שהוא חזק וכבד ושוקע בתוך המשקה לקרקעיתו של כלי. ומ"ו כתב שם ז"ל ולעיל דאוסר בכלי לא איירי במים אלא בשאר משקים עכ"ל ודוחק הוא:

סעיף קטן י
יין מזוג כל זמן שיש בו טעם יין יש בו משום גילוי אבל אין בהן טעם יין אפשר שאינו שותה הואיל ומים מעורבין הן:

סעיף קטן יא
יין תוסס כו' יין חדש מגיתו עד שהוא מחמיץ להיות יין קרוי תוסס:

סעיף קטן יב
אפי' ישן בצידו שאין אימת הישן עליהם משמע הא אי אינו ישן אף ע"ג שאין פניו לצד המשקה אפ"ה לית בו משום גילוי דאימת החי עליהן וכמ"ש ואימתכם וחתכם כל זמן שהוא חי לאפוקי כשהוא ישן דמחשב להו כאילו אינו חי:

סעיף קטן יג
ויין שהחמיץ יש בו משום גילוי כך הוא הגרסא בספרים מדויקים ור"ל יין שהתחיל להחמיץ כל זמן שאינו חומץ גמור יש בו משום גילוי כמבואר בגמ' כתבתי בדרישה ובי"ס גרסינן אין בו משום גילוי ולפי גירסא זו לשון רבינו אינו מדוקדק דקאמר יין שהחמיץ אלא הל"ל חומץ של יין ע"כ נ"ל עיקר כמ"ש ועד"ר:

סעיף קטן יד
משקין שיורדין ונוטפין טיף טיף אין בו משום גילוי הטעם שהנחש שומע קול הטיפין וברוח ומיירי כשהכלי שממנו טיף הוא מכוסה במעלה דאם הוא מגולה אסור משום דחיישינן שמא שתה ממנו נחש למעלה (ואז יש לאסור גם שלמטה דהא נוטף משל עליון עכ"ה) כמ"ש בסמוך גבי משקין שסננו במשמרת כי הטיף טיף שמלמטה אינו מעכב הנחש מלשתות למעלה וכ"כ ב"י אבל ממשמרת הנ"ל אין ראיה שהרי כתבתי שם דמיירי כשאין עושה טיף טיף למטה כגון שהכלי שהנוטף בו היין הוא משופע ואין הטיפין הנופלין נופלין לתוך היין ולא מיבעיא אם הוא מגולה למטה במקום שהוא טיף אלא אפי' הוא מכוסה למטה חיישינן לגילוי:

סעיף קטן טו
משקין שנתגלו כו' ולא ירבץ בהן הבית (פי' להשכיב האבק שלא יעלה עכ"ה) אין להקשות דכ"ש הוא אם לרשות הרבים אסור לשופכן כ"ש שלא ירביץ בהן הבית דהא קמ"ל אפי' אינו שופך אלא מעט להשכיב האבק שלא יעלה גם י"ל דקמ"ל דל"ת הלא ילכו המים ויזיזו וישליכם לאשפה בכיבוד הבית שמכבד קמ"ל גם י"ל דבבית יכול ליזהר שלא ילך שם משא"כ ברה"ר דהכל דשין שם:

סעיף קטן טז
ולא ישקה מהם לא בהמתו ולא בהמת חבירו שם בגמרא אמר לא ישקה מהן לא בהמתו ולא בהמת חבירו והתניא אבל משקיהו לבהמת עצמו כי תניא ההיא לשונרא ע"כ. והנה מ"ש רבינו ולא בהמת חבירו אע"ג דכ"ש הוא ה"ק שלו אסור בשאר בהמות ובשל חבירו אסור אפי' בשונרא דשרי בשלו והטעם דאינו מזיק לה הארס דכחש מיניה הדר בריא אבל בשל חברו אסור שמזיקו אם רוצה למוכרה שהיא כחושה.

סעיף קטן יז
כל השרצים יש להן ארס כו' צ"ע הא עכבר ג"כ שרץ הוא ולמה מסיק רבינו וכתב ז"ל ואפי' אם רואין שנקר בו מין שאין לו ארס כמו ציפור או עכבר הרי דחשיב עכבר בהדי צפור וכתב דאין להן ארס ויש לחלק בין עכבר דשדה לעכבר דמתא דהוא עולה על שלחן מלכים דאין להן ארס:

סעיף קטן יח
כל פירי שיש בה לחה כו' אפי' הן גדולים הרבה פי' וה"א יחתוך וישליך חצים ויאכל המותר דהארס לא נתפשט בכולו קמ"ל דלא. (מלפפונות בריש כלאים מפרש שהם קישואין לבנים. ור"ש פי' בשם הירושלמי שכשנוטל זרע אחת מקישות וזרע אחת מאבטיח ונוטען נעשה מהן מלפפונות ע"ש עכ"ה):

סעיף קטן יט
שמא נקר בהן שרץ אחר תחילה ר"ל אף שאנו רואין שלא נקר בהן שרץ משעה שנקר בו העוף והלאה מ"מ יש לחוש שנקר בו שרץ תחילה קודם לנקירת העוף:

סעיף קטן כ
לפיכך פי תאנה אין בו משום גילוי כצ"ל פי תאנה ופירש"י כשתולשין אותה נעשה לה פה קצר במקום עוקצה וה"ה ענב שנטל עוקץ שלו אין בו משום גילוי רמב"ם אבל שאר פירות דרכן לתולשן ונשאר העוקץ עם הפרי:

סעיף קטן כא
וצריך אדם ליזהר כו' שיותר החמירו בספקן מבספק איסור שהרי אמרו פ"ק דחולין שאם בא זאב ונטל בני מעים והחזירם כשהם נקובין כשרים ולא חיישינן שמא במקום הנקב ניקב כמ"ש רבינו לעיל סימן כ"ה ובגילוי החמירו דאם נמצא פרי מבוקע או מנוקר אפי' שראינו שנקר בו ציפור אפ"ה אסור מחשש שמא במקום הנקב נקב כמ"ש רבינו בסמוך:

סעיף קטן כב
והאידנא נהגו להקל אפי' בודאין פי' ודאי מגולין אבל דכששתה מהן שרץ ג"כ צריך עתה ליזהר ב"י:

סעיף קטן כג
וא"א הרא"ש ז"ל היה רגיל כו' והיה שורה פת ביין כו" שזה עולה לו במקום קינוח והדחה ועד"ר:

סעיף קטן כד
וצריך ליזהר שלא יתן מעות בפיו הטעם כתב הר"ן מפני שיד כל אדם ממשמשות בהן ויש מהן חולין וזוהמתן דבוקה בהן עכ"ל ונראה דדוקא בפה שיש רוק וליחה חיישינן שהזוהמא יעבור ע"י רוק וליחה מהמעות לתוך פיו משא"כ כשמקבל בידו שהוא יבש ואין הזוהמא עוברת ונדבק בידים ועוד שבפה הוא יותר מסוכן.

סעיף קטן כה
ושלא ליתן ככר תחת בית השחי הטעם משום שהוא מקום זוהמא ר"ן

סעיף קטן כו
ושלא ליתן תבשיל תחת המטה ז"ל הרמב"ם ולא יתן תבשיל תחת המטה שאע"פ שהוא עוסק בסעודה שמא יפול בו דבר המזיק ואינו רואה וע"כ משמע דאיירי במגולין ורגילין לישב על המיטות בשעת אכילה ומשום גילוי אסור ומש"ה נראה דבזמן הזה מקילק ועד"ר:

סעיף קטן כז
ושלא לנעוץ סכין באתרוג או בצנון ולהניחו בתוכו הטעם לפי שאין הסכין ניכר בהם ופעמים שאדם בא לישב עליו ונכנס בו:

סעיף קטן כח
וכתב הרמב"ם שהאוכל ממאכלים אלו היה מכין אותו מכות מרדות טעמו דס"ל דלאו דלא תשקצו לדברים האסורים האמורים בפרשה אמור אלא שחכמים הסכימו דברים אלו לפסוק זה (וכיון דמדרבנן נינהו אין לוקין עליהן אבל מ"מ מכין אותו מכות מרדות עכ"ה) א"נ דהנך מילי דאורייתא נינהו אלא דקים להו לרבנן דאין לוקין עליהן כדאשכחן בחצי שיעור ב"י ואין לומר דלהכי אין לוקין עליו משום דהוי לאו שבכללות ז"א דזה לא מיקרי לאו שבכללות כיון שאינו קאי אלא על איסור שיקוץ והני כולם בכלל שיקוץ נינהו:

סימן קיז

סעיף קטן א
כל הדברים האסורין מן התורה כו' אסור לעשות בהן סחורה הטעם דהואיל והן אסורים דאורייתא איסורן חמור וגזרו שלא יבא לאכול מהם:

סעיף קטן ב
אבל נזדמנו לו לצייד דוקא נקט לצייד שהלכה כחכמים דאוסרים אם נזדמנו לאדם אחר ובירושלמי מפרש הטעם דהתירו לצייד הואיל והוכרח ליתן מס למלך וכתב ב"י ונ"ל דאפי' במקום שאין לוקחין מס מן הציידים נמי שרי דלא פלוג רבנן במילתייהו ולפיכך לא חלקו הפוסקים בכך. ומ"ש רבינו אבל נזדמנו כו' טמאים או שצד טמאים עם טהורין כו' ז"ל ב"י ביאור דבריו כלומר שהשליך הרשת והעלה טמאים לבד או שהעלה טמאים וטהורים וזו ואצ"ל זו קתני א"כ תרווייהו צריכי דאי תנא טמאים ה"א בהא הוא דהתירו לו למכור כדי שלא יפסיד כל טרחו אבל כשהעלה טמאים וטהורים אימא לא ימכור הטמאים צריכי ואי תנא הא ה"א בהא הוא דהתירו רבנן משום דהעלה טהורין בהדייהו (פי' דהואיל והעלה טהורים בהדייהו א"כ הטמאים בהיתר באו לידו כדבסמוך גבי נזדמנה לו נבילה דשרי למוכרה הואיל ובאתה לידו בהיתר) אבל טמאים לחוד דכל

מעשה רשת זה לטמאים היה אימא לא צריכא עכ"ל ואפשר לומר דרבינו דוקא קתני דבריש דבריו קתני נזדמנו לו וכמ"ש שהשליך הרשת והעלה טמאים לבד מותרות למכור הואיל ולא נתכוון לטמאים שמאליהן נזדמנו לרשת ובסיפא נקט דוקא או שצד טמאים עם טהורין מותר דמיירי בצדן בכוונה דאז דוקא צד טמאים וטהורין שרי למכור הטמאים אבל הצד טמאים לחוד אסור למוכרן דבאיסור בא לידו.

סעיף קטן ג

וכן מי שנזדמן לו נבילה וטריפה יכול למוכרם לנכרי אי ליתנם לו במתנה מקרא מלא הוא לא תאכל כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה וגו' או מכור לנכרי ובזה מיושב דנקט הכא יכול למוכרם לנכרי או ליתנם לו במתנה ובסמוך גבי מי שנזדמנו לו טמאים כו' נקט מותר למוכרם ולא נקט ליתנם במתנה ואין להקשות הואול ולישנא דקרא נקט למה לא אמר מתנה ברישא שהרי בקרא כתוב מתנה ברישא לגר אשר בשעריך תתננה דאדלעיל קאי שאמר ומותר למוכרם ואמר שגם בזה יכול למוכרם או ליתנם כו' וברישא לא נקט מתנה דאי מכירה מותר מתנה לא כ"ש. ועיין בח"מ סימן רמ"ט שם כתב רבינו ז"ל אסור ליתן מתנת חנם לעו"א אבל מותר ליתן לגר תושב כו' ורבינו קיצר כאן משום דאין כאן מקומו ולא בא כאן אלא לומר דמצד איסור מקח וממכר שבהן מותר למוכרה או ליתנה ומיירי באופן שמותר ליתנה דהיינו לגר תושב או לנכרי המכירו וכמבואר שם ובנכרי המכירו המתנה שנותן לו נקרא מכירה דנותן לו פעם אחרת ג"כ או כבר עבד לו נייח נפשיה ומ"ה א"ש דכתב רבינו בנזדמנו לו מכירה שהוא מותר בכל ענין וגם אין קשה למה נקט מתנת נבילה בתר מכירה משום דהמכירה מותר בכל ענין. (אבל אסור למוכרה לו או ליתנה לו בחזקת כשירה וכו' וי"מ דבמתנה כו' דלא חיישינן משום גניבת דעת אבל ודאי אסור כו' כצ"ל. אבל ודאי אסורה ליתננה לו בפני ישראל כו' כצ"ל. וכן הוא עיקר ולא כגירסת ספרי ב"י. עכ"ה):

סעיף קטן ד

וי"מ דבמתנה שרי אפי' אם נותנו לו בחזקת כשירה דלא חיישינן משום גניבת דעת הטעם משום דבמתנה דלא יהיב דמי אינו מחזיק לו טובה יותר בשביל החשיבות העודפת בכשירה מבטרפה כ"א בשביל המתנה עצמה מחזיק לו טובה משא"כ במכורה שמעלה לו בדמים בשביל חשיבותה שהיא של כשרה.

סעיף קטן ה

ונראה דאפילו לפי אלו המפרשים אין היתר אלא ליתנה לו וכו' דוקא נקט ליתנה לו מותר ולא חיישינן אבל למכור בינו לבין עצמו בלא ה"ט נמי אסור למכור בחזקת כשירה משום גניבת דעת ואי איירי כשמכרה לו סתם כבר נתבאר בסימן ס"ה דמותר למכור

לו סתם שלא בפני ישראל וכמ"ש כאן בדרישה ומיהו אפשר דלעיל בסימן ס"ה דוקא במתנה אירי והטעם מפרש רש"י בפרק ג"ה דף צ"ד ע"ב דבשלמא גבי מכירה טבח באיטלז קא מובן ליה והתם ישראל טובא קיימי וחזי דחיישינן דלמא חד מינייהו הדר וזבין לה מיניה אבל מתנה שולח לנכרי בביתו מי יראה ואת"ל יראנה אדם לא גזרינן כולי האי שמא יקחנה זה דכ"ע לא זבני בישרא

סימן קיח

סעיף קטן א

אמר רב חבי"ת בחותם אחד פי' חתיכת דג כו' דוקא נקט חתיכת דג דאילו דג שלם או חצי היה ניכר בסנפיר שלו משא"כ בבשר שאפי' חצי בהמה אינה ניכרת:

סעיף קטן ב

אבל הרשב"א תולה הטעם לפי שאסורים מן התורה וכתב אע"פ שסתם יינם אינו אלא מדרבנן מ"מ מכח שחיבת ניסוך עליהם טרח ומזייפי חותם א' החמירו עליו כשל תורה:

סעיף קטן ג

וכתב המפקיד כו' הבית רבינו דברי הרשב"א אלו דס"ל דלא שנא מפקיד שעתיד לראותו או שולח ולא שנא נכרי או ישראל חשוד ולאפוקי דר"ת שמחלק בין נכרי לישראל חשוד וי"מ דמחלקי בין מפקיד לשולח כמבואר בסמוך:

סעיף קטן ד

המפקיד או שולח על ידם דבר שאיסורו דרבנן כחלב יש לדקדק הא חלב טעמו שמא יחליף בחלב טמאה וזה איסור דאורייתא הוא ולמה מנו בין אותן שאיסורן דרבנן שדי להם בחותם אחד ונראה שחלב טמא ניכר שהוא עכור ובודאי אין לחוש שהחליף כל חלב טהור או רובה בטמא דא"כ היה ניכרת אלא יש לחוש שהחליף ולקח מעט מהטהור ושפך במקומו מעט מהטמא ומתוך שהחלב טהור נתרבה עליה אינו ניכר וכיון שהרוב טהור מש"ה ס"ל דאינו אסור אלא מדרבנן דמין במינו בטל ברוב משא"כ בבשר דיש לחוש שהחליף כולו ואיכא איסור דאורייתא ועיין בד"מ דסימן קט"ו סוף ע"א ועיין בדרישה.

סעיף קטן ה

ומפתח אינו כחותם אחד פי' במקום שסגי בחותם אחד אבל במקום שצריך ב' ויש שם מפתח וחותם סגי (וי"ל דהטעם דבמקום שצריך ב' חותמות היינו משום דלא יטריח לזייף וכשיש מפתח וחותם הוי נמי טרחא משא"כ בחותם אחד דהוי הטעם שלא יזייף לבד ומפתח בקל מזייפין ודו"ק עכ"ה) וכ"כ רבינו בסמוך וכ"כ הרשב"א ב"י:

סעיף קטן ו
ור"ת כתב דוקא בישראל חשוד כו' כתבתי בדרישה:

סעיף קטן ז
אבל ביד נכרי שרי בחותם אחד הטעם דישראל חשוד גרע מנכרי מפני שהוא בטוח שיאמינוהו ולא מירתת כ"כ כמו נכרי ובסימן פ"ד כתב רבינו בשם הרמב"ם דישראל חשוד עדיף מנכרי:

סעיף קטן ח
וי"מ שאין חילוק כו' כ"ז נתבאר בדרישה ע"ש:

סעיף קטן ט
ולקמן בהלכות יין נסך יתבאר עוד שליחות יין נסך ע"י נכרי בסימן ק"ל וז"ל וה"ג וכן הרי"ף מצריכין לכל ר' חותמות וכן נוהגין ואין להקל ור"ל מ"ש לכל בין למפקיד בין לשולח. ויש לדקדק על רבינו שמסיים כאן כמסקנת הרא"ש ז"ל דמחלק בין מפקיד לשולח ובסימן ק"ל מסיים וכן נוהגין כו' דמשמע דל"ש לעולם צריך ב' חותמות ואפשר לחלק דהתם קאי איין נסך שהחמירו הואיל וחביב עליהם לנסך טרחי ומזייפי כמ"ש בסמוך וכאן הביא דעת הרא"ש לשאר איסורים גם י"ל דשם לא כתב אלא שנהגו כן כמנהג דעלמא וכאן כתב מה שהוא נראה לדינא:

סעיף קטן י
ואם הפקיד או שלח ולא הכיר חותמו פי' שחזר ונזדמן שם או שהודיע לחבירו צורת החותם ששלח לו והוא לא הכיר:

סעיף קטן יא
שאין סימן שחיטה סימן לסמוך עליו היינו דוקא במקום שאין רוב ישראל או רוב טבחי ישראל אלא מצוי ג"כ בשר נבילה משו"ה חיישינן שמא החליף הבשר בנבילה ואין לסמוך על סימן שחיטה משא"כ לעיל בסי' א' דשם איירי במקום שרוב ישראל מצויין ורוב טבחיהן ישראל דליכא בשר נבילה שכיח כלל אלא דיש לחשוש כיון דנמצאת בשוק דלא נשחטה כראוי בזה אמרינן דסמכינן ארוב המצויין אצל שחיטה מומחין הן:

סעיף קטן יב
אם אותו המקום מעבר לרבים מותר ובתשובה כתב שדוקא בדיעבד יש להתירו בכה"ג:

סעיף קטן יג
המניח נכרי בחנותו עיין בדרישה ובסימן קכ"ט חילק רבינו בין אם סגר הנכרי החנות לאם לא סגר ע"ש ב"י:

סעיף קטן יד
לפיכך ישראל ונכרי ששפתו כו' (כשמניחין הקדירה אצל האור על גבי כירה קרוי שפיתה לשון שפות הסיר עכ"ה) מותר הטעם דמרתת שישראל יראהו או ירגיש שהרי מיירי שהוא כאן דומיא שהחליף פניו דקאמר (וכתב רמ"א ע"ז ולכתחילה יש ליזהר משום ניצוצות שיתזו מזו לזו וכן הדין בצלי לכתחילה. אסור ובדיעבד מותר מרדכי עכ"ה):

סעיף קטן טו
וכתב הרא"ש ז"ל ועל זה סומכין כו' עד ועוד כדי להשביח חלקה פי' שגם היא אוכלת ממנו משביחו להנאתה (ואם עשתה דבר איסור בתבשיל אין להאכילה אותה תבשיל כדי שלא תרגיל לעשות כן שיבלי לקט ב"י וכ"כ רמ"א עכ"ה):

סימן קיט

סעיף קטן א
החשוד לאכול כו' אין לסמוך עליו בהן פי' לקנות מידו לאוכלה וכדמסיק רבינו ע"ז:

סעיף קטן ב
בד"א בחשוד אבל בסתם כל אדם האי כל אדם אדלמטה קאי ור"ל דמן הסתם כל אדם בחזקת כשרות הוא:

סעיף קטן ג
וכן אפי' אם הוא חשוד למכור כו' פי' לישראל.

סעיף קטן ד
מתארח עמו ואוכל עמו דאע"ג דנחשד אלפני עור לא תתן מכשול לא אכלי אינהו:

סעיף קטן ה
כיצד הרי שנתן לחמותו פי' הנחשדת מ"ו:

סעיף קטן ו
שבושה מחתנה ורוצה בתקנת בתה פי' שגם היא נהנית מזה. וי"מ ורוצה בתקנת בתה פי' שחוששת שמא ירגיז חתנה על בתה ויכנה או שיאהבנה בעלה מכח חמותו שמתקנת לו המאכל ואינו נראה דאם כן למה לא נקט רבינו גם אופן זה שרצונה להשביח חלק בתה כמ"ש לעיל שרוצה להשביח חלקה:

סעיף קטן ז
וכן הנותן לפונדקית כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן ח
החשוד לדבר אחד כו' אבל כל מה שצריך לאותו דבר חשוד עליו כו' (ר"ל שיחשוב אותו כאילו הוא חשוד גם על השני וקונסין אותו אשניהן עכ"ה) דקדק רבינו לומר כל מה כו'

ר"ל אף שאין אנו יודעים אם הרגיל באגוזים לבא אליו לקנות ממנו האיסור וכיון שאין אנו יודעים זה לא הוה לנו למיקנסיה מלמכור אגוזים אפ"ה אם רואין שמרגיל הנערים לקנות שאר דברים באגוזים שנותן להן חושדין אותו שגם לקנות חלב ירגיל אותו באגוזים וכאילו ראינו זה ממנו וקונסין אותו דאל"כ פשיטא מאי אתא לאשמעינן שאם עושה כן להרגיל הילדים אצלו שקונסין אותו אלא ודאי כמ"ש. ועוד מוכח כן מדכתב רבינו כל מה שצריך לאותו דבר חשוד עליו ודבר שרואין שעושה לא מקרי חשוד. ועוד שהראייה שהביא רבינו מההוא עובדא שם לא נזכר שהיה מרגיל הנערים באגוזים לקנות החלב עצמו אלא שחשדוהו גם בכך ועוד מדמסיק וכתב ז"ל אבל כל שאר דברים כו' ואותן הדברים ודאי לא ראינו שנסתייע מהן לדבר איסור וא"כ קשה מאי איריא שאר כל דבר הא אפי' הדברים שרגילים להרגיל בהן אינן אסורים עד שיראה מהן אלא ודאי א"צ שיראה מהן אלא חושדין אותו בכך וק"ל.

סעיף קטן ט

ומיהו החשוד לדבר חמור חשוד נמי לדבר הקל ממנו כו' נראה דהיינו דוקא בדברים שיש לו הנאה מהם. ומש"ר לעיל בסימן ב' דדוקא בע"א ומחלל שבת בפרהסיא הוא דהוי כמומר גם לשאר דברים ולא בשאר עבירות התם מיירי בעניינים דלית ביה הנאה מינהו. ועמ"ש ב"י בד"ה ועל מ"ש אפי' על הקל כו' דשם סיים וכתב לחלק דבשכל עבירות מין א' הוא כגון שביעית ומעשרות וטהרות אמרינן בהן דחשוד לדבר הקל ממנו משא"כ כשהן שני מיני איסורין ע"ש:

סעיף קטן י

המוכר דברים האסורים כו' ואם משאכלוהו נודע מה שאכלו אכלו הטעם פירש"י משום קנס (וי"א הטעם משום דאכילת איסור לא חשיב אכילה דיותר ניחא ליה אם לא היה אוכלו שהרי איסור אכלו. וכתב רש"ל על מ"ש רבינו ואם משאכלוהו נודע ז"ל וה"ה מי שלקח בהמה מטבח ואכלה ואח"כ נמצאת טריפה וק"ל וכה"ג לקמן סי' ש"י ע"ש עכ"ה):

סעיף קטן יא

ואם מכרו הלוקחים לנכרי כו' ישלמו לו דמי טריפה פירש"י הואיל ולא גרם להם איסורא ישלמו לו דמי בשר טריפה בזול והוא יחזור להם המותר וזה יתבאר לקמן בסי' ש"י ובח"מ סימן רל"ד וע"ש בח"מ שכתב בשם הרמב"ם שאם מכר לו דברים האסורים לאכול מדרבנן ואכלן אין המוכר מחזיר לו הדמים כו' אם לא בדברים האסורים בהנאה ע"ש וקיצר כאן שאין כאן מקור דין חיוב ופטור ממון אלא האסור והמותר.

סעיף קטן יב
המוכר דברים האסורים כו' עד שילך למקום שאין מכירין אותו כו' או ישחוט לעצמו כו' פי' איזה מהן שיזדמן לו קודם נכשר על ידו:

סעיף קטן יג
עד שילך למקום שאין מכירין אותו בח"מ ס"ס ל"ד כתב ג"כ ילבוש ויכסה שחורין וילך כו' וכאן קיצר ולא כתב אלא לשון הגמרא ושם בח"מ כתב ל' הרי"ף והרא"ש וכמ"ש שם ע"ש:

סעיף קטן יד
ויחזור אבידה בדבר חשוב או ישחוט וימצא טריפה לעצמו בדבר חשוב שודאי עשה תשובה כיון דלא חש על ממונו. י"מ מאי לא חש על ממונו שייך במחזיר אבידה של חבירו הא לאו ממונו הוי ולק"מ בעיני דהא דין מחזיר אבידה הוא שיכריז המוצאו ויאמר מלבוש או תכשיט מצאתי ובעליה באים ונותנין בו סימנים כמבואר בח"מ סימן ר"ס ורס"ז ואם לא יכריז הבעלים לא יודעים מקום לבקשו והרי הוא כאילו ממונו וק"ל ואצ"ל דמיירי דמחזיר דבר שאין בו סימן:

סעיף קטן טו
כתב הרשב"א האומר למי שחשוד לאכול גבינה ש"נ כו' אין נאמן כו' אין להקשות הא כתב רבינו לעיל בסימן ב' בשם הרשב"א אמומר אוכל נבילות לתיאבון שאם שחט בינו לבין עצמו ויש עמו סכין יפה ושאינו יפה כו' או מקולין של כשר של טריפה נאמן לומר שביפה שחט ושממקולון כשר קנה שאינו מניח ההיתר ואוכל האיסור. שאני התם דהוא עצמו יאכל מאותו בשר וכדמסיק בטעמים שאינו מניח ההיתר כו' משא"כ כשאינו יאכל ממנו אלא הוא שליח לקנות לחבירו ונחשד אלפני עור להקל טרחתו:

סעיף קטן טז
האומר למי שחשוד לאכול גבינה של נכרים כו' מאיש פלוני מומחה קניתי נאמן כתב ב"י דהיינו דוקא באיסור דרבנן אבל באיסור דאורייתא לא מהימן ועד"ר:

סעיף קטן יז
חזקה לא כיחש לו שירא שמא ילך וישאלנו וימצא בדאי ומיירי נמי באינו חשוד להחליף דאל"כ איכא למיחש שמא יחליף וע"ז ודאי לא יכחישנו דאף אם ישאלנו סתמא ישאלנו. ורבי' שלא ביאר כאן דמיירי באינו חשוד להחליף סמך על מה שכתבו בסמוך דקאי אתרווייהו:

סעיף קטן יח
הביא לו מנחה בשם אחד מן המומחה נאמן כו' חזקה אין אדם עשוי ליתן מנחה משלו בשם אחר הא דלא כתב כאן הטעם דלעיל שירא שמא ילך וישאלנו כו' דאותו טעם לא

מהני לסמוך עליו אלא באיסור דרבנן אבל זה הטעם דחזקה אין אדם עשוי לו ליתן שלו בשם אחר שייך אפילו באיסור דאורייתא ולכן כתב הרשב"א בריש דבריו גבינות דמיירי דוקא באיסור דרבנן וכאן כתב הביא לו מנחה סתם דמיירי אפי' באיסור דאורייתא:

סימן קכ

סעיף קטן א
הכשר כלים כו'. הלוקח כלים חדשים מן הנכרי וכ"ש ישנים וכן בגמרא ב"י וכ"כ רבינו בהדיא בסימן קכ"א גם י"ל דמ"ה נקט חדשים דבהן א"צ אלא טבילה משא"כ בלוקח מהן ישנים דצריכין עוד הכשר קודם טבילה וכמ"ש בסי' שאחר זה.

סעיף קטן ב
אסור להשתמש בהן עד שיטבילם טבילה הוגנת בלי חציצה הטעם מבואר בירושלמי כדי שיצאו מרשות של נכרי לרשות של ישראל:

סעיף קטן ג
וכתב בסמ"ק אבל לא במעין פי' כדינו בכל שהוא:

סעיף קטן ד
אע"ג דמעין מטהר כלי בכל שהוא והוא שיהא כל הכלי עולה בו ב"י:

סעיף קטן ה
בכלים הלקוחים מן הנכרים צריך מ' סאה פי' אף במעיין:

סעיף קטן ו
ולא נהירא שאין להחמיר. בטבילה זו טפי מטבילת טמאה פי' דבטמאה גופה לא נתפרש בתורה שום שיעור אלא שצריך מים שכל הגוף עולה בהם וחכמים שיערו דסתם אדם בינוני הוא ג' אמות ובמ' סאה מתכסה ראשו ורובו ולא חלקו חכמים בין אדם קטן לאדם גדול אבל גבי כלים אין שייך ליתן שיעור לפעמים יש כלי גדול מאוד שלא יספיק לו מ' סאות ולפעמים נמצא כלי קטן שדי לו בכל שהוא והתם לא אמרינן לא פלוג אלא לפי מה שהוא כלי אם גדול הוא צריך מים הרבה ואם קטן הוא אף מעט מים יספיקו רק שיהא כל הכלי עולה בהן וי"ס גרסינן ולא נהירא כו' עד טפי מבטבילת טומאה ולפ"ז א"ש טפי דכלי נכרים ילפינן משאר טומאה דקרא דאך במי נדה דדרשינן בגמרא מים שהנדה טובלת בהן לאו דוקא שמדמה טבילתם לטבילת נדה אלא לטומאה בעלמא וקרא אסמכתא דעלמא הוא שהרי פשטיה דקרא הזאה הוא וכשם שגבי טומאת כלים מהני להו טבילה בכל שהוא רק שיהיו מכוסין במים הה"נ בכלי נכרים ועיין בדרישה: (ומיהו אם לחלח ידו במים תחילה כתב רמ"א דוקא שלחלח ידו במי מקוה ולא במים תלושים במרדכי עכ"ה):

סעיף קטן ז
ואין צריך טבילה אלא לכלי מתכות והן צרכי סעודה פי' דתרתי בעינן שיהא כלי מתכות וצרכי סעודה אבל אם הוא כלי מתכת ואינו צרכי סעודה או אם הוא צרכי סעודה ואילו כלי מתכת א"צ טבילה והטעם משום דכתיב בכלי מדין אך את הזהב ואת הכסף וגומר דהיינו כלי מתכות וכתיב כל דבר אשר יבא באש ואין דרך להשתמש באש אלא כלי של צרכי סעודה: (קומקמין סירים קטנים של נחושת רש"י בע"א דף ע"ג עכ"ה):

סעיף קטן ח
כגון מספרים וכיוצא בהן נלע"ד דר"ל מספרים שקונבין את הירק בהן אפ"ה לא מחשב מעיקר תיקון צרכי הסעודה וכן משמע הלשון ודו"ק:

סעיף קטן ט
וכלי זכוכית ככלי מתכות דמי הטעם דהואיל וכי נשתברו יש להן תקנה להתיכה ולעשות כלי גמרא:

סעיף קטן י
ומטעם זה נמי כלי של עץ שיש לו חשוקים של ברזל שמעמידין אותו פירוש היינו שלוקחין דפין של עץ ועושים להם שוליים של עץ ומעמידין הכל ע"י שמקיפין הדפין שבצדדין סביב בחתיכת ברזל אחד למטה סביב לשולים ואחד למעלה הסמוך לפה ואחד באמצע כ"י:

סעיף קטן יא
א"צ טבילה אפי' למי שהולך אחר המעמיד פי' לגבי טומאה פליגי אפ"ה הכא מודו וטעמא דכיון דלא הי דומיא דכלי סעודה דמדין. והר"ף הודה להטבילם בלא ברכה מרדכי:

סעיף קטן יב
כתב בס"ה כוס של כסף מחובר בכלי עץ ז"ל ב"י כעין דלי דלעיל שיש לו חשוקים של ברזל כך כוס זה עשוי מחתיכות כסף ועומדות החתיכות ההם ע"י שמקיפין אותן עץ סביב וז"ש מחובר בכלי עץ כלומר מחובר ע"י כלי עץ שהוא מקיפו סביב. והסמ"ק כתב בפירוש יותר שכתב כוס של כסף מחובר בתוך כלי עץ כו':

סעיף קטן יג
אבל מבחוץ לא אע"ג דמעמיד כלומר דוקא כשהכסף מבפנים והעץ מבחוץ צריד טבילה אבל אם הכסף הוא מבחוץ והעץ מבפנים ואע"פ שהכסף מעמיד את העץ כמו חשוקים של ברזל דלעיל א"צ טבילה דהכל הולך אחר מקום שנשתמש בו המשקה כו' עיין בב"י שפירש בע"א אבל אפירוש זה כתב שנ"ל עיקר: (וכתב רמ"א דרחיים של פלפלין שבתוך

העץ יש ברזל קבוע שטוחין בו צריך טבילה מרדכי. וכן המשפכות או הברזות של ברזל. ארוך עכ"ה):

סעיף קטן יד
ויש מחמירין להטבילו בלא ברכה כתב בב"י אתרווייהו קאי בין הוא של כסף ומעמידו של עץ בין הוא של עץ ומעמידו של כסף דמספקא להו אי אזלינן בתר המעמיד דוקא או לא ולכך מחמירין להטבילו בלא ברכה עכ"ל והא דנקט ולכך מחמירין ר"ל דלכל אחד יש קולא וחומרא דלדעת הר"מ דאמר בתר מעמיד אזלינן אם הכסף מבפנים א"צ טבילה ואם הוא מבחוץ שהוא המעמיד צריך טבילה ולדעת התוספות והרא"ש דלא אזלי בתר מעמיד הוי איפכא הלכך אזלינן לחומרא בתרווייהו אלא שהוא רחוק לעשות תרי חומרי דסתרי אהדדי ולכך אמר שמחמירין להטבילו בלא ברכה ר"ל הואיל ולא מחוור נתנו עליו חומר וטורח הטבילה אבל לא יברך מספק:

סעיף קטן טו
ודוקא בלוקח מן הנכרי כו' הטעם דצריך שיהא דומיא דכלי מדין שהיה שלהן עולמית וכתב ב"י שישראל שלקח כלים מן הנכרי לסחורה צריך ישראל הלוקח מישראל לטובלן:

סעיף קטן טז
אבל ישראל שלקח מן הנכרי פירוש קנין גמור:

סעיף קטן יז
ואם משכן לו נכרי כלי עיין בדרישה:

סעיף קטן יח
ישראל שנתן כסף לאומן נכרי לתקן לו כלי כו' פירוש שנתן לו חתיכת כסף שיעשה לו הנכרי כלי ממנו אין צריך טבילה כמבואר:

סעיף קטן יט
והריטב"א כתב דאפי' אם נתן לו כלי לתקנו ז"ל ב"י כלומר לא מיבעיא בנותן לו חתיכת כסף לאומן לעשות לו כלי מחדש אלא אפילו אם נותן לו כלי שבור כו'.

סעיף קטן כ
דקיי"ל הכל הולך אחר המעמיד כלומר וכיון שכלי זה אינו עומד כתקנה אלא ע"י נכרי חשיב כאילו הוא של נכרי כנ"ל לפרש דברי רבינו אלא שהלשון דחוק לפרש הכל הולך אחר המעמיד כענין שפירשתי כו' ע"ש בב"י ור"ל שלשון אחר המעמיד משמע דבר המעמיד הכלי עצמו כגון חשוקים דלעיל אבל לא שייך לומר מעמיד אאומן ועיין בדרישה:

סעיף קטן כא
ישראל שמכר כו' אבל אם משכנו בידו וחזר ופדאו א"צ טבילה אע"ג דמספקא לתלמודא אי משכנתא כזביני הא ודאי לא הוי כזביני ב"י (וי"ל הטעם דאמרי' הוכיח סופו על תחילתו דלא הקנה לו כלל עכ"ה) וממ"ש בא"ח ס"ס תמ"א מבואר הטעם והוא דיותר יש קנין לישראל מיד נכרי ממה שיש קנין לנכרי מיד ישראל. ואפי' אם נתייאש מלפדות מיירי נמי כאן שא"צ להטבילו כשפדאו אבל אם מתחלה השכין אדעתא שלא לפדות צריך טבילה מ"ו:

סימן קכא

סעיף קטן א
הלוקח כלים ישנים כו':

סעיף קטן ב
משפשפן כדי להסיר כו' כ"כ הר"ן בשם הראב"ד עיין בב"י שהביא ראיה:

סעיף קטן ג
ומטבילן והן מותרין דוקא כשקנה מן הנכרי צריך להטבילה אחר ההגעלה אבל כלי של ישראל שמגעיל פשוט שא"צ טבילה וה"פ דר"י בסמוך דס"ל דיכול לטובלה תחילה ואח"כ להגעילה דכיון דאין הטבילה צורך להגעלה אלא משום שיצא בטבילה מרשותו של נכרי לרשותו של ישראל א"כ אין נ"מ אם טובל קודם ההגעלה או אח"כ:
ובתשובה לרב האי גאון דכלי אבנים כו' עיין בא"ח סימן תנ"א:

סעיף קטן ד
וכתב הרשב"ם דוקא שמגעילם כו' כצ"ל:

סעיף קטן ה
ואם לא ירצה להשתמש בו אלא צונן כו' נראה שזה מחובר לשלמעלה וראיה לדברי ר"י הוא זה וכן הוא באשר"י דף צ"ו ע"ד ע"ש שהביא ראיות לדבריו:

סעיף קטן ו
כיצד הוא ההגעלה ישפשף הכלי היטב כדי להעביר חלודה שבו בספרי תניא אך את הזהב מכאן שצריך להעביר החלודה (ואם אינו יכול להעביר ולנקותה שלא ישאר מעט חלודה הו"ל דבר שאינו מקפיד ואינו חוצץ הגה"ה ותימה לי מנלן זה דשמא דוקא לענין חציצת טבילה אמרינן כן מנלן דגבי גיעולי נכרים רש"ל עכ"ה):

סעיף קטן ז
וי"א כו' עד דוקא בכלי שהאש מהלך תחתיו דאע"ג לענין בישול שבת שוין מ"מ ידוע שאין אומן גדול כל כך ואמרינן כבולעו כך פולטו דוקא ב"י:

סעיף קטן ח
ואם הוא ארוך כו' מלבנו באמצע אבל עירוי אינו מועיל:

סעיף קטן ט
ויורה גדולה כו' יעשה שפה מטיט כו' וז"ל רש"י ובלא שפה אינו נכשר דדלמא לא הוה מסקת ניצוצות על השפה בהא זימנא אבל איסור נתבשל בה פעמים הרבה ואם לא שעלה ניצוצות כל שעה העלה פעם אחת:

סעיף קטן י
או יכניס בה אוד בוער הטעם כדי שלא יצטנן המיים ואדרבה יוסיף להרתיחן לכך צריך אוד בוער:

סעיף קטן יא
כלי שיש בו טלאי כולי שמה שתחת הטלאי אינו נפלט בהגעלה פי' וחיישינן שמא אח"כ יפרד הטלאי קצת ממקום חיבורו ויפלוט איסור דאל"כ קשה הא קיל"ן דע"י הגעלה פולט מה שעתיד לפלוט כ"כ ב"י בא"ח סימן תנ"א ואין לומר דחייש נן שמא אחת הטלאי יש קצת איסור בעין והוא מפליט וחוזר ומפליט כל זמן שהאיסור קיים ז"א דא"כ למה צריך להגעילו קודם שיחבר הטלאי ישטפנו קודם שיחבר הטלאי ודיו או י"ל הטעם דהואיל ובלע איסור קודם שהיה בו טלאי זה ואח"כ נעשה בו טלאי זה אינו פולט אותו האיסור ע"י הגעלה ופולטו תמיד מעט מעט כשמבשלין בו כדאמרינן גבי כלי חרס ואע"פ שנט"ל הוא לכתחילה אסור והשתא א"ש דלא כתב כאן כמ"ש בהל' פסח דילבן הטלאי קידם וידבקנו דהא כתבתי שם דא"צ ליבון אלא כדי שידובק היטב ולא יכנס ביני ביני מן החמץ וזהו לא שייך כאן כשמגעילו מן האיסור וק"ל: (ואם בא לערות עליו מכלי ראשון פי' על כלי שנשתמש בו איסור והוא כלי ראשון ב"י עכ"ה):

סעיף קטן יב
כתב רב אלפס כו' ולא נהגו כן כו' שאם באנו לומר כן כדרך שנשתמש בו כו' בא"ח סימן תנ"ב כתב בשם אבי"ה וז"ל מי יודע לשער שיעור הפליטה אולי ישהם וחוזרין ובולעין לכן ירא שמים ישהם מעת לעת ע"כ פי' ישהה הכלי שרוצה להגעיל קודם שיגעלנו מעת לעת שיהא נט"ל ועד"ר:

סעיף קטן יג
ולא עוד אלא אפי' הכלי שמגעילין בתוכו ג"כ נאסר אם היה של היתר הא דאמר אם היה של היתר משום שאף בכלי איסור מותר להגעיל וכמ"ש בסמוך מיד:

סעיף קטן יד
ואין שום כלי מחזיק שיעור ששים פי' כלי כזה שמשתמש בו כל השנה דצריכין לשער בו בכולו משא"כ בר"ס צ"ג דקאי אקדרה של בשר כו' דשם י"ל דמיירי בקדירה שידענו כמה בשלו בו דא"צ לשער אלא נגד אותו בשר שבישל בו וכמ"ש שם:

סעיף קטן טו
אבל בבשר בחלב אינו כן אם בישל בה מים לבדם כו' לאו דוקא מים ה"ה אם בשל בהם ירקות רק שבא למעוטי בשר או חלב:

סעיף קטן טז
אם הוא דבר שאין דרכו להסיקו כו' הטעם דחיישינן דלמא חייס עליה שמא יפקע וימהר להוציא הגחלים ממנו:

סעיף קטן יז
כתב בעל העיטור כו' עד מגעילה שלשה פעמים ודיו הטעם דהואיל שחרס אינו יוצא מידי דופיו דאיסור דאורייתא החמירו בו אף באיסור דרבנן ועד"ר וצריך לגרוס בדברי ב"ה אפי' כלי חרס בקדרה כו' בבי"ת ולא בכ"ף וה"ק אמינא אפי' בכלי חרס ובאיזה כלי חרס מיירי בשאינו בת יומא וק"ל:

סעיף קטן יח
וכ"כ הרשב"א כו' עד כתרומה וחלה בזמן הזה כנ"ל ועד"ר ור"ל שנתבשלה תרומה או חלה בקדרה והיא אינה בת יומא מותרת בהגעלה:

סעיף קטן יט
הגעיל כלי שצריך ליבון אסור להשתמש בו בחמין אפי' שלא ע"י האש כ"כ הרשב"א וסיים למה"ד לכלי חרס שאף על פ' שהגעילו אינו יוצא מידי דופנו:

סעיף קטן כ
ויכול ללבן חצי הכלי ואח"כ חצי השני אע"ג שכבר כתב רבינו דין זה לעיל לענין הגעלה וא"כ ה"ה דלענין ליבון נמי דינא הכי ולא איצטריך להשמיענו גבי ליבון ועוד שהרי דין זה נלמד מדברי הרשב"א והוא לא כתבו אלא לענין ליבון וסמך דה"ה דנילף מליבון להגעלה וא"כ גם רבינו שכתבו לענין הגעלה ה"ה דנילף ליבון מיניה ואפשר ליישב לפי שרוצה לכתוב כאן דלענין הכשר לא אמרינן חם מקצתו חם כולו לכן כתב רבינו כאן דליבון מועיל לחצאין אלא שצריך ללבן גם החצי השני ואינו נכשר בליבון חצי האחת והיותר נראה דחזר וכתבו בזה לרבותא דאפי' במתכת דחם מקצתו חם כולו לא תימא בשעה שהגעיל החציה ופלטה איסורא חוזרת וקבלה איסור מחציה השני שנתחממה ג"כ ולא פלטה איסורא קמ"ל:

סעיף קטן כא
כתב הרשב"א כל כלי מתכות עד אם לא נשתמש אלא במקצתו נאסר כולו הא דאמר נאסר כולו ר"ל שאם רוצה להשתמש בו היתר אסור אפי' במקצת השני אבל לענין הכשר די לו בהכשר מקצתו וכמו שאכתוב בסמוך:

סעיף קטן כב
ונ"ל דוקא כשנשתמש בכולו מדקאמר רבינו ונ"ל כו' ולא קאמר ולא נהירא אומר אני שהוא מבאר דברי הרשב"א כן שמ"ש הרשב"א ודוקא לענין איסור אבל לענין הכשרו לא עלה לו הכשר עד שיכשיר כולו היינו דוקא היכא שנשתמש כולו באיסור אבל אם לא נשתמש בו איסור אלא מקצתו די לו בהכשר מקצתו ומ"ש לעיל נאסר כולו היינו לענין להשתמש בלי הכשר כמ"ש ולפ"ז מ"ש ודוקא לאיסור אבל לענין הכשרו כו' לא קאי אבל זה אדלעיל מיניה דלעיל לא מיירי אלא בנאסר מקצתו וכאן מיירי דוקא בנאסר כולו או אפשר לומר דאף בכאן איירי בנאסר מקצתו שהוא אומר שנאסר מקצתו דאמרינן דלמא טעה דמילתא דלא רמיא עליה דאינש לאו אדעתיה ולכן חיישינן דלמא כולו נאסר אבל אם ידוע לאחרים שלא נאסר אלא מקצתו נכשר נמי מקצתו וזהו שגרס רבינו ידוע ול"ג יודע דדוקא בעינן שיהא ידוע לאחרים כנ"ל לבאר דברי רבינו שמפרש דברי הרשב"א ולא פליג עליה וע"דר:

סעיף קטן כג
מחבת שמטגנין כו' כתב אבי העזרי בשם אביו רבי' יואל שצריכה ליבון כו' נתבאר בטור א"ח סימן תנ"א דנהוג עלמא כאבי העזרי ומיהו במחבת של איסור יש להחמיר כדברי ה"ר יואל ב"י:

סעיף קטן כד
סכינים ישינים כו' אם בא להשתמש בהם בצונן נועצן י' פעמים בקרקע קשה ודיו ז"ל הרא"ש בסוף ע"ז וסכין שפה והיא טהורה. אמר רב הונא עשר פעמים בקרקע. לאו דוקא עשר דהא בירושלמי קאמר ג' פעמים (כ"כ הר"ן בשם התוס' ועיין בב"י עכ"ה):

סעיף קטן כה
ואם בא להשתמש בו רותח מגעילה אבל הרמב"ם כתב בפי"ו דשיפה מהניא אפי' לחתוך בה רותח וכ"כ הר"ן וכתב שיש הוכחה לזה מן הירושלמי וכן פסק ב"י ונראה הטעם משום דסתם סכין אינו ב"י ואינו אוסר אלא קליפה ואותה קליפה הלכה ע"י שיפה ודוקא שיפה אבל נעיצה עשר פעמים בקרקע קשה לא מהני:

סעיף קטן כו
אבל אם יש בו גומות אסור להשתמש בו בין בצונן בין בחמין עד שילבנו אע"ג דבאין בו גומות לצונן א"צ אלא שיפה ולרותתין א"צ אלא הגעלה ה"ט משום דלצונן א"צ אלא

להסיר איסור הדבוק וזה הותר על ידי שיפה ולרותחין צריך להעביר איסור הבלוע וזה יוצא ע"י הגעלה אבל איסור סבתוך הגומות אינו עובר לא ע"י שיפה ולא ע"י הגעלה יצריך ליבון: (והוא קטן ר"ל אפי' הוא קטן עכ"ה).

סעיף קטן כז

וכתב א"א הרא"ש ז"ל אפי' לא ליבן אלא חודו כדרך שנשתמש בו הנכרי ע"י האש שפיר דמי טעמו דהואיל ולא נשתמש באיסור אלא קצתו א"צ להכשיר אלא קצתו אע"פ שמסיים שם הרא"ש וז"ל כיון שאין הישראל משתמש בסכין ע"י האור סגי בהכי עכ"ל אין רצונו בזה לתת טעם להתיר דמאי פסקא דכשם דאמרינן גבי נכרי פעמים דרכו להפוך בה הבשר ע"ג גחלים הה"נ בישראל שייך לומר כן אלא שכ"כ לומר דלא חיישינן שישתמש הישראל בכולו ע"י האור וכמ"ש בדרישה ע"ש:

סימן קכב

סעיף קטן א

כל נותן טעם לפגם מותר כו'. ובין אם היא בלוע מחלב ובא לבשל בה בשר או איפכא דאע"ג דהותרא בלע לא אמרינן כיון שנפגם שרי:

סעיף קטן ב

שאע"פ שנפגמה הקדרה קודם שבא לידי בשר בחלב פי' לידי איסור בשר בחלב.

סעיף קטן ג

אבל לא הדיחה יפה שהאיסור הוא בעין אינו נפגם בשהיית יום א' כ"כ הרשב"א בת"ה וכן הוא דעת רוב הפוסקים אבל הרמב"ם בפי"ז מהמ"א כתב שאפי' איסור בעין נט"ל הוא אם שהה מע"ל הביאו ב"י בד"ה והא דחשוב פגום ע"ש:

סעיף קטן ד

אינו נפגם בשהיית יום א' ל"ד יום אחד קאמר אלא לאפוקי אם ראינו שנפגם לגמרי דאז אפי' נבילה בעינה פוגמה כמ"ש רבינו לעיל בסימן ק"ג גם בסימן זה:

סעיף קטן ה

כתב הרשב"א כו' עד באין מבטלין איסור לכתחלה (דלא אמרינן ישתמש בו בתחילה במרובה ואחר כך במועט ע"ז אמר שאין מבטלין כי' עכ"ה) אפילו איסור מועט ואפי' איסור הבלוע ז"ל הרשב"א בת"ה הארוך ואפי' בשפע אסור להשתמש בו גזירה שמא ישתמש בה בדבר מועט ויבא לידי נ"ט עכ"ל ואע"ג דכאן כתב (וכן ת"ה הקציר עכ"ה) הטעם דאין מבטלין איסור לכתחילה נראה דשם נותן טעם בזה למה אין מבטלין איסור לכתחילה הא קי"לן דכשאין מתכוין לבטל האיסור שרי ואמרינן לעיל גבי חמאה של נכרים שבשלה דמבטל ע"י בישול חלב טמאה שבה הואיל ואין מתכוין לבטלה וע"ז

כתב שם הטעם דאסור משום דגזרינן שמא ישתמש בה דבר מועט (או י"ל דהטעם דאין מבטלין איסור לכתחילה היינו משום גזירה שמא יתן בה דבר מועט ויבא לידי נ"ט וא"כ הוי כמו דברי רשב"א שבת"ה הארוך עכ"ה):

סעיף קטן ו
סתם כלי נכרים הם בחזקת שאינן ב"י כתב ב"י זה דבר מוסכם מהפוסקים זולת הרמב"ם סובר שסתם כלי נכרים הם בחזקת ב"י והביא ב"י ראיותיו ע"ש:

סעיף קטן ז
וכתב הרשב"א כו' עד שכל האומר בשל לי כאילו בשלו בידים פי' והוי כאילו עשה לכתחלה דאסור ומיירי באופן שאין בו משום בישול נכרים כגון שלא גמר כל הבישול ע"י נכרי שהישראל סייע או שחיתה בגחלים או שהוא דבר שאין בו משום בישולי נכרים כגון דבר שנאכל כמות שהיא חי.

סעיף קטן ח
שכל האומנים מיחדים כלים כו' כדי שלא יפגמו אומנתם פי' כדי שלא יפגם מה שהם עושים המרקחת או הפת משום דטעם פגום פוגם בכל דבר הלכך מיחדים כלים שאין משתמשין בהן אלא מלאכתן לבד ואותו מין עצמו אינו פוגם א"כ כיון שאין עושין אלא בכלים המיוחדים להן נמצאו שלעולם הן בן יומן שבכל יום ויום עושה בהן מרקחת:

סעיף קטן ט
ובעל נפש יחוש כו' שדברים אלו מביאין לידי טהרה כו' הטעם שכל מאכל טרפה מטמטם הלב:

סעיף קטן י
וטעם דמחזיקין כו' עד ואפי' אם נשתמשו בו היום שמא נשתמש בו בדבר הפוגם פי' שאותו מין שנשתמש בו פוגם לזה המין שמשתמשים בו עכשיו ודבר וה מבואר בסימן ק"ג ועיין בא"ו של מ"ו דף כ"ב ע"ב:

סעיף קטן יא
ולפי זה ה"ה נמי כלים שלנו שהוא ס"ס תלינן להקל והא דכתב הרא"ש הטעם בכלים דידהו משום דלגבי דידן אפשר לשואלו משא"כ בכלי נכרים שאין סומכין עליהם לאפוקי מי"א דבכלים שלנו לא שייך ס"ס משום דאיבעי ליה לידע ואי לא ידע קנסינן ליה ואסור אשמועינן רבינו דמותר באם אירע שאינו יודע (ועיין באו"ה של רש"ל דף כ"ב ע"ג ובאו"ה של רנ"ש דף ע"ה ע"א עכ"ה):

סעיף קטן יב
כתב הרשב"א כו' שכל שאין מתירין שלו באין מאליהן ע"ל סימן ק"ב.

סימן קכג

סעיף קטן א

יין שנתנסך לע"א אסור בהנאה הטעם שנא' אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם מקיש יין שלהם לזבחים שלהם ובזבח שלהם כתיב ויצמדו לבעל פעיר ויאכלו זבחי מתים:

סעיף קטן ב

וחכמים גזרו על סתם יינם ז"ל הגמרא גזרו על פיתן ושמנם משום יינן ועל יינם משום ייחוד בנותיהן:

סעיף קטן ג

עשו סתם יינם כאילו ודאי נתנסך כו' פי' ר"ן כיון דכבר נאסר סתם יינם משום חתנות בנותיהן חששו שמא אתי למיטעי ולהתיר גם יין שנתנסך ודאי בהנאה כמו סתם אבל אי לאו טעמא דחתנות לא הוה חיישינן למגזר משום י"כ דמיעוטא הוא ולמיעוטא לא חיישינן ועוד כתב רמב"ן דאם איתא דנסכיה לא הוה מזבין ליה (ולהכי איצטריך למגזר משום בנותיהם עכ"ה) עכ"ל ר"ן. אבל מלשון רבינו משמע דלא ס"ל האי פירושא אלא שמשום שהוצרכו לאסור סתם יינם משום בנותיהן אסרוהו גם בהנאה כיון שמצינו שאסרה התורה יין נסך בהנאה עשו איסורם כיין של תורה משא"כ בפיתן ושמנם דלא מצינו בהו איסור הנאה בשום דבר וכן מוכח מל' התוס' בפ"ב דע"א דף כ"ט ריש ע"ב ע"ש. והשתא א"ש מ"ש בסמוך בשם הרא"ש ז"ל וטעמים הללו מספיקין כו' דמשמע דמשום איסור בנותיהן אסרו בהנאה לא משום גזירת יין נסך עצמו ומסיק ומיהו י"ל שמתחלה לא כו' ר"ל ליישב דברי הרשב"ם י"ל דס"ל כן אבל לדידיה לא ס"ל תנא כמ"ש תחלה וזהו שמסיק ומיהו ראיה ברורה אין לנו להתירו בהנאה ור"ל דהא לטעם שכתבתי ראשונה דאיסור הנאה היה תחלת גזירתם ומשום חתנות לחוד החמירו אפי' בהנאה כיון שלדין תורה מצינו איסור הנאה ביין ואותו טעם לא בטל גם לדידן והיינו דוקא בסתם יינם אבל במגע עכו"ם ודאי מתחלה לא אסרוהו בהנאה גם לא בשתיה משום חתנות אלא משום גזירת ניסוך וכיון שאין ניסוך בזמנינו בדין הוא להקל בו בזמנינו דבטל טעם בטל דבר דומיא דגילוי שאין נוהג בזמנינו וכמ"ש לעיל בסימן קי"ו ע"ש. ובזה נתיישב נמי מ"ש רבינו אבל רשב"ם כתב בשם רש"י כו' ר"ל דמדברי רשב"ם שמסיח וכתב דע"ז סומכין בהרבה מקומות ליקח יינם בחובותיהן כו' ע"כ לא ס"ל טעם רבינו דאסרו בהנאה משום מתנות דא"כ אין חילוק בין זמנם לזמנינו אלא ס"ל הטעם כמ"ש בשם הר"ן דמשום לתא דיין נסר גזרוהו והשתא שייך שפיר לכתוב תיבת אבל כו' ומסיק אבל הרא"ש לא

ס"ל ה"ט אלא משום בנותיהן גזרו בהנאה וק"ל ובזה נסתלק תמיהת ב"י מ"ש אדברי רבינו שכתב אבל רשב"ם שהוא לשון שאינו מדוקדק שוב מצאתי כן בד"מ ע"ש:

סעיף קטן ד

והחמירו לאסור בהנאה אפי' מגע נכרי ביין שלנו פי' מצד חומרא בעלמא ולא גזרו ע"ז דגזרו הוא מלשון אסרו וע"ז לא גזרו אלא החמירו מצד חומרא דאל"כ יקשה אי מגעם ביינות שלנו גזרו ק"ו ליינות שלהם:

סעיף קטן ה

אבל הרשב"ם כתב בשם רש"י וכו' והוי כתינוק לאסור בשתייה ולא בהנאה אבל ר"י חילק ביניהם דשאני תינוק דאין בו אפי' כוונת מגע דקולא ממכוון ליגע בלא כוונת ניסוך:

סעיף קטן ו

וגם אם נגע נכרי ביין שלנו כו' יש לדקדק דמאי וגם הלא כ"ש הוא אם יינם של נכרי מותר ליקח ממנו ולמוכרו כ"ש שאין מגעו ביין שלנו אוסר ונראה דקי"ל נכרי שניסך יין ישראל היו כופין אותו ליתן המטות וה"א דגם כאן דוקא מאותו נכרי יקח המעות ולא מאחר קמ"ל דמותר למוכרו לנכרי (או יש לומר דקמ"ל דה"א שיהא דומה למ"ש לעיל סי' קי"ח גבי אם נתנה השפחה נכרית דבר איסור במאכל שלא יאכילנה אותו לא לה ולא לנכרי אחר וכמ"ש הב"י בשם שבלי הלקט ומטעם שלא תרגיל לעשות כן עכ"ה).

סעיף קטן ז

אבל סתם יינן שאסרו בהנאה משום בנותיהן ביארתי בסמוך וגם מ"ש ומיהו י"ל שמתחלה לא אסרו כו' כ"ז בארתי בסמוך:

סעיף קטן ח

וכיון שמשום צר ניסוך אסרוהו כו' אף ע"פ דלפי מה שביארתי דעת הרא"ש דמשום חתנות לחוד אסרוהו בהנאה ואם כן מאי זה דקאמר משום צד ניסוך לק"מ דהא כבר כתבתי דלא אסרוהו בהנאה משום חתנות אלא משום דהואיל ונמצא ביין צד איסור הנאה והוא יין נסך א"כ איסורו מ"מ מצד יין נסך ולכן קאמר דאין לאסור אלא ביין הראוי לנסך. גם י"ל דקאי אמגע נכרי ביין שלנו וא"ש ומ"ה כתב רבינו הטעם כיון שאינו ראוי לנסך. והרא"ש שכתב הטעם משום דיין מבושל אינו שכיח נראה משום דהרא"ש קאי אדשמואל ששתה יין מבושל עם אבנט ולשתות עם הנכרי אפי' יין שלנו יש בו ודאי לגזור משום חתנות כיון דמעורב עמו בשתייה מ"ה הוצרך לטעם דבאינו שכיח לא גזרו ומשום לא שכיח לחוד אין להתיר דהא מגע נכרי ביין שלנו ג"כ אינו שכיח ואפ"ה אסרו מ"ה הוצרך רבינו לכתוב דאין לאוסרו משום מגע נכרי כיון דאינו ראוי לנסך וק"ל.

סעיף קטן ט
לפיכך יין מבושל שנגע בו נכרי אין בו משום יין נסך פי' ומותר לשתותו עם הנכרי בבית ישראל אפי' הוא של נכרי אם ידוע שלא נתנסך קודם שנתבשל כמו שהוכחתי בדרישה ע"ש וכמ"ש רבינו בסמוך בשם הרמב"ם גבי יין שיש בו מעט דבש.

סעיף קטן י
אלונתית שלנו כו' אין בו משום יין נסך כתב ב"י ומותר אפי' בשתיה ונ"ל דדוקא בהנאה מותר ולא בשתיה ועד"ר:

סעיף קטן יא
ואיזו אלונתית יין ישן ומים צלולים פירש"י שנשאבו ועמדו בכלי יום או יומיים להיות צלולים ושופכים העליונות בנחת במסננת:

סעיף קטן יב
והרשב"א כתב דלאו דוקא כו' רק שישתנה טעמו מחמת הדבש והפלפלין לאו דוקא נקט רשב"א יין ופלפלין דה"ה אם נשתנה טעמו מחמת אחד מהם והא דאמר בגמרא שליש מכל אחד היינו משום שכן היה דרכן לעשות יינומלין.

סעיף קטן יג
אבל אם רואין שמוציאין אותה מן האוצר מותר שאין מערבין בה יין כו' פי" יין ישן הנ"ל אין מערבין בו עד שעת מכירה כ"כ ר"ת אלונתית נקרא תחלה בלא יין (ורש"י פי' שלקחה עשויה מיד ישראל ע"ש בפרק אין מעמידין עכ"ה):

סעיף קטן יד
תבשיל שיש בו יין כו' אין בו משום יין נסך דוקא תבשיל לפי שאין היין ניכר בעין כלל אבל כשמשימין אותו בשומין או בחרדל יש לחוש יותר כיון שהוא בעין תוס' ועד"ר:

סעיף קטן טו
כתב הרמב"ם ק"ק דה"ל לרבינו לכתוב ולסדר דברי הרמב"ם קודם דין תבשיל שהוא מדבר ג"כ מעורב דבש דומיא דאלונתית ויינומלין ושמא י"ל דסידר אהדדי תחלה דינים הפשוטים הנזכרים בגמרא:

סעיף קטן טז
אם נתערב ביין מעט דבש כו' נקט מעט דבש לרבותא דבהרבה דבש שנשתנה טעמו פשיטא דמותר וכמ"ש בסמוך דאפילו הרא"ש מודה אלא אפילו מעט דבש שלא נשתנה טעם היין אפ"ה אין בו משום יי"נ כמו שמבאר הטעם הואיל ואינו ראוי לנסך וביאור זה כתב ב"י כלומר הואיל ואינו ראוי למזבח אינו ראוי לנסך לע"א עכ"ל ור"ל משום שנא' כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו וגומר:

סעיף קטן יז
הרי הוא כיין מבישל וכשכר ומותר לשתותו עם הנכרי ר"ל בבית ישראל כמו שכר וכמ"ש לעיל ביין מבושל:

סעיף קטן יח
וכתב הרא"ש ואין לסמוך ע"ז שעיקר הגזירה משום בנותיהן והא דכתבתי לעיל דביין של ישראל שנגע בו נכרי הגזירה משום יי"נ עצמו י"ל דהיינו דוקא במגע נכרי לחוד אבל לשתות עמו הוי בו ג"כ משום בנותיהן:

סעיף קטן יט
ואין לסמוך ע"ז והא דהתיר לעיל יין מבושל כתב הרא"ש משום דיין מבושל אינו מצוי כ"כ ובדבר שאינו מצוי לא גזרו דהוי דומיא דשכר דאין בו קירוב דעת ועוד דא"כ כל אדם יעשה כן כדי לשתות יינו עם הנכרי משא"כ במבושל דאין אדם טורח לבשל כל יינו וכתב עוד דאף את"ל שלא גזרו אלא ביין הראוי לנסך שכל גזירתם אחשש ניסוך אסמכוה מאן לימא לן דאינהו לא מנסכי יין המעורב בו דבש ושאור הלא הם מקריבים בנות שוח ופירות לע"א שאסרה תורה למזבח וכמו יין מזוג שפסול לנסך על המזבח ואפ"ה אסיקנא דיש בו משום יי"נ. וכתב ומ"מ נראה דהיינו דוקא בנותן בה מעט דבש או שאור אבל אם נתן בה הרבה עד שנשתנה טעמה מחמתו שרי וכ"פ ב"י:

סעיף קטן כ
חומץ כו'. (כו' של ישראל עכ"ה) ונקרא חומץ משעבר עליו ג' ימים משעה שהחמיץ פי' משעה שהתחיל לשנות טעמו ולהחמיץ שכל שקיבל השינוי אין בין תחלת השינוי לגמר החומץ יותר מג' ימים ועד"ר. ואין להקשות דלעיל סימן קי"ו בדין גילוי סתם רבינו וכתב דיין שהחמיץ אין בו משום גילוי אע"ג דחמירא סכנתא דשאני התם דידוע דהשרצים אין שותין חומץ ובל דבר הדומה לו משא"כ בזה דאנשים שותים דברים הדומה לחומץ כמ"ש ר"ת.

סעיף קטן כא
וחומץ של נכרי שהיה תחלתו יין אסור אע"ג דאפי' חומץ של ישראל נאסר במגע נכרי אשמועינן כאן דאפילו במקום שלא נאסר חומץ של ישראל כגון לר"ת לאחר י"ב חודש ולרשב"א אם מבעבע כששופכין אותו על הארץ ולר' משולם לאחר ג' ימים אפ"ה אם הוא של נכרי אסור משום שמתחלה היה יין ביד נכרי ונאסר ושוב אין לו היתר.

סעיף קטן כב
יין מזוג אפי' נתן בו מים הרבה כו' פי' שאם מזגו לדעת אפי' נתן בו מים יותר מששה חלקים אמרינן אדם לפי טבעו משא"כ באם נפל מים לתוך יין שלא לדעת דכל שהוא

יותר משלשה חלקים מים לאו יין הוא דלא מיקרי יין אלא כעין מזיגת רבא ברי' דר"י בר חמא על חד תלת והרשב"א פסק אם נתערב בו' חלקים מים מותר.

סעיף קטן כג

התמד שנותנין מים ע"ג חרצנים כתב הר"א אב"ד כו' אע"פ שהר"א אב"ד כתב דינו סתם נקט רבינו חרצנים לרבותא דר"ל אותם חרצנים שנדרסו ברגלים ולא נעצרו בגלגל וקורה דחרצנים אלו עדיפי משמריה ואפ"ה סובר הר"א אב"ד שאין בו משום י"נ אא"כ נתן ג' ומצא ד' והיינו כעין מזיגתו דרבא ברי' דר"י בר חמא וכמ"ש בדרישה דהר"א אב"ד מיירי אף בתמד חרצנים אלו:

סעיף קטן כד

והראב"ד כתב שאין להתיר מגע עכו"ם בשום תמד ר"ל אפי' תמד של חרצנים שנעצרו בגלגל וקורה וכ"ש בשל שמרים וכמ"ש בדרישה דאף בשל שמרים נמי איירי ולא שנא פעם ראשון ושני לעולם אסור ובלבד שיהא בו שום טעם יין:

סעיף קטן כה

והר"ר יונה כתב שמרים שלנו שתמדן ולא מצא אלא כדי מדתו פעם ראשון אסור אע"פ שהרר"י כתב סתם תמד של שמרים כל יזמן שלא מצא יותר מכדי מדתו מותר מ"מ דייק רבינו מלשונו שפעם ראשון אסור שכתב דכיון שהתירו תמד שני במעשר למדנו שנתבטל טעם היין כו' משמע דוקא פעם שני נתבטל ולא טעם ראשון והטעם דאמרינן יצא יין שבהן ונכנס מים:

סעיף קטן כו

אבל שמרים של נכרי לעולם אסורין טעמו דהואיל והן שמרי יי"נ אסורין בהנאה:

סעיף קטן כז

ומים שנותנים על החרצנים כו' אפי' לא מצא כדי מדתו כו' הטעם שחרצנים בלועין מיין הרבה כמ"ש בדרישה הלכך אמרינן שבלעו מים ויצאו יין מהם ומ"ש הלכך לעולם יש בו משום מגע נכרי עד שיהא גרוע שאין דרך בני אדם לשתותו כתב מ"ו פי' לעולם אפילו לא מצא כדי מדתו אלא מעט מזעיר אבל מ"מ מיירי דוקא פעם אחד ושני ודו"ק עכ"ל ואינו נראה דלשון לעולם לא משמע הכי גם בסמוך כתב רבינו בשם הר"ר יונה שמרים של נכרי לעולם אסורין ומפרש שם דבכל ענין מיירי אפילו תמדן כמה פעמים הה"נ מ"ש כאן לעולם פירושו כן וכנ"ל דר"ל אסור לעולם אפילו תמדן כמה פעמים ולמד כן מדברי הרר"י שמסיים בסוף דבריו אבל לענין מגע נכרי יש לו להחמיר עד שיהא כ"כ גרוע שאין דרך בני אדם לשתותן עכ"ל (מיהו כשאין בו כלל טעם יין ודאי מותר אפילו בפעם ראשון עכ"ה) משמע בהדיא מדבריו שאסורין לעולם כמ"ש:

סעיף קטן כח

ואם נעצרו בגלגל אז אין בהן משום יי"נ כו' כתבתי בדרישה שנלמד כן מדברי ר"י מדכתב דבריו בחרצנים שנדרסים ברגלים ולא נעצרו בגלגל וקורה משמע מדיוקא דבנעצרו בגלגל וקורה אין בו משום יי"נ אא"כ ינתן ג' ומצא ד':

סעיף קטן כט

חרסים שבלעו יין הרבה כו' (הרי הן כמותו ככ"ל עכ"ה) הוא חרס הדרייני בפ"ב דע"א ריש דף ל"ב מאי חרס הדרייני אמר רב יהודה אמר שמואל חרס של אדריינוס קיסר (פירש"י כשרצה ללכת בגייסות היה מוליכן עמו) כי אתא רב דימי אמר קרקע בתולה היתה שלא עבדה אדם מעולם עבדה ונטעה (ומכח שלא נעבדה היה כל כחה קיים והוציאתו בגפן זה שנטעה בה ונעשה חזק) ורמא ליה לחמרא (שנעשה מהגפן) בגילפין (בכלי חרס) חיורי (חדשים דמייצי) ומייצי להו לחמרייהו ומתברי להו בחספא ודרו בהדייהו (נושאין אותן עמהן) וכל היכא דמטו תרו להו (שורין אותן במים) ושתו אר"י בן לוי ויין ראשון שלנו (יין משובח שלנו) כשלישי שלהן (כששרו החספין פעם השלישי במים היו אותן מים השלישי משובחין כיין שלנו):

סעיף קטן ל

אם בלעו יי"נ הרי הן כמותו ואסורין בהנאה ואפי' לסמוך בו כרעי המטה אסור אף ע"ג דאמרינן לעיל קדרה שנאסרה שבלועה מבשר בחלב מותר לתת לתוכה פירות שאני הכא שרוצה בקיומו של איסור ע"י דבר אחר שניחא ליה שהיין בלוע בתוכו שבחרס מתחזק ממנו משא"כ התם שאינו חפץ במה שבלוע בתוך הקדרה והיותר נראה דחרס זה עומד ליתנו במים ויצא טעם היין שבחרס לתוך המים ויהיה לשבח לשתייה כיין והרי הוא כאילו היין בעין משא"כ בטעם הקדרה דאדרבא טעמו מקולקל ואינו חפץ בו.

סעיף קטן לא

וכן שמרי יין כו' והמחמיץ בהן תוך זמן איסורו כל העיסה אסורה בהנאה (כתב רש"ל רל ולחם שהחמיץ בשמרי יין ר' אפרים חקר ודרש אחר הדבר והתירו אחר חנוכה שאז דרכם לייבשם כשרוצים להחמיץ וצריך לערבם במים ואז נתבטל טעמו ולכך ראיתי דברי הר"ח. אבל רבינו שכתב תוך זמן איסורו נראה דמיירי תוך י"ב חדש ולא כמ"ש הר"ח דאל"כ לא הוה סתם לן רבינו וק"ל עכ"ה) ומה שאוכלין לחם של נכרי ולא חיישינן לזה כתב המרדכי הטעם כי א"א שלא יתקן נכרי אחד משמרי שכר וכל היכא דאיכא למיתלי לקולא תלינן:

סעיף קטן לב
כתב הרשב"א תמצית היין כו' (בל"א וויין שטיין עכ"ה) נהגו בו היתר כו' משמע מדבריו שמותר מיד וא"צ שום דבר לא לקלוף ולא להמתין ואע"פ שכתב שמעשים בכל יום כו' לאחר מילוי כו' היינו משום איסור הבלוע צריך מילוי כמ"ש בסימן קל"ה דעד י"ב חדש אסור משום הבלוע בו אבל לענין תמצית היין הנקרש א"צ מילוי ומילוי לחוד לא מהני לתמצית היין הואיל והוא בעין וע"כ צריך שיהא יבש. מיהו בדברי הרשב"א משמע דביבש היינו כשנתייבש י"ב חדש ורבינו ג"כ נראה דכוונתו כן מדכתב ז"ל כיון דנתייבש כ"כ ואדלעיל מיניה קאי דאיירי בנתייבש י"ב חדש. (לאחר מילוי היינו עירוי בסימן קל"ה עכ"ה):

סעיף קטן לג
ואין מקלפין התמצית כו' ואין להקל לכתחלה אלא רוחצין בפנים היטב ומקלפין יפה יפה מ"ו:

סעיף קטן לד
מאימתי נקרא יין ליאסר משהתחיל לימשך כו' פירוש שהגת מדרון ואם פינה החרצנים והזגים והבדילם למקום אחד והיין למקום אחד זהו המשכה ונאסר כולו בנגיעת הנכרי וכמ"ש בדרישה.

סעיף קטן לה
ואפילו לא נגע אלא דרכו ונמשך וירד מכחו לבור פי' אפי' לא נגע הנכרי בענבים שבגת כלל אלא דרכן כגון ששם עצים על הענבים ועלה נכרי על העצים וכדרכו מכחו ויצא היין חוץ לגת נאסר מה שיצא כיון דמכח נכרי נפק ואפילו רש"י דסבר דהמשכה בגת משויא ליה יין אף על גב דלא נפק לברא היינו לאסור במגע נכרי אבל היכא דלא נגע אפי' יין גמור לא מתסר משום כחו לבר אא"כ נפק לברא ב"י ונראה לי פי' לדבריו דאם נגע רגלו בשעת דריכה הוה אסור בשתייה אפילו לא יצא לחוץ אף על גב דבסי' קכ"ד יתבאר דאף אם דרך ברגליו ונגע בהן בענבים וביין שבגת אינו נאסר בהנאה דטרוד הוא במלאכתו מ"מ בשתייה אסור וכאן איירי באיסור שתייה דהא אף מה שיצא מכחו אינו נאסר להרא"ש בהנאה כ"א בשתייה כמ"ש בריש סי' קכ"ה.

סעיף קטן לו
מה שבבור אסור כדבעינן מימר בר"ס קכ"ה ושם יתבאר דלהרא"ש לא נאסר מה שיצא מכחו אלא בשתייה:

סעיף קטן לז
ופירוש התחיל לימשך כמו שפרש"י שנמשך על הגת בעצמו כו' פרש"י כתבתי בדרישה בשם הרא"ש גבי מאימתי נקראיין כו' ולאפוקי מפי' ר"ת שפי' באין המשכה עד שיקלח היין מן הגת:

סעיף קטן לח
ואם פינה החרצנים והזגים כו' ונאסר כל מה שבגת ה"ה בגיגית דינא הכי ובדרישה כתבתי מה בין גת לגיגית:

סעיף קטן לט
אפילו לא נגע אלא בחרצנים ובזגים אם יש טופח ע"מ להטפיח אבל אי לא הוי ע"מ להטפיח מותר ולא שייך כאן לומר שיהא אסור משום ניצוק חיבור וס"ל לרבינו כסמ"ק שפי' הא דאמר רב הניצוק כו' ומשקה טופח הוי חיבור ר"ל טופח ע"מ להטפיח ולא כפרש"י עיין בב"י:

סעיף קטן מ
אכל כל זמן שלא הבדיל היין מהזגים והחרצנים כו' פי' אף ע"פ שהבדיל היין מלמעלה לא הוה הבדלה עד שיבדלנו עד שולי הגיגית ב"י ע"ש:

סעיף קטן מא
הלכך אם הגת סתימה כו' פירש"י סתומה שסתם הצינור של גת שלא יוכל היין לירד ממנה לבור ומליאה כדי שלא ימשך בגת עצמו אלא במקום שנסחט שם עומד מעורב עם הזגים ועד"ר:

סעיף קטן מב
אלא שר"ת החמיר לאסור בה כיון דבהמשכה כל דהוא כו' אע"ג שא"א לימשך הואיל והיא סתימה ומליאה אפשר שימשך כגון שיקח בכוס או שאר כלי יין צלול מן הגת (ודוקא לכתחלה אבל בדיעבד נראה שמותר כששמר ישראל את ידיו כמ"ש לקמן סימן קכ"ד ע"ש עכ"ה):

סעיף קטן מג
אי אפשר ליזהר ממגעו של נכרי אחר המשכה כתב ב"י שגירסא זו עיקר ע"ש (ולאפוקי מי"ס שגורסין אחר המשכה אטו שאינה סתומה עכ"ה) ועד"ר:

סעיף קטן מד
וכשדורכין בגיגית לא שייך בה המשכה לכי שאינה מדרון כמו גת ב"י:

סעיף קטן מה
אבל אם פינה לו כחרצנים מצד אחד כו' עד"ר כתבתי שם מ"ש בין גת לגיגית. (וכיון לשלותו פי' להוציאו לשון של נעלך וגומר מכ"ה):

סעיף קטן מו
וגיגית מלאה כו' בבית נכרי אסור לקנת ממנה שמא המשיך וחזר ומלאה כי' ולפיכך היא מלאה ואינו ניכר שמשך ממנה:

סעיף קטן מז
גת שהיא סתומה ומלאה דלא שייך בה המשכה פירושו כתבתי בסמוך:

סעיף קטן מח
וירד ממנה יין וחרצנים ביחד לתוך גרגותני כו' פי' שירד ממנה קודם שהיתה מלאה וירד ממנה כל מה שהיה בתוכה ואח"כ סתמה ומלאה וה"ה דהוי מצי למימר שלקח ממקום אחר יין צלול ועירב לתוכו ולא בא להשמיענו כאן אלא שנאסר מה שבגת ע"י תערובת זה ששופכין לתוכו שהוא דבר הנאסר כבר ועד"ר ושם פרשתיהו בע"א:

סעיף קטן מט
נאסר מה שבגת משום תערובת יין שבסל שנתערב בו אין להקשות וליהוי בטל בס' הא כתב רבינו לעיל סימן צ"ח דאפי' מין במינו בטל די"ל דשאני י"נ דחמיר ואפילו בסתם יינם אף ע"ג דלקמן בסימן קל"ד כתב רבינו דסתם יינם בטל בס' היינו לענין שלא יהא אסור בהנאה דבהכי מיורי שם אבל לענין היתר בשתייה לא אמרינן שבטל בס' ודו"ק:

סעיף קטן נ
אבל בספר התרומות כו' עד אין הלכה כרב הונא בזה דקדק לומר בזה למידק דדוקא בזה אין הלכה כמותו אבל מה שאמר רב הונא יין כיון שהתחיל לימשך נעשה י"נ בזה הלכה כרב הונא וכתבתיו לעיל בדרישה:

סעיף קטן נא
דקי"ל סליק את מינו כמי שאינו כו' צ"ל דהיינו למ"ד דמין במינו אפי' באלף לא בטיל וכמ"ש בסימן צ"א או י"ל דס"ל דמין במינו בטיל אלא דבי"נ סובר דאינו בטיל וכן מוכרחין לומר לקמן ס"ס קכ"ו ודין ביטול בס' יתבאר לקמן סימן קל"ד. (והיינו דוקא כשנפל בקילוח גדול אבל בקילוח קטן בטל בס' ע"ש בריש הסימן עכ"ה):

סימן קכד

סעיף קטן א
דהיינו כל שזוכר ומזכיר בפיו ע"א ומשמשיה כן הוא ל' הרשב"א שכתב כל שהוא זוכר ומזכיר בפיו ע"א ומשמשיה והביא ראיה מהתוספתא דאיתא התם איזהו גדול כל הנודר ומזכיר שם ע"א ומשמשיה ע"כ ופירושו שזוכר במחשבה ומזכיר בפיו ומתוך שמזכיר בפיו אנו יודעין שזוכר ג"כ במחשבה ומ"ה אף שבשעת נגיעה אינו מזכיר שום ע"א מ"מ כיון ששומעין ממנו שרגיל להזכיר בפיו מסתמא בשעת נגיעה היה מחשבתו על רע"א:

סעיף קטן ב
גר תושב כו' ומתוך כך פסק נכרי שמל כו' אוסר ג"כ בשתייה רבינו יליף מכאן דאוסר בשתייה אפי' מל אף דכל שמל כבר קיבל עליו שלא לעבוד ע"א ומודיעין אותו מקצת מצות קלות וחמורות אפ"ה ילפינן מגר תושב שאוסר בשתייה שהרי עיקר י"נ משום ע"א וגר תושב אינו עובד ע"א ואפ"ה אוסר בשתייה הואיל ואינו ישראל גמור ה"ה למל ולא טבל שאינו ישראל גמור עדיין אוסר ג"כ בשתייה. אבל מדברי הרשב"א דיליף מגר תושב שאינו אוסר בהנאה אבל בשתייה פשיטא ליה דאוסר אלא ה"א אף בשתייה יאסור שכתב שם וכל שמל ולא טבל וכו' ולא גרע מגר תושב הלכך אין מגעו אסור אלא בשתייה ע"כ (והר"ן כתב דגרע דגר תושב מקבל מהשתא וגר אינו מקבל אלא לאחר טבילה כו' מ"ש עכ"ה) משמע דה"א אפילו בהנאה יהא אסור ורבינו שכתב דיליף משם שאסור בשתייה דמשמע מיניה אבל בהנאה פשיטא ליה דמותר כ"כ שרוצה להביא דעת הרא"ש שאף בשתייה מותר:

סעיף קטן ג
וא"א הרא"ש ז"ל מתיר בשניהם בשתיים דוקא מגעה ביין ישראל אבל יין של גר תושב עצמו אסור בשתייה ועד"ר:

סעיף קטן ד
פסק ר"ח הקונה עבדים כ' דקדק לומר דוקא קונה מן הנכרי אבל קנה מן ישראל א"צ שישהה י"ב חדש שכבר נעקר שם ע"א מפיו בבית ישראל ראשון:

סעיף קטן ה
עושין י"נ עד י"ב חדש הטעם דאז נשתקע שם ע"א מפיהם:

סעיף קטן ו
ודוקא עבד שאינו מתגייר מדעתו כו' נראה דלא אירי דעלו וטבלו בע"כ לשם עבדות דא"כ איך מסיק בשם ר"ת והרא"ש דמיד שנימול אין עושה י"נ הא לקמן בסי' רס"ז סוף דף מ"ח כתב בשם רי"ף דאין עליו תורת עבד כל זמן שאינו מתגייר מרצונו וכ"פ שם ב"י ובש"ע סעיף ה' אלא ודחי ה"פ שאינו מתגייר מדעתו דאלמלא שמכרוהו לישרחל לא נתן לבו לגייר לפיכך אף לאחר שמכרוהו לישראל דניחא ליה למול ולטבול לשם עבדות מ"מ שם ע"א שגור בפיו עדיין משא"כ בגר שנתן על לבו מעצמו לגייר וק"ל:

סעיף קטן ז
אבל גר שמתגייר מדעתו מיד לאחר שימול ויטבול. כרשב"א דבעי טבילה ג"כ או י"ל דלאו דוקא נקט טבילה:

סעיף קטן ח
ור"ת פסק דאפי' עבד מיד לאחר שימול ויטבול כו' אינו עושה י"נ אבל טבילה מיהא בעי ובהא גרע מגר שאינו עושה י"נ לאסור בהנאה אף בלא טבל וכן מוכח בב"י ע"ש:

סעיף קטן ט
והרמ"ה כתב דוקא כשמלו ולא טבלו והכי מסתבר וגדולים אפי' מלו אסורמשום דאין דעתם לטבול (דמאחר שנעשה גדול ולא נעשה ישראל לא יטבול עצמו עוד משא"כ גר שמעצמו מל מסתמא יטבול עכ"ה) אלא משום אימת רבן מלו משא"כ בגרים וכן הוא מפורש בתוס' דפרק ר' ישמעאל (עבודה זרה דף נ"ז:)

סעיף קטן י
כתב הרשב"א כבר ביארנו כו' אף ע"ג שדבר זה עדיין לא ביארו כאן רבינו הביא כאן לשון הרשב"א שהוא כ"כ לפי שיטתו:

סעיף קטן יא
אין להקנות דאף דאינה עובדין ע"א מ"מ לא דמי לגר תושב שהרי גר תושב קיבל עליו עוד ו' מצות אחרות שהרי כתב הרשב"א גר תושב שקיבל עליה ז' מצות די"ל דלאו דוקא נקט הרשב"א ז' מצות דה"ה אם לא קיבל עליו אלא שלא לעבוד ע"א יינו מותר בהנאה דעיקר אסור י"נ משום ע"א אלא דנקט גר תושב שקיבל עליו ז' מצות כו' לרבותה דאע"פ שלא קיבל עליו בפי' שלא לעבוד ע"א אלא קיבל עליו סתם להיות כבן נח אפ"ה יינו מותר וכן משמע מלשון הרשב"א שכתב בת"ה הארוך אלמא כל שקיבל עליו שלא לעבוד ע"א וז' מצות בני נח אינו עושה י"נ ליאסר בהנאה עכ"ל הביאו ב"י בזה הסי' בד"ה גר תושב שקיבל עליו ז' מצות וקשה מאי זה דקאמר שקיבל עליו שלא לעבוד ע"א וז' מצות הלא ע"א אחת מהנה היא ובכלל ז' מצות היא אלא או קתני או שקבל עליו בפירוש שלא לעבוד ע"א אע"כ שלא קיבל עליו שאר מצות בני נח או שקבל עליו סתם ז' מצות י גם י"ל דנקט ז' מצות דאפ"ה יינו אסור בשתייה וע"א נקט דאפ"ה יינו מותר בהנאה וכעין זה כתב ב"י ליישב דברי הרמב"ם וכמ"ש בדרישה. ואין להקשות אמאי מותר יינם בהנאה ניחוש דלמא נגע העכו"ם בביתם וגבי גר תושב אמרינן הואיל וקיבל עליו ז' מצות בני נח נשמר הוא שלא יגע נכרי ביינו או י"ל כיון שאינו מותר אלא בהנאה אבל לא בשתיה הלכך לא חיישינן למגע של נכרי בביתו:
וכ"כ הרמב"ם וכתב עוד שמגען שלא בכוונה מותר אף בשתייה דוקא מגען שלא בכוונה אבל מגען בכוונה אוסר בשתייה ואף לדעת הרא"ש דמתיר מגע גר תושב אף בשתייה אפילו נגע בכוונה מ"מ מודה דאסור בשתייה כיון שהוא נכרי גמור ושמעתי שאף בזמן הזה לאי עע"א הם ואין מנסכים וכן קבלתי מ"ו:

סעיף קטן יב
לא כל מגעת הנכרי שוה כו' כיצד מגעו בכוונה שכיון ליגע לאפוקי קטן שאינו בר כוונה ביין לאפוקי סבר שהוא שכר ואינו עוסק בדבר אחר לאפוקי כיון למודדו וכיוצא בו:

סעיף קטן יג
ואפילו בשכשוך בעלמא ששכשך בו ולא יצק ממנו כלום זהו סברת הרמב"ם דבעי נגיעה ושכשוך אבל הר"ן דחה ראיותיו וכתב דבכוונת מגע אף בלא שכשוך אסור וכן דעת התוס' והרא"ש מ"ו וכ"כ ב"י והוא דוחק לומר שרבינו יכתוב תחילת דבריו דינו אליבא דהרמב"ם והיה נראה לומר דשאני הכא דלא נגע בתוך היין אלא חוצה לו נגע בכלי והגביהו דבכה"ג נראה דגם הר"ן ס"ל דבעי שכשוך דוקא:

סעיף קטן יד
ואפילו בפיו כגון ששתה ממנו או שמצץ במינקת שבחבית ז"ל הגמרא בפרק רבי ישמעאל אגרדמים נכרי (פירוש אדם הממונה לשמור המידות במצות המלך שלא ישקרו וטועם היין עכ"ה) שקדח במינקת והעלה או שטעם מן הכוס והחזירו לחבית זה היה מעשה ואסרו ואסיקנא דאסרו בהנאה וכתב הר"ן דלדידן דקי"ל דסתם יינם שנתערב ביין ימכר לנכרי חוץ מדמי סתם יינם שבו לא שוו דינייהו דהעלה במניקה וטעם מן הכוס והחזירו לחבית דבטעם מן הכוס והחזירו לחבית לא מתסר אלא כנגד מה שהחזיר לחבית וימכר כולו לנכרי חוץ מדמי איסור שבו אבל קדח במניקה והעלה יין לפיו מתסר כולו חמרא שכל היין התחתון בסיס לעליון הלכך הו"ל כנוגע בכולו עכ"ל הר"ן הנה מבואר הטעם למה נאסר כל היין אם מצץ במינקת שהוא משום שהתחתון נעשה לו בסיס ויש לדקדק למה שינה רבינו לשון הגמרא דבגמרא קאמר או שטעם מן הכוס והחזירו ורבינו כתב כגון ששתה ממנו ר"ל ששתה בפיו מן החבית ונראה שרבינו רצה לכתוב השוין באיסורן וטעמן דאם שתה מן החבית נאסר כולו כמו גבי מצץ במניקת מטעם בסיס משא"כ בטעם מן הכוס והחזירו שלא נאסר אלא כשיעור מה שהחזיר וימכר כולו חוץ מזה כמ"ש:

סעיף קטן טו
או שמצץ במניקת פרש"י הוא קנה חלול המוציא ומעלה היין עד פיו וטועמו:

סעיף קטן טז
ומ"מ כל שיש לו חוטמים כו' (צריך להיות שני חוטמים עכ"ה) עד ובלבד שיפסוק הישראל קודם שיפסוק הנכרי (ובס"א ובלבד שלא יפסוק הנכרי קודם כו' עכ"ה הטעם לפי כמה שנוגע בפי הנכרי חוזר חטר ומתערב ביין ואוסרו ועד"ר כתבתי ישיב למה לא נאסר משום ניצוק חיבור:

סעיף קטן יז
לפיכך נכרי שנכנס לחבית ישראל כו' ושכשך בו בידו נאסר בהנאה הטעם שהרי ליין נתכוון. ומ"ש ושכשך בו בידו נראה דה"ה אם נגע בדבר אחר כמ"ש לעיל אלא לישנא דגמרא נקט שכתב בפרק רבי ישמעאל שהיה כן מעשה ובזה מיושב נמי מ"ש כאן ואם נתערב כו' דדין זה שייך בכל יין נסך שנתערב וה"ה בכל שאר איסורי הנאה אלא כיון שמעשה כך היה ופסקו כך לכך כתבה כאן ועד"ר.

סעיף קטן יח
וכן חבית שנטל ממנו הברזא והכניס בה עכו"ם אצבע עד שנגע ביין פי' עד שנגע בחלל שבחבית ולא נאסר ממה שנגע בנקב.

סעיף קטן יט
וכן אם הוציא הברזא כו' עד שא"א שלא שכשוך (ודוקא שידע הנכרי שהברזא עבר כל השולים אבל אם לא ידע הוה ליה מגע נכרי שלא בכוונה ע"י דבר אחר דמותר אפי' בשתייה מרדכי וכ"פ רמ"א עכ"ה) היינו לדעת הרמב"ם שאינו אוסר בנגיעה בלא שכשוך אבל לדעת הרא"ש אפי' בנגיעה לחוד אסור אלא שכ"כ דאפי' לדעת הרמב"ם נאסר:

סעיף קטן כ
אבל אם אינה עוברת כל עובי השוליים בענין שא"א לו לשכשך כו' אע"ג שיש יין בנקב השוליים שהוא קבוע בו מ"מ כיון שהנקב צר אין זה שכשוך ואף ע"פ שהיוצא אסור הפנימי אינו נאסר משום ניצוק כיון דלא שכשך אינו נאסר להיות נסך גמור ולא אחמור בניצוק ועד"ר.

סעיף קטן כא
כתב הרמב"ם אחז בכלי כו' ושכשכו דוקא שכשוך גדול הוי שכשוך לאסור אבל בשכשוך כל דהוא לא נאסר (ז"ל רש"ל נראה דוקא שיודע שהוא יין חבל סבר שהוא שכר פשיטא שכחו בלא כוונה שרי לכולי עלמא עכ"ה) כמ"ש בר"ס קכ"ה ע"ש בדרישה.

סעיף קטן כב
ולא נראו דבריו לא"א הרא"ש ז"ל ב"י איני יודע היכא כתב הרא"ש כן ואדרבא ממ"ש רבינו בסימן קכ"ה שמסקנת הרא"ש כרי"בא משמע דס"ל כהרמב"ם כמ"ש שם (עמ"ש לקמן דלק"מ עכ"ה).

סעיף קטן כג
כגון שעלה חי וכיוצא בו אסור אפי' בהנאה דאזיל ומודה על שניצל ומסתמא נסכיה.

סעיף קטן כד
לפיכך קטן שאינו יודע בטיב ע"א ומשמשיה כו' אע"ג דכבר כתב דין קטן ונפל לבור בהדיא חזר וכתב בלפיכך קטן כו' אע"פ שהוא קצת גדול כיון שאינו יודע בטיב ע"א

מותר בהנאה ולעיל סתם וכתב סתם קטן שאפי' בן יומו אוסר בשתייה והואיל ובא לבאר הכלל שכלל לעיל במ"ש ומגעו שלא בכוונה כו' הילכך ביאר ג"כ כל הני כגון גדול שנפל לבור או מדד כו' אע"פ שכבר הזכירן ועיין בב"י שהאריך שם:

סעיף קטן כה

וכתב הראב"ד דוקא בשלא היה שם ישראל כו' וא"א הרא"ש לא חילק טעמו דשמא למצא חן או להשתכר נתכוון ותלינן להקל מספיקא:

סעיף קטן כו

וכן אם דרך היין ברגליו מותר בהנאה כיון שטרוד בדריכה רבינו ס"ל כהרא"ש במדידה דאמרינן התם הואיל וטרוד במלאכתו אם נגע בין ביד ברגל מותר והטעם דבתרווייהו טרוד במלאכתו וה"ה הכא שטרוד לעשות מלאכתו ברגל ומיהו צריך שימור שלא יגע ביד דבידו אינו טרוד במלאכתו ויאסור אם יגע בידו ועד"ר:

סעיף קטן כז

והרשב"א כתב שאפילו נגע ברגליו ביין בכוונת מגע מותר בהנאה טעמו דס"ל דאין זה דרך ניסוך דבזיון הוא לנסך ברגל והא דאמר בגמרא דמנסך בין ביד בין ברגל דיעות חלוקות יש בזה דאית דלא ס"ל דמנסך ברגל והרשב"א סבר כוותייהו ועי' בב"י שהאריך בזה:

סעיף קטן כח

וא"א הרא"ש ז"ל אסרו בהנאה פי' במתכוין למגע אפי' ברגל אסור דס"ל מנסכין בין ביד בין ברגל וכמ"ש בסמוך:

סעיף קטן כט

והראב"ד כתב אפילו נודע לו שהוא יין אם מיד כשנודע לו הוציאה מותר בהנאה הטעם דניכר במחשבתו שלא נתכוון לנסך שהרי חזר הוא והוציאה מהר (ור"ל כיון דלכתחילה לא ידע שהוא יין ומיד שידע הוציא בודאי לא ינענע בידו לנסכו משא"כ בסעיף ל"ב דידע מתחלה שהוא יין ואפשר שדעתו לנסך בשעה שיוציא ידו דאז לא יהיה טרוד עכ"ה):

סעיף קטן ל

וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל עיין בדרישה:

סעיף קטן לא

ואם נפל לו שום דבר כו' עד אבל בהוצאת ידו יאסר בהנאה והא דמתיר לעיל בהנאה כשיש פסולת או גרעין היינו דוקא ע"פ החבית ולא בתוכו או התם נמי טרוד במלאכתו כמו במדידה:

סעיף קטן לב
כתב הרא"ש ז"ל שאין לנו לדמות מילתא למילתא כו' רבי' כתב זה בכאן ללמוד מיניה הדין שכתב בסמוך שאם היה יין יוצא דרך נקב וסתמו הנכרי בידו שנאסר ולא אמרינן טרוד במלאכתו דעל מעשה כזה כתב הרא"ש דבריו כמ"ש בדרישה:

סעיף קטן לג
היה יין יוצא כו' מה שמן הנקב ולמעלה אסור אפי' בהנאה ומה שממנו ולמטה לר"ת מותר אפי' בשתייה כבר כתבתי בדרישׁ' דלא שייך למימר כאן טרוד במלאכתו ור"ח פסק כרב פפא הלכך שלמעלה אסור בהנאה ומה שמתיר ר"ח מה שלמטה אפי' בשתייה כתב הר"ן טעמו כיון שמה שלמעלה הוא חומרא יתירא דעכ"פ הוא טרוד במלאכתו ואפ"ה החמירו לאסור אפי' בהנאה רצו להשוות מדותיהם לאסור האיסור לגמרי ולהתיר המותר לגמרי:

סעיף קטן לד
ורש"י אוסר כולו בשתיה כבר כתבתי בדרישה דרש"י מפרש הא דאסר רב פפא הייינו דוקא בשתיה משום דס"ל לרש"י הואיל והנקב צר א"א לשכשך וס"ל כהרמב"ם דאין הנגיעה אוסרת בהנאה אם לא על ידי שכשוך (או י"ל משום דחשיב ליה טרוד בהצלת היין וא"א להפריד התחתון מן העליון וק"ל עכ"ה) וס"ל לרש"י דלית הלכתא כרב פפא אלא כחכמים שאסרו הכל:

סעיף קטן לה
ור"ת אוסר כולו בהנאה גם ר"ת לא ס"ל הלכה כרב פפא ולא מטעם דרש"י שטעם דרש"י דהואיל ודרב פפא לאו ד"ה הוא הלכה כרבנן אבל שאר הפוסקים ס"ל דהואיל ורב פפא הוא בתראה וס"ל כרבי יהודה ראוי לפסוק הלכה כמותו ולזה הסכים רבינו תם אלא שס"ל דאין הלכה כרב פפא משום דרבא פליג עליה בבת גישתא בפרק השוכר את הפועל גבי ההוא גברא דאסיק חמרא בגישתא ובת גישתא (גמרא בע"א דף ע"ב ודף נ"ט ע"ב פירשו התוספת שהוא ב' קנים חלולים ומדובקים ראשיהם מלמעלה ומניחים הקנה האחד הארוך תוך החבית והוא הנקרא גישתא והקנה הנדבק לו נקרא בת גישתא ומוצצין בבת גישתא ויוצא כל היין דרך שם במציצה אחד עד מקום שהגישתא מגעת ואם מניח אדם אצבעו על הבת גישתא לא יצא עוד א"ל שיחזור וימצוץ עכ"ה) אתא נכרי ואנח ידיה אגישתא אסריה רבא לכוליה חמרא ומפרש ר"ת דמיירי התם אפילו לא הגיע הקנה עד שולי חבית נאסר הכל לפי שכולו מתנועע לעלות לצאת ופסק רבינו תם כרבא דגם הוא בתראה וגדול מדרב פפא בחכמה ובמנין:

סעיף קטן לו

ולרב אלפס שלמעלה אסור בהנאה ושלמטה אסור בשתיה גם הרי"ף ס"ל דהלכה כרב פפא ומפרש הא דקאמר רב פפא אסור היינו אסור בהנאה והואיל ומה שלמעלה אסור בהנאה לא מסתבר ליה להתיר את שלמטה בשתיה שהוא מונח עליו ונוגע בו ומעורבים יחד וכתב הר"ן הא דלמטה מהנקב מותר בהנאה ל"ד דשרי בפני עצמו דא"א דכמעורב חשבינן ליה אלא ימכר כל החבית חוץ מדמי איסור שבה עכ"ל וכ"פ בש"ע. וכל זה מיירי דוקא בהניח ידו על פי חבית אבל הכניס אצבעו או ברזא נתבאר לעיל:

סעיף קטן לז

כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה כו' עד כל היין שבנוד אסור הא דקאמר אסור היינו אסור בשתייה אבל בהנאה מותר והטעם דנכרים בזמן הזה לא בקיאי בניסוך ואון שם איסור הנאה כלל ועד"ר:

סעיף קטן לח

אבל אם לא נגע אלא בקילוח היין היוצא מותר אף על גב דס"ל להרא"ש ניצוק חיבור כמ"ש בשמו בסימן קכ"ו יש לומר דאיין הנשאר בנוד קאמר ומיירי שאין הקילוח מקלח בכלי אלא על גבי קרקע ונצוק ההולך לאיבוד לאו נצוק הוא כמ"ש המרדכי פרק רבי ישמעאל אי נמי דחשיב ניצוק בר ניצוק דיין שלמעלה מן הנקב מחובר לקילוח והיין שלמטה מן הנקב בסמוך מחובר לשל מעלה ממנו שהוא מקום מגע נכרי והוה נצוק בר נצוק ועד"ר:

סעיף קטן לט

ויראה מדבריו שמתירו אפי' בשתייה דייק מדבריו דמדקאמר אסור שפירושו אסור בשתייה דבהנאה ליכא למימר שאסור דהא ס"ל כהרי"ף דלא אסור בהנאה אלא מה שלמעלה מהנקב אבל מה שלמטה מהנקב מותר בהנאה אלא ודאי הא דקאמר אסור ר"ל אסור בשתייה ומותר בהנאה וכמ"ש הטעם בסמוך א"כ מוכרח מזה הא דקאמר מותר דר"ל אף בשתייה ולכן הביא רבינו לכאן ריש דברי התשובה אם הניח הנכרי ידו על הנקב כו' אף על פי שכבר ביאר רבינו דין זה כתבו כאן להוכיח מיניה הא דקאמר הרא"ש מותר דמותר אפילו בשתייה וא"ת מאחר שהעליון אסור בשתייה איך אפשר לומר שהתחתון יהא מותר הואיל והעליון נוגע בו ומעורב בתוכו וכמו שהקשה הרא"ש עצמו ואפשר לומר דהואיל ואיסור זה אינו אלא חומרא בעלמא לכך התירו בתחתון להתירו בשתייה דדוקא כשהעליון אסור בהנאה דמדינא אסור אין להתיר התחתון בשתייה הואיל וזה האסור נוגע ומעורב בו אבל כשאין העליון אסור אלא בשתייה שזה חומרא בעלמא לא החמירו בתחתון:

סעיף קטן מ
ואם היין יוצא והוא בענין שיצא כולו כו' דין זה נלמד מבת גישתא שכתבתי בסמוך ורבינו מפרש בת גישתא כרש"י שהכל יצא דרך זה הנקב ודלא כר"ת וכמ"ש בסמוך בשמו ומה שמסיים שם רבינו הכל אסור בהנאה צ"ל שכ"כ לפי סברתו שכתב אדברי הרי"ף וכן עיקר דס"ל בסמוך מה שלמעלה מהנקב אסור בהנאה הלכך כאן שכולו מוכן לצאת דרך זה הנקב כולו אסור בהנאה אבל רש"י דס"ל לעיל דאף מה שלמעלה מהנקב אינו אסור אלא בשתייה צ"ל דגם כאן הוא מפרש אסור בשתייה:

סעיף קטן מא
נכרי שנגע בנוד שיש בו יין אפי' הוא חסר כר לרבותא נקט הכי דהואיל והוא חסר היין שב ומקרקש ומתנדנד אפ"ה מותר משום דאין דרך ניסוך בכך ורבינו לטעמיה אזיל דס"ל דלא נאסר על ידי שכשוך שמשכשך הכלי אלא כשנוגע ביין ועד"ר:

סעיף קטן מב
וכן חבית שנסדקה לרחבה כו' ובא נכרי ונתן ידו כו' מותר ביארתי בסמוך בדרישה פירושו וטעמו גבי מש"ר וכן חבית שנסדקה לארכה (כדלעיל סעיף כ"ה עכ"ה):

סעיף קטן מג
וכן התיר ר"ת ברזא שהיתה רפויה בחבית כו' ובא נכרי ומהדקה כו' הטעם כי בלא כח הנכרי נמי אין היין יוצא מן החבית א"כ ה"ל כח ישראל מעורב בו ומותר אשר"י:

סעיף קטן מד
וכן התיר בחבית שאין שוליה מהודקים והיין יוצא כו' עד ויבא נכרי אומן ויהדקנה בסכין וה"ה בידיו כיון שאין כאן עוד קילוח אלא טפטוף אינו חיבור למה שבפנים אלא שדרך האומנים לתקן חבית בסכין ב"י אבל בסיפא נקט דוקא בסכין ונלע"ד דמ"ה דקדק רבינו בסמוך גבי אם שותת היין הרבה צריך ליזהר כו' דהואיל והיין שותת הרבה אם יגע הנכרי בידו יאסור דהוי כאילו סתם הנקב בידו או בברזא הלכך צריך ליזהר בשמירתו שלא יגע הנכרי ביין בידו אבל אם יזהר ויראה שלא יעשה אלא בסכין מותר ולפ"ז לק"מ ועד"ר:

סעיף קטן מה
ואם אינו נוגע בידו אלא בסכין ר"ל דוקא בסכין כמ"ש:

סעיף קטן מו
והוי כמו נוגע על ידי דבר אחר שלא בכוונה ואע"ג דגבי מדדו בקנה אסרינן בשתייה שאני התם שמתכוון להכניס הקנה ביין אבל הכא אדרבה מתכוון לסתום בפני היין שלא יצא ב"י. (וכן צריך אתה לומר לעיל שכתב מגע נכרי שלא בכוונה על ידי ד"א

דמתירין ובמדידת הקנה דאסרינן בשתייה אלא סתם מדידה היה לו כוונה ליגע ביין משא"כ כאן עכ"ה):

סימן קכה

סעיף קטן א
כח של נכרי כו' ומה שנשאר ממנו בכלי מותר אפי' בשתייה ואינו דומה לבת גישתא דבמערה לא אמרינן סופו לצאת אלא מה שמערה גם לא נאסר מטעם שהאיסור שוכב עליו ונוגע בו דכל מה שיוצא חוץ לכלי נאסר ובתוך הכלי לא נאסר כלום:

סעיף קטן ב
ואינו אסור משום נצוק כו' כן דעת רש"י והרא"ש הביאם רבינו לקמן בסימן קכ"ו ושם כתב בשם הראב"ד שאוסר:

סעיף קטן ג
וא"א הרא"ש כתב בתשובה כו' וכן אני מתירו אפי' בשתייה ולשון אפי' אינו מדוקדק שהרי בכחו גמור אין הרא"ש אוסר אלא בשתייה ולא בהנאה ואם כן גבי קורה אינו מתיר יותר מבשאר כחו אלא בשתייה ומאי אפי' ואפשר דלדבריו של רשב"א שאוסר אפי' בהנאה קאמר שהוא מתיר אפי' בשתייה:

סעיף קטן ד
כח נכרי וישראל מעורב כו' מותר אבל אסור לכתחילה כו' כן הוא בהדיא בגמרא דאסור אלא שהוא מפרש דבדיעבד מותר וכן משמע שם בגמ' ומפירוש רש"י. וק"ק דדבר זה שכתב הטור הוא יתור גמור וה"ל להתחיל ולכתוב דכח נכרי וישראל מעורב דאסור כלשון הגמרא ולכתוב עליו לשון רשב"א די"א דאסור אפילו בדיעבד ושנראה שמותר בדיעבד. ונראה דה"ק מן הדין מותר לכ"ע בדיעבד אלא שלכתחילה אסור כלשון הגמרא ושהרשב"א כתב דיש מי שהורה כו' דכיון דלכתחילה אסור קנסינן ליה אפי' בדיעבד לאוסרו ושנ"ל דכולי האי לא קנסינן ליה:

סעיף קטן ה
וכתב הרשב"א יש מי שהורה לאסור אף בדיעבד היש אוסרין מביאין ראיה מן הירושלמי הביאו ב"י ע"ש:

סעיף קטן ו
וכתב עוד הרשב"א כו' ויראה לי שמותר שאף הנכרי מסיוע לישראל ואפי' היכא דנכרי סגי וישראל המסייעו לא סגי שרי משום דמסייע אין בו ממש ולמה נעשה הנכרי עיקר נימא שהישראל הוא העיקר והנכרי המסייעו אבל הר"ן אוסר בכה"ג עיין בר"ן דע"א דף שע"ז.

סעיף קטן ז
ולמה נעשה הנכרי עיקר ונראה דאף שהנכרי יש בו כח יותר שיכול לעשותו לבדו ואין הישראל יכול לעשותו לבדו דיש לחוש שיסמוך עליו ישראל ויעשהו הנכרי לבדו. ע"ז כתב רבינו דלא חיישינן להכי בדיעבד דמ"מ השתא שעושין יחד אמרי' דהישראל עשה כ"כ כהנכרי כל אחד החצי כיון שגם הישראל יכול לעשותו החציה:

סעיף קטן ח
זרק אבן או חפץ כו' אבל אם מתגלגל כו' אסור אפילו בהנאה דחיישינן שמא נגע ביין ונסכו והוי מגע נכרי על ידי דבר אחר בכוונה אבל בחמתו לא חיישינן שמא נגע ביין ואף על פי שנגע ביין על ידי חבית ה"ל מגע נכרי שלא בכוונה על ידי דבר אחר ושרי אפי' בשתייה אשר"י:

סעיף קטן ט
לפיכך נכרי שהביא ענבים בסלים כו' סתם סלים נקובים ואף אם הם נסחט יין מן הענבים לתוך הסל זב הוא מן הסל דרך הנקבים ולכך דברי הכל מודו בזה שמותר בדיעבד משא"כ בדרדורים שהיין היוצא מן הענבים נשאר בתוכו ולכך יש אוסרים כמ"ש רבינו בסמוך:

סעיף קטן י
ומ"ש בסלים דלכתחלה אסור ולא כ"כ בזרק אבן ליין משום דבסלים הוא דבר הרגיל ויש לגזור בו שמא יגע משא"כ בזרק אבן שאינו מצוי וגם י"ל מ"ש דלכתחלה אסור קאי ג"כ אזרק אבן. ועיין בש"ע סימן קכ"ד סי"ט שכתב בנטל חבית וזרק בחמתו לבור דאסור בשתייה ובסימן זה ס"ה מתיר בשתייה ועיין סמ"ע:

סעיף קטן יא
כתב הרשב"א יש מי שהורה כו' זוהי סברת הראב"ד ב"י:

סעיף קטן יב
שאסור ליתן ענבים בדרדורין פירש"י גיגית קטנים ס"פ רבי ישמעאל:

סעיף קטן יג
ונמצא הנכרי שופך יין צלול לגת פי' בתחלה יורד היין צלול מן הכלי והוי כמו המשכה:

סעיף קטן יד
ואם ישראל מסייעו בנתינתו לגת מותר דהואיל והישראל מסייעו אמרינן הישראל עיקר וכמ"ש בסמוך:

סעיף קטן טו
מפני שעדיין לא נדרכו כו' פי' ולהכי לא נקרא יין גמור וכ"כ הראב"ד ב"י:

סעיף קטן טז
ואין מכוון לשפיכה גם זה נתינת טעם להיתר הוא דהואיל ואין מתכוין ה"ל כחו שלא במתכוין ושרי:

סעיף קטן יז
נכרי הזורק מים לתוך יין מותר אפי' בשתייה ואף אם קילוח מים יורד מיד הנכרי לתוך היין מותר אשר"י.

סעיף קטן יח
בד"א כו' כגון שזורק מים לחבית גדול ששם לא שכיח מזיגה ואפי' שפך בו מים כשיעור מזיגה שרי:

סעיף קטן יט
או לכוס ולא ידע כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן כ
אבל אם מכוון למזיגה אסור בשתייה הטעם משום לך לך אמרינן נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב ודוקא בכוס אבל בחבית אפי' נתכוון שרי דלא שכיח אבל בכוס חיישינן שאם אתה מתיר למזוג המים יבא לצוק יין בתוך המים או שיהא רגיל אצלו להשקותו ויגע בידו ביינו:

סעיף קטן כא
נכרי שמערה מכלי שבידו לכלי שביד ישראל היוצא אסור בשתייה דהרי בא מכחו של נכרי (ואע"ג דזה כבר נתבאר בריש הסימן אשמעינן אע"פ שהישראל יש לו הכלי בידו וה"א דנראה כאילו כח ישראל מעורב בו אפ"ה אסור ולעיל מיירי שהכלי עומד ע"ג קרקע דאז ודאי אסור עכ"ה) והיינו לסברת הרא"ש שס"ל שמותר בהנאה ואינו אוסר אלא בשתייה בר"ס זה:

סעיף קטן כב
ואם הנכרי מקרב הכלי לצד הקילוח לרש"י אסור בשתייה דכיון דמקרקש בכוונה הו"ל כחו בכוונה ואסור בשתייה ולהריב"ם אפילו בהנאה כתב הריב"ם כשנוטין הכובא על צידה בשעה שהיין מקלח בתוכו הו"ל כנוגע בקנה דמה לי נוגע בקנה או נוגע בשולי הכובא והנוגע בקנה בכוונה אסור בהנאה ועד"ר:

סעיף קטן כג
נכרי הנושא יינו של ישראל כו' אפי' אם חסר והוא משכשך כו' פירוש לאפוקי מלא דאין שייך בה שכשוך ועד"ר:

סעיף קטן כד
היה נושא בכובא כו' ואם היא מלאה אסור כו' הלכך חיישינן שמא נגע אבל בנוד אפילו מלאה לא חיישינן שמא נגע דכי הנוד נכפף הוא ואין הנושאו עשוי ליגע בפנים כלל משא"כ בפי כובא וכובא חסירה דשרי ולא חיישינן שמא שכשך להרמב"ם דאוסר כלי פתוח בשכשך אפי' בלא נגיעה תירץ הר"ן דכובא שאני דלא ניחא ליה בקרקושיה דלמא ישתפך עילויה אבל בנוד לא שייך האי טעמא הואיל ונשאו בידו ואפילו אם נשאו על כתפו כיון שפיו כפוף לתוכו אף על פי שהוא פתוח לא נשפך עליו בשכשוכו ולכך אוסר הרמב"ם בנוד אלא אם כן היה סתום למעלה דאין שכשוך בכלי שהוא סתום. ועיין בב"י מ"ש בשם הרמב"ם שאסור אא"כ נשמר שלא ישכשך ואע"ג שבשעה שהוא נושא א"א שלא ישכשך מעט כבר כתבתי דהרמב"ם אינו אוסר בשכשך מעט. (ויראה שר"ל אפי' בהנאה נ"ל דר"ל מאחר שהוא סובר כבר דאין מדמין מילתא למילתא בטרדות נכרי כמ"ש בסימן קכ"ג אם כן טרדא דהכא אינו כלום דשמא נגע בה נכרי עכ"ה):

סעיף קטן כה
וכתב הרמב"ן בשם הראב"ד כו' אבל אם הולך כו' אפי' מלא עינו שרי ס"א אינו וה"ג ואפי' מליא שרי ועד"ר:

סעיף קטן כו
וכתב הרשב"א כו' אפי' היה היין נשפך מכחו פירוש דהואיל והוא נושא החבית ומנענעו נשפך היין אבל כשמונח החבית במקומו לא היה נשפך (וכתב רמ"א דאם ישראל מריק מכלי אל כלי ובא נכרי ומנענע ידו של ישראל אם היה היין מקלח בלאו הכי שרי ואם לאו אסור. וכ"פ ב"י לענין אם היין מקלח מהחבית שבעגלה לתוך הכובא והנכרי מגביה העגלה כדי שיקלח היין יותר יפה שמותר):

סעיף קטן כז
דכל כחו שלא בכוונה מותר אפי' בשתייה פירוש אפי' היוצא ממנו וכ"כ הרשב"א בהדיא והביאו ב"י:

סעיף קטן כח
היתה מטפטפת כו' עד ולכך מותר אלא שצריך להתיישב בדבר להורות הלכה למעשה:

סימן קכו

סעיף קטן א
והר"מ מרוטנבורק היה נוהג כו' דבהפסד מרובה היה מתיר ניצוק כגון אם הוציא מן החבית כו' פירוש בין גדולה בין קטנה וטעמו שהוא מסופק הלכה כדברי מי ולכך פוסק בהפסד מרובה כדברי המיקל וכ"כ התוס' דבמקום שיש הפסד גדול יש לסמוך על דברי

ר"ת להתיר ניצוק וכתב בספר התרומות דהיכא דאפשר למכור לנכרי אפילו חבית גדולה חשיב הפסד מועט הואיל ואפשר למכור ואף ע"פ שצריך לזלזל קצת במכירה (ובד"מ בשם ת"ה סימן ר"ד כתב גם כן זה וסיים וכתב אמנם אפשר בי"נ הקילו רבוותא בזמן הזה בכמה דוכתי לא דייקינן כולי האי להחמיר וכ"כ בהגהות ש"ע דאפי' יכול למוכרו לנכרי בהפסד מועט מותר עכ"ה):

סעיף קטן ב
וניצוק בר ניצוק לכ"ע שרי כ"כ התוס' פרק ר' ישמעאל (עבודה זרה בד' נ"ו ע"ב) ובהרא"ש שם וע"ל בסימן קכ"ג.

סעיף קטן ג
כגון שיצק הישראל מהקנקן לצלוחית של נכרי כו' פי' שיש בו יין נסך:

סעיף קטן ד
ואם חזר ישראל ויצק מן החבית אורחא דמינתא נקט וה"ה מקנקן לקנקן מותר וק"ל:

סעיף קטן ה
וכתב עוד שאם הנכרי מערה לטיט או לאשפה כו' אין דרך ניסוך בכך הטעם דהא נעשה כשופך מים לטיט דהא בטליה מחשיבותיה ושוויי' מיא בעלמא ודוקא במערה לטיט או לאשפה אבל אם שופך על הקרקע דרך ניסוך הוא ואפור:

סעיף קטן ו
אבל ישראל המערה לטיט כו' גם לעיל סימן קכ"ד כ"כ בשם הראב"ד ושהרא"ש כתב בתשובה שמותר ועמ"ש שם:

סעיף קטן ז
ובא נכרי ונגע בקילוח הכל אסור (וה"ה שנכרי מערה אותו לטיט או לאשפה ובא נכרי אחר ונגע בקילוח אסור עכ"ה) הטעם דהא נכרי בתרא הא לא בטליה וקא מנסך ליה ואדרבא לא ניחא ליה לנכרי דניוול לאיבוד רשב"א:

סעיף קטן ח
ודעת הרא"ש ז"ל כרש"י אנכרי המערה מן החבית קאי ב"י:

סעיף קטן ט
וי"א דניצוק אפי' לסתם יין אוסר הכל בהנאה כו' דע שרבינו הביא כאן דעת הי"א המחמירין לאסור הכל בהנאה אפי' בסתם יינם והביא דעת הרשב"א שמיקל במערה לתוך כלי של נכרי שלא הודח להתיר הנשאר אפי' בשתייה ורבינו חולק אתרווייהו חולק א"א וס"ל דאם עירה לסתם יינם אינו אוסר אלא בשתייה ומוכר הכל חוץ מדמי יי"נ שבו כמו שאבאר בסמוך ואם עירה לתוך כלי של נכרי שלא הודח חולק ג"כ על הרשב"א וס"ל דאף המותר אסור בשתייה. והנה רבינו לא הביא דעת הרשב"א לכאן

לומר שהוא חולק על הי"א בסתם אף כי פשוט הוא שחולק עליהם בזה אלא רבינו הביא דעת הרשב"א לכאן לומר שהוא חולק עליו וכמ"ש וכמו שיתבאר שם:

סעיף קטן י

וי"א דניצוק אפי' לסתם יין אוסר הכל בהנאה טעם הי"א דע"י ניצוק חיבור אנו רואין את הכל כאילו הוא מעורב יחד ואע"ג דבתערובות עצמו אמרינן שימכור הכל חוץ מדמי יי"נ שבו היינו דוקא בנתערב האיסור דאמרינן כבר נתבטל ודי לנו בזה שיזרוק הנאה לים המלח או ימכור הכל חוץ מדמי איסור שבו אבל כאן היין שאסור הוא בעין בפני עצמו ולא נתערב עדיין אלא שאנו רואין אותו כאילו נתערב והואיל והוא בעין א"א לומר שנתבטל ולכן אסור הכל בהנאה:

סעיף קטן יא

והרשב"א כתב בשם הגאונים דניצוק לא חשיב חיבור אלא במערה לתוך יי"נ גמור דע לך שמ"ש הרשב"א לתוך יי"נ גמור אין רצונו בזה לאפוקי לסתם יינם דזה אינו דגם בסתם יינם ס"ל להרשב"א דאף הנשאר אסור ובדבריו אלו לא ביאר האיסור אלא כתב סתם דניצוק הוה חיבור גבי כל אחד כדיניה ר"ל גבי ודאי יי"נ הכל אסור בהנאה וגבי סתם יינם אסור הכל בשתייה ומותר בהנאה כמ"ש בסמוך גם הרשב"א לא כתב בדבריו יי"נ גמור אלא כתב יי"נ ולאפוקי לתוך כלי בא שאם עירה לתוך כלי שלא הודח שהמותר מותר ורבינו שהביא דברי הרשב"א לכאן לא הביאן לומר שהרשב"א חולק על הי"א כמ"ש בסמוך אלא הביא דברי הרשב"א לכאן שמתיר בעירה לתוך כלי שלא הודח אפי' בשתייה את המותר ורבינו חולק עליו בזה ולכן כתב רבינו בדברי הרשב"א אלא במערה לתוך יי"נ גמור שדעתו לומר לאפוקי במערה לתוך כלי שלא הודח ונקט יי"נ גמור שלא הודח ועירה לתוכו אפ"ה המותר הנשאר בכלי מותר אפילו בשתייה. הנה לפנינו דהביא רבינו דעת הי"א שמחמירין כמ"ש והביא ג"כ דעת הרשב"א שמיקל כמ"ש ועתה הולך ומבאר במה שהוא חולק אתרווייהו וז"ש ונ"ל כיון דטעמא דניצוק שאנו רואין אותו כאילו הוא מעורב ביחד כו' ר"ל דלדעת הי"א רואין אותו כאילו הוא מעורב וגם רואין אותו כאילו הוא בעין כמ"ש בסמוך טעם הי"א ובזה חולק רבינו על הי"א וס"ל דהואיל ואמרינן רואין אותו כאילו הוא מעורב תו לא אמרינן רואין אותו כאילו הוא בעין אלא לפי מה שהוא הדבר שיוצק בו כך הוא הדבר שמערה ממנו ר"ל שרואין כאילו הוא הכל מעורב יחד וכמ"ש ולכן כתב רבינו אם יצק לתוך יי"נ גמור אין לעליון תקנה אלא אסור הכל בהנאה ואם לסתם יינם יוליך הנאה כולו או ימכרנו כולו כו' ר"ל שאף אותו שנתערב יכול למכור חוץ מדמי יי"נ שבו (פי' מה שהיה למטה מתחלה עכ"ה) זהו שכתב נגד דעת הי"א ונגד דעת הרשב"א כתב ואם לתוך כלי שלא הודח אסור בשתייה ומותר

בהנאה בזה הוא חולק על דעת הרשב"א ובפירושי זה יסולקו כל תמיהת ב"י שתמה על רשב"א ורבינו כמ"ש בדרישה. וטעם הרשב"א שמתיר במערה לתוך כלי שלא הודח בארתי בדרישה שלא אמרו ניצוק אלא במערה לתוך יין האסור בהנאה ויין של ישראל שכנסו בכלי של נכרי לא הוכשר ומותר בהנאה:

סעיף קטן יב

ואם לסתם יינם יוליך הנאה לים המלח כו' כבר כתבתי בסמוך וגם בדרישה דהיינו דוקא באותו שנתערב אבל אותו שנשאר ימכר כולו שאין בו שום תערובות והא דאמר יוליך הנאה כו' ולא אמרינן יטול דמי ייי"נ ויתננה לנכרי דומיא דימכרנו כולו לנכרי חוץ מדמי ייי"נ שבו (ולכאורה היה נראה לתרץ דשאני מתנה דאסור ליתן לנכרי דיהנה ממנו שיחזור ויחזיק לו טובה לאפוקי מכירה דהנכרי יסבור דמוזיל ליה גביה ומיהו לקמן סימן קל"ד משמע להדיא דטפי מותר כשאומר לו בשעת מכירה הריני מוכר לך חוץ מדמי ייי"נ שבו משמכרו לו סתם ע"ש ולכן טעם א"א ז"ל נכון הוא. ואפשר עוד לומר דשאני מכירה דמקבל דמי ואילו לא לקחו הנכרי לא היה נותנו לו נמצא שלא יחזיק לו טובה וק"ל עכ"ה) דשאני הכא כשמפריש הדמי ייי"נ כאילו ידוע שזהו חליפי ייי"נ וצריך לבערם מן העולם כדין ע"א משא"כ כשמוכרו לנכרי הכל יחד דאין האיסור ניכר ונראה בעין וזהו הטעם דלא סני שיטול חבית אחת וישפוך היין לחון שלא יהנה ממנו וק"ל.

סעיף קטן יג

כתב הרשב"א חבית של יין כו'. ועירה ממנו לתוך צלוחית כו' פי' אפילו יש בו ייי"נ וס"ל להרשב"א דאפילו בהפסד מרובה אמרינן ניצוק ומ"ה לא התיר אלא כשיש מים בחבית:

סעיף קטן יד

שלא יהא חמור מייי"נ שנתערב בחבית כו' כ"כ לאפוקי דעת י"א דלעיל דס"ל הואיל והוא בעין הוא גרוע טפי מבאם נתערב כמ"ש לעיל טעמם.

סעיף קטן טו

וכן הדין לגת כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן טז

ויסלק היין כאילו אינו וחרצנים וזגים וענבים שבגת מבטלין אותו והיינו כס"ה דלעיל ס"ס קכ"ג.

סימן קכז

סעיף קטן א

האומר לחבירו נתנסך יינך כו' אם הוא בידו כו' באשר"י פרק הנזקין דף ק"י ע"א כתב לענין טהרות דדינא ג"כ הכי דאין הטעם משום מיגו דאי בעי הוה מטמא להו דאי

טמאינהו בעי לשלומי ועוד כו' ע"ש אלא ה"ט כיון דבידו לתקנו הוי כבעליו וכל אדם נאמן על כלו כו' וה"ט נמי אם יהיה בידו תחלה אע"פ שכבר החזירו לבעליו או בזימנא קמייתא דאשכחיה א"ל נטמאו טהרותיך עדיין נקראו בעליו ומהימן כו' ע"ש ועד"ר.

סעיף קטן ב

או אפי' אינו עתה בידו כו' הלשון אינו מכוון קצת דקאמר מתחילה אם הוא בידו כו' דמשמע דוקא כשהוא בידו נאמן והדר קאמר או אפי' אינו בידו כו' ונראה דה"ק אם הוא בידו נאמן אפי' אם לא אמר לבעליו בפעם ראשון שמצאו או אפילו אינו בידו כו' אם אמר לבעליו בפעם ראשון שמצאו שנתנסך נאמן ולפ"ז מ"ש אחר זה ז"ל (אבל אחר שאינו בידו ר"ל אדם אחר שלא היה היין כלל בידו עכ"ה) או לא אמר השומר כו' אינו ר"ל או דהיינו שהוא בידו עתה אלא ר"ל או שהיה בידו ועתה אינו בידו וע"דר:

סעיף קטן ג

או שלא אמר השומר לבעליו בפעם הראשון כו' ואמר לו אחר כך אינו נאמן עיין בב"י שי"א שדוקא לאותו בעל הבית ולבני ביתו התירו משום הפסד ולא לאחרים דעד אחד נאמן באיסורים ושיש מתירין לכל וכ"פ באו"ה כלל י"ג דמותר לכל וכ"פ בש"ע (ודוקא שהבעלים מכחישי' אותו תוך כדי דיבור ד"מ בשם מרדכי פרק האומר ד' תרס"ב ואם אמר לו שמא לא דקדקת יפה חשיב כאילו הכחישו עכ"ה):

סעיף קטן ד

ומלמדין אותו לכתחילה שיאמר איני מאמינך וכתבו בהגהות מרדכי וז"ל ומיהו אומר מהר"ם שבעל נפש יחוש ויחמיר היכא דנאמן ואנו יודעין שלא לקנטרו ולהפסידו אמר כן:

סימן קכח

סעיף קטן א

כל מי שדרכו לנסך כתב הרשב"א אפי' נכרים שבח"ל (אע"פ שאין עובדים ע"א עכ"ה).

סעיף קטן ב

ואם יחדו אצלו אסור בהנאה היינו כשיטת רש"י והרא"ש שבסוף הסימן ב"י:

סעיף קטן ג

ואם אינו עובד ע"א כו' מותר ליחד אצלו מייחדים היינו שהיין בחנות של ישראל ומפקידין היינו שהיין ברשות נכרי ר"ן ולפ"ז דברי רבינו נראה דאורחא דמילתא נקט דכשהוא לזמן מועט ודאי הוא בתורת יחוד דהיינו ברשות ישראל וכאדם שאומר לחבירו המתן כאן מעט עד שאבא וכשהוא ברשות נכרי דהיינו פקדון ודאי הוא לזמן מרובה דאל"כ עבור זמן מועט אינו מטריח להכניס יינם לרשות נכרי:

סעיף קטן ד
אפי' בעיר שכולה נכרים כו' דלמגע נכרי לא חיישינן דכיון דאין לו הנאה בכך אינו מניחו ליגע ולאחלופי בזמן מועט ליכא למיחש רש"י ונראה דמה"ט ליכא למיחש ג"כ דלמא ישתה משם ולהרשב"א אוסר במגע עצמו כדלעיל ר"ס קכ"ד (אבל לנגיעה בעלמא ליכא למיחש להרשב"א כמ"ש רש"י דכיון דלא פלח לע"א לא נגע ולא מנסך עכ"ה) דאם ישתה ממנו יצטרך למלאותו שלא ירגיש ובזמן מועט ליכא למיחש:

סעיף קטן ה
ושלו ודאי אסור כיון שאינו חושש למגע נכרי ואפי' להרא"ש דלעיל בסימן קכ"ד דמתיר במגעו בשתייה ב"י וכן בסי' זה שכתב דלזמן מועט מותר ליחד אצלו ואמאי ניחוש למגעו אלא ודאי אף אם נגע שרי לשתות. (אבל לא להפקיד דיש לחוש ג"כ למגע נכרי עע"א ומ"מ צ"ע דהא הן אומה שלימה ואין זר ביניהם ולמה ניחוש למיעוט ונראה דרבינו סובר כמ"ש הר"ן ר"פ בתרא דע"ז וז"ל וישמעאלים נ"ל דספיקן לשמא נגע יש להתיר אפי' בשתייה אבל ודאי מגען אין להתיר ולכן אסור להפקיד אצלן עכ"ל ע"ל סי' קכ"ד סקי"ב מ"ש א"א ז"ל שדין ישמעאל לא שוה לדין גר תושב בכל דבר עכ"ה):

סעיף קטן ו
כגון שעשאו אפותיקי כו' (ומ"ש ויש לו מלוה צריך לנקדו בקמץ ור"ל דבישראל חייב לו אפותיקי כו' עכ"ה) הא לאו הכי שרי אפי' יש לו מלוה על הישראל:

סעיף קטן ז
שהוא ירא ליגע בו שיודע שאוסר היין על הישראל:

סעיף קטן ח
המצויים לפעמים בדופני החביות ומיירי אפי' אין עתה קצף (פי' שוימא עכ"ה) בצד החביות דאל"כ אפילו אינו מצוי לפעמים:

סעיף קטן ט
שאע"פ שנתפס עליו כגנב כתב רבי' ירוחם נתי' י"ז חלק ב' נתפס כגנב היינו שאם ימצאו ישראל נוגע שיתפס כדין גנב והמושל יעשה בו דין גנב ואינו אלם ויכולין לעשות בו דין ולהענישו וכן הם דברי רש"י סוף פרק ר' ישמעאל עכ"ל:

סעיף קטן י
וכן בית שיש לישראל ולנכרי יין בתוכו זאת הגירסא עיקר וכן גירסת הרי"ף והרשב"א והביאה ב"י ולא כס"א שגורסים ויין בתוכו אלא באותו היין היה ג"כ לנכרי חלק בו ואפ"ה מותר וכן הוא ל' רש"י שם ריש דף ע' וכן משמע מדברי רבינו בסמוך שכתב ואם אין בבית אלא יינו של ישראל משמע דעד השתא מיירי כשיש שם יינו של ישראל ושל נכרי מיהו נראה דל"ד קאמר ומיירי דאין לנכרי חלק בו אלא כל א' יש לו חבית יין בבית

בפני עצמו והשתא א"ש דכתב וראיתי לא' מהגדולים כו' שייכות בבית דמכח שיש לו ג"כ יין בבית יש לו ג"כ שייכות בבית ומסיים אבל אין לנכרי בבית יין כלל דאז נתפס כגנב על הכניסה מותר וכן משמע מדברי הר"ן והרשב"א:

סעיף קטן יא
וסגר הדלת אחריו כו' פי' במנעול אבל בלא מנעול שיכול ישראל לכנוס פתאום שרי רשב"א:

סעיף קטן יב
שלא היה לו לסגור דלת פי' ואפי' אם סגר הדלת מ"מ מרתת כיון דלא ה"ל לסגרו ואינו נוגע ודו"ק:

סעיף קטן יג
ואם אין בבית כו' פי' רש"י אם נתפס כגנב על הכניסה מותר אע"פ שאינו נתפס כגנב על הנגיעה ואם אינו נתפס כגנב על הכניסה אסור אע"פ שנתפס כגנב על הנגיעה כן היא הגירסא הנכונה וכן הוא להדיא בפירש"י וכן הביאו אשר"י וכן הגיה מ"ו וע"ד שהוכחתי גירסא זו מגופא דגמרא.

סעיף קטן יד
ואם אינו נתפס כגנב על הכניסה אסור כו' דודאי נגע ביין כשנכנס שם דאם לא בא לנסך למה בא ולא דמי להניח נכרי בחנות שמותר כשלא הודיעו שהפליג כמ"ש רבינו בסימן שאחר זה דשאני התם שיודע הנכרי שהישראל יודע שהוא שם ומרתת הנכרי דלמא אתי הישראל כשיזכור יינו וחזי ליה אבל הכא שאין הישראל יודע שהוא שם לא מרתת וודאי לנסך נכנס אשר"י:

סעיף קטן טו
וכן הדין בנמצא עומד בשוק עיין בדרישה:

סעיף קטן טז
ור"י פי' כל היכא שהדלת פתוח אפי' אינו נתפס כגנב מותר הטעם דאע"פ שאין הישראל יודע שהוא שם מרתת דהא אפילו נמצא בצד בור לא חיישינן לנגיעה אע"פ שאין הישראל יודע שהוא שם משום דמרתת כיון שלא ננעל הדלת ועוד בהך עובדא דלעיל דהיה לנכרי ג"כ יין בביתו ואית ליה לאשתמוטי על הכניסה אפ"ה כל דלהדי הנקבים מותר משום דכיון שיכול לראותו משם מרתת ולא נגע אשיר"י וע"דר.

סימן קכט

סעיף קטן א
כל מקום שהיין בחזקת משתמר דאיכא למיתלי שלא נגע בו הנכרי מותר רבינו כפל כאן בלשונו דאם הוא בחזקת משתמר היינו דאיכא למיתלי שלא נגע הנכרי וכן מ"ש

דאיכא למיתלי שלא נגע הנכרי היינו מקום שהיין בחזקת משתמר אלא רבינו נקט לשון המשנה וגם לשון הגמרא שמפרש המשנה וע"דר הבאתי המשנה ושם כתבתי ביאורה ע"פ דעת רבינו ולמה הרשב"א מבארה בע"א ע"ש:

סעיף קטן ב

כיצד הניח הנכרי כו' אע"פ שבכל אלו יש לנכרי שייכות ביין מותר הטעם כיון שהנכרי יודע שהישראל ידע שהוא שם אצל היין מירתת וסבר השתא יזכור ישראל יינו ויבא ויראני נוגע כמ"ש בסמוך בשם הרא"ש בסימן שלפני זה. ומ"ש רבינו לעיל דאם מצאו בבית אם אינו נתפס כגנב על הכניסה אסור אע"פ שנתפס כגנב על הנגיעה לרא"ש הטעם שהוא יודע שאין הישראל יודע שהוא שם ולרש"י הטעם התם דאיכא ריעותא כמ"ש לעיל. (והניחו לבדו עם היין ויצא ר"ל שהלך הישראל לדרכו והניח הנכרי לבדו ומלת ויצא אינו מדוקדק אלא דנקט אותו אגב אחריני דשם שייך לומר ויצא עכ"ה):

סעיף קטן ג

ובלבד שלא יסגור החנות כו' פי' ובלבד שכשיבא הישראל לכאן לא ימצא החנות סגור או שסגרו ויש שם חור או סדק שיכולין לראותו כ"כ רמ"א וכ"כ רבינו בסימן קל"א ובסימן קכ"ח שכתב היו נקבים בדלת כו' עכ"ה). או הקרון מרוחק דאם מצא הקרון מרוחק ממקום שהיה רצון הישראל שיעמוד שם איכא ריעותא לפנינו ואמרינן דהרחיקו כדי שלא יראנו:

סעיף קטן ד

בד"א שיש שם דרך עקלתון שיכול לבא עליו פתאום שלא יראנו כו' זה קאי אבבא שלישית או שהיה הנכרי מעביר לו חבית והניח הנכרי לילך לבדו והוא נשאר שם שהנכרי ירא תמיד שמא יבא עליו דרך עקלתון וכמ"ש בדרישה:

סעיף קטן ה

וכן כשהלך לבית המרחץ הלך דרך עקלתון זה קאי אהניח נכרי בחנותו או שהיה לו יין בספינה והניחו עם הנכרי שהוא הולך והנכרי נשאר במקומו עם היין וכתב ב"י וה"ה אם היה בבית והיא בענין שהישראל יכול לבא עליו פתאום שלא ירגיש בו מותר:

סעיף קטן ו

אבל אם ראה שהלך ליכנס לבית המרחץ ל"ד שראהו שהלך לבית המרחץ אלא שראהו שהלך למרחוק עד שיוכל לפתוח ולסתום קודם שיחזור וכמ"ש בדרישה:

סעיף קטן ז

או שאומר לנכרי שהניח בחנותו שמור לי כו' הטעם כתב ב"י דכיון דבטח בו ומסר לו שמירת הבית סמכא דעתיה דכיון דהימניה לא מהדר עלוי לבא פתאום עכ"ל נ"ל פי'

לפירושו כיון שמסר לו שמירת הבית א"א לומר שהשתא יזכור יינו ויבא שהרי בפירוש מסרו בידו והימניה עליה וסבר הנכרי שבטוח עליו שלא יגע וק"ל.

סעיף קטן ח

או שאומר לנכרי המעביר לו חביות לך ואני אבא אחריך דהואיל ואמר כן סמכא דעתיה דנכרי שלא יבא דרך עקלתון אלא באותו דרך שהולך הוא ב"י:

סעיף קטן ט

או שהודיעו שהוא מפליג גם זה אנכרי שהעביר יין ממקום למקום וכמ"ש בדרישה ול"ד שהודיעוהו אלא ר"ל שראה הנכרי שהישראל הרחיק ממנו עד שיוכל לפתוח ולסתרם טרם בואו אליו ויש רוצים לפרש או שהודיעוהו כפשוטו דהואיל והודיעו שהוא מפליג ושוב לא מרתת נכרי וכמ"ש רבינו באם אמר לנכרי שמור לי ייני או אם אמר לו ואני אבא אחריך וזה אינו דאף אם הודיעו שהוא מפליג מ"מ מרתת הנכרי דלמא יזכור יינו ויחזור כמ"ש רבינו בסמוך גבי מרחץ וכמ"ש בדרישה. וא"ת א"כ מ"ש מדאמר לנכרי שמור לי ייני דאינו מרתת י"ל כמ"ש דשאני התם דאמר שמור לי ייני שהיה נזכר שיש לו יין וציוה לו לשמרו אז הוא סובר שהוא בטח עליו ביינו משא"כ בהודיעו שהוא מפליג שסובר הנכרי דלמא שכח ביינו וכאשר יזכור יחזור וגם אין להקשות מ"ש זה מדאמר לנכרי ואני אבא אחריך דלא מרתת שיבא דרך עקלתון אמאי נימא שיזכור יינו ויבא דרך עקלתון י"ל דלמה נימא שיבא דרך עקלתון אם יזכור ביינו ימהר לבא בדרך זה שהלך הנכרי והואיל ואין הנכרי רואהו הולך אחריו הוא מנסך דכי אמרינן שהנכרי ירא שיבא דרך עקלתון כשלא אמר לו שיבא אחריו אז סובר הנכרי דלמא יש לו שום צורך לילך בדרך עקלתון ויבא פתאום אבל כי אמר לו ואני אבא אחריך כבר גילה לו בזה שאין לו שוה צורך לילך בדרך עקלתון א"כ יסבור הנכרי אם יזכור ביינו ימהר לבא בזה הדרך וכמ"ש משא"כ כאן בהודיעו שהוא מפליג שהנכרי מרתת כמ"ש אם לא שנאמר שהודיעו שהוא מופלג ר"ל שהולך לעסק שאם יחזור יפסיד יותר בחזרתו מדמי היין אז אפשר לומר שהנכרי לא מרתת וכן משמע קצת הלשון שכתב רבינו בסמוך אבל אם אמר לו להפליג כו' דמשמע שר"ל דוקא באמר לו:

סעיף קטן י

כתב הרשב"א כו' כדי שיוכל להסיר מגופת החבית כו' פי' פקק של עץ וכיוצא בו א"צ שיעור אלא כדי הסרה וחזרה דמגופת עץ אינו מתקלקל בהסרתו משא"כ במגופה של סיד וחרס שצריך לעשות חדשה שהרי נשבר כשפותחין אותו וכמ"ש רש"י בהדיא והביאו ב"י (בסימן ק"ל עכ"ה) לכך צריך שיעור כדי סתימה ונגיבה:

סעיף קטן יא
ואם היא של סיד ויש שיעור כדי שיפתחנה כולה דוקא כולה אבל במה ששהה שיעור שיעשה בה נקב או יפתחנה קצתה לא נאסר שזה ניכר סתימת הנקב או המקצת אף לאחר ניגוב:

סעיף קטן יב
אפילו יש בו שיעור כדי שינקב חור בחבית פי' של חרס וכמ"ש בסמוך הטעם:

סעיף קטן יג
וגם לא חיישינן לזיוף החותם כלומר שיפתח כל המגופה שהרי הודיעו שהוא מפליג פחות מכדי שיפתח ויסתום וינגב:

סעיף קטן יד
ולפי מ"ש ר"ת פי' אפי' הודיעו שיפלוג זמן רב לא חיישינן שיסיר המגופה כו' שהרי ס"ל כאותו תנא שדי בחותם א' וכשהוא סתום זהו חותמו ומ"ש עד הנה כתב אליבא אותו דס"ל דבעינן ב' חותמות ב"י ע"ש:

סעיף קטן טו
וכן יראה מדברי הרא"ש ז"ל אע"ג דלעיל סימן קי"ח כתב רבינו בשמו דהשולח יין לחבירו עם נכרי צריך ב' חותמות שאני הך דהכא דהוי דומיא דמפקיד דהתם שהרי יחזור ויראה חותמו:

סעיף קטן טז
כתב הראב"ד דלא שרינן בחביות פתוחות לגמרי כו' הלכך אם היא מליאה אסורה כו' צ"ל דלא מיירי כאן בהולך על צדו דהא בס"ס קכ"ה כתב הרמב"ן בשם הראב"ד דאפי' מליאה שרי.

סעיף קטן יז
אפילו לא הניחו כלל פי' לא העלים הישראל עיניו ממנו כשיעור שיוכל להניחה:

סעיף קטן יח
ואם היא חסרה כו' עד ומשתמיט לומר הורדתיה לנוח מעט כן גרס בית יוסף:

סעיף קטן יט
ור"י פי' אפי' פתוחה לגמרי מותר פי' והיא חסרה (אף שהעלים עיניו ממנו עכ"ה) אבל מליאה אסור כמ"ש לעיל סימן קכ"ה ב"י:

סעיף קטן כ
והרמב"ן הכריע כו' עד אלא מיירי בסתומה בפקק של עץ יש לדקדק מנ"ל לרבינו לכתוב דברי הרמב"ן שהוא מכריע דלמא גם הראב"ד מודה מה שהוא מותר וי"ל דרבינו דייק מטעמא דהראב"ד שכתב דחיישינן שמא הורידה מעל כתפו ונגע בה ומשתמיט לומר הורדתיה לנוח מעט ולפ"ז ה"ה אם היא סתומה בפקק של עץ נמי יכול להעביר הפקק

ומשתמיט לומר הורדתיה לנוח ונפל הפקק מאליו והואיל ויכול להשתמיט ודאי אסור ועיין בדרישה:

סעיף קטן כא

וכתב הרשב"א כו' עד שהוא ירא מעוברי דרכים וכ"כ הרשב"ם כצ"ל ב"י ואפשר לומר דגם גרסת הספרים דגרסי וכתב הרשב"א מיושבת כמ"ש בדרישה: (והוא בזמן שעושין מלאכתן בין הגיתות והיינו בזמן הבציר שדרכן להעביר חביות ממקום למקום ואז רבים שכיחין בין הגיתות עכ"ה):

סעיף קטן כב

כגון שרבים עוברים שם אפי' הן נכרים לא חיישינן שמא נגע ביין דהנכרים בזמן הזה לאו בני ניסוך הם ודוקא בחביות שאין להם רק פתח קטן למעלה אבל גיגית או קנקן או כוס דיש לו פתח רחבה יש לחוש שמא נגע בהן דרך מתעסק כיון דבקל יכול ליגע בהן כ"כ התוס' אדברי רשב"ם והנה י"א דמ"ה מוכח דצריך לגרוס וכן כתב הרשב"ם כמו שהיא הגירסא בספרי ב"י וכמ"ש שהרי גם הרשב"ם מיירי בנקב צר דהיינו כמו פקיקה שכתב הרשב"א ועד"ר כתבתי שם דאדרבא מכאן איכא למידק אפכא:

סעיף קטן כג

והמוסר מפתח חנות לנכרי כו' אפי' הודיעו שהוא מפליג כו' אין להקשות לפי מ"ש לעיל דהודיעו שהוא מפליג ר"ל שהודיעו שהלך לצורך עסק גדול שאם יחזור יפסיד יותר מדמי יינו אם כן לפ"ז למה מותר כאן שהרי הנכרי יודע שלא יחזור אף אם יזכור יינו ולא מרתת דבלאו פירושי ג"כ קשה קושיא זאת לרשב"א דמפרש מפליג שהפליג לדברים שא"א לעשותן כאן קשיא נמי למה מתיר כאן הא לא מרתת אלא י"ל דלכל הפירושים לק"מ דלעיל מיירי שהנכרי אצל היין ואין מחוסר אלא נגיעה הלכך בהודיעו שהפליג דליכא טעמא דמרתת אמרינן ודאי נגע ושתה ואסור אבל כאן שלא מס' לו אלא שמירת מפתח הלכך מרתת הוא לילך לחנות משאר נכרים שיראוהו הולך לשם ויגידו לישראל ולכן אף אם הוא בטוח שלא יחזור הישראל אפ"ה הוא מרתת:

סעיף קטן כד

ומכאן התיר ר"ת לישראל שהלך לעיר אחרת לשבות שם המועד ומיירי נמי שהודיעו שהפליג או דליכא דרך עקלתון שיבא עליו פתאום (דאל"כ ל"ל הטעם שלא מסר לה אלא שמירת המפתח עכ"ה) והטעם שהתיר כתבתי בסמוך דהואיל ולא מסר לה אלא שמירת המפתח מרתת משאר נכרים שיגידו לישראל ועוד ט"א דהואיל ונתפס כגנב על הכניסה מרתת שמא יבא הישראל (ואי משוה די"ט הוא עכ"ה) דהא אמרי נכרים ישראל לא מנטרי שבת אשיר"י:

סעיף קטן כה
והרמב"ן חולק כו' אלא כשאינו יודע שהוא מפליג ואין להקשות פשיטא דמותר דהא מרתת שמא השתא יבא ומאי איצטריך הגמרא לטעמא דלא מסר לה אלא שמירת המפתח (הלא אפילו הניחה בתוך החנות מותר כגון שלא הודיעו שמפליג עכ"ה) משום הכי כתב ואז מותר אפילו מצאו שנכנס וה"א כיון שראינו שנכנס ודאי לא מרתת וסבר שמסר לו הכל והוי דומיא דשמור לי:

סעיף קטן כו
ישראל ונכרי שהיו בספינה כו' שהנכרי ירא ליגע שיאמר שמא עתה יזכור יינו כו' אפי' יש בינו ליין יותר מאלפיים אמה כו' פירוש שמיד כשהלך סובר הנכרי שמא נזכר יינו ולא הלך ויחזור עתה מיד ואף אם שהה כבר זמן רב מרתת הוא שמא כבר חזר והרי הוא אחורי הבית ועתה יבא וז"ש רבינו שמא עתה יזכור יינו ויבא ר"ל שזכר כבר ייני ועתה יבא וכמ"ש בדריסה ר"ס זה וכן הפירוש בסמוך גבי שמע קול צלויי כו' מותר שיאמר הנכרי עתה יזכור יינו ר"ל ולא הלך כלל או אף אם הלך דלמא כבר נזכר יינו וחזר ועתה יבא ומ"ש רבינו שם וכגון שיש דרך עקלתון שיוכל לבא עליו פתאום זה קאי גם אלעיל אשמע קול תקיעות פירושו דגם אין לומר שאחר שראה הנכרי ששהה זמן רב ממילא יודע שהלך וינסך דמה יחוש שמא עתה יבא אם יבא יראנו. דמיירי כשיש דרך עקלתון ולהכי שכיר מרתת הנכרי שמא עתה היא אחורי ביתו ויראני ועד"ר:

סעיף קטן כז
כתב הרשב"א לא התירו כו' אלא בדברים שאפשר לעשות כאן כו' טעם הרשב"א שמפרש כן כתבתי בדרישה ריש הסימן ע"ש ומ"ש כגון תפלה ושביתת שבת אע"פ שהם כאילו הודיעו שהפליג ב"י:

סעיף קטן כח
ונראה כיון דטעמא כו' אין חילוק כו' משמע כאן דרבינו ס"ל דאפי' הודיעו שהפליג לא חיישינן שמא ניסך ובריש הסימן כתב אבל אם ראה שהלך למרחץ כו' לא מירתת ואסור ועד"ר ריש הסימן כתבתי דלק"מ. ולכאורה היה נראה לחלק דכאן מיירי שהחבית סתום וא"א לפתחו ולחזור ולסותמו כשיעור הלוכו מבית המרחץ לביתו ומ"ה שרי אף שראה אותו הולך לב"ה חושש שמא מיד שנכנס יזכור יינו ויבא ולעיל איירי בחביות שאין סתומות כ"כ ולכן אף שיחזור ויבא מ"מ כשיעור הליכתו מבית המרחץ לביתו יכיל ליגע ולחזור ולכסותו כבראשונה: (אינו רוצה להפסיד יינו בשבילו והרשב"א סובר אפשר דהנכרי יסבור דלא יחשב הפסד חזרת אחר יין להניח בשבילו מלרחוץ או לעשות דבר שא"א לו לעשותו כאן ב"י עכ"ה):

סעיף קטן כט
בית שיש לישראל ונכרי יין בתוכו גם הרשב"א בת"ה כ"כ שיש לישראל ונכרי יין בתוכו אבל בגמרא וברמב"ם ובאשר"י ובש"ע תיבת נכרי ליתא ובאמת שאין נ"מ בזה שיש לנכרי ג"כ יין שם דהא על הכניסה בלאו הכי אינו מרתת כיון שדר שם ועל הנגיעה מרתת אע"ג דאין לו שם יין דמה לו עסק ביין של ישראל והו"ל לאוסרה כיון דאינו נתפס כגנב על הכניסה וסגר אחריו כדלעיל סימן קכ"ח אי לאו שירא שמא הקדימני ישראל (ואפשר להגיה בית שיש לישראל ולנכרי ויין בתוכו ור"ל ויין של ישראל בתוכו כו' עכ"ה):

סעיף קטן ל
ויצאו לחוץ וקדם הנכרי כו' ז"ל הרמב"ם ויצאו בבהלה לחוץ לראות חתן או הספד כו' וכתבו ב"י ורמ"א דסבירא ליה דוקא כשיצאו בבהלה הדין כן דאל"כ איכא למיחש שמא ראה את הישראל בשוק והניחו שם ובא לביתו וניסך אבל בבהלה דרך העולם שלפעמים אדם עיבר לפניו ואינו מרגיש וסבר שכבר נכנס ולכן סגר הדלת משום שסובר שגם הישראל כבר נכנס:

סעיף קטן לא
נכרי ששמע שאגת קול אריה כר עד ואפי' סגר הדלת אחריו מדקאמר ואפי' משמע שיש עוד רבותא אחרת בדין זה ומאי רבותא הא כבר כתב רבינו בס"ס קכ"ח ז"ל וכן הדין אם נמצא עומד בשוק בין החביות. ונראה לפרש דמיירי שהוא בביתו דלא נתפס על הכניסה והואיל ולא נתפס על הכניסה אף אם נתפס על הנגיעה קי"ל לעיל דאסור אבל כאן מיתר כמ"ש הטעם שהוא ירא שמא גם אחרים כו' וע"ז מסיק ואמר לרבותא עוד דאפי' סגר הדלת אחריו שרי מזה הטעם שכתב ואמת אין זה קושיא דקמ"ל דאף שהן פתוחות ועומד ביניהן וגם נעל הדלת:

סעיף קטן לב
גנבים שנכנסו כו' ובמקום שיש ליהודים שכונה כו' אע"פ שרוב בני העיר נכרים ומסיק הרשב"א ע"ז בד"א כשאין דרך הנכרי מפסיקתם אבל אם היה דרך הנכרי מפסיקתם הולכין אחר רוב העיר עכ"ל וכיוצא בזה כתב רבינו בסמוך בנמצא חבית בכרם כו' בד"א בשיושבת בין ההרים שאינו מעבר לעוברי דרכים כו':

סעיף קטן לג
ובמקום שיש ליהודים שכונה לבדם כו' עד אע"פ שרוב בני העיר נכרים והא דכתב בסמוך כל מקום שיש רוב וקרוב הולכין אחר הרוב משום דפירשו החביות מקביעותם ואמ ינן כל דפריש מרובא קפריש גם כאן אף שנולד הספק במקומו מ"מ הנכרים שבאו למרתף דמרובא פרשו שאני שכונה שהיא כעיר בפני עצמו וכ"כ הרשב"א הטעם בהדיא

ולא אמרינן דהולכין אחר הרוב אלא כשנמצא קרוב לעיר אבל לא כשנמצא בתוך העיר דאז ודאי תלינן יותר שהוא מתוך העיר וראייה לזה ממ"ש בסמוך בנמצא חבית בכרם של ישראל דצריכין טעם לאוסרו משום דאין דרך לגנוב מכרם זה כו' וכמ"ש שם ע"ש:

סעיף קטן לד
ובמקום שרגילין להצניע ממון בחבית עושין תחבולה מפני הגנבים (שממלאים חבית ומניחין אותה בין חביות יין עכ"ה) ופעמים שמרגישין קצתם זה ב"י:

סעיף קטן לה
אצל חבית היין כצ"ל. (דשמא לא באו כו' ר"ל דמסתמא כך הוא אבל ודאי מספק אסרינן לעולם ק"ל עכ"ה).

סעיף קטן לו
וכשראו שהוא יין לא נגעו בו דטרידי בגניבותייהו.

סעיף קטן לז
חיל שבא לעיר כו' וסתימות מותרות שאם איתא שפתחום לא היו חוזרין לסותמן שאין אימת אדם עליהן ודיקא בפקק של טיט אבל בפקק של עץ אסורין אפי' סתומין דלא משום אימה סתמוה אלא אורחא דמילתא עבדי בלא טורח ר"ן.

סעיף קטן לח
בשעת מלחמה אנו ואלי מותרות שאין לחה פנאי לנסך:

סעיף קטן לט
נכרי שנמצא עומד אצל הגת כו' דלא מירתא למינגע כתב רבינו כן שלא תקשה ממ"ש לעיל סימן קכ"ח נכרי שעומד בצד יינו של ישראל שאם אין לו מלוה עליו שמותר דשאני התם דמירתת שיודע שמפסיד לישראל עכ"ה (עד ואי לאו סגי בהדחה פי' רשב"ם דאע"ג דיין הוא מ"מ סגי בהדחה דלאו חבור הוא לאותו הבלוע בתוך הגת דהכי אמרינן לקמן טופח ע"מ להטפיח ליכא למיחש משום איסור בלוע עכ"ל תוספת דף ע"ז וב"י הביא אותם אבל לא כלשונם:

סעיף קטן מ
זונה נכרית במסיבת ישראל היין מותר דאע"ג דתקיף עלייהו יצרא דעבירה יצרא דיי"נ לא תקיף להו ולא מניחין לה ליגע:

סעיף קטן מא
זונה ישראלית במסיבתם של נכרים יינה של הזונה אסור דהואיל וזילא עלייהו בתרייהו גרירא ושבקה להו לנסוכי (ועיקר החילוק דלעולם האשה טפילה אצל האיש דהכל ממנו ולא ממנה וק"ל עכ"ה):

סעיף קטן מב
ישראל הניח יין בביתו במלון ס"א בחלון וכן הוא בתשובת הרא"ש כלל י"ט סימן ט"ו וז"ל ישראל הניח ביתו פתוח ויינו עומד בחלון שלא היה סגור כו':

סעיף קטן מג
חצר שחלקוה בראשי יתידות בגמרא פרק השוכר דף ע"א איתא במסיפס ופירש"י מחיצה נמוכה ולשון הרשב"א הוא זה ראשי יתידות ואפשר דהיא היא דכל מחיצה נמוכה דרכן לעשות בקנים העומדים לצד מעלה כראשי יתידות כדי שלא יעבור דרך שם:

סעיף קטן מד
וכן אם היה גגו של ישראל למעלה מגגו של נכרי עיין בש"ע שכתב וחלוקה ביתידות וצ"ע למה צריך שיהא חלוקה ביתידות הלא בלאו הכי נתפס כגנב מכח שהגג של ישראל למעלה ואם היא חלוקה ביתידות למה צריך שיהא למעלה ולכאורה היה נראה להגיה או שהיו חלוקה ביתידות:

סעיף קטן מה
מניח שם יינו אע"פ שידו של נכרי מגעת שם הטעם דנתפס עליו כגנב כיון דהרשיות חלוקות: (עד שמוכיח קורבתא כו' עיין בב"י שכ"ה בשם הרשב"א ואפשר דמ"ה כתבו רבינו כאן ולא כ"כ לעיל בנמצאת כנגד עיר של ישראל לפי שדבר זה בקורבא דמוכח העתיקו מהרשב"א והרשב"א כתב דין זה בראשונה ורבינו שהלך בדרך הרשב"א כתב במקום שכתבו הוא. או שכתב כאן לרבותא דאפ"ה מותר ולא סמכינן אקורבא דמוכח לאסור וכ"ש דלא סמכינן להתיר עכ"ה):

סעיף קטן מו
ואם בא ישראל ונתן בה סימן אף היין מותר למוצאה דכיון דרובה נכרים נתיאשו הבעלים (ולכך א"צ להחזירו לבעלים עכ"ה) ולא בעינן הכא חותם דדוקא במפקיד אצל נכרי דאיכא למיחש משום זיופא ובחותם אחד טרח ומזייף והדר וחותמו כדאיתא אבל במציאה כל שהיא סתומה דאם איתא דנגע בה נכרי לא הוי טרח לסותמה הלכך כל שראינוה סתומה בודאי לא נגע ביה נכרי רשב"א (ודוקא סתומה בפקק אבל פתוחה לגמרי אסור כ"כ רמ"א עכ"ה) ובח"מ סימן רנ"ט כתב רבינו שמותר כשהיא רשומה ושם בסימן רס"ב משמע דרושם הוי סימן והיכר:

סעיף קטן מז
חבית של יין שנמצאת בכרמו של ישראל כו' אע"פ שהם רחוקים משל ישראל החבית אסורה הטעם דאזלינן בתר הרוב אף על גב דאיכא קורבא דמוכחא רשב"א:

סעיף קטן מח
שאין דרך לגנוב מכרם זה להצניע בתוכו אע"ג דבלאו ה"ט נמי אסור משום קרוב ורוב בתר רוב אזלינן וכמ"ש בשם רשב"א י"ל דה"א ההוא טעמא דוקא כשדבר הנמצא אינו לא בקרוב ולא ברוב אזלינן בתר הרוב אבל כשהדבר נמצא בתוך אותו שהוא קרוב הו"א לא ניזל בתר רוב אלא בתר קרוב וכשר ע"כ כתב רבינו טעם לאסור משום שאין דרך כו'. וע"ל כתבתי טעם אחר והוא כיון שהוא כרם בפני עצמו ולא אמרינן דאזלינן בתר ריב אלא כשנמצא קרוב להעיר ולא בעיר או בשכונה עצמה ודוק והוא מעין מ"ש כאן:

סעיף קטן מט
וכן נמי להקל אם נמצא בשל נכרי כו' אע"ג דאיכא נמי עוד כרמים של נכרים סביבותיו כדלעיל רשב"א:

סעיף קטן נ
נודות יין שנמצאו כו' אם רוב שופכי יין ישראל מותרין פירוש רוב מוכרי יין ששופכין מחבית לנוד (כדי למכור לעוברי דרכים עכ"ה):

סעיף קטן נא
היה בהן גדולים וקטנים וכו' עד והקטנים להכריע המשא פירוש כשיש שני נודות זה גדול מזה מעט ומכביד המשא לצד אחד מניחין נוד קטן אצלו להשוות המשא רש"י:

סימן קל

סעיף קטן א
מה שאין מייחדין ולא מפקידין כו' אבל אם הוא חתום מפקידין ושולחין מה ששינה רבינו הלשון שמתחילה קאמר שאין מייחדין ולא מפקידין ובתר הכי קאמר מפקידין ושולחין נראה לפרש דבריש דבריו קאי אדלעיל סימן קכ"ח שכתב שם אין מיחדין כו' ואין מפקידין ע"ז כתב מה שאין מייחדים ולא מפקידין כו' ור"ל גם כן כמ"ש שם בסי' קכ"ח אין מייחדים ביד נכרי סתם ואין מפקידין ביד נכרי שאינו עובד ע"א. ובסיפא נקט מפקידין ושולחין נקט ושולחין דרבותא דמותר אפילו לשלוח ע"י נכרי אם הוא חתום לאפוקי ממ"ד דוקא מפקידין שעתיד לראות חותמו אבל לשלוח אסור אפי' ע"י חותם כמ"ש בסמוך.

סעיף קטן ב
ובלבד שלא יהא בחבית שום נקב כנקב שמניחין בו שיצא משם הרוח פי' עושין נקב שיצא הרוח כדי שלא ישבר הכלי וחוששין שמא יכניס לשם שפופרת וישתה ועד"ר:

סעיף קטן ג
ויש נוהגין לעשות ב' שולים כו' ז"ל ב"י נראה שטעמם מפני שצריך לחתום בכל נקבי הברזות כשם שצריך לחתום בפי החבית ולפיכך מוסיפין שולים שלימות דהשתא איכא בכל נקבי החבית שני חותמות א' סתימתן והשני השולים שמוסיפין כו' ע"ש:

סעיף קטן ד
ולחתום המגופה היטב ולחברה עוד במסמרים פי' סותמין היטב ומחברין במסמרים כדי שתהיה חותם בתוך חותם ולכאורה היה נראה להגיה ולחבר עליה עור קבוע במסמרים וכן משמע בתוספות וז"ל התוס' נכון לתת עור על הסתימה קבוע במסמרים וכן הביאו. ב"י ויש לחלק דשם אסתימה בנעורת קאי ולכך בעי גם כן שיכתוב אותיות כדי שתהיה חב"ח ולפ"ז לא מיתוקמא גירסת עור אבל מדכתב שם בתוספות דף ל"א ע"ב או בד"א משמע דבכל ענין צריך לכתחילה חברת עור ולפ"ז מתוקם שפיר כמו שהגהתי ולחבר עליה עור קבוע כו':

סעיף קטן ה
וכן כתב הרא"ש ז"ל וישראל קדושים ונוהגים בשתי חותמות פירוש מצד המנהג שקדושים הם הצריכו שני חותמות אבל מדינא ס"ל להרא"ש שא"צ אלא חותם א' וכמ"ש בסימן קי"ח:

סעיף קטן ו
היכי דמי חותם בתוך חותם טח פי החבית וחותמו וכופה כלי ע"ג ומהדקו כו" לכאורה נראה דס"ל דהטיחה דפי החבית לא נחשבו לכלום אלא שלבד הטיחה צריך חותם וכופה כלי ע"ג וכן הוא משמעות הגמ' וכן הוא דעת הרשב"א כמ"ש בדרישה ע"ש אבל היותר נראה לפרש טח פי החבית וחתמו דהכל א' הוא דע"ג הטיחה חתמו וכן משמע ממ"ש רבינו בסימן קכ"ט ז"ל אבל לפי מה שפסק רבינו תם דסגי בחותם א' וסתימת החבית הוי כחותם כו' ע"ש:

סעיף קטן ז
קשר פי הנבל של יין ונתנו בשק כו' יש ספרים גורסים קשר וחתם פי הנבל כו' ונתנו בשק וכן עיקר דס"ל לרבינו שצריך שני חותמות לבד הקשר וכן הוא דעת הרשב"א ועד"ר. ומ"ש פי הנבל למטה כו' הוי חת"ח דהואיל ופיו למטה יש טירחא להוציאה מהשק ולפותחה רשב"א:

סעיף קטן ח
ה"ג וקשר השק למעלה הוי חב"ח פי הנבל למעלה לא הוי חת"ח:

סעיף קטן ט
שני אותיות הוי כשני חותמות במגופה של חרס שנשבר כשפותחין אותו שניהם על המגופה ובשל עץ חציו על המגופה וחציו על קרשי החבית ודפוס שקובעין בחבית אחת אע"פ שיש בו כמה אותיות חשוב כחותם א' ובמקום דשכיחים מומרים ונכרים היודעין לכתוב אין הכתיבה סימן אלא למי שמכיר הכתב א"ח: (וחזר על חותמו ולא הכירו כו' ודוקא. אם רואים שנסתר בכוונת בני אדם אבל אם יכולין לתלות בד"א שרי בדיעבד ת"ה סימן ר"ס וכ"כ רמ"א עכ"ה):

סעיף קטן י
ומ"מ השולח יין לחבירו על ידי נכרי צריך להודיע ס"א טוב להודיע וכ"כ הרשב"א בת"ה שער ד' (וכתב רמ"א דבאותיות א"צ להודיעו רבי' ירוחם בשם רשב"א עכ"ה):

סעיף קטן יא
שכר או קנה בית בחצרו כר אפילו אם גם הנכרי דר באותו חצר הטעם כיון שאין לנכרי שייכות ביין אע"פ שיש לו שייכות בבית משתמר הוא עד שיצא ישראל ויודיע לנכרי שיפליג:

סעיף קטן יב
ואם אין הישראל דר באותו חצר ל"ד נקט חצר אלא ר"ל שאין ישראל דר באותו עיר כמ"ש רבינו בסמוך שאם בית פתוח לר"ה אפילו אם יש ישראל בעיר מרתת:

סעיף קטן יג
כתב הרשב"א בד"א כו' אינו עתיד לבא שם כשאין לו שייכות באותו חצר נראה דהואיל ואינו דר שם ודאי השכיר כל החצר ולכן כתב רבינו שאין לו שייכות באותו חצר דאל"כ למה אמר שאין לו שייכות בחצר הרי לא השכיר אלא בית בחצר ולא כל החצר אלא ודאי ר"ל שהשכיר כל החצר:

סעיף קטן יד
ויש מי שאומר דאפילו נמצא עומד בצד היין מותר הטעם דהואיל ואין לו שייכות נתפס על הכניסה ומרתת כמבואר לעיל בסימן קכ"ט:

סעיף קטן טו
ויש מגדולי המורים הוא הראב"ד:

סימן קלא

סעיף קטן א
אם נתנו בחצירו של נכרי לאו דוקא בחצירו שהרי אין דרך ליתן יין בחצר אלא ר"ל בבית שבחצרו של נכרי וכ"כ רבינו בסמוך וחבית שיש בו היין פתוח:

סעיף קטן ב
והישראל דר בחצר מותר טעמו מבואר לעיל דהואיל וישראל דר עמו מרתת:

סעיף קטן ג
ואם אין הישראל דר בחצר אם דר באותו העיר פירוש אם דר שום ישראל באותה עיר ב"י:

סעיף קטן ד
מותר ע"י מפתח או חותם לר"ת כו' כן ראיתי מוגה וכן הוא בס"א ויותר נ"ל שלא להגיה כאן ונקט תחלה לשון הגמ' שאמרה ע"י מפתח וחותם וחזר מפרש לר"ת סגי בחותם א' והוא מפרש הא דאמר בגמרא מפתח וחותם או חותם ולפ"ז צריך למחוק דלי"ת דסגי ועד"ר:

סעיף קטן ה
וכן אם יש בחצר כו' ר"ל שיש חלון בדופן החצר של הנכרי פתוח כנגד פתח הבית ומפולש לר"ה וק"ל:

סעיף קטן ו
ואם אין הבית פתוח כו' עד שיהא שם שומר ומשמר דאז אם הוא פתוח לר"ה אפילו אינו נכנס בבית אלא נכנס ויוצא בעיר סגי וכשאינו פתוח לר"ה צריך שיהא יוצא ונכנס בבית:

סעיף קטן ז
ובספר התרומה התירו בחותם ת"ח כ"כ בשם ר"ת ולטעמיה אזיל דס"ל דלא אסר אפי' אין ישראל דר באותו חצר כשיש מפתח או חותם ב"י:

סעיף קטן ח
וא"א הרא"ש ז"ל אסר בפסקיו פירוש אפילו לר"ת ב"י:

סעיף קטן ט
וכתב בתשובה שאלה כו' ז"ל ב"י כלומר אף ע"פ שבפסקיו אסר בתשובה התיר מטעם אחר אלא שלא היה רוצה לסמוך על אותו טעם לכתחילה ותשובה זו לא מצאתי בתשובת הרא"ש שבידינו עכ"ל: (שבארץ הזאת שקורין קריכין היינו יוונים שקורין גריקין רש"ל עכ"ה):

סעיף קטן י
ואם רוכלי ישראל כו' עד ושרי במפתח וחותם פי' למר כדאית ליה דהיינו לר"ת חותם לבד סגי ולשאר מפרשים מפתח וחותם וכן נראה לפרש בסמוך אצל מ"ש רבינו בד"א כשהיין בבית נכרי בעליו אבל אם נתנו בבית של אחר מותר במפתח וחותם שר"ל לכל מר כדאית ליה וכן משמע שם בב"י שכתב דלא גרע מיין ישראל וביין של ישראל ס"ל לר"ת דסגי בחותם לחוד וכמ"ש בסמוך וכן נראה לפרש בסמוך אצל מ"ש רבינו ואם כתב הנכרי לישראל התקבלתי כו' הרי הוא כיינו ומותר במפתח וחותם:

סעיף קטן יא
כתב ר"ת אף על פי כו' עד שיהא יושב ומשמר ל"ד יושב ומשמר אלא נכנס ויוצא כמ"ש רבינו בסמוך ועד"ר.

סעיף קטן יב
נכרים שקונים יין כו' (פירוש אפ"ה גבי נכרים שקונים יין אין הדין כן עכ"ה) עד חש לטרחו ולהוצאתו ולא יזייף ועל פי טעה זה היה נוהג ר"ת היתר אשר"י.

סימן קלב

סעיף קטן א
אע"פ שמגע נכרי כו' מותר ליקח דמיו מאותו נכרי שאסרו הטעם דלא מכר היא אלא אומר לו שפכת ייני ואבדתו ממני ומשום תשלומי נזק קשקיל לדמי ר"ן ועד"ר:

סעיף קטן ב
אבל הוא אסור למוכרו פי' הישראל אסור למוכרו לנכרי אחר:

סעיף קטן ג
ודוקא לאחר מותרין כו' נראה לפרש דקאי אדסמיך ליה שכתב אבל אם הנכרי לוקח היין מישראל ואח"כ נותן לו המעות מותרין כו' משום שכבר קנה הנכרי היין ותו לא הוי הדמים דמי יי"נ ואזה קאמר דדוקא לאחר מותרין ולא לאותו ישראל משום קנסא וחומרת יי"נ וכמ"ש רבי' ירוחם והביאו ב"י ע"ש ועד"ר אבל לעיל שכתב רבינו מותר ליקח דמיו מאותו נכרי שם אף לאותו ישראל עצמו מותר ובמוכר לנכרי אחר אף ישראלים אחרים אסורי' להנות ממנו:

סעיף קטן ד
לפי שנהנה מדמי יין נסך אבל כשנותן הוא לאחרים אין דמי י"נ בידם ב"י ע"ש:

סעיף קטן ה
לפיכך ישראל כו' לא קאי אדסמיך ליה רק אמה שכתב דמי יין נסך אסורין בהנאה:

סעיף קטן ו
לפיכך ישראל שמוכר יין לנכרי פי' יין כשר:

סעיף קטן ז
צריך ליזהר שלא יאסר בידו אין פי' שלא יאסור הנכרי בידו הלא צריך לשלם לו כמ"ש בר"ס אלא ר"ל יזהר שלא יאסר היין ע"י כלי של נכרי כדמפרש ואזיל:

סעיף קטן ח
כיצד יעשה (שיעשה הדבר בהיתר בכל ענין כגון שימדוד אפילו בכליו של נכרי ויהיה בפיו עכבת יין עכ"ה) יקח כו' שאז מותר בכל ענין:

סעיף קטן ט
אף אם לא יתן לו היין ר"ל שישפוך ב"י ע"ש:

סעיף קטן י
דאי לאו הכי לא נקנו לו שאין מעות קונות (עד שימשוך ר"ל ושמא יגע בו קודם שימשוך אבל אם אינו נוגע בו תחלה אלא משכו אינו נאסר דבמשיכה לא נאסר היין עד שיגע וכמ"ש בסמוך ועוד יש לחוש כשיש בפיו עכבת יין לאסור לכתחילה עכ"ה) לנכרי דוקא נקט לנכרי אבל ישראל קונה במעות שאינו רשאי לחזור ועומד במי שפרע. או כ"כ לאפוקי מריש לקיש דאמר דבר תורה ישראל קונה במשיכה ונכרי בכסף ואנן קי"ל כרבי יוחנן דאמר איפכא. ומש"ר בסמוך ז"ל ואינו נראה דכיון דהקדים לו הדינר מיד נקנה לו היין כו' משמע דהנכרי נקנה בכסף אפשר דהיינו טעמא דישראל מכותי קונה טפי מנכרי מישראל וכמ"ש בא"ח סימן תמ"א ע"ש. והיותר נראה משום דשם אין היין עומד למשוך לרשותו דישראל אלא שיתנוהו הנכרי לפועליו וכיון דכבר קיבל הנכרי הדינר כדי שיתן בשליחותו יין לפועליו וכן הוא עושה מש"ה נקנה להישראל היין מיד בקבלת הדינר משא"כ כשבא למשוך אח"כ מרשותו. ועי' מ"ש לקמן בסימן קמ"ו עוד מזה באריכות:

סעיף קטן יא
ואם לא עשה כן מדד כו' ביאור דבריו דאם עשה כן מותר עכ"פ כמ"ש ואם לא עשה כן יש צד לאסור כמו שמפרש:

סעיף קטן יב
לכליו של נכרי שיש בפיו עכבת יין אסור פרש"י כשיש בפיו עכבות אזי אסור אפילו הכלי עומד ברשות הנכרי הלוקח וכשאין עכבות כלל אזי מותר על ידי משיכה אפילו עומד בחצר ישראל וק"ל. עכבות של יין פרש"י באוגנים שיש בכלי של נכרי ונתעכב היין על פיו כטיפה או ב' ומקמי דנמטי חמרא דישראל באוירא דמנא דנכרי מתסר בהאי טיפת יין שעל פיו ועכבות לשון עיכוב:

סעיף קטן יג
ומיהו בדיעבד מותר והא דכתב רבינו לעיל ואם לא עשה כן ומודד כו' אסור י"ל דהתם שמתחילה עשה במזיד כדי שיתבטל ויהא מותר לו בדיעבד לכך אפילו בדיעבד נמי אסור כמ"ש לעיל בסימן צ"ח כל איסורין שריבה עליהן בשוגג מותרין במזיד אסורין:

סעיף קטן יד
ואם פסק דמי היין כו' ומשכו אבל אם לא פסק לא קנהו הנכרי במשיכה כמ"ש בסמוך:

סעיף קטן טו
ואפילו לכליו של נכרי שאין בפיו עכבת יין כלל פי' כלל לא בפיו ולא בשוליו ולפיכך אמר כלל נכלול גם שוליו דהשתא לא נאסר עד שיגע בו הנכרי והנכרי משכו עד שלא נגעו שקנאו קודם איסורו ב"י אלא שהלשון מגומגם שאמר שאין בפיו עכבת כו' (ואפשר

דרבי' העתיק לשון הגמרא ושם לא נזכר הא דעכבת יין רק בפיו אבל ודאי מיירי באין בו עכבת יין גם בשוליו. ומ"ש אח"כ יש בו עכבת יין בשוליו נלמד מדיוקא ולא נזכר בגמרא בפי' והביאו ב"י ורש"ל כתב קצת יותר באריכות עכ"ה) ונ"ל להגיה שאין בו עכבת יין כלל וכן מצאתי להדיא באשר"י דע"א דף צ"ד ע"ב ולפי מ"ש ב"י בסמוך דבסתם יינם מיירי בדיעבד שרי אפי יש בשוליו עכבה יין דהא לא נגע הנכרי וקנה אותו במשיכה ומיהו י"ל דבסמוך מ"ש ב"י דיש להתיר בסתם יינם ה"ט משום דשם כשהגיע לאויר מיד קונה הנכרי ואיכא למימר נצוק לקולא דקודם שמטא לשולי הכלי ונקנה נכרי מה שהגיע לאויר באותו נצוק קנה כולן ואע"ג דבייי"נ גמור או לשתיה לא אמרינן נצוק לקולא מ"מ בסתם יינם ובקנאה הקילו. משא"כ הנא דלא קנה הנכרי באויר עד דמשכו וכבר הגיע לשולייים ומש"ה בעינן דלא יהא שם יין כלל וק"ל:

סעיף קטן טז

ואם הכלי בחצירו של מוכר פי' ואין בידו של נכרי אלא מונח על הקרקע דאל"כ יקנה הנכרי בהגבהה.

סעיף קטן יז

לא קנה ואסור (ר"ל לכתחילה אסור לעשות כן מאחר שיתערב בסתם יינם אבל בדיעבד שרי כמ"ש רבינו לעיל ועי"ל דלכתחלה אסור מאחר שאינו קונה אלא במשיכה איכא למיחש שמא יגע בשעת משיכה אבל בדיעבד שרי כדלעיל עכ"ה) בח"מ סימן רס"ז כתב דהוא אבעיא דלא אפשיטא וביי"ד קרוב לס"ס קע"ב כתב אבל אם נותנו המלוה בכליו שוב אין הלוה נוטלן נדפס בצידו הגהות רא"פ דכליו של לוקח ברשות מוכר קנה הלוקח ע"ש וזה דלא כזה ודלא כזה ושם כתבתי דשאני התם דקאי אמשכנתא דהקרקע ברשות לוקח ועמ"ש בסי' קע"ב עוד מזה:

סעיף קטן יח

אא"כ יאמר לי יקנה לך כליך שאז קונה כמו שנתבאר בח"מ סימן ר' ע"ש:

סעיף קטן יט

לא הגביהו תחילה נקנותו אע"פ שמגביהו בשעת מדידה שאותו הגבהה לא הוי לקנין אלא לצורך מדידה:

סעיף קטן כ

ומ"ש שם ואסור דכשמודדו אח"כ נאסר דחכמים גזרו בכחו של נכרי במאי דנפיק לברא כיון שידע שהוא יין אע"פ שלא נגע כדלעיל סי' קכ"ה:

סעיף קטן כא

מדד עד שלא פסק אסור פירוש מדד ישראל ומ"ש אסור ר"ל אף שאין שם עכבת יין ולשון המשנה הוא וה מדד עד שלא פסק אסור ורבינו מתמה ע"ז וזה"ש אע"ג שאין כאן

אלא תערובת של סתם יינם פי' אף את"ל שיש שם עכבות מ"מ אינו אלא סתם יי"נ וא"כ הול"ל שימכרנו חוץ מדמי יי"נ שבו למה אמרו במשנה דאסור ופי' אפילו בהנאה. והא דכתב רבינו לעיל גבי יש בפיו עכבת יין ואסור שכתב שם ומיהו בדיעבד כו' היינו דשם נאמר מתחלה סתם אסור ומתבאר אח"כ דהיינו דוקא לכתחילה אבל בדיעבד מותר אבל שם במשנה נאמר סתם אסור דמשמע אפי' דיעבד וע"ז כתב רבינו הטעם קרוב הדבר שיגע אחר שימשכנו פירוש מאחר שבא לרשות נכרי אין הישראל נזהר בו ויש לחוש שנגע כ"כ בהדיא רמ"א בש"ע והוא משיטת הרמב"ם שהביא ב"י וקאי כשמדד הישראל וכ"ש שאסור כשמדד הנכרי (ולא כב"י עכ"ה) ועד"ר: (ואם אומר להן צאו ואכלו כו' אבל בחמץ בפסח אסור לומר לעבדיו צאו ואכלו דמחמרינן שם מאחר דלא בדילי אינשי מיניה וכמ"ש בא"ח סימן ת"נ עכ"ה):

סעיף קטן כב

כתב הרשב"א הא דאסור כו' ואינו נראה דכיון שהקדים כו' ז"ל ב"י אין ספק שלא ראה דבריו בת"ה הארוך שכתב שם שמוכרח מכח קושיא לכתוב כך וב"י הביאו ע"ש:

סעיף קטן כג

אבל אם אומר לו היה במקומי ליתן למלך אסור וזהו שנזכר עול תחתי לאוצר דאסור.

סעיף קטן כד

אם כתבו על ישראל כו' מותר יש לדקדק מאי אם כתבו שהוא לשון תנאי דהא כל שכן אם לא כתבו על ישראל שמותר והו"ל למימר אפי' אם כתבו וי"ל דנקט אם כתבו לומר שאם כתבו יש צד איסור כמ"ש בסמוך משא"כ בלא כתבו שאפי' אמר לנכרי הכנס במקומי מותר:

סעיף קטן כה

שמותר לומר לנכרי פייס בשבילי נראה דדוקא פייס בשבילי הוא דמותר אבל הכנס במקומי וקח כו' אפי' בכה"ג דלא כתב עליו ג"כ אסור:

סעיף קטן כו

והא דדמי יי"נ אסור פי' אפילו לאחר משום דתופסין את דמיהן כמ"ש לעיל:

סעיף קטן כז

אבל נכרי שמכר ע"א או יינו הדמים מותרין פירוש לישראל (וכתבו התוס' בע"ז דף ס"ו ע"א דמה שאמרו דתופסת דמים משום דכתיב והיית חרם כמוהו בישראל דוקא נאמר ולא בנכרי ע"כ ור"ל בנכרי אינו תופס דמיו עכ"ה) ומשמע מכאן דבישראל שמכר אפילו לישראל אחר אסורים וכמ"ש לעיל בר"ס בדרישה:

סעיף קטן כח

והא דאמרינן דמי ע"א ביד נכרי אסורים כר עיין מ"ש לקמן סימן קמ"ד.

סעיף קטן כט
כדתניא ישראל שהיה נושה מנה ביד נכרי אחד ישא דמלתא דקאמר הדמים מותרין מביא ראיה מרישא דברייתא וסיפא דברייתא מיתי אגב גררא לדינא בפני עצמו גם י"ל דמסיפא דברייתא מביא ראיה שדמי ע"א ביד נכרי מותר מדלא נקט בההיא ברייתא איסור אלא באמר ליה המתן כו' ומשום דרוצה בקיומו מוכח מינה הא דמי ע"א ביד נכרי אע"פ שהם דמי ע"א הדמים מותרים ועד"ר:

סימן קלג

סעיף קטן א
כיצד נטל מעות כר פי' כיצד יבערם אם יש לו מעות אלו שאסורים בהנאה:

סעיף קטן ב
שוחק וזורה לרוח או מטיל לים פי' לאחר שחיקה מטיל לים וכ"כ הטור בא"ח סימן תמ"ה וכתב סתם לים דהואיל ושחקן א"צ לזורקן דוקא לים המלח אלא שלכל ים שזורקן דיו שהולכין לאיבוד הואיל ושחקן:

סעיף קטן ג
נתן לו פירות יוליכם לים המלח אבל לא לסתם ים שהספינות הולכין שם וחיישינן שמא ימצאם אחד ויהנה מהם וה"ה אם קיבל מעות יוליכם לים המלח וא"צ לשוחקן אם ירצה או ישרפן דלא חמיר מע"א עצמה וכמ"ש לקמן ס"ס קמ"ו ע"ש אלא שבפירות אין שייך שחיקה כתב גבייהו הטלה לים המלח:

סעיף קטן ד
או ישרפם ויקבור האפר בבית הקברות כתב ב"י עעמא דדוקא בב"ה דאי בדוכתא אחרינא חיישינן שמא יבא ישראל לזרוע זרעיו שם ונמצא נהנה אבל בי קברי אין אדם עשוי לזרוע והא דלא מבדרינן אבי קברי נ"ל דה"ט משום דחיישינן שמא יטול מאותו אפר לזבל במקום אחר אבל כשהוא מכוסה בעפר דלא חזי לזבולי לא אסיק אדעתיה שיש תחתיו אפר הראוי לזבל כו' ע"ש:

סעיף קטן ה
אפילו לקח בשכרו קרקע כו' פי' ול"ת כיון דלא אסרוהו בהנאה אלא משום שנתנסך לע"א ואסרוהו כע"א עצמו ובזה אין שייך צד ע"א לא תאסר בהנאה קמ"ל:

סעיף קטן ו
או שהשכיר לו ספינתו כו' אף ע"פ שנתן בה גם מאכליו ומשקיו פי' ואע"פ שהוא יודע שיקח כל צרכו ויקח גם מאכליו ומשקיו לכך נקט מאכליו עוד נראה לומר דרבינו אורחא דמילתא נקט השכיר לו חמורו לרכוב שהוא הולך ביבשה ובכל מקום מצוי

לקנות מאכלים ולאו אורח ארעא ליקח אלא לגינו לשתות אבל השכיר הספינה שמפליג לים שצריך ליקח אתו גם מאכליו ומשקיו:

סעיף קטן ז

שכרו מותר אף על גב שגם את זה מניח שם מכח שכירתו מ"מ אי לא מנח אותו שם לא מצי א"ל נכי לי אגר דלגינא והרי זה כאילו לא שכרה לכך גמרא:

סעיף קטן ח

וכתב הראב"ד מיהו יש לו תקנה (ר"ל אם קבלם כן כתב רש"ל ור"ל ודאי לכתחילה אסור לשכור נכרי ע"ז ולכך נקט נמצא בהן אחד של יין נסך עכ"ה) ע"י שיוליך כו' הא דנקט הראב"ד יש לו תקנה אקבלנות הלא גם לעיל יש לו תקנה זאת בנשכר לו להעביר כו' כל אחת בפני עצמה בפרוטה י"ל דלעיל יש לו עוד תקנה אחרת שיכול להשאיר אותה פרוטה אצל הנכרי משא"כ כאן שפרוטה זאת מעורבת בכל השכירות:

סעיף קטן ט

וכתב הרשב"א כו' אע"פ שיש בהן חצי פרוטה מיין נסך ואע"ג דקאי גם אקבלנות וא"כ נימא דכל השכירות הוא בשביל כל חבית וחבית דאם לא העביר לו זו החבית לא נתן לו כלום מיהו הואיל ובאמת אין שם שכר יי"נ אלא חצי פרוטה ואם לא היה בקבלנות אין שום חשיבות השכירות מש"ה גם כשהוא בקבלנות אין בו כח לאסור כולו בשבילו.

סעיף קטן י

וכתב עוד אפי' אם היה עושה בחנם ממשכנין אותו מנכסיו פי' הב"ד ממשכנין כו' שלא יהנה כלל ממני שהרי בפעם אחרת יעשה לו טובת הנאה נגד שכרו והוא מן הירושלמי וקנסא בעלמא הוא מ"ו ועד"ר:

סעיף קטן יא

ואפילו אמר לו הנכרי שמור כו' ורוצה היא בקיומו אסור דישראל מצווה לבטל ע"א ואיך יהיה הוא רוצה בקיום זה רש"י.

סעיף קטן יב

שכרו לשבור לו חביות של יי"נ שכרו מותר דלא חשיב רוצה בקיומו בכה"ג כשרוצה שיקיים עד שיאבדנו הוא בידיו ואע"ג דמקבל דמים לא מחשב איסור הנאה מיי"נ דהא על השבירה והביעור מן העולם מקבל דמים ובלאו קבלת דמים נמי עליו לבערו במאי דאפשר:

סימן קלד

סעיף קטן א

יין נסך גמור כו' אפילו כל שהוא אסור בהנאה לפי מה שמחלק בסמוך וה"מ במערה כו' וחלוק זה קאי איי"נ גמור צ"ל דה"ק יי"נ גמור שנתערב מקילוח גדול ביין של היתר

אפילו היין של כשר הוא אלף פעמים כשיעור האיסור אפ"ה נאסר כולו אע"ג דהיי"נ כל שהיא נגדו והטעם ביין דבא מקילוח גדול הו"ל העירוי דבר חשיבות ועירוי כזה לא נתבטל. משא"כ כשעירה יי"נ גמור מצרצור קטן דאז העירוי אינו חשוב מ"ה אין שם איסור יי"נ גמור עליו לאסור בכל שהוא אלא הו"ל כשאר איסורים דאם יש בהיתר ס' נגדו בטל ומותר ועד"ר.

סעיף קטן ב
ואין דעת שאר המפרשים כן אלא אוסר בכל שהוא כיי"נ גמור פי' בשתייה כדלקמן אלא שאוסר ג"כ במשהו כיי"נ גמור וכל אחד לפי דינו ב"י (וכתב רש"ל ז"ל ונראה דדוקא בסתם יינות שלהם אבל בסתם יינות שלנו דשרי בהנאה לכ"ע בטל בס' וכן בהגהות מרדכי ואף שבהגהות מיימון אוסר מ"מ נ"ל שחומרא יתירא הוא מאחר שהתיר ר"ת אפי' בימיהם עכ"ה):

סעיף קטן ג
וה"מ במערה מגיגית של יין נסך כו' גם ארישא איי"נ קאי דדוקא בקילוח גדול לא אמרינן שיהא בטל בהיתר אבל בקילוח שאינו כ"כ גדול אמרינן קמא קמא בטל עד שלא יהא ס' לבטלו אשר"י ב"י:

סעיף קטן ד
אבל המערה מצרצור לבור פי' פך קטן:

סעיף קטן ה
והמערה מעט מעט כו' נראה דנקט מעט מעט לאפוקי אם עירה בפעם אחד כ"כ עד שבאותו עירוי הוה ס' נגדו האיסור דאז לא חל שם האיסור עליו מעולם דהוה מותר אבל אם לא היה ס' נגדו בעירוי הראשון אפילו שפך מגיגית גדולה הרבה היתר ביחד ג"כ אסור כיון דחל שם איסור עליו עד דלא הוו בהיתר ס' נגד האיסור ועד"ר בר"ס זה:

סעיף קטן ו
אע"פ שיש ס' כו' אסור פי' בהנאה:

סעיף קטן ז
אע"ג דבשאר איסורין כה"ג כו' ומותר כמ"ש לעיל ר"ס ק"ו:

סעיף קטן ח
ויי"נ שנתערב במים כו' בגמרא קאמר ג"כ מים של איסור שנתערב ביין של היתר והיינו דוקא בימיהן שהיו רגילין לנסך הן יין הן מים אבל בזמנינו דאין מנסכין אפי' יין וכ"ש מים ועיקר האיסור אינו אלא משום חתנות והוא שייך דוקא ביין ולא במים מש"ה לא כתב רבינו ג"כ דין תערובת מים של איסור לתוך יין של היתר וק"ל. (אם יש במים ו'

חלקים מן יין כו' דכל מזיגה הוי על חד תלת וכאן דהוי בו מים כדי כפול במזיגה ודאי אין בו שום טעם יין עכ"ה).

סעיף קטן ט

ואם נפל היין לתוך המים מעט מעט כו' כשיתרבה עד שיהא בו כדי ליתן טעם אסור וכ"כ לעיל ס"ס נ"ט בשאר איסורים:

סעיף קטן י

ואם נפל המים לתוך היין אפילו מעט מעט כיון שנתרבו כו' מותר הטעם דהואיל והמים אינו מינו ומבטלין טעם היין מש"ה מותר אפי' בנפלו מעט מעט ולעיל דכתב רבינו והמערה מעט מעט מיין של היתר כו' אע"פ שנתרבה עד ס' אסור התם ה"ט דהואיל ומינו הוא אמרינן קמא קמא נאסר הואיל ולא נפל בפעם אחר כדי לבטל האיסור.

סעיף קטן יא

יין של היתר ואיסור שנתערבו ואח"כ נפל לתוכו מים כו' ער ולא אמרינן כבר חזר היין של היתר באיסור ויצטרך מים לבטל שניהם והטעם דלא אמרינן חתיכה עצמה נ"נ ויצטרך מים לבטל היין דהיתר ודאיסור מיינו משום דלא נפל מן יין האסור א"א משהו ולא כדי נ"ט בהיתר וכל דבר שנאסר במשהו לא אמרינן חתיכה עצמה נ"נ (וכ"כ הטור לעיל סימן צ"ב אליבא איתן דסברי דאמרינן חנ"נ דדוקא כשנאסר מחמת נתינת טעם אמרינן חנ"נ ולא מחמת משהו עכ"ה) אשר"י פ"ב דע"א ד' נ"ה ע"ב ונלע"ד שהרא"ש כ"כ אפי' אליבא דמ"ד דאמרינן בכל איסורין חתיכה עצמה נ"נ אבל לפי מאי דפסק הרא"ש והטור כר' אפרים וסייעתו א"צ לזה התירוץ שהרי ס"ל דלא אמרינן חענ"נ כ"א בבשר בחלב וכ"כ ב"י שהרי"ף השמיט דין זה משום ה"ט דכבר גילה דעתו דלא אמרינן חנ"נ כ"א בבשר בחלב וא"פ פשיטא דאפי' נפל למים בסוף אם יש בו לבטל האיסור שרי ואף שיש מ"ד שבדבר הנבלל כנון רוטב ברוטב אמרי' חנ"נ ובעינן ס' כנד ההיתר מ"מ הרא"ש לא ס"ל הכי. מיהו י"ל דבי"נ החמור לאסור אפי' בכל שהוא היה הרא"ש מודה אי לאו ה"ט דלא אמרינן חנ"נ אפי' בבשר בחלב החמור כשיש ס' נגדו. (וכ"ש אם היו המים כו' ואצ"ל כו' עיין בב"י עכ"ה):

סעיף קטן יב

יין נסך גמור שנתערב כו' בד"א כשנתערב גוף היין ביין שנבלל האיסור בהיתר גופיה:

סעיף קטן יג

אבל חבית של יין נסך כו' פי' חבית מלא יי"נ שנתערב בחביות מלאות יין כשר זה יש לו תקנה כמו שמבואר והטעם הואיל והאיסור מובדל ומונח בפני עצמו לא נאסר השאר

בהנאה משא"כ כשהאיסור מעורב בו שכולה תערובת יי"נ:

מוליך דמי חבית אחת לים המלח והשאר מותר בהנאה זהו כדעת הרא"ש שבסמוך:

סעיף קטן יד

לפי זה היכא שאין בו ממשות כו' פי' לפי מאי דאמרינן דבסתם יין נסך אפי' נתערב לא נאסר בהנאה אלא דמי יי"נ שבו היכא שאין בו ממשו של איסור הכל מותר בהנאה שאין כאן דמי יין אסור: (מצריך לומר לנכרי בשעת מכירה כו' ואז מותר דלא מחשב הנכרי להההוא הנאה לכלום דסובר דלמא אין בו יין נסך אלא דבר מועט גם מאחר שהוא בשעת מכירה אינו נחשב למתנה שיצטרך לחזור ולהנהותו בשבילו אבל כשלא א"ל כלום מחזי כנותן דמיו גם בשביל הנסך עכ"ה):

סעיף קטן טו

וכתב עוד דיין נסך גמור עד אין ניתר ע"י הולכת הנאה לים המלח הטעם דהא מ"מ ימכר ויקבל דמי י"נ שבחבית האיסור אבל הרא"ש סבר דכיון דבטל בשאר חביות וגם אינו נהנה מותר:

סעיף קטן טז

וא"א הרא"ש ז"ל לא כ"כ אלא תרווייהו מהני גם ביין נסך גמור פי' בחביות שלו מ"ו:

סעיף קטן יז

חומץ של נכרים שנפל לתוך היין כו' וא"ת חומץ לתוך יין הלא נ"ט לפגם הוא ואמאי אוסר אפי' בנ"ט תירץ הרשב"א דלא פגום מקרי דחלא מינא אחרינא הוא ואיכא דניחא להו בחלא ואיכא דניחא להו בחמרא כדאיתא בפרק הספינה ב"י:

סעיף קטן יח

ויין של איסור בין חדש בין ישן כו' דהלכתא כרבא דאמר חמרא חדתא בעינבי אף על גב דאידי ואידי חדא טעמא הוא בתר שמא אזלינן והאי שמא לחוד והוה ליה מין בשאינו מינו בנותן טעם (ר"ל ולכך מותר אפילו אם הוא יין נסך גמור עכ"ה):

סעיף קטן יט

ואם הם מבוקעות או שניטל עוקצן ע"ל סימן קי"ו:

סעיף קטן כ

ויעצרם וימכרם לנכרים חוץ מדמי יין נסך שבהם היינו דוקא בסתם יינם אבל ביין נסך לא מהני תקנה מ"ו ור"ל דאף על גב דהוא סתם יינם מ"מ כיון דיש בהן ליתן טעם אין בו ס' וכל דליכא ס' אוסר אפילו בסתם יינם ובשאינו מינו וכנ"ל ובי"נ גמור אסור אפילו בכ"ש ואף על גב דהאי פוגמו:

סעיף קטן כא

יין של איסור שנפל על עדשים כו' שאינם מבוקעים פי' לאפוקי חטים:

סעיף קטן כב
וכתב הרשב"א דוקא שהדיחם מיד כו' כ"כ הרשב"א אאם נפל אעדשים ושעורים שמינייהו איירי הרשב"א ונראה דקאי גם אענבים דלעיל:

סעיף קטן כג
נפל על חטים ונתן בהם טעם ז"ל ב"י מש"ר ונתן בהן טעם כ"כ הרשב"א דדוקא כשיש ביין כדי ליתן טעם בחטים הא לא"ה מותר דומיא דענבים מבוקעים ותמה על הרמב"ם שכתב בספי"ו ז"ל ולמה אין בודקין את החטים בנ"ט מפני שהן שואבות והיין נבלע בהן עכ"ל ב"י והראב"ד כתב שם על הרמב"ם ז"ל מפני שהן שואבות כו' א"א משום דאית בהו צירייהו (פי' סדק שבחיטין עכ"ה) כמבוקעות דמיין עכ"ל והמ"מ כתב שם שכן הוא כוונת הרמב"ם ע"ש ונראה שגם כוונת רבינו הוא כן ומ"ש ונתן בהן טעם אין כוונתו דבדקי להו ע"י נכרי ואמר דיש בהו טעם י"נ דא"כ למה סיים וכתב כיון שהן מבוקעין בלאה"נ כיון דבדקי להו וטעמו בהו טעם יין הרי שור שחוט לפניך ואין להתירן אע"ג דאין מבוקעין אלא משום דכתב לפני זה ע"פ הגמרא דבענבים שאין מבוקעין והדיחן מיד מותרין קאמר אבל כפל יין על חטים אפילו בא להדיחן מיד אסורים ואסור למוכרם כו' כיון דהן מבוקעין בצירייהו. ומש"ר ונתן בהן טעם ר"ל שיש ביין שנפל עליהן כדי ליתן טעם לאפוקי אם נפל עלייהו י"נ כל שהוא וזהו שתמה הרשב"א על הרמב"ם למה לא הוזכר דבעינן שיהא ביין כדי ליתן טעם ודו"ק:

סעיף קטן כד
אבל במקום שנהגו לאכול פת של נכרים אין להם תקנה למוכרם לנכרי אלא ישרפו או יוליכם לים המלח ובכל מקום אסור למוכרן לפלטר שפתו נוהגין בו היתר רשב"א והא שאין מוכרין אותו לנכרי בעל הבית שאסור לישראל לקנות ממנו אף במקום שנוהגין היתר י"ל דרבינו לטעמיה אזיל שכתב בסימן קי"ב דבמקום שנהגו היתר בפת של נכרים ל"ש של נחתום או של בעל הבית או י"ל דחיישינן שמא ימכרם בעל הבית נכרי לנחתום ויחזור הישראל ויקננו מן הנחתום. ואם אפה מוכר חתיכה חתיכה לנכרים שאין לוקחין מהן כיוצא בהן א"ח:

סימן קלה

סעיף קטן א
כל כלי עץ כו' שאין דרך להכניס בהן יין לקיום דאילו היה מכניס בהן לקיום צריך עירוי כמו שיתבאר בסימן זה:

סעיף קטן ב
בין הקונה אותם מן הנכרים ישינים כו' חוץ מכלי הגת שצריך ניגוב כמ"ש בסי' קנ"ח לפי שמשתמשין בהן יין בשפע החמירו בהן:

סעיף קטן ג
בד"א כו' עד שמא נתן בהן הנכרי יין בשעה שזיפתם כדי למתק מרירת הזפת וז"ל התוס' ור"י היה אומר דדוקא בימיהם שהיו רגילין ליתן יין בשעת זפיתה ואע"ג דיין בשעת זפיתה הוי כזורק מים לטיט יש לחוש שמא אח"כ הטיל בה יין ולא ידיע אבל עתה שאין רגילין כו' ע"כ ר"ל דהואיל ורגילין ליתן בהן יין בשעת זפיתה לא ניכר אח"כ אם נשתמש בהן יין ונראין כחדשים כמו שיתבאר בסמוך (ומ"מ הל' דשמא נתן בהם יין בשעת זפיתה לא משמע כן והנ"ל שמא נתן בו הנכרי יין אחר זפיתה עכ"ה):

סעיף קטן ד
וכן שלנו וכו' שהזפת מבליע היין וחוזר ופולט אחר כך בתוך ההיתר דדוקא היין שנתנו תחילה בתוך הזפת בשעת זפיתה מחשב כזורק מים לטיט אבל יין הנבלע אח"כ בזפת בטעמו עומד ואוסר:

סעיף קטן ה
אבל אם פי הכלי צר כצ"ל.

סעיף קטן ו
כמו קירויה כו' הוי כלי ששמו קירויה שפיו צר (אין לקנותו מהן היינו ר"ל להשתמש אותו תיכף בלא עירוי אבל בעירוי ודאי מותר עכ"ה) וכן הוא בתשובת אשר"י:

סעיף קטן ז
ואפילו לפ"ז אם נוגע בשלנו כו' נלע"ד דר"ל אפי' לפי' ר"י דמתיר לקנות מן הנכרי כל זמן שהן צהובים אבל בשלנו אם נגע בעור שהיין טובח ואפילו רואין אותה אח"כ שהיא צהובה (וזה קשה לומר לסברת הטור שיהיה צהוב אחר שיתן שם יין וק"ל עכ"ה) אסור ולא אמרינן מדהוא צהוב ודאי לא קיבל הזפת שום יין וצריך עירוי אבל מן הסתם סמכינן אסימן דצהיבה:

סעיף קטן ח
אם נוגע בשלנו (פירוש שזפתה ישראל ונתן בה יין ונגע בה נכרי בעוד כר עד כאן הגהה) בעוד שהיין טופח עליו פי' טופח ע"מ להטפיח מ"ו וכמ"ש רבינו לעיל סי' קפ"ט בנכרי העומד אצל הגת:

סעיף קטן ט
ור"ת התיר גם את שלנו כו' ר"ת ס"ל דאין איסור בזפיתה דכלי עץ ומש"ה בין אם הוא של ישראל ונגע בו הנכרי ואפילו אינן צהובים מותרים ע"י שכשוך אם לא נודות של

עור שהוא רך או כלים שהן תדירין ביין אבל אלו כלי עץ מיוסדים גם לשאר משקים אין הזפת מבליע כ"כ תוספ'. ומש"ר שר"ת התיר גם שלנו ר"ל אף על פי שראינו שהיה בו יין לפנינו וכ"ש כלי נכרים דאין ידוע כנלע"ד ועיין בגמרא ותוס':

סעיף קטן י

וכלי חרס כו' עד כל זמן שלא שבעו לבלוע צריכין עירוי זהו כפרש"י בפ' אין מעמידין (עבודה זרה ד' ל"ג) לאפוקי לפירוש ר"ת דלעולם סגי בהדחה ג"פ בלא עירוי כמ"ש הטור בשמו בסמוך בכל מקום שמזכיר שכשוך ועד"ר:

סעיף קטן יא

וכתבו הגאונים כו' שאם תחילת תשמישיו ביד נכרי צריכין עירוי וכתבו התוספות והרא"ש על פרש"י ולכך נהגו העולם ליתן מים בכלי חרס חדשים קודם שישתמש בהם שאם יגע בהן נכרי אח"כ לא יצטרכו עירוי (ודוקא כששהה הישראל בהן המים כמו רביע היום דאז חשיב כאילו השתמש בו שלשה פעמים כן מבואר בב"י עכ"ה):

סעיף קטן יב

או שלא נשרפו בכבשן דאז כלי חרס בולעין הרבה:

סעיף קטן יג

וכתב הרשב"א כו' (קאי אמ"ש דשביעת כלי חרס היא מפעם שנייה ואילך אבל בפעם ראשון עדיין לא שבע ע"ז קאמר ודוקא בכוסות עכ"ה) אבל כד של חרס שאינו מכניסו לקיום דאילו היו כלים שמכניסין בו לקיום אפילו לא נתן נכרי בו יין אלא לפי שעה צריך עירוי כדלקמן:

סעיף קטן יד

אבל במקום כו' ומראיהן צהוב מותר פי' אפי' כלי חרס:

סעיף קטן טו

ובשלנו הזפותים כו' מסתבר לדמותם לכלי עור להצריכם עירוי כו' פי' דאפי' ר"ת דלעיל מודה דכלי חרס הזפותין יש לדמות לנודות של עור כמ"ש לעיל ב"י:

סעיף קטן טז

ואין נוהגים כן (ויש לתמוה הלא פסק לעיל דלא כר"ת ואפי' בכלי עץ שלנו צריכין עירוי לכתחלה ע"כ פי' דאין נוהגין כן להשוותן לכלי עור אלא כו' עכ"ה) פי' אלא כשנתן בהם ישראל יין בדיעבד ע"י שכשוך לבד אין אוסרין אותו בו שמשוין יינם לדין כלי עץ המזופתים לדעת סה"ת והרא"ש שכתב לעיל שמותר ובדיעבד דוקא ב"י ועד"ר:

סעיף קטן יז

כלי נתר העשוין ממחפורת של צריף אלוי"ן בל"א ושמעתי מלועז א' שנתר הוא מין אדמה ששורפין אותו בכבשן ואז נעשה ממנו אבנים כמו אבני סיד וכשמשימין עליהם

מים רתוחין ג"כ כמו אבני הסיד וכשהולכין אל המרחץ משימים הנתר במקום השער לחוף בו והוא מייבש ומוציא כל הזוהמא שבראש ובשאר מקומות ועליו אמרו בגמרא וכתבו הטור לקמן בסימן קצ"ט ז"ל שבעת שרוחצת לטבילה לא תחוף בנתר לפי שמחתך השער וחוזר ומסתבך עכ"ל (עיין בתוס' דפרק אין מעמידין (עבודה זרה דף ל"ג ע"ב) בשם ר"י דג' מיני נתר הם עכ"ה) ודרכן שאחר הנתר חופפין ורוחצין שם בבורית שקורין בל"א זיי"ף:

סעיף קטן יח
והרמב"ן כתב דמהני להו ישנן י"ב חודש הא דאמר בגמרא אין להם טהרה פירושו על ידי שכשוך או עירוי או ניגוב או ציר:

סעיף קטן יט
או ברתוכי זכוכית נ"ל לגרוס בהתוכי זכוכית (ובתוספות שם פי' ר"ת על מאני דקוניא היתוך כלי זכוכית עכ"ה): (אבל אם הם לבנים או שחורים כו' דינה כשאר כלי מתכות כו' ודוקא לענין יי"נ דתשמישו בצונן אבל לענין חמץ בפסח ושאר אסורים אפילו לבנים או שחורים דינן ככלי חרס וכדאית' בא"ח סימן תנ"א ע"ש עכ"ה).

סעיף קטן כ
ואם יש בהן בקעין דינן נשאר כלי חרס וצריכין עירוי פי' כלי חרס שהן ידועין ממין אדמה. ודוקא כשהיה תחלת תשמישו ביד נכרי כמ"ש לעיל בשיטת רש"י והגאונים דאל"ה בשכשוך כגי ב"י ועד"ר.

סעיף קטן כא
כל הכלים בין של עץ כו' לאפוקי כלי של זכוכית נד"ה ושל מתנות להרשב"א כמ"ש בסמוך דלא החמירו בהן אפילו במכניסן לקיום ומכניסו לקיום הוא ג' ימים וכ"כ ב"י ר"ס ק"ה ע"ש אלא שהחמירו אפי' בלפי שעה:

סעיף קטן כב
ל"ש שלנו פי' והיא שבע.

סעיף קטן כג
ונשתמש בהן נכרי אפי' לפי שעה דגזרו והחמירו רבנן בכל אלו ב"י ונלע"ד דדוקא בנשתמש בהן אבל אם נגע בשעת טפיחה לא נאסר דגזרו משום שמא ישתמש הנכרי ויכניס בו לקיום ויהיה כבוש והא דכתב רבינו ר"ס קל"ח דאף בנגע הנכרי בשעת טפיחה דאסור נתבאר שם בדרישה ע"ש:

סעיף קטן כד
ונראה שאין דרך להכניס כו' עד"ר:

סעיף קטן כה
שהרי מעשים בכל יום שאנו מתירין כלי חרס בהדחה נראה דר"ל אחר שכבר שימש בהן ישראל ב' פעמים כדלעיל ואע"פ שכתבתי לעיל בשם מ"ו דכלי חרס שבלעו ב' פעמים כבר שבעו ואינם בלועין כמו שבולעין כלי עץ וכ"ש בנודות של עור י"ל שלא כתב כן אלא כדי ליתן טעם למה שאין נוהגין כן אבל לדינא הא כתב המחבר שם דאיכא לדמותו לנודות כמו שדימה כאן ודו"ק שוב ראיתי שכתב מ"ו ע"ז פי' בסתם כלי חרס דלעיל לפי' הרא"ש ודו"ק עכ"ל ור"ל כשאינן זפותין דסגי להן בשכשוך כדין כלי עץ א"נ בזפותין ושאינן ממין אדמה כדלעיל וק"ל:

סעיף קטן כו
כתב הרמב"ן דלא מחמרינן בשביל שמכניס לקיום אלא בכלי חרס אע"ג דבכלי חרס צריך עירוי אף בלא הכניסן לקיום כמ"ש רבינו לעיל בסי' זה אפשר לומר דכאן מיירי אי הוה תחילת תשמישו ע"י ישראל שאז לא נאסר להצריך עירוי אם לא ע"י שמכניסין בו יין לקיום או אפשר לומר דכאן מיירי בסתם כלי חרס ולעיל מיירי בכוסות שהן ממין עפר ידוע כמ"ש לעיל בדרישה בשם הרא"ש או אפשר לומר דס"ל להרמב"ן כר"ת דא"צ עירוי בלא מכניסו לקיום:

סעיף קטן כז
והרשב"א הוסיף כל כלי עץ ועור כו' וכ"ש בשל אבן שהוא דומה יותר לכלי חרס משל עץ כמש"ר לעיל בסי' קכ"א דעת רב האי שכלי אבן דומה לכלי חרס והרמב"ן דנקט כלי אבן ברישא דמשמע שהוא פשוט יותר שאיני צריך עירוי מכלי עץ ומתכות כ"ל דלרבותא נקטיה ברישא דאע"פ שהוא דומה לכלי חרס א"צ עירוי וביאור דבריו כך הם דלא מחמירין כו' אלא בכלי חרס אבל כלי אבנים אע"פ שדומות לכלי חרס וכ"ש עץ ומתכות שאינן דומות לכלי חרס בזה שא"צ עירוי:

סעיף קטן כח
וא"א הרא"ש כתב שאין לחלק פי' אף שסתמא דתלמודא בכלי חרס איירי מ"מ ס"ל דאין לחלק ביניהן:

סעיף קטן כט
והביא ראיה מכלי עץ ועור כו' ר"ל שדעת הרא"ש כמ"ש שם על דברי הרמב"ן כתבתי בדרישה שר"ת ור"י לא ס"ל הכי משמע שחולק על כלי עץ ואבן ומתכות אע"פ שלא הביא ראיה אלא אכלי עץ מדברי ר"ת ור"י ואכלי עור מתלמודא מ"מ כיון דאשכחן ראיה דהא דקאמר תלמודא כלי חרס לאו דוקא א"כ נימא ה"ה כל אינך מ"ו:

סעיף קטן ל
ואפשר שאף לדבריו מודה בכלי זכוכית הטעם משום דשועין ואקושין בליעתן מעוטה מכל הכלים:

סעיף קטן לא
בכל מקום שמזכיר שכשוך כתב ר"ת שצריך להדיחו ג"פ כבר כתבתי בדרישה ריש סימן זה שר"ת מפרש כן הא דאסיק בגמרא פעם ראשון ושני אסור שלישי מותר דקאי אשכשוך ואף ע"ג דכתב שם ר"ת דדוקא אכלי חרס קאי סיים שם התוס' דה"ה לכל הכלים כמ"ש:

סעיף קטן לב
ובספר התרומות חולק שאם תחילת תשמישו ביד נכרי כו' ב"י תמה על רבינו דמשמע מדבריו שס"ה בכל הכלים אייריי וליתא שהרי בהדיא כתב על פירוש ר"ת שמצריך להדיח ג' פעמים ודוקא כלי חרס אבל כלי עץ לא צריך הדחה רק פנים אחת ומשמע מדברי סה"ת דמה שמחלק ר"ת בין תחילת תשמישו ביד נכרי כו' היינו דוקא בכלי חרס אבל כלי עץ א"צ אלא הדחה אחת אפילו תחילת תשמישו על ידי נכרי זוהי תמיהת כ"י ע"ש ונ"ל דלק"מ דהא ע"כ צריך לומר לר"ת דמפרש הא דאסיק בגמרא כסי כו' פעם ראשון ושני אסור כו' דקאי אהדחה אם כן מנ"ל לר"ת לחלק בין תחילת תשמישו ביד נכרי לתחילת תשמישו ביד ישראל אלא צ"ל מסתבר דנפשיה קאמר לה דמילתא דמסתבר הוא וא"כ רבינו הביא דברי סה"ת להודיענו סברא זאת ואף אם הוא לא חילק כן אלא בכלי חרס אפשר דלדידן דלא שנא בין כלי חרס לשאר כל הכלים היה אפשר לחלק כן ולכן הביא רבינו דברי סה"ת דמשמע דבכל הכלים דינא הכי (וזהו פשוט שמש"ר בכ"מ כתב ר"ת כו' ובסה"ת חילק כו' שכתב דוקא לענין שאר כלים או סתם כלי חרס אבל כלי חרס הבלוע הרבה כבר כתב שדינו בעירוי כפירש"י ורבינו הולך בשיטת הרא"ש שהסכים לפירש"י וגם ראיות ר"ת שמצריך שכשוך ג"כ נ"מ לענין שאר כלים וק"ל עכ"ה):

סעיף קטן לג
ואם תחילת תשמישו ביד ישראל די בפעם אחד אבל שאר המפרשים לא חילקו בזה לר"ת והצריכו לעולם שכשוך ג"פ:

סעיף קטן לד
וכל מקום שמזכיר עירוי כו' עד וכן יעשה פעם שלישית הטעם דמכניס לקיום הוא שלשה ימים ולכך מערן ג"כ ג' ימים דכבולעו כך פולטו מרדכי: (והמים בעצמן מותרין

דאין היין יוצא מדופני הכלי רק שהמים מפיגין טעם היין שבו ובאו"ה מותרין שהיין בטל בו' חלקים מים ואין לך כלי שאין בתוכו ו' פעמים כנגד מה שהוא בדופנו ודוק עכ"ה):

סעיף קטן לה

ואם שפך המים כו' לא עלו לו אותן המים וצריך ג' פעמים חוץ מאלו מלשון רבינו משמע שאף לצירוף אין עולין לו מים אלו ששפך קודם כ"ד וצריך לומר שכן הוא מפרש דברי הרא"ש וחולק על הרשב"א ועד"ר. (במקום שרגילין ליתן מן כו' ר"ל אז בכל ענין צריך עירוי אבל במקום שאין נותנין יין בשעת זפיתה אם פניהם צהובים א"צ עירוי וכמ"ש בר"ס קל"ה עכ"ה):

סעיף קטן לו

כל דבר שצריך עירוי אם הכניס בו הציר כו' וכתב הרשב"א שא"צ להשהות בו הציר אלא קצת. בת"ה הארוך פירש כשיעור שיחמו באש ותשיר זפתן לפי שמדמה בגמרא שריפת ציר לשריפת אש דאמרי' ציר שורף אור לא כל שכן ע"כ ודין אור יתבאר בסמוך:

סעיף קטן לז

וא"א הרא"ש ז"ל כתב שצריך להשהותו בו מעת לעת טעמו משום דעירוי אחד של ציר הוא דומה לעירוי ג"פ מים ומה התם צריך בכל פעם מעת לעת אף בעירוי זה צריך מעת לעת שהוא אחד משלשה שבעירוי המים:

סעיף קטן לח

וכתב הרשב"א שאין דנין מציר ומורייס לשאר משקין פירוש שיש בהן מלח:

סעיף קטן לט

והרמ"ה כתב דמסתברא מיא דמילחא היכא דתקיף מלחייהו דומיא דציר ומורייס כו' אין רצונו לומר במ"ש דומיא דציר ומורייס שיש בו מלח כך הרבה כמו שיש בציר ומורייס דציר ומורייס מלחו מועט אלא ר"ל שהוא תקיף ע"י מלח שיש בו כמו ציר ומורייס שהוא תקיף וזהו שכתב בסמוך אבל לא כאותם שלוקחים מלח מלא קומצם כו' דאותם סברו לומר דהא דכתב הרמ"ה דומיא דציר ומורייס היינו שיהא מלח כך הרבה כמו שיש בציר ומורייס.

סעיף קטן מ

אבל לא כאותם כו' טעמו נתבאר בסמוך:

סעיף קטן מא

כתב הרשב"א הניח תחת הצינור שמימיו מקלחין כר טעמו מדתני' בסוף מסכת ע"א דהכי מתכשר כלי הגת:

סעיף קטן מב
והראב"ד כתב שלא אמרו כו' ר"ל הא דתני' דהכי מתכשר בכלי הגת לא אמרו אלא בעקלים (פי' שכורכים אותו סביבות התפוח שלא יתפזרו הענבים מכובד הקורה וקורין בל"א רעפין עכ"ה) כו' ועד"ר:

סעיף קטן מג
כלי חרס שהחזירן לכבשן ונתלבנו כו' אבל אם מדליק בהן אש כו' לא מהני פירש"י דלא דמי לחזרת הכבשן דהתם כיון שהסיקם מבחוץ עד שנשרה או נרפה זפתה מבפנים כבר נתלבן החרס אבל הכא כיון שהכניס האור זפתו נושר מיד ומש"ה אם עבר חומה לצד חוץ שג"כ נתלבן החרס ש"ד:

סעיף קטן מד
לפיכך חביות של עץ כו' וצריכי עירוי או הגעלה ובעניין הגעלה פליגי כמו שמפרש ואזיל ור"ת התיר כו' ור"י פליג עליה והיה מצריך כו':

סעיף קטן מה
ור"ת התיר כו' דמגלגלו עד שיעברו על פני כולה ואע"ג דבשאר איסורין לא סלקא הגעלה בהכי דאפי' עירוי מכלי ראשון ליכא הכא יי"נ שאני שתשמישו ע"י צונן תוס':

סעיף קטן מו
וכתב הרא"ש ז"ל כו' ומשמע מדבריו כי הגעלה טובה מהני כו' כתב ב"י כלומר שהוא מכלי ראשון מהני בלא קליפת הזפת ב"י פי' לפירושו שאינו ר"ל הגעלה טובה דהיינו להכניס כלי האיסור שהוא החבית לתוך היורה שיש בו החמין וכדרך ההגעלות דכיון דזה הוא צונן בעירוי סגי רק שיגעיל כל נסר מכלי ראשון ולא שיגלגל מנסר לנסר כדברי ר"ת ודעת ר"י הוא דגם באינו מזופף בעינן הגעלה כה"ג מיהו בהגעלה כה"ג אף ע"ג דהוא עירוי סגי בהכי וזש"ר בשמו ז"ל שיכניס כלי לתוך היורה כשהוא רותחת על האש וישפוך ור"ל שלא ישפוך מהיורה לתוך הכלי ומהכלי על כל נסר דאז יהיה המים נשפכים על הנסר מכלי שני וזה אינו מותר אפי' באיסור בליעת צונן כ"א לר"ת דמתיר לגלגל דאליביה ה"ה דמותר לשפוך ג"כ מהיורה לתוך הכלי. ומש"ה האריך ר"י לכתוב שיכניס כלי לתוך היורה כו' ולא הל"ל אלא שישפוך על כל נסר ונסר בפני עצמו אלא אתא ללמדינו שגם בזה מחולק עם ר"ת:

סעיף קטן מז
שיכניס כלי לתוך היורה פי' כלי שמגעילין בו כו' וישפוך מהכלי על כל נסר ונסר ואע"ג דגם הרא"ש התיר בהכשר כזה נראה דלא בא הרא"ש לחלוק על ר"ת אלא שר"ת ור"י פליגי ובא הרא"ש לבאר דברי ר"ת דמיירי בלא זפתן ואף בזה חולק ר"י עליו וס"ל דאף בלא זפתן צריך להגעיל כל נסר ונסר מכלי ראשון ולא כדעת ר"ת:

סעיף קטן מח
אבל כלי חרס כתב הרמב"ן דלא שרי בהגעלה אלא באותן שאין מכניסן לקיום כו' אע"ג דגם בהדחה סגי להו אשמועינן דאם רצה להגעילו שרי ב"י וכמ"ש בדרישה ע"ש:

סעיף קטן מט
והרשב"א כתב יש מגדולי המורים כו' ונראין דבריהם כיון שהוא איסור מדבריהן ונבלע בצונן לא גרע ממילוי ועירוי עכ"ל:

סעיף קטן נ
אבל אם אין מכניסן לקיום סגי להו בעירוי כו' לא בכלים שאינן צריכין אלא הדחה אתי לאשמעינן דהא ודאי פשיטא אלא לאשמעינן דאפי' כלי הגת הצריכין ניגוב אם עירו עניהן רותחין מכלי ראשון הוכשרו משום דלא תהא הגעלה פחותה מניגוב ב"י או אפשר לומר דבא לאשמעינן דאע"ג דבהדחה צריך ג' פעמים אם עירה עליהם בפעם אחד סגי וכמ"ש בסמוך:

סעיף קטן נא
וכתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה כו' א"צ להמתין י"ב חדש למים כו' הטעם דכיון שהמים מפיגין טעם היין אין זה לחלוחית האוסר: (שצריך להתיר הקשרים בנודות תפורים נ"ל רש"ל עת"ה)

סימן קלו

סעיף קטן א
השולח כלי ביד נכרי כו' צריך הכשר כפי ההכשר שצריך אילו היה ישן כו' פי' כאילו היה זמן ארוך בבית הנכרי בענין שודאי נשתמש בו יין נסך אבל אין לפרש כאילו היה מעולם בבית נכרי שהרי כלי חרס שתחלת תשמישו ביד נכרי. דינו בעירוי כמ"ש לעיל וכשהיה תחלת תשמישו ביד ישראל ואח"כ שולחין אותו ביד נכרי סגי בשכשוך דלא גרע מאילו השתמש בו הנכרי אח"כ לפנינו אלא שקשה דא"כ לא הו"ל לרבינו לומר ובא לקנותו ממנו דמשמע כאילו היה מעולם של נכרי ועכשיו הישראל רוצה לקנותו ממנו לכן צ"ל דרבינו אע"ג דכתב סתמא מיירי נמי בכלי שדרכו להכניס בו לקיום ובו אין חילוק דאע"ג שכבר שבע אפ"ה צריך עירוי אפי' במכניס בו יין לפי שעה נמי גזרינן דלמא הכניס בו לקיום וכ"כ ב"י ומ"מ מדסתם רבינו נראה דמיירי נמי בגוונא דכתבתי וק"ל:

סעיף קטן ב
והריב"ם כתב שדי בחותם א' ס"א רמב"ן וכ"כ ב"י שכן עיקר מ"ש.

סעיף קטן ג
דבכלי גדול כזה אין רגילין להשתמש בו לפי שעה וכ"כ בסמ"ק ומסיק ומיהו טוב להחמיר בכל היכולת מ"ו (וכ"כ התוס' והמרדכי ב"י עכ"ה):

סימן קלז

סעיף קטן א
ומיהו כתב הרא"ש ז"ל אם הוא כלי שאין מכניסו לקיום לא נאסר כו' פירוש בדיעבד דוקא וטעם כ"ד שעות משום דצונן בצונן פולט או בולע במעת לעת:

סעיף קטן ב
אבל בדבר שמכניסו לקיום יראה מלשון רש"י שנאסר כו' אבל אינו מוכרח לפרש כן אשר"י.

סעיף קטן ג
וכתב הרשב"א שאם נתן כו' רואין כל שיש במים כדי לבטל קליפת הקנקן כלומר שיש ו' פעמים במים נגד הקליפה דהיינו שמקלפין העץ ברהיטני דאין יין בצונן נכנס יותר ובכל הקליפה משערינן דלא ידעינן כו' ודוקא שלא נתכוין לבטל אבל אם נתכוון לבטל במים אסור דאין מבטלין איסור לכתחלה ואם ביטלו אינו מבוטל (והא דלא גזרינן שוגג אטו מזיד משום דאין אדם מעמיד את היין לשפוך שם מים דהא מותר בהנאה גם בלא תערובת מים עכ"ה) כמ"ש בסימן צ"ט ב"י וכן יש לדקדק מלשון הרשב"א שכתב שאם נתן בו כו' דמשמע דוקא דיעבד ועד"ר:

סעיף קטן ד
כדאמרינן לעיל בסימן קל"ד. (וכ"ש אם דרך ענבים בגת כו' דשם הדבר שמבטלין בו דהיינו החרצנים והזגים הם עומדים בפני עצמן משא"כ קיתון של מים. והזגים רבים על הקליפה כצ"ל עכ"ה):

סעיף קטן ה
ויראה לי שאף ע"פ כן אסור להוציא היין דרך נקבי הברזא אאם דרך בגת קאי שאסור להוציא כמו שמבאר וכן משמע הלשון שמסיים שהנקב אסור והיין יוצא שם צלול מבלי תערובת החרצנים משמע דאגת קאי שהאיסור נתבטל ע"י החרצנים אבל אם נתבטל האיסור ע"י מים ושרי להוציאו דרך נקבי הברזא שהרי המים הולך עמו ומבטל האיסור ב"י וכתב עוד דאפשר לומר דגם אריש דבריו קאי דאף אם נתבטל האיסור אפ"ה אסור להוציאו דרך נקבי הברזא דהיין כמבטל איסור לכתחלה:

סעיף קטן ו
ויאסר שם אלא יוציאו דרך פיו או יעשה נקב חדש: (וכן התיר ר"ת כו' ר"ל כמו הרשב"א דלעיל עכ"ה):
אע"פ שאסור כו' מותר ליתן בהן מים ושכר ב"י דקדק מל' רבינו דמותר לשתות השכר והיינו דוקא לדעת הרא"ש דס"ל דיין פוגם כל שאר המשקים כמ"ש רבי' לעיל בשמו

בסימן קכ"ב אבל להרשב"א דס"ל דאין יין פוגם כל המשקים רק מים פוגם אסור וע"ש מ"ש:

סעיף קטן ז
ולא חיישינן שמא יתן בהם יין ובלבד שידיחנו תחילה מלכלוכי יין שע"פ החבית רשב"א:

סימן קלח

סעיף קטן א
גת של אבן שזפתה נכרי ונתן בה יין בשעת זפיתה הא דמסיים ע"ז שצריך ניגוב אע"ג שזה דומה לזורק לטיט כמבואר בסימן קל"ה אפ"ה צריך ניגוב דחיישינן שמא נתן בה הנכרי יין אח"כ ואינו ניכר הואיל ונתן בה יין בשעת זפיתה ועד"ר:

סעיף קטן ב
או שזפתה ישראל ונתן בה יין ונגע בה נכרי האי ונתן בה יין אינו ר"ל (כמ"ש הב"י עכ"ה) בשעת זפיתה כמו בזפת נכרי דלפני זה דמנגיעת אותו יין לא היה אסרו הנכרי וגם לא שייך לומר בו בעוד משקה טופח עלה אלא ר"ל שאחר הזפיתה נתן בה הישראל יין וקיבל יין הרבה מכח הזפיתה וק"ל:

סעיף קטן ג
צריכה ניגוב (פי' באפר ומים כמ"ש בס"ס זה עכ"ה) הטעם דהואיל ויש בו יין כל ימי הגיתות דומה קצת לכלי שמכניסין בו יין לקיום והילכך אפי' למ"ד לעיל בסימן קל"ה דאף בזפותין מגע נכרי בשלנו סגי בשכשוך אפ"ה בעי כאן ניגוב וכמ"ש בדרישה ע"ש. ואפי' למ"ד לעיל דבזפותין אף בכלים שאין מכניסין בהן לקיום אם נגע נכרי או שזפתן בעי עירוי אפשר לומר דמודה בגת של אבן דסגי בניגוב דכיון שהוא של אבן קלוש זיפתא דהמנהג כן ליתן מעט זפת בגת שרי אבן ולהכי לא בלע הרבה וסגי בניגוב אבל לעיל מיירי בכלי של עץ דזפת דידהו עב ובלע טפי ולהכי צריכין עירוי וכן משמע בתוס' וברא"ש שכתבתי ל' בדרישה דהא בלא"ה צריכין אנו לחלק כן כאן דמ"ש גת של אבן מגת של עץ. גם י"ל דשאני שאר כלים שמשמשין בהן יין כל השנה מגת וכליה שאין משמשין בהן אלא בימי הבציר ואע"ג דלעיל בסי' קל"ה מיירי נמי בכלי של ישראל שנגע בה נכרי מ"מ לא חלקו בכלים. או נראה שיש לחלק בין גת לשאר כלים דשאר כלים מסתמא יש להן פילי מכח זיפתן פי' בקעים בקעים והיין נכנס בהן ולהכי בעינן עירוי אבל כאן בסימן קל"ח לשון המשנה נקט רבי' גת של אבן סגי בניגוב ומיירי בגת דלית לה פילי וכדמפרש התם בהדיא בגמרא דאי אית לגת פילי אסור ולא סגי בניגוב ועד"ר הבאתי ראיה לחלוקים אלו:

סעיף קטן ד
אבל אם דרך בזפותה אין די לה בניגוב הטעם משום דעייל חמרא בפילי דזיפתא ופירש"י מפני כובד הדריכה נעשה בקעים בזפת:

סעיף קטן ה
או עירוי בלא קליפה וה"ה יישנן י"ב חודש בלא קליפה:

סעיף קטן ו
ושל עץ זפתה נכרי כו' דבעי זפת טובא ובלעה חמרא טפי רש"י:

סעיף קטן ז
ונתן יין בשעת זפיתה אפי' לא דרך בה כו' הא דלא נקט כאן או שזפתה ישראל ונגע נכרי כשיש בה להטפיח כתב ב"י דה"ה דדין אחד להם בזה וחדא מתרווייהו נקט ובאידך סמך אמ"ש לפני זה ול"נ דדוקא לענין ניגוב לחוד אסרו גם נגיעת נכרי אבל לענין להצריך קליפה וניגוב או עירוי לא אסרו נגיעת נכרי כמ"ש לעיל בסימן קל"ה בפרישה וכמ"ש בסימן זה בדרישה:

סעיף קטן ח
ואם יש נעורת של פשתן כו' הא דלא חילק כן בגת של אבן משום דבשל אבן היא של אבן שלימה וא"צ פשתן לדבק הנסרים יחד:

סעיף קטן ט
אין די לה בניגוב הטעם שאין הניגוב מפליט מה שבלוע שם (דחשיב כמו קשרים כמ"ש בסי' קל"ה דאין מועיל להו ניגוב ב"י וא"ל דלמה מועיל להו עירוי הלא כתב לעיל דאפי' ישון ועירוי אינו מועיל לקשרים י"ל אין זה חשוב כ"כ כמו קשרים ומועיל להן עירוי אף לדעת הרא"ש דלעיל עכ"ה):

סעיף קטן י
אלא צריכה עירוי פי' מילוי ועירוי ג' ימים מעת לעת:

סעיף קטן יא
ושל חרס זיפתה הנכרי כו' צריכה קליפה וניגוב כתב ב"י מוכח ממשנה ודברי הרא"ש והרשב"א שאינה ניתרת בקליפה וניגוב וכתב שט"ס הוא כאן וצריך להגיה אינה ניתרת בקליפה וניגוב אלא בעירוי בלא קליפה ע"ש ועד"ר.

סעיף קטן יב
ונ"ל שאותן שבנויים מלבנים או סיד וכפסיר ז"ל מ"ו נ"ל לגרוס גפסיס והוא לשון הירושלמי סיד וגפסיס בפ"ק דמ"ק דף פ' והויא לשון גפרית (עי' בפרק כיצד צולין (פסחים דף ע"ה) שקאמר מכות אש אין לי אלא אש סיד רותח וגפסיס רותח מנין כו' ופרש"י גפסיס מין סיד הוא עכ"ה):

סעיף קטן יג
דינם כשל חרס והרא"ש בתשובה כלל י"ט סי' י"ג כתב הגיתות שהם של בנין אבנים ולבנים ואינם זפותים הכשרן בניגוב ב"י:

סעיף קטן יד
כתב הרשב"א שכלי הגת כו' ודעתי נוטה לדברי המקילין טעמו דלא גרע מניגוב:

סעיף קטן טו
והכי מסתבר שא"א להכניס גת בכלי ראשון כלומר וכיון דדרש רבא נעוה ארתחו ר"ל שיכשירו הגת על ידי רתיחה ממילא משמע דעל ידי עירוי קאמר שא"א להכניס הגת בכלי ראשון וכ"כ התוס' וכתב הרא"ש דאפילו של חרס סגי בהגעלה כזה ב"י ע"ש אבל אין לומר דאפשר להגעיל הגת ע"י אבן רותח שילבין אבן באש ויגעילנה בו דהא אמר רבא נעוה ארתחו משמע ע"י רותחין סתם בלא אבן:

סעיף קטן טז
גיגית גדולה כי' וכן המחץ פי' כלי שדולין בו מן הבור לחביות (כן פרש"י ורש"ל כתב דהוא מיני גת רמב"ם וערוך עכ"ה):

סעיף קטן יז
רש"י כתב שאין חילוק בין גת לשאר כלים (שאין מכניסן לקיום עכ"ה) דגת נמי סגי ליה בהדחה טעם רש"י כתבתי בדרישה דפסק כרבנן בתראי ולפי זה כל הדינים שכתב רבינו עד כאן אינו אליבא דהלכתא דהלכה כרבנן בתראי כ"כ ב"י ע"ש ומש"ר בר"ס זה הוא אליבא דר"ת והסכמת הרא"ש וכמש"ר ואזיל דבזפותין שוין כלי נכרי וכלי ישראל שנגע בהן הנכרי כל חד לפי דינו באבן ועץ וחרס וכמו שאכתוב בסמוך:

סעיף קטן יח
ור"ת כתב דבשל ישראל ונגע בה נכרי סגי בהדחה בדרישה כתבתי שר"ת מתרץ קושיית רש"י בזה שמחלק בין תחילת תשמישו ביד ישראל לתחילת תשמישו ביד נכרי דהיינו דוקא באינן זפותין אבל בזפותין ל"ש כמבאר ואזיל:

סעיף קטן יט
ל"ש אם היא של עץ או של אבן כולם דין אחד להם ר"ל דלא שנא בכל אחד מהן בין אם תחילת תשמישו ביד ישראל או תחילת תשמישו ביד נכרי דבזה דין אחד להם ול"ש בהו אבל מחולקים הם בדינם כמ"ש רבינו לעיל והשתא א"ש מה שמסיים והרא"ש הסכים לדברי ר"ת א"כ משמע דרבינו כר"ת והרא"ש ס"ל. ואע"ג דרבינו כתב לעיל וכן אם דרך הנכרי בשאינה זפותה צריכה ניגוב ולר"ת באינה זפותה לא צריכה אלא הדחה צ"ל דמיירי בשתחלת תשמישה ע"י נכרי דבזה מודה ר"ת אפילו אינה זפותה שצריכה ניגוב. אי נמי דרך בה שאני דגם ר"ת מודה בו ולא קאמר כאן הדחה כ"א בנגיעה:

סעיף קטן כ
וכ"כ הראב"ד דאף של חרס כו' כלומר אף ע"פ שבלע טובא מ"מ מחלק בין תחילת תשמישו ביד נכרי לתחילת תשמישו ביד ישראל דאע"ג דאמרו בגמרא דכלי חרס לא סגי ליה בניגוב היינו דוקא כשתחילת תשמישו ביד נכרי אבל אם תחילת תשמישו ביד ישראל סגי ליה בניגוב ב"י ע"ש:

סעיף קטן כא
אם תחילת תשמישם על ידי ישראל סגי להו בניגוב ור"ת שכתב דסגי בשכשוך לא איירי בשל חרס ומ"ש רבינו וכ"כ הראב"ד ר"ל שכמו שר"ת מחלק בין תחילת תשמישו ביד נכרי לתחלת תשמישו ביד ישראל כ"כ גם הראב"ד חילוק זה. ויותר נראה דר"ת לטעמיה אזיל דל"ש ליה בין כלי חרס לשאר כלים כמ"ש רבינו בשמו בסימן קל"ה אבל הראב"ד חולק עליי בזה ומש"ר זכ"כ הראב"ד רצה בזה שאינו מחלק בין גת לשאר כלים:

סעיף קטן כב
הקורה שעוצרין בה הענבים כו' וצ"ל שקורה זו נוגעת בענבים דאל"כ למה צריך שום הכשר ב"י:

סעיף קטן כג
משמרת כו' ואם יש בה קשרים צריך להתירן קודם היישון אבל לא אחר כך שמא לא הספיק היישון לכלות הלחלוחית יין המובלע בקשרים ב"י:

סעיף קטן כד
ורש"י פירש שא"צ להתיר הקשרים ביישנן גם אדלעיל קאי:

סעיף קטן כה
וא"א הרא"ש כתב שצריך כו' גם לעיל בס"ס קל"ה כתב רבינו כן בשם רש"י דא"צ ובשם הרא"ש דצריך ע"ש:

סעיף קטן כו
כתב בספר התרומות כו' (ולא סגי להו בניגוב אלא צריכה ליישון היינו דוקא בשל גמי ודו"ק עכ"ה) ובשלנו ונגע בהן נכרי מסתפק אי סגי להו בניגוב (עיין בב"י שכתב בשם סה"ת שמא סגי בהדחה כו' ורבינו כתב בניגוב וכך יש להגיה בסה"ת ודו"ק עכ"ה) כדין גת של ישראל שדרך בה נכרי או חמור טפי מגת והא אפי' אינו של נכרי לא סגי ליה בניגוב עכ"ל:

סעיף קטן כז
והניגוב כתב הרמ"ה כו' ואם הם לחין מקנחו באפר ואח"כ מדיחו במים ואח"כ אפר ומים פעם שנית טעם הרמ"ה כתבתי בדרישה שהוא פסק כלישנא בתרא ואתי כד"ה וז"ל ב"י ומ"ש באם הם יבישים מקנחו במים ואחר כך מדיחו יפה יפה לאו למימרא דלא

בעינן אפר אלא היינו לומר דנותן מים תחילה ואח"כ אפר ומים ואפר ואח"כ מדיחו יפה יפה לנקותו מן העפר עכ"ל ב"י ואפשר שרימז נתינתו ב' פעמים אפר במ"ש מדיחו יפה יפה משמע ב"פ וידוע שאין הדחה כ"א היה בתחילת בו דבר שאינו נקי וע"ד שאמר שמואל מולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה שלמדו מזה שצריך למולחם מב' צדדים ולהדיח אחר כך ב' פעמים:

סעיף קטן כח
וא"א הרא"ש כתב ולקולא עבדינן כו' הרא"ש ס"ל כלישנא קמא דהואיל ואיסור דרבנן הוא אזיל בתר לישנא קמא דמיקל והלכה כרב באיסורי ופסק כוותיה:

סימן קלט

סעיף קטן א
האליל אסורה בהנאה היא ותשמישיה ונויה. נויה נפקא לן מדכתיב כסף וזהב אשר עמהם:

סעיף קטן ב
אלא דשל נכרי אסורה מיד דכתיב פסילי אלהיהן תשרפון באש משפסלו נעשה להם אלוה לאפוקי גבי ישראל כתיב ושם בסתר אינו חייב עליה עד שיעשה דברים שבסתר:

סעיף קטן ג
ותקרובתה משהביאו לפניה ועשה ממנו תקרובת נאסר פי' שהניח לפניה לשם תקרובת וכמ"ש רבינו בסמוך אלא נתנו לפניה לתקרובת כו' דבנתינה נאסר:

סעיף קטן ד
ותקרובותיה אין להם ביטול הטעם שנאמר ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים מה מת אין לו בטילה לעולם אף תקרובת כן גמ' (וכתב רש"ל בביאורי סמ"ג הטעם דתקרובת הוא מקריב לאלוהות עצמו לאפוקי ע"א כגון פסילין אינן אלא דמיונות ואין ממשות בהן ואפשר ע"ד קבלה שהתקרובת קולטת מיד רוח אחרת עכ"ל עכ"ה:

סעיף קטן ה
ואליל של ישראל אין לה ביטול וגם נוי שלה כדלקמן:

סעיף קטן ו
ותקרובת כו' עד כמו כל מיני מאכל כגון בשר כו' נראה דאפילו בשר עופות וחיות נמי מקרי תערובת ואסור הואיל ומין בשר בהמה:

סעיף קטן ז
כעין זביחה או כעין זריקה המשתברת מבואר בדרישה:

סעיף קטן ח
והיא דרך לעובדה בכך כצ"ל:

סעיף קטן ט
כיצד כו' שמקשקשין לפניה במקל או בענין אחר רש"י.

סעיף קטן י
ששבירת המקל כו' ששובר צואר הבהמה וקרי זבח לפניה דבר שרגילה בו רש"י:

סעיף קטן יא
אבל אם אין עובדין פו' ושובר המקל לפניה לא נאסר וגם אינו חייב ב"י:

סעיף קטן יב
ואם עבדה בקשקוש מקל שהיא דרך עבודתה חייב ולא נאסר הטעם כתב הר"ן דלענין חיובא בחדא מתרתי מחייב או כעין פנים ונפקא לן מזובח לאלהים יחרם או כדרך עבודתה ונפקא לן מאיכא יעבדו אבל לגבי איסור תקרובת לעולם אינו חייב אלא כעין פניה דנפקא לן מאשר חלב זבחימו יאכלו:

סעיף קטן יג
אבל אם לא עבדה במקל כדרך עבודתה אלא זרקו לפניה אינו חייב ולא נאסר הטעם מבואר ממ"ש בסמוך ר"ס זה בדרישה בשם רב נחמן דאליל שעבודתה במקל זרקו לפניה חייב ואינה נאסרת והיינו דוקא כדרך עבודתה בכך אבל באין זה דרך עבודתה אינו חייב.

סעיף קטן יד
שחט לפניה חגב כו' שאינו נקרב בפנים וגם אינו בר שחיטה אפ"ה נאסר כמ"ש (ואיירי בע"א שדרכה לעובדה בזביחת בהמה דאל"ה אינו נאסר החגב בשחיטה דלא עדיפא מבהמת בעלת מום ששחטה לע"א שאין דרך לעובדה בזביחה שהבהמה מותרת וכמ"ש בגמ' דע"א דף כ"א ע"א עכ"ה):

סעיף קטן טו
כל דבר שכיוצא בו קרב לפנים אם מוצאין אותו בפני אליל זה מיירי באין שם מחיצה שלא נאסר אא"כ מצאו בפניה ממש אבל אם יש שם מחיצה כל מה שלפנים מהמחיצה אפי' רחוק ומן הצד נאסר וכמו שיתבאר בסמוך בדברי רבינו שכתב סתם או שמצא אותו לפניה ממהחיצה כו' דמשמע כשהוא לפנים מהמחיצה בכל ענין אסור:

סעיף קטן טז
שאנו תולין שעשה ממנו תקרובת נ"ל דה"ק שעשה ממנו כלומר שהכניסו לשם תקרובת דהכניסתו לפנים זו היא תקרובתו כו' ב"י ע"ש: (ואפי' מלח ומים כו' דפשיטא דאין מלח לבד או מים לבד קרב ע"ג המזבח דניסוך המים היינו דוקא עם היין ב"י עכ"ה):

סעיף קטן יז
ופטור ומרקוליס אפי' דרך בזיון בחוץ הכל אסור הטעם שהרי כל עבודתם הוא דרך בזיון וקלקלין הוא דרך כבוד וצניעות הילכך לא שייכי ביה ולא מפסקי רש"י: פי' המחיצה

הפריסה נקרא קלקלין וכיון שהיא פרוסה משום צניעות וכבוד שהוא היפך עבודתם היא דרך בזיון ולכך לא מפסקי וכאילו אינה ואין חילוק גבה בין נמצא בפנים או בחוץ:

סעיף קטן יח
והרמב"ם כתב דלפנים מן המחיצה כו' (ואינן ראוין למזבח הכל אסור בזה הוא פליג על רבינו דרבינו סובר דצריך להיות כיוצא בו קרב לפנים והיינו הראוי למזבח והרמב"ם סובר דאפילו אינו ראוי למזבח כלל ואין כיוצא בו קרב לפנים אסור עכ"ה) עיין בב"י שהוא ביאר דברי הרמב"ם באופן אחר לא כמו שהבינם רבינו:

סעיף קטן יט
וכלי כפוי על ראשו מותרין מדברי רש"י משמע דוקא משיכלא שהיא עריבה שמכבסין בה בגדים שהיא אינה עשויה כמין כובע ועוד שמשתמשין בה תשמיש של בזיון אבל כוס על ראשה אסור ב"י.

סעיף קטן כ
והככרות שנותנין לכומרים אע"פ שכיוצא בו לפנים פי' לחם הפנים להבדיל בין קודש לחול:

סעיף קטן כא
ונרות של שעוה כו' אם ממשכנן כו' מותרין כתב המרדכי מ"מ לדבר מצוה כגון בב"ה או לנרות של שבת אסור: (דכיון דכבו לצורך עצמו כו' מלשון זה משמע דצריכין כיבוי ומכירה או משכון אבל מכירה או משכון לבדה אינו מועיל לבטל וכיבוי לצורך עצמו ר"ל שכיבן כדי למכרן. והרר"י פליג ואמר דכיבוי לבד מועיל לבטל אפילו אין הכיבוי לצורך עצמו רק שעשה כדי לחזור ולהדליקו אפ"ה מועיל אפי' בלא מכירה או משכון רק שנפלה מן הנכרי ומצאן ישראל או שנתנן לו ומכירה או משכון מועיל אפי' בלא כיבוי עכ"ה):

סעיף קטן כב
והר"ר יונה כתב כו' אבל כבו מעצמן לא הוי ביטול פי' ונפלו מהכומר ומצאן ישראל או שנתנן לישראל לא הוי ביטול אבל משכן כו' ב"י:

סעיף קטן כג
ואם מכרן או משכנן פי' ר"י דאסירי כרבנן כו' וכמ"ש בסימן קמ"ו:

סעיף קטן כד
אע"ג דגוף ע"א לא בטלה במכירה (טעמא הואיל ודמיה יקרים מימר אמר מזבן לה לעכו"ם ופלח לה ב"י עכ"ה).

סימן קמ

סעיף קטן א
לפיכך אם אחד מן התערובות הראשון נתערב בב' אחרים מותרין עי' בב"י ועי' לעיל סי' ק"י וצ"ע דמשמע כאן דגם תערובות הראשון אין לו תיקון אלא דוקא בנתערב בשנים אחרים ולעיל משמע דאפי' בנתערב בחד מותר כמ"ש שם ועי' ג"כ בש"ע מ"ש כאן ולעיל בסימן ק"י סעיף ח' ושם פירשתיהו:

סעיף קטן ב
ובלבד שלא יהנה אדם אחד מכולן עי' מ"ש לעיל בשם מ"ו ורנ"ש דלאדם אחד אסור לאכול כולם וכן משמע נמי כאן אם לא שתגיה ג"כ כאן ובלבד שלא יהנה אדם כאחד מכולן כמו שהגהתי לעיל בשם מהרא"י. א"נ י"ל דה"ק אבל לא יאכל כולן א' א' ובלבד כלומר אפי' אם יאכל כולן באופן שלא יהיה שייך בו איסור שלא יהנה אדם א' מכולן ר"ל שיאכל כולן חוץ מאחד ישאר דאז אין כאן איסור שלא יהנה אדם אחד מכולן אפ"ה אסור כיון שאינו אוכל שתים שתים. ובלבד ר"ל מלבד איסור שלא יהנה כו' וכה"ג פי' בא"ח בהל' פסח סימן תפ"ד על מש"ר ובלבד שיאכל כזית מצה כו' ע"ש:

סימן קמא

סעיף קטן א
כל הצלמים כו' פי' דמות של אדם שאדם נקרא צלם שנא' כי בצלם עשה את האדם ועד"ר:

סעיף קטן ב
הנמצאים בכפרים אסורין כו' דסתמא לשם ע"א נעשו. קאמר סתמא לאפוקי של כרכים דודאי לנוי נעשו (ר"ל לנוי הכרכים לא לנוי ע"א עכ"ה) וכדי שלא תימא דגם בשל כפרים מותר דמ"ש מ"ה כתב דאין בכפרים ודאות אלא אדרבא מסתמא אינן עושין אלא לע"א. אבל בלא סתמא אלא מספק נמי אסורים כמ"ש רבינו בהדיא דספק אליל אסורה והטעם דאמרינן סתמא לשם ע"א נעשו לפי שבני כפרים לא עבדי לנוי:

סעיף קטן ג
אלא אם כן עומדים על פתח מדינה ובידם מקל או צפור כו' כל אלו מורים על שררה כמ"ש בדרישה ע"ש:

סעיף קטן ד
המוצא שברי אלילים מושלכים פי' בקרקע:

סעיף קטן ה
או אפי' שברי ע"א עצמה פי' אפילו ע"א שעבדו ואפילו תבנית יד ורגל שאינו עומד על בסיסו וק"ל:

סעיף קטן ו
אבל מצא תבנית יד או רגל והוא עומד על בסיסו אסור. פי' שיש להם בית מושב רחב שיושבים עליו לבדם ואינם נראים כשברים אלא נראים שכך הם מתחילה נעשית כן פי' ר"ת והרא"ש לאפוקי מפירש"י שפי' על בסיסן על כנן מקום המתוקן להם דכיון דאותבינהו התם ודאי פלחי להו עכ"ל רש"י אבל לשון מצא אינו משמע כן כמו שהקשו התוס':

סעיף קטן ז
כתב הרמב"ם כו' ולא נהירא עי' בדרישה:

סעיף קטן ח
המוצא כלים ועליהם צורת חמה כו' ז"ל רמ"א והיא מדברי הרמב"ם בפי' המשנה דהיינו צורות הנעשים לשם חמה ולבנה כמו שעושין בעלי הטלמסאות צורות לכוכבים כגון הצורות המתיחסות לשמש מציירים מלך מעוטר יושב על העגלה וכן כיוצא בזה בלבנה יש להם צורה מיוחדת:

סעיף קטן ט
ודרקון והוא דומה לנחש כו' ז"ל המרדכי דרקון הוא נחש בריח בשמים ושמו תלי הגדול ומושל במזלות ומש"ה חשיב ליה בהדי חמה ולבנה:

סעיף קטן י
ומבוזים כו' וחמי חמין פי' כלי שמחמין בה חמין:

סעיף קטן יא
בין אם הם למטה מהמים פי' על השולים:

סעיף קטן יב
או למעלה פי' על אוגני הכלי:

סעיף קטן יג
וי"א כו' ומפרשי שיראים פי' אצעדה ז"ל הרא"ש אית דקרי שירים פי' אצעדה עכ"ל ור"ל הא דאמר בגמרא שיראים יש גורסים שירים ומפרשי שהוא אצעדה ולפ"ז ק"ק דלא הו"ל לרבינו לכתוב ומפרשי שיראים אצעדה אלא הו"ל למימר וגרסינן שירים גם לשון הרא"ש צ"ע דכתב אית דקרי שירים הול"ל ואית דגרסי שירים:

סעיף קטן יד
צורות שאר כל המזלות פי' דאין דרך לעובדן מסתמא אלא אותן הנ"ל אבל אלו אסורין דוקא בעשייה משום גזירת הכתוב לא תעשון אתי דמות שמשי דוגמת משכן ומנורה שאין נאסרין משום שהם אליל אלא שנאסרין בעשיה (ועיין בב"י בד"ה ומ"מ אני תמה כו' שכתב דבזמן הזה נשתנה דינם עכ"ה):

סעיף קטן טו
אם לא שיש הוכחה כו' עד ובשל כפרים פי' אי בשל כפרים כדלעיל. והיותר נראה להפך תיבת אבל וכצ"ל ובשל כפרים כלם אסור אבל לעשותן כו' והשתא א"ש דאצ"ל דמש"ר ובשל כפרים הו"ל כמו או בשל כפרים וכולי האי ועדיין הל' קצר ומגומגם. גם נתיישב כפל לשון דהתחיל רבינו וכתב אבל כולם אסור לעשותן כו' וחזר וסיים וכתב כולן אסורין וק"ל.

סעיף קטן טז
אבל כולם אסור לעשותם ל"ש אותם שבמדור שכינה כו' כולם ילפינן מדכתיב לא תעשון אתי שדרשינן לא תעשון אותי כלומר דמות שאני מתראה בו לנביאים דהיינו מראה אדם. והשרויות אתי דהיינו ד' פנים (להדדי וחיות) שרפים ומלאכים כדמות שמתראין לבני אדם במראה הנבואה דהיינו אדם שיש לו כנפים. דמות חמה ולבנה לא תעשון אתי דמות המשמשין אותי במרום כן מסיק בהדיא בגמ' ולפ"ז נראה דא"צ לכל הני דרשות דכיון דדרשינן דמות המשמשין כולם נכללין בזה אלא שעדיין אנו צריכין לדרוש אתי אותי ללמוד מזה דאדם לחוד אסור:

סעיף קטן יז
לא שנא אותם שבמדור העליון נגד התחתון קרוי עליון ולא לגבי מדור שכינה ב"י:

סעיף קטן יח
לא שנא אדם לבדו כו' פי' לאפוקי ד' פנים יחד שפני אדם אחד מהן וקמ"ל דאפי' צורת אדם לבדו אסור והטעם כיון שעושה צורת אדם שלם כמ"ש בס"ס זה אסור אפי' לחוד משא"כ כשעושה ד' פנים (ובזה מיושב מה שהקשה הכ"מ פ"ג דהל' ע"א וא"ת למה אמר דאסור לעשותן ד' פנים תיפוק ליה משום צורת אדם וי"ל שאם עשה אדם ושור בצורה א' גרוע מאדם לבדו דלא חזינן ליה מקרא דלא תעשון אתי אותי עכ"ל עכ"ה):

סעיף קטן יט
וכן נמי שמשין שבמקדש כו' עד אבל של ז' לא יעשה אפילו משאר מיני מתכות דכשרה נמי בכה"ג במקדש דילפינן מכלל ופרט וכלל. אבל לא של עץ דבפרט מפורש מתכת ילפינן מזה דוקא של מתכת אסור אבל לא של עץ:

סעיף קטן כ
וצורות ימים וגבעות מותר לעשותן אע"פ שאם עבדן אסורין לעיל סימן ד' נתבאר דאם שחט להן נאסר ש"מ דיש שעובדין אותן מ"מ מותר לעשותן דמסתמא אין עובדין אותן.

סעיף קטן כא
וצורת דרקון אסורה למי שמוצאה הטעם שמא נעבדה קודם לכן:

סעיף קטן כב
ומותר לעשותה לפי שהוא פורח באויר ואינה בשמים ולא קרינן ולא תעשון אתי מ"ו. וב"י כתב ונראה דה"ת בדליכא חשדא כגון בהני גוונא דבסמוך הא לאו הכי אסור כדאמרינן בחמה ולבנה ע"ש:

סעיף קטן כג
וכל הצורות כו' אסור לעשותן ג"כ לעכו"ם הטעם מדכתיב סתמא לא תעשון אתי ולא כתיב לא תעשון לכם ב"י (אבל אין להביא ראיה מדכתיב אלהי מסכה לא תעשו לכם דדרשינן לא תעשו לאחרים ולא אחרים לכם כמבואר בסמ"ג בסימן כ"א וי"ל דלמא דוקא דבר שעובדין אותו שנקרא בשם אלהי לא תעשו אבל צורת המזלות ושאר צורות האסורין אם אינן עובדין אותה מנ"ל דאסורין לעשותן אף לעכו"ם מש"ה מוכרח לומר מדכתיב לא תעשון אתי כו' עכ"ה):

סעיף קטן כד
וכן אם עכו"ם עשאם לו כו' פי' בין לישראל בין לעצמו:

סעיף קטן כה
אסור להשהותן פי' משום חשדא שיסברו שהוא עשאם או עבדם ועיין בתוס' שם בדף מ"ג ע"ב דנראה דס"ל דלפי האמת אין חשד משום שעשאם אלא משום שעבדם וכן מוכח מל' הרמב"ן שכתב רבינו אחר זה שכתב דהני דאיסורין דידהו משום לא תעשון אתי אין חילקו בין שוקעת או בולטת ולא מפלגינן אלא בהני דטעמא משום חשדא הוא ש"מ דסתם חשדא הוא שיחשדו לעובדן וכן מוכח ממש"ר שם אחר זה. ודוקא להניחם בידו כמ"ש בסמוך שהכל רואין ואיכא חשד אבל להניח בתיבה מקום שאין רואה מותר וק"ל. ועיין בסמוך במש"ר בשם ר"ת דבצורת חמה ולבנה כו' אסורין בין לעשותן בין להשהותן ולהשהותן דהתם פירושו דאסור מן התורה משמע דגם אסור להשהותן דכתב רבינו כאן ברישא באיסור דאורייתא מיירי וכן דעת הרי"ף בכל משמשי מרום ודעת מהר"ם כן במשמשי מדור עליון לחוד וכתב דג"כ נפקא מדכתיב לא תעשון והבאתי לשונם ופירושם בתשובתי וכתבתי דמדברי התוספות והרא"ש מוכח דלא ס"ל דיש איסור דאורייתא בשהייה בלא עשייה ויש לתמוה על רבינו במ"ש בשם ר"ת איסור דאורייתא על השהייה לחוד וע"ש שכתבתי עוד כמה חדושים השייכים לסימן זה ודו"ק:

סעיף קטן כו
בד"א בבולטת דאיכא הני תרתי איסורא אסור לעשותו ואפי' עשאם נכרי אסור להניחם בידו דכיון שהוא בולט הוא גלוי וניכר לעין כל ויחשדוהו שעובד אותו אבל במשוקעת מותר אפי' לעשותו אלא שר"ת ורמב"ן חולקין ומוסיפין בסמוך באיסור עשייה והנך

דאסורין במוצא משום דדרך העכו"ם לעובדם אסורים אפי' במשוקעים לד"ה דאף שהן משוקעין ואינן גלוים לעין כל מ"מ המוצא אותם צריך לחשוש מעצמו שמא העכו"ם עבדם וק"ל:

סעיף קטן כז
אבל במשוקעת כאותן שאורגים בבגד ז"ל מ"ו כל אריגה קרוי שוקעת אפי' אם הצורה ארוגה על הבגד וכן הוא להדיא בר"ן ע"ש עכ"ל:

סעיף קטן כח
ושמציירין בכותל פי' בסמנין:

סעיף קטן כט
כדתניא טבעת שחותמה בולט כו' בסמוך כתב בשם הרמב"ן דדוקא בהנך דטעמא משום חשדא מחלקין בהכי אבל הנך דאסורין משום לא תעשון אתי אפי' משוקעין נמי אסור ושם כתבתי שהוא מפרש ההיא ברייתא דמיירי בשאר צורות שאינן שמשים במרום:

סעיף קטן ל
אסור להניח פי' להניח על היד או במקום מגולה אבל להניח בתיבה מקום שאין רואה מותר כמ"ש בסמוך:

סעיף קטן לא
ומותר לחתום בה אף ע"פ שבהאי חתימה הוא עושה צורה מ"מ מותר לעשות כיון שהצורה כו'.

סעיף קטן לב
ואף בבולטת כו' פשוט דאמ"ש אם עכו"ם עשאם לו אסור להשהותו דמיירי בבולטת קאי ב"י:

סעיף קטן לג
הלכך בשל רבים דלא שייך בהו חשדא כו' עד"ר.

סעיף קטן לד
ור"ת כתב דבצורת חמה ולבנה כו' אין חילוק בין בולטת לשוקעת הטעם שהרי נראין בעינינו כשקועין ברקיע הלכך בשקועין נמי אסור ובברייתא הנ"ל דתניא בה דבמשוקעין מותר להניחו ובבולטת לחתום אע"פ שבחתימה נעשה צורה מיירי בשאר צורות שבמרום הבולטות בעצמן שם דלהרמב"ן אותה ברייתא מיירי דוקא בשאר צורות שאינן במרום כלל:

סעיף קטן לה
והרמב"ן הוסיף כו' ולא מפלגינן כו' אלא בשאר צורות דטעמא משום חשדא פי' שיחשדו אותו שעובד אותה צורה

סעיף קטן לו
והא דקתני אסור לחתום בה על המכובדים קאמר פי' לחתום דבר מכובד אבל לחתום על דבר מבוזה שרי והא דקאמר כעין שיראין וטבעות כלומר שאדם חותם עליהם בשעוה כדי שלא יתחלפו או לשאר היכירא ודו"ק מ"ו:

סעיף קטן לז
והא דאסרינן בצורת אדם כו' אבל צורת ראש כו' אין בה שום איסור כו' והסמ"ג נוטה לאסור אפי' בפרצוף אדם לבדו מ"ו:

סימן קמב

סעיף קטן א
אפי' שרפה פי' כיון שהיא אליל של ישראל שאין לה ביטול או שהיא של עכו"ם ובאתה ליד ישראל קודם שבטלה העכו"ם או אפשר לומר דמיירי בנשרפה מאליה אליבא דר' יוחנן דס"ל דנשתברה מאליה אסורה כמ"ש בדרישה בשמו בסי' קמ"א וה"ה דס"ל כן בנשרפה.

סעיף קטן ב
אסור ליהנות בגחלתה ואפרה אע"ג דשאר כל הנשרפין אפרן מותר כדלעיל בא"ח סימן תמ"ה אפ"ה אליל חמור ואסור.

סעיף קטן ג
אבל מותר ליהנות משלהבתה פי' לחמם בה.

סעיף קטן ד
סכין של ע"א חדש פי' חדש שלא שמשו בו עדיין בחמין אבל לא נשתמש בו כלל לא נאסר כמש"ר בסימן קל"ט.

סעיף קטן ה
או ישן ולבנו פי' שלבנו שלא יהא בו משום געולי עכו"ם והא דמצריך ליבון ולא די לו בנעיצת י' פעמים בקרקע קשה בגמ' פריך לה ומתרץ דקאי אפי' אליבא דמ"ד בית השחיטה כרותח גמור הוא פי' דחיישינן שמא שימש העכו"ם בו ע"ג האש ויחזור ויפלוט מעט מעט כששוחטין בה שהוא רותח ולכך לא סגי ליה אפי' בהגעלה וכמש"ר לעיל סימן קכ"א.

סעיף קטן ו
אסור לשחוט כו' ולחתוך בו נתחים קטנים פי' הנתחים קטנים אסור לחתוך בו עוד לשנים (מאחר שאינן עומדין אלא לאכילה מתקן הוא במה שחותך אותן עוד עכ"ה:

סעיף קטן ז
ובדיעבד מותר הטעם מבואר מדברי הרא"ש שכתב דלא דמי הא להיסק תנור ולאפיית פת ולאריגת בגד בעצי אשרה משום דפת ובגד שתיקונן ועשייתן נעשה ונגמר באיסורי הנאה אסרו חכמים אבל במסוכנת שכבר גדלה הבהמה ואינה חסרה כ"א להכשירה לאכילה ע"י שחיטה אע"פ שנהנה הרבה בשחיטה ע"י איסורי הנאה לא אסרו הנאתן בדיעבד עכ"ד:

סעיף קטן ח
נטל כרכר מהאשירה פירש"י עץ שראשן חד ואורגין בו בפרק המוציא יין:

סעיף קטן ט
נפל ממנה עצים כו' ישן יוצן פי' יצננו מאותן היסק ויחזור ויסיקנו בעצי היתר:

סעיף קטן י
ואם אפה בו הפת כו' למ"ד זה וזה גורם אסור פי' כמו כאן שגורם העץ של איסור והתנור ישן שהוא היתר אפיית הפת וה"ה בתנור חדש שהסיקו בעצי איסור וצננו והסיקו בעצי היתר שכבר נאסר התנור בהיסק ראשון ואפה פת בהיסק שני נאסר למ"ד זה וזה גורם אסור ב"י:

סעיף קטן יא
ומ"מ תנור חדש כו' מותר לכתחלה לאפות בו ע"י היסק פי' אם צננו תחילה:

סעיף קטן יב
שיסיקנו בעצי היתר והא דכתב לעיל חדש יותץ הוא לדברי האומר זה וזה גורם אסור דלדידיה חדש יותץ ישן יוצן מ"ו והא דכתבו רבינו משום דבסמוך מסיק רבינו בשם הרא"ש דס"ל כהרמ"ה דאפילו למ"ד זה וזה גורם מותר באליל בכה"ג מודה דאסור אם לא שנתערב אבל הב"י תמה שם על רבינו וכמ"ש בסמוך:

סעיף קטן יג
דחשוב דיעבד כיון שהיה צריך לנתצו ואע"פ דבסמוך כתב דהרא"ש הסכים לאסור הפת והבגד שנארג בלא תערובות ופעמים הפת שוה יותר מהתנור מ"מ שאני תנור שגם מתחילה קודם שנתחזק בעצי האיסור היה שם תנור עליו אלא שנגמר יותר ע"י האיסור וה"ל כסכין ששוחט בה בהמה הנ"ל דמתירין משום דלא הוה אלא הכשר בעלמא:

סעיף קטן יד
ואע"ג דקי"ל זה וזה גורם מותר אם אבוקה כנגדו כו' פי' שלא אפה על התנור או ע"ג גחלים דמיקלי קלי איסורא אלא אפה באבוקה אסור דלא קלי איסור והוי בעין ואסור ר"ן ומ"ו:

סעיף קטן טו
דיש שבח עצים בפת כלומר אין זה גורם אלא שבח:
והרמ"ה כתב כו' כן ראה מדברי הרא"ש ז"ל עיין בדרישה:

סעיף קטן טז
ואם נתערב הפת והבגד כו' כדפרישית לעיל דאליל אוסרת בכל שהוא פי' בזה דברי הכל מודה שאוסרת בכל שהוא ולא אמרינן שיהא בטל ברוב כדין יבש ביבש אלא דלת"ק אין לו תקנה אבל לר' אליעזר אית תקנה ע"י הולכת הנאה וז"ש רבינו בסמוך ר' אליעזר אומר כו' והלכתא כוותיה כו' ר"ל שבזה שיש לו תקנה הלכה כוותיה. (כתב הרז"ה שאין להתיר כו' אלא בהנאה לבד ר"ל אם נתערב פת זה בין ככרות אחרים דאל"כ לא קאי עליו ולזה הסכים א"א ז"ל דהא הסכים לר"י דאין לו היתר בהולכת הנאה לים המלח אא"כ נתערב פת זה באחרים עכ"ה):

סעיף קטן יז
אפרוחים שקננו כו' אבל ביצים שעליה או אפרוחים שצריכין לאמן אסורין הטעם פירש"י מפני שצריכין לאמן גזרו כעל אילן עצמו. והראב"ד כתב הטעם שהם כגידולי האשרה:

סעיף קטן יח
אסור לישב כו' עד כדי קומתו נקרא צלו פירש"י וכל זמן שלא עברה מדת אורך הצל מדת גובה האילן הצל עב וחשוך ונקרא צלו ומכאן ואילך הצל דק וקלוש והוא צל צלו ע"כ:

סעיף קטן יט
ואפילו לעבור תחתיה כו' אסור כן הוא לשון המשנה וגם מ"ש רבינו אסור לישב בצל האשרה הוא גם כן לשון המשנה ודקדק הר"ן מזה מדתנן כאן תחתיה ולעיל גבי ישיבה תנן בצל דדוקא תחתיה אסור לעבור אבל מותר לעבור בצילה והטעם דמדינא אפי' ישיבה הוה לן למשתרי כל היכא שלא מכוון דהא קי"ל פרק כל שעה אפשר ולא מכוון שרי אלא דחיישינן שמא ישהה בישיבה ואתי לכווני אבל העברה בעלמא דלא שייך למיחש בה כולי האי שריא ותחתיה דאסור משום טומאת אליל:

סעיף קטן כ
ואם אין דרך אחרת כו' פי' קרוב וקצר כזה תוס'.

סעיף קטן כא
וכתב הראב"ד דוקא אשרה כו' אבל בית כו' אחריו מותר מ"ש אחריו ר"ל אחרי הפתח והטעם שמותר לפי שאין בית עשוי לחוצה לו והוא כשינויא קמא של תוס' וכמ"ש בדרישה ומלת לצל לכאורה נראה דאינו נכון וצריך למוחקו אבל י"ל דאין למוחקו דלאחריו מסתמא אין בו תשמיש כ"א שישב בצלה וקאמר דמותר כיון דאינו עשוי לכך.

(ואפילו תוכו אם גוזל הרבים והא דלא כתב חילוק זה גם בדין אשירה י"ל דכבר כתב כן לעיל במ"ש אם אין דרך אחר מותר כו' לומר דהיא גוזלת את הרבים דמתחילה היה שם הדרך וכן מבואר בגמרא וב"י הביאה לעיל מ"ש עכ"ה).

סעיף קטן כב

זורעין תחת האשירה ירקות בימות הגשמים בפרק כל הצלמים פירש"י שבימות הגשמים הצל קשה להן ובימות החמה יפה להן ונחזרת הצל יפה להן לעולם. ואע"פ דקי"ל זה וזה גורם מותר ה"מ היכא שבניהן הגורמין מתערבין זה בזה אבל היכא דהאי לחודא קאי והאי לחודא קאי כאיסורו של אילן זה המצל והיתרו של קרקע מודם דאסור ר"ן.

סעיף קטן כג

אבל הרמ"ה מתיר ירקות גם בימות החמה הא דכתב ירקות ר"ל כל ירקות וה"ה לחזרת שמותר לעולם וטעמו דס"ל דמ"ד זה וזה גורם מותר מתיר אף בכה"ג אע"ג דדוקא בדיעבר מותר כדלעיל ה"ל ה"מ בעושה בידים כנוטע אגוז של ערלה משום דמבטל איסור לכתחילה אבל בירקות דממילא אתיא לא דמי למבטל איסור לכתחילה ר"ן ב"י ע"ש ונ"ל לפרש דבשעה שזרע הירקות הוא זורע בהיתר אלא אח"כ כשצמח מן הקרקע מועיל לו הצל ואז אתיא ממילא ובזה יתורץ ג"כ דרבינו כתב כאן בשם הרמ"ה זה וזה גורם מותר ולעיל כתב בשם הרמ"ה והרא"ש דזה וזה גורם אסור משום חומרא דאליל גבי פת שנאפה בעצי אליל אלא דשאני התם כמ"ש וגם הר"ן שכתב בנוטע אגוז של ערלה כו' הה"נ במסיק בעצי אליל דס"ל הכי אלא שר"ן אערלה קאי שהוא סובר זה וזה גורם מותר:

סעיף קטן כד

שדה שנזדבנה כו' בדיעבד מותרין דהיינו זה וזה גורם:

סעיף קטן כה

ונקראת אשרה כו' וכ"ש אם עובדין האילן בעצמו ע"ל סימן קמ"ה (דשם יתבאר איך יאסר דבר המחובר עכ"ה):

סעיף קטן כו

מרחץ כו' אלא היא נעשית לנוי למרחץ מבואר בדרישה:

סימן קמג

סעיף קטן א

לפיכך מי שביתו סמוך לאליל ונפל אסור לבנותו ומעיקרא שבנאו מיירי שבנין ביתו קדם לאליל שאז ביתו נבנה בהיתר ואח"כ עשה העכו"ם חלקו אליל כ"כ הר"ן בשם ירושלמי:

סעיף קטן ב
וחלקו מן העצים כו' מותרין ואם לאו הכל אסור הטעם כתבתי בדרישה דמיירי שהבית עצמו נעבד ואסור (כמ"ש בסימן קמ"ה) אפילו לריש לקיש דס"ל אליל שנשתברה מותרת דמיירי כאן שעובד לכל אבן ואבן כ"כ התוס' והר"ן וגם מפירש"י משמע כמ"ש בדרישה:

סעיף קטן ג
ובאותן ד' אמות שהרחיק יעשה בהם כו' כן הוא שם בגמרא ופריך התם והא בעי צניעותא ומוקי לה דעבד ליה לתנוקות:

סעיף קטן ד
ור"י פי' דאפי' תשמיש תשמישיה נמי אסור טעמו כתבתי בדרישה שהוא דחה גירסת רש"י ומפרש כן לפי גרסתו:

סעיף קטן ה
היה לאליל גינה כו' מותר ליהנות שלא בטובה כו' כ"ו מבואר בדרישה ע"ש:

סעיף קטן ו
ואם אין הטובה היוצאה מהן לכומרים אלא לעובדיה כו' שמעתי מפרשים (פי' זה ראיתי בכתביו של רש"ל עכ"ה) דר"ל למשרתי המרחץ ועובדי הגינה וז"א דא"כ למאי נ"מ בנאה אם אין הנאה עולה אלא למשרתים ופועלים ועוד דרש"י ז"ל כתב בהדיא בפרק רבי ישמעאל (עבודה זרה ד' נ"א) עובדיה עכו"ם העובדים אותה לא איכפת לן אי יהבינן להו טובת הנאה פורתא עכ"ל. וכתב ב"י אע"פ שכל הגינה והמרחץ הם של אליל וכדקתני אליל שהיה לה גינה או מרחץ כו' דמשמע שכולה שלה ע"כ ור"ל דאפ"ה מותר ליתן שכר לעובדיה וה"ט דמאן דמתני לה אסיפא כ"ש ארישא ופרשינן בטובה בטובת כהניה בלא בטובה שלא בטובת כהניה אבל בטובת עובדיה שרי אע"פ שהגינה והמרחץ של אלול מה שכתב רבינו אפי' הגינה והמרחץ לאליל לבדה:

סעיף קטן ז
ופרש"י בטובה שמעלה לה שכר כו' ולפי זה אסור לטחון ולאפות כו' פי' המרחץ ששנינו לאו דוקא אלא ה"ה רחיים ותנור של אליל אסור. משא"כ לפי' ר"ת דנקט גינה ומרחץ לדייקא משום דהמרחץ לא בשביל הישראל הוחם וכן הגינה ומש"ה אורחא דמילתא להנות הישראל ברחיצה בחנם כיון דלא בשבילו הוחם והישראל מחזיק לו טובה משא"כ בתנור ורחיים דבשביל הישראל בפני עצמו צריך לטרוח דבר כזה אינו אורחא דמילתא לעשות בחנם ומש"ה שרי לפי' ר"ת: (שלא בטובה כתב רש"ל דוקא שכל העולם נהנין ממנה שלא בטובה אבל אם מוחלין ליחיד אסור דאדרבה נהנה מע"א שמהנה אותו כדלקמן סימן קמ"ט גבי מכס עכ"ה):

סעיף קטן ח
ור"ת פי' כו' אבל כשאינו מחזיק להם טובה מותר אף ע"פ שנותן להם שכר הטעם דאין הקדש לאליל במה שמרויח לה מעות ליתן למשמשיה אלא עד שיקריב לפניו בתקרובת.

סעיף קטן ט
ולא דמי ליריד של אליל כו' שאסור ליתן מכס כמ"ש לקמן סימן קמ"ט וגם לפי' ר"ת כתבו התוס' האי ולא דמי ע"ש ועד"ר:

סעיף קטן י
חלילין של אליל אסור לספוד בהן (ר"ל דה"א דהיה מותר דאין בו ממש הוא אפ"ה אסור דאמרינן בגמרא קול וריח לית בהו משום מעילה מעילה לית בהו אבל איסורא איכא עכ"ה) ירושלמי והטעם לפי שהם משמשי אליל:

סעיף קטן יא
חניות של אליל אסור לשכור מהם גם זה מהירושלמי ולדעת רש"י דס"ל שאסור להנות המשמשים אפילו נותנין שכר החנות לצורכי המשמשים אסור ולדעת ר"ת דלא אסור ליתן להם מעות הואיל וגם הוא נהנה מהם צ"ל הא דאסור לשכור חנות מהם מיירי שמוציאין הדמים לצורך אליל עצמה והא דכתב רבינו דין זה בחנות ולא חילק בגנה ומרחץ שאם המעות לצורך המשמשים מותר ואם הוא לצורך אליל אסור רבינו הביא ל' הירושלמי שמיירי בחנות כצ"ל לדעת ר"ת:

סעיף קטן יב
גבאין של אליל כו' פי' בני המדינה הימנו לגבאים הללו לגבות וממעות הללו קונין צורכי אליל אלא שאם ירצו משנים אותו:

סעיף קטן יג
ומה שנותנין לאליל כאילו נתנו מכיסן פי' אע"פ שנותנין אלו המעות עצמן ה"ז כאילו ניתנין מכיסן הואיל והן מספיקין צרכי האליל:

סימן קמד

סעיף קטן א
בד"א דמי אליל ביד ישראל שמכרה הטעם דכתיב והיית חרם כמוהו כל שאתה מהיה ממנו ה"ה כמוהו והאי לא שייך בעכו"ם:

סעיף קטן ב
אבל אם מכרה עכו"ם אפי' אם מכרה כדי לעובדה שאז לא בטלה במכירתה אפילו הכי הדמים מותרין ונויין בדרישה:

סימן קמה

סעיף קטן א
אין איסור אליל אלא בדבר שיש בו תפיסת יד הטעם שנא' אלהיהם על ההרים דייקינן ולא ההרים אלהיהם:

סעיף קטן ב
ואפילו אבני הר שנדלדלו פי' מאליהם שלא היתה בהם תפיסת ידי אדם גמרא. וז"ל כסף משנה בפ"ח אבני הר שנדלדלו כלומר ולא יעקרו לגמרי שהרי לא הגביהן אדם ע"כ ומיירי שהשתחוה להן עכו"ם וכן הוא בהדיא ברש"י ד' מ"ו:

סעיף קטן ג
וכן הנהרות ומעיינות של רבים נקט דוקא של רבים דודאי רבים לא חפרו לשם אליל אבל ביחיד איכא למיחש שמא חפר לשם אליל ונאסר דאף מחובר נאסר בעושה בו מעשה לשם אליל כמ"ש בסמוך (וזהו דלא כרמ"י שכתב בלבוש דה"ה של יחיד אינו נאסר ורבינו ל' הגמרא נקט ע"ש עכ"ה):

סעיף קטן ד
ומ"מ אע"פ כו' כל השריגין והעלין והפירות היוצאין ממנו פי' לאחר שנעבד ב"י:

סעיף קטן ה
ואע"פ שמחובר אינו נאסר צ"יפויו נאסר שנאמר לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך:

סעיף קטן ו
לפיכך הבונה בית לאליל פי' שהבית עצמו יהיה אליל (ע"ז קאי מ"ש אח"כ נאסר מיד דאף שלא עבדו עדיין אפ"ה נאסר ב"י עכ"ה):

סעיף קטן ז
או שמצאו בנוי והשתחוה לו ואינו דומה לאילן דלעיל בסמוך שלא נטעו לאליל דאינו נאסר בהשתחואה דשאני אילן דשרשיו מרובין ונשתרשין בקרקע דינו כמחובר לקרקע מעיקרו כן פי' הר"ן. ורש"י מחלק בין נטעו גרעין פרי לנטעו יחור שאם נטעו יחור הוי כתלוש ולבסוף חברו מ"ו וב"י ע"ש ועד"ר:

סעיף קטן ח
סיידו וכיידו לאליל כו' סיידו פרש"י שהיה בית בנוי לדירת אדם והקצהו לאליל וטחו בטיט וכיידו פירוש שעשה בו ציורים לאליל:

סעיף קטן ט
נוטל מה שחדש והמותר מותר כו' פרש"י אם בא ישראל לבטלו נוטל מה שחידש והבית מותר אע"פ שלא בטלה העכו"ם או שהיה של ישראל שהמיר דתו שאין אליל שלו בטלה הכא בטל שאין נאסר אלא חידוש כו' וכתב הר"ן דליכא לפרש ונוטל מה שחידש אעכו"ם

קאי דא"כ למה לי שיטול כל מה שחידש אפילו בכל דהו סגי כדתנן נטל מקל כו' עכ"ל (מיהו י"ל דמיירי בבית של ישראל דאין מועיל ביטול כל דהו ממנו) וכן נ"ל להוכיח מל' רבי' שכתב בסמוך ואם הוא של עכו"ם עד שיבטלנו עכו"ם משמע דבשל ישראל די לו בביטול ישראל ומוכרח מזה דעד השתא איירי בביטל ישראל:

סעיף קטן י

לא שנא סיידו וכיידו עכו"ם או ישראל ק"ק בסיידו וכיידו ישראל לא נאסר אא"כ עבדו ואם עבדו ודאי עבד כל הבית ונאסר כולו ושוב אין לו ביטול ומה מועיל בנטילת מה שחידש וי"ל דמיירי שאינו מכוון לעשות כל הבית אליל אלא מה שחידש כמ"ש רבינו בהדיא גבי ופר"י כו' שכתב וז"ל דומיא דסייד וכייד שאינו מכוון לעשות כל הבית אליל:

סעיף קטן יא

הכניס לתוכו אליל כו' פרש"י שלא הקצוהו לאליל כו' הלכך מועיל הוצאה לפי שעה. אפי' דעתו להחזירה פי' להחזירה ג"כ לפי שעה דאי דעתו להחזירה ולהניחה שם עולמית אין ההוצאה שמוציאה לפי שעה מועלת שכל אליל מוציאין אותה לפעמים לפי שעה ואינו ניתר בכך אלא ודאי מיירי בדעתו להחזירה לפי שעה ואע"פ כן בשעה שעומדת שם אסור:

סעיף קטן יב

שלשה אבנים הם. אבן שחצב או זקף אחד. סיידו וכיידו ב'. העמיד עליה ג'. והם חלוקים לענין ביטול אליל:

סעיף קטן יג

אבן שחצבו לבימוס פי' חצבו מן ההר לבימוס והוא מקום מושב אליל שמעמידין האליל ועובדין הבימוס עצמה כאליל ה"ז אסורה אפילו לא העמיד עליה אליל כיון שעשה מעשה בחציבה לשם אליל (ומ"ש ועובדין הבימוס ר"ל שכן דרך שעובדין הדימוס ע"י אליל אבל כאן מיירי שלא עבדו עדיין אבל אין לפרש מ"ש עובדין הדימוס ר"ל שכבר עבדו אותו שהרי אמר ה"ז אסור מיד דמשמע מיד שחצבו קודם שהועמד האליל עליו וקודם שהועמד האליל עליו אין דרכו לעבדו שאין עובדין אותו אלא אגב האליל) וה"ה זקף אבן לדימוס חשיב מעשה בחציבה רש"י ב"י ע"ש:

סעיף קטן יד

שלש אשרות הן פי' אשרה שלא נעבדה אלא שנטעו א'. גדעו ופסלו ב'. העמיד אליל ג':

סעיף קטן טו

גדעו ופסלו לאליל והחליף פירוש שהיה אילן נטוע כבר וגדעו לעבוד הגדולין שיגדלו בו מעתה נוטל מה שהחליף ושורפו כדין אשרה ועיקרו מותר בהנאה אע"ג דהבריך והרכיב בגופו של אילן שעשה מעשה בגופו לא מתסר עיקרו גמ' ורש"י:

סעיף קטן טז
ופר"י כו' אבל אם מכוון לעיקר האילן נעשה כולו אליל כיון שעשה מעשה בגוף האילן אסור טפי מנטעו ולבסוף עבדו דומיא דחופר בורות שיחין כו' תוס' מ"ו: (העמיד אליל תחתיו ונטלו ובמשנה גורס ובטלו וכתב הר"ן ה"מ היכא דנטעו מתחלה כדי להעמיד אליל הא לאו הכי אפילו בשלא ביטל אליל האילן מותר ב"י ע"ש עכ"ה):

סעיף קטן יז
אע"פ שקרקע כו' עשה בו מעשה כו' והשתחוה לו אח"כ נאסר אין זה ל' הגמרא ורבינו מפרש כן לשיטת הרא"ש וכן משמע בב"י אבל לדעת ר"י שבסמוך שסובר גבי אשרה שאם מכוון לעבוד עיקר האילן נעשה כולו אליל ע"י גידוע ופיסול אף ע"פ שלא השתחוה לו ה"ה נמי גבי קרקע ס"ל הכי שאם עבד בה מעשה אע"פ שלא השתחוה לה אסורה:

סעיף קטן יח
אבל ישראל אינו אוסר של חבירו כו' פירוש מן הסתם אינו אוסר דאמרינן לצעורי קמכוין אם לא שידוע שכוונתו לאסרו וכמש"ר בסי' ד' ובישראל מומר אפילו מסתמא אמרינן דדעתו לאסרו. וזהו דעת הרא"ש שאינו אוסר אפילו יש לו חלק בה וכמ"ש ג"כ לעיל סימן ד' ולא כמ"ש רבינו בח"מ סימן שפ"ה וע"ל סימן ד' ששם פירשתי דלק"מ אבל הרמב"ם סובר שאם יש לו חלק בה אוסר גם חלק חבירו כמש"ר בסי' ד' ע"ש:

סעיף קטן יט
והרמב"ם אסר אפילו חליפי חליפין פלוגתא דאמוראי הוא בגמרא:

סימן קמו

סעיף קטן א
ואפילו אליל של עכו"ם משבאתה ליד ישראל וזכה בה שוב אין לה ביטול בעכו"ם הטעם גזירה משום אליל של ישראל עצמו סמ"ג: (שאין להחמיר בהן רמו בע"א כו' דשאני ע"א עצמה דאסורה מיד אע"פ שלא עבדה לאפוקי משמשיה דאינה אסורה עד שיעבדה ליכא למיגזר כ"כ ויכול העכו"ם לבטל אפילו ביד ישראל עכ"ה:)

סעיף קטן ב
לפיכך הלוקח גרוטאות מן העכו"ם פי' שברי כסף:

סעיף קטן ג
אם משך עד שלא נתן מעות יחזירם לו שעדיין לא נקנו אף ע"ג דכבר פסק דמים ומשיכה בנכרי קונה מ"מ מקח טעות הוא דמתחילה לא משך לקנות אליל אבל אם כבר נתן המעות אע"פ שגם זה בטעות מ"מ כשחוזר ולוקח מעות מהעכו"ם מיחזי כמאן דמזבין לעכו"ם אליל. אבל אם נתן לעכו"ם מעות ועדיין לא משך מעות בעכו"ם לא קנה גמרא ורש"י וב"י הביאו. וצ"ע דלשון שעדיין לא נקנו וכבר נקנו שכתב רבינו לא משמע כן

לכן נראה דרבינו ס"ל דהגמרא ורש"י קאי דוקא למ"ד משיכה קונה והכי איתא בהדיא שם בפ' השוכר את הפועל (עבודה זרה דף ע"א ע"א) דשם פלוגתא אמוראי בזה דאמימר אמר משיכה בעכו"ם קונה (ופירש רש"י וה"ה ישראל מעכו"ם) ורב אשי אמר משיכה בעכו"ם אינה קונה כו' עד מיתיבי הלוקח גרוטאות מן העכו"ם כו' ואי ס"ד משיכה בעכו"ם קונה אמאי יחזור כו' עד אלא אמר רבא רישא וסיפא מקח טעות ורישא דלא יהיב זוזי כו' ע"ש וב"י גם כן הביאו. ושם כתבו התוספות דר"ת פסק דמשיכה בעכו"ם קונה ושרש"י פסק דאינה קונה וכתב רבינו דעת שניהן לקמן בסימן ש"ך ולא הכריע ביניהן וכתב שם לענין בכור דיש להחמיר כדעת שניהן. ונראה דגם כאן ס"ל הכי דאין המקח נקנה עד שיתן מעות וג"כ משך ומש"ה כתב דאם משך ולא נתן מעות יחזיר לו דמשיכה לחוד אינו קונה עד שיתן ג"כ מעות וז"ש ואם משנתן מעות משך כבר וה"ה איפכא קונה כו'. ומש"ר לעיל בר"ס קל"ב דאין מעות קונות בעכו"ם עד שימשך ר"ל וגם משך ומש"ר שם ז"ל ואם פסק דמי היין ומדד לתוך כליו של ישראל ומשכו העכו"ם כו' המדקדק שם יראה דרבינו כתב אליבא שני המ"ד למר כדאית ליה דשם בגמרא פריך מהאי דינא למרולמר וכל אחד משני לפי מאי דאית ליה ובלא"ה כתב ב"י שם כן לענין נצוק ע"ש. ומ'ש שם אחר זה ז"ל דכיון דהקדים לו הדינר מיד נקנה לו ר"ל כיון שהעכו"ם מוכן ליתן היין לפועליו והוא כבר קיבל הדינר מי מעכב הקנין וז"ש וכתב ובשליחותו נתנו להן דכיון דלא חזר שום אחד בהן הרי ודאי היין שנתן לפועלים כאילו השקהן הישראל בעצמו דמשיכה לחוד אינו קונה. והא דכתב רבינו בסימן קס"ט ישראל שנתן משכונו לעכו"ם כו' עד ועכו"ם קנייה במשיכה כו' התם לא יתן העכו"ם מעות לישראל לעולם וניחא ליה לישראל שיקנהו במשיכה לחוד. ובח"מ בס"ס קצ"ד דכתב ז"ל אבל במטלטלין קונה בנתינת המעות ר"ל גם כן אחר שכבר משכם לרשותו דבא לומר דא"צ שטר כמו לקרקעות דבלא"ה סמכה דעתו דישראל בלקיחתו המטלטלין מהעכו"ם כיון דכבר משכן לרשותו והן בידו וזה נ"ל ברור ובזה גם כן מיושב תמיהת ב"י למה כתב רבינו וכן כתב הרמב"ם הלא ברייתא ערוכה היא משום דבגמרא מסיק רבא לאוקים האי ברייתא אליבא דמאן דאמר משיכה קונה שמע מיניה דמשיכה לחוד בלא נתינת המעות קונה קמ"ל דלא ושכ"כ הרמב"ם דמשיכה לחוד אינו קונה ובזה מיושב נמי לשון רבינו דכתב אם משך עד שלא נתן מעות והברייתא קתני אם עד שלא נתן מעות משך וגם יש לטעות מתוכו ולומר דאף אם נתן מעות גם כן יחזיר כיון דמשיכה היה בתחילה אלא משום דרבינו בא ללמדינו דל"ת משיכה לחוד קונה מש"ה שינה לשון הברייתא וכתב משך כלומר אף שמשך מכל מקום עד שלא נתן מעות יכול לחזור וק"ל:

סעיף קטן ד
ואם משנתן מעות משך כו' ר"ל שנתן מעות וגם משך אחר כך וה"ה אפכא אם משך ואחר כך נתן מעות דלא כמשמעות רישא דברייתא ולהכי הביא דברי הרמב"ם. ור"ל שהרמב"ם סיים בדבריו אלא אם כן משך וגם נתן מעות דמשמע שמשך קודם נתינת מעות ועוד משמע כן מלשון הרמב"ם שכתב בין משך ולא נתן מעות או נתן מעות ולא משך יחזיר דמשמע דוקא באם לא עשה אלא אחד מאלו יחזיר אבל אם עשה שניהן המשיכה ונתינת מעות לא יחזיר. ואיפשר לומר שרבינו דנקט ואם משנתן מעות משך כו' לרביתיה נקטיה דאף על פי שנתן מעות קודם משיכת הגרוטאות וא"כ ה"א המשיכה בטעות שלא ידע שיש שם אליל ויחזיר ואפילו הכי לא יחזיר וכל שכן אם משך ואחר כך נתן מעות דאיכא טפי למגזר משום מראית עין דאיכא למיחש שיאמרו שידע שיש שם אליל ואפילו הכי נתן המעות ודאי קנה האליל וחזר ומכרה האליל לעכו"ם ופשיטא שלא יחזיר אלא שלשון רבינו אינו משמע כן שכתב אם משך עד שלא נתן מעות יחזיר כו' דמשמע אף על פי שנתן המעות אחר המשיכה הואיל והמשיכה היתה קודם נתינת המעות יחזיר ונ"ל דהכי קאמר אם משך כו' ר"ל אף על פי שמשך וקי"ל משיכה קונה בעכו"ם אפילו הכי עד שלא נתן מעות כו' ר"ל כל זמן שלא נתן מעות יחזיר אבל נתן מעות ולא משך פשיטא דאין מעות קונות בעכו"ם כמ"ש.

סעיף קטן ה
גר ועכו"ם שירשו כו' יכול הגר לומר לעכו"ם טול אתה אליל כו' יש לדקדק הלא מיד שמת אביהם וכה הגר חלקו בכל הנכסים ואם כן גם בחלקו שיש לו באליל זכה ואיך יכול לומר לעכו"ם שיטול אליל והוא יטול מעות נמצא שהוא מוכר חלקו אליל במעות וי"ל לפי שעכו"ם יורש אביו דאורייתא אבל גר אינו יורש אלא מדרבנן כמ"ש רבינו בח"מ סי' רפ"ג וחכמים לא זכו לו חלק באליל אלא חלק במעות נגד אליל:

סעיף קטן ו
כיצד מבטלה כו' או אפילו עלה אחת לצרכו פי' לצורך השפאים רש"י ועד"ר:

סעיף קטן ז
ואם נטל השפאים לצורכה כו' פרש"י כדי ליפותה וכיון דמזרק זריק להו ולא שלח להו מותרין:

סעיף קטן ח
היתה של צורה כו' עד או גררה או זרק בה כו' כצ"ל ופי' גררה סחפה ע"ג קרקע:

סעיף קטן ט
מכרה או משכנה כו' לא בטלה (הטעם הואיל ודמים יקרים מימר אמר מזבן לה לעכו"ם ויפלח לה עכ"ה) אע"ג דס"ס קל"ט פליג וסובר הרמב"ן דמכרה או משכנה בטלה היינו דוקא תשמישי אליל ונויה אבל באליל עצמה ד"ה מודים דלא בטלה במכרה או משכנה:

סעיף קטן י
הניחוה עובדיה והלכו להם פי' ואין דעתם לחזור מותרים הואיל ויצאו לדעת ולא נטלה עמהם:

סעיף קטן יא
בשעת מלחמה אסורה דוקא כשאינה יכולין לחזור לה אבל יכולין לחזור ולא חזרו מותרת גמרא ורש"י:

סעיף קטן יב
אליל שנשתברה מאליה לאפוקי אם שברה עכו"ם הא קא מבטלה בשבירתה ועד"ר:

סעיף קטן יג
בימוס שהוא אבן אחד שנפגם כו' פירוש הואיל ואינה אלא אבן אחד נפסלה בפגימה אחת משא"כ במזבח שהוא אבנים הרבה דחף אם נפגמו קצתן אינו מבטל הנשארים עד שינתץ רובו (היינו דוקא על ידי עכו"ם ב"י עכ"ה):

סעיף קטן יד
מצוה על כל המוצא אליל כו' או שוחק ומטיל לים הא דכתב שוחק ומטיל דמשמע אבל לא שיטילה לים כשהיא שלימה היינו דוקא בשאר ימים שהספינות הולכים שם ושמא תפגע בו ספינה ותטלנו ולאו אדעתייהו אבל לים המלח לד"ה א"צ שחיקה כמו שהוכיחו התוספות בפ' כל שעה (פסחים דף כ"ח) סוף ע"א ע"ש וב"י הביאו ג"כ קצתו וע"ל בא"ח סימן תמ"ה מ"ש שם:

סעיף קטן טו
וצריך לשרש אחריה (בספרי מנין שאם קצץ אשירה והחליפו אפילו עשרה פעמים שחייב לקוצצה ת"ל אבד ואח"כ תאבדון עכ"ה) ולכנות לה שם גנאי פי' דוקא בא"י מ"ו:

סימן קמז

סעיף קטן א
הנודר או נשבע בשם אליל הרי זה לוקה שנאמר ושם אלהים אחרים לא תזכירו ולא ישמע על פיך:

סעיף קטן ב
ואסור אפי' כו' עד"ר:

סעיף קטן ג
ומותר להזכיר שם אליל הכתובה בתורה כמו כרע בל כו' אלו השלשה ע"ז נזכרו בגמרא ע"י מעשה שהיה בפ' ד' מיתות (סנהדרין דף ס"ג) ע"ש לכך כתב הטור נמי אלו שלשה אע"פ שיש יותר אלילים (כגון בעל צפון ופעור עכ"ה) שמותר להזכירם הואיל וכתובים בתורה:

סעיף קטן ד
ומותר להתלוצץ באלילים כי כל ליצנות אסורה לבד ליצנות דאלילים מ"ו:

סימן קמח

סעיף קטן א
שלשה ימים לפני אידיהן כו' אסור לשאת ולתת עמהם הטעם משום דבעו למזבח בהמות להקרבה מזכירין תמיד ביום אידם והאליל רגיל בפיהם דחיישינן דלמא אזיל ומודה ע"ש ריש ע"א דף ה':

סעיף קטן ב
ואם נמשך האיד שלשה ימים כו' חשוב הכל כיום אחד דשלשה ימים לפניהם אסורין נראה דקי"ל דאע"ג דיום אידם הוא ב' ג' ימים אפ"ה לא חשבינן יום אחד מימי האיד לחשבון הג' שלפני החג ועד"ר:

סעיף קטן ג
ואפילו יום גינוסיא של מלכי עכו"ם פירוש יום שמעמידין בו את המלך שעושין אותו יום איד:

סעיף קטן ד
אבל אם אינו יום קבוני' לכל כו' שעושין אותו יום איד פי' כל אחד בפני עצמו ביום שגלח וקנו או בלוריתו או שעלה מן הים או מבית האסורין:

סעיף קטן ה
ואפילו הן משועבדין כי' פירוש אותן האחרים וכתב הר"ן אפילו הן עושין עמהן מותרין לפי שאין עושין אלא מיראת המלך ולא אזלי ומודי.

סעיף קטן ו
ואפי' באיד קבוע כו' אבל חוצה לה כו' מותר פי' אף על פי שגם חוצה לה עושין האיד מותרין אם אין עושין אלא מיראת המלך וכמו שהוכחתי בדרישה:

סעיף קטן ז
אבל בח"ל כו' הטעם לפי שאנו דרים בין העכו"ם רש"י (ורש"ל כתב הטעם דבח"ל אינם אדוקין כ"כ בע"א כמו בא"י עכ"ה):

סעיף קטן ח
ועובר משום לא ישמע על פיך פירוש הישראל אבל היכא דאזיל ומודה אין הישראל עובר אלפני עור לא תתן מכשול אף שעכו"ם מצווה על האליל דלא עדיף מגיפוף ונישוק שאין העכו"ם מוזהר עליו (ר"ל שאינו מוזהר על הודאה לאליל אלא מוזהר שלא יקריב) דכללא הוא אפי' באליל היכא שאין ישראל עובר אלא באזהרה ולא במיתה אין העכו"ם מוזהר עליו מ"ו:

סעיף קטן ט
הילכך כל דבר שמתקיים אסור למכור להם פירוש אפילו הוא דבר שאינו ראוי להקרבה אבל אם הוא דבר הראוי להקרבה אע"פ שהיא דבר שאינו מתקיים אסור נמי משום לפני עור לא תתן מכשול ועד"ר:

סעיף קטן י
והראב"ד כתב כו' שהרי המעות מתקיימים בידו ואזיל ומודה עליהם ואינו מתיר אלא למכור לו דבר שאינו מתקיים:

סעיף קטן יא
ור"ת פי' שאין במכירה משום דאזיל ומודה הטעם דכשהוא קונה אינו יודע אם ירויח אם לאו וכשמוכר הוא ירא שמא יוציא המעות קודם שימצא לקנות סחורה אחרת ועד"ר:

סעיף קטן יב
ואסור להשאילן ולישאל מהם ולהלוותם וללוות מהם (בח"מ סי' ע"ג מבואר דסתם שאלה לאלתר וסתם הלואה ל' יום ועוד יש חילוק דשאלה הדר בעיניה והלואה לא הדר בעיניה ווה מבואר בגמרא עכ"ה) י"א גזירה ללוותן ולישאל אטו להלוות ולהשאיל וי"א שגם בזה אזיל ומודה שהישראל צריך לו גמ' מ"ו:

סעיף קטן יג
אבל מותר להלוותן בריבית דצער הוא לו ולא שייך לומר אזיל ומודה:

סעיף קטן יד
ואם נשא ונתן ביום האיד אסור ודינו כמ"ש בסימן הסמוך אם לקח בהמה תעקר כו':

סעיף קטן טו
ובג' ימים כו' לרב אלפס מותר ולרבינו יואל אסור וב"י הביא בשם התוס' דגרסינן ולר"י אסור:

סעיף קטן טז
ואסור לכפול לו שלום פי' אפילו שלא ביום האיד דהא דנותנין שלום לעכו"ם מפני דרכי שלום הוא דשרי ובחדא זימנא סגי עד"ר:

סעיף קטן יז
עכו"ם ההולך לתרפות ז"ל התוס' פי' הר"ר שמעיה מקום טינופת כמו בית התורפה ובירושלמי מפרש לשון תרפים ולפי' הללו לא הו"ל לרבינו (אבל גם רש"י ד' כ"ט ע"ב פי' לטעות עכ"ה) לפרש לטעות:

סעיף קטן יח
לטעות למרחוק בגמ' לא כתב האי למרחוק ואפשר דכתבו רבינו משום שכן משמע ל' ההולך לתרפות או י"ל דכיון שהולך למרחוק ואדוק בו כ"כ אזיל ומודה משא"כ בקרוב דכיון שמיירי שלא ביום אידם מותר אבל דוחק לומר דבקרוב אפילו בחזרה אסור דיחזור לשם ויודה דאם כן הו"ל לפרושי ואחר כך מצאתי שגם רש"י כתב לשון למרחוק:

סעיף קטן יט
ובחזרה מותר מאי דהוה הוה גמרא מ"ו:

סעיף קטן כ
ואם נקשרים חבורות חבורות פירש"י שחוזרין חבורה חבורה יחד ולא בד בבד:

סעיף קטן כא
בהליכה מותר לשאת ולתת עמו דדילמא הרי ביה ולא אזיל דאכתי ליכא למחשדיה ובחזרה אסור דשמא הדר ואזיל ולא אמרינן גבי מאי דהוה הוה כמו גבי עכו"ם דכיון דאדיק ביה הדר ואזיל מ"ו:

סעיף קטן כב
ואם ישראל מומר הוא אפילו בחזרה אסור כיון דמומר הוא ודאי אזיל לשם ומודה:

סעיף קטן כג
כתב הרשב"ם בשם רש"י שהכל מותר פי' כל מה שנזכר בסי' זה.

סעיף קטן כד
דלאו עובדי אלילים הם ר"ל שאינו יודעין בטיב אליל כדאמרינן עכו"ם שבח"ל לאו עובדי אלול הם אלא מנהג אבותיהם בידיהם ב"י:

סימן קמט

סעיף קטן א
עיר שיש בה אליל פי' ביום אידם וכמו שמוכח בסמוך מדברי הר"י כמ"ש שם וכן פירש"י בהדיא פ"ק דע"א דף י"א וכ"כ בש"ע בהדיא ועד"ר:

סעיף קטן ב
כגון שאין הדרך כבושה כו' פי' הדרך הנכבש מכאן לשם לא נכבש אלא בשביל אותה העיר ולא להלוך משם והלאה וכפירש"י בהדיא דף י"א:

סעיף קטן ג
כתב א"א הרא"ש ז"ל יש שכתבו כו' זהו שייך ג"כ לפי' ר' יונה דבסמוך דאל"כ קשה כיון שהרא"ש לא הביא אלא פי' דרבי' יונה כמ"ש בסמוך א"כ אמאי כ"כ:

סעיף קטן ד
שאם יהודים דרים בעיר מותר פי' להלוך שם ישראל אחר:

סעיף קטן ה
דלא שרי אלא בבן עיר שהיה חוץ לעיר כו' דה"א לא ילך משם חוץ לעיר (או אף אם הלך לא ילך לביתו ביום האיד עכ"ה) כדי שלא יראנה הרואה ויסבור שהוא אינו משם והולך שם לסחור וק"ל.

סעיף קטן ו
דנראה כהולך שם לעובדה פי' ויחשדנו שאר הישראלים הדרים שם בעיר:

סעיף קטן ז
וכ"ש שאסור לכנס לעולם לחצר אלול פי' אפילו בלא יום האיד. (ואפילו על עסקי רבים כגון יום שמעמידים בו את המלך עכו"ם רא"פ עכ"ה):

סעיף קטן ח
כדאמרי' גבי מעיין כו' פי' אע"ג דהתם נמי יש משום פקוח נפש אפ"ה אסור לשתות שמא יאמרו ששוחה לאליל ה"ה נמי כאן ביש חשד שאסור ג"כ בפקוח נפש וק"ל:

סעיף קטן ט
אבל בעיר שעושין שם יום איד כו' מלשון אבל בעיר כו' שכתב משמע שזהו פי' מ"ש בריש דבריו ומשום אליל שבעיר כו' דמיירי אפילו בעיר שעושין שם יום איד אלא שאין הולכין שם מכמה מקומות מותר לילך שם וממילא מ"ש לעיל בריש הסי' אסור לילך שם מיירי נמי דוקא ביום איד שלהם וכן מוכח נמי מהתחלת ל' דברי רבי' יונה שכתב משום אליל שבעיר אין לאסור כו' ולא כתב דמשום אליל וגם משום האיד אין לאסור כ"א כשיש שם ג"כ יריד גם ממ"ש שם אלא מיירי שעושין יריד ביום האיד ולא קאמר אלא מיירי שיש שם איד ויריד באותו איד. מכל זה ש"מ שבכלל מ"ש עיר שיש בה אליל כאילו אמר עיר שיש בה איד וכמ"ש בתחילת הסי' מל' רש"י וק"ל:

סעיף קטן י
וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל ל' זה אינו מדוקדק דלא שייך האי לישנא אלא כשמביא שתי סברות ומסכים לא' מהם אבל הכא שלא הביא אלא סברת ר"י בלבד לא שייך לומר ל' מסקנא אלא הל"ל וכן דעת א"א הרא"ש ז"ל ב"י. מיהו י"ל משום דפירש"י הוא ידוע ושבק הרא"ש פירש"י ונקט פר"י הו"ל כאילו הביא פי' שניהן והסכים לפירוש ר"י גם

י"ל משום דרבינו סתם וכתב בתחילת הסי' כפירש"י וכתב עליו ור"י כתב בל' פלוגתא מ"ה כתב עליו וכן מסקנת א"א הרא"ש ז"ל ור"ל שהרי הביא דברי ר"י לחוד:

סעיף קטן יא
וכל מי שלוקח שום דבר נותן מכס לאליל פי' אבל אינו ביום האיד כדלקמן מ"ו דאילו ביום האיד אסור לשאת וליתן עמהן כדלעיל סי' קמ"ח והרא"ש מסיק לקמן דמותר אפילו אם הוא יום אידם כיון שהוא יריד ונ"ל דשאני הכא שהאיד אינו אלא סימן ליריד משא"כ בעיר שיש בה אליל דר"ל שתביעות היריד בשביל האליל ולכבודה וק"ל ועד"ר:

סעיף קטן יב
שיחתוך פרסותיה מהארכובה ולמטה פירש"י דעיקור של טריפה אסור לעשות בידים אע"פ שהיא אסורה בהנאה וכתבו התוס' עליו ולא נהירא כו' אלא ה"ק דיו בכך ויכול להיות שמותרת בהנאה ואע"ג דמעות ופירות וכל אינך אסורין בהנאה מ"מ גבי בהמה יכול להיות דסגי בקנס דעיקור ע"כ מ"ו:

סעיף קטן יג
ועוד פשוט יותר לאלוה שלו ואינו אסור אלא כשאומר ועוד פשוט לבנין אליל תוס' דע"א דף י"ג ועד"ר:

סעיף קטן יד
שאין לוקחין ממנו מכס דדוקא כשקנה מהתגרים לוקחין:

סעיף קטן טו
מפני שהוא כמציל מידם פירש"י ולכך מותר להלוות בערכיהן אע"פ שזה כבוד להן ואיכא למיחש שאזיל ומודה שמתוך כך יהיה לו עדים ומסייעין אותו להציל מן המעוררים:

סעיף קטן טז
הלכך משום מיעוטינהו שרי פי' שם אברייתא הנ"ל יהיב טעמא דמותר לקנות מהם כדי למעטינהו ר"ל למעט העכו"ם:

סעיף קטן יז
שאין זה כמציל מידם נראה שהוא מפרש מציל מידם לשון הפרשה שמפריש מהם וממעט אותם בדברים המתקיימין וס"ל דהאי מפני שהוא כמציל מידם הוא נתינת טעם אמה שמותר לקנות מהם עבדים ושפחות דאל"כ האי כמציל מידם מאן דכר שמיה אלא ודאי כדפרישית וה"ק מה שמותר לקנות מהן הוא מפני שממעט להו ולהכי כסות וכלים דלא ממעט להו אלא מהני כו' אסור אבל אין לומר דגם הוא מפרשו דקאי אסיפא דברייתא ומעלה בערכאות שלהן וכדלעיל דא"כ מאי נתינת טעם הוא זה לאסור לקנות כסות וכלים שאין זה כו' וק"ל: (אבל לילך שם וליקח כו' אף על גב דלא יהיב מיכסא

לא התירו כו' דוקא הדר שם כיון דלא יהיב מיכסא וגם לא הוציא הוצאות ושום טירחא מותר לקנות כל דבר ודוק עכ"ה):

סעיף קטן יח
אבל אם הוא ביום האיד כו' ר"ל ועכו"ם מתקבצין מכמה מקומות לשם:

סעיף קטן יט
וכתב א"א הרא"ש זכרונו לברכה וי"א כו' ק"ק והרא"ש כתב מיבעי ליה שהרי פליג על ר"י ונ"ל דאדרבה מדכתב בסוף דבריו והאידנא נהוג היתר משמע דליה לא סבירא ליה כי"א דסברי דאפילו מדינא מותר וכך הם המשך דברי הרא"ש ויש אומרים אפילו ביום אידם מותר כו' והאידנא כו' פי' אבל אפילו אם נאמר דאסור מדינא ודאי האידנא שרי וק"ל:

סעיף קטן כ
והיינו דאמר משום מיעוטינהו כו' ק"ק מאי ראיה הוא זה הא גם לר"י שפיר קאמר משום מיעוטינהו שרי וי"ל דשם ברא"ש לא הביא כלל דברי ר"י ולא ידע שיש לפרשו בענין אחר ולהכי מייתי שפיר ראיה ממאי דאמרינן ולמעטינהו שרי:

סעיף קטן כא
והאידנא נהגו היתר כו' זהו סיום דברי הרא"ש:

סעיף קטן כב
מותר לשאת ולתת עמו בין בהליכה בין בחזרה כו' כיון שאינו ביום אידם וגם אינו הולך עתה לטעות כדלעיל לא חיישינן דאזיל ומודה:

סעיף קטן כג
שאין אנו תולין שמכר שם אליל פי' שמא דעתו לקנות אליל אחרת בדמים ועד"ר:

סעיף קטן כד
וישראל ההולך שם כו' בחזרה אסור כו' דאמרינן מאחר שהלך שם והוא יהודי בודאי משום דאליל היה בידו והלך לשם כדי למוכרה ונמצא דמי אליל של ישראל בידו גמרא מ"ו ר"ל דאי הלך שם כדי למכור חמרא או גלימא לנו היו מוכרם אבל עכו"ם אימר גלימא או חמרא זבין:

סימן קנ

סעיף קטן א
מפני שנראה כמשתחוה לה ולפי מאי דקי"ל דכל דבר שאסור משום מראית עין אפילו בחדרי חדרים אסור ה"ה כאן אפילו אין שום אדם רואהו אסור וכן מבואר בסמ"ג סימן י"ט עכ"ה):

סעיף קטן ב
פרצוף המקלח מים בכרכים כו' וכ"ש בכפרים שאינה לנוי וכן באשרי מ"ו גם י"ל דאורחא דמילתא נקט דאין מדרך הכפרים להיות להן פרצופין המקלחין מים:

סימן קנא

סעיף קטן א
אסורין למוכרן לעולם פי' אפילו שלא ביום האיד ואפילו בזמן הזה: (ואם קונה הרבה ביחד כו' ז"ל הגמרא וליחוש דילמא אזיל ומזבין לאחריני אמר אביי אלפני עור מפקדינן אלפני דלפני לא מפקדינן ומה נקרא הרבה מבואר בב"י דהכל לפי הזמן והמקום עכ"ה):

סעיף קטן ב
אא"כ פסל אותם כו' האי אא"כ אכולי מילתא קאי דאפילו בדברים המיוחדין נמי אם פסל אותם פשיטא דמותר וכן דייק שם לשון המשנה בהדיא שם דף י"ג דקתני אותו שם אדברים מיוחדים וכ"כ ב"י ע"ש:

סעיף קטן ג
מקום שנהגו למכור כגון במקום שלא נחשדו על הרביעה:

סעיף קטן ד
ובכל מקום אין מוכרין להם בהמה גסה דחיישינן דלמא אתי לאושולי או להשכיר בהמתו לעכו"ם ועבד בה מלאכה בשבת וקא עבר בלאו דלא תעשה כל מלאכה וגו' ובהמתך א"נ משום נסיוני דזימנין דזבנה ניהליה סמוך לשקיעת החמה בע"ש וא"ל תא ניסיי' ניהלי ושמעה לקליה ואזלא מחמתיה וניחא ליה והוה ליה מחמר אחר בהמתו בשבת גמרא ע"א (דף ט"ו):

סעיף קטן ה
ומותר למוכרה להם ע"י ספסירא פירוש ישראל הקונה בהמות למוכרן לאלתר כן פי' הרא"ש ובגמרא הכי איתא (אי משום נסיוני לא ידעה לקליה עכ"ה) אי משום שאלה ושכירות כיון דלאו דידיה היא לא מושיל כו' ובאשר"י כתב ז"ל אי משום שאלה כיון דלפי שעתא הוא דמזבין לא מושיל כו' וכ"כ ברי"ף ואפשר דגירסתן בגמרא כך היה. גם י"ל דפירשו כן מ"ש בגמרא כיון דלאו דידיה ר"ל שאינן קונין אותו כדי שישארו בידו אלא כדי לחזור ולמוכרו לפי שעה מש"ה לא מושיל. והאי דקאמר דמוכר ע"י ספסירא ר"ל בעל הבית הרוצה למכור לעכו"ם אסור למכור לו הוא בעצמו אלא ימכרנו הוא להספסירא והספסר ימכרנו לעכו"ם. ובח"מ סימן רל"ב סט"ו בעובדא דאפוטרופוס דיתמי דזבין בקרא כו' כתב שם שאם הוא סרסור שקונה ומוכר כו' קראו שם סרסור הקונה ומוכר צ"ל דל"ד סרסור נקט אלא ר"ל ספסר כמו כאן שוב ראיתי ששם בגמרא

פרק המפקיד דף מ"ה כתב ספסירא אלא שלשון הרמב"ם פי"ו דמכירה הוא סרסור והוא פירש דבריו שקונה ומוכר משמע דסתם סרסור אינו כן וכמ"ש כאן:

סעיף קטן ו
אבל על ידי סרסור בעלמא כו' דרוב המכירות הם בענין זה ודלא כרש"י וסמ"ג דמתירין אפי' בענין זה:

סעיף קטן ז
ועגלים קטנים שקונים לגדלם פי' שאין דרך לקנות אותם לשחוט מיד:

סעיף קטן ח
דמסתמא אין טורח בהם לגדלם פירוש לשחיטה:

סעיף קטן ט
ורבי' האי כתב שאין צד היתר פירוש אפי' בבהמה גדולה:

סעיף קטן י
והרמב"ן כתב כשמוכרה לטבח כו' פי' שמחזיקין אותן ויודעין בו שרגיל לקנות בהמות לאכילה אבל מכל מקום קונה גם כן למלאכה הואיל דאיכא למימר דלהאי ולהאי זבנה תלינן לקולא וכשמוכרה לבעל אדמה פירוש היינו סתם בני אדם שאין אנו יודעין אי הוה עובד אדמה או טבח מחזיקין אותו בעובד אדמה וזבנה למלאכה ואסור כן משמע מדברי הרא"ש שמביא דברי הרמב"ן ועיין בב"י. ומ"ש כשמוכרה לטבח ודאי לשחיטה כו' ל"ד ודאי לשחיטה אלא ר"ל שודאי הוא שרגיל לקנות לשחיטה כמו שרגיל לקנות למלאכה ובזה מיושב דלא תקשה דיוקי אהדדי:

סעיף קטן יא
ולא סדן פרש"י בל"א שטא"ק:

סעיף קטן יב
שע"י הזיין עומד על נפשו כו' פי' כשרודפין אחריו נלחם ומציל את עצמו בזיין או בשעת הגזילה כשבעל הממון אינו מניח ליקח ממונו ומבקש להורגו הוא מציל את עצמו בזיין:

סעיף קטן יג
כגון אילן וקמה כו' כל הני אסורין משום לא תחנם שדרשינן מלשון חנייה (מלשון כי ידעת חנותינו במדבר ול' מתנות חנם ול' חן עכ"ה) וכל המחובר לקרקע כקרקע דמי:

סעיף קטן יד
והרמב"ם כתב דה"ה בח"ל נמי אסור כו' זה אינו במיימוני לכן צ"ל הרמב"ן:

סעיף קטן טו
אבל משכירין להם בתים דלא מקרי לא תתן להם חנייה אלא כשמכרו לו לחלוטין:

סעיף קטן טז
ולא שדות דאכתי איכא הפקעת מידי מעשר גמרא:

סעיף קטן יז
או ישכיר לשלשה עכו"ם ביחד כו' משום דלמא יארע סכנה לישראלים תוס' שם. ובגמרא אמרינן ובלבד שלא יעשהו שכונה וכמה שכונה תנא אין שכונה פחות מג' בני אדם ועיין בע"א ר"ס י' ובס"ס קי"ט שם הוכחתי דרבינו ס"ל דשכונה גדולה ממבוי וכן הוא דעת הרא"ש ולא כדעת הרמב"ם וב"י הביא דעת שניהן בס"ס קי"ט עיין שם: (אבל לדירה אסור להשכיר דמאחר שהבית עדיין ברשותו של ישראל אית ביה משום לא תביא תועבה אל ביתך ב"י עכ"ה):

סעיף קטן יח
כיון שאין נוהגין להכניס אליל כו' אע"פ שמכניסין אליל לתוכו סמוך למיתתו לא אסרו אלא כשמכניס שם בקביעות תמיד משא"כ האידנא שאין מכניסין אלא בשעת חולי שלהם תוס' ואשר"י:

סעיף קטן יט
אסור ליתן להם מתנת חנם שדרשו לא תחנם מלשון חנם ומלשון חן.

סעיף קטן כ
אבל אם מכירו או שכינו מותר ואינו אלא כמוכרו לו גמ':

סעיף קטן כא
וכן מותר לפרנס ענייהם כו' והא דקאמר תלמודא עם עניי ישראל ל"ד קאמר לדעת הטור ודוק וכן לקמן בסימן של"ה מ"ו. ועיין שם שכתבתי טעם נכון דמ"ה כתב עם דר"ל בהיות שעושה כן עם עניי ישראל אם לא יעשה כן גם לעניי עכו"ם ימנע השלום:

סימן קנב

סעיף קטן א
אפילו אוכל משלו ושמש שלו כו' שנה וקרא לך ואכלת מזבחו אפילו על הקריאה לבד נענש כאילו אכל מזבחו גמרא מ"ו ועד"ר:

סעיף קטן ב
משיתחיל להכין שום דבר לצורכי החופה כו' דכל ימי הילולא מקריב לאליל רש"י:

סעיף קטן ג
עופות חיין (דהא כתיב וקרא לך ואכלת מזבחו ומשמע דאינו אסור אלא לאכול בבית העכו"ם ב"י עכ"ה) וה"ה אם שולח לביתו בשר שחוט כדינו מותר כן כתב ב"י בשם תשובת ריב"ש וכן כתב רמ"א:

סימן קנג

סעיף קטן א
אין מעמידין בהמות בפונדקאות כו' וכתב הר"ן דה"מ במקומות שהעכו"ם חשודים על הרביעה אי נמי בסתם עכו"ם אבל כגון עכו"ם שבמקומות הללו שאינן חשודין אלא אדרבה מכין ועונשין עליה מותר וב"י הביאו:

סעיף קטן ב
אפילו זכרים אצל זכרים פירוש שהעכו"ם בעל הפונדק זכר: (מפני שחשודין על הרביעה והעכו"ם מצווה עליה ועובר משום לפני עור לא תתן מכשול רש"י עכ"ה):

סעיף קטן ג
ועכו"ם מצוי אצל אשת חבירו פירוש איכא למיחש שמא ירבע את הבהמה ה"ו:

סעיף קטן ד
וכל שכן זכרים אצל נקבות משום שהנכרית היתה מביאה הבהמה שהוא זכר עליה:

סעיף קטן ה
טופלו לימינו שלישראל אבל מקל דתופס העכו"ם בימינו לכך טופל העכו"ם לשמאלו כדי שוהא ידו לעולם סמוכה למה שהוא ירא שיזיק אותו בו:

סעיף קטן ו
אלא לעולם יהא ישראל למעלה וצריך גם כן שיצדדו ויעמוד סמוך ליד שאוחז בה העכו"ם החרב או המקל וכנ"ל וכן פרש"י וב"י:

סעיף קטן ז
ולא ישחה לפניו לעולם פירוש אפילו במישור כדי שלא יהרגנו בשחייתו שהרי זה לא יראה שיציל את עצמו ממנו:

סעיף קטן ח
ירחיב לו הדרך פירוש אם היה צריך לילך עד פרסה יאמר עד ב' פרסאות שמא ימתין מלהכותו עד פרסה שנייה וזה יפרוש ממנו קודם לכן:

סעיף קטן ט
וכה"ג בישראל שרי פירוש בחד מהן או ברבים או בנשותיהן עמהן כמ"ש בא"ה סימן כ"ב:

סעיף קטן י
ולא משום ערוה דמרתתי מינה:

סעיף קטן יא
וכל אשה מותרת להתייחד בין הנכרים אפי' שאינה חשובה דלעריות ליכא למיחש דהא נקיבות הן ולעכו"ם לא חיישינן אע"ג דעכו"ם מצוין אצל נשי חביריהם (שאני אשה דבת

דעת היא עכ"ה) דכשתראה אותו תברח ותצא ולש"ד לא חיישינן דהנכריות יהרגו אותה דמרחמי עליה:

סעיף קטן יב
ורש"י פירש דכל אשה אסורה כו' משום ערוה דאפילו אם היא חשובה לא שייך לומר דמרתתי לעניין ערוה שיסמכו שתסתיר קלונה ועד"ר:

סימן קנד

סעיף קטן א
מפני שחשודה על שפיכות דמים פירוש להמית את הולד:

סעיף קטן ב
ואפי' היא מומחית כו' פירוש אע"ג דברופא מומחה מותר דלא מרע לחזקתיה גבי יולדת לא אמרינן הכי (כ"כ ב"י ולא נזכר שם טעם ונראה דהטעם דהעיקר המומחית הוא תלוי שהאם תחייה והולד תפרש ממנה ואינה מתיראת כלל למיתת הולד ועוד דיכולה לומר דהולד כבר היה מת בבטן אמו ואין מועיל לו שום מומחית נמצא דאין כאן לומר דמרע נפשה וק"ל עכ"ה):

סעיף קטן ג
ואפי' אחרים עומדין ע"ג גם אדלעיל קאי ב"י והטעם דזימנין דמנחא ליה ידה אפותא פי' אמצחו מקום שמוחו של תינוק רופס וקטלא ליה ולא מתחזי גמרא אבל בבית ישראל מירתתא קצת ולא חיישינן להכי בעומדים ע"ג:

סעיף קטן ד
וישראלית לא תניק לבן עכו"ם אפילו בשכר משום שמגדלת בן לאליל ומשום איבה ליכא דאי פנוייה היא אמרה בעינא לאינסובה ואי א"א היא אמרה לא מיזדהמנא באפי גבראי.

סעיף קטן ה
אבל בשכר מותר משום איבה:

סעיף קטן ו
אבל בשבת אסור אפילו בשכר אע"ג דחזי דמילדן לנשי דידן ליכא איבה דמצי למימר נשי דידן דמנטרא שבתא מחללין עלייהו דידכו דלא מנטרי שבתא לא מחללין עלייהו.

סימן קנה

סעיף קטן א
שהקיז לו ישראל כר אבל עכו"ם אסור לו להקיז על ידו והא דכתב בסמוך הלכך עכו"ם אומן מקיז כו' י"ל דהכא מיירי בלא אומן דאז על ידי ישראל מותר ולא על ידי עכו"ם ב"י וז"ל ד"מ וצ"ל דאורחא דמילתא נקט דאם הקיז לו אומן אין מדרכו לכאוב לו מקום

הקזתו אלא ודאי איירי שהקיז לו מי שאינו אומן ואז בכה"ג בעכו"ם אסור ליתן לו להקיז לו לכך צ"ל שהקיז לו ישראל שאינו אומן עכ"ל:

סעיף קטן ב
ורב אלפס התיר בזה דסבר דכ"ש דירא להמית אותו ופלוגתייהו תלוי בסוגית הגמרא:

סעיף קטן ג
לדברי הכל מתרפאין מהן פירוש אפילו לסברא ראשונה משום דלא מרע אומנתו שאילו ימית אותו יתלו הדבר בחסרון ידיעתו ויקפח פרנסתו: (מתרפאין ממנו בכל דבר אפילו בדבר שאינו מומחה כן מבואר בתוספות דע"א דף נ"ו ע"א עכ"ה):

סעיף קטן ד
דלחיי שעה לא חיישינן אף על פי שבשבת חיישינן מ"ו ועד"ר:

סעיף קטן ה
מאי"נ פירוש תלמידי:

סעיף קטן ו
ועכו"ם דעלמא שבא לרפאותו כו' פירוש אפילו עכו"ם דעלמא וכל שכן מאי"נ:

סעיף קטן ז
ודוקא שאומר לו שאין לו רפואה כו' עד"ר:

סימן קנו

סעיף קטן א
כיון שהגיעו סמוך לבלוריתו כו' פי' מגלח ראשו ומניח בלורית מאחורי העורף לשם אליל כפרש"י וע"ל סימן קע"ח שמפרש בע"א:

סימן קנז

סעיף קטן א
ואם ירצה להחמיר כו' ז"ל מ"ו צ"ע כי הרמב"ם (הלכות יסודי התורה פרק ה' עכ"ה) פסק שהוא מתחייב בנפשו. אבל מ"מ לכ"ע אם יוכל להציל עצמו בכל אשר לו צריך ליתן הכל ולא יעבור ל"ת אבל א"צ להוצוא ממונו למחות באחרים רמ"א:

סעיף קטן ב
ואם הוא בפרהסיא ר"ל בפני עשרה:

סעיף קטן ג
אבל אם אינו מכוון אלא להנאתו יעבור ואל הרג מדלא קאמר חייב לעבור משמע דקאי אפרהסיא דאם אין העכו"ם מכוין להעבירו על דת רשאי לעבור אבל אם רוצה להחמיר ליהרג ולא לעבור ג"כ רשאי ולא קאי אדלעיל אמ"ש שאף בצינעא אם ירצה להחמיר דהיינו דוקא כשמכוון העכו"ם להעבירו וכן התוספות והרא"ש בפרק א"מ כתבו סתמא

שרשאי להחמיר אבל מ"מ אין זה כ"כ הוכחה בדברי רבינו דאפשר דאצינעא נמי קאי ויעבור ר"ל חייב לעבור וכ"כ רבינו ירוחם דאינו רשאי אלא כשמכוון להעבירו אבל להנאתו נקרא חובל בעצמו וכ"פ ב"י ע"ש:

סעיף קטן ד
ובשעה שרוצין להעבירו על הדת פי' בשעת גזירה שגוזרים על כלל ישראל:

סעיף קטן ה
אפילו בצינעא יהרג ואל יעבור כו' דהני לא משום חילול השם אסירי אלא משום חומר עצמן הלכך בכל ענין אסירי נ"י:

סעיף קטן ו
כתב א"א הרא"ש ז"ל שיכול לברוח לתוכה ואע"ג דלעיל סי' קמ"ט ובסי' ק"ן כתב הרשב"א דמשום חשדא אסור לשתות ממעיין שלפני אליל אפי' על פיקוח נפש יש לחלק דשאני התם שהרואה אינו יודע שמשום פיקוח נפש נכנס שם שהיא צמא כ"כ משא"כ כאן שרואה שרודפין אחריו להורגו וכה"ג מותר. וגם אינו דומה למ"ש בסימן קנ"ה דאסור להתרפאות באליל דשאני התם דסבר דיש ממשות באליל מה שאין כן בזה דהכל יודעין דאין האליל מצלת אותו רק שעשו נימוס שהבא להציל נפשו יכנס שם:

סימן קנט

סעיף קטן א
דכתיב וחי אחיך עמך בפרשת בהר כי ימוך אחיך וגו' אל תקח מאתו נשך ותרבית וחי אחיך עמך:

סעיף קטן ב
ועובד כוכבים לא היו מצווין להחיותו אבל לא משום דכתיב לנכרי תשיך דהא איתא בגמ' בב"מ ד' ע' דמפרש תשיך שיהא ישראל נשוך מעכו"ם ופריך לא סגי דלאו הכי ומשני לאפוקי אחיך דלא ולעבור עליו בעשה ולא תעשה:

סעיף קטן ג
אלא ברבית דאורייתא דכיון דיש לו רווחא עכ"פ ולא הפסד יגרר אחר העכו"ם וילמד ממעשיו מה שא"כ ברבית דרבנן דאינו אדוק אחריו כ"כ (שאין הריוח בטוח כ"כ. גם מאחר שאפי' בישראל אינו אסור אלא מדרבנן בעכו"ם לא גזרו כמו שאר משא ומתן: והאידנא נהגו היתר לכל פי' בין לצורבא דרבנן ובין לאיניש אחרינא עכ"ה):

סעיף קטן ד
מומר שכפר בעיקר כתב ב"י הא דנקט רבינו והרא"ש מומר שכפר בעיקר מילתא פסיקתא נקט שסתם מומר שכפר בעיקר הוי מומר להכעיס אבל ה"ה אי הוי מומר

להכעיס אע"פ שלא כפר בעיקר וה"ה במומר אי עשה לתיאבון אסור כו' ע"ש ובד"מ ועד"ר:

סעיף קטן ה
כיון שאין אנו מצווים להחיותו (י"מ אע"פ שחטא ישראל הוא כמ"ש רבינו בסמוך מ"מ מאחר דמורידין אותו לבור בידים אינו נקרא אחיך ובריבית כתיב אחיך עכ"ה) עד"ר:

סעיף קטן ו
והנותנו לו עובר משום לפני עור לא תתן מכשול וגם על לא תשיך אבל כשאנו לוקחין ממנו ריבית לא שייך לומר לפני עור וגומר דגורמים לו שעובר על לא תשיך דהא גם בישראל לא נאסר הלוה ליתן אלא מפני רגילות החטא כדבסמוך משא"כ במומר דכיון שמותר ליקח ממנו רבית נמצא דאין לאו בלוה המומר עד"ר ורבינו דלא כתב דעובר ג"כ אלא תשיך י"ל דס"ל כיון דאין הלוה עובר אלא תשיך אלא משום כדי שלא ירגיל המלוה בדבר הרבית ולא מצד עצמו דהלוה וכמ"ש בסמוך מש"ה כאן דהמלוה הוא מומר ובלא"ה מלוה אין הישראל עובר בשבילו אלא תשיך אלא משום לפני עור לת"מ. וי"מ משום דגם בלוה ישראל מישראל אין איסור על הלוה אלא משום דע"י יחטא המלוה והיינו לפני עור לת"מ ווה אינו דהא לא נזכר בשום מקום בלוה ישראל שעובר אלעלת"מ אלא אשאר לאוין הכתובים בלוה דאזהרינן בהו משום המלוה:

סימן קסה

סעיף קטן א
נימא ביה מילתא ר"ל אע"ג דהו"ל למיגמר תחילה הלכות חוקות העכו"ם ודין כתובת קעקע כמ"ש לקמן מסימן קע"א והלאה או הו"ל לסדר הלכות רבית בח"מ בין דיני ממונות:

סעיף קטן ב
וכמה לאוין נאמרו בו משנה בפרק א"נ ד' ע"ה ע"ש בגמרא (ומבואר בסמ"ג דף ס"ב ע"ג דהמלוה עובר ו' לאוין והלוה ג' לאוין ועשה דלנכרי תשיך והערב והעדים ב' לאוין וכתב שם דגם הסופר אסור לכתוב השטר משום לא תשימון עליו נשך עכ"ה):

סעיף קטן ג
אבל מפני רגילות החטא ר"ל הש"י ענש גם הלוה בזה כדי שלא ילוה ויחטיא את המלוה שכיון שרגילין בזה החטא הוצרך לגדור ולהעניש המלוה והלוה כדי שלא יתעסקו ברבית:

סעיף קטן ד
ובעדים שעוברין אהא דכתיב לא תשימון עליו נשך ועל לפני עור וגומר משנה וגמרא ס"פ א"נ ואע"ג דבגמרא אמרינן לא תשימון לאינשי אלוה ומלוה משמע להו מ"מ אין האמת כן. ואין פירוש דהאי משמע להו כפי' דלא תחמוד דמשמע לאינשי בלא דמי שכתבו התוספות שכן הוא האמת עיין בתוס' פ"ק דב"מ סוף דף ה' ובח"מ סימן ל"ד:

סעיף קטן ה
נכסיו מתמוטטים דכתיב כספו לא נתן בנשך וגומר לא ימוט הא נתן מתמוטט עד"ר:

סעיף קטן ו
וגם הרמב"ם כתב להתיר בפ"ד מהל"מ כתב שמותר אם היתרון יותר מבכדי שהדעת טועה אמרינן ודאי מתנה הוא דיהיב ליה או גוזלו והבלייע בחשבון (עיין בב"י שמביא ראייה אחרינא מהא דרבינא יהיב זוזי לבני אקרא דשנוותא כו') וכתב המ"מ אבל לא תלינן ברבית דלא מחזיקין אינשי ברשיעי וכ"ש לענין להחזיקן שיתן הלוה משלו באיסור. ואין להקשות הא זה גמרא ערוכה הוא דאם אין היתרון בכדי שהדעת טועה שא"צ להחזיר לו וכמ"ש רבינו נמי בח"מ סימן רל"ב וא"כ למה פליג הרא"ש ואוסר. די"ל דהתם קאי אמכר אבל בהלואה תולין ברבית ולא במתנה כן דעת רבינו כאן אבל קשה דרבינו כתב שם ריש סעיף ב' דה"ה בהלוואה דינא הכי וצריך לומר דשאני התם דאינו מזכיר לפניו שנותן לו יתרון משא"כ כאן דאומר תקבל ממני יתר על חובך אלא שאינו מזכיר לפניו שבתורת רבית או מתנה נותנם לו וס"ל לרמב"ם דמותר דאמרינן דבמתנה נותנם לו כדאמרינן התם בהנמצא מעות יתירין בכדי שאין הדעת טועה והרא"ש ורבינו ס"ל דשאני הכא כיון דמזכיר לו יתרון: (ואפילו אם אומר למלוה כו' ר"ל וקצץ עמו מתחילה כדי ליתן לו רבית וז"ש ואמר אני מוחל לך הרבית עכ"ה):

סעיף קטן ז
ונותנו לו במתנה אסורה עיין בדרישה:

סעיף קטן ח
מחילה לפוטרו נ"ל דדוקא לפוטרו מהתשלומין מועיל אבל איסור רבית שחל עליו משעה שקיבלו מתחילה לא זז ממנו במחילתו ומה שמסיק אסור לקבלו ר"ל לענין זה אינו מועיל המחילה אע"פ שמחל לו מתחילה:

סעיף קטן ט
אבל בסתם מותר אע"ג דלעיל אוסר הרא"ש אפילו בסתם הכא דאיירי ברבית מאוחרת ומוקדמת שרי טפי ולעיל מיירי בשעת פרעון כמ"ש בהדיא:

סעיף קטן י
והרמב"ם אסר אפי' בסתם פי' להלוה הוא איסור לשלוח לו בשביל מעותיו אפי' לא הזכיר שום דבר אפ"ה אסור כיון שדעתו הוא ששלח לו בעבור שהלוה לו וכן איתא בהדיא ברמב"ם אבל להמלוה ודאי בסתם מותר לקבל ממנו דהא אפי' אם הוסיף בשעת פרעון מותר לו לקבלו דחשיב כמתנה כדלעיל עכ"ל מ"ו וכן משמע מדברי ב"י ועד"ר. (אבל בדבר מרובה אפילו בסתם אסור ואע"ג דרגיל בהן ועי' בב"י כ' רש"ל דכל מה שידוע שבלא"ה לא היה עושה לו כלל הוי כמתנה מרובה ואסור עכ"ה):

סעיף קטן יא
ליזהר שלא ליהנות מהלוה כו' הוא מדברי הרא"ש בפ' הגוזל דף קמ"ג ע"ב וכתב ראבי"ה אם מחזיק לוה למלוה טובה יאמר המלוה אף אני אחזיק לך טובה ואין לחוש אגודה:

סעיף קטן יב
דכיון שנהנה ממנו בלא רשותו נראה כו' אע"ג דבלא הלואה נמי היה נהנה אותו הנאה מ"מ איכא משום מראית עין:

סעיף קטן יג
ואסור להלוות ברבית אפילו לבניו כו' הל' משמע שהאב מלוה לבניו וממאי דסיים וכתב ובוודאי נותנו להם במתנה משמע שהאב נותן לבניו הרבית במתנה משמע שהאב הלוה וצ"ל דה"פ ובודאי נותנו להם במתנה כשבאין בניו לשלם לו הקרן ורבית אינו לוקח מהן הרבית אלא מוותרו להן או לוקחו מידן ומחזיר להן ואפ"ה אסור ועד"ר:

סעיף קטן יד
אחרת לאחר זמן לאפוקי אם עושה מלאכה אחרת מיד דליכא אגר נטר ליה אפילו במלאכה כבידה יותר מותר: (ואנכש עמך פירש"י אע"פ שיום אחד ארוך מחבירו עכ"ה):

סעיף קטן טו
שפעמים שהאחרת שעושה לו חבירו כבידה כו' פי' אפילו אם עתה בשעת תנאי אינה כבידה ואדרבה קלה מזו מ"מ כיון שלפעמים כו':

סעיף קטן טז
בגריד פירש"י לשון יובש שהארץ יבשה ואין גשמים יורדין:

סעיף קטן יז
ברביעה שהגשמים מרביעין את הארץ שימי רביעה קשין למלאכה בשדות:

סעיף קטן יח
ואפי' רבית דברים נמי אסור שנאמר נשך דבר ודומה לזה בח"מ סימן ס"ו ס"י דכתב שם דשביעית משמט ג"כ שבועת הדיינים ויליף לה מדכתיב וזה דבר השמיטה דאפי' דיבור דשל שבועה משמטת ע"ש:

סעיף קטן יט
הודיעני אם בא פלוני לכאורה משמע דדוקא באומר לו בהודיעך שבא פלוני בוא אלי ותודיעני זהו אסור מפני הטירחא אבל אם מודיע בפגעו בו משמע דמותר אבל ל' המשנה משמע דאפילו בכה"ג אסור דאיתא שם דאסור לומר לו דע כי בא איש פלוני וגירסת רבינו משמע שהיתה כגירסת הרמב"ם שלא כתב בו דע כי בא כו':

סעיף קטן כ
בלא דעת הלוה שאם פייסו הלוה להאחר ליתן למלוה כך בשביל שילונו אסור משום דנעשה כשלוחו ב"י וכתב שהרמב"ן ונ"י ור"ן והמ"מ כולהו ס"ל דאפי' פייסו הלוה לנותן שרי דכיון שזהו משלו הוא נותן ואין הלוה משלם לו מה לי פייסו ומה לי לא פייסו ופסק שהלכה כדבריהם ולא כדברי הטור עכ"ל ומכאן מוכח דדוקא שלא יחזיר לו הלוה לנותן מה שנתן למלוה לאפוקי ממה ששמעתי אומרים בשם גדול דהתיר אפי' הבטיח הלוה ליתן לנותן עשרים זהובים כדי שישתדל שפלוני ילוה לו ק' זהובים דאין לך הערמת רבית גדולה מזו ועד"ר מ"ש בשם המרדכי:

סעיף קטן כא
אע"פ שאינו חייב לו פי' המלוה אינו חייב לאותו פלוני (ואפי' אם אמר המלוה שיתן הלוה דינר לצדקה אסור כדאיתא במרדכי הביאו ב"י עכ"ה):

סעיף קטן כב
וכן מותר לאדם כו' קאי אמ"ש לעיל מיניה לפיכך יכול אדם לומר כו':

סעיף קטן כג
גדול ואינו סומך כו' עי' בב"י שמסופק אם ר"ל תרווייהו יחד גדול ואינו סומך או נאמר כל שאינו סומך דינו כגדול והניחו בצ"ע ע"ש ומדברי רבינו נראה דלא בעינן תרווייהו יחד אלא כל דאינו סומך דין גדול יש לו וכל דסומך דין קטן יש לו דאל"כ כמו שמתחיל ברישא בתרתי גדול או אינו סומך הו"ל לסיים בסיפא גם כן בתרתי ולומר אבל אם הוא קטן או סומך וק"ל:

סעיף קטן כד
ות"ח מותרין להלוות זה לזה פי' צריך שיהו שניהן ת"ח לוה ומלוה כ"כ בספר התרומות והכי דייק לישנא דגמ' דקאמר ת"ח מותרין להלוות זה את זה. ובהג"א כתב ז"ל ושאין ת"ח אסור אפי' התנה מתחילה לתת לו דרך מתנה וכתב ב"י שאינו מבין דברי הג"ה זו ע"ש ודבריו שם תמוהין גם בד"מ תמה עליו ועד"ר:

סעיף קטן כה
ודוקא בדבר מועט כו' לשון הגמרא ס"פ א"נ א"ל שמואל לאבוה בר איהי הלוני מאה פלפלין בק"ך פלפלין ואריך פירש"י אריך טוב (ור"ל ושפיר דמי דמתנה בעלמא הוא עכ"ה) ועד"ר:

סעיף קטן כו
כגון שהוקדש לבדק הבית בגמרא דהזהב דף נ"ז ע"ב מוכח דהיינו דוקא שלוה אבנים של בנין דבונין בשל חול ואחר כך מקדישין דאילו שאר דברים שכבר הוקדשו מעל הגזבר כשהלוה אותן נעשו חולין והוה להו דין מעות הדיוט וכ"כ בהגהת מרדכי אבל אבנים כשמקדישין אותן לכתחילה מתנין דכשיהיו בבנין יהיו קודש וא"כ לא שייך מעילה כל זמן שאינן בבנין אבל מ"מ כיון שסופן ליקדש כקדוש דמי שהרי מי שהקדישן הקדישן מדעתן ומרצונו ואם בא לחזור וליטול אותן אינו רשאי רק שאמרו חכמים שלא יהיו קודש עד שיהיו בבנין כדי שלא ימעלו בם כל המתעסקין בבנין ולהכי לענין רבית הוי מעות של הקדש ודו"ק וב"י הביא דבר זה בקיצור אף על פי ששם בגמרא תירצו עוד תירוץ אחר הרי כתב רש"י שם דאותו תירוץ לא מיירי בדרך הלוואה ועד"ר:

סימן קסא

סעיף קטן א
כל דבר אסור ללות כו' ר"פ א"נ דריש כלל ופרט וכלל לא תשיך כלל נשך כסף נשך אוכל פרט כל דבר אשר ישך חוזר וכלל מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל כו' יצאו קרקעות שאינן מטלטלין יצאו פחות משוה פרוטה שאין גופו ממון כ"כ התוס' דף ס"א אבל זה כלל ופרט וכלל לא הוזכר בפי' בגמרא רק התוס' כתבו כן מכח דיוק הגמרא ומש"ה פליג הרמ"ה והרשב"א. ובלאו הכי י"ל דס"ל להרמ"ה דפחות משו"פ אסור מן התורה כדין חצי שיעור דאיסורא בסימן צ"ח וגם בגניבה וגזילה בפחות מש"פ בח"מ בסימן שנ"ח ושנ"ט והכלל ופרט לא אתי אלא ללמדינו דאינו יוצא בדיינים ודוקא חצי פרוטה אסרו הרמ"ה כיון דמצינו כן בשאר איסורין (או י"ל דס"ל מדכתיב אוכל דפחות מש"פ חשוב ג"כ אוכל לכן לא אתמעט מכ"ה) משא"כ ברבית דקרקעות דל"מ בהו צד רבית דאורייתא וק"ל:

סעיף קטן ב
כגון שהלוה לו ה' גפנות (וחוץ מפחות כצ"ל) כו' והרשב"א חולק וס"ל דיש רבית אפילו בקרקעות אבל עבדים ושטרות עיין מ"ש הרא"ש בריש א"נ וב"י הביאו ומ"ש ב"י עליו:

סעיף קטן ג
ואינה יוצאה בדיינים אבל אם בא לצאת ידי שמים מחזיר כדלקמן סי' קס"ו:

סעיף קטן ד
שנתנו ליה למלוה הוא שלו אבל אי תפס המלוה אבק רבית שלא ברצון הלוה מפקינן מידו דמלוה אם לא שיהיב ליה מדעתו וכ"פ הרשב"א וריב"ש עיין בב"י:

סעיף קטן ה
יוצאה בדיינים וכ"כ בנ"י בשם הרשב"א והר"ן היינו לומר שמכין אותו עד שתצא נפשו כדי שיתקיים מ"ע דוחי אחיך עמך אבל אין ב"ד יורדין לנכסיו וכן מבואר בדברי הריב"ש שכתבתי בסימן שקודם זה ב"י: (וכן בהלוהו על חצירו כו' ול"ד למשכנתא בנכייתא דלקמן סימן קע"ב דשאני הכא שאינו מנכה לו מגוף החוב ומבואר באריכות ר"ס קס"ז ע"ש עכ"ה):

סעיף קטן ו
אע"פ שיודעין כו' דאמר קרא אל תקח מאתו נשך וגומר לדידיה אזהריה רחמנא ולא לבריה:

סעיף קטן ז
ואם הוא דבר מסוים כו' ואע"ג דגבי גזילה שבידם שגזל אביהן צריכין להחזיר אפי' אינו דבר מסוים כמ"ש בח"מ שאני הכא דמן התורה פטורין הן מלהחזיר אלא שמפני כבוד אביהן מחזירין בדבר המסוים וניכר כ"כ בש"ג פ' א"נ דף צ"ה ע"ב ע"ש שהאריך:

סעיף קטן ח
אין חייבין בכבודו דכתיב ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך:

סעיף קטן ט
אם הוא דבר מסוים מקבלין ממנו נראה דדבר מסוים לאו דוקא אלא כל דבר שהוא בעין כמו שגזלו שלא הוציא ונשתנה נקרא דבר מסוים דהרא"ש ר"פ הגוזל לא הזכיר דבר מסוים אלא אם הגזילה קיימת או אינה קיימת וכן בקיצור פסקי הרא"ש לא הזכיר אלא הגזילה קיימת גם י"ל משום דסתם גזילה הוא מטלטלין ומסתמא הן מסוימין וסתם ריבית הוא מעות ומעות אינן מסוים מש"ה כתב כאן אם הוא מסוים:

סעיף קטן י
אין מקבלין ממנו כתב הריב"ש דמ"מ הם חייבין להחזיר כדי לצאת ידי שמים אלא שמידת חסידות שלא מקבל מהם כדי שלא ימנע מהם התשובה. ובח"מ ר"ס שס"ו כתב רבינו ז"ל ומיהו אם ירצה לצאת י"ש ולהחזיר אין ב"ד מוחין לנגזל מלקבל ויכול לקבלה עכ"ל ונראה דה"נ דינא הכי דדוחק לומר דשאני התם דגזלה מידו בע"כ ואין לו תשובה שלימה כ"א בהחזירו לידו משא"כ ברבית דנתנו למלוה ברצונו אלא דציווי הש"י עליו שלא ליקח רבית לכך אין לו לקבל בבא לעשות תשובה:

סעיף קטן יא
אין רוח חכמים נוחה הימנו בהגוזל ד' צ"ד ע"ב פרש"י והר"ן אין רוח חכמה וחסידות נוחה בקרבו אבל בפרק הזהב ריש (בבא מציעא דף מ"ח) פי' אהא דקתני שם הנושא ונותן בדברים וחוזר בו אין רוח חכמים נוחה הימנו. אין נחת רוח לחכמי ישראל במעשיו של זה אין דעתם נוחה עליהם. הימנו על ידו וכן פי' ב"י שם דף צ"ה ע"א:

סעיף קטן יב
לפי שתשובתו קשה כמעשה שמביא בהגוזל קמא מעשה באדם אחד שבקש לעשות תשובה א"ל אשתו ריקה אם אתה עושה תשובה אפי' אבנט אינו שלך ונמנע ולא עשה תשובה באותה שעה אמרו הגזלנים ומלוי ברבית שהחזירו אין מקבלין מהן כו':

סעיף קטן יג
באקראי מוציאין ממנו בע"כ עיין בדרישה:

סעיף קטן יד
אע"פ שנעשה באיסור בח"מ סימן ר"ח:

סעיף קטן טו
שהוא דבר מסוים כו' דלא לימא גלימא דמכסה ביה גלימא דרבית הוא גמרא:

סעיף קטן טז
ואם המלוה שכר מהלוה כו' מדקאמ' שכר ולא אמר קנה יש לדקדק שאם קנה ממנו חפץ ששוה חצי דינר בדינר לא היה צריך להחזיר אלא הכלי כעין שקנהו משא"כ בשכרו וכבר השתמש בו דחייב דמים דמי שכירות שכבר עבר. ואע"פ שמקח שנעשה באיסור המקח קיים היינו דוקא אם ירצה המלוה אבל אם לא ירצה המלוה להחזירו בודאי בכעין זה שהדיינים באים להוציא מידו הרבית אשר לקח מאתו לא מפקינן מידו טפי ממה שקיבל והא דכתב רבי' ולא היה ראוי לשוכרו אלא בחצי דינר אין להקשות הא יש ג"כ אונאה בשכירות וכמ"ש בח"מ בסי' רכ"ז ובס"ס קע"ה י"ל דמיירי בסבר וקיבל שוה חצי דינר בדינר:

סעיף קטן יז
אע"פ שהוא לא קיבל ממנו כו' דא"ל סברת וקבילת גמרא:

סעיף קטן יח
אינו גובה לא קרן ולא רבית דגזרינן שמא יגבה בו גם הרבית כיון שנכלל יחד ועד"ר. ופסק מהרי"ק שורש י"ז דאם הלוה מודה או שיש עדים כמה הוא הקרן שגובה הקרן בע"פ אבל לא בשטר זה והביאו ב"י בח"מ סימן נ"ב:

סימן קסב

סעיף קטן א
אסור ללוות סאה בסאה (פי' קודם שיצא השער כדלקמן עכ"ה):

סעיף קטן ב
יש לו דין פירי עיין בח"מ סימן ר"ג:

סעיף קטן ג
שאסור ללוות דינר זהב בדינר זהב ומהרא"י כתב טעם יפה על מה שאין אנו נזהרין בזה ומלוין זהב בזהב בכתבים סימן כ"ד ע"ש:

סעיף קטן ד
וכן כל שאר מטבע כלומר ל"ד דינר כסף מותר דה"ה לכל שאר מטבעות כסף כגון סלע מעה ופונדיון אבל מטבע נחושת אסור ללוות כיון דחשיבי פירי לגבי כסף אע"ג דחשיבי טיבעי לגבי מטלטלין ב"י. אלא דקשה דלא הו"ל לרבינו לסתום ולכתוב וכן כל שאר מטבעות דמשמע אפי' של נחושת לכן יש לדחוק ולומר דכמו שבזמנינו נשתנה הדין ומלוין דינר זהב בדינר זהב מטעם שכתב מהרא"י כן נמי נשתנה הדין בזמן רבינו בדין נחושת שנעשין חריפין והוה להו דין שאר מטבע:

סעיף קטן ה
אפילו סאה אחת וכתב ב"י ל"ד דאפילו אם יש לו כל דהו ואפי' אם לא אמר לו קנה כנגד כל טיפה וטיפה וטעמא דמילתא כיון דאין בו איסור אלא מדרבנן הקילו כ"כ הרא"ש בתשובה כלל ק"ח סימן י"ו והמ"מ ועד"ר:

סעיף קטן ו
אפי' אינה מצויה עתה פי' ואינו יכול להקנות לו מידי אבל י"ל דאם היא עתה בידו הוי קצת רבותא דכיון דהיא בידו למה מלוה מאחרים ונראה כמערים טפי:

סעיף קטן ז
או עד שיבא בנו ואם אין לו כלל כתבו הרא"ש והסמ"ק וכלבו שיתן לו המלוה כל שהו במתנה או יקנהו לו וכן אם יש לו מופקדת אצל אחרים ויש למלוה דרך לילך לשם דכל היכא דאיתא ברשות מריה איתא אבל אם אחרים חייבין לו לא מחשב כעד שיבא בנו הגהות מרדכי:

סעיף קטן ח
אפילו כולן ביחד והטעם שנוכל לומר על כל א' מהן זאת בשביל סאה שיש לו דאף שלוה על סאה שלו מ"מ אינה נחלטת למלוה אלא יש רשות ביד הלוה לאוכלה ולמוכרה והואיל שיכול הלוה לאכול כל הסאה שלו מיד בהיתר הו"ל כאילו אכלה והרי היא

קיימת והו"ל כאילו אחרת ואז נוכל לומר על סאה שנייה שלוה סאה זאת בשביל שיש לו וכן כולם רש"י בפרק א"נ דף ע"ה ע"א ע"ש:

סעיף קטן ט
ואם תתייקר ברשותו תתייקר ואפי' אי לא עביד אדעתיה דלשלם ליה ממה שיש לו עכשיו ואפילו היא ע"ה שאינו יודע בהיתר זה ואפ"ה מותר והטעם משום דכיון דמדרבנן הוא אקילו ביה רבנן דבטעמא כל דהו סגי ב"י:

סעיף קטן י
וכן אם יצא השער שבשוק היינו שער קבוע וע"ל סימן קע"ה איזהו נקרא קבוע ב"י:

סעיף קטן יא
יכול ללוות סאה בסאה דכיון דשכיחי חיטין למיזבן מדמינן ליה לאומר הלויני עד שיבא בני רש"י וכתב ב"י דמשמע מתשובת הרא"ש שכתב רבינו סוף סימן זה שאם ידוע לנו שיצא השער אע"פ שאין הלוה והמלוה יודעין ביציאת השער מהני:

סעיף קטן יב
אפילו אין לו מעות ללוה דיכול הוא ליקח פירות באשראי כיון שיצא השער או ילוה מחבירו:

סעיף קטן יג
אא"כ יש לו מעות דוקא מעות אבל אם יש לו דבר אחר שצריך למכרו לא דאדמזבין ליה פסיק תרעא ולא חשוב כיש לו כ"כ בעל התרומות לדעת הראב"ד:

סעיף קטן יד
רק דמי סאה אחת ונראה ל"ד דמי סאה אחת אלא אפילו דמי כל דהו סגי דהא הרא"ש כתב וז"ל גם לפי' הראב"ד אם יש לו מעות כנגד סאה א' לוה עליה כמה סאין כדאמרינן יש לו סאה לוה עליה כמה כורין עכ"ל וכבר נתבאר דהתם סאה ל"ד אם כן ה"ה ה"נ הוי סאה ל"ד:

סעיף קטן טו
דוקא כשלא קצב לו זמן כו' והטעם אפשר שהוא שכל שזה קובע זמן למה שהוא מתייקר ומוזיל נראה שדעתו שלאותו זמן יתייקר וחזקה שלא יפרענו הלוה תוך זמנו מפני כך אסור כ"כ המ"מ סוף פ"י ונלע"ד הטעם דכשקצב לו זמן אין שייך ההיתר שיש לו בידו כאילו הקנה לו סאה שלו מיד דהא הלוה לו עד לאחר זמן:

סעיף קטן טז
לא חילק בזה שאע"פ שקבע זמן מ"מ אם ירצה הלוה יכול לפרעו תוך הזמן (ואין איסור בקביעת זמן אלא א"כ התנה שלא יפרענו תוך זמנו כ"כ רש"ל וכ"כ ב"י בשם תשובת

הרא"ש דאם התנה שלא יפרענו תוך זמנו דאסור ללוות על שער שבשוק אבל אם יש לו חטים אפי' בהא אין לאסור עכ"ה):

סעיף קטן יז

אפילו אין לה כו' כיון דהוה דבר מועט לא קפדי שכינים בהא וז"ל מ"ו זהו לדברי הראב"ד אבל הרי"ף והרמב"ם אסרו ככר כמו סאה בסאה בדלית ליה כו':

סעיף קטן יח

מי שיש לו אריס מותר כו' משנה וגמרא פא"נ דף ע"ד ע"ב והכלל לפירש"י שם שסתם אריס עליו ליתן זרע וכשאין לו מותר לב"ה להלוות לו ולחזור וליטלו בראש דכיון דעליו ליתנו אף שכבר נחית לשדה וחרשה ואח"כ הלווהו הו"ל כאילו הלווהו והתנה עמו כן קודם שנחית לחרוש כי מסתמא ע"ד המנהג נחית משא"כ במקום שהמנהג הוא שהב"ה נותן זרע ואחר בא לשנות ולהתנות שהאריס יתנהו מאיזה טעם שיש לו אזי צריך להתנות כן קודם שירד האריס ואז כיון שהתנה עמו תחלה הו"ל גביה כאילו היה המנהג שהאריס נותנו ואף אם לא הלווהו עד אחר שירד להשדה מותר לחזור וליטלו בראש משא"כ כשלא התנה עמו כן קודם שירד נמצא דירד ע"ד המנהג שהב"ה יתן זרע ותו לא מצי ב"ה להתנות עם האריס שיתן הוא הזרע ואפי' אם נתרצה מאליו לתנהו אסור לב"ה להלוות לו ולחזור ולקחו מידו בראש דהו"ל שם הלואה עליו ורבית הוא כן פירש"י שם. וכתב ב"י שכן הוא דעת רבינו. ולפ"ז צ"ל דמש"ר בסיפא ז"ל ובמקום שדרך ב"ה ליתן תבואת הזרע והאריס נתרצה ליתנה אינו ר"ל דנתרצה קודם ירידתו דא"כ הוה מותר אפי' אם נעשה ההלואה אחר הירידה וכנ"ל אלא ה"ק שהמנהג שהב"ה נותן ובזה נתרצה האריס ליתנו בזה אנו רואין אימת הוה הריצוי וקאמר דאינו מותר אלא אם כן הלווהו קודם וממילא היה גם כן הריצוי קודם דהא התחיל במי שהאריס נתרצה ליתנו נמצא שלוה לו ע"י בקשתו ממנו שילווהו משא"כ אם הלווהו אחר שירד והריצוי היה גם כן אחר כך. כן צ"ל לדעת הב"י שכתב שדעת רבינו הוא כפירש"י הנ"ל. אבל לעד"נ שס"ל לרבינו כפי' תלמידי הרשב"א שהביאם ג"כ הב"י כאן שכתבו שאע"פ שפסק הב"ה עם האריס קודם שירד אפ"ה אסור דכיון שירד קונה הקרקע בחזקתו כיון דלא שינה זה בדרכי הקנייה קנהו כפי המנהג דהב"ה צריך ליתן זרע כו' ע"ש. ועפ"ז דברי רבינו מרווחין יותר שכתב אע"פ שנתרצה האריס מתחילה מ"מ צריכין ג"כ שילווהו תחילה קודם שירד דבכה"ג איתא בהדיא שם בברייתא דמותר ע"ש ודו"ק:

סעיף קטן יט

ישבע הלוה כו' כיון שהשטר אינו מוכיח אם יצא השער והוא טוען שלא יצא לכך לא אמרינן דישבע המלוה על שטרו ויטול ב"י (אם אין בו נאמנות בשטר שיהא נאמן על כל

ענייני החוב עכ"ה) דכיון דבשטר כתב הלואת סאה בסאה וסתמא לאיסור עד שיתברר ההיתר משא"כ בח"מ ס"ס מ"ב בטוען הלוה שמעות ההלואה היו פחותין דנשבע המלוה דשם מסתמא הלוה לו המטבע של אותו מקום:

יתן לו בשויין במקום ההלואה דחטין שבמקום ההלואה נשתעבדו לו כמ"ש הדין במעות:

סעיף קטן כ

אלא ללוות סאה חטין בסאה כו' והטעם דהא לא התירו לו כשיש לו סאה אלא משום דאינו דרך רבית דהא לא נותן לו אלא מה שלוה לו וכשיעורו משא"כ בלוה לו חיטין ומחזיר לו דוחן כו' וק"ל:

סעיף קטן כא

אבל סאה חטין בדוחן כו' עד"ר:

סימן קסג

סעיף קטן א

כנגד הדמים פירוש כנגד כל הדמים ולא די בסאה אחת וכ"פ הרמב"ם:

סעיף קטן ב

שחייב לו מותר פירש"י משום דכיון שיש לו יזכה בהן האי מהשתא ואע"ג דלא משיך אם נתייקרו ברשותיה נתייקרו ולא הו"ל רבית דכיון דאם בא לחזור קאי עלייהו במי שפרע אבל כשאין לו לא הו"ל כאילו נתן לו מעות בידו דאז בידו לקנותו דחטין מצויין כיון שיצא השער אבל זה אין בידו במה יקנה ודמי לרבית ע"כ וכתב ב"י דאפי' אם יש בידו מעות אסור כיון שזה לא נתנם לו על חטין וכ"כ הרמב"ם וכן משמע מדברי רבינו ירוחם וכתב נ"י בשם הרמב"ן דאם יש לו חטין אפי' אם לא יצא השער דכיון דיש לו אוזולי מוזל גביה:

סעיף קטן ג

אם יצא השער משמע דאינו יכול לחשב החטין אלא בדמי השער ולא בזול יותר דנראה כרבית מדקאמר לפני זה ועשם עלי כשער של עכשיו אבל אינו מוכרע:

סעיף קטן ד

כאשר יתבאר בע"ה בסימן קע"ה:

סעיף קטן ה

אבל אם אמר לו הלויני חטין מותר פי' יכול לקנות ממנו החטין בתשעים ויתחייב לו מאה בעד החטין:

סעיף קטן ו

אע"פ שחכמים אסרוהו פי' לומר הלויני מנה ואמר לו מנה אין לי חטין יש לי במנה כו':

סעיף קטן ז
ולא ממלוה ללוה פי' אם כבר נתן לוה למלוה מדעתו כל המאה:

סעיף קטן ח
ואפילו לפי זה פי' שהוא אבק רבית ואין מוציאין מיד הלוה למלוה:

סעיף קטן ט
אם רוצה לפרוע לו חטין בעד כל המאה מותר ולא אמרינן שאסור ללוה ליתן רבית ואע"ג שכבר אמר לעיל בד"א כשפורע לו כו' אבל נותן לו חטין שוה מנה מותר די"ל דהו"א דלעיל פירושו דמתנה בתחלה ליתן לו לבסוף חטין ואשמעינן הכא דאפי' אם התנה מתחלה ליתן לו מנה מעות אם רוצה לפרוע לו חטין מותר:

סעיף קטן י
כדי להוציא מידו פי' כל המאה:

סימן קסד

סעיף קטן א
אסור לחזור ולהשכירה לו כו' ולא דמי למשכנתא דשאני הכא שהלוה עובד וזה נוטל שכר הפירות ואף אם חלקה לא יפסיד זה מחכירתו רש"י דף ע"ח ע"א ועד"ר:

סעיף קטן ב
להשכירה לו פי' ללוה:

סעיף קטן ג
אפי' אם כתב בשטר כו' פי' בדלא שהתה ביד המלוה פשיטא דאסור כדאיתא בגמרא אימת קנאה דאקנייה ניהליה אלא אפי' אם כבר שהתה ביד המלוה קודם שהחכירה ול"ת דמיחזי כאילו כבר קנאה לפירותיה אפ"ה מסיק שם בגמרא דאסור לרש"י משום רבית גמור ולהרמב"ם משום הערמת רבית ע"ל סי' קע"ב דגם להרא"ש אינו אלא הערמת רבית:

סעיף קטן ד
בענין שאין המקח קיים משום דהוי אסמכתא כמבואר בח"מ סימן ר"ז:

סעיף קטן ה
שאכל לאחר ג' שנים משום דהוי מחילה בטעות אבל תוך ג' שנים אין טעות ללוה שהרי ברשותו היה להחזיר לו המעות והמלוה אכלם מטעם רבית ואינו מחזיר דאבק רבית היא ועד"ר:

סימן קסה

סעיף קטן א

נותן לו חמשה ואינו מנכה כו' דאין בו שבח לענין נסכא דאם היה מחזירו לנסכא יפחות החומש לחסרון היתוך ובשכר צורף אשר"י ורשב"א כתב שהטעם דמסתמא גם המטבע קמא איכא זוזי דתקילי טפי עד חומש והמרדכי כתב דמסתמא מחלי אהדדי עד שיעור זה ועד"ר:

סעיף קטן ב

בכספים של משקל ר"ל בחתיכת כסף כל חתיכה יש לו משקל ידוע וקונין בו כדרך שקונין במטבע והוא בענין שאם ירצה להתיכו יפחות ג"כ חומש בחסרון היתוך ושכר צורף לטעם שכתב הרא"ש כגון שנושאין ונותנין בחתיכות קטנות שאין ראויין לנסכא כ"א שמהתכין אותם יחד. וקאמר שאם הוסיפו עליהן שעשאום כבד יותר מן הראשונה כגון שהוסיפו על הזקוק או כיוצא בו או פחתו ממנו הדין כמו במטבע אם ההוספה או הפחת חומש אי לא הוזלו הפירות או הוקרו מחמת זה צרין לשלם לו האחרונות ואי הוזלו או הוקרו הפירות מחמת זה ישלם לו כפי הראשונות ואם ההוספה או הפחת הוא יותר מחומש ישלם לו כפי משקל הראשון אפי' אם לא הוזלו או הוקרו הפירות מחמת זה וע"דר:

סימן קסו

סעיף קטן א

לא ידור בחצירו חנם ר"ל אפי' בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר כמ"ש בסמוך:

סעיף קטן ב

ולא ישכור ממנו בפחות ול"ד משכנתא דנכייתא דסימן קע"ב דהתם הלוהו על חצירו דמשכנתא כזביני דמי (משא"כ בהלוהו ודר בו שלא על אותו חצר הלוהו אלא על אמונתו הלוהו עכ"ה) ועוד כיון דמנכה לו בכל שנה אע"ג דזימנין אינו נהנה מפירותיהן ואפשר שכל חובו יכלה בנכייתא זה לפיכך שרי משא"כ הכא דלא הלוהו על חצר זה שלא נתנו לו למשכון וגם הקרן קיים לו אלא שהוא ירצה לפרוע לו מכיסו ממקום אחר בפחות הלכך אסור דמיחזי כרבית וכ"כ נ"י בשם רשב"א דף צ"ז ע"א (וסיים שם הנ"י ול"נ לחלק בין בית וחצר לשדה כו' דאף בחצר ובית שרי בנכייתא וא"כ רבינו שמחלק בין בית וחצר לשדה כמ"ש בסימן קע"ב ודאי סובר תירוץ השני עכ"ה):

סעיף קטן ג
אפילו הוא בטל פי' אע"ג דלא נימא לוה לרבו דעבדו ילך בטל כדי שלא ילמד דרך הבטלה כמ"ש בש"ע סי' שס"ג בתוקף בעבדו של חבירו ועושה עמו מלאכה דפטור דניחא ליה לרבו דלא ילך עבדו בטל הכא משום מראית עין אסור:

סעיף קטן ד
דלא עביד למיגר פי' דבלאה"נ לא היה חוכר שיש לו אחרות ונמצא שזה לא נהנה:

סעיף קטן ה
דוקא לכתחלה שבא לדור בו פי' אחר שהלוהו לא ידור לכתחילה בחצירו משום דמיחזי כרבית:

סעיף קטן ו
ידור בחצרי פירש ודר בו הוי אדון דבית ז"ל ב"י דעת רבינו לחלק בין א"ל הלויני ודור בו לבין הלוהו ולא א"ל מידי בשעת הלואה ואח"כ דר בו דבהלויני הוי אבק רבית ואע"ג דלא עסקינן מיניה מ"מ בבא לצאת י"ש צריך להחזיר ועד"ר:

סעיף קטן ז
והרמב"ם כתב כו' אם הלוהו ודר בו הוי אבק רבית וחייב להחזיר אם בא לצאת י"ש ואם קיימא לאגרא הוי רבית קצוצה ב"י וע"דר:

סעיף קטן ח
להרויח לו ר"ל בין להרויח לו כו':

סעיף קטן ט
לפי שלא קצץ בשעת הלואה דקדקו כן מדכתיב את כספך לא תתן לו שתלאו בשעת נתינה ב"י:

סעיף קטן י
אבל אם כבר הרויח לו הזמן כו' עיין בדרישה: (בעוד שהוא חייב לו אסור ומקרי רבית קצוצה עכ"ה):

סעיף קטן יא
לא מגביה ליה כו' דמה שאתה מנכה מחובו ומסלקו ממנו הרי אתה כמוציא ממנו:

סעיף קטן יב
ולוה הסכים א"א הרא"ש ז"ל עיין מ"ש לקמן בסימן קע"ב במה שכתב דין זה מסלוקי ממשכנתא:

סימן קסז

סעיף קטן א
ויהיה באחריות המלוה כו' וע"ל סימן קע"ז איך יעשה בכתיבת הפסד ואחריות בתוך השטר ועד"ר:

סעיף קטן ב
יחזרו שני המנים מלוה כצ"ל וצריך לנקוד המ"ם של מלוה בחיריק:

סעיף קטן ג
ובלבד שיתן לו שכר עמלו כו' ז"ל מ"ו פי' מה שנותן אדם שכר למי שמשתדל לו ריוח ממעותיו ממנה ב' מנים ע"כ. ובמרדכי כתב ע"ז ומיהו בכל דהו סגי ואם מקבל לעצמו הדורונות שמביאים העכו"ם כשבאים לפדות משכנותיהן נראה דסגי וכתב ב"י ונ"ל דצריך להתנות עמו כן מעיקרא דאל"כ צריך ליתן לו בכל יום כפועל בטל כמ"ש בסימן קע"ז עכ"ל ואינו מוכרע ואדרבא לא משמע כן שם בדברי המרדכי וכמ"ש בדרישה:

סימן קסח

סעיף קטן א
(אלא אפי' אין המלוה חייב לעובד כוכבים כלום אלא נותן לעובד כוכבים מתנה בעלמא עכ"ה): הוה רבית קצוצה כדלעיל סימן קס"א וכתב הרא"ש בתשובה כלל ק"ח סימן י"ג דאפולו כתב ישראל שני שטר בשמו לעובד כוכבים ונתן משכונות וגם נתן הריבית לעובד כוכבים הוי ריבית קצוצה דלא משכח תלמודא היתר אלא בנשא ונתן ביד או בשא"ל כו':

סעיף קטן ב
נראה כנותן רבית לעובד כוכבים כו' מ"ש נראה כנותן כו' אע"ג דאין שליחות לעובד כוכבים (עיין בח"מ סי' קפ"ח שם מבואר הא דאמרינן אין שליחות לעובד כוכבים היינו ישראל לעובד כוכבים או עובד כוכבים לישראל וכאן ישראל נעשה שליח לישראל וזש"ר ואפי' העמידו כו' ר"ל הלוה העמיד למלוה וכן מש"ר בנותן רבית לעובד כוכבים בשליחותו משמע שהלוה ישראל נותן רבית לעובד כוכבים בשליחו' מלוה ישראל. רק שא"א ז"ל דקדק במש"ר ואמר לו העובד כוכבים תנם לישראל כו' ואני אתנה עמו כל אלו הלשונות משמע שהוא שליח לעובד כוכבים באמת רק שנראה כו' לכן הקשה אע"ג דאין שליחות כו' וק"ל עכ"ה) מ"מ אין בו רבית ממש (והעיקר דבכה"ג קנהו במעמד שלשתן כמ"ש בח"מ ס"ס קכ"ו דכשהנכרי הממחה זוכה ישראל המקבל מישראל המומחה) שהרי זה המקבל אינו מקבלו אלא בשביל העובד כוכבים ועוד שהרי הלוה לישראל חבירו סתם ולא הזכיר שיתן שום תוספת רבית אלא שהעובד כוכבים מתנה עמו שיתן לו רבית וכמ"ש ואני אתנה עמו שיתן לי קרן ורבית וק"ל ועד"ר:

סעיף קטן ג
דמסתמא פטרו כצ"ל:

סעיף קטן ד
הניחם ע"ג קרקע ז"ל ב"י ואע"ג דבגמ' אמרו דא"ל הניחם ע"ג קרקע והפטר ורבינו לא הזכיר והפטר וגם הרמב"ם לא הזכירו משמע דס"ל דוהפטר דקאמר תלמודא ל"ד דהניחם ע"ג קרקע הניחם והפטר משמע עכ"ל:

סעיף קטן ה
פירש"י שהעובד כוכבים נעשה שליח הראשון ליתן כו' אע"ג דאין שליחות לעובד כוכבים דילפינן מאתם גם אתם שיהיו שלוחכם כמותכם מכל מקום משום חומרא דרבית החמירו רבנן ואסרו וע"ש בסוגיא דגמרא דף ע"א ע"ב:

סעיף קטן ו
וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל ועד"ר:

סעיף קטן ז
אם ישראל השני אומר כו' משמע דאפי' לא שווייה ישראל המלוה שליח ללוה שיקבלם בשבילו אסור דזוכה הוא לו שלא מדעתו ב"י:

סעיף קטן ח
לוה לי מעות מישראל בשמך כו' בלא משכון מיירי ועיין בדרישה:

סעיף קטן ט
והמלוה לא ידע שבשביל כו' הא דנקט לא ידע לרבותא דרש"י נקט דאפי' לא ידע אסור וגם משום ר"י אליבא דרש"י דבענין זה התיר רש"י דוקא דאילו לר"ת אפי' ידע נמי מותר וכ"כ הרא"ש בהדיא בתשובה:

סעיף קטן י
ואפילו עשאו הלוה שליח בפירוש כו' דלא מחזקינן אינשי ברשיעי דנימא שווייה שליח אלא דעתו היה שילוה העובד כוכבים מישראל ויחזור וילוה לו והמלוה אעובד כוכבים קא סמיך ולא אישראל הלוה אף שנודע אחר כך כיון שלא ידע ממנו בשעת הלואה אדעתיה דעובד כוכבים הלוה לכך הקילו בו בדיעבד:

סעיף קטן יא
ללות עליו מישראל ברבית ז"ל ב"י ודבר ברור שאין זה אלא לדעת רש"י אבל לר"ת אפי' ידעו הלוה והמלוה מותר כיון שאין שליחות לעובד כוכבים כדאיתא בהגהות אשר"י:

סעיף קטן יב
הלך עובד כוכבים ופורע הישראל כו' דוקא כאן מותר כה"ג אבל לעיל בלא משכון כה"ג אסור וכמ"ש לעיל בסמוך:

סעיף קטן יג
ולפ"ז עובד כוכבים שמשכן ר"ל שלוקח משכון מישראל בחובו ועד"ר:

סעיף קטן יד
במשכונו של עובד כוכבים ביד ישראל כו' נ"ל להגיה במשכונו של ישראל ביד עובד כוכבים ב"י:

סעיף קטן טו
יראה שגם זה מותר מ"ש יראה (ולא כתב בהדיא שהרא"ש מתיר עכ"ה) משום דאיכא למימר דהתם מיירי שהמשכון היה ביד עובד כוכבים משעת הלואה וכי לוה השתא מישראל זה לא מחזי דלצורך ישראל הוא אבל הכא שתכף שנותן לו ישראל המשכון מחזי דלצורך ישראל הוא לוה א"נ התם ישראל מעצמו נתנו לו ומש"ה שרו דאיכא למימר שהקנהו לו אבל הכא שמשכנו בע"כ לא הקנהו לו ואפ"ה כתב רבינו שיראה מדבריו להתיר גם בזה מדסתם דבריו וכתב וכי אסור להלוות לעובד כוכבים על משכון של ישראל משמע דבכל גוונא שרי ב"י:

סעיף קטן טז
צריך שלא ידע המלוה כו' כתב ב"י וכל זה לדעת רש"י ור"י אבל לר"ת הכל שרי כמ"ש בסמוך ועד"ר:

סעיף קטן יז
ועדים לא יוכל להביא פי' אף אם יעידו ששלחו ולא הקנה לו המשכון וק"ל:

סעיף קטן יח
לומר להם פירוש לעדים:

סעיף קטן יט
הלכך אין בידינו כח לומר למלוה כו' כי לא יוכלו בעלי בתים לעמוד בזה אם ימחה בידם מליקח רבית כך הוא בתשובה:

סעיף קטן כ
אבל אם יודע כו' פירוש כשיודע שהוא של ישראל אסור להלוות עליו דיש לחוש שמא לא הקנה המשכון לעובד כוכבים כי אין רצון ישראל המשלח ליתן רבית לכך לכתחלה אסור ללות עליו ואם טוען אח"כ הישראל המשלח שלא הקנהו לעובד כוכבים א"צ ליתן לו רבית ואם הוא טלית ג"כ מכוער הדבר ליקח רבית (דוקא משכון כזה הואיל וידוע לרבים ולכל העולם שהוא של ישראל מכוער הוא ליקח רבית אבל בשאינו משכון כזה אף שהוא יודע שהוא של ישראל רשאי ליקח כשהלוה נותנו לו ואין הדבר מכוער עכ"ה) אפי' אם הלוה רוצה ליתן לו רבית דכיון דיודע שהוא של ישראל הו"ל לאסוקי אדעתיה דלמא לא הקנה ליה לעובד כוכבים ולא התירו אלא כשלא ידע בשעת הלואה שהוא של ישראל כיון שהלוה בהיתר הקילו בדבר שיכול לומר דלמא אקני ליה המשכון או

לאו הני זוזי יהיב לעובד כוכבים וכן הוא מבואר בתשובת הרא"ש כלל ק"ח וכן דעת ר"י ודו"ק:

סעיף קטן כא
והרמב"ן חלק על דברי ר"י בישראל וכו' והטעם כתבו תלמידי הרשב"א משום דכיון דאחריותו של המלוה אינו אלא על המשכון של ישראל אסור ולא סמכינן מסתמא למימר דכוונתו היה להקנותו לו אא"כ הקנהו לו בפירוש והרשב"א כתב בתשובה סימן קנ"ב שדעתו נוטה לדברי ר"י להלכה אבל למעשה איני מורה להקל וליטול לכתחלה לפי שהורו מקצת רבותינו נוחי נפש להחמיר:

סעיף קטן כב
עובד כוכבים שאמר לישראל לוה לי מעות כו' ב"י כתב בשם נ"י דאפי' בלא משכון נמי מותר כשאין אחריות על השליח ע"ש:

סעיף קטן כג
לעובד כוכבים דנעשה שלוחו כצ"ל:

סעיף קטן כד
ואפילו אם פדאו השליח במעותיו וכתב הרא"ש כלל ק"ח סימן ה' דשלא כהוגן ומנהג רמאות עשה אם פדה המשכון במעותיו (שמפסיד למלוה הריוח עד שעת פדיית העובד כוכבים עכ"ה) לפי שמתחילה ע"מ כן הלוה שיהא המשכון בידו עד שיפדאהו העובד כוכבים עכ"ל ונראה מזה שאם המלוה פיקח ומרגיש הדבר א"צ ליתן לו לפדותו וכן מוכח בסמוך ודו"ק:

סעיף קטן כה
שאפילו העובד כוכבים אלם ואינו פורע כו' (פי' הרבית) כתב ב"י ז"ל אבל הרא"ש חולק ע"ז כמו שכתב רבינו בסמוך דאפילו כשהאחריות המשכון או מעות הקרן על השליח אסור כ"ש ליטול רבית מהלוה אם העובד כוכבים אלם עכ"ל ועד"ר:

סעיף קטן כו
שצריך שיאמר המלוה לשליח כו' דאי לא אמר הכי אסור הואיל שאין שליחות לעובד כוכבים הו"ל כאילו המלוה הלוה המעות לישראל השליח והוא חוזר והלוה אותם לעובד כוכבים והוי רבית הבא מיד ישראל לישראל והוא רבית קציצה וכתב ב"י שדברים אלו הוזכרו ג"כ בפסקים זולת תיקון דיאמר כך בלבו אבל לפי שבתשובה הוזכר תיקון זה וגם שאר דינים דשייכי לדין זה כתב רבינו בשם התשובה:

סעיף קטן כז
לישבע אינו נאמן דכיון שהלה תפוס במשכון אינו נאמן בשבועתו להוציא מידו ב"י:

סעיף קטן כח
ואפילו עדים מעידים שהוא של ישראל ז"ל בתשובה כלל ק"ח סימן ג' ואף אם יברר ראובן שהמשכון שלו כי העדים מכירין בחפץ זה שהיה של ראובן אימר לעובד כוכבים מכרו ואף כי אינו בעל בית שעשוי למכור כליו אימר לזוזי איצטריכי ליה וזבניה והודאת פיו מעידין עליו שאמר בשעה שמשכנו שהיה של עובד כוכבים ואימר שמכרו לעובד כוכבים וחזר העובד כוכבים ומשכנו בידו הלכך לא יכולתי להבין שום בירור אם לא שיעידו עדים שראו ראובן קנה החפץ ולא זז ידו מתחת ידינו עד שמשכן אותו החפץ לשמעון ואפי' כה"ג כי אחר שאמר ראובן בשעה שמשכנו שהוא של עובד כוכבים סמכינן על הודאת פיו ולא על העדאת עדים והביא ראיה לדבריו ע"ש:

סעיף קטן כט
ואף כי יאמר השליח כו' אדלעיל קאי שכתב ישראל שהלוה לישראל על משכונו של עובד כוכבים לצורך העובד כוכבים כו' דאי אדסמיך ליה הא הלוה אמר שהמשכון הוא שלו:

סעיף קטן ל
כי אין למלוה עם העובד כוכבים כלום זה אינו בתשובה רק רבינו הוסיף כן על דברי הרא"ש אביו ופירושו ר"ל אין לו לירא משום דבר מאלמות העובד כוכבים כי משכון של עובד כוכבים שהשכנת לי הוא בידי ועליו אני רואה וק"ל:

סעיף קטן לא
יציל עצמו ויפדה המשכון כ"כ הרא"ש בכלל ק"ח סימן ו' ומסיק ז"ל וא"ת האיך יפדה המשכון ממנו בלא העובד כוכבים הרי לוקח רבית מיד ליד וי"ל הואיל והאמין לו תחילה שהיה של עובד כוכבים נמצאו שהוא לא לוה לו כלום אלא שהיה שלוחו של שמעון להלוות לעובד כוכבים וכשפודהו עתה הרי הוא כאילו הוא קונה ממנו המשכון בכך וכך עכ"ל ועד"ר:

סעיף קטן לב
או יוסיף משכון למלוה כו' כצ"ל וכ"כ שם בתשובה:

סעיף קטן לג
כדי שלא יפסיד בהמתנה ולא אמרינן המשכון שהוא מוסיף הוי כאילו הוא נותן לו רבית מכיסו דהא מותר לומר לחבירו הילך זוז זה והלוה מנה לפלוני כמבואר לעיל בסימן קס"א:

סעיף קטן לד
והלוה השליח עליו כו' כלומר שנטל המעות מהמשלח והלוה אותם לעובד כוכבים על המשכון ברבית וקיבל עליו השליח אחריות המשכון אפ"ה מותר ב"י:

סעיף קטן לה
ולא דמי למעות כלומר דבמעות כתב תחילה שאם חייב עצמו באחריותן ביותר מדינו אסור משום דמעות לא הדרי בעינייהו וכיון שזה קבל עליו אחריות יותר מדינו בההיא הנאה שמקבל עליו אחריות יותר הרשות בידו להוציאם וא"כ הו"ל לוה מחבירו ונותן לו רבית וכל שאינו מקבל עליו אחריות יותר מדינו אין לו רשות להוציאם דאינו אלא שומר ואפי' הוא שולחני והם מותרים אין לו רשות להוציאם כיון שלא מסרם לו כדי שישהו שום זמן בידו אלא כדי שימסרם מיד ללוה וכן בחזרתם שימסור מיד למלוה משא"כ במשכון דאפי' קבל עליו אחריות דאונסין אינו נקרא משום כך לוה דהא הדרא בעינא וכל מידי דהדר בעינא אין שם הלוואה נופלת עליו ולפיכך שרי ב"י ועד"ר:

סעיף קטן לו
וא"א הרא"ש ז"ל לא חילק פירוש שכתב גבי עובד כוכבים שאמר לישראל לוה לי ברבית על המשכון מישראל מותר כי נעשה שלוחו של ישראל ובלבד שיהא אחריות המשכון והמעות מהעובד כוכבים לישראל (על המשלח) ולא על השליח פרק איזהו נשך מ"ו:

סעיף קטן לז
אלא בשליחותו של זה ולא אמרינן שזה לוה מהעובד כוכבים לעצמו וחוזר ולווהו לישראל זה:

סעיף קטן לח
מעות על שמי פירוש העובד כוכבים האמינו וסומך על הלוה ולא על השליח נ"י:

סעיף קטן לט
ולכשיבא העובד כוכבים לפדותו שיקח הוא הרבית שעלה עליו עד אותו היום. ובחובות של אשראי כתב בסמוך אתה תפטר העובד כוכבים בכך וכך מכל וכל משמע שמסלקו הלוקח גם בהרבית שעלה עליו כבר שאני התם כיון שהן חובות בעל פה כבר נזקף הרבית עם הקרן מיהו נראה דל"ד קאמר כאן דגם כאן יכול לסלקו מהרבית שעלה להמוכר עליו עד היום והראייה שכתב אחר זה בשם הרא"ש שמותר לקבל הרבית שעלה עד היום:

סעיף קטן מ
ולהחזיר לו משכונו מותר ואין הראשון יכול לפדות המשכון מהשני בע"כ מ"ו (וזש"ר רצה שני דאם לא רצה אין צריך ליתן לפדותו כשיודע שפדאו לעצמו אבל מסתמא צריך ליתן לפדותו כשירצה המלוה ראשון ליקח מן המלוה שני וליתן לו הרבית מותר רק שאין ביד מלוה שני לכוף אותו ועמ"ש בסמוך עכ"ה) ועד"ר:

סעיף קטן מא
ובחובות של אשראי פי' שטרי חובות שיש לו מהעובד כוכבים:

סעיף קטן מב
צריך שיאמר מלוה שני למלוה ראשון אתה תפטור העובד כוכבים בכך וכך מ"ו:

סעיף קטן מג
אתה תפטור העובד כוכבים בכך וכך מכל וכל ר"ל תפטור העובד כוכבים מכך וכך שהוא חייב לך מכל וכל ותסלק ממנו ואני אגבה ממנו:

סעיף קטן מד
אף אם אינו מכרו לו כו' והא דאמרינן לעיל שאם העובד כוכבים אמר לישראל לוה לי מעות מישראל ברבית שסבר הרא"ש שיהא אחריות המשכון והמעות על המלוה ואם האחריות על השליח אסור דהוי כאילו הלוה לישראל השליח והוא חוזר והלוה לעובד כוכבים דשאני הכא שיש לו מעות למלוה הראשון על המשכון וכשמשכנו אצל ישראל השני אע"פ שאינו מכרו לו בפירוש מ"מ אמרינן מסתמא להיתירא נתכוון והוי כאילו מכר לו כל זכות שיש לו במשכון כמ"ש ב"י בסמוך אבל התם ליכא למימר הכי דהא אין לו עליו כלום ולא שייך לומר דמסתמא להיתירא נתכוון ולכך צריך שיהא אחריות המשכון והמעות על המלוה ועד"ר: (דלא חשבינן לרבית כו' כאילו נתנו מכח ישראל ראשון ר"ל אף לדעת רש"י דסובר יש שליחות לעובד כוכבים לחומרא כמ"ש בר"ס זה. ואף לדעת רבינו תם סד"א לאסור דהו"ל כאילו אמר ישראל ראשון לשני הלוה לי על המשכון והעובד כוכבים יתן הרבית דמבואר לעיל סימן ק"ס דאסור עכ"ה):

סעיף קטן מה
אינו אמת כלומר לא אמרתי שהיה של עובד כוכבים אלא שהיה שלי ולפיכך ישבע המלוה שא"ל שהיה של עובד כוכבים דאילו במודה שא"ל שהיה של עובד כוכבים אלא שטוען ששקר דבר אלא שלו היה כבר נתבאר לעיל בסימן זה שאפי' בירר בעדים שהמשכון שלו לא מהימן להוציאו בלא רבית ב"י:

סעיף קטן מו
ולא יחזיר לו המשכון לעולם ונראה דוקא היכא שחוזר ואומר שלי הוא ואז לא יחזיר לו המשכון לעולם אלא ע"י עובד כוכבים אבל אם עמד בדברים הראשונים אז יכול לפדות עצמו אפילו שלא ע"י עובד כוכבים וכן איתא להדיא בתשובת הרא"ש כלל ק"ח מ"ו ועד"ר:

סעיף קטן מז
ואמר לו הלויני מעות על משכונות כו' נלע"ד לפרש דכשאמר הלויני מעות על משכונות אלו שהם של עובד כוכבים דאסור היינו טעמא דמיד שלוה ישראל ראשון לעובד כוכבים קנה המשכון במעותיו וכשחוזר ולוה עליו מישראל שני הו"ל כאילו לוה ממנו על משכונות של עצמו שהרי גם מתחילת ההלואה כששלחו עובד כוכבים לישראל ללוות

על משכונו מישראל הצריך הרא"ש להיות האחריות על ישראל השני דאל"כ יש לאסרו מהאי טעמא ולא התירו בשכבר לוה עליו אלא כשפירש שמכרו לישראל שני ושמסלק עצמו ממשכון זה והרא"ש דמתיר אפי' בסתמא היינו טעמא משום דסתמא כפירושו ובודאי דעתו אהיתירא נתן לו המשכון וכמ"ש רמ"א בהדיא סעיף י"ח משא"כ כשאמר הלויני שעשאו עצמו ללוה וכאילו השכין משכונות שלו וק"ל ועד"ר:

סעיף קטן מח

או שאמר לחבירו הלויני מעות ברבית כו' זהו אסור אפי' לרבינו תם כיון שהוא עצמו אמר הלויני:

סעיף קטן מט

וכי אסור להלוות על משכון של ישראל כו' ומ"ש הוא גופיה לעיל היכא שידע המלוה שהמשכון היא של ישראל אסור היינו בלוה העובד כוכבים לצורך הישראל ומש"ה אפי' בסתם אסור דשמא לאלוה העובד כוכבים לצורך עצמו אלא לצורך ישראל אבל היכא שידוע שמשכנו של ישראל כבר ביד עובד כוכבים והעובד כוכבים לוה על המשכון לצורך עצמו סבר הוא דשרי להדיא מ"ו: (ובמקומו הוא לקבל הרבית מיד ישראל דאם אין שליחות לעובד כוכבים א"כ עדיף טפי דהא לא הלוה לישראל כלום ואין שייך לומר שנותן בשביל המתנת מעות דהא הלוה לעובד כוכבים אלא ודאי צ"ל דיש שליחות לעובד כוכבים א"כ גם כן שרי מכח דבמקומו הוא לקבל הרבית מיד הישראל עכ"ה):

סעיף קטן נ

מופקדות ביד עובד כוכבים פי' מופקדים בידו שלא יגע בהם והוא הלוה אותה לאחרים הוא חייב באחריות אבל אם ישראל נתנם לו שלווה אותם ברבית אף שהוא באחריותו כל זמן שהן בידו לא סגי בהכי עד שיהיו באחריותו לגבות ג"כ ממי שהלוה לו ויקבל עליו שאם יאבדו החובות יפרעם הוא לישראל כ"כ בעל התרומות:

סעיף קטן נא

ואם היו באחריות ישראל כו' כתב בהג"מ בפ"ה דמלוה ולוה דאפי' הוא באחריות ישראל למ"ד אין שליחות לעובד כוכבים נראה הא דאסור מיירי בלא משכון אלא שמלוה באשראי וטעמא כיון דהישראל תבע לעובד כוכבים להוציאו ולגבות חובו מישראל והלך העובד כוכבים ונוגש לישראל לפרוע מיחזי כמאן דשקיל רבית אבל מלוה על המשכון שאין ישראל המלוה והעובד כוכבים נוגשין את הלוה בשום דבר ואין להם כלום אלא על המשכון שרי עכ"ל:

סעיף קטן נב

אם הם באחריות הישראל כו' גם כאן כתב בה"ת ע"ד שכתבתי לעיל:

סעיף קטן נג
משום מראית העין וכתבי תלמידי רשב"א דמי שאומנתו בכך מותר דתו ליכא חשדא דאית ליה קלא: (ולא משום כספו בא לו ר"ל וכתיב את כספך לא תתן בנשך וזה לאו כספו הוא עכ"ה):

סעיף קטן נד
אפוטרופא על נכסיו מותר כו' דאפוטרופא קלא אית ליה וליכא מראית עין:

סעיף קטן נה
לא לקחתי כ"א ע"י עובד כוכבים ר"ל דהיינו לרש"י שהעובד כוכבים לוה לצרכו וחזר והלוה לך ולר"ת כפשוטו כששולח ישראל לעובד כוכבים שילוה לו מעות מישראל אפי' יודע המלוה מזה שרי כמ"ש לעיל אבל מדסתם וכתב התם ע"י עובדי כוכבים לקחתי משמע דס"ל כרש"י:

סעיף קטן נו
שנאמן בלא שבועה משום דהוי כאומר פרוזבול היה לי אבל אם טוען להד"ם צריך לישבע הואיל שאינו טוען שעשה בהיתר הוי כשאר טענות שבין אדם לחבירו שצריך לישבע היסת על תביעתו ולכן אם משיב אינו יודע כו' הוי כאומר להד"ם וצריך נמי לישבע היסת ועיין דרישה:

סימן קע

סעיף קטן א
שלא לתבוע לערב תחלה שרי אע"ג דכי לית ליה ללוה הוא חוזר על הערב והערב אח"כ על הלוה מ"מ אין הערב לוה מתחלה כלום ללוה אלא העכו"ם לוה לו ורבית שנתרבה נתרבה תחלה על הלוה והילכך כי פרע הערב הקרן והרבית לעכו"ם השתא הוא דאוזפיה ללוה ומה דאוזיף ליה מותר לישקל מיניה רש"י ועד"ר:

סימן קעא

סעיף קטן א
דמשעת זקיפה חשוב כגבוי וגובה אפי' הרבית שעלה לאחר שנתגייר אם זקפן בשטר למלוה עד זמן הפרעון כ"כ ת"ה בסימן ש"ג להרא"ש וכן מטין דברי רבינו ב"י (ונראה דמש"ה כתב דנוטין דאם נפרשן דרבינו ר"ל דאינו חשוב כגבוי אלא מה שעלה קודם שנתגייר לא ה"ל לכתוב אחר כך ופי' א"א ז"ל דאפי' רבית כו' דפשיטא דצריכין לפרש כך דהא אף כשזקפן קודם שנתגייר אינו גובה הרבית שעלה אחר כך אלא ודאי סובר כמ"ש בת"ה לדעת הרא"ש עכ"ה):

סעיף קטן ב
דאפילו רבית שעלה קודם שנתגייר כו' פי' דוקא כשזקף (דאז גזרינן מה שעלה עליו קודם שנתגייר אטו מה שעלה לאחר שנתגייר הואיל ואינו ניכר בשטר עכ"ה) אבל לא זקף נוטל הרבית שקודם לכן וכן משמע בהמ"מ בפ"ה דה"מ עיין שם:

סעיף קטן ג
לאחר שנתגייר עד שעת פרעון ונתן טעם דאע"ג דאיסור דאורייתא הוא קא עביד יש כח בין חכמים לעקור דבר מן התורה ואפי' במקום עבירה. אבל אין הלכה כן ב"י:

סימן קעב

סעיף קטן א
משכונא מי שלוה מעות כצ"ל או אפשר דה"ק משכונא שהוא באופן זה שלוה מעות כו' גם יש לומר שקאי אל' הגמרא שכתב בה סתם משכונא וכתב רבינו פירושו דהיינו שלוה כו':

סעיף קטן ב
וגם המלוה כו' אימת שירצה נראה דר"ל גם כן לאחר שנה ראשונה דוקא (אם לא שהתנה כן בפירוש) דמסתמא לא יכין הלוה בשנה ראשונה מעות כיון דדרך המלוה להיות ניחא שהקרקע ישאר בידו דאדעתיה דהכי לוה לו מתחילה:

סעיף קטן ג
שרי ר"ל ללוות ולאכול פירות:

סעיף קטן ד
ואע"פ שיכול לסלקו בכל שנה ושנה וכתבו התוס' והרא"ש באתרא דנהיגי לסלקו גם המלוה יכול לכופו שיסלקו כמו הלוה ואם כן מאי בין זה כמשכנתא דבנכייתא כתבו התוס' בפרק א"נ דף ס"ז ע"ב והרא"ש ד' קמ"ג ע"ג דהטעם כמש"ר דמאחר שמפרש כן לא מחזי כהלואה אלא כלוקח ממנו פירות של השנים הללו באותם דמים אבל בשאינו כותב לו כן אלא מנכה כל שנה ושנה בפני עצמה נרא' כאילו מוזיל גביה פירות של אותה שנה בשכר מותר הלואה ואפי' אם נאמר שלא יוכל לייקר לו פירות של שנה אחרת דבסתמא אין באין לעשות תנאי חדש בכל שנה מ"מ הואיל ולא קצבו סכום כל השנים לפרש כמשלם שנין איליך תיפוק כו' מחזי כהלואה עכ"ל והמ"מ בשם הרמב"ן כתב חילוק אחר שבמשכנתא דסוריא אם שטפה נהר אין המלוה נוטל כלום ואין הלוה צריך לפרעו משאר נכסים אבל בסתם משכנתא אם שטפה צריך הלוה לשלם לו משאר נכסים ע"ש וב"י מביאו ועד"ר:

סעיף קטן ה
לרש"י אפילו בלא נכייתא עיין בפרק א"נ ד' ס"ז ע"א שלשון גמרא הוא הא משכנתא באתרי דמסלקי וכל אחד מפרש לפי סברתו לרש"י מיירי בלא נכייתא שהוא אבק רבית ולר"ח ולרי"ף דוקא בנכייתא כמ"ש לעיל ומ"ש לרש"י אפי' דמשמע כ"ש בנכייתא היינו לענין שאין מנכה לו כלום אבל הגמרא לא מתוקמא לרש"י אלא דוקא בלא נכייתא:

סעיף קטן ו
הסכים לדברי רש"י ואע"ג דלעיל ס"ס קס"ז גבי הלוהו ודר בחצירו שהוא אבק רבית כתב רבינו שהרא"ש הסכים לרבי' אפרים שאם עדיין לא פרעו מנכין לו שיעור השכירות מעיקר החוב שאני הכא במשכנתא דהוי ברשותיה לגמרי דלא מצי לסלוקי עד דיהיב ליה זוזי וכמי שגבה חובו דמי הלכך כל סלוקי בלא זוזי אפוקי מיניה הוא אבל הלוהו דלאו אההוא ביתא אוזפיה ואי בעי מפיק ליה מההוא ביתא בלא זוזי סלוקי בלא זוזי לאו אפוקי מיניה הוא ומנכה ליה אגר ביתא כ"כ הרא"ש בשם רבי' אפרים בפ' א"נ ד' קמ"ב ע"א והא דכתב לר"ח ולהרי"ף בנכייתא פי' שהתנה עמו בשעת הלואה שינכה לו בכל שנה דבר מועט דאל"כ הוי רבית קצוצה ויוצאה בדיינים ואע"ג דהשתא חוזר הלוה ורוצה לנכות לו כל הפירות שאכל אין שומעין לו ורי"ף השוה דין דהלוהו ודר בחצירו לדין זה דגם בהלוהו ודר בחצירו אין מנכין לו כמ"ש רבינו בשמו לעיל בס"ס קס"ז ועיין בב"י שכתב שהרא"ש כתב בתשובה כהרי"ף ומיישב דבריו דלא סתרי אהדדי:

סעיף קטן ז
וכ"כ הרמב"ם פי' גם הרמב"ם אוקמא האי דינא אפילו בלא נכייתא כרש"י אבל בשאר דברים מחולקים הם דרמב"ם ס"ל דאין חילוק בין אחרא דמסלקי שלא מסלקי לעולם בנכייתא אפי' אבק רבית ליכא ובלא נכייתא אינו אלא אבק רבית ובמשכון לו ביתא אסור אפי' בנכייתא ודוק בדברי הרמב"ם שהביא ב"י:

סעיף קטן ח
אם כותב לו אחריות על שאר נכסיו אסור ז"ל ב"י ואין נראה בעיני דאפ"ה איכא תיוהא כגון שלא יצטרך לבית ולא ימצא לו שוכרים ונמצא פורע דמי נכייתא ואינו נהנה כלום וכבר נזכר טענה זו בתוס' ד' ס"ד ועד"ר:

סעיף קטן ט
ועל מה שנוהגין האידנא כו' זהו כעין חכירות נרשאי הנזכר בגמרא ועד"ר:

סעיף קטן י
שראובן ממשכן בית לשמעון ולוי שוכרו משמעון ואע"פ שזה להרא"ש דס"ל כרש"י אסור דכיון דשמעון המלוה גופא אסור לדור בו ה"ה דאסור להשכירו ללוי (ובמ"ש לעיל בסמוך ניחא דלוי אינו שוכרה לנפשיה כ"א לצורך ראובן ע"ש) ודוחק לומר דבמשכנתא

דסורא איירי. ואפשר לומר מ"ש שנוהגין כן האידנא משום דסברי כר"ת דמשוה בית לשדה והרא"ש ורבי' שכתבו משום שהוא נ"מ נמי להרא"ש לענין שדה וקמ"ל הרא"ש דאפי' לענין בית אין בו רבית קצוצה. אלא שקשה דמשמעות ל' רבינו מ"ש שנוהגין האידנא קאי נמי אמה שמסיק שלוי חוזר ומשכירו לראובן הלוה דזה ג"כ מנהג הוא האידנא וקשה איך נהגו כן כיון דאסור לעשות כן כמ"ש הרא"ש ואפשר דלמאן דפוסקים כר"ת כיון דשמעון או לוי יכולין לדור בו לכתחלה גם מה שמשכיר לוי לראובן הלוה אין בו איסור כ"כ והרא"ש לכתחילה דמחמיר בבית ודו"ק:

סעיף קטן יא

וראובן נשאר בביתו ופורע משמע דלא קפיד כ"א אדירת ראובן הא לוי היה יכול לדור בו ולשלם שכירות לשמעון ולא מחשב לרבית והיינו דוקא לר"ת דאילו להרא"ש ורש"י דאוסרים בבית וחצר גם לוי אסור לדור בו וליתן שכירות לשמעון המלוה והרא"ש שכ"כ בתשובה שנוהגין כן משום שלא היה בידו לאסור ללוי דהיו יכולין לומר דס"ל כר"ת משא"כ לראובן דאוסר וכתב דגם ר"ת ס"ל דאסור לראובן:

סעיף קטן יב

כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה כו' המנהג כך הוא שלא ישכיר הוא בעצמו ממנו דמיחזי יותר כרבית אבל לפי האמת אין חילוק (ע"ל סי' קס"ה שם מבואר בהדיא דלא יחכירנו ללוה דמיחזי כרבית ושם מיירי ג"כ בנכייתא כמ"ש בדרישה וגמרא ערוכה דלהלוה הוא איסור גמור לשוכרו ולא היה כתב ע"ז הרא"ש ואני אוסרו וא"כ למה כתב דלפי האמת אין חילוק הלא חילוק גדול ביניהן דלזה אסור ולזה מותר. ולפי מ"ש א"א ז"ל בדרישה דתחילת השכירות הוה בשביל הלוה א"ש דקאמר רש"ל דלפי האמת אין חילוק דבשניהן איסור גמור מאחר דהלוה פורע השכירות עכ"ה) ג"כ מ"ש הרא"ש דרבית קצוצה לא הוי כו' ה"ה בשכר הוא עצמו ממנו מ"ו:

סעיף קטן יג

וגם אם יפול הבית או ישרוף כו' כתב ב"י מכאן משמע שהרא"ש סבר כר"ת שזהו סברתו שחייב שמא יפול הבית או ישרף וא"כ היאך כתב לעיל שהרא"ש הסכים לדעת רש"י ומיהו יש לדחות דאע"פ שאין טענה דשאם יפול הבית כו' כדאי להתיר ממש לדעת רש"י מ"מ מודה דמהני מיהא לסלק מעליו שם רבית קצוצה:

סעיף קטן יד

ולא ברירא לי האי טעמא כו' ז"ל ב"י מתוך מה שכתבתי בסמוך ונדחו דברים אלו דאכתי איכא למיחש שלא ימצא שוכרים לבית כו' וא"ת מ"מ היכא דיפול הבית או ישרוף שפיר קאמר רבינו דאינו מפסיד כלום ואמאי קאמר הרא"ש דמשום טענה זו לא הוי

רבית קצוצה וי"ל דמי לא עסקינן שמשכנה אצלו לכך שנים או שהוא אתרא דלא מסלקי ואפילו באתרא דמסלקי הא קי"ל דסתם משכנתא שתא וא"כ כל שנפל הבית או נשרף תוך זמן זה פשיטא שמפסיד דמי הנכייתא דהא ודאי שאינו יכול לכופו ללוה שיפדנו כשם שאין הלוה יכול לכוף למלוה שיקבל מעותיו עד שיעבור הזמן ואפילו תימא בלא נכייתא היתה מ"מ כיון דאתרא דלא מסלקי הוא ונמצא מפסיד מעותיו מלשאת ולתת עמהם עד שיעבור הזמן שפיר קאמר הרא"ש דכל כי האי גונא שרי ולא אסר ליה אלא משום דראובן נשאר בבית והאריך עוד ועד"ר:

סעיף קטן טו

שכיון שכותב לו אחריות כו' ק"ק מאי פסקא שכותב לו אחריות ואם מנהגן היה שהיו כותבין אחריות היה לו לכתוב זה בתחילה במנהגא שכתב:

סעיף קטן טז

וחזר וחכרה לו חוכר ושוכר הכל אחד אלא שחוכר קוצב לו פירות ושוכר קוצב לו מעות כמבואר בח"מ סימן ש"כ:

סעיף קטן יז

אבל אי אתני בהדיה מעיקרא כו' וכתב ב"י ז"ל באמת שאין מדברי הרמ"ה סתירה גמורה לדברי הרא"ש שהרי גם הוא כתב דלא הוי רבית קצוצה כיון שלא פסק לו רבית על ההלואה כלומר שלא התנה עמו כן על ההלואה כו' אך כפי הנראה מדברי רבינו שמנהגם היה להתנות כן בשעת ההלואה ואפ"ה לא חשיב הרא"ש רבית קצוצה עד שיאמר בפירוש בשכר המתנת מעותך אני אשכור החצר בכך וכך אבל אם אומר ליה סתם בשעת ההלואה אני אשכור ממך הבית בכך וכך לחודש לא הוי רבית קצוצה ומדברי הרמ"ה משמע דאפילו התנה עמו סתם חשיב רבית קצוצה דאם פרט בהדיא בשביל המתנת מעותך לא איצטריך לאשמועינן ודו"ק ועיין עוד מ"ש בדרישה:

סעיף קטן יח

היכא דמחייב ר"ל היכא דלוה מחייב עצמו ליתן לשוכר מה דהוא נותן למלוה בעד הבית:

סעיף קטן יט

למפרע לשון פרעון הוא:

סעיף קטן כ

(וכל שכן מה שנוהגין עתה שהלוה נותן משכונות בקרן ר"ל הקרקע שיש לו כבר ואינו מחדש אלא שהשוכר נותן לו גם כן משכון בפירות ר"ל בשכר הבית וזה פשיטא דאסור דהא אי אפשר לבא לידי שום הפסד מה שאין כן לעיל שכתב הרא"ש דאם יפול הבית או ישרף יפסיד המלוה שום דבר ע"כה) והשוכר בפירות פירוש גם השוכר נותן משכון בעד הפירות:

סעיף קטן כא
דהוי רבית קצוצה כתב ב"י ז"ל היינו דוקא כי אתני הכי או שהלוהו אדעתיה דהכי דהוי כאילו אתני לדעת הרמ"ה והלוה משלם להשוכר מאי דמפרע דאל"כ לא הוי רבית קצוצה:

סעיף קטן כב
כיון שיכול לסלקו בתחילת השנה חדא מינייהו נקט וה"ה הואיל שיכול לסלקו ט"ו ימים קודם וגם כ"ש הוא כיון דאפי' קודם כלות השנה יכול לסלקו:

סעיף קטן כג
אבל אם בתחילת ההלואה לא התנו כלום כו' עד אמר לי כו' הא דבבא ראשונה כתב רבי' שני הדינין מלוה שהתנה ואמר אסתלק או לא אסתלק ובבא זו דשעת מתן מעות כתב רבינו אמר לו הלוה כו' ואח"כ א"ל המלוה כו' ולא כתב ג"כ שני הדינין באמר המלוה או יכתוב שני הדינין באמר הלוה נראה דה"ט משום דהרא"ש כתב והביאו רבי' לקמן בח"מ ר"ס ר"ז דכל שמתנה המוכר טובת הלוקח או איפכא לא הוה אלא פטומי מילי וה"מ כשהתנה כן שלא בהתחלת הענין אלא ביני ביני אבל אם התנה המוכר טובת הלוקח בתחילת השיעבוד מהני ע"ש. ומש"ה נמי בבבא ראשונה שהיו התנאים בתחילת הענינים כתב שניהן בשם המלוה דאפ"ה מהני ובבבא שנייה דלא הוו בתחילת הענין כתב ברישא רבותא דאפי' התנה לוה טובתו לא מהני ואח"כ כתב אבל אם המלוה דבר שהוא טובתו מהני וק"ל:

סעיף קטן כד
אפי' הודה לו המלוה כו' פי' הבטיחו על כן אינו מועיל כיון דכבר נשתעבד לו שלא יוכל להסתלק לפי המנהג אינו מועיל בלא קנין:

סעיף קטן כה
כיון דקודם מתן מעות אמר לא מסתליקנא כו' וקרקע נקנה בכסף בין במקח בין בשכירות וע"מ כן נתן מעותיו רש"י דף ס"ז ע"ב ור"ל היכא דהמנהג לטובת הלוה מהני התנאי בלא קנין לשנות המנהג הואיל שהמלוה נותן מעות איכא למימר שע"מ כן נתן מעותיו להקנות לו שלא להסתלק אבל היכא שהמנהג לטובת המלוה אין שייך למימר שע"מ כן נתן מעותיו להקנות לו לשנות המנהג כי הלוה צריך לקנות ובמה יקנה וק"ל ועי' באשר"י דף קמ"ג ע"ג:

סעיף קטן כו
מיורשי המלוה בפרק א"נ דף ס"ז ע"ב ופירש"י דמטלטלי בעלמא הוא ומטלטלי דיתמי לב"ח לא משתעבד דבשלמא בעודו קיים גובה אפי' מגלימא דעל כתפיה וה"ה אי ירתי

קרקעות משתעבדי לב"ח מדין ערב דכי אוזפיה עלייהו סמוך אבל אמטלטלים לא סמוך הואיל ובידו להצניען:

סעיף קטן כז
ואין הבכור נוטל בה כו' למ"ד מלוה קרוי ראוי ולא מוחזק (ואין הבכור נוטל פי שנים במלוה אפי' בשטר עי' בח"מ סימן רע"ח עכ"ה):

סעיף קטן כח
שגם המלוה יכול לכוף כו' היינו לדעת התוס' והרא"ש שכתבתי לעיל ועיין בב"י:

סעיף קטן כט
אבל אם נתנו המלוה בכליו כו' בב"י משמע שמיירי שנתן בכליו ומגביהו הכלי דקנינהו בהגבהה וכן משמע לכאורה בגמרא והא דנקט כליו והא אפי' בלא כלי בהגבהה לחוד קנה אורחא דמילתא נקט וז"א כמ"ש בדרישה:

סעיף קטן ל
ובאתרא דלא מסלקי ב"ח כו' דחשיב כקרקע:

סעיף קטן לא
קרוב לקנותה יותר כו' בפ' א"נ דף סח ע"א מאי משכנתא דשכונה גביה ופירש"י דשכונה גביה אין קרוב ממנו ואם בא הלוה למוכרה אין בבעלי מצריה שכן וטוב לקנותה כזה:

סעיף קטן לב
אלא לי בשוויה פי' אפי' פוסק עמו למכרה לו בכך וכך דמים דהם דמי שוויה של אותו קרקע דכיון דלא מוזיל גביה מותר אבל מדברי המ"מ משמע שכל שפוסק דמים ידועין אע"פ שאין הקרקע שוה יותר אסור משום דמיחזי כמוזיל גביה מחמת הלואה ולא שרי אלא כשאינו קוצב דמים כלל אלא אומר לא תמכרנה אלא לי בשוויה ב"י ועד"ר:

סעיף קטן לג
עד שיתן לו העכו"ם מעותיו וכתבו הרמב"ן והרשב"א ונ"י בשם הראב"ד דף ק"ו ריש ע"ב דאפי' קיבל עליו ישראל הקונה לפדותה מיד המלוה ישראל מותר לפי שבדיניהם הרי היא כמכירה עד שיהא נפרע ולא יפה כח הקונה מכח העכו"ם וכשפודה אותו הרי המלוה כחוזר ומוכרו לו עכ"ל ועיין בה"מ דף קנ"ד ע"א:

סימן קעג

סעיף קטן א
אפילו אם המוכר עשיר פירוש שמוכר לו דבר שעתיד להתייקר כשיעור שקנה זה ממנו נמצא דלגבי עושר אין ריוח בזה הקנין דאי לא קנהו זה היה משהה אותו בידו עד שעת היוקר ואפ"ה אסור והטעם דאזלינן בתר לוקח ואי הוה ליה זוזי הוי שקיל כהשתא בזול והשתא דלית ליה זוזי שקיל כיוקרא דלקמיה גמרא:

סעיף קטן ב
או כל דבר שיש לו שער ידוע עיין בב"י שכתב שרבינו זו ואצ"ל זו קתני ולעד"נ שרבינו ס"ל דהסברא איפכא שהשומתו ידוע הוא ידוע לכל ובשעת המכירה הוא ידוע וניכר משא"כ בדבר שאין שומתו ידוע וניכר לכל אלא שיצא לו שער בעיר ואינו נודע היתרון עד שיצא אל השוק ויודע אפ"ה אסור. והשתא א"ש דהרא"ש שינה לשון התוס' דהתוס' כתבו בפרה וטלית דשרי משום דאין שומתו ידוע והרא"ש כתב משום דלא יצא לו שער ללמדינו הא אם יצא שער אף שאין שומתו ידוע אסור ורבינו נקט תחילה לשון התוס' שומתו ידוע ואח"כ לשון הרא"ש דיצא השער ולא זו אף זו קתני ואחר כך בטלית במאי דסיים פתח ומש"ה התחיל באין לו שער ידוע וק"ל:

סעיף קטן ג
אבל אם מכרן בי"ב (אפילו אינו שוה אלא י' ולא כמ"ש הרמב"ם עיין בב"י עכ"ה) ע"מ שיפרענו לאחר זמן נראה דהיינו דוקא בדבר שאין שומתו ידוע דאל"כ אפי' בלא תנאי מתחילה נמי אסור וכמ"ש בריש הסימן אלא אדסמיך ליה קאי דקאמר דבדבר שלא יצא לו שער מותר ובלבד שלא יאמר לו בפירוש כו' ע"ז מסיק וכתב בד"א דבפירש אסור כשמתנה מתחילה ואפי' בכה"ג אינו מותר אלא בשכבר מכרן בי"ב אבל כשעדיין לא נגמר המקח אסור לומר לו אני מוכרו לך בי"ב ותשלם לי בחצי שנה ואם תרצה לפרעני מיד אקח ממך י' וכ"כ המרדכי והביאו מור"ם בהגהות ש"ע:

סעיף קטן ד
ובלבד שיהא אחריות של השטר כו' דאל"כ לא הוי מכר אלא הלוואה ורבית גמור הוא:

סעיף קטן ה
או שטרפו ב"ח מוקדם ר"ל שהמוכר שיעבד לב"ח מוקדם מטלטלי אגב מקרקעי ובשטרות לית בהו משום תקנת השוק וכמ"ש רבינו בח"מ סימן ס':

סעיף קטן ו
כגון שמשכיר לו בית ששוה כו' דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף הלכך כי שקיל מיניה סלע בחדש דהוו י"ב סלעים לשנה אין זה שכר המתנת מעות שהרי לא נתחייב לו לשלם שכירות עד סוף החודש רק אם מעכשיו נותן לו אוזיל גביה כמוכר ש"ח לחבירו גמרא ופירש"י:

סעיף קטן ז
במעות שאינן טבועות דוקא אינן טבועות דהו"ל כפירות וכיון דיש לו מותר דהו"ל כאומר הלויני עד שיבא בני אבל אם הם טבועות רבית קצוצה הוא אפילו ביש לו דעד שיבא בני אגר נטר הוא רמב"ן לאפוקי ממה שפירשו התוס' והאשר"י שאפילו אם הם טבועות שרי הואיל שהן מין אחר דדמי למקח וממכר ולאפוקי מפירוש רש"י שמשמע

דבריו שאפי' אם של שניהם טבועות שרי אפילו דרך הלואה הואיל שיש לו ועיין בגמרא בפרק הזהב (בבא מציעא דף מ"ו ע"א) וברש"י ובתוס' שם ובאשר"י דף קל"ח ע"ג ובב"י:

סעיף קטן ח
כל דמי הדינר ז"ל רמ"א ול"נ מדברי התוס' והאשר"י דא"צ שיהיו כל דמי הדינר בידו אלא אפי' מעט מהם כמו בהלוואת סאה בסאה דלעיל סימן קס"ג וכן הוא במקצת ספרי הטור והוא הנכון לדעתי עכ"ל ועיין בדרישה:

סעיף קטן ט
דאורחיה בהכי ז"ל ב"י כלומר דשולחני כיון דאורחיה בהכי חשיב כאילו דינר שלו שוה כ"כ פרוטות אבל באינש אחריני אסור:

סעיף קטן י
עד דא"ל בפירוש דרך מקח וממכר כלומר שלא יאמר תן לי בדינר מעות אלא מכור לי בדינר מעות עכ"ל ועד"ר:

סעיף קטן יא
אבל מעות במעות אפילו כו' כ"כ התוס' והרא"ש בפרק הזהב כמ"ש לעיל מיניה ועד"ר:

סעיף קטן יב
וכשם שאסור למכור כו' אריש הסימן קאי שכתב שם שאסור למכור שוה י' בי"ב כו' ושניהן בגמרא וכ"כ ב"י ע"ש:

סעיף קטן יג
אם ישנן ברשות המוכר כו' ז"ל ב"י וכפי סדר לשון רבינו (דהתחיל באסור למכור) חלוקות האיסור (דהיינו באם אין לו ברשותו כלל דכתב רבינו אחר זה) הו"ל למינקט ברישא אלא דסדרא דגמרא נקט שהזכיר חלוקת ההיתר ברישא עכ"ל ב"י ולי נראה להגיה אם במקום שאם ואח"כ ואם ישנן במקום אם וא"ש דמתחילה כתב דכך אסור ליקח בזול בשביל הקדמת המעות ומפרש דהיינו אם קוצב דבר ששוה י"ב כו' והיינו דוקא באין לו וכמפורש לפני זה במכירת דינר במעות ואח"כ כתב רבינו פירוש דאם יש לו דהיינו אפי' אינו מוכן אלא צריך להמתין לו עד שיבא בנו כאן או במקום אחר רק שיהא מונח ברשותו מוכן ומסיים אבל אינו מוכן ברשותו כלל הוא דוקא אסור. אלא דלפ"ז ק"ק דהסיפא הוא מיותר במה שחזר וכתב אם אין לו מאותו דבר כלל כו' דברישא דכתב בה האיסור הו"ל לכלליהו ולכתוב אם אין ברשותו כלל:

סעיף קטן יד
אם ישנן ברשות המוכר וטעם שהקילו באית ליה כתב הריב"ש משום דכיון דמעות קונות מן התורה ואם חוזר בו מקבל מי שפרע הרי זה לענין רבית כאילו קנאם קנין גמור מעתה כיון דאין איסור במכירת פירות אלא מדרבנן עכ"ל:

סעיף קטן טו
אלא שאינו מצוי לו כו' ולא תימא ה"ה אם קונה הרבה חתיכות בגד ויש לו חתיכה אחת שמותר וכל כיוצא בזה כדלעיל גבי סאה בסאה בסימן קס"ג כי לא התירו אלא כשמלוה סכום מידות והו"ל כל סאה כאילו נאכלת ונחלטת אותה הסאה שאצלה תחתיה אבל בכאן אין דומה לנדון זה ואינו מותר רק על מה שבידו וכן תמצא בסימן קע"ה מ"ו ועד"ר:

סעיף קטן טז
וי"א שמותר אפי' במפרש כו' וכתב ב"י וז"ל נ"ל דטעמייהו דכיון דאע"ג דאזלי ד' בזוזי שרי למיתן ה' בזוזא הו"ל כמפרש אם מעכשיו כו': (אפילו אם יש לו ממנו בהקפה דכיון דמחוסר גובייגא כמאן דליתנהו דמי עכ"ה):

סעיף קטן יז
אף על פי שעתה שווי בני זרת בזוז כו' וכתבו הגהות מרדכי ודוקא שנותן לו הנהו דילועין שהיו בשעת פיסוק אבל אם נותן לו אחרות אסור:

סעיף קטן יח
דלא חשבינן ליה כמו בידו ומפרש בגמרא טעמא דאסור בגיזה וחלב טפי מבדילועין דדילועין הנוסף על הקטנות ונעשות גדולות מכח הקטנות באו דהא אי שקלת להאי בוצינא זוטרא לא אתי אחריתי בדוכתא ואם כן כיון שהקטנות היו בשעת המכר מדידיה משבח ואזיל אבל גיזה וחלב הגדלים אח"כ אינו גדל מכח מה שהיה בבהמה בשעת מכר דהא כי שקלת להאי כולה לגמרי אתי אחרינא הלכך לאו בידו חשיב:

סעיף קטן יט
ובכרם כה"ג אסור והיינו טעמא דגבי עיזי אין רגילות לזלזל בשביל המתנת יום או יומים (לכך מותר שמקבל עליו הפסד גם כן דכך יכול להפסיד כמו להשתכר עכ"ה) אבל פרדסא שרגיל לקנות בעוד שהוא בוסר ומשום הקדמת מעות עד זמן הבציר אוזיל לגביה טובא והוי אגר נטר (ואע"ג דהתם נמי אית ביה תיוהא לפעמים כגון ברד או קרח או גשמים ומפסיד הכל לא חיישינן להכי דלא שכיח הוא עכ"ה) וגם לא דמי לדילועין דדילועין פרי גמור הוא וראוי ללקיטה בשעת מתן מעות אלא שאחר כך גדלים יותר אבל כאן עדיין בוסר הוא בשעת מתן מעות ולא ראוי ללקיטה תוס' ור"י. וא"ת בהאי חילוק הו"ל ליישב ג"כ קושיא ראשונה דלא דמי לגיזה ששם גיזה עלה בשעת מתן מעות משא"כ בכרם דמתחילה הוה בוסר וי"ל דגיזה וחלב כיון דאם נוטל אלו הבאים אחריו ליתנהו כלל בעולם גריעי טפי מבוסר וק"ל:

סעיף קטן כ
וכן כותבי הזמורות כו' שאין דרכן למוכרן עד שיגדלו משא"כ בדילועין שראוין ללקיטה בקטנותן ומכרן אותן:

סעיף קטן כא
ולהניחו ביד המוכר עד שיגדיל דנפיש פסידייהו כן הוא בגמרא ופירשו רבי' שדרכן למות או להכחיש ואז יהיה הפסידא להלוקח והיינו נפיש פסידייהו ור"ח פי' שמוכר וולדות עדרו שיולדו לו בשנה זו ומשום שרגילות להפיל ע"ש וב"י הביאו (ועי' בב"י שכתב ופי' רבי' הוא ע"ד פר"ח ור"ל שהוא כעין פר"ח שקאי על מכירת עגלים ולאפוקי מפירש"י דקאי על מכירת פירות הפרדס אבל ודאי דחילוק גדול בין פר"ח לפי' הטור עכ"ה):

סעיף קטן כב
יסייעו השומרים לדוש ולהבר ל' המקרא בירמיה לזרות ולהבר ובזה מותר דלא נגמר שכירתן עד איתו זמן ושכירות אינו משתלמת אלא לבסוף ואף אם יתנו אז יותר טפי משכר דישה והברה אוזילו הוא דקמוזלי גבייהו:

סעיף קטן כג
בניסן אע"ג דבגמרא איתא ומבחרי ליה בטבת כתב ב"י דגרסת ספריו של רבי' היה ניסן במקום טבת או שסובר שבירור היין הוא עד ניסן:

סעיף קטן כד
מת שהמוכר מקבל עליו האחריות פי' כל האחריות בין אחריות דחימוץ ובין אחרות דיוקרא וזולא דלא גרע מפיסוק פירות דלקמן סי' קע"ה דיכול לפסוק אפי' ע"מ שיהיה אחריות דיוקרא וזולא על המוכר ואחריות דחימוץ נמי לא חשיב רבית דאדם אחמרא יהיב דמי ואחלא לא יהיב ומעיקרא קילקולו בתוכו היה אלא שאינו ניכר ודוקא עד ניסן איכא למימר הכי דאינו ניכר עד השתא אבל מכאן ואילך איכא למימר אע"ג דמעיקרא יין הוה אח"כ החמיץ אבל אם הלוקח מקבל עליו אחריות דיוקרא וזולא אפי' אם האחריות דחימוץ על המוכר לאחר ניסן נמי מותר:

סעיף קטן כה
וכן מותר להקדים מעות על חבית ידוע כו' כצ"ל ור"ל הואיל דנותן על חבית ידוע גרע טפי ואפי' קודם ניסן צריך הלוקח לקבל עליו אחריות דיוקרא וזולא (וכיון דקביל עליה זולא קרוב לזה ולזה ר"ל קרוב הלוקח לשכר ולהפסד לפיכך שרי עכ"ה) ועיין בדרישה:

סעיף קטן כו
אסור אפי' אם מושכו לרשותו עיין בדרישה:

סעיף קטן כז
חבית של יין ששוה עתה דינר כו' ר"ל חבית ששוה עכשיו אם מכרה לו בשנים כמו שיהיה שוה לאחר זמן (וכן משמע הלשון שכתב ואם לא מצא למכרה כו' היה לו להחזירה לבעלים ור"ל היה לו להניח ביד הבעלים עד שעת היוקר עכ"ה) והלוקח לוקח

ממנו ביוקר כדי לסחור באותן מעות דמי היין עד זמן הקיץ שקבעו יחד ואין כאן איסור רבית הואיל שהמוכר מקבל עליו אחריות שאם תארע תקלה יהא ההפסד שלו עד שימכרנה ושאם לא ימצא למכרה שירויח בה יחזירנה לו א"כ אין כאן רבית כלל. ודין השני מיירי שקוצב עליו דמי חבית זה שימכרוהו בב' והוא אינו שוה אלא א' והמותר על ב' יהיה לו בשכרו שזהו בכל ענין מותר אפי' אם האחריות על המקבל דאין כאן דמי הלואה כלל בידו שהרי מיד שימכור היין יחזור המעות ליד הנותן (משא"כ בבבא ראשונה שמחזיק המקבל בהמעות עד הקיץ ומרויח בו ושם הלואה עלה לכך בעינן שהמוכר יקבל אחריות עליו) ועד שמוכר הו"ל שלוחו ומתנה אדם עם שלוחו או עם ש"ח או שכיר להיות עליו דין שואל ודו"ק ועד"ר:

סעיף קטן כח

כדי שתמתין לי המעות כו' פי' אתעסק במעות עד זמן פלוני כך פירש"י שם:

סעיף קטן כט

אפילו אם אמר אפרענה לך מיד כשתמכר כו' אע"ג שעכשיו אינו עושה בעבור המתנת המעות שהרי צריך לפרעו לו מיד אפ"ה אסור כמו שמסיק. וא"ל א"כ למה זה עושה וי"ל דעושה כדי להתראות בהן כדי למגלי ליה תרעא (פי' כדי שיקיפו לו) כדאיתא התם בגמ' א"נ כדי שיראו בני אדם שאינו מרויח ויוסיפו על דמיו כה"ג איתא בגמרא בע"א כדי שיוזלו גביה מ"ו:

סעיף קטן ל

שפוטרין ללוקח המכס בשבילו פי' בחזרתן דאל"כ מאי רווחא אית להו וכ"כ בהגהות אשר"י וב"י בשם התוס' אנקטי להו שוקא (פי' שהיו מכריזין שלא יהא אדם רשאי למכור עד שימכרו הם עכ"ה) גם י"ל שהיה להן סחורה של עצמן ופוטרין להן מכס אף משלהן ואפי' בהליכתו מותר:

סעיף קטן לא

ע"מ ליתן להן לזמן פלוני כו' דאל"כ אין כאן הלואה אלא שליחות שבעלי בתים שולחין את חמוריהן שיקנו להם תבואה ואם החמרים רוצין לטרוח בעד הבעלי בתים מי ימחה בידם כיון דליכא הלואה לכך כתב ליתן להן לזמן פלוני דאיכא הלואה לזמן:

סעיף קטן לב

ופירש"י אפילו אחריות ההבאה כו' המ"מ כתב טעם לפירש"י כיון שאילו הוזלו פירות בינתיים במקום היוקר יותר ממה שלוקחים במקום הזול יקבלום הבע"ב סך שלקחום שם בע"כ הרי הם כשלוחים שלהם:

סעיף קטן לג
ודוקא בתבואה מותר לחמרים לעשות כן דניחא להו דמגלי להו תרעא ופירש"י דתבואה מידי דשכיח הוא ואזלי ואתו כל שעתא אמרינן דאפי' לא היה זה ממתין להם שום זמן נוח להם לטרוח ולהיות שלוחים לקבל עליהם אחריות הדרך על כך שע"י מעות של זה הם ניכרים סוחרים ומכירין אותן הבעלי בתים ונותנין להם בהקפה ע"י זה ומשתכרין א"נ דמוזלי גבייהו ופירש"י כששומעין שזה אינו משתכר מוזלו גבייהו יותר כדי שירויח ולא ימשוך ידיו מלהרגיל אצלם. אבל שאר פרקמטיא ליכא גילוי תרעא ולא מוזלו גבייהו דמי שמוכר לו עכשיו אינו מוכר לו למחר ופרקמטיא שלקח היום אינו לוקח למחר עכ"ל ועד"ר:

סעיף קטן לד
אם יש לו שם פירות מותר פירש"י דמהשתא אוקמינהו ברשותיה ואע"ג דלא משיך סאה בסאה לאו רבית קצוצה הוא אלא אבק רבית וכי יש לו לא גזור:

סעיף קטן לה
ואם לאו אסור דבשכר המתנתו נתן לו זה במקום היוקר:

סימן קעד

סעיף קטן א
מכר שדה לחבירו ואמר לכשיהיו כו' בח"מ סימן ר"ז יתבאר הדינים הללו ושם בריש הסימן מבואר דהיינו דוקא באמר כן קודם שנגמר המקח לגמרי ואם אמרו כן בשעה שמתחיל המקח אפי' התנה הלוקח כן מהני אלא מיירי בדהתנה כן ביני ביני ע"ש:

סעיף קטן ב
אסור ללוקח לאכול הפירות כו' וכתב הרמב"ם שהוא רבית קצוצה וכן בכל מקום שנזכר אסור בדין זה ולרבי' שהסכים לעיל בסימן קע"ב לפירש"י במשכנתא לא הוי אלא אבק רבית והשתא א"ש הא דמסיק רבינו וכתב בס"ס זה ופירות שאכל הוי אבק רבית כו' ולכאורה היה נראה לחלק דבמשכנתא אפי' באתרי דמסלקי מ"מ לכל הפחות תוך שנה ראשונה א"א לסלקו והוה עליה קצת דין מכר משא"כ בדין זה דאתני עמו שיחזירנו לו אימת שירצה אבל זה אינו דדין זה נלמד מדין משכנתא וכמ"ש התוס' והביאו ב"י וכמו ששם לא הוי אלא אבק רבית לפירש"י ה"ה הכא אבל הסוברים במשכנתא כהרי"ף ששם הוי רבית קצוצה גם כאן הוי רבית קצוצה:

סעיף קטן ג
ואם אומר הלוקח מדעתו כו' אינו תנאי ולא אמרינן שהלוקח ע"מ כן קנהו ולהוי כתנאי כיון שלא התנה המוכר עיין בח"מ סימן ר"ז סי"א דכתב בשם הרמב"ם שם דבכה"ג התנאי קיים והלוקח אוכל פירות ורבינו תמה עליו. ועמ"ש שם בישוב דברי הרמב"ם:

סעיף קטן ד
אסור דסוף סוף רבית אוכל דרבית ע"מ להחזיר אסור נ"י בשם רשב"א:

סעיף קטן ה
קני מעכשיו וזוזי ליהוי הלואה גבך כ' ב"י בשם הרשב"א דה"ה אם לא אמר כן בפי' כיון דקנה מעכשיו ממילא המעות הוו הלואה גביה:

סעיף קטן ו
והשיב השליח אתה והלוקח חברים כו' לרבותא נקט הכי דסד"א דה"ק איני מכניס עצמי ביניכם אלא בלא תנאי אני קונה ואם ירצה הוא להחזיר לך אחים אתם וזה שתק וקבל ממנו וה"ז כאומר יחזיר לך מדעתו קמ"ל ומכ"ש אם שתק השליח שנתקיים התנאי נ"י בשם הרשב"א:

סעיף קטן ז
ואינה יוצאה בדיינין ואע"ג דבגמרא משמע דיוצאה בדיינין פירשו התוס' והרא"ש דמשום רבית אינה יוצאה בדיינין שהוא אבק רבית אבל יוצאה משום דהוי מחילה בטעות משום דבתורת מכר ירד לתוך השדה והמכר אינו מכר ומתוך זה נתבאר שמ"ש רבינו אינו יוצאה ר"ל מטעם אבק רבית אבל מטעם מקח טעות יוצאה ב"י ועיין בח"מ ס"ס קפ"ב דשם כתב ג"כ כמ"ש כאן דמיחשב לאבק רבית ואינה יוצאה בדיינין וע"ש וכאן בדרישה שכתבתי והוכחתי דרבינו שפיר דייק וכתב דאינה יוצאה בדיינים כלל ודלא כב"י:

סימן קעה

סעיף קטן א
השער של עיירות ופסק ב"י כרי"ף ורמב"ם דאין פוסקין אלא על שער של כרכים שהם קבועים ביותר ולא על של עיירות שהם עבידי להשתנות:

סעיף קטן ב
אפילו אין לו למוכר חיטין דא"ל שקלי טיבותך ושדיא אחיזרא דאי הוו המעות בידי הייתי לוקח בזול וחשבינן כאילו לקחה התבואה ונתייקרה גביה ואף על פי שלא משך דכיון דלא הוי דרך הלואה אלא דרך מקח וממכר לא גזור רבנן גמרא:

סעיף קטן ג
עד כדי החיטין אבל לא יותר מכדי שיש לו כשלא יצא השער הואיל ופוסק עמו בדמים משא"כ בהלואת סאה בסאה דלעיל בסימן קס"ג וע"ש מ"ש:

סעיף קטן ד
וכן תבואה של לקוט שאינה טובה הוא פירש"י שלוקטים מהרבה שדות ומערבין שבולת שיפון עם שבולת חיטין:

סעיף קטן ה
אינו יכול לפסוק כו' אפילו מחדשות ומשל בעל הבית גם משל לקוט אסור לפסוק בד' עם ב"ה כדמסיק אלא ה"ק אפי' מחדשות ומשל בעל הבית אסור לפסוק בד' כלל אפי' עם לקוט דאין ביד הלקוט ליתן חדשות טובות לאפוקי חדשות של לקוט דלפעמים מותר כגון לפסוק עם לקוט וכדמסיק וק"ל ועמ"ש בדרישה:

סעיף קטן ו
ד' סאין בסלע אבל שיתנו לו ג' סאין ישינות בסלע יכול לפסוק לדעת רש"י ונראה שכן דעת כל הפוסקים כמו שאבאר:

סעיף קטן ז
של ד' לכל דכל דבר שיש חילוק בין חדש לישן אינו שער קבוע כ"כ המ"מ ועד"ר:

סעיף קטן ח
ויכול לפסוק עם לקוט מתבואתו כו' דאף אם לית ליה יזיף מלקוט חבריה:

סעיף קטן ט
אבל אינו יכול לפסוק עם ב"ה כו' מתבואת לקוט דב"ה זילא ביה מילתא דיזיף מלקוט גמרא בפרק א"נ דף ע"ב ע"ב:

סעיף קטן י
היה המוכר תחילה לקוצרים ויש לו גדיש יכול לפסוק כו' משנה שם דף ע"ב ע"ב ושם דפוסק גם כן על העביט (פירושו כמו בכומר שנתבאר בסעיף י"ב עכ"ה) של ענבים ועל המעטן של זיתים ועל הביצים של יוצר כו' ובכולהו פליגי בגמרא דף ע"ד ע"א דלרב היינו דוקא באינו מחוסר אלא ב' מלאכות ומפרש לכולהו דבהכי מיירי ע"ש ופירש"י שם במשנה דאז מותר לפסוק בכל ענין. והתוס' בשם ר"י בסוף דף ס"ג כתבו דאינו מותר לפסוק שוה ששה בחמשה כיון שעדיין צריך תיקון ואי מוזיל גביה כולי האי מיחזי כאגר נטר כו' וכמ"ש רבינו בסמוך בשמו ובזה דברי רבינו מבוארים:

סעיף קטן יא
שוה חמשה בד' נלע"ד דנקט כן ולא נקט שוה ששה בחמשה וכמ"ש התוס' הנ"ל משום דסבירא ליה דזה דוקא אסור מפני שהוא שיעור קרוב היוצא מכלל מחילה אפי' אחר שיעור הראותו לתגר ולאפוקי שוה ששה בה' כמבואר בח"מ סימן רכ"ז וק"ל:

סעיף קטן יב
בכומר אם מכניס ענבים וזיתים בכלי גדול וצוברים הרבה בתוכו והם מתחממים ומתבשלים להוציא יינם ושמנן יפה יפה קרוי בכומר לשון משום מכמר בישרא:

סעיף קטן יג
והכניס ביצים לעשות בהם קדרות פירוש ואז פוסק על הקדרות עם היוצר שהכניס עפר ועשאו ביצים שקורין מעונ"ש ועושה מהך קדירות רש"י ונראה שאינו מפרש ביצים מל' ביצה ומשום דעשה הטיט כמין ביצה דא"כ לא הו"ל לכתוב עליו בקיצור מעונט"ש בלע"ז אלא הוא מל' היגאה גומה בלא ביצה שפירושו טיט לח:

סעיף קטן יד
וכן על הזבל בימות החמה שהוא צבור קצת שכבר נרקב ונישוף בימות הגשמים שעברו ומצוי הוא לכל אדם וחשיב ברשותו רש"י בפ' א"נ דף ע"ד רע"ב ועיין בח"מ סי' רע"ד ותי"ד:

סעיף קטן טו
אלא בידי שמים כגון דילועין או מירוח דתבואה התולה ברוח:

סעיף קטן טז
חסר ג' אינו יכול לפסוק כו' דחשיב כאין לו:

סעיף קטן יז
הפוסק על השער צריך שלא ירויח בדבר כלום כגון שאם מנהג שהלוקח נותן שכר הסרסור כו' שם בגמרא דף ס"ג ע"ב אהא דאמרינן דטעם דמותר לפסוק על השער משום דאמרינן שקולא טיבותך כו' גרסינן אמר ליה רב אדא בר אבא לרבא והא בעי למיתב זוזי לספסירא (ופירש"י סרסור שמבקש למוכרין תבואה נמצא דאהני ליה הקדמת המעות דא"צ ליתן אותן) ומשני דיהיב (פירש"י צריך הלוקח ליתן דמי הסרסור להמוכר) רב אשי אמר זוזי דאינשי אינהו עבדי סרסרותא פירוש א"צ ליתן לו משום דזוזי דאינש עבדי ליה סרסרות דהחמרין מוליכין התבואה לבעל המעות עכ"ל. והרא"ש כתב כל זה והרי"ף השמיטו. וידוע שהלכה כרב אשי ואפי' הכי אין להקשות על רבינו שכתב דצריך ליתן לו סרסרות. דהא רבינו לא כתב שצריך ליתנו עכ"פ אלא במקום שיש מנהג שהלוקח נותן שכר סרסרות והיינו במקום שאין חמרין שיוליכו לבית הלוקח בלי סרסור ורב אשי לפי זמנו ומקומו כתב דא"צ ליתן וק"ל. ומכל מקום ק"ק כיון דהמוכר שפוסק עמו לא

הוציא שכר סרסרות למה צריך ליתנו לו הלוקח ומה צד רבית יש בדבר ולולא פירש"י הנ"ל היה נראה לי לפרש דהלוקח נותן שכר הסרסרות להסרסור היכא דהמנהג דגם לפסיקת השער ישנו סרסרים וקמ"ל דאין הלוקח יכול לדחות הסרסור אל המוכר באמרו איני מקבל עתה שום דבר הוא מקבל ממנו מעות ישלם לכם סרסרות. ויש לומר דהא אפוסק על השער קאי והיינו דזה שפוסק עמו אין לו תבואה משלו וצריך לקנותו אחר כך מן השוק ואז יצטרך ליתן סרסרות:

סעיף קטן יח

החסרון שראויה להתחסר פירוש שיתייבשו או שאר עניינים ואע"ג דרש"י מפרש הטעם שאין פוסקין על הפירות בד' עד שיצא השער בשוה לחדשות ולישנות משום שיתייבשו וכתבתי דבריו בדרישה א"ל לפי פירושו דה"ק אין פוסקין שיתן לו לעולם ד' ולא ינכה לו מה שיתייבשו אבל אם רוצה לנכות לו מה שיתייבשו מותר לפסוק אחדשות בד' וז"א דאם כן מאי איריא דישנות בג' אפילו לא יהא ישנות כלל בשער אסור לפסוק אחדשות בד' אלא נראה דה"ט דגזרינן דלמא יאמר אח"כ אישנות שהיו באותו זמן פסקתי עמך ולא ירצה לנכות לו מה שנתייבשו וק"ל:

סעיף קטן יט

וליתן להם פירות אחרות אע"ג דלעיל ס"ס קס"ג אסרו להלוות סאה חיטין בדוחן י"ל דשאני התם דמתני מתחלה שיתן לו דוחן זהו אסור אבל כאן כשפסק היה דעתו ליתן לו אותן פירות שפסק עליהן להכי יכול ליתן פירות אחרות ועי"ל דהלוואה שאני ודו"ק:

סעיף קטן כ

הפוסק על השער צריך לפרש כו' דינים הללו אף ע"ג דלא שייכי לענין רבית משום דדיני פוסק על השער נינהו ובגמרא נמי מיתני גבי הדדי נגרר קולמסו אחר הגמרא וכתבם כאן ב"י (וכבר כתבם ג"כ דין דפוסק על השער בח"מ סימן קע"ב ודין דמקח שנעשה באיסור שם בסי' ר"ח וע"ש בפרישה ודרישה עכ"ה):

סעיף קטן כא

צריך לפרש שאם יזדלזלו כו' הואיל שלא משך אלא נתן מעות לא נגמר המקח וכל אחד יכול לחזור בו לאחר שקיבל עליו מי שפרע:

סעיף קטן כב

שיתנם לי כשער הזול ולא מיחזי כרבית דהא אי הוה מעותיו בידו היה יכול ליקח עתה תבואה בזול משא"כ בהלוה לו סאה בסאה והוזלה שאין יכול להתנות שיתן לו אחר כך כשעת הזול ודוק והא דכתב רבינו לעיל סימן קע"ג גבי חבית ידוע דאסור אם לא מקבל הלוקח יוקרא וזולא ומ"ש מהך דהכא י"ל דשאני התם כיון דאיכא אחריות דחימוץ על

המוכר צריך שיהיה אחריות דיוקרא וזולא על הלוקח דכ"כ אחריות אם היה על המוכר יותר מיחזי כרבית ועד"ר והעיקר דחבית ידוע שאני:

סעיף קטן כג

ואם לא פירש כך והמוכר אינו רוצה אלא כשער שהיה בשעת פסיקה והלוקח רוצה לחזור בו כו' צריך הלוקח לקבל עליו כו':

סעיף קטן כד

ואם פסק כן והוזלו והמוכר חוזר בו כו' הול"ל גם כן כשחוזר בו המוכר מחמת שנתיקרו. אלא דיש בזה צד רבותא דאם נתיקרו פשיטא דצריך לקבל עליו מי שפרע דמתחילת הנתינה ידע דדרך התבואה להתיקר בימי הסתיו ואדעתא דהכי קיבל ממנו מעות כדי ליתן לו אף אם יתיקרו משא"כ בהזול דהוא דבר שאינו שכיח וה"א דיכול לומר לא עלתה על דעתי שיזולו קמ"ל:

סעיף קטן כה

וגם השליח אינו עומד במי שפרע דאין בידו למחות ולכפות את המשלח ומה בידו לעשות ואין זה מחשב שינוי ופשיעה גמורה לומר שהוא יקבלם נ"י דף ק"ז ע"א ע"ש:

סעיף קטן כו

באחד מדרכי הקנאות כו' פירוש לאפוקי אם לא נתקיים המקח אלא לענין מי שפרע כיון שנעשה באיסור בטל לגמרי ואינו מקבל עליו מי שפרע רמב"ן וא"ת והלא אין אדם מקנה דבר שאינו בעולם ודבר שאינו ברשותו וכמש"ר בח"מ סימן ר"ט ורי"א י"ל דנהי דאין אדם מקנה דבר שאינו בעולם מ"מ יכול לשעבד ולחייב נפשו לדבר שלא בא לעולם וכמש"ר בח"מ סימן ס' ס"י ומש"ר בא' מדרכי הקנאות ר"ל שהקנה לו באופן המועיל ועמ"ש עוד מזה בסימן רי"א בפרישה ודרישה:

סעיף קטן כז

והרבית שבו אין מוציאין אותו מיד המוכר נראה דאדין מי שפוסק אפירות קאי שמוכר לו בזול בשביל הקדמת מעות ואח"כ נתייקר ובא הלוקח להוציא מיד המוכר הרבית ר"ל שרוצה שיתן לו כשער הזול כמו שפסק עמו אין מוציאין מיד המוכר אלא נותן לו כשעת היוקר וה"ה בדין ראשון שמוכר לו ביוקר בשביל המתנת המעות שייך לומר שאין מוציאין מיד הלוקח ר"ל כשבא המוכר ורוצה שיתן לו המעות כשעת היוקר. ונקט רבינו רבית שביד המוכר דבמאי דסיים פתח. ויותר נראה לומר דרבית שבו דקאמר ר"ל צד רבית שבו ואתרווייהו קאי ור"ל בדין ראשון דהיינו כשמוכר לו ביוקר ודאי אם עדיין לא פרע הלוקח כל המעות והתבואה הוא כבר בידו א"צ ליתן לו כלל אלא כשער הזול אבל אם כבר נתן המעות והתבואה כבר לקח מיד המוכר והלוקח מבקש שיחזיר לו המוכר

קצת מעותיו באופן שיבא לו התבואה כשער הזול אין מוציאין הרבית מיד המוכר ואינו מחזיר לו שום מעות ובדין השני דהיינו שמכר לו בזול ונתייקר והלוקח תובע רבית שלו ר"ל ההוספה שהוסיף לו בתבואה בשביל שהקדים המעות דהיינו כשער הזול אין מוציאין מיד המוכר. וה"ה דה"מ למימר מיד לוקח אתרווייהו ברישא כפשוטו ובסיפא אם כבר נתן לו המוכר אלא חדא מינייהו נקט ומכל מקום האי מיד המוכר אתרווייהו קאי וק"ל:

סימן קעו

סעיף קטן א

להשכיר מעותיו בלשון שכירות פירוש ולא אמרינן לשון שכירות מהני דלא ליהוי רבית וכתבו התוספות אפי' אם המשכיר מקבל עליו אונסין ועד"ר:

סעיף קטן ב

וכלים מותר להשכיר כו' עד יחזיר לו כלי אחר כזה הא דמותר ליתן לו כלי אחר כזה היינו דוקא כשלא קיבל עליו אחריות אונסין אלא שאם יוציאנו מדעתו יתן לו אחר וגם השכירות דכיון דפטור באונסין אין שם הלואה עלה משא"כ בבבא שאחר זה דקיבל עליו אונסין מש"ה מסיק וכתב דאינו חייב אלא כשעת שבירה וק"ל:

סעיף קטן ג

אע"פ שמן הדין הוא פטור ר"ל כדין השוכר:

סעיף קטן ד

כיון ששם אותו בדמים ומתחייב באונסין הרי הדמים בהלואה אין להקשות הא מסיק וכתב דאינו משלם אלא בדמים שהיה שוה בשעת שבירה ונמצא דאין כאן הלואה וי"ל דלפעמים נשבר מיד ביום השכירות נמצא דצריך לשלם לו כל שומת הכלי וגם השכירות וכמ"ש בסמוך:

סעיף קטן ה

אלא בדמים שהיה שוה בשעת שבירה וא"ל הא הו"ל להשתמש ביה זמן יותר ארוך אי לא נשתבר א"כ לא הו"ל לשלם לו אלא כדי דמי שוויה של אותו זמן (ולפי מ"ש בדרישה ממשמעות ל' רבינו מיירי ששכר ליתן לו בכל חודש דינר אחד לק"מ דמה ינכה לו רק ישלם כמה ששוה בשעת השבירה עכ"ה) די"ל כיון שנשתבר אנו רואין שלא היה עומד לעשות בו עוד מלאכה ומתחילה לא השכיר לו אלא זמן שראוי למלאכה נמצא שזה סוף זמנו. וכתב ב"י ז"ל וא"ת כיון דסבר רבינו דאינו משלם אלא דמים שהיה שוה בשעה שנשבר היאך כתב בתחילת הלשון ולקצוב דמיו דמשמע שאותן דמים שקצב משלם לו ול"נ שקוצב דמיו עכשיו לשער הפחת שעד שעת שבירה כמה הוא פחות משיעור

שקצבו ואם לא היו קוצבים מעיקרא מנא הוה ידעינן כמה היה שוה בשעת שבירה עכ"ל ועד"ר:

סעיף קטן ו

ול"מ כלי שאינו נפחת מיד כו' משמע מיד הוא דאינו נפחת הא בחצי זמן שכירתו נפחת וקשה א"כ מאי ל"מ דקאמר איך לוקח שכירות הלא רבית הוא גבי' מה לי מיד או בחצי זמן י"ל דאם אינו נפחת מיד יכול להיות דלא יבא לידי הלואה אלא ישבר קודם שיפחת ואז נותן הדמים בעד השכירות ולא בעד ההלואה שהרי נתחייב בהשכירות קודם שיבא לידי הלואה ודו"ק:

סעיף קטן ז

לפי שהוא ברשות בעלים ר"ל לענין יוקרא וזולא וגם נכחשת דאל"כ היה אסור דדבר שאינו פוחת אסור להשכירו להתחייב השוכר באונסין ב"י בשם התוס':

סעיף קטן ח

כיון שמוציא אותם בגוף השדה ופירש"י ואין בו רבית אלא שחוכר ממנו שדה משובחת ומעלה לו בשכירות שדה טובה יותר משדה רעה מאתים זוז ושני כורין חיטין. ולפ"ז הא דכתב רבינו גבי אריס בסימן קס"ג דאם לא ירד מותר ובירד באתרא דהאריס נותן ואם לא יתן מסלקים נמי מותר הוא גם כן מהך טעמא דאין זה רבית אלא שחוכר ממנו שדה משובחת אבל אם ירד ועל הבעל ליתן הרי ירד על שם שדה משובחת ותו אסור להוסיף עליו בחכירות וק"ל:

סעיף קטן ט

אבל אסור לומר הלויני ק' דינרים להתעסק כו' פירש"י כיון דלא בגופה דחנות וספינה קא מפיק להו להנך זוזי אין תוספת השכר בשביל החנות והספינה אלא בשביל שכר מעות:

סעיף קטן י

מותר להרבות בשכירות קרקע כו' ז"ל ב"י ואע"ג שכתב רבינו דין זה בסימן קע"ג אגב גררא שנאו בסימן זה שכתב כל דיני שכירות בסימן אחד גם י"ל דלעיל איירי בשכירות בית וכאן איירי בשכירות שדה ויש באחד קרוב לשבח טפי מחבירו כדלעיל סימן קע"ב וגם בשדה עיקר פירות הוא בשעת קצירה. וא"ת הא כתב ב"י לעיל סימן קע"ג ז"ל ובסימן קע"ו הוא עיקר דין זה ושם כתבתי דינים דשייכי לדין זה כי בסימן זה לא כתב רבינו אלא אגב גררא עכ"ל. נמצא דבסימן קע"ג כתב דשם כתב רבינו אגב גררא וכאן סימן קע"ו כתב דמ"ש כאן הוא אגב גררא. ונ"ל דמ"ש ב"י בסימן קע"ג ה"פ כיון שבסי' קע"ו עיקר מקום דין זה מש"ה קבע ב"י שם הדינים השייכים לדין זה ורבינו לא כתב בסימן קע"ג

אלא אגב גררא אלא דאכתי קשה ליה כיון דמ"מ כתביה למה חזר וכתבו בסימן קע"ו ע"ז כתב כאן דאגב גררא חזר רבינו וכתבו כאן ולא סמך נפשו אמ"ש בסימן קע"ג וק"ל:

סעיף קטן יא
הרי הוא לך בסלע לחדש והטעם ע"ל בסימן קע"ג במ"ש וכ"ש שמותר בכה"ג בשכירות אדם דהא דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף ילפינן משכירות אדם דכתיב ביה כשכיר שנה בשנה כ"כ המ"מ וב"י:

סעיף קטן יב
סלע ליום שהוא ד' דינרין ועד"ר בס"ס זה שכתבתי שם דינים מעניני רבית:

סימן קעז

סעיף קטן א
או סחורה אחרת אלא מפני שרוב המקבלין היו נוהגין כן בצאן לכך נקרא צאן ברזל רש"י:

סעיף קטן ב
שהחצי שלוקח ממנו פי' המקבל:

סעיף קטן ג
הוא מלוה שהרי הוא באחריותו כשאר מלוה:

סעיף קטן ד
כמה היה רוצה ליקח כו' (אבל אינו משלם מכל העסק אלא מחציה שהוא פקדון רש"ל עכ"ה) ז"ל ב"י נראה שפי' רבינו כן דברי הרא"ש בפי' פועל בטל שכתב בדף קמ"ד ע"א ול"נ שאין לפרש כן דברי הרא"ש ודברי התוס' שבדף ס"ח ודברי סמ"ג שבמ"ע סימן פ"ב שהרי כולם הקשו לפירש"י מדקאמר בגמרא אבל סיפא דנפיש טירחא אימא לא סגי כפועל בטל והשתא הלא לפי מה שהיא כבדה נוטל יותר ואמאי ס"ד דלא תיסגי כפועל בטל ואם כדברי רבינו גם לפירושם קשה דהא פשיטא שאע"פ שאדם זה בטל לגמרי אינו נשכר למלאכה כבדה כ"כ בזול כמו למלאכה קלה לכנ"ל לפרש דבריהם דאומדין כמה רוצה ליטול פועל אחר כדי לבטל ממלאכתו לגמרי דהשתא בין שנותנין לו מלאכה קלה בין שנותנין לו מלאכה כבידה שיעורו שוה ע"ש שהאריך. פי' לדבריו שהעסק שהוא מקבל להתעסק אע"פ שהוא כבד א"צ ליתן לו לפי אותה מלאכה אלא כשיעור שאדם רוצה ליקח ולבטל ממלאכתו ראשונה שפסק בה כבר שאין משערין כלל לפי אותה מלאכה שהוא מקבל אלא לפי אותה מלאכה שהיה מתעסק בה כבר שהשתא בטל ממנה וק"ל אבל מ"ו בהג"ה לגמרא ונדפס בחכמת שלמה בפרק א"נ דף ס"ח כתב דדברי הטור נכונים וכן פי' הר"ן ועד"ר:

סעיף קטן ה
וה"מ ר"ל שצריך ליתן לו שכר טרחו:

סעיף קטן ו
ואפילו בדינר א' רשאי (ואפי' בפחות מדינר נ"ל רש"ל עכ"ה) ובזה בין יש לו עסק אחר או אין לו שווין וסגי בשיש לו קצת ריוח טפי מבעל המעות רק שאם מתבטל ממלאכתו צריך לפסוק עמו בדבר ידוע טפי אפי' בדינר סגי שיתן לו בין יהיה ריוח או לא יהיה ואם אינו מתבטל שיקח דינר מהריוח תחלה אם יהיה ריוח כ"כ ב"י בשם רבי' ירוחם והוא ממה שאמרו בגמרא מותר שליש בשכרך ואפשר דלא ס"ל לרבינו כן שהרי לא הזכיר האי שליש בשכרך וס"ל כמ"ש ב"י בשם הרמב"ם דאם פסק מתחילה עמו אפי' לא פסק עמו שיתן לו דינר בודאי אלא אם יהיה ריוח יתן לו מה שפסק אפי' אם מתבטל ממלאכתו:

סעיף קטן ז
ואינו פוסק ר"ל ואינו רוצה ליתן לו כפועל בטל בכל יום שיקח המקבל כו': (ונמצא שתות כל העסק כו' ר"ל שהעסק הוא סך ת"ר זהו' והוא מקבל עליו הפסד מר' זהובים ונוטל ריוח מש' זהו' נמצא שנוטל ריוח מק' זהו' ואינו מקבל עליו הפסד וזהו שתות כל העסק עכ"ה):

סעיף קטן ח
או שלוקח שני חלקי הריוח ז"ל ב"י מדברי רבינו משמע שסבר כהרמב"ם שיד המתעסק על העליונה שביה תליא ליתן לו או שליש ריוח או ב' תלתי הפסד ותמהני שזה כנגד דעת הרא"ש בהמקבל דף ק"ד כו' ע"ש ועיין בדרישה וע"ל בסי' (זה סעיף ל"ז עכ"ה) דמשמע דאם כתבין דיהיב ליה פלגא באגר ובהפסד מיד בפעם הראשון כשיהיה ריוח הברורה ביד הנותן לאמר אני אקבל חצי הריוח ומכאן והלאה אם יהיה הפסד אקבל על ב' חלקים בהפסד וכן איפכא: (או כיוצא בזה עי' פירושו בסמוך בס"ט ובדרישה ס"ה עכ"ה):

סעיף קטן ט
וה"מ שצריך ליתן שכר טרחו ארישא דמילתא קאי וה"ק ה"מ שצריך ליתן שכרו כפועל בטל אם לא פסק עמו וה"ה תרי תלתי באגר כו' אם אינו ירצה ליתן לו כפועל בטל כדפרישית היינו בחנוני וכיוצא בו כו' אבל באם פסק עמו על העסק בדבר ידוע דין החנוני ודין מאן דאית ליה עיסקא אחרינא שוה דכל שריוח המתעסק יתר על הפסדו שרי ומ"ש לפני זה או כיוצא בזה שנותן לו דינר כו' מיירי דאית ליה עיסקא אחרינא ואע"ג שלא פסק עמו מתחילת העסק סגי בהכי כמ"ש אחר זה ז"ל אבל מאן דאית ליה עיסקא אחרינא כו' לא בעי אגרא כולי האי ר"ל אלא סגי בדינר כמ"ש. ומ"ש בתחילה אבל אם רוצה לפסוק עמו על כל העסק כו' מיירי בין אית ליה עיסקא אחרינא או לית

ליה עיסקא אחרינא ומ"ש ותקנת חכמים הוא כו" שיקח המקבל חצי הריוח כו' מיירי דלית ליה עיסקא אחרינא כן משמע כל זה מדברי ב"י אבל אין פירושו עולה יפה מכח כמה קושיות ועיין בדרישה ולכן נראה דמ"ש או כיוצא בזה שנותן לו דינר כו' ר"ל דנותן לו דינר מכיסו עכ"פ הן יהיה ריוח או לא יהיה דלפעמים ניחא ליה בזה הריוח הידוע מתרי תילתי באגר אם שיהיו על הספק ומ"ש לעיל באם רוצה לפסוק על כל העסק בדבר ידוע אפי' בדינר אחד רשאי ר"ל היינו אם יהיה ריוח יטול דינר ואם לא יהיה לא יטול כלום ומ"ש וה"מ שצריך כו' קאי לתלת דינים הנ"ל דהיינו באם לא פסק דצריך ליתן לו או כפועל בטל או תרי תלתי באגר או דבר ברור וידוע היינו דוקא בחנוני אבל אם יש לו עסק אחר לא בעי אגרא כולי האי אלא אפי' בדינר אחד ואינו ברור סגי ואפי' לא פסק ומ"ש לעיל אבל אם רוצה לפסוק עמו על כל כו' מיירי דלית ליה עיסקא אחרינא ומ"ש וה"מ שצריך ליתן שכר טרחו בחנוני כו' הלשון אינו מיושב יפה דמשמע דוקא בחנוני צריך ליתן שכר טרחו אבל אי אית ליה עיסקא אחרינא א"צ ליתן שכר טרחו והא צריך ליתן לו ג"כ אם יהיה ריוח ונראה דה"ק וה"מ שצריך ליתן שכר טרחו ר"ל שצריך שיהיה לו עכ"פ שכר בשביל טורח שלו ועד"ר שהארכתי הרבה בזה וכתבתי עוד פירושים אחרים על דברי רבינו:

סעיף קטן י

שיש לו בהמות לעצמו ז"ל ב"י מדברי רבינו משמע שהעסק שהוא מקבל צריך להיות ממין הראשון וכ"כ הסמ"ג וכן הוא משמעות הגמרא אבל מדברי הרי"ף והרא"ש משמע אפי' עסק אחר ע"ש:

סעיף קטן יא

כשומר חנם לפי שאינו נושא שכר על שמירת הממון אלא על שמתעסק בו והראב"ד סבר מ"מ בההוא הנאה דמשכח זוזי למעבד בהו עיסקא חשיב כאילו נוטל שכר על שמירתן כשוכר שחייב משום הכי:

סעיף קטן יב

האונסים על המקבל ומיירי בנתן לו ג"כ שכרו כפועל בטל או אינך תקנות הנ"ל ודו"ק ומוכח כן מדברי ר"י שמסיק בשמו שאסור אא"כ יהיה כל אחריות על שניהן ואז ודאי צריך ליתן לו ג"כ שכר טרחתו:

סעיף קטן יג

רק שיהא אחריות הזול על הנותן ר"ל גם על הנותן דשניהן יהיו שוים בו וק"ל:

סעיף קטן יד
האונסים גם על הנותן כלומר כל האחריות אפי' דאונסין וזול על שניהם בשוה בשכר והפסד ולא שיהא הנותן קרוב לשכר ורחוק להפסד כמו לדברי ריב"ן ב"י:

סעיף קטן טו
אבל אם קצץ בדבר ידוע עד"מ שאמר אתן לך ב' זהובים מסך מה עד זמן פלוני:

סעיף קטן טז
אפי' אם כל האחריות על הנותן אסור כו' וא"ל הא כתב רבינו לעיל בסימן קס"ח מלוה אדם לחבירו מנה על תנאי כו' עד שיהא ב' מנים כו' די"ל דשאני התם דא"ל שכל הריוח יהיה שלו עד שיעלה לב' מנים ולא חשיב דבר קצבה דהוי כאומר לחבירו הא לך מעות הללו ועסוק בהן לצרכי אבל הכא דלא אמר שכל הריוח יהיה שלו עד שיעלה לב' זהובים אלא אמר סתם שיתן לו ממעותיו ב' זהובים ריוח אע"פ שהנותן מקבל עליו כל האחריות ואם לא יהיה ריוח לא יתן לו כלום מ"מ הואיל שעשה קצבה מיחזי כמלוה ברבית וזהו שכתב משום דמיחזי כמלוה ברבית ואתי לאחלופי ברבית גמורה ר"ל מן הדין הוא מותר כההיא דלעיל סימן קס"ח אבל מ"מ הואיל שקצץ אסור משום מראית עין. והכלל דבסימן קס"ח מתחלה קודם שיעלה לב' מנים אין כאן לא הלואה ולא עסק אלא עבדו הוא ששכרו לעסוק לו ונותן לו שכירתו גם כל האחריות על הנותן והו"ל כמו ששולח עבדו לעסוק בסחורתו ולאחר שנעשה הקרן ב' מנים נעשה כולו מלוה בידו ונוטל ממנו המתעסק כל הריוח משא"כ כאן דמתחלת העיסקא אמר הנותן להמקבל הרי לך סחורתי ועסוק בה לטובתך והריוח יהיה שלך אלא שתתן לי ממנו איזה דבר קצוץ אף ע"פ שמקבל עליו האחריות מ"מ זהו מחליף באומר לחבירו הרי אני מלוה אותך לטובתך ע"מ שתתן לי דבר מה קצוץ. ומיירי כאן אפי' אינו מבקש הדבר קצוץ אם לא שיהיה להמקבל ריוח דאל"כ קשה מדכתב ר' ישעיה אפי' כל האחריות על הנותן ל' אפי' משמע דאיירי בין אם אחריות על הנותן בין אינו על הנותן א"כ קשה למה כתב דמיחזי כרבית כו' הא רבית גמור הוא אם אינו מקבל ואיפכא הל"ל אפי' אם מקבל הנותן עליו אחריות אפ"ה אסור משום דמיחזי כו'. מיהו הל' דקצץ אינו משמע הכי גם במהרי"ק שורש קי"ט הנ"ל מוכח דמקציצה ממש אף שלא יהיה בו ריוח דוקא מיירי ומ"ש דמיחזי כרבית צ"ל דהיינו משום דקיבל עליו כל האחריות:

סעיף קטן יז
כפי המנהג בענין שלא יהא בו כו' כתב ב"י ז"ל אין לפרש דה"ק שאם המנהג בענין שיש הפסד למקבל אין עושין ע"פ אותו המנהג כיון שיש בו רבית. דא"כ לא היה תולה הדבר במנהג כמו שתלו אותו בברייתא אלא ה"ק שאם המנהג שהמקבל מביא הפירות

על כתיפו אין ספק שיביאם ולא יתן לו שכר כתף שמאחר שהמנהג כך אין כאן הפסד למקבל אבל אם המנהג שיתן הנותן שכר הכתף אם נאמר למקבל שיביא הפירות על כתיפו או שיפרע שכר הכתף הרי יש הפסד למקבל משאר מקבלין ועד"ר:

סעיף קטן יח

דאפי' היתה העיסקא כו' הל' קצת דחוק דאיך מביא רבינו ראיה מדין שעדיין לא הודיענו שהדין כן ואף שהוא פשוט בגמרא אין דרך רבינו בכך ומה טוב היתה גירסת ואפי' אלא שלא רמה ידינו להגיה כן. שוב מצאתי בהדיא בטור של קלף כתוב ואפי' בוי"ו וק"ל:

דאפילו היתה העיסקא בבית המקבל כו' ר"ל הנותן כשלקח הסחורה בשוק הביאה והפקידה ביד המקבל ואח"כ התנו זה עם זה שיקחה בתורת עיסקא מעלה אותה כשער בשוק כו' ר"ל שמין אותה כאילו היתה בשוק ואז היה צריך ליתן שכר לכתף ע"ד משל ב' דינרים להוליכה לבית המקבל גם עתה יתן הנותן ב' דינרים למקבל שישא ויתן בהם ויהיה גם שכרם לאמצע וכשבאין לחלוק יטול הניתן דמי הסחורה והב' דינרים בראש והשאר יחלוקו וזה שכתב וזה נוטל המקבל תחילה ר"ל נוטל לישא וליתן עמהן והשכר יהיה לאמצע וזהו דוקא אם המנהג שהנותן נותן שכר הכתף אבל אם המנהג שהמקבל בעצמו נושא בכתפו או שהוא נותן שכר הכתף אז פשיטא שאין הנותן צריך ליתן לו כלום כל זה משמע מדברי ב"י וע"ש ועד"ר. ומ"ש דאפי' היתה העיסקא בבית המקבל כו' ר"ל דאפי' אם הסחורה כבר בבית המקבל וא"צ להוציא כלום לשכר הכתף להוליד הסחורה לבית המקבל אפ"ה צריך הנותן ליתן להמקבל מה שהיה צריך ליתן לשכר כתף אינו היה בשוק או בבית הנותן מכ"ש אם צריך להוציא שכר כתף להוציא ולהכניס שזה יתן הנותן ולא המקבל. מיהו קשה ממ"נ אם נמכרת הסחורה שם בבית המקבל נמצא דלא יהיה להמקבל שום הוצאה ולא טירחא א"כ למה תקנו חז"ל שיתן הנותן ליד המקבל שכר כתף הלא אין כאן צד רבית בפרט מאחר שכבר נתן הנותן שכירות לכתף שנשאן לבית המקבל ואם אחר זה ימכר העיסקא בשוק מכ"ש לא יתן ליד המקבל כלום אלא לכתף שישאנה לשוק לכן נ"ל דמיירי שהעיסקא הלזה היה תחילה של זה המקבל וזה הנותן סלקו בדמים והניחו ביד זה המקבל לחצי ריוח ומיירי נמי שהעיסקא נמכרת בבית המקבל וא"צ להוליכן לשוק ובזה קאמר שצריך הנותן ליתן ליד המקבל שכר כתף שהיה צריך ליתן להביאם מהשוק או מבית הנותן לבית המקבל במקום שנמכר שם. והשתא א"ש שתקנו שצריך ליתן לו זה בראש משום שהמקבל טרח בכל נפשו עד שאסף והביא הסחורה לביתו. והשתא א"ש נמי מ"ש וזה נוטל המקבל תחילה שלוקח זה לכיסו ומחשב שכירות זה על הסחורה כגון שמתחילה הוציא בקרן הסחורה י' זהובים ועכשיו

הוציא על שכר כתף חצי זהב נחשוב קרן הסחורה בעד י' זהובים וחצי ויטול הנותן אחר זמן קרנו בראש. ומה"נ אמר שהיה העיסקא בבית המקבל. דר"ל שמכירת העיסקא היה בבית המקבל וא"צ להוליכה על השוק. ומש"ר אחר זה וכ"ש אם יש להמקבל סחורה כו' שם אשמעינן ענין אחר דאם נתיקרה בידו דאצ"ל דלא ליתנם להחברותא בהקרן שלו וק"ל:

סעיף קטן יט

ורוצה ליתנה בדמי העסק כו' ר"ל שהנותן נתן לו מעות לקנות בהן סחורה להתעסק בה והמקבל רוצה ליקח סחורה שלו לצורך השותפות בעד המעות שנתן לו הנותן (ומקבל עליו באותו סחורה לסחור לזמן ידוע והריוח לאמצע עכ"ה):

סעיף קטן כ

הנותן לחבירו בהמה בעיסקא כו' עד ובוולדות מקום שנהגו כו' בפ' א"נ דף ס"ט ע"א מייתי שם גמרא שני ברייתות בראשונה תני השם בהמה לחבירו באתונות חייב לטפל בה י"ח חודש כו' וכמ"ש ל' בדרישה ובריייתא שנייה תני ז"ל תניא אידך השם בהמה לחבירו עד מתי חייב לטפל בולדות בדקה ל' יום כו' ומשמעות ברייתא קמייתא היא דמיירי בנותן מין אתונות או בהמה דקה לגדלן באופן שישביחו הן בעצמן כאשר נעשין גדולים וגם נשבחו בשומנן וע"ז קאמר דאין שום א' יכול לחזור תוך הזמן מפני שטיפולן בהוצאה והכנסה ומזונתן אינן שוה בשני השנים. ורבינו עירבבם וכתב הנותן לחבירו בהמה בעיסקא שיחלוקו בגיזה ובולדות באתונות חייב לטפל כו' ובולדות כו' משום דס"ל דבכלל נותן בהמה לעיסקא הן תרווייהו דנותן לו כשהן קטנים ואצל המקבל יגדלו ויעשו גיזה וגם יולידו אצלו וק"ל:

סעיף קטן כא

כל אחד מעכב על חבירו פי' מלחלוק בולדות ובגיזה שהוא הריוח כמ"ש רש"י בפ' א"נ דף ס"ט ע"א והרמב"ם בפ"ח מהל' שלוחין והטעם לפי שהמקבל יכול לומר אילו הייתי יודע שתחזור כך אחר שנה ראשונה לא הייתי מתרצה בחצי השבח בשנה הראשונה שטיפולה מרובה שצריך להוציא ולהכניס הבהמה ורווחא מועט משא"כ בשנה שניה שהוא בהיפך שכבר נתגדלה ומשתמנת בכל יום ששבחה ורווחה מרובה וטיפולה מועט שיכולה לצאת ולכנוס מעצמה רק שבשנה שניה צריכה יותר למזונותיה מבשנה ראשונה לכך יכול הנותן לעכב ולומר לא נתרציתי מתחלה ליתן לך חצי השבח אלא משום שהוצאות פרנסותיה מרובה בשנה ב' לכך יכול כל אחד לעכב מלחלוק הריוח שוה בשוה משא"כ בשאר פועל ששכירות חצי יום ראשון הוא כמו חצי יום השני לכך יכול פועל לחזור אפי' בחצי יום וליטול שכרו וכמ"ש בס"ס זה:

סעיף קטן כב
ובוולדות מקום שנהגו לחלקם כו' ר"ל אם רוצה לטפל בבהמה עצמה שקיבל כ"ד חדשים אלא שרוצה לחלוק בולדות מיד שנולדו (דאז חצי השבח הוא שלו מחמת שבח האם שהוא חלקו ובמחצה השני שהוא של חבירו יטול החצי שבח דנעשה עיסקא בפני עצמה וכדרך שנוטל בפרה חצי שבח עכ"ה) ואינו רוצה לטרוח בחלק הנותן בחנם:

סעיף קטן כג
בדקה ל' יום ובגסה נ' יום פירש"י כדרך שפרט לך הכתוב בטיפול הבכור שחייב ישראל לטפל בו בדקה ל' ובגסה חמשים ואח"כ נותנו לכהן ויליף לה בבכורות מקראי:

סעיף קטן כד
ומשם ואילך ר"ל שחלק והודיעהו כדבסמוך או ששם אותו בפני ג' והתנה בפניהם וכמ"ש בסמוך כן פי' ב"י דברי רבינו והוא דוחק דא"כ עיקר חסר מן הספר והו"ל לרבינו לכתוב דין זה תחלה ולכתוב בסגנון זה ובמקום שאין מנהג יגדלם המקבל בדקה ל' יום כו' ומשם ואילך אם אינו רוצה להטפל בחלק חבירו בחנם יחלק ויודיעוהו לחבירו ואחר שיודיעוהו יטול ג"כ מחלק חבירו חצי השבח. וע"ק דאם מיירי שחלק עמו נמצא שאין לו חלק בבהמת. חבירו כ"א כעיסקא דעלמא דבהמות שמוסר לרועה שיש לו בהמות וקשה א"כ למה לא צריך ליתן לו קצת שכירות וכמ"ש בסמוך ואין לומר דמיירי שלא חלק אלא שהתנה בפניהם שלא יטרח בחנם דא"כ גם בסמוך הו"ל למכתב דאם בא לחלק סגי שחולק בפני ג' למה כתב שצריך שיודיעהו. וע"ק אי מיירי ברישא שהודיעהו למה לן האי דינא שיטול ג"כ מחצה בשל חבירו הן עצמן יעשו השואה ביניהן על מחצה או שליש כטוב בעיניהן ונצטרך לומר דמיירי שהודיעהו והוא לא אשגח ביה וכל זה דוחק ובאמת קושיא זו האחרונה קשיא ג"כ לפירש"י ע"ש. לכן היה נלע"ד דרבינו בשיטת התוס' הולכים כי תלמידי רשב"א ונ"י כתבו בשם התוס' והביאו ב"י דס"ל דמיד בכלות ל' יום לדקה ונ' לגסה נוטל בשבח ג' חלקים אפי' בלא שום הודעה להנותן ולא לג' ובלא שום תנאי דכיון דמתחילה בתורת עסק ירד בה דהיינו למחצית שכר אדעתא דהכי מטפל בהריוח שיהא נוטל בה לעולם בענין זה ולא דמי להניח בנים גדולים וקטנים דעכשיו באים גדולים לירד בחלקם של קטנים והיינו דקתני בברייתא סתמא מכאן ואילך נוטל מחצה שלו וחצי מחצה של חבירו ולא מצריך לאתנויי עלה עכ"ל תלמידי הרשב"א והאריכו עוד ביאור על לשון הגמרא ובסמוך אכתוב לשונם. ונלע"ד דגם רבינו ס"ל כדעת התוס' ומש"ה סתם וכתב ברישא ז"ל ומשם ואילך נוטל חצי השבח כו' ור"ל אפילו סתם ובלא חלוקה איירי והשתא א"ש שאי"צ ליתן לו חבירו שום שכר על חצי חלק שנעשה בידו פקדון מפני שיש לו קרן בכל בהמה עצמו וכמ"ש בסמוך בפרישה ומ"ש אחר כך

ז"ל ואם בא לחלק כו' עד ועדיין הן שותפין כבתחילה ליקח כל אחד שהמחצה נראה דר"ל כבתחילה קודם שחלקו שאז היה נוטל ג' חלקים מן הסתם כמ"ש גם עתה לא יטול יותר וקמ"ל דל"ת כיון שחלקו צריך ליתן לו חבירו ג"כ שכר על חצי הפקדון או תרי תלתי באגר ופלגא בהפסד כיון שאין לו חלק בבהמת חבירו עצמו קמ"ל דלא דכיון דלא הודיעהו בטלה החלוקה נמצא שיש לו חלק בכל בהמה. וכן צריכין לומר לשיטת התוס' הנ"ל פי' בסוגיא דגמרא והנה אעתיק ל' הברייתא והגמרא שם דף ס"ט ע"א ל' הברייתא מכאן ואילך נוטל מחצה שלו וחצי מחצה בשל חבירו ושם בגמרא גרסינן רב מנשיא בר גדא שקל מחצה שלו וחצי מחצה בשל חבירו אתא לקמיה דאביי א"ל מאן פלג לך ועוד מקום שנהגו לגדל הוא ותנן מקום שנהגו לגדל יגדילו עכ"ל הגמרא ומסיק תלמידי הרשב"א הנ"ל וכתבו דאביי תרי טעמי קא"ל לרב מנשיא חדא לבטל החלוקה והיינו מאן פלג לך ואידך לפוטרו לגמרי והיינו מקום שנהגו לגדל הוא והכי משמע בירושלמי כו' עד וכן נראה עיקר עכ"ל. הרי לפנינו דלשיטת התוספות ותלמידי הרשב"א הנ"ל לא פטרו אביי לגמרי כ"א מטעם כיון שאותו מקום נהגו לגדל הוא משמע ומוכח הא במקום שלא נהגו לגדל יתר על זמן ל' בדקה ונ' לגסה אע"פ שהחלוקה בטלה מ"מ צריך ליתן לו חצי חלקו ודו"ק. וכיון דתלמידי רשב"א כתבו שזה הפי' עיקר ושכן הוא איתא בירושלמי מסתבר למימר שכן הוא דעת רבינו בפרט מאחר שהתוס' פירשו כן וידוע שרבינו על הרוב ומסתם אחר פי' התוס' נגרר. ואף א"ת שרבינו במ"ש בסיפא שאם חלק ולא הודיעהו אינו נוטל אלא החצי ר"ל כפשוטו מ"מ י"ל דשאני הכא דכיון דחלק גילה דעתו דלא רצה להיות שומר שלו בלא חלוקה וכיון שהחלוקה בטלה אין לו גם כן שכר בחלק חבירו משא"כ בשלא חלק ועסק בסתם יותר על זמן דודאי רבינו ס"ל כתוס' ותלמידי רשב"א הנ"ל וק"ל:

סעיף קטן כה

נוטל חצי השבח פי' דהיינו שבח חלק ולדות שלו והחצי מחלק השני שאותה החצי נעשה עיסקא בפני עצמה:

סעיף קטן כו

ואין צריך ליתן לו כו' מחלק השני דהיינו מחלק רביעי של חבירו:

כיון שצריך לטרוח כו' בשביל חלקו וז"ל רש"י ואף על גב דחצי אחריות של מחצית חבירו עליו כיון דבעי למטרח בה משום מחצה שלו שהוא קרן גמור ואיני מלוה וכי טרח משום דידיה קטרח ולא מחזי כרבית עכ"ל ור"ל שלא דמי לעיסקא אחרת שאמרינן לעיל שצריך ליתן לו שכר טרחו דהתם אין למקבל בגוף הממון כלום רק שהחצי הוא מלוה עליו ולכן מחזי שטרח בחלק הפקדון בשביל המלוה אכל הכא חצי הולדות הם

שלו לגמרי ואינו מלוה אצלו ולכך הואיל שהוא צריך לטרוח בכל ולד וולד בשביל חלקו לא מחזי כרבית. ובזה נתיישב נמי דלא תקשה מאי שנא מרועה שיש לו בהמות אחרות לעצמו ולוקח בהמות לעיסקא שא"צ ג"כ לטרוח יותר בשביל העיסקא שכתב רבינו לעיל שאינו נותן לו שכר כולי האי. משמע אבל מ"מ צריך ליתן לו קצת שכר וכאן אינן נותן לו כלל. דשאני הכא שיש לו קרן החצי בכל בהמה עצמו משא"כ ברועה שבהמות שלו לחוד והעיסקא לחוד:

סעיף קטן כז
ואם בא לחלוק פי' הולדות ולבסוף ל' בדקה ולבסוף נ' לגסה:

סעיף קטן כח
צריך להודיע לחבירו כו' כתב ב"י וה"ה אם שם אותו בפני ג' דמהני (ורבינו חדא מינייהו נקט עכ"ה) כמ"ש הרמב"ם בפ"ח מהל' שלוחין (ועיין מ"ש בסמוך):

סעיף קטן כט
ליקח כל אחד החצי פי' ואינו נוטל משל חבירו כלום ונראה מדברי ב"י דטעמא משום דכיון דהו"ל לעשות השומא בב"ד או להודיעהו ולא עשה לפיכך השומא בטילה לגמרי ומחל הוא על השבח והוי כהא דתנן בב"ב אם אמרו גדולים ראו מה שהניח לנו אבא כו' השביחו לעצמן הא לאו הכי הוי לאמצע ושכ"כ הרמב"ם בפ' הנזכר:

סעיף קטן ל
שאין לילך אחר מנהגן כ"כ הרא"ש בפ' א"נ דף קמ"ד ע"ב וזה תלוי בגירסת הברייתא:

סעיף קטן לא
לא יצרף הקרן עם הריוח פירוש לא ישום כך וכך יהיה ריוח בחצי שלו וזוקף מחצית הריוח עם הקרן וכותבין בשטר פלוני חייב לפלוני כך וכך פירש"י בפרק א"נ דף ס"ח ע"א ועיין בדרישה. וכתב רבי' ירוחם שאם כתב בפי' בשטר (פי' דוקא בשטר דאז אף אם ימות יראה לעינים שהתנו משא"כ כשהתנה כן ע"פ וכמנהג אמימר וק"ל) דאי א"ל דלא הוי בהו רווחא מאמין אותו מותר:

סעיף קטן לב
וכן לא יכתוב עליו ש"ח כו' פי' אפי' מהקרן לבדו משום דכיון שאינו מפורש בשטר שהוא עיסקא הו"ל כולו מלוה ואם היה נפסד הכל היה יכול לגבות זה כל הקרן הכתוב בשטר ב"י:

סעיף קטן לג
דנין אותו להתיר כלומר הואיל שגברא רבא הוא פירשו דפלגא נמי אהפסד קאי וי"ו דוהפסד הוא במקום או וה"ק יטול פלגא באגר וממילא משמע דדרי מארי עיסקא תרי תלתי בהפסד או פלגא בהפסד אם ירצה וממילא משמע דשקיל בריוח תרי תילתי ב"י.

והא דלא קאמר דדיינין לגברא רבא לזכות ואמרינן דודאי נתן לו שכר טרחו ואזי יהיה העסק פלגא בשכר ופלגא בהפסד דאם כן הו"ל למכתב בשטרא ומדלא כתב ודאי דסמך אתיקון חכמים וכמ"ש בריש הסימן:

סעיף קטן לד

יקבל החצי כפי תנאו פי' הנותן: (ואם יש בו ריוח לא יקבל כלום א"ל יתן לו שכר טרחו כמ"ש לעיל ותקנת חכמים הוא למי שנותן לחבירו סתם ואינו פוסק כו' שאני הכא שכתב בשטר גרע טפי דמחזי כרבית עכ"ה):

סעיף קטן לה

אני אטול החצי מיד ר"ל מריוח שיש עתה אטול החצי מיד ואחר כך אם יארע שיפסיד אקבל בהפסד ב' חלקים או איפכא:

סעיף קטן לו

ואין בזה חילוק כו' ר"ל בחילוק האחרון וע"ל סימן קס"ח: (המושיב חבירו בחנות לא יהיה לוקח ומוכר כו' דוקא חנוני אסור ליקח ולמכור אפי' במעות שלו כמ"ש בר"ס זה דאם היה אומן לא יעסוק באומנותו אבל הנותן לחבירו עיסקא יכול ליקח ולמכור במעות שלו וכמ"ש רבינו בס"ס זה עכ"ה):

סעיף קטן לז

אינו יכול להוציאם לצורכו כו' דהנותן יכול לומר לו דמתוך שתשתכר בשלך תטרח ותתעסק בה יפה רש"י בהמקבל דף ק"ז ע"ב:

סעיף קטן לח

ול" נדדבר פשוט הוא זה פירוש ל"נ שבדין זה מירי הגמרא דפשוט הוא ולא הוי צריך לאשמועינן ועיין בב"י מ"ש ע"ו:

סעיף קטן לט

נוטלו בעל הממון כו' דלכך נקרא עיסקא דלא יעשה מטלטלין אצל בניו אם מת גמרא (כו' ולא אמרינן כמו שמטלטלין אין ב"ח גובה מהן כך לא יטול הנותן את העסק הזה עכ"ה) ואפי' קודם כלות זמן העיסקא ח"מ ועד"ר: (ונוטלין מאותו חלק ב"ח והאשה ר"ל דהם נוטלין לפי תקנת הגאונים דמטלטלין דיתמי משועבדים לב"ח כמ"ש בח"מ סי' ק"ז עכ"ה):

סעיף קטן מ

נתן המתעסק מתנה מהמטלטלין כו' דקדק רבינו וכתב ונתן המתעסק דלא הוה לקבל ממנו במתנה כיון שאינו שלו אבל אם מכר המתעסק אין בעל הממון מוציא מידם דהא כל עיסקא ניתן למכר וברשות קנהו ממנו. ומ"ש אחר זה אפי' שינה ומכרם לאחרים חייב לשלם פירוש הנותן הראשון ואם אין לו חייב לשלם המקבל ממנו במתנה ולא זה

שקנהו ממנו או קיבל ממנו במתנה דאותו לוקח או מקבל מתנה ברשות לקחו מידו שלא ידע שמשל עסק הוא וק"ל:

סעיף קטן מא
אלא יסלקו כל שטר לפי תנאם פירוש ונמצא המקבל הוא מרויח שהרי בהפסד אין לו אלא שליש או יש לו בריוח ב' חלקים ואצ"ל שבכל עסק היה להן תנאי מיוחד כגון בזה תרי תילתי באגר ובזה תילתא בהפסד והשתא א"ש מה שמסיק וכתב דאם כתבם בשטר אחד כו' ולא חילק מיניה וביה בין היה שני מיני תנאים להיה להן תנאים שוים וק"ל:

סעיף קטן מב
שאם תפסיד אני אפרענו לבעל המעות כו' דא"ל מזלא דבי תרי עדיף:

סעיף קטן מג
רק הריוח אין שומעין לו דרווחא לקרנא משתעבד גמרא ופירש"י דיכול אחד לומר לחבירו שמא בסחורה שנעשה עוד נפסיד וצריך שיהא הריוח קיים להשתכר בו עוד כדי למלאות הקרן:

סעיף קטן מד
כדין פועל שחוזר בו כו' כמבואר בח"מ סימן של"ג:

סעיף קטן מה
לא יקח בשלו חיטין פירוש בחצי מעות שקיבל שהוא מלוה ובחצי האידך שהוא פקדון בידו מחבירו יקנה לו שעורים ב"י והוא מוכרח מדסיים כדי שיהיו שוות בקבלה ועוד דאם כן הו"ל לרבינו לסמוך האי דינא לדין שכתב אח"כ דרשאי לקנות לו גם כן מאותו המין ועוד מדכתב או כולן חיטין לשון כולן משמע דקאי אדמי שקבל בעיסקא ועיין באשר"י דף קמ"ד ע"א:

סעיף קטן מו
שוות בקבלה פירוש בקבלת ריוח והפסד ב"י ור"ל שלא ישתכר בשלו יותר מבשל חבירו ודוקא אם המעות של הנותן אמרינן הכי:

סעיף קטן מז
אפילו בעלי חיים בכל מילי בכלל פירות אפי' בעלי חיים חוץ מכסות וכלים אשר"י:

סעיף קטן מח
רשאי לקנות גם לעצמו ר"ל ממעות אחרים שאינם משל שותפות לאפוקי ברישא מ"ש בשל חבירו שעורין ר"ל הכל מעות העיסקא שבידו דחצי הריוח הוא שלו והחצי של חבירו:

סעיף קטן מט
מאותו מין וכ"ש ממין אחר ולא חיישינן שיטרח יותר בשלו מבשל שותפות ול"ד לחנות דלעיל דאסור ליקח אפי' מין אחר משום ששכרו על מנת שישב בחנות ויתעסק כל היום בשלו ואם כן אם יקח לצרכו יבטל אותה שעה מעסקי הנותן אבל כאן לא קיבל אלא ליקח פירות בסך זה שנתן לו א"כ אם לקח לעצמו ממעותיו מאי איכפת לנותן הואיל שעוסק בסך שנותן לו:

סעיף קטן נ
ובלבד שלא ימכרם ביחד דשמא מה שקנה לעצמו אינו משובח כמו של שותפות ונמצא חבירו נפסד בכך ב"י:

סימן קעח

סעיף קטן א
שכר אלו מפורשים בתורה ר"ל אבל שאר מנהגי עובדי כוכבים אף שנכלל במ"ש ובחוקותיהם לא תלכו וכדמסיק מכל מקום אינן מפורשים בתורה והא ראיה דנפעמים מקילין בו כמו שכתב בסוף סימן זה שהקילו בקרוב למלכות וכיוצא בו והתורה מסרו אותו ביד חכמים וכמ"ש שם:

סעיף קטן ב
אלא יהיה ישראל מובדל מהם וידוע במלבושיו עד"ר מ"ש בשם מהרי"ק ולפ"ז נראה דמ"ש הרמב"ם אח"כ לא ילבש מלבוש המיוחד להן הוא פי' למ"ש תחלה וידוע במלבושיו דהיינו דוקא במלבוש המיוחד להן ול"ג ולא ילבש בוי"ו אלא לא ילבש בלא וי"ו וכן הוא בהדיא במיימוני אבל לפי מ"ש בספרי רבינו בוי"ו בכל הספרים א"א לפרשו הכי וצ"ל דרבינו ס"ל דה"פ דמלבוש שלובשין תמיד צריך שיהיה ידוע בו ומובדל מהן. וללבוש מלבוש ארעי בו אינו אסור אלא במיוחד להן. א"נ כשדר בין העובדי כוכבים דשייך לטעות ולומר שעובד כוכבים הוא אסור ללבוש כ"א מלבוש מיוחד וז"ש ולא מדמין להן וק"ל:

סעיף קטן ג
ולא יגלח מן הצדדים זהו פירוש מ"ש שלא יגדל ציצית ראשו כו' ופירש"י דהיינו או שיגלח מן הצדדין כו' או מכנגד פניו כו' ב"י פירוש זה אינו מוכרע כי נלע"ד דתרתי קאמר דאסור לגדל ציצית כמו ציצית שלהן אף שאינו מגלח כמו שמגלחין הן. ואח"כ אמר דלא יגלח כמו שמגלחין הן אף שאינו מגדל ציצית ראשו כמו הן וק"ל:

סעיף קטן ד
שנקרא בלורית ועיין מ"ש סימן קנ"ו בשם רש"י:

סעיף קטן ה
ולא יגלח השער מכנגד פניו מאוזן לאוזן ויניח הפרע ז"ל הערוך הגון מלכות יון שקוצצין שער ראשיהן מלפניהן עד האוזן ומניחין השער שכנגד העורף נוטף ומתפזר לאחוריהם ע"כ (ופרע מלשון גידול עכ"ה) פירוש שמגלחין חצי הראש עד כנגד האזנים וזהו הנקרא בגמרא מספר קומי פירש"י שמספרים שערות שלקמי פניו שמכנגד האזנים והלאה אין שייך לחצי שלפניו אלא לאחוריו לצד העורף ולפירש"י זה ג"כ בלורית הנקרא בגמרא ר"ל השערות הנשארים מכנגד האזנים ולמעלה והלאה לצד העורף נקרא בלורית ומה שסיפר לפניו נקרא מספר קומי אלא שהרמב"ם מפרש שב' ענייני תספורת הן ב"י ע"ש כמו שמפרש כאן הטור:

סעיף קטן ו
ולא יבנה מקומות כבנין היכלות של אליל כו' כתב עליו הראב"ד איני יודע מהו זה אם יאמר שלא יעשה צורות כמו שהן עושין או שלא יעשה שם חמנים סימן לקבץ בו הרבים כדרך שהם עושין עכ"ל:

סעיף קטן ז
וכל העושה אחד מאלו או כיוצא בו לוקה אע"ג דבלאו אחד נאסרו כל הדברים אלו לא חשיבי לאו שבכללות משום דכולהו בלאו א' ומטעם א' מיתסרו:

סעיף קטן ח
מי שקרוב למלכות וצריך ללבוש במלבושיהם ולדמות להם מותר בכל ז"ל ב"י וא"ת כיון דמדאורייתא אסירי ה"מ ומילקי נמי לקי עלייהו היאך היה כח ביד חכמים להתיר איסור של תורה וי"ל משום הצלת נפשות יש כח בידם להתיר שעומדין בפרץ לבטל הגזירות והנהו ת' ילדים של דוד שהיו מספרי קומי ומגדלי בלורית נמי מהאי טעמא שרי להו דהוו אזלי בראשי גייסות לבעותי אויבים ועי"ל שהתורה לא פרשה דבר אלא סתמא כתבה ובחקותיהם לא תלכו ומסרה הדבר לחכמים והם אסרו דברים אלו לשאר בני אדם דוקא וקרא דבחקותיהם יתקיים בקרובי מלכות בשאר דברים שאינם לא מעלין ולא מורידין בקורבתן למלכות:

סימן קעט

סעיף קטן א
כתב הרמב"ם זהו שעושה מעשה עד שישום פי' משתומם:

סעיף קטן ב
ויש שממשמשין בחול כו' כאילו כתב יש בלא וי"ו ור"ל קוסם הוא העושה מעשה והיאך הוא המעשה יש עושין מעשה בחול או באבנים עד שתפנה מחשבתם ויש מי שגוהר

כו'. ומ"ש ויש שמסתכל במראה ומדמה ואומר ר"ל מכח ראייתו במראה ומדמה שם דמיונות וצורות בראייתו במראה מתוך כך משתומם ואומר דברים העתידים. וכן מ"ש אח"כ ויש מי שאוחז במקל כו' עד שתפנה מחשבתו ומדבר ר"ל מדבר דברים העתידים להיות וק"ל. בספרי מנין שאין שואלין בגורלות שנאמר תמים תהיה: (ויש שגוהר לארץ כו' לשון ויגהר על פניו וגומר עכ"ה):

סעיף קטן ג

ויש מי שאוחז מקל בידו הוא מ"ש הנביא עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו רמב"ם:

סעיף קטן ד

עד שתפנה מחשבתו ומדבר ואחד הקוסם כו' וסמ"ק מפרש בע"א עיין בב"י שהביאו: (אלא שהקוסם לוקה כו' ולא הוי לאו שבכללות עיין בס"ה גבי מעונן עד כאן הגה"ה):

סעיף קטן ה

אין בו אלא איסור ואינו לוקה עיין בדרישה ואין להקשות למה לרבינו לתת הטעם משום שאינו עושה כלום הא בלאו הכי דין הוא דלא לילקי דעונן גופיה הוא לאו שבכללות דכתיב לא ימצא בך מעביר וגומר מעונן ומנחש וגומר וכן קשה על הרמב"ם למה ס"ל דלוקה על אוחז העינים משום מעונן כבר תירץ ב"י שכיון דהדרינהו קרא דכתיב לא תנחשו ולא תעוננו לימד שכל אחד מהם לאו בפני עצמו (הובאו שמים פסוק הוא בישעיה ופי' חוזי כוכבים עכ"ה):

סעיף קטן ו

וכן אלו ששומעין צפצוף העופות כתב בנ"י דוקא כגון הנך דלעיל פתי נפל מפי כו' שאין בו דבר חכמה אלא דברי שטות אבל מי שמכיר בצפצוף העופות אין ניחוש שדבר חכמה יש למכירין ושרי והאריך ע"ש וב"י הביאו. או אלו שמנחשים בכוכבים כו' משמע מב"י דהרמב"ם ורבינו שוים בפי' עוננים דאפי' חוזי כוכבים בדרך חכמה בכלל ניחוש הוא וי"ל הא חשיב הרמב"ם אצטגנינות בכלל מעונן וא"כ איך שייך שרבינו ס"ל כוותיה (ולק"מ שבאצטגנינות קאמר לעיל דרואה ע"י דבעת הזאת הוא טוב לצאת או לעשות בו דבר לא שהאצטגנינות וכוכב גורם הטיבה או רעה אלא שרואה בו ע"י מה לעשות ובניחוש אמר שהכוכב עצמו גורם וק"ל) וע"ק הא סתמא דתלמודא הוא בספ"ד מיתות ת"ר לא תנחשו אלו המנחשים בחולדה ובעופות ובכוכבים כו' וצ"ל דיש חילוק בין אצטגנינות לחוזי כוכבים דאצטגנינות הוא המחשב עתים ושעות והוא ע"פ המזלות והוא בכלל מעונן וחוזי כוכבים ממש הוא בכלל ניחוש וכן משמע מכל דברי ב"י וכן משמע מכסף משנה פי"א מהלכות ע"ז וכתב שם דל' מעונן משמע כן לשון עונה:

סעיף קטן ז
וכן אלו שאומרים אל תתחיל בי כו' פירוש כל אחד ענין בפני עצמו הוא אל תתחיל בי או שאומר ?שחרית הוא כו' וכן הוא לשון הגמרא בהדיא פ"ד מיתות דף ס"ו אל תתחיל בי ופירש"י שהוא חושב לו סימן רע שהוא תחילה להפסד. ולפ"ז מ"ש רבינו שהיה תחלת עסקו כו' אשתרית קאי:

סעיף קטן ח
ואם לא יארע לא אעשנו כאליעזר עבד כו' לענין איסור והיתר קאמר ר"ל כל ניחוש שסומך עליו כמו שסמך אליעזר עבד אברהם ניחוש הוא ב"י ומה שלא חשיב ניחוש גבי אליעזר משום דשאני ניחוש דמסתבר דהא קאמר אותה הוכחת לבן אדוני ר"ל כיון שהיא גומלת חסד להשקות אחרים ראויה לבן ולבית אדוני שגומלין בו חסד וק"ל וכדפירש"י בפרשת חיי שרה. ועיון בכסף משנה פי"א:

סעיף קטן ט
כי הצלחתי בכל דרכי וכן משנשאתי אשה פלונית כו' פירוש ושמח בדבר אבל לא יניח בעבור סימן זה כשלא הצליח שלא יעסוק באותו עיסקא שאין לעשות מעשה ולא ימנע מלעשות בעבור זה ורש"י התיר בענין זה עיין בב"י:

סעיף קטן י
וכן שאומר לתינוק כו' משמע שמפרש האי תינוק שאמרו בגמרא ר"ל שאמרו לתינוק פסוק לי פסוקך כו' ורש"י פירש משנולד לי התינוק הצלחתי בסחורה זו והא דלא פירשו רבינו גם כן כך אפשר דרבותא קמ"ל דאפי' לאומר לתינוק פסוק לי כו' אינו מותר אלא לסימנא בעלמא אבל למנוע על ידי מעשה או דבר אחר אסור לאפוקי מהסמ"ג או אפשר דלא ס"ל לרבינו לפרש כפירש"י דא"כ הו"ל למיתני תינוק אחר אשה ושם בגמרא תנא בית תינוק ואשה דהא הבן נולד מהאשה אלא ודאי פירושו פסוק לי פסוקיך וקאי אפי' אתינוק דעלמא והא דכתב רבינו בית אשה ותינוק דכתב תינוק בתר אשה ואפי' הכי לא פירש תינוק דומיא דאשה משום דרבינו מפרש בית ואשה זה בתר זה בחד סגנון מש"ה כתבן תחילה ג"כ זא"ז. והיותר נראה דמש"ה לא פירש תינוק להיות סימן ג"כ להצלחתו משום דבניו הנולדים לו הוא מחמת טבע תולדות האדם משא"כ בית ואשה דיכול לומר מחמת שלקחתי אשה זאת ולא אחרת או בניתי בית במקום ובצורה זו ולא באחרת בזה הצלחתי ומשה"נ כתוב בגמרא תינוק קודם אשה כדי ללמדינו שלא מתינוק שלו הנולד לו מאשתו מיירי אלא מתינוק דעלמא והיינו באמרו לו פסוק לי פסוקיך וק"ל:

סעיף קטן יא
וכתב הרמב"ם כל אלו וכיוצא בהן מותר הואיל ולא כיון מעשיו כו' מדבריו משמע שלא לעשות מעשה ע"פ התינוק אבל הסמ"ג כתב מצינו כמה גדולים שאמרו לינוקא פסוק לי פסוקך ועושין מעשה ע"פ הפסוק וחושבין זה כעין נבואה ע"כ כלומר זה לא היה מין ניחוש אלא מין נבואה ומש"ה שרי ועיין בב"י שמתרץ לדברי הרמב"ם דלא קשיא עליו מידי:

סעיף קטן יב
ואפילו נחשים ועקרבים יתושים פרעושים ז"ל הגמרא פרק ד' מיתות (סנהדרין דף ס"ה ע"א) ת"ר חובר חבר א' חובר גדול וא' חובר קטן ואפי' נחשים ועקרבים ופירש"י לגרותן זה בזה או למקום מדבר שלא ימצאו בישוב ויזיקו:

סעיף קטן יג
שאינם בל' עם כו' ר"ל דברים שאי אפשר להבינם על שום אופן:

סעיף קטן יד
ומעלה על דעתו בסכלותו שהאומר כך על הנחש שאינו מזיק פי' אף שאח"כ יפגע באדם אין כח בנחש לישוך ולהזיק מכח חברתו או שאינו עושה שום פעולה וחברות בנחש רק באדם עושה חברות וסגולה שלא יזיק לו שום ארס של נחש ע"ז כתב הרמב"ם שהוא סכלות ושטות. אבל גם הרמב"ם מודה דיש כח בחברות לאספן יחד וגם להציל הנרדף מהנחש לסלקן מעליו וזהו רישא וסיפא דרבינו אבל הרמב"ם לא כתב בפי"א מהל' ע"ז בפי' חבר כ"א מ"ש רבינו כאן בשמו אבל ודאי ס"ל גם כן דברי רבינו שהן מדברי הגמרא ודוחק לומר שהיה לו פי' אחר בדברי הגמרא ודוק שבזה עולה הכל יפה. והא דכתב רבינו לעיל חובר חבר זה שע"י לחש מקבץ כו' היינו כשאין רודפין אחריו וכן משמע מגמרא ז"ל אמר אביי האי מאן דצמיד זיבורא ועקרבא אע"ג דקא מכוון דלא ליזקו אסור וכגון שאין רצין אחריו שאין כאן משום פיקוח נפש דפשוט הוא דאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש:

סעיף קטן טו
ואוחז בידו כשמדבר מפתח ביתו אפשר דמש"ה כתב כן ללמדינו דמש"ה לוקה משום דעשה מעשה באחיזת המפתח בידו:

סעיף קטן טז
אפילו בשבת פי' אע"פ שאסור להרבות בשיחה כמ"ש בטור א"ח סימן ש"ז ס"י (והטעם דמותר מפני פיקוח נפש דנשיכת נחש מסוכן עכ"ה):

סעיף קטן יז
וכן הקורא על התינוק דוקא בתינוק שנפגע כבר אבל להגין כל דבר מותר ב"י ע"ש מ"ש עוד והוא דוחק והיותר נ"ל דלא אסרו אלא כשקורא עליה פסוק ולא מכוין אלא לרפואה בלא טעם אלא להיותו כלחש וכעין רפואת הטבע אבל כשקורא מזמורים כק"ש של לילה שעוסק במצותו של מקום וגם במזמורים שמדברים איך שמציל הש"י להבוטחים בו וכוונתו של הקורא הוא שע"י זה יצילו הש"י בשכר המצוה ובשכר הבטחון שהוא בטוח בהש"י שמציל ומרפא ליריאיו והמקוים לישועתו מצילהו הש"י ג"כ מותר ומצוה לעשות כן וכן משמע ל' הרמב"ם שכ"כ כמדומה אק"ש דלילה ע"ש:

סעיף קטן יח
ור"י פי' כו' פי' מחולקים הן בפי' סוגיא דגמרא ב"י ע"ש:

סעיף קטן יט
ומזכיר ש"ש ורוקק עיין ברש"י שפי' דוקא כשרוקק קודם ההזכרה ומסתימת ל' רבינו משמע שרוקק אחר ההזכרת ש"ש. וכיוצא בזה מצינו מ"ש בירושלמי וכתבו רבינו בא"ח בס"ס צ"ב דהרוקק לא יתפלל עד שישהה ד' אמות והמתפלל לא ירוק עד שישהה ד' אמות עכ"ל:

סעיף קטן כ
ומיהו איסורא איכא בלוחש פסוק על המכה לאו דוקא על המכה אלא ה"ה על כל חולי אסור ב"י ולעד"נ דמש"ה קאמר בלוחש על המכה כדי לאשמועינן דדוקא בשכבר בא עליו מכה אסור לאפוקי להגין שלא יבא עליו מכה או חולי שרי:

סעיף קטן כא
ואם יש בו סכנת נפשות הכל מותר אמרינן בס"פ במה בהמה כל דבר שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי ודבר זה נתבאר יפה בטור א"ח בסימן ש"א איזה רפואה יש בה משום דרכי האמורי איזהו אין בה ע"ש על ענין לחש וקמעים ובסימן ש"ו נתבאר דלחש שלוחשין על האור ומודדין אותו מותר אפי' בשבת ב"י:

סעיף קטן כב
המניח עצם חיה ששמה ידוע בתוך פיו פי' החיה נקרא ידוע וכ"כ בסמ"ג ומה"נ מקרי העוסק בה ידעוני ע"ש שעוסק בעצם של הידוע ועיין בטור א"ח סימן רי"ו במש"ר שם חיה הידועה היא:

סעיף קטן כג
זה שמרעיב עצמו ולן בבה"ק עיין בב"י מה שתירץ דל"ת מההוא חסיד שלן בבית הקברות כדאיתא בברכות דשם לא היה מרעיב עצמו וגם לא הלך שם כדי לשמוע אלא במקרה הלך שם כו' ע"ש ול"נ דדוקא קאמרי ללון שם כדי שישרה עליו רוח הטומאה הוא

דאסור משא"כ ההוא חסיד דלא היתה כוונתו לשרות עליו רוח הטומאה אלא לשמוע הרוחות דנשמות מה מדברים זע"ז וע"ז מביאו שם בגמרא לאפוקי ממ"ד המתים לא יודעים מאומה:

סעיף קטן כד
מכשף כולל כל אלו ע"ש בב"י מ"ש ע"ז וז"ל ולא ידענא מאי קאמרי דאי אאוב וידעוני קאי חייבי מיתות נינהו מצד עצמו ומה לנו שיהיה מכשף ואי אדורש אל המתים וקוסם קסמים ומעונן ומנחש וחובר חבר דחייבי מלקיות נינהו קאי מאי נ"מ אי הוה בכלל מכשף דהא אפי' היה בכלל לא לקי בשביל מכשף דהוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד עכ"ל:

סעיף קטן כה
כמו אוחז עינים אבל לא אוחז עינים ממש שהרי כבר כתב שהוא לאו שבתורה ולהרמב"ם לוקה כמ"ש ב"י לעיל ואפשר דאוחז עינים ממש הוא והא דאמר בגמרא דפטור אבל אסור היינו פטור מלאו דמכשף ונ"מ לענין התראה דאם התרו בו משום מכשף אינו לוקה כ"כ בכסף משנה פי"א וכתב עוד ורבי יהושע מבני בניו של רבינו תירץ דאחיזת עינים דמעשה תמהון לחוד ואחיזת עינים דמכשף לחוד וזה לא ישיגנו אלא היודע בדברים ההם ע"כ ולפי תירוץ הראשון שחילק בין התראה מ"ש רבינו ואם אינו עושה מעשה כמו כו' לטעמיה כתבו אבל לפי' הרמב"ם הכי הול"ל ואם עושה מעשה כמו אוחז כו' וק"ל. ועיין מ"ש לעיל בדרישה בריש הסימן ועיין מ"ש ב"י בשם רבי' ירוחם ומ"ש ד"מ עליו:

סעיף קטן כו
וע"י ספר היצירה פי' בשמות הקדושים:

סעיף קטן כז
ואין אסור אלא ע"י עדים אע"פ שלא כתב מפני מה אסור מסתמא משום שהוא בכלל מעשה כשפים כמ"ש הרמ"ה ב"י:

סעיף קטן כח
והיה נוטה להתיר גם בזה אע"ג שאין מתברר כן מדבריו אפשר שהוא ז"ל שמע ממנו ע"פ כן:

סימן קפ

סעיף קטן א
מקום השריטה כחול כצ"ל והוא מלשון צבע:

סעיף קטן ב
אא"כ סייעו בדבר כדין הקפת הראש שיתבאר בסימן שאחר זה:

סעיף קטן ג
ואין בו משום כתובת קעקע דמכתו מוכיח עליו:

סעיף קטן ד
גדידה וקרחה על המת גם הוא מחוקי העובדי כוכבים דכתיב בנים אתם לה' אלהיכם פי' ב"י דדייק מדקאמר בנים אתם לה' דאתי לאפוקי הם שכיון שלאו בנים לה' המה מש"ה מקרחין ומגדדין ועיין בריש סי' קפ"א מ"ש על הרמב"ם וצ"ל דשאני הכא משום שס"ל זה בא מפורש בקרא דמטעם חק העכו"ם אסרו ועיין מ"ש שם:

סעיף קטן ה
וגדידה ושריטה א' הוא שלא תאמר אחד ביד ואחד בכלי (ר"ל שלא אתי לענין זה לבד אלא אנו לומדים מהם ג"כ שחייב בשני לאוין אבל מדשני לכתוב פעם א' שריטה ופעם אחד גדידה ש"מ דאחד מיירי ביד ואחד בכלי ומדקדק רש"י כן מסוגית הגמרא עיין בב"י שהביאו. וא"ל א"כ למה כתב רבינו לקמן המשרט ה' שריטות חייב בה' הלא חייב בי' וי"ל דר"ל שחייב ה' פעמים מה שחייב בשריטה אחת וק"ל עכ"ה) אלא שניהם חייבים על שניהם רש"י וילפינן שם מה"ט דהשורט שריטה אחת על ה' מתים חייב חמשה מיתורא דלנפש לחייב על כל נפש ונפש דאי לאורויי דדוקא למת הא כבר כתב בגדידה. וגדידה ושריטה אחד הוא:

סעיף קטן ו
אא"כ יעשה כן על מתו ולע"א ר"ל או לע"א ור"ל בין בפניו בין שלא בפניו ת"ה:

סעיף קטן ז
אלא שעל מתו חייב בין ביד בין בכלי דגדידה ושריטה כתיב בהו רש"י:

סעיף קטן ח
ולע"א אינו חייב אלא בכלי וכתבו התוס' דאם דרכו בכך אידי ואידי חייב אלא שורט לע"א בחק העכו"ם ואותו דרכו בכלי ולא ביד:

סעיף קטן ט
וכתב הרמב"ן כצ"ל וכ"כ רבינו לקמן סימן דש"מ וכן בב"י:

סעיף קטן י
וכתב א"א ז"ל ודבר תימה הוא ועל תמיהתו אני תמה דדילמא לא אסרה אלא במעשה חבורה ע"י גדידה ושריטה ולא בעושה ע"י הכאה ב"י וי"ל דס"ל דאיסור גדידה ושריטה לא נאסר אלא משום הוצאת דם וגם דם הוא הנפש ואין פצוע גדולה מזו והרי ר"ע היה דמו שותת וגם משמע כאילו הוכה עד שיצא דמו דהכי משמע הל' עד שדמו שותת:

סעיף קטן יא
והתוספות פי' שר"ע כו' כל זה מדברי הרא"ש:

סעיף קטן יב
המשרט כו' פטור לאו דוקא פטור אבל אסור אלא אפי' איסורא ליכא ב"י: (ה' שריטות על מת א' ופירש"י בפרשת אמור מדכתיב לא ישרטו שרטת דמילת שרטת יתורא למדרש לחייב על כל שריטה ושריטה עכ"ה):

סעיף קטן יג
בכל מקום בראש פי' ל"ד מבין עינים כמשמעות הקרא לא תשימו קרחה בין עיניכם למת אלא לג"ש אתא (דנילף בג"ש מכהנים דחייב על הראש כבין העינים עכ"ה) ב"י:

סעיף קטן יד
בב' שערות חייב פי' איכא מ"ד דחייב מלקות ולענין איסורא כ"ע מודה דאסור אפי' בשער אחד אבל גם הרא"ש לא בא לומר דמלקינן אשנים דכיון דפלוגתא בגמרא היא לא מלקינן מספיקא ב"י ולא בא רבינו בשם הרא"ש אלא ללמדינו דהפלוגתא דבגמרא לא קאי אאיסור אלא אחיוב מלקות לכל מר כדאית ליה:

סעיף קטן טו
ואם קרח קרחה אחד על ה' מתים כו' פי' דדוקא שריטה יליף בגמ' מיתורא דלנפש דמלמד דעל כל נפש ונפש של מת חייב אבל הכא לית לן יתורא למילף כו': (אבל אם קרח ה' קרחות נלמד מדכתיב קרחה ל' יחיד ולא אמר קרחות כמ"ש אח"כ בין עיניכם ל' רבים אלא לחייב על כל קרחה וקרחה וכן יש לדייק בענין זה גבי ושרט לנפש ודו"ק עכ"ה):

סעיף קטן טז
כתב הרמב"ם הקורח בראשו של חבירו כו' גם בכתובת קעקע המ"ל כן והא דלא כתבו הרמב"ם שם נראה דכתבו בהמשרט שהוא מוקדם בתורה לכתובת קעקע ולאינך ונקט בלשונו ג"כ הקרח שהוא דומה לו איסורו על מת וכיון שכתבוהו בהמוקדם מינה נלמד לכתובת קעקע:

סעיף קטן יז
אחד אנשים ואחד נשים פי' אע"ג דאינן בבל תשחית ובל תקיף מ"מ ישנן בכלל קרחה ב"י ועד"ר שכתבתי דלא אשמעינן רבינו אלא לאפוקי מאיסי בן יהודה ע"ש:

סימן קפא

סעיף קטן א
ואין אנו צריכין לבקש טעם למצות ז"ל ב"י נראה מדעת רבינו לחלוק על הרמב"ם למה לו לבקש טעם מדעתו שנראה שאילו לא היו יודעים טעם המצות לא היינו מצווים לעשותו ואין הדבר כן כי מצות המלך עלינו ואף אם לא נדע טעמן. ואני אומר דחס ליה להרמב"ם למסבר הכי אלא דעתו של הרמב"ם מבואר בסוף הלכות מעילה ומקואות שאע"פ שכל חוקי התורה גזירת המלך הם מ"מ כל מה שנוכל לבקש לו טעם נאמר בו טעם כרבי

שמעון דדריש טעמא דקרא ומה שלא נמצא לו טעם נייחס הדבר לקוצר השגותינו ואנו חייבים לקיימם כמו המצות שנודע טעמן כי גזירת המלך הם עלינו וטעם מצוה זו נראה שלמד מדעת (פי' מסמיכות) הכתוב שמצאה מוקפת לפניהם ולאחריהם לא תאכלו על הדם לא תנחשו וגומר ואחריהם כתב ושרט לנפש כו' והרי זה כמפרש שכולן נאסרו משום חוקות העכו"ם כו' ע"ש. וז"ל ד"מ ואני אומר דחס ליה לרבינו למחשד בכשרים כמו הרמב"ם למחשב עליו שיסבור שאם לא היו יודעים טעם המצוה לא היינו מצווים לעשותו כי לא מצינו בשום חכם מישראל שיאמין בזו אלא הוא דרך הפוקרים בתורה שאינן מאמינים אלא מה שיסכים השכל ולכן א"א שרבינו חשב כזאת על הרמב"ם אלא מ"ש וזה אינו מפורש כו' ר"ל שלא נדרש טעמא דקרא לומר שאינו אסור אלא כדרך שעשו לע"א ומשמשיה אלא בכל ענין אסור הואיל ואין הטעם מפורש בשום מקום אין לנו להתיר במקום שאין הטעם שייך עכ"ל ולעד"נ דרבינו לא דקדק על הרמב"ם אלא במצות וכיוצא באלו שאין טעמם נגלה והן כעין חק עלינו כפרה אדומה כך הוא מצות בל תשחית ובל תקיף מצות בלי טעם ולא דמי ללא תשימו קרחה ולא תתגודדו ושריטה שהש"י חפץ בנו להיות מהודרים לפניו ולא לצער אותנו בגדידה ושריטה ולכך כיון שמצוה זו כעין חק הוא אין לנו לבדות טעם מלבינו אם לא שנרמז טעם בתורה גם לא דמי לקרחה וגדידה שכתב הוא בעצמו לעיל שהם אסורים מטעם חוקי העכו"ם שהם מפורשים כן וכמ"ש שם:

סעיף קטן ב

ופיאות הרא"ש הם שתים כו' פירש"י הראש שתי חתיכות הם מקום השער חתיכה אחת ומקום הפנים והזקן חתיכה אחת ומתחבר זו עם זו בצד האוזן מלפניו ושם נקרא פיאה ששם סוף הראש (ומ"ש רבינו סוף הראש ר"ל הם שתים ומקומם סוף הראש והוא מקום חבורו כו' עכ"ה):

סעיף קטן ג

מספריים כעין תער ר"ל לספור כל השער עד שיהיה חלק כאילו ספר בתער אסור ופלוגתת הרמב"ם והרא"ש תלויה בפי' משנה ותוספתא דמפורש שם דאינו חייב על מספריים כעין תער שהרמב"ם פי' אפי' מפיאות הראש והרא"ש פרשו דוקא מפיאות הזקן דבפיאות הזקן כ"ע מודו דאינו חייב אלא בתער דוקא ב"י ע"ש:

סעיף קטן ד

וכגון שסייע בדבר כו' דאל"כ הוה לאו שאין בו מעשה:

סעיף קטן ה

אבל איסורא איכא פי' איסור דאורייתא אלא שאין לוקין וכמ"ש:

סעיף קטן ו
לפיכך אסור להיות ניקף על ידי עכו"ם והרא"ש מתיר לישראל להקיף לעכו"ם ולאשה כיון דלא אתי לכלל חיוב כקטן ועיין בנ"י שנסתפק בזה:
חייבים בהקפת הראש כאנשים דגם נשים לא אמעיטו אליו מדכתיב לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית פאת זקנך והני נשי הואיל וליתנהו בהשחתת זקן כו' משא"כ בעבדים ב"י: (ובס"ה שהיא מותרת להקיף האיש ר"ל שהיא אינה מצווה שלא להקיף לאיש אבל האיש פשיטא שאסור לו להניח להקיף ראשו ב"י עכ"ה):

סעיף קטן ז
וטומטום ואנדרוגינוס חייבין כו' ז"ל ב"י כלומר חייבים במצות לא תקיפו מספק אבל פשיטא דאין לוקין דאין עונשין מספיקא:

סעיף קטן ח
שאין מניחין פחות מד' שערות ס"א ארבעים (ז"ל רש"ל בביאורי סמ"ג ובמיימוני של דפוס ושל קלף ראיתי שכתב ארבעים וכן במגדול עוז עכ"ה) ועיין בדרישה:

סעיף קטן ט
ואחת למטה בסוף הזקן בגרגרת פי' מסוף הזקן דהיינו בסנטר ותחת הסנטר עד הגרגרת כו' ע"ש ועד"ר:

סעיף קטן י
ואחת מקום חיבור הלחי לצדעין מימין כו' ז"ל רש"י בפ"ג דמכות דף כ"א פרק ראשון של זקן היינו תחת האוזן מקום של לחי התחתון יוצא משם ושם נקרא פיאה בחודו של לחי שבולט לחוץ ושני השיבולת שבסנטר מקום חיבור שני הלחיים יש עצם קטן שמחבר הלחיים יחד שמכאן ומכאן נקרא פיאה שכל אחד מהן לסוף הלחי הרי שתים מכאן ושתים מכאן ואחד מלמטה הוא השער שבין השיבולת שבסנטר ופרק הוא בפני עצמו עכ"ל אבל רבינו שכתב בשם רש"י ואחת מקום חיבור הלחי לצדעין כו' נראה שאינו מדבר במקום שלחי התחתון יוצא אלא בהתחלתו והרא"ש כתב ג"כ דעת רש"י ר"פ אלו הן הלוקין כמ"ש רבינו כאן ונראה דלפי' רבינו והרא"ש יהיה פיאות הראש והזקן תכופין וסמוכין זה אצל זה שפיאות הראש במקום כלות חלק הראש במקום שמחוברין אצל הלחי ופאת הזקן מתחלת מיד בחיבור הלחי אל הצדעין שהצדעין ג"כ מחלק הראש המה ודו"ק:

סעיף קטן יא
וירא שמים יצא ידי כולם כו' עד כי לפעמים אינן מכוונים פי' אם לא היה צריך לצאת ידי כולם אף אם אין יכולים לכוון מ"מ היה מניח מעט למעלה ומעט למטה מהפיאה והיה

מגלח הנשאר אבל השתא דצריך לצאת ידי כולם וצריך להניח לכל אחד מעט למעלה ולמטה נמצא דלא ישאר כלום וק"ל:

סעיף קטן יב
ה"ג כי לפעמים אינן מכוונים על הפיאות ואינו חייב כו' וכן הוא בהדיא באשר"י פרק בתרא דמכות ודין קמא כתב שם בר"פ ודין בתרא דואינו חייב כתב שם בס"פ ולפי הנוסחא שלפנינו שכתב בו אינו חייב י"ל דמ"ש על הפיאות לא קאי אשלפניו אלא ענין בפני עצמו הוא וצ"ל על חמשה פיאות ור"ל על חמשה פיאות הנ"ל אינה חייב כו' (ומ"ש אינו חייב עד שישחית סירכא לישנא דגמרא נקט ול"ד דלכתחלה נמי שרי ואפי' כעין תער מותר במספריים ב"י עכ"ה):

סעיף קטן יג
ואינה חייבת אלא על השחתת כו' נ"ל למחוק תיבת אלא וכצ"ל ואינה חייבת על כו' וכן הוא בס"א ומ"ש אינה חייבת לשון דהרמב"ם אבל רבינו ודאי בשיטת הרי"ף והרא"ש והסמ"ג ס"ל דלדידהו מותר לגמרי וכמ"ש רבינו לעיל בהיקף הראש דלהרמב"ם יש איסור לאשה להקיף והסמ"ג מתיר וכן הרי"ף והרא"ש ס"ל כסמ"ג הה"נ הכא ב"י ע"ש:

סעיף קטן יד
ואע"פ שהוא מותר לא נהגו ישראל אלא לגלח כו' וטעם המנהג הוא מפני שחששו לפר"ח שפירש ב' פיאות בגבולי השפה לפיכך לא גלחו כל השפה בתער אטו שני גבולי השפה (והיינו דוקא בתער נהגו איסור עכ"ה) אבל במספריים כעין תער מותר לגלח אליבא דכ"ע אפי' כל הזקן ב"י (וז"ל רש"ל אלא לגלח קצתו פירוש במספריים ודו"ק משמע דאפי' במספריים אסור אע"פ שמדינא מותר נהגו בו איסור עכ"ה):

סימן קפב

סעיף קטן א
פירש ר"ת שדינן שוה שאסורין בתער כו' משום לא ילבש גבר וגומר אבל במספריים אפי' כעין תער לאו תיקון אשה הוא בכך:

סעיף קטן ב
מראשו ועד רגלו האי ראשו ל"ד דכבר נתבאר סי' קפ"א דראשו עכ"פ אסור אלא ר"ל מהראש גופו עד סוף גופו אבל אין לומר דמראשו פירוש ראש ממש ומעד ולא עד בכלל קאמר דהיינו מראשו ולמטה הימנו דז"א דהא אכתי איכא פיאות הזקן שהן מראשו ולמטה והן ודאי אסורין כמו פיאות הראש ואפשר דמשום הא לא איריא די"ל דמשום דפיאות הזקן מותרין לספר במספריים כעין תער משא"כ בפיאות הראש להרא"ש מש"ה קאמר דמפיאות הראש ולמטה מותר במספריים כעין תער וק"ל:

סעיף קטן ג
אדרבה ניוול הוא ומה"ט התיר הסמ"ג בסתם משום דסתמא לרפואה עושה כיון דניוול הוא:

סעיף קטן ד
אלא שלשם רפואה מגלח ורשב"א בתשובה התיר משום רפואה לגלח אפי' בית השחי ובית ערוה לחוד בלא כל גופו עיין בב"י:

סעיף קטן ה
אבל במקום שמעבירין שער האנשים נראה דר"ל אנשים עכו"ם דכיון דנהוג נהוג ולמדין ממנהג העכו"ם גם יש לומר דעל ישראל קאמר דהיכי דהנהיגו כן כולם יחד אין מוחין בידם:

סעיף קטן ו
אין מכין אותו ור"ן ונ"י ס"ל שהוא מותר אלא שהחברים נמנעין:
ואם ליקט שער לבן כו' אפי' אחד מהן:

סעיף קטן ז
ומטעם זה אסור להסתכל במראה כו' וכשמסתפר עצמו מותר כדי שלא יחבול עצמו (וכ"כ רבינו לעיל סימן קנ"ו עכ"ה) מתשובת רבי' מנחם מ"ו:

סעיף קטן ח
מי ששערו שחור וצבעו לבן כו' כתב ב"י דנוסחא זו אינה מכוונת דאע"ג דגבי איש הדור הוא לו להראות זקן מ"מ כיון דגבי אשה לאו נוי הוא אלא גריעותא תו לית ביה משום לא ילבש גבר וגומר אלא ה"ג מי ששערו לבנות וצבעו שחור כו' והביאו לשון הרמב"ם ע"ש (ומסיק נ"ל דאפי' לכתחלה שרי ללבן שערותיו עכ"ה) וז"ל הרמב"ם בסוף הל' ע"ז וכן אם צבע שערו שחור משיצבע שערו לבנה אחת לוקה עכ"ל והדברים מבוארים דבבא לצבעות לבנות בצבע שחור כדי להראות בחור מיירי וקאמר דמשיצבע לבנה אחת משערות לבנות שבו וישחירנה לוקה עכ"ל ונראה דרבינו לא פירש דברי הרמב"ם הנ"ל כן דאם כן לא הול"ל אם צבע משיצבע אלא ה"פ אם צבע שערו ר"ל אם היה מראה שערות שלו שחור אזי מיד משיצבע אחד מהני לבנות לוקה ונראה שכן פירש הראב"ד דאל"כ הוה השיגו כדהשיג ברישא כמ"ש אם ליקט שער לבן מתוך השחור ע"ש וב"י הביאו:

סימן קפג

סעיף קטן א
אלא דוקא דם הבא מן המקור שנא' והיא גלתה את מקור דמיה לימד על הדמים שאינה אלא מן המקור ומדכתיב וטהרה ממקור דמיה הרי כתיב שני פעמים דמיה ודמיה משמע לפחות שנים הרי ד' מיני דמים והם האדום. וכקרן כרכום (פירוש כנוגה זיו כרכום כמו

כי קרן עור פניו. וכמימי אדמה מבקעת בית כרם שהמים צפין על האדמה. וכמזוג ב' חלקים מים ואחד יין רש"י בנדה דף י"ט עכ"ה) וכמימי אדמה. וכמזוג. והשחור ג"כ כי שחור אדום היה אלא שלקה ב"י. והכלל שאין מן התורה אלא ד' מיני דמים כמרומז בשני דמיה הכתובים בפסוק והאי שחור מתחילה אדום היה אחד מד' מראות הטמאים אלא שנשתנה להיות שחור והו"ל חמשה למראות עינינו ובאמת אינן אלא ד' וק"ל:

סעיף קטן ב
עד שתרגיש ביציאתו שנא' דם יהיה זבה בבשרה עד שתרגיש בבשרה:

סעיף קטן ג
ויצא לבית החיצון טמאה בגמרא מסיק דבית החיצון הוא עד בין השינים ובין השינים הוא כלפנים והיינו מקום שהשמש דש:

סעיף קטן ד
אף ע"פ שלא יצא לחוץ דאל"כ לכתוב בבשר ולא בבשרה גמרא (ואז היא טמאה עד שתבדוק עצמה באותו מקום ואם בדקה ומצאה לחלוחית לבן אמרינן מן המקור אתיא ומותר כ"כ ת"ה והביאו ב"י בסימן קפ"ח וכתב עוד ב"י בשם ת"ה בר"ס ק"ן דאם הרגישה ובדקה ולא מצאה כלום יש לטמאה דודאי יצא טיפת דם כחרדל ונתקנח או נמוק עכ"ה):

סעיף קטן ה
בין באונס בין ברצון רצון פירוש כדרכו ורצונו של מהלך הדם ואונס שבא בלא זמנו כגון שקפצה וראתה או מחמת חימוד וכיוצא בזה ב"י:

סעיף קטן ו
וטובלת בליל ח' דכתיב שבעת ימים תהיה בנדתה תהא בנדתה כל שבעה:

סעיף קטן ז
ביום ז' בערב וטובלת כו' בערב ר"ל בין השמשות וס"א ביום ז' קודם בין השמשות ובערב טובלת ולפ"ז בערב ר"ל בלילה: (ומיום ז' ואילך עד י"א יום ר"ל י"א יום אחר הו' עכ"ה):

סעיף קטן ח
שתראה בתחילת הלילה כו' פי' בין אם ראתה בליל מוצאי שבת או סוף יום אחד לעולם צריכה לשמור כל ליל ב' ולא יותר:

סעיף קטן ט
ותטבול מיד לאחר הנץ החמה כו' פירוש ואם תרצה לטבול בלילה שאחר יום כ' ג"כ טהורה ולא אמרו זבה טובלת ביום כ"א למעוטי שלא תטבול בלילה שלפניו קודם שעלה עמוד השחר או מיד שעלה עמוד השחר דשימור לילה לא חשיב שימור אא"כ שמרה קצת מן היום עד הנץ החמה ואח"כ אימת שתרצה יכולה לטבול:

סעיף קטן י
ומ"מ אסורה לשמש כו' ותסתור כלומר שמא תראה בו ביום אחר תשמיש ונמצאת סותרת כל שלפניה וטבילתה פסולה ועד"ר:

סעיף קטן יא
טובלת מיד למחרתו ואינה צריכה לשמור כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן יב
וביום העשירי פליגי כו' דאז יש כאן יום השימור אבל אינה יכולה להיות זבה גדולה שמשם ואילך ימי נדות:

סעיף קטן יג
עברו כל י"א ימים ולא ראתה כו' וה"ה אם ראתה בהן פעם אחת או שתים ונקט לא ראתה לרבותא דאע"ג דלא ראתה שום ראייה של זיבה והו"א דלא יתחילו ימי נדות עד שתראה קודם ראיה של זיבה לכל הפחות וק"ל:

סעיף קטן יד
ואם ראתה בהם פי' בי"א יום:
ואז יתחילו ימי הנדות כו' לאפוקי מהרמב"ם שס"ל שהם חוזרין חלילה לעולם ע"ש וב"י הביאו:
בימי נדתה ז' ימים ויהיה הכל דם טהור פי' שאינו מה' מיני דמים שמנו חכמים ור"ל לבד ראיות יום ז':

סעיף קטן טו
וצריכה עוד ז' ימים כי לעולם מונה ז' ימים מתחילת ראייתה ול"ד קאמר עוד ז' ימים אלא ו' ימים מ"ו ועד"ר:

סעיף קטן טז
החמירו לטמא כל מראה כו' עיין בב"י שכתב דברי רבינו כמעורבבין ואינן מבוארים כו' שהרי בזה שטמאו כל דם לא יצאו מחששא זו אלא במה שהצריכו לישב ז' נקיים וכ"כ הרי"ף והרא"ש בהדיא ולעד"נ להגיה וי"ו ושמא תראה במקום שמא תראה ותרי חששות חששו שמא יחליף להם דם טמא בדם טהור וזהו שכתב רבינו חשו שמא יבואו לטעות באיסור כרת כו' וגם חשו שמא יחליף להם דם טמא בדם טהור דהיינו שתראה ו' ימים ויהיה טהור וביום הז' תראה דם טמא והיא סבורה שהכל טמא והנה נגד חשש הראשון כתב שהחמירו לטמא כל מראה אדום ונגד חשש השני החמירו שתשב ז' נקיים אחר כל ראייה אפילו אם לא תראה אלא פעם אחת אע"ג דמשום חשש השני היה די בז' ימים נקיים דהיינו שבעה ימים עם יום האחרון של ראייתה מ"מ הואיל דמשום חשש הראשונה שהוצרכו לטמא כל מראה דם אדום ומכח חומרא זו אינה יודעת מתי מתחילין

ימי הנדות אי מתחילת ראייתה או באמצע או בסוף וממילא ג"כ אינה יודעת אם היא עומדת בימי נדה או בימי זיבה וכשתראה ג' ימים בימי זיבה צריכה ז' נקיים ולכן תקנו שלעולם צריכה ז' נקיים ואע"ג דאם לא תראה אלא יום אחד או ב' ימים די לה בז' נקיים וכן כשמתחלת לראות אף ע"ג דראתה ז' ימים סגי לה בו' נקיים מ"מ כיון דמצינו דאם תראה ג' ימים זא"ז בימי זיבה או אפי' ראייה אחת בז' ימי נקיים שאז סותרת כל הימים שסיפרה כבר צריכה ז' נקיים מכח זה לא חלקו ותקנו שלעולם צריכה ז' נקיים. גם יש לחשוש דלפעמים כשתראה ג' ימים זא"ז ב' ימים הראשונים היה דם טהור ויום הג' היה דם טמא והחכם היודע האמת יפסוק לה לשמור יום כנגד יום וטועין לא ידעו להפסיק בין דם לדם יסברו שא"צ ז' נקיים לראיית ג' ימים כמו שלא הצריכו לאשה זאת נמצא שהוצרכו לתקן ז' נקיים על ראייה אחת. וא"ת לפ"ז קשה דאחר תיקון חשש הראשון דאמר דהחמירו לטמא כל מראה דם אדום הול"ל וכדי שלא לחשוש שמא תטבול ביום שני לנדותה הוסיפו חומרא כו' שהוא תיקון חשש השנייה י"ל דכוונת רבינו ליישב מ"ש בתיקון חשש הראשון שתקנו לטמא כל דם מאי תקנה הוא זה הלא תקנה זו תהיה קלקלה ממקום אחר באשר לא ידעו מתוך ריבוי הספיקות אם עומדת בימי נדותה או בימי זיבותה ע"ז כתב דגם זה תקנו כאשר החמירו חומרא ובזה ממילא מתוקן נמי חשש השני הנ"ל וק"ל:

סעיף קטן יז

שאפילו אם לא תראה אלא טיפת דם כחרדל כו' חומרא זו היא פן יבא לטעות כשנעשה זבה גדולה התחילה וספרה עד ז' נקיים וראתה בז' טיפה כחרדל הרי הדין שצריכה לישב ז' נקיים שהרי סתרה כל המנין ויש שאינן בקיאות בין תחילת הראיה לסתירת הספירה ויבא הדבר לכלל טעות עכ"ל הרמב"ן והוא בכלל מ"ש שאפי' לא תראה אלא טיפת דם כחרדל ר"ל והו"א דודאי אינה אלא ראיה אח' ולא צריכה ז' נקיים דבשלמא כשראתה דם מרובה החמירו דשמא יצא מן המקור בג' ימים זא"ז ושהה בפרוזדור שהוא כמי שיצא לחוץ וצריכה מן התורה ז' נקיים אבל לא בדם מועט כזה קמ"ל ומשום סתירה ר"ן (צ"ל דקשה לר"ן מאחר דכבר מבואר במשנה דאפי' בזמן הראשונים הוי טיפת דם כחרדל כאיסור נידה גמורה וא"כ מאי רבותא דרבי זירא דאמר החמירו בנות ישראל דאפילו על טיפת דם כחרדל יושבת ז' נקיים למה ישתנה טיפת דם כחרדל ממה שהיה והל"ל דהחמירו שאפי' על ראיה אחת יושבת ז' נקיים לכן תירץ דהו"א כו' ודו"ק עכ"ה):

סעיף קטן יח

טיפת דם אבל לא כשמצאה כתם ר"י:

סימן קפד

סעיף קטן א
רוב הנשים יש להם וסתות לראות בזמן ידוע כל אחד לפי זמנה כלומר יש רואה לט"ז ימים ויש רואה לעשרים יום ויש לכ"ה ויש לל' ב"י:

סעיף קטן ב
וסתם וסת ר"ל של רוב הנשים:

סעיף קטן ג
לבו נוקפו ופורש שיסבור ודאי הרגישה דם שאם לא הרגישה לא היתה בודקת לפי שיודע שחכמים לא תקנו לבדוק ר"ח ב"י (וכ"ש שלא תבדוק אחר תשמיש דאז יותר יש לחוש לשמא יהא לבו נוקפו ופורש בפעם אחרת וכן משמע מהג"מ והביאו ב"י עכ"ה):

סעיף קטן ד
צריך לפרוש ממנה עונה אחת כתב הר"ן בפ"ב דשבועות דהא דצריך לפרוש ממנה עונה אחת סמוך לוסתה אע"ג דבגמרא מייתי לה מקרא אסמכתא בעלמא הוא דהא קי"ל וסתות דרבנן:

סעיף קטן ה
בין שקבעה וסת בג' פעמים או בפעם אחת פירוש לעולם צריכה להפריש ממנה עונה א' ול' שקבעה לא קאי אלא אמ"ש בג' פעמים אבל בפ"א לא שייך למימר קבעה וכן משמע מדכתב או בפעם אחת ואי איתא דקבעה קאי ג"כ אפעם אחת הול"ל בין בפ"א ועיין בדרישה:

סעיף קטן ו
וכתב הרשב"א בד"א בגדולה אבל בקטנה כו' ולא הביאה סימנים ע"ל סימן קפ"ט שחזר רבינו וכתב דין זה בשם הרשב"א בארוכה ושם מבואר דמ"ש ולא הביאה סימנים לאו אקטנה קאי דקטנה אפי' הביאה סימנים כשומא נינהו אלא אגדולה שלא הביאה סימנים קאי וכאילו אמר או לא הביאה סימנים כו' ע"ש:

סעיף קטן ז
כל זמן שלא קבעתו בג' פעמים לפי שהיא בחזקת שאינה ראויה לראייתה ומש"ה חשבינן לראיית מקרה עד שתוחזק בג' פעמים וכן בזקינה שנסתלק דמיה כמ"ש בסימן קפ"ט ב"י:

סעיף קטן ח
והכריע כדברי המקילין לפי שוסתות דרבנן וכ"ש סמוך לוסתה והו"ל ספק דרבנן ולקולא ולא חיישינן אלא ליום שהוא ודאי בימי נדותה אשר"י ר"ל שעתה חוששת למה שראתה ל' או כ"ה יום לפני זה ואז היתה ביום ודאי טמאה דאף אם היתה התחלת ראייתה קודם

הנץ החמה מ"מ אותו יום עכ"פ היה בכלל ימי נדותה משא"כ קודם הנץ החמה של אותו יום ראייתה לא היה ודאי בכלל ימי נדותה וק"ל:

סעיף קטן ט
ולא מיתסרא אלא בלילה אבל ביום אפילו כשיעור משך הוסת מותרת כיון דלא ראתה בתחילת זמן וסת ב"י:

סעיף קטן י
והראב"ד כתב שאינה אסורה אלא בלילה וביום כשיעור הנמשך בו ז"ל ב"י ולטעמיה אזיל שסובר אע"פ שהגיע תחילת הווסת ולא ראתה צריכה לפרוש כל ימי הוסת כו' ור"ל בפלוגתא שכתב אחר זה במשך וסתה ג' ימים:

סעיף קטן יא
וכ"כ הרמב"ן שחוששת לכל ימי משך הוסת כו' נראה דהרמב"ן סבר כהראב"ד ומוסיף עוד וס"ל שכל יום ויום וסת בפני עצמו הוא ונ"מ דצריך לפרוש ממנה כל העונה האחרון עד"מ אם משך וסתה מגיע עד חצי היום צריך לפרוש עד הלילה לאפוקי הראב"ד דלא תלה הטעם אלא שכולן חשובין כעונה אחת ולכן סבר שאינה אסורה אלא כדי משך הוסת ולא כל העונה שכלה בה וסתה. ומ"ש וכ"כ הרמב"ן אע"פ שמוסיף על דברי הראב"ד היינו לאפוקי מסברת הר"ז והרא"ש שסוברים שאינה אסורה אלא עונה הראשונה ויש נ"מ ג"כ במ"ש שכל יום הוא וסת בפני עצמו לענין עקירה דאם מתחילה ראתה ג' ימים רצופים ואח"כ בפעם שנית לא ראתה ביום הראשון מהג' ימים וראתה בהשני כשיגיע הזמן שלישית להראב"ד דהכל נחשב לעונה א' צריכה לחוש גם ליום א' משא"כ להרמב"ן המחשב כל יום לעונה בפני עצמו אינה צריכה לחוש ליום הראשון בפעם שלישית וק"ל:

סעיף קטן יב
והר"ז הלוי כתב כו' אלא עונה ראשונה של וסת פי' ואפי' כדי משך וסתה אינה אסורה אלא עונה ראשונה שבה מתחלת וסתה:

סעיף קטן יג
ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל נראה דברישא דכשרואה ראייה מרובה מקודם הנץ החמה עד אחר הנץ החמה ס"ל ג"כ להרא"ש דאינה אסורה אלא בלילה שהוא עונה שהתחיל בה וסתה דאי ס"ל שם כהראב"ד דאסורה ביום ג"כ כדי משך וסתה הוי סבר הכא נמי דאסורה כל ימי משך וסתה ומיהו יש לחלק ועיין בדרישה:

סעיף קטן יד
משהוכר עוברה כו' דבזמנים אלו אין הדמים מצויין באשה וע"ל סימן קפ"ט כמה שיעור זמן הכרת העובר:

סעיף קטן טו
ואפילו מת הולד דאין זה תלוי ביניקת הולד אלא מתוך צערי לידה איבריה מתפרקין ודמה מסתלק ואינה חוזר עד כ"ד חודש ל"ש מת ל"ש חי רש"י:

סעיף קטן טז
א"צ לפרוש סמוך לוסתה כו' א"ל מ"ש מהיתה נחבית דחוששת לכתחילה דהכא סתם נשים אין להם דם ובנחבא ספק הוא עיין בב"י (ונראה דלא מיירי שקבעה וסת ג"פ בימי עיבורה או בימי מניקתה אלא שחוששת לוסתה הראשונה לכן א"צ לפרוש. ולקמן בס"ס קפ"ט יתבאר דאם קבעה וסת דעכ"פ חוששת כדין וסת שאינו קבוע ע"ש עכ"ה:

סעיף קטן יז
והגיע וסתה חוששת לו ר"ל לכתחילה לכל עונת הוסת:

סעיף קטן יח
אפילו לא היה לה וסת קבוע עבר היום ולא בדקה כו' משמע דמ"ש עבר היום ולא בדקה כו' מיירי נמי באין לה וסת קבוע וע"ז כתב אבל כל אשה דעלמא שהגיע וסתה אסורה כו' ובסוף הסימן כתב בשם הרשב"א דאם יש לה וסת שלא קבעתו עדיין ג"פ טהורה בלא בדיקה ולכן צ"ל דמ"ש הכא עבר היום ולא בדקה כו' לא קאי אמ"ש לפני זה אפי' לא היה לה וסת קבוע וכן משמע בב"י מ"ש אבל כל אשה דעלמא כו' מיירי דוקא ביש לה וסת קבוע. אבל יש להקשות דבסוף סימן זה כתב רבינו בשם הרשב"א בלי מחלוקת דבאין לה וסת קבוע א"צ בדיקה ובסימן קפ"ו מסיק בשם הרא"ש דאשה שאין לה וסת אסורה לשמש עד שתבדוק קודם תשמיש ולאחר תשמיש בכל פעם ופעם שתרצה לשמש. ולכאורה היה נלע"ד דהרשב"א ל"ק דטהורה בלא בדיקה אלא לענין שאין בעלה צריך לשואלה ואמרינן מסתמא שבדקה אבל היא עצמה ודאי צריכה בדיקה וכן משמע קצת ל' וכתב עוד כו' וכתב רבינו דמשמע דאדלעיל לענין שאלת בעלה קאי וק"ל. גם יש לתרץ דמ"ש בסימן קפ"ו דצריך בדיקה היינו מחששא שמא עתה ראתה או תראה כיון שאין לה וסת קבוע במ"ש בסימן זה דא"צ בדיקה ר"ל לחשש שמא ראתה כבר בשעה שהיתה רגילה לראות ובכה"ג בוסת קבוע לא יצאת מחזקת טומאה עד שבדקה עצמה או בשעת וסת ומצאה עצמה טהורה. ואע"ג דגם בוסת קבוע אף אם לא בדקה עצמה מיד אחר הוסת רק בדקה נפשה לאחר זמן מוכח בב"י שטהורה היא למפרע וא"כ כיון שצריכה לבדוק אשה שאין לה וסת משום התשמיש של עתה ממילא נודע שטהורה גם למפרע אפי' בהיה לה וסת קבוע ועברה וא"כ מ"ש בין וסת קבוע לאינה קבוע י"ל דשנא ושנא יש והוא דאף דמוכח מהב"י דאפי' ביש לה ווסת קבוע סגי לה בבדיקה דלאחר זמן היינו דוקא שלא נשתנית עניינה אבל קנחה פניה של מטה ביני ביני ולא כוונה

לראות באותה פעם אם היה דם בדבר שקנחה בו או שרחצה ביני ביני פניה של מטה ודאי לא סגי לה בבדיקה של אח"כ לצאת בו מחשש אורח בזמנו בא ואסורה לבעלה מחשש נדה משא"כ בוסת שאינה קבוע א"צ בדיקה משום העבר אלא משום שמא עתה תראה דסגי בבדיקה לעולם וק"ל. אלא שצ"ע מ"ש רבינו בסימן קפ"ט ז"ל פיהקה בר"ח וראתה וחזרה ופיהקה בתוך ימי החודש חוששת לאותו הפיהוק ואסורה לשמש עד שתבדוק דמשמע דאפי' באין לו וסת קבוע מ"מ אסורה לשמש מחמת חשש אותה עונה עד שתבדוק (באמת בתורת הבית בשער ג' לא כתב עד שתבדק ע"ש ורבינו שכתבו תפס ל' הרא"ש שכ"כ והרא"ש לטעמיה דס"ל דאסור לשמש בלי בדיקה) כתבתי שם לחלק דשאני התם דהחששא בא ע"י מעשה דפיהוק דיש לחשוש טפי. א"נ שאני התם דלא חששה אלא לשעתה כו' ע"ש. והיותר נראה דלק"מ דזה פשוט דאליבא דכ"ע אף באין לה וסת מ"מ בשעת אותה העונה אסורה לשמש וצריכה בדיקה לכתחילה בעת העונה אלא שבאם לא בדקה בעת העונה לענין דיעבד כתבו רשב"א ורבינו דביש לה וסת צריכה לבדוק אחר העונה מיד או בעת התשמיש משא"כ באין לה וסת והכי דייק ל' הרשב"א שכ"כ שם בסוף שער ג' ז"ל מי שיש לה וסת קבוע והגיע עת וסתה ולא בדקה כו' עד יש לה וסת שאינה קבוע אע"פ שלא בדקה כיון שלא הרגישה טהורה בלא בדיקה עכ"ל הרי שאין ביניהן אלא לענין אם לא בדקה בדיעבד אבל לכתחילה מיהא בשעת אותה עונה צריכה גם היא לבדוק. גם רבינו כתב בריש סימן קפ"ט ז"ל ושלא קבעתו בג"פ אם הגיע זמן הוסת ולא בדקה ולא ראתה כיון שעברה עונתה מותרת עכ"ל דוק בל' שכתב אם לא בדקה ולא ראתה דמשמע דצריכה בדיקה בשעת אותה זמן וסתה. וע"ז כתב נמי בסימן קפ"ט גבי פיהקה ואסורה לשמש עד שתבדוק ר"ל באותו זמן שמפהקת אסורה עד שתבדק. ואינו ר"ל שאם בדקה באותו העת ולא ראתה שהיתה מותרת לשמש דזה ודאי לא דשמא תראה עוד כל זמן שמפהקת ואי לאחר שפסקה מלפהק הא כתבתי דמותרת לשמש בלי בדיקה אלא ר"ל אסורה לשמש כל זמן שמפהק עד שתבדק בכל עת באותו שעה וק"ל. ועיין מ"ש והוכחתי שהב"י ס"ל האי שינוייא שהרי לפני זה אמ"ש רבינו ז"ל ואם בא וסת הגוף לזמן ידוע כו' עד אינה חוששת כתב ב"י דדוקא בדין וסת קבוע דהיינו לבודקה אחר שעבר העונה אינה חוששת אבל בדין וסת שאינה קבועה חוששת דהיינו אם לא בדקה ולא ראתה טהורה וכן מבואר בדברי רבינו בסמוך שכתב פיהקה בר"ח וראתה וחזרה ופיהקה בתוך ימי החודש חוששת לאותו הפיהוק ואסורה לשמש עד שתבדוק שכל וסת כו' עכ"ל. הרי בהדיא לפנינו שאף שרבינו כתב שם שאסורה לשמש

עד שתבדוק מ"מ הביא ב"י מינה ראיה שאם לא בדקה ולא ראתה הרי היא בחזקת טהרה וק"ל וזה פשוט:

סעיף קטן יט
ודוקא הני ר"ל מינקת ומעוברת ומי שהיתה במחבא:

סעיף קטן כ
אם בדקה אח"כ פי' אפילו אחר כמה זמן ב"י:

סעיף קטן כא
בשאר כל קריבות שאין כאן אלא חשש של דבריהם:

סעיף קטן כב
דאפילו בתשמיש חייב לפוקדה דוסתות דרבנן ובמקום מצוה לא גזרו:

סעיף קטן כג
אלא בדברי ריצוי וה"ה בלא יוצא לדרך גם כן מותר כמ"ש לפני זה אלא שזה חייב ב"י וא"ל לפ"ז ל"ל לר"ת לכתוב ולא חיישינן שמא יבא עליה הא בלא יוצא לדרך לא חיישינן לזה די"ל דבשעה שיוצא לדרך האשה משתוקקת לו דמזה הטעם הוא חייב לפוקדה והו"א והואיל וכן יהא אסור אפי' בדברי ריצוי דשמא תהיה משדלתו שיבא עליה קמ"ל:

סעיף קטן כד
הבא מן הדרך וכן השוהה עם אשתו כו' הא דנקט תרתי כי כן לשון המשנה פרק כל היד כל הנשים בחזקת טהרה לבעליהם הבאים מן הדרך נשיהן להן בחזקת טהרה ובגמרא ל"ל למיתני הבאין מן הדרך סד"א ה"מ היכא דאיתא במתא דרמיא אנפשה ובדקה אבל היכא דליתא במתא דלא רמיא אנפשה לא קמ"ל ורבינו דמתחיל באיסור בלא שהה כשיעור שיכולה לטבול מש"ה היפך ל' המשנה והתחיל בבא מן הדרך בדרך לא זו אף זו וק"ל: (ואם שהה ל' יום חשיב כו' כלומר אם אין לה וסת חוששת ל' יום לראייתה: בא עליה וא"צ כו' דמסתמא טבלה אם ראתה עכ"ה):

סעיף קטן כה
בין אם היא ערה או ישנה כו' כתבו התוס' היינו לומר שאין בה איסור נדות אבל אסור לבא על הישנה כדאמרינן בנדרים (א"נ הכא לא לגמרי ישנה קאמר אלא אינה ערה כ"כ שתדע להשיב אם טהורה היא אם לאו עכ"ל תוס' דף י"ב ע"א עכ"ה):

סעיף קטן כו
בין קטנה בין גדולה בגמרא מפרש רבותא דקטנה שאין דרכה לטבול אם לא שבעלה תבעה מפני הבושה:

סעיף קטן כז
והוא פחות מעונה בינונית (עונה בינונית הוא ל' יום עכ"ה) כגון שראתה מכ"ה כו' וכתב ב"י ומיהו ביום שלשים אסורה עד שתבדוק דכל שלא נקבע לה וסת אחר הוי יום ל' כוסת קבוע ומשמע לי דה"ה אם היה לה וסת שאינה קבוע והוא יותר מעונה בינונית שצריכה בדיקה ביום ל' וא"צ בדיקה ביום אותו וסת מאחר שלא הוקבע עדיין ולא כתב והוא פחות מעונה בינונית אלא לומר שלא היתה רגילה לראות ביום הל' וחד מתרי זימני נקט דבפחות מל' ויותר מל' שוים הם א"נ אורחא דמילתא נקט שאין רגילות להיות רואה ליותר מל' ועד"ר. גם י"ל דלרבותא נקט אם ראתה מכ"ה דאע"ג דהיא בת דמים דהרי ראתה קודם עונה בינונית אפ"ה אינה חוששת ק"ו כשלא ראתה אלא לל"ה ימים דאינה בת דמים דאינה חוששת וק"ל:

סימן קפה

סעיף קטן א
עד שתאמר טבלתי (דקדק רבינו כן לומר מה שאמרינן בגמרא עד שתאמר לו טהורה אני לאו למימרא שתאמר לו לא הייתי טמאה דאינה נאמנת לומר כן כדבסמוך אלא היינו שאומרת לו טבלתי ב"י עכ"ה) ואפילו אם שהה שיעור ספירה וטבילה כיון שהיתה ודאי טמאה החמירו דאילו לא שהה כי אמר טבלתי מאי הוי ב"י:

סעיף קטן ב
ומ"מ כשאומרת טבלתי נאמנת פי' וא"צ עדים שטבלה:

סעיף קטן ג
חשיבה כודאי טמאה ובעלה לוקה עליה שאומרת לו טבלתי:

סעיף קטן ד
ואח"כ אומרת טהורה אני פי' אחר כדי דיבור רבינו ירוחם:

סעיף קטן ה
שלא תטרדיני עכשיו פי' שלא לשכב עמה בעלה:

סעיף קטן ו
ותימה הוא וכי עדיף הוחזקה כו' הרשב"א הרגיש בקושיא זו ותירץ דמשום בושת ואונס מקרי ואמרה טמאה אני אבל לעשות מעשה כולי האי ללבוש בגדי נדה אינה לובשת ולפיכך כל שחזרה ואמרה לא נטמאתי אינה נאמנת ועד"ר:

סעיף קטן ז
לא יפרוש מיד שיציאת אבר הנאה לו כביאתו גמרא ועיין בב"י מ"ש בשם המרדכי:

סעיף קטן ח
אלא ינעוץ כו' והטעם שצריך לנעוץ נראה דה"ט שאם לא עשה כן כל עוד שאינו פורש הוא נהנה והסמ"ג כתב שימלא פחד ורתת על העבירה שבא לידו והמרדכי מפרש נועץ צפרניו כלומר מעמיד עצמו בלא דישה עד שימות האבר ב"י:

סימן קפו

סעיף קטן א
פירש"י שאינה צריכה בדיקה לבעלה כו' פי' הא עסוקה בטהרות צריכה בדיקה שחרית וערבית וגם בשעת תשמיש וכן מבואר בדברי הראב"ד והביאו ב"י דף קפ"ו ע"ג ע"ש (ועמ"ש א"א ז"ל בסימן ק"ץ סעיף מ"ד עכ"ה):

סעיף קטן ב
אפי' אין לה וסת דהו"א כיון שאין לה וסת יש לחוש שמא תפרוס נדה תחתיו (ומש"ה הו"א דיש לה לבדוק אחר תשמיש וכמו שיתבאר עכ"ה):

סעיף קטן ג
פי' רב אלפס שבודקת אחר תשמיש כו' כך הוא הגירסא הנכונה פי' דס"ל לרב אלפס דקודם תשמיש אין צריכה בדיקה כלל רק לאחר תשמיש ועד"ר:

סעיף קטן ד
אם עשתה כן ג' ימים ס"א ג"פ:

סעיף קטן ה
ונמצא דם על שלו או על שלה ג"פ רצופים דוקא ודוקא בזה אחר זה דומיא דשור המועד רשב"א:

סעיף קטן ו
ולא נמצא לא בשלה ולא בשלו בכל פעם כו' ס"א בשום פעם:

סעיף קטן ז
ומותרת בלא בדיקה עיין מ"ש בסוף הסימן:

סעיף קטן ח
אלא שהוסיף עדיין בדיקה תחת כו' ל' עדיין כאילו כתב עוד ופי' שהרי"ף לא הצריך אלא אחר תשמיש והוא כתב שצריך גם קודם תשמיש עד שתשמשה ג"פ זא"ז בלא דם ואח"כ היא ככל הנשים כמ"ש הרי"ף וכ"כ ב"י ע"ש. מל' הרמב"ן שכתב קודם כל תשמיש כו' משמע דלא סגי בג"פ קודם תשמיש וכן נראה דאין טעם לג"פ קודם תשמיש אבל הב"י כתב ג"פ גם בקודם תשמיש ע"ש (ועיין ברש"י פ"ק דנדה דף י"א ע"ב שם מבואר הטעם משום דבדיקה דלפני תשמיש לא ניתקנה כי אם הואיל שצריכה בדיקה לאחר תשמיש

וכיון שלאחר תשמיש א"צ בדיקה אחר ג"פ הראשונים לפני תשמיש נמי לא אצרכוה רבנן עכ"ה):

סעיף קטן ט
וכן תעשה כל ימיה ר"ל עד שתקבע וסת ואז אסורה לבדוק קודם תשמיש שמא יהא לבו נוקפו כמ"ש לעיל סימן קפ"ד ב"י:

סעיף קטן י
שלעולם אסורה לשמש בלא בדיקה ז"ל הרא"ש על דברי הרי"ף בספ"ק דנדה ותימה מאי מועיל אם שמשה ג"פ בלא דם להיותה ככל הנשים בשלמא אם מצאה דם ג"פ אחר התשמיש איכא למימר זו האשה הוחזקה להיות רואה ע"י אבר התשמיש ושוב אינה ראויה לשמש אבל לא הוחזקה לא מהני להתירה דלעולם איכא למיחש שמא תראה עתה כיון שאין לה וסת וכתב ב"י ונראה שהר"ן נזהר מקושיא זו וכתב על דברי הרי"ף שס"ל שכיון שאין לה וסת נראה מענינה שראויתיה באות לה כפי המקריים שקורין לה בקפיצתה או אכילתה או כיוצא בהן ולפי' יש לחוש שמא אף מחמת תשמיש תראה ולפי' צריכה בדיקה ג"פ ואם נמצאת טהורה יצאה מחששא זו וטהורה דקי"ל לבעלה א"צ בדיקה כל שיצאה מחשש רואה מחמת תשמיש כו' ע"ש וע"דר:

סעיף קטן יא
אז אסורה לשמש לעולם כלומר בזה מודה שתולה בג"פ וכמ"ש:

סעיף קטן יב
ותצא בלא כתובה בא"ע סימן קי"ז ושם כתב בשם הרמב"ם שדוקא אם מתחילה היתה כך כו' ע"ש:

סימן קפז

סעיף קטן א
אשה שרואה דם כו' כן הדין אפי' אין לה וסת כמ"ש בא"ע סימן קי"ז ובסימן שלפני זה:

סעיף קטן ב
בכדי שתרד מן המטה ותדיח פניה של מטה כן הוא בגמרא (ועיין בב"י מה שהקשה והאריך ובתשו' ר"ש כהן בד' ע' ע"א מה שמתמה על הב"י והאריך עכ"ה) ומה שהשמיטו רבינו נראה דהיינו משום דממילא משמע דהא הדחת פניה היינו קינוח שמקנחת פניה שלמטה וסתמא דמילתא רואה דם מחמת תשמיש היינו ע"י שמצאו דם בעד שלה ב"י אבל אם לא תמצא הדם בתוך שיעור זה לא הוחזקה להיות רואה מחמת תשמיש אלא וסת הוא דלית לה:

סעיף קטן ג
משמשת פעם ראשונה ושנייה כו' אינו ר"ל שתשמש עוד ג' פעמים אלא ראשונה דנקט היינו הביאה שכבר בעל ומצא דם ובא לומר דאינה נאסרה עליו עד ג"פ וק"ל:

סעיף קטן ד
אם בכולן רואה ר"ל רצופין:

סעיף קטן ה
ותנשא לאחר שאין כל האצבעות שוות:

סעיף קטן ו
נשאת לשלישי כו' פעם ראשונה שנייה כו' שאין כל הכחות שוות אבל בראשון ושני א"צ לטעם זה שהרי עדיין לא הוחזקה (ר"ל לג' אצבעות לא הוחזקה עד פעם ראשון לבעל ג' ומכח דאין כל הכחות שוין ושמא בעילה זו היתה בכח מרובה לא הוחזקה עד שתתחזק בשלש ביאות לכל אחד ואחד עכ"ה) וכן בגמרא:

סעיף קטן ז
אלא אסורה לכל עד שתבדוק פי' אם הוא מן המקור או מן הצדדין וכתבו התוספות דאפי' רבי (דאמר בעלמא תרי זימני הוי חזקה מודה בזה לרשב"א עכ"ה) מודה בזה דלא הוחזקה לא בב' ראיות ולא בב' אנשים אלא בג':

סעיף קטן ח
ופיה רצוף לתוכה שלא ישרט בראשה וענין בדיקה זו להבחין אם הדם שרואה בשעת תשמיש הוא מן המקור או מן הצדדין ולכן מכניס המכחול שמאחר שהיא למודה לראות ע"י אבר תשמיש ג"כ תראה ע"י המכחול ואם לא היה המכחול בתוך השפופרת כשהיה יוצא מלוכלך בדם לא היינו יודעין אם הדם ההוא בא מן המקור או מן הצדדין וכשהוא תוך השפופרת אם ימצא בו דם הוא ודאי מן המקור ולא מן הצדדין שהרי השפופרת היתה מפסקת בינו לצדדין ומה שנותנין מוך בראש המכחול היינו משום דדם כל שהוא ניכר במוך ואינו ניכר בעץ ועוד כדי שראש המכחול לא ישרט ויוציא הדם ורבי' לא ביאר עד היכן מכנסת מכחול זה אבל הרמב"ם ביארו דהיינו שמכניס המכחול עד שיגיע המוך לצואר הרחם ב"י:

סעיף קטן ט
בידוע שהוא מן הצדדין ומותרת דלא אמרינן אין כל האצבעות וכחות שווין אלא להקל ולא להחמיר וסגי בבדיקה זו להעמידה אחזקת רוב נשים שאינן רואות דם מחמת תשמיש ולא אמרינן דלמא אף שלא מצאה דם בבדיקה זו דלמא בשעת תשמיש שדש בחוזק תראה:

סעיף קטן י
שלא אמרו שתתגרש מן הראשון אלא להקל עליה כו' פירוש דתולין לומר לאו כל אצבעות וכחות שוות כל זמן שלא ידעינן דודאי בא מן המקור אבל אי ידעינן דודאי בא מן המקור תו לא תלינן להקל לומר לא כל הכחות שוות והא דלא קאמר כדי שלא תאסור לינשא לאחר ה"ט משום דאי היינו מחזיקין אותה בחזקת איסור אין טעם לומר דלא בדקינן אותה כדי שתנשא לאחר מש"ה קאמר דאדרבה אוקמינה אותה בחזקת היתר דאף א"ת שדם זה בא מן המקור לא יהיה לה עם אנשים אחרים ואמרינן שאצבע יתירה שהיה בבעלה הראשון נגע במקור או סמוך לו והביא משם הדם אבל שאר אצבעות לא יביאו הדם מן המקור ומתירין אותה בלא בדיקה לאחר וק"ל ועיין בב"י:

סעיף קטן יא
ואם שמשה סמוך לוסתה כו' פי' ומכ"ש בשעת וסתה אלא שלא ברשיעי עסיקינן שמשמשין בשעת וסת משא"כ בסמוך לוסת דביוצא לדרך מותר להי"א הנ"ל ור"ת שאסר מ"מ מצינו סמוך שמותר כגון אם ראתה תחלת היום דמותר כל הלילה שלפניו:

סעיף קטן יב
ואם דם מכתה משונה מדם ראייתה פי' דם ראייתה זו שראתה עתה מחמת תשמיש ידוע לנו שאינו כמראה דם שמוציא מכתה תו לא תליא במכתה אלא אמרינן מן המקור בא וטמאה:

סעיף קטן יג
אין תולין בדם מכתה ואפי' הם שניהן מה' מראות דה"ל למימר כיון דשניהן מה' מיני דם מחשב כב' דמים ממין אחד א"נ אם דם מכתה אדום והאי דם ראייה הוא שחור הו"א שמדם המכה הוא אלא שנעשה שחור קמ"ל דלא ועיין מ"ש בסמוך:

סעיף קטן יד
שדם זה יוצא ממנה פירוש אני תולה שדם זה יוצא ממנה ועיין בדרישה:

סעיף קטן טו
לא סמכינן אהך בדיקה להתירה כו' לפי שאין אנו בקיאין:

סעיף קטן טז
ועוד אפי' אם הוא ידוע שהוא מן הצדדין הרי בנות ישראל גזרו על כל רואה טיפת דם כחרדל שצריכה ז' נקיים כצ"ל:

סעיף קטן יז
ול"נ לא"א הרא"ש ז"ל ז"ל הרא"ש ולא ידעתי אנה רמוזה גזירה זו בתלמוד דלא גזר גזירה זו רבי זירא אלא ארואה דם אבל לא בידוע שבא מן הצדדין וכו' ע"ש:

סעיף קטן יח
והרמב"ן כחב שהאידנא כצ"ל:

סעיף קטן יט
שצריכין אנו לבדוק אם דם מכתה משונה כו' פי' דחיישינן מן הסתם דלמא הוא משונה עד שיוודע לנו בבירור שאינו משונה:

סעיף קטן כ
ול"ג לא"א הרא"ש ז"ל אלא תולין מן הסתם לומר שאינו משונה כו' כתב ב"י ז"ל דברי רבינו נראין כסותרין זא"ז שמתחילה כתב שמן הסתם תולין לומר שאינו משונה משמע שאינה צריכה להראות דמיה לחכם וממ"ש עד שידוע לנו שהוא משונה על פי חכם כו' משמע קצת שהיא צריכה להראות דמיה לחכם עכ"ל. (ולפי הנוסחא שבס"א שכתוב עד שיוודע לנו כו' במקום שידוע לנו א"ש ור"ל שיודע לנו ע"י שיבא חכם באקראי ויאמר שהן ב' מיני דמים אבל ודאי אין אנו צריכין להראותן לו עכ"ה) ונראה דכך הוא פירושו הרמב"ן כתב שהאידנא אין תולין בדם מכתה שצריכין לבדוק אם דם מכתה משונה מדם ראייתה ר"ל ראייתה שראתה עתה מחמת תשמיש דאם היתה משונה היא טמאה והול"ל דצריכין לבדוק אם דם מכתה דומה לדם ראייתה דהא אתלייה להיתר קאי אלא שהרמב"ן קאי אדלשון הברייתא שקאמר ואם דם מכתה משונה מדם ראייתה אין תולין בדם מכתה וע"ז כתב הרמב"ן דיש לחשוש לזה ואין אנו בקיאין מש"ה מטמאין אנו לעולם מן הספק וע"ז כתב דהרא"ש מפרש הברייתא דהיינו דוקא אם שני דמים באין לפני החכם אז צריך לבדוק אבל מן הסתם ליכא למיחש ואם שניהן באין בזה אין הפרש בין לזמניהן לזמנינו דהא כל אדם יכול להפריש וק"ל ועד"ר:

סעיף קטן כא
פחד פתאום והפילה דם נתרפאה ומותרת לבעלה כצ"ל וכן הגיה ב"י והוא מעשה בגמ' עיין בב"י שמביאו:

סעיף קטן כב
והאידנא אין מתירין אותה לאחר שראתה דם כ"כ הג"מ בשם הרמב"ן דבזמן הזה אין בודקין בשפופרת ולא מתירין אותה בחררת דם שהפילה מיהו אם בדקה בהם והיא טהורה אין מוציאין אותה עכ"ל ב"י ועד"ר. ולכאורה היה נראה לדקדק מלשון זה דהפילה דאפי' אם כבר הפחידה והפילה אין מתירין אותה לבעלה ומ"ש מיהו אם בדקה אין מוציאין אותה צ"ל דקאי אבדיקת שפופרת ש"מ שהרמב"ן גופא מחלק בין דא לדא ועפ"ו נראה לפרש מש"ר בשם הרמב"ן דאין מתירין אותה לאחר שראתה דם דר"ל לאחר שראתה דם מחמת תשמיש ג"פ אין מתירין אותה אפי' אם הפחידה והפילה דם לא מהני

אפי' בדיעבד ומבדיקת שפופרת לא איירי כאן ומש"ה הביאו רבינו סתם אבל ז"א שהרי גם הראב"ד כתב לשון הפילה וב"י הביאו ז"ל אין אנו בקיאין בחררה ובין הפילה ובין לא הפילה אסורה לכל אדם. מיהו אין מוציאין אותה מבעלה אחר בדיקה (דשפופרת) ורפואה זו כו' הרי שגם על הפלת דם כתב דאין מוציאין אותה מבעלה וצ"ל דמחלק בין אם גירשה כבר וס"ל דאז אין מתירין אותה לא ע"י שפופרת ולא ע"י חררה ובין אם היא עדיין תחת בעלה דס"ל דאין מוציאין אותה מבעלה באחד משניהן וכן ס"ל לרמב"ן גם הב"י כתב דדעת שניהן שוה:

סימן קפח

סעיף קטן א
שהן הלבן והירוק שאין בו נטיה כלל למראה דם שהוא אדום כדכתיב ויראו מואב את המים אדומים כדם:

סעיף קטן ב
בין צהוב כזהב שנוטה קצת לאדמומית ובזה דוקא פליגי עקביא בן מהללאל תוס':

סעיף קטן ג
כזה ראיתי ואבדתיו שהרי התורה האמינתה שנא' וספרה לה לעצמה:

סעיף קטן ד
אין סומכין עליה אלא אמרינן שטועה היא בדמיונה כיון שיש ריעותא לפנינו:

סעיף קטן ה
הכניסה שפופרת והוציאה בה דם טהורה ומפרש טעמא בגמרא דבבשרה אמר רחמנא ולא בשפופרת ופירש רש"י בשפופרת הכניסה קנה חלול באותו מקום ונמצא בתוכו דם. בבשרה דם יהא זובה בבשרה שיצא דרך כותלי בית הרחם ואינו מפסיק (והא שפופרת מפסיק) וז"ל הרמב"ם בפ"ה שנא' דם יהיה זובה בבשרה עד שתראה בבשרה כדרך שהנשים רואות ואין דרך אשה לראות בשפופרת עכ"ל ורבינו נראה שהוא סבר כפי' הרמב"ם:

סעיף קטן ו
בענין שנוגע בבשרה פי' בשר האשה שבאותו מקום נוגע בדם שבצד החתיכה בבקעים ולישנא דקרא נקט דם יהיה זובה בבשרה פי' וכ"ש אם אינה מבוקעת אלא דם הוא באמצע החתיכה בענין שאינו נוגע בבשר:

סעיף קטן ז
ולא היתה פוסקת לראות כל זמן שאותן החתיכות כו' נראה שהיתה רואה דם ממש ואפ"ה היה מטהר אותה מפני שהיא תולה שמהחתיכות שבבית החיצון נמשך הדם וכיון שבשעה שנעקר לא היה דם אלא בחתיכה טהור אבל מלשון הרא"ש לא משמע

הכי אלא כמין חתיכות בשר היו יוצאות בעצמם ואע"פ שהיה דם בתוך החתיכות והיו מבוקעות היה מטהר משום דאין דרך אשה להיות רואה בענין זה אבל אם היתה רואה דם בהדיא בלא חתיכה בהא לא איירי ואפשר דכה"ג טמויי נמי מטמא לה דאע"ג דתלי במכה כמ"ש בסי' שקודם זה ה"מ במכה שבצדדין אבל הכא שהמכה היתה במקור עצמו איכא למימר דמטמא ב"י ולפ"ז מ"ש ולא היתה פוסקת מלראות קאי אחתיכות ונראה דלשון הרא"ש אינו מוכרח לפרשו דקאי אחתיכות אלא נראה דקאי ג"כ אדם שבא מהחתיכות וגם ל' רבינו משמע דקאי אדם כמ"ש ב"י בעצמו (ועיין בש"ע שרמ"א כתב ג"כ אפילו ראתה דם עכ"ה):

סעיף קטן ח

אבל חתיכה גדולה היינו כל שהיא גדולה משפופרת דקה שבדקין יש להחמיר ולטמאות ב"י בסוף הסימן ע"ש: (שא"א לפתיחת הקבר בלא דם ר"ל בלא דם הבא מן המקור ואמרינן מסתמא יש שם דם והוא נסתר בכותלי בית הרחם עכ"ה):

סעיף קטן ט

ששאבו בקיץ מן הנהר ומיד כששואבין מן הנהר הן חמין וא"צ עמידה בבית אלא כששואבין מן המעיין:

סעיף קטן י

שחום הבית מחממתן כו' וסתם פושרין אינן חמין יותר מחמימות הרוק ריטב"א:

סעיף קטן יא

צורתן מוכחת עליהן שהן בריה שאין דרך דם להתייבש ולהעשות צורות אלו ומיהו אם נמוחו הרי אנו רואין שהיה דם ונתייבש דרק מקרה הראב"ד וכתב הרשב"א והא דאם לא נימוחו טהור דוקא דבר מועט וקטן דאל"כ הא א"א לפתיחת הקבר בלא דם וה"ה החתיכה שמתיר הרז"ה מיירי נמי בקטנה בית יוסף:

סעיף קטן יב

והרז"ה כתב שגם החתיכות דם אם כו' כצ"ל:

סימן קפט

סעיף קטן א

שאסורה לשמש כל זמן הוסת ר"נ עונה שבו הוסת ע"ד שנתבאר בסימן קפ"ד ובס"א כתוב בהדיא שאסורה לשמש כל עונות הוסת:

סעיף קטן ב

אחרת לסוף עשרים ר"ל לסוף עשרים מראיה ראשונה:

סעיף קטן ג
שהוא לימים ידועין כו' וה"ה לשאר וסתות חוששת חוץ מלוסת הדילוג שאינה חוששת עד שקובעת אותה כדלקמן ב"י:

סעיף קטן ד
ה"ג כגון באחד או בה' בו כצ"ל בא' בה' בבית ור"ל בר"ח או בחמשה לחודש וכן מצאתי בטור של קלף והכי מסתבר דאל"כ ק' למה נקט בלישניה כ"א כ"ה ולא עשרים וכה"ג דייק הגמרא בס"פ האשה דף ס"ד ע"א ז"ל דיקא נמי דשבקינה ליום עשרים ונקט עשרים ואחד ש"מ ופירש"י ז"ל דכן דרך התנאים לשנות דרך קצרה כו' ע"ש. גם בסמוך חזר רבינו וכתב זה הדין ז"ל כיצד ראתה ג"פ בא' בשבת או בה' בו באחד בניסן כו' או בה' בו כו' והוא הדין הלזה בעינו אלא שחזר וכתבו שם אגב וללמדינו אפי' אחד מלא ואחד חסר. שכתב שם מה שלא כתב כאן וק"ל:

סעיף קטן ה
ולא אמרן שצריך לקובעו ג"פ כו' קאי אמ"ש ואפילו קודם שקובעת ג"פ חוששת ע"ז אמר ולא אמרן כו' ב"י: (שאם ראתה ב"פ לזמן ידוע ר"ל בר"ח או בה' לחודש אבל בוסת הפלגה צריך ב"פ ג' ראייות שהם ב' הפלגות ואפשר דלא איירי כאן מראיה ראשונה דאינה כלום שלא היה עדיין הפלגה. ועוד יש חילוק בין קבעתו כו' הא דלא קאמר ג"כ דיש חילוק לענין בדיקה שקודם תשמיש או לאחר תשמיש כמ"ש לעיל סימן קפ"ו י"ל דלא איירי כאן אלא החילוק שבין וסת קבוע לוסת שאינה קבוע לענין חשש העונה של וסת עכ"ה):

סעיף קטן ו
וראתה שנייה לסוף שלשים כו' עד קבעה וסת לדילוג עיין מ"ש בסמוך (בסעיף קטן ל"ז ע"ש) מה שיש להקשות אמ"ש כאן:

סעיף קטן ז
קבעה וסת לדילוג השוה פי' לאפוקי דילוג פעם אחד יום אחד ופעם שני יומים:

סעיף קטן ח
כיצד ראתה ג"פ בא' בשבת או בה' בשבת בא לאשמועינן דבזה דהוא בימי שבוע שוים סגי בג"פ לכ"ע אע"ג דבשאר וסת הפלגה אינה קובעת פחות מארבע פעמים. ודין זה כתב הרשב"א בשם רבותיו הצרפתים ומוכיח אותו מהגמ' פ"ק דנדה עיין בב"י שהביאו. ובאמת לפי דינא דהגמרא שאין קובעין וסת לא בימי נדות ולא בימי זיבות כמ"ש רבינו לקמן בסימן זה צ"ל דמ"ש דראתה ג"פ בא' בשבת או בה' בשבת לא מיירי שראתה בהן זא"ז דא"כ ראתה בימי זיבה ומוכרחין לומר דמיירי דראתה היום ביום אחד ואחר ג' שבועות חזרה לראות ביום אחד וכן עוד פ"א ביום אחד אחר ג' שבועות דהשתא כבר כלו

ימי זיבה וא"ל דא"כ עקרה שני יום אחד בנתיים שלא ראתה בהן ואין זה וסת קבוע (מיהו בסמוך כתבתי היינו דוקא לרב ולשמואל בעינן ג' דילוגים או שהיה לה וסת תחילה ושנתה ודלגה ממנו משא"כ בראתה ביום אחד וע"י קפיצה דאז אליבא דכ"ע בג"פ סגי וק"ל. דהא אמרינן בסמוך דאם ראתה באחד בניסן ובאחד בסיון ובא' באב קבעה לה וסת לר"ח לדילוגים אע"ג דכל פעם דלגה פ"א ר"ח א' אפ"ה מחשב שפיר קביעות וה"ה הכא. אבל אין אנו צריכין לזה שבגמרא קאי אמי שקבעה וסת בקפיצות שהוא ע"י מעשה דקפיצה וזמן יחד מכ"א יום לכ"א יום כל פעם ביום אחד או ביום ה' שהוא כלות ימי נדה וזיבה וכ"כ המ"מ בביאור הרמב"ם והביאו ב"י בסימן זה דף קצ"ד ע"ג ע"ש וממנו למד רשב"א דין זה לוסת הגוף לדידן שקובעין וסת אף בימי נידה וזיבה כמ"ש רבינו לקמן בסימן זה בשם הרמב"ן שאם ראתה ביום אחד או ביום ה' ג"פ זא"ז אזי קבעה וסת צריך לחשוש אחר כך עד שתעקרנו ג"פ כדין הקבוע ודו"ק:

סעיף קטן ט

אין מדקדקין בכך שקביעות החודש גורם לה וסת ועיין בב"י שכתב בשם הראב"ד הוכחה לזה מגמרא:

סעיף קטן י

והכא לדברי הכל קובעת בג"פ כלומר אע"ג דפליגי רב ושמואל בוסת דדילוג וסבר שמואל דבעיא ד' ראיות ע"כ לא פליגי אלא בוסת דדילוג ומטעם שיתבאר בסמוך אבל בוסת השוה כ"ע מודו דבג"פ סגי ואע"פ שבוסת הפלגות נתבאר לעיל דבעי' ד' ראיות שאני הכא שהוא תלוי בימי החודש הלכך בראייה ראשונה נמי איכא קביעות זמן שהרי אתה אומר בט"ו לחודש ראתה אבל בוסת ההפלגות שאינה תלוי בימי החודש ולא בימי השבוע אי אתה יכול לומר בהפלגתה בכך ימים היא רואה עד שתראה פעם שנייה שהרי אין ההפלגה ראשונה נודעת אלא ע"י הזמן שבין ראייה ראשונה לשנייה כ"כ התוס' ב"י:

סעיף קטן יא

וקאמר רב דה"נ קובעת בג' ראיות כו' כתבו התוס' והרא"ש דדוקא בוסת הללו שראיותיהן למנין ימות החודש (ר"ל ראייה ראשונה היתה בט"ו לחודש והב' בי"ו לחודש השני הג' בי"ז לחודש הג' אבל אם ראייה ראשונה היתה בר"ח ושניה בט"ו לראיה זו ושלישית בי"ו לראיה זו דזה הוי וסת הפלגה בדילוג מודה רב כו' עכ"ה) אבל אם ראתה בדילוג בהפלגה מודה רב דראייה ראשונה אינה מן המנין ע"כ ולהכי סתם רבינו לעיל וכתב שאינה קבעה וסת בדילוג בהפלגה כ"א בד' ראיות (ור"ל וכ"כ אליבא דרב וכמ"ש לעיל עכ"ה) וק"ל:

סעיף קטן יב
ואפילו לשמואל אם היה לה וסת קודם שהתחילה כו' צ"ע אי בעינן דיהא דילוג הראשון שוה בערך לדילוגים אחריני ועד"ר נראה דמש"ה דקדק רבינו וכתב ז"ל לפי שאף הראשונה בדילוג ראתה שדלגה מוסתה הקבוע לה דסבירא ליה דוקא אי דלגה מוסת הקבוע לה הוא דמחשב גם יום ראשון למנין הדילוג ואמרינן דמדעקרה וסתה הקבוע לאותו יום באחד ממנה דיש קפידא בגופה לראות כן מאותו יום והלאה בדילוג וק"ל:

סעיף קטן יג
ור"ח פסק כרב דהלכתא כרב באיסורי ב"י והרמב"ם פסק כשמואל משום דנפקא לן מיניה לענין שור שנגח כמבואר בפרק שור שנגח ד' וה' ובאשר"י כתב הטעם משום דברייתא דיקא כוותיה עכ"ה):

סעיף קטן יד
כיצד ראתה ט"ו בניסן וי"ו באייר וי"ז בסיון ולשמואל בעיא שתראה ג"כ י"ח בתמוז ואחר כך בג' חדשים שלאחריה י"ו וי"ו וי"ח וכן בג' חדשים השלישית. וכ"כ התוס' בהדיא בסוף פ' האשה אלא שרבינו סמך אמ"ש לפני זה. ולפי מה שמודה שמואל בהיה לה תחילה וסת ושנתה ממנו דסגי בט"ו י"ו י"ז איכא למימר דה"נ איירי בכה"ג דבפעם הראשון שנתה מוסתה לט"ו כו' ובפעם השנייה והשלישית חזרה חלילה מי"ז לט"ו והא דמוקי לה התוס' לשמואל בי"ח נ"ל דלא כ"כ אלא בפירוש הסוגיא דהתם וקודם שידעה שמודה שמואל בהיה לה וסת תחילה ושנתה ממנו ודוק וע"ש בד"ה איתמר:

סעיף קטן טו
ובאחד בסיון ובאחד באב גם כאן צ"ל לרב או לשמואל והיה לה וסת אחרת ושנתה וק"ל:
(לא קבעה לה וסת לפי שאין שם ג' ראיות שוות ולא ג' ראיות בדילוג שהרי הב' ראיות היו שוות והג' בדילוג עכ"ה):

סעיף קטן טז
שהפסיקה לראשי חדשים פי' שהפסיקה וסת שהתחילה וסת הראייה בר"ח ב"י:

סעיף קטן יז
לא קבעה וסת ואפי' למאן דפסק לעיל כרב דבג' סגי מודה הכא כיון שלא ראתה בג' בי"ז ב"י:

סעיף קטן יח
כיון שסירגה בחודש מל' סירוגין (שמבואר בא"ח סימן ס"ה דפירושו הפסקה עכ"ה) שעמדה מלראות בי"ז לחודש השלישי:

סעיף קטן יט
דילגה פ"א או שתים כו' נ"ל דר"ל לרב פ"א ולשמואל ב"פ דאילו לרב אם ראתה היום ולסוף ל' ולסוף ל"א ולסוף ל"ב אף דאין כאן אלא ב' דילוגין ס"ל דקבעה וסת לדילוגין אם לא שנאמר שהיתה לה תחילה וסת מכ' לכ' ושינתה וראתה לל' ואח"כ לל"א דזהו שני דילוגים ואפ"ה לא מקבע וסת לדילוגים לרב דלא אמר רב דסגי בב' דילוגים אלא כשהן בט"ו י"ו י"ז דאז ימי החודש ניכרין גורמין שמצרפין לראיית ט"ו למניין ג' וכדאיתא בהדיא בסוגיא ובתוספות דף ס"ד. גם י"ל מ"ש דילגה פ"א דהיינו שראתה היום וביום ל' ול"א דהיינו דילוג פ"א ומ"ש ב"פ היינו שראתה בט"ו ובי"ו דזהו מקרי שני דילוגין לרב ואינה חוששת לדילוג הג':

סעיף קטן כ
אע"פ שחוששת לשאר הוסת בפ"א כו' והטעם נראה דשאני התם שחוששת לאותו יום שכבר ראתה בו ואיכא למימר אותו יום גורם או כ"כ ימים לחודש גורמים או כ"כ ימים זא"ז גורמים דאורח בזמנו בא משא"כ כאן ודו"ק:

סעיף קטן כא
אבל אם היתה הראשונה ביום החודש והשנייה בלילה והשלישית ביום. ל"ד דה"ה אם היה שני ראיות בלילה. וי"ל נמי דלרבותא כ"כ דלא חיישינן שמא קבעה וסת לזה פעם בלילה פעם ביום חוזר חלילה:

סעיף קטן כב
לשון הרמב"ן וסת החדש חוששת לו בתחילתו בפעם אחד כו' (כבר נתבאר זה בר"ס זה ולא שנאה רבינו אלא מפני מ"ש לא ראתה לר"ח סיון נעקר וסת כו' עכ"ה) עד נמצאת אומר שהרואה ליום ר"ח ניסן חוששת לר"ח אייר דוק בכל הסוגיא ולא תמצא שחששו אלא לימי החודש דהיינו ליום הראייה בחודש הבא אחריו אבל לא חששו לימי השבוע דאם ראתה ביום ראשון לאהצריכו לחשוש ביום ראשון הסמוך הבא אחריו ואפי' לדידן דקבעה וסת בימי נדה וזיבה לא מצינו חששא זו ואף לא מצינו חששא כזו אף שקבעה וראתה ג"פ ביום א' זא"ז. ואף שיש נ"מ גם לדידן דהיינו אם ראתה ג"פ זא"ז לענין עקירה דצריכה למיחש ג"פ ביום א' זא"ז אפילו לא ראתה מיהו בקבעה נ"ל דצריכין להחמיר לדידן. ומ"ש רבינו בס"ס זה בשם הרמב"ן דלדידן אם ראתה מט"ו לט"ו ג"פ זא"ז קבעה לה וסת ה"ה ג"פ ביום א' זא"ז ול"ד קאמר שהרי ע"כ ט"ו ל"ד דהא ימי זיבה מתחילין ביום הח' לראייתה דהיינו כל יום א' זא"ז וק"ל:

סעיף קטן כג
חוששת לר"ח אייר פי' ליום ר"ח שני שבו מתחילין למנות ובו התחלת החודש שיום ר"ח הראשון הוא נחשב מחדש שעבר וזהו פשוט אבל באמת צריך לחשוש ג"כ ליום ראשון שהוא יום ל' שהוא שיעור עונה בינונית וכמ"ש ב"י בסמוך:

סעיף קטן כד
הוקבע וסת לראשי חדשים פי' לענין שלא צריכה לחוש ליום ראשון של ר"ח תמוז אלא ליום שני שהוא ר"ח גמור וכן יש נ"מ לענין עקירה כדמפורש לקמן:

סעיף קטן כה
וחוששת לשני בסיון כו' וגם ליום ל' לראייתה צריכה לחשוש שהרי אין לה וסת קבוע וכבר כתב הדין שמי שאין לה וסת חוששין כל פעם ליום ל' שהוא עונה בינונית ב"י ונראה דר"ל דאם ראתה אח"כ ביום ב' דסיון או ביום אחר צריכה לחוש לל' יום מאותה ראייה וק"ל:

סעיף קטן כו
ולעולם חששות הללו לוסת החדש כו' עיין בסמוך פירושו:

סעיף קטן כז
כיצד ראתה בא' בניסן כו' בזה הכיצד מחדש לנו ב' דברים ומש"ה שינה זמן הראיות דמתחילה כתב אם ראתה בכל ר"ח ואח"כ כתב בעשרים לחודש. הא' במ"ש ואם לא ראתה חוששת כו' דדוקא אם לא ראתה קאמר וע"פ שאפרש והשני שצריכה לחוש לב' וסתות דחודש דזה לא נשמע בגוונא קמא:

סעיף קטן כח
ואם לא ראתה חוששת לט' בו נראה דדוקא קאמר אם לא ראתה אבל אם ראתה בר"ח אייר לא היתה צריכה לחוש לט' בו דהא ההפלגה של עשרים נעקרה דהא לא הפליגה עתה ראייתה אלא י"ב ימים ואם תראה בט' בו הוי הפלגה חדשה שהיא ט' ימים ואין כאן הפלגה מעשרים לעשרים ול"ד לוסת החודש דאמרינן דאע"ג דראתה בכ' בניסן צריכה לחוש לר"ח אייר ולא אמרינן דבראיית כ' נעקרה וסת דיום ר"ח היינו משום דוסת דימי החודש תול' דוקא באותו יום דאמרינן דאותו יום גורם הראייה וכל כמה דלא הגיע ר"ח לא ידעינן איזה ראיה היא עיקר ועוד דאף אם יבא ר"ח ותראה בו יש לחוש ג"כ לראיית כ' דוסת החודש לא נעקר עד שיבא אותו יום ולא תראה בו מאחר דתלינן הגורם באותו יום משא"כ בהפלגה דמיד שראתה בר"ח אייר נעקר ההפלגה קמא כנ"ל ולא כמ"ש מהרמ"א בש"ע דאף אם ראתה בר"ח אייר חוששת לט' בו משום הפלגות עשרים ובחילוק זה אין אנו צריכין לדוחק ב"י מ"ש בענין זה והיותר נראה לומר דה"ט שלא היינו חוששין לכ' אייר אם ראתה בר"ח אייר משום דאפשר לומר מהיכי תיתי תחוש לט' אייר מכח מה

שראתה בעשרים בניסן הא איכא למימר שאני אותה הפלגה דהיתה מרוחק עשרים יום מראיית ר"ח ניסן שקדמה לה משא"כ ט' אייר שאיננו מרוחק מר"ח אייר אלא י' ימים וק"ל. ונ"ל דמה"ט נמי אם ראתה בעשרים באייר לא היתה חוששת לכ"ח אייר אף אם ראתה גם בט' אייר כיון דר"ח אייר איננו מרוחק שוה כראיית עשרים בניסן ולא כראיית ט' אייר עם ראייה שקדמה לה מיהו אם ראתה בט' אייר גם בכ"ח אייר הרי לפנינו שלש הפלגות שוה מעשרים לעשרים ואז נקבע לה וסת להפלגות עשרים אלא שלכתחילה לא חששו לזה כל זמן שלא ראינו ג' הפלגות שוות מראייה שקדמה לה ודו"ק:

סעיף קטן כט

וכן היא חוששת לשנים עד שתקבע כו' פי' כל אשה משראתה ב' ראיות או יותר מכן ראייה השנייה גורם לה שיש לה לחוש לב' חששות לוסת הפלגה ולוסת החודש עד שתקבע וסת כו' ע"ד משל אם ראתה בר"ח ניסן ובעשרים בו יש לה לחוש מראייה זו דעשרים לט' באייר שמא תקבע וסת להפלגה וצריכה נמי לחוש ליום עשרים בו שמא תקבע וסת החודש מראיית עשרים בניסן זולת מה שצריכה לחוש לר"ח אייר משום וסת החודש דראיית ר"ח ניסן ואם לא ראתה בר"ח אייר וראתה ט' בו צריכה נמי לחוש ב' חששות שנתחדש לה חששא חדשה דהיינו דצריכה לחוש לט' בסיון משום וסת החדש דראיית ט' באייר וחששא דוסת החודש משום ר"ח ניסן נעקרה וא"צ לחוש לר"ח סיון וחששא דהפלגה דעשרים במקומה עומד וצריכה לחוש לכ"ח באייר ואם ראתה בכ"ח באייר קבעה לה וסת הפלגה דעשרים וא"צ לחוש עוד לשום חששא אלא להפלגת עשרים אבל חששא דוסת החדש נעקרה לגמרי וא"צ לחוש לט' בסיון משום ט' באייר דאיגלאי מילתא למפרע דראיית ט' אייר משום הפלגה היתה ולא משום וסת החודש וכן נמי א"צ לחוש לכ"ח סיון משום כ"ח אייר דאיגלאי מילתא דהאי כ"ח אייר ראיות דהפלגה הוי ולא לימי החודש עד שתעקר הפלגה זו ותראה אחר כך אז אותה ראייה חזרה וגרמה למיחש שני חששות דהיינו לוסת החודש דאותו יום ולוסת הפלגת הימים מראייה שקדמה עד אותו ראייה כגון אם אחר שקבעה וסת הפלגה בכ"ח לאייר אינה רואות בי"ח בסיון שהיא הפלגות עשרים יום אלא ראתה בכ' סיון שהיא הפלגות כ"ב ימים מראייה שלפניה בכ"ח אייר חוששת לי"ב תמוז ולכ' תמוז. אבל אם ראתה בר"ח אייר אז אין חוששין להפלגה דעשרים וחוששין להפלגה חדשה דהיינו הפלגה מי"ב ימים כשיעור דיש מכ' ניסן עד ר"ח אייר וחששא דוסת החדש במקומה עומדת וצריכה לחוש לעשרים באייר ולר"ח סיון וה"ה אם ראתה בג' באייר ולא ראתה בר"ח שנתחדש לנו ב' חששות חדשות דהיינו דצריכה לחוש להפלגות י"ד ימים ומשום וסת החדש

צריכה לחוש לג' בסיון ועד"ז לעולם עד שתקבע וסת אחר כדינו. וכה"ג בוסת החדש אם ראתה ג"פ זה אחר זה בר"ח כגון ר"ח ניסן ואייר וסיון קבעה לה וסת החודש בר"ח וא"צ לחוש לשום חששא אלא לימי ר"ח דהיינו יום ר"ח שני דתמוז אבל אין צריכה לחוש ליום ראשון דר"ח תמוז משום הפלגה דמיום ר"ח סיון עד יום ראשון דר"ח תמוז הוה כשיעור הפלגה שיש מר"ח אייר עד ר"ח סיון דהיינו ל' יום וכן אם ראתה בר"ח ניסן ור"ח אייר וראתה בט"ו לחודש אייר ג"כ ובר"ח סיון קבעה לה וסת החודש וא"צ לחוש להפלגות ט"ז ימים שהיא מר"ח אייר עד ט"ו אייר. ומ"ש עד שתעקר האחד בעקירת פ"א נראה דה"פ כשתקבע וסת הפלגה אז וסת החדש אינה חוששת עוד לוסת השני עד שתעקור הא' פי' אותו וסת שנקבע נעקר בפ"א דאז צריכה לחוש ב' חששות הנזכרות לפני זה דהיינו החששות שבאו מראייה שנייה דר"ח אייר דמספקינן אי ראיית ר"ח גרם או ההפלגה גרם ומש"ה צריכה לחוש לר"ח סיון ולשני בסיון משום הפלגה אותן חששות קאמר דלעולם חוששין גם לכל ראייה שאחריה שלישית ורביעית עד עולם עד שתקבע כו'. ומ"ש עד שתקבע ולא קאמר נמי או עד שתעקר מכאן נ"ל ראיה שגרסת הספרים בסמוך הוא עיקר ולא כמ"ש ב"י שמצא כתוב בספרי הרמב"ן שכתב בהן בסמוך עד שתקבע כו' או עד שתעקר כו'. גם נראה דמש"ה לא מסיק וכתב אלא ראתה בט' בו או לא ראתה חוששת לעשרים באייר ולא כתב חששות פרטיות יותר אלא משום דלא בא לאשמועינן אלא הני שני חששות הנמשכים מראייה שנייה דעשרים בניסן ואחר שכתב שניהן כתב כללא וכן היא חוששת לשניהן עד שתקבע ור"ל לשניהן לשני החששות שנמשכים מכל ראייה שנייה ומחשש ראיית החדש שגרם ראייה שזולת זה מהאי לא איירי דאף אם כבר נקבע מ"מ חוששת לה עד שנעקרה. ונראה דלפעמים חוששת לב' וסת החדש אף שכבר נקבע לה וסת הפלגה וכגון שראתה בר"ח ניסן ועשרים בו ובר"ח אייר ובט' בו ובעשרים בו ובכ"ח בו דאף שנקבע לה וסת הפלגה ג"כ כ' יום מ"מ צריכה נמי לחשוש לכל ר"ח וגם לכ' לחדש עד שיבא ר"ח או עשרים בו ונעקרה ודו"ק. ומ"ש וכן היא חוששת לשניהם ר"ל כמ"ש לך דאם תראה בר"ח ניסן ובכ' בו שהראייה דכ' בו גרמה שיש לה לחוש לראיית ימי החדש ולראיית הפלגה וכן אם תראה אח"כ באיזה יום שיהיה צריכה ג"כ לחוש מכח אותה ראייה לחששות הללו ע"ד שכתבתי עד שתקבע כו' וכן מ"ש לפני זה ולעולם חששות הללו כו' ג"כ כך פי' ודו"ק ועד"ר:

סעיף קטן ל

ואינה חוששת לוסת הסירוגין כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן לא
וסת הדילוג אינה חוששת כו' כבר כתב רבינו לעיל אלא שחזר וכתבה בכלל דברי הרמב"ן שנקטם על הסדר:

סעיף קטן לב
עבר יום עשרים מראייה שנייה:

סעיף קטן לג
ומ"ש אינה חוששת כלום להפלגה מש"ה כתב כלום כלומר לא להפלגה בראשונה ולא להפלגה בדילוג ראייה זו שראתה:

סעיף קטן לד
דילגה ליום כ"א מראייה שנייה חוששת ליום כ"א לראייה שלישית. הגיע יום כ"א לראייה שלישית:

סעיף קטן לה
מותרת לשמש פי' וא"צ לחשוש לשום הפלגה מכאן ואילך מכל הני דהא אין א' מהן נקבעת:

סעיף קטן לו
דילגה ליום כ"ב פי' שראתה יום כ"ב לראייה ג' חוששת ליום כ"ב לראייה רביעית. הגיע כ"ב ולא ראתה פי' כ"ב לראייה רביעית:

סעיף קטן לז
אירע לה ראייה ליום כ"ג פי' מראייה רביעית דהיינו שראתה עתה פעם חמישית והא דצריכין ה' ראיות היינו אליבא דשמואל דסבר דצריכין לדילוג ימי החדש ד' ראיות כמ"ש לעיל והכא שהוא לדילוג הימים בעי' עוד ראייה אחת משום דהפלגה בדילוג ראשונה אינה ניכר עד ג' ראיות דהיינו דצריכה לראות היום ובעשרים יום ובכ"א ולכן בג' הפלגות דדילוג צריכין ה' ראיות וקשה דלעיל כתב דאם ראתה היום וראתה שנייה לסוף ל"ו שלישית לל"א ורביעית לל"ב קבעה לה וסת לדילוג של הפלגות וצריכין לדחוק ולומר דלעיל דכתב דבד' ראיות סגי כתב אליבא דרב אבל לשמואל דצריך בדילוג ימי החידש ד' ראיות משום דצריך שיהא לפנינו ג' דילוגים ממילא בדילוג הפלגה צריך ה' ראיות והכא דהם דברי הרמב"ן כתב אליבא דשמואל דלעיל כתב רבינו דהרמב"ן ס"ל כשמואל (ואע"פ שהרא"ש פסק ג"כ כשמואל י"ל דרבינו לא נקט מתחילה לכתוב אליבא דהלכתא אלא בא לכתוב דלפעמים איכא הפלגה בדילוג וכתב בקצרה אליבא דרב ממילא למידין דלשמואל היכא דדילגה עוד פ"א לל"ג נמי דינה הכי וק"ל) וכן מ"ש לקמן שנתה ראיותיה ולא השוה אותם כגון ששנתה פ"א ליום ל' והשניה לל"ב והשלישית לל"ד נעקר וסת הראשון כו' משמע דבאופן זה לא קבעה וסת להפלגה אע"ג דהוי ד' ראיות צ"ל ג"כ דהוא

אליבא דשמואל אבל א"ל ולחלק בין ל' ול"ב ול"ד לבין ל' ול"א ול"ב דהא לעיל גבי ל' ול"א ול"ב כתב בין שהרחיקה דילוגה הרבה היינו שדלגה לכל הפחות לב' ימים וכ"כ שם בש"ע בהדיא וי"ל ג"כ דלעיל מיירי נמי בה' ראיות וה"ק כגון שראתה היום ר"ל שראתה היום בהפלגה כ"ה ימים וראייה שניה לסוף ל' והוא הפלגת שנייה בדילוג וכן שלישית וקאי הכל אהפלגות ולא אראיות דא"כ פעם שנייה מיבעי ליה וקמ"ל דבעי הפלגות שוות ועד"ר:

סעיף קטן לח

מכאן ואילך אינה חוששת אלא לדילוגה פי' אינה חוששת אלא ליום כ"ד לראייה חמישית וליום כ"ה לראיה ששית וליום כ"ו לראייה שביעית וכן לעולם ב"י:

סעיף קטן לט

וכן לדילוג וסת החודש כיוצא בזה ר"ל בד' ראיות:

סעיף קטן מ

ראתה ט"ו לחדש זה כו' דין בפני עצמו הוא והוא ג"כ מדברי הרמב"ן (ולא כמו שרצה להבין הב"י בתחילה ע"ש עכ"ה):

סעיף קטן מא

והומשכה ראייתה ד' ימים כו' נראה דלכך אמר ד' ימים דהיינו גם יום י"ח לאשמועינן דאע"ג דיום י"ז הוא אינו תחלת ראיית העונה ולא סופה אפ"ה נקבעת הוסת בי"ז דהרמב"ן לטעמיה דס"ל דכל יום ויום כוסת בפני עצמו (וכן הביא ב"י להרמב"ן ע"ש ולפ"ז צ"ל דרבינו העתיק ל' הרמב"ן וליה לא ס"ל דהא ודאי כהרא"ש ס"ל דפליג עם הרמב"ן בהא וכמ"ש רבינו בסימן קפ"ד דס"ל כהרז"ה והרשב"א דלא אמרינן כל יום וסת בפני עצמו ע"ש וכ"כ ב"י ג"כ כאן) וכמ"ש לעיל בסימן קפ"ד בשמו וזהו שכתב ג"כ אח"כ וראתה ב' או ג' ימים לומר דאין חילוק ביום י"ז בין אם הוא סוף עונה או לא אבל אם גם בפעם ג' כלתה ראייתה בי"ח אז היתה חוששת גם לי"ח הבא בחודש שאחריו וזה א"צ לאשמועינן דפשיטא הוא כיון שהושלש גם היא סוף ראייה של עונה וגם י"ז לא הוי חדוש במה שאין תולין אותו בוסת הדילוג בלבד שכיון שאנו רואין שבי"ח השוה ראיותיה ולא הוי לדילוג למה נתלה י"ז בדילוג לחוד ולא נתלה אותו ג"כ בראיות שוות לימי החודש וק"ל וכעין זה כתב נמי ב"י:

סעיף קטן מב

כבר שילשה לראות בי"ז לחודש פי' וחוששת ג"כ לי"ז בחודש שאחריו כיון שגם בב' ראיות הראשונות ראתה בי"ז שכל יום ויום כוסת בפני עצמו אע"פ שנעקר יום א' חוששת

לשאר ימים (ואע"ג דאין כאן אלא ג' ראיות מ"מ מאחר דראייתן בימי החדש בשוה כ"ע מודו דסגי בג' ראיות כמ"ש לעיל עכ"ה):

סעיף קטן מג
ואין תולין בו בוסת הדילוג בלבד כו' לחוש בי"ח לחדש שאחריו לחוד:

סעיף קטן מד
ולשאר הימים כוסת הדילוג פי' שאם תראה בפעם הרביעי בי"ח לחדש תקבע דאל"ה הלא אינה קובעת וסת בדילוג עד פעם הרביעי שהרי הרמב"ן גופיה פסק לעיל הלכה כשמואל וא"ל שתעקר וסת החדש שהוא לי"ז בחדש דמאחר שקבעה בג"פ אינו נעקר אלא בג"פ ולפ"ז מיושב מה שקרא יום י"ז וסת הקבוע דמשמע דוסת הדילוג עדיין אינו קבוע ודוק היטב ולא כדברי מהר"י קאר"ו מ"ו ועד"ר:

סעיף קטן מה
היתה רגילה לראות ליום עשרים פי' בוסת הקבוע:

סעיף קטן מו
וכשיגיע יום כ' נ"ל דגרסינן דכשיגיע בדלי"ת. ומ"ש לראיית שלשים כו' אבל לא עשרה ימים אחר ראיית שלשים שהוא ב"פ עשרים אחר ראיית כ' שנקבעת כבר דלעולם אינה מונה אלא אחר ראייה והרי כאן לא ראתה עד אחר ל' וק"ל:

סעיף קטן מז
ונאסר יום שלשים גם לפני זה נאסר שלשים אלא ר"ל שמהיום קבעה וסת ביום ל' ושם איסור עליו לגמרי דאפילו אם לא הרגישה דם ביום ל' אסורה עד שתבדוק נפשה וכמ"ש לעיל. ומ"ש רבינו ראתה לסוף עשרים אינו ר"ל לסוף עשרים הסמוכים אחר הראייה דיום ל' אלא ה"ק אם חזרה לראות אימת שיהיה ויעלה המספר שיהיה ראיות כ' הן למספר פעם אחת כ' או ב"פ או ג"פ חזר כו' וק"ל ועד"ר:

סעיף קטן מח
והותר שלשים כיון דקבעה וסת ראשונה הלכך לא חיישינן שמא תראה גם ביום ל' ועד"ר:

סעיף קטן מט
והשנית לל"ב והשלישית לל"ד כו' עי' מ"ש לעיל בסמוך ומ"ש לל' ולל"ב ולל"ד ה"ה ל' ול"א ול"ב (ואינה חוששת עד שתראה גם אח"כ בל"ג דאז קבעה וסת לדילוגין בה' ראיות עכ"ה) ומ"מ צ"ע למה נקט בכה"ג ועמ"ש (בדרישה ס"ק ל"ז) שבזה נתיישב הא ג"כ:

סעיף קטן נ
והשלישית לל"ד נעקר וסת הראשון ואז יש לה ב' חששות כמ"ש הרמב"ן לעיל:

סעיף קטן נא
ואין לה וסת כלל ז"ל ב"י כלומר ואינה חוששת לשום יום אלא ליום ל' מראייה אחרונה כמ"ש דמי שאין לה וסת חוששת לעונה בינונית וא"ת כיון שראתה פעמיים בדילוג שני ימים הו"ל למיחש לדילוג ל"ו י"ל מאחר שלא ראתה בדילוג אלא ב"פ א"צ לחוש כלל כמ"ש שוסת הדילוג כל זמן שלא הוקבע בג"פ אינה חוששת לו כלל:

סעיף קטן נב
ואם הפסיקה ולא ראתה משעבר כו' פי' אם לא שינתה ראיותיה אלא שהפסיקה מלראות ג' עונות שאין לה וסת וז"ש משעבר עליה יום כ' כלומר ג"פ כ' יום כעין שינוי הראיות שכתב בסמוך דהוי בג"פ:

סעיף קטן נג
חזרה לראות חוששת ליום עשרים קאי בין לשינתה ראיותיה ולא השוה אותם בין להפסיקה ולא ראתה דאמרינן בהו שנעקר הוסת ואין לה וסת כלל וקאמר דאם חזרה לראות אפי' ראייה א' חוששת להפלגה הראשונה כיון שלא נעקרה עדיין בג' ראיות שוות. ואם היה הקביעות הראשון בימים ידועין לחודש אז אינה חוששת לקביעות הראשין אא"כ חזרה לראות אחר שפסקה באותו יום וכמ"ש לפני זה:

סעיף קטן נד
שלעולם לא יעקר וסת הראשון כו' לענין שלא יהא צריכה לחשוש אליה אף אם חזרה לראות:

סעיף קטן נה
אלא שזו חוששת ליומה וזו חוששת לר"ח פי' דוקא כשראתה אבל אי לא ראתה פ"א בוסת הפלגה אינה חוששת לעולם משא"כ בר"ח מ"ו אבל לב"י שוים לגמרי וכמ"ש ר"ל דקודם שעברו עליה ג' עונות של עשרים חוששת לכל פעם לעשרים ומ"ש אלא שזו חוששת ליומה ר"ל ליום הפלגה ואין לה עסק למספר ימי החדש וזו לימי החודש ואין לו עסק ליום הפסקה:

סעיף קטן נו
כיצד היתה רגילה לראות בר"ח כו' וה"ה לשינתה ראייתה ג"פ לראיות שאינן שוות שאם חזרה וראתה בר"ח חזר הוסת למקומו אלא דחדא מינייהו נקט וה"ה לאידך ב"י:

סעיף קטן נז
כגון שקפצה ג"פ ר"ל בג' זמנים בכל פעם קפיצה אחת לאפוקי אם היה שלשתן ביום אחד:

סעיף קטן נח
חוששת לכל פעם שתקפוץ ר"ל אפי' בלא זמן ידוע אבל מ"מ זה פשוט דאם קפצה ג"פ זה אחר זה ולא ראתה דנעקרה וכל פעם ל"ד וק"ל:

סעיף קטן נט
אינה חוששת שהרי לא קבעה כו' טעמו כיון שכבר קבעה ג"פ מימים ובמעשה אבל קודם קביעות ג"פ חוששת כמ"ש לקמן גבי פיהקה נ"ל וזהו דלא כב"י עי' בדרישה:

סעיף קטן ס
שמוציא קול דרך הגרון מתוך המאכל שאכל:

סעיף קטן סא
צריכה לחוש לו כו' עי' בב"י שתמה למה לא מנה מה שאיתא בגמרא אכלה שום ובצלים או כססה פלפלין וראתה דקבעה בזה וסת בג"פ ע"ש שהאריך וכתב דאפשר דס"ל דלא עלו אליבא דהלכתא אבל הרא"ש כתבם וס"ל דקבעה וסת בהם אפי' בג' בכל אחד פעם:

סעיף קטן סב
בפי כריסה פירש"י נגד טיבורה. ובשיפולי מעיה בית הרחם רש"י:

סעיף קטן סג
או שבא המיחוש בלא עיתה אינה חוששת ז"ל ב"י פי' אינה חוששת היינו לומר שאינה חוששת כדין וסת קבוע אלא כדין וסת שאינו קבוע ונ"מ שאם לא בדקה ולא ראתה ה"ז בחזקת טהורה כדין וסת שאינו קבוע אבל מ"מ צריכה לחוש כמו שחוששת לוסת שאינו קבוע וכן מבואר בדברי רבינו בסמוך שכתב פיהקה בר"ח וראתה וחזרה וראתה בתוך ימי החדש חוששת לאותו פיהוק ואסורה לשמש עד שתבדוק שכל וסת בין של ימים בין של גוף חוששת לו בפעם אחת עכ"ל מלשונו משמע דאף שקבעה לשניהן מ"מ חוששת לכל אחד מהן כמו שחוששת לוסת שאינו קבוע ול"נ אלא כמ"ש לעיל גבי קביעות דקפיצות וע"ש בדרישה. גם מה שהביא ראייה ממ"ש בסמוך קשה דהא בסמוך כתב רבינו ז"ל חוששת לאותו פיהוק ואסורה לשמש עד שתבדוק וע"כ צ"ל דב"י ס"ל פי' אסורה לשמש עד שתבדוק היינו לכתחילה וכמ"ש בסמוך בשינוייא קמא:

סעיף קטן סד
אבל אם פיהקה ב"פ בר"ח וראתה ולפעם כצ"ל:

סעיף קטן סה
ואסורה לשמש עד שתבדוק וה"ה לקפיצה כמ"ש לעיל ואם לא ראתה בפיהוק זה עדיין היא חוששת ליום שפיהקה בו כבר דהיינו ר"ח דשמא היום גורם אשר"י וק' מ"ש עד שתבדוק הא נתבאר לעיל דבוסת שאינו קבוע חוששת ואם עבר הוסת ולא ראתה א"צ בדיקה וי"ל שעד שתבדוק ל"ד קאמר אלא ר"ל אסורה לשמש לכתחילה וכן צריכין לומר

שפירשו הב"י כן וכמ"ש לעיל בסמוך שהביא מכאן ראיה שצריכה לחוש כמו שחוששין לוסת שאינו קבוע דא"צ בדיקה. גם י"ל דדוקא בשאר וסת דחוששת לכל העונה והאורח בזמנו בא ממילא בלא מעשה שם שייך לומר דאם לא הרגישה שראתה מאליה א"צ בדיקה ומותרת לבעלה משא"כ בוסת דע"י מעשה קפיצה או עיטוש דאינה חוששת אלא לשעתה שמא מכח ההפעלות מעשה גורם לה דם מש"ה לא יצאה מחששא זו אם לא ע"י בדיקה. גם י"ל דשאני הכא דראינו לעינינו שינוי בגופה הפיהוק או העיטוש וכבר ראינו שבעת שינוי זה ראתה לכך חששו טפי אבל שינויא קמא עיקר וכן ס"ל להב"י וכמ"ש בסמוך ובדף מיוחד הארכתי בזה וק"ל:

סעיף קטן סו

צריכה לחוש לכל פעם שתפהק ל"ד שהרי אינה חוששת אלא לפעם אחת אלא ר"ל לכל פעם אפי' שלא ביום ל' (ומיהו פעם אחד בלבד חוששת עכ"ה) ב"י:

סעיף קטן סז

פיהקה לסוף עשרים ולא ראתה ל"ד אלא בא לומר קודם יום ל':

סעיף קטן סח

דשמא תקבע וסת לימים גרידא ל"ד גרידא שכבר אפשר שתקבע לימים ולפיהוק ביחד וה"ה דחוששת נמי ליום הקבוע בחדש שפיהקה בו ראשונה ב"י ע"ש:

סעיף קטן סט

אין חוששין להם אלא לשעתה פי' ולא עונה שלימה כשאר וסת הנ"ל: (עם התחלת הוסת מיד ר"ל עם התחלת הפיהוק שהוא נקראת וסת הגון עכ"ה):

סעיף קטן ע

והוא הסכים לסברא ראשונה ואע"ג דהרשב"א פסק כהרז"ה והביאוהו לעיל בסימן קפ"ד שכתב דאם נמשכה הוסת ב' או ג' ימים שאינה צריכה לפרוש אלא עונה ראשונה של הוסת י"ל שטעמו של הרשב"א דאע"ג דאין הולכין אלא אחר התחלת הוסת אין שיעור התחלת הוסת פחות מעונה ומש"ה כיון שהראייה נמשכה נמי כאן אחר הפיהוק אסורה עונה אחת בין שתמשוך זמן מועט או מרובה ואפי' כמה ימים לא אסורה אלא עונה אחת ואחר כך מותרת ב"י:

סעיף קטן עא

או ודאי אסורה כל עונות הוסת פי' כל אותו היום או לילה ולא יותר דבתר התחלת העונה אזלינן:

סעיף קטן עב

לכשתפהק פעם אחרת חוששין לו דין זה כבר כתבו לעיל בסמוך אלא משום עקירה נקטיה:

סעיף קטן עג
בין שהוא קרוב עיין בדרישה:

סעיף קטן עד
שאני אומר אורח בזמנו בא ובזה חמור וסת התלוי במעשה דקפיצה משאר וסת התלוי בימים דוסת התלוי בימים אפילו הוסת מורחק מעונה בינונית כגון שהיא למודה לראות מל"ה לל"ה וכיוצא בזה אע"ג דהגיע זמן עונה בינונית מותר דהא קבעה לה וסת כ"כ הרשב"א והביאו ב"י בסימן קפ"ד:

סעיף קטן עה
לשון הרשב"א תינוקת כו' כצ"ל:

סעיף קטן עו
והיא קטנה שלא הגיע כו' ר"ל האי תינוקת שלא הגיע זמנה לראות שהוא ל' גמרא פי' שהיא קטנה שלא הגיע לימי הנעורים:

סעיף קטן עז
ולא הביאה סימנים נלע"ד דר"ל או לא הביאה הסימנים וה"ק והיא קטנה שלא הגיע לימי הנעורים ואפי' הביאה סימנים אפ"ה נחשבת קטנה דשומא בעלמא נינהו הואיל שלא הגיעה עדיין לשנים או לא הביאה סימנים ואפי' היא גדולה שהגיעה לימי הנעורים אם בדקוה ולא הביאה סימנים דינה כקטנה כמבואר בר"ס שאחר זה וכ"כ בש"ע ע"ש ועיין בדרישה: (בג' ראיות בשאר וסתות ר"ל בוסת החדש או וסת הגוף עכ"ה):

סעיף קטן עח
שאע"פ שהוחזקה רואה ר"ל שראתה ג"פ באיזה זמן שיהיה. וקבע לה וסת ר"ל אפי' ראתה ג' ראיות שוות וקבעה בהם וסת:

סעיף קטן עט
אם פסקה ג' עונות בינונית כו' לאפוקי אם לא פסקה ג' עונות בינונית אלא ג' עונות קטנות שהיתה רגילה לראות בהן אם היתה אח"כ חוזרת וראתה באותן עונות קטנות פ"א היתה חוששת להן ואפי' לא ראתה באותן עונות אלא שראתה פ"א היתה חוששת לראייתה או לעונה בינונית כשאר נשים משא"כ כשפסק ג' עונות בינונית דראינו שפסק ממנה הטבע דשאר נשים אז אמרינן דראיות הראשונות היו מקרית וק"ל:

סעיף קטן פ
אינה חוששת לוסתה הראשון כלל כו' קאי אמ"ש אחר זה ואפי' חזרה לראות באותן עונות כו' וה"ה נמי שאינה חוששת לסתם עונה שהוא ל' יום והא דקאמר אינה חוששת לוסתה הראשון רבותא קאמר דאפי' לוסת הראשון אינה חוששת ועיין בדרישה והיותר נראה דר"ל אפי' חזרה וראתה פעם א' שלא באותן עונות הראשונות דהו"א תחשוש ליום

חודש הראשון שהיתה רגילה לראות וכמ"ש בסמוך קצת דעות כן במניקה ומעוברת ואח"כ מוסיף וכתב דאפי' חזרה לראות באותן עונות שהיתה למודה לראות:

סעיף קטן פא
שהיתה למודה לראות בהן אינה חוששת כו' לחשוש לעונות הפלגה כמו שאר נשים שחוששין לוסת שאינו קבוע (ור"ל שאינה צריכה לפרוש בהגיע לה וסת שאינה קבוע כשאר נשים שאסורה לשמש בעונת הוסת אפי' בוסת שאינה קבוע עכ"ה) ואם תאמר מ"ש ממעוברת ומניקה (שנתבאר בסמוך בסימן זה) דאינה קובעת וסת אפי' בכמה פעמים אפ"ה חוששין לראיותיה וי"ל דשאני התם שהם ראויות לראות אלא שמקרה ההנקה וההעיבור מעכב לפיכך חוששת אבל קטנה שאינה ראויה לראות מצד טבעה אינה חוששת וטעם זה שייך נמי בזקנה ב"י ועיין בדרישה:

סעיף קטן פב
שתחזור ותקבענו ג"פ פירוש כל חד וחד כפי דינו דוסת החדש בג' ראיות שוות אבל וסת הפלגה אינו נקבע בפחות מד' ראיות ווסת הדילוג בה' ראיות והכל בכלל מ"ש תקבענו ג"פ דהא בהני ה' ראיות ליכא אלא ג' דילוגים וכן בד' ראיות ג' הפלגות ולכאורה היה נראה דבין בהפלגה ובין בדילוג סגי בג' ראיות ולא לענין קביעות ממש אלא לומר דאז הוחזקה דבת דמים היא ואין מחשבין ראיות ראשונות לראיות במקרה כמו שאמרינן בסימן ק"ץ גבי תינוקת (לענין כתם) אלא שהרשב"א כתב בהדיא דלוסת ההפלגה בעינן ד' ראיות וכ"כ ב"י ודו"ק וכן משמע מל' רבינו עצמו (שכתב עד שתחזור ותקבענו ג"פ ולא אמר עד שתחזור ותראה ג"פ ודו"ק עכ"ה):

סעיף קטן פג
ראתה ג' ראיות מג' עונות לג' עונות כצ"ל ור"ל אחר שהפסיקה צ' יום חזרה וראתה פעם א' וכן עשתה ג"פ והיינו בין הכל ג"פ צ' יום:

סעיף קטן פד
לפיכך ראייה ראשונה ר"ל ראייה אחרונה מג' ראשונות שראתה קודם שהתחילה להפסיק:

סעיף קטן פה
להצטרף ועד שתראה כצ"ל:

סעיף קטן פו
חזרה לראות בעונות קטנות כצ"ל (וענין בפני עצמו הוא וקאי אזקנה שפהקה לראות. וקרי עונות קטנות לפי שאיירי לעיל בעונות גדולות מצ' לצ' מש"ה קרי לזה עונות קטנות עכ"ה):

סעיף קטן פז
בזה יראה לי שהיא חוזרת לקביעותה הראשון כו' ז"ל ב"י בת"ה הארוך ביאר דבריו וכתב כיצד אם הוא וסת בימים קבועים אפילו בפעם אחת הוחזקה זו ואם וסת של הפלגה בב' ראיות כראשונה שהיתה למודה לראות בהם שהרי נתגלה שדילג. והא דכתב לפני זה חזרה וראתה דינה כדין תינוקת כו' היינו לענין שאם חזרה וראתה ג' ראיות מג' עונות לג' עונות כו' או לענין שאם לא ראתה ביום שהיה לה בו וסת קבוע אלא שראתה פ"א באיזה יום שיהיה או שראתה ב' ראיות ואין ההפלגה שביניהן שוה לוסת ההפלגה שהיה לה בתחילה בזה דינה שוה לדין תינוקת וכן אם ראתה פ"א ביום העונה של ההפלגה הראשונה שבשאר נשים חוזרת לקביעות הראשון כמ"ש לעיל אבל בזקנה דינה כדין תינוקת כו':

סעיף קטן פח
ולא בימי זיבות לשון הרמב"ם י"א ימים הללו מסולקות מדם המה (ובגמרא י"א ימים הללו בחזקת טהרה הם עכ"ה:

סעיף קטן פט
אפילו נהגה כן ג"פ נלע"ד דאפילו אם לא ראתה אלא פ"א בר"ח וביום ה' ואחר כך ראתה ב"פ ביום ה' לבד ולא בר"ח אפ"ה לא קבעה וסת בה' בחדש כיון שיום ה' הראשון היה בימי נדה: (אלא בא' לחדש קבעה אם ראתה ג"פ בו אע"פ שראתה ג"כ בה' בחדש עכ"ה):

סעיף קטן צ
וכן אם ראתה בא' לחודש ובט"ו בו ה"ה בי"ח בו וק"ל:

סעיף קטן צא
בד"א פי' שאמרינן שראייה שהיא בתוך ימי הנדה אין קובעת וסת. שראתה ראייה הראשונה כו' ר"ל ראייה ראשונה שבה יתחיל קביעות הוסת (ר"ל שקאי אשתי ראיות של ה' הראשונה עכ"ה) אם הוא בתוך ימי נדה דהיינו ממעיין פתוח בזה אמרינן שאין קובעת וסת אבל אם ראתה אותו ר"ל הראייה הראשונה שבה יתחיל קביעות הוסת ממעיין סתום כגון שראתה כו' אלא שראייה האחרונה הוא בתוך ימי נדה כגון שראתה בכ"ה לפניו בזה קובעת וסת והטעם שלעולם העיקר הוא ההתחלה והרוב ולכך הואיל ששני ראיות הראשונות היו ממעיין סתום שפיר קובעת וסת אע"פ שהשלישית היה בימי נדה דאמרינן ראיית כ"ה דמים יתירים כו' משא"כ כשהראייה הראשונה היה בתוך ימי הנדה ומ"ש אבל אם ראתה אותו אע"ג ששני ראיות צריכין להיות ממעיין סתום נקט הכי איידי דנקט ברישא בד"א שראתה ראייה ראשונה כו' דרבותא קמ"ל דאפילו בראייה א' שבימי נדה אין קובעת וסת ובי"ס כתוב בהן בד"א שראתה ראייה שנייה ממעיין כו'

ונדפס בצדו נ"ל שקאי אא' וה' עכ"ל (ור"ל דאז קאי ג"כ על ראיית ה' וקראו שניה שהיא שנייה לראיית א' עכ"ה) אבל יותר נ"ל גירסא שלפנינו שגרסינן ראשונה שבזה נתיישב יותר מה שמסיק וכתב אבל אם ראתה כו' ודו"ק:

סעיף קטן צב

לפי ששתי ראיות הראשונות הוחזקו שהיו ממעיין סתום כן מצאתי מוגה בס"א (וכן הוא מוגה בספר רש"ל עכ"ה) אבל נ"ל שהגירסא שלפנינו יותר הגון וכן בת"ה ליתא אלא ע"ד כאשר נדפס לפנינו:

סעיף קטן צג

ואם הקדימה שמא וסת אחר כו' בס"א וחוששת נמי ליום הקדימה שמא וסת כו' וכן הביא ב"י לשון הרשב"א:

סעיף קטן צד

וכתב הרמב"ן וכיון שהאידנא נהגו שלא להפריש בין ימי נדה לימי זיבה כו' הל' קצת דחוק דהא בימי חכמי התלמוד לא קבעו וסת אפילו בהכל ימי נדה ושם אין טעם משום דיש הפרש בין ימי נדה לזיבה אלא צ"ל דר"ל הואיל והחמירו דלכל טיפת דם אנו רואין ז' נקיים א"כ גם בזה יש להחמיר לקבעו בימי הזיבה והנדה ונ"מ לענין עקירה דאף אם נעקר ב"פ צריך לחשוש להשלישי:

סעיף קטן צה

לפיכך אם ראתה מט"ו לט"ו כו' (ואע"פ שהן תוך ימי זיבה עכ"ה) וה"ה אם ראתה בתוך ימי נדה וכן הוא ל' הרמב"ן וז"ל והלכך לכל ראייה שהיא רואה בין בימי נדה ובין בימי זיבה חוששת לה עכ"ל וכל אלו הוסתות דמיירי כאן הם וסת החדש אבל וסת הפלגה לא שייך לומר שקובעת וסת בתוך וסת כמ"ש לעיל בדברי הרמב"ן:

סעיף קטן צו

ופעמים שהאשה קובעת וסת בתוך וסת כצ"ל (והוא ענין בפני עצמו עכ"ה):

ורביעית בב' לפרש ובר"ח כצ"ל וכן מצאתי בטור של קלף ר"ל שראתה בב' לחדש ובר"ח שלפניו שהראייה ב' לחדש היא בימי נדה והשתא א"ש שנקט בכל ג' ראיות בר"ח ומ"ש וכן בחמישית ובששית קאי אראיות ב' בחדש ולא חשיב אלא הראיות שנקבע בהן הוסתות דהיינו ג' ראיות שראתה מתחלה בראשי חדשים לבד והג' שראתה אחר כך בב' לחדש אבל ראיות השניות שראתה בר"ח לא קא חשיב דלא נקטה אלא משום דראייה ב' יהיו בתוך ימי נדה וא"ל למה האריך כ"כ לכתוב שראתה ג"פ בר"ח ורביעית כו' והו"ל למימר בקיצור שראתה ג' פעמים בר"ח ובב' בו די"ל דרבותא קמ"ל דאע"ג דנקבע וסת א' כמשפטו קודם שיתחיל השני ועיין בב"י ועד"ר:

סעיף קטן צז
לפי שמסולקת דמים לגמרי ואין ראיותיה אלא מקרה:

סעיף קטן צח
וראוי לחוש לדבריהם ונמצא דג' חילוקים יש בדבר דקטנה שהפסיקה ג' עונות אפי' חזרה וראתה באותן עונות קטנות שהיתה רגילה לראות בהן אינה חוששת כל שלא ראתה בהן ג"פ וזקינה שהפסיקה שלש עונות וחזרה וראתה פעם אחת שלא ביום הקבוע אינה חוששת שאינה חוששת לוסת שאינו קבוע ומעוברת ומניקה חוששת אפילו לוסת שאינו קבוע:

סעיף קטן צט
והרמב"ן כתב שקובעת בהו וסת כן הגיה ב"י (ורמ"א כתב שכן נראה גם מדברי הרמב"ם שסבר כן וב"י הביאו עכ"ה) ע"ש:

סעיף קטן ק
עוברה משהוכר עוברה כו' ג"ז מדברי הרשב"א:

סעיף קטן קא
אינו אלא במקרה פי' ולא חיישנן לוסת הראשון (לענין בדיקת בזמן הוסת ואחר הוסת עכ"ה) ונעקר בפחות מג"פ אבל מ"מ חוששת לראייה זו כדלעיל לגדולי המורים ויותר נראה לומר דזה לא כגדולי המורים אלא מדברי הרשב"א ופי' דאפילו שופעת מותרת לבעליהם ואינה חוששת כלל דאינה אלא מקרה וכן משמע מב"י ודוק היטב:

סעיף קטן קב
וכן הדין אם היה לה וסת הגוף או לזמן ידוע פי' וסת הגוף או וסת הגוף וימים יחד ב"י:

סעיף קטן קג
א"א לו לחוש שהרי אין כאן שום ראייה שנשער הפלגה ראשונה ממנה:

סעיף קטן קד
חזרה לראות אפי' פעם אחת חוששת ליום הפלגה כו' והיינו דוקא במעוברת ומניקה שמה שפסקה מלראות בימי עיבורה והנקה אינו ראייה שהיא אינה בת דמים אלא שהזמן גרמה להם וכשיכלה זמן ההנקה תחזור לקדמותה משא"כ באשה דעלמא דפסקה ג' עונות וחזרה וראתה אינה חוששת להפלגה הראשונה אא"כ ראתה ביום העונה כמ"ש לעיל לדברי ב"י:

סעיף קטן קה
ה"ז חוששת לר"ח לעולם עד שתעקר ג"פ:

סעיף קטן קו
חוזרת לוסת הראשון עיין בב"י שכתב ע"ז פשרה היא זו בין ב' הסברות דכיון שהוחזקה זו עד עכשיו מסולקת דמים אינה יוצאה מחזקה זו עד שתראה פ"א וכיון שראתה פ"א

יוצאה מחזקת מסולקת דמים והרי היא בחזקת בת דמים ובחזקה שתחזור לקביעת וסת הראשון ואע"פ שפעם זה ראתה שלא בזמן וסת הרי היא כמו שהיתה למודה לראות בט"ו ושינתה ליום כ' דזה וזה אסור עד שיעקור ממנה ג"פ:

סימן קצ

סעיף קטן א
וחכמים גזרו על כל כתם שנמצא בגופה או בבגדיה כו' הל' אינו מדוקדק שכתב שחכמים גזרו על כל כתם וז"א שהרי הרבה כתמים הם שאינן מטמאים אם מפני שאינן ממראה דם או מפני שיעורו של כתם או מפני שאר דברים שיתפרשו בסימן זה אלא ה"ק כל כתם שמחזיקין אותה בטמא עבורו הוא מדרבנן וק"ל: (שאין לה י"ב שנים ל"ש כו' וכן בסמוך ואם יש לה י"ב שנים אע"פ כו' ל"ד אלא י"ב שנים ויום אחד וכ"כ רש"י ורשב"א עכ"ה):

סעיף קטן ב
והאידנא מונין כו' לאפוקי בימי חכמי התלמוד (והב"י האריך בזה עכ"ה) כמ"ש לעיל בסימן קפ"ד:

סעיף קטן ג
וצריכה שתפסוק בטהרה פי' ביום המציאה תבדוק עצמה ואם היא טהורה מתחלת לספור ז' נקיים אחר יום המציאה:

סעיף קטן ד
אבל לאחר שתראה ג"פ יש לה כתם אע"פ שגבי וסת ההפלגה לא קבעה עד שתראה ד"פ היינו משום שא"א לג' הפלגות לפחות מד' ראיות אבל להחזיק כרואה בג' ראיות סגי והרמב"ן סבר כרש"י שראייה ראשונה אינה בכלל ואינה ראויה להצטרף לפי שהיתה במקרה וערא ולפיכך צריכה ד"פ כוסת הפלגה ב"י

סעיף קטן ה
וא"א הרא"ש ז"ל לא כ"כ ולפי שאין דברי הרא"ש מבוארים לא כתב רבינו שדעתו כדעת הראשונה אלא שלא כ"כ ב"י ע"ש:

סעיף קטן ו
היתה שופעת ר"ל הקטנה (וי"ג היתה קטנה שופעת: עד שתחזור ותראה ג' פעמים כמ"ש לעיל סימן קפ"ט ס"ק ע"ח עכ"ה):

סעיף קטן ז
אא"כ יהיה בו כגריס ועוד דחומרא דרבי זירא לא היה אלא ברואה מגופה (שהיא דאורייתא ולא בכתמים שהן מדרבנן עכ"ה) ב"י:

סעיף קטן ח
וגריס הוא ט' עדשות ושיעור עדשה הוא כארבע שערות כמו שהם קבועים בגופו של אדם נמצא גריס הוא ל"ו שערות כמו שהם קבועין בגופו של אדם רמ"א פי' לאפוקי שתאמר ל"ו שערות ממש כשהם דבוקין זה אצל זה אלא כמו שהם קבועין בגוף עם החלל שביניהן וכ"כ מהרי"ו בתשובה סימן ס"ב וע"דר:

סעיף קטן ט
עד שיהא בו כשיעור גריס הגדול נראה דק"ל לרבנן דהריגת כינה הוא כגריס לעולם ואם נמצא גריס הגדול יש ג"כ כינה גדולה מ"ו ופי' גריס גדול כגריס הגדולה ועוד ול"ד קאמר מ"ו וע"דר:

סעיף קטן י
ואם הרגה פשפש הוא שקורין בל"א וונ"ץ:

סעיף קטן יא
או הריחה ריחו כו' דאז תולין ודאי בפשפש ואמרינן פשפש היה שם ונתמעכה אע"פ שלא ראתהו כיון שהריחו ריחו סגי:

סעיף קטן יב
תולין בו כו' דהוי כמו שנתעסקה בכתמים: (תורמוס מין קטנית עגול כמין עדשה ורחב כמעה קטנה והוא מר מאוד עד ששולקין אותו ז' פעמים ונעשה מתוק וטוב כו' רש"י בפרק אין צדין (ביצה דף כ"ה ע"ב) עכ"ה):

סעיף קטן יג
אין תולין בו לפי שאינו מצוי אשיר"י:

סעיף קטן יד
אלא עומדין בשינוי פי שהם מעורבבין ואינה לא כשיר (פי' רצועה בעיגול כצמיד עכ"ה ולא כשורה אשיר"י וב"י הוכיח שהרא"ש כתב דין זה בטיפין גדולים קמ"ל דאע"ג דצורתן אלו מוכחת שלא באו מהמקור וכ"כ הרשב"א ע"ש:

סעיף קטן טו
או עומדין כחצובה פי' בסגול:

סעיף קטן טז
ורבי יונתן מטהר משום שאין הכתם ניכה בו כמראה דם גמור:

סעיף קטן יז
שמא נגע באותו מקום בישיבתה פי' כשישבה כדרך שרגילין הישמעאלים לישב ברגליהם בצד עגבותיהן:

סעיף קטן יח
אפי' על קשרי אצבעותיה דהוא ע"ג היד ולא נגע שם בשעת בדיקה דחיישינן שמא שחה ביותר ונגעה שם:

סעיף קטן יט
למעלה מאותו מקום טהורה ולא אמרינן שנגעה בידיה במקור ומידה בא על מקום זה אח"כ בנגיעתה שם דאין מחזיקין טומאה ממקום למקום גמרא וכמו שמסיק ג"כ רבינו בסמוך:

סעיף קטן כ
שנזדקרה כגדי נ"ל דדוקא קאמר שנזדקרה כגדי שהגביה רגליה למעלה הא סתם קפיצה לא אמרי' שמא הגביה רגליה למעלה (וכ"ש דלא חיישי' מן הסתם שמא נזדקרה וזש"ר יודעת שנזדקרה כגדי. דכל שנמצא בגופה אין תולין להקל ודוקא כשנמצא על בשרה לבד אבל אם נמצא על בשרה ועל חלוקה אם עברה בשוק של טבחים תולין בו וכ"כ רבינו בסמוך עכ"ה):

סעיף קטן כא
אפי' נמצא בצד חוץ כו' שדרך החלוק לקפל מה שבצד חוץ לצד פנים (ומ"ש רבינו עברה בשוק טהורה אפי' נמצא לצד פנים יש עוד ט"א מלבד טעם שדרך החלוק כו' דאפשר לומר דנתזו מבין רגליה וכ"כ ב"י עכ"ה):

סעיף קטן כב
ועל בשרה טמא פי' על בשרה לחוד ולא על חלוקה וגירסא זו הביא ג"כ הב"י וכתב עליה שהיא עיקר לאפוקי מי"ס דלא גרסינן טמא אלא ה"ג אפי' נמצא לצד פנים ועל בשרה ור"ל דנמצא על חלוקה ועל בשרה דזה הדין כתב רבינו בסמוך בשם הרמב"ן ואגב אותו הדין גמר להעתיק בסמוך כל דיני הרמב"ן אף ע"ג שג"כ מבוארים המה בתוך דברי רבי' (ובס"א איתא אפי' נמצא לצד פנים לצד בשרה ואם כו' רש"ל וגירסא זו ודאי עיקר עכ"ה) אבל לספרים דלא גרסינן שמא קשה למה הביא דברי הרמב"ן בסמוך ב"י ע"ש אלא שלפי גירסא זו ג"כ קשה האי בבא דועל בשרה טמא ל"ל הא כבר כתבו רבינו לעיל בסמוך דכל שנמצא בגופה אין תולין להקל. וי"ל בדוחק דקמ"ל דאפי' לי"א הנ"ל דאפי' נמצא בגופה תולין להקל היינו דוקא בנמצא בגופה למעלה מכנגד החגור אבל כאן דאיירי מלמטה מכנגד החגור הכל מודים דטמא ולא תלינן וזהו דוחק דלכאורה נזדקרה למעלה שוה ללמטה בכל ענין:

סעיף קטן כג
טהורה ואפי' נזדקרה כו' ואע"ג שלכאורה שוין הן נודקרה בלמעלה מהחגורה ולא עברה בצד הטבחים ללמטה מהחגורה מ"מ רגלים לדבר טפי בנמצא למטה מהחגורה וק"ל. וחגור פי' הרשב"א הוא סינר שחוגרות הנשים לצניעות ומקום החגור כלמטה ב"י:

סעיף קטן כד
כגון שנתעסקה בכתמים כו' דאם איתא שמגופה אתא על גופה לחוד איבעי ליה לאישתכוחי ואע"ג דלעיל בסמוך אמרינן שאילו בא מן המקור היה נמצא ג"כ על בשרה ה"ק שם דכיון דאינו על בשרה כלל מש"ה תולין להקל אפי' לא עברה בשוק של טבחים משא"כ בנמצא גם על בשרה דאין תולין להקל אא"כ עברה בשוק ובעברה בשוק אמרינן כיון דלא נמצא על בשרה לחוד וצריכין לומר דעל בגדיה מעלמא אתא או מגופה או משוק של טבחים ותולין להקל וכמו שתולין להקל במה שנמצא בבגדיה כן תולין נמי מה שנמצא בגופה וק"ל:

סעיף קטן כה
ונמצא למטה מהחגור כו' אפי' על חלוקה לבדה טמאה אם נמצא למטה מהחגורה והא דנקט בריש דבריו שנמצא על חלוקה ובשרה משום רבותא דרישא נקט לאשמעי' שאם יש במה לתלות תולין אפי' בנמצא על חלוקה ובשרה יחד ב"י: (ואם נמצא על בית יד של חלוקה הוא שקורין בל"א ארבי"ל. אפי' אם אינו יכול כו' קאי אבית יד ולכן אמר לשון זכר עכ"ה):

סעיף קטן כו
ואם אינו יכול ליגע שם כלל טהורה ולא אמרינן שנטף דמה ממנה בלילה במקום אחר וכשהיא ישינה נתהפכה אילך ואילך ונכתם כאן לפי שאין מחזיקין טומאה ממקום למקום:

סעיף קטן כז
או מכגריס ועוד ולמעלה ק"ק הא כ"ש הוא אם כגריס ועוד אמרינן דמעלמא אתי כ"ש בלמעלה ממנו וצ"ל דבשיעור גדול הוי רבותא טפי דאפי' בגדול כזה תלינן להקל ולא אמרינן הואיל דהוא כ"כ גדול סברא הוא דאתא משני מקומות דהיינו מעלמא ומאותו מקום:

סעיף קטן כח
שאפשר לדם לינטף משם לשם כצ"ל:

סעיף קטן כט
(אם אפשר לה להתגלע כן הוא לשון רשב"א וכן גורס ב"י ופירש להתקלקל ולהוציא דם ובס"א להתגלה בה"א והוא מלשון גילוי ובאמת שגם לשון התגלע בעי"ן פירושו לשון

גילוי כמ"ש במשלי י"ז:י"ד ולפני התגלע הריב נטוש שפירש"י שקודם שתתגלה חרפתך נטוש הריב תכ"ה):

סעיף קטן ל
ונמצאו על ידיה תולין בהן פירוש אף ע"ג דאמרינן דכשנמצא על בשרה לבד אפי' עברה בשוק של טבחים אינו תולה מ"מ היכא דנתעסקה ממש בידיה בכתמים וגם נמצא דם על ידיה תולין הדם שבגופה בדם העסק ואמרינן דמהידים שנתלכלכו בהעסק בדם בא לשם שנגעו שם וזהו דומה למ"ש אחר זה שתולין שמבעלה ובנה בא על גופה מחמת שנגעו בה ועיין בב"י:

סעיף קטן לא
וכתב הרמב"ן אבל אם היו עסוקין בדם כו' ל' מיותר הוא דהא גם ברישא בעסוקין בדם איירי והול"ל אבל אם לא נמצא עליהם דם אינה תולה בהן וצ"ל דלישנא דהרמב"ן נקט א"נ לרבותא כתבה דאע"ג דעסקו בדם ממש אפ"ה אין תולין:

סעיף קטן לב
אין מחזיקין לתלות ממקום למקום כדפרישית לעיל קאי אמ"ש לעיל דאם המכה בכתיפה והכתם על יריכה במקום שא"א לבא מן המכה לשם טמא ולא אמרינן שמא נגע ידה במכה ואח"כ נגעה כאן בידה עכ"ל והיינו דינא דהכא אלא דשם כתב כתיפה וכאן בצוארה דהוא רבותא טפי וכמ"ש בסמוך: (ולפי שנוברים מלשון חזיר נובר עכ"ה):

סעיף קטן לג
שאם יש לה מכה בצוארה כו' הא דנקט צוארה לרבותא דאף ע"ג דתניא בפרק הרואה כתם היה לה מכה בצוארה שיוכל לתלות בה תולה על כתיפה שאינה יכולה לתלות בה אינו תולה ופירש"י בצוארה אם נמצא נגד התורפה יכולה לתלות במכה שבצוארה שפעמים שוחה את צוארה לפניה ונופל דם המכה שם משא"כ במכה על כתפה עכ"ל מש"ה אשמעינן דאפ"ה אם המכה בצוארה במקום שא"א לבא משם על שוקה כגון בצדדי הצואר טמאה ב"י:

סעיף קטן לד
והכל לפי הענין ר"ל דפעמים שיש חזירין בעיר אפ"ה חוששין לכתמיהן ועיין בדרישה:

סעיף קטן לה
אדום ושחור וכרכומי שהן מראות טמאות כמ"ש לעיל ר"ס קפ"ג:

סעיף קטן לו
שתי נשים שנתעסקו בצפור אחד כו' וקמ"ל דלא אמרינן דכל אחד יתלה כתם כסלע שנמצא בה בדם הציפור ויהיו שניהן טהורים ועד"ר:

סעיף קטן לז
או שני גריסין טמאה אף ע"ג דכל שכן הוא כתבה משם הרמב"ן שבסמוך ב"י ועיין מ"ש בסמוך ישוב אחר:

סעיף קטן לח
וכן אם נתעסקה בפחות מכגריס ונמצא כו' ג"ז כ"ש הוא מעסוקה כגריס אפ"ה כתבה משם הרשב"א:

סעיף קטן לט
והרשב"א טיהר בנתעסקה בכתמים בפחות מכגריס כו' ומכל שכן שמטהר בנתעסקה כגריס ונמצא בה כגריס ועוד:

סעיף קטן מ
והרמב"ן טיהר בנתעסקה בכתמים כגריס ונמצא עליה שני גריסין שגריס אחד תולה בעסק והשני בכינה וב"י גורס בנתעסקה בפחות מגריס ואפי' הכי טהור בשני גריסין דשדי דם ציפור באמצע זיל הכא ליכא שיעורא וזיל הכא ליכא שיעורא ותולין הכל בכינה אבל גם הוא מודה בעוסק אפי' כגריס ונמצא כתם כשני גריסין ועוד דטמא (ובזה מיושב מה שהקשה רש"ל על מ"ש רבינו ואצ"ל נתעסקה בכגריס וקשה לי פשיטא עכ"ל אלא כדי להשמיענו דבזה אף הרמב"ן מודה עכ"ל) ולא אמרינן שדי דם העסק בי מצעי והכי מוכח מהגמרא והטעם צ"ל משום דכגריס ועוד שם כתם עליו ועיין בדרישה:

סעיף קטן מא
מצאה עליה כשני גריסין כו' הכא מיירי בלא נתעסקה בכתמים ופשוט הוא ב"י:

סעיף קטן מב
וי"א דעכשיו אין תולין משום שאין תולין אלא בדומה ק"ק הא כתב לעיל בסמוך ז"ל אבל אדום באדום אפי' אין דומה לו ממש תולין בו ובזה אין טועין גם בזמן הזה:

סעיף קטן מג
וגדולה מזו כתב הרמב"ן שא"צ להקיף כו' נראה דדוקא בכתם היקל הרמב"ן משא"כ בדם עצמו וכמ"ש לעיל סימן קפ"ז דהחמיר ע"ש ואין להקשות למה הוצרך רבינו לכתוב וגדולה מזו כתב הרמב"ן הא רבינו היקל יותר בסימן קפ"ז דכתב דאפי' בראתה דם תולין מסתמא במכה ע"ש וי"ל דהיינו דוקא כשאין שניהן לפניהן אבל דם מכתה ודם ראייתה שלפנינו כתב שם דצריכין להקיף ולבדוק אם הן שוין משא"כ הכא בכתם דס"ל להרמב"ן דאפי' לפנינו א"צ להקיף וק"ל:

סעיף קטן מד
תעבור עליו שבעה סמנים כל המועיל לחבירו קרוי סם לגביה ואין סם לשון בושם ולא ל' מרפא אלא ל' הצריך לתיקון חבירו רש"י ואלו הן הז' מינין רוק תפל ומי רגלים שהחמיצו

ומי גריסין ונתר ובורית קימוניא ואשלג ואפי' עברו עליו ו' מינים עדיין יש לומר דלמא אם תעבור עליו גם השביעי תעבור:

סעיף קטן מה

שלא הוזכרה בדיקת סימנים כו' וא"ת הא לעיל סי' קפ"ו כתב רש"י באשה שאין לה וסת מחמירין לענין טהרות טפי מלבעלה והכא מחמירין טפי לבעלה מלטהרות ויש לומר דשאני לעיל דאיירי בבדיקה דקודם ואחר תשמיש ע"ז הקילו בבעלה כדי שלא יהא לבו נוקפו וכמ"ש שם ב"י בסוף הסימן דבדיקות אינו אלא חומרא אבל מן הדין א"צ בדיקה לכך מחמירין טפי בטהרות אבל הכא שריעותא לפנינו דהיינו הכתם לכך מחמירין טפי בלבעלה שהוא בכרת ועי"ל דלענין טהרות דאם החמירו לומר דלא יועילו העברת ז' סמנים היו מטמאים גם כן טהרות שעשתה למפרע מע"ל ומש"ה הקילו לסמוך אהעברת ז' סמנים למפרע ומש"ה סומכין עליהן גם כן להבא (אלא דיש פלוגתא בזה אם טמאה למפרע מחמת כתם) משא"כ בלבעלה לא רצו להקל לסמוך עליהן לכתחילה אבל לעיל בבדיקה לא רצו להחמיר בבעלה משום לבו נוקפו אבל לענין טהרות דלא שייך האי טעמא הצריכו לבדוק ואם תמצא דם בבדיקתה הרי היא וטהרותיה טמאה מן הדין ואם לא תמצא דם הרי לא תפסיד כלום בבדיקתה וק"ל שוב מצאתי שהב"י כתב בסימן קצ"א (על ענין אחר שכתבו הג"מ בשם ר"ח שס"ל דמחמירין יותר לגבי בעלה מלגבי טהרות כתב הב"י ע"ש עכ"ה) דלבעלה דיש כרת יש להחמיר טפי מבטהרות והא דהחמירו לענין בדיקה בטהרות טפי מלבעלה שאני התם משום דגזירת מעת לעת לא שייכא אלא בטהרות כו' ע"ש:

סעיף קטן מו

האשה שהיתה עוסקת במלאכתה ונמצא דם במקום כו' ר"ל על דבר המקבל טומאה וכתב הרשב"א דדוקא שהמקום היה בדוק לה מתחילה ועיין בדרישה:

סעיף קטן מז

אם יזדמן שתעבור על המקום שנמצא בו הדם ר"ל שיבא במקום בין רגליה נגד אותו מקום וכן פירש"י בגמ' והביאו ב"י ואע"ג שרבינו סתם הדברים מ"מ צא"ל כן דאל"כ קשה הא כתב תחילה שנמצא דם במקום שעברה ואם כן מה זה שכתב אם יזדמן שתעבור על המקום כו' הא כבר גם כן עברה שם ודו"ק:

סעיף קטן מח

שהניחתו בקופסא נלע"ד דמ"ש או הניחתו בקופסא קאי אבדקה בעד שאינו בדוק לה אע"ג דקאמר הניחתו י"ל דאעד קאי ופלוגתא הוא בגמרא בבדקה בעד שאינו בדוק לה והניחתו בקופסא (מיהו צ"ע אי פליגי אפי' במצאה על עד שאינו בדוק לה דם כל שהוא

די"ל דלא בכ"ש מיירי ועיין בב"י שהביאו ועמ"ש בס"ס זה על מ"ש רבינו אין בכתמים משום וסת כו') ורשב"א פסק לקולא ורבינו יכול להיות שפוסק לחומרא עיין בב"י שהביאו ולק"מ דס"ל לעולם תולין לחומרא אלא א"כ שיש לתלות שבא הדם ממקום אחר קודם הבדיקה ואחר הבדיקה וברישא אף ע"ג דיש לתלות דבא שם אחר בדיקה אפ"ה טמא כיון דקודם הבדיקה ודאי לא היה עליו דם שהרי בדקה לפני הבדיקה ועד"ר:

סעיף קטן מט

ואפילו מאכולת רצוצה בו שאותה מקום של האשה בדוק הוא אצל מאכולת ובודאי מעלמא נפל עליו כ"כ רשב"א כלומר שהיתה רצוצה קודם שנפל עליו:

סעיף קטן נ

ואם טחתו ביריכה דהשתא איכא למיתלי בדם כינה ק"ק למה תולין בכינה טפי מנמצא דם על בשרה ויש לומר דעל בשרה החמירו יותר מבמקום אחר:

סעיף קטן נא

ובלבד שלא יהא בו כגריס ועוד וה"ה יותר מכגריס ועוד אם יש לו מקום לתלות בו כמ"ש לעיל באיזה דבר תולין כתמים:

סעיף קטן נב

וטחתו ביריכה שטמאה ודוקא בכה"ג היא טמאה אבל אם הניחתו תחת הכר ונמצא עליו דם אם עגול הוא טהור ועד"ר:

סעיף קטן נג

בין עגול בין משוך בכל ענין טמאה פירוש דלא מחלקינן בין כגריס ועוד לבין כל שהוא או בין עגול למשוך אלא בכתמים שמן הדין היו טהורין אלא שהחכמים טמאוהו אבל כשאנו אומרים טמאה נדה משמע דטמאה ודאי מדינא דכיון דקנח יותר הדעת נוטה לומר דמשם בא מלומר שנתלה בטיחת ירך ואע"ג שגם בגמרא נאמר לשון זה שטמאה משום נדה מ"מ מדכתב רבינו לשון הגמרא סתם דטמאה משום נדה כנדה ודאי משוה לה אבל הרשב"א ס"ל כיון שלא הרגישה רגלים לדבר שלא בא מגופה ותולין במה שאפשר לתלות ב"י:

סעיף קטן נד

כתב הרשב"א טהורה בכגריס ועוד בגמרא והביאו ב"י קאמר בהאי דינא שהניחתו בקופסא ורבינו השמיטו ואפשר דהאי טעמא משום דבכגריס ועוד אין חילוק בין הניחתו בקופסא ללא הניחתו דהא אי אפשר לתלותו בכינה וכאילו הניחתו בקופסא דמי:

סעיף קטן נה

שדינו כשאר כתם לטמאות בכגריס ועוד פירוש ובעד הבדוק לה טמאה אפי' אין בו כגריס ועוד וק"ל:

סעיף קטן נו
שאינו נקרא עד הבדוק לה כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן נז
ואם בדקה חלוקה ולבשתו ופשטתו ומצאה טהור נלע"ד דהאי ומצאה טהור קאי אאשה ר"ל דאחר שפשטתו בדקה האשה הראשונה את עצמה ומצאה שהיא טהור וקמ"ל דתלינן הכתם בשנייה אע"ג דלא בדקה החלוק אחר שפשטתו מ"מ כיון שבשעה שלבשה אותו היה טהור וגם בשעת הפשטה בדקה היא את עצמה ומצאה שהיא טהורה נעמידנה בחזקת טהורה והכתם תליא בשנייה וכ"נ מל' רבינו דקאמר ופשטתו בל' זכר ומצאה מל' נקבה ודו"ק ועד"ר ולפ"ז צ"ל דאף אם השנייה ג"כ בדקה נפשה ומצאה עצמה טהור אפ"ה תולין בשנייה. אף שיש להקשות ע"ז ממ"נ אם נאמר שהחלוק היה כמו בדוק בעת שבא לידה הרי היא כראשונה וא"ת שיש לספק בו שמא היה אז בו כתם א"כ אדרבה הראשונה בחזקת טמאה וצ"ל דה"ט דכאן נמצא כאן היה:

סעיף קטן נח
בדקה חלוקה כו' דאי לא בדקה פשיטא שהיא טהורה דתלינן שהכתם היה בו קודם שהשאילתו:

סעיף קטן נט
או לנכרית שהגיע זמנה לראות כמבואר בריש הסימן דהיינו מבת שנים עשר שנה ואילך וה"ט דנכרית ונדה דאין שייך בהו קלקול ומשום הכי תולין בהו ולא לקלקל אשה שהיא בחזקת טהורה וכמ"ש רבינו בדין שאחר זה:

סעיף קטן ס
ואח"כ לבשתו והוא הדין אם לבשתו תחלה ואח"כ השאילה לנדה כו' רשב"א:

סעיף קטן סא
ולבשתו קטנה זו לאחר שנבעלה קודם שחיתה המכה שנותנין לקטנה מן הדין (ר"ל מן הדין היא כשרה לבעלה עד שתחיה המכה ולנערה נותנין ד' לילות שיכול הבעל לבא עליה עכ"ה) עד שתחיה המכה פי' נחשב דמיה דם טהור ולנערה ד' לילות דכל דם שתראה בתוך ד' לילות תלינן במכה ולא בדם נדה אבל לאחר ד' לילות אפילו שלא חיתה המכה אין תלינן במכה אלא בדם נדה וא"כ הואיל שבתוך זמן הנ"ל לקטנה ולנערה הן טהורין תלינן הכתם בהו שהרי אין אתה מקלקלתן שהרי אף אם בודאי יראו בתוך הזמן הנ"ל הן טהורין לאפוקי אם תתלה בזו הרי את מקלקלה וכענין שאמרו בקופה אחד של חולין ואחד של תרומה שאני אומר חולין לתוך חולין נפלו וכמ"ש רבינו לעיל סימן קי"א ועוד שדמיהן מנויין יותר בזמנים אלו וכמ"ש רבינו בסמוך:

סעיף קטן סב
וטהורה אפי' בזמן כצ"ל:

סעיף קטן סג
אלא בעילת מצוה בלבד ואז אף אם תתלה בה גם היא תקלקל: (אע"ג דבלא"ה היא טמאה מ"מ יכולה לספור שבעה נקיים תיכף אחר הבעילה אם קנחה אותו מקום במים חמין או שהלכה הרבה כמ"ש לקמן ס"ס קצ"ו ועכשיו תסתור מניינה אפ"ה תולה בה שדמיהן מצויין יותר בזמנים אלו עכ"ה):

סעיף קטן סד
השאילתו ליושבת על דם טוהר פי' יולדת:

סעיף קטן סה
והרמב"ן כתב האידנא כו' ול"ד לקטנה הנ"ל שזו שירפה מצוי וזו אין שירפה מצוי רשב"א פי' שירפה שרף הנוטף ממנה דהיינו אדמומית דם:

סעיף קטן סו
וחברתה ששאלתה מקולקלת וקלקולא דנדה היינו לדידן שסופרת ג"כ ז' נקיים וא"כ בתולין הכתם בה סותרת וכמ"ש לפני זה ולנדה ולזבה בימי ספירתה דאתרווייהו קאי:

סעיף קטן סז
בודקות חלוקיהן וסדיניהן ל"ד חלוקיהן אלא ה"ה של חברותיהן בודקין וכובסין עד שיעבור הכתם:

סעיף קטן סח
שמתחילה היה ולא עבר ע"י כיבוס כו' פי' בסתם בשלא דקדקה אחר הכתם:

סעיף קטן סט
ואם אפשר לעמוד על הבירור כגון שמכרת במראיתו הל' אינו מדוקדק דכתב שמכרת וגם אח"כ כתב ואם אינה בקיאה בכך ובנתים כתב וראינוהו:

סעיף קטן ע
מגליד פי' גלדי עב לפי שממשתו של דם עליו ב"י:

סעיף קטן עא
תולין להקל ויש מי שהורה להחמיר כו' והא דמחלק בין ישראלית לשפחה היינו היכא שאין לעמוד על הדבר בשום פנים כגון שנאבד הכתם או נתכבס אבל אם הכתם לפנינו אע"ג דאין יכולין לעמוד על הדבר מחמת שאינן בקיאים מ"מ אמרינן הואיל שאילו היה בקי היה מגליד ולכן הואיל שלא ידעינן להבחין ביניהן אזלינן לחומרא וכסברא זו אמרינן בכמה מקומות שאם הספק הוא מחמת שאינו בקי לא אזלינן לקולא אפי' הוא ספק דרבנן וכ"כ הרשב"א בת"ה וז"ל ואין זה כשאר ספק דרבנן דאזלינן ביה לקולא

דספק הבא ממיעוט הכרה אינו ספק דאם זה אינו בקי ומכיר אחר יכיר וב"י הביאו ריש דף ר"ו ע"ש:

סעיף קטן עב
לבשה חלוק הבדוק לה ופשטתו וכבסתו והשאילתה לחבירתה כו' בהאי בבא איירי שאין אחת מהן היתה נדה ושתיהן שוות ומש"ה הכל מודים שתלוי במקדיר ומגליד ושאם אין ידוע שתיהן טמאות דכיון דכתם לפנינו ואין לתלות בזו יותר מבזו וק"ל:

סעיף קטן עג
שתי נשים שלבשו חלוק אחד פי' זו אחר זו:

סעיף קטן עד
אם הוא למטה ר"ל הכתם (מכנגד התורפה כל מה שמהחגור ולמטה קרוי כנגד בית התורפה וכן הוא ברשב"א ב"י עכ"ה):

סעיף קטן עה
היתה אחת ארוכה ואחת קצרה אם הוא כו' כצ"ל אם בלא וי"ו והא דלא אמר בקיצור ואם הוא לאחת מלמעלה ולא' למטה לאשר היא למטה טמאה וכדרך הל' שהתחיל בו משום דבא לאשמועינן דא"צ למדוד אם הוא שוה לשניהן או לא אלא אם אחת ארוכה ומגיע למטה ממילא ידעינן דמגיע גם למטה בקצרה ואם איפכא איפכא והיותר נראה דבא לאשמועינן דאף אם מגיע למטה מהתורפה לארוכה ממילא לקצרה הוא מרוחק למטה מבית התורפה סמוך לארץ והו"א דלתלות טפי בארוכה שהוא לה סמוך יותר לבית התורפה קמ"ל דלא וגם בסיפא אשמיעינן זה דאם לא הגיע לבית התורפה של גדולה אף שהוא סמוך לו למעלה ממנו ולהקטנה הוא למטה מבית התורפה סמוך לקרקע מ"מ תלינן אותו בקטנה ולא בגדולה וק"ל:

סעיף קטן עו
כ"ש שמגיע לקצרה כו' שהרי החלוק היא לבשה דרך ראשה מלמעלה למטה כדרך חלוק שלנו:

סעיף קטן עז
ג' נשים שלבשו חלוק א' כו' נראה משום סיפא חוזר ונקטה ועד"ר:

סעיף קטן עח
או שישבו על ספסל א' לאפוקי קרקע שאינה מקבלת טומאה ודוקא ספסל של עץ ולא של אבן מה"ט ב"י:

סעיף קטן עט
כולן טמאות ובסמוך כתב רבינו דוקא כשכולן שוות שאין אחת ראויה לראות יותר מחבירתה:

סעיף קטן פ
אבל התחתון כו' ר"ל למנהג שמניחין שני סדינין זה ע"ג זה והוא שוכב ביניהן כדי שלא יתלכלך המטה העליונה מחמת הזיעה וכתב מ"ו על מ"ש רבינו אבל התחתון אינו מתהפך ז"ל ולא נהירא כלל דהא עינינו רואות דהתחתון ג"כ מתהפך עכ"ל:

סעיף קטן פא
שלא בדקה שום אחת מהן פי' אחר שנמצא הכתם לא בדקו עצמן וכדמוכח בסמוך:

סעיף קטן פב
בדקו שתים ומצאו טמא כ"ש הוא ב"י וי"ל דכתב דין זה לרבותא לרמב"ן שבסמוך גם י"ל כששתיהן נמצאו טמאות צא"ל דאחת מהן טמאה ואין זה הכתם ממנה דאל"כ ב' כתמים הו"ל לאשתכוחי וא"כ הו"א דכי היכי שא' מהן טמאה מעלמא ולא מזה הכתם ה"ה גם השנייה וא"כ זה הכתם הוא משלישית קמ"ל:

סעיף קטן פג
וא"א הרא"ש ז"ל כתב בבדקה ומצאה טמא כו' עיין בב"י שכתב דה"ה לבדקה עצמה ומצאה טהורה (דמטהרינן לה לדעת הרא"ש מטעם דמקילינן בכתמים ומש"ר בדקה עצמה ומצאה טמאה לסיום מקום שכתב הרא"ש כן נתכוון לא להוציא בדקה ומצאה טהור עכ"ל ב"י עכ"ה) ולעד"נ דכ"ש הוא אם מועיל בדיקת חבירתה שמצאה עצמה טמאה לאחר זמן דאוקימנא לה אחזקתה ומועיל חזקתה לטהר את האחרות ק"ו דמועיל בדיקת אותן נשים שמוצאין לנפשן טהור לאחר זמן שיועיל חזקתן לטהר את עצמן וסברא זו כתב ב"י גופה אענין אחר לפני זה ע"ש:

סעיף קטן פד
אחת זקנה ואחת ילדה נראה דמיירי אפי' בילדה שיש לה וסת קבוע ומציאת הכתם הוא שלא בשעת וסתה אפ"ה תליא בילדה:

סעיף קטן פה
היו שלשתן ערות פי' שאינן ישינים אלא נעורין:

סעיף קטן פו
האמצעית היא טמאה וכולן כצ"ל וכן היא בנוסחא המדויקים וקמ"ל דאע"ג דבאם היו שלשתן ישינות ונמצא דם תחת האמצעי כולן טמאות כמ"ש לעיל כאן שהן ערות החיצונה טהורה ודוקא במכרת את מקומן ואומרות ברי לי שלא באתי למקום שנמצא הדם הא אם לא אמרו ברי לי אף החיצונות טמאות אבל האמצעית שנמצא תחתיה הדם נ"ל דאפי' אמרה ברי לי אינה נאמנת דהא מיירי שראו שנמצא הדם תחתיה. כן נראה לי פי' זאת הגירסא ועיקר לאפוקי מס"א שלא כתב בהן האמצעית טמאה אלא ה"ג אפי' נמצא תחת א' מהן כולן טהורות כו' וז"א וכמ"ש ודו"ק:

סעיף קטן פז
היה להם עסק לצד פנים שדרכן להתנודד פי' שדוחק החיצונה לפנימית לכנוס על מקומה שראויה לאותו עסק יותר:

סעיף קטן פח
ב' הפנימות טמאות אבל לא החיצונה דכולי האי לא דוחקין זא"ז אלא הדחיקה הוא שאחת נכנס לפנים במקום חבירתה אבל אינה נכנס במקום חבירתה דחבירתה וכן בת"ה משוה דין זה לנשים הישינות כו' עי' בב"י שהביאו:

סעיף קטן פט
נמצאת תחת החיצונה (גם זה אמרו חכמים הנזכרים עכ"ה) ר"ל חיצונה לפנימית אע"פ שהיא אמצעית ומ"ש ופנימית טהורה נראה דמיירי אפי' לא אומרת ברי א"נ הו"א כיון שהיא טרודה במלאכתה לא להני לה אמירת ברי לי:

סעיף קטן צ
שאין פנימית דוחקת לבא לצד החיצונה ונראה דוקא בשלא עברו דרך החיצונה כדלעיל דאל"כ איכא למיחש שמא דרך הליכתה נטף ממנה:

סעיף קטן צא
לא קבעתו ולא עקרתו פי' אם יש לה וסת קבוע ואח"כ פסקה מלראות וראתה ג' כתמים (ל"ד ג' כתמים אלא אפי' ראתה ב"פ ובפעם השלישי מצאה כתם וכמ"ש לעיל בסימן קפ"ט בראתה ב"פ בשינוי ובפעם הג' הפסיקה ולא ראתה) בג' זמנים ידועים לא אמרינן שבזה נעקר וסת הראשון לענין שא"צ לחוש לו עוד כמו שאמרינן לעיל בסימן קפ"ט דבג' פעמים נעקר וסת הראשון אם הפסיקה מלראות בעונות הראשונות וראתה ג' עונות אחרים שוות ע"ש אבל הכא בראיית ג' כתמים בג' זמנים ידועים לא מחשב לעקירה דאין זה ראיות אלא נחשב כהפסיקה ג' עונות דאם חזרה וראתה רק פ"א חזרה לקביעותה וכמ"ש כל זה בסימן קפ"ט אחר ל' הרמב"ן:

סעיף קטן צב
בעד הבדוק לה שהן כו' פי' בהניחתו בקופסא כדלעיל דהכל מודים שמטמא משום נדה ולפי מ"ש לעיל דבהניחתו בקופסא אפי' בעד שאינה בדוק לה טמאה א"ש דסתם כאן משום דמיירי הכא אפי' בלא הניחתו לקופסא. מיהו אין להוכיח מכאן דקאמר כאן עד הבדוק לה כדינו הנ"ל דהיינו בהניחתו בקופסא:

סימן קצא

סעיף קטן א
כתב הרמב"ם שהיא טהורה בכל ענין כו' דודאי מכה יש לה במקום מי רגלים שהרי אין דרך דם נדה לצאת עם מי רגלים: (אם מזנקת כו' טהורה דמאחר דאין שם אלא חד ריעותא שהיתה עומדת לא מטמאינן אותה עכ"ה):

סעיף קטן ב
אבל אם שותתין פי' אמי רגליה הנזכר לפני זה קאי דהן שותתין אשפת הספל והדם מעורב בהמים:

סעיף קטן ג
על שפת הספל טמאה דאיכא תרתי לריעותא (חדא דהיא עומדת והרי הוא אותה מקום צר ועוד שהיא שותתת ואיכא למימר כו' עכ"ה) דאיכא למימר דהאי דשותתת משום דאוקמה אנפשה הוא והדר מי רגלים למקור והא דנקט על שפת הספל נראה דלרבותא קאמר אע"ג דהדם נמצא בין מי רגליה שבספל אפ"ה טמאה וק"ו אם שותתת ונופל הדם לעצמו חוץ לספל:

סעיף קטן ד
טהורה בכל ענין משום דהוי ס"ס והאי להרא"ש איצטריך לאשמועינן אבל לדברי הרמב"ם מכ"ש מדינא קמא אתיא ב"י:

סימן קצב

סעיף קטן א
שמא מחמת חימוד ראתה טיפת דם כחרדל צ"ל דאדלעיל קאי דלכך צריכה ז' נקיים מה"ט שמא מחמת חימוד ראתה והא דלא הרגישה מפני שהיה קטן כחרדל אבל לא בא ליתן טעם אמ"ש אפי' בדקה עצמה ונמצא טהורה דמ"מ חוששין מטעם דטיפת דם כחרדל א"א לעמוד עליו בבדיקה דהא אמרינן לעיל דאם ראתה טיפת דם כחרדל שהיא טמאה אלמא דאפשר להבחין שראתה טיפת דם כחרדל מיהו י"ל דלעיל קאמר דאם אירע דראתה בבדיקתה טיפת דם כחרדל שהיא טמאה וכאן קאמר דאין לסמוך אזה לומר שכיון שלא ראתה שהיא טהורה דכיון דמצוי הוא דע"י חימוד היא רואה אמרינן שמחמת קטנותה לא יצאה ומש"ה לא נראה בבדיקתה. והא דלא מהני לה בדיקה ה"ט משום דיש ריעותא לפנינו דמחמת חימוד ודאי ראתה והא דכתב הכא דשמא מחמת חימוד ראתה טיפת דם ואינו נותן טעם למה אינו ניכר בבדיקה ולקמן בסימן שאחר זה גבי בעילת בתולים כתב הטעם משום דחיפהו ש"ז ע"ש הטעם:

סעיף קטן ב
כתב א"א הרא"ש ז"ל יש מגדולים שכתבו שאינה צריכה לא הפסק כו' דכל זה דוקא ברואה ודאית הצריכו שמעיינה פתוח אבל זו הרי לא ראתה ודי לך אם אתה חושש שמא ראתה ופסק הדם מיד רשב"א ועד"ר: (ז' ימים אחר התביעה ה"ז טובלת כצ"ל עכ"ה):

סעיף קטן ג
ול"נ אלא שצריכה בדיקה כל ימי הספירה דיותר שהיא קרובה לזמן החופה יותר לבה הומה ומשתאה וחמיד וחיישינן שמא מחמת חימוד ראתה השתא אשר"י ומ"מ מועיל לה בדיקה דא"כ אין לדבר סוף ולא חמיר מרואה דם ודאי כמ"ש בסמוך:

סעיף קטן ד
ביום התביעה להפסיק בטהרה וכ"כ הר"ן משום דרואה מחמת חימוד מועטת היא ובודאי שהפסיקה בטהרה:

סעיף קטן ה
וכתב הרשב"א לא שתבעוה לינשא כו' ר"ל שאין לומר שמאז שתבעה אז תפסיק מיד בטהרה ותספור ז' נקיים ובביאת זמן הנישואין תהיה מותרת בלא כלום דחמדה דתביעה כבר עברה. אבל אי לא פסקה תחילה בטהרה ומנאה אחר ההפסקה ז' נקיים היתה אסורה לבעלה אף אחר י"ב חדש עד שתפסוק אז בטהרה וחספור ז' נקיים וכמ"ש לקמן סימן קצ"ו (אבל אינו בא ללמדינו דבתחילת י"ב א"צ ספירת ז' נקיים דמנ"מ בזה הלא בעלה לא יבא עליה אז עד סוף י"ב חדש וק"ל):

סעיף קטן ו
לאחר י"ב חדש כדין ארוס שתבעה לארוסה להנשא שנותנין זמן י"ב חדש כמבואר באע"פ ובא"ע סי' נ"ו ע"ש:

סעיף קטן ז
מכי רמו שערי באסינתא פי' שזורעים שעורים בעציץ לומר פרו ורבו כשערי הללו ורש"י פי' ל"א עריבות ששורין בהן שעורין לעשות שכר:

סעיף קטן ח
אלא הוא ישן בין האנשים והא בין הנשים ל' הגמרא נקטי ולקמן סימן שמ"ב כתב רבינו פירושו ושהרא"ש פירשו דבהוא בין האנשים או היא בין הנשים סגי וכ"כ במקומו בא"ע:

סעיף קטן ט
בין אם הוא ת"ח או אחר דכיון שלא בא עליה יצרו תקפו עליו:

סעיף קטן י
כי הוא יודע שהוא אסור לבא עליה אבל בנדה שהיא אסורה מן התורה אפי' ת"ח אסור אפי' להרמב"ם כ"כ המ"מ וב"י תירץ בע"א ע"ש וא"ת לימא הדין ג"כ לע"ה ויהא מותר

להתייחד וי"ל דת"ח ודאי ידע וסתם בני אדם לא ידעו וגזרו בכל אדם שאינו ת"ח ולא נתנו דבריהן לשיעורין ב"י ועוד תירץ בע"א ע"ש:

סעיף קטן יא
כיון שאינה ראויה לביאה אין חופתה חופה שלא קנאה לא ליורשה ולא לטמא לה ואין מברכין ז' ברכות לכתחילה ועיין בע"א סימן ס"א:

סימן קצג

סעיף קטן א
בועל בעילת מצוה עיין בדרישה:

סעיף קטן ב
ופורש מיד עיין בדרישה:

סעיף קטן ג
ואפילו בוגרת שכלו בתוליה כו' האי אפילו קאי אמ"ש למטה אפילו בדקה ולא מצאת דם דאל"כ מאי אפילו דקאמר אדרבא בבוגרת דליכא דם בתולים ודאי מן המקור בא הדם ב"י ועיין בדרישה:

סעיף קטן ד
גומר כדרכו באבר חי ופורש ג"כ באבר חי אע"פ שיציאתו הנאה לו כביאתו ב"י ע"ש ונראה ראייה לדבריו מדכתב רבינו גומר כדרכו באבר חי למנ"מ כתב באבר חי יהיה באבר חי או לא וגם בגמרא אילו מזכיר באבר חי אלא ודאי להכי מזכירו רבינו שאף הפרישה מותר באבר חי:

סעיף קטן ה
וחיפהו ש"ז צריך לזה הטעם הואיל דדם בתולים הוא קרוב לצד חוץ ואם כן למה לא מצאהו בבדיקה ולכן צ"ל דחיפהו ש"ז משא"כ לעיל בתבעה לינשא דחשש הוא משום דם ראייה שהוא מן המקור שהוא בפנים ולא יצא כ"כ לחוץ ולכן אפשר בלי שום טעם ולא מצאהו בבדיקה משום שהוא לצד פנים ועוד יש לחלק דשאני התם הואיל שהוא מחמת חמוד אין יוצא כ"כ לחוץ כמו הכא:

סעיף קטן ו
ולא תתחיל למנות עד יום ה' לשימושה דחיישינן שמא תפלוט ש"ז ותסתור כמבואר בסימן קצ"ו:

סימן קצד

סעיף קטן א
יורדת טמאה כנדה פי' כחומר כל דין טומאת נדה ולישנא דקרא נקט כימי נדת דותה תטמא:

סעיף קטן ב
אפילו לא ראתה דם פירוש אפי' למ"ד אפשר לפתיחת קבר בלא דם כ"כ ב"י ויותר היה נ"ל דר"ל אפילו אם ילדה נפל קטן מאד כשפופרת דבכה"ג נתבאר לעיל סימן קפ"ח דא"א בו א"א לפתיחת קבר בלא דם אלא יוצא בלא דם מכל מקום קאמר דמטמא משום לידה מיהו מדכתב רבינו אפילו יולדת חי או מת ואפילו נפל משמע דמתחילה מדבר אפילו בלא נפל אפילו בילד חי גדול דסתם ולד חי הוא עב יותר משפופרת ועד"ר:

סעיף קטן ג
ובליל ח' טובלת אפי' אם שופעת מתוך ז' כו' כרב דאמר מעיין א' הוא והתורה טימאתו והתורה טיהרתו כדכתיב ושלשים ושלשת ימים תשב בדמי טהרה:

סעיף קטן ד
ולאחר ל"ג אסורה אפי' אם שופעת וא"ל מאי רבותא דאפי' שופעת דלכאורה יותר יש חידוש דטמאה בלא ראתה מבראתה די"ל דאדרבה ראתה מתוך ל"ג לאחר ל"ג יותר היה מסתבר להתיר דכיון דהכל ממעיין אחד דהא הלכתא כרב ובודאי דם טהור הוא משא"כ כשאינה רואה כלל דכבר פסקה ממעיין ראשון ויש לחשוש למעיין אחר ולהכי קאמר שפיר ואפילו שופעת כו':

סעיף קטן ה
וצריכה לפרוש מבעלה ליל מ"א אפילו כו' דמתוך שהורגלה לשמש בדמי טוהר אפילו ראתה לכך צריך לפרוש ממנה בעלה ולהודיעה שפירש ממנה משום שכלו ימי טוהר שאם תראה תהיה טמאה:

סעיף קטן ו
והיולדת בימי זיבתה פי' (אם ילדה) בי"א ימים שבין נדה לנדה ומדבר מקודם שהחמירו בנות ישראל על עצמן להיות להן ז' נקיים אפי' על טיפת דם כחרדל:

סעיף קטן ז
אם רואה דם ר"ל ג"פ רצופין זה אחר זה בג' ימים (דאז היא זבה גדולה וצריכה ז' נקיים כמ"ש בסימן קפ"ג וצריך שיהיו נקיים מדם לגמרי שאם רואה בהם דם אע"פ שהוא דם טהור אינם עולין. וזה שמסיים וימי טוהר שרואה כו' ב"י עכ"ה):

סעיף קטן ח
והאידנא כל היולדות חשובות פירוש לאחר שהחמירו והצריכו ז' נקיים אפי' מפעם אחת (ומבואר בב"י יותר כלומר חשובות זבות גדולות משום דהחמירו בנות ישראל שאפי' רואות טיפת דם ישבו עליו ז' נקיים כדין זבה גדולה וכיון דקי"ל דא"א לפתיחת הקבר בלא דם נמצא שכולן חשובות יולדות בזוב גדול ואפילו לא ראו דם כלל צריכות ז' נקיים עכ"ל עכ"ה):

סעיף קטן ט
וראתה בז' ימים השניים פי' אף ע"פ שא"א לה לטבול עד כלות י"ד ימים של לידה נמצא שמפסיק הראייה בין הטבילה לז' נקיים:

סעיף קטן י
וטובלת לאחר י"ד אפי' לא פסקה פי' לאותן שבועלים על דם טוהר אפילו בזמן הזה כמ"ש אח"כ לפיכך טובלת אפילו לא פסקה וס"ל נמי דא"צ ז' נקיים בשביל מה שראתה בשבוע שנייה דכיון שהיו לה ז' נקיים נשאר על דין התלמוד דא"צ לספור בשביל מה שראתה בשבוע זו דכיון שהיו להם ז' נקיים בשביל הלידה אזלא חומרא דרבי זירא שחשיב כל נשים יולדות בזוב אבל לדידן שאין בועלין על דם טהור אין נ"מ בז' נקיים הראשונים דמ"מ צריכה ז' נקיים בשביל שבוע שנייה ב"י:

סעיף קטן יא
ובאשכנז ובצרפת נוהגין בו היתר ומעודי לא שמענו שבאשכנז נוהגין כן מ"ו (ויש להגיה נוהגין בו איסור או אין נוהגין בו היתר וזש"ר לקמן ובימי טהרה אין נפקותא כיון שאין נוהגין עתה לבעול על דם טוהר והב"י תמה שם עליו מדבריו שבכאן עכ"ה):

סעיף קטן יב
טהורה מטומאת לידה נראה דאפילו למאי דקי"ל דא"א לפתיחת הקבר בלא דם שפיר קאמר דטהורה משום טומאת לידה ונ"מ דאם מה שנולד הוא עדיין קטן כשפופרת דנתבאר לעיל סימן קפ"ח דאם הפילה חתיכות דקות כשפופרת אינה טמאה דאפשר לפתיחת הקבר בלא דם בחתיכות קטנות ובפרט לסברת הרא"ש ורבינו דבין בזכר בין בנקבה נגמר למ' יום ראשונים וידוע דעדיין הולד דק מן הדק ולכן כתב רבינו דטהורה מטומאת לידה ונ"מ דאם לא ראתה דם והנולד עדיין קטן אין לה שום טומאה לאפוקי דאם היה עליו שם ולד בתוך מ' היתה טמאה לידה אפילו לא ראתה דם מגזירת הכתוב והשתא א"צ לומר דמ"ש דטהורה מטומאת לידה ר"ל ואינה צריכה לחוש לנקבה אבל ב"י מביא דברי רשב"א ומשמע דסבר דהנ"מ הוא דא"צ לחוש לנקבה ועד"ר:

סעיף קטן יג
וזהו דעת הרמב"ן ספר מוטעה נזדמן לרבינו דבין הרמב"ם ובין הרמב"ן ס"ל דזכר ונקבה דין אחד להם דנגמר צורתן למ' יום ב"י:

סעיף קטן יד
דל"ש זכר ול"ש נקבה שוין למ' יום ר"ל ואם הפילה במ"א טמאה לידה וצריכה לחוש לנקבה ועד"ר:

סעיף קטן טו
המפלת כמין דגים כו' אינה טמאה לידה פי' לידה דנקבה שהיא י"ד ימים דאפילו ספרה ז' נקיים הראשונים אסורה לטבול עד כלות י"ד אבל מ"מ טמאה משום נדה וצריכה לדידן ז' נקיים משום דא"א לפתיחת הקבר בלא דם ובענין זה מתפרש כל טמאה ואינה טמאה לידה שתמצא בכל הסימן זה ב"י וכבר כתבתי דיש נ"מ אפילו לדידן כגון שהנולד קטן כשפופרת דלא שייך ביה דא"א לפתיחת הקבר בלא דם ואם לא תראה דם בשעת לידה אז טהורה לגמרי:

סעיף קטן טז
ואפילו כמין בהמה חיה ועוד נראה דהיינו רבותייהו משום דדמיין ביצירת איבריהם לאדם טפי מדגים שהרי יש להם ג"כ ידים ורגלים ופה ולשון ושאר אברים הדומין לאדם. (ולסת אחד פי' לחי א' דתרגום על הלחי על לסתיה עכ"ה):

סעיף קטן יז
וגבת הזקן בגמרא איתא נמי גבין עינים וב"י הביאו וכתב דרבינו חסרו ע"ש:

סעיף קטן יח
אם זכר זכר כו' וכן בסמוך כתב אם ודאי זכר טמאה שבעה כו' וצ"ע לפי דברי ב"י שלעולם טמאה משום נדה מאי חומרא היא זו דקאמר אם הוא זכר זכר דאפילו יהיה בהמה נמי טמאה שבעה משום נדה ושמא י"ל דה"ק דדוקא זכר א"צ אלא ז' אבל נקבה או ספק צריכה י"ד כמ"ש בסמוך:

סעיף קטן יט
והאידנא שאין אנו בקיאין בצורת הולד לפי שיש הרבה חיות הים שהן דומין לחיות היבשה ואפשר שיהיה צורת פניהם במקצת צורת אדם כו' הראב"ד:

סעיף קטן כ
בכולן חוששת לולד אפילו צורת בהמה בלא צורת אדם כלל רשב"א:

סעיף קטן כא
וטמאות לידה מספק כו' ונראה דלענין דם טוהר לא שדינא ליה אחר אדם אלא אחר בהמה דלית לה דם טהור ולחומרא:

סעיף קטן כב
וכן המפלת חתיכה בין לבנה כו' דכשהיא לבנה ניכר שהוא מין בשר וניכר ע"י כך שחתיכת ולד היא אבל כשהוא של שאר מראות אע"פ שיש בה עצם לא מוכחא מילתא שהיא חתיכת ולד אלא שאין אנו בקיאין במראות לכך דינן שוה:

סעיף קטן כג
או סנדל פירוש צורה פחותה שאין צורת פניו ניכרת אלא שאין סנדל בלא ולד אחר ומתוך דוחק חבירו נמעך רש"י ובגמרא דף כ"ו אמר דדומה לדג של ים ור"ג אומר דדומה ללשון של שור הגדול מ"ו:

סעיף קטן כד
או ולד שושטו אטום שלא היה ראוי לחיות (וכל שנברא בענין שאינו ראוי לבריית נשמה אין אמו טמאה לידה דלאו ולד הוא עכ"ה): יש לה ימי טומאה של נקבה פירוש נ"מ שאין טבילה מועיל לה אף כשלא ראתה כל י"ד ימים ואם ראתה אפילו ביום י"ד צריכה ז' נקיים אח"כ (וא"צ רבינו לכתוב דפשוט הוא דיתבינן על טיפת דם כחרדל ז' נקיים ב"י ע"ש שהאריך עכ"ה):

סעיף קטן כה
וצריכה ז' נקיים בשביל הזיבה וכ"מ דאם ראתה כל י"ד הללו צריכה ז' נקיים אחר כך ב"י ע"ש:

סעיף קטן כו
ובדיני השפיר (י"א דלכך נקרא שפיר שהיא כשפופרת של ביצה עכ"ה) אין אנו בקיאין דבמתניתין תנן המפלת שפיר מלא מים מלא דם מלא גנונים פירוש גוונים אינה חוששת לולד אם היה מרוקם תשב לזכר ולנקיבה ובגמרא איפליגו בשפיר מלא בשר נמוח וכן פליגי בשאר שפיר ואין אנו בקיאין בכל זה הלכך המפלת כו':

סעיף קטן כז
אלא תולין בולד שילדה כבר ואמרינן מיבזע בזע לשליא ויצא משא"כ כשיצאה השליא תחלה:

סעיף קטן כח
עד כ"ג יום שכך היה מעשה ותלו בו וטפי מזה לא מצינו ועיין בב"י שהביא דהאי כ"ג יום הוא חוץ מיום שיצא השליא:

סעיף קטן כט
אין תולין אותה בולד שתלד אח"כ כו' פירוש ואותו ולד הוא זכר:

סעיף קטן ל
חוששת משום לידה דשמא היה בה מיחוי רוב הולד וטמאה:

סעיף קטן לא
מונין לה משעת יציאת כולה דשמא הרוב יצא בשני:

סעיף קטן לב
אין חוששין לולד אחר פירוש ואם הדמות הנולד הוא זכר אינה טמאה אלא שבעה ועד"ר:

סעיף קטן לג
ואם אינה קשורה בו חוששת לו משום דסתם אשה מולידה בדומה לה צורת אדם אבל אם קשורה בו אז יש הוכחה דמאי שקשור בה היה בתוכה:

סעיף קטן לד
ואם היה הולד הנדמה (קרא לולד שאינו בצורת אדם בשם ולד הנדמה משום דאינו מתרמי שלא יהיה הולד בצורת אדם א"ל ע"י שבשעה שהאשה מתעברת היא מראה בדמיונות שהולד יש לו תואר צורת הדמיונות עכ"ה) זכר כו' כלומר אם הולד הנדמה נקבה ליכא נפקותא בחששא דשליא דהא בלאו שליא טמאה י"ד משום ולד לפי מאי דק"ל לטמאה בלידה במפלת כמין בהמה וחיה ועוף ב"י:

סעיף קטן לה
משיצא רוב ראשו חשוב כילוד ר"ל רוב פדחתו ועד"ר:

סעיף קטן לו
אבל משיצא אבר א' טמאה פירוש שאם מכבה מלדת אח"כ טמאה שבועים דאל"כ מנ"מ רשב"א וטעמא משום דכתיב ויהי בלדתה ויתן יד כלומר אלמא לידת יד קרויה לידה ול"ד יד אלא ה"ה שאר אברים וחששא מדרבנן הוא ודוק וז"ל מ"ו אבל משיצא אבר א' טמאה פירוש משום חומרא ואם יצא אח"כ רוב הולד חזרה למנות ימי טומאה וטהרה וכן גבי הוציא ידה והחזירה עכ"ל:

סעיף קטן לז
ואין נותנין לה ימי טהרה עד שיולד ונראה דמשיולד אז מחשבינן ימי טוהר משהוציא היד דלעולם אזלינן לחומרא וכ"כ בסמוך:

סעיף קטן לח
יצא האחרון מונין לו משעת יציאתו ז"ל הרשב"א בת"ה היתה יולדת נקבה לפני שקיעת החמה ונפל לאחר שקיעת החמה ואין יודעין מהו אם זכר אם נקבה הולכין באלו לחומרא ומונין לה שבועים מן הנפל שמא נקבה היא וימי טהרה מן הראשון שמא נפל זכר היה:

סעיף קטן לט
יוצא דרך דופן אמו טהורה דכתיב אשה כי תזריע וילדה עד שתלד במקום שמזרעת:

סימן קצה

סעיף קטן א
עד שתספור ותטבול אבל אם לא טבלה אפי' לא ראתה כמה ימים אסורים בכל אלו:

סעיף קטן ב
אפילו בדברים אם מרגילין לערוה כגון שחוק וקלות ראש:

סעיף קטן ג
ולא יקבלנו מידה וה"ה זריקה מיד ליד אסורה (כ"כ בנימין זאב סימן קכ"ט והגהות ש"ד וכ"כ רמ"א ול"נ מדאיצטריך לאסור לקמן ליצוק לו מיד לרחוץ פניו ידיו ורגליו אפי' אינה נוגעת בו משמע דרבי' סובר שהוא דוקא דבר של חיבה אבל שאר זריקות שאינם של חיבה מותר ועד"ר סעיף י"א עכ"ה):

סעיף קטן ד
כגון קנקן או ככר מ"ל סימן כ"ה דשם נתבאר בהפסק שצריך לעשות בהעלות גבינה ובשר על שלחן אחד בככר או קנקן דהיינו דוקא כשאינן אוכלין מאותו ככר או שותין מאותו קנקן והה"נ בזה דכוותיה דחד דינא אית להו:

סעיף קטן ה
וסותרין לשתות זה אחר זה בכוס א' עי' בב"י שמביא הגהות מיי' דסוברים דוקא כשהוא שותה תחילה אבל לא היא:

סעיף קטן ו
ונוהגין להפסיק אדם אחר ביניהן וה"ה דאסור לאכול משיורי מאכלה (ואם הלכה האשה לאחר ששתתה או אכלה מותר לבעל לאכול או לשתות המותר דאין כאן חיבה כן כתב בקונטרס של הל' נדה ד"מ עכ"ה) רמ"א:

סעיף קטן ז
אפי' כל אחד ואחד בבגדו ואפי' בשני מטות אסורות אם נוגעות זו בזו (מרדכי פ"ק דשבת) רמ"א:

סעיף קטן ח
מותרת לשמשו רק שתזהר ביותר בהרחצת פניו כו' וא"ת מהו מותרת כשהיא אסורה באלו וי"ל כגון מזיגת הכוס וגם הושטה מיד ליד ועיין בת"ה דמשמע משם דשרי גם כן להקימו ולהשכיבו ולסמכו והחמיר יותר כשהיא חולה שאישה ישמשה שיצר האיש תקפו עליו מכשהוא חולה עי' בב"י שמביאו (ובד"מ אמנם בש"ד בהג"ה כתב דיש מתירין אפי' היא חולה. והג"ה במרדכי פ"ק דשבת כתב ז"ל כתב הר"ם אותן שנזהרים מליגע בנשותיהן נדות כשהן חולות שזהו חסידות של שטות מפי ה"ר טוביה עכ"ה וכתב רמ"א בש"ע וכן נוהגין אם אין לה מי שישמשנה וצריכה הרבה לכך מותר עכ"ה) ורבי' כתב לקמן בסימן של"ה דאיש חולה מעים משמשתו אשה אבל לא איפכא ובסימן שנ"ב כתב אשה כורכת איש אבל לא איפכא ע"ש:

סעיף קטן ט
ולא יסתכל אפי' בעקבה ולא בכל המקומות כו' עבד"ר:

סעיף קטן י
או תניחנו על הכר או הכסת פירוש בימיהם היו רגילין לאכול ולישב על המטות:

סעיף קטן יא
ל"ש כוס אחר אם הוא מיוחד לה פי' לאפוקי היכא דקא שתה איהו ההוא כסא ושתיא איהי בתרה ל"ל בה רשב"א ומשמע שם דה"ה דמותרת לשתות ג"כ מיד אחר בעלה ואפי' אין לו בני בית שישתו ג"כ מאותו כוס ולא אסור אא"כ מיחד לה כוס דאז נותן דעתו עליה (ובכל מקום שהשוה אשתו עם בני ביתו לשתות מכוס של ברכה או מכוס אחר מותר לשתות אחריו עכ"ה):

סימן קצו

סעיף קטן א
אם תראה ב' ימים או ג' כו' ק"ק הא אין נעשים זבה בב' ימים ואי מיירי בזמן הזה דמחזיקין אותה בזבה אפי' בראייה אחת הו"ל למנקט יום אחד ודוחק לומר דנקט ב' ימים משום זה בשני ראיות וי"ל דנקט ב' ימים משום דכתב אחר כך ע"ז וכתב הרשב"א בדקה עצמה שחרית ומצאה טהור כו' דמיירי דוקא ביום שני והלאה דביום וראשון איכא פלוגתא כמ"ש הרשב"א אחר זה א"נ הו"א דבראתה ב' או ג' ימים אפילו לא בדקה ופסקה בטהרה הו"א דמחזקינן לה בודאי פסקה קמ"ל דאפ"ה עכ"פ צריכה לבדוק ביום שפסקה מיהו בענין בדיקתה שחרית או קודם בין השמשות בזה פליגי וכמו שמסיק בשם הרשב"א:

סעיף קטן ב
ראתה יום אחד בלבד כו' פי' ראתה ב' או ג' ימים כ"ע סוברים דאם לא בדקה אלא שחרית דטהורה אבל אם לא ראתה אלא יום אחד בלבד כו' יש מחמירין מספק ומצריכין ג"כ בדיקה בין השמשות שחזקת יום הראשון כולו טמא שהוחזק מעיין פתוח ודמיה חוורין לה אע"פ שפסקה בשחרית:

סעיף קטן ג
ומלשון א"א הרא"ש ז"ל יראה שצריכה שתפסוק בטהרה בין השמשות כו' ק"ק דלמא גם הרשב"א מודה להרא"ש דאייריי בלכתחילה והרשב"א בדקה עצמה שחרית כו' דמשמע דמיירי בדיעבד. וכמ"ש בסמוך דהרא"ש מצריך שיהא בדוק כל בין השמשות נתיישב קצת ג"כ זה דודאי מדהחמיר כולי האי א"כ לעיכוב קאמר דעכ"פ בעינן הבדיקה בין השמשות א"נ לא לאפלוגי כתב ל' הרא"ש אלא לאשמועינן דבעינן בדוק כל בין השמשות ודו"ק. ואע"ג דגם הרשב"א כ"כ בהדיא בת"ה הקצר והביאו ב"י מ"מ הלא הב"י תמה

על רבינו על שלא כ"כ בשם הרשב"א וצ"ל דבנוסח ת"ה שהיה ביד רבינו לא היה כ"כ ומש"ה כתבו בשם הרא"ש ובל' פלוגתא וק"ל:

סעיף קטן ד
ובדיקה זו תהיה בין השמשות כו' ל"ד דהא ספק לילה הוא אלא סמוך לבין השמשות ב"י וע"ש שכתב עוד מזה ולעד"נ דר"ל שתהא ההפסק גם בין השמשות שמא הוא עדיין יום והיינו שתכניס מוך באותו מקום ויהיה שם כל בין השמשות כמ"ש הרשב"א ואזי תצא מידי ספק ויהיה הבדיקה בודאי קודם לילה ובודאי סמוך ללילה:

סעיף קטן ה
ומיום המחרת תתחיל לספור ז' נקיים עכ"ל כצ"ל והוא בקיצור דיני נדה שלו בסוף מסכת נדה: (אין לה אלא יום ח' בלבד דשמא ראתה בנתיים וסתרו ספירתן הראשונה וצריכה לספור מחדש דבדיקה תוך ז' בעינן עכ"ה):

סעיף קטן ו
לא שומעת ולא מדברת כו' הא בציר חדא מינייהו דינה כפקחין ב"י:

סעיף קטן ז
ושנטרפה דעתה מחמת חולי אבל נטרפה מחמת עצמה היינו שוטה גמרא:

סעיף קטן ח
לא הוקבע להן פי' שלא ראו אלא פ"א או ב':

סעיף קטן ט
חוששת מל' יום לל' יום ובודקת ע"י פקחות אבל א"צ לחשוש ולבדוק ביום ההפלגה שראתה פ"א או ב"פ וביום החודש דהא כתב לעיל בס"ס קפ"ד בשם הרשב"א דכל זמן דאין קבעה וסת בג"פ א"צ לבדוק וכ"כ בסימן קפ"ט אבל מ"מ צריך לפרוש ממנה כל העונה של יום הפלגה יום החודש אפי' לא ראתה אלא פ"א כמ"ש לעיל בסימן קפ"ד אלא שרבינו לא אירי הכא אלא לענין בדיקה דאף אם עברה עונתה דוסת הקבוע או מל' יום לל' יום ולא הרגישה אסורה לבעלה עד שתבדוק משא"כ באשה שאין לה וסת קבוע וכמ"ש לעיל בסימן קפ"ד ור"ס קפ"ט: (בין בימים שלא ראתה כלומר שלא ראתה מעולם חוץ מלפני בעלה לפני תשמיש שלא יהא לבו נוקפו כמ"ש בסימן ק"פ עכ"ה):

סעיף קטן י
ישבה ולא בדקה ה"ז בחזקת טהורה נראה דהאי לא בדקה דקאמר כל אחד לפי דינו קאמר והיינו בימי ספירתה לא בדקה כל יום אבל עכ"פ בדקה פ"א כמ"ש והא דסתם רבינו משום דקאי אמ"ש לפני זה האשה שמרבה לבדוק כו' אזה כתב ואם ישבה ולא בדקה ר"ל שלא הרבה לבדוק. אבל אימים שלא ראתה בהן דהיינו ימים שאחר טבילתה אזה ר"ל כפשוטו שלא בדקה בהן כלל ומש"ה מסיק וכתב חוץ מאחר וסת הקבוע דאז

צריכה לבדוק פ"א לפחות וק"ל. ודע שהאי ישבה ולא בדקה אף שנראה שרבינו כתבה בצירוף מ"ש לפני זה אבל לא היא דבמשנה לא אתני אהדדי שהרי רישא הוא משנה בפ"ה דנדה וסיפא הוא משנה פרק בנות כותים וכמ"ש ב"י ואפשר לומר דלא קאי אימי ספירתה אלא בא לאשמעינן שבכל זמן בעלה בא עליה בלא בדיקה חוץ מאחר וסת והשתא א"ש דבימי ספירתה פשיטא דאסור לבא עליה ולא מהניא אפילו בדיקה עד אחר הטבילה ודין הספירה וטבילה כבר אשמועינן וק"ל:

סעיף קטן יא

חוץ מאחר וסת הקבוע פי' אחר שעבר יום וסת הקבוע ולא ראתה בו אסורה עד שתבדוק וה"ה ביום ל למי שאין לה וסת קבוע וזה משמע ממילא כי יום ל' לאשה שאין לה וסת קבוע דומה למי שיש לה וסת קבוע וזה נתבאר לעיל כמה פעמים:

סעיף קטן יב

סותרת כל המנין נראה דלא כ"כ אלא לימים קדמונים ומשה"נ כתב שאפי' ראתה בשביעי ולא כתב אפי' ראתה בשמיני קודם טבילה דבימיהן אחר שכבר ספרה ז' נקיים אף שלא טבלה אם עדיין הוא בי"א ימים שבין נדה לנדה אינה סותרת וכגון שמתחילת י"א ימים ראתה ג' ימים רצופים ואח"כ ספרה ז' נקיים וביום י"א חזרה וראתה וע"ל סימן קפ"ג. אבל לנשי דידן דנוהגין בחומרא דרבי זירא אין נ"מ דאפי' אינה סותרת מ"מ צריכה ז' נקיים אחרים מחדש בשביל ראיית דם שראתה עתה ק"ל:

סעיף קטן יג

אם הוא תוך עונה ששית דאחר ששה עונות הזרע מסרחת כמ"ש בסמוך לפיכך אינה מתחלת לספור עד יום ה' לשימושה ועד"ר:

סעיף קטן יד

שמא תפלוט ולא חששו כן בשומרת יום נגד יום ונראה דדוקא לאחר שנהגו בחומרא דרבי זירא חששו גם לחומרא זו. ואשה דעלמא אף אם תפלוט ש"ז מ"מ היא מותרת לבעלה דלא גרע מאילו נגעה במת או בשאר טומאה דמש"ה אינה אסורה לבעלה רק בימי הספירה אם תפלוט לא הוי ז' נקיים: (הלכך יום ה' יהיה ראשון לספירתה ותפסוק עד יום ד' לעת ערב ויום ה' עולה לה למנות ו' ועד"ר יש שכתבו שיש להמתין עוד יום א' עד יום ששי והיא יהיה ראשון לספירתה עכ"ה):

סעיף קטן טו

אינה סותרת אלא לטהרות ולא לבעלה כאן לא שייך להקשות הא לעיל סימן ק"ץ כתב דלבעלה שייך לאחמורי טפי מטהרות די"ל דדוקא לענין טהרות הקפידו אפליטת ש"ז

דהא ש"ו נמי מטמא ואין כאן ז' ימי טהרה משא"כ לענין בעלה דאין נ"מ בטומאה ולא הקפידה התורה אלא אדם נדה והרי לא סתרה בראיית דם וק"ל:

סימן קצז

סעיף קטן א
אין האשה עולה מטומאתה עד שתטבול כראוי לאפוקי לחצאין או שהיה בה דבר החוצץ. במקום הראוי במקום שיש בה ארבעים סאין. ואחר ימי ספירתה דקודם לכן הוי כטובל ושרץ בידו:

סעיף קטן ב
ור"ח פסק טבילה בזמנה מצוה ר"ל ויכולה לטבול בשבת ויום כפור ותשעה באב רק שאין אנו נוהגין כן והשתא שפיר כתב הלכך מצוה שתטבול מיד כו' ועד"ר:

סעיף קטן ג
(נדה דאורייתא ר"ל אף מדאורייתא אינה טובלת כו' ב"י עכ"ה) אינה טובלת עד ליל שמנה שנאמר שבעת ימים תהיה בנדתה משמע כל הז' תהא בנדתה אבל זבה ד"ת טובלת ביום הז' מיד אחר הנץ החמה דכתיב וספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר ומקצת יום ככולו ונראה דמדכתיב וספרה דייק דזמן ספירה הוא בתחילת הלילה דכל יום ויום וקאמר וספרה ואח"כ מיד תטהר והיינו בתחילת היום:

סעיף קטן ד
גזירה שמא יבא עליה אחר טבילתה ותראה ותסתור כו' פירוש שמא תראה ותסתור ושמא שכתב שמא יבא עליה כו' נמשך גם כן אמה שאחריו (ואע"ג דגזירה לגזירה היא לחשוש שמא יבא עליה ושמא תראה החמירו עליה מפני כרת שבה ב"י עכ"ה) וא"ל בלא האי גזירה דשמא תראה ותסתור כו' תאסור משום דבעינן הערב שמש דלא בעינן הערב שמש אלא לענין תרומה וקדשים אבל לא לענין איסור לבעלה:

סעיף קטן ה
אע"ג דנשי דידן ספק זבות נינהו כו' ואם תאמר אדרבה שמא נדות נינהו וי"ל דכיון דכבר עבר ז' לראייה הול"ל שמותרת (כמ"ש רש"ל ז"ל וראויות לטבול ז' פירוש ממ"נ אם נדה היא הרי יום שפסקה בטהרה עולה לה למניין וכבר עברה שבעה ימי נדה ואם זבה היא הרי זבה טובלת ביום וק"ל עכ"ה) והכי קאמר אע"ג דמספק נותנין לכל הנשים דין זבות ואינן טובלות ביום ז' אפי' הכי אסורין לטבול ביום: (עד שתחשך ביום השמונה כו' דוקא בשמנה מותר דגזרת סרך בתה אינה חמור כ"כ אבל בשביעי אסור לעשות כן דגזירה שמא יבא עליה בעלה חמור ביותר וק"ל עכ"ה):

סעיף קטן ו
ונמצא שטבלה ביום פירוש והיא אינה מבחנת חילוק בין בא לביתה בין לא בא לביתה עד שתחשך ותטבול בעוד היום גדול:

סעיף קטן ז
יכולה לטבול מבעוד יום ולא תשמש עד הלילה גם תסתור טבילה מבעלה עד הלילה כ"כ האגור:

סעיף קטן ח
ויש מי שהורה להקל אחר שטבילתה דבר תורה ואין באיסור טבילתה אלא חשש ריחוק ונראה דל"ד זבה אלא (ובכתבי רש"ל שבידי כתוב ז"ל ל"ד ודאי זבה אלא אף האידנא אע"ג דנשי דידן כו' עכ"ה) אף נדה אע"ג דנשי דידן ספק זבות הן ואיכא ספיקא נמי דלמא נדה היא מ"מ טבילתה דבר תורה מאחר שספרה ז' ימים חוץ מיום שפסקה א"כ את"ל נדה היתה סוף סוף הוי יום ח' לנדות מ"ו: ומהרי"ל פסק להחמיר אף בדיעבד עכ"ה):

סימן קצח

סעיף קטן א
צריכה שתטבול כל גופה בפ"א בספרי (וכן איתא בתוס' בפרק אין דורשין עכ"ה) אמרינן ורחץ בשרו במים ובא השמש וטהר מה ביאת שמשו כולו כאחת אף רחיצתו כולו כאחת:

סעיף קטן ב
לפיכך צריך שלא יהא עליה שום דבר החוצץ דאם יהיה עליה שום דבר לא יהיה לה תקנה להסירו אחר שטבלה לגופה ולטבול אותו מקום פ"א דהא צריכה לטבול כל גופה בפ"א ב"י:

סעיף קטן ג
כיון שדרך רוב ב"א להקפיד בכך דבטלה דעתה אצל כל אדם דא"כ נתת דבריך לשיעורין:

סעיף קטן ד
שכורכין בהן השער בראש האי שכורכין קאי ג"כ אחוטי צמר כו' וכתבו התוס' והרא"ש דמיירי אפי' בכרוכים ע"ג שערה ומכ"ש הקלועים בשער והקלועים בשער לא מועיל בהן רפיון ע"ש וב"י הביאם:

סעיף קטן ה
או אם הם בשאר מקום שבגוף ולא הוי כמיעוט שאינו מקפיד דאינו חוצץ לפי שמקפדת להסירו בשעת חפיפה משום הנאת רחיצה דלעיילי מיא במקום הכריכה וכיון דאיכא זימנא דמקפדת חוצץ לעולם אבל אם הם ארוגים המים נכנס בהן בשעת חפיפה ואינה

מקפדת להסירם לעולם לכך אינה חוצצת א"ל כשהם מוזהבים או מטונפים אשר"י ועי' בב"י:

סעיף קטן ו

וקטלא סביב הצואר כו' קטלא (בל"א הלז בנד) פירוש רש"י בגד חשוב תלוי בצוארה נגד לבה ויש לו מקום שנצים כעין שעושין למכנסים ותוחבת בו רצועה ומוללתו סביב הרצועה וקושרת הרצועה סביב צוארה וחונקת עצמה בחוזק כדי שיהא בשרה בולט ותראה בעלת בשר ומתוך שהרצועה חלקה ורחבה אינה מזיקתה עכ"ל ועי' בטור א"ח סימן ש"ג וגם מ"ש בסמוך:

סעיף קטן ז

ובלבד שלא יהיו מוזהבים ולא יהיו מטונפים נלע"ד דטעמא דמוזהבין לאו משום חציצה אלא משום איידי דמרתת דלא יתקלקל לא תטבול ראשה במים כדבעי וכן במטונפין כיון דמרתתה שלא ימחה המים הטינוף ויבא על גופה לא תטבול יפה ועד"ר:

סעיף קטן ח

אלא בחלולין עשוי מעשה רשת כי הארוגות מפני שהן שתי וערב מהודקות הן מאוד אבל אלו החלולות שהן מעשה רשת רפוי מרפו טובא ולא מהדקי:

סעיף קטן ט

בד"א בזמן שהן כשתי שערות כו' ואין חילוק בין אם קשר שתי שערות עם שתי שערות או שקשר שתי שערות בפני עצמן והכא קאי אחוטי שער שסביב צוארה או שערה ובא לאשמועינן דאם קשורין שתים שתים אינן חוצצין אבל אם נקשר אחד אחד חוששין בכל ענין דמיהדק ואין מים יכול ליכנס שם ובחוטין לא שייך לומר אם מקפיד עליו או לא אבל דיני שער שבגופה וראשה אם נקשרים דין זה כתב רבי' לקמן ושם שייך חילוק דהקפדה דבשער א' אם מקפדת עליה או אם רוב שערה נקשר אחד אחד לא עלתה לה טבילה וכמ"ש ב"י:

סעיף קטן י

שבראש ובבית השחי אינו חוצץ שאין דרך להקפיד בכך כמו שכנגד הלב וזקן: (באיש אינו חוצץ לא היה לרבינו לכתוב דין האיש ודין של פנויה אלא שנמשך אחר לשון המשנה ב"י עכ"ה):

סעיף קטן יא

ובאשה בנשואה חוצץ שמקפדת מפני אישה שלא תתגנה עליו. (לפלוף פי' צואת העין עכ"ה):

סעיף קטן יב
והרמב"ם חילק על שבתוך העין כו' וב"י כתב שגם הרמב"ם לא חילק בין קודם ג' לאחר ג' אלא בהתחיל להוריק תליא מילתא ע"ש שתמה על רבינו (ולפי גירסת ס"א והרמב"ן כתב לקמן אם לא שנאמר שידוע להב"י שגם הרמב"ן כ"כ היה לו להביא ג"כ דעתו עכ"ה):

סעיף קטן יג
פירוש פורחות דומעות בהדמעה מלחלח הכפל ואינו חוצץ וגם בפתיחה וסגירה מעבירתו ואינו עב ע"ג העין ואין בו ממש רש"י וזה פירוש של הרמב"ם:

סעיף קטן יד
נגלד כגליד חוצץ פי' כשיש זיעה מרובה על בשרו מתיבשת ונעשית כמין גליד אשר"י:

סעיף קטן טו
והם יבשים חוצצין אבל כשהן לחים המים מעבירתן אבל שאר טינוף שאינם מהודקין כ"כ אפילו יבשים אינם חוצצין דהמים מעברתן (וטיט היון הנזכר בגמרא דחוצץ היינו טיט הבורות ועמ"ש בסעיף ל"ד) אבל הרמב"ם והסמ"ג כתב דאלו הג' אפילו בלחין חוצצין ושאר טיט חוצצין ביבשין ותמה ב"י על רבינו שלקח שיטה לנפשו בפני עצמו:

סעיף קטן טז
הנוטפות מהאילן על הבשר ז"ל ב"י כלומר שהשרפין דרכן לנטוף מהאילן ואם אחד מכל אלו נדבק בבשר יבשין חוצצין כו':

סעיף קטן יז
דאפילו לחין חוצצין והכי איתא בהדיא בתוספתא ורבינו לא ראה אלא מה שהביא הרא"ש רישא מהתוספתא בית יוסף:

סעיף קטן יח
צבע שצובעות הנשים על פניהם כו' אינו חוצץ אין להקשות מ"ש מכחול שחוץ לעין שכתב לעיל דחוצץ אע"ג שג"כ מתכשיטי הנשים היו לכחול סביב העין וכדאמרינן לא כחל ולא שרק כו' די"ל משום דכחול יש בו ממש לחצוץ משא"כ צבע שאינו אלא חזותא בעלמא ואפ"ה נקט דוקא שצובעות הנשים דאל"כ הוי חוצץ בכל דהו כיון דמקפדת עליו. גם י"ל דלא כתב רבינו דכחול חוצץ אלא בכחול שבפניה שנעשה לכחול בו העין לא ליפות בו הפנים וק"ל:

סעיף קטן יט
וכן מי שאומנתו צבע כו' א"ל אמאי אינו חוצץ הא כל שאחרים מקפידים אף אם הוא אינו מקפיד חוצץ שאני הכא דאם היה לאחרים ג"כ הך אומנות ג"כ לא היו מקפידים ב"י:

סעיף קטן כ

ובצק שתחת הציפורן אפילו כנגד הבשר חוצץ בבצק חוצץ יותר משום דבאיזה מקום שימצא הבצק בציפורניה איכא למיחש שתתגנה על בעלה באמרו שמאכילתו זוהמת ציפורניה שבשעת לישה מטלת זוהמתה בעיסה וע"כ נכנס בצק בצפרניה ולפיכך דרכן להקפיד להסיר כל בצק מצפרניה ב"י ור"ל בשלמא כשנמצא זוהמא בצפורניה יכולה להתנצל לפני בעלה ולומר דלא לשה בצפורניה אבל כשנמצא הבצק בין צפורניה הוי מוכח דלשה בגודל ציפורניה ובא הזוהמא בבצק:

סעיף קטן כא

ומיהו אין דרך בני אדם להקפיד בכך כו' קאי אבצק הואיל שאין דרך בני אדם להקפיד. בכך והוי מיעוטו שאין מקפיד עליו ואינו חוצץ ועיין דרישה:

סעיף קטן כב

אבר ובשר המדולדלים חוצצין פי' אם נמצא עליהם שום דבר חוצצין דכיון שהם מחוברים לגוף אע"פ שהם מדולדלים כגוף הם חשובים וה"ה לציפורן שפרשה מיעוטה כיון שרובה מחובר לגוף כגוף היא חשובה ואם נמצא עליה חוצץ אבל כשפירשה רובה אינה נחשבת מן הגוף ב"י ועד"ר (ורמ"י בלבוש פי' דכשפירשו הציפורן מיעוטו אין המים נכנסין בין הציפורן והבשר מאחר שאינו מעלה ארוכה בעינן שיכנס שם המים וכשפירשה רובה ודאי נכנסין שם המים בריוח ובאבר ובשר חוצצין דסמוך לחבורן אין המים נכנסין כלל ע"ש עכ"ה):

סעיף קטן כג

רוב השיער שנקשר עיין בב"י ובגמרא אי ר"ל רוב שער דבכל הגוף ואי ר"ל רוב השער של אותו מקום שנקשר שם דהיינו ברוב שער שבראש או ברוב שער שבגוף במקום שנקשר שם השערות:

סעיף קטן כד

והקטלאות שבה אע"ג דכתיב לעיל דין קטלא חזר וכתב כאן לפי שיש קטלא העשוי לנוי ומזה איירי הכא ולכך מנאו עם השירים והנזמים וזו שייך לחלק בין רפוי ובין שאינו רפוי אבל לעיל מיירי בקטלא שאינה נושאין לנוי כ"א להראות שהיא בעלת בשר ואותה היא מהודקת לעולם ולכך חשבו למיל עם החוטין שכורכין ע"ג השער וכ"כ התוספות בשבת דף נ"ז ורשמתיהו בטור א"ח סימן ש"ו ע"ש (וקשקשין שע"ג השבר היינו לוחות שעושין הרופאין ע"ג מכה עכ"ה:)

סעיף קטן כה
ואם הם מהודקים חוצצין וא"ת אמאי חוצצין הלא נוי הוא לה ואינה מקפדת והו"ל כגופה ובטל אצלה י"ל שלפעמים מקפדת ומסירן בשעת לישה וכיוצא בו וכן הטעם לחוטין ורצועות שבראש הבנות רשב"א ורא"ש:

סעיף קטן כו
צריכה לחוץ שיניה שלא יהא שום דבר כו' אע"פ שא"צ שיבא שם מים דכתיב ורחץ בשרו במים מה בשרו מאבראי אף כל מאבראי מכל מקום בעינן שיהא ראוי לביאת מים שכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת:

סעיף קטן כז
נתנה שערה בפיה כו' ולא באו המים על השער או שדוחקת שפתותיה ביותר וקרצה ל' דוחק רש"י:

סעיף קטן כח
נתנה מעות בפיה כו' שהרי המעות אינה מהודקין במקום הנחתן עי' בב"י אע"ג דכתב לעיל דאסור ליתן מעות בפיו מיירי הכא בעברה ונתנה:

סעיף קטן כט
כיון שהן מלוחלחות פי' שהם טופח ע"מ להטפיח שהוא חיבור עם שאר המים שבמקוה שהרי המים מקדימין לרגליה:

סעיף קטן ל
עמדה ע"ג כלי חרס שאינו מקבל טומאה שכלי חרס אינו מטמא אלא מתוכו ופשוטי כלי עץ אינו מקבל טומאה:

סעיף קטן לא
וא"א הרא"ש ז"ל לא חילק ז"ל ב"י אע"ג דכתב רבינו דהרא"ש לא חילק בזה ואפי' בכלי המקבל טומאה עלתה לה טבילה בדיעבד א"ל מהא דכתב רבינו לקמן סי' ר"א מעיין שהעבירו ע"ג אחורי כלי והמשיכו למקום אחר חזר להיות בה דין מקוה ובלבד שלא יטבול ע"ג אחורי כלי ממש עכ"ל שם ומדסתם דבריו ולא חילק בין דיעבד לכתחילה משמע דאפי' בדיעבד לא עלתה לה טבילה אפילו כשהוא תלוש מ"מ נראה דהתם מיירי שהעביר כל המים ע"ג אחורי הכלי ומש"ה אפי' בדיעבד פסול אבל היכא דלא העביר כל המים אחורי כלי אלא מקצת המים עוברין עליהם או שהם מונחים במקוה בתוך המים והם מוקפים מים מכל צד דכה"ג לא נתבטל דין המעיין כמו שיתבאר בסימן ר"א פשיטא דמטבלת ע"ג אלא אם הם תלושין לא תטבול עליהן משום שמתירא ליפול ולכן אינו אוסר רק לכתחילה עכ"ל:

סעיף קטן לב
כתב א"א בתשובה שלכתחילה עומדת עליו וטובלת דליכא טעמא דבעיתא כיון שהוא קבוע בקרקע וגם אינו מקבל טומאה דסתם סילונות אין בהן לבזבזין והוי פשוטי כלי עץ דאינו מקבל טומאה (ואינן פוסלין בשאיבה וליכא למיחש למידי כן מסיק האשר"י הביאו הב"י ועיין בתשובת מהר"ם פדו"א וזה שהאריך ליישב לשון זה עכ"ה) אשר"י:

סעיף קטן לג
לא תטבול בנמל כו' פירש"י מקום שהספינות נקבעו שמעלות טיט:

סעיף קטן לד
ולא נהירא דאף אם יש שם טיט כיון דרגליה מקדימין למים קודם שיגיעו בטיט גם אח"כ לא הוי הפסק וטעמו של רש"י הוא משום דחייש שיש שם טיט היון דבזה לא מועיל קדימת המים משום שהוא דבוק מאוד ור"ת והרא"ש לא חיישי להכי ב"י. ואע"ג דכבר כתבתי לעיל דהטיט הבורות היינו טיט היון ואפ"ה כתב רבינו לעיל שם דבלח מותר וה"נ לח הוא הא ג"כ כתבתי שם דלהרמב"ם והסמ"ג טיט היון שהוא טיט הבורות ואינך דקחשיב שם אפי' בלחין אסור ואפשר דרש"י ס"ל כוותייהו ורבינו כתב עליו ולא נהירא לטעמיה אזיל דמתיר גם באלו בלחין. וזהו ג"כ טעם ר"ת והרא"ש וא"צ למ"ש הב"י כאן דר"ת והרא"ש לא חיישי לה כו' א"נ גם אם נאמר דרש"י ס"ל כרבינו דלחין מותרין מ"מ שאני הכא דבשעת כניסתה למקוה היא דורסת בתוך הטיט והטיט נכנס לתוך אצבעות רגליה ואין המים יכול להעבירו אפי' בלח משא"כ י י כשהוא נדבק בשאר כל המקומות שבגוף. ומ"ש ראשונה נראה בעיני עיקר:

סעיף קטן לה
כדרך שנראים בשעת שהיא עורכת נראה דבכל אלו צ"ל כשיעור שאותו האבר רגיל להיות מגולה לפעמים דאילו לא היה רגיל להיות מגולה כלל אזי בשעת טבילה לא היו צריכין להגביה כלל ומש"ה קאמרי' כיון דבשעה שהיא עורכת רגילה לגלות קצת מקום סתריה מש"ה גם בשעת טבילה צריכין שיהיו מגולין באותו השיעור:

סעיף קטן לו
ולא תגביה ידיה יותר מדאי אלא כדרך שרגילה לעשות בעת הילוכה כתב ב"י ז"ל וק' הא כתב רבינו לפני זה דתחת בית השחי יהיה נראה כדרך שנראה בשעה שהיא מוסקת בזיתים ופירושו דבמגביה ידיה למסוק קאמר ומשמע שהמגביה ידיו למסוק מגביה יותר ממה שהוא מגביה דרך הילוכו (ונראה דלא קאי אלא להרחקת ירכותיה ולא להגבהת זרועותיה וא"א צריכין למ"ש ב"י וק"ל עכ"ה) וגם על הל' בעצמו ק' דמדכתב לא תגביה יותר מדאי משמע דקצת צריך להגביהתן עכ"פ ואיך כתב אח"כ כדרך שעושה

בהליכה ואז אינה מגביהתן. וצ"ל דלישנא דהגבהה דנקט ל"ד אלא להרחקת הזרוע מהגוף לגלות השחי קרוי הגבהה ובעת הלוכה ג"כ הזרועות מרוחקין קצת ולפ"ז צ"ל דמוסק זיתים אע"פ שהוא מגביה ידיו בשעה שמוסק אינו מרחיק זרועותיו מן הגוף יותר ממה שמתרחקין בעת הלוכו דהא כדי לנער את האילן בהגבהת זרועות קצת סגי ואע"ג דשיעור דמוסק הוי כמות שהוא רגיל לעשות בעת הלוכו איצטריך תנא למתני כמוסק זיתים לומר שלא ידביק זרועותיו לגופו ביותר עכ"ל:

סעיף קטן לז

ויש מתירין בוה בזה ל"ד קאמר דעל כל הנ"ל קאי שטעם המתירין הוא מפני שיש גורסין אחר כל דינים אלו דגליד שע"ג מכה ולפלוף וכחול שבעין ואחר פתחה עיניה ביותר ולית הלכתא ככל הני שמעתתא ואלא כי איתמר הא לטהרות אבל לבעלה טהורה (אע"ג דמבואר לעיל סימן קפ"ט דמחמרי' יותר גבי בעלה היינו היכא שיש לנו ספק מחמרי' יותר גבי בעלה דאיסורה חמור איסור כרת אבל לגבי טהרות צריכה להיות טהורה יותר מלגבי בעלה ונלמד מימי טוהר שאחר לידה דלגבי בעלה טהורה ובכל קודש לא תגע לכן צריכה לשמור בטהרת יותר בחציצה כל דהו מלגבי בעלה עכ"ה) אבל התוס' והרא"ש והמרדכי כתבו שרש"י אינו גורס כן והקשו כמה קושיות על הגורסים כן וכתב הרא"ש ונכון להחמיר כגירסת רש"י ב"י:

סעיף קטן לח

בדבר שאינו חוצץ כתב ב"י דגם הרא"ש מודה בזה דכיון דכורכת יחד בדבר שאינו חוצץ ותו ליכא למיחש שישאר שום שער שלא יטבול מותרת לטבול בינה לבין עצמה וא"צ לאחרת לעמוד ע"ג:

סימן קצט

סעיף קטן א

לעולם ילמד אדם בתוך ביתו כו' ושתהא חופפת כו' לשון רבינו שכתב לעולם ילמד כו' נמשך ג"כ למטה אמ"ש ושתהא חופפת כולי שכן משמעות לשון ושתהא ותרי מימרות הן בגמרא דבפרק תינוקת אמרינן אמר רבא לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא אשה מדיחה בית קמטיה במים. ובס"פ מרובה אמרינן דחד מי' תקנות עזרא שתהא אשה חופפת וטובלת ופירש"י חפיפה במסרק. ומ"ש רבינו חופפת שער ראשה נראה דכ"כ לפי האמת למאי דמסיק דר"ת סתר פירוש רבי שמעיה דאילו לפירוש רבי שמעיה חפיפה הנזכרת בס"פ מרובה איירי בכל הגוף וק"ל והכי הצעת דברי רבינו דקאמר שצריך ג"כ ללמד שתהא חופפת שער ראשה שהרי עזרא תיקן חפיפה ואף שרבי שמעיה

פירש דהיינו בכל הגוף ר"ת סתר דבריו ופי' דמיירי דוקא בשער ראשה ומסיק בשם הרא"ש דנהגו בנות ישראל לרחוץ ולחוף כל גופן:

סעיף קטן ב

מדיחה קמטיה וכל בית סתריה דע שרש"י פי' קמטיה בית השחי ובית סתריה וכתב ב"י דל' רבינו אינו מדוקדק דנקט קמטיה ובית סתריה דמשמע שהן ב' דברים וליתא אלא בית הסתרים הוי פירושו דקמטיה וכדפירש"י וז"ל ד"מ ול"נ דדברי רבינו מכוונים ע"פ שכתב המרדכי בה"נ דף של"ג ע"ב בשם רא"ם וז"ל כתב רא"ם קמטיה פירוש כגון תחת אצילי ידיה ותחת שוקיה שלא יהא דבר חוצץ ובית הסתרים היינו לפנים כגון נקבי החוטם ואזנים ולפנים מן השפה עכ"ל: (ובמקואות סוף פ"ח תנן בית הקמטים ובית הסתרים א"צ ביאת מים וכן בנדה דף ס"ו ע"ב ומסיק שם דראוי לביאת מים מיהא בעינן והיינו ממש כל' רבינו ואין כאן שום תמיה כלל עכ"ה):

סעיף קטן ג

שתהא חופפת שער ראשה ושתהא סורקת ק"ק שרש"י פי' על חפיפה סורק במסרק צ"ל שרש"י ל"ד קאמר דודאי עיקר חפיפה היא הרחיצה ולהעביר זוהמא ממנו ועיין מ"ש בסמוך ראיית ר"ת לסתור דברי רבי שמעיה:

סעיף קטן ד

ור"ת פי' כו' אלא בשער שבראש ל"ד שער שבראש דה"ה כל מקום שער לאפוקי מקום חלק שבגוף ודוק בב"י וכן דעת הרשב"א וכמ"ש רבינו בשמו בסמוך שכתב וז"ל ואצ"ל אם חפפה במקום שער ולא עיינה בשאר הגוף הרי שכתב סתמא במקום שער וכ"כ הר"ן בהדיא והביאו ב"י מיהו לשון רבינו שכתב ב"פ דלא שייך חפיפה אלא בשער שבראש לא משמע הכי לכך נראה דדוקא קאמר וה"פ דל"ת לחוף אותו במים דקאמר רבי שמעיה היינו משום שער שבגופה לכך קאמר דאפילו שבגופה לא שייך חפיפה אלא בשער שבראש שהם ארוכים ואדוקים זה לזה וכן מוכח קצת שהביא ר"ת ראיה לדבריו לסתור דברי רבי שמעיה מדאמרו צריך להדיח קמטיה משמע דשאר הגוף א"צ הדחה מזה נשמע נמי דבשאר הגוף אפילו במקום שערות א"צ הדחה וחפיפה שהרי מקום קמטיה יש בו שערות תחת השחי וכל מקום קמטיה יש בו זיעה לזוהמא ובוגדלו שערות ויש לדקדק דדוקא בהני מקומות צריך הדחה הא בשאר מקומות אפי' במקום שער א"צ וק"ל:

סעיף קטן ה

יראה מדבריו שיותר מחמיר בעיון הגוף כו' צ"ע במאי מחמיר בזה יותר מבזה ונראה דר"ל מדכתב בעיון הגוף ובודקת כל גופה כו' ובחפיפה לא אמר כן ש"מ דבזה בעי ג"כ

בדיקה ובזה לא בעי בדיקה והיינו ע"כ מטעם דזהו מן התורה וזהו מתקנת עזרא כנ"ל לדעת רבינו וב"י תמה על זה שיהא זה עולה על דעת הרמב"ן שא"צ עיון בראש שהרי בשער הראש שמסתבך עיקר החציצה וגם שם מצוי הזוהמא בשערות (ואפשר לומר דרבינו פי' דברי הרמב"ן מ"ש חופפת שערה ר"ל השערות הארוכות של אשה הן הן א"צ עיון ובדיקה כ"כ ובודאי מקום שערות שבראש ובגוף בכלל כל גופה דמי אבל בשערות עצמן קאמר דא"צ להחמיר כ"כ) וכי יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא ועוד כיון דמאת בשרו מרבינן לשערו מהיכי תיתי לפלוגי בינייהו אלא דעתו של הרמב"ן שכתב ובודקת כל גופה גם על הראש אלא שמן התורה בבדיקה סגי ועזרא הצריך שתהיה חופפת חמין מקום שער לפי שמסבכין השער שמתקשין ומתקבצין עכ"ל ב"י. והיותר נראה דזהו החומרא דבעיון מצריך סמוך לטבילה משא"כ בחפיפה דלא הזכיר סמוך לטבילה ומ"ש שהחמיר יותר בעיון הגוף נראה דבזה כולל גם הראש ומ"ש מבעיון הראש ר"ל החפיפה שתקנו בראש ובודאי בכלל חפיפה הוא ג"כ עיון אלא שבאם לא תסמוך החפיפה לטבילה א"צ לעיין גם בראש סמוך לטבילה:

סעיף קטן ו
ומיהו אפילו בחמי חמה סגי פי' שנתחממו בשמש:

סעיף קטן ז
ולא בנתר פי' הרמב"ם גרייטא י"מ שהוא מה שאנו קורין אותו קרייט ושהוא מעביר זוהמא וכתם. וטעות הוא בידם אלא נתר מין אחר הוא והוא מין עפר שורפין אותו בכבשן ונעשה ממנו כמו אבני הסיד וכשמניחין אותו במים נימח ושפין בו הראש לאחר שרחצה בחמין וכן שמעתי מלועז א' שכן נוהגין גם בזמנינו בארץ ישמעאל והוא הנקרא גרייטא בלשונם ומה שאנו קורין קרייט יש לו שם אחר וכמ"ש ג"כ לעיל בסימן קל"ה בדין כלי יין נסך ע"ש:

סעיף קטן ח
חל ליל טבילתה במ"ש שא"א לה לחוף ביום זהו לפירש"י דעדיף ביום ומ"ש אחר כך שא"א לחוף בלילה משמע דלילה עדיף מיום זהו לפירוש השאלתות ותמה ב"י ע"ז היאך נקט חדא אליבא דרש"י וחדא אליבא דשאלתות כיון דכתב סתמא משמע דאליבא דכ"ע נקט ונלע"ד דרבינו קאי אמ"ש לפני זה דהמנהג הוא להתחיל ביום ומושכין עד הלילה וק"ל ועד"ר:

סעיף קטן ט
או אם חל י"ט במ"ש רוחצת וחופפת בע"ש וא"ת הא כ"ש הוא מדין שכתב שאם חל י"ט ביום ה"ו וי"ל שכתבו לאשמעינן שגם זה חידוש הוא ושגם בזה חולקין ואוסרין ואם היה

כתב דין זה תחלה הו"א שלא זו אף זו קתני אבל השתא לא איצטריך לכותבה שמעינן שפיר דללמד דאיכא מאן דפליג כתבה ב"י ע"ש ול"נ דמשום ובלבד כו' דבסמוך נקט לה וק"ל ועד"ר:

סעיף קטן י

ובלבד שתזהר אחר רחיצה כו' ז"ל ב"י ואיני מבין בזהירה זו והרי ע"כ נוגעת בתבשיל שאוכלת ואף אם תזהר מליגע כגון שתאכל בכף ולא תיגע בתבשיל כלל כמו ששמעתי שיש מורין כן מ"מ כיון דידים עסקניות הן א"א שלא תסיח דעתה רגע א' ותיגע ולאו אדעתה ועוד שיותר נכון היה להזהירן שתבדוק ידיה וכל גופה בשעת טבילה ואם ימצאו בה דבר חוצץ יסירוהו שהרי זה מותר לעשות בי"ט וי"ל שהנהיגו כן מפני שדרך הנשים לחפוף ולבדוק הגוף ביחד ועכשיו מתוך שאינה חופפת סמוך לטבילה ושכחו מלבדוק גופן ונמצא שלא עלתה להו טבילה וז"ש רבינו בסמוך ואם טבלה ולא עיינה עצמה וכו' כלומר הא דאמרינן שתזהר מליתן תבשיל לבנה כו' נ"מ להיכא דטבלה ולא עיינה עצמה (אז אם נזהרה עלתה לה טבילה ואם לא נזהרה לא עלתה לה טבילה עכ"ה) עיין בב"י שהאריך וקצרתיו:

סעיף קטן יא

אע"פ שלא היתה סמוך לחפיפה ובת"ה כתב בלשון הזה אע"פ שלא היתה חפיפה ובדיקה סמוך לטבילה ורבינו שהשמיט תיבת ובדיקה איני יודע למה ואין להשמיטה דהא טובא קמ"ל דאע"ג דבדיקה הוי דאורייתא אפ"ה עלתה להטבילה בדיעבד ב"י ולעד"נ משום דרבינו ס"ל כהרמב"ן הנ"ל דמצריך בדיקה ועיון סמוך לטבילה ומ"ש חפפה ועיינה בחול ר"ל חפפה בחול זולת העיון שהוא דאורייתא שצריך לעשות ומ"ש בחול אחפיפה קאי והיותר נראה שבדיקה בכלל חפיפה היא שהרי כתב חפפה ועיינה ומסיק באם סמוך לחפיפה לחוד וק"ל:

סעיף קטן יב

ואפילו חפפה מיד פי' בדקה ועיינה:

סעיף קטן יג

ואצ"ל אם חפפה וכו' אע"פ שלא מצאה עליה דבר חוצץ וזו צריכה לעיין ד"ת וס"ל כרמב"ן הנ"ל שחפיפה היא מתקנת עזרא ועיון ד"ת. ואצ"ל הוא בשעיינה כל גופה וראשה דקיימא דבר תורה לא עלתה לה טבילה משום אפיפה מכ"ש להיפך וק"ל ומ"ש לעיל אע"פ שעיינה בעצמה בגופה ר"ל כל גופה עם ראשה וכדפרישית לדברי הרמב"ן הנ"ל ולהבנת הטור גם כאן הוא כפשוטו כמו בדברי הרמב"ן וק"ל:

סעיף קטן יד
אם לא עיינה אותם ר"ל בית הסתרים:

סעיף קטן טו
ובעלייתה נמצא עליה דבר החוצץ כו' עד ואם לאו צריכה טבילה אחרת ל"ד טבילה לחוד אלא גם חפיפה אחרת שהמים קרים סבכו שערות ראשה וכ"כ ב"י ע"ש:

סעיף קטן טז
שאני תולה אותו במין שנתעסקה בה צ"ע דדינים אלו כתבם הרשב"א והרשב"א כתב בהדיא דאין תולין אא"כ אמרה ברי לי שהוא ממין שנתעסקה בו אחר טבילה וכן הוא לשון ברייתא דתולין בהדיא והביאם ב"י ע"ש ודוחק לומר שס"ל כשאר תירוצים שכתבו התוס' ע"ש ובב"י. ואפשר לומר דמ"ש שאני תולה אותו ר"ל שא"צ טבילה עכ"פ אלא יכולין לתלות והיינו דוקא כשאמרה ברי לי. ובזה נתיישב קצת קושיא הנ"ל ומש"ה אמר (אח"כ) אין תולין ללמדינו דבכה"ג דנמצא עליו אפילו אומר ברי לי אפ"ה אין תולין (ועיין בת"ה דף ע"א שכתב שם ממש כל' רבינו רק שאח"כ כתב ויש מן הגדולים שהורו גם בזה להחמיר עד שתאמר ברי שלא היו עלי בשעת טבילה עכ"ל. ופשוט דכל זה חסר בב"י ועל היש מן הגדולים בא ליתן טעם מהברייתא וצ"ל דמשמע ליה להב"י דהרשב"א סובר כיש מן הגדולים ולכך כתב סתם דרשב"א תפס תירוץ זה עיקר כו' ע"ש ודו"ק עכ"ה):

סעיף קטן יז
אבל אם לא חפפה קודם טבילה אין תולין כו' ק"ק מדנקט אין תולין משמע דדוקא אם יש ריעותא בפנינו הא אם לא מצאה כלום אחר טבילה לא חיישינן אע"ג דלא חפפה ולעיל כתב הרשב"א בהדיא דבשלא חפפה אע"ג דבדקה אחר טבילה ולא מצאה כלום לא עלתה לה טבילה וצ"ל דנקט אין תולין בו איידי דתולין דרישא ולא לדיוקא כלל ודו"ק:

סימן ר

סעיף קטן א
וכן (פר"י דאגב טבילת הגר ב"י כתב דגם ר"י לא כתב אלא שלא לגעור בנשים המברכים אחר טבילה מה"ט ע"ש עכ"ה):

סעיף קטן ב
קודם שתפשוט שאסור לברך ערום:

סעיף קטן ג
בגדיה שהרי הטמאים קורין ומתפללין ואפי' זב שראה קרי יכול לברך דהא קי"ל דבטלוה לטבילת בעל קרי וה"ה לפולטת שכבת זרע. וא"ת כיון שמברכין קודם טבילה אמאי לא

מברכין לטבול בלמד שהוא נוסח ברכה שמברכין עובר לעשייתן היינו מפני שלא רצו לתקן שני מטבעות כיון שגבי גר צריכין לברך בעל תוס' ור"ן ועד"ר:

סעיף קטן ד
ואם הם צלולין עוכרתן ונעשין כארעא סמיכתא:

סעיף קטן ה
כשעומדת בחלוקה תברך וכ"כ הרוקח:

סימן רא

סעיף קטן א
צריכה שתטבול במי מקוה שיש בו מ' סאה ואז אפי' כו' כצ"ל ספ"ק דחגיגה אמרינן ורחץ בשרו במים במי מקוה את כל בשרו מים שכל גופו עולה בהם וכמה הם אמה על אמה ברום ג' אמות ושיערו חכמים מי מקוה מ' סאה ונפקא לן נמי מאך במי נדה יתחטא מים שהנדה טובלת בהן הוי אומר מ' סאה:

סעיף קטן ב
אלא לזב שביה כתיב בקרא ולא בשום אחת משאר טמאים ובזה חמור הזב מהזבה:

סעיף קטן ג
ואף אם תטבול במעיין צריך מ' סאה ר"ל אף ע"פ שרחץ את בשרו במים שמיניה גמרו מ' סאה במקוה כתיב חכמים תקנו אף במעיין כו' (אע"ג דמעיין מטהר בכל שהוא והו"א דאין לחלק בין כלים לאדם כדעת הרמב"ם והראב"ד קמ"ל רבינו דלא עכ"ה):

סעיף קטן ד
אבל לאדם אפי קטן כו' שלא חלקו באדם לשער לכל אחד לפי גופו כ"כ האשיר"י:

סעיף קטן ה
והראב"ד כתב דאף אדם מטהר במעיין כל שהוא ל"ד כל שהוא אלא במעיין שיהא כל גופו עולה בבת אחת ולא חצאין אבל לא בעינן מ' סאה וכ"כ הרא"ש בהדיא בדברי הראב"ד ורבינו לא חשש להאריך שסמך על מ"ש בסימן קצ"ח שצריכה לטבול כל גופה בבת אחת ב"י.

סעיף קטן ו
אבל אם רחצה במרחץ או עלו עליה כל מימות שבעולם כו' צ"ע מאי או עלו עליה דקאמר ואי משום פסול שאובין קאמר לא היה לו למסתם כל מימות ובמיימוני פי"א שהעתיק רבינו לשין זה ממנו כמ"ש ב"י ראיתי שלא כתב האי או אלא ז"ל אבל אם רחצה במרחץ אפילו נפלו עליה כל מימות שבעולם וכ"כ בש"ע ונראה לי לגרוס הכי ג"כ בדברי רבינו ואם באנו ליישב צ"ל דמ"ש אם רחצה במרחץ ר"ל במרחץ של זיעה ורחצה ג"כ גופה מכלי אבר אבר ומ"ש או אפילו עלו עליה כל מימות שבעולם ר"ל שרחצה באמבטי קר

או חם וזה דוחק גדול גם יש ליישב בדוחק ולימר דקאמר אקרא שנא' ורחץ בשרו במים וטהר וקאמר דלא תלה טהרה לא ברחיצה הנזכר בקרא ולא במים הנזכר בקרא אלא שיהיו מים מיוחדים דהיינו מעיין או מקוה וק"ל:

סעיף קטן ז

עד אחר זמן הפשרת שלגים דתניא בת"כ מעיין מטהר בזוחלין מקוה מטהר באשבורן כלומר שאין מי גשמים מטהרין אלא דוקא דקוו וקיימי (והבור שהמים נקוים בו נקרא אשבורן עכ"ה) הלכך כל היכא דאיכא למיחש שמא רבו הנוטפים שהם מי גשמים או הפשרת שלגים על הזוחלין שהם המים הנמשכין ובאין מנביעותן ומקורו של מעיין אסור ורבינו תם סבר דאין לך טפח היורד מלמעלה שאין תהום עולה לקראתו טפחיים נמצא שלעולם זוחלין רבים על הנוטפין דהא לטפח של גשמים איכא טפחיים דמעיין (וכן בהפשרת שלגים שאז ג"כ העולם והאויר מלוחלחין ולכך גם התהום מתלחלח ונובעין יותר ממה שדרכן לנבועי עכ"ה):

סעיף קטן ח

ואלו מ' סאה צריך כו' דכתיב אך מעיין וכו' מקוה מים יהיה טהור מה מעיין בידי שמים אף מקוה בידי שמים אי מה מעיין בכ"ש אף מקוה בכ"ש ת"ל אך מעיין מעיין דוקא בכ"ש אי מה מעיין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין ת"ל אך מעיין מעיין בזוחלין ומקוה דוקא באשבורן ועד"ר:

סעיף קטן ט

ומיהו פר"י שהקרא אסמכתא בעלמא הוא ורבנן גזרוהו בשאובין גזירה דלמא אתו לטבול במנא שהוא אסור מדאורייתא ב"י:

סעיף קטן י

אבל ה"ר שמשון פי' דכולו שאוב כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן יא

ומשכירו לישראל שיתן לו כו' מש"ה כתב זה דאל"כ לא היינו חוששין שאם יחסר ימלאנו דמה לו ולטירחא זו וק"ל:

סעיף קטן יב

דחיישינן שמא יחזור וימלאנו ומסיים שם בתשובת הרא"ש אמנם כל זמן שיש במקוה כ"א סאה אינו נפסל שוב בהמשכת מים לתוכה וספיקה להקל ע"ש ורבינו קיצר ב"י ולפ"ז פי' דברי רבינו הוא כאילו אמר שמא כיון שחסר ימלאנו:

סעיף קטן יג

הלכך גל שנתלש כו' פי' הלכך כיון דלימים יש דין מעיין א"כ גל זה מטהר דרך זחילתו משא"כ אם היה לו דין מקוה וק"ל:

סעיף קטן יד
אבל אם זרק כלים לאויר וכו' דצריך שיהא דומיא דמעיין ומקוה מים והנך אין דרכן להיות כאויר רש"י:

סעיף קטן טו
לפיכך ג'גית שקבעוה כו' עד כיון שהיה שם כלי קודם שקבעוה כו' עיין בבית יוסף שמביא דיעות חלוקים אם קבעוה ואחר כך עשה נקב תוכה אם מועיל או לא ע"ש:

סעיף קטן טז
ואם יש בשוליה נקב כשפופרת הנוד שרי ע"ל בסי' זה ואע"ג דלקמן כתב בסימן זה דאפילו בנקב כל שהוא בשוליה אין חשוב עוד כלי לטבול המקוה הא כתב הרא"ש דלכתחילה אין להקל לעשות מקוה בענין וה לכן כתב כאן דלכתחילה בעינן כשפופרת הנוד ב"י ע"ש ולקמן כתב שינקבנו ריוח ב' אצבעות על ב' אצבעות:

סעיף קטן יז
ובדבר זה שוה כו' פי' זה שאמרנו שהמ' סאה לא יהיה בתוך כלי:

סעיף קטן יח
אם מעיין מקלח לתוך כלי ויוצאים ממנו לחוץ (זהו ענין בפני עצמו בטור עכ"ה) פי' כשהוא מלא או שיש נקב בצידו אבל כשהוא נקב כשפופרת הנוד בשולים נראה דאינה פסולה (דאז אינה נקראת כלי כמ"ש לעיל בב"י דף רל"ג ע"ג מבואר דז"א אירי אלא כשהמעיין אינו הולך אלא לתוך הכלי לבדו וכשהוא מתמלא יוצא לחוץ אבל כשהוא הולך ג"כ בצד הכלי והיינו כשהוא הולך על שפת הכלי דאז יורד לתוך הכלי וג"כ בצד הכלי אזי כל מה שחוץ לכלי כשר וכמש"ר אח"כ עכ"ה) מור"ש:

סעיף קטן יט
אפי' אם כי החיצון צר הרבה שהמים הנכנסים לכלי החיצון מחשבין מי מקוה שהרי הם מטהרין תוך של כלי חיצון:

סעיף קטן כ
וחוצה לה מותר עיין בב"י (שכתב החילוק בין זה למש"ר בתחילה אם המעיין מקלח לתוך הכלי כו' מבואר שם באורך וכלל דבריו יתבארו כמ"ש לעיל בסעיף י"ח עכ"ה:

סעיף קטן כא
יש לה כל דין מעיין לטהר בכ"ש ובזוחלין וטובלין בו זבין מצורעין ומש"ה כתב כאן כל דין מעיין ובסמוך לא כתב כל אלא ואם חוזר והמשיך קילוח המעיין לתוכה חזרה לדין מעיין ז"ל המשנה מעיין שהעבירו ע"ג בריכה והפסיקה הרי הוא כמקוה חזר והמשיכוהו פסול לזבין ולמצורעין עד שידע שיצאו הראשונים ע"כ פירוש משום דזבין ומצורעין בעי לטבילתן מים חיים והוא מדאורייתא משא"כ לענין זוחלין וכ"ש אינו אלא מדרבנן. וכתב

הרא"ש אבל דין מעיין יש להו לטהר בכ"ש ע"כ הרי שבא הרא"ש לאשמעינן שיש לו דין מעיין שלא תאמר הואיל ושנינו שם דאפסול מזבין אפסול גם לכל דבר מדין מעיין וכך הם ג"כ דברי רבי' שבא לאשמועי' שלא לכל אמרה מתני' פוסל אלא לענין זבין דוקא משום דבעי מים חיים וק"ל. ואפשר דהטע' דנפסל מטביל' זבין כיון שראינו שדרכו לפסוק ממנו קילוח של מעיין. וצריך ליתן טעם מ"ש מטביל' בנהרות בעת הגשמים דפוסל ר"י הא גם שם נמשך המעיין עם המי מקוה ולמה לא יהיה למי הגשמים תורת מקוה כמו כאן ואפשר דשאני התם דמי מעיין הוא מעורב ואינו בעין גרע טפי. גם משום דשם הוא ידוע דלסוף יתפרדו המי גשמים מהמעיין משא"כ כאן דיכול להיות דיהיה מצורפין מכאן ולהבא לעולם. כן נלע"ד לפרש לפי מ"ש ב"י דדעת הר"ש והרא"ש ורבינו דבריכה זו היתה תחילה מליאה מים מכונסים ואח"כ העביר עליה המעיין כו' ע"ש וכן משמע מדכתב רבינו לבריכת מים שהן נקווין ועומדין כו' וגם מדכתב חזר להיות דין מקוה דמשמע שגם קודם שהעביר עליה המעיין היה עליה תורת מקוה וא"כ צ"ל שהיתה תחילה מליאה מים מכונסים אלא שק"ל דא"כ מ"ש תחילה דהיה לה תורת מעיין אף לענין טבילת זבין ומצורעין ולא אח"כ כשחזר והעביר עליה וסברתי מה שכתבתי לעיל שהרי ראינו שדרכו לפסוק ממנו קלוח של מעין דחוק הוא וע"ק למה שינה במשנה מעיין שהעבירו ע"ג מקוה והפסיקו ה"ז כמקוה הו"ל למימר אינו אלא כמקוה ולא מעיין דהא מה שיש דין מקוה זהו פשיטא וע"ק דהו"ל לאשמועינן תחילה דבשעת העברה ראשונה יש לו דין מעיין ולפי מה שכתב הרמב"ם בפירוש המשניות א"ש הכל דמשמע מדבריו דבלא היו בבריכה מים קודם שהעביר המעיין עליו מיירי וא"כ זהו פשוט מתחילה כשהעביר המעיין על הבריכה דהיינו חפירה בלא מים ונתמלא מים מהמעיין דיש לו דין מעיין אלא איצטריך לאשמעינן דכשהפסיק אח"כ המעיין דיש עליו תורת מקוה דהו"א עדיין תורת מעיין עליו כיון שנאסף שם מהמעיין וא"ש נמי הא דבסוף תורת מקוה עליו לענין זבין כיון שהופסק ממנו פעם אחת המעיין והיה על המים שבבריכה שם מקוה תו לא מקרי מעיין עד שיצאו ממנו כל אותן מים ראשינים וא"ש נמי דאיצטריך רבינו לאשמועינן דחזרה להיות דין מעיין דהו"א דוקא בראשונה שנאסף כל המים מהמעיין משא"כ בסוף שכבר הופסק ודו"ק. ואע"פ שלשון רבינו לא משמע הכי וכמ"ש לעיל מ"מ נלע"ד לדחוק לפרש כן שהרי גם הרמב"ם כתב לתוך בריכה שהוא מליאה מים ומהרי"ק בשורש קנ"ו כתב שם דהרמב"ם משמע שמפרש היה בה מים מקודם לכן ואפ"ה כתב ב"י כיון שבפירוש המשנה משמע דאיירי באין בהן מים תחלה יש להשוות דברי הרמב"ם עם פי' המשנה ולפרש מ"ש שהיא מליאה מים

ר"ל שע"י המשכת המעיין עליה היא מליאה מים וה"נ נראה לפרש דברי רבינו שהמים הנמשכים שם מהמעיין נקווין ועומדין תוך הבריכות ומ"ש חזר להיות לה דין מקוה ר"ל חור שנפסק ממנה שם מעיין ונעשה מקוה וכמו שצ"ל במש"ר מיד אחר זה במעיין שהעבירו ע"ג כלי כו' חזר להיות בה דין מקוה ודו"ק: (ומעיין שהעבירו ע"ג אחורי כלים צ"ל דנפסק הקילוח מהמעיין דאל"כ לא היה לה דין מקוה אלא דין מעיין וק"ל עכ"ה):

סעיף קטן כב
חזר להיות בה דין מקוה פירוש פסק ממנו דין מעיין להיות דין מקוה:

סעיף קטן כג
אחורי כלי ממש גזירה אטו תוך כלי ועיין מה שהקשה ב"י לעיל בסי' קצ"ח מזה:

סעיף קטן כד
מקוה שיש בה ארבעים סאה ומעיין כל שהוא ר"ל או מעיין אבל מהרא"י ומהרי"ק כתב דגם מעיין נפסל בשאובין:

סעיף קטן כה
יכול לשאוב עיין מ"ש ב"י:

סעיף קטן כו
לא שנא סוחט כסותו ונופלין מים ממקומות הרבה ב"י גם נלע"ד דקמ"ל דגם בהא מחרי שאובין אף על גב דלכסות אין בו בית קיבול דהא המים חוזרין וזבין ממנו וע"ל בס"ס זה דכתב נמי דבהטביל בו כסות עבה נפסלו המים מכח שאובין על ידו:

סעיף קטן כז
ואם העביר בו ג' לוגין בידו ע"ג קרקע למקוה ולא שהגביה המים מע"ג הקרקע אלא המשיכה ע"ג קרקע ממקום זה למקום זה עד המקוה: (וכל זמן שלא יפלו ג' לוגין רק פחות מג' לוגין ונתמלא אח"כ ממי גשמים כשר עכ"ה):

סעיף קטן כח
אא"כ יהיו שלימין ומראיהן מים דדוקא מקוה מים איתקש למעיין ופוסלין בשאיבה ולא שאר משקין וזהו ג"כ טעם דשלג וברד שכתב בסמוך שלא מקרי מים. ואיכא דגרסי של מים וכן אח"כ גרסו הכי והיא היא דשלימין ג"כ פירושו שיהו שלימים של מים לאפוקי אם חסר קורטוב והשלימו חלב או מין אחר:

סעיף קטן כט
ג' לוגין מים לא פסלוהו רבותא נקט דאפי' בג' לוגין לא מיפסל כיון דהמראה היה של יין וכ"ש אם ג' לוגין מים שחסר כל שהוא והיין נשלם לג' דאינו פוסל כמו בחלב וק"ל:

סעיף קטן ל
אפילו עשה כן עד י"ט פעמים אבל טפי לא זו היא סברת ר"ת דמוקי מתני' בהכי אבל בשאובין מכשיר לעולם עיין באשר"י. מ"ו:

סעיף קטן לא
אע"פ שמשונים ממראה מים דציבעא לית בה ממשא ולא דמי לקורטוב יין דלעיל דהתם חמרא מזיגא אקרי והכי מיא דציבעא איקרי:

סעיף קטן לב
ממראה מים פי' א"כ הו"א דלא הוי דינייהו כדין שאר מי אלא כשאר משקים מ"ו:

סעיף קטן לג
אבל אם המקוה כו' אינו מדוקדק דהא היא הנותנת דכיון דיש להם דין שאר מים ממילא אין המקוה נפסל מהצבע ונלע"ד דה"ק דבא להוכיח שהטעם שפוסלין המקוה אע"פ שנשתנה מראיתן והו"ל לדמותן ליין משום דצבע לא מעלה ולא מוריד ואל תאמר אדרבא דצבע גורם הפסול דזה אינו דהא בשביל המקוה בצבע אינה נפסלת וק"ל (גם י"ל דבא להשמיענו דהו"א לומר במקוה חסר שיש לו דין מים לפסול בג' לוגין שאובין לחומרא ובמקוה שלם לפסול כשנשתנו מראיהן מחמת הצבע קמ"ל דצבע לא מעלה ולא מוריד ולא נפסל בכך עכ"ה):

סעיף קטן לד
הדיח בו כלים פי' אע"פ שנפסלים בזה מליטול בהן הידים כמ"ש בא"ח סימן ק"ס:

סעיף קטן לה
או מוהל ושינו מראיו נפסל צ"ע הא צבע אמרינן דלית ביה ממש ודוקא ביין אסרינן משום דנקרא יין מזוג כמ"ש לעיל ועד"ר:

סעיף קטן לו
כיצד יעשה אם הוא חסר ימתין כו' אין להקשות פשיטא הא בלא שינוי מראה ג"כ היה צריך להמתין די"ל דהכי הצעת דבריו דאל תאמר מ"ש לפני זה ושינוי מראה נפסל דנפסל לגמרי וצריכין לשאוב ולשפוך כל המים מתוכו קמ"ל דז"א אלא אם חסר א"צ טירחא כלל דהא בלאו הכי צריך להמתין עד שירדו גשמים למלאות השיעור ואז ירדו גשמים ודאי כ"כ עד שיחזרו למראיו וק"ל: (שאינו נפסל עוד בשאיבה ר"ל שאינו נפסל עתה בשאיבה עכ"ה):

סעיף קטן לז
ועשה ממנו מקוה כשר ואפי' לא נפשר השלג והכפור וכן פי' ר' שמריה ולעיל הביאו מור"ש אבל ר"א אסרו אפילו הופשר דאל"כ לא מקרי מ' סאה מחובר יחד מרדכי ס"פ במה טומנין וב"י פסק להתיר אלא שיש להחמיר כדברי ר"א אבל בנטילת ידים לאכול

לחם שהוא מדרבנן שרי לטבול בשלג: (וטיט שראוי להוריקו כו' שהפרה שוחה ושותה ממנו תו' עכ"ה):

סעיף קטן לח

אין הכלי חשוב לפסול כו' עד ושיתמלא לדעת ר"ל שיתמלא לצרכיו אבל לא בעינן שיתמלא לדעת לשופכו למקוה דהא בסמוך בזקפה על צדה לירד קאמר דאינה פוסלת מטעם שאינה עומדת בענין שיכולה לקבל מים משמע ומוכח הא היה מקבל מים נפסל אע"ג שלא כיון למלאות המקוה ומ"ש אח"כ בסמוך ז"ל המניח כלים תחת הצינור לקבל מימיו שנפלו ממקוה כו' עד חשובין לדעת נ"ל דמשום רבותא דהיתירא כ"כ דאם הניחן עד שלא נתקשר בעבים אפילו הניחן כדי לשפוך אפ"ה מותר:

סעיף קטן לט

אחד גדול ואחד קטן פי' גדול המחזיק יותר ממ' סאה שאינו מקבל טומאה כיון שאינו יכול לטלטלו מלא וריקן וקטן הוא פחות מכדי סיכת קטן (כ"כ הרא"ש אבל התוס' דפ"ק דשבת כתבו דפחות מכדי סיכת קטן לא מקרי כלי עכ"ה) וכן כלי גללים אע"פ שאינן מקבלים טומאה לענין לפסול מקוה חשיבא כלי:

סעיף קטן מ

אבל אם אין המים ראויין לבא זולתה אפילו אין לה שפה כלל פסול כיון שמקבל טומאה ואנן הויה (ר"ל הווית המקוה) ע"י טהרה בעינן וצ"ע כיון שאין לה שפה כלל האיך יקבל טומאה הא פשוטי כלי עץ הוא ואין מקבל טומאה ואפשר דהיינו דוקא כשמעולם לא היה לה בית קיבול אבל הכא מיירי שהיה לה שפות אלא שניטלו וכיון דלא נשבר לגמרי מקבל טומאה כו' ב"י ע"ש עוד שמפרש דמ"ש אפי' אין לה שפה כלל ר"ל מצד זה (שזקפה על צדה ור"ל שכפאה על פיה עכ"ה) אבל מצד השני (שמונח ע"ג קרקע) יש לה מכל ד' צדדיו וכל זה דוחק ויותר נראה לומר דכאן איירי בטבלא המקבלת טומאה דהא דף פשוט שנעשה למדרס או לוח המשופה לעשות עליו מלאכתו מקבל טומאה וקמ"ל דאף דאין בו פסול משום שאיבה יש בו פסול משום דהוייה ע"י טהרה בעי והא לך ראייה שכתב רבינו כאן טבלא ודומה לזה תמצא בתשובת מהר"ם מפדווא סימן ל"א ודוקא בממשיך מי גשמים אבל בממשיך ממעיין או ממקוה מבואר לקמן שאינו פסול אא"כ ממשיך בכלי שיש בו בית קיבול ומשום שאובין: (ובזה מיושב מ"ש לעיל במעיין שהעבירו ע"ג אחורי כלי שיש להמים דין מקוה אע"ג שהכלי מקבל טומאה עכ"ה:

סעיף קטן מא

ואם חקק בה גומא כו' כצ"ל ור"ל דכדי שיתקבץ לתוכה עפר וצרורות שעוברין עם המים אשיר"י:

סעיף קטן מב
נעשה כולה ע"י כלי מפני שיש לה בית קיבול ונלע"ד הטעם דסגי בכ"ש בכלי עץ משום דאפשר בו לחקקו וכחקקו דמי משא"כ באם הוא של חרס וק"ל:

סעיף קטן מג
ואם נפל בו צרורות עד אא"כ יהיו מהודקין בתוכו א"ל מ"ש מטבלא הנ"ל דאף ע"ג דאין לו שפה כלל עתה מ"מ כיון שהיה לה מתחלה מחשב שם כלי ואסור א"כ ה"נ אע"פ שמהודקין ניזיל בתר תחילתו דשאני התם דהיה תחלה כלי גמור ועדיין שם כלי עליו משא"כ כאן דמעולם לא היה לו שם כלי גמור והיותר דשאני התם דגם עתה הוא כלי אלא נתהפך וכל כלי עומד פעמים כך ופעמים כך משא"כ כאן דבשעה שהנקב סתום אין שם כלי עליו עד שנוטלין הצרורות מתוכו וגם מה"ט א"ל מ"ש דחשיב סתימה עפר וצרורות ומ"ש מכלי שניקב שכתב אחר כך בסמוך דאף אם סתמו בסיד וצרורות לא חשיב סתימה דשאני הכא דלא היה עליו שם כלי גם מתחלה ועד"ר:

סעיף קטן מד
סילון שהוא צר מכאן ומכאן במקום יציאת מים הוא צר דהיינו במקום פיו (והמים יוצאין מב' צדדים ונכנסין לתוכו באמצעי ברחבו ומקלחין משני צדדין עכ"ה) אפי' הכי לא חשיב לקבלה לפי שלא יכוון לזה החלל שיהיה כלי קיבול ואמנם שהיה הכוונה שיצא המים מן המקום הצר בחוזק רמב"ם עיין בב"י:

סעיף קטן מה
שני אצבעות על שני אצבעות ראשונים מהד' שבפס יד כ"כ בש"ע סעיף מ' וזהו כשפופרת הנוד: (המניח כלים תחת הצינור כו' ר"ל שאין לו ד' שפות דאם לא כן יהיו שאובין מחמת הצינור אבל מכח הכלי אינו חשוב לשאובין כמ"ש בסמוך עכ"ה):

סעיף קטן מו
ובלבד שישבר הכלי פירוש ואז נופלין מאיליהן למקוה וכן אם מנער הכלי בידו על הארץ שמשם ילכו למקוה ובלבד שלא יגביה הכלי בידו באויר וישפכנו דסיפא דיכול לשפוך על שנתו נקטה ועד"ר:

סעיף קטן מז
אף על פי שאין יכול לשאוב י"ט סאין אפי' שלשה סאין אין יכול לשאוב אלא רבותא דסיפא נקט דיכול לשפוך על שפתו:

סעיף קטן מח
אבל אם אין בו אלא כ' סאין כו' פסול אפי' ע"י המשכה ר"ל כל זמן שלא מקווין לתוכו מי גשמים אבל אם מקווין לתוכו מי גשמים פשיטא דמהני המשכה אע"ג שגם מים שאובין בתוכו כדלקמן בג' מקואות קאמר דאם השאוב באמצע כו' עד אלא נשארו כמו שהיה

בתחילה ואע"ג דנתערב שם השאובין במקואות שבצידו שבכל א' אין בו כ"א עשרים סאה מיהו לפי מ"ש ר"ש והביאו ב"י שם אין ראיה שכתב וז"ל ומה שנתעכב ממנו עם כל א' נתבטל ברוב קודם שירדו למקוה ומים שאובין המתבטלין חוץ למקוה אין פוסלין אותו כדתנן בפ"ד גבי מים שאובין ומי גשמים שנתערבו בחצר ע"כ וא"כ לפ"ז כאן דליתא תערובת קודם נפילתן משמע דלא מועיל המשכתן לחוד מיהו בראייה שהביא הר"ש שם עיינתי בפי' ר' עובדיה דתולה ההיתר בהמשכה ולא בבטילתן ע"ש גם ר"ש לפני זה כתב ההיתר כיון שנמשכו ולכאורה היה נראה לע"ד דתרתי קאמר ר"ש חדא מכח המשכתן ועוד מכח שנתערבו ג"כ ודברי ר"ש הנ"ל צריכין ביאור במ"ש דנתערב ברוב קודם שירדו דמאי פסקה הא כיון דשאוב באמצע וטבלו בו ג' בני אדם יצא מהן שוה בשוה תו לא הוי רוב בכשרים ונראה דה"ק דהא המים יוצאין מכל אחד בשוה והמים שאובין שיוצאים מאמצעי חולקת לשנים ונתערב חציה לכאן מצד זה וחציה השני בצד יציאה דמקוה אחרת נמצא דחצי יציאה מהשאובין נתערב בכל יציאה דמקוה והיינו ברוב וק"ל:

סעיף קטן מט

ומלאוהו מים מכונסים כלומר שאובין:

סעיף קטן נ

ונתמלא המקוה מתחת הקרקע כו' טעמו אף על פי שגידיהם נצמתים ואין במימיהם מספיק למלאות הבור מ"מ. לא אפס לחלוחית הגידין ומים נשאר בה אלא שהם מועטין ואינן מספיקין למלאות הבור מ"מ כשבאין עליהן מים הן ממי גשמים הן ממים שנשתפכו לתוך באר אחרת נתלחלחו גידי האדמה מאותן המים והוסיפו הם מעצמן וזה נלמד ממימרא דשמואל פ"ק דבכורות נהרא מכיפיה מיבריך נמצא שנטהרה אותן שאובין ברבייה והמשכה ועוד שהוא דבר ידוע שא"א שישארו אותן הגידין בלא מים כלל וכיון שיש בהן קצת מים יש עליהם תורת מעיין דמעיין נובע שיש בו מים כ"ש יכול למלאות בכתף וליתן בתוכו עד שיהא ראוי לטבילה הלכך לא נפסל המקוה במים שאובין שנכנסו דרך גידי האדמה לתוכו עכ"ל ב"י והא דפי' בשאובין משום דאל"ה פשיטא דנקרא מעיין וק"ל:

סעיף קטן נא

לא יאחוז בידו דף ויעבירם עליו כיון שהאדם מקבל טומאה אבל הדף פשוטי כלי עץ הוא ואין מקבל טומאה:

סעיף קטן נב

וכן סילון של אבר או מתכות מקבל טומאה:

סעיף קטן נג
לפי שהוא בטל אגב קרקע ואפילו שהוא מגולה:

סעיף קטן נד
דחשבינן לזה המקוה שהמים ממשיכים לתוכה כאילו הוא מחובר למעיין או למקוה כו' דאז פשיטא דכשר דמקוה שכולה שאובה נטהר בהשקה אם השיקו לחבירו למקוה כשר (ודוקא בעודה מחוברת למעיין או למקוה הכשרה אבל אם נפסק קלוא המושך בסילון פסולה אח"כ ד"מ עכ"ה) ולא דמי לממשיך מים מן המעיין לכלי שנפסלו אפי' המים היוצאין מן הכלי משום שאובין ולא מהני להו חבורים כמ"ש לעיל בדברי הרמב"ם והרא"ש שאני התם דהוי כלי שיש לו בית קיבול ונפסלו משום שאובין אבל הכא דאין לו בית קיבול אע"ג שהוא מקבל טומאה שפיר הוה השקה אע"ג שהמים נמשכין עליו:

סעיף קטן נה
או שמחבר לפי הסילון של אבר צינור קטן של עץ שאין לו בית קיבול (שאין לו ד' שפות בכל צינור עכ"ה):

סעיף קטן נו
ולאחר שנתערב הפסול עם הכשר כו' נראה דדוקא במקוה פסול מור"ש ר"ל לאפוקי מקוה חסירה דאין מועיל לה מה שהיתה מצורף לשלימה אם לא שנתמלא אח"כ ממי גשמים דלא נפסלה אף שהיה בה שאובים תחלה וכן נ"ל דצ"ל כמ"ש אחר זה בג' מקואות שיש בכל א' כ' סאין ועומד הפסול מן הצד דנכשרו שלשתן אף ע"ג דאין בכל אחד אלא כ' סאין דמיירי נמי אם בא אח"כ מים לתיכן כדי שיעורן וקמ"ל דאף הפסול נכשרת על ידי השקה דפעם אחת בשעה שטבלו בה השלשה ואז כאילו היה בכל אחת מ' סאה:

סעיף קטן נז
לערב ב' המקואות להכשירה כו' ודוקא אם לאחר שתצטרף לכולה סדק יהיה יחד כשפופרת הנוד אבל אי לא לא כ"כ רבינו ירוחם וכן נראה לדקדק מלשון רבינו דכתב ואפי' כ"ש מצטרף לערב כו' דמשמע שמצטרף לשיעור ב' אצבעות כדי לערב המקוה דאי אמים קאי כפל דבריו יש כאן דהיינו מצטרף היינו לערב אך ממ"ש אח"כ אינו משמע כן שכתב אינו מצטרף אלא א"כ יהא במקום אחד רוחב כו' ואי מצטרף אצירוף שיעור קאי מאי אלא א"כ דמשמע שאז מצטרף ואף אם נדחק לומר דהכי קאמר אינו מצטרף שיהיו המקואות כשרים אלא א"כ יהא כו' דאז כשר בלא צירוף אכתי הא כתב אח"כ אפי' אין המים כו' מצטרפין משמע דצירוף אמים קאי לכן אין להוכיח דס"ל לרבינו הא דר"י. ואפשר דס"ל לעיל כהרמב"ם דאפי' אין כאן שיעור ב' אצבעות אפי' אם נצרף אעפ"כ כשר ודו"ק.

סעיף קטן נח
ואם נפרץ למעלה אפי' אם אין המים מתערבים לכאורה יש להקשות מים מאן דכר שמיה והול"ל אפי' אין בנקב אלא כקליפת השום ונראה ליישב משום דשם לנקב אין שייך ליתן שיעור דהא האויר למעלה מהמקואות מחברן ורואין זא"ז והיא טפי משפופרת ובקליפת השום דקאמר היינו בגובה אבל ברוב אפשר דעל כל פנים צריך כשפופרת הנוד ועיין בדרישה:

סעיף קטן נט
קליפת השום מצטרפין דלא בעינן כשפופרת הנוד אלא דוקא בנסדק או ניקב והכותל שלם למעלה ואין הנקב רואה את האויר בעי כשפופרת אבל היכא שנפרץ הכותל בראשו כיון שהפירצה רואה את האויר עד לרקיע והמים מתחברין שם סגי ברום בקליפת השום וק"ל ר"ש פ"ו דמקואות:

סעיף קטן ס
הוכשרו שלשתן כיון שפעם אחת כו' ואפילו נתחבר האמצעי לשאוב שאצלו קודם שנתחבר לכשר לא נפסל בכך שהרי נתחבר גם לכשר קודם שירדו השאובין לתוכו (וצריך להגיה גם הכשר במקום גם לכשר וכמ"ש הריב"ש הביאו ב"י דכמו שהפסול נתערב בכשר כך הכשר נתערב בפסול שהרי הם יורדין על הקרקע דרך המשכה מזו לזו ולא חשיב כמו שנפלו הפסולין לתוך הכשר עכ"ה) ולא נפסלו מיד מהשאובין כיון שעל ידי התערובות והמשכה נתערבו אשר"י:

סעיף קטן סא
אלא נשארו כמו שהיו תחילה פירוש שאם יקוו המים להשלימן לשיעורן כשר ולא נפסלו החיצונין משאובים של פנימית כיון שדרך המשכה ועל ידי תערובת (עיין מ"ש לעיל בסעיף מ"ח עכ"ה) ירדו לתוכן אשר"י:

סעיף קטן סב
אלא אם כן טבל בו שני קודם הסרת רגל הראשון נלע"ד ה"ה א' יכול לטבול בו פעמיים אם בפעם הראשונה לא הסיר רגלו לפי טעם שכתב דבינו שמא נחסרו המים אלא דמזה לא איירי בדין ראשון אלא אתא לאשמועינן דיש איסור לטבול אדם א' במקוה מצומצת ב' פעמים אבל לפי טעם הרמב"ם עכ"פ אסור ע"ש (שנעשה שאוב מהמים כו' ר"ל מהמים הנבלעים תוך הבגד אבל מה שעל הבגד לא חשוב שאוב דהא אין לו בית קיבול כן משמע בב"י. ומ"ש כאן פסול ה"מ דאם אינו מתמצה המים שבבגד למקוה פשיטא דפסול שהמקוה נתחסר אלא אפילו ממצה הבגד שפיר עד שיפלו כל המים שנבלעו בתוכו למקוה אפ"ה פסול משום שאובין וק"ל עכ"ה:

סעיף קטן סג
ואם מטביל בו יורה או שאר כלי פירוש שפיו רחב או שהניחו על צדו דאל"כ לא יגיעו המים לשוליו וכמ"ש רבינו בסימן שאחר זה:

סעיף קטן סד
ומעלהו דרך שוליו כדי שלא ישאר בו מהמים ויחסר המקוה ז"ל ב"י לדברי רבינו קשה דאפילו מעלהו דרך שוליו יחסר מהמקוה המים הטופחין ביורה מבית ומחוץ (פירוש דאין לומר דס"ל דכל המים הטופחין ינטפו לתוך המים דאם כן גם דרך פיהו יהא מותר דהא לית ליה לרבינו טעמא דשאובין דא"כ היה נותן זה הטעם וק"ל) וצריך לדחוק וליישב ולומר דמקוה מצומצם דאמרינן לא שיהיה מצומצם לגמרי אלא שיש בו מעט מזעיר יותר ממ' סאה ואפ"ה מצומצם מקרי ע"כ ע"ש שכתב אבל לדברי הרמב"ם א"ש טפי שמפרש שמעלהו דרך שוליו כדי שלא יהיו המים שבתוכה שאובין ויחזרו למקוה ויפסלוהו עכ"ל ב"י והרמב"ם איירי שפיר במקוה מצומצם ומשנה דמקואות קתני בהדיא מצומצמת ועלה קתני בתוספתא הטביל בו יורה כו' ונלע"ד שגם הטור ס"ל כן אלא שקיצר בלשינו והא דכתב ויחסר מהמקוה ה"ט דכ"כ דאל"כ אף שיחזרו לתוכו לא מיפסל המקוה בשאובין ודו"ק:

סעיף קטן סה
מצד אחד חבילי עצים פירש ר"ש אפי' אלו אף ע"פ שהמים נכנס ביניהן לא חשיב הפסק וכל שכן אם נתן בתוכה אבנים ועפר ובלבד שלא יחלקו המקוה:

סעיף קטן סו
מחט שמונח בצד המקוה כו' פירוש והיא טמאה וכוונה לטהרה מור"ש:

סעיף קטן סז
ועולה לה הטבילה אין להקשות להוי זה כזוחלין דאפשר כיון דמשם יורד מיד למקוה לא הוי כזוחל אלא בטל אגב המקוה שעומדת במקומה באשבורן.

סעיף קטן סח
ובלבד שלא יעקר הגל ממקומו דאז לא היה מטהר אם אין בו מ' סאה ואפשר לומר דאפי' היה בו מ' סאה לא נטהר דכיון שבא על ידו הו"ל הווייה על ידי טומאה כמו לא יאחוז בידו דף ויעבירם הנ"ל ואע"ג דבמשוך ממקוה ומעיין שרי אפילו ע"י דבר המקבל טומאה שאני התם כדכתב טעמא דהו"ל כמחובר למקוה:

סימן רב

סעיף קטן א
אלו דברים מוצציו בטבילת כלים הזפת והמור (פירש בערוך ל' מור ואהלות וי"מ שגורסים והחמר מל' והחמר היה לחומר עכ"ה) פי' שנטמא הכלי קודם זפיתה מור"ש

(אבל אם היה דבוק מתחלה בזכוכית קודם שנטמא א"צ להסיר דכמו שנכנס הטומאה לדופן הזכוכית תחת הזפת גם כן יוצא משם עכ"ה):

סעיף קטן ב
שאין נדבקין כו' פירושו לא מקפידים עליהם שהרי יפול מאליו ובטבילה בהקפדה תליא מילתא ר"ש:

סעיף קטן ג
כגון שהכניסן שלא כדרכן וצריך להוציאן ולהכניסן כדרכו:

סעיף קטן ד
או שנשבר לתוך הקתא חוצץ פירוש וצריך לעשות בית יד אחר נמצא שאותה חתיכה שבתוך הקתא מפסיק:

סעיף קטן ה
ולפי שלא יגיע המים לשוליו נראה דהיינו דוקא כלי שפיו צר ולא הפכו פיו למעלה כשהוא בתוך המים אבל אם פיו רחב או שהפך פיו למעלה כשהוא בתוך המים ודאי המים נכנסים לתוכו ב"י ועיין בדרישה: (וכן כלי שצר מכאן ומכאן והמשקה נכנס בתוכו באמצע מקום הרחב והוא מקלח מב' צדדים ודו"ק עכ"ה):

סעיף קטן ו
אפילו מכניסן כולן למים דאויר נשאר בו וידחה המים רמב"ם:

סעיף קטן ז
מטבילן עד מקום שעתיד לקצוץ ודיין דכל העומד לקצוץ כקצוץ דמי וכתב הרא"ש בסוף נדה והא דלא הוי מקום החיתוך חציצה כדמפרש בתוספתא דבבית הסתרים דכלים לא חיישינן לחציצה וכ"כ ר"ש:

סימן רג

סעיף קטן א
שסופך למעול בשבועות פירשו התוס' והר"ן דחמירי טפי דכתיב בהו לא ינקה (אע"ג דכתוב ביה אשר ישא את שמו לשוא דמשמע דוקא כשהוא בשעת שבועה שוא ה"נ קאמר סופו למעול בשבועות שיהא בשעת שבועה שוא) וי"ס שגורסים שסופך למעול בנדרים כלומר אם תרבה לידור סופך למעול. בהם ב"י:

סעיף קטן ב
כל הנודר אע"פ שמקיימו נקרא רשע דכתיב וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא ויליף חדלה חדלה ממ"ש שם רשעים חדלו רוגז ועד"ר:

סעיף קטן ג
נקרא חוטא דכתיב וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא הא לא חדלת איכא חטא ועד"ר:

סעיף קטן ד
מוקש אדם ילע קודש וגו' פסוק הוא במשלי סי' ך' ופירש"י כשאדם יכשל ומוקש בעבירות מקלקל את קדושתו ואחר נדרים לבקר ר"ל כשיחטא צריך לחזור אחר קרבנות לנדור ולהביא ולבקש על נפשו אבל הירושלמי דורש מן ואחר נדרים לבקר דרשה אחרת כמ"ש רבינו:

סעיף קטן ה
מתחיל אדם לנדור כו' שדורש ואחר נדרים לבקר ר"ל תכף אחר שנדר מבקרין על מעשיו ולפי הד"א דורש לשון ואחר מלשון ואיחור וה"פ פנקסו מתבקשת ר"ל שהוא מחזיק עצמו צדיק ובוטח שיוכל לקיים נדרו ולא יכשל ולכן מדקדקים במעשיו כלומר נראה אם הוא אדם גדול ויש לו זכיות כמו שמחזיק את עצמו:

סעיף קטן ו
ד"א ואחר נדרים כו' פנקסו נפתחת ר"ל מאחר שהרשיע ואיחר את נדרו פותחין את פנקסו ומחפשין אחר מעשיו אם זכיותיו מכריעין על חובותיו זו שאיחר נדרו וזהו פנקסו נפתחת ר"ל שפותחין הפנקס שכתובים בו זכיותיו ורואין אם מכריעין את העבירה זו שעשה באיחור נדרו לאפוקי לפירוש הראשון שמיד שנדר עדיין לא איחר ולא חטא עדיין אלא שמדקדקין אחריו על שהוא מחזיק עצמו צדיק ובטוח אז שייך לומר פנקסו מתבקשת שמפשפשין בכל הפנקס אחר זכות וחובה שעשה ורואין אם כדאי הוא להיות סמוך ובטוח דאילו לא יבקשו גם כן אחר חובתו אפי' במצוה אחת שעשה יכול להיות בטוח כיון שלא חטא עדיין משא"כ לפי הד"א שס"ל שאין מדקדקין עליו אם הוא צדיק ויש לו בידו להיות סמוך ובטוח אלא אם יש בידו מציה שיגינו עליו וק"ל ועיין בדרישה:

סעיף קטן ז
כאילו בונה במה בשעת איסור הבמות דסלקא אדעתיה דמצוה קעביד ואדרבה עבירה הוא במה שהוסיף על הקרבנות שציוה הש"י להקריב בב"ה ה"נ די לנו במה שאסרה תורה ר"ן ור"ל לפי הירושלמי הנודר אינו עושה איסור מצד עצמו רק משום דלמא לא יוכל לקיימו אבל רבי נתן סבר שעושה איסור מצד עצמו ואף ע"ג שמצוה הוא ליתן צדקה מ"מ כשהוא נודר ומחייב את עצמו בנדר נראה כאילו הוא מוסיף על מצות הש"י כאילו אין הש"י השלים חקיו במה שציוה אותנו:

סעיף קטן ח
והמקיימו כלומר שאינו נשאל עליו כאילו הקריב על אותה במה קרבן וחייב משום שחוטי חוץ ב"י. וא"ת הא כתיב טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם דמשמע הא אם

משלם דבר טוב הוא י"ל דקרא מיירי במצוה דגופיה וכדמסיק רבינו בסימן זה דלפעמים מצוה ומותר לידור:

סעיף קטן ט

שלא ידור שום נדר עד שיעשנו ס"א משום שמא לא יעשנו ועיין בב"י שפירש לפי גירסתינו שר"ל שלא ידור כלל אלא ימתין עד שיבא זמן העשייה ואז יעשנו בלא נדר. ופירוש זה עיקר וכן משמע ממ"ש רבינו אחר זה ואפילו צדקה כו' אלא אם ישנו בידו יתן מיד (פי' בלא נדר) ואם לאו לא ידור פי' כלל אלא ימתין עד שיהיה לו ואז יתנהו בלא נדר (אבל לא שינדור אז וק"ל ודלא כב"י שכתב דרבינו לא דק בזה ע"ש מ"ש בזה עכ"ה) ועוד פירש הב"י שר"ל שלא ידור שום דבר עד שיהיה מזומן לפניו לעשותו בענין שתיכף לנדרו יעשנו ולא יהיה שהות לבא לידו תקלה ואע"ג דדוקא בנודב מהני לעשות אבל לא בנודר לא הוצרך רבינו לפרש דדוקא בנודב דכיון שהוא מזומן לפניו מסתמא אינו אומר אלא בלשון ה"ז דהיינו נדבה ולא בלשון הרי עלי עכ"ל וע"ש ועד"ר:

סעיף קטן י

וצריך לפסוק עמהם יאמר בלא נדר ר"ל שיאמר בפירוש בלא נדר אבל אין פירושו שיפסוק סתם ולא יאמר שהוא עושה משום נדר דאף אם פוסק סתם הוי נדר גמור וק"ל.

סעיף קטן יא

ומיהו אם מצוה דגופיה כו' ר"ל מצוה שרמי עליה ותלו' בגופו כגון אשנה פרק זה וכיוצא בזה לאפוקי צדקה דאע"ג שהוא מצוה שרמי עליה מ"מ אין תלוי בגופו אלא בדבר אחר דהיינו בממון. ועי"ל מצוה דגופיה נקרא גם מצות סוכה ולולב והנחת ציצית ותפילין דאף דמצותן נעשה ע"י כלי המעשה מ"מ המצוה היא לגופו ולעצמו משא"כ צדקה וכיוצא בו שהמצוה היא בשביל עני ושמא העני לא ירצה לקבל ממנו וכיוצא בו:

סימן רד

סעיף קטן א

או שאמר אסור עלי ככר זה דהוי נמי נדר פי' אע"פ שאין שם לא הזכרת השם ולא כינוי ולשון נמי דכתב רבינו נלע"ד דה"ק דאע"ג דפשיטא הוא אם אמר דבר זה עלי קונם זהו פשוט טפי ממה שאומר דבר זה עלי כקונם כהקדש אבל כאן שלא הזכיר בדבריו אלא לשון אסור והו"א דר"ל שיהא אסור כחזיר או כבשר טמא וכיוצא בו שאינו דבר הנדור ולא הוי נדר קמ"ל דבלשון נדרים אזלינן לחומרא ומפרשים ל' אסור דקאמר דר"ל קונם ועיין בדרישה:

סעיף קטן ב
ככר א' שתלאו בדבר הנדור רבותא קאמר דאע"ג דדבר שנדור בו אינו כ"א ע"י תלייה בנדר ומכ"ש דאם אמר על ככר הראשון שיהא קונם.

סעיף קטן ג
ככר זה כאימרא פי' הר"ן כשה של קרבן דסתם נדרים להחמיר ועוד משמע דאשה הידוע קאמר:

סעיף קטן ד
כדירין פירש"י כדיר בהמת של קרבן וא"ד כדיר של עצים:

סעיף קטן ה
כירושלים כתב הרא"ש דס"ל חומות העיר ומגדלותיה משיורי הלשכה אתו והר"ן פי' כירושלים כקרבנות שבירושלים:

סעיף קטן ו
אמר הקרבן שאוכל לך בפתח דמשמע דהאי ליהוי קרבן כלומר שמה שיאכל משלו יהיה אסור עליו כקרבן ומכ"ש אם אמר הקרבן בפתח לא אוכל לך כמו שמשמע בסמוך (בסעיף י"א דבשאומר שאוכל לך אין לו משמעות כ"כ לאסור כמו לא אוכל עכ"ה):

סעיף קטן ז
לקרבן לא אוכל לך בשבא דמשמע לקרבן יהא אם אוכל לך לפיכך לא אוכל לך וה"ה אם אמר לקרבן שאוכל לך שהוא אסור אלא שנקט לא אוכל. משום הדיוק שאם אמר לקרבן בפתח אפי' אם אמר לא אוכל לך אינו כלום:

סעיף קטן ח
לקרבן לא אוכל לך בפתח דלקרבן בפתח הוי כמו לא קרבן דומיא מ"ש בא"ח בסימן תקפ"ב לחיים בפתח הוה כמו לא חיים ומביא ראייה מהא דאמרו בנדרים דלחולין בפתח הוה כמו לא חולין ע"ש ומכ"ש לא קרבן כו' ואע"ג דמשמע מה שלא אוכל לך לא יהא קרבן הא מה שאוכל לך יהא קרבן מ"מ קי"ל כר"מ דלא אמרינן בנדרים מכלל לאו אתה שומע הן בדבר שצריך ב' דברים להיות נשמע מכלל לאו (כגון הכא דמשמע לא יהא כקרבן מה שלא אוכל ממילא מה שאוכל יהא כקרבן ואסור ר"י עכ"ה) לאפוקי אם אמר לא חולין שאוכל שאין צריכין לישמע מכלל לאו אלא דבר אחר כדבסמוך אמרינן מכלל לאו הן והא דאמר הכא לקרבן לא אוכל לך דאינו כלום הוא פלוגתא דהרי"ף והרא"ש דבס"ס זה ורבינו סתם דבריו כאז דלא כהרי"ף וכ"כ ש"י והא דלא כתב רבינו הפלוגתא כאן לפי שבגמרא נישנית הפלוגתא על חולין החולין כו' ומשם למדו לאומר לקרבן ע"ש בגמרא:

סעיף קטן ט
או קרבן כו' ואע"ג דנוכל לומר דר"ל קרבן יהא ומש"ה לא אוכל (ומ"ש דכשאמר לא חולין לא אוכל לך דקי"ל דאסור כמ"ש רבינו בסמוך עכ"ה) וסתם נדרים להחמיר מ"מ טפי משמע שהוא ל' שבועה שנשבע בקרבן שלא אוכל ר"ן: (והביאו הכסף משנה פ"א דנדרים עכ"ה):

סעיף קטן י
או הקרבן כו' שאוכל לך בצירי מותר דמשמע בנשבע בחיי קרבן אלא שהחליף החי"ת בה"א (וה"ה כשאומר לא אוכל לך דמותר ולא אמר שאוכל לך אלא משום היפך דרישא דאמר הקרבן בפתח דאסור אפי' באמר שאוכל לך ודו"ק עכ"ה):

סעיף קטן יא
דה"ק לא חולין יהא כו' ז"ל מ"ו דוקא כשהוא אומר בהדיא לא חולין הוא דמפרשים הכי אבל כשהוא אומר לחולין בפתח שאינו אומר להדיא לא מפרשים כך אלא צ"ל להדיא אח"כ לא אוכל לך וק"ל עכ"ל ר"ל כשאומר לא אוכל לך מוכח טפי שבא לאסור. וכללא דמילתא דכשמסיים שאוכל לך צריך שיאמר' לא חולין לא כשר לאו דכי כו' דכל כי האי גוונא מודה ר"מ דאסור דמשמע שפיר מה שאוכל לך לא יהא כשר או דכי אלא קרבן אבל אם היה אומר לכשר לדכי בפתח לר"מ דלית ליה מכלל לאו כו' מותר ואי מסיים לא אוכל לך מודה ר"מ דאסור דמוכח טפי שבא לאסור ב"י:

סעיף קטן יב
וכן נמי אם אמר לא כשר לא טהור לא דכי פי' הר"ן לא כשר אלא אסור והרא"ש כתב אלא פסול. לא טהור לא דכי ר"ל לא מותר כמו איל קמצא דכן ור"ל לא מותר אלא אסור ואע"ג דנבילה וטריפה נמי אסורין (כלומר ולא הוי כדבר הנדור) מ"מ אמרינן סתם נדרים להחמיר דכיון דדעתו להתפיסו בנדר לדבר הנדור מתכוון.

סעיף קטן יג
ואצ"ל אם אומר מה שאוכל לך טמא או בותר או פיגול כו' ר"ל יהיה אסור כקדשים ששייך בהו פיגול ונותר וטמא עיין בב"י ועיין בדרישה:

סעיף קטן יד
אמר חולין החולין כחולין שאוכל לך מותר לד"ה אף על גב דזה הוי פשיטא מ"מ רבינו לשון משנה נקט והמשנה נקטינהו בלשון בין וז"ל חולין החולין כחולין בין שאוכל לך ובין שלא אוכל לך מותר וזה אתיא אליבא דר"מ:

סעיף קטן טו
או לחולין שאוכל לך בפתח כו' כבר כתבתי לעיל אליבא דר"מ כשאומר לחולין בפתח צריך לסיים לא אוכל אבל אם אמר להדיא לא חולין אע"ג שמסיים שאוכל לך מהני שפיר:

סעיף קטן טז
בכל אלו אסר רב אלפס והיינו כר"י וק"ל ועיין מ"ש בדרישה לעיל בסמוך:

סימן רה

סעיף קטן א
כגון דאמר ככר זה יהא כאליל כו' דכתיב כי ידור נדר לה' עד שידור בדבר הנדור ר"ל בדבר שבא איסורו ע"י נדר והקדש שאדם מקדישו או אסרו בפיו והרמב"ם כתב שא"א שיעשה אדם דבר שאינו בשר חזיר כבשר חזיר זה הכלל כו' עיין בב"י:

סעיף קטן ב
או כיין נסך ר"ל שאומר בפי' כיין נסך של אליל כדמוכח לקמן בסימן ר"ח וכן מ"ש בשם הרא"ש בסמוך האומר ייני יי"נ כו' מיירי בכה"ג:

סעיף קטן ג
ולפעמים יבא לאוסרה עליו כו' וכיון שבא לבטל מפריה ורביה החמירו:

סעיף קטן ד
האומר ייני יין נסך אם אעשה כו' ואע"ג שכבר כתב רבינו אם אמר ככר זה יהא כיין נסך שאינו כלום אתא לאשמועינן בתשובה זו אע"פ שאומר על היין עצמו שיהא יין נסך (והו"א שיועילו דבריו כמו שיש כח לב"ד לגזור על איש שיהא יינו יי"נ כן יהא כח בידו לאסור על עצמו קמ"ל דלא עד"ר עכ"ה) אינו כלום ולעיל לא שמעינן אלא שאם תלה דבר אחר ביין נסך שאינו כלום וק"ל ועיין בדרישה:

סימן רו

סעיף קטן א
ידות נדרים כו' כיצד האומר לחבירו מודרני ממך כו' מפרש בגמרא דהני ידות נינהו כלומר שהתחיל לנדור ולא גמר הדיבור לומר כקרבן או לא אסר בהדיא ואע"פ כן הוא נאסר כאילו גמר כל הדיבור וזה דומה לאדם שאוחז ביד הכלי וע"י כך משתמש בכלי כאילו אחז בו בעצמו: (שאני אוכל לך כתב הר"ן שיש גורסין שאיני ביו"ד וי"ג שאני בלא יו"ד וברמב"ם כתב בכולם שאיני ביו"ד ב"י עכ"ה):

סעיף קטן ב
אבל הרמב"ם כתב האומר לחבירו מודרני ממך משמע כו' אבל הרא"ש סבר דבהני לישני יש להסתפק אי לאיסור הנאה קאמר או להנך מילי דמפרש הרמב"ם הלכך אינו אסור

לא בזה ולא בזה דאין הלשון מוכיח לזה יותר מלזה והוי לתרווייהו ידים שאין מוכיחות ועיין בדרישה:

סעיף קטן ג
מודר אני לך מאכילה כו' דלך משמע לך כלומר נכסי אסורים לך ומשמע משלך משא"כ בממך ר"ן (ואין זה ידים שאינן מוכיחות דפשוט דר"ל תרווייהו דהא יכול לומר מודר אני ממך או תהא מודר ממני אלא אמר לישנא דמשמע תרווייהו עכ"ה) והא דאמר לעיל מודרני ממך שאני אוכל לך כו' אסור לאכול עמו משמע הא חבירו מותר לאכול עמו שאני התם שאומר שאני אוכל משמע שה"ק שאני אוכל ממך:

סעיף קטן ד
לא הוי נדר כלל כדעת הרא"ש דלעיל:

סעיף קטן ה
מנודה אני לך משמתינא ממך (ר"ל מנודה יותר משמע דקאי אהנאה או אדיבור מל' מודרני ולכן אם סיים שאני אוכל לך ס"ל דר"ל תרתי לישני דמנודה ועוד שאני אוכל לך הוי לן ידים שאין מוכיחות עכ"ה) נראה דלהכי שינה הלשון ולא כתב ג"כ משמתינא לך משום דבמנודה שהוא לשון נידה וגיעול שייך לומר לך כלומר בעיניך אהא כדין מנודה אבל לשון משמתין אינו שייך אלא כשאחר משמתי' לכן שייך לומר משמתין ממך:

סעיף קטן ו
אבל אם אמר נדירנא ממך כו' עיין בגמרא פ"ק דנדרים דף ז' סוף ע"א דגרסינן נדינא ממך וכן איתא שם ברש"י ור"ן ופירש"י נדינא דמשמע בפי' אהא מנודה לך וכן מ"ש אח"כ בשם הרמב"ם ובנדירנא מינך טעות הוא וצ"ל ג"כ נדינא ממך וכן הוא בהדיא במיימוני ספ"ק ועד"ר (דנדינא הוא קצת מל' מנודה וגם לשון הרחקה וכשסיים דבריו שאני אוכל לך הוי כמו מודרני כו' דלעיל עכ"ה):

סעיף קטן ז
לא ישב בד' אמותיו אבל מותר לאכול ממנו ב"י:

סעיף קטן ח
האומר כנדרי רשעים עלי חייב בקרבן כך הוא ל' הגמ' והרמב"ם וכ' שם הרא"ש בפ"ק דע"ז חייב להביאה עולה ונראה דנקט עולה הואיל שקיבל עליו קרבן סתם ולא פי' מה כוונתו אי אשלמים או עולה מסתמא אקרבן ראשון שנכתב בפרשת הקרבנות קאמר דהיינו עולה שנכתב בתחילת פ' ויקרא ומסתמא ג"כ כוונתו אבקר שהוא קרבן ראשון בפ' ויקרא מדסתם רבינו ולא כתב שבהמה עוברת לפניו משמע שסבר רבינו שאע"פ שאין בהמה עוברת לפניו חייב בקרבן וכ"כ ב"י וצ"ל הואיל שאמר כנדרי רשעים עלי

ס"ל מסתמא לקרבן נתכוון דסתם לשון נדר נאמר אקרבן כדאמרי' בכל מקום נדרים ונדבות וכוונתו אקרבנות ועיין בדרישה:

סעיף קטן ט
האומר כנדרי רשעים עני שהרשעים דרכן לידור:

סעיף קטן י
אבל אם אמר כנדרי כשרים עלי כו' דכשרים אין דרכן לידור שלא יבואו לידי בל תאחר:

סעיף קטן יא
בנדרי כשרים ככר זה (המונח לפניו עכ"ה) עלי קונם דמה שתלה בכשרים בטל את הקונם דכשרים אין מנדרין כלל אשיר"י:

סעיף קטן יב
אבל אם אמר כנדבת כשרים כו' דכשרים דרכן להתנדב דלא אתי לידי תקלת בל תאחר דנדבה היינו שאמר ה"ז אבל נדר זה שאמר הרי עלי אתי לידי תקלת בל תאחר אשר"י:

סעיף קטן יג
כתב א"א הרא"ש ז"ל הנודר שלא אוכל כו' ר"ל שאומר אני נודר שלא אוכל כו' אפי' יד לא הוי דדוקא באומר מודרני ממך אסר על עצמו הנאת חבירו ואע"פ שלא התפיס בדבר הנדור יד מיהא הוי (אבל אם אמר להדיא אני נודר אסר עליו בשבועה מאחר שאין מצוה א"כ אין לשון נדר נופל ושבועה נמי לא הוי מאחר שלא נשבע בל' שבועה אלא בל' נדר וק"ל רש"ל עכ"ה):

סעיף קטן יד
דלשון שבועה הוא ולא לשון נדר דלשון נדר היינו באוסר החפץ או הככר עליו ולשון שבועה היינו שאוסר את עצמו על החפץ או על הככר וגם אם אומר נודר אני שלא אוכל משמע שאוסר את עצמו על האכילה ושבועה נמי לא הוי שלא נשבע בלשון שבועה:

סעיף קטן טו
אם לא שנדר לעשות מצוה כדפרישנא כצ"ל:
בפיך זו צדקה בפרשת כי תצא כתיב מוצא שפתיך תשמור נדבה אשר דברת בפיך ודרז"ל שמיד שהוציא מפיו צדקה חייב בדיבור בעלמא וע"ל בב"י סימן רנ"ז ורנ"ח שהביאו:

סעיף קטן טז
והרמב"ם כתב האומר פירות פלוני אסורין עלי בכל לשון כו' וכתב ב"י דמשמע ליה לרבינו דר"ל אפי' אסרה בלשון שבועה שאמר הריני אסור בפירות פלוני הרי הן אסורין עליו ועוד שכתב אע"פ שאין שם שבועה כלל משמע שאם היה מזכיר שבועה כגון שהיה אומר פירות פלוני אסורין עלי בשבועה היה חייב משום שבועה אלמא סבירא ליה כו' ולי נראה שאין בלשון זה הכרע דאיכא למימר דכל לשון דקאמר היינו לומר דאפי' לא

אמרו בלשון הקודש ומ"ש אע"פ שאין שם כו' עכ"ל ולעד"נ דרבינו דייק שפיר מדבריו שסבר שנדר שהוציא בלשון שבועה שאסור דאי הוי כוונת הרמב"ם כמו שפירשו הב"י לא הוה ליה למימר בכל לשון שיאסור אלא היה לו לומר בכל לשון שיאמר כיון דהרבותא אינו על האיסור אלאעל הלשון של האיסור שיכול לדברו בכל לשון מדקאמר בכל לשון שיאסור משמע שכוונתו לאשמועינן רבותא שהאיסור הוא בכל לשון (ר"ל בין בלשון נדר או שבועה): שיאסור עליו ועוד לפי פירוש של ב"י הוה ליה למימר ואע"פ שאין שם שבועה כלל בוי"ו שהרי לפי פירושו לא מיירי לפני זה בענין שבועה כלל אבל לפי הבנת רבינו בדבריו אתי שפיר שמתחילה קאמר בכל לשון שיאסור עליו ר"ל בין לשון נדר או איסור או שבועה וע"ז קאמר אע"פ שאין שם שבועה כלל:

סעיף קטן יז

ה"ז עלי איסר אסורין עיין מ"ש לעיל בדרישה ר"ס ר"ד:

סימן רז

סעיף קטן א

כיצד קונם קונח קונס וכן הוא לשון המשנה וכן כתב גם כן הרא"ש (כל שאינו עיקר השם נקרא כינוי עכ"ה) משמע בהדיא שקונם נמי לא הוי אלא כינוי ואם כן צ"ל שמ"ש רבינו אחר זה שאם אמר קונס או קונח כו' ה"ה קונם אלא שמקצר דבריו אלא שקשה לומר כן שיקצר לשונו ולא ינקט הראשון שהתחיל בו וגם בלשון הגמרא ופוסקים מלא מלשון קונם נקטוהו דבר שמתפיס בו לכן היה נראה לומר דהכי קאמר כיצד כינוי נדרים כגון קונם שהוא לשון נדד ומכנהו מלשון קונם ללשון קונח או קונס וה"ה כל דכוותיה וראייה לזה דבנוסח כל נדרי אנו אומרים וקונמי וכינויי ש"מ דקונמי לאו כינוי מקרי אבל אין ראייה כ"כ שהרי לעיל בא"ח סימן תרי"ט אינו מזכיר שניהן ועוד שבנוסחותינו ג"כ אומרים וקנסי והוא ודאי ל' כינוי כמש"ר כאן. אבל צ"ע דלשון הגמרא והביאו ב"י לא משמע הכי כ"א בדוחק. ובגמרא אתמר כינויים ר"י אמר ל' נכרים ופירש הרא"ש שהנכרים קורין לקרבן קונם או קונח או קונם ור"ל אמר ל' שבדו חכמים להיות נודר בו ונלע"ד שנ"מ בין ר"י לר"ל היינו לר"י אם יש איזה מדינה שאין הנכרים קורין לקרבן הכי לא הוי כלום וק"ל ועיין בדרישה: (שרחוק הרבה מן הלשון כגון דאמר מקנמנא מקנחנא מקנסנא גמרא עכ"ה):

סימן רח

סעיף קטן א
או כיין נסך כו' א"ל הא כתב לעיל ר"ס ר"ה דאם אמר כיין נסך דר"ל לע"א דהא קראו דבר האסור די"ל התם איירי כששואלין אותו הוא אומר שר"ל יי"נ לע"א דמאמינים לו כמ"ש בסמוך (או שאיירי דהמנהג שכולן קורין ליי"נ דע"א יין נסך סתם דהא תלוי במנהג כמ"ש בסמוך עכ"ה):

סעיף קטן ב
ואם רוב אנשי המקום קורין לבשר מליח של קדשים כו' וכתב ב"י ז"ל ומשמע כרבינו דבתר רוב בני המקום אזלינן ולא חיישינן למיעוטא כדקי"ל בכל דוכתי אזלינן בתר רובא ויש להקשות עליו ממ"ש בסי' רי"ז גבי הנודר מן השמן ואם מסתפקין בשניהן אסור בשניהן אע"פ שרוב סיפוקן מאחד מהם ואפשר דהתם כולן מסתפקין משניהן אלא שרוב סיפוקן מאחד מהם הילכך כיון שכולם מסתפקין משניהן אסור בשניהם ועיין בדרישה ול"נ ליישב דשאני הכא דמיירי שפירש דבריו ואמר שכוונתו היה ליי"נ לאליל מש"ה לא אזלינן לחומרא אם אין הרוב כנגדו אבל אם לא פירש דבריו רק נדר והלך לו בזה אפשר דמודה רבי' דאמרינן כמחצה על מחצה לחומרא:

סעיף קטן ג
יי"נ סתם אינו נאמן דבנדרים הולכין אחר לשון ב"א:

סעיף קטן ד
אלא בחרמו של ים לשון רשתות:

סעיף קטן ה
שלא ינהגו קלות ראש בנדרים וכתב רבי' ירוחם דהיינו טעמא שאלו הם לשון משונה שאין דרך לקרות חרם של ים חרם סתם ולא קרבנות של מלכים קרבן סתם (ולכן לא יאמינו לו בע"ה משא"כ ברישא כשנודר הרי פירות אלו כבשר מליח כו' וממילא לעיל דמסיק דאם רוב אנשי המקום קורין כו' דאינו נאמן היינו נמי דוקא ע"ה אבל ת"ח נאמן בק"ו מהכא ודו"ק עכ"ה) והרשב"א כתב דבהני גילה לנו שנתכוון להערים ולהוציא דבריו בלשון שיטעו השומעין ולפיכך החמירו עליו ובהכי ניחא נמי האומר לא נתכוונתי אלא לקרבנות של מלכים שהלשון כולל אותו והלא אפי' אם נתכוון בהיפך ממה שאומר נאמן וכדאמרינן נתכוון להוציא פת חיטים כו' מותר ולא חלקו בין ת"ח לע"ה אלאו האי טעמא משום דנתכוון להערים החמירו עליו עכ"ל (משא"כ ברישא עכ"ה):

סעיף קטן ו
ומי שמורה לו שאינו צריך כו' ר"ל מי שפוסק לע"ה כשנודר כן שאינו צריך שאלה (כימים שעברו עליו ה"מ בפחות משלשים יום אבל אם נהג היתר ימים רבים סגי שינהוג איסור לל' יום רמב"ן וכ"ה בש"ע עכ"ה) (נדר דאורייתא ועובר עליו כו' ר"ל במזיד עכ"ה):

סעיף קטן ז
חוץ מדגן דאי אסר עליו גם דגן לא חל הנדר כלל דאי אפשר לעמוד בו כדלקמן סימן רל"ב שכתב בשם ר"ת כן וב"י דקדקו שם מלשון שלוקין עליו שנקרא נדר שוא ע"ש:

סימן רט

סעיף קטן א
ואומר אמן נפקא לן מדכתיב ואמרה האשה אמן אמן:

סעיף קטן ב
ומיהו כשחבירו מדירו משלו א"צ כו' שהרי זה יכול לאסור נכסיו בע"כ וא"כ מה צריך שיקבל דבריו ב"י:

סימן רי

סעיף קטן א
עד שיוציא בשפתיו שנאמר לבטא בשפתים וכן לקמן בענין צדקה ובח"מ ס"ס רי"ב:

סעיף קטן ב
ויהיה פיו ולבו שווין עי' מ"ש בסימן רי"א ובס"ס רל"ב:

סעיף קטן ג
אבל אם היה בלבו פת חטין והוציא בשפתיו פת סתם כו' וכתב הרמ"א דה"ה אם היה בלבו פת שעורין והוציא פת סתם דאסור בשל שעורין לבד ולפי דבריו צ"ל שמ"ש רבינו כאן אפת חטין שהוא נקרא פת סתם ר"ל שנקרא גם פת סתם מדלא כתב דסתם פת הוא חטים וכן מוכח מל' הרא"ש ועד"ר: (וי"א דהייו דוקא ת"ח דמהימנינן ליה במאי דאמר שלא היה בלבו אלא פת חטין אבל לע"ה אסור דלא מהימנינן כו' ב"י עכ"ה):

סעיף קטן ד
ואם נודר ע"ד אחרים כו' כי כן השביע משה לישראל ע"ד הקב"ה ועל דעתו.

סעיף קטן ה
כתב א"א הרא"ש ז"ל שאינו כלום כו' ונתן טעם לדבר שהרי אפי' הנשבע בהקיץ בעינן פיו ולבו שוין וכ"ש בחלום שאין כאן לא פה ולא לב ול"ד לנדוהו בחלום דסימן קללה הוא בעלמא שהרחיקוהו וצריך קירוב וא"ל ולחלק בלא"ה דשאני נדר בחלום דלנדר בעינן דעתו ולבו והרי בחלום אין דעתו עליו משא"כ בנידוהו בחלום דנדוי אין תלוי

בדעתו דז"א דהא בנדר בחלום לפי החלום היה דעתו ולבו שוין אלא דלא מחשבי' דברי החלום לכלום וה"ה לנידוהו בחלום וק"ל ועד"ר:

סעיף קטן ו
תוך כדי דיבור היינו שלום עליך רבי:

סעיף קטן ז
אבל אם אמר חזרתי בלבי אינו כלום דדברים שבלב אינו דברים. ונראה דחשב בלבו דוקא קאמר דלא מהני הא אם דיבר כן בפיו אפי' בלחש מבטל נדרו ול"ד למ"ש רבי' בסי' רי"א דאם אמר בלחש הוי כדברים שבלב דשאני התם דנודר אחר שדיבר בלחש מש"ה אתי הנדר ומבטל מה שדיבר בלחש אבל כאן נדר תחילה וחזר בו תכ"ד אתי ביטול כל דהוא ומבטלו:

סימן ריא

סעיף קטן א
ונדר ודאי אינו נדר ר"ל אע"פ שמסתבר לומר כיון שזוכר התנאי בשעת נדר עקריה לתנאיה מ"מ ודאי אינו נדר כמ"ש בסמוך הטעם:

סעיף קטן ב
אבל אם חשב כך בלבו או שאמר בלחש כו' הוא דברי הרא"ש בשם רא"ם וכתב הטעם דלא מהני מאחר שנודר אח"כ סתם א"כ הוי נדר אע"פ שי"ל מאחר שזוכר לתנאי ומחשב בלבו שלא יהא נדר מ"מ לא הוי אלא דברים שבלב אבל היכא שאומר בפרהסיא א"כ הוי דברים מוכחים שלא יהא נדר וא"כ במחשבה שמחשב סגי ודוק. ולפ"ז היכא שמבטל בשפתיו אחר שנדר אפי' בחשאי הוי ביטול לגמרי לכ"ע וכ"כ התוס' בפרק בתרא דב"ק גבי נודרים להורגים ולחמסנים כו' ע"ש מ"ו פי' דא"צ שיהא פיו ולבו שוין אא"כ כמ"ש לעיל שכיון לבו לומר פת חטים והוציא מפיו פת שעורים שטעה (ועי' בב"י שכתב חילוק זה בשם המרדכי שכ"כ בשם ראבי"ה וכתב עליו שלא משמע כן בגמרא וד"מ הביאו ג"כ בסימן ר"י ס"ב ע"ש) אבל לא טעה ובכוונה אומר מה שאומר אזלינן אחר דיבורו שאמר בפיו ולא משגחינן במחשבתו דהוי דברים שבלב אם לא שגילה דעתו בפרהסיא או בנדרי אונסים וכמ"ש לקמן סימן רל"ב ע"ש:

סעיף קטן ג
אם הוא זוכר התנאי בשעת הנדר כו' נדרו קיים ז"ל הר"ן ול"ד להא דרישא דאמרינן ודאי אינו נדר דהתם היינו טעמא לפי שהוא אומר בפירוש בשעת הנדר שע"ד תנאי הוא נודר הילכך א"א לומר דעקריה לתנאו אבל הכא שהתנאי והנדר אינן באים כאחד שייך למימר עקריה. ולכאורה נראה דאין הדבר תלוי באם מתנה עתה בשעת הנדר או קודם

לכן אלא העיקר הוא שבאם מתנה ואומר בפירוש למחר או לאחר שנה אני מנדר שלא לאכול בשר והרי אני מבטלו מעתה הרי זה בטל דהרי הוא התנה בפירוש ע"ז הנדר משא"כ כשהתנה סתם ואומר אם אנדר וק"ל:

סעיף קטן ד
שהרי מבטל תנאו בשעה שנודר דאל"כ כמה נודר כיון שהתנה שלא יהיה נדר:

סעיף קטן ה
אא"כ יזכירנו תכ"ד פי' שהוא מפרש התלמוד מה שאמרו אי לא זכרו בשעת הנדר תנאו קיים ה"מ שזוכר התנאי אחר הנדר בתכ"ד ואז בטל הנדר אפי' לא דיבר כלום אלא זכר הנדר בלבו. דאל"כ קשה תנאי הראשון למה לי כיון דצריך אח"כ לחזור ולבטלו תכ"ד אבל לא זוכרו אח"כ בתכ"ד אף שלא זוכרו בעת הנדר אין התנאים קיימים ודו"ק:

סעיף קטן ו
ואינו יודע על מה כו' אבל מ"מ זוכר התנאי בשעת הנדר דאל"כ כבר נתבאר שהנדר בטל והתנאי קיים.

סעיף קטן ז
ואם לא אמר ע"ד ראשונה אני נודר כו' מאחר שזוכר שהתנה תנאי לא הו"ל לנדור סתם אלא הו"ל לומר ע"ד ראשונה ומדלא אמר הכי בטלים כל התנאים:

סימן ריב

סעיף קטן א
והיא מונחת ע"ג קרקע ר"ל לאפוקי שאוחזה בידו ול"ד ע"ג קרקע:

סעיף קטן ב
אם הוא ת"ח א"צ שאלה דדעתיה היה אנויל של תורה:

סעיף קטן ג
ואם הוא אוחזה בידו ונדר בה כו' דאז מסתמא דעתיה על האזכרות שבתוכה.

סעיף קטן ד
והאי נדר ל"ד אלא נשבע והאי דקתני הנודר בתורה ר"ל נשבע שקוראים לשבועה בל' נדר וב"י כתב בשם הר"ן דשפיר מיירי בנדר אבל נשבע בכל ענין צריך התרה וכ"פ רמ"א ע"ש:

סעיף קטן ה
והרמב"ם מפרש בנודר ממש ובמתפיס ר"ל מתפיס איסור פירות עליו באיסורים שכתובים בתורה שמתפיס בהן דהוי שפיר לשון נדר ודעת רבינו הוא שאינו מדבר במתפיס אלא בשבועה שאומר לא אוכל פירות בתורה זו או במה שכתוב בה. ונראה דודאי דגם הרמב"ם מודה בנשבע במ"ש בה דהוי שבועה וכמ"ש הרמב"ם בהדיא והביא

הב"י אלא שהרא"ש דפירשו בל' שבועה ס"ל דבמתפיס במ"ש בה לא הוה נדר ומש"ה כתב רבינו והרמב"ם מפרש כו' בל' פלוגתא וק"ל:

סימן ריג

סעיף קטן א

(אמר קונם שאיני מדבר עמך שאיני עושה לך כו' ז"ל הר"ן בכולהו גרסי' שאני בלא יו"ד משום דנדרים מתפיס חפצא אנפשי' תני בלשון שאני כו' והביאו בכ"מ בפ"ג דנדרים ומסיק וכן יש להגיה בכל הני שאני בלא יו"ד עכ"ל ולעיל בסימן ר"י שאמר מודרני ממך או מופרשני ממך א"ש גם ל' שאיני אוכל דשם הגוף הוא החפץ אשר אוסר והרי אומר מודרני או מופרשני על הגוף שהוא יהא מופרש או מודר ממנו שלא יאכל הוא עמו ודו"ק עכ"ה):

סעיף קטן ב

אבל אמר קונם פי מדבר עמך כ"כ הרא"ש והר"ן ואע"ג דקונם פיו מדבר משמע דקונם קאי אדיבור ומשמע נמי דקאי אפה וכיון דסתם נדרים להחמיר אמרינן דאפה קאי ופיו הוי דבר שיש בו ממש וכ"ש שאם אומר יאסר עליך פי כו' דאיסור קאי בודאי אפה:

סעיף קטן ג

האומר אשנה פרק זה הוי נדר גמור ז"ל הרא"ש לאו היינו נדר ממש דלא מקרי נדר אלא שמתפיס בדבר הנדור אלא מחשבין ליה כאילו נדר צדקה דאמרינן בפ"ק דר"ה בפיך זו צדקה עכ"ל וה"ה שאר מצות כ"כ רמ"א וז"ל מ"ו לכאורה משמע בלא שבועה וכן הרא"ש לא הזכיר שבועה אכן התוס' פירשו דבשבועה מיירי ע"ש וכן בר"ן עכ"ל:

סעיף קטן ד

אמר קונם עיני בשינה כו' ע"ל בסימן רל"ו:

סעיף קטן ה

ולא חיישינן שמא למחר ישכח נדרו וישן כי אינש מזדהר באיסור נדר ואינו מזדהר בתנאי וק"ל:

סימן ריד

סעיף קטן א

ואסור להתירם להם פי' בלא חרטה ופתח אבל כשבא להתיר לו בפתח בחרטה שהוא מתחרט שנהג כן לשם נדר מתירין לו כשאר נדר אשר"י וכ"כ רבינו בסמוך.

סעיף קטן ב
הלכך מי שנהג שלא לאכול בשר כו' עיין בש"ע שהאריך בזה. והאי נהג במאי איירי אי נהג כן ג"פ או מיירי שאמר הואיל ונעשה לי נס בזה היום לא אוכל בשר דמשמעותן דלא יאכלנו כל שנה באותו יום אבל עכ"פ אינו נדר גמור:

סימן רטו

סעיף קטן א
נדרים חלים על דבר מצוה כו' משא"כ בשבועות (ע"ל סימן רל"ט כתב הרשב"ץ דשמתא דין שבועה יש לה דהא מתסר גברא ע"כ ב"י עכ"ה) והטעם מפרש בגמרא דנדר כיון שהוא אוסר חפצא עליו שאומר קונם ישיבת סוכה עלי אינו כנודר לבטל המצוה שהרי לא קיבל על עצמו כלום אלא אסר החפץ עליו ואין מאכילין לאדם דבר האסור לו אבל שבועות אוסר עצמו מלעשות הדבר ולאו כל כמיניה להפקיע את עצמו מחיוב המצוה. ואף שמצוה לא להנות נתנו ומה"ט איתא בגמרא וכתבו רבי' בהל' ר"ה סי' תקפ"ו דהמודר משופר מותר לתקוע תקיעה של מצוה הא כתב הר"ן שם דהיינו דוקא במודר הנאה מהשופר דלא אסר אנפשו בקונם אלא ההנאה ובמצוה לאו הנאה אבל אם לא הזכיר בנדרו הנאה אלא אומר קונם שופר לתקיעתו עלי אסור לתקוע בו אפי' תקיעה של מצוה והביאו ב"י שם. עוד כתב שם בשם הכלבו דדוקא אדם אחר מותר לתקוע בו אבל הוא עצמו אסור לתקוע מפני שיש בני אדם שנהנין בתקיעתן כו' ע"ש וה"נ י"ל שנהנה בישיבת סוכה ובנטילת לולב הוא בעצמו:

סעיף קטן ב
וכן אם נדר להתענות כו' ז"ל ב"י ה"ה אם נדר לצום בשבתות וי"ט לבד חל מטעם זה כמ"ש רבינו בסמוך בשם הרמב"ם ולא כתב רבינו נדר להתענות זמן ידוע כו' אלא כדי לכתוב שמתירין לו נדרו ופותחין לו כו' והותר כל הנדר דאי בנודר להתענות בהם לבדם לא שייך למימר הכי עכ"ל ור"ל לא שייך לומר הותר כל הנדר או לא שייך התרה וק"ל:

סעיף קטן ג
ומ"מ לא יצום בהן אלא שמתירין כו' משמע דאם אמר קונם סוכה שאני יושב כו' שאין לו התרה מדלא כתב גם ברישא בסוכה שמתירין לו (ודוחק לומר דה"ה בסוכה ולולב ואף דלא שייך בו פתח שייך בו חרטה ולא כתב רבינו דוקא אצום אלא כדי לכתוב עליו דהותר כל הנדר וזה אינו שייך בסוכה ולולב) וכן משמע מדכתב שאומרים לו אילו שמת ללבך שיפגעו בתוך הזמן אלו הימים כו' משמע נמי משום דיש לו פתח כה"ג מתירין לו אבל אם נדר בפירוש להתענות בשבתות דלא שייך התם פתח בכה"ג אין מתירין לו

כסברת הסמ"ג שכתב בסמוך וסוכה נמי הוי כנודר בפירוש להתענות בשבתות ועיין בדרישה:

סעיף קטן ד

וכתב הרמב"ן דוקא שהוציאו כו' פירוש הא דאמרינן בגמרא נדרים חלים ע"ד מצוה היינו דוקא בנדר ממש כגון קונם אכילת יום פלוני אבל אם לא הוציאו בלשון נדר ממש כו' אינו דוחה לא שבת ויו"ט ולא חנוכה ופורים. ומדכתב בקבלת תענית בעלמא ולא חנוכה ופורים משמע דבנדר ממש חל הנדר אפילו בחנוכה ופורים ולא אמרינן כיון דמדבריהם הם צריכין חיזוק ומזה דייק רבינו אח"כ דמסקנת הרא"ש כהרמב"ן דלא ס"ל כהרמב"ם. והרמב"ן שכתב כגון שאומר קונם אכילת יום פלוני עלי כו' י"ל שהוא סבר ג"כ כהסמ"ג שזה הוי כנודר לזמן ידוע ולכן יש לו התרה ופתח לומר לא ידעתי שיום פלוני יהיה שבת או יו"ט כל כמה דלא אומר בהדיא קונם אכילת שבת עלי:

סעיף קטן ה

וכתב בספר המצות כו' עיין בב"י שתמה שהסמ"ג מל"ת מצוה רמ"ב ד"ע"א לא הזכיר שום חילוק ואדרבה שם כתב אות באות כדברי הרמב"ם שכתב רבינו בסמוך וצ"ע (ובאמת דברי רבינו תמוהים דרבינו ר"ל הסמ"ק שכתב כן בהדיא בסימן פ"ז ע"ש עכ"ה) ועיין בא"ח סימן תי"ח מה שתמה שם ב"י על מ"ש רבינו כאן בשם הסמ"ג ושם כתבתי דלק"מ ע"ש:

סעיף קטן ו

ודוקא שלא נדר בפי' אדלעיל קאי אנדר ממש ור"ל דוקא שלא נדר בפירוש כו' יש התרה הא אם נדר להתענות בהן בפירוש צריך להתענות ואין לו התרה שהסמ"ג סבר שאין לו פתח הואיל שאין יוכל לומר לו אילו שמת ללבך כו' כמ"ש לעיל שהרי בהדיא נדר לצום בשבת:

סעיף קטן ז

וכן הנידר לצום יום ראשון או יום ב' כו' ואין זה זו ואצ"ל זו די"ל דהא דהכא א"צ להתענות דהנדר בטל דהוי כמו נדר בטעות כמ"ש הכלבו וב"י הביאו ולכן כתב שפיר וכן הנודר לצום כו' לאשמעינן דחייב להתענות ועיין מ"ש בדרישה בתחלת הסימן. והאי וכן לא יצום ל"ד למ"ש לפני זה דהנודר לצום בשבת כו' דשם צריך לצום בו ואין לו היתר משא"כ בזה דיש לו היתר: (או עי"כ אע"ג שהוא רק מדרבנן מאחר שיש לו אסמכתא מן המקרא לא הוצרכו לעשות חיזוק עכ"ה):

סעיף קטן ח
ואין צ"ל ר"ח הרמב"ם אזיל לטעמיה שסבר שאסור להתענות מדאורייתא בר"ח ומ"מ כתב שפיר ואצ"ל ר"ח דמ"מ לא חמיר עי"כ כמו ר"ח ואם עי"כ א"צ חיזוק כ"ש ר"ח (ועיין מ"ש על זה בכסף משנה פ"ג דנדרים ובטור א"ח סימן תי"ח בב"י עכ"ה):

סעיף קטן ט
שהם מדבריהם וצריכין חיזוק ואין להקשות הא יש להן היתר בשאלת חכם כיון דלא נדר להתענות בהן עצמן מ"מ הא בעינן חרטה ושמא לא יתחרט וירצה לצום בהן:

סעיף קטן י
ומסקנת א"א הרא"ש ז"ל כדברי הרמב"ן עיין מ"ש לעיל בסמוך גבי וכתב הרמב"ן דוקא כו' ביאורו:

סעיף קטן יא
נדר מדברים האסורים כגון נבילות כו' פי' שתלה הנבילה בדבר הנדור (פי' שתונה אותו בקרבן עכ"ה) וק"ל.

סעיף קטן יב
עובר משום בל יחל ואם התרו בו משום נדר ולא משום נבילה וטריפה לוקה משום בל יחל.

סעיף קטן יג
אלא בעיקר האיסור דהיינו איסור של נבילה וטריפה ור"ל. ומש"ה אינו נתפס משום דהוי ליה כו' וטוב היה להגיה והוה ליה כו' ואז הוי בפשוטו אך שכן הוא בכל הספרים וגם בש"ע עכ"ה):

סעיף קטן יד
נתפס בנדר ואסור שדעתו אעיקר האיסור דהיינו איסור הנדר שהוא דאורייתא לאפוקי האיסור שהיה בו כבר אינו אלא מדרבנן:

סימן רטז

סעיף קטן א
אמר קונם פירות האלו עלי כו' וכן הדין אם לא אמר האלו אלא כו' כצ"ל וכן הוא לשון המשנה ר"פ הנודר מן הירק ועד"ר:

סעיף קטן ב
אסור בחילופיהן כו' פי' אם חלפן באחרים או נטען והגדילו רש"י. ודווקא החליפן הוא בעצמו כ"כ ב"י בשם הרא"ש וה"ה אם מכרן אסורים הדמים למחליף מדרבנן וגם הגידולין אסורים דבלשון קונם עשאם כהקדש וגידולי הקדש אסור וכן חילופין אבל

חילופי חילופין מותר משא"כ בגידולי גידולין דאסור בדבר שאין זרעו כלה וכ"כ ר"ן ועד"ר:

סעיף קטן ג

קונם מה שאני אוכל או טועם מהם כו' משום דמהם קאמר וכי אכיל חילופין וגידולים לא טעים הנהו פירות דאסר עליה ר"ן וז"ל הרא"ש דלא אסר עליו אלא אכילה וטעימה מהם עכ"ל וכתב עוד הר"ן וז"ל אף על גב דשאני טועם שאני אוכל מפרש איסורא (ר"ל כמ"ש רבי' אח"כ בסמוך בקונם בשר שאני טועם דאסור אפילו בתבשיל) אפ"ה לא איתסר בחילופיהן ובגידוליהן דהא כי אכיל חילופיהן וגידוליהן לא טעים הנהו פירות דאסר עליה בדבר שזרעו כלה עכ"ל ונלע"ד דאף דרבינו כתב דה"ה באומר קונם הם עלי דאסור בחילופין ובגידולין ולא אמרי' דהם עצמן קאמר דווקא ה"ט דל' קונם הם קאי אפירות ור"ל הפירות הם קונם ולא אכ"ע אלא עלי וכיון שעשאם קונם עליו אסורין כהקדש עליו לענין גידולים וחליפין כמ"ש משא"כ כשאומר קונם שאני טועם מהם דלא קאי קונם אפירות לעשותם כהקדש כ"א אטעימה שהטעימה מהם יהיה הקדש ומש"ה מהם דווקא קאמר כיון דגופו לא נעשה הקדש וק"ל: (אם הוא דבר שזרעו כלה כגון חטין כו' וה"ה פירות האילן רש"ל עכ"ה):

סעיף קטן ד

מותר בחילופיהן ובגידוליהן לענין חילופיו אין חילוק בין זרעו כלה או אינו כלה לעולם חילופיו מותר כן הוא בהדיא בש"ע וכן מוכח ברא"ש ור"ן שם ולא כתב הכא שמותר בחליפין אלא לאפוקי מרישא באומר קונם פירות האלו או הם עלי דחילופין אסורין אפילו בזרעו כלה ועיין בדרישה:

סעיף קטן ה

ואם הוא דבר שאין זרעו כלה כו' וה"ה באומר קונם פירות האלו או הם עלי דלעיל דאסור בגידולי גידולין ועיין בדרישה:

סעיף קטן ו

אפילו בגידולי גידולין אסורין דדבר שיש לו מתירין אינו בטל בגידולין שרבו עליו רמב"ם פי' כיון שיש לו מתירין בהתרת נדר ומה"ט בדבר שזרעו כלה דאסור גידולין באומר קונם פירות האלו כו' ולא אמרינן הא זה וזה גורם מותר אלא כיון שיש לו מתירין החמירו ב"י:

סעיף קטן ז

וכן אם אמר קונם פירות האלו על פלוני כצ"ל:

סעיף קטן ח
קונם מעשה ידיך עלי פירוש ונתנו לה פירות בשכר מעשה ידיה רש"י. וז"ל הרא"ש קונם מעשה ידיך עלי אסור כל מה שהוא עושה ומכינה לו לאכול ואם נטעה אילו הגידולין אסורין ועד"ר:

סעיף קטן ט
ואסור בדבר שאין זרעו כלה פי' אסור אפי' בגידולי גידולין ומותר אפילו בחילופין הראשונים כדלעיל (קונם לביתך שאני נכנס ר"ל למה שאני נכנס בו ושדך שאני לוקח אם אקחנו. ולא גרסינן שורך שאני כו' עכ"ה):

סעיף קטן י
קונם לבית זה כו' אסור לעולם דכיון דבית זה קאמר שוויא ליה חתיכה דאיסורא הלכך אפילו מכרו לאחר אסור עכ"ה) אפילו מת כתב הב"י אבל נפל וחוזר ובנאו מותר:

סעיף קטן יא
שאני נכנס לביתך זה כו' דמספקא לן אי תפוס ל' ראשון או אחרון ובנדרים אזלינן לחומרא ואם נפל ובנאו ג"כ אסור מכח שאמר ביתך:

סעיף קטן יב
וכגון שפירש בחיי ובמותי ר"ל דאז מהני גם למכירה ומתנה דר"ל בין ברשותי בין שלא ברשותי כנ"ל לפום ריהטא אבל לקמן בסימן רכ"ו מוכח דלענין מכר אפילו לא אמר בחיי ובמותי ה"ז אסור שהרי כתב שם ז"ל אבל אם אמר כר עד שהרי אסר בו אף לאחר שימכור והתם איירי במודר לחבירו מחלקו כדמוכח שם ושמא יש לומר דגם שם מיירי שאמר בחיי ובמותי וסמיך אהכא שלשון זה לא מהני לחודיה ולא נקט שם אלא לשון גמרא דהא הכא כתב גם כן אחר זה קונם לביתי שאתה כו' שמיירי גם כן שאמר בחיי ובמותי כמו שאכתוב ולא נקט אלא לשון הגמרא וסומך שמיירי הכי מדפירש פעם אחת וכמ"ש בס"ס זה גם כן:

סעיף קטן יג
קונם לביתי שאתה נכנס כו' פירוש ואמר גם כן בחיי ובמותי ודו"ק מ"ו וכתב כן ב"י וז"ל ע"כ כדפריש ואמר בחיי ובמותי דאל"כ מאי איריא לביתי דנקט אפילו לבית זה נמי מותר ואם כן יש לתמוה עליו אמאי שרי כיון דתרי לישני דסתרי אהדדי הו"ל לנקוט לחומרא כדנקט באומר זה וצ"ע עכ"ל ולעד"נ דלק"מ דכי היכי כשאמר לביתך זה לא מהני כשלא אמר בחיי ובמותי אף על גב דהוי ב' לישני דסתרי אהדדי הוא הדין נמי כשאומר לביתי בחיי ובמותי ולא אמר זה דלא מהני:

סעיף קטן יד
אם מת יירשנו שזה כאומר נכסי עליך אסורים והרי עכשיו אינם נכסיו:

סעיף קטן טו
אמר לחבירו ככרי כו' דכיון דאמר עלי עלויה שוויה הקדש ובי"ס גורסין ככרי זו ועיין בדרישה:

סעיף קטן טז
אומר קונם בשר עלי כו' מותר בתבשיל כו' ולפי מה שכתב מ"ו בסמוך בסימן רי"ז על הנודר מהבשר מותר רוטב ובקיפה ז"ל והאידנא אסור בשניהם דאזלינן אחר לשון בני אדם כו' ע"ש לפ"ז נלע"ד דהוא הדין בזה גם כן אסור בזמן הזה ועד"ר:

סעיף קטן יז
ואם אמר קונם בשר כו' או שאמר קונם בשר כו' כצ"ל כתב הר"ן דהטעם משום דהלשון בעצמו מוכיח כן דלשון שאני אוכל שאני טועם משמע שאוסר כל אכילה וטעימה הבאה מהם ולפ"ז אין חילוק בין נדר לשבועה נדרים דף נ"ג (וז"ל ב"י וטעמא דמילתא דכשאומר זה שוויה להה'יא בשר ויין חתיכה דאיסורא ואוסר בנ"ט כשאר איסורין אבל כשלא אמר זה לא אסר עליו אלא דבר הנקרא בשר או יין עכ"ל וכשאומר בשר או יין זה אינו אסור אלא בתבשיל שיש בו בשר או יין זה וק"ל עכ"ה:

סעיף קטן יח
אפי' הוא חדש פירוש ויש לו טעם ענבים:

סעיף קטן יט
זיתים וענבים שאני טועם וה"ה שאני אוכל וק"ל מ"ו:

סימן ריז

סעיף קטן א
ה"ג אם הוא במקום שקורין לצלי ולשלוק מבושל כו' וכ"כ בש"ע ובגמרא דלא קאמר אלא צלי שם קאי אברייתא דלא כתב בה לאיסור אלא צלי. אבל מדכתב רבי' אסור בו ובשלוק ואח"כ כתב מותר בהן דמ"ש בהן ר"ל בצלי ובשלוק ומ"ש אסור בו ר"ל בצלי וקשה למה לא כתב גם ברישא בקיצור אסור בהן אלא ודאי לא גרסינן ברישא ולשלוק וה"ק אם קורין לצלי מבושל אסור בו ומש"ה אסור ג"כ בשלוק אף ע"פ שאינו בכלל מבושל מסתמא מ"מ מדקורין במקום זה אפי' לצלי מבושל מסתבר לומר דגם שלוק בכלל מבושל ואם אין קורין צלי מבושל אז גם בשלוק מותר וק"ל:

סעיף קטן ב
אסור בו ובשלוק פרש"י והרא"ש מבושל יותר מדאי והר"ן כירש דכאן ר"ל בשיל ולא בשיל אבל מבושל יותר מדאי בכלל מבושל הוא בלשון בני אדם אף ע"ג דבעלמא בלישנא דגמרא קרי להו שלוק:

סעיף קטן ג
והרמב"ם כתב שהילכין אחר לשון בני אדם כו' נראה דלהכי הביא הך רישא דמילתא דהרמב"ם כדי לדייק ממנה דהאי דכתב הרמב"ם דביצה מגולגלת מותר ע"כ בסתם מיירי דלא ידוע לשון בני אדם בו דאי ס"ד בידוע לנו שביצה מגולגלת לא מקרי תבשיל בלשון בני אדם וקמ"ל דהולכין אחר לשון בני אדם הא כבר כתבו שהולכין אחר לשון בני אדם ומדהוצרך למכתב ביצה מגולגלת מותרת שמע מינה דסבירא ליה ביצה מן הסתם היכא דלא ידוע לשון בני אדם גם כן מותרת לכך כתב ול"נ דבירושלמי אסר אותה בהדיא והיינו מסתמא היכא דלא ידוע לנו לשון בני אדם וק"ל ועיין בב"י שתמה על רבינו למה הביא רישא דדברי הרמב"ם ומסיק ואפשר דהכי קאמר הרמב"ם כתב דהולכין אחר ל' בני אדם כו' בזה לא פליגנא דקושטא הכי הוא אבל מה שהתיר ביצה מגולגלת זה לא נהירא עכ"ל ואשר כתבתי הוא הנכון בעיני וב"י כתב דהרמב"ם איירי בביצה שנתגלגלה מעט ואינה קרושה אלא מחוממה בלבד ועושין אותה לרפואה ואין אוכלין עמה פת ולפיכך מותר בה והירושלמי איירי כשהיא קרושה כדרך ביצים צלויות או מבושלות והכי דייק לשון הרמב"ם עכ"ל:

סעיף קטן ד
כגון ריפות היינו חטין רכים שנכתשו (ולביבות הוא לשון הפסוק בשמואל ב' י"ג גבי אמנון ותמר ותלבב לעיני שתי לבבות ופי' רש"י הוא מעשה מרחשת עכ"ה):

סעיף קטן ה
שכבר ירד לתוך הקדרה קודם שירד לתוך האלפס שמבשלין אותו קצת תחלה קודם שמטגנין אותו באלפס.

סעיף קטן ו
מותר ביורד לתוך הקדרה כי היורד לקדרה אין דרך לתתו באלפס וי"מ אפי' אם אחר כך נתנוהו באלפס מותר כיון שירד תחלה לקדרה כי היורד לאלפס משמע שתחלת ירידתו לאלפס אשר"י:

סעיף קטן ז
מותר בנגמר בקדרה אף ע"פ שהיה תחלה באלפס אשיר"י.

סעיף קטן ח
אלא בכבוש של ירק דסתם כבוש של ירק הוא:

סעיף קטן ט
כבוש שאני טועם כו' (והטעם דכשאומר שאני טועם שאסור בכל מיני כבשים משום שאני טועם הוא ריבוי ובמ"ש ככוש הוא אוסר כבוש של ירק ובמה שכתב שאני טועם הוא מרבה שאר דברים שדומין לכבשים וכן בכולם עכ"ה). ז"ל מ"ו צ"ע אי מהני נמי

שאני אוכל כמו שאני טועם כדלעיל גבי בשר ויין כו' אי נימא דוקא לענין היוצא מהן מהני אני אוכל כמו אני טועם אבל לענין לאסור מן אחר לא מהני שאני אוכל אלא שאני טועם כלשון המשנה ודו"ק ונראה שאין לחלק שהמתני' לא הזכיר בשום מקום שאני אוכל והכל אחד הוא וק"ל עכ"ל וכן משמע מב"י שכתב בשם הראב"ד דהחילוק הוא בין טועם לאוכל משמע דלרבינו לא סבירא ליה כן:

סעיף קטן י

אסור אף בנכבשים בה וכ"ש במבושל בין נאכל חי או אינו נאכל חי מ"מ ירק חי מותר לאכול נ"ל מ"ו. וצ"ע דמלשון הגמרא לא משמע הכי דבר"פ הנודר מן הירק אמר ר"ע דהנודר מן הירק אסור בדילועין ופריך בגמרא עלה והא מן ירק נדר (דמשמע ירק הנאכלת) ומשני כדאמר ירקי קדרה עלי ודילמא ירק הנאכל בקדרה (פירוש ירק הנאכל ע"י כבישת קדרה הנקרא בל' בני אדם יותר ירק מירק המתבשל) ומשני באומר ירק המתבשל בקדרה עלי עכ"ל הגמרא עם פירוש הרא"ש הרי לפנינו דנאומר ירק קדירה עלי אינו נאסר בדבר המתבשל ומותר בדילועין הצריכין בישול לכן נראה דמ"ש רבינו דאסור אף בנכבשין בה ר"ל וכ"ש בהנאכלין חי אלא שק"ק מנ"ל לרבינו הא:

אסור אפי' בדילועין עיין בדרישה:

סעיף קטן יא

בראש וברגלים ובקנה כו' פירוש אף ע"ג דכל הני אינן נקראין סתם בשר אלא בשר ראש וכן כולן כל אחד שמו עליו:

סעיף קטן יב

כגון בימי הקזה כו' כתב הר"ן דהיינו דוקא באוסר על עצמו בשר ליום הקזה בלבד אבל אי אסר עליו הבשר ח' ימים או יותר דגים בכלל דאף על גב דלא איצטריך למיסרינהו משום ההוא יומא משום אינך יומי אסרינהו וב"י הביאו ועד"ר:

סעיף קטן יג

ותנא דקאמר כו' ר"ל רבי עקיבא ועיין בב"י שביאר פלוגתת התנאים בזה:

סעיף קטן יד

מהבשר מותר בשניהם עיין בדרישה: (אם לא שאומר קונם בשר עלי שאני טועם כו' ובס"א ראית' מוגה אם לא שאמר קונם זה בשר עלי או שאני טועם כו' והוא נכון עכ"ה:

סעיף קטן טו

אסור במקפה של גריסין מקפה הוא תבשיל עב של גריסין ומקפה כולל כל דבר קפוי ועבה ושום נמי קרוי מקפה ע"ש שממחין אותו במעט מים ונאכל בכך ר"ן: (תבלין שאני טועם וה"ה שאני אוכל רש"ל עכ"ה):

סעיף קטן טז
פירש רש"י מין כרוב עיין בפירוש רשב"ם בע"פ דף ק"י ע"ב:

סעיף קטן יז
פירש מי שלקות של כרוב ואף על גב דאמרינן לעיל בסימן רי"ו האומר קונם בשר עלי מותר בתבשיל של בשר ואם כן הכא כשנודר מהכרוב למה אסור במי שלקות דהיינו דומיא דתבשיל של בשר וצ"ל דהעיקר מהכרוב הוא נמי מי שלקותיה שהכרוב אינו טוב לאכילה בעין אלא העיקר שנאכל מהן הוא שלקות משא"כ בבשר:

סעיף קטן יח
ואינו אסור אלא בגדלים בגינה דבלשון בני אדם ירקות סתם הם ירקות גינה:

סעיף קטן יט
אם קורין לקום על שם החלב ר"ל שקורין אותה קומא דחלבא אסור בו והעיקר לעיל בסימן פ"ו ומשם יראה שהנודר מחלב אסור בנסיובי דחלבא שמי חלב הוא אחר שנתבשל שהוציא כל האוכל וכנ"ל עכ"ל מ"ו וע"ל בסי' פ"ח דשם כתב רבינו בשם רבי אליעזר דלא התיר הכתוב אלא החלב מבהמות הטהורים ולא מי חלב והיינו הקום משום דכל היוצא מן החי ולא נתפרש בתורה אסור. אפשר לומר דכוונתו כאן דאסור גם משום נדר כשנדר מההחלב וכמו דאמרינן לעיל בס"ס רע"ו בהנודר מן נבילה וטריפה:

סעיף קטן כ
נודר מן הקום מותר בחלב פי' אפי' בכל מקום ואפי' באתרא שקורין לקום קומא דחלבא דקום ודאי לאו חלב וכ"כ ב"י:

סעיף קטן כא
דגים שאני טועם כו' כן הוא גיר' מ"ו וכתב וז"ל בי"ס דג דגה שאני טועם כו' ואמת הוא שהאוסר עליו דג דגה אסור בשניהם דדג משמע גדול ודגה משמע קטנים בלשון בני אדם אבל דגים לבד נ"ל דלא צריך דג דגים (ובב"י מבואר שהוא נכון ע"פ פי' הר"ן ורבינו ירוחם ומסיק שרבינו אינו סובר כן ע"ש עכ"ה) שאף בדגים לבד נאסר הכל כי דגים משמעותו בין גדולים בין קטנים וכ"כ הרא"ש להדיא אבל בדגה לבד לכ"ע אינו נאסר אלא בקטנים ובדג דגה נאסר אף בשניהן לכ"ע עכ"ל. ומיהו יש לומר דלרבותא נקט דג דגה דאע"פ דמל' זה קצת משמע שלא נאסר עליו אלא הגדולים והקטנים ולא הבינונים קמ"ל דכולם אסר אלא דלפ"ז הול"ל בהדיא דגם בינונים אסורין וק"ל:

סעיף קטן כב
ובציר ומורייס היוצא מהדגים ז"ל מ"ו דוקא בציר ומורייס היוצא מהן קודם שנדר אבל היוצא מהן לאחר שנדר פשיטא דאסור כמו ציר של בשר לפי מה דאסרינן לעיל באומר בשר שאני טועם וכן הוא בגמרא סוף דף נ"ב. אבל קשה למה סתם כאן וכתב דמותר

בציר ומורייס ולעיל סתם וכתב דאסר בציר של בשר והיה נ"ל לומר דשאני ציר ומורייס דהן באין מכבישת דגים בחייהן ולית בהן טעם דג כ"כ כמו ברוטב של בשר שנכנס טעם הבשר בתוך הרוטב ע"י בישול. ולדמות זה למ"ש רבינו בשם הרא"ש בא"ח סימן ר"ב ור"ה דאם בישל פירות מברך על המרק כמו שמברכין על הפרי וכשסוחטין הירקות אינו מברך על מה שזב מהם אלא שהכל ע"ש בסימן ר"ה ור"ב:

סעיף קטן כג

הנודר מהתמרים מותר בדבש תמרים ז"ל רמ"א בש"ע אע"ג דשם תמרים עליו ונקרא דבש תמרים מ"מ הואיל שנשתנה צורתן ממה שהיה תחילה מותר בו משא"כ בקומא דחלבא ועוד דמה שנקרא דבש תמרים אינו אלא להבדיל משאר דבש והוא מדברי הרשב"א והר"ן וב"י הביאם:

סעיף קטן כד

הנודר מהיין אסור בקונדיטון כו' (ומבושל ר"ל במבושל לבד בלא בשמים כי זהו ל' המשנה הנודר מהיין אסור בקונדיטון ובמבושל עכ"ה) עיין בדרישה:

סעיף קטן כה

אע"פ שרוב סיפוקו מאחד מהן ויהיב בגמרא טעמא דלא אזלינן בתר רובא משום דספק איסורא לחומרא כלומר כיון דאיכא דמסתפקי מיניה אע"ג דמיעוטא נינהו איכא לספוקי דלמא אף ממנו נתכוון לנדור ב"י ועיין מ"ש לעיל סימן ר"ח ועיין בדרישה:

סעיף קטן כו

או שאמר עללתא הוא תרגום של תבואה:

סעיף קטן כז

חוץ מחילקא וטרגיס וטיסני פי' חילקא אחד לב'. טרגיס א' לג'. וטיסני אחד לארבע רש"י. וצ"ע דהב"י מייתי הברייתא דכתב בה נמי חוץ מאורז בדברי רבי מאיר ולמה השמיטה רבינו:

סעיף קטן כח

וחכמים אומרים שאינו אסור אלא בחמשת המינים ונ"ל דחכמים נמי מודים בחילקא וטרגיס וטיסני וצ"ע כי הרמב"ם לא הזכיר בספרו מ"ו. והיה נלע"ד דדוקא לר"מ דס"ל דבכלל דגן ר"ל גם מיני קטניות ס"ל חוץ מחילקא כו' דאל"כ למה דקדק בנדר ולומר דגן אם לא למעט חילקא ור"ל כל זמן שהוא שלם בדגנו משא"כ כשהוא נפרך דאין עוד שם הראשון דגן עליו. אבל לחכמים דס"ל דהנודר מהדגן לה' מינים דוקא כיון ששם דגן נקרא עליהם א"כ מהיכא תיתי למעוטי חילקא וק"ל: (או מהמזון אז אסור בה' מינים אע"פ שאין רגילין לעשות פת מכל דבר מאחר שלא אמר לשון פת וק"ל עכ"ה):

סעיף קטן כט
ואם אמר כל הזן עלי אסור בכל וכתב הר"ן דהיינו דוקא כשאוסר עליו זמן מועט דיכול לעמוד בו אבל לעולם לא הוי נדרו נדר כלל שא"א לקיימו ודוקא מי שאמר כל הזן עלי שכל הדברים זיינ קצת אבל אי לא נדר אלא מן המזון אינו אסור אלא בה' מינים משום דזייני וסעדי ליבא:

סעיף קטן ל
חוץ ממים ומלח משום דלא זייני כלל:

סעיף קטן לא
קונם חטה שאני טועם אסור לאפות ז"ל ב"י לשון רבינו אינו מדוקדק דהול"ל אסור באפויה ובסמוך מותר באפויה כי כן הוא לשון הברייתא עכ"ל ויש לתמוה עליו דברייתא זו היא ס"פ הנודר מן המבושל ושם הוא בהדיא בל' הוה אסור לאפות ומותר לאפות ופי' הר"ן אסור לאפות דאדעתיה דהכי אמר חטה כדי לאפות דחטה גרגיר א' משמע וז"ל רש"י שם פת חטה מקרי דחד גופא נמי הוא אבל חטים משמע לכוס מפני שאדם כוסס חטים חלוקין ביחד עכ"ל. אבל באמת גם שם אינו מדוקדק דאף לטעם הר"ן לא אסר עליו האפויה אלא שאני טועם:

סעיף קטן לב
גריס שאני טועם כו' הטעם כמו בחטה הנזכר:

סעיף קטן לג
ומותר בגדיים וטלאים בחלב כו' וקשה דאמריבן לעיל ס"ס קע"ז הנותן מעות לחבירו לקנות בהן פירות כו' רשאי ליקח בהן כל מה שירצה אפי' בעלי חיים ובלבד שלא יקנה לא כסות ולא כלים משמע דכל מודי הוא בכלל פירות חוץ מכסות וכלים ושמא יש לחלק בין נדרים לענין מקח וממכר דבנדרים דהולכין אחר ל' בני אדם הני לאו בכלל פירות נינהו גם י"ל דשאני כשאומר פירות השנה דמשמעותו שפירות של שנה זו אינם מתקיימין לשנה אחרת כגון פירות האילן והאדמה ומתחדשים בכל שנה ושנה משא"כ בגדיים וטלאים שמתקיימים גם לשנה האחרת. גם נולדים לה' חדשים ואינם מיוחדים בכלל פירות השנה הגדילים בשנה פעם א' והם גדילים ב"פ בשנה וכ"ש חלב וביצים וגוזלות. וכסות וכלים ג"כ אינן מהנולדים בשנה שנה:

סעיף קטן לד
ואם אמר גדולי שנה עלי אסור בכולן וכתב הר"ן דוקא שלא אסרן עליו אלא זמן שהוא יכול לעמוד בו כדלעיל ועיין בדרישה: (ומותר בכמהין ופטריות ז"ל רבי' יונה בפרק כיצד מברכין כמהין נקראין אותן שמצוין על הקרקע ונבראים משומן הארץ. ופטריות

הן מין אחר שגדילים לפעמים בעצים ע"כ אם אמר מנהר פלוני ר"ל שלא אמר מהמים הנמשכין כו' אלא אמר סתם אני נודר מנהר פלוני או ממעיין פלוני וק"ל עכ"ה):

סעיף קטן לה
הנודר מהבית אסור בעלייה כו' וכן הוא לקמן בח"מ ס"ס רי"ד לענין מקח וממכר ועמ"ש שם ליישב הגמרא אהדדי והטעם לפי שעלייה הוא בכלל בית ובית אינה בכלל עלייה:

סעיף קטן לו
ואסור ליכנס לעיבורה פי' התוס' תוך ע' אמות ושיריים (ושיריים הוא ד' טפחים עכ"ה) ועמ"ש בא"ח סימן שנ"ט:

סעיף קטן לז
אלא מן האגף ולפנים פי' מסגירת הפתח ולפנים ואגף כמו הגפת דלתות אבל על האגף דהיינו עובי המפתן אינו אסור רש"י:

סעיף קטן לח
ואם אמר מיורדי הים לאחר ל' יום עלי כו' ר"ל שלאחר ל' יום לא אהנה ממי שהוא עתה מיורדי הים:

סעיף קטן לט
אע"פ שלאחר ל' יום כשחל הנדר הוא מיורדי הים דבתר השתא אזלינן והר"ן חולק על דין זה ועיין בב"י:

סעיף קטן מ
נדר מרואי החמה בין באדם בין בבהמה מ"ו.

סעיף קטן מא
נדר משחורי הראש אסור בקרחין כו' כצ"ל וכן הוא בהדיא במשנה וכתב ב"י שט"ס הוא בספרים שכתוב בהן מותר ע"ש:

סעיף קטן מב
שאין נקראין שחורי הראש אלא אנשים וכתב הר"ן מדלא קאמר מבעלי שער אלמא אפי' קרחין בכלל ולגבי בעלי שיבה נמי ל"ד קאמר כיון דהוי להו שערות שחורות ומש"ה אמר דכי קאמר שחורי ראש לאותם שאדם מתאר אותם בשחורי הראש נתכוון דהיינו אנשים דמשום דזימנין מיכסו ראשיהון וזימני מיגלו א"א לתאר אותם לא במכוסי ראש ולא במגולי ראש ונקראין שחורי הראש לפי שרובן של אנשים ראשן שחור אבל נשים כיון שלעולם מיכסו במכוסי הראש (וקטנים לעולם מגולי הראש עכ"ה) אדם מתאר אותם עכ"ל:

סעיף קטן מג
הנודר מן הילודים או מן כו' דאמרינן דעתו הוה אמי שדרכו להוולד:

סעיף קטן מד
בין באותן שיולדו אח"כ תו' ואע"ג דהוה דבר שלא בא לעולם וכתבתי לעיל בסימן רט"ו בדרישה לענין מי שנדר ליתן מעשר מן הריוח דיכול לחזור בו מן הריוח כיון שלא בא לעולם ואפשר דזה נקרא יותר בא לעולם כיון דודאי יבא דדרך העולם בכך:

סעיף קטן מה
אסור בישראל ובכותיים שגם הם מצווים ועושין בשמירת שבת:

סעיף קטן מו
נדר מעולי ירושלים אסור בישראל ומותר בכותיים דמצווים ואינם עושין כלומר שהכותיים גרים ומצווים לעלות אבל אינם עולים ועולים להר גריזים ברגל במקום ירושלים ומזה משמע דאם נדר מעולי רגלים אסור גם בכותים ולא אמעוט אלא מעולי ירושלים וק"ל עכ"ה) גם באוכלי השום כתב ב"י דיש נוסחאות שגורסים שמותר בכותיים שאינן מקיימין תקנת עזרא ועיקר ע"כ:

סעיף קטן מז
נדר מבני נח אסור בנכרים כו' דכיון דאיקדש אברהם אתקרו על שמיה כלומר ולא ע"ש נח גמרא:

סעיף קטן מח
ומותר בנכרים אפי' בבני ישמעאל ועשו דכתיב כי ביצחק יקרא לך זרע (ולא בישמעאל ומדלא כתב יצחק אלא עכ"ה) ביצחק ולא כל יצחק

סעיף קטן מט
אסור במולי נכרים דאין שם הערלה קרויה אלא לנכרים ומייתי לה בגמרא מקראי: (אסור בערלי ישראל ר"ל כגון שמתו אחיו מחמת מילה עכ"ה):

סימן ריח

סעיף קטן א
והיה ריחו קשה עליו ונדר והרמב"ם כתב והזיע והיה ריחו קשה ועד"ר:

סעיף קטן ב
היה לבוש בהן כו' והרמב"ם כתב היה לבוש בגדי צמר ונצטער בלבישתו ונדר כו' והוא מל' רבי יודא בברייתא דאמר היה לבוש צמר והצר כלומר שהיה המלבוש צר ונצטער (בלבישתי) בו ופסק הרמב"ם כוותיה אבל אם לא היה הוכחה דמלבוש שעליו צר היה אסור אפי' בטעינה אבל הרא"ש כתב דל"ד קאמר ר"י והצר דה"ה בנודר סתם אין במשמע אלא ללבוש דכל היכא דליכא הוכחה דריחו רע או זיע לבישה במשמע ולא טעינה וכ"פ הר"ן וב"י הביאו ע"ש.

סעיף קטן ג
היו מפצירין בו ליקח בת אחותו נקט בת אחותו משום דמצוה הוא כדאמרינן הנושא את בת אחותו עליו הכתוב אומר אז תקרא וה' יענה עכ"ל ר"ן ס"פ הכונס ומפרשים התוס' דטעמא משום דרוב בנים אחר אחי האם נמצאת היא בת גילו: (אלא לשם אכילה ושתייה פי' הנאה מרובה עכ"ה):

סעיף קטן ד
ומותר גם באכילה ושתייה כ"כ הרא"ש וכתב ול"ד לרישא דאישות בכלל הנאה היא עכ"ל ב"י ומ"ו ר"ל בכלל מה שנדר קונם שהיא נהנית לי ועד"ר.

סעיף קטן ה
ואסר ראובן הנאת חרישתה כו' ר"ל הואיל וסירב להשאילה לו:

סעיף קטן ו
הוא אסור ושאר כל העם מותר כו' דודאי כי נדר אדעתא דנפשיה נדר ולא אדעתא דעלמא:

סעיף קטן ז
ואם אין דרכו לחרוש בעצמו הוא מותר לחרוש בה כו' זהו גירסת הרא"ש אבל גי' הספרים והרמב"ם והר"ן דהואוכל אדם אסורין כשאין דרכו לחרוש בעצמו ועיין בב"י שכתב שכן הוא העיקר:

סימן ריט

סעיף קטן א
מי שנדר כו' לישא אשה כו' ר"ל שהתפיס בדבר אחר שאמר דבר פלוני אסור עלי אם לא אשא אשה דאל"כ הוי לשון שבועה ואינו נדר כלל:

סעיף קטן ב
אין מחייבין אותו לישא כו' לענין נדר ר"ל אין מחייבין אותו לישא או שיהא אסור באותו דבר שהתפיס בו עד שימצא הראויה לו:

סעיף קטן ג
מי שאסר עליו שום דבר כו' עיין בדרישה:

סימן רכ

סעיף קטן א
שאני (טועם היום כו' דהיום לא משמע אלא עד שיגמור אותו יום דהיינו עד שתחשך ר"ן בב"י עכ"ה): וצריך שאלה לחכם אבל א"צ פתח (משא"כ בנודר יום א' וק"ל עכ"ה):

סעיף קטן ב
כגון ללמוד או לקיים שום מצוה כו' דשם בגמרא מסיק דלא משום האי טעמא לחוד צריך שאלה אלא גם משום דקנסינן ליה כיון שנדר והנודר כאילו בונה במה כו' וכתב הרא"ש וממילא אם היה לנדרו לדבר מצוה דלא שייך לקונסו א"צ שאלה מה"ט דגזירה לחוד. ומיהו רבינו דלא כתב מזה כלום נ"ל דס"ל דבמקום מצוה לא גזרו.

סעיף קטן ג
דינו כהיום שמותר בלילה ר"ל אם יתחיל לעשות ביום שמותר בלילה של אחריו וק"ל:

סעיף קטן ד
ולילה שבינתיים ר"ל שאסור ג"כ בלילה שבינתיים דכיון שהתחיל נדרו לא פקע עד עבור זמנו ואם עמד בלילה והתחיל הנדר אסור ובלילה וביום שלאחריו ובלילה שנייה אשר"י מ"ו:

סעיף קטן ה
היה עומד באמצע השבועה וה"ה קודם לכן: (ויום שבת הבא ג"כ אסור ר"ל יום שבת ממש והיינו משום שהוא בכלל השבוע ואת"כ מותר בלא שאלה דכולי עלמא ידעי שפיר להפריש בין שבוע זו לשבוע אחת כ"כ רבי' ירוחם עכ"ה:

סעיף קטן ו
או שבוע סתם אסור מע"ל פי' ז' ימים מע"ל:

סעיף קטן ז
היה עומד בתוך החדש ואמר חדש זה וכו' וכתב ב"י ז"ל רבינו השמיט דין אמר חדש או חדש סתם אסור מיום ליום ולא ידעתי למה דהא תנן כו':

סעיף קטן ח
אפ"ה מותר בו כיון שלשון כו' וכ"ש אם נדר לעשות קודם ר"ח שצריך לקיימו קודם יום ראשון רמ"א.

סעיף קטן ט
ושנה זו מונין מתשרי דכך הוא לשון בני אדם דהא קורין אותו ר"ה:

סעיף קטן י
אסור שלשה עשר חדשים דוקא אם קדם הנדר לחדש העיבור אבל אם עמד בניסן של שנה מעוברת ואמר שנה אחת פשוט שאינו אסור אלא עד י"ב חדש ועיין בדרישה:

סעיף קטן יא
עד ר"ח אדר הראשון דעד משמע מההתחלה: (עד סוף אדר כו' כתב הרא"ש דטעמא דלשני אדרים חשיב חד ירחא ב"י עכ"ה):

סעיף קטן יב
והרמב"ם חילק דהיינו דוקא שאינו יודע כו' פי' דכשאינו יודע ודאי כוונתו היה עד ר"ח הראשון ולא חל הנדר כלל אחדש אדר משא"כ כשאומר עד סוף אדר דאף שג"כ לא ידע שהשנה מעוברת מ"מ כיון שהנדר התחיל לחול אר"ח אדר שוב אינו פוסק עד כלות אדר השני:

סעיף קטן יג
או עד פני הפסח דמפרש פני הפסח דמתפני פסחא:

סעיף קטן יד
עד הקציר בתבואה עד הבציר שייך בענבים עד המסיק שייך בזיתים:

סעיף קטן טו
להחמיר כגין שהלך למקום שממהרין הקציר או להקל כו' למקום שמאחרים אותו כצ"ל וכן עיקר וכן משמע מלשון הרא"ש דנדרים דף ס"ב ע"ב וה"פ להחמיר כגון שבמקום שנדר מאחרין נמצא כשהוא הולך אחר מקומו הוא חומרא דהא במקום שהולך שמה ממהרין:

סעיף קטן טז
ובירושלמי מיבעיא רצה לומר אם אמר עד שיהא משתה בני או עד פני:

סעיף קטן יז
אם חשוב זמנו קבוע או כיון שבידו לאחרו לא כולי כן הגיה מ"ו וכתב כאשר הגהתי כן הוא בירושלמי וכן הוא מוכרע עד כאן לשונו ור"ל אם חשיב זמנו קבוע ואסור עד שיעבור משתה בנו או כיון שבידו לאחרו לא חשיב קבוע ואינו אסור אלא עד שיתחיל משתה בנו כדאמרי' לעיל בסמוך גבי קציר: (עד שיכנסו בכלכלות פירוש לא שיקוצו כו' כצ"ל עכ"ה):

סעיף קטן יח
ובגולה ששים יום פירוש אם נדר בא"י אסור עד ז' במרחשון וס' בח"ל. וכן אם אמר עד שירדו הגשמים כו' י"ז במרחשון ושבעים בגולה כך פירושו: (עד הגשמים כו' דמשמע ירידת הגשמים ומשמע לשון רבים ומיעוטן שנים מש"ה אסור עד שתרד רביעה שנייה אבל עד הגשם משמע לשון זמן גשם ולשון זמן רביעה ראשונה ב"י עכ"ה):

סעיף קטן יט
רבי יהודה אומר קונם יין שאני טועם עד שיהא הפסח כצ"ל כן הגיהו ב"י ומ"ו (וכן מוכרח דאל"ה פשיטא דאינו אסור אלא עד שיגיע וכן פירש הר"ן עכ"ה) ור"ל אף על גב דלעיל אמרינן דבנודר עד שיהא פסח עד שיצא קאמר והוא הדין לשבת ולצום ולכל שזמנו קבוע ה"מ משאר דברים אבל אומדין דעתו שלא רצה לבטל בנדרו מצות ד' כוסות

ומצות אכילה ושתיה בעי"ה וכן מצות אכילת שום בליל שבת מתקנת עזרא כו' ע"ש:
(שלא נתכוין אלא עד שעה כו' כצ"ל):

סעיף קטן כ
אינו אסור אלא עד ליל הצום (דהיינו יום כיפורים עכ"ה) ז"ל הר"ן כי קתני עד לילי צום ל"ד שהרי אוכל הוא מבערב אלא עד סעודה שליל צום ע"ש בד' ס"ג:

סעיף קטן כא
דרבנן פליגי בזה על כו' ר"ל דרבנן ס"ל שאין חלוק בשאר דברים לדברים הללו אלא שאם אמר עד שיהא צריך להמתין עד שהזמן עבר:

סעיף קטן כב
אסור בי"ט האחרון ר"ל (אסור נמי ביום שמיני עצרת עכ"ה) אע"פ שהוא רגל בפני עצמו ואינו בכלל החג קמ"ל שהוא בכלל:

סעיף קטן כג
עשתה לפני הפסח מותר כו' ולא אמרינן שה"ק מה שאת עושה עד הפסח יהא קונם עלי לעולם:

סעיף קטן כד
אסור ליהנות לו לעולם כו' ולא אמרי' שה"ק מה שאת עושה יהא קונם עלי עד הפסח:

סעיף קטן כה
ואם נהנית לו לוקה פי' האשה ר"ן והרמב"ם פי' שהבעל לוקה ועד"ר:

סעיף קטן כו
ואפילו לא הלכה פי' שאינה רוצת לילך:

סעיף קטן כז
שמא תלך אח"כ ותעבור למפרע ז"ל מ"ו צ"ל דוקא בנדרים דקילי הוא דאמרינן בתנאיה לא מזדהרי אינשי כדאיתא בפרק אלו מותרין אבל גבי גיטין פסק הרא"ש בריש המגרש דכל תנאי שיש בידה לקיימה מותרת להנשא מיד ולא חיישינן שמא תעבור על התנאי ודו"ק וע"ל בא"ה בסימן קמ"ג:

סעיף קטן כח
אע"פ שעבר התנאי ר"ל אף על פי שהלך האיסור שבא מחמת התנאי:

סעיף קטן כט
הלכך אחר הפסח מותרת ליהנות לו כלומר כיון שלא נהנית קודם הפסח מותרת אחר הפסח לילך וליהנות לו ועיין בדרישה:

סעיף קטן ל
ומותרת לילך ולהנות אחר הפסח פירוש אם לא הלכה לפני הפסח. וכאן לא אמר שאסורה לילך לפני הפסח שמא תהנה ממנו אחר הפסח דההליכה הוא התנאי וההנאה

הוא הנדר ואדם נודר ועומד לקיים נדרו אבל לפני זה קאמר שפיר ואפילו לא הלכה אסורה ליהנות שמא תלך שההליכה הוא התנאי ואינה נזהרת בתנאי נדר:

סימן רכא

סעיף קטן א
בכל דבר שמשכירין כיוצא בו כו' דכיון דדרך להשכיר כיוצא בהם והוא מוחל לו השכירות באותן הדמים הוא יכול לקנות איכל נפש והוא הדירו מהנאה המביאה לידי מאכל אשר"י:

סעיף קטן ב
כגון נפה וכברה שמתקן על ידן המאכל:

סעיף קטן ג
אפילו שק להביא בו פירות ר"ל שאין המאכל מתוקן בכך אלא להביא אליו בלבד אפ"ה אסור:

סעיף קטן ד
וטבעת להראות בו כו' כדי שיהא נראה חשוב ויתנו לו מנה יפה וכתב ב"י שגם ע"י רכיבת הסוס יראה לאדם חשוב ע"ש אבל לכאורה נראה דע"י רכיבת סוס ימהר לבא שם דומיא לעבור דרך שדהו וב"י דוחה זה ע"ש: (ועמד אחד ופרנסה כו' ר"ל ובא המדיר ופרע לאותו אחר אבל אם המדיר רוצה לזונה זה יתבאר בסמוך בשם ר"ת דאסור אם לא בפניו עכ"ה):

סעיף קטן ה
שאפשר שהיתה מצמצמת אם לא היתה מצאה מי שימציא לה מעות אף ע"ג דבפסקו לה ב"ד איירי מ"מ היתה מצמצמת דלא ליקרו לה רעבתנותא אבל גבי ש"ח אפילו חנן מודה דלא איבד מעותיו דהנאה גמורה היא הואיל ולא היה יכול לפטר בשום ענין כ"כ התוס' בפ"ב דכתובות בשם ר"ת:

סעיף קטן ו
ורש"י פי' שכל חוב יכול לפרוע בשבילו שאע"פ שע"י שפרע זה מיפטר הוא מחובו מכל מקום מ"ה לא מיתסר שאינו אלא גרמא בעלמא ואין זה מחשב הנאה הואיל שאינו מחויב לחזור ולשלם לו מה שפרע בשבילו:

סעיף קטן ז
ואפילו היה לו משכון ביד המלוה ר"ל והשתא הוי הנאה גמורה ואין זה גרמא בעלמא שהרי הוא זכה עכשיו במשכונו שהרי הוא חייב להחזיר המשכון ליד הלוה מטעם דא"ל הוינא מפייס ליה ומחיל ויהיב לי משכוני מ"מ לא מיחשב ג"כ' הנאה מטעם זה דא"ל הוינא מפייס כו' ועיין מ"ש עוד בדרישה:

סעיף קטן ח
ומסקנת א"א הרא"ש ז"ל כר"ת עיין בב"י שכתב שאדרבה מדברי הרא"ש יראה שאינו סובר כר"ת ואני הוכחתי בס"ד בק"ש בח"מ סימן קכ"ח דס"ל כר"ת מפסקיו דנדרים וב"י לא הביאו ונדחק ב"י בשיטת סוגיא דגמרא ולפי מ"ש שם א"ש הכל ע"ש:

סעיף קטן ט
ועבדיו הכנענים כ"ש העבריות:

סעיף קטן י
דכיון שזן אותם לפניו ואינו אומר ר"ל הואיל שזן אותם בפני הבעל והבעל לא אומר לי שיזון אותם ודאי כוונתו שזנם דרך מתנה דאילו היה בדעתו שהבעל ישלם לו לא היה זנם בלא ציוויו הואיל שהוא בפניו:

סעיף קטן יא
אבל בענין אחר לא דאז הוי הלואה והבעל מחוייב לחזור ולשלם לו והוי הנאה ואין להקשות דהכא קאמר בשם ר"ת שאם אין הבעל לפנינו דהוי דרך הלואה ואסור לזונם ולעיל בסמוך כתב בשם ר"פ שיכול לפרוע חוב של מזונות ואין איסור בדבר וכן קשה דברי הרא"ש אהדדי שלעיל כתב רבינו שסבר כר"ת והכא הביא אלו מפרשים בפסקיו וי"ל דהכא מחשב הנאה שהבעל היה מחויב לשלם לו מה שהלוה להם אילו לא היה הבעל לפנינו שהזנם יכול לומר אני ראיתי בדחקה שדיחקה את עצמה יודע אני בבירור שא"א שהיתה מצמצמת והבעל א"א להכחישו שהרי לא היה לפנינו אבל לעיל כשהוא פורע לאותו שהלוה לה אינו יכול לטעון בודאי שא"א שהיתה מצמצמת שהרי הוא לא הלוה לה כלום ויכול הבעל לטעון אינו מחויב לשלם לך כלום שאם לא פרעת לאותו שהלוה לה אני לא הייתי מחוייב לשלם לר כלום שהייתי אומר לו לא היה לך ללוות לה שאם לא הלוית לה אפשר שהיתה מצמצמת את עצמה והא דקאמר הכא ולא הוי הנאה כיון שאם לא היה זונה היתה מצמצמת כו' היינו דוקא בצירוף מ"ש תחילה כיון שהיה בפנינו ולא אמר כלום דמוכח מינה דבמתנה זנם וקאמר שמטעם זה לא מחשב הנאה אם נותן לה דרך מתנה הואיל שיש שום צד שהיה הבעל פטור ממזונותיה ודו"ק:

סעיף קטן יב
אבל לחנן ר"ל דאמר הפורע חובו של חבירו אפי' בעקפיו מותר בכל ענין פירוש אפי' אם לא היה הבעל לפנינו ואין הבעל נותן לה צרכה וב"י תירץ דחנן לא אמר הכי אלא בפורע חובו אבל במודר הנאה הרי מ"מ מהנהו אי לא משום הני טעמי שזן אותם בפניו כו' עיין שם שהאריך:

סעיף קטן יג
אבל אסיר לזון בהמתו בין טמאה כו' פי' הר"ן אפילו זונה יותר מכדי פיטומה דגרע לה דהא אינה עומדת לאכילה אלא למלאכה וכיון דמיפטמ' טפי לא עבדא שפיר ונמצא דאין הבעל נהנה כ"כ אפ"ה אסרו רבנן ע"ש דף ל"ח ע"ב:

סעיף קטן יד
דכיון דמותר ליטול שכר עליה ואע"ג דכתיב ואותי צוה ה' בעת ההיא וגומר כאשר צוני ה' אלהי תה אני בחנם אף אתם בחנם מכל מקום על מקרא מותר לקבל שכר שנוטל שכר פיסוק טעמים כלומר שכר שמלמדים להם הטעמים דטעמים לאו דאורייתא נינהו וקטנים שדרכם ללמוד מקרא יש עוד היתר אחר דנוטל מהם שכר שימור: (אבל מלמדו מדרש ובגמ' מסיים אבל מלמדו מדרש הלכות ואגדות עכ"ל ופירש הרא"ש מדרש ספרא ספרי הלכות הלכה למשה מסיני אגדות שהסמיכום על הפסוקים עכ"ה):

סעיף קטן טו
והאידנא שנוטלין שכר גם על המדרש כמ"ש הרא"ש בבכורות בשם ר"י מותר ולקמן בסימן רמ"ו הביאו משום שכר ביטול דמוכח משום כדי חייו:

סעיף קטן טז
וכוס ששותין כשיוצאין מב"ה פי' הרא"ש שהם מים חמין כדאמרינן בפרק כירה רחץ ולא שתה מים חמין דומה לתנור שהסיקוהו מבחוץ ולא מבפנים והנאה מועטת הוא עכ"ל:

סעיף קטן יז
בתו בוגרת ומדעתה כתב הר"ן טעמא קא יהיב למילתיה כלומר מש"ה שרי דהא מדעתה הוא דכיון דבגרה אין לאביה רשות בה א"נ כי אמר מדעתה למעוטי דעתו דחתן שאם עשאו שליח לדבר עמה על עסקי נשואיה אסור דהא קא מהני ליה:

סעיף קטן יח
מותר לישא בתו ר"ל (שישא שמעון בתו של ראובן עכ"ה) אפי' קטנה. אע"פ שפוטרו מחיוב מזונותיה כו' (כמבואר בא"ה סימן ע"א שכל אדם חייב לוון בניו ובנותיו עכ"ה) שהרי גדולה מזו אמרו שמותר למדיר לזון בניו של מודר אע"פ שעודם ברשותו כ"ש שיכול לפרנסה אחר שנישאת שחייב במזונותיה גמרא ופירושו דמותר לישא בתו הוא שמעון מותר לישא בתו של ראובן אע"פ שמהנה לראובן בזה מנכסיו במה שמפרנס לבת אשתו. ולא הוה צריך למנקט בבא בפני עצמו לאמר ואם נכסי שמעון אסורין עליו אראובן אלא ברישא דקאמר דאם נכסי ראובן אסורין על שמעון הול"ל דאסור להשיא בתו לשמעון והוא מותר לישא בתו דשמעון אע"פ שמהנה לשמעון מנכסיו במה שפטר לבתו שלו ממזונות אלא כיון שהתחיל באיסור השאת בתו לשמעון רצה לסיים בה דבכה"ג מותר להשיא בתו לשמעון וק"ל:

סעיף קטן יט
בין שנכסי בעל אבידה אסורין למחזיר אע"ג דמהני ליה פרוטה דרב יוסף:

סעיף קטן כ
אלא מחזיר לו בחנם ר"ל בדין זה א"צ שיפול הנאה להקדש אלא יכול להחזירו בחנם (אבל אה"נ שאם בעל אבידה אינו רוצה לקבל בחנם שתפול הנאה להקדש עכ"ה) לכך חזר וכתב מחזיר לו בחנם ב"י:

סעיף קטן כא
על בעל אבידה צריך לקבלו היינו לומר דבכה"ג א"צ שתפול הנאה להקדש דשפיר יכול לקבלו ואסור להניחו ביד בעל האבידה כדי שלא יהנה מנכסי מחזיר אבל אה"נ שאם המחזיר אינו רוצה לקבלו שתפול הנאה להקדש: (לצוות לו מלשון כל העולם לא נברא אלא לצוות לזה או פירוש לחבר לו כמו צוותא בעלמא עכ"ה):

סעיף קטן כב
אלא מבקרו מעומד דארעי הוא והולך לו במהרה:

סעיף קטן כג
אפי' אם יש רופא אחר כו' דלא מכל אדם זוכה להתרפאות:

סעיף קטן כד
ואפי' אם אין דרך ליתן שכר לרופא דמ"מ מהנהו אבל גופו מצוה קעביד גמרא:

סעיף קטן כה
אבל יכול לומר סם פלוני כו' דהנאה ממילא אתיא ובלבד שיהא הסם עבעל הבהמה ב"י:

סעיף קטן כו
והיא תמות אם לא יעשנו משום דהוי כמחזיר לו אבידתו:

סעיף קטן כז
ואם מת יכול להביא כו' משום דאין הנאה למתים וע"ל סימן שנ"א דתכריכי מתים מותר לעשותן מכלאים:

סעיף קטן כח
יכול ראובן שיכנס לו ולישב כו' דלא אסר הנאתו אלא על שמעון ולא על בריה ולא אמרינן שמה שעושה לבנו הוי הנאה לאביו:

סעיף קטן כט
ואם נכסי שמעון אסורין פי' ששמעון הדיר לראובן.

סעיף קטן ל
אבל לא מיושב כיון דאפשר לקיים הביקור בעמידה לא יתהנה ראובן מנכסי שמעון בישיבה גמרא אבל מעומד מותר דמחיותיה לא אדריה והיכא דמבקר אסר אנפשיה נכסי

החולה אסור לכנוס אצלו כלל אפי' לעמוד עליו ר"ן דהא לא שייך הך טעמא דמחיותיה כו':

סעיף קטן לא
חלה בנו אינו נכנס כלל לפי שביתו של שמעון אסור בהנאה על ראובן וקמתהני בדריסת הרגל ונהי דמחיותיה לא אדריה אבל מחיותיה דבריה אפשר דאדריה ובחיותיה פירש רש"י דבר שחיות תלוי בה כגון ביקור חולים (וכמו שארז"ל כל המבקר את החולה גורם לו שיחיה עכ"ה) ע"ש דף ל"ט:

סעיף קטן לב
ובקטנה בימות החמה ר"ל אף בקטנה לאפוקי בימות הגשמים דקטנה לא והא דקאמר אבל לא איפכא היינו לומר דקטנה בימות הגשמים הוא דאסור מפני שמהנהו אבל גדולה בימות החמה שרי דהא לא מהנהו ליה.

סעיף קטן לג
ומזיע עמו אף בקטנה דבזיעה בעלמא ליכא תוספת חום:

סעיף קטן לד
ומיסב עמו במטה כו' פי' ולא חיישינן שמא יישן עמו במטה או יאכל עמו בשלחן אחד:

סעיף קטן לה
ואם דרך שב"ה חוזר וממלא הקערה לאחר כו' וה"ה אם היה בתחילה כ"כ בקערה שהמותר חוזר לב"ה מותר ר"ן והטעם שהרי אינו נהנה אף שיאכל משל חבירו שהרי בלא"ה נותנין להם כל צורכם לאכול אשר"י:

סעיף קטן לו
ולא ימכור לו ולא יקנה ממנו ר"ל זבינא מיצעא ע"ד שנתבאר בריש סי' רכ"ז:

סעיף קטן לז
ולא ישאילנו ולא ילינו ולא ישאל כו' ואפי' אם אחר מודר מחבירו נמי אסורין זה בזה בכל הני דגזרינן לשאול אטו להשאיל וללוות אטו להלוותו כו' גמר' (אם נשאר לו בו תפיסת יד ר"ל ששייר לעצמו כל שהוא בגוף המרחץ עכ"ה):

סעיף קטן לח
פורע עליו אפי' המס כצ"ל:

סעיף קטן לט
וי"א שאפי' אם פירשו בפירוש אינו יכול כו' דכיון שאינו ל' הקדש ממש הוא אלמוהו כח דשוכר אבל בבבא קמייתא שאינו אוסר המרחץ על השוכר אלא על שמעון דעלמא גם הי"א והרא"ש מודים נ"ל וכן משמע בש"ע: (שמעון מודר הנאה ממני האי מודר צריך לנקוד במלאפו"ם ור"ל שמעון נידר ממנו עכ"ה):

סעיף קטן מ
וה"ה נמי אם יש לשמעון הרבה כו' והא דקתני ואין לו מה לאכול אורחא דמילתא קתני אשר"י:

סעיף קטן מא
וחוזרים ונטלן שכרן מזה פי' אם ירצה:

סעיף קטן מב
כל הזן לפלוני או עושה עמו אינו מפסיד נראה דבזה צריך ליתן לו כל דמי מה שנתן לו דלא שייך ל' שליחות בל' רבים דאמר כל הזן כו' ודוקא אם אמר נגד חנוני או פועל שהוא יחיד שייך לומר שכיון שיהיה שלוחו וכ"כ הוכחתי לקמן סימן רל"ה:

סעיף קטן מג
כל השומע קולי יזון לפלוני נ"ל דג"כ מסיים לומר ולא יפסיד וק"ל:

סעיף קטן מד
והיה הבן משיאו לבנו כנ"ל:

סעיף קטן מה
אלא אמר יבא אבא ויאכל אם תרצה פי' אם אמר כדי שיבא ויאכל דמשמע כמו תנאי דאינו נותן לו אלא כדי שיבא ואם לא ירצה להזמין אביו לא יהא המתנה מתנה פשיטא דאסור אלא אפי' אם לא אמר כדי אלא תלה הדבר בהדיא ברצונו וא"ל אם תרצה אפי' הכי אסור והיינו כלישנא בתרא דרבא שם סוף פרק השותפין דף מ"ת סוף ע"א וע"ד שפירשו הר"ן ע"ש והרמב"ם הוסיף לאסור דאפי' נתנו לו סתם ולאחר זמן א"ל רצונך שיבא אבא כו' אסור אבל רבינו לא כיון לזה מדלא הזכיר לאחר זמן וק"ל:

סעיף קטן מו
או נדר שלא לדבר עם חבירו (אע"ג דנדרים אין חלין על דבר שאין בו ממש י"ל דאיירי בכגון שאמר קונם פי לדיבורי שאדבר עם פלוני וכמבואר בסימן רי"ג ע"ש עכ"ה) פי' שתולה הדיבור בדבר אחר כגון שאומר אם אעשה דבר פלוני איני אדבר עמו דאל"כ הוי לשון שבועה ולא הוי נדר כלל.

סימן רכב

סעיף קטן א
(מי שחתנו מודר הנאה ממנו גם בכאן צריך לנקוד אותו במלאפ"ם צריכין לפרש המשנה המודר הנאה מחתנו כו' עכ"ה) ורוצה ליתן מעות לבתו כו' עיין בדרישה.

סעיף קטן ב
ואסור אפי' כו' האי ואסור קאי ארוצה ליתן דהתחיל בה וקאמר דבכה"ג אסור ליתן לבתו דכיון דע"י נתינה זו יתהנה בעלה בפירות מן הדין והרי הוא אדריה ונראה ודאי דאם הבעל הדיר הנאה מאותו פירות דמותר ליתן לבתו אלא דלא איירי רבינו מזה וק"ל:

סעיף קטן ג
כיון שאינו מפרש בפי' לצורך מה נותנן לה פי' וא"כ הוה מתני לכל דבר ותו לא מהני ע"מ שאין לבעליך רשות בהן שכבר קנה אותה הבעל דיד אשה פיד בעלה כיון שנתן לה במתנה גמורה משא"כ כשהתנה ג"כ ע"מ שלא תהנה מהם אלא לאכילה או לבישה דכיון דמהני הפי' לענין זה מהני נמי לענין מה שאמר שלא יהא לבעלה רשות בהן אשיר"י וצ"ע אי לא אמר לה אלא המעות הללו נתונים לך שתהיה אוכלת ולובשת בהן או שא"ל ע"מ שתהיה אוכלת ולובשת בהן ולא אמר ע"מ שאין לבעליך רשות בהן:

סעיף קטן ד
אם א"ל ע"מ שאין לבעליך רשות בהן ומה שתרצי תעשה בהן כולי משום דהרמב"ם פסק כשמואל דס"ל הכי דכיון שא"ל ומה שתרצי תעשי בהם גילה דעתיה דלדידה נמי לא יהיב לגמרי דנימא לאלתר זכה בהן בעל אלא הרי הוא כאילו אמר לה הרי הם שלך לאותו דבר שתרצי לעשות בו בכל שעה ושעה וס"ל לשמואל דכי היכי דכי מיחד המתנה לדבר מיוחד מהני ה"כ כיון דמיחד לה לאותו דבר שרצונה כל שעה ושעה מהני שאין קנין חל אלא באותה שעה שתרצי לעשות איזה דבר לאותה דבר בלחוד כ"כ המ"מ:

סימן רכג

סעיף קטן א
ומותר לאב לעשות לבן דברים הללו דמסתמא לדברים גדולים נתכוון:

סעיף קטן ב
ומותר הבן לעשות לו הדברים הללו דמסתמא ממילי זוטרי כי הני דליכא בהו ביטול ת"ת לא אדריה אבל אם האב מדיר את בנו שלא יהנה ממנו מפני שאינו עוסק בתורה אפשר שהאב אסור לעשות לו אפי' דברים הללו:

סעיף קטן ג
וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל ועיין בדרישה:

סעיף קטן ד
וכן מותר לקנות לו מן השוק כו' ז"ל כ"מ בפ"ו דנדרים שהביא דברי הטור וכתב עליהם והוא ירושלמי בשלהי בכורים וכתבוהו הרא"ש והר"ן פרק אין בין המודר הנאה וטעמא משום דאשה וכן איש דאין דרכו לקנות מן השוק אנן סהדי דאדעתיה דהכי לא אדריה עכ"ל ועד"ר:

סעיף קטן ה
אם יהיה בן בני ת"ח כו' ומיירי שהקנה לבן בנו ע"י בנו עכשריו בק"ס וכה"ג בח"מ סימן ר"י ע"ש:

סעיף קטן ו
מותר בהן אם יהיה ת"ח כמו שהתנה ר"ל והן קנויין לו (ולא יוכל אביו לתתם לאחיו או לבנים אחרים והוי כאילו אמר ובן הבן יזכה בהן כ"כ בכ"מ פ"ה דנדרים ע"ש עכ"ה) ולהכי סיים אם יהיה ת"ח כמו שהתנה דלענין היתר הנאה בלבד אף אם לא יהיה ת"ח שהרי לא הדיר בן בנו אלא בנו והא דנקט לשון מותר איידי דנקט גבי בנו אסור נקט בבן בנו מותר ועיין בדרישה: (כיון שלא הקנהו לבן כלום ז"ל רש"ל פי' מאחר שלא כיון זה אלא כדי שיקנה לבנו ודאי לא הקנהו עד אותה שעה שיהיה ת"ח דמאי ליעביד בהו בנתיים והאי שעתא כלתה אותה הקנאה וחזר סודרא למריה ומדברי הרא"ש יראה דאיירי דוקא בק"ס אבל הר"ן פי' דל"ד בק"ס איירי אלא כלומר כבר כלתה ההקנאה ואיירי נמי במשיכה ובחזקה ומ"מ בשטר קני דכי הוי בר בריה ת"ח מאחר שהשטר קיים ועומד והתוס' פי' דאף בשטר לא קני וצ"ע עכ"ל מכ"ה):

סעיף קטן ז
ואיני מבין דבריו היאך יהא מותר לו לפרוע חובו מנכסיו כו' וכתב ב"י לא על הרמב"ם תלונתו כ"א על מתניתין דהגוזל קמא דתנן בה כן בהדיא וז"ל האומר לבנו קונם שאת נהנית לי אם מת יירשנו בחיי ובמותי אם מת לא יירשנו ויחזור ויתן לבניו ולאחיו ואם אין לו לווה וב"ח באים ונפרעים ממנו ע"כ ועיין בדרישה:

סימן רכד

סעיף קטן א
הריני עליך חרם רצה לומר שתהא הנאתי עליך כחרם של בדק הבית ר"ן:

סעיף קטן ב
ראובן מותר בשמעון משום סיפא נקטה א"נ קמ"ל דלא גזרינן אם יהנה ממנו ראובן שיהנה ג"כ שמעון מראובן כדלקמן:

סעיף קטן ג
וכתב הרמב"ם ואם נהנה ממנו אינו לוקה הרמב"ם אזיל לשיטתו דאינו נלקה אלא הנודר ולא המתנדר אבל הר"ן סתר דבריו והביא ב"י דבריהם בסימן ר"כ וכמ"ש שם ע"ש:

סעיף קטן ד
ומותרין בדבר שהוא בשותפות לכל ישראל כו' שזהו הפקר לכל ישראל ואין נקרא שם של א' עליו משא"כ בענין המיוחד לאותו העיר שיכולין למוכרו אם ירצו נמצא ששמן עלייהו והוי כשותפין שאוסרים זע"ז. ומי שהשאיל ביתו לב"ה יש בתקנות ר"ג שאינו

רשאי לאוסרה על אחד מבני הקהל אא"כ יאסרם על כולם רמ"א (וכ"כ ב"י בשם א"ח עכ"ה):

סימן רכו

סעיף קטן א
אם יש בו דין חלוקה פירוש דהיינו ארבע אמות על ד' אמות לכל א' כמבואר בח"מ סימן קע"א:

סעיף קטן ב
עד שיחלקו ויכנס כל אחד בשלו והיינו כהרמב"ם דס"ל יש ברירה לאפוקי מהרשב"א דסבר דאפילו לאחר חלוקה אסורין דאין ברירה ועיין בב"י שמביא סברת מחלוקתם:

סעיף קטן ג
אם לא לצורך אחד מהשותפין (ר"ל בין שהוא צריך לשותף או השותף צריך לו רשב"א עכ"ה) בחצר שהחצר קנוי לכל אחד מהם לכל מה שהוא צריך להם ועיין בדרישה:

סעיף קטן ד
ואם אין בו דין חלוקה לא חל הנדר כו' ול"ד להא שכתב רבינו בסימן רכ"ד דאם אמר הריני חרם עליך יאתה עלי שניהם אסורים זע"ז כו' וזה תקנתם שיתנו חלקם לאחר כו' א"כ ה"נ יתנו חצרם לאחר דחצר שאני שהרי א"ח להם לדור כלל בלא חצר א"נ הואיל שהחצר נקרא על שמם אם יתנו אותו לאחר מיחזי כערמה וק"ל:

סעיף קטן ה
לא חל הנדר ומותרין ליכנס בו כו' או שהדיר אחד לאחד מן השוק כו' כבר כתבתי בשם ב"י שר"ל דוקא כשנכנס בו האחר לצורך אחד מהשותפין ועד"ר:

סעיף קטן ו
אבל שניהם אסורין להעמיד בו תנור וכירים וכן הוא בח"מ סימן קס"א ואע"ג דאמרינן שותפין אהעמדה כדי לא קפדי מ"מ אי קפדי יכולין לעכב זע"ז (וכאן שהדירו זא"ז ממילא ראינו דקפדי לפיכך אסורין עכ"ה):

סעיף קטן ז
וחבירו מותר בכל ולא גזרינן ביה אטו חברים ב"י:

סעיף קטן ח
וכופין הנודר למכור חלקו כיון דאחד אסור וחבירו מותר חיישינן שמא יתקנא בחבירו וישתמש גם הוא ולפיכך כדי שלא יכשל כופין אותו למכור משא"כ בששניהן הדירו ששניהן אסורין דכל חד מזדהר באיסורא ר"ן וע"ל בח"מ סימן ק"פ שכתב רבינו דה"ה אם שניהם הדירו זא"ז כופין למכור את הרגיל בנדרים (ומפורש בירושלמי דבתרי זמני

מקרי רגיל עכ"ה) גם בלא רגיל אחד בנדרים היה ראוי לקונסו יותר מחבירו כשאמר אני אסור בחלקך וגם אתה בחלקי כיון דהיא גרם האיסור לשניהן:

סעיף קטן ט
בין שהדיר עצמו מחלק חבירו בין שהדיר חבירו מחלקו דחיישינן נמי שיכשיל חבירו ע"י נדרו ורמב"ן ס"ל דלא חיישינן למכשול חבירו אלא למכשול הנודר והרמב"ם ס"ל אדרבה הנודר יזכור שנדר ויזהר משא"כ הנידר כיון שלא הוציא הנדר מפיו אפשר דמשתלי ולא אדכר ולפיכך קנסו אותו למכור כיון דאפשר לבא לידי מכשול ע"י:

סעיף קטן י
והאי כפייה כשנאסר ר"ל כשהדיר את חבירו מחלקו וכן מוכח מלשון רבי' שכתב חצרי וק"ל:

סעיף קטן יא
אבל אם אמר חצר זו לא מהני כפייה שהרי אסור בו אף לאחר שימכור כבר כתבתי לעיל בסי' רי"ו דר"ל שאמר ג"כ בחיי ובמותי דהיינו כמו שאמר הן יהיה בידי או לא דאל"כ היה מותר בו לאחר שימכור אע"פ שאמר חצר זו אבל אם אמר חצירי אף שאמר בחיי ובמותי אינו מועיל כמ"ש לעיל בסי' רי"ו ע"ש:

סימן רכז

סעיף קטן א
ומוכר להם ביותר אם ישמעו לו דמסתמא לא ישמעו לו לכך קאמר אם ישמעו ב"י ואירשא שלוקח מהם בפחות נמי קאי:

סעיף קטן ב
זבינא חריפא ר"ל בסחורה שהכל קופצים עליה לקנותה:

סעיף קטן ג
וזבינא דרמי על אפיה כצ"ל ר"ל עיסקא בישא דלא קפיץ עליה זבינא ודומה לו כמו שמונחת על פניו.

סעיף קטן ד
הרי זה משאילן ומלוה אותן ולא גזרינן שגם הוא ישאל וילוה מהן והטעם כמ"ש משום דלא רצו חז"ל לגזור בדבר זה שע"י לא יהיה לו עסק בשאלה והלואה עם שום אחד מישראל מש"ה לא אסרו אלא מה שאסר הוא עצמו אנפשו דהיינו שלא ליהנות מהן ובכללו הוא שאלה והלואה מכ"ש דלא גזרו כשנדר איפכא דהן לא יהנו ממנו דלא נאסר שלא ישאל מהן דנלמד בק"ו מדין זה שכתב רבינו דמה בזה שאסר נפשו ליהנות מישראל לא גזרו ומותר לשאל וללוות להן אף שהן יכולין להיות זולתו ולשאל וללוות אחר מחבירו זולתו אפ"ה כדי שלא יהא נבדל מהן לא רצו לגזור ח"ו באסר הנייתו עליהן

דבאם יגזרו שגם הוא לא ישאל וילוה מהן יהיה אסר עליו שאילתו הלוואה דכל ישראל דלא יגזרו ומש"ה לא כתבו רבינו וק"ל:

סעיף קטן ה
אבל הוא לא ישאל מהן קמ"ל בזה דלא תימא כיון שגם הוא משאילן אין זה הנאה:

סעיף קטן ו
ונוטלין תרומותיו ומעשרותיו בע"כ דלאו כל כמיניה להפסיד מהם מה שזכה להן התורה:

סעיף קטן ז
במתנות עניים לאו דוקא לקט שכחה כו' אלא ה"ה בצדקה מופרשת או אפי' אין לו מופרשת לפי מאי דקי"ל כופין על הצדקה מוציאין מידו ונותנין לעניים ב"י:

סימן רכח

סעיף קטן א
ואפילו נדר באלהי ישראל לאפוקי מרבי אסי דאמר אין נזקקין לאלהי ישראל:

סעיף קטן ב
והוא דגמרי להו וסברי פי' אם ילמדו עמהם סברי ויבינו מה שלמדו גמרא ורש"י ע"ש ועיין בדרישה:

סעיף קטן ג
וידעי לפתוח פתח אף ע"ג דלא בעי פתח בכל הנדרים מ"מ אינן ראוים להתיר אפילו ע"י חרטה אם לא שיכולין ג"כ להתיר ע"י פתח דשמא יבא לפניהם נדר שצריך פתח ולא ידעו להבדיל בין נדר לנדר: (ואין לו לאדם להתיר במקום רבו פי' לכתחלה אבל בדיעבד אם התירו מותר עכ"ה):

סעיף קטן ד
ג' פעמים מותר לך וה"ה שרוי לך וה"ה מחול לך מלשון לא יחל דברו רמב"ן עוד כתב כי מותר לך הוא מל' מתיר הקשר שחוזר הענין כאילו לא היה וזהו שאמרו חכם בל' התרה ובעל בל' הפרה כי חכם עוקר הנדר מעיקרו משא"כ בעל ומש"ה דוקא בל' הכרה כי הוא דבר שישנו אלא שיש מעכב מלהשלימו כענין מפר מחשבות ערומים להפר ברית עכ"ל ונ"ל דגם שרוי לך מל' מותר הוא וכמ"ש שרי המיניה דפי' מתיר אזור החגורה:

סעיף קטן ה
ואפי' מעומד ובקרובים ובלילה ובשבת ר"ל אע"ג דבדין בעינן דוקא ישיבה ולא בקרובים ולא בלילה ולא בשבת אבל הכא בכולה שרי:

סעיף קטן ו
אפי' אם היה אפשר כו' אשבת קאי:

סעיף קטן ז
ולעבור על דעתו ואם הוא כו' פירוש כיון שכך קרוב הדבר שישקר שיאמר שלא היה נודר אילו היה יודע והאמת הוא שהיה נודר כדי שלא לשמוע לקול אוהביו ואם הוא משקר אין התרתו כלום ע"כ צריך ישוב הדעת בדבר:

סעיף קטן ח
צריך שיהא מיושב פירוש שלשה המתירין:

סעיף קטן ט
קונם הנאתי על בני עירי אין נשאל כו' ר"ל שהוא אוסר את עצמו מליהנות מבני העיר ולפיכך אין נשאל לחכם שבאותה העיר לפי שהוא נהנה מאותו חכם שבעיר ואם אמר קונם הנאת בני עירי עלי היינו שאוסר בני עירי ליהנות ממנו ולפיכך נשאל לחכם ששם מפני שאף ע"פ שהיה לו הנאה בהיתר זה הרי הוא מותר שהוא לא נאסר ליהנות ממנו ומילתא דפשיטא הוא ולא איצטריך למיתנייה אלא אגב רישא נקטיה עכ"ל ב"י ור"ל אף על גב מכח ההתרה שיתירו לו את נדרו הם באים לכלל הנאה שיוכלו ליהנות ממנו אחר כך מכל מקום אין זה מחשב הנאה הואיל שבשעת ההתרה אין להם הנאה ממנו ועיין בדרישה:

סעיף קטן י
ויזהר הנודר שלא יאמר שמתחרט פי' ע"כ נכון שלא להתיר נדר ע"י חרטה שאין הכל בקיאין בחרטה וגם לפעמים שהנודר אומר ואינו מתחרט כי אם מכאן ולהבא אך ע"י פתח נכון להתיר שפותחין לו ואומרים לו אדעתא דהכי מי נדרת ע"כ הג"ה בסמ"ק וכן כתב המרדכי בס"פ שבועות שתים דף של"ה והביאו ב"י בסי' זה:

סעיף קטן יא
ולא תוכל להשיב פניהם לא היית נודר ואין זה נקרא נולד משום דשכיח למיהוי כן אשר"י (מיתה לא שכיח וחשיב כנולד (ואפילו היה חולה ביותר חשיב נולד דרוב חולים לחיים תשובת הרמב"ן עכ"ה) עניות שכיח ופותחין כו' ועיין בב"י דף רס"ה ע"ב ובש"ע) ועיין באשר"י וב"י הביאו דכתב ז"ל אילו היה מפצירין בך כמו שמפצירים בך עתה לא היית נודר ורבינו שינה וכתב אילו ידעת שיפצירו בך וכו' וגירסת רבינו נראה עיקר דמדהוצרך הרא"ש לתרץ דלא הוה ליה דין נולד כיון דהוא שכיח ואם גורסים אילו הפצירו בך אין זה מקרי נולד אלא תנאי נולד כמ"ש רבינו בסמוך ו"ל אבל פותחין בתנאי נולד כו' עד והיה אומר שבאותה שעה חרב הבית וכו' וק"ל:

סעיף קטן יב
פלוני מנכסיו אם יעשה דבר פלוני ר"ל אם יעשה אותו פלוני:

סעיף קטן יג
ופותחין לאדם בכבוד עצמו כו' פרק רבי אליעזר פותחין לאדם בכבוד עצמו ובכבוד בניו אומרים לו אילו היית יודע שלמחר אומרים עליך כך הוא מדתו של פלוני מגרש את נשיו כו' ועל בניך יהיו אומרים בני גרושה הן ומה ראתה אמן של אלו להתגרש ואומרים אילו היית יודע שהוא כן לא היית נודר עכ"ה) ובעל הטור קיצר ודילג עד כאן לשונו מ"ו:

סעיף קטן יד
אילו ידעת שאתה עובר על לא תקום כו' והא דלא קאמר שאתה משיא על עצמך שם רע בשכונתך משום שרבותא קמ"ל בזה שסד"א שזה לא מיקרי פתח שדומה למה שאמר אחר כך אין פותחין בכבוד המקום כו':

סעיף קטן טו
שאין אדם חצוף לומר שלא היה נמנע בשביל זה אבל מה שפותחין אילו ידעת שאתה עובר על לא תקום כו' שאני התם דלא חמירי לאינשי כולי האי ר"ן ורא"ש וכתב ב"י ולפ"ז מה שכתב רבינו אין פותחין בכבוד המקום כו' עושה עבירה בנדרך כו' אינו מכוון דהני לא תקום כו' גם כן עבירות נינהו אלא כך צריך לומר אילו היית יודע שהיית מיקל בכבוד המקום כדאמרינן בספרי שהוא כנודר בחיי המלך כלום היית נודר כו' ע"ש. ונראה דכי קאמר שאתה עושה עבירות שבינך לבין המקום דהיינו נדרים וכיוצא בו משא"כ נקימה ונטירה שהיא עבירה שבין אדם לחבירו וק"ל:

סעיף קטן טז
דאילו ידעת שהיו ממשמשין בפנקסך כו' ועיין מ"ש בריש סימן ר"ג ורבינו נקט כאן לשון גמרא דידן:

סעיף קטן יז
אילו ידעת שאתה חייב במזונותיהן ומפרש טעמא דכיון דהחציף פניו להדיר אביו ואמו גם בשעת חרטה אם אין לו חרטה גמורה יחציף פניו ויאמר שלא היה מניח בשביל כבודם ב"י (היינו שחייב לזונם בשביל שחייב בכבודם עכ"ה):

סעיף קטן יח
ואין פותחין אלא בדבר ההווה כו' ז"ל ב"י כלומר בדבר ההווה ורגיל דהיינו דשכיח טובא דכל כה"ג אין שם נולד עליו אבל אין פותחין בדבר הנולד ומתחדש אחר כך כלומר אין פותחין במילתא דלא שכיח טובא אלא שנולד ונתחדש אח"כ כלומר שהוא דבר חידוש שאינו רגיל והווה לפי שע"י פתח נעקר הנדר מעיקרו ופתח כזה אינו עוקרו שאף אם היה מעלה אותו על לבו כו' לא ימנע מלידור משום דמימר אמר שמא לא יבא עכ"ל ר"ל לאפוקי בתנאי נולד דאומרים לו אילו בא אדם בשעת הנדר והיה משקר לך כו' מיחשב פתח דאם אדם היה אומר לו כך בשעת הנדר היה מאמין לו ולא היה נודר אבל כשאין

אדם אומר לו כלום אף אם היה עולה על לבו לא היה מאמין מה שעלה כך על לבו והיה אומר שלא יבא כך הואיל והוא דבר דלא שכיח:

סעיף קטן יט

אילו ידעת שיעשה פלוני ת"ח כו' ל' ידעת שיעשה ל"ד הוא דהא מסיק וכתב כיון שאינו מצוי משמע הא ידע דבודאי יהיה היה נשמע אלא ר"ל אילו שמת אל לבך שמא תצטרך לו כשיהיה ת"ח וק"ל:

סעיף קטן כ

לפי שע"י פתח נעקר הנדר מעיקרו כו' כתב ב"י ז"ל דקדק רבינו לכתוב לפי שע"י פתח נעקר הנדר מעיקרו לומר בנדר שניתר ע"י פתח עסקינן בהא אין פותחין בנולד דאילולי הפתח לא היה מתחרט ופתח כזה אינו עוקרו אבל כשהוא מתחרט מעצמו אין מדקדקין בדבר שהרי הוא עוקרו מעיקרא ע"ש:

סעיף קטן כא

ואע"פ שאין פותחין בנולד פותחין בתנאי נולד ונראה דנ"מ דאין פותחין בנולד כיון דעכ"פ יכולין לפתוח בתנאי נולד דלפעמים אין יכולין לשקר לפניו כגון בדבר שנודע לו בודאי שאינו כך הוא כגון מי שדר בירושלים אין יכולין לפתוח לו בתנאי נולד שאם באו בני אדם ושקרו לפניו וא"ל שחרב המקדש כו' שודאי שקר כזה א"א לאומרו לפניו שלא יאמין לו וכל כיוצא בזה:

סעיף קטן כב

צריך הנודר לפרט הנדר כו' משום דיש נדרים שאין מתירון אותם כגון הנודר שלא לשחק בקוביא וכיוצא בהן (ולכל דבר איסור אפי' מדרבנן אין מתירין לו ריב"ש עכ"ה) ועד"ר. ורש"י ורשב"א כתבו וב"י הביאו דצריך לפרט גם הסיבה שבשבילה נדר (ואפי' פרט לא' מן ג' המתירין לו די לו בכך רשב"א עכ"ה) וכתב רשב"א ז"ל כי פורט הסיבה הוא העיקר בדבר זה שאין עיקר הפרט אלא כדי שלא יתירו לו מה שנדר כדי להתרחק מן האיסור או מן הגזל עכ"ל וכ"פ בש"ע סעיף י"ד ומהתימה דלא ראיתי נוהגין כן אפי' מרבנן דייקי ובאמת שבגמרא ובדברי פוסקים לא נזכר שצריך שיפרט הסיבה וגם אפשר לחלק דלא הצריכו פירוט הסיבה כ"א בנדר התמוה כגון ההוא דלא מרווחנא אבל בנדר נדר ההווה לא חיישינן לדבר איסור מיהו רש"י ורשב"א כתבו סמתא גם ראייתן מוכיח דבכל ענין קאמרי ולכן אין לסור מדבריהן בפרט מאחר שהב"י ורמ"א ג"כ סתם דבריהן כוותייהו. ונראה משום דרוב הנדרים שבאים לפני חכם להתירן הן שנדר להתענות או שלא לאכול בשר ולשתות יין וכיוצא בהן דברים שהן לסגף את נפשו וסיבתן מסתמא ידוע שנדרן

בשביל להצדיק נפשו ומש"ה אין רגילין לשאול על סיבתן משא"כ בנדר אדברים אחרים כגון שלא יהנה לחבירו דבאלו צריך שידע סיבתן:

סעיף קטן כג

ואינו עושה שליח לישאל על נדרו הריב"ש מסיק דיש לחוש לדבריו ועובדא דבת יפתח יוכיח עכ"ל (וכ"כ מהרי"ו שהמנהג להחמיר כהרמב"ם עכ"ה):

סעיף קטן כד

וא"א הרא"ש ז"ל כתב שיכול להתיר לו שלא בפניו כו' והוא יודע שמתחרט ומתיר לו ואפילו בלא דעת הנודר רק שיודע החכם שמתחרט כן כתב הרא"ש בשם רא"ם דיכול להתיר ומביא ראיה מהפרת הבעל דכתיב וה' יסלח לה במה הכתוב מדבר באשה שנדרה ושמע בעלה והפר לה והיא לא ידעה ולא מצינו חילוק בין הפרה להתרה אלא בלשון. אלא שהבעל והאב מפירין בע"כ של הנודרין מש"ה א"צ שם לידע אם יתחרטו משא"כ בחכם:

סעיף קטן כה

אלא מדעת אותו שנדר על דעתו (במהרי"ק שורש נ"ח דאפילו הודיעו אין מתירין אלא מדעתו ומרצונו עכ"ה) דכתיב ויואל משה לשבת את האיש וגו' ואין אלה אלא שבועה וכתיב ויאמר ה' אל משה במדין לך שוב מצרימה א"ל במדין נדרת לך והתר נדרך במדין:

סעיף קטן כו

אבל אם מעצמו נדר ע"ד חבירו יכולין להתיר כו' והא דאמרינן לקמן בסימן רל"א אם תלאו בדעת אחר וקיימו כו' משמע דוקא אם קיימו האחר הא אם לא קיימו אפילו התרה א"צ הכא מיירי כגון שאמר אני נודר על דעתו כל זמן שלא ימחה ולכן אפילו אם לא קיימו האחר הוי נדר כל זמן שלא יאמר האחר שאינו רוצה בנדרו והכלל דאין ענין זה לזה דכאן איירי בנודר דומיא דמשה דנדר שלא יזוז ממצרים אם לא מדעת יתרו אלא ששם מכח הטובה שקיבל מיתרו נדר וכאן איירי שנדר כן בלי קבלת טובה ומש"ה חל הנדר וקאמר דיכול להתורו בלא דעת אותו שתלה הנדר ברשותו משא"כ לקמן דאיירי דאמר אני נידר שלא אוכל בשר באם יתרצה אבי לזה ואם לא יתרצה לא יהיה נדר כלל דבזה אין הנדר חל כלל בלי הסכמת אביו והוא קיימו:

סעיף קטן כז

אם בדיעבד התירו לו בלא דעתו הוי התרה וראיה מצדקיהו שהתירו לו הסנהדרין ועיין בדרישה.

סעיף קטן כח
והרמב"ם לא חילק כו' ר"ל שהרמב"ם אינו מחלק בין אם נדר ע"ד בשביל טובה שעשה לו או בלא טובה שהרי כתב סתם ראובן שהשביע לשמעון כו' משמע בכל ענין בין שהוא משום טובה שעשה לו או לא וכתב ב"י שמ"ש ברישא אין מתירין לשמעון אלא בפני ראובן ר"ל בפניו ומדעתו ומ"ש בסיפא אלא בפני שמעון ר"ל בפניו אפי' בלא ידיעתו ובפניו צריך מפני החשד שאם ראובן יהנה לשמעון שלא יחשדוהו שמעון שהוא נדרו ועכשיו הוא מהנהו ועובר על כדרו וכתב עוד ב"י דמיירי דוקא בשנדר ראובן הנאה בפניו מיירי דומיא דרישא שהשביע לשמעון אבל אם הדירו שלא בפניו מתירין אפילו שלא בפניו ע"ש ועד"ר:

סעיף קטן כט
ואפי' היה שמעון קטן או נכרי דיתרו ונבוכד נצר נכרים היו וקטן לא גרע מהם:

סעיף קטן ל
וכתב בספר המצות בשם ר"ת כו' אלא אמר סתם ע"ד רבים כו' ר"ל דוקא אם אינם בפניו צריך לפרט אותם אבל אם הם בפניו א"צ לפרטם:

סעיף קטן לא
ונדר שנדר מעצמו ע"ד שנים דקדק לכתוב מעצמו ר"ל לא משום טובה שעשו לו דבשנים דינם כיחיד וכמ"ש לעיל עכ"ה) ר"ל לאפוקי אם נדר מדעת חבירו אפי' הוא יחיד אין לו התרה אלא מדעתו כדלעיל:

סעיף קטן לב
ונדר שהודר ברבים ר"ל שלא אמר ע"ד רבים אלא שעשה הנדר במעמד רבים יש לו התרה דדוקא אם הודר על דעת רבים אין לי התרה אבל ברבים ולא על דעתם יש לו התרה רשב"א:

סעיף קטן לג
אף על פי שאמר ע"ד המקום כו' דאין דעתם אלא כדי שינהגו חומר ביותר והכל תלוי בדעת הקהל אשיר"י ול"ד לשבועת קבלת התורה דהתם הקב"ה צוה להשביע כן כדי שלא תהיה להם התרה וכתבו התוס' שאע"פ שאומרים ע"ד הקהל שהן רבים יש לה התרה מהאי טעמא ע' בב"י: (לא יחיד מומחה עכ"ה):

סימן רכט

סעיף קטן א
נדר שהותר מקצתו הותר כולו והטעם דמעיקרא לא נדר אלא ע"ד שיתקיים כולו נמצא התרת מקצתו התרה לכולו (ובב"י בתוס' פתח לכולו עכ"ה) אשר"י והר"ן כתב בשם

הירושלמי משום דכתיב ככל היוצא מפיו יעשה דמשמע דוקא כשכולו קיים. ודוקא בהתרת חכם הוי דינא הכי אבל לא בהפרת הבעל כמ"ש לקמן בסימן רל"ד:

סעיף קטן ב

כגון שנדר להתענות זמן ידוע ואירעו בו כו' וכתב ב"י דמשמע דרבינו ס"ל דנדר שלא לאכול בשר אין פותחין לו בשבתות וי"ט דהא בלא בשר יכול לענג את השבת אפי' בכסא דהרסנא אבל מדברי הרמב"ם נראה דאפי' לא נדר אלא שלא לאכול בשר כו' וכ"כ הרא"ש בהדיא. וגם מדברי רבינו אין הוכחה כלל די"ל כיון דאין כאן מקום במאי אסור לענות ובמאי מענגין בשבת נקט כקיצור מילתא דפשוטו דאם נדר להתענות:

סעיף קטן ג

וכן אם אמר לחבורת אנשים כו' ע' בדרישה:

סעיף קטן ד

שאני נהנה לך ולך ולך הוי כלל כתב ב"י דלשון רבינו אינו מדוקדק דאפי' בלא ווי"ן אלא אמר לך לך נמי הוי כלל כדמוכח בגמרא עד כאן לשונו וכן מוכח לשון רבינו מיניה וביה שכתב אבל אם אמר קונם שאני נהנה לך קונם שאני נהנה לך משמע דוקא כשאומרבכל א' קונם הוי פרט וק"ל וכל זה מיירי דוקא במחליף ל' הנדר בין שעת האיסור לשעת חזרה כדלקמן בסי' רל"ב (ויש מחלקין דדוקא לקמן בעינן שיחליף דבריו דאיירי בנדרי שגגות דאין מתירין לו כלל אבל הכא דמתירין לו נדרו לעולם הותר כולו וע' בסי' רל"ב בדרישה סעיף י"ח מ"ש א"א בשם הר"ן וב"י דלא משמע כן עכ"ה):

סעיף קטן ה

אלא כשהותר ע"י פתח שנעקר הנדר כו' וטעמא משום דכשהותר ע"י פתח דומה קצת לנדרי טעות וכיון שיש טעות בנדר בטל כולו משא"כ כשהוא ניתר בחרטה כ"כ הרא"ש והר"ן בשם הרמב"ן:

סעיף קטן ו

שנעקר הנדר מעיקרו ר"ל שאז נעקר ובטל כולו כיון שדומה לטעות וק"ל:

סעיף קטן ז

הותר האמצעי ממנו ולמטה אסורין וממנו ולמעלה מותרין כך הוא הגי' בדפוס ב"י ופירוש אותם שהם לפניו ר"ל קודם לו דהיינו מלמטה אסורין ואותם שהם למעלה ממנו ר"ל ולאחריו מותרין שהם תלוין בו ולשון ולמטה ולמעלה משמש בלשון מבן עשרים שנה ולמעלה אבל בברייתא גרסינן איפכא ממנו ולמטה מותרין וממנו ולמעלה אסורין וכן משמע מדברי ב"י שגרסינן בלשון הברייתא:

סעיף קטן ח
והתפיס דבש בפת הותר הראשון הותרו כולם כלומר ואם הותר האחרון הוא מותר וכולם אסורים ואם האמצעי כו' ב"י:

סעיף קטן ט
אסר עליו כבר ב' פעמים או שנשבע עליו כו' פי' בשבועה כשמתיר לו שבועה ראשונה חל השנייה וצריך התרה שנית אבל אם עבר על שבועתו אינו חייב אלא אחד דאין שבועה חל על שבועה (כדלקמן סי' רל"ט עכ"ה) ולכן צריך להתיר לו תחלה שבועה ראשונה ואח"כ השניה אבל נדר חל על נדר וחייב על כל א' וא' וע"ל בריש סי' רכ"ח מ"ש דלדברי הרמב"ן ולמ"ש ב"י שם עליו כשנדר חל על נדר סגי בהתרה א':

סעיף קטן י
נשאל על הראשונה תחלה ואח"כ על השנייה כו' דאין השנייה חל עד שידבר עמו והרי הוא אסור לדבר עמו לכן נשאל תחלה על שנדר שלא ידבר עמו ואז ידבר עמו וחל השנייה שלא יאכל בשר:

סעיף קטן יא
ולא לחכם שישאל לו על השבועה ר"ל ולא לחכם שישאל לו על השבועה שנשבע שלא יהנה לפלוני והכא נמי אין השנייה חל שיהא אסור להנות לחכם עד שישאל לו על הראשונה:

סימן רל

סעיף קטן א
קרוב לדרב אסי עבדינן דאמר אין החכם מתיר אלא כעין ד' נדרים כו' כצ"ל וכן איתא להדיא בפ"ג דנדרים ד' כ"א ע"ב ופי' הרא"ש שם כעין ד' נדרים (ר"ל נדרי זירוזין ונדרי הבאי ונדרי שגגות ונדרי אונסין שיתבארו בסי' רל"ט עכ"ה) שימצא לו פתח שיאמר אדעתא דהכי לא נדרתי ונמצא שלא היה מעולם נדר כמו ד' נדרים הללו שלא היה בלבי לשום נדר ע"כ לשונו ור"ל לאפוקי להתיר נדר ע"י שיאמר שהוא מתחרט בלא פתח או בפתח שאינו מוכח ומבורר אבל ארבע נדרים עצמן א"צ להם התרה כדאיתא שם וכמ"ש בסמוך סימן רל"ב וע' בב"י שהביא בסימן רכ"ח ד' רס"ז ע"ב תשובת הרמב"ן שכתב שכל נדר שהותר ע"י פתח נולד דשכיח חשיב במקצת בנדר טעות אבל צריך התרה כיון שאינו טעות גמור ע"ש:

סעיף קטן ב
אלא כדמתרמי מילתא דאית ביה תקנתא כו' וכגון שלמא דציבורא כו' וכעין זה כתב רבינו לעיל בא"ח סימן תרי"ט בשם רב סעדיה:

סעיף קטן ג
אבל בחרטה ופתח בעלמא ר"ל פתח דלא מוכח וברור לא עבדינן:

סעיף קטן ד
כתב רב האי כו' עד אין לו התרה וכתב שבדורות אחרונים וא"ת דמתחלה כתב דאין לו התרה דמשמע משום אדם עולמית ואח"כ כתב דבדורות אחרונים אין כח באדם כו' הא בדורות ראשונים היה לו היתר וי"ל דשאני ליה בין נשבע שבועה בע"פ לנוטל ספר של כתבי קודש בידו ונשבע בו דעליו דוקא כתב דאין לו התרה:

סעיף קטן ה
וא"א הרא"ש ז"ל כתב וכל אלו חומרות הן דהא אמרינן לעיל הנשבע בתורה כו' ר"ל הרא"ש חולק עליו בשני דברים הא' שרב האי כתב סתם שהנשבע בתורה הוי שבועה משמע אפי' לא אמר במה שכתוב בה וע"ז כתב הרא"ש הא אמרינן לעיל הנשבע בתורה כו' לא אמר כלום כלומר דלא הוי שבועה כלל ועוד את"ל דהוי שבועה או שנשבע בהזכרת השם הא קי"ל נזקקין לאלהי ישראל ועי' בדרישה:

סעיף קטן ו
כי נשבעין על דבר שא"א להם לקיימו פי' שקשה להם לקיימו אבל מ"מ אם ידחקו עצמן אפשר לקיימן אבל א"ל כפשוטו דא"כ לא הוי נדר כלל ונראה דמש"ה דקדק וכתב ל' להם לקיים דמצד עצמו יכולין לקיים אלא שלאותן הנודרים א"א לקיימו לפי רוע יצרם כגון שנשבעו שלא ישתו יין או שלא יאכלו בשר וכיוצא בו. ולכאורה היה נראה ליישב דכוונתו דאף אם אין הנדר חל מ"מ דינו שילקה עליו משום שבועת שוא וניתר בהתרו שעוקרו מעיקרו ואינו נלקה עליו וכמש"ר לקמן בסימן ובח"מ סי' ע"ג ע"ש אלא דא"כ לא הול"ל ועברו במזיד דאף אם יעברו באונס מ"מ יהיה שבועת שוא:

סימן רלא

סעיף קטן א
אין הנדר ניתר אלא על פי חכם מומחה כו' ואין חכם מתיר נדרי עצמו בפ"ב דנדרים: ואפי' אם תלאו באחר וקיימו פי' ראובן נדר על דבר מה ותלה הדבר בהסכמת שמעון שאם יסכים שמעון יהיה נדר וקיימו פי' ושמעון הסכים עמו ושוב נתחרט שמעון על הסכמתו שהסכים בנדר ראובן ונשאל על הסכמתו כדי שלא יחל דברו אינו מועיל לומר כיון שראובן תלה הנדר בהסכמת שמעון ושמעון כבר נשאל על הסכמתו גם הנדר יהיה בטל אלא כיון שחל הנדר חל. ודוקא אם מקיימו אבל אם לא מקיימו ומיד כששמעו אמר שלא יהיה נדר הנדר בטל (כ"כ הרא"ש בתשובת כלל ד' סימן ג' עכ"ה) וכ"ש אם אמר בפירוש שחבירו יוכל לבטלו דיוכל חבירו לבטל כל זמן שלא חל הנדר (ואפילו

נדר ע"ד המקום והוא מדברי ריב"ש סימן ת"ז וכ"כ ב"י בסימן רכ"ח בשם הרמב"ן והר"ן עכ"ה) רמ"א:

סימן רלב

סעיף קטן א
יש נדרים שאין צריכין התרת חכם כו' כצ"ל:

סעיף קטן ב
כדי לזרז חבירו ואין בלבו לשום נדר ופי' הרא"ש והר"ן ז"ל שהמוכר היה דעתו לג' ולא נתכוין בנדרו אלא לזרז הלוקח שלא יעמוד על דעתו שאמר שני דינרים ושיסכים לג' וכן הלוקח נתכוין לג' ולא אמר ב' דינרים לזרז המוכר שיסכים לכך ולא יעמוד על דעתו שאמר ד' דינרים ומש"ה לא חייל נדרן דבעי' פיו ולבו שווין וטעמא דמילתא לפי שדרכו של מוכר ולוקח בכך ומש"ה לא מקרי דברים שבלב פי' דאי לאו דרכן בכך היה הנדר חל כיון דמכוון להוציא מפיו דבר שמשמעותיה סלע גמור וכמ"ש בשם הר"ן ס"ס זה ועיין בדרישה:

סעיף קטן ג
אבל אם לא נתרצו כו' ודאי לנדר גמור כו' פירוש ולאחר שעה חוזרין ונתרצו יחד שהלוקח נתן סלע או שהמוכר נתנו בעד שקל כל מי שיעבור אחר כך על נדרו פירוש שיאכל ככרו הרי חלל דבריו ונראה דדוקא אם מכרו לזה הלוקח שרצה לקנותו בתחילה אבל אם מכרו לאחר אפשר שיאמר המוכר לפלוני אוזיל ליה ולא לגבי דידך וק"ל:

סעיף קטן ד
ואם א' העמיד דבריו כו' פירוש שבשעת הקנייה חזר מדיבורו המוכר או הלוקח ואם העמיד דבריו ונתבטל המקח ואח"כ חזרו שניהן ובאו למקח בג' לא אמרינן שהאחד שהעמיד דבריו בתחילה אם אכל ככרו הרי חלל דברו אלא אמרינן מתוך שנתבטל לא' כו':

סעיף קטן ה
ואם אמר המוכר קונם אם אפחות לך מיותר מסלע כו' פי' שאינו רוצה ליתן לו כ"א בסלע ופשוט וע"ז אמר קונם או שהוא רוצה ליתן לו בסלע והלוקח אינו רוצה ליתן לו אלא חצי סלע פחות פשוט ומש"ה אמרינן דהוי נדר שאין דרך לזרז בהפלגה זו כ"א בחצי שקל (במקח ששוה ג' דינרים וכן אם שוה יותר אמרינן כן לפי ערך הזה ועיין בב"י עכ"ה) שאז דעתו לזרז שיתן עוד דינר כדלעיל:

סעיף קטן ו
כשמפליגין כל כך פירוש שאין דרכן להפליג כ"א בכדי חצי דמי המקח שאומר המוכר וכגון שאמר המוכר בב' דינרים והלוקח דינר א' ונתרצו בדינר וחצי וכל כיוצא בזה שמדרך המוכרים לפסוק המקח ברביעית יותר ממה שדעתו ליתנו והלוקח פוחת רביעית ממה שדעתו ליתן בעדו נמצא שהחצייה ביניהן:

סעיף קטן ז
קונם שאני נהנה לך אם אין אתה מתארח עמי ואוכל פת חמה כו' פירוש אם אין אתה מתארח עמי ותאכל פת חמה ותשתה כוס של צונן:

סעיף קטן ח
אבל אם זימן ראובן לשמעון לאכול עמו כו' ואמר לו הדירני מנכסיך כו' דזה נקרא בגמרא זמינא אדריה למזמנא פירוש שהמזומן ביקש ממזמין שיאדריה דכאן לא לזירוז מכוון שהרי לא היה צריך לזירוז:

סעיף קטן ט
נדרי הבאי פי' גוזמא ושפת יתר אשר"י:

סעיף קטן י
או נחש כקורת בית הבד לא לענין גודל קאמר דהא שכיחי גדולים כ"כ אלא לענין שהוא טרוף מגבו כקורת בית הבד שהוא טרופה גמרא ד' כ"ה ופירש"י טרוף מנומר לא משתכח כקורת בית הבד והרא"ש פירש רחב בגבו ולא עגול לאפוקי נחשים אחריני שבטנם הוא רחב ולא גבם והר"ן פירש עשוי בקעים בקעים:

סעיף קטן יא
ואפילו לא ראה ר"ל דודאי ראה עם ונחש וחומה אבל לא היה כ"כ גדול אבל אם לא ראה כלל פשיטא דאסור ב"י (ודוקא שאינו מעמיד דבריו אבל אם מעמיד ואמר שלנדר גמור מכוין הוי נדר וכ"כ רבינו בסימן רל"ט גבי שבועה עכ"ה) ועיין בדרישה:

סעיף קטן יב
מי שאומר קונם כל פירות שבעולם עלי כו' והא דאמרינן לעיל בסימן רי"ז הנודר מפירות השנה אסור בכל פירות השנה ומותר בגדיים וטלאים כו' והכא אינו חל מטעם שא"א לו בלא כל הפירות שאני הכא שאמר כל הפירות כו' שהכל הוא בכלל אבל לעיל לא קאמר כל אלא מפירות השנה דאין הכל בכלל ועיין בב"י. ולפי מ"ש לעיל בסימן רי"ז דדוקא כדקאמר פירות השנה מותר בבעלי חיים אבל בסתם פירות נכלל גם ב"ח לא צריכין לומר דתלוי בכל:

סעיף קטן יג
הוה ליה נדר שוא בס"ס רל"ו כתב ב"י דמשמע מדברי רבינו שבכאן מדקרי ליה נדרי שוא דמלק לקי עליה כמו בשבועת שוא ולא נקטה כאן בנדרי הבאי אלא שהוא שוה עמהן שא"צ התרה אלא מלקין אותו ואוכל לאלתר ע"ש שכתב בשם הר"ן שס"ל שאנדרי שוא אין לוקין כל אחד אשבועת שוא:

סעיף קטן יד
אם אעשה דבר פלוני אע"פ שאפשר לו כו' הסמ"ג כתב דבכה"ג נדר שהוא להבא חל הנדר: (או בשעה שיש לו לחול דנדרא באכילה קמייתא חייל והאי שעתא הו"ל שוגג שלא נזכר שיהא תלוי באותו אכילה שום נדר וילפינן משבועות שצריך שיהא זכור את השבועה ב"י עכ"ה:

סעיף קטן טו
וכן אם אמר קונם אשתי נהנית לי שגנבה כיסי צ"ע מאי ענין זה דגנבה כיסי לנדרי שגגות הו"ל לכתוב זה בדין התולה נדרו בדבר דכתב בס"ס זה:

סעיף קטן טז
אבל אם היתה כעורה ויפוה חל הנדר עיין מה שאכתוב לקמן גבי שאמר קונם שאיני נושא לפלונית שאביה רע כו': (אע"פ שלא פירש ר"ל שלא פירש שאסרן באכילת פירות משום שאכלו עכשיו הפירות אפ"ה מותרין משא"כ לעיל בקונם אשתי דבעינן שיאמר בפי' שגנבה את כיסי דאי לא אף על פי שהיה דעתו בשביל כך מ"מ כיון שלהדיר אשתו נתכוין ליכא טעות בעיקר הנדר אבל כאן שלא נתכוין את זה מעולם הרי הנדר בטל מאליו דיש בעיקר הנדר טעות ר"ן בב"י עכ"ה):

סעיף קטן יז
ודוקא כשהחליף את דבריו ר"ל הא דאמרינן בטל גם אצל האחרים דוקא כשהחליף כו':

סעיף קטן יח
הייתי אומר פלוני ופלוני אסורין וכן משמע מדברי הרמב"ם דכיון שהחליף הורע כח הנדר ואמרינן הואיל והותר מקצתו הותר כולו ועד"ר:

סעיף קטן יט
לא הותרו אחרים כ"א אביו ואחיו שלא היו מעולם בכלל הנדר:

סעיף קטן כ
ואירעו אונס כגון שחלה הוא או בנו כו' ר"ל של מודר עיין בב"י שכתב וכבר נתבאר דאיירי דאדריה זמינא למזמנא אבל אי אדריה מזמנא לזמינא אפילו בלא אונס שרי משום דהוי נדרי זריזין גם בלא ה"נ א"ש דהא כבר כתב דאי אמר דלנדר גמור איכוון הוה נדר ואם כן יש לומר דהכא נמי מיירי כדאמר וק"ל ועד"ר:

סעיף קטן כא
אסור לידור בהן אם לא שרוצה לקיים דכתיב לא יחל דברו לא יעשה דבריו חולין ועיין בדרישה:

סעיף קטן כב
אם הוא מוכס העומד בלא צווי המלך דאל"כ הא קיימא לן דינא דמלכותא דינא ועיין בדרישה:

סעיף קטן כג
יאסרו עלי כל פירות שבעולם אם אינני כו' וחושב בלבו יאסרו עלי רק היום אף על גב דאם עושה נדר שיאסר עליו כל הפירות שבעולם אינו נדר כדאמרינן לעיל ואם כן אפילו בלא חושב בלבו יאסרו עלי רק היום נמי אינו נדר וא"כ למה יחשוב כך וי"ל דאף על גב דאין הנדר חל ליאסר בפירות מ"מ הוי נדר שוא כדאמרינן לעיל גבי כתב ר"ת מי שאומר קונם כל פירות שבעולם הו"ל נדר שוא וכן בסמוך לעיל מיניה כתב אסור לידור בהם אם לא שרוצה לקיים דבריו:

סעיף קטן כד
וקי"ל דברים שבלב אינן דברים גבי אנס שרו משום דמוכח דמשום אונס אמר הכי ובלבד שלא יוציא בפיו דבר שהוא בפירוש נגד מה שבלבו גמרא אבל יכול לבטלו תוך כדי דיבור או לחשוב כל זמן שאני ברשותיך באימה ועיין בב"י והא דאמר כל פירות שבעולם כו' כדי להחזיק דבריו כדבסמוך ועיין בדרישה:

סעיף קטן כה
מי שפירש בשעת נדרו על מה נדר הרי זה כתולה נדרו כו' ואע"ג דכתב לעיל כעין ד' נדרים משמע דליכא אלא ד' ובחושבנא קחשיב ו' ונראה דהיינו דד' הראשונים שהזכיר רבינו הם ד' נדרים דרב אסי דנקט הפשוטין דלית בהו פלוגתא משא"כ שנים הללו דאית בהו פלוגתא ומה גם שהם נכללים בתוך הד' כי הם דומים לנדרי שגגות כמו שאמרינן קונם אשתי נהנית לי שגגבה כיסי כו' דמחשב נדר שגגה לעיל:

סעיף קטן כו
שאביה רע ואמרו לו כבר מת כו' א"צ התרה כו' וא"ת מ"ש מהא דאמרינן לעיל קונם לי שאשא לפלונית שהיא כעורה כו' אבל אם היתה כעורה ויפוה חל הנדר כתב הריב"ש כבר תרגמא הרשב"א דשנא היא לפי דאין אשה כעורה עשויה להיות נאה לכך לא היה בדעתו שתהא מותרת לו לכשתהא נאה אבל באביה רע עשוי הוא לעשות תשובה ועשוי הוא למות (והו"ל כאילו עשה נדרו ע"ת שאסורה עלי בתנאי שאביה רע הא אם עשה תשובה מותר) הלכך אומדין דעתו דכי אמר שאביה רע כל זמן שאביה רע קאמר ע"כ לשונו (ואע"ג שכתב לעיל סי' רכ"ח דמיתה לא שכיח היינו דאין פותחין בו דמקרי נולד

אבל כשמשמע מדבריו שתולה בו הנדר בטל הנדר ממילא כשמת אבל מ"מ שכיח טפי מלייפות כעורה דאינה שכיח כלל עכ"ה):

סעיף קטן כז

אלא לכבדני זהו כבודי שלא אטול ממך כו' וכן אם אמר לו קונם שאתה נהנה אם אין אתה נותן כו' שיאמר לו הרי הוא כאילו קבלתיו בגמרא טעמא דא"ל זה כבודי או הריני כאילו קבלתיו הא לא אמר הכי הוי נדר ולא הוי נדר זריזין מ"ט (דהכא לא שייך לומר דאדריה זמינא למזמינא) ברישא א"ל לאו כלבא אנא דמתהנינא מינך ואת לא מתהנית מינאי בסיפא א"ל לאו מלכא אנא דמהנינא לך ואת לא נהנית לי ומפרש רבי' ירוחם דהיינו לומר דברישא עסקינן שהמדיר רגיל ליהנות מן המודר (מי שאומר קונם שאני נהנה כו' קרוי מדיר שהרי הוא אוסר עצמו מלהנות עכ"ה) ומש"ה אמרינן דהוי כאילו אמר לאו כלבא אנא כו' ובסיפא עסקינן שהמודר רגיל ליהנות מן המדיר ומש"ה הוי כאילו אמר לאו מלכא אנא כו' ולכן הוי נדרי זירוזין דכל א' מכוון לנדר גמור מכח לאו כלבא אנא או לאו מלכא אנא אי לאו דא"ל זה כבודי או הריני כאילו קבלתיו. אלא שקשה דלא הו"ל להטור לסתום אלא לפרש לכן נראה דה"נ י"ל כמ"ש לעיל דמיירי באומר שלנדר גמור כיוונתי דהו"ל נדר א"ל מכח זה שאומר כלום נדרת אלא לכבדני:

סימן רלג

סעיף קטן א

עד שיגדילו נ"ל פשוט דר"ל שיהא י"ג שנים ויום אחד וגם יביאו שתי שערות. ומ"ש לפני זה אע"פ שלא הביאו שתי שערות לא לגופא כ"כ דהא אין נ"מ בהבאת ב' שערות קודם שתהיה הנקבה בת י"ב והזכר י"ג שנים דשומא בעלמא הוא ולא כ"כ אלא בשביל סיפא דאין לוקין עליה עד שיגדלו דהיינו בשנים ובשערות: (ובודקין כל שנת י"ג כצ"ל עכ"ה):

סעיף קטן ב

קודם שנת י"ג לזכר וי"ב לנקבה כו' פירוש קודם שיתחיל שנת י"ג לזכר דהיינו קודם שיש לו י"ב שנה ויום אחד וכן י"ב לנקבה ר"ל שיתחיל י"ב דהיינו קודם שיגמור לה י"א שנים ויום אחד:

סימן רלד

סעיף קטן א

בגרה או נשאת כו' דכתיב בנעוריה בית אביה נערה ולא בוגרת:

סעיף קטן ב
והגיע הגט לידה (לא בא לומר דאם לא בא לידה והיא מגורשת מחמת זריקה דאינה יוצאה מרשותו אלא היינו עכ"ה) היינו לומר דכיון שהגיע גט לידה אף על פי שעדיין אינה מגורשת כגון שנתנו לה ע"ת או לאחר זמן אינו יכול להפר וכדבסמוך ב"י:

סעיף קטן ג
אין בעלה ראשון ושני מפירין נדריה הראשון משום קנס והשני מפני שאין לו בה קידושין וכן אם נשאת לאיסור כרת אין הקידושין תופסין בה ואינה אשתו:

סעיף קטן ד
או לחייבי עשה כגון מצרי ואדומי בתוך שלשה דורות או אם ייבם אח את אשת אחיו והיה לו עוד אשה אחרת שאותה אשה אסורה לשאר אחין או לאותו אח שייבם בעשה דהיינו בית אחד הוא בונה ולא שני בתים כמבואר בא"ה בהלכות יבום בכמה דוכתי:

סעיף קטן ה
והפר לה בעלה הרי זה מופר דקידושין תופסין בחייבי לאוין ועשה ונמצאת שהיא אשתו:

סעיף קטן ו
כגון בוגרת ששהתה י"ב חודש פירוש בבגרותה ואחר כך נתקדשה:

סעיף קטן ז
או אלמנה פירוש אלמנה מן האירוסין (לאפוקי אלמנה מן הנישואין דאינה חוזרת לרשות אב כלל עכ"ה):

סעיף קטן ח
ונתקדשה ושהתה אחר הקידושין שלשים יום שחייב במזונותיה כצ"ל (ור"ל מ"ש ושהו אחר הקידושין כו' קאי נמי אבוגרת ששהתה י"ב חודש כו') וה"ה לבתולה ששהתה י"ב חודש אחר שנתקדשה מ"ו:

סעיף קטן ט
וכן שומרת יבם כו' אפילו אם הוא חייב במזונותיה כגון שעמדה בדין ותובעתו ליבם ונתרצו לייבמה ואחר כך אירעו אונס שאינו יכול לייבמה שחייב במזונותיה כמבואר בא"ה בסימן ק"ס:

סעיף קטן י
ה"ג אפילו הכי אינו יכול להפר לבדו ולא האב לבדו וכן הוא בדפוס ב"י. וז"ש ולא האב לבדו פשיטא דל"ק אשומרת יבם דהא אביה מיפר לבדו אפילו עשה בה היבם מאמר כמ"ש לקמן. גם מ"ש אפילו הכי אינו יכול להפר פירוש ביבם כלל לא כדלקמן גם מ"ש לבדו דמשמע תרווייהו יחד מפירין זה אינו קאי על הבוגרת שהרי יוצאה מרשות אביה לגמרי וארוס לבדו אינו מיפר וכמ"ש לקמן אלא על נערה וקטנה קאי וקאי על הא דלעיל

שאין הבעל מיפר לבדו משתתארס עד שתכנס לחופה אלא שניהן מפירין כלומר האב עמו וק"ל מ"ו אבל ביבמה אינו מיפר אלא האב ולא נקטה כאן אלא לאשמועינן דיבם אינו מיפר ולבדו דנקט משום ארוסה ואלמנה דלעיל וכן בוגרת שמכניס בדברים הללו אתא לאשמעינן שאפילו אם הבעל חייב במזונותיה אפ"ה אינו יכול להפר לה וק"ל וב"י כתב לבדו ל"ד ול"נ כמ"ש:

סעיף קטן יא

ולא האב לבדו אלא שניהם כו' מלשון זה נמי משמע דלבדו דנקט קאי אדלעיל אקטנה ונערה:

סעיף קטן יב

וכתב הרמב"ם שצריך שישמעו ביום א' ויליף לה בפי"ב מה' נדרים מדכתיב ואם הניא אביה אותה ביום שמעו וגו' ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה ושמע אישה ביום שמעו וגו'. וס"ל דהאי ביום שמעו פירושו ביום שמעו דאב דאל"כ קשה פירוש דקרא דמאי איצטריך למימר ביום שמעו דפשיטא בשמיעת האיש היה יום יהיה איזה יום שיהיה עכ"פ יום או לילה הכל יום שמעו איקרי וק"ל:

סעיף קטן יג

אינו יכול עוד להפר עם השני דכיון שהיה שעה בין ב' הפרות הללו שלא היה (האחרון) ראוי להפר שוב אינו מועיל אפילו נשאל על הקמתו והפירו יחד אא"כ מפירין לכתחילה יחד וכתב הרשב"א ואם קיים האחד דקאמר היינו האב ומה אחד מיוחד שבהם ועיין בדרישה:

סעיף קטן יד

ומיהו אין הבעל מיפר לה כו' ר"ל ל"ת מאחר שאם נמסרה לשלוחי הבעל יצאת מרשות האב תהיה המסירה כנכנסה לחופה והבעל יכול להפר לה הנדרים שנדרה משעת מסירה ולכן כתב ומיהו אין הבעל כו' ר"ל אפילו הנדרים שנדרה לאחר שנמסרה לשלוחיו אינו יכול להפר עד שתכנס לחופה ממש וכתב ב"י ז"ל איני יודע מנין לו דהא תנן אין הבעל מיפר עד שתכנס לרשותו והיכא דמסר האב או שלוחיו לשלוחי הבעל הרי כבר נכנסה לרשותו ומיפר לה עכ"ל ע"ש שכתב שהרמב"ם והר"ן סוברים שיכול להפר לה: (מאורסה שנתקדשה כשהיא נערה. שלא שמעו אביה ובעלה ר"ל הארוס עכ"ה):

סעיף קטן טו

גם הבעל אינו יכול להפר לבדו ר"ל ולא אמרינן כיון שיצאה מרשות האב נתרוקנה רשות לבעל כי היכי דאמרינן כשמת הבעל לפי שלא זכתה לו התורה להפר אלא בשותפות וכיון שיצאה מרשות האב גם הארוס אינו יכול להפר ב"י:

סעיף קטן טז
שאין הבעל יכול להפר נדרים שנדרה קודם לכן פי' אינו יכול להפר אחר החופה נדרים שנדרה קודם לכן אבל מה שנדרה קודם שתתארס יכול להפר עם האב משתתארס עד כניסת החופה:

סעיף קטן יז
לומר לה קודם שיכניסנה כל נדרים כו' עיין לקמן שהבאתי לשון הגמ' שאינו יכול להפר עד שישמע כו':

סעיף קטן יח
כל נדרים שנדרת משארסתיך צ"ע למה אמר משארסתיך הא ארוס מיפר אפי' הנדרים שנדרה קודם שנתארסה ואין היתר לאותן נדרים אלא א"כ היפר אביה ובעלה קודם שנכנסה וכמש"ר כל זה לפני זה וי"ל דאין על ת"ח הארוס מוטל אלא הנדרים שאין האב יכול להפר לבדו משא"כ הנדרים שנדרה קודם אירוסין שמוקי האב על חזקתו שהפירם לבתו לבדו:

סעיף קטן יט
אלא אפי' מה שנדרה בחייו והוא שמע ומת מיפר האב לבדו ביום שמעו אפי' לא שמע ביום שמת הבעל ואפי' יש לה יבם שזקוקה לו ועשה בה מאמר מיפר האב לבדו ודוקא כו' כך גירסת ב"י מ"ו:

סעיף קטן כ
צריך האב לחזור ולהפר כל הנדר דמשמת הבעל נתרוקנה רשותה לגמרי מהבעל לאב והוי כאילו לא היה לבעל מעולם רשות בה והפרה שהיפר לה בחייו למפרע אינה הפרה כמו שאכתוב בסמוך בשם הרא"ש:

סעיף קטן כא
אינה חוזרת לרשות האב כו' שתדור אחר מיתת הבעל פירוש מ"ש אינה חוזרת לרשות האב קאי אכנסה ממש או נמסרה לשלוחיו. אבל מ"ש אלא לענין נדרים שתדור אחר מיתת הבעל זה קאי דוקא אנמסרה לשלוחיו וכתב ב"י ולטעמיה אזיל דלא חשיב ליה נישואין אבל לפי מ"ש דחשיב נישואין בהא נמי אין לו רשות בה אפי' לנדרים שתדור אחר מיתת בעלה ואפי' לפי דעתו דלא חשוב נישואין מ"מ כיון שע"י כך יצאת מרשות האב לגמרי אין סברא לומר שתחזור עוד לרשותו אפי' לנדרים שתדור לאחר מיתת הבעל:

סעיף קטן כב
כנסה ונדרה לא בכניסה לחופה מיירי אלא כשנמסרה לשלוחיו:

סעיף קטן כג
אע"פ שהארוס מיפר בקודמין כלומר אם נדרה כשהיא ארוסה ונתגרשה וחזרה ונתארסה. אביה וארוס זה מפירין לה (כ"כ ב"י מל' זה משמע דאם נדרה קודם שנתארסה אין לארוס שום רשות עליה ואין זה אמת דבהדיא מבואר ברש"י בחומש דהארוס מיפר עם אביה אף נדרים שנדרה קודם שנתארסה ואין בזה שום ספק בעולם וכ"כ א"א ז"ל סעיף ט"ז וי"ח עכ"ה):

סעיף קטן כד
אפ"ה אינו יכול להפר ר"ל הבעל עם האב דמשנמסרה לשלוחי הבעל יצאת מרשות האב והבעל אינו מיפר אלא בשותפות עם האב ומ"ש מה שנדרה תחלה דמשמע מה שנדרה עכשיו יכול להפר עם האב לטעמיה אזיל שכתב בסמוך דחוזרת לרשות האב לנדרים שתדור אחר מיתת הבעל ודוקא כשנמסרה לשלוחיו ולא כנסה ממש וכתב ב"י ולפי מ"ש דמשנמסרה לשלוחיו הוי כנשואין ממש א"כ אפי' נדרים שנדרה עכשיו נמי אינו יכול להפר:

סעיף קטן כה
כיון שנכנסה לרשותו פעם א' פירוש וא"כ יצאה מרשות האב ואין כאן הפרת הארוס בשותפות אלא שהוא יפר לבדו ואין הבעל מיפר (שהרי אינו מיפר אלא בשותפות האב וכאן אין האב יכול להפר וק"ל מ"ו).

סעיף קטן כו
אפי' אם הפר חלקו ומת כו' ז"ל הרא"ש בנדרים דף ס"ח ע"ב תימא כיון שהאב הפר חלקו למה לא יפר הבעל חלקו אחר מות האב וי"ל כיון דלא נגמרה ההפרה בחיי האב נתבטלה גם הפרת האב והיה צריך להפר הכל וכן מוכח מהא דקאמר שמע הבעל והפר נתרוקנה רשות לאב דמשמע דיורש רשות הבעל וצריך להפר כל הנדר מדלא קאמר מיפר האב חלקו אלמא נתבטלה הפרת הארוס כיון שלא נגמרה כל ההפרה בחייו ה"נ נתבטלה הפרת האב עכ"ל: (והיינו משום דלעולם אין הארוס מיפר אלא בשותפות עכ"ה):

סעיף קטן כז
שהיה אפשר לו להפר (ר"ל את חלקו לבד קודם מיתת האב עכ"ה) אפ"ה אסור להפר אפי' בו ביום אחר מיתת האב:

סעיף קטן כח
אינו יכול להפר אח"כ חלק האב דלא אמרינן נתרוקן רשות לבעל ובגמ' יליף לה מקרא:

סעיף קטן כט
אין האב יכול להפר חלקו של בעל כו' ר"ל אע"ג דאם לא הפר חלקו ומת הבעל יכול האב להפר הכל אבל עכשיו אינו יכול דכיון שהפר כו':

סעיף קטן ל
דוקא שמת ביום שלאחר כו' ר"ל שמת הבעל ביום שלאחר שמיעת האב אבל אם מת ביום שמיעה חוזר ומיפר ביחד ר"ל כאילו לא הפר תחלה חלקו אלא מיפר עתה שחזרה לרשותו מחדש:

סעיף קטן לא
והרמב"ם כתב שאם חזרה ונתארסה בו ביום ר"ל ביום שמת ארוס הראשון אבל אם נתארסה ביום שלאחריו לא כמו שאפרש בסמוך:

סעיף קטן לב
שהאב חוזר ומיפר עם הארוס השני דהנדר שהיה עליה חל עכשיו על האב והארוס והרמב"ם מיירי במת הארוס אחר יום שמיעת האב ואע"פ שהרמב"ם ס"ל דבעינן שישמע הארוס ביום שמיעת האב וכמ"ש לעיל הכא בחזרה ונתארסה שאני ועיין בדרישה:

סעיף קטן לג
ואינו נראה דכיון שאינו יורש חלק ארוס כו' ר"ל דהא בלא נתארסה לאחר כ"ע מודו שאינו יכול להפר מפני קלישתו דכך דס"ל ב"ה בהדיא שם בגמרא וכן הקשה גם כן הר"ן בגמרא ד' ע"א ע"א וב"י הביאו אבל הרמב"ם י"ל ס"ל כמו שתירץ הר"ן דבשלא חזרה להתארס איכא שינוי רשות דמנתיק ליה האי נדרא מארוס לאב מש"ה כל היכא דקליש לא מצי מנתק אבל היכא דאיכא ארוס אחרון חזינן להאי ארוס אחרון ככרעיה דראשון וכיון דמארוס לארוס קאתיא אע"ג דאיקליש ליה נדרה מצי אב ובעל להפר דבכה"ג לאו אינתוקי הוא עכ"ל ועיין בדרישה:

סעיף קטן לד
בין לאחר שמיעה ושמע האב פי" ולא הפר לה:

סעיף קטן לה
אלא א"כ לא שמע הארוס בו' דלא היו נראו לארוס הראשון עיין בב"י שכתב שהרמב"ם לא כ"כ אלא אנתגרשה ולא במת וכמ"ש גם הטור בסמוך. ונראה דגם לדעת רבינו לא פליג הרמב"ם כ"א אמ"ש רבינו דאם לא שמע האב ונתארסה לאחרון כו" דס"ל דאפי' שמע הבעל קודם מותו רק שלא שמע האב ואפי' לא נתארסה בו ביום שמת אפ"ה יכולין להפר יחד אחר כמה ימים בו ביום שישמעו בזה ס"ל להרמב"ם דכיון דשלא ביום שמת הארוס הראשון מפירין צריכין שלא ישמע הארוס הראשון אבל ודאי אם מפירין יחד ביום שמת הארוס הראשון ודאי כה"ג ס"ל להרמב"ם גם לדעת רבינו דיכולין להפר אף אם כבר שמע הארוס הראשון. וטעם דרבינו דלא מצריך שתחזור ותתארס בו ביום שמת ארוס הראשון כמ"ש בבבות הראשונות לפני זה ה"ט דברישא מיירי דשמע אביה ונתרוקן מיד בשעה שמת לרשות האב ומש"ה אי לא נתארסה בו ביום שמת והפירו יחד

אוי אם לא הפר האב הכל הו"ל קיום כיון דנתרוקן הכל לרשותו. משא"כ כשלא שמע האב ביום שמת הארוס ג"כ לא בעינן שנתארסה בו ביום אלא אי נתארסה ביום ששמע האב סגי. ונראה דמ"ש רבינו האב והארוס האחרון מפירין ביחד ביום שישמעו האי ביחד ל"ד קאמר דאם ישמעו זא"ז מיפר כל אחד ביומו לדעת הרא"ש ורבינו הנ"ל ודו"ק:

סעיף קטן לו
אם החזירה ר"ל אפי' ביום השמיעה.

סעיף קטן לז
מפירבשבת כו' ולא יאמר לה מופר לך כמו בחול אלא טול ואכול ומבטלו בלבו כדלקמן:

סעיף קטן לח
אין האב ולא הבעל יכולין להפר עד שישמעו כו' דכתיב ושמע אביה כו' וה"ה לבעל ובגמ' פריך מהא דלעיל לכן דרך ת"ח לומר לה קודם שיכניסנה כו' הא לא שמע ומשני מש"ה מיפר עתה כדי לחזק אותה ולבדוק בה אם יש בה שום נדר וכשתספר לפניו אז ישמע ויפר ע"ש מ"ו:

סעיף קטן לט
וכ"ש שחרש אינו יכול כו' שאינו ראוי כלל לשמיעה ואינו שייך גביה כל הראוי לבילה כו':

סעיף קטן מ
והרמב"ם כתב שהבעל יכול להפר כו' דשמע אביה כתיב אבל בבעל לא כתיב ושמע:

סעיף קטן מא
מפירין עד שתדור דאמר קרא אישה יקימנו ואישה יפרנו את שבא לכלל הקם בא לכלל הפר לא בא לכלל הקם לא בא לכלל הפר:

סעיף קטן מב
אע"פ שלא חל הנדר ול"ד לנדרים דעלמא שאמרינן לעיל דאין מתירין עד שיחולו משום דכתיב התם לא יחל דברו דמשמע כל זמן שאין שם מעשה בנוי אלא דיבור בעלמא שעדיין לא חל הנדר לא יחל החכם רש"י. והרא"ש פי' דכתיב לא יחל דברו וסמיך ליה ככל היוצא מפיו יעשה אחר שחל הנדר ובא לידי עשייה אז אמרינן הוא אינו מיחל אבל אחרים כו':

סעיף קטן מג
כיון שלא הלכה וכתב רבינו ירוחם בשם הר"ר יונה דהיינו דוקא בתולה בזמן משום דממילא חייל אבל תולה במעשה אינו מיפר עד שיחול אבל דעת רבינו נ"ל דאינו כן שהרי מ"ש כיצד אמרה קונם ככר זה עלי אם אלך למקום פלוני כו' הליכה מעשה הוא ואפ"ה קאמר חל הנדר וק"ל:

סעיף קטן מד
והרמב"ן כתב שאינן יכולין להפר כו' דכתיב אותה דוקא:

סעיף קטן מה
לא להקמה ולא להפרה דכתיב אישה יקימנו ואישה יפרנו (וה"ה לאביה עכ"ה):

סעיף קטן מו
אפילו בנדרים שנדרה כבר וא"ת פשיטא דהא אפי' האב או הבעל בעצמו אינן מפירין מה שתדור וי"ל דה"ק פשיטא אם יאמר לשליח כשתשמע שאשתי תעשה נדר תפר לה דזה נמי הוי הנדר בעולם בשעת ההפרה פשיטא דלא מהני אלא אפי' אם לא יעשה השליח עד שנדרה כבר שבשעה שעושה השליח הוי הנדר כבר בעולם אפ"ה לא מהני:

סעיף קטן מז
וסבור שנדרה בתו ולא דמי למ"ש בסמוך אם אמר לו נדר אשה בתוך ביתך והפר דהוי הפרה דהתם הפר סתם אדעתיה דהכי שיהיה מופר בהפרתו הנודר יהיה מי שיהיה משא"כ הכא דדעתו בהפרתו היה אבתו וכדמסיק וכתב אם הפר אדעת זה וק"ל:

סעיף קטן מח
נדרה מהתאנים וסבר שנדרה מהענבים כו' ק"ק פשיטא דאינו הפרה דהא צריך לפרט ודוחק לומר דבדיעבד הוי הפרה אפי' בלא פירוט י"ל דא"צ פירוט אלא משום דנדע דלא נדרה דבר כדי לאפרושי מאיסור וכמ"ש לעיל סימן רכ"ח וא"כ בהאי פירוט דבין תאנים וענבים אין חילוק בזה וק"ל:

סעיף קטן מט
והפר לה על דעת זה לא הוי הפרה וכתב הרמב"ם שיש לו להפר כל יום ידיעה שנית והר"ן כתב דאם קיים בידיעה קמייתא כיון דבטעות הוי לאו כלום הוא ואם רצה להפר בידיעה שנית מיפר:

סעיף קטן נ
ורצה גם בהפרה זו הוי הפרה וקמ"ל דאע"ג דלא חזר והיפר אח"כ בפירוש ב"י:

סעיף קטן נא
אמרו לו נדרה אשה בתוך ביתך סתם כו' (שלא אמרו לו מי היא אע"פ שלא כיון לזאת בפרט כלומר כו' עכ"ה) כלומר וסבור שנדרה בתו ונמצא שנדרה אשתו אע"פ שלא נמצא אלא לאחר כדי דיבור הרי הוא מופר והוא שרוצה בהפרת אשתו כ"כ הרא"ש ועיין בב"י:

סעיף קטן נב
אע"פ שנשאת קודם שיחול ז"ל המשנה בפ' אלו נדרים סוף (נדרים ד' פ"ח) ונדר אלמנה וגרושה יקום עליה כיצד אמרה הריני נזירה לאחר ל' יום אע"פ שנשאת בתוך ל' אינו יכול להפר וז"ל הר"ן וע"כ קרא להכי אתא דאל"כ למה איצטריך קרא למימר דיקום

עליה פשיטא מאן מיפר לה אלא ודאי נשאת אצטריך למימר ומשום דבתר אמירה אזלינן ואין הבעל מיפר בקודמים וכתב הרמב"ם וה"ה אם היתה ארוסה בשעה שנדרה וחל הנדר אחר שנשאת לו דאינו יכול להפר ופשוט הוא ב"י:

סעיף קטן נג
ל"ש אמרה קונם עלי לאחר ל' יום ונשאת בינתיים פי' אינו יכול להפר אחר שנשאת אף שעדיין לא חל:

סעיף קטן נד
קיים לאחד מהן בפירוש כו' דכתיב אשה יקימנו ודרשינן יקים ממנו דמשמע מקצת ממנו הוי קיום אבל יפירנו ליכא למדרש הכי הלכך הפרה במקצת לא הוי הפרה אשיר"י ואף ע"ג דאמרינן נדר שהותר מקצתו הותר כולו היינו דוקא בחכם שעוקר הנדר מעיקרו ולא בבעל דמיגז גייז ר"ן:

סעיף קטן נה
עד שיפר לשניהן האי עד שיפר לשניהן ל"ד קאמר אלא מיפר סתם נמי אשניהן קאי וק"ל:

סעיף קטן נו
והרמב"ם כתב דבין קיים כו' כחכמים שאומרים הכי וסברת מחלוקתם תלוי בפי' המשנה:

סעיף קטן נז
ולא שייך אחד לחבירו כלל אלא מה שהפר הפר ומה שקיים קיים:

סעיף קטן נח
אבל קיום הוי בכל ל' שיאמר לה כו' שהרי אם שתק ביום שמעו הוי קיום לכך מועיל בה לשון קיום כל דהו לשלא יוכל להפר אפי' בו ביום אשיר"י:

סעיף קטן נט
יפה עשית אין כמותך (ואם לא נדרת כו' עכ"ה) או או קאמר ב"י:
או בטל גם הרא"ש מודה דל' בטל הוי כמו מיפר דכן איתא בברייתא בגמרא וכן בירושלמי והא דקאמר וא"א ז"ל כתב כסברא ראשונה אאינך קאי ב"י:

סעיף קטן ס
ועבד כנעני שאסר על עצמו כבשר או ביין (וה"ה כל עינוי נדרי נפש וכ"ש נדרים שיש בהן ביטול מלאכה הרא"ש עכ"ה) ר"ל בתורת נדר ולא בתורת נזירות וק"ל:

סעיף קטן סא
שיאכל וישתה בלא הפרה דכתיב להרע או להטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות יצא להרע לאחרים שאין רשות בידו וכשמצער עצמו מבשר ויין הוי רעה לאדונו דליכחוש חיליה מלעשות מלאכה לפיכך לא חל הנדר כלל:

סעיף קטן סב
ואם קיבל עליו נזירות חל עליו כו' דכתיב גבי נזירות ואמרת אליהם לרבות את העבדים ואפ"ה כופהו רבו לשתות יין מדרשא דקרא ואינו עובר בבל יחל כל זמן שהוא תחת רבו מפני שנפשו קנויה לו אבל כשנשתחרר חל עליו חובת נזרו וצריך להשלים נזירתו ב"י:

סעיף קטן סג
כיצד יאמר לה טלי ואכלי ר"ל שזה הוי ל' ביטול שהוא היפך ממה שנדרה שהיא נדרה שלא תאכל והוא אומר לה אכלי והיינו ביטול לדבריה:

סעיף קטן סד
ואפילו אם אמר כך בלבו ר"ל שמחשב בלבו ענין שהוא ביטול כמו טלי ואכלי שהוא ל' ביטול כך מחשיב בלבו ענין ביטול:

סעיף קטן סה
אבל ההפרה צריך שיוציא אותה כו' ר"ל אם אין עושה מעשה כגון שכפה אותה אלא ירצה להפר בלא מעשה בדיבור בעלמא צריך שיוציא בשפתיו:

סעיף קטן סו
והמקיים בלבו קיים כו' מכאן ואילך תלמוד ערוך הוא בפרק נערה מאורסה בסופה ולא פליג ע"ז הרא"ש אלא שרבינו אגב שהתחיל לכתוב דברי הרמב"ם סיים כל דבריו אלא שיש לתמוה על רבינו למה הפסיק בדין עבד כנעני בין סברת הרא"ש לסברת הרמב"ם ב"י ונ"ל שרבינו מביא דין עבד כנעני קודם דברי הרמב"ם כדי להביא מדין עבד כנעני ראיה לדבריו שאומר שאינו יכול לכופה שתעבור על הנדר אפי' אם מחשיב לשון ביטול בלבו וע"ז מביא ראיה מדין נזיר שאיתא בגמרא שרבו יכול לכפותו שישתה יין ואם איתא שגם באשתו יכול לכפותה למה לא נזכר זה ג"כ בגמרא אלא ודאי אין מפירין בכפייה (גם י"ל דכותבו מיד להודיענו החילוק שבינו לאשה אע"ג דבכל התורה דינו כאשה עכ"ה):

סעיף קטן סז
כתב רבי אליעזר ממיץ דהוי הפרה דהא לא חל הקמה אלא אחר שכבר מופר וא"כ על מה יחול הקיום:

סעיף קטן סח
א"ל בבת אחת קיים ומופר ליכי ר"ל שאומר ליכי אחד על שניהם (לאפוקי קצת נוסחאות בגמרא א"ל בבת אחת קיים ליכי ומופר ליכי ומפרש הר"ן דה"ק דא"ל בהדיא בבת אחת עכ"ה):

סעיף קטן סט
אין כאן לא הקמה ולא הפרה ר"ל ואם ירצה בתר הכי יכול להפר או לקיים:

סעיף קטן ע
א"ל קיים ליכי היום דמשמע הא למחר מופר לך א"ד הא לא א"ל. או שאמר מופר ליכי למחר דמשמע הא היום יהא קיום. או קיים ליכי שעה זו דמשמע הא אח"כ לא יהא קיום. או מופר ליכי אחר שעה דמשמע הא השתא יהיה קיום:

סעיף קטן עא
סופר ליכי למחר אינו מופר ר"ל וממילא חל הקיום מיד ועיין בדרישה:

סעיף קטן עב
וא"א הרא"ש כתב כסברא ראשונה ז"ל ב"י ואיני יודע למה כתב רבינו שמסקנת הרא"ש להחמיר שהרי הוא לא הכריע בין שני הפירושים ואפשר דכיון דספק תורה הוא משמע לרבינו דשתיקתו של הרא"ש כפירושו דלהחמיר נקטיה עכ"ל:

סעיף קטן עג
דאיכא למימר דלא גרע משתיקה פירוש דאף אם מתיר לו ההקמה מ"מ נשאר כאן שתיקה ודו"ק מ"ו ר"ל אם אינו מתיר ההקמה ביום שמעו אף נשאל עליו אחר כך אינו מועיל דיפר אחר כך דדל ההקמה הרי שתק ביום שמעו ועיין בדרישה:

סעיף קטן עד
ומיפר אחר כמה ימים כלומר ונשאל אפי' אחר כמה ימים ה"נ זה. א"נ לפי שאמר תחילה דלא גרע משתיקה ור"ל דתו לא מצי להפר מסיק דנראה דיכול להפר אפילו אחר כמה ימים ונראה דגם דעת ב"י לפרשו כן אלא שקיצר:

סעיף קטן עה
אינו יכול לישאל על הפרתו ר"ל אף דהבעל אינו עוקר הנדר מעיקרו הו"א כיון דישאלו יהיה נדר כדמעיקרא:

סעיף קטן עו
והתפיס אחר בנדרה פי' שאחר אמר גם אני כמוה או (שאסרה עליה ככר בנדר ואחר כו' עכ"ה) שאחר אומר על ככר שלי שיהא כשלה:

סעיף קטן עז
שוב אין יכולין להפר דהוי כקיום שהרי מקיימין בכל לשון כדלעיל:

סעיף קטן עח
אבל לאחר שתנשא חל הנדר גם לדידיה כן הוא הגי' ברוב ספרים:

סעיף קטן עט
אבל הוא מתירן כשאר חכם ר"ל ואפי' ביחיד מומחה דפסק הוא כת"ק:

סעיף קטן פ
שאינה רוצית שיתפרסם הדבר שנדרה ואילו ידעה לא היתה מתחרטת אדעתא דהכי:

סעיף קטן פא
אא"כ מצא ג' מקובצים דכיון שא"צ לחזור אחריהם אין כאן פרסום גדול:

סעיף קטן פב
שאין הבעל מתיר אפילו כשאר חכם פי' ב"י דמש"ה נקט לשון אפי' דר"ל דאפי' להצטרף עצמו עם ב' הדיוטות להתיר בג' הדיוטות אינו יכול ומכ"ש שאינו יכול להתיר ביחידי בתורת מומחה:

סעיף קטן פג
ואני כתבתי למעלה בסימן רכ"ח (שכל אדם יכול לעשות שליח כו' פירוש בכתב רש"ל ושם כתבתי דאפשר לומר לרא"ש ורבינו דאפי' בלא כתב יכול לעשות שליח עכ"ה):

סעיף קטן פד
שהאב מיפר לבתו כל ענייני נדרים ר"ל לאפוקי מרבינו שכתב דדין האב עם בתו כדין הבעל עם אשתו וג"כ פליג עם רבינו בזה דלהרמב"ם יכול האב להפר עתה ומהני הפרתו זו לעולם בכל הנדרים משא"כ לרבינו דבנדרים שבינה ובין אביה לא מהני הפרתו עתה אלא כל זמן שהיא ברשותו:

סעיף קטן פה
קודם שנתארסה מיפר כל נדריה כו' פירוש דלא מצינו דהקפיד קרא בנדרי עינוי נפש רק באשתו רק אחר שנתארסה אמרינן הואיל שבשעת אירוסים לא היה יכול אביה להתיר נדריה אלא עם הארוס ודוקא נדרי עינוי נפש לכך אף כשמת הארוס וחזר לרשותו אינו בדין שיפר האב מה שלא היה בידו להפר קודם לכן. ומ"ש רבינו חזרה לרשותו אינו מיפר אלא עינוי נפש נ"ל דל"ד עינוי קאמר אלא לישנא דקרא נקט וה"ה לנדרים שבינה ובין אביה וק"ל. והיותר נראה דדוקא קאמר משום דבעודה ארוסה לא היה יכול להפר עם הארוס אלא הדברים שבינה ובינם השוה לשניהם אבל מה שבין אביה ובינה או בין בעלה ובינה אינם יכולין להפר מש"ה גם אחר שחזרה לרשותו אינו מיפר ועיין בדרישה:

סעיף קטן פו
כגון רחיצה קישוט כו' כללא דמילתא כל שאינה יכולה לאכול או ליהנות או להתקשט אם תרצה ה"ז עינוי נפש והיפר בכל ענין:

סעיף קטן פז
או שלא תתקשט ר"ל כל הגוף אבל בקישוט של המטה הוי דברים שבינו לבינה ר"ן:

סעיף קטן פח
או שאמרה הנאת כו' אם ארחץ או אתקשט אבל אם אמרה אני נודר' שלא ארחץ או אתקשט אינו חל דלשון שבועה הוא זה כדלעיל בסימן ר"ו:

סעיף קטן פט
אע"פ שאין הנדר אלא ליום אחד דניוול ליום אחד שמיה ניוול:

סעיף קטן צ
אמרה קונם פירות עולם עלי נראה דר"ל מין פירות האילן של כל העולם אסרה עליה אבל אצ"ל דאסרה עליה כל הנקרא פירות (דא"כ לא הוי נדרה נדר כמבואר לעיל סימן רל"ב. גם י"ל דאיירי באסרה עליה לזמן כגון ליום אחד וכמ"ש הר"ן הביאו ב"י לעיל סימן רי"ז גבי הנודר מפירות השנה ע"ש עכ"ה) ודומיא דאינך דנקט פירות דמדינה זו ודאיש אחד וק"ל:

סעיף קטן צא
ומיפר לה והיא מותרת לעולם כצ"ל:

סעיף קטן צב
אלא דברים שבינו לבינה עיין בדרישה:

סעיף קטן צג
ואינו מיפר לה אלא בעודה תחתיו אפירות מדינה זו או פירות איש זה דוקא קאי כמ"ש בדרישה בשם הרמב"ם:

סעיף קטן צד
ועל השנית אינה מצטערת כגון שהאחד הוא פת יפה והשנית פת קיבר ואינה רגילה בפת קיבר אף על גב שאפי' נדרה ממין רע שלא טעמה אותו מעולם מיפר כמו שנתבאר בסמוך שאני התם דלא נדרה אלא מאותו מין בלבד אבל הכא דנדרה בבת אחת גם מאותה שנצטערת עליו מוכח מילתא דלית לה עינוי באידך כיון שהוא מיפר לה ההיא דמצטערת עליו ב"י ור"ל כשלא נדרה אלא מאותו מין שלא טעמה ממנו שמע מינה שאילו לא נדרה היתה חפיצה לאכלו ואם כן יש לה צער ממנה. משא"כ כשנדר משני ככרות איכא למימר דאההיא דלא מצטערת לא נדרה אלא אגב אותו שמצטערת ממנו ואין לה עינוי באותו שאינה מצטערת ממנה. עוד תירץ ב"י וכתב י"ל התם שאני דנדרה מכל אותו המין ואף שהיא רע לה מכל מקום איכא צער לה כשאינה אוכלת מכל אותו המין מה שאין כן כשתאכל הככר האחד לא יהא צער לה ממניעת אכילת השני:

סעיף קטן צה
ולא לשני ודוקא כשהפר בסתם אבל אם הזכיר אחד בפירוש לא הוי הפרה כדפרישית לעיל אמרה כצ"ל ומ"ש כדפרישית לעיל ר"ל בסימן זה גבי נדרה מתאנים וענבים לדעת הרא"ש ב"י ונלע"ד פשוט דאם הפר גם מן השני בפירוש דהוה מופר אף על פי שאינה מצטערת עליו דאם לא כן למה אמרינן דאם הזכיר האחד בפירוש דלא הוה הפרה דומיא דתאנים וענבים הנ"ל הא שאני התם דהיה בידו להפר שניהן ומדלא הפר הוה ליה כקיום

משא"כ כאן במין השני ועיין בב"י שהביא הרא"ש ור"ן ולכאורה משמע מנייהו דאינו יכול להפר מין השני אבל אינו מוכרח ודו"ק גם בש"ע משמע בהדיא דאפי' בפירוש אינו מועיל וצ"ע דבס"א המדויקים ליתא האי ודוקא שהפר בסתם כו' ואפשר שבכיון השמיטה:

סעיף קטן צו
אמרה קונם שאני נהנה לבריות ר"ל מה שאני נהנה מהבריות:

סעיף קטן צז
כתב א"א הרא"ש דאינו עינוי נפש כו' צ"ע מ"ש מהא דכתב לפני זה באסר פירות איש פלוני עלי דכתב בשם הרא"ש דהוי עינוי נפש ואפשר דיש חילוק בין אוסר פירות בפי' דמקרי עינוי טפי לאוסר סתם הנאה ודו"ק:

סעיף קטן צח
אלא דברים שבינה לבינו ר"ל אע"פ שהיא מותרת ליהנות ממנו שהוא אינו בכלל הבריות כמ"ש בסמוך מכל מקום הוי דברים שבינו לבינה לפי שהיא אינה יכולה ליהנות משום אדם בעולם חוץ ממנו ויצטרך הוא לטפל ולהביא אליה כל מזונותיה:

סעיף קטן צט
ואינו מיפר לה אלא בעודה תחתיו רצה לומר בעודה ראויה לחזור תחתיו דהיינו כל זמן שלא תנשא אבל א"א לפרשו כפשוטו דהא אמרינן לעיל דדברים שבינו לבינה הוא מיפר כל זמן שלא נשאת שאפשר שתחזור אליו:

סעיף קטן ק
ולאחר שתתגרש חל הנדר גם עליו נראה דה"ט כיון דלא היפר לה מש"ה אינה מותרת אלא בעודה תחתיו ולאח"כ אסורה אפי" קודם שנשאת לאחר אבל אם היפר ודאי מותר לעולם בין לו בין לאחרים דמיגו דמפר לה לצורך שאם תתגרש שלא תהא אסורה עליו לחזור להנשאה מותר גם לאחרים:

סעיף קטן קא
שאמרה הנאת תשמישך עלי דאז אין מאכילין לאדם דבר האסור לו ודוקא באומרת גופך להנאת תשמיש עלי דאל"כ לא חל הנדר דאין הנאה חל על דבר שאין בו ממש ריב"ש:

סעיף קטן קב
אם אמרה הנאת תשמישי עליו א"צ להפר שהיא משועבדת לו. דקדק לומר א"צ להפר אבל ודאי אם רוצה להפר כדי שלא תאסר עליו לאחר שיגרשה יכול להפר וכמ"ש בס"ס זה ע"ש:

סעיף קטן קג
ואם אמרה קונם תשמישי על כל העולם יפר חלקו כו' הא דחל הנדר עליו אף על גב דהיא משועבדת לו ה"ט דמיגו דחל על אחרים חל ג"כ עליו באיסור כולל וא"ל מ"ש מהא דאמרינן לעיל בסמוך אמרה קונם שאני נהנה לבריות דלא הוי הבעל בכלל די"ל דשאני לעיל דאמרה כן אהנאה דעלמא ולהכי מסתמא הוא אינו בכלל אבל כאן דאסרה תשמישה על כל העולם דע"כ גם הוא בכלל דאם לא כן למנ"מ נדרה כן השתא הא בלאו הכי אסורים לה אלא לאסור גם ההיתר לה נתכוון וק"ל ועיין בפ"ב דנדרים דף פ"ד ע"א ועי"ל דיש חילוק בין לשון לבריות ללשון העולם:

סעיף קטן קד
ותהא מותרת לו עד שתתגרש ואז אסורה לו ג"כ ז"ל מ"ו תמה מהר"י קארו הלא כתב לעיל דברים שבינו לבינה כשהוא מיפר שהן מותרין אפי' אחר שתתגרש עד שתנשא לאחר ולא דק דדוקא דברים שבינו לבינה לבד אבל הכא שאסרה כל העולם עליה אלא שהוא נכלל ביניהם מש"ה אפי' הוא מיפר חלקו אינו מותר אלא בעודה תחתיו ומיד שתתגרש הוא כשאר כל אדם ודוק עכ"ל ובזה נמי מתורץ קושיא שנייה שהקשה ב"י שהיה לו לומר קונם תשמיש כל העולם עלי שלאו כל כמיניה לאסור את עצמה עליו שהיא משועבדת לו אבל לפי מ"ש לק"מ ששפיר חל הנדר מטעם כולל מגו שתשמישה חל על כל העולם חל נמי אדידיה כמ"ש רבינו לקמן בס"ס רל"ו לענין ישיבת סוכה:

סעיף קטן קה
אמרה קונם שאיני נהנה לאבא כו' ר"ל מה שאני נהנה מאבא ומאביך:

סעיף קטן קו
אינו מיפר לעולם אלא בעודה תחתיו ז"ל ב"י לפי מה שנתבאר לעיל דאפי' נתגרשה נמי מיפר כ"ז שלא נשאת צ"ל דמאי בעודה תחתיו דקאמר בעודה ראויה לחזור תחתיו: (קונם שאני עושה ע"פ אבא כו' ר"ל כל מעשה ידי יהיו אסורים בהנאה לאבא או לאביך ר"ן בנדרים דף פ"ה ע"א עכ"ה):

סעיף קטן קז
ולא יכול להחזירה (ז"ל הר"ן בנדרים דפ"ה משגרשה אינה משועבדת לו למעשה ידיה ותהא אסורה לחזור לו לפי שחל הנדר עליה שלא יהנה ממנה וא"א לה ליזהר כו' עכ"ה) לפי שא"א ליזהר שלא תטחון ולא תאפה וכל שאר מלאכה שהאשה עושה לבעלה ודוקא ל' קונם שהוא לשון הקדש שאע"פ שאינו חל עתה יחול לאחר גירושין שהוא אלים להפקיע שיעבודה וכמ"ש לקמן בא"ע סימן פ"א ע"ש ועיין בב"י:

סעיף קטן קח
וכגון שאמר יקדשו ידי לעושיהן כו' עיין בסימן רל"ט ושם הבאתי ל' הר"ן שכתב בשם התוס' דל"ד קאמר הגמרא דצריך לומר יקדשו ידי לעושיהן אלא נעשה כאומר כיון שמזכיר הידים כו' ע"ש:

סעיף קטן קט
אבל חייבת ליתן לבקרו דבקר וצאן אינם מצוהלים כ"כ לרביעה כמו סוס וחמור והרי"ף היה גורס בגמרא לא יתן בפני בקרו אבל כופה אותה ליתן לפני בהמתו ופי' בהמתו שהוא רוכב עליה וע"ל בא"ע סימן פ':

סעיף קטן קי
נדרה שלא לרחוץ פניו ידיו כו' א"צ להפר ק"ק דאמאי לא חיישינן לשמא יגרשנה ויחול הנדר ולא יכול להחזירה כדלעיל כשאמרה קונם שאני עושה על פיך כו' וכן ק' על מ"ש לעיל אבל אם אמרה הנאת תשמישי עליך א"צ להפר ר"ל דאה"נ דאם ירצה להפר מטעם זה יכול להפר כמו גבי קונם שאני עושה ע"פ אלא שהכא ולעיל בתשמיש אשמעינן שאם אינו מקפיד ע"ו שא"צ להפר ויכול כך ליהנות ממנה ורבינו שאשמעינן שיכול להפר גבי קונם שאני עושה ע"פ משום דזה הדין דיכול להפר איתמר במשנה גבי קונם שאני עושה כו' נקטיה ג"כ רבינו כן וק"ל:

סימן רלה

סעיף קטן א
המדיר את אשתו מתשמיש המטה עיין מ"ש בדרישה וע"פ זה יהיה רוב דברי רבינו בסימן זה ובא"ע סימן ע"ד מבוארים מילתא בטעמיה. דמ"ש המדיר את אשתו מתשמיש כו' הוא משנה דפרק אע"פ כתבתי ל' בדרישה וע"פ אוקימתא דשמואל דאינו מחלק בין סתם למפרש והפוסקים פסקו כוותיה. ומ"ש הדירה שלא תיהנה ממנו הוא משנה וגמרא ותוס' ר"פ המדיר בארוכה וכתבתיהו בדרישה בקצרה ושם מבואר אליבא דשמואל דקי"ל כוותיה דאפילו בהדירה בפירוש איתר מל' יום עד ל' יום אינה מקפדת להתפרנס ע"י פרנס דעד ל' יום לא שמעו אינשי דאוכלת לנפשה ע"י הדרתה וניחא לה דלמא ימצא פתח חרטה לנדרו אבל מל' יום ואילך אינה יכולה לסבול בזיון וכלימת חברותיה ולכך צריך להוציאה וליתן לה כתובתה: (שהרי אינו חייב לו בהם דלא מקרי בזה יורדת כיון שכל משפחתה לא נוהגין בו כ"א אביה לחוד הלכך עד שלשים יום כו' עכ"ה):

סעיף קטן ב
ומ"ש ויזון אותה אחר וילך ויקח מן הבעל אף שלעיל סימן רכ"א כתב רבינו והוא מדברי הרא"ש דנדרים אהא דהולך אצל חנווני הרגיל אצלו ואומר פלוני מודר הנאה ממני

ואיני יודע מה אעשה דאם פרנסו אינו מחויב להחזיר לו כ"א ברצונו תליא מילתא נראה דשאני התם דהולך אצל חנווני הרגיל אצלו ואמר לו איני יודע מה אעשה והוה נראה כשלוחו כאילו אומר לו תן לו בשבילי משא"כ הכא ואף שאומר כן לפני חנוני הרגיל אצלו מ"מ כיון שאומר כל הזן ואינו מייחד שום שליח אף שאומר אינו מפסיד והו"ל כאילו אומר מי שיפרנסנו להמודר יבא אלי ואני אפרענו מ"מ לא הוי אלא כפורע חובו של המודר דמותר וכמ"ש הרמב"ם טעם היתר זה אאיני יודע מה אעשה והביאו ב"י לעיל סימן רכ"א ע"ש. משא"כ כשאומר לו איני יודע מה אעשה דנראה כאילו בשליחותו נתן לו והעיקר דכאן אומר אינו מפסיד מש"ה צריך לשלם גם לעיל שם במדיר לחבירו כתב רבינו דיכול לומר כל הזן אינו מפסיד וגם שם נ"ל פשוט דצריך לשלם לו ומה"ט מסיק שם בשם רשב"ם דאסור לומר אם תזון לפלוני דכיון שהוא אומר ליחיד נראה כשלוחו וכן מדוייק בל' ש"ע שם דלפני זה כתב ב"פ אם ירצה ובהאי בבא דאינו מפסיד לא כתב אם ירצה וזה נלע"ד פשוט מן הענין ומן הל' ולא כרמ"י שכתב בסימן זה דגם באומר כל הזן אינו מפסיד א"צ לפורעו אלא אם ירצה דלא דק:

סעיף קטן ג

ומ"ש הדירה שלא תתקשט או שלא תאכל א' מהמינין כו' הוא ע"פ מ"ש דס"ל דהלכה כת"ק דפליג עם ר' יוסי ומשוה דין קישוט לדין איסור פירות לכך כשהדירה הוא ותלאו בתשמיש הו"ל כאילו הדירה מתשמיש סתם וצריך להמתין לו ז' ימים ואח"כ יוציאנה ויתן כתובה דאע"ג דא"א לה בלי פירות וקישוט אפי' שעה אחת כמ"ש בשם התוס' מ"מ אמרינן לה דיאכל אותו פירי שהדירה או יקשטה באותו קישוט שהדירה מיד ויאסרה בתשמיש ז' ימים כדבריב"ה הנ"ל:

סעיף קטן ד

ומ"ש ואם היא נדרה שאמרה קונם מין פלוני עלי או קונם שלא אתקשט או שאמרה יאסר תשמישך עלי אם אוכל מין פלוני כו' יוציא מיד נראה ע"פ מ"ש דאף שכלל דין תלאן בתשמיש ולא תלאן בתשמיש יחד מ"מ הדרתן אינו מענין אחד דבאסרה עליה פירות וקישוט ולא תלאו בתשמיש צ"ל דהדירה כפירוש כל זמן שהיא תחתיו ומש"ה דוקא יוציא מיד דלאחר שיוציאנה תהיה מותר בפירות ובקישוט והא דצריך להוציאה מיד לאו מטעם דמסני סני דטעם זה לא שייך כ"א כשתלאתה נדרה בתשמיש כמ"ש אלא ה"ט כיון שא"א לה להיות אפילו יום אחד בלא פירות וקישוט והוא לא הפר לה השיך את נפשו (פי' הוא נתן אצבע בין שיניה ונשכה אותו עכ"ה) ולכך הדין נותן שצריך להוציאה מיד וליתן לה כתובה אבל כשהדירה נפשה מפירות וקישוט ותלאו בתשמיש אף שלא פירש דבריה שנדור כל זמן שהיא תחתיו ומשמעות נדרה היא שלעולם יאסר

תשמיש כל הבריות עליה אם תהנה מ"מ צריך להוציאה מיד מטעם מסני סני וניחא לה לישב בדד מלישב עם בעלה זה שהוא שונא לה. כן נלע"ד מוכרח שם בסוגיא. דהא כיון שא"צ להמתין ז' ימים אף שאינה מקפדת אתשמיש דז' ימים אפ"ה אינה ממתנת עמו מטעם מסני סני לה ה"ה באסרה קישוט עליה לעולם ותלאו באיסור תשמיש לעולם צריך להוציאה מיד ותהא מותרת בפירות ובקישוט אף שתהיה אסורה בתשמיש מ"ש לא תדור עם השונא ודו"ק:

סעיף קטן ה

ומ"ש נדרה שלא תלך לבית אביה כו' הוא משנה וגמ' שם בפ' המדיר ז"ל המשנה המדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה בזמן שהוא עמה בעיר חודש אחר יקיים שנים יוציא ויתן כתובה ובזמן שהוא בעיר אחרת רגל אחד יקיים. (פירש"י כן דרך בנות ישראל לילך אצל אביהם ברגלים כשאינם דרין בעירם (שלשה יוציא ויתן כתובה. המדיר את אשתו שלא תלך לבית האבל ולבית המשתה יוציא ויתן כתובה מפני שנעל בפניה. ומפרש בגמ' דגם מניעה לבית האבל איכא נעילה בפניה משום דכתיב טוב ללכת אל בית האבל מלכת אל בית המשתה והחי יתן אל לבו דספד יספדוניה כו' והוא שנועל ומונע אותה מלכת לבית האבל למחר היא מתה ואין כל בריה סופדה. ושם פריך אירשא דמתני' אכשאין אביה בעיר האמר רגל א' יקיים כו' הא גופא קשיא דאמר רגל א' יקיים הא שנים יוציא ויתן כתובה והדר אמר שלשה יוציא ויתן כתובה הא שנים יקיים ומסיק אמר רבה בר עולא ל"ק כאן ברדופה כאן בשאינה רדופה והנה (מ"ש רבינו קונם בית אבי עלי אינו יכול להפר שהרי אינן דברים שבינו לבינה עכ"ה) מ"ש רבינו כשנדרה היא שלא תלך לבית אביה יותר מחודש ותלאו בתשמיש והוא לא הפר לה יוציא מיד ויתן כתובה. הוא מטעם הנ"ל דכל שהדירה יותר מחדש שהוא צער לה לא הוה ליה לשמוע ולשתוק אלא הו"ל להפר לה ובמה שהוא שתק הוא נותן אצבע בין שיניה לכך צריך להוציאה מיד אבל כשלא אסרה על נפשה כ"א חודש אחד ותלאו בתשמיש אין זה כאן נדר כלל דדרכה שלא ללכת אלא מחדש לחדש לכך יקיים אותה כל החודש וא"צ להוציאה ולאחר החודש יכלה נדרה ובתוך ימי החודש היא מותרת בתשמיש ועד"ז יתפרש דברי רבינו בנודר היא כשאינו בעיר וק"ל:

סעיף קטן ו

ומ"ש רבינו ואם הוא אומר קונם תשמישך עלי אם תלכי לבית אביך יותר מחדש או יותר מרגל ר"ל יותר מחדש א' כשאביה בעיר או יותר מרגל כשהוא חוץ לעיר והיא רדופה ע"ד שכתב לפני זה:

ומ"ש יוציא מיד אחר ז' ימים (ר"ל שהיא מותרת לילך מיד ונאסרה בתשמיש ואם לא יתיר נדרו ייציאנה אחר ו' ימים עכ"ה) אף שתלאו בתשמיש מ"מ הו"ל למימר שתהא מותרת בתשמיש מיד ולא תלך אל בית אביה ועד חודש ימים שאינה מקפדת יקיים אותו יתר מכן יוציא ויתן כתובה ע"פ מ"ש לעיל בדין הדרתה ממזונותיה ואפי' לאחר ל' לא היה צריך להוציאה ע"פ מ"ש התוס' ר"פ המדיר אהא דפריך שם הגמ' וכיון שמשועבד לה היכי מצי מדיר לה ממזונותיה וכתבו התוס' ז"ל וא"ת ולוקי כגון שתלינהו למזונותיה בתשמיש המטה דאמר יאסר תשמישך עלי אם אזונך. וי"ל דא"כ לא הו"ל למשנה יתר מל' יוציא ויתן כתובה אלא לאחר ל' תהנה ותאסר לבית הילל שבת א' ואח"כ יוציאנה. וכה"ג פריך הגמ' לקמן אמאי דמשני כגון דתלינהו לקישוטיה בתשמיש כו' ע"ש וא"כ ה"נ הול"ל כיון שאינה מקפדת לילך לבית אביה חדש ימים ואנו קי"ל כשמואל דס"ל בתשמיש דאפי' הדירה ממזונות יתר מל' יום צריך להמתין ל' שמא ימצא פתח לנדרה א"כ עד ל' יום לא תלך לבית אביה ולא תאסר בתשמיש ולאחר ל' יום שא"א לאוקמי אנפשה מלילך אזי תלך ומאז תהיה אסורה בתשמיש ולאחר ז' ימים לאיסור תשמיש אזי יחוייב להוציאה ולא קודם לכן ובפרט מאחר שכתב רבינו לפני זה נדרה חודש א' יקיים כו' דר"ל אע"ג דשמע בעלה ולא היפר לה ה"נ משום דעד ל' יום אין שם נדר עליו וכמ"ש לעיל וא"כ ביתר מל' לשמואל יקיים אותה לז' יום. ודוחק לומר דמיירי שאמרה הנאת תשמישך אסור עלי מעכשיו אם תלך לבית אביך יתר מחדש ימים שבאומר מעכשיו כתבו שם התוס' דאסור בתשמיש מיד מטעם דבתנאי לא מזדהרי אינשי כו' ע"ש ומש"ה מיד אחר ז' ימים לנדרו צריך להוציאה זה אינו דא"כ מאי איריא שהדירה יותר מחודש ימים אפי' לא הדירה אותה אלא ל' יום או פחות מזה צריך להוציאה מיד אחר ז' כדמוכח שם בתוס' דאף שאפשר לה למיקם נפשה ל' יום ע"י פרנס או בלי הילוך לבית אביה מ"מ כיון דבתנאי לא מזדהרי אינשי חיישינן שמא יארע שתהנה ממנו או תלך לבית אביה וא"כ שמשה למפרע באיסור עם בעלה לכך אסורה לשמש מיד ומש"ה צריך להוציא מיד אחר ז' לנדרו שהרי אסורה מיד בתשמיש ע"ש. וא"כ למה כתב רבינו כשהדיר אותה יתר מל' יום צריך להוציאה אחר ז' אפילו לא הדירה אלא ח' ימים צריך להוציאה אחר ז'. וי"ל דס"ל לרבינו דשאני הכא דכיון דאין ביד הבעל להדירה ולמחות בידם מלילך לבית אביה אם לא שתלאה בתשמיש נמצא שתשמיש הוא עיקר הנדר לכן דינו כאילו הדירה מתשמיש סתם דקי"ל כב"ה דיוציאנה לאחר ז' לאפוקי בהמדיר את אשתו מלהנית לו דבידו להדירה משלו ולומר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך וכדאוקימנא לה בגמ' ואף שהתוס' כתבו במקשן דלא עלה על דעתו אוקימתא דגמרא מ"מ שאני התם כשהדירה

משלו שבידו להדיר ממנו כל אדם אלא שיש לה שיעבוד עליו מ"מ שייך שם נדר עליו. ודוקא בהדירה יותר מל' ותלאו בתשמיש דאל"כ אין כאן נדר והיינו אמרינן להו דישמש מיד ולא תלך לבית אביה ל' יום וק"ל:

סעיף קטן ז

ומ"ש הדירה שלא תלך לבית האבל כו' אם נדרה היא כו' נתבאר ע"פ מ"ש לעיל דמטעם הליכה לבית האבל ובית המשתה הוא צער לה כהדרתה מפירות ולכך אם נדרה היא ותלאה בתשמיש דאז יש ביד הבעל להפר והוא שמע ולא היפר שייך טעמא דמסני סני כמ"ש לעיל. אבל אם לא תלתה נדרה בתשמיש לא היה ביד בעלה להפר (ומזה נלמד דאין להפר לאשה כשנדרה שלא תלך לבתי משתאות דאין כח ביד הבעל להפר. ועיין בסימן שלפני זה שכתב ב"י בשם ר' ירוחם דאם נדרה שלא לילך לבית האבל כו' או לבית אביה ואמה דהבעל מיפר משום עינוי נפש ומ"מ דעת רבינו נראה כמ"ש. ובש"ע פסק כרבי' ירוחם בסימן רל"ד וכאן העתיק ל' רבינו ממש. ואפשר דלרווחא דמילתא העתיק כאן ל' הטור ותלאו בתשמיש דאז יוכל הבעל להפר אליבא דכ"ע וה"ה בלא תלאו בתשמיש לדעת רבינו ירוחם ודו"ק עכ"ה) והא דהקדים בית האבל לבית המשתה ע"ש הקרא דכתיב ביה טוב ללכת אל בית האבל מלכת אל בית המשתה וכמ"ש לעיל. ומ"ש ואם נדר הוא ותלאו כו' הוא ג"כ כעין הדירה מפירות הנ"ל:

סעיף קטן ח

ומ"ש שאם טוען שהדרתיה בשביל פריצים כו' ומ"ש או שתאמר לפלוני דבר קלון כו' הכל משנה וגמרא שם בפרק המדיר (כתובות ד' ע"ב ע"א) ע"ש. (או שתהא מתהפכת כו' ז"ל הגמרא כדי שתמלא ותערה לאשפה ומפרש שם ב' פירושים הללו עכ"ה):

סעיף קטן ט

ומ"ש ואם אמר קונם תשמישך אם תעשה שום מלאכה כו' ומ"ש ואם התיר לה שום מלאכה כו' מבואר בב"י ע"ש וכ"כ מ"ו דרבי' פסק כרשב"ג (שסובר הבטלה מביאה לידי שיעמום (ומבואר בא"ע סימן פ"א ע"ש במ"ש בזה) אבל יש פוסקים כרשב"א שסובר הבטלה מביאה לידי זימה א"כ לא יועיל כל זה עד שתעשה מלאכה רש"ל עכ"ה) כדעת הרא"ש ע"ש במ"ש בהגהותיו:

סעיף קטן י

ומ"ש אסר הבעל כלי שכניו עליו כו' ברייתא ומימרא דרב כהנא שם בפ' המדיר (כתובות דף ע"ב ע"א). ועיין מ"ש התוס' והרא"ש והר"ן וע"פ דבריהן הן דברי רבי' כי שם בגמרא מפורש הטעם שאוסר השאלה משום שם רע בשכנותיו לכך אם נדר הוא יוציא מיד כאילו הדירה מפירות דעלמא כנ"ל. ומיירי בלא תלה נדרו בתשמיש דא"כ הוה דינו

לקיים אותו ז' ימים כנ"ל. ואם נדרה היא אם תלאה בתשמיש דאז ביד הבעל להפר ולא היפר צריך להוציאה מיד מטעם מסני סני לה ואם לא תלאה בתשמיש אז אין ביד הבעל להפר והיא משיאו שם רע בשכניו וזהו שכתב רבינו ואם היא אסרה כלי שכיניה כדי שלא תשאל מהם פי' ולא תלאו בתשמיש וה"ה דהוה מצי למימר כן באם אסרה כלי בעלה עליה כדי שלא תשאילם לאחרים דג"כ אין בידו להפר בשניהן הדין תצא בלא כתובה וכ"כ רבינו בהדיא בא"ע סימן ע"ד ע"ש:

סימן רלו

סעיף קטן א
כגון שנשבע שאכל ולא אכל ר"ל שנשבע שאכל ובאמת לא אכל:

סעיף קטן ב
כגון זרקתי צרור לים ולא זרקתי ר"ל שנשבע שזרקתי צרור לים ובאמת לא זרק או שנשבע לא זרקתי ובאמת זרק:

סעיף קטן ג
כל אלו הן שבועות ביטוי פי' מלשון הפסוק נפש כי תשבע לבטא בשפתים וגומר:

סעיף קטן ד
חייב בקרבן המפורש בו ר"ל בקרבן עולה ויורד המפורש (בסוף) פרשה ויקרא:

סעיף קטן ה
כגון שנשבע לקיים המצוה כו' דכל דבר שאין בידו ורצונו לעשותו (או שלא לעשות עכ"ה) אינו בכלל שבועת בטוי דלהרע או להטיב כתיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות ודבר שאין בו לא הטבה ולא הרעה מרבינן מקרא בגמרא ומצוה ועבירה מצווה ועומד הוא עליהן ואינן ברשותו לעשות:

סעיף קטן ו
כגון שיזרוק פלוני צרור כו' צ"ע אי דוקא בכגון זה שזריקת צרור לים הוא דבר שאינו רגיל לעשותו מפני שאין לחבירו תועלת בו מקרי שבועת שוא אבל אם ישבע שחבירו ישן או שיאכל בלילה שהוא דבר רגיל לעשותו לא מקרי שוא או אם אין חילוק (נראה דקשה ליה ג"כ הא דכתב אח"כ וגם אין לו לישבע על חבירו שיעשה כו' הא כבר כתב דהוא שבועת שוא ואפשר לומר דמ"ש וגם אין לו לישבע כו' ר"ל דאין להשביע לחבירו שיעשה שום דבר כגון שיאמר אני נשבע שתעשה את זה ולפני זה כתב שלא ישבע בפני עצמו שחבירו יזרוק צרור לים ואין חילוק בין יזרוק צרור או אם נשבע שחבירו יאכל וא"ש ל' בד"א שכתב הרמב"ם שמדבר שנשבע לחבירו עכ"ה) אבל ודאי הן זה הן זה לא ישבע עליה כיון שאין ברשותו שיעשנה חבירו עכ"פ:

סעיף קטן ז
וזהו שוא כו' קאי אנשבע להרע לפלוני או נשבע שיעשה חבירו דבר פלוני ב"י:

סעיף קטן ח
אבל עבירה איכא בכל דבר כו' כלומר אע"ג דאינו חייב קרבן באלו מ"מ עבירה היא בידו ואף מלקות חייב הנשבע לבטל המצוה משום שבועת שוא הוא ב"י:

סעיף קטן ט
שישקר בשבועתו פי' שהשקר נראה בשעת שבועה:

סעיף קטן י
שאינו ברשותו שיעשנו עכ"פ פי' כל דבר שאינו ברשותו שיעשנו חבירו בודאי עכ"פ אלא דאפשר נמי שלא יעשנו לא ישבע ע"ז:

סעיף קטן יא
אא"כ יקבל שבועתו דהיינו שיאמר אמן או הן או קבלתי שבועה זו או מחוייב אני בשבועה זו וכיוצא בזה ומסיק הרמב"ם שאפי' אם לא קבלו אותם האחרים השבועה אם קיימו דבריו הרי אלו משובחים שלא הרגילו להוציא שבועה לשוא:

סעיף קטן יב
כגון שלא אישן ג' ימים וה"ה הנשבע שלא יאכל ז' ימים רצופים רמב"ם:

סעיף קטן יג
או שנשבע שלא לאכול מכל פירות שבעולם דכיון דלא קבע לו זמן ממילא נאסרו עליו לעולם וא"א להתקיים זולתם הלכך הו"ל שבועת שוא ועיין מ"ש בסימן רל"ב:

סעיף קטן יד
חלה שבועה וצריך לקיימו פי' מתוך שחלה על רשות חלה נמי על מצוה וק"ל מ"ו ודוקא במ"ע שהוא שב ואל תעשה חלה בכולל אבל במצות לא תעשה לא ר"ן:

סימן רלז

סעיף קטן א
עיקר לשון שבועה כו' ר"ל מ"ש כאן הוא עיקר לשון שבועה ואח"כ יכתוב מה שמקרי ידות שבועה ולא עיקר. ודומה לזה כתב לעיל בסימן ר"ד עיקר לשון נדר ובסימן ר"ו כתב ידות נדרים ע"ש:

סעיף קטן ב
וי"א שאינה שבועה כו' לענין מלקות:

סעיף קטן ג
שאומר אני נשבע בשם פי' וצריך לפרש השם ולומר אני נשבע באדני או הכינוי אני נשבע בשמו רחום וחנון וכדמסיק:

סעיף קטן ד
אבל הרמב"ן כתב דהוי שבועה כצ"ל ב"י:

סעיף קטן ה
אפשר דלא גרע מידות שבועות שהם כשבועות ר"ל דהוא נותן טעם לדברי הרמב"ן למה אית לה דין שבועה וכן הוא בהדיא ברא"ש פרק שבועת העדות וז"ל מ"ו על הרמב"ן שכתב דהוי שבועה אפי' בלא הזכרת כו' פירוש ונאסרה אף בלא שם וכינוי וכמ"ש לקמן בשם רבינו תם דבשבועת ביטוי נאסר אף בלא שם וכינוי ודלא כמו שפי' מהר"י קאר"ו והארכתי בביאורי הסמ"ג בהלכות נדרים עכ"ל ועד"ר:

סעיף קטן ו
ואפי' השביעו נכרי או קטן וראיה משבועת משה ליתרו וצדקיהו לנבוכדנצר וקטן לא גרע מנכרי:

סעיף קטן ז
ואם אמר באלה כו' שנאמר ויבא אותו באלה וכתיב בנ"נ מרד אשר השביעו באלהים משמע שצריך שם או כינוי וארור יליף ג"כ בגמרא מקראי:

סעיף קטן ח
ובלבד שיזכור השם בגמרא ארור בו נידוי בו שבועה בו קללה וכ"פ בטור ח"מ בסימן ר"ז וצ"ע למה דימו אותם סתם דלכאורה נראה דבנידוי ובקללה א"צ שיזכיר בו השם: (או מושבע בשמים ובארץ ר"ל בשניהן יחד אבל שמים לבד מקרי כינוי והיינו דר"ל רוכב שמים ואז לא נצטרך להגיה אהא לשם אבל רש"ל הגיה במקום לשמים לשם כמו שהגיה א"א ז"ל מכ"ה):

סעיף קטן ט
כגון שאמר אהא באלה כו' או בארור אהא לה' או כו' כצ"ל:

סעיף קטן י
בין שבועה גמורה ר"ל בלשון שבועה:

סעיף קטן יא
האוסר מבטא כו' לשון דקרא הוא בהתחלת הפרשה דקרבן עולה ויורד כי יבטא בשפתיים:

סעיף קטן יב
ואם אמר פעמיים על דבר אחד כו' דכתיב לא יכרת כל בשר עוד ממי המבול ולא יהיה עוד המים למבול וכתיב כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי ומדלאו לאו שבועה הן הן נמי שבועה:

סעיף קטן יג
אבל אם מבקשין אותו עליו כו' לשון אבל אינו מדוקדק וכך הול"ל בד"א כשאמרם זה אחר זה בלא הפסק אבל אם מבקשין אותו עליו כו' וכ"כ הרא"ש ב"י. והול"ל דמ"ש והוא שמכוין לשם שבועה אינו מדוקדק דהא גם לפי כוונת רבינו כמ"ש הב"י לשון אבל אם כו' במקומו עומדת:

סעיף קטן יד
והאיסור השם כו' כגון איסור לה' שאעשה כו' וכ"כ הרמב"ם (ועד"ר):

סעיף קטן טו
וניחא לי בימין כו' זהו לשון רבינו שהשיג על הראב"ד ור"ל דבשלמא דבימין דאם לא אמר של הבורא הו"א שנשבע בסתם בימין של עצמו אבל בהן הן הא קי"ל כל הן הן הוי שבועה ולמה ליה לכוין למ"ש הבורא. וז"ל מ"ו ונראה דעתו כלומר שכפל דבריו ומכוון לכפול כדרך שכפל הש"י לנח שאמר שני פעמים לא אוסיף ועליו דרשו מ"ש אשר נשבעתי מעבור מי נח כו' וכן פי' ב"י דבריו:

סעיף קטן טז
כנדר רשעים שלא אוכל כו' דכיון דרשעים רגילין לישבע הוי כמוציא שבועה מפיו במה שקיבל עליו כנדר רשעים מ"ו וב"י:

סעיף קטן יז
כגון שבותה או שקוקה כו' או מומי כו' ז"ל בית יוסף ונראה דלשונות אלו שאמרו חכמים הם לשונות שבזמן שלהם היה משמעות לשון שבועה אצל קצת בני אדם שלא היו בקיאין בלשון הקודש והכל לפי הזמן והמקום להוסיף בכינוים אלו או לגרוע מהם וכן נראה מדברי הרמב"ם בפ"ב דהלכות שבועות ופ"א מהלכות נדרים ופ"א מהלכות נזיר. ונראה דשבותה ושקוקה מסתעף מל' שבועה שמי שאינו בקי משנה מלשון שבועות ללשון שבותה כו' ואומי הוא תרגם של שבועה דבסוף פרשת ויחי אמ"ש וישבע יוסף את בני ישראל ת"א ואומי יוסף כו' ומלשון אומי מסתעף ואומרים לשון מומי וכיוצא בזה כתבתי לעיל בסימן ר"ז גבי קונם קונח כו' ע"ש:

סעיף קטן יח
או לשבועה לא אוכל לך כן הוא גירסת הרא"ש בנדרים ופי' לשבועה כמו לא שבועה וכן פי' הר"ן ואף דקי"ל כר"מ דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן כדלעיל סימן ר"ד כמו כאן שנפרש דבריו לא יהא בשבועה מה שאיני אוכל הא מה שאני אוכל יהא בשבועה היינו דוקא בנדרים אבל בשבועה אית ליה וכ"פ רש"י להדיא בפ"ב דנדרים במשנה שם ע"ש:

סעיף קטן יט
בין אם הפציר בו תחילה כו' פי' אפי' אם השיב תחילה לא אוכל והפציר בו ואומר השבועה שאוכל לך אפ"ה שאוכל משמע ועיין בב"י:

סעיף קטן כ
והרמב"ם כתב אם הפציר תחילה כו' שהוא פסק כאביי שאמר הכי והרא"ש פסק כרב אשי ועיין בב"י:

סימן רלח

סעיף קטן א
אסור אפי' בכל שהו דקי"ל חצי שיעור דאורייתא:

סעיף קטן ב
ואינו חייב אלא על הכזית ר"ל קרבן או מלקות:

סעיף קטן ג
שלא אוכל נבילות וטריפות כו' משום דהוי נשבע לקיים המצוה דפטור משבועתו זאת מפני שמושבע ועומד הוא מהר סיני ב"י ואינו לוקה ג"כ משבועת שוא בין אוכל ובין לא אוכל אם לא שנשבע לבטל המצוה דבזה כתב הרמב"ם דלוקה משום ש"ש ועיין בדרישה:

סעיף קטן ד
שבועה שלא אוכל נבילה ושחוטה דהוי איסור כולל:

סעיף קטן ה
או אפי' אומר שלא אוכל סתם כו' פירש"י משום דראויות הנבילות באכילה ואריא הוא דרביע עלייהו:

סעיף קטן ו
חלו שתי השבועות דע"י איסור כולל חיילא שנית ב"י:

סעיף קטן ז
אמר קונם אשתי נהנית לי ר"ל שאוסר הנאת אשתו עליו וה"ק קונם מה שאני נהנה מאשתי וזה יכול לאסור עליו כמ"ש לעיל סימן רל"ד ורל"ה. ותדע דשם במשנה מסיים אשתו אסורה לו ולשון לו משמע שלו אסור להנות ממנה לא שהיא אסורה להנות משלו ונראה להגיה בספרים דהטור תיבת לו כל' המשנה וגמרא פ' שבועות שתים (שבועות דף כ"ד) סוף ע"א ע"ש:

סעיף קטן ח
דהא אחשביה אכילה דודאי כדי לקיים שבועתו אכלה:

סעיף קטן ט
וכן שבועה שלא אוכל חרצן פטור כו' דאבעיא הוא בגמרא מי אמרינן דסתם אכילה בכזית הוא או כיון דמידי דלאו בר אוכליה הוא דעתיה שלא אוכל כלל ועלה בתיקו ב"י. ומה שהעתיק ב"י זה משום דקשה ליה מה הוצרך רבינו לכתוב שהוא פטור פירוש ממלקות כיון דכבר אשמועינן בריש הסימן דאפי' באוכל גמור פטור ממלקות בפחות מכזית לכך כתב דאיבעיא הוא בגמרא וס"ד דבמידי דלאו בר אכילה לחיוב טפי וק"ל:

סעיף קטן י
הלכך אם אמר כו' ר"ל הואיל דאם אמר ככר זה משמע כזית ואם אמר שאוכלנה משמע כולו:

סעיף קטן יא
וכשגומר לאכלה מתחייב בראשונה פי' ואם יש בככר ד' כזית חייב עליה ה' קרבנות וק"ל:

סעיף קטן יב
אין השנייה חלה שהרי אתשע ועשרה דעלמא נדר וא"כ א"א לו לאכול י' שלא יהיה בהן ט' שנדר תחילה עליהם ובכל י' שיאכל י"ל שעל ט' מאלו נשבע בראשונה ממילא יש כאן ב' שבועות על ט' ואין שבועה חל על שבועה משא"כ כשאומר ט' אלו ושבועה שלא יאכל י' דעלמא דהני י' דעלמא א"א שיהיה בהן הני ט' שנשבע עליהן תחילה שהרי אאלו ט' נשבע נמצא דאם היה אוכל ט' אלו וי' דעלמא פשיטא שהיה חייב ב' הלכך אם אוכל ט' אלו ואחד דעלמא האי א' יש לו לצרף לט' דעלמא שאם היה אוכל עוד ט' דעלמא היה חייב עליה בשביל שבועת י' ומיגו דחיילא אי' דעלמא חיילא נמי אט' אלו שיצטרף האי אחד לט' אלו בענין שיעבור על שבועת י' וגם יש לו כבר שבועה על ט' אלו נמצא שעובר על ב' שבועות והוי דומיא דנשבע שלא לאכול תאנים וחזר ונשבע שלא לאכול תאנים וענבים דחייב ב' על תאנים ואפשר דאם אכל ט' אלו וא' דעלמא ועוד י' דעלמא דחייב ג' שבועות דומיא דתאנים וענבים דאם אוכל גם כן הענבים פשיטא שחייב ג' ב' אתאנים ואחד אענבים וק"ל:

סעיף קטן יג
וכשאוכל העשירי עובר גם על הראשונה שהרי לא נאסרו עליו ט' בשבועה ראשונה וכי אכיל ט' מחייב משום שבועה אחרונה וכשהשלים לעשר עבר על הראשונה ועיין בדרישה:

סעיף קטן יד
מקצתה נמי במשמע שנשבע על כל כזית שיאכלנו:

סעיף קטן טו
ונשאל עליו נפטר משבועתו ואפי" כפתוהו על העמוד ועדיין לא לקה נשאל עליה גמרא:

סעיף קטן טז
שבועה שלא אכלתי היום כו' פי' והוא כבר אכלו:

סעיף קטן יז
יש כאן עונש ב' שבועות פירש"י טעמא משום דלא אמרינן אין שבועה חלה על שבועה אלא בשבועה דלהבא שחוזר ואוסר עליו את האיסור והו"ל נשבע לקיים את המצוה אבל בשבועה לשעבר משנשבע שבועה ראשונה יצתה מפיו לשקר והלכה לה והשנייה שבועה אחרת היא לעצמה וחייב עליה:

סימן רלט

סעיף קטן א
ונתכוון לומר פת חיטין כו' ר"ל לענין זה יש לו גם כן דין נדר. ואם אמר פת סתם הוי נדר ואם פת שעורין אינו נדר כדלעיל סימן ר"י: (ושהולכים אחר ל' בני אדם כמ"ש בסימן רי"ז עכ"ה):

סעיף קטן ב
ובין לענין הקמתה וביטולה כמ"ש בסימן רל"ג ורל"ד ובס"ס ר"י: (בין לענין תנאי כו' כמ"ש בסימן רי"א עכ"ה):

סעיף קטן ג
וי"א דשבועת הבאי אסורה ר"ל הככר שתולה בשבועות הבאי אסורה ומחמירין בשבועה יותר מבנדר משום דכתיב בה לא ינקה אבל אין לפרש דאסור לכתחילה לישבע בשבועת הבאי דהא בנדר גם כן לכתחילה אסור לידור בה כמ"ש בסימן רל"ב:

סעיף קטן ד
ומיהו דוקא כשאינו מעמיד דבריו כו' הלשון משמע קצת דדוקא בשבועה מחלקי' כן אבל בנדר מותר בכל ענין אבל מצאתי שרמ"א כתב בסימן רל"ב דהוא הדין בנדר אם מעמיד דבריו חייב. ונראה הא דכתב רבינו ומיהו כו' ולא כתבו לעיל בסימן רל"ב בנדרים משום דהרא"ש למדו מירושלמי שכ"כ בשבועות הבאי והביאו ב"י והוא הדין אם מעמיד דבריו בשבועת זירוזין ואינך דחייב אלא שנקט מעמיד בהבאי מטעם הנ"ל וק"ל ועיין במ"ש רבינו בר"ס רל"ב בנדרי זירוזין ז"ל אבל אם אמר שלנדר גמור נתכוון הוה נדר משם אין ראייה כ"כ שגם בנדרים חייב כשמעמיד דבריו דהכא לא אמר שמכוון שיהיה נדר אלא אומר שאינו אומר בלשון הבאי וק"ל:

סעיף קטן ה
להחמיר בת"כ שאין לה התרה כו' פירוש שהחמיר בה יותר מבנדר ומשבועה שאין מתירין אותה כמו שמתירין נדרים ושבועות אבל ת"כ אין לה היתר כלל אם לא שיש הפסד בדבר או מכשול דאז יתירו לו ולא יחמירו בכזה בת"כ יותר מבשבועה דבמקום הפסד או מכשול אין מחמירין בה יותר מבשבועה וכפירוש זה משמע במרדכי דשבועות בפ"ג ובהגהות מיימוני בסוף ספר הפלאה. וגם יש לומר שה"פ שרבינו תם סובר כהגאונים דלעיל בסימן ר"ל שאין מתירין שבועה ולכן כתב שת"כ גם כן אין לה התרה שיש לה דין שבועה אם לא שיש הפסד בדבר או מכשול דאז יתירו לו דלא חמירא משבועה ובשבועה מתירין כה"ג ועיין בדרישה:

סעיף קטן ו
או בלשון נדר כגון שאומר ישיבת סוכה עלי בשבועה ז"ל מ"ו מכאן משמע דמהני ל' שבועה כשאומרו בלשון נדר והוי מהני אי הוי חל על דבר מצוה עכ"ל ור"ל אע"ג דאמר לעיל ס"ס ר"ו דנדר בל' שבועה לא מהני אבל שבועה בל' נדר מהני ועיין בדרישה:

סעיף קטן ז
כתב א"א הרא"ש ז"ל שהשבועה חלה וצריך לקיימה אבל אם נשבע לעבור על מצות לא תעשה אפי' היא מדרבנן לא חלה השבועה ש"ע:

סעיף קטן ח
ומטעם זה נמי ר"ל הואיל שהנדר חל על החפץ ושבועה על גוף האדם:

סעיף קטן ט
ולפ"ז אם שמע חבירו כו' כלומר דלפי הטעם שנתן לחלק בין מתפיס בנדר למתפיס בשבועה דהוי משום דבנדר החפץ אסור ובשבועה החפץ מותר אם התפיס עצמו בחבירו בשבועה נמי אסור דהא כיון דחבירו אסור לעשות דבר שנשבע עליו כי מתפיס גרמיה בחבריה שפיר מיתפס ומיתסר ב"י:

סעיף קטן י
וכתב שבשניהן אינה שבועה לחיוב אלא לאסור ז"ל מ"ו קצת משמע שדעתו נוטה לדעת הרמב"ם מדמביאו באחרונה וטעמו דרמב"ם (כ"כ הרא"ש ועיין בב"י עכ"ה) משום דדוקא בנדר דכתיב ביה כי ידור נדר דמיניה נפקא דמתפיס בנדר הרי הוא כנדר משא"כ בשבועה:

סעיף קטן יא
הריני נזיר הריני נזיר שניהם חלו אף ע"ג דהוא לשון שבועה כיון שיכולין שניהן לחול זא"ז. והאי טעמא כתב הר"ן ולפ"ז אין חילוק בין נדר לשבועה דמה ששבועה אינו חל היינו כיון שכבר חל השבועה על ככר זה סתם ומשמע לעולם הא אם אמר שבועה שלא

אוכל ככר זה ל' יום וחזר ואמר שבועה שלא אוכלנה הוה חל וכדמסיק רבינו וכתב בנדר מבשר כ' יום וצ"ל שרבינו לא ס"ל האי טעמא דהר"ן אלא ל' משנה נקט דקתני בה הריני נזיר ול"ד אלא נדר בדבר אחר וכ"כ ב"י ע"ש אלא שלפ"ז ק' מ"ש רבינו וצריך לנהוג ב' נזירות:

סעיף קטן יב
וחזר ואמר שבועה שלא אוכל בשר כ' יום ס"א כ"ב יום אסור במ"ב יום וב"י תמה על אותה גירסא דלא הו"ל לאסור סך הכל רק כ"ב יום שהרי זה דומה לאומר שבועה שלא אוכל ט' אלו ואחר כך אמר שלא אוכל י' שאם אכל ט' אלו ועוד א' עובר על ב' שבועות כמ"ש לעיל בסימן רל"ח ולעד"נ ליישב דס"ל דלשון נדרים ושבועות לחומרא ומפרשים דבריו דלהוסיף כ"ב יום הוי דעתיה ולעיל ג"כ חומרא הוא דכשאוכל י' חייב ב' וק"ל ואין להקשות למה לא כתב עוד חומרא דאם אכל בתוך כ' יום וחזר ואכל ביום כ"ב דחייב ב' קרבנות דאימר לכ"ב יום מתחילת המספר כיון דבזה אין חידוש דהא גם בתוך עשרים חייב על כל אכילות שאוכל קרבן בפני עצמו כיון שנשבע שלא יאכל כלל ממנה כל הכ' יום ואף אם היה כוונתו לכ"ב ימים אחרים חייב על כל אכילה וק"ל:

סעיף קטן יג
שגגות מותרות אם נשבע שלא אוכל כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן יד
ונמצא שאמרו מותר בככר דבעינן אדם בשבועה וזה דומה לאונס:

סעיף קטן טו
אם אוכל זה ושכח ואכלו ר"ל ששכח ההוא תנאי ואכלו בשוגג לא חלה עליו השבועה לד"ה:

סעיף קטן טז
לרש"י חלה השבועה בשעת מעשה הראשון בין אם אכל כו' ר"ל שחלת השבועה תולה במעשה הראשון בין שהוא איסור או תנאי:

סעיף קטן יז
ומש"ה בעינן שיהא זכור לשבועתו כו' דרש"י סבר דבעינן האדם בשבועה במעשה הראשון ור"י סבר דבעינן האדם בשבועה בתנאי שהוא גורם האיסור:

סעיף קטן יח
האיסור תחילה בשוגג (ר"ל ששכח שבועתו עכ"ה) ותנאי באחרונה במזיד כו' אבל אי אכל האיסור תחילה במזיד והתנאי אח"כ בשוגג פטור לד"ה שאינו חייב קרבן (אבל חייב מלקות אם אכל התנאי אח"כ במזיד אבל אם אכל אח"כ התנאי בשוגג פטור גם

ממלקות עכ"ה) אלא אם כן אכל האיסור שוגג כ"כ רש"י ותוס' להדיא בשבועות דף כ"ח עיין שם:

סעיף קטן יט
ולא חיישינן שישכח ויאכל האיסור שאיניש מזדהר באיסור:

סעיף קטן כ
אבל האיסור אסור לאכול שמא ישכח ויאכל התנאי לפי שאין אדם נזהר בתנאי כמו שנזהר בגוף האיסור מ"ו ואע"ג דלר"י אף אם ישכח ויאכלנו לא חלה השבועה אם יאכלנו בשוגג ומותר לאוכלו אפי' לכתחילה דומה למ"ש רבינו מיד אחר זה דאם אכל התנאי תחילה בשוגג שמותר בשנייה וי"ל דחיישינן שמא בשעה שיאכלנו יזכור שהוא תנאי אבל יהא שכוח מהאיסור שאכל כבר ומ"ש שמא ישכח ויאכל התנאי ה"ק שמא ישכח מה שאכל תחילה האיסור ויאכל התנאי במזיד והשמא ישכח לא קאי אתנאי כ"א אמה שאכל תחילה האיסור וק"ל:

סעיף קטן כא
ואם אכל התנאי תחילה בשוגג שמותר בשנייה (ר"ל קאי אמ"ש בסמוך אבל לענין איסורא הכל מודים כו' והכל המשך ענין אחד הוא והאי הכל מודים קאי נמי אואם אכלו במזיד כו' עכ"ה) ר"ל לד"ה דלרש"י צריך שיהא מעשה הראשון במזיד ולר"י בעינן שיהא התנאי במזיד:

סעיף קטן כב
ואם אכלו (ר"ל התנאי) במזיד חייב על השנייה ר"ל לד"ה דאם אכלו להשנייה במזיד חייב לד"ה מלקות ואי בשוגג חייב לד"ה קרבן:

סעיף קטן כג
וכן אם תלאן זה בזה כו' אין נפקותא במחלוקתן כו' פי' כגון כשאכל הראשונה היה שכוח שהוא איסור שאם יאכל השנייה שהוא יהא אסור אבל הוא זוכר שהוא תנאי שאם יאכלנה שיאסר בשנייה וכן כשאכל השנייה שכח שהוא איסור וזוכר שהוא תנאי לרש"י אינו חייב אלא קרבן אחד דהיינו כשיאכל השני ולר"י חייב קרבן אחד אכל אחד ואחד:

סעיף קטן כד
אסור לאכול כל אחד מהן כו' כיון שכל אחד ואחד הוא איסור נמצא שהשני שם תנאי עליו ויש לחוש שיקל בעיניו כמ"ש לפני זה שהתנאי הוא קל בעיניו:

סעיף קטן כה
לא נזכר לשבועתו מותר בשנייה לרש"י א"ש שבאכילה ראשונה צריכה השבועה שתחול ואם לא נזכר לשבועתו באכילה ראשונה לא חלה אבל לר"י לא א"ש דכל אחד הוא איסור ותנאי וא"כ אף אם לא נזכר לשבועתו באכילה ראשונה מ"מ כשיאכל השנייה

במזיד חלה השבועה למפרע על הראשונה וחייב עליה קרבן וי"ל דמיירי דכשתלאן זו בזו היה דעתו דהראשונה שיאכל יהא תנאי דכך הוא סדר שבועתו אם אוכל זו לא אוכל זו והשנייה היא איסור ולא היה בדעתו שכל אחד מהן יהיה איסור ותנאי. ודאי קודם שאוכל א"מ כל א"מ יש עליה שם איסור ותנאי הואיל שבידו לאכול תחילה איזה שירצה. ומיד שאכל א"מ דעתו שהוא התנאי וממילא לא נשאר אלא האיסור ולכן אף אם יאכלנו במזיד אין כאן שום חיוב שבועה אפי' לר"י דדוקא אם אוכל התנאי במזיד חלה השבועה ועיין בדרישה:

סימן רמ

סעיף קטן א

שהוקש כבודם לכבוד המקום דכתיב כבד את אביך כו' לשון הוקש אינו מדוקדק כ"כ דאין זה היקש ממש אלא מדאפקיה רחמנא כיבוד אב ואם בל' דמפיק כיבוד המקום:

סעיף קטן ב

פירש"י מקום המיוחד לו לעמוד שם בסוד הזקנים כו' ונראה מקום בב"ה לכ"ע אסור וק"ל מ"ו (וכ"כ רבי' ירוחם וב"י עכ"ה) ובב"י כתב דגם המקום המיוחד לו בביתו כ"ע מודו דאסור לישב אלא שבסוד זקנים אפי' עמידה בלא ישיבה אסור וזהו שקתני לא עומד ולא יושב כו' ולא כמשמעות רבינו שכתב והרמ"ה כתב דמשמע דפליג ארש"י עכ"ל ע"ש. והטעם נ"ל משום דאין קביעות בעמידות בבית כ"א בישיבה שניכר שיושב במקום קביעות משא"כ בסוד הזקנים שאפי' עמידה החשיבוה קביעות עושה. ודעת רבינו נ"ל דהרמ"ה אל' הגמ' הנ"ל קאי דקתני בה לא עומד ולא יושב וכתב דזה קאי גם אמקום הסבתו דאביו דשם הבן אסור אפי' לעמוד שם וזה שכתב רבינו דה"ה כו' דל' ה"ה משמע דאפי' עמידה הנ"ל ג"כ אוסר במקום הסיבת אביו בביתו:

סעיף קטן ג

לא יאמר נראים דברי פלוני נראה דהיינו דוקא כשאומר כן בלי ראייה מוכרחת אבל כשיש לו ראייה מוכרחת אזי אין הוא מכריע אלא הדין תורה מכריע ומש"ה מצינו שרבינו השיג כמה פעמים אדברי הרא"ש אביו וגם בשאר גדולים מצינו כן:

סעיף קטן ד

והרמ"ה כתב זה א"צ דהיינו סותר כו' וכתב ב"י די"ל דתרי גווני סותר את דבריו קתני חד שהוא לבדו סותר את דבריו וחד שהוא מכריע כדברי החולק עליו ועי"ל דמ"ש רש"י לא יאמר נראין דברי פלוני על איזה מהן שיאמר שנראין דבריו נתכוון שאפי' כשיאמר שנראין דברי אביו נראה כמכריע את דבריו וכדברי הרמ"ה ועיין בדרישה:

סעיף קטן ה
משנה את שמם ר"ל שם האחרים:

סעיף קטן ו
ויראה לי כו' לשון הרמב"ם הוא:

סעיף קטן ז
קורא בהן לאחרים שלא בפניו כן הוא במיימוני והביאו ב"י ורמ"א ועיין בדרישה שם כתבתי והוכחתי דרבינו ל"ג בהרמב"ם להאי שלא בפניו.

סעיף קטן ח
כפי מה שהוא יכול ר"ל לפי יכולתו ליתן צדקה עיין בב"י בתשובת מיימוני שהביא. ובזה ניחא דל"ת דהא כבר כתבתי דאין ב"ד מצווין לכפות אכיבוד אב ואם ולמה כתב כאן שכופין הבן די"ל דכפייה דכאן אינו אלא כפי מה שמחוייב ליתן צדקה וזה פשוט דכופין על הצדקה אבל אשאר כבודים אין ב"ד נזקקין ואע"ג דצדקה עצמו הוה מ"ע שמתן שכרה בצידה שאני צדקה דאית בה ג"כ במצות ל"ת וכמ"ש לקמן ר"ס רמ"ח בהדיא בשם התוס':

סעיף קטן ט
וכתב הרמ"ה דוקא דאית ליה ממונא לאיתזוני ביה ההוא יומא. עיין בא"ע סימן קנ"ה מ"ש שם בדקדוק מזון ההוא יומא:

סעיף קטן י
לא מחייב לבטל ממלאכתו ולחזור על הפתחים דגמרינן מכיבוד המקום דאינו מחוייב לבטל ממלאכתו לבקר חולים ולנחם אבילי' ושיחזור על הפתחים:

סעיף קטן יא
ויודע שישלימו חפצו בשביל אביו אע"פ שיודע שישלימו ג"כ הדבר בשבילו אע"פ כן לא יאמר כו' כצ"ל:

סעיף קטן יב
אבל אם יודע שלא ישלימו חפצו בשביל אביו כו' משמע הא אם יש ספק בדבר אם ישלימו בשביל אביו יבקש בשביל אביו ומריש דבריו יש לדקדק איפכא ונראה דדוקא דרישא עיקר וסיפא לא כתב אלא מילתא דפשיטא ומינה נלמד ממילא לספיקא וגם י"ל דה"ק דכשיודע שיעשו בשביל אביו צריך לבקש בשביל אביו וכשיודע שלא יעשו בשביל אביו אסור לבקש בשבילו וכשאינו יודע הוא רשות:

סעיף קטן יג
וא"א הרא"ש ז"ל כתב שכל א' עומד בפני השני כ"כ ב"י ורמ"א ואם רוצה הבן למחול על כבודו ולשמש אביו הרשות בידו דהא רב שמחל על כבודו כבודי מחול ודוקא בצינעה או

בפרהסיא והכל יודעין שהוא אביו אבל אי לאו הכי יש לחוש לבזיון תורה ויש להרחיק זה מזה וכן עשה מהר"ם מרוטנבור"ק עם אביו שמיום שעלה לגדולה לא הקביל פני אביו ולא רצה שאביו יבא אליו אשיר"י:

סעיף קטן יד

ור"י פי' למאי דפסקינן שא"צ לכבדו משלו כו' והרמב"ם י"ל דס"ל דכי אמרינן דוקא משל אב ה"מ לכבדו אבל כדי שלא לצערו יש לו לאבד כל ממון שבעולם (עיין בתשובת קלון סימן קט"ו שמתרץ לרמב"ם עכ"ה) א"נ הא דאמרינן דמשל אב דוקא היינו מדינא דאינו חייב לחסר כיסו בשבילו אבל מ"מ אם יחסר כיסו בשבילו בכלל מצות כיבוד היא ב"י:

סעיף קטן טו

אבל למתבעיה בדינא שרי לאתבועי' והא דלא כתב רבינו כן לעיל מיניה גבי היה לבוש בגדים חמודות כו' לא יכלים כו' דלעיל לא בא רבינו לדבר בעיקר הדין רק לכתוב עד היכן מורא ועד היכן כיבוד וק"ל:

סעיף קטן טז

כך אמר אבא מרי הריני כפרת משכבו וה"ה באמו ופירש"י עלי יבא כל רע הראוי לבא על נפשו אבל לאחר י"ב חדש כבר קבל מה שקבל שאין משפט רשעי ישראל בגיהנם רק י"ב חדש וכן הדין כשיזכר רבו אחר מותו וכ"כ הרשב"ץ והביאו ב"י ס"ס רמ"ב ויש מחמירין אפי' בכתיבה אם מזכיר שם אביו או אמו וכן נוהגין ר"ל אע"פ שהכתיבה קיימת לאחר י"ב חודש רמ"א (בשם נימוקי יוסף עכ"ה) עיין בש"ע:

סעיף קטן יז

בזוכרו אומר זלה"ה ר"ל זכרונו לחיי העולם הבא בב"י ובש"ע הגירסא ז"ל לחוד ע"ש:

סעיף קטן יח

אין זו הוראה נכונה כו' כצ"ל ועיין בדרישה:

סעיף קטן יט

לא יאמר לו עברת על ד"ת כו' וה"ה אם אביו אומר שמועה בטעות לא יאמר לו לא תתני הכא גמרא:

סעיף קטן כ

ומצוה לפניו לעשות אם אפשר כולי כגון קבורת מת או לויה רש"י ר"ל במצוה עוברת עסקינן דאל"ה יעשה המצוה אחר כך וכתב הר"ן דאם התחיל כבר במצוה יסיימנה דהעוסק במצוה פטור מן המצוה:

סעיף קטן כא
ת"ת גדול מכיבוד אב ואם ויליף לה מיעקב שכל אותן שנים שהיה בבית עבר לא נענש עליהם הלכך א"צ לבטל מלימודו כדי לכבדן:

סעיף קטן כב
אז שניהן שוין לכבדן ולאיזה שירצה יקדים:

סעיף קטן כג
אפילו מצוה של דבריהם לא ישמע לו וילפינן לה מדכתיב איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו אני ה' אלהיכם כולכם חייבים בכבודי ומצוה דרבנן נמי סמכו אלאו דלא תסור גם כל מצוה דרבנן הוא כבוד הש"י ב"י:

סעיף קטן כד
אחד איש ואחד אשה שוין כו' דכתיב איש אמו ואביו תיראו לשון רבים היינו בן ובת ונקט בתחילת הפסוק איש מפני שהוא חייב לעולם לאפוקי הבת פטורה כל זמן שנשאת לאיש כמ"ש בסמוך:

סעיף קטן כה
שרשות אחרים עליה ר"ל בעלה שהיא משועבדת לו ואף ע"ג דגם האיש אינו מחויב לפרנסו משלו כ"א משל אביו כנ"ל מ"מ אשה אפילו בגופה אינה יכולה לכבדו שהיא משועבדת למלאכת בעלה בכל עת:

סעיף קטן כו
אע"פ שהוא פטור על מכתן וקללתן ר"ל פטור ממיתה אבל פשיטא דאסור לעשות כן שהרי ס"ל דמחויב אפי' לכבדו מכ"ש שלא יכנו ויקללנו וכמ"ש רבינו בהדיא בסימן רמ"א דאסור להכותו ולקללו אפי' בנגמר דינו דאביו להריגה מחמת עבירה ולא עשה תשובה וק"ל:

סעיף קטן כז
הניח להן אביהן פרה גזולה כו' ז"ל ב"י גם הג"מ כ"כ בשם ספר מצות אלא שרבינו הוסיף דיבור אחד מדעתו וקראה גזולה ואינו כן דלא בגזולה מיירי אלא כשנטלה ברבית היא כמבואר בר"פ א"נ ואין משם ראיה לסתור דברי הרמב"ם דמדינא אינם חייבים להחזיר הרבית דאמר קרא אל תקח מאתו נשך ותרבית לדידיה אזהר רחמנא לבריה לא אזהר רחמנא אלא דמשום כבוד אביהן חייבים להחזיר ודוקא בדעבד תשובה ולא הספיק להחזיר עד שמת דהוי ליה האי פרה כאילו לא הורישה לבניו מאחר שהיה בדעתו להחזירה והיא דבר המסויים הלכך אף על גב דעדיין לא הוציאה מרשותו חייבים להחזיר מפני כבוד אביהן אבל כי לא עביד תשובה בניו ירשוה והתורה לא חייבתן להחזיר דלדידיה אזהר לבריה לא אזהר הלכך הוי לגמרי ממון דידהו ואינם חייבים

לכבד את האב בממונם (דהא איפסק' הלכתא כמ"ד משל אב עכ"ה) אבל בשאר כבוד דלית ביה חסרון כיס אה"נ דמחייבים אע"פ שהוא רשע עכ"ל ועמ"ש בדרישה:

סעיף קטן כח
אלא ימחול ויתעלם כו' דומיא דרבו דיכול למחול על כבוד עצמו מטעם שאפרש לקמן בסימן רמ"ב:

סעיף קטן כט
והמכה לבנו גדול כו' דהיינו מכ"ב שנים ואילך כמ"ש לקמן בסימן של"ד ע"ש:

סעיף קטן ל
חייב אדם לכבד את אשת אביו בפ' הנושא דרשינן את אביך לרבות אשת אביך ואת אמך לרבות בעל אמך וי"ו יתירה דואת אמך לרבות אחיך הגדול ועד"ר:

סעיף קטן לא
ומ"מ מצוה לכבדם אפי' לאחר מיתה פי' מצואת דרבינו הקדוש שצוה לבניו שיזהרו בכבוד אשתו לאחר מותו אע"פ שלא היתה אמם מ"ו ב"י:

סעיף קטן לב
דכתיב אבי ראה גם ראה דוד אמר הכי לשאול שמואל א' כ"ד וקרי ליה אבי מפני שהיה חמיו:

סימן רמא

סעיף קטן א
המקלל אביו או אמו חייב סקילה כו' עד אינו אלא בלאו כמי שמכה אחד מישראל כל זה למדו בגמרא מקראי:

סעיף קטן ב
ודוקא בחייהם אבל לא לאחר מיתה דהא לא חייב על הכאה שלהם אלא כשעושה חבורה ולאחר מיתה לא שייך חבורה:

סעיף קטן ג
לפיכך היה לאביו ר"ל כיון שהבן מצווה על חבורת אביו:

סעיף קטן ד
לא יקיז דם לאביו כו' פי' אע"פ שהוא מומחה דאל"כ מאי איריא לאביו אפי' לאחר נמי והא דאסור באביו אפי' במומחה היינו משום דדילמא הוי חבל ביה טפי ממה שהוא בדרך הרפואה כ"כ ב"י בסימן זה ובכ"מ פ"ה מהלכות ממרים בשם הרמב"ן:

סעיף קטן ה
ואם הכה אותן או קללן פטור דעושה מעשה עמך בעינן:

סעיף קטן ו
ונהרג עליהן אע"פ שיוצאין ליהרג דמ"מ אביו הוא דהא אפי' לאחר מיתה חייב על קללתן וגם על חבורתן היה חייב לאחר מיתה אם היה שייך בהו חבורה אבל השתא שייך בהו חבורה אע"פ שיוצאין ליהרג:

סעיף קטן ז
חייב בקנס המבייש כלומר מי שהוא המבייש בין שהוא בנו או אחר וצריך ליתן הקנס לבנים אחרים אם יש לו בנים כ"מ פ"ה מהל' ממרים ואפשר נמי לומר דה"ק חייב בקנס כדין של המבייש דקנסינן ליה:

סעיף קטן ח
שאינו משביעו בשבועת האלה כו' הוא כמו שרגילין להחרים בנידוי ושמתא וכיוצא בזה ב"י וכ"מ פ"ה מהל' ממרים:

סעיף קטן ט
שתוקי (עיין פירושו בא"ה סימן ד' עכ"ה) חייב על הכאת וקללת אמו שאף על אביו היה חייב אם היה ברור איזהו אביו וק"ל:

סעיף קטן י
אינו חייב לא על אביו ולא על אמו על אביו אינו חייב דאינו אביו דולד מן השפחה ונכרית כמוה ועל אמו אינו חייב לפי שאם עדיין לא נשתחררה אין דינה כישראלית ואם נשתחררה והוא לא נשתחרר הא הוה לה כקטנה שנולדה והוא לא חשיב בנה ובין נשתחררה או לא נשתחררה אם הוא נשתחרר הוי כקטן שנולד ופטור עליה כמו הגר א"נ מי שאינו חייב על אביו אינו חייב על אמו כדבסמוך כסף משנה:

סעיף קטן יא
וכן מי שהיתה הורתו שלא בקדושה ר"ל שנתעברה מן הישראל או מן העכו"ם:

סעיף קטן יב
אע"פ שלידתו בקדושה והיה לנו לחייבו על אמו דלגבי דידה שייך השתא לומר שהם כקטנים שהרי נולדו בקדושה:

סעיף קטן יג
כתב הרמב"ם שאינו חייב על מכות אביו וקללתו משום דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי ב"י:

סעיף קטן יד
גר אסור לקלל אביו העכו"ם והא דאמרינן בסמוך וכן מי שהיתה הורתו שלא בקדושה כו' שאינו חייב על מכה אביו כו' יש לומר דדוקא חייב הוא דאינו אבל לכתחילה אסור להכותו ולקללו מטעם שלא יאמרו כו' ועד"ר:

סעיף קטן טו
אין לו יחוס והרי הוא כמו שאינו אביו לכל דבר פי' דאפי' בעודו עבד אין לאביו שייכות כלל אליו ויכול להכותו ולקללו כמו שירצה וא"כ אף לאחר שנשתחרר כן דלא שייך לומר שמא יאמרו כו' כדאמרינן בגר ועיין בדרישה:

סימן רמב

סעיף קטן א
כשם שאדם מצווה כו' כך הוא מצווה בכבוד רבו כו' ר"ל מוזהר ועומד מן התורה ע"ז ומשום הכי אמר כך הוא מצווה ולא אמר דאסור מכח כ"ש דאין עונשין מן הדין ואח"כ אמר שמוראו הוא יותר גדול:

סעיף קטן ב
ורבו יותר מאביו כו' ומורא רבך כמורא שמים א"ל א"כ מאי יותר מאביו הא גם באביו כתב רבינו ברישׁ סימן ר"מ דכבודו ומוראו ככבוד ומורא ה' י"ל דכל המוקש אינו שוה לגמרי אל אשר ניקש לו משא"כ מורא רבך כמורא שמים דדרשוהו חכמים מאת ה' אלקיך תירא לרבות רבו הרי נכתבו שני המוראות במקרא אחד להודיע שהם שוים לגמרי:

סעיף קטן ג
להורות בפני רבו לעולם נראה דהאי בפני רבו ר"ל בעודו חי ואפי' שלא בפניו אסור לעולם אפי' רחוק הרבה ממנו והיינו הוראה בקביעות דאינו מותר אלא באקראי וכדמסיק:

סעיף קטן ד
אם הוא רחוק מרבו י"ב מיל כו' כנגד מחנה ישראל שהיתה ג' פרסאות וכל דבעי מילתא אזיל לגביה דמשה דכתיב כל מבקש ה' וגומר ואע"ג שהמחנה היתה ג' פרסאות ואתו לגבי דמשה (ר"ל ומשה היה רחוק מן המחנה מיל דכתיב ומשה יקח את האוהל ונטה לו מחוץ למחנה הרחק מן המחנה וגומר ופירש"י הרחק אלפים אמה מן המחנה א"כ מן קצה מחנה השנייה עד אהלו הוא י"ג מילין) רבותא דמשה שאני רש"י. וא"ל א"כ לא הו"מ למילף מינה כלל וי"ל דמ"מ איכא למימר דאי לא דהוה אסור להורות בפני רבו לא הוי אזלי לגבי משה אלא משום דמתחילה כשהיה משה עמהם במחנה היה מן הדין אסור להו להורות בפניו מש"ה אע"ג דאזל מהן אח"כ רחוק מיל נשארו במנהגן הראשון מפני כבודו לרבותא דמשה. והעיקר דהתורה שכתבה וכל מבקש ה' כו' לא לחנם כתבו לנו בהתורה אלא כדי ללמד מינה ובהיות שלא קם כמשה בישראל עוד ליכא למימר דלא אגמרא לן אלא דוקא באיש כמשה אלא ה"ה כל תלמיד עם רבו מובהק. ועיקר למודא

דקרא לא בא שנלמד מהוראות אותה שעה שהיה בו משה חוץ למחנה ממחרת י"כ עד ר"ח ניסן כדפי' רש"י שם בפרשת כי תשא אלא ה"ק כמו שנהגו ישראל שלא פתחו פה לפני משה בעודן עמהן במחנה כן נהגו גם אחר שנטה אהלו חוץ למחנה שגם שם כל מבקש ה' הלכו אצלו ומשמע דלרבותא כ"כ דאפי' לשם שהיה חוץ לי"ב מיל לא היו צריכין לילך אצלו הלכו אצלו ומינה נלמד דתלמיד עם רבו חייב בתוך י"ב מיל תדע דהא כתיב ומשה יקח את האוהל ונטה לו מחוץ למחנה הרחק מן המחנה וקרא לו אוהל מועד והיה כל מבקש ה' יצא אל אוהל מועד אשר מחוץ למחנה והול"ל אשר רחוק מן המחנה אלא ה"ק מן הדין לא היו צריכין לצאת אליו מן המחנה כוון שחוץ למחנה הוא חוץ לי"ב מילין אלא מפני כבודו דמשה עשו יתור ויצאו אפי' חוץ למחנה וש"מ דעד י"ב מיל שיעור מחנה הוא החיוב. ואף ע"ג דמשה באמצע המחנה היה שוכן במזרח המקדש אצל בני קהת מ"מ לא ימלט שלפעמים היה ג"כ בקצה המחנה וק"ל:

סעיף קטן ה
וא"א הרא"ש ז"ל כתב בתלמיד גמור תוך שנים עשר מיל כו' דתוך י"ב מיל נקרא בפניו:

סעיף קטן ו
ולאפרושי מאיסורא עיין בח"מ סימן כ"ח ס"ה דכתב היכא דאיכא צד אפרושי מאיסורא ודקדקתי מלשון צד דאפי' לאסור עיגונא מלישאת יש בו צד עיגון ע"ש וי"ל דה"נ לענין זה:

סעיף קטן ז
לראות סכין לצורך שחיטה בפני רבו דזה נראה כמורה על מעשה שבא לפניו:

סעיף קטן ח
כי רבים חללים הפילה פירש"י הפילה לשון נפל שלא מלאו ימיו כלומר תלמיד שלא מלאו ימים רבים חלליו:

סעיף קטן ט
ועצומים המתעצמים והמחרישין ומתאפקים הורגין את דורן ועצומיו ל' עוצם עיניו (ועיין בח"מ סימן י' שמבואר כל זה שם עכ"ה):

סעיף קטן י
אסור לתלמיד לקרוא לרבו כו' פירש"י שאומר פלוני ואינו אומר מורי ורבי פלוני וכ"כ רמ"א שבכה"ג מותר:

סעיף קטן יא
ולא יזכיר שמו בפניו ר"ל אפי' אינו קוראו אלא מדבר דרך שמועה ממנו עם חבירו:

סעיף קטן יב
ואפי' לקרות לאחרים ששמם כו' ר"ל בפניו ומיירי כשאינו שם פלאי דבשם פלאי אפי' שלא בפניו אסור ואפי' לקרות לאחרים בשמו כדמוכח ממ"ש לעיל בסימן ר"ס (ומיהו זה אינו מוכרח וכמ"ש לעיל בסימן ר"ס בדרישה ודו"ק) אע"פ שבכאן כתב אסור לתלמיד לקרוא לרבו בשמו והוא שיהיה כו' דמשמע דוקא בשם רבו אסור אבל אחרים ששמם כשם רבו מותר ואפי' בשם פלאי ל' שאינו מדוקדק הוא ולכן כתב ב"י שמ"ש בפ"ו מהלכות ממרים והוא מ"ש רבינו לעיל בשמו בסי' ר"ס הוא עיקר ושם ביאר באר היטב וכתב שהוא סברת עצמו ושם קאי ג"כ על רבו שהרי כלל אביו ורבו יחד ובפ"ה מהלכות ת"ת והוא מ"ש כאן כתבו סתם. ומה שלא תמה רבינו בכאן ע"ז כמו שתמה לעיל בסימן ר"מ דהתם לא תמה אלא על מה שאוסר לקרות לאחרים ששמם כשם רבו או אביו בשם פלאי אפי' שלא בפניו דהתם ע"כ שלא בפניו איירי דאל"כ יהיו דברי הרמב"ם עצמם סתרי אהדדי דלעיל כתב ששם שאינו פלאי מותר לקרות לאחרים והכא אסר אפי' לאחרים אלא ע"כ צ"ל דלעיל איירי שלא בפניו וכאן איירי מה שאסר לאחרים בפניו כמו שהזכיר להדיא כן בדבריו אבל כאן אין יכול לתמה ע"ש פלאי אע"פ שזה ג"כ מיירי שלא בפניו כמ ש בהדיא ואפי' שלא בפניו מ"מ י"ל דמיירי דיקא לקרוא לרבו בשם פלאי אבל לאחרים אפי' בשם פלאי יכול להיות שהוא מותר הואיל שהוא שלא בפניו ודו"ק ואפשר ג"כ לומר ששם לא תמה אלא על מה שאסור לקרוא לאחרים ששמם כשם אביו כמו שהזכיר בהדיא אביו בדבריו אבל לקרות לאחרים ששמם כשם רבו ע"ז לא תמה והכא מיירי ברבו. ומ"ש רבינו כאן ג' בבי דהיינו קריאת רבו שלא בפניו ולהזכיר שמו בפניו והקראת שם אחרים ששמם כשם רבו אף ע"ג דקריאת שמו שלא בפניו לא שייך קריאה כשהוא שלא בפניו וצ"ל דרך שמועה והיינו הזכרה מ"מ לפי מה שכתבתי בדרישה בסימן ר"מ (סעיף קטן ה') א"ש דקריאת שם רבו שלא בפניו היינו אף שמדבר עם אחרים דרך שמועה הכל יודעים שרבו הוא מזכיר כיון שהוא שם פלאי והו"ל כאילו קראו לנוכח. והזכרת שמו בפנינו אף שאינו פלאי ואין העולם יודעין שמרבו הוא מדבר מ"מ כיון שרבו יודע שממנו מדבר אסור וכן הקראות שם אחרים בפניו זילותא הוא נגד עיניו וק"ל:

סעיף קטן יג
אפי' לאחר מותם ר"ל של אחרים:

סעיף קטן יד
ואומר לו ביראה ובכבוד שלום עליך רבי כו' עבד"ר. ואם נתן לו רבי שלום כו' מורי ורבי דלעולם בהחזרת שלום צריכין להוסיף יותר מבשאלת שלום (עיין מ"ש א"א ז"ל לעיל

ס"ס קמ"ח בדרישה) והא דאמרינן בעלמא תוך כדי דיבור כדי שאלת שלום תלמיד לרבו ומפרש דהיינו שיאמר לו שלום עליך רבי ומורי צ"ל דל"ד קאמר שאלת שלום אלא ר"ל חזרת שלום וכן כתב הר"ן והביאו הב"י:

סעיף קטן טו
ולא יחלוץ תפילין לפני רבו בא"ח סימן ל"ח כתבתי הטעם ע"ש:

סעיף קטן טז
ולא יתפלל לפניו ולא לאחריו כו' (ובשבולי לקט כתב דהא דאסור להתפלל כנגד רבו לא אמרו אלא ביחיד אבל בצבור אין לחלוק כבוד לרבו ומותר להתפלל כנגדו והביאו בש"ע באורח חיים סימן צ' סכ"ד עכ"ה) לפניו ומצדו אסור מפני שנראה כמשוה עצמו לרבו ואחורי רבו פירש"י דיוהרא הוא והתוס' כתבו מפני שנראה כמשתחוה לרבו וה"ר יונה כתב מפני ההפסקה כי שמא יצטרך רבו לפסוע ג' פסיעות לאחוריו בעוד שהוא מתפלל ולא יוכל להפסיק:

סעיף קטן יז
כשמתפלל עם רבו יתרחק לאחוריו ר"ל ד' אמות וכ"כ בהדיא בא"ח סימי צ':

סעיף קטן יח
הגדול שבשנים הולך לצד ימינו (פירש"י ביומא דף ל"ז ע"א לא אצל ממש ולא אחורי ממש אלא שיתכסה בו מקצת צד רבו וכתב ב"י שדברי רבינו אינם מבוארים יפה וצריך לבארם שיסכימו לרש"י עכ"ה) ז"ל מ"ו והא דאין מכבדין בדרכים אלא בפתח הראוי למזוזה היינו שכל אחד הולך לדרכו (שאז יוכל אחד למהר לעשות צרכיו כמו שירצה עכ"ה) ואינו בחבורה אחת אבל אם הם בחבורה אחת מכבדים בדרכים ובמקום סכנה א"צ לכבד כלל עכ"ל והוא מתוס' פרק במה אשה (כ"כ המרדכי בשם ראבי"ה וכ"כ התוס' פ"ג שאכלו דף מ"ו ע"ב עכ"ה):

סעיף קטן יט
לא יחזור לו אחוריו אלא נרתע לאחוריו כו' ק"ק דכיון דהתחיל בלא יחזור לו אחוריו הו"ל לסיים אלא ילך לאחוריו ואפי' בלא נרתע נמי. ואפשר דכל הולך לאחוריו נרתע מקרי משום דאינו עושה כן אלא מכח רתת וזיעה וגם הליכתו לאחוריו בלא רתת וזיעה אין טעם ממש לדבר:

סעיף קטן כ
ולא יכריע דבריו בפניו ולא יסתור כו' בסימן ר"ם כתבתי דלא יסתור אפי' שלא בפניו אסור ומש"ה לא כללינהו סתירה והכרעה יחד וגם אינו לא זו אף זו וק"ל: (ואפי' היה רוכב כו' ר"ל אם הרב רוכב עכ"ה):

סעיף קטן כא
תלמיד היושב לפני רבו תמיד כו' מדקאמר תמיד (עמ"ש בסמוך) נראה שמפרש כפי' התוס' דהיינו התלמידים היושבים בבית הרב דמסתמא עמדו מלפניו שחרית וערבית אבל תלמידים אחרים אפי' ק' פעמים ביום שמא יראה אחד ויחשדם עיין בב"י שמביא התוס':

סעיף קטן כב
אלא שחרית וערבית שלא יהא כבודו כו' פי' שמקבל עליו עול מלכות שמים בק"ש שחרית וערבית פי' התוס' אינו רשאי ר"ל אינו מחויב כו' ואח"כ כתב דר"ע דצריך דהיינו מחויב וכן בסמ"ג ואמר ר"י דהיינו דוקא בב"ה ובמקום הצנוע אבל במקום שיש גנאי לרב שאין עומדין מפניו כגון שיש פנים חדשות חייב לעמוד עכ"ל (מאגודה פ"ק דקידושין רש"ל עכ"ה):

סעיף קטן כג
כרב אלפס דלא הביא כצ"ל:

סעיף קטן כד
ואם אדם מקבל פני השכינה ר"ל אף דא"צ כ"א שחרית וערבית מ"מ כשירצה לקבל פני השכינה טפי צריך לעמוד ולהיות אז באימה וממילא התלמיד היושב לפני רבו תמיד ומקבל פניו ביום אחד הרבה פעמים צריך לעמוד מפניו טפי מב"פ. ונראה דמש"ה כתב לפני זה תלמיד היושב תמיד לפני רבו דלרבותא כ"כ דאע"פ דישב לפניו תמיד אפ"ה סגי בב"פ:

סעיף קטן כה
גורם לשכינה שתסתלק מישראל משום דכבודו הושוה לכבוד השכינה כדלעיל וק"ל:

סעיף קטן כו
ראה רבו עובר על ד"ת אפי' איסור דרבנן (אלא שצריך להמתין עד שיעבור. א"ל למדתני רבינו כו' פירוש קודם שיעבור כ"כ בתא"ו נתיב ב' עכ"ה) כדלעיל בסימן ר"ם:

סעיף קטן כז
ולא יאמר דבר שלא שמע כו' שכל מה שהתלמיד אומר בסתם סוברים השומעים שמרבו שמעו:

סעיף קטן כח
ואינו מאחה לעולם כמו על רבו מובהק עיין בב"י שכתב שזהו להפוסקים כרבי יוסי אבל להפוסקים כרבי יהודא מתאחה הוא וכתב דדברי רבינו אינן מכוונים ע"ש:

סעיף קטן כט
שאינו קורע אלא טפח ר"ל טפח אחד מכל וכל וממילא נלמד דא"צ לקרוע כל בגדיו. גם י"ל כנגד מ"ש לפני זה שקורע עד שמגלה לבו. דהיינו ממול צוארו עד לבו דהוא כמה טפחים קאמר דא"צ לקרוע אלא טפח אחד:

סעיף קטן ל
ונוהג עליו כל דין אבילות זהו אליבא דר"מ (וכתב הרמב"ן דקורע על רבו אפי' על שמועה רחוקה כמו באבא וע"ל סימן ש"ס ושע"ד עכ"ה) כ"כ ב"י:

סעיף קטן לא
הרב המובהק שרצה למחול כו' שרב שמחל על כבודו כבודו מחול ונשיא נמי כמ"ש רבינו בס"ס רמ"ד אבל מלך שמחל אין כבודו מחול וכתבו התוס' פרק כ"ג דף י"ט ע"א דה"ט לאו משום חשיבות המלך דהוי טפי מחשיבות דת"ח אלא משום דקאמר קרא שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך ואין כבודו בא לו בשביל עצמו אלא משום דמצות המקום כך הוא ואין יכול להפקיע מצות המקום אבל ת"ת תורתו דיליה הוא כדאמרינן במסכת ע"ז בתחלה נקראת של הקב"ה ולבסוף נקראת על שמו כדכתיב כ"א בתורת ה' חפצו וגומר וכיון דכבוד דיליה הוא יכול למחול עליו עכ"ל התוספות וזהו נמי טעמא גבי אב דאמרינן שאם מחל על כבודו כבודו מחול דהכבוד דיליה הוא (עיין מ"ש בסימן ר"מ בדרישה סעיף כ"ח) משא"כ במלך שאם אין כבוד ומורה במלך אין כאן מלכות והתורה אמרו שום תשים עליך מלך וק"ל:

סעיף קטן לב
משיב של רבו קודם לשל אביו ז"ל רמ"א י"א (מספר חסידים) הא דרבו קודם לאביו היינו שלומד עמו בחנם אבל אם אביו שוכר לו רבי ומלמדו אביו קודם לכל דבר וכנ"ל עיקר עכ"ל:

סעיף קטן לג
ואם היה אביו חכם פודה את אביו תחלה וה"ה באבידה ופירוק וכן הוא במשנה בהדיא אלא במאי דסליק מיניה נקט:

סעיף קטן לד
כתב הרמב"ם אם היה כצ"ל (לאפוקי מס"א שכתוב וכ"כ הרמב"ם עכ"ה):

סעיף קטן לה
אע"פ שאינו שקול כנגד רבו כו' עיין בב"י שתמה ע"ז והוכיח מן ההלכה שדוקא בשקול איירי וגם הרמב"ם כ"כ במקום אחר:

סעיף קטן לו
דלענין לפדותו ולפרק משאו כו' וטעמא דמילתא משום דבפדיון שהם בסכנת הגוף כיון שאביו ת"ח אע"פ שאינו שקול כרבו חייב להציל נפשו מני שחת קודם כל אדם וכן לפרק משאו שהוא צערא דגוף הוא נמי קודם מהאי טעמא אבל אבידתו שאין לו אלא הפסד ממון אם אינו שקול כרבו אם יעבור על דעת אביו מעט אין הכרע:

סעיף קטן לז
אבידתו קודמת לשל אביו כו' דכתיב כי לא יהיה בך אביון שלך קודמת לכל אדם:

סימן רמג

סעיף קטן א
בין מס שהוא קצוב על כל איש לבדו ואפי' אם אמר המלך שת"ח עצמם יתנו חייב הצבור לתת בעדם ועיין בדרישה (שיש לו סחורה למכור עיין בח"ה סימן קנ"ו עכ"ה):

סעיף קטן ב
אין מניחין לשום אדם למכור מאותה כו' ואם יש לעכו"ם מאותה סחורה דמזבני לא דהא לית רווחא לת"ח כ"כ לקמן בח"מ סימן קנ"ו בשם הרמ"ה:

סעיף קטן ג
מקדימין דינו של ת"ח עיין בח"מ סימן ט"ו:

סעיף קטן ד
ומושיבין אותו ר"ל דאע"ג דמן הדין צריכין בעלי דינים לעמוד אם הוא תלמיד חכם מושיבין אותו משום עשה דכבוד תורה ב"י ואף ע"ג דכתב רבינו בח"מ סימן י"ז דת"ח וע"ה הבאין לדין אומרים גם לע"ה לישב הא מבואר שם דאם אין ע"ה יושב אין מקפידין ומניחין את החכם לישב והכא ג"כ ה"ק מושיבין אותו ר"ל שאומרים לע"ה שישב ג"כ ואם לא ישב אין מקפידין אלא מניחין את החכם לישב:

סעיף קטן ה
שנאמר ויהיו מלעיבין במלאכי אלקים ובוזים את דבריו. וכתיב בתריה ומתעתעים בנביאיו ומש"ה כתב רבינו כלומר לומדי דבריו דומיא למ"ש לפניו ואחריו וק"ל:

סעיף קטן ו
וב"ד היו מנדין אותו ברבים עיין בב"י שכתב שחייבין לנדותו (ועיין בח"מ סימן ת"ך בדין זו עכ"ה):
וקונסין אותו ליטרא זהב בכל מקום כלומר אפי' בב"ד שאינם סמוכין שאין מגבין קנסות ועיין בדרישה:

סעיף קטן ז
אפי' לאחר מותו היו ב"ד מנדין אותו אבל אין קונסין אותו ליטרא דדהבא משום דליטרא דדהבא הוא דמי בושתו ולא מצינו בושת למת כ"כ הריב"ש עיין בב"י שמביאו. אבל אם ביזה את החכם חי אין כו' כצ"ל:

סימן רמד

סעיף קטן א
מפני שיבה תקום והדרת פני זקן כו' דדריש שיבה בפני עצמו וזקן זה שקנה חכמה בפני עצמו כאיסי בן יהודא ודריש נמי מדכתב שיבה בתחלה וזקן בסוף ולא כתבן מפני שיבה תקום ופני זקן תהדר דתקום והדרת קאי אשיבה שלפניו ואזקן שאחריו:

סעיף קטן ב
ואפי' אינו זקן אלא יניק היינו שלא הגיע לכלל מצות שבולי לקט:

סעיף קטן ג
וחכים היינו בחכים טובא והוא גדול מזה העומד (ר"ל צריך שיהיה מופלג בחכמה וגדול מזה שעומד מלפניו הואיל ואינו רבו עכ"ה) כן כתב הר"ן ותוספות:

סעיף קטן ד
מצוה לקום מפניו אף ע"פ שהוא בור וע"ה והיינו זקן אשמאי שנזכר בגמרא אבל לא זקן רשע שאותו מותר לזלזלו וכ"פ ר"ת בהדיא ולא כפירש"י:

סעיף קטן ה
משיגיע לתוך ד' אמותיו דבעינן קימה שיש בה הידור והיינו בתוך ד' אמותיו דמוכחא מילתא דמפניו הוא עומד גמרא ורש"י:

סעיף קטן ו
קודם שיגיע לתוך ד' אמותיו דהיינו קודם שיבא לכלל חיוב:

סעיף קטן ז
ולא בבית המרחץ בפנימי אבל בבית החיצון עומדין ברייתא:

סעיף קטן ח
ולעמוד מפניו אינו רשאי מפני ביטול מלאכתן של אחרים (ור"ן פ"ק דקדושין דף תרל"ה כתב דאף בשלו אסור לעמוד כיון דמדינא פטור ורוב בעלי אומניות אין עומדין אם זה עומד יראו הללו כמזלזלים בכבוד ת"ח וכ"כ בפרק אלו טריפות דף תרצ"א ע"ב עכ"ה):

סעיף קטן ט
ואפי' זקני האומות מצוה להדרם כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן י
ולסומכן בידו גמרא אבייי יהיב ידא לסבא:

סעיף קטן יא
דהא מהך קרא ילפינן זקן וחכם ר"ל אף ע"ג דכתיב והדרת פני זקן דמשמע דבהידור בעלמא סגי לכך כתב דהא מהאי קרא ילפינן זקן וחכם ר"ל דילפינן דקימה והידור בעינן בזקן והיינו מטעם דפרישית לעיל דקרי' מפני שיבה תקום והדרת ה"ה נמי דקרי' תקום והדרת פני זקן:

סעיף קטן יב
הרואה חכם עובר בר"ה אינו עומד מלפניו כו' ואף ע"ג דזה כבר כתבו בתחלת הסימן וא"ל דחוזר לכתוב כאן עובר ברשות הרבים דלא כתבו לעיל דהא ברמב"ם פ"ו מת"ת איתא נמי ככל אלו הדברים ולא הזכיר שם תיבת ר"ה וגם בגמרא אינו ונראה דקמ"ל דמיד שיעבור ישב דאילו לעיל כתב עד שיעבור מכנגד פניו דלפום ריהטא משמע עד שלא יראהו עוד קמ"ל הכא דא"צ א"נ דלעיל כלל דין חכם וזקן הכל ביחד ועתה חוזר דין חכם לכתוב עליו כל החילוקים שמפרש ואזיל דהיינו כשאינו רבו כו' וק"ל:

סעיף קטן יג
וכיון שעובר מלפניו ישב ר"ל מיד אפי' אם הוא עדיין בתוך ד' אמותיו:

סעיף קטן יד
שאם הוא מופלג בחכמה ת"ה סימן קל"ח כתב מי שהוא גדול הדור ומפורסם בדורו בכך נקרא מופלג בחכמה:

סעיף קטן טו
ומיהו כיון שהוא חכם קצת נכון לעשות לו הידור נראה דג' דינים יש לדברי הר"ר פרץ במופלג ואפי' אינו רבו כלל או רבו מובהק ואינו מופלג צריך לעמוד מפניו כמלא עיניו כו'. אינו רבו מובהק ואינו מופלג בחכמה אבל מ"מ הוא רבו קצת חייב לעמוד מפניו ד' אמות וזהו דינא דגמרא ולכן לא הזכירו ואינו רבו כלל ואינו מופלג אפי' קימת ד' אמות א"צ רק הידור (וע"ל בסימן רמ"ב בדרישה סעיף כ"ח דאפי' הרב לתלמידו יעשה הידור וכ"כ רמ"א בסימן זה ס"ח עכ"ה) כנ"ל לפרש ועיין בדרישה:

סעיף קטן טז
והרמב"ם כתב מי שגדול ממנו בחכמה כו' עיין בב"י שכתב דברים הללו לא מצאתיהו בדברי הרמב"ם וגם א"א לגרוס הרמב"ן דגם הרמב"ן חלק עליהן בקצתן ע"ש ואני מצאתי בי"ד של קלף שכתב זה בשם הרמ"ה:

סעיף קטן יז
מי שגדול ממנו בחכמה וראוי ללמוד ממנו כו' כתלמיד עם רבו ר"ל די"ל דסבר שצריך לנהוג עמו כתלמיד עם רבו מובהק:

סעיף קטן יח
מי שהוא חסיד ובעל מעשים עיין בדרישה:

סעיף קטן יט
עושין לו שורות עומדין מכאן כו' פי' ואין צריכין לעמוד אלא השורה שעובר ביניהם וחכם אפי' שורות אין עושין מפניו אלא כל מי שיגיע לתוך ד' אמותיו צריכין לעמוד ומי שעובר מלפניו יכול לישב:

סעיף קטן כ
אחד עומד ואחד יושב ר"ל כל פסיעה שפוסע החכם לוה שיושב לפניו ובא לד' אמותיו הוא עומד וזה שמכאן שעובר מד' אמותיו הוא יושב:

סעיף קטן כא
בני חכמים ותלמידי חכמים ר"ל בני של חכמים ושל תלמידי חכמים דבני קאי אתרוייהו או י"ל דה"ק בן חכם או תלמיד של חכם ועד"ר:

סעיף קטן כב
ואין שבח לת"ח שיכנס באחרונה ואע"פ שכבר כתב לעיל ז"ל אין ראוי לחכם שיטריח על הצבור לעיל קאי אהעברת השוק לפניהם וכאן קאי אכניסת ב"ה וכדמוכח הל' דלעיל נקט ל' העברה וכאן לשון כניסה וכן תירצו התוס' והביאו הכ"מ פ"ו דהל' ת"ת ועיין בדרישה:

סעיף קטן כג
אבל יצא לצורך גדולים כו' ז"ל ב"י והרמב"ם לא חילק משום דאיתא בסוף הוריות אמר רבא האידנא דחלשא עלמא אפי' לגדולים נמי והרי"ף והרא"ש השמיטו הא דרבא ואפשר שלא היה בגירסתם וכן בש"ע לא חילק ע"ש:

סעיף קטן כד
נכנסין ויושבין לפני אביהן ואף במשתה מושיבין אותם בצד הזקנים משום כבוד אביהם גמרא:

סעיף קטן כה
הזקן קודם בכל מקום צ"ל ג"כ והוא שיהיה חכם קצת וכ"ש הוא ומיירי נמי שהבחור חכם ממנו דאל"כ פשיטא וק"ל וכן איתא להדיא באשר"י וא"ל א"כ אמאי קאמר היכא שהזקן מופלג והחכם אינו מופלג שהזקן קודם הא כ"ש דדין זה הוא די"ל דקמ"ל דאפ"ה בעינן שיהא הזקן חכם קצת ודו"ק מ"ו ועיין בדרישה:

סימן רמה

סעיף קטן א
כאילו קבלה מהר סיני דכתיב והודעתם לבניך ולבני בניך וסמיך ליה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב:

סעיף קטן ב
ואינו חייב ללמד לבתו כו' בסימן רמ"ו כתב דבין תורה שבכתב ובין שבע"פ (ותורה שבע"פ הוא כאילו מלמדה תפלות ע"ש לפי גירסא האמיתית עכ"ה) אסור לו ללמד לכתחילה לאשה מ"מ נקט רבינו הכא לשון חייב דמקרא לא משמע אלא שאינו חייב ללמדה אלא שחכמים אמרו לא זו שפטר ללמדה שאפי' איסור נמי איכא:

סעיף קטן ג
ואשה אינה חייבת ללמד את בנה דכתיב ולימדתם אותם את בניכם וכתיב קרא אחרינא ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם כל שמצווה ללמוד (ר"ל לעצמו) מצווה ללמד (ר"ל לאחרים) וכל שאינו מצווה ללמוד אינו מצווה ללמד ואשה אינה מצווה ללמוד דדרשי' ולימדתם ולמדתם כל שאחרים מצווים ללמדו מצווה ללמוד את עצמו וכל שאין אחרים מצווין ללמדו אין מצווה ללמוד את עצמו ואשה אין אחרים מצווין ללמדה דכבר דרשי' לבניכם ולא לבנותיכם גמרא בפ"ק דקידושין דף כ"ט ע"ב:

סעיף קטן ד
חייב ללמד לעצמו דכתיב ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם:

סעיף קטן ה
ואע"פ שבנו קודם לא יבטל הוא ר"ל כגון שיש סיפוק בידו ללמוד בכל יום ד' שעות לא ילמד בכל הד' עם בנו אלא קצתם עם בנו וקצתם עם עצמו:

סעיף קטן ו
שכשם שמצווה עליו ללמד לבנו כך הוא כו' ר"ל אע"ג שבנו קודם מ"מ יש מצוה ג"כ שילמוד לעצמו ולא אמרינן שילמוד הכל עם בנו דאי לא תפרש הכי קש' מאי שכשם דקאמר אדרבה הא כ"ש הוא דהא אמר לפני זה דהוא קודם לבנו:

סעיף קטן ז
וחייב לשכור מלמד לבנו וה"ה לבן בנו מ"ו:

סעיף קטן ח
עד שיהא כבן ששה כו' והא דתנן במסכת אבות בן חמש למקרא היינו בבריא לגמרי ובר שית בבריא אמצעי ובר שבע בכחוש דחליש וכ"כ רמ"א ומ"מ מלמדין אותו כ"ב אותיות התורה מיד אחר שיהיה בן ג' ומביאין אסמכתא ממ"ש שלש שנים יהיה לכם ערלים ובשנה הרביעית קודש הלולים לה' והאדם דומה לעץ כמ"ש כי האדם עץ השדה וכ"כ

הר"י (אברבנאל) במסכת אבות: (היה מנהג בעיר כו' בספרי חייב לשכור מלמד לבנו והיית מנהג כך משמע בפרק אין בין המודר (נדרים דף ל"ו) ול"ז הגהות רא"פ עכ"ה):

סעיף קטן ט
וחייב ללמדו בשכר עד שיקרא תורה שבכתב כולה עיין בדרישה:

סעיף קטן י
וכתב הרמ"ה הני מילי דלא אפשר ליה דדחיקא ליה שעתא ר"ל אם כבר למד עמו תורה שבכתב ואחר כך דחיקא ליה שעתא מללמוד עמו משנה ותלמוד כולה בין שאין לו פנאי ללמוד עמו בעצמו מחמת טרדת פרנסתו או שאין מעות ללמדו בשכר לדידן שמותר ללמוד תורה שבע"פ בשכר אבל אם אפשר לו חייב כו' בין בעצמו או בשכר לדידן:

סעיף קטן יא
מכניסין התינוקות להתלמד כבן ששה כבן שבעה ר"ל תחילת שש ותחילת שבע וכ"כ התוספות עיין בב"י כבן ששה ר"ל בבריא כבן שבעה ר"ל בכחוש וחולי והא דתנן בן ה' למקרא היינו בבריא לגמרי כמ"ש לעיל (ואפשר מ"ש במשנה בן ה' ר"ל שהוא בן חמשה שנים שלימות ונכנס לשנת שש והגמרא דב"ב שאמרו כבן ששה ר"ל תחילת שש כנ"ל וק"ל עכ"ה) ומפני שאין מצוי ביניינו בזמן הזה שיהא חזק כ"כ לא כתבו רבינו:

סעיף קטן יב
אלא ישב עם אחרים פירש"י דלא צריך ליסרו יותר מדאי אלא ישב וסופו לתת לב: (ומלמדן כל היום בגמרא אמרינן ואספו ליה כתורא ופירש"י אספו ליה האכילהו והשקהו תורה בע"כ כשור שנותנין עליו עול על צוארו עכ"ה):

סעיף קטן יג
וערבי ימים טובי' ובסוף היום ברמב"ם בפ"ב מת"ת ובש"ע איתא בסוף היום בלא וי"ו וכן מוכח דאי ובסוף היום כו' ע"כ ר"ל בסוף כל יום ויום וזה ליתא שהרי כתב לעיל מלמדין כל היום וקצת מהלילה מיהו אין למחוק הוי"ו דה"נ פירושו ובסוף של אותו היום דע"ש הוא דוקא דאי אכל יום אמרו הל"ל בסוף כל יום:

סעיף קטן יד
חמשה ועשרים תינוקות צריכין למלמד אחד לשון הגמרא אמר רבא סך מקרי דדרדקי כ"ה ינוקי ומפרשו הרמב"ם דר"ל דסגי להו במלמד אחד בלא סיוע והתוספות והרא"ש מפרשים דר"ל דפחות מכ"ה אין בני העיר יכולין לכוף זה את זה להשכיר להם מלמד והשתא מ"ש כ"ה תינוקות צריכין למלמד אחד היינו לדעת התוספות והרא"ש אבל לשון הרמב"ם אינו כן אלא כתב וז"ל בפ"ב דת"ת כ"ה תינוקות למדים אצל מלמד אחד:

סעיף קטן טו
ארבעים מושיבין עמו אחד לסייע וזה נקרא בגמרא ריש דוכנא ופירש"י שומע עם התינוקות מפי המלמד וחוזר ומשגירו בפי התינוקות ואותו החוזר עמהן נוטל שכר מבני מתא ופירש הר"ן דבריו דמסתמא לאו אדעתיה דיהא מקרי להו איהו בלחוד שכרו אלא שישכירו לו עוד מי שמסייעו:

סעיף קטן טז
וא"א הרא"ש ז"ל שעד מ' כו' מחולקים הם בפירוש רבא בב"ב וב"י הביאו:

סעיף קטן יז
אין בני העיר שיש בה כ"ה כו' דשמא יזוקו בדרכים וכיון שבלא"ה יכול כל אחד לכפות את חבירו לשכור מלמד יחד לכן אין שולחין לאפוקי אם הם פחותין מכ"ה דאין יכול לכפות אחד את חבירו לשכור מלמד שולחין אשר"י: (שהוא מהיר ממנו בין במקרא בין בדקדוק במקרא ר"ל שלומד הרבה בדקדוק ר"ל שלומד בדיוק ור"ל למלמד אחד שמהיר ממנו בשניהן בין במקרא בין בדקדוק כ"מ פ"ג דת"ת עכ"ה):

סעיף קטן יח
והרי מספיקין לכולם לסברת הרא"ש דעד מ' סגי במלמד אחד בלי סיוע דלהרמב"ם צריך לשכור עוד מלמד אחד או שני מסייעות ועיין בדרישה:

סעיף קטן יט
לוקחין אותו שמדקדק יותר שלא ישתבשו ושבשתא כיון דעל על:

סעיף קטן כ
מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות כו' וכתב הרמב"ם פכ"ב מהלכות איסורי ביאה דא"צ שתהיה אשתו שרויה עמו בבית הספר אלא היא בביתה והוא מלמד במקומו עכ"ל וכ"כ רבינו בא"ע בס"ס כ"ב והטעם כיון דאשתו עמו בעיר מירתת תמיד דשמא פתאום תבא אצלו דדרך האשה לבא תדיר אצל הבעל:

סעיף קטן כא
ואשה לא תלמוד תינוקות מפני שאביהם כו' והרמב"ם כתב בפ"ב מה' ת"ת ז"ל וכל אשה לא תלמוד תינוקות כו' וכתב שם כסף משנה כלומר ואפי' נשואה דבשלמא גבי איש כיון שאשתו עמו היא משמרתו לפי שדרכה להיות תמיד בבית אבל אין דרך האיש להיות תמיד בביתו ועד"ר:

סימן רמו

סעיף קטן א
כל אחד מישראל חייב בת"ת בין עני כו' בין בעל יסורין כמו רבי אליעזר בר"ש פרק השוכר את הפועלים (בבא מציעא דף פ"ד) ועיין בדרישה:

סעיף קטן ב
אפי' בעל אשה ובנים חייב לקבוע לו זמן לת"ת כו' ובשעת הדחק אפי' לא קרא אלא ק"ש (שחרית וערבית פ"כ הג"מ פ"א והסמ"ג עכ"ה) לא ימוש קרינן ביה רמ"א:

סעיף קטן ג
שמח זבולן בצאתך י"ל דר"ל דבממון אין שמחה והנאה כ"א בשעת הוצאתו דקונה בעד מעות אוות נפשו אבל ענינו דישששכר דהיינו לימוד תורה והשגתה שמחתו בעודו באהל בלי הוצאה כלל:

סעיף קטן ד
וכתב א"א הרא"ש ז"ל לכולהו אמוראי כו' עיין בא"ה סימן א':

סעיף קטן ה
ועד אימתי חייב ללמוד עד יום מותו הל' אינו מדוקדק והול"ל וחייב ללמוד עד יום מותו אלא משום דבא לפרש שאר ענייני לימוד בכמה ובאיך כתב נמי בזה עד אימתי וק"ל:

סעיף קטן ו
שנאמר ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך ורישא דקרא כתיב השמר לך פן תשכח את הדברים כו' וזהו שאמר רבינו אח"כ וכל זמן שלא יעסוק בתורה הוא שוכח. ומ"מ הוא בגלל הקרא דמייתי ופן יסורו דאם אינו לומד ומסירו מלבו הוא שוכח וזהו שדרז"ל על אמרו השמר לך פן תשכח יכול אפי' תקפה עליו משנתו ת"ל ופן יסורו לא חייב על השוכח מעצמו כ"א על מי שגורם השכחה והיינו שמסיר מלבו מכח שאינו לומד:

סעיף קטן ז
שלשה שעות ביום ותשעה שעות כו' כצ"ל ונקט האי לישנא משום דאמרינן בברכות חסידים הראשונים היו עוסקים בג' תפילות בכל יום ט' שעות ופריך בגמרא אם כן תורה דידהו אימת נלמדה ומלאכתן אימת נעשית ומשני לה ע"ש וכיון שחסידים הראשונים לא היו נפנים למלאכתן אלא ג' שעות לכך נקט ג"כ כאן ג' שעות וכמו שלשם ומן לימודם היה בכלל ג' שעות דמלאכתן לגבי דידן מהפך הסדר וכולל זמן התפילה תוך זמן המלאכה מפני שאין אנו נזהרין כ"כ בתפילה:

סעיף קטן ח
ולא לעסוק תמיד בתורה שבע"פ היינו משנה:

סעיף קטן ט
ויפנה כל ימיו לתלמוד כו' ור"ת פירש כו' עיין מ"ש בדרישה:

סעיף קטן י
מקום שנהגו ללמוד תורה שבכתב בשכר מותר ללמד בשכר משום שכר פיסוק טעמים דהיינו שמלמדו ניקוד וטעמים ולאו דאורייתא הוא ושרי ליטול שכר עליו רש"י:

סעיף קטן יא
אבל תורה שבע"פ אסור ללמד בשכר במסכת בכורות בפ' עד כמה (בכורות דף כ"ט) תנן הנוטל שכר לדון דיניו בטילים כו' ובגמרא מנא ה"מ א"ר יודא אמר רב אמר קרא ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני ה' מה אני בחנם אף אתם בחנם תניא נמי הכי כו' (ופירשו הרא"ש שם וכתב ז"ל כאשר צוני ה' ולמדני בחנם אף אתם למדתם ממני בחנם ולא קבלתי מכם שכר) ומניין שאם לא מצא בחנם שילמד בשכר פי' ולא יאמר שמשה רבינו ע"ה לא צוני ללמוד תורה כ"א בחנם. ת"ל אמת קנה ומניין שלא יאמר אדם כשם שלמדתיה בשכר כן אלמדנה בשכר ת"ל אמת קנה ואל תמכור עכ"ל הגמרא. והעתקתי פירוש זה (ר"ל פי' הרא"ש הנ"ל) ללמד ממנו שהעולם טועין שמפרשין מה אני למדתי אתכם בחנם אף אתם תלמדו אחרים בחנם וזה אינו דא"כ כאשר צוני ה' לא א"ש דהש"י לא צוה ללמד בחנם ודו"ק:

סעיף קטן יב
לא מצא מי שילמדנו בחנם כו' ר"ל תורה שבע"פ (אם אין לו במה להתפרנס שרי אפי' בגדולים עכ"ה):

סעיף קטן יג
וללמד לקטנים שרי משום כו' ר"ל שלא יצאו ויעסקו בדברים בטלים או משום שכר פיסוק טעמים והאי פיסוק טעמים שייך נמי בגדולים אלא משום דמסתמא בעודו בקטנותו למד הפיסוק טעמים ואינו לומד עם הגדולים כ"א משנה וגמרא דלא שייך ביה פיסוק טעמים. ומש"ה לא קאמר ה"ט לפני זה בהיתר לימוד עם הגדולים:

סעיף קטן יד
אין שכרו כשכר המצווה ועושה והטעם מפני שהמצווה דואג תמיד לבטל יצרו ולקיים מצות בוראו תוס' ואינו ר"ל מפני שיצר של המצווה הוא תקיף עליה ביותר אלא שמי שאינו מצווה אינו דואג כ"כ על קיום המצוה דאף אם יצרו ינטה מקיומו אינו מפסיד מידי משא"כ בהמצווה. ומה"ט כתבו דהוא מ"ש במקום שבעל תשובה עומדין שם צדיקים גמורים אינם עומדין בע"י ובא"ה:

סעיף קטן טו
מפני שרוב נשים אין דעתם מכוונת כו' אבל אם למדה לעצמה אנו רואות שיצאו מהרוב ולכך כתב לעיל שיש לה שכר ור"ל אם למדה התורה על מכונה שאינה מוציאה לדברי הבאי אבל האב אינו רשאי ללמדה דדילמא תוציא דבריה לדברי הבאי כי הוא אינו יודע מה שבלבה וק"ל:

סעיף קטן טז
בד"א בתורה שבכתב אבל בתורה שבע"פ כו' במיימוני ובסמ"ג כתוב איפכא וכתב ב"י שט"ס יש כאן וכן בש"ע ומ"מ יש ליתן טעם קצת לגירסת ספרי הטור שבכולם נכתב ונדפס כן מפני שיש הפסד יותר כשמוציא תורה שבכתב בדברי הבאי מאשר יש בתורה שבעל פה וק"ל. ומכל מקום חייבת האשה ללמוד דינים השייכין לאשה (כ"כ האגור סימן צ"ב בשם סמ"ג) ואשה העוזרת לבנה או לבעלה שיעסקו בתורה חולקת שכר בהדייהו (הג"מ פ"א דתלמוד תורה עכ"ה):

סעיף קטן יז
או לתם פירוש שעדיין לא ברור לנו אם הוא טוב או לא:

סעיף קטן יח
שנאמר כצרור אבן במרגמה כו' פירוש כזורק אבן טוב לתוך גל אבנים כך פירש הראב"ע ועיקר מ"ו:

סעיף קטן יט
אבל מה שכתב כאילו זורק אבן למרקוליס צ"ל דפירוש במרגמה כאילו זורק אבן לגל אבנים דהיינו מקום קיבוץ אבנים למרקוליס והכוונה דכמו הזורק אבן למרקוליס אף שמכוון בדעתו לעשות מצוה דהיינו לבזות הע"א בזריקת אבנים מכל מקום עושה עבירה גם כן זה אף שמדמה לעשות מצוה ללמדו תורה מצוה הבא בעבירה היא וק"ל: ולא ישב הרב על הכסא ותלמידיו על הקרקע כו' שנאמר ואתה פה עמוד עמדי ר"ל ששניהם יהיו בשוה או שניהם במטה או על גבי קרקע כמו התם דשניהם דהיינו הקדוש ברוך הוא דהוא הרב ומשה שהיה התלמיד היו עומדין:

סעיף קטן כ
ומקודם חורבן הבית דהיינו משמת ר"ג ועיין בדרישה:

סעיף קטן כא
והמתרגם משמיע לכל התלמידים כצ"ל:

סעיף קטן כב
לא יגביה הרב קולו יותר מקול המתרגם בעת ששואלו כצ"ל כנ"ל והטעם שנא' משה ידבר והאלהים יעננו בקול שאין ת"ל בקול בקולו של משה ומדכתיב יעננו משמע שהיה שואל להש"י והש"י היה משיבו ואו דוקא קאמר שלא יגביה קולו יותר מהרב וה"ה הרב יותר מקול המתורגמן השואלו אבל בעת שמשמיע המתורגמן הדברים להעם יגביה קולו כמו שירצה כדי להשמיעם ב"י:

סעיף קטן כג
ולא יגביה המתרגם קולו כו' ק' הלא להמתחיל לא ניתן שיעור להגבהת קולו אלא שהשני לו קאמר דלא יגביה קולו יותר מוה שהתחיל וא"כ למה הזהיר כאן שניהן גם בטור א"ח סימן קמ"ה כתב רבינו דומה לזה ז"ל ואין הקורא רשאי להגביה קולו יותר מהמתרגם ולא המתרגם יותר מהקורא ואפשר דה"ק דהמתרגם בא תחילה אל הרב ומדבר עמו (וכפי הגירסא שגורסים בעת ששואלו עכ"ה) וע"ז אמר שלא יגביה הרב קולו יותר מאשר דיבר עמו המתרגם ואח"כ בשעת הדרשה דקאמר לפני זה דשואלין למתרגם והמתרגם להרב ע"ז קאמר דלא יגביה המתרגם קולו כו': ולא יגביה המתרגם קולו בעת ששואל את הרב עיין מ"ש בא"ח בסימן קמ"ה:

סעיף קטן כד
יותר מקול הרב ר"ל בעת שאמר לו הדרשה: (אא"כ היה המתרגם אביו של חכם או רבו אז רשאי המתרגם לשנות והבן או התלמיד יכול לקטון את נפשו בזה מאחר שהוא אביו או רבו. ויש להקשות ממ"ש בא"ח סימן קמ"ה שאין המתרגם רשאי להיות גדול מהקורא וצ"ל דכאן מיירי שאינו גדול מהחכם אלא שהיה רבו מתחלה בנעוריו ועכשיו הרב גדול ממנו עכ"ה):

סעיף קטן כה
אמר רבנא פלוני כצ"ל:

סעיף קטן כו
שאסור לקרות לאביו כו' וכשהוא שלא בפניו אינו אסור אלא בשם פלאי וכמש"ר בסימן ר"מ ורמ"ב:

סעיף קטן כז
זרוק מרה בתלמידים לא אמר מורה אלא מרה ושמעתי דר"ל משום דאמרינן המרה כועס והרתחנות בא ממנה וק"ל:

סעיף קטן כח
ואין שואלין שנים כא' ר"ל כדי שלא יבלבלו דעתו: (כדי לחדדן בכמה דוכתין אמרינן לחדודי הוא דעביד בברכות דף ל"ח וכתובות דף ס"א ונדה דף מ"ה עכ"ה):

סעיף קטן כט
ואין שואלין את הרב אלא כענין שהן קורין בו ואין כצ"ל ור"ל שהן פוסקין בדיני הוצאת שבת מרשות לרשות אל ישאלנו דין חבית שנשברה בשבת היאך מצילין אותו אף ע"פ שהכל הוא בדיני שבת ב"י ובזה מיושב כפל ל' דהא כבר כתב רבינו לעיל דאין שואלין אלא מאותו ענין אלא דלעיל כתב רבינו דאין שואלין ממסכתא למסכתא ואחר כך כתב דאין שואלין מדין לדין אפי' ממסכתא אחת ורמז לן רבינו זה בכפל לשון וק"ל:

סעיף קטן ל
הגדה וק"ו נזקקין להגדה כצ"ל:

סעיף קטן לא
אחד חכם ואחד ת"ח עיין בטור א"ח סימן תקע"ה מ"ש שם פי' סתם ת"ח הנזכר בגמרא ובפוסקים:

סעיף קטן לב
חכמתו נעשית קרעים קרעים ר"ל שוכח תלמודו ואינו זוכרה אני בסירוגין:

סעיף קטן לג
וקרעים תלביש נומה מל' נים ולא נים:

סעיף קטן לד
אין אומרים לו רפואה בב"ה כו' ואפשר דזהו דוקא בימיהם שלא ראו מספריהם לחוץ כ"ש שלא היו משיחין אבל עכשיו דבלא"ה לא נזהרין אומרים רפואה וק"ל:

סעיף קטן לה
פרק שלישי להרמב"ם כי' עד סוף הסימן הכל שם:

סעיף קטן לו
ועומד ומוכן לכל ישראל שנאמר כו' כצ"ל:

סעיף קטן לז
הרי הוא אומר בי מלכים ימלוכו פירש"י וגדול הממליך את המלך והתורה אמרה מקרא זה ור"ל אני חשובה יותר מב' הכתרים האחרים (מדמצינו שגדול מכתר מלכות ומלכות גדולה מהכהונה שהרי משה מלך ואהרן כ"ג ומי לנו גדול ממשה. וגם מצינו שהמלכות יש לו שלשים מעלות והכהונה כ"ד מעלות ממילא כתר תורה גדול מכתר כהונה עכ"ה) דהיינו כהונה ומלכות דכולם אינם באין אלא ע"י וק"ל (דא"א להיות מלך וכ"ג כ"א כשיודע דינים השייכים להם עכ"ה):

סעיף קטן לח
יקרה היא מפנינים כו' ומשמע ליה מדסתם וכתב יקרה אפי' הוא ממזר:

סעיף קטן לט
התלמוד קודם למעשה ר"ל היכא שמצוה נעשית ע"י אחרים:

סעיף קטן מ
תחילת דינו של אדם כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן מא
שאקבץ ממון כצ"ל:

סעיף קטן מב
כתוב בתורה לא בשמים היא כו' לא בגסי רוח היא מצויה כו' מימרא דרבי יוחנן בפרק כיצד מעברין אלא שצ"ע היאך יפורש סיפא דקרא ע"ז שהרי נאמר לא בשמים היא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו. וכן ק' אמ"ש ולא מעבר לים וי"ל דה"ק לא בגסי הרוח הוא דתאמר מי יכול ללמוד ממנו התורה כיון שבמדרגת שמים הוא משיא לעצמו א"כ מי יעלה אצלו ללמוד ממנו מרוב גאותו וכן לא תצטרך ללמוד מעוברי ימים דתאמר מי ילך אחריהן ללמוד מהן:

סעיף קטן מג
אין מתכנסין במקום מדרון דהיינו מקום גבוה ושפוע כל סביביו:

סעיף קטן מד
אלא נוחלין מעליו ומתקבצין כו' כצ"ל וכן הוא במיימוני ונראה דצ"ל מעליהן בעי"ן כי מדרון הוא ההר שהוא משופע מכל צדדיו והמים יורדין מעליו כך התורה יורד מהמתנשא. ולא בא כאן לומר שיורדין מעצמן ולא ע"י אחר:

סעיף קטן מה
כל המשים על לבו שיעסוק בתורה ולא יעשה מלאכה ויתפרנס מהצדקה ה"ז חילל השם ובוזה את התורה כו' כצ"ל ועיין בדרישה. (ונוטל חייו מן העולם ר"ל היא בעצמו נוטל חייו מן העולם ואפשר לנקוד במלאפום וכאילו אמר שניטל חייו ע"י אחר מן העולם וכן בסמוך: וכך אמר שלמה בחכמתו כו' קאי אדלעיל שאמר אין ד"ת מתקיימין במי שמתרפה עצמו כו' ע"ו אמר וכך אמר שלמה התרפית וגו' עכ"ה):

סעיף קטן מו
התרפית ביום צרה צר כחכה פירש"י התרפית בתורה. ביום צרה צר כחך מלאכי השרת לא יהיו מאמצין כחך זה מדרש חכמים ז"ל עכ"ל:

סעיף קטן מז
שכל היגע בתלמודו בבית הכנסת לא במהרה הוא משכח לעד"נ שב"ה ל"ד אלא ה"ה בבית המדרש שהרי קדושת בית המדרש גדולה מדבית הכנסת וכמ"ש לעיל מזה. גם מצינו שאביי ורבא אע"ג דהוה להו י"ג בי כנישתא בעירם לא היו מתפללים כ"א במקום דהוי גרסי ולא אמר דהיו לומדים במקום שהיו מתפללין:

סעיף קטן מח
בשעת למודו תלמודו מתקיים כו' כצ"ל:

סעיף קטן מט
אין אדם לומד רוב חכמתו אלא בלילה ויש לאדם להתחיל ללמוד בלילה מט"ו באב ואילך ומאן דלא מוסיף יסיף רמ"א:

סעיף קטן נ
לפיכך מי שירצה לזכות בכתר של תורה יזהר בכל לילותיו נ"ל כל לילותיו כמשמעו דאפי' בלילי תקופת תמוז הקצרים ג"כ ילמד ואחד המרבה ואחד הממעיט מ"מ ילמד מעט ומ"ש לא איברא לילה אלא לשינתא ומוקי לה בלילי תקופת תמוז נ"ל דר"ל דאז יהיה לו עיקר הלילה לשינה ומיעוטו לגירסא וע"ד שאמרו שם לא אברי סיהרא אלא לגירסא ומוקי לה בלילי תקופת טבת הארוכים ובודאי אז ג"כ צריך לישן ולא ילמד כל הלילה אלא ר"ל העיקר יהיה לו אז ללמוד מחמת אריכות הלילות וכמ"ש ג"כ כל זה בא"ח סימן רל"ח:

סעיף קטן נא
ולא יאבד אפילו אחד כו' כצ"ל:

סעיף קטן נב
אין רינה של תורה אלא בלילה בעקידה על פסוק דאמר דוד המלך ע"ה יום ליום יביע אומר כו' פי' ע"ד זה ביום יביע אדם אומר לאחרים ובלילה יחוה דעת פי' יחשבו ויעיין מדעתו בינו לבין ה' וק"ל:

סעיף קטן נג
אש אוכלתו שנאמר תאכלהו אש לא נופח ירע שריד באהלו:

סימן רמז

סעיף קטן א
ומאד מאד צריך אדם כו' גם כאן כתב ל' מאד מאד כמ"ש גבי ריבית לעיל ר"ס ק"ס ובא"ע ר"ס כ"א גבי עריות (ולקמן ר"ס של"ו לענין רפואה) ובפרקי אבות מאד מאד הוי שפל רוח ובח"מ ר"ס ט' גבי שיחד ושם כתבתי טעם א' לכולן ע"ש:

סעיף קטן ב
מיד כההיא עובדא דנחום איש גם זו וכמה כצ"ל והעובדא איתא בפ"ג דתענית דף כ"א וכן איתא בס"א ובש"ע:

סעיף קטן ג
נקרא בליעל וכאילו עובד ע"א כתיב הכא פן יהיה עם לבבו וגו' דבר בליעל וכתיב התם יצאו אנשים בני בליעל מה התם ע"א אף כאן ע"א פ"ק דב"ב:

סעיף קטן ד
דכתיב למען אשר יצוה את בניו (ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות כצ"ל עכ"ה) וגו' ולפני זה כתיב ואברהם היו יהיה לגוי גדול ונברכו בו כל גויי הארץ וסיפיה דקרא הוא למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו ונמצא שעל ידי החסד בא הברכה על אברהם ועל אברהם ל"ד קאמר אלא ר"ל על בניו ההולכין בדרכיו וז"ש זרע ברך ה' ר"ל

שגם הזרע מבורך ע"י החסד שעושים ולפ"ז מ"ש מעידה עליו ר"ל התורה מעידה עליו והיותר נראה דר"ל הצדקה מעידה עליו כי מאחר שכתיב באברהם שיצוה בניו אחריו לעשות צדקה וזה נותן צדקה הרי צדקה מעידה עליו שהוא מזרע אברהם שהיה בירך ה' ומ"ש זרע ברך כו' ר"ל של אברהם שהיה בירך ה' ועד"ז אמרו ג' סימנים יש לזרע אברהם ג"ח ביישנים רחמנים:

סעיף קטן ה

שנא' בצדקה תכונני דסתם תכוננו אכל מיני תיכונים קאי והו"מ להביא קרא דוהוכן בחסד כסאו דידוע דכסא דדוד הוא כסא דישראל (הג"ה ול"נ דהו"מ להביא הקרא צדק ומשפט מכון כסאך. וגם נ"ל דכוונת דוד הע"ה שע"י עשיית ישראל צדקה ומשפט מקרבין הגאולה שנאמר ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה וכמ"ש רבינו בסמוך וע"י הגאולה הכסא שלם והשם שלם וכמו שפירש"י על פסוק כי יד על כס יה וגו' שבזמן שישראל הם בגלות אין הכסא שלם וז"ש צדק ומשפט מכון כסאך וק"ל ועיין בדרשתי שדרשתי בקהל עם בר"ה ובארתי כל הפסוקים שתקנו חז"ל להתפלל בימי נוראים אל תבא במשפט עמנו כו' וזה הפסוק א' מהן ע"ש בטוב טעם עכ"ה):

סעיף קטן ו

ציון במשפט ר"ל העיר עצמה במשפט תפדה ושביה הם האנשים שישובו לתוכה יגאלו בזכות צדקה. גם מ"ש שמרו משפט ועשו צדקה ר"ל ג"כ משפט בשביל גאולת העיר. ומ"ש עושה צדקה ומשפט נבחר לה' מזבח ר"ל צדקה במשפט ולכך מקדים צדקה למשפט וזהו ג"כ כוונת הפסוק שמביא אחר זה אוהב צדקה ומשפט חסד ה' מלאה הארץ דאל"כ הול"ל נמי חסד ורחמים כל הארץ כמ"ש בהושע שכנגד צדקה ומשפט יתן לנו חסד ורחמים כמ"ש וארשתיך לי לעולם בצדק ובמשפט בחסד וברחמים:

סעיף קטן ז

דכתיב עשה צדקה ומשפט נבחר לה' מזבח משלי כ"א ג' ופירש"י נבחר לה' מזבח שכל הקרבנות זבח הם:

סעיף קטן ח

ולא דבר רע ולא היזק מתגולל ע"י כו' כי הרבה מצות אע"פ שעושה מצוה מ"מ יש לו היזק ממקום אחר בגופו עד"מ אם הולך לב"ה בחורף הקור הוא קשה לגופו וכדומה לזה:

סעיף קטן ט

קרוב לשמוע צעקת עניים אינו ר"ל שהעני צועק על העושר שאינו מפרנסו אלא צועק בתחינתו על שהוא חוסר כל והקב"ה כועס על מי שיש בידו לפרנסו במצות ה' עליו ואינו עושה:

סעיף קטן י
גם כי ברית כרותה להם שנאמר והיה כי יצעק כו' ר"ל דכי יצעק בכל פעם שיצעק ישמע שועתו:

סעיף קטן יא
ואל יעלה בלבו טינא (עצה) לומר כצ"ל:

סעיף קטן יב
והלך לפניך צדקך רימז להמדרש דשלשה אוהבים יש לאדם אשתו ובניו. וממונו. וצדקתו. וכולם עזבו אותו בשעה שקוברים אותו זולת הצדקה:

סעיף קטן יג
שנותן לו לא יחסר לו אע"ג שכבר כתב לעיל אין אדם מעני מן הצדקה מ"מ ו"ל שהו"א שאני מעני שיהיה עני לגמרי בשביל זה אבל מ"מ הוא נחסר קצת שאין לו ממון הרבה כאילו לא נתן לכן אשמעינן כאן שלא חסר לו כלום. וגם חזר וכתבו כדי ללמדינו דלא די דלא יחסר לו אלא אדרבה תוסיף לו עושר:

סעיף קטן יד
ואמרו חכמים בכל דבר אסור לנסות את ה' חוץ מדבר זה כדכתיב כו' ז"ל מ"ו לפי שאין כאן נסיון שבוודאי הקב"ה מעשיר אותו כמ"ש עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר כו' ע"כ לשונו ועיין דרישה:

סימן רמח

סעיף קטן א
אפילו עני המפרנס מן הצדקה חייב ליתן כו' דין זה הוא פ"ק דגיטין ד' ז' ריש ע"ב וז"ל אמר מר אפילו עני המתפרנס מן הצדקה יעשה צדקה ושוב אין מראין לו סימני עניות משמים ומ"ש ומי שאינו רוצה ליתן כו' ב"ד כופין אותו לא קאי אעני ועיין בדרישה:

סעיף קטן ב
ב"ד כופין אותו עד שיתן מה שאמדוהו כו' וכתבו התוס' וא"ת היאך כופין והלא מתן שכריה כתוב בצדה דכתיב למען יברכך וי"ל דשאני צדקה דאיכא תרי לאוי לא תאמץ ולא תקפוץ דדוקא מ"ע שאין בה לאו אם מתן שכרה בצדה אין ב"ד נזקקין לו:

סעיף קטן ג
אפילו בערבי שבתות שיש פתחון פה לבעל הבית לומר טרוד אני:

סעיף קטן ד
ואם פוסקין עליהן לכבודן כצ"ל ועד"ר:

סעיף קטן ה
אבל אם מיחה לאלתר לכאורה נראה דר"ל מיד אחר ששמע אע"פ שאינו מיד אחר שהשכירה אם שתק כששמעה אף שלא היתה השמיעה ביום שכירתה המלמד מ"מ נשתעבד למפרע גם במה שלמד עמו עד יום שמיעתו דאמרינן אגלאי מילתא למפרע דניחא ליה במעשה אשתו ובשכירתה:

סעיף קטן ו
ועבד האוכל עם רבו אפשר דנקט גבי עבד עם רבו דמסתמא אוכל העבד עם הרב משא"כ האב דיש בנים שאינן סומכין על שלחן אביהן:

סעיף קטן ז
אדם שוע ר"ל נדיב לב כמ"ש בישעיה סימן ל"ב ולכילי לא יאמר שוע וכן פי' לא נכר שוע לפני דל נדיב. וקאמר הן שנותן צדקה יותר מיכלתו מכח נדיבתו או מכח שלא יבוייש אסור ליקח ממנו:

סעיף קטן ח
או שמיצר לעצמו שנותן ר"ל שאין ידו משגת ליתן אפילו דבר מועט:

סעיף קטן ט
והגבאי שמכלימו ושואל כו' ק' כיון שנותן מעצמו למאי מכלימו וי"ל דה"ק איש כזה שנותן יותר מהראוי כששואל ממנו אסור לילך לכתחילה אצלו לתובעו דמפני בושה יצטרך ליתן יותר. וי"מ אף אחר שנדב ליתן כך וכך אסור לגבאי לילך אצלו ולתובעו שיתנו דמחמת נדיבתו נדב יותר ממה שבידו ליתן ויתן כשיהיה לו ולא יתבענו הגבאי להכלימו ליתנו אבל פי' זה הוא דוחק:

סעיף קטן י
(ופקדתי על כל לוחציו אפי' על גבאי צדקה והיכא דלא אמיד גמרא פ"ק דב"ב):

סימן רמט

סעיף קטן א
שיעור נתינת כו' והא דתנן אלו דברים שאין להם שיעור כו' וגמילות חסדים היינו בגופו אבל בממונו יש לו שיעור ירושלמי אבל דוחק לומר שהמשנה מיירי מאדם שידו משגת דקאמר גם כאן בממון דיתן כפי צורך העניים והיינו אין לו שיעור דהמשנה מסתמא מרובא דעלמא קמיירי וק"ל:

סעיף קטן ב
עד חומש נכסיו מצוה מן המובחר ויליף מדכתיב וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך תרי עשורין היינו חומש ר"ל כשתטול שני חלקים מי' חלקים היינו חומש אבל סתם שני עשיריות אינו חומש שהרי כשתטיל ראשונה חלק העשירי וישארו ט' חלקים יתחלק

אותן ט' חלקים לעשרה וטול חלק העשירי אין חלק אותו הי' בשוה עם חלק הי' הראשון אלא פחות ממנו וק"ל ומכאן תקנו באושא המבזבז אל יבזבז יותר מחומש אבל בשעת מיתה יכול לבזבז כל מה שירצה:

סעיף קטן ג

חומש מהריוח בכל שנה דאל"כ בה' שנים מפסיד כולו כ"כ בירושלמי וטעם זה אינו דהא נוכל לומר דבכל שנה ושנה יתן החמישית שיש לו ונמצא אם ימעט קרנו יתמעט לפי ערך ג"כ החומש ולעולם ישארו ארבעה חלקים בידו והחומש יתן לצדקה אלא ה"ק למה שאמרו המבזבז אל יבזבז יותר מהחומש עכ"פ לאו בכל ענין אמרו לחלוק ממנו לה' חלקים וליתן בכל שנה חומש דומה למ"ש עשר אעשרנו לך וכמ"ש דא"כ יכלה קרנו וכיון דלא בכל ענין אמרו מפרשינן להא דיתן חומש בכל שנה מהרווחים קאמר דכן יעשה בכל שנה בחומש וה"ה במעשר דומה למעשר דגן שעשרו מהריוח שנתגדל בכל שנה וגם שם היה חומש דהרי כל אחד היה צריך ליתן מעשר ראשון ומעשר עני אלא ששם היה נותנין מעשר עני ממה שנשאר בידו ממעשר הראשון:

סעיף קטן ד

משלישית השקל לשנה שנא' והעמדנו עלינו וגו' שלישית השקל וגומר עזרא י':

סעיף קטן ה

ויכול לעשות לאחרים ר"ל לכוף לאחרים (וצריך לנקוד האי לעשות בשב"א תחת הלמד ופתח תחת העין: מפסיד את זכותו כו' ועובר על לא ירע לבבך עכ"ה):

סעיף קטן ו

שכרו גדול כשכר הנותן ואע"ג דבגמרא א"ר אלעזר גדול המעשה יותר מהעושה והכא קאמר שהן שוין י"ל דה"ק שכרו של המעשה גדול כשכר הנותן מדעתו בלא כפייה והא דאמרינן בגמרא ששכרו יותר מן העושה ר"ל מהעושה שאינו נותן מדעתו אלא בכפייה שאין שכרו לאותו נותן כאילו נותן בלא כפייה וק"ל אבל בש"ע גרס משכר העושה כלשון הגמ':

סעיף קטן ז

ואם אפשר להגיע לידו בענין שלא ידע ממי קבלה אין טוב ממנו נראה דר"ל דגם הוא הנותן לא ידע מי יקבל ממנו ודוגמת לשכת חשאים דקא חשיב בסמוך למעלה ראשונה מהצדקה כי מה שחשב לפני זה במעלת התומך יד ישראל במתנה או הלואה או שותפות אין זה בכלל צדקה ומש"ה כתב רבינו שפיר אהאי חלק שאם אינו יודע מי יקבל ממנו וגם העני אינו יודע ממי קיבל אין טוב ממנו לאפוקי אם ירצה רבינו שהנותן יודע אלא

שהעני המקבל איני יודע קשה הא איכא טוב ממנו ודו"ק: (ויתננה לו בסתר כו' ר"ל שלא יראו אותו שיקבל ממנו העני עכ"ה):

סעיף קטן ח
ונותן לו המתנה או הלואה כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן ט
ולא ידע למי נותן כו' כצ"ל:

סעיף קטן י
כגון לשכת חשאים דוגמת מתן בסתר שלנו בב"ה. מיהו אינו דומה ממש למתן בסתר שלנו דאף שנקרא מתן בסתר ואין יודעין כמה נותן שם אבל מ"מ הנתינה הוא לעין כל כשנכנסין בב"ה ברבים הוא מטיל שם ויש שאינו מטיל שם אלא פרוטה והרואה יחשב שהטיל שם גדול משא"כ בלשכת חשאים דמקדש שהטילו שם בחשאי בלי ראיות שום עין והגבאי שבא אח"כ וחילק מה שבלישכה לא היה יודע מי נתן לשם והיה מפרנס מהן עניים הגונים דלא היה להן גנאי כשלוקחין מיד הגבאי מאילו ידעו מי נתן הממון לשם:

סעיף קטן יא
וקרוב לזה הנותן לקופה של צדקה אבל כיון שהגבאי יודע מי הנותן לא עדיף כלשכת חשאים ב"י:

סעיף קטן יב
שהממונה עליה נאמן חכם בסימן רנ"ו כתב רבינו ת"ח וז"ל ב"י והאידנא בזמן הזה לא נהגו להקפיד בכך ואפשר שהם מפרשים חכם שיהיה חכם בהנהגות הגבאות ולא שצריך שיהיה ת"ח:

סעיף קטן יג
ומשליכין אותו לאחוריהם כו' רבי אבא עשה כן ושם בגמרא פרק מציאת האשה דהוי ממצי נפשיה בין עניים ומצלי עיניה מארמאי ופירש"י שהיה מטה עיניו לאחוריו שלא יבא העכו"ם וילקח (ובב"י בשם רש"י שלא יבא רמאי שיעשה עצמו עני וילקח עכ"ה):

סעיף קטן יד
פחות מזה שיתן לו בעצב ז"ל מ"ו עוד מעלה שנותן בעצב (כראוי או שנתן בעצב) פחות מהראוי עכ"ל:

סימן רנ

סעיף קטן א
קונין לו סוס לרכוב עליו בגמרא דכתובות פרק מציאת האשה שהילל השכיר לו סוס לק"מ (למה כתב רבינו קונין ולא הול"ל רק השכיר ומתרץ עכ"ה) הא כתבתי בסמוך

שאין חיוב זה כ"א אגבאי שיש לו כיס של כל הציבור והילל שהיה יחיד ומשלו שכר לו וק"ל:

סעיף קטן ב
וכן לכל אחד ואחד לפי מה שצריך ז"ל רמ"א ונראה דכל זה בגבאי צדקה או רבים ביחד אבל אין היחיד חייב ליתן לעני די מחסורו אלא כמו שנתבאר בסימן רמ"ט (ודוקא כשאינו חוזר על הפתחים כדלקמן) וכ"כ ב"י:

סעיף קטן ג
למה נאמרו כולם כלומר די מחסורו וכפל אשר יחסר והדר כתב לו ב"י:

סעיף קטן ד
ונותנין לה חמשים זוז של כסף מדינה דהוא שמינית שבסלע צורי כמ"ש בא"ה סימן ס"ו וכתב הר"ן אפשר דנ' זוז נותנין לה אפי' אינה בכיס שמחייבים את הגבאים ללוות דאי בישנן בכיס מאי איריא נ' אפילו טובא נמי לפי כבודה:

סעיף קטן ה
ולשון א"א הרא"ש ז"ל אין נותנין לו מן הקופה מתנה מרובה כו' ר"ל כדי סעודה לפי פי' התוס' והרא"ש דהיינו ככר הלקוח בפונדיון מד' סאין בסלע והיינו רובע הקב עיין בפירש"י ור"ן בפרק השותפין דף קס"ה ריש ע"ב:

סעיף קטן ו
משמע דאגבאי צדקה קאי כו' ר"ל הא דתניא המחזיר על הפתחים אין נזקקין לו ומפרש בגמרא דאין נזקקין למתנה מרובה אלא למתנה מועטת ופירש"י אחרי שלמד לחזור על הפתחים דיו בכך ואין נזקקין לו לתת מהקופה וכ"כ התוס' והרא"ש דאקופה קאי. ולכאורה נראה מדברי רבינו דה"ק משמע מדברי הרא"ש דאגבאי צדקה קאי ור"ל אבל שאר כל אדם אפי' מתנה מועטת אינו מחויב ליתן אלא מחזיר על הפתחים ומסתמא ימצא אנשים שירחמו עליו ליתן לו אף שאין מחויבין אבל הרמב"ם ס"ל דכל אדם מחויב ליתן לו מתנה מועטת אבל אין נתינת טעם דכתב רבינו ז"ל דכיון שהוא מחזיר כו" א"ש לפירוש זה לכן נראה דה"ק דמדברי הרא"ש נראה דגבאי צדקה לא יתנו לו מתנה מרובה אבל שאר אנשים יתנו לו כדי סעודתו והא דקאמרינן בגמרא אי הגבאי לא יתן לו כ"ש אחרים היינו כשידחנו הגבאי מכל וכל ומסיק דמסתברא דאכל אדם קאי פי' בין גבאי בין שאר בני אדם יתן לו כל אחד מתנה מועטת וק"ל:
ומסתברא כדברי הרמב"ם שעל כל כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן ז
אין פוחתין לו מככר שיש בו שני אונקיאות היינו ככר בפונדיון כו' כנ"ל בלשון הגמרא:

סעיף קטן ח
ושמן וקטנית ללפת בהן את הפת וכן בשבת כשנותנין לו מזון ג' סעודות דנותנין לו שמן וקטנית ודג וירק ג"כ הוא ללפת בה את הפת וכן בא"ה סימן ע' כתב בשם הרמב"ם במשרה את אשתו ז"ל פוסקין לה פרפרת לאכול בו הפת כגון קיטנית או ירקות או כיוצא בהן:

סימן רנא

סעיף קטן א
אינו בכלל וחי אחיך עמך ובכלל מאחד מאחיך:

סעיף קטן ב
וכן אם הוא מומר אפי' לתיאבון ב"י תמה על רבינו דמשמע מדבריו דרישא מיירי בעובר במזיד להכעיס וא"כ למה כתב אין חייבין ליתן לו צדקה הלא אפי' אסור ליתן לו שהרי אסור להחיותו כדלקמן סימן רנ"ב וכן ק' על הסמ"ק אבל לישנא דסמ"ג הוא מתוקן עכ"ל ואין אני רואה כאן תימא כנ"ל דהא כתבו התוס' דעובר עבירה חמורה חד זימנא לא מקרי מומר וכן איירי רישא שכתב שעבר על א' מכל המצות ולא עשה תשובה בזה אין חייבין ליתן לו צדקה אבל איסור בדבר כ"א במומר לאותה עבירה כגון השונה באולתו להכעיס וממנו איירי לעיל בסי' קנ"ח ע"ש ועי' בתוס' פ"ק דחולין דף י"ד בד"ה השוחט בשבת כו' וכן מ"ש וכן אם הוא מומר אפי לתיאבון ר"ל דבאוכל לתיאבון צריכין דוקא שיהיה שונה באולתו אז אין מחייבין אבל מ"מ אינו אסור אבל אם לא עבר אלא פ"א הרי הוא כשאר ישראל ומחייבין ליתן לו ולקמן בסימן רנ"ב מיירי נמי ששנה באולתו וכן דייק ל' רבינו שם שכתב שבוי שהמיר אפי' כו' ולא כתב שבוי שעבר עבירה כו' וע"ש בב"י שהביא מעשה דר' אמי דאיירי נמי במומר:

סעיף קטן ג
הנותן לבניו ולבנותיו הגדולים דהיינו שהם יתירים על ו' שנים:

סעיף קטן ד
וכן הנותן מתנות לאביו ולאמו כו' אבל הוא במארה (ע"ל בסי' ר"מ ובש"ע שם סעיף ה' כתב רמ"א שאם ידו משגת תבא מאירה למי שמפרנס אביו ממעות צדקה שלו וכ"כ המרדכי בב"מ דף קל"ה ע"ב והג"א עכ"ה: (לך ולבנך תעשי באחרונה לומר שבתחלה תעשי לאליהו עוגה קטנה כדי שהברכה תרד לרגליו ואח"כ לך תחלה ואח"כ לבנך עכ"ה):

סעיף קטן ה
יקדים פרנסת אביו ואמו דכתיב גבי יעקב ונחיה ולא נמות גם אנחנו גם אתה גם טפינו ועי' בדרישה:

סעיף קטן ו
ואחר הבנים אחיו ואחרי אחיו הקרובים כו' (ואחיו מאביו קודמין לאחיו מאם עכ"ה) דתניא בספרי מאחיך מלמד שאחיך מאביך קודם לאחיך מאמך (וצ"ע למה השמיט רבינו מלכתוב זה) באחד שעריך אנשי עירך קודמין לאנשי עיר אחרת בארצך יושבי ארץ ישראל קודמין ליושבי ח"ל ויושבי ח"ל למדין מדכתיב אשר ה' אלהיך נותן לך לרבות כ"מ:

סעיף קטן ז
ואחר אנשי עירו שבויי שאר ארצות קשה שבויים מאן דכר שמייהו הו"ל לנקוט עניי שאר ארצות ואפשר לומר דס"ל דפרנסת עניי עירו היא מוקדמת לפדיון שבויים דשאר מקומות וקמ"ל דדוקא אחר פרנסת עניי עירו עליו מוטל פדיון שבויים דשאר ארצות ואותו פדיון הוא מוקדם לפרנסת עניי שאר ארצות כמ"ש בסמוך ר"ס רנ"ב אלא שפרנסת עניי עירו מוקדמת להן וכמ"ש וק"ל וכן קשה לעיל מיניה בסמוך שכתב ואם אביו ובנו שבויים כ' למה חזר וכתבו הא כבר כתב פרנסת אביו ואמו קודם לפרנסת בני ונראה דאשמועינן דל"ת דוקא בפרנסה שייך קדימה דאף אם זה לא יפרנסנו אפשר לו לחזר עלהפתחים ולכן אמרינן שאב קודם לבניו שגנאי הוא מי שחוזר על הפתחים והוא חייב בכבוד אביו יותר מכבוד בנו וכן כל השנויים אחריו הוא חייב בכבוד זה יותר מבכבוד חבירו ולכן שייך בהן דין קדימה אבל לענין שבויה הו"א דאין שייך בו דין קדימה דהכא לא שייך לומר דהשני יחזור על הפתחים דהא הוא אסור בזיקים והו"א דשניהם שוים ולכן אשמועינן דאפי' בזה שייך דין קדימה:

סעיף קטן ח
ומקדימין האשה לאיש (ואם שניהם טובעים בנהר הצלת האיש קודם וכן משמע סוף הוריות ואם זה לכסות וזה להחיות להחיות קודם אשת חבר לכסות וחיי ע"ה כסות אשת חבר קודם לחיי ע"ה משום כבוד חבר עכ"ל ב"י עכ"ה). מפני שמתביישת לשאול נראה דר"ל אף אם בא גם האשה לפנינו לשאול מ"מ מקדימין האשה מפני שמתביישת לשאול וליל עוד לגבאים אחרים וכן משמע בגמרא:

סעיף קטן ט
מקדימין הכהן ללוי ולוי לישראל כו' בירושלמי כתב אלוי דדוקא בשעת הדוכן שניהו אבל בזמן הזה אין חילוק אבל בתלמוד דידן לא חילק וכן כל הפוסקים לא חילקו ב"י

ואע"ג דרש"י כתב בפי' החומש בפרשה ראה על פסוק פן תעזוב את הלוי כל ימיך על אדמתך ז"ל על אדמתך אבל בגולה אינך מוזהר עליו יותר מעניי ישראל י"ל דהיינו בזמן שהיה תרומות ומעשר נוהג אבל בזמן הזה יש לו קדימה ועיין בדרישה: (והשתוקי לאסופי שתוקי כל שמכיר את אמו ואינו מכיר את אביו ואמרינן בפ' י' יוחסין שבודקין את אמו ואם אמרה לכשר נבעלתי נאמנת. ואסופי שנאסף מן השוק ואינו מכיר לא אביו ולא אמו ועיין בא"ע סימן ד' ע "ה):

סעיף קטן י

אבל אם היה כ"ג ע"ה יממזר ת"ח כו' ואשת חבר כחבר וכן בש"ע והוא מהירושלמי ועיין בדרישה:

סעיף קטן יא

רבו או אביו שהוא ת"ח קודם כו' והא דכתב רבינו בס"ס רמ"ב דאם אביו הוא חכם הוא קודם לרבו כו' דמשמע דיקא להיות קודם לרבו צריך להיות אביו ג"כ חכם הא נגד ת"ח אחרים שאינו רבו אפי' אין אביו חכם יש לו קדימה זה אינו מוכרח די"ל דשם בא ללמדינו דכשאביי חכם אז הוא קודם אפי' לרבו אבל מ"מ גם להיות מוקדם לשאר ת"ח צריך להיות לאביו חכם. א"נ כאן איירי בחכם מופלג דמחשב כרבו מובהק וכמ"ש בסי' רמ"ב ע"ש וכדמשמע מלשון רבינו שכתב אע"פ שיש שם גדול כו' ולהכי אי לאו דאביו ת"ח היה האחר קודם כיון שהוא מופלג וק"ל:

סעיף קטן יב

שיש להן ניתן לרב או להשליח ציבור פי' שיש ספק בידו ליתן לזה או לזה:

סעיף קטן יג

כיון שיש בו הצלת נפשות הוא קודם תימה הלא מסקינן בספ"ק דמגילה גדול ת"ת יותר מהצלת נפשות מ"ו ונלע"ד דהתם מיירי שיש אחרים שיכולים להציל הנפשות ולכן אע"פ שהוא מצוה גדולה מי שמקדים להציל נפשות מ"מ ת"ת קודם הואיל שיש אחרים שיכולין להציל הנפשות וכה"ג כ' רבי' לעיל בסי' רמ"ו בשם הרמב"ם לענין תלמוד קודם למעשה ע"ש ועבד"ר:

סימן רנב

סעיף קטן א

ואין מצוה גדולה כפדיון שבויים ר"ל אין מצוה בכל הצדקות כפדיון שבויים וטעמא מפרש בגמרא משום דשבי קשה ממות וחרב ורעב משום דכולהו איתנהו ביה ועבד"ר:

סעיף קטן ב
אבל אם בנאוה כבר לא ימכרו אותה משום פשיעותא דלמא יארע אונס ולא יבנו אחריתי אלא יגבו מעות מהציבור לצורך הפדיון:

סעיף קטן ג
וכן לאשתו שהיא כגופו עי' בטוא"ח בסי' ע"ח די"א שאשתו היא כאחר:

סעיף קטן ד
מכבידין עולם לשון עול כדי שע"י יהא להם שמירה יתירה:

סעיף קטן ה
ויוסיפו שמירה על שמירתם ואפילו לא נשאר שם עוד שבוי חיישינן לפעם אחר גמרא:

סעיף קטן ו
אבל פודין את הבנים לאחר מיתת אביהם פי' אם מכר את עצמו ואת בניו לעכו"ם כן הוא בגמרא להדיא וי"ל ג"כ אם העכו"ם לקחו הבנים בשביל חוב אביהם בחיי האב אין פודין אותם דיחזיר וילוה מעכו"ם: (שאוכל נבילות להכעיס ע"ל ריש סי' רנ"א עכ"ה):

סעיף קטן ז
פודין האשה קודם לאיש לפי שיטמאו האשה במשכב:

סעיף קטן ח
ואם נתבעו שניהם לדבר עבירה האיש למשכב זכור והאשה לזנות:

סעיף קטן ט
לפי שאין דרכו לכך משא"כ באשה שנבראת לתשמיש:

סימן רנג

סעיף קטן א
לא יטול מהתמחוי בסימן רנ"ו נתבארו דיני קופה ותמחוי ועד"ר ור"ל תמחוי שמתחלק בכל יום ולפיכך אם יש לו מזון ב' סעודות שהוא מזון יום א' לא יטול. קופה מתחלקת מע"ש לע"ש לפיכך מי שיש לו מזון י"ד סעודות שהוא מזון שבוע אחד לא יטול:

סעיף קטן ב
י"ד סעודות לא יטול כו' אע"ג דבשבת צריך לג' סעודות מ"מ נא יאכל בלילה במ"ש וא"כ יום ראשון לא יאכל כ"א סעודה אחת והיינו י"ד סעודות עם הג' סעודות דשבת וק"ל. שוב מצאתי שכ"כ הרמב"ם בפי' המשנה שם סוף מסכת פיאה אבל ר"ש כתב שם דע"ז אמרו עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות שלא יאכל בשבת כ"א כמו בחול כדי שלא יצטרך ליקח יותר מדאי מהקופה ובאמת שלא כ"כ אלא ליישב המשנה גם לרבי חידקא דקאמר בשבת אוכלין ד' סעודות אבל למ"ד ג' סעודות לק"מ כמ"ש וע"ש:

סעיף קטן ג
יש לו מאתים זוז חסר דינר כו' נראה דדוקא מן הצדקה דהיינו מה שיתן לו כל יחיד או לקט שכחה ופיאה יכול ליטול וכמ"ש אח"כ אבל ליטול מקופה ותמחוי לא יטול דהא אף שחסר לו זוז ממאתים מ"מ הוא טפי מי"ד סעודות. וקאי אמ"ש לפני זה דקאמר יש לו מאתים זוז כו' לא יטול מהצדקה כלל דקדק לכתוב לשון כלל לרמז דלא יקח אפי' לקט ש"פ ולא משום יחיד גם שם במשנה קאמר בהדיא דלא יטול לקט ש"פ וק"ל: (יש לו ר' זוז חסר דינר שמעתי לומר צדקה בגי' קצ"ט דהיינו ר' זוז חסר א' לאותו נותנין צדקה עכ"ה):

סעיף קטן ד
והוא עליו בחוב ר"ל שחייב לאחרים:

סעיף קטן ה
אבל יש לו מנורה או שלחן של כסף כו' ב"י תמה ע"ז ועד"ר שם כתבתי ישוב דלק"מ: (ויכולין ליתן לו ר"ל שיש להם יכולת ליתן לו שהם עשירים או י"ל דהן רשאין ליתן לו דרך צדקה ולא אמרינן מאחר דיש לו כלי כסף אינן רשאין ליתן לו דרך צדקה אם לא דרך מתנה כמו שנותנין לעשיר והצדקה יתנו לעניים וק"ל עכ"ה):

סעיף קטן ו
וי"א שכל אלו השיעורים לא נאמרו כו' כ"כ סמ"ק ועיין בדרישה:

סעיף קטן ז
ובתים הרבה חוץ מבית דירתו כו' דאותו בית בכל ענין אין מחייבין אותו למכור כדלעיל:

סעיף קטן ח
אין מחייבין אותו למכור אלא נותנין לו מהצדקה חוק דבר יום ביומו כ"כ ר"י ואף על פי שאפי' אם ימכרם לפי הזול יהיה לו יותר מר' זוז מ"מ הואיל שאין דרך מכירה בכך כאשר רוצים לקנות ממנו אין מחייבין אותו למכור לפי הזול:

סעיף קטן ט
עד שיכול למוכרם בחצי דמיהן שבימי הגשמים דרך השדות להיות בזול עד כדי חצי דמיהן אבל טפי לא ועכשיו א"א לו למוכרה אפי' בחצי דמיהן ויש לתלות שמפני דחקו למכור אינו מוצא מי שרוצה ליתן דמי חצי שוין בניסן הילכך מאכילין אותו כדי שיראו שאינו דחוק ויקנוה בחצי דמיהן כדרך מכירתן בימי הגשמים והרמב"ם מפרש דמאכילין אותו עד כדי דמי חצי שדה כלומר שאף שרואים שמוכר מחמת דוחק מ"מ נותנין לו דמי חצי השדה הלכך מאכילין אותו תחילה עד כדי דמי חצי שדה ואז אם ימכרם בשער דהשתא לא יהיה לו הפסד אבל טפי אין מאכילין אותו דאין אורחא למיזל טפי מפלגא אבל אינו מחוייב למוכרן מיד אע"פ שמיד יכול למכרם כשער דהשתא מ"מ מאכילין

אותו תחילה עד כדי חצי דמיהן כדי שלא יהא לו הפסד ממה שנמכרין בניסן לאפוקי מסברת רבינו שאם יכול למוכרם מיד בכדי חצי דמיהן דהיינו כשער דהשתא מחייבין אותו למכור מיד: (ולכשיגיע לביתו א"צ לשלם ובתא"ו נתיב י"ט ח"א דל"ד נטל מקופה של צדקה אלא אפי' מאדם דעלמא שפרנסתו דרך חסד ונתן לו די סיפוקו כיון שלא היה לו נכסים באותו שעה א"צ לשלם אמנם אם היו לו נכסים או קרקעות אפי' ביד אחר חייב לשלם אם חברו תובעו וביתום עני פטור ועי' מ"ש רמ"א בח"מ ס"ס רמ"ו עכ"ה):

סעיף קטן י
ואם לא נתן אין מחייבין אותו ליתן עי' מ"ש לעיל סימן רמ"ח:

סעיף קטן יא
ואם אינו רוצה אומרים לו הבא משכון כו' והוא ישיב אין לי משכון ויאמרו לו הואיל ואין לך משכון טול בלא משכון ואז יזוח דעת העני עליו שיסבר דעתיה לחזור ולגבות ממנו ויטול בלא בושה רש"י: (ואין נפרעין ממנו ומיהו אם פורע מעצמו מקבלין ממנו ר"ן עכ"ה):

סעיף קטן יב
שקונין לו סחורה ר"ל בעד מעות של החכם קונין לו סחורה על השוק במקום שהסחורה שם בזול ומביאין לו הסחורה בביתו במקום היוקר וחוזרין ולוקחין ממנו במקום היוקר:

סימן רנד

סעיף קטן א
אסור לישראל ליקח צדקה מעכו"ם בפרהסיא משום דאיכא חילול השם דמבזי נפשיה בפרהסיא:

סעיף קטן ב
בצדקה של ישראל ואינו יכול לקבל מהעכו"ם בצינעא מותר כנ"ל:

סעיף קטן ג
ונותנין לעניי עכו"ם כו' אבל לא לעניי ישראל משום דכתיב ביבוש קצירה כו' ועד"ר:

סימן רנה

סעיף קטן א
כגון זקן או חולה כו' דאי אפשר לו לעשות מלאכה להתפרנס ממנה:

סימן רנו

סעיף קטן א
ודבר קצוב עליהם פי' הואיל שהקופה נגבית לצורך עניי העיר וידוע הוא כמה צריך לכל שבוע לכן משימין קצבה על כל אחד כמה הוא ראוי ליתן:

סעיף קטן ב
ונותנין ממנו לכל עני פרנסת יומו ר"ל עניי עיר אחרת כמ"ש בסמוך:

סעיף קטן ג
אלא א"כ ת"ח ממונה עליה צ"ל ל"ד ת"ח דהא רבינו כתב לעיל (ובסימן רמ"ט עיין שם) בסמוך וצריכין הגבאין שיהיו נאמנים חכמים ונבונים כו' מלשון זה אינו משמע שצריך שיהיה ת"ח ר"ל שיהא חכם בתורה אלא צ"ל שרבינו סובר שכל מי שיש לו מידות הללו מקרי ת"ח לענין זה א"נ משום דעל הרוב אין מדות הללו נמצאין יחד זולת בת"ח:
ומ"ש אלא א"כ ת"ח ממונה מל' יחיד משום דלענין נאמנות מעות הצדקה ביד הגבאי בחד סגי אבל דוחק לומר דבעינן שיהא אחד מהן ת"ח ושנים האחרים בנאמנים וכשרים סגי דאין טעם לדבר:

סעיף קטן ד
הרי הן כשופכי דמים בגמרא יליף לה מדכתיב צדק ילין בה ועתה מרצחים:

סעיף קטן ה
בד"א שלא חלקו פת ופירות כו' זהו לשון הגמרא ופירש"י רגילין היו בלילי תענית לעשות צדקה והיו עיני העניים נשואות לכך ואם ילינו נמצאו עניים רעבים שנשענו על כך וה"מ במקום שרגילין לחלק ריפתא ותמרי דבר המוכן לאכול אבל זוזי חטי ושערי לא נשענו העניים עליהם אותו הלילה ולית לן בה עד למחר עכ"ל:

סעיף קטן ו
שאין עושין שררה על הציבור כו' מה שממשכנים על הצדקה קרוי שררה בגמרא ויליף שם מדכתיב והם יקחו את הזהב ר"ל בצלאל ואהליאב ועיין ברי"ף ורא"ש בפ"ק דב"ב שגירסת' הוא שאין עושין שררה בממון פחות משנים:

סעיף קטן ז
הלכך אפי' ב' אחים יכולין לגבותן פי' כיון דטעמא דאין נגבית בפחות מב' היינו משום שררה אבל לענין הימנותא אפילו בחדא סגי א"כ ה"ה בב' אחין נמי גובין דהא איכא שררה: (ואינה מתחלקת אלא בג' אבל גבי גבייה א"צ ג' לפי שהיה ידוע סכום של כל אחד ואחד כמה יתן ב"י עכ"ה):

סעיף קטן ח
וצריכין לעיין על כל אחד ואחד פי' בשעת גבייה צריכין לעיין על כל בעל הבית כמה יתן לתמחוי לפי צורך שעה שבאו עניים מעלמא משא"כ בקופה שהוא לעניי העיר שידוע צרכיהם והו"ל דבר קצוב ואף ע"פ דלעיל בסימן רנ"ג בדרשה כתבתי שהתמחוי היה נחלק גם לעניי העיר מ"מ משום עניי עיר לחוד היה לו קצבה דיכולין לשער משא"כ לעניי העולם ועיין בדרישה:

סעיף קטן ט
ור"ת פי' שלכל צרכי ציבור יכולין לשנות אפי' לדבר הרשות עיין בס"ס רמ"ט שהביא ב"י תשובת רשב"א שכתב היינו בימיהם שהגבאים חוזרין תדיר לגבות מעות לספוק עניים ואם יטלו מהקופה אזי יחזרו ויגבהו אבל בזמן שאין הציבור ממלאים צרכי הציבור לגמרי ועמד היחיד והקדיש מעות לעניים אין הציבור יכולין לשנות עכ"ל וכעין זה כתב רבינו בסמוך ז"ל ומיהו דוקא קופה כו': (לא ישנו ליתנו לצורך דבר אחר כו' כ"כ הרא"ש כדי ליישב הא אמרינן מותר עניים לעניים מותר שבוי לשבוים ולכן תירץ הא דרשאין בני העיר לשנות איירי בקופה ותמחוי וההוא דמותר עניים מיירי שגבו דרך מקרה ב"י עכ"ה):

סעיף קטן י
יש בעיר חבר עיר פירוש אדם גדול כו' ז"ל ב"י ביאור דברי רבינו דברישא קאמר דרשאין בני העיר כו' אבל יחיד אינו יכול לשנות אם לא בהסכמת בני העיר או רובם והשתא קאמר אם הוא חבר עיר הוא לבדו יכול לשנות וכתב עוד דה"ה גבאי הממונה מהקהל לנאמן שיכול לשנות אם לא שפירש הנותן ואמר שיתנו לעני פלוני דאז אין לשנות אפילו לת"ת וכן בש"ע:

סעיף קטן יא
מי שישב בעיר שלשים יום כו' כתב מהרי"ק היינו דוקא שאומר שבא לגור ולא להשתקע אבל כשבא להשתקע שם או בני עיר חדשה צריך ליתן מיד ועיין בדרישה: (ופסקו עליהן צדקה כו' כתב המרדכי ל"ש פסקו עליהן ל"ש נתנו מעצמן נותנין שם מפני חשד וחוזרין ונוטלין ונותנין לבני עירן דוקא עכ"ה):

סעיף קטן יב
נותנין וכשהן באין מביאין כו' פירש"י נותנין לגבאי אותה העיר כדי שלא יחשדום בפוסקין ואינן נותנין ואח"כ חוזרין ותובעין המעות מהגבאין. וע"ש במגילה דף כ"ו סוף ע"א ז"ל תניא בני העיר שהלכו לעיר אחרת ופסקו עליהן צדקה נותנין וכשהן באין מביאין אותה עמהן. ויחיד שהלך לעיר אחרת ופסקו עליו צדקה תנתן לעניי אותה העיר עכ"ל מכאן משמע בהדיא דיחיד אינו חוזר ולוקח מיד הגבאי להביאו לעירו והטעם נ"ל דיחיד מהחשד לא נפיק דיחזור ויחשדנו שיחזיק בהצדקה משא"כ רבים שעושין גבאי א' ליקח הכל בידו ואין אדם חוטא ולא לו וק"ל ועד"ר:

סימן רנז

סעיף קטן א
אין רשאין לפרוש זה מזה אלא בכדי שיראה כו' משום חשדא דאמרי דעתו לגנוב והא דאמרינן לעיל סימן רנ"ו דאפי' אחד נאמן עליה ולא חיישינן לחשדא וא"ל דאף דנאמנים מ"מ כדי להיות נקיים מה' ומישראל מעצמן לא יפרשו כמ"ש בחשבון בסמוך דזה אינו דלשון אין רשאין לפרוש לא משמע הכי והיה נראה דשאני הכא דאיכא ריעותא ומקום גרמת חשד להרואים שהם הולכין לגבות יחד וא' נפרד מעל חבירו ויאמרו משום כדי שיגנוב פרד וכן אינך. ולפ"ז לא היה צריך לזהר מלפרוש כ"א אותו מי שגובה המעות דלגבי דידיה דוקא הוא הריעותא וזהו דוחק לכן היותר נראה דה"ט דדוקא בשעת גבייה שהמעות עדיין לא נמנה וחבירו אינו יודע כמה בידו איכא למיחש לחשדא משא"כ לאחר הגבייה שמנו המעות ואסור לחלוק לאחד כ"א לג' ביחד כמ"ש בסימן רנ"ו מש"ה ליכא למיחש למידי:

סעיף קטן ב
שנים שנים שלא יחשדוהו שנוטל כו' שהרי מטיל שנים ומונה אחד רש"י:

סעיף קטן ג
ואין מחליפין לעצמן אלא לאחרים משום חשד וכתיב והייתם נקיים מה' ומישראל:

סעיף קטן ד
אין מדקדקין אחריהן ורמז לדבר ולא יחשבו את האנשים אשר נתנו הכסף על ידם כי באמונה המה עושין ודוקא הכשרים אבל שאינו כשר או שנתמנה באלמות צריך לתת חשבון ב"י ורמ"א:

סעיף קטן ה
ועובר משום בל תאחר אם לא יתנו מיד (ז"ל הגמרא בפ"ק דר"ה דף ו' וצדקה מיחייב עליה לאלתר דהא קיימי עניים כלומר עכ"ה) כלומר ולא בעינן שלשה רגלים לעבור בבל תאחר כדבעינן בקרבנות:

סעיף קטן ו
יראה מדבריו שאין התנאי מועיל אלא כשאין עניים ז"ל ב"י פי' זה אינו מוכרח דאפשר דאורחא דמילתא נקט שאין דרך להתנות שלא יתן אלא עד שימצא עני אבל אה"נ שאם התנה שאע"פ שימצא עניים לא יתן הכל ביחד אלא על יד על יד הכל לפי תנאו:

סעיף קטן ז
ועוד מה צריך תנאי כשאין עניים גם בזה כתב ב"י ז"ל נראה מדבריו שהוא סובר שמ"ש הרמב"ם אם התנה שלא יתן לעניים קאמר ומפני כך הוקשה לו דמאי צריך תנאי כשאין עניים והלא אין עליו חיוב וכו' וא"כ דעדיפא הו"ל לאקשויי דאם אין עניים מצויים לו

היאך אפשר לו ליתן להם (אין זה קושיא דהו"א דיתן לגבאי שהוא עומד במקום עניים ורבינו הקשה דאינו חייב ליתנו הואיל שאין כאן עניים הכל כמ"ש א"א ז"ל בדרישה גם יש ליישב דברי רבינו שהקשה אף את"ל דהו"א שחייב לחזור אחריהם מ"מ מה צריך תנאי דבלא תנאי נמי אינו מחויב לחזור אחריהם אלא כשיזדמנו לו יתן להם ודו"ק עכ"ה) וא"ת דאפשר לו לחזור אחריהם א"כ גם הקושיא שהוקשה לו אינה כלום דאיכא למימר דהוצרך התנאי כדי שלא יתחייב לחזור אחר העניים אבל קושטא דמילתא דהאי שלא יתן דכתב הרמב"ם שלא יפריש הוא ואדסמיך ליה קאי שכתב אין שם עניים מפריש ומניח וקאמר שאם התנה שלא יפריש עד שימצא עניים א"צ להפריש עכ"ל ועד"ר:

סימן רנח

סעיף קטן א

ואומר על אחר וזו ואע"ג דנוכל לפרש דבריו וזו להוצאה לצרכו קאמר ולא אסיק דבריו. ועיין בח"מ ר"ס רע"ג בדין הפקר שכתב בשם הרמב"ם הפקר הרי הוא כנדר ומסיק וכתב שם דאם אמר וזו הרי הוא ספק הפקר וגם מ"ש כאן דגם השני צדקה איבעי' הוא בגמרא דנדרים וכמ"ש הב"י אלא שנקטינן לחומרא ואפשר שגם בהפקר נקטינן לחומרא כיון דהוא כנדר אלא שנקט שם לשון הרמב"ם. א"נ שאני הפקר דאף אם הוא הפקירן הרשות בידו לחזור ולזכות בו נמצא דלעולם יש לו ג"כ צד זכייה בו ומש"ה לא מחמרינן שם:

סעיף קטן ב

ואם הוא רגיל בשתים יתנו לשתים פי' המאתים זוז או הס"ת יתנו לב' בית הכנסת יחד והם יחלקו ביניהם ועד"ר: (יתנו לעניי אותה עיר כגון שהוא דר באותו העיר ולא תקשי להא דקתני כשהם חוזרין מביאין אותה עמהן כ"כ המרדכי בב"ב דף רמ"ו ע"א עכ"ה):

סעיף קטן ג

אמירת אדם לגבוה כמסירתו להדיוט דאמרינן בפיך זו צדקה ופסקו ר"ת ומהרי"ק שורש קס"א דאם חשב בלבו (ר"ל גמר בלבו וכ"כ פ"ק דתענית עכ"ה) ליתן איזה דבר לצדקה חייב לקיים מחשבתו (שנא' כל נדיב לב) וא"צ אמירה אלא דאם אמר כופין אותו לקיים וכ"פ רמ"א ועיין במרדכי פרק שור שנגח ד' וה' שהביא תשובת מהר"ם שהאריך אם אמירה דאסמכתא מועלת בהקדש:

סעיף קטן ד

ומיהו אם הוא מקדיש (האי ומיהו כו' קאי אמ"ש בתחילה אמירת אדם לגבוה כו' עכ"ה) או נודר דבר שאין בידו כו' (כגון חוב כו' אפי' מלוה בשטר שיש לו על חבירו עכ"ה) וכתב הרי"ף דפקדון שיש לו ביד אחר יכול להקדישו (היכא דלא כפריה דא"צ להוציאו בדיינים עכ"ה) וה"ה לקרקע שאינה נגזלת:

סעיף קטן ה
אם אומר כן בפני הגבאי כו' הטעם דהגבאי הוא יד עניים ולא גרע ממעמד שלשתן כ"כ הרי"ף והמרדכי וב"י הביאם ואע"ג דבח"מ סי' קכ"ו סכ"ח כתב רבינו דמעמד שלשתן ע"י שליח אפי' בשליח דמקבל לא מהני אם לא שהמקבל שלחו להיות במקומו לקבלו ע"ש צ"ל דכל גבאי הוא במקום העניים וכאילו שולחין העניים לקבלו להן ע"ש ודו"ק:

סימן רנט

סעיף קטן א
יכול לשנותו ללוותו לצרכו גם מותר ללוות לאחרים לצרכן:

סעיף קטן ב
אבל יכולין לשנותו כו' והא דכתב לעיל בסי' רנ"ו אבל אם אירע מקרה שהוצרכו כו' לא ישנו ליתנו כו' שאני התם שגבו לכך אבל כאן לא גבו לשם כך אלא שאחד נתן סלע לצדקה ולפיכך יכול לשנותו לכל מצוה שירצו דלא איכפת להנותן לאיזה מצוה מוציאין המעות רק שיוציאן לשם מצוה:

סעיף קטן ג
בית עלמין ר"ל בית הקברות:

סעיף קטן ד
אלא א"כ אין שם עניים לחלק דאז מחליף לאחרים ולא לעצמן:

סעיף קטן ה
היה לעניים הנאה בעיכוב המעות כו' כצ"ל (וכן הוא ברמב"ם):

סעיף קטן ו
ביד גבאי כדי לעשות לשון כפייה וכן היה עושה ר' ינאי שהוציא המעות לצרכו וכופה אחרים ליתן כי אמר שאין לו מעות גמרא פי' שר' ינאי היה גבאי והוציא המעות לצרכו וכשאין בידו מעות כופה אחרים שיתנו לקופה של צדקה באומרו אין מעות בקופה ומותר. דהעניים בהנאה זו שכופה את העם לצדקה שיהיו להם ממון הרבה מוחלין לו שיוציא אותם לצורכו א"נ כשלא הוציאם אסור לו לשקר ולומר שאין מעות בקופה לכך ניחא להו שיוציאם:

סעיף קטן ז
ואם לא נשתקע שם בעליה מעליה כו' וכל זמן ששם בעלים חקוק על הכלים שנתנו לא נשתקע שם בעליה וגם הולכין אחר המנהג שאדם משים איזה דבר בב"ה כגון ס"ת או כלי כסף וכשירצה חוזר ולוקחו וכשיורד מנכסיו מוכרו לאחרים דאדעתא דמנהג הקדיש תחילה ולב ב"ד מתנה ע"ז ובלבד שיהא מנהג קבוע (כי מנהג זה הוא נגד דין התלמוד דמדינא דכיון דחל קדושתא פעם אחד לא פקעה כ"א ע"י הקהל או ע"י מנהג

קבוע ע"פ חכמי המקום ושיהא מנהג ותיקין לא ע"פ המון בעלי בתים כ"כ מהרי"ק שורש קכ"ח עכ"ה) רמ"א ע"ש והוא מדברי מהרי"ק:

סעיף קטן ח
אין יכולין לשנותה לדבר הרשות היינו כשכבר השתמשו בו אבל אם לא נשתמש בו מותר לשנותה (דקי"ל הזמנה לאו מילתא היא מרדכי בב"ב דף רמ"ה ע"ג עכ"ה) מרדכי:

סעיף קטן ט
אבל לדבר מצוה מותר לשנותה ואפי' לדבר מצוה דפחיתא מינה דדוקא גבי תשמיש קדושה אמרינן מעלין בקדושה ולא מורידין (וכתב הד"מ וצ"ל דהרא"ש פליג אזו דהא כתב דאסור לשנות מעות ת"ת לצורך ב"ה וכ"כ מהרי"ק שורש קכ"ח עכ"ה):

סעיף קטן י
אסור לשנותה אפי' לדבר מצוה דישראל לא פעי אבל עובד כוכבים פעי כלומר צועק למה שניתם מה שנתתי ואיכא חילול השם אבל ישראל אע"ג אם נמצא דפעי ליכא חילול השם שהרי מותר לשנותו בדינינו אשיר"י:

סעיף קטן יא
לצורך בדק הבית אין מקבלין ממנו כו' כדי שלא יהא להם דבר במקדש שנא' לא לכם ולנו וברמב"ם במיימוני כתוב אם היה הדבר מסוים כגון קורה אבן מחזירין לו כו' וכתב ב"י ורבינו שלא כ"כ משום דלא נפקא לן מינה מידי בזמן הזה:

סעיף קטן יב
אבל לבהכ"נ מקבלין ממנו כו' ול"ד לבדק הבית משום דאית ביה קדושה טפי

סימן רס

סעיף קטן א
שיש בו צד כרת כתב צד כרת דהא אינו חייב עד שיגדל ולא ימול ב"י ואצל האב דמיירי ביה כאן אין בו כרת כלל אלא כיון דיש במצות מילה כרת והיינו אצל הנימול עצמו קאמר שיש בו צד כרת:

סעיף קטן ב
וגם נכרתו עליה י"ג בריתות כו' פירוש י"ג פעמים נזכר ברית בפרשת מילה ובזה היא חמורה מפסח:

סעיף קטן ג
ולא נקרא אברהם שלם עד שנימול דכתיב התהלך לפני והיה תמים:

סעיף קטן ד
ובזכותה נכרת לו ברית על נתינת הארץ דכתיב ביום ההוא כרת השם את אברם ברית לאמר לזרעך נתתי: (או שמושך ערלתו ר"ל שנימול כבר ומשך העור עד שנתכסה מילתו שצריך למול כמ"ש רבינו בסימן רס"ב עכ"ה):

סעיף קטן ה
וצא ולמד ממשה רבינו כו' ר"ל שגדול עונשה:

סעיף קטן ו
אע"פ שהיה בדרך פירוש והוצרך ללכת ולימול ולילך הוא סכנה לתינוק בדבר כדפירש"י אפ"ה נענש דהו"ל למול ולשהות אשתו עם בנו הנמהל בדרך או בביתו:

סעיף קטן ז
כמו ציצית ותפילין שאינן קבועין בגוף בא"ח סי' ל"ז כתב רבינו שמי שאינו מניח תפילין הוא בכלל פושעי ישראל בגופן משום דמכחש המצוה דהנחת תפילין בגופו מכל מקום אינן קבועין בגופו כמו המילה:

סימן רסא

סעיף קטן א
האב חייב למול את בנו ולא האשה את בנה דכתיב וימל אברהם את יצחק בנו כאשר צוה אותו אותו ונא אותה:

סעיף קטן ב
חייבים ב"ד למולו וילפינן מדכתיב המול לכם כל זכר:

סעיף קטן ג
ואם לא מל חייב כרת דכתיב וערל זכר אשר לא ימול ונכרת:

סעיף קטן ד
אין מלין בנו של אדם שלא מדעתו כן משמע בגמרא וסברא נמי הוא דמצוה המוטלת על איש אין לאחר לעשותו שלא מדעתו ב"י ועיין בי"ד ס"ס כ"ח ובח"מ סימן שפ"ב ועיין בדרישה: (ובכל יום שיעבור כו' ובכלבו אב או ב"ד כל יום שמעכבין עוברים בעשה ד"מ עכ"ה):

סעיף קטן ה
אבל אינו חייב כרת עד שימות כו' ר"ל אינו חייב למות בקיצור שנים שהוא מין אחד מכרת לפי שלא עבר עדיין על המצוה שהרי בידו למול את עצמו עד שימול והוא ערל במזיד ואז יתחייב כרת לנפש. או אפשר דה"ק אינו מתחייב למות בקיצור שנים עד שיגיע שעתו למות ואם הוא אז עדיין ערל במזיד ימות בקיצור ימים שהוא מין אחד של כרת כדאיתא במ"ק ב"י ור"ל שימות באיזה ימים קודם שנשלם מנין השנים הקצובים לו

ויום בשנה כאילו הוא שנה נמצא שנשלם שנתו ויש בו צד כרת וי"מ דבשעה שיגיע זמן מיתתו לא ימתין בחליו אלא ימות מיד וע"ז אמרו במ"ק והביאו רבינו לקמן סימן של"ט ת"ר מת פתאום זו מיתה חטופה חלה יום אחד זו מיתה דחופה ר"ח ב"ג אומר זו מיתת מגיפה עד סוף הסימן שקאמר ר"ח בן אנטיגנוס אומר זקן שחילל שבת אי אכל חלב מי מודיעני שמת בהכרת אלא המת בג' ימים מת בהכרת כו' וק"ל:

סעיף קטן ו

וכ"כ הראב"ד וכי משום התראת ספק כו' לדוגמא בעלמא נקטה דהא התראה אין לה ענין אלא בדיני אדם ולא בדיני שמים והיינו לומר דאפי' למ"ד התראת ספק לא שמה התראה לא אמר כן אלא לפוטרה מדיני אדם אבל מ"מ חיוב שמים יש עליו מפני שעשה מעשה שיוכל להמשך ממנו חיוב מיתה וזה שמביא עצמו למקום שאפשר לו להתחייב כרת ועוד שהוא עובר בכל יום על מצות הבורא דין הוא שיתחייב בכל יום למות בקיצור שנים. ועיין בב"י שכתב יישוב להרמב"ם על תמיהה זו:

סימן רסב

סעיף קטן א

ומשעלה עמוד השחר של יום ז' הוא תחילת זמנה והיינו דוקא בדיעבד אבל לכתחלה אין מלין עד שתנץ החמה והכי איתא שם במשנה בהדיא ויש חסרון בדברי רבינו ב"י וז"ל מ"ו אמ"ש וכל היום כשר לכך אין לפרש כשר בדיעבד שא"צ להטיף ממנו דם ברית (פעם אחר דזה הוי עכ"ה) פשיטא דאפי' מל בלילה כשר שא"צ להטיף ממנו דם ברית אלא ה"פ שאם הוא צורך גדול יכול לעשות לכתחילה וכן משמע מפי' הרמב"ם במשנה ואל תשגיח בדברי הקארו כי לא דק עכ"ל ועיין בדרישה:

סעיף קטן ב

אלא שזריזין מקדימין למצוה מיד בבוקר קשה דהול"ל משעת נץ החמה דהוא עיקר המצוה דבקר משעלה עמוד השחר משמע כמ"ש וישכם אברהם בבוקר הבוקר אור והאנשים שולחו. וי"ל דמתחילה קאמר רבינו דהתחלת זמן המצוה דהוא משעלה עמוד השחר ואח"כ כתב דזמן המשכת המצוה ביומו הוא עד סוף היום. ואח"כ אמר דאע"ג דמותר כל היום מ"מ הזריזין מקדימין בכל מאי דאפשר להן לעשות באותו היום נמצא דלא קאמר בבוקר אלא לאפוקי סוף היום:

סעיף קטן ג

מעת שנתרפא מחליו ז' ימים כן הוא בגמרא ובאשר"י ובסמ"ג לאפוקי מהספרים שכתב בהן ח' מיהו מדממתינין לו ז' ימים מע"ל ואח"כ מלין אותו היינו ביום ח' אלא שא"צ להמתין ח' ימים מע"ל וק"ל:

סעיף קטן ד
וגם אז אין מלין אותו אלא ביום דדריש מוי"ו יתירא דוביום השמיני:

סעיף קטן ה
בד"א שחלצתו חמה פירש"י נשלף ממנו החולי ויצא מגופו ולולי פירש"י הייתי מפרשו חלצתו לשון מחלצות ור"ל שלבשתו חמה שהיה חולה ונתרפא ממנו והוה א"ש טפי:

סעיף קטן ו
שכאבו לו עיניו וכיוצא בו ואם כאבו לו כאב גדול הוי כחולה שבכל הגוף כ"כ נ"י דשוריינא דעינא בלבא תליא:

סעיף קטן ז
וכן כל מילה כו' קאי אדלעיל אמ"ש אין מלין אלא ביום:
ומי שיש לו שני ערלות פירש"י שני עורות זה על זה ואמרי לה ב' גידים:

סעיף קטן ח
אע"פ שאין אמו טמאה לידה ר"ל אע"ג דבפרשת תזריע גבי מילה כתיב וטמאה שבעת ימים וגו':

סעיף קטן ט
נולד בין השמשות כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן י
או ששמעו אותו בוכה כו' שהרי בבטנה פיו סתום ובודאי הוציא ראשו:

סימן רסג

סעיף קטן א
שלא נפל בו דמו פי' שלא התאסף והיה בו דם עדיין כל צרכו לא בפנים ולא מבחוץ דאילו היה בו דם בחוץ ולא נכנס בפנים ז"ש אחר כך או שהיה אדום:

סעיף קטן ב
אשה שמלה את בנה שהכשילה כחו אינו ר"ל שמלה היא בעצמה אלא שנתנו למול ובנתינה זו למולו הכשילה כחו (ר"ל שלא היה בו שום חולי בשעת מילה רק שנכשל בכחו ב"י עכ"ה). ובאגור שם פר"א דמילה גם בחידושי אגודה שם דייק מדקתני אשה שנתנה דדוקא באשה שנתנה הדין כן משום דהדם נולד מהאשה כדאיתא בפ' המפלת ומש"ה אפילו יש לה שני בנים משני אנשים הדין כן ולא באב שיש לו ב' בנים מב' נשים אבל הר"ר מנוח כתב דה"ה לאיש שמתו שני בניו אפי' מב' נשים שוב לא ימול השלישית ורמ"א הביא ב' הדיעות בש"ע ופסק להקל ועד"ר:

סעיף קטן ג
וצריכה מילתא למיבדקה יפה יפה כו' דשמא ערלה כבושה היא פי' העור נדבק בבשר:

סעיף קטן ד
למבדקה יפה יפה בידים ובמראית עינים ולא בפרזלא דלא לעייק ליה. י"מ דהטפת דם ברית לא יעשה בפרזלא דמעייק ליה אלא יעשה חריץ בצפורן או בקוץ ויטיף ממנו דם ברית ול"נ לי אלא אבדיקה קאי שיש שנולד מהול בודקין אותו אם לא נמצא לו ערלה כבושה או שאר שום יתר וע"ז אמר שהאי בדיקה תהיה בנחת בידים ובמראית עינים ולא בפרזלא גם ע"ז סיים וכתב אח"כ ורואין ונזהרין היאך מלין כו':

סעיף קטן ה
דמהלין ליה אבי קברא להסיר חרפתו ממנו שלא יקבר בערלתו כי חרפה הוא לו ועד"ר:

סימן רסד

סעיף קטן א
אפי' עבד אשה (ולכתחילה אשה לא תמול ב"י עכ"ה) וקטן וערל כו' הכי איתא בכל הספרים וכן דרך הספרים לכתוב מנין השני בלא וי"ו ומשם והלאה בוי"ו כמו אברהם יצחק ויעקב וכדומה לו מצינו הרבה גם י"ל דכיון דעבד ואשה דין אחד להן נקטינהו כחדא בלא וי"ו:

סעיף קטן ב
וערל ישראל שמתו כו' ר"ל שעדיין לא נתחזק כל צרכו או ר"ל שאחיו מתו מחמת מילה אף כשהיו גדולים וכתב הר"ר מנוח דוקא שמתו אחיו מחמת מילה אבל מתכוין להפר ברית לא:

סעיף קטן ג
ואם יש גדול. שיודע הל' אינו מדוקדק ובשו"ע כתוב ואם יש ישראל גדול כו' והוא נכון:

סעיף קטן ד
אבל נכרי לא ימול כלל דכתיב המול ימול וגומר דרשינן המל ימול ואשה אע"ג דלא מהילא כמהילא דמי וערל ישראל נמי כמהיל דמי כיון שאנוס הוא אבל עכו"ם אפי' עכו"ם מהול נמי לא דעכו"ם אע"ג דמהילי כמאן דלא מהילי דמיין כמ"ש רבינו לעיל ס"ס רי"ז הנודר מן הערלים אסור במולי אומות העולם כו' ומטעם זה אפילו ישראל מומר נמי לא דכיון דכפר בעיקר מילתו כערל דמיא וכ"כ בהדיא רמ"א וכן הוא מבואר בסוגיא בע"ז דף כ"ו:

סעיף קטן ה
א"צ לחזור ולמול פעם שנית וכתב הר"ר מנוח דטעמא משום דלא מצינו בתורה מילה לשמה

סעיף קטן ו
ובספר המצות כתב שצריך לחזור כו' וכתב ב"י דגם הרמב"ם ס"ל כן ולא כתב אלא דא"צ לחזור ולימול ע"ש:

סעיף קטן ז
ומצוה מן המובחר למול בברזל שמעתי טעם על פי המדרש שכך הובטח לברזל ביום שנבקע הכובע של ברזל שהיה בראשו של גלית לפני דוד:

סעיף קטן ח
כל העור החופה את העטרה כו' עיין בב"י שנסתפקו בספרד עטרה מה היא אם הבשר אשר בראש הגיד כולו או אם הוא לבד החוט הגבוה הסובב אשר בין אותו הבשר והגיד ומסיק לחומרא ע"ש (וכתב לגבי מילה עיקר מצותה לגלות כל העטרה עם החוט הסובב שהוא עקרא ואית בזה תרי גווני עיכובא חד בשר החופה רוב היקף החוט אע"פ שאינו רוב גובהו ורוב גובהו אע"פ שהוא רק במקום א' אע"פ שאינו רוב הקיפו עכ"ל עכ"ה):

סעיף קטן ט
המל כל זמן שמתעסק כו' וכן במיימוני כתוב המל סתם ולא כתב בשבת ומיירי אפי' בחול וז"ל מ"ו אכן רש"י פי' להדיא דאיירי בשבת וכ"כ בסמ"ג וכן משמע בגמרא אבל בחול חוזר על הכל לעשות המצוה כתיקונה משום זה אלי ואנוהו כדאיתא התם ע"ש עכ"ל וכ"פ רמ"א עיין בדרישה:

סי' רסה

וכתב הרמב"ם שאם אבי הבן מל בעצמו כו' למול את הבן משום דס"ל למול דוקא להבא משמע וצריך לברך עובר לעשיית המצוה וכמ"ד בפסחים דף ז' שצריך לברך לבער חמץ דבעל ביעור משמע לשעבר ולהכי במל האב עצמו צריך לברך למול אבל כשאחר מל א"א לברך למיל כדאמר שם בגמרא וכי לא סגיא דלאו הכי ר"ל דלמול משמע שהוא מצווה על מילה זו והוא שקר נמצא שמשקר בברכתו וכבר תמה הר"ן על הרמב"ם שס"ל כמ"ד לבער והוא איתותב שם בגמרא ועיין בב"י שמיישב קושיא זו ובלולב דמברכים בעל משום כשהגביהו עבר מצותו:

ונהגו שלא לחלק כו' דאנן ס"ל כמ"ד דעל נמי להבא משמע כמ"ש הרא"ש בפ"ק דפסחים ולהכי אפי' כשימול האב מברך על המילה (מ"מ אם בירך למול יצא הג"מ פ"ב עכ"ה): ואבי הבן מברך כו' להכניסו בבריתו כו' כתב הר"ד אבודרה"ם ברכה זו נתקנה משום שהאב מצווה על בנו למולו ולפדותו וללמדו תורה ולהשיאו אשה לרמוז שמהיום ואילך מוטלות עליו מצות אלו: (דילפינן לכם לכם מעומר דכתיב במילה המול לכם כל זכר

ובעומר כתיב וספרתם לכם ממחרת השבת ושם כתיב מהחל תרמש בקמה אל תקרא בקמה אלא בקומה עכ"ה):
כתב הרמב"ם שאם אין אבי הבן אין אחרים כו' שהרי אין טעם לברכה זו אלא משום שברכת מילה היא כוללת בין אב בין אחר הפושט ידו למול ולפי שהמילה מוטלת יותר על האב מעל אחר תקנו לו ברכה זו בפני עצמו כמ"ש הגהות מיימוני בשם רבונו שמחה והביאו ב"י ע"ש:
שיברך אותה מי שתופס את הנער וכתבן הגהות מיימוני הטעם ושמא היינו משום שהוא כמו שליח ב"ד:
כיון שנעשית ע"י אחר ור"ל ולא אמרו בכל המצות דצריך לברך עובר לעשייתן אלא כשהמברך עצמו עושה המצוה ונראה דהטעם הוא (כשנעשית ע"י אחר דא"צ לברך עובר לעשייתן משום דחיישינן עכ"ה) שמא לא יעשה האחר המצוה ולכך לא יברך עד אחר שעשאה ועיין בדרישה:
ואם היו אחרים עומדים שם אומרים כשם שהכנסתו לברית כו' כצ"ל וכן הוא בתוס' פ' ר"א דמילה שיאמר שהכנסתו ולא כמ"ש שם בגמרא שנכנס דלהאב אומרים אחרים כשם שקיימת מצוה זו שהכנסתו לברית כן תזכה לקיים בו מצות האחרים ואם אין שם אביו ואחר אומר הברכה דלהכניסו ועומד במקום האב ובשליחותו ג"כ אומרים כן דשלוחו של אדם כמותו ע"ש. וכתב הר"ד אבודרה"ם כך יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים שאלו הן מצות הבן המוטלו' על האב וסדרן ע"ז הסדר דאמרינן לעולם ילמוד אדם תורה ואח"כ ישא אשה והזכיר אח"כ מעש"ט אע"פ שהוא כייב במצות משהיא בן י"ג מ"מ אינו בר עונשים עד עשרים וכבר היה בן שמנה עשר לחופה עכ"ל:
אשר קדש ידיד מבטן כו' הגהות מיימוני כתבו בשם ס"ה דאשר קדש ידיד מבטן זהו יצחק וראיה מדכתיב ואת בריתי אקי"ם וגו' ר"ת אשר קדש ידיד מבטן. חק בשארו שם זה יעקב. וצאצאיו חתם באות ברית קודש אלו השבטים עכ"ל וכן פירש"י וכתב קידש מבטן כמ"ש אבל שרה אשתך כו' עד והקימותי את בריתי אתו ש"מ שקודם שנולדו נתקדש למצוה זו היינו מילה. וחוק זה המילה שהוא חוק מהש"י עלינו. בשארו בבשרו. ידידות שארנו משחת מגיהנם דכתיב גם את בדם בריתך וגו' וכמ"ש חז"ל אברהם יושב אפתח דגיהנם ואינו מניח לכנוס מי שהוא מהול כדלעיל עיין בב"י שהביא עוד פי' התוס':
ועל הכוס מברכין אותה כו' דאין אומרים שירה אלא על היין מרדכי:

סעיף קטן י
ולומר קיים את הילד הזה כו' פי' אחר שנתן יין בפי התינוק אומר קיים כו' (ולא כמו שאנו עושין) ואע"פ שמן הדין שתכף שגמר ברכת היין וברכת אשר קדש כו' היה לו לשתות כדי כל הברכות הסדורות על הכוס ע"ו קאמר בקשת רחמים שהוא מבקש על הילד קיים את הילד הזה כו' לא הוי הפסק ב"י וכ"כ בטור א"ת בס"ס קפ"ט אמה שנוהגין להאריך אחר ברכת הטוב והמטיב דבברכת המזון קודם לשתות כוס של ברכה וכתב שם דגדולה מזו מצינו דהרי כאן בכוס של המילה כבר בירך הברכה דבורא פרי הגפן וגם אומר הברכה דאשר קידש ידיד כו' ואחר כך מאריך בבקשת רחמים על הילד בין הברכה לשתייה וכ"ש שם דעדיין לא בירך בפ"ה עד לבסוף ע"ש:

סעיף קטן יא
ומ"ש וי"א כו' עד לאו הפסקה ה"א ר"ל אף שאינן יוצאין ידי חובת כוס באותו טעימה דהתינוק מ"מ כיון דהתחיל מיד אחר הברכה בטעימת דהתינוק תו לא הוי הפסק הבקשת רחמים ויוצאין במה שישתה לבסוף המוהל והסנדק. ודוקא בכאן דכבר בירך בפ"ה צריכין לזה משא"כ בברכת המזון וכמ"ש דשם הכל מודים דלא מחשב הפסק בלא התחלת טעימה:

סעיף קטן יב
שכתוב בהן כו' ושותהו פי' שאחר שסיים בא"י כורת הברית כתב שם תיבת ושותהו ר"ל שישתה קודם שיאמר קיים את הילד כו':

סעיף קטן יג
ור"י פסק שהוא זכר גמור וחייבים עליו סקילה ר"ל כשבא עליו על ידי משכב זכור כמ"ש ואת זכר לא תשכב משכבי אשה איזהו זכר שיש בו ב' משכבות הוי אומר זה אנדרוגינוס ועיין בב"י שכתב שאינו מוכרח: (ולדבריו מברכין עליו וה"ה שמלין אותו בשבת וק"ל רש"ל עכ"ה):

סעיף קטן יד
ושותהו אמו של תינוק ר"ל ואז במוצאי י"כ תוכל אמו לשתותו וקמ"ל דאין נותנין לתינוקות כלל ולהכי נקט אמו לאשמועינן שדוקא בי"ה דינא הכי אבל שאר תענית יכולה האם לשתות אפי' ביום התענית אם היא אינה בתענית וק"ל ובעל העיטור דחה דברי רבוותא קמאי דאמרי דיניחו הכוס עד הערב מכמה טעמים הא' שמא ישפך ונמצא שבירך לבטלה ועוד שאין להפסיק כ"כ בין הברכה והטעימה כו' והביאו הב"י ע"ש:

סעיף קטן טו
שבי"כ וט"ב לא מברכין כו' וה"ט דאין היולדת יכולה לשתות ובט"ב אאסא נמי לא מברכין מטעם דאין מברכין אבשמים במ"ש אבל בשאר ג' צומות שהיולדת אינה מתענה

יכול לברך על הכוס ותשתה ממנו היולדת אם היולדת שומע הברכה ומתכוונת שלא להפסיק בדברים בין שמיעת הברכה לשתיית הכוס ב"י.

סעיף קטן טז

ועבדינן כבדוכתא דלית ביה חמרא כו' עיין בא"ח סימן תקנ"ט ששם מביא גם כן דיעות מחולקות בדין זה:

סעיף קטן יז

ובשאר תענית מברכין ומטעימים לינוקא ר"ל לכל תינוקות הנמצאים ול"ד לזה הנימול לחוד דכולן שוין להיתר דליכא טעמא דאתו למסרך (דכשיגדל יאמר דבר של מצוה מותר בתענית עכ"ה) בשאר תעניות כיון דאין הכל מתענין בו כמו בי"כ וט"ב ועוד דאי מיירי דוקא בתינוק הנימול ויוצאין בו קשה דבי"כ וט' באב נמי הו"ל לברך אכסא וליתן לתינוק הנימול. גם בט' באב דמתירין התוס' למול וליתן לתינוק ר"ל לכל התינוקות וכמ"ש שם בא"ח סימן תקנ"ט ע"ש אלא שב"ה דהכא פליג עלייהו. שוב מצאתי שבמרדכי ישן והביאו ב"י בא"ח סימן תקנ"ט כתב שבכהאי תינוק קטן לא חיישינן למסרך כ"א בגדול קצת ונותן אל לבו ומה"ט פסק רמ"א בסימן זה ובסי' תרכ"א בהל' י"כ דבי"כ אין נותנין אלא לתינוק הנימול ומ"ו כתב בהגהותיו (בשם הרוקח) בהל' ט"ב דגם שם בט"ב שכתב בטור שנותנין לינוקא ר"ל לתיניק הנימול ואני כתבתי והוכחתי שם דאין כן כוונת הטור ע"ש. גם צ"ע הלא כתב רבינו בא"ח ס"ס קצ"א ז"ל כל דבר הטעון כוס צריך לשתות ממנו כמלא לוגמא שהוא רוב רביעית וידוע שבטעימת תינוק הנימול ליכא רוב רביעית ואפשר דבהאי כוס דמילה לא קאמר כ"א בכוס דב"ה וקידוש וכמדומה לי שכ"כ ב"י (וכ"כ הרשב"א):

סעיף קטן יח

צריך ברכה אכל חדא וחדא צ"ע והלא בעל העיטור שכתב כאן כן כתב רבינו בשמו לעיל סימן כ' בדין שחיטה דאם הן ממין א' אין צריך לחזור ולברך ואכשר דשאני שחוטה דדרך לשחוט בכך לשחוט כמה זא"ז משא"כ במילה:

סעיף קטן יט

והשני יברך אשר קידש ידיד כו' ר"ל יכול לברך:

סעיף קטן כ

היכא דליכא אלא איתתא וגברא תפיס לינוקא ולכאורה בראה דהאי תפיס ליה לינוקא לאו אגברא קאי דהא עיקר מצוה הוא אגברא שימול כמו שכתב בתחלת הסימן וטפי עדיף שיתפשוהו האשה וימלהו הגברא (ע"ל סימן קצ"ו דמן הדין מותר לטבול מיד אחר ז' ימים ללידתה וליגע באישה) אלא ה"ק היכא שליכא כאן עשרה ואפי' אי ליתא אלא

איש ואשה להחזיק התינוק ולמולו ביניהן מברכין על המילה ע"פ הדין שנתבאר לעיל. והא דקאמר איש ואשה ולא קאמר שני אנשים משום דנקט דבר הפסוק דמסתמא אביו ואמו דהילד הן בבית בשעה שהוא נימול משא"כ אחרים. ועיין במהרי"ל שכתב הביאו רמ"א בהג"ה ש"יא דאין לאשה להיות סנדק שתאחז התינוק בשעת מולה לכתחלה כו' מיהו היכא דלא אפשר ודאי מותר וגם לא אסר מהרי"ל כ"א במילה לפני רבים ומשום דמיחזי כפריצות ע"ש:

סעיף קטן כא
כתב הרמב"ם שאבי הבן מברך שהחיינו כו' דהיא כמצוה הבאה מזמן לזמן:

סעיף קטן כב
והוא אינו עומד על גביו ולכך תקנו מעמדות עיין בא"ח סימן קכ"ט מה שכתב שם.

סעיף קטן כג
בני מזרח מוהלין על המים כו' ז"ל הגהות מיימוני בני א"י נותנין אותן במים משום וארחצך במים בני בבל נותנין אותן בעפר משום דכתיב גם את בדם בריתך וגו' ולכך לוקחין חול (ועפר וחול רמז למ"ש ושמתי את זרעך כעפר הארץ וכחול הים עכ"ה) לקיים דברי שניהן שהחול נקרא עפר ומים כדאיתא בחולין ד' ב' ע"ב עופות מן הרקק (ור"ל מן העפר ומים עכ"ה) נבראו עכ"ל וע"ל בסימן קי"ב מ"ש שם:

סעיף קטן כד
שלא יביא עפר מהחוץ אבל אם היה מוכן לכך מע"ש ודאי מוהלין ע"ג שהרי מותר לטלטלו כן פי' ב"י כוונת רבינו מדהשמיט תיבת גזירה שמא יביא כו' דמשמע דאינו אוסרה עכ"פ רק שיהא נזהר שלא יביא מהחוץ אבל בספר העיטור כתוב בדברי רב יהודאי בזה הלשון גזירה שמא יביא עפר מהחוץ משמע שאסור לעשות כן בשבת אף אם היה עפר מוכן מע"ש והביאו ג"כ הב"י וכתב דלשונו משמע הכי ודלא כמו שהבינו רבינו ע"ש:

סעיף קטן כה
חייך שאין עושין ברית מילה נ"ל דלשבח א"ל הקב"ה כן כיון דאתה מקנא לה' על מצות מילה נתן לו הש"י זה לשכרו ויש דורשין לגנאי כאילו א"ל הש"י אתה מוציא לעז על בני שאינן מקיימין הברית בעיניך תראה שמקיימין אותו וכן משמע קצת הלשון אבל קשה לומר כן שאליהו הוציא דיבה וגם א"כ מי יכריח לאליהו שיבא ויראה בקיומו:

סעיף קטן כו
התקינו חכמים לעשות כסא לאליהו כו' וכשמניחו יאמר זהו כסא לאליהו (וכן כתב בתולעת יעקב והאריך בזה עכ"ה):

סימן רסו

סעיף קטן א
לא תעשה דכתיב השמר לך בנגע הצרעת:

סעיף קטן ב
ושבת וי"ט אינו רוחה כו' עד אין מלין בשבת פתח בשבת וי"ט וסיים בשבת לחוד משום די"ט נפקא משבת: (מלין ועושין כל צרכיה ומותר לטלטל הכלי לאחר המילה לאיזה מקום שירצה ואין בו משום מוקצה ר"י נ"א ח"ב ורמ"א ולא כמהרי"ל עכ"ה):

סעיף קטן ג
ובעל העיטור כתב דאף על שאין מעכבין כו' כצ"ל ומחלוקת תלוי בסוגית הגמרא ועד"ר:

סעיף קטן ד
ואפי' להוציאו מבית כו' פי' דרך רשות הרבים פשיטא דאסור אלא אפי' שאינו רוצה לטלטלו אלא להוציאו מהבית כו' אפ"ה אסור:

סעיף קטן ה
דרך גגין חצירות כו' שלא ערבו ר"ל שלא ערבו הכל יחד דכיון דהכלים שבתו בהבית אין להן היתר לטלטל עד שיערבו עמה החצר והגגין:

סעיף קטן ו
אבל שבת בא' מהן מותר כו' דהלכה כר"ש דמתיר לטלטל כלים ששבתו בגגין וחצירות וקרפיפות (דכולן רשות אחת הן ע"ל בא"ח סי' שע"ב עכ"ה) לטלטל מזה לזה אע"פ שלא ערבו ואפי' הן של בעלים הרבה שלא חסרו אלא בכלים ששבתו בתוך הבית כשקידש היום דאותן אסור לטלטל מבית לחצר אם לא ערבו הבתים עם החצר ואפי' אם ערבו הבתים עם החצר אפ"ה אסור לטלטל אותן כלי הבית מחצר זה לחצר אחרת שלא ערבו עמה:

סעיף קטן ז
ומ"ש אע"פ שערבו חצרות עם הבתים ר"ל כל הבתים ערבו עם חצר שלהן ולא אמרינן הואיל ששכיחי מאני דבתים בחצר אם אנו מתירין לטלטל מחצר לחצר כלי ששבת באחד מהן באנו נמי לטלטל כלים ששבתו בתוך הבית מחצר לחצר:

סעיף קטן ח
ובעל העיטור גזר כלי שלא שבת בתוך הבית אטו כלי ששבת בתיך הבית ולכך לא התיר אלא כשלא ערבו דאז לא שכיח מאני דבתי בחצר דהא אסור להוציאם שם וק"ל:

סעיף קטן ט
ויש מחמירין לאוסרו להביאו מזה לזה כו' דס"ל דאין הלכה כר"ש:

סעיף קטן י
לועס בשיניו דמה שאפשר לשנות משנין רש"י:

סעיף קטן יא
אין עושין לה חלוק פירש"י כעין כיס דחוק היו עושין ומלבישין ראש הגיד עם ראש העטרה וקושרין שם כדי שלא יחזור העור לכסות הגיד. עי' מ"ש פי' העטרה בא"ע סימי ה' והארכתי שם גם עיין במ"ש בסמוך בסימן רס"ד:

סעיף קטן יב
אפי' מחצר אחרת שלא ערבה אבל לא דרך ר"ה אע"פ שכורכו על אצבעו דאין זה דרך מלבוש ממש אלא שינוי בעלמא:

סעיף קטן יג
ואפי' ביום השלישי שחל להיות בשבת וכ"ש בשני (והא דכתיב ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים היינו ר"ל בעוד היותם כואבים ולפני זה הין חלשים יותר רק שביום הג' היו ג"כ בחולשא עכ"ה) כ"כ המ"מ בשם הרמב"ן והרשב"א אבל י"א דיום הג' דוקא ומדברי רבינו אין הכרע דמ"ש ואפי' ביום הג' ר"ל לא מיבעיא ביום המילה עצמו אלא אפי' ביום הג' ומיום השני לא איירי ויכול להיות דס"ל פשוט דאין מחללין עבורו ועיין בטור א"ח ר"ס ש"ל דשם כתב ז"ל ומרחיצין הקטן אחר המילה אפי' ביום הג' כו' וק' דהו"ל לחלק ולכתוב דהיינו דוקא כשהיו מים חמים מוכנים ומלו אותו ואח"כ נשפכו וכמ"ש כאן. וע"ש בדפוס בומברג"י שנדפס בגליון ועיין בי"ד סימן רס"ו היטב ונראה דלזה נתכוין:

סעיף קטן יד
אסור לומר לנכרי לעשיתו אפי' לצורך המילה פי' אע"פ שמילה גופה דוחה שבת וכ"ש שאר מצות שאין עיקר דוחה שבת עיין בדרישה:

סעיף קטן טו
או מבוי שלא ערבו מותר לומר לו ובשאר מצות אפי' בכה"ג אסור כמ"ש בא"ח סימן ש"ז ותקפ"ו:

סעיף קטן טז
שחממם עכו"ם לצרכו פי' אף ע"פ שנעשית בהם איסור דאורייתא:

סעיף קטן יז
לפיכך אם נולד בע"ש בין השמשות (עי' לעיל סימן רס"ב אימת חשבינן לילה לענין תינוק למול עכ"ה) אינו נימול בשבת וה"ה י"ט ואפי' י"ט שני דגליות אינו דוחה כמ"ש בסוף הסימן:

סעיף קטן יח
שהוא ספק עשירי עיין מ"ש לעיל בסימן רס"ב:

סעיף קטן יט
וכל מי שאין אמו טמאה לידה דגבי וביום השמיני דדרשינן מיניה אפי' בשבת כתיב אשה כי תזריע וילדה וגו' משמע שילדה במקום שמורעת:

סעיף קטן כ
וגיורת שנתגיירה וילדה כו' לשון שאינו מדוקדק הוא והכי הול"ל ונכרית שילדה ואח"כ נתגיירה וכ"כ רבינו בעצמו בא"ח סימן של"א ב"י וי"ל דרבותא קמ"ל דאף ע"ג דכבר התחילה להתגייר במקצת דבריה מ"מ כיון שילדה עד שלא טבלה (אינה נקראת ישראלית ואינה טמאה לידה עכ"ה):

סעיף קטן כא
ואח"כ טבלה דאז אינה טמאה לידה כמ"ש בר"ס רפ"ז:

סעיף קטן כב
ואנדרוגינוס כתב הרמב"ם שאין דוחה שבת שהרי אינו זכר לענין ערכין ולטעמיה אזיל שכתב ג"כ לענין ברכה שאין מברכין עליו כמ"ש בסימן רס"ה:

סעיף קטן כג
והוא שלם ר"ל באיבריו:

סעיף קטן כד
מלין אותו ממ"נ כו' ר"ל אפי' אם לא נגמרו צפרניו ושערותיו:

סעיף קטן כה
הרי הוא כמחתך בשר בעלמא אבל בודאי בן ח' לא כמ"ש בסמוך:

סעיף קטן כו
ויראה מדבריו שס"ל כשגמרו שעריו וצפרניו ר"ל שלם דקתני הרמב"ם פי' שגמרו שעריו וצפרניו. וב"י תמה על רבינו בזה ומוכיח דהרמב"ם לא עלה על דעתו לומר כן אלא פי' שלם באיבריו ועיין בדרישה:

סעיף קטן כז
כתב א"א הרא"ש ז"ל ספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללין עליו השבת כך הוא ל' הברייתא כצורתה:

סעיף קטן כח
ובזה אין נפקותא לפסק הלכה ר"ל דאין לתרץ דהרא"ש נמי מייתי הברייתא לאשמועינן דאין מכשירים דוחין לכך כתב דאין נפקותא כו' ועיין בדרישה:

סעיף קטן כט
ישראל שהמיר דתו לעבודת כוכבים ונשוי ישראלית כו' וה"ה עכו"ם שבא על בת ישראל נמי הוי דינא הכי:

סעיף קטן ל
ישראל שנשא כותית כולי אינו נימול בשבת הו"מ למימר דגם ביום השמיני אינו נימול דהולד כמוה ואינו נקרא יליד ביתך אלא אגב דאיירי כאן בדין מילה בשבת כ"כ:

סימן רסז

סעיף קטן א
אלא ביום ובשניהם יש נימול כו' כצ"ל דתרי קראי כתיבי כתיב ובן שמנת ימים ימול לכם לדורותיכם יליד בית ומקנת כסף הרי שנימולין לח'. וכתיב המול ימול יליד ביתך ומקנת כספך סתמא דמשמע שנימולים לא' אף ע"פ שלא עברו עליהם ח' ימים ללידתם ופירש"י ומסברא הא דמפרש ביה שמנה היינו היכא דדמי לישראל מעליא שנולד בבית ישראל משקראו דדומיא דלכם בעינן דכתיב בההוא קרא ימול לכם כל זכר לדורותיכם יליד כו':

סעיף קטן ב
אע"פ שלקח העובר בפני עצמו והרי הוא מקנת כסף ר"ל והו"א דהוי כמו שאם א' קונה השפחה ואחד קונה העובר שנימול מיד דלא הוי דומיא דלכם:

סעיף קטן ג
כיון שקנה גם האם כו' ושפיר הוי דומיא דלכם דהאם היא יהודית וטמאה לידה וברשותו היא ובנה:

סעיף קטן ד
ואחד קונה העובר נימול מיד כו' כיון דאין לבעל העובר חלק באמו לא הוי דומיא דלכם:

סעיף קטן ה
ואצ"ל קנה שפחה וולדה עמה ר"ל ולדה שנולד לה כבר דלא דומיא דלכם כלל דהא נולד קודם שקנאו.

סעיף קטן ו
קאמר רבי אבא בגמרא שלנו כתוב רב חמא ובנוסח רבינו היה כתוב רבי אבא במקום רב חמא ב"י:

סעיף קטן ז
כיון שאין אמו טמאה לידה וכתיב אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים וכתיב וביום השמיני ימול וגומר:

סעיף קטן ח
שטבלה ולא משכחת יליד כו' כצ"ל.

סעיף קטן ט
שלוקח שפחה והתנה שלא להטבילה דלא שייך בה תורת חיובא דמצות ולא הוי דומיא דלכם:

סעיף קטן י
הלכך אזלינן לחומרא ונימ ל לח' כו' והיינו חומרא שאינו נימול קודם ח' אבל אין לפרש דאם מל אותו תוך ח' צריך לחזור ולמילו ביום ח' ולהטיף ממנו דם ברית (וז"ל רש"ל אזלינן לחומרא דשמא מתחלה לא מטא זימנא למול נמצא המילה שאינו כראוי ע"כ עכ"ה כמו שנולד מהול כמ"ש לעיל סימן רס"ג דז"א דהא פסק רמ"א בהג"ה בר"ס רס"ב סעיף א' דאם מלו תוך ח' א"צ לחזיר ולהטיף ממנו דם ברית ע"ש והיא מהג"מ:

סעיף קטן יא
אלא בלוקח זה שפחה וזה עובר וזה קנין כסף כלומר ואצ"ל בלוקח שפחה וילדה עמה ב"י:

סעיף קטן יב
או בלוקח שפחה ע"מ שלא להטבילה זהו יליד בית ואצ"ל בלוקח שפחה לעיברה (שאין לו בגוף השפחה כלל ואין זה כשלכם כלל ולפיכך נימול ליום אחד עכ"ה). ונ"ל דכן צריך להגיה בב"י וז"ש שם כמו שנתבאר והיינו דגם רבינו כתב ז"ל ואם אחד קונה השפחה כו' עד ואצ"ל קנה השפחה כו' ואחר כך ביליד בית כתב דלא משכחת לרבנן דנימול לאחד אלא בלוקח שכחה לעוברה כו' או שלוקח שפחה והתנה כו' וכתבה רבינו שם בל לא זו אף זו וה"ק ל"מ בזה שלא קנה השפחה עצמה אלא עוברה אלא אפי' בזה שקנה גם השפחה אלא שהתנה ע"מ שלא לטבול וכאן התחיל ברבותא והניח הפשוט בזו ואצ"ל זו וק"ל:

סעיף קטן יג
ואין מלין אותו בשבת פי' אלא ממתינין עד יום ראשון שאחריו אע"פ שהוא יום ט' כדי לקיים חומרא ראשונה שלא למולו תוך ח' ימים ושמא היה דינו למול באחד נמצא שבת מילה שלא בזמנה:

סעיף קטן יד
מן העכו"ם חייב למולו מיד שהרי צוה הקב"ה לאברהם למול עבדיו:

סעיף קטן טו
אלא שדוחה אותו מיום ליום אסור להשהותו דשהויי מצוה לא משהינן:

סעיף קטן טז
דינו כעבד לכל דבר ר"ל כעבד שמל וטבל מרצונו:

סעיף קטן יז
ולרב אלפס אין עליו תורת עבד כל זמן שאינו מתגייר מרצונו עיין מ"ש בריש סימן קכ"ד שכתב בשם ר"ת דעבד שאינו מתגייר מדעתו עושה יי"נ עד י"ב חדש ור"ת והרא"ש פסקו דאינו עושה יי"נ מיד דהתם אינו ר"ל שמלו וטבלו בע"כ אלא כלפי גר קרא לעבד שלא מרצונו שהעבד לא נתן על לבו לגייר עד שנמכר לעבד ואז עושה מה שאדונו מצווה עליו וזה מקרי שלא מרצונו:

סעיף קטן יח
יכול לשחררו בע"כ הואיל ששייך כבר במצות:

סעיף קטן יט
אחר שלקחו מן העכו"ם והטבילו כו' כצ"ל:

סעיף קטן כ
אינו חוזר לעבדותו כו' כתב ב"י דאין לפרש ר"ל דאינו חוזר להשתעבד בו דאין סברא לומר כן דכיון דדינא דמלכותא דינא והוא קונה ממנו אמאי לא ישתעבד בו רבו השני אלא ר"ל אינו חוזר לעבדותו הראשון להיות נחשב כעבד כנעני שנמכר לישראל שצריך טבילה לשם עבדות אלא הוא כישראל מומר שא"צ טבילה (וכתב נ"י פ' החולץ דף ת"ק דמ"מ טובל מדרבנן משום מעלה דומיא דטבילת עבד משוחרר שהוא מדרבנן עכ"ה):

סעיף קטן כא
אין הגוף קנוי לו עד שיטבילנו כו' דכתיב וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו ודרז"ל אתם תקנו מהם ולא הם קונים מכם ולא הם קונים זה מזה פירוש לגופו כ"א למעשה ידיו ולכך כשחזר ולקחו הישראל מיד עכו"ם לא קנה ממנו אלא זכותו דהיינו מעשה ידיו:

סעיף קטן כב
לפיכך צריך להטיל עליו שום עבודה כו' ז"ל רש"י לתת עליו עול מלאכה במים כדי שתהא נראית כטבילת עבדות שאפילו יאמר הוא לשם בני חורין לא קנה עצמו בן חורין ולא יהא ממשות בדבריו עכ"ל:

סעיף קטן כג
על מילת העבדים ולהטיף מהם דם ברית (זהו לישנא דגמרא ואח"כ כתב רבינו דיעות הפוסקים ומלישנא דגמרא משמע שאין מברכין אלא ברכה זו וע"ז כתב הר"ן וא"ת כו' עכ"ה) ז"ל הר"ן וא"ת למה כללו הכל בברכה אחת ולא תקנו בה שתי ברכות תחילה למוהל וסוף לאדון כמו שתקנו במילת ישראל המל אומר כו' המברך אומר כו' (ר"ל היינו האב) ועוד למה תקנו בה להטיף ממנו דם ברית וי"ל דמה שכולל הכל בברכה אחת היינו לפי שאינו גר עד שימול ויטבול ולפיכך לא ברכו עליה על המילה דהיה

משמע שעל מילה זו נצטוו כשם שאין מברכין על הטבילה אלא הוא עצמו בעלייתו מהטבילה מברך עליה (ור"ל שלפני המילה לא שייך שום ברכה דעדיין עכו"ם הוא לכן אין מברכין רק ברכה אחת לאחריה ואותו ברכה מברך אותו הגר עצמו ודו"ק עכ"ה) אבל כללו הכל בברכה א' לפי שדם המילה בריתן של ישראל ועל הברית אנו מברכין. ומה שתקנו בה להטיף מהם דם ברית לפי שיש כמה גרים שמתגיירים כשהם נימולין ועיקר מילתן הטפת דם ברית הוא לפיכך תקנו לכולן כן כך פירש הרמב"ם ז"ל עכ"ל:

סעיף קטן כד

שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי כן הוא הנוסח בגמרא בס"פ ר"א דמילה וחותם בה בא"י כורת הברית (ע"ל בהל' גרים) וכ"כ בהדיא בהרי"ף שם ומשמע שמנוסח הברכה הוא האי שאלמלא דם ברית וכן משמע מדברי בעל העיטור דבסמוך שכתב ולהטיף כו' בא"י כו' מדקאמר ולהטיף כו' משמע דקאי אהאי שאלמלא דם ברית כו' וכ"כ בש"ע ע"ש ואף על פי שרבינו והרא"ש שם לא כתבו חתימת הברכה בא"י כורת הברית ולכאורה היה נראה לי דסבירא ליה דהאי שאלמלא הוא נתינת טעם למה מברכין להטיף ולא שיהא נוסח הברכה כן מכל מקום מוכרח כמ"ש וטעמם שלא כתבו חתימת הברכה צ"ל משום דפשוט הוא וק"ל:

סעיף קטן כה

והרמב"ם כתב ואם רבו מלו אומר למול העבדים הרמב"ם לטעמיה אזיל דס"ל דגם באב המל את בנו מברך למול ואחר על המילה וטעמא דמילתא דכל מצוה דאפשר לעשות על ידי שליח מברכין בעל ועל האב מוטל למול את בנו וכן הרב לעבדו: (על המילה כן הוא בגמרא לפי שגורסים מברכין שתים והב"י מביא הני גירסאות עכ"ה):

סעיף קטן כו

והמברך אומר בא"י כו' פירוש על הכוס והוא במקום אשר קדש ידיד מבטן כו' ומכל מקום יכול הרב לברך זו הברכה שהוא תחלה למצוה ודו"ק מ"ו ומש"ה כתב רבינו סתם והמברך אומר ר"ל המברך על הכוס יהיה מי שיהיה וכמ"ש רבינו לעיל סימן רס"ה ז"ל ואבי הבן או המוהל או אחד מהעם אומרים ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קידש ידיד כו' ע"ש אלא שבאב שמל את בנו תקנו ברכת להכניסו ברכה בפני עצמו ובעבד כללו שני הברכות יחד וכן פירש הרא"ש בהדיא שהרב אומרה במקום להכניסו כמ"ש בסמוך:

סעיף קטן כז

בא"י כו' למול את העבדים כו' ואשר לא תקנו גם בעבד להכניסו בפני עצמו זה מיושב כאשר כתבתי לעיל בסמוך בשם הר"ן ודו"ק ועיין בדרישה:

סעיף קטן כח
וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל שהן שתי ברכות שמביא גורסת הספרים שכתב בהן כן ואפילו לספרים דלא גרסי המל אומר היינו משום שלא הוצרך לפרש ברכת המילה לפי שאין בה שינוי אלא בברכה שהיא במקום אבי הבן:

סעיף קטן כט
ואמר המל מברך על המילה וצונו למול כו' כלומר השיב דמברך שתים ר"ל כדעת העיטור והרא"ש דברכת אקב"ו למול את העבדים הוא במקום להכניסו בבריתו של אברהם אבינו ולפיכך הוצרך התלמוד לכותבה לפי שהיא משונה משאר ברכות המילה אבל ברכת על המילה שאין חילוק בינה לשאר מילות לא הוצרך לתלמוד נכותבה וכמ"ש הרא"ש ז"ל ב"י וצ"ע לפ"ז על מ"ש מ"ו שהיא במקום ברכת אשר קידש ידיד מבטן ומדברי הרא"ש וב"י משמע שהיא במקום ברכת אב להכניסו בברית. ועיין מ"ש לעיל ראיה דהיא במקום אשר קידש ידיד כו' ולא כתב הרא"ש שהיא במקום להכניסו אלא על יתורא דלמול את העבדים שחוזר ואומר בברכה שנייה דהאי טעמא מפני שהיא במקום להכניסו וק"ל. וז"ש רבינו בדברי רב יהודאי גאון וצונו למול כו' כולל במקום להכניסו כו' דתיבת כולל דייק הכי:

סעיף קטן ל
שאינו נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג שנאמר עד שנת היובל יעבוד עמך:

סעיף קטן לא
מותר לרדותו ולהשתעבד בו כעבד דכתיב לעולם בהם תעבודו ובאחיכם בני ישראל וגו' יכול אפי' נוהג כשורה תלמוד לומר ובאחיכם בני ישראל איש באחיו וגומר ס"פ איזהו נשך:

סעיף קטן לב
וכן אם הוא מצות המלך כו' כצ"ל:

סעיף קטן לג
למי שפורע בשבילו מותר להשתעבד בו יותר מדאי אבל לא כעבד ואם אינו נוהג כשורה מותר להשתמש בו כעבד רמב"ם:

סעיף קטן לד
הני מילי למיקני גופיה לשאר דיני עבד עברי ר"ל לצאת בשש (ובסימנים) ולהתירו בשפחה:

סעיף קטן לה
ובשעת מלחמה נמי דקנייה למעשה ידיו צ"ל דאפי' עכו"ם במלחמה לא מצי מקני לישראל כ"א למעשה ידיו דלא עדיף מישראל שאין קונה לישראל קנין גופו כ"א מעשה

ידיו משא"כ עכו"ם דישראל קונה עכו"ם שיעבוד גופו עולמית גם עכו"ם במלחמה כן וק"ל:

סעיף קטן לו
דהנך גופן קנוי גם עבד עברי גופו קנוי ומש"ה צריך דוקא גט שחרור ולא סגי ליה במחל לו רבו על הדמים שנתן בעדו וכמו שיתבאר:

סעיף קטן לז
ולא דיינינן ליה כו' בא לתת טעם למה לא דיינינן ליה כהני:

סעיף קטן לח
האי עבד נמי מצי יהיב לרביה דמי מקנתו כו' וגרעון כסף לא שייך שהרי אין לו זמן לעבדות וק"ל:

סעיף קטן לט
ועבד כנעני נוהג עתה דדוקא עבד עברי אינו נוהג בזמן הזה משום דכתיב ביה קרא כדלעיל אבל עבד כנעני דלא כתיב ביה קרא נוהג הוא בכל זמן:

סעיף קטן מ
ומהו עבד כנעני מי שלוקח א' מכל האומות כו' ונקרא כנעני ע"ש שבכנען כתיב ארור כנען עבד עבדים יהיה שהוקצה לעבדות:

סעיף קטן מא
אלא שאותו שלוקח מעכו"ם כו' פי' כשהעכו"ם קנה לאותו עבד ע"י שהוא עצמו נמכר לו אבל אם קנאו העכו"ם ע"י דינא דמלכותא שקנה העכו"ם גופו הישראל נמי קנה גפו ב"י וכמ"ש לעיל:

סעיף קטן מב
ובעבד זה מותר לעבוד בו בפרך כלומר דלא נאמר לא תרדה בו בפרך אלא בעבד עברי שהוא ישראל גמור ב"י:

סעיף קטן מג
שמא תשהנו אף לאחר שיגדיל אבל הרמב"ם ס"ל דלא חיישינן להכי משום דעיקר מילתא לא הוי אלא חששא בעלמא מפני החשד ודיינו שנאסור לה לקנות עבד ראוי לביאה אבל שנגזור שלא תקנה שאינו ראוי משום דלכשיגדיל אתיא לידי חשד זו אין לנו ב"י:

סעיף קטן מד
ואם לא יזון אותם ימותו או יברחו אבל בעבדיו הוא דאפסיד אנפשיה שלא האכילם כראוי ואין ב"ד מצווים לשמרם:

סעיף קטן מה
והרי אינו חייב באחריותן ר"ל והרי אשתו תפסיד אותם שהרי הוא אינו חייב לשלמם:

סעיף קטן מו
ואם אמדוהו להתרפאות כו' ר"ל מאי נ"מ שאמר שהריפוי הוא לאדון והא צריך האדון ליתן לרופא לכן אמר שהריפוי לאדון לענין זה שאם אמדוהו להתרפאות כו':

סעיף קטן מז
בין אם מצא מציאה או נתנו לו במתנה בדרך לא זו אף זו דל"מ מציאה דאינו עובר אדעת אחרים אלא אפי' מתנה דמסתמא לא ניחא להנותן שיקחנו רבו מידו. וחזר ופירש דבריו שהאי מתנה דקאמרינן ר"ל בין שנתנו לו האדון או אחר:

סעיף קטן מח
בין אם נתנו לו האדון פירוש אע"פ שהנותן מתנה לאשתו של עצמו בין קרקע בין מטלטלין אין לבעלה עוד רשות לא בקרקע ולא בפירותיה וכמ"ש רבינו בא"ע סימן פ"ה אלא א"כ מתה שיורשה ע"ש קמ"ל דבעבד אין הדין כן:

סעיף קטן מט
אלא א"כ יאמר לו אני נותן לך ע"מ שתצא בו לחירות דאז אפי' לדידיה נמי לא מקני ליה דהא לא א"ל אלא ע"מ שתצא בו לחירות לאפוקי כשאומר ע"מ שאין לרבך רשות בו כיון דאקני ליה תחלה וא"ל ע"מ שאין לרבך כו' משמע שישהא גביה תו לא מהני על מנת שאין לרבך רשות בו וכאילו לא דיבר כלום דכיון דידעי דידו כיד רבו ודאי לשם מתנה איכוון. ונראה דמהאי טעמא ה"ה אם נתנו אחרים מעות לעבד על מנת שלא יהא לאדון רשות בהן אלא שיהא הוא אוכל ולובש בהן נמי לא זכה בהן האדון כמ"ש לעיל סימן רכ"ב במי שנותן מעות לבתו על מנת שלא יהא לבעלה חתנו רשות בהן ע"ש. ולהרמב"ם שפסק שם בשמו דאם א"ל על מנת שאין לבעלך רשות בו ומה שתרצה תעשה בהן דמהני ע"ש הכי נמי אם א"ל להעבד על מנת שאין לרבך רשות בו ומה שתרצה תעשה בו דמהני דהא לעבד ג"כ לא נתנו מיד כ"א לאותו עת שהוא רוצה לעשות בו דבר וכמבואר שם בא"ע ע"ש:

סעיף קטן נ
בין קנאו אחר שהטביל כו' שכל שלא טבל לשם חירות עבד כנעני הוא:

סעיף קטן נא
ודוקא כיוצא באלו שימוש של גופו דהוי סימני מלאכת עבדות:

סעיף קטן נב
הגביה הרב לעבד לא קנאו והרמב"ם סבירא ליה דקנאו בח"מ סימן קצ"ו ומפני שאין כאן עיקר דין הקנין לא כתב רבינו אלא מה שנראה לו להלכה ובח"מ סי' קצ"ו ששם עיקר מקום הקנין כתב שם כל הדיעות וכן בעל ש"ע סתם כאן כדעת הטור ובח"מ סי'

קצ"ו כתב דעת הרמב"ם בשם י"א ע"ש. עוד כתב שם בח"מ הפשיטו או הלבישו וכן הוא בברייתא וכתב הב"י שט"ס הוא מה שלא כתב כאן או שנלמד מהפשיטו דה"ה להלבישו:

סעיף קטן נג
אבל אם קראו והוא בא אליו כו' דאדעתיה דנפשיה אזיל אבל קטן אדעתיה דמריה אזיל:

סעיף קטן נד
אפי' בע"כ של עבד ויהיב אביי טעמיה בפ"ב דקידושין דנ"ג כיון דכסף קני ליה בע"כ מקני ליה בעל כרחו ורבא יהיב טעמא משום דקבלת רבו הכסף גרמה לו להשתחרר מאליו ואין אחרים הללו חבין לו אלא קבלת רבו והרב אין נעשה שלוחו אלא לצורך עצמו ומקנהו מאיליו:

סעיף קטן נה
אם יש לו כלי לעשות חליפין דבחליפין צריכין כליו של קונה דוקא עיין בח"מ סי' ר"ו דאיבעיא הוא. (אבל לא לאפקועי איסורא פי' להתיר לו ישראלית עכ"ה):

סעיף קטן נו
ודוקא דלית בהו ש"פ ואף ע"פ דאשה אינה נקנית בחליפין משום דלא מקניא נפשה בפחות מש"פ דזילא לה מילתא להיות נחשב למפקרת עצמה לזנות אבל עבד היוצא לחירות ניחא ליה שיצא בפחות מש"פ יותר משיצטרך ליתן ש"פ רשב"א:

סעיף קטן נז
אבל אית בהו ש"פ מהני כו' דהרי זהו כסף שקנה עצמו בו: (מספקא לן אי כשוה כסף דמי פירוש אם מתנה זו שנותן על מנת הוה כאילו נותן לו מתנה ממש בשוה כסף כיון ששמה מתנה או לא עכ"ה):

סעיף קטן נח
מידי דהוי אקידושי אשה דמהני בה כסף כו' בא"ה סימן כ"ח:

סעיף קטן נט
ואי ס"ל דלאו כשוה כסף דמי לא מהני אלא לאפקועי שיעבודא ועבדינן כצ"ל והא דמהני לאפקועי שיעבודא היינו משום דלא צריכין לזה מתנה גמורה והראיה דנקנית בפחות מש"פ: (מידי דהוי אמפקיר את עבדו ר"ל שמפקיר את עבדו ומת קודם ששיחררו היורש כותב לו גט שיחרור כמ"ש לקמן בסימן זה עכ"ה):

סעיף קטן ס
שאם סימא אדוניו את עינו או הפיל וכו' דיליף לה משן ועין דכתיב בתורה מה שן ועין מומין שבגלוי ואינן חוזרין עבד יוצא בהן לחירות אף כל ראשי איברים כו':

סעיף קטן סא
וצריך גט שיחרור וכופין את רבו לכתוב לו גט שיחרור רבינו ירוחם:

סעיף קטן סב
ונתקן מהכיס לגמרי דהוי מום שבגלוי:

סעיף קטן סג
דלדל עצם מזקנו כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן סד
הפיל שינו של קטן אינו יוצא לחירות שעתיד לחלוף ולא הוי דומיא דעין:

סעיף קטן סה
אבל אם חטטה כו' פירש"י הוציאו לחוץ:

סעיף קטן סו
הכהו על עינו וסמאה כו' ברייתא היא ומשום סיפא נקט לה אי נמי משום הרמב"ם דמייתי בסמוך:

סעיף קטן סז
שהרי כיון לאבר דכתיב ושחתה עד שיכוון לשחתה בקצת כגון סימא עין עבדו כיון שנתכוון לאותו אבר אף ע"פ שלטובתו איכוין לרפאותו מכל מקום יוצא לחירות לאפוקי זורק אבן וכיון לבהמה כו' דלא אאבר דעבד איכוין כלל והתוס' ס"ל דאפי' בכה"ג יוצא לחירות דלא פטר אלא היכא דלא נתכוין לעין וגם נתכוון לטובתו של עבד כגון שנתכוון להוציא את הולד (כגון הושיטו ידו למעי שפחתו איכוון לטובתה להוציא הולד ולא כיון ליגע בעין כלל עכ"ה) אבל אם נתכוון לעין אף ע"ג דנתכוון לטובתו או לא נתכוון לטובתו אף ע"ג דלא נתכוין לעין לא:

סעיף קטן סח
לפי שאינו מיוחד לרבו דאמר קרא עבדו המיוחד לו ועיין בדרישה

סעיף קטן סט
עבדי צאן ברזל יוצאין בראשי איברים לאיש כו' שהרי הגוף והפירות הוא ברשות האיש שהוא חייב באחריותן מש"ה אם האשה הכה אותו העבד שעשאוהו צ"ב לבעלה אינו יוצא לחירות מכח הכאתה ושל נכסי מלוג שהגוף של האשה והפירות לאיש הרי הוא כעבד של שותפין דכבר כתב דאינו יוצא מכח הכאת א' מהן:

סעיף קטן ע
וכן נמי איפכא פי' שאם סימא עינו תחילה ואח"כ הפיל שינו יוצא לחירות בעינו ונותן לו דמי שינו ועיין בדרישה:

סעיף קטן עא
בכל מקום ר"ל אפי' בח"ל. ובכ"ז ר"ל אפי' אחר החורבן כל זמן שהיו סמוכין (ודוקא עבד שמל וטבל שישנו במקצת מצות אבל עבד שהוא בגיותו אינו יוצא בראשי איברים סמ"ג עכ"ה):

סעיף קטן עב
לפיכך אין דנין אותו עתה שהרי אין מקבלין כו' פי' בא לתת טעם מאי נ"מ שאין דנין הא מ"מ העבד מוחזק בגופו ויוצא כדין כל התופס בדיני קנסות במקום שאין דנין אותו כמבואר בח"מ סימן א' ובסימן רצ"ה ע"ש לכך כתב דזה אין שייך כאן שהרי אין מקבלין עדות וכיון שאין מקבלין עדות יבא הרב לפני ב"ד ויודה ויפטר דתו לא מועיל לו תפיסת גופו אע"פ שהוא תפוס בעצמו קודם הודאתו לא אמרינן דתפיסה דקמא הודאה כעדים דמיא וכמ"ש בח"מ סימן א' ע"ש שכן הוא סברת הראב"ד. אבל אם היינו מקבלין עדות אז לא פסיקא מילתא דהרב יהיה פטור אפי' במקום שאין דניו שכיון שבאו עדים שהעידו שהפיל עינו נהי דאין דנין דיני קנסות מ"מ מועיל לענין שלא יוכל להפטר עצמו בהודאתו דהא המודה אתר שבאו עדים אינו מועיל להודאתו לפטור מקנס וכיון שהוא מוחזק בגופו תפיסתו תפיסה ודו"ק:

סעיף קטן עג
אבל הרמב"ן כתב כצ"ל ועיין בדרישה:

סעיף קטן עד
והוה ליה כמודה חוץ לב"ד כו' ר"ל כמודה חוץ לב"ד ואח"כ באו עדים שאינו פטור מקנס הלכך כיון שהוא תפיס מהני אף ע"פ שמודה ר"ל אם אינו מודה פשיטא שיוצא לחירות דתפיסה שלו הוי כאילו יש לו עדים וליכא מידי למיפטרה להרב אלא אפי' אם מודה הרב דהשתא איכא למימר שהודאתו יפטרנו שתפיסה שמקמי הודאה לא מהני אפ"ה מהני תפיסה שלו דהודאתו הוי כאילו אינה הואיל שהוא חוץ לב"ד:

סעיף קטן עה
ומוסרו לידו כו' דגט וידו באים כאחד:

סעיף קטן עו
ומיהו אם מוחה בידו מלקבלו כו' דדוקא בכסף אמרינן דנקנה בע"כ מטעמא דאביי ורבא כמ"ש לעיל אבל לא בשטר דליכא הני טעמי וכמ"ש בדרישה ע"ש:

סעיף קטן עז
א"ל אחד מהלשונות הללו ע"פ אינו כלום דעבד גופו קנוי לו והרב שמחל על גרעונו אין גרעונו מחול גם כתיב חופשה לא ניתן לה דבעינן נתינה:

סעיף קטן עח
אין זה לשון שיחרור פרש"י און זה לשון שיחרור דשפחה דאי בת חורין משוה לה אינה מותרת לעבדים:

סעיף קטן עט
והתוס' פסקו דעדי מסירה כרתי כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן פ
וצריך שימסרנו בפני עדים כלומר ואם ידוע שלא נמסר בפני עדים אע"פ שחתומים עליו עדים לא יצא לחירות:

סעיף קטן פא
ומיהו כשאנו מוצאים אותו חתום כו' ר"ל שמוצאים אותו חתום ביד העבד ואומר שנשתחרר בו כהוגן:

סעיף קטן פב
צריך שיכתוב גט שחרור לשמו דכתיב או חפשה לא ניתן לה לשמה:

סעיף קטן פג
שיהא כתוב בתלוש שבאשה כתיב וכתב ונתן יצא מחובר שצריך לקוצצה בין כתיבה לנתינה וכן בעבד כתיב ונתן לה ולא ידעתי למה כתב זה בשם הרמב"ם הלא הוזכר גם דין תלוש בהדיא בגמרא ב"י ואפשר משום דכללינהו ונקטינהו יחד שבששה דברים הם דומים כולי (שחרורי עבדים לגיטי נשים עכ"ה) וכמ"ש בש"ע לכך כתב בשם הרמב"ם:

סעיף קטן פד
כמותו כו' ר"ל כמו בגט:

סעיף קטן פה
ודומה לו נמי שהוא פסול אם נעשה בערכאות של עכו"ם בח"מ סימן ס"ח נתבאר דלא מכשרינן שטרות הנעשים בערכאות ש"ע כ"א שטרי מקח וממכר והלוואות וכיוצא כהן דברים שגוף השטר אינו קונה אלא הקנין או המעות שנתנו קונין והשטר אינו אלא לראייה בעלמא משא"כ גיטי נשים ושחרורי עבדים והדומה להן שבשטר נעשה הענין עצמו ע"ש:

סעיף קטן פו
אם התנה שלא תתגרש כו' דבלא התנה לא היתה צריכה לומר בפ"נ ונראה כיון שהגט בידה הרי היא בחוקת מגורשת כדין וע"ל בא"ע סימן קמ"ב דמפרש דמיירי בדא"ל כי מטית להתם אימא בפני ב"ד בפ"נ ובפ"נ ולשוו אינהו שליח ליתנו לך שאם לא התנה עליה כן א"צ למימר דבר כיון שהגט יוצא מתחת ידה שכל עדים החתומים על השטר כמי שנחקרה בב"ד דמי א"ל שיבא ומערער כו' ע"ש:

סעיף קטן פז
עצמו קנה ע"פ דיבורו דגם הוא בכלל נכסיו כדבסמוך:

סעיף קטן פח
נכסיו לא קנה עד שיתקיים בחותמיו דדוקא לגבי עצמו האמינוהו חכמים לומר בפ"נ ובפ"נ ולא לגבי ממונא:

סעיף קטן פט
הכותב כל נכסיו לעבדו כו' ז"ל הר"ן הא דנקט באומר כל היינו טעמא אע"ג דעבד מיקרי נכסי אפ"ה כשהוא נותן לעבדו אין במשמע שיהא גיטו ומתנתו אא"כ פירש ואמר כל נכסי: (בין אם היו לו נכסים חוץ מאלו ששייר דאז פשיטא לא יצא לחירות דאמרינן מדשייר אותו בית או שדה שייר נמי העבד וכל נכסים דקאמר אשאר נכסים. ואפי' אין לו אלא אותו בית או שדה ואז ע"כ לא מצי קאי אלא אעבד אפ"ה אינו יוצא לחירות דלאו כרות גיטא הוא כמ"ש א"א ז"ל בשם הרא"ש בסמוך עכ"ה):

סעיף קטן צ
חוץ מאלו ששייר כו' לא יצא לחירות כו' ז"ל הרא"ש דכיון דכתב ליה כל נכסיו וכלל גוף העבד בכלל הנכסים ובאותו לשון יש לו להשתחרר כיון דאין כל נכסיו יכולין להתקיים על הנכסים שהרי שייר ונשאר זכות לאדון באותו לשון שהוא משתחרר בו לאו כרות גיטא הוא אבל אם לא כלל גופו עם הנכסים בלשון א' אלא כתב בו עצמך ונכסי קנויין לך אע"פ ששייר לו וכתב חוץ מדבר פלוני ואין לו אלא אותו דבר דהשתא לא קנה נכסים (ר"ל דאם יש לו נכסים אחרים דאז מקוים לישנא דנכסי קנויים לך בודאי מועיל ג"כ לישנא דעצמך אלא אפי' אין לו אלא אותו דבר דאז א"א לקיים ל' דקנויים לך אמ"ש נכסי דהא אין לו שאר נכסים והו"א דלא יועיל ג"כ ל' דעצמך קמ"ל דאפ"ה יוצא לחירות עכ"ה) מ"מ כרות גיטא הוא לקנות את עצמו כיון שהזכיר את העבד ולא כללו עם הנכסים:

סעיף קטן צא
והרמב"ם כתב בזה שלא יצא לחירות דכיון דשייר ליה קרקע כ"ש וכתב ליה הכי בגיטא לאו כרות הוא גיטא דבעינן דליהוי גיטא דחירותא כולה לעבדא וליכא אבל הרא"ש ס"ל כיון דלא כלל גוף העבד בכלל הנכסים כל אחד ענין בפני עצמו הוא כמ"ש ומ"ש רבינו והרמב"ם כתב בזה ר"ל באם כתב לו עצמך ונכסי כו' אבל לא קאי אמ"ש רבינו לפני זה אפי' אין לו כו' וק"ל:

סעיף קטן צב
וכתב בו צאי בו והתקדשי לי בו כו' דאי אמר התקדשי בו גרידא ודאי שחררה מעיקרא וחלו הקידושין אבל השתא דא"ל צאי בו והתקדשי בו וזה יהיה לך שטר שחרור ושטר אירוסין גלי מילתא דלא שחררה אלא בהאי רש"י:

סעיף קטן צג
ועבד כשר להביאו ולקבלו כו' כלומר אע"ג שכל הכשרים להביא גיטי נשים כשרים להביא גט שיחרור לא כל הפסולים להביא גיטי נשים פסולים להביא גט שיחרור שהרי

עבד אע"פ שפסול להביא גט אשה ולא לקבלו משום דליתא בתורת גיטין וקידושין כשר הוא לגט שיחרור כיון דאיתא בתורת שיחרור ב"י:

סעיף קטן צד
אבל אם שניהם של איש אחד אז אינו יכול לקבל כו' משום דידו כיד רבו ועדיין לא יצא מרשות רבו ואף ע"ג דעבד מקבל גט לעצמו התם הוא דגיטו וידו באים כאחד (דשחרורא דידיה הוא אבל אחרינא לא עכ"ה) רש"י ודוקא לקבלו דהיינו שעשאו שליח לקבלה שבקבלתו יהא העבד חבירו מיד משוחרר אבל להביאו לו מותר וק"ל דהא בשעה שיצא מידו ליד חבירו הוי כאילו יצא מיד רבו ליד חבירו:

סעיף קטן צה
המשחרר שני עבדים בשטר אחד כו' דאין ב' נשים או ב' עבדים מתגרשים או משתחררים בגט אחד דבשניהם כתיב לה (בגט אשה וכתב לה ובשפחה או חופשה לא ניתן לה עכ"ה) דמשמע לה ולא לחבירתה:

סעיף קטן צו
דהשתא זכו שניהם כאחד ולא נשתייר כלום ביד רבם:

סעיף קטן צז
נתונים לפלוני עבדי הראשון כו' אין שום אחד מהם כו' כצ"ל:

סעיף קטן צח
הראשון קנה ושני לא קנה כלום כו' אלא הראשון קנה הכל ועבד השני בכלל:

סעיף קטן צט
אפילו אם פירש חצי האחר פי' שכתב בשטר א' וחצי נכסי האחר לפלוני עבדי:

סעיף קטן ק
ראשון לא קנה שהרי שייר פי' ואיכא למימר דשייר העבד:

סעיף קטן קא
שני נמי לא קנה פי' מטעמא דשייר וק"ל:

סעיף קטן קב
בכל ענין לא קנו כמ"ש לעיל שאין ב' עבדים משתחררים בשטר אחד:

סעיף קטן קג
לא קנה העבד את חציו כו' דגמרי' לה לה מאשה לענין גט מה אשה אינה מתגרשת לחציה דאין אשה מתגרשת לחצאין אף עבד כן:

סעיף קטן קד
שנתן לו דמי חציו ואע"ג דאין קנין לעבד בלא רבו כבר נתבאר בסימן זה לעיל היאך אפשר לו להשתחרר בכסף ב"י: (בד"א כששחרר חציו בשטר כו' אהא דאמרינן לעיל המשחרר חצי עבדו בשטר לא קנה חציו כו' עכ"ה):

סעיף קטן קה
אבל אם מכרו או נתנו לאחר פי' חצי השני:

סעיף קטן קו
בין שקדם המכירה או הנתינה לשיחרור כו' אבל איפכא לא וק"ל:

סעיף קטן קז
קנה העבד את חציו כו' כיון שבשעת שיחרור יצא מרשותו לגמרי:

סעיף קטן קח
וכן עבד של ב' שותפים ששחרר כו' דהא לא שייר ליה מידי והוה ליה כאשה רש"י:

סעיף קטן קט
הרי את בת חורין וולדך עבד דבריו קיימין ולא דמי לאומר את שפחה וולדך בן חורין דלא אמר כלים דהתם היינו טעמא משום דאמרינן עובר ירך אמו הוא ולכן הוי העובר כמו חצי דאין השפחה בטלה לגבי העובר אבל כשאומר את בת חורין וולדך עבד לא הוי כמו חצי דהעובר בטל לגבי אמו דהעובר נגרר אחר אמו ואין האם נגרר אחר העובר וכלל הדברים הוא אם נשארה היא שפחה איך יהיה העובר שבה בן חורין הא א"א לעובר כזה בלא אמו יניקתו וחיותו הוא ממנה ובטל אגבה וכבשרה דמי ולא עדיף עכ"פ ממשחרר חציה משא"כ כשמשחרר אותה והיא יכולה לחיות ולהיות בלא עיברה לא הוי כמשחרר חציה אלא העובר כמו שנולד ואינו מחובר אצלה כלל וממילא נשאר עבד כמו שהיה ועיין בדרישה:

סעיף קטן קי
ואם המיתו שור אינו משלם לא קנס כו' (עיין במ"מ דהל' נזקי ממון פרק י"א עכ"ה) פי' קנס הוא שלשים שקלים שחיובה התורה ליתן בעל השור לבעל של עבד בין אם היה בחייו שוה פרוטה בין אם היה שוה אלף מנה. וכופר היינו מה שחייב בעל השור ליתן אם המית ישראל כמ"ש ואם כופר יושת עליו וגו' דהיינו לר"י דמי ניזק ולר"ע דמי מזיק. והטעם שאין לו קנס וכופר דכופר אין לו מחמת החצי שמשוחרר דהא אין לו יורשים ליתן להם (אבל אין לפטרו מטעם דכופר שלם אמר רחמנא ולא חצי כופר דהא זה הוי כופר שלם דידיה ועיין בתוס' בב"ק דף מ' ובגיטין ד' מ"ג ע"א עכ"ה) וקנס מהחצי עבדות נמי אין לו דהא בעמוד והוצא קאי ולא קרינן ביה כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו:

סעיף קטן קיא
אבל שפחה ר"ל שחציה שפחה וחציה בת חורין:

סעיף קטן קיב
תשאר כמו שהיתה ר"לולא כופין את רבה לשחררה חוץ מאם נהגו בה מנהג הפקר:

סעיף קטן קיג
ואם המיתה שור נותן כצ"ל:

סעיף קטן קיד
נותן חצי הקנס פי' החציה מה שמשלם בעל השור שהוא קנס לאדון דאינה עומדת להוציא כמו בעבד דהא אין כופין את רבה. יפטור מחצי הכופר פי' מהחציה שעליו ליתן בשביל צד יהודית שהוא כופר פטור שהרי אין לה יורשים כמו גבי עבד:

סעיף קטן קטו
וקדם והקנה חלקו לבנו הקטן ואחר כך כו' דאם שחרר מתחלה הא' חציו אין הקנאתו מועיל כלום דהא מעשה ידיו הוא לעצמו. והא דלא כתב רבינו האי דינא בדין שלפני זה דכשהוא חציו בן חורין וצריך לשחרר גם חלק השני וקדם והקנהו לקטן דהא זה לא שייך אלא א"כ הקנהו לקטן קודם ששחרר חצי הראשונה וא"כ למה ליה לעשות רמאות להקנותו לקטן טפי ניחא היה לעבד שלא ישחרר כלל:

סעיף קטן קטז
אין ב"ד יכולין לכוף לקטן דלאו בר כפייה הוא:

סעיף קטן קיז
ומעמידין לו אפוטרופא לברור לו דמים יפים כמו שהוא נישום בשוק ועיין בדרישה:

סעיף קטן קיח
בדמים שקיבל הקטן ועל המותר יכתוב עליו ש"ח רש"י:

סעיף קטן קיט
שטר שיחרור על שמו פי דאפוטרופא:

סעיף קטן קכ
שכיון להפקיע תקנת חכמים וכאשר זמם כן יעשה לו גמרא:

סעיף קטן קכא
היורש כותב לו גט שיחרור דאיסור עבדות דפש ליה גביה הוריש לבניו:

סעיף קטן קכב
גדולים זכו בעצמן והרי הן בני חורין אף בלא גט שיחרור דעבדו דגר כאשתו דמשתלחת בלא גט אף עבדו כן כיון שאין לו יורשים (א"ל א"כ קטנים נמי נימא הכי ויהא כדין אשתו קטנה שמשתלחת במיתתו בלא גט י"ל בקטנה כמו שהאב יכול להקנותה לו כן הוא זכה גם הוא בה במיתתו ואף אם מת האב קודם הבעל מ"מ הוריש זכותו וכחו ליורשיו ודו"ק עכ"ה) מה שאין כן בישראל דמפקיר עבדו איסור דפש לה גביה יכול להורישו לבניו ולכן צריך גט שיחרור מהיורשים ב"י:

סעיף קטן קכג
הא ליכא מיתת האדון דלפקע כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן קכד
ונותן הדמים לזה שפדאו ודוקא כשפדאו לשם עבד אבל פדאו לשם בן חורין א"צ ליתן כלום כ"כ הרמב"ם וכ"פ ב"י:

סעיף קטן קכה
לשם בן חורין ישתעבד לרבו ראשון כדחזקיה שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומפיל עצמו לגייסות ומפקיע עצמו מיד רבו אבל עתה שידע שעכ"פ ישתעבד או לראשון או לשני לא יפיל עצמו אבל אם ברח אמרינן בגמרא השתא לקטלא מסר נפשיה (כדי לצאת מידי גייסות שהרי הבורח מבית אסורין יודע שאם ישיגוהו יהרג רש"י:

סעיף קטן קכו
והראב"ד פסק כרשב"ג כצ"ל וכן מוכח מב"י:

סעיף קטן קכז
הפקיעו מידי שיעבוד דהקדש ושחרור וחמץ מוציאין מידי שיעבוד:

סעיף קטן קכח
וצריך לשלם לב"ח פירוש רבו ראשון צריך לשלם:

סעיף קטן קכט
דקי"ל המזיק שיעבודו של חבירו חייב אם לא נשאר כו' פירוש אם לא נשאר ללוה מה שיוכל המלוה לגבות ממנו צריך המזיק לשלם להמלוה דאם יש ללוה עוד נכסים אחרים אין כמלוה חוזר על המזיק אלא על הלוה דהמזיק א"ל לאו בעל דברים דידי את דהרי אין לך הפסד בשבילי והיינו כשלא עשה דבר שהזזק אפותיקי מפורש דבאפותיקי מפורש אפי' אם יש ללוה נכסים אחרים אין המלוה חוזר עליו כמבואר בח"מ סימן קי"ז ע"ש והיינו דוקא בעלמא אבל הכא דהלוה עצמו הפקיע שיעבודו לא שייך בזה אם לא נשאר לו מקום אחר לגבות ממנו דעכ"פ עליו החוב לשלם לו וק"ל והיותר נראה דמ"ש אם לא נשאר לו מקום אחר לגבות אהמלוה קאי שלא נשאר לו דבר אצל הלוה לגבות ממנו דהיינו באין לו באפותיקי סתם או אפי' יש לו וכתב לו הלוה מתחילה לא יהא לך פרעון אלא מזה אם כן כשזה המזיק בא והפסיד שיעבודו לא נשאר לו אצל הלוה ממה לגבות אף שיש ללוה עוד הרבה נכסים וקנינים והשתא אתי שפיר נמי הכא בלוה ששחרר את עבדו שעשאו מתחילה להמלוה אפותיקי מפורש וקמ"ל דאע"ג דהתנה עמו תחילה שלא יהא לו פרעון אלא מזה מ"מ כיון דהלוה עצמו הפסיד שיעבודו במאי דשחרר עבדו משום הכי חייב לשלם. ורבינו שכתב זה אזיל בשיטת התוספות ורשב"א ור"ן שכתבו דהאי דינא באפותיקי מפורש מיירי ומש"ה איצטריך לאשמועינן דישלם לב"ח ע"ש וב"י הביאו ודו"ק. אבל בח"מ סימן קי"ז כתב גם כן דין זה ולא כתב שם האי אם לא נשאר לו מקום אחר כו' והוא יותר נכון:

סעיף קטן קל
עבד שנשא בת חורין לפני רבו לא יצא לחירות בא"ע סימן ד' כתב איפכא ושם פירשתי בשם מ"ו וב"י: (אבל אם השיאו רבו יצא לחירות דאי לאו דשחררו לא הוה מעבידליה איסורא על ידיה עכ"ה):

סעיף קטן קלא
עבד שלוה רבו ממנו כו' פירוש ולא אמרינן דאי לא שחררו לא הו"ל ללוות ממנו דהא כל מה שיש לעבד הוא לרבו קמ"ל דלא אמרינן הכי אלא עביד הכי כדי לגלות זוזי:

סעיף קטן קלב
ואסור לאדם שילמוד לעבדו תורה ואם למדו לא יצא לחירות וכן הוא במיימוני. (וכופין את רבו כו' עיין בב"י שכתב שיש כפל לשון אחר שכתב תחלה בשם הרמב"ם שצריך גט שחרור ע"ש עכ"ה):

סעיף קטן קלג
וכן אם נדר נדר שכופין אותו כו' כמ"ש לעיל בסימן רל"ד:

סעיף קטן קלד
אלא א"ל מופר לך יצא לחירות ואע"פ שבמה שמיפר נדרו נראה שיש לו רשות עליו מ"מ כיון שהיה לו רשות עליו לכופו ולא כפאו גילה דעתו שהפקיע שיעבודו אבל הראב"ד חולק עליו ב"י ועיין בסימן רל"ד דשם מבואר דאין החכם ולא ג' הדיוטות יכולין להתיר בלשון הפרה וא"כ כיון שזה יצא לחירות צ"ל דאין הפרתו הפרה אף שהיה חכם ופ"ז קשה אהרמב"ם למה קתני המשנה יצא לחירות משלים נזירותו מ"ש והביאו ב"י פשיטא דהלא עדיין אינו מופר כלל ולפי גירסת הראב"ד ופירושו א"ש עיין בב"י:

סעיף קטן קלה
ויכול לחזור בו וכתב הר"ן וכ"ת אמאי לא מהני על פה משום הודאת בעל דין וי"ל דכי אמר בדרך הודאה ה"נ אבל הכא בבא לשחררו עכשיו בלשונות הללו לא מהני בלא שטר אפי' למעשה ידיו ונראה דמש"ה הוצרך רבינו לכתוב על אלו שאם אמרם על פה לא מהני אע"ג דכבר כתב לעיל דאפי' אמר ליה ע"פ הרי את בן חורין לא מהני אלא דאשמועינן אע"ג דמהני אלו לשונות דרך הודאה בע"פ מכל מקום בבא לשחררו לא מהני וק"ל:

סעיף קטן קלו
אבל ש"מ שאומר אחד מאלו הלשונות דכיון דדברי ש"מ ככתובים וכמסורים דמי הו"ל כאילו כתב לו שטר:

סעיף קטן קלז
וצריך גט שיחרור להתירו בבת חורין כתב ב"י וז"ל ונראה כשעמד הש"מ מיירי דאי כשמת גט שיחרור ל"ל ומאן כתיב ליה בתר מיתת רבו והכי נמי דייק לישנא דואינו יכול לשעבד דנקט דבשעמד הש"מ מיירי ואע"ג דקי"ל דש"מ שעמד חוזר במתנתו אינו יכול לחזור בשיחרור העבד כמו שיתבאר בסימן זה ועיין בדרישה:

סעיף קטן קלח
וזהו כדברי הרמב"ם שכתבתי למעלה שכתב מכאן אני אומר כו' כתב ב"י דלא דמיא להוא דהרמב"ם דההיא לאומכח הודאה אלא משום דבההיא דיבורא מפקע שיעבודא משא"כ הכא דמשום הודאה אתיא לה: (האומר עשיתי פלוני ב"ח כו' מיירי שאומר כן בלשון הודאה גמורה דאל"כ מבואר לעיל דאינו כלום עכ"ה):

סעיף קטן קלט
והוא אומר לא עשאני בן חורין חיישינן שמא זיכה כו' (פירוש ואסור בשפחה עכ"ה) כן הוא לשון הגמרא ומפרש הרמ"ה דלשון חיישינן האמור בגמרא לשון שמא הוא ומהני לאפקועי ממונא אבל לא איסורא והתוס' והרא"ש מפרשים האי חיישינן כמו ודאי כדאשכחן בתלמודא חיישינן שהן מתפרשין בלשון ודאי ב"י כמו חיישינן שמא במי מילין כתבו שמא חוץ לחומה לנו בא"ח סימן שכ"ד הביאו שמא באמבטי נתעברה: (הודאת ב"ד של העבד כו' והא דאמרינן טפי בעבד הודאת ב"ד ולא אמרינן כן בהודאת הרב משום דשמא הרב מתוך שהיה דעתו לשחררו וקדמה מחשבתו סבר שנתנה לו אף שעדיין לא נתנה אבל העבד ידע בזה יותר ממנו כ"כ הר"ן בפרק השולח בדף קמ"ה ע"ב בדפוסי קטנים עכ"ה):

סעיף קטן קמ
ואם שניהם עומדים בדיבורם לא איצטריך לאשמועינן כו' ז"ל ב"י ואע"פ שדינו של הרמ"ה שכתב שאם בא אחד מהן לחזור מדבריו אינו יכול הוא אמת מכל מקום מ"ש דאי עומדים בדיבורם לא איצטריך לאשמועינן אני אומר דאיצטריך לאשמועינן למיסר לעבדא בב"ח עכ"ל ועיין בדרישה:

סעיף קטן קמא
אלא דהדרי תרווייהו שהרב אומר כו' וז"ל ב"י ודברי רבינו אינן מדוקדקים שכתב תחילה הודאת דבעל דין דעבד כו' ואילו היה כתוב כן בגמרא לא הוי א"ש מ"ש הרמ"ה אלא דהדרי תרווייהו שהרב אומר לא נתתיו כו' אבל בגמרא לא אמרו אלא הודאת בעל דין כמאה עדים דמי ומפרש הרמ"ה דאתרווייהו קאי שאם בא אחד מהן לחזור מדבריו אינו יכול עכ"ל עיין פירושו דב"י בדרישה:

סעיף קטן קמב
כופין אותו וכותב גט שיחרור פירוש משום הודאת ראשונה צריך גט שיחרור:

סעיף קטן קמג
אבל אמר זכה לו כו' פירוש דוקא כשהגט נכתב ודו"ק מ"ו:

סעיף קטן קמד
אבל אמר תנו לו כו' אבל בעבד כהן יכול לחזור בודחוב הוא לו שמפסידו מלאכול בתרומה כך איתא בתוספות פ"ק דכתובות מ"ו ועיין בדרישה:

סעיף קטן קמה
אלא שלא יטריחוה במלאכות כבידות והר"ן כתב משום מצוה לקיים דברי המת אסור להשתעבד בה ומעשה ידיה לא פקע בהכי ובניה עבדים: (ופירש רב אלפס כו' אי אמרה האי עבידתא כו' ומש"ר בח"מ סימן רנ"ו בשם הרמב"ם שאינה עובדת עבודה אלא עבודה שהיא רוצה בה מכל העבודות הידועים באותו מקום הוא ממש כפירוש רב אלפס דהכא וכ"כ המ"מ פי' דזכייה רנ"ש עכ"ה):

סעיף קטן קמו
לא מצי כייפי לה למיעבד עבידתא כלל לכאורה נראה דסבירא ליה להרמ"ה כר"ן הנ"ל ולא כהרא"ש והטור שכתבו שלא יטריחוה במלאכות כבידות משמע אבל במלאכות שאינן כבידות יכולין להשתעבד בה אלא שלפי זה צ"ע דהול"ל והרמ"ה כתב בלשון פלוגתא לכן נראה לומר דהרמ"ה אינו מדבר כלל מדין הנזכר לעיל רק מחדש לנו דין חדש דהיינו באומר אל ישתעבדו בה היורשין כו' דאסורין לזבונה ולשון כלל ר"ל לא היורשין ולא אחריני והיותר נראה כפשוטו וסבירא ליה כרבינו הנ"ל ומ"ש רבינו שלא יטריחוה במלאכות כבידות ר"ל כל מה שהוא כבד בעיניה ואינה רוצה לעשות אסור לשעבד בה אף שבאמת הן מלאכות קלות והרמ"ה בא להוסיף דאסור לשעבד בה כלל אפי' לבקש ממנה שום מלאכה אם לא שתעשה מאיליה דפשיטא דמותר וק"ל:

סעיף קטן קמז
עובר בעשה דלעולם בהם תעבודו:

סעיף קטן קמח
אבל לצורך מצוה שצריך להשלימו לעשרה בב"ה כו' בגמרא פריך מצוה הבא בעבירה הוא ומשני מצוה דרבים שאני וכת בהר"ן דלאו עשה גמור הוא דאם כן היכי דחי ליה משום מצות דעשרה בב"ה ויש מפרשים דלא אמרה תורה לעולם בהם תעבודו אלא משום שלא יתן להם מתנת חנם כמ"ש לא תחנם וכיון דאיכא מצוה לאו משום חנינה דידהו קעביד אלא לצורך מצוה והוי כאילו נותן דמי:

סעיף קטן קמט
ואצ"ל חציה שפחה כו' שנוהגין בה מנהג הפקר כו' אבל בלא מנהג הפקר אין כופין אותו לפי שהאשה אינה מצווה על פריה ורביה וק"ל:

סעיף קטן קנ
שאם ברח מהעכו"ם אין רבו יכול להשתעבד בו ואם תאמר מהיכי תיתי ישתעבד בו כיון שכבר מכרו והוא אם ברח זכה לנפשו ויש לומר כיון דהעכו"ם לא קנה גופו כ"א מעשה ידיו הו"א לדמותו לעכו"ם שלוה לישראל על המשכון ונפל המשכון מיד העכו"ם ומצאו ישראל שצריך להחזירו ליד ישראל הלוה כמ"ש בח"מ בס"ם ע"ב כיון דלא קנה גוף המשכון רק יש לו שיעבוד על המשכון הכי נמי הו"א דכוותיה קמ"ל דלא:

סעיף קטן קנא
קונסין האדון לפדותו כו' ולשחררו הואיל והפקיעו מן המצות ומיירי בעבד שמל וטבל לשם עבדות וכן במכרו בח"ל שבסמוך ב"י בסוף הסימן:

סעיף קטן קנב
עד עשרה בדמיו כו' אינו צריך לפדותו ביותר דומה למ"ש במקום אחר השיעור עד מיל ודקדקו עד מיל ולא יותר: (שאם לא יפרענו לזמן פלוני כו' דוקא לגופה שגוף העבד יהא שלו אם לא יפרענו אבל לפירות דהיינו מעשה ידיו לבד לא יצא לחירות ר"ן פרק השולח דף תקע"ז עכ"ה):

סעיף קטן קנג
לכך יצא מיד לחירות פירוש שכופין את רבו לפדותו מיד העכו"ם אבל אם לא מסרו לידו אין קונסין אותו שיצא מיד לחירות אלא עד שיגיע הזמן שקבע ולא פרע לו:

סעיף קטן קנד
או שקם עליו אנם כו' פירוש על רבו של העבד קם אנס להרגו ושחדו בנתינת העבד לא יצא לחירות דלא שייך כאן לקונסו דמה שעשה עשה מכח אונס או שהעכו"ם גבאו בע"כ:

סעיף קטן קנה
ונותנין דמיהן לבעלים יצא לחירות דכיון שאינו לוקח אלא בדמיהן מצי הוא להתפייס בכ"ש וליקח לו ממקום אחר:

סעיף קטן קנו
או שמכרו לכותי כו' והאידנא דעשאום כעכו"ם גמורים דינו כמכרו לעכו"ם רמב"ם ור"ן:

סעיף קטן קנז
אם תפס העבד כדי דמיו כו' אבל הראב"ד השיג עליו וכתב דאין תפיסה מועלת אלא במי שמחסרו ממון:

סעיף קטן קנח
וקונסין את רבו שני כו' ומפסיד הדמים דהיכא דאיכא איסורא התם קנסו והכא העבד ביד הלוקח הוא:

סעיף קטן קנט
במשיכה או בהגבהה לעיל בסימן זה פסק רבינו דאין העבד בקנה כשיגביהנו רבו כ"א כשהעבד מגביה את רבו לשום תשמיש וכן צ"ל הכא אבל אין הלשון משמע כן דהא משמע הגבהה דומיא דמשיכה דאל"כ הול"ל איפכא או בחזקה או בהגבהה והיינו מפרשין אותו דומיא דחזקה לכך נראה דהרמ"ה או שס"ל כהרמב"ם וסייעתו שנתבאר בח"מ סימן קצ"ו דס"ל דעבד נקנה בהגבהת רבו לו או משום דלא נחית כאן לפסק הלכה אלא דנקט כל דיני קנייה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה דבפלוגתא ת"ק ור"ש הוא אי נקנה בהגבהה או לא כמו שביאר ב"י בח"מ סימן הנ"ל:

סעיף קטן קס
צריך ליתן למוכר מעותיו אמ"פ שצריך כו' דהיכא דאיכא איסורא קנסינן וכיון שכבר קנאו הלוקח איסורא בידיה הוא וליה קנסינן והדמים חוב הוא עליו וחייב לשלם ב"י:

סעיף קטן קסא
ודין זה נוהג אפילו האידנא עיין בב"י שכתב שלא הול"ל זה כאן (והרמב"ם כתב אצל עבדו האומר לעלות לא"י עכ"ה):

סעיף קטן קסב
היה דעתו לחזור לא"י כצ"ל:

סעיף קטן קסג
כיון שיצא לדעת שהרי אין יכול לכופו שיצא עמו כמ"ש בסמוך:

סעיף קטן קסד
אלא אם ימצא למי שימכרנו שם כו' אע"ג דכתיב לא תסגיר עבד אל אדוניו היינו דוקא לעבדות אבל אין כופין לרבו לכתוב לו גט שיחרור רמב"ם:

סימן רסח

סעיף קטן א
אבל בניו נימולין ונכנסין בקהל פי' וא"צ טבילה לבניו (והיינו דוקא שנולדו לו לאחר שנתגייר עכ"ה):

סעיף קטן ב
דהא אגייר בטבילה וכגר חשיב להכשיר זרעו כצ"ל ותימה פשיטא שזרעו כשר דלא יהא אלא כעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר וכ"כ רבינו ירוחם וב"י מביאו בסימן זה ולמה צריך לטעמא דהא אגייר בטבילה ושמא י"ל דנ"מ דאם הולד בת שנולדה

לו מישראלית דאותה בת כשרה לכהונה לאפוקי דאם הוא חשוב כעכו"ם הויא פסולה לכהונה דעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד פגום לכהונה כמבואר בא"ע ס"ס ז' ומ"ש ונכנסין לקהל כו' ר"ל דזרעו נחשבים לכשרים גמורים כמו שאם הוא גר גמור וכן מ"ש בסמוך בשם רב אלפס אבל אם נשא ישראלית והוליד ממנה בן לא פסלינן ליה ל"ד נקט בן ולשון גמרא נקט עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל אף ע"פ שהולד כשר פגום הוא כהונה ופירש"י בנה פגום לכהונה ל"ד אלא משום בתה נקט עכ"ל או י"ל דדוקא עכו"ם גמור הבא על בת ישראל הולד כשר דרחמנא אפקריה לזרעיה דעכו"ם והולד נחשב כאילו בא כולו מצד יהודית אבל זה שנתגייר קצת דליכא למימר הכי הו"א דגרע מאילו הוא עכו"ם קמ"ל דלא אמרינן הכי אלא כגר גמור חשוב לענין זרעו וגם י"ל דאשמועינן אפי' להיות דיין לחליצה כשר אע"ג דבעינן שיהא אביו ואמו מישראל עכ"ה) ועוד יש נ"מ לענין גר מצרי ואדומי לענין דור שלישי. ויותר נראה לומר דנ"מ לענין מ"ש לקמן בסימן ש"ה גבי פדיון בכור שכהנת מעוברת מעכו"ם חייב הבן לפדות את עצמו לפי שנתחללה מכהונה מביאת העכו"ם לענין זה י"ל כתב הכא ונכנסין לקהל כו' כלומר שהוא חשוב כמו שאר גר גמור שבניו נכנסין לקהל ונחשבים ישראלים גמורים ה"נ לענין זה נחשב הוא כגר גמור שאם נשא כהנת ונולד לה ממנה בן בכור שאין בנו הבכור צריך פדיון לאפוקי שאם הוי נחשב כעכו"ם צריך הבן לפדיון ועיין בדרישה:

סעיף קטן ג

ובעל הלכות כתב שיש לו תקנה כו' אע"ג דישראל קטן שנולד מהול א"צ להטיף ממנו י"ל בין ישראל לעכו"ם לענין זה ב"י:

סעיף קטן ד

וכתב עוד אם נכרת הגיד כו' כצ"ל:

סעיף קטן ה

וכשבא להתגייר אומרים לו מה ראית שבאת כו' דאי פריש נפרוש דא"ר חלבו קשים גרים לישראל כספחת וכתב הסמ"ג הטעם כדי שלא יאמר אילו הייתי יודע לא הייתי מתגייר (ואם לא הודיעוהו אינו מעכב נ"י עכ"ה):

סעיף קטן ו

לא רוב טובה שמא ירום לבבם כענין שנא' וישמן ישורון ויבעט ולא פורענות כדי שלא יאבדו רמב"ם ועיין בש"ע שכתב עוד לשונו באריכות:

סעיף קטן ז

ואין מרבין עליו כו' שנאמר ברות ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה:

סעיף קטן ח
מלין אותו מיד וא"צ להמתין ח' ימים אחר שנתגייר (לאפוקי מהרמב"ם עיין בב"י עכ"ה) דשהויי מצוה לא משהינן:

סעיף קטן ט
ואם נשתיירו בו ציצין המעכבין המילה ואיזה ציצין המעכבין כתב רבינו לעיל בסימן רס"ד ורס"ו ושם נתבאר דאף על שאינן מעכבין אם מל בחול טוב הוא לחזור אחריהן אפי' אחר שפירש מהמילה. וה"ה כאן בבא להתגייר ודאי לכתחלה חוזרין אף על אלו שאינן מעכבין אלא שכאן בא לכתוב דבר שהגירות תלוי בה מש"ה כתב אף שכבר נימול אין טובלין אותו עד שיסיר ממנו כל ציצין המעכבין וק"ל:

סעיף קטן י
מלין אותה שנייה פי' קודם טבילה:

סעיף קטן יא
וממתינין לו עד שיתרפא כו' משום דמיא מרזו למכה וכתב המ"מ והביאו ב"י שדקדקו קצת המפרשים למה אין מטבילין אותו מיד קודם שימול דשהויי מצוה לא משהינן ותירץ הרמב"ן דכיון שהמילה קשה עליו מלין אותו תחילה דאי פריש נפרוש מיהו אם טבל תחילה ה"ז גר עכ"ל. גם י"ל בשביל הברכה דאיך יאמר אשר קדשנו וצונו לטבול כיון דעדיין לא נכנס בברית ואינו בר צואה בשלמא מה שמברך על המילה דעבדים וכמ"ש רבינו בסימן רס"ז משום דהן קנין כספו דנצטוה אברהם אבינו עליהם למולן ואפשר מה"ט מברכין לפני המילה ג"כ כשבא לימול הגר ומהתימה שלא כתב רבינו ברכת מילת הגר כלל ואי מברכין אותה לפני המילה או אחריה דומיא דברכת הטבילה:

סעיף קטן יב
וגייז מזייה ושקיל טופריה דידיה ודכרעיה כצ"ל ופי' חותך שערו ונוטל צפורניו של ידים ורגלים ואף ע"ג שאין דרך רבינו לדבר בזה הלשון שמא כך מצאו בספר א' מהמחברים והעתיקו כמו שמצאו:

סעיף קטן יג
וכדסליק מברך כו' דכיון דמל ולא טבל דאילו לא מל אינו יכול לברך ולומר קודם טבילה אשר קדשנו במצותיו וצונו שעדיין אינו מצווה על המצות ולכן מברך אח"כ אע"פ שאינו עובר לעשייתן:

סעיף קטן יד
שאם חזר לסורו עיין בראי"מ בפ' משפטים שפי' מ"ש רש"י על פסוק לא תלחץ את הגר מפני שסורו רע שפי' סורו כמו צורו והגור אריה פי' סורו ר"ל שאור שבתוכו דהיינו היצה"ר כלומר מהרה יחזור לגיותו שוב מצאתי בערוך בהדיא בערך סר ז"ל גמרא

דקידושין כל שעסקו עם הנשים סורו רע פי' ענין שאור כלומר חמצו רע כדאמרינן חזר לסורו עכ"ל שוב מצאתי שפירש"י בפ"ב דהוריות דף י"ג ע"ב אמ"ש שאלו תלמידיו את ר"א מפני מה הכל מושלים בעכברים מפני שסורן רע שפי' ר"ל שסורן רע שיצה"ר שלהם רע הוא יותר מדאי סורו שר שלהם כדאמרינן בגר שסורו רע יצה"ר ששר שלו רע הוא עכ"ל:

סעיף קטן טו
צריך שיהיה בשלשה הכשרים לדון וביום דכתיב גביה משפט ופירש"י משפט אחד יהיה לכם ולגר ואין משפט פחות מג' וביום:

סעיף קטן טז
אבל בדיעבד כו' ואפי' קרובים מרדכי:

סעיף קטן יז
אם מל או טבל כן הוא בס"א:

סעיף קטן יח
בפני שנים ל"ד שנים אלא בפני א' כן מוכח בתוס' החולץ בדיבור המתחיל יש לך עדים דף מ"ז וגם בד"ה לא טבלה בנדתה דף מ"ה. מיהו י"ל דנקט שנים דכיון דאם מכירין היינו אותו שהיה עכו"ם אינו נאמן לומר גיירתי עצמי כמ"ש רבינו בס"ס זה וא"כ צריכין שיהיו שנים לפחות שידעו שנתגייר כראוי ואף באשה נראה בשעה שטבלה נפשה היה צריכים לאנשים רואין אותה שטבלה להיות עדים בדבר:

סעיף קטן יט
אלא באיש שטבל לקריו ובאשה שטבלה כצ"ל:

סעיף קטן כ
שמעכבת אם אינו ביום ובשלשה שהוא גוף הדבר והתחלתו אבל מילה וטבילה הוי כגמר הדין דנידון אף בלילה ומדרבנן הוא דבעינן ביום לכתחלה אשר"י:

סעיף קטן כא
והוליד ממנה בן לא פסלינן ליה ועיין מ"ש בריש הסימן:

סעיף קטן כב
חקות שמים וארץ לא שמתי וחותם בא"י כורת הברית כצ"ל:

סעיף קטן כג
ולדברי האומר שמברכים שתים כו' נתבאר (בסעיף כ"ד) בסימן רס"ז:

סעיף קטן כד
ואם אין לו אב ובא להתגייר כו' אבל לא בעל כרחו מרדכי:

סעיף קטן כה
ב"ד מגיירין אותו והם נעשין לו כאב ור"ל ג' שעומדין על גביו בשעת הטבילה המה קרוין ב"ד אשיר"י:

סעיף קטן כו
ואין דינו כישראל מומר ר"ל לענין קידושיו כדלעיל:

סעיף קטן כז
ואיני יודע למה פסק דלא כרב הונא כו' ב"י תירץ דרב הונא לא קאמר אלא כשיש לו אם והיא מביאתו לטבול וב"ד נעשין לו אב דאין מגיירין כ"א ע"פ אבותיו דקאמר בה"ג היינו אב או אם ע"ש:

סעיף קטן כח
או מפני שחין שנולד בו אסור לישראל לחותכה מפני שעכו"ם הוא אע"פ שנעשה מצוה ברפואה זו שהרי לא נתכוון למצוה לפיכך אם נתכוון כן הוא בס"א ומש"ה אסור לרפאותו:

סעיף קטן כט
בין בא"י בין בח"ל עיין מ"ש בסמוך:

סעיף קטן ל
אלא גילוי מילתא דמילתא דעבידא לגלויי לא משקר:

סעיף קטן לא
אבל לא הכרנוהו שהיה עכו"ם כצ"ל. ובא ואמר נתגיירתי בב"ד פלוני נאמן כו' במגו דאי בעי אמר ישראל אני דמהימן וכתב הרמב"ם דוקא בא"י ובאותן הימים שחזקת הכל שם בחזקת ישראל אבל בח"ל צריך להביא ראיה ואח"כ ישא ישראלית שמעלה עשו ביוחסין וכ"פ ב"י בש"ע:

סעיף קטן לב
ויש לו בנים אינו נאמן לפוסלן זהו לשון הגמ' מ"ט לדבריך עכו"ם אתה ואין עדות לעכו"ם וכתב נ"י וא"ת ואמאי יהיו נפסלים אפי' היה נאמן והא קי"ל עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר י"ל דהכא מיירי בגר וגיורת ושניהם היו טוענים כן והרי בניהם עכו"ם גמורים ולפי מ"ש לעיל בתחילת הסימן א"ש אפי' אי מיירי שבת על בת ישראל ועד"ר:

סעיף קטן לג
אבל אם בא על בת ישראל לא פסלה ר"ל אע"ג דעכו"ם ועבד שבא על בת ישראל פסלה כמבואר בא"ע סימן ז':

סעיף קטן לד
גירי אריות וחלומות כולם גרים מאחר שמל וטבל אבל חוששין לו שמא יחזור לסורו עד שיתגלה צדקתו רמב"ם:

סעיף קטן לה
גר שחזר לסורו יינו יין נסך יש מקשין פשיטא לא יהא אלא מומר דכתב ב"י לעיל בסימן קכ"ד דיינו יי"נ ומפרשין מ"ש הכא יי"נ ר"ל דאסרינן יינו למפרע אפי' מה שעשה קודם שחזר לסורו ואפשר שר"ל אפי' יינו המבושל אסור לשתות עמו משום חתנות וע"ל סימן קי"ד:

סעיף קטן לו
וספריו ספרי קוסמין פירש"י נביאי הבעל דלשם ע"א כתבו:

סימן רסט

סעיף קטן א
שני אחים שנתגיירו בין אם הם אחים מן האב ולא מן האם או מן האם כו' ע"כ מ"ש אחים מן האב ולא מן האם ט"ס הוא דבמן האב ולא מן האם כולו עלמא לא פיגי (ר"ל רב ששת ורב אחא בר יעקב) דשרי כדאיתא להדיא בפרק נושאין על האנוסה והיונו טעמא דאין קורבות של אבא לגבייהו ולא שייך איסור בקורבה מן האב אלא היכא שאיסורן בגיותן ומשום שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה ומדברי רבינו עצמו מוכח דטעות הוא דהרי כתב אח"כ בעצמו וקורבה שמצד האב ולא מצד האם כל העריות האסורים לעכו"ם כו' אלמא מה שנאסר בגיותו נאסר להם אבל מה שנאסר לישראל זה לא תמצא בשום מקום וק"ל אח"כ מצאתי בספר מדוייק שט"ס הוא עכ"ל מ"ו וכ"כ ב"י:

סעיף קטן ב
או שהן אחים מן האם ומן האב ר"ל ולא אמרינן דשרי ליה בתר האב דשרו לכ"ע דכ"ע ידעי דאין להם קורבה מן האב ולא אתי לאיחלופי קמ"ל דאסור דשדי' גם כן בתר האם ועיין בב"י:

סעיף קטן ג
אם אסורים בכל העריות כו' ר"ל בעריות שמצד האם דוקא ב"י:

סעיף קטן ד
הלכך אסור כל אחד באשת חבירו פי' אפו' לאחר שנתאלמנה מבעלה אסורה משום אשת אח:

סעיף קטן ה
אע"פ שנשאה בגיותה ונתגיירה פי' פשיטא שאם נשאה בגירותה דאסורה דדמי לישראל שנשא ישראלית דהא עכשיו נשאה בסופה קידושין כדרך כל נשי ישראלים. וק"ל. וכתב ב"י הא דכתב אף ע"פ שנשאה בגיותו כו' מיירי דוקא כשבא עליה לשם קידושין אחר שנתגיירה אבל בלא"ה שרי וכ"כ נ"י:

סעיף קטן ו
אבל אין חייבים עליהן דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי:

סעיף קטן ז
כל העריות האסורין לעכו"ס כו' והרי"ף והרמב"ם מתירין בכל קורבה שמצד האב וכ"פ בי ע"ש:

סעיף קטן ח
אע"פ שאין אבות לעכו"ם ר"י וליכא למוחש לאחיליפי בישראל דכיון שקוראים אותם בני איש פלוני עכו"ם יודעון שמהאי טעמא מתירין להם שבין אבות לעכו"ם מ"מ אסורים שלא יאמרו באנו כו' והתם מחלוקת ר"מ ור"א דכתיב בבני נח ע"כ יעזב איש את אביו כו' דר"ע דריש ליה באשת אביו (דאין אסור לבן אח בקרובת אביו אלא באשת אביו עכ"ה) ור"א דריש ליה באחות אביו נמצא שהגר מותר בכל הקרובים מצד האב חוץ מאשת אביו לר"ע כו':

סעיף קטן ט
נשא אחותו מן האם יוציא פי' משום אחנופי עיין בב"י שכתב הטעם משום שלא יאמרו כו' וז"ל כתב נ"י דאחותו מן האם יוציא אפי' נולדה בגיותו משום שלא יאמרו ואחותו מן האב יקיים אפי' נולד בגירות כיון שהורתה בגיות ולית ליה שאר אב עכ"ל. וגם קרא כתיב אמנם אחותי בת אבי היא ולא בת אמי ש"מ דמן האם אסור להן ומן האב מותר להן:

סעיף קטן י
ואם כנסה לא יוציא שאינה אסורה משום שלא יאמרו כו' דהא בגייתה שרי אלא משום מראית העין אסור הכל לכתחלה חוך מאיסור שאינו מחמת קורבת עצמו אלא מחמת קידושין שלו שרי אפי' לכתחלה כדלקמן מאחר דליכא לאחלופי וכגון שהוא מן האב ובגיותו ג"כ אינו נאסר דלא שייך לומר שמא יאמרו וק"ל מ"ו והוא מהרא"ש:

סעיף קטן יא
ואסור בחמותו אפי' לאחר מיתת אשתו כר' ישמעאל דאמר חמותו לאחר מיתה באיסורה קיימא ולכן גבי גר גזרו ביה רבנן:

סעיף קטן יב
גם בזה כתב א"א הרא"ש ז"ל ויש מתירין פי' לאחר מיתת אשתו דסברי כר"ע דאמר חמותו לאחר מיתה קליש ליה איסורא כלומר דאינה בשריפה ולכן גבי גר לא גזרו ביה רבנן:

סעיף קטן יג
ואם כשהיה עכו"ם נשא אשה ובתה כו' לבני נח מותרין באלו אלא משום גזירה דאחלופי בישראל יוציא האחת נ"י:

סעיף קטן יד
אבל אשה ובת בנה כו' דקורבה דאב אינה כלום ולכן מותר לכתחילה לכנוס שתיהן כיון שאין האיסור בא כ"א ע"י קידושין ול"ד לאחותו מן האב דאסור לכתחילה אשיר"י:

סעיף קטן טו
וכל השניות שאסרום חכמים כגון אשה ובת בת בתה או אם אם אמה או אם אמו כו' רמב"ם ועיון בסמ"ג בסימן ק"י בחלק ל"ת שחושב כל השניות גם בא"ע סימן ט"ו:

סעיף קטן טז
אפי' הם תאומים ר"ל דאז הכל מעידין שהן מאב א' אפ"ה אין חולצין ולא מיבמין כיון דמצות יבום וחליצה תלוי באב ומה שבא מצד האב הוי שלא בקדושה ושמא יאמרו באנו כו' נמי לא שייך הכא דהא מצות יבום וחליצה ליתא בבני נח וק"ל:

סעיף קטן יז
אבל חייבים משום אשת אח פירוש דוקא בשנלידתן בקדושה ואשת אח אסור בין שהן אחין מן האב או מן האם כמבואר בא"ע בסימן ט"ו: (ואם היה הורתן כו' כצ"ל עכ"ה):

סעיף קטן יח
אבל בדיני ממונות דן אפי לישראל שנאמר בדם תשים עליך מלך מקרב אחיך עליך הוא דבעינן מקרב אחיך אבל גר דן את חבירו ואין שימה ושררה כ"א ע"י כפייה הילכך בלא כפייה מותר לדון אפי' ישראל דלא בעיני בקרב אחין אלא דודקא היכא דשייך שימה וכפייה:

סעיף קטן יט
עד שיהא אמו מישראל דאז קרי ביה מקרב אחיך ומכ"ש אם אביו מישראל כ"כ התוס' והביאו ב"י בח"מ סימן ז':

סעיף קטן כ
(עד שיהא אביו ואמו מישראל דבחליצה כתיב ונקרא שמו בישראל וגומר עד שיהיו ממש כישראל מאב ואם עכ"ה):

סימן רע

סעיף קטן א
מצות עשה על כל אדם מישראל שיכתוב לו ס"ת שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה הזאת וקי"ל דאין כותבין את התורה פרשיות דתורה חתומה ניתנה וא"כ ע"כ לא קאמר שיכתבו שירת האזינו לבדה אלא היינו לומר שיכתבו כל התורה עד שירת האזינו שהיא גמר של תורה אשיר"י בה"ק וע"ל סימן רפ"ג דפסק הרא"ש דוקא פרשיות אין כותבין הא חומשין כותבין:

סעיף קטן ב
כחוטף מצוה מן השוק שאין לושכר כ"כ כמי שטרח בכתיבתו ויש מקום למידת הדין לחלוק ולומר אלמלא שבא לו בלא טורח לא היה עושה אותה אבל כתבה או שכר סופר והוא טרח בתיקון הקלפים ולסבול עול הסופר עד שנכתבה יש למדת רחמים לומר כמו שטרח בזה כן היה טורח ללכת במדבר כדי לקבל תורה מהר סיני וכן אם הגיה בו יש לה לומר כמו שתיקן זה כך אם היה מוצא בה טעיות רבות היה מתקנן נ"י וז"ל רש"י כחוטף מצוה ומצוה קעביד אבל אם כתבה הוי מצוה טפי עכ"ל ועיין בדרישה:

סעיף קטן ג
כתבו או שהגיה כו' פירוש בס"ת מוטעת מיירי וכ"כ הסמ"ג בשם ר"י והטעם כמ"ש מ"ו בס"ס זה (וכן מבואר בדברי נ"י הנ"ל עכ"ה):

סעיף קטן ד
וכ"ש שלא למכור אפי' יש לו הרבה לכאורה קשה מאי כ"ש איכא כיון שיש לו הרבה ולכאורה נראה דמ"ש דאסור לו למוכרה לא קאי אלא אאותו ס"ת שכתב לנפשו שהרי הדין יש שאפי' נחל מאבותיו כמה ס"ת מחויב לכתוב עוד אחת לנפשו ובאותו ס"ת שפיר קאמר כ"ש דאסור למוכרה וק"ל:

סעיף קטן ה
ואפי' למכור ישן כדי לקנות חדש אסור מדסתם וכתב אסור סתם משמע אפי' אם כבר החדשה כתוב ומונס בבית הסופר ואין מעוכב אלא קנייה או פרקוניה אפי' הכי אסור ועיין בדרישה:

סעיף קטן ו
כדי ללמוד תירה או לישא אשה פי' ללמוד תורה מפני שהוא מביא לידי מעשה ולישא אשה דלא לתהו בראה וגומר וכתבו הג"מ הא דלא חשיב לפדיון שבוים משום דמילתא דפשיטא היא ב"י ועמ"ש לעיל בסימן רנ"ב דאם למוכרה לפדיון שבוים פירוש לצורך פדיון נפשו דעצמו ע"ש שהארכתי:

סעיף קטן ז
וכתב א"א הרא"ש ז"ל שזה לא נאמר אלא לדורות הראשינים פירש ראבי"ה אכפרים ואכרכים דמתני' קאי אבל ס"ת של יחיד מותר למוכרו ואף אם אינו רואה סימן ברכה עכ"ל אגודה פרק בני העיר וכן במרדכי מ"ו וע"ל בסימן רפ"ב (ובא"ה סיייך קנ"ג):

סעיף קטן ח
מצות עשה על כל ישראל אשר ידו משגת לכתוב חומשי תורה כו' נראה דה"ק שהמ"ע נאמר דוקא באלו ולא בת"ת דדוקא בימיהם שהיו לומדים תורה שבע"פ שלא מן הכתב כ"א ע"פ היו צריכין ללמוד מס"ת המתוייג' כהלכתו ומדוייקת בחסירות ויתירות ופסקי

טעמים כי הם כולם רמזים הם לזכור ע"י תורה שבע"פ כדאמרו על ר"ע שהיה דורש על כל קוץ וקוץ תלי תלים הלכות ולכן היה מצוה על כל איש מישראל שיהיה לו ס"ת אבל בזמנינו שנתמעטו הלבבות ואמרו עת לעשות לה' הפרו תורתיך וכתבי התלמוד בספר וגם בימיהם היה איסור בדבר שלא לכתוב ה' חומשי תורה כ"א בדרך שנכתבה ס"ת בגלילה וא"כ כל ספריהם היו דומים לס"ת משא"כ בזמנינו שנעשה לנו כהיתר לכתוב ספרים דפין דפין כל אחד בפני עצמו א"כ למה לנו לזלזל בכבוד ס"ת לחנם ללמוד מתוכו שלא לצורך כיון שאין אנו לומדים כלום מחסירות ויתירות ותגין ופיסוק טעמים כבימיהם וק"ל. ועיין בח"מ סימן צ"ז בדין סידור שכתב רבינו ז"ל אין מניחין לו ספריו ואפי' ס"ת כו' משמע דיש יותר צורך בס"ת מבשאר ספריו. ואף ששם בשם ר"י אברצלוני כ"כ מ"מ לא פליג שם רבינו עליו ולא כתב שסברת הרא"ש הוא בהיפך ואפשר משום דשם אין זה עיקר מקומי לא הזכירוהו א"נ לענין מכירת ס"ת ולתנו למלוה בחובו ס"ת הוי רבותא טפי וק"ל ועיין בדרישה: (כי מצות כתיבת התורה כצ"ל עכ"ה):

סעיף קטן ט

וגם שלא למוכרם אם לא ללמוד תורה כו' כתב מ"ו ולפי דבריו שעיקר המעלה כדי תועלת הלימוד לאחרים א"כ על מה אמרו חכמים המגיה אפי' אות אחת כאילו קבלו מהר סיני והקונה אותה כאילו חוטף מצוה מן השוק אדרבה עיקר המעלה היה ראוי להיות בקונה ס"ת מתוקנת וגם הג"ה לא היתה מועלת כ"כ אלא מחמת שהוא מעלת כתיבת התורה מצד קדושתה ודו"ק אכן לפי' ר"י שכתבו התוס' פרק הקומץ (מנחות דף ל') דמפרש התם המגיה אות אחת כו' משום הכי לא נחשב כחוטף מצוה משום שהיתה אצל חבירו בעבירה (משום אל תשכן באהליך עולה עכ"ה) שהרי היה משהה ספר שאינו מוגה בידו כו' לפ"ז הקונה ס"ת. מן הנכרים שגזלו מישראל או מן המומר הוא ג"כ מצוה רבה כאילו קבלה מהר סיני ודו"ק עכ"ל מ"ו:

סימן רעא

סעיף קטן א

על עור בהמה וחיה טמאה שנאמר למען תהיה תורת ה' בפיך מן המותר בפיך:

סעיף קטן ב

ולא על עור דג כו' משוה זוהמא:

סעיף קטן ג

אפי' עור נבילות וטריפות שלהן דדרשינן תורת ה' בפיך ממין המותר בפיך אשיר"י והטעם דלא גרע נהרג בידי שמים מנהרג ע"י אדם:

סעיף קטן ד
וה"ר ברוך נסתפק כו' משום דבפיגיל כתיב לא יחשב ובעי דיבור ותרומה ניטלת בלא דיבור ובשליחות יד כתיב על כל דבר פשע והחושב לשלוח יד בפקדון חייב ועיין בדרישה:

סעיף קטן ה
ותו לא צריך פי' רק בתחלת העיבוד ב"י:

סעיף קטן ו
וה"ר ברוך כתב שאם מעבדו כו' ומסייעו שרי נ"ל דל"ד מסייעו בידים אלא שמסייע לו בדיבורו להורותו איך יניחם בתוך הסיד לשמה וזהו לשון מסייע כדאמרינן בעלמא מסייע אין בו ממש דאל"כ דלמא הרמב"ם ג"כ מודה בזה או מאי זה שכתב וכ"כ ב"ה דסגי כו' וכן מוכח מדברי הרא"ש והביאו ב"י ע"ש וכן בא"ח סימן ל"ב כתב ב"י וז"ל מדלא הזכיר רבינו כאן שהישראל יסייעו משמע דס"ל דמסייעו דנקט רבינו ברוך ל"ד כו' אבל מסיק שם וכתב דיותר נ"ל לומר שרבינו בהל' תפילין סמך אמ"ש כאן בהל' ס"ת בשם רבי' ברוך ורב נטרונאי דבעינן שיסייעו מעט ולא הביא ב"ה אלא לאפוקי מדעת הרמב"ם ואפשר שב"ה ג"כ ס"ל שיסייעו ישראל עמו וכ"כ הסמ"ג כו' עכ"ל אבל ל"נ כמ"ש:

סעיף קטן ז
וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל ולא אמרינן עכו"ם אדעתא דנפשיה קעביד רק שיאמר לעכו"ם בתחלת העיבוד שישים העור בסיד לשמה ודאי יעשה אדעתא דישראל כיון דנעשית כרגע אחד אשיר"י:

סעיף קטן ח
אבל מתורת ספר שקורין בו בציבור כו' פירוש אפי' אם לא נעבד לשמה מ"מ מותר לקרות בו בציבור:

סעיף קטן ט
מי שעישה גוילים ולא דק עיין בראש דה"ק סוף הל' ס"ת שכתב שדק לאו היינו קלף דהוא מליח אבל לא קמיח ולא עפיץ והוא חיפא וגרע מדפתרא ובלא פסול עיבוד (שלא לשמה) פסול אם לא בשעת הדחק ע"ש ועד"ר:

סעיף קטן י
וצריך שיהא מעובד בעפצים שהוא מכווץ העור ומחזיק אותם:

סעיף קטן יא
דוכסוסטוס דוך בלשון התלמוד מקום וסוסטוס בלשון יוני בשר עיין בתוס' פרק המוציא יין:

סעיף קטן יב
בצד הפנימי שכלפי הבשר כו' וכותבים בו בצד החיצון כו' משום במקום שנחלק הוא חלק יותר מלצד השער מחוץ ומלצד הבשר מבפנים והסימן שלא תשכח מקום כתיבתה הוא במקום שהיו מחוברים יחד כשהיה העור שלם וגם יש סימן לזה מ"ש כבוד ה' הסתר דבר דהיינו במקום סתר שנחלקו מהדדי שם יהיה כבוד ה':

סעיף קטן יג
בדיעבד כשר בס"ת פי' משום דבס"ת מצינו אפי' לכתחלה כותבים לצד החוץ כגין גויל ודוכסוסטוס וכן בצד פנימי בקלף לכך אפי' אם שינה בקלף ודוכסוסטוס כשר משא"כ בתפילין שאסור לכותבו כ"א אקלף נמצא שלא מצינו בהן צד כשרות לצד חוץ אשיר"י:

סעיף קטן יד
וקלפין שלנו יש להן דין קלף כו' לאפוקי מהאומרים שהם דוכסוסטוס לפי שמגררים האומנים המתקנים אותו קליפתה העליונה ונשאר הדוכסוסטוס דמה שמגררים הוא אינו אלא כדי מה שצריך להחליקו ומצד הבשר הם מגררים הרבה עד שלא נשאר שם אלא הקלף לבד ב"י:

סעיף קטן טו
וחציה ע"ג קלף פסול משום דהוי כשני ספרים:

סעיף קטן טז
וחציה צבאים פי' והוא הכל גויל וז"ל מ"ו נראה לי כמו צביאיים וכן איתא בירושלמי פרק קמא דמגילה וז"ל אבל כותב החציה על עור בהמה טהורה וחציה על עור היה טהורה וק"ל עכ"ל:

סעיף קטן יז
אלא עופרת וכיוצא בו שצובע ואין הכתב שעליו ניכר יפה:

סעיף קטן יח
ואינה נכתבת אלא בדיו שכך הל"מ (ובב"י בשם הרמב"ם דמצוה מן המובחר לכתוב בדיו העשוי' מעשן. ובזוהר פרשת תרומה ד' ע"ב ע"א דאין לעשות הדיו רק מדברים הבאים מן העץ עכ"ה):

סעיף קטן יט
עם קומוס ופירש"י גומא בלע"ז והוא שרף האילן:

סימן רעב

סעיף קטן א
והוא ו' טפחים דהלוחות היה ארכן ורחבן ו"ט מרדכי וסמ"ג:

סעיף קטן ב
וכתב א"א הרא"ש ז"ל והעמוד שעושין לה בסופה ובתחילתה הוא בכלל זה כצ"ל. ומביא ראיה מס"ת שמונחת בארון דעובין ב' טפחים ומסתמא עם העמודים היתה מונחת בארון כדי לגלגל אותה וכל שיש בעוביין טפח בהיקפו ג' א"כ שמעינן דס"ת ו' טפחים עם העמודים ודו"ק עיין באשיר"י בה"ק וכן אשיר"י פ"ק דב"ב דף קפ"ט מ"ו. וכמדומה שגם מ"ש שצ"ל עמוד בתחילתה ובסופה הוא מהגהות מ"ו והגיה כן מדכתב בל' הרא"ש דב"ב הנ"ל וז"ל דהקיפו ששה טפחים בהדי עמודים ועוד סיים וכתב שם ואי אמרת דעמודים המונחים בארון הן הן העמודים של ספר כו' משמע דלפי' הראשון שני העמודים דקי"ל שהיו מונחים בארון שניהם היו תפורין בהס"ת וא"כ ג"כ היו מונחים בכלל הב"ט שבארון והיה נגלל כולו בעיגול על עמוד האחרון עד שהיה עביו עובי שני טפחים עם העמוד שהיו תפור ומונח בקצהו בצד הס"ח ומיהו זהו קצת דוחק דהא י"ל דאותו עמוד הראשון אף שהיה תפור בס"ת היה מונח ע"ג הס"ת בארון מן הצד לא היה נכנס בחלל הב"ט וגם אין טעם לדבר להיות אותו עמוד נחשב בכלל העובי כיון שהיה נגלל כולו מסופו לתחילתו לכן נלע"ד דגירסא ועמוד שהיה בסופו הוא בכלל הוא עיקר דאותו עמוד היה במקדש ודאי בכלל השני טפחים ודו"ק:

סעיף קטן ג
ואם אין שיעור לעובי העמוד כו' פי' שאין מנהג קבוע בעשיית עובי העמוד שיש עושין כך ואחרים אין עושין כך ולכך אמר אם אין שיעור לעובי כו' אלא כל אחד רשאי לעשותו כמו שירצה א"כ בקל יכול לכוין שיהא בהקיפה ו' שאמר למעלה שיהא בהקיפה ששה ועיין בדרישה:

סעיף קטן ד
ג' פעמים בו למשפחותיכם כו' (כתבו הגהות מיימון דהיינו שיעור טפח בכתיבה דקה ובכתיבה גסה לפי הנוי ודעת הרמב"ם שכל ג' למשפחותיכם מאותה כתיבה ב"י עכ"ה) אבל אם אירע שהסופר כתב אותיות ארוכות ומשך כל השיטה מתיבה אחת אין לפסול בכך שלא הקפידו אלא שיהא ראוי לכתוב למשפחותיכם ג"פ וכן מוכח בס"ס:

סעיף קטן ה
כשהשטות ארוכות ויטעה בראשי השיטות ב"י:

סעיף קטן ו
ושיעור אורך היריעה כדי שתכיל כו' פי' רוחב היריעה ובעבור השורות שהם קרוים לאורך הדף מ"ו ולעד"נ מפני שהרבה יריעות תפורין יחד נקראת רחבן לאורך:

סעיף קטן ז
אבל לא יעשה של ב' ולא של ת' שהתפירות של חבורי היריעות יפין בה כשאין בהן יותר מדאי הלכך לא יעשה יריעות קצרות שלא יהיו התפירות קרובים יותר מדאי ולא ארוכות שלא להרחיקו יותר מדאי רש"י פ' הקומץ (מנחות דף ל' ע"א):

סעיף קטן ח
ובאמצע השיטה כו' והטעם כתב המרדכי משום דאז נראה שנגמרה התורה דאילו סיים בסוף השיטה כשאר שיטות היה נראה דיש לו לכתוב יותר ע"ש בהל' קטנות ד' צ"ג ע"ב:

סעיף קטן ט
אע"פ שאין בפסוק האחרון תיבות כו' שאם היה בה כ"כ תיבות היה עושה מכל תיבה שיטה אחת באותיות ארוכות נ"י:

סימן רעג

סעיף קטן א
רעג (ולמעלה ג' לפי שאין דרך משמוש יד למעלה כמו מלמטה לכך א"צ כ"כ סמ"ק עכ"ה).

סעיף קטן ב
כדי שישאר שיעור גליון נ"י: (ובין כל ספר וספר ד' שיטין אפי' כשמסיים בסוף העמוד גליון נראה שר"ל כגון שכבר שרטט כל העמוד מ"ש או ס' שורות כפי המנהג שנוהגין הסופרים ולא דקדק שיהא מהשרטוט הראשון עד סוף הגליין למעלה ג' אצבעות ולמטה משרטוט האחרון עד סוף הגליון ד' אצבעות ואם יתחיל מעט למטה ממקום השרטוט יתקלקלו לו כל השרטוטין כי אסור למעט הריוח בין שיטה לחבירתה אלא הריוח של כל השיטות והיה שוה ואם יתחיל בשרטוט שורה השנייה לא ישוה גליון זה עם גליון של שאר עמודים וגם יתמעטו השיטות שנהגו הסופרים כמ"ש וכמ"ש רבינו לקמן בסימן רע"ה וק"ל:

סעיף קטן ג
כגון פרשה סתומה שצריכה להיות פתוחה כמ"ש בסימן רע"ו:

סעיף קטן ד
אלא ג' בתוך הדף וב' חוצה לו בסימן רע"ו כתב דאותיות השם צרוכין להיות כולן בתוך הדף ועד"ר:

סימן רעד

סעיף קטן א
שאסור לכתוב אפי' אות אחת שלא מן הכתב וצריך שיקרא כל תיבה בפיו קודם שיכתבנה כמ"ש בהל' תפילין (בסימן ל"ב וכתב ב"י בשם רבי' מנוח דבדיעבד אינו פסול עכ"ה):

סעיף קטן ב
ויכתוב כתיבה נאה משום זה אלי ואנוהו ולכן יכתוב כתיבה גסה שלא ימחק מהר מרדכי:

סעיף קטן ג
תמה שתהא מוקפת כו' דכתיב וכתבתם שיהיה כתיבה תם ופירש"י תם שלם בהלכותיה ואף על גב דוכתבתם גבי תפילין ומזוזות כתיב ילפינן ספרים מינייהו ועיין בדרישה:

סעיף קטן ד
ויזהר שלא יאריך רגל הירד כו' הא דאקדים כתיבת תיקון החי"ת ויו"ד לתיקון וי"ו וזי"ן משום דתפיס ל' הגמרא דהבונה ודה"ק של הרי"ף והרא"ש שאיתא שם לא יעשה אלפי"ן עייני"ן כו' עד ההי"ן חתי"ן חתי"ן ההי"ן נמצא שהוצרך לכתוב תיקון החי"ת אחר שכתב תיקון הה"א ואח"כ קאמר בגמרא דין יו"ד וויי"ן זייני"ן נוני"ן. הקדים גם שם היו"ד משום דדרך הכתיבה הוא כן אותיות פשוטות כאילו בקטן החל ובגדול כלה:

סעיף קטן ה
ור"ת פי' שצריך שיהא ראש השמאל של היו"ד כו' בגמרא פרק הקומץ (מנחות דף כ"ט) גרסינן אפי' כתב אחד מעכב פשיטא אמר רב יהודה ל"נ אלא לקוצו של יו"ד ופירש"י רגל ימינה והקשה ר"ת דזה פשיטא דזה הוי גופה של יו"ד והל' משמע דבלא קוצו מקרי יו"ד (ופר"ת שקוצו ר"ל שבראש שמאלה הוא כפוף כו' גם מינקט ל' נקודה מזה מוכח דאינו קאי על רגל ימין של יו"ד דהא אינה נקראת נקודה אלא רגל ודו"ק עכ"ה) ומש"ה כתב רבינו ור"ת פי' דמשמע דפליג אדלעיל:

סעיף קטן ו
ניקב רגל הפנימי של ה"א כו' ק"ק הא אינו מוקף גויל במקום שהוא ניקב. י"מ כיון שהוא מוקף מן הנקב ולחוץ חושבין אותו כאילו אותו גויל סמוך לו ולא דמי לניקב תוכו של ה"א דשם הוא ניקב מכל הצדדים וי"מ דניקב ל"ד קאמר אלא ר"ל שממעט מהרגל ניטל הדיו ממנו:

סעיף קטן ז
וא"א הרא"ש ז"ל פסל גם בזה ר"ל כמו שפסל אם נפל טיפת דיו על האות קודם שנגמרה כן פסל ג"כ אם נפל אחר שנגמרה אבל לא קאי על מוקפת גויל וק"ל:

סעיף קטן ח
יכול לגרור לתקנו כו' משום דהוי חק תוכות:

סעיף קטן ט
אינו מועיל לגרור הדבק כו' וע"ל בא"ח סימן ל"ב בב"י היאך יתקנה וכתב דאם גורר המ"ם כ"כ עד שנראית כנו"ן כפופה דמהני כיון שעושה מעשה בגוף האות ע"ש.

סעיף קטן י
ואלו הן שעטנ"ו ג"ץ וה"ה נו"ן פשוטה וצדי"ק כפופה:

סעיף קטן יא
לעשות לה ג' זיינין פירש"י בשי"ן ברגל השמאל וכן בעי"ן בראש רגל הפנימי וכן כולן ואותן ג' תגין אחד נוטה לימין ואחד נוטה לשמאל ואחד למעלה כזה עד כאן לשונו. שלשתן זקופין למעלה כזה ופי' הראשון שכתב רבינו הוא כפירוש רש"י:

סימן רעה

סעיף קטן א
וגם היה צריך למעט הכתב בשביל כו' וא"ל א"כ למנ"מ כתב הרא"ש דודאי מועיל לו תיקון כו' די"ל דמ"ש אלא שאיני יודע איך יתקן כו' ר"ל שאינו יכול לתקן ברוב הפרשיות מפני שמא יפגע בשם או מפני שינוי הכתב אבל מ"מ אפשר שלא יפגע בשם וגם לא צריך למעט הכתב ויעשה תיקון כגון שהניח ריוח באמצע לשיעור ט' אותיות מחמת שעשאה סתומה וצ"ל פתוחה יגרור התיבה מסוף השיטה שהתחיל בו הסתומה (ויעשה ריוח של ט' אותיות בסוף השיטה ותהיה פתוחה עכ"ה) ויגרור גם השורה שאחריה ויתחיל הפתוחה בראש השיטה והתיבה או ב' שמחקן יכתוב בראש השיטה וכנגדן יתלה תיבה או ב' בין השיטין ואם היה להיות סתומה ועשאה פתוחה יגרור ג"כ אותו שורה של התחלת הפתוחה ויכתוב תיבה ממנו בסוף השורה שלפניה ויהיה סתומה ואחר כך יניח חלק קצת בין התיבות כשיעור התיבה שהעמיד בשורה שלפניה. ומה שאמרו דשיעור הסתומות ג' אותיות היינו שאסור להניח פחות מזה אבל יותר מזה יכול להניח רק שיהיה הריוח באמצע השורה:

סעיף קטן ב
ודבר זה אסור ע"כ ומנהגינו לתקן אם אין צריך למחוק השם וכ"פ הרשב"א וא"א לומר שגם הרמב"ם ס"ל כן דהא כתב אין לו תקנה ודלא כמשמעות ב"י:

סעיף קטן ג
הפתוחה צריכה להיות פתוחה כו' כדי לכתוב ט' אותיות עיין מ"ש ע"ז בדרישה:

סעיף קטן ד
הלכך אם נשאר בשיטה עדיין כדי לכתוב כו' ויתחיל בראש השיטה שתחתיה עי' ואז נקראת הפרשה שתחתיה פתוחה וכן היכר הסתומה ההיכר הוא קודם התחנת פרשת הסתומה:

סעיף קטן ה
ואם נשאר פחות מזה או שסיים בסוף השיטה כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן ו
ואם לאו יניח כל שיטה שתחתיה חלק כו' ואנחנו נוהגין שזה הוא פתוחה ממש מ"ו והוא דעת הרמב"ם כמ"ש בדרישה.

סעיף קטן ז
ואם סיים הסתומה בסוף הדף פירוש הפרשה שלפני הסתימה ודו"ק מ"ו (ואיכא למידק דהול"ל ואם סיים הסתומה בסוף הדף ובסוף השיטה דאם סיים באמצע שיטה א"צ להניח חלק שיטה עליונה רק יתחיל בסוף שיטה של הדף אלא י"ל דקאי אמ"ש לפניו ואם לאו יניח כל שיטה שתחתיה חלק ע"ז אמר ואם סיים בסוף הדף כו' ועיין בתשובת רש"ל סימן ל"ז שהאריך בזה עכ"ה):

סעיף קטן ח
ועוד יש בתיקון סופרים פ' סדורה כו' הוא ענין בפני עצמו לא פתוחה ולא סתומה ובזה הפרשה דינה שאם שנה בזאת התמונה לא פסל ב"י:

סעיף קטן ט
ובלבד שיהא אריח ע"ג. לבינה לבינה שיעור ג' טפחים ואריח הוא חצי לבינה שהוא טפח ומחצה:

סעיף קטן י
וחלק בשני מקומות כתב ב"י דברי רבינו אינם מבוארים יפה וז"ל הרא"ש ושאר כל השיטות האחת מניחין ריוח מעט ואחת בשני מקומות באמצעיתה ונמצא השיטה כו' עכ"ל וזה ציורו וכן כולן וכן הוא מצויר בהדיא במיימ' פ"א דהלכות ס"ת ע"ש ומש"ר ונמצא השיטהחלוקה לשלשה ר"ל הכתב שבשיטה נחלק לשלשה והיא שורה השנייה והרביעית וכמו שמצוייר לעיל. וז"ש נמי בצורת. שירת האזינו דכל שורה נחלק לשנים דקאי ג"כ אכתב. והטעם שנשתנה צורת שירה זו כתבתי בטא"ח סימן תרצ"א בצורת כתיבת בני המן ע"ש:

סעיף קטן יא
כתב הרמב"ם ויש עוד דברים כו' עד סוף הסימן הכל הוא מדברי הרמב"ם:

סעיף קטן יב
ואותיות הפוכות והעקומות כצ"ל:

סעיף קטן יג
ועוד נהגו במנין השיטין שלא לעשותן פחות ממ"ח ולא יותר מס' מצאתי כתוב פירש מהר"ם מ"ח נגד המסעות שנאמר ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם ס' נגד ס' רבוא שנאמר כתב לך את הדברים האלה (ואת ישראל מה ישראל ס' רבוא אף ס"ת בס' שיטין עכ"ה) או ע"ב נגד ע"ב וקנים שנאמר אספה לי שבעים איש וגומר (ועוד שנים שנשארו במחנה עכ"ה) והמה בכתובים ואם רבינו סבירא ליה האי טעמא קשה לישנא דקאמר לא פחות ממ"ח ולא יותר מס' דמשמע הא בין מ"ח לס' יכול לעשות כגון מ"ט או נ' ולה"ט הני דוקא נקט. שוב מצאתי שמ"ו הקשה כן על רבינו בביאורו לסמ"ג עשין שלו בהל' ספר תורה ושמא הואיל שאין [זה אלא רמז בעלמא כל שהוא בין מ"ח לס' שפיר הוא מרמז לזה. דומה למש"ר בטור א"ח סימן תקצ"א בשם אבי העזרי שאף שתקנו לומר במוסף דר"ה עשרה פסוקי מלכיות ועשרה זכרונות ועשרה שופרות נגד עשרת דברות ונגד י' הלולים שאמר דוד מכל מקום אם בא להוסיף פסוקים עליהן מוסיף שלא אמרו אלא אין פוחתין. ומהאי טעמא אמרו דבשבת אם ירצה להוסיף על ז' קרואין לס"ת מוסיף אף על גב דהו' נתקנו נגד ז' רואי פני המלך וכ"כ המרדכי והר"ן הביא עוד ראיות וגם רמ"א כתב שם דמזה נלמד דכל מקום שתקנו חז"ל מנין אחד נגד דבר אם בא להוסיף יכול להוסיף שבכלל מאתים מנה רק שלא יפחות ולא יגרע הכוונה וה"נ דכוותיה. אלא שקשה למה אמרו ולא יותר מס' אפי' יוסיף הא נמי מרומז הכוונה:

סעיף קטן יד
וסימן ה' בם סיני בקודש מדכתב וסימן כו' משמע דטעמא אחרינא איתי ליה והאי לסימן בעלמא נקטיה וי"ל דס"ל מ"ב נגד מ"ב מסעות הנכתבים בפרשת ואלה מסעי שלא היו אלא מ"ב וכדפירש"י שם וקשה על מ"ש בשם מהר"ם מ"ה מסעות וצ"ל דמונה ג"כ המסעות שחזרו לאחוריהן אחר מיתת אהרן ואף ע"ג שחזרו לאחוריהן ז' מסעות ואם כן יהיו מ"ט צ"ל דהמ"ב מסעות דכתב רש"י אינן אלא מ"א וכן הוא האמת אם תמנה אותן לא תמצא אלא מ"ח. ומ"ש רש"י מ"ב היינו דחשיב מקומות של מסעות שבמ"א מסעות הם מ"ב מקומות ומקומות המסעות נקראין מסעות כדפירש"י בהדיא בסוף פרשת פקודי וא"כ שפיר תמצא שיהיו מ"ח וה"ר יהודה ברצלוני חשיב מקומות של המסעות. וגם באותן מסעות שחזרו לאחוריהן צ"ל בל"ז האי שינויא כדי שלא תקשה פירש"י אהדדי שהרי בפרשת פנחס כתב רש"י אמ"ש אבל משפחת אהוד בטלה כו' עד חזרו לאחוריהן ח' מסעות וכן פי' בפרשת עקב על מ"ש ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה כו'

ע"ש ובפרשת חקת אמ"ש שם ויסעו מהר ההר דרך י"ס כו' פירש"י שחזרו לאחוריהן ז' מסעית וצ"ל גם כן שם דחדא קאי אחניות וק"ל:

סעיף קטן טו

בין פרשה לפרשה ט' אותיות להרמב"ם עיקר חילוק בין פתוחה לסתומה הוא מה שזה מתחיל לעולם בראש השיטה וזה באמצע כדלעיל ולהכי כתב כאן סתם בין פרשה לפרשה דאפי' בסתומות יצטרך לכתחילה ט' אותיות וגם וה מל' הרמב"ם וב"י כתב ע"ז שנראה מדברי הרמב"ם שאם שייר בין פרשה לפרשה פחות מט' אותיות לא פסל ומיהו מסיק דאפשר דהרמב"ם לא קאמר כל אלו למצוה ואם שינה לא פסל) אלא על מ"ש שצריך שיהיה ריוח בין פרשה לפרשה ט' אותיות כמו אשר אשר אשר וע"ז כתב דאפי' יהיו קטנות מאותיות אלו גם רן כשר (אבל פחות מכדי ט' אותיות קטנות אפשר דפסול ב"י עכ"ה):

או דבר שקרי וכתיב כתב כקריאתו כצ"ל:

סימן רעו

סעיף קטן א

שאומר (בתחילת כתיבת הספר כו' כצ"ל וכן הוא בדפוס ב"י עכ"ה): צריך לחשוב שכותב בא"ח סימן ל"ב כתב ב"י דהאי לחשוב ל"ד אלא צריך לדבר כן בפירוש ובאורה חיים כתב אמירה בהזכרה ראשונה ומחשבה אח"כ בכל שם ושם. ולשון הרא"ש הוא כלשון רבינו כאן. ואפשר לומר דהרא"ש ורבינו דכתבו מחשבה ור"ל דיבור סמכו אמ"ש בריש סי' רע"א דבמחשבה הנזכר בגמרא ר"ל דיבור ואין מחשבה בלא דיבור ע"ש:

סעיף קטן ב

ואפילו המלך שואל בשלומו כו' פירוש מלך של ישראל אבל של אומית העולם משיב מפני הסכנה:

סעיף קטן ג

יפסיק ביניהם וישיב כצ"ל ור"ל ישיב שלום לכל אדם מפני הכבוד וצריך אח"כ לחזור ולומר שכותב שם השני לשם קדושה (וכתב עוד שנכון הדבר לכתוב כל השמות שאינן נמחקין לשמן עכ"ה) ב"י.

סעיף קטן ד

שיטבילנו בתיבה שלפניו ואם שכח וטבל יחפש אחר אות שצריכה דיו וימלאנה וכותב את השם ב"י:

סעיף קטן ה
כתב האזכרות בזהב פסול רבותא נקנו אפי' זהב וכ"ש דיו משאר צבעונים חוץ משחור דפסול וכבר נתבאר בסי' רע"א דאזכרות ל"ד אלא ה"ה לכל התורה ב"י וכתב הריב"ש שאם עבר וגררן וכתבן בדיו כשר ומיהו בכל אזכרות הספר אפילו בדיעבד פסול משום דמיחזי כמנומר עכ"ל ונ"ל מש"ה נקט אזכרות וק"ל. (ונ"י כתב בהל' ס"ת דמיירי אפי' כתב תחילה בדיו ואח"כ ציפהו בזהב ר"ל שזרק זהב בכתב השמות שנכתבו בדיו עכ"ה) אפ"ה אסור דעליון מבטל התחתון ע"ש ולפ"ז יכול להיות שג"כ דוקא אזכרות אסור ודו"ק:

סעיף קטן ו
אבל אין תולין השם אא"כ טעה ודילג עמו ב' תיבות כן דעת הסמ"ג אבל דעת סה"ת אפי' בתיבה אחת של חול ותמה ב"י על רבינו שכתב בשמו שני תיבות ע"ש:

סעיף קטן ז
אלהיכם אלהיהם כו' דכל הנטפל לשם מלאחריו כגון כם מאלהיכם או הם מאלהיהם אינו נמחק אבל הנטפל לשם מלפניו נמחק כגון ה"א ראשונה של האלהים ועיין בדרישה:

סעיף קטן ח
כתב אל מאלהים יה מיהודא אינו נמחק דאל ויה כל אחד לחוד הוי שם ואשמעינן דאף על גב דכוונתו היה לכתוב אלקים כולו או יהודא כולו: (יש בו דבק כ' וה"ה דיו שנשפך ע"ג שם מותר למוחקו דאין כוונתו למחוק אלא לתקן עכ"ה):

סעיף קטן ט
באותיות השם יש לו לגוררו כו' אע"ג דכתיב ואבדתם את שמם לא תעשון כן לה' אלהיך הא תיקון הוא ושרי:

סימן רעז

סעיף קטן א
כתב היריעה ובא לתלותה כדי שתתייבש לא יהפך הכתב למטה כולי עיין בא"ח סי' שנ"א שם כתב ז"ל היה קורא בספר על הגג ונתגלגל ראשו האחד מידו כו' עד וכדי שלא יעמיד בביזיון הופכו על הכתב שאני התם דלא אפשר לעשות תקנה אחרת לפרוס עליו בגד כמו כאן דהא אסור לפרוס בשבת מלמעלה למטה בגד עליה וק"ל:

סעיף קטן ב
ויפרוש עליו בגד ר"ל מפני האבק:

סימן רעח

סעיף קטן א
אין תופרין ס"ת אלא בגידי בהמה כו' ואם תפרה במשי אינה כשרה וצריכין אח"כ לתקן בגידין ומ"מ ע"י הדחק כשר כ"פ מהרא"י סימן נ"א מ"ו ועיין בדרישה:

סעיף קטן ב
ולא יתפור כל היריעה מראשה לסופה כדי שלא יתקרע אם ימתחנו ובדיעבד לא מיפסל בכך. ר"ן:

סעיף קטן ג
אך בספרים החיצונים כו' מזה מוכח דספרים חיצונים היינו מסכת סופרים דהא בסמוך כתב ז"ל מה שכתוב במסכת סופרים לתופרה מבחוץ כו' עיין מ"ש בא"ח סימן תקפ"ב וכ"כ הב"י בסי' רע"ה בשם הר"ר אלכסנדרי ע"ש:

סעיף קטן ד
בראשה ובסופה יכרוך על העמודים וישתייר בין עמוד לעמוד רוחב ב' אצבעות כמ"ש לעיל בסימן רע"ג. (אפי' היא מונחת אצלה דוקא שאינה תפורה כלל עמהם אבל אם נקרעה בתפירה ועדיין היא מחוברת בה' או בו' תפירות כשרה ואם תפרה מתחילה בכה"ג פסולה ת"ה סימן נ' עכ"ה):

סימן רעט

סעיף קטן א
ספר תורה שאינו מוגה אסור להשהותו כו' משום אל תשכן באהליך עולה וגר וכתב בהג"מ דאף בנביאים וכתובים מיירי ורבי' ירוחם כתב דה"ה לגמרא ופירושים ולשאר ספרים שצריכין לפרש דיני התורה ומצותיה (וכתב רמ"א בד"מ ז"ל ואני שמעתי שיש חרם קדמונים שלא להגיה שום ספר ע"פ הסברא ועיין בתשובת ר"ד כהן סימן ט"ו עכ"ה):

סעיף קטן ב
וחזר לראש הסדר ופסק ב"י כהרמב"ם שמתחיל בס"ת שנייה ממקום הטעות ומברך לאחוריה ולא מלפניה ע"ש וכן המנהג. ועיין מ"ש מור"ם בש"ע (בא"ח סימן קמ"ג) בהלכות קריאת ס"ת דאם קרא ג' פסוקים ומצאו טעות דיפסק הקורא ויברך ברכה אחרונה דממ"ש ב"י כאן לא משמע הכי ע"ש:

סעיף קטן ג
והוא שיהיה רוב הספר מתוקן פי' רוב תיבות הספר אבל מ"מ נמצאו בכל דף כמה טעות ב"י וכתבו התוס' דאם יש בכל דף ודף ד' טעיות אינו יכול לתקן במה שיחזור ויכתוב דף אחד שלם לומר שיציל:

סעיף קטן ד

לפי שאין הגרירה גנאי כמו התלייה וא"ת היאך יתקן הגרירה הא יהיה הפסק באמצע התיבה דפסול כדאמרינן לעיל בסימן רע"ד וי"ל דיכול למלאות הגרירה ע"י שיאריך הכתב אם יוכל ואם אינו יכול לתקן בכך ימחוק עוד תיבה א' או ב' ויאריך הכתב כמו שירצה וא"ת הא אסור למעט או להרבות הכתב וי"ל היינו דוקא לכתחילה אבל היכא דא"א לתקנו בע"א ש"ד ב"י ונראה דהיינו דוקא שאם ירבה הכתב כשר היכא דלא אפשר בע"א אבל למעט הכתב אפי בדיעבד פסול דאל"כ אמאי פסול היכא שכתב המלא חסר יגרר וימעט הכתב והא דאמרינן סימן רע"ה אלא שאינו יודע איך יתקן המעוות הפתוחות והסתומות כו' אע"ג שאם עשאה הסתומה פתוחה יכול לתקן ע"י שירבה הכתב ודוחק לומר דהתם עיקר הטעם שמא יזדמן לו שם. מיהו מדכתב הרא"ש שם בלשונו וגם היה צריך למעט הכתב משמע דוקא אמועט הכתב דקדק ולא על אריכות הכתב. ומ"ש דאסור לעשות מפתוחה סתומה הוא משום שמא יודמן לו שם. ונראה דהא דכתב הכא דיכול להרבות הכתב היינו היכא שכל הס"ת פסולה אם אין יתקנה בכך ולכן אמרינן דיכול לתקנה ע"י שירבה הכתב כי היכי דלא יפסיד הס"ת ויהא צריך לגנוז ס"ת שלם אבל לעיל לא איירי אלא שיש פתוחה א' או ב' שעשאה במקום סתומה לא אמרינן שיתקנה ע"י שירבה כתב אלא יגנוז יריעה אחת או שתים. ובזה י"ל גם קושיית ב"י הנ"ל מ"ש דאסור למעט הכתב היינו היכא דאין כל הס"ת נפסלה:

סעיף קטן ה

שאלה לא"א הרא"ש ז"ל לפי שנוהגין לעשות ששים שיטין כו' ולהכניס מה שדילג נראה דמיירי שסיפר כבר כתב ס' שיטין ודילג בפרשה פסוק אחד או שנים ושאל אם יכול למחוק ב' שיטין או ג' ולכתוב במקומן ד' או ה' ולהכניס כלומר אם יכול לעשות יותר מס' שיטין אבל השואל לא עלה על דעתו שיהא פסול משום שיצטרך למעט הכתב ויהא מחזי כמנומר דאין כ"ע גמירי דינא והרא"ש השיב לו דמשום שיצטרך שיעשה יותר מס' שיטין משום זה היה יכול לתקן אבל אסור לתקן משום שיהא צריך למעט הכתב ומחזי כמנומר (ורמ"א מסיק מ"מ נהגו לתקן כמ"ש ר"ס רע"העכ"ה):

סימן רפ

סעיף קטן א

עד שני שיטין בתוך הכתב יכול לתופרה ואז יכול לתקנה על ידי שידבק עליו מטלית מבחוץ (דהיינו בדבק ולשום עליו מעט קלף מבחוץ ואם נקרע על אותיות אין לו שום תיקון אפי' דבק קלף מאחריו לא מהני מהרי"ק ועיין בא"ח סי' ל"ב עכ"ה) ריב"ש ועיין בב"י שמביאו:

סעיף קטן ב
וגם הקרע אינו נתפר אלא בגידין ובס"ה משמע דנהגו לתפרו אף במשי וכן הביא מהרא"י סימן נ"א מ"ו (ובתשובת בר ששת סימן ל' ול"א פסק דאין לתפור אלא בגידין עכ"ה):

סעיף קטן ג
אינה ניכרת כל כך מפני שהעיפוץ משחיר את העור רש"י וב"י פסק כהרמב"ם דצריך שיהא עדיין העיפוץ ניכר:

סעיף קטן ד
ואם נקרע בין שיטה לשיטה עיין בדרישה:

סעיף קטן ה
צריך להחליף ג' והוסיף האשיר"י סוף הנ' ס"ת וז"ל ומה שהוא מחזיר יהא כמדת כתב הראשון כו' ט"ו כ"כ בגוף האשיר"י ובאשיר"י שסביב הרי"ף השמיטו ומש"ה כתבו ב"י בשם רבינו ירוחם משום שלא עיין שם בגוף האשיר"י:

סימן רפא

סעיף קטן א
שכתבו מין פירש"י מין אדוק באליל דודאי לשם אליל כתבו:

סעיף קטן ב
כתבו נכרי יגנז דספק הוא אם כתבו לשם אליל (והתוס' כתבו אפילו כתבו למכור לישראל אפ"ה פסול עכ"ה) ועיין בדרישה:

סעיף קטן ג
נמצא ביד מין או ביד נכרי יגנז משום דספק הוא אם הם כתבו או מצאוהו (ואם הוחזקו שבזזו עכו"ם קורין בהן ר"ן פרק השולח דף תקע"ו עכ"ה) ובא"ח סימן ל"ט גבי תפילין כתב שאם נמצא ביד נכרי כשרים וביו"ס איתא שם אמרי יגנוז ואמרי כשרים ועיין במ"ש שם:

סעיף קטן ד
אין קונין אותו ממנו כו' מניחין אותו בידו נראה דה"ק דאין קונין אותו ממנו מיד כו' ואח"כ כתב דאפי' לעולם אין מחויבים לקנות ממנו אלא מניחין אותו בידו לעולם אי נמי דה"ק אין קונין אותו ממנו כו' וכדי שלא תאמר דוקא ישראל בעצמו אינו יכול לקנות ממנו יותר מכדי דמיו כדי שלא יבין העכו"ם שאנו מוזהרין מלהניחו בידיהם ויטרחו וישללו עוד ספרים אבל ע"י עכו"ם או ע"י סבה אחרת שלא יבין העכו"ם שאנו מוזהרין ע"כ מותר לקנות אפי' יותר מכדי דמיו לכן כתב ואם רצה להעלותו הרבה מניחים אותו בידו ר"ל בכל ענין אע"ג שלא יבין העכו"ם כנ"ל. ועיין בב"י שכתב ז"ל ומשמע התם בגמרא דאין לומר לעכו"ם שיתנם לו בזול יותר מדאי פן יכעוס וישליכם למקום האיבוד

כעובדא דגמ' כו' אבל רבינו לא כיון לזה לומר דבין ביוקר יותר מדאי בין בזול לא יקננו דהא רבינו לא נקט זול בלשונו אלא העלאת דמים נקט ב"פ וק"ל:

סעיף קטן ה
נאמן והוא פסול דכל שבידו הוא נאמן:

סעיף קטן ו
החזירו לבעליו נאמן על הגוילים ולא על האזכרות כצ"ל פי' אם אמר שלא עבד הגויל לשמן נאמן מאחר שיודע שמפסיד כל שכרו אפ"ה אמר ודאי קושטא קאמר (אבל אם נתן לו שכרו אינו נאמן וע"ל סי' קכ"ז עכ"ה) אבל אם אמר שלא כתב האזכרות לשמן אינו נאמן דנוכל לומר דטעי בדרבי ירמיה שסבר מי שלא כתב האזכרות לשמן אינו מפסיד כל שכר הס"ת אלא שכר האזכרות וא"כ להקניטו קא מכוין הואיל שאין לו הפסד מרובה משים דחזקה פועל עושה כהוגן גמרא ע"ש:

סימן רפב

סעיף קטן א
ומצות לייחד לה מקום כו' ולא יגלה ערותו כנגדו ולא יפשוט רגליו כנגדו הא דכתב כנגדו ל' זכר וכן אחר כך כמה פעמים אע"ג דתורה ל' נקיבה וכמ"ש בתחילה לייחד לה. צ"ל דל' זכר אמקום שהניח התורה תוכה קאי. א"נ ל' זכר קאי אספר וכמ"ש רש"י בפרשת נצבים ליישב למה נכתב פ"א ספר התורה הזה ופ"א הזאת ע"ש: שנאמר והיה שם בך לעד פסוק הוא בפרשת וילך:

סעיף קטן ב
הרואה אותו כשהוא מהלך ר"ל הרואה ס"ת כשהוא מהלך ע"י אדם הנושאו וכתב הר"ר מנוח דה"ה אם שומע את קול הנושאו אע"פ שאין רואהו חייב לעמוד אבל לפני חומשים שלנו א"צ לעמוד רמב"ם אבל הרשב"א מחמיר (כ"כ בתשובה סימן קמ"ד וכתב ב"י ונהגו שלא לעמוד מפניהם ומעולם לא שמענו פוצה פה לערער בדבר עכ"ה) ב"י:

סעיף קטן ג
חייב לעמוד לפניו מפני לומדיה עומדים מפניה לא כ"ש גמרא ועיין בדרישה:

סעיף קטן ד
עד שיעבור זה שמוליכו ויגיענו למקומו כו' הלשון אינו מדוקדק ונראה דה"ק עד שיעבור זה שמוליכו ואחר כך מפרש שר"ל במה שאמר עד שיעבור זה שמוליכו עי' אן עד שיגיענו למקומו או עד שיתכסה מעיניהם והוא כדין רבו מובהק שנתבאר בסימן רמ"ד:

סעיף קטן ה
ויניחנו ע"ג חמור וירכב עליו אלא מניחו בחיקו כנגד לבו נקט כן משום דזהו אליבא דכ"ע דלהרי"ף דמחמיר איני מתיר אלא להניחו בחיקו כו' ולדעת הי"א דמקילין והוא דעת

התוס' אינן אוסרין אלא לרכוב ולישב עליו ממש וכתב רבינו תחילה האיסור וההיתר שהוא אליבא דכ"ע ואח"כ כתב הפלוגתא די"א דל"ד בחיוך אלא ג"כ מותר להפשילו לאחוריו רק שלא ישב עליהן א"ל מפני פחד גנבים אבל הרי"ף ס"ל דוקא בחיקו ועיין בדרישה:

סעיף קטן ו
או לבית הקברות משום לועג לרש:

סעיף קטן ז
ולא יקרא בו עד שירחיק ד' אמות כר ת"ל סימן שס"ז דכתב רבינו על דין זה דה"ה ע"פ נמי אסור ואפשר לומר דאתי לאשמעינן דאת"ג שמוליכו לשם כדי שיקרא בו וידררוש על המת דמותר אפי' תוך ד' אמות של מת וכמ"ש בשם מ"ו והו"א הואיל שהוא לכבוד המת שהוא מותר קמ"ל דאסור ועיין בדרישה:

סעיף קטן ח
פי' בלא מטפחת עיין בא"ח בריש סי' קמ"ז מ"ש שם:

סעיף קטן ט
אסור לישב על המטה שס"ת עליה וכ"ש ע"ג קרקע ועיין בדרישה ולכתחילה יגביהנה י' טפחים ולא יפחות מג"ט גבוה ממושב האדם ב"י:

סעיף קטן י
והוא שאינן כליו המיוחדים לו הלשון אינו מדוקדק דמשמע דבעינן ששניהן לא יהיו מיוחדים וז"א דבא"ח סימן ר"מ כתב בהדיא והוא שלא יהא השני מיוחד לו מיהו כיון דאם התחתון מיוחד לו מותר כשאין העליון מיוחד לו אזה שייך לומר שלא יהיו מיוחדין כלומר שגם השני לא יהיה מיוחד לו וכ"כ הרמב"ם ז"ל ויתן בכלי אחר שאינו מזומן אבל אם היה מזומן כו' ע"ש ב"י מהלכות ס"ת ועיין בא"ת סימן מ"א ת"ש שם:

סעיף קטן יא
אפי' נדות מותרין לאחוז בס"ת ולקרות בו כו' מכאן משמע כשהאשה נדה תוכל לאחוז סודר בידה ולהתפלל רק שלא יהיו ידיה מלוכלכות. ועיין מ"ש רמ"א בא"ח סימן פ"ח שמנהג לאסור אם לא בימים נוראים ושכ"כ מהרא"י (וע"ל בסימן קצ"ה):

סעיף קטן יב
נותנין אותו בכלי חרס שלא ירקב במהרה דכל מאי דאפשר לתקן שיעמוד ימים רבים מתקנינן ב"י:

סעיף קטן יג
עושין מהן תכריכין למה מצוה ר"ל דזו היא גניזתן וכן הוא בהדיא בא"ח סימן קנ"ד וכתב בית יוסף דרשות הוא דאי בעי למעבד מהן תכריכין עביד:

סעיף קטן יד
תיק שהוכן לס"ת והונח בו וכו' אבל הזמנה בלא הנחה או איפכא אינו מקדשתו:

סעיף קטן טו
וכן המטפחת והארון והמגדל מפ' הרמ"א מגדל הוא הספסל גבוה שהוא על הבימה שמניח בו החזן הס"ת כשקורא בו וכסא הוא שמכינים שם כסא אחד להניח עליו ס"ת ביום שמוציאין שני תורות:

סעיף קטן טז
ומטפחת נ"ל שר"ל הפרוכת ומשום שלפעמים פורסין אותה על השלחן ומניחין עליו הס"ת או מכסין הס"ת בה עיין בב"י:

סעיף קטן יז
כולן נקראת תשמישי קדושה ולא תשמיש דתשמיש שפעמים מוציאין ס"ת מהתיק ומניחין אותו על המגדל או על הכסא ומטפחת:

סעיף קטן יח
תיבה שנשברה הוא המגדל ועיין מ"ש לעיל בא"ח סימן ק"ן וב"י פי' ארון:

סעיף קטן יט
שעומד עליה האוחז הס"ת אין בהן משום קדושה פ' קדושת ס"ת אבל קדושת ב"ה יש בה ר"ן:

סעיף קטן כ
אלא שלא מכרוהו ז' טובי העיר כו' האי מכרוהו לאו לישנא דדיעבד הוא דהא קאמר בסמוך ולפ"ז התפוחים יכולים בעליהן למוכרן כו' דמשמע אפי' לכתחלה וכן בא"ח כתב רבינו דמותר אפי' לכתחלה ע"ש אלא ה"ק לא שנו אלא שלא מכרוהו כו' כלומר שאין המכירה נעשית ע"י שבעה טובי העיר כו' אבל אם המכירה נעשית ע"י ז' טובי העיר כו' מותר אפי' לכתחלה רק ס"ת אסור למכור אותה לכתחלה כמבואר בסימן ע"ר לפי שהוא עצמה קודש לאפוקי כל הני דאינם אלא תשמישי קדושה. ולכן דייק הרא"ש וכתב ז"ל הלכך יחיד שמכר ס"ת כו' ל' דיעבד ולא מביא ראיה אלא על המעות שמותר להוציאן לחולין משום דאין סברא לחלק ביניהן לענין מעות. ומ"ש ולפ"ו התפוחין כו' ה"ק הואיל שיחיד בשלו יש לו דין ז' טובי העיר א"כ כמו שז' טובי העיר יכולין למכור לכתחלה כל הני דלעיל ה"ה נמי שיחיד יכול לכתחלה למכור התפוחין ודו"ק. וי"ל ג"כ שאפי' ס"ת יכול יחיד למכור אם הוא שלו אפי' לכתחלה וכ"כ לעיל בשם אגודה בסי' ע"ר דדוקא בס"ת של כפרים וכרכים אסור למכור אבל של יחיד יכול למכור והא דנקט הרא"ש יחיד שמכר ס"ת שלו ל"ד נקט לשון שמכר. אבל נראה דודאי אף שגם יחיד בשלו כמו ז' טובי העיר היינו דוקא לענין המעות שאם כבר מכר הס"ת מותר להוציא

המעות לצורכו. ולענין זה דוקא דימה רבינו יחיד בשלו אפי' ס"ת לז' טובי העיר בא"ח סי' קנ"ג אבל ודאי לכתחלה אסור למכור ס"ת דהשתא מ"ע הוא עליו לכתוב לעצמו ס"ת איך יהיה לו רשות למכור וכמ"ש ג"כ לעיל בסימן ע"ר ודלא כב"י ע"ש. והיותר נראה דמש"ה כתב ל' עבר משום דלכתחלה אין לו למוכרה כ"א ללמוד תורה ולישא אשה (וה"ה לצורך הספקת תלמידים או להשיא יתומה ריב"ש סימן רפ"א ובש"ע בא"ח סימן קנ"ג ס"ו עכ"ה) ואם מכרה לענין אחר אינו רואה סימן ברכה אבל לענין איסור יכול למכור אפי' לכתחלה גם לשאר עניינים וכ"כ ב"י לעיל סימן קנ"ג על מ"ש הטור שם וכן בכל יחיד בשלו יכול למוכרו ע"ש שהביא כמה דעות מרדכי בשם ראבי"ה וא"ח ונ"י בשם רבי' משולם ע"ש:

סעיף קטן כא

שרי אפי' למשתי ביה שיכרא כתב ב"י דדינו של הרמב"ם איתא גם לדברי הרא"ש בבית הכנסת של כפרים ולא מכרוהו ז"ל טובי העיר במעמד אנשי העיר דכל כה"ג אין מורידין אותה מקדושתן:

סעיף קטן כב

וכתב א"א הרא"ש ז"ל הלכך כו' ז"ל ב"י כלומר ודלא כהרמב"ם דאסר להוציאן כו' ואני אומר כו' וצ"ע דלא משמע לי דרבינו לפלוגי אתי אהרמב"ם אנא גם רבינו הבינו להרמב"ם דראי גם אס"ת של רבים ובא לחדש בשם הרא"ש דאם הוא ס"ת של יחיד מותר למוכרן ויכול להיות דגם הרמב"ם מודה בה וק"ל:

סעיף קטן כג

ולפ"ז התפוחים יכולים בעליהן כו' ונלע"ד דמותר נמי למכור של אביו או אחד שקנאו מאחד דהא דמוכרין ז' טובי העיר לאו הן הקדישו ולא בימיהן ואפ"ה שרי וק"ל:

סעיף קטן כד

אבל אין מניחים נביאים וכתובים ע"ג חומשים אבל נביאים ע"ג כתובים או איפכא שרי כ"כ ר"ן ועיין בדרישה:

סימן רפג

סעיף קטן א

מותר לדבק תורה ונביאים וכתובים כו' אף ע"ג דא"א שלא יונחו נביאים וכתובים ע"ג תורה תוס':

סעיף קטן ב

ואין בקדושתן כקדושת ס"ת פי' אם דבק התורה עם נביאים כו' דכל יתר כחסר דמי (כלומר כאילו נטל הוא ואחר עמו עכ"ה) והוי כס"ת שהיא חסירה. רמב"ם:

סעיף קטן ג
ומותר לכתוב כל התורה חומש חומש בפני עצמו ועיין בדרישה:

סעיף קטן ד
והרמב"ם כתב לא יכתוב מגילה בפני עצמו כו' וכתב עוד ואם נדחיקנו להביא פסוק לראיה נשנה הכתיבה כו' ע"ש וב"י ולא דמי לחומש דכל חד וחד מילתא באפיה נפשיה הוא אפי' למ"ד כולה חתומה ניתנה ב"י ע"ש:

סעיף קטן ה
שיהיה בה פרשיות כו' משום דתורה חתומה ניתנה או משום כיון דאדבק אדבק:

סעיף קטן ו
לכתוב תורה שלימה לבנו ויש בו משום עת לה' הפרו תורתך ר"ן ועיין בדרישה:

סעיף קטן ז
סדרן של נביאים יהושע שופטים כו' ברייתא ספ"ק דב"ב ושם מפרש טעמא דהאי סדרא וז"ל הגמרא שם מכדי הושע קדים לישעיה כדמוכח מקרא תחלת דבר ה' בהושע כו' לקדמיה ברישא כיון דכתיב נבואתיה גבי חגי זכריה מלאכי שהם היו סוף נביאים חשיב ליה בהדייהו כי לחודא א"א דאיידי דווטרא מרכס. וירמיה אחר מלכים דמלכים סופיה חורבנא וירמיה כולה חורבנה ויחזקאל רישא חורבנא וסיפא נחמתא וישעיה כולה נחמתא סמכינן חורבבא לחורבנא ונחמתא לנחמתא ואיוב אף ע"ג דאיכא מ"ד דבימי משה היה מכל מקום אתחולי בפורענות לא מתחילין אבל רות אע"ג דאית בה נמי פורענותא מ"מ פורענות דאית ליה אחרית הוא שיצא ממנה דוד ונהפך לטובה לכל ישראל ולפי שאחרית של רות הוא דוד שריוה בהקב"ה בשירות סדרו תהילים אחר רות ואח"כ כתבו מיד איוב דהא מדינא היה ראו להיות הראשון ואין להקשות הא ג"כ פורענותא דאיוב אית ליה אחרית דהא נתעשר לבסוף די"ל דהא אית למ"ד דלא נתן לו הקב"ה העושר אלא לטרדו מן העולם כל זה כתבו התוס' ספ"ק דב"ב:

סעיף קטן ח
משלי קהלת ז"ל רש"י שם נראה דשניהם ספרי חכמה הן ושיר השירים נראה בעיני דלעת זקנתו אמרו:

סימן רפד

סעיף קטן א
וכן כתב הרמב"ם בהלכות ס"ת אבל בהלכות יבום כתוב שאסור ב"י ע"ש. ובה"ק מביא גם בעל הלכות בעינין אחר ושם תירצתי:

סעיף קטן ב
ור"ת פירש דוקא כו' לשון רבינו אינו מדוקדק דהא ר"ת אינו חולק על מי שנזכר לעיל ב"י:

סעיף קטן ג
וכתב עוד כיון ששרטט שורה כו' פירוש בכתבי קודש (רש"ל פירש דוקא שאר פרשיות כגון תפילין וחומשין אבל ס"ת צריכה כולה שירטוט כדלעיל ס"ס רע"א ועמ"ש א"א ז"ל בסמוך עכ"ה):

סעיף קטן ד
השיטה העליונה היא כמו שירטוט פירוש אפי' אם נכתבה שורה העליונה בלא שירטוט מותר לכתוב משם והלאה לשון הפסוק בלא שרטוט וכן כתב בהדיא הרא"ש שם בפסקיו במגילה דף ל"ו ע"ד וז"ל ולא מסתבר לומר דלא התיר ר"ת אלא בששרטט העליונה דאז נכתבה ביושר והוי כמו שרטוט לתחתונה שהרי סתם בני אדם יודעין לאמן ידיהם לכתוב ביושר בלא שרטוט:

סעיף קטן ה
כי היכי דאמרינן גבי תפילין ק"ק מאי אולמיה דתפילין מס"ת ועוד מאי הילכך אני אומר כולי דקאמר הא זה הוא הדבר בעצמו שכתב רבינו תם ונוראה דלק"מ שרבינו תם אמר עיקר דבריו אתפילין כמ"ש התוספות וב"י מביאם ומ"ש רבינו וכתב עוד כיון ששרטט כו' ר"ל רבינו תם כתב כן גבי תפילין ולכן כתב הרא"ש שפיר הלכך אני אומר כו' ר"ל כמו שאמר רבינו תם גבי תפילין שא"צ שרטוט אלא שיטה העליונה הכי נמי א"צ בס"ת אלא בשיטה עליונה דכי היכי דאמרינן גבי תפילין כו' ור"ל ושם מוכרח הוא לומר כן מכח קושיא שהוכיח ר"ת מינה שאינו צריך שרטוט אלא בשיטה ראשונה:

סעיף קטן ו
כתב הרמב"ן דוקא כו' כצ"ל ב"י:

סימן רפה

סעיף קטן א
מצות עשה לכתוב פרשת שמע והיה אם שמוע דבהו כתיב וכתבתם על מזוזות ביתך וגומר רש"י:

סעיף קטן ב
דכתיב דם נפשות אביונים נקיים כו' בירמיה סימן ב' כתיב להאי קרא וברישא דעניינא כתב למה תריבון אלי כלכם פשעתם בי נאם ה' לשוא הכיתי את בניכם וגומר עד גם בכנפיך נמצאו דם נפשות אביונים נקיים לא במחתרת מצאתים כי על כל אלה וגומר ודרש שם בגמרא חד מ"ד בעון ציצית מתו דכתיב גם בכנפיך נמצאו דם נפשות נקיים

ואיכא מאן דאמר משום עון מזוזה ויליף מקרא דכתיב לא במחתרת מצאתים ופירש"י דהכי קאמר קרא לא במחתרת פצומיהן מצאתיהון שלימין במצותי כי על כל אלה הכיתים ר"ל הבנים הנזכרים לעיל שאמר לשוא הכיתי את בניכם וגומר ע"ש. אבל מלשון רבינו משמע שדורש מיתת הבנים מדכתיב דם נפשות אביונים ולא מדכתיב לשוא הכיתי את בניכם ונראה לפרש דטעמו משום דאילו ממ"ד לשוא הכיתי את בניכם לא נלמד שפיר שבעון מזוזה של האב מתו בניו הקטנים דדלמא בבנים הגדילים איירי וה"ק אל תווכחו ותתרעמו עלי על שהכיתי והרגתי בניכם כי לא שלימים היו לפני במצות מזוזה שלא קיימנוהו הבנים אבל ממאי דכתיב דם נפשות נקיים א"ש וק"ל:

סעיף קטן ג

וגדולה מזה שהבית נשמר על ידה כו' ז"ל ב"י אוכל הזהיר בה יאריכו ימיו וימי בניו קאי ואף על גב דיותר חביב לאדם אריכות ימים משמירת הבית (אפ"ה קרי שמירת הבית גדולה עכ"ה) משום דאריכות ימים הוא נס נסתר ושמירת הבית הוא נס נגלה שהדרים בשאר בתים שאין בהם מזוזה נזוקין והדר בבית שיש בו מזוזה ניצול קרי לשמירת הבית גדול אי נמי משום דשמירת הבית הוא היפך מלך בשר ודם שהוא מבפנים ועבדיו משמרים אותו מבחוץ קרי ליה גדול (ואפשר דקאי אדסמיך ובא לומר לא זו שאינן מתים כשיש מזוזה אלא אפי' אינן ניזוקין משא"כ כשאין שם מזוזה דמתים כמ"ש לפני זה עכ"ה):

סימן רפו

סעיף קטן א

אחד שערי בתים ושערי חצירות ואם עכו"ם דרים שם פטורין אגודה:

סעיף קטן ב

מדינות פירש"י בפ"ק דיומא דף י"א מדינית מוקפות הרים ויערים בכמה פרסאות ואין יוצאין ממנה אלא דרך שערים כגון ארץ הגר עכ"ל אבל אין לפרש מדינות ר"ל עיירות כמו שמצינו בתלמוד ובפוסקים שקורין לעיר מדינה דהא נקט אחר כך ועיירות בפני עצמו:

סעיף קטן ג

ולולין נ"ל דלולין הוא חדר בנוי העשוי לתרנגולין וכמ"ש בח"מ בסימן קע"ב ס"ח לול של תרנגולין אין לו ד"א ופרשיהו אף שעשוי כמין בית וכמ"ש בפרישה בס"ס קס"א ע"ש: (ומתבן ר"ל בית התבן עכ"ה):

סעיף קטן ד

ובית השיתפין פי' של ישראל אבל של ישראל ונכרי פטור:

סעיף קטן ה
כולן חייביו ולא אמרינן ביתך ולא ביתה ולא בתיהם ופריך שם בגמ' ביימא דף י"א ואימא ה"נ כתיב למען ירבו ימיכם וימי בניכם הני בעו חיי והני לא בעו חיי ואלא ביתך ל"ל כדרך ביתך דרך ביאתך כו':

סעיף קטן ו
אא"כ הנשים רוחצית בהן כו' שכיון שעומרות שם ערומות אין כבוד שיהא מזווה ודוקא אלו אבל חדר ממש אפי' במקום שאיש ואשתו ישנים ומשמשים שם (אין עומדין ערומים) חייבין במזוזה ועד"ר:

סעיף קטן ז
אא"כ הנשים יושבות בה להתקשט כו' דאז חשיב דירה:

סעיף קטן ח
ושל כרכים אם יש בה בית דירה לחזן בב"ה עצמה אבל אם דר בעזרה או פתח של ב"ה פטור:

סעיף קטן ט
וב"ה שאין בה בית דירה לחזן עיין בדרישה:

סעיף קטן י
כיון שאין בהם בית דירה רצה לומר אינו עשוי לדירה נראה לי:

סעיף קטן יא
אף על פי שהוא במקום הטינופת כגון שהתינוקות מצויין שם:

סעיף קטן יב
וטוב לכסות כדי שלא תהא נראית וכ"כ המרדכי וכלבו וכתב אבל במקום טהרה טוב להיות נראית: (ופרוצה ברביעית פטורה והא דכתב לקמן סי' רע"ז שאם יש לבית ג' רוחות והפתח הולך מרוח לרוח שחייב היינו שיש שם צורת הפתח וב' מזוזות העשוין לשם מזוזות אבל אכסדרה אינה עשויה לשם כך וע"ש מ"ש א"א ז"ל עכ"ה):

סעיף קטן יג
אף ע"פ שיש לה פצימין שהתקרה מונח עליה:

סעיף קטן יד
כצורת הפתח והטעם דלא נעשין אלא בשביל התקרה:

סעיף קטן טו
אע"פ שהיא נמוכה ר"ל האכסדרה דומיא מ"ש או שעשוייה חלונות דקאי אכל אכסדרה ועוד דאם תפרשי' אמחיצה קשה למה אמר כן אכל אכסדרה ושני אוקימתות הן בגמרא:

סעיף קטן טז
או שעשוייה חלונות ר"ל מכל הרוחות נ"י:

סעיף קטן יז
ובית שער בית קטן שעושין לפני שער החצר והכל עושין אותה קפנדריא (בהגהות רא"פ ז"ל והוא בית שיושב שם שומר השער לפירוש א' ופי' השני מחיצה מקפת לשער שלא יציצו בחצר עוברים ושבים עכ"ה):

סעיף קטן יח
ור"י פירש דבית שער חייב כו' קצת נראה שהוא אינו מדוקדק דהא ה"ה לגינה ולמרפסת וכן הביא ב"י בהדיא:

סעיף קטן יט
חוץ מהמקום שנכנסין לו מר"ה פירוש שני מזוזות חוץ מזו שעם זו הם ג' ב"י ולישנא דגמרא נקט כשאין פתוח לר"ה דאין חייב אלא ב' וז"ש חוץ של"ת בכאן דעשה מזוזה לפתח הפתוחה לחצר א"צ לעשות להפתוחה לר"ה קמ"ל ד"א אלא דמזה לא איירי ודין זה כבר אמור דצריך לעשות להפתוחה לר"ה:

סעיף קטן כ
אבל עיקר הפתח כו' ר"ל פתח בית המדרש עצמו ואם יש בו פתח שרגיל הוא ובני ביתו לכנס מביתו לשם חייב (ור"ל מש"ר ואם יש בו פתח כו' מיירי דב"ה הוא אצל ביתו ויש לו פתח מביתו לב"ה שרגילין גם בני ביתו לילך בו ולכן חייב במזוזה אבל לב"ה יש עוד פתח אחרת שנכנסין כל העולם שהוא פטור ממזוזה ועיין בראש שהביא ב"י ומש"ר בסמוך מי שיש לו פתח קטן עכ"ה):

סעיף קטן כא
וכן עשה הרמ"ם כו' ז"ל ב"י וראוי לחוש לדבריהם אבל לא יברך עליהם בשעת קביעת המווזה כמ"ש בסימן רפ"ט:

סעיף קטן כב
והחניות שבשווקים פטורים דכתיב ביתך שהוא דירת קבע לאפוקי אלו שהם דירת עראי ונראה דבזמן הזה אלו חדרים הנקראים קניטן חייבים וצ"ע:

סעיף קטן כג
זו לפנים מזו כך היה דרך היוצרים בימיהם לעשות ב' סוכות זו לפנים מזו בפנימית הוא דר ומצניע קדרותיו ובחיצונה הוא עושה מלאכתו ומוציא קדרותיו למכור לתגרים ואינה עשויה לדירה רש"י ובגמ' פריך ותיהיי חצונה כבית שער לפנימי ותחייב במזוזה ומשני דלא קביע:

סעיף קטן כד
בית שאינו מקורה וז"ל הרא"ש וא"ת מי גרע משערי חצירות דחייבים במזוזה וי"ל דחצר דרכו למשמש לדירת הבתים אבל בית אינו ראוי לבית דירה כשאינו מקורה ורבינו מנוח כתב של"ד דהתם בתים שהם מקורים פתוחים לתוכו:

סעיף קטן כה
בית שאינו מקורה כו' חוזר ונשנה כאן משום דבעי למסמך ליה מקצתו מקורה ב"י:

סעיף קטן כו
אם הקירוי אצל הפתח חייב פירוש דיש במקורה ארבע על ארבע רבי' מנוח:

סעיף קטן כז
אלא אם כן העמיד לו דלתות לפי שנאמר על מזוזות ביתך ובשעריך ודבר ידוע הוא שהשער הוא דלתות כן השיב לחכמי לוני"ל שתמהו גם כן עליו ועיין בב"י:

סעיף קטן כח
שאין בני הבית רגילין לצאת בו פירוש גם לא היו רגילין מתחילה וק"ל:

סעיף קטן כט
פעמים למטה כדי שלא ירד אדם מן העלייה לבית כ"א ברשות ועושין פתח במחיצות ופעמום איפכא: ושני פתחים כו' כצ"ל:

סעיף קטן ל
תנא פתח שאחורי כו' פירש"י כגון שיש במקצוע הבית פצים כו' הנה אכתוב ביאור רש"י ודברי רבינו שעליו כפי שנלע"ד בקצרה דמ"ש פתח שאחורי הדלת. ר"ל הפתח המערבי היא אחורי הדלת הצפוני ומיירי שאין הדלתות קבועין בציריהן בהפצין אלא במזוזת הפתח השנייה הן קבועין לצד צפון ולצד מערב וכשנועלין הדלתות הן ננעלים שניהם על הפצים ומיירי שהדלתות בפתחים דרך פנים לתוך הבית. וקאמר שאותו פתח המערבי שאין מזוזה קבוע בפצים של צד פתחו כי אם בצד השני של הפצים הצפוני היא אחורי הדלת הצפוני דכשאותו הדלת הצפוני נפתח והוא נכנס דרך פתח המערבי להבית רואה את המזוזה שהיא קבוע שם וברש"י בגמרא כתוב כשהדלת סתום היא אחורי הדלת ולפ"ז א"ש טפי מ"ש אחורי הדלת דאף כשנכנס בפתח המערבי אינו רואה המזוזה דהדלת מפסיק והיא אחורי הדלת. אבל יותר מתיישב בעיני מ"ש רבינו כשהדלת פתוח ואחורי הדלת ר"ל שהמזוזה אינה מצד פתח המערבי אלא אחוריה וכלשון הגמרא כתב רבינו בר"ס רפ"ט ז"ל שם ואם הניח אחורי הדלת אין זה מצותה. ופי' הנ"י שם דהניחה חוץ למזוזת השער דבעינן דרך ביאתך. שמע מינה דכשאינה קבוע בצד שנועל שם הדלת אלא בצד שני של הפצים נקרא אחורי הדלת הכי נמי דכוותיה. וקאמר דאם אותו הפצים פחות מרוחב טפח דיוצא בה גם ידי פתח המערבי ואע"ג דלא הוי לה ימין

ביאתו כ"א דרך שמאל ביאתו. מ"מ כיון דאין הפצים טפח מחשב הכל כפתח אחד (ואין אנו צריכין לומר שרש"י ורבינו שהביאו ס"ל כפירוש הר"ץ והביאו המרדכי והב"י עיין מ"ש בדרישה עכ"ה) שכתב דמיירי שאותו פצים היא קבוע באופן שהיא בימין גם לפתח המערבי. דאם כן לא היה סותם רבינו דבריו וגם ר"ץ לא בא לפרש לשון רש"י כן אלא מפרש הברייתא) ומ"ש רבינו ויראה מכאן אותם פתחים שהן חלוקין כו' זה לא מיירי דוקא שהמזוזה קבוע בפצים האמצעי העומד בין הפתחים והדלתות משני הפתחים נעלים עליו כי אין מדרך אותן פתחין לקבוע המזוזה בהפצים האמצעי כי אם במזוזה הפתח הראשונה דרך ימין הכניסה ובא ללמדינו שאין אותו פצים הקבוע באמצע מחשב הפסק להצריך לקבוע בו מזוזה לצורך פתח השני דכל שאינו רוחב טפח לא מחשב הפסק להיות לה שם פתח בפני עצמה להצריכה מזוזה בפני עצמה. כמו שלא נחשב כאן הפצים להפסק להצריך לפתח המערבי למזוזה בפני עצמה. אבל ה"ה וכל שכן אי קבוע המזוזה גם בזה בפצים האמצעי מימין הביאה לאחד מהפתחים אלא שהאמת כן הוא שאין הדרך לקבוע מזוזה בהפצים בפתחים החלוקים והן מרוח אחד ודו"ק. (ע"כ העתקתי ממה שמ"כ בכתיבת יד א"א הואון ז"ל במקום אחר ולא היה בתוך הקונטרס והוא עולה יפה לפירוש רש"ל הנזכר בסמוך. והא לך הביאור בתוך הקונטרס עכ"ה):

סעיף קטן לא

וכשהדלת פתוח הוי אחורי הדלת נראה דה"ק הוי פתח מערב אחורי דלת צפון וכן פירש מ"ו וז"ל פי' פתח של מערב (הוי' אחורי דלת הצפוני) והמזוזה אינה נראית לתוך חללו של מערב ומיירי שהדלתות קבוע בפצים וק"ל עכ"ל ולהכי אם יש בעובי פצים טפח צריך גם לפתח מערב מזוזה הואיל ואין המזוזה בחללה ר"ל כיון שהפתחים בשני צדדים הו"ל כשני פתחים ואם כן אין המזוזה בחללה וצריך מזוזה בפני עצמה ואפילו אם היתה המזוזה בחלל הטפח לצד חוץ נמי צריך מזוזה אחרת למערב אם יש בפצים טפח אפילו רואין המזוזה משני צדדים ובשני הפתחים בצד אחד די במזוזה אחת אפי' יש בפצים טפח ואפי' אין המזוזה נראית לשני הפתחים ואף על גב דנקט בגמרא פתח שאחורי הדלת משמע דתליא באחורי הדלת ולפ"ז לא תליא הדבר כלל בזה יש לומר דתלמודא נקט לשון קיצור שמתוכו נלמד דמיירי בשני פתחים משני צדדים שאחד הוא אחורי הדלת השני והוי כאילו אומר שני פתחים משני צדדים ופצים ביניהם כו' אלא שלא רצה התלמוד להאריך ונקט בקיצור פתח שאחורי דלת כו' ודו"ק. ולפ"ז אפשר דה"ה אם היתה דלת צפון מחוברת לצד השני ונסגרת לצד הפצים הוי נמי דינא הכי וק"ל. ואתי שפיר מ"ש ב"י ז"ל ודברי רש"י בגמרא מבוארים יותר ז"ל וה"ג בפתח שאחורי הדלת

כגון מקצעי הבית הפצים קבוע וב' פתחים מחותכים אחד לדרום ואחד למערב וקבע מזוזה בפצים בחלל פתח הדרומי וכשהדלת סתום הוי פתוח למערב אחורי הדלת כו' ונראה דר"ל דגם פתח דרומית אין צירה שלה מחותך בפצים דוקא אלא אפי' אם היא מצד השני ונסגרת בכצים וכן של מערב ונמצא דכשהדלת דרומי סתום פתח של מערב אחורי הדלת ומ"ש פתוח למערב כו' ר"ל פתח של מערב ופירש"י כך כדי לפרש מה שאמרו בגמרא פתח שאחורי הדלת כו' דאם היה פתח דרום פתוח לא שייך ל' אחורי דלת וק"ל והגמ' נקט ל' אחורי ור"ל ב' פתחים בב' צדדים וכמ"ש לעיל ומ"ש ב"י הוא מבואר יותר ר"ל דלפי נוסחת רבינו צ"ל דדלת צפון מחוברת בצד הפצים ונסגרת בצד השני ושל מערב מחוברת בצד השני ונסגרת בפצים וא"כ קשה דל"ל לתנא דברייתא לומר כן ועוד מאי איריא פתוח אפי' סתום נמי מצינן לומר דפתח מערב היא אחורי דלת צפון לכן כתב דרש"י בגמרא הוא מבואר יותר אלא שקשה הא לא הוי' ימין ביאה בדרום ולכך שינה רבינו והרא"ש ל' רש"י וכתבו צפון במקום דרום אלא שהב"י כתב שמ"ש רש"י כשהדלת סתום הוא מבואר יותר ממ"ש כשהדלת פתוח ועיין בדרישה:

סעיף קטן לב
ויראה מכאן ר"ל הואיל שהברייתא נקט פתח שאחורי דלת משמע דוקא שהשני פתחים בב' צדדים יש חילוק אם בפצים עובי טפח או לא:

סעיף קטן לג
השוכר בית וה"ה שואל:

סעיף קטן לד
משום ישוב א"י פירש"י מתוך שאינו רשאי ליטול אחר כך המווזה כדלקמן בסימן רצ"א הלכך בטורח יצא ממנה ואם יצא ישכרנה אחר במהרה משום המזוזה:

סימן רפז

סעיף קטן א
כגון שמצד האחד עובר הכותל להלאה מהפתח כזה* מ"ו:

סעיף קטן ב
אם המזוזה מצד ימיני חייב כולי ר"ל אם אותו מזוזה היא בצד ימין חייב במזוזה דכתיב ביתך דרך ביאתך וכשאדם נכנס בפתח ברגל הימין הוא נכנס תחילה:

סעיף קטן ג
ממלא כל הרוח. כזה* ומיירי דיש לו דלת העומד במקום מחיצה רביעית דאל"כ ק' מ"ש מאכסדרה דפטור ממזוזה (עיין מ"ש לעיל סימן רפ"ו סעיף י"ב עכ"ה):

סעיף קטן ד
קודם שנתקצרה עד שאין בן ד' חייב לפי שאין פתח פחותה מגובה י' ורוחב ד' רש"י:

סעיף קטן ה
ואם לאו פטור וכ"ש פתח שאין לו גובה עשרה טפחים שפטור ממזוזה רמ"א:

סימן רפח

סעיף קטן א
ואם שינה והקדים והיה לשמע פסולה דאיתא במכילתא כתבו שלא כסדרן פסולה ב"י ועד"ר:

סעיף קטן ב
והכתיבה והתגין כו' וכן לענין כתיבה בימין הג"מ:

סעיף קטן ג
אלא שהיא נכתבת שלא מן הכתב מ"ט מיגרס גריסן גמרא:

סעיף קטן ד
והרמב"ם כתב שאינה צריכה עיבוד לשמה דל"ד לס"ת ותפילין לפי שהן עצמן מצוה ולפיכך הוצרכו לעשות להן חשיבות יתירה והוצרכו לעבדן לשמה לפי שיזהר בעיבודן למען יעמדו ימים רבים ועצמה של מזוזה אינה מצוה ולא תחשב מצוה אלא מפני הבית חייב ואם אין בית אין מזוזה אבל ס"ת ותפילין חובת הגוף התדירה עכ"ל הרמב"ם שהשיב לחכמי לונ"ל ועיין בב"י ועיין בדרישה:

סעיף קטן ה
דוקא על דוכסוסטוס ע"ל סימן רע"א פירושו:

סעיף קטן ו
לכן טוב לכותבה בכל דבר שמשתמרת בו יותר שהיא גויל שהוא חזק אשיר"י ועיין בדרישה:

סעיף קטן ז
שלדברי הכל צריכה שירטוט פי' הן להרמב"ם הן לר"ת דפליגי בס"ת:

סעיף קטן ח
ועוד שאין תולין בה (ר"ל אם דילג איזה תיבה בס"ת או יותר יכול לתלותו ביני שיטין כמ"ש בסימן רע"ו אבל במזוזה אין תולין עכ"ה) דהוי שלא כסדרן (ואמרינן במכילתין כתבן שלא כסדר יגנזו עכ"ה) ב"י:

סעיף קטן ט
ובסיפה לא יניח כלל דהרי לא יאחז בה ללמד מתוכה שהיא קבועה ועומדת במזוזה וגם אין לה עמוד בסופה וק"ל:

סעיף קטן י
ובאותה שתחתיה קיצר יותר מאותה שלפניה ולפני פניה פי' אע"ג שאם היתה שורה זאת התחתונה עומדת למעלה היה פסול כמ"ש בסמוך דהיינו כאוהל וק"ל כגון בשיטה ראשונה כתב ב' תיבות ובשנייה ג' ובשלישית אמת:

סעיף קטן יא
כאוהל כגון שכתב בשיטה ראשונה אחד ובב' ב' ובג' שלשה וזנב הוא בהיפך רש"י (וז"ל רש"ל נ"ל ל"ד כקובה ממש או כזנב שמשמע וב' צדדין אלא אפי' מצידה אחת פסול ודו"ק עכ"ה):

סעיף קטן יב
יכתוב בראש שיטה אחרונה לרמז שירבה ומיהם כדמרסקי שמים מהארץ ופירש"י לכך כותבין כימי השמים בסוף שיטה ועל הארץ בריש שיטה שיהיו מרוחקים טפי:

סעיף קטן יג
ושמתם אתם אתם כצ"ל. קדמא לטטפת חסר בתרא לטוטפת כצ"ל כן ראיתי במזוזות וכן הוא לעיל בא"ח בהל' תפילין וכן ברי"ף בה"ק:

סעיף קטן יד
ע"כ טוב שלא להניח ג' אותיות לא בסוף כו' שבזה נקרא פתוחה להרא"ש כדלעיל בסימן רע"ה ור"ל לעיל הביא שם ב"י מ"ס דס"ל שיעור פתוחה ג' אותיות אבל לסידור מקדמונים כתב דבעי שיור ט' אותיות ב"י וכאן החמיר וכתב דיוצא ידי כ"ע משא"כ במקום שצריך לעשות פתוחה צריך לחוש למ"ד דבעי שיעור ט' אותיות לפתוחה. ומ"ש נהגו לעשותה סתום ר"ל סתום לגמרי שלא יניח ריוח אלא מעט דהיינו פחות מג' אותיות להיכירא בעלמא שכאן הוא סוף פרשה אבל אין ר"ל שיעשה אותה פרשת סתומה דהא דכל שהוא פחות מג' אותיות אין כאן לא סתומה ולא פתוחה לדברי הכל ועיין בב"י:

סעיף קטן טו
מסופה לראשה מאחד כלפי שמע כן הל' בגמרא ול"ד נקע לפי המנהג הסופרים שנהגו לסיים שיטה ראשונה ואהבת את אלא כלומר שיגללנה מסופה לראשה ונקט אחד שהוא סוף פסוק ראשון:

סעיף קטן טז
לכתוב שדי (דשם זה נרטריקון שומר דירת ישראל כלבו עכ"ה) מבחוץ על הריוח ואע"ג דכתב בסמוך שטוב להניח ריוח בין פ' בפ' פחות מג' אותיות וא"כ היאך יכתוב בריוח תיבת שד"י שהוא ג' אותיות י"ל דיכול לכתוב אות אחד חוץ לשיטה או יכול לכתוב תיבת שד"י באותיות קטנות. וצריך לעשות נקב בגליון כדי לגול היקף כבגד שדי כ"כ הג"ה מיימוני וכן יעשה נקב בקנה שתוחבין בו:

סעיף קטן יז
והם כוז"ו במוכס"ו כוז"ו ויהפוך אותיות אלו מכתיבת המזוזה כדי שיגיע כל אות נגד כל אות שמתחלף באלפא ביתא הג"מ (והב"י כתב דעכשיו לא נהגו לכתוב כן היינו דוקא במדינתו אבל בכל מדינתינו נהגו לכתוב כן שמענו וראינו עכ"ה):

סימן רפט

סעיף קטן א
ויקבענה במקומה ויברך כו' והקובע ב' או ג' מזוזות מברך ברכה אחת לכולם רשב"א. והא דאינו מברך שהחיינו משום דאינו בא מזמן לזמן ושאני טלית ובגד שלובשו שמברך עליו שהחיינו שהוא משום שמחה ובמזוזה אינו מברך על שזיכהו הש"י בבית אלא על מצות קביעת המזוזה:

סעיף קטן ב
ולא יברך בשעת כתיבה דקביעתה הוא גמר מצותה:

סעיף קטן ג
שהוא ימין לביאה דכתיב ביתך דרך ביאתך וכי עקר אינש כרעיה דימינא עקר ברישא כמ"ש לעיל בסימן רפ"ו. אבל א"צ להניח אחת בכל מזוזה ימין ושמאל דמדכתיב בפרשת בא גבי דם של קרבן פסח ונתנו על שתי המזוזות זה בנין אב לכל מקום שנאמר מזוזות אינו ר"ל ב' עד שיפרוט לך הכתוב שתי מזוזות סמ"ג:

סעיף קטן ד
בטפח החיצון הסמוך לר"ה כדי שיפגע במצוה מיד:

סעיף קטן ה
ולמטה מזה השיעיר לא יניחנה כו' כרבי יוסי דאמר וקשרתם וכתבתם מה קשירה בגובה אף כתיבה בגיבה והרמב"ם דייק ג"כ מינה דכי היכי דקשירה אינה דסוף גובהו אלא מרוחק מסופו קצת ה"נ כתיבה ב"י:

סעיף קטן ו
של שליש העליון של גובה כצ"ל כן הוא עיקר המצוה:

סעיף קטן ז
ואם הניחה אחורי הדלת כו' פי' חוץ למזוזת השער דבעינן דרך ביאתך וליכא נ"י:

סעיף קטן ח
רק שתהיה בצד הימין לביאה ואין חילוק בין איטר יד לאחר מרדכי משום דמזוזה שמירה לכל בני בית ולא ליה לבדו משא"כ בתפילין:

סעיף קטן ט
מזה או מזה לזה כזה*

סעיף קטן י
לצד חוץ לאויר הפתח דהיינו בין מזוזה למזוזה שכנגדה:

סעיף קטן יא
ויכוין שיהא שיטה אחרונה שבה על הארץ כו' בא לתרץ בזה מ"ש בירושלמי צריך שמע שלה רואה את הפתח שמשמע שיהא תיבת שמע רואה את הפתח דהיינו שיהא שמע באוירא בין מזוזה למזוזה ולא לצד הפנים ולפירש"י א"ש אבל לפירוש רבינו תם אי אפשר לפרש הכי דאם כן למה אמר שיהא שמע כלפי חוץ הוה ליה לומר סתם שורה ראשונה או פסוק ראשון יהא כלפי חוץ וע"ק למנ"מ צריך שיהא כלפי חוץ בשלמא לפירש"י צריך שיקבענה כך כדי שיוכל לקרות בביאתו לבית דרך הפתח אבל לר"ת שהיא מושכב א"א לקרות מושכב א"כ מנ"מ יהיה שמע לצד חוץ או לצד פנים לכך אמר שלפר"ת בא לומר שיכוין שיהא שיטה אחרונה שבה על הארץ כו' ואין הטעם משום שיקראנה ודו"ק ועיין במרדכי בהל' קטנות דף צ"ד ע"א:

סעיף קטן יב
ונהיגי עלמא כפירש"י ואנו נוהגין כהמדקדקין מ"ו ורמ"א אבל מניחין באלכסון ולא כנו"ן כפופה וכתב בת"ה סימן נ"ד דהעושין כן יניחו שמע לצד פנים והארץ לצד חוץ לקיים דברי ר"ת:

סעיף קטן יג
בעודה תלושה דאז אינה חייבת במזוזה:

סעיף קטן יד
פסולה דילפינן מציצית דכתיב תעשה ולא מן העשוי בפסול:

סימן רצ

סעיף קטן א
ולא כותבין אותה על גליונים ר"ל שיחתוך הגליונים מס"ת ויכתוב עליהם הב' פרשיות של מזוזה ול"ת שדוקא מכתב של ס"ת אין עושין אבל אם יכתוב המזוזה על הגליונות של ס"ת ל"ל בה קמ"ל:

סעיף קטן ב
לפי שאין מורידין מקדושה חמורה כו' לפי מ"ש רבינו לעיל בסימן רפ"ח שאם כתב המזוזה בשני עורות ודבקם יחד פסולה וכתב ג"כ שאם הגיה אפי' אות אחת פסולה שצריך שיכתוב דוקא בסדר שהם כתובים בתורה צ"ל הא דאמר הטעם דאין עושין מס"ת מזוזה לפי שאין מורידין כו' משמע בלא"ה עושין היינו שיכול לכתוב למטה בגליון כגון שהיה פ' שמע בסוף העמוד היה יכול לכתוב אחריה פ' והיה על הגליון אם לא משום דאין מורידין כו' ועיין בדרישה:

סימן רצא

סעיף קטן א
ושל רבים פעמים ביובל דכל דבר שהוא של רבים אין לטרוח עליהם שאם. יטריח יאמר כל אחד יעשה חבירו רש"י:

סעיף קטן ב
השוכר בית מחבירו חייב השוכר לקבוע בו מזוזה אפי' שכרו ע"מ שיהא בו מזוזה משום דניחא ליה לאיניש דעביד מצוה בין בגופא בין בממוניה ר"מ ואע"ג שחוזר מהשכירות מחמת זה ואומר בהדיא שאינו ירצה לעשות המצוה מ"מ אמרינן בודאי שחוזר מטעם אחר אלא שתולה הטעם מכח המזוזה וכמ"ש בהלכות פסח סימן תל"ז.

סעיף קטן ג
ולא יטלנה בידו (כתבו התוס' אע"ג דאמר שמואל דמטילין ציצית מבגד לבגד גבי מזוזה אסור לפי כו' עכ"ה) כשיצא לפי שהמזיקין באין לבית שאין לו מזוזה וכשניטלה כאילו מזיק אותן שידורו בבית ואם מקפיד על דמיה טוב לשלמה לו (אבל אין מוציאין) רבי' מנוח וכ"כ לק מן בסימן שי"ד:

סעיף קטן ד
ואם שכרו מעכו"ם כו' וה"ה אם משכירו לעכו"ם:

סעיף קטן ה
ואפילו נשים כו' דמצות עשה שאין הזמן גרמא הוא:

סימן רצב

סעיף קטן א
קן מעוף טהור לאפוקי טמא דכל מקום שנאמר צפור אינו אלא טהור:

סעיף קטן ב
או על ביצים שלה לאפוקי אם רובצת על שאינה שלה:

סעיף קטן ג
בין אם אין בו אלא ביצה או אפרוח א' שנא' קן מ"מ:

סעיף קטן ד
ואין הביצים מוזרות כו' ר"ל שאינו חייב לשלח אם הביצים מוזרות דביצים דומיא דאפרוחים מה אפרוחים בני קיימא אף הביצים בני קיימא מה הביצים צריכין לאמן אף אפרוחים צריכין לאמן יצאו מפריחין:

סעיף קטן ה
ואינו מזומן אצלו שנא' כי יקרא פרט למזומן:

סעיף קטן ו
שקננו בטפיחין קדרות קטנות שנותנין בחומה:

סעיף קטן ז
ואווזין ותרנגולין שקננו בפרדס פירש"י שמרדו דהשתא אין קינויו בידך:

סעיף קטן ח
אפי' ברשותו דכל היכא דאיהו לא מצי זכי ליה לא זכיא ליה חצירו ולא הוי מזומן:

סעיף קטן ט
ואפי' מצאו בים כו' שנאמר כה אמר ה' הנותן בים דרך ופירש"י קן בים כגון ששטף הים האילן והיה קן בראשו:

סעיף קטן י
או בראשו של אדם שנאמר ואדמה על ראשו פירש"י אע"פ שהיתה בראשו לא אבדה את שמה למקרייה עפר ש"מ אדם גופיה אדמה הוא והשתא נמי על הארץ קרינן ביה וה"ה על ראש שאר ב"ח רמב"ם:

סעיף קטן יא
אסור ליקח האם מעל הבנים קאי אכל הפרטים דלעיל:

סעיף קטן יב
לצורך מצוה כגון לטהר את המצורע:

סעיף קטן יג
ואם רוצה ליקח האם ולשלוח הבנים אינו רשאי לפי שחובה עליו לשלוח האם שנאמר שלח תשלח את האם:

סעיף קטן יד
אפי' כמה פעמים חייבים לשלחה (ודוקא שחזרה קודם שלקח הבנים אבל אם שלח ולקח הבנים ואח"כ חזרה א"צ לחזור ולשלחה וק"ל עכ"ה) ויהיב טעמא בגמ' משום דשלח אפי' מאה פעמים משמע כלומר מפני שהוא מקור ונופל על המעט ועל ההרבה ב"י אבל מ"ש שלח תשלח כפל לשון צריך לדרשה אחריתי בפרק אלו מציאות:

סעיף קטן טו
וחזרה עליהן פטור מלשלח משום דכיון דכבר זכה בהן מזומן קרינן בהו ב"י:

סעיף קטן טז
ישלחנו מדיין ופטור פי' ממלקות משום דהוי לאו הניתק לעשה אבל אם כבר שחטה חייב עליה כיון שאין בידו לקיים העשה:

סעיף קטן יז
כגון יוני הרדסיאות שדרכן לגדל עם בני אדם בביתם ועיין בטא"ח סימן שכ"ג מ"ש שם ע"ז: (ועוף טמא שרובץ כו' דכתיב קן צפור דבעינן שתהא האם שהיא מקננת צפור ועוף טמא לא מקרי צפור עכ"ה):

סעיף קטן יח
שרובץ על ביצי עוף טמא כו' או שהן טריפה דכתיב תקח לך ולא לכלביך:

סעיף קטן יט
או שהזכר רובץ כו' דהאם כתיב ולא האב:

סעיף קטן כ
אפי' הוא קורא זכר פי' קורא עוף טהור הוא ודרכו לרובץ על ביצים אחרים לכך בנקבה חשוב אמו (אפי' אין הביצים שלה חייב לשלח עכ"ה) כיון שדרכו בכך:

סעיף קטן כא
ואם מטלית או כנפי יונה כצ"ל מפסיק בינה לקן את"ל חוצצין שני סדרי ביצים והוא מתכוין לוטול התחתונים מי הוה האמצעית חציצה ולא קרי ביה רובצת עליה או לא רש"י:

סעיף קטן כב
שחט קצת סימניהן כצ"ל וקאי אאפרוחים:

סעיף קטן כג
ואם לא שלח אינו לוקה דאיבעיא הוא בגמ' מי אמרינן כיון דאילו שביק להו מיטרפי קרי' ביה לך ולא לכלביך א"ד כיון דבידו למיגמר השחיטה תקח לך קרינן ביה וחייב בשילוח ולא איפשיטא ולכן לכתחילה צריך לשלחנה ואם לא שלחה אינו לוקה:

סעיף קטן כד
אם כנפיה נוגעין בקן כו' מדכתיב רובצת ולא כתיב יושבת אבל מ"מ בעינן שיגע בקן מדכתיב רובצת:

סעיף קטן כה
והרמב"ם כתב שחייב אם נוגעת מן הצד עיין בב"י שתמה בזה על רבינו:
רואין כל שאילו תשמט ר"ל אם ידחו הענפים זה מזה תשמט ונופלת עליהן ולהכי נקט על שני ענפי אילן דאם יושבת על ענף אחד לא שייך לומר רואין כל שאילו תשמט כו' וק"ל:

סעיף קטן כו
ונופלת עליהם חייב דמקרי רובצת עליהן אע"פ שאינה נוגעת כלל כיון שיש לה מושב על גביהן רש"י:

סימן רצג

סעיף קטן א
ולרחוקים מחצות ואילך מפני שהם יודעין שאין ב"ד מתעצלים בו:

סעיף קטן ב
אסור כל יום ששה עשר ז"ל הגמרא דבזמן דאיכא עומר עומר מתיר דכתיב עד הביאכם את קרבן אלהיכם בזמן דליכא עומר כל יום הנף אסור דכתיב עד עצם היום הזה עד עיצומו של יום וקסבר עד ועד בכלל:

סעיף קטן ג
שימי עינוי הנכרים היה בפרוס הפסח פרוס הפסח פירש בערוך הוא ט"ו יום קודם פסח וימי עינוי הנכרים דרכם להיות הרבה קודם פסח ואותו שנה לא הוי כ"א ט"ו יום לפני פסח וצ"ל דהיה ידוע דאין הנכרים רגילין לחרוש בזמן כזה (וגור אריה בפרשת וירא פי' פרוס הפסח כמו אמצע הפסח היינו יום ג' ע"ש גבי כעת חיה ולשרה בן עכ"ה):

סעיף קטן ד
וגם עת הגריד היה שם בתשובה כתוב סגריר והוא ל' דלף טורד ביום סגריר משלי כ"ז והוא לשון גשם ולגירסא שכתב רבינו עת הגריד היה שהוא ל' יבש קשה מה זה שכתב ולא יוכלו לחרוש כו' אדרבה אם הארץ יבשה טוב הוא לחרוש ודוחק לומר שר"ל שהארץ היתה יבש מחמת החורף והקרח:

סעיף קטן ה
אם יאמרו שהרוב נשרש לפני הפסח משמע דוקא שהרוב נשרש אבל מחצה על מחצה לא ולא אמרינן דאף אם הוא מחצה על מחצה מ"מ ספק ספיקא הוא כדלעיל א"נ י"ל דנקט רוב משום דא"א לצמצם ולידע אם הוא מחצה על מחצה אם לא שהרוב נשרשה קודם הפסח דאז הוא ניכר לעינים וק"ל:

סעיף קטן ו
ואהא סמכינן פירוש סומך אני ורבותי:

סעיף קטן ז
תבואה שנזרעה אחר העומר שאין לה היתר עד שנה הבאה:

סעיף קטן ח
ולא התחילה עדיין לשרש שאם התחילה לשרש היה זה העומר השני מתירה ואת גידוליהן:

סעיף קטן ט
מיבעיא אם העומר כו' פי' ללקוט התבואה בעינה מתוך הקרקע ולא לה דהא דאמרינן שאם לא השרישה אסורים עד שיבא העומר הבא בגידוליהן איירי א"ד בטלינהו אגב ארעא וכי לקוט להו כגדולין דמי רש"י. ור"ל כיון שכבר היו באיסור אבל שאינם אסורים כגון שנזרעו קודם העומר ונקצר וכו' פשיטא שהן מותרין פרק ר' ישמעאל במנחות דף ס"ט ובהזהב סוף הפרק:

סעיף קטן י
אם התוספת אוסר העיקר או לא פי' ואם אינו אוסר גם התוספת מותר כיון דכבר השרישה וגדלה שליש קודם העומר דאל"כ קשה הא א"א להפריש זה מזה דאין לומר דימכרנו ודמי התוספות יהיה אסור דאין שייך איסור בחדש דהא סופו יהיה מותר לשנה הבאה עכ"פ כשיעבור עליו העומר

סימן רצד

סעיף קטן א
כולם אסורים בהנאה דכתיב בערלה לא יאכל (בצירי תחת היו"ד) דמשמע איסור הנאה:

סעיף קטן ב
לעולם ר"ל אפי' לאחר ג' שנים וגם אין להם פדיון:

סעיף קטן ג
בין הגרעינים בין הקליפין דכתיב את פריו את הטפל לפריו:

סעיף קטן ד
ופטורים מרבעי דברבעי כתיב פריו ודרשינן פרי אתה פודה ולא מה שאינו פרי דשם לא כתיב את:

סעיף קטן ה
האביונות והקפריסין והתמרות של צלף חייבים כצ"ל האביונות הן הפרי עצמו והקפריסין היא קליפה גדולה שסביבות הפרי כעין קליפה הגדילה סביב אגוזים דקים. והתמרות בתוך העלין גדילים כמין תמרה ובולטין בעלה כמו בעלין של ערבה רש"י מ"ו:

סעיף קטן ו
של צלף מין עץ שגדילים בו כמה מינים יקרוי מיני נצפה:

סעיף קטן ז
אבל בח"ל אביונות חייבים והקפריסין והתמרות פטורין כצ"ל (לאפוקי מס"א שכתוב קפריסין חייבים והאביונות והתמרות פטורין וכן הגיה רא"פ עכ"ה) ופי' משום חומרא דא"י חשבינן הכל כפירות ובח"ל מאחר דערלה דרבנן לא חשבינן הכל כפירות אלא אביונות שהן עיקר הפירות גמ' מ"ו:

סעיף קטן ח
שהוא מתחיל מתשרי דילפינן שנה שנה דכתיב בתשרי מראשית השנה עד אחרית השנה דהיינו מתשרי וי"מ מרשית חסר אלף כתיב והיינו אותיות תשרי:

סעיף קטן ט
מ"ד יום דאמרי' בגמרא כל קליטה שאינה קולטת בשתי שבתות דהיינו י"ד ימים שוב אינה קולטת ול' יום אח"כ לחשוב לשנה דהיינו מ"ד יום:

סעיף קטן י
ואם נטע ביום ששה עשר כו' דאלול הוא חסר:

סעיף קטן יא
כל הפירות שחנטו בו קודם ט"ו בשבט כו' שאף ע"פ שתשרי ר"ה לנטיעה ט"ו בשבט הוא ר"ה לאילן:

סעיף קטן יב
יש להן ג"כ דין עדלה וטעמא דמילתא כיון דגדל על הרוב מים של שנה שעברה וכל שהוא חונט בין תשרי לט"ו בשבט היינו מחמת יניקת מים שלפני ר"ה ומאותה יניקה חונטים פירות הללו והרי הן כאילו חנטו קודם תשרי דחנטו משרף דקודם תשרי וכיון שכן ליכא לאפלוגי בין שנטעה מ"ד יום לפני ר"ה או פחות מכן עכ"ל ר"ן:

סעיף קטן יג
ויש להן דין מעשר שני כו' דכתיב בנטע רבעי קודש הלולים וגומר וגמר קדש קדש ממעשר שני דכתיב בייה וכל מעשר הארץ וגומר:

סעיף קטן יד
ולאחר ט"ו בשבט כו' פירוש הנחנטין אחר ט"ו וק"ל:

סעיף קטן טו
אחר שיגמרו ויתלשו כו' שיגמרו ילפינן מדכתיב להוסיף לכם תבואתו עד שיעשה תבואה. ויתלשו היינו משום שאין בקיאין בשומא בעודו מחובר ועיין בב"י (שכתב דיכול לפדותו בעודו מחובר רק שיפרש שלא יחול החילול עד שיתלוש וגם לא ישליך דמי הפדיון לאבוד עד שיגמור ללקוט כל הפירות ע"ש ובת"ה סימן קצ"ב כתב דאין לפדותו במחובר עכ"ה):

סעיף קטן טז
ויכולין לפדות כולן בשוה פרוטה או על פירות שוה פרוטה ושורפן וש"פ הוא פחות ממטבע חצי ויינר רמ"א ובשם ת"ה סי' קצ"ב) והא דסגי בש"פ משום דאמר שמואל הקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל והיינו דוקא בזמן הבית אבל בזמן הזה אפי' לכתחילה עיין בב"י ועיין בדרישה:

סעיף קטן יז
והאידנא פודהו כולו ר"ל שא"צ להניח לקט שכחה כו':

סעיף קטן יח
שאין נטע רבעי נוהג בחוצה לארץ כו' דגמרינן קדש קדש ממעשר שני ומעשר שני אינו נוהג בחוצה לארץ רשב"א: (שאינו נוהג בח"ל אלא בכרם ר"ל דאשכחן ביה קרא ומי האיש אשר נטע כרם ולא חללו ש"מ דעיקר דיני רבעי נאמרו בכרם דוקא ועד"ר ואינו

חייב אלא בכרם שלם דהיינו שתים נגד שתים ואחד יוצא זנב ועיין בר"ן פ"ק דר"ה דף ש"ב ע"ב עכ"ה):

סעיף קטן יט
וא"א הרא"ש ז"ל הסכים להוראת הגאונים עיין בדרישה:

סעיף קטן כ
הלכך בא"י סכיקה אסור פירוש הואיל שבא"י הוא מן התורה לכך ספיקה אסור אבל מ"ש ובח"ל ספיקה מותר זה אינו מטעם הל"מ דהא קי"ל בכל הל"מ דספיקו אסור אלא שבהל"מ כך קבלו ממשה מסיני שספיקו מותר וכדאיתא בגמרא וכתב ב"י דאפשר היה להגיה הלכה במקום הלכך אלא שאם כן לא הו"ל להזכיר דבא"י ספיקה אסור דאין ענין להלכה למשה מסיני עכ"ל ואי משום הא לא איריא דנוכל לומר דהו"א דאף בדאורייתא ספיקה מותר כיון דהל"מ דספיקו מותר לכך הוצרך שכן הלכה דדוקא בח"ל ספיקו מותר ובא"י ספיקו אסור:

סעיף קטן כא
ואינו צריך לומר כרם שהוא ספק ערלה כו' לכאורה קשה אם הוא א"צ לומר מה בא להשמיענו ונראה דהו"א שבזה היה לנו להחמיר הואיל שאין כאן צד היתר בודאי משא"כ בכרם שיש בו נטיעות של ערלה דמכל מקום יש בו ג"כ נטיעות של היתר בודאי לכך כתב שהוא אצ"ל. ומ"ש שהוא מותר ר"ל לקנות מהענבים הנמכרים חוצה לה דוקא ב"י ע"ש ועיין בדרישה ולקמן סימן רצ"ו:

סעיף קטן כב
הטמונה בכרם של ערלה מותר שירא שמא ימצא אותו דורך ענבים רש"י וכתבו התוספות וא"ת מ"מ יהא אסור דרובא דעלמא עכו"ם נינהו והוי כיין נסך וי"ל דרוב גנבי ישראל (וע"ל סימן קכ"ט מ"ש שם עכ"ה):

סעיף קטן כג
אבל ענבים שנמצאו טמונים בו אסורים כו' פירוש אסורים משום ערלה דאמרינן מכרם זה היא וטמנם שם שלא בשעת בצירות דאז לא ימצאו כמו יין שמוצאים הדורכים ענבים כתב מ"ו כדמשמע בעיני דלא דק שזהו דברי הרמב"ם אבל בגמרא משמע דלפי המסקנא דאפי' בענבים נמי שרי וכ"כ הרא"ש להדיא ומ"מ האידנא אף היין אסור עיין בפ' לא יחפור בספרי סי' מ"ג:

סעיף קטן כד
ואם נטעו הפירות שיוצאים ממנו מותרין פי' לאחר ג' שנים משעת נטיעה ודו"ק:

סעיף קטן כה
דזה וזה גורם מותר היינו פרי דאסורה וקרקע דהיתירא גורמין לאילן שיבא וע"ל סימן קמ"ב:

סעיף קטן כו
אפילו לא התנו תחילה ואפילו אם אמר הישראל לנכרי עבוד אתה בג' שנים של ערלה ואני ג' שנים אחריהן דאין כאן איסור שליחות דהא ישראל נמי שרי לעובדה ואי משום אכילה שישראל אוכל כנגדן ונמצא שנהנה מפירות ערלה כאילו מוכרן אין כאן נהנה שכן המשפט שנה שזה עובד הוא אוכל רש"י:

סעיף קטן כז
והרמב"ם כתב דוקא שהתנו תחילה כו' כמו שהדין גבי שבת:

סעיף קטן כח
אם באו לחשבון לומר כמה פירות כו' פירוש כמה היו שוין הפירות שאכל הנכרי בשני הערלה כו':

סעיף קטן כט
אחר הנוטע גרעין כו' עד ואחד המרכיב יחור באילן אחר מדנקט למרכיב יחור משמע שמרכיבו בעודה קטן וערלה לתוך אילן זקן שאינו ערלה ואפ"ה מסיק שחייב בערלה וקשה א"כ מאי זה דכתב רבינו בסמוך ז"ל אבל אם הרכיב ענף מלא פירות של ערלה בתוך אילן זקן הפירות של ענף אסורים לעולם פשיטא הא אפילו לא היה בהיחור פירות עד אחר שהרכיבו גם כן אסור משום ערלה וי"ל דמיירי כאן שהרכיב היחור של ערלה בתוך האילן העומד לשריפה או למצוה שאין בו דין ערלה ומש"ה יש ביחור זה דין ערלה ואינו דומה להרכיבו באילן זקן שבסמוך שכבר נהגו בו דין ערלה ודומה לזה כתב הר"ן על ענין אחר והביאו ב"י:

סעיף קטן ל
חזר להיות טפל לענף פירוש אם לא חתכו מעיקר האילן אלא ע"י עקירה זו הוי כבריכה והעיקר יונק מן הענפים שהבריך א"כ טפל לגבייהו וא"כ מונין לכולן משעה שנעקר כן איתא באשיר"י מ"ו:

סעיף קטן לא
אבל גפנים שישראל עובדין אותן ומבריכין כו' פי' והישראל מכיר הגפנים וידוע בודאי שהן ערלה:

סעיף קטן לב
אלא בא"י אבל לא בח"ל כו' ועיין בדרישה:

סעיף קטן לג
אבל אם נשאר ממנו כל שהוא פטור דשם אילן ראשון עליו:

סעיף קטן לד
עד טפח חייב משום מראית העין ופלוגתא דתנאי הוא בפ"ק דערלה דחד מ"ד ס"ל מטפח ולמטה הוי כנטיעה וב"י הביאו ע"ש ול"נ דהא דתלה מראית העין בטפח משום דכל שנקצץ פחות מטפח לאו שם אילן עליה כמ"ש בח"מ ס"ס רי"ו בקונה אילנות לקוצצן כו' עד ובשאר אילנות טפח:

סעיף קטן לה
אם היה יכול לחיות בעפר הראשון כו' ואם לאו חייב ואין לדמות לזה וזה גורם שמותר כדלעיל וה"נ הא לכל הפחות החציה יכול לחיות מעפר שסביב שרשי האילן די"ל דוקא לעיל דאין עפר בלא יחור ואין יחור בלא עפר יכול לגדל מש"ה מחשב זה וזה גורם משא"כ בזה דיכול העפר של קרקע לעשות הגידול בלא עפר שסביב האילן:

סעיף קטן לו
אילן שנעקר כו' ר"ל שנעקר מחיבורו ונשאר עומד במקומו מחובר כבעובי מחט שמותחין בו הבגד כו':

סעיף קטן לז
אפילו כעובי המחט שמותחין בו הבגד כו' עיין מ"ש פירושו בא"ח כמדומה בסימן ש"א: (בד"א בנטיעה א' שורה אחת אפי' גדולה קרוי נטיעה אחת. או אפי' שתים כנגד שתים כו' ר"ל שנוטעו שני אילנות בהשורה אחת ושני אילנות בהשורה שכנגדה ועוד נטע אחד באחד מהשורות דהיינו ג' גפנים נטועים בשורה א' ושתים בשורה שנייה כנגד שתים הסמוכות והיא קרויה זנב לאפוקי אם שתים כנגד שתים ואחת באמצע דאינו כרם ע"ש בפ"ד דכלאים עכ"ה):

סעיף קטן לח
ואחת יוצאה זנב פי' שזהו חשוב כנטיעה אחת ודו"ק:

סעיף קטן לט
שרי דאית ליה קלא כצ"ל:

סעיף קטן מ
אם ניתוסף בפרי עד שאין בפרי הראשון שהוא היתר כו' ז"ל ב"י על גירסא זו הדבר מבואר שהוא טעות סופר וצריך להגיה שהוא היתר ק"ק חלקים על התוספת אסור וכן הוא לשון הרא"ש בהל' ערלה. ול"נ שהגירסא שלפנינו דהיינו שאין בפרי הראשון שהוא היתר חלק אחד ממאתים של התוספת אסור אתי נמי שכיר אלא שצריך להגיה שיש במקום שאין ור"ל אם ניתוסף בפרי כ"כ עד שפרי הראשון הוא חלק אחד ממאתים

כלומר שאינו בטל אא"כ ההיתר הוא מאתים בלא האיסור ועם האיסור הוא ר"א אבל אם אין בהיתר מאתים בלא האיסור אלא עם שניהם יחד הוא מאתים אסור היינו דקאמר שהוא היתר חלק אחד ממאתים של התוספת ר"ל שהכל יחד הוא מאתים כאילו אמר שההיתר הוא קצ"ט חלקים והאיסור חלק אחד ומכ"ש אם ההיתר הוא פחות מזה וק"ל ולפ"ו יתיישב שפיר מ"ש ואם לאו וק"ל. וכיצד משערין אותו אם הוסיף או לא כתב הרמב"ם רואים אם נחתך ירק או תבואה מן הארץ בכמה זמן ויבש עד שלא נשאר בו ליחה וכשיעור שהייתו לייבש נשתהא לצמוח כיצד הרי ששהה לייבש עד שלא נשארה בו ליחה משנעקר ק' שעות הוי יודע שגדל כל הפרי בק' שעות ואם נשתהא הירק בכרם חצי שעה אחר שראהו בידוע שהוסיף ק"ק עכ"ל ועיין בב"י שכתב עוד היאך משערים בשם ר"ש:

סעיף קטן מא

שאין גידולי היתר מבטלין האיסור וכתב הר"ן דגידולי עצמן אסירי דאי שרו היו מעלין אבל הרא"ש כתב דהגידולין שרי כי העיקר אינו יכול לבטל הגידולין ע"כ ונלע"ד הטעם להרא"ש דאינו מעלה דאינו דומה לנתערב ערלה במאתיים היתר דהתם איכא למימר אכל חדא וחדא דזה אינו ערלה משא"כ כאן דאיסור איכא בכל חדא וחדא ול"ד לאילן זקן שנעקר כו' דשם מעולם לא היה עליו שם איסור תחילה וק"ל (וי"ל ג"כ דמ"ש הרא"ש דהגידולין שרי ר"ל הגידולין שגדלו על אותו ענף את"כ בעודו על האילן של היתר כי העיקר ר"ל הענף של ערלה נקרא עיקר שהוא עיקר האיסור אינו יכול לבטל הגידולין עכ"ה):

סעיף קטן מב

הנוטע עץ מאכל ואין דעתו לצורך אכילה כו' דכתיב ונטעתם כל עץ מאכל את שהוא למאכל דוקא חייב:

סעיף קטן מג

ואינו מרחיק בין אילן לאילן כראוי כמבואר בח"מ בסימן רי"ו:

סעיף קטן מד

ואחר כך חישב עליו לאחד מאלו חייב הואיל שעיקר הוא למאכל אין מחשבתו מוציאו מן העיקר:

סעיף קטן מה

הנוטע לצורך מצוה כגון לצורך לולב או אתרוג חייב ר"ל הואיל שערלה אסור בהנאה לא קרינן ביה ולקחתם לכם ועיין בדרישה:

סעיף קטן מו
הנוטע בר"ה לצורך עצמו וכ"כ הרא"ש וכתב ב"י לא ידעתי למה כ"כ דנראה דאפי' נוטע בר"ה לצורך רבים נמי חייב דלא גרע מעולה מאליו כו' וישוב (ר"ל הב"י מיישב) דהרא"ש לא כ"כ אלא לתרץ סוגיא דגמרא תרתי ל"ל ולפ"ז צ"ל דרבינו נמשך אחר ל' הרא"ש אבל ל"ד נקט לצורך עצמו וק"ל ועיין בדרישה:

סעיף קטן מז
או בעציץ של חרס פי' של חרס קאי ג"כ אספינה ופירש"י דאין כלי חרס עומד בפני השרשים והם מפעפעים דרך החרסים ויונקין מן הקרקע משא"כ בעץ:

סעיף קטן מח
העולה מאליו בישוב חייב דא"א שלא היה מעולם תפיסת יד של אדם במקום זה בדבר שטוב לנטיעת האילן וקרי ביה ונטעתם משא"כ במדבר:

סעיף קטן מט
אא"כ עושה טפילה כדי להביא כו' פי' כדי להטפל עמו ולהביא פירות ואם גדל כ"כ פירות על האילן חייב בערלה ואם לאו לא והטעם דכדי טפילה דחייב היינו משום דאז ניחא ליה באילן זה ובמחשבתו אחשביה והוי כאילו נטע וקרי ביה ונטעתם אבל אם אינו עושה כדי טפילה אפי' אם הוא נטעו פטור דבטל דעתו אצל כל אדם:

סימן רצה

סעיף קטן א
מה בהמתך אפי' בח"ל דהא חובה שאינה תלויה בקרקע הוא:

סעיף קטן ב
והאי שדך לא תזרע לאו בכלאי זרעים איירי כו' פי' האי דשדך דמיירי אפי' בח"ל לא איירי בכלאי זרעים אבל בא"י חייב אכלאי זרעים משום שדך לא תזרע ועיין בדרישה:

סעיף קטן ג
שאותן אינן אסורין בח"ל אבל בא"י אסור כלאי זרעים לזרוע ולקיימו וכמ"ש בסי' רצ"ו וז"ל הרא"ש דין כלאים בח"ל נחלק לג' חלקים הרכבת אילן מדאוריותא כלאי הכרם מדרבנן כלאי זרעים מותר:

סעיף קטן ד
שלא אסרה תורה בח"ל אלא הרכבת אילן באילן כו' מדברי רבינו משמע דבא"י אסר לערב זרע אילנות בזרע שדה ולזורען יחד ולא דק דהא המשנה והרמב"ם בא"י מיירי ואפ"ה שרי ודבר פשוט הוא ב"י. ולעד"נ דסבר רבינו דבא"י אף שאינו נאסר משום הרכבה מ"מ נאסר משום דלא גרע מכלאי זרעים משא"כ בח"ל דכלאי זרעים מותרים והמשנה והרמב"ם לא אשמועינן אלא דאינו נאסר מחמת הרכבה דאם נאמר דשרי ממש

לא ידענא מאי סברא יהיה זה דגרעיני זרעים אסורים בא"י לזרוע יחד וגרעיני זרעים עם גרעיני אילן יהיה מותר אפי' בא"י. ומיהו י"ל דשאני אילנות דלא שייך בהי כלאים כ"כ דכיון דגדולים הן מנכרי וכמ"ש רש"י בפ' בראשית שנשאו דשאים ק"ו בעצמן כו' ע"ש (וכ"ש זרעים באילנות דלא מתערבי כלל ואפשר לומר דמ"ש רבינו שלא אסרה תורה בח"ל כו' לומר שאין איסור כלאים שייך בח"ל רק ההרכבה אבל זרעוני אילן וזרעוני שדה גם רבינו סבר דא"י וא"ל שוין בשניהן ומותר עכ"ה) ואע"ג דבכלאי כרם מתסר כרם שאני דהא גם שם נאסר בהנאה משא"כ בכלאי זרעים והרכבה:

סעיף קטן ה

אלא הרכבת אילן באילן כו' הלשון אינו מדוקדק דהא אח"כ חזר וכתב בין אילן באילן שאינו מינו ושמא י"ל האי דקאמר אלא הרכבת אילן בא לן ר"ל דלא אסרה התורה אלא הרכבה ומשום דעיקר הרכבה הוא אילן באילן נקטיה בזה הלשון ועיקר כוונתו דלא אסרה התורה אלא שם הרכבה ויותר נראה לומר דיש להגיה במקום אילן באילן אלו באלו ובספר י"ד ישן של קלף מצאתי שהאי אילן באילן אינו אלא הכי כתוב שם שלא אסרה תורה בח"ל אלא הרכבה בין ירק באילן כו' וגירסא נכונה היא:

סעיף קטן ו

כגון זמורת גפן שהבריכה תחת הקרקע פי' שלוקחין ומורה ומשכיבין אותה תחת הקרקע ומוציאין ראשה מצד אחר ונעשית שם גפן:

סעיף קטן ז

ואפי' הבריכה בתוך דלעת פי' בתוך דלעת יבשה שנתרוקן בפנים או בתוך סילון של חרס אפ"ה אסור משום דזרעים מפלשים עד הגפן אבל בתוך סלע קשה לא פי' ר"ש מ"ו:

סעיף קטן ח

או בתוך סילון של חרס מפני נצ"ל כן אירא בירושלמי וכן פי' הרמב"ם ור"ש אבל של עץ אינו מפלש הירק תוכה והוא מותר טפי מהבריך בסלע שהרי בהבריך בסלע מצריך שיהא עליו עפר ג' אצבעות ובהבריך ענף אילן שאינו גפן נתבאר בסמוך דמותר לזרוע עליו אפי' אין עליו ג' אצבעות וה"ה אם הבריך זמורה של גפן מתוך סילון של עץ וק"ל: (אבל הבריכה בסלע דוקא בסלע שהוא קשה אבל לא באבן שהוא רכה ב"י בשם הירושלמי עכ"ה):

סעיף קטן ט

כיון שאין על השרשים פי' של אילן:

סעיף קטן י

ואפי' במבריך דוקא בזמורות כצ"ל:

סעיף קטן יא
אפי' אין עליו עפר ג' אצבעות נראה דעץ של אילן קשה יותר מסלע ולהכי לא בעינן כאן עפר ג' אצבעות כמו במבריך בסלע והטעם נראה משום דסלע תולדתו מעפר:

סעיף קטן יב
סרק ע"ג סרק פי' אילן סרק. ב"י דייק מדכתב והוא מינו מותר דמשמע דבאינו מינו אסור אפי' בשניהם סרק וקשה דלעיל כתב אפי' עץ מאכל ע"ג עץ סרק כו' משמע הא שניהם סרק מותר וכ"כ ר"ש דסרק בסרק אפי' אינו מינו מותר כיון דשניהם סרק כחד מין חשיבי ע"כ ונלע"ד דגם רבינו ס"ל כר"ש ומ"ש כאן והוא מינו קאי אעץ מאכל ע"ג מאכל אבל בסרק אפי' בשאינו מינו חשוב מינו וק"ל ועיין בדרישה:

סעיף קטן יג
פרסקין גרעין שלו דומה לשקדים:
פרישין פרונש ובירושלמי אמרינן למה נקרא פרישין לפי שאין לך מין אילן פרוש לקדירה כזו והרמב"ם כתב שהן חבושי"ן מ"ו ומאכילן לחזירים:

סעיף קטן יד
אבל הפרי היוצא ממנו מותר והטעם מפני שמדמים הרכבת אילן באילן לכלאי זרעים שהן מותרים דדוקא בכלאי הכרם כתיב פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם דמשמע דוקא בכלאי זרעים עם חרצן אסורים דדרשינן פן תקדש תוקד אש:

סימן רצו

סעיף קטן א
ואסור ליהנות מהפרי היוצא מהן שנאמר פן תקדש המלאה וגו':

סעיף קטן ב
ובח"ל אסורין מדרבנן דכתב שדך וכרמך משמע דוקא בא"י אלא שבכלאי הכרם הואיל ואסור בהנאה בא"י גזרו עליו בח"ל כמ"ש לעיל:

סעיף קטן ג
ואין ידוע שזורע שם באיסור אי לאו פי' אם נזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד ביחד כדלקמן וק"ל מ"ו:

סעיף קטן ד
אפילו אם רואה שהנכרי לוקט משם מותר לו לאוכלו כו' אבל בספק ערלה כה"ג אסור והא דכתב לעיל בסי' רצ"ד גבי ספק ערלה ואצ"ל כרם שהוא ספק ערלה שהוא מותר כבר כתבתי שם שר"ל פירות הנמכרים חוצה לה מותרים אבל אם רואה אותו שלוקט משם בידים אסור והטעם דמקילין טפי בכלאי כרם מבערלה משום דערלה בח"ל הוא

הל"מ וכלאי כרם מדברי סופרים ועיין לעיל בסימן רצ"ד בב"י שדעת הרמב"ם אינו כן ושם כתבתי מה שיש לדקדק בזה:

סעיף קטן ה
ומותרין באכילה הטעם כבר כתבתי בס"ס שקודם זה:

סעיף קטן ו
דאמר עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן כו' דהכי משמע ליה קרא לא תזרע כרמך כלאים דנ"ל כרמך דהיינו חרצן עם כלאים דהיינו עם שני מיני זרעים לא תזרע יחד:

סעיף קטן ז
אבל איסורא איכא אפי' בזורע מין אחד כו' ר"ל אפי' בח"ל (וב"י כתב דהא דכתב הראב"ד דאיסורא איכא היינו דוקא בא"י אבל לא בח"ל ושכן מבואר בדברי הרא"ש שזהו דעת הראב"ד אלא שרבינו קיצר דברי הראב"ד עכ"ל עכ"ה):

סעיף קטן ח
ויראה מדבריו כו' (דאפי' בא"י כו' והא דכתב הרא"ש דאכילו איסורא ליכא ר"ל שאינו אסור משום כלאי כרם ולאסור בהנאה אלא אסור לזורעי משום כלאי זרעים ומותרים בהנאה וע"ז כתב אבל הרמב"ם כתב בו אסורין באכילה ובהנאה והיינו משום דחשיב ליה כלאי הכרם עכ"ה) אלא בזורע שלשתן ביחד ואז חייב ב' משום כלאי כרם ומשום כלאי זרעים:

סעיף קטן ט
ואם אמר לתינוק עכו"ם לזרוע לו בח"ל מותר איירי בכלאי הכרם ממש וק"ל מ"ו אבל לתינוק ישראל אסור דאתי למסרך כשיגדיל גמרא והביאו ב"י עכ"ה):

סעיף קטן י
אסור לזרוע כלאים לנכרי נוכל לומר דזה מיירי גם כן בח"ל ובכלאי כרם:

סעיף קטן יא
ומותר לומר לנכרי לזרוע לו כלאי זרעים לכתחילה כן הוא הגירסא בדפוס ב"י אבל בס"א תיבת כלאי אינו וכתב ב"י ובא"י קאמר דאילו בח"ל הישראל בעצמו מותר לזרעם וכ"כ הרא"ש בהגהותיו וז"ל מ"ו מסתמא הכא בכלאי זרעים איירי דאי בכלאי הכרם ממש איירי (למה יהיה מותר לומר לנכרי כו' הלא זה אפי' בח"ל אסור ופשיטא כו' עכ"ה) פשיטא דלא גרע בא"י מבח"ל דאסור לומר לנכרי גדול ודו"ק בסמ"ק כתב להדיא בכלאי זרעים עכ"ל מ"ו:

סעיף קטן יב
ואיני יודע למה כיון שאסור לקיימו כו' עי' בב"י שכתב שכן השיגו הראב"ד והר"ן ואפשר לומר דס"ל דלא אסרו לקיים אלא היכא שנעשה בידים האיסור משא"כ כשאומר לנכרי ועושה לסברתו דאין איסור באמירה זו:

סימן רצז

סעיף קטן א
ולאו דוקא בהמה כו' דילפינן בהמתך בהמתך משבת:

סעיף קטן ב
הילכך המרביע כו' עד אפי' במיני חיה שבים עי' בתוס' בס"פ שור שנגח ד' וה' שכתבו בדגים שבים לא שייך הרבעה אבל בשאר חיות שבים שייך הרבעה ע"ש. וז"ש רבי' אפי' במיני חיה שבים. ונראה דל"ד שניהם של מים אלא ה"ה אם האחד של ים ואחד של יבשה וכל שכן הוא דהא איכא טפי כלאים מאילו הן שניהם של ים. ובסמוך בהנהגה שני מינים דקאמר אפי' בהנהגה מין של ים עם של יבשה התם אשמועינן דאע"ג דאין הנהגתן שוה שזה הולך וזה שט אפ"ה אסור:

סעיף קטן ג
או יעזרם בקול ס"א יעוררם וא"ל פשיטא שיש איסור אם יעלה זע"ז או יעזרם בקול דהא אמרינן אסור לאדם שיראה בשעה שהבהמה נזקקין זה לזה משום הרהור די"ל דהכא אסור אפי' אם אינו רואה אי נמי מ"ש הכא אבל איסורא איכא ר"ל שיש איסור מן התורה והיותר נראה דלק"מ דהא אמרינן מותר להרביע מין במינו אהדדי משום דבטרדתו טריד ולא אתי לידי יצר:

סעיף קטן ד
ואסור לישראל ליתן בהמתו לנכרי שירביענו לו (והוא הדין אמירה לנכרי באיסור לאו אסור אם לא שהנכרי עושה מעצמו ר"ן פרק השוכר דף קי"ב והג"מ בשבת דף ק"פ עכ"ה) עיין מ"ש בדרישה:

סעיף קטן ה
ומותר לקיימו פי' ול"ת אף על גב דמותר לאכלו אסור לקיימו כמו בכלאי זרעים בא"י בסימן רצ"ו:

סעיף קטן ו
והרמך עם הסוס מלשון בני הרמכים:

סעיף קטן ז
אבל אווז עם אווז הבר אסורים לפי שזה ביציו מבחוץ וזה ביציו מבפנים גמרא שור שנגח את הפרה מ"ו:

סעיף קטן ח
אבל פרדה שאמה חמורה אסורה עם פרד שאמו סוסיא דספק הוא אי חוששין לזרע האב או לא ודלמא אין חוששין ונמצא שזה חמורה גמורה וזה סוס גמור והא דאמר דאם אמותיהן שוות מותר ולא חייש דלמא אביו של זה היה סוס ושל זה שור משום דסתם פרדה אינו אלא מסוס וחמור וכמ"ש רש"י בפרשת וישלח על מ"ש וענה מצא את הימים כו' ע"ש. אבל שמעתי מלועז אחד שראה שגם משור וחמור יוצאין פרדות שוים להיוצאין מסוס וחמור:

סעיף קטן ט
וכן פרד שאמו חמורה אסור להרכיבו על חמורה דדילמא חוששין לזרע האב:

סעיף קטן י
ואלו סימניהן שיהיו באזניהן כו' והא דלעיל דאסור להרכיבן מיירי כשאין הסימנים ניכרים בהם כגון שנחתכו זנבותיהן ואזניהן והיותר נראה דכשידוע שאין אמותיהן שוות אף שהן שוות בסימנים אכי' הכי אסור וז"ש רבינו ז"ל וסומכין על סימנים להרכיב שני פרדות שאין אנו יודעין אם אמותיהן דמשמע הא יודעין לא סמכינן אסימנים וק"ל:

סעיף קטן יא
כל העושה מלאכה בשני מינין כגון חורש ומושך כו' שנאמר לא תחרוש בשור וחמור יחדיו וילפינן שור וחמור משבת. ויחדיו מ"מ אפי' מושך וכיוצא בו:

סעיף קטן יב
אלא שאין לוקין ר"ל בזה האחרון משום דאיבעיא הוא ולא איפשיטא:

סעיף קטן יג
ואדם מותר לעשות מלאכה או להנהיג עם כולן פירוש לצרף עם אחד מהן לעשות מלאכה יחד אע"פ שהוא עמה שני מינין דמדכתיב שור וחמור ממעטים אדם:

סעיף קטן יד
וא"א הרא"ש ז"ל כתב שאין איסור אלא בקשורין יחד ק"ק דלמא גם הרמב"ם ס"ל הכי דהא לא גלי דעתיה בזה היאך הוא סבר ויש לומר מדכתב הרמב"ם סתם כשמנהיגן כאחד חייב משמע אפי' בלא קשירה והרא"ש מתיר אפי' כשמנהיגן ויש משא עליהן כל שאינן קשורין יחד:

סעיף קטן טו
וכן כתב אבי העזרי על מ"ש הר"ר אפרים כו' וז"ל דהר"ח ר' אפרים אוסר לישב בעגלה והפרה קשורה אצלה והסוס מוליך את העגלה ומיהו שמעתי שיש להתיר בזה אבל לישב על הסוס שהכלב קשור סמוך לסוס אע"פ שאינו משתמש אלא בסוס אסור עכ"ל מ"ו וצ"ע שהרי רבי' אפרים אוסר אפי' במושך בלא קשירה ואפשר דדוקא בכה"ג שמע

ה"ר אפרים שיש להתיר כמו שאכתוב בסמוך בדרישה: (בשניהם ביחד וע"י קשירה וכן הוא מסקנת א"א ז"ל נ"ל רש"ל. משמע דהגיה כאן וכן הוא מסקנת כו' שכתב בסמוך על דברי ר"י ורי"ף דשם תמה ב"י כמ"ש בדרישה אבל מ"מ נ"ל דאין לכתוב כאן וכן הוא מסקנת א"א ז"ל אחר שכבר כתב בשמו דברי הרא"ש בתחילת הענין עכ"ה):

סעיף קטן טז

פסק ר"י שאינו לוקה שאינו עושה מעשה ורוכב דחייב היינו במנהיגה ברגליו ועיין בדרישה:

סעיף קטן יז

ורב אלפס כתב שהוא לוקה מפני שישיבתו גורמת להם שימשכו (וכן אם אחד יושב ואחד מנהיג שניהן לוקין ואפי' מאה שהנהיגו כאחד כולן לוקין ב"י עכ"ה): (וכן עגלה המושכת ר"ל עגל בן פרה וקשר מין א' כו' כדי ללמדו למשוך עכ"ה):

סעיף קטן יח

מאחריו חייב כו' משנה הוא בפ"ח דכלאים ופירשו הרא"ש ור"ת דרך עגלה למשוך בקרון ואסור לקשור סוס בין בצידי הקרון בין מאחריו ללמדו למשוך אע"פ שאין זה דרך משיכה אסור עכ"ל ועד"ר:

סעיף קטן יט

מפני שכואב לו אם ימשוך ואינו מושך ז"ל ב"י וקשה לי כיון דטעמא דאיסורא משום דגוף אותו שאחר הקרון ידחה הקרון כי קשרו בשערו בקרון מאי הוי ואדרבא עכשיו יגע וידחה בגופו הקרון יותר כדי שלא יכאיב לו כשיהיה רחוק מן הקרון ואפשר דקשרו בשערו דקאמר ר"ל לאותו שקשור לפני הקרון דכיון שאם ימשוך יכאיב לו אינו מושך ונמצא שאין הקרון מתנהג אלא ע"י אותו שאחר הקרון בלבד ודוחק עכ"ל (ואפשר דקשרו בשערו לא קאי אלא אקשרו מן הצד ואז שפיר ודו"ק עכ"ה):

סימן רצח

סעיף קטן א

רצח דכתיב לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו והא דמייתי תחילה לקרא דובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך ללמוד ממנו דקרא קפיד דוקא אעלייה לאפוקי הצעה תחתיו אינה אסור מדאורייתא א"נ אי מהא הו"א דוקא לבישה קמ"ל דכל העלאת כלאים עליו אסור:

סעיף קטן ב

כגון פשתן שלם או קנבוס לא ז"ל מ"ו וכן ראיתי באשיר"י ובפי' ר"ש בפ"ב דכלאים שמיני פשתן הן שאינן נקראין סתם פשתן אלא פשתן שלם או פשתן קנבוס ונראה לפרש

שטעות נפל ברוב ספרים שכתב בהו שלם אלא פשתן של ים וכן מצאתי בירושלמי בהדיא נ"ל. וכן הב"י הביא הירושלמי וז"ל הייתי אומר אפי' פשתן של ים אפי' קנבוס ת"ל צמר ופשתים מה צמר שאין לו שם לווי אף כל דבר שאין לו שם לווי אבל הר"ש והרא"ש כתבו שלם:

סעיף קטן ג
והוא מין צמר שגדל כו' וז"ל הרמב"ם פ"י דכלאים ויש בכרכי ים כמו צמר שגדל על האבנים שבים המלח תבנותו כתבנית הזהב והוא רך ביותר וכלך שמו ואסור עם פשתן משום מראית עין וכן השירים כו' ועבד"ר:

סעיף קטן ד
לפי שאין בגד קנבוס מצוי באשכנז ובמקומות דשכיחי שרי רמ"א (ובמדינתינו נוהגין היתר בבגד קנבוס כי הוא מצוי לרוב עכ"ה):

סעיף קטן ה
וכן חוטי משי בסרבל של צמר א"ל דזה הוי זו ואצ"ל זו דאם כל הבגד מותר לתפור תחתיו משי כ"ש שמותר לתפור בחוטי משי די"ל דהו"א דדוקא כשהמשי תפור תחת הבגד מותר משום שהמשי אינו נראה מבחוץ כ"כ אבל כשתפר הבגד בחוטי משי נראית המשי מבחוץ הו"א דיש לאסור יותר גם הבגד צמר יכול להיות בלא המשי תחתיו והו"א דוקא זה מותר דהו"ל כעומד בפני עצמו משא"כ כשהבגד עצמו תפור במשי קמ"ל:

סימן רצט

סעיף קטן א
וכן הדין בפשתן וקנבוס שערבן ביחד כן הוא בס"א וכן נ"ל:

סעיף קטן ב
אם הרוב פשתן אסורים עם הצמר ה"ה מחצה על מחצה כדלעיל וק"ל מ"ו:

סעיף קטן ג
ואם רובן קנבוס מותר עם הצמר שפשתן וקנבוס מצד עצמן מותרין זה בזה:

סעיף קטן ד
מביא מין אחר פי' קנבוס או צמר גמלים. והא דקאמר ומבטל אחד מהן ר"ל הפחות שבהן גון שנתערב מעט צמר רחלים עם הרבה פשתן דמביא צמר גמלים ומבטל הצמר רחלים שהוא המיעוט דאילו לבטל הפשתן היה צריך לביטולו צמר גמלים הרבה אבל להביא אותו מין עצמו יותר ולהוסיף עליו אסור אע"פ שעדיין אינו טווי מ"מ אין מבטלין בשם איסור עצמו לכתחילה. וכן משמע מדכתב לפני זה וכן הדין בפשתן וקנבוס שנתערבו אם רובן קנבוס מותר עם הצמר ול"ק רבותא דאפי' נתערב פשתן עם צמר ורובן צמר דמותר עם הצמר אך צ"ע דלפ"ז הא דכתב רבינו אחר זה ז"ל שאפי' בחוט אחד של

פשתן שארג עם הצמר נעשה כולו גוף אחד של איסור מאי איריא חוט הא אפי' עדיין לא נטוה אין צמר ופשתן נתבטלו אהדדי וי"ל דשם בא לומר דלאחר שנעשה חוט לא מהני ליה תו ביטול אפי' בתוספת עליו שאר מינים וכדמסיק שם דאפי' עשה כל הבגד מצמר גמלים כו' דהיינו תוספת משאר מינים. והא דקאמר שם שעשה בגד מצמר גמלים לרבותא כ"כ דאילו הוספת צמר גמלים לא שייך בביטול חוטין דחוט אפי' בתוך צמר הרבה ניכר ואינו מתערב עמו להבטל משא"כ חוטין בחוטין ותדע דא"ת דגם צמר ופשתן יש להו ביטול בשנתערבו קשה א"כ לרש"י דכתב רבינו בשמו בסימן שאחר זה דאין כלאים אלא כשעירב צמר ופשתים יחד וסרקם יחד במסרק כו' ולמה יחשב זה כלאים ולא אמרינן דנתבטלו זה בזה קודם שנטוו דהא אי אפשר לצמצם והולכין בתר זה אפי' באיסור דאורייתא וכמ"ש רבינו לקמן בסי' שי"ח ברחל שבכרה וילדה שני זכרים אפי' הוציאו שני ראשיהן כאחד אין לכהן אלא אחד וכמ"ש שם ודו"ק עיין בדרישה:

סעיף קטן ה

אבל לאחר שעשה מהן בגד לא שייך ביה ביטול נראה דה"ה לאחר הטוויה שנטוה כל אחד בפני עצמו ונתערבו אינו בטל והא ראיה דכתב לעיל וטוואם יחד כו' ודו"ק:

סעיף קטן ו

שאפי' בחוט אחד של פשתן שארג כו' והטעם משום שיש לו בדיקה ע"י צביעה כדלקמן. ועוד דחוטין הם חשובים ואינה בטילה ועוד דלא שייך ביטול ברוב אלא איסור שנתערב בהיתר אבל היתר שנתערב בהיתר וע"י תערובת זה נאסר לא שייך ביה ביטול דאין כאן אלא חתיכה אחת של איסור:

סעיף קטן ז

הילכך בגד שהשתי של משי והערב של פשתן אסור לתופרו כו' לכן אסור לעשות טליתות מבגדים שקורין פרכונ"ט כי הערב של פשתן והוי כלאים עם ציצית רמ"א:

סעיף קטן ח

שאינו אצל הצמר מותר אבל להרמב"ם זהו ג"כ אסור כמ"ש בס"ס ש':

סימן ש

סעיף קטן א

לא הוי כלאים לרש"י אלא אם כן עירב הצמר והפשתן כו' היינו שוע. וטווי כפשוטו ונוז פירש"י אריגה ור"ת פי' שזירה ב"י ע"ש:

סעיף קטן ב

ולר"ת הוי כלאים דאורייתא עד"ר:

סעיף קטן ג
צמר ופשתן שטרפן ביחד ושע אותם כו' עיין בב"י בפי' שע דכתב שע הוא הטירוף הממחה פני הבגד והיינו בלבדים שאחר שטרפן ועשה מהן לבדים שען להחליקן ונראה דלפי' הרמב"ם עיקר שע הוא בלבדים ונוז הוא בשאר בגדים:

סעיף קטן ד
ועשה מהן לבדים אין זה כלאים כן הוא בס"א וע"ז כתב ב"י ז"ל לפי מה שהיה רבינו גורס בדברי הרמב"ם לא הו"ל להעתיק דבריו אלא כך הו"ל לכתוב והרמב"ם כתב כדברי רש"י (ואפשר ליישב דאשמעינן פירושו של שוע שהרמב"ם מפרש אותו בענין אחר עכ"ה) אבל גירסת הרמב"ם כך הוא צמר ופשתים שטרפם כו' הרי זה כלאים וצ"ל דהרמב"ם ס"ל דבשע לחודיה חייב אחר שטרפן יחד וה"ה באריגה לחוד דהיינו נוז אבל אטוויה לחוד אינו חייב כיון שאין לה תיבה שלימה במילת שעטנז אלא הט' בלחוד והביא הרמב"ם ראיה מדאיצטריך הכתוב להתיר כלאים בציצית והציצית חוטין קשורין בלבד הן ש"מ שחיבור כזה שלא במקום מצוה אסור הלכך באיזה צד חיבור שיתחברו צמר ופשתן הוא אסור מן התורה כ"כ הרמב"ם בהדיא ב"י ע"ש שהאריך והא דכתב הרמב"ם כיון שנתחבר הצמר עם הפשתן צד חיבור בעולם ה"ז כו' צ"ל צד חיבור בעולם דקאמר היינו שטרפן זע"ז ושע אותם או ארגם ביחד או שקשר החוטים של צמר ופשתן זה עם זה דהיינו דומיא דאריגה אבל אם טוואם יחד לחוד אינו כלאים דדוקא בשכל מין בפני עצמו נטווה אז הוי כלאים באיזה צד שיתחברו לו קודם טוויה דאז אין המינים חשובין והראיה מדיני ביטול דקודם טוויה ואריגה נתבטלו ברוב ואח"כ הוי כלאים אפי' בחוט אחד אבל קשה א"כ למה כתב טרפם וטווה אותם כא' וארג מהן בגד כו' הא באריגה לחוד הוי כלאים ונ"ל דלרבותא נקט כן דל"מ אם טווה כל א' לבדו ואח"כ ארגם פשיטא דהוי כלאים היאיל דכל אחד היה חשוב בפני עצמו אלא אפי' אם טוואם בתחלה ביחד ואח"כ ארגם נמי הוי כלאים וכן י"ל דזה נמי כוונת הפסיק שמרמז בט' דשעטנז ע"ז ר"ל אע"ג שטוואה תחלה ביחד ואח"כ ארגם אפ"ה הוי כלאים ועיין בדרישה:

סעיף קטן ה
אפי' אינו שוע וטווי ביחד פי' ומכל שכן אם הוא שוע וטיוי ואינו אריג דהוא אסור:

סעיף קטן ו
הילכך הלבדים אסורים מדרבנן זהו דוקא לרש"י ולר"ת אבל להרמב"ם הוי דאורייתא ב"י ותוס' פ"ק דביצה דף ע"ו ורא"ש דנדה דף פ"ד כתבו דאסור מדרבנן וכ"כ ראב"ד בהשגתו להרמב"ם וכן סמ"ג לאוין סימן רפ"ג רא"פ ועיין בסימן ש"א דהיינו ברכים אבל בקשים אין לאסור כלאים בלבדים עכ"ה):

סעיף קטן ז
וקושר שני ראשי החוטים ר"ל קשירה המתקיימת שני קשרים זע"ז או שקושר שני הראשים ביחד וע"ד שנתבאר בא"ח סימן שי"ז. ומ"ש שבענין אחר אינן מתקיימין ר"ל השתי תכיפות לא יתקיימו בלא קשר ופשוט הוא. ועמ"ש בסמוך (בסעיף י') עוד מזה:

סעיף קטן ח
בגד צמר שרוקם עליו הכובס או הגרדי פי' הרא"ש דרך האורגים והכובסים לרקום שם הבעלים על הבגדים ובחוט של פשתן בשל צמר אסור ללבוש הבגד בעוד האות עליו אבל הגרדי והכובס מותרין לעשותן דאינן אסורים אלא ללבוש:

סעיף קטן ט
אסור משום כלאים ר"ל אסור ללבוש משום כלאים:

סעיף קטן י
דקשר הוי חיבור לענין כלאים וקשה א"כ הא דלעיל שאם אינו עושה אלא תכיפה אח' אע"פ שקושר שני ראשי החוטין אינו כלאים וי"ל דהתם החוט אינו כלאים אלא שהוא מחבר צמר ופשתים יחד ולא מקרי חיבור פחות משתי תכיפות אבל כשהחוט הוא בעצמו כלאים עם הבגד אפי' בקשירה לבד הוי כלאים ודו"ק מ"ו ובחילוק זה נמי מתורץ מה שיש להקשות אהא דלעיל דאם אינו מעביר המחט אלא פעם א' אף על פי שקושר ב' ראשי החוטין על שפת הבגד אינו חיבור והא ציצית בטלית לא הוי חיבור בטלית אלא כה"ג מ"מ אי לאו דשרי רחמנא בהדיא הוי כלאים וצריך ג"כ לומר הואיל שהציצית עם הטלית הם שעטנז בעצמם אפי' בתכיפה אחת שקושרם שם הוי כלאים (ולעיל איירי שמחבר צמר ופשתים עם חוט ששרי בשניהם כגון משי או קנבוס עכ"ה) ול"נ לתרץ ב' הקושיות בענין זה דציצית בבגד הוי דרכו לחברם כך בטלית וכן בגד שנפרם דרכו לפרוף אותו בחוט בקשירה וכל שדרכו בכך זהו גמר ענינו וקיומו ואסורה אבל לתפור ב' בגדים ביחד אין דרך לחברן בתכיפה אחת לכן לא הוי חיבור פחות משתי תכיפות וק"ל. ועיין בתוס' דמשמע דבשתי תכיפות אפי' בקשר אחת אסורין ובב' קשירות אסור אפי' בתכיפה אחת ולפ"ז לק"מ מציצית שהוא ב' קשרים זע"ז גם בבגד שנפרם הוה ב' קשרים אבל מל' רבינו לא משמע לי הכי:

סעיף קטן יא
דמיירי שחיבר שני ראשי הקרעים כו' כתב זה לאפוקי של"ת שעשה עיקר הקשר עם החוט דהיינו שקושרו עם קצה הקריעה זה מזה:

סעיף קטן יב
מכסה של פשתן ובו צמר מותר שאין התפירה מחברת יחד כו' נ"ל דר"ל דאפי' היה תפור המכסה באמצע כמה פעמים כדרך שעושין הבגדים שקורין קאפט"ן אפ"ה מותר

שהרי יכול להוציא הצמר מתוך התפירות משא"כ בשתי תכיפות בבגדים ארוגים ואח"כ קאמר אף על פי שתפרה המכסה גם כל סביביו דאע"פ שהתפירה שסביביו גורם שאינו יכול להוציאו עד שיקרענו אפ"ה מותר וק"ל:

סעיף קטן יג
הוי כשק של פשתן כו' פי' וזה הוי מעשה בכל יום שעושין כן:

סעיף קטן יד
מותר ללבוש חלוק של צמר כי' עד אבל אם הוא קשר של קיימא אסור. מיירי בששני החלוקים עצמן הן קשורין יחד דאז מחמירין ביה טפי מאילו כרוך חוט משי או קנבוס על בגד פשתן וצמר וכורכן יחד דאל"כ קשה הא נתבאר לעיל דבקשר לחוד לא מחשב כלאים עד דנתחבר ג"כ בב' תכיפות וכן מוכח בב"י ע"ש:

סעיף קטן טו
יש מקומות שרגילין לחבר הרצועה כו' ר"ל שמחבר הרצועה בחלוק בתפירה (מטעם שלא יפסידנה ותמיד הוא מחובר עם החלוק עכ"ה):

סעיף קטן טז
ולא השיב על דבריו פי' הרא"ש לא השיב על דברי הרמב"ם:

סעיף קטן יז
אבל אם החבלים קשורים אסור לכורכם סביב ידו (ומשמע דאפי' לא קשרן אלא בקשר אחד אסור לכורכם סביב ידו עכ"ה) נ"ל דהוא ג"כ מטעם שכתבתי לעיל כיון דדרך הולכת בהמות הוא בכך והוא גמרן ואיסורן (ועיין בשלטי גבורים פרק במה בהמה דף קצ"ב ע"ב ור"י בתא"ו נתיב י"ט ח"ב שלדידן דקי"ל דבר שאינו מתכוין שרי מותר לכרוך אע"פ שקשורים הואיל ואינו מכוין רק להנהיג בהמות וע"ל סי' ש"א מ"ש א"א ז"ל שם בדרישה ס"ח עכ"ה):

סעיף קטן יח
אב ובני מצטרפים כיצד היה הוא כו' לא זו א"ז קתני דאפי' שני בני אדם מצטרפין ואע"ג דדרכם להתפרד ונקט אב ובנו כי מסתמא שני בני אדם דעלמא אין חוגרים את עצמן ביחד וק"ל:

סעיף קטן יט
אבל אם לא חגר חגורה על שניהן שרי אבל הרשב"א אוסר אפי' בלא חגורה:

סעיף קטן כ
בשתי תכיפות הוי כלאים אע"פ שנפרדין זה מזה דרך הלוכו וכן זה הוי לא זו א"ז דא"א לו שלא ילך ומרחיב רגליו זה מזה:

סימן שא

סעיף קטן א
אבל אם מעלם עליו שלא כדרך החימום כגון אוהל כו' נ"ל דהכא אייריי אף להציל מן החמה או מן הגשמים דשרי ולא אסר לקמן אלא דרך העלאה ואז אסר בחמה כו' לאפוקי הכא ודו"ק והעיקר מצאתי במרדכי סוף פ"ק דביצה ע"ש בדברי מ"ו ועיין בדרישה:

סעיף קטן ב
או שמציעו תחתיו מותר שנאמר לא יעלה עליך אבל אתה מציעו תחתיך מצע אחרת מפסיק דאל"כ היינו לבישה:

סעיף קטן ג
אבל כרים וכסתות שהן קשים וגם הם דאורייתא ומותר לישן עליהן בהפסקה דלא יגע בהן בשרו אשיר"י.

סעיף קטן ד
אבל אם הם מליאים או אפי' ריקנין כו' ודוקא בכלאים דאורייתא רמ"א ע"ש.:

סעיף קטן ה
מותרין בהצעה מתחת וה"ה להעלותן וכן באשר"י מ"ו ור"ל בהצעה ובהעלאה שאינו נוגע בבשרו ובגופו אשר"י:

סעיף קטן ו
כיון שאפי' לבישת הרכים אינו אלא מדרבנן שהם שועים אבל טוי וארוג אינם הלכך שרי מדאורייתא אשר"י אבל להרמב"ם אסור וכן בש"ע ולפ"ז הכובעים של נשים של סמוט שתופרין בין הסמוט להפליצה לבד היה מותר אף שתפור בפשתן שהוא קשה אלא שלהרמב"ם אסור:

סעיף קטן ז
כגון טלית של קטן וגדול לובשו כו' וכתב הב"י שהר"ש כתב שמשמע בגמ' אף ע"פ שאין הגדול יוצא בה עראי וכן ר"י כתב שבפ' התכלת משמע כדברי הר"ש וכן פירש"י וכתב שמא ט"ס הוא באשיר"י שכתב כלשון רבינו (ויש ליישב דרבינו ה"ק וגדול לובשו ארעי ר"ל שעכשיו אירע שהגדול לובשו ארעי אף שאין הגדול דרכו לצאת בו בשוק ארעי לכן כתב ב"י באשיר"י ט"ס שכתב והגדול יוצא בו ארעי משמע שכן דרכו של גדול אבל הטור יש ליישב כמ"ש ואפשר ליישב דברי הרא"ש ביישוב דברי רבינו וק"ל עכ"ה) ועיין בדרישה:

סעיף קטן ח
והוא מוכס העומד מאליו דאל"כ אסור להעביר המכס דדינא דמלכותא דינא ודרכן היה שלא היו נותנין מכס מבגדים שאדם לובש והלכה כר"ש דאמר דדבר שאינו מתכוין מותר כ"פ רבי' שמשון:

סעיף קטן ט
שמעלים עליהם בגדי כלאים פי' שמשלשלים על כתפן להקל משאם וק"ל:

סעיף קטן י
ובגשמים מפני הגשמים פי' הרמב"ם מפני הגשמים להתחמם בהם (וכן מוכרח הוא דר"ל ימות החמה וימות הגשמים אבל לא ר"ל מפני שהמטר יורד עליו דהא בתופרי כסות כו' כתב רבינו ג"כ מפני החמה כו' ואין דרך העולם לתפור ברחוב אלא בבית ושם אין יראת מטר עליו אלא ע"כ כדפרישית דר"ל ימות החמה) וצ"ע היכא דלא עביד מחמת חימום כלל אלא שלא יקלקלו הגשמים בגדיו אי שרי אי לא ודו"ק מ"ו וצ"ע דלקמן גבי ביצה חמה שלא יקחנו בידו בבגד כלאים מפני שנהנה בכלאים לינצל בהם מפני החמה ומ"ש מפני הגשמים ממפני החמה ונ"ל לדמות זה למ"ש רבינו בסמוך בגדים שמסתפרין בהן דאם אין להן בית ראש דלא הוי דרך לבישה ומותר אף ע"ג שמגינין שלא יטנפו הבגדים מהשערין שמסתפרין מעליו וה"ה בלבישת בגד להציל מהגשמים שלא ירדו על בגדיו:

סעיף קטן יא
אפילו אותן שקוברין אותו בהן לאפוקי ממ"ד דדוקא לסופדו בהן מותר וטעמא דמותר במתים חפשי כתיב כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות ואף על גב דגבי ציצית אמרינן לגבייהו לועג לרש (פי' מה"ט אסור ליכנס לב"ה וציצית נראים בבגדי הנכנס א"נ לר"ז הלוי שכתב רבינו בשמו לקמן סי' שנ"א ז"ל כשנושא המת לקוברו מטילין ציצית בתכריכיו שלא יהיו נושאי המטה מעוטפין והוא בלא ציצית והיינו לועג לרש) דשאני מצות ציצית ששקולה כנגד כל המצות א"נ כיון דלא מחמם ליה אפי' בחי כיוצא בזה מותר כיון דלא נהנה ר"ש:

סעיף קטן יב
אפילו אם בשרו נגע בה דמרדעת קשה יותר מכרים וכסתות דלעיל אשר"י:

סעיף קטן יג
ובלבד שלא יתנם על כתיפו דהעלאה דאורייתא והצעה דרבנן: (אפילו להוציא זבל אע"ג דמי שאינו מתכוין להנאתו מותר כדלעיל וי"ל מאחר שמתכוין להצילו מהטינוף של זבל מקרי מכוין להנאתו עכ"ה):

סעיף קטן יד
מפות שפורסין אותן על השלחן לקנח בהן הידים וה"ה שאוכלין עליו או שקורין בהן בב"ה אסור מפני שפעמים מקנח בהן ידיו ומתחמם בהן רמ"א:

סעיף קטן טו
מטפחות הספרים משום דפעמים עושה אותן כמין תיק ומשימה בחיקו ומתחמם בהן. ומטפחות הספג פעמים שרואה רבו ומתעטף בו. מטפחות הספרים כשבני אדם מסתפרים פורסין עליהן סדין כדי שלא יתלכלכו בגדיהן אשר"י:

סעיף קטן טז
ערדילדין אין בהן משום כלאים נ"ל ערדילדין שאין בהן משום כלאים הם כמו שעושין בארץ יו"ן ובקיא"יו ראיתי מהם שאין להם עור למעלה אלא עקב יש להם וגם על האצבעים סביב סביב כעין רוחב אצבע ומשימין לבד (פי' בגד קשה) תחת כל פרסות הרגל בתוכן וקשה הוא הלבד ואין נימא נמשכת ממנו ואין בו משום כלאים דלא יעלה עליך כתיב: אבל אתה מציע תחתיך דאי ערדילדין זילטע"ש בלעז הלא יש בהן לבישה וגם הנאת חימום אבל אותן אינם עשויין להנחת חימום כ"א להנאת מדרך כף רגל עכ"ל ספר צפנת פענח סימן תי"ב בביצה מ"ו:

סעיף קטן יז
ופי' הגאונים רגילין ללובשן תחת מנעליהן פי' בתוך מנעליהם (תחת העקב עכ"ה) ועיין בדרישה:

סעיף קטן יח
ותולין עליהן עור תיישים מעובד כו' פירוש דאי אינו מעובד הוי העור קשה ופשיטא דאין בו משום כלאים:

סעיף קטן יט
לשון הרמב"ם מנעל שהוא כלאים ואין לו עקב כו' נ"ל שהוא פי' כך המשנה פ"ט דכלאים מנעל של זרב אין בו משום כלאים וכ"פ הראב"ד דעתו ונ"ל מה שפי' שאין לו עקב היינו כלומר שאין לו עור קשה למטה כדרך העקב של המנעלים וכן פירש הרמב"ם לשם במשנה בפ"ט דכלאים על מנעל של זרב וז"ל הוא דמות רגל שנותנין תחת כף רגלו להלך בה על היצועים ועל הכסתות עכ"ל וק"ל ומספר צפנת פענח נ"ל דאסור מנעל זה של הרמב"ם ואין להקל נ"ל מ"ו וז"ל בית יוסף לשון הרמב"ם כו' נראה שהוא פירוש לערדילדין דבסמוך וא"ת אפי' כי אית ליה עקב נמי לישתרי כיון שהטעם שעור הרגל קשה ואינו נהנה וי"ל דכל שיש לו עקב כיון דמיחזי כמלבוש אף על פי שאין הגוף נהנה ממנו אסור עכ"ל ועיין בכסף משנה שלו פ"ט דכלאים דשם תירץ בע"א ז"ל וצ"ל שמ"ש רבינו ואין לו עקב לא משום דינא כ"כ אלא שתבנית אותו מנעל של זרב היה כך

שלא היה לו עקב אבל לענין דינא בין שיש לו עקב בין שאין לו עקב מותר עכ"ל ועיין בדרישה: (צלצולים שעושין העם כו' פירוש כיס קטן שעושין אותו לתת בתוכו מעות ופלפלין. צלצול של עור כו' שתולין בו חוטי צמר כו' כצ"ל וכן הוא ברמב"ם עכ"ה):

סימן שב

סעיף קטן א

שאין הצמר והפשתן עולין בצבע אחד ומיד הוא ניכר ויסירנו ואם לא יהיה ניכר מותר ללובשו שמא נשמט והלך לו שהרי בדקו ולא מצאו גמרא:

סעיף קטן ב

בד"א בכלאים כו' קאי ג"כ אבדיקת צבע ב"י:

סעיף קטן ג

עד שיבדקם אם תפורין בפשתן כו' כתב הר"ן דאם נותן לנכרי חוטי קנבוס שרי ולא חיישינן שמא יחליפם אף על פי שנוח להנכרי לתפור בחוטי פשתן כו' (וסיים דכל שהוא אומן אינו מפסיד אומנתו עכ"ה) ע"ש וכ"פ רמ"א ונתן טעם מאחר שיש לעמוד על הדבר שחוטי פשתן כשמדליקם כבה מהר ושל קנבוס שורף והולך אבל אסור להאמין לנכרי אפילו צוהו בפי' ואפילו פשתן ביוקר דבנקל הוא תופר בפשתן רמ"א וצ"ע לפי טעם של רמ"א שיכולין לעמוד על הדבר לנסותו בדליקה א"כ לפי זה היה גם כן להאמין לנכרי לכתחילה אפילו אם אין הישראל נותן לו חוטי קנבוס ושמא י"ל דכולי האי לא סמכינן אבדיקה הנ"ל אלא היכא שנותנין לו חוטי קנבוס דיש סברא להתיר כי אין החייטים חשודים להחליף כולי האי ומש"ה סמכינן אבדיקה הנ"ל:

סעיף קטן ד

ואפילו אם הנכרי מסיח לפי תומו שתפרן בקנבוס כו' שידוע לכל הנכרי שחייטי ישראל מחזירין על הכפרים אחר מטוה קנבוס כי אינו מצוי כמו הפשתן והנכרי כדי להשביח מקחו אמר כן ועיין בדרישה:

סעיף קטן ה

וכתב א"א הרא"ש ז"ל והאידנא כו' ובתשובה כתב שזה תולה בחילוק מקומות וב"י הביאה עיין שם:

סימן שג

סעיף קטן א

אם הוא כלאים דרבנן כו' בריש מי שמתו אומר גדול כבוד הבריות שדוחה לא תסור דהיינו כל דבר שהוא מדבריהם אבל לאו גמור אינה דוחה כ"א השבת אבידה ופסח שהוא בשב ואל תעשה לאפוקי כלאים שהוא לובש ועוקר הלאו בקום ועשה ע"ש מ"ו:

סעיף קטן ב
דוקא שהלבוש מוצאו בעצמו שהוא מזיד ר"ל אם אחר שמצאו ישהנה עליו נמצא שמשהא עליו במזיד ב"י:

סעיף קטן ג
המלביש לוקה והלבוש פטור הרא"ש בתשובה תמה עליו דהא לאו דלא תלבש אלובש קאי ואי דריש נמי לא תלביש אם כן אפילו הלובש מזיד נמי ילקה המלביש גם הוא דאין זה לאו שבכללות כיון דאתרי גברי קאי. ובכסף משנה פ"ז דכלאים כתב דאפשר ליישב ולומר שסובר הרמב"ם דמדאפקינהו רחמנא ללובש ומלביש בחד תיבה וחד מפשטא וחד מקרי אין לחייב שניהן כא' כל היכא דחד חייב אידך פטור ול"ד לתער לא יעבור דההוא לא מקרי ביה נפיק אלא ממשמעותא דלא יעבור ע"כ. ע"ל בס"ס ר"ך דכתב המדיר את אשתו ואם נהנית לו לוקה ופי' הר"ן דהאשה נלקה אף על גב דכתיב לא יחל דברו דרשינן לא יוחל דבר הנדר. אבל הרמב"ם חולק וס"ל דהאיש נלקה אם מהנה אותה ולא האשה וע"ש בב"י:

סימן שה

סעיף קטן א
שהוא בכור מאמו דבכור אם נפדה ולא בכור אב דבפטר רחם תליא רחמנא. ישראלית לאפוקי כהנת ולוייה כדלקמן. בכל מקום בין בארץ ישראל בין בח"ל. ובכל זמן אפילו שלא בפני הבית:

סעיף קטן ב
בחמש סלעים ומהרי"ל שיער שהוא בערך שני זהובים ריינש וכתב רמ"א שהוא ב' זהובים פולניש (עיין בסמ"ע בח"ה סימן פ"ח מ"ש א"א ז"ל שם ומתמה שלפי החשבון שכתב רבינו שם וכאן אין סגי בזמנינו פדיון הבן בשני זהובים. ונראה שאף לפי מהרא"י בפסקיו סימן מ"ח ומהרי"ל ששיערו פדיון הבן בערך ב' זהובים לא יהיה פחות מערך א' רייכש טאלר ושני שלישי ר"ט כפי שהיה בזמניהם הטאלר בעד ע"ב קארטאן שהוא ל"ו גדולים פולניש עכ"ה):

סעיף קטן ג
אלף ותשע מאות ועשרים שעורים כסף ועיין בא"ע סי' ע"ז מ"ש שם:

סעיף קטן ד
ואם יש לו שני ראשים כו' דכתיב חמשים שקלים לגלגולת והאי אית ליה תרי גלגולות ואע"פ שימות השתא מיהא לא מת רש"י ואע"ג שכתב רבינו אחר כך בסמוך דולד הנולד טריפה א"צ פדיון ויליף לה ממיעט דקרא שאני הכא דאתרבי מגלגולת:

סעיף קטן ה
חוץ מעבדים ושטרות וקרקעות הטעם מפורש בגמרא:

סעיף קטן ו
ואם כתב לכהן ש"ח על עצמו כו' הוא פירוש מ"ש אין פודין בשטרות ב"י:

סעיף קטן ז
ואפ"ה אין בנוי פדוי כדמפרש הטעם בגמרא שמא יאמרו פודין בשטרות ואם רוצה הכהן ליתנם (קאי על מה שאמר חייב ליתן לו ה' סלעים עכ"ה) ולהחזירם לו במתנה רשאי אבל תקנתא אחריתי ליכא רש"י:

סעיף קטן ח
עד שיאמר לו הילך כו' בשעת נתינת המעות ולא ס"ל כרש"י דכתב ולית ליה תקנתא:

סעיף קטן ט
וא"א הרא"ש ז"ל לא כ"כ כלומר כתב המשיה סתם ולא כתב מ"ש ה"ג ומדלא כתבה ש"מ דלא ס"ל כן אלא אפילו אומר כן בפירוש לא מהני אא"כ יחזירם לו הכהן ויפדוהו כדלעיל: (אפילו אינו שוה כ"כ ודוקא שחפץ זה רגיל להתייקר ולפעמים שוה למכור בשוק ה' סלעים ר"ן ורשב"א סי' קצ"ח ותשצ"ט עכ"ה):

סעיף קטן י
אע"פ שלא שמו אותו תחילה והו"א לא סמכא דעתיה דכהן בקבלתו וכן בדין קידושי אשה בא"ע סימן ל"א ועיין בדרישה:

סעיף קטן יא
אפילו לעשרה כהנים (במרדכי ס"פ כל הגט משמע דאם נתן לכהן בנו לפדות אסור לחזור ומיהו אם חזר הוי חזרה וע"ל סי' רס"ה עכ"ה) ובין בבת אחת בין בזה אחר זה כו' כן הביא נמי הרמב"ם הברייתא כצורתה אבל רש"י מפרש לשם בפרק יש בכור (בכורות דף נ"א) שבוה אחר וה איירי דוקא בכהן אחד והכי תניא בתוספתא וכנ"ל עיקר מ"ו:

סעיף קטן יב
ומ"מ אם עבר וקבלה ע"מ להחזיר הבן פדוי ודוקא דקאמר ע"מ דע"מ שמה מתנה אבל אם אמר הא לך ה' סלעים ותחזירם לי לא הוי מתנה ואין בנו פדוי רמ"א (בשם רשב"א סימן קצ"ח ותשנ"ט) ואף על גב דהסברא הוא איפכא נראה דה"ט דכשאמר ליה הא לך ותחזירם לי משמע תחזיר לי מיד נמצא דלא הוי מתנה משא"כ כשנתנו לו ע"מ להחזיר דהרי הוא כאילו אמר שיהו קניין לך מעתה אלא שתחזירם לי לאחר זמן ודו"ק ועיין בדרישה:

סעיף קטן יג
ובשעה שנותן הפדיון לכהן כו' ר"ל מברך שתי ברכות קודם שיתננו ליד כהן כדי שיהא עובר לעשייתן ב"י ולא יברך בשעה שהפריש ה' סלעים שהרי עדיין חייב באחריותן:

סעיף קטן יד
על פדיון הבן ועיין בדרישה:

סעיף קטן טו
אם יש לו לברך שהחיינו אם לאו כיון שזוכה לקיים המצוה יברך או כיון דמדכר צערו לא יברך אשר"י ועיין בא"ח ר"ס רכ"ג והוא מהגמרא דאם מת ויש לו ירושה לירש יברך שהחיינו שאני התם דזוכה לירושה משא"כ כאן:

סעיף קטן טז
ולשיילי כהנא מאי בעית טפי כו' ואם האב היה רוצה להניח הבכור אצל הכהן אינו יוצא אלא חייב לפדותו רמ"א (בשם פסקי מהרא"י סימן קל"ה):

סעיף קטן יז
ובהדי דיהיב להו כו' כצ"ל:

סעיף קטן יח
והדר מוגא לכהנא כסא דחמרא ומייתי אסא וגם אנו נוהגין בכוס של ברכה לבד לברך עליו בפ"ה או שהכל מהרי"ל מ"ו:

סעיף קטן יט
וצוה לו מאכל ומשתה יליף זה מדכתיב חיים וחסד עשית עמדי:

סעיף קטן כ
וזימן לו שני מלאכי השרת כו' מדכתיב ופקודתך שמרה רוחי:

סעיף קטן כא
אביו אומר זה בני בכור ואמו אומרת זה בני בכורי שבו פתח הקב"ה דלתי בטני מכאן סמך לשאול גם אם הבן אם לא הפילה וכן ראיתי נוהגין:

סעיף קטן כב
עד שיעברו עליו ל' יום דכתיב הכא ופדויו מבן חדש תפדה וכתיב פקוד כל בכור זכר מבן חדש ומעלה ומעלה משמע לאחר לאחר שלשים:

סעיף קטן כג
ואחר ל' יום יפדנו מיד כדכתיב ושמרתם את המצות אם באת מצוה לידך אל תחמיצנה:

סעיף קטן כד
שלא ישהא המצוה ואם נולד לו טריפות בתוך שלשים יום אין האב חייב לפדותו אפילו חי זמן ארוך לפיכ' כו' גירסא זו כתבה ב"י והוא מדינא דגמרא ודברי התוס' והרא"ש

והרמב"ם ע"ש שכתב דאפילו למ"ד טריפה חיה מ"מ גזירת הכתוב הוא (דאין האב חייב לפדותו עכ"ה) דכתיב אך פדה תפדה אך חלק:

סעיף קטן כה
לפיכך אם מת אפילו ביום שלשים כו' אריאשא קאי דאין ראוי לפדיון עד סוף ל':

סעיף קטן כו
ואם קבל הכהן המעות צריך להחזירם ול"ד להא דכתב לעיל דאם כתב לכהן ש"ח על עצמו בה' סלעים חייב ליתנם ואפ"ה אין בנו פדוי דשאני התם שכבר בא חיוב פדיון ונתן הש"ח להשתעבד נגדו בה' סלעים ומדאורייתא פדיון גמור הוא משא"כ הכא דאין חיוב הפדיון עדיין מוטל עליו ופשוט הוא: (עד שיאמרו לו לבן שצוה אביו בשעת מיתתו כו' ובאמירה סגי בלא עדות גמורה דהך חזקה דמחזקינן לה בחזקת שנפדה לאו זו היא חזקה מעלייתא דרובא דאינשי לאו כדי למפרע חובו מיד והכא לא שייך למימר עד שיביא ראיה דיכול לומר הבן לכהן דעלמא יהביה אבא רש"י בכורות ד' מ"ט ע"א: שיחיל הפדיון מיד אינו פדוי ואם נתנו לו ע"מ שיהיה הפדיון לאחר כו' כצ"ל עכ"ה):

סעיף קטן כז
אפילו אין המעות בעין (ודוקא בדיעבד אבל לכתחלה אסור לפדותו תוך ל' עמ"ש ת"ה סי' רס"ט עכ"ה) כו' מידי דהוי אקידושי אשה דאי יהיב לה השתא מידי וא"ל התקדשי לאחר ל' יום הוי מקודשת:

סעיף קטן כח
חייב לפדות את עצמו כשיגדל דכתיב פדה תפדה:

סעיף קטן כט
פודה את עצמו תחילה דמצוה דגופיה עדיפא:

סעיף קטן ל
אף על פי שקדם הפדיון ולא אמרינן מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמי וזה גמרא ערוכה הוא. ואם תאמר תקשה מינה לרב האי שכתב רבינו בשמו בחושן משפט סימן ק"ד דמלוה ע"ש מוקדמת קודמת למלוה בשטר מאוחרת ע"ש. וא"כ ה"נ אף אם אינה כמלוה הכתובה בשטר מ"מ תקדום כיון ששיעבודה וחיובה בא קודם. וי"ל דהכא איירי דשיעבד נכסיו בפירוש בתוך השטר מש"ה מחשבה כמכירה או נתינה ובח"מ איירי בסתם ש"ח:

סעיף קטן לא
אשה אינה חייבת בפדיון ר"ל אם נקבה פוטרת הרחם אינה צריכה לפדיון דכתיב בכור בניך ולא בנותיך:

סעיף קטן לב
ואפילו כהנת ולויה נשואה לישראל כו' שאין הדבר תלוי באב אלא באם שנאמר פטר רחם בישראל:

סעיף קטן לג
שנתחללת מכהונה מביאת העכו"ם ואם היא אומרת שמישראל נתעברה אף על פי שהישראל מכחישה הבן פטור דהמע"ה:

סעיף קטן לד
חייב הבן לפדות את עצמו דאם פטורה מלפדות בנה כדלעיל:

סעיף קטן לה
כבר זכה האב בפדיון כו' ז"ל הרא"ש והוי כאילו הפריש האב ה' סלעים ופדה בהן את בנו ועכבם לעצמו כן הבן יפריש ה' סלעים ויפדה את עצמו ולא יתנם לכהן:

סעיף קטן לו
וירשו בנו ממנו ס"א בניו ממנו ולפי גירסת בניו צ"ל דה"ק כיון דהבנים יורשים זכות האב גם הכא יעכבם לעצמו האי בן חלל גם י"ל אם עוד נשים אחרים וכבר נולדו לו מהן בנים אזי ירשו עמו ואם אין לו בן זולת זה מעכבו לעצמו:

סעיף קטן לז
וילדו אח"כ פטורין מן הבכורה ולא אמרינן דהיי כקטן שנולד דמי דהא מ"מ אין זה פטר רחם:

סעיף קטן לח
נתעברה השפחה והנכרית כו' וילדו חייבים בבכורה ואף על גב דהורתן שלאו בקדושה דבפטר רחם תלה רחמנא:

סעיף קטן לט
וכן המפלת כמין בהמה כו' וכ"כ הרא"ש בריש פרק יש בכור והוא דברי רבא פרק המפלת ולעיל בסימן קצ"ד פי' ז"ל כגון המצח ועין אחד ולסת אחד וגבת הזקן ואפי' השאר וכל הגוף היא דומה לבהמה וכ"כ הרא"ש שם ועיין מ"ש בח"מ סימן רע"ז. (סנדל חתיכה של בשר כצורת סנדל. שליא פי' הכיס שהעובר מונח בתוכו. ופי' שפיר מרוקם חתיכה של בשר ויש בה צורת אדם עכ"ה):

סעיף קטן מ
והמפלת שפיר מלא גוונים כו' וכל זמן שאין איבריו מרוקמים אינו פוטר הבא אחריו ואפי' בזמן הזה סומכין ע"ז רמ"א (בשם מהרי"ק שורש קמ"ג עכ"ה):

סעיף קטן מא
שניהם אינן בכור לפדיון הראשון מפני שלא יצא מהרחם והשני שהרי קדמו אחר ובעינן בכור:

סעיף קטן מב
דשמא נקיבה יצאה ראשונה והמע"ה.

סעיף קטן מג
נותן לכהן ה' סלעים זה פשוט אלא אגב סיפא נקטיה:

סעיף קטן מד
אלא אם מת האב תוך ל' יום דעדיין לא חל חיוב הפדיון על הנכסים א"כ כל א' יכול לומר אין אני בכור:

סעיף קטן מה
ונתערבו נותן י' סלעים לכהן נ"ל דמש"ה נקט ונתערבו דאל"כ כשנותן לב' כהנים אורחא דמילתא דאומר לכל א' הא לך פדיון של בני מאשה זו בפרט לפי מנהג הגאונים דלעיל וא"כ צריך להחזיר כהן זה שמת הבן שקבל פדיונו וק"ל וב"י תירץ דמשום סיפא דילדה זכרים ונקבה נקטיה וכתב עוד ב"י וצ"ל דנתערבו שכתב היינו לומר שמתחילת לידתן לא הוכרו וכגון שילדו במחבואה דאילו הוכרו ואח"כ נתערבו לא נפקא לן מידי בההוא תערובת דכיון דהוכרו תחלה כבר ידענו אם פטור האב או אם הוא חייב י' סלעים או ה' וכי נתערבו בתר הכי מאי הוי:

סעיף קטן מו
ילדו זכר ונקבה כו' נותן ה' סלעים לכהן אף ע"ג דזה פשוט הוא כתבה משום סיפא אינך בבי דמונה והולך וכ"כ לקמן בדין בכור בהמה בסימן שי"ח דינים פשוטים ונקטינהו משום אינך בבי ע"ש שוב מצאתי שתוס' דבכורות כ"כ בד' ט' ע"א בד"ה שתי חמוריו שלא בכרו כו' וכתבו עוד תירוץ א' שנקטה איידי כו' ע"ש:

סעיף קטן מז
ואם מת אחד מהזכרים דאיכא למימר דאותו שמת היה בכור מאשה א' והנקבה היא בכורה מאשה אחרת:

סעיף קטן מח
ילדו ב' נקבות וזכר כו' דאיכא למימר כל אחת ילדה נקבה תחילה:

סעיף קטן מט
ואם מת האב בין שניהם נותנין ה' סלעים כו' אליבא דרמב"ם איירי אפי' מת בתוך ל' ולפי מה שפסק הטור מיירי במת אחר ל' וכן מוכח להדיא בגמרא דדין ילדה אשה אחת ב' זכרים או ב' נשים א' בכרה וא' לא בכרה דחד דינא הוא ואין חילוק ביניהם כלל מ"ו וכ"פ ב"י:

סעיף קטן נ
או ב' זכרים ומת ולד אחד פי' בתוך ל' יום:

סעיף קטן נא
האבות פטורין דכל אחד יכול לומר אין הבכור בני אבל מ"מ בכור הוא ממ"נ וחייב לפדות את עצמו:

סעיף קטן נב
ילדו שני נקבות וזכר או שני זכרים אין לכהן כלום. כן הוא לשון הברייתא פרק יש בכור סוף (בכורות דף מ"ח) אבל שם במשנה תנא גם בבבא דמדברת בשני אנשים ושתי נשים שתי נקבות ושתי זכרים וכ"כ הרמב"ם ובעל ש"ע בסעיף ל' ע"ש אבל ל"ד קאמרי כי שם בגמ' קאמר אברייתא הנ"ל ז"ל ותנא דידן כיון דבשני אנשים הוא דמשכחת לה (פי' ששני הבנים פטורים כשנולד עמהן נקבה א') משום דכל א' יאמר אין אני כהן אלא חברי. באיש א' וב' נשיו לא משכחת לה דפטרי בכה"ג מש"ה לא תנא לה (ופירש"י לא משכחת לה כיון דאיכא חד בכור צריך ליתן ה' סלעים לכהן וכמש"ר לפני זה ודו"ק:

סעיף קטן נג
או ב' זכרים ונקבה אין לכהן כלום דכל א' יכול לומר אשתי ילדה הנקבה תחלה:

סעיף קטן נד
ואיני מבין דבריו שגם כו' ואע"ג דלצד חיוב יש ג' צדדים הא' אם ילדה זכר לחוד והשני שילדה ב' זכרים והשלישי אם ילדה וכר ונקבה וילדה הזכר תחלה ס"ל לרבינו דילדה זכר א' או ב' זכרים חדא מילתא היא לצד חיוב וק"ל. וב"י הקשה עוד דמ"ש משתי נשיו א' בכרה וא' לא בכרה וילדו ב' זכרים ונקבה שכתב שאין לכהן כלום דהתם נמי אינו נפטר אלא בשני ספיקות אם אותה שלא בכרה ילדה זכר בלבד חייב ואם היא ילדה הזכר והנקבה חייב אא"כ ילדה הנקבה תחלה וצ"ע עכ"ל ועד"ר:

סימן שו

סעיף קטן א
ונוהג בין בזמן הבית בין שלא כו' דילפינן לה מדאיתקש בכור למעשר דגן רמב"ם:

סעיף קטן ב
וכתב הרמב"ם שאינו נוהג אלא בארץ כו' ז"ל ב"י גירסא משובשת נזדמנה לרבינו בדברי הרמב"ם שבספרים שלנו בתוס' אדרבה שנוהגת בארץ ובח"ל ואין מביאין בכורות מח"ל לארץ שנאמר ואכלת לפני ה' אלקיך מעשר דגנך ותירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך ממקום שאתה מביא מעשר דגן אתה מביא בכור בקר וצאן אלא יאכל במומו ואם הביא לא יקרב אלא יאכל במומו עכ"ל ודרשא זו דרש ר"ע ואע"ג דר"י פליג עליה פסק הוא כר"ע ועיין בדרישה:

סעיף קטן ג
וכתב עוד הרמב"ם שצריך להקדישו שיאמר ה"ז קדוש שנאמר תקדיש לה' אלקיך:

סעיף קטן ד
בבהמה דקה ל' יום ובגסה נ' יום בגמרא יליף לה מקרא ועיין בדרישה:

סעיף קטן ה
בד"א בתם בזמן הזה ר"ל בתם בזמן הזה מסתמא אין הכהן רוצה לקבלו בתוך הזמן אבל תם בזמן הבית או בעל מום בזמן הזה מסתמא רוצה לקבלו בתוך הזמן:

סעיף קטן ו
אבל בעל מום שרוצה הכהן ליקח אותו ולאכלו מיד אבל אם אינו רוצה לאוכלו מיד אסיר ליתן לו לטפל בו דהוי כמו מסייע על מתנותיו:

סעיף קטן ז
מפני שנראה כמבזה מתנות כהונה אבל מבזה ממש אינו הואיל שעושה כן מפני הטירחא. וכל כהן שיש ספק בידו לטפל בכורות ואינו מקבלו מאוד שלא כהוגן עשה אבל ישראל לעולם חייב לטפל בו עד שימצא מי שיקבלו וכהן או ישראל רשאי ליתנו לרועה נכרי (וכן כתב מהרא"י בפסקיו סימן קס"ט דמותר לשכור לנכרי לבכור כדי לגדלו וכ"כ הא"ז בתשובה וכתב דאם הטיל השומר מום דשרי עכ"ה) מנחם בן הר"ר פנחס מ"ץ סימן רע"ד מ"ו:

סעיף קטן ח
יקרבנו תוך שנתו ומקרא מלא הוא לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה:

סעיף קטן ט
ואכלו בכל מקום ר"ל אפי' בח"ל:

סעיף קטן י
ומכרו מקדש בו את האשה כו' אבכור בזמן הזה קאי אפילו תם כמ"ש בסי' שאחר זה ב"י:

סעיף קטן יא
ובלבד שלא ימכרנו במקולין כו' שלא ינהוג בו לגמרי כמנהג חול שיהיה בזיון לקדשים שהבכור היה קודש קודם שנפל בו מום:

סעיף קטן יב
לשקול בו מנה כנגד מנה פי' אם יש לו חתיכות בשר חולין שידוע משקלה מנה יכול לשקול בשר בכור כנגדה וכן נגד כלי וקופיץ:

סעיף קטן יג
אבל חלבו ודמו כו' דלא עבדו רבנן מעלה אלא בבשר כ"כ הרא"ש בשם הרמב"ן והביא ראיה ממעשר בהמה ועיין בב"י:

סעיף קטן יד
וגידיו הכי גרס ב"י וקאי אכל הגידין שבבהמה אף המותרים לאכול דגידין אינם בכלל בשר וכ"כ רבינו לעיל בסימן פ"א לענין בשר וחלב וכן פירש"י בפרק שמיני שגידין אינם בכלל בשר:

סעיף קטן טו
ושומנו של גיד הנשה דינו ר"ל שלא למכור במקולין:

סעיף קטן טז
ואף בעל מום מצוה לאוכלו תוך שנתו ולא לאשהויי דלא ליתי לידו תקלה:

סעיף קטן יז
מונין לו השנה משיהיה לו ח' ימים דמונין לו שנה מיום שראוי לאכילה ואי לא קים לן שכלו חדשיו אסור עד יום השמיני:

סעיף קטן יח
עד מלאת לו שנה ללידתו ע"פ שנתבאר בסמוך לפעמים מונין מיום ח':

סעיף קטן יט
ושנה זו היא שנת הלבנה י"ב חודש מיום ליום דילפינן שנה שנה מבתי ערי חומה ושם איפסיקא הלכתא כחכמים דס"ל שנה תמימה ואם נתעברה השנה נתעברה לו:

סעיף קטן כ
הואיל ונולד בחודש העיבור כו' פי' אל תאמר כשיגיע ר"ח אדר תעלה לו שנה דהאי נולד קודם ר"ח אדר השני לא גרע מאלו נולד בר"ח אדר השני לכך קאמר כיון שנולד בחודש העיבור דהיינו בחדש אדר הראשון מונין מעת לעת מאותו שעה:

סעיף קטן כא
ואם עבר ושהה אותו אחר זמנו לא נפסל ויליף לה בגמרא מדכתיב מעשר דגנך וגו' ובכורות בקרך וצאנך מקיש בכור למעשר ומעשר אינו נפסל משנה לחבירתה ואע"ג שכבר כתב רבינו דין זה התם לענין תם שאינו נפסל מלהקריב כתב הכא לענין בעל מום שאינו נפסל מלאכול דתרווייהו ילפינן מהאי היקישא ב"י.

סימן שז

סעיף קטן א
אין מרגילין בבכור לשון רגלים:

סעיף קטן ב
אפילו בעל מום דבזיון גדולהוא מנראה כאילו מוכרן לצורך מפוח בעודם על הקדשים:

סעיף קטן ג
שעורו עם בשרו אסור בהנאה כו' דלא התירו הכתוב אלא באכילה כדכתיב בשעריך תאכלנו אבל נמצאת טריפה לאחר שחיטה הוי כאילו נמצאת טריפה אחר שחיטה

במקדש ר"ל בתם שהוא קודש ודינו שתקבר שאסור בהנאה. וכתב ב"י מ"כ (בתשובת אשכנזית) הלכך טוב למוכרו מחיים כשנמצא בו המום:

סעיף קטן ד
בד"א שהלוקח קונה אותו לצרכו בבעל מום לאוכלו מיד ובתם לאחר שיפול בו מום:

סימן שח

סעיף קטן א
הבכור אסור בגיזה ועבודה דכתיב לא תעבוד בבכור שורך ולא תגוז בבכור צאנך וילפינן בגמרא בנותנין האמור בזה בזה (מדכתיב לא תעבוד ולא תגוז וי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמדו שניהם זה מזה רש"י עכ"ה):

סעיף קטן ב
אין השחיטה מתרת הצמר שנתלש מחיים פירש"י הטעם דחיישינן אי מתירתו דאתי לשהויי לבכור כדי שתשיר צמר כל שעה ואתי בזה לידי תקלה: (את שהוא נראה כשאר צמר שהצמר המסובך שוה. עם שאר הגיזה ואינו נראה כמפורש ממנה רש"י עכ"ה):

סעיף קטן ג
כגון שעולה יותר או שעיקרו הפוך כו' זו ואצ"ל זו כתב רבינו דעיקרו הפוך יותר אסור מהעולה יותר וכ"כ הרא"ש הביאו והב"י ע"ש.

סעיף קטן ד
וכשבא לשוחטו יכול לתלוש כו' ז"ל ב"י ויש קיצור בדברי רבינו (שהו"ל לכתוב ובלבד שלא יזיזנו ממקומו עכ"ה) ששם במשנה מסיק ובלבד שלא יזיזנו ממקומו ופירש"י כדי שלא יאמרו גוזז בקדשים אלא יניחנו מסובך עם הצמר מכאן ומכאן:

סעיף קטן ה
של מקום השחיטה והוא אסור בהנאה (דלא עדיף מצמר שנשר וכן צמר שתלש לראות המום עכ"ה) כ"כ הרמב"ם:

סעיף קטן ו
האורג מלא הסיט פירוש שיעור שיש מאצבע לאמה כשרווח האצבעות מהדדי הוא נקרא מלא הסיט והריוח שיש מאצבע לגודל נקרא סיט כפול (ועיין ברש"י בהאורג דף ק"ו ע"א. מלא הסיט חוט מצמרו בבגדו כצ"ל עכ"ה):

סעיף קטן ז
ואם אינו דבר חשוב בטל ברוב ול"ד לשעטנז דאמרינן לעיל בסימן תצ"ט דחוט אחד אפילו בכל הבגד אינו בטל. דלא שייך ביטול אלא איסור שנתערב בהיתר כגון הכא שצמר קדשים הוא איסור נתערב בצמר של חולין אבל היתר נתערב בהיתר כגון שעטנז

שצמר ופשתן כל אחד לבדו הוא מותר כשנתערבו לא שייך ביה ביטול דהכל נעשה גוף אחד של איסור:

סימן שט

סעיף קטן א
לכונסו לכיפה עד שימות מעצמו אינם רשאין כו' הישראל אינו רשאי שהרי צריך לקיים מצות נתינה לכהן והכהן אינו רשאי משום הפסד קדשים הואיל שיש לו היתר על ידי נפילת מום אשיר"י בבכורות דף ס"ט ע"ד:

סעיף קטן ב
האידנא דליכא מומחין כו' וטעמא דהאידנא ליכא מומחין היינו משום דמומחה דאמרינן לאו דידע הלכות מומין בלחוד אלא דבקי גם בראיית העין לבדקם ולבקר בהם ולהכירם היטב ויש עוד טעם אחר דמומחה היינו שנטל רשות מנשיא שבא"י להתיר בכורים במומין והאידנא ליכא נשיא בא"י אשיר"י.

סעיף קטן ג
אינו נשחט על ידי בני הכנסת אלא במומין מובהקין דבזמן שיש מומחה היו יכולין לראות אפי' שאינן מובהקין דהיו יכולין לישאל למומחה אם היה להם שום ספק:

סעיף קטן ד
וחורור ומים הקבועים חורור פירש"י חולי הוא שיש טיפות לבנות בעין. מים שעיניו נוטפות מים. הקבועים פירש רש"י ורמב"ם דקאי אתרווייהו מ"ו:

סעיף קטן ה
ונראה לעינים שהוא יותר כו' נראה דכולה חדא מילתא הוא ר"ל שנראה לעינים שהוא יותר מחגירת הציפורן לאפוקי ממ"ד שפירש שהם שני דברים והכי קאמר היכא דמנכר שפיר ונראה לעינים ואם הוא כך אז הוא יותר מחגירת צפורן ומ"ש שהוא אינו דבוק למעלה והוי כאילו כתב והוא אבל אין פירושו כך אלא שהוא הוא כמשמעו והוא דבוק למעלה והכל הוא דבר אחד וכן מוכח בסמוך שהפירוש כן ודו"ק. ופירוש של חגירת ציפורן כתבתי לעיל בסימן כ"ב ועיין בדרישה:

סעיף קטן ו
עד שתחגור בו הציפורן פירוש כך הוא לענין דינא אבל השתא דליכא מומחין וצריכין מום מובהק ונראה לעינים לא סגי בהכי אלא עד שיהיה ניכר ונראה שהוא יותר מחגירת צפורן כמ"ש בסמוך בשם הר"ר יונה ב"י ר|ל והכא כתב עיקר דינא שהיה בזמן שהיה מומחה ולא כתבו אלא אגב שאר דינים דמונה והולך:

סעיף קטן ז
מן הסחוס פי' התנוך בפרשת מצורע פירש"י תנוך גדר האמצעי שבאוזן ר"ל הוא הגבוה שבאמצע האוזן שהוא עשוי כעין גדר בפני נקב האוזן.

סעיף קטן ח
ולא העור שבשפת האזן ששם הדר בריא והיינו באליה רכה של אוזן שנקראת עור רש"י.

סעיף קטן ט
מלא כרשינא הוא מין כלי שרוצעין בו: (שיהא נפרך בציפורן עיין בב"י ששם פסק כת"ק דמתניתין יבשה כל שתנקב ואינו מוציאה טיפת דם עכ"ה):

סעיף קטן י
אם אינו אלא עצם אחד כו' כן פירש"י וכתב וטעמא לא איתפרש דאיפכא מסתברא והרמב"ם פי' איפכא:

סעיף קטן יא
אינו מום אזנו אחת גדולה כצ"ל:

סעיף קטן יב
מושב עינו עגיל כשל אדם פר"י דהיינו הלובן דקרוי מושב אבל השחור היינו אורחיה להיות עגול:

סעיף קטן יג
אבל אם שתיהן גדולות כו' דזהו מחמת בריאות יתירתא או כחישותא יתירתא אשיר"י:

סעיף קטן יד
רחל שיש לה קרנים כו' אף על גב דאין בכור אלא בזכר א"כ לא הו"ל למנקט דין רחל שהיא נקבה עיין בדרישה.

סעיף קטן טו
פיו דומה לשל חזיר בזה בבי"ת נ"ל דכצ"ל ור"ל שפיו דומה לחזיר לענין זה ששפתו העליונה כו':

סעיף קטן טז
פיו בלום פי' סתום ר"ל שהוא קצר ברוחב:

סעיף קטן יז
נדבקים זה בזה שאינו יכול לפתחן דכי אכיל או פעי מרחיבות השפתים ונראה העצם כנאד ה"ז מום רש"י:

סעיף קטן יח
יש לו שלשה ידים לאפוקי שלשה רגלים שטריפה נמי הוי דהא כל יתר כנטול דמי:

סעיף קטן יט
קבוע במקום הכסל פרש"י כן דרך הבהמות שהירך מחובר באליה סמוך לכסלים ולא למעלה מן הכסלים דהיינו ע"ג האליה:

סעיף קטן כ
או שנפגם עצם כו' פירש"י דהיינו כשניכר המום:

סעיף קטן כא
רגליו צרות כן הוא בס"א ועי' בב"י:

סעיף קטן כב
נטלו הטלפים כו' ז"ל ב"י ויש לתמוה על רבינו שכתב נטלו הטלפים כו' דמשמע אם לא נטלו לגמרי לא הוי מום ואילו בגמרא משמע אפי' נחתכו מלמעלה ושרשיו נשארים הוי מום וכ"כ הרמב"ם ונ"ל דמש"ה לא כתבו דאינו מום מובהק כ"כ להתיר עליו גם בזמן הזה:

סעיף קטן כג
אפי' יש לו שני כיסין פירש"י לכל ביצה רגיל להיות כיס אחד לפי שהכיס חלוק באמצעיתו ומחוץ ניכר שהרי באמצע הוא משקע ונראית בו שורה העמוקה:

סעיף קטן כד
שוחטו מיד בחזקת כו' דהרי זה מום:

סעיף קטן כה
הוי מום כיון שאינו במקומו והרמב"ם סבר כיון דסופו לצאת לא הוי מום:

סעיף קטן כו
נחלק הזנב לשנים עד העצם הוי מום עיין במתני' פרק אלו מומין דאפילו נפגם בעצם פסול חוץ מנפגם בין הפרקים דהיינו בין החוליא וכן הביא מהרא"י בכתביו בסימן רמ"ד ואפשר דהטור רבותא קמ"ל דאפי' נחלק בשר חוץ לעצם כדאיתא נמי בכתבים ע"ש ועוד תימה למה דילג המשנה שכתב נפצל ראש הזנב והיינו פירוש שנפצל לשני עצמות וכן הביא הרא"ש מ"ו. וב"י תירץ לתמיהה ראשונה דס"ל דפגימה בעצם הזנב לא מינכר שפיר ואין שוחטין עליו בזמה"ז:

סעיף קטן כז
זנב העגל שהוא קצר כו' שכל העגלים לפחות מגיע זנבם עד שם רש"י:

סעיף קטן כח
ואינו מגיע לפרק העליון שמחבר הארכובה לשוק אינו ר"ל פרק העליון שבג' פרקי עצמות שברגל שזה אינו כמבואר לעיל סימן נ"ה שהרי הארכובה הוא עצם התחתון ועליו שוק ועליהן קולית אלא י"ל פרק העליון לאפוקי מהתחתון ממנו דהיינו קצה הארכובה התחתונה אבל מהפירושים שמביא הב"י מוכח דלא מהתחתונה מיירי ע"ש:

סעיף קטן כט
ובעין אם יש בה שער כו' עיין מה שהקשה ב"י עליו ועל הרא"ש מסוגיא דגמרא (דמחלק בין לבן לשחור והרא"ש ורבינו כתבו סתמא עכ"ה) והעלה בצ"ע:

סעיף קטן ל
כל אלו המומין מובהקין הן כו' כלומר לאפוקי שאר מומין דמונה בגמרא ולא הביאם רבינו דהואיל ואין מובהקין אין שוחטין עליהם בזמן הזה:

סימן שי

סעיף קטן א
שלא על כי חכם וה"ה בזמן הזה אם לא הראהו לג' בני הכנסת ש"ע:

סעיף קטן ב
שאינו חסרון בגופו לכ"ע יקבר מפני שהן משתנין:

סעיף קטן ג
ואם הוא מום של חסרון ר"ל שבגוף:

סעיף קטן ד
ור' מאיר אוסר דגזרינן אטו דוק שבעין:

סעיף קטן ה
ואכלוהו מחזיר להן הדמים כצ"ל:

סעיף קטן ו
לא אכלוהו יקבר פי' יחזרו לו ויקבר כמ"ש לעיל בסימן קי"ט גבי מוכר הטריפה דקאמר יחזרהו לו מה שקנו והוא יחזיר להם הדמים וכ"כ בח"מ סימן רל"ד דין בכור ודין טריפה בהדדי ע"ש. ומיהו א"ל דלא יחזיר לו בשר הבכור כדי שיקברנו הוא כיון דחשוד הוא שמא יאכלנו משא"כ בטריפה דא"ת דלא יחזיר לו הבשר כ"א דמי בשר טריפה אם ירצה יכול לוקח מן השוק בשר טריפה אחר בזול ויאכלנו משא"כ בשר בכור דצריך קבורה וק"ל ועוד דבבשר טריפה ליכא למיחש למידי דהא מכרזינן עליה שלא יקנהו ממנו וכמ"ש בח"מ ס"ס ל"ד גם בי"ד סימן קי"ט ואי משום דיאכלנו הוא בעצמו הא אמרינן בסימן קי"ט דאף הנחשד למכור טריפה ולעבור על לפני עור לא תתן מכשול אינו נחשד לאכלו בעצמו.

סעיף קטן ז
יקבר וישלם פירוש הרואה משלם מביתו לכהן:

סעיף קטן ח
בגסה חצי דמיו ובדקה רביע מפני שהרויח הכהן המזונות שהיה צריך להוציא עליו אילו לא נשחט לפיכך די בחצי דמיו ובדקה בא"י שאסור לגדל שם דקה כ"א ביערים

וכמ"ש בח"מ סימן ת"ט ע"ש ויש לכהן צער גדול בגידולו לפיכך לא יתן לו אלא רביע רש"י וראב"ד ועיין בדרישה:

סימן שיא

סעיף קטן א

ואין לוקחין ממנו צמר אפי' מלובן כו' ותימה למה שינה לשון התלמוד דפריך (בבכורות דף כ"ט ע"ב אמתניתין דקתני ואין לוקחין ממנו צמר מלובן וצואים עכ"ה) השתא מלובן אסורים צואין לא כ"ש ומשני חדא קתני צמר מלובן מצואתו ע"כ מ"ו:

סעיף קטן ב

וכל שכן שאינו מלובן ובס"א כתוב וכ"ש צואין והיא היא ועיין בדרישה:

סעיף קטן ג

אבל לוקחין ממנו צמר טווי רו' פירוש מאחר שטירחא גדולה איכא משא"כ בליבון אם כן מקפיד ולא טרח נפשיה אם היה מבכור שמתיירא שיוודע לחכמים ויפסידו ממנו ומה שהזכיר טווי ולבדין כ"ש אם ארג דאיכא טירחא יותר וכן איתא להדיא בגמרא עיין שם מ"ו:

סעיף קטן ד

ועורות עבודים שאינו מעבד עור בכור תמים לפי שהוא מתירא להשהותו אצלו שמא ישמעו בו הדיינים ויקנסוהו כפי רשעו ב"י:

סימן שיב

סעיף קטן א

אין שוחטין אותו על פיו דדילמא משום אגרא קשרי ואע"ג שנותנין לו שכר אפי' במום שאינו קבוע כמ"ש בסמוך מ"מ אתי להתיר המום כדי שיקפצו הכהנים אחרים עליו ויתנו לו בכוריהם לראות. ובלאה"נ לא קשיא מידי דהא רבי' הביא בסמוך דברי הרמב"ם דס"ל דבחד שכר צריך לראות לעולם וא"כ איכא למחשדיה דאומר שהוא בעל מום כדי שלא יצטרך לראותו עוד וק"ל:

סעיף קטן ב

אלא א"כ הוא מומחה ואדם כו' מומחה ר"ל מנוסה וכן בא"ח סימן ש"א בהלכות שבת לענין קמיע מומחה מוכח בהדיא שמומחה פירוש מנוסה ור"ל שהוא מנוסה ומוחזק לכל שהוא אדם כשר ומומחה ואדם מוחזק כו' הוא הכל ענין אחד וכן מוכח מלשון הגמרא שאמרה ז"ל אא"כ היה מומחה כאילא ביבנה ופירש"י היה מומחה כאילא דחסיד הוא ולא נחשד בכך ובזה מיושב דל"ת מה ענין מומחה לכאן לענין נטילת שכר ולהנצל מהחשד וק"ל.

סעיף קטן ג

והוא שיהיה שכר בטילתו ניכרת כו' נראה דה"פ דמתחילה אמר הנוטל שכר אין שוחטין כו' והוא מכח תרתי חדא שהוא איסור מצד עצמו ליטול שכר לעשות מצוה כמ"ש ראה למדתי אתכם כו' מה אני בחנם כו' והשני שבני אדם יחשדוהו. ולסלק הראשון צריך שיהיה בטילתו ניכרת ור"ל שודאי לו שמבטל שכרו שהיה ראוי לו לקבל בשעה זו לאפוקי אם יאמר שמא יזדמן לי ריוח בשעה זו וכמבואר בח"מ סימן ט'. ובזה עדיין לא נסתלק החשד מהבריות שלא ידעו הכל משכר בטילתו. וע"ז אמר שצריך להיות מוחזק בכשרות שאז ודאי לא יחשדוהו. ושיש הני תרתי אזי מותר ליקח כל שכר בטילתו והיינו דוקא כשמתנה מתחילה ואומר איני רוצה לבטל שכר אלא תנו לי כל שכרי או איש אחר שיתעסק במלאכתו באופן שיגיע לידי כל שכרי דמאחר שמתנה כן צריך ליתן לו שכרו כמבואר בח"מ בסימן רס"ה וממנו נמי אירי מ"ש רבינו שם בסימן ט' בשכר דין וכמ"ש שם ע"ש אבל אם אינו מתנה כלום והוא פועל אזי אין נותנין לו כל שכר מלאכתו אלא כפועל שרוצה לישב בטל. והא דכתב כאן ורוצה לישב בטל ובח"מ סימן רס"ה גבי משיב אבידה פי' כמה רוצה ליקח לבעל ממלאכתו ויתעסק במלאכה זו היינו משום דשם בהשבת האבידה היא ג"כ טירחא משא"כ ראיית מום דבכור דאינו טרחא לו. ומש"ר לעיל בסי' קע"ז בדין רבית שאומדין לו כאדם בטל כמה רוצה ליקח לעסוק בזו היינו משום דשם גם מבלעדו מתעסק בחצי שלו אלא משום צד ריבית אסרוהו להתעסק גם בשל הנותן לכך אמרו שסגי לו בזה שיאמדנוהו כאדם בטל ושם מותר לקבל שכר דהרי אינו עושה מצוה משא"כ בדין ובראיית בכור ובהשבת אבידה אם היה בטל היה אסור ליקח שכר על שכר עשיית המצוה דמה אני בחנם אמרו וק"ל. גם י"ל כל שמקבל שכר על דבר שאינו טרחא לו כקרנא שקיבל שכר על שהיה מריח בחבית לידע איזה יחמץ אזי מסתמא אינו רוצה לבטל ולהניח משכורתו כלום משא"כ כשהוא פועל ר"ל שאין לו שכר אם לא אחר הטירחא בזה אמרו דמסתמא אין נותנין לו כל שכר בטילתו אלא אומדין כו' והשתא א"ש שסתם רבינו כאן שסתימתו כפירושו. ויש מחלקין דמש"ה אין נותנין לו כאן שכר כאילו היה יושב בטל וגם שכר על מה שרואה דלפעמים יעלה לו השכר בזה יותר מכדי פעולתו ויש חשד משא"כ בהשבת אבידה דהאבידה שישיב הוא דבר גדול וניחא לבעל אבידה ליתן כ"כ כדי שיחזיר לאבידתו ועיין בדרישה מ"ש עוד והארכתי בזה:

סעיף קטן ד
ורואה אותה לעולם כו' כדי שלא יבא לידי חשד שלא יאמרו בעל מום הוא ומאי דקאמר תם כדי ליטול שכרו פעם אחרת גמרא. ותימה למה כתבה בשם הרמב"ם ב"י ועד"ר דלק"מ:

סעיף קטן ה
(אין החכם רואה לעצמו כתב הר"ש ס"פ ב' דנגעים אע"ג דאדם נאמן על של עצמו בכל איסור והיתר יש לחלק בין היכא דאיתחזק איסורא להיכא דלא איתחזק איסורא ע"ש עכ"ה):

סעיף קטן ו
אין רואין מומין בי"ט כו' עיין בא"ח בהל' י"ט סימן תצ"ח ושם נתבאר:

סימן שיג

סעיף קטן א
ואסור להטיל מום בבכור דכתיב כל מום לא יהיה בו קרי ביה יהיה (שב"א תחת היו"ד ופת"ח תחת הה"א עכ"ה):

סעיף קטן ב
ואסור אפי' לגרום לו מום דילפינן מכל.

סעיף קטן ג
אין שוחטין אותו על ידו דקנסינן ליה:

סעיף קטן ד
ואם עשה בו מום ומת ר"ל העושה:

סעיף קטן ה
ואפילו אם שואל למה אין שוחטין כו' עד שיפול בו מום פירש"י שאין לומר שהנכרי הזה להתירו נתכוון שהרי אינו יודע שע"י מום שיעשה בו ישחוט אא"כ יפול מאליו עכ"ל מ"ו.

סעיף קטן ו
אבל כיון להתירו כגון לאחר שרואה שהתירו על ידו ר"ל ע"י המום שהפיל בו הנכרי שחטוהו שהרי ראה שאף שלא נפל בו מום מאליו שחטוהו ויעשה כן עוד:

סעיף קטן ז
שזה חשוב לדעת דבעינן שלא יתכוון להתיר אבל נכרית כיונה להתיר וגם האומרים לה שאינו נאכל בלא מום כיונו לכך שתטיל בו מום כ"כ הרא"ש בתשובה:

סעיף קטן ח
היה הבכור רודף אחר האדם יבעט בו כולי כן הגיה מ"ו וכתב בגמ' ובאשר"י לא הזכיר כהן ואדרבה רש"י מפרש רדף אחר האדם וכן נ"ל עכ"ל ולכאורה נראה דכתב כהן

לרבותא דאפי' הכהן מותר. ועיין בגמ' פרק פסולי המוקדשין דף ל"ו ע"א דיש שם חסרון לישנא בתרא והביאו הרא"ש וב"י כאן ובגמרא שלי הגהתיהו ע"ש:

סעיף קטן ט

וכתב הרמב"ן דוקא כו' כצ"ל ועיין בב"י שהביא הרא"ש שכתב בשם הרמב"ן בהדיא אף לאחר רדיפה וכתב ב"י דט"ס הוא בדברי רבינו ועיין בדרישה:

סעיף קטן י

והרמב"ם כתב אפי' בעט לאחר שניצל ממנו וכ"כ הרא"ש כו' דצערו הוא דקמדכר ועיין בח"מ סימן ת"ב בשני שוורים שחבלו זה בזה ובס"ס תכ"א בשני בני אדם שחבלו זה בזה שאם התחיל אחד וחבל בחבירו ובא השני וחזר וחבל בו הראשון חייב והשני פטור אבל אם לאחר שנפרדו זה מזה בא השני וחזר וחבל בו גם השני חייב ולא אמרינן ג"כ התם צעריה הוא דקמדכר והו"ל כאילו חזר וחבלו מיד. ודוחק לומר דכאן איירי דוקא שבעטו מיד לאחר שניצל ובח"מ מיירי לאחר זמן וכמ"ש שם: והיותר נ"ל דשאני הכא דלא איירי לענין חיוב על החבטה אלא אם נאמר שיהא מותר לשוחטו ע"פ מום זה או לא ומש"ה אמרינן דאדכורי מדכר לצערו ובודאי לא משום כדי להתירו לשוחטו אלא משום צערו משא"כ בח"מ דאיירי לענין חיוב תשלומין ע"ש:

סעיף קטן יא

מותר להטיל בו מום קבוע דכתיב תמים יהיה לרצון כל מום לא יהיה בו כשהוא תמים להקריבו למזבח לרצון כל מום לא יהיה (שב"א תחת היו"ד ופת"ח תחת הה"א כנ"ל עכ"ה) בו:

סעיף קטן יב

חשיבא כבעלת מום דאין לך מום גדול מזה שאינו יכול לחיות וגם חכמים לא גזרו כאן והתירוה משום פסידא:

סעיף קטן יג

וס"ס אינה נשחטת עליו דחשוב כמום עובר כו' פי' אינה נשחטת קודם שמטילין בו מום דהיינו קודם הקזה ול"ת כיון שהמיתה נחשב כמום תשחט עליו ואפי' לר"ש דבסמוך דר"ש לא מתיר לשוחטו אלא אם הקיז לה שאז הוי מום קבוע אבל מום זה דהיינו דאם לא יקיז לה תמות נחשב למום עובר שהרי ע"י הקזה לא תמות ותעבור המום:

סעיף קטן יד

רבנן סברי כו' ר"ל אע"ג שרבנן. סברי שמותר להקיזה מ"מ אינה נשחטת ע"י מום של הקזה (כיון דבידים עשאו המום עכ"ה) דגזרי אטו היכא דלא מיית בלא עשיית מים דחשיב כתם א"נ אטו היכא שיכיל להתרפאות בהקזה במקום שאין עושין בו מום לא חשוב בעל מום ור"ש מתיר לשוחטו עליו דלא גזר:

סעיף קטן טו
ור"ש שרי לטעמיה אזיל דדבר שאין מתכוין מותר:

סעיף קטן טז
מותר להטיל מום בבכור בזמן הזה (קודם שיצא לאויר העולם כגון גדי באזניו שהם ארוכות וקודם שיצא כל ראשו נראית אזניו ויכול להטיל מום וכן אימרא בשפתיו גמרא ורש"י עכ"ה) כו' דכל זמן שלא יצא לאויר העולם אינו קדוש דהרחם מקדשהו ועיין בדרישה:

סעיף קטן יז
ומ"ש בזמן הזה כ"כ נמי הרמב"ם בפ"ב דהל' בכורות ז"ל בד"א דמותר להטיל מום בזמן הזה שאין שם בית מפני שסופו להאכל במומו אבל בזמן שבית המקדש קיים אסור עכ"ל ועיין בדרישה:

סימן שיד

סעיף קטן א
לטפל בו עד שיומם אפי' כצ"ל:

סעיף קטן ב
אפילו אם הוא חכם ויושב בישיבה אם עשה דבר שנראה כו' שם בגמרא אמרו דלא חלקו בין חבר לעם הארץ והא דהאכילו בסל עובדא שם בת"ח ונראה דלרבותא כ"כ ל"מ אם מצא מום בבכור ולא ידעינן היאך נעשה דחשדינן דהכהן עשהו בידים אלא אפי' ראינו שהמום בא לו מחמת שהאכילו שעורים בסל דלא עשהו בידים והו"א דלא לחשדוהו לו שעשהו בערמה קמ"ל אבל א"ל דמסתמא אין לחשוד הת"ח אם לא במקום ערמה דהא אמרו דלא חלקו בין חבר לע"ה:

סעיף קטן ג
ורועה כהן כו' בעוד שהוא ר"ל הבכור:

סעיף קטן ד
והרמב"ם פסל רועה כהן להעיד עליו כו' דחיישינן שמא הוא הטיל כדי שיתננו לו שסבר הואיל שטרח בו ודאי יתננו לו.

סעיף קטן ה
אלא רועה ישראל על בכור שביד כהן ר"ל ולא חיישינן ללגימה כלומר חיישינן שמשקר כדי שיאכילנו ממנו:

סעיף קטן ו
ולא חיישינן שמא אחד מבני הבית כו' ז"ל ב"י יש לתמוה על הרא"ש ורבינו למה כתבו דין זה כיון דקי"ל כמ"ד דבני ביתו נאמנים עליו תו לא צריכין להאי דינא דמאי איריא

בני ביתו בחוץ אפי' הם בפנים נמי ואין שם עדים הם נאמנים וזהו טעמו של הרמב"ם שהשמיט מימרא זו עכ"ל. ונראה ליישב דס"ל דהו"ל למיחש הכא טפי דאיכא ריעותא לפנינו דנכנס שלם ומיד יצא ניזוק ואין דרך הבהמות להיות ניזוקין הנכנסין בבית ואף שבני ביתו נאמנים מ"מ היכא דאיכא רגלים לדבר שהם עשאו ודאי אינם נאמנים לכן אם היו בני ביתו בבית היינו חוששין להן וקמ"ל כשהם בחוץ לא חיישינן שמא אחד מבני הבית נטמן שם כו' וק"ל. והיותר נראה דכתב האי דינא ללמדינו דבכה"ג מותר לשחטו בלי שום עדות משא"כ בהיו בפנים דהיינו צריכין דבני ביתו יעידו שהמום נפל מאליו וכמש"ר לפני זה ז"ל ואפי' בנו ובתו מעידין לו וק"ל:

סעיף קטן ז
לא היו מוחזקין בו שהוא בכור כו' נאמן דהפה שאסר הוא שהתיר:

סעיף קטן ח
ואומר חכם פלוני התירו לי נאמן אבל אם אמר חכם סתם אית ליה לאישתמוטי ולא עביד לאיגלויי וכתב ב"י דהרמב"ם ס"ל דא"צ פלוני כמ"ש בסמוך:

סעיף קטן ט
אפילו אם אין עדים מעידין על המום כו' הואיל שאומר חכם פלוני ודאי לא משקר שאותו חכם התירו לו ואותו חכם לא היה מתירו אא"כ הביא עדים על המום:

סעיף קטן י
ומ"ש רבינו אבל רש"י פירש דוקא שיש עדים על המום וכ"כ הרמב"ם לכאורה מהרמב"ם אין ראיה דהרמב"ם ס"ל דא"צ פלוני החכם ומש"ה צריך עדים וגם אפשר לומר שרש"י ס"ל כן וכן משמע לשונו שהביא הב"י מיהו מדכתב רש"י ז"ל ובלבד שיהו לו עדים שלא הטילו בו מדכתב ובלבד משמע דלעיכובא ולדוקא כ"כ ושאין לו היתר אחר אף אם אמר פלוני החכם התיר לי לא מהני וק"ל:

סעיף קטן יא
ישראל פלוני נתנו לי במומו דכל מילתא דעבידא לגלויי לא משקרי בה אינשי.

סעיף קטן יב
וכתב ה"ר יונה שאם הוא מום מובהק נאמן כו' נלע"ד שה"ר יונה ס"ל שבעלמא במום שאינו מובהק צריך להזכיר שם חכם כסברת רבינו אלא במום מובהק ס"ל שא"צ להזכיר שם החכם דמיירי שיש עדים על נפילת המום כסברת רש"י ורמב"ם וא"כ מה לו לשקר דהא אם יראנה עוד לחכם ודאי יתירנו במומו המובהק משא"כ בשאינו מובהק דחשדינן ליה שירא להראות לחכם דלמא לא יתירנו לו וק"ל ועיין בדרישה:

סעיף קטן יג
אפילו היה קטן והגדיל ר"ל הבכור בשעת נתינה היה טלה והגדיל ב"י ועיין בדרישה:

סעיף קטן יד
ישראל לא נחשדו על הבכורות כו' דכהנים חשודים משום דאית להו טורח גדול להמתין עד שיפול בו מום אבל הישראל א"צ להטפל בו אלא ל' בדקה ונ' בגסה ובטירחא זו שיש לה קצבה לא חשדינן ליה וא"ל ליחשדנו בספק בכור שא"צ לתנו לכהן שיעשה בו מום כדי שיאכלנו שזה אין לומר שאין אדם חשוד שיעשה איסור יעבור על מום לא יהיה בו מחמת אכילה אלא שחשוד לגזול מתנות כהונה כדבסמוך. (וי"ל ג"כ דכיון שהוא ספק בכור ואין יכולין לבא לידי ודחי איסור הקילו בה עכ"ה) ואי משום הטירחא שאינו רוצה להטריח בו עד שיפיל בו מום ויאכלנו הא אי לא ניחא ליה בזה ימסרנו לכהן והכהן צריך לקבלו אפילו ספק בכור וכמ"ש בדרישה:

סעיף קטן טו
שנאכל במומו לבעלים כמ"ש בסימן שאחר זה:

סעיף קטן טז
ולא יתננו לכהן שאע"פ שאינו חשוד לאכול קדשים בחוץ מדמראה אותו לחכם מ"מ חשיד הוא לגזול מתנות כהונה אבל אם יש כהן עמו אז ירא מכהן זה שיתגלה הדבר שגזל מתנות כהונה ויתנו לכהן זה או לאחר:

סעיף קטן יז
א"כ מדקדק במעשיו כו' ר"ל ולא חשדינן ליה שיגזול מתנות כהונה:

סעיף קטן יח
אם היה חכם ומדקדק במעשיו כו' ר"ל הישראל:

סעיף קטן יט
רואין לו לבדו פי' אפי' אין לו מום מובהק:

סימן שטו

סעיף קטן א
ספק בכור אין הבעלים צריכין ליתנו לכרן דהמע"ה ולענין אם צריך הכהן לקבלו עיין בדרישה:

סעיף קטן ב
וא"א הרא"ש ז"ל כתב שמוציאין אותו מידו פירוש הואיל שמתחילה לא בהיתר בא לידו לא מקרי תפיסה הואיל שאין יכול לטעון בודאי שהוא ממוניה:

סעיף קטן ג
ואנדרוגינוס כתב הרמב"ם שהוא חולין גמורין וכן הוא לדעת הרי"ף עיין בראש פ' על אלו מומין:

סעיף קטן ד
וא"א הרא"ש ז"ל כתב שהוא ספק ויאכל במומו לבעלים ולענין מילה פסק ר"י שהוא כזכר גמור לעיל בסימן רס"א וגם לענין קידושין בא"ה סימן מ"ד ושם בא"ה כתב שכך מסקנת הרא"ש ז"ל ובספרי ס"פ הערל כתבתי שלא דק כי הרא"ש לא החליט הדבר להיות ודאי זכר כדברי ר"י או להיות בריה בפני עצמה ולא הכריעו בו חכמים כו' כדברי הרי"ף ע"ש מ"ו ובזה מיושב גם דברי רבינו דאף דבמילה וקידושין מחשב זכר גמור מ"מ כיון די"ל דבריה בפני עצמו הוא ומין חיה הוא אין דין בכור נוהג בו דכתיב אך בכור שור דבעינן שיהא מין בהמה ובזה מיושב דל"ת דברי הרמב"ם אהדדי דכאן כתב דאנדרוגינוס הוי חולין גמורין ולענין קידושין כתב רבינו בשמו בא"ע סי' מ"ד דהוי ספק וצריך גט מספק די"ל דס"ל דהו"ל בריה בפ"ע ומש"ה אין דין בכור נוהג בו ולענין קידושין החמיר להצריכו גט מספק.

סעיף קטן ה
ועז שילדה מין רחל פטור כו' דכתיב אך בכור שור עד שיהא הוא ובכורו שור וז"ל רש"י והך רחל בת עז לאו רחל ממש הוא דהא נקיבה לא נתקדשה בבכורה אלא מין רחל קאמר עכ"ל ולכן כתב ג"כ רבי' מין רחל:

סעיף קטן ו
ומיהו חשוב בעל מום לישחט עליו כו' דאין לך מום גדול משינוי ברייתו:

סעיף קטן ז
ואותה רחל היא בת עז כו' כצ"ל:

סעיף קטן ח
ורחל בת עז בת רחל כולן פטורין דהו"א דזהו מינו דרך דילוג וק"ל:

סעיף קטן ט
ולא כקדושת בהמה טמאה ואם דומה לאם במקצת סימנים כך נראה למחוק ואפי' ולגרוס ואם וכאשר הגהתי כך מוכח הסוגיא להדיא וכן באשר"י ריש פירקא ע"ש וכן ברמב"ם מ"ו וכן כתב ב"י וה"פ מתחילה קאמר דאם פרה ילדה כמין חמור כו' שניהם שוין ואין לה שום קדושה ואח"כ קאמר דאם הם דומים במקצת לאם אז יש חילוק ביניהם דפרה שילדה כמין חמור יש קדושה ובחמורה שילדה כמין סוס הוי ספק כו':

סעיף קטן י
פרה שילדה כמין חמור חייב כו' דאידי ואידי בני מקדש בבכורה נינהו דאי אזלת בתר פרה הוא בכור גמור ואי אזלת בתר חמור הוא פטר חמור ונראה דה"ה דאם חמורה ילדה כמין פרה:

סעיף קטן יא
ספק ויאכל במומו לבעלים כיון דדומה במקצת לפרה ספק הוא אי אזלינן בתר אמו או לא ולכן הוי ספק בכור ול"ד לעז שילדה כמין רחל דלעיל דאם דומה במקצת לאם הוי ודאי בכור דהתם שני הצדדים הם בני חיוב בכורה וק"ל:

סעיף קטן יב
הוא ספק פטר חמור דספק אי אזלינן בתר האם או לא כדלעיל וכתב ב"י ז"ל וכל אלו אע"ג דיש בו מקצת סימני האם כיון דיש בו סימני אחר חשוב מום לשחוט עליו ורבי' סמך אמ"ש לעיל בסמוך:

סעיף קטן יג
ויצא המיחוי פטורה מן הבכורה ר"ל הבא אחריו:

סעיף קטן יד
לפרסמה שהיא פטורה כו' אבל שליא בלא פרסום כו' ידעי אינשי דפטורה דחשוב טפי לולד מחררת דם:

סעיף קטן טו
ולא נגע ברחם או שנפתחו כותלי כו' כצ"ל ר"ל נרחבו שכשיצא לא נגע:

סעיף קטן טז
נגממו כותלי בית הרחם ניטלו מעובי הכתלים מבפנים סביב רש"י:

סימן שטז

סעיף קטן א
(בין אם לקחה תוך שנתה ר"ל באותה שנה שנולדה לקחה והיינו שאין הבהמה זקינה אלא שנה אחד עכ"ה) ואפילו אם הנכרי מל"ת שכבר בכרה דבשאלה פשיטא דלא מהימן דדילמא לשבח מקחו הוא דקאמר שכבר ילדה ולד ראשון ותו ליכא למיחש שמא תמות בלידה אלא אפי' במסיח ל"ת אפ"ה אינו נאמן דלא אמרינן נכרי נאמן במל"ת אלא באיסור דרבנן:

סעיף קטן ב
ולהרמב"ן אם היא חולבת כו' כצ"ל דרוב אינם חולבות אלא א"כ ילדו ולא חיישינן למיעוטא:

סעיף קטן ג
ואם ראינוה שהיא חולבת אע"פ שאינה יולדת כו' פי' את"ל דאינה יולדת כר"ת אפ"ה סמכינן אחולבות ומניקות ור"ת מודה בזה כדאיתא להדיא באשר"י ריש פרק בתרא דיבמות באריכות ע"ש א"כ נראה להגיה אע"פ שלא ילדה וכגון שראו שחולבת קודם שילדה וא"כ בודאי חלב אינו סימן ואפ"ה מינקת הוי סימן וכ"כ הרא"ש להדיא ע"ש

וכן נראה להגיה אח"כ שלא היתה מרחמת כו' אא"כ ילדה ולא ילדתו וכן מוכח אח"כ מיניה וביה וק"ל מ"ו. האי את"ל כו' דכתב מ"ו לשון שאינו מדוקדק הוא לע"ד דהא ודאי שהדין כן אפי' לר"ת אבל רבי' כתב האי דינא לסברתו דאע"פ שכאן החלב ודאי אינו סימן מ"מ פטורה וכן פירש ב"י ועיין בדרישה:

סעיף קטן ד
מי שיש לו בעדרו מבכירות פי' בחורות שלא ילדו אלא עתה רש"י:

סעיף קטן ה
כתב בה"ג שהוא ודאי חולין ר"ל כרבי יוחנן דס"ל דאם איתא דלא ביכרה כיון דאיכא איסורא אודועי מודע ליה:

סעיף קטן ו
והר"ר יונה כתב שהוא ספק כו' דסבר כשמואל דס"ל דאיכא למימר דאם איתא דבכרה אשתבוחי הוי משתבח לומר שכבר בכרה ולא תסתכן עוד בלידה א"נ שנפטרה מן הבכורה ואיכא למימר נמי זמנין לא א"ל דסבר דילמא לשחיטה קבעי לה ועיין בב"י. וע"ל סימן ט"ז באותו ואת בנו דכתב רבי' סתמא דמסתמא אין חוששין ועל המוכר להודיע באם הוא ששחטו אמו היום ולגירסת הספרים שגורסים שם שאם שחט כו' אם הוא באחד מד' פרקים כו' דמשמע דבשאר ימי משך השנה א"צ להודיע לק"מ. אבל לפי מה שהגהתי שם קשה. ואפשר לומר משום דסתם מי שקנה בהמה קונהו כדי לשוחטו מיד ומה"ט בודאי מודיע אותו ומה"ט עצמו בכאן אף אם לא ילדה כבר א"צ להודיעו שלא בכרה דהא מסתמא ישחטנה ולא תבא להולדת בכור וק"ל:

סימן שיז

סעיף קטן א
והיא בין שניהן ר"ל בין הכהן ובין מי שהפקיד הפשוט וכשיפול בו מום יחלוקו בין שניהן ויאכלנו:

סעיף קטן ב
אחד שהפקיד בכור אצל חבירו ולחבירו ר"ל לנפקד.

סעיף קטן ג
וכיון שהנפקד מוחזק יחזיקנו כו' פי' שיכול לומר לכהן הבא להוציא ממנו שהבכור מת וזה הנשאר הוא הפשוט ולכן הוי הכהן המע"ה:

סעיף קטן ד
רועה כהן ר"ל רועה שהוא כהן:

סעיף קטן ה
לא אמרינן כיון שהוא רועה שלו הקנה לו חצירו כו' וזהו דעת רבי טרפון וז"ל בגמרא ר' טרפון סבר אקנויי קא מקני ליה בחצירו וניחא ליה דליתעביד מצוה והו"ל כשנים שהפקידו אצל רועה שמניח ביניהם ומסתלק ופירש"י אקנויי אקני ליה ב"ה לכהן מקום בחצירו כדי שיזכה כהן בבכורות כשיולדו מיד דתקני ליה חצירו. דניחא ליה לאיניש דתתעביד מצוה בממוניה שיגדלו בכורותיו של כהן בחצירו והו"ל חצר של שניהן והוי האי חצר כי רועה וכאילו שנים הפקידו אצלו הילכך חולקין דברשות שניהן עומד קמ"ל דלא אמרינן הכי אלא כר"ע דאמר כיון דאית ליה פסידא (ר"ל לב"ה אם מקנה ליה בחצירו) לא מקני ליה מידעם (ר"ל כלום) והו"ל כאחד שהפקיד אצל ב"ה שהמע"ה ועיין בגמרא בפ"ב דבכורות דף י"ח ע"ב:

סימן שיח

סעיף קטן א
אין לכהן אלא אחד דא"א לצמצם ואחד יוצא תחילה ונותן לכהן הכחוש דהמע"ה:

סעיף קטן ב
וחייב במתנות כהונה דיאמר הכהן ממ"נ אי בכור הוא כולה שלי ואי לא הב לי מתנות וכן בכל הני דקאמר אח"כ יאכל במומו לבעלים חייבים במתנות ב"י:

סעיף קטן ג
שזה יאמר הבכור מת ועליו ר"ל על הכהן.

סעיף קטן ד
זכר ונקבה אין לכהן כלום כו' דשמא הנקבה יצאת תחילה והמע"ה:

סעיף קטן ה
הוי הכהן המוציא ר"ל המע"ה:

סימן שיט

סעיף קטן א
עד שיצא רובו קדוש למפרע כו' וא"א הרא"ש ז"ל כתב אפי' במחתך ומניח כו' פלוגתא דרב הונא ורבה הוא ופסק הרמב"ם כרב הונא והרא"ש כרבה:

סעיף קטן ב
דאפי' במחתך ומניח אינו קדוש למפרע וכתבו התוס' דאפי' למ"ד מכאן ולהבא הוא קדוש ויכול להשליך במחתך ומניח עד רובו. מיהא מה שיצא אחר שיצא הרוב טעון קבורה ואע"ג שהרוב שיצא אבר אבר יכול להשליך אף לאחר שיצא מיעוט הנשאר מ"מ מיעוט הנשאר קדוש וטעון קבורה:

סעיף קטן ג
יצא כולו כאחת קדוש ר"ל כל רובו וה"ק להרא"ש אם חתך והניח האיברים לפניו עד שיצא רובו אינו קדוש אבל אם יצא כל רובו כאחד ה"ז קדוש ב"י:

סעיף קטן ד
וכתב גם כן הרמב"ם כשמחתך אבר אבר ומשליך שלת נפטרה מהבכורה אע"ג דבפדיון הבן פוטר זה שנחתך אבר אבר את הבא אחריו שאני התם דאינו משליכו אלא מקבץ החתיכות וקברן והרי הוא כאילו יצא בפעם אחת:

סעיף קטן ה
שלא נפטרה מהבכורה דלא נחשב לילד כשמחתך אבר אבר:

סעיף קטן ו
יצא שליש ומוכרו פי' ולא חותכו:

סעיף קטן ז
חל עליו קדושה למפרע אע"ג דבלידה תלה רחמנא וברובא הוא דהוי לידה מיהו כי נפיק רובא משויא ליה לידה מתחילה ואגלאי מילתא למפרע דכי זבין לנכרי לאו כלום זבין דאין לו חלק בו רש"י:

סעיף קטן ח
כיון שלהבא הוא קדוש ז"ל רש"י מיציאת רובו ואילך הוא קדוש ובתחילת לידתו חולין הוי ויכול למכרו כאילו הוא במעי אמו שהרי קדושתו תלויה בלידה וכיון דמכירתו מכירה הו"ל יד נכרי באמצע ותו לא קדוש בב' שלישי אחרונים:

סעיף קטן ט
נמצא שהרוב הראשון מקדשו ר"ל שבתחילת לידה הוא צריך ליקדש רש"י:

סעיף קטן י
וכיון שיצא רוב הראשון פי' מהרוב הראשון שע"י ראוי להתקדש יצא קצתו דרך דופן וק"ל גם י"ל דה"פ כיון דהקדושה תליא ברובו א"כ הרוב מאותו הרוב הוא שליש כולו וכיון ששליש כולו יצא ראשונה דרך דופן קרוי הרוב ור"ל הרוב מדבר שהקדושה תלויה בו:

סעיף קטן יא
ע"י מיעוט אחד מהאברים שמשלימו לרוב פירוש ורוב האבר נשאר בפנים חשוב כילוד פירוש ולא אמרינן נשדי המיעוט אבר שיצא אחר הרוב שבפנים נמצא שלא יצא רוב הולד ואם רצה מחתך ומשליך לכלבים ומשום מטיל מום בקדשים ליכא דמותר להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם כגון יציאת ראשו או יציאת רובו דרך מרגלותיו

רש"י והטעם דלא אמרינן הכי מפרש בגמ' דלא שבקינן רובא דעובר ואזלינן בתר רוב אבר.

סעיף קטן יב
מיבעיא אי חשוב כילוד אי אמרינן דשדינן מיעוט אבר הנשאר מבפנים אחר הרוב שיצא בחוץ ונמצא שיצא רוב העובר וע"ל סי' י"ד מ"ש רבינו אבעיא כזו לענין אם יש לו היתר בשחיטת אמו ע"ש:

סימן שכ

סעיף קטן א
ויפרישנו הכהן ויערכנו כו' פי' שמקריב דמו ואימוריו ואוכל שאר הבשר בתורת בכור כן איתא ברמב"ם פ"ק דהל' בכורות ע"ש מ"ו ולפ"ז א"ש ל' יערכנו שמעריך לו הבהמה בשחיטה ובבדיקה עד שתהא מותר באכילה. ובפדיון הבן דבכור דכהן א"צ שום הפרשה דהא בנו דכהן לא יצא מקדושתו דכהן משא"כ בבכור בהמה דנאכל וצריך ליתן ממנו תחילה חלק גבוה למזבח דהיינו חלבו ודמו. ובס"א כתיב ויעכבנו ור"ל יעכבנו בידו עד שיפול בו מום ויאכלנו במומו ומיירי בזמן הזה וק"ל:

סעיף קטן ב
השותפין חייבין דכתיב בכורות בקרכם וצאנכם.

סעיף קטן ג
אבל שותפות הנכרי פטור שנאמר פטר רחם בבני ישראל:

סעיף קטן ד
אלא באוזן בין באם כו' כ"פ התוס' והרא"ש בפ"ב דבכורות ומיהו בפרק בתרא דע"ז כתבו התוס' דנראה להחמיר ולהקנות לנכרי דבר שעושה אותה טריפה (כגון הראש או הריאה וכתב ב"י דטוב להחמיר כדברי התוס' עכ"ה) וצריכין לחלק מ"ש הכא ממתנות כהונה שכתב לעיל בסימן ס"א שצריך שיהא לנכרי חלק אחד בכולה אפי' כל שהו ואם אין שותף עמו אלא בראש אינו פטור אלא מן הלחיים וכן בזרוע ובקיבה ונראה לחלק דבכור קדושתו נוהג בכל הבכור בשוה שאפי' דבר מועט ממנו באיזה מקום בכל הגוף יש לי דין בכור ולכן באיזה דבר מועט שיש לנכרי חלק בו יש לו חלק בדין הנוהג בבכור ופוטר אבל דין מתנות אינו נוהג בכל הבהמה רק בזרוע והלחיים והקיבה ולכן כשיש לו חלק במקום שאין בו דין מתנות אינו פוטר וכשיש לו חלק במקום שנוהג מתנות אינו פוטר אלא אותו מקום אבל כשיש לו חלק בכולה אפי' הוא אחד מאלף מ"מ הרי יש לו חלק בכל המתנות:

סעיף קטן ה
באחד משניהם ר"ל באם או בעובר:

סעיף קטן ו
ואם אפשר שיחתוך ולא יהיה בעל מום פי' כגון שהיה יתר כמין אצבע בידיו או ברגליו ואין בו עצם ב"י:

סעיף קטן ז
ואיני יודע למה כתב היה לו באחד משניהם כו' ועד"כ:

סעיף קטן ח
בהמת ארנונא כו' ופטורה מהבכורה פי' כל העדר אע"פ שיכול לסלקו במעות מ"מ כל זמן שלא סלקו חשיבי יד נכרי באמצע רש"י (ודוקא שעיקר חיובא על הבהמות אלא שיכול לסלוקי במעות אבל אם אמר לנכרי שיתן לו כ"כ מעות כמה ששוין הולדות הואיל שאין שיעבוד הנכרי על הולדות אין נפטרים בזו כ"כ מהרא"י בפסקיו סימן ק"ל עכ"ה): ובזמן הזה מצוה לשתף עם הנכרי כו' ר"ל לאפוקי בזמן הבית שאסור להפקיע קדושתו וגם לא חיישינן שיכשל בגיזה ועבודה שלא חיישינן להכי אלא בזמן הזה שישהנו בידו זמן רב עד שיחול בו מום לאפוקי בזמן הבית יכול להקריב אותו למזבח מיד כשיגיע זמנו:

סעיף קטן ט
והיה צריך להקנות לו האם כצ"ל פי' שלא מקנה לו האם אלא כדי לקנות בה אזן של העובר כמו מקנה דקל לפירות כו' כן מפרש האשר"י בפ"ק דבכורות מ"ו וב"י:

סעיף קטן י
לכך טוב יותר להקנית לו כו' פי' שאם יקנה לו האם כדי לקנות אוזן העובר יבואו לטעות ויקנה לו אוזן העובר לחוד:

סעיף קטן יא
הלכך לצאת ידי שניהן צריך שיתן כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן יב
והמחוור שבכולם שיקבל פרוטה מהנכרי ויקנה לו כו' כצ"ל (ואפי' לפי' התוס' דמחמירים לקנות לנכרי דבר שהוא טריפה כגון הרא"ש והריאה סגי בפרוטה אע"פ ששוה יותר כפליים דאנן סהדי שהישראל גמר ומקני לנכרי כדי לפטור עכ"ה) ומ"ש והמחוור שבכולם כו' אפשר משום דבתיקון ראשון יש לטעות שצריך שיהא דוקא המשיכה לרשותו או לסימטא ויותר נראה שזהו טוב יותר משום דאינו מפקיע הקדושה לנכרי בידים אלא ע"י המקום נעשה מעצמו ועיין בדרישה:

סעיף קטן יג
המקבל צאן ברזל מהנכרי בריש סימן קע"ז ע"ש:

סעיף קטן יד
חשוב כיד נכרי באמצע פי' לפטור מהבכורה כיון דאי לא יהיב זוזי לנכרי תפיס בהמה ואי לא משכח בהמה תפיס ולדות:

סעיף קטן טו
ויהיו בידו פי' ביד ישראל:

סעיף קטן טז
וצ"ל לפירושו דאפי' לאחר שחלקו כו' דאל"כ מאי צריך תלמודא לתת טעם משום דאם אין לי מעות כו' בלאו ה"ט נמי הא אית ליה שותפות ממש בילדות אלו:

סעיף קטן יז
והרמב"ם כתב המקבל כצ"ל:

סעיף קטן יח
אבל ולד ולדות חייבין ר"ל ולד ולדות חייבים בבכורה מה שילד מהן היינו דור רביעי כרב הונא:
יראה שר"ל אפילו אין לנכרי חלק כו' נראה דדייק רבינו כך מדכתב המקבל צאן בדמים קצובים ופוסק עמו שיהיה השכר באמצע ולא כתב והולדות ביניהן כמ"ש ברישא גבי מקבל בהמה מן הנכרי כו' אלא ודאי דהכא ר"ל דאין לנכרי כלום בולדות אלא מסלקו בדמים וא"כ לפי' אפשר דמיירי בלא חלקו עדיין ושפיר קמ"ל הגמרא במאי ויהיב טעמא שאם לא ימצא מעות כו' ודו"ק:

סימן שכא

סעיף קטן א
ואינו נוהג אלא בחמורים שנאמר פטר חמור:

סעיף קטן ב
פודהו בשה עיין בש"ע שכתב בין מן הכבשים בין מן העיזים עכ"ל שהכל נקרא שה כמ"ש רש"י בפי' החומש.

סעיף קטן ג
בין זכר כו' בין גדול בין קטן בכל אלה הוא נפדה:

סעיף קטן ד
ואין לו זמן ידוע אלא מיד כו' והרמב"ם כתב מאימתי חייב לפדותו משיולד עד שלשים יום אחר שלשים יום אם רצה לערפו ערפו ואם רצה לפדות פודה ואין כאן אלא מצות עיכוב בלבד עכ"ל מ"ו:

סעיף קטן ה
שלא להחמיץ המצוה שנאמר ושמרתם את המצות:

סעיף קטן ו
כך פודהו בכל מה שירצה דאינו חמור מהקדש (והרמב"ם כתב דאין לפדותו בשאר דברים אלא כשאין לו שה עכ"ה):

סעיף קטן ז
אבל שה אפי' אינו שוה מלא כל שהוא כו' שלא אמרה תורה שה אלא להקל מעליו:

סעיף קטן ח
אומרים לו שלא לפדותו בפחות משה ששוה שלשה דינרים דעין יפה בסלע שהם ד' דינרים ורעה בב' דינרים ובינוני בג' דינרים וז"ל התוס' במסכת בכורות מבא למלך אומרים לו לפדות פטר חמור בשה ששוה ג' זוזי אבל מעצמו אפי' בדנקא פודהו מ"ו:

סעיף קטן ט
אבל לא בעגל כו' דילפינן שה שה מקרבן פסח אבל בשוויו נפדה בכל דלא חמיר מהקדש כדבסמוך (נדמה עז שילדה מתייש כמותה ובנה דומה לרחל רש"י בחולין דל"ח ע"ב עכ"ה):

סעיף קטן י
ואם פדה בו הוי ספק פי' שהפרישו לשם פדיון ע"ד שיתבאר לקמן:

סעיף קטן יא
לא יתן לו הפדיון דהישראל יכול לומר לכהן דלמא אין פודין בו וא"כ אין הפדיון חל עליו והרי הוא של ישראל כבתחילה:

סעיף קטן יב
כיון שהוא מוחזק דכיון שהוא עצמו נתן לו ישאר בידו אפי' להרא"ש דס"ל דלא מועיל תפיסה בספק כמ"ש לעיל סימן שט"ו ועיין בדרישה:

סעיף קטן יג
והרמב"ם כתב שפודין בבן פקועה כו' פלוגתא דרב אשי ומר זוטרא הוא ופסק הרמב"ם כרב אשי דאמר פודין והרא"ש פסק כמר זוטרא דאמר אין פודין:

סעיף קטן יד
ואם פדה בנדמה פדוי דכיון דספק הוא אין מחייבין אותו לחזור ולפדותו ולא להחמיר בו כדין ספק בכור כיון שאינו קדוש קדושת הגוף כבכור ב"י וע"ש:

סעיף קטן טו
לפיכך מיד כשמפרישו מברך ברוך אתה ה' כו' על פדיון פטר חמור. הא דמברך על הפדיון דפטר חמור ועל פדיון הבן ואינו מברך על נתינת הבכור מבהמה טהורה לכהן כמו שמברך כשמפריש חלה או מפריש תרומה היינו משום דאינו מברך אלא כשנשאר בידו ממה שהיה קודש דהיינו בפדיון בנו דנשאר בידו בנו ולא נתן בעדו כ"א ה' סלעים ובפטר חמור לא נתן בעדו אלא טלה כל שהוא ואף אם פודהו בשאר דברים שנותן בעדו

כל שוויו מ"מ נשאר בידו מה שהיה קדש ובהפרשת חלה ותרומה נשאר בידו העיסה והדגן שהיה מדומע מתחילה וכולו אסור משא"כ בנתינת בכור לכהן דלא חל קדושה מתחילה אשאר דברים זולתו ואותו נתן כולו לכהן:

סעיף קטן טז
ואין להמתין עד שיתן הפדיון לכהן משא"כ בה' סלעים דבכור כדלעיל סימן ש"ה:

סעיף קטן יז
וזה ימכרני לו בשוויו בדמים מרובים חוץ כו' ב"י כתב שמדברי הרא"ש משמע שאם הודיעו שהוא פטר חמור מותר לקבל דמי כולו דודאי מתנה הוא דיהיב ליה כיון שהודיעו ולא כמשמעות דברי רבינו כו' ע"ש. ולעד"כ דרבינו אורחא דמילתא נקט דאם הודיעו אינו רגיל ליתן דמי כולו אבל ודאי ג"כ סבר שאם ירצה ליתן דמי כולו שמותר לזה המוכר לקבלו וליהנות בדמים תדע שהרי כתב אבל אם מכרו בשוויו למי שאינו יודע שהוא פטר חמור שאינו פודהו הדמים אסורים משמע הא ידע ורוצה לפדותו אע"ג דנותן לו הדמים מותרים ודו"ק:

סעיף קטן יח
מותר לגוזזו להנאתו של פטר חמור שהיה יצטער באותו צמר והטעם דצמר שלו ליתא בלאו דלא תגוז אלא מתורת הנאה כיון דלית ביה אלא קדושת דמים וגרע נמי משאר קדושת דמים דפדיונן קדוש וזה פדיונו חילין להכי הקילו בו אשיר"י. משמע דבכור בהמה טהורה אסור בכה"ג ודו"ק:

סעיף קטן יט
לפיכך ישראל שיש לו ספק פטר חמור כו' נראה דמיירי בספק פטר חמור שמת ביד ישראל ואשמועינן אע"ג שמוטל עליו לקוברו שיכול לפדותו והפדיון לעצמו וגם הנבילה לעצמו ויצא לחולין כדין שאר ספק פטר חמור וא"צ לטרוח בה לקברו ואם היה ודאי בכור אין זה עצה שיפדהו ויתן השה לכהן דניחא ליה טפי לקברו בלא פדיון וק"ל ולהכי נקט רבינו ספק. ומ"ש לא רצו בעליו לפדותו כו' מילתא באנפי נפשיה הוא ואדלעיל קאי ולא אספק ועיין בדרישה:

סעיף קטן כ
מה אני צריך להפריש עליו טלה כיון שהוא לעצמו אבל בישראל אע"פ שהוא לעצמו אינו אלא מכח ספק וק"ל:

סעיף קטן כא
מכהו בקופיץ סכין גדול שכן דרך עריפה רש"י בבכורות דף י' ע"ב:

סעיף קטן כב
בערפו דכתיב וערפתו שהוא ל' עורף:

סעיף קטן כג
מצות פדייה קודמת למצות עריפה דכתיב ואם לא תפדה וערפתו:

סעיף קטן כד
חמורה שלא בכרה כו' נותן טלה אחד לכהן ואם מת פטר חמור אחד פטור כדאמרינן לעיל וה"ה גבי שתי חמורות אחד בכרה כו' מ"ו:

סעיף קטן כה
אחד לכהן ועל השני מפריש טלה כו' כצ"ל.

סעיף קטן כו
והרמב"ם כ' דב' זכרים וב' נקבות א"צ כו' וכ"ש בב' נקבות וזכר אחד וכ"כ הרמב"ם בהדיא ז"ל ב' חמוריו שלא בכרו וילדו ב' זכרים נותן ב" טלאים לכהן זכר ונקבה או ב' זכרים ונקבה נותן טלה אחד לכהן ילדו ב' נקבות וזכר או שני זכרים ושתי נקבות אין כאן לכהן כלום וא"צ להפריש טלה לעצמו לפי שיש כאן ספיקות הרבה שמא האחת ילדה זכר והשנייה ב' נקבות או שמא זו ילדה נקבה והאחרת זכר ואחריו נקבה או נקבה ואחריה זכר וכן ספיקות הרבה יש בב' זכרים ובב' נקבות עכ"ל ואע"ג דגבי ב' זכרים ונקיבה איכא נמי תרי ספיקי לגבי הפרשה שמא הא' ילדה ב' זכרים ואחת ילדה נקבה וא"צ אלא נתינה אחת לכהן ואף את"ל אחת ילדה זכר ואחת ילדה זכר ונקבה שמא יצאתה נקבה תחילה ואפ"ה כיון דאפשר בתקנתא בהפרשת טלה אחד ולא קמפסיד ולא מידי שהרי הוא חולין והוא לעצמו לית ליה למסמך אהיתירא דתרי ספיקי וכיון דבב' זכרים ונקבה איכא נמי תרי ספיקי לגבי הפרשת טלה מ"ט מפריש טלה יותר מבב' זכרים וב' נקבות ושמא י"ל דשאני ב' זכרים ונקבה דמתוך שהיא צריך לעשות בהם מעשה ליתן טלה אחד לכהן אמרינן ליה דיפריש טלה לעצמו אע"ג דתרי ספיקי הוא אבל בב' נקבות וזכר אחד או בב' זכרים וב' נקבות כיון דאין כאן לכהן כלום לא אמרינן ליה דיפריש טלה לעצמו מאחר דתרי ספיקות הוא ב"י ע"ש ועיין בדרישה:

סעיף קטן כז
ישראל שירש מאבי אמו כהן ודאי פטר חמור (ואותו כהן ירשו) כו' אבל בלא ירושה לא מצי למנקט האי דינא כגון שישראל נתן פטר חמור לכהן אבי אמו דהא כבר נתבאר דאין מוסרין לכהן פטר חמור עד שיפדהו הכהן בשה בפני ישראל וק"ל וגם א"ל שהיה פטר חמור של אבי אמו הכהן עצמו דא"כ היה פטור מלפדותו כמ"ש בסמוך:

סעיף קטן כח
ואותו כהן ירשו מאבי אמו ישראל מפריש טלה והוא לעצמו פירש"י פ"ק דבכורות ד' י"א דמה דמחייב כהן המורישו לעשות עושה זה דכהן המורישו היה צריך להפריש עליו טלה להפקיע קדושתו שחלה עליו בבית ישראל ראשון ונוטל השה לעצמו שהרי כהן

הוא וא"צ לחזור אחר כהן ליתנו לו ה"נ עושה ישראל זה היורשו דהוי כמו שהורישו הכהן שה זה עכ"ל מ"ו:

סעיף קטן כט
נכרי שהפריש כו' והרי הוא מותר בגיזה פי' פטר חמור לכל אפי' לישראל מ"ו:

סימן שכב

סעיף קטן א
רק שלא יעשה כל העיסה חלה אלא ישייר כו' דכתיב בה ראשית שיהא שיריה ניכרים:

סעיף קטן ב
וחכמים נתנו בה שיעור כאשר יתבאר פי' אחד מכ"ד כדלקמן סימן שכ"ח:

סעיף קטן ג
ואין חיוב זה אלא בארץ דכתיב באכלכם מלחם הארץ ואף בארץ אינה דאורייתא אלא בזמן שכל ישראל עליה שנאמר בבואכם בביאת כולכם ולא בביאת מקצתכם לפיכך אפי' בימי עזרא לא הוי אלא מדבריהם כן איתא בגמרא וכ"כ הרמב"ם ב"י ומ"ש בסוף הסימן ובימי עזרא נתחייבו כו' כן איתא למ"ד. אבל המסקנא בגמרא דלא כוותיה אלא שרבינו כתב כיון דאיכא מ"ד דס"ל הכי אית לן להחמיר ב"י ע"ש. וכ"כ רבינו לקמן בהדיא בר"ס של"א:

סעיף קטן ד
ובמקומות הקרובות לה שתי חלות כו' פי' האשיר"י כגון המקומות שאין א"י ממש כי כבשוהו עולי מצרים ולא כבשוהו עולי בבל וקדושה ראשונה בטלה משחרב המקדש בראשונה היו מפרישין שנים אחד לאור ואחד לכהן ונאכלת והטעם בירושלמי שאי לא היו מפרישין אלא אחת אם היתה נאכלת יאמרו תרומה טמאה נאכלת כי זאת ארץ טמאה היא כארץ העמים כו' ואם היתה נשרפת יאמרו תרומה טהורה נשרפת כי רואין את בני הארץ נשארו בטהרה הלכך הצריכו להפריש ב' חלות (וב"י כתב גם בזה הטעם כדי שלא תשתכח) ודבר תימה הוא בעיני הרואה ונותן לב להבין או ישאל ויגידו לו כו'. וכתב עוד שלחלת אור יש לה שיעור מאחר שנראית כשל תורה (ולחלת כהן א"צ שיעור ובחלת ח"ל הוא להיפך וק"ל) ולפ"ז נראה חלת של אור שלנו צריכין שיעור מאחר שאין מפרישין אחרת לאכילה וק"ל מ"ו אבל רמ"א כתב שס"ל מאחר שחלת ח"ל דרבנן ובזמן הזה דאפי' בא"י אינה נאכלת. אפי' בשאר מקומות א"צ להפריש אלא חלה אחת בלא שיעור ולשורפה ומ"מ נוהגין ליטול כזית כו' ע"ש סעיף ה':

סעיף קטן ה
ועתה שאין טהרה בא"י א"א לכהן כו' פירוש מאחר שחלה שלה כעין דאורייתא או דאורייתא ממש לחד מ"ד וסתם אדם הוא בחזקת טמא מת ועכשיו אין לנו מי חטאת לטהרו מטומאת מת וק"ל:

סעיף קטן ו
וא"א הרא"ש ז"ל כתב שצריך להפריש שתים פי' בזמן הזה:

סעיף קטן ז
בין בארץ בין בח"ל ז"ל הרא"ש ומנהג טוב להפריש כיון שאין חלה נאכלת בשום מקום תשתכח תורת חלה ולמחר יבנה בית המקדש ויהיו סבורין שאינו דין שתאכל שום חלה עכ"ל:

סעיף קטן ח
בד"א כשאין שם כהן טהור לא קאי אדלעיל אלא על מקומות הרחוקים וכ"פ הרא"ש מ"ו:

סעיף קטן ט
אבל אם יש כהן קטן שלא ראה קרי כו' (והרמב"ם כתב או לקטנה שלא ראתה נדתה וכתב הר"ן דגדול שטבל לקריו צריך ג"כ הערב שמש עכ"ה) ופירש הרא"ש דזה איירי במקומות הרחוקים לא"י כבבל הואיל ולא מתחזיא חלה דידהו כחלת א"י לא גזרו בה איסור אלא בטומאה היוצא מגופו אבל לכהן קטן מותר וא"צ להפריש אחרת וגם אותה אין לה שיעור כו' ונ"ל מה שאנו נגררים אחר בני בבל ואפ"ה אין אנו אוכלים אותה אלא שורפין לפי שאנו סוברין כי"א וק"ל וכן איתא בתוס' ריש דף ע"ח מ"ו:

סעיף קטן י
או גדול שטבל לקריו כו' והא דלא כתב נמי דאפילו לא טבל א"צ להפריש אלא אחת כשיש כהן דהא יכול לערבו ולאכלו בימי טומאתו וכמש"ר בסימן שאחר וה נראה דמשום עירובו לאכול בימי טומאתו לא היו מקילין לכתחילה כ"א משום שיוכל לאכלה בטהרה לאחר הטבילה או לבנו כהן בקטנותו ומאז כיון שאין צריך להפריש אלא אחת התירו לאוכלו ג"כ בימי טומאתו ע"י עירוב:

סעיף קטן יא
ואין לה שיעור אלא כל שהוא כ"פ הרא"ש בסוף הלכות חלה והוא מתוס' דזרעים מ"ו:

סעיף קטן יב
ואחת לכהן ויש לה שיעור ומותר כו' כי טוב להרבות בנאכלת כן איתא ברמב"ם להדיא ואף באשר"י משמע כן ומ"מ בח"ל במקומות שאינן רחוקין כ"כ כבבל לשם לעולם צריך שנים אפי' היכא דאיכא כהן קטן דלא הקילו ביה כ"כ אם כן צריכין נמי להחמיר וליקח כשיעור ומאחר שצריכה שיעור מרבים בנאכלת מ"ו ועיין בדרישה:

סעיף קטן יג
ומדברי הרמב"ם יראה כו' ע"כ לא איירי האידנא שאין טהרה בא"י דפשיטא דלכ"ע אינה נאכלת כלל כמ"ש הטור עצמו לעיל ואף בשם הרמב"ם אלא בא"י בזמן בית שני איירי (אין זה מוכרח דהא הרמב"ם לא אמר לעיל אלא דא"צ להפריש אחרת אבל לא כתב לעיל דשורפה ואפשר דהרמב"ם דלעיל איירי כשאין שם כהן קטן ודו"ק עכ"ה) ואבל ממ"ש בסוף אפי' האידנא כו' משמע דמבזמן הזה מיירי וגם אי בימי עזרא קאמר לא הו"ל לרבינו להביאו דמנ"מ הא מאי דהוה הוה וגם מדסיים וכתב ובימי עזרא נתחייבו משמע דלפני זה לא איירי מבימי עורא (ובא להשמיע לנו דלא תימא מאחר שבבית שני תרומות ומעשרות חלה מדרבנן לדעת כמה גאונים וכן סובר הרמב"ם גופא אם כן הו"א להקל בה ולאכול אף לטמא מת או שאר טומאת מגע ולא נאסר אותה אלא לטומאה היוצאת מגופו הילכך לכהן כו' שרי בשלמא בזמן שאין טהרה אם כן אינה רא י לאוכלה כלל בטהרה ופשיטא דלא התירו לאכלה בטומאה דאם כן הרואה יאמר תרומה טמאה נאכלת ואין הכל יודעין שבזמן בית שני מדרבנן אי נמי אתי לזלזולי ביה בחלת א"י או בתרומת א"י וק"ל אבל בזמן בית שני דאיכא טהרה וראויה לאכילה אם כן הו"א אף לטמא מגע שרי לאכלה דליכא כאן משום הרואה דמאן ידע שהוא טמא ע"כ כתב שהרמב"ם לא התיר בכהן קטן כו' אלא דוקא בח"ל משום דעיקר חיובא מדברי סופרים הוא אם כן מזה יראה שבא"י אף בבית שני לכ"ע אסור אפי' למאן דסבירא ליה דרבנן וכאשר פירשתי מוכח מדברי הרמב"ם להדיא ע"ש עכ"ל מ"ו. וב"י הביא הרא"ש דפרק כל הבשר ולא חש לדקדק בכל וה וצ"ע. וצ"ל לפי פירוש מ"ו מ"ש הטור בשם הרמב"ם דבא"י אסור לרבותא נקט דהו"א בימי עזרא יהיה מותר טפי בא"י מבח"ל במקומות שאינן רחוקים וע"ד שכתב מ"ו בסמוך:

סעיף קטן יד
אפילו לטמא מגע ר"ל של שרץ ומת ועכשיו אין לנו מי הזאה ליטהר מטומאת מת וסתם אדם הוא טמא מטומאה של מת כמ"ש לעיל בסמוך:

סעיף קטן טו
(אפילו אינה דאורייתא ר"ל החלה עכ"ה):

סימן שכג

סעיף קטן א
כל חלה שהיא מדרבנן ניתנת אפי' לכהן ע"ה ר"ל שעיקר דרבנן כגון חלת ח"ל לאפוקי חלת א"י (בזמן הזה אפי' למ"ד שאינה אלא מדרבנן אינה בכלל הזה דכיון דעיקרא כו' עכ"ה) שעיקרה דאורייתא אינה נאכלת כמ"ש בסימן שלפני זה ב"י:

סעיף קטן ב
אפילו לכהן ע"ה לאפוקי מתנות כהונה שנתבאר לעיל סימן ס"א שנותנין לכתחילה דוקא לכהן חבר מדכתיב למאן יחזקו בתורת ה':

סעיף קטן ג
שמותר לאכול מהפת ולהפרישה אח"כ ודוקא בחלת ח"ל אבל בחלת א"י טובלת. וצריך לשייר יותר משיעור חלה כדי שתהא שיריים ניכרים:

סעיף קטן ד
כגון שיש כהן גדול כו' פירוש לאפוקי כשאין שם כהן שטבל שאז מפריש שתים ואם כן אותה שנאכל אוכלין אפי' זב וזבין כדלעיל ודו"ק מ"ו ועיין מ"ש לעיל בסימן שכ"ב סעיף קטן י':

סעיף קטן ה
ור"י פירש שאסור לבטלה כו' אלא אינה בטלה כו' ר"ל שר"י חולק עם הרמב"ם בתרתי ר"ל שלכתחילה אסור לבטלה אפילו באלף ובדיעבד אינה בטילה אלא בק"א בתרומה כו' (ובד"מ בשם תשובת הרשב"א סימן של"ו דלכתחילה אסור ובדיעבד בטלה ברובה דעלמא וכן דעת רש"י עכ"ה) ובספר י"ד ישן של קלף מצאתי שכתוב בו כך כדי להאכילה לזר ואינה בטילה בחולין כו':

סעיף קטן ו
וכתב בספר המצות כו' כתב ב"י דט"ס הוא זה דסמ"ג וסמ"ק ס"ל כהרמב"ם וצ"ל ספר התרומה:

סעיף קטן ז
ולא חיישינן שמא יבא לאוכלה ואף על גב דבכה"ג בבשר בחלב כתב רבינו לעיל בסימן פ"ח דצריך לעשות היכר בחלה דרבנן הקילו:

סעיף קטן ח
ואין בה משום כהן מסייע במתנותיו כו' ז"ל רש"י חלת ח"ל דרבנן מותר ליתנה לכהן המסייע משא"כ במתנות כהונה ותרומה כדלעיל בסימן ס"א ובסימן של"א:

סימן שכד

סעיף קטן א
אלא אם כן יש בעיסה חמשת רבעים פירוש חמשה רובע הקב דהיינו ה' לוגין ציפוריים ועיין בדרישה.

סעיף קטן ב
שהן מ"ג ביצים ר"ל בינונים (ועיין בא"ח סימן תנ"ו כיצד משערין המ"ג ביצים ומהרי"ו כתב כלי המחזיק מעט פחות משלשה זיידליך והוא שם מידה הוא שיעור חלה עכ"ה):

סעיף קטן ג
החטין אין מצטרפין אלא עם הכוסמין כו' דכוסמין מין חטין ושעורים הוא ושיפון מין כוסמין ובשבולת מין שעורים ואמרינן דכוסמין ושיפון וש"ש כולהו בני בקתא דשעורים נינהו וכל אלו הד' מצטרפין זה בזה חוץ משיפון וש"ש דשני מינין הן לענין שאין מצטרפין זה בזה אבל לענין להצטרף שניהם לכוסמין ולשעורים אמרינן דכולן דהיינו כוסמין ושיפון וש"ש מין שעורים הן דכולהו בני בקתא דשעורין נינהו. והא דכתב ב"י מתחילה דשיבולת שועל ושיפון מין שעורין דוקא ה"ק לאפוקי מרישא דקתני דכוסמין מין חטין דר"ל אף מין חטין וע"ז כתב אבל סיפא דקתני ש"ש ושיפון מין שעורים אין פי' ג"כ אף מין שעורים ומכ"ש מין חטין אלא ר"ל דוקא מין שעורין אבל לא אתא למעוטי דאין שיפון מין כוסמין ודו"ק ועיין בב"י:

סעיף קטן ד
עירב קב מהעיסה עם קב אחד כו' ר"ל כגון קב עיסה מחטין עם קב עיסה משעורין על ידי נשיכה ואחר כך חלקן מהדדי והוסיף על כל אחד רובע הקב ממינו כן משמע בב"י אבל אין מוכרחין לפרש כן אלא י"ל דעירב העיסות ממש ולא על ידי נשיכה לבד ואפ"ה שייך לומר והוסיף על כל אחד רובע הקב ממינו כגון שעירב עיסה מחטין עם עיסה משעורין וחלקן והוסיף על כל חלק רובע קב מכוסמין דמצטרף עם שניהן או כגון שנתערב עיסה משיפון וש"ש וחלקן והוסיף על חלק זה שעורין ועל חלק זה כוסמין דומה מ"ש בסמוך קב חטין מצד זה וק"ל:

סעיף קטן ה
אבל אם עירב קב קמח עם קב קמח ממין אחר כו' פירוש מאחר שהיתה כבר חייבת והיה להן שעת חובה ונפטרו מאחר שעל דעת לחלק עירבו כדלקמן סימן שכ"ו אף לאחר שהוסיפו עליהן פטורין משא"כ בעירב קב עיסה דלא באו לכלל חיוב לעולם וכן איתא להדיא בירושלמי והרא"ש נמי הביאו והרמב"ם פסק כך להדיא והראב"ד השיג עליו ואמר אף שראה כן בירושלמי אין השכל נותן כך לסמוך עליו ועוד דקי"ל אין דיחוי אצל מצות כו' ע"כ ונראה שאין להקל אלא יפריש בלא ברכה מ"ו:

סעיף קטן ו
ואם לש כל מין ומין לבדו ויש בו כשיעור כו' דהואיל ויש בו כשיעור אין מפרישין מזה ע"ז כמו שאין תורמין ממין על שאינו מינו. וחטין וכוסמין ושעורים וכוסמין חשובים כלאים זה בזה לענין זה אף ע"ג דמצטרפין לעיל יחד לשיעור חלה:

סעיף קטן ז
וכוסמין ושיפון מפרישין כו' דאלו דומין לגמרי להדדי.

סעיף קטן ח
ומשערין אותה לפי התבואה כ"פ הרא"ש בסוף הל' חלה והוא מתוס' דזרעים מ"ו:

סעיף קטן ט
אע"פ שהן יותר משאילו היו משערין אותה בקמח כו' משום דילפינן מלקיטה במדבר ושם מדדוהו ואח"כ טחנוהו ברחיים אבל הרשב"א השיב לו (ששאל לו הרא"ש בתשובה) שא"כ אין לעמוד על הדבר כמה ניתוסף המן לכן א"צ גדושה ועוד דהו"ל חומרא דאתי לידי קולא כשלא יהיה קמח כ"כ יאכלנו בלא חלה וכ"פ ב"י וע"ש:

סעיף קטן י
קב חטין מצד זה וקב שעורים כו' לכאורה משמע בדוקא נקט קב אבל אם לא היה אלא חצי קב מכל צד וקב באמצע לא היה מצטרף דלא שדינן כל הכוסמין לצד זה ולצד זה אבל ממ"ש בסיפא חצי קב חטין מצד זה כו' משמע דל"ד נקב קב ברישא:

סעיף קטן יא
וצריך להפריש מכל מין ומין דכיון דהכוסמין מחייבים החטין והשעורים במה שמצטרף עם כל אחד (וגם הוא נתחייב במה שנשך בחטין ובשעורין ודי לו בצירוף אחד מהם עכ"ה) אם יתרום מן הכוסמין על השעורים הוה כתורם מן החטין על השעורין שאינו מינו כיון שנגרר אחר החטין ונתחייב בצירופו לחוד וכן בצירוף שעורין לחוד לאפוקי כשכל אחד חצי קב שאין שיעור חלה עד שיצטרפו שלשתן יחד ששלשתן נקרא החיוב ע"ש כוסמין שע"י מצטרפין אשר"י וב"י מביאו ע"ש ועיין בדרישה:

סעיף קטן יב
באמצע או קב של נכרי כצ"ל:

סעיף קטן יג
היה ביניהן קב של מין אחר פי' בין ב' קבין של חטין או קב משל אשה אחרת מצטרפין פירוש הב' קבין של חטין שהן מין אחד וק"ל:

סעיף קטן יד
העושה עיסה מהאורז ומהדגן אע"ג דאין בדגן שיעור חלה רבי' עובדיה אבל רבינו י"ל שסובר כהרשב"א דאמר שצריך שיהא בדגן לחוד שיעור חלה אם לא שנאמר הואיל שסתם דבריו מיירי בכל ענין:

סעיף קטן טו
אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה וצריך ליתן אחד מכ"ד מכל העיסה כיון שיש דגן בכל העיסה וטעם כעיקר דאורייתא וכאילו כולו מין דגן וכדאמרינן בסמוך בשאור אם מפריש מינה וביה דצריך להפריש אחד מכ"ד בכל העיסה:

סעיף קטן טז
נתן שאור מעיסה שלא הורמה כו' נראה דוקא שאור אבל עיסה כל זמן שאין לה שיעור חלה אינה טובלת וק"ל מ"ו:

סעיף קטן יז
כיצד אם הוא קב מפריש עליו אחד מכ"ד בקב על השאור הבא מן החיוב וא"ל הא מפריש מן החיוב על הפטור דהא קב לא מתחייב בחלה לפי שאין השאור בטל בעיסה ומטבל הכל ומש"ה אם אין לו עיסה וקמח יפריש מיניה כן מביאר באשר"י מ"ו. ודוקא כאן א"צ להפריש אלא אחד מכ"ד שבחיוב לפי שנותן החלה מעיסה שכולה חיוב אבל אם מפריש מיניה וביה צריך להפריש אחד מכ"ד שבכל העיסה הואיל שאין החלה כולה חיוב אלא נתערב בה ג"כ מעיסה שפטורה מחלה אלא שהטעם שנותן בו עושה אותו כולה חיוב וק"ל ועיקר הטעם נרא' דאם מפריש מיניה וביה נראה שיש שם חיוב על כל העיסה משא"כ אם מפריש עליו ממקום אחר או מעריב בו רובע קב קמח כן משמע מדברי הר"ש והרא"ש:

סעיף קטן יח
או אם ירצה יביא רובע הקב כו' פירוש להחמיר יותר אזי יביא רובע הקב מקמח ולש בעיסה להשלים השאור לה' רבעים כן משמע באשר"י (ונ"ל דהוא קולא דהא ברישא ודאי יפריש מן החיוב) ונראה לפרש אף אם לא עירב הקמח אלא אף אם לש עיסה מן הרביעית קמח ואח"כ נותנין בתוך אותה עיסה שהורמה וכן איתא ברמב"ם ובסמ"ג להדיא וגם אינה צריך לערבנו בעיסה אלא אף נותן אותה בצד עיסה אם ירצה מ"ו.

סעיף קטן יט
דהוא הדין נמי אם השאור של הפטור כו' ומכל מקום לכתחילה לא יסמוך ע"ז רמ"א:

סעיף קטן כ
שיכול להפריש מיניה וביה פירוש ולא חיישינן דמתרמי בידו שאור של פטור אלא אמרינן דנבלל יפה:

סעיף קטן כא
אם יש לו עוד קמח יעשה עיסה כו' ועיין בדרישה:

סעיף קטן כב
ויפריש מכל אחד על כולן פירוש שנתחייבו בחלה ועיין בב"י שכתב שכ"כ הרא"ש בתשובה כמ"ש רבינו ולשונו מגומגם ונראה דיש כאן ט"ס ע"כ (ויש לפרש מכל אחד דהיינו מכל אותן שלא נתחייבו חלה שהופרש עליהן כבר וא"ש דהא מסיק דמפריש עוד אחד יותר ואין כאן ט"ס ודו"ק עכ"ה) ומש"ר ויפריש מכל אחד על כולן נראה דאף דכבר כתבתי דכשמפריש מיניה וביה צריך להפריש נגד כל העיסה אין לומר דכשנתערבו י"ב

ככרות חיובין עם י"ב פטורין דצריך להפריש חלה י"ג ככרות לחלה דהא אין באחד אלא חלק מכ"ד מכולן. וצריך להפריש י"ג כדי שיגיע אחד מן החיוב בודאי אלא סגי בי"ג חצי ככרות דהא נראה לעין דיש בהן יותר מחלק הכ"ד וכשמספק מפריש כ"כ ולית ביה משום מראית עין:

סעיף קטן כג
עיסה שאין בה כשיעור ובשעת אפייה כו' כן הוא לשון הרא"ש:

סעיף קטן כד
כאילו יש בה כשיעור פטורה והוא הדין אם קודם אפייה תפחה דבעינן שיהא בשעת גלגול העיסה שיעור חלה (כדלקמן גבי גר וגבי הקדש עכ"ה) ב"י:

סעיף קטן כה
אסור לעשות עיסתו פחות מכשיעור כו' דוקא כדי לפוטרה קאמר דאסור לעשותו אבל אם אין לו קמח שיעור חלה פשיטא דמותר לאפותו בלא חלה:

סימן שכה

סעיף קטן א
ואם אינן נדבקין והן בסל נ"ל דוקא נמי שראוי להצטרף אבל שני מינין שאינן ראויין להצטרף ע"י נשיכה ח"ו בסל אינן מצטרף וק"ל מ"ו:

סעיף קטן ב
שום דבר למעלה מדופני הכלי ר"ל שלא יהא כל הככר או כל העיסה למעלה מדופני הכלי אבל אם קצת בתוך הכלי אפי' אם מקצתה למעלה מדופני הכלי מצטרפת ב"י ורמ"א:

סימן שכו

סעיף קטן א
שנים שלשו כל אחד ואחד קב לבדו והשיכום יחד כצ"ל: (וערבו אינו מצטרף ודוקא שערב שלא מדעתן דאילו מדעתן מצטרפות בית יוסף עכ"ה):

סעיף קטן ב
ואפילו אחד עשה העיסה כצ"ל:

סעיף קטן ג
לחלקה בצק פי' ליתן הבצק לאנשים הרבה לכל א' חלק שאין בו שיעור חלה פטור אבל אם אין דעתו לחלקו בצק אע"פ שדעתו לחלקו אחר אפייה חייב והסמ"ג חולק בזה ב"י:

סעיף קטן ד
אבל נחתום העושה עיסה לחלקה בצק חייב דאם ימצא מי יקנה הכל כאחד לא יחלק נמצא שאין ממש בדעתו הראשונה שהיתה לחלק: (אם הוא מין אחד כמ"ש בסימן שכ"ד מצטרף מכ"ה):

סעיף קטן ה
שנים שלשו יחד כל אחד קב כו' פי' מתחילה לשו ע"ד לחלקה (ולכאורה היה נראה לומר אף שלשו בסתם כיון שהם שנים מסתמא יחלקם ולפיכך כשנחלק הוברר הדבר למפרע ולא היה לו שעת החיוב ונפטר ע"כ כתב רבינו בא' שלש ב' קבין והיה בדעתו להלק לאפוקי שנים שלשו וכמ"ש רבינו לעיל וק"ל עכ"ה):

סעיף קטן ו
והוסיף כל אחד רובע הקב על שלו פטור שכבר היה להם שעת חובה ונפטרו (ועיין בסימן שכ"ד מ"ש א"א ז"ל בשם רש"ל בדין עירוב קמח עכ"ה):

סימן שכז

סעיף קטן א
וגם הרמב"ם לא כתב בו לאיסור ובפי' המשניות כתב שהלכה כרבי יהושע ועיין מ"ש הב"י עכ"ה): ואומר כשתעשה עיסה פי' החלה והקמח והנשאר:

סעיף קטן ב
מ"מ עיקר מצותה לאחר שתגמור כו' אע"ג דבזמן שהיו אוכלין בטהרה היה עיקר מצותה שיפרוש מיד אחר הגלגול כדי שלא יטמא העיסה והחלה השתא בלא"ה כולן טמאות ב"י: (אף על מה שמתערב אחר כך כצ"ל עכ"ה):

סעיף קטן ג
מפני שדרך לערב הרבה קמח ר"ל כדי שיעור חלה:

סעיף קטן ד
יפריש מן הפת אחר שנאפה ילפינן לה מדכתיב והיה באכלכם מלחם הארץ וגומר:

סימן שכח

סעיף קטן א
שיעור חלה לב"ה אחד מכ"ד כו' שבעל הבית עיסתו מעוטה ואין בה כדי נתינה לכהן ונחתום עיסתו מרובה ויש בה כדי נתינה לכהן ושוב לא חלקו אף אם ב"ה עושה עיסה מרובה או נחתום מעט:

סעיף קטן ב
בין אם עושה עיסה לעצמו או למכרו כו' ז"ל ב"י ויש קיצור בדברי רבינו שבזמן הזה שאין טהרות כתב הרשב"א שאפי' חלת ב"ה אחד ממ"ח ואפי' במקום שנותנין חלה

לכהן (דאלו שיעורים מדרבנן אבל מדאורייתא בכל שהוא נפטר מהעיסה עכ"ה) ע"כ ועיין בדרישה:

סעיף קטן ג
ובשעה שיפריש חלה יברך כו' (ובמקום שמפרישין ב' חלות לא יברך רק כשמפרישין ראשונה כלבו עכ"ה) להפריש חלה מל' הרמב"ם יראה שהיא תרומה וע"כ נוהגין לומר תרומה חלה שניהם וק"ל מ"ו:

סעיף קטן ד
וי"א להפריש תרומה דחלה שם עוגה הוא ועיין בדרישה:

סעיף קטן ה
לפיכך אסור לאיש להפריש חלה ערום כו' אפשר שבא ליתן טעם למה נוהגין שהנשים מפרישין חלה לכן כתב שהנשים יכולות לברך בכל ענין אף אם הם ערומות משא"כ באנשים שאינן יכולין לברך ערום בכל ענין דאי לא בא רבינו לאשמעינן דין זה לא הו"ל לכתוב דין זה כלל דהא כבר כתב דין זה כמה פעמים:

סעיף קטן ו
הסומא והשיכור מפרישין לכתחילה אע"פ שבתרומה אין תורמין:

סעיף קטן ז
לפי שאין בעיסה רעה ויפה כדי שיכוונו ויפרישו מן היפה אין מפרישין כצ"ל כן הוא מוגה בספר מ"ו וכן הוא בהדיא בספ"ד מהלכות בכורים ברמב"ם:

סעיף קטן ח
אין מפרישין חלה בלא רשות בעל העיסה (ועיסת השותפים צריך ליטול רשות מכל בעלי העיסה סמ"ג עכ"ה) מיהו אי ידעינן דזכות הוא לבעל הבית כגון שמתקלקל העיסה מותר ליטול חלה בלא רשותו דזכין לאדם שלא בפניו וכן משרתת שרגילה בעלת הבית לפעמים ליתן לה רשות מותרת ליטול בלא רשות רמ"א (בשם ת"ה סימן קפ"ח עכ"ה):

סעיף קטן ט
אע"פ שעדיין לא נתחייב דהא אם רצה היה מפריש קמח ויאמר כשתהיה עיסה תהיה חלה כדלעיל:

סעיף קטן י
שאם מגבל הפריש כו' עיין בב"י מ"ש ע"ז:

סימן שכט

סעיף קטן א
לפיכך הסופגנין לשון אשר"י רקיקי מצות מתרגמינן סופגנין:

סעיף קטן ב
העשוין כספוגין רקיקין דקין כצ"ל:

סעיף קטן ג
והדובשגין מטוגנין בדבש והאסקריטין עשויין כצפיחית שלשין עיסה רכה מאד רש"י ומלשון הטור משמע איפכא דובשנין נילושין בדבש והאסקריטין מטוגן א"ל שנאמר דהאסקריטין הוא נילוש בדבש וגם מטוגן ודובשנין נילוש ואינו מטוגן:

סעיף קטן ד
אם דעתו לבשלה או לטגנה פטורה וכל וה מיירי כשאין בה תואר לחם אבל אם מבשל במים עיסה גמור שיש בה תואר לחם חייב כמ"ש בא"ח סי' קס"ח מ"ו:

סעיף קטן ה
אפילו אין באותו המעט שיעור חלה כו' פי' שלא לאכלו בלא חלה דחיישינן שמא ימלך על כולו כדאיתא באשר"י להדיא ולפ"ז אין לברך עליה כלל וק"ל והנשים שלנו שעושין מן חצי העיסה ורימזל"ך אין לברך עליה אלא כשיהיה בחלק הנשאר בעיסה ללחם משנה שיעור חלה ודו"ק (ועי' במרדכי פרק כ"ש דף רנ"ו ע"א ובפי' ר"י בפ' כיצד מברכין דף ל' ע"א עכ"ה) מ"ו:

סעיף קטן ו
או לטגנה בשמן היה מצוה לאפות מעט ממנה כצ"ל והטעם משום דהיה מסופק אי הילכתא כר"ת דמחייב או כר"ש דפוטר:

סעיף קטן ז
וע"י כן נתחייבה כולה בחלה כאן משמע שהיה מורה לברך על העיסה משום חלה ומש"ה היה מצוה לאפותו מעט ממנה וכבר כתבתי דלא משמע כלל הכי וצ"ע באשר"י גופא ושם פירשתי מ"ו (ועד"ר) אבל אינו מוכרח די"ל דלכך ציוה כדי שלא יטעה הרואה שמפרישין חלה יאמר שמחוייבים להפריש ויברך על הפרשתה גם יתן ממנה חלה על עיסה גמורה שיאמר ג"ז מן החיוב הוא משא"כ כשיראה שאופין ממנו מעט יתן לבו שמן הספק מפרישין חלה:

סעיף קטן ח
וגם לא היה אוכל אותה בלא המוציא דלר"ת הוי לחם גמור ב"י:

סעיף קטן ט
פי' שלא ערכו ועשאו כצורת לחם אלא כנסרים בעלמא כדאיתא הל' במ"ק עושה למודין לכסות הבור רש"י מ"ו:

סעיף קטן י
חלט עיסה ברותחין כו' פי' ודעתו לאפותו דכיון דאפייה לחם קרינן ביה:

סעיף קטן יא
עיסה שנילושה במי ביצים כו' ברמב"ם ראיתי ואין כתוב בו אלא יין ודבש ולא מי ביצים וא"כ בע"כ הוא הרמב"ן והרא"ש לא פליג איין ודבש דלענין חלה משקין הן ולא פליג אלא במי ביצים לחוד כדאיתא בה"ק של חלה מ"ו וב"י כתב דאע"ג דאינו בנוסחת הרמב"ם שבידינו מ"מ ס"ל הכי ע"ש:

סעיף קטן יב
או ביין או דבש כו' אע"ג דעיסה הנילושה מדבש נקרא לחם הבאה בכיסנין ואין מברכין עליו המוציא וקי"ל כל שאין מברכין עליו המוציא אינו חייב מ"מ הא גם זה מברך עליו המוציא כשקבע סעודתו עליו ועי' מ"ש בא"ח סימן ק"ט דומה לזה:

סעיף קטן יג
וא"א הרא"ש ז"ל היה מסתפק בדבר ר"ל במי ביצים משום דאיכא פלוגתא אי מכשיר לענין טומאה וחלה ועי' בב"י.

סעיף קטן יד
כדי לצאת מידי ספיקא ואם לש במי ביצים דאין מכשירין לקבל טומאה אז אין לשרוף החלה דחלה טהורה אינה נשרפת וגם אסור לכה"ג לאכלה אפי' טבל דרובן בחזקת טמאי מתים ועכשיו אין לנו טהרה מטמא מת אלא יכול ליתנה לכהן קטן שלא נטמא עדיין בקרי סמ"ק ב"י:

סימן של

סעיף קטן א
עיסת נכרי פטורה דכתיב ראשית עריסותיכם:

סעיף קטן ב
עיסת השותפים חייבת ר"ל ששני ישראלים משותפים בה (ויכול א' ליקח חלה בלא רשות שותף השני וע"ל סי' של"א סעיף נ"ה תכ"ה):

סעיף קטן ג
ויכול להפריש מיניה וביה דיש בילה בדבר לח לכ"ע ובשיעור חלה שיפריש א"א שלא יהא בו משל ישראל והחלה אין לה שיעור מן התורה עכ"ל הרא"ש:

סעיף קטן ד
ספק אם גלגלה קודם שנתגייר אם לאו חייבת איירי דוקא בחלת א"י שהיא דאורייתא וספיקה לחומרא אבל לא (בחלת חוץ לארץ שהיא) מדרבנן וק"ל ובפרק הזרוע פריך אביי מ"ש ממתנות דלעיל סימן ס"א דפטורה ומשני ספק ממון לקולא ופירש"י חלה ספק איסורא שיש בה עון מיתה הלכך לא סמכינן אחזקה אבל מתנות אין בהן קדושה אלא דין ממון והמע"ה מ"ו:

סעיף קטן ה
שני נכרים שעשו ב' קבין בשותפות וחלקו אותו כו' חייבין שלא היה להם שעת חובה ונפטרו:

סעיף קטן ו
היתה העיסה בין הישראל ובין הנכרי ונתגייר הנכרי של ישראל חייבת ושל נכרי פטורה והטעם מפני שעיסה של ישראל כשהיה מחובר בחלקו של נכרי דלאו בר חיובא הוא נמצא שלא בא עיסתו לידי חיוב מעולם עד שיוסיף אח"כ והוי כצרפן בסל דחייב אבל חלקו של נכרי היה מחובר לחלקו של ישראל שהוא בר חיובא והוי כאילו לש הנכרי שיעור חלה והו"ל שעת חובה ונפטרה מפני שהוא נכרי ושוב אינה חוזרת להתחייב ודוקא כשהיה לשין בשותפות ע"ד שלא לחלקה אבל אם היה דעתן לחלקה גם של נכרי חייב דלא היה לה שעת חובה מעולם ב"י:

סעיף קטן ז
הפקיר עיסתו קודם שנתגלגלה כו' דהכל הולך אחר שעת הגלגול:

סעיף קטן ח
העושה עיסה לבהמה ולחיה פטור דכתיב ראשית עריסותיכם שלכם חייבת ושל חיה ובהמה אינה חייבת:

סעיף קטן ט
אם עשאה לשם הכלבים פטורה פי' אע"פ שהיא ראויה לרועים מ"מ פטורה אם אין אוכלים ממנה:

סעיף קטן י
צריך להפריש מספק דכיון שאינו עושה לאכול ממנו אלא למכור חיישינן שמא הקל בחלת ס"ל שהיא דרבנן ולא הפרישה משא"כ בקונה מבע"ה שלש עיסתו לאכול ממנו שודאי הפריש חלה נ"ל:

סימן שלא

סעיף קטן א
כמו עמון ומואב ומצרים ובבל שחייבום חכמים כו'. ויש מוחקין ובבל וטעות בידם וכן איתא בהדיא בתוס' דע"ז פ' ר"י (עבודה זרה דף נ"ט) ובמרדכי פ"ק דקידושין והמוחקין טעו כמ"ש אח"כ והרחוקין כמו בבל ואדרבה משם ראייה מדמחייב במעשר וק"ל אלא ה"פ רחוקין הן (פי' בבל וכיוצא בו) לגבי שאר ארצות ח"ל כמו עמון ומואב אבל קרובין הן לא"י מארצות דידן וכן לענין חלה קרי ליה באשר"י נמי רחוקים כה"ג שפי' וק"ל מ"ו:

סעיף קטן ב
אבל בא"י נוהגין כו' ז"ל ב"י כתב כן כדי לכתוב עליו דברי הרמב"ם ונ"ל דהכי הצעת דברי רבינו דמתחילה כתב מפני שאין נוהגין תרומות ומעשרות בארצות אלו אין רצוני להאריך בהן וע"ז קאי שפיר מ"ש בסוף אבל בא"י נוהגין וכאילו כתב כן למעלה מיד וחזר ופי' הני שני דברים מ"ש שאין נוהגין בשאר ארצות פר"י דהיינו במקומות הרחוקין כו' ומ"ש דבא"י נוהג ע"ז כתב הרמב"ם שאינו אלא מדרבנן כו':

סעיף קטן ג
הלכך הזורע בא"י כו' כלומר כיון דבא"י נוהגין אי מדאורייתא אי מדרבנן חייב להפריש כו' ב"י:

סעיף קטן ד
בשלישית הכל כסדר שתי שנים הראשונים אלא שבמקום כו' ותיבת הכל נראה דה"פ הכל כסדר ר"ל כמו בשתי שנים מפריש ג' דברים ומפרישם בזה הסדר בראשונה תרומה גדולה ואח"כ מעשר ראשון ואח"כ מעשר שני כן בשנה שלישית יפריש ג' דברים ובזה הסדר בתחילה תרומה גדולה ואח"כ מעשר ראשון ואח"כ יפריש עוד מעשר אחד אלא שאין הדין בזה המעשר השלישי כמו שהדין במעשר שלישי בשתי שנים וק"ל:

סעיף קטן ה
ואין בה תרומות ומעשרות כלומר כיון דאין זורעים בה לא שכיחי בה תרומות ומעשרות א"נ לפי שהדברים הצומחים בה הם הפקר והפקר פטור מתרומות ומעשרות ב"י ואע"ג דמדאורייתא אין השביעית נוהגת וא"כ מדאורייתא אין מה שצומח בה הפקר מ"מ אמרינן בה הפקר ב"ד הפקר וחכמים ז"ל אמרו שיהא שביעית נוהג בה ויהא הפקר מה שצומח שם ועיין בדרישה:

סעיף קטן ו
ובח"ל שאין שמיטת קרקע נוהגת אפילו מדרבנן ור"ל וחייב במעשר:

סעיף קטן ז
נוהגין מ"ע כמו בששית מפני עניי א"י שיבאו וימצאו מה לאכול כיון שלא זרעו שם משא"כ ברחוקים מא"י וק"ל ב"י:

סעיף קטן ח
ה"ג ושמיטה היא בשנת פ"ח לר"י ולרש"י שנת פ"ז כי טעם פלוגתתם דרש"י סבר בשנת ת"ך חרב הבית וממנו מונין השביעית נמצא שתחילת השמיטה לרש"י בשנת י"א באלף הששי לר"י נחרב שנת תכ"א נמצא בשנת י"ב תחילת השמיטה כך פירשו התוספות וכן מוכח באשר"י א"כ נמצא ששנת פ"ח לר"י ושנת פ"ז לרש"י וכן בח"מ סימן ס"ז כ"כ מ"ו וכ"כ ב"י שט"ס הוא בדברי רבינו וצ"ל פ"ח לר"י ופ"ז לרש"י וכתב שלדעת הרמב"ם

היה שנת פ"ט שמיטה וכן נוהגין בא"י כו' ע"ש ובח"מ סימן ס"ז כתב הב"י שמהר"ר לוי בן חביב בפירות שביעית אשר לו הוא בסימן קמ"ג הסכים לדעת הרמב"ם והסכים דעת ר"י לדעת הרמב"ם כו' ע"ש והיתד שהכל תלוי בו הוא סוגיא דגמרא דפ"ק דע"ז ועיין בדרישה:

סעיף קטן ט
דקיימא לן שנת חמשים עולה לכאן ולכאן פירוש ולא אמרינן ששנת נ' הוא יובל ונחשב ז"ל אחר היובל וז"ל הרמב"ם בע' שנה של גלות בבל לא מנו אלא שמיטות ולא יובל וכן מונין לכל שני החורבן ז' ז' ע"ש:

סעיף קטן י
עין יפה אחד ממ' ועין רעה אחד מס' וסמכו על המקרא שלא לפחות מאחד מס' שנא' וששיתם את האיפה מחומר החטין ששית האיפה חצי סאה כשאתה נותן חצי סאה לכור הרי אחד מס' שהכור ששים סאין רש"י בפ' שופטים:

סעיף קטן יא
אלא לכהן חבר שנא' ויאמר לעם ליושבי ירושלים לתת מנת לכהנים וללוים למען יחזקו בתורת ה':

סעיף קטן יב
ומיוחס שנא' אלה בקשו כתבם המתיחשים ולא נמצאו ויגאלו מן הכהונה:

סעיף קטן יג
ומאכילה לכל קנינו כמו לאשתו כו' שנאמר וכהן כי יקנה נפש כו': (אלא מן המוקף פירוש תן הדבר שהוא מוקף ומכונס במקום אחד אבל אם הפריש על אותן שהן במקום אחר נמצא שהפריש שלא מן המוקף על המוקף עכ"ה':

סעיף קטן יד
שאינו יכול לעשות כל גורנו תרומה דכתיב בה ראשית שיהא שיריה ניכרים:

סעיף קטן טו
וזה הדין אם הוכשרה התבואה כו' אמאי דכתב לעיל אבל האידנא שהכל טמאים כו' והוא שורפה קאי:

סעיף קטן טז
וטמא אסור לאכול בתרומה טהורה ר"ל אפי' טהורה שתרומה טמאה אפי' טהור אסור לאוכלה (קמ"ל בטמא אפי' בטהורה אסור עכ"ה):

סעיף קטן יז
שעדיין לא חל עליה חיוב תרומה דאילו אח"כ אסור לגרום טומאה לתרומה טהורה:

סעיף קטן יח
פן יבא לידי מכשול ליהנות ממנה והא דאמרינן לעיל בסמוך דלא חיישינן שמא יבא ליהנות ממנה כו' י"ל דוקא היכא שהיא טמאה ועומדת לישרף לא חיישינן (שמא יבא ליהנות ממנה) כיון שהכל יודעין שדין תרומה בזמן הזה בשריפה אבל הכא דתרומה טהורה היתה ואסורה לשרוף (רק שהוכשר בידים ואין הכל יודעים שהוכשרה עכ"ה) וטעו לומר כיון שאסורה לשרוף אותה ש"מ שאין לה דין שאר תרומה ויבאו לאוכלה לכך כתב שטוב להכשירה כו' כדי שתטמא וישרפנה מיד כלומר שתהא ראויה לשרוף מיד (היודע הדין ישרוף מיד עד שלא יבואו אחרים או בני ביתו לטעות בזה עכ"ה) ואז אזלא חששא הנ"ל ומ"ש פן יבא לידי מכשול קאי אאם לא תהיה מוכשרה וק"ל ועיין בדרישה:

סעיף קטן יט
ויתננה לכהן או ללוי לר"ע כך היה לאחר שקנס עזרא הלוים על שלא עלו עמו שמתחילה לא היו נותנין אותה אלא דוקא ללוים ולר"א בן עזריה כך היה הדין מעולם שהמעשר יכול ליתן אף לכהן אלא שעזרא קנס שלא ליתן ללוי כלל אלא דוקא לכהן וכתב הרמב"ם שעזרא לא קנס אלא לדורו אבל אחר דורו חזר לדרכו והיו נותנין לכהן או ללוי למי שירצה ב"י ע"ש:

סעיף קטן כ
וכן כהן ולוי צריכים להפריש מעשר משלהן כו' כדי להפריש ממנה תרומת כו' כ"כ הרמב"ם בהלכות מעשר בפ"א ויליף לה מדכתיב כן תרימו גם אתם מפי השמועה למדו אתם הלוים גם אתם לרבות את הכהנים. ומ"ש שהן לעצמן יליף לה מדכתיב כי תקחו מאת בני ישראל. ומה שנותן טעם שהכהן והלוי צריכין להפריש מעשר משלהן כדי להפריש ממנה תרומת מעשר קשה תיפוק ליה שצריך להפריש מפני שהמעשר עושה טבל כל זמן שלא מפרישו כדאמרינן לקמן דאפי' מעשר עני עושה טבל וי"ל דגבי מעשר אי לאו משום ת"מ לא הוי עושה טבל הואיל שהוא לעצמן ואין בו שום קדושה שהרי מותר אפי' לזרים אבל בשביל ת"מ שיש לו דין תרומה גדולה עושה טבל אע"פ שהוא לעצמו. ומה שמעשר עני מטבל היינו משום שצריך ליתנו לעניים אחרים ואסור לעכבו לעצמו ואפילו אם הוא עני אבל מכל מקום לא א"ש שכתב וכן הדין בכל תרומות ומעשרות אע"פ שהן לעצמן כו' ולשון מעשרות שהוא לשון רבים משמע שמיירי גם כן במ"ע והוא לעצמו ואפי' הכי צריך להפרישו אף על פי שהוא חולין גמור ומ"ש לקמן שמ"ע צריך העני להפרישו וליתנו לעני אחר ואינו יכול לעכבו לעצמו מיירי כשאינו כהן ומיהו יש לומר דהכהן גם כן צריך ליתן מעשר עני לעני ולא רשאי לעכבו לעצמו

ומ"ש ואף על פי שהן לעצמן לצדדין קתני וקאי אתרומות ר"ל תרומה גדולה ותרומת מעשר ומעשר ראשון ולא אמעשר עני וע"כ מיכרחין לומר דמ"ש אע"פ שהן לעצמן לא בכל עניין איירי דהא לעצמן משמע דקאי אלוי וכהן וע"כ גבי לוי אי אפשר שמיירי בכל ענין דהא תרומות צריך הלוי ליתן לכהן ואפשר לומר גם כן מה שנקט ומעשרות לשון רבים ל"ד ולא איירי אלא במעשר ראשון ואיידי דנקט התרומות נקט נמי ומעשרות אבל דוחק לומר דקאי אמעשר שני דזה לא שייך טפי בכהן ולוי מבישראל דבמעשר שני כהן ולוי וישראל שווין הן ועיין בדרישה:

סעיף קטן כא

ואם הפריש הישראל מעשר בשבלים קודם שהפריש תרומה גדולה כו' דכתיב והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר מעשר מן המעשר אמרתי לך ולא תרומה גדולה ומעשר מן המעשר. אבל אם דש הישראל והפריש המעשר מן הדגן כו' דכתיב מכל מעשרותיכם תרימו משמע שני מעשרות ומה ראית האי אידגן (ר"ל דאם דש ישראל כבר נעשה דגן וחלה עליו חובת כהן דכתיב ראשית דגנך הילכך מסתברא דהאי קרא דזכותא דכהן אדש תשדייה רש"י עכ"ה) והאי לא אידגן גמרא בפרק קמא דביצה:

סעיף קטן כב

לא יתן ממנו תרומה ר"ל תרומת מעשר ב"י:

סעיף קטן כג

אלא קונסין אותו לדוש ולהבר מ"ו הגיה לדוש ולזרותו וליתן כו' (ובירמיה ד' כתיב לא לזרות ולא להבר עכ"ה) וכן במיימוני ובסמ"ג ובסימן קע"ג כתב רבינו גם כן לדוש ולהבר: (והעצה ס"פ כלל גדול (שבת דף ע"ו ע"א) מאי עצה תבן של מין קטנית עכ"ה):

סעיף קטן כד

מה בכור בזמן שיש בית כו' צ"ע למה שינה לשונו שמתחיל ומסיים במזבח ובאמצע נקט לשון בית: (ואם הוא בירושלים והוא טהור כצ"ל ולא שהוא עכ"ה):

סעיף קטן כה

אי אפשר לפדותו משום שנאמר כי ירחק ממך המקום ונתת בכסף ולא כשהוא בירושלים:

סעיף קטן כו

הילכך מותר להכשירו כו' משמע אפי' אחר מירוח מותר להכשירו מדנקט לשון מותר ולא קאמר מוטב להכשירו או טוב יותר להכשירו כדנקט לעיל גבי תרומה ואף על גב דלעיל לא מתיר להכשירו אלא קודם מירוח היינו משום ששם יש תקנה לתרומה שתקבר ולא אתי לידי מכשול אבל הכא במ"ש שאסור לקוברו ולבערו מן העולם והיה צריך להניח לזמן מרובה עד שיוכשר או עד שירקב ואיכא למיחש שמא יבא לידי מכשול

ולכן מותר להכשירו. אבל ברוב ספרים כתב בהן הלכך מוטב להכשירו כו' ואם כן נוכל לומר דהכא נמי איירי קודם מירוח כמו לעיל גבי תרומה ובזה מיושב גם כן מ"ש בסמוך בשם הרמב"ם וז"ל אלא מניחין אותו שם עד שירקב שמשמע שאסור להכשירו אלא הכא איירי קודם מירות ולקמן אחר מירוח ועיין בדרישה:

סעיף קטן כז
ולא לבערו בטומאה דכתיב ולא בערתי ממנו בטמא:

סעיף קטן כח
וישחיקנה ויוליכנה לנהר ז"ל ב"י איני יודע מנין לו שבתלמודא לא קאמר אלא לשדינהו לנהרא. והא דכתב תמיה זו בכאן ולא לעיל בסמוך משום דאפשר דבספרו לא היה כתיב בו לעיל וישחקנה וכן בכל ספרי דפוס ב"י אינו. ועל התמיה אני מתמה הלא בחמץ בפסח לעבודת אלילים ג"כ דינא הכי שאם ישליכנה לים הגדול א"צ שחיקה ואם לשאר נהרות צריך שחיקה וכמ"ש לעיל בי"ד ס"ס קמ"ו גם לענין יין נסך בסי' קל"ג ע"ש גם בש"ע בסימן זה סעיף קל"ג כ"כ דאם ישליכנה לשאר נהרות צריך שחיקה תחילה:

סעיף קטן כט
וכ"כ הרמב"ם שאף בזמן הזה אין פודין כו' אדלעיל קאי אמ"ש ואם הוא בירושלים שהוא טהור א"א לפדותו כו': (אין פודין אותו כו' ואין מחללין כו' פדייה שייך בממון וחילול שייך בפירות כשפודה אותו בפירות עכ"ה):

סעיף קטן ל
אלא מניחין אותו שם עד שירקב כצ"ל ב"י:

סעיף קטן לא
מניחין אותו עד שירקב כו' ז"ל ב"י ואם עבר והוציאו מניחין אותו עד שירקב הוא מיותר ואינו בספרי הרמב"ם עכ"ל וצ"ע למה כתב שהוא מיותר דמילתא אחריתי הוא דאתא לאשמועינן דאפי' בחוץ מניחין אותו עד שירקב הואיל שהיה כבר בירושלים ואם קושיתו שאינו בספרי הרמב"ם דזה אינו נקרא מיותר ובספרי הרמב"ם בדפוס של כסף משנה מצאתי שכתוב שם כמ"ש בספרי רבינו:

סעיף קטן לב
צריך ליתן לכל אחד כדי שובעו דכתיב ואכלו בשעריך ושבעו תן להם כדי שביעה וכתב הרמב"ם דוקא בשדה שאינו מוצא שם ליקח צריך ליתן כדי שביעה אבל לא בבית שמוצא ליקח מהשוק וז"ל מ"ו כדי שובעו פירוש דצריך לחלק המעשר כך ולא יתן לאחד הרבה ולאחד מעט או שלא יחלק לעניים הרבה שלא יגיע לשום אחד מהם כדי שביעה וק"ל עכ"ל והכי הצעת דברי רבינו אינו מחלק לעניים אלא אם כן יש בידו ליתן לכל אחד כדי שבעו דאם באו עניים הרבה ואין בידו מעשר עני כ"כ יניח ביניהן והם יחלקו

שוה בשוה: (אפי' אין מגיע לכל אחד אלא כזית הייני לומר דאע"פ שנשאר אצלו הרבה ובמה שנתן אין בו כדי לכל אחד אלא כזית ש"ד ב"י עכ"ה):

סעיף קטן לג
לאשה תחילה ופוטרין אותה מילתא בטעמא קאמר דלכך נותנין לה תחילה כדי שלא תצטרכה להתעכב לעמוד בין האנשים המחזירים על הגרנות ומהאי טעמא אמרו ג"כ דמקדימין את דינה כמ"ש בח"מ סימן ט"ו:

סעיף קטן לד
מוציאין אותו מידו ר"ל עניים אחרים:

סעיף קטן לה
מעשר עני אין פורעין בו המלוה פירוש המפריש גופא אבל העני עושה בו מה שירצה כמ"ש לעיל וכן יראה בהדיא מהרמב"ם שכתב נמי כה"ג על מ"ש והתם ודאי על הבעל קאי וק"ל וצ"ע בפ"ק דבבא בתרא במרדכי מ"ו.

סעיף קטן לו
ולא משלמין ממנו את התגמולין ר"ל אם חבירו עושה עמו טובה וחסד אסור לשלם לו גמולו במ"ע שהרי פורע הוא חובו במ"ע. ומשלחין דבר של ג"ח היינו שמשלח ממנו לבית האבל ולפי גירסא (בספרי ב"י) שגורסים בסמוך אבל משלמין כו' צ"ל דהכא מיירי דוקא בדבר הרשות אבל לאבל משלמין ועיין בבית יוסף:

סעיף קטן לז
ואין נותנין ממנו צדקה רצה לומר אם פסקו בני העיר צדקה לא יתן להם מעשר עני שנמצא פורע חובו במ"ע:

סעיף קטן לח
וצריך להודיעו שהוא מ"ע כדי שלא יבא לגמלו גם הוא חסד אם יחשוב שמשלו שלח לו וכיון שהוא מודיע שהוא מ"ע לא היה צריך לשלם לו ומתנה הוא דיהיב ליה:

סעיף קטן לט
ונותנין אותו לחבר עיר בטובה כצ"ל ולא גרסינן בטובת הנאה ז"ל הגהות מרדכי פ"ק דב"ב נותנין לחבר העיר בטובה חבר העיר היינו מכם המתעסק בצרכי צבור מפרנסין אותו מחמת טובה שעושה להם שמתעסק בצורכיהן נותנין לו מ"ע בטובה ושולחין לו מתנות דורון וכבוד אבל אין שולחין צדקה מן הכיס דגנאי הוא לו וגם לבני העיר לפרנס חכם המתעסק בצרכיהן מן הצדקה אבל מ"ע ששולחין לו מן הגורן לא מנכרא דמ"ע הוא אלא מיחזי כמנחה ודורון דרך כבוד עכ"ל מזה נראה דלא גרסינן בטובת הנאה אלא בטובה וכן מצאתי בי"ד של כתב (ואכשר לומר אף לפי גי' בטובת הנאה דנותנין לחבר בשביל טובת הנאה שעושה לציבור שמתעסק בצרכי צבור עכ"ה):

סעיף קטן מ
ואין מוציאין אותו מהארץ לח"ל דכתיב והנחת בשעריך ואכלו וגו':

סעיף קטן מא
ועל כולם מברך בשעת הפרשתן ז"ל ב"י פשוט הוא שכל המקיים מצוה מברך עליה.

סעיף קטן מב
ואין תורמין שלא מן היפה שנא' בהרימכם את חלבו ממנו.

סעיף קטן מג
ולא מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו כו' ומכ"ש אם שניהם אין נגמרה מלאכתן: (ולא מן הלח על היבש וברמב"ם פ"ה דתרומות כתב כיצד לקט ירק היום ולקט ממנו למחר אין תורמין מזו על זו אא"כ דרכו להשתמר ב' ימים וכן ירק שדרכו להשתמר ג' ימים מצטרף ותורם מזה על זה ב"י עכ"ה):

סעיף קטן מד
ואם תרם אין תרומתו תרומה ז"ל ב"י ויש בדברי רבינו ערבוב דברים שכתב על כל הני אין תרומתן תרומה והא ליתא דהא בכל הני אם תרם תרומתו תרומה חוץ ממין על שאינו מינו ומן התלוש על המחובר או איפכא ואין להגיה ולגרוס ואם תרם תרומתו תרומה דא"כ יהיה קשה ממין על שאינו מינו ומתלוש על המחובר דהרי שם אין תרומתו תרומה וי"ל דלא קאי אהני כ"א אדסמיך ליה אמן הלח על היבש דאם תרם תרומתו תרומה ולא בא לפרש דין קמאי כיון דאין נוהגין לע"ע לא רצה להאריך וכעין מ"ש אחר זה:

סעיף קטן מה
אין תורמין מזה על זה ואם תרם אין תרומתו תרומה ז"ל ב"י טעות הוא דבתורה מדבר שחיובו מדבריהם על דבר שחי בו מן התורה תנן תרומתו תרומה ויחזור ויתרום ובתורם דבר שחיובו מן התורה על דבר שחיובו מדבריהם תנן תרומה ולא תאכל עד שיפריש עליה תרומות ומעשרות וכ"פ הרמב"ם עכ"ל. ונלע"ד שרבינו לא נחית לפרש כל פרטי דיני תרומות ומעשרות על בוריין כמ"ש בתחלה כיון שאין נוהגין תרומות כו' לא אאריך כו' הלכך לא כתב אלא שאין בזה כדין תרומות וסמך אמה ששנה במשנה שבזה יתקן כך ובזה כך וק"ל:

סעיף קטן מו
עושה אדם שליח להפריש כו' דכתיב גם אתם גם לרבות השליש ומה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית לאפוקי עכו"ם ודרשינן נמי מה אתם לדעתכם לאפוקי התורם שלא ברשות בעלים.

סעיף קטן מז
התורם משל חבירו שלא ברשות כו' מ"ו כתב שמיירי ששוייה שליח אלא שלא נתן לו רשות לתרום מן היפה אבל ב"י הוכיח מדברי הרמב"ם שמיירי בלא רשות לגמרי ועד"ר:

סעיף קטן מח
חרש המדבר ואינו שומע ואלם כו' והטעם שלכתחילה לא מפני שהחרש אינו שומע הברכה ואלם וערום מפני שאינם יכולים לברך והשיכור והסומא מפני שאינם יכולין לכוין ולהפריש את היפה:

סעיף קטן מט
קטן שהגיע לעונת הנדרים מבואר לעיל בסימן רל"ג ומה שתולה דין תרומה בעונת נדרים היינו משום דהפרשת תרומה הוי נמי מדין נדר והקדש:

סעיף קטן נ
וחושש שמא תרם אחר שלא ברשות מהכא נמי מוכח דלעיל איירי בשוייה שליח ודו"ק מ"ו נראה דמוכיח מ"ו כן דאי לעיל איירי בלא שוויה שליח כלל ואפ"ה סגי בגילוי דעת דניחא ליה א"כ הכא אי נמי תרם אחר אמאי לא להוי תרומה כיון דגלי דעתיה דניחא ליה לתרום ע"י שליח שהרי ציוה ואמר לשלוחו שיתרום לו כן נראה שהוא דעת מ"ו ולפי דברי ב"י נלע"ד דיש לחלק דשאני הכא דלא גילה דעתו דניחא ליה בהאי אחר:

סעיף קטן נא
שהשליח חושש שמא לא יסמוך עלי כו' ר"ל וא"כ למה אתרום בחנם בשלמא אי יודע שכריו תרום א"כ מי שתרם לא ירא מחששא זו וא"כ יותר יש לתלות בשליח מבאחר.

סעיף קטן נב
פירות השותפים חייבים כו' דכתיב מעשרותיכם תרומותיכם:

סעיף קטן נג
אם היו ממחין זע"ז פי' הראשון מוחה בשני שלא יפריש אבל השני לא מחה בראשון בשעה שהפריש הלכך אין תרומת השנייה תרומה והא דאמרינן דשותפין א"צ ליטול רשית רו' היינו מסתמא אבל אם מוחה אין חבירו יכול לחרום על חלקו בע"כ והא דקאמר סתם אם היו ממחין זע"ז כו' היינו משום דאין מדרך שימחה בראשין שהרי צריכין ליתן תרומה אלא שאם תרם הראשין בעין רעה ובא שני לתרום וליתן יותר בעין יפה בזה קאמר שאם מוחין זע"ז כו'. ועיי בכ"מ פ"ד דתרומות שפי' בע"א ממ"ש כאן שפי' שם ממחין מל' המחהו אצל חנוני שאחד סימך על חבירו ודבריו מבוארים שם יפה ויתייניב שם מתיך כתבו כמה קושיות שקשיא גם כאן על רבינו שלכאורה הוא דלא כמ"ש הירושלמי שהביא ב"י ע"ש ובש"ע רשמתי קצת מינייהו ע"ש בסעיף ל"ה:

סעיף קטן נד
תרומת שניהם תרומה דהראשון לא תרם אלא על חלקו:

סעיף קטן נה
כיון שביטל השליחות קודם שתרם למה לי שינוי דברים של טעם הן אלא שהוא ס"ל כר"ל דאין אדם מבטל שליחותיה בדברים אבל רבי יוחנן פליג עליה ואמר אתא דיבור ומבטל דיבור ב"י) ונראה דזה קשיא רבינו על הרמב"ם הלא קי"ל כרבי יוחנן לגבי ר"ל וא"כ אפי' בלא שינוי נמי וכמ"ש הב"י אלא אי קשיא הך קשיא עכ"ה):

סעיף קטן נו
ואם שינה אפי' לא ביטל כו' ז"ל ב"י ולק"מ דהא תירץ רב יוסף דבשלו אם אמר לשליח ערב לי בתמרים וערב לי בגרוגרות עירובו עירוב ופירש"י משום דלא איכפת ליה בשלו (ולפ"ז צ"ל לדברי הרמב"ם דאייריי בתורם השליח משלו על חבירו והלשון שאמר תרום לי מן הצפון כו' לא משמע ליה כן דה"ק וממילא דברי ב"י צ"ע ומהתימא דלא מצינו חולק בפוסקים דכ"ע ס"ל דבין בשלו ובין בשל חבירו אין עירובו עירוב וכמ"ש בא"ח סימן ת"ט וע"ש בב"י עכ"ה'] אבל הראב"ד השיגו בדבר אחר ועיין בבית יוסף:

סעיף קטן נז
נכרי שתרם משלו על של ישראל ז"ל ב"י הכל מדברי הרמב"ם אלא שמ"ש רבי' של ישראל היה נראה שהוא יתר כנטיל דמי שאינו בדברי הרמב"ם ולא בגמרא משמע כן אלא בתורם פירותיו מיירי כו' עכ"ל ונראה לתרץ בדוחק דשל ישראל דקאמר ר"ל שתורם אדעתא דשל ישראל וכמ"ש אח"כ בפירוש:

סעיף קטן נח
ומדרבנן היא תרומה ומפרש טעמא בגמרא משום בעלי כיסין פי' שלא יהיו העשירים תולין פירותיהן בנכרים כדי לפוטרה מתרומה (ונראה דר"ל דמאחר שהתבואה של נכרים חייב מדבריהם מטעם גזירת בעלי כיסין שלא ימכרו את תבואתם לנכרי בדבר מועט כדי לפטרו מהתרומה א"כ ממילא תרומתן תרומה כדון נותן תרומה מדבר שחיוב מדבריהם על שחיובו מן התורה ועמ"ש לעיל בסעיף מ"ה עכ"ה):

סעיף קטן נט
אם אמר בדעת ישראל הפרשתיה ר"ל שלמקום שתרומת ישראל הולכת תלך זו:

סעיף קטן ס
טעונה גניזה ואסורה בהנאה דחיישינן שמא לבו לשמים לשם הקדש ובזמן הזה עסיקינן דהקדש אסור בהנאה רש"י ועי' לעיל בס"ס רנ"ח שכתב רבינו בשם הרמב"ם ז"ל נכרי שהתנדב לצורך בית הכנסת מקבלין ממנו לכתחילה והוא שיאמר בדעת ישראל

הפרשתי אותה ואם לא אמר כן טעון גניזה שמא בלבו יחשב לע"א עכ"ל וגם טעם זה י"ל כאן בתרומה לדעת הרמב"ם:

סעיף קטן סא
תקנו חכמים שיטפל בו כו' משום הפסד תרומה:

סעיף קטן סב
אלא מדעת הבעלים שנאמר ונתן ולא שיטול מעצמו מדאיתא בפרק הזרוע ב"י והרמב"ם מפיק מקרא אחרינא. והיינו דוקא כשמפרישין בעיר דאילו בשדה ובגורן כבר כתב רבינו לעיל במעשר עני דהעניים באין ונוטלין אותן בע"כ וכאן כתב דאסור הן תרומה הן שאר מתנותיו אם לא שתאמר שמתנותיו דוקא קאמר ר"ל של כהן:

סעיף קטן סג
ואסור לישראל להניחן ולסייען ואם עשו כן חיללו ועליהם נאמר שחתם ברית הלוי ואומר ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו גמרא:

סעיף קטן סד
יצא ידי נתינה ואסור לעשות כן מפני שנראה כו' פרש"י בפ"ק דקידושין דף ו' ע"ב יצא ידי נתינה ומוכר לכהנים והדמים שלו. ואסור לעשות כן לפי שבשכר זה יתן לו שאר תרומותיו והוי האי כהן כקונה תרומה בשכרו ומסייע בבית הגרנות שיתנו לו התרומה ותנן בבכורות כהנים המסייעים בבית הגרנות אין נותנין לו תרומות ומעשרות בשכרו כו' ובפדיון הבן קאמר לעיל סימן ש"ה דמותר אלא שלא יעשה כן שמפסיד שאר הכהנים:

סעיף קטן סה
וכן אסור להם שיחטפו כו' לכאורה היה נראה דר"ל בשעה שלוקחין מיד הבעלים וברשותן לא יטלו בדרך חטיפה אבל שוב ראיתי שפירש"י בפרק הזרוע (חולין דף קל"א ע"א) ודף קל"ג ע"א ז"ל בעלים ששולחין המתנות ביד תינוקת להוליכן לכהן אסור לכהן אחר לחטוף מידיהן שנאמר ונתן ולא שיחטוף מעצמו עכ"ל וא"כ צ"ע למה כתבו רבי' הרי כבר כתב דשלא מדעת הבעלים אסור ושמא י"ל שרבינו לא כיון במה שאמר וכן אסור להם שיחטופו כו' לחטיפה שאמור בגמרא אלא אתא לאשמועינן דין חדש מסברא דנפשיה שאפי' אם הבעלים נותנין לו מדעתו אל יטול דרך חטיפה:

סעיף קטן סו
ולא בכור לשומר עדרו יש לדקדק דלעיל ס"ס שי"ז כתב ז"ל רועה כהן שנותן הבהמה בחצר כו' עד לא אמרינן כיון שהוא רועה שלו הקנה לו חצירו שיקנה לו הבכור מיד כו' משמע שפשוט לו שיתנו הבכור לרועה ואף א"ת ששם איירי שנתן לו שכר שמירתו תחילה מ"מ אינו פשוט שיתנו לו שהרי לפעמים אסור אפילו ליתנו לו:

סעיף קטן סז
אבל בעלים שאומרים לכהן או ללוי הילך חלק זה בטובת הנאה אסור כצ"ל וכן הגיה מ"ו וכ"כ בספרי הרמב"ם להדיא וכן מצאתי בי"ד של כתב ונראה דר"ל דהבעלים נותנין לכהן התרומה בשביל הטובה שעשה הכהן עמו או שיעשה עמו (ואפשר דה"ה אם אומר שנותן לו בשביל מה שנתן לו אבי אמו ישראל שהוא ג"כ אסור וזהו שדקדק רבי' באומרו בד"א שהיו הבעלים רוצים ליתן כו' בחנם כו' ודו"ק עכ"ה):

סעיף קטן סח
אבל בבכור זרוע לחיים וקיבה אסור ומפרש בגמרא הטעם דתרומה דקדושת הגוף היא כיון דלא מתחלא לא אתי למטעי ביה אבל הני קדושת בכור ומתנות דקדושת דמים נינהו דאם רצה כהן למכור מתנות לישראל מוכרן ותו לא בעי ישראל למכילנהו בצלי ובחרדל כי היכי דבעי כהן הלכך אתי האי כהן למטעי בהו וסבר כיון דבני קנייה נינהו תתחל קדושתייהו אהנך ד' זוזי דיהיב אבי אמו ואתי למנהג בהו מנהג חולין שלא יאכלם בצלי כן מפרש רש"י שם אבל הרמב"ם מפרש בע"א ב"י:

סעיף קטן סט
אבל כהן לכהן אסור פירש"י אם הכהן נותן סלע כדי שיתננה לכהן אחר קרובו אסור משום דכיון דלדידיה חזיא נראה ככהן המסייעו:

סעיף קטן ע
אע"פ שלוקח מכהן ומוכר לכהן דדילמא אתי בהו לידי תקלה ר"ש:

סעיף קטן עא
כהן שנשא ישראלית מאכילה כו' דכתיב וכהן כי יקנה נפש וגו':

סעיף קטן עב
אפי' נרצע אינו אוכל כו' דכתיב תושב כהן ושכיר לא יאכל קודש ודרשו תושב זה קנוי קנין עולם ושכיר זה קנוי קנין שנים ובסמוך כתב רבינו שאע"פ שאין לנו עתה תרומה מ"מ נפקא מיניה גם לנו בדינים הללו לענין חלה:

סעיף קטן עג
וכהן אפי' ערל וטמא כו' שעומדין ליתקן:

סעיף קטן עד
כהן הדיוט שנשא גרושה וה"ה לכ"ג שנשא אלמנה אלא מפני שאין עתה כ"ג השמיטו רבינו ב"י:

סעיף קטן עה
עבדי מלוג לא יאכלו שהם אוכלים בשבילה והיא עצמה אינה אוכלת הואיל שבאיסור קיימה אצלו ג"כ עבדיה אינם אוכלים בשבילה:

סעיף קטן עו
ועבדי צאן ברזל יאכלו שהם אוכלים בשבילו שנחשבים כשלו שהרי הוא חייב באחריותן:

סעיף קטן עז
היא ועבדיה אוכלין בין של מלוג כו' דהיא אוכלת בשביל זרעה ועבדי מלוג אוכלין בשבילה ועבדי צ"ב אוכלים בשביל הבנים:

סעיף קטן עח
לא היא ולא העבדים אוכלים עד שתלד דכל זמן שהולד במעי אמו נחשב כזר והרי עכשיו אין לה זרע מכהן והעבדים אין להם בעלים שיאכילו אותן:

סעיף קטן עט
תאכל היא וכל העבדים ולא חיישינן שמא תלד זכר והעובר אינו מאכיל ויפסול חלקו בעבדים דכל היולדות מחצה זכרים ומחצה נקבות ומיעוט מפילות סמוך מיעוטא דמפילות למחצה דנקבות הו"ל זכרים מיעוטא אשיר"י:

סעיף קטן פ
ועבדי צ"ב לא יאכלו פי' שמא יהא העובר זכר וכל עבדי צ"ב יהיו שלו דאין לנקבה במקום זכר כלום ואף אם יהיה העובר נקבה הרי יש לו ג"כ חלק בעבדים ופוסל חלקו:

סעיף קטן פא
ובת כהן שנשאת לכהן ומת והניחה כו' דבת כהן לא שייך למימר שהעובר הוא זר:

סעיף קטן פב
ויש לה זרע או שהניחה כו' דזרע של ישראל פוסלת:

סעיף קטן פג
או שומרת יבם לכהן אינה אוכלת בשומרת יבם לא משום קנין כספו אמר רחמנא והאי קנין דאחיו הוא ובארוסה לא משום דגזרינן שמא תשתה היא כוס של תרומה ותתן לאביה ולאחיה ולאמה הואיל שהיא עדיין בבית אביה פרק אלמנה לכ"ג (יבמות דף ס"ז:)

סעיף קטן פד
אפילו מתה אמו ר"ל של ממזר דהיינו בתה:

סעיף קטן פה
וילדה ממנו בן אבל אם ילדה בת ואותה בת נישאת לעבד הולד כשר כמוה דנכרי ועבד הבאין על בת ישראל הולד כשר כיון שאין קידושין שלהן תופסין וכמבואר באבן העזר: (תאכל אחר מות אביו ר"ל אביו של הבן האחרון דהיינו בנו של ישראל עכ"ה):

סעיף קטן פו
ופוסל את אם אמו אע"פ שמתה אמו:

סעיף קטן פז
ויש לה זרע ממנו פי' ומת בעלת ישראל:

סעיף קטן פח
נפקא מינה לחלה שנוהגת עתה פי' ונ"מ לענין כל הדינים הנזכרים:

סעיף קטן פט
אבל זורע ומוכר כו' פי' אפי' לנכרי משום דכתיב עשר תעשר ואכלת ולא מוכר אלא שחכמים חייבו למוכר אפי' מוכר לישראל שלא ימכרנו עד שיעשר תחילה:

סעיף קטן צ
וכן הלוקח אפי' מישראל כו' ויודע שהישראל שמכר לו בודאי לא עשרו (וצ"ע דבסמוך כתב רבינו דאיירי בשלקחה מעם הארץ שהוא ספק ואם לקחה מחבר א"צ לעשר עכ"ה) וא"צ לומר בלוקח מן הנכרי דכתיב תבואת זרעך:

סעיף קטן צא
ומיהו מדרבנן חייב לעשר עיין בדרישה.

סעיף קטן צב
כזורע בתוך שלו אפי' לוקח מנכרי דתבואת זרעך קרינן ביה:

סעיף קטן צג
ומירחם הנכרי פטור מן התורה פי' אע"ג דנכרי הממרח פירותיו של ישראל חייבים אפילו מדאורייתא כדבסמוך:

סעיף קטן צד
ותרומות מעשר ומוכרה לכהן ומעשר ראשון כו' מפני שאומר ללוי במעשר אני באתי מכח איש שאין אתם יכולין ליטול ממנו כלום (לאפוקי ת"מ שהיא אסורה לזרים לאוכלה כדין תרומה גדולה עכ"ה) ומפני מה אמרו לא יתן ת"מ לכהן בחנם כתרומה גדולה לפי שנא' בתרומת מעשר כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר טבל שאתה לוקח מישראל אתה מפריש ממנו ת"מ ונותנה לכהן אבל טבל שאתה לוקח מן הנכרי אין אתה נותן לכהן ת"מ שהפריש ממנו אלא מוכרה לכהן ולוקח דמיה מיימוני וסמ"ג מ"ו וצ"ע על מה שמתחיל וכתב לשון הרמב"ם חייב בכל ולא חשב מ"ש ועני מה דינו וא"ת שפשוט לו שיתנו להן קשה מ"ש מתרומת מעשר:

סעיף קטן צה
אם עד שלא באו לעונת מעשר דהיינו שליש כמ"ש בסמוך:

סעיף קטן צו
ונותן התרומות והמעשרות לבעלים פי' תרומה גדולה לכהן ומעשר ללוי והלוי אח"כ יפריש ת"מ וק"ל מ"ו:

סעיף קטן צז
מפריש ת"מ ומעשר ונותן כו' כן הוא בספרי הרמב"ם:

סעיף קטן צח
ונותן שני שלישי המעשר כו' דמה שגדל בחלקו הוי כאילו היה שלו מעולם:

סעיף קטן צט
ומוכר לו השליש אבל פשיטא דתרומה גדולה נותן וק"ל מ"ו:

סעיף קטן ק
ישראל שמכר פירותיו לנכרי קודם שבאו כו' פטורין כו' פי' אם חוזר וקונה מן הנכרי אחר שמירחם הנכרי ברשותו ומכאן מוכח דישראל הקונה מהנכרי תבואה אחר שמירחה הנכרי פטור מן המעשר אפי' מדרבנן להרמב"ם מדכתב אח"כ ואם לאחר שבאו לעונת מעשרות אע"פ שגמרן הנכרי חייב בכל מדבריהן משמע אבל אם מכרן הישראל לנכרי קודם שבאו לעונת מעשרות פטורין אפי' מדרבנן ומכ"ש אם גדלו לגמרי ברשות הנכרי וק"ל:

סעיף קטן קא
הואיל ודיגונן ביד נכרי אינן חייבים בתרומות ומעשרות אלא מדבריהם ומ"מ צריך ליתן לבעלים מדבריהם כעין דאורייתא וכן משמע ברמב"ם וצ"ל דגמר דהכא הוא דישה וקצירה וכל הצריך יותר ממירוח וכן יראה מלשון הרמב"ם שכתב בפ"א דתרומה ואם נגמרה ביד הנכרי ומרח כו' משמע דנגמרה אינה מירוח ומש"ה לא קשה אדלעיל שכתב מרחן הנכרי חייב ודו"ק מ"ו ועי' בדרישה:

סעיף קטן קב
פטורין מן החלה ומן המעשרות זהו לשון הרמב"ם שנאמר אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה אתם חייבים ובח"ל פטורין עכ"ל ועיון בדרישה:

סעיף קטן קג
ואם יצאו לסוריא כו' שהוא כיבוש יחיד:

סעיף קטן קד
ופירות של ח"ל שנכנסו לא"י חייבים בחלה פי" אם נכנסו לא"י קודם גלגול חייב דכתיב שמה שמה אתם חייבים בין בפירות א"י בין בפירות ח"ל ונקט בחלה סתם חייבים משום דסתמא נכנסים לארץ בעודה קמח קודם גלגול דהרי כתב פירות ח"ל שנכנסו ולא כתב עיסת ח"ל שנכנסה דמשמע דנכנס בעודה פירות:

סעיף קטן קה
ואם נקבעו למעשר ביד ישראל פירוש בח"ל ואח"כ נכנסו לארץ מאחר שבשעת קביעותן למעשרות היו בח"ל פרח מהם חיוב תרומות ומעשרות ופטורין מן התורה אבל חייבים

מדבריהם ושיעור לשון רבינו כך הוא ואם נקבעו למעשר ביד ישראל בעודם ח"ל חייבים במעשרות מדבריהם אחר שנכנסו לארץ כ"מ ועי' בדרישה:

סעיף קטן קו
ואם נקבעו למעשר כו' ו' דברים קובעין למעשר כדאיתא במיימוני והביאו בש"ע בסימן זה סעיף פ"ג ע"ש:

סעיף קטן קז
ומפריש האחד מעשרה שבו לת"מ ומוכרו לכהן כו' דהמע"ה:

סעיף קטן קח
שאין עמי הארץ חשודין עליה הואיל שחטה אחת פוטרת כל הכרי:

סעיף קטן קט
למ"ד יש קנין לנכרי א"צ לעשר נראה פירושו דא"צ לעשר מחלקו של נכרי ולא אמרינן הואיל שהישראל עובדה ומתעסק בקרקע נראה כאילו גדל הכל בשלו והוי כאילו מכר פירותיו לנכרי דחייב מדרבנן אבל למ"ד דאין קנין לנכרי צריך לעשר אפי' מחלקו של נכרי מטעם דפרישית ועי' בדרישה:

סעיף קטן קי
אבל החוכר ממנו בדבר ידוע כו' חוכר היינו שמקבל השדה בדבר קצוב מן הזרע בכך וכך סאה בין עשאה הרבה בין עשאה מעט מקבל היינו שמקבל מפירות שיעשה לשליש או לרביע:

סעיף קטן קיא
והרמב"ם כתב שאין קנין לנכרי בא"י פי' לענין דינים אחרים אבל בדין המקבל הנ"ל אע"פ שסבר שאין קנין לנכרי מ"מ סבר דא"צ לעשר כמ"ש ב"י בשמו:

סימן שלב

סעיף קטן א
שאין נוהגין מן התורה אלא בארץ דכתיב ובקצרכם את קציר ארצכם:

סעיף קטן ב
אם יניחום יבואו נכרי ויטלום פירוש ומפני כך נתייאשו עניי ישראל מהם ועוד אפשר דלא אמרו דבח"ל הם מדרבנן אלא בחוצה לארץ הסמוכה לארץ במקום שנוהג תרומות ומעשרות אבל במקומות הרחוקות לא אמרו דנוהגין ב"י (ורמ"א בד"מ כתב ול"נ דמ"ש רבינו והאידנא ר"ל אין נוהגין כלל אפי' בא"י ואין עניין לטעם ב"י עכ"ה):

סימן שלג

סעיף קטן א
בכל מקום בסוף הסימן כתב רבינו שלא נהגו כן ובש"ע כתב ב"י דוקא בא"י נוהג אפילו שלא בפני הבית:

סעיף קטן ב
אלא אם כן יהיה לו חמש רחילות דכתיב וחמש צאן עשויות פי' עושין ומצריכין הבעלים למצוה:

סעיף קטן ג
יתן לכהן ממנו ה' סלעים שהוא שיעור בגד קטן שנאמר תתן לו שיהא בו כדי נתינה המועלת ואפילו אם לא ישייר לו אלא סלע:

סעיף קטן ד
וא"צ ללבנו תחילה פירוש מ"מ צריך ליתן לו שיעור שיהא ביד כהן אחר שילבננו ה' סלעים גמרא והשתא א"ש דבעינן שיהא לו משקל ו' סלעים מלובן דאז יתן מהן ה' לכהן לשיעור מלבוש וישאר בידו כדי סלע דמדכתיב ראשית בעינן שיריים כמו בחלה אבל אי הוה סגי במשקל ה"ס שאינו מלובן לא היו אומרים דבעינן לחיוב כדי משקל ו"ס מלובן דבו"ס צואין נמי הוה שריין.

סעיף קטן ה
אפילו כמה מנין (קמץ תחת המם) כצ"ל. ודוקא בחלה ובתרומה דלא נתן התורה שיעור נתנו חכמים שיעור בחלה אחד ממ"ח בנחתום ואחד מכ"ד בב"ה כנ"ל ובתרומת עין טובה אחר מארבעים כו' וכנ"ל משא"כ בראשית הגז שנתן בו תורה שיעור תתן לו דבעינן שיעור נתינה מש"ה לא נתנו חכמים שיעור אחר כמעשר וכת"מ.

סעיף קטן ו
אלא יתן מכל אחד לפי שיעורו ויהיה הכל יחד משקל ה' סלעים:

סעיף קטן ז
עד שצבעו פטור וכתב ר"ן אף על גב דלא אמרינן שינוי קונה בגזלן אלא לענין שאינו מחזיר לו גוף הגזילה אבל מכל מקום צריך להחזיר לו דמים אפי' הכי הכא מהני לפוטרו לגמרי כיון שפקע מצותא ליכא חיובו אממוניה גביה והו"ל ממון שאין לו תובעין עכ"ל:

סעיף קטן ח
לבנו ולא צבעו עדיין אין כאן שינוי גם לענין השבת גזילה כתב רבינו בח"מ ס"ס ש"ס דאינו נקרא שינוי אלא אם כן צמר ולבנו בגפרית שג"כ אינו חוזר לברייתו הא לבנו סתם לא מקרי שינוי והוא מגמרא ר"פ הגוזל קמא ע"ש:

סעיף קטן ט
הלוקח גז צאנו של נכרי שלא קנה כו' ופירש"י משום דגז צאנך כתיב והאי צאן לאו דידיה הוא ואצאן דידיה קפיד קרא ולא אגיזין דידיה:

סעיף קטן י
אם המוכר שייר לו קצת מהגיזה הוא חייב פירוש המוכר חייב דא"ל לוקח מתנה דכהן גבך הוא לא שייר המוכר הלוקח חייב דא"ל המוכר מתנה דכהן גבך הוא וה"מ כשמכר לו בסתם אבל פירש לו המוכר וא"ל אני מוכר לך הכל אין הלוקח חייב ול"ד ללוקח מתנות במשקל דהוי כמו פירש שהרי שקל לו חלקו של כהן ואפ"ה נתנו לכהן דהתם מתנות כהונה שבו ניכרין ועומדין זרוע לחיים וקיבה מש"ה רצה תבעו מהלוקח שהן בידו רצה תבעו מהמוכר שהרחיק מתנותיו משא"כ בראשית הגז דאין חלק כהן ניכר וכל אחד יכול לדחות המוכר יכול לומר הרי לא גזזתי והלוקח יכול לומר הרי אין הצאן שגזזתי שלי:

סעיף קטן יא
דבר תורה ראשית הגז נוהג האידנא בח"ל אלא דלא נהגו (כן דנהיגנן האידנא) כרב נתמן דאמר נהוג עלמא כתלתא סבי כרבי אלעאי בראשית הגז דאמר אינו נוהג אלא בארץ וכתב הרא"ש דבדורות ראשונים היו נוהגין אלא בדורות האחרונים חזרו בו לנהוג כר"א:

סימן שלד

סעיף קטן א
אמר רבא מנ"ל דמשמתינן ל' שממה ומיתה אשר"י ובפרק אלו מגלחין גרסינן מאי שמתא שם מיתה ופי' הר"ן שם מיתה שסופו להמית וכ"כ הרי"ף בפרק מקום שנהגו:

סעיף קטן ב
דכתיב אורו ארור גם ארור לשון שמתא כמ"ש בדברי הראב"ד בסמוך אלא מדכתיב אורו ארור דהיינו כפל קללה מפרשים דר"ל החרם שהוא החמור נ"ל:

סעיף קטן ג
דאכיל ושתי בהדיה כו' ר"ל מנלן דאסור ואדלעיל קאי:

סעיף קטן ד
בד"א כשמנדין על עסקי ממון עיין בח"מ סימן י"א:

סעיף קטן ה
ממתינין לו עוד שלשים יום פירוש דהיינו בין הכל ס' יום וכמ"ש בקונטריסים ובסמוך ועיין בדרישה:

סעיף קטן ו
אבל בנידוי דידן פי' של בבל:

סעיף קטן ז
כנזיפה דידהו שהוא ז' ימים ז"ל הקונטריסים ונ"מ (ר"ל דגם זה נ"מ ביניהם אבל בודאי דבלא"ה יש נפקותא ביניהם לענין סתם נדוי וק"ל עכ"ה) דאי חכם נדהו משום כבודו והלך לו אין מתירין לו עד אחר ל' יום לדידהו ולדידן ז' ימים אחר הזמן הזה כיון דהלך לו מסתמא ניחא ליה שיתירוהו. אחר זה הזמן וכן נראה דנ"מ למי שעומד במרדו וראוי לנדותו פעם שניה שמנדין לאלתר ושונין אחר ז' ומחרימין לאחר י"ד דהא בהית תליא כן נראה לי להלכה אבל לא למעשה כו' עכ"ל:

סעיף קטן ח
ובנזיפה דידן חד יומא אבל חרם דידן ודידהו שוה ל' יום כ"כ בקונטרסים:

סעיף קטן ט
וזה דין המנודה והמאורר נראה דר"ל או המאורר וכאילו אמר זה משפט המנודה והמשומת בשמתא כמ"ש לפני זה דארור היינו שמתא ואף ע"ג דלפני זה כתב דשמתא חמור מנידוי היינו לענין עונש בידי שמים אבל לענין הנהגת המנודה והמשומת שוין הן ולא כב"י שהבין מנודה שהוא מאורר קאמר והקשה אפי' לא יהא מאורר נמי דינא הכי:

סעיף קטן י
אין אוכלין ושותין עמו עיין בדרישה:

סעיף קטן יא
ואין יושבין בד' אמותיו פי' מכל צד משום דהוי כחצירו:

סעיף קטן יב
ואין מזמנין עליו ר"ל לכוללו ולצרפי לג' וה"ה למנין י' לתפילה אבל כשיש ג' זולתו לזימון א"צ לגרשו מע"ג השלחן שלא יצא בזימון כמו שאין מגרשין אותו מב"ה כשיש י' זולתו כ"א מכח חומרא בעלמא יש רשות ביד הב"ד להחמירו ועל חומרא זו רימז בש"ע סעיף י' ע"ש.

סעיף קטן יג
ואין כוללין אותו לכל דבר שצריך עשרה כו' דכיון שנידיהו והבדילוהו מקהל הגולה אם יצרפוהו מה הועילו בתקנתן ועד"ר:

סעיף קטן יד
ומיבעיא אם חייב בקריעה כו' ואם אסור ברחיצה כו' חיוב בקריעה ואינך הם מצות עשה באבל. ואיסור ברחיצה ואינך הן מצות ל"ת מש"ה חלקינהו לתרתי ותפילין ושאלת שלום הן דברי קדושה ג"כ לבבא בפני עצמו וחומרא דתפילין וש"ש נראה דר"ל לאיסור וצריך ליתן טעם מאי בין הני דהן לקולא להסכמת הרא"ש ובין נעילת סנדל דאסור להרא"ש:

סעיף קטן טו
ולכ"ע מותר לדבר עמו (דמדבעיא אם מותר בשאילת שלום ש"מ דמותר לדבר עכ"ה) וה"ה עם מוחרם מותר לדבר (מ"מ לא ידבר עמו כמדבר עם שאר בני אדם אלא דוקא לצורך גדול כמדבר עם אבל הגהות אלפסי מ"ק דף שע"ח עכ"ה) א"ל שהציבור החמירו עליו בפי' קונטרס.

סעיף קטן טז
והמוחרם אסור בד"ת כו' והא דמורגל בל' אדם שאומרים שיהא פלוני מוחרם ומנודה והו"ל לומר איפכא מנודה ומוחרם מצינו כיוצא בזה בתיקון ברכת קידושין שאומרים והתיר לנו הנשואות לנו ע"י חופה וקידושין והו"ל להקדים הקידושין שהרי בימיהן היה הקידושין קודם החופה ופירשו התוספות והרא"ש שר"ל ע"י חופה שהיא באה אחר הקידושין ה"נ י"ל מוחרם אחר הנידוי קאמר.

סעיף קטן יז
ללמדך שכל המתנדה ומת בנידויו כו' פי' מה שנותנין אבן על ארונו הוא כדי שיראו אחרים היאך מבזין אותו וילמדו ויראו מלעשות רע שלא יארע לו ג"כ כך ועיין בדרישה:

סעיף קטן יח
מ"מ האוכל ושותה עמו כו' או יושב בד' אמותיו:

סעיף קטן יט
ואם רצו ב"ד למעט הנדוי פחות מל' יום צ"ע על לפחות הלא אין נידוי פחות מל' יום מ"ו וב"י כתב דהיינו דוקא בנידוהו סתם ע"ש ועיין בא"ח סימן תקל"א בטור ובב"י שהאריך שם מאד ועיין מ"ש הב"י דלא כיון יפה לע"ד:

סעיף קטן כ
ואם ירצו ב"ד להחמיר עליו עוד ולהחרימו כו' עיין בדרישה.

סעיף קטן כא
או לאפקירותא או לדבר עבירה בין שנדוהו ב"ד בין שנדוהו כל אדם ר"ל באפקירותא או דבר עבירה מיירי אפי' כל אדם לאפוקי אם נדהו על דלא אתי לב"ד בעינן דוקא שינדהו ב"ד כמ"ש לפני זה וק"ל:

סעיף קטן כב
וכן מנודה לעיר אחרת ר"ל לאפוקי מנודה לאותה העיר דמנודה לכל אדם כמ"ש אח"כ בסמוך ועיין דינים אלו בסמוך: (כשמנדין אותו אומרים פלוני כו' ר"ל כשמנדין אותו סתם אמרינן שיהא בנידוי ל' יום עכ"ה).

סעיף קטן כג
יהא בנידוי ל' יום שהוא זמן ב"ד ולא אמרינן יהא בנדויו ט"ו יום ועיין בב"י:

סעיף קטן כד
מתירין לו לאחר ל' יום שכבר קבל דינו והרמב"ם חולק בזה עיין בב"י:

סעיף קטן כה
והוא שיבא לב"ד כו' ז"ל הקונטרס ק"ל היאך יתירוהו כיון דלא פייס לבעל דינו וי"ל דדוקא באפקירותא אמרינן הכי וכשהלך החכם חוץ למקומו דכיון דהוא לא נידהו אלא ל' יום מסתמא דעתו שיתירוהו אחר עבור זמן נידויו עד כאן לשונו:

סעיף קטן כו
מניחין אותו בנידויו עד שימות ק"ק דא"כ היאך מצינן דמחרימין לאחר ס' ונראה לומר דג' חילוקים יש בדבר אם בא לב"ד ומבקש שיתירו לו מתירין ואם אינו מבקש להתירו אלא מורד בב"ד ואומר מה לי למצוותכם לא אעשה מה שתצווני אז מנדין אותו עוד אחר ל' כדלעיל ואם עמד עוד ל' יום בנידויו מחרימין אותו ואם מזלזל בנידויו ואינו מבקש שיתירו לו כו' אבל מ"מ אינו אומר שמורד לעבור במזיד על ציווי ב"ד אז אין מחרימין אותו אחר ס' ואין מתירין אותו אלא מניחין אותו בנידויו ודו"ק בב"י מיהו בלאה"נ י"ל דמ"ש מניחין אותו בנידוי עד שימות לא אתי למימר דאין מחרימין אותו אלא ר"ל שלא יתירו לו לאחר זמן מכל וכל:

סעיף קטן כז
כמה פלוני חצוף וכיוצא בו ואפי' לא אמר בפירוש אלא דידע ביה בת"ח דנקט עליו בליביה רמ"א (בשם תשובת ר"ד כהן סימן כ"ב) וכ"כ ב"י.

סעיף קטן כח
וימעט בשחוק ובדיבור ובעסקיו כמי שמרחיק ממי שגדול ממנו ר"ל אף שלא בפני הגדול שהוא בנזיפתו אלא בפני כל אדם ימעט בהני כמי שאינו בנזיפה וממעט בהני כעמדו לפני גדול משא"כ בקמאי דיהא יושב בביתו כו' דאינן אסורים אלא לפני הגדול שהוא בנזיפתו וכמ"ש רבינו בהדיא בהו ולא יראה פנים למי שמכלימו ולא יעמוד בפניו כו' וק"ל.

סעיף קטן כט
מנודה לתלמיד שנדה לכבודו דאילו נידה לכבוד שמים מנודה גם לרב וכמ"ש בסמוך:

סעיף קטן ל
אבל נידויו נידוי לשאר כל אדם שאינן תלמידים (וכל שגדול ממנו בחכמה אינו מנודה דבכלל רב הוא ואף להקטנים ממנו שגם הם תלמידים אינו מנודה אלא לשאר העם ב"י עכ"ה) ב"י:

סעיף קטן לא
ויש במשמעות זה אפי' לפני הרב ממש נראה דטעמו דרבינו הוא דהאי טעמו שלא ניחא להרב שמביישין תלמידו הוא שייך ג"כ לפני הרב ממש ולי נראה דשאני בפניו ממש דאם לא ניחא להרב הרב עצמו היה מנדהו להמבזה לתלמידו משא"כ כשאינו בפניו ממש אף שהוא במקום הרב דשייך האי טעמא דהרא"ש ועיין בדרישה:

סעיף קטן לב
על דבר איסור הוא מנודה גם לרב כי אין חכמה ואין תבונה נגד ה': (ואין להתיר לו עד שיחזור כו' מזה משמע דרבינו אינו סובר כהראב"ד דלעיל דבלא חזרה שיש לנו להתירו וצ"ל דלא פליג רק בדבר עבירה אבל בממון או באפקירותא מודה להראב"ד ולפיכך הביא דבריו לעיל עכ"ה):

סעיף קטן לג
לא ידענא מאי פירושו דהא מנדין לכבוד הרב כו' וא"ת דילמא הירושלמי מיירי בבא החכם לנדות לצורך ממון דמסיק רבינו לקמן בסימן זה בשם הראב"ד דאין יכול לנדות לעצמו אע"פ שהנידוי הוא כהלכה שאחרים מנדין אותו בשבילו ע"ז וי"ל דהאבי העזרי פסק כרש"י דגם ת"ח מנדה לעצמו עבור ממון ורבינו שמביאו כדי ללמד מתירוצו דראבי"ה דאם נידה אפי' לכבודו וכוונתו היה בשביל ריוח ממון דלא הוי נידוי:

סעיף קטן לד
שישתכר בהתרת הנידוי שמנהגם היה ליתן שכר בשעת התרת נידוי.

סעיף קטן לה
מנודה לעירו כו' פי' שזלזל בכבודם הוי אפקירותא טפי וכיון שהוא כפוף להם בדין הואי שינדו אותו ולכך חמור נידויים דהוי לכ"ע עכ"ל הקונטריסים.

סעיף קטן לו
מנודה לעיר אחרת פי' לכבודם דאילו משום דבר עבירה אפי' אם נדהו קטן הוי מנודה לכ"פ:.
כיצד התרת הנידוי כו' בקונטרס כתב כל חרם שלא הותר אפי' היה זמן רב בנידוי וחזר בו אכ"ה אינו מותר עד שיתירו לו בפירוש רמ"א וע"ל סימן רכ"ח בענין התרת הנדר: א"כ יהיו גדולים כמותן ותימא לי מנין שהראב"ד חולק ע"ז הלא הוא לא דיבר אלא היכא שנידוהו והוא בנידוי ל' יום שצריך אח"כ להתירו וכן באשיר"י אבל היכא שחזר בו דלמא אף הראב"ד מודה וצ"ע מ"ו ולי נראה דרבינו לשיטת הראב"ד כ"כ דכתב לעיל בשמו דמשוה החוזר בתוך ל' יום למי שאינו חוזר בו אחר ל' יום שנידהו כו' ע"ש דבשניהן מתירין נידוי ואם כן דינם שוה גם בזה:

סעיף קטן לז
נידוהו בפניו אין מתירין לו אלא בפניו משום חשדא דפעמים שיתירוהו ומנודה לא ידע וכשלא ינהגו בו נידוי יאמרו שמזלזלים בנידוי חכמים ולא יחושו עוד על נידוי חכמים אבל כשנידוהו שלא בפניו יאמר כשם שנידוהו שלא בפניו כך התירו ג"כ שלא בפניו ר"ן:

סעיף קטן לח
ואפי' נידה את עצמו וראיה מיהודה שאמר אם לא הביאותיו וגו' אע"ג דקיים התנאי (ומיהו פי' ר"ת כו' קאי אנדוהו על תנאי וממילא וכן הדין בנדה עצמו ועי' בב"י עכ"ה):

סעיף קטן לט
מסופק בשעת התנאי אם יוכל לקיימו כי ההיא דיהודה שקיבל עליו להביא את בנימין ולא היה בידו שלא יאנס במיתה או כיוצא בזה והוי כאילו אין תנאי כלל ומיהו יש כותבין שנידוי ב' עולמית כגון גבי יהודה אפי' יש בידו לקיימו חל הנידוי וצריך התרה מצאתי מ"ו ומרדכי החמיר דלא יועיל לו התרה ע"ש בב"י:

סעיף קטן מ
אע"פ שלא הגיע הזמן ולא חל כו' אע"ג דלענין נדר אינו יכול להתירו עד שיחיל נידוי קיל מיניה שהרי יכול להתיר לעצמו וא"צ אחר להתירו אשיר"י ועיין בש"ע בסעיף ל"א דפסק כהרא"ש דמתיר הנידוי עד שלא חל ולעיל סימן רכ"ח סי"ו לא פסק כן ובש"ע כתבתי דיש לחלק בין מתיר המנדה עצמו דמותר אף עד שלא חל ובין אחרים מתירין לו ע"ש:

סעיף קטן מא
ואם היה הנידוי דרך שבועה שאומר אני נשבע להיות בנידוי אם אעשה דבר פלוני ב"י:

סעיף קטן מב
אינו יכול להתיר לעצמו מי שאינו ת"ח אינו יכול להתיר לעצמו וכן כתב כו' כצ"ל (ות"ח המנדה עצמו דרך שבועה א"צ עשרה אלא סגי בג' ב"י עכ"ה) ויש נוסחאות אחרות בדפוסי ב"י אבל בתשובת הרא"ש כתוב כמו בנוסח הספר שלפני:

סעיף קטן מג
אלא יתירו לו פשרה כמו נדהו בחלום דנידה בעצמו אסור להחל דבריו וחמיר מנדר דמתיר בג':

סעיף קטן מד
נדהו בחלום הוי נידוי וצריך התרה וכתב ב"י מצאתי כתוב בשעת התרה יאמרו מחמת דאישתמית פלוני בחלמיה מותר יהא ליה לא יסורים ולא קללה יבואו עליו ויאמרו יחי ראובן ואל ימות וגו' תודיעני אורח חיים וגו' ה' שמעתי שמעך וגו' ויאמר ג"פ ויעבור עכ"ל.

סעיף קטן מה
אלא ע"י י' דתנו הלכתא כו' וטעמא דבעינן י' משום דיש לחוש שמא בשליחות המקום נתנדה ועל כל בי עשרה שריא שכינתיה והרי הותר לו באותו ב"ד שנתנדה אשר"י ונ"ל דמה"ט בעינן שיהיו גדולים בחכמה יודעי ספר וכתב ב"י הואיל דבעינן י' הוא מטעם דפרישית וטעם זה לא שייך במנדה עצמו והול"ל דב"ד של ג' שיתירו לו סגי וצ"ע עכ"ל. וי"ל דה"ק כיון דבנידוי ת"ח מתיר לעצמו כאילו היו ג' אף שבנדר אינו מתיר לעצמו א"כ ש"מ דג' אין לו ענין בנידוי ובאחר דאינו ת"ח צריך י' כיון דג' אין לו ענין כאן:

סעיף קטן מו
(דתנו הלכתא ר"ל גמרא עכ"ה). או מתנו ר"ל משניות וכתב ב"י ז"ל ויש קיצור בל' רבינו שכתב ע"י י' דתנו הלכתא או מתנו משמע דשוין הן ובאיזה מהן שיזדמן סגי והא ליתא כמבואר בגמרא דלכתחילה צריך לחזור אחר י' דתנו הלכתא ואפשר שסמך לו על מ"ש בסמוך בשם הרמב"ם ז"ל ודקדק לכתוב אין לו התרה אלא ע"י עשרה דתנו הלכתא או מתנו כלומר לכתחילה יחזור אחר דתנו הלכתא ואי לא משכח להו יקח דמתנו עכ"ל:

סעיף קטן מז
ה"ג לא מצא אפי' י' דאינן יודעים לקרות וכן הוא במימוני פ"ו מה' ת"ת ובש"ע:

סעיף קטן מח
ומ"ש לא מצא במקומו עשרה מתירין לו אפי' בג' ק"ק למה כתב במקומו הא אף לא מצא במקומו קאמר לפני זה דצריך לטרוח עליהן עד פרסה ודוחק לומר דלא קאמר דיטריח עד פרסה כ"א בעבור דימצא מי ששנה ותנא אבל לא בשביל מספר דעשרה וגם דוחק לומר דמקומו דנקט קאי ארחוק פרסה הנזכר דשם מקומו לענין זה:

סעיף קטן מט
דמתנו או תנו וא"ת איפכא הול"ל תנו או מתנו וי"ל דאדברי הרמב"ם הנ"ל קאי דכתב דאם לא מצא היודעים לקרות יתירו לו אלו שאינן יודעים לקרות ואזה כתב דהרא"ש ס"ל דאינו מתיר כ"א דמתנו לכל הפחות ואי לא משכח אפי" דמתנו צריך לשהות עד דישתכחו ואח"כ כתב או תנו ללמד דאפי' איתא הני דמתנו אם יוכל להשתדל למאן דתני לא יניח להתיר לו הני דמתנו:

סעיף קטן נ
השומע הזכרת השם כו' בין לשוא בין לבטלה והא דסתם הגמרא ורבינו וכתבו הזכרת השם סתם משום דהזכרת השם משמע דאין לפנינו אלא הזכרה והיינו שהזכירו בלי צורך ובלי ענין כלל:

סעיף קטן נא
ויכול להתיר לו מיד והרמב"ם כתב צריך להתיר לי מיד כדי שלא יהא מכשול לאחרים שאינם יודעים שנדהו וא"ת יודיעו יהיו כל העולם בנידוי שהרי למדו לשונם משום ושבועה תמיד:

סעיף קטן נב
ואם לא נדהו הוא עצמו חייב נידוי לא שיהא בנדוי מאליו אלא ראוי להתנדות שהרי המזכיר עצמו צריך נדוי והיאך יהא ?חמור ממנו השומע ושותק ר"ן ורא"ש:

סעיף קטן נג
בד"א במזיד פי' שהיה הנשבע הזה מזיד:

סעיף קטן נד
והרמב"ם כתב אם הוא שוגג אסור לנדותו כו' כן הוא ל' הרמב"ם:
נידוי של שני הוא נידוי כו' דממון נתחייב לו ולא נידוי והו"ל לקרותו לב"ד והם יתרו בו בה"ב וזה היה מעשה בר"ל שנידה לאחד על שאכל פירותיו ואמר אדרבא כו' עי' בב"י שהביאו:

סעיף קטן נה
נידוי של שני הוא נידוי ודוקא שהשני הוא ג"כ צורבא מדרבנן וגם לא יהא תלמיד ראשון דאל"כ אסור א"ל ברשות הב"ד ב"פ מהרי"ק (שורש קכ"ח וק"ע) וב"י ורמ"א הביאו:

סעיף קטן נו
ונדה ת"ח הקטן בשנים לגדול כו' ואע"ג דדרשו ואת לרבות אחיך הגדול הרי אינו עושה מעשה עמך שאינו נושא פנים לתורה ומן הדין אינו חייב לכבדו אשיר"י:

סעיף קטן נז
להלקותו פי' בפרהסיא משא"כ בנידוי דבצנעא אין בפרהסיא לא ב"י וע"ש:

סעיף קטן נח
המבזה שליח ב"ד בח"מ סימן ח':

סעיף קטן נט
וקבעו לו זמן ולא בא עיין בח"מ סימן י"א:

סעיף קטן ס
מנדין אותו עד שיתן פי' עד שיאמר שיתן ועיין בב"י ובח"מ סימן י"א: (המוכר קרקע ע"ל בח"מ סימן קע"ה עכ"ה):

סעיף קטן סא
והוציאו ממנו ממון בעדותו פי' על פיו לבדו גמרא ועיין בדרישה: (המזכיר ש"ש לבטלה תימה למה לא מביא ג"כ מי שלא נדוהו ואולי חולק על ר"ת וסבור שהוא ממילא בנידוי וצ"ע רש"ל עכ"ה):

סעיף קטן סב
המביא את הרבים לידי אכילת קדשים בחוץ כמעשה בתודוס שהנהיג לאכול גדיים מקולסים בלילי פסחים שלחו ליה אלמלא תודוס אתה גוזרני עליך נידוי כו':

סעיף קטן סג
המביא את הרבים לידי חילול כמעשה דחוני המעגל בב"י:

סעיף קטן סד
המכשיל העור כגון המכה בני הגדול מכ"ב שנים שמא יבעט באביו:

סעיף קטן סה
כשיבאו שניהם לב"ד מנדין אותו עיין בא"ע ס"ס קי"ט ששם כתבתי דמיירי אפי' לא נשאת לאחר בנתיים ודוקא בשעשו שותפות יחד ובאו שניהם לב"ד אבל לכנוס לבית כה"ג מותר:

סעיף קטן סו
המנדה למי שאינו חייב נידוי שאם לא היה הוא עצמו אומר אדרבה אלא בא לב"ד הבית דין מנדין אותו בית יוסף:

סעיף קטן סז
צורבא מרבנן עביד דינא לנפשיה ובזמן הזה ליכא צורבא מרבנן לענין זה מהרי"ק ועיין בש"מ סימן ד' שכתב שגם שאר כל אדם עביד כל אחד דינא לנפשו מיהו זה דוקא בגזלה שגזלו משלו והוא בעין ע"ש: (אלא לו לבדו היינו שאינו מנודה לכל ישראל אבל מנודה הוא לתלמידו ושאינו גדולים ממנו כמ"ש בסי' זה ב"י עכ"ה):

סעיף קטן סח
ליטרא זהב פי' הרמב"ם שהוא משקל ט' סלעים פחות רביע ואלו ט' סלעים פחות רביע נראה בעיני שהם ל"ה זהובים וראיה כו' העתקתי מהג"ה בשם תשובות מהר"מ מ"ץ מ"ו וכ"כ רבינו בשם רבינו בח"מ סימן ת"ך:

סעיף קטן סט
אין מתירין לו עד שירצה ז"ל ב"י נראה דה"ג היו"ד בשוא והרי"ש בפתח אבל ל"ג היו"ד בחיריק והרי"ש בשוא דמשמע דאם ביקש ממנו מחילה כמה פעמים ולא נתרצה לו אין מתירין לו שזה דבר תמוה מאוד דכיון שכבר עשה מה שמוטל עליו למה לא יתירו לו:

סעיף קטן ע
ולא עוד אלא שמוחלין למחרף וסולחין ראיה ממ"ש השי' לאבימלך ועתה השב את אשת האיש ויתפלל בעדך גם ההוא חסיד אמר שרי ומחיל לכל מאן דמצערין לי. ואפילו כמה פעמים ביום דזה אחד מהדברים שאין להם שיעור:

סעיף קטן עא
ואם מחל נענש מפני שזה בזיון התורה כדאיתא ביומא מפני מה נענש שאול מפני שמחל על כבודו שנאמר ובני בליעל אמרו מה יושיענו זה ויבזוהו ויהי כמחריש:

סעיף קטן עב
אלא נוקם ונוטר הדבר כנחש פירוש שאם אחד בא לנקום נקמתו ממנו (בקיום המשפט ישתוק וכ"פ רש"י ביומא דף כ"ג שמשני הגמרא והא תנן הנעלבים ואין עולבים כו' ע"ש עכ"ה) כדאיתא בסמ"ג מ"ו:

סימן שלה

סעיף קטן א
וירא אליו ה' מלמד שבא כו' הלימוד הזה למדנו מדלא כתיב בתריה מה דיבר אליו ש"מ שלא בא לדבר עמו אלא לבקר החולה גם יש לומר מדלא כתיב וירא ה' אליו וכמ"ש וידבר ה' אל משה וכתיב וירא אליו ה' למדונו דאליו ר"ל אלענין של עצמו וגם על הענין הנזכר לפני זה בפרשה היתה הראיה:

סעיף קטן ב
וסמכוהו אקרא כו' ר"ל שהוא מצוה:

סעיף קטן ג
והודעת להם את הדרך ילכו בה ואיזהו מצוה מקיימין ע"י הליכה הוי אומר זהו ביקור חולים והלוית המת נ"ל:

סעיף קטן ד
ועושה שיכבדו וירבצו לפניו כמעשה דר"ע כדאיתא בפ' אין בין המודר שחלה אחד מתלמידיו ולא נכנסו חכמים לבקרו ונכנס רבי עקיבא ובשביל שכיבד וריבץ לפניו היה א"ל רבי החייתני יצא ר"ע ודרש כל שאינו מבקר את החולה כאילו שופך דמים וכתב הרמב"ן שמעינן מהכא דביקור חולים כדי שיכבדו וירבצו לפניו ויעשה לו צרכיו הצריכים לחליו וימצא נחת רוח עם חביריו ועוד כדי שיכוין דעתו ויבקש רחמים עליו וכל שאינו מבקש רחמים לא קיים המצוה ורבינו דקדק וכתב עושה שיכבדו כו' ר"ל שא"צ שיכבד המבקר עצמו אלא שיצוה לבני ביתו של החולה שיכבדו וירבצו לפניו וטעם הכיבוד והריבוץ לכאורה היה נראה דדוקא בימיהן שהיו יושבין על הארץ והאבק היה עולה ומזיק להחולה ומיהו אפשר לומר גם בזמנינו דעתו של אדם צלול ונוחה טפי כשהבית נקי וגם רוח רעה שורה על מקום מיאוס וחולה צריך לשמור נפשו מכל דבר טפי מאיניש אחריני שהשטן מקטרג בשעת הסכנה:

סעיף קטן ה
ואפילו הגדול ילך לבקר הקטן כמו שמצינו שהקב"ה הלך לבקר אצל אברהם:

סעיף קטן ו
ואפי' בן גילו כו' פירוש הנולד בשעתו שנולדו בחול אחד רש"י בפ' אלו מציאות סוף (בבא מציעא דף כ"ו:)

סעיף קטן ז
שנוטל אחד מששים בחליו פירוש כל אחד נוטל חלק אחד מס' ממה ששייר חבירו ועיין בדרישה:

סעיף קטן ח
ולא ישב על גבי מטה ולא על גבי כסא כו' בפ"ק דשבת כחב הר"ן (בשם התוס' דף קמ) איכא מאן דאמר דדוקא כשהחולי שוכב על גבי הקרקע שנמצא המבקר יושב גבוה ממקום השכינה וכתב ה"מ בסוף הלכות אבל מ"ש שהשכינה למעלה ממראשותיו כו' נותן טעם על העיטוף ולפי מ"ש הר"ן נותן טעם על הכל דכיון שהשכינה שם לא ישב על גבי דבר גבוה כ"א לפניו על גבי קרקע כדי שלא ישב גבוה מהשכינה:

סעיף קטן ט
לא בשלשה שעות ראשונות ולכך נהגו לילך בשבת אחר יציאת ב"ה שאז עברו שלשה שעות על היום וכן הוא מדין התלמוד וכמ"ש בא"ח סימן רפ"ז:

סעיף קטן י
יכול לבקש בין בכל לשון כו' לפי שהשכינה עמו וא"צ שיזדקקו לי מלאכי השרת להכניס תפלתו:

סעיף קטן יא
לא יבקש אלא בלשון הקודש כשאר תפילות יחיד דבציבור מתפלל בכל לשון כדאיתא בא"ח סימן ק"א ולא ביחיד משום דאין מלאכי השרת נזקקין לשאר לשונות כן דעת הרי"ף שם אבל דעת הרא"ש דלכל לשון נזקקין חוץ מללשון ארמית ואם כן תימה שסתם כאן כנגד הרא"ש אביו ושמא יש לומר דהכא גם כן יכול לבקש בכל לשון שירצה חוץ מלשון ארמי והא דכתב לא יבקש אלא בלשון כו' הכי קאמר הואיל שמדבר הכא לענין חולה שצריך לבקשת רחמים טובא טוב לו שלא יבקש אלא בלשון הקודש שהוא לשון המובחר מכל הלשונות ומ"ש כשאר תפלות יחיד ר"ל כמו שיש חילוק בתפלה בין תפלת יחיד לשל ציבור שלא יכול לאומרה בכל לשון הוא הדין הכא נמי יש חילוק בין בפני חולה בין שלא בפניו ועיין בדרישה:

סעיף קטן יב
בתוך חולי ישראל פירש"י שמתוך שכללו עם אחרים תפלתו נשמעת בזכותן של רבים. ולפ"ז אין צ"ל ה' ישלח לך רפואה שלימה בתוך חולי עמו ישראל:

סעיף קטן יג
ורחמיו כו' בא"ח סימן רפ"ז כתבתי בשם רא"א דהמנהג כהרמב"ם שפוסק כחכמים שאצ"ל ורחמיו מרובים כו':

סעיף קטן יד
ושבתו בשלום נראה דשבתו ר"ל שבת זה שלו וכמו ויזרח לו השמש וכדפירש"י שם. וגם בברייתא איתא דאומר יכולה זכות שבת לרחם ע"ש והביאו הב"י. וה"ק שבת היום מלזעוק ומלהתפלל עליך ורפואה קרובה לבא כשירצה הש"י לרחם יבא הרפואה מעצמו וז"ש ורחמיו מרובים וגם זכות שבתו יגרום לו השלום:

סעיף קטן טו
ואל יפחד מפני זה יותר מן המות פירוש אל יפחד שימות מחמת צואה זו יותר מאם לא עשה צואה:

סעיף קטן טז
מבקרין חולי נכרים ותלמודא דקאמר עם חולי ישראל ל"ד וכן לעיל ס"ס קנ"א (כ"כ רש"ל) ונראה דמש"ה קאמר בגמרא עם חולי וכן באינך צדקה והקברת המת והספדן ולנחמן ולקט שכחה ופיאה דכיון דהנכרי רואה שהוא עושה אחד מכל אלו לישראל היה לו איבה על הישראל שאינו עושה גם לנכרי וז"ש עם ר"ל בהיות שעושה כן עם עניי ישראל וק"ל.

סעיף קטן יז
האיש משמש האיש פירוש ולא חיישינן למשכב זכור:

סעיף קטן יח
אבל לא האשה כו' שמא ישכב עמה בע"כ מה שאין כן כשהוא חולה שלא יוכל לשכב עם אשה בריאה בע"כ ב"י ועד"ר:

סעיף קטן יט
ראובן שאסר הנאתו כו' עד סוף הסימן נתבאר בסימן רכ"א:

סימן שלו

סעיף קטן א
אי נמי שלא יאמר הקב"ה מוחץ ואני ארפא לשון הגמרא הוא זה פרק הרואה (ברכות דף ס') סוף מ"א (ור"ל שלא יאמר הרופא בלבו איך אעשה הרעה שהקב"ה מוחץ ואני ארפא ושלא כדין עושין בני אדם שעוסקים ברפואות אלא שנהגו וכמ"ש גם בחליו וגו' ע"כ למדונו רבי ישמעאל שנתנו לו רשות לרפאות עכ"ה):

סעיף קטן ב
שכן אין דרכן של בני אדם ברפואות כו' פירש"י כלומר שלא היה להם לעסוק ברפואה אלא לבקש רחמים. אלא שנהגו כלומר שלא מן הדין:

סעיף קטן ג
שנאמר גם בחליו לא דרש כי ברופאים בד"ה ב' י"ו גבי אסא המלך כשנחלה ברגליו ר"ל מזה הפסוק משמע שמגנהו על שעסק ברפואות:

סעיף קטן ד
ומצוה היא כו' ר"ל אע"ג דרבי ישמעאל לא קאמר אלא מכאן שנתנה רשות כו' קמ"ל רבינו דמצוה נמי איכא ור"י דנקט רשות לא בא לומר אלא דאין בו איסור וסבר רבינו מדאין בו איסור ממילא יש מצוה משום פיקוח נפש וכה"ג כתב רבינו נמי לקמן בסימן ת' לענין דברים שבצינעא נוהג בשבת:

סעיף קטן ה
ואם לא נתעסק בה כלל נלע"ד דר"ל דאם לא נתעסק בה להיות בקי באומנתו ובא עתה להתחיל לרפאות לישראל ה"ז שופך דמים דלא התירו וניתן רשות אלא למומחה וגם שניסה תחלה עם עע"א וכמ"ש ע"ז הרמב"ם ועיין בדרישה:

סעיף קטן ו
שאין ב"ד מרשין כו' ק"ק מה רצונו בזה ונראה דבגמ' לא אמרו אלא ריפא שלא ברשות ב"ד והזיק חייב ותו לא ומוקי ליה הרמב"ם ורבינו אפי' בבקי וכ"ש בשאינו בקי ואם תקשה מנ"ל דמיירי אפי' בבקי דלמא מיירי דוקא בשאינו בקי לכך כתב שאין מרשין ב"ד לשאינו בקי ואס"ד דבשאינו בקי איירי למה אמרו ואם ריפא שלא ברשות ב"ד כו' דמשמע דלפעמים ב"ד נותנין לו רשות אלא שהשתא לא נתנו לו רשות הא אין מרשין לו אלא ודאי מיירי אפי' בבקי וק"ל:

סעיף קטן ז
וטעה והזיק כו' דוקא נקט טעה דאילו הזיק במזיד חייב אפי' בידי אדם ואם לא טעה ועשה הרפואה כהוגן ומת פטור ג"כ מדיני שמים שהוא לא המית איתו אלא הש"י רצה במיתתו:

סעיף קטן ח
ואם המית ונודע לו ששגג גולה ע"י נראה בעיני דמיירי שמת מיד אחר הרפואה דאל"כ איכא למימר קירב מיתתו ע"י אכילה ושתייה או ע"י ניענוע כו' דלא גרע משוחט רוב שנים כו' ודו"ק ומיהו י"ל דשאני הכא דאגולה קאי אפי' בספק כה"ג גולה:

סעיף קטן ט
אבל רבינו הגדול ר"ל הרי"ף:

סעיף קטן י
מותר ליטול שכר בטילה וטירחא בח"מ סימן רס"ה מפורש ז"ל כגון שהיה עוסק במלאכה שהיה נוטל עליה ד' דינרים ולהניחה ולישב בטל היה נוטל דינר ולהניחה ולהתעסק בהשבה היה נוטל ב' דינרים נותנין לו ב' דינרים אף שמגיע לו בשכר ההשבה דינר כיון שלא חייבתו התורה להניח שלו ולעסוק בהשבה יכול ליטול עליה שכר ההשבה כו' ע"ש וה"נ דכוותיה:

סעיף קטן יא
אבל שכר הלימוד אסור פי' שלמד הרופא לחולה או להמתעסק עמו שיעשה לרפואתו כך וכך:

סעיף קטן יב
אבל שכר הטורח ושכר הבטילה מותר עיין מ"ש לעיל בסימן שי"ב:

סעיף קטן יג
מי שיש לו סמנים וחבירו חולה וצריך להם אסור להעלות לו בדמיהן יותר מן הראוי ולא עוד אלא אפי' פסקו לו בדמיהן הרבה כו' כצ"ל:

סעיף קטן יד
חייב ליתן לו שחכמתו מכר לו עיין בח"מ סימן רס"ד מ"ש שם:

סעיף קטן טו
ואין לו דמים ר"ל שאין שיעור לשיוו חכמתו:

סעיף קטן טז
דרמיא אכ"ע אם נזדמנה כו' כצ"ל וכן מצאתי בי"ד ישן של קלף:

סעיף קטן יז
אין מוציאין ממון מידו ולא מפקיעין כו' פירוש אם כבר קבל הממון אין מוציאין מידו ואפי' לא קבל עדיין אלא שהלה נתחייב לו אין מפקיעין מידו אותו החיוב אלא צריך לשלם לו דהא הפוסק שכר להרופא פסקו על תנאי אם יהיה לו רפואתו וקאמר דל"מ אם כבר קיבל השכירות דלא יוציאנו ממנו אלא אפי' עדיין לא קבלו אין להפקיע דהיינו לומר להחולי או לבאי כחו דפטור מדמי כך וכך כך היה נראה לפרש אם היה כתוב ולא מפקיעין מידו חיוב שלו כמו שהוא גירסת הרמב"ן שהביא ב"י אבל בכל הספרים כתוב חיוב שלה וקאי אמצוה ור"ל שאין אנו יכולין לכופו ולהוציא ממנו המצוה ר"ל שנכפנו שהוא יעשה המצוה ורמ"א כתב חיוב שלהן נראה שפירש חיוב שמוטל אכ"ע:

סימן שלז

סעיף קטן א
ומשתיקין את המנחמים פירוש המנחמים שמנחמים אבלים אחרים שעמו בבית.

סימן שלח

סעיף קטן א
שכן דרך כל המומתין כו' אינו ר"ל שלחולה אומרים שכן דרך כו' אלא דברי הספר הן שחייב הוא להתודות וילפינן לה מדכתיב ואשמה נפש ההוא והתודה זה בנה אב לכל המתים שיטעני וידוי ספרי: (הולך לשוק מצוים שם מריבות ובעלי דינים. לסרדיוט לפני השופט. לגרדום דנין שם בהריגה ער"ה):

סעיף קטן ב
ר"מ אומר עויתי כו' עויתי הם עונות שעושה במזיד פשעתי הן שעושין להכעיס וחטאתי הם של שוגג וסבר ר"מ שיאמר כסדר הזה ר"ל העוונות שעשיתי במזיד ובמרד יהיו כשוגגים וחכמים סוברים שיתודה כדרך הכותיים שמבקשים מעט תחילה ומוסיפין והולכים כו' ועיין בא"ח סימן תרכ"א:

סעיף קטן ג
על כל חטאים ועונות ופשעים שחטאתי ושעויתי ושפשעתי כו' כצ"ל דאל"כ לא אתי כמאן וכן הוא בש"ע:

סימן שלט

סעיף קטן א
אין (קושרין את לחייו כדי שלא יפתח פיו יותר עכ"ה):

סעיף קטן ב
ואין שומטין הכר מתחתיו לכאורה היה נראה דהשמטת הכר טעמו מכח שאומרים שיש נוצת מקצת עופות שגורמין שלא יוכל הנפש להפרד זמן ארוך וכן אסור לשום מפתחות ב"ה מראשותיו שאסור לגרום לו המיתה אבל אם יש סמוך לו חוטב עצים או מלח על לשונו מותר להסירו רמ"א ע"ש. מיהו ז"א וכמ"ש בדרישה אלא הטעם הוא משום דמכח דמזיזו ממקום למקום מקרב מיתתו וכמ"ש ב"י דטעמא דכולהו מש"ה הוא (ואפשר לומר ג"כ משום דתנן בפ' שואל דף רנ"א דלאחר מיתה שומטין את הכר מתחתיו ומטילין אותו על החול כו' לזה אמר דבעודו גוסס אין עושין כן עכ"ה) ועיין בדרישה:

סעיף קטן ג
ע"ג חרסית שחיקת כלי חרס רש"י: (עם יציאת הנפש ה"ז שופך דמים אלא ישהא מעט שמא נתעלף רמב"ם עכ"ה):

סעיף קטן ד
אבל מי שאמרו לו כולי נקט שאמרו לשון רבים דלאחד אין מאמינים אפילו לענין אבילות כדלקמן:

סעיף קטן ה
היום שלשה ימים משמע מזה דדרך גסיסה להיות ג' ימים:

סעיף קטן ו
פניו צהובין כו' עיין בעק"י פ' חיי שרה שמפרשו בטוב טעם:

סעיף קטן ז
מת בערב שבת סימן יפה לו שנכנס מיד למנוחתו:

סעיף קטן ח
במוצאי י"כ סימן יפה לו שנמחלו עוונותיו:

סעיף קטן ט
בחולי מעים כו' ורבי ג"כ בחולי מעים מת כדאיתא בכתובות פ' הנושא ואפשר דמש"ה סיים לו רבי חייא כל הברייתא וע"ז נמי אמר ליה רבי למה אתה בוכה וק"ל:

סעיף קטן י
מת פתאום זו מיתה חטופה לא שנו אלא דלא הגיע לגבורה אבל הגיע לגבורה זו היא מיתת נשיקה:

סעיף קטן יא
ובאבל רבתי תניא ז"ל רש"י בפ"ב דכתובות ריש ד" כ"ח אבל רבתי מסכתא היא וקורין אותה שמחות וזו משנה ראשונה שלה הגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו עכ"ל:

סעיף קטן יב
מיתה האמורה בתורה צ"ע למנ"מ אמור כן:

סעיף קטן יג
בן נ"ב שנים זו מיתת שמואל הרמתי אמר רב מחמשים ועד ס" זו היא מיתת כרת והא דלא חשיב ליה משום כבודו של שמואל הרמתי עכ"ל ושמואל הרמתי שמת בן נ"ב ג"כ טעם לו:

סעיף קטן יד
לד' וה' מיתה דחופה זהו כדעת אבל רבתי (וצ"ע הלא הוא מ"ש בשם רבי חנינא זה הוא מה ששנינו באבל רבתי ולמה כתב רבינו ב" פעמים עכ"ה):

סימן שמ

סעיף קטן א
שראוי להתאבל עליהם כאשר יתבאר בסימן שע"ד:

סעיף קטן ב
ועונשו מיתה בידי שמים כתב הרמב"ן דקריעה מדרבנן הוא וקרא אסמכתא בעלמא ומיתה זו שאמרו כענין שאמרו העובר על דברי חכמים חייב מיתה:

סעיף קטן ג
וצריך שיקרע מעומד דכתיב ויקם דוד ויקרע את בגדיו (וצריך לקרוע קודם שיסתום פני המת סמ"ק עכ"ה):

סעיף קטן ד
ומקום הקריעה בכל מקום כו' פי' לאורך הבגד מימין ומשמאל עיין בב"י שהביא לשו' הרמב"ן ופירשו אבל לכאורה היה נלע"ד לפרש דאירי בבגדים שהן סתומין מכל צד ואין להם מקום פתוח כ"א מקום שמכניסין שם הראש שהוא עגול סביבו ומקום שמכניסין שם הידים ובזה יתיישב יותר כל מה שכתוב בסימן זה וק"ל: (אבל לא מן הצדדין של בית הצואר מכאן ומכאן כגון תחת בתי הידים עכ"ה):

סעיף קטן ה
ושיעורה טפח דכתיב ויחזק דוד בבגדיו ויקרעם ואין אחיזה פחות מטפח:

סעיף קטן ו
כך קורע על מת שמת לקרובו לקמן בסימן שע"ד תמצא היתר למנהג שלנו מ"ו.

סעיף קטן ז
ופירש"י שעדיין היה זה יכול ללמוד כו' וא"כ לפירש"י משמע דקורעין אף על קטן אבל רש"י פ' האורג ומהר"ם והרא"ש הביאוהו בד' מ"ב לפי שאין לך אדם ריק שאין בו תורה ומצות וא"כ משום זה קורעים נמי על אשה ולא על קטן וכן נ"ל עיקר מ"ו (ובפ' אלו מגלחין פי' שנשמה קרויה נר דכתיב כי נר מצוה וגומר וכתיב נר אלהים נשמת אדם עכ"ה):

סעיף קטן ח
וכתב הרמב"ן ולפ"ז א"צ לקרוע על אשה וכתב עליו דקשה לומר דיקרע ע"ש העתיד.

סעיף קטן ט
כעל ס"ת שנשרף שנשמה בגוף כאזכרות בגוילין:

סעיף קטן י
יראה שאינו חייב אלא בפניו ב"י תמה עליו והכריח דגם הרא"ש ס"ל כהרמב"ן דהא שניהן העתיקו ל' הראב"ד ועל ל' הראב"ד שכתב העומדים עליו בין מיתה כו' כתב הרמב"ן לפניו ממינא גם הרא"ש ס"ל כן והעומדים שם בין מיתה לקבורה מקרי לפניו כו' ע"ש בב"י ודבריו קצת תמוהין עמ"ש ע"ז בדרישה. וראבי"ה פסק דא"צ לקרוע על אדם כשר אא"כ עומד עליו בשעת יציאת נשמה אבל חייב לבכות ולהתאבל וכן נהגו להקל רמ"א וב"י תמה על המנהג שהוא נגד שאר כל הפוסקים ע"ש:

סעיף קטן יא
ועל חכם ות"ח ששואלים כו' עיין בא"ח סימן תקע"ה מ"ש שם:

סעיף קטן יב
יקרע בשעה שעוסקין בהספד ולא בנתיים ולא לאחר ההספד אשר"י:

סעיף קטן יג
שקורע לעולם כשישמע פי' אפי' לאחר ל' יום:

סעיף קטן יד
עד שמגלה לבו משום מצות כבוד שבטלה ממנו:

סעיף קטן טו
וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל וז"ל ב"י לא ידעתי מנין לו שהרי לא הכריע: (ואפי' לאחר כמה ימים ואפילו לאחר ל' ומש"ר בסימן שצ"ו מיירי בשאר מתים והכא באביו ואמו ב"י עכ"ה):

סעיף קטן טז
ובעל הערוך פי' שהוא לבוש התחתון הוא החלוק ועיין בדרישה:

סעיף קטן יז
אלא שהאשה קורעת התחתון ותחזירתו כו' דחיישינן להרהורא דאנשים שאינם מבני האבל דלא עת צרה להו ומגרי בהו היצה"ר כשהיא גלויה וא"ל למה כתב שקורעת התחתון ומחזירתו כו' ולא איפכא דאין דרך לחזור ולהפך בגד העליון וק"ל:

סעיף קטן יח
מכניס ידו תחת חלוקו פי" וקורע בבגד העליון כדלעיל:

סעיף קטן יט
מחליף ואינו קורע וה"ה שמחזיר הקרע לאחוריו ובאב ואם אסור ראב"ד:

סעיף קטן כ
(שולל פי' תופר תפירה בלתי שוה. מאחה פי' תפירה כעין אריגה עכ"ה) ומוציא כתפו חוץ לקרע לכאורה משמע לקרע דקאמר היינו הקרע שעושין בשעת קריעה אבל א"א לומר כן דהא מסתמא אין קורעין אלא במקום אחד ולא בשתי מקומות דחדא קריעה מצינו ולא מצינו שיקרע ב' קריעות ובסמוך כתב שעל נשיא חולץ מכאן ומכאן וכן באב ואם אם רוצה חולץ מכאן ומכאן ועוד דקריעה אינו אלא בשעה שמניחין המת בקבר וחליצת כתף הוא בשעת הוצאת המת ועוד אכתוב בשם מ"ו דבאב ואם נוהגין לקרוע מימין ובסמוך כתב באב ואם רצה חולץ מכאן או מכאן אלא ודאי חוץ לקרע דקאמר ר"ל במקום שהוא פתוח:

סעיף קטן כא
ולא לשאר דבר ז"ל ב"י אינו מדוקדק שהרי שוה לו ג"כ לענין איחוי כו' ע"ש:

סעיף קטן כב
שאינו מאחה לעולם כדפרישית לעיל בסימן זה ובסימן רמ"ב:

סעיף קטן כג
וכתב הרמב"ן אבל שולל מיד ביום השני כצ"ל וכן ב"י כתב שהוא הרמב"ן ואף ע"ג שרבינו כתב לעיל דלהרמב"ן אפי' מאחה היינו לאחר ל' או ז' או ג"כ ביום שני:

סעיף קטן כד
ונוהג עליו אבילות מקצת היום פי' בין יום הקבורה בין יום השמועה:

סעיף קטן כה
חולץ מימין ועל אב ב"ד כו' מכאן משמע דחכם עדיף מאב ב"ד אבל לקמן ס"ס שמ"ד בא משמע הכי דמתאבלין טפי על אב ב"ד מעל חכם ע"ש:

סעיף קטן כו
ועל נשיא מכאן ומכאן בזה מחמירין יותר בנשיא מבאב ואם משום שהוא דבר של פרהסיא לכבוד הנשיא:

סעיף קטן כז
ונזדמן לו חלוק תוך שבעה פי' תוך שבעה מיום המיתה או מיום השמועה אם הוא שמועה קרובה שמתאבל עליה. דאין קריעה בלא שבעה בשאר מתים אבל באביו ואמו יש קריעה בלא ז' גמרא. נמצא הרמב"ם דס"ל דגם באביו ואמו אינו קורע אלא שלשים אינו חולק אלא במי שלא היה לו חלוק ונזדמן לו אח"כ דבשאר מתים מיד שעברו ז' ימים הראשונים והתאבל בהן אם נזדמן לו חלוק אח"כ א"צ לקרוע. ובאביו קורע כל ל' ותו לא אבל אם לא שמע שמת גם בשאר מתים קורע כל ל' דהא אף גם בהן יש ז' מיום השמועה תוך ל' וממילא באביו קורע בכה"ג לעולם לכ"ע אבל מלשון רבינו משמע דפליג הרמב"ם גם אההוא וכן דעת הראב"ד והביאו ב"י לקמן בסימן ת"ב בד"ה אין קורעין על שמועה רחוקה כו' עד והראב"ד כתב דאפי' על אביו ואמו אינו קורע בשמועה רחוקה לפי שהיה מפרש הסוגיא בע"א וכתב עליו הרמב"ן דסוגיא משובשת הוא בפירוש זה וסתר דבריו כו' עד והרמב"ם סתם דבריו בפ"ז דאינו קורע בשמועה רחוקה ולא חילק בין אביו ואמו לשאר מתים ובודאי שדעתו לומר שאינו קורע בשמועה רחוקה אפי' באביו שהרי הוא סבור במי שאין לו חלוק בשעה שמת אביו ונזדמן לו אח"כ אינו קורע אלא עד ל' יום עכ"ל הרי לפנינו דס"ל לב"י דרמב"ם יש לו פירוש אחר בגמ' וכהראב"ד ומדמה דין שמועה לדין אין לו חלוק ודו"ק ועד"ר:

סעיף קטן כח
ובעל הלכות כתב לעולם כו' דכן מצינו באיחוי שאסור לעולם ואינו בדין שימות אביו ולא יקרע בנו עליו כ"כ הירושלמי רמב"ן:

עד שידע שאינו מקרעין שאין מתאחין שרגלים לדבר שזה מהקרעין שאינן מתאחין דאל"כ לא היה מוכרו כשהוא מקורע שהקורע פוחת בדמיו ומ"מ צריך המוכר להודיע ללוקח תחלה שמא יטעה הלוקח בשעת המקח ויהיה בו אונאה רמב"ן:

סעיף קטן כט
הקורע מתוך המלל כו' ע"ל ס"ס זה כתבתי פירושו:

סעיף קטן ל
ובאיחוי אלכסנדרי פי' באותו איחוי דוקא יצא:

סעיף קטן לא
והרמב"ן פי' כצ"ל:

סעיף קטן לב
וא"א הרא"ש ז"ל הסכים לפי' הראב"ד וז"ל שדברי הראב"ד הם עיקר שאין תפירה שאינה בולטת מלמטה וסתם איחוי היא התפירה שתופרים מבפנים ואיחוי אלכסנדרי שעושין תפירה אחרת מבחוץ ומשוה התפירה שאינה ניכרת ודומה לארוג עכ"ל והוא שקורין בל"א איבר נאד כמו שעושין בתפירת הכתונת וי"מ אותו כמו התפירה שעושיו החייטין בבתי שוקיים שחוזרין וכופפין הבגד היוצא מהתפירה לשני צדדי התפירה ותופרין אותו בשני צדדיו ומותחין אותו עד שאין ניכר התפירה.

סעיף קטן לג
תוך שבעה קורע קרע אחר ר"ל או מוסיף בקרע זה טפח כמ"ש בסמוך ומ"ש קורעקרע אחר היינו אם אינו רוצה להוסיף טפח:

סעיף קטן לד
הגיע לטיבור מרחיק פירוש בצד אותו קרע:

סעיף קטן לה
נתמלא לפניו מחזירו לאחוריו וקורע מלפניו:

סעיף קטן לו
נתמלא מלמעלה הופכו למטה פירוש מהפך כל החלוק מה שיש למעלה ישים למטה ויעשה לו בית צואר אחר ויקרענו:

סעיף קטן לז
והלכתא כוותיה מ"ט אמר רב נחמן לפי שאינן בתוספת פירוש לפי שקרע של אביו עד הלב ושל שאר טפח ואין נכון לעשות קרע של אחרים עיקר ושל אביו תוספת ואיפכא לא דפעמים קורע על אביו יותר מעד לבו ואין קריעה שנית ניכרת.

סעיף קטן לח
ולא פליג אלא בסיפא וגם אסיפא דרישא דהיינו מת בנו וקרע מת אביו כו' ס"ל לרבינו דפליג כמ"ש בסמוך מת מהקרובים ואח"כ מת אביו אפי' לאחר זמן מרחיק כו' (ומטעם

דאין נכון לעשות קרע של אחרים עיקר ושל אביו תוספת כ"ש בשקורע של שניהם יחד שנראה קרע של אביו טפל אבל הסברא דפעמים קורע על אביו כו' לא סבירא ליה לר' יהודה לפירוש הר"א עכ"ה) ועיין בב"י שמתמה על רבינו שזהו דלא כמ"ש הרא"ש והרמב"ן ועוד תמה עליו דפעם אחד פסק כהראב"ד ופעם שנית כרש"י וכן לא יעשה עכ"ל:

סעיף קטן לט
כלל הדברים כו' כ"כ הרמב"ן בת"ה:

סעיף קטן מ
מת אביו או אמו ואחד משאר קרוביו כו' פירוש בבת אחת:

סעיף קטן מא
וקורע מן הצד בשפת הבגד היינו לומר דכשקרע על שאר קרובים אם לא הבדיל קומי שפה כשבא לקרוע על אביו ואמו קורע בשפת הבגד שהרי כו' ב"י:

סעיף קטן מב
או שאמרו לו מת סתם וב"י פסק בזה אפי' אחר כ"ד יצא ע"ש:

סעיף קטן מג
דכיון ששמע לאחר כ"ד פירוש שמיעה שנייה היתה אחר כ"ד מקריעה והואיל שהפסיק בינתיים הוי כאילו השתא בשעת שמיעה שנייה מת והוי כאילו לאחר כדי דיבור לקריעה מת:

סעיף קטן מד
והנה היא כתובה בספרו זהו לשין רבינו ור"ל התשובה כתוב בספרו של הרמב"ן:

סעיף קטן מה
עולין לו נראה לי דר"ל שאפי' הימים שביטל עולין לו וא"צ להשלים אחרים וז"ש ואין תשלומין לאבילות ר"ל שא"צ להשלים וכן משמע מדברי הרא"ש לקמן סימן שצ"ו:

סעיף קטן מו
כתב הרי"ץ גיאת ואם הגיע לחינוך כו' פירוש אפי' היכא שמת לו מת דליכא למיחש ביה לעגמת נפש ב"י ול"נ דר"ל דמחנכין אותו כדין קריעה בגדולים מה שאין כן לטעמא דעגמת נפש דבקריעה כל דהו באיזה אופן שיהיה סגי ועיין בדרישה:

סעיף קטן מז
אין קורעין לכבוד אשתו כו' פירוש אף על גב דכשם שקורעין על קרובו שמתאבל עליו כך קורע למת שמת לקרובו באשתו א"צ לקרוע על קרוביה אלא על כו':

סעיף קטן מח
ומשני התם העיקר עבירה ברם הכא הוא עבר עבירה כצ"ל פירוש גוף החלוק אינו עבירה אלא שהוא עבר בו עבירה וחילל שבת לא מקרי מש"ה מצוה הבא בעבירה לאפוקי חלוק גזול שגם כן עיקר חלוק הוא העבירה שהיא גזולה:

סעיף קטן מט
ביום שלשים דלא קים לן ביה דכלו חדשיו לאפוקי בעל ופירש מיד דקי"ל דכלו חדשיו דקורעין אפי' תוך שלשים:

סעיף קטן נ
יש אומרים שקורעין עליו כו' דסבירא ליה דקריעה דאורייתא וספיקא לחומרא:

סעיף קטן נא
ודאי קורע אבל כצ"ל:

סעיף קטן נב
והרמב"ן כתב שהוא קורע ברגל דדוקא בשמועה רחוקה אינו קורע אפי' על אב ואם כיון דליכא שבעה אפי' לא הוי רגל אין כאן קריעה: (הרי זה גוזל בזה שמרמה הכל שמראה להם שקרע על המת רש"י עכ"ה):

סעיף קטן נג
כגון שנקבצו רוב הציבור כדכתיב ויחזק דוד בבגדיו ויקרעם על שאול ועל עם ה' כי נפלו בחרב ומ"ש רוב הציבור כן אמרו בגמרא וז"ל לא אמרו אלא ברוב הציבור וכמעשה שהיה: (ושמעו שנגפו וה"ה שהלכו בשבי נ"י עכ"ה):

סעיף קטן נד
מישראל ואפי' בכינוי אפי' בזמן הזה כצ"ל פירוש אפי' בזמן הזה שאנו בין העכו"ם ושמעינן כינויים כל היום:

סעיף קטן נה
אבל השומע מעכו"ם (ובזמן הזה מומר דינו כנכרי עכ"ה) בכינוי אינו חייב שא"כ יתמלאו כל הבגדים קרעים אבל שם המיוחד לא גמירי כולי האי:

סעיף קטן נו
כגון ששמע מהעדים כו' אבל השומע מפי ששמע מהעדים אינו חייב לקרוע רמב"ן:

סעיף קטן נז
או אפי' מגילה אחת כו' כמעשה שהיה ביהויקים ששרף המגילה וכתיב ולא קרעו בגדיהם מכלל דהו"ל למקרע:

סעיף קטן נח
קורע ב' קריעות אחד על הגויל ואחד על הכתב שנאמר ויהי דבר ה' אל ירמיה אחרי שרוף את המגילה ואת הדברים (את המגילה זה הגויל ואת הדברים זה הכתב עכ"ה) סוף מ"ק:

סעיף קטן נט
הרואה ערי יהודה כו' אבל לא אערי שאר ישראל ב"י (וכבר כתבאר כ"ו בא"ח סימן תקס"א ע"ש עכ"ה):

סעיף קטן ס
וקורע על הראשונה ודיו כלומר אף ע"פ דרואה אחר כך עוד מערי יהודה:

סעיף קטן סא
ציון היתה מדבר שממה וקורע ר"ל חוזר וקורע:

סעיף קטן סב
ואם פגע במקדש תחילה כגון שנכנס למקדש דרך שידה תיבה ומגדל רש"י ורמב"ם כתב כגון שבא דרך המדבר שפוגע במקדש תחילה קודם ירושלים והביאו ב"י בא"ח סימן תקס"א:

סעיף קטן סג
וכל אלו הקרעין רשאין למוללם כו' פי' רבי' ירוחם לשוללן פירוש תפירה רחבה שתפר הרבה במשיחה אחד. לנוקטן פירוש שאורג כל הקרע ראשו על סופו ותוחב במחט ב' או ג' פעמים למוללן פי' שאוחז שני ראשי הקרע בין האצבעות וכורכן יחד ותוחב ב' או ג' תפירות. כמין סולמות פירוש כמעלות הסולם שתופר ב' תפירות ומפסיק וחוזר ותופר למטה ומניח בין תפירה לתפירה הפסק. נראה דר"ל לשוללן שתוחב כאן מעבר זה לעבר השני ונמשך החוט משם כשיעור אצבע וחוזר ותוחב וכן תוחב ונמשך עד סוף הקריעה. למוללן הוא שעושה שני צידי הקריעה כעין שני צידי הכיס לאחר שנמשך ונסתם במשיחותיו ועשוי שנצין יחד שקורין גיפעלטלט בל"א ובהיותו כן תוחבן יחד בכמה תכיפות באופן שנאחזין יחד וללקוט הוא שכורך זו לזו יחד כדרך:

סעיף קטן סד
לאחר שבעה וב"י הוכיח דמותר מיד למחר לשוללן ופי' כן גם דברי הרא"ש עיין שם:

סימן שמא

סעיף קטן א
או אפי' אינו לפניו האי אפי' כו' נלע"ד משום סיפא נקטה דהיינו אינו מיסב ואוכל ואינו אוכל בשר כו' ולא משום רישא דכיון שאינו לפניו דהיינו שהוא ברשות ובחדר אחד נראה דא"צ ללך לבית אחר וסגי בהכי והא ראיה שכתב אין לו בית לחבירו עושה

מחיצה ולא קתני שאוכל בחדר אחר באותו בית אלא ודאי חדר אחר באותו בית מחשב כבית אחר:

סעיף קטן ב
אין בית לחבירו עושה לו מחיצה אפי' סדין רק שיעשה שלא יהא ניטל ברוח (וסימן לדבר והבדילה הפרוכת לכם עכ"ה) רשב"א:

סעיף קטן ג
ואינו מיסב ואוכל פירוש על השלחן או מטה:

סעיף קטן ד
ואינו מברך ברכת המוציא וכל אלו דברים אסורים אפי' בלילה שמת אף על פי שאינו נקבר אלא ביום שאחריו כדמוכח מתשובות הרא"ש שבסמוך וה"ט כתב הרא"ש אף ע"פ שאינו עוסק מ"מ כיון שיש בידו לעסוק יש עליו דין אנינות משום כבודו של מת שיהא לבו פנוי לחשוב על צרכי המת ויחשב בהם תמיד משא"כ בשבת שאינו יכול לעסוק בצורכי המת אלא להחשיך בעלמא דוקא בשעה שהוא מחשיך פטור אבל כל היום חייב:

סעיף קטן ה
ובשבת וי"ט אוכל בשר כו' בבית אחר או ע"י מחיצה:

סעיף קטן ו
ואם צריך להחשיך על התחום עיין מ"ש ב"י ע"ז בא"ח סימן ע"א ומ"ש שם עליו שייך כאן.

סעיף קטן ז
ליאסר בכולן בשעה שמחשיך כלומר משעה שמתחיל ללכת כדי להחשיך ב"י:

סעיף קטן ח
וכ"ש בי"ט שני כולי פירוש דוקא אם קוברו בו ביום ועיין בדרישה:

סעיף קטן ט
שהוא בעצמו יכול לקוברו דכחול שויוה רבנן גבי מת אשיר"י:

סעיף קטן י
התפלל תפלת שחרית אפשר שק"ש וברכותיה לא היה אומר לפי שהיה אחר שלשה שעות עיין בא"ח סימן נ"ח ופ"ט מ"ו ואפשר לומר דק"ש הוא בכלל התפלל דקאמר והא ראיה דכתב ובמ"ש לא הבדיל ולא התפלל ולא אמר ולא קרא ק"ש אלא ודאי שהוא בכלל ולא התפלל ואף ע"ג דלענין קדשים אין האנינות בטל כל היום לענין שאר דברים נהגו לבטלו מיד אחר שנקבר אפי' מת ביום הקבורה סמ"ג וע"ל סימן שצ"ז:

סעיף קטן יא
ולא דמי לשכח ולא התפלל ערבית כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן יב
שצריך להבדיל דקי"ל מי שלא הבדיל במ"ש כו' בא"ח סימי רצ"ט שכן דעת התוספות ור"ת שמבדיל עד סוף יום ג' ומ"ש כל השבת כולה ר"ל כל הימים השייכין לשבת זה דהיינו עד סוף יום ג' וכמ"ש לעיל בסימן ר"ץ ובא"ע סימן קמ"ד ואף ע"ג דתפ לה אמרינן דאין לו להתפלל שחרית שתים היינו משום דהתם עבר זמנה אבל הבדלה עד יום ג' נחשב הכל זמנה: (דשוב אינו מוטל כו' כצ"ל עכ"ה):

סעיף קטן יג
שלא חל האנינות על הקרובים כו' כיון שאין טרודין בענין קבורה ואע"פ שלא נתייאשו מלבקש להתפשר עם השלטון בכל יום אין זה נקרא טרדא לחייש עליו שיתעצלו בכבודו רבי' יונה:

סעיף קטן יד
מ"מ לא חל עליהם אבילות כו' שעכוב הקבורה מחמת ממין שאסור לפדותו מפני תיקון עולה ואפשר שיתפייס בדמים מועטים אבל הרוגי ביתר גזירת מלכות היה מחמת שנאה ולא מחמת ממון ילא עשויה לבטל לכך חל עליהן אבילות מיד רמב"ן:

סעיף קטן טו
מיום שנתייאשו מלקוברו פירוש מלבקשי:

סעיף קטן טז
אינו אסור בכל הדברים שאבל אסור בהן וכתב שמטעם זה רחץ דוד וסך כשמת הולד טרם שנקבר ועיין בדרישה:

סעיף קטן יז
דלכ"ע בחול אסור פי' אע"פ שהרמב"ם אוסר אף בשבת מ"מ כתב אע"פ שיש חולקין ע"ז (רשב"ג פליג את"ק ומתיר בשבת עיין בב"י עכ"ה) אבל בחול כ"ע מודו אבל העיקר כדלעיל דאף בשבת אסור וק"ל מ"ו:

סעיף קטן יח
ק"ו מאכילת בשר ושתיית יין פי' שיש בהן חיי שעה אפ"ה אסור בהם:

סעיף קטן יט
ואסור בהנחת תפילין פי' דהרמב"ם כתב שאינו אסור בכל הדברים שאבל אסור בהן וזה ודאי אינו דהא ודאי אסור בהנחת תפילין:

סעיף קטן כ
אי במלאכת עצמו אף אחרים אסורים פי' אסורים להתעסק במלאכת האונן אפי' יש חבורתא ואם אין חבורתא אפי' כל העולם במלאכתן אסור כמ"ש לקמן סימן שמ"ג ושס"א:

סעיף קטן כא
היינו משום שאינו מוטל עליו לקברו אבל מ"מ בעידונים כו' כצ"ל ופי' אלמא כל זמן שלא נקבר אינו אסור באבילות דאי הוה אסור לא הו"ל למשרי לשמוח בבשר ויין אפי' אינו מוטל עליו לקברו ובטל ממנו שאר אנינות מ"מ לא הו"ל לשמוח ומשני אבל מ"מ אסור בשמחה. ובשר ויין לחוד אינם חשובין שמחה ולא אסרוהו אלא משום אנינות וכאשר הגהתי מצאתי בספרי ת"ה. ולעד"נ דה"ק אף ע"פ שמותר כו' ולעיל לא אסר רחיצה וסיכה אלא מכח ק"ו מאכילת בשר אבל מ"מ י"ל כשנמסר לכתפים שמותר באכילת בשר יהא מותר ג"כ ברחיצה וסיכה לכך קאמר דמ"מ בעידונים אסור והאי נמי רחיצה וסיכה עידון הוא ואסור וא"ל נימא דיו ולא נחמיר ברחיצה וסיכה יותר מבבשר ויין די"ל הואיל שהתחיל האיסור מכח ק"ו שוב אין לו היתר הואיל שאחר הקבורה הם אסור שזה נראה כחוכא וטלולא שיהיו אסור שעה אחד ואח"כ יהיו מותר ויחזרו אח"כ להיות אסור:

סימן שמב

סעיף קטן א
ומת אביו של חתן כו' פי' אב החתן רגיל להכין צרכי סעודה ולא אמו ואם הכלה מכינה תמרוקי הנשים ותכשיטים ולא אביה גמ':

סעיף קטן ב
יפסיד מה שהכין כגון שאינו נמכר וגם אינו מתקיים בעינו אם ישהה אותו:

סעיף קטן ג
מכניס את המת לחדר דאם יקברוהו יחול עליו אבילות בסתימת הגולל ושוב לא יכול לכנוס לחופה עד שיעבור האבילות ומיד אחר הבעילה יקברוהו לכך פירש שדברים שבצינעא נוהג רש"י ואפילו למ"ד אבילות יום ראשון (יום מיתה וקבורה) דאורייתא אדחוהו רבנן בשב ואל תעשה (ולפ"ז אין ראוי להתעסק בדברים של שמחה כל אותו היום אלא שאינו חייב לעשות מעשה של אבילות והיינו שב ואל תעשה עכ"ה) ר"ן:

סעיף קטן ד
וכיון שחלה החופה הו"ל לדידיה כרגל כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן ה
ואסור בתשמיש המטה פי' אפי' לדידהו שהיו בועלין אחר בעילת מצוה ומש"ה מותר בחיבוק ונישוק והא דכתב ואסור בתשמיש המטה אף ע"ג דהוא בכלל דברים שהצינעא משום דבעי למכתב עליו הלכך כל שבעת ימי המשתה כו' ומש"ה פרטיה וע"ל סימן ת' שכתב שיש בכלל דברים שבצינעא ת"ה ורחיצה ונעילת הסנדל:

סעיף קטן ו
וז' ימי האבל הוא ישן כו' דכיון דהקילו בו לדחות האבילות בז' הראשונים חששו שמא יקל לומר שנדחה לגמרי אף לענין בעילה לכך החמירו להצריכו שמירה גמרא בפ"ק דכתובות וע"ש דלכאורה יש לחלק בין אבילות דרבנן דקיל בעיניו ובין נידה דאורייתא דמקילין ביה לעיל ס"ס קצ"ב לאחר ביאה ראשונה ע"ש:

סעיף קטן ז
הוא ישן בין האנשים כו' עיין בדרישה.

סעיף קטן ח
ולא עוד אלא אפי' חיבוק ונישוק וכיוצא בו מותר כו' גם הרא"ש לא פליג אלא דצריך שמירה גם ביום אבל מודה דבשאר פרישות א"צ הרחקה וכמ"ש רבינו בשמו בסמוך וצ"ע הא כתב רבינו לעיל בסימן קצ"ג אליבא דכ"ע דבזמן הזה לאחר שבעל אפי' לא ראה דם צריך לפרוש בכל הפרישות כדין נידה ואפשר דהכא לא איירי מדין דם בתולים אלא מדין הרחקה מכח אבילות ומיירי מאלמנה דליכא למיחש בה לדם כ"א איסור תשמיש מכח אבילות ודו"ק:

סעיף קטן ט
להצריך ב' משמרות פי' ובכל משמר צ"ל ב' שמא האחד יצטרך לנקביו או ישן בלילה וכמ"ש בא"ע סימן נ"ב:

סעיף קטן י
אלא הוא בין האנשים כו' כאן לא כתב הוא ישן בין האנשים כמ"ש הראב"ד הנ"ל דהוא ס"ל דאפי' ביום בלא שינה צריך שימור:

סעיף קטן יא
דהתם נוהג מצות שלשים ברגל פי' שאסור ברגל בגיהוץ ובתספורת:

סעיף קטן יב
אבל הכא כל ז' ימי החופה מותרין כו' משים מלך ביפיו תחזינה עיניך:

סעיף קטן יג
וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל ואע"ג דהרא"ש פליג אהרמב"ן וס"ל דמותר ברגל בדברים שאסורים משום אבל כמ"ש לקמן ריש סימן שצ"ט מ"מ מדין רגל עצמו נאסר בקצת דברים שאסורים באבל כגון לגהץ ולספר ואינו מתיר שם אלא ללבוש המגוהץ משא"כ בחתן אפי' לגהץ מותר וק"ל:

סעיף קטן יד
ומת אמו של חתן כו'. שנשאר אב החתן ואם הכלה הרגילין להכין צרכיהן:

סעיף קטן טו
כיון דטריח ליה וקאי עליה מילתא אלא מיד לאחר ז' ימי אבילות נכנס לחופה ועושין ז' ימי משתה ולענין הלכה נקטינן כדברי המיקל באבל ב"י:

סימן שמג

סעיף קטן א
דוקא במת מצוה ר"ל מת שאין לו קרובים שעליהם היה מוטל (ואז כל בני העיר אסורין במלאכה ודו"ק עכ"ה):

סעיף קטן ב
דרב המנונא איקלע למתא כו' ז"ל הרמב"ן בת"ה דשמעתא סתמא אמורה ועוד דרב המנונא דשמתינהו מי בריר ליה דמת מצוה הוי אלא במת בעלמא הוי מעשה:

סעיף קטן ג
מכאן אני שומע כו' ר"ל מכאן שמעינן כל מי שאינו נוהג עם המת כדינו בר נידוי הוא (ור"ל דכמו דלענין עשיית מלאכה מנדין כשאין כאן כדי צורכי קבורה ה"ה לכל צורכי המת מנדין כשאין כדי כל צרכו עכ"ה):

סעיף קטן ד
עד שיהא לו כל צרכו פי' כל צרכו לענין לויה ע"ד שנתבאר לקמן בסימן שס"א: אין שואלים שלום זה לזה כו' ועד"ר:

סימן שמד

סעיף קטן א
וכל המתעצל בהספדו של אדם כשר כו' ז"ל הגמרא מידה כנגד מידה שנא' בסאסאה בשלחה תריבנה ופירש"י הוא לא נתאבל על שנתקצרו ימי החכם אף לחייו לא יחושו:

סעיף קטן ב
ומצותו שירים קולו כו' ירושלמי שנאמר האנק דום מכאן שצריך לצעוק על המתים ובפ"ק דברכות אגרא דהספדא דלויי פי' להרים קול (ובירושלמי המת יודע ושומע קילוסו כמתוך החלום וכל שאומרים בפניו יודע עד שיסתם הגולל וישוב אל העפר עכ"ה):

סעיף קטן ג
גורם רע לעצמו ולמת שהוא לו למזכרת עון:

סעיף קטן ד
ונשים נמי נספדות בין האנשים כו' והביא הרמב"ן ראיה מדאמרינן רפרם ספדא לכלתיה בני כנישתא אמר אי משום יקרא דידי אי משום יקרא דידה אתו כ"ע:

סעיף קטן ה
ותנן אפי' עני שבישראל כו' ז"ל ב"י וסדר ל' רבינו כך הוא ותנן בענין הספד אשתו אפי' עני כו':

סעיף קטן ו
עניים בני ג' עשירים כו' פי' לפי שהעני מצטער על בניו יותר מן העשיר לפי שאין לו שמחה אחרת:

סעיף קטן ז
ר"י אומר משמו עניים בני ה' כו' וטעם שיעור הללו ג' ה"ו נ"ל דהוא מטעם שכתבתי לעיל בסימן רמ"ה דמג' ואילך הוא התחלת הזמן הלימוד דכתיב שלש שנים יהיה לכם ערלים ובשנה הרביעית קדש הלולים לה' ר"ל מתחיל ללמדו אותיות וב' ה' למקרא בבריא ובאינו בריא בן ו' ע"ש גם י"ל משום דעונות הפעוטות דמקחו מקח וממכרו ממכר במטלטלים מתחיל משנת ו' ואילך כל חד לפי חורפיה וכמ"ש בח"מ ר"ס רל"ה נמצא משבא לכלל גדלות שהתחיל ללמוד מן הראוי לסופדו ומסיים בברייתא בני זקנים כבני עניים וכתב ב"י ולא ידעתי למה השמיטה רבינו:

סעיף קטן ח
שמוסיפים קצת על שבח מעשיהם פי' על בני עשירים מוסיפים לומר שבח בני חכמים כו':

סעיף קטן ט
תינוק שעברו עליו ל' יום כו' ז"ל רמ"א ואין נוהגין כן אלא עד שיהיה בן י"ב חדש שיוצא במטה כדלקמן סימן שנ"ג סעיף ה':
המחתך פי' שהוציאוהו מחותך מן הבטן מסורס שיצא הפוך נ"י:

סעיף קטן י
ובן ח' חי וכן כצ"ל ועיין בדרישה:

סעיף קטן יא
אבל צורכי מטה וקבורה מתעסקין עמהן פי' אפי' עם הנכרי כמ"ש לקמן סימן שס"ז (ועיין בדרישה.

סעיף קטן יב
ויורשים שאינם רוצים להספיד כו' פי' יורשים שירשו ממון מן המת אבל אי לא ירשו כלום אינם מחויבים להספיד משלהן להכי נקט ל' יורשין ולא נקט קרובים וק"ל:

סעיף קטן יג
בין במקום העינים כו' פי' אע"ג דכתיב בין עיניכם ילפינן מקרא דבין עינים ל"ד (ועיין בדינים אלו בסימן ק"פ עכ"ה):

סעיף קטן יד
פטורין מק"ש פי' וכ"ש לתפלה: (גם החזנים חייבים עיין מדינים אלו בא"ח סימן ע"ב עכ"ה):

סעיף קטן טו
לפני המת נשמטים כל א' כו' כצ"ל וכן הוא בת"ה אלא שכתוב שם בפני המת:

סעיף קטן טז
וקורין את שמע ואין מתפללין שהתפילה מדרבנן:

סעיף קטן יז
אין עושין ב' הספדים בעיר אחת אא"כ היה כדי הספד לזה ולזה אין עושין ב' קילוסין כו' כן גרס ב"י וכתב ז"ל פי' כדי הספד לזה ולזה שיש שם רוב עם ליחלק לשנים ויהיה בכל הספד עם כדי צרכו ופי' ב' קילוסין לספר שבחיו של זה ושבחיו של זה עכ"ל ונ"ל דר"ל קילוסין דהיינו חזנים ומנחמין המספרים בשבח ומעוררים האבילות דאף אם יש רוב עם אם אין חזנים אין עושין שנים הספדים בפעם אחד ועד"ר:

סעיף קטן יח
אין אומרים לפני המת אלא דברים של מת א"ד אפי' דברי תורה אסור תוך ד' אמות א"ד דוקא ד"ת אבל דברים בעלמא שרי מ"ק וכן משמע בשמחות הר"ם מ"ו:

סעיף קטן יט
ורבינו האי כתב דאף חוץ לד' אמות אסור בד"ת (אע"ג דאמרינן בגמ' אהא דתניא לא יהלך אדם בבית הקברות ותפילין בראשו וס"ת בזרועו ויקרא בו ודוקא תוך ד' אמות אבל חוץ לד"א שרי היינו דוקא כו' עכ"ה) דדוקא כשהוא בקבר די בהרחקת ד' אמות דהוי רשות לעצמו וליכא משום לועג לרש אבל הכא דהוי טעמא משום דכיון שהמת מוטל לפניהם אם היו מדברים בד"ת מיחזי כמתיאשים ממנו מלהטפל בו והלכך אפי' חוץ לד"א אסור דכל שאומרים בפני המת יודע ממנו אבל בדברים בעלמא לא מיחזי כמתיאשים ועיין בב"י ובדרישה:

סעיף קטן כ
ואחר ההספד אין תלמידיו מתקבצין כו' שלא יתעצלו בהספדו וז"ל כרמב"ן מכם שמת ב"מ בטל כל ז' לפי שמספידין אותו ואין עוסקין בב"מ כלל שלא יתעצלו מהספדו אבל שאר ב"מ עוסקין בתורה אפי' בשעת הספד שאין מבטלין ת"ת להספד:

סעיף קטן כא
אב"ד שמת כל בתי מדרשות בטלים ומבטלין ת"ת כל ז' כדי שיהא כולן פנויין ומתעסקין בהספדו כו':

סעיף קטן כב
והיושבין בצפון יושבין בדרום ומתפללין וקצת הקהל מתפללין בבית האבל כדבסמוך:

סעיף קטן כג
כי מספידין אותו בכל מקום פי' אפי' במקומות אחרים:

סעיף קטן כד
ובני העיר נכנסין לב"ה וקורין שבעה בשבת ובשני ובחמישי קוראין ג' ויוצאין כן צ"ל:

סעיף קטן כה
וס"ת מונח לפניהם לומר קיים זה מה שכתוב בזה:

סעיף קטן כו
לבית המדרש ומניחין המטה כו' כן גרס ב"י:

סעיף קטן כז
ואם חכם הוא סופדים אותו עד יום אחד כו' צ"ע הא כתב לעיל בסמוך ת"ר חכם שמת ב"מ בטל פירוש שסופדים אותו כל ז' כו' ומאי עד יום אחד כו' דקאמר הכא ואפשר דלעיל איירי בהספד תלמידיו לחוד שאינן קובעין מדרש ושאר ענייניים וכאן בהספד כל העם איירי דאינן מספידין כל ז' כ"א עד יום א' אחר ימי הקבורה דמקרי יום האנינות ויום שאחריו מקרי ראשון דאבילות וק"ל:

סעיף קטן כח
ולזמן ישיבה כו' מנהגם היה להקבץ רוב עם ישראל בשני חדשים אלו לשמוע דרשת דיני פסח באדר ודיני ר"ה וי"כ וסוכות באלול וזה שבת כלה האמור ומוזכר בתלמוד וקאמר דבאותו קיבוץ מספידין אותו ועיין בדרישה.

סעיף קטן כט
ומבקרין אותו ע"ל סימן שצ"ד שכתב ופוקדין על המתים ג' ימים כו' ומעשה באחד שפקדו וחיה כ' שנים והוליד ה' בנים ואח"כ מת עכ"ל ושם כתבתי דהיינו דוקא בימיהן שהיו מניחין הארון בכוך והיו יכולין להוציא ולהכניס הארון בכוך כל עת שרצו משא"כ עתה שקוברין בארץ ומכסין בעפר אבל מ"מ נראה דאין ענין מבקרין דהכא כענין פוקדין דהתם דהתם בפוקדין קאמר פוקדין כל ג' ימים ותו לא והכא קאמר דמבקרין גם ביום הז' ולסוף ל' ולבסוף י"ב חודש:

סעיף קטן ל
ותכלית שנים עשר חודש מבקרין ומשכיבין כצ"ל וכן הוא בש"ע ר"ל מניחין אותו לשכב ואין מבקרין אותו עוד שאז הנשמה עולה ואינה יורדת כך היה נראה לכאורה אבל עיינתי בספר תורת האדם ומצאתי שכתב שם ז"ל משכיבין אותו ומבקרין אותו ונראה דר"ל משכיבין עושין הספד שמספידין דההספד נקרא אשכבתא כמ"ש בדרישה.

סימן שמה

סעיף קטן א
לא שעלה באילן ונפל ומת דאיכא למימר שמא נאנס ונפל ועיין בדרישה:

סעיף קטן ב
אלא שאומר ראו שאני עולה באילן ר"ל אע"פ שלא אמר אפיל את עצמי כך משמע מלשון רבינו ומלשון הרמב"ם אבל מלשון אבל רבתי שהבאתי בדרישה לא משמע הכי וכתב מ"ו ז"ל ונראה אפי' אמר ראו שאני עולה ולא ראוהו אדיבור לחוד לא סמכינן נ"ל ר"י עכ"ל (וקשה דלא משמע כן מלשון הרמב"ם שהובא בדרישה מדבריו משמע שכשרואין אותו סמכינן אדיבורו עכ"ה):

סעיף קטן ג
והוי אנוס כשאול המלך שאבודו היה מותר לו כדאיתא בב"ר:

סעיף קטן ד
ולא היו מתאבלים עליהן כו' אע"ג דקטלא וקבורה מכפרת מ"מ כיון דאבילות מתחיל מסתימת הגולל וכפרה לא הוה להו אלא מכי חזו צערא דקבורה פורתא הלכך כיון דנדחו ולא נראו להתאבל עליהם בעודן דחייל אבילות שוב אין מתאבלין: (אלא אוכלין דאין אנינות אלא בלב בלבד ואין זה כבוד להרוג ואין כפרתו נמנעת בכך עד כאן הגהות):

סעיף קטן ה
ומומרים לע"ג גם אלו בכלל פירוש הפורשים מן הציבור אשיר"י:

סעיף קטן ו
ואוכלים ושותין דכתיב באבוד רשעים רנה שנאבדו שונאים של הש"י:

סעיף קטן ז
וא"א הרא"ש ז"ל כתב וכל כו' ז"ל ב"י לא ידעתי למה כתבו בשם הרא"ש הלא גם זה דברי הרי"ץ גיאת הן כמ"ש בת"ה:

סעיף קטן ח
אין מונעין מהן כל דבר פירוש אלא מתאבלים ומספידין אותן כראוי ולא דמי להרוגי ב"ד הנ"ל שנהרגו מחמת שעברו על מצות התורה במזיד:

סעיף קטן ט
והרמב"ן כתב בד"א הרוגי מלכות ישראל כו' פירוש בד"א דאמרינן אין מונעין מהן כל דבר הרוגי מלכות ישראל אבל או"ה לא נאמר בזה אין מונעין מהם כל דבר בלא חוץ אלא אין מונעין כל דבר חוץ מהספד מ"ו וישוב קצת בזה גמגום הלשון שכתב עליו ב"י וז"ל אין לשונו נוח לי דהול"ל אבל הרוגי מלכות א"ה מונעין מהם הספד:

סעיף קטן י
מי שנפל לים או טבע בנהר או אכלתו חיה אין מונעין מהם כל דבר ר"ל אע"פ שאמרו אע"פ שבטלו ד' מיתות דין ד' מיתות לא בטלו ואם כן הו"א שליהוי דינם כהרוגי ב"ד קמ"ל:

סימן שמו

סעיף קטן א
אלא אם כן היתה גדולה כאנטוכיא לפי שהוא גורם לבזות המת שאומרים איש פלוני הצלוב הוא אחיו של זה ואם העיר גדולה אין מכירין הדרים בצד זה להדרים בצד שנית ונלע"ד דמיירי בנתלין וצלובין בדיני מלכות האומות ואין בידינו לקוברן דאל"כ לא שייך בזיון דהא כתיב לא תלין נבלתו על העץ:

סימן שמז

סעיף קטן א
לשמואל אפי' יספדו לו בחנם אסור דשמואל מפרש טעמא משום דאין המת משתכח מן הלב פחות מל' יום ואי מספידו בתוך ל' יום אתי למספד ברגל דעדיין לא שכחו רש"י ולכן אין חילוק בין בחנם בין בשכר:

סעיף קטן ב
ולרב דוקא בשכר דמפרש טעמא לפי שאדם מקמץ מעות לצורך הרגל והשתא יוציא המעות לצורך הספד ואתי לבטולי משמחת י"ט וכבר פירשתי כל זה בא"ח סי' תקמ"ז ע"ש:

סעיף קטן ג
או להחשיך עליהן בא"ח סי' ש"ו (ודין הספד בחלילין ואם מותר לקבור נתבאר בא"ח סי' שכ"ה עכ"ה):

סימן שמח

סעיף קטן א
מטתן וכלי תשמישן (מטעם דאסור לשמש בשרביטו של מלך ולכן בהדיוט אסור עכ"ה) פי' ולא דברים אחרים:

סעיף קטן ב
(והוא שירשו מאביהן עיין בת"ה סי' רנ"ג בדין המחלק נכסיו לאחרים והניח ליורשיו דבר מועט אי חייב לקברו עכ"ה):

סימן שמט

סעיף קטן א
מת ותכריכיו אסורים בהנאה דכתיב ותקבר שם מרים דילפינן שם שם מעגלה ערופה:

סעיף קטן ב
ונויי המת המחוברים בגופו כו' (רש"י פי' שקשורין בשערה משמע דאם אינן קשורין מותרים עכ"ה) דוקא מחוברים ולכן מותר ליקח טבעת שביד המתים וכיוצא בו רמ"א:

סעיף קטן ג
אבל בהמה שנגמר דינה ליסקל כו' ילפינן לה מדכתיב השור יסקל ולא יאכל את בשרו וכדפירש"י שם בפ' משפטים: (מזרקין בו כלים וזורקין בגדיהן עליו יותר מן הצורך מפני חיבתו ומחמת צערן מתכוונין לאסור את כל ממונם עליו רש"י עכ"ה):

סעיף קטן ד
אבל אם נגעו במטה הנקברת עמו אסורים כו' וכתב הרמב"ן בת"ה שנקברין עם המת פי' בתפוסתו ולא עמו ממש שאין כבודו בכך עכ"ל ודוקא במטה הנקברת עמו יש לחוש משום דדרך לתת עליה תכריכי המת ואתי לאחלופי אבל במטה שלא נקברת עמו שאין דרך לתת עליה תכריכי המת לא שייך לאחליפי:

סעיף קטן ה
כל המציל כלים מן המת כו' הנוגעים כמ"ש ואזיל:

סעיף קטן ו
עד שלא נגעו לארון כו' נראה דאין זה חולק על תלמוד שלנו שתולה במטה די"ל דנקט ארון משום דדרכם היה לישא המת בארון לב"ה:

סעיף קטן ז
והמגריפה המיוחדים לקבורה פי' ואין מת זה זוכה בו שצריך אותם למתים אחרים וכתב הרמ"א (בשם מהרי"ל סי' נ"ה) דה"ה הדף שמטהרין אותו עליו ושמוציאין המת עליהן:

סעיף קטן ח
אין אדם אוסר דבר שאינו שלו לפיכך כו' ע"ל סי' ד' שכתב דהיינו מסתמא אמרינן דאין דעתו לאסור אלא לאסורי כמכוין אבל אי גילה דעתו שכיון לאסור אוסר ואם כן ה"נ דינא הכי ואפשר לומר דהכא מאביליו של מת מיירי דמסתמא אף שאומרים שלא לצעורו כיונו מכח גודל מרירות לבן אמרו כן והו"ל כאילו אמרו לצעורי כיוונו ומש"ה לא חילוק רבינו וכתב סתמא:

סעיף קטן ט
במרירות לבו כדי שיהא נקבר עמו כו' נראה דה"ק אלא מה שזורקין במרירות לבו דזה נראה שדעתו שיהא נקבר עמו ואתי לאחלופי בתכריכי המת אבל אין לפרשו כפשוטו

שזרק במרירות הלב שיהא נקבר עמו א"כ למה כתב לעיל דהטעם משום דמחלפי כו' אם לא שנאמר אע"ג שדעתו שיהא נקבר עמו לא נחשב הזמנה הואיל שלא הזמינם קודם לכן אבל מה שזרק עליו במרירות לבן לא הוי הזמנה וכן עיקר:

סימן שנא

סעיף קטן א

תכריכי המת מותר לעשותן מכלאים כבר כתבתי הטעם לעיל סימן ש"א:

סעיף קטן ב

וי"א שלא להטיל ז"ל הרא"ש בה"ק והיה אומר ר"ת סמך למנהגם משום דציצית נראין כעדות שקיים כל המצות ואין הדור ראוי לאותו עדות ואמרינן במדרש על כנפי בגדיהם לדורותם דורתם חסר' כתיב לדור שכולו תם ועוד דבימיהם היה כל עטיפתם בטלית בת ד' כנפות והיו לכולם ציצית בחייהם הלכך מטילין בהם גם במותם אבל האידנא שאין עטיפתנו בטלית ד' כנפות ויש הרבה בני אדם שלא היה להם ציצית בחייהם ואי רמינן להו אחרי מותם איכא טפי לועג לרש שמזקיקין אותו דבר שלא קיים בחייו ואם היה משימין לאותן שהיה להן בחייהן נמצא שאותן שלא היה להן בחייהן מתביישין וא"ל ויתביישו וכן ראוי להן על שלא הטילו ציצית בחייהן י"ל לפי שהתורה לא הזקיקה לעשות אלא למי שיש לו טלית ד' כנפות עכ"ל עוד האריך שם ועיין בדרישה:.

סעיף קטן ג

והר"ז הלוי כתב כו' כשנושא אותו לקברו כו' ונוהגין עכשיו לפסול הציצית ודו"ק ונ"ל שטוב לנשאו בבית הקברות עם הציצית כר"ו מ"ו:

סעיף קטן ד

שקושרין אותן בכנף הבגד כו' כדי שיהיו מזומנין בבגד לעתיד כשעומד ועיין בדרישה:

סימן שנב

סעיף קטן א

בצרדא (בר זוזא פירש"י קנבוס הנקנה בזוז: כסות היורדת כתב נ"י במ"ק דף שפ"ח דכל העושה תכריכים נאים למת וחשובים מכירים בו שהוא מודה בתחיית המתים ותע"ב עכ"ה):

סעיף קטן ב

ואהיה כחתן בין האבלים נראה דה"ט דלעתיד גם הרשעים יעמדו ויחיו וכמ"ש בסוף ישעיה אלה יעמדו לחיי עולם ואלה לדראון ולחרפות עולם וצ"ל דה"פ שמא לא אזכה פירוש לישב בין הצדיקים אלא אשב בין הרשעים אף שאינני רשע ואהיה כחתן בין האבלים ור"ל אף שמסתמא גם הרשעים נקברים בלבנים כמו הצדיקים מ"מ בהיותם

נידונים בגיהנם גם תכריכיהן הלבנים יהיו מגונים ומגואלים ותכריכין שלי לא יהיו מגואלים כיון דעל כ"פ אינני רשע ועבור זה אהיה כחתן בין האבילים וק"ל והשתא א"ש ל' אזכה ולא אזכה דכתב דר"ל לא אזכה לישב בין הצדיקים או אזכה לזה וק"ל:

סעיף קטן ג
תניא האיש וכורך ומקשר כו' ע"ל סי' של"ה גבי שימוש החולים הטעם:

סעיף קטן ד
ופוקקין נקביו פי' כדי שלא יכנס בהם הרוח:

סעיף קטן ה
אחר שמדיחין אותו היטב מכל זוהמא:

סעיף קטן ו
וסכין אותו במיני בשמים כצ"ל ועד"ר:

סעיף קטן ז
וגוזזין שערו וצפרניו כצ"ל (ויסרקוהו במסרק כדרך החיים ויטהרנו במתון בטהרה ובנקיות כדי שיבא בטהרה למנוחה כמו שהיה רגיל לילך בכל שבת לב"ה עיין בנימין זאב סי' ר"ד עכ"ה):

סעיף קטן ח
שזו גסות הרוח השתא כו' פי' מתקנת ר"ג ואילך:

סימן שנג

סעיף קטן א
בראשונה היו מוציאין עשירים בדרגש פירוש של עור וקושרין אותו בארוכות המטה. בכליבה פי' מטה של מתים רש"י וסתם מטות ארוגות בחבלים:

סעיף קטן ב
אין מניחין ס"ת על מטתו של חכם דוקא על מטתו אסור להניח אבל ע"ג קרקע לפניו מותר כדלעיל סימן שד"ם:

סעיף קטן ג
שלא לשלשלו דרך גגות אפשר דמשום לטמאות הדברים המונחים בחדרים דרך יציאתו רוצין להוציאו דרך גגות:

סעיף קטן ד
אבל לא באיש אחד ובשתי נשים משום ייחוד אא"כ היו קרובי המת ובתי קברות דידן הסמוכים לעיר שמא שרי הג"ה אשיר"י:

סעיף קטן ה
ואין עומדין עליו בשורה פירוש א"צ רש"י ובשורה ר"ל שהיה כל אחד אומר לו תתנחם:

סעיף קטן ו
ואין אומרים עליו ברכת אבלים ברכות שאומרים ברחבה וע"ל סימן שע"ו:

סעיף קטן ז
ותנחומי אבלים פירוש כל ז' היו הולכים לביתו לנחמו:

סעיף קטן ח
רבי יהודה אומר לא בדלוסקמא כו' בכתף באדם אחד באגפיים בב' בני אדם דרך כבוד רש"י ונ"י כתב ז"ל דלוסקמא כמין נסר רחב לא בדלוסקמא הניטלת כו' כלומר כ"כ גדולה שלא תהא ניטלת אלא על כתיפו באגפיים על זרועותיו (וכתב רמ"א שא"א עליו צידוק הדין וקדיש כ"א שיהיה בן שנה עכ"ה):

סעיף קטן ט
הוא כבן שנה ואבריו כבן שתים כו' ר"ל זה דוקא יוצא:

סעיף קטן י
ומבחין ליה לאבוי פי' ע"י השם יהיה ידוע מי הוא אביו:

סעיף קטן יא
אא"כ היה ראשו ורובו קיים כו' ע"ל סימן שס"ד מ"ש שם:

סימן שנד

סעיף קטן א
ואם היו מלינין הראשון פי' שרוצין להלין הראשון יום אחד משום כבודו כמ"ש בסימן שנ"ז או משום צורך להמתין על קרובים אחרים אז מוציאין השני פי' אותו שאין רוצין להלינו כן איתא במסכת שמחות ע"ש מ"ו:

סעיף קטן ב
לבית הניוול ששופטת זיבה:

סעיף קטן ג
הוציאו השני וקברוהו באין ועומדין בשורה פי' על הראשון והשני כאחת ודו"ק מ"ו:

סעיף קטן ד
מנחמין ופוטרים את הרבים כן הוא בס"א וכן בש"ע אבל לקמן ריש סי' שע"ו כתב ומנחמין וכן בסי' ת"א ופירש"י פ' אלו מגלחין (מועד קטן דף כ"ז) שאומרים למנחמים לכו לבתיכם:

סעיף קטן ה
ואין מנחמים שני אבלים כו' ס"א אע"פ שאין מנחמין כן מצאתי במסכת שמחות מ"ו וכ"כ ב"י ונראה במקום ואין מנחמין כתוב אע"פ שאין מנחמין ועיין בדרישה:

סעיף קטן ו
וקילוסם שוה ר"ל אבל אם אין כבודם שוה מנחמין את זה וחוזרין ומנחמין את זה או נחלקים לשני כתות כת זו מנחמת את זה והשנייה את זה וגם גירסת מסכת שמחות שבידינו שכתוב אע"פ שאין מנחמין כו' יש לפרש ע"ד זה ב"י:

סימן שנה

סעיף קטן א
ועולין בחבר עיר על האיש כו' בערך בערך חבר מביא כמה מקומות שכתוב שם חבר עיר ופי' שהוא גדול בעיר אשר יועדו אליו כל הזקנים שנא' כל אלה חברו וגומר (וכן לעיל בסי' רנ"ה כתב רבינו בענין צדקה יש בעיר חבר עיר פי' אדם גדול שהכל גובין על דעתו כו') פי' אחר ציבור מקום שמחברין בני העיר להתפלל בו ע"כ וע"ד זה יש לפרש כאן שהיה מנהגן לברך ברחובה של העיר כדלקמן סימן שע"ו וקורין אותו חבר עיר לפי שע"י גדול העיר נתקבצו כולם במקום שהוא עומד שם לפי שכולם נגררים אחריו ולכן קורין הקיבוץ ע"י וע"ל סי' שע"ו איך הי' המנהג להתפלל על המתים ובסימן ת"ג כתב ואין מברין עליהם בחבר העיר אבל מברין עליהם לעצמן והכל הוא ענין אחד:

סימן שנו

סעיף קטן א
ואם יחדו לצרכי זה המת יתנו ליורשיו אע"ג דהזמנה לאו מילתא היא מ"מ כיון דהו"ל למת זילותא בגביה זו אחולי אחיל זילותיה ליורשים פ' נגמר הדין:

סימן שנז

סעיף קטן א
להביא לו ארון ותכריכין ומקוננות וה"ה להמתין על קרובים:

סעיף קטן ב
פי' שממהר להוציאו לפי שאין דרך להספיד עליהן כ"כ ויותר כבוד להן כשנקברים במהרה משיעמדו הרבה ולא יספדם משא"כ באביו שחייב להספיד ולקונן עליו הרבה ב"י:

סעיף קטן ג
או שהיו גשמים מזלפין על מטתו ר"ל כשהוציאו לב"ה היו הגשמים מזלפין על מטתו ומדחה הוא המטה שיוליכוהו במהרה ולא יתעכבו בדרך ה"ז משובח או שהיה מונח במקום שאינו מסוכך והיו גשמים מזלפין על מטתו ולא היו לו מקום מסוכך להכניסו בו בית יוסף וע"ש:

סימן שנח

סעיף קטן א
נושאי המטה וחלופיהן כו' מנהג בכל ישראל שעוסקין במת וכשמוציאין אותו במטה נושאין אותו ומחליפין ונושאין כל אחד ואחד חלקו והחי יתן אל לבו כו' רוקח מ"ו וכל זה הענין נתבאר לעיל בא"ח סימן ע"ב:

סעיף קטן ב
בענין שלא יוכלו לקוברו קודם זמן ק"ש ויש מקילין מק"ש של ערבית שזמנו כל הלילה:

סעיף קטן ג
הכתפים אסורים בנעילת הסנדל כו' דוקא בימיהם שהיו להם כתפים מיוחדים אבל האידנא שאין לנו כתפים מיוחדים אלא הכל מסייעין לשאת לית לן בה ב"י:

סימן שנט

סעיף קטן א
מקום שנהגו נשים לצאת לפני המטה שהן גרמו מיתה לעולם יוצאות ז"ל ב"י נראה דיש כאן חסרון שהו"ל לסיים ומקום שנהגו לצאת לאחר המטה יוצאות וטעמא משום הרהורא שלא יביטו האנשים בהם ובספר הזוהר פ' ויקהל שיש למנוע הנשים לצאת שאם יוצאים גורמין רעה לעולם וכן ראוי למונעם עכ"ל:

סימן שס

סעיף קטן א
מעבירין את המת כו' פי' אם פגעו זה בזה מקדימין כו' דומה לזה מ"ש בפ' אחד דיני ממונות שני חמורים אחד רכוב ואחד טעון מעבירין את הרכוב מפני הטעון שפי' מעבירין מעמידין את הרכוב במקומו עד שיקום לעבור הטעון וכמ"ש בח"מ סימן רע"ב:

סעיף קטן ב
והרמב"ם כתב מי שהיה כו' מניח הכלה ומתעסק במת נלפע"ד דהוא מפרש מ"ש מעבירין המת מלפני הכלה דר"ל שמקדימין המת להתעסק בו קודם שמתעסקין עם הכלה כמו מברכין עובר לעשייתן וכמ"ש ויעבר את הכושי:

סעיף קטן ג
משתה החתן קודם שכבוד החיים קודם אלא שאם יש בידו ספק כדי שניהן תנחומי האבל קודם מפני שהוא גמילות חסדים אבל הכנסת כלה שהיא עיקר המצוה הוא קודם להוצאת המת משום שלא לתהו בראה והשתא שנעדר זה מן העולם מצוה הוא למהר לקיום העולם:

סעיף קטן ד
המת והמילה המילה קודמת מפני שהוא כבוד לחיים:

סעיף קטן ה
ומקרא מגילה ע"ל בא"ח סימן תרפ"ז דהיינו דוקא בדאפשר לקרא המגילה אח"כ ביומו ואי לא לא ע"ש בב"י:

סימן שסא

סעיף קטן א
ולהכנסת כלה פירש"י שמלוין אותה מבית אביה לבית חופתה עיין בדרישה:

סעיף קטן ב
פי' ששימש ת"ח פי' שלמד מהן סברא דהיינו תלמוד ובש"ע פי' מאן דמתני לאחרים ומאן דתני פי' שקרא ושנה ועדיין לא שנה לתלמידים (ע"ל בסימן של"ד משמע מדברי הרמב"ם שפי' דתנו ר"ל גמרא ופי' דמתנו ר"ל משניות ע"ש עכ"ה):

סעיף קטן ג
אם יש ס' רבוא כן דעת רב ששת דבעינן ס' רבוא כנתינתה ור"ל משום שהנשמה נדמה לתורה וכמ"ש רבינו סימן ש"מ כך נטילתה כדאיתא בכתובות דף י"ו ובמגילה דף כ"ט אבל איכא שם מ"ד דס"ל דסגי בתריסר אלפי ומהם שיתא אלפי שיפורא וזה שכתב רבינו לקמן סימן שע"ד שיתא אלפי גברי ע"ש:

סעיף קטן ד
דבעי עשרה ע"ל סימן שע"ה: (י"א שא"צ לבטל בשביל אשה ותינוק וכן נהגו לקולא ב"י. וי"א כיון שאינה מצווה לקרות ועושה קאי אאשה לבד אבל תינוק בודאי אין חייבין עכ"ה):

סעיף קטן ה
וי"א הא דמבטלין ת"ת להוצאתו היינו דוקא במת מצוה כו' וא"כ קשה למ"ש בס"ס ש"ס ז"ל וכל זה כשאינו מת מצוה אבל אם הוא מ"מ מ"מ קודם שהרי הוא דוחה ת"ת דמשמע מינה דוקא מ"מ דוחה ת"ת והכא כתב ול"ג אלא בכל מת כו' וי"ל דשם איירי בשעה שמוטל לקברו דאין מבטלין מחמתו ת"ת בשאר מתים כ"א להוצאתו אבל במת מצוה מבטלין לכל צרכיו ועד"ר:

סעיף קטן ו
לטבריא שכבר נמנו כו' בית ארזא בלוד שהתלמוד כצ"ל:

סעיף קטן ז
שהתלמוד קודם למעשה נראה דהיינו דוקא לבטל ת"ת בשביל מעשה לעסוק בצרכי המת בזה ת"ת קודם אבל ללוותו בשעת הוצאתו הא אמרינן דמבטלין למאן דקרי ותני וי"ל ג"כ דמיירי אפי' לענין לויה והוא דנאמר לו שבנו מבטל אפי' למאן דלא קרי ותני דאפי' ללוות א"צ לבטל וק"ל וזה נראה יותר דלישוב הראשון קשה ל' רבינו שהרי כתוב

שא"ל שגומל חסד ללוותו ואפ"ה הקפיד ואמר שהתלמוד קודם. (כל הרואה את המת ואינו מלוהו ר"ל אע"פ שאינו נושאין לקברו אלא שנושאין אותו בדרך רבי' יונה עכ"ה. כדפרי' לעיל ר"ל בסימן שמ"ג כתב הד"מ נראה דאינו מפרש כרבי' יונה דאל"כ אינו שייך כלל למ"ש בסימן שמ"ג עכ"ה):

סעיף קטן ח
מלוה ה' חונן דל פירש"י בפרק מי שמתו (ברכות דף י"ח ע"א) מלוה ה' מלוה את ה' מי שחונן דל ואין לך דל יותר מן המת והמלווהו כאילו לווה את המקום:

סעיף קטן ט
ירושלמי א"ר יוסי כו' סוף מסכת בכורים מ"ו:

סעיף קטן י
אלין דקיימי מקמי מיתא לא קיימי מקמי מיתנא אלא כו' כצ"ל ור"ל דבשביל המת א"צ לעמוד אלא בשביל החיים העוסקין בו ונושאין אותו וגומלין עמו חסד בפניהם הוא עומד ואע"ג שכתב בתר הכי עומדין לפני המת כו' ל"ד בשביל המת אלא כיון דעומדין בשביל החיים העוסקים במת בפני המת מקרי:

סעיף קטן יא
ר"ל אפי' במקום שאין צריכין ללוותו כגון שיש לו כל צרכו דאל"כ בעמידה לא סגי:

סימן שסב

סעיף קטן א
פירוש שצריך לקברו בקרקע כו' דאילו קבורה לבד פשיטא דכתיב בקרא כי קבור לכן פי' שצריך לקברו בקרקע כו' ת"ל כו' (ודרש מיתורא דכתיב תקברנו עיין בב"י עכ"ה): ת"ל כי קבור תקברנו בפ' כי תצא כי תהיה באיש חטא משפט מות וגומר לא תלין נבלתו על העץ כי הבור תקברנו ביום ההוא וזהו שסיים רבינו שעובר מפני שמלין המת וא"ל שדוקא במלינו על העץ הזהירה התורה דמדמסיק וכתב כ"א קבר תקברנו מוכח דכל דאינו קברו הוא עובר בלא תלין דאל"כ הול"ל כ"א הסר תסורו אותו מן העץ:

סעיף קטן ב
לפיכך הנותן מתו בארון ולא קברו בקרקע ר"ל לא נתן הארון בקרקע אלא הניח אותו מגולה חוץ לקרקע:

סעיף קטן ג
ואם עשה לו ארון וקברו בקרקע אינו עובר עליו ומ"מ יפה לקברו בארץ דקבירת ארץ כו' כן הביא ב"י ל' הרמב"ן וכ"כ בש"ע. ולגירסא שלנו קשה מהיכא תיתי שיעבור אם הניחו בקרקע בלא ארון אבל גירסא דהרמב"ן א"ש דהו"א דצריכין דוקא להניחו בקרקע בלא ארון ומסיק ומ"מ טוב ויפה להניחו ע"ג ארץ בלי לוח מתחתיו:

סעיף קטן ד
ויש בחפירות יש בארון כו' כצ"ל:

סעיף קטן ה
ופניו למעלה א"נ מן הצד והכי איתא בירושלמי יהבוני על סטרי לא עומד כו' כן הגיה מ"ו והשתא א"ש הא דמסיק וכתב כאדם שהוא ישן דקשה דהא אמרינן אביי לייט אמאן דגני פרקדן:

סעיף קטן ו
ולא נכון לעשות כן פי' היכא דאפשר בלא זה כגון בא"י וזהו קצת דוחק לכן נראה דמה שנותנין מקצת עפר על פניו אין זה גנאי כיון דלטובת המת עושין כן ואינו גנאי כ"א במצבר עליו עפר הרבה בלי הפסק בגדיו או נסר אחד:

סעיף קטן ז
שיש ברד גדול ר"ל יבשות:

סעיף קטן ח
ונותנין עפר על פניו פי' שהוא מקום מגולה בלא בגדים לאפוקי על שאר כל גופו שהיא מכוסה בבגדים אז נותנין עפר על בגדיו כדמסיק ונראה דבזמנינו שנותנין חרסים על פיו ועיניו הוי במקום עפר דבזמנם:

סעיף קטן ט
ואם יש גשמים מביאין עפר יבש ונותנין עפר על פניו ומכסין פניו בבגדיו ונותנין עפר כו' כן הוא בס"א וכן הוא ברמב"ן בת"ה מ"ו פי' ואין לוקחין עפר לח במקום שירדו שם הגשמים משום ביזוי המת:

סעיף קטן י
בראשונה היו קוברין במהמורות לשון ותחמרה בחמר ובזפת מ"ו פי' סיד וכ"כ רמ"א בסימן שס"ג ס"ב ונ"ל ג"כ שהוא ל' בור וגומא וכן משמע קצת לקמן בסימן שס"ג שכתב ז"ל לקבור במהמורות בלא ארון שוב מצאתי כתוב באשר"י פ' אלו מגלחין והביאוהו הב"י בטא"ח ס"ס תקמ"ז שכתב הירושלמי עושין נברכת במועד מהבקיע כו' והוא קברות שלנו והיינו מהמורות דאמרן לעיל עכ"ל וגם בתהי' ק"מ כתיב במהמורות בל יקומון פי' גומא:

סעיף קטן יא
לומר שינוחו עצמות אביו מן הדין כמ"ש כי בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל כל זמן שבשרו עליו יכאב נפשו עליו תאבל ואם כלה הבשר שוב אין נפשו עליו תאבל:

סעיף קטן יב
זה הכלל כל שישן עמו בחייו נקבר עמו במותו נראה פשוט דדוקא אקטן הנ"ל קאי אבל בן גדול אף שמותר עם אביו וכן בת גדולה עם אמה דאסור לקוברה עמהן ומ"ש עם בן בנה הקטן ה"ה דהוא מותר עם בת בנו או בתו אלא במאי דסיים פתח וחדא מינייהו נקט וק"ל:

סעיף קטן יג
ודוקא שאין ביניהם עפר ששה טפחים בת"ה כתב הרמב"ם ג"ט וגירסת ספרים שלנו עיקר כמ"ש בסמוך סימן שס"ג:

סעיף קטן יד
וכן אין קוברין צדיק וכ"ש בינוני ובי"ס מצאתי רשע בינוני וכן בת"ה ולא נ"ל מ"ו (ולא כדפוסי ב"י שכתב בו וכשר בינוני עכ"ה) צדיק היינו שקיים את התורה כדינו וחסיד היינו שמקדש את עצמו במותר לו וקוברין בעלי תשובה אצל צדיק מעיקרו סא"ז מ"ו והטעם בכולם משום שאין להם מניחה יחד ועיין בדרישה:

סימן שסג

סעיף קטן א
אין מפנין המת והעצמות כו' וכתב הכלבו הטעם שאסור לפנות מפני שהבלבול קשה למתים שמתייראין מפני הדין וזכר לדבר שנאמר ישנתי אז ינוח לי ובשמואל הוא אומר למה הרגזתני לעלות:

סעיף קטן ב
ולא מתוך הקבר לצד הקבר או לצד הארון לקבור כו' כצ"ל:

סעיף קטן ג
ובתוך שלו אפי' ממכובד כו' אדלעיל קאי שאוסר לפנותו מקבר לקבר וקאמר אבל לפנותו לתוך שלו (ר"ל שהיה נקבר במקום שאינו שלו ופנוהו לתוך שלו) מותר כמ"ש בסמוך ב"י וע"ש (וי"ל לתוך שלו ר"ל לתוך משפחתו עכ"ה):

סעיף קטן ד
דהא חיישי רבנן לתפיסת ב' מתים י"מ דאערבוב קאי שיערב עצמות ב' מתים יחד. וגם נראה דר"ל איך יקברו מת אחד בקבר שנקבר בו כבר מת אחר דנאסר מכח הראשון ואין קבר א' תופס שניהן:

סעיף קטן ה
אפי' בטירחא בדוחקא כצ"ל:

סעיף קטן ו
כגון להעלותו לא"י זהו פירוש לכפרה שלו:

סעיף קטן ז
או לקברו בקבר אבותיו שזהו כבודו (ודוקא האי כבוד אבל משום כבוד אחר לא עכ"ה):

סעיף קטן ח
עד שיתעכל הבשר עושין כן כדי שינוחו העצמות מן הדין ת"ה וכמ"ש למעלה בשם הכלבו:

סעיף קטן ט
אם הוא של אבן יקבר ב"י הביא אבל רבתי וכן שנויה שם של אבן ושל חרס תשבר ושל עץ תשרף והוא יותר נכון:

סעיף קטן י
לא יזיזם ממקומן דחיישינן שמא הוא ארון שפינוהו ונסרים ל"ד אלא ה"ה חרשים:

סימן שסד

סעיף קטן א
ודוקא של בנין אבל קרקע עולם כו' דכתיב וישלך את עפרה אל קבר בני העם מקיש קבר בני העם לאליל מה אליל במחובר לא מתסר דכתיב אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם אף קבר במחובר לא מיתסר ומינה מה אליל דתלוש ולבסוף חיברו אסור אף בקבר כן ב"י וקבר של בנין פירש רש"י שבנאו למעלה מן הקרקע:

סעיף קטן ב
ואיזהי קרקע עולם כגון החופר כוך בסלע כו' הא דאיצטריך לאוקמי בכוך ולא ר"ל כפשוטו דהיינו בצידי הקבר שמעולם לא נתלש דס"ל דצידי הקבר פשיטא דמותרין דסדנא דארעא הם ולית עלייהו שם קבר כ"א מה שהוא מונח על האדם הנקבר לצרכו כגון העפר שמכסין בו המת או עליונו של כוך שהוא כיוצא בו וק"ל:

סעיף קטן ג
וכתב הר"ר ישעיה עכשיו שקוברים כו' בכל קטנים מיירי אפי' בבניו ובנותיו דלית בהו משום כבוד מתים דניחא להו בהן וכדלעיל ס ס שס"ב וקמ"ל דמ"מ אסורין לקבור עמהן אחר זמן שנקברו בו הגדולים משום איסור הנאה אם לא שנקבר עמהן תחלה דאז מיוחד הקבר לשניהן וק"ל ועיין בדרישה:

סעיף קטן ד
וגם לישב על הקבר אסור וכן העולם נהגו איסור מ"ו:

סעיף קטן ה
לא היה אוסר לישב על האבן שאינו נחשב מן הקבר שאלו היה נחשב מן הקבר היה אסור משום קבר בנין אבל לישב על העפר של קבר מותר בלא"ה דלא נקרא תלוש כמ"ש לפני זה ב"י:

סעיף קטן ו
אלא ציון ר"ל שלא נחשב אלא לציון כו' (פירוש כמו שאנו מעמידים על הקבר מצבה של אבן או של עץ ומציינין עליו שם הנקבר להיות לזכרון מי שקבור שם עכ"ה):

סעיף קטן ז
אפילו לא נתן בו אלא נפל לאפוקי ממ"ד דאין לנפלים תפיסת מקום עיין בסוגיא דפ' נגמר הדין (סנהדרין ד' מ"ח ע"א) ועיין בדרישה:

סעיף קטן ח
אבל אם נתנו ע"ד להיות בו עולמית כו' דהיינו הזמינו: (דימוס פי' של אבנים עכ"ה):

סעיף קטן ט
ואינו יודע אם נקבר שם מדעת בעל השדה משמע שסובר רבינו דמסתמא מותר לפנותו עד שידע שמדעת בעל השדה נקבר שם אבל מדברי רש"י נראה שבסתמא אסור ב"י ע"ש:

סעיף קטן י
ואם פינהו מקומו טמא כו' גזירה דרבנן הוא שגזרו כדי שלא יפנוהו וכל זה בקבר של בנין ומ"ש מותר בהנאה אפי' בקבר של בנין שרי דכיון דידוע דשלא מדעת בעל השדה נקבר שם הו"ל כאילו לא היה קבר מעולם ב"י ולכאורה היה נראה לחלק דשאני הכא דמשום גזירה שלא יפנוהו החמירו לאסור אפי' בקרקע עולם:

סעיף קטן יא
ואם מת מצוה הוא כו' אבל מן הסתם לא חיישינן שמא מת מצוה הוא דמת מצוה קלא אית ליה:

סעיף קטן יב
שמת מצוה קנה מקומו שזה אחד מעשר תנאים שהתנה יהושע וכמ"ש בח"מ סימן רע"ד:

סעיף קטן יג
מפניהו לאיזה מקום שירצה שמתוך שניתן לפנות מפניהו לאיזה מקום שירצה ואין בעל השדה יכול למחות ועיין בדרישה:

סעיף קטן יד
בין שדה זרע לשדה אילן מפניהו לשדה זרע בין שדה כרם לשדה אילן מפניהו כו' כן הוא לשון אבל רבתי (והב"י כתב על רבינו למה השמיט בין שדה אילן לשדה כרם וז"א אלא ט"ס דמוכח שהשמיט ממפניהו ראשון למפניהו השני עכ"ה):

סעיף קטן טו
או שדרה וגולגולת ברייתא הוא וז"ל אינו מ"מ עד שימצאו ראשו ורובו רבי יהודה אומר השדרה והגלגולת הן רובו ומפרש רבינו דל"פ אלא ת"ק קאמר דבעינן ראשו ורובו ר"ל דבעינן רובו ובכלל הרוב צריך שיהא הראש לאפוקי אם נמצא הרוב ואין הראש בכללו לא הו"ל דין מ"מ אף על גב דיש כאן רובו דרוב חשוב בעינן דהיינו שיהא בכללו הראש

שהוא אבר החשוב שבכל אברים שבאדם וקאמר רבי יודא אם יש כאן הגלגולת והשדרה זה נחשב ג"כ רובו אע"ג שאין הראש שלם הואיל שיש כאן כל השדרה שהוא עיקר הגוף סגי אבל ודאי אם אין השדרה שלימה אלא מצא אברים אברים משאר הגוף צריכין שיהא בכלל הרוב כל הראש ולא סגי בגלגולת לחוד ומר אמר חדא ומר אמר חדא ול"פ ולכן כתב רבינו אלא אם כן מצא ראשו ורובו או שדרה וגלגולת וכ"כ לקמן בסימן שע"ד ועיין בדרישה:

סעיף קטן טז

ומקומו טהור ואסור בהנאה מקומו טהור דלא גזרו עליה מפני הנזק ומיהו אסור בהנאה דאיסורא דאורייתא הוא ולא פקעה רש"י והא דקאמר אסור בהנאה מיירי בקבר בנין אבל קבר קרקע עולם אינו נאסר וכבר כתב רבינו כן לעיל בתחילת הסימן:

סעיף קטן יז

אבל קרקע עולם שרי דליכא כאן משום כבוד דמידע ידיעי דקרקע עולם אינה נאסרת תוס':

סימן שסו

סעיף קטן א

באין בני משפחתו כו' כתב הרמב"ן בת"ה אף על גב דהיכא דאמר דלא בעי הספידא לא מספדינן דיקרא דשכבא הוא התם דקאמר כן בשעת מיתה אבל הכא זוזי אנסוה ליה ע"ש וב"י מביאו (א"נ התם לדידיה בלחוד הוא הכא מקום הספדו יורשיו ובני משפחתו נספדים שם ואיכא פגם שלהם עכ"ה) ועיין בח"מ סימן רי"ז שם כתב רבינו ז"ל ונותנין ללוקח דמי הקבר שנותנין אותו בו עכ"ל משמע דאין כופין אותו לקבל אלא דמי הקבר אבל דמי הדרך ומקום הספד אם ירצה הלוקח יאמר להמוכר תספיד מתיך על מקום זה וכשאין בו זמן הספד אעשה בו צרכיו הבירה ביד הלוקח ע"ש:

סעיף קטן ב

וחכמים אומרים היא ולא יוצאי יריכה ובהלכות שמחות פי"ד כתב רבי יהודה במקום חכמים וכתב שם שר"מ סובר וכל יוצאי ירכה ור"י סובר ולא כל יוצאי ירכה דמודה ר"י לר"מ שבניה הנראים לה בחייה נקברים עמה במותה (פי' בלא כל לא א"ש דמשמע שיוצאי ירכה אין נקברים עמה וגם בניה בכלל וא"א לבניה שלא ראתה אותם בחייה ואחר כך ומודים דנקברים עמה כו') אבל לשון הטור הביא הרמב"ן ע"ש מ"ו:

סעיף קטן ג

פירוש שירשה מקום בית הקברות כו' משום דקשיא ליה אמ"ש אשה שירשה קבר כו' דמשמע דיוצאי ירכה נקברים בתוך קברה ממש וזהו אסור כמ"ש לעיל ס"ס שס"ב ושס"ג

ושס"ד לכך פירש דירשה מקום קברות ופליגי מי נקבר באותו שדה המיוחד לקברות ומ"ש וגנאי לבני משפחתה ליקבר אצלה נ"ל דגרסינן אצלם ור"ל בני משפחתם אומרים דגנאי להם שיקברו יוצאי ירכה המתיחסים ע"ש משפחת אביהם אצלם ר"ל אצל בני משפחת האשה וק"ל:

סעיף קטן ד

ואם יש לה בנים ואומרת קברוני אצל בני כו' באבל רבתי פרק י"ד ראיתי שלא נדפס שם הני ד' תיבות ואומרת קברוני אצל בני ולכאורה נראה דהיא הגירסא הנכונה דאם בהיא אומרת מיירי הו"ל להקדים ולכתוב דאם היא אומרת לקוברה אצל אביה ולא אצל בעלה שומעין לה ואי לא שומעין לה אין טעם לשמוע טפי אצל בניה אלא מיירי בשאין גילוי דעת משום אדם או כשמהנדסים אביה ובעלה עושין פשר וקוברין אותה אצל בניה מיהו בתורת האדם דף ל"ט ע"ג ישנו כמ"ש רבינו כאן:

סעיף קטן ה

כוכין בח"ה וחינוכן כו' בי"ד של כתב מצאתי וחיצובן וגירסא שלפנינו וחינוכן נראה שהוא עיקר דכן הוא בא"ח ס"ס תקמ"ז ושם כתב רבי' פירוש של חינוכן (דהיינו שמרחיב או מאריך או מקצר הכוכין עכ"ה):

סימן שסז

סעיף קטן א

אלא משתדלין בקבורתם כו' ר"ל (דמ"ש קוברים מתי נכרי' עם מתי ישראל לאו דוקא הוא עכ"ה) וזה ל' עם ייתי ישראל שמשתדלין בקבורתם כמו שמשתדלין בחבורת מתי ישראל גם י"ל דה"פ דעם דכיון דעוסק בקבירת מתי ישראל מחויבים נמי לעסוק בשל נכרי משום דרכי שלום משא"כ אם לא היה עוסק גם בשל ישראל:

סעיף קטן ב

וה"ה ע"פ נמי אסור ולעיל בסימן רפ"ב משמע דספר תורה לחוד אפי' בלא קריאה נמי אסור ועיין מ"ש שם:

סעיף קטן ג

אבל טליתות שלנו כולי והעולם נוהגין היתר בטלית קטן ע"ל בא"ח בהלכות ציצית סימן כ"ג מ"ו:

סימן שסח

סעיף קטן א

אין מרעין בהן בהמות אפי' בקרקע עולם (ר"ל אפי' בקרקע שלא חפרו כלל אסור משום כו' עכ"ה) משום כבוד המתים אבל מותר ליהנות מפירות האילנות שבו כיון שאינן

על הקברים עצמן לית ביה משום כבוד המתים תוס' ואשיר"י נראה דכל הגדילים על הקברים אף על פי שאינן של בנין אסורים משום כבוד המתים וכ"כ סמ"ג בהדיא על העשבים דכשהן על הקברים אסורים משום כבוד המתים. אבל לרפואה מותר ליקח משם מרדכי:

סעיף קטן ב
או שצריך ללקטן לצורך ב"ה פי' לקבור שם:

סעיף קטן ג
שורפן במקומן כדי שלא יחשדוהו שמוליכו לבהמתו או משום קנסא מרדכי:

סימן שסט

סעיף קטן א
וכן לכל טומאות הפורשות ממנו ולא לגולל כו' כל זה ילפינן מרבוי דקרא:

סעיף קטן ב
כגון אילן המיסך כו' ואין ידוע תחת איזה כו' מכאן מוכח דאילן המיסך על המת דיכול לעמוד תחת הענפים שאינם מאהילים על המת דהרי כאן לא אסר לעמוד תחת האילן אלא מטעם דאינו ידוע תחת איזה וק"ל:

סעיף קטן ג
וכל ארץ העכו"ם כו' מפני שהעכו"ם קוברים מתיהם בכ"מ ואיכא למיחש שמא יגע ברגליו בבשר המת או בעצם וכתב מ"ו ז"ל פי' בזמן שהיה א"י בטהרה אסור לכהן ללך מא"י לארץ שהוא ח"ל וק"ל עכ"ל:

סימן שע

סעיף קטן א
מי שנשברה מפרקתו ורוב בשר עמה נלע"ד דה"ט דבעינן רוב בשר דאל"כ תחזור להעלות ארוכה א"נ לפחות לא מחשב נבלה דוגמת עצם ירך הבהמה שנשברה כמ"ש בסימן נ"ה דבעינן שישאר סביב שלם רוב עביו ורוב הקיפו ושם דלענין טריפות בעינן שישאר הרוב וכאן במחצה דסגי דלא לקרי נבילה:

סעיף קטן ב
וכן מי שנקרע מגבו כדג אבל מלפניו לא אע"ג דקי"ל נקרעה כרס החיצון נעשה טרפה אבל נבלה לטמא עדיין לא הוי נ"י:

סעיף קטן ג
ומ"מ אסור לכנוס לבית שיש בו גוסס פי' אע"פ שטומאה אין כאן חילול יש כאן (וקאי כמ"ש לא יטמא בעל בעמיו להחלו עכ"ה) אשיר"י דהל' קטנות סוף הל' טומאה ע"ש:

סימן שעא

סעיף קטן א
ואם סתם הנקב מותר ודוקא בדבר שאינו מקבל טומאה:

סעיף קטן ב
הבית טהור והעלייה טמאה לפי שהטומאה עולה כנגדה מאחר שהיא מונחת תחת הארובה (פי' והוי כאילו אין הבית מאהיל על הטומאה שהרי אין אוהל עליה) ואין לה כח לירד ולהחזיר הטומאה לבית מאחר שאין בה פותח טפח כך פי' הרא"ש בה"ק מ"ו וא"ת אכתי ליטמא כל הבית מכח שסוף הטומאה לזוז משם מכנגד הארובה להוציאה מהבית וכמ"ש רבינו אח"כ וי"ל דיכול להוציא הטומאה דרך הארובה שהיא כנגדה ולעולם לא יאהיל הבית על הטומאה וא"ת למה סתם רבינו י"ל כמ"ש בדרישה והיותר נראה דלא אסרו משום דסופו טומאה לצאת כ"א במקום שיש שם טומאה אלא שאינו ביחד כמו בשני חדרים דבסמוך משא"כ כאן דכשהטומאה תחת הארובה דאין שם טומאה בבית שלמטה ועד"ר:

סעיף קטן ג
שני חדרים כו' ודלתותיהן נעולים נראה דלרבותא דטומאת הבית נקט נעולים שניהן דלענין שהם טהורים בנעילת חדר אחד מהן סגי וק"ל והיותר נראה דמש"ה נקט שניהן נעולים דאם היה אחד פתוח היה טמא כמו שטמא הבית משום דסוף טומאה לצאת:

סעיף קטן ד
הבית טמא והם טהורים הואיל ואין בכל אחד אלא מצי זית שהוא חצי שיעור והבית טמא דסוף הטומאה לצאת שם ורואה אני כאילו שני החצאי זיתים מונחים בבית ואין הטומאה נכנסת בחדרים כיון שדלתותיהן נעולים וכתב רבינו שני אלו הדינים לאשמועינן חידוש גדול שהחדר שהמת שם טהור ובמקום שאינו הוא טמא:

סעיף קטן ה
החצר המוקפת זיזין כו' פי' בתי החצר הם המה דפנות החצר סביב ולפניהם הם הזיזין והאכסדראות סביב לצד החצר ולא לצד השני דהיינו אחורי החצר ולכל בית יש ב' פתחים אחד פתוח לחצר ואחד לצד השני לאחורי החצר למבוי אשר אין שם זיזין ודו"ק:

סעיף קטן ו
אם כל פתחי הבתים והחלונות כו' בהל"ק דהרא"ש כתוב אם כל דלתות הבית נעולות כו' והוא הנכון שט"ס יש בדברי רבינו וצריך להיות אם כל פתחי הבית והחלונות כו' או י"ל שרבינו לא דקדק בלשונו הואיל שאין חילוק בין אם הם כולם נעולים או מבית זה שהמת בתוכו ועיין בדרישה וי"מ דרבינו לא איירי כאן מטומאת הבתים אלא שהטומאה נכנסת תחת כל הזיזין והאכסדראות ויש צד רבותא במה שהן נעולים דל"מ אם כולן

פתוחין דאז גם הבתים טמאים ואז אין חידוש כ"כ במה שגם הזיזין טמאים כו' וזהו דוחק דהא אין הבתים נטמאים אלא מכח הזיזין ואפשר דס"ל אם אחד מהדלתות או החלונות דשאר בתים היו פתוחים אז אף אם היה נפתח דלת הבית שהמת בתוכו מצד השני הו"ל כאילו פתוח גם דלתות של צד החצר דכיון דנפתחו דלת דשאר בתים בצד החצר גם זה ודאי יפתח וק"ל:

סעיף קטן ז
טומאה יוצאה לתחת הזיזין כו' דגזרו רבנן על כל המקומות דסוף טומאה לצאת באחד ואין ידוע דרך איזה יצא אבל כשאחד נפתח אמרינן שדרך אותו פתח או חלון יצא ועיין בדרישה:

סעיף קטן ח
וכן אם הטומאה תחת הזיזין פי' והבית פתוח:

סעיף קטן ט
וכן הרבה גגין כצ"ל וכן הוא באשר"י דה"ק וב"י מביאו ועיין בדרישה:

סעיף קטן י
אסור לקרב תוך ד"א של מת כו' לפי שהמת תופס ד"א או משום שמא יגע ועיין בדרישה:

סימן שעב

סעיף קטן א
אם צריך לילך שם כו' וכן לדון עם הנכרי ולערער עמהם שהוא כמציל מידם ברייתא פ"ק דע"ז (ולא ידעתי למה השמיטו רבינו ב"י עכ"ה):

סעיף קטן ב
לדבר מצוה כגון כו' התוס' כתבו דוקא הנך שהן מצות גדולות ובשאלתות כתב דהנך מצות דקילי וכ"ש אינך עיין בב"י:

סעיף קטן ג
לישא אשה כו' פי' ודעתו לחזור לא"י תו': (יכול לעבור דרך שם ר"ל יכול לכנוס לתוכו כמו ויעבור אברם בארץ שפירש"י שנכנס לתוכו עכ"ה):

סעיף קטן ד
לקראת מלכי ישראל ועכו"ם שאם יזכה יבחין בין מלכי ישראל למלכי אומות העולם גמרא:

סעיף קטן ה
דרוב ארונות יש בהן פותח טפח כצ"ל וכן הגיה ב"י:

סעיף קטן ו
אין בו אלא איסורא דרבנן שמיעוטן אין בו פותח טפח וגזרו על רובן אטו מיעוטן וק"ל מ"ו פי' פותח טפח חלל טפח מבפנים ע"ג המת דמן התורה אוהל שיש בו חלל טפח חוצץ בפני הטומאה שאינה בוקעת ועולה והוא שיש ביציאת הקבר פתוח שם טפח וכדמסיק:

סעיף קטן ז
בענין שיש ביציאת הקבר פותח טפח אבל האידנא כו' פי' שצריך להיות הארון פתוח טפח למעלה עד האויר כדי שיצא הטומאה דרך כלל האויר אבל אם אין כאן פתוח טפח ביציאה אף שיש טפח בחללו אמרינן טומאה בוקעת ועולה וגרועה יותר מהכל סתום דבהכל סתום אין הטומאה בוקעת אלא כנגדה ממש והיכא דאיכא חלל טפח בארון ולא ביציאה אזי חשבינן כאילו כולו מלא טומאה ובוקעת אפי' שלא כנגד המת בתוס' דברכות ובפרק המוכר את הפירות ע"ש:

סעיף קטן ח
אפי' יש בו אויר טפח פי' בתוך אויר הארון:

סעיף קטן ט
כתב הרמב"ם שמותר לכהן לילך עליהם שנא' אדם כי ימות באוהל אתם קרויין אדם ובמגע ובמשא כתב הג"מ דלא מעטינהו קרא וכ"פ רש"י בפרשות מטות וכ' ב"י להחמיר אף שיש מקילין בכל כתב הרוקח כהן מותר לכנוס לבית נכרי שיש בו מת נכרי רק שלא יגע במת מ"ו והיינו כסברת הרמב"ם (בתשובת הרשב"א סימן קצ"ד כתב דמומר מטמא באוהל כשאר ישראל וע"ש סי' רמ"ב ופ"ג עכ"ה):

סעיף קטן י
שמיחה בכהנים מלילך עליהם דשמא אין הלכה כרשב"י דדריש אתם קרויין כו':

סימן שעג

סעיף קטן א
אלא שלא לטמאותם ביד כו' אין ב"ד מצווין כו' נ"ל לדקדק מזה מ"ש שהגדולים מצווים להזהיר הקטנים דאינו ר"ל גדולים הכהנים דוקא אלא ר"ל ב"ד דאל"כ ב"ד מאן דכר שמייהו ועוד מאי זה דקאמר אלא שלא לטמאות ביד איך ס"ד דכהן יטמא לקטנים ביד הא באותו פעם יטמא ג"כ לעצמו אלא ודאי גדולים ר"ל ב"ד אפי' ישראלים אלא משום שקטנים כהנים מצויין אצל כהנים גדולים וגם בימים הקדמונים סתם ב"ד היה של כהנים וכמ"ש ועלית אל הכהן וכמ"ש בכהן ותורה יבקשו מפיהו לכן כתב סתם להזהיר גדולים על הקטנים כאילו אכהנים קאי וק"ל:

סעיף קטן ב
ואפילו בעל מום דכהן הוא דהא אוכל בקדשים וליכא מיעוט למעטו:

סעיף קטן ג
אבל חלל וכהנת מותרים לטמא דמדכתיב הכהנים ממועט חללים אבל בנות אינם ממועטים בזה שהרי כתיב גבי מתנות כהונה וזה משפט הכהנים מאת העם ואמרי' אפי' כהנת אלא מדכתיב בני אהרן ולא סגי באמור אל הכהנים ש"מ דלמעוטי דדוקא בני הזכרים ולא הנקבות נ"י ריש הל' טומאה ע"ש:

סעיף קטן ד
מצוה שיטמא להם ואפילו לא רצה כו' דכתיב לה יטמא בע"כ וכפירש"י בפרשת אמור:

סעיף קטן ה
כיון שכהנת אינה מוזהרת על הטומאה כו' פי' דלה יטמא דדרשינן מיניה מצוה לטמא קאי דוקא אכהנים דלעיל מיניה המוזהרים על הטומאה: (ולא נהירא לא"א ז"ל אלא אשה כו' כצ"ל עכ"ה):

סעיף קטן ו
אשתו נשואה כשרה ומטמא לאשתו קטנה אע"ג דמדאורייתא אינה אשתו (פי' אם קדשה אחיה ואמה) כיון דירית לה ולא ירתי קרוביה קרי להו ולא עני לה הוא הרי זו מת מצוה (ותניא איזהו מת מצוה כל שקורא ואין אחרים עונין אותו כלומר שאם המת יכול לקרות יש לו עונין קרובין אין זה מת מצות תוספות נזיר מ"ג עכ"ה) רוקח והוא מהגמרא פרק האשה רבה והביאו הרא"ש ריש הלכות טומאה:

סעיף קטן ז
אבל פסולה או גרושה כו' דכתיב לא יטמא בעל בעמיו להחלו ר"ל שהוא מחולל בה בעודה תחתיו וכדפירש"י בפ' אמור. אפילו יש לו בנים ממנה מ"ק מ"ו:

סעיף קטן ח
ולא מטמאה לו ר"ל אינה מחוייבת לטמא לו (זה א"ש לפי' הרא"ש ולהרמב"ם צ"ל דאיידי דקתני ברישא לא אונן ולא מטמא לה קתני בסיפא דלא אוננת ולא מטמאה לו עכ"ה):

סעיף קטן ט
ומטמא לאביו ולאמו אפי' נתחללה פי' שהיה לו זה הבן כבר ואח"כ נשא גרושה ואפילו הגרושה תחתיו כשמת והיה נחלל בחייו בגינה אפ"ה מטמא לו וכן באמו שנולד הוא ממנה מאיש אחר ואח"כ כשהיא גרושה נישאת לכהן ונתחללה ויותר נ"ל דאביו נקט משום דפטריה קרא ומש"ה אקדמיה לאמו כדי לכתוב הפסולים גבי הדדי דהיינו אמו בנו ובתו אבל אבי אביו לא אתא לאשמועינן שום פסול וחלול דגבי אמו צריך לאשמועינן

דהו"א דלא יטמא לה כשנתחללה כיון שיש עליה שם חללה ובאשיר"י דהל"ק לא כתב שם אביו כלל וכן ברמב"ם ליתא ובכל דפוסי ב"י ג"כ ליתא:

סעיף קטן י
חוץ מבנו ובתו משפחה ונכרית דהא אינם נחשבין לבניו דישראל הבא על השפחה ונכרית הולד כמוה:

סעיף קטן יא
שכלו לו חדשיו כגון שבעל ופירש מיד:

סעיף קטן יב
ואין מטמאין לו ומטמאין לאחיו וכו' כצ"ל (ואפשר דא"צ להגיה וקאי אלעיל אמ"ש ואלו הקרובים שמטמא להם כו' וכ"כ לעיל ולבנו ולבתו כו' עכ"ה):

סעיף קטן יג
אבל לא לאחיו ולאחותו מאמו דבעי' דומיא דבנו ובתו דהוא יורשן ת"כ וב"י מביאו:

סעיף קטן יד
לאחותו הארוסה דכתיב אשר לא היתה לאיש לשון הויה וקידושין וכר' יוסי ור"ש דס"ל הכי ורש"י דפי' בפ' אמור הקרובה לרבות הארוסה מפרש כן אליבא דר"מ ור"י:

סעיף קטן טו
ולא לאנוסה ומפותה דכתיב ולאחותו הבתולה אבל מוכת עץ אע"פ שאינה בתולה מ"מ אשר לא היתה לאיש כתיב דבתוליה לא נתקלקלו ע"י איש:

סעיף קטן טז
אבל מטמא לארוסה שנתגרשה ובוגרת דהקרובה לרבות ארוסה שנתגרשה אליו לרבות בוגרת ועיין בב"י:

סעיף קטן יז
לכל אלו מטמאין בין לצורך בין שלא לצורך עד"ר:

סעיף קטן יח
אפילו בו ביום אף ע"ג דאין מוסיף טומאה לעצמו מ"מ מוסיף טומאה לאחרים כדבסמוך:

סעיף קטן יט
לפיכך אין לו ליכנס לב"ה אבל אם א"א לו לצאת מב"ה שלא יאהיל על הקברות לא יכנוס ואפי' בעוד שהמת על כתיפו א"ז מ"ו:

סעיף קטן כ
כשחוזר על הקברים מוסיף לו טומאה פי' כשהוא מאהיל על המת או נוגע במת הוי אדם הנוגע בו בעודו שהוא נוגע במת או מאהיל עליו אב הטומאה כאילו נוגע במת עצמו וכשפירש מן המת שאינו מאהיל עליו או פוגע בו הוא עצמו אב הטומאה והנוגע בו הוא ראשון לטומאה:

סעיף קטן כא
כהן שפרשו אבותיו מדרכי הציבור כו' דכתיב בעמיו בעושה מעשה עמיו:

סעיף קטן כב
בולד שפחה ל"ד וה"ה בולד חבירתה וכן ברמב"ן כתוב בולד חבירתה:

סעיף קטן כג
אא"כ יהיה מת שלם דדרשינן לאביו בזמן שהוא שלם:

סעיף קטן כד
ואינו מטמא לאבר מן החי כו' פירוש אע"פ שהכהן מוזהר על טומאת אבר מן החי כדלעיל בסימן שס"ט מ"מ לענין טומאת קרובים לא נחשב כמת שלם:

סימן שעד

סעיף קטן א
מצא שדרה וגולגולת כו' עיין מ"ש לעיל בסי' שס"ד:

סעיף קטן ב
אלא א"כ יהיו שלימים כדפרישית בסי' שע"ג:

סעיף קטן ג
ואיזהו מת מצוה כו' וע"ל סי' שס"ד מדיני קבורת מת מצוה: (לא ישמע אותו כו' ואפי' היה מוצא אנשים לקבור בשכר א"צ לשכור אלא הוא בעצמו יטמא אם ירצה ב"י בכתובות דף תל"ד עכ"ה):

סעיף קטן ד
למאן דקרי ותני עד שיהא לו שיתא אלפי גברא והיינו טעמא שכולם צריכין לשפורי (פי' מכריזין עליו שיבואו לכבדו עכ"ה) לצהוב עליו ולחמם עליו שזהו כבודו ואף שיש אחרים זולתו לעשות לו כל צורכי קבורה ולשאת אותו ולחלוף ולחילף חילף (ולעיל בסי' שס"א אמרינן דדוקא לענין לויה אתמר שיעור זה אבל לענין לעסוק בצורכי קבורתו כיון שיש מי שעוסק בצורכי קבורתו אין לו להתבטל מת"ת) מ"מ מאחר שהוא מוצאו ועליו מוטלת המצוה אינו בדין שיטיל המצוה על אחרים ומותר לטמא (ואע"ג דכתב לעיל בסימן שס"א דשיעור למאן דתני וקרי ששים רבוא כבר כתבתי שיש שם פלוגתא בגמרא דאיכא מ"ד דס"ל ס' רבוא ואיכא מ"ד ו' אלפים ולכן לעיל לענין ביטול תורה אזלינן לחומרא שצריך לבטל עד שיהא ס' רבוא והכא אזלינן לחומרא שלא לטמא אם יש לו ו' אלפים) ובנשיא אף שאינו מ"מ אלא מת בעיר תוך קהל ישראל מ"מ מצוה רמיא אכל ישראל לטמא לו שזהו כבודו וכדאיתא בכתובות כשמת רבי אכריז אין היום דין כהונה דהוי נשיא וזה שכתב רבינו וכן לנשיא מטמא לעולם ר"ל אע"פ שאינו מ"מ ויש כאן כמה אלפים ואזה קאי נמי מ"ש ולרבו לא יטמא אם יש לו שיעור דהיינו נמי כשאינו

מ"מ אלא מת בתוך העיר והו"א דתלמיד אצל רבו יש לו דין כל ישראל עם הנשיא קמ"ל אלא אם יש לו שיעור דהיינו מי שעוסק בצרכי קבורתו אינו יכול לטמא לו ולעסוק עמו בקבורתו ועד"ר: (מתאבל עליהן דין ז' ול' כמ"ש לקמן עכ"ה):

סעיף קטן ה
בין בתולה בין נשואה וכ"ש ארוסה:

סעיף קטן ו
ואחותו נשואה מאביו דאילו אחותו בתולה מאביו כהן נמי מטמא לה:

סעיף קטן ז
וכשם שהוא מתאבל על אשתו כך היא מתאבלת עליו פי' אפי' לדעת הרמב"ם שסבר שכהנת אינה מצווה לטמא:

סעיף קטן ח
גר שנתגייר הוא ובניו מדברי מ"ו משמע דדוקא נקט רבינו הוא ובניו אבל הוא ואמו צריך להתאבל עליו אבל הרמ"א פסק דאפי' על אמו א"צ להתאבל ועיין בדרישה:

סעיף קטן ט
חוץ מאשתו שאע"פ שמתאבל עליה אינו מתאבל כו' הואיל שהיא עצמה אינה קורבה דשאר:

סעיף קטן י
על כל הקרובים שמתאבל עליהם ונתן טעם דלא גרעה בכבוד בעלה מכל הקרובים שמתאבלים על שניות שלהם וכתב דהכי איתא בירושלמי ב"י: (אלא כשהמת קרוב לו וצ"ל דמשום בעל כאשתו חשבינן אשת בנו לקרובים לו וכן בעל בתו חשיב קרוב דאל"כ קשה הא כבר כתב בסמוך דהרא"ש לא חילק בין קורבה דקידושין כגון אשת בנו ובעל בתו לקורבה דשאר עכ"ה):

סעיף קטן יא
והאבל מכיר אותו פירוש יודע ע"י אחרים שמגידין לו ומכיר בו איך שיצא לחוץ והתנהג כשאר כל אדם בלא אבילות:

סעיף קטן יב
אבל בפני האבל ר"ל באותו עיר שיודע לו מה שהוא עושה והוי כאילו בפניו ממש:

סעיף קטן יג
וכ"כ הרמב"ן ואע"ג דהרמב"ן כתב לעיל ולא כמו שנהגו עכשיו כו' היינו שיש יחידים שמתאבלים וכתב הואיל שהוא רוצה להתאבל כמו שהוא לדינא דגמרא אינו יוצא באבילות זה ר"ל כשיוצא לשוק אינו נוהג אבילות אלא צריך להתאבל אבילות גמורה וכאן כתב שהרוב נוהגין שאינן מתאבלין כלל. ועי"ל שהרמב"ן סבר שהכל תלוי במנהג

מי שירצה שלא לנהוג כלל הרשות בידו ומי שירצה לנהוג במקצת ולא בכולו גם כן הרשות בידו ומ"ש ולא כמו שנוהגין האידנא אינו ר"ל שעושין שלא כהוגן אלא ר"ל שלדינא דגמרא הוא אבילות גמורה ולא כמו שנוהגין עכשיו שנוהגין במקצת:

סעיף קטן יד

תינוק כל שלשים יום ויום ל' בכלל כו' ואפי' נולד תאומים והאחד נשאר חי (ולא אמרינן מדהשני חי הראשון נמי בן קיימא הוי ואין מתאבלים עליו וכ"כ רשב"א עכ"ה) א"ז ועיין בב"י שמביאו:

סעיף קטן טו

אין מתאבלין עליו אפי' נגמרו שערותיו וצפרניו. צריך טעם מ"ש מלענין מילה בשבת דסמכינן אסימן שעריו וצפרניו כמ"ש לעיל בסימן רס"ו ובא"ח סימן ש"ל וי"ל דדוקא לענין מילה מקילין דממ"נ אי בר קיימא הוא מצוה קעביד ואי לאו בר קיימא הוא הו"ל כמחתך בבשר בעלמא וכמ"ש רבינו שם משא"כ כאן לענין אבילות כיון דלא ודאי בר קיימא הוא בדגמרו שעריו וציפורניו:

סעיף קטן טז

אפילו נולד לח' חדשים דאמרינן דבז' הוא ואישתהויי אשתהי:

סעיף קטן יז

ואי קים לן ביה שכלו חדשיו כולי ונולד לע' חדשים בין שלימים בין מקוטעין לכאורה נראה דה"ה אם נולד בחודש השביעי דמקרי גם כן נולד למקוטעים ויכול לחיות והא דכתב ונולד לט' חדשים לרבותא כ"כ דבנולד לט' מקוטע איכא פלוגתא משא"כ בנולד לז' מקוטע דהוה לידה לכ"ע מיהו אינו מוכרע די"ל דבאבילות הקילו והיכא דאיכא שום צד לומר דאינו בר קיימא ואיכא ריעותא לפנינו שנולד שלא בזמנו אין מתאבלין עליו:

סעיף קטן יח

ורבו שלמדו חכמה כו' ומתאבל עליו כו' וכתב ב"י ומ"מ נראה (דהיינו דוקא לענין אכילת בשר ושתיית יין אבל כו' עכ"ה) שמברך ומזמן דאין לנו לפטרו מברכה וזימון בלא ראיה: (וכל דין אבילות יום אחד ע"ל סימן רמ"ב וסימן ש"ס דסגי במקצת יום עכ"ה):

סימן שעה

סעיף קטן א

וכן שלשים יום לגיהוץ ולתספורת אסמכוה אקרא דמדקאמר רחמנא לבני אהרן ראשיכם אל תפרעו מכלל דלכ"ע אסור וילפינן פרע פרע מנזיר מה התם שלשים יום אף כאן ל' יום. וגיהוץ ילפינן מדכתיב וישלח יואב תקועה ויקח משם אשה חכמה ויאמר אליה התאבלי ולבשי נא בגדי אבל ואל תסוכי שמן והיית כאשה זה ימים רבים מתאבלת על

מת כלומר ואין בגדי אבל של מת פחות מל' יום ב"י ר"ל הואיל שמצינו לענין פרע של אבל שהוא ל' יום והכא כתיב בגדי אבל סתמא מסתמא שיעורו כשיעור שמצינו במקום אחר אצל פרע:

סעיף קטן ב
ולפנים יתבאר בע"ה בסימן שצ"ח:

סעיף קטן ג
בכוך או בקבר ויסתום פיהם כוך פיו מן הצד קבר פיו למעלה:

סעיף קטן ד
מונה משעת סתימה ר"ל משעה שסותמין הכסוי במסמרין אע"ג שעדיין לא נתנוהו בקבר:

סעיף קטן ה
או בארון פתוח ר"ל שאינו סתום במסמרין:

סעיף קטן ו
וקובר מתו בקרקע וה"ה אם קברוהו בארון כמ"ש אחר זה ובעפר שנותנין על המת או על הארון אלא אורחא דמילתא נקט דמסתמא כשרוצין לקוברו בארון סותמין הארון בבית במסמרים גם יש לומר דמ"ש וקובר מתו בקרקע עם הארון קאמר למנהגם היה כשהיו קוברין הארון בקרקע קצתם לא היו משימין נסר למעלה אלא עפר וקצתם היו מניחין ג"כ נסר למעלה ולא היו קובעין במסמרין וז"ש וכתב בנסר ובעפר שנותנין ע"ג המת או ע"ג הארון כו' ר"ל כל חד לפי מנהגו:

סעיף קטן ז
ור"ת פירש גולל הוא האבן שנותנין על הקבר מלמעלה ר"ל שר"ת סבר שכסוי הארון במסמרין אינו מעלה ומוריד אלא עד שניתן בקבר ומכסה אותו באבן וה"ה בנסרים לפי מה שדרכן בקבורה כמ"ש בשם הגאונים ופירוש של גולל היא אבן גדולה שנותנין על הקבר לסותמו ולא לעשות נפש לקבר אלא לסתימה וכן פי' ר"ח גולל כיסוי הקבר כ"כ הרמב"ן בת"ה וב"י הביאו ור"ל לאפוקי מרש"י שפירש גולל הוא כיסוי של ארון וק"ל:

סעיף קטן ח
כל זמן שהארון מגולה ר"ל אע"ג שהוא סתום במסמרים אם אינו טמון בקרקע אינו כלום:

סעיף קטן ט
ויסתום פיהם ר"ל של כוך וקבר באבנים או בנסרים כו' וה"ה אם נותנין המת כך בקרקע בלא ארון סתימתו הוא כשנותנין על המת אבן גדולה לכיסוי או נסר לפי מה שדרכן בקבורה:

סעיף קטן י
וכ"כ א"א ז"ל אחר שנגמר ונסתם סתימת הקבר ר"ל לאפוקי מפירש"י שפירש סתימת וכיסוי הארון. וז"ל הרא"ש אחר שהביא פי' ר"ת ור"ת כללו לפי מנהגם לאחר שנתנו את הארת בקבר ומלאוהו עפר מתחיל האבילות:

סעיף קטן יא
מליתן עליו האבן פי' מצבה:

סעיף קטן יב
מיד כשיחזרו פניהם מהמטה כו' ובס"א כיון שיצא המת משער העיר אז מונין אף על גב דלא יקבר עד ו' או ז' ימים מ"ו ועיין בדרישה:

סעיף קטן יג
מי שדרכו לשלוח המת למדינה אחרת פי' לעיר אחרת ולשון הרמב"ם הוא שמדרכו לקרא לעיר מדינה:

סעיף קטן יד
אבל אם יש בהן גדול משפחה הכל הולך אחריו אם נשאר בכאן אלו ואלו כו' והוא מהירושלמי ומיירי לענין התחלת אבילות אבל לא מיירי עד כמה הוא משך האבילות שצריכין להתאבל לענין אם הלך הגדול לב"ה שזהו כתב לקמן בסימן זה וכ"כ הרא"ש בהדיא בפרק אלו מגלחין דף מ' ריש ע"א:

סעיף קטן טו
ואם פינוהו תוך שבעה חוזרים כו' דאז איגלאי מילתא דזהו עיקר הקבורה:

סעיף קטן טז
ואם מתחלה היה דעתם לפנותו משם תוך שבעה כו' ר"ל ואז אין שם קבורה על של השתא כלל:

סעיף קטן יז
משנתייאשו מלשאול פירוש למלך לקוברן כן פירש הרמב"ן ולא כמ"ש רב האי בסמוך שפירש מלשון שאלה ודרישה אם אמת הוא שמת ולשון אבל לא מלגנוב אינו מיושב לפי פי' של רב האי ואולי לא היה בגרסתו:

סעיף קטן יח
אבל לא מלגנוב פירוש שאף ע"פ שלא נתייאשו מלגנוב מאחר שנתייאשו מלשאול מונין להם משום דמילתא דלא שכיחא היא שיוכלו לגנבו ב"י ול"נ דהכי קאמר אבל לא מלגנוב ר"ל אבל אם נתייאשו מלגנוב אין מונין להם דדוקא אם נתייאשו מלשאול מונין להם אבל לא משנתייאשו מלגנוב ועיין בדרישה: (מי שנפל לים ב"י כתב בשם העיטור

דמיירי במים שיש להם סוף דבאין להם סוף אין היתר לאשתו וכיון דבחזקת חי קיימו מסתברא דלא נהיגא אבילות עכ"ה):

סעיף קטן יט
עד שימצאו ראשו ורובו אין פי' דבעינן שניהם ראשו ורובו אלא שדי ברובו ובלבד שיהא בשיעור הרוב הראש לאפוקי רובו בלא ראש אף ע"פ שאם תשער כל הגוף בלי הראש הוי רובו אפ"ה אינו מועיל והשתא א"ש מ"ש ר"י השדרה והגלגולת הם רובו:

סעיף קטן כ
מיירי שלא נתברר שמת אלא קול כו' עיין בב"י שמביא דברי הרמב"ן שהקשה עליו קושיות גדולות:

סעיף קטן כא
אבל אם יודעין כצ"ל ועיין בדרישה:

סעיף קטן כב
ואם נמצא אחר שנתייאשו כו' פי' וכבר ישבו ז' והתאבלו כמשפט האבילות אין הקרובים צריכין להתאבל ר"ל אין צריכין לחזור ולהתאבל כן משמע ממעשה דהתיר ר' אליקים שהביא ב"י וכן הוא דקדוק ל' רבינו: (דלא גרע ממלקט עצמות ע"ל דינו בסימן ת"ג עכ"ה):

סעיף קטן כג
אם היה קרוב להם תוך י' פרסאות כו' דהיינו שיעור מהלך יום אחד וטעמא כיון דאי שמע הוי מסיק הכא בחד יומא כמאן דאיתא בהדייהו דמי אשיר"י:

סעיף קטן כד
אפי' בא ביום השני כו' דאילו בא ביום הראשון אין נ"מ ולא מידי:

סעיף קטן כה
הלך הגדול לבית הקברות ר"ל שהיה עמהם בשעת מיתת המת והלך עם המת לב"ה כו' כן פירש"י וכן הוא מוכרח:

סעיף קטן כו
לא בא לבית תוך ג' ימים נ"ל דאף הרמב"ן מודה היכא דלא נשארו מקצתן בבית מ"ו:

סעיף קטן כז
הוי כאילו אין הגדול בבית ואז הגדול מונה לעצמו מיום ביאתו ולכן גם הקטן מונה לעצמו מיום ביאתו והאבלים שבבית מונין לעצמן כ"כ הרמב"ן בהדיא ב"י הביאו והא דאמרינן לעיל דהכל הולך אחר הגדול היינו לענין התחלת אבילות שאם הלך הגדול לב"ה אין האבילות חל עד שיסתום הגולל ואפי' אותם שנשארי בבית אין מתחילין להתאבל עד אותו זמן ומשערין לפי אומד דעתם אימתי הוי סתימת גולל. ומיירי באופן

שגדול הבית שהלך עם המת לא התחיל אבילתו אחר סתימת הקבר מאיזה סיבה וכוונתו שיתחיל אבילתו כשיחזיר ויהיה בביתו ואבלים שנשארו בבית התחילו מיד אחר ששיערו לפי אומד דעתם שנסתם הקבר וע"ז קאמר שבאם בא גדול הבית לביתו לשאר אבלים תוך ג' ימים לסתימת הגולל מונה עמהן כן נלע"ד לכאורה ועיין באשר"י. אבל לענין משך ימי האבילות אין כולן שוויו אלא אם בא הגדול תוך ג' ימים הרי הוא כאילו כו' וכבר כתבתי זה לעיל:

סעיף קטן כח
בין שהיה ההולך שם גדול הבית או קטן דגדול הבית אינו מעלה ומוריד אלא לענין התחלת אבילות או לענין אחר שבא שלא היה עמהם בתחילה אבל לענין משך האבילות דהיינו מתי יתחילו ז' ושלשים אין חילוק בין גדול לקטן ודו"ק:

סעיף קטן כט
אבל הוא פסק ר"ל הרמב"ן:

סעיף קטן ל
דאי נודע לו ביום שני והתחיל להתאבל ר"ל ובא ביום הג':

סעיף קטן לא
ועמד שם ב' ימים או ג' ימים כצ"ל פי' ואח"כ נכנס למקום שהאבלים שם:

סעיף קטן לב
כאילו בא ממקום קרוב פי' כאילו דר במקום קרוב ונכנס אפי' ביום הז' למקום שהאבלים שם דמונה עמהן ורבינו שכתב ול"נ היינו דבעינן שידורו דוקא במקום קרוב ועיין בת"ה מה שהקשה לרב נטרונאי ובית יוסף הביאו ע"ש:

סימן שעו

סעיף קטן א
ופוטרין את הרבים פירש"י שאומרים למנחמים לכו לבתיכם כמ"ש לעיל בסי' שנ"ד:

סעיף קטן ב
יתחילו ויקראו מה שיוכלו צ"ע דבא"ח סימן ע"ב כתב ב"י בשם מהר"י ז"ל דנראה מפירש"י דאם התחילו יגמרו ע"ש. (ואפשר לומר דרבינו פליג ארש"י ודברי ב"י תימא הוא וע"ש עכ"ה):

סעיף קטן ג
הרואים את הפנים פטורין פי' שורה הפנימית הרואים האבל שהוא יושב באמצע מ"ו:

סעיף קטן ד
אין שורה פחות מי' דכיון דבעי למימר עמדו יקרים עמודו בבציר מי' לאו אורח ארעא:

סעיף קטן ה
כנגד הבל הבלים כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן ו
עד שיפתח האבל תחילה מייתי לה מקרא דאיוב ולכך כתב הרמב"ן בת"ה בשם רבינו האי שהאבל יתחיל ברוך דיין האמת:

סעיף קטן ז
והאבל מיסב בראש ג"ז מייתי בגמרא מקרא:

סעיף קטן ח
וכיון שנענע האבל בראשו פירש"י שכבר קבל תנחומין כלומר שניחם מעצמו ורוצה שילכו להם:

סעיף קטן ט
וכיון שהוא אסור בשאלת כו' ס"א דכיון שהוא כו' ועיין בדרישה:

סעיף קטן י
לכל אומרים שב כו' ובגמרא וכן הר"י והרמב"ם פירשו אמי שעומד לפני נשיא קאמר ע"ש מ"ו:

סעיף קטן יא
אמר רב יהודה מת שאין לו מנחמין שאין לו אבלים שמתנחמין רש"י:

סעיף קטן יב
ויושבין במקומו במקום שמת רש"י:

סעיף קטן יג
בכל יומא הוה מכניף ר"י י' כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן יד
כל אלו הדברים תלויין במנהג לאו אדסמיך ליה קאי אלא אעשיית שורה ומעמד ומושב קאי ב"י:

סעיף קטן טו
לומר הוא יזכה פלוני לתחיית המתים כו' כצ"ל:

סעיף קטן טז
ואינו חותם בזו לאפוקי הברכות שמזכיר אח"כ שמברכין ברחובה של עיר מסיימין בהן:

סעיף קטן יז
בעלמא דהוא עתיד לחדתא עלמא כו' כמו שמפורש לקמן בסימן זה:

סעיף קטן יח
וזהו הנקרא המפטיר בבית עלמין בית עלמין הוא כינוי לבית הקברות כמו שאנו אומרים בית החיים:

סעיף קטן יט
במקום שנהגו לעשות מעמד ומושב כו' וזה ז' מעמדות ומושבות דנזכרים לעיל אף ע"ג דהקדים בלישניה מעמדות למושבות מ"מ בהסדר היה המושב תחילה וזהו שאמר מתחלה עמדו יקרים עמודו ר"ל עמדו ממקום ישיבתכם שישבתם עתה ואינו ר"ל עמדו מל' עכבה כמ"ש וישב העם בחדש ומש"ה בפעם הז' אמר שא"ל עמדו יקרים כו' מיד עמדו ועבר מע"פ האבל והלכו לביתם וק"ל:

סעיף קטן כ
עמדו יקרים עמודו ר"ל קומו יקרים קומו ועומדים ר"ל והיו עומדין:

סעיף קטן כא
שבו יקרים שבו ר"ל כשאמר כך להם היו יושבין:

סעיף קטן כב
וכל העם עוברין שורות כולי שמסיימין בה בא"י כו' כצ"ל:

סעיף קטן כג
וכנגד המנחמין בא"י המשלם הגמול כו' עיקר ברכות הללו עיין בפ"ק דכתבות:

סעיף קטן כד
ואח"כ נכנסין עם האבל לביתו כצ"ל:

סעיף קטן כה
ושליח ציבור אומר נשאלו רבנן טעמא כצ"ל וכי הוא בת"ה נ"ל ל' ביקור כלומר תבקרו האבל בדברים ובעבור שאין יכולין לפתוח פיהם עד שיתחיל האבל ע"כ מתחיל האבל ואומר ברוך וק"ל מ"ו ולקמן סימן ת"א כתב ל' שאלה ע"ש טעמא כמו טעם ר"ל דיבור (כמו שים טעם דדניאל עכ"ה):

סעיף קטן כו
וכשאמרו במי שחוזר מאחורי המת לישב ז' פעמים כו' הם המה הז' מעמדות ומושבות הנזכרים לעיל בריש סימן זה ועיין בדרישה: (ובקרובים ר"ל שבני אדם שהן במעמד צריכין להיות קרובי המת שאינן מתאבלין עכ"ה):

סעיף קטן כז
שיושבין בורחין ממנו ואני קבלתי מאמ"ז לומר ז' פעמים ויהי נועם מהתחלתו עד באהליך ותיבת כ"י ואח"כ (יאמר עד תיבת כי מלאכיו ואח"כ יאמר עד כי מלאכיו יצוה ואח"כ עד כי מלאכיו יצוה לך ובפעם הז' כו' עכ"ה) מלאכיו כו' ובפעם השביעי מסיים הפסוק וכן עיקר ויש לו סוד והי' (נראה דצ"ל יוהך ס"ת דכי מלאכיו עכ"ה) מ"ו:

סעיף קטן כח
וכן אנו רואין דמאן דעבד הכי ר"ל דאינו מקנח אין בכך כלום אלא שרי למעבד ר"ל לקנח. אבל נטילת ידים לבתר הכי כו' אדלעיל קאי שכתב נוהגין אצלינו כשחוזרין מב"ה רוחצין ידיהם כו' ועיין בדרישה:

סעיף קטן כט
ע"כ לגאונים ר"ל מנשאל לגאון נוהגין כו' עד הכא הוא ל' גאונים:

סעיף קטן ל
שתחילתו מן המים ע"ד מים גנובים ימתקו שמפרשים מים אזרע שממנו נוצר הולד שדומה למים. ודומה לזה כתבתי בא"ע סימן קס"ט בשם ה"ג טעם רקיקה לפני יבם דהוא לא רצה להקים זרע לאחיו בטיפה סרוחה הוא הזרע לכך רוקקת לפניו רוק כו' ע"ש וכתבו ג"כ הש"ע שם בסוף פי' סדר חליצה סימן פ"ב אבל בספרי פירש"י בפ' נשא דפוס פראג כתב ז"ל ולקח הכהן מים קדושים בכלי חרס מן העפר ולמה היא נבדקת במים ובעפר לפי שתחילת בריאותה מן המים ומן העפר ועוד מפני שהן עדיה שנא' העדותי בהם את השמים ואת הארץ עכ"ל הרי לפנינו דלא כיון למ"ש אלא למים ממש וצ"ע:

סימן שעז

סעיף קטן א
שאלו מקמי רב יהודאי כו' עד וכתב הרמב"ן כו' נראה דהרמב"ן לא פשט שאלותו דרב יהודאי אלא הכי הצעת דברי רבינו דהרמב"ן כתב מדלא שאלו אלא ענין הבראה שאינו משום כבוד לחוד וכמ"ש בסימן שאחר זה ש"מ הא שאר דברים שהן משום כבוד אסור לעשות:

סעיף קטן ב
אבל מנודה שמת עומדין עליו בשורה כו' פירוש הואיל שהאבילים אינן מנודין דכל מה שמספידין ומנחמין הוא כבוד לחיים והחיים הם ראוין לכך וע"ל בסימן שמ"ה שמחלק בין מנודה מחמת אפקירותא ומת דאין מספידין עליו ובין מנודה מחמת ממונא שכיון שמת פטור מגזירותן ומספידין אותו כראוי והכא איירי במנודה מחמת אפקירותא דמ"מ קרוביו קורעין ומספידין עליו כדין המאבד עצמו לדעת וכמ"ש שם בריש הסימן שקורעין עליו ועומדין עליו בשורה ע"ש:

סימן שעח

סעיף קטן א
אבל אסור לאכול משלו בסעודה ראשונה מדקאמר ליה ליחזקאל ולחם אנשים לא תאכל מכלל דכ"ע מחייב למיכל לחם אנשים והטעם כי האבל דואג ונאנח על מתו ואינו חושש

לאכול כי רצונו למות הוא ג"כ ע"כ צוהו לאכול משל אחרים והפוחת לא יפחות מסעודה ראשונה ועיין בדרישה:

סעיף קטן ב
ובלבד שלא יתנו תחילה דהוי כמאכילו משלו וכן משמע בראי"ש דף מ"ד ונראה דמיירי אפי' בשניהם אבילים אפי"ה מותר להאכיל סעודת הבראה זה לזה רק שלא יתנו דאל"כ איך שייך לומר שיתנו וכי פותחין לפורעניות ועיין בב"י. ועיין בא"ח סימן ק"ע דאסור משום צד ריבית לאמור לחבירו בא ואכול מה שהאכלתני מיהו זהו דוקא כשכבר אכל עם חבירו ובא חבירו לחזור להאכילו גם כן בזה יש צד ריבית אם יאכילנו יותר ממה שהאכילוהו אבל הראשון שבא להאכיל אין בו צד ריבית באומרו אכול עמי ואאכל גם כן עמך וע"ז אמרו שם ובירושלים היו הופכין ע"ש: (בנים אפי' קטנים ובמרדכי ה"א דף שצ"ו דאפילו יש לה בנים קטנים אין אנשים מברין אותה משום הרגל עבירה וכן אין ללוותן תוך ז' שמלוין האבל וכן כתב ב"י בשם הג"מ עכ"ה):

סעיף קטן ג
אבל מי שנותן מזונות לעני או ליתום נשים נכריות ועניים ויתום ומלמד הסמוכין על השלחן ב"ה קרי לחם אחרים כו' אגודה:

סעיף קטן ד
שלא רצה לאכול באותו היום הרשות בידו אבל לאכול משלו א"א כלל וק"ל אבל ברמב"ם כתב וז"ל על האי דירושלמי מכאן שמעינן מי שלא רצה לקבל הבראה זו ושלא לאכול כל אותו היום הרשות בידו אם כן משמע דתרי מילי נינהו ומכל מקום נראה לפרש דט"ס הוא אלא ה"ג לשם שלא לאכול פי' וחד מילתא הוא כדברי הטור וק"ל מ"ו:

סעיף קטן ה
מדמך פירוש שכיב ולשון מדמך דקאמר נראה שהיה גוסס ונוטה למות ואז פקיד כו':

סעיף קטן ו
ולמחר מדידיה פירוש משלו כמ"ש בסמוך:

סעיף קטן ז
דגרסינן התם הרואה תלמיד חכם שמת כרואה ס"ת שנשרף נראה דלא מביא ראיה מזה דמהאי טעמא נהגו להתענות אותו היום דא"כ תלה תניא בדלא תניא דברואה ס"ת שנשרף גופא היכא אתני' שצריך להתענות אלא דאייתי ממאי דמסיק ע"ז שם דאמר רבי אבהו יבא עלי אם טעמתי כלום אותו היום ור"ל אותו היום שמת ת"ח וק"ל:

סעיף קטן ח
והדבר צריך תלמיד פירוש צריכין ללמד מניין להן הא כיון דמן המקרא לא משמע הכי:

סעיף קטן ט
ואם קים לן שכלו חדשיו לכאורה נראה דה"ה אם ברי לן דהוא בן ז' כגון שבעל ופירש ועמ"ש בס"ס שע"ד דמשם משמע דבאבילות כלו חדשיו ממש בעינן ולא בן ז':

סעיף קטן י
והראב"ד כתב כשאין לבו כו' כצ"ל ב"י:

סעיף קטן יא
בבית שהמת שם פי' בעוד שהמת שם מביאין בשמים להעביר הסרחון של מת בא"ח סימן רצ"ז:

סעיף קטן יב
היו מוליכין פירוש המאכל:

סעיף קטן יג
שלא ישתו אלא לתוך הסעודה כו' פירש הרמב"ן מפרש ליושנו ר"ל קודם שום תקנה שלא היו שותין אלא בתוך הסעודה אבל רש"י פירש ליושנו ר"ל כמו שהיה קודם תקנה שנייה וק"ל אלא שצ"ע מאי מסיק וקאמר דיין שלאחר סעודה משכר מה"ט ניחא שלא ישתו כוסות שלאחר הסעודה אבל כוסות דמקמי סעודה למה לא ישתו ואפשר לומר דלפני סעודה לא היו רגילין לשתות כ"א כשהיו דעתן לשתות גם כן אחר הסעודה דיין שלפני הסעודה מגרר גריר ליין שלאחר הסעודה והוא דוחק ועי"ל דיין שלפני סעודה פשיטא הוא דמשכר אלא אפי' היין דאחר הסעודה דהו"א דבא לשרות כמו היין דבתוך הסעודה קמ"ל:

סעיף קטן יד
והמצהיבין עליו פירוש שצר להם בצרתו:

סימן שעט

סעיף קטן א
בא"י אמ"ה כו' האל הטוב כו' כצ"ל ולא שעוקר ברכה רביעית כדמשמע לכאורה מדברי רבינו אלא לבסוף ברכה רביעית מוסיף תוס' זה וכ"כ רבינו בסמוך בשם רב עמרם ז"ל ולבתר הטוב והמטיב שבכל יום ייטיב לנו אל אמת כו' וכ"כ הכלבו וז"ל בא"י אמ"ה כו' עד שבכל יום ויום הוא הטיב עמנו ואחר כך יאמר אל אמת כולי ועיין בב"י בא"ח סימן קפ"ט מ"ש ע"ז ומה שכתבתי שם:

סעיף קטן ב
הוא יגדור הפרצה הזאת מעלינו ומעל אבל זה לחיים כו' לכאורה נראה כשברך האבל לעצמו יאמר מעלינו ומעלי:

סעיף קטן ג
דאיתא בפ' במה בהמה יש מיתה כצ"ל:

סעיף קטן ד
ומיהו נראה שלא למחקו (מאחר שנאמר בגמרא איך לא נאמר אותו עכ"ה ולעיל בא"ח סימן קפ"ט כתבתי הטעם בשם ר"י דאע"ג דיש מיתה בלא חטא מ"מ הוא משפט דהש"י יודע למה הוא עושה ע"ש:

סעיף קטן ה
ועוד מדכר מילתא דאבלים כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן ו
בין בג' בין בעשרה כו' ב"י מביא ספר ת"ה שכתוב בה כלשון זה ואבל מן המנין ושאמרו חכמים אין אבלים מן המנין אברכת רחבה ושורה קאי והאידנא לית לן לא ברכת רחבה ולא ברכת שורה אלא אחר הטוב והמטיב דיין אמת ושאומרים ברוך מנחם אבלים טעות הם אומרים כו' ואם תרצה להגיה דהאידנא לית לן כו' אתי נמי שפיר:

סעיף קטן ז
דכיון דאיכא אחרים כו' פירוש אחרים דאינן אבלים משא"כ כשכל שלשתן הן אבלים:

סעיף קטן ח
ומ"מ מדברי כולם נלמד כו' ז"ל ב"י איני מוצא לו טעם דמהיכי תיסק אדעתין שלא יאמרו אותו כל ז' ואפשר שנמצא בזמן רבינו מי שהיה סובר שלא לאומרו אלא יום ראשון בלבד עכ"ל:

סימן שפ

סעיף קטן א
אלו דברים שאבל אסור בהן כו' וכל דברי האבילות נוהגין בין ביום בין בלילה רמ"א:

סעיף קטן ב
מלאכה דתניא אבל כל ג' ימים כו' שנאמר והפכתי חגיכם לאבל מה חג אסור בעשיית מלאכה אף אבל אסור בעשיית מלאכה והטעם דהחמירו יותר בשלשה ימים הראשונים מפרש בירושלמי משום דתלתא יומי נפש טייסא על גופא סברה דאיהי הדרא גביה כיון דאיהי חזיא דאשתני זיוהון דאפוי היא שבקא ואזלא לה ורבי' ירוחם כתב בשם הראב"ד משום דאחז"ל ג' לבכי ואם יעסוק במלאכה נמצא מתעצל בבכי:

סעיף קטן ג
ואשה טווה בפלך בתוך ביתה פי' לא התירו לה אלא מלאכה של צינעא ושל ארעי כו' צ"ע למה לא חילק וכתב שגם האיש לא יעשה כ"א בצנעא וארעי:

סעיף קטן ד
עושה אומנות שלה פירוש אפי' אינה עראי: אפי' הם גדולים אם סמוכין על שלחנו דאז מעשה ידיהן שלו רמב"ן: (כך אחרים אסורים לעשות כו' אפי' על ידי נכרי מרדכי במ"ק: זיתיו להפוך שהזמינן ליתנן ע"ג בית הבד להוציא מהן שמן. לגוף לעשות לה מגופה לסתום בורו עכ"ה):

סעיף קטן ה
דלא שרינן להשקות אלא בית השלחין (ר"ל מדלא שרינן להשקות אלא בית השלחין ש"מ דלא הוי טעמא משום פסידא דזרעים דאל"כ לא הו"ל לתלות בשדה בית השלחין אלא באיכא פסידא דזרעים אלא ודאי טעמא משום פסידא דמיא עכ"ה):

סעיף קטן ו
שדה נירה פי' חרושה. ושדה העומדת לפשתן שאם לא תזרע עכשיו מכאן ואילך אינו ראוי לפשתן ורבנן פליג עליה ששדה נירה אם לא תזרע בבכיר תזרע באפיל אם לא תזרע פשתן תזרע דבר אחר:

סעיף קטן ז
או בלן שומר בית המרחץ ומשמשן בבית המרחץ רש"י:

סעיף קטן ח
וממי קילון פירוש בערוך כשהמים מקובצים במקום אחד ומבקשין להביא אותן אל שדה אחר עושין לו דרך שיבאו בו המים ושם אותו דרך שנמשכים בו המים נקרא קילון פירוש אחר מי קילון גומא שיש בה מים ואינה מליאה וטירחא למדלת מינה מי גשמים עכ"ל ומי גשמים היינו שהבור מלאה:

סעיף קטן ט
עוגיאות לגפנים פירוש שחופרין סביבות הגפן ועושין כמין גומא ועוגיאות מל' עג עוגה:

סעיף קטן י
ואמה לכתחילה פירוש עושין אמת המים אפי' במקום שלא היה אמה בתחילה ונקרא אמה ע"ש שהמוכרו לחבירו צריך ליתן לו אמה בעומק ואמה ברוחב רש"י:

סעיף קטן יא
אם כן מותר באבל על ידי אחרים דכל דאפשר על ידי אחרים אסור לו לעשות בעצמו:

סעיף קטן יב
ומכאן הורו הגאונים שאם יש כו' ס"א וכן הורו כו':

סעיף קטן יג
אפי' אין לו מה יאכל פירוש אלא יקבל צדקה ולא יעשה בג' ימים הראשונים ומכאן ואילך אם אין לו מה לאכול א"צ לקבל צדקה אלא יעשה בצינעא כמ"ש לעיל בריש הסימן: (שאין לו במה שיתפרנס אפי' משכן להשכינו עכ"ה):

סעיף קטן יד
באריסות או בחכירות כו' אריסות היינו לשליש או לרביע חכירות שנותן לו סכום מפירות השדה בין עושה מעט או הרבה וקבלנות שנותן לו מעות סכום ידוע:

סעיף קטן טו
אבל על ידי אחרים מותר משום פסידא דאחרים (דצריך לשלם לו מה שהיתה ראויה לעשות והוי דבר האבוד ומותר ע"י אחרים עכ"ה):
מוחכר או מושכר מוחכר שייך בפירות ומושכר במעות:

סעיף קטן טז
אבל כלה הזמן אפי' שכרו כבר ממנו כו' ול"ד לשדה דאמרינן שאם הוא מוחכר או מושכר ביד אחרים שהוא שרי משום דארעא להכי קיימי ומנהג האריסות והחכירות ידוע הוא במקומה וכיון שזה היה אריס מקודם לכן מסתמא לא מסליק ליה והו"ל כמו שהיתה מושכרת אצלו מעיקרא משא"כ בחמור וספינה שדרך בני אדם להחליפו מזה לזה וכל המרבה בשכרו הוא קודם לכן אסור כ"כ הרא"ש בשם הראב"ד:

סעיף קטן יז
דשרי כמו היו מוחכרין ר"ל כמו שעדיין הם מוחכרין שלא כלה עדיין הזמן:

סעיף קטן יח
או מושכר אצל אחר לא יעשה מלאכה בימי אבלו דהא אפילו עני המתפרנס מן הצדקה לא יעשה בצינעא בתוך ביתו ג' ימים הראשונים ומשום הפסד ממונו מעט שרינן ליה לעשות מלאכה בפרהסיא אשיר"י:

סעיף קטן יט
היתה מלאכת אחרים בידו בדבר תלוש פי' רבותא נקט אע"פ שיכול לעשותה בצינעא ב"י: (בבית אחרים יעשו ודוקא שנתן לו המלאכה קודם ימי אבלו דאם נתן בימי אבלו אסור לעשות אפילו בבית אחרים מרדכי עכ"ה):

סעיף קטן כ
אפי' הוא חוץ לתחום שהרי יכולין לילך שם ישראלים:

סעיף קטן כא
יגלגל עמהם פי' יעסוק עמהם לקנות צרכו ומשום דאבל אין לו פה לדבר ולעסוק עם הבריות מש"ה קאמר דלקנות צרכיו שרי:

סימן שפא

סעיף קטן א
רחיצה כיצד אסור לרחוץ כו' שנא' וישלח יואב תקועה וגו' ואל תסוכי שמן ורחיצה בכלל סיכה היא גמרא פי' לפי שלא מצינו אסור בסיכה ומותר ברחיצה ועיין בדרישה:

סעיף קטן ב
מאן דאית ליה ערבוביא ברישא בנדרים סוף דף פ' איתא האי ערבוביתא דרישא מתיא לידי עוירא ופירש"י ערבוביתא עפרורית שמתכנס לאדם בראשו שאינו רוחץ מסמא עיניו:

סעיף קטן ג
קסבר אנינות לילה דרבנן ר"ל אבילות לילה דיום ראשון ועד"ר:

סעיף קטן ד
וכתב עוד רב האי לאו כל דאמר איסטניס אני שומעין לו אע"ג דרב האי סבר דאין הלכה כרשב"ג מ"מ השמיענו דין איסטניס אליבא מאן דפסק כרשב"ג והיותר נראה דרב האי לא פליג אלא אלילה הראשונה ומשום דסבר דדאורייתא היא וכאן מיירי בשאר ז' ימים דאין בהן צד דאורייתא לכ"ע או לענין שאר עניינים שהתירו באיסטניס ועיין בדרישה:

סעיף קטן ה
דדמי לסכנה ורפואה ר"ל ורפואה לסכנה פשיטא דמותר לעשות אפילו בשבת וי"כ וכ"ש בשעת אבלות:

סעיף קטן ו
שכל אלו אסורים ברחיצה כו' אבל לאחר שבעה מותרת בכל כו' וקשה הא אפי' כ"ע מותר לרחוץ אחר ז' בזמניהם וכבר כתב דכיחול ופירכוס אינן אסורים אלא ברחיצה ואי בא לאשמועינן כאן דמותרת אפי' בגיהוץ וכמו שמשמע מדברי ב"י קשה דאין כאן מקומו וצ"ל דס"ל לרבינו דכיחול ופירכוס יש לו דין גיהוץ וה"ק כיחול ופירכוס לאשה אסורים ברחיצה תוך ז' ולא יותר אבל לאיש או לאשה שאינה א"א אסורים אפי' אחר ז' כדין גיהוץ דאסור כל ל':

סימן שפב

סעיף קטן א
אבל אסור בנעילת סנדל מדא"ל הקב"ה ליחזקאל ונעלך תשים ברגלך מכלל דכ"ע אסור:

סעיף קטן ב
ודוקא בשל עור דאין מנעל אלא בשל עור כדכתיב ואנעלך תחש: (שעם מין גומא. וכשיגיע לעיר חולצין דוקא בעיר שרובה ישראל אבל בעיר שרובה נכרים אין חולצין עד שיכנס לרחוב של יהודים מרדכי ה"א דף שצ"ד עכ"ה):

סעיף קטן ג
וכתב א"א הרא"ש ז"ל על ההליכה תמהתי כו' ופי' הוא ז"ל דחולץ אינו חליצת סנדל אלא שחולץ כתיפו כמ"ש לעיל סימן ש"ס וא"ל מנ"ל לסתור פי' הרמ"מ לפרשו חולץ

סנדל אחר סתימת הגולל דא"א לפרש כן דאז מחריב בחליצת סנדל על כל המתים וא"כ ק' מ"ש על כל המתים רצה חולץ רצה אינו חולץ וק"ל:

סימן שפג

סעיף קטן א
אבל אסור בתשמיש המטה מדכתיב וינחם דוד את בת שבע אשתו ויבא אליה מכלל דמעיקרא אסור:

סעיף קטן ב
ותניא באבל רבתי אבל בתשמיש המטה אסור מעשה באחד כו' הא דהוצרך לחזור ולכתוב מה שכתב דאבל אסור בתשמיש המטה ללמדינו דאף דבגמרא דידן לא נאמר אלא ל' אסור יש ג"כ בו חיוב מיתה שהרי באבל רבתי ג"כ אמרו ל' אסור והיה מעשה ואירע בו מיתה וא"ר יוחנן כו' ולאפוקי מגמרא דילן דיש בזה פלוגתא וב"י הביאו ע"ש:

סעיף קטן ג
בין באבילות דידיה בין באבילות דידה פי' אפי' באבילות דידה דאיכא למיחש יותר הואיל והוא אינו אבל דהכל ממנו ולא ממנה:

סעיף קטן ד
וכ"ש שמותרת לאכול עמו בקערה עיין בדרישה:

סעיף קטן ה
ומיהו משום לך לך אמרינן לנזירא סחור סחור לכרמך לא תקרב העולם טועה בפי' וה"פ סחור סחור הוא תרגומו של סביב שעל סביב ת"א שני פעמים סחור סחור וכאילו אמר אמרי' לנזיר סביב לכרם לא תקרב דהיינו משמרת למשמרת דאפי' סביב לכרם לא יקרב פן יתאוה לאכול מפרי הכרם ויכנס בו לכך ה"נ לא ישן עמו במטה כלל:

סעיף קטן ו
אסורין לייחד כל ארבעה עשר ימים כו' דכיון דאקילו ביה רבנן דנוהג ז' ימי משתה תחילה קילא להו ואתו לזלזולי ביה אבל כנס לחופה דליכא קולא במה שעושה ז' ימים משתה שהרי הן קדמו לא אתי לזלזולי ביה ב"י:

סעיף קטן ז
אבל אם כנס לחופה כו' מותר ליחד והוא שבעל לכאורה היה נראה שזהו דוקא לדעת הרמב"ן והרא"ש שכתב אח"כ שס"ל ג"כ הכי במת לו מת ברגל אבל לראב"ד שאוסר שם אוסר ג"כ בזה וב"י כתוב בהדיא והראב"ד כתב בל' פלוגתא:

סעיף קטן ח
דמי שאירעו אבל ברגל שאסור להתייחד עם אשתו משום דדמי האי אבילות לאבילות דחתן דמזלזלין ביה דלא נהיגי אבילות ברגל:

סעיף קטן ט
והרמב"ן התיר משום דשאני רגל מז' ימי המשתה משום שז' ימי המשתה אית בהו אפושי שמחה לשושבינים ולכל בני חופה אבל רגל לית ביה כה"ג ועיין ב"י שכתב בשם הרמב"ן עוד ט"א:

סימן שפד

סעיף קטן א
אבל אסור לקרות בתורה כו' אלא אסור כל שבעה דכתיב בהו משמחי לב:

סעיף קטן ב
וכתב הרמב"ן כיון שאין האבל יוצא לבית הכנסת הלשון אינו מדוקדק דמשמע שפשוט שאינו יוצא לב"ה אבל בתורת הבית כתב הרמב"ן בזה הלשון ולדעתינו שאין האבל יוצא כל ז' לב"ה אצ"ל שישראל כו' והוא יותר נכון:

סעיף קטן ג
אצ"ל שאינו עומד וקורא ואין כאן כו' ומ"מ איכא נ"מ מדבריו בשבת שהלך לב"ה (ונראה דה"ה הו"ל לומר דיש נ"מ כגון שמביאין בחול ס"ת אצל האבל ומתפללין שם ב"י) דאפ"ה אם הוא כהן ואין כהן אחר לשם שאינו הולך לקרות וכן במרדכי (ע"ל סימן ת') אלא שר"ת היה הולך מעצמו לשלישי בלא קריאת החזן שאם לא היה הולך הוי מילתא דפרהסיא ובמהרי"ל כתב שלא אסר לקרות אלא בשבת דהוא מילתא דפרהסיא אבל בחול וכגון שמתפללים בבית האבל שרי לקרות וצריך לחלק מאחר שהוא חובת היום אינו דומה לשונה בתורה מ"ו (והא דבשבת אסור משום דשם רבים וצריך שלא להראות שהוא אבל גם שלא להראות שהוא אינו אבל אלא שב ואל תעשה עדיף עכ"ה) ומ"ש הרמב"ן כיון שאין האבל יוצא לב"ה אצ"ל שאינו עומד וקורא כו' מדבריו שמביא ב"י כאן משמע שס"ל להרמב"ן שהאבל אפי' בשבת אינו יוצא לב"ה אע"ג דלקמן סימן שצ"ג מביא ב"י דברי הרמב"ן שכתב דבשבת יוצא לב"ה לא כתב שיהא דעתו כן אלא שכתב על דברי רב האי שמחלק בין שבת לחול ז"ל אבל תשובת רבינו האי שכתבנו למעלה אפשר שהוא עולה כו' וכן נהגו כדעת הזאת לצאת שם בשבת כו' ע"ש ונראה דהרמב"ן אשמועינן בהאי אצ"ל כו' דלדברי הרי"ץ גיאת דס"ל דהאבל יוצא לב"ה קשה למה אמר הגמרא סתם ואם רבים צריכין לו מותר היה לה לחלק ולפרש דלענין לעלות לקרות בתורה אף ע"פ שהוא צורך רבים אסור לעלות לקרות ולכן כתב הרמב"ן ולדעתינו שאין האבל יוצא כו' כלומר שהגמרא אינה צריכה לפרש זה דאינו הולך לב"ה כל ז' ואף שאפשר שמביאין ס"ת אצלו ומתפללין שם בי' מ"מ מילתא דלא שכיחא הוא:

סעיף קטן ד
כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובת כשמתפללין בבית האבל כו' אין אומרין בבית האבל והוא רחום ואין נופלין על פניהם אלא אחר גמר כל התפלה (ועיין בא"ח סימן קל"א מדינים אלו ובד"מ בשם הכלבו עכ"ה) ואין קורין שם בבית האבל הלל בר"ח כי הנשמות אנינות לשם לכך אין אומרים (אותו וגם שכתיב) לא המתים יהללויה משום לועג לרש רוקח:

סעיף קטן ה
אע"ג דבאבל רבתי משמע שהוא אסור דתניא התם רב ת"ח כו' כצ"ל וכן באשיר"י ובאבל רבתי ראיתי וז"ל חכם או תלמיד חכם שמת כו':

סעיף קטן ו
ומיירי כשאין רבים צריכין לו אבל אם צריכין לו כו' א"ל דילמא מיירי אפילו אם רבים צריכין לו והא דאסור משום דמיירי ע"י עצמו ורבים צריכין לו דמותר היינו דוקא ע"י אחר כמ"ש בריש סימן זה די"ל מדקאמר ואם רצה מדבר ע"י עצמו כו' אבל לשאול אינו שואל כלל משמע להדיא שמיירי אפילו על ידי אחר ולכן ע"כ צ"ל שמיירי כשאין רבים צריכין לו:

סעיף קטן ז
אפי' בהלכות אחרות מותר לדרוש כו' מכאן משמע של"ד לדרוש הוא מותר אם רבים צריכין לו אלא אפילו להגיד הלכה וכדומה לזה אבל מ"מ אין מכאן ראיה אם לא ע"י אחר וכן כתב המרדכי להדיא דף ת"ג רע"ג דכ"ש דע"י עצמו אסור ע"ש וכן מוכח שם בריש"ף דף שצ"ד ע"א דמייתי הא דריב"א דדרש כל היום כולו ופירש דלחש לאחר והאחר למתורגמן וכן מוכח שם בגמרא ג"כ מדקאמר אלא היכי ליעבד כו' משמע דאסור על ידי עצמו גם בר"ן כתב שם הטעם שלא יעמוד תורגמן כבשאר ימות השנה משמע דבזמן הזה דדורש ע"י עצמו פשיטא דאסור:

סימן שפה

סעיף קטן א
אבל אסור בשאלת שלום מדא"ל רחמנא ליחזקאל האנק דום כן הוא ל' הגמרא פרק אלו מגלחין (מועד קטן דף ט"ו ע"א) וכתבו שם התוס' ע"ז ז"ל דהאנק דום משמת שתיקה משאלת שלום ומת"ת נמי משמע בסמוך מהאנק דום והא דהיה יחזקאל נוהג אבילות בהאנק דום ובכל שאר דברים לא היה עושה שהיה צריך להראות בקצת דברים שהוא אבל ולא היה נוהג דיני אבל אלא למשל עכ"ל התוספות. ואין להקשות א"כ איך למדו מהאי קרא דיחזקאל בקצת דברים דמדצוהו עליו ש"מ דבאבילות אחרים ג"כ הוא נוהג ובקצת דברים איפכא י"ל ודאי בהאנק דום א"א לומר דבשאר אבילים מותר ואותו צוהו

לדום כדי שלא יהא נוהג אבילות דאיפכא מסתברא דמי שאינו אבל הוא ברשות עצמו לדום או לדבר וכן איפכא כגון בנעילת הסנדל שדרשו מדא"ל הש"י ליחזקאל ונעלך תשים ברגליך ש"מ דבאחרים אסור א"א לומר דילמא נעילת הסנדל סימן אבילות הוא דהא כ"ע נמי מנעלים ברגליהם וכן כולם ודו"ק:

סעיף קטן ב
וכתב הרמב"ן אבל כו' עד שיעברו ב' רגלים נוסחא זו נראה שהיא עיקר כי כן הוא דעת רמב"ן כמ"ש לקמן בסימן שצ"ב בשמו ולספרים דגרסי ג' רגלים כו' צריכין לגרוס וכתב הרמב"ם אבל כו' שס"ל הכי כמ"ש בשמו בסימן שצ"ב:

סעיף קטן ג
וחמא תמן פי' יראה שם:

סעיף קטן ד
אבל שלום עליכם כמנהג מקומי ע"ל בא"ח סימן רפ"ז מ"ו:

סימן שפו

סעיף קטן א
פירוש שיכסה ראשו ולא יהא מגולה מדא"ל רחמנא ליחזקאל לא תעטה על שפם מכלל דכ"ע מיחייבי:

סעיף קטן ב
ואמר רב נחמן על גבי דיקנא ר"ל עטיפת ישמעאלים היא ע"ג דיקנא רש"י ופירש ג"כ גבי דיקנא גומות שבלחי למטה מפיו מ"ו:

סעיף קטן ג
וישמעאלים נראין עדיין שמחזירין קצת המצנפת על פניהן וכן ב"י מביא ת"ה שכתב נראין עדיין כו' ופירוש שעוד היום אנו רואיו שמחזירין כו' ובדפוס ב"י גורס וישמעאלים נראין שמחזירין כו' ועיין בדרישה:

סעיף קטן ד
כתב הרמב"ן ה"מ שצריך כו' כן הגיה ב"י:

סימן שפז

סעיף קטן א
כדתני בר קפרא דמות דיוקני כו' ובירושלמי דברכות פרק מי שמתו אמר טעמא שיהא נוער בלילה ונזכר שהוא אבל ע"ש מ"ו ופירוש של דמות דיוקני פירש נ"י בפרק הגוזל עצים ריש דף מ' כל הצורות נקראות דיוקני ע"ש צורת אדם הראשון שנקרא דיוקני בשביל שהיא שנייה לקונה כמ"ש כי בצלם אלקים וגומר ודיו כמו דיו פרצופים עכ"ל וטעם הפיכת המטה דוקא נ"ל ע"ש שהיא מקום מושב ומנוחה של אדם שבימיהם היו

יושבים על המטות דרך שררה וכבוד. ומ"ש יהפכו הכל מטתן ר"ל כל היכא דאירע להן אבילות יהפכו כל הראוים להתאבל עליו:

סעיף קטן ב
אבל כל היום אינו יושב אפי' על מטה כפויה כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן ג
דאמר רב יהודה אמר רב מנין לאבל כו' ואמר רב יהודה אמר שמואל כו' בהאי מימרא קמאי לחוד הוי סגי להני ב' דינים דצריכין האבל והמנחמין לישב לארץ דמדיליף מיניה רב שהאבל יושב בארץ ש"מ תרווייהו דהא כתיב וישבו אתו לארץ אבל במימרא בתראי איכא למימר דהמנחמין לחוד ישבי בארץ דעלייהו קאי מ"ש וישבו אתו לארץ אבל האבל גופא אין ראיה משם דאיכא למימר שהיה במקרה שהיה יושב בארץ וכן ראיתי בת"ה להרמב"ן דלא מייתי אלא האי מימרא קמאי מיהו י"ל דשניהן צריכי דאילו מימרי קמאי דרב אינו נשמע אלא דהאבל צריך לישב לארץ והו"א דהמנחמין א"צ אלא דהמעשה כך היה דהיו יושבין אתו קמ"ל מימרא דשמואל דקאמר דינו אמנחמין ואי מימרא דשמואל לחוד הו"א ע"ג מטה הוא דאסר להן לישב אבל ע"ג קרקע ג"כ א"צ לישב והא דכתיב וישבו אתו לארץ ל"ד קאמר אלא ר"ל שישנו מקומן ולא ישבו על גבי מטה קמ"ל מימרא קמייתא דקאמר בהדיא אלא ע"ג הארץ וק"ל ושוב מצאתי הג"ה שנדפס במקצת ספרי י"ד בהאי מימרי קמאי איתא בגמרא של כתיבת יד בפרק ואלו מגלחין אבל בגמרא הנדפסת ליתא עכ"ל:

סעיף קטן ד
הדר עם חברו באכסניא אם לבו גס בו כופה נראה דר"ל האבל כופה לחוד אבל לא חבירו וכל שכן הוא ממ"ש לעיל דאפי' בביתו א"צ לכפית מטות כ"א אותן ששוכב בהן גם לעיל בסימן שע"ח כתב ההולך לבית האבל כו' אם לבו גס יברהו על מטות כפויות ופירשו הראב"ד והרמב"ן והרא"ש דהמברה עכ"פ לא ישב על מטה כפויה כ"א על האבל קאי ה"ה נ"נ. ומ"ש ואם אין לבו גס בו אינו כופה משום שחבירו יאמר אינני חפץ שתרגיל אבילות בביתי:

סעיף קטן ה
שמא יאמרו חרש הוא תרגום של מכשף חרש (בקמץ תחת החית וריש עכ"ה):

סעיף קטן ו
זוקפה על צדה ודיו ק"ק דלפי הי"א דכתב רבינו לעיל בשמם דמטות שלנו אין זוקפין דאין הכפייה ניכר בהן ולמה אין הופכין על צדה כמו הכא וי"ל דדרכן היו להפך באופן שהיה ההפיכה ניכר והאבל היה יושב בצד ההפיכה ובמטות שלנו בכל צד שנהפכה

יהיו הצדדין שוות אותה צד של צד הכותל ואותה צד של חוץ או סניהן ראשיהן בולטין או שניהן בלי בליטה ואם כן אף אם היו זוקפין על צדה אכתי לא ידיע אם הוא יושב לצד ההפיכה או לצד גבה משא"כ מטה שנקליטיה יוצאין דהיינו שנקלט אחד מראש המטה ואחד מרגליה ואחד על גביהן ואם כן יש היכר בהפיכה ויותר נראה לתרץ הואיל שעיקר טעם של כפייה מדתני בר קפרא כו' ובעונותיכם הפכתיה יהפכו הכל מטתן וזהו הטעם לא שייך שפיר אם יהפוך המטה על צדה ולכן הואיל שמטות שלנו אין הכפייה ניכר בהן א"צ להפוך כל עיקר אבל בימיהן שהיה ההפיכה ניכר ברוב המטות לכן מטה של נקליטין אף ע"פ שא"א לקיים בה ההפיכה כתיקונה מ"מ הואיל שיוכל לקיים קצת תקנו שיעשה מה שאפשר משום לא פלוג:

סימן שפח

סעיף קטן א
אבל אסור להניח תפילין מדאמר ליה הקב"ה ליחזקאל פארך חבוש עליך מכלל דלכ"ע אסור ועיין בדרישה:

סעיף קטן ב
ודוקא ביום ראשון כו' דכתיב ואחריתה כיום מר:

סעיף קטן ג
וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל שמותר מיד ביום שני אחר הנץ החמה דאז אמרי' מקצת היום ככולו כמ"ש בדרישה:

סימן שפט

סעיף קטן א
וריב"א אסר כל שלשים (היינו לכבס וללבוש אבל לכבס כדי להניח פשיטא דשרי תוך שלשים וק"ל עכ"ה) וראייתו ממסכת שמחות ועיין בב"י:

סעיף קטן ב
ובסמ"ק כתב מותר ללבוש חלוק לבן מיד אחר ז' אפשר לומר דמספקא ליה אי הלכה כריב"א או לא ולכן כתב דרך פשרה דלכל הפחות מותר ללבוש אחר ז' חלוק לבן אף שיש להחמיר בכיבוס:

סעיף קטן ג
וזה המנהג עיקר משום דכל הלכה הרופפת בידך הלך אחר המנהג:

סעיף קטן ד
ואיני יודע טעם למנהג זה כו' (דאפילו גיהוץ מותר ר"ל אפי' ללבוש את המגוהצין ישנים שרי כמ"ש רבינו בסמוך עכ"ה) ז"ל ב"י לא ידעתי על מה תמה דדילמא ס"ל כריב"א דאסר כל ל' אפילו בכיבוס:

סעיף קטן ה
גיהוץ בל"א מנגלי"ן:

סעיף קטן ו
על שם רש"י שהתיר ללבוש כו' דס"ל מטעם איסור מלאכת כביסה נגעו בה:

סעיף קטן ז
וכן מטפחת הידים והשלחן אף על פי כו' כצ"ל ע"ל בא"ח סימן תקנ"א שהיתר פשוט לכבוד שבת לפרוס המטפחת המכובס מ"ו:

סעיף קטן ח
והנשאל לחכם והותר ר"ל שנדר שלא לגלח ונשאל על נדרו ברגל וכגון שלא מצא מי שמתיר לו קודם הרגל:

סעיף קטן ט
והבא ממדינת הים ולא היה לו פנאי לגלח אין להקשות דהיה לו למימר אין לו פנאי לכבס דהא מכביסה איירי כאן דיש לומר משום דדין כביסה נלמד מדין גילוח דכל הני נשנו אצל גילוח מש"ה אגב שטפא נקט לשון המשנה דקתני בה ולא היה לו פנאי לגלח ולא על הבא ממדינת הים דסמוך ליה קאי כ"א על כולן קאי וכאילו אמר ובכולן אם לא היה לו פנאי לכבס כו' וע"ל בא"ח בהלכות חול המועד דשם מקדים דין גילוח לדין כיבוס וכאן היפך להקדים דין כיבוס:

סעיף קטן י
שהלך להרויח כו' לאפוקי לטיול ע"ל בא"ח סימן תקנ"א:

סעיף קטן יא
כתב הרמב"ן ז"ל קרוב בעיני הדבר לומר כו' דאפי' ראב"ש דכתב רבינו לקמן בשמו דמיקל וס"ל דמותר מ"מ י"ל דתוך ז' הוא מחמיר ואע"פ דפלוגתתן אגיהוץ קאי ואם כן איכא למימר דבכיבוס לר"א אפי' תוך ז' מותר מ"מ קרוב לו להחמיר וק"ל:

סעיף קטן יב
ולאחר שבעה אף על פי שהוא אסור בגיהוץ מגהץ כו' ואינו דומה לשבת של ט"ב דהתם גזרו עליהם מפני שאיסורו שוה בכל אדם שלא יעשו מלאכה שאינה צריכה ועיין בב"י:

סעיף קטן יג
עבורי חומרתא אמנא פירוש אבן שמחליק בו בגד (וב"י פירש דגיהוץ היינו מים באפר או בנתר ובורית ב"י: רבי אומר לא אסרו אלא בחדשים בלבד ראב"ש אומר לא אמרו אלא כו' כצ"ל עכ"ה):

סעיף קטן יד
שלא הוזכר מכבש אלא אישנים פי' ולת"ק דרבי הנ"ל דס"ל דישנים היוצאים מתחת המכבש אסורין בגיהוץ אבל לרבי דקי"ל כוותיה אין נ"מ בזה וכן מוכח בב"י ע"ש:

סעיף קטן טו
וחדשים לבנים מגוהצין אסורים כתב ב"י דכל זה מיירי לאחר ז' תוך שלשים:

סעיף קטן טז
ויגערו בו חביריו לומר לו כו' ודין זה לא נהוג האידנא לפי שאין לנו גיהוץ מ"ק מ"ו:

סימן שצ

סעיף קטן א
אבל אסור לגלח כו' מדא"ל הש"י לבני אהרן ראשיכם אל תפרעו מכלל דכ"ע מיחייבי וק"ק מאי אפילו בית הסתרים דקאמר הא בית הסתרים יותר מסתבר לאסור דהא בלא"ה אסור כמ"ש רבינו לעיל בסימן קפ"ב דבית השחי ובית הערוה אסור אפי' במספריים (והיה אפשר לומר דמיירי כאן באשה דמותר לגלח סתריה כמ"ש בסימן קפ"ב עכ"ה) וי"ל דהא בהדיא כתב ב"י שם דהא דכתב במספרים אסור היינו במספריים כעין תער אבל במספרים בעלמא אפי' בית הסתרים מותר וא"כ לענין אבילות הוי רבותא דודאי לא הו"ל תענוג כ"כ בתספורת בית הסתרים אלא יש לו צער משערות דלשם א"נ מהיכי תיתי דגילוח אסור מדכתיב בבני אהרן ראשיכם אל תפרעו והו"א דוקא שער שדומה לשערות דראש שהם בגלוי ולא בבית הסתרים:

סעיף קטן ב
באבל אסור כל ל' עיין מ"ש בש"ע בזה:

סעיף קטן ג
והרי"ץ גיאות כתב שאסור תוך ז' פי' שעל השפה:

סעיף קטן ד
אחד המגלח כו' ר"ל שנאמר להמגלח שמספר את חבירו שמת לו מת או למתגלח וה"ט דגדול כבוד הבריות ודוקא בדליכא ספר אחר במתא מרדכי (בה"א דף שצ"ה ע"א):

סעיף קטן ה
שהלך להרויח כו' פי' לאפוקי לטייל:

סעיף קטן ו
ונכנס מיד לתוך האבל אסור לגלח פי' עד אחר ל' לאבילות כדין תספורת וע"ז קאמר דאדם אחר דאינו מהיוצא מבית השבייה כולי מיקל שערו פי' אחר ל' לאבילות הראשון מיקל בתער אפילו בתוך ל' לאבילות השני:

סעיף קטן ז
מיקל שערו כו' ז"ל רבינו ירוחם מיקל בתער פי' שיגלח מלמטה עקרי השער כדי להקל מעליו אבל לא במספריים פי' שיחתוך מזנבות שער מפני שזה נראה לעינים אבל תחת שערו אינו נראה וכתב הרמב"ן דהני דשרינן להו בתוך ל' דוקא בצינעא (ורבינו כתבו לענין כיבוס וה"ה לענין גילוח עכ"ה) עיין בב"י:

סעיף קטן ח
שמגלחו קצת בתער אבל לא במספרים ז"ל הרמב"ן בת"ה לרבינו האי תער ומספרים משונים זה מזה ויש שינוי בין לשון תורה ובין לשון חכמים כי תער של תורה בלשון חכמים מספרים והוא העשוי לגילוח והשחתה ואשר אינו משחית לגמרי קורין לו חכמים תער ובירושלמי מיקל בסכין ובתספורת אבל לא במספרים (כך מצינו בהלכות הרי"ץ גיאות עכ"ה) ובעל הערוך הקשה עליו ובודאי שתשובה זו משובשת דתער בין בלשון תורה בין בלשון חכמים הוא המשחית לגמרי כדאמרינן איזהו גילוח שיש בו השחתה הוי אומר זה תער ומספרים בין בלשון תורה בין בלשון חכמים יש בהן גילוח ולא השחתה וזהו שאמרו כאן מיקל אדם בתער הטעתו לגאון ז"ל בפי' זה כסבור לומר דמפני שאין בו השחתה התירו כן ולא היא דהכא לאו משום השחתה דאטו גילוח באבל מותר אלא הכא במיקל משער ראשו ומספר ממנו קצת עסיקי' והדבר ידוע שהחותך מן השער קצתו אין דרכו בתער וא"א לגלחו כהוגן אלא בזוג של מספרים ומשום שהוא שלא כדרך המתגלחין ובשינוי מותר בסכין ובתספורת שהתער כאן כסכין הוא עכ"ל:

סעיף קטן ט
והקשה הרמב"ן א"כ תהא מותרת בגיהוץ והרי אנו כל עיקר לא למדנו איסור גיהוץ אלא מן האשה התקועית:

סעיף קטן י
במעברת סרק על פניה פי' פניה של מטה:

סעיף קטן יא
וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל ואע"ג דכתב רבינו לעיל בס"ס שפ"א שלאחר ו' א"א מותרת בכל ומשמע מדברי ב"י שם שהוא מדברי הרא"ש י"ל דהתם מיירי בגיהוץ ובמעברת סרק על פניה כו' אבל בתספורת ממש שאפשר לה בלא"ה שאין בה כ"כ ניוול אסור ומ"ש כאן

וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל היינו לענין פי' של נטילת שער דמיירי במעברת סרק כו' אבל לא לענין גיהוץ:

סימן שצא

סעיף קטן א
ומיהו זה דוקא תוך שבעה פי' איסור דתינוק ועיין בבית יוסף מ"ש ע"ז:

סעיף קטן ב
ואף אם השנה מעוברת כו' מדקתני י"ב חודש ולא קתני סתם שנה:

סעיף קטן ג
מותר ליכנס לאלתר פי' לאחר ז' רמב"ם:

סעיף קטן ד
בד"א שצריך לפרוע יומו כגון שכבר אכל עם ריעיו כו' אבל אסור להתחיל כו' נראה דמ"ש אסור להתחיל אינו ר"ל שלא היה להן מתחילה עד היום מריעות אהדדי דא"כ ק' דיוקים אהדדי דתחילה כתב דוקא לפרוע שהגיע זמנו הא אם לא הגיע זמנו אסור לכנוס ולאכול עמהן ואח"כ כתב דוקא להתחיל אסור הא אם כבר התחילו מותר אלא ר"ל לסעוד עמהן ביום שעושין הן סעודה עכ"פ אסור אלא אף אם ירצה הוא לעשות סעודה עליהן בביתו אסור א"ל שכבר הגיע זמנו אבל אם ירצה מרצונו להתחיל לעשות עליהן סעודה שלא בשעת חיובו אסור אף שכבר התחילו ודו"ק:

סעיף קטן ה
ויתומה שאם לא יאכל שם יתבטל כו' אע"ג דלעיל בסעודת חבורת מצוה כגון קידוש החודש מותר מיד ולא תלה אותו באם שיתבטל המצוה אם לא יאכל עמהן וא"כ מאי וכן משיא יתום ויתומה כו' דקאמר אפשר דמשום יתום ויתומה דאיכא שם נמי מזמוטי חתן וכלה החמירו לולא ה"ט דיתבטל המעשה זולתן והאי וכן דקאמר ר"ל שגם בזה הקילו וק"ל:

סעיף קטן ו
ואינו מחוור להתיר סעודות של משיא כו' דדוקא סעודת קידוש החודש התיר שאין שם שמחת חתן וכלה:

סעיף קטן ז
והם אומרים שלא אסרו כו' כצ"ל ור"ל אותם שנוהגין להקל בכניסת בית המשתה כו':

סימן שצב

סעיף קטן א
והרמב"ן כתב כל שלשים לנישואין ר"ל הא דתניא כל ל' לנישואין הוא דוקא אבל לארוס מותר אפי' ביום המיתה מטעם שמא יקדמנו אחר ברחמים כמ"ש רבינו לעיל בהל' ט"ב ובלבד שלא יעשה סעודה ועיין בב"י סברת מחלוקתם:

סעיף קטן ב
ופסק הרמב"ם כת"ק כו' ומהרא"י כתב בהתחלת כתבים שאנו נוהגין כרבנן ולא כר"י ע"ש:

סעיף קטן ג
אבל ראש השנה וי"כ לא חשיבי כרגלים כו' פי' מאחר שהטעם לשם כדי שישכח אהבת ראשונה אין סברא כלל לאחשוביה כרגלים דקרובים טובא ותו ימים נוראים הם ולא לשמחה נתנו כ"כ שם מהרא"י מ"ו ועיין בדרישה ובאגודה פסק דאף לענין זה חשיבי כרגלים כמ"ש לקמן בסימן שצ"ט:

סעיף קטן ד
והיא שמת בעלה אינה מתאבלת אלא ל' יום ר"ל ול"ת הואיל שאסורה להנשא מחמתיה עד ג' חדשים גם תהא מתאבלת ג' חדשים ואע"ג דכבר אשמועינן באיש שאע"פ שאסור לישא עד ג' או ב' רגלים אפ"ה אינו מתאבל אלא שלשים שאני התם דלפעמים הוא מותר מיד אחר ל' ואפי' בתוך שלשים לקצת מפרשים כמו שיתבאר בסמוך משא"כ באלמנה שלעולם היא אסורה לינשא עד ג' חדשים כמבואר לקמן בא"ע סימן י"ג ויותר נראה דכ"כ לאפוקי מהמנהג דהנשים מתאבלות על בעליהן שנה תמימה:

סעיף קטן ה
אלא שאסורה ליארס ולינשא עד ג' כו' והטעם שאין האשה צריכה להמתין ג' רגלים כמו האיש משום דאשה בבעל כל דהו ניחא לה מרדכי:

סעיף קטן ו
ג' רגלים או ב פי' למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה:

סעיף קטן ז
תניא אעפ"כ אסור לבא עליה כו' נראה דלהרמב"ן ה"ק שאע"פ שמי שאין לו בנים א"צ להמתין ג' רגלים מ"מ אסור לישא אשה ולבא עליה תוך ל' יום דאל"כ הא אפילו לישא אסור להרמב"ן תוך ג' חדשים וא"כ להרמב"ן הוי סיפא דברייתא פי' ארישא דברייתא ועיין בדרישה:

סעיף קטן ח
והרמב"ם לא חילק כו' ולכנוס מיד ר"ל לאחר ז' ולבעול אחר ל' ר"ל אפי' במי שאין לו בנים:

סעיף קטן ט
וכל זמן שאין לו בן ובת חשיב לא קיים פריה ורביה כו' ובריש א"ה כתב אם היו הבנים סריסים או איילונית לא קיים פריה ורביה והוא מהירושלמי:

סעיף קטן י
כיון ששידך זאת ואם לא כו' אע"ג דמשמע מדתלה בשידך זאת או לא שידך דהתיר אפילו בלא הפסד סעודה שהכין מ"מ נראה דמשום הפסד סעודה דוקא התיר כמ"ש בסמוך הרא"ש מדקאמר קרוב לחופה אחר שהזמין הקרואים אלא שהוצרך ליתלות בשידך דכיון דשידך את זאת דאל"כ לא היה לו פסידא דהא יכול לכנוס אשה אחרת מיד ויקרא הקרואים אסעודה שהכין אבל השתא כיון ששידך את זאת תו לא הצריכו לישא אחרת וק"ל:

סעיף קטן יא
וכן הורה א"א הרא"ש ז"ל הלכה למעשה כו' כתב ב"י שיש קיצור בדברי רבינו שהיה לו לכתוב דלישא את אחות אשתו אפילו לא שידך מותר אם יש לו בנים קטנים לפי שמרחמה יותר מאחרת ואותה המעשה שהורה הרא"ש ואמר שבלא הפסד לא היה מתיר לא היתה אחות אשתו:

סעיף קטן יב
כיון שהיה לו הפסד וקשה דבא"ע סימן י"ד כתב רבינו ז"ל מי ששידך אשה ואירעה אבל והוא לא קיים פריה ורביה מותר לכונסה תוך ל' לאבלה ע"כ ולא חילק בין שהיה הפסד בדבר ועוד הל' של ר"ת קצת מגומגם דמתחילה כתב אחר שהזמין הקרואים משמע דהטעם שהתיר משום ההפסד כמ"ש הרא"ש ומסיים הטעם דפריה ורביה לבד ועוד דר"ת דנתן עיקר הטעם משום פריה ורביה וכתב רבינו בשמו שהתיר לכנוס ולא הזכיר שהתיר לבעול שהוא עיקר הטעם שהתיר ועיקר חסר מן הספר ובהרא"ש כתב שניהם לכנוס ולבעול ועוד מה מועיל מה שהכניס אחר ז' להפסד הסעודה הלא מה שהכין יפסיד אף לאחר ז' ומה לי אחר ז' או לאחר ל' לענין הפסד לכן נלע"ד להגיה בדברי ר"ת כך והתיר ר"ת שתכנס לחופה מיד ולבעול תוך ל' יום משום פריה ורביה ור"ל שהתיר לכנוס מיד משום הפסד ורמז הטעם דהפסד במ"ש קרוב לחופה אחר שהזמין הקרואים ולבעול כו' משום פריה ורביה וכן בדברי הרא"ש צריכין לחלק דבריו במ"ש והתיר לכנוס ולבעול כו' כיון שהיה מפסיד כו' ר"ל שזה שכתב כיון שהיה לו הפסד

חוזר אמ"ש והתיר לו לכנוס ור"ל שהתיר לכנוס מיד תוך ז' אבל במה שהתיר לבעול לא שייך זה הטעם דהפסד אלא הטעם דפריה ורביה ורמזו במ"ש והוא לא קיים פריה ורביה אבל בא"ע לא איירי שהכין כל צורכי החופה לכן כתב דמותר בתוך ל' יום ולא מיד דדוקא היכא דאיכא הפסד מותר מיד אבל היכא דאין הפסד רק משום פריה ורביה אינו מותר אלא לאחר ז' כמ"ש כאן ולבעול אחר ז' ע"כ אבל קשה ממ"ש רבינו סימן שמ"ב מי שהכין כל צרכי חופתו וכו' ומת אביו של חתן או אמה של כלה מכניסין המת לחדר והחתן והכלה לחופה משמע דוקא אביו ואמו שאין לו מי שיטריח בשבילם ואפ"ה אינו מותר אלא לכנוס המת לחדר ומטעם שעדיין לא חל האבילות אבל אם חל האבילות או שלא מת אביו אלא אחיו או בנו כלל וכלל לא אף שהיה ג"כ הפסד בדבר שהרי הכין צורכי חופתו וטבח טבחו שהרי כתב שם וגם הוא בענין שאם ידחה החופה היה מפסיד שאינו נמכר וע"ק א"כ שהכניס מיד למה הוצרך לומר שהתיר לבעול תוך ל' פשיטא דהא בבעילה אין איסור כלל תוך ל' וי"ל דה"ק משום טעם הפסד לחוד לא היה מתיר כ"א בצירוף טעם דעכ"פ צריך להתיר לכונסה אחר ז' כדי שיבעול אז כיון שלא קיים פריה ורביה וכיון שעכ"פ צריכין לדחות האבילות במקצת לעשות שמחת הנשואין תוך ל' דוחין אותו אף בזה דאפי' תוך ז' כונסין אותה משום הפסד אבל מ"מ הבעילה אסור עד אחר ל' ובסימן שמ"ב דמיירי במי שכבר קיים פריה ורביה וכמ"ש שם בסוף הסימן מש"ה כתב בשם הרא"ש שם דמשום פסידא לחוד לא התירו לכונסה וצריך לשהות עד אחר ל'. ועיין בא"ע סימן י"ד שכתבתי יישוב אחר:

סימן שצג

סעיף קטן א

כל (ג' ימים הראשונים ובמרדכי כתב ב' ימים ואפשר דמקצת יום ג' הוא ככולו ד"מ עכ"ה): אינו יוצא מפתח ביתו אפי' לדבר מצוה ואע"ג דאבל חייב בכל המצות היינו במצות עשה שבגופו כגון ציצית ותפילין וכיוצא בו אבל לילך לחופה ולמילה לשמוע ברכה בשביל ג"ח אין לו לצאת מפתח ביתו והא דאמרינן דאחר ג' ימים הראשונים יוצא לב"ה או לבית האבל ומשמע אף על פי שהוא בשבוע ראשונה היינו משום דהוא דברי אבילות מותר:

סעיף קטן ב

רביעית הרי הוא ככל אדם ז"ל מ"ו על שינוי המקום אמרינן במ"ק בשבת רביעית הרי היא ככל אדם ולא חלקו בין שאר קרובים לאביו ואמו רק מנהג בעלמא כפי חשיבות של אדם לכבוד אבותיו תשובת מהר"ר מנחם מ"ץ:

סעיף קטן ג
ויושבין שם שעה אחת כו' מדלא כתב שיושבין ומדברים דברי תנחומין אלא שלבסוף כתב שמדברים השוכן בבית זה ינחמך מכאן יש קצת סמך לנחום אבילים שלנו שעל הרוב אין האבל מתחיל לדבר כלום רק נכנסין אצלו ויושבין מעט ואומרים ה' ינחמך עם שאר אבילי ציון דיש לתמוה וכי זה נקרא תנחומי אבילים ומזה יש קצת ראיה דהכניסה וישיבה לכבוד מקרי נחום אבילים:

סעיף קטן ד
בשער אבילים ושפמו מכוסה ז"ל הרמב"ן בת"ה אע"פ שאין אבילות בשבת כיון שיש לו מנעלים ברגליו מותר ועושין כן כדי להכיר בינו ובין המנודה עכ"ל וכתב ב"י אבל בזמן זה שאנו מתי מעט והכל יודעין שהוא אבל אסורים לצאת מעוטף ועל הא דכתב בסמוך ויושבין עמו לארץ כתב המרדכי משום דרוב עם לא סגי להו בל"ה וב"י הביאו ע"ש:

סעיף קטן ה
השוכן בבית זה ינחמך אין להקשות מ"ש הא מהא דכתב לעיל סימן של"ה בביקור חולים דבחול אומרים ה' ישלח לך רפואה שלימה ובשבת אין אומרים כן שאני התם שאין מבקשים שהש"י ירפאהו היום דיש בו צד איסור משא"כ הכא שאף אם ה' ינחמהו וישמחו בבנין אין כאן מלאכה ואיסור שבת כך שמעתי וטעות הוא בידם דהקושיא מעיקרא לאו כלום הוא דכתב הר"ן טעם דאסור להתפלל על החולי היינו משום שיתעורר על ידו רחמיו ויבכה בשבת מחמת זוכרו רוב צערו של חולי משא"כ בנחום אבילים ומכ"ש בברכת חתן וק"ל:

סעיף קטן ו
ועליהם הוא אומר ברוך נותן כולי י"מ דהאבל יאמר כן על הקהל שגמלו עמו חסד ואיני נראה:

סימן שצד

סעיף קטן א
ואין בוכין עליהם יותר משלשים יום דלא עדיפא ממשה רבינו עליו השלום דכתיב וינכו את משה ל' יום:

סעיף קטן ב
וכן חכם שבא שמועתו לאחר י"ב כו' ז"ל הרמב"ן בת"ה שאין מנהג ואין דרך ארץ להזכיר המת לאחר י"ב חדש לפיכך מקום מרוחק שאין מגעת שמועת ת"ח אלא לאחר יב"ח פטורים מלהספיד אפי' יום שמועה:

סעיף קטן ג
ופוקדין על המתים ג' ימים כו' זה היה דוקא בימיהם שהיו מניחין המת בכוכין והיה אפשר לגלות את המת ולראות אותו:

סעיף קטן ד
והוליד ה' בנים ואח"כ מת י"ל דלהכי אמר ואח"כ מת דל"ת דלמא לזה נעשה נס וחי לעולם משא"כ אחרינא דמתים לבסוף דאין צריכין לפוקדן משום דלמא הוא חי וק"ל:

סעיף קטן ה
היא רופפת פי' אינה שלופה אלא כאילו היא בנדנדה רפופה ונוחה ליפול ולאחר יב"ח כאילו היא תקועה בנדנדה לגמרי:

סעיף קטן ו
נתרפאה כל המשפחה דומה לכיפה הנ"ל שכשחוזרין ותוחבין אבן אחד במקום שנפל אזי ימולא החסרון והכיפה חזקה כבראשונה ומשמע דאף כשמת נקיבה לא נתרפאה עד שיוולד בן זכר כי שאחר שנתרועעה צריכין דבר חזק לתקן המעוות. אדם שמת לו מת ובתוך ל' נולד לו בן אין עושין שמחה ומשתה ביום המילה רוקח מ"ו:

סימן שצה

סעיף קטן א
לא שנא מקצת יום ל' כי' לענין גילוח וגיהוץ:

סעיף קטן ב
וי"א דה"ה נמי מקצת הלילה (והא דחשיב מקצת יום ז' ככולו דוקא לענין שאר דברים הנוהגין בז' ימי אבילות עכ"ה) אבל לא לענין תשמיש המטה שצריך להמתין עד הלילה מצאתי במ"ק מ"ו:

סעיף קטן ג
כיון שצריך ספירה כו' אבל בשמועה רחוקה כו' צ"ע מה ס"ל בדין ל' ונ"ל דגם בשלשים שייך לומד דבעינן ספירת ל' משא"כ בשמועה רחוקה דאין ספירה כלל אלא אותה שעה לבדה וכ"כ הב"י ע"ש:

סימן שצו

סעיף קטן א
אינו (קורע אלא תוך ז' ודוקא בשאר מת אבל על אביו ואמו אם לא קרע תוך ז' קורע לאחר ז' כמ"ש בסי' ש"ס עכ"ה):

סעיף קטן ב
אפי' הגדיל תוך ל' כו' כיון שהיה דחוי בשעת התחלת החיוב נדחה לעולם ותימה מ"ש בהגדיל תוך ימי החג בסוכות דחייב לכ"ע בפ"ב דסוכה דף כ"ז ע"ב ודו"ק מ"ו ונראה

לחלק דשאני מצות סוכה דאין המצוה תולה באדם בלבד אלא אף בסוכה שיושב בה ולכן אע"פ שהאדם לא היה ראוי בהתחלת המצוה מ"מ הסוכה שבה נעשית המצוה היתה ראויה אבל אבילות אינו אלא שמראה אבילות בגופו והא אין הגוף ראוי לכך ולכן אמרינן כיון דאידחי אידחי ועוד דעיקר אבילות הוא משעת מיתה וקבורה ושאר הימים נמשכים מזה והואיל שהוא לא היה ראוי באותה שעה נדחה לגמרי משא"כ בסוכה דכל יום ויום הוא מצוה בפני עצמו ואין אחד תולה בחבירו (גם חשוב כל יום ויום רגל בפני עצמו לענין חיוב קרבן עכ"ה):

סימן שצז

סעיף קטן א

עכו"ם מסיח לפי תומו מיהו אם נתכוין הנכרי להעיד לא מהימן כבעדות אשה ומיהו ראבי"ה הורה להתאבל ומהר"ם אומר דאין להאמין לעכו"ם היכא שנתכוון להעיד שמחות הר"ם מ"ו (כ"כ במרדכי דף שצ"ה) עיין בדרישה מדינים אלו:

סימן שצח

סעיף קטן א

אם הוא יום המיתה פי' לאפוקי אם מת היום ונקבר למחר שאין האבילות שמתחיל לאחר הקבורה ביום המיתה א"נ שמע שמועה קרובה דאבילתו מתחלת שלא ביום המיתה: (שאין שום חבילות דאורייתא עי' בס"ס שצ"ט דכ"פ הרא"ש עכ"ה)

סעיף קטן ב

אנינות לחוד דכתיב לא אכלתי באוני ממנו וקאי אמעשר ואכלתי חטאת היום קאי אקדשים:

סעיף קטן ג

האסור בזה מותר בזה והאסור בזה מותר בזה כן הוא באשר"י דף ל"ה ע"ג בשם ר"י וה"פ האסור מכח אנינות דהיינו שאסור באכילת קדשים ומעשר שני מדאורייתא וכן אסור ביין ובשר מדרבנן לפני קבורה וכן פטור מכל המצות כל זה מותר באבילות והאסור מכח אבילות דהיינו תשמיש המטה ונעילת סנדל ורחיצה וגילוח וכל הני דחשיב לעיל בתחילת סי' ש"פ מותר מכח אנינות קודם שנקבר המת דאז חל האבילות ואע"ג דכתב לעיל ס"ס שמ"א דאונן אסור בתשמיש המטה י"ל דר"י ור"ת סוברים כהרמב"ם והרי"ץ גיאות שהביא רבינו לעיל בסימן שמ"א דסברי שאינו אסור בין מיתה לקבורה בהני דאסור מכח גזירת שבעה א"נ ה"פ האסור באבילות מותר באנינות מצד דאורייתא דאנינות ולא איירי במה שהחמירו בו חכמים דלכ"ע אף למ"ד אבילות יום ראשון

דאורייתא מ"מ מה שאסרו תשמיש המטה בימי אנינות אינו אלא מדרבנן ודו"ק עיין במקומו בדברי ר"י:

סעיף קטן ד
בדברי המפורשים בפרק מי שמתו דהיינו שאסור בבשר ויין ופטור מכל מצות עשה:

סעיף קטן ה
ולא כל הנוהגים באבל ר"ל ולא בכל המתים שמתאבלים עליהם:

סעיף קטן ו
אלא בשבעה מתים המפורשים בתורה לענין טומאת כהן:

סעיף קטן ז
שהן אחיו מאמו ואחותו מאמו זהו חדא ואידך נשואה וארוסה מאב או מאם והג' אחותו אנוסה או מפותה ופירוש של ואחותו מאמו ר"ל אחותו מאמו שהיא פנויה שכיוצא בה באחותו מאב מטמא לה דאורייתא (או אחותי נשואה או ארוסה מאב או מאם דבשניהם אין מתאבל עליהם אלא מדרבנן כמ"ש בסימן שע"ד ע"ש עכ"ה):

סעיף קטן ח
אבל אשתו קטנה מדברי סופרים ר"ל ולא קבל אביה קידושיה:

סימן שצט

סעיף קטן א
בענין (שחל עליו אבילות ר"ל אפי' לא קברוהו קודם הרגל אלא מסרו לנכרי לקברו או ששגרו למקום אחר בענין שחל אבילות שניה אחת כמ"ש לעיל סימן שע"ה עכ"ה)

סעיף קטן ב
אלא אף מתורת אבל רצה לומר כדין שלשית לכך עולין לשלשים ולא עולין לז' ראשונים שלא נהג ברגל כדין ז' ב"י ע"ש: (ונוטל צפרניו במספריים ר"ל ע"י נכרי אבל הוא בעצמו אסור בח"ה עכ"ה):

סעיף קטן ג
ומדברי א"א הרא"ש ז"ל יראה שאינו אסור כלל מתורת אבילות אלא בדברים האסורים לו מתורת הרגל כצ"ל (ומ"מ עולין למנין ל' כדלקמן בסמוך עכ"ה) וע"ל בסימן שמ"ב מ"ש שם:

סעיף קטן ד
הקובר מתו ברגל בחוה"מ כו' דקדק לכתוב בחוה"מ דאילו בי"ט אינו נוהג דין אנינות כמו שנתבאר בסימן שמ"א ואע"ג דבי"ט שני נוהג דין אנינות וכן נוהג ג"כ בי"ט ראשון אם רוצה לקברו על ידי עממין כמ"ש שם. רבינו מילתא פסיקתא נקט דבח"ה ודאי נוהג

אנינות ובדין הוא דהו"ל לכתוב דבי"ט שני נמי נוהג אנינות אלא שסמך על מ"ש בסימן הנזכר ב"י:

סעיף קטן ה

ולא אמרינן דחג שמיני עצרת מבטל וכתב הרא"ש והטעם מפני שלא נהג כלל דין ל' אע"ג דגיהוץ ותספורת אסורים במועד מ"מ מטעם אבילות לא נאסר ובזה אזיל לשיטתיה כדלעיל דלא אסר במועד כלל משום אבילות וצ"ע מ"ש משבת שחל להיות ערב הרגל דאמרינן כיון שנהג בו דין ז' בדברים שבצינעה שנתבטל ממנו דין ז' כמ"ש לעול ריש סימן זה ה"נ הא כתב רבי' על הרמב"ם דל"נ דבריו ושדברים שבצינעא נוהג וצ"ל כיון שמת ברגל והכל שם אחד לו ואין כאן סיכוי כמו התם שהיה שבת אחר כך רגל לכך אינו עולה ועיין בדרישה:

סעיף קטן ו

ואין רבים מתעסקין בו לנחמו היינו לענין תנחומין וברכה בשורה ולענין הבראה אבל מבקרין אותו כל ימי אבלו ב"י ע"ש ועיין בדרישה: (ומותר לגלח אחר הרגל דאמרינן הואיל ונהג מקצת ביום השבת דין שלא לבש בגדים מגוהצין אמרינן רגל מבטל גזירת ל' עכ"ה):

סעיף קטן ז

ואם חל יום שביעי או יום ראשון שלו ערב הרגל מותר לספר ולכבס כו' כן נ"ל לגרוס ומ"ש מותר לספר ולכבס לצדדים קתני ר"ל מותר לספר אם חל ביום שביעי ולכבס אם חל ביום א' (ור"ל לכבס הבגדים ולהניחן עד הרגל דיכול ללובשן אינן מגוהצין אבל רחיצת גופו שרי ברגל כמ"ש בסמוך שרחיצה אינה אסורה אלא בז' ימים עכ"ה) ועיין בדרישה:

סעיף קטן ח

ורבינו יב"א כתב כמו שאסור לרחוץ כך אסור לכבס כל היום כו' לכאורה דגם בשביל זה צריכין להגיה שביעי במקום ששי דהא רבינו כתב לעיל בסימן שפ"ט דריב"א סבר דכיבוס אסור כל שלשים כמו גילוח וא"כ אם הוה הגירסא ששי היאך כתב הריב"א דבערב סמוך לחשיכה מותר בכיבוס הא לא נתבטל ממנו עדיין גזירת ל' וא"כ לפי זה א"א למחוק תיבת לספר ולהניח תיבת ששי ועיין בדרישה:

סעיף קטן ט

ומיהו בערב סמוך לחשיכה מותר בשניהם כו' ולא כרש"י שפי' הערב עד י"ט ממש וכן ברמב"ם ולכן כתב רש"י ולערב בי"ט רוחץ בצונן או ימתין עד ח"ה וירחץ בחמין ואנו לא קי"ל הכי אלא אחר המנחה נוהגין היתר:

סעיף קטן י
והרמב"ם כתב שאינו מותר לא לגלח ולא כולי נ"ל טעות דגם הרמב"ם לא כתב בהאי לישנא אלא לגלח אסור אף במועד דהא לא בטל ממנו רק גזירת שבעה וכ"כ הרמב"ם להדיא ואח"כ כתב ואינו מותר לרחוץ כו' וק"ל מ"ו. ונראה דאין כאן טעות כלל בגירסא שכתב רבינו ואע"פ שאין הגירסא כן במיימוני מ"מ רבינו כתב כוונתו ומ"ש לא לגלח ולא לרחוץ כו' ר"ל כל חדא כדינו לא לגלח תוך שלשים ולא לרחוץ תוך ז' וסבר רבינו דבכלל מ"ש הרמב"ם ז"ל ואינו מותר לרחוץ ולסוך ולעשות דבר עד שיכנס י"ט בכלל לעשות דבר נכלל ג"כ גילוח לפי זמנו ודינו וק"ל:

סעיף קטן יא
אבל אם עברו שלשים ואח"כ פגע בו הרגל כו' ב"י פסק לאיסור אף בכה"ג: (אם חל יום ב' ברגל בא"ח סימן תקמ"ח כתב בערב הרגל עכ"ה):

סעיף קטן יב
אע"פ שאינה אלא יום אחד בעצרת כמ"ש בסמוך:

סעיף קטן יג
שעה אחת לפני ר"ה מבטל ממנו גזירת ז' ור"ה הרי י"ד ומגלח בעי"כ כו' הקשו התוס' מה אנו צריכין שיהא ר"ה כו' בלאה"נ מותר לגלח עי"כ דהוי קובר את מתו ח' ימים קודם הרגל דמבטל ממנו גזירת ל' ומתרצין דהא דאמרינן ח' ימים קודם הרגל מבטל ממנו גזירת ל' דוקא היכא דנוהג אבילות ז' ימים אבל זה שלא נהג אבילות כ"א יום אחד לא אמרינן י"כ תבטל שלשים עכ"ל פי' הואיל שלא נהג אלא יום אחד בתורת שבעה דהיינו היום שלפני ר"ה ומיד נתבטל ממנו גזירת ז' ואחר ר"ה לא נהג אבילות של תורת ז' לכן אי לא הוי ר"ה כשבעה לא היה י"כ מבטל ממנו גזירת ל' והוי גרע מאילו התחילו האבילות אחר ר"ה. ותירצו עוד דנ"מ דר"ה נחשב כז' לענין דחשבינן אחר ר"ה שבת שלישית לישב במקומו כמבואר לעיל בסימן שצ"ג:

סעיף קטן יד
ושמיני עצרת שהוא רגל בפני עצמו חשוב כו' הרי כ"א ולא אמרינן מאחר דכבר נתבטל ממנו גזירת ז' קודם החג והחג נחשב לז' הרי י"ד יבטל ממנו שמיני עצרת גזירת ל' כמו שאמרינן בשעה אחת קודם ר"ה או קודם י"ה דשאני הכא שלא נוהג בחג דין שלשים כלל ואע"ג שגיהוץ ותספורת אסורים במועד מ"מ מטעם אבילות לא נאסר כדאמרינן לעיל בקובר מתו ברגל בח"ה ועיין מ"ש שם:

סעיף קטן טו
אין י"כ מבטל ממנו גזירת ל' כו' וגרע מאילו קוברו אחר ר"ה כמ"ש בסמוך לעיל גבי שעה אחת לפני ר"ה:

סעיף קטן טז
בענין שיושב במקומו ואינו מדבר כדלעיל בסימן שצ"ג:

סעיף קטן יז
ביום שני שהוא י"ט האחרון פי' ביום שני מי"ט אחרון דהיינו י"ט אחרון של פסח ושל חג דהוא ש"ע ובזה לא נכלל יום שני דעצרת ולכן כתב אח"כ או ביום שני דעצרת וק"ל:

סעיף קטן יח
וכתב וכבר פירשנו ר"ל הרמב"ן:

סעיף קטן יט
אבל חכמים האחרונים כתבו כמ"ש לעיל בסימן שצ"ח:

סימן ת

סעיף קטן א
שבת אינו מפסיק האבילות פי' מבטל:

סעיף קטן ב
א"כ לא יהיו לעולם שבעת ימים ואנן סמכינן לעיל אקרא דאבילות ז' ועוד י"ל דומיא דחג מה חג שבת עמו בכלל אף אבילות כן:

סעיף קטן ג
ועולה ר"ל אע"פ שאינו מבטל האבילות מ"מ עולה:

סעיף קטן ד
דקי"ל פח"ז חובה נת"ר רשות מימרא דשמואל בפרק א"מ דף כ"ד ופליגי הני גאונים בפירושו ובמאי דאיתמר עלה ופירושו דפח"ז חובה ר"ל דחוב הוא לנהוג ולעשות פח"ז בשבת דהיינו שיהיה ראשו פרוע מעטיפתו ויחזר הקרע לאחוריו ויהיה מטתו זקופה:

סעיף קטן ה
וחזרת קרע לאחוריו ז"ל הרמב"ם אם יש לו בגד מחליף ולא ילבש בגד קרוע בשבת אפי' על אביו ואמו ואם אין לו להחליף מחזיר קרע לאחוריו:

סעיף קטן ו
ויכול לנהוג בהן אבילות הלכך חייב לנהוג כו' ר"ל כיון שהוא רשות לענין איסור שבת שאין בו משום איסור שבת א"כ יש לו דין חיוב עליו כמו בחול:

סעיף קטן ז
ואם יש לו מנעלים ברגליו כו' ומ"ש פח"ז חובה היינו מי שאין לו מנעלים שהולך זולת ימי אבילות ג"כ בלא מנעלים:

סעיף קטן ח
שמנעלים מוכיחין עליו עיין בב"י דאיכא מ"ד (הג"מ פי"ב עכ"ה) דס"ל דה"ה דמוכיח נמי על חזרת קרע לאחוריו:

סעיף קטן ט
והרמב"ן כתב כו' עד כיסוי הראש כו' חייב כו' והא דאמרו פח"ז חובה היינו כשבאים אחרים להראות לו פנים דאז צריך לפרע ראשו ואסור לילך בלא מנעלים וכדמסיק וכן צ"ל בדברי הרא"ש שאחר זה דס"ל דהגמרא איירי כשלא היו הדברים בצינעא ועיין בש"ע מ"ש בזה שנראה דבריו כמעורבבין:

סעיף קטן י
וא"א הרא"ש ז"ל כתב דברים שבצינעא כו' ז"ל ב"י ומבואר בדבריו דדוקא בצינעא נוהג בהם אבל בפרהסיא אסור בעטיפת הראש ואח"כ כתב מדברי הרמב"ם נראה שאף בפני רבים מותר לעטוף ראשו כיון שיש לו מנעלים ברגליו:

סעיף קטן יא
אבל לחזור הפרשה כיון כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן יב
ואם קראו את האבל לעלות לתורה כו' ואע"פ שכבר כתב שמותר לחזור הפרשה מ"מ לעלות לקרות בתורה ולהוציא הרבים בגלוי ובפומבי ס"ל דאסור וע"ל סימן שפ"ד שפסק ב"י בחול אסור לעלות ולקרות:

סעיף קטן יג
ואמר כיון שהורגל לקרות שלישי בכל שבת כו' וכתבו הגהות מיימוני אמנם יותר טוב היה לומר לו מקודם לצאת מב"ה: (זוקפין בע"ש מן המנחה כתב נ"י נראה דמנחה קטנה קאמר עכ"ה):

סעיף קטן יד
אפי' לא נשאר לו אלא יום אחד רבותא קאמר ולא אמרינן דלילה יעלה לו ליום אחד:

סימן תא

סעיף קטן א
אין מניחין המטה ברחוב בח"ה כדי שלא להרגיל את ההספד ועיין בדרישה:

סעיף קטן ב
ולא קורעין בו אלא קרובים של מת כו' וקורעין על שמועה קרובה במועד ר"י: (ואין מברין בו אלא קרוביו של מת ר"ל קרובי המת באין לאבל ומברין אותו בח"ה עכ"ה):

סעיף קטן ג
ולא באסקטלא פי' קערה:

סעיף קטן ד
לא בקנון פי' צי"ל ברעט בל"א:

סעיף קטן ה
ולא בסלים אפי' של נצרים דמוליכין בהן בשאר ימות השנה כדלעל סימן שע"ח אבל בח"ה אין מוליכין בהן משום אוושא מילתא וביי"ס גרסינן אלא בסלים וכן הוא במשנה בפרק אלו מגלחין (מועד קטן דף כ"ז ע"א) וכן ב"י מביא דברי הרמב"ן שגרס ג"כ אלא בסלים ע"ש (והא דאין מוליכין לו בטבלא במועד קתני ואצ"ל בחול ר"ל אפי' במועד דלא נהגו אבילות לא יוליך אלא בסלים שלא לבייש למי שאין לו ב"י עכ"ה):

סעיף קטן ו
ופוטרים את הרבים עיין פירושו לעיל בסימן שע"ו:

סעיף קטן ז
כתב בתשובת הגאונים וששאלתם היכא דמספידין בר"ח כו' כך שנינו נשים במועד מענות כו' קשה מאי מייתי ראייה ממועד אר"ח הא נתבאר ממ"ש לפניו דר"ח חנוכה ופורים קיל ממועד לכן נראה דחסרון הניכר יש כאן מתחיל במשנה ולא סיימא והשיב ממאי דשנינו שם בסוף משנה הנ"ל בר"ח חנוכה ופורים מענות ומטפחות אבל לא מקוננות שתהא האחת מדברת והאחת עונה ומזה השיב דבצידוק הדין נמי אם עונות כו' מותר ואם כו' וק"ל אלא שאכתי קשה הא דמסיק וכתב בשם הרא"ש דנראה ממנה דמשוה דין חנוכה ופורים לח"ה:

סעיף קטן ח
לומר קדיש על המת בי"ט ר"ל בי"ט שני וכ"כ בסמוך בי"ט שני ולא בי"ט ראשון כיון שאין מתעסקין בו ישראל:

סעיף קטן ט
ולשאול בו שלום כחול לפי גירסא זו היה נראה לפרש שדין שאלת שלום בעיר שיש מת בו דינו כמו בחול וכמש"ר לעיל בס"ס שמ"ג וגם עיין בסימן שפ"ה אבל בס"א כתוב ולשאול בו טעם כחול. ולפי גירסא זו נ"ל דפירושו הוא כענין הא דלעיל סימן שע"ו נשיילו רבנן טעמא וע"ש פירושו:

סעיף קטן י
חכמי גרמיז"א אומרים אותו דרך הילוך דכל שהוא דרך הילוך דומה לכולן עונות כאחת דשרי במתני':

סעיף קטן יא
דכתיב וביום שמחתכם וגומר וחנוכה ופורים לא גרע מר"ח:

סעיף קטן יב
ובכל חדא אומרים בו הלל זה היום כו' ובפורים קריאת המגילה היא במקום הלל:

סעיף קטן יג
ואם מת קודם פורים כו' בטלה ממנה גזירת שבעה דכתיב ועשה אותו יום משתה ושמחה כמו ברגל דכתיב ושמחת בחגיך:

סעיף קטן יד
והרמב"ם כתב שגם פורים אין מבטל כו' וכ"כ לעיל בא"ח סימן תרצ"ו:

סעיף קטן טו
ילך לב"ה לשמוע מקרא מגילה אבל לא יקראו ג"כ אצלו דברב עם הדרת מלך ואיכא פרסומי ניסא טפי:

סימן תב

סעיף קטן א
ויום ל' בכלל כו' דאף ע"ג דקי"ל דמקצת יום ככולו התם כשהתחיל כבר באבילות לאפוקי זה דלא התחיל עדיין וכיון דהתחלתו הוא בתוך ל' צריך לישב עליו ז':

סעיף קטן ב
ל"ש שמע ביום או בלילה שאם ישב בלילה שעה אחת באבילות די לו וכן פסק מהר"ם וכן כתב רבינו בשמו לעיל ס"ס שצ"ה:

סעיף קטן ג
אבל לענין גזירת שלשים ר"ל לענין תספורת וגיהוץ:

סעיף קטן ד
בתספורת עד שיגערו בו ובגיהוץ עד שיגיע הרגל ויגערו בו לא תימא שדין גיהוץ הוא חמור מדין תספורת דהא לעיל ס"ס שפ"ט מסיק וכתב דגמרי' גיהוץ מתספורת לחלק כו' בין אבילות אב ואם לאבילות שאר קרובים ושהלכך אסור בגיהוץ באביו עד שיגיע הרגל אחר ל' ויגערו בו חביריו לומר לו לבוש כלים המגוהצים לכבוד הרגל עכ"ל. ש"מ דאדרבא דבתספורת פשוט טפי' האי דינא גם נלמד משם דגערה שגוערין הוא משום כבוד הרגל ומש"ה לא הוצרך רבינו לכתוב בתספורת רגל אלא גערה והא דכתבו בגיהוץ משום דבו לא נזכר בגמרא בהדיא אלא נלמד מתספורת מש"ה כתבו בו בפי':

סעיף קטן ה
לפיכך אם באת לו ר"ל הואיל שמונין מיום המיתה:

סעיף קטן ו
אינו נוהג אלא יום אחד והאי יום גופא לאו כולה בעי אלא מקצת היום ככולו וכן ברמב"ן וכ"כ בא"ח ס"ס תקמ"ח מ"ו וכ"פ ב"י בסימן שצ"ה:

סעיף קטן ז
אף בדין שלשים ז"ל ראב"ן בין בגזירת ז' בין בגזירת ל' עכ"ל ר"ל לענין איסור סיפור וגיהוץ שפוסק מהם בשעת שמועה ואף שכתב בסמוך דא"צ בכל דין אבילות אלא לאחד מהן מ"מ הא כתב בסמוך דבשעת שמועה צריך לפסוק מכולן ה"נ אם בשעת שמועה ספר או גהץ לנפשו צריך לפסוק וק"ל:

סעיף קטן ח
ודאי אם היה עוסק בתורה כו' ר"ל אע"פ שמותר במלאכה ובתורה כו' וא"צ לישב באבילתו עד שינהוג אבילות כאילו מ"מ אם היה עוסק בהן בשעת שמועה צריך להפסיק מהן שעה אחת ונראה הא דצריך להפסיק כל שעה אחת היינו דוקא כל זמן שאינו עושה מעשה דאבילות וקאמר דאף דפסק כל השעה אפ"ה אינו יוצא בזה וצריך אח"כ לעשות מעשה אבל אם עושה מעשה אבילות תוך השעה בחליצת מנעל או כפיית מטתו אז מותר מיד ללמוד ולעשות מלאכה וכמ"ש ברישא ומותר במלאכה כו' אלא דבשעת שמועה קודם שמתחיל לעשות מעשה דאבילות צריך להראות אבילות וצריך לפסוק ממה שעוסק במלאכה והא דלא סגי בפסיקות מלאכה ות"ת משום דכמה בטלנים איכא בשוקא ואינו נראה מהן אבילות אבל ודאי כשעוסקין במלאכה ות"ת הרי הוא היסח הדעת ועקירת אבילות מעליו וק"ל:

סעיף קטן ט
אין צריך לחלצן שלא תהא שמועה רחוקה חמורה מיום שני של אבילות קרובה:

סעיף קטן י
ולמוצאי שבת ורגל נעשית רחוקה אינו נוהג אלא יום אחד ר"ל שעה אחת אבל אם שמע שמועה בשבת שהוא כ"ט אז נוהג לאחר השבת ז' ול' הר"ק מ"ו. וכתב הרשב"א ואע"ג דשבת עולה אפי' לתחלת ימי אבילות ואם כן למה אמרו באה לו שמועה בשבת דלאחר שבת נעשית רחוקה דהא יום השבת נוהג אבילות ועולה מהמנין וכיון שכן הרי חל עליו אבילות ביום השבת שהוא יום ל' והרי היא קרובה די"ל דאף ע"פ שעולה אפי' לתחלת ימי אבילות מ"מ כיון שאינו נוהג בו אלא דברים שבצינעא אינו גורם אבילות (גמור) שאם שמע שמועה בשבת א"א כיון שהאבילות חל עליו בשבת ועולה תהא שמועה שבו כמו שחל עליו האבילות ביום ל' ויגרום למנות במ"ש שא"כ היה מה שהוא גורם חמור ממנו. בו אין אבילות נוהג. ומחמתו יהא אבילות נוהג אינו בדין שיהא חמור מה שיבא בגרמתו יותר ממנו עכ"ל:

סעיף קטן יא
והר"ר יחיאל כתב שאין שבת כו' וכתב מהרי"ק דהכי נוהגין לחומרא כרבי' יחיאל ע"ש ול"נ דמ"ש מנתייאש מלבקש לחבירו בשבת שעולה מן המנין כדלעיל סימן שע"ה שוב שמעתי בקבלה שכך הורה זקן אחד מנהג וכן עיקר ובקונטרס של מ"ק הארכתי מ"ו:

סימן תג

סעיף קטן א
תניא המלקט עצמות אביו ה"ז מתאבל עליהם כל היום כולו בכל דין אבילות המפורש לעיל רבינו ירוחם וכ"כ רבינו בסמוך:

סעיף קטן ב
אפי' צרורות לו בסדינו פירש"י אפי' צרורין לו בסדינו שאינו מלקטן ואינו רואה אותן ה"ז מתאבל עליהן כל זמן שלא נקברו. והתוס' כתבו דיותר נראה לפרש דה"ק אפי' צרורים לו בסדינו אינו מתאבל לערב וכן נראה שהוא דעת רבינו מדכתבו אחר ולערב אינו מתאבל עליהן וק"ל:

סעיף קטן ג
לפיכך אין מלקטין אותן סמוך לחשיכה שלא יהא נמצא שלא התאבל על עצמות אביו:

סעיף קטן ד
בקריעה ובכל דיני אבילות דתניא כל שקורעין כו' עיין בב"י:

סעיף קטן ה
ואין מברין עליהן בחבר עיר ע"ל בסי' שנ"ה פירושו:

סעיף קטן ו
אבל מברין עליהן לעצמו לשון הרמב"ן בתוך ביתו במקום לעצמו:

סעיף קטן ז
מפני ששמחת רגל עליו לכאורה משמע שהוא טעם למה שאמר ואינו מתאבל עליהן כלל ר"ל שאינו מתאבל עליהן לפי שהוא מצווה ועומד בשמחת הרגל (ובזה מיושב גם כן מה שפריך בגמרא אר"מ ע"ש בב"י עכ"ה) אבל בגמרא בפ"ק דמ"ק דף ח' ע"א איתא ג"כ כך והוא טעם למלקטין במועד ופי' שם רש"י כלומר הרבה הוא עוסק בשמחת הרגל ואינו מצער בליקוט עצמות אביו ואמו ופירוש זה מוכרח שם שא"א לפרש שם כמו שפירשתי דמאי שהוא מצווה ועומד בשמחת רגל אינו טעם שילקוט עצמות ועיין בב"י שמביא לשון הגמרא ופירש"י:

סעיף קטן ח
אבל הרמב"ם כתב אין מלקטין כו' ס"ל כרבי יוסי דפליג וס"ל הכי וב"י הביאו ע"ש: (ואצ"ל עצמות שאר קרוביו דבעצמות אביו אינו לוקט אע"פ שחייב לכבדו וכ"ש עצמות

שאר קרוביו שאינו חייב לכבדן ומצד אחר אינו כ"ש דשמא דוקא בעצמות אביו אינו לוקט מטעם דמתאבל עליו יותר וק"ל עכ"ה):

אין מפרקין העצמות כו' אלא אם כן נפרקו כו' פירוש אם התחיל לפרק אזי מותר לגמרי. והיותר נראה דאליקוט עצמות כדי לקוברן קאי דאין קוברין אותן אלא אמר שנפרק ואזה קאמר דבעינן שבשעת קבורה יהיה מפורקין מעצמן:

סעיף קטן ט

אלא אחרים ילקטו לו שלא יהיו בזוין בידו:

סעיף קטן י

כלה הבשר אין הצורה ניכרת בעצמות לפיכך מותר שאינו ניכר שהם של אביו ואף ע"פ כן יעשה כצוואת ר"א בר צדוק דבסמוך: (ואפרסקל פירוש בגד אחד שנקרא אפרסקל וכן משמע בסמוך שאמר ופירש עליה את האפרסקל עכ"ה):

סעיף קטן יא

וסוף עצמות להתערב אלא כצ"ל:

סעיף קטן יב

ונותנין כל אחד לעצמן בארון של ארזים אפשר דשניהן נותנין בארון אחד דהא ר"ע לא קאמר אלא דסוף אפרסקל להתעכל ולהתערב ולא קאמר דאסור אף אם לא יתערבו משום דלאחר שיתעכל יהיה מונחין עצמות שניהן בגומא אחד וכל אחד תופס מקומו לבדו אלא ודאי בעצמות לא אמרינן הכי אלא דחשש שיתערבו כשיניחו שניהן ביחד דאין הפסק ביניהן כי אם האפרסקל ומש"ה קאמר דיניחו שניהן רחוקין זה מזה ואפי' בארון אחד וק"ל וע"ל סימן שס"ב:

סעיף קטן יג

ואל תלקטם אתה בידך כו' אף ע"ג שכתב לעיל בסמוך שהלכה כר"י בן נורי מ"מ מוטב שילקטם ע"י אחרים אלא שאם ירצה יכול ללקטם בעצמו:

סעיף קטן יד

וכשם שעשה אבא לאביו כו' אפשר דכתב והעתיק רבינו דברים הללו משום דקמ"ל דאע"ג דקי"ל כר"י בן נורי דיכול ללקטן בידו מ"מ עשה הוא כן בצוואת אביו כמו שעשה אביו לאביו משום קבלה שהיה בידיהן:

סעיף קטן טו

בין בחול בין בשבת ר"ל אע"ג דמי שמתו מוטל לפניו בשבת חייב בכל המצות מ"מ אם עוסק במצוה כגון זה שמשמר עצמות בשבת פטור מכל המצות:

סעיף קטן טז
ואפי' אם הם מלקטין רבים נדאה דדוקא קאמר שהמלקטין הן רבים אבל אם המשמרים הן רבים זה משמר וזה הולך משם וקורא וכמ"ש באורח חיים ולעיל:

סעיף קטן יז
ואם רצה להחמיר על עצמו לא יחמיר עיין באורח חיים סימן ע"א בב"י:

סעיף קטן יח
ואם היה מתירא מפני גנבים ולסטים מותר ע"ל סימן רפ"ב שם כתבתי לשון הגמ' דלהפשיל ס"ת או עצמות מת לאחוריו מותר בלא יראת גנבים:

סעיף קטן יט
דיספד כו' פירש רש"י דיספד יתן אל לבו שאף הוא יספדוהו ואל ירע לו אם נהג כן ועיין בדרישה:

סעיף קטן כ
דיטעון יטענוניה פירוש מי שטוען אותו לקבורה רש"י מ"ו:

סעיף קטן כא
דדלאי ידלוניה רש"י ורמב"ן פירש המרים קול בהספד. וס"א בגמרא ואדם די לא דל ידלוניה פי' מי שלא מרים עצמו בגסות רוח אבל הוא מטופל למתים מרחמים לו מן השמים:

אבן העזר

סימן א

סעיף קטן א
שידע. לשון הפסוק נקט. וכדר"ל יבמות ס"ב: מפסוק (לא טוב היות אדם לבדו [בראשית ב' י"ח]. הגה) שמי ששרוי בלא אשה שרוי בלא טובה. ואע"ג שרש"י (על התורה [שם]. הגה) פי' האי קרא שאין טוב לאדם להיות לבדו: שלא יאמר (כו' כצ"ל) הקב"ה יחיד בעליונים והאדם בתחתונים כו'. מ"מ אין המקרא יוצא מידי פשוטו. ועוד כי מוכרח לפרש כן מע"ש [שם שם כ'] לפני זה ולאדם לא מצא עזר כנגדו. וע"ד שפי' הראב"ד והביאו רבינו בהקדמה. וכתב שמציאה זו אינה אחר החיפוש. אלא מציאה מחשביי כו'. ע"ש:

סעיף קטן ב
שכל. נראה שהגי' הנכונה שצ"ל וכל מי שאינו כו'. עד"ר:

סעיף קטן ג
וגורם. ביבמות [סד:] יליף ליה מלהיות לך לאלהים ולזרעך אחריך וגו' [בראשית י"ז ז'] בזען שזרעך אחריך כו' [ועד"ר. כ"פ].

סעיף קטן ד
שרוי. ע"ל בהקדמה שמביא על כל א' פסוק א'. ומ"ש בהקדמה בלא דירה דכתיב [שם ב' יח] אעשה לו עזר כנגדו. ר"ל דלשון כנגדו משמע סביבו. דהיינו דירה. אלא שק' שזוהי אמרם בלא חומה. לכן היה נ"ל אמרם (אומרו כצ"ל) "דירה ע"ד שאמרו [שבת קיח:] ר' יוסי או' מעולם קראתי לאשתי ביתי. שכל מעשה הבית נעשית על שמה. וזוהי ג"כ קצת בכלל מ"ש עזר כנגדו %. ולכאורה נראה פשוט דט"ס נפל בס' הטור. ותמורת מלת בלא דירה. צ"ל בלא עזרה. וכ"ה להדיא במד"ר בראשית פרשה י"ז תני ר' יעקב כל שאין לו אשה שרוי כו' בלא עזר שנאמר אעשה לו עזר. וכן בילקוט שם רמז כ"ג. וע"ש עוד דרשות שרוי בלי כפרה בלי חיים. והטור דנקט דרש זה דוקא. אולי דהיה לפניו נוסחא זו בגמרא. א"נ מפני שלפי הוראת הכתוב זה עיקר כוונת הבריאה: (ועיין דרישה. כ"פ):

סעיף קטן ה
אינו אדם. דכתיב [שם ה"ב] זכר ונקבה בראם (וגו' כצ"ל) ויקרא שמם אדם. ומשום דאדם הוא לשון חשיבות. כמ"ש [יבמות סא. ב"מ קי"ד]:

סעיף קטן ו
עוונותיו מתפקקין. פי' נסתמין מל' פוקקין הנקבים %: הגה [צ"ל שפקקו נקביו והוא בשבת (מ.):

סעיף קטן ז
ויפק. לשון פוקק. רש"י. ולפ"ז כך הוא פי' הפסוק ויפק רצון מה'. ר"ל מי שנושא אשה ועושה רצון ה' שירצה שישא אדם אשה ולקיים תכלית הבריאה. הוא גורם שה' פוקק בעד עונותיו שלא יהיו נראין. וזש"ה ויפק רצון מה'. ר"ל הרצון של ה'. (שעשה הוא גורם שפקק כו'. כ"פ). הוא פוקק בעד עונותיו %: הגה וי"מ ויפק רצון מה. ר"ל שמוציא רצון מה' ואין ברצונו של ה' אלא מחילת עון:

סעיף קטן ח
בן י"ח. משמע במיי' פט"ו מה"א דר"ל כשהוא נכנס לשנת י"ח. וכ"כ המ"מ שם. ואם כך הוא דעת רבינו. לא יהיו שוין פי' כשהוא י"ת (צ"ל י"ח שנה) ומ"ש כשהוא בן י"ג שנה וצ"ע:

סעיף קטן ט
אבל. והטעם כמ"ש תיכף אח"ז המשיא בניו ובנותיו סמוך לפרקן עהכ"א וידעת גו'. לכן כתב תיכף אח"ז ת"ר המשיא כו' להורות שלכך הוא מצוה מן המובחר. והוי כאילו כתב דת"ר המשיא כו'. שהוא נתינת טעם למעלה:

סעיף קטן י
סמוך. פי' בזכר כשיגיע לשנת י"ג שלימים ונקבה לשנת י"ב שלימים הוא פרקן. וזמן של נשואיהן סמוך לפרקן. לדעת הטור היינו אחר שעברו על הזכר י"ו שנה שלימים (ויום א' כצ"ל) ועל הנקבה י"ב שנה שלימים ויום אחד. ולדברי התוס' ורש"י הוא קודם שנת י"ג לזכר ושנת י"ב לנקבה %: וא"ל לפירושם למה נאמר ואי נסיבנ' בר ארביסר כו'. הול"ל בר תחלת י"ג. די"ל המצוה מן המובחר הוא כשהוא בן י"ג שלימות. אבל בתחילת י"ג אינה מצוה מן המובחר. ועד"ר. ועי"ל דגירוי יצה"ר היינו דוקא כשהוא בן י"ג שלימות. (כ"פ.):

סעיף קטן יא
בר ארביסר. פי' בהתחלת שנת י"ד:

סעיף קטן יב
כזנות. דקדק רבינו וכתב כזנות. ולא כ' דהוי זנות. משמע דאינו זנות ממש אלא דהוי כמו זנות. דהואיל שנשא אותה בחופה וקידושין לא הוי זנות ממש. כמ"ש רבינו לקמן סי' ל"ז בשם תוס'. וכ"כ הרא"ש בפ"ב דקידושין [מה: סי' ח']. ומביאו הב"י לקמן סי' מ"ג. וז"ל קטן שהשיאו אביו לא חשיב כאילו היא בזנות אצלו. ואפי' היא גדולה ובת עונשין. אע"ג דלא תקינו ליה רבנן נישואין עכ"ל. ואלה"ק שרבינו שכתב שהוא כזנות. יחלוק על הרא"ש אביו. די"ל שרבינו ג"כ ס' כהרא"ש. ולכן כתב דהוי כזנות ולא זנות ממש כמ"ש. ונ"ל דלכתחילה אין להשיאו. אבל אינו מחויב להוציאו אם כבר השיאה. ועד"ר:

סעיף קטן יג
וכ' א"א הרא"ש רווק שעברו כו' כצ"ל. וכ"פ).

סעיף קטן יד
בשנת כ'. דקדק וכתב בשנת כ'. שלא תאמר שלעולם הוא פטור מלישא אשה. לכן כתב שאינו חייב לישא בשנת כ'. אלא ילמוד עוד ואח"כ ישא אשה.

סעיף קטן טו
ואומר. צ"ל וכתב א"א הרא"ש. ולא קאי אדברי הרמב"ם. שהרא"ש לא זכר בדבריו דברי הרמב"ם. אלא קאי אלשונו שכתב דלכ"ע מי שא"א לו ללמוד אם ישא אשה. שאינו מחויב לישא אשה בשנת כ'. וע"ז כתב קצבה לאותו לימוד לא ידענא. ומשמע שסובר רבינו שהרא"ש חולק על הרמב"ם. שהרא"ש סבר ששום אדם בעולם אינו רשאי שיתבטל שלא מצינו זה אלא בב"ע בלבד. והרמב"ם סבר שכל מי שחשקה נפשו בתורה יכול

להתבטל. ומ"מ נוכל לומר שגם רבינו סבר שאינו חולק על הרמב"ם. וז"ש הרא"ש שלא מצינו זה אלא בב"ע שחשקה (נפשו כצ"ל) בתורה. ה"ה אם נמצא אדם אחר שנפשו חשקה ג"כ בתורה כב"ע שיכול להתבטל. ולא כתב שאינו יכול להתבטל כל ימיו. אלא מי שא"א לו ללמוד אם ישא אשה. אבל מ"מ נפשו אינו חושק כ"כ בתורה כב"ע. וחלוקים אלו מבוארים ג"כ בדברי הרמב"ם. שכתב תחלה מותר להתאחר. ובמי שחשקה נפשו בתורה כ' דאפילו ביטל כל ימיו אין עבירה (ועד"ר). ובספר של קלף מ"כ ז"ל וא"א הרא"ש ז"ל כתב על הא דאמר וא"א (ואם א"א כצ"ל) לו כו' עד וקצבה לאותו לימוד לא ידענא כו'. וא"ש האי גירסא דגרסי תיבת על. וגם וי"ו של תיבת וקצבה כו'.

סעיף קטן טז

כיון שיש. (דילפינן מבריאת עולם. כ"פ). שנאמר (בראשית ה' ב') זכר ונקיבה ברא"ם %: הא דלא גבה ממוקדם מהכתוב [שם א' כ"ז] זכר ונקבה ברא אותם. לפי ששם איירי מבריאת אדה"ר לבד וכמשא"ז ברכות סא. דו פרצופין ברא הקב"ה באדה"ר שנאמר [תהלים קלט] אחור וקדם וגו':

סעיף קטן יז

היו לו בנים ומתו דלשבת יצרה בעי' והא ליתא:

סעיף קטן יח

כיון שיש. בן לבן ובת לבת או בן לבת ובת לבן. כן היא הנוסח שלפנינו. וכ"כ לעיל % מלת לעיל מוסב על הטי"ד. ולפי שהוא מוקדם לענין סידור הש"ע כתב מלת לעיל: בי"ד סי' שצ"ב ובריש סי' רנ"ו % שם בריש סי' רנ"ו לא נזכר מזה כלל. ואולם דברים אלו כהווייתן הם בהמ"ק סי' רפ"ד. ודוחק לומר שנתחלף מלת ובריש תמורת ובסמ"ק ומלת רנ"? תמורת רפ"ד. הג"ה: אם הבני בנים הם זכר ונקבה מזו"נ הוא קיים מצות פ"ו. אבל גי' ספרי ב"י כיון שיש לו לבן בן או בת ובן [או בן כצ"ל] או בת לבת כו'. ולפי גירסא זו סבר רבינו שאפי' הבני בנים הם שני זכרים או שני נקבות קיים מצות פריה ורביה עד"ר.

סעיף קטן יט

(שאם. וא"ת הלא מותר ליקח מיד אחרת כמ"ש בסמוך. י"ל דמיירי בדלא אפשר למיקם בסיפוקייהו כ"פ):

סעיף קטן כ

כדי שיגיע. פי' אף אם ינהוג עצמו כת"ח רש"ל וכ"כ לקמן סימן ע"ו. ואמור (צ"ל ואמר) השיעור של עונת ת"ח. כי לזה יוכל לנהוג עצמו כל אדם משא"כ בעונות אחרים. כמ"ש בסי' ע"ו. כ"פ.

סעיף קטן כא
אשה. דאמר קרא [בראשית א' כ"ח] וכבשה איש דרכו לכבש ואין אשה דרכה לכבש ופריך אדרבא וכבשוה תרתי משמע אר"נ וכבשה כתיב גמ' [יבמות סה:] כ"פ):

סעיף קטן כב
בטענה. לאפוקי אם באתה בטענת בעינא חוטרא לידי טענתה טענה. כמ"ש לק' בסי' קנ"ד ע"ש וכדאיתא ביבמות סה] [הגה"ה]:

סימן ב

סעיף קטן א
כשהקב"ה מעיד. גמרא פ"ד דקידושין [ע.] ולמדו מפסוק שנאמר [תהילים קכ"ב ד'] שבטי יה עדות לישראל אימתי הוי עדות לישראל בזמן שהשבטים שבטי יה:

סעיף קטן ב
וכאילו חרשו. גז"ש. ארבב"ח כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו מעלה עה"כ כאילו חרשו לעולם כולו וזרעו מלח שנאמר [נחמיה ז' סא] אלה (צ"ל ואלה) העולים מתל מלח תל חרשא (וגו' ולא יכלו להגיד בית אבותם כ"פ) ופרש"י עדות לישראל. אותן שהן ישראל הוא מעיד עליהם שהן משלו. חרשא לשון חורש.

סעיף קטן ג
בנים שאינם מהוגנים. שנאמר [הושע ה' ז'] בה' בגדו כי בנים זרים ילדו. פי' מאשה פסולה לו. כ"פ):

סעיף קטן ד
אליהו כופתו. עמ"ש שם [ע.] בגליון רש"י דלאו היינו אליהו הנביא. דא"כ מקמי הכי מאן כפתיה אלא הוא שם מלאך שהוא סופר למעלה: *וע' בשיטת מהר"י בי רב וזה"ל אליהו כופתו. משום דאליהו קנאי היה דכתיב [מלכים א י"ט י'] קנא קנאתי לד' והכי נמי הוא מקנא על מי שעובר עבירה שפוסל עצמו באשה פסולה לו. א"נ דאליהו עתיד לטהר משפחות כדכתיב [מלאכי ג כ"ד] והשיב לב אבות על בנים. והכי אמרי' לקמן (עא.) כגון אלו אליהו בא לטמא ולטהר ולפיכך כופתו שהוא מטריח לטהר זאת המשפחה עכ"ל (הג"ה):

סעיף קטן ה
כופתו. פי' קושרו. ר"ל הלקהו שב"ד כופתין שתי ידיו על העמוד. כ"פ:

סעיף קטן ו
והקב"ה רוצעו ל' רציעה. ור"ל שלוקה אותו ברצועה:

סעיף קטן ז
ואין הקב"ה משרה. שנאמר בירמיה ל"א א' בעת ההוא נאם ה' אהיה לאלהים לכל משפחות בית ישראל והמה יהיו לי לעם. כ"פ):

סעיף קטן ח
זה השומע ושותק. ואע"ג דאמרינן לקמן בזה הסימן כל שקורין לו ממזר או חלל ושותק חוששין לו ולמשפחתו. הא פר"י היינו דוקא כשנתערב במשפחה ממזר או נתין וא' מן המשפחות קורין אותו ממזר או נתין אז הוי הוכחה שהוא הוא. אבל אדם דעלמא שקורין אותו כן ושותק לא הוי שתיקותו הודאה. וכעין זה פי' ג"כ הרמב"ן והרשב"א. וב"י הביאום לקמן (בסימן זה. הגה) והר"ן כתב דלא אמרינן דשתיקתו הוי הודאה אלא כשקורין אותו בפיסול אחר והיא צווח וכשקורין אותו בזה הפסול הוא שותק. וזה הוי הוכחה שהוא הוא. מדצווח בהאי ושתק בהאי ועוד אכתוב בזה לקמן:

סעיף קטן ט
ספק פסול. הא ודאי פסול וצריך לבדוק. דלא גרע ממשפחה שקרא עליה ערעור שצריך לבדוק. כדלקמן בסימן זה וכ"כ שם בשם מ"ו. ומיהו צ"ע בלשון הרא"ש והר"ן. הביאו הב"י (בסימן זה הגה). דמשמע לכאורה מלשון הר"ן דדוקא ודאי וניכר ממזר לפנינו לא יטהר. אבל כל שאינו ודאי וניכר אלא מטומאה מותר. מיהו י"ל דחדא באידך מלתא תליא:

סעיף קטן י
כדלקמן. נראה דהיינו בססי' ז'. אבל ב"י כ' כדלקמן בסי' זה ואינו נראה. ונראה שט"ס נפל בדפוס ב"י. שהיה כתב בסימן ז'. וטעו לכתוב ז' במקום ה':

סעיף קטן יא
וכל הארצות. ז"ל הגמרא. ועד"ר. ומ"ש ואיש או אשה כו'. הוא לשון רבינו. והמשך לשונו כך הוא. שכל הארצות סתמן בחזקת כשרות הן עומדות. ולכנ"ל שאיש או אשה שבאו לישא א"צ לבדוק אחריהן. אבל רש"י והרמ"ה פי' שצריכין לבדוק אחריהן. ור"ת ורמב"ם ס' דלא מצרכי' בדיקה אלא ליוחסי כהונה. אבל לא ליחוס שאין בו צד כהונה. אבל לא נהירא שאפילו ליוחסי כהונה א"צ בדיקה. ומ"ש רבינו וכל הארצות כו'. ובסוף מסיים במימרא דכל המשפחות כו' נראה משום דקאי אדברי הרמ"ה. שרצה ליישב מימרא דכל המשפחות. ולא חש להיא מימרא דכל הארצות וכו'. וטעמו כמ"ש הרא"ש. והביאו הב"י. דלית הלכתא כוותיה דאמימר. דרב אשי דהוא בתראה פליג עליה. ולכך נקט רבינו ההוא מימרא גופיה שהביא הרא"ש ופירשה. וכ' דלא משמע כפירושו:

סעיף קטן יב
אבל רש"י פי' איש וכ"ש אשה שבא להנשא דצריכה בדיקה שהרי אין הכשרות הזהרו להנשא לפסולים ואפ"ה סבר שאיש שבא לישא צריך בדיקה. כ"ש אשה שהאיש מוזהר על הפסולים שצריכין בדיקה. ולא נקט איש אלא מפני שרש"י פי' דבריו אהא דאמרינן

בפ"ב דכתובות [כד.] אני כהן וחבירי כהן נאמן להאכילו בתרומה ואינו נאמן להשיאו אשה. דמשום מעלה דיוחסין צריך לבדוק אחר כל אדם קודם שישיאהו אשה:

סעיף קטן יג
ה"מ פסלי כהונה. היינו חלל:

סעיף קטן יד
אבל פסולי קהל. היינו עבד או ממזר:

סעיף קטן טו
עד איש שא"צ בדיקה והוא. פי' אותו האיש שא"צ בדיקה הוא אותו ששימש ע"ג מזבח כו':

סעיף קטן טז
ואמר רב אחא בר גוריא כו'. צ"ל דברי רב אחא. שלא תאמר מ"ש חכמים כל המשפחות בחזקת כשרות הן היינו אותן שיש להם חזקת כשרות. ולכן מביא דברי רב אחא שדוקא אותה שקרא עליה ערער צריך לבדוק. אבל אם לא קרא עליה ערעור א"צ לבדוק אע"ג שאין להם חזקת כשרות:

סעיף קטן יז
או משפחה שהיא בעלת מצה כו' והוא עז פנים ביותר. פי' אם ב' משפחות מתגרות זו בזו או ב' בני אדם מתגרים זה בזה אע"ג שאין להם עזות פנים הואיל שמתגרים תמיד זו בזו או זה בזה מוכח דפסיל יש ביניהן ומן השמים הטילו שנאה בינהון כדי שיבינו הבריות שיש פסול ביניהן אבל כשהוא עז פנים ממילא ידוע שפסוליש בו וא"צ שמן השמים יטילו שנאה שיריב עם הבריות וגם בב' משפחות שמתגרות זו עם זו צריכים להתרחק משניהן משא"כ בזה דא"צ להרחיק אלא מזה שהוא בעל מריבה ועז פנים ועד"ר:

סעיף קטן יח
שמא גבעוני היא. מפו' בתחלת סימן ד' שיהושע גזר עליהם:

סעיף קטן יט
וכל שקורין לו ממזר כו' ושותק. עמ"ש אמ"ו לעיל בסעיף ח' כ"פ):

סעיף קטן כ
והוא שיעידו שנים שנתערב כו'. כ"פ) הרמב"ם דקרא עליה ערעור היינו שיעידו שנים שנתערב כו' אבל רש"י פי' שקראו עליה ב' שמץ פסיל ולא שמעידים עדות ברורה אלא יציאת קול:

סעיף קטן כא
עשר אמהות. כן הגי' ג"כ במיימוני פ"ט מהא"ב וכ"כ ג"כ בש"ע. והמ"מ כתב שם ז"ל ואני תמיה בזה דהא בגמרא ליכא מ"ד פחות מי"ב ואם נוסח רבינו עיקר כמ"ש בספריו

צ"ע עכ"ל ופי' זוג א' לפ"ז צ"ל חד אם לצד משפחת אם אמה וחד אם לצד אם אביה אבל ק' שלא ידענא לאיזה צד יבדוק עוד אם א'. אם לצד אם אמה או לצד אם אביה וכן בצד השני ג"כ ק' קושיא זו. שמא י"ל דבצד דאם אמה יבדוק עוד צד א' דאם יבדוק לצד אבי אמה יהא הבדיקה יותר רחוקה עד ה' דורות וכן בצד אביה יבדוק עוד צד א' על אם אביה:

סעיף קטן כב

אבל א"צ לבדוק. והא דאמר אבל א"צ לבדוק במשפחות האב ול"ק בקיצור אבל און בודקין באבותיה. י"ל דלרבותא כ"כ דאפילו במשפחות האב דהיחוס תלוי בו כמ"ש [במדבר א' ב'] למשפחותם לבית אבותם אפ"ה א"צ לבדוק:

סעיף קטן כג

שלא הוזהרו כשרות כו'. פירש"י כגון חללי גירי וחרורי לכהנת וכיון דלא הקפידה התורה עליה ליוחסין רבנן נמי לא עבדו בהו מעלה לאצרכנהו בדיקה אפילו מחמת ממזרות ושתוקי ודוקא כי אתחזק איסורא בי' אבל לחשוש ולבדוק לא אצרכינהו. וצ"ל אע"פ שהרמב"ם מביא דין זה שהאשה א"צ לבדוק כו' אפילו אמשפחה שקרא עליה ערער רש"י אינו סובר כן אלא דוקא אם אין אתחזק איסורא א"צ לבדוק וב"י שהביא דברי רש"י אדברי הרמב"ם אין כוונתו שגם הרמב"ם סובר כפי' רש"י אלא שהרמב"ם יפרש לפי סברתו. וא"ת הלויים והישראלים נמי לא הוזהרו אחללי גורי וחרורי אפ"ה צריכין בדיקה לממזרות י"ל דגבי לויים וישראלים לא אתרע מזקייהו דמה שמותרים בחללי גירי משום דלית בהו צד איסור משא"כ בכהנת דיש בהן צד איסור דהא לכהנים זכרים שייך איסור זה ואפ"ה איקל רחמנא בהן אקילו רבנן ג"כ בהן. ולא אצרכינהו שום בדיקה. ואע"ג דבישראלית נמי לא מיקל בהו רחמנא. מ"מ שם נשים חד הוא. וע' בתו' דקידושין [עו.] ומ"ש רש"י למעלה בזה הסימן אם בא לישא אשה צריך לבדוק אחריו כו'. התם הוי כמו אתחזק איסורא שמיירי שאין לו חזקת כשרות וזה שדקדק בלשונו וכתב איש שבא לישא משמע שבא ממקום אחר ואין אנו מכירין אותו מי הוא. ושמא עבד או ממזר הוא. אבל הכא איירי שיש לו חזקת כשרות. ומש"ה כל שלא קרא עליה ערעור מודה רש"י דאין האשה צריכה לבדוק אבל אם קרא ערעור על המשפחה ס"ל לרש"י כשהיא באה להנשא צריכה לבדוק:

דוקא כשנתערב במשפחה ממזר או נתין כו' ז"ל רש"ל זהו לפר"ת בספ"ק דכתובות בד"ה תרי אלמנות עיסות כו' אבל תימא מה דכתב כשנתערב במשפחה ממזר או נתין כו' ולשם משמע להדיא דבספק איירי וי"ל דגם רבינו כוונתו שנתערב ספק ממזר במשפחה ובע"כ צ"ל דבספק איירי דהא רבינו כתב פר"י ז"ל היינו דוקא כו' משמע שאינו חולק על

הרמב"ם ואי מיירי בודאי ממזר מאי איריא שקורין אותו ממזר ושותק בלא"ה חוששין לכל המשפחה משום תערובות. (ואפ"ל דאין חוששין לתערובות אלא היכא דאיכא ב' עדים שיש בהן ממזר או נתין כמ"ש הרמב"ם לעיל וזה איירי כשאין עליו עדים גמורים רק קול יצא עליה כמו שפרש"י) על קרא עליה ערעור. וכן פר"מ גבי שקורין לו ממזר ושותק אבל אם אין קורין לו ממזר ושותק א"צ אפילו בדיקה ודוק כ"פ) והיינו שקרא עליה ערעור אע"כ לומר בספק איירי וא"ל דבא ללמדינו שם דמאחר שקורין אותו ממזר והוא שותק אגלאי מלתא דהוא הוא ואין חוששין תו לשאר בני משפחתו כ"א לו ולבניו וליוצאי חלציו דהא הרמב"ם לא בא שם ללמדינו הכשר דבני המשפחה אלא בא ללמדינו פסולים שקורין אותן ושותק: וכ' הב"י דגי' הנכונה היא דוקא שנתערב במשפחה ממזר או נתין וא' מן המשפחה קוראי' אותו ממזר או נתין כו':

סעיף קטן כד

ואל ישיא בתו לע"ה כו' כתב ב"י כתוב בנוסח' דידן בגמ' ואלישא בת ע"ה עכ"ל ובספרים דידן כתובים שניהם אל ישיא בתו לע"ה ואל ישא בת ע"ה:

סימן ג

סעיף קטן א

אינו נאמן ואע"ג דכתב בסי' ב' בשם הרמב"ם כל הכהנים בזה"ז בחזקת כהנים הן כו' היינו מי שיש לו חזקה אבל מי שבא ממדינה אחרת ואין אנו מכירין אותו אין לו חזקה ואסור לאכול בתרומה דרבנן א"נ י"ל דלעיל איירי שעד א' מעיד שהוא כהן:

סעיף קטן ב

לא לקרות בתורה עיין בדרישה:

סעיף קטן ג

אבל אוסר עצמו בגרושה כו' משום דשוינהו לכל פסולי כהונה אנפשיה חתיכה דאיסורא:

סעיף קטן ד

והנבעלת לו היא ספק חללה פי' המ"מ הנבעלת לו כו' והובא בב"י ונראה דה"ה אם היא חללה דזרעה ספק. דאם הוא ישראל הרי בני ישראל מקוה טהרה לחללית. אבל א"ל דהיא ספק חללה דהא בלא"ה אסורה לכהן שהיא גרושה או זונה. (ונראה לגרוס ה"ה ספק חלל וקאי על בנה כ"פ):

סעיף קטן ה

פלוני כהן לוה מנה מפ' כהן יל"ד בדברי רבינו ל"ל לכתוב כן בפני עדים מפלוני כהן וא"ל דזה או זה קא' ר"ל שמעידים על לוה. או על מלוה דעדות זו של מלוה אינו תלוי

כלל בשטר כיון שהלוה מעיד על המלוה בלא חתימת עדים מועיל ועוד יל"ד למה לא כתב רבי' אם פלוני לויתי דמהני ג"כ חתימתם כדמשמע בגמ' להדיא והוי רבותא טפי דלשון אני פלוני משמע דהעדים מספרים וכותבים איך שא"ל הלוה משא"כ כשנכתב בשטר פלוני כהן לוה משמע דהעדים יודעים מעצמן שהוא כהן. ועוד דלענין לאכול בתרומה כתב הר"ן בהדיא והביאו הב"י דאפי' אני פלוני כהן חתמתי עד מועיל אע"ג דליכא עדים דמסהדי ע"ז ע"ש. ונראה דרבינו נקט זה לרבותא דסיפא דאע"ג דכתיב פ' כהן לוה מפ' כהן ועדים חתמו עליו אפ"ה לענין יוחסין לא מהני והרמב"ם כתבו בהיפך והתחיל ברישא לענין יוחסין וא"ש טפי וידוע שכל הסימן הזה מל' הרמב"ם הוא אלא ששינה קצת בסדרו. ובזה תפס לשונו דהרמב"ם ולא דק כולי האי ודו"ק:

סעיף קטן ו

אבל אין מעליו משטרות וכו' דלשמש על גבי מזבח צריכים ראי' דהיינו ב' עדים כמ"ש בסי' ב':

סעיף קטן ז

(שראוהו שנשא כפיו וכן אם קרא אותו בתורה ראשון. הוא בחזקת כהן בזה"ז ר"ל לאכול בתרומה בזה"ז שהוא מדבריהם. וכן מ"ש נאמן הגדול לומר היינו לענין תרומה דרבנן כ"פ: (או שהעידו עליו כצ"ל) ופי' על אביו:

סעיף קטן ח

והרי שנים מעידיה עליו שהוא כשר מבואר הוא יותר בדברי הרמב"ם שכתב בלשון הזה מעלין אותו לכהונה שזה האחרון מצטרף לעד הראשון הרי שנים מעידים שהוא כשר ושנים מעידים שהוא פסול ידחו אלו ואלו וידחה הקול והשנים כמאה וישאר כהן בחזקת אביו ועד"ר. ואם נשא גרושה מוציאין (ואין לוקין דהוי התראת ספק כ"פ):

סעיף קטן ט

הוא אונן עליהם כו' ז"ל מ"ו ואין מטמא להם (משמע דהולד רואה מיתת שניהם דא"ל שמיירי שמת הראשון וכגון שלקטו עצמותיו לסוף שנים מרובות אונן זה עליהם כמ"ש בסוף י"ד. א"כ הן אוננים עליו היכי משכחת ליה כ"פ) לא משכחת לה בנשואין שפיר דא"כ הראשון הוי מגרש והוה מטמא לראשון ממ"נ (פי' שאם הוא בן ראשון הרי שפיר מטמא לו ואם הוא בן שני וא"כ הוא חלל ומותר לטמא) אלא אשכחן בקידושי טעות וכרבי ישמעאל ע"כ פי' כגון שקדשה הראשון על תנאי ולא נתקיים דאר"י אפי' בנה מורכב על כתפה ממאנת והולכת לה (ונפקא מיניה בלא גיטה וניסת בתוך ג'. ע' ביבמות [כ:] שם נתבאר הכל כלשון רש"ל גם נתבאר במ"ש פ' כ' דא"ב ע"א כ"פ) גמרא ס"פ נושאין על האנוסה ומיהו י"ל נמי דאינו מטמא להם אינו ר"ל לאביהן אלא ר"ל שאר

קרובים של אביו שמחויב ג"כ לאנן ולטמא להם: (ועולה במשמרה של זה חלוקת כהנים בעבודה קרוי' כן כ"פ:)

סעיף קטן י

בד"א בזמן שבאים מכח נישואין כו' כיצד עשרה כהנים כו' לכאורה יש לתמוה ל"ל לאהדורי א' כהנים והלא היה יכול לכתוב גבי ב' כהנים וזנתה עם א' ובתוך ג' נשאת לאחר ובש"ע ה' כן. (רמ"א והוא מתא"מ נכ"ג כ"פ) אבל רבינו דנקט י' כהנים נ"ל ליישב דס"ל אם זנתה עם א' ולאחר נשאת הוה תלינן בבעל שרוב בעילות תולין בבעל ותרוייהו בזנות לא רצה לכתוב דעדיפא ליה לנקוט אפי' בזנות א' (ועד"ר כ"פ):

סעיף קטן יא

אבל בזנות משתקין אותו פי' מדרבנן וקרא [במדבר כ"ה) דוהיתה לו ולזרעו אחריו דבעי' מיוחס אסמכתא בעלמא הוא וכי גזר רבנן בזנות גזרו ולא בנשואין מ"ו (והוא גמ' ביבמות (כ:) כ"פ):(ואין ידוע ודאי מי הוא אביו אבל אם ידוע שהכהן מודה הוא כהן לכל דבר ולא חיישינן שמא הפקיר' נפשה לאחרים תשו' הרא"ש כלל ל"ב וכ"כ רמ"א ע"כ כ"פ):

סעיף קטן יב

והיו לו ב' נשים צריך להביא ראיה על הבנים כו' די"ל דלמא האחרת גדלתם ונכרכו אחרי':

סעיף קטן יג

אע"פ שהביא ראיה עליה פי שהיא בחזקת אשתו מיום שיצאה: (מתה ואלו בניה קאי אדלעיל אם שניהם בחזקת מיוחסין ויצאו שניהן למדינת הים וחזר ובא ואמר אשתי שיצאה עמי מתה ואלו בניה כ"פ):

סעיף קטן יד

וא"צ להביא ראיה על הבנים הקטנים הכרוכים אחרי' ולא דמי למ"ש בי"ד סי' ע"ט אם הניחה בהמה מעוברת ומצא מין טמא כגון חזיר הולך אחריה אע"פ שכרוך אחריה אסור שמא לא ילדתו והוא מהגמ' דבכורות [כד.] שאני התם דחיישי' שמא הבהמה ראה ולד אחר ורחמה משא"כ הכא גבי אשה למה לה לרחם על ולד אחר וכיון דכרוך אחריה ודאי הולד דידיה הוי משא"כ גבי בהמה דלא בר דיעה הוא חיישינן שמא ולד אחר ראתה ורחמה וגבי היכא דאית ליה שני נשים חיישינן ג"כ שמא ולד דחברתה הוא ולכך צריך להביא ראיה אע"פ שהולד כרוך אחריה וע"ש בגמר':

סעיף קטן טו

וחזקה זו ר"ל דכרוכין אחריה וכן אמ"ש בסי' זה דאם הוחזק אביו לכהן שגם בנו בחזקת אביו קאי ג"כ וכ"כ רמ"א כ"פ):

סימן ד

סעיף קטן א
ישראל אסור בממזרת וכן על הממזר חל איסור לאו שלא לישא מישראל וכן כולם עמוני ומואבי מצרי ואדומי כשנתגיירו חל עליהם האיסור ג"כ שלא לישא ישראלית כ"פ:) נתינה לשו' נתינים ביהושע [ט' כ"ז נתנם חוטבי עצים ושואבי מים גבעונים על שם עיר גבעון [שם ט"ו]:

סעיף קטן ב
בעמוני כו' עד אבל בן בנו מותר כ"ז מפורש בתורה: מצרי מעוברת שנתגיירה כו' ולא אמרו עובר ירך אמו וראשון יחשב דכתיב [דברים כ"ג] בנים אשר יולדו להם בלידה תלה רחמנא וה"ז נולד לאחר שנתגיירה והוא שני כ"פ:

סעיף קטן ג
ישראל שבא על אחת מאלו הולד כמותה פי' בין בכותיותן בין בגירותן (לאפוקי אם בא ישראל על אחת משאר אומות בכותיותן אמרי' הולד כמותה אבל בגירותן הולד כישראל לכל דבר כמ"ש בסמוך כ"פ): בכותיותן אמרי' כ"מ שאין לה עליו ולא על אחרים קידושין הולד כמותה וממזר וה"ה אינך בגירותן אע"פ שקידושין תופסין בו הא אמרי' דכ"מ שיש קידושין ויש עבירה הולד הולך אחר הפגום:

סעיף קטן ד
וא' מאלו חוץ מממזר הבא על בת ישראל הולד כשר פי' א' מאלו אם באו בכותיותן דהואיל שיש להקידושין על אחרים ואין הקידושין תופסין ועד"ר:

סעיף קטן ה
לפיכך גר עמוני כו' האי לפיכך אינו מקושר יפה. וצ"ל דאלמטה קאי על כל הדינים שמזכיר אח"ז:

סעיף קטן ו
הבת כשירה וה"ה הבן נמי כשר גבי מצרי שני שנשא ישראלית אלא דנקט בת משום עמוני דהתם הוי הולד פסול דעמון הוא. ועוד דנקט בת לאשמעי' דאפי' לכהונה כשרה לאפוקי אם בא על ישראלית בכותיותן הולד פסול לכהונה כדלעיל:

סעיף קטן ז
שאחר איזה מהן שנלך וכו' כלו' דבגר עמוני כי שדית כו' וכמ"ש ב"י:

סעיף קטן ח
מצרי שני שנשא מצרית ראשונה בנו שני דאינו הולך אחר האב דנהוי שלישי דכתיב אשר יולדו להם תלאן בלידת האם ולא באב אפי' מצרי ראשון שנשא מצרית שניה הולכין נמי אחר האם והולד ג' והוי לקולא וזה שדקדק רבינו בנו ג' שהכל הולך אחר האם פי'

אע"ג דהוי לקולא (אבל הרמב"ם בפ"ב דא"ב כ' שגם הולד שני והטעם אשר יולדו להם כתיב עד שיהיה שלישי לאב ולאם שאין לידה בלא אב ואם כ"פ):

סעיף קטן ט
עמוני שנשא מצרית פי' בכזתיותן:

סעיף קטן י
הולד עמוני (ואפי' אם היא בת ולקולא כ"פ) דבאומות הולכין אחר הזכרים בין לקולא בין לחומרא ובגמ' יליף לה מדכתיב [ויקרא כ"ה] וגם מבני התושבים וגו' הגרים עמכם מהם תקנו בעבד ואמה ופי' אם נשא א' משאר אומות מבנות ז' אומות והוליד מהם תקנו עבד ואמה ואינה בכלל לא תחיה כל נשמה ש"מ והולכין אחר הזכר כ"פ) ודוקא במצרי שנשא מצרית הולכין אחר האב ממ"ש אשר יולדו להם דמשמע שניהם מצרי:

סעיף קטן יא
או גר מצרי שנשא גיורת עמונית וילדה בן דינו כעמוני ז"ל הגמ' בפ' הערל (יבמות עח.) נתגיירו הולד אחר הפגום שבשניהם במאי אילימא במצרי שנשא עמונית מאי פגום שבשניהם אית ביה עמוני ולא עמונית א"כ מצד האם הולד כשר אלא בעמוני שנשא מצרית אי זכר הוי כו' א"כ מ"ש רבינו וילדה בן דינו כעמוני לא קאי אגר מצרי שנשא עמונית דהא לא שייך למימר שיהא הולד אסור לעולם מאחר שהאם הוא עמונית וכתיב עמוני ולא עמונית ולכן א"א בשום ענין שיהא קאי ג"כ אגר מצרי שנשא גיורת עמונית אלא אמרי' בהו שהולד הולך אחר הפגום שבשניהם והוי הולד מצרי:

סעיף קטן יב
אבל מצרי גם עתה אסור עד דור שלישי פי' הרא"ש סובר דמצרים שבו למקומי שנתן הכתוב קצבה כדכתיב [יחזקאל כט] מקץ מ' שנה אקבץ את מצרים וגו' ואע"ג דבבני עמון נמי כתיב ואח"כ אשיב את שבות בני עמון מ"מ לא נתן להם הכתוב קצבה:

סעיף קטן יג
עבד שהוטבל כו' ור"ל אע"פ שמל וטבל לשם עבדות ונתחייב במצות שהאשה חייבת בהן אסורים לבא בקהל כ"פ) דכתיב [דברים כ"ג י"ח] לא יהיה קדש ולא תהיה קדשה:

סעיף קטן יד
הרי הוא כישראל לכל דבר. דאי לאו דשחררו לא היה הוא בעצמו עושה איסור בעבירה ועובר בלאו דלפני עור לא תתן מכשול ואע"ג דכל אלו צריכין גט שחרור כמ"ש רבינו בטוי"ד סי' רס"ז וכו' ע' בב"י:

סעיף קטן טו
דודאי שחררו כיון שהניחו לישא ישראלית זו מ"ו אף שכ' הטי"ד סי' רס"ו אם נשא בת חורין אינו יוצא לחירות פי' דוקא אי רבו השיאו אשה אמרי' אי לאו דשחרריה

לא הוי עביד איסור בעבדו להשיאו אשה אבל לא כשנשא אשה מעצמו בפניו היינו שיכול רבו לומר לא שחררתיו ונשא שלא ברשותי אבל כ"ז שרבו אינו מערער אמרינן דאומדנא דדעת דודאי שחררי' ומותר בבת ישראל ומש"ה כ' קידושיו קידושין ע"ש בי"ד שכ' שם בשם הרא"ש אהשיאו רבו כו' דג"כ משום אומדנא הוא אלא שלשם כופין את רבו שיכתוב לו גט שחרור ולא יכול לערער אבל אי לא ערער מסתמא שחרריה ג"כ לפי אומדנא דדעת כנ"ל עכ"ל וב"י נמי הקשה זה וכו' אע"ג דאינו יוצא לחירות מ"מ לענין איסור א"א חיישי' והלכך אמרינן דקידושין תופסים לו בה מספק ולפי זה אסור לשהות עמה עד שישחררו ומ"מ דבריו סתומים ביותר וצ"ע עכ"ל ולפמ"ש בשם מור"ש משמע כל זמן שלא ערער מותר לשהות עמה ודוק:

סעיף קטן טז

שאינו ממזר אפי' מדרבנן (אע"פ שבא על הנדה הוא בכרת שאני שאר עריות דאין קידושין תופסין בהן ונדה תופסין קידושין דכתיב ותהי נדתה עליו תהיה לשון הווייה קידושין לומר שאפי' בשעת נדה תופסין קידושין כ"פ) וכ' הרמב"ם דפגום מיהא הוי:

סעיף קטן יז

היה בעלה במדינת הים פי' ושהה יותר מי"ב חודש:

סעיף קטן יח

ובה"ג כתב כו' שאנו תולין לומר שמא בצנעה בא ובעלה והא דאמרינן בפ"ק דיבמות [ב:] עבד רבה תוספאה עובדא כו' באשה שהלך בעלה למ"ה ואשתהי עד תריסר ירחי שתא ואכשרי' משמע שם דמטעם אשתהי הוא דאכשרי' ולדעת בה"ג למה ליה לאהדורי מטעם אשתהי בלא"ה אפי' שהה יותר מי"ב ה"ל לאכשורי שמא בצנעה בא ובעל. וצ"ל דהתם מיירי כשעדים מעידים שלא זזה ידם מתוך ידם ובידוע היה שלא בא בצנעה. גם י"ל דכאן לא אמר אלא דמכח ה"ט דשמא בצנעה בא ובעל לא מחזקינן ליה לודאי ממזר אבל ספק ממזר הוה. משא"כ בי"ב חדש דאכשרי' לגמרי מטעם דאמרי' דאשתהי. עיי' בש"ע דפסק דכיון דפלוגתא היא הוי ספק ממזר:

סעיף קטן יט

משום זונה פי' וכהן חושש לה מדין תורה וישראל אם רוצה להתרחק מן הכיעור. (ומ"מ היא נאמנת לומר על בניה שהם כשרים רמ"א בשם מהר"ם פדאו"ה ועיין מ"ש רמ"א סוף סעיף כ"ו כ"פ):

סעיף קטן כ

הוא ממזר דרבנן מבואר בדברי הרמב"ם דוקא כשבא עליה קודם שגרשה הב'. פי' דאז נראה שבא על א"א של ב' דסברי העולם דהראשון גירשה ותפסי קידושי שני אבל

אחר שגירש השני לא גרע ממחזיר גרושתו אחר שנשאת ונתגרשה דלא מצינו בה תקנת חכמים לומר הולד ממזר (כ"כ ב"י בשם הרמב"ם. וכ"כ בשמו בס"ס י"ז. ותימא שלא כ' שאינו כן דעת רבינו הטור שהרי כ' ס"ס י"ז ואם גרשה הראשון הולד מן השני ממזר מדרבנן והוא ודאי בלי שום טעם אלא מתוך חומר שהחמירו לעשות סייג שלא יעמוד זה השני אצלה ועל האשה כדי שתהא דייקא ומינסבא. וממילא פשיטא גם מטעם זה הולד מן הראשון ממזר אפי' לאחר שגירשה השני דמ"ש וכ"ה דעת התוס' בפ"י דיבמות [צ"ב:]

סעיף קטן כא
ואסור בממזרת גמורה מפרש התם בגמ' אמאי קרי לה ממזר אסור בבת ישראל:

סעיף קטן כב
ומותר בממזרת דרבנן כיוצא בו פי' שאינו מותו אלא בממזרת כיוצא בו. דהיינו דרבנן לאפוקי בממזר שהוא ספק. הוא אסור. שספק ממזר ספק דאורייתא וזה מותר דאורייתא אלא שרבנן גזרו עליו.

סעיף קטן כג
הבא על א"א הולד ממזר ואע"ג דאי הוה כולו עבד הוה הולד כשר וכו' וכמ"ש בב"י:

סעיף קטן כד
משום צד כשרות שבו פי' צד עבדות שבו דכותי ועבד שבא על א"א הולד ממנו כשר כמ"ש בשביל אותו חלק הוא אינו ממזר ואסור ליקח שפחה אבל מצד שהוא בן חורין מאותו צד הולד ממזר ומאותו חלק היה מותר בשפחה:

סעיף קטן כה
ובניו כמוהו לעולם כדין שאר ממזר.

סעיף קטן כו
ישראל שנשא ממזרת כו' דכל מקום שיש קידושין ויש עבירה הולד הולך אחר הפגום:

סעיף קטן כז
כותי ועבד שבאו על הממזרת כו' דכתיב כי תהיינה וילדה לו כל היכא דקרינן וכו' ע' בב"י:

סעיף קטן כח
ממזר הבא על הכותי כו' וכל מי שאין לו עליו קידושין ולא על אחרים הולד כמוה מטעם שכתבתי:

סעיף קטן כט
לפיכך ממזר שנשא שפחה. (אבל אסור לממזר לכתחלה שישא כותית משום לאו דלא תתחתן וגם להשפחה אינו מותר לנשאה אא"כ שתקבל עליההמצות שהשפחה חייבת בהן ותטבול לשם עבדות שאל"כ כותית היא כ"פ): וכ' הר"ן ממזר אמאי מותר בשפחה

שהרי וכו' וכמ"ש הב"י: וכ' הרמב"ם וחכמים לא גזרו על השפחה לממזר מפני תקנת הבנים (אבל ממזרת אסורה דלא מתקנת בניה דעבד אין לו חייס וישארו בניה ממזרים כ"פ):

סעיף קטן ל
גר ועבד משוחררמותרין בממזרת דכתיב לאיבא ממזר בקהל ה' וקהל גרים לא אקרו קהל:

סעיף קטן לא
והולד ממזר דכתיב גבי ממזר דור עשירי לא יבא לו הלך אחר פסולו כך פרש"י בפ"ד דקידושין [ע"ב:] בשלמא אם ממזר בא על השפחה הולד אינו ממזר דהתם הקידושין אינן תופסין וכתיב כי תהיינה וגר כדלעיל אבל הכא שהקידושין תופסין הולד הולך אחר הממזר מדכתיב לו. (כבר נשתקע שם גירות וכן הדין במשוחרר: דהמשוחררים ג"כ גרים הם כ"פ.

סעיף קטן לב
גר שנשא בת ישראל כו' הרי הוא כישראל לכל דבר כלומר ולא אמרינן שהוא גר שמותר בממזרת כ"כ הרמב"ם בפט"ו מהא"ב וכ' ה"ה זה פשוט וכו' וכמ"ש הב"י:

סעיף קטן לג
או בן ז' לאחרון הולד כשר דממ"נ כשר והשני הוא ספק ממזר כלומר אם יבוא עליה היבם אח"כ ונתעברה וילדה אותו ולד הוי ספק ממזר ואסור בבת ישראל ובממזרת דשמא הולד ראשון היה מן הראשון והו"ל אשת אחיו שלא במקום מצוה (שהיא בכרת וע"ל סי' קס"ד כ"פ):

סעיף קטן לד
אם אינה לפנינו לבודקה דאם היתה לפנינו לבודקה ואומרת לכשר נבעלתי היתה נאמנת כדבסמוך:

סעיף קטן לה
איילונית ט"ס הוא וצ"ל לשון אילמות:

סעיף קטן לו
הרי זה ספק ממזר עד"מ:

סעיף קטן לז
אפ"ה אינו אלא ספק דדוקא אם אומרת לכשר נבעלתי נאמנת דמדאורייי' שתוקי כשר לכן המנוה רבנן להכשיר אבל לא המנוה לאיסור שיהא ודאי ממזר (במ"מ כ' ז"ל כיון דמדאורייתא מותר לבוא בקהל ואסור בממזרת ודאית ואם היו מאמינים אותה ומתירין אותם בממזרת ודאי' הוי מקילין בשל תורה כ"פ) ואע"ג דאפי' ספק ממזר מותר מן

התורה בודאי ממזרת וא"כ למה לא המנוהו לאיסור הא לא תצא חורבה מיניה די"ל דחכמים לא היו רוצים שירבו ממזרים בישראל לכך לא המנוהו ויהא בחזקת ספק ממזר ואסור בממזרת:

סעיף קטן לח

כשם שזנתה עם זה כך זנתה עם אחר דוקא כאן אמרינן כך דהכל שוין אצלה אבל לא לקמן בארוסה דהתם יש סברא יותר לתלות בארוס מבאחרים:

סעיף קטן לט

אלא מכחישה שאינו ממנו כלומר שאמר מעולם לא באתי עליה הרי הולד ממזר שאפי' היה בחזקת בנו והיה אומר בני זה ממזר נאמן כ"כ הרמב"ם: (ואם אינה לפנינו כו' ר"ל וגם ארוס אינו בפנינו דאם הוא בפנינו ואומר שאינו ממנו פשוט הולד ממזר ודאי ואם מודה הולד כשר או י"ל דמיירי אפילו שארוס בפנינו ואומר שאינו ממנו אפ"ה אינו אלא ספק דשמא מכותי נתעברה כ"פ):

סעיף קטן מ

ואפילו הוא מכחישה דדוקא על הולד האמינה התורה אבל לא על האשה:

סעיף קטן מא

ואם נשאת לכהן פי' אחר שמת זה הארוס ודוקא בדיעבד אבל לכתחלה לא תנשא לכהן. והולד כשר לכהונה כ"פ) דאילו דארוס זה אף אם היה ישראל אסורה לו לינשא דהא שוי' אנפשיה חתיכה דאיסורא במכחישה דהא ליכא גביה אלא חד ספק שמא באונס או ברצון וספיקא דאורייתא לחומרא כמ"ש המ"מ:

סעיף קטן מב

שאינו מבעלה אינה נאמנת פי' אם הבעל אומר שנבעלת לו דאמו אינו נאמנת עליו דאפי' כע"א לא הויא ועד"ר:

סעיף קטן מג

נאמן לפוסלו והוא ממזר ודאי דכתיב כי בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים פי' יכירנו לאחרים ונאמן לומר על בן בין הבנים שזה הקטן הוא בכור ואע"ג שע"י שעושה בכור לזה הקטן פוסל הגדול ועושה אותו ממזר והתורה האמינו. (וכ' ר' ירוחם) ודוקא שלא היה לו חזקת כשרות אפומא דאבוה אבל אם היה לו חזקת כשרות אפומא דאבוה (שאמר שהוא בנו ועי"כ החזיקוהו הבריות לבנו כ"פ) שוב אינו נאמן לפוסלו אלא בעדים:

סעיף קטן מד

ואם יש בנים לבן אינו נאמן דדוקא על בנו האמינה התורה ולא על בני בניו ואו אפילו בנו כשר דלא מפלגינן דיבוריה:

סעיף קטן מה
שאין הבעל יכול להכחישה בזה כדאמרינן לעיל דאם אומרת לכשר נבעלתי נאמנת ולהכשיר בשתוקי אפי' ברוב פסולים אצלה:

סעיף קטן מו
לאסור עצמו בבת ישראל דשויה נפשיה חתיכה דאיסורא:
ואסור בממזרת עד שידע כו' דמהיכן ידע שהוא בודאי ממזר.

סעיף קטן מז
ובנו כמוהו פי' שהוא ג"כ ספק ממזר ומיירי שאביו אינו אומר שבנו ממזר מצד אמו אלא הואיל שהוא ממנו הוא כמוהו:
או ששמו לו כחול פי' בעיניו (ר"ל סביבות עיניו ליפותו). קמיע של כתב או של עקרין רש"י כ"פ:

סעיף קטן מח
כל זמן שהוא בשוק כו' פי' אע"פ שאין בו סימני כשרות דלעיל:

סעיף קטן מט
ואם קידש אשה צריכה גט מספק פי' המ"מ משום דאיכא מקצת כותים ומקצת ישראל קבועים בעיר והוי כמחצה על מחצה בין מועט בין מרובה ועד"ר:

סעיף קטן נ
מותר להאכילו נבילות פי' אפי' בידים עד"ר:

סעיף קטן נא
רובם ישראל מחזירים לו אבידתו. אע"ג דזכה בה המוצאה. דזה לא נחשב הוצאת ממון לא היתה מעולם לו: (מע"מ מצוה להחיותו אבל אין מחזירים לו אבידה. וגם אסור לו להאכילו נבילות כ"פ):

סעיף קטן נב
מפקחין עליו הגל בשבת דבפקוח נפש אין הולכין אחר הרוב:

סעיף קטן נג
ואין מצווין כו' אלא ברוב ישראל דגבי הוצאת ממון לא אזלינן בתר רובא דהמע"ה:

סעיף קטן נד
לתורא כו' דשור של כותי שנגח לתורא דישראל משלם נזק שלם אפילו אם הוא תם. ואם שור של ישראל נגח לשור של כותי הוא פטור לגמרי וכמבואר בח"מ סי' ת"י ולכן אפי' ברוב ישראל פטור הישראל דיכול לומר לו אייתי ראיה דישראל את. דהוצאת ממון הוא דלא אזלי' בתר רובא כמ"ש לעיל:
(פלגא משלם כישראל שאינו משלם אלא חצי נזק כדין תם כ"פ):

סעיף קטן נה
אפי' במחצה עכו"ם כו' פי' פשיטא דברוב ישראל יכול לומר אייתי ראיה דלאו ישראל אנא ואתן אלא אפילו במע"מ נמי יכול לומר כן. ודוקא במע"מ יכול לומר כן. אבל ברוב כותים אינן יכול לומר אייתי ראיה דלאו ישראל את (דאין הולכין בממון אחר הרוב כ"פ) וחייב לשלם נ"ש. כדין שור של כותי שנגח לשור של ישראל לפי שאין לו חזקת ממון כיון שהוא מעצמו מסופק אם הוא כותי או ישראל מ"מ בפי"ח הא"ב. (פי' כיון דהוא עצמו אינו מחזיק בממון זה שהזיק בטענת חזקה ודאית שהרי הוא עצמו אינו יודע אלא בטענת שמא הוא ישראל בא ואין חזקה זו נחשבת לגבי רובא רוב דכותים. ורובא דהכא עדיף מחזקה זו. ומשלם הכל. אבל בנגח תורא דידן לתורא דידיה דאמרינן שהישראל פטור אפי' נמצא ברוב ישראל. דהתם ישראל ודאי מוחזק בממון. וטוען ודאי חזקה והוא ספק. ורוצה להוציא. אזלינן בתר חזקה ודאית ואין מוציאין מכח ספק כ"פ:

סעיף קטן נו
נאמנת החיה לומר כו' הואיל שאין אחרים מצוים שם האמינוה חכמים כבי תרי שעל הרוב א"א בענין אחר. בח"מ סי' ע"ז כ' רבינו לשון הגמרא ג' נאמנים על הבכור החיה מיד אחר שנולד נאמנת לומר זה יצא ראשונה ומשיצא מתחת ידה אינה נאמנת. אמו נאמנת כל ז' כו' והכא אינו מחלק משום דמיירי דאין אב ואם מכחישה ושם מיירי דחיה נאמנת אפי' אמה או אביה מכחישה וכן בנאמנת האשה כל ז':

סעיף קטן נז
שלא קרא עליו ערעור כו' על הולד לומר זה בנה של אשת ממזר הוא אבל קרא עליו ערעור קודם שהחיה אומרת עליו שהוא כשר וערעור דהכא אפילו בחד סגי ואע"ג דבעלמא אמרינן אין ערעור פחות משנים. ה"מ היכא דאית ליה חזקה דכשרו' אבל הכא דלית ליה חזקה דכשרו' חד נמי הוי ערעור:

סעיף קטן נח
וכותי סבר רבינו אע"ג שעשאום לכותי' כעכו"ם גמורים ה"מ להחמיר עליהם אבל לא להקל להכשיר פסולים ב"י:

סעיף קטן נט
ואם נשאו יוציאו פי' בגט:

והולד כאבותיו והוא נמי ספק ואסור לישא כ"א גיורת כדמסיק.

סעיף קטן ס
והולד הולך אחר הפגום כמ"ש לעיל דכתיב לא יבא לו הלך אחר פסולו:

סעיף קטן סא
ממזרים ונתינים כו' אבל שתוקי ואסופי בנתיני' הוא פלוגתא לדע' הרמב"ם מותרים זה בזה שהרמב"ם סובר שהנתינים אינם אסורים מדאורייתא ולכך הקילו באסופי ושתוקי לומר שממזרים הם ומותרים בנתינה אבל רש"י סובר שאסופי ושתוקי אסורים בנתינים:

סעיף קטן סב
שכל מדינה פי' עיר:

סעיף קטן סג
ספק כותי או עבד ואין קדושין קידושיו ואסור בישראלית וגם בממזרת: (כל אשה שאביה או אחיה קיים כשנתעברה אמו פי' דחיישינן שמא אמו מאביה נתעברה וזאת אשה היא אחותו או שמא אמו מאחיה נתעברה וזאת האשה היא דודתו אחות אביו כ"פ):

סעיף קטן סד
וכן יראה לי שהשתוקי כו' צ"ע אמאי לא נקט אסופי כשאין שפחה או כותית במדינה ג"כ אין הקידושין תופסין בודאי אא"כ אביה או אחיה של האשה לא היה קיים כשנולד האסופי וי"ל משום דבאסופי צריך להוסיף שגם אם האשה לא היה קיים דאל"כ יש לחוש שאם האשה היה אמו של האסופי:

סעיף קטן סה
וכל אשה שנתגרשה כו' פי' ובעלה או אחי בעלה היו קיימים כשנתעברה אמו דחיישי' שמא זאת האשה אשת אביו היא ומבעלה נתעברה אמו או שמא אשת אחי אביו כ"פ):

סעיף קטן סו
וניסת אחת מאלו פי' הפסולים הנזכרים למעלה:

סעיף קטן סז
יתבאר לקמן בסי' קי"ז:

סימן ה

סעיף קטן א
ומותרים בגיורת ומשוחררת דכתיב לא יבא פצוע דכא בקהל ה' יצא גיורת ומשוחררת שאינם קהל דקהל גרים אינם קהל:

סעיף קטן ב
ואפי' כהן פצוע דכא דלאו בקדושתיה קאי וקמ"ל דמותר בגיורת אף דכהן אסור בה משום זונה כמ"ש בסי' מ"ד:

סעיף קטן ג
וכן מותרים בנתינה פי' פצוע דכא וכרות שפכה מותרים בנתינה:

סעיף קטן ד
אלא בנתינה ובספיקו' וכ"ש בגיורת ומשוחררת כ"פ) דהואיל ופצוע דכא אסור לבא בקהל לא גזרו בו על הנתיני' ולא על הספיקו' אבל אסור בממזרת ודאי' שהרי איסור מן התורה עכ"ל הרמב"ם ז"ל (וכ' ה"ה דמה שאסור בממזרת משום דלאו דממזר מפורש בתורה וגם איסורו שוה בכל ולכן אפי' פצוע דכא בקדושתיה קאי ואע"ג דגיורת אסורה לכהן משום לאו דזונה ואפ"ה מותר פצוע כהן בגיורת מ"מ אינו מפורש הלאו בהדיא בקרא וגם און איסורו שוה בכל כ"פ).

סעיף קטן ה
ואינו נראה דהא דשרי בנתינה כו' עד"ר:

סעיף קטן ו
כל שנפצע הגיד כו' זהו פי' של פצוע שנקט הפסוק:

סעיף קטן ז
וכן אם נתמעך כו' זהו לשון של דכא הכתוב בפסוק:

סעיף קטן ח
או שנכרת הגיד זהו לשון של כרות שפכה:

סעיף קטן ט
או אפילו ניקב פי' (נקב מפולש ב"י בשם נ"י כ"פ) בלא חסרון דאל"כ היינו חסרה כ"ש:

סעיף קטן י
או שנעשה בידי שמים התם בהערל יליף לה מקרא דבידי שמים כשר דכתיב פ"ד ולא כתב הפצוע (דאז הוי משמע הפצוע מעיקרא ממעי אמו רש"י כ"פ) ע"ש [ע"ה:] במתניתא תני נאמר לא יבא פצוע ונאמר לא יבא ממזר מה להלן בידי אדם אף כאן בידי אדם כ"פ:

סעיף קטן יא
ור"ת מכשיר כו' פי' וא"ל דהא אפילו נפצעה או נתמעך פסול וכ"ש כשניטל כולה די"ל דמכאיב טפי בנפצע או בנתמעך מבניטל וכעין זה מצינו בטחול דניטל כולה כשר ובניקב בסומכי' טריפה וכן בכולה ותו' וב"י הביאו:

סעיף קטן יב
ובלבד שהיתה שלימה קודם שנטלה דאל"כ איך תשכח נפצע בביצה דפסול ועיין בי"ד ס"ס נ"ו דכתב רבינו בשם הרמב"ן דאם נטלו צומות הגידין ונטרפה וחתך אח"כ הרגל למעלה מהן דכשר ע"ש ולפ"ז אפשר דה"נ כשר אבל מסיק וכ' שם דהרא"ש תמה עליו ע"ש והשתא א"ש דסיים רבינו וכ' אבל אם נפצע ואח"כ ניטל פסול ולא כתב נמי אבל אם היא שלימה כו' משום דבא ללמדינו בזה דאע"ג דאח"כ ניטל והו"א דפסול החוזר להכשירו הוא קמ"ל. ועוד דנקט דבר והפוכו זה דבור אינו מיושב היכן מצינו פצוע דכא

לר"ת ולא רצה לכתוב דמיירי בניטל של ימין דמדסתם התורה וכ' פצוע דכא אינו משמע דבשלימין איירי דוקא. ועוד י"ל פצוע משמע דנפצע ולא שניטל:

סעיף קטן יג

יש בשר ז"ל המשנה ר"פ הערל כרות שפכה כל שנכרת הגיד שלו ואם נשתייר מעטרה אפילו כחוט השערה כשר פירש"י שנכרת מעטרה ואילך כשר דהתם בישרא בעלמא הוא ולא גיד שאין גיד אלא מעטרה ואילך לצד הגוף עטרה שורת בשר המקפת במקום המילה בגובה ושופע ויורד עד סופה עכ"ל ומפרש בגמרא מלא חוט שאמרו ע"פ רובא וכלפי רישא ופרש"י וכלפי רישא לצד גופו נשתייר מלא שערה ע"פ רוב הקיפה אבל אם נחתך כלפי הגוף ונשתייר מלא החוט של העטרה על פני היקף כל הגיד כלפי הקרקע פסול וכן פי' ג"כ רבינו ולזה כ' ולא נשאר אלא חוט על פני רוב העטרה לצד הגוף וצריכין לומר שהעטרה היא רוחב קצת אלא שלא נתבאר שיעור רחבה (ועבי"ד שם מבואר כל דברי רבינו יפה ע"פ סוגית הגמרא ורש"י ותוס' ע"ש שמצאתי אותו פשוט כ' בקונטרס מיוחד והעתקתי לתוך הספר לדרישה כ"פ):

סעיף קטן יד

לפיכך ניקב למטה מעטרה פי' בעליונו של גיד קודם שמתחיל גובה הבשר שהוא התחלת עטרה וניקב עד החלל ואע"ג דאם היה הנקב מפולש מב' צדדים היה הנקב בתחתיתו למעלה מהעטרה אפ"ה השתא דלא ניקב נקב מפולש כשר דלא גרע משאם היה נחתך כקולמס דמכשירינן בסמוך:

סעיף קטן טו

לצד הקרקע ר"ל למטה מהעטרה וזהו לצד הקרקע:

סעיף קטן טז

ניקב נקב בעטרה עצמה כו' פי' אפי' מצא באיזה צד שיהיה בעליונו או בתחתיתו פסול משום שהוא שותת מחמימות התאוה דרך הנקב יציאתו ואין יורה כחץ וקי"ל זרע שאינו יורה כחץ אינו מזריע:

סעיף קטן יז

ניקב נקב מפולש בראש הגיד כו' פסול הואיל שבתחתיתו של גיד הוא למעלה מהעטרה וכבר נתבאר שאם נקב עם החלל בין בעליונו או בתחתיתו הוא פסול. ולא הוי צריך רבינו למימר האי דינא אלא ללמדינו הדיוק הא אם הנקב הוא ג"כ לצד מטה בריש הגיד למטה מהעטרה דכשר אע"פ שהוא נקב מפולש וק"ל:

סעיף קטן יח

נחתך מהגיד למעלה מהעטרה בשיפוע כקולמס פרש"י כשיתוך קולמס שמחתכין את חודו באלכסון. ומ"ש למעלה מהעטרה ר"ל שחתך בעליונו של גיד בשפוע ומתחיל

בהתחלת העטרה ומשפע ויורד לצד הקרקע וחותך כל הבשר בעומק עד שנוגע חתוכו תמיד בעטרה שהרי העטרה עולה מלמטה למעלה כשפוע אבל לא חותך כלום בעטרה עצמה:

סעיף קטן יט
כשר דלא שליט אוירא בתוך הגיד ומתבשל הזרע בחמום כהלכתו משא"כ כמרזב דאויר נכנס בתוך הגיד ואין הזרע מתבשל בו:

סעיף קטן כ
כמרזב שנחקק כסילון ויש לו דפנות משני צדדין והחקק באמצע כמין צנור:

סעיף קטן כא
אם הוא ממעי אמו ממילא כשר דלא גרע מפצוע דכא גמור דכשר ממעי אמו:

סעיף קטן כב
ואם הוא ע"י חולי כו' זהו לדעת רש"י והרא"ש אבל לדעת הרמב"ם שמכשיר לעיל פצוע דכא ע"י חולי ה"ה דמכשיר ג"כ כאן:

סעיף קטן כג
וכן בנסתם מקום הזרע פי' ויוצא במקום יציאת מי רגלים דבסמוך:

סעיף קטן כד
הנולד לו פי' מאשתו:

סעיף קטן כה
דלאו כרות שפכה ואינו אלא עקר בעלמא.

סעיף קטן כו
ובארצכם לא תעשו ע' בדרישה:

סעיף קטן כז
ואפי' המסרס אחר המסרס לוקה כו' מדכתיב לא תעשון ל' רבים קדריש:

סעיף קטן כח
אפי' אין מכוון אלא לרפואה אע"ג דדבר שאין מתכוין מותר הכא פסיק רישא הוא דודאי מעקר אסור ואפי' לדברי הערוך דמפרש דבפסיק רישא דלא ניחא ליה מודה ר"ש דמותר א"ל ה"מ לענין שבת משום דכתיב ביה מלאכת מחשבת אבל באיסורא דעלמא לא:

סעיף קטן כט
וכן אסור להשקותו לבהמה פי' אפי' אין מכוין אלא לרפואה אסור כמו באדם אבל אינו חייב מלקות בין באדם בין בבהמה הואיל דאינו מסרס ועושה מעשה בידים וכ"ה במיימוני:

סעיף קטן ל
ואשה מותרת לשתותה וה"ה נקבה של בהמה מותר להשקותה דאיסור של סרוס אין שייך אלא בזכרים (דאשה אינה מצווה על פו"ר אינה מצוה ג"כ על הסרוס אבל איסור מיהא איכא דהא לא לתוהו בראה ודוקא סירוס אבל להשקות כוס של עיקרין מותר לנקבה לכתחלה כיון דבזכרים אינו אלא איסור ועד"ר כ"פ) וכן ברמב"ם ע"ש.

סעיף קטן לא
הרי שכפה לשון אליהו כופתו:

סעיף קטן לב
אסור לומר לכותי לסרס כו' דב"נ מצווין על הסירוס וקעבר על לפני עור לא תתן מכשול (ובהג"א פי"ו כ' דלא קיי"ל ב"נ מצווה על הסירום והכא הטעם משום אמירה לעכו"ם כמו גבי שבת שאסור משום שבות כ"פ):

סעיף קטן לג
וקונסין אותו למכרו לאחר וא"ת מ"ש מהרבעת בהמה דאסור לומר לכותי שירבע מין על שא"מ ואם עבר לא קנסינן אותו למוכרו והנולד מהן מותר לקיימה י"ל דדוקא בסרוס דבהמה המסורסת הולכת לפנינו ויהי' נהנה במה שאסרה עליו התורה לכך קנסוהו משא"כ בהמה הנרבעת דלאחר ההרבעה אין ניכר בה שום איסור ואי משום הולד י"ל כיון דנתגדל במעי אמו מאליו ויש לו חיות בפ"ע לא קנסוהו כו':

סעיף קטן לד
לבנו קטן רבותא הוא אפי' לבנו קטן דברשותו הוא (והרמב"ם כ' אפילו לבנו גדול אבל לבנו קטן אינו מוכרהולא נותנה לו כ"פ):

סעיף קטן לה
אף לחרישה אע"ג שיש לו הנאה מסירוס שעכשיו הוא יפה לחרישה מקודם הסירוס:

סימן ו

סעיף קטן א
כהן הדיוט כב"י דאילו כהן גדול אינו אסור באלו בלבד דאף באלמנה אסור ועוד כ"ז אינו בזמנינו.

סעיף קטן ב
ואסור בחלוצה מדרבנן דדמיא לגרושה שנתגרשה ג"כ מיבמה שהוא בעלה כ"פ):

סעיף קטן ג
ספק חלוצה א"צ להוציא דהואיל דחליצה דרבנן לא גזרו בספיקו לאפוקי גרושה דהוי מה"ת ספיקא נמי אסור וה"ה דספק זונה וחללה נמי אסורה:

סעיף קטן ד
ואפי' ריח הגט פוסל (וכופין אותו להוציא כ"פ) דדרשינן מדכתב ואשה גרושה מאישה אפי' לא נתגרשה אלא מאישה לבד פסולה (ואפי' לא נתגרשה רק משום קול קידושין בעלמא ואין נותנין גט רק משום חומרא מקרי ריח הגט ופסולה לכהונה תשוב' הרשב"א סי' תק"ן וכ"כ רמ"א כ"פ): ואע"פ שלא הותר כו' פי' ואם הבעל הוא בעצמו כהן אסור לקיימה ואסורה נמי לעלמא אלא יתן להגט אחר. א"נ דמת בעלה אחר שגרשה בזה הגט אסורה אח"כ לינשא לכהן:

סעיף קטן ה
מותרת לכהן פי' לאיש אחר:

סעיף קטן ו
שהמיאון מבטל הגט דגלי עלה דקטנה היא ובטלוה לגיטא רש"י כ"פ):

סעיף קטן ז
מיאון דחברי' לא מבטל גיטא דידיה כגון אם מתחלה גרשה הראשון ונשאת לאחר ומיאנה בו אסור הראשון להחזירה משום איסור מחזיר גרושתו אחר שנשאת:

סעיף קטן ח
ה"מ לענין שלא תחזור כו' פי' הואיל ולא יצאת מהראשון במיאון אלא בגט שהוא גרשה מרצונו י"ל שהיא אהבת אותו ואזל ומשבש לה (פי' מפייס לה כדי למאן כ"פ) לאפוקי אם גרשה הראשון ואח"כ חזרה ומיאנה בו ואחר המיאון נשאת לאחר ומיאנה או נתגרשה ממנו מותר להחזירה הואיל שיצאת מהראשון במיאון מסתמא אינה אוהבת אותו ול"ל דאזל ומשבש לה וע"ל סימן קנ"ה ושם מבואר כדברי רבינו:

סעיף קטן ט
(שאין חוששין לקלא דבתר נשואין וכן לקלא דבתר אירוסין נמי לא חיישינן גמ' כ"פ:

סעיף קטן י
ואם מת ונשאת לכהן אחר תצא דלגבי דידיה הוא קודם נישואין:

סעיף קטן יא
לנתינת הגט כתיבה ואע"ג דלכתיבה לחוד קורין נמי כתיבה מ"מ מחמרינן למיחש לקלא לפי שהקול הזה לא לחנם יצא אלא לאוסרה על בעלה וכיון שהכתיבה אינה כלום ודאי משום נתינה יצא הקול כ"כ התוס' והר"י ומ"ה קאמר יצא קול פלוני כהן כתב כו' דבלא כהן אין מוציאין קול על גרושין כ"א בכהן לאסרה על בעלה (ר"ל כוונתם כן הוא אבל אין יכולים לאוסרה כ"א מת זה כו' כ"פ) שאם מת זה הכהן אסורה לינשא לכהן אחר כמ"ש לעיל וקיצר כאן דלא בא אלא ללמדינו דאע"ג דלא יצא הקול אלא על הכתיבה הו"ל כאילו יצא הקול שגרשה:

סעיף קטן יב
חוששין לקול לאוסרה לכהן פי' אסורה אפילו לכהן זה שיצא הקול עליו שקדשה וגרשה אסורה לו אח"כ לחזור ולקחת אותה דאין כאן קול שלאחר נישואין שהרי הקול הזה שיצא עליה שהיא מקודשת אותו הקול נמי הודיע שחזר וגרשה נמצא שלענין אם ירצה ליקחנה קול דקודם נישואין הוא גמ'. ומ"ש ואם נתגרשה מיד לאפוקי אם הוחזקה קול של קידושין קודם שנתגרשה דהוי קול דלאחר נישואין:

סעיף קטן יג
(אין חוששין לקול. דהו"ל קלא ושוברו עמו ואוקמיה לה אחזקתה כ"פ):

סעיף קטן יד
בגירושין ולא בקידושין דאי יש אמתלא בקידושין אע"ג דאין אמתלא בגרושין נתבטל כל הקול מאחר שאין הקידושין כלום מכ"ש שאין ממש בגירושין וק"ל.

סעיף קטן טו
ואין חוששין לקול הגירושין לאסרה לכהן פי' אם מת הראשון שיצא הקול עליו מור"ש. א"נ שזה שיצא הקול עליו הוא עצמו כהן וקאמר שאין הקול אוסרה עליו דהו"א דהוי קול מקמי קידושין וכמ"ש בסמוך:

סעיף קטן טז
ואם אח"כ נתברר כו'. על כל הא דלעיל קאי. (ואפילו לא היה שם אמתלא כ"פ):

סעיף קטן יז
לא תדור עמו במבוי כו' הואיל והיא פנויה [קיל ליה] חיישינן שיבוא עליה משא"כ בישראל שגירש לאשתו ונשאת לאחר [דחמירא] דלא אסרה לדור עמה אלא בשכונה תוס' ועיין בב"י (דדעת התוס' דמבוי גדול ממשכונה לשכונה דאינו אלא ג' בתים כ"פ) שכ' דלהרא"ש שכונה גדולה ממבוי וכן מוכח לקמן בסי' י' ע"ש וכ"מ כאן שכתב וחוץ למבוי מותר דקשה פשיטא דחוץ למבוי מותר דמדכתב לא תדור עמו במבוי ממילא משמע שחוץ למבוי מותר אלא הא קמ"ל דאע"ג דחוץ למבוי עדיין הוא בשכונה א' וזה אסור בישראל שגירש ונשאת אפ"ה בכהן מותר וכן מוכיח הר"ן בס"פ האשה שנתארמלה וס"ל דהסברא איפכא דבא"א החמירו ואסרו בכל השכונה משא"כ בגרושת כהן שאינו אלא לאו בעלמא סגי בהרחקת מבוי ועיין במ"ש בסי' קי"ט:

סעיף קטן יח
(היא נדחת מפניו דקשה טלטולא דגברא מדאיתתא כ"פ):

סעיף קטן יט
לוה ממנה בנכסי אביה (פרש"י בנכסי מלוג כ"פ) דאל"כ מהיכן לקחה מעות ללות לו הא כל מה שיש לה לאשה יש לה לבעלה:

סעיף קטן כ
והוא תובעה וה"ה והיא תובעתו וחדא מנייהו נקט:

סעיף קטן כא
מנגדינן להו פי' דהיו מנדין אותן והא דפי' לקמן בסי' קי"ט דהיו משמתין אותן תירצתי לקמן סי' קי"ט ע"ש וע' בב"י:

סעיף קטן כב
שגירשה מן הנשואין דאז מכרת ברמיזותיו וחיישינן שיבעלה באיסור ועד"ר. (וחייבי מיתות ב"ד וחייבי כריתות הם עריות המפורשים בתורה כ"פ):

סעיף קטן כג
כין באונסבין ברצון ז"ל רש"י בפ' הבע"י שוגג כסבור שהיא אשתו או אשה אחרת. מזיד ' לשום זנות ולא לשום מצוה וז"ל התו' שם א"ל דמזיד ורצון תרי גופא נינהו דרצון היינודמכוין למצוה ואע"ג דפשיטא הוא מ"מקתנילה והכי אורחי' בכל דוכתא אבל בפ"ט דב"ק גבי אדם מועד לעולם קש' מה בין מזיד לרצון וי"מ דה"ק בין שיהי' אותו שוגג ומזיד באונס שאנסו אותו לעשות כן בין שהוא ברצון עכ"ל:

סעיף קטן כד
(משהערה בה פי' גילה ור"ל הכנסת עטרה וי"א זו נשיקת אבר ויש להחמיר כ"פ):

סעיף קטן כה
ובלבד שתהיה מבת שלשה כו' ויהיה הוא מבן ט' כו' דפחות מכאן אין ביאתן ביאה (ר"ל שאין טועמין טעם ביאה כ"פ) ולא נעשית זונה:

סעיף קטן כו
חוץ מבא על הנדה כו' (אע"ג דבא עליה חייב כרת כ"פ) שהריהיא אשתו בקידושין והוא אינו זר אצלה (ר"ל דלא קרינן ובת כהן כי תהיה לאיש זר שאסורה להנשא למי שזר אצלה ואף הבא על הפנויה נדה היא מותרת להנשא לו לאותו שנבעלה כ"פ):
ואפי' (חייבי לאוין דשאר בשר כגון אנוסת אביו דהוא בלאו דלא יגלה כנף אביו וכן נושא חלוצתו דהוי בלאו דלא יבנה כ"פ):

סעיף קטן כז
דאיהי נמי לא תפסי בה קידושין דכתיב לא תהיה אשת המת וגו' ול' הויה מ"מ צריכה גט מחומרא כדלקמן סי' י"ח וסי' קנ"ט מור"ש:

סעיף קטן כח
(הנבעלת לא' מחייבי לאוין כגון פ"ד וכרות שפכה וכ"ש לא' מהעריות כחייבי כריתות ומיתות ב"ד. עיין ברמב"ם פ"א דאישות כ"פ):

סעיף קטן כט
ואינן מיוחדים פי' לאפוקי כ"ג שבא על האלמנה וכן הדיוט על גרושה חללה שלאווין אלו אינו שייך אלא בכהנים ואין עושין בבעילתן להגרושה או חללה לזונה. וכשבא כהן אחר אח"כ עליה אין מתרין בו משום זונה אלא משום גרושה או חללה משא"כ עמונית ומואבית שהוא לאו שנוהג בכל אם בא עליה א' מישראל עשאוהו בבעילתו לזונה ואם ירצה לבא עליה אח"כ כהן מתרין בו משום זונה ולוקין עליה וכן במצרית ואדומית נעשין זונה מביאת ישראל כיון שאיסורו שוה בכל:

סעיף קטן ל
או מאיסורי עשה כגון מצרי ואדומי שהם בעשה תוך ג' דורות דכתיב דור שלישי יבא להם ולא קודם דור ג' ולאו הבא מכלל עשה הוא עשה עיין מה שתמה הב"י על הראב"ד ורבי' אין חולקי' על הרמב"ם בזה והלא ברייתא ערוכה היא דעמוני ומואבי פוסלין מכהונה כו' לע"ד לק"מ שהן מחלקי' בין אוכלין מהכהונה דהיינו תרומה ובין עשיית' לזונה והארכתי בדרישה לקמן:

סעיף קטן לא
הויין כזונות ואסורות לכהונה שאע"פ שלא נבעלת קרויה זונה לפי שהכותים שטופי' זימה הן ובניהם ילדי' זנונים הנה ה"נ משום דכתיב בתולות מזרע ישראל אבל רבי' שכתב הויין כזונות משמע דס"ל כטעם הראשון:

סעיף קטן לב
ומשום טומאה דכתיב לא יוכל בעלה הראשון לקחתה אחרי אשר הוטמאה לרבות סוטה שנסתרה (שאסורה לכהן אפילו באינון כ"פ) רש"י ועד"ר:
! אע"פ שמותרת לבעלה דכתיב והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת.

סעיף קטן לג
אסורה לכהונה פי' אם מת בעלה לא תנשא לכהן משום דגבי כהן אפי' אנוס אוסרה עליו וז"ל הרמב"ם בפי"ח מהא"ב פרט לך הכתוב באשת ישראל שמותרת לבעלה כשנאנסה שנ' והיא לא נתפשה אבל אשת כהן באיסור עומדת שהרי היא זונה:

סעיף קטן לד
ואסורה לכהן אחרי מות בעלה אפי' נתנה אמתלא לדבריה שלא אמרה אלא כדי שיגרשנה בעלה אינה נאמנת כ"פ): (עד א' והעיד לו כ' דאין דבר שבערוה פחות מב' ומ"ש או העד נאמן לו כו' כבי תרי כ"פ):

סעיף קטן לה
יוציא כדי לצאת ידי ספק ל"ד בכהן דה"ה בישראל (ברצון כ"פ) ועיקר הדין זה לקמן סי' קט"ו וקע"ו וע"ש.

סעיף קטן לו
אבל ישראל שטען טענה זו כו' משום דהוי ס"ס ספק קודם נישואין ספק אחריו ואת"ל אחרי נשואין שמא נבעלה באונס לאפוקי כהן שאף אם היה באונס אסורה משום זונה ואין כאן כ"א ספק א' (וא"ל הלא יש כאן ב' ספיקות שמא מוכת עץ היא דדבר שאינה מצוי הוא ואין חוששין כ"פ): ואם קדשה כשהיא קטנה פחותה מבת ג' שנים ויום א' ואחר זמן בא עליה וטען שלא מצא בתולים אפי' בישראל אסורה דאין כאן אלא ספק א' דאם היתה נבעלת קודם שקדשה היו הבתולים חוזרים:

סעיף קטן לז
אסורה לכהן משום ספק זונה דג' פעמים כתיב ונטמאה אחד לבעל וא' לבועל וא' לכהונה (ור"ל לבעלה אסורה בין כהן בין ישראל אלא שאם מת בעלה אסורה להנשא לכהונה כ"פ).

סעיף קטן לח
בין שיש לה שם עדות שמנעה פי' שיש עדות שנטמאה ואז אינה שותית ועדות דנקט לאו דוקא דאפילו אם ע"א מעיד שנטמאה אינה שותית:

סעיף קטן לט
בין שהיא מן הנשים שאינן ראוייה לשתות כגון שהיא אשת קטן וסומא ומפורשי' הן במיימוני הפ"ב דהל' סוטה.

סעיף קטן מ
ואפי' קנאו לה ב"ד כגון שב"ד ראו בה דבר מכוער ובעלה במדינת הים או שהיא שוטה ואז ב"ד קוראין אותה ומקנין לה (ואמרו שאותן שב"ד מקנא להם לא להשקותה אמרו אלא לפוסלן מן הכהונה כ"כ המ"מ פי"ט דא"ב כ"פ ואם אח"כ אפילו בא בעלה אינה שותת מפני שלא קינא לה בעלה כ"כ הרמב"ם בפ"א דהלכות סוטה:

סעיף קטן מא
אשה שיצא עליה שם רע שהיא מזנה פרש"י לעבד או לכותי שפוסלין אותה מן הכהונה אין חוששין לה לאסירה לכהונה רק פריצותא דעלמא הוא דחזו ששוחקת בשוק או מיעך לה בין דדיה:

סעיף קטן מב
והיא ובתה כשרים פי' שלא תאמר דוקא היא כשרה דהוה בחזקת כשרות ולא בתה דלא הוי לה חזקת כשרות:

סעיף קטן מג
אפי' בדיעבד תצא כו' משום דמעלה עשו ביוחסין:

סעיף קטן מד
לא תנשא לכתחלה פי' לכהן דהרמב"ם ה"ל דאפילו בטוענת לכשר נבעלתי לא מכשירין לה לכתחלה אלא בתרי רובי אבל הטור סובר כשאמרה לכשר נבעלתי אפילו ברוב פסולים אצלה לא תצא בדיעבד ולכתחלה בחד רוב סגי כמ"ש הב"י ע"ש (ומיהו בדיעבד מודה הרמב"ם דנאמנת לומר לכשר נבעלתי אפילו ברוב פסולין אצלה ואין שום רוב כשרות אצלה וכ"כ המ"מ והר"ן משמו) והוא דעת התו' והרא"ש עכ"ל מור"ם גם בהא פליגי דלהטור וסיעתו היכא דאיכא תרי רובי סגי לכתתילה אפילו באינה אומרת כלום ולהרמב"ם אינה מותרת לכתחילה אלא בעינן ג"כ אומרת לכשר נבעלתי הכי מוכח שם וכ"כ בד"מ:
ונראה דאפילו נתעברה בעיר כו' תנשא לכתחלה כו' פי' אפילו כשאינה אומרת לכשר נבעלתי:

סעיף קטן מה
אם הלך הבועל אליה כו' משום דכל דפריש מרובא קפריש ולא בעינן שיפרשו כולם כ"א משום גזירה שמא יקח מן הקבוע כגון באותו ואת בנו שנתערבו בי"ד ס"ס י"ו ובסי' ק"י אבל כאן לא שייך הך גזירה:

סעיף קטן מו
אא"כ הלכה היא אליו דאז הוי קבוע ואפי' תרי רובי לא מהני הואיל שאינה אומרת לכשר נבעלתי אבל אם הולך אליה אמרינן כל דפריש מרובא קא פריש:

סעיף קטן מז
שאין ידוע וכו' הטעם ע"ז ע' בב"י (גם י"ל דמסתמא הוא הולך אחריה דהכל ממנו ולא ממנה ואין להם עזות פנים לתובעו כמ"ש רש"י בפסוק ואל אישך תשוקתך כ"פ:)

סימן ז

סעיף קטן א
יתירה מבת וכו' דפחות מכאן אין ביאתן כלום ולא נעשית זונה ואע"ג דגבי גיורת ומשוחררת אסרינן לכהן אפי' פחות מג' שנים ויום א' התם היינו טעמא משום דילדי זנונים המה כמ"ש בסימן שקודם זה:

סעיף קטן ב
ואם יש עדים לאו דוקא עדים דאפי' בא' נמי סגי כדלקמן בסמוך:

סעיף קטן ג
אפי' אשה או עבד כו' דבשבויה הקילו חכמים שיהיו אפי' פסולי עדות נאמנים ואפי' בא' מהם:

סעיף קטן ד
אבל בנה ובתה כו' אין נאמנים מפני שלבה גס בה ותשמש בפניהן ושתקי:

סעיף קטן ה
ה"ג יצאתי לשאוב מים דעתי על אמי ללקוט עצים דעתי על אמי כו':

סעיף קטן ו
לא היה נותן בה מעותיו דהיה ירא דלמא יבאו עדים ויאמרו שנבעלה:

סעיף קטן ז
וכתב הרמב"ם אפילו כו' מתירין אותה מיד דבשבויה הקילו.

סעיף קטן ח
אפי' יש ע"א שמעיד פי' אפילו קודם שבאה לב"ד אפ"ה נאמנת לומר טהורה אני במגו דאיבעי אמרה שאינה שבויה להכחיש העדים ואע"ג דבנסכא דר' אבא מצריכי' לשלומי להחוטף ולא אמרי' דיהא נאמן אפי' בשבועה להכחיש העדכמ"ש בח"מ סי' צ' סכ"ב ובסי' שס"ד שאני הכא דבשבויה הקילו:

סעיף קטן ט
ועד אחד מעיד כו' ואע"ג דאיכא למימר אוקי חד להדי חד וישארו ב' עידי שבויה אפ"ה נאמנת דכל מקום שהאמינו חכמים ע"א הרי הוא כב' ואין ע"א במקום שנים ועיין בכתובות דף כ"ג לכי דברי רב פפא ושם מוכח דאפילו בא עד הטומאה תחלה משום דבשבויה הקילו שהרי בעדות אשה שמת בעלה אין הדין כן וק"ל מ"ו רש"ל: אלא בענין אישות לומר על בתו בעודה קטנה או נערה קדשתיה שהרי בידו לקבל קידושין בלא דעתה כ"פ):

סעיף קטן י
דכתיב את בתי נתתי לאיש הזה פי' לזה נתתי אותה ואז היא אוסרת לכ"ע לבד מבעלה:

סעיף קטן יא
אבל לא לפסלה משום זנות וא"ל דלעיל בסי' ד' שהאמינ' התורה לומר על העובר או על אחד מבניו שאינו בנו והוה ממזר על פיו די"ל דלעיל אינו מעיד על הולד אלא שאומר שאינו ממנו וממילא הוה ממזר אבל הכא שבא להעיד על הבת עצמה אינו נאמן וי"א דשאני הכא דיש לה חזקת כשרות אבל ז"א דהא גם בהוחזק בנו גדול נאמן לפוסלו:

סעיף קטן יב
בשביל ממון מותרת אפילו לכהונה פרש"י דמרתתי להפסיד ממונם דמיירי שידי ישראל תקיפה על עכו"ם ועד"ר) ובריש הסי' שאוסר בשבויה היינו שאנו רואים שידם תקיפה או ע"ד שכתב רמ"א שנתבאר בדרישה ע"ש כ"פ):

סעיף קטן יג
כגון שבעלה רוצח ודרך המלכות להפקיר ביתם ונשותיהם וחיישינן שמא מחמת פחד נפשה נתרצית להם למצא חן בעיניהן לפיכך אסורה אפי' לבעלה ישראל והמ"מ מפרש שגם הנשים נתפשות מפני שחושדין אותן שיודעות במעשה בעליהן ומסייעות אותם ולכך גם הן בספק סכנת נפשות ועד"ר:

סעיף קטן יד
אפילו ע"י ממון אסורה לכהונה אבל לא לישראל דבשביל ממון לא מפקירה עצמה לזנות עמהן שאין אנו חושדין אותן בכך אלא הם יזנו עמה בחזקה מאחר שידם תקיפה עלינו:

סעיף קטן טו
כל הנשים שבה פסולות לכהונה כו' חוץ מפחותות מבת ג' שנים ויום אחד:
שמא נבעלו לכותי' וא"ת מ"ש מיין דכתב רבינו בי"ד סי' קכ"ט דבשעת מלחמה לא חיישינן שמא נסכו היין וי"ל לנסך אין להם פנאי ולבעול יש להם פנאי דתקיף להו יצרייהו:

סעיף קטן טז
לשון הרמב"ם עיר שנכבשה כו' גם בגמרא נזכרו חלוקות אלו ולא נקט ל' הרמב"ם אלא משום קצת פרטי דינים ועיין בב"י:

סעיף קטן יז
הרי זה מציל על הכל דעל כל אחת ואחת אמרינן שמא נחבאת ואת"ל לא נחבאת שמא לא נטמאת:

סעיף קטן יח
אלא אומרת לא נחבאתי כו' דנאמרה כמיגו דאי בעיא אמרה נחבאתי

סעיף קטן יט
מותר לדור עמה בחצר הואיל שלא נאסרה עליו אלא משום ספק מותר לדור עמה בחצר אחד אבל כשגרשה שנאסרה עליו בודאי מחמירי' טפי ולא ידור עמה בכל אותו מבוי כדלעיל סי' ו':

סעיף קטן כ
הולד חלל יליף לה מדכתיב ולא יחלל זרעו (ולא כתיב ולא יחלל בנו כ"פ) דמשמע אפי' נקבה:

סעיף קטן כא
והיא עצמה נתחללה בביאתו פי' אם היא אלמנה לכ"ג אסורה לכ"ה ובגרושה וזונה יש נפקותא בענין התראה וגם נאסר בתרומה משא"כ בגרושה וזונה (פי' שאם היא בת כהן ולקחה לאיש ונתגרשה וחזרה לבית אביה דאז היא אוכלת בתרומה ואם נבעלה לכהן

נתחללה ואסורה בתרומה כ"פ) וכמ"ש בסמוך. ושהיא עצמה נתחללה יליף לה בגמ' מקרא (מדכתיב ולא יחלל משמע מה שהיה כשר מתחילה נתחלל ע"י ביאה זו דהיינו היא אבל הזרע מחולל מעיקרו שלא היה כשר מעולם וזה נלמד מדכתיב זרעו כ"פ):

סעיף קטן כב

והוא שיהיה כהן מבן ט' שנים כו' דפחות מכאן לא מקרי ביאה כאשר כתבתי כמה פעמים:

סעיף קטן כג

כהן שבא על אחד מן העריות אין הולד חלל (נלמד מיתורא דקרא דכתיב חללה בכ"ג והיה לו ללמוד מכהן הדיוט בק"ו וגם כתב התורה חללה אחר איסור אלמנה וגרושה ולא כתב אחר זונה שמצינו זנות פוסל בישראל לומר לך שאין נקראת חללה אלא מביאת פסול לכהונה לבד ולא מביאת איסור הנוהג אף בישראל כ"פ) פי' אם נתעברה ממנו בביאה ראשונה:

סעיף קטן כד

אין הולד חלל אע"ג דהוי ממזר ומאי נ"מ אם יהיה חלל או לא יהיה י"ל דנ"מ לענין התראה ומלקות דאם בת היא וכהן בא עליה אין מתרין בו משום חללה אלא משום ממזרת ואם התרה לו משום חללה ולא משום ממזרת אינו לוקה ואם זכר הוא ובא על בת ישראל לא נעשית חללה ללקות לכהן שבא עליה משום חללה אבל אם הוא חלל נעשית הבת ישראל שבא עליה חללה וחייב הכהן שבא עליה אחר כך משום חללה לאפוקי ממזר שבא על בת ישראל אע"פ שפסלה לכהונה כמו שאכתוב בסמוך בדרישה לא נעשית חללה:

סעיף קטן כה

ואם חזר ובא עליה הולד חלל וכן אם בא על יבמה לשוק אבל הבא על הגיורת או משוחררת הולד חלל כך הגיה ב"י וה"פ כהן שבא על אחד מן העריות דחייבי כריתות אין הולד חלל דאין חלל אלא מפסולי כהונה אבל עשאה זונה כדין הבא על חייבי כריתות דעשאה זונה ואם חזר ובא עליה פי' בין הוא בין כהן אחר הולד חלל דהשתא הוה פסולי כהונה ונ"מ לענין התראה ומלקות כדפרי' וכן אם בא על יבמה לשוק פי' בפעם ראשונה אין הולד ממנה חלל דאין חלל אלא מפסולי כהונה אבל נעשית זונה הואיל שאין הקידושין תופשין בה כדלעיל בסי' זה ואם חזר ובא עליה בין הוא בין כהן אחר הולד חלל לענין התראה ומלקות. אבל כהן הבא על גיורת ומשוחררת אפילו בביאה ראשונה הוי הולד חלל דגיורת נחשב כוונה והוה מאיסורי כהונה:

סעיף קטן כו
חלל שנשא כשרה זרעו כו' דכתיב לא יחלל זרעו מקיש זרעו לו מה הכהן כשנשא גרושה זרעו ממנו מחולל בין זכר בין נקבה דכתיב לא יחלל זרעו אף זרעו בנים שיולדו מאותה זרע הם חללים בין זכר בין נקבה (פי' ואפילו בן בנו עד סוף כל הדורות בתו פסולה כ"פ):

סעיף קטן כז
ה"ג עד סוף כל הדורות כגון בנו ובן בנו כו' ור"ל דוקא בזכרים כגון בנו כו' אבל בנקבות יש הפסק כמו שמפרש ואזיל:

סעיף קטן כח
אבל בתה של אותה הבת כשרה לכהונה כו' בגמרא יליף לה מג"ש בפ"י יוחסין דף ע"ז:

סעיף קטן כט
פגום הוא לכהונה והיא נתחללה בביאתופי' ואינה אוכלת שוב בתרומה ואסור לינשא שוב לכהן וז"ל רש"י פגום הוא לכהונה לאו דוקא דהא פשיטא בן הכותי לאו כהן הוא ואי משום דלא לישא כהנת כיון דמותר בישראלית מותר נמי בכהנת דאין קדושות בנשים דאפי' כשרות מותרות להנשא לפסולים אלא משום בתה נקט דאם תלד בת פסולה לכהונה:

סעיף קטן ל
וכן גר עמוני מואבי מצרי ואדומי כותי ונתין וממזר שבאו על בת ישראל הולד פגום והיא נתחללה כך גרסי' בספרים ישינים ובריייתא היא בפ"י יוחסין ובפ' אלמנה לכ"ג ומ"ש הולד פגום האי פגום לא דמי לפגום האמור גבי כותי ועבד הבא על בת ישראל דפגום לכהונה קאמר אבל פגום דקאמר הכא פסול לבא בקהל קאמר כדפרשי' לעיל בסי' ד' דהיכא דתפסי קידושין "יש עבירה הולד הולך אחר הפגום וק"ל מ"ו רש"ל ועד"ר:

סעיף קטן לא
והיא נתחללה בביאתו פי' נתחללה שלא תאכל שוב תרומה ולהנשא לכהונה דכל הני פסלי האשה שבאו עליה מן הכהונה ובפ' אלמנה לכ"ג יליף לה מקרא עיין בדרישה:

סעיף קטן לב
ספק גרושה או ספק חלוצה צ"ל או ספק זונה וכן הוא במיימוני דלפי מ"ש מ"ו בסמוך דבבן חלוצה ודאי שנטמא לוקין אותו מלקות ממש וא"כ מכ"ש בבן חלוצה ספק ואיך מסיק דאם נטמא אין לוקין אלא מכות מרדות והרמ"א כתב בהגהותיו או ספק חלוצה נ"ל לפי דבריו שכ"כ לפי שאין נפקותא בזמן הזה בין ספק גרושה או ספק חלוצה הואיל שאין לוקין בזמן הוה מלקות ממש אלא מכת מרדות:

סעיף קטן לג
או נשא גרושה לוקין אותו מכת מרדות ע"ל סימן ג' דכתב בנתערב ולד כהן עם ולד ישראל והגדילו כו' עד ואם נשאו גרושה מוציאין ואין לוקין ולא כתב שם דלוקין אותו מכות מרדות נ"ל דשם לשון הרמב"ם תפס בכל אותו הסימן והרמב"ם קיצר וכאן רבינו פירש דבריו וכתב דאין לוקין אבל מכין מ"מ:

סעיף קטן לד
וכן הדין בחלל של דבריהם פירוש אע"פ שאין בו ספק אפ"ה נותנין עליו חומרי כהנים וישראלים ומ"מ אינושוה לגמרי לפסק דלעיל דהכא אם נטמא או נשא גרושה מלקין אותו מלקות ממש דמן התורה כהן גמור הוא ומ"ש וכן הדין לענין לכתחילה הן שוין וק"ל מור"ש ומיהו ק' דלפ"ז ה"ל לרבינו לכתוב גם דין ספק חלוצה לאשמעינן דאפילו בספק חלוצה אין מאכילין תרומה לכתחילה ושאם נטמא לוקין אותו מלקות לכן נלע"ד דעדיף טפי שלא להגיה הספרים ורבינו אשמעינן ברישא רבותא דאפילו בספק חלוצה דהיא כהן גמור אפ"ה אין מאכילין תרומה וס"ל דג"כ אין לוקין אותו ואפשר דה"ט דחכמים השוו מדותם דאם ילקו אותו יאמרו שהוא כהן גמור ויבואו להאכילו ג"כ בתרומה ובסיפא אשמעינן דאפי' ודאי בבן חלוצה לא מחשבינן ליה כחלל גמור דמותר לטמאות ולישא מפסולים אלא נותנין עליו כל החומרות והשתא יתיישב ג"כ ל' רמ"א ז"ל (הרי הוא כזר ר"ל כישראל לכל דבריו נושא גרושה ומטמא למתים כ"פ).

סעיף קטן לה
אע"פ שהורתה ולידתה בקדושה חזר וכתב זה אע"פ שכבר כתב אפילו עד כמה דורות וזה א"א שלא יהיה הורתן ולידתן בקדושה חזר וכתב משום סיפא ואם ניסת לכהן לא תצא פי' אפילו בת גר וגיורת ראשונה וזהו דוקא אם הורתה ולידתה של אותה הבת בקדושה כמ"ש הרמב"ם והביאו הב"י דאל"כ אפילו נישאת תצא דכבר נתבאר דגיורת אפילו פחותה מג' פסולה לכהונה:

סעיף קטן לו
לפיכך כהנת מותרת בגר פי' שס"ד הואיל וכהן אסור בגיורת ואפי' פחותה מבת ג' שנים ויום א' ה"א דגם הכהנת אסורה לגר מטעם זה:

סעיף קטן לז
כל אלמנה שמאותה משפחה כו' פי' כל אלמנה שידוע שנולדה קודם שנתערב בה הספק דליכא לספוקי שהיא עצמה באה מזרע של אותו ספק ולכך אם נשאת לא תצא שהרי מצד עצמה ודאי כשרה היא אלא שיש לספוקי בה שמא אשת אותו ספק היתה ולכך לא תצא משום ס"ס חדא שמא אינה אשתו של אותה ספק חלל ואת"ל שהיה אשתו

שמא הוא לא היה חלל אבל הבנותהנולדות מאותה משפחה משעה שנתערב בה ספק חלל אפילו נשאת תצא כיון דליכא בה חזקת כשרות דגופא ודייק לישניה (ר"ל לישניה דהרמב"ם בפי"ט דא"ב והוא ל' ב"י כ"פ) דסבר הכא דברישא גבי ספק נקט אלמנה ובסיפא גבי ודאי דאפילו נשאת תצא כתב כל אשה מהם אסורה כדי לכלול גם הבת דבכלל אשה בין אלמנה בין בת ב"י. גם י"ל מ"ש אלמנה שמאותה משפחה ר"ל שנשאו אנשים מאותו משפחה והן ממשפחה אחרת (ובאלו אמר כל אשה כשרה שנשאת לאחד מאותה משפחה ונתאלמנה כ"פ) ובזה קמ"ל רבותא וק"ל:

סעיף קטן לח
ואפי' ישראל שנתערב בה איסור שאסור לישראל כו' כן היא גירסא הנכונה דלא גרסינן ספק איסור דאל"כ הוי אסור לישראל ליקח אשה דמשפחה שנתערב בה ספק איסור ולעיל בסי' ב' כתב משפחה שנתערב בה ספק פסול אין צריך לרחקה שכולן כו' ועיין בדרישה:

סימן ח

סעיף קטן א
והולד למשפחותם לבית אבותם כתיב:

סעיף קטן ב
וגר ומשוחרר וכו' ג"כ אחר הזכר פי' לאפוקי שנשא הולד לוי או חלל. אבל אינו הולך לגמרי אחר הזכר דא"כ הוי הולד גר ומותר בממזרת ולעיל בסי"ד דאמרינן גר שנשא ישראלית הולד הוא ישראל לכל דבר ואסור בממזרת וע' דרישה:

סעיף קטן ג
או ישראל שנשא גיורת כלומר גם ישראל שנשא גיורת הולד הולך אחר הזכר ואין לו דין גר:

סעיף קטן ד
הולד ממזר כל מקום שיש קידושין ויש עבירה הולד הולך אחר הפגום:

סעיף קטן ה
ולד שפחה וכותית דכ"מ שאין הקידושין תופסין הולד כמוה:

סימן ט

סעיף קטן א
שכבר הוחזקה להיות אנשיה מתים (ואע"ג דאמרינן בעלמא תלתא זימני הוה חזקה הכא דאיכא סכנת נפשות אזלינן לחומרא כ"פ) דהלכה כר' דסבר בשתי פעמים הוחוקה מפרש הטעם בגמרא משום דמעיין גורם וי"א מזל גורם ועיין בדרישה:

סעיף קטן ב
לא הכיר בה אין לה כתובה דהוי נשואי טעות:

סעיף קטן ג
אבל משני יש לה כתובה (אע"פ שתינשא לשלישי קודם שגבתה כתובתה מיורשי השני ומת אח"כ השלישי כ"פ) ולא אמרינן דאיגלאי מילתא למפרע דקטלנית היא אבל לא שייך לומר טעמא דכיון דכתובה ממונא הוא לא קי"ל ביה כרבי דאמר הוחזקה בשני פעמים דלא שייך למימר בחד ענין דבחציה ס"ל כרבי ובחציה דלא כוותיה:

סעיף קטן ד
ואיש שמתו לו שתי נשיו ה"ה הרבה ולאו דוקא קאמר מור"ש:

סימן י

סעיף קטן א
אלא נתארסה לאחר כחכמים דס"ל הכי וטעמא מדכתיב והיתה לאיש אחר (והויה ל' קידושין כ"פ) וקרא דואחרי הוטמאה מוקים להו לסוטה שנסתרה:

סעיף קטן ב
ואסור לו לדור עמה בכל השכונה פי' בעודה תחת השני דכיון דרגיל היה עמה החמירו לדור עמה בשכונה משום חומרא דא"א:

סעיף קטן ג
ובלבד שיהיה חוץ למבוי (ודוקא בסתם מבואות האמורים לעניין שבת שהם סתומים אבל במבואות המפולשים מתוך שרבים בוקעין שם ליכא למיחש ר"ן וריב"ש סי' ש"ס כ"פ) בכאן מוכח דס"ל לרבינו דשכונה גדולה ממבוי כדעת הרא"ש ולא כדעת התוס' דסברי דשכונה אינו אלא ג' בתים ועמ"ש לעיל סי' ו' ולקמן סי' קי"ט ובגליון דפוס אוישפר"ג וקרימונה נדפס על דברי רבינו שכונה ג' בתים וטעות הוא: כדפרישית לעיל בסי' ו':

סעיף קטן ד
אבל זינתה אחר הגירושין כו' דהויה ואישות כתיב בה הויה דכתיב והיתה לאיש אחר דהיינו קידושין אישות דכתיב או כי ימות האיש האחרון וגו' לא יוכל לשלחה וגו' משמע דבכה"ג קאי בלא יוכל אבל מזנה לא:

סעיף קטן ה
משום ש"ר בפ' השולח (גיטין דף מ"ה) פירש"י ש"ר שיצא עליה לעז זנות. משום נדר שנדרה ואמר אי אפשי באשה נדרנית:

סעיף קטן ו
לא יחזיר אפילו נמצא דברים בדאים או הנדר התירו החכם. ובגמרא אמר רב נחמן והוא שאמר לה משום שם רע אני מוציאך וכו' ופירש"י וכו' וכמו שהעתיק הב"י קחנו משם רש"י:

סעיף קטן ז
שנדר להוציאה יכול להחזירה דליכא למיחש לקלקולא רש"י ופי' לדבריו שהרי בידו היה להחזירה מיד לאחר שגירשה וקיים בזה נדרו וכיון שלא החזירה ודאי לא היה חפץ בה ואינו גרשה אלא מחמת שנאה כ"פ) לפיכך אפילו אמר בשעה שגרשה שאילו לא נדר לא היה מגרשה נ"מ ליכא למיחש לקלקולא. ולפ"ז אם נדר שתהא אסורה עליו לעולם ובשעת גירושין ג"כ אמר דמשום נדר זה מגרשה ג"כ הוא אסור להחזירה משום דיכול לקלקלה ולומר אילו הייתי יודע שיש לו פתח לנדרי לא הייתי מוציאה ודו"ק:

סימן יא

סעיף קטן א
הנחשד עיין מדינים אלו ג"כ לקמן סי' קע"ח: והוציאוה ב"ד כו' ה"ה אם נתאלמנה תשוב' הרא"ש: תצא ר"ל מוציאין מתחתיו בגט וכל מקום שאמרו תצא היינו בלא כתובה כ"פ):

סעיף קטן ב
אפי' יש לה בנים מבעל פירוש מבעל הראשון וכי מפקא מנחשד נראה דמחזקינן לקלא קמא ועבדי להו ממזרים. וזהו ע"פ פרש"י אבל הרי"ף פיר' דהחילוק בין אם יש לו בנים ואין לו קאי אנחשד ועד"ר:

סעיף קטן ג
חוגרת בסינר כו' פרש"י הוא כעין מכנסיים שהיו הנשים חוגרות לצניעות:

סעיף קטן ד
רוק למעלה מן הכילה הבעל מצא אחר שיצא הנחשד רוק למעלה מהכילה שעל מטתו מי זרק הרוק למעלה כ"א השוכב ופניו למעלה הלכך זנתה זו וזרקה בשעת תשמיש:

סעיף קטן ה
מנעלי' הפוכים פיהן למטה ודאי של נכרי הן והפכן כדי שלא יכיר הרואה ובגמ' פריך ע"ז (דאם קאי אמנעלים עצמן שעדיין הם כאן א"כ לחזי כו' כ"פ) ולחזי דמאן נינהו אלא מקום מנעלים פירש"י ניכר מקום הפיכתן בעפר שתחת המטה ורבינו שנא נקט מקום מנעלים לישנא דברייתא נקט ב"י:

סעיף קטן ו
ואם עבר ונשאה אם יש לה בנים וכתב מור"ש ז"ל ולא דק כי לדברי ר"ת אפילו יש לה בנים תצא כמ"ש הרא"ש בפ' שני דכתובות איך שתירץ אותו מהר"ם ע"ש ולא מחלקינן

בין יש לה בנים לאין לה בנים אלא בלא עדי כיעור כלל עכ"ל (וע' בתשובת בן לב חלק שני דף ח' ע"ד שמתוך דבריו מיושב תמיהת רש"ל אבל מתמה על רבינו מצד אחר ועיין בדרישה דלא קשיא מידי ומבואר הכל יפה כ"פ):

וניסת לאחר וגירשה. שהאחר אפסקיה לקלא ואמר כן מדלא היתה נחשדת תחת בעלה השני ודאי קול ראשון נמי שקר כ"פ:

סעיף קטן ז

אלא שהבעל ראה אותו כו' ואע"ג דאמרינן אין אשה נאסרת על בעלה אלא בשני עדים ובקנוי וסתירה ע"פ עד אחד הכא כיון שראה דבר מכוער ויש ממש בקלא חשיב כשני עדים ועד"ר: (שלא הוציאו אויבים בין איכא אויבים לבעל או לנטען ר"ן ואע"ג דמעיקרא לא יצא על ידי אויבים אם ע"י אויבים לא פסק לאו כלום הוא מרדכי כ"פ):

ומיהו ע"י עדים שראו הכיעור אסורה כו' (פי' אפי' אין בקול ממש ויש לה בנים ועד"ר כ"פ) וה"ה אם ראה הבעל הדבר מכוער ויש ממשות בקול (ואין לה בנים כ"פ) דמוציאין בין מבעל בין מנחשד וק"ל: הוציאה הבעל בעידי כיעור כו' ואם ניסת לא תצא דוקא עידי כיעור אבל עידי טומאה אפילו יש לה כמה בנים נאסרה עליו עולמית כ"פ):

וניסת לאחר וגירשה שהאחר אפסקיה לקלא ואמר כן מדלא היתה נחשדת תחת בעלה השני ודאי קול ראשון נמי שקר כ"פ):

סעיף קטן ח

ואם ניסת לא תצא וכתב רבינו בסי' קמ"א בשם הרא"ש דכל היכא שהתרו בו ועבר וכנס לא מקרי דיעבד ומפקא לה מיניה:

סעיף קטן ט

ונתגיירו ונשתחררו לא יכנוס (וכל מקום שאמרו חכמים לא יכנוס אפילו באותה מבוי לא ידור וכ"ש שלא תשמשנו ש"ע כ"פ) מפרש בגמרא משום דכתיב הסר ממך עקשות פה ולזות שפתים וגו' ופרש"י משום לזות שפתים שלא יאמרו אמת היה הקול הראשון וכתיב הסר ממך וגו' והרשב"א כ' שעיקר הטעם הוא שלא יאמרו שנתגיירו בשבילו וב"י הביאו ע"ש:

סימן יב

סעיף קטן א

שצריך שיאמר בפני כו' (עיין לקמן סי' קמ"ב מדינים אלו כ"פ) כגון בבבל שאין בקיאין לשמה:

סעיף קטן ב
או שאמר הרגתיו ולא אמרי' שמשים עצמו רשע והתורה אמרה אל תשת ידך וגו' דפלגינן דיבורו שנהרג והוא לא הרגו (וע"ל ר"ס י"ו כ"פ):

סעיף קטן ג
לא ישאנה משום חשד כיון שנשאת על פיו: (ואם כנס לא יוציא דכל ישראל בחזקת כשרות הם כ"פ):

סעיף קטן ד
שאין צריך לומר בפני כו' ישא הואיל שלא נשאת על פיו:

סעיף קטן ה
שלא מצא לה פתח להתיר' ודוקא יחיד מומחה אבל ג' הדיוטות מותר להנשא לא' מהן כמו ב"ד דבסמוך: ואם כנס לא יוציא אכולהו קאי:

סעיף קטן ו
מיאנה או חלצה בפני ב"ד כו' ולא נקט נתגרשה דגט א"צ ב"ר אלא ביחיד סגי:

סעיף קטן ז
כיון שהם שלשה גם בשנים לא חיישינן שהאחד יתירה בשביל השני עיין בגמרא גם לקמן סימן קכ"ה אמרינן דמיאון בשנים (עיין בש"ע דכתב רמ"א בשם התוס' והגמרא דבשנים אע"ג דשרי מ"מ בעל נפש ירחיק מזה ואפשר דמה"ט כתב רבינו שלשה כ"פ)

סעיף קטן ח
ומתו פי' נשים שלהם:

סעיף קטן ט
היתה אשתו קיימת ולא חשדינן בהו שיעשה עבירה כדי שיקחו גם את אלו:

סעיף קטן י
וכולן שנשאו לאחר שהותרו וכו'. פי' לאחר שהותרו ע"פ הנזכרים לעיל בתחילת הסימן דהיינו בהעדאת ע"א שמעיד שמת בעלה או שאמר בפני נכתב כו':

סעיף קטן יא
לקרוביהם לקרובי העד או החכם:

סימן יג

סעיף קטן א
לא יתארסו כו' וטעם המתנה זו אמר שמואל דאמר קרא להיות לך לאלקים ולזרעך אחריך להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של אחרון ופירש"י ולזרעך אחריך שאין השכינה שורה אלא על הודאים שזרעו מיוחס אחריו רבא אמר גזירה שמא ישא אחותו מאביו וייבם אשת אחיו מאמו ויוציא את אמו לשוק ויפטור את יבמתו לשוק ועיין בדרישה (שלשה חדשים דאז עובר ניכר לסוף שליש עיבורה שהוא תשעה חדשים כ"פ).

סעיף קטן ב
מן האירוסין דלא חלקו חכמים בגזירתן ומטעם זה גזרו בכל הני דחשיב בסמוך וכתב רבינו לקמן בסימן קס"ד דיבמה שמת היבם שדינה להמתין שלשה חדשים אחר מיתת היבם:

סעיף קטן ג
שלשה חדשים בשלחן ערוך פסק תשעים יום חוץ מיום המיתה וכו' והא מפסקי מהרא"י סימן פ"ב וקע"ח ות"ה סימן ס"ו וש"ג פ' החולץ ע"ש:

סעיף קטן ד
ור"י אומר שצריך להמתין ג' חדשים כו' דכל גט שב"ד מצריכין ליתן ממנה מונה דאין הכל יודעין שהגט השני לא היה אלא לבטל הקול ואע"פ דנכריז איכא מאן דשמע בגט ולא שמע בהכרזה (וה"ה אם לא נתגרשה אלא מחמת שיצא עליה קול קידושין צריכה להמתין ג' חדשים רשב"א ורמ"א כ"פ) ובק"ש הוכחתי ע"פ דקדוק הגמ' דאם נתנה גט ע"י שליח אין מונין הצ' יום כ"א משעה שבא הגט ליד האשה ולא מיום שבא הגט ליד השליח:

סעיף קטן ה
ואפי' אחר ביאת זנות כגון שנאנסה כו' פירוש אע"ג שי"ל דמהפכת דכל המזנה מתהפכת שלא תתעבר אפ"ה צריכה להמתין דאמרינן שמא לא נתהפכה יפה יפה:

סעיף קטן ו
אבל קטנה שנאנסה כו' דדוקא בקידושי קטנה גזרו (משום גדולה) אבל בזנות דקטנה דלא שכיח לא גזרו וכן במיאון נמי לא גזרו דלא שייך למיגזר מיאון דקטנה אטו גדולה דמיאון לא שייך בגדולה:

סעיף קטן ז
אפי' גדולות אינן צריכות להמתין משום שכל שדעתן להתגייר משמרת את עצמן שלא תתעברו שידעו ממי נתעברה (טעם זה לא שייך בשפחה שנשתחררה שהאדון משחררה לפעמים בלא ידיעתה מתחלה ועיין בגמ' כ"פ) משא"כ בגר וגיורת ושייך שם הבחנה בין זרע שנזרע בקדושה כו' מור"ש:

סעיף קטן ח
ושבויות אפילו גדולה כתב הרמ"ה כו' נראה דטעמיה כיון דלא ודאי זינתה הקילו בה וכמ"ש לעיל בסי' ז' דבשבויות הקילו בכמה ענינים משום דמוקמינה אחזקתה דלא זינתה ועיין בדרישה. (ואם קדש כו' צריך לגרש בש"ע כתב רמ"א י"א דוקא קדשה במזיד אם אם קדשה בשוגג א"צ לגרשה ויש מחמירין שנ"ל דבכהן דאסור להחזיר יש לסמוך אהמקילין וא"צ לגרש ע"ש. אבל אין כופין בשוטים דאין מעשין אלא לפסולות ועוד דאין

גט זה אלא לזמן דאחר ג' חדשים חוזר וכנסה והרמב"ם כתב דאין כופין להוציא רק היו מנדין על שעבר על תקנת חכמים כ"פ):

סעיף קטן ט

ואם קידש תוך ג' חדשים ועיין בב"י שכתב בשם ה"ה שי"א דה"ה לכונס אם ברח עירוקיה מסתייה וכ"כ נ"י ג"כ שיש שפירשו כן וכתב ב"י ומשמע מדברי שהוא סבר כרש"י והמפרשים סוברים דלא אמרו ערוקיה מסתייה אלא בקדש דוקא אבל אם כנס לא סגי בלא גירושין ע"כ ור"ל שהרי דקדק רבינו וכתב ואם קדש וברח ועוד מסיק בטעמו וכתב ז"ל כיון שגילה בדעתו שאינו רוצה לכונסה משמע הא עבר וכנסה לא מהני ליה בריחתו. ועמ"ש בסמוך דבכנס תוך כ"ד למניקת משמע מדברי רבינו בסמוך דמהני נמי בריחתו:

סעיף קטן י

דאם כן בטלה תקנת חכמים ר"ל שתקנו שבתוך ג"ח לא יכנוס ולא יקדש שכל אחד יקדש ויסע לעיר אחרת וישהה שם עד כלות זמנו דג"ח:

סעיף קטן יא

ולא ישא אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו (אע"ג דאין כאן משום הבחנה שהוא ניכר שהיא מן הראשון נתעברה כ"פ) הטעם לפי שסתם מעוברת למניקה קיימא (ועפ"ד) וחיישינן דלמא איעכר חלבה וקטלא ליה (וא"ת אפי' באשתו נמי לא ושמש עמה בעודה מניקה מהאי טעמא כ"פ) בשלמא דידיה אף אם איעכר חלבה הוא נותן לה ביצים וחלב ליתן לתינוק אבל לדירה מי יתן לה וליורשים היא בושה לתובען:

סעיף קטן יב

כ"ד חדשים אחד מלא ואחד חסר ולכתחלה לא ימנה חדש העיבור בכלל כן כתב רמ"א כמו שכתב בת"ה סימן ריו ע"ש ובהגה' מיימון שהאריך ובב"י:

סעיף קטן יג

או גרושה לאפוקי מי"א דבגרושה אין צריכה להמתין דלא משעבד להניק את בנה:

סעיף קטן יד

אפי' אם גמלה הנער דחיישינן שמא תמהר לגמלו כדי שתנשא ויסתכן הולד וכן אם נתנו למניקת חיישינן שמא תחזור בה המניקה:

סעיף קטן טו

אפי' נשבע' המניקות או נדרה ע"ד רבים כו' דאתי למחלף ולמשרי היכי דלא נשבעה דלא ידעי כולא עלמא שנשבעה או נדרה:

סעיף קטן טז
אפי' נשבעה לאדם גדול ר"ל בת אדם גדול שהיא מניקת או מעוברת ורוצה להשיאה ולשכור מניקת ולהשביעה שלא תחזור בה. ובגמרא דרב נחמן שרא כהאי גוונא לבנתיה דריש גלותא אלא שמסיק הגמרא דאין ללמד מבני ר"ג שבני אדם מאויימים מאוד הוו ובספר של קלף מצאתי הגרסא ואפילו "נשאת לאדם גדול והיא היא דהו"א להתיר דודאי לא תשנה המניקת מיראת אדם גדול שנשאת לו אבל גירסא שלפניכו עיקר וכעובדא דר"ג וק"ל:

סעיף קטן יז
אבל אם מת הולד ולא חיישינן שימיתנו שאין אשה ממית את בנה בשביל כך:

סעיף קטן יח
או שפסק חלבה בחיי בעלה "ושכרו להמניקת כן הגיה מור"ש וז"ל וכ"ה באשר"י אבל שכרו לחוד אינו מועיל עיין בספרי בכתובות פ' אע"פ סי' י"ג ע"כ וכ"כ ב"י וז"ל מדברי הרא"ש משמע דאדלעיל קאי שצמקו לה דדיה או שפסק לה חלבה ושכרו לה מניקת ורבינו שכתב או ששכרו נראה שמפרש שמילתא באנפיה נפשיה היא עכ"ל ב"י ור"ל כיון ששכרה מניקת בחיי בעלה שרי כמו שהתיר אם גמלתו בחיי בעלה (רק שיש מחלקים דאם פסק לה חלבה ושכרה מניקת אפילו יום אחד בחיי בעלה א"צ להמתין כ"ד חדש אבל אם לא פסקה אלא היא בעצמה פרשה מלהניקה בחיי בעלה ונתנה למניקת אז צריך להיות ג' חדשים קודם מיתת בעלה ושהיא לא הניקתו כלל תוך ג' חדשים דאז צמקו לה דדיה אבל תוך ג' חדשים עדיין היא בכלל מניקת חבירו ואסורה לינשא תוך כ"ד חדשים כ"פ):

סעיף קטן יט
עבר ונשאה או קדשה לאפוקי מי"א דלא צריך לגרשה בקדשה דבלא"ה אסורה לו דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה:

סעיף קטן כ
וצריך לכתוב לה כתובה אחרת דאפי' לא פרע לה כתובה כשגרשה אין אותה כתובה עולה לה לפי שכבר נמחל שעבודה ור"ל כיון שכבר נתחייב לה הכתובה וכבר היתה יכולה להוציא מידו אלא שהיא רוצה למחול לו כתובה הראשונה הרי הוא כאילו כבר גבתה וה"ל שטר שנמחל שעבודו ואע"ג דבח"מ סי' מ"ח כתבתי דאם חזר ומסר לו אותו שטר חוב בעדי מסירה יכול לחזור וללות עליו ה"מ באותו יום אבל בכה"ג פסול משום מוקדם וק"ל:

סעיף קטן כא
ואם ברח והרחיק נדוד כו' משמע דקאי אפי' אם כנסה אם ברח סגי וא"צ להוציאה ולא כמ"ש ב"י לעיל ויש לחלק דדוקא בנשאת תוך צ' יום דאית ביה משום איסור הבחנה אסרו בכנסה אפי' בברח משום דברי איסורא משא"כ בחשש דמניקת שמא תעכור חלבה וימות הולד דלא ברי איסורא דהא אפשר להאכיל הולד אלא שחששו דלמא לא יאכילנו משו"ה לא גזרו כולי האי והתירו בברח אפילו בכנסה. מיהו בב"י משמע דגם להרמב"ם אין דינם שוה דבתוך ג' חדשים כתב דאפילו אם כנס אין כופין לגרש ובהאי דינא דמעוברת כתב דוקא בקידש אין כופין:

סעיף קטן כב
ואוסר שבא עליה לשם קידושין פי' ומ"ה עלה בדעתו שא"צ להמתין מקידושי שני כלום (והגט הוא לחומרא בעלמא וא"צ להמתין ג' חדשים כדלעיל במעשה דר"ת כ"פ) והא דמסיק ז"ל כיון שידוע שהיתה מעוברת מראובן ר"ל דאל"כ לא גרע מזינתה דצריך ג"כ להמתין אלא כיון ששניהם מודים שממנו נתעברה לא חששו שזינתה ג"כ מאחר דהרי לעיל סי' ג' אמרינן דאפילו ליורשו נאמן אם אומר שממנו נתעברה ועוד דמאחר שאמר שקדשה בביאה ודאי לא חשדינן לה שנעשית אשת איש לזנות עם אחר אף שנתקדשה לשמעון אפשר דע"י מקרה ושלא בכוונה היו הקידושין ודו"ק: (ורצתה לינשא לראובן. ואין זה מחזיר גרושתו דהא ראובן לא גירשה וממ"נ אם קידושי ראשון קידושין קידושי השני אין תופסין ואם קידושי הראשון אינן קידושין א"כ לא היתה אשתו ובזנות בא עליה בתחילה ועמ"ש בדרישה בסי' י' כ"פ):

סעיף קטן כג
וקידושי שמעון היו קידושין גמורין כו' אבל אם לא היו קידושי שמעון קידושין לא היה צריך להמתין לפי שלא זינתה עם שמעון:

סימן יד

סעיף קטן א
ומי שיש לו בנים קטנים ואין לו מי שישמשנו נ"ל דר"ל "או אין לו מי שישמשנו וכ"כ בברייתא בהדיא והביאו בי"ד סי' שצ"ב וכן דייק לישנא ואין לו מי שישמשנו ולא קאמר שישמשם וק"ל:

סעיף קטן ב
מותר לכנוס אפילו תוך ז' ז"ל מור"ש בי"ד לא כתב כן והוא דעת ר"ת ומשמע שהרא"ש הסכים לדבריו (עיין בדרישה) וכן יראה מאשר"י דפרק אלו מגלחין והכא הוא דעתו כדעת התוס' שנוטין להתיר אפילו תוך שבעה כן הוא בתוספות והאשר"י בפרק החולץ

להדיא ע"כ. גם בי"ד מסיק שם לכתוב בשם הרמב"ם דבכולן התיר לארס ולכנוס מיד ולבעול אחר שלשים ורבינו הכריע במי שאין לו מי שישמשנו לו או לבניו הקטנים לכונסה אפי' תוך שבעה כהרמב"ם וכמעשה שהיה ביוסף הכהן שהביאו שם התוס' והרא"ש דפשטה משמע דכונסה מיד ובמי שלא קיים פריה ורביה דנושא אשה מפני הבעילה פסק דאסור לכונסה עד אחר שבעה ואז מותר לכונסה ולבעלה מיד כרבינו תם דמסתבר טעמיה ומיהו מדברי הרמב"ם אין הוכחה כל כך דהא הברייתא ג"כ לאלתר קתני ופירשו אותו רבינו תם לאלתר אחר שבעה והרמב"ן פירשו לאחר ל' והרמב"ם לשון הגמ' נקט כדרכו ומיד ולאלתר חדא משמעות אית ליה. ומיהו על כרחך צריך לומר כיון דרבינו הביא דברי הרמב"ם שם בסי' שצ"ב וכתב דלא חילק ובכולן "התיר "לכנוס "מיד שמע מינה דרבינו הבין דברי הרמב"ם דמיד ממש קאמר וא"ש ודו"ק:

סעיף קטן ג

או שלא קיים פירוש אף שיש לו בנים זכרים אבל אין לו בת או איפכא:

סעיף קטן ד

שידך אשה כו' אבל אי לא שידך הא אפשר ליה ליקח אחרת וכמו שכתבתי בי"ד סי' שצ"ב עד"ר.

סימן טו

סעיף קטן א

אלו שאינן בני קידושין וכתב ב"י ז"ל אין דברי רבינו מדוקדקים דאותן שהן מדרבנן בני קידושין הן שהרי קידושין תופסין בהן אלא שאסור לישא אותן וכך ה"ל למכתב אלו נשים אסורות משום ערוה ורמ"א ז"ל בד"מ ישב זה דכוונת רבינו הוא במ"ש דאינן בני קידושין ר"ל דאינן קידושין גמורין נ"מ דאם בא אחר וקדשה צריכה גט משניהן וכמ"ש בריש סי' י"ז עכ"ל וזה שסיים רבינו וכתב צריכות גט משניהן משמע דאינן קידושין אלא להצריכו גט (ובד"מ כתב וצ"ע אם קידש איסור דרבנן ובא אחר וקידש אם צריכה גט מהשני ואפי' בחייבי לאוין דקידושין תופסין לא מצינו דאם קידש אחר דצריכה גט מהשני כ"ש באיסור דרבנן וצ"ע כ"פ).

סעיף קטן ב

ואם אמו אסורה לו מדרבנן כו' ז"ל רש"י אמו כתוב בתורה וגזרו רבנן על אם אמו כדי שלא יפגע באמו וגזרו נמי באם אביו משום אם אמו אע"ג דגזירה לגזרה הוא משום דתרווייהו אמא רבתא קרי להו ע"כ.

סעיף קטן ג
וכן אם אמו עד עולם לפי שיש בדורותיה ערוה דאורייתא דהיינו אמו ואם אמו שהוא התחלת הגזירה יש עליה שם איסור דאורייתא דאמא רבתא קרו לה לפיכך החמירו רבנן בה שלא יהיה בה הפסק לאפוקי אם אבי אמו שאין התחלת הגזרה שם איסור דאורייתא שאין קרו לה אמא רבתא שהיא דור רביעי לא החמירו בה רבנן:

סעיף קטן ד
ואם אבי אבי אמו רבותא קמ"ל אע"ג שאין כאן אלא אם אחת ויש סברא להחמיר יותר מבאם אם אבי אמו דיש שם ב' אמות אפ"ה מותרת:

סעיף קטן ה
אם אביו אסורה לו מדרבנן דגזרינן משום אם אמו (אע"ג דגם כאן יש ערוה דאורייתא משום אשת אביו והרי היא אשת אבי אביו י"ל דאם אביו אסורה אפי' כשהיא אנוסת אבי אביו אף שאינו אשתו ולכך לא הוצרכו לתת טעם דמחלפי באם אמו וק"ל כ"פ) וכולהו חדא גזירה הוא משום דתרוייהו אמא רבתא קרו להו כדלעיל וכן אם אם אביו עד עולם וה"ט לפי שבהתחלת הגזירה דהיינו אם אביו יש עליה שם איסור דאורייתא דאמא רבתא קרו לה וכדפרישית:

סעיף קטן ו
אם אבי אביו אסורה לו מדרבנן דכל הפסולים גזרו רבנן שדור רביעי יהא אסור ודור החמישי יהא מותר:

סעיף קטן ז
אבל מכאן ואילך כגון אם אם אבי אביו כו' דכאן נמי התחלת הגזירה אין עליה שם איסור דאורייתא ועד"ר.

סעיף קטן ח
בין שהיא אשתו מן האירוסין דהויה כתיב ביה (דילפינן מדכתיב כי יקח איש אשה וגו' יקח שהוא לשון קידושין משמע שמיד שקידש אדם אשה נקראת אשתו והכא כתיב ערות אשת אביך שמע מיניה שמיד שקדשה שנקראת אשת אביה אסורה עליו כ"פ): (בין בחיי אביו כגון שגרשה וצריך למחוק תיבת או גרשה כ"פ):

סעיף קטן ט
אבל אם אנס אביו אשה מותרת לו דדרך אישות וקידושין אסרה תורה:

סעיף קטן י
ואשת אבי אביו אסורה לו מדרבנן דגזרינן משום אשת אביו שהוא דאורייתא ואשת אבי אמו אסורה מדרבנן דגזרינן משום אשת אבי אביו דתרוייהו קרי להו אבא רבא (אבל מכאן ואילך כגון אשת אבי אבי אמו או כו' מותרת דלא שייך בדורות הללו אשת אב

דאורייתא ולא אמרינן כו' כ"פ) ולא אמרינן בזה גם כן דלמא אתי לאחלופי באשת אבי אבי אביו ויהיה ג"כ אסורה לעולם משום דהתם שכיחי דאזיל ופירש רש"י למשפחת אביו אדם רגיל לילך ויודע שיש שם קורבא יותר מאמו הלכך לא מחלפי אבל לעיל גבי אמא הכל הוא צד אם:

סעיף קטן יא
אחותו מאביו או מאמו דכתיב ערות אחותך בת אביך או בת אמך:

סעיף קטן יב
או מהזנות בגמרא יליף לה מקראי:

סעיף קטן יג
מן השפחה וכותית גם זה יליף מקרא (מדכתיב ערות בת אשת אביך וגומר אחותך היא דמשמע במי שיש לו אישות דתפסי קידושין קרויה אחותך ואף על גב דהכא על חייבי כריתות גם כן אין קידושין תופסין ואמרינן אחותו מהזנות אסורה לו שאני התם דקודושין תופסין לאחרים נתרבה מדרשת מולדת חוץ שנקראת אחותך אבל שפחה וכותית אין קידושין תופסין בהם לשום אדם וכתב רמ"א מיהו לכתחילה אסורה לו ורמ"י תמה עליו ע"ש כ"פ):

סעיף קטן יד
אבל אם בא אביו על שפחתו כו' דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וכמו שנתבאר לעיל בסימן ד' והרמב"ם פליג וסבירא ליהדוקא בנושא את שפחתו לאשה אמרינן הכי מה שאין כן בבא עליה דרך מקרה דאפשר לומר דרך זנות בא עליה עיין בבית יוסף: בתו אסורה לו מן התורה אע"ג דלא כתיב בהדיא בתורה אתיא בק"ו ממ"ש ערות בת בנך או בת בתך לא תגלה כ"פ):

סעיף קטן טו
וכן בת בנו ובת בתו דכתיב בהדיא ערות בת בנך ובת בתך לא תגלה: בת אשתו כו' מן התורה שנאמר ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה לא תקח:

סעיף קטן טז
אבל בתו מאנוסתו (אפילו פלגשו) מותרת כו' דלא תקח משמע לשון קידושין:

סעיף קטן יז
מותרת לו לאחר מיתתה אבל בחייה אסורה דשמא יזנה כבתחלה והרי היא עליו ערוה. כדאיתא התם בגמ' מור"ש אבל מזנות לא נאסרה דכתיב לא תקח לשון קדושין וכי יש קדושין בחדא מינייהו האחרת אסורה עליו מחמת ערוה אפילו בזנות:

סעיף קטן יח
ובת בן בן אשתוהיא הדין בת בת בן אשתו וק"ל מור"ש:

סעיף קטן יט
וכן אם אם אשתו מדכתיב ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ובת בתה לא תקח והוא הדין למעלה ב"י ובגמ' ריש פ' הנשרפין יליף מדכתיב באש ישרופו אותן ואתהן וא"א לומר שאשתו תהא בשריפה דהא נשאה בהיתר אלא אתהן ששניהן באיסור עם אם אשתו ועם אם אמה:

סעיף קטן כ
ואם אבי אשתו אסורה גם כן מן התורה דהיא בכלל אשה ובת בנה לא תקח: (אחות אביו כו' שנ' ערות אחות אביך וגומר ערות אחות אמך לא תגלה כ"פ):

סעיף קטן כא
לא שנא היא אחותו מן האב או מן האם כלומר בין שהיא אחות אביו מן האב או מן האה וכן בין שהיא אחות אמו בין מן האב בין מן האם בפרק הבע"י יליף לה מקראי:

סעיף קטן כב
ומותר בבת אחי אביו כו' קשה גדולה מזו היה לו לאשמעינן שמותר אפי' בבת אחיו (ואפילו מצוה לישא בת אחיו ובת אחותו גמרא ורמב"ם פ"ה דא"ב וכ"כ רמ"א בסימן ב' סעיף ו' כ"פ) וכל שכן בבת אחי אביו וי"ל דנקט בת אפי אביו משום סיפא שאחי אביו ואחי אמו מותר באשתו ובבתו ועי"ל דה"א כיון דיש בה צד קורבה למעלה אחי אביו דאסרינן בה טפי מקורבה דלמטה דהיינו אחיו קמ"ל:

סעיף קטן כג
ואשת בן בנו אסורה לו מדרבנן דגזרינן משום אשת בנו שהיא דאורייתא וכן אשת בן בן בנו עד עולם והטעם כדפרישית לעיל הואיל שהתחלת הגזירה יש עליה שם איסור דאורייתא דקרו ליה לבן בנו בנו:

סעיף קטן כד
אשת בן בתו אסורה לו מדרבנן דגזרינן משום כלת בנו דכולהו חדא גזירה הוא דקרו להו כלת בנו אבל מכאן ואילך כגון אשת בן בן בתו מותר הואיל שאין האיסור אלא מחמת אישות לא החמירו כולי האי. גם אינו דומה קורבה דלמטה לקורבה דלמעלה כמו שכתבתי בדרישה וגם בקורבה דבת ואם הקילו שהרי גם לענין עדות אמרינן שהוא מדרבנן וק"ל:

סעיף קטן כה
ב' חורגין הגדלים יחד בבית מותר כל אחד הא מילתא דפשיטא דאפילו בת אשתו מותרת לבנו אלא שרבינו נקט כל הצדדים שמותר ועי"ל דאדרבא בשני חורגין עצמן ליכא למטעי כולי האי באיסור אחות להדדי משא"כ באיסור אשת אח דמצינו שהוא מותר בשלא הניח זרע:

סעיף קטן כו
אשת חמיו אסורה לו מפני מראית עין (פירוש מאחר דלית ליה קלא נראה כנושא חמותו וה"ה חמיו את אשתו נראה כנושא את בתו משא"כ בשני חורגין דאות ליה קלא כ"פ) ועד"ר:

סעיף קטן כז
ומותר באשת בן אחיו ובאשת בן אחותו צ"ע דהא כתב דין זה לעיל ואחי אביו ואחי אמו מותר באשתו:

סעיף קטן כח
כל זמן שאשתו קיימת כדכתיב ואשה אל אחותה לא תקח לצרור עליה בחייה: (ל"ש מן האב או מן האם דילפינן מאשת אחיו לעיל כ"פ):

סעיף קטן כט
ואפי' גירש כו' כדכתיב עליה עליה כל זמן שהיא בחייה (ואפילו לא נתגרשה אלא מחמת קול בעלמא אסור באחותה כ"פ):

סעיף קטן ל
דאין זנות שמזנה עם אחותה אוסר אשתו עליו דכתיב ושכב איש אותה שכיבתה אוסרתה ואין שכיבת אחותה אוסרתה ועד"ר:

סעיף קטן לא
ומותר בקרובות שנייה פירוש לישא בתה דקיימא לן דנושאין על האנוסה והמפותה ומביא זה לראייה שאין הזנות אוסר אשתו עליו כלומר שהרי מותר בקרובותיה ואע"ג דכתב רבינו לעיל בסמוך ז"ל בת אנוסתו מותרת לו לאחר מיתתה ורצה לומר דוקא לאחר מיתתה היינו דוקא לשם דבא עכשיו לישא בת אנוסתו משא"כ כאן דכבר נשא אשתו בהיתר משו"ה לא מוציאין ממנו אשתו משום גזירה:

סעיף קטן לב
אסור בשתיהן (ושתיהן צריכות גט הראשונה מדאורייתא השנייה מדרבנן כ"פ) דאמרי אינשי דהך קמייתא תנאי הוה ליה בקידושין ולא נתקיים התנאי והאי שפיר נסיב ומש"ה צריכה הימנו גט שלא יאמרו א"א יוצאה בלא גט וכיון דצריכה גט איתסרא עליה ארוסתו שלא יאמרו שהוא נושא אחות גרושתו כ"כ הרמב"ם בפ"י מהלכות גרושין אבל אם כנסה ליכא למיחש לשמא יאמרו תנאי הוי בקידושין דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות:

סעיף קטן לג
מתה הראשונה מותר בשנייה (וה"ה אם מתה השנייה מותר בראשונה כ"פ) פשוט הוא דכיון שמתה פקע איסור דאחות אשתו:

סעיף קטן לד

הולד הראשון ממזר פירוש הולד שנולד קודם שמתה הראשונה והאחרון שנולד אחר מיתתה אינו ממזר וקמ"ל בזה אע"ג דגם הולד האחרון נולד קודם שנודע בבירור שהיא מתה אפ"ה אינו ממזר ור"ל ממזר מן התורה אבל ממזר מדרבנן הוא וכמש"ר לקמן בס"ס י"ז וכאן לא רצה להאריך ולקמן דהוא מקומה וכלל דין זה כתבו בפ"י:

סעיף קטן לה

אשת גיסו צריכה גט כו' (ועד"ר) ואע"ג כשבאת אשתו עם גיסו ליכא למיחש למידי מ"מ חששו דזימנין אתא גיסו תחלה לב"ד ושייך למימר גירש את זה ונשא זה שיאמרו שמתה אשתו ואח"כ נשא אשתו של זה אחר שכבר גרשה וצריכה גט ואף אם תבא אשתו אח"כ כיון שכבר נתן גט לאחותה נאסרה אשתו עליו כי הרואה שגירש את אחותה שמא אינו יודע שזו היתה אשתו תחלה ויאמרו זה נושא אחות גרושתו:

סעיף קטן לו

ואסורה לגיסו הטעם מחשש שיאמרו שמחזיר גרושתו אחר שנשאה הראשון וזהו הטעם שאמרו בכל אשה ששמעה שמת בעלה ונשאת לאחר ואחר כך בא דתצא מזה ומזה וכמש"ר בס"ס י"ז משום חשש שיאמרו שקודם שיצא למדינת הים גרשה ונשאה השני בהיתר וכיון שיאמרו שנשאה בהיתר צריך השני לגרשה ושוב אסורה לראשון שלא יאמרו שמחזיר גרושתו אחר שנשאת. ואינו דומה לשני אחין שנשא אחד אשה והלך למדינת הים ושמע בו שמת ויבמה אחיו ואחר כך בא הראשון דאיתא בגמרא פרק האשה רבה סוף (יבמות דף צ"ז) וכתב גם כן רבינו לקמן בסימן קנ"ט דמותרת לראשון דהתם ליכא למטעי ולומר שהראשון גרשה קודם שהלך למ"ה ונשאה אחיו דאם כן איך נשא השני לאשת אחיו דאסורה לו מן התורה וליכא למטעי בה דבר וצריכין להעלות על דעתן האמת שבטעות נשאה אחיה מחמת ששמע שמת אחיו מה שאין כן הכא ובכל אשה שהלך בעלה למדינת הים הנזכר לעיל דאיכא למטעי והא ראיה דגם בשני אחים אם לא כנסה הראשון אלא קדשה והלך למדינת הים ושמעו שמת ויבמה אחיו וחזר ובא דאסורה לראשון כמש"ר לקמן סימן קנ"ט משום דאיכא למטעי ולומר דהראשון קדשה על תנאי ולא נתקיים התנאי ומש"ה נשאה אחיו בהיתר וכשבא הא' צריך הב' ליתן לה גט וכשיחזירנה הא' יאמרו שנשא גרושת אחיו ואם תאמר גם באשה שהלך בעלה כו' למה אמרו שתצא מזה ומזה כיון דמן הדין מותרת להראשון וא"צ גט מהשני כיון שהשני נשאה בטעות אלא משום הרואים וכנ"ל ולמה הלא כשיתירוהו הב"ד לחזור להנשא להראשון בלא גט מהשני יאמרו מדשתקי רבנן והניחו לחזור ולישא אותה ודאי ידעי דנשואי השני היה בטעות וי"ל דודאי לכתחילה לא רצו חז"ל להתירה לינשא

מטעם דיבואו אחר הנישואין להעלות על דעתם האמת משא"כ בשני אחין הנ"ל דקודם שיחזור האח הראשון לחזור ולישאנה יבאו להעלות על דעתו דנשואי השני בטעות היה דאל"כ איך נשא השני גרושת אחיו וכנ"ל ועמ"ש עוד מזה בסימן י"ז בדין חמותה דלא יעידה לכלתה:

סעיף קטן לז
ואשתו אסורה עליו ל"ש היתה נשואה לו או ארוסה פירוש ולא כמ"ש ברישא שמחלקין בין היתה ארוסה או נשואה וגם לקמן בשני אחין מחלקין בין ארוסה לנשואה וכנ"ל:

סימן טז

סעיף קטן א
ואם יחדה לו בזנות כו' ב"ד של חשמונאי גזרו עליה דחייב משום נשג"ז היכא דמייחד לה (ומשום שפחה ר"ל שתהא באיסור לא יהיה קדש אע"ג דבכותי לא שייך אפ"ה גזרו בהן מצאתי ב' רנ"ש כ"פ):

סעיף קטן ב
ומשום זונה פי' אם כהן הוא כ"פ הרא"ש בפרק הנשרפין מור"ש וע' דרישה:

סעיף קטן ג
ונ"ל שאינו אלא וכו' רבינו מקשה שתי קושיות וכמ"ש ב"י.

סעיף קטן ד
ואינו לוקה פי' בכותיותן אבל כשנתגיירו לוקה (ר"ל אפי' קודם בעילה כ"פ) משום לא תתחתן דהכתוב של לא תקח מיירי דוקא בכיתיותן דבנתגיירו לא שייך לומר כי יסיר וגו' ונראה דאפי' בעל מהן שלא כדרך אישות עובר משום לא תקח דהא ע"כ א"א לומר דלא תקח דרשינן קיחה קיחה דמיירי דרך אישות דא"כ לא הוה מייר' נמי בכותיותן ודוקא מלשון חיתון הוה דייק הרמב"ם דבעינן דרך אישות:

סעיף קטן ה
משום לא תקח וצ"ל שהכתוב לצדדין איירי לא תתחתן איירי בנתגיירו ולא תקח מיירי בכותיותן דכי יסיר שנותן טעם על ואת בתך לא תתן לבנו וגו' משמע שמיירי בכותיותן: (קנאין פוגעין בו וכתב הראב"ד בד"א שהתרו בו ולא פי' אבל אם לא התרו בו לא אמרינן הרי אלו משובתים כ"פ):

סעיף קטן ו
ונשמט הבועל כו' נראה דל"ד נשמט קאמר דהא כשנשמט ופירש מהמעשה אסור להורגו אלא אם עדיין עוסק בעבירה והשכים והרגו דפטור ואע"ג דבאותו שעה בן מות הוא ומותר הקנאי להורגו. ועי"ל דלשון נשמט משמע שנשמט כדי להורגו ולחזור ולבא על העבירה משא"כ כשכבר נגמר המעשה ופירש מהעבירה דבזה דוקא אסור להורגו:

סעיף קטן ז
לא פגעו בו קנאין ולא הלקהו ב"ד צ"ל דלצדדין קתני לא פגעו בו ב"ד בבעל בפרהסיא בכל העכו"ם ולא הלקהו בבא על אחד מז' עכו"ם והא דלא מלקין אותו עוד מיירי כגון שלא התרו בו דודאי צריך להתרות בו תחלה א"נ שבעל בצנעה ולא נודע עדיין לאיש:

סעיף קטן ח
אשר יעשנה ומסיים בה (ולא יהיה ער ועונה וגו' פי' כ"פ) אם תלמיד חכם הוא לא יהיה לו ער בחכמים ועונה בתלמידים אם כהן הוא לא יהיה לו בן מגיש מנחה לה' צבאות:

סעיף קטן ט
ובנו מהכותית אינו בנו דילפינן לה מדכתיב את בתך לא תתן לבנו כי יסיר את בנך. ובנך לא תתן לבתו לא כתיב כי תסיר את בנך מכאן דרשו שבן בתו הבא מהכותי קרוי בנו ובן בנו הבא מהכותית אינו נקרא בנו כי הולך אחר האם וממילא אינו נחשב בנו של זה הבא על הכותית והרמב"ם בא כאן להזהיר שלא יבעל שום ישראל לכותית שאם תתעבר ממנו לא יהיה הולד שלו ולא בא להזהיר לאשה שלא תתבעל לכותי כי הכל תלוי באיש הבועל ולא באשה הנבעלת:

סעיף קטן י
גם בזה כתב הרמב"ם אל יהי קל בעיניך מפני שאין בי מלקות מן התורה הרמב"ם לטעמיה אזיל דסבירא ליה דבבא על הכותית אפילו משאר עכו"ם יש בו מלקות מן התורה כדלעיל מש"ה כתב בלשון זה דוקא בשפחה וק"ל (ועד"ר) (על השפחה אפילו בפרהסיא כו' כיון שטבלה לשם עבדות וקבלה מצות לאו כותית היא כ"פ):

סעיף קטן יא
שתיהן ספק שפחות כל זה הם דברי הרמב"ם בפ' י"ב מהא"ב וכתב ה"ה שנראה מדבריו שאין כופין לאדון לשחרר שתיהן (אבל מכל מקום אינו יכול להשתעבד בהן משום דהמוציא מחבירו עליו הראיה כ"פ) שע"כ לא אמרו בגמרא שכופין לשחררו עבד אלא מפני ביטול פריה ורביה שהרי אינו יכול לישא לא שפחה ולא בת חורין ואשה אינה מצווה על פריה ורביה:

סימן יז

סעיף קטן א
(שקבלה גט כו'. ר"ל שזרקו לה גט או קידושין ספק קרוב לו כו כ"פ):

סעיף קטן ב
בגט קרח פרק הזורק ושם פי' שהוא גט מקושר שנמצא בו קשר והוא קרח מבחוץ שאין בו עד חתום מבחוץ אפילו יש לכל שאר הקשרים עדים מור"ש:

סעיף קטן ג
והיה במזרח. פירוש או היה במזרח:

סעיף קטן ד
בפני בעלה וכ' הרא"ש דכל שהוא בעיר כשנתקדשה לאחר מיקרי בפניו אבל יש חולקין עיין בב"י ועיין דרישה:

סעיף קטן ה
ויש ע"א שמעיד כדבריה פי' שאומר שגרשה אלא שקשה הלשון שאומר "כדבריה דהא לפני זה לא נזכר שאומרת שגרשה אלא איירי כשמקבלת קידושין מאחר ואפשר לומר שאומר "כדבריה ל"ד קאמר אלא רצה לומר שאומר כעסקיה כמו שקבלת הקדושין מורין שגרשה כן הוא מעיד בפירוש שגרשה ובעלה אומר לא גרשתיה.

סעיף קטן ו
כשרים לעדות זה דבעדות אשה הקילו משום עיגונא (וסמכו על יסוד אחד דכל עדות בזה יש רגלים לדבר דהוה מילתא דעבידא לגלויי בצירוף שאר טעמים הביא מהרי"ק שורש ל"ב ס"ד כ"פ): (או אשה מפי אשה ואפילו לא אמר ממי שמע אלא אמר סתם ששמע כשר ולא חיישינן שמא עד הראשון פסול היה אבל העד עצמו שאומר ראיתיו שמת שואלין אותו היכן ראית ש"ע. כתוב בהגהות מרדכי דכל היכא דאיכא פלוגתא בדינין אלו הולכין לחומרא הואיל והוא איסור דאורייתא וכן כתוב בהרא"ש סימן ר"ך כ"פ):

סעיף קטן ז
ופסולי עדות ר"ל שפסולין מחמת עבירה ואינן דומין לפסולין דלעיל שאינם מחמת עבירה והו"א הואיל והם פסולים מחמת עבירה נחמיר בהם אע"פ שהן אינם פסולים אלא מדרבנן קמ"ל דכשרים:

סעיף קטן ח
אבל פסולי עדות דאורייתא כגון גזלן גרע טפי מהנהו דלעיל:

סעיף קטן ט
ואם משיחין לפי תומן כשרים פירוש פסולי עדות דאורייתא דלא גרעי מכותי דנאמן במל"ת: (בא אחד ואמר הרגתיו. ואפילו כותי שאמר כן במל"ת משיאין את אשתו כ"פ):

סעיף קטן י
דאין אדם משים עצמו רשע פירוש למה תנשא על פי עדותו והא רשע הוא לפי דבריו שאמר שהרג את הנפש לכן כתב שאין אדם משים עצמו רשע דאדם קרוב אצל עצמו וקרוב אין עדותו עדות:

סעיף קטן יא
ופלגינן דיבוריה ואמרינן שהיה במעמד אחרים שהרגוהו ולא הוא הרגו (ע"ל סימן י"ב כ"פ): אפי' אם יש הכחשה ביניהם. פירוש שאחד אמר מת ואחד אומר כה"ג ועד"ר כ"פ):

סעיף קטן יב
שראו צל צלו דאי לא ראו צל צלו אלא צל לחוד חיישינן שמא שד הוא דגם לשד יש צל אלא שאין לו צל דצל. וצל צלו מפרש בי"ד סי' קמ"ב דבשחרית וערבית צל של כל אדם ארוך מאוד עד כדי קומתו נקרא צלו ומשם ואילך נקרא צל צלו (ופי' רש"י שם שכל זמן שלא עברה מדת אורך הצל מדת גובה האדם הצל עב וחשוך ונקרא צלו מכאן ואילך הצל דק וקלוש הוא צל צלו כ"פ):

סעיף קטן יג
שמא שד הוא שצווח כן להטעות לבריות:

סעיף קטן יד
בעיר בבור שהוא מקום חרב ושכיחים בו שדים:

סעיף קטן טו
לא עבדינן בה עובדא אבל בעיר שלא בבור משיאין את אשתו:
נהרג פלוני פירוש או נהרג:

סעיף קטן טז
וידוע שהוא כתב ישראל כתב ה"ה אפשר שכוונתו למעוטי שאם הוא כתב כותי שהכותי לא הוכשר אלא במל"ת אבל אין צריך שיכירו מי הוא שכתבו שא"כ היה אומר והוא שיתקיים או שנודע מי כתבו עכ"ל:

סעיף קטן יז
וכן מי שנשתתק כו' פי' כמו שמהני אם מצאו כתב מהני גם כן הכא כשנשתתק וכתב מת פלוני:

סעיף קטן יח
בודקין אותו כדרך שבודקין לגיטין כדלקמן בסימן קכ"א:

סעיף קטן יט
ה"ג שמעו מן התינוקות שאמרו כו' משיאין את אשתו ואם שומעין מהם שאומרים הרי אנו באים מקבורתו אין סומכין עליהם כו' וה"פ שאם התינוקות אומרים שמת ולא זוכרים כלום מקבורתו אז משיאין את אשתו שהקטן נאמן בעדות אשה אבל אם שמעו מהן שאומרים הרי אנו באים מקבורתו אז אין משיאין את אשתו דחיישינן שמא קמצא אי נמלה המיתו התינוקות והעלו לה שם איש פלוני וקברו אותו כדרך שהתינוקות משחקין עד שיאמרו כך וכך ספדנים כו' אבל אם אומרים שמת סתם לא חיישינן להכי

ועיין בדרישה: (כותי מל"ת כו' ואינו מכוון לשם עדות דאילו כיון להעיד אפילו לא בא לב"ד אלא ששאלוהו מתחלה על פלו" ואומר שמת אין סומכין אא"כ כשמל"ת מעצמו במקרה כ"פ).

סעיף קטן כ
כדי שירא מפניו פי' כדי שיראה ישראל מפניו:

סעיף קטן כא
אינו נאמן דלא נתכוין העכו"ם אלא לאיים עליו רש"י:

סעיף קטן כב
והוא שאמר קברתיו שמא ראה אותו חולה שנוטה למות או בדומה לזה ואמר בדדמי אע"ג שלא ראהו מת ממש:

סעיף קטן כג
ואיני יודע למה צריך לומר קברתיו שבגמרא מוכח שאין צריך שיאמר כן כמו שכתב הרשב"א וכתבו הרשב"א וריב"ש בתשובה שיש לחוש על דברי הרמב"ם דכל היכא דהעכו"ם מכריז ואומר מאן איכא בבית פלוני כו' בהא סגי בלא קברתיו דכיון דמעייל נפשיה לאכרוזי ולמימר הכי אי לאו די"ל דשכיב לא הוה אמר אבל בעכו"ם מסיח לפי תומו דעלמא חיישינן שמא אמר בדדמי וצריך שיאמר קברתיו וטעמא דמסתבר הוא עכ"ל והר"ן כתב בתשובה ט"א והב"ד הביאו דהיכא דעכו"ם אינו מכירו צריך שיאמר קברתיו וכו' כמ"ש בב"י (ולאו דוקא שיאמר בפירוש קברתיו אלא כל שאומר דבר שמשמעותו שודאי מת ולא אמר בדדמי מהני ב"י בשם תשובת ר"ן וריב"ש כ"פ):

סעיף קטן כד
הרגנו לפלוני אינן נאמנים שעבידי לשקר בדבר שתפארת להם כי הכא שאמרו שהרגו בדין אבל אם אומרים שנהרג ע"י אחרים אפילו אותן אחרים גם הם ערכאות לא עבידי לשקר בשביל הכי זהו סברת הרמב"ם:

סעיף קטן כה
ומדברי א"א הרא"ש יראה כו' שכל שאומרים שנהרג ע"י ערכאות אפי' ערכאות אחרים עבידי בשקר שכשאחת מערכאות הורגים התפארות וחוזק הוא לכל הערכאות ועד"ר (ודוקא בערכאות אבל שאר כותים מל"ת ואומרים שנדון בערכאות שלהם נאמנים כ"כ מהרא"י בפס' סימן ל"ד כ"פ):

סעיף קטן כו
בא אחד ואמר אמרו לי כשתלך למקום פלוני אמור להם שמת פב"פ "ובא ואמר כן ק"ק למה לו לכתוב "ובא ואמר "כן הא כבר זה נשמע ממאי דהתחיל וכתב בא אחד ואמר

כו' דמשמע דבא ואמר כן וי"ל בדוחק שלכך חזר וכתבו ללמדינו שצריכין שיבא לב"ד לומר כן לפניהן ולא סגי בבא לעיר ואמרו שצוה לו לומר כן וצ"ע:

סעיף קטן כז

וי"א דוקא בשלא הוחזק כו' האי וי"א אדלמטה קאי דמתחלה העתיק ל' הגמרא ואח"כ כתב פירושה שמחולקין בהן די"א דהגמרא מיירי "דוקא בשלא הוחזק ושהרי"ף והרא"ש כתבו דמיירי אפילו בהוחזק:

סעיף קטן כח

בשלא הוחזק אחר באותו מקום בזה השם פי' באותו מקום ששם אשתו לא שמעו ולא ידוע להם שיש שום אדם אחר בעולם ששמו יוסף בן שמעון דאם ידוע להם שיש עוד אחר ששמו כן חיישי' דלמא המעידים ראו אותו יוסף בן שמעון אחר בזה העיר וסברו שהוא מאותו העיר ואותו יוסף ב"ש ראוהו שמת ושלחו להתיר את אשתו וכן כששיירות מצויות (ולא מיקרי שיירות רק בשווקים גדולים רא"ש בתשובה כ"פ) חיישינן שמא נזדמן אדם אחר ששמו ושם עירו כשם של זה אף על פי שאין ידוע לנו בשום אדם בעולם ששמו כן ורב אלפס והרא"ש סברי שזה הוא חששא רחוקה ולא חיישינן עד שידוע לנו שיש אדם אחר בעולם ששמו כן וגם שכיחי שיירות (ואע"ג דגבי גט מחמרינן בשיירות מצויות לבד כמ"ש בסימן קל"ב בעיגונא הקילו כ"פ) ואז חיישינן שמא אותו אדם ואותן המעידין נזדמן שם ועיין בדרישה:

סעיף קטן כט

עד שיעיד שהוא פלוני "ויכיר שמו ושם עירו ס"א "ויזכיר שמו ואינו ר"ל שצריכין שיעיד שהוא פלוני וגם יכיר שמו ושם עירו דודאי בהעדותו פלוני ב"פ מת לחוד סגי אלא נ"ל דתרתי אמר מתחלה כתב שאפילו אמר מת יהודי עמנו במקום פלוני כו' אין אומרים באומדן דעתן פלוני הוא עד שיעיד שהוא פלוני ור"ל באומדן דעתן אין אנו אומרים כן אלא צריך שיעיד העד ע"ז ואח"כ פי' דבריו מה שיעיד העד שנדע ע"פ עדותו שהוא פלוני וקאמר ויכיר שמו ושם עירו. והא דכתב וי"ו של ויכיר ה"ק העדות סימנים הנ"ל לחוד לא מהני אלא צריכין שיעיד עוד דהיינו ויכיר כו':

סעיף קטן ל

ושם עירו כתב מהרי"ק דדוקא היכא שאינו מזכיר אלא שמו ואינו מזכיר שם אביו צריך להזכיר שם עירו אבל כשאמר פב"ב סבר הרמב"ם שסגי וא"צ להזכיר שם העיר וע"ש וב"י הביאו:

סעיף קטן לא
משום דקי"ל סימנים לאו דאורייתא כו' פי' סימנים שאינן מובהקין אבל אמובהקין סמכינן כמ"ש בסמוך:

סעיף קטן לב
ואלו הן חמותה כו' משנה היא פ' האשה שלום (יבמות דף קי"ז) וז"ל רש"י חמותה שונאתה שאומרת בלבה זו תאכל כל יגיעי ועמלי. וכן בת חמותה אומרת זו תירש כל עמל אבי ואמי ואני אהיה נדחה (וה"ה בת חמיה רק שעיקר השנאה בא מכח חמותה לכך נקט חמותה עיין בגמ' כ"פ) ויבמתה יראה שמא סופה להיות צרתה. ובת בעלה אומרת זו הבאה במקום אמי ואוכלת כל עמלה ובגמרא הואיל וחמותה שונאה לכלתה גם כלתה שונאה אותה וכן לבת בעלה מה"ט לא תעיד כי כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם ושם במשנה ז"ל ומאי בין גט (ופירש"י שכל הנשים הנ"ל מביאין גט ואומרים בפני נכתב ובפני נחתם) למיתה מפני שהכתב של גט שבידה מוכיח וסמכינן עיקר אכתבא:

סעיף קטן לג
ואפילו אינה חמותה עתה אלא מצפה להיות חמותה כגון שהיא אם יבמה ולא אם בעלה ומעידה שמת בעלה עיין לקמן בסי' קנ"ט דפסק רבינו בנתיבמה בטעות כגון ששמעה שמת בעלה ונתיבמה ואח"כ בא אם היתה נשואת אחיו א"צ גט מהיבם ומותרת לחזור לבעלה דהכל ידעו דבטעות נשאה השני ואם היתה ארוסת אחיו צריכה גט מהיבם שמא יאמרו תנאי היה לאחיו בקידושין ואלו קידושי שני וכשיחזור הראשון לישאנה יאמרו שנושא גרושת אחיו ולפ"ז קשה מאי קלקול שייך בחמותה שאינה עתה חמוחה הלא תהיה מותרת לבעלה וצ"ל דמיירי כאן בארוסה. שוב מצאתי בתוס' שכתבו שם בפרק האשה שלום (יבמות דף קי"ז) בד"ה חוץ מחמותה ז"ל ואף לשמואל דאמר דאף אם לא כנסה הראשון אלא אירסה והלך למה"י כו' דמותרת לחזור לראשון כשבא וכדאיתא בגמרא פרק האשה רבה סוף (יבמות דף צ"ה) ומשום דקידושין ע"ת לא שכיחין ויעלו על דעתן האמת שבטעות נשאה א"כ לא מצינו קלקול בחמותה מ"מ שמא מתכוונת היא לביישה ועוד שמא יחלוץ לה בעלה או בנה ותינשא לאחר ואז תהיה אסורה לזה ולזה עכ"ל ר"ל לאחר שיחלוץ לה בנה ותינשא לאחר אז לא ידעו שאחיו חלצה ויאמרו הראשון גרשה ונשאה זה האחר ועכשיו מחזיר הראשון גרושתו ועמ"ש בס"ס ט"ו:

סעיף קטן לד
ולא אם בעלה כגון ראובן ושמעון אחיו מאב א' ולא מאם אחת שיש לכל א' אם אחת ואם ראובן מעידה על שמעון שמת כי היכי שראובן בנה ייבם אשתו ותאסור עליו שאם אח"כ ימות שמעון תהא אסורה לו מחמת ששכב עמה בזנות:

סעיף קטן לה
וכן הכלה לא תעיד כו' דכל הני שונאין זו את זו ומתכוונות לקלקלה:

סעיף קטן לו
א"צ דרישה וחקירה דאפילו מכחישין זה את זה בבדיקות מהני כדלעיל (ומ"מ היכא דאיכא גמגום בעדות צריכה דרישה וחקירה מהרי"ו בתשובה סי' ק"נ. אפילו לא ראו אותו אלא לאור הנר פי' כשמסתכלין בצורתו כדי להכירו ולהעיד עליו בודקין ורואין אותו אפילו בלילה לאור הנר כו' כ"פ):

סעיף קטן לז
ושהרי הוא מת שנחש נשכו ל' משנה נשכני נחש והרי אני מת לכן צריך להגיה "ושהרי הוא מת בשי"ן (ור"ל שכל הדברים הללו מדבר הוא על עצמו והם ראו ושמעו הדבר מדבר כן מרחוק כ"פ:

סעיף קטן לח
יכולין להכירו בטביעת עין כו' והר"ן כתב בשם הרשב"א והרא"ה והריטב"א שאינו נכון אם לא שיש סימנים מובהקין בגופו מור"ש:

סעיף קטן לט
או ע"י סימנים מובהקין התוס' והרא"ש ונ"י שהעתיקו דברי ר"ת לא הזכירו מובהקין בדבריו ואדרבה בנ"י משמע דר"ת איירי בלא מובהקין ע"ש ועוד והא כ"ש הוא אם טביעת עין מהני מכ"ש סימן מובהק וא"כ ל"ל למימר כלל או ע"י סימנים מובהקין ועוד מאי פסקא שיש לו סימנים מובהקין בגופו ועוד מאי איריא גופו אפילו פרצופו נמי אף אם אין לו חוטם או פדחת מ"מ אם נכרים בו בפרצופו סימנים מובהקין למה לא יועילו מיהו דברי רבינו מסתברים כיון דכתב "או ע"י סימנים דמשמע אפילו אינו ניכר בטביעת עינו סמכינן להתיר ע"י הסימנים ואי לא הוו סימנים מובהקין אין טעם להתירה. וליישב קושיות הנ"ל אני אומר דהכי הצעת לשונו דר"ת שקאי אל המשנה דתני אין מעידין עליו אא"כ פרצופו שלם עם פדחתו וחוטמו ע"ז כתב דודאי לא איירי מתני' אלא כשאין שם אלא הראש דאל"כ לא הוה כתב סתם דאין מעידין דהלא אפשר להעיד ע"י טביעת עין נוסף על סי' דסי' מובהק ובודאי בשביל סימן מובהק לחוד לא הוה קשה ליה למה סתם וכתב אין מעידין דסתם בני אדם און לו סימן מובהק אבל כשיש לפנינו כל הגוף דאז יש לו שפיר היכרא ע"י טביעת עין ולא ה"ל למסתם לכתוב אין מעידין ומ"ש ע"י סימן מובהק אגב דטביעת עין נקטיה אבל כשאין שם אלא הראש ודאי אם אין חוטם או פדחת אזי נתבלבל צורתו ואין שייך בו היכר טביעת עין ודו"ק ועד"ר. וסימנים מובהקין

היינו שיש לו חסר או יתיר או שינוי אחד מאבריו אבל קטן וארוך או סומק וחיור לא הוי סימן מובהק (וע"ל ס"ס קי"ח כ"פ):

סעיף קטן מ

אין סומכין עליהם אם אינם מובהקים פי' בגופו אבל בכליו אפילו סימנין מובהקין אינו מהני דחיישינן לשאלה ב"י (ורמ"א בשם מהר"ם פאדוא כתב דאם ראוהו נטבע בבגדים אלו מהני סי' מובהק אפילו בבגדיו וכתב רמ"י בלבוש דוקא בגדים התחתונים כגון חלוק ובתי שוקיים ובתי זרועות שקורין שופי"צא אבל בגדים העליונים אפשר שהשליכם מעליו להקל שיוכל לשוט במים אין סומכין אפילו בסי' מובהק כ"פ): (שהמים מעמידים פירוש צומתין אותו כ"פ):

סעיף קטן מא

מיד אחר עלייתו מן המים דאם נשתהה אחר עלייתו מהמים (אפילו שעה מועטת ואפילו תוך ג' ימים כ"פ) מתפח תפח ומשתנה:

סעיף קטן מב

אבל אם יש בו מכה כו' שאז המים מקלקלים המכה ונופחים ואפילו בתוך ג' ימים אין מעידין אלא ע"י סימן מובהק שאז בכל ענין שרי ועיין בב"י ודוקא בשיש המכה בפניו אז הוא משתנה ועיין בדרישה: (תולין שנהרג תוך ג' ימים משום דהאי דנשתנה חששא דרבנן הוא ולקולא כ"פ):

סעיף קטן מג

שאפשר שלא אכלוהו פרש"י גוב אריות הוא רחב ואין עומד עליהם ופעמים שאינן רעבים ואינן אוכלים אותו אבל חפירה מלאה נחשים הוא צר ודחוק ועומד עליהם ודאי מוקי ליה וצ"ל שדרך בור של נחשים שהיא צרה ודרך גוב אריות שהיא רחבה דאל"כ ה"ל לחלק הכי בגוב אריות ומ"ש והבור רק אין בו מים אבל נחשים ועקרבים יש בו ופירושו שהן בנקבים הסמוכים לבור משמע דבתוך הבור עצמו אין נחשים ומעשה שהיה כך היה בשביל יוסף הצדיק וק"ל:

סעיף קטן מד

או לתוך כבשן האש וכתב ה"ה דוקא שהוא עמוק וא"א לעלות ממנה אבל שאר מדורות לא דשמא יצא ממנה לשעה (וה"ה לתוך מדורה וששהה עליו כדי שישרוף כ"פ) ויין ושמן לאו דוקא אלא ה"ה מים וכן איכא בירושלמי עכ"ל:

סעיף קטן מה

או מלא פצעים כו' היינו מגוייר דמשנה.

סעיף קטן מו

ה"ג בספר של קלף "ראובן שנפל לתוך מים שאין להם סוף והן שהם גדולים כ"כ כו':

ע"י סימנים שהי' לו בגופו נראה דמיירי בסימנים שאינן מובהקין דאי איירי במובהקין היה נאמן בכל ענין אף לאחר זמן דמובהקין אין שייך לומר שאמר בדדמי ולמה כתב רבינו ראיתיו מיד וכן בסמוך כתב אלא אם כן שראוהו מיד אחר כו' ודוחק לומר שנקט לשון מיד לדיוקא כלומר דאפילו מיד אינו נאמן בטביעת עין אלא ע"י סימנים דהלשון אינו משמע כן ואע"ג דלעיל אמרינן דבשאינן מובהקין אין מעידים הכא מקילינן אחר שראה אותו שנפל למים ומסברא אמרינן שמת שם אלא שמחמרינן שמא יצא במקום אחר ואע"ג דלעיל משמע שטביעת עין מהני יותר מסימנים שאינן מובהקין הכא שאני הואיל שאומר בדדמי הסברא נותנת שטועה יותר בטביעת עין מבסמנים או י"ל הא דכתב והכרתיו על ידי סימנים כו' ר"ל בט"ע עם סימנים והכירו ע"י שניהן. וכ"כ התוספות ביבמות דף קט"ו ע"ב בשם ר"י על הא דאמרי' אסקינהו קמן וחזינהו לאלתר וקאמרי סימנים דעלייהו סמכינן דמיירי ע"י טביעת עין עם סימנים שאינן מובהקין וע"ש בד"ה וקאמרי סימנים. וכן משמע הל' שכתב אח"כ ואפי' בט"ע בלא סימנים משמע הא אותו העד שראהו שנפל בעי ט"ע עם סימנים ולעולם בסימנים לחוד לא מהניא פי' באחד שלא ראה שטבע והחילוק שביניהם אותו שראהו שטבע צריך שיכירו ע"י שניהם ומיד ואחר שלא ראה שטבע נאמן בט"ע לחוד אפילו לאחר זמן:

סעיף קטן מז

בד"א שראהו העד שנפל שם כו' בגמרא פרק האשה שלום (יבמות דף קט"ו) אבעיא להו עד א' במלחמה או במים שאין להם סוף מהו וס"ל להרא"ש ורבינו דלא איפשטא ולחומרא דאינו נאמן כ"א ע"י סימנים וכ"כ הרא"ש בשם ר"י ור"ז ולאפוקי מהרי"ף דכתב דאף דלא אפשיטא האיבעיא כאן מ"מ היא נפשטה מהנהו עובדא דפרק האשה בתרא ריש (יבמות דף קכ"א) דאמרינן שם דהתיר רבא לאשה שטבע בעלה והכירו וראהו אחד אפי' אחר כמה ימים ולא נזכר שם סימנים והרא"ש ור"י ור"ז ס"ל דשאני התם דמיירי דזה שהכירו לא ראהו שנפל שם ובשם ר"ח כתב חילוק אחר בין גופו שלם או לא ע"ש באשר"י ורבינו כתב שני החילוקים לדינא. ומש"ר דבאין גופו שלם בעינן דוקא סימנים ר"ל סימנים מובהקין ואז לא בעינן לאלתר ומ"ש לעיל דבאם היה במים בעינן לאלתר לא הזכיר סימנים שם מיירי במי שלא ראהו שנפל למים ואין גופו שלם דבהכ"ג בעינן לאלתר ונאמן בלאלתר בלא סימנים ובהנהו עובדא דהאשה בתרא הנ"ל:

סעיף קטן מח

אפילו לא ראהו מיד כו' והא דאמרינן לעיל שאם לא ראהו מיד משתנה י"ל דהכא מקילינן טפי הואיל שידוע שנפל שם כדפרישית ולעיל מיירי שספק לנו אם נפל במים כלל דאז דוקא בעינן שראהו מיד אחר שהעלוהו:

סעיף קטן מט
והוא שיראנו שלם בכל גופו אבל אם אינו שלם אלא פרצוף כו' אז צריכין שניהם ט"ע עם סימנים אבל לעולם אם ראהו מיד מהני אפילו בט"ע לחוד ואין שם אלא הפרצוף פנים עם החוטם כדאמרינן לעיל ואפילו אין הגוף שלם:

סעיף קטן נ
ניסת ע"י כו' לא תצא הואיל שטבע במים ולא ראהו אדם שיצא סברא הוא שמת דחששא רחוקה היא שיצא במקום אחר רחוק שלא יוכלו לראותו ודוקא שנשאת על פי חכם או בטעות אבל אם נשאת בעבריינות תצא (כ"כ מהר"ם בתשובה כ"פ):

סעיף קטן נא
שיש להם סוף כגון בור או מערה שעומד ורואה כל סביבו ורואה שאינו עולה ש"ע:

סעיף קטן נב
שא"א שינטל אותו אבר כו' רי' שמכירין ע"י סימן מובהק שבו שזה האבר הוא מאותו האיש שנפל אז מעידין עליו להשיא את אשתו לאחר י"ב חדש שטריפה אינה חיה יותר מי"ב חודש רשב"א ואף שכתב הרשב"א כן היינו משום שקאי אלשון הגמרא שאיתא שם שהעלה יד או רגל אבל רבינו שכתב לשון אחר ז"ל א"א שינטל אותו אבר מן "החי "ויחיה לשון זה משמע שימות מיד כגון אברים שמזכיר לפני זה דהיינו ראשו או לבו או מעיו ומש"ה סתם רבינו וכתב מעידים להשיא אשתו דמשמע אפילו מיד וכל אבר ואבר לפי מה שהוא וק"ל:

סעיף קטן נג
עיר שהקיפוה כרקום (פי' מצור וחיל כ"פ) עיין בב"י שמביא דברי הרא"ש וכתב עליו ולפ"ז לא ה"ל לרבי' לסתום דבריו אלא לפרש דיוצא ליהרג מב"ד של עכו"ם משיאין את אשתו ויש לתמוה עליו שהרי בסימן קמ"א כתבו רבינו בהדיא וכן מה שהתמיה הב"י על הרי"ף והרמב"ם שם בסימן קמ"א שלא הביא הירושלמי שהביא הרשב"א בארתי שם הכל יפה ע"ש דף קפ"ה ע"א וריש ע"ב:

סעיף קטן נד
הרי הן בחזקת חיים ונשותיהם של כהנים שבאותו עיר אוכלים בתרומה:

סעיף קטן נה
שכבשה כרקום כו' לאפוקי לעיל שהקיפוה כרקום והספינה מטורפת ולא נטבע או שיוצא לידון ולא ליהרג כמו הכא:

סעיף קטן נו
שהם בספק חיים כו' חומרא מתים שנשותיהן אין אוכלין בתרומה וחומרי חיים (בת כהן לישראל לא תאכל בתרומה של אביה כ"פ) שאסורים לינשא (ואפילו נשאת תצא כ"פ):

סעיף קטן נז
אפילו קודם שנשאת כו' שע"א נאמן בעדות אשה כשנים בשאר עדיות ואין דבריו תל א' במקום שנים הואיל שהתירוה לינשא (וכבר האמינוה לו כשנים לאפוקי קודם שהתירוהו הוי חד כנגד חד כ"פ):

סעיף קטן נח
אבל אם בא השני קודם שהתירוה לא תנשא ואפילו אם נשאת תצא אם לא שנשאת לאחד מעידיה כמ"ש (והיינו דוקא כשהיא אומרת ג"כ ברי לי שמת כ"פ) (ובסמוך בדרישה סעיף ס"ג אכתוב בשם הרא"ש דבע"א לא תנשא לו ותצא):

סעיף קטן נט
שנים פסולים (וה"ה פסולים רבים אינן חשובים ועד אחד לגבי עד כשר. כ"פ) פי' נשים או פסולי עדות מדרבנן או קרובים: אשה אומרת מת ושתים אומרות לא מת תצא היינו אפילו התירוה תחלה קודם שבאו השתים דכיון דניסת תחלה ע"י אשה אינה חשיבא כשנים לבטל עדות שתי נשים שבאו אחר כך ואומרות לא מת דומיא דאיש אחד אומר מת והתירוה לינשא ואחר כך באו שני אנשים ואמרו לא מת דאף על פי שנשאת תצא והא דלעיל סימן ו' גבי שבויה אפילו אם בא ע"א ושפחה בהדדי וע"א אומר טמאה ושפחה אומרת טהורה מותרת לכהן (וכאן כתב רבינו דאם בא השני קודם שהתירוה לא תינשא כ"פ) היינו משום דבשבויה הקילו וק"ל מור"ש וכן מבואר בב"י ודו"ק. (ושתים אומרות לא מת אפילו נשאת תנא והוא שהיא שותקת אבל אם היא ג"כ אומרת ברי לי שמת הוה ליה כתרי ותרי אם העדים הם נשים נ"י כ"פ):

סעיף קטן ס
שתים אומרות מת ואחת אומרת לא מת (וה"ה עשרה שאמרו לא מת וי"א אמרו מת תינשא לכתחלה דבפסולי עדות לא אמרינן תרי כמאה אלא הולכין אחר רוב דעות הרמב"ם כ"פ) קודם שהתירוה באו בבת אחת וכן כולן ודו"ק ב"י:

סעיף קטן סא
למי שאינו מעיד תצא כיון שבאו בבת אחת אבל אם התירוה קודם לא תצא וק"ל:

סעיף קטן סב
לא תצא ודוקא בדיעבד אבל לכתחילה לא תינשא לעד משום חשד (והיינו כשאין שם אלא עד אחד שאמר שמת ואפשר לומר דאירי בשעה שהעיד היה לו אשה דאז יכול לישא אותה לכתחילה כמ"ש בסימן י"ב כ"פ) כמו שכתבתי לעיל ר"ס י"ב ועיין בדרישה:

סעיף קטן סג
אפילו נשאת לאחד מעידיה כו' (ואפילו היא ג"כ אומרת ברי לי שמת כ"פ) דאחד במקום שנים אינו כלום ז"ל מור"ש זה א"א בהך בבא בתרייתא שהרי אין לה עד כלל אלא כלומר

שאם במקום שהאשה הזאת קרוב מעיד שמת ונשאת לו עכ"ל פירוש לדבריו שאשה לאו דוקא אלא קרוב שלענין עדות יש לו דין אשה ר"ל (פי' הטור שכתב נשאת ע"כ אשה ר"ל שהאחד מעיד כו' לא קאי אדברי רש"ל כ"פ) שאחד מעיד שמת והיא אומרת ברי לי ואחד אומר שלא מת נמצא שנשאת ע"פ עצמה לאותו עד ואח"כ באו ב' כשרים ואמרו שנא מת תצא ויותר נראה דקאי אריש ראשונה ודו"ק.

סעיף קטן סד
נכנס היבם לנחלה על פיה דיתום ע"ש אחיו אמר רחמנא והא קם ואשמעינן דה"א שלא תהא נאמן לעניין ממון שיקח היבם ממון אחיו דהא אם אינו מיבמה אין האחין נכנסין לנחלה ע"פ:

סעיף קטן סה
אין מתירין אותה לינשא הואיל שתובעת גם כתובתה אמרי' דאדעתא דכתובה באתה:

סעיף קטן סו
לענין הכתובה שאם אומרת התירוני לינשא והבו כתובתי נותנין לה כתובה מפני שעיקר דבריה על הנשואין ואם אומרת תנו כתובתי והתירוני לינשא אין נותנין לה כתובה דעיקר דבריה על הכתובה (ועל ממון לא הימנוה ומ"מ כיון דהא מילתא נשאר בגמרא בתיקו ולא איפשיטא אם תפסה אין מוציאין כ"פ) ומ"מ מתירין אותה לינשא:

סעיף קטן סז
כדלקמן בסימן ק':

סעיף קטן סח
אע"פ שהיא מותרת ואפילו אם נשאת היא תחלה אין אומרים אילו לא מת בעלה לא היתה אוסרת עצמה עליו דשמא משנאת צרתה רוצה היא שיאסרו שתיהן (ע"ד תמות נפשי עם פלשתים כ"פ):

סעיף קטן סט
זו שאומרת מת תנשא ולא אמרינן הואיל שצרתה אומרת לא מת ה"א שתהא נאמנת והוי כאשה דעלמא אומרת מת ואשה אומרת לא מת:

סעיף קטן ע
ואותה שאומרת לא מת לא תנשא קמ"ל בזה דאע"ג שאחר כך חזרה מדיבורה מ"מ הואיל שמתחלה אומרת לא מת היא אסורה:

סעיף קטן עא
לא תנשא ז"ל מור"ש ולא תימא מאחר שבאה לב"ד ואומרת לא מת בוודאי לקלקול חברתה קאתי דאל"כ הוות שתק' דהא בלא"ה נמי אסורה וק"ל עכ"ל:

סעיף קטן עב
שאמרה גרשתני. פירוש שכבר אמרה לבעלה קודם שהלך למ"ה גרשתני בפני כו':

סעיף קטן עג
והעידו שאינו אמת (מכח זה מוכח דקטטה הוי בינה לבינו כ"פ) דאם לא באו עדים והכחישה נאמנת באומרת גרשתני כדלעיל בסימן זה ומ"ה גרסת הספרים שגרסי גרשתני היא עיקר ולא כגרסת הספרים שגרסי גרשני דמשמע שאמרה כן שלא בפניו דבלא עדים נמי אינה נאמנת וכמ"ש לעיל ריש סימן זה ועוד בגמרא דף קי"ו ע"א דחה הגמרא אי גרשני כולהו נמי אמרי הכי ופרש"י בשעת כעסו אלא באומרת גרשתני ע"ש.

סעיף קטן עד
אינה נאמנת הואיל שהיה קטטה ביניהם פעם אחת מוכח ששונאת אותו ואינה נאמנת לומר שוב מת ואפילו אומרת מת על מטתו וקברתיו ה"ה:

סעיף קטן עה
לא שנא התחילה כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן עו
ואפילו ע"א מסייעה פרש"י קטטה ביניהם ובאתה עם עד אחד ואמרו שמת וק"ק מאי אפילו דקאמר אפי' עד אחד מסייעה אינה נאמנת הא לעיל בריש סימן זה כתב דאם אמרה לבעלה גרשתני נאמנת ואם יש עד אחד מסייעה אינה נאמנת שאז מעיזה פניה כיון שהעד מסייעה. ואם בא לומר שהעד אינו נאמן אף על גב דבעלמא האמינו עד אחד המעיד על המיתה מה שאין כן לעיל שמעיד על שנתגרשה ולא האמינו לעד א' המעיד על הגרושין קשה דאם כן לא הוה ליה לסיים אינה נאמנת אלא הוה ליה למימר אינו נאמן. ויש לומר כיון שהטעם דלא האמינו פה לעד מפני שאנו חושדין אותו ששכרה אותו ומש"ה קאמר אינה נאמנת ולעולם האי אפילו אעד קאי. והיותר נראה דדוקא באומרת לפני בעלה גרשתני דאין דרכה של האשה להעיז בפני בעלה שם דוקא שייך למימר דמ"ה מעיזה דסמכה על העד המעיד כדבריה מה שאין כן כאן דאין כאן העזה כיון דשלא בפני בעלה אומרת שמת מ"ה לא שייך לומר דעל פי העד אומרת כן דאם תרצה לשקר מה לי אם יש שם עוד אחד או לא:

סעיף קטן עז
אינה נאמנת דשמא היא שכרה רמב"ם (ובגמרא טעמא דעד אחד סגי בא"א משום דדייקא ומינסבא אשה בקטטה לא דייקא ומנסבא ועיין בתשובת בן לב הביאו באורך הכ"מ פי"ט דגרושין ליישב דברי הרמב"ם ועיין בב"י כ"פ):

סעיף קטן עח
אפי' בסתם כלומר לא אמרה מת במלחמה. ובגמרא מאי טעמא דמלחמה משום דאמרה בדדמי איך אפשר דכל הני דאקטול הוא פליט ואם תמצא לומר כיון שיש שלום בינו לבינה נטרא וחזיא זימנין דמחו ליה בגירא או ברומחא וסברה ודאי מית ליה ואיכא דעביד ליה סמתרי וחיי. סמתרי פי' תחבוש'. וממ"ש רבינו ואפילו לא ידענו שיש מלחמה אלא על פיה משמע דגם בזה הדין כמ"ש לפני זה דהיינו אפילו אמרה מת סתם אינה נאמנת אם על פיה נתוודע לפני כן או לאחר כן שיש מלחמה בעולם ואף על פי שרבינו סיים וכתב ז"ל והיא אומרת מת במלחמה אינה נאמנת נראה דל"ד קאמר אלא לשון הגמרא תפש וכאשר מפורש בגמרא דמת במלחמה ל"ד אלא ה"ה מת סתם הכי נמי יפרש כאן בסיפא והשתא א"ש דלא נזכר האי דינא בפירוש לא בטור ולא בשלחן ערוך ולא במקומות אחרים לחלק דבמת סתם מהני בכהאי גוונא וק"ל:

סעיף קטן עט
והרמב"ם כתב בזה שאם כו' דבעיא הוא בגמרא ולא אפשיטא וסבר הרמב"ם הואיל שלא אפשיטא אמרינן שלכתחילה לא תנשא ואם נשאת לא תצא והרא"ש סובר הואיל ולא אפשיטא אזלינן לחומרא:

סעיף קטן פ
מת על מטתו רצה לומר שלא במלחמה מור':

סעיף קטן פא
נאמנת ר"ל שגם הרמב"ם מודה בזה כמ"ש הרמב"ם בהדיא וב"י הביאו ע"ש: (וכל שלא במלחמה אפילו הלך שם קרוב למערכת המלחמה לקנות שם שלל כתב המרדכי דנאמנת כ"פ) ועד"ר:

סעיף קטן פב
דה"ה נמי בשנים חיישינן דאמרו כן בדדמי:

סעיף קטן פג
אפילו אומרת מת על מטתו דשמא שבקה ליה וברחה מפני הרעב ואומרת בדדמי גמרא ולא דמי לאומרת מת על מטתו כשיש מלחמה בעולם דנאמנת כדלעיל דשם לא שייך לומר שאומרת בדדמי דהא לא שייך לומר שברחה ושבקה אותו על מטתו כי מאי אכפת לה במלחמת שבמדינה אחרת:

סעיף קטן פד
עד שתאמר וקברתיו שאז לא שייך למימר שאומרת בדדמי:

סעיף קטן פה
בכל אלו דינו כמלחמה ואומרת בדדמי פירש"י שנפל בית עליו או בא רוח סערה והיה מפיל כל בתי העיר. שילוח נחשים ועקרבים כתב רבי' ירוחם דוקא כשהיו משולחים ברוב בני אדם אבל אם נשך אחד מהם ובאת אשתו ואמרה מת בעלי נאמנת:

סעיף קטן פו
עישנו עלינו את הבית כו' פירש"י הציתוהו באש ונתמלא הבית עשן ואני ברחתי והוא נשאר שם ומת אינה נאמנת ואמרי' כשנתמלא עשן ברחה ולא המתינה עד שתראהו שמת איכא למימר כי היכי דלדידה איתרחיש ניסא לדידיה נמי איתרחיש ניסא. וגבי נפלה עלינו ליסטים כ' כיון דמלחמה קטנה היא דאיהי הויא בהדיה לא אמרינן בדדמי אלא נטרה וחזיא ליה דמית דאשה לא מסתפיא מליסטין דאשה כלי זיינה עליה: (בא בעלה אחר שניסת אפילו עדיין לא נבעלה לשני דלא חלקו בנשואין רא"ש וריב"ש כ"פ):

סעיף קטן פז
תצא מזה ומזה כשאר א"א שזינתה דלאו אנוסה היא:

סעיף קטן פח
וצריכה גט משניהם אם תרצה לינשא לאחר מהראשון דהא אשתו היא ומהשני שמא יאמרו גירש זה ונשא זה ויוצאת ממנו בלא גט:

סעיף קטן פט
ואין לה כתובה (פי' עיקר כתובה אין לה כ"פ) משניהן דטעמא מאי תקינו רבנן כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה הא תהא קלה בעיניו להוציאה: ואין לה כתובה שלשה עשר דברים אלו בה בסי' קס"ט (דמתוך שהקילו חז"ל מאוד בעדות אשה עגונה החמירו לבסוף כל החומרות הללו כדי שתתירא ולא תנשא עד שתדקדק ותחקור היטב שמא תוכחש העדות ותבא לידי כל החומרות האלו כ"פ):

סעיף קטן צ
ולא פירות שאכל פירוש הראשון אפי' אחר שחזר ודו"ק (מנכסי צאן ברזל והוא מה שמכניסה בנדוניא ושמין אותו עליו והוא מקבל אותם באחריות ומוסיף עליהן כתובה כתקנת חז"ל כ"פ):

סעיף קטן צא
או פירות צריכה להחזיר אפילו שלא בעדים לא מהני לה שום מגו דמאי דקא תפסה חספא בעלמא הוא:

סעיף קטן צב
ושניהם אין מטמאין כו' דהראשון אע"ג דאשתו גמורה היא מפרשי בגמרא דאין כהן מטמא לאשתו פסולה וזו פסולה היא לו מן התורה דאשת כהן אפילו נאנסה אסורה לבעלה ומכ"ש דאין השני מטמא לה שאינה אשתו:

סעיף קטן צג
ונפסלה מהכהונה משום זונה ואם מתו שניהן אסורין לכהן:

סעיף קטן צד
ומהתרומה והמעשר משום קנס:

סעיף קטן צה
חולצין ולא מייבמין וא"ת כשנשאת לשני איך נשאה בלא חליצה וי"ל דאיירי באותה שעה לא היו אחין לבעל הראשון שנולדו לאביו בנים אחר כן כשהיה במדינת הים או היו בנים לבעל הראשון ואחר כך מתו ובלאו הכי לק"מ דמיירי שחלצה תחלה אלא שעכשיו שראינו שבעל חי חליצתה לאו כלום הוא:

סעיף קטן צו
והולד מן השני הוא ממזר מן התורה שנולד מאיסור א"א שהיא חייבי כריתות:

סעיף קטן צז
אבל אם גירשה או מת פי' קודם שתתעבר מהבעל וק"ל:

סעיף קטן צח
אלא ממזר דרבנן ואסור בממזרת ובבת ישראל ומשום קנסא בעלמא להחמיר ולעשות סיג לתורה וע"ל סימן ד' דלא כתב דהוי ממזר דרבנן (ועיין מ"ש שם סעיף י"ט ע"ש כ"פ):

סעיף קטן צט
ואם החזיר הראשון כו' עיין לעיל בסי' ד':

סעיף קטן ק
בן שנולד קודם שמת ל"ד אלא שנתעברה קודם וק"ל:

סעיף קטן קא
ושנולד אחר שמת ממזר דרבנן אע"ג דכבר כתב לפני זה ז"ל אבל אם גרשה או מת דהוי מהשני ממזר דרבנן י"ל דקמ"ל כאן רבותא ל"מ בדין שלפני זה דידעה ממיתת בעלה קודם שנתעברה דלא הוי ממזר מן התורה אלא אפילו בדין זה דבשעה שנתעברה וילדה עדיין לא ידעה ממיתת בעלה והל"ל דהוא ממזר מהתורה כמו הראשון קמ"ל וכבר כתבתי מזה בס"ס ט"ו:

סעיף קטן קב
אלא נתקדשה לבד כו' דדוקא כשכנסה צריכה גט משני דאמרינן גירש זה ונשא זה אבל הכא אף אם גרשה הראשון י"ל שתנאי היה בקידושי שני ולא נתקיים אבל כשכנסה

ליכא למיחש לתנאי דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות כדאמרינן לעיל ס"ס ט"ו ועיין בדרישה:

סימן יח

סעיף קטן א
וחייבי עשה. היינו מצרית ואדומית בתוך ג' דורות. או כגון שיבם אשת אחיו ואשתו השנייה דקאי עליו בעשה דבית אחד אתה בונה ולא שתי בתים כדלקמן סימן ק"מ. ועוד שם המקדש חלוצתו דקאי עליה כיון שלא בנה שוב לא יבנה דהוי לאו הבא מכלל עשה דהוי עשה:

סעיף קטן ב
וכל שכן שניות דרבנן שנתבארו לעיל סי' ט"ו:

סעיף קטן ג
בין אלמנה לכהן גדול נקט חייבי לאוין וכ"ש חייבי עשה וק"ל:

סעיף קטן ד
ע' בב"י ומור"ש כתב ואפי' מקדש יבמה לשוק היינו מדרבנן דמספקא ליה לשמואל וכו' ע"ל סימן קנ"ט עכ"ל:

סימן יט

סעיף קטן א
הרי (זה לוקה אם בא על אחותו והתרו בו שהיא מחייבי כריתות או נשרף אם בא על בתו וגבי אמו סוקלין מצאתי וכ"כ הרמב"ם ברפ"א דא"ב):

סימן כ

סעיף קטן א
הבא על אחת מן העריות. הם שחייבים עליהם כרת:

סעיף קטן ב
או שבעל ביאה אסורה הן חייבי לאוין ועשה (בין כדרכה בין שלא כדרכה מדכתיב את זכר לא תשכב משכבי אשה לשון רבינו לומר ששתי משכבות יש באשה וממילא שמעינן דביאה שלא כדרכה נמי קרוי ביאה כ"פ):

סעיף קטן ג
משהערה בה דכתיב גבי נדה את מקורה הערה והוקשו כל העריות לנדה דכתיב ונכרתו הנפשות העושות והעראה דחייבי לאוין מדגלי רחמנא שכבת זרע בשפחה חרופה מכלל דחייבי לאוין בהעראה ועיין דרישה:

סעיף קטן ד
חייבים שניהם או כרת או מלקות כו' ר"ל כל חד לפי עונשו המפורש בתורה אלא שיל"ד למה כתב רבינו מלקות בין כרת ובין מיתת ב"ד כל דין ה"ל להקדים לכתוב או מלקות והו"ל לא זו אף זו וי"ל דה"נ ה"ל לא זו אף זו דהיינו כרת שאין עונשו בידי אדם אלא אפילו מלקות כו' אי נמי משום דהלימוד דהעראה אתיא מנדה שהיא בכרת ומשפחה חרופה שהיא בלאו וכמ"ש מש"ה נקטינהו בסדר הזה וק"ל:

סעיף קטן ה
בין שהיו שוכבים או עומדין נ"ל דאשמעינן דאע"ג דגבי נדה כתיב בפרשת קדושים ואיש אשר ישכב את אשה דוה גם בשפחה חרופה כתיב בר"פ קדושים ואיש אשר ישכב את אשה שכבת זרע והיא שפחה נחרפת קמ"ל דשכיבה לאו דוקא:

סעיף קטן ו
משהכניס העטרה מהגיד לשון משהכניס משמע שהכניס כולה ונראה דאיירי במקום שמתחלת העטרה דהיינו למטה וע"פ מ"ש רבינו לעיל סימן ה' והוא מהתוס' פרק הערל (יבמות עט:) דהעטרה הוא משפע ועולה ולמטה מהגיד היא קרוב לראש הגוויה והשתא א"ש דתליא בעטרה אע"ג דבקרא לא נזכר עטרה אלא ר"ל מהתחלתו וכניסת הגיד חייב שלפני התחלת העטרה אין שם גיד עליו אלא בשר בעלמא וכמ"ש שם סימן ה' וק"ל: (חוץ משפחה חרופה פי' שפחה כנענית המאורסת לע"ע שמותר בה אם אחר בא עליה אינו חייב אלא בגמר ביאה משום שנאמר אצלה שכבת זרע כ"פ):

סעיף קטן ז
והיא מתה פטור בפרק הבע"י יליף לה מקרא:

סעיף קטן ח
ואפי' נשחטה ברוב שנים עד שיתיז את ראשה קצת קשה כיון דהתחיל ברוב שנים ה"ל לסיים ולכתוב עד שישחט כל השנים ונראה דה"ק מרוב שנים ואילך חייב ואפילו בכל השנים חייב עד שיתיזם ודומה לזה פירשתי לשון עד ביו"ד סי' נ"ו מש"ש עד שיפסק רובו כו' ע"ש (ה"ז חשוד על העריות וכתב רמ"י אע"ג דפריצות גדולות הם אין אוסרין אשה על בעלה מיהו אם רואין דבוקין זה בזה כמ"ש ס"ס זה אוסרין על בעלה כ"פ):

סעיף קטן ט
נשים המסוללות פי' רש"י משפשפות נקבות זו בזו:

סעיף קטן י
וזהו מעשה ארץ מצרים שהוזהרנו עליו שנאמר וכו' ר"ל מקרא זה דכמעשה ארץ מצרים לא תעשו שם לפני פ' עריות כתיב ש"מ שהוזהרנו בו כמעשה עריות שלא נעשה כמוהם:

סעיף קטן יא
ואשה ניסת לשני אנשים נראה דר"ל דכל מעשיהם שלא לקיים פ"ו היו עושים אך למלאות תאותם שכמו שהאיש נושא איש והאשה אשה אינו מוליד כן אשה ניסת לשני אנשים לא לפ"ו היו עושים כי מי שיודע שלא על שמו יקרא הזרע אינו מוליד כמעשה ער ואונן ובוודאי היו משחיתים את זרעם דש מבפנים וזורה מבחוץ לכך נקטינהו בהדדי והיותר נראה משום דכתב דנשים המסוללות זו בזו אסור דמשמע אסור בעלמא וקשה ליה כיון דנפקא מקרא הל"ל שהוא דאורייתא לכך סתם וכתב די"ל דהקרא איירי במה שהיו עושין עוד שאשה אחת ניסת לשני אנשים דהוא ערוה גמורה לישראל:

סעיף קטן יב
ואע"ג שהוא אסור כו' לשון הרמב"ם ואע"פ שמעשה זה אסור אין מלקין עליו שאין לו לאו מיוחד (אלא לאו שבכללות כ"פ) והרי אין שם ביאה כלל לפיכך אינה נאסרת לכהונה משום זנות ולא תיאסר אשה על בעלה כו':

סעיף קטן יג
שניהם פטורים ז"ל הרמ"א ונ"ל דה"ה דאינה נאסרת על בעלה ולכן כתב הטור הרבה דינים מאימתי חייבים מיתה אי לא דנ"מ בזה"ז באיזה ביאה אשה נאסרת על בעלה ע"כ ובזה מתיישב יותר ממ"ש ב"י בס"ס זה וז"ל אע"פ שרובו אינו נוהג בזה"ז כתבו רבי' כדי להודיע חומר הדינים והמשפטים עכ"ל ואפשר שהב"י כוונתו למ"ש רמ"א ודו"ק:

סעיף קטן יד
דבוקין זה בזה בקירוב בשר פרש"י ע"ש (כדרך המנאפים אפילו שוכבים זה על זה ואפילו שלא כדרכה ואפי' הערה בה נאסרת על בעלה כ"פ):

סימן כא

סעיף קטן א
אפי' ברחוק ארבע אמות משום לך לך אמרין לנזירא (סחור סחור לכרמא לא תקרב ופירושו כאילו אמר אפילו סביב לכרם דהיינו ד"א לא תקרב דתרגום על סביב הוא סחור סחור כ"פ) וה"ק לא מיבעיא דעד פתח ביתה ממש דאסור אלא אפילו בהתרחקות ד"א נמי צריך להרחיק דומיא דע"א אבל חוץ לארבע אמות מותר לעבור וכמ"ש בי"ד סימן ק"נ. בע"א ושניהם נלמדו ממקרא א' בפ"ב דע"א הרחק ממנה דרכך זה מינות ואל תקרב אל פתח ביתה זו זונה וכמה אמר רבי ארבע אמות עכ"ל הגמרא:

סעיף קטן ב
ואסור לשמוע קול ערוה ז"ל מור"ש לאפוקי קול אשתו שמותרת לו וה"ה פנויה אבל קול באשה ערוה שאמרו שאסור להתפלל כנגדה ע"א הוא וקאי על כל הנשים שבעולם

ודוק וי"מ דה"ק דאסור לשמוע כל קול של אשה שהוא ערוה וקאמר קול לאפוקי דיבורם של נשים דמותר לשמוע שאינו מעורר התאוה אבל יותר נראה דברי מ"ו ז"ל דלמה יהיה אסור לשמוע קול של אשתו שלא בשעת תפלה (והמתכוין לאחד מהדברים כו' קאי אכל מ"ש רבינו מריש הסימן ועד כאן כ"פ):

סעיף קטן ג
לא ילכו פרועות ראש אחת פנויה כו' לכאורה נראה דפנויה ר"ל כגון אלמנה אוגרושה אבל בתולות מותרות להלך כמנהגינו:

סעיף קטן ד
אלא שראוי לעשות כן כ"כ הרמב"ם בפכ"א מהא"ב וע' דרישה:

סעיף קטן ה
אפי' ליצוק לו מים לרחוץ. ז"ל מור"ש ז"ל והמרדכי במסכת כתובות מיקל בזה מאוד ע"ש עכ"ל ועיין בדרישה שם כתבתי דגם מדברי רבינו מוכח דשימוש של עבדות מותר באשה מדאינו אוסר אלא דברים של חיבה ע"ש:

סעיף קטן ו
שאין לבו "של אדם נוקפו עליהן כגון אחותו הגדולה אע"ג דקטנה נמי מגונה כדמסיק נראה דמ"ה קאמר גדולה ללמדינו דאפילו בגדולה אינו אלא לבו נוקפו אליה ואין בה איסור ממש:

סעיף קטן ז
כיצד האב מותר לחבק ולנשק את בתו. נראה דאפי' כשהיא גדולה מותר מדהתחיל וכתב דאחותו גדולה אסור וסיים וכתב חוץ מאב לבתו והא דסיים וכתב כל זמן שהן קטנים לא קאי אלא אלישן עמהן בקירוב בשר וק"ל:

סעיף קטן ח
הגדילו שיש לבת י"א שנה ולבן י"ב שנה כצ"ל:

סעיף קטן ט
שיש לבת וכו' כאן לא חולק בין יש לו שערות לאין לו ובא"ח ס"ס ע"ג כתב אפילו בתינוקת בת י"ב ובבן בן י"ג מותר כשלא הביא שערות י"ל דה"נ מיירי דוקא בהביאו שני שערות. א"נ הכא לענין יחוד דערוה אפילו בפניו החמירו. ולעיל איירי במקום דלא שייך יחוד כגון שמצוים שם בני אדם ולא אסר אלא משום לבו רואה את הערוה וע' בב"י:

סימן כב

סעיף קטן א
אסור מן התורה לאיש שיתייחד כו' ס"פ י' יוחסין מפיק לה מדכתיב כי יסיתך אחיך בן אמך וכי בן אם מסית בן אב אינו מסית אלא לומר לך בן מתייחד עם אמו (לפי שהוא

מצוי תמיד אצל אמו וכן בת עם אב ואין דרכן לבא לידי הרגל עבירה אבל אסור כו' כ"פ) ואסור להתייחד עם כל עריות שבתורה וכיון דאיסור יחוד נלמד מהאי קרא נראה דמ"ה כתב רבינו אסור מן התורה להתייחד עם הערוה דערוה ל"ד דה"ה עם איסור חייבי לאוין נמי אסור שהרי ב"ד של דוד לא גזרו אלא על יחוד של פנויה ולא קאמר שגזרו נמי על איסור חייבי לאוין אלא כתב ערוה כיון דנלמד ממ"ד אחיך בן אמך וק"ל וכשאירע מעשה דאמנון ותמר גזר דוד ובית דינו על יחוד דפנויה אע"פ שאינה ערוה ואתו תלמידי שמאי והלל וגזרו אפילו איחוד דכותיים והא דהוצרכו ב"ש לגזור איחוד דכותית ולא הוה בכלל גזירת פנויה דגזרו ב"ד של דוד אע"ג דלכאורה לבא על הכותית כך כתב אסור או גרוע מבא על הפנויה ישראלית דאע"ג דלוקין על ישראלית דאורייתא כמ"ש רבינו בר"ס כ"ו משא"כ בבא על הכותית הא נתבאר שם סימן כ"ו דדוקא בישראל מופקרת לוקין משום לא תהיה קדשה אבל לא במי שאינה מופקרת אלא נראה דלא גזרו ב"ד של דוד אלא בישראלית דיכולה לבא לידי עריות דאם יתייחד עם זו יתייחד נמי עם הערוה משא"כ בכותית דאינו יכול לבא בכותית לידי עריות וק"ל:

סעיף קטן ב

ובלבד שתהא מבת ג' שנים ולמעלה דכיון דבציר מהכי לא חזיא לביאה לא חיישינן ליחוד דילה:

סעיף קטן ג

חוץ מאב עם בתו והאם עם בנה וה"ה שעם אחותו ג"כ מותר והכי מסקינן בס"פ י' יוחסין אלא שרבינו נקט הני דתנן בהדיא שם במשנה להתירא ע"ש:

סעיף קטן ד

וחתן שפירסה אשתו נדה כו' נתבאר בי"ד סימן קצ"ב:

סעיף קטן ה

בין כותית בין ישראלית מלקין אותו. ז"ל הרמב"ם נמצא כל המתייחד עם אשה שאסור להתייחד עמה בין ישראלית בין כותית מכין את שניהן מכת מרדות האיש והאשה ומכריזין עליהן עכ"ל וכן רש"י פי' מלקין על היחוד שאמרו בגמרא היינו מכת מרדות:

סעיף קטן ו

אבל היא לא נפסלה כו' פי' לכהונה (ומשום זונה):

סעיף קטן ז

שלא להוציא לעז על בניה שהם ממזרים פרש"י שיאמרו ראוה שזינתה לכך הלקוה והאידנא ליכא מיתת ב"ד למקטלינהו ואמרינן בגמרא דליכא למימר דללקי ולכרוז שהלקוהו משום יחוד דאיכא דשמע בהא ולא שמע בהא.

סעיף קטן ח

כתב הרמב"ם ז"ל לא תתייחד אשה אחת עם אנשים הרבה אף על גב שמשנה שלמה היא בפרק י' יוחסין (קידושין דף פ') דאשה מתייחדת עם שני אנשים מ"מ סבירא ליה להרמב"ם כמו שמסיק בגמרא אמר רב יודא אמר רב ל"ש אלא בכשרים אבל בפרוצים אפילו בי עשרה נמי לא ומסיק שם שרב עצמו לא החזיק נפשו בכשרות ולהכי כתב הרמב"ם דאסור להתייחד אפי' עם אנשים הרבה כיון דלית לן כשרים וכתב המ"מ אבל הרא"ש לא הביאה בפסקיו ההוא דרב לא החזיק נפשיה בכשר וגם הרי"ף לא הביאו ונ"ל דלמדת חסידות עבד שהחמיר בנפשיה וגם לישנא דגמר' דיקא שקאמר אבל בפרוצים לא משמע דוקא בפרוצים ידוע אבל מן הסתם לא מחזקינן אינשי ברשיעי ועוד דאם כן מתני' דקתני מותר להתייחד אשה עם שתי אנשים במאי איירי דאם אפי' רב וכיוצא בו לא מחזיקינן בכשרות להא מלתא דדוחק לומר דמתני' איירי ביחידי דור אלא ודאי רב מדת חסידות עבד וכ"כ רמ"א דסתם אנשים כשרים הם כו' ע"ש (ומה שיש להקשות על רבינו ממ"ש בסמוך שני בתים עיין מ"ש אמ"ו ז"ל בדרישה שם בסעיף ט"ז כ"פ):

סעיף קטן ט

עד שתהיה שם אשתו של אחד מהם ז"ל מור"ש א"כ יש כאן שתי נשים ואפ"ה לא שרי אא"כ אשתו עמו וא"כ מ"ש אחר כך ונשים הרבה עם אנשים הרבה אין חושש משום יחוד צ"ל דבג' נשים איירי וכן במ"מ אבל בסמ"ג כתב ג"כ כמו זה והוא כתב להדיא אח"כ אף שאיש א' לא יתייחד עם שתי נשים עם ג' שרי א"כ אי איירי בג' נשים אפילו איש אחד שרי וצ"ל דמ"ש אלא אם כן אשתו של אחד מהם לשם לא חשיב ליה כמו נשים הרבה עם אנשים הרבה דהאי איש עם אשתו חשיבא כמאן דליתא לגבי אינך וכמו שהשיג הטור כאן אלא כשיש שם שתי נשים שאין להן אנשים ביניהם אז הוא שרי טפי ושרי לכ"ע ודוק עכ"ל:

סעיף קטן י

וכן לא יתייחד איש אחד אפילו עם נשים הרבה (אם אין אשתו עמו כ"פ) מפני שדעתן קלה ונוחות להתפתות ולא תירא אחת מחברתה שאף היא תעשה כמוה:

סעיף קטן יא

מנ"מ שאשתו של אחת מהם שם ז"ל מור"ש ולי נראה דעתו מאחר שאשתו משמרתו ואם כן האחרים יתביישו ממנו מאחר שהוא ודאי לא יעשה כמותם ודוק עכ"ל וב"י תירץ וי"ל כיון שאשה זאת ודאי לא תזנה שתירא מפני בעלה שהוא שם חברתה נמי לא תזנה שתירא שזאת ובעלה יגלו סודם ודעת רבינו בהשגתו נ"ל דכיון דהרמב"ם סבירא ליה דסתם אנשים מחשבים בפרוצים וכמו שכתבו א"כ אף אם יהיה נגד זה מכל מקום

שאר אנשים שאין נשותיהן עמהן לא יבושו ולא יכלמו מהם ויבאו עליה בבעל כרחם כיון דפרוצים הם וזה שדייק רבינו וכתב כיון שאוסר הרמב"ם עם אנשים הרבה רצה לומר שמע מינה שחושב סתם אנשים לפרוצים וק"ל:

סעיף קטן יב
ובשדה עם שלשה שמא יצטרך אחד מהם להטיל מים ונמצא מתייחד עם הערוה גמרא פי' דוקא בשדה חיישינן להכי שצריך להרחיק עד שלא יראה חבירו פירועו וגם כשיחזור יראה זה אימת בא וידע לשמור עצמו לפרוש מהאשה מה שאין כן כשהוא בעיר בביתו דאז יש לחוש דשמא הוא עומד אחורי הכותל ויבא מיד.

סעיף קטן יג
ורש"י מתיר עם נשים הרבה ר"ל ג' אבל עם שנים לא דמשנה שלמה היא לא יתייחד איש עם שתי נשים:

סעיף קטן יד
אלא אם כן עסקו עמהן כו' פרש"י בגמרא שמלאכת אומנתו נעשית לנשים והנשים צריכות ליה ולפי שלבן גם בו כולן מחפות עליו אבל איניש אחריני עם שלשה נשים שרי עכ"ל:

סעיף קטן טו
ה"ג ור"ת פירש דאפילו עם איש אחר כו' אחר ברי"ש ולא אחד בדלית וטעם פלוגתתן נתבאר לעיל (ע' בדרישה סעיף ח' כ"פ) מלשון התוס' שהעתקתי:

סעיף קטן טז
שני בתים זה לפנים מזה כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן יז
בית שפתחו פתוח לר"ה אין חשש כו' כצ"ל: (מפני ששונאות זו את זו וכתב רמ"י ולפ"ז אפשר אפילו מי שעסקו עם הנשים מותר להתייחד עם אלו כ"פ):

סעיף קטן יח
וכן עם אשה שיש עמה קטנה דוקא בעיר סגי בקטנה אבל בשדה צריך שיהיו עם הקטנה ב' נשים או עוד קטנה אחת:

סעיף קטן יט
שיודעת טעם ביאה אינה מוסרת כר כתב ב"י ט"ס הוא בדברי רבינו כו' ע"ש וכן הגיה מור"ש:

סעיף קטן כ
אבל איש מתייחד עם האנדרוגינוס כן כתב גם כן הרמב"ם אבל בתוספתא גרס אינו מתייחד עמו וב"י כתב דצריך לומר דגרסתם היה מתייחד. ומכל מקום קשה לי ומאי

טעמא דמתייחד עמו ואפשר דלא גזרו באיש עם האנדרוגינוס כיון דאישות שלו עיקר וה"ה אסור לייחד עם האשה וק"ל ויש ליתן טעם משום דאנדרוגינוס תאותו ויצרו לאשה גמורה מש"ה אסור לייחד מה שאין כן איש אחר שאין תאותו למי שאינה אשה גמורה מש"ה מותר לו לייחד עם אנדרוגינוס (ורמ"י שכתב הטעם דאנדרוגינוס אינו ראוי לביאה קשה א"כ למה כתב התוספתא דאינו מתייחד עמו כ"פ):

סעיף קטן כא

מספרות זו עם זו בב"ה שבשדות אבל בזמן הזה שהן בעיר אין לחוש:

סעיף קטן כב

כדי שלא יכנוס שם איש אבל בששני אנשים בבית הכסא לא חששו שתכנוס אשה עליהן דאשה אחת מותרת לייחד עם שני אנשים כשאינן פרוצים וכנ"ל ולהרמב"ם דאסר גם זה צריך לומר דנקטו לשון המשנה דקתני דאשה אחת מתייחד עם שני אנשים ומיירי בכשרים וכנ"ל:

סעיף קטן כג

ובנה אחריה כו' גמרא הוא בפרק שני דסנהדרין דאמרינן התקין רבי יוסי בציפורי וכמ"ש הב"י ודוקא לאחריה משום מעשה שהיה אבל לפניה לא גזרו דלא שייך לומר שמא יגנבוהו: (אלמנה לא תגדל כלב מפני חשד רביעה כ"פ): אפילו קטנים מפני החשד רוצה לומר אפילו פחות מתשע שנים כמש"ר בי"ד סימן רס"ז ע"ש מ"ש ב"י ע"ז כ"פ):

סעיף קטן כד

לא ילמד תינוקות יש לדקדק קצת על שינוי הלשון דלגבי דידיה כתב לא ילמד תינוקות וגבי דידה כתב לא תלמד קטנים דהא חשש שתיהן בשביל אבות ואמהות של הקטנים איתא ונראה דאורחא דמילתא נקט שמדרך אמהות לילך אחר בנותיהן והיינו תינוקות ודרך האבות לילך אחר בניהם זכרים והיינו קטנים ולשון רבינו הכי דייק ולפ"ז לכאורה יש ללמד דאשה מותרת ללמד עם נקבות ואיש מותר ללמד עם זכרים מיהו ז"א דהא רבינו בי"ד ס"ס רמ"ה כתב גם באשה לא תלמד עם תינוקות גם במשנה פ"י יוחסין דף פ"ב סתם וכתב בשניהן שוה ז"ל לא ילמד רווק סופרים ולא תלמד אשה סופרות ומפרש בגמרא משום אבותיהן ומשום אמותיהן ולא חילק לומר דדוקא איש עם נקבות אסור ורבינו נמשך אחר לשון הרמב"ם שגם הרמב"ם פ"ב מהלכות ת"ת כתב בשניהן תינוקות ובפרק כ"ב מהא"ב שינה לכתוב וכתב באיש תינוקות ובאשה קטנים ע"ש ודוק ונראה דכתב תחלה לשון תינוקות שהוא לשון המשנה ובעלמא שקורא קטנים בשם תינוקות וכמש"ר נמי בסימן י"ז לשון המשנה ז"ל ואפילו שמע מן התינוקות שאמרו מת פלוני כו' ואח"כ כתב ל' הגמרא והפוסקים קטנים:

סעיף קטן כה
ונמצא מתגרה בנשים ז"ל מור"ש הוא מדברי הרמב"ם ומה שתפס כאן לשון גירוי וגבי אשה הלומדת קטנים תפס לשון יחוד כתבתי בביאורי סמ"ג עכ"ל (עיין בי"ד ס"ס רמ"ה בדרישה שם העתיק אמ"ו ז"ל כל לשון רש"ל בביאורי סמ"ג ועד"ר כ"פ) ור"ל לשון נמצא מתגרה הוא מלשון הרמב"ם אבל עיקר הדין הוא משנה בסוף קידושין ונלע"ד דלק"מ דרבינו כשכתב הדין אאיש המלמד שלא ילמד תינוקות מפני אמותיהן שייך למתני גביה ל' גרוי שהוא מתגרה באמהות לשכב עמהן משא"כ כשכתב הדין הנשים שהן לא תלמדו עם הקטנים מפני אביהן שאין הניאוף תלוי בה שהרי אין קשוי אלא לדעת האיש ומרצונו לכך לא שייך למיתני בה לשון גירוי אלא האיסור מפני שהיא מתייחדת עמהן ר"ל שהיא מכינה עצמה וע"י כן שמא יבואו לידי ניאוף:

סעיף קטן כו
ואם יש לו אשה למלמד כו' הא דלא כתב נמי איפכא דאם יש לאשה איש דמותר ללמד תינוקות דזה נלמד במכ"ש ממ"ש לעיל אשה שבעלה בעיר מותר לייחד עמה מפני שאימת בעלה עליה הרי אפילו יחוד ודאי מותר מכ"ש ספק יחוד דשמא יבואו אבות של בנים ויחדו עמה וק"ל ועד"ר:

סימן כג

סעיף קטן א
ולא ישא קטנה מפני שהוא בטל מפריה ורביה כל ימי קטנותה ב"י. ומסידור לשון רבי' משמע דמשום השחתת זרע אסור ואף על גב דכתב רבינו בסימן כ"ה דעם אשתו מותר אפילו שלא כדרכה הא כתב שם ז"ל ובלבד שלא תהא רגיל וכאן אם ישא קטנה יהיה רגיל בכך.

סעיף קטן ב
אלא שהם בנדוי כל זה מדברי הרמב"ם בפכ"א מהא"ב וכתב המ"מ מדברי הרמב"ם נראה (שכ' בלשון זה בנדוי הוא יושב כ"פ) שמה שאמרו וכו' וכמ"ש הב"י ועיין בי"ד סימן שנ"ד בדין השומע אזכרה מפי חבירו שם מונה בשם הרמב"ם כ"ד דברים שמנדין האדם עבורן ומונה והולך עד כ"א הוא המקשה לדעת ודלא כמשמעות ב"י ע"ש:

סעיף קטן ג
לדברי תורה על דרך שאמרו חז"ל אם פגע בך מנוול זה משכיהו לב"ה כו':

סעיף קטן ד
אלא בשעה שנצרך לנקביו פי' ואז מותר לאחוז כל אחד כדינו מי שאינו נשוי דוקא למטה מהעטרה ונשוי אפי' למעלה מהעטרה כמבואר בגמרא דפרק כל היד:

סעיף קטן ה
דאף נשוי אסור אם לא מעטרה כו' פי' משום מידת חסידות ועיין בבית יוסף בא"ח בס"ס ג' (ועיין דרישה):

סימן כד

סעיף קטן א
אפי' זכרים אצל זכרים פירוש אצל הפונדק שהוא זכר:

סעיף קטן ב
ולא נקבות אצל נקבות פי' אצל פונדקית שהיא נקבה ומפרש טעמא בגמרא דע"ז לפי שהכותי' מצוויים אצל נשי חביריהם ואתי לרבועי הבהמה פי' רש"י דטעמא דאסור משום דבני נח נאסרו על רביעת בהמה דכתיב והיו לבשר אחד יצאו בהמה וחיה ויש כאן משום ולפני עור לא תתן מכשול:

סעיף קטן ג
וכשיבא הזכר לשכב עם הנקבה פי' אם יבא איש אחר לשכב עם הנקבה בעלת הפונדקית. אבל אינו רוצה לומר שיבא הפונדק לשכב עם כותית שלו הנקיבה דהא מיירי באין לה כותי דהא נקבה אצל נקבה קאמר:

סעיף קטן ד
(ורבינו תם פסק שמותר ובזמן הזה אין הכותים חשודין על הרביעה ואדרבה מכין ועונשין עליה לפיכך מותר להעמיד אצלם וכן כתב בית יוסף בשם הר"ן כ"פ):

סימן כה

סעיף קטן א
ועוד אמרו רובן בגזל ומיעוט בעריות והכל באבק לשון הרע וסימנך "עגל ר"ל מיעוט "עריות ורוב "בגזל והכל "בלשון הרע ועיין בדרישה:

סעיף קטן ב
ומיעוטן בעריות והא דקאמר הרמב"ם מתחלה דאין לך דבר שקשה לרוב בני אדם לפרוש ממנו יותר מעריות כו' הא גזל ולשון הרע יותר להוטים הבני אדם אחריהם כ"פ) רצונו לומר כשפרוצים כשמורגלים המה בעריות אז קשה להם לפרוש יותר משאם היו מורגלים לחטוא בעבירה אחרת וכן משמע בדברי הרמב"ם בסוף הא"ב שכתב וז"ל קשה לרוב העם לפרוש ממנו להרי אמרו בשעה שנצטוו ישראל על עריות בכו וקבלו מצוה בתערומות ובכיה שנאמר בוכה שמשפחותיו על עסקי משפחות ואמרו חכמים רובן בגזל כו' ע"ס ועי"ל מ"ש בתחילה אין לך דבר שקשה לרוב בני אדם כו' כלומר שמצוה זו קשה עליהם שיש להם צער גדול לקיים אותה ולכבוש היצר ממתאוה תמיד לעבור

מצוה זאת וכמ"ש הרמב"ם בהדיא בשעה שנצטוו ישראל על עריות בכו וקבלו במצוה זו בתערומות שנאמר וכו' מיהו אע"פ שהוא קשה מ"מ רובם של ישראל נזהרים מלעבור ומיעוטא הן שלא כבשו יצרם ונכשלו ועוברים:

סעיף קטן ג
הזהרו בי מפני בתי ר"ל הזהרו בי להיות עמי מפני אשי שלא אתייחד עמה:

סעיף קטן ד
ומדברי עוגב ר"ל העוסקים בכנור ועוגב מור"ש:

סעיף קטן ה
וגדולה מכל זאת אמרו יפנה אדם עצמו ומחשבתו לד"ת נראה דקאי אמ"ש לפני זה דישא ע"וה שמנהג זה גורם לטהרה יתירה ע"ז כתב שלימוד תורה גורם יותר לטהרה (וכדלעיל שאמרו אם פגע בך מנוול משכיהו לב"ה כו' כ"פ):

סעיף קטן ו
פעם אחת בשבוע ע"ל סי' (ושם מפורש כ"פ) שכתב עוד חלוקה שאם אין לנים בביתם דינם שיוצאים ז' ימים ושבים ביום ח' לקיים עונתן ע"ש מ"ש שם:

סעיף קטן ז
וכל אדם חייב לפקוד את אשתו בליל טבילתה ובזה יישבתי בא"ח ס"ס תקע"ד איך ששמש לוי בשנת רעבון (דיוכבד נולדה לו בשנת רעבון משום שנתעברה עמו בליל טבילתה כ"פ) ע"ש:

סעיף קטן ח
מפיו ומשיחיו כן הוא במיימוני פ"ד מהלכות דעות וכו' שריח רע בא גם מחמת שיחיו מזיעו:

סעיף קטן ט
והאלף ברוב תשמיש אם האי אלף דוקא קאמר צ"ל מ"ש אחד מאלף מח כו' דר"ל אחד נגד אלף. אבל יותר נראה דה"ק והאלף גופיה דהיינו הנשארים מהאחד והכי דייק לישניה מדכתב והאלף בה':

סעיף קטן י
ולא ביום יציאה לדרך כו' והא דאמרינן חייב אדם לפקוד את אשתו כו' ובשעה שיוצא לדרך שמעתי לפרש דהכא מיירי כשהולך בדרך ברגלים ולא רוכב או יושב בקרון וק"ל רש"ל ועי"ל דכאן רצה לומר ביום יציאה אסור אבל בלילה שלפניו או לאחריו מותר דומיא למה שכתב ולא ביום שנכנס למרחץ דלא אסור אלא באותו יום ממש ולא בלילה שלפניו ולאחריו דהא עונת תלמיד חכם הוא בליל שבת וגם מצוה לטהר ולרחץ עצמו

בערב שבת ולעיל מיירי בלילה שלפניו: (ולא יבעל אלא לרצונה וזה אחד מאלו בני תשעה מדות שכתב רבינו לקמן וחד מינייהו בני אנוסה כ"פ):

סעיף קטן יא
יפייסנה עד שתתרצה בסוף עירובין אמרינן למדנו דרך ארץ מתרנגול שמפייס ואחר כך בועל:

סעיף קטן יב
רבה מקרקש כו' פרש"י שם דף י"ז זגי פעמונים התלוין בכילה שסביב מטתו מקשקשין בעת תשמיש לסור בני אדם משם ועיד"ר:

סעיף קטן יג
באלי דדבי מגרש זבובים באלי לשון מגרש דדבי זבובים עד כאן לשונו משמע שהיה גורס מקרקש זגי מל' זגין ופעמונים אבל מלשון רבינו שכתב אחר כך פירוש היו מבריחין כו' ומיהו הם היו מחמירים כו' משמע שהוא גורס מקרקש גזי והוא מלשון גיזין וצרעין שהוא לשון זבובין:

סעיף קטן יד
כיון דטעמא משום צניעות ואף על גב דבמחיצת עשרה מוצנע הוא וסמוי מן העין היושב חוץ למחיצה מ"מ מרגיש הוא בשעה שבעלה משמש וכיון שכן אין כאן צניעות ב"י:

סעיף קטן טו
והוא שלא יהיה כלי שני מיוחד לו עיין במ"ש בא"ח סימן ר"ס שם כתבתי דעה א' דדוקא בעינן שיהיה כלי אחד מיוחד לכך והשני אינו מיוחד ואם שניהן אינן מיוחדין הוא גרע ע"ש:

סעיף קטן טז
בפרק אלו נדרים צריך להיות אלו מותרין כך מגיה בית יוסף בא"ח סימן ר"ס:

סעיף קטן יז
אלא באמצע הלילה פירוש מספר תשמיש ובא"ח סי' ר"ס פירוש מספר על עסקי תשמיש וביש ספרים כתוב כאן פירוש בשעת תשמיש:

סעיף קטן יח
כמי שכפאו שד כלומר ונראה לי כאילו כפאו שד ונבעת כן כתב באורח חיים:

סעיף קטן יט
כל כך היה מקצר בתשמיש ולפי זה יהיה "טפח דקאמר ל"ד אלא ר"ל זמן מועט כמו שמגלין בו טפח וכן כתב ר"ן ר"פ ידיעות הטומאה אלא שפירש בענין אחר הא דמגלה טפח ומכסה טפח וז"ל בפרק מי שמתו אמרינן דהתירו לגלות טפחיים לקטנים והוא

הים מגלה טפח מאותן טפחיים ומכסה טפח מאותן טפחיים כלומר דטפח שני נשאר מכוסה עכ"ל:

סעיף קטן כ
עליו נאמר מגיד לאדם מה שיחו אפילו שיחה כו' דלשון מה שיחו משמע שיחה קלה שאינה נחשבת לכלום דהיינו שיחה בטילה כו':

סעיף קטן כא
מדברי הראב"ד פירוש מכאן עד סוף הסימן הכל מדברי הראב"ד:

סעיף קטן כב
מרעיבו משביעו ורצה לומר כשמרעיב את עצמו כלומר שאינו הולך אחר זנות ולמלא תאותו משביעו ר"ל הוא שבע ואינו מבקש לזנות. ואם משביעו רצה לומר שהולך אחר זנות שרוצה למלאות תאוותו ולהיות שבע. מרעיבו כלומר יותר שהוא רודף למלא תאותו יותר הוא חסר ואינו יכול למלא אותו ויש ספרים דגרסי מרעיבו שבע ורצה לומר כשמרעיבו שאינו הולך אחר זנות אז גופו שבע וכחו שלם ואם משביעו בתשמיש הוא רעב וגופו חסר ורעב לעת זקנה:

סעיף קטן כג
שאינו נתפס באותו אכילה ומקבל עליה שכר שמראה לנפשו מעט הנאה יש רוצין לדקדק מדברי הראב"ד הללו שכתב שמקבל שכר על האכילה ואינו מתענה אף על פי שיכול להתענות בלא צער כמו שכתב בתחילה כמי שיוכל להתענות יום אחד בלא טורח גדול ולא יצטער הרבה כו' שמע מינה שעושה מצוה באכילה טפי מבתענית ולע"ד שאין מכאן ראיה שהרי כבר כתב שהכל הולך אחר הכונה וכל הכוונות דורש ה' ומ"ה מי שמכוון בתעניתו לשם מצוה ומתענה לסגף גופו מאהבת הש"י ומיראתו מחמת כי אין אדם צדיק בארץ אשר לא יחטא ורוצה כוונתו בתענית להחליש תאות גופו ויצר הרע ודאי כונתו מרוצה לפני השם יתברך ומקבל עליה שכר הרבה אך ורק שלא יהא ממעט על ידי התענית ממלאכת שמים כגון תלמיד חכם או מי שמצער נפשי הרבה על ידי תענית שעליו אמרו שנקרא חוטא אלא שהראב"ד כתב גם כן שמי שכוונתו לשם שמים באכילה להחזיק גופו לשם שמים גם כן כוונתו מרוצה לפני השם יתברך ומקבל עליה שכר ולישנא דהראב"ד הכי דייק דתולה הכל בהכוונה וד"ק:

סעיף קטן כד
דמגרי יצר הרע בנפשיה ורצה לומר אם הוה אמר אסור אז הוה מגרה היצר הרע אותו אבל מאחר שהוא בנדוי אין מגרה היצר הרע אותו כ"כ ולפ"ז מ"ש יהא בנדוי רצה לומר שכך קבעו חז"ל לומר שכל המקשה עצמו לדעת יהיה בנידוי מעצמו וממילא יחדל ממנו

היצר הרע במה שלא יהיה לו מקום לפתותו מה שאין כן אמרו אסור להקשות לדעת והמקשה מחייבים לנדותו דיגרה בו יצר הרע לאמר לא יודע בו איש לנדות אותך או יש לומר דאי הוה אמר אסור משמע דלא הוה אלא איסור אבל הואיל שמסית את היצר הרע בנפשיה הוא חמור טפי וחייב נידוי ולכן אמר יהא בנידוי וק"ל:

סעיף קטן כה

ענין אחר בני מריבה הכי גרסינן בית יוסף ורצה לומר שיש גורסי' בני מריבה במקום בני מורדת וכן הוא הגירסא בהדיא גם בזה בטור אורח חיים סימן ר"ה:

סעיף קטן כו

אף על פי שאינו ממזר מן התורה ז"ל מור"ש לאו דוקא מן התורה אלא אפילו מדרבנן אינו ממזר כדלעיל בסימן ד' אלא כלומר אע"פ שהתורה הכשירה ואינו ממזר מכל מקום פגם גדול יש בו והוא מן בני תשעה מדות עכ"ל:

סעיף קטן כז

שהיה מכוין לערוה ונזדמנה לו כו' נראה דערוה לאו דוקא אלא ה"ה פנויה ולא אתא אלא לאפוקי תמורת שתי נשיו גם יש לומר דפנויה קרא ערוה שאסור להתייחד עמה כדלעיל ריש סימן כ"ב וכדאיתא לקמן בסימן ל"ד בנוסח ברכת האירוסין אשר קדשנו וצונו על העריות ואסר לנו את הארוסות ע"ש:

סעיף קטן כח

בני מורדת דאמרה לא בעינא לך פירוש לא בעי שתהיה את אשתי ולא אהיה אשתך ע"ד שאמרו במקום אחר בעינא ליה ומצערנא ליה:

סעיף קטן כט

אפילו אין בלבו שנאה עליה כו' וליכא בה איסור משום שנואה וק"ל:

סעיף קטן ל

וגמר בלבו לגרשה פירוש והיא לא יודעת מזה דאל"כ הא כתב רבינו בשם הרמב"ם לעיל בס"ס ב' שאם הודיעה תחילה שהוא נשאה לימים ידועים מותר. גם י"ל דשאני התם דקודם שנשאה הודיעה שנישא אותה לימים משא"כ כשלא הודיעה תחילה בשעת נישואין אע"ג דהודיעה עתה קודם ביאה אסורה:

סעיף קטן לא

שתובעתו בפה פירוש בשעת תשמיש ולא דמי ללאה שאמרה ליעקב אלי תבא הלילה דלא באתה אלא לגלות אזנו שיטה אהלו זאת היום גבה:

סעיף קטן לב

אפילו צריכין לפריה ורביה כו' בא"ח סימן ר"מ הקשה ב"י מאי אפילו צריכין לפריה ורביה כו' דקאמר הא אדרבא עיקר קפידא כשאינה מעוברת דחיישינן שמא תתעבר

והולד שיצא משם הוא פושע כו' ומתרץ מ"ש בני תשע מדות ר"ל אנשי ט' מדות ואאביהן קאי ולא אבנים שיוצאין מהן עכ"ל ומה שכתב רבינו אפ"ה באלו המדות פוגם הולד רצה לומר אע"פ שהיא צריכה לתשמיש כדי שתתעבר וה"א שיהא מותר אפילו הכי אסור משום שהולד יהא פגום אבל מדברי רבינו משמע דתולה בולד שהרי כתב תחלה בני אנוסים אין צריך לומר אם אנס אשה והוליד בן ואחר כך כתב בני נדה אף על פי שאינו ממזר מן התורה:

ונקרא רשע עיין בדרישה (מפני שמספרין בשעת תשמיש רצה לומר במילי אחרנייתא אבל מילי דתשמיש שרי וכן עבד רבי אלעזר כמבואר בגמרא והביאו בית יוסף לעיל גבי אל יספר עמה כו' כ"פ):

סעיף קטן לג

אבל כל האחרים אסורים וכתב בית יוסף וז"ל ואינו נראה כן מדברי הרמב"ם שכתב רבינו תחילת סימן זה שכתב שמנשק בכל אבר שירצה עכ"ל וצריך לומר דהרמב"ם סבירא ליה דמה שאמר רבי יוחנן אין הלכה כרבי יוחנן בן דהבאי גם אזה קאי:

סעיף קטן לד

למעט מהן ברשותה פירוש שיטול רשות מאשתו לבטל עונתה כדלעיל:

סעיף קטן לה

וכשהיא צריכה לאותו מעשה קאמר פרש"י אם רואה שהיא מתאוה לו:

סעיף קטן לו

אפי' בשעת וסתה בי"ד סימן קפ"ד גם בא"ח סימן ר"מ כתב סמוך לוסתה וה"פ וסתה נקרא בשעה שהיא רגילה לראות דם נדה וסמוך לשעת וסתה היינו שצריך אדם להרחיק מאשתו וכמ"ש בי"ד סימן קפ"ד וקאמר דהיוצא לדרך חייב לשמש באותה עונה:

סעיף קטן לז

רבי אלעזר אומר יפתנה בשעת תשמיש פירוש אבל אינו צריך להוסיף על עונה ולרבי יודא צריך להוסיף על עונתה אם רואה שהיא מתאוה לו ב"י:

סימן כו

סעיף קטן א

אין האשה נחשבת א"א פירוש לחייב הבא עליה משום א"א:

סעיף קטן ב

אלא ע"י קידושין וזהו שמסיק וכתב וכשנתקדשה נחשבת כא"א לחייב הבא עליה. ולפ"ז צריכין לפרש מה שמסיק רבינו וכתב וז"ל אבל אם בא עליה אדם שלא לשם קידושין לשם זנות לוקה ה"ק אבל אם לא נתקדשה תחלה כראוי אף שבא עליה שלא לשם קידושין ל"מ דאין נחשבת ע"י א"א אלא אדרבא לוקין על אותה ביאה משום זונה

וזה תולה בזה דכיון דאין שם אישות על אותה ביאה ממילא ילקה עליה משום זונה וק"ל ועד"ר והיותר נראה דה"פ דמשום דמעכשיו בא רבינו לכתוב הלכות קידושין ואישות ובאיך ובמה תהיה לקחת לו לאשה ומ"ה התחיל תחלה וכתב דאינה נחשבת אשה לאיש להיות מותרת לו לבא עליה כארח כל ארעא אלא על ידי קידושין דאל"כ פעמים לוקה עליה דהיינו אם בא עליה לשם זנות ופעמים אף שאינו לוקה דהיינו אם ייחדה לו מ"מ אם הוא בינו לבינה כופין אותו להוציא משום נדה וכדמסיק וכאשר יתבאר וק"ל:

סעיף קטן ג

לוקה משום לא תהיה קדשה פירוש לוקה מלקות ממש דאורייתא וכן הוא בהדיא במיי' בפ"א מה"א לוקה מן התורה לפי שבעל קדשה. והא דכתב לעיל בסימן י"ו בשם הרמב"ם גבי הבא על השפחה אל יהא עון זה קל בעיניך מפני שאין בו מלקות מן התורה כו' ולמה לא אמרינן שילקה משום לא תהיה קדשה שהרי התרגם מתרגם ולא ישב גברא מבני ישראל איתת אמה. דא"ל משום דהוה לאו שבכללות שנכללו בלא תהיה קדשה הרבה דברים דא"כ למה מלקין הכא משום לא תהיה קדשה. די"ל הואיל שאין מפרש בהדיא בקרא שמיירי בשפחה אלא שהתרגם תרגם כן אין לוקין מפני התרגם שפשוטו של מקרא מיירי בישראלית והיותר נראה דמ"ש בסימן י"ו דאינו לוקה על השפחה מן התורה מיירי באינה קדשה אלא אף אם תרצה להתייחד לו דבכה"ג קאמר ג"כ בישראלית דאינה לוקה ואם היה לקחה לפלגש בפרהסיא היה מותרת לגמרי ועל כיוצא בזה אמר בשפחה שהוא אסור אלא שאינו לוקה עליה והשתא א"ש שם דאינו לוקה עליה אף שהתרגום תרגם שבלא תהיה קדשה בכללו הוא אוסר שפחה מכל מקום כיון דגוף הקרא דלא תהיה איירי במופקרת אינו לוקה בשפחה וק"ל. והא דאמרינן שהוא לוקה אע"ג שאין מפורש בתורה שהבועל יהיה נלקה דהא דכתיב לא יהיה קדש מיירי במשכב זכור כדפרש"י י"ל מדכתיב לא תהיה קדשה שהיא חייבת מלקות ה"ה שגם הבועל חייב מלקות כמו שהיכא שבלאו והמיתה מפורש בזכר אמרינן שהיא ג"כ תלקה ותמות ה"ה הכא שהלאו מפורש בנקבה שאמרינן איפכא ואע"ג שהכתוב לא מזהר אותה אלא שלא תהיה קדשה דהיינו מופקרת מכל מקום בכלל זה הוא נשמע דהאיש לא ישכב עם המופקרת ואפילו חדא ביאה ולוקה עליה וק"ל:

סעיף קטן ד

והיא זונה האמורה בתורה והקשה ב"י דהיינו כרבי אלעזר ואנן קיי"ל כחכמים דאמרינן אין זונה וכו' ותירץ וז"ל ונ"ל דמ"ש כאן והיא זונה האמורה בתורה וכו' עד כזונה האמור גבי תמר עכ"ל ודברי ב"י בזה דחוקין מאוד (ויש להקשות לדבריו למה דנוה לתמר בשריפה אם פנויה היתה כ"פ) כאשר נראה מדבריו לעין כל משכיל. לכן הנלע"ד

דמ"ש רבינו והיא זונה האמורה בתורה ר"ל בכל מקום שירצה התורה לכתוב ולכנות מה שנקרא אצלינו זונה דהיינו מופקרת קראה הכתוב בשם קדשה. כי זונה הנזכר בתורה ר"ל דוקא הנבעלה מביאת חייבי כריתות או ממי שאין הקידושין תופסין בה וכמ"ש רבינו לעיל בסימן ו' והיינו זונה דכהן ומיבמה לשוק והיינו זונה הנזכר בתמר ולא מצינו שום זונה בתורה כ"א בהני הנ"ל ואע"ג דכתיב שם ביהודה שחשבה לזונה בעוד שלא הכירה שתמר היתה העומדת ליבם מהא לק"מ שיהודה כיון שראה אותה יושבת באם הדרך חשבה שהיתה מזנה עם הכותים דהא אז רובא דעלמא כותים היו והנבעלת לכותים מחשבה כזונה לכהן וכמש"ר לעיל סימן ו' אבל מופקרת דעלמא לא נקרא בשם זונה כי אם בשם קדשה אלא שבלשונינו נקראת זונה ע"ש שנבעלה שלא לשם קידושין ואישות כ"א לבעילת זנות וזה שכתב רבינו שאם בא עליה לשום זנות לוקה משום לא תהיה קדשה והיא זונה ר"ל "קדשה הנכתב בקרא היא זונה כו' ר"ל הכתוב אזהר שלא יבא עליה אדם לשם זנות וק"ל. ועיין בד"מ שתירץ בקושיא זו וז"ל ונראה דרבינו סתם הכא כדעת הרמב"ם דס"ל דזונה הוי מחייבי לאוין השוין בכל כמ"ש לעיל סימן ו' עכ"ל ואין דעתי נוחה מדבריו חדא דאיך יסתם ויכתב רבינו בדבריו אשר לא ס"ל ועוד דגם להרמב"ם אין זו זונה אלא דוקא דנבעלת לעמון ומואב מצרי ואדומי וכיוצא בהן שאחר שנבעלת לאחת מהן אח"כ נקרא זונה משא"כ זו שקראה קדשה וזונה בעוד שלא נאסרה בלאו השוה בכל שהרי הלאו השוה בכל הוא מכח שהיא קדשה דהיינו זונה ובעוד שלא היתה זונה אין כאן לאו השוה בכל וא"כ איך יקרא זונה קודם שנבעלה ללאו השוה בכל ודו"ק: (ואפילו בא עליה לשם אישות ר"ל שמקדש בביאה שהיא אחד מדרכי הקידושין אפ"ה אינה נחשבת לא"א אם לא שבועלה בפני עדים ואומר שלשם קידושין הוא בועלה כ"פ):

סעיף קטן ה

וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל רש"ל לא ידענא מאי וכן דהא לא אוסר הרא"ש אלא משום איסור נדה הא היכא דלא בושה לטבול כגון שידוע בפרסום שנתרצית לפלגש אין כאן זנות כלל (וראיה לדבר שהרי כתב הרא"ש בפ"ק דכתובות והביאו ב"י סימן ל"ד בטעם שאין מברכין בא"י אמ"ה אקב"ו לקדש אשה דכתב שעיקר המצוה אינו אלא הפריה ורביה וזהו אפשר לו לקיים בפלגש שנשאת בלא קידושין) ולעיל כתב אפילו יחדה לכך משמע שבפרהסיא היא וכבר הארכתי עליו בספרי ביבמות בפ"ב שאין לסמוך עליו בזה כי לא ירד לדעת אביו בראיה גמורה עכ"ל גם לע"ד נראה לדקדק מדברי רבינו מדכתב אפילו לא בא עליה לשם זנות אלא לשם אישות בינו לבינה משמע דאינו חסר כלום אלא מה

שבועלה בינו לבינה בלא עדים אבל זולת זה אין שום שינוי דידוע דיחדה לאשה אפ"ה אסור וא"כ אין לנו ראיה מזה מדברי הרא"ש בתשובה שמייתו. מיהו יש לדקדק ולומר דרבינו מיירי דוקא בשאינה מפורסמת מדכתב ובועלה בינו לבינה וכופין אותו להוציאה דלא הל"ל כופין אותו להוציאה אלא ה"ל לומר יבעלנה בעדים לשם אישות וע"ק למה כתב רבינו בינו לבינה הא אפילו אי איכא עד אחד שיודע מזה כל זמן שלא יחד שני עדים מחשב בעילתו בעילת זנות אלא ודאי איירי בכה"ג שאינו מפרסם את עצמו בפני הבריות שמתעסק עמה בתשמיש והכי הצעת דברי רבינו דמתחיל וכתב דאין נחשבת אשתו גמורה כ"א על ידי קידושין ובלא"ה פעמים לוקין על זה והיינו בבא עליה לשם זנות פעמים כופין אותה להוציאה דהיינו בבא עליה בהסתר אף אם נתייחדה לו וגם בא עליה לשם אישות אלא שהוא בינו לבינה ולא יודעים מזה כל חי (כגון שהוא ממשפחה בזויה ומחשב לו לחרפה ליקח אותה לאשה וגם אינו רוצה לגלות שהוא זנחי) דאז ודאי בושה מלטבול אבל כשהיא מיוחדת לו בפרהסיא דהיינו פלגש מזה לא מיירי כאן דאינו שכיח דודאי כיוצא בה לוקחה לו לאשה בקידושין וק"ל ועיין בש"ע דמשמע כדברי מ"ו אלא שכתב שעל פלגש י"א לוקה ול"כ דליכא מ"ד דסבירא ליה הכי ודו"ק: (ואפילו אם הכניסה לחופה פירוש בלא קידושין כ"פ):

סעיף קטן ו
צריכה גט מספק שפלוגתא דאמוראי היא אי חופה קונה אי לא:

סעיף קטן ז
לקמן בע"ה בסימן נ"ה (דלענין חיוב במזונותיה וקבורתה אי שירשה ויטמא לה ושאר עניינים אינה נחשבת לאשתו אף על פי שנתקדשה עד שתכנס לחופה ע"ש כ"פ):

סעיף קטן ח
אמר רב שמלקין אותו והיא מקודשת:

סעיף קטן ט
שאין הלכה כרב אלא בהא עיין בדרישה:

סימן כז

סעיף קטן א
בין כסף ר"ל שהשוה פרועה הוא חתיכת כסף שאינו נטבע:

סעיף קטן ב
והוא משקל חצי שעורה כסף צרוף עיין בי"ד סימן רצ"ד שיעור שוה פרוטה (שם כתב רמ"א בשם מהרא"י סי' קצ"ה שחצי ויי"נר הוא יותר משוה פרוטה כ"פ).

סעיף קטן ג
ובלבד שהיא תבין כו' לא קאי אאומר הרי את מקודשת לי דכולי עלמא ידעי שהוא לשון קידושין ואינה נאמנת לומר דלא ידעה וכן משמע במ"מ דהא כתב שכל הנשום יודעות שלשון קידושין היא אינה נאמנת לומר דאינה מבינה בית יוסף ולעד"נ דקאי גם אכשאומר הרי את מקודשת לי ונ"מ שאם הוא יודע שאינה מבינה (ועיין בדרישה סעיף ה' כ"פ):

סעיף קטן ד
ואם היה מדבר עמה תחלה על עסקי קידושין כו' כתב מור"ש כל מדבר עמה על עסקי קידושין שנקט רבינו בסימן זה איירי בעסוקין באותו ענין עכ"ל ועמה ל"ד אלא ה"ה אם מדבר עם אחרים בפניה מרדכי ריש קידושין ואע"ג דהיא לא השיבה כלום אפ"ה מקרי היה מדבר עמה הג"מ סוף גיטין ועיין ברשב"א סימן אלף קפ"ט ד"מ כ"פ) ועיין בדרישה:

סעיף קטן ה
וכ"ש אם אמר לשון קידושין ודאי כו' ואע"ג דפשיטא דכ"ש הוא מ"מ הוצרך רבינו לכתוב זה דלא נימא כיון שהיא אינה מבינה אינה יכולה לומר סברתי שלא לשם קידושין נתן לי אף על גב דדיבר תחלה עמה בעסקי קידושין סבורה דאחר כך בלשונות הללו חזר בי וכמ"ש בסמוך באומר תהא מיועדת לי מיוחדת לי כו' ועיין בדרישה:

סעיף קטן ו
אמר לה הרי את אשתי כו' צריך ליתן טעם למה חולק רבינו הלשונות לשני חלוקות שבתחלה כתב אם אמר לה הרי את מקודשת לי או מאורסת לי ולי לאנתו בבא בפני עצמה והכא כתב הרי את אשתי זקוקתי כו' בבא בפני עצמה וכן בגמרא חלקן כך וגם הרמב"ם בפ"ג חלקן כך וצריך לומר דהני לשונות שהזכיר בבבא ראשונה הם יותר טובים ומועילים מהני שהזכיר בבבא שניה דהראשונום הם וודאי לשון הבא אבל השניים איכא למימר שהם לשון עבר או לשון הווה ונ"מ דלכתחלה צריך שיאמר הלשונות שנזכרים בבבא ראשונה וזה"ש מתחלה ואומר לה כו' וכאן כתב אמר לה כו וק"ל (גם נ"מ דבבבא הראשונה לעולם היא מקודשת אפילו לא דבר עמה על עסקי קידושין ואפילו היא אומרת שלא הבינה שלשם קידושין נתן לה וכמ"ש אמ"ו ז"ל בדרישה כ"פ):

סעיף קטן ז
הרי את לקוחתי מקודשת פירוש (אם היא אומרת שהבינה דבריו או אפילו כו' כ"פ) ואפילו אם היא אינה מבינה אם מדבר תחלה עמה על עסקי קידושין מקודשת בכולהו (דלשונות הללו לשון קידושין ודאי הן אלא שאין הכל מבינים ודוקא באשה אמרינן כן אבל האיש המקדש אינו נאמן לומר שלא כיון לשם קידושין כ"פ):

סעיף קטן ח
הרי את מיועדת לי לשון אשר לא יעדה שהיא לשון קידושין באמה עברייה. מיוחדת לשון והיו לבשר אחד עזרתי נגדתי לשון אעשה לו עזר כנגדו (צלעתי לשון ויבן את הצלע כ"פ) סגורתי (נגדי) לשון ויסגור בשר (תחתנה) עצורתי לשון עצרת שתהא נאספת עמי לבית רש"י וגם לשון הקרא הוא דכתיב בשמואל כי אשה עצורה לנו (תפוסתי שתפסה להיות שלו כ"פ):

סעיף קטן ט
שהן ספק אם הן לשון קידושין שלשונות הללו משמעותן ג"כ לבא נעשות מלאכתו הם:

סעיף קטן י
אם היה מדבר תחל' כו' אז הוויין ספק קידושין דאז ידעה מאי קאמר דאם אינה מדבר תחלה על עסקי קידושין מנא ידעה מאי קאמר ולא היו קידושין כלל דמסתמא אינה מבינה הני לשונות ואף אם שניהן מבינים מאי דקאמר אפ"ה לא הוי אלא ספק קידושין דדלמא למלאכתו בעינן לה וגריעי הני לשונות מאילו שתק ולא אמר לה ולא מידי דבדשתק אם מדבר תחלה על עסקי קידושין מהני והוה מקודשת גמורה ואילו בהני לישני אפי' אם מדבר תחלה כו' לא הוה אלא ספק קידושין והכא נמי אם הבינה הני לשונות אף על גב שלא דבר תחלה על עסקי קידושין הוי ספק קידושין כמ"ש הר"ן ובית יוסף הביאו:

סעיף קטן יא
ולא אמר לי אינו כלום דידים שאינן מוכיחות (ר"ל אחיזת הדבר שנקרא בית יד שאינו מוכח אם לדידיה קדשה אם לאחר כ"פ) לא הוויין ידים (ועיין בריב"ש סימן רס"ו שמאריך בזה כ"פ):

סעיף קטן יב
ואם היה מדבר על עסקי קידושיו הוי "ודאי קידושין ז"ל מור"ש כן הגירסא הנכונה כמ"ש האשר"י דיותר ידים מוכיחות מאומר אהא (פירוש שאומר אהיה דהוה נזיר דודאי אהיה אף אני כזה קאמר כ"פ) ונזיר עובר לפניו דהוה נזיר אבל מ"ש הרמ"ה "ידים מוכיחו' נינהו "וחוששין לקידושין היינו דלא ברירא ליה אם הידים מוכיחות כמו התם ודו"ק עכ"ל וכ"כ ב"י וסיים בה ונראה דהטעם מפני שיש חלוקה ביניהם דהתם כיון שאמר אהא ונזיר וכו' ע' בב"י וי"ל דגם הרא"ש מודה בזה וכן משמע מדברי הטור שכתב וכתב הרמ"ה ולא כתב והרמ"ה כתב דהוה משמע דפליג. והא דכתב הרמ"ה ידים מוכיחות נינהו אף על גב דלא הוי אלא ספק היינו לומר דידים מוכיחות נינהו דמהני

קצת ולשון יד קדייק דמשמע יד ואחיזת קידושין הוא ולא עיקר קידושין לאפוקי שאם לא קדש אחרת בפניה דלא הוי ידים מוכיחות כלל וק"ל:

סעיף קטן יג
הריני אישך הריני בעלך כו' מפרש טעמא בגמרא דכתיב כי יקח איש ולא שיקח את עצמו:

סעיף קטן יד
אפילו היה מדבר עמה תחלה כו' וטעמא כתב הרא"ש משום דהני לישני גריעי מנתן לה בשתיקה מטעם דכתיב כי יקח וגו':

סעיף קטן טו
נתנה לו היא ואמרה לו כו' אפילו אי הוי אדם חשוב אינה מקודשת שהכתוב משמע שהוא יקדש אותה ולא היא את עצמה. ואם נתן הוא ואמרה הוא דמהני אם היה מדבר עמה כו' היינו משום הואיל שהוא נתן לא גרע מאילו נתן לה בשתיקה דבשביל אמירתה לא גרע אבל אם נתנה היא ואמרה היא ליכא למימר הכי וכתב מור"ש דזה הדין אם נתן הוא ואמרה היא אם היה מדבר עמה כו' דהוי ודאי קידושין פשוט הוא אע"פ שלא נזכר בגמרא דלא גרע משתיקה וכ"כ הרא"ש עכ"ל וכ"כ ב"י ועיין בדרישה: (ואם לאו הוי ספק קידושין משום דעיקר קיחה היינו נתינת הכסף ובעינן כי יקח איש הרא"ש כ"פ):

סעיף קטן טז
ואם נתנה היא ואמר הוא כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן יז
וצריך חקירת חכם כו' להתירה בלא גט אבל לענין קרקע בכסף דכתב רבינו האי דינא דאדם חשוב בח"מ סי' ק"צ שם לא כתב דצריך חקירת חכם דלענין ממון אמרינן המע"ה:

סימן כח

סעיף קטן א
אבל אם גנב או גזל כו' ואם אין צריך להחזיר אלא משום קידוש השם מקודשת וכ"פ מהרא"י (בשם מהרי"ו סימן קל"ח ועיין בתשובת מהרי"ל סי' צ"ו שמאריך בזה כ"פ):

סעיף קטן ב
ואמר לה התקדשי לי בזה צ"ל דא"ל שהוא גזל:

סעיף קטן ג
אבל קדשה לאחר יאוש מקודשת ואע"ג דקי"ל יאוש לבד אינו קונה הכא שהוא ביד האשה הרי יש כאן יאוש ושינוי רשות כשהוא בידה וכיון דקנאת היא אף הוא קונה אותה מ"מ. ועיין מ"ש רמ"א בש"ע בסימן א' ז"ל קדשה בגזל אחר יאוש לבד מקודשת מדרבנן עכ"ל נראה דכ"כ משום דבח"מ סי' שכ"ג כ' ר' בשם הרא"ש שכתב ז"ל וכיון

דרבה מספקא ליה אי יאוש קנה דאורייתא או דרבנן כו' עד מ"מ אם קידש (ששה צריכה גט מספק דשמא קונה מדרבנן עכ"ל ואפשר מ"ש המחבר ב"י כאן בש"ע לפני זה ונודע אקנה אותו דבר ביאוש כו' כיון ג"כ לזה משום דאין כל יאוש קונה ודו"ק (ול"נ דלכך כתב ונודע לאפוקי סתם גזילה במ"ש בסמוך כ"פ) אבל קשה דאם כן קשה דברי רבינו אהדדי דבח"מ כתב דאינן קדושין אלא מדרבנן ולחומרא וכאן סתם וכתב דהיא מקודשת דמשמע קידושין גמורין וגם אם הוה דעת מור"ם לזה לא הול"ל זה לבבא בפני עצמה אלא הול"ל זה לפירוש אדברי המחבר דכתב לפני זה "דמקודשת הל"ל עליו והיינו "מדרבנן (ועוד דבהלכות פסח סי' ת"ן מייתי להלכה הא דתנן גבי ערלה וכלאי כרם דאם מכרן וקידש בדמיהן מקודשת) וי"ל דמ"ש בח"מ מיירי ביאוש לחוד בלי שינוי רשות והיינו כגון שנתנו ליד האשה שלא בתורת קידושין אלא בפקדון ואחר כך אמר לה התקדשי לי בה דלא מקרי שינוי רשות כולי האי ומזה נמי מיירי רמ"א כאן בהג"ה אלא דק"ק הא כשמתחלה היה בידה בתורת פקדון הוה מנחי ברשות הגנב וכשנתרצית אחר כך להתקדש בו יצאה מרשות הגנב הבעל לרשות האשה המתקדשת וה"ל שינוי רשות:

סעיף קטן ד

אפי' לא שידך וה"ה אפילו לא אמרה הן וק"ל מור"ש (ועיין בתשובת בן לב חלק א' ד' מ' ע"ד כ"פ):

סעיף קטן ה

דאיכא יאוש ושינוי רשות אבל בגזל שלה ולא שידך אפילו לאחר יאוש אינה מקודשת כיון דליכא שינוי רשות ואם גנב או גזל כו' כך הגיה מור"ש ועיין בדרישה: (אבל בגזל דידה ולא שידך פירוש אבל אם שידך עדיף טפי מגזל דעלמא כמ"ש בסמוך דודאי נתרצית לו בזה כ"פ):

סעיף קטן ו

ושתקה אינן קידושין דלא הוי כאן שינוי רשות ודידה שקלה:

סעיף קטן ז

אבל אם שידך תחלה הוו קידושין דמדשתקה או אמרה הן מחלתה לו דאנן אמדינן דעתה שמחלה לו ממון זה כדי להתקדש בו כיון דבענין אחר אינה מקודשת:

סעיף קטן ח

אבל אם אחר שבא לידה כו' אינה מקודשת דכיון שהוא שלה שגזל ממנה מעיקרא כי קבלתו בתורת השבת גזילה קבלתה והשתא לאו מידי יהיב לה והא דאמרה הן יש לומר ששחקה בו:

סעיף קטן ט

וחזר ואמר התקדשי לי בו פירוש בשעה שנתן לה אמר כן:

סעיף קטן י
אפי' קבלתו בשתיקה דהכא עדיף טפי מהגזילה דעלמא דודאי נתרצית לו כמו שכתבתי בסמוך:

סעיף קטן יא
ולא שידך תחילה אינה מקודשת אבל אם לאחר שנתנו בידה אמר לה התקדשי לי בו ואמרה אין אינה מקודשת כך הגיה ב"י ומ"ש אינה מקודשת היינו משום דמעיקרא קבלתה בחובה והשתא בשעת קידושין לא מידי יהיב לה כדפירש' לעיל גבי גזלה:

סעיף קטן יב
וכתב הרמב"ם דוקא שקלתיה כו' כתב ב"י לא נמצא כן בדברי הרמב"ם וט"ס יש כאן וצ"ל וכתב הרמ"ה וכן מוכח שצ"ל הרמ"ה שהרמב"ם לא דבר בלשון תרגום:

סעיף קטן יג
שתיקה כה"ג לאו כלום היא פירוש אפילו לא הזכיר לה שום פקדון דאל"כ קשה מאי קאמר דהא דתנן זרק לה כו' ולא תירץ שהתם איירי שלא הזכיר שום פקדון וק"ל:

סעיף קטן יד
שתקה אינה מקודשת דשתיקה לאחר שבא לידה לאו כלום היא:

סעיף קטן טו
אם אמר לה יש בתוכו ש"פ כו' וה"ה אפילו לא חזר ואמר התקדשי לי בו אלא הרי יש בתוכו ש"פ וכ"פ רמ"א (בשם הגהת אלפסי בקידושין דף תרנ"ז כ"פ) ורבינו דכתב לשון הגמ' נקט לאורחא דמילתא דמאחר שאמרה היא אין בו ש"פ רגיל הוא לומר אל תדאג בזה והתקדשי בו כי יש בו ש"פ:

סעיף קטן טז
הוי ספק קידושין אע"ג דכ' בסמוך דאפי' אינו ש"פ מקודשת מספק שמא ש"פ במדי (פירוש במקום אחר כ"פ) שאני הכא שהיא מקפדת על ש"פ שהרי אמרה והרי אין בו ש"פ:

סעיף קטן יז
אם נשתייר ממנו ש"פ מקודשת כו' אינה מקודשת רצה לומר שאינה מקודשת ודאי אבל מכל מקום מספק חיישינן שמא ש"פ במדי כדכתב לקמן:

סעיף קטן יח
וכתב א"א הרא"ש ז"ל דוקא שאינה יודעת סכום הפקדון כו' נראה דאף דפתח רבינו בתרתי בפקדון ושאלה מ"מ האי דינא בתראי דוקא בפקדון אמרי' הכי אבל במשאיל לה כלים איירי בכל ענין אפי' יודעת מתחלה הסכום ובשעה שקדשה לא ידעה שנגנבו אפילו הכי מקודשת אם נשאר בידה ש"פ דכיון דהיא מחייבת לשלם לו הגניבה כדין

שואל אם כן ודאי נתרצית להתקדש לו דמה לה כשהם בעין או נגנבו ועליה לשלמן ומכל מקום צריך להשאר מהגניבה ש"פ דאם כן הוי מקדש במלוה והשתא א"ש דכתב רבינו דינא דוקא אפקדון וגם סתמא דמילתא בשאלה יודעת סכום השאלה שהוא יותר מש"פ ואם כן למה היה מקודשת כשנגנב ולא נשאר בידה אלא ש"פ ואי אינה מקודשת בשאלה בכל ענין הוה ליה לאשמעינן גם דין לה בהדיא אלא ודאי מחוורתא כדכתיבנא וק"ל:

סעיף קטן יט

וגם הוא אינו חייב להשלים לה אבל אם היה חייב להשלים לה ה"ל כמקדש במלוה ופרוטה דמקודשת כמו שכתוב בסמוך וק"ל:

סעיף קטן כ

ל"ש שכירות אין לפרש ששכרה לעשות עמו מלאכה ונתן לה מעות ע"ז דהלשון של הגיע זמי השכירות לא א"ש לפיזה אלא רצונו לומר שהוא עשה עמה מלאכה וחייבת לו בעד השכירות: (התקדשי לי בש"ח זה כו' אם יש בו ש"פ כו' דה"ל כמקדש במלוה ופרוטה דמקודשת וכמ"ש רבינו לקמן בסימן זה כ"פ):

סעיף קטן כא

ואם לאו הוי ספק חידושין דשמא יש בו ש"פ במדי: (בהנאת מחילת מלוה פי' שאמר התקדשי לי בהנאת מחילה זו שהיתה נותנת פרוטה לפייסני על כך דהשתא הוא דקא יהיב כדבסמוך בשם רש"י כ"פ):

סעיף קטן כב

אפי' לא מחל לה כו' משמע במכ"ש שמקודשת במחילת מלוה גופיה אע"ג דהר"ן סבר בהנאת מחילת מלוה אינה מקודשת ובהרחבת זמן מקודשת מכל מקום לסברת הסוברים שבמחילת המלוה מקודשת הוי כ"ש:

סעיף קטן כג

במה שאני מרויח לך הזמן מקודשת שיש בהנאה כו' פירוש רש"י שאת היית נותנת פרוטה לאדם שיפייסני על כך או לי דהשתא הוא דקא יהיב לה הך פרוטה. והערמת רבית הוא דהוי ולא ריבית גמור דלא קץ לה מידי ולא שקיל מינה מידי. אבל כי מקדש לה בעיקר המעות (פירוש המלוה עצמו כ"פ) לא מידי יהיב לה שכבר הם ברשותה והם שלה:

סעיף קטן כד

ואסור לעשות כן משום "הערמת ריבית כן צריך להיות וכן הוא בגמרא:

סעיף קטן כה

וב"ה כתב שאין בו איסור כו' פירוש אם קידש בהנאת הרחבת זמן במלוה שהיא חייבת לו כבר אין בו אפילו משום הערמת ריבית דאין זה נחשב הנאה וממילא אין

קידושיו קידושין אלא א"כ אמר לה הריני מלוה לך כו' דזה נחשב הנאה ואסור משום הערמת ריבית וזה שסיים רבינו וכתב וכ"כ ר"ח כו' עד אינה מקודשת דק' דפתח באיסור ריבית ומסיים באינה מקודשת אלא משום דחדא באידך תליא. ועיין בב"י דמשמע מינה דהרא"ש לא ס"ל כב"ה אלא בכל הנאת הרחבת זמן היא מקודשת והשתא א"ש דלא הזכיר רבינו דעת ב"ה בח"מ סי' ר"ד בדין קונה בהנאת הרחבת מלוה:

סעיף קטן כו

לאו ריבית הוא עד דאמר לה ד' בה' ונראה דס"ל לב"ה דאם היה ריבית ממש דיכול להוציאה בדיינים דאינה מקודשת וכן משמע מתשוב' מהדי"ו סי' ל"ח שכתב שם וז"ל דאטו אם קידש המלוה אשה באבק ריבית דלא ליהוו קידושין משמע הא ריבית קצוצה אף שכבר קידש בו אשה שהרי בודאי אין מוציאין מידה כ"א מיד המקדש אפ"ה אין קידושיו קידושין וכן מסיק שם עוד וכ"כ אמציאתו של חש"ו כו' ע"ש:

סעיף קטן כז

וכתב הרמב"ן וכיון דאיכא כו' כצ"ל דהרמב"ם כתב בהדיא כסברת בעל העיטור וב"י כתב הרמ"ה ואינו נראה דהרמ"ה לא כתב דבריו בלשון הקודש אלא בלשון תרגום: (וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא פירוש היכא דקודם לכן היה מלוה בידה ועכשיו אומר לה הרי את מקודשת לי בהנאת הרחבת זמן שמרחיב לך איכא פלוגתא ולכן הוי ספק קידושין אבל אם אמר כן בשעת הלוואה לכולי עלמא הוי קידושין ודאי כ"פ):

סעיף קטן כח

אבל אם היה לו משכון ממנה כו' דהכא אין שייך לומר מנה אין כאן משכון אין כאן דהרי גם מנה יש כאן דחייבת לו מנה חיוב גמור משעה שהלוה לה:

סעיף קטן כט

ואפי' משכנה בשעת הלוואה דאז לא קני מדרבי יצחק (המשכון ואין לו רק שעבוד עליה כ"פ): (ויש לו משכון מהם כו' היינו דוקא במשכון של ישראל דקונה המשכון מדכתיב ולך תהיה צדקה אבל אם יש לו משכון מכותי כיון שאין לו צדקה בהלוואתו אינו קונה המשכון ואינה מקודשת מרדכי ריש קידושין כ"פ):

סעיף קטן ל

גם בזה כתב הרמב"ם שבכל ענין מקודשת פירוש אפילו משכנו בשעת הלואה ואין להקשות מאי שנא מהא דאמרינן לקמן אמר לה התקדשי לי בדינר ונתן לה משכון עליה דאינה מקודשת דדינר אין כאן משכון אין כאן דל"ד דלקמן דעתו שתהא מקודשת בדינר שנתן לה אחר כך ולא במשכון גופיה ולכן אמרינן דינר אין כאן כו' אבל הכא דעתו שתהא מקודשת במשכון גופא שהרי מניחו בידה וכל זכות שיש לו במשכון מוסר ומזכה

לה לכך מחשב כמקדש במשכון עצמו וק"ל. וכתב ב"י מה שכתב גם בזה הרמב"ם צריך לומר כתב הרמב"ם שגם בזה בכל כו' ועיין בדרישה:

סעיף קטן לא

אבל משכנו בשעת הלואה אינה מקודשת דהכא אינה סומכת דעתה כמו במשכון דילה שמקודשת אפילו שלא בשעת הלוואתו: (אפילו הוא מלוה בשטר והקנה לה כראוי כו' הטעם מאחר שיכול אחר כך למחול החוב ללוה דקי"ל המוכר ש"ח לחבירו וחזר ומחלו ללוה מחול כמו שנתבאר בח"מ סימן ס"ו אם כן לא סמכה אשה דעתה מה שאין כן במעמד שלשתן דאינו יכול לימחל כמו שנתבאר בח"מ סי' קכ"ו ועד"ר כ"פ):

סעיף קטן לב

אלא שמין בנייר אם יש בו שוה כו' ואע"ג דכתב לעיל בסימן זה אפילו אם יש ש"פ בנייר אינה מקודשת כיון דלא אדכר כו' יש לומר דהכא מיירי שאמר לה התקדשי בש"ח ומיהו זה דוחק לכן נלע"ד דשאני גבי המקדש במלוה שיש לו "עליה דאף המחזיר הש"ח אין דעת שניהן להחזיק הש"ח רק שמוציא הש"ח מידו כדי שתהא בטוח' שימחול לה החוב משא"כ במלוה שיש לו על אחרים ומסר לו הש"ח דשט"ח צריכה זה להחזיק לגבות בו ומ"ה אם יש בו ש"פ מקודשת בו אפילו בסתמא ועיין בדרישה ראיה ע"ז ועוד י"ל דכאן הקנה לה השטר בכתיבה ומסירה ומקנה לה אף גוף הנייר משא"כ לעיל:

סעיף קטן לג

ואם לאו הוי ספק קידושין שמא במדי יש בו ש"פ:

סעיף קטן לד

לפיכך אם אמרה לו האי לפיכך לעיל קאי שכתב אם מקדש במלוה שיש לו אצלה דאינה מקודשת ב"י:

סעיף קטן לה

ואתקדש אני לך בשכר כו' משמע דאפילו אם הוא אינו אמר כלום אפ"ה לא אמר שאינה מקודשת אם לא מטעם שישנה לשכירות כו' היינו משום דהוי כמו שנתן הוא ואמרה היא דאמרינן לעיל בסימן כ"ו דהוי ספק קידושין:

סעיף קטן לו

דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף כו' פרש"י כל פרוטה ופרוטה שנגמרה נתחייב בעל המלאכה לפועל בשכירות עשיית המלאכה הלכך כשמחזירין לה ה"ל מלוה למפרע עכ"ל ור"ל לאפוקי אי אמרינן אין שכירות משתלמת אלא לבסוף אז במכה אחרון בא החיוב שהיא חייבת לו ואף אם אין הוא נותן לה באותו פעם הכלי מ"מ הוה מקודשת דאדעתא דהכי הסכימו בתחלה אבל השתא שכבר היא חייבת לו כל פרוטה ופרוטה אפילו אם הוא נתן לה מיד בגמר מלאכה מ"מ במכה אחרונה לית בה ש"פ וכן צ"ל

דבמכה אחרונה לית בה שוה פרוטה דאל"כ ליהוי כמקדש במלוה ופרוטה דמקודשת ועיין בדרישה:

סעיף קטן לז
דקי"ל אין אומן קונוה בשבח כלי דנימא כשהוא קבלן דכל מה שמשביח אינו מלוה על הבעלים אלא בכלי הוא זוכה כשמחזירו לו בשכר הקצוב ההיא שעתא הרי הוא כמוכרו לו:

סעיף קטן לח
וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל עיין בדרישה:

סעיף קטן לט
ובעל סתם בפני עדים פי' שראו שנתייחד עמה:

סעיף קטן מ
דוודאי לשם קידושין בעל (פי' ולא אמרינן דאקדושי קמאי בעל דכל אדם יודע דהמקדש במלוה אינה מקודשת ואין אדם עושה בעילתו בעילת זנות לכן אמרינן השתא בבעילה זו מקדש אותה כ"פ) עיין מ"ש ב"י כאן ולקמן ס"ס ל"א ושם בארתיהו וע"ש:

סעיף קטן מא
אלא מבושה ר"ל שלא לבייש את חבירו אמר כן (אבל לא הקנהו לו והואיל וקידש שלא מדעת חבירו הרי זה גזל כ"פ) ועיין בי"ד סימן של"א דכ' התורם משל חבירו שלא ברשות כו' עד אם יש שם פירו' יפות יותר תרומתו תרומה דשאני התם דתרם לצורך בעל הבית משא"כ הכא שלקחו לצורך עכמו וק"ל:

סעיף קטן מב
קדש בדבר שאין מקפיד עליו ר"ל שאין. הבעל בית מקפיד עליו הוה ספק קידושין נראה היינו משום שמא במדי יש בו ש"פ אבל אין נראה לפרש דאף אם יש בו ש"פ הוי ספק קידושין הואיל שלקח שלא מדעת ב"ה דהא קאמר שאין מקפיד עליו שמשמע שבהא מחל לו והוי שלו לגמרי:

סעיף קטן מג
כיון שצריך שומת ב"ד (שאין כח לזה ליטול לעצמו מה שירצה ויניח לחבירו מה שירצה וכמ"ש בח"מ סי' קע"ו ע"ש כ"פ) וממילא אם הוא דבר שהכל שוה בו וא"צ שומת ב"ד הרי זו מקודשת וכ"פ בש"ע:

סעיף קטן מד
השואל חפץ מחבירו פי' ולא עשה זמן לכמה ימים השאיל לו:

סעיף קטן מה
למתנה ע"מ להחזיר לו עמ"ש בדרישה אבל יותר נראה דעיקר פלוגתא הכל תלוי בזה אם המשאיל סתם משאיל לזמן או אם דעתו להדרו לו בעינא אימת שירצה ומשו"ה כתב ב"ה דאיכא מאן דמדמה לה למתנה ע"מ להחזיר ר"ל להחזיר לו מיד ואינה מקודשת דהא אין כאן הנאת ש"פ ואיכא מ"ד שאלה ל' יום וא"כ איכא כאן הנאת ש"פ והרא"ש אזיל לשיטתו דסתם שאלה אינו לזמן אלא יכול לתובעו מיד ומש"ה כתב דאם לא ידע המשאיל דרצה לקדש בו אשה אינה מתקדשת אא"כ השאיל לזמן משא"כ כשידע שרצונו לקדש בו אשה אז אפילו שאל לו סתם בלא זמן אפ"ה אמרינן דהקנה לו הקנאה במתנה ע"מ להחזיר דדינא דא"צ להחזיר בעינא משא"כ בשאלה דצריך להחזיר בעינא ומש"ה כיון דא"צ להדרה בעינא מקודשת לו. ולפ"ז מ"ש רבינו בסי' פ"ט דבמקדש במתנה ע"מ להחזיר לא שמה מתנה היינו דוקא באם אין נותן לו לזמן. ואע"ג דכ' הרא"ש בתשובה הביאו רבינו בח"מ בסי' קי"א סט"ו שהמקבל מתנה ע"מ להחזיר יכול המקבל לעכב המתנה בידו אפילו לזמן מרובה בע"כ של נותן לפי שיכול לומר לו אחזירנו לך לאחר זמן ואקיים תנאי כו' נראה דכאן מיירי בהתנה עמו להחזיר לו אימת שירצה או להחזירנו מיד ובזה צ"ל דאיירי נמי מ"ש בעל העיטור דאיכא מ"ד דמדמה שאלה למתנה ע"מ להחזיר ר"ל והתנה עמו להחזירו לו מיד ודו"ק:

סעיף קטן מו
ובההיא הנאה מקדשת פירוש בהנאה שתשאר החפץ בידה ל' יום:

סעיף קטן מז
ור"ש כתב בתשובה כו' אע"ג דכבר כתב דאיכא מ"ד דמתקדשת מ"מ חזר לכתוב דעת הרא"ש משום דלעיל מיניה כתב בשם ב"ה שהביא ב' דיעות דאיכא מ"ד מקודשת ואיכא מ"ד דאינה מקודשת ומסיק דמספיקא לא עבדינן עובדא וע"ז כתב דר"ש הכריע בתשובה כדעת מ"ד דמקודשת:

סעיף קטן מח
אלא א"כ השאילו לזמן ידוע הרא"ש אזיל לשיטתו דס"ל דסתם שאלה יכול לתבוע מיד וכמ"ש רבינו בח"מ ר"ס ע"ג ובר"ס שמ"א שם כתב דעת ר"ת שסתם שאלה ל' יום ושרש"י חולק עליו ושכן דעת הרא"ש כרש"י ושם כתבתי טעם שניהן:

סעיף קטן מט
ונתן לו רשות להשאילו דאל"כ אין השואל רשאי להשאיל וה"ה ר"ש שהביא רבינו לעיל מיניה דסבר דמקודשת והמ"ד שהביא העיטור נמי מיירי שהשאלה היתה ע"מ להשאיל ולא הוצרך לפרש שסמך על הדין שפשוט הוא לכ"ע שאין השואל רשאי להשאיל (ודוקא

לכתחלה אבל בדיעבד אע"פ שלא נתן לו רשות הוי קידושין אמנם בפסקי מהרי"ח מסתפק בדבר ת"ה סי' ר"י כ"פ):

סעיף קטן נ
וכשקדש בו אשה הודיעה שהוא שאול דאל"כ הוי קידושי טעות (אבל אם אמר בפירוש שמקדשה בהנאת קישוט אע"פ שלא הודיעה הוי קידושין ת"ה סי' ר"י כ"פ):

סעיף קטן נא
ואם לאו אינה מקודשת פי' אינה מקודשת קידושי ודאי אבל מ"מ מקודשת מספק דשמא במדי יש ש"פ באותו קישוט מיהו י"ל דכולי האי לא גזרו:

סעיף קטן נב
בכל ענין פירוש אפילו השאילו בלא זמן ולא נתן לו רשות להשאיל וגם לא הודיע לאשה שהוא שאול בידו:

סעיף קטן נג
ושאם לא יועיל כצ"ל:

סעיף קטן נד
שיהיה בלשון מתנה פירוש במתנה גמורה ואף א"ת שלא היה בדעתו ליתנו לו במתנה גמורה דא"צ לענין לקדש בו אשה שיהיה שלו לחלוטין או תאמר אם היה דעתו שיהיה שלו לחלוטין לגמרי למה לו לומר בלשון שאלה היה לו לומר בלשון מתנה שיהיה שלו לגמרי מ"מ לכל הפחות תהיה מתנה ע"מ להחזיר וא"ת והא אשה אין מתקדשת במתנה ע"מ להחזיר כדלקמן סימן כ"ט מ"מ היה בדעתו שתשאר החפץ בידה עד שיקנהו מהאשה ויחזירנו לו או החפץ נשאר ביד האשה והוא יחזיר לו דמיו וא"ת מ"מ קשה הא אין אשה מתקדשת ע"מ להחזיר י"ל דהיינו דאם הוא קידש אותה בשום דבר ואמר לה ע"מ שתחזיר לי הקידושין בזה אינה מקודשת מטעם שדומה לחליפין אבל אם נותן לאדם כלי במתנה ע"מ להחזיר והוא קידש בו אשה סתם ולא אמר לה ע"מ להחזיר מקודשת רק שהוא יקיים תנאו שיחזיר המתנה למי שנתנו לו ע"י שיפייס את האשה שתחזיר לו החפץ או אם אינה תרצה להחזיר יתן הוא דמי החפץ לבעלים דההחזרת דמים הוה חזרה אפילו לרבנן דפליגי ארשב"ג באצטלית דדוקא התם דלצעורה קא מכוון והא לא ציערה אבל הכא משום הרוחה והא קא רווח וכן הדין הנותן מתנה ע"מ להחזיר אפילו לא פירש לו שיעשה בו מה שירצה אפ"ה יכול לקדש בו אשה או להקדישה ומחזיר לו דמיו וז"ש רבינו שאם נתן מתנה לאדם כו' ובנדון דידן שלא נתן לו במתנה בהדיא אלא בתורת שאלה מ"ה בעינן שישאל לו על דעת לקדש בו אשה ואז מסתמא

אמרינן כך היה כוונתו במאי שהשאיל לו החפץ לקדש בו אשה דבענין אחר אינו מועיל ואם כן מאי הועיל בשאלה שלו ועיין באשר"י בקידושין בריש דף פ"ט שהאריך בדין זה:

סעיף קטן נה
אפילו באיסור דאורייתא דאין איסורי הנאה תופסין דמיהן אלא בע"ז בלבד משום דכתיב והיית חרם כמוהו שכל הוויות שאתה מהוה ממנו יהיה כמוהו (ומדגלי בע"ז כן מכלל דכל איסורין שבתורה שרו דמיהן כ"פ):

סעיף קטן נו
(ויודע הלוקח שהוא איסורי הנאה דאמרינן דנתן לו המעות במתנה כ"פ):

סימן כט

סעיף קטן א
ואם נתנו לה ע"מ שתחזירהו לו אינן קידושין כו' גמרא ריש קידושין מפרש הטעם לפי שאין אשה נקנית בחליפין (פי' קנין סודר) ופירשו התוספות והרא"ש לפי שדרך הוא להחזיר הסודר שמקנין בו הלכך אי אמרת דקנו אתו למימר אשה נקנית בחליפין לפיכך אפקעו רבנן לקידושין אע"ג דמדאורייתא הויא מקודשת ועיין בדרישה:

סעיף קטן ב
בין החזירתו בין לא החזירתו ר"ל אם לא החזירתו פשיטא דאינה מקודשת דאם לא תתקיים' התנאי נמצא דהמתנה מעול' לא הית' מתנה וכמ"ש רבי' בא"ח סי' תרנ"ח גבי אתרוג ובי"ד סי' ש"ה גבי פדיון בכור ובח"מ ר"ס ר"ז אלא אפילו החזירתו שקיימה תנא' ונמצא שהמתנה הוי מתנה אפ"ה כיון שדומה לחליפין גזרו רבנן וק"ל:

סעיף קטן ג
ואמר לה התקדשי לי במנה שנתתי כו' דאי לא אמר הוא לא עדיף כשנותן לאחר על פיה מכשנתן לידה ואמרה היא שאינה אלא קידושי ספק כשאינו מדבר עמה תחלה על עסקי קדושין כדלעיל בסי' כ"ז:

סעיף קטן ד
התקדשי לי במנה שנתתי לפלוני מקודשת אף על גב דלא מטיא הנאה לידה לא גרע מערב שמצינו בתורה שהערב משתעבד למלוה אע"ג דלא מטי הנאה לידי' ה"נ ל"ש וכתב מור"ש ה"ה אם לא אמרה ואקדש אני לך אלא הוא אמר אח"כ התקדשי לי במנה זו כו' ואמרה הן דמקודשת עכ"ל:

סעיף קטן ה
אמרה תן מנה לפלוני ואקדש אני לו ונתנו לו כו' \ה הדין נלמד מדין (ערב ומדין עבד כנעני ועיין בח"מ סימן ק"ץ ושם מפורש מדין ערב כ"פ) ערב דמשעבד נפשיה אף על גב דלא מטי הנאה וא"ת דלא דמי לערב דהתם דקני ליה (דהיינו מלוה) קא חסר ליה

ממונא האי גברא קני לאיתתא ולא חסר מידי עבד כנעני יוכיח (פי' דהאדון מקבל מעות מאחר) דלא חסר ממונא וקא קני נפשיה וא"ת מה לעבד כנעני ההוא דבמקנה דהוא האדון (שמקנה העבד לחירות) מקבל הנאה (כסף) פדיונו משא"כ כאן דהאשה דקמקנה נפשה אינה מקבלת כלום ערב יוכיח. והרשב"א תמה על הרמב"ם שכתב כאן דמקודשת בלא אדם חשוב מ"ש מהילך מנה ואקדש אני לך דבעינן אדם חשוב ותירץ המ"מ דיש לחלק גבי הילך שהיא מחסרא ממונא לפיכך בעינן אדם חשוב דוקא וכשאינו חשוב במה תתקדש אבל הכא שאינה חסירה ממונא כלל והיא נהנית במה שנתקיים מצותה בממון אחרים עכ"ל:

סעיף קטן ו
אלא עשה לבעל המעות שליח אפילו המעות הם של שליח וק"ל:

סעיף קטן ז
וענה בתרה הן דאם נתן הוא ואמרה היא כתב הרמ"ה לעיל בסימן כ"ו דמקודשת אם ענה הן אף על גב שאינן עסוקין באותי ענין:

סעיף קטן ח
אמרה לו הילך מנה ואקדש אני לך כו' אפשר שחזר רבי' וכתב דין זה אף על גב דכבר כתבו לעיל כדי לאפלוגי לאשמעינן דכאן בעינן דוקא שיהא המקבל אדם חשוב הואיל והיא חסיר' ממונא משא"כ ברישא וכמ"ש בסמוך ובלא"ה לק"מ דלעיל העיקר לענין אם אמר הוא כלומר שבא לאשמעינן באיזה לשון מקודשת או אינה מקודשת והכא העיקר לאשמעינן משל מי יהא ממון וע"ל סימן כ"ז שכתבתי מה שהוסיף רבינו בכאן ואקדש אני לך ל"ד אלא לשון הגמרא תפס:

סעיף קטן ט
כדפרי' לעיל בסימן כ"ז:

סעיף קטן י
הילך מנה והתקדשי לפלוני כו' דין זה נלמד מעבד כנעני (שקונה את עצמו לחירות בכסף כ"פ) שאחרים פודים אותו בממונם שאומר למקנה קבל וה והקנה עבד לנפשו והוא קונה את עצמו ויוצא לחירות ואף על גב דלא חסר הוא בהאי ממונא מידי וה"נ האשה מקבלת מזה ומקנה נפשה לאיש אחר (אף על גב דהאי גברא לא חסר מידי קנה להאי אשה כ"פ:

סעיף קטן יא
או שלא עשאו שליח ואמר לה אותו פלוני התקדשי כו' ואף על גב שכבר נתן המעות בידה מ"מ הואיל שמתחלה באו המעות לידה בתורת קידושין מקודשת עכשיו באותן המעות:

סעיף קטן יב
עד שיתן הדינר אינה מקודשת דמנה אין כאן משכון אין כאן (כלומר המנה אינו בכאן גם גוף המשכון לא קנתה אלא שיעבוד יש לה עליו ודבר שאין בו ממש הוא (כ"פ אם לא שאמר לה זכי בגוף המשכון ע"ז גמרא וכ"פ רמ"א (בשם ר' ירוחם בספר חוה נתיב כ"ב ח"א כ"פ):

סעיף קטן יג
הרי זו מקודשת מיד פירוש משלקחה הדינר והוא ישלים לה המנה שזהו כמו שאמר לה הרי את מקודשת לי בדינר זה ע"מ שאתן לך מאה זוז וכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי (ואפילו שלא הזכיר שם תנאי דיינינן ליה כאילו התנה ולכן ישלים כ"פ):

סעיף קטן יד
במנה זו דהשתא דעתה אכולי' מנה וכן במנה סתם והיה מונה והולך דגם דעתה אכולי' מנה:

סעיף קטן טו
מונה והולך פירוש לתוך ידה:

סעיף קטן טז
אינה מקודשת דשניהם יכולין לחזור (ואע"פ שלא חזרו בהן בפירוש ממילא בטלי הקידושין כ"כ ר"ן ד' תרכ"ד עד שיאמר לה אחר כך התקדשי בזה ושתקה שאז הוא ספק קידושין רמ"א כ"פ:

סעיף קטן יז
יהא עלי עלי במלוה ונתרצית:

סעיף קטן יח
לא הכירו בו כגון שהיה לילה מכאן יש מוכיחין דמקדשין בלילה לכתחילה ואינה ראיה לכתחילה ובדיעבד פשיטא דהוי קידושין:

סעיף קטן יט
אם יכולה להוציאו ע"י הדחק מקודשת בגמרא דקידושין בדף ח' משמע בדינר של נחושת אם לא הכירה בו דאינה מקודשת בכל ענין ורבינו שכתב סתם אם יכולה להוציאה ע"י הדחק אפשר שלא קאי אלא אדינר רע או יש לומר דאם נמצא מקומות שדינר של נחושת יוצא ע"י הדחק דינו כדינר רע:

סעיף קטן כ
וצריך להחליפו וז"ל הר"ן דכיון דנפיק ה"ז מקודשת דמסתמא לא קפדה כל שהחליפו ואפשר שאין הקידושין תלוים בכך ואע"ג שלא החליפו מקודשת אלא שיש לו להחליפו

מדין חוב בעלמא עכ"ל ורבינו שכתב מקודשת וצריך להחליפו משמע שסבר שצריך להחליפו מדין חוב בעלמא:

סעיף קטן כא

ושתקה הוי ספק קידושין וכתב ב"י הטעם משום דאיכא למימר דכיון דשתקה הרי היא נתרצית להתקדש בו כמות שהוא ואיכא למימר דעל דבריו הראשונים היא סומכת שאמר לה במנה דמשמע מנה יפה שאין בו משום דינר רע והא דשתקה לפי שאינה חוששת להשיבו דבר עכ"ל:

סעיף קטן כב

הוא אומר התקדשי לי במנה והיא אומרת כו' פירש הר"ן זה אומר לאשה התקדשי לי בדינר זה ע"מ שאשלים לך מנה והיא אומרת ע"מ שתשלים לי מאתים והלך זה לביתו וזה לביתה ולא הסכימו ביניהם ואח"כ תבעו זה את זה וקדשה ונתן לה הדינר אם האיש תבע את האשה יעשו דברי האשה וישלים לה מאתים ואם האשה תבעה את האיש יעשו דברי האיש ולא ישלים אלא מנה עכ"ל והביאו ב"י ומור"ש:

סעיף קטן כג

יעשו כדבריה וכ"כ בח"מ סי' רכ"א לענין מקח וממכר ע"ש:

סעיף קטן כד

זכתה בכוס ולא במים דמים לא חשיבא ולא היה דעתה אלא בכלי וחמרא דחשיב דעתה אחמרא ולא אכלי דעבידא למשתייה ומהדר כוס למריה לכן זכתה מה שבתוכו ולא בכלי. ושמן דעביד להסתפק לימים רבים וצריך לכלי לשומרו דעתה אשניהם:

סעיף קטן כה

דעת הרמב"ם שהמים בטלים לגבי כלי לכך זכתה בשניהם אבל יין חשוב ולא בטל לגבי הכוס ומ"מ אינו חשוב כ"כ שנאמר שדעתה היה על היין אבל שמן דחשוב יותר מן הכוס דעתה עליו והכוס אינו בטל לגבי שמן וכתב ב"י בשם רבינו ירוחם דבכוס של חרס מיירי. וכל זה מיירי לענין אם יש בשמן לבדו או ביין לבדו (וגם במים דאל"כ פשיטא לרש"י) ש"פ או בין שניהם שוה פרוטה (וע"ל סי' ל"ח אם אמר התקדשי לי בכוס זה של יין ונמצא של דבש כ"פ):

סעיף קטן כו

ואמר לה אם אתן לך מהן התקדשי לי ואמרה הן הא דצריכה למימר הן היינו טעם דמיירי כאן שהתחילה לתבוע אותו בלא קידושין דאיכא למימר גם לבסוף לא לשם קידושין קבלה משא"כ כשהתחיל הוא ונתן לה לשם קידושין וקבלה דאפילו בשתיקה מקודשת גם י"ל דדוקא כאן דמיירי דא"ל בלשון אם אתן לך התקדשי לי הוא דצ"ל הן משא"כ הרא"ש דמיירי דא"ל בבירור הרי את מקודשת לי כו'. וכתב ב"י דכן משמע

מדברי הרשב"א ומיהו המ"מ כתב בשם הרמב"ן דה"ה אם שתקה נמי מקודשת לפ"ז נ"ל דא"צ לומר הן אלא לאפוקי משאם אמרה שאר לשונות גרועים דבסמוך:

סעיף קטן כז
רק תתן פ"א כלומר שרצונה לומר תן לי בלבד ולא תשחק לי בדבר אחר ב"י ולשון אשכנז הוא גי"ב מיר"ש איין מאל:

סימן ל

סעיף קטן א
מדעתה פירוש שנתרצית:

סעיף קטן ב
חצרה המשתמרת לדעתה פירש"י לדעתה כלומר על פיה וצוויה הוא משתמר ואפילו היא בטבריא וחצירה בציפורי דחצר מידה אתרבי (מדכתוב אצל גט ונתן בידה דל"ד ידה אלא אפילו חצרה וגגה וה"ה אצל קידושין כ"פ) ולא גרע משליחות ועיין בדרישה:

סעיף קטן ג
מקום חלוק בפני עצמו פי' כגון גדר וכדומה לו (וע"ל בסימן קל"ח ושם יתבאר כ"פ):

סעיף קטן ד
אינו שאול לה פי' אינו שאול לה בסתם בכלל החצר שהשאיל לה מאחר שהוא מקום חשוב בפני עצמו לא אמרינן שהשאיל לה תרי מקומות:

סעיף קטן ה
או בצידי ר"ה ז"ל ב"י אף על גב דבמתני' בפרק הזורק תנן היתה עומדת בר"ה כתב רבינו בסימטא או בצידי ר"ה משום דרב אית ליה בפ"ק דמציאה דבר"ה לא תקנו ד' אמות וא"כ ע"כ לומר דר"ה דקתני מתני' היינו סימטא וצידי ר"ה וכ"כ התוס' ורשב"א:

סעיף קטן ו
ואם נשארו פי' הקידושין:

סעיף קטן ז
כיון שקדם הוא לתוכן כו' פי' מש"ה אינן קידושין לגמרי אבל אם שניהם עומדין בד' אמות מתחלה ואין ידוע איזה מהן קודם או באים כאחד הוא ספק קידושין כן הוא בגמרא באוקימתא קמייתא והא דלא כתב רבינו דאם ב' עומדים תוך ד"א שזהו מע"מ והוה ספק קידושין ה"פ משום דרבינו לא כתב כאן אלא אוקימתא דר' יוחנן דהלכתא כוותיה אלא דס"ל בלא האי אוקימתא בדינא דתוך ד"א שלו או שלה אפילו ר' יוחנן מודה דאמר כן בעלמא וכמ"ש ב"י ומש"ה כתב מ"ש בפשיטות במקום אחר ולא כתב דין מע"מ דד"א שאינו מוזכר במקום אחר וק"ל:

סעיף קטן ח
כתב הרמב"ם ז"ל היו שניהם עומדין ברשות הרבים וברשות שאינו של שניהם פירוש דהיינו סימטא או צידי ר"ה והרמב"ם אינו סובר הדין של ד"א דלעיל אבל רבינו סובר ג"כ הדין של הרמב"ם דהיינו אם זרק הקידושין קרוב לה או קרוב לו הוא חוץ לד' אמות של שניהם דלא שייך למימר דד"א זכין לה תולה במי שיכול לשמרו ולכך לא כתב רבינו והרמב"ם ז"ל כתב דהיה משמע שרבינו אינו סובר הדין של הרמב"ם ועיין בדרישה:

סעיף קטן ט
שניהם יכולין לשומרו זהו כו' ואע"ג דבגמרא אמר שניהם יכולין לשומרו ושניהם אין יכולין לשומרו זהו כו' וכן הרמב"ם במיימוני בפ"ה מהלכות אישות נקט שניהם מ"מ רבינו השמיט כששניהן אינן יכולין לשומרו דאין נפקותא לענין דינא כששניהם אין יכולין דלא מתקדשת כלל לאפוקי כששניהם יכולין לשומרו הוי ספק קידושין והגמ' שנקט אין יכולין לשומרו וכן הרמב"ם משום לפרושי הלשון של מחצה על מחצה קאתי והיכא ששניהם אין יכולין לשומרו נמי מע"מ מיקרי ועיין בש"ע שכתב גם כן שניהן אין יכולין לשומרו ואפשר דלטעמו אזיל דס"ל דלהרא"ש א"צ שמירה כלל ומש"ה לא הזכיר שם בריש הסי' שום שמירה בחצירה ועיין בתוס' שפירשו שניהן אינן יכולין לשומרו ר"ל כל א' בפני עצמו אבל ביחד יכולין לשומרו ורבינו נראה דלא רצה להאריך ולכתוב כן. ועיין בח"מ סימן ק"כ לענין חוב דשם הארכתי וע"ל סי' קל"ט לענין גיטין ובמשנה פרק הזורק משוה דין קידושין וגיטין וזריקת הלוה למלוה חובו ורבינו מחלק בדין גט וחוב ע"ש בב"ש וח"מ ושם ביארתי:

סעיף קטן י
או אפילו שלא לדבר האבוד כו' ואף על דבגמרא אמרינן נטלתו וזרקתו לים או לכל דבר האבוד אינה מקודשת ופריך הא שדיתינהו קמיה מקודשת הא קאמרה שקול לא בעינא ומתרץ ל"מ קאמר ל"מ שדיתינהו קמיה דלא הוו קידושין כו' משמע דפשיטא הוא היכא שזרקתו לפניו שאינה מקודשת ולמה כתב רבינו אפילו שלא לדבר האבוד כו' י"ל דרבינו כ"כ לסברת המקשן דס"ד למימר דדוקא זרקתו לים קאמר וכך הוא הסברא לפום ריהטא דיותר אינה מקודשת היכא דזרקתו לדבר האבוד מהיכא דזרקתו לדבר שאינו אבוד וק"ל: (זרקתו לפניו אבל אם אמרה לו מעיקרא קדשני אע"ג דזרקתו אח"כ הוי מקודשת כ"פ):

סעיף קטן יא
אמרה תנהו לפלוני כו' אינה מקודשת פירוש הואיל שהתחיל ואמר התקדשי לי במנה והיא השיבו תנם לאבא כו' משטה היא בו כלומר תן מעותיך לאחרים לאפוקי אם היא

התחילה ואמרה תן מנה לפלוני ואקדש אני לך דמקודשת כדלעיל סימן כ"ט וכן פירש רש"י מור"ש וזהו שדקדק רבינו בלשונו שכתב אמרה תנהו בכנוי ור"ל שקאי על מה שכתב למעלה אמר לה התקדשי לי במנה כו' וע"ז אמרה תנהו ר"ל המנה שאמרת:

סעיף קטן יב
אבל אם אמרה תנהו לפלוני כו' פירוש אפילו התחיל הוא אפ"ה מקודשת הואיל שאמרה שיקבלו לי לא שייך למימר שהיתה משטה בו (ואפי' לא חזר ואמר התקדשי לי דכיון שאומר תחלה התקדשי כו' כ"פ):

סעיף קטן יג
כגון שיחדה לו הסלע פירוש תן על הסלע שלי או על סלע פלוני ואותו סלע הוא שלה ועיין בב"י:

סעיף קטן יד
אפילו נתנו על שלה אינה מקודשת דלא סמכה דעתה הואיל שלא הזכירה סלע שלה:

סעיף קטן טו
ומפרשים התו' עיין בדרישה:

סעיף קטן טז
ורץ אחריה לנושכה מיבעיא מי אמרינן גמרא ומקני נפשה בההיא הנאה דקא מציל לה מיניה א"ד א"ל חיובי מחייבת לאצולי:

סעיף קטן יז
אפילו בעני המוטל עליה לפרנסה דאמרה ליה כי היכי דמחייבי ביה אנא מחייבי ביה את (ולא דמי לכלב שרץ לנושכה דהוי ספק קידושין דאפשר דהצלה דגופה חשיבה לה טובא וגמרה ומקנה נפשה כ"פ) וכל זה מבואר בדרישה ע"ש:

סעיף קטן יח
י"א אם אמרה תן ככר לפלוני כו' פירוש שהיא התחילה לומר כן ועיין בדרישה:

סימן לא

סעיף קטן א
אין מקדשין בפחות מש"פ דילפינן קיחה קיחה משדה עפרון דבעינן כסף כדפרישית לעיל בסימן כ"ט:

סעיף קטן ב
א"צ לשום אותו תחלה כו' ולא אמרינן דלא סמכה דעתה:

סעיף קטן ג
קדשה בדבר שאין בו שוה פרוטה פירוש באוכל או בכלי:

סעיף קטן ד
צריכה קידושין אחרים שלא יבעול אותה בלא קידושין דדלמא קידושי הראשונים לא הוו קידושין (ובמרדכי פ"ק דקידושין ד' תרנ"ט דאפילו היו הראשונים קידושי טעות אין צריך לחזור ולקדשה דבעילתו קניא וא"צ קידושין אחרים ד"מ כ"פ):

סעיף קטן ה
ונושא שני ודוקא שלא בא עליה השני קודם שגירשה הראשון דאם לא כן נאסרה על הראשון מספק כדין א"א שזינתה תחתיו וכשם שנאסרה לבעל כך נאסרה לבועל מהרי"ק (שורש פ"ד וכתב דאפילו נשאת ע"פ הוראת חכם אסור לזה ולזה כ"פ):

סעיף קטן ו
אבל לא יגרש שני וישא הראשון שלא יאמרו גירש ראשון ונושא שני ונמצא מחזיר גרושתו (וע"ל סימן ט"ו כ"פ) ונ"ל דמה"ט אם ראשון מת ג"כ לא ייבם אותה אחיו ועיין מ"ש רבינו לקמן בס"ס זה במקדש חצי שפחה ונשתחרר כו' דאם מתו כו':

סעיף קטן ז
ולהוציאה משני (אם נשאת לו קודם שגרשה הראשון כדלקמן סי' מ"ז כ"פ) דהא השני בא עליה קודם שגירשה הראשון דהא יש ולד ממנה:

סעיף קטן ח
והטעם משום כו' זהו מדברי רבינו שנתן טעם אדלעיל שאמר שאם קדשה בדבר שאינו שוה פרוטה הוי ספק קידושין (ומש"ר משום שמא ש"פ אף על גב דאפילו בודאי ש"פ בשום מקום כשהוא כאן אינו ש"פ אינו ודאי קידושין לדעת הרא"ש כדבסמוך י"ל דלרבותא נקט דאפילו בכה"ג הוי ספק קידושין כ"פ) וכתב ב"י ז"ל דברי רבי' פה בלתי מסודרים שלזה לא ניתן לכתוב כאן שאין לו קשר וענין עם הסמוך לו עכ"ל:

סעיף קטן ט
אם ידוע ששוה פרוטה בשום מקום פי' בדבר המתקיים (ואפילו אינה שוה פרוטה כאן ועדרי כ"פ:

סעיף קטן י
אבל ר"י כתב שאפילו ידוע כו' פירוש דר"י סבר שאין האשה מקדשה נפשה אלא דוקא בש"פ במקומה והא דאמרינן שמא שוה פרוטה במדי לאו למימרא דאי ידעינן בוודאי ליהוי קדושין גמורין אלא לומר דאפילו בסתמא חיישינן שמא ש"פ במדי (ור"ל לרבותא נקט דאפילו בכה"ג אמרי רבנן דהוי ספק קידושין כ"פ) אבל אה"נ דאפילו ידעינן דש"פ במדי לא הוו קידושין גמורין והטעם דחיישינן משום גזירת הרואים משום דשמא יש כאן א' מאנשי מדי ואם יראה שאין חוששין להם כאן אף במקומו לא יחוש להם ולפ"ז אפילו בדבר שאינו מתקיים יש לחוש מפני הרואין שממקומות אחרים אבל הרמב"ם לא

יכיל לסבור טעם זה דא"כ למה כתב דאם יפסיד קודם שיגיע כו' מאי הוי אם יפסיד יש לחוש מ"מ משום הרואה ממקום אחר שיעשה ג"כ כך במקומו אלא ודאי טעמו מאחר שהוא שוה פרוטה בשום מקום כאילו הוא שוה בכאן מאח' שיכול להוליכו שם ואין לומר דרבנן גורו דאם הוא ש"פ בשום מקום ודוקא בדבר שלא יפסיד דאם כן לא היה טעם לגזירה זו משום רואה ליכא למימר דא"כ לא הוה חלוק בין דבר המתקלקל לאין מתקלקל ואי משום שהאשה יוליכנו לאותו מקום שזה ודאי אין סברא שתוציא מנה על ש"פ אלא ודאי טעמו שסבר גזירת הכתוב הוא שאם הוא ש"פ בשום מקום אז שם ממון עליו הואיל שאפשר שיוליכנו לאותו מקום ולפי דבריו הא דאמרינן בכל מקום חיישינן שמא יש בו ש"פ במדי והוי ספק קידושין ר"ל ספק קידושין דאורייתא ולר"י הא דקרי ליה ספק כלומר רבנן עשאוהו כספק שאינה מותרת לאחר בלא גט:

סעיף קטן יא

הוי קידושי ודאי ונ"מ דאם קבלה קידושין מאחר אחר קידושי ראשון דקידושי שנייה אינן כלום:

סעיף קטן יב

ע"י עדים שהיה בו ש"פ פירוש ועכשיו אין בו ש"פ:

סעיף קטן יג

ולא שרינן לה ומיירי כשקדש אותה אמר לה בפירוש שיש בו ש"פ בכאן ועל תנאי זה קבלה אותן דאל"כ אף אם לא היה בו ש"פ בשעת קידושין שמא במדי ש"פ ומאי קאמר ולא שרינן לה הא בלא"ה לא שרינן לה. ואפשר נמי לומר דמ"ש ולא שרינן ר"ל הולד דאע"ג דכתב הרמ"ה לעיל דלא חיישינן לפסול הולד ממנו בכה"ג לא שרינן:

סעיף קטן יד

התקדשי לי בתמרה זו כו' אם אין באחת מהן כו' דכיון דקאמר התקדשי התקדשי כל חדא וחדא הוי קידושין באנפי נפשיה:

סעיף קטן טו

אינה מקודשת ודאי ר"ל אלא הוי קידושי ספק דשמא ש"פ במדי אפי' באחת: (היתה אוכלת ראשונה אסיפא דמילתא קאי באומר בזו ובזו דלא חלו הקידושין עד שיגמור כל דבריו שאמר מלת ובזו שבאחרונה משא"כ כשאמר התקדשי באלו דאז במלה אחת נגמר כל דבריו ונגמרו הקידושין כ"פ):

סעיף קטן טז

ואם יש בנשארות שלא אכלה:

סעיף קטן יז
וכתב הרמ"ה ה"ה נמי כי אמר בזו כו' דדוקא כי אמר בזו ונתן לה מיד אותה תמרה ואוכלת וחוזר ואומר ובזו ונתן לה ואוכלת משא"כ כשאמר בזו ובזו ובזו ואחר שאמר על שלשתן ובזו נותן לה ראשונה ואוכלת כל פעם קודם קבלת השנייה או השלישית וק"ל:

סעיף קטן יח
ור"י פי' דאפילו גמר כו' היינו לומר שאע"פ שגמר כל דבריו קודם שקבלה אותם וכשקבלה אותם היא נוטלת מידו ראשונה ראשונה ואוכלת אינם מצטרפות כיון שחלקם זו מזו כלומר שלא אמר לה התקדשי לי באלו ב"י (אבל מ"מ מקודשת מספק שמא הוא ש"פ במדי כ"פ):

סעיף קטן יט
אמר לה התקדשי לי חצייך בחצי פרוטה כו' (וכתב הר"ן דמיירי שדבר לה כן בפעם אחת או תוך כדי דבור אבל אם אמר לה עכשיו חצייך בפרוטה ושתק וא"ל אח"כ חצייך האחר בחצי פרוטה לאו כלום הוא וכן כל האבעיות האלו מיירי בכה"ג כ"פ) כל אלו אבעיות הן בגמרא ועיין בדרישה:

סעיף קטן כ
לחצאין מקודשת דגברא ראוי לב' נשים (וז"ל הרמב"ם פ"ג דאישות הא למה זה דומה לאומר לה תהא את אשתי ואחרת שנמצא שאין לה אלא חצי איש עכ"ל כ"פ) אבל אשה אינה ראוייה לב' אנשים:

סעיף קטן כא
או הרי את מקודשת לי ולפלוני אין זה זו ואצ"ל זו די"ל הואיל ולא הזכיר שם חצי אלא אמר לה הרי את מקודשת לי ה"א מקודשת לי לכולה (תו לא יחול מ"ש לפלוני קמ"ל:

סעיף קטן כב
הוו ספק קידושין דבעיא הוא בגיטין ד' מ"ג ע"א ועלה בתיקו:

סעיף קטן כג
לחייב עליה אשם פירוש אם בא עליה אחר (ועיין בס"ס ע"ד כ"פ):

סעיף קטן כד
ואח"כ קדשה אחר שניהם הוו ספק קידושין דפלוגתא הוא בגמרא רב יוסף בר חמא אמר רב נחמן פקעי קידושין ראשון ופרש"י השחרור הפקיעה ומקודשת לשני שהרי נשתנה גופה והוי לה כקטן שנולד רבי זירא אמר רב נחמן גמרי קדושי ראשון ולא אפסיק הלכתא כמאן לכן צריכה גט משניהם:

סעיף קטן כה
או אחד מגרש ואחד נושא ואפילו השני מגרש וראשון נושא ולא דמי למ"ש לעיל בסי' זה בקדשה בפחות משוה פרוטה דשאני הכא דהכל יודעי' דקידושי ראשון בעוד חצי שפחה לא היו ודאין ולכך בא זה וקידש אותה דסבר דקידושי הראשון פקעי:

סעיף קטן כו
אחיו של אחד חולץ ואחד מייבם דממ"נ אם קידושי ראשון קידושין קידושי שני אינן קידושין ויכול אחיו השני לישא אותה דהא אינה אשת אחיו כלל ואם קידושי השני קידושין הרי מייבם אותה או איפכא כשבא אחיו של ראשון לישא אותה אבל לא יבם אותה האחד מתחלה ואחר כך יחלוץ לה השני דלמא יפגע ביבמה לשוק ודינים אלו יתבארו בסי' מ"ד וע"ש:

סעיף קטן כז
ושלח לה אחר כך סבלונות כו' ע"ל מ"ש בסי' מ"ה:

סעיף קטן כח
וכתב הרמ"ה דוקא דקדיש בכספא כו' כתב ב"י דין זה פשוט ואינו שייך לשילוח סבלונות כו' ונלע"ד משום דבגמרא קאמר לא חיישינן (ואפילו ספק קידושין לא הוי כ"פ) הוצרך לומר דהאי לא חיישינן ה"ט משום דקדיש בכספא:

סעיף קטן כט
שוודאי בעל לשם קידושין דאדם יודע דאין קידושין בפחות מש"פ וגמר ובעל לשם קידושין שאינו עושה בעילתו בעילת זנות (וכתב הרא"ש והיינו בדאיכא עדי יחוד דאמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה ב"י וע"ל סי' כ"ח כ"פ) וכתב ב"י ז"ל ואע"ג שכתב הרא"ש שיש גדולים שאמרו שצריכה גט מספק וראוי להחמיר נראה דלא קאי אלא למקדש על תנאי ובעל אבל במקדש בפחות מש"פ ובעל שכתב אחר כך נראה לדברי הכל הוי קידושי ודאי עכ"ל ועד"ר:

סימן לב

סעיף קטן א
או (באחד מהלשונות ר"ל מהלשונות הנזכרות בסי' כ"ז כ"פ:

סעיף קטן ב
מדעתה ולשמה כמו גבי גט:

סעיף קטן ג
ואם שלא לשמה כתבו כו' הטעם משום דכתיב ויצאה והיתה מקיש הויה דהיינו קידושין ליציאה דהיינו גט מה יציאה לשמה דכתיב וכתב לה לשמה אף הויה לשמה כ"פ):

סעיף קטן ד
אמרי מקודשת ז"ל הגמרא משום דמקיש הויה ליציאה מה יציאה לשמה שלא מדעתה דהוי בעל כרחו מתגרשת כ"פ) אף הויה ומ"ד אינה מקודשת משום דמה יציאה בעינן דעת מקנה (דהיינו הבעל שהקנה אותה בגט זה לעצמה ובעינן שיכתוב מדעתו כ"פ) אף הויה בעיא דעת מקנה (דהיינו האשה שנקנה לבעל כ"פ)

סעיף קטן ה
אע"פ שהשטר פסול פירוש כגון שכתבו שלא לשמה:

סעיף קטן ו
אם יש בו ש"פ מקודשת דומיא לש"ח שיש לו על אחר דמקודשת אם יש בו ש"פ שנתבאר בסי' כ"ח ואינו דומה למחזיר לה ש"ח שהיה בידו עליה דאז אין דעת שניהן על השטר אלא למחול לה המלוה משא"כ כאן שדעתה להחזיק בשטר וזהו כתירוץ השני שכתבתי בסימן כ"ח למה היא מתקדשת בשט"ח שעל אחר:

סימן לג

סעיף קטן א
והויא לה כארוסתו פי' אע"ג שבא עליה אפ"ה לא הויא אלא כארוסתו ואינה יורשה ואינו מטמא לה (אם הוא כהן כ"פ):

סעיף קטן ב
עד גמר ביאה דכל הבועל דעתו על גמר ביאה ודוקא אם גומר ביאתו אז אמרינן דדעתו דוקא על גמר ביאה אבל הערה בה ופירש מיד או שאמר תחלה כו' קונה נמי בהעראה והא דאשה נקנית בהעראה ילפינן בגמרא קיחה קיחה מעריות (דקי"ל בעריות דמתחייב מיד בהעראה וכמ"ש לעיל סי' כ' כ"פ):

סעיף קטן ג
שדעתו לקנות בהעראה פי' ואפילו לא פירש מיד אלא בעל כדרכו אפ"ה אי קדים אחר וקדשה קודם גמר ביאה לא הוי קידושין רש"ל כ"פ: דין המתייחד עם אשה פנויה אי חיישינן לקידושין ע"ל בסימן קמ"ט ובב"י שם ורמ"א כתבו כאן ע"ש:

סימן לד

סעיף קטן א
ואסר לנו את הארוסות פרש"י מדרבנן שגזרו על היחוד של פנויה ואפי' ארוסה לא התירו אלא ע"י חופה ובברכה כדאמרינן כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה. ומדרבנן נמי מברכין וצונו ואסר לנו כדאשכחן בנר חנוכה דהוי נמי מדרבנן ואמרינן וצונו:

סעיף קטן ב
והתיר לנו את נשותינו הנשואות לנו ע"י חופה וקידושין:

סעיף קטן ג
ונהגו האידנא לומר מקדש ישראל כו' וז"ל הרא"ש ברכה זו נתקנה שבח להקב"ה שהבדילנו מן העכו"ם וצונו לקדש אשה המותרת לנו ולא אחת מן העריות והזכירו בו היתר נשואות ע"י חופה וקידושין ואיסור ארוסות שלא יטעה אדם לומר שהברכה של הקידושין נתקנה להתירו לו ולהכי נמי הקדימו החופה לקידושין לומר התיר לנו נשואות ע"י חופה שאחר ברכת קידושין ע"כ. פירוש הרא"ש בא ליישב מ"ש ברכה זו משאר ברכות שאין מברכין על האיסור (גם בעל עקידה בפירוש לחומש האריך בטעם הדבר כ"פ) כגון איסור אבר מן החי והתיר לנו השחוטה גם כאן הו"ל לברך בקיצור אשר קדשנו בקידושין:

סעיף קטן ד
ואם אין שם יין או שכר ע"ל סימן ס"ב שכתב רבינו בשם רבינו ניסים שאם אין יין אפילו יש שם שכר מברך בלא כוס ברכת אירוסין מור"ש ולא הכריע הלכה כמאן אבל ב"י בש"ע פסק כדעת הרמב"ם כמנהגו ונלע"ד דגם הטור ר"ל שם שאינו מחוייב ליקח כוס של שכר אלא יכול לברך ברכת אירוסין בלא כוס הואיל ואין שם יין שהוא עיקר משא"כ בברכת חתנים שצריך כוס צריך ליקח אפילו שכר כשאין יין אבל אם ירצה יכול לברך ג"כ ברכת אירוסין אשכר ואפשר שגם הרמב"ם סובר כן לכן כתב שנהגו להסדיר אותו כו' ולא כתב חייב להסדיר ודו"ק (ורנ"ש כתב שנמצא לקמן סימן ס"ב דברכת אירוסין אי לא ימצא יין ואפילו יש שכר מברך בלא כוס ברכת אירוסין וכ"כ רבינו בקיצור פסקי הרא"ש וכן הביאו הרא"ש דברי ר"ן בפ"ק דכתובות ולפ"ז לק"מ כ"פ):

סעיף קטן ה
מברך קודם הקידושין עיין מ"ש ריש ס"ב לענין ברכת ברכת נישואין:

סעיף קטן ו
אבל כאן אין מברכין אקב"ו לקדש אשה והטעם שאין מברכין לקדש כו' כי הקידושין אינה עיקר המצוה אלא הפריה ורביה היא העיקר ווה אפשר לקיים אפילו בפילגש בלא קידושין ועוד האריך האשר"י בפ"ק דכתובות מור"ש (וב"י הביאו גם הר"ן תירץ קושיא זו בע"א עיין בב"י כ"פ):

סעיף קטן ז
בבית חתנים לאחר שקידש כבר מימים קדמונים:

סימן לה

סעיף קטן א
בין אשה סתם ר"ל אם עשה שליח לקדש אשה סתם תורת שליחות עליו אבל אסור לעשות כן דשמא ימות השליח וכמ"ש התוס' בפרק התקבל. מיהו בע"כ צ"ל דהכא מיירי באי אפשר לקדשה בעצמו דאם אפשר לו היה אסור אפילו באשה זו אם לא שמכירה או ע"י עצמו וכדמסיק וא"כ איכא למימר האי נמי אי אפשר לו להמצא בעצמו אשה או לומר לו קדיש לי בת פלוני ובכה"ג אפשר לא גזרו אבל לפי מ"ש ראשונה לא נתיישב לשון יכול לעשות שליח. שליחותו שליח הוה ליה למימר ודו"ק:

סעיף קטן ב
ותתגנה עליו והתורה אמרה ואהבת לרעך כמוך אבל אם מכירה סביר וקיבל וכתב ב"י ומ"ה ה"ל לרבינו לכתוב וכו' ועיין בדרישה:

סעיף קטן ג
והיא אומרת לשם פקדון ר"ל ואיני מקודשת לו:

סעיף קטן ד
אינן נאמנים משום שנוגעין בעדותן שצריכין לישבע (ואפילו לאחר שבועה אין נאמנין דאין תורת עדים עליהם דעדים א"צ שבועה ואף שאין נאמנים מקודש' מספק אבל אם פטר העדים תחלה מן השבועה נאמנים אפילו האשה מכחישתן והוי קידושין ודאי מ"מ פ"ג כ"פ): וכתב הרמ"א (בשם מ"מ פ"ג) וה"ה שטר שיש בו ש"פ שאינן נאמנים:

סעיף קטן ה
מודים בדבר ולא מקרי הודאה אא"כ הודה בפני עדים בדרך הודאה גמורה כגון שיאמר אתם עדים (דאל"כ אלא שהודה ואח"כ אמר שאינו אמת נאמן כ"פ) דלא יוכל לומר משטה אני בך כמבואר בח"מ סי' ל"ב ופ"א ועיין בריב"ש שכ"כ בסי" קצ"ג אבל לא ידעתי מה ענייננו כאן שכתבו רמ"א ז"ל כאן בהגהתו בש"ע דשם איירי באם הודה ואח"כ רוצי' לכפור וכאן לא מיירי בכפירה אלא אף שניהם מודים אפ"ה מצריך הראב"ד עדים דומיא דקידושין דאין דבר שבערוה פחות משם והרמב"ם פליג עליה בהא:

סעיף קטן ו
צריך שיהיה בעדים דומיא דגמ' דאשה אינה ממנה שליח לקבלה אלא בעדים והאיש עושה שליח להולכה בלא עדים ה"ה:

סעיף קטן ז
שגם שליחות האיש צריך כו' כיון דבקידושין בעינן עדים דילפינן דבר דבר מממון לא מהני הודאה דידהו כשם שהקידושין צריכין עדים כך שליחות הקידושין נמי:

סעיף קטן ח
שאף בשליחות האשה א"צ עדים והטעם אכתוב בסמוך:

סעיף קטן ט
אלא שגילה דעתו שהוא חפץ באשה כו' דכיון שגילה לו דעתו שחפץ בה זכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו וזכייה היא מטעם שליחות והוי כאילו עשאו שליח לקדשה ומה"ט א"צ עדים למינוי שליחות ואינו דומה לקידושין עצמן שצריכין עדים שהוא גמר הדבר שנאסרה על ידו לכל אדם ואין דבר ערוה פחות משנים ואפילו שליחות האשה י"ל מה"ט שא"צ עדים למנותו ויש לחלק בין קבלת הגט שבא להתיר ובין קידושין שבאין לאסור וכיון ששניהן מודים שוה שליחות האיש והאשה בקידושין וצ"ע עכ"ל הרא"ש וקצרתי:

סעיף קטן י
דמחמת כיסופא דאב שתק עיין מ"ש בדרישה: (וכ' הרמב"ם ז"ל הכל כשרים לשליחות כו' עי"ל סי' קמ"א כ"פ):

סעיף קטן יא
והכותי לפי שאינו בן ברית וק' למה לא אמר נמי לפי שאינו בתורת קידושין וי"ל קצת דכותי חשיב בתורת קידושין הואיל דיש בידו להתגייר ואע"ג דלקמן ס"ס מ' כתב רבינו דאם אמר הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר דאינה מקודשת משום דהוא דבר שלא בא לעולם להיות שליח אפשר דשאני הואיל וראוי לכך עכ"פ אבל עבד אין בידו להשתחרר רק אם האדון ירצה ישחררנו אי נמי י"ל דעדיפא מיניה קאמר "דשאינו בן "ברית שאינו בתורת קידושין ולא בתורת כל התורה וכל שליחות ילפינן מתרומה דכתיב בה גם אתם להיות שלוחו של אדם דוקא כמותו מה הוא בן ברית גם שלוחו צריך להיות כן משא"כ כותי דאתמעט מה"ט בכל שליחות. אבל עבד כנעני מיקרי ג"כ בן ברית ואיתחייב בקצת מצות וכמ"ש בח"מ סי' קפ"ח ע"ש:

סעיף קטן יב
קדש לי אשה במקום פלוני פי' אפי' יחדה לו האשה מ"מ אמרינן דאמקום קפיד וכן מוכח שם מור"ש:

סעיף קטן יג
או ששינה כו' דכיון ששינה בשליחותו לאו שליח הוא (וע"ל סי' קמ"ו כ"פ):

סעיף קטן יד
השולח לחבירו לקדש לו כו' וע"ל בח"מ בסימן קפ"ג:

סעיף קטן טו
ומה שעשה עשוי והקשה הרא"ש ע"ז פשיטא שמקודשת לו ומתרץ דאיירי אפילו אמר לה תחלה פלוני שלחני כו' וכך הם דברי רבינו (ועד"ר):

סעיף קטן טז
קבלה הקידושין ואפשר דאז צריכה גט משניהן דמקודשת לראשון א"א לומר דהא הוא אמר לי ולפטרה בלא גט משניהם א"א לומר דא"כ למה לא כתב רבינו בכאן נמי דאין כאן בית מיחוש כמ"ש אחר זה מיהו אין טעה לדבר אם לא שתאמר שלא נאמין לה כמה שאמרה שלא שמעה או משום הרואים והשומעים ולפי מ"ש דבמקדש בסלע שלו מיירי א"כ בודאי א"צ גט מהראשון מדינא דהא סלע דקידושין אינו של ומיהו אינו מוכרח לומר אלא שהסלע אינו של המשלח אבל נוכל לומר דכל הסוגיא מיירי שביקש ממנו המשלח להלוות לו סלע והיא אמרה שהלוה לו ודו"ק:

סעיף קטן יז
אין כאן בית מיחוש ואינה צריכה גט משום א' מהן דהקדש בטעות אינו הקדש (ונאמן השליח לומר דטעה כ"כ מרדכי בשם מהר"ם וכתב דצריכה גט לחומרא כ"פ):

סעיף קטן יח
ומיהו צריך להודיעו אם יוכל (פירוש אם אין מתיירא שמא יקדמנו אחר בזמן זה שמודיע לו כ"פ) דשמא הוא יפתנה שתתרצה לו:

סעיף קטן יט
ומת השליח אע"ג שאינו יודע אם קדשה לו אשה אם לאו הרי הוא בחזקת שקידש דחזקה שליח עושה שליחותו הואיל ואינו יודע איזה קידש ה"ז אסור בכל הנשים כו':

סעיף קטן כ
כגון אם או בת או אחות וה"ה בכל השניות השנויות לעיל בסימן ט"ו וא"ל שנקט אלו דוקא הואיל שהם מדאורייתא דא"כ ה"ל למינקט נמי בת הבת דהיא נמי דאורייתא אלא ודאי שלאו דוקא נקט אלו אלא ה"ה אחרות מיהו זה אינו מוכרע דהא רבינו כתב "כגון בת או אם כו' ולשון כגון משמע הני וכל כיוצא בו שהן דאורייתא דוקא והכי דייק לישנא דרבינו שכתב שהן "ערוה עליו:

סעיף קטן כא
לא חל עליהן השליחות דאין אדם עושה שליח לקדש לו אשה אלא שיכול הוא לקדשה בשעת השליחות ואם קידש קידושיו אינן קידושין (דעל אשה שאינו יכול לקדשה בשעת עשיית השליח לא חל השליחות דהוי כמקנה דבר שלא בא לעולם כ"פ):

סעיף קטן כב
הרי זה בטל דאתי דיבור ומבטל דיבור ועד"ר:

סעיף קטן כג
הרי השליח אסור בקרובותיה שעשאתה חתיכה דאיסורא על נפשיה והיא מותרת בקרוביו דלאו כל כמיניה לאוסרם עליה:

סעיף קטן כד
אסורה בקרובי המשלח שעשאתה חתיכה דאיסורא על נפשה:

סעיף קטן כה
והמשלח מותר בקרובותיה מאחר שהשליח אומר שלא קדשה לו מהימן יותר מהאשה:

סעיף קטן כו
הרי זו מקודשת לראשון והמשלח אסור בקרובותיה (חזקה שליח עושה שליחותו כ"פ) ומ"מ השני נמי אסור בקרובותיה שהרי אמר קדשתיך כ"כ הראב"ד וגם ה"ה לדעת הרמב"ם עיין בב"י: (ואחד כונס וצריך לקדשה קדושין שניים וע"ל בסי' ל"ו בדרישה כ"פ):

סעיף קטן כז
ואינם מובנים לי דנהי כו' וה"ה כתב וז"ל וביאר דבריו בב"י שהעתיקם ולפ"ו נלע"ד ליישב דלא הקשה הרא"ש כלום כי הרא"ש סובר שמנויו של שליח בעדים אינו אלא שלא יכול לכפור ולזה הקשה דאף אם הוחזק השליח בעדים היאך נתקדשה לראשון הרי עומד וצווח כו' אבל אינו כן כי מנויו בעדים הוא ראיה וחזקה שעשה שליחותו ושהיא סומכת דעתה למה שאמר לה השליח שהוא שליח האיש הלכך אם הוחזק בעדים הרי חזקה שקדשה לראשון והראשון אסור בקרובותיה אבל אם לא הוחזק בעדים אם כן אין ראיה וחזקה שעשה שליחותו ושהיא סומכת דעתה ולכן מותר המשלח בקרובותיה כי המשלח ודאי סובר שהשליח והאשה לא יסמכו על שליחותו ולא גמר בדעתו שתהיה מקודשת בשליחות (וסוקלין ושורפין על החזקה) אלא היא אסורה על קרובי המשלח דעשאתה חתיכה דאיסורא על נפשה עיין מה שכתבתי בדרישה לשון הר"ן שמבואר בו יותר:

סעיף קטן כח
וברישא נמי למה הותר המשלח בקרובותיה ואע"ג שזה סותר קושיא ראשונה שהקשה היאך נתקדשה לראשון פירוש ויהא המשלח אסור בקרובותיה הרי עומד וצווח כו' והשתא הקשה למה הותר המשלח בקרובותיה וי"ל דקושיא השניה הקשה לפי סברת הרמב"ם שסבר הרמב"ם אם הוחזק בעדים שמקודשת לראשון ואסור בקרובותיה א"כ גם כן בלא עדים נמי יהא אסור בקרובותיה הואיל ששניהם מודים שעשאוהו שליח כלומר מינוי בעדים אינו מעלה ומוריד. והיותר נראה דהרא"ש הקשה מתחלה למה אמר דנתקדשה לראשון דמשמע קידושין ודאין ואם קדשה אחר כך השליח או אחר אין

קידושין תופסין בה כו' ולמה כיון דאמר דחזר בו ולצטרכה גט משניהן מספק. ואח"כ הקשה ובריש למה מקילין להיות מותר בקרובי כו' וק"ל. ונראה נמי דמירי שהמשלח א"ל לשליח להלוות לו מעות או שמחולקים דבאיש אמר קדשתיך בסלע שלי והאשה אומרת בסלע של המשלח וק"ל:

סימן לו

סעיף קטן א

ומצוה היא שתתקדש ע"י עצמה דמצוה רמיא עלה לקיימא בנפשה וכדתנן האשה מתקדשת בה ובשלוחה ודייקינן בה יותר מבשלוחה כדפרישית לעיל בסימן ל"ה בדרישה:

סעיף קטן ב

אם תוכל פי' אבל אם לא תוכל א"צ לדחוק עצמה בשביל כך וכמ"ש ג"כ לעיל ריש סי' ל"ה:

סעיף קטן ג

כמו שיש באיש דהתם אמרי' שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו אבל באשה אמרי' טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו:

סעיף קטן ד

כדפרישית לעיל ר"ל הא דבאיש יש איסור פירשתי לעיל בר"ס ל"ה:

סעיף קטן ה

שהשליח אומר קדשתיה לך פי' השליח משיב על דברי האיש שאמר הרי פלונית ששלחה לך מקודשת לי השיב הוא על דבריו שמקודשת לו או יאמר הן וכך הוא הגירסא בכל ספרי א"ה שלפנינו וכן בש"ע וכתב הרמב"ם שהשליח כו' ואם אומר הן דיו ואפילו שתק "אם היו עסוקין כו' ול"ג "ואם היו בוי"ו. וכך פירושו אם אמר הן דיו אפילו לא אמר בפירוש קדשתיה לך אבל אם שתק ולא השיב מידי משמע דאינו די ואע"ג דאם היא בעצמה מקבלת קידושין אינה צריכה להשיב מידי. שלוחה גרע וצריך להשיב: ומ"ש ואפילו שתק אם כו' לכאורה משמע אדלעיל קאי שכתב "ואומר האיש "לשליח "הרי כו' וע"ז כתב ואפילו שתק המקדש אם היו עסוקין כו' אבל דוחק לומר כן דא"כ ה"ל לכתוב זה קודם כתב הרמב"ם למה הפסיק במה שהשליח משיב ועוד דאי קאי אדלעיל אמקדש למה כפל דבריו שכתב ואפילו שתק אם היו כו' ולא פי' ולא אמר דבר פשיטא דאם שתק דלא פי' ולא אמר דבר ועוד דהל"ל אפי' אם שתק "המקדש כיון דלפני זה מהשליח איירי לכן נראה דמ"ש ואפילו שתק קאי אשלוחה וה"פ ששלוחה אמר קדשתיה לך או הן ואחר כך אשמועינן דאפילו אם שתק שלוחה אם היו עסוקין באותו ענין ונתן המקדש

לשליח ולא פי' המקדש ולא מידי דיו ג"כ בשתיקת השליח דדוקא אם לא היו עסוקים באותו ענין צריך שישיב שלוחה קדשתיה לך או הן אבל אם היו עסוקים באותו ענין אפילו אם שתק דיו ועיין בדרישה:

סעיף קטן ו

אלא מדעת השליח (וע"ל בסי' ל"ב דיש חולקין בזה כ"פ) הרמב"ן חולק על זה וסובר דכותב דוקא מדעת האשה דומיא דגט: (אמרה לשליח קבל הקידושין כו' כדלעיל בסימן ל"ה גבי שליח האיש ושם נתבאר ע"ש כ"פ):

סעיף קטן ז

וצריכה גט משניהם פי' אם רוצה לינשא לעלמא לשלישית:

סעיף קטן ח

ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס ודוקא שנותן גט בתחלה (ע"ל בסי' ל"א סעיף ו' כ"פ) ועיין בדרישה:

סעיף קטן ט

אע"פ שנעשית לה צרה ואשמועינן אפילו אם לא נתרצית בפירוש להיות שלוחה אלא שתקה וקבלה קידושין סתם אפ"ה אמרינן שבשביל שתיהן קבלה וכמ"ש רבינו בסמוך ולא אמרינן שודאי לא הסכימה דעתה להיות שלוחה להכנים צרה לביתה ועיין בדרישה. (ה"ג בשביל שנינו "והיא "לא "אמרה "כן "אקבל "בשביל "שנינו אלא שתקה כו' כ"פ):

סעיף קטן י

אלא ואת הרי זו כו' שידים שאינן מוכיחות הוא ומ"ה הויא ספק מקודשת ולא ודאי (מיהו אם נתן כסף קידושין לשתיהן שתיהן מקודשות ודאי ע"מ כ"פ) וכמ"ש לעיל סי' כ"ו ואע"ג דגבי נזיר אם נזיר עובר לפניו ואמר אהא הוי נזיר שאני הכא הואיל שקדש כבר אשה אחת מסתמא לא קידש ג"כ השנייה:

סעיף קטן יא

שאין האב יכול ליעשות שליח פירוש שליח של בתו בוגרת שיקבל קידושיה במקומה והטעם דהרשב"א כתב הרא"ש דנ"ל משום גזירה שמא יבואו לומר שבקבלת האב הקידושין מתקדשת דומיא דקטנה. וע"ש בתשובת הרא"ש כלל ל"ה דין ב' דשם משמע דהרשב"א דאוסר קאי אאיש שרוצה לעשות שליח לאבי הבת לקדש לו בתו כי כן כתב שם ז"ל אחר שאלת אם האב יכול לעשות שליח לקדש בתו בשליחות המקדש וכתבתם שהרב רשב"א לא הורה הדבר להתיר לא יכולתי למצוא טעם וראיה לדבריו כו' עד ואולי טעמו כאילו גוזר גזירה אטו בתו הקטנה שאם יעשה שליח לקבל קידושין לבתו הגדולה שהיא מתקדשת בקבלתו כמו בבתו הקטנה וגזירה חדשה היא זו לא מצינו דוגמתה בתלמוד (ואדרבא בתלמוד מצינו דהאב נעשה שליח מבתו לקדשה וכמש"ר

בסי' ל"ז סעיף י"ב ז"ל ועשתה אותו שליח לקבל הקידושין ואפשר דהרשב"א מודה דמדין התלמוד האב נעשית שליח ממנה אלא כתב שהאחרונים גזרו ועל זה כתב הרא"ש דגזירה חדשה היא לא מצאנוה ושבעל העיטור שהיה ג"כ אחרון לא ס"ל הכי ועמ"ש שם בסימן ל"ז) והנה מצאתי בספר העיטור כו'. והנה בריש השאלה כתב בהדיא בשליחות המקדש ואף שכתב אחר כך ז"ל שאם יעשה שליח "לקבל קידושין לבתו ע"כ צריך לומר שלשון קבלה לאו דוקא קאמר דהא מהאי גזירה וחששא דהרשב"א ג"כ אסור לעשותו שליח אפי' להוליך ולהביא לה קידושין וכמו שנתבאר בריש השאלה וחד טעמא לגזירה הוא ולמה נקט איסור קבלה לחוד אלא ודאי ל"ד קאמר אלא רצה לומר לקבל קידושיה מיד המקדש אסור הן שתתקדש מיד בקבלת האב הן להוליך הקידושין לידה וגם לשון "יעשה שליח כו' משמע קצת דמשליחות המקדש מיירי והא דמייתי הרא"ש ראייה מבעל העיטור ושם איירי מחשש שהבת עשתה לאביה שליח ראייתו מכח כל שכן דאם בזה לא חששו אף על פי שהיא גזירה קרובה ק"ו שלא נחשוש כשעשאתו המקדש שליח ומיהו אכשר לומר דרבינו בכיון קבעה השאלה בסימן זה ללמדינו דאפילו בתו יכולה לעשותו שליח וכל שכן המקדש. וראיתי בספרים שהגיהו לכתוב וא"א הרא"ש ז"ל כתב בלשון פלוגתא אדברי הרשב"א ושלא לצורך הגיהו כן מאחר שהרא"ש בעצמו הביא דברי הרשב"א וחלק עליו כנזכר לעיל שייך לומר וכתב א"א הרא"ש ז"ל ורצה לומר הרשב"א כתב כן וכתב עליו א"א הרא"ש שדבריו ל"נ כמו שסיים רבינו וכתב ז"ל וסיים א"א ז"ל כו' ודו"ק:

סעיף קטן יב

היכא דקידש ראובן פירוש שקבל קידושין משמעון והיא לא עשאתו שליח לקבל:

סעיף קטן יג

אי קבלתה לסבלונות חיישינן כו' פי' קמ"ל בזה תרתי דאפי' אי קבלה סבלונות אין כאן קידושי ודאי אלא חיישינן לקידושי ספק ואח"כ כ' דאפי' לא שלח לה סבלונות קידושי ספק מיהא הוי והסבלונות לא מעלין ולא מורידין כמ"ש ס"ס ל"א וע"ל מ"ש בסי' מ"ה:

סעיף קטן יד

דלמא מצבתיה פירוש נתרצית ואע"ג דאמרינן לעיל סימן ל"ה דאם לא אמר לו לשדכה לו והלך וקדשה לו אינה מקודשת ל"ש אב ל"ש אחר מ"מ הכא גבי בתו שאני וחיישינן טפי דאשה בכל דהו ניחא לה וכ"כ הרא"ש שם בתשובה ועד"ר:

סעיף קטן טו

מתוך תשובה זו למדת שהאב נעשה כו' מדחייש דלמא נתרצית וצריכה גט מספק ואי לא יכול ליעשות שלוחה למה צריכה גט מספק והא אפי' אם עשאתו שליח בפירוש

א"צ גט שאינו שלוחה ואף א"ת הואיל דמן התורה נעשה שלוחה אם עשאתו שליח לפיכך צריכה גט (ומה"ט נמי אין להביא ראייה מתשובה זו מדקאמר ולא שויתיה שליח דמשמע דיש בידה כח לעשותו שליח דאיכא למימר דלמא פשיטא ליה לבעל העיטור דלא מצי שויתיה שליח אלא ס"ל שאם עשאתו שליח גזרו חז"ל והחמירו להיות מקודשת מספק וקמ"ל הבע"ה דהאי ספק הוא באפי' לא שויתיה שליח אבל מסיפא דייק שפיר דא"כ למה גזרו) מ"מ הואיל שלכתחלה אסור שיעשה שלוחה מסתמא לא נתרצית למעשיו שעבד באיסורא ולמה ניחוש לומר שמא נתרצית:

סימן לז

סעיף קטן א

וכסף קידושיה שלו בגמרא [כתובות מו:] יליף לה מקראי (מדכתיב גבי נערה היוצאה מרשות אדוניה ויצאה חנם "אין "כסף שהוא מיותר ודרשו אין "כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר כשיצאת ממנו ומנו זה האב ע"ש כ"פ):

סעיף קטן ב

וכן זכאי במציאתה ז"ל ב"י אע"ג שמציאתה ומעשה ידיה אינו ענין לקידושין כתב רבינו בכאן משום דבגמרא שנויים יחד:

סעיף קטן ג

וקידושיו קידושין גמורים פירוש אם קבלה קידושין מאחר אין בהם ממש אבל לענין ביאה אין שם חיוב עד אחר שלש שנים וק"ל מ"ו (דבפחות מבת שלש שנים אין ביאתה ביאה כ"פ:

סעיף קטן ד

שבאו הסימנים בבוקר פירוש סימני בוגרת (ע"ל סי' קנ"ה וקס"ט מי מעיד עליה שהיא בוגרת כ"פ):

סעיף קטן ה

אם קדשה אביה שלא לדעתה אבל אם קדשה לדעתה לא היתה צריכה גט אלא מראשון לבד ממ"נ לדעת הרא"ש הנזכר לעיל דהאב נעשה שליח לבתו בוגרת:

סעיף קטן ו

והיא קדשה עצמה שלא לדעת אביה והוא הדין לדעת אביה אלא אורחא דמלתא נקט דמדעתו לא היתה מתקדשת לאחר וק"ל. (חוזרת לרשות אביה כיון שלא יצאה מרשותו לגמרי שהרי בעלה "ואביה מתירין נדרה לפיכך כשמסתלק יד בעלה חוזרת לגמרי לרשות אביה אבל משנשאת יצאת מרשות אביה לגמרי כ"פ):

סעיף קטן ז
או על ידי עצמה וכ"פ הרא"ש והרמב"ם אע"ג דאין שליחות לקטן ולקטנה ה"מ לזכות לאחר ע"י שליחותן אבל כאן שהיא זוכה לעצמה בשליחות אביה מהני שליחותה לעצמה אבל הרי"ף והמרדכי חלקו וכתבו דאין הקטנה יכולה לקבל קידושיה ועיין בדרישה:

סעיף קטן ח
בין בכסף בין בשטר כלומר דבביאה לא שייך למימר צאי וקבלי קידושיך אלא אמר לה התקדשי לפלוני בביאה ומסרה לו שתתייחד עמו:

סעיף קטן ט
ומ"מ מצוה שלא יקדשנה כו' אריש הסימן קאי שכתב האב זכאי בבתו לקדשה משתולד וקאמר השתא דהיינו מדינא אבל מ"מ מצוה שלא יקדשנה עד שתגדל ב"י ועד"ר:

סעיף קטן י
ותאמר בפלוני אני רוצה וכתב הר"ן אף על גב דניחא לה בכל דהו דטב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו ה"מ בגדולה דכיון דשויה שליח מדעתה סברה וקבלה ולא חיישינן לאמלוכי אבל לא בקטנה דשלא לדעת איכא למיחש שמא לכשתגדיל לא תתרצה עכ"ל (וע"ל ס"ס נ"ו מדין זה כ"פ):

סעיף קטן יא
וקבל קידושי' מאיש אחר:

סעיף קטן יב
וצריכה גט משניהם ר"ל אם תרצה לינשא לשלישי אבל אם רצו אחד נותן גט וא' כונס:

סעיף קטן יג
וכתב הרמ"ה אי שוי' שליח אחרינא כו' נראה דהרמ"ה לא קאי אדין הסמוך לו בלבד דהיינו אם נתן רשות לשלוחו לקדשה כו' אלא קאי אכל דיני שליחות דאם כן מ"ש הכא מבשאר דיני שליחות: (ואפילו מיאון שנתבאר לקמן סימן קנ"ה אינה צריכה כ"פ):

סעיף קטן יד
וכ"כ הרמ"ה דוקא סתם דלא ידעינן כו' הב"י כתב שדברי הרמ"ה הן כדעת הרא"ש. ונראה דמשו"ה כתבו רבינו בל' הקודש ולא כלשון הרמ"ה שהיה תרגום ללמדינו שדברים הללו ג"כ מדברי הרא"ש הן ועוד דאל"כ ודאי לא היה רבינו מקצר בדברי הרא"ש לכתוב שהרא"ש תמה על הרי"ף לחוד אלא היה כותב דעתו בצידו:

סעיף קטן טו
אפי' נתאכלו המעות מרדכי בשם ראבי"ה חולק על זה עיין בב"י:

סעיף קטן טז
למי שגילה האב דעתו אע"ג דאמרינן לעיל בסמוך ואפילו שדכה אביה תחלה אפ"ה לא חיישינן מידי י"ל דלעיל לא אמר אלא שדכה ור"ל שדכה בעלמא אבל לא גילה בדעתו שחפץ לקדשה לו כי י"ל שמאיזה טעם אחר שדכה לו ועיין בדרישה:

סעיף קטן יז
וטרח לחזור ולשדכה לשני וכתב ב"י שלשון זה אינו נוח לי ור"ל שהוא כפל שכבר כתב כל זמן שלא שדכה עם אחר:

סעיף קטן יח
אינן נשואין כו' דשמא ימחה אביה ונמצא זרה אוכלת תרומה למפרע וה"ה לענין ממונא אוקי ממונא בחזקת מרי' "ואפילו היה מוחזק בנכסיה אינו חזקה דנכסיה קיימין בחזקת יורשי האב אשר"י:

סעיף קטן יט
ואפילו מיאון אינה צריכה דלא תקנו חכמים שצריכה מיאון אלא היכא שמת אביה והשיאוה אמה ואחי' וכמ"ש בסי' מ"ג אבל כל זמן שאבי הקטנה חי אין מעשיה ומעשה האחין כלום: (משום דתחשב כפנויה כו' כלומר ואסור לייחד עם הפנויה ומכ"ש דרך זנות כמ"ש סי' כ"ב וסי' כ"ו כ"פ):

סעיף קטן כ
ועומדת אצלו בזנות כו' אין זה סותר מ"ש לעיל סימן א' דקודם י"ג שנה לא ישיאם דהוה כזנות די"ל דהיינו דוקא לכתחלה לא ישיאם דהוי כונות אבל אם עבר והשיאה אין לאוסרה עליו משום זנות וכבר הארכתי בזה בסי' ע' ע"ש:

סעיף קטן כא
ושיהא הכסף שנו (פי' לא מיבעיא אם עשאתו שליח ולא אמרה. שיהא כסף הקידושין שלו פשיטא דלא שביק איניש מידי דאית ליה הנאה מיניה דהא קידושי קטנה שלו ועביד מידי דלית ליה הנאה מיניה אלא אפילו אמרה שיהא הכסף שלו דאז כו' כ"פ) דאז ליכא למימר דלא שבק איניש מידי דאית ליה הנאה מיניה כו' אפי' הכי אמרינן לא שבק אינש מצוה דרמיא עליה (מדברי קבלה כ"פ) דהיינו להשיא הקטנה כמ"ש ואת בנותיכם תנו לאנשים ועביד מצוה דלא רמיא עליה גמרא:

סעיף קטן כב
והיו קידושי הקטנה ודאי פי' אם אין כאן אלא קטנה אחת אבל אם יש כאן קטנות הרבה הן בספק כדאמרינן בסמוך:

סעיף קטן כג
שידך בתו הגדולה ר"ל בוגרת:

סעיף קטן כד
אין דעתו על האחרת כי היכי דבמקדש אמרינן דלאותה ששידך לו איכווין לקידושי משום דשארית ישראל לא יעשו עולה ה"נ אמרינן באב דאותה ששידך לו איכווין לקדושי ליה אפילו בוגרת דכיון דאי לא מקדש לה עביד עבירה דשארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב אע"ג דקידושי הקטנה מצוה דרמיא עליה הוא שלא לעבור עבירה עדיף טפי ב"י וע"ש בהר"ש:

סעיף קטן כה
ואין לו בנות אלא מאשה אחת והא דאמרינן לקמן בסמוך מי שיש לו ב' כיתי בנות מב' נשים כו' כולן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות וי"ל דדוקא כי אמר אביהן אז אמרינן דאבוה מדקדק ולא מחית נפשיה לספיקא שהוא חס על בנותיו שלא יהיו כולן צריכות גט ויפסלו מהכהונה אבל הכא שהבעל אומר לא מדקדק כולי האי. ובלא זה נמי האב שיודע שיש לו עוד בנות מאשה אחרת מ"ה לא מקרי גדולה אלא מי שבאמת גדולה מה שאין כן במקדש דיכול להיות דלא ידע שיש לו עוד אחרת וק"ל וע' בגמרא פלוגתת התנאים בזה ולפי מה שכתב בית יוסף בסמוך דמיירי שם דוקא בכולן שווין קטנות או נערות או בוגרות לק"מ מיהו כתבתי שם דדבריו אינן מוכרחים:

סעיף קטן כו
דעתו על הגדולה משום לא יעשה כן במקומינו לתת הצעירה לפני הבכירה:

סעיף קטן כז
קידושין שאין מסורין לביאה עיין בדרישה:

סעיף קטן כח
ומכל מקום לא להורות הלכה למעשה אמר כן פירוש מה שכתב דבתך סתם לא חשוב אין מסורין לביאה להצריך גט לכולן משום דלא יעשה כן וגו' דעתו ודאי על הגדולה זה לא אמר להורות הלכה למעשה אלא להלכה למעשה גם הוא סבר שכולן צריכין גט:

סעיף קטן כט
בתו הגדולה אינו ברשותו ואינה מקודשת פירוש ואפילו אם אמר האב עליה קבלתי הקידושין אינו נאמן לפטור האחרת מגט דוודאי דעתו לא היה עליה אבל על הקטנה נאמן לומר לזו נתכוונתי כו'. וכן הבעל שקידש סתם דעתו היה על איזו שהאב ירצה תהיה מקודשת ועיין בדרישה:

סעיף קטן ל
ששכח כולן צריכות גט דהוי קידושין שאין מסורין לביאה להצריך גט לכולן:

סעיף קטן לא
שאין כאן בית מיחוש ואינה צריכה גט וכתב מ"ו ז"ל נראה דעיקר טעם שלא פירש למי קדשה דהא אפי' אמר את מקודשת ולא אמר לי אינה מקודשת כדלעיל ודייק עכ"ל ונראה דרבינו אתא לאשמעינן בתשובה זו דאם היו עסוקין באותו ענין דאז אף אם לא אמר לי דמקודשת כדאמרינן לעיל בסימן כ"ז ואתא לאשמעינן דלא אמרינן דהוו קידושין שאין מסורין לביאה ושתיהן צריכות גט ואע"ג דבן ראובן בשעה שקידש את רחל היה קטן כנזכר באותו תשובה וה"א הואיל שלא נתקדשה לו היא ושתיהן בכלל דשמא דעתו של האב היה על רחל דזה לא אמרינן דמסתמא דעתו דאביה היה על לאה כדי לפוסלה על הכהן וגם דעת המקדש כיון שבנו קידש את רחל ודאי הניחה אותה לו וקידש את לאה ועיין בדרישה:

סעיף קטן לב
כולן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות ומפרש הטעם בגמ' משום דלא מחית אינש נפשיה לספיקא להזכיר שם גדולה אם לא אגדולה שבכולן שאם ישתכח הדבר שלא יהו בספק וכן בקטנות נמי אמרינן הכי ומ"ש רבינו יכולין ברשותו לקדשן היינו לומר שכולן קטנות או נערות או שכולן בוגרות ונתנו לו רשות לקדשן דאילו בוגרת במקום קטנות או נערות כבר נתבאר דאפילו שויתיה שליח אינה בכלל ב"י ואינו מוכרע דא"ל דשאני הכא דאמר בהדיא בתי הגדולה וכיון שגם הכא כולן ברשותו דשויתיה שליח והקנה ליה כסף קידושין עלה יהיב דעתיה ומטעם שאמר בגמרא משום דלא מחית איניש נפשיה לספיקא וכמ"ש לעיל בא"ל המקדש בתך הגדולה מקודשת לי והא דכתב שם רבינו דדוקא באין לו בנות אלא מאשה אחת כתבתי שם דהיינו באמר המקדש כו' ע"ש מיהו דעת ב"י דלעולם לא שביק מצוה דרמיא עליה ודו"ק:

סעיף קטן לג
למי שיש לו ה' בנות פי' וכולן קטנות או גדולות וכולן עשו את אביהן שליח:

סעיף קטן לד
ואפי' לא נודע לו עד שבגרה וה"א שעכשיו אינה ברשותו ולא יהא נאמן עליה. ואם נודע לו מקודשת דכתיב את בתי נתתי לאיש הזה לאיש אסרה הזה התירה לאיש אסרה על הכל שאין אנו יודעים למי וכי אמר הזה התירה לזה פירש"י. ואם היא בוגרת דנאמן עליה כתב ה"ה שאפי' אחר נאמן להתירה לעצמו כ"ש שהאב נאמן ואפי' אחר שבגרה:

סעיף קטן לה
נאמן ומותרת לו (וכתב הרמב"ם פ"ט וכשכונסה א"צ לקדשה כ"פ) ולא אמרינן דילמא יצרו תקפו עלה דמרתת שמא האב יכחישו ויאמר אתה לא קדשתיה גמרא דף ס"ג מ"ו

וכתב הר"ן ואע"ג שאין דבר שבערוה פחות מב' התם הוא להוציאה מחזקתה אבל זה שמעמידה בחזקתה אלא שאמר שנתקדשה לו נאמן עכ"ל וכתב רבינו ירוחם הא דנאמן דוקא בפני האב:

סעיף קטן לו

אפי' להצריכה גט ממנו פי' ואינה צריכה גט ממנו ונ"מ דאם בא אחר ואמר שקדשה והאב אינו מכחישו או שהאב עצמו נזכר למי קדשה מותרת לעלמא וא"צ גט ממנו:

סעיף קטן לז

שניהם נותנין גט ולא אמרינן דהני תרי ודאי חד מינייהו משקר דהא אב אומר שלא קדשה אלא לא' וה"א דאוקי חד לגבי חד וליתא לתרווייהו קמ"ל דלא אמרינן הכי:

סעיף קטן לח

ואם רצו א' נותן כו' פי' אפילו אם עדיין עומדים בדיבורם וכל א' אמר אני קדשתיה ולא אמרינן דלוקי חד לגבי חד וכאילו ליתנהו לתרווייהו ויהא אסור לכנוס לחד מינייהו קמ"ל וה"ה אם שניהם נותנין גט דמותרת לעלמא ועד"ר:

סעיף קטן לט

בא אחד וכנסה כתב הר"ן בשם הרשב"א כיון שהתירוה לכונסה אע"פ שלא כנסה כדאמרינן לעיל בסימן ו' גבי שבויה גם בסימן י"ז בהיתר א"א:

סעיף קטן מ

אבל לא לכנסה דלא דמי לאב שאמר קדשתי את בתי ואיני יודע למי ובא אחד ואמר אני קדשתיה דנאמן אף לכנוס דהתם מרתת כדפרישית אבל לגבי האשה לא מרתת דיודע הוא שתהא מחפה עליו ותתרצה בו ותכחיש את כל הבא לומר אני הוא אבל לאחר מותרת אם נתן לה גט דאינו חוטא ולא לו ועד"ר:

סעיף קטן מא

קדשתיה וגרשתיה נאמן לפוסלה לכהונה ואע"ג דגבי שבויה אמרינן לעיל בסי"ז דאם אמר האב נשבית ופדיתיה אינו נאמן לאוסרה בין גדולה בין קטנה בגמרא מתרץ דגבי קידושין האמינתו תורה דכתיב את בתי נתתי לאיש אסרה על כל העולם כולה ואפי' לכהן משום איסור א"א ולכן כשאמר ג"כ גירשתיה נאמן לאוסרה לכהונה שאין זה איסור מחודש שבלא"ה היא אסורה לכהן אבל גבי שבויה שאין האיסור מחמת קידושין לא מצינו שהאמינתו תורה:

סימן לח

סעיף קטן א

בין שהיה התנאי מהאיש או מהאשה פי' בין שהתנה האיש דבר שהוא טובתו ותולה האיש הקידושין בו בין שהוא לטובת האשה והתנהו האשה שאינה רוצית להתקדש

כ"א בתנאי זה אבל אם התנה האיש תנאי שהוא טובת האשה או איפכא אמרינן דפטומי מילי נינהו אם לא שהתנה בתחילת הקידושין וכמש"ר חילוקים אלו בח"מ ר"ס ר"ז ע"ש:

סעיף קטן ב

וכיצד הלכות חנאו צריך שיהא כפול כו' שכל הני מצינו בתנאי משה עם בני גד ובני ראובן שנאמר ויאמר אל יהושע אם יעברו וגו' כל חלוץ וגו' ונתתם להם ואם לא יעברו חלוצים וגו' ונאחזו בתוככם וגו'. וכל הני תנאים מפרש ואזיל רבינו: כנ"ל ודו"ק:

סעיף קטן ג

ושיוכל לקיימו ע"י שליח כן הוא הגירסא בדפוס ב"י וכתב ב"י עליו ז"ל כיון דבקידושין לא בעינן אפשר לקיימו ע"י שליח לא ניתן תנאי זה לכתוב בהל' אלו ויש לתמוה על רבינו שכתבו פה (ועיין מ"ש מזה בח"מ סי' רמ"א) וכן יש לתמוה למה לא כתב בתחלת סי' זה דבעינן שיהא תנאי שאפשר לקיימו ואע"ג שכתבו לקמן בסימן זה ה"ל לכתבו סמוך לאחרים ע"ש. ובי"ס ראיתי שכתב ושיוכל לקיימו ותו לא וא"ש הכל שכתב רבי' מה שראוי לכתוב ודילג מה שאין ראוי לכתוב כמ"ש הב"י וטעם של ב"י שאין ראוי לגרוס כאן ושיוכל לקיימו ע"י שליח עיין בדרישה:

סעיף קטן ד

ואם לא תתני לי לא תהיה מקודשת כו' רבותא קמ"ל אפילו אמר באם לא [בעי'] תנאי קודם למעשה והואיל שבתחלה אמר המעשה קודם לתנאי אינו תנאי (ולא אתי תנאי ומבטל המעשה דקדמו ואע"פ שלא נתנה לו המנה היא מקודשת כאילו לא התנה כלל כ"פ):

סעיף קטן ה

שכתב אבל אם אמר לה הרי את מקודשת לי בדינר זה כו' מלשון זה משמע דהרמב"ם סבר דתרתי בעינן נתינה וג"כ אמירה בשעת הנתינה והיינו שאמר הרי את מקודשת לי בשעה שנתן הדינר בידה אז אין מועיל התנאי אבל אם נתן הדינר בידה ולא אמר הרי את מקודשת לי ואח"כ אמר אם תתני לי הרי את מקודשת ה"ז מקודשת דזה מיקרי תנאי קודם הואיל שנתן הדינר בידה קודם שאמר שום דבר ובתורת פקדון נתן לה ולא בתורת קידושין ואם אח"כ אמר לה אם תתני לי כו' הרי את מקודשת לי זה חשיב תנאי וצריך לקיימו ומש"ה א"ש דמסיק וקאמר פשיטא כיון דנתן בידה כו' דאם איתא דהרמב"ם סבר דאפילו אם כבר נתן בידה הדינר ואח"כ אמר אם תתן לי הרי את מקודשת כו' דאינו תנאי מאי קאמר רבינו פשיטא דלמא המשנה אתא לאשמעינן דאפילו בכה"ג אינו תנאי אלא ודאי גם הרמב"ם מודה בזה דהוי תנאי. ואין להקשות דלמא גם הרמב"ם סבר דבעינן שיאמר התנאי קודם למעשה כדדייק לישניה שכתב והשלים ואמרה אם

"תתני לי מנה הרי "את "מקודשת "לי ואע"פ שהקדים לומר הרי את מקודשת לי הרי ג"כ סבר הרמב"ם שאח"כ חזר וכפל התנאי וא"ל אם תתני לי הרי את מקודשת ואם לא תתני לא תהיה מקודשת וכבר נתבאר בשם המ"מ דאע"פ שהקדים לומר שלא כדין אם אח"כ חזר ואמר התנאי כדינו תנאו תנאי די"ל זיל בתר טעמיה הואיל שסבר מה ששנה במשנה כל תנאי שיש מעשה בתחלתו אינו תנאי פירושו של מעשה היינו מעשה ממש שנתן הדינר בידה וא"כ היכא נזכר שיהא הדיבור של תנאי קודם לדיבור של מעשה וק"ל ולפ"ז צ"ל שלרבותא כתב הרמב"ם שאע"פ שחזר ודיבר כל התנאי כדינו אפ"ה התנאי בטל כיון שהקדים הנתינה אבל ודאי מיירי שג"כ אמר דוקא בשעת נתינה. וטעם מחלקותם דהרמב"ם מפרש המשנה ששנה כל תנאי שיש מעשה בתחלתו תנאו בטל היינו שהקדים המעשה בפועל ונתן הדינר בידה ואח"כ התנה התנאי בזה הוי התנאי בטל ושאר מפרשים פירשו מעשה היינו שאמר הרי את מקודשת לי ור"ל שבאמירה הקדים המעשה קודם לתנאי אפ"ה אינו תנאי אע"ג שהשלים כל התנאי קודם שנתן הדינר לידה:

סעיף קטן ו

ולא נהירא דמילתא דפשיטא היא כו' פי' ולא היה צריך המשנה לאשמעינן דין זה שאם מעשה דהיינו שנתן הדינר לידה ואח"כ התנה דלא הוי תנאי ועיין בדרישה: (ה"ג ולא כפל לומר ואם לא תתני לי לא תהיה מקודשת או שלא כו' כ"פ):

סעיף קטן ז

אלא אמר אם הדינר שאני מקדשך בו שלי תהא מקודשת כו' וזה אינו תנאי מפני דהוי המעשה והתנאי בדבר אחד ואינו דומה לתנאי דבני גד ובני ראובן. ומשמע דמקודשת אפילו אם הדינר אינו שלו וק' אם אינו שלו איך תהיה מקודשת והא אין מקדשין אלא בדבר שהוא שלו ולא בגזל וא"ת דמיירי כגון שגזל דינר ונתייאשו הבעלים ממנו קשה דזה נקרא שלו ממש הואיל שהבעלים מתיאשים ממנו וכמ"ש בסימן כ"ח וי"ל דמיירי שיש בידו דינר שניתן לו במתנה ע"מ להחזיר או שיש בידו בשאלה לזמן ידוע שמקדשין בו כמבואר לעיל בסי' כ"ח ועיין בדרישה:

סעיף קטן ח

או שהקדים הלאו שאמר אם לא תתני כו' ואם תתני לי תהיה מקודשת כו' אבל אם אח"כ חזר והזכיר בלאו אחר שאמר "ואם "תתני "לי תהיה מקודשת הרי זה תנאי גמור (וכ"כ הר"ן בפ' מי שאחזו ד' תקצ"א) י"א דאפילו לא פירש כל דיני תנאי רק אמר סתם כתנאי בני גד ובני ראובן הוה תנאי גמור וכ"כ רמ"א (בשם הגהות מיימון פ"ו) ע"ש וכ"כ

הרא"ש וכתבו רבינו לקמן בח"מ סימן רמ"א ע"ש: (להפליגה בדברים פרש"י שאין בלבו לשים תנאי אלא להקניטה בעלמא מרחקה ודוחה אותה בדברים כ"פ):

סעיף קטן ט

ע"מ שתבעל לאבא נראה דה"ה אפילו לאדם בעלמא שאינו ערוה עליה נמי אינו תנאי דאם יבא עליה יעבור על איסור א"א דכיון דאמר ע"מ יחולו הקידושין למפרע אם יבא עליה והא דנקט אבא משום דעיקר הדין גבי גט מיתני (וע"ל סי' קמ"ג כ"פ) התם בגיטין דף פ"ד ע"א והתם דוקא נקט אבא ואביך שהיא ערוה עליה שהרי אף אם תתגרש למפרע מ"מ כלתו אסורה לו אפילו לאחר גירושין של בנו ומכ"ש אביה משא"כ אחר כיון דנתן הגט ע"ת לידה וא"ל ע"מ שתבעלי לפלוני אין לו שום ערוה עליה שהרי בבעילתו אותה תהא מגורשת למפרע. ומ"ש שם רש"י וב"י הביאו דלאחר אפשר למשחדו בממון ואם לא ירצה לבעלה באיסור יבעלה בהיתר ר"ל אם לא ירצה לבעלה דרך זנות ישאנה אותו שהרי מותרת לו כיון שתהא מגורשת למפרע כמ"ש משא"כ באביו ואביה וק"ל. תדע שהוא כן דאל"כ קשה הא דמסיק רבינו וכתב ז"ל אבל אם התנה עליה שיתן לו פלוני חצירו או שישיא בתו לבנו כו' ולא קתני נמי ע"מ שתהא לאיש פלוני או תבעל לו דה"ל דבר והפוכו עם דין ראשון וכדאיתא שם בגיטין דמחלק הגמרא בין על מנת שתבעל לאבא ולאביך בין תבעל לפלוני אלא ע"כ בקידושין אין חילוק בין אבא ואביה לאחר ומשו"ה א"ש נמי דקיצר רבינו ולא נקט אלא אבא ולא כתב ג"כ אביך משום ללמדינו דל"ד הני אלא לכולהו נמי התנאי בטל ודו"ק וע"ש:

סעיף קטן י

כתב הרמב"ם כל האומר מעכשיו א"צ לכפול תנאו ולא להקדים כו' וכתב ה"ה שהטעם שבמעכשיו ובע"מ א"צ לדברים אלו מפני שהמעשה חל מעכשיו ויתקיים אבל באם שאין המעשה חל עד שהתנאי יתקיים והתנאי בא לבטל המעשה שלא יחול עכשיו ולפיכך צריך חיזוק יותר עכ"ל. ונלע"ד פירוש לפירושו דכשהתנה בלשון "אם דאין הקידושין מתחילין מעכשיו אלא עד אחר שיתקיים התנאי תנאי כזה צריך להיות חזק כדי לדחות המעשה דהיינו נתינת הקידושין לידה שלא יחול ואם לא חזקו לתנאו כאילו לא התנה כלל דאין שם תנאי עליו כיון דלא עשאוהו כדינו הראוי להיות בלשון "אם משא"כ באומר על מנת שאין התנאי בא לבטל המעשה שנותן עכשיו הקידושין לידה אלא שיתחיל מעכשיו (והמעשה חל מיד אלא שעל ידי קיום התנאי יתחזק קיום המעשה כ"פ) למפרע כשיתקיים התנאי הדין נותן דאין צריך התנאי להיות חזק וצריכה לקיים התנאי כיון שהיה התנאי כדינו וק"ל:

סעיף קטן יא
אבל צריך להתנות בדבר שאפשר לקיימו דזה מבואר הוא בברייתא דהמגרש הרי זה גיטך ע"מ שתעלי לרקיע ה"ז גט וכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי כדבסמוך:

סעיף קטן יב
ויש אומרים דלא בעי תנאי כפול ולא שאר דיני תנאים אלא באיסור כו' (הוי תנאי בלא כל זה ר"ל כל תנאי שבממון קיים אפילו אין בו דיני התנאים הנ"ל כ"פ): וא"א הרא"ש ז"ל כתב דבכל מקום שהזכירו כו' דהא דבעיא כל הדברים האלו מתנאי ב"ג וראובן ילפינן ליה ותנאי דבני גד וראובן הוה בממון וכ"כ רבינו בח"מ סימן רמ"א ע"ש והטעם החולקין הוא מפני דר"מ לחוד ס"ל דבעינן תנאי כפול ויליף לה מתנאי דבני גד וראובן ואיהו ודאי בממון נמי בעי תנאי כפול ואנן קי"ל כרבנן דפליגי עליה ומדינא לא בעי תנאי כפול בשום מקום אלא דשמואל אתקין הגט של שכיב מרע לרווחא דמלת' שחשש שאם הוה התנאי בלא כפול דלמא איכא בי דינא דסבירא ליה כר"מ והוה מתיר אף על פי שלא נתקיים התנאי ועיקר הדין הוא דבשום מקום אין צריך לכפול התנאי הלכך בגיטין וקידושין אם לא כפל תנאי ולא נתקיים חוששין לה והולכין בה להחמיר ואין מחזיקין בה לא במגורשת ולא באינה מגורשת כ"כ ה"ה וב"י הביאו ולפ"ז מ"ש רבינו בשם הי"א דלא בעינן תנאי כפול כו' אלא באיסור כגון בקידושין ובגיטין היינו לומר דחוששין להחמיר ואם קידש אשה ולא הכפיל תנאו לא אמרינן שאינו תנאי וקידושיו קידושין אף על גב שלא יקיים התנאי ואם קבלה קידושין מאחר אינה צריכה ממנוגע דזה הוי קולא אלא גם כן צריכה גט משני ולא אמרינן דלא הוה תנאי וקידושיו קידושין אלא שאסורה לעלמא בלא גט וכה"ג נמי מחמרינן בגיטין: (וא"א ז"ל כתב דבכל מקום כו' עיין בח"מ סי' ר"ז ולקמן סי' קמ"ז כל דינו תנאי כ"פ):

סעיף קטן יג
שאר או כסות כו' (אע"ג שהם דאורייתא כ"פ) דהוה מתנה על דבר שבממון שניתן למחילה ותנאו קיים (ודוקא שאמר בדרך תנאי אבל אם רוצה להפקיע תנאי בטל מרדכי ריש הכותב כ"פ) אבל אם מתנה ע"מ שלא יתחייב בעונה דצערא דגופא הוא ומתנה על מ"ש בתורה ותנאו בטל ר"ן (וע"ל סי' קי"ח כ"פ) ואין להקשות מ"ש מאומר ה"ז קידושין ע"מ שתאכל חלב או חזיר דאמרינן דהיא מקודשת דשאני התם כדקאמר טעמא דאפשר לה שתאכל ותלקה לשעה משא"כ במחילת עונה שעיקר אישות היא ואם היא אסורה עליו לעולם במאי תהיה מקודשת. וי"א דכל מה דתיקון רבנן הוה כמ"ש בתורה וכ"כ רמ"א (בשם הגהות מרדכי בהכותב דף תק"ן ע"א כ"פ):

סעיף קטן יד
ר"ל ע"מ שישתוק אבא כלומר כשאומר סתמא ע"מ שירצה אבא כוונתו לומר ע"מ שישתוק ולכן דינא הוא הכי ולאפוקי מהרמב"ם דבסמוך דפי' באם אמר על מנת שירצה אבא ר"ל ע"מ שיאמר הן להדיא לכן סבר דאם שתק אינה מקודשת כ"פ):

סעיף קטן טו
אבל אם מיחה כששמע אינה מקודשת ואשמעינן אפילו אם אחר שמיחה נתרצה אפ"ה אינה מקודשת:

סעיף קטן טז
מלמדין את האב שימחה כו' נראה דקאי ג"כ למעלה דאם אמר ע"מ "שירצה "אבא כו' ומת הבן שמלמדין כו':

סעיף קטן יז
כתב הרמ"ה מתי שיאמר אין מקודשת אפילו אמר תחלה לא וכתב מ"ז ז"ל ול"ד ללא ימחה דאי אמר אין שוב אין יכול לומר לא משום דהוה תנאי שב ואל תעשה והוא עביד מעשה כאילו מקיים התנאי אבל הכא הוי התנאי במעשה (ובקום ועשה ולא נקבע זמן לאותו מעשה כל זמן שמתקיים נתקיים התנאי כ"כ ר"ן כ"פ) יכול לבטל במעשה שעושה מעשה הראשון עכ"ל. ועוד נראה דלעולם אמדינן דעתיה דמאחר שקדשה ודאי הוא רוצה שהמעשה יהא קיים ולכן בע"מ שלא ימחה אבא אמרינן שמתחלה בשעה שהתנה התנאי היה דעתו כשיאמר אין שיהא המעשה מקוים מיד וכן בע"מ שאמר אין היה דעתו ג"כ שהמעשה יהא מקוים ולכן כל זמן שאמר הן אפילו אחר שאמר לא דעתו היה שתהיה מקודשת:

סעיף קטן יח
או חולצת או מתייבמת דממ"נ דמותר לישא אותה אויאמר אין הרי קידושין של ראשון קידושין הן ומייבם אשת אחיו ואי לא יאמר אין הרי הקידושין אינן כלום היא כזרה דעלמא ומותרת לו:

סעיף קטן יט
ואם אין עדים מקודשת מספק דשמא דבר לשלטון או עשה עמה כפועל: (ובתוספתא קתני כו' רצה לומר הביא לסתור מה שכתב תחלה דאינה יכולה לומר לדברים הללו ולמלאכה זו לא הייתי חפצה דהא בתוספתא משמע שדברים ידועים הם כו' אבל אם אינם ידועים ביניהם אפשר דיכולה למימר לדברים הללו ולמלאכה זו לא הייתי חפצה בית יוסף כ"פ):

סעיף קטן כ
שישנה לשכירות מתחלה ועד סוף כו' דכל פרוטה ופרוטה שנגמר נעשה עליה מלוה ובאחרונה לא נשאר ש"פ כדפי' לעיל בסימן כ"ח ע"ש:

סעיף קטן כא
אפי' הוא אומר אין בידי דחיישינן שמא יש לו ונתחרט על הקידושין או רוצה לקלקלה דכיון דקדשה מתחלה אדעתיה דהכי חזקה שהיו לו אמרינן:

סעיף קטן כב
אפי' אם אמר אותו פלוני אין לו בידי דחיישינן לקנוניא: (אמר יש לו בידי ואפילו אין לו מקודשת כ"פ):

סעיף קטן כג
לא אמר יש לו בידי (אפילו יש לו כ"פ) אינה מקודשת דהא התנאי היה על מנת שיאמר פלוני שיש לו והוא אמר שאין לו:

סעיף קטן כד
עד שיראנה משלו אע"ג דאמר סתם ע"מ שאראך אפ"ה אמרינן דדעתו היה משלו דא"כ כל אדם יוכל להראות מעות אחרים:

סעיף קטן כה
מאחרים בעסקא ויש לו ריוח מהם:

סעיף קטן כו
ויש בה קולא מצד אחד ל"ד שהדין הוא קולא אלא ר"ל שבקלות נעשו הקידושין מור"ש או ר"ל שקולא הוא להמקדש שא"צ ליתן לה קידושין אחרים:

סעיף קטן כז
ומיהו לא חיישינן דלמא אחזי ליה כו' וכתב ב"י ונראה שבא לחלוק על דברי הרמ"ה (שס"ל דע"מ שאראך להבא נמי משמע וא"כ לעולם הוי בספק קידושין אפי' לא אחזי לה עדיין דחיישינן דלמא אחזי אח"כ והוי ודאי קידושין למפרע ע"ו כתב מיהו לא חיישינן משום דצריך שיראנה דוקא בשעת קידושין ואם לא הראה אז ליכא ספק כלל דאע"פ שמראה אחר כך כ"פ) וכעין מ"ש רבי ירוחם בשם הרא"ש (וכתבתי דבריו בדרישה סעיף ז' ע"ש) ואע"פ שלשון ומיהו אינו מיושב יפה לפ"ז ע"כ צ"ל כן"שאם לא יפרש כן קשה אמאי לא חיישינן להכי להחמיר עכ"ל ומ"ש הב"י שלשון ומיהו אינו מיושב ר"ל שלשון ומיהו אינו משמע שהוא לשון פלוגתא. עוד כתב ב"י וז"ל וכתב ריי"ו בשם הרמ"ה בע"מ שאראך ק"ק זוז מספק לא חיישינן דלמא הראה לה למיהוי קידושי ספק דכי חיישינן הכי בתנאי דע"מ שיש לי דלאו מחוסר מעשה ואפשר שיש לו ולא ידע ביה אבל גבי תנאי דאתן או שאראך אם איתא דמקיים תנאו בסהדי הוה מקיים ליה כי ליכא סהדי

לא חיישינן עכ"ל רי"ו ואפשר דלזה נתכוין רבינו במ"ש ומיהו לא חיישינן דלמא אחזי ליה בתר הכי למיהוי ספק קידושין ולפ"ז מתיישב יפה לשון "ומיהו עכ"ל ב"י ר"ל לפ"ז לשון ומיהו לא יהא פלוגתא אלא הוא מלשון הרמ"ה גופא ועד"ר:

סעיף קטן כח

ה"ג ע"מ שיש לי בזה כור עפר כו' עד הוי קידושי ספק על מנת שאראך בית כור ה"ז מקודשת ויראנה וכן הוא במשנה בפרק האומר דף כ"ו ועיין בב"י ודינו כמ"ש לעיל במנה וכמ"ש הרמ"ה הנ"מ בין אראך לע"מ שיש לי ובגמרא עביד צריכותא ע"ש: (ויש בו סלעים כו' אין נמדדין עמו דסתם בית כור עפר לזריעה משמע וסלעים אינן ראוים לזריעה כ"פ):

סעיף קטן כט

היה בו בקעים עמוקים י' אם הם מלאים מים כו' בח"מ סי' רי"מ כתב דבעמוקים י' אפילו אינן מלאים מים אין נמדדין עמה התם במקח וממכר שאני דאין אדם נותן מעות על מקח אחד ונוטל בב' מקומות וכן משני הגמרא שם בפרק בית כור בין מקח וממכר לדברים אחרים:

סעיף קטן ל

כתב הרמב"ם דהוי ספק קידושין דשמא יש לו ונתכוון לקלקלה והרא"ש ס"ל דלא חיישינן להכי אלא לגבי מעות דלעיל דמעות אין לו קול אבל בקרקע א"א שאם היה לו בית כור עפר באותו מקום שלא היה ידוע דקרקע אית ליה קול:

סעיף קטן לא

והרמב"ם כתב שגם בזה אינה מקודשת ז"ל מ"ו פירוש אינה מקודשת בודאי אלא מספק כי הרמב"ם השוה דין הקרקע עם דין המנה דבשניהן ספק מקודשת ויש שחלקו על הרמב"ם בדין המעות דמקודשת משום דבזוזי נקל להביאם לכאן והרא"ש הסכים לדעת הרמב"ם דאינה מקודשת ודאי אבל מקודשת מספק דשמא יש לו ואמר אין לו ומתכוין לקנקלה עכ"ל ועד"ר:

סעיף קטן לב

ע"מ שאני עשיר ונמצא עני או עני ונמצא עשיר וניחא לה בעני יותר דכפוף תחתיה וכן בשבח יוחסין לא ניחא לה בשבחו שהוא מתגאה עליה:

סעיף קטן לג

בן כרך וישיבת כרכים קשה שהכרך הוא מקום שווקים והיוקר מצוי בו ודוחק עוברים ושבים:

סעיף קטן לד
רחוק ונמצא קרוב דיכולה לומר בעי הוינא מטרפסא ואזלי מטרפסא ואתיא ואם הם שוים יכולה למימר לרוח זה הייתי רוצה לילך ולא לרוח זה:

סעיף קטן לה
בת או שפחה כו' או ע"מ שאין לו ויש לו דלא ניחא לה שיהא לה שפחה חשובה (ולפ"ז פי' שפחה גדולה חשוב וכן הוא בגמרא ופרש"י וי"מ גדולה שראויה לשמשני כ"פ) משום חשיבותה מצויה לספר עם שכינותיה ותשמע ממני דברים ותסדר אותם לפני שכינותי ותתן אותי ללעג ולקלס בפיהם כללו של דבר כל שאינו כמו שהתנה אינה מקודשת:

סעיף קטן לו
ונמצא של דבש דדילמא באותה שעה צריכה היא ליין:

סעיף קטן לז
סברה וקבלה והא דאמרינן בסימן ל"א באבנים טובות ומרגליות דאע"ג שראתה לא אמרינן סבר' וקבלה ושאני התם דאף על גב דראתה אותם מ"מ היא סברה ששוין הרבה דאין הכל בקיאין בשומת אבנים טובות והוי קידושי טעות משא"כ כאן. ובלה"נ שאני הכא דראתה שהוא דבש והוא א"ל יין דהוה מין אחר וליכא למימר דהטעתה אלא ודאי סברה וקבלה:

סעיף קטן לח
ל"ש אמרה לשליח לקבלם בתנאי פי' אפילו בשליח כי אמר' לשליח צא וקבל קידושין מפלוני שאמר לי התקדשי לי בדינר של כסף והלך ונתן לו דינר של זהב אינה מקודשת ולא אמרינן דמראה מקום היא לו אף אם לא יתן אלא של כסף קבלוהו כדסבר ר"ש בגמרא פרק האיש מקדש (קידושין דף מ"ח ע"ב):

סעיף קטן לט
כיון ששמע הבעל ושתק כו' וכתב ב"י ז"ל ואיכא למידק כי אמרה כן בשעת קידושין מאי הוה הא כיון שהבעל לא קידש אלא ע"מ כך כל שלא היה כך איך יחולו הקידושין שלא מדעת המקדש ותו מאי ושתק דקאמר הרי הוא אמר בהדיא ע"מ כך וכך ונראה דה"ק כיון שבשעה שאמר המקדש ע"מ כך וכך אמרה היא ואפילו לא יהיה כך אני אתרצה להתקדש ושתק המקדש ולא השיב לה לא כי אלא ע"מ כך וכך מוכח מילתא שהסכים לדבריה וקידש בלא תנאי עכ"ל:

סעיף קטן מ
ואמר כסבור הייתי שהיא כהנת כו' ה"ז מקודשת דדברים שבלב אינן דברים:

סעיף קטן מא
איני אומר כבן עזאי שהיה תלמיד ובחור ולא בא לכלל סמיכה ולא נמצא בימיו כמותו:

סעיף קטן מב
שמלמדים אותן ברבים פירוש דורש אותם ברבים ודבר שנדרש ברבים להמון עם קל הוא ועד"ר:

סעיף קטן מג
בסברא בכל מקום פי' אפילו לא בדברי תורה אפילו בדברי חכמה או במילי דעלמא וסחורה: (כאליעזר בן חרסום שאמרינן במסכת יומא שהניח לו אביו אלף ספינות בים וכנגדן אלף עיירות ביבשה רש"י כ"פ):

סעיף קטן מד
אפילו הוא צדיק גמור הוה ספק כו' והא דמחזקינן לבר ישראל ברשע משום שהחזיק עצמו ברשע שאמר "על "מנת "שאני "רשע חיישינן שמא אמת הוא:

סעיף קטן מה
שמא הרהר עכו"ם בלבו וכתיב למען תפוס וגו': (בשם הוא מוכר בשמים בורסקי הוא מעבד עורות כ"פ):

סעיף קטן מו
כתב הרמב"ם המקדש כו' עד"ר:

סעיף קטן מז
בטל התנאי (ולא דמי למ"ש רבינו לעיל דאינה מקודשת אפילו אומרת בלבי היה להתקדש לו אפילו לא יתקיים התנאי כו' וי"ל דלעיל נמי אם מחלה בפי' דמקודשת אלא מיירי בשלא מחלה אלא הודית דבשעת החנאי "בלבה היה להתקדש כו' לכן אינה מקודשת משום דדברים שבלב אינן דברים עיין בר"ן כ"פ) פי' בתנאי שאין בה מומין או שאין עליה נדרים וכמ"ש בדרישה ע"ש אבל אם הוא לטובת האשה כגון ע"מ שאתן לך מאתים זוז נהי שהתנאי יכול לבטל מ"מ אינה מקודשת אם לא יתן לה ר' זוז וכמ"ש ואזיל בשם ר"מ נרבוני:

סעיף קטן מח
וכנס אח"כ סתם או בעל סתם כו' וה"פ וכנס אח"כ ר"ל ובעל ג"כ לאחר זמן. או בעל סתם ר"ל תכף אחר הקידושין בעל מיד ועד"ר ותמצא מבואר היטב ומוכרח לפרש כן:

סעיף קטן מט
וכ"כ הר"מ כו' ר"ל שיכול המתנה לבטל תנאו דהא כתב בסוף דבריו ואם מחלה היא התנאי כו' וכתב עוד ואם לא מחלה באותו שעה כו' וכן סבר כהרמב"ם שאם כנס או בעל סתם שבטל לתנאו וזה מבואר בסוף דבריו:

סעיף קטן נ
אלא קידושין בטלים וא"צ גט וכתב ב"י ז"ל יש לתמוה דהל"ל לעולם הוא ספק כמש"ר בדין ע"מ שיאמר אבא אין דהא להא דמיא עכ"ל ונראה דלק"מ שכבר כתבתי שם הטעם שאנן אמדינן דעתיה שהוא ירצה ומבקש שהמעשה יהיה קיים דהיינו הקידושין יהיו מקויימים ולכן אף כשאמר אבא לא אמרינן שדעתו הוא שאין הקידושין יהיו בטלין בשביל הכי אלא דעתו שיקויימו עוד כשיאמר אין אבל הכא הא אמר שאין רוצה לקיים תנאו ומש"ה המעשה בטל מיד:

סעיף קטן נא
יאמר שרוצה (קיים התנאי כו' ר"ל יוציא לעז בעלמא ולכך דוקא בעל נפש יחמיר על עצמו ולא ישאנה:

סעיף קטן נב
אין יכולין לכופו כל י"ב חדש והא דלעיל גבי ע"מ שאראך מנה כתב הרא"ש שצריך להראותה מיד וכמ"ש לעיל בשמו וע"ל בדרישה וי"ל דשאני הכא שאמר ע"מ שאתן לך ר"ל לאשה ולכן אמרינן דלמא שדעתו ליתנם לה לאחר זמן כשיכנוס אותה דאז מכניסין זו לזה וזה לזו מה שיש להן אבל לעיל אמר ע"מ שאראך מנה ולא התנה שיתן לה כלום אלא כלומר שאני עשיר ויש לי מנה כדי שתתפייס ותתארס לו ולכך אמרינן דאם איתא שיקיים תנאו ר"ל שהוא עשיר כמו שהוא אומר למה לא מראה המנה מיד ומש"ה צריך להראותה מיד: (בדין זמן שנותנין לבתולה יתבאר לקמן סי' נ"ז כ"פ):

סעיף קטן נג
כדאמרי' במקדש ע"ת ר"ל כשהבעל התנה התנאי כגון ע"מ שאין עליה נדרים וכיוצא בו ואח"כ בעל סתם ביטל לתנאו ה"נ כשהיא התנה התנאי ואח"כ כנסה סתם נמי בטלה לתנאה והא דנקט גבי בעל "ובעל וגבי אשה "וכנסה היינו משום שכבר כתבתי לעיל שבעל מיד אחר הקידושין וה"א שודאי על תנאי הראשון בעל הואיל שהוא תכף אחר התנאי והוי כאילו התנה השתא ואפ"ה קמ"ל דביטל לתנאו וגבי אשה שייך לנקוט כנסה משום שהיא אינה הולכת אליו שיבעל אותה אלא הבעל בא אליה לבית אביה לכונסה לחופה. וי"ל ג"כ דלא שייך לומר בתנאי שלה כשנבעלת לו בטלה לתנאה בשלמא כשהמקדש התנה התנאי שייך לומר כשבעל דביטל תנאו משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות דאיש מדקדק כשעושה שום מעשה שיהא כהוגן אבל גבי אשה אין שייך לומר שאין עשתה בעילתה בעילת זנות דאין האשה מדקדקת כמו האיש אבל אם נכנסה עמו לחופה ודאי מחלה לתנאה שהרי אנו רואין שתחפוץ להיות לו לאשה אע"ג שלא נתן לה כלום:

סעיף קטן נד
וכשתמחול איגלאי מילתא כו' א"ל כיון דעדיין לא מחלה א"כ למה יתן לה כתובה די"ל כיון שהמחילה הוי לטובתה שתגבה כתובתה בודאי תמחול לו התנאי:

סעיף קטן נה
וכתובה יש לה עכ"ל הר"מ "נרבוני ולכאורה נראה מ"ש וכתובה יש לה וגם מ"ש לפני זה דמחויב ליתן לה כתובה ממ"נ כו' לאו אדסמיך לה דהיינו כנסה לחוד קאי אלא אף אם לא כנסה במקום שנותנין כתובה לארוסה צריך ליתן לה מה"ט דממ"נ הנזכר אבל מדכתב בלשונו לשון נישואין בטור ובש"ע ב"פ משמע לכאורה דנישואין דוקא קאמר ואפשר לומר דבארוסה כל זמן שלא שמענו בפירוש דמחלה מן הסתם אין נותנין לה: (תהא מקודשת חוץ מפלוני כו' אינה מקודשת משום דכתיב ויצאה והיתה איתקש הויה ליציאה וכשם שבגט דלא הוי גט דכתיב בה כריתות שתהא נכרתה ממנו מכל וכל ואם אמר הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני עדיין היא מקושר בו דנשארה אסורה מחמתו ה"ה בקידושין. ולהרמב"ם כיון שהוא בעיא דלא אפשיטא ושמא לא איתקש הויה ליציאה בזה דביציאה כריתות מעליא בעינן וליכא אבל בקידושין שהוא בקנין וקנין כל דהו סגי לפיכך אמרי' דהוי ספק קידושין וע' עוד בב"י כ"פ):

סעיף קטן נו
אבל אם אמר ע"מ שלא תיאסר לפלוני כו' פירוש שאמר לה הרי את מקודשת לי ע"מ שתהיה מותר לפלוני דהתנה בדבר שא"א לקיימו שנתבאר בר"ס זה (ע"ש מ"ש אמ"ו ז"ל בסעיף ט' כ"פ) שאינו תנאי ולכן המעשה דהיינו הקידושין קיים אבל כשהוא אומר חוץ לפלוני ולא אמר על מנת אין זה תנאי וק"ל:

סימן לט

סעיף קטן א
משלשה נדרים אלו שדרך בני אדם להקפיד עליהן וה"ה לנדרים שבינו לבינה (שדרך "רוב בני אדם להקפיד בהם כ"פ):

סעיף קטן ב
או שלא תתקשט בבגדי צבעונים אבל נדר על קליות ואגוזים שאינן עינוי נפש כל כך אף על פי שהבעל יוכל להפירם משום עינוי נפש מכל מקום הואיל שאין דרך בני אדם להקפיד עליהם כ"כ אינה בכלל התנאי על מנת כו' אמרינן ועיין בב"י: (ואינה צריכה גט ולא חיישינן שמא תלך אצל חכם ויתיר את הנדר ונמצא קידושין ראשונים חלים למפרע דחזקה שאינה עשויה לקלקל את עצמה ואת בניה שיהיו לה מן השני כ"פ):

סעיף קטן ג
אפילו אם הוא אומר שמקפיד והטעם כיון שאין דרך בני אדם להקפיד עליהם בטלה דעתו אצל כל אדם:

סעיף קטן ד
אשה חשובה פירש רש"י בת גדולים וה"א דיכול לומר לא בעינא באשה נדרנית וגם גט לא ניחא לי ליתן לה דאיתסר באמה ובאחותה ולא ניחא לי דלהוו קידושין ואף על פי כן צריכה גט מספק רש"י ואשר"י. וביאור דברי רבינו במה שכתב הלכה אצל חכם והתירה "מקודשת ואפילו אם היא אשה חשובה צריכה גט רצה לומר אשה חשובה מקודשת מספק וצריכה גט ואם קדשה אחר צריכה מספק גט משניהם מה שאין כן בשאינה חשובה דמקודשת ודאי וה"ט משום דסבירא ליה להרא"ש דהלכה כרבי מאיר דאמר רוצה אדם שתתבזה אשתו בבית דין ורצה לומר דאינו מקפיד בזה ומש"ה דעתו שיחולו הקידושין כשיש להן התרה דאם יעלה על דעתו אחר כך שמא תחזור ותדור ואינו נוח לו באשה נדרנית הלא יכול לגרשה אז. אבל באשה חשובה מסתפקא ליה אי הלכה כרבה דאינו מחלק באשה חשובה או הלכה כרבא דמחלק מטעם דאתסר בקרובותיה (דחושש שמא תחזור ותדור באופן שלא יוכל לכפר ואם יגרשנה יאסר עליו בנות משפחתה שהם חשובות כ"פ) ומסיק דיש להחמיר ולהצריכה גט מספק ע"ש באשר"י ובית יוסף הביאו:

סעיף קטן ה
קודם שנודעו לבעלה ואם נודע לו אחר כך שהיו עליה כבר אינו מקפיד על מה שהיה עליה כיון דהחכם עוקר הנדר מעיקרו וכמו שנתבאר בס"ס זה אבל אם נודע לו קודם כו' דסבר שמא לא ימצא לה פתח להתירה:

סעיף קטן ו
ואם קידש על תנאי ובעל סתם כו' עיין לעיל בסימן ל"א מה שכתבתי שם ועיין בדרישה:

סעיף קטן ז
על היחוד דהן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה:

סעיף קטן ח
צריכה גט מספק אף על גב דאמרינן דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ומטעם זה הול"ל דודאי מקודשת היא וכן משמע מתוך פירוש רש"י מכל מקום רבינו סבר כדעת הרא"ש אביו דלא הוי אלא ספק קידושין מטעם דשמא היה סבור דתנאי קיים רצה לומר שסובר שכיון ששמעה ארוסתו שהתנה בשעת קידושין אם איתא דהוה עליה נדרים לא היתה נכנסת עמו לחופה ולהיות נבעלת ממנו ולא היתה כוונתו למחול התנאי ומ"מ צריכה גט דדלמא לא כן היה כוונתו אלא דעתו היה למחול התנאי ולכך הואיל שנוכל לומר שכך היה כוונתו או כך צריכה גט מספק:

סעיף קטן ט
אפילו בעל לאלתר כו' פי' וה"א ודאי לא אחלי' לתנאיה ואדעתא דתנאי בעל שהרי עתה לפני הבעילה התנה כדפרישית לעיל בסימן ל"ח:

סעיף קטן י
אבל כתובה אין לה דדילמא לא בעל לשם קידושין אלא דשמא היה סבור דתנאי קיים כמו שכתבתי ובאיסור הולכין לחומרא ובעינן גט ולענין ממון דכתובה אמרינן המוציא מחבירו עליו הראייה ועיין בדרישה:

סעיף קטן יא
וכן נמי בלא בעל אם לא התנה כו' לפום ריהטא משמע דנקט "בלא "בעל לרבותא ואפשר נמי לומר דבדווקא נקט דאי בעל כתובה נמי יש לה הואיל ולא התנה גם יש לה חזקה דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אבל בתוספות דהמדיר דף ע"ב ע"ב בד"ה על מנת שאין עליה נדרים ובאשר"י דף קל"ה ע"ג כתב בהדיא דאין לה כתובה ע"ש:

סעיף קטן יב
ונמצא עליה נדרים דהיינו אחד משלשה נדרים הנזכרים בתחילת סימן זה: (וכן אם קידשה סתם כו' צריכה גט מספק דיש להסתפק כיון שלא התנה אינו מקפיד או אפילו לא התנה דמן הסתם בני אדם מקפידין ולכן ספק מקודשת כ"פ):

סעיף קטן יג
ויתר על מומין הפוסלים בכהנים פירוש פוסלין באשה בקידושין (ר"ל הוסיפו אלו להיות פוסלים באשה אף על פי שאינן פוסלים בכהנים וברמב"ם פ"ח דהלכות ביאת מקדש נתבאר מומי כהנים כ"פ):

סעיף קטן יד
כגון זיעה שזועה תמיד (וצריך למחוק תיבת כגון כיון דאין מומין יתר על של כהנים אלא אלו ' ב"י כ"פ): (וקול עבה הוי מום באשה שנא' גבי אהבת הרעים כי קולך ערב כ"פ):

סעיף קטן טו
טפח מחברותיה פי' משל אשה אחרת שהיא חברתה:

סעיף קטן טז
צלקת פי' שנשאר שם רושם משחיתה המכה:

סעיף קטן יז
בכל מקום שהוא בגופה פירוש אפי' במקום שבסתר:

סעיף קטן יח
הרי זה מום שיכול לומר לא נראית לי בשעת קידושין דלימחל אבל מכל מקום מום הוי הואיל שפעמים נראות: (ואם עומדת במקום אחר פירוש במקום שאינה נראית כ"פ):

סעיף קטן יט
במה דברים אמורים שדרך הבנות לילך למרחץ כו' מדלא כתב רבינו במה דברים אמורים כשגם היא רגילה לילך מרחץ משמע דסבירא ליה דאף אם היא אינה רגילה לילך למרחץ אפילו הכי אמרינן דסבור וקיבל משום דכיון דשאר בנות רגילות לילך למרחץ והוא אינה הולכת הוה ליה לשום לבו על הדבר דשמא משום מום שבה היא מונעת עצמה מלילך וכיון שלא שם לבו לחקור אחר וה אמרינן דסבר וקיבל אף אם יהיה בה מום:

סעיף קטן כ
אם הוא לזמן ידוע הוה מום שבסתר פרש"י לפי שנזהרים ביום זמנם לצאת בין הבריות. ואין חלוק בנכפה וריח הפה בין יש מרחץ בעיר או לא וכ"כ רמ"א (בשם רבי ירוחם נתיב כ"ג כ"פ): (ונמצאו בה מומין לאחר שנתארסה היינו משנתקדשה אבל משודכ' בלבד היינו לא נתארס' רא"ש בתשובה כ"פ):

סעיף קטן כא
עליו להביא ראיה פירוש על האב משום דאיתרע חזקתיה דאיכא למימר כאן נמצאו כאן היו קודם אירוסין רש"י:

סעיף קטן כב
ואפי' הקידושין צריכה להחזיר משום דהוה קידושי טעות:

סעיף קטן כג
לאחר שנתארסה לא מהני ליה ולא אמרינן כיון שנתברר שבעודה בבית אביה נמצאו בה א"כ אמרינן בבית אביה נמצאו בה בבית אביה היו בה אף קודם שנתארסה כמו שאם עדיין לא כנסה אלא ארסה צריך האב להביא ראיה וא"כ אפילו כנסה נמי מאחר שיש לועדים שלא נעשו לאחר שכנסה יהא כאילו לא כנסה אלא כארוסה שצריך האב להביא ראייה זה לא אמרינן דמדלא נתוודע הדבר עד שבאה לביתו אמרינן שמזלו גרם שנולדו בה לאחר שנתארסה:

סעיף קטן כד
בנערה שכתוב' אירוסין לאביה והיא עצמה ברשות אביה לכל מילי הלכך אמרי' כאן נמצאו כאן היו אף קודם אירוסין דאתרע חזקתה (ר"ל ולא מהני חזקת הגוף שלה לאביה כ"פ) אבל בוגרת אינה נקראת עוד ע"ש בית אביה וכך לי עומד' ברשות אביה כאילו היא ברשות דעלמא (ואז כתובתה שלה ואוקמינן אחזקת הגוף דהשתא לאחר שנתארס נעשו בה המומין כ"פ) וחשיבה כאילו נכנסה לרשות הבעל אשר"י עיין בב"י:

סעיף קטן כה
נמצאו בה מומין פירוש אפילו לאחר שכנסה וק"ל:

סעיף קטן כו
שבודאי היו קודם והאב טוען שהבעל ידע בהן:

סעיף קטן כז
כגון אצבע יתירה פירוש ברגל או י"ל שאצבע יתירה שנקט לדוגמא בעלמא נקט כלומר מומין שבודאי היו קודם כמו אצבע שהוא קודם ולכן כתב רבינו כגון אצבע כו': (או בחזקתו שידע בהן הבעל פירוש כגון שהיה המום בפניה דאז ודאי נתרצה כ"פ):

סעיף קטן כח
ומה שכתב בשם הרמב"ם בא עליה ושהה כמה ימים כו' נלע"ד דאו או קאמר דאם שהה עמה אמרינן דודאי בא עליה אף על גב דלא ידעינן זה בודאי וכן משמע לשון המ"מ ע"ש וכן כתב מהרי"ק (פירוש כ"ה דלאחר שלשים יום אינו נאמן לומר שלא בא עליה דכולי האי לא מוקים איניש אנפשיה ע"ש כ"פ) והביאו רמ"א ז"ל בד"מ שלו ולכאורה היה נראה דסבירא ליה דאם שהה כמה ימים אפילו ודאי לא נבעלה יש לחוש שמחל ואזה מסיק וכתב וחזקה שידע בהן ונתרצה:

סעיף קטן כט
שחזקה שאין אדם שותה בכוס פגום רצה לומר בכוס שהוא ספק פגום ובס"א מחקו תיבת פגום:

סעיף קטן ל
נמצאו בה מומין והלכה כו' אריישא קאי שכתב קדשה על מנת. שאין בה מומין והכי קאמר דאף על גב שנתרפאו אינה מקודשת דכיון שהיו בה מומין בשעה שקדשה בטלו הקידושין וכי נתרפאו בתר הכי מאי הוה דעל מנת שאין בה מומין בשעה שהוא מקדשה משמע אבל על מנת שלא יהיו בה מומין על מנת שלא יהיו בה בתר הכי משמע ומ"ה אם רפאן הרופא אחר כך הרי זו מקודשת למפרע בית יוסף ומ"ש לעיל גבי נדרים שאם התירה החכם קודם שנודע לבעל דהוה מקודשת ה"ט משום דהחכם עוקר הנדר מעיקרו והוה כאילו לא היה בה נדר כלל ועיין בדרישה:

סימן מ

סעיף קטן א
הרי זו מקודשת לאחר ל' יום אפילו נתאכלו המעות כו' ואע"ג דהמקדש במלוה (שנתבאר בסי' כ"ח כ"פ) אינה מקודשת שאני מלוה דמשעה ראשונה שלה היא (דלהוצאה ניתנה כ"פ) וכשהוא מקדשה בה לא יהיב לה מידי אבל הכא מתחלה ע"ד קידושין נתן אע"ג דהשתא ליתנהו מעיקרא מקני נפשה בהנהו זוזי (אע"ג דאם תחזור היא תהא חייבת להחזיר המעות מ"מ הדבר ברשותה היא לחזור ולכי מטא זימנא מיקדשא

בההיא הנאה משא"כ במלוה מתחלה כשהוציאה ע"ד לשלם הוציאה כ"פ) ולא דמי נמי לפקדון (שנתבאר ג"כ בסימן כ"ח כ"פ) שכבר בידה דצריך שישתייר ממנו ש"פ בשעת קידושין דפקדון כי מתאכיל ברשותיה דמריה מתאכיל גמרא ופירש"י ור"ן:

סעיף קטן ב

בטלו הקידושין שאין הקידושין חלין עד אחר ל' והרי חזרו קודם ל' (מיהו אם "הוא חוזר בו אינה חייבת להחזיר המעות דאי לא במאי מיקדשא כשאינו חוזר הרי אין קנויים לה עד סוף ל' והרי נתאכלו בנתים ר"ן כ"פ):

סעיף קטן ג

שחזרו קידושי הראשון שמפרשים הטעם שאם בא אחר לתוך שלשים ומקדשה שמקודשת לו ובטלו קידושי הראשון משום שבשעה שקדשה השני לא היתה מקודשת ותפסו בה קידושי שני ונעשית א"א ולאחר ל' יום כשיבאו קידושי ראשון ימצאו אותה א"א ונמצא הראשון כמי שקידש א"א שאין קידושין תופסין בה וזה הטעם כתב הרמב"ם בפ"ז דאישות וכתב עליו ה"ה שנראה מדבריו שאם גרשה או מת השני תוך שלשים שהיא מקודשת לראשון שאז חלו קידושי ראשון אבל הרשב"א והרא"ש סוברים שהטעם שמקודשת לשני דכל שקדשה אאר הרי חזרה מקידושי הראשון ובאותה שעה נפקעו לגמרי ושוב אינם חלין ואין לך חזרה גדולה מזו כשפשטה ידה לקבל קידושין מאחר:

סעיף קטן ד

אמר לה מעכשיו ולאחר שלשים יום כו' אסורה לשניהם משום דמספקא אי האי "ולאחר "שלשים "יום אי תנאה הוי אם לא אחזור בי תוך ל' יום יהיו קידושין מעכשיו או אם חורה הוי ממאי דאמר מעכשיו וקאמר איני אומר מעכשיו אלא התקדשי לאחר ל' יום הלכך לעולם שהיא בספק דאי הוי תנאי קידושי ראשון חיילי קידושי שני לא חיילי ואי חזרה הוי קידושי שני חיילי קידושי ראשון לא חיילי:

סעיף קטן ה

אלא א"כ יתן לה האחד גט כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן ו

ואמר השני מעכשיו ולאחר כ' יום שכלו של שני בתוך של ראשון דאי לא כלו של שני אלא אחר של ראשון אפילו אי הוי חזרה קידושי הראשון חלין ולא של שני דכלה של זמנו קודם זמנו של שני:

סעיף קטן ז

ואמר השלישי מעכשיו ולאחר עשרה ימים וה"ה בהאי בתרא אם קדשה סתם הואיל שלא בא אחר אחריו מאי לי ולתנאו אלא סדרא נקט ותנא כ"כ ב"י גם י"ל דלרבותא כ"כ

דאע"ג דגם השלישי לא קדשה סתם מעתה אלא לאחר עשרה ימים אפ"ה צריכה ממנו גט ומכ"ש אם קדשה מעתה דאלימא קידושין דיליה דצריכה גט:

סעיף קטן ח

ולדעת א"א ז"ל אינה צריכה גט כו' הרא"ש סבר כאביי אליבא דרב דסבר ממ"נ אי האי לשון של מעכשיו ולאחר ל' חזרה הוי דבתרא הוי קידושין שלא בא אחר אחריו וגמרו קידושיו לאחר י' והנך קמאי לאו קידושי נינהו ואי תנאה הוי דקמא חיילי לאחר ל' ואינך לאו כלום ועולא א"ר יוחנן סבר כיון דלא נגמרו קידושי שום אחד מהן כל אחד שביק רווחא להיות נתפשין בה קידושי שני ולפ"ז ל"ש דזמנו של בתראי כלו בתוך זמנו של ראשון ול"ש שלא כלו אלא לאחר זמנו של ראשון כגון שאומר הכא מעכשיו ולאחר מ' שהוא לאחר זמנו של ראשון תפסי נמי קידושי שני דהא רווחא שביק קמא לכל מאן דמקדש לה תוך ל' יום אבל לרב דמספקא ליה אי תנאה הוי אי חזרה הוי אי אמר השני מעכשיו ולאחר מ' אין לחוש לקידושיו שכבר חלו הקידושין של ראשון בין דהוי תנאי בין דהוי חזרה ועיין בב"י ופסק רבינו חננאל כר' יוחנן ורב אלפס סבר דמספקא לן בהאי לישנא אי הוי לשון תנאי או חזרה ויש אומרים בלשון תנאי ויש אומרים בלשון חזרה ואיכא למימר להאי תנאי ולהאי חזרה ותיבעי גיטא מכל חד דילמא קמא לחזרה מכוון וחלו של הני ושני לתנאי מכוון וחלו קידושיו ואין של ראשון ואחרון קידושין ובעיא גט מאמצעי ואיכא למימר דקמא תנאי ושלו קיימין ואיכא למימר דכולהו חזרה ושל אחרון לבד קיימין כן כתב ב"י שהרא"ש סבר שזהו טעם של רב אלפס וכעין זה כתב ה"ה בטעמו של הרמב"ם ועיין בב"י:

סעיף קטן ט

אחותך אינה מקודשת משום דהוה דבר שלא בא לעולם (וקיימא לן אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כמו שנתבאר בח"מ סימן ר"ט כ"פ) אין בידו לקדשה:

סעיף קטן י

לאחר שיחלוץ ליך יבמיך ואין זה דבר שלא בא לעולם דאם קדשה עכשיו הוי ספק קידושין כדלעיל בסימן י"ח (ע"ש דמספקא לן אי תפסי קידושין ביבמה כמו בשאר חייבי לאוין כ"פ) א"כ עכשיו נמי שיאמר אחר שתחלוץ לך יבמיך הוי קידושין וכ"פ הרמב"ם מ"ו:

סעיף קטן יא

הרי זו מקודשת ולכשיגרשנה כו' דאמרינן מיגו דאיבעי לקדשה השתא מקדש תפסי בה קידושין נמי לאחר זמן מהשתא אבל באשתו או באשת חבירו לא חזיא השתא למתפס בהו קידושי שהרי מקודשת ועומדת היא:

סעיף קטן יב
והרמ"ה כתב דהוי ספק מקודשת אירשא קאי שכתב נתן לה שני פרוטות כו': (אם תלד אשתך כו' אינו כלום דהוה דבר שלא בא לעולם כ"פ):

סעיף קטן יג
הבת מקודשת הואיל שהוכר העובר נחשב שבא לעולם ועד"ר:

סעיף קטן יד
ויראה לי כו' מדברי הרמב"ם.

סימן מא

סעיף קטן א
לדעתן (פי' מרצונן שעשאוה שלוחן כ"פ):

סעיף קטן ב
אינן מקודשות דכל שאינו בזה אחר זה בבת אחת נמי אינו (לשון הגמ' הוא ורצה לומר כשם שאם לקח אשה שאין הקידושין תופסין אחר כך באחותה כך כי קדשינהו בבת אחת נמי לא הוי קידושין כ"פ):

סעיף קטן ג
הוו קידושין דקידושין שאין מסורין לביאה הוו קידושין:

סעיף קטן ד
אא"כ יאמר הראויה מכם לביאה כו' אפשר דה"נ ס"ל דצריך שיאמר כל הראויות מכם כו' ועיין בדרישה (וע"ל סימן ל"ז כ"פ):

סימן מב

סעיף קטן א
נתקדשה שלא לרצונה (אע"ג שאנס אותה עד שאמרה "רוצה "אני כ"פ): אינה מקודשת בפרק חזקת וכבר נתבאר כל זה בבית יוסף:

סעיף קטן ב
והשיב שאין כאן בית מיחוש ואף על גב דכבר כתב רבינו בריש סימן כ"ח בשם הרמ"ה שכתב ז"ל דאם זרק לה קידושין אפילו תוך חיקה ולא שקלתינהו אלא אשתקה ואזלה לה שתיקה כי האי לאו כלום הוא ואפילו ספק קידושין לא הויא אפשר לומר דהאי מעשה הוה בפני רבים ואיכא למיחש דאיכא דידע בקידושין ולא ידעי במה שלא נתפייסה מיד וה"א תבעיא גט קמ"ל ועד"ר:

סעיף קטן ג
וכתב הרמב"ם ז"ל אבל האיש שאנסוהו כו' וכתב ה"ה הטעם דלא אפקעינהו רבנן לקידושיו אלא כשנאנסה האשה מפני שאם היו הקידושין קידושין לא היתה יכולה

להפקיע עצמה ממנו אלא ברצונו אבל האיש הרי הוא יכול לגרשה בע"כ והלכך הרי היא מקודשת:

סעיף קטן ד
ורב אלפס כתב דאין קידושיו קידושין דבאיש נמי אפקעינהו רבנן לקידושין מיניה: המקדש שלא בעדים כו' אינן קדושין דילפינן מדכתיב בעריות ערות דבר ובממון ע"פ שנים עדים יקום דבר דאין דבר שבערוה פחות משנים כ"פ):

סעיף קטן ה
שחוששין לקידושין להצריכם גט פירוש בעד א' מ"ו ודוקא בשניהן מודים ואין הכחשה ביניהם. (וע"ל בסימן מ"ז כ"פ):

סעיף קטן ו
דאפילו אם כפרה האשה ואומרת לא קדשתני כופין אותה "ליקח גט וכתב רא"פ כן הוא הגירסא במיימוני המדויקים עכ"ל וכ"כ מ"ו ועד"ר שם כתבתי שהגיר' הנכונה היא כופין אותו "ליתן גט. ומסיים הרמב"ם וכתב וכן דין כל קידושי ספק ואם רצה לכנוס חוזר ומקדש ודאי ואם לא רצה לכנוס צריכה גט ממנו מספק וע' בדרישה:

סימן מג

סעיף קטן א
קטן שקדש או נשא כו' דכי יקח איש אשה כתיב (וה"ה לקטנה דהוקשו אשה לאיש לכל התורה וע"ל סי' קס"ט דין קטן וקטנה כ"פ:

סעיף קטן ב
דלא תקינו רבנן פי' לענין גט אבל מ"מ לא הוי בעילתו בעילת זנות כל שנת י"ג כמ"ש לעיל בריש הספר עכ"ל מ"ו וב"י הביא בסימן זה להרא"ש דלא הוה זנות ולא חילק בין שנת י"ג לקודם לכן ועיין במ"ש בסי' א':

סעיף קטן ג
נישואין לקטן פירוש אף על גב דתקינו קידושין לקטנה כמ"ש בסמוך היינו כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר:

סעיף קטן ד
דלא חיישינן שמא שלח כו' וטעמא מפרש בגמרא בפרק האיש מקדש משום דעל דעת קידושין הראשונים שלח ולא שלחה לשם קידושין:

סעיף קטן ה
ולאחר שיגדיל חלין הקידושין כו' ס"א גרסינן ועיקר ואם בא עליה לאחר שהגדיל חלין הקידושין כו' וטעמא דחיישינן טפי בביאה מסבלונות משום דקיימא לן אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ודייק טפי בבעילה הלכך איכא למימר דמסיק אדעתיה דקידושי

קטנה לאו כלום הן וגמר ובעל לשם קידושין ולגירסא שלפנינו קשה הלשון שאמר לאחר שיגדיל חלין הקידושין דמשמע קידושין ראשונים חלין וז"א דבלא בעל במאי חלין ועוד פשיטא דחלין כשיקדש כשיגדיל אבל לפי גירסא הנ"ל דגרסי ואם בא עליה לאחר שיגדיל נתיישב הכל דבא לומר דאע"ג דשילוח סבלונות משהגדיל לא מהני מכל מקום אם בעל משהגדיל חלין מיד אותן קידושין דביאה דודאי לקידושי בביאה בעל:

סעיף קטן ו

אלא שנתייחד עמה פירוש אף על גב דלא ידעינן דבא עליה בודאי אלא שנתייחד עמה מכל מקום אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה:

סעיף קטן ז

צריכה גט עיין בדרישה:

סעיף קטן ח

ודוקא מנה ומאתיים שהן תנאי ב"ד (ר"ל שאינה גובת מצד השטר אלא מצד תנאי ב"ד ומסתמא ע"ד אותו התנאי בעל כ"פ) דאילו בשטר לא גביא דחספא בעלמא הוא: (דלא קנתה בקטנותה אם לא שמחדש לה השטר כ"פ) הלכך ליתא להתוספתא ונתבאר עוד זה לקמן בסי' ס"ו וע"ש ויש נ"מ במאי דאמר כתובתה קיימת (ר"ל מאי קמ"ל אפילו לא כתב לה מעולם יש לה כתיבה י"ל דקמ"ל היכא שנשאה בתולה אע"ג כו' כ"פ) דאף על גב דהשתא כשהגדיל הקטן כבר נעשית ממנו בעולה ואם תכתוב כתובה מעתה אין לה אלא מנה כדין בעולה. והא דקאמר דוקא מנה ומאתיים ר"ל דאם היתה מתחלה בנשאה לקטן בעולה אין לה אלא מנה ואין בזה נ"מ אלא משום מאתים נקטה וק"ל:

סעיף קטן ט

אבל לאחר שתגדיל חלין הקידושין ואינה צריכה כו' כתב ב"י וז"ל משמע אפילו לא בעל נמי חלו הקידושין והיינו מדרבנן ונ"מ שאינה צריכה קידושין אחרים (פירוש ולא תאמר שאסור לבא עליה מהשתא עד שיקדשנה קידושין גמורים דלא להוי בעילתו זנות בשלמא עד הנה לא היה אפשר בענין אחר שאין הקידושין תופסין בה וגם מהשתא צריכה גט ממנו אם תרצה לינשא לאחר) וכדמסיים בה ואינה צריכה קידושין אחרים כלומר לענין זה בלבד הוא דחלו הקידושין אבל לעניין אם פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר לא דהא ודאי תפסו בה קידושין של אחר כל שקדשה אחר קודם שבעל הראשון בגדולתה הא לאחר שבעל הראשון אף על גב שלא ידעינן בה בודאי שבעל לשם קידושין אם נתקדשה שוב לאחר אינה צריכה ממנו גט ועיין לקמן בסי' קנ"ה:

סעיף קטן י

ומיהו תקינו רבנן כו' שלא ינהגו בה מנהג הפקר כדפרישי' לעיל ועד"ר:

סעיף קטן יא
שאין לו עוד רשות בה והשיאוה כו' נלע"ד דאם יצאה מרשות אביה על ידי שהשיאה ונתארמלה או נתגרשה מכל מקום לא נגרע כחו מאחיה ואמה להתקדש על ידו מדרבנן לענין מיאון ונקט רבינו אחיה כדי לכלול בו גם כן רישא דמיירי כשמת אביה:

סעיף קטן יב
אלא יוצאה במיאון ובסמוך נתבאר לענין עם הוה קידושיה קידושין:

סעיף קטן יג
לשמור קידושיה פירוש כסף קידושיה: (לא הוי קידושין כלל ואינה צריכה אפילו מיאון כ"פ:

סעיף קטן יד
דפחות מבת שש אפילו כו' וטעמא דאמרינן בפרק התקבל אמר רבא הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין וכנגדן בקטנה מתקדשת למיאון וזמן הפעוטות ידוע בפרק הניזקין שהוא מבן ו' ועד עשרה כל חד לפום חורפי' ה"ה:

סעיף קטן טו
ומ"ש הרמב"ם דאם היתה מבת עשר שנים ולמעלה אפילו שהיא סכלה כו' אף על פי שלד"ה לענין מקח וממכר אין מעשי' כלום וכמ"ש רבינו בח"מ רל"ה ע"ש ס"ל להרמב"ם "דלא אמר רבא וכנגדן בקטנה מתקדשת כ"א אזמן פעוטות אבל לאחר זמן פעוטות דהיינו מי' שנה ולמעלה אין לו דמיון למקח וממכר וכמ"ש שם המ"מ דהרמב"ם משוה שני המאמרים דהיינו מאמר הנ"ל ומאמר רבי חנינא בן אנטיגנוס דאמר כל שיכולה לשמור קידושיה מקודשת למיאון וממילא נאמר נמי דלא אמ' שצריכין שיכולה לשמור כ"א בזמן הפעוטות אבל לאחר מכאן אפילו אינה יכולה לשמור וק"ל:

סעיף קטן טז
אבל אם הלך למדינת הים ולותה ואכלה וכו' פי' אף אם לותה בעדים או בפסיקת ב"ד ואינה בת מלאכה שיכול לומר צאי מעשה ידיך במזונותיך שאם היתה גדולה חייב לשלם ע"ד שיתבאר לקמן בסימן ע' בקטנה א"צ לשלם וק"ל:

סעיף קטן יז
או לצורך פדיונה פי' ונפדית קודם שעמדה ומיאנה:

סעיף קטן יח
אע"פ שאכל פירותיה ורבנן תקנו פירות תחת פדיונה יתבאר לקמן סימן קט"ו:

סימן מד

סעיף קטן א

אבל רבנן תקינו לה נשואין אפילו חרש לחרשת כו' וכן כתב רש"י בהדיא וב"י הביאו בסמוך אמ"ש ושוטה ושוטה אין להם כו' ועד"ר ובגמרא בריש פרק חרש מפרש מ"ש דבחרש תקנו נשואין ובשוטה לא תקנו בחרש נתקיימה תקנתא דרבנן (דדרכן להיות שלום ביניהן כ"פ) תקנו ובשוטה לא נתקיים תקנתא דרבנן דאין אדם דר עם נחש בכפיפה לא תקנו רבנן. ומפרש נמי התם מ"ש חרש דתקנו ומ"ש בקטן לא תקנו דחרש לא אתי לעולם לכלל קידושי תורה (ויבטל הפריה ורביה כ"פ) תקנו ליה רבנן אבל קטן דאתי לכלל קידושי תורה משיגדיל לא תקנו ליה רבנן אבל בקטנה אע"ג דאתי לכלל קידושי תורה תקנו לה כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר כדפרישית לעיל בסימן מ"ג: (וכתב הרמב"ם לפיכך כו' ר"ל מאחר דקידושי חרש אינואלא מדרבנן חלו בה קידושי דאורייתא כ"פ):

סעיף קטן ב

ומותרת לבעלה ולא איישינן שיאמרו גירש החרש ונשא זה ואח"כ מחזיר גרושתו דכיון שאין לחרש קדושין וגירושין מן התורה אין לחוש שמא יטעו בו שאפילו יאמרו שגירש ואחר כך החזירה אינו עובר באיסור תורה ואין לנו להוסיף על הגזירות של דבריהם עכ"ל ה"ה:

סעיף קטן ג

לא היה שום אדם נושא אותה אבל קטנה (דתקנו רבנן בה מיאון שאני התם מאחר שאין יכולה למאן רק שעת קטנותה סבר כו' כ"פ) מפייסנא לה עד שיעבור זמן מיאונה (וכתובה כו' כאשר יתבאר לקמן בסימן מ"ו כ"פ):

סעיף קטן ד

ושוטה (בסגול) ושוטה (בקמץ) כך הוא מנוקד בספר מ"ו (והיינו שדעתו משובשת שאינו משיג שום דבר על בוריו ה"ז בחזקת שוטה אבל בלאו הכי קידושיו קידושין רבי' ירוחם כ"פ):

סעיף קטן ה

ומתיישבין בדבר הזה ז"ל ה"ה ברייתא בפרק הדר שכור מקחו מקח וממכרו ממכר עבר עבירה שיש בה מיתה ממיתין אותו מלקות מלקין אותו כללו של דבר הרי הוא כפקח לכל דבר אלא שפטור מן התפלה עוד שם ל"ש אלא שלא הגיע לשכרותו של לוט אבל הגיע לשכרותו של לוט פטור מכולם ומפני שהוא בעריות החמורות ע"כ כתב רבינו ומתיישבין בדבר זה עכ"ל פי' למה כתב הרמב"ם כאן מתיישבין בדבר זה יותר מבמקום

אחר ולכן כתב ומפני שהוא בעריות החמורות ור"ל מתישבין לבדוק אם הוא שכור כ"כ כשכרותו של לוט:

סעיף קטן ו
בין סריס חמה פירוש שנעשה סריס מיד כשנולד מיום שרואה אותו החמה (והוא מותר לבא בקהל כמ"ש לעיל סימן ה' כ"פ) וכ"כ רבינו לקמן סימן קע"ב ז"ל סריס חמה שלקה ממעי אמו:

סעיף קטן ז
בין סריס אדם אע"ג שהוא אסור לבא בקהל כדאמרינן לעיל בסי' ה' מ"מ קידושיו קידושין (דקי"ל קידושין תופסין בחייבי לאוין כדבסמוך כ"פ):

סעיף קטן ח
והתוס' כתבו דאיילונית כו' ז"ל מ"ו ותימא שלא הביא אביו הרא"ש שכתב כדברי התוס' בכל אלו מקומות עכ"ל:

סעיף קטן ט
לא הויין קידושין אפילו מדרבנן דהוי קידושי טעות דאין אשה אלא לפריה ורביה:

סעיף קטן י
בד"א באיילונית כל זה מדברי התוס':

סעיף קטן יא
שקולה עבה כקול איש אבל אין קולה כקול איש אע"פ שהיא עבה אינה נקראת איילונית אבל מ"מ הוי מום שנתבאר דינו לעיל בסי' ל"ט ע"ש:

סעיף קטן יב
שבאחד מאלו חשובה איילונית וכתב ב"י ז"ל אבל מדברי הרמב"ם בפ"ב מהלכות אישות נראה שצריך שיהיו בה כל הסימנים האלו וכ"נ מדברי רבי' ירוחם עכ"ל:

סעיף קטן יג
אבל ספק איילונית היינו כגון שאותו סימן שנראה אינו מבורר יפה:

סעיף קטן יד
וצריכין גט מספק (מפני שהם בספק אם הוא זכר או נקבה כ"פ) וכתב ה"ה בפ"ד כשיקדשו הם אשה צריכין לתת גט להתיר אשה זו וכשנתקדשו הם צריכין גט לענין הבא עליהן דרך נקבותיהן שלא יהא כבא על ספק א"א עכ"ל:

סעיף קטן טו
והתוס' כתבו דאנדרוגינוס כו' ועיין בא"ח סי' תקע"ט ובי"ד סימן שט"ו (ע"ש מ"ש אמ"ו ז"ל בסעיף ד' כ"פ) וסי' רס"ו ולעיל סי' כ"ב (דכתב שם אנדרוגינוס אינו מתייחד עם הנשים ואם נתייחד אין מכין אותו מרדות מפני שהוא ספק וי"ל כיון דיחוד עם הנשים

גופא אין בו איסור דאורייתא הקילו באנדרוגינוס) תמצא הדברים מהופכים ולא ימלט בלי שגגה וביארתי יפה הכל על תכליתו בסוף הערל וע"ל סי' קמ"ב עכ"ל מ"ו:

סעיף קטן טז

שאין הקידושין תופסין בה בס"פ האומר יליף לה כל העריות מדכתיב (בפ' אחרי מות אחר כל העריות ואחות אשה כתיב ג"כ בפרשה זו כ"פ) כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הוקשו כל העריות לאחות אשה ואחות אשה נפקא לן מדכתיב בה לא תקח כלומר לא יהא לך ליקוחין:

סעיף קטן יז

שהמקדש נדה מקודשת כו' דכתיב בה ותהי נדתה עליו אפי' בשעת נדתה תהיה בהווייתה:

סעיף קטן יח

ואין ראוי לעשות כן כתב ה"ה הטעם כיון שאינה ראויה לביאה ולא אף לחופה אין ראוי לקדשה וי"א הטעם שמא יגע בבשרה עכ"ל ומה שאין אנו נזהרין מזה היינו משום שאנו מקדשין בשעת נישואין וכבר הוכנו כל צרכי החופה וטבחו טבחם א"א לדחותם מפני ההפסד. ועיין בי"ד ס"ס קצ"ב ולקמן ס"ס ס"א דפליגי אי חופה שייך בנדה היינו דוקא להיות מחשבת כנשואה לענין ירושתה ומציאתה אבל לכ"ע קידושין תופסין בה כמ"ש כאן:

סעיף קטן יט

וכן היבם שקידש צרת יבמה שהאח שמת היו לו שתי נשים ויבם א' מהם. צרתה אסורה על האחין בעשה דכתיב יבמה יבא "עליה ולא צרתה ולאו הבא מכלל עשה עשה ה"ה. ומ"ש רבינו היבם שקידש ה"ה אחד מן האחין וק"ל ועד"ר:

סעיף קטן כ

שנתקדשה לזר בהאשה רבה אמר שמואל בעניותינו צריכה גט מספקא ליה לשמואל האי לא תהיה אשת המת אי ללאו הוא דאתא אי דלא נתפסו קידושין אתא כלומר לא תהא בה הויה:

סעיף קטן כא

שאינן בני קידושין כו' עכו"ם דכתיב בשבעה אומות לא תתחתן בם (כ"כ בית יוסף בשם רש"י שכן כתב בפרק החולץ ריש (יבמות ד' מ"ה) וכבר נתבאר לעיל בר"ס י"ו דרבינו סבירא ליה דלא תתחתן לא שייך כ"א אחר גירות והרמב"ם ס"ל דאייריבז' אומות דכולן הן בכלל לא תסור ע"ש) לא יהיה לך בם חיתון ובשאר אומות כתיב ואחר כן תבא עליה ובעלתה מכלל דמעיקרא לית בה הווייה. ועבד ושפחה דכתיב שבו לכם פה עם החמור (דהאי עם מיותר דהו"ל למימר והחמור כ"פ) עם הדומה לחמור:

סעיף קטן כב
ישראל מומר שקידש כו' שאע"פ שהמיר דתו מכל מקום ישראל הוא (דכתיב חטא ישראל אע"פ שחטא ישראל הוא כ"פ):

סעיף קטן כג
ויש אומרים דמומר לחלל שבתות כו' עד ולא נהירא ואם תאמר הא כתב רבינו בי"ד סימן ב' דלכולי עלמא מומר לחלל שבתות ולעבודת אלילים דשחיטתו פסולה י"ל דשאני שחיטה דמחשבתו לע"א לעבדה בו והמחלל שבת נמי כופר בעיקר וכעע"א וכמש"ר בריש הלכות שבת:

סעיף קטן כד
וכותי הוה עובדא ואצרכיה גט כו' ואע"ג דאמרינן בפ"ק דחולין דעשאום כעכו"ם לכל דבריהם משמע להני רבוותא דהיינו דוקא לענין שלא נסמוך עליהם באיסור והיתר אבל להפקיע קידושיהן לא:

סעיף קטן כה
וכתב הרמב"ם מי שחציו עבד כו' הוו קידושי ספק כו' בעיא הוא בפ' השולח (גיטין ד' מ"ג ע"א) ולא אפשיטא ולכן פסק דהוו ספק קידושין:

סעיף קטן כו
אינה מקודשת קידושין גמורים לכאורה נראה דר"נ דקידושין גמורין הוא דלא הוי לענין דאם בא אחר וקדשה גם כן דקידושין ג"כ תופסין בה אבל צריכה גט משניהן אבל ז"א דהא הרמב"ם כתב דדינא כהמקדש הקטנה ובמקדש הקטנה עצמה בלי דעת אחיה ואמה אפילו מיאון אין צריך. ועוד מדמסיק רבינו וכתב עליו ז"ל וא"א אמר דהוי קידושין וצריכה גט בכלל דלהרמב"ם אין צריכה גט. ועוד דאם כן הו"ל להרמב"ם לכלליהו ולכתוב בבבא אחד מי שחציו עבד כו' ומי שחציה שפחה כו' לכן נראה דמה שכתב הרמב"ם בחציה שפחה דאינה מקודשת קידושין גמורין רצה לומר אינה מקודשת כלל דומיא דקטנה כל זמן שלא נתגדלה והא דלא קאמר קידושיו אינן קידושין כדי ללמדינו דלאחר שנשתחררה חלין קידושין הראשונים להיותן קידושין גמורים כדמסיק. והרא"ש חולק וס"ל דהויא קידושין לענין דצריכה גט דומיא דחצי עבד אבל ג"כ איקדשה אחר תוספת וע"ל ס"ס ל"א מש"ר מזה. והשתא א"ש הכל. וא"ת מה שנא זה מבחצי עבד דכתב דהוי ספק וצריכה גט וי"ל דשאני התם דכל צד יהודית שבו קידש האשה היהודית גמורה מה שאין כן זה דלא נתקדשה אלא חציה ואין אשה מתקדשת למחצה:

סעיף קטן כז
ומיהו הבא עליה רצה לומר אע"פ שקידושיה גמורין מ"מ לא חייב מיתה הבא עליה משום א"א אלא חייב אשם וזו היא שפחה חרופה ועוין בפ' השילח: (ואם נשתחררה כו' רצה לומר המקדש חצי שפחה וחציה כו' ועד שלא נתן לה גט נשתחררה כולה כ"פ):

סעיף קטן כח
מקודשת לשניהם כו' דפלוגתא הוא בפי השולח רב יוסף אמר פקעי קדושי ראשון פי' רש"י בא השחרור והפקיעה ומקודשת לשני שהרי נשתנה גופה והויא לה כקטן שנולד. ר' זירא אמר גמרי קידושי ראשון פירוש ע"י השחרור גמרו קידושי ראשון ונתפסים בכל גופה ולא אפסיקא הלכתא כמאן ולכן מקודשת לשניהם מספק:

סעיף קטן כט
אחיו של אחד חולץ כו' ממ"נ אי דקדושי הראשון קידושין קידושי שני לאו קידושין ואי קידושי שני קדושין קדושי דראשון לאו קדושין ודוקא אחד חולץ בראשון אבל ליבם אחד ברישא לא שמא יפגע ביבמה לשוק דשמא אין קדושי אחיו קדושין (וע"ל ס"ס ל"א כ"פ):

סימן מה

סעיף קטן א
חוששין שמא שלחם לשם קידושין (ר"ל הסבלונות עצמן ולכן צריך להיות ששולחם בעדים כדין כל קידושין ומש"ר לעיל בסימן מ"ב. וכתב הר"ן דוקא שנתן לה סתם אבל אם פירש לשם סבלונות ליכא למיחש לפירוש רש"י כ"פ) ואף על גב דגבי נתן לה סתם ולא פירש לא הוי קידושין אלא אם כן דבר עמה על עסקי קדושין וכל זמן שעוסקין באותו עניין כדלעיל בסימן כ"ו מכל מקום חשש קדושין איכא כן כתב הרא"ש לפי פירוש רש"י:

סעיף קטן ב
ואח"כ שולחין סבלונות כו' לאפוקי אם רוב העיר רגילין לשלוח תחלה אבל מכל מקום רגילין גם כן לשלוח ולקדש בהם דאי בדוקא קאמר שרגילין לקדש ואח"כ לשלוח אבל אין שולחין בענין אחר א"כ למה חיישינן שמא שלחם לשם קידושין אלא ודאי כדפרישי' א"נ י"ל אם רוב העיר אין שולחין כי אם מקדשין תחלה משום דאין אדם מפסיד סבלונות שלו וליתנם על ספק אם כן י"ל דזה ודאי שלחם לשם קידושין ואז אינו מפסיד אותם דאם אינו שלחם לשם קידושין הוא מפסיד אותם היפוך דרך העיר וזה נראה יותר וק"ל:

סעיף קטן ג
חוששין למיעוט ואע"ג דבעלמא אין חוששין למיעוט היינו בדבר שתולה בטבע ובא ממילא מה שאין כן זה שתולה בדעת האדם והדיעות משנין נפשם ועיין בבית יוסף (ושם כתב ז"ל שרוב זה אינו אלא מצד המנהג והמנהג עשוי להשתנות כ"פ) וסברות מחלוקתם תלוי בגירסת הגמ' ועיין בב"י:

סעיף קטן ד
שמקדשין תחלה להחמיר פירוש וחוששין שמא קדשה תחלה בשני עדים והלכו למדינת הים (ולכן אפי' שלח הסבלונות בינו לבינה רק שהם מודים חוששין כ"פ אבל אי ודאי שלא קדשה תחלה בפני עדים אז אין חוששין שמא עתה שלחם לשם קידושין כמו שחוששין לפרש"י כדמפרש ואזיל:

סעיף קטן ה
ופי' ג"כ חוששין ר"ל גם בזה פליגי עם פירש"י וק"ל:

סעיף קטן ו
חוששין להם פי' שמא קדשה כבר:

סעיף קטן ז
באלו הסבלונות משום קידושין אפי' שלחם בעדים:

סעיף קטן ח
לשני הפירושין להחמיר דאי שלחם בעדים אע"ג שידוע שלא קדשה כבר אם רוב העיר רגילין לקדש ואח"כ שולחין חיישינן כפרש"י ואם שלחם בלא עדים ואין ידוע אם כבר קדשה או לא חיישינן שמא כבר קדשה:

סעיף קטן ט
ולא הגיע עדיין לידה אבל אם הגיע הכתובה לידה ודאי קדשה דאין דרך ליתן כתובה ליד אשה אם לא שקדש אפי' אם אין הסופר מצוי בעיר היה לו להחזיר הכתובה בידו עד שיקדשנה:

סעיף קטן י
רואין אם דרך "מקצת אנשי העיר כו' זהו מל' הרמב"ם בפ"ט מפני שגורס ג"כ בענייני הסבלונות כגרסת ר"ח דחיישינן למיעוטא אבל לרש"י דלעיל גבי סבלונות ה"ה דהכא לא חיישינן למיעוטא כן משמע מדברי ה"ה ורבינו שסתם וכתב כלשון הרמב"ם ולא שת לבו לזה ואפשר שטעמו מפני שהעלה בדין הסבלונות דטוב לחוש לשני הפירושים להחמיר ב"י:

סימן מו

סעיף קטן א
חוששין לו וצריכה גט (ר"ל שמקודשת מספק כ"פ):

סעיף קטן ב
ונשים שמחות לה ואומרות נתקדשה פלוני' לפלוני נראה דדוקא קאמר שמחות לה אבל אם ראו שמחים עמו ואומרין שהוא קדש פלונית בשביל קול זה לא נאסרה וק"ל:

סעיף קטן ג
או שיאמרו אע"ג שהעדים לא ראו בעצמם נירות דולקות ומטות מוצעות כו' רק ששמעו מאחרים:

סעיף קטן ד
שיאמרו עדים פלוני ופלוני שמעו מפלוני ופלוני ופלוני ופלוני מפלוני ופלוני והלכו כו' כגון ששמע "יעקב וראובן משמעון ולוי ושמעון ולוי מיהודה וישכר אבל כו' כן הגיה מ"ו וז"ל כאשר הגהתי מצאתי בא"ה מדויק וכן באשר"י רק שבאשר"י כת השלישי לא הוזכר ובאמת שלא לצורך הוא נ"ל עכ"ל ועיין בדרישה. ותמה אני על הגהות מ"ו ז"ל הלא בגמרא איתא דאמר רב עד שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוני והלכו להם למדינת הים וע"ז כתב הרא"ש דמיירי בתרי ששמעו מתרי כגון ראובן ושמעון מלוי מיהודה כו' וע"כ א"א לפרשו דר"ל דראובן ושמעון כל אחד שמעו מלוי וגם מיהודה דהא ל' הגמרא הנ"ל אינו כן דהא לא קאמר אלא פלוני שמע מפלוני ופלוני מפלוני דמשמע ראובן שמע מלוי ושמעון ומיהודה וכן הוא ודאי כוונת הרא"ש דהא לא כתב אלא כגון ראובן משמעון מלוי ויהודה ור"ל כל חד מנהון שמע מאיש יחידי ולאפוקי תרי מחד או חד מתרי וכדמסיק ותדע דאם לא כן ה"ל להרא"ש לכתוב עוד ולא תרי מתרי אם לא שכל אחד משניהן שמעו מתרתי אלא ודאי זה לא עלתה על דעת הרא"ש וכ"כ הר"ן והרשב"א בהדיא הביאם ב"י וגם הבית יוסף כתב שדברי הרשב"א הן כדברי הרא"ש ש"מ שגם הב"י פירש דברי הרא"ש ע"ד שפורשתי. ודברי רבינו נ"ל גם כן ליישבם ע"ד זה שמ"ש או שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני כו' ר"ל הקול שיצא שפלונית נתקדשה היינו שבא הקול שיש איש בשוק שאמר מפי שנים שאותן שנים כל אחד גם כן שמעו מאיש מיוחד שנתקדשה והקול וגם האיש יחידי אינו כלום אלא על ידי קול והאיש קוראין הב"ד לפלוני ופלוני ושואלין את פיהם והם יאמרו אמת הוא ששמענו כל אחד מהן מאיש אחד מיוחד אף שאמרו שהלכו למדינת הים ה"ז קול ברור ובאבן העזר של קלף כתב בהדיא כמ"ש הר"ן וז"ל שיאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוני כו' עד כגון ראובן משמעון ושמעון מיהודה כו' ע"ש והוא נכון מאוד ודו"ק:

וא"א הרא"ש ז"ל כתב דלא מהני אלא תרי מתרי ואהא דכתב הרמ"ה חילוק בין שתלו בעדים שמתו להלכו למדינת הים לא פליג וגם הרא"ש כתב מעין חילוק זה בח"מ סי' ע' וא"כ לפ"ז ה"ל לרבי' לכתוב זה בשם הרמ"ה בבבא בפני עצמו לא לכלילנהו בבבא שיש חולק עליה וצ"ל שרבינו סובר שגם הרמ"ה לא חילק אלא בחד מתרי אבל תרי מתרי אפילו אמרו שאותן שנים מתו נאמנים שהתורה האמינה לשנים בכל ענין ובזה מיישב דל"ת דבגמרא משמע קצת דבעינן תרי מתרי די"ל דהרמ"ה מפרשו דמיירי כשאומרין שמתו אותן השנים אבל צ"ע דא"כ למה כתב הרמ"ה ל' רבים דוקא "שתלו "דמרתתי "תולין דמשמע דאפילו בשנים משנים אין נאמנים לומר שמתו ודוחק לומר דל' רבים דעלמא נקט:

סעיף קטן ה

ואומרים שנתקדשה לו בעיר אחרת ז"ל רש"י בפ' בתרא דגיטין ד' פ"ט ע"א יצא כאן קול פלונית מתקדשת היום לפלוני במקום פלוני:

סעיף קטן ו

פלונית תתקדש שהוא ל' עתיד (ושמא נזדמנו יחד כדי לקדשה ולא נתקדשה כ"פ):

סעיף קטן ז

שנתקדשה לפלוני וגירשה כו' כיון שקול גירושין יצא ג"כ מיד נתבטלו הקידושין וכמ"ש לעיל בסי' ו' (ושם נתבאר ג"כ מדיני קול קידושין וגירושין ע"ש כ"פ): (אמתלא פי' שובר ששובר את הקול כ"פ):

סעיף קטן ח

או שזרק לה קידושין כו' פי' שהקול יצא שהוא ספק אם קרוב לו או קרוב לה:

סעיף קטן ט

או אפילו אם יש לחוש לאמתלא כו' פי' אפילו אם לא יצא הקול שיש ספק בקידושין אלא שהקול יצא סתם אלא לנו יש ספק בקידושין הללו כגון שהקול יצא סתם פלוני קידש פלונית בפירי פלוני ולא יצא שום ספק בדברי הקול אלא לנו יש ספק אם יש ש"פ בפירי פלוני שנתקדשה בו או שהקול יצא שפלוני בן פלוני קידש פלונית ואותו פלוני יש לנו ספק אם היה קטן או גדול:

סעיף קטן י

והרמב"ם כתב יצא הקול שנתקדשה כו' פי' כגון מעיקרא אמרו זרק לה קידושין ואחר י' ימים אמרו שהיו קרוב לו תולין באמתלא ומתירין אותה לינשא כיון שמתחלה אמרו שהיו בזריקה וכן כיוצא בזה כן מפרש הר"ן והמ"מ דברי הרמב"ם וכתב ב"י ז"ל ורבינו כתב דברי הרמב"ם כאילו הוא חולק על מ"ש תחלה וכבר נתבאר שמ"ש תחלה הוא לפסוק כרב זביד ואין חולק בזה ודברי הרמב"ם הם פי' לדברי רב זביד עכ"ל:

סעיף קטן יא
ולאחר ימים יצא האמתלא כו' לשון הגמרא והרמב"ם שהביא הר"ן כתוב בו אחר י' ימים אבל במיימוני שבידינו כתוב בו ולאחר ימים אם נראין הדברים לב"ד שהוא כן סומכין על האמתלא ולא הוחזקה כו' וכן הוא במיימוני בפ"ט מה"א וכן בש"ע: (מבטלין אותו ר"ל מתירין אותו בלא גט ומודיעין ששקר היה אבל הר"ן בשם הרי"ף וב"י בשם הרמב"ם כתבו דבזמן הזה בסתם מקומות אין מבטלין קלא כ"פ):

סעיף קטן יב
כגון אותם "שתלו בהן כו' ה"ג:

סעיף קטן יג
שהיה האמתלא מעיקרא פירוש אף על פי שנתברר עכשיו שהאמתלא יצאה מעיקרא סמוך ליציאת הקול אינה מבטלת כיון שלא יצא עם הקול ממש כ"כ הב"י. וצ"ע מנא ליה לפרש מש"ר שהיה האמתלא "מעיקרא דר"ל סמוך ליציאת הקול דצ"ל דר"ל אפילו נתברר עמה דהאמתלא היה מעיקרא ממש בשעת יציאת הקול והיינו שהקול יצא בר"ח ניסן שראובן ושמעון אמרו ששמעו מלוי ויהודה שנתקדשה פלונית לפלוני ואחר י' ימים באו לוי ויהודה ואמרו שלא בודאי יודעים שנתקדשה אלא ספק להן ושכך אמרו מעיקרא לראובן ושמעון והרי נתברר מפיהן לב"ד דהאמתלא משעת יציאת הקול היה דלא היתה ודאי מקודשת אפ"ה אין שומעין להאמתלא כיון שיצא הקול מעיקרא סתם. ופירוש זה ודאי נראה עיקר דהכי משמע לשון "מעיקרא גם לפ"ז הוי דבר והפוכו במאי דהתחיל וכתב דדוקא כשבאו ואמרו להד"ם וע"ז מסיק וכתב הא לא אמרו להד"ם אלא היה בו צד ספק אפילו אמרו שכן היה מעיקרא און שומעין לו ודוק:

סעיף קטן יד
אינה מבטלת הקול כיון שלא כו' והא דכתב לעיל בשם הרמב"ם דלא הוחזקה מקודשת התם איירי שהב"ד נראים להם שהוא כן וע"ד שפירשתי שם:

סעיף קטן טו
אפילו אחר אירוסין פי' אפילו אם אחר אירוסין יצא הקול איך שנתקדשה לפני אירוסין של זה לאחר:

סעיף קטן טז
אין חוששין לו כו' דלקלא דאחר אירוסין ונישואין לא חיישינן (כדלעיל בסי' ו' כ"פ): (דלא מבטלי לקלא דקידושין הראשונים כיון דקול הקידושין של הראשון קודם הנשואי השני כ"פ):

סעיף קטן יז
אע"פ שנשאת פי' אעפ"י שנשאת לשני אפילו הכי צריכה גט מהראשון. ומה שכתב ונושא שני אם ירצה רצה לומר אם כבר לא נשאת לו ואדלעיל קאי דאי כבר נשאת לשני אסורה לשניהם כמו שנתבאר בסמוך:

סעיף קטן יח
ויתן לה עתה קידושין גמורים דקידושין שקידש כבר אינם כלום דהוי כאילו קדש א"א:

סעיף קטן יט
ואסורה עליו עולמית דכשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל:

סעיף קטן כ
שלא יאמרו מחזיר גרושתו כו' שיאמרו על ידי שגרשה הראשון תחלה קדשה השני ועכשיו הוא חוזר ונושא אותה: (וע"ל סימן ל"א כ"פ):

סעיף קטן כא
בין ראשון בין שני הואיל שאין קידושי השני ודאי אלא על ידי הקול לא יאמרו גירש זה ונשא זה כו':

סעיף קטן כב
ומיראתו עליה פירוש שלא יעשו לה אחר פרצה או שהיא לא תזנה בעצמה:

סעיף קטן כג
ואפילו אם גם שמעון אומר כן דאין זה שובר לקול שיצא כבר ששמעון שליח לוי קדש פלונית ללוי:

סעיף קטן כד
ולא נשמע הדבר מפי עדים פירוש שיאמרו עדים אנו שמענו מפי עדים שהם ראו הקידושין:

סעיף קטן כה
והשיב שאסורה לינשא לו כי היודע שנתגרשה מה יודע שהגירושין לא היו אלא לרווחא דמלתא ואם תאמר יכריזו שלא היתה צריכה לגט אלא לחומרא בעלמא איכא דשמע בגיטא ולא שמע בהכרזה עכ"ל הרא"ש בתשובה:

סימן מז

סעיף קטן א
לא ראינו אינה ראייה כו' וא"כ הוו עדותן כאילו אינו והרי שנים אומרים שראינו שנתקדשה ולכן הויא מקודשת: (לא היו לה ספקקידושין ר"ל לא זרק לה מעולם כ"פ):

סעיף קטן ב
לא תנשא פי' לכ"ע חוץ מזה שאומרים ב' שנתקדשה לו אם יודעין למי נתקדשה:

סעיף קטן ג
ואם ניסת לאחד מעידיה (ע"ל בסי' י"ז ושם נתבאר כ"פ) אבל לאחר אפי' בדיעבד תצא הואיל דתרי ותרי נינהו הוא קאי באשם תלוי אם בא עליה אבל לאחד מעדיה שאמרו לא נתקדשה לא קאי באשם תלוי שאין אשם תלוי אלא למי שלבו נוקפו וזה אמר ברי לי:

סעיף קטן ד
ואומרת ברי לי שלא נתקדשתי כן הגיה מ"ו ז"ל וכן הוא בב"י דאל"כ היא גופה באשם תלוי קאי ואפ"ה אע"ג שברי לו ולאשה מ"מ לכתחלה לא תנשא לו הואיל ששני' אומרים נתקדשה והוחזקה בא"א ועיין בדרישה:

סעיף קטן ה
א' אומר נתקדשה וא' אומר לא נתקדשה עי בב"י ד' פ' סוף ע"א שהביא לדברי הר"ן שתמה על הגמ' דאמרי' דהא' אמר לא נתקדשה ומשמע הא לא אמר כלום אסרי' לה אפומיה דהאי דאמר נתקדשה אמאי הא עד אחד בקידושין לאו כלום ואפילו אמר נתקדשה בפני ובפני האחר לאו כלום הוא ותירץ דמיירי כגון ששניהן מודים שזרק לה קידושין אלא שהם חלוקים אם קרוב לו או לה כו'. ולפ"ז צ"ל שרבינו ג"כ משום סיפא נקטא ודוק (ולדברי הסמ"ג שהביא רבינו בסי' מ"ב דעד א' בקידושין חוששין להחמיר א"ש הכא לפי שעד אחד מעיד לא נתקדשה תנשא לכתחלה כ"פ):

סעיף קטן ו
תנשא לכתחלה הואיל שאין כאן אלא עד אחד שאמר נתקדשה ולא הוחזקה בא"א על פיו שע"א איננו כלום והאחד אומר שלא נתקדשה בודאי לא אתרע חזקתה שהיא פנויה (ר"ל דהוי כמו שנים כנגד העד והחזקה כ"פ) אבל אם אחד אומר שזרק קרוב לה ואחד אומר קרוב לו הואיל ששניהם מודים שזרק לה קידושין אתרע חזקתה קצת שלא תנשא לכתחלה:

סעיף קטן ז
תוך כדי דיבור נאמנת והא דאמרינן לקמן בסימן מ"ט דאם קידש אשה וחזר מיד אפילו בתוך כדי דיבור ואמר שהמעות יהיו מתנה אינו יכול לחזור שאני התם שעבד מעשה שנתן המעות בידה וא"כ הואיל שנעשה מעשה בקידושין דיבור לא יכול לבטל מעשה אבל כאן דלא הוה אלא דבור בעלמא שאמר נתקדשה יכול לחזור תוך כדי דיבור דאתא דיבור ומבטל דיבור וק"ל:

סעיף קטן ח
ואם לאו אינה נאמנת אלמטה קאי ופי' כאילו אמר ואם לאו דאינה נאמנת כתב הרמב"ם אבל אין פי' שבא להודיע שאם לא נתנה אמתלא שאינה נאמנת דזה כבר נזכר למעלה

במה שאמר "לאחר "תוך "כדי "דיבור "אינה "נאמנת ושוב ראיתי בא"ע של קלף וליתא שם האי ואם לאו אינה נאמנת:

סימן מח

סעיף קטן א
קדשתיך בפני פלוני ופליני אבל אם אמר שהיו הקידושין בלא שני עדים אין כאן קידושין (כמ"ש לעיל סימן מ"ב כ"פ) וכן כולן ב"י:

סעיף קטן ב
הוא אסור בקרובותיה דשוינהו עליה חתיכה דאיסורא:

סעיף קטן ג
והיא מותרת בקרוביו דלאו כל כמיניה לאסרינהו עליה וכן בכולן שייך זה הטעם:

סעיף קטן ד
והוא מותר בקרובותיה כגון אחות הבת שלא מן האם הלא מן האב הם אחיות ושניות דיש להם הפסק דאין אלו נאסרים מכח האם וגם בל"ז נמי מותר בקרובי הבת שיש לה מצד האב:

סעיף קטן ה
כופין אותו ליתן כתובה דגלי דעתיה דקדשה וארוסה יש לה כתובה ואפי' אם לא כתב לה כתובה לדעת הרא"ש ורבינו כמבואר לקמן בסימן נ"ה ולדעת הרמב"ם שסבר שאין כתובה לארוסה אלא א"כ כתב לה מיירי כשכתב לה וא"ת א"כ היאך יכול לומר לא קדשתיך י"ל דמיירי במקום שכותבין כתובה ואחר כך מקדשין כ"כ ה"ה והרמב"ן והר"ן ועד"ר:

סעיף קטן ו
ויש לה בנים נראה אע"ג דאין לה בנים אינו נאמן לאוסרה וכתב המעשה כמו שהיה דהא כתב אחר כך בתשובה שאינו נאמן לאוסרה על בעלה ואם איתא שבנים דוקא נקט ומש"ה אינו נאמן הו"ל לומר שאינו נאמן מחמת הבנים גם בש"ע לא כתב ויש לה בנים ע"ש:

סעיף קטן ז
ואפי' אם תאמר אמת שקדשתני אינה נאמנת דשמא עיניה נתנה באיש אחר (אין להקשות תהא נאמנת במגו דאומרת גרשתני דזה הוי מיגו דהעזה. ודוקא כל זמן שהיא תחתיו אינה נאמנת להפקיע עצמה מבעלה אבל אם בעלה רוצה לגרשה הרשות בידו ואח"כ אסורה עליו דשויתה עצמה חתיכה דאסורה ועיין בתשובת בן לב חלק ג' דף ק"ט ע"א כ"פ):

סעיף קטן ח
אם הוא כו' פי' אותו האיש שאמר שקדשה:

סעיף קטן ט
שהאשה שנתקדשה לאחר בפני בעלה כו' דאין אשה מעיזה פניה בפני בעלה ובודאי גרשה ומיהו נראה דזהו דוקא בדאמרה בהדיא גרשתני או שותקת אבל אי אמרה לא קדשתני מעולם בזה לא מהני מה שהיה בחופתה שהרי זה הוא ככל האומר לא לויתי הרי הוא מודה שלא פרע ואם יש עדים שלוה חייב לשלם ושוב אינו נאמן לומר לויתי ופרעתי כמבואר בח"מ סי' ע"ט:

סעיף קטן י
וזה אסור באשתו והטעם דנאמן הוא לאוסרה עליו והיא אינה נאמנת לאסור נפשה עליו כמו שכתבתי לפני זה. משום דהיא אינה יכולה להפקיע נפשה מבעלה בשום צד מבלי רצונו משא"כ הוא דיש בידו להפקיע נפשו ממנה בגט שלא לרצונה וק"ל ועד"ר:

סעיף קטן יא
כיון "שאמר שקדשה פירוש אפילו אין כאן עדים שקדשה ואינו נאמן באמירתו לאסרה לבעלה וכנ"ל מ"מ עשאה חתיכת איסור אנפשו באמירתו שקדשה בפני עדים:

סעיף קטן יב
ואסור בקרובות שתיהן בקרובות אחות אשתו הואיל שאמר שקדשה ובקרובות אשתו דלמא לא קידש אחותה:

סימן מט

סעיף קטן א
המקדש אחת מחמשה נשים אין דין זה דומה למה שכתב לעיל סימן מ"א שאם היו נכריות ושתי אחיות בהדדי וקידש אחת מהן דהתם אתא לאשמעינן דהנכריות מקודשות אע"פ שיש עמהן שתי אחיות והכא אתא לאשמעינן שאסור בקרובות כולן ודיני כתובה:

סעיף קטן ב
ונותן גט לכל אחת פירוש כשאינו רוצה ליקח אחת מהן או כולן אזי אין שום אחת רשאי להנשא לאחר מבלי גט מזה:

סעיף קטן ג
ומגיה כתובה ביניהן פירוש אם אין שטר כתובה יוצא מתחת יד אחד מהן דאם לא כן ודאי אותה קדשה שהכתובה תחת ידה וכדכתב לקמן וכגון שהדבר ידוע כו':

סעיף קטן ד
קנסוהו חכמים שיתן כתובה כו' דעבד איסורא דרב מנגיד אמאן דמקדש בביאה: (וכמ"ש לעיל ס"ס כ"ו כ"פ):

סעיף קטן ה

כגון שהדבר ידוע שהכתובה כו' דאם לא כן אותה שהכתובה בידה ודאי קדשה אלא דידוע שנאבדה כו' וקשה הא סבר הטור לקמן סימן נ"ה דארוסה יש לה כתובה אפילו לא כתב לה כדעת הרא"ש אביו ואם כן למה ליה למימר וכגון שהדבר ידוע כו' ודוחק לומר שכתב כן לדעת הרמב"ם שסבר שאין כתובה לארוסה אלא אם כן כתב לה דזה דוחק מאוד שסתם כאן כנגד סברת הרא"ש אביו וכנגד סברתו ואף אם תאמר שדרך רבינו הוא לכתוב עניינים שהם אליבא דכולי עלמא מכל מקום לא הוה ליה לכתוב וכגון "שהדבר כו' משמע שדין זה לא נמצא בגוון אחר אלא בכהאי גוונא ויש לדחוק לומר דרבינו סבירא ליה דכהאי גוונא דאין כאן קידושין ידועים לאיזה מהן לקנסו וליתן לחמשתן כתובה כולי האי ודאי לא קנסוהו אם לא שכתב לפחות לאחת מהן כתובה דאף שתקנו חכמים לדעת הרא"ש כתובה לארוסה אף בלא כתב לה במקום קנס כי האי לא אמרו ומהאי טעמא נראה דרבינו לא כ"כ אלא בסיפא דצריך ליתן כתובה לחמשתן אבל ברישא דמניח כתובה א' ביניהן ומסתלק אפשר דסבירא ליה דאפילו לא כתב כלל אפ"ה צריך ליתן כתובה א' וכמ"ש והשתא א"ש דלא כתב רבינו כן ברישא ואף הרמב"ם שם בפ"ט דין כ"א ג"כ כתב בסיפא מ"מ רבינו מדרכו לשנות ולפרש יותר הו"ל לפרשו ברישא ומרישא נשמע לסיפא במכ"ש משא"כ עתה דא"ל בסיפא דוקא הדין כן וכמ"ש ודו"ק:

סעיף קטן ו

אפי' תוך כדי דיבור אין חזרתו כלום דאסיקנא בפרק יש נוחלין בכל התורה כולה תוך כדי דיבור כדבור דמי חוץ ממקדש ומגרש ומגדף ובפרק שבועת העדות כתב הר"ן טעמו של דבר וכתבתי דבריו בח"מ סי' רע"ט ע"ש:

סעיף קטן ז

לא יהיה לו עסק עמהן פרש"י להיות דיין בדבר שזהו עוות שאינו יכול לתקן וזה שדקדק רבינו וכתב לא יהיה עסק עמהן להורות בהן:

סימן נ

סעיף קטן א

אפי' חזרה בה גזירה שמא יאמרו קידושי טעות היו ולכן חזרו ונמצא דלמא איכא דשמע שיסברו קידושין תופסין באחותה ומותרת לו ואפילו אם נתן לה גט בחזרת קידושין ולא שמע בגט ויתירו לו אחות אשתו או שאר קרובותיה וה"ה אם מת אחד מהן יהיה טעות בקרובים לו או לה (וכתב במהרי"ל סי' ס"א דדוקא בארוסה אבל בנשואה דליכא למיחש להכי הקידושין חוזרין כ"פ):

סעיף קטן ב
ושמשה בהם אבל אם לא שמשה בהן הדרי דדעתו היה שתשמש בהן:

סעיף קטן ג
כששלחם וכתב ב"י ז"ל דמשמע שאם לא אכל בשעה ששלחם אף ע"פ שאכל אח"כ הדרי ואיני יודע מנין לו ולא ראיתי מי שכתב כן ואפשר דס"ל דע"י אכילה דשעת שליחות הסבלונות מתוך אותה שמחה גמר ומחל אבל לא ע"י אכילה דבתר הכי ואפשר דה"ה דע"י אכילה דבתר הכי נמי סבר דמחל ומה שכתב כששלחם ל"ד אלא אורחא דמילתא נקט עכ"ל:

סעיף קטן ד
אז אינה צריכה להחזירם שמחמת חיבה שאכל ושתה ושמח עמהן מחל סבלונות בעשויין ליבלות פירוש הדברים שיבלו סעודה בבית אביה כ"פ) אבל דברים שאין עשוין ליבלות אמרו חכמים דעתו שלא שלח לה אלא על מנת שישובו לו מבית חמיו עם אשתו וע"ד לכנסה שלח לה ואפילו אכל שם שוה דינר או יותר:

סעיף קטן ה
אפילו הן עדיין בעין דאיבעיא הוא בגמרא אם הן בעין אם צריכה להחזיר לו או לא ולא אפשיטא והמע"ה:

סעיף קטן ו
פחות מדינר דכל פחות מדינר לא מקרי אכילה לענין זה:

סעיף קטן ז
צריכה להחזירם פירוש ל"ד אלא מקצת צריכה להחזירם והשאר קא מיבעיא לן כדלקמן מ"ו: (בד"א שחזר בו הוא וה"ה מת הוא או היא כ"פ):

סעיף קטן ח
וכשמשלמת לו פי' מאכל ששלח לה ואכלה מנכה השליש ממה כו' דהיינו דמי בשר בזול (דאם היה שוה ו' זהובים לא ישלמה רק ד' זהובים כ"פ) וכן הדברים העשוין לבלות מנכה לו שליש מהם שבענין זה שמין כל המחזירין אוכלין הנאכלין מתחלה שלא לדעת חזרה שאילו היה יודע שצריך להחזיר לא היה אוכל משלו ומיהו הקידושין לא הדרי כדלעיל שלא יאמרו קידושי טעות כו' ועיין בדרישה:

סעיף קטן ט
שלחו לו לאכול בביתו פירוש שלא אכל בבית חמיו אלא חמיו שלח לו שוה דינר לאכול בביתו:

סעיף קטן י
אם מחל על חציה פי' של סבלונות:

סעיף קטן יא
אם השביחו הסבלונות כגון ששלח לה צאן ובקר וגזזה אותם או ילדו אצלו רמב"ם ועד"ר:

סעיף קטן יב
ואין מוציאין מספק ואינן חוזרין רצה לומר בכל דבר ספק אין מוציאין ממון וממילא ה"נ אין מחזירין:

סעיף קטן יג
ואינן חוזרים אכל הני אבעיות' קאי ובשבח אינה צריכה להחזיר השבח וכשאכל חצי דינר אינה צריכה להחזיר החציה של סבלונות:

סעיף קטן יד
וכל הגורם לאבד ממון חבירו בח"מ סי' שפ"ט:

סעיף קטן טו
וכתב אינו משוה עם רבותיו כצ"ל:

סעיף קטן טז
שאינו משלם לו הוצאה פירוש מה שהוציא בשכירות פועלים לחרוש ולזרוע אבל דמי הזרעים חייב לשלם וכמ"ש בח"מ סימן רל"ב וה"ה כתב ע"ז שאינו דומה לזריעה עיין בב"י:

סעיף קטן יז
מה שנשאר ביד שמעון מהשלשה מאות זהובים כו' יחזיר לראובן ומיירי שלא עשו קנס על החזרה:

סעיף קטן יח
וישבע שמעון כמה הוציא כו' שהשבועה היא כדי להחזיק מה שיש בידו ולכן נאמן מה שאין כן לעיל בהוצאת סעודה שכתב הרמב"ם שאינו נאמן בשבועה דהתם בא להוציא:

סעיף קטן יט
וכמה היו שווים הטבעות דקדק לכתוב כמה שוים משום דאין לו לנכות אלא כדי שוויין ולא מה שהוא צריך לשלם בעבורם אם יבא הכותי להעליל עליו וכמו שנתבאר לקמן בשם הרא"ש בח"מ סי' שע"ח בענין פרדה שהחתן רכב עליו כו' ע"ש וגם בסימן ע"ב כתב ב"י דין סייף שנאבד כו' ע"ש:

סעיף קטן כ
ואם חזקו שטרות על עצמן כו' פירוש אפי' אם חזקו שטרות כו' וע"ל בח"מ סי' ר"ז איך היו עושין חכמי ספרד:

סעיף קטן כא
יתחייב לחבירו כך וכך דלא הוי אסמכתא אפילו לא קנה מהם בב"ד חשוב כיון שנוהגין בכל העולם מידי דהוה אסטומתא דקניא כדאמרינן בח"מ סי' ר"א ועוד בדין הוא שיתחייב כל החוזר בו כיון שמבייש את חבירו כ"כ התוס' בפרק איזהו נשך וכ"כ הרא"ש בפ"ד נדרים וכתב מהרי"ק (שורש קצ"ד) דפשוט הוא אף על פי שלפעמים דמי הבושת אינם עולים כמו דמי הקנס אפ"ה לא חשיב אסמכתא דלא חשוב גוזמא אלא דבר שהוא רחוק מדעת עכ"ל:

סעיף קטן כב
הילכך אם כל אחד עשה שטר על עצמו כו' רצה לומר שטר הודאה בלא קנין ולכן לא גובים הקנס אלא צריך שישלישו השטרות ביד שליש אבל אם קבלו קנין על הקנס אפי' לא נכתב שום שטר גבי הקנס מטעם שכתבתי:

סעיף קטן כג
יעשה שליש שלישותו פי' יתן השטרות לשכנגדו ואין צריך לכתוב שום דבר אף על גב דבעלמא היכא שהושלש שטר בידי על ענין מה כתב הרא"ש ורבינו הביאו בח"מ סימן נ"ו שהשליש צריך לקיים שלישותו ויתן השטר ביד מי שהושלש בידו ליתן אבל קודם שיתן השטר לידו יעתיקנו ויקיימנו בעדים ויאמר בפני עדים היאך בא השטר לידו ושהוא צריך לקיים שלישותו ויכתבו ויחתמו העדים על כל הדברים ויתנום ביד שליש והשליש יתן כתב העדים למי שנתן השטר עליו וע"ש אבל הכא אין צריך השליש לכתוב שום דבר אלא מיד יתן השטרות למי שכנגדן:

סעיף קטן כד
ואם כל א' נותן משכון לחבירו על הקנס פי' ולא קבלו קנין על הקנס דאם ק"ק הרי כבר כתב בשם ר"י דלא הוי אסמכתא וגובה הקנס אם כן אין סברא בשביל שנתנו משכנות שהוא גרוע אלא ודאי מיירי שלא ק"ק ולכן כתב דאינו כלום הואיל שלא נתחייב עצמו בכלום דאפילו ר"י לא קאמר דלא הוי אסמכתא אלא היכא דק"ק על הקנס ומ"ש אלא צריך להקנות בסודר דלא כאסמכתא בב"ד חשוב כו' נראה שזה קאי אמ"ש שאדם יכול לשעבד נכסיו כו' שזה מיירי בכל שעבודים וקניינים דעלמא שלא סגי בהו בק"ק סתם להוציא מידי אסמכתא אלא צריך להקנות בב"ד חשוב ועד"ר:

סעיף קטן כה
דלא כאסמכתא בב"ד חשוב פירוש שלשה דבקיאין בדיני אסמכתא וכן הוא בח"מ סימן ר"ז מ"ו עכ"ל:

סימן נא

סעיף קטן א

ל"ש בתו הגדולה כו' ולא תימא דוקא בתו הקטנה דקא מטי הנאה לידיה שכסף קידושין לאביה אבל לא בתו גדולה קמ"ל דל"ש דהא אבי הבן נמי לא מטי הנאה לידיה אלא בההיא הנאה דקא מתחתני בהדדי גמרי ומקני להדדי:

סעיף קטן ב

וכתב הרמב"ם צריך שיהיו הדברים שפסקו מצויין ברשותן שאין אדם מקנה דבר שלב"ל ע"ל בח"מ סי' ס' סט"ו שכתב רבינו בשם הרא"ש שאדם יכול לשעבד נפשו להתחייב בדברים שאינו חייב בהם אע"פ שאין לו עתה נכסים כמו לשעבד בכתובה גדולה כו' וע"ז נראים דסומכין עתה ג"כ בנדוניית הבנות אע"פ שאין לו בידו אז ועיין בח"מ שם טעם הדברים וע"ש בח"מ סי' ס' ס"י דאע"ג דאין אדם מקנה דשלב"ל יכול לחייב נפשו בדבר שלב"ל ואפשר שהכא בפסיקה שהוא בדיבור בעלמא אינו יכול לחייב נפשו:

סעיף קטן ג

דוקא בנישואין הראשונים פי' כשנושא הבן אשה ראשונה לאפוקי אם כבר היה לו אשה ומתה ואא"כ נושא עוד אשה וכן אם הבת נתאלמנה ופסק להם האב בקידושי שניים לא קנו (עיין לקמן בסימן נ"ט כ"פ):

סעיף קטן ד

ודוקא באב הפוסק על בנו ועל בתו כן הוא בירושלמי והטעם מפני שדעתו של אדם קרובה אצל בנו ובתו ומרוב שמחתו אצל נישואין ראשונים גמר ומקני: אבל מי שפוסק בשביל אחותו ה"מ בעשירה אבל בענייה הוי כמו נדר וצריך לקיום משום צדקה מרדכי וכ"כ ב"י כ"פ:

סעיף קטן ה

והרמב"ם כתב כו' עד כמה את מכנסת כו' ל' "מכנסת לי שייך בנדוניית אשה לאיש ומש"ה קאמר לשון "את לשון נקבה וכמה "אתה "נותן כו' לשון נתינה שייך באיש לאשתו כתובה וכיוצא בו ומש"ה אמר לשון אתה. שוב ראיתי לשון מיימוני פכ"ג דין י"ג שהוא מפרש יותר ז"ל ואמר לה כמה את מכנסת לי כך וכך ואמרה לו כמה אתה נותן לי או כותב לי כך וכך עכ"ל ונראה משום דהאיש עליו לפרנסה ולעשות כל צרכי אשתו וע"ש זה מכניס אביה לחתנו נדוניא כדי שיהנה בו ג"כ בתו בצרכיה שייך בו לשון כניסה משא"כ מה שנותן האיש לאשתו שום משלו שהוא מתנת חנם שייך בו לשון נותן גם שם לפני זה בדין י"א כתב שיש מקומות שנהגו שהאיש נותן מעות לפי ערך הנדוניא

דבר קצוב שתתקשט בו הכלה ותקנה בהן בשמים וכיוצא בהן ויש מקומות שמכניס האיש שום משלו מצטרף להנדוניא כו' וזהו שמסיק וכתב כמה אתה נותן וכותב וק"ל:

סעיף קטן ו

ואמר לה כמה את מכנסת לי כו' שקונין באמירה וכתב הריב"ש ובסימן שמ"ה) שבזה אין חילוק בין נישואין ראשונים לשניים:

סעיף קטן ז

ומיבעיא לן דברים הללו שנקנין באמירה אם נתנו ליכתב ז"ל רש"י שם ליכתב נתנו חכמים כתיבה לדבר אם באו להחתים עדים בדברים הללו שהן בלא קנין או לא ניתן ליכתב דלא לטרוף ממשעבדי כיון דליכא קנין לא משתעבדי נכסי עכ"ל הרי משמעות לשונו דאף דאם ירצה היה יכול להקנות לו מעתה מכל מקום כל זמן שלא הקנה לו אינו טורף אפילו מהשתא ולא דמי לשטר הודאה דשאני התם דכיון שמודה בפני עדים שחייב לו כך וכך דאין צריך לבדוק אחריו ואמרינן דודאי נתחייב לו בקנין גמור ומש"ה טורף ממשעבדי על פי הודאתו בלא קנין עתה ועיין בדרישה:

סעיף קטן ח

ופירש רש"י שאפילו אם שניהם רוצים לכותבה ולהחתים עדים כו' וכן נראה דעת הרמב"ם וטעמם כמ"ש ה"ה וב"י הביאו שלא עלה על דעתם להשתעבד באמירה שלהם משום הנאת איחתוני אלא אצל בני חורין ולא אצל משועבדים ועיין בדרישה:

סימן נב

סעיף קטן א

הפוסק מעות לחתנו ר"ל שלא היה בקנין כ"א באמירה בשעת קידושין וכן מ"ש בסימן שאחר זה הפוסק מעות לחתנו ומת מירי בכה"ג מיהו אין נ"מ לדינא דהאי אמירה הוא כמו קנין ע"מ לכנוס והא ראיה שמסיק שם בסוף הסימן שאפי' אם כבר נתן המעות להחתן ומתה יכול לחזור בו ומטעם שכל הפוסק ונותן סתם ע"ד לכונסה פוסק ונותן וק"ל:

סעיף קטן ב

כגון בנישואין שניים (דאילו בנישואין ראשונים קני באמירה ויכול להוציא כ"פ) כמ"ש בסי' שלפני זה והא דלא כתב גם כן או שהפסיקה בין הקידושין משום דרבינו לא נחית כאן למנקט כל גווני דאטו כי רוכלא כו' אלא נקט תרי מיני גווני דהיינו האחד שלא נתחייב לו מעולם והשני שנתחייב לו אלא שאין לו להוציא מידו:

סעיף קטן ג

אבל בקטנה שפסקה על עצמה כו' דקטנה אין לה דעת ופסקה ע"ד אביה:

סעיף קטן ד
וי"א דאפילו פסקה היא פירוש אפילו גדולה:

סעיף קטן ה
אם בפני אביה פסקה אומרים לו או כנוס או פטור טעמא די"א משום דס"ל כתנא דברייתא דס"ל דאדמון אפילו בפסקה היא פליגי וכמ"ש ב"י ואע"פ ששם בברייתא ובגמרא לא נזכר האי אם "בפני "אביה פסקה נ"ל דכתבה רבינו משום דהתוס' שם ד' ק"ח כתבו במשנה דקתני הפוסק מעות לחתנו כו' ז"ל מוקי לה בירושלמי כשפסק במעמדה אבל לא פסק במעמדה אפילו רבנן מודו כו' וכיון דהמשנה דפוסק אביה מיירי בפוסק במעמדה ממילא דיוקא של משנה דדייקינן הא פסקה היא צריכה ליתן ג"כ איירי אף שפסקה במעמד אביה וע"ז קאמר הגמ' שתצא דברייתא פליג ע"ז וס"ל דאפילו פסקה היא קאמר אדמון דכופין אותו להוציא איירי נמי בפסקה היא בפני אביה וק"ל ואע"ג דמהר"ם כתב וב"י הביאו דמשנה איירי אפילו לא פסקה במעמדה מ"מ ידוע שרבינו נמשך אחר דברי התוס'. וכל זה דוקא שאין בידה ליתן אבל אם ידה משגת צריכה ליתן מה שפסקה כ"כ רמ"א ועיין בד"מ שכ"כ בשם תשובת מיימוני דבסוף אישות סי' כ"ח וכ"כ ריא"ז הביאו בש"ג פרק מציאת האשה סוף ד' תל"ח וקאי אפי' אם פסק אביה ילא הוא אפ"ה צריכה לקיים משלה אם ידה משגת ובד"מ כתב שיש לתמוה ע"ז ע"ש (וז"ל וצ"ע דברי הי"א לא פסקה שנכוף אותה ליתן עכ"ל ול"נ דלק"מ דמיירי דפסק האב במעמדה דהוה ליה כאילו פסקה היא כ"פ)

סימן נג

סעיף קטן א
וכתב הרמב"ם וכן הפוסק מעות לבנו לא קנה ז"ל הרמב"ם שם פכ"ו דאישות דין ט"ו האב שפסק על ידי בתו לא קנתה הבת אותה המתנה עד שיכנוס אותה בעלה וכן הבן לא קנה עד שיכנוס שכל הפוסק אינו פוסק אלא על מנת שיכנוס עכ"ל ופשוט היא דמ"ש תחלה האב שפסק על ידי בתו שר"ל שפסק מעות לחתנו ואלשון המשנה קאי דמיירי בפוסק לחתנו וכדמסיק שם הרמב"ם וכתב מיד אחר זה ז"ל לפיכך הפוסק מעות לחתנו ומת כו' וכמ"ש גם המ"מ שם וזה גם כן פי' על ידי בתו ורצה לומר שפוסק לחתנו עבור בתו אלא שהרמב"ם סבירא ליה כיון שהטעם הוא משום דאמדינן דעתו שלא פסק אלא על מנת לכנוס דה"ה בפסק לבנו עצמו וה"ה לבת ובנו לרבותא נקט ומהאי טעמא גם כן רבינו הביא לשון הרמב"ם אחר דין הפוסק מעות לחתנו ומת כו' דלכאורה קשה דהוה ליה לסדר דברי הרמב"ם זה אחר שכתב דברי רבינו האי דין הפוסק מעות לבתו וע"ק דס"ל לרבינו גם דעת הרמב"ם שכתב שהפוסק לבתו לא קנתה אלא ודאי דברי הרמב"ם

איירי בפוסק לחתנו מיהו נראה דלדעת הרא"ש שלרבינו האמור בסמוך אדברי רבינו האי שהפוסק לבתו לא קנתה אלא א"כ נתייבמה שהוא עומד במקום אחיו דמשמע שאם תנשא לאיש אחר לא קנתה דה"נ כשפסק לבנו דלא קנהו אלא כשישא אותה אשה שהיה לפניו לישא כשפסק לו:

סעיף קטן ב

לא ירש הבן אותו ממון ז"ל מ"ו פירוש מאחר שאין בנה יורש אותה אם כן ממילא אף היא לא קנה דבמה וכמה ואם כן ממילא גם כן האב יכול לחזור כשנשאת לאחר שהיא עדיין לא זכתה עד כאן לשונו ולי נראה דהכי קאמר ואקדים לך לשון הרא"ש בפסקיו ומתוכם נבא אל הביאור וז"ל בפרק אעפ"י דף קל"ג ע"א פירש רב האי ודוקא בפוסק לחתנו אבל אם פוסק לבתו וכו' דמכל מקום לבתו פסק ובתו קנתה כך מצאתי כתוב ונ"ל שלא ביאר הכותב יפה דמשמע דאם מת החתן כו' עכ"ל ואם כן ה"פ דהכותב כתב סתם דמכל מקום לבתו פסק וקנתה ומשמעותו הוא דקנתה לגמרי הן ליבם בה הן לישא בו לאיש אחר הן להורישו לבנה מש"ה כתב הרא"ש דע"כ אין לפרשו הכי כמשמעותו. דזה דלהורישו לבנה לא מסתבר כלל דהא ודאי לא פסק לה אלא על מנת שתנשא בהן וכיון שצריך לומר שרב האי דקאמר דקנתה לא בכל עניין מיירי אם כן גם כן נאמר דסבירא ליה דלא קנתה אלא אם כן נתייבמה דהיבם עומד במקום אחיו הראשון (ר"ל שבא מכח קידושי קמא כ"פ) ולא שתנשא בו לאיש אחר וק"ל וכן משמע לשון רב האי שכתב דוקא בפוסק לחתנו פירוש אז יכול האב למימר לאחיך הייתי רוצה ליתן ולא לך אבל בפוסק לבתו אין יכול לומר כן אלא שחייב ליתן אף ליבם אבל אם נשאת לאחר או שיהא בנה יורשה בזה לא מיירי רב האי וגם הרמב"ם שכתב וכן הפוסק מעות לבנו לא קנה כו' נוכל לומר שגם הוא מודה לדברי רבינו האי שאם פוסק לבתו ומת חתנו שמחוייב ליתן ליבם ואע"ג שכתב הרמב"ם שכל הפוסק אינו פוסק אלא ע"מ לכנוס שזה מקרי כניסה:

סעיף קטן ג

ויש לה בן רבותא קמ"ל דאע"ג דיורש אותה אפ"ה לא יחזיר החתן לבנה אלא לאביה מ"ו:

סעיף קטן ד

כשמת הארוס אין האב יכול לחזור בו ז"ל מ"ו אבל אם מתה אין הבן יורשה נ"ל דהא נתן ע"מ שתינשא ולא נתקיים התנאי אבל כל זמן שלא מתה קנתה המתנה שהרי בידה לקיים התנאי והוא נתן בסתם ע"מ שתינשא אבל לעיל היכא דליכא יבם שלא זכתה בו היינו משום שאמר אני פוסק לבתי כו' ולא הזכיר ע"מ שתנשא אלא מכח אומדנא הוא דאומדנא שלא נתן לה אלא ע"מ שתינשא לו א"כ ליתלה מידי בגווה ודוק עכ"ל אבל קשה על פירושו למה אמר וכיון שנתקדשה בלא נתקדשה נמי קנתה הואיל שבידה

לקיים התנאי ולכאורה היה נלע"ד דמ"ש אין האב יכול לחזור בו שקנתה לגמרי שאם מתה בנה יורשה דכיון שנתקדשה קיימה תנאו שנותן ע"מ שתינשא בו וזה מיקרי שתינשא הואיל ואמר סתם ע"מ שתינשא לא פירש למי אבל לעיל כיון שפסק בשעת קידושין מסתמא היה דעתו ע"ז שנתקדשה לו וע"מ שתכנס לחופה דליכא למימר דדעתו היה משנתקדשה יהא שלה דהא בשעת קידושין אמר לה כן וא"כ ודאי היה דעתו על נישואין ממש משא"כ הכא שנותן לה קודם שנתקדשה א"כ איכא למימר דדעתו היה שאם נתקדשה לשום אדם יהא שלה אבל גם זה דוחק דהא בפסק לה סתם איירי ולא הזכיר שום תנאי בשעת קידושין מיירי לכן נראה כמ"ש בדרישה:

סימן נד

סעיף קטן א

שיקח בהם קרקע לבתו כו' לטובתה נתכוין שלא יוציא הבעל המעות ויפסיד והיא אומרת נאמן עלי בעלי שלא יעכבם לעצמו תנם לו. אמרינן דאף הוא לא עלה על דעתו למוסרם ביד שליש אלא עד שתינשא ומשם ואילך הבעל זכאי לאכול פירות ואף אם היה השדה כבר בידה יש לה רשות למוכרה וליתן לו רש"י:

סעיף קטן ב

אבל אם היא קטנה אפי' נשאת דאין מעשה קטנה כלום:

סעיף קטן ג

אלא מקיים דברי המת כו' ודוקא כשהמעות ביד שליש וכמ"ש בתחילת הסי' מי שנתן מעות ליד שליש כו' וכמ"ש בח"מ סי' ר"ן ובסי' רצ"ב מיהו נלע"ד דדוקא התם דבאו להוציא ממון מתחת יד יתומים מכח קיום דברי המת מש"ה בעינן דוקא שהשליש המעות בחייו משא"כ כאן שדברי המת היה להבת היתום וק"ל:

סימן נה

סעיף קטן א

שהרי אסור לו לבא עליה דכלה בלא ברכה (פי' ברכת נישואין) אסורה לבעלה כנדה:

סעיף קטן ב

ואינו חייב במזונותיה קאי אמ"ש לפני זה ואינו חשוב כאשתו (והטעם שכל זמן שלא נתחייב בעונה לא נתחייב בשארה דגבי הדדי כתיבי כ"פ):

סעיף קטן ג

כתב רב אלפס שהארוס חייב במזונותיה וכ"כ הרמב"ם וז"ל כיון שאין לה מזונות מן האחין אלא עד שתתארס או עד שתבגר וזו אינה בוגרת כדי שתזון את עצמה אלא קטנה

או נערה ואין אדם רוצה שתתבזה ארוסתו ותלך ותשאל על הפתחים עכ"ל והוא מלשון הגמרא לפי גירסת הרי"ף וכל"א:

סעיף קטן ד

וא"א הרא"ש לא כ"כ אלא כתב כגירסת רש"י שרש"י ורי"ף פליגי בחלוף גרסאות וזה שדקדק רבינו וכתב וא"א הרא"ש ז"ל לא כ"כ ר"ל שהוא לא גרס בגמרא כגירסת רי"ף אלא יש לו גירסא אחרינא (דאין הארוס חייב במזונותיה ועד"ר כ"פ). (אין מטמא לה דגבי טומאה שארו כתיב אם היא לו בקירוב בשר מטמא לה ועיין בי"ד סימן שע"ג כ"פ):

סעיף קטן ה

ולא היא חייבת ליטמא לו ואף על גב דלא שייך טומאה אצלה דנקבות אינן מוזהרות על הטומאה כדכתיב בני אהרן ולא בנות אהרן והול"ל שאינה חייבת להתעסק בצרכי קבורתו מ"מ לישנא דברייתא נקט שכך איתא התם בפרק נערה שנתפתתה (כתובות דף נ"ג ע"א) אשתו ארוסה לא אונן ולא מטמא לה וכן היא לא אוננת ולא מטמאה לו ועד"ר:

סעיף קטן ו

פירות כסות וכלים וזהו סתם נדוניא שהיו נוהגים בימיהם וכ"כ לקמן בסי' נ"ז אסתם נדוניא:

סעיף קטן ז

פירש"י אם מתה מן הארוסין ואע"ג דאפי' בנכסי מלוג שבידו וברשותו כבר כתב דאינו יורשה מן הארוסין כ"ש נדוניא שהיא עדיין ברשות האב מ"מ ה"א שאנו נדונים דהיא ברשותו ואחריותו טפי שהוא נצ"ב אבל א"ל דרש"י בשביל הדיוק נקט שדוקא מן האירוסין אינו יורש הא מיד אחר שנכנסה לחופה יורש אפי' הנדוניא שברשות האב דאכתי קשה אלא הברייתא דמשמעותא הוא דאתיא לאשמעינן שאינו יורש הנדוניא דה"ל למימר רבותא אפילו נ"מ שבידה אינו יירש וק"ל. וכתב ב"י שבסי' נ"ז יתבאר שהרמב"ם נמי כרש"י ס"ל: (ור"ת פי' אפילו אם ניסת כו' ודוקא שלא באו לידו מעולם אבל אם באו לידה והחזירה אף לדברי נ"ת גובה הכל ועיין בד"מ ובש"ע סי" נ"ב כ"פ):

סעיף קטן ח

וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל ועיין בדרישה: ותוספת שהוסיף אינו גובה כו' משום דאמרינן שלא כתב תוספת זה שאינו מתנאי ב"ד רק מדעתו אלא ע"מ לכונסה משום חיבת נשואין וביאה והרי הוא מת קודם שכנסה כ"פ):

סעיף קטן ט

אלא מזמן הנישואין אפי' אם כתב לה כו' הואיל דכבר יש לה כתובה מן הארוסין וחוזר וכתב לה בשעת נשואין אמרינן אחולי אחליה לשעבוד קמא ונתרצית לגבות מזמן הכתוב בשטר בין עיקר ובין תוספת והעיקר לקמן בסי' ק' ובח"מ סי" ר"מ ואע"ג דשם

בר"ס ר"מ נתבאר דאם הוסיף לו שום דבר בשטר השני אע"ג דלא כתב בשטר השני ואוסיפת לך על השטר הראשון אפ"ה לא ביטל שני את הראשון ע"ש י"ל דבכתובה שאני כיון דמעיקרא לא נתנה לגבות כ"א לאחר זמן אחר מיתה או גירושין וק"ל. שוב מצאתי שכתב הרא"ש טעם הדבר ז"ל דאומדנא דדעת הוא דמן הנשואין עיקר תחנת השעבוד ולא כתב לה זמן אירוסין אלא שאם תתאלמן או תתגרש מן האירוסין שתגבה בו עכ"ל והביא הב"י לקמן ס"ס ק' ע"ש:

סעיף קטן י

לא טרפה ממשעבדי וכ"כ הרמב"ם כו' וטעמם שהם מפרשים שמה שאמרו דמתני' שלא כתב לה אלא על מנת לכונסה שהכתובה אינה כלום כל זמן שלא כנסה ומנה או מאתיים גובה כמלוה על פה ומיהו אהני כתיבה דאית לה כתובה דסבר אין לה כתובה מתנאי בית דין (ואין הכתיבה עושה שטר מעליא רק לגבות עיקר כתובה מבני חורי אבל התוספת לא גבי כלל ולא כתב אלא על מנת לכונסה וכנ"ל כ"פ):

לא גביא אפילו אם כתב לה שלא כתב לה תוספת אלא על מנת שתנשא:

סעיף קטן יא

אפי' בראשונה לאפוקי מדר' יודא דאמר הראשונה היא של אב הואיל וברשותו נכתבה:

סימן נו

סעיף קטן א

נותנין (לה י"ב חודש דכתיב ויאמר אחיה ואמה תשב הנערה אתנו ימים או עשור וימים הוא שנה דכתיב ימים תהיה גאולתו כ"פ):

סעיף קטן ב

משעת תביעה ז"ל המשנה והגמ' בפרק אע"פ המארס הבתולה בין שתבעה הבעל והיא מעכבת בין שתבעה היא והבעל מעכב נותנין לה י"ב חודש משעת תביעה ולא משעת אירוסין. ומכאן למדלו כשהוא תבע אותה והיא אינה רוצה שאין לה צורכי חופה ותכשיטין נותנין לה י"ב חודש לתקן צרכי החופה: (אפילו אם ניסת לאלמן פירוש ולאלמן אין לו אלא שלשים יום משום שכבר יש לו תכשיטין. שיכולה לומר חברתו עלי יותר מן הבחור וכן הבחור לאלמנה כ"פ):

סעיף קטן ג

לבחור י"ב חודש כדי לפרנס עצמו הצרכי סעודה והחופה רש"י:

סעיף קטן ד

ולאלמנה נותנין זמן שלשים יום פירוש משעת תביעה שכבר יש בידה תכשיטין ואלמנה מן האירוסין דינה כבתולה ר"ן ב"י וכן מוכח מדאמרינן עשתה ששה חדשים לפני

הראשון ומת ונתארסה לאחר נותנין לה י"ב חודש גם לשני כו' (ודין זה הוא משנה שלימה ותימא על הב"י שכתב וה בשם הר"ן ושכן משמע בירושלמי ושכן נראה מדברי הרמב"ם. ולא הזכיר הטור בעצמה או המשנה בעצמה ואפשר דאשמעינן בשם הר"ן דאפי' עשתה כל י"ב חדש ועד"ר כ"פ):

סעיף קטן ה
ולא תבעה עד שבגרה ז"ל מ"י האי לשון מגומגם הוא וגם ברמב"ם אינו מ"מ ה"פ כלומר שהתביעה בזמן י"ב חדש היה בקטנותה ונערותה קודם שבגרה ולא תימא שתבעה אחר דבגרה דבגרה היא כתביעה וק"ל עכ"ל ונלע"ד להגיה ותבעה עד שלא בגרה וק"ל:

סעיף קטן ו
או אפילו נתארסה בנערותה ואחר כך בגרה פירוש ועדיין לא תבעה:

סעיף קטן ז
אלא מיום שבגרה פירוש אע"ג דעדיין לא תבעה בשעה שבגרה ומטעם דמשעה שבגרה הרי היא כתביעה (דמסתמא מתחלת להכינה כל תכשיטיה שאם ימצא לה בעל יהא הכל מוכן כ"פ):

סעיף קטן ח
ופירש רש"י משעת קידושין כו' צ"ע למה לא כתב רש"י כן באלמנה:

סעיף קטן ט
משלימין לה שלשים יום משעת תביעה כדעת הרא"ש ולא כדעת רש"י:

סעיף קטן י
ואם שלמו לה שנים עשר חודש משעת בגרותה לאחר שלשים יום משעת תביעה אין נותנין לה אלא שנים עשר חודש משעת בגרותה כך הוא בקצת ספרי רבינו אבל אין צריך לבבא זו שהיא נכללת במה שכתב לפני זה וגם כל שכן הוא ממ"ש ואם לא עברו עליה שנים עשר חודש שלמים בבגרותה קודם הקדושין כו':

סעיף קטן יא
או שפרסה נדה שאינה ראויה לחופה כדלקמן בסימן ס"א (ואין ראיה מכאן שנדה אין ראויה לנישואין כדברי הרמב"ם דהכא איירי שאין רוצה לכנוס בנדתה כ"פ):

סעיף קטן יב
שאינו יכול לכנוס כדלקמן בסימן ס"ד ע"ש (ולא קאי רק אמ"ש או שהגיע זמן באחד בשבת ולא אנדה דהא כתב רבי' בסי' ס"א דיכול לכנוס את הנדה כ"פ):

סעיף קטן יג
להשיאה כשהיא קטנה דאמרה לא יכילנא בבעל:

סעיף קטן יד
בין אביה שיכול לומר למחר תצא ותמרד בבעלה ותבא עלי עד שתגדיל ונמצאתי צריך לתכשיטין אחרים רש"י ומ"ש ותמרד בבעלה ר"ל ומתוך כך בעלה יתן לה גט ותחזור לבית אביה:

סעיף קטן טו
להשיאה לכשתגדיל ולא אמרינן דלמא מעיילי אפחדא מהשתא וחלשא גמרא:

סעיף קטן טז
ותאמר בפלוני אני רוצה כדלעיל בסימן ל"ז אסור לאדם שיקדש את בתו עד שתגדיל אבל בזמן הזה שאנחנו בגלות שרי ע"ל סימן ל"ז ולקמן סי' קנ"ה כ"פ) והרמב"ם סבר דאסור ל"ד אלא שאין ראוי לעשות כן ועיין בב"י:
ואם רוצה ר"ל אביה דאם לא כן קשה הא כתב לפני זה דאביה יכול למחות ולעכב:

סימן נז

סעיף קטן א
מסרה (האב לשלוחי הבעל פי' אחר שנתארסה מסרה כו' ומתה בדרך קודם שהכניסה לחופה יורשה כ"פ): מסתמא לשון נישואין פירוש אפילו לא פירש לנשואין נכנסתי:

סעיף קטן ב
כדפרישית לעיל בסי' נ"ה:

סעיף קטן ג
והרמב"ם כתב שיורשה אפי' נדונייתא כו' היינו כדעת רש"י דלעיל בסימן נ"ה ועד"ר:

סעיף קטן ד
שהאב נוטל כל מה שנתן כו' פירוש אפי' אם הגיע נדוניא לידו והיינו מתקנת "שום שנוהגים בזמן הזה (וע' בש"ע בהגהות רמ"א בסימן נ"ב ובסי' קי"ט שם תמצא דינים אלו כ"פ):

סעיף קטן ה
או שהיה לה חצר וכ"ש חצר של אחרים ה"ה:

סעיף קטן ו
מסתמא לא נכנסה אלא ללין וז"ל הר"ן וא"ת מרישא משמע דסתם חצר דידה ללין הא של שניהם סתמא לנשואין אימא סיפא סתם חצר דידיה לנשואין הא של שניהם סתמא ללין הא ל"ק כיון דסתם חצר דידיה לנישואין כ"ש חצר של שניהם דאנן לא אמרינן אלא דזילא ביה מלתא שישא אשה בחצר שאין לו רשות בה אבל כשהחצר של שניהם אדרבא דעתו מתיישבת יותר וכ"ש דסתמא לנישואין עכ"ל:

סימן נח

סעיף קטן א
המשיא (בתו סתם ל"ד המשיא אלא שלכתחלה נמי דינא הכי להשיא כ"כ הרמב"ם פ"ב דאישות ד"מ כ"פ):

סעיף קטן ב
לא יפחות לה מכסות כו' וזו היא נקרא פרנסה רמב"ם:

סעיף קטן ג
אבל בעשיר צריך שיתן כו' ז"ל ב"י מפשט דברי רבינו נראה וכו' ע' ב"י וע' בדרישה:

סימן נט

סעיף קטן א
ודוקא בנו הגדול כו' בפרק מי שמת אמר מר זוטרא תלת מילי שוינהו רבנן כהלכתא בלא טעמא פרש"י הלכה למשה מסיני ולא ידעינן בהו טעמא וחד מהני תלתא הך דהכא המשיא לבנו גדול בבית קנאו (ואידך הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשתה אלא אפוטרופוס וכתבו רבינו לקמן בסי' ק"ז ובח"מ סי' רמ"ז ואידך מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה וכמש"ר בח"מ סי' קכ"ו כ"פ): ומשום דהלכתא בלא טעמא הוא אין לך בו אלא חידושו ולכך דקדקו בו שצריך שיהא לאב בית אחר וכל הני דחשיב רבינו:

סעיף קטן ב
וגם לא השיא בן אחר קודם לו פי' שלא השיא לבן הקטן ממנו קודם לזה או שיש לו ב' נשים וכבר השיאו בן גדול מאשה הא' וע"ד שכתב רבינו לעיל בסי' ל"ז בבתו הגדולה ע"ש:

סעיף קטן ג
אבל אם השיא בת קודם לכן אין לחוש פי' אפ"ה הבן שהשיא אחריה קנה הבית:

סעיף קטן ד
שלא נתנו לו ובגמרא אמרי' דה"נ אם היה אוצרו או שובכו של אביו פתוחים לאותו בית לא קנאו:

סעיף קטן ה
וכלי בית פירוש שיחד כלים לבנו:

סעיף קטן ו
ושייר בבית כלי א' פירוש כלי א' משל האב שלא יחד לבנו:

סעיף קטן ז
ואם יחד לו בית כו' כל הני אבעיות הן בגמרא דלא אפשיטא ולכן לא קנה הבן דמוציא מע"ה:

סימן ס

סעיף קטן א
או מקצתם פירוש מקצת ימי המשתה:

סעיף קטן ב
פי' מריעות ולאמנון ריע תרגומו ולאמנון שושבינא כן פירש הערוך:

סעיף קטן ג
ודין מלוה יש לו משנה ובריייתא פרק מי שמת:

סעיף קטן ד
אינו יכול לתובעו קודם שישא עיין בדרישה:

סעיף קטן ה
ואין בו משום ריבית כו' דלאו אדעתיה דריבית יהיב ליה שאם רצה פוחת לו אלא מתוך שמחת ריעות הרבה בדורון רשב"ם: (דלא קרינן ביה לא יגוש שאינו יכול לנגשו ולדוחקו בב"ד בשביעית כ"פ):

סעיף קטן ו
עד שיבא זמנו כתב הרב המגיד ודוקא כשלא עברה שביעית אחר שנשא המשלח הראשון אבל אם עברה ודאי אינו יכול לתובעו שהרי יכול לנוגשו משעה שנשא הוא (וה"ל כשאר מלוה) וכיון שעברה שביעית אחר כך משמטתו עכ"ל:

סעיף קטן ז
כשחוזרת ליורשיו משום שאין נוטל פי שנים בראוי ונראה דמיירי כשראובן שלח שושבינות בשביל בניו לשמעון ואח"כ חוזר לשלח לבני ראובן לאחר שכבר מת ראובן ע"ז כתב דאין אומרים דבן ראובן הבכור יטול בו שני חלקים בשעה שינשא ועל דרך שכתב רבינו בס"ס זה אבל אין לפרש דרצה לומר דלא יטלו שאר יורשיו כגון אחים שני חלקים דבח"מ ס"ס רע"ז יתבאר דאין שייך פי שנים דבכורה כי אם בבנים בירושת אביהם:

סעיף קטן ח
ואכל ושמח עמו פירוש מי שנשתלחו לו כבר אכל ושתה עם המשלח וקאי נמי על מה שכתב ואין הבכור נוטל כו' לאפוקי אם מת המשלח קודם שאכל עמו אינו מחוייב לשלם לו כמו שנתבאר בסמוך מת המשלח כו':

סעיף קטן ט
אין היבם זוכה בו (ופירושו אין היבם נוטל לבד אלא חולק עם שאר האחים או האב נוטל אם יש להם אב אבל גם המשתלח צריך לשלם מאחר שאכל כבר ושמח עם המת

שבעת ימי המשתה כ"פ) אע"פ שנאמר יקום ע"ש אחיו לנחלה משום דגם היבם מקרי בכור שנאמר והיה הבכור אשר תלד ואין הבכור נוטל בראוי:

סעיף קטן י
אין שמעון חייב להחזיר לו פירוש אין חייב להחזיר משלם אלא מנכה לו מה שהיה אוכל כמו שכתב בסמוך:

סעיף קטן יא
אלא כל השומע יבא פירוש כל איש שנשלח לו כבר שושבינות השומע שהמשלח נושא אשה בא מעצמו לשמוע עמו: (מנכה לו חצי סלע שהוא זוזים מאחר שהביא לו דורון כשיעור ד' זוזים רגילין להאכילו בריוח כשיעור ארבע זוזים כ"פ):

סעיף קטן יב
מכינין לכל אחד פירוש מיני מטעמים:

סעיף קטן יג
ושלמו ימי משתה שאם מת בתוך ימי המשתה א"צ לשלם לו כמו שנתבאר לעיל בסמוך:

סעיף קטן יד
או כולה אם שמח או שקרא לו ולא בא:

סעיף קטן טו
ושלמו ימי המשתה פירוש שמת אחר שנשא המשלח ואחר ששלמו ימי המשתה דאז נעשה חוב על אביהם אם היה חייב לשלם כולה כגון שהודיעו ולא בא או שהוא בעיר או סמוך לה:

סעיף קטן טז
במקום שנהגו לגבות כו' דכיון שמת מי שנשתלחו לו מספקא מלתא אם נכסיו משועבדים לו אם לאו דכיון שאינו יכול לשמוח עם המשלח כדרך ששמח המשלח עמו יש לפטור אותה או משום דעכובא לאו מחמת משלח הוא לא מצי יורשי מי שנשתלחו למפטר נפשייהו דאמר משלח עיכובא לא מינאי הוא דהא קאימנא ומשום דמספקא מלתא אזלינן בתר מנהגא ר"ן:

סעיף קטן יז
לא ראיתי בגמרא מנהג לשושבינות פירוש שיהא השושבינות תלוי במנהג כמו שתלה הרמב"ם וז"ל ה"ה באמת שדין זה לא נזכר בגמרא ומכל מקום נכון הוא והרא"ם דקדק מהסוגיא עכ"ל:

סעיף קטן יח
נשתלח לאביהם ומת פירוש אחר ששלמו ימי המשתה של המשלח וק"ל:

סעיף קטן יט
חייבים להחזיר פירוש היורשים דמצוה על היחומים לפרוע חוב אביהם:

סעיף קטן כ
מן האמצע פירוש מכולן יחד:

סעיף קטן כא
ועשה לו צרכי החופה והמשלח שלח לו וחל החיוב עליו ולכן מצוה על היורשים כו':

סעיף קטן כב
שלא נאמרו דיני השושבינות כו' וטעמו מדתנן בפ' מי שמת שהשושבינות נגבית בב"ד אבל השולח לחבירו כדי יין וכדי שמן אינן נגבית בבית דין מפני שהן גמילות חסדים ומפרשו הרמב"ם בסיפא נמי בשעת נשואין איירי כמו שושבינות דרישא:

סעיף קטן כג
במשנה אבל השולח פירוש במשנה ששנה אבל השולח כו':

סעיף קטן כד
או ששלח לו פירוש הרשב"ם מפרש המשנה שמיירי ששלח לו שלא בשעת החופה או שלא אכל עמו ואין זה אלא מתנה בעלמא וגמילות חסד והא דנקט כדי יין ושמן יש לומר דדוקא בזה אמרי' שאם לא אכל עמו או ששלח בלא שעת החופה דא"צ לשלם דדברים אלו דרך שאדם שולח לחבירו במתנה בעלמא אבל במעות לא אמרינן הכי או יש לומר דרבותא קא משמע לן דהו"א הואיל דדברים אלו צרכי חתונה הם ודאי שלחם לשם שושבינות:

סעיף קטן כה
ואינו צריך להחזיר הכל כו' פירוש אם לא יחד לשום אחד וק"ל:

סעיף קטן כו
צריך לשמוח עמו פירוש לכתחלה כשאפשר לו צריך לשמוח הוא עם כל אחד כשם שהם שמחו עמו ולא שישאר בביתו וינכה לכל אחד אם לא שאי אפשר דאז צריך זה הבעל סעודה לנכות לזה שאינו יכול לשמוח עמו ואין צריך לשלח לו כל כך:

סעיף קטן כז
ואינו מנכה לו כלום שהרי הם לא שמחו עמו אלא אחד מהן ואם היה מנכה לכל אחד מהן לקתה מידת הדין ועיין בח"מ סימן רע"ו שכתב הרבה דינים בענין שושבינות:

סימן סא

סעיף קטן א
ומה היא החופה כו' עיין בסימן ס"ב מה שכתב רבינו בשם הרא"ש ושם כתבתי דאותה חופה לא מיירי מעניין חופה הנזכר כאן ועיין בבית יוסף בסימן זה שכתב כמה דיעות מה נקרא חופה בשם א"ח ורמ"א כתבם בש"ע בסימן נ"ד ושם כתוב גם כן מנהג שלנו ע"ש:

סעיף קטן ב
ומה היא החופה שתתייחד עמו כו' נראה שסבר רבינו שחופה היינו שמכינים מקום מיוחד להן ומביאין חתן וכלה לשם ומושיבין זא"ז לשם נישואין ואין צריך שיתייחדו בסתר אלא אפילו בפני כל ולשון "שתתייחד עמו שכתב רבינו נראה דהיינו משום שמתייחדים המקום לכך או משום שמעכשיו היא מיוחדת לו לאשה ונכנסת לרשותו כלומר שהיא מייחדת את עצמה לו להיותה ברשותו ואין צריך לעשות החופה דוקא בביתו אלא בכל מקום שהוא ועיין בדרישה: ולשון חופה נראה שהוא לשון כיסוי מלשון מחופה כלומר שהיא נכנסת לרשותו להיותה תחתיו והוא מחפה ומגין עליה דכתיב ופרשת כנפיך על אמתיך שפירש רש"י שהוא לשון נישואין ועיין בש"ע בסי' נ"ד סעי' א' מה שכתב רמ"א דומה לזה ושם כתב דעיקר חופה מה שמאכילין החתן והכלה יחד אחר החופה וכמו שכתבתי בדרישה. ומיהו לשון רבינו דכתב אפילו לא בא עליה משמע מכל מקום יחוד במקום הראוי לביאה בעינן ונראה לי משום לקנות גם התוספת כן כתב רבינו ודו"ק:

סעיף קטן ג
אינה כאשתו לגבות התוספת וז"ל הגהות אשר"י ר"י פירש הא דבעי רב אשי וכו' וכמ"ש הב"י:

סעיף קטן ד
והרי היא עדיין כארוסה וטעמו דכיון דמספקא לן אי חופה דלא חזי לביאה קונה לשום מילתא לא קניא לא ליורשה ולא ליטמא לה אבל הרא"ש והר"ן סוברים דעל כרחך לא מספקא לרב אשי אלא לענין תוספת כתובה אבל לשאר דברים חופה גמורה היא והר"ן מביא ראיה לדבריו כיון דקיימא לן ביבמות דיש חופה לפסולות נדה למה לא תקנה ועיין בבית יוסף:

סעיף קטן ה
ולא תנשא נדה עד שתטהר כיון שאינה ראויה לבא עליה ואפילו להתייחד עמה אסור והרא"ש כתב ז"ל ראיתי בכל המקומות שאין חוששין מלברך ברכת חתנים לכלה נדה והר"ן נותן טעם לפי שאנו נוהגין לעשות חופה בלא יחוד לפיכך אין אנו מקפידין על כך:

סעיף קטן ו
אלא הוא ישן בין האנשים כו' עיין בי"ד בסימן קצ"ב ושם נתבאר:

סימן סב

סעיף קטן א

קודם כניסת החופה ז"ל הר"ן בפרק קמא דפסחים ולענין ברכת נישואין נוהגין לברכן לאחר שתכנס לחופה לפי שאין ברכות הללו אלא ברכת תפלה ושבח תדע שהרי מברכין אותן כל שבעה וכן נראה מדברי ה"ג אבל הרמב"ם כתב צריך לברכן קודם נישואין ולא מפני שהוא בכלל מה שכתב כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן שהרי אלו ברכת שבח הן אלא מפני שחופה יחוד הוא ובעינן ראויה לביאה וכלה בלא ברכה אסורה לבעלה עכ"ל. ודעת רבינו שכתב קודם כניסת החופה כהרמב"ם ולא מטעמיה שהרי סבר שאפי' אם היא נדה הוי חופה גמורה אלא טעמו משום דכל מצות מברך עליהן עובר לעשייתן כמו שכתב בית יוסף אלא שקשה מאי שנא מברכת אירוסין דכתב רבינו בסי' ל"ד בשם הרא"ש די"א דא"צ לברך אותה קודם כיון דאין מזכיר בה עשיית המצוה לא שייך ביה עובר לעשייתה וכאן כתב בפשיטות דמברכת קודם וצ"ל דגם רבינו ס"ל דחופה הוא יחוד גמור כדי לקנות התוספות וכמ"ש לעיל ומש"ה כתב דבעינן ברכה קודם. ומה שאנו נוהגין לברך בשעה שעושין החופה אפשר שאין זה עיקר החופה אלא עיקר החופה הוא שאחר כך מוליכין החתן והכלה למקום שעושין החתונה ומושיבין את הכנה אצל החתן ואוכלין יחד שום אכילה וזהו עיקר החופה והוי שפיר עובר לעשייתן דומה לזה כתב בש"ע סי' נ"ד ס"ס א':

סעיף קטן ב

שהכל ברא לכבודו ז"ל הר"ן בפ"ק דכתובות סוף ד' תס"ט כתב רש"י ז"ל נראה בעיני שלא נסדרו על עסקי הזיווג אלא מאשר יצר ואילך שאותה ברכה מתחלת לדבר בשניהם. אשר יצר את האדם מדבר בזכר. והתקין לו ממנו בנין עדי עד היא הנקבה. שוש תשיש לפי שאנו צריכין להעלות ירושלים על ראש שמחתינו שנא' תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי וגו'. שמח תשמח בחתן וכלה שיצליחו בשמחה וטוב. ואשר ברא לשם כל ישראל ולפי שהסדר מתחיל מאשר יצר פתח בה בברוך וחתם בברוך ושוש תשיש ושמח תשמח מפני שהם ברכות סמוכות לחברתה לא פתח בהן בברוך. ואשר ברא מפני שהיא נאמר על הרוב יחידאה ברוב ימי משתה כשאין שם פנים חדשות לפיכך אינה סמוכה אבל שהכל ברא לכבודו אינה מן הסדר אלא לאסיפה שנאספו שם לגמול חסד זכר לחסדי המקום שנהג עם אדם הראשון שנעשה לו שושבן ונתעסק בו ואסיפה זו כבוד המקום הוא וברכה זו מש"ה נתקנה ומשעת אסיפה היא ראויה לברך אלא מכיון שיש שם ברכה על הכוס הזקיקוה לסדר עליו ולפי שאינה מראש סדר הברכות וכולה הודאה לכך לא חתמו בה בברוך מידי דהוה אברכת פירות ומצות. וכן ברכת יוצר האדם

שתקנוה ליצירה ראשונה של אדם הראשון כדלקמן אי למ"ד שתי יצירות הוו ואי למ"ד שתי יצירות עלו במחשבה (דשם בגמרא ד' ח' פליגי דחד מ"ד ס"ל בתחלה עלו במחשבה לבראות אדם וחוה שתי יצירות דהיינו לברא אדם לחוד וליקח ממנו צלע ליברא ממנו חוה ולבסוף חדא יצירה ע' פירושו ושם ברש"י ובט"ש רשמתיהו) ובתר מחשבה אזלינן מ"מ אינה מברכת הזיווג דהא ביצירה ראשונה עדיין נקבה לא היה. וא"ת למה היא באה מתוך שאנו מברכין על יצירה שנייה מברכין ג"כ על הראשונה שהוא תחלתו. והתקין לו ממנו מגופו ומצלעותיו. בנין עדי עד בנין הנוהג לדורות וקרי ליה בנין כדכתיב ויבן את הצלע. עקרה ירושלים. (שמח תשמח היא תפלה להש"י שישמח להרעים האהובים כמו ששימח הש"י ליצירו דהיינו לאדם וחוה בג"ע מקדם) רעים אהובים החתן והכלה שהם שני רעים האהובים זה לזה. כשמחך יצירך כמו ששמח את האדם הראשון. בגן עדן כדכתיב ויטע ה' גן בעדן מקדם וגו'. משמח חתן וכלה ובאחרונה משמח חתן עם הכלה לפי ששמחת ברכה ראשונה לא בשמחת חתונה אנו אומרים שהרי תפלה היא שאנו מברכין שיהיו שמחין בהצלחה כל ימיהן לפיכך אין אנו חותמין משמח חתן עם הכלה דמשמע שמחת איש באשה אלא ברוך משמח שניהם לעולם בסיפוק מזונות. אבל באחרונה שבח היא שמשבח הקב"ה שברא חתנות דבוק איש באשה ע"י שמחה וחדוה לפיכך יש לחתום משמח החתן עם הכלה שהוא שמחת איש באשה עכ"ל רש"י ז"ל עוד האריך הר"ן שם ע"ש:

סעיף קטן ג

בנין עדי עד היא הנקבה כדפרש"י ונ"ל דנקט ל" והתקין לו "ממנו בנין עדי עד כוונתו להורות אל מה שכתב הראב"ד ורבינו הביאו בהקדמה של זה הספר שהקב"ה עשה טובה לאדם שלקח א' מצלעותיו וברא ממנו חוה כדי שתהיה נחשבת כאחת מאבריו אשר לו לשמשו ויהיה מושל עליה כאשר הוא מושל על אבריו כי אם היה ברא אותה בפני עצמה לא היה יכול למשול עליה אלא כשאר בעלי חיים שהנקבות נפרדין מהזכרים ואין מושלות על הנקבות ולזה אומר והתקין לו "ממנו ר"ל ברא לו הנקבה מגופו כדי שיהא מושל עליה בטבע ויהיה טבע זה קיים לעולם וזהו בנין עדי עד וק"ל. ולפי פשוטו י"ל שמאותו לקיחת הצלע והלאה שממנו נבראת חוה לא פסק מלברא מין האשה נמצא שנברא ממנו מין האשה עדי עד וק"ל:

סעיף קטן ד

שמח תשמח ר"ל שאנו מתפללים להקב"ה שישמח את החתן והכלה כמו ששמח את האדם הראשון:

סעיף קטן ה
אם לא ימצא יין אפילו אם יש שם שכר מברך בלא כוס כו' היינו לומר שאינו חייב לברך על כוס של שכר לאפוקי בב"ח חייב לברך עליו אבל אם ירצה יכול לברך עליו וזה הוי כדברי הרמב"ם דלעיל סי' ל"ד ועיין בדרישה:

סעיף קטן ו
ומברך ברכת חתנים כאחד פי' וממילא נשמע דמברכין ג"כ לשני חתנים כא' והא דלא כתב הרמב"ם דינו אשני חתנים ושני כלות נראה דמשום סיפא לאשמעינן דאף על גב דאיש אחד כשמברכין לו על כולן ביחד וצריך לשמוח עם כל אחת ואחת בפני עצמה כדינה דנתרחקו להנשים ימי שמחתם מזמן הברכה אפ"ה מותר ק"ו לשני חתנים שגם שמחתן עם בת זוגם נעשה להם מיד ומש"ה א"ש שסיים רבינו בדברי הרמב"ם וכתב אבל לשמחה כו' ומיהו לטעם עין הרע שייך טפי באיש אחד שנושא כמה נשים משני חתנים לשני כלות: (עם בתולה ז' כו' כמ"ש בסי' ס"ד כ"פ):

סעיף קטן ז
ולא מערבין שמחה בשמחה פי' לא ישמח עם שתיהן כאחד אלא זו אחר זו כמו שמצינו ביעקב שנאמר מלא שבוע זאת וגומר כן משמע מדברי ה"ה שכתב על הרמב"ם בפ"י מה"א וז"ל מ"ש אבל לשמחה כו' שם אמרו (ר"ל במועד קטן) שאין מערבין שמחה בשמחה כמו שיתבאר בסמוך מיעקב אבינו עכ"ל:

סעיף קטן ח
וצריך כוס לכל אחת ואחת ומברכין בפה"ג על כל כוס בפני עצמו משום שאין עושין מצות חבילו' חבילו' כמ"ש בסמוך בברכ' המזון וב"ח וגם משום שמפסיקין ביניהם בקריא' הכתובה וגם משום דלא נתקנה לעשות זה אחר זה שלפעמים קידש אדם אשה ונושאה אחר זמן מרובה אשר"י. וצ"ל מ"ש וצריך כוס לכל אחת ואחת היינו בדיש לו כוס דאל"כ הא כתב לעיל דברכת ארוסין א"צ כוס דוקא וק"ל:

סעיף קטן ט
אירס ונכנסה לחופה ולא בירך ב"ח הרי היא כנשואה גמורה וחוזר ומברך אחר כמה ימים אין להקשות מ"ש מברכת אירוסין דכתב רבינו בשם הרמב"ם לעיל בסי' ל"ד ז"ל ואם קידש ולא בירך לא יברך אחר הקידושין דזו ברכה לבטלה היא דמה שעשה כבר נעשה צ"ל דשאני ברכת אירוסין דנזכר האירוסין והנישואין בתוך הברכה משא"כ ב"ח דאינן אלא ברכת שבח ותפלה וק"ל. ומ"ש חז"ל כלה בלא ברכה הרי היא כנדה כתב מהרא"י בפסקיו סי' ק"ס דאין ר"ל ברכה ממש אלא כלומר בלא חופה ומשום דקודם חופה תקנו לומר לכתחלה ב"ח דמש"ה נקט בלא ברכה ע"ש (וכ"כ הגהות מרדכי

בקידושין ד' תרס"ג וכתב דהברכות אינן מעכבות דאטו במקום דליכא עשרה לא יעשו נשואין ומיהו לכתחילה יש ליזהר ולהדר אחר עשרה עיין בב"י וד"מ כ"פ):

סעיף קטן י

כנשואה גמורה פי' לענין ירושה ושאר דברים השייכים באיש עם אשתו:

סעיף קטן יא

אלא בעשרה גדולים כו' כמו שמצינו בבועז דכתיב גביה ויקח בועז עשרה אנשים וגומר. (אנשים משמע בני חורין וגדולים אבל עבדים וקטנים אין מברכין ברכה זו כ"פ) ומ"ש וחתנים מן המנין ק"ק הלא בבועז עשרה היו זולתו:

סעיף קטן יב

אפילו היו בשעת ברכה ז"ל מ"ו ואני כתבתי בספרי בפ"ק דכתובות דוקא שלא היו בשעת הברכה עיין שם עכ"ל:

סעיף קטן יג

ויש מקומות שנוהגין שהקהל כו' נרא' שמזה נשתרבב המנהג במדינות האלו אחר שיוצאים מבית הכנסת בשחרית בשבת נוהגין השושבינין והשייכים לחתן ולכלה לרקד ולמחול עם החתן והכלה בחצר ב"ה:

סעיף קטן יד

ומברכין שם שבע ברכות ואומרים מפני שלא היו שם רוב הקהל כיום הששי וביום השבת כולן מצויין שם אשר"י בפרק קמא דכתובות דף קכ"ב בריש ע"ג:

סעיף קטן טו

כיון שאין מרבין בשבילו ואע"ג שלא אכלו שם שאם אכלו הא אמרינן דשבת בשחרית הוי כפנים חדשות ואם כן הוה ליה למימר כיון שלא אכלו שם יש לומר דהכי קאמר הואיל דאפילו אם אכלו שם בחול אין מברך בשבילם אם אין מרבים בשבילם ה"ה כאן שאין מברכין הואיל שאין מרבים בשבילם והעיקר תפס גם יש לומר משום דהתוס' והרמב"ן כתבו דאפילו לא אכלו שם (והוא שעמדו שם בשעת הברכה כ"פ) מברכין בשבילם והביאו ב"י ע"ש ומש"ה כתב דבעי לכ"ה דיהיו ראוין להרבות בשבילן. ומה שמסיק בשם רבי' האי שאינו מנהג יפה אלא שאין איסור בדבר אפשר דהיינו טעמא כיון דביום השבת נמצאו הרבה פנים חדשות הוה ליה כזמן חופה חדשה דמברכין בלא אכילה:

סעיף קטן טז

ושבת כו' משום דאמרינן במדרש מזמור שיר ליום השבת אמר הקב"ה פנים חדשות באו לכאן ודרך להרבות בשבת בשמחה ומשום הכי בשחרית נמי מברכין אף על גב דבירך כבר בליל שבת דכבוד יום עדיף (כמ"ש בא"ח סי' רע"א ובב"י כ"פ) והוי כפנים

חדשות אשיר"י אבל סעודה שלישית דהיא גרוע מכל הסעודות (דהא איכא מאן דאמר דיוצא במיני תרגימא וכמ"ש בא"ח סי' רנ"א כ"פ) לא נחשבה פנים חדשות וכתב רמ"א ובמדינות אלו נוהגין לברך אפשר משום שרגילין לבא פנים חדשות ויש אומרים (הגהות מנהגים) משום שרגילין לדרוש והדרשה הוי כפנים חדשות עד כאן לשונו:

סעיף קטן יז

ויום טוב ראשון ושני ובא"ח כתב שיש מי שאמרו שאפילו ביום טוב ראשון אין מברכין: (שאין עושין מצות חבילות חבילות פירוש דלכך לא סגי בחד כסא כדי שלא לעשות המצוה כחבילה ר"ל שנראה עליו המצוה כמשאוי כ"פ):

סעיף קטן יח

אלא אומרים הכל על כוס אחד וכתבו התו' והרא"ש שכן הנהיג רבינו משולם ולא דמי לקידוש וברכת המזון (פירוש אם באו ביחד כגון שסעד בערב שבת ויום טוב וקידש עליו היום) דצריך לכל אחד כוס בפני עצמו. דהתם זה בא אחר סעודה והוי סילוק וזה בא לקידוש שהם שני הפכים אבל הכא שניהם באים אחר הסעודה ומהאי טעמא נהג גם כן לברך ברכת אירוסין ונשואין אחד כוס ע"ש אבל התוס' והרא"ש הסכימו לברך אשתים מטעם שכתבתי לעיל:

סעיף קטן יט

ולהכי קרי חופה פירוש משום דהוי תחילת נישואין קרי חופה:

סעיף קטן כ

שלפעמים מברכים אותו ברחוב העיר פירוש וחופה משמע שהוא מקום מיוחד לכך והא דמביא דברי הרא"ש בכאן ולא לעיל בסימן ס"א היינו משום דהרא"ש כתב דבריו על דיני הברכות במסכת סוכה שהיא מסדר מועד ששנה רבי קודם סדר נשים. או יש לומר מה שכתב א"א לומר כך שלפעמים מברכין אותו כו' הכי פירושו ואיך אמר שאין מברכין אלא במקום החופה (שאין זה כי אם במקום סעודה דא"א לפרש במקום שמתייחדין שם חתן וכלה וכמו שכתב בסימן ס"א דהא שם אין רגילין לאכול ואין לברך ברכת חתנים אלא במקום סעודה כ"פ) הלא לא יאכלו שם והשתא אתי שפיר דלא מביא דברי הרא"ש לעיל דלעיל יש לומר דאה"נ דזה מקרי חופה והא דמברכין ברחוב אע"ג דאין אוכלין שם היינו אקראי בעלמא אבל לברך שם כל שבעה בקביעות אסור וזה שכתב רבינו וגם מברכין ברכת חתנים כל שבעה וק"ל:

סעיף קטן כא

אלא בסעודה ראשונה ל"ש אכלו בו ביום כו' פירוש אלא בסעודה ראשונה ובסעודה ראשונה מברכין בין ביום ואפילו בלילה שאחר יום החופה:

סעיף קטן כב
אלא יום אחד אפילו אי איכא כו' פירוש אפי' בפנים חדשות אין מברכין אלא יום אחד אבל אי אין כאן פנים חדשות אין מברכין אלא בסעודה ראשונה דלא עדיף מבתולה:

סעיף קטן כג
אפי' אין שם עשרה פירוש אין צריך עשרה להשמחה במעונו ולאשר ברא דמהיכי תיתי דלא הוזכרו עשרה אלא כשמברכין כל הברכת הזיווג דומיא דבועז אשר"י: (אם מזמנים בשביל החופה פירוש הקרואים לסעודה אומרים שמחמת החופה מזמינים כ"פ):

סעיף קטן כד
משעה שמתחילין להכין צורכי החופה פירוש אפילו כמה ימים קודם לנישואין:

סעיף קטן כה
והאידנא ערבה כל שמחה כו' לכאורה נראה שמברכין שהשמחה במעונו בסעודה שעושין בליל שלפני החופה דהא מן הדין אפילו משמתחילין להכין צורכי החופה מברכין אותו אלא משום ערבה כל שמחה אין נוהגין כן מפני שאין לנו שמחה כשאנו עסוקים בצרכי החופה אבל בסעודה הנ"ל יש בה שמחה יתירה ונקרא התחלת הנישואין למה לא יברכו שהשמחה במעונו מיהו יש לחלק ולומר דדוקא בימיהם שהיו מארסין מיד בשעה שנשתדכו ע"כ היו מברכין אחר כך שהשמחה במעונו משא"כ עתה דכל שלא ארסו אין בו שמחה כל כך דלמא יחזרו בהן:

סעיף קטן כו
ברכת חתנים כל שבעה פי' אם יש שם פנים חדשות:

סעיף קטן כז
ואלמנה דוקא שנישאת לבחור כו' וז"ל הר"ן מ"ש דבחור שנשא אלמנה נפישי ימי ברכה וכו' וכמ"ש הב"י:

סימן סג

סעיף קטן א
בועל בעילת מצוה ופורש ז"ל התוס' פ"ק דכתובות (ד.) ביאה ראשונה קרי לה בעילת מצוה משום דכתיב [ישעיה נד] כי בועלייך עושייך ואמרי' [סנהדרין כב:] אין אשה כורתת ברית אלא למי שעושה אותה כלי ועי"כ מדבק בה ובאין לידי פ"ו עכ"ל:

סעיף קטן ב
אשר צג אגוז בגן עדן אלו ישראל שנמשלו לאגוז דכתיב [ש"ה ז'] אל גינת אגוז ירדתי ומרמז נמי על בתולים של בנות ישראל דמה אגוז יש בה קליפות זה על זה כדאמרי' במדרש [שם] כך בנות ישראל שמשמרין קליפות בתוליהן וכן מסיק בל ימשול זר במעין חתום:

סעיף קטן ג
שושנת העמקים ישראל נמשלו לשושנה דכתיב כשושנה בין החוחים ומרמז נמי על הבתולים כדכתיב [שם ז] סוגה בשושנים שהוא גדר קל ואין פורץ בו לכנוס הרי חתן נכנס לחופה ולבו מגעגעת לחיבת חיתוניו בא ליזקק לה אמרה לו טיפת דם כחרדל ראיתי הרי פורש מיד הרי סוגה בשושנים כן פרש"י בש"ה:

סעיף קטן ד
אילת אהבים ישראל נמשלו לאילת אהבים ומרמז נמי על הבתולים דמה אילה רחמה צר ובתוליה חוזרין כל פעם ולעולם אינה בלא בתולים כך בנות ישראל שמשמרין בתוליהן ולעולם אינם בלא בתולים עד שתנשא:

סעיף קטן ה
(חוק לא הופרה בא"י נ"ל וק"ל רש"ל כ"פ):

סימן סד

סעיף קטן א
צריך (לשמוח ז' ימים דכתיב מלא שבוע זאת גם בשמשון כתיב ז' ימי המשתה כ"פ):

סעיף קטן ב
ולא נושא ונותן בשוק גם לא יצא יחידי לשוק משום שחתן דומה למלך פרקי ר' אליעזר (פ' י"ז) מכאן משמע מה שנוהגין בזמן הזה שהחתן אינו יוצא לבית הכנסת כל ז' ימים עד השבת הבאה הוא מנהג שטות דלא ממעטינן אלא שלא יהא נושא ונותן ושלא ילך יחידי הא לב"ה ילך מיהו אפשר לומר דגם לב"ה אסור לילך יחידי ואינו בנמצא לכל חתן שילווהו מביתו לב"ה ומב"ה לביתו מש"ה נשאר בביתו:

סעיף קטן ג
בין אם הוא בחור כו' ע"ל בס"ס ס"ב מ"ש בשם הר"ן:

סעיף קטן ד
לפיכך תקנו חז"ל כו' פי' הואיל שימי המשתה שלה אינה אלא יום אחד:

סעיף קטן ה
חמישי בשבת הוא יום חופה וששי בשבת משום חיבת ביאה ושבת שהוא בלא"ה אינו יוצא מתוך ביתו:

סעיף קטן ו
בשביל זה שהרי יש לה ז' ימי משתה אשר"י ור"ל שמבתולה ודאי לא יפרוש החתן מפני שלבו אדוק בבתולה בשמחה טפי מבאלמנה וכמ"ש בסמוך:

סעיף קטן ז
ישכים מיד בבוקר לב"ד דשמא זינתה תחתיו (ונאסרה עליו ויתפייס) ויקרר כעסו אם לא ישכים מיד בבוקר:

סעיף קטן ח
ובלבד שיהא לו צרכי סעודה מוכן וא"ת בזמן שבתי דינים קבועים אמאי לא תקנו נמי שתנשא ביום ראשון אם צרכי סעודה מוכן וכמו באלמנה שתקנו שתנשא ביום ה' ואם הוא אדם בטל לא החזיקו תקנתו ויכול לישא בכל יום וי"ל דהכא כיון שלא הרויחו אלא יום א' לא היו רוצים לתקן בשביל כך יום אחר הואיל שרוב בני אדם אין צרכי סעודה מוכן והחזיקו תקנתם שלא תנשא אלא ביום ד':

סעיף קטן ט
כתב הר"ר אפרים אי אמר כו' כן הוא מוסכם מכל הפוסקים: (דחזיה לדידיה ולדידה פירוש לפי כבודו ולפי כבודה ואיזה הכבוד היא יותר צריך לעשות לפי אותו הכבוד כ"פ):

סעיף קטן י
דקי"ל עולה עמו ואינה כולי וילפינן לה מדכתיב בעולת בעל שהיא בעלייתו ולא בירידתו:

סעיף קטן יא
אלא ע"י יחוד של ביאה ר"ל שיבעלנה וע' בדרישה:

סעיף קטן יב
לפיכך צריך להתייחד עמה בע"ש נראה פשוט דהיינו דוקא לאחר כניסתה לחופה דלפני כניסתה לחופה אסור לייחד עמה וגם אז אין הוא יחוד הראוי לביאה דהא היא כלה בלא ברכה וק"ל:

סעיף קטן יג
וכן אין לכנוס הבתולה ביום ו' לבעול כו' פירוש אף ע"ג שהטעם דחכמים תקנו שתהא נישאת ביום ד' משום דב"ד יושבים ביום ב' וה' ואפילו ביום א' היה ראוי שתנשא אי לאו משום שקדו והטעם שב"ד יושבים בב' וה' משום שקורין בהן בתורה ורוב העם באין לב"ה ומש"ה ה"א דגם ביום ו' תנשא הואיל שקורין בתורה בשבת ובתי דינים קבועים כו' לכן אמר שאין לכנוס ביום ו' כו':

סעיף קטן יד
וזה יכול לעשות אפילו בשבת ואף ע"ג דאין דנין בשבת כמבואר בא"ח סימן של"ט י"ל דוקא דנין אין רשאין דהטעם שמא יכתוב וזה שייך דוקא כשפוסקין וכותבין פסק דין אבל לשמוע הטענות לא שייך שמא יכתוב:

סעיף קטן טו
אין נושאין נשים בע"ש שמא לא יוכל לגמור תיקון בסעודה קודם השבת ויבא לידי חילול השבת וכן איו נושאין ביום א' שמא יתחיל לתקן צרכי הסעודה בשבת:

סעיף קטן טז
ולא חיישינן שמא ישחוט בן עוף כלומר שמתוך טרדתו ישכח שהוא שבת וישחטנו דבימיהם היו נוהגין לעשות סעודה ביום הבעילה ומזה למד הרא"ש כמו דמסקינן בסעודה זו לשמא ישחוט לא חיישינן גם בסעודת הנשואין לפי מסקנת הגמרא לא חיישינן ומותר לדידן: (אין נושאין נשים בח"ה עיין בא"ח סימן תקמ"ו כ"פ):

סעיף קטן יז
אבל מחזיר גרושתו מן הנשואין דאינו שמחה כ"כ הואיל שכבר כנסה פעם אחת:

סעיף קטן יח
פירוש שלא ישהה לישא עד המועד שיהא עושה סעודה אחת למועד ולנשואין פרש"י:

סעיף קטן יט
לפיכך מותר לישא בערב המועד עיין בדרישה וכתב הרשב"א דאפילו לא עשה סעודה בעי"ט מותר לעשות בי"ט דעיקר השמחה הוא הנישואין אבל הסעודה אע"ג דמשמחין בנשואין כל ז' מ"מ טפלים הם בעיקר השמחה: (דין מי שהכין בצרכי סעודה ר"ל לחופה וארעו אבל כו'. בהלכות אבל בסימן שמ"ב כ"פ):

סימן סה

סעיף קטן א
ולומר שהיא נאה וחסודה ואפילו אינה נאה ואע"ג דכתיב מדבר שקר תרחק נוכל לומר שכוונתו שהיא נאה במעשיה: (עובר בה' קולות כלומר לא יזכה לאלו הה' קולות בנחמת ירושלים דכתיב בה קול ששון וגו' כ"פ):

סעיף קטן ב
דכתיב בה קול ששון וקול שמחה כו' מדכתיב ה' קולות אצל חתן משמע שצריך לשמחו בה' קולות והנהנה ממנו ואינו משמחו הוא עובר שהוא חייב לשמחו אבל מי שאינו נהנה ממנו אינו חייב לשמחו ולכן אינו עובר. ואפשר דלמדו מדהקדים קרא לכתוב קול ששון וקול שמחה לקול חתן כו' ש"מ דאינו מצווה לקול חתן וקול כלה והיינו לשמחם כ"א במי שיש לפניו קול ששון וקול שמחה דהיינו שנהנה מסעודת חתונה. ומה שחשיב בה' קולות קול מצהלות חתנים טעות הוא דאינו קרא וצריך לומר קול אומר הודו דשם מסיים בהאי קרא הכי ומהאי דכתיב קול אומר "הודו משמע דאמרינן שבח והודיה לה' במשתה היין וכ"כ רבינו בטוא"ח ס"ס תק"ס ע"ש:

סעיף קטן ג
י"א שביום ראשון מותר להסתכל בה בפרק האשה שנתארמלה דף י"ד ע"א אמר רבי שמואל מותר להסתכל בפני הכלה כל ז' כדי לחבבה על בעלה ופרש"י לחבבה כשרואה שהכל מסתכלין בה נכנס יופיה בלבו ומסיק שם בגמרא דלית הלכתא כוותיה וכ"כ הרא"ש די"א דוקא כל ז' אסור אבל יום ראשון מותר עכ"ל:

סעיף קטן ד
שהוא עיקר החיבוב פירוש העיקר שתהיה חביבה אצל בעלה הוא ביום ראשון ולכן מותר להסתכל בה ביום ראשון כדי לחבבה על בעלה:

סעיף קטן ה
בתכשיטין שעליה (יש מפרשים שע"י זה יוכל להעיד עליה שיוצאת בהינומא ליתן לה כתובה מאתיים כמ"ש הב"י כ"פ) ועיין בדרישה:

סעיף קטן ו
לאבילות ירושלים עיין בא"ח סימן תק"ס כתב הכלבו מזה נתפשט המנהג לשבר הכוס אחר ז' ברכות ע"כ:

סעיף קטן ז
ובספרד נוהגין ליתן בראשו עטרה כו' ז"ל הכלבו יש מקום נמנעו שלא לתת אפר מקלה בראש חתנים מפני שאין העם מוחזקים כלל בהנחת תפילין ולא יהיה להם אפר תחת פאר ויחושו ג"כ שמא לא יהיה פאר תחת האפר ונהגו לעשות זכרון אחר במקומו שנותנין מפה שחורה על ראש החתן והכלה עד כאן לשונו:

סעיף קטן ח
מת וכלה שפגעו כו' פירש רש"י כשהכלה יוצאה מבית אביה לבית חתנות ונושאי המת יוצאין ובזו ובזו יש אוכלוסין הרבה ואין רוצין להתערב מעבירין את המת לדרך אחרת (דכבוד חיים עדיף כ"פ):

סעיף קטן ט
מעבירין את המת מלפני הכלה כו" עיין בי"ד סימן ש"ס דשם כתב רבינו בשם הרמב"ם דמניחין הכלה ועוסקין במת ושם כתבתי דנראה דהרמב"ם מפרש מעבירין המת ר"ל על דרך ויעבר את הכושי וע"ד אומרם עובר לעשייתן דהיינו לאקדומינהו הכי נמי צריך להקדים ענייני המת וכמו שנאמר טוב ללכת אל בית האבל מלכת אל בית המשתה ושם מסיק רבינו וכתב ולא נהירא להרמב"ן וכן כתב נמי כאן דכבוד כלה עדיף (והא דדרשו רבותינו ז"ל טוב ללכת אל בית אבל כו' שטוב יותר לילך לסעודת אבילות מלכת אל סעודת חתנים סעודה שאני דהתם אוכל ומאכיל לאחרים ואבל אינו אוכל עד שיאכילו אחרים והכא איירי בהכנסת כלה לחופה ועיין בב"י סימן ש"ס שהאריך כ"פ):

סימן סו

סעיף קטן א
והבעל נותן שכר הסופר כמו שהדין בשאר שטרות שהלוה נותן שכר הסופר: שחכמים תקנו כתובה כו' אריש קאי שכתב אסור להתייחד עם הכלה קודם שיכתוב לה כתובה ואתי לפרושי מאי כתובה וקאמר שחכמים תקנו כו' כ"פ):

סעיף קטן ב
אין שומעין לו דלא סמכה דעתה עליהן דשמא נאבדו או נשרפו (וי"א הטעם כיון שתהא כתובתה מוכנת לפניו ליתן לו מעות או מטלטלין תהיה ג"כ קלה בעיניו להוציאה כ"פ) (שכתבה לו התקבלתי הא בלאו הכי לא מהני מחילה כ"פ):

סעיף קטן ג
בעיקר הכתובה דהיינו מאתיים לבתולה ומנה לאלמנה (אבל התוספת א"צ לחזור ולכתוב לה כשמחלה אם לא בנאבדה כ"פ):

סעיף קטן ד
מזמן של עכשיו דכיון שכבר נמחל שיעבודה דהרי מחלה לו אזיל לה שיעבודא קמא ולמ"ש בח"מ סימן מ"ח ונ"ח:

סעיף קטן ה
לאחר בטובת הנאה הא דנקט כשמכרה לאחר "בטובת "הנאה וכשמכרה לבעלה נקט סתם "מכרה "כתובה "לבעלה היינו בכל מקום נקט רבותא בבעלה הוי רבותא אע"ג דמכרה אותה לו בהרבה דמים אפ"ה צריך לכתוב אחרת וכשמכרה לאחר הוי רבותא דאף על גב דלא מכרה אותה אלא במעט דמים וה"א תהיה קל בעיניו להוציאה קמ"ל דאפילו הכי אין צריך לכתוב לה אחרת:

סעיף קטן ו
ומיהו אם אינו יכול לכתוב לה כתובה כו' (אריש קאי שכתב לעיל אסור להתייחד עם הכלה כו' כ"פ) ז"ל רמ"א בד"מ גם בש"ע כ"כ בס"ס ג' ז"ל וע"ל בסימן קע"ז (צ"ל קי"ז או קי"ט כ"פ) דבמקים שאין מגרשין כ"א מרצון האשה א"צ לכתוב כתובתה א"כ בזמן הזה במדינות אלו שאין מגרשין בע"כ משום חרם ר"ג וכמ"ש לקמן בסימן קי"ט היה אפשר להקל בכתיבת הכתובה אבל אין המנהג כן ואין לשנות ואולי יש לחלק עכ"ל: (יכול ליחד לה מטלטלין ויקבל עליו אחריות אם יאבדו אם יוזלו כ"כ בש"ע כ"פ):

סעיף קטן ז
וכן אם העידו עליו עדים וקנו ממנו כו' שהקניין הרי הוא כאילו נכתב שסתם קניין לכתיבה עומד ואינו מותר אלא עד שיהיה לו פנאי לכתוב ועיין בדרישה:

סעיף קטן ח
לבתולה ר' ילפינן ליה מדכתיב כמהר הבתולות כמ"ש בסמוך (בסעיף ט"ז):

סעיף קטן ט
ואם ירצה להוסיף מוסיף ול"ת קיצבה עבדי רבנן שלא לבייש את מי שאין לו:

סעיף קטן י
לקמן בע"ה בסימן צ"ז וק':

סעיף קטן יא
במה שנתן לה פירוש אם מוסיף לה על מנה ומאתים:

סעיף קטן יב
לא בעי קנין מדרב גידל פירוש היכא שקודם שקידש אמרינן כמה אתה נותן לבתך כך וכך וכמה אתה נותן לבנך כך וכך ועמדו וקדשו אמר רב גידל הן הן הדברים הנקנין באמירה משום חיבת איחתוני גמרו ומקנו ורבינו הביאו לעיל בסימן נ"א:

סעיף קטן יג
ואי כתב לה בשעת קידושין פירוש תוספת כתובה ומביא דברי ב"ה הכא לאשמועינן דכי היכי דתניא תוספת באמירה בשעת נישואין קניא בכתיבה בשעת קידושין וכתב ב"י זה נראה שחולק על מ"ש רבינו בסימן נ"ה עכ"ל ור"ל דשם כתב בשם הרא"ש דתוספת אין לה אפילו כתב לה ע"ש. ודברי ב"י נלע"ד דחוקים מאוד כיון דלעיל סתם רבינו מוסכם מפי הרמב"ם והרא"ש ורב שרירא גאון דליתא להתוספת אף אם כתב לה ולא הביא שום דעת חולקת אזה וכאן סתם איפכא וכתב בשם בעל העיטור ורב שר שלום ושהסכימו ע"ז כל הגאונים דגביא וכי רב שרירא גאון לא בכלל הגאונים הוה. לכן נלע"ד דשאני הכא דכתב לה בשעת קידושין וחיבת קידושין גורם לומר שבודאי הקנה לה בכל ענין משא"כ לעיל סימן נ"ה דמיירי דלא כתב לה בשעת קידושין כ"א אחר כך בין קידושין ובין חופה. ואף על גב דכבר כתב רבינו ג"כ בסימן נ"א דכל הפוסק ואפילו בשעת קידושין לא קנה מדרב גידל כ"א כשכונסה אחר כך דכל הפוסק אדעתא לכונסה פוסק נראה דהיינו דוקא כשמת בתו או האריס דנאנס האב בזה יכול לומר אדעתא דהכי לא פסקאי משא"כ בגרושין דהוא עצמו גורם דהרי פשוט הוא דגם בפסיקת האב יכול החתן לכפות להאב ליתן לה פסיקתא אם לא שמתה שהרי הוצרך הרא"ש ורבינו לעילסימן נ"ב לאוקמא הא דיכולה לכפות לנתן לה גט כשאין האב רוצה ליתן לו דמיירי באופן דלא קנה מדרב גידל כגון בנשואין שניה או שאין לו הא לא"ה צריך ליתן לו הפסיקתא וה"ה נמי בתנאי כתובה שפסק לה הוא צריך הוא ליתן לה כשרוצה לגרשה כיון שהמניעה היא מצדו ומש"ה נקט ב"ה ומגרשה וכמ"ש מ"ו ז"ל לאפוקי מת הוא דגם כן מודה דאדעתא דהכי לא כתב לה וק"ל ועיין בדרישה: (אע"ג שתנאי בטל דרבנן עשו חיזוק לדבריהם כשרוצה

לקיימה שתנאי מעצמו בטל וצריך ליתן לה כתובה משלם מתנאי ב"ד עיין בר"ן פרק אע"פ דף תצ"ב כ"פ):

סעיף קטן יד

שהיא ו' סלעים ורביע (דהיינו שמינית מנ' סלעים כ"פ) וז"ל הרמב"ם בפ"י מה"א הכתובה אינה אלא מתקנת חכמים ולא תקנו אותה מן הכסף הטהור אלא מכסף המדינה שהיא ז' חלקים נחושת ואחד כסף נמצא שק"ק זוז של בתולה הם כ"ה זוזים מכסף טהור וק' של אלמנה י"ב וחצי והזוז הוא ו' מעין והמעה היא משקלה י"ו שעורות כו' עיין בב"י שהביאו:

סעיף קטן טו

כל דינר צ"ו שעורים דדינר ו' מעין ומעה משקלה ט"ז שעורות וששה פעמים י"ו עולה צ"ו ור"ל דמעה דהוא גרה יש בו שני פונדיון ובפונדיון שני איסרין ובאיסר שמנה פרוטות כל פרוטה משקלה חצי שעורה הרי לך י"ו שעורות במאה וק"ל (ועיין בס"מ ר"ס פ"ח ובי"ד סי' רצ"ד וסימן ש"ה כ"פ):

סעיף קטן טז

כמוהר הבתולות פירוש דגבי מפותה כתיב ישקול כמוהר הבתולות וגבי מאנס כתיב חמשים כסף ובפ"ק דכתובות ילפינן מג"ש מה כאן שקלים אף להלן שקלים ומה להלן נ' אף כאן נ' ושקל של קודש כפול היה דהיינו סלע שלנו דהיינו ד' דינרים:

סעיף קטן יז

דחזי ליכי מדאורייתא דהיינו סלעים של כסף צרוף והוא הנקרא בכל מקום שקל צורי לאפק' שקל וסלע ודינר הנזכר בדבריהם דר"ל של מדינה שהוא שמינית בשל צורי:

סעיף קטן יח

והכותב כסף זוזי מאתן דחזו ליכי פירוש ולא כתב מדאורייתא לא הפסיד ויהבינן לה של דאורייתא שלא תהא קלה כו':

סעיף קטן יט

ונגבית עמה פירוש לענין גבייה דוקא דינה כשאר כתובה שגובה בשעת מיתה או בשעת גירושין ולא מחיים אבל לענין כמה דינים הם מוחלקים כמ"ש לקמן ב"י ר"ל גביית דמי נדונייתא מגביית דמי כתובתה (ע"ל סימן צ"ג וסימן ק' כ"פ):

סעיף קטן כ

אם מכנסת לו מטבע כו' שמוסיפין שליש כו' עיין בדרישה דברי רש"י ור"ן ור"ל וכמו שכותבין כך היא גובה כשנתארמלה או נתגרשה דאדעתא דהכי כתבו כן מתחלה הוספת שליש כדי להגבות כולו ומטעם הנזכר בדרישה שהוא מרויח בהן. וכן כשהכניסה לו שומא שמקבלה בחומש פחות ר"ל ג"כ שכן כותבין בכתובתה חומש פחות ואחר כך

בזמן הגבייה מגבין אותה כמ"ש בכתובתה. וע"ז לא קאי מ"ש רבינו בסוף דלעולם מגבין אותה כפי המנהג דבזה הוא פשיטא כיון דמתחלה נכתב אדעתא להגבות שליש יותר או חומש פחות דמגבין אותה כמ"ש בכתובתה. שלא כתב רבינו בסמוך מגבין לפי המנהג אלא משום הא דמסיק וכתב דיש מקומות שנוהגין לכתוב כתובה יותר ממה שמכנסת לו כו' ר"ל אף אם אינה מכנסת בו מטבע ומיני סחורה שמרויח בהן אפ"ה כותבין שליש יותר בכתובתה מפני הכבוד ולמראית עין (ואז כשהכניסה לו בגדים מנכין תחלה השליש ואחר כך החומש והמותר תגבה כ"פ) ואין דעתו בכתובתה לגבותה לאחר זמן. וממילא נמצא נמי מקומות שנוהגין בהיפוך שיש בני אדם שאינם רוצים להשביע את עצמן וכותבין שהכניסה לו פחות ממה שהכניסה לו. על אלו מנהג מקומות מעיק וכ' דיגבו לפי המנהג דאם ידוע שמוסיפין כו' ואם ידוע שפוחתין כו' ורבי' קיצר מלכתוב שיש מקומות שפוחתין ממה שמכניסין משום דממילא משמע וכמ"ש:

סעיף קטן כא

ואם אין מנהג להוסיף בשומת הבגדים מגבה כפי מה ששמו אותם. לכאורה נראה דכ' זה לאפוקי מפירוש הר"ן דכתב דאף אם הבגדים שהכניסה לו (שוה) מנה מ"מ יפחות חומש כיון שהיא לובשתן ופוחתן ע"י כמ"ש בדרישה קמ"ל דלא אלא מגבין אותה כל שויין כשומתן בעת הכניסה. והא דכתב מגבין אותה כפי מה ששמו אותם ולא כתב דמתחלה כותבין כן בשטר כתובתה ויגבו אותן כפי מ"ש בכתובתה אפשר דה"ט דקאי אמאי דסמיך ליה דרגילין לכתוב פחות ממה שהכניסה וקמ"ל דאם כתב בשטר שהכניסה שום בעד פ' זהובים ומנהג המקום כשהכניסה לו מנה כותבין שמונים כדי שלא להשביע כמ"ש. קמ"ל דמגבין אותו כפי מה ששמו אותן ל"מ מטבע ומיני סחורות אלא אפילו בגדים נמי ול"ת כיון שמתקלקלה אותן לא יתנו לה אלא כפי מה שנכתב בכתובתה וק"ל והרמב"ם כתב מנהגות אחרות ע"ש פכ"ג ומסיק ע"ז דהולכין אחר המנהג וכמ"ש רבינו בשמו בסמוך:

סעיף קטן כב

לשון הרמב"ם הנושא סתם כותב כו' ר"ל שאינו פוסק לה כתובה בפירוש כותב לפי המנהג:

סעיף קטן כג

וכן היא שפסקה להכניס נותנת כו' פירוש שיש מקומות כשפסקו להכניס מאה נותנת מאה וחצי ויש מקומות שדרכן בהיפך שאם פוסקת מאה וחצי אינה נותנת אלא מאה ושם לפני זה כתב הרמב"ם מנהג מקומות הללו בפירוש ע"ש פכ"ג דין י"א:

סעיף קטן כד
וכשבאה לגבות כתובתה מגבין לה מה שבכתובה לפי מנהג המדינה כן היא הגירסא "במיימוני וכן בספרי א"ה בדפוס של ב"י וכך פירושו מגבין לה לפי מנהג המדינה ויש מקומות כשכותבין מאה בכתובתה מגבין לה מאה וחצי וכן להיפך וב"ס גרסינן אבל לגבות כתובתה מגבין לה כו' וה"פ אע"ג שהנושא כותב לפי המנהג מכל מקום אינה גובה כמ"ש בכתובתה אלא לפי מנהג המדינה וכדפרישית:

סעיף קטן כה
ועל פיו דנין ומ"מ נ"מ בעיר חדשה שמוסיפין שליש כמנהג המשנה ב"י ור"ל כמ"ש רבינו לעיל דאם הכניסה לו כספים או סחורה מוסיפין לה שליש ובשום פוחתין:

סעיף קטן כו
אפילו לא הכניסה כלום ואם ירצה להוסיף יוסיף לה ואם ירצה לפחות לה היא כותבת כך וכך קבלתי על כתובתי (כ"כ מהרי"ל סימן ע"ו) וכן נוהגין במדינות אלו ובלבד שלא יפחות לה ממה שתקנו רבנן ז"ל ודוקא שהתנה כן בשעה שעשו השידוכין אבל אם עשו שידוכין סתם ושיעבדו עצמן בקנסות צריך לכתוב לה כפי המנהג ואינו יכול לשנות רמ"א בסעיף י"א ע"ש:

סעיף קטן כז
ואוסיפת לה מדילי עכשיו על עיקר כו' צ"ע למה כתב ואוסיפת לה עכשיו ודוחק לומר משום דס"ל דאין כותבין תוספת מזמן הראשון והכתובה כותבין זמן ראשון והטעם דבתוספת אין מאמינים לו שמא לא כתב לה תוספ' ותטרוף לקוחות שלא כדין משא"כ כתובת מנה ומאתים דכל אשה יש לה כתובה וק"ל:

סעיף קטן כח
ועוד קבלתי על עצמי נדונייתה שהכניסה לי מבית אביה כך וכך אגב ד' אמות קרקע. ק"ק האי אגב קרקע ל"ל הלא הודאת בע"ד כמאה עדים דמי ואם כתב שקיבל ממנו אין חוקרין אחריו היאך קיבל ואף אם הכניסה לו אביה מעות דאינם נקנים בחליפין כ"א אגב קרקע מ"מ מי לימא לן שלא מסרה לו מידה לידו ונתחייב הוא לה בהן חוב גמור. ודוחק לומר שר"ל שקבלתי על עצמי לשלם לה נדונייתה מכל אשר לי דהיינו מטלטלין שהקניתי לה אגב ד"א קרקע. שאין זה במשמעות לשונו (וצ"ל שה"ק קבלתי עלי כדין שיעבוד אגב ד"א קרקע) ועוד דע שכתוב בד"מ דאין כותבין בכתובה ששיעבד לה בעל מטלטלין אגב קרקע שא"כ לא יאכל כל בעל למכור שום דבר מטלטלין ע"ש וצ"ל דלא כ"כ כ"א אעיקר כתובה וכ"ש אתוספת כתובה אבל בנדונייתה שהכניסה לו למה תגרע משאר ב"ח ובודאי לא תקנו בנדונייתא שלא יכתב לה אגב:

סעיף קטן כט
לא יחתום מי שאינו יודע לקרות כיון דדרך המקום שאין חותמין אלא היודעים לקרות סברי שכולן יודעין ויקיימו הכתובה מאיזה שני עדים שיהיה ואפשר שאותן שנים אינן יודעין לקרות ואיני קיום בשלמא במקום שדרך לחתום שאינן יודעין לקרות אחר שני עדים הראשונים היודעים לקרות באותו מקום לא יקיימו הכתובה אלא בשני עדים הראשונים דדלמא האחרונים אינן יודעים לקרות. ועיין בח"מ סימן מ"ה סט"ו דשם כתב רבינו בשם הרא"ש ושאר רבוותא דאם יש גם פסולין חתומים על השט"ח צריכין להיות שנים האחרונים כשרים דאין מקיימיה השטר אלא מהאחרונים ואמרינן דארחוקי עדותן משיטת השטר והפסולין באו למלאות ע"ש י"ל דשאני כתובה דאורחוה להחתים עליו טובא מפני הכבוד אפילו פסולים אחר שכבר נחתמו הכשרים מש"ה מסתבר דב' הראשונים צריכין להיות כשרים:

סימן סז

סעיף קטן א
או נחלצה ואע"ג דהיא אלמנה אתא לאשמעינן דאע"ג דהיא דומה כאילו היה לה ב' אנשים מאחד נתאלמנה ואחד חלצה וכאילו גרשה כ"כ הר"ן. והתוס' כתבו דה"א כיון דשומרת יבם לא מחסרה כניסה לחופה שהרי יבמה יבא עליה בע"כ תהיה כנשואה קמ"ל עכ"ל. ואגב רישא נקט בסיפא דהיינו בנשואין כ"כ ר"ן.

סעיף קטן ב
דמשנכנסה לחופה היא בחזקת בעולה וכן הוא לעיל בסי' ו':

סעיף קטן ג
פחות מבת שלשה שנים ויום אחד דאע"ג דנבעלה בתוליה חוזרין:

סעיף קטן ד
ומבת שלשה שנים ויום אחד ולמעלה כתובתן מנה דבחזקת בעולות הן:

סעיף קטן ה
וקטן "מבן תשעה שנים ולמטה ה"ג:

סעיף קטן ו
אבל אם השיר בתוליה כו' דלא עדיף ממוכת עץ:

סעיף קטן ז
מוכת עץ פרש"י שנתקע לה עץ באותו מקום:

סעיף קטן ח
ונמצאת בעולה דמקחו מקח טעות ואפי' אם אמרה משארסתני נאנסתי אינה נאמנת ואע"ג דבמוכת עץ אמרינן דיש לה כתובה מנה הכא גרע הואיל שהיא דרוסת איש

ונמאסת (וי"מ הטעם דיכול לומר אינה נוח עלי דכיון דטועמת טעם ביאה שמא אינה נהנית ממני כ"כ מטעם דלא כל האצבעות שווין כ"פ):

סעיף קטן ט
בוגרת אע"פ שכלו בתוליה (כמ"ש בסימן שאחר זה כ"פ) אפ"ה כתובתה ר':

סעיף קטן י
או סומא לאפוקי מר"מ דאמר אין לסומא טענת בתולים (מטעם דשמא נחבטה ע"ג קרקע והשיר בתוליה והוי מוכת עץ כ"פ) וממילא אין כתובתה ר"י קא משמע לן:

סעיף קטן יא
או איילונית כתב ה"ה דדוקא אם הכיר בה דאם לא כן הרי הוא מקח טעות ועיין בדרישה:

סעיף קטן יב
אבל החרשת כו' אע"ג שיש לחרשת נישואין מדבריהן (כדלעיל סי' מ"ד כ"פ) לא תקנו לה כתובה כדי שלא ימנעו מלשאת אותה: (אין לה כתובה וכן אין לה מזונות ולא תנאי כתובה רמב"ם כ"פ):

סעיף קטן יג
נתפקחה החרשת כו' וקיימה פירוש והשוטה בעלה בא עליה אחר שנשתפית דחכמים לא תקנו נשואין לשוטה ולכך צריך שיבא עליה עכשיו אבל חרשת אע"פ שלא בא עליה עכשיו יש לה קדושין הראשונים שחכמים תקנו לנשואין לחרש חרשת כדפרישית לעיל בסי' מ"ד וע"ד:

סעיף קטן יד
אח"כ יש לה כתובה מנה דכבר בעולה היא (ואע"ג דלא כתב לה כתובה גובה מתנאי ב"ד כ"פ): (וחרש ושוטה כו' פירוש וכתב לה כתובה כ"פ):

סעיף קטן טו
קטן אפילו מבן ט' כו' כפול הוא לעיל בסימן מ"ד:

סעיף קטן טז
שהשיאו אביו אבל ב"ד אין משיאין אותו הואיל שלא תקנו לו נישואין כמו שוטה והטעם דלא תקנו נישואין לשוטה וקטן ולקטנה תקנו ע"ל בסימן מ"ד:

סעיף קטן יז
ואם הגדיל וקיימה וכתב ה"ה בשם הרשב"א והוא שבעל אחר שהגדיל לפי שאין אדם עושה בעילתו בעילת וכו' ובודאי לשם קידושין בעל אבל אם לא בעל אין לה כתובה הואיל שאין לקטן נשואין אפי' מדרבנן:

סעיף קטן יח
יש לה עיקר כתובה מאתים לבתולה וא"ת מ"ש מחרש ושוטה שנשאו לפקח' ונתפקח החרש ונשתפה השוטה דאין להן כתובה אלא מנה וי"ל דכל קטן עומד להתגדל וסופו מוכיח על תחלתו שנשאה לקיימה בגדולתה וכאילו נשאה מתחלה לאחר שיתגדל משא"כ בחרש ושוטה שאינם עומדים לפקח ולהשתפה נמצא שמתחלה לאו בני חיוב שיתן כתובה הוו ואחר שנשתפה ונתפקח וקיימה כבר היתה בעולה וק"ל:

סעיף קטן יט
ואפי' העיקר אינה גובה מכח שטר כתובה פירוש ונימא שתטרוף לקוחות מזמן הכתובה דהאי שטרא חספא בעלמא הוא:

סעיף קטן כ
ולא ממשעבדי שנמכרו בקטנותו אבל מה שנמכר מזמן שבא עליה אחר שהגדיל טרפה מלקוחות דלא גרע מאלמנה מאירוסין דגבי ממשעבדי לדעת הרא"ש אע"ג דלא כתב לה כתובה כדלעיל בסימן נ"ה ואע"ג דלכאורה משמע מדברי התוס' ס"פ הכותב והאשר"י דלא טרפי כלל ממשעבדי אפילו לאחר שהגדיל אבל א"א לומר כן כדפרישית דלא גרע מאלמנה מאירוסין וצריכין לומר מ"ש התוספות והאשיר"י דממשעבדי לא גביא ר"ל מכח השטר לא גבי דמוקדם הוא וחספא בעלמא הוא אבל מכל מקום גביה מהשתא אפילו ממשועבדים בתנאי ב"ד כמו אלמנה מאירוסין:

סעיף קטן כא
וכן הדין בגר שנתגיירה אשתו כו' פירוש שכתב לה כתובה בכותיותן ואחר כך נתגיירו והכתובה קיימת דגם כן גובה עיקר הכתובה בתחלת נישואיה בתולה מאתיים ואלמנה מנה ולהרמב"ם אין לה אלא מנה דלא עדיפא מגיורת שנתגיירה אחר ג' שנים כ"פ):

סימן סח

סעיף קטן א
כל בל בתולה שכתובתה מאתים כו' הואיל שכתובתה מאתים בודאי בחזקת בתולה נושאה (ובאם שלא מצא לה בתולים אין לה כתובה אפילו מנה כמ"ש לעיל סימן ס"ז סעיף ח' כ"פ) אבל אם כתובתה מנה בחזקת בעולה נושאה לכן אין לה טענת בתולים:

סעיף קטן ב
וכל המתייחד עם ארוסתו קודם כו' פירוש אפילו אם כתובתה מאתים הואיל שמתייחד עמה מסתמא בא עליה וק"ק דבסמוך כתב רבינו ז"ל וכשטוען טענת בתולים אם הוא כהן כו' עד ואפילו נתייחדה עמו תחלה אסורה לו וצ"ל דלענין איסור החמירו כיון דשווי

אנפשיה חתיכה דאיסורא ואומר ברי לי שלא באתי עליה משא"כ לענין ממון דדלמא כדי לאפסודה ממאתים קאמר לה הכי וק"ל:

סעיף קטן ג
למשמש שלא ינהגו כו' פירש רש"י למשמש לפשפש ולמשמש במעשיהם באותו הלילה שלא יתקלקלו זה את זה במעשיהם זה בתרמית שלא תראה דם בתולים ויאבד (ברצון המפה) וזו שלא תביא מפה שיש עליה טיפי דמים והטעם שחזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה:

סעיף קטן ד
אז אינו יכול לטעון (אע"ג דעליה היה מוטל להעמיד עדים אמרינן דהאמין לה לבועלה בלא עדים כ"פ) כיון שנהגו למשמש ונשתנה המנהג אנו תולין שבגרמותו נשתנה ורמאי הוא ואין לסמוך אחזקה:

סעיף קטן ה
בין נערה בין גדולה פירוש בוגרת ואע"פ שאין לבוגרת טענת פתח פתוח כדלקמן בסמוך ואם אמר בעלתי ולא בדקתי אחר דם אינו יכול לטעון כלום אבל טענת דמים יש לו:

סעיף קטן ו
אם תאמר עדיין בתולה אני ובעל אותו בהטייה או שלא בעלני כלל:

סעיף קטן ז
ריחה נודף פירוש מפיה מריחין ריח יין הנכנס דרך פתח הפתוח:

סעיף קטן ח
והרמ"ה כתב שאין לבדוק בבנות ישראל כו' וסברת מחלוקתם עיין בדרישה:

סעיף קטן ט
אי סלקא מילתא על בורייה פי' שבעולה ריחה נודף ובתולה אין ריחה נודף:

סעיף קטן י
בפני עדים ל"ד לפניהם שאסור לבעול בפני כל חי כדלעיל בסי' כ"ה וכדלקמן ס"ס ע"ז אלא ר"ל שמכניסין בחדר (ומכינים המפה שאין בו טיפי כ"פ) בפני עדים ומתייחד עמה בפניהם:

סעיף קטן יא
רואין אם יש בה צד חולי כו' בגמרא בפרק קמא דכתובות דף י' ע"ב איתא שכך הוה מעשה באשה אחת שבעלה ולא מצא דם בתולים ואמרה שעדיין בתולה היא ושני בצורת הוי. ורבינו שכתב ואם אין מוציאים כדבריה רואין אם יש כו' רבותא קמ"ל שאע"פ שמתחלה אמרה שכך דרך משפחתה ולא נמצאת כדבריה ואפ"ה אם יש לתלות בצד חולי או רעבון תלינן ולא אמרינן שהוחזקה כפרנית:

סעיף קטן יב
מאכילין ומשקין אותה ובגמרא איתא שמכניסין אותה גם למרחץ וגם הרמב"ם כתב מרטיבין אותה:

סעיף קטן יג
אפילו סומא לאפוקי מדר' מאיר דאמר סומא אין לה טענת בתולים מפני שכשהיתה נחבטת ע"ג קרקע אינם רואה אם נשר בתולים כדי שתגיד לאמה:

סעיף קטן יד
או אילונית פי' והכיר בה כדפרישית בסי' ת"ו: (נתרפו איבריה ונתרווח ודומה כאילו פתחה פתוח כ"פ). אע"פ שמצאה דם דשמא נבעלה ולא נשרו כל בתוליה כבר כ"פ):

סעיף קטן טו
ור"י פירש כיון שמצא דם אינו יכול לטעון כו' ולא יכול לטעון אלא כשאינו מוצא דם וא"ת תיפוק ליה משום דלא מצא דם יש לומר כגון שמשפחתה אין להם דמים או שאמר לא דקדקתי לראות אחר דם ונאבד השמלה ואע"פ שאינו יכול לברר אם אמר אמת שפתח פתוח מצא אמרינן חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה וכמ"ש בסמוך:

סעיף קטן טז
וחרשת כו' ברייתא היא בגמרא החרשת והשוטה ומוכת עץ אין להם טענת בתולים וכגון שכתב להן כתובה: (ואם הוא כהן שאשתו אסורה אפולו באונס דמיירי בבתולה שנתארסה זמן מה קודם שהכניסה לחופה וטוען שזינתה ודאי בין אירוסין לנישואין דהכי מיירי קרא לא מצאתי לבתך בתולים ונמצא דליכא אלא חד ספיקא שמא תחתיו זינתה או לא והולכין להחמיר וא"ל והלא איכא ספק ספיקא ספק תחתיו או לא ואם תמצא לומר תחתיו ספק דרוסת איש או מוכת עץ דמוכת עץ לא שכיח כדבסמוך (כ"פ):

סעיף קטן יז
שודאי היה תחתיו ר"ל נבעלה תחתיו אחר שנתקדשה לו דאי נבעלה קודם שנתקדשה לו היו בתוליה חוזרין הואיל שפחות מבת שלשה היתה:

סעיף קטן יח
שמא באונס שמא ברצון אבל לא תלינן במוכת עץ שהוא לא שכיח וכ"כ בד"מ. והא דנאסרה עליו ואינה נאמנת במיגו דהיתה מודית לי והיתה מתנצל לומר תחתיך נאנסתי משום דהוא מיגו בטענה גרוע לפגום כבודה (דלא בעי למפסלה נפשה מכהונה כ"פ) לענין הפסד כתובתה בלא"ה לק"מ משום דהוה מיגו להוציא וכ"כ בד"מ ע"ש:

סעיף קטן יט
אינה אסורה עליו פי' אפי' אם אמת הוא שהיתה בעולה:

סעיף קטן כ
הא דנאמן לאוסרה פי' אם הוא ישראל שנתקדשה פחות מבת שלשה: (אבל נאנסתי תחתיו פי' ומזלך גרם דנסתחפה שדהו ויש לי כתובה מאתיים משעה שארסני כ"פ):

סעיף קטן כא
והוא טוען טענת שמא שאינו יודע אם באונס אם ברצון כו' נקוט האי כללא בידך דכל שמכחישתו לומר בתולה נבעלתי הרי גם טענתו ברי שהוא יודע האמת שבעלה ולא היתה בתולה וכל שהיא מודית לו שלא מצאה בתולה אלא שמתנצלת בטענה אחרת טענתו שמא ומש"ה מ"ש רבינו אח"כ בסמוך בענין הפסד כתובתה ז"ל והוא אומר קודם לכן נאנסה או אח"כ במזיד ר"ל שטוען בשמא. וכ"כ במיימוני פי"א ובש"ע בכל טענות אלו לשון שמא ע"ש ולענין תוספת כתב בסמוך דאינו נאמן אלא בראית ברורה ר"ל אף שמכחישתו וטענתו ברי אפ"ה לא האמינהו בטענתו בתוספת כ"א שיברר דבריו ע"י פרישת שמלה ומשמש וכמ"ש בסמוך:

סעיף קטן כב
ברי עדיף אע"ג שהברי הוא טענה גרוע שיודעת שהוא אינו יכול להכחישה וגם אין כאן חזקה ולא מיגו מ"מ נאמנת ומביא הרא"ש ראיה מההיא דהיתה מעוברת דאלים ליה לרבן גמליאל ברי ומכשיר העובר ואע"ג דלית ליה חזקת כשרות ואפילו ברוב פסולין:

סעיף קטן כג
או גדולה פירוש אפילו היא גדולה (דהיינו משלשה שנים ויום אחד ומעלה כ"פ) דאיכא ס"ס ואינה אסורה על ישראל מכל מקום מפסיד כתובה:

סעיף קטן כד
דחזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה ופירש"י אין לחוש שיטעון אדם כך אלא באמת שאם היה שונא אותה מתחלה לא היה טורח בסעודה וכונסה ומפסיד סעודתו חנם אלא היה מגרשה מתחלה ועד"ר: עיין בב"י וד"מ דאיכא מ"ד (הרשב"א ומ"מ פי"א דאישות כ"פ) דדוקא כשטרח הוא ולא כשלא טרח הוא בסעודה ע"ש:

סעיף קטן כה
קודם לכן נאנסה כו' והוה מקח טעות וכ"ה במיימוני פי"א בהדיא. אבל אין לומר שטענתו לענין מנה ומאתים (וכן פירש רמ"י בלבוש כ"פ) שהרי טענה השנייה או ברצונה נבעלת במזיד אחר שארסתיך טענתו שלא יתן לה כתובתה כלל ה"ה טענה ראשונה וכבר כתבתי שטענתו בזה טענת שמא וטוען שני הטענות יחד ואומר יכול להיות שקודם לכן נבעלה או אח"כ ובמזיד וק"ל:

סעיף קטן כו
בעולת איש את בלא אונס והוה מקח טעות כדלעיל בסימן ס"ז:

סעיף קטן כז
נאמנת ואפילו אם הוא כהן אינו יכול להפסיד כתובתה דלענין כתובה ישראל וכהן שווין הן:

סעיף קטן כח
והוא מחרים סתם כו' אבל אינו יכול להשביע כיון שאינו טוען טענת ברי ה"ה:

סעיף קטן כט
כתבו הגאונים שאינו נאמן להפסידה ארישא דמלתא קאי דאם אמר פתח פתוח מצאתי דנאמן להפסידה כתובתה:

סעיף קטן ל
וכן כתב הרמב"ם שאינו נאמן להפסידה התוספת פירוש אם מכחישתו וכ"ה בהדיא במיימוני בפי"א מה"א:

סעיף קטן לא
אלא אם כן נודע בראיה ברורה שהיתה בעולה או שהודה לו שהיתה בעולה קודם שתיארס כו' כן צריך להיות וכ"ה במיימוני וכתב מור"ש וז"ל שאינו נאמן להפסידה התוספת פירוש והיא כופרת אבל אם היא מודית רק שאומרת שתחתיו נאנסה נאמנת אפילו על העיקר כדלעיל והיכא שהיא כופרת נ"ל שאין צריך ראיה שהיתה בעולה קודם לכן אלא כשמביא ראיה שהיתה עכשיו בעולה כגון בטענת דמים וע"י משמוש סגי בהכי ודוקא כשהודית לו שהיתה בעולה צ"ל שהיתה קודם לכן (באונס או אח"כ במזיד כ"פ) דאל"כ אין בהודאתה כלום ודו"ק עכ"ל ועיין בדרישה. ומ"ש בספרים אא"כ נודע לו בראייה תיבת לו היא ט"ס דודאי אין מאמינים לו אא"כ בפרישת שמלה לפנינו. גם במיימוני ליתא ע"ש סוף פי"א:

סעיף קטן לב
לפיכך יש לו להשביע בנקיטת חפץ כו' וכתב ה"ה דהוי כשאר מלוה ולוה שאם טוען הלוה פרעתיך שטר זה ואמר השבע לי שצריך המלוה לישבע עכ"ל (ועיין בח"מ סי' פ"ב כ"פ) ולכן דוקא הכא כתב הרמב"ם שצריכה לישבע משום שהיא גובה מכח השטר אבל גבי ק' ור' שהיא נוטלת מכח תנאי כתובה אפי' לא כתב לה שום שטר אינו יכול להשביעה בטענת שמא:

סעיף קטן לג
ואם רוצה לקיימה אחר שהפסידה כתובתה פירוש כגון שנתקדשה מבת ג' שנים ומעלה והוא ישראל שמותר לקיימה מכח ס"ס כדלעיל. ועיין בש"ג דכתב דיש חולקין בזה דאם כן מאי טרח בסעודה ומפסידה איכא כיון דמותר לקיימה ע"ש וד"מ הביאו:

סעיף קטן לד
אלא שמלקין אותו שודאי משקר שהרי הוא אינו בקי נמצא שמוציא שם רע על בת ישראל ודינו במלקות:

סימן סט

סעיף קטן א
שארה מזונותיה בסי' ע'. כסותה כמשמעו בסימן ע"ג. עונתה בסימן ע"ז:

סעיף קטן ב
לבא עליה כדרך כל הארץ פירוש שינהג עמה בבעילה כדרך שנוהג העולם והתורה קראו עונה מפני שהוא לכל אחד לפי עונתו כמ"ש לעיל סימן כ"ה הטיילנים בכל יום כו':

סעיף קטן ג
עיקר כתובתה בסימן ס"ו:

סעיף קטן ד
לרפואתה אם חלתה בסימן ע"ט. ולפדותה בסימן ע"ח. וקבורתה אם מתה בסימן פ"ט:
נזונת מנכסיו בסימן צ"ג: ולהיות בנותיה ממנו כו' בסימן קי"ב:

סעיף קטן ה
עד שיתארסו (דאז המזונת על הארוס מאחר שיתומה היא כדלקען סימן קי"ב כ"פ) פירוש אפילו לדעת הרא"ש דלעיל בסימן נ"ה דארוס אינו צריך ליתן לה מזונות ע"ש:

סעיף קטן ו
ולהיות בניה הזכרים מנו כו' בסימן קי"א וזהו כתובת בנין דכרין:

סעיף קטן ז
מעשה ידיה בסימן פ' ומציאתה בסימן פ"ד: ואוכל כל פירות כו' בסימן פ"ה:

סעיף קטן ח
ואם מתה בחייו ירשנה בסימן צ':

סעיף קטן ט
מעשה ידיה כנגד מזונותיה פירוש שמתחלה תקנו שהבעל יתן לה מזונות אפילו למ"ד מזונות דרבנן ואח"כ תקנו שהבעל יקח כנגד המזונות מעשה ידיה משום איב'. אבל עיקר התקנה הוא לטובתה לפיכך אם תרצה לומר איני ניזונת ואיני עושה שומעין לה הואיל שהתקנה הוא לטובתה אבל הוא אינו יכול לומר איני זנך ואיני נוטל הואיל שהתקנה לטובתה:

סעיף קטן י
וקבורתה כנגד ירושת כתובתה פירוש יורש נדונית כתובתה (שהכניסה לו והיא כתובה בשטר הכתובה רש"י כ"פ) ואם הבעל יאמר איני יורשה ואיני קוברה אין שומעין לו ה"ה:

סעיף קטן יא
ואפילו אם היא אומרת איני נותנת לך כו' כך הוא הצעת דבריו של רבינו דבתחלה קאמר שתקנו לה שהבעל חייב לה י' דברים ותקנו שהוא יזכה בד' דברים וקאמר עוד תקנו שיהיו מעשה ידי אשה כנגד מזונותיה לומר שמזונותיה עיקר לפיכך אם אמר איני ניזונת כו' ואפילו אי אומרת איני נותנת לך פירות ר"ל אף על גב דגבי מזונות יכולה היא לומר איני ניזונת כו' אבל הכא אפילו היא אומרת איני כו' אין שומעין וכ"ש שהוא לא יכול לומר איני פורק ואיני אוכל פירות כדלקמן בסימן ע"ח. ואף על גב דמלשון שאמר ופדיונה כנגד אכילת פירות משמע שאכילת פירות הוא עיקר ולטובתו נתקנה עיקר התקנה וא"כ היכי קאמר ואפילו היא אומרת כו' דמשמע כ"ש שהוא אינו יכול לומר כן י"ל דעיקר התקנה נתקנה לטובתה כדמשמע בגמרא ובריייתא נקט מש"ה הך לישנא ופדיונה כנגד אכילת פירות לומר דאף על גב דעיקר התקנה לטובתה מ"מ אינה יכולה לומר איני נפדית כו' כאילו הוה התקנה לטובתו ועיין בדרישה:

סעיף קטן יב
כיצד התנה ע"מ שלא כו' האי כיצד לענין עונה וכתובה צ"ע למה לי דהא כבר אמר דאין התנאי מועיל בהן ואפשר דבא לומר דדוקא אם התנה שלא יתחייב בעונתה הוא דתנאו בטל אבל אם התנה לשנות עונתה כגון מטייל לפועל וכיוצא בו תנאו קיים וכמ"ש רבינו בסימן ע"ו ומש"ה הוצרך לסיים ולכתובה וכן אם התנה לפחות לה מעיקר כתובתה של"ת שכמו בתנאי עונה כשמוחל' קצת ממנו מותר ה"ה בתנאי כתוב' קמ"ל דלא וק"ל (כיון שאינו תנאי של ממון דממון ניתן למחילה אפילו ממון שהיא מן התורה אבל עונה שהוא צער דגופא לא ניתן למחילה וע"ל בסימן ל"ח כ"פ):

סעיף קטן יג
ומחלת לו עליה תנאו בטל ואע"ג דכתובה דרבנן עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה וגם היא לא סמכה דעתה ויהא בעילתו בעילת זנות (וכמ"ש לעיל בסימן ס"ז כ"פ):

סעיף קטן יד
וכן אם התנה עמה אחר שנשאה לשון שהתנה דקאמר ל"ד שהוא מתנה ולא היא אלא כל שהותנו ביניהם אפילו אם בא התנאי מכח שהיא מקפדת קרוי התנה וק"ל. והוא דעת הרמב"ם שלא יכול לסלק עצמו מן הירושה אחר שנשאת כמו שהבן אינו יכול לסלק עצמו מירושת אביו ע"ש מ"ו:

סעיף קטן טו
אבל בכל שאר דברים כו' דקי"ל דדבר שבבממון תנאו קיים אפילו בדבר שהוא מן התורה דאדם יכול למחול כל מה שירצה:

סעיף קטן טז
ור"ח ור"י סברי דאפילו קודם שנשא' נמי אין תנאו כלום דכמו שבנכסי אביו אינו יכול לסלק עצמו שלא יירשנו מפני שבחיי אביו לא היה לו כלום בנכסים כך הבעל אין לו בגוף נכסי אשתו בחייה כלום ודבר שלא בא לידו הוא ואין חילוק בין קודם שנשאה לאחר שנשאה לפיכך תנאו בטל ויורשה לאחר מיתה:

סעיף קטן יז
ורב אלפס פסק שגם לענין ירושה כו' פירוש אם התנה קודם שנשאת ועיין בדרישה:

סימן ע

סעיף קטן א
עולה עמו ואינה יורדת דדרשינן בעולת בעל בעלייתו של בעל ולא בירידתו כדלעיל בסימן ס"ד:

סעיף קטן ב
ואם אין כל משפחתה מבקשים אותם הגדולות אלא שבבית אביה נוהגים כן מפני שהוא עשיר אבל שאר בני משפחתה שאין להם עושר אלא כמו שיש לבעלה אינם מבקשים אותם הגדולות אז אינו כו' כצ"ל: (כל זמן שאוכלת עמו שאינו חייב לתקן לה שלחן בפני עצמה כ"פ):

סעיף קטן ג
כל זמן שירצה דתנן המשרה כו' כצ"ל:

סעיף קטן ד
המשרה ויכרה להם כירה ת"י שירותא פרש"י:

סעיף קטן ה
או ד' קבין שעורים שם במשנה א"ר יוסי לא פסק שעורים כפל כחטין אלא רבי ישמעאל ששיה סמוך לאדום ושם השעורים רעים ונראה שלא כתבו רבינו משום שסמך אמ"ש בסמוך בשם הרמב"ם פוסקין לה סעודה בינונית בכל יום של כל אדם כו':

סעיף קטן ו
וקב גרוגרות או מנה ודבילה כ"ה במשנה וכן הגיה ב"י גרוגרות תאנים יבשים. דעילה תאנים דרוסות בעיגול ונמכרות במשקל פרש"י:

סעיף קטן ז
ואם אין לו פוסק לעומתם פירות ממקום אחר ז"ל הר"ן בס"פ אע"פ ויש לדקדק אמאי לא חשבינן ציבי לבשל מאכל ואפשר משום דתנא במקום הרים קאי וכדאיתא בגמרא לא חשיב ציבי דהא אית להו א"נ האי תנא לא חשב אלא מידי דמיכלא אבל מידי דבר אכשורי מיכלא לא קחשיב ומש"ה לא חשיב נר ופתילה וכוס וחבית וקדירה אע"ג דודאי יהיב לה והכי איתא בירושלמי ותוספתא עכ"ל:

סעיף קטן ח
מליל שבת פירש"י כל ליל שבת שהוא ליל עונה:

סעיף קטן ט
ואם אינו נותנו לה אז מה שעשתה כו' ז"ל הר"ן בס"פ המדיר לאו למימרא שיכול הבעל לומר איני נותן לך מעה והמותר יהיה שלך דאם כן מה הועילו חכמים בתקנתם שהרי גם היא יכולה לוהר כן כיון שיכולה לומר איני נזונית ואיני עושה כ"ש בזה אלא הכי קאמר שאם שתקה היא ולא תבעה מסה כסף לצרכיה ועשתה מותר לא אמרינן ויתר וה"ה למזונות ומעשה ידיה ורבותא קא משמע לן אפילו במעה שאינה צריכה לו כל כך לא אמרינן ויתרה ע"כ (והטעם שתקנו המותר של מעשה ידיה תחת המעה וכיון שאינו נותן לה המעה המותר ג"כ שלה כ"פ):

סעיף קטן י
אבל בעשירים הכל לפי כבודם ז"ל ב"י ושינה רבינו לכתוב אבל בעשירים כו' (ר"ל שכת עשירים לשון רבים) לומר אע"פ שהוא אינו עשיר ולא מכובד אם בני משפחתה רגילים במזונות מרווחים יותר חייב ליתן לה דעולה עמו ואינה יורדת:

סעיף קטן יא
וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל עיין בדרישה:

סעיף קטן יב
שאינו חולה ר"ל של כל אדם שאיני חולה:

סעיף קטן יג
ומעט יין לשתות אם הוא מנהג המקום ששותות הנשים יין דקדק לכתוב מעט יין ולא תליא לשתות כפי המנהג רימז למ"ש הר"ן ס"פ אע"פ ז"ל אם היתה רגילה לשתות בפני בעלה ב' כוסות נותנין לה כוס א' ואם לא היתה רגילה אלא בכוס א' אין נותנין לה כל עיקר והוכיח כן מהגמרא ותמה על הרי"ף שלא כתב ע"ש:

סעיף קטן יד
ופוסקין לה ג' סעודות בשבת בשר כו' ואף על גב דגם הרמב"ם סבירא ליה שאוכלת עמו בליל שבת כמ"ש רבינו בסמוך בשמו בסוף דבריו וע"ק דמשמע דהשתא מיירי הרמב"ם

שאוכלת עמו כל השבוע דהא בסמוך כתב הבעל שרוצה ליתן מזונות הראויין כו' משמע דעד השתא מיירי שהיא אוכלת עמו ואם כן מאי צריך לפסוק לה ויש לומר דמ"ש הרמב"ם כמה מזונות פוסקין לאשה פוסקין לה לחם שתי סעודות כו' עד ותהיה כתובתה עליו בחוב עד שתמצא ידו ויתן אתא לאשמועינן כמה שיעור מזון אשה שמחויב ליתן לה ואף אם הוא אוכל עמה אפשר שהוא אוכל מעט או שהוא כילי ואוכל דברים רעים ואף בשבת אינו אוכל בשר או דגים א"נ שהבעל אינו בביתו אלא לומר או עושה מלאכה בעיר אחרת ואתא לאשמועינן שצריך ליתן לה כפי המנהג באותו מקום וכל הדברים שפורט כאן ומיירי בין אוכלת עמו או לא אוכלת עמו ועד"ר:

סעיף קטן טו

כופין אותו להוציא ור"ת ורבינו ירוחם חולקין וס"ל דאין כופין אותו להוציא מאחר דאין לו כמו בעל חוב דאין לו עכ"ל. (ובכ"מ כ' דיש לתמוה על תמיהת ר"י שתמה עלהרמב"ם דמה ענין זה לזה דב"ח אין תקנה בדבר משא"כ בנדון זה שיש תקנה שיוציאנה ומאחר שא' מתנאי הנישואין הם המזונות אם אין לו במה לזון יוציאה עכ"ל כ"פ):

סעיף קטן טז

כפועל לפרנס ח"מ בסימן צ"ט ור"ת חולק ע"ש וכתב שם דאפשר דגם ר"א מודה בב"ח:

סעיף קטן יז

ואכסי ותיכי בנוסח כתובה שלנו אינו. (מי שהלך בעלה למ"ה ל"ד מד"ה אלא שדיבר בהווה מרדכי כ"פ):

סעיף קטן יח

אפילו לא שמעו בו שמת פירשו בגמרא בפרק שני דייני גזירות (כתובות דף ק"ז ע"א) פליגי רב אמר פוסקין אפי' לא שמעו בו שמת ושמואל אמר אין פוסקין כשלא שמעו בו שמת דחיישינן שמא צררי אתפסה כשהלך או שמא אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך וקבלה עליה אבל כששמע בו שמת אפילו שמואל מודה דפוסקין דלמאי ניחוש לה אי דצררי הרי סופה לגבות כתובתה ותשבע שלא עכבה משלהם כלום ואי לשמא אמר לה צאי מעשה ידיך למזונותיך וקבלה עליה. משמת אינה משועבדת לו למעשה ידיה וא"ת והרי היא משועבדת ליתומים ואף הם יאמרו לה כן אף הוא לא היה יכול לומר לה אלא אם כן היא מתרצה והלכה כרב:

סעיף קטן יט

אפילו שבועה אינה צריכה פירוש אינה צריכה לישבע שמא נתן בידה מעות כשהלך (אפילו אין כתובתה בידה דחזקה יש לה כתובה דאין אדם דר עם אשתו בלא כתובה כ"פ):

סעיף קטן כ
וכן אמר א"א הרא"ש ז"ל וכן הוא גירסת ב"י וכתב שלכך דקדק רבינו לכתוב אמר ולא כ"כ בפסקיו בהדיא (ואדרבה תמה על הרמב"ם בקצת דבריו כ"פ) אלא שבעל פה אמר לו כן ע"ש וכן מצאתי בדפוס תוגרמה שנדפס בו וכן אמר א"א הרא"ש ז"ל:

סעיף קטן כא
מכרה קיים ואינה צריכה לא שבועה ולא הכרזה וכתב ה"ה בפי"ב מה"א שהרמב"ם סבר שמזונות אלו שווים למזונות אלמנה וכשם שאלמנה מוכרת שלא בב"ד בלא הכרזה כך אלו מוונות עכ"ל (וע"ל בסימן ס"ג כ"פ):

סעיף קטן כב
עד שיבא בעלה ויטעון פירוש ואז יכול להשביעה או היורשים אחר מותו כשבאת לגבות כתובתה יכולים להשביעה על ידי גלגול אבל בלא גלגול אינן יכולין להשביעה הואיל שאינן יכולים לטעון בר"א משא"כ כשהוא משביעה שהוא טוען ברי ויכול להשביעה אפילו בלא גלגול:

סעיף קטן כג
ופרנסה מדעתו ר"ל שלא פרנסה לשם הלוואה שהיא תשלם לו אלא מסתמא כוונתו על הבעל שהבעל ישלם לו כשיבא והוי כפורע חובו של חבירו שלא מדעתו דפטור ועד"ר:

סעיף קטן כד
אבל אם לותה בעדים אבל שלא בעדים יאמר הבעל לא הלוית לה כלום:

סעיף קטן כה
חייב לשלם לזה שלוותה ממנו פירוש אם אין לאשה נכסים שיפרע ממנה ישלם לה הבעל מדרבי נתן (ר"ל החוב מוטל לפרוע לזה המלוה ומזונותיה על הבעל לשלם משלמין להמלוה מדרבי נתן כמ"ש בח"מ סימן פ"ו וכ"מ גם בזה דאם מחלה האשה מזונותיה לבעלה אין חייב לשלם למלוה ועיין בח"מ סימן ס"ו כ"פ) אבל בשיש לה נכסים הב"ח תובע האשה ותפרע לו והיא תובעת לבעל אבל אם לא הלוה לה ע"מ שתשלם לו אבד מעותיו שהרי הבעל לא צוה אותו שילוה לה והאשה ג"כ פטורה שהרי לא הלוה לה מידי:

סעיף קטן כו
ופירש ר"י דוקא שלותה אחר שפסקו לה כו' עד אם ירצה לא ישלם כי יאמר היה לה להתפרנס ממעשה ידיה. יראה דר"ל דעל כל פנים יכול לומר כן אף אם אין ידוע שהיא בת מלאכה הוא נאמן לומר שהיא בת מלאכה א"כ אפילו היא בודאי אינה בת מלאכה יכול לומר לולי שלויתה ודאי לא באתה לב"ד והיתה אוכלת לחם צר ומים לחץ והיתה משרתת בעבודה קשה למי שהספיק על הלחם. ובזה פליג הרא"ש עליו ואומר דחייב

לשלם אם לא שהוא ידוע שהיא בת מלאכה ובשכירות אותה מלאכה מספיק לדברים גדולים. דאל"כ קשה מאי בין הרא"ש לר"י הלא גם ר"י כתב אם ירצה לא ישלם כי יאמר היה לה להתפרנס כו' דמשמע דוקא אם ירצה וטוען כן ולא שהב"ד טוענין לו כו' וכ"ה בתוס' דף ק"ז ע"א ע"ש. וגם לשון הברייתא משמע כן שהרי קתני ובא ואמר צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי. דמשמע דדוקא בבא וטען כן שמעינן ליה ולא שהב"ד יטענו לו כן אלא שהרא"ש האריך בלשונו כיון שר"י קיצר וכתב בדלא פסקי פטור הוצרך לבאר הוא כל חלקי החיוב ודו"ק ועיין באשר"י דף קמ"ט סוף ע"ב:

סעיף קטן כז

כי יאמר היה לה להתפרנס ממעשה ידיה כלומר קודם שתתבייש לבא לב"ד היתה דוחקת ומצמצמת את עצמה כדבסמוך:

סעיף קטן כח

וא"א הרא"ש כתב כו' ומוציאין מן הבעל מדר' נתן:

סעיף קטן כט

אם ידוע שהיא מספקת לדברים גדולים אבל בלא ידוע אין הבעל יכול לומר צאי ממזונותיך במעשה ידיך כדלעיל בסי' ס"ט: (ואם קדמו ב"ד ופסקו לה דוקא להבא אבל למפרע אין פוסקין אכן אם תבעה המזונות והב"ד האמינו בדין נותנין לה בשעת התביעה ר"ן וע"ל בסי' צ"ג כ"פ):

סעיף קטן ל

כיון שבאת לפני ב"ד גלתה דעתה כו' פי' שאינו יכול לטעון איני משלם מה שלותה לצורך דברים קטנים כי היתה דוחקת ומצמצמת כו' שהרי באת לפני ב"ד ולא בושה את עצמה ולכן מהשתא אין לו שום טענה וצריך לשלם כל מה שיתר על מעשה ידיה שרגילה לעשות אפי' לדברים קטנים צריך לשלם וק"ל:

סעיף קטן לא

ואם בא הבעל ואמר כו' נאמן כך הוא לשון הברייתא:

סעיף קטן לב

נשבעת בנקיטת חפץ פי' הואיל שנעשה מעשה שכבר נמכרו נכסיו מה שנעשה נעשה ולכן השבועה בנק"ח דהוי כאילו היא באתה להוציא מידו דקרקע בחזקת בעליה עומדת והרמב"ם בפרק י"ב מה"א חילק בין אם מכרה מטלטלים למכרה קרקעות דבמכרה מטלטלים א"צ לישבע אלא היסת שהרי אם היתה רוצה היתה כופרת לומר אין לך בידי כלום ולא היתה נשבעת אלא היסת אבל אם מכרה קרקע דאינה יכולה לכפור בה צריכה לישבע בנק"ח ה"ה. והא דהשמיט רבי' האי בבא מהעתקת דברי הרמב"ם צ"ל דרבינו לא בא כאן אלא לכתוב פירוש הברייתי' לר"י ורש"י ורמב"ם למר כדאית ליה והברייתא

ע"כ לא איירי במכרה מטלטלין לר"י ורמב"ם דהא בימי התנאים לא נתקנה עדיין שבועת היסת אבל במקרקעי יכול להיות דאיירי והוא נאמן להביאה לידי שבועה בנק"ח והרמב"ם דכתביה לנפשיה כתביה ללמדינו הדין ולא לפי' הברייתא וכדרכו וק"ל:

סעיף קטן לג
בשבועת היסת ונפטר כדין כופר בכל ה"ה:

סעיף קטן לד
ונשאר החוב עליה פירוש עד שתתאלמן או עד שתתגרש מ"ו:

סעיף קטן לה
לא לותה ולא מכרה כו' עד אין לה כלום פירוש אע"ג דלא נתן לה המעה שתקנו נגד מותר מעשה ידיה ולקמן בסי' פ' כתב בשם הרמב"ם דגם אם הוא בעין השכירות ממותר ממעשה ידיה הקצובים הם של בעל היינו דוקא שצריך עכ"פ ליתן לה מעה אלא שבכאן כיון שאינו בעין וכל זמן שהבעל אינו נוטל כלום א"צ ליתן לה מעה ובנסתפקת ממעשה ידיה אפילו בצמצום א"צ ליתן לה כלום. וגם אפשר דאיירי שהוא טוען שהניח לה מזונות ולכן א"צ ליתן לה מעה. ואפילו שבועה א"צ לישבע:

סעיף קטן לו
דכיון שהוא מוחזק וטוען כו' פירוש מ"ש ברייתא נאמן אכולה מילתא קאי אמכירה והלוואה בסיגנון אחד ובהלוואה ע"כ אנו צריכין לומר כפירש"י שנאמן הוא שהרי הוא מוחזק א"כ ג"כ כשמכרה ע"פ ב"ד או היא בעצמה נאמן הוא בשבועה להוציא מידה שבחדא כלל כללינהו לכולהו ולא כהרמב"ם שסבר שבקרקע היא נאמנת בשבועה ודו"ק ועיין בדרישה:

סעיף קטן לז
אם יש בו כדי סיפוקה כו' עד שאמרו עולה עמו ואינה יורדת אע"פ שבכלל זה ג"כ דברים קטנים והרא"ש כתב לעיל דדברים קטנים אין צריך לשלם תשובתו בציידו הא כתב שם הרא"ש דהיינו דוקא כשהבעל טוען זה וכאן נמי לא היה הבעל טוען זה וק"ל:

סעיף קטן לח
ונתרצית (דאילו לא נתרצית כבר כתב רבינו בסימן ס"ט דאם אמר הבעל איני זן ואיני נוטל אין שומעין כ"פ) נאמן ע"ד שנתבאר לעיל לרש"י הוא נאמן בשבועה ולדעת ר"י היא נאמנת בשבועה ודין זה נלמד מדין דלעיל:

סימן עא

סעיף קטן א
ומשש (ואילך אף אם היא חולנית וגרוע מבת שש אפ"ה לא כפינן אא"כ הוא אמוד הגמ"ר בקידושין דף תרס"ד עד שיהיו גדולים פי' עד שיביאו שתי שערות כ"פ):

סעיף קטן ב
ואם אינו רוצה כו' לא קאי אדלעיל אבנים קטנים עד שש דאז כופין לזון אפילו אינו אמוד כדאיתא בפרק אע"פ אלא דוקא אבנים גדולים משש ואילך קאי ומשום תקנת אושא כו' ולא התקינו אלא כה"ג להכלימו אם לא ירצה מ"ו:

סעיף קטן ג
גרוע מעוף טמא לשון הגמ' דמכריזין עליו האי "עורבא בעי בני והאי גברא לא בעי בני ונראה דהרמב"ם ורבינו דקדקו לכתוב עוף טמא משום דעוף טמא הוא אכזר שהרי הוא דורס ואוכל:

סעיף קטן ד
אבל אם הוא אמוד כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן ה
ואם הלך למ"ה כו' מוכרים מנכסיו נראה דאפילו בתוך שלשה חדשים מיד מוכרים דהכא לא שייך לומר חזקה אין אדם מניח ביתו ריקן דאם אנו רואין שאין בביתו כלום ימותו ברעב דמי יפרנסם ואין זה דומה לאשה שגדולה היא ויכולה לפרנס את עצמה וק"ל:

סעיף קטן ו
אם היה רוצה כו' ודוקא שאינו אמוד אבל אמוד (וזה שלא כדעת הרמב"ם אף לפי מ"ש עליו המ"מ כמ"ש בסמוך כ"פ) אף שלא בפניו יורדים לנכסיו כ"כ הר"ן עיין בפרק נערה:

סעיף קטן ז
ונותנין לה במה שתתקשט רצה לומר אף שבמי שהלך בעלה למ"ה כתב לעיל (בסי' ע) דאין נותנין לה לצורך קישוטין לזו נותנין (אבל מי שנשתטה כו' מפרנסין בניו כו' ול"ד למי שהלך למדינת הים התם כיון שיצא לדעת היה לו לצוות אבל נשתטה יצא מן העולם שלא לדעת אמרינן מסתמא ניחא כו' כ"פ):

סעיף קטן ח
והרמב"ם כתב דבשניהם ר"ל ההולך למ"ה ומי שנשתטה וכתב מ"ו בזה לא דק דדעת הרמב"ם דוקא באינו אמוד שוים שניהם אבל באמדו מי שנשתטה אפילו יותר מבני שש זנין מנכסיו כן פירש ה"ה וכן פירש הר"ן בפרק נערה ע"ש עכ"ל. וכ"כ ב"י וע"ש שהביא דברי הרמב"ם וה"ה שמפרש דברי הרמב"ם דלא קשה עליו ול"מ:

סימן עב

סעיף קטן א
והיא (מספקת לדברים גדולים דאי מספקת גם לדברים קטנים א"צ פרנס ואם אינה מספקת אפי' לדברים גדולים אז אין הנדר חל דמשועבד לה כדלעיל בסימן ס"ט כ"פ)

(ואותן הדברים קטנים כו' פירוש דאם כל משפחתה אפי' העניים נוהגים בדברים הקטנים אז ג"כ אין הנדר חל שמשועבד לה דהרי עולה עמו ואינה יורדת אבל השתא דשאר משפחתה אין נוהגין בדברים הקטנים אינו מחויב להנהיגה בעוד שהיא עמו רק השתא אחר הנדר שאינו עמו מחויב לכן חלה נדר ומעמיד פרנס שלשים יום כ"פ):

סעיף קטן ב

עד שלשים יום יפרנסנה כו' דעד שלשים יום לא שמעי בה אינשי דאוכלת לנפשה ע"י הדרתו ולא זילא בה מילתא טפי משלשים יום שמעי בה אינשי וזילא בה מילתא ולכך יוציא ויתן לה כתובה:

סעיף קטן ג

שיאמר לו כל הזן אינו מפסיד וביד סי' רל"ה מסיק ויזון אותה אחר וילך ויקח מן הבעל. וצריך לשלם לו אח"כ כמו שנתבאר בי"ד סימן רכ"א ולא כמו שכתב רמ"י שם:

סעיף קטן ד

אבל לא יאמר לך ותזון אותה ק"ק הא אפי' אם תיזון לא תפסיד לשון יחיד ליחיד נמי אסור לומר וכמו שכתב (בי"ד סי' רכ"א וכ"כ התוס' והרא"ש ור"ן ואע"פ שאינו לשון ציווי כ"פ) בשם רשב"ם וב"י הביאו י"ל דרבינו אשמעינן דאף אם לא אמר ליה לא תפסיד אפ"ה אסור מה שאין כן בא"ל אם תיזון אותה דאז אין משמעות לשונו כלום אם לא יסיים לומר ולא תפסיד וק"ל:

סעיף קטן ה

דאם כן הוה ליה שלוחו אבל כשהוא אומר בלשון רבים כל הזן אע"פ שהוא אומר כן לאחד לא מחזי כשלוחו ב"י:

סעיף קטן ו

וכן אם הדירה סתם או זמן רב לאפוקי מרב דאמר אם הדירה סתם יוציא מיד (דדוקא במפרש שפירש שלשים יוה יעמיד פרנס כ"פ) הואיל שלא נתן זמן להדרתו ואם כן מה לי שיוציאנה עכשיו או לאחר זמן אלא כשמואל סבירא לן דאמר שאין צריך להוציא מיד דשמא בתוך כך יתיר נדרו:

סעיף קטן ז

ולר"ה אין כופין כ"כ התוספות בשמו ר"פ המדיר וז"ל דאמר שמואל אין מעשין (פי' כופין) אלא לפסולות אלא אומרים לו כבר חייבוך חכמים להוציא ואם לא תוציא מותר לקרות לך עבריינא וע"ל בסימן קנ"ד:

סעיף קטן ח

נדרה שלא תטעום אחד מן המינים וקיים לה כו' נראה אף שכלל רבינו דין תלאה בתשמיש ולא תלאה בתשמיש יחד מכל מקום הדרתן אינן מענין אחד באסרה עליה ולא

תלאה בתשמיש צריך לומר שנדרה בפירוש כל זמן שהיא תחתיו דוקא ומש"ה יוציא מיד דאי אפשר לה להיות אפילו שעה אחת בלא אותה מין פירות ולאחר שיוציאה תהיה מותרת באותו מין פירות דאי נדרה לעולם במה תרויח מה שיוציאוה דטעם דהיא סברה מדקיים לה נדרה מיסנא סני לה לא שייך אלא בשתלאה בתשמיש כמו שכתבו התוספות בפרק המדיר (ולא כרש"י שכתב דמיסני סני שייך נמי בנדרה ולא תלאה בתשמיש) ובתלאה נדרה בתשמיש אפילו לא פירש כל זמן שהיא תחתיו ואפילו נדרה שלעולם יאסר תשמיש כל הבריות עליה אם תהנה ולא תרויח כלום כשיוציאנה מכל מקום צריך להוציאה מיד ואע"ג דאפשר שתאכל מיד אותו מין ותיאסר בתשמיש עד שבעה ימים אפ"ה צריך להוציאה מיד מטעם שהיא סברה מדקיים לה נדרה מיסנא סני לה וניחא לה לישב בדד לעולם בלא בעל מלישב עם בעלה הואיל ששונא אותה ישיבתה עמו קשה לה

סעיף קטן ט

או שאמרה לו הנאת תשמישך ופירוש וקיים לה הוא אבל אם אמרה הנאת תשמישי עליך אינו חל דמשועבדת לו כמ"ש בהדיא בסימן ע"ז:

סעיף קטן י

אפילו הוא רע כו' קאי נמי אנדרה שלא תטעום אחד מן המינים:

סעיף קטן יא

יוציא מיד ויתן כתובה דהואיל דהוא קיים נדרה הוא נתן אצבע בין שיניה:

סעיף קטן יב

ואם הוא הדירה שאמר לה הנאת כו' אבל לא תלאו בתשמיש אין בידו לאוסרה אפירות שאינם שלו ודוקא שאמר הנאת תשמישך עלי אבל אם אמר הנאת תשמישי עליך אינו חל שהוא משועבד לה כמו שכתוב בהדיא בסימן ע"ז:

סעיף קטן יג

יקיים שבעת ימים כאילו הדירה מתשמיש סתם דאמרינן יקיים שבעת ימים כב"ה דאין לה צער אם עומדת שבעת ימים בלא תשמיש (דגמרינן מנדה דטמאה שבעת ימים וכך דרכה להיות בלא בעל גמרא פרק אע"פ כ"פ) ובתוך כך שמא ימצא פתח לנדרו ולכן לא יוציאנה מיד שאפשר לה לאכול מיד מאותו מין פירות ותיאסר בתשמיש עד ז' ימים שאין לה צער כ"כ. ולא דמי להיכא שנדרה איהי ותלאה בתשמיש וקיים לה איהו דאמרינן יוציא מיד ויתן כתובה מטעם דסברה מיסנא סני לה דהכא סברה מירתח רתח עילאי והשתא מותיב דעתיה ויתיר נדרו אבל בנדרה היא וקיים הוא ליכא למימר הכי שאין סברה דבאותו פעם כשנדרה מתרמי שהיה כועס עליה וק"ל. וכללא דמילתא

שלעולם לא אמרינן שתבקש פתח למצוא לו היתר ומש"ה כשנדרה היא וקיים הוא ולא תלאה בתשמיש אף על גב דלא שייך שסברה מיסנא סני לה כמ"ש ואפ"ה יוציא מיד משום שא"א לה בלא אותו מין שעה א' ולא אמרינן שימתין דילמא תמצא פתח לנדרה ולא כרש"י:

סעיף קטן יד

כתב הרמב"ם בנדרה היא וקיים לה הוא אם רוצה שתשב עמו ולא כו' כצ"ל ופירושו אם הוא רוצה שהיא תשב עמו ולא כו' הרשות בידו שברצונו תליא מילתא ולא אמרינן שיוציא אלא אי אמר אי אפשי באשה נדרנית ואינו רוצה שתשב עמו וגם לא ירצה ליתן לה גט משום שאו היה צריך ליתן לה כתובה ואז אמרינן לו שיתן לה גט מיד ויתן לה כתובה או שתשב עמו ועד"ר:

סימן עג

סעיף קטן א

ששוים נ' זוז כו' דהיינו ו' דינרים ורביע זוז הוא ל' גמרא קראו לדינר מדינה זוז. ודינר של צורי לא נקרא בשם זוז ולכך סיים וכתב שהם ו' דינרין וכבר נתבאר שכסף צורי הוא כולו של כסף משא"כ דינר מדינה שהם ז' חלקים נחשת וחלק אחד כסף כדלעיל סימן ס"ז:

סעיף קטן ב

ולא חדשים בימות החמה דחדשים מחממין וראויין לימות הגשמים והשחקים הם ראויים לימות החמה:

סעיף קטן ג

והיא מתכסה בבלאותיהן ר"ל מתכסה לשון כסות כלומר לובשת הבלאות בימות החמה. (והשחקים שהם מותר הבלאות פירוש אף כשיקנה לה חדשים מ"מ השחקים שלה להתכסות כו' כ"פ):

סעיף קטן ד

לשנה קאי אתרווייהו אכיפה ואחגור:

סעיף קטן ה

ומנעלים חדשים כו' ז"ל בגמרא ס"פ אע"פ תנא שליח ערטלאי ורמי מסאני ופרש"י הרי היא מוכשטת וערומה (והפשיט מתרגמינן וישלח כ"פ) שאין לה חליפות בגדים אלא משנה לשנה ומנעלים קאמר ממועד למועד ומשני תנא במקום הרים קאי דלא סגי בלא תלתא זוגי מסאני ואגב אורחיה קמ"ל דתיתבינהו ניהליה במועד כי היכי דנהוי לה שמחה בגווייהו עכ"ל:

סעיף קטן ו
וכתב הרמב"ם בד"א בימים ההם כו' מכאן עד סוף הסימן הוא מדברי הרמב"ם בפרק י"ג מה"א:

סעיף קטן ז
ומ"ש שנותנין לה מטה מוצעת מבעלה עני ק"ק מ"ש מלענין סידור בעל חוב שנתבאר בח"מ סי' צ"ז שאין נותנין לה מטה מוצעת ע"ש אלא מטה מוצעת לעשיר לישן עליה עיין שם:

סעיף קטן ח
מפץ רך ממחצלת:

סעיף קטן ט
ותהיה רחבה פירוש חצר שאחורי הבית קרוי רחבה:

סעיף קטן י
ואם קצרה ידו ליתן אפילו כעני שבישראל כצ"ל וכ"ה במיימוני.

סעיף קטן יא
כופין אותו להוציאה כו' כדין מזונות דלעיל בסימן ע' ואע"ג דשם לענין מזונות כתב דאין כופין אלא אם אין לו לחם ליתן לה אבל אם יש לו ליתן לה לחם אין כופין אשאר מיני מזונות דחשב שם דפוסקין לה. י"ל דעניני כסות ודירה דקא חשיב כאן הם מוכרחין לה וא"א לה זולתן משא"כ לענין מזונות דעל הלחם לבד יחיה האדם. ואפי' על הלחם כתבתי שם שר"ת ורבינו ירוחם חולק וה"ה כאן (וע"ש מ"ש בשם הכ"מ כ"פ):

סעיף קטן יב
ה"ג כדי שתצא לבית אביה או לבית האבל או לבית המשתה כו' וכ"ה במיימוני ונקט בית האבל קודם לבית המשתה וכן לקמן בסימן ע"ד ע"ש הכתוב דכתיב טוב ללכת אל בית האבל מלכת אל בית המשתה:

סעיף קטן יג
שתהא יוצאת תמיד כדכתיב גבי דינה ותצא לאה לאה יוצאנית היתה (כשמזכיר גנותן של נשים אומרים יוצאנית ב"ר כ"פ) ואמרו רבותינו ז"ל גבי נערה המאורסה פרצה קורא לגנב:

סעיף קטן יד
ויש לבעל למנוע לאשתו כו' כך אמרו חז"ל וכבשוה וכבשה כתיב מלמד שהאיש דרכו לכבש האשה שלא תהא יצאנית:

סימן עד

סעיף קטן א
ותלאו בתשמיש אבל אם לא תלאו בתשמיש אין בידו לאוסרה להתקשט במה שאינו שלו וכמ"ש בי"ד סימן רל"ה וכמו שכתב בסימן ע"ב:

סעיף קטן ב
שאמר קונם תשמישך עלי אבל אם אומר קונם תשמישי עליך אינו חל דמשועבד לה כמ"ש בסימן ע"ב:

סעיף קטן ג
תתקשט מיד צער הוא לה בלא קישוט אפי' שעה א' כמו באכילת פירות דלעיל בסי' ע"ב. ותיאסר בתשמיש ויקיים ז' ימים כאילו הדירה מתשמיש סתם דקי"ל כב"ה דאמר ז' ימים יקיים אותה שאין האשה מקפדת אם עומדת ז' ימים בלא תשמיש ומתוך כך שמא יתחרט ויתיר נדרו וגם היא סברה שמא מירתח רתח עילאי והשתא מותב דעתה ולא תצטער עצמה עד לאחר ז' ימים לאפוקי אם נדרה היא שלא תתקשט ותלאה בתשמיש וקיים לה איהו דסברה מיסנא סני לי מדקיים הנדר שקשה לה לישב עמו אפי' שעה אחת שאין דעתה מיושבת לישב עם בעל ששונא לה ויותר ניחא לה לישב כל ימיה בדד בלא בעל ולכן צריך להוציאה מיד וליתן כתובה דהוא נתן אצבע בין שיניה מדקיים לה:

סעיף קטן ד
נדרה היא שלא תתקשט ולא תלאה בתשמיש או שאמר קונם תשמישך עלי אבל אי אומר קונם תשמישי עליך אינו חל דמשועבדת לו וכבר כתבתי לעיל בסימן ע"ב דאע"ג דרבינו כולל נדרה היא סתם או אם תלאה בתשמיש בחדא בבא מכל מקום אינם שוים דבנדרה היא סתם ולא תלאה בתשמיש מיירי דוקא שנדרה שלא תתקשט בעודה תחתיו שלאחר שיגרשנה תהא מותרת בקישוט ויוציאנה מיד משום שא"א לה בלא קישוט אפי' שעה אחת דאי נדרה שלא תתקשט לעולם לא הוי אמרי' שיוציא שלא תרויח כלל בנתינת הגט דטעמא דסברה מיסנא סני לי לא שייך אלא היכא שתלאה הנדר בתשמיש שעיקר אישות תלוי בזה אבל אם תלאה הנדר בתשמיש אפי' אמרה שלעולם תיאסר בתשמיש של שום אדם בעולם אם תתקשט וא"כ אם יגרשנה לא תרויח כלום כי עדיין תהיה אסורה להתקשט אפ"ה אמרינן דיוציא מיד משום דסברה מיסנא סני לי מאחר שתלאה בתשמיש שעיקר אישות תלוי בו והוא קיים הנדר ואין אדם דר עם נחש בכפיפה א' אפי' שעה אחת ולא תסבור שמא מרתח רתח עלאי כו' כמו שאמרינן כשהדירה הוא וימצא פתח לנדרו דאין סברא כלל דמתרמי דבאותו פעם כשנדרה היא כועס עליה וע"ל בסימן ע"ב מ"ש שם:

סעיף קטן ה
והרמב"ם כתב הדירה שלא תתקשט ר"ל בין שהוא הדירה ותלאו בתשמיש ובין שנדרה היא סתם וקיים הוא או שנדרה היא ותלאה בתשמיש הכל מקרי הדירה והראייה דבסמוך קאמר הדירה שלא תלך לבית האבל כו' אם נדרה היא כו':

סעיף קטן ו
בעניות שנה אחת (ר"ל שמפרש בנדרו שנה אחת וכן בעשירות ל' יום וכן ברמ"ה שכתב רגל א' כ"פ) שאינה מקפדת על קישוטיה כמו עשיר ולכן שנה א' יקיים דאינה מקפדת על קישוטיה שנה אחת. ועשירה מקפדת בקישוטיה אם הוא יותר מל' יום:

סעיף קטן ז
והרמ"ה כתב רגל א' ר"ל בענייה וסברת מחלוקתם שהרמב"ם פוסק כרבי יוסי אליבא דרב יהודא אמר שמואל. והרמ"ה פסק כוותיה אליבא דרב חסדא:

סעיף קטן ח
אסר הבעל כלי שכניו עליו או כליו על שכניו ולא תלאן בתשמיש דאילו תלאן בתשמיש הוי אמרינן דיקיים אותה ז' ימים כמו גבי קישוט מטעם שנתבאר שם:

סעיף קטן ט
או שאמרה היא קונם תשמישך עלי אם אשאל כו' דאם לא תלאה בתשמיש א"א לו לקיים הנדר שאין זה לא מדברים שהם עינוי נפש ולא מדברים שבינו לבינה. וטעם של דין זה מפרש בגמרא מפני שיוציא עליה שם רע משכנותיה ולכן א"א שלא תשאל להם מכליו או תשאל מהם אפילו יום אחד מכח הש"ר ולכן יוציא מיד כדאמרינן בפירות ובקישוט:

סעיף קטן י
והרי היא נאסרת מיד פי' מתשמיש שא"א לה שלא תשאיל להם או תשאול מהם משום ש"ר רק שימתין ז' ימים כדין המדיר את אשתו מתשמיש:

סעיף קטן יא
כדי שלא יחזיקו כו' פירוש שהיא לא תוכל להשאיל כליו להם דאם כן יחזיקו לה טובה והיא אסרה על עצמה כליו שלא תהנה מהן:

סעיף קטן יב
שנדרה שלא לארוג בגדים נאים לבנו נראה דמכיון שילך בנו קרוע ובלוע וימאס בעיני הבריות בזה הוי כאילו השיאתו ש"ר בשכיניו. ואע"ג דבסימן פ' כתב רבינו דאינה מחויבת לעשות מלאכה אלא לבעלה ולא לבנו ולאביו הא כתבתי שם בשם הר"ן דכשסמוכין על שלחן בעלה חייבת היא לטרוח גם עבורן ושם כתב בשם הרמב"ם דאם

מנהג העיר דהנשים אורגות חייבת היא לארוג ע"ש. ומ"ש רבינו שנדרה שלא לארוג בגדים לבנו ?בי"ד ובגמרא כתב שם לבנה ואין לדקדק בזה כי בנה ר"ל גם בנו וק"ל:

סעיף קטן יג
והוא אינו יכול להפר כו' וא"כ לא שייך לומר שהוא נתן אצבע בין שיניה על שקיים נדרה ולא הפר לה שהרי אינו יכול להפר ולכן תצא בלא כתובה מפני שמשיאה ש"ר בשכיניו ומיירי שלא תלאה בתשמיש וק"ל:

סעיף קטן יד
שמשיאתו שם רע בשכיניו עיין בדרישה:

סעיף קטן טו
אינו יכול להפר פירוש ולא הוי אמרינן שיוציא ויתן כתובם שהרי הוא לא נתן אצבע בין שיניה (דאין זה דברים שבינו לבינה ואין בידו להפר כ"פ):

סעיף קטן טז
נדרה עד חדש יקיים דכשאביה בעיר עד חדש יכולה למיקם אנפשה מלילך אליו ולא יותר ואם אינו בעיר אלא בעיר אחרת יכולה למיקם אנפשה עד רגל אחד ולא יותר דדרך בנות ישראל שהיו הולכין לבית אביהן כל רגל לשמוח עמהן ולכן אם לא נדרה אלא עד חדש הוי כאילו לא נדרה כלל שהרי לא תיאסר מידי מכח נדרה אבל נדרה יותר מחדש שאינה יכולה למיקם אנפשה וא"א לה שלא לילך הוי דינו כמו בקישות ובפירות וסברה מדקיים לה מיסנא סני לה ויוציא מיד ויתן כתובה וכן הדין ברגל א' או יותר מרגל:

סעיף קטן יז
או סתם משמע עד עולם. (היא רדופה פירוש רגילה כ"פ):

סעיף קטן יח
יותר מחדש או יותר מרגל ר"ל יותר מחדש כשאביה בעיר ויותר מרגל כשאינו בעיר והיא רדופה לילך אליו יוציא מיד אחר ז' ועיין בדרישה:

סעיף קטן יט
שלא תלך לבית האבל ולבית המשתה כו' ומניעת הליכת לבית האבל ולבית המשתה הוא צער לה (מפני שנעל בפניה מלצאת וכמי שאסרה בבית הסוהר כ"פ) כהדרת מפירות וקישוט ולכן אם נדרה היא ותלאה בתשמיש דאז יש ביד הבעל להפר והוא שמע ולא הפר שייך טעמא דמיסנא סני לה כמ"ש לעיל אבל אם לא תלאתה בתשמיש אין ביד בעלה להפר (וכמ"ש לעיל בנדרה שלא לילך לבית אביה ועיין בב"י ס"ס ע"ו שמביא דברי הר"ן משמע מדבריו דלבית אביה ובית המשתה ובית האבל הוי נדרי עינוי נפש ובידו להפר וכ"כ רבינו ירוחם והביאו ב"י בי"ד ס"ס רל"ד כ"פ):

סעיף קטן כ
ואם הדירה הוא שאמר קונם כו' הוא ג"כ כדין הדירה מפירות וקישוט הנ"ל:

סעיף קטן כא
אם הוחזקו שם נאמן פירוש וא"צ ליתן כתובתה:

סעיף קטן כב
כתב הרמב"ם הדירה כו' מכאן ועד סוף הסימן הכל הוא מדברי הרמב"ם בפי"ג מה"א:

סעיף קטן כג
ה"ג ותהיה היא הולכת להם כשאירע להם דבר ותלך לבית כו' וכ"ה במיימוני:

סעיף קטן כד
ה"ג ואחיותיך ואיני שוכבת עמהם בחצר אחת מפני שמריעין ומצירין לי שומעין לה כו' וכ"ה במיימוני ועיין בדרישה:

סעיף קטן כה
שאין כופין האדם שיבואו אחרים ברשותו אע"ג דזהו רשות דידיה לא רשות דידה והכי ה"ל שומעין לה מפני שמצירין לה ועוד דחצר אין רשות שלו ושלה וי"ל דה"ק שאין כופין האדם כו' ר"ל כי היכי שאין כופין האדם שיבואו אחרים לרשותו ה"נ שומעין לה שלא יכנסו אחרים אצלה או ישכנו עמה בחצר הואיל שיש לה רשות לדור שם אבל לענין זה נקרא רשותה שאחרים לא יכנסו שם:

סימן עה

סעיף קטן א
אינו יכול לכופה שתצא עמו לארץ אחרת אבל באותה הארץ יכול להוציאה מעיר לעיר כדבסמוך:

סעיף קטן ב
צריכה לילך אחריו לארצו או תצא בלא כתובה שע"מ כן נשאה שתלך אחריו אע"פ שלא פירש שכל אשה יודעת שישוב לארצו וזה כלשון התוספתא וכן דעת הרמב"ם ולא כר"ת שהגיה התוספתא שכתוב בה כופין אותה לצאת שע"מ כן נשאה והוא גורס כך כופין אותו לצאת כו' עיין באשר"י מ"ו. ובסמוך הביא רבינו דברי ר"ת. וכתב המרדכי (סוף ב' דייני גזירות) וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא עבדינן הכא והכא לחומרא דאין הבעל יכול לכוף האשה כפר"ת ולא האשה לאיש כפירוש רוב הגאונים אבל ב"י כתב ע"ז דבמקום הרמב"ם ורש"י וכל הגאונים אין לחוש לדברי ר"ת ע"ש ורמ"א הביא דברי ר"ת (וכתב בד"מ כי איך לא נחוש מאחר שמהר"ם חשש לדבריו כ"פ):

סעיף קטן ג
אפי' לא נשאה בגליל לכאורה נראה דה"פ דה"א נהי דנתרצית לצאת עמו ממקום שנתקדשה שם ולהנשא במקום אחר לטלטל ממדינה למדינה תרי זימני לא נתרצית לו ודעתה היה שידור עמה בעבר הירדן וק"ל. (גם י"ל דרבינו אתא לאשמעינן דאם נשאה בארצה וקידשה מתחלה שלא בארצה שכופין אותה לילך לארצו ולא תימא דוקא שהיו הקידושין והנישואין במקום א' אז אמרינן מסתמא ע"ד זה קדשה ונשאה שתלך אחריו לארצו אבל כשקידש במקום אחר ונשאה במקום אחר ה"ל למימר מדלא נשאה במקום שקדשה והלך לארצה ונשאה שם מסתמא דעתו להשתקע שם קמ"ל דאמרינן דע"ד קידושין ראשונים נשאה כ"פ) ועיין מ"ש בדרישה:

סעיף קטן ד
ובנושא אשה ביהודה כו' עד גם בזה כתב מהר"ם ר"ל גם בזה ס"ל בכל ענין אינו יכול להוציא כמו שבענין ראשון ס"ל דבכל ענין יכול להוציאה ודו"ק:

סעיף קטן ה
אפי' אם היתה מגליל דיכולה לומר כאן אני מורגל עם הבריות ועמהם התקדשתי לך:

סעיף קטן ו
שיש דברים שישיבת כרכים קשה ס"א נוח להן וגירסא ראשונה עיקר שברוב דברים ישיבת כרכים עדיף אלא שיש ג"כ דברים שהוא קשה ואגב כ"כ ג"כ בישיבת כפרים וק"ל:

סעיף קטן ז
ואף לא מנוה הרע לנוה היפה לשון המשנה מפני שהנוה היפה בודק ופרש"י בודק את הגוף בחלאים רעים כשמואל דאמר שינוי וסת תחילת חולי מעים והרמב"ם פי' מפני שהיא צריכה לטפל ולבדוק עצמה בנוה היפה כדי שלא תהיה בה קלה וכעורה:

סעיף קטן ח
ובכל מקום מוציאין ממקום שרוב עכו"ם כו' ר"ל אפילו מארץ לארץ וכן מוכח ממ"ש אח"ז דאין מוציאין מא"י לח"ל אפילו ממקום שרובה כותים משמע הא כיוצא בו בח"ל או בא"י מוציאין אע"פ שהוא מארץ לארץ:

סעיף קטן ט
לארץ ישראל כופין לעלות שכל הדר בא"י דומה כמי שיש לו אלוה וכל הדר בח"ל דומה כמי שאין לו אלוה שנאמר לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים כו' גמרא בסוף כתובות דף קי"ב ע"ב:

סעיף קטן י
ואין מוציאין מא"י לח"ל אפילו מנוה רע שרובן כותים למקום יפה שרובן ישראל יש לדקדק בלשונו דהל"ל לנוה היפה ולמה החליף נוה במקום גם ק"ק הא כבר כתב שהנוה יפה בודק את הגוף ומאי אפי' ורבותא הוא ולכן נראה שמש"ה כ' רבינו מקום במקום נוה דאילו נוה יפה בודק את הגוף כיון שדרה בה משא"כ מקום יפה בדירתה עומד בתוכה וכשבאה המקום היפה אע"ג דדירתן רעה כבתחלה או שרוצה הוא לצאת כצ"ל:

סעיף קטן יא
למה כופין אותה לשון מ"ו ושרי ליה מרא הלא מהר"ם מביא ראיה מזה דיפה כח הבעל מכח האשה ודלא כר"ת וז"ל מרדכי פר"ח וההיא דירושלמי כו' ומזה מוכיח דיפה כח הבעל מכח האשה ודלא כר"ת ע"כ וכה"ג כתב הרא"ש שמהר"ם מקשה על ר"ח ומשמע שכך דעת הרא"ש נוטה ע"ש עכ"ל מ"ו. ואני בעניי נראה שיפה דקדק רבינו וכתב דאין תירוץ זה מספיק דאי בזמן הזה מיירי דאין מצוה לעלות לא"י א"כ למה כופין אותה דהא לא אמרו דיפה כח האיש אלא כשנשאה בארץ אחרת אבל כשהאיש ואשה במדינה אחת ונשאה שם כבר נתבאר דאין כופין אותה אלא ע"כ צ"ל דגם הירושלמי מיירי בזמן הבית והוה מצוה לעלות. ואפי' במקום מצוה ס"ל להירושלמי דאין האשה יכול לכפות האיש אלא האיש האשה משום דיפה כחו ודלא כתוספת' ומש"ה מסיק רבינו כאן דפליגי וגם הב"י הבין דברי רבינו כן אלא שכתב ליישב בדוחק וכתב וז"ל רבינו וכתב שאין תירוץ זה מספיק כו' ול"נ דאפשר לומר דלא ראו חכמים לגרוע כח האיש לגבי א"י וירושלים אפי' בזמן הזה עכ"ל ויש לדקדק מכח לשון הרא"ש דס"ל כדברי רבינו דמדכתב שם ז"ל וההיא דירושלמי דפליג אגמרא דידן פי' ר"מ דאיירי בזמן הזה כו' דקשה למה כתב דפליג אגמרא דידן דר"ח פירשו וישבו דל"פ והל"ל וההיא דירושלמי מפרש לה ר"מ דמיירי בזמן הזה כדי שלא יפלוג אגמרא דידן אלא ר"ל ר"מ מפרשו כן וליה לא ס"ל וה"ט משום דבזמן הזה אין כופין אפילו אותה וכמ"ש אבל א"ל משום דס"ל כפר"ת. ולר"ת לא נתיישב בישובו של מהר"ם דהא מלשון הרא"ש דהביא לדברי מהר"ם באחרונה עם ראיותיו משמע דס"ל כמהר"ם:

סעיף קטן יב
אז כופין אותו לעמוד שם עמה ר"ת סבר דיפה כח האשה מאיש וגורס בתוספתא כופין אותו לצאת כמ"ש לעיל בסמוך:

סעיף קטן יג
ואם האיש והאשה ממקום אחד ביהודה כו' צ"ע למה כתב ממקום אחד דהא אפילו היא מכרך והוא מכפר ושניהן מיהודה ג"כ כופין אותו לצאת אחריה מגליל ליהודה:

סעיף קטן יד
אע"פ שנשאה במקומו דעולה עמו ואינה יורדת ודרכו לחזור אחר אבידתו ועוד שהוא יכול לילך לראות אוהביו כשירצה משא"כ באשה ומהר"ם הקשה על ר"ת והביאו ב"י ותמה על רבינו שכתב לעיל דברי הר"מ וכו' וקושיא זו קשה גם כן אהמרדכי שכתב דברי שניהן בלי מחלוקת ע"ש:

סעיף קטן טו
ולא כיון לעקור תנאי כי לא נכתב אלא לשופרא דשטרי בעלמא:

סעיף קטן טז
שלא יוציאנה ממקומו כצ"ל וכ"ה שם בתשובות הרא"ש כלל ל"ג סי' ב' ונראה דמ"ש בכתובה שלא יוציאנה ממדינה למדינה ר"ל ממקום למקום כי מדינה נקרא מקום כמ"ש מחשיך על פתח מדינה וכן בלשון הרמב"ם לרוב שכתב מדינה במקום שהיה לו לכתוב מקום והשתא א"ש שהשיב שלא יוציאנה ממקומו שהל"ל שלא יוציאנה ממדינתו וג"כ סיים וכתב דהיינו מדינה שקיבלה לדור בו ולעיל כתב שקבלה מתחלה לדור במקומו אלא שמע מינה שמדינה רצה לומר מקום. ורצה לומר התנאי קאי על אותו מקום שהתנה שתבא אליו. שלא יוציאנה מאותו מקום למקום אחר. אבל מה שכתוב בספרים ממקומה ע"כ ט"ס שהרי אף אם תאמר שלא יוציאנה ממדינה כו' כאילו כתב ממקום למקום אכתי קשה הלא לא הוזכר בתנאי ממקומה בלשון נקבה אלא ממקום למקום. אבל ממקומו א"ש כי זה ביאר נ"מ בתנאי הוא ולא קאי אלא הכתב בתנאי וק"ל:

סימן עו

סעיף קטן א
הבטלניס שאין להם מלאכה כו' עיין בא"ח ריש סימן ר"מ ולעיל סימן כ"ה:

סעיף קטן ב
והפועלים שאין לנין כו' ע"ל סימן כ"ה ובא"ח סימן ר"מ שלא הזכיר רבינו חלוקה זו ואפשר שזה היה דעת בית יוסף להשוותן אבל לי נראה דהאי טעמא שקיצר בסימן כ"ה ובאורח חיים משום דר"י פליג עליה ולא סבירא ליה האי חלוקה שלישית ועיין בדרישה:

סעיף קטן ג
וביום

השמיני שבים פירוש צריכין לשוב לצורך העונה:

סעיף קטן ד
והחמרים פרש"י בהולכין לכפרים להביא תבואה למכור בשוק:

סעיף קטן ה
והגמלים סוחרי חבילות ומביאין על הגמלים ממקום רחוק:

סעיף קטן ו
והספנים פורשי הים הגדול לקצוי ארץ וז"ל רש"י בפי' החומש בפרשת וישלח על פסוק עזים מאתים ותישים עשרים כו' וז"ל בב"ר דורש מכאן לעונה האמורה בתורה הטיילים בכל יום הפועלים שתים בשבת כו' ואיני יודע לכוין מדרש זה בכיוון אך נראה בעיני שמלמדנו מכאן שאין העונה שוה בכל אדם אלא לפי הטורח המוטל עליו שמצינו כאן שמסר לכל תיש עשר עזים וכן לכל איל לפי שהן פנויין ממלאכתן דרכן להרבות בתשמיש ולעבר עשר נקבות ופרים שעוסקין במלאכה לא מסר לזכר אלא ד' נקבות וכן כולם לפי הטורח המוטל עליו ע"ש:

סעיף קטן ז
ודרך ת"ח לשמש מטתו מליל שבת כו' וז"ל הגמרא ועונת ת"ח אימתי אמר רב יהודה מע"ש לע"ש "פרש"י והר"ן מע"ש לע"ש שהוא ליל תענוג ושביתת הנאת הגוף ועיין בדרישה:

סעיף קטן ח
לפי מה שאומדין אותו עיין מ"ש בשם הרמב"ם בס"ס זה:

סעיף קטן ט
אלא חדש בחוץ וחדש בביתו כרב ויליף לה מדכתב לכל דבר המחלקות (פסוק בדברי הימים במחלקות משרתים שהיו עובדים את דוד המלך כ"פ) הבאה והיוצאת חדש בחדש לכל חדשי השנה ורבי יוחנן אמר חדש כאן וב' חדשים בביתו שנאמר (בבנין בית המקדש כ"פ) חדש יהיו בלבנון ושנים בביתו ופסק הרמ"ה כר' יוחנן:

סעיף קטן י
אבל מי שתורתו אומנתו כו' דאם לא כן כל הני רבנן דפרק אף על פי דנפקי טובא היכי עבדי הכי:

סעיף קטן יא
והרמ"ה פסק דאפילו בלא רשות כו' אפשר דהרמ"ה סבר דאפי' אם אין תורתו אומנתו יכול לילך:

סעיף קטן יב
ועבדי עובדא בנפשייהו פירוש שנענשו בגופם ומתו משום דהלכה כר"א. והא דמצינו דר"ע יצא ללמוד שני טובא שאני התם דאיתתיה פתחה ליה ובקשה ממנו שיצא ללמוד תורה:

סעיף קטן יג
ועבדי עובדא בנפשייהו רצה לומר מה שאמר רב שעבדי עובדא בנפשייהו כוונתו שאע"ג דהלכה כרב אדא מ"מ לא מבעי להו לעגוני לנשיהן כולי האי. וז"ל בית יוסף הא דהיו נענשים אינו ענין וכו' ע"ש:

סעיף קטן יד
וכ"כ הרמב"ם קאי אמ"ש הלכה כחכמים ולא אמ"ש לא מיבעי להו לעגוני לנפשייהו כו' ב"י ורצה לומר שהרמב"ם פסק כחכמים דמותר לצאת ארבע שנים ולא זכר מזה שאמר רב ועבדי עובדא בנפשייהו דמשמע שצריך ליזהר שלא לעגוני כולי האי כי הרמב"ם לא פסק הלכה כחכמים מכח רב שאמר סמכי רבנן אדרב אדא כו' שמשמע מינה שאסור לעגוני כולי האי מדהיו נענשים כמו שפסק הרמ"ה דהלכה כחכמים מכח רב דאמר סמכי רבנן כו' אלא פסק כן מדמשמע מדרב אדא דהלכה כחכמים וסבר הרמב"ם מה שהיו נענשים אפשר שלא מתו מכח העונש של נשיהם אלא מתו מכח ד"א או כדרך כל הארץ שהגיע זמנם למות: (אין האיש רשאי לשנות כו' כגון מחמר לגמל מדאמר מחמר לגמל אין רשאי לשנות משמע מטייל לחמר שהוא פ"א בשבת רשאי לשנות אפילו בלא רשות. וכן משמע בתוס' ועיין בדרישה. מיהו יש לדקדק מדאמר אח"כ חוץ מאדם בטל יכול לחזור ת"ח שעונתו פ"א בשבת ומטעם שחוזר ללמוד תורה אינה מקפדת משמע הא מטייל לחמר אין רשאי לשנות ומ"ש התוספות ודקדקו מהמשנה דמותר לשנות היינו דוקא בפועל שמלאכתו בעירו ועונתו ב"פ בשבת מותר לשנות ולעשות מלאכתו חוץ לעירו ולהיות עונתו פ"א בשבת וזהו שדקדק רבינו ג"כ וכתב אין רשאי לשנות "ממלאכה כגון מחמר "לגמל הא ממלאכת פועל שמלאכתו בעירו לפועל שמלאכתו חוץ לעירו מותר לשנות וכמה שכתבו התוספות ולעולם מטייל לפועל וכל שכן לחמר אין רשאי לשנות בלא רשותה ואפשר מפני שאין דרכו לשנות למי שבידו להיות טייל ולהיות פועל לא דברו ממנו וק"ל כ"פ):

סעיף קטן טו
שיש בה ריוח יותר דרוצה אשה בקב ותיפלות מט' קבין ופרישות גמרא ועד"ר:

סעיף קטן טז
דכיון שהוא אצלה כו' פירוש אף על גב שעכשיו עונתה מועטת מבתחילה מ"מ כיון שהוא אצלה תמיד וגם חוזר ללמוד תורה אינה מקפדת ועיין בדרישה:

סעיף קטן יז
אחר הנשואין רבותא קאמר דאע"ג דמתחלה נשאה סתם: (אבל אם לא קיים פריה ורביה כו' ביאר הרמב"ם בזה שמצות פריה ורביה ומצות עונה הם שני דברים ואין זו תלויה בזו מגיד משנה בית יוסף כ"פ):

סעיף קטן יח
כמה נשים ודוקא במקומות שרגילין לישא כמה נשים אבל במקומות שאין רגילין אסור ליקח אפילו ברשותה כתקנת רבינו גרשון וע"ל סימן א':

סעיף קטן יט
אפילו מאה רצה לומר אם הוא טייל ויש לו כח בתשמיש לתת עונה לכולם לפחות פ"א בחדש וזה שכתב והוא שיהיה יכול ליתן שאר כסות ועונה כראוי לכל אחת ואחת ומה שכתב אחר כך כיצד פועל שיש כו' זה מיירי שאין לו כח יותר מסתם בני אדם והוא פועל:

סעיף קטן כ
והוא שיהיה ראוי ליתן שאר כסות ועונה לכל אחד וסיים וכתב ואינו יכול לכופן שישכנו בחצר אחד משום דדירה בכלל הכסות הוא וכמו שנתבאר לעיל סימן ע"ג ז"ל ובכלל הכסות שהוא חייב לה כלי בית ומדור כו' וק"ל ונראה דגם אינו יכול לכפותן דיאכלו יחד אף על גב דברכת הבית ברובה ונר לאחד נר למאה וק"ל:

סעיף קטן כא
כיצד פועל ועונתו שני פעמים בשבוע ויש לו שתי נשים יגיע לכל אחד עונה בשבת היו לו ארבע נשים יגיע לכל אחד עונה אחד לשתי שבתות וכן אם הוא ספן שעונתו לששה חדשים ויש לו ארבע נשים יגיע לכל אחד עונה לשתי שנים והיינו שכל אחד מפסידה שלשה עונות דומיא לאדם שיש לו ארבע נשים והוא תלמיד חכם שמגיע לכל אחת פעם אחד בחדש:

סעיף קטן כב
כדי שיגיע לכל אחת עונה בחדש נראה שס"ל כיון שמותר לכל אדם לישא כמה שירצה אם כן מסתמא אדעתא דהכי נושאה מתחלה שישא עוד נשים עליה אלא שמ"מ לא יגרע עונתה פחות מפעם אחת בחודש דהא אפילו כשנתנה לו רשות אין לו להתאחר יותר כמ"ש לעיל בסימן זה וה"ט נמי דפועל שעונת אשתו שני פעמים בשבוע כשישא ד' נשים יהיה עונתה פ"א לב' שבתות דהיינו בערך אשה שעונתה פ"א בשבוע ואם נתנה לו רשות מותר לו להתאחר ג' עונות יותר וכן בספן שעונתו לו' חדשים וברשותה מותר להתאחר שני שנים כי העונה שקבעו החכמים לכל איש אינה לאשה אחת אלא שהאיש לא ימנע מלשמש מטתו ולפרות ולרבות יותר מזמן שקבעו לו והשתא א"ש דלעיל בסימן כ"ה כתב

העיקר העונה האמורה בנשים עונתה לא יגרע היינו היכא שרואה שהיא משתוקקת אליו ששם איירי בעונת האיש לאשה ודו"ק ועיין בדרישה:

סעיף קטן כג
בין שהדירה סתם ע"ל בסימן ע"ב (וע"ד) מ"ש שם:

סעיף קטן כד
שעונתו לששה חדשים בגמרא נותן טעם לדבר מפני שאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פירוש לענין תענית וה"ה נמי בענין זה (דאף דעונתה לו' חדשים נוחה לבעלה שמא יבא בתוך הזמן אבל משהדירה הרי היא כמי שאינו מצפה לבעל כ"פ): (או שנשבע שלא לשמשה איני חל משום דמשועבד לה לתשמיש כ"פ):

סעיף קטן כה
או יטול ממנה רשות ואף על גב דאמרינן לעיל דאפילו אם נותנת לו רשות אל יאחר יותר מארבע שבועות שאני הכא דאי אפשר בענין אחר שאינו יכול לבעול: (נדר של עינוי נפש או מדברים שבינו לבינה נתבאר בי"ד סימן רל"ד ולעיל סימן ע"ב וע"ד כ"פ):

סעיף קטן כו
ונמצא שלא הותר הנדר וא"א לה שתקיים הנדר ולכן יוציא ויתן כתובה לפי שהוא קיים לה הנדר הרי הוא נתן אצבע בין שיניה כדלעיל סימן ע"ב וע"ד:

סעיף קטן כז
(על מנת שתתהפך מיד אחר התשמיש כדי שתנפץ השכבת זרע ולא תתעבר כ"פ):

סימן עז

סעיף קטן א
אם היא רוצה כופין אותו מיד להוציא לכאורה נראה דהאי מיד ל"ד קאמר דהא כבר נתבאר בסימן ע"ב וע"ד וע"ו דהמדיר אשתו מתשמיש המטה ממתינין לו שבעת ימים אלא הכי קאמר אף על גב דבמרדה היא ממתינין לה ארבע שבועות או שנים עשר חדש וע"ד שיתבאר בסמוך במורד הוא אין ממתינין כל כך ומשום דסתם אשה אינה מקפדת בתשמיש שבעת ימים כמו שנתבאר לעיל מש"ה קאמר מיד וצ"ע. אבל יותר נראה לחלק בין מורד למדיר ולומר דדוקא במדיר שנדר בעת כעסו ויתפייס נתנו לו זמן שבעה ימים למצא פתח לנדרו ויתיר לו מה שאין כן במורד דאין צריך המתנה אי יתפייס יתפייס מיד או יוציא ויתן כתובה והשתא א"ש דגם לקמן בר"ס קצ"ד כתב רבינו דבאומר איני זן או מורד מתשמיש כופין אותו להוציא מיד וליתן כתובה:

סעיף קטן ב
ומוסיפין לה על כתובתה ואעפ"כ עובר בלאו דלא יגרע (ואין לוקין עליו כדרך לאו שאין בו מעשה כ"פ):

סעיף קטן ג
שהן ל"ו שעורין ז"ל ה"ה לפי שדינרים אלו הם של דבריהם (רצה לומר דינר מדינה כ"פ) שהם שמינית מדינר צורי ובצורי יש בו צ"ו שעורים נמצא שהשמינית הוא שנים עשר שעורים ועולה לשלשה דינרים ל"ו שעורים ועיין בדרישה:

סעיף קטן ד
כופין אותו לזונה כו' פירוש אפילו אם אינו מורד אלא ממזונות ואנו כופין אותו ליתן מזונות מכל מקום מקרי מורד הואיל שלא זונה אלא בכפייה שאין אדם דר עם נחש בכפיפה ולכן מוסיפין שלשה דינרים על כתובתה בכל שבוע אשר"י ודקדק רבינו לכתוב כופין אותו לזונה ולא כתב כופין אותו לשמש עמה משום דבלא דעת נפש לא טוב כמו שכתבתי לעיל סי' כ"ה דצריכין דעתה לתשמיש וה"ה או כ"ש דבעינן דעתו ג"כ כי אין קישוי אלא מרצון נפשו:

סעיף קטן ה
שבעה דינרים לשבוע ובפרק אע"פ דף ס"ד ע"ב פריך מה בין מורד למורדת כלומר כשהוא מורד אין מוסיפין אלא שלשה דינרים וכשהיא מורדת פוחתין ז' דינרים ומשני צא ולמד משוק של זונות מי שוכר את מי ופירש רש"י הוי אומר האיש שוכר את האשה ש"מ צערו מרובה ד"א זה יצרו מבחוץ וזה יצרה מבפנים ופירש רש"י יצרו מבחוץ קשויו ניכר ומתגנה:

סעיף קטן ו
עד כדי כתובתה כו' פירוש שמנכין לה כל שבוע.' דינרים עד שלא נשאר לה כלום בכתובתה ואז יוציאנה:

סעיף קטן ז
ושוב תקנו כו' בימי התנאים כדאיתא שם בברייתא (לפי שראו דתקנה ראשונה לא הועילה כלום דאם חזרה ממרדה קודם כלות כתובתה ולא גירשה אפילו כתובתה אלף זוז לא הפסידה כלום מכתובתה וכמ"ש הב"י בשם הגמ' אם כן כל אחת ואחת עשתה כן ולא תפסיד כלום לכך הוצרכו לתקן שתפסיד הכל אחר ההתראה כ"פ:

סעיף קטן ח
בד' שבתות פירש רש"י יום שאינו של מלאכה והכל מצויין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. וכתב הר"ן דעת הגאון שאם חזרה בהן תוך ארבע שבתות לא הפסידה כלום וכ"ת אתיא לאיערומי. דמרדה שלשה שבתות ובארבע הדרא בה וכן לעולם. ליתא דאפשר דכל שעבר עליה ארבע שבתות של הכרזה בין הפעמים כולם הפסידה כתובתה ואחרים אומרים דבתוך ארבע שבתות פוחתין שבעה ומשום הכי לא אתיא לאיערומי אבל אינה מפסדת כתובתה בבת אחת אלא בארבע שבתות רצופים עד כאן לשונו:

סעיף קטן ט
כדי לביישה כתב הר"ן מעולם לא הוזכרה הכרזה באומרת מאיס עלי כי אם במורדת דלא בעינא ומצערנא ליה והטעם כדי שתתבייש ותחזור ובמחמת מאיס ודאי לא תחזור אפילו אחר כמה הכרזות:

סעיף קטן י
ושוב הוסיפו בימי חכמי תלמוד (אחר שראו שגבהו בבית ישראל וכאשר היה להם כעס עם בעליהן היו מורדות והבעל מגרשה מיד כיון שפטור מכתובתה ואחר כך מתחרטות הנשים לכן תקנו כ"פ) שימתינו לה שנים עשר חדש אפילו באומרת מאיס עלי דשמא יפייסו אותה וי"א דבזמן הזה דאין נושאים שני נשים אין משהינן ליה רמ"א והוא מהמרדכי ס"פ אף על פי (ורמ"א בשם הג"מ דיש חולקין ואין להתיר לישא אחרת כ"פ):

סעיף קטן יא
שימתינו לה שנים עשר חדש ז"ל בית יוסף ומלשון רבינו שכתב ושוב הוסיפו לתקן שימתינו לה שנים עשר חדש משמע שמלבד הכרזת ארבע שבתות תקנו שלא יתן לה גט עד שנים עשר חדש וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל עכ"ל: (ואז יגרשנה וכתב המ"מ פרק י"ד דאישות דלאחר שנים עשר חדש אינה יכולה לחזור ותוך שנים עשר חדש יכולה לחזור כ"פ):

סעיף קטן יב
ומעשה ידיה הואיל שלא נתן לה מזונות:

סעיף קטן יג
וחייב בפדיונה ובקבורתה דפדיונה תחת פירותיה תקנו וקבורתה תחת כתובתה ואם כן הואיל שהוא יורשה ונוטל פירותיה חייב בפרקונה ובקבורתה:

סעיף קטן יד
דאדעתא למישקל ולמיפק כו' ואף על גב דלעיל בסימן ט"ו גבי תוספת כתובתה לא אמרינן אדעתא למישקל ומיפק מינה כו' שאני התם דבע"כ מגרש לה:

סעיף קטן טו
ונכסי צאן ברזל שלה ע"ל סימן ס"ו איזה נקרא צ"ב ובדברי הרא"ש הן הנדוניא כדבסמוך ובריש סימן פ"ה דיני צ"ב ונ"מ ע"ש:

סעיף קטן טז
ואם הם מטלטלין כו' דאבעיא הוא בגמרא ולא איפשטא והמוציא מחבירו עליו הראיה: (ומה שלא תפסה משמע שאף אם גם הבעל לא תפס אין נותנין לאשה כל זמן שלא תפסה דאין הבעל צריך תפיסה ריב"ש בית יוסף כ"פ):

סעיף קטן יז
בעינא ליה ומצערנא פירוש בעינא ליה אם לא יגרשני ויתן לי כתובתי ומצערנא ליה לעגוני עד כלות כתובתי בשבעה דינרין תו':

סעיף קטן יח
בין באומרת מאיס עלי ומבקשת שיגרשנה מיד רצה לומר אפילו הכי תקנו שאסור לגרשה תוך שנים עשר חדש אפילו שניהן רוצים אלא שאחר כך בדיני מתיבתא תקנו שאם שניהם נתרצו הרשות בידו לגרשה אפילו תוך שנים עשר חדש וכמ"ש הרא"ש פירושו דברשות האיש תליא משום שראו מוכן הקלקלה בבנות ישראל כו' משמע ומוכח דלפני תקנת המתיבתא היה אסור אפילו שניהם רוצים. אבל אין לפרש מה שכתב דהאי תקנתא בין באומרת מאיס עלי כו' רצה לומר אפ"ה אין כופין אותו לגרש תוך שנים עשר חדש דא"כ מאי איריא תוך שנים עשר חדש אפילו לאחר שנים עשר חדש נמי אין כופין כמו שנתבאר לפני זה דדוקא אם "ירצה יגרשנה קאמר:

סעיף קטן יט
שאינה כשבויה שתבעל לשנוי לה הקשו עליו לא יגרשנה ולא תבעל לו עיין בבית יוסף שהביאו:

סעיף קטן כ
נוטלת בלאותיה הקיימין כו' פירוש אף בלא תפיסה:

סעיף קטן כא
ור"ת פירש דלעולם אין כופין אותו לגרש פירוש אחר י"ב חדש וכ"כ רבינו לעיל בסמוך הוסיפו לתקן שימתינו לה י"ב חדש "ואז "יגרשנה "אם "ירצה כו' וי"ב חדש תקנו לטובתה שאם ירצה לגרשה בתוך י"ב חדש צריך ליתן לה כתובה ושאר דברים שפרט בסמוך:

סעיף קטן כב
ואין ביניהם פירוש בין אומרת בעינא ליה ומצערנא ליה לבין אומרת מאיס עלי:

סעיף קטן כג
שלעולם אין כופין אותו לגרש ק"ק דכפל לשון הוא ואפשר דה"ק כיון דלא מצינו בשום מקום שכופין לגרש במורדת אלא לעולם אסור לגרש משו"ה ה"נ אין חילוק ביניהן ולעולם אין כופין לגרש:

סעיף קטן כד
שיש מנהגות אחרות במורדת רצה לומר מנהג דיני דמתיבתא דכתב הרי"ף בסמוך וע"ז כתב הרמב"ם שאין לנהג כמותם בדין הממון ולא בענין ליתן גט מיד במורדת דבעינא

ומצערנא ליה אבל מורדת מחמת מיאוס ס"ל להרמב"ם שגם לדין התלמוד כופין לגרש ועד"ר:

סעיף קטן כה
ואומרת לא בעינא להאי גברא פירוש טוענת מאיס עלי וכ"כ הרז"ה דכל מקום שנזכר בגמרא לא בעינא ליה ר"ל מאיס עלי וכן כתב הרמב"ן במלחמות ה' וכן מוכח ממ"ש רבינו בשם הרא"ש ומהר"ם דבעינא דלא יהא צד ערמה בטענת מאיס עלי מזה מוכח דדוקא במאיס עלי נתקנה:

סעיף קטן כו
ונ"מ (דלא נתחייב באחריותן כ"פ) אם ישנן בעין או דבר הבא מכחן כגון שמכרו בתים וקנו שדות כו' נקט האי לישנא משום דאיפכא אסור וכמ"ש רבינו לקמן סימן פ"ה ז"ל א' אומר לקנות בתים ואחד אומר שדות שומעין לזה שאומר שדה:

סעיף קטן כז
ובנצ"ב (דנתחייב באחריותן כ"פ) כל שישנן בעין כו' ובזה יש חילוק בין דייני דמתיבתא לדינא דגמרא דלדינא דגמרא לא נטלה כלום אפי' אם הכל בעין אלא אם תפסה נטלה מה שתפסה ולהרמב"ם דוקא מה שהוא בעין נטלתה אבל לא בעינן לשלומי לה מידי מכיסיה ולדינא דמתיבתא לא בעינן תפיסה גם מהר"ם פסק כן לענין ממון וכדפי' ב"י דבריו גם בסמוך שמסיק וכתב בשם מהר"ם ז"ל ממונה ישאר בידה אינו ר"ל שתפסה אלא בכל מקום שהוא. בידה וברשותה מקרי וק"ל:

סעיף קטן כח
כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה אשה כו' הכניס דברי הרא"ש בין דברי הרי"ף לומר שמלבושים שהכניסה לבעלה שהיו לבושים עליה אין דיינין בהו כנצ"ב:

סעיף קטן כט
וחזינא לגאון לשון הרי"ף (עד אלא בגירושין כ"פ) הוא:

סעיף קטן ל
דלא ליהוי בנות ישראל הפקר מכאן נמי מוכח דדייני מתיבתא מיירי במאיס עלי דאי בעינא ומצערנא ליה איהי אפסדה אנפשה:

סעיף קטן לא
לית לה אבל מדינא דגמרא אפילו עיקר כתובה לא יהבינן לה:

סעיף קטן לב
נחלה דאורייתא שיטה זו למאן דסבר ירושת הבעל דאורייתא:

סעיף קטן לג
ואי מתה פירוש מורדת (גם אדלעיל קאי כ"פ) ולא תימה הואיל דדינא ליתן לה גט ליהוי כאילו נתן לה גט מזמן שנעשית מורדת ולא ירשנה:

סעיף קטן לד
ונתנו רשות לבעל לגרשה כו' דלדינא דגמרא אין לו רשות לגרשה בלא כתובה עד י"ב חודש ואתא הרא"ש לאשמעינן דלא תימא מ"ש הרי"ף "יהיבנא "לה "גיטא "לאלתר ר"ל שכופין אותו ליתן גט לאלתר אלא ר"ל שיש לו רשות ליתן גט ובדידיה תליא מילתא לאפוקי מדינא דגמרא דאם נתן הגט קודם י"ב חדש צריך ליתן לה כתובה:

סעיף קטן לה
אבל לא שיכפוהו לגרשה וכ"כ לקמן בסי' קצ"ד ע"ש וכ"כ המרדכי בשם ר"ת שביאר כן דברי הרי"ף בתשובה. אבל ק' דב"י הביא כמה תשובות מהרא"ש דמשמע מינייהו דס"ל להרא"ש ג"כ דכופין אותו לגרשה בטוענת מאיס עלי ע"ש דף צ"ט ע"ג ע"ש וע"ד:

סעיף קטן לו
ואל ירבו ממזרים בישראל פי' כשמעשין על הגט ונישאת לאיש אחר בניה ממנו ממזרים ועיין בב"י שהביא הרבה תשובות שלא לעשות ולכפות על הגט וכ"פ רמ"א כר"ת ומהר"ם והרא"ש עיין בהגהתו סעיף ג':

סעיף קטן לז
וכן היה דן רמ"מ כו' פירוש לעניין ממון ועיין הדרישה:

סעיף קטן לח
ומכלה ממונו בפסקיו פרק אע"פ כתב ומכלה כל הממון ע"כ:

סעיף קטן לט
בכולן דינן כשאר מורדת משום שאינו דומה מי שיש לו פת כו' גמרא:

סעיף קטן מ
וכן ארוסה שאינה רוצה לינשא ז"ל הרמב"ם ארוסה שהגיע זמנה לינשא ומרדה כדי לצערו ה"ז מורדת מתשמיש:

סעיף קטן מא
מחרימים פי' חרם סתם אכולי עלמא וק"ל:

סעיף קטן מב
אבל לבעול וע"ל סימן קנ"ד בדין טענת תשמיש אימתי כופין לגרש:

סימן עח

סעיף קטן א
בפדיונה כיצד עיין בדרישה:

סעיף קטן ב
ואפי' יאמר איני פודך ולא אטול פירות כו משמע העיקר התקנה הוא בשבילה ולעיל בסי' ס"ט כתב ואפילו היא אומרת איני נותנת לך פירות ואיני חפץ שתפדני כו' משמע העיקר התקנה נתקנה בשבילו וי"ל שודאי עיקר התקנה היא בשבילה כדמוכח בגמרא וכן ב"י הביא בס"ס זה לשון הרי"ף שכתב וז"ל דכי תקינו רבנן פירות לבעל "תחת "פרקונה הוא דתקינו כו' משמע דפרקונה עיקר לכן כתב הכא שאין הבעל יכול לומר איני פודך כו' ומה שבברייתא קתני פרקונה "תחת פירותיה דמשמע דפרי עיקר משום שהתנא נקט בהך לישנא שיהא ג"כ פירי עיקר וכ"מ שהיא ג"כ לא תוכל לומר איני נפדת ואיני נותנת פירות (לאפוקי אם אומרת איני ניזונת ואיני עושה שומעין לה כ"פ) וכמ"ש לעיל בסי' ס"ט ובריש סי' פ"ה כ"כ רבינו בהדיא ששניהם אינן יכולין למחות. וא"ת למאי הלכתא תקנו חכמים זה כנגד זה הואיל ששניהם אינן יכולין למחות וי"ל דאל"כ היה קשה למה תקנו שהבעל חייב בפרקונה דהא כל מה שהבעל חייב לאשה אינו בלא טעם דקבורתה כנגד כתובה ומזונותיה כנגד מעשה ידיה וכן רפואתה הוא בכלל מזונות ולכן נתן ג"כ טעם בפרקונה שתקנו לה משום שאוכל פירותיה ועשו חיזוק בתקנה זו ששום א' מהם לא יוכל למחות כי היכי שלא תתערב בין העכו"ם:

סעיף קטן ג
יותר מכדי כתובתה פלוגתא דתנאי היא דרשב"ג אומר דאינו מחויב לפדותה יותר מכדי כתובה ופרש"י הטעם שלא יהא תנאי כתובתה שהוא טפל חמור מן העיקר דהיינו כתובה וחכמים אומרים דמחויב לפדותה ולא זו דפודין אותה יותר מכדי כתובתה אלא אפילו מכדי שוויה פודין אותה (ובש"ע כתב עוד ואפילו אין לו אלא כדי הפדיונה כ"פ) כר' דס"ל הכי אע"ג דתנן אין פודין השבויין יותר מכדי דמיהן מפני תיקון העולם. אשתו שאני וכתב הרא"ש דהלכה כרבי דאשתו כגופו וכמו שאדם פודה את עצמו בכל ממונו כן אשתו כיון שהוא חייב לפדותה עיין בגמרא דכ"א:

סעיף קטן ד
ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל כו' בפסקיו דא"כ מ"ש פדיון ראשון מפדיון שני אם חייבוהו חכמים בפרקונה לעולם כי היכי דפדיון ראשון עשו טפל חמור מעיקר ה"ה בפדיון שני:

סעיף קטן ה
והרמב"ם כתב נשבית פעם שנית ורצה לגרשה כו' עד"ר ונראה דדעת הרמב"ם דבפעם שני הרשות בידו לגרשה שתפדה עצמה בכתובתה לאפוקי פעם ראשון דחייב לפדותה מממונו וכתובה קיימת אבל אם אינו רוצה לגרשה פשיטא שמחוייב שיפדה הוא אותה עד כדי כתובתה (נראה דר"ל אם הכתובה יותר ממנה ולהרא"ש אינו מחויב לפדותה

בכתובתה אף אם אינו רוצה לגרשה שאין חיוב הכתובה כ"א אחר מותו כ"פ) אינו דומה לסברת הי"א שהי"א סוברים שמחוייב לפדותה בפ"ב מכיסו עד כדי כתובתה וכתובתה קיימת:

סעיף קטן ו
ומוכרין בהכרזה שכל מכירת בית דין בהכרזה ולא מיעטו מהם אלא כרגא ומזוני וקבורה (וענין הכרזה מבואר בסי' ק"ד כ"פ):

סעיף קטן ז
אע"פ שאסורה לו כו' ואע"ג דלא שייך לומר ואותבינך לי לאינתו מכל מקום שייך ואהדרינך למדינתך (פירוש כך היו כותבין בתנאי כתובה אם תשתבאי אפרקינך ואותבינך לי לאינתו ובכהנת שאינו יכול לקיימה משנשבית כותב לה אהדרינך למדינתך כ"פ): (הואיל שמתחלה היתה מותרת ונמצא מיד שנשבית חל חיוב פדיונה ומה שנטמא אח"כ נסתחפה שדהו כ"פ): (אפילו היא בעיר אחרת רצה לומר מחויב לטפל בה עד שמחזירה לבית אביה ומגרשה רמב"ם כ"פ):

סעיף קטן ח
כגון אלמנה לכהן גדול כו' נקט אלו שהם חייבי לאוין וקידושין תופסין בהו ואפילו הכי אינו חייב לפדותה ומכל שכן חייבי כריתות ומיתות בית דין דלא תפסי בהו קידושין והוא הדין שמצי לנקוט חייבי עשה שגם קידושין תופסין בהם כמ"ש לעיל בסי' י"ח:

סעיף קטן ט
אינו חייב לפדותה שלא תקנו חכמים על אשה שנשאה מתחלה באיסור (וע"ל בסי' קט"ו כ"פ):

סעיף קטן י
שהוא חייב בגללו לגרשה ע"ד שנתבאר לעיל בסימן ע"ב וע"ד וס"ס ע"ו ועד"ר:

סעיף קטן יא
אין היורשין חייבים לפדותה שאין אני קורא בה ואותבינך לי לאינתו ואע"ג שיכול לקרות בה ואהדרינך למדינתך אין זה תנאי ישראל אלא תנאי כהן:

סימן עט

סעיף קטן א
בין (רפואה שיש לה קצבה שאינה חולה תדיר בין רפואה שאין לה קצבה שהיא חולה תדיר וצריכה רפואה בכל יום כ"פ: דמיא למזונות שצריכה להן בכל יום וניזון מנכסי בעלה כמ"ש בסימן צ"ג כ"פ):

סעיף קטן ב
ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל דבכלל פדיון הוא: (לקצוב עם הרופא פירוש שיקבל עליו רפואה עולמית בכך וכך כ"פ):

סעיף קטן ג
הרי זה גיטך וכתובתיך רפאי כו' וכתבו התוס' דטעמא משום דרפואה בכלל מזונות והרי קבלה מזונות כנגד מעשה ידיה שעד עכשיו (ועכשיו כיון שמגרשה אין חייב לזון גרושתו כ"פ) אבל אינו רשאי לומר תקבל את גיטה ותפדה את עצמה לפי שלא קבלה תשלום מפירות שאכל עד עכשיו ועד"ר:

סעיף קטן ד
או רפאי עצמך בכתובתיך אע"ג דאסור לדור עם אשתו בלא כתובה י"ל דרוצה להעמידה על כתובה דאורייתא וכמ"ש לעיל בסימן ס"ו ובח"מ סימן תכ"ד ע"ש:

סעיף קטן ה
ונותן כתובה והולך שומעין לו כך הוא הגירסא במיימוני בפי"ד מה"א:

סימן פ

סעיף קטן א
ומה הן מעשה ידיה כו' בספר שבילי אמונה דורש על ז' מלאכות שהאשה חייבת לעשות לבעל "שמחה לאיש במענה פיו ר"ת "שבעה "מלאכות "חייבת "האשה לאיש כשיצוה עליה וזהו במענה פיו. וגם ר"ת שלש מלאכות חייב האיש ר"ל לאשה שארה כסותה ועונתה:

סעיף קטן ב
טוחנת פירוש כו' דא"א לפרש כפשוטו שזהו טורח גדול שיהא היא חייבת לטחון ברחיים גדולים במקום בהמה ב"י: (ושומרת פי' משמרת רחיים וקמח כ"פ):

סעיף קטן ג
ומחמרת פירוש החמור המסבב את הרחיים מחמרת היא אותו ב"י:

סעיף קטן ד
טוחנת בידה ע"כ הכל א' הוא דהיינו טוחן בריחיים ואם כן יש כאן ה' דברים ואחר כך כתב מצעת המטה ועושה בצמר שהן שבעה דברים שהאשה עושה לבעלה כדלקמן:

סעיף קטן ה
ונ"ל דאפי' על בנה פירוש לאחר כ"ד חדש וק"ל מ"ו דאם לא כן קשה הא מניקת חבירו אסורה להנשא (גם מצינו למימר כשעבר וכנסה וברח שנתבאר לעיל בסי' י"ג דלא מפקינן מיניה כ"פ) ועיין בדרישה:

סעיף קטן ו
בן חברתה ולא "בנה אלמא שאפילו בנה אסורה להניק עם בן של אחר ששכרה לה. וה"ה נמי שעם בן בעלה נמי אסורה להניק בנה שהבעל שוכר אותה ג"כ במזונות ודברים אחרים שנותן לה שתניק את בנו:

סעיף קטן ז
שהוא מזיק לפה גמרא מפני שהפשתן מסריח את הפה ומשרבט את השפתים (ופירש רש"י פושטן כמין שרביט עד שנעשין גדולות על ידי שצריכה לשרות החוט תמיד ברוק כ"פ):

סעיף קטן ח
שהן עשר בגליל או משקל עשר סלעים ערב ביהודה שהן עשרים סלעים "בגליל כן צריך להיות וכן הוא בגמ' ופירש רש"י שהשתי היא קשר להטוותו כפליים כשל ערב (ומשקל של יהודה כפלים כשל גליל כ"פ) וכן הגי' מ"ו:

סעיף קטן ט
וזה השיעור לא נתנו כו' פירוש השיעור של חמשה או עשרה סלעים בערב או בשתי: (אלא במשרה פירוש במפרנס ע"ל סימן ע' כ"פ):

סעיף קטן י
פוחתין ממעשה ידיה פירוש הקצובין לעיל שהן משקל חמשה סלעים שתי ביהודה כו' ועיין בדרישה:

סעיף קטן יא
צריכה לאכול משלה אם יש לה כדי שלא ימות התינוק מחמת שלא יהיה חלב בריוח רש"י:

סעיף קטן יב
פסקה קמעה אוכלת הרבה כו' פרש"י פסקו לה מזונות מועטין מ"מ אוכלת הרבה משלה. וטעם פלוגתת רבינו והרמב"ם דהרמב"ם מפרש פסקו לה קמעה "אוכלת הרבה "דברשותה לאכול הרבה והיינו אפילו אכילה גסה ורבינו מפרש אוכלת הרבה "שצריכה לאכול הרבה והיינו כדי להיות לה חלב בריוח וע' בדרישה:

סעיף קטן יג
לא לבנו כו' כתב הר"ן דוקא בשאינן סמוכין על שלחנו אבל סמוכין על שלחנו חייב היא לטרוח בפני כל בני הבית הסמוכין על שלחנו והביאו רמ"א:

סעיף קטן יד
סוסיו וחמוריו משום חשד רביעה כדאיתא בי"ד ס"ס רל"ד אבל בקר וצאן אינם מצוהלים ומזויינים כמו סוס וחמור והרי"ף היה גורס בגמרא לא יתן לפני בקרו אבל כופה אותה

ליתן לפני בהמתו ומפרש בהמתו שהוא רוכב עליה ורש"י גורס איפכא ומפרש בהמתו סוס וחמור עוד כתב רש"י שם ואני שמעתי בקרו נקבות בהמתו זכרים עכ"ל אבל רבינו מדכתב בקר וצאן תפס לישנא קמא דפרש"י:

סעיף קטן טו
או שמצאה לו שפחה פירוש בשעה שנשאה מצאה שהיה לו שפחה או דמים (ומטעם דעולה עמו ואינה יורדת כ"פ):

סעיף קטן טז
אינה טוחנת כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן יז
ואין כאן מקום לשבועה לפי שהיא אינה תובעת ממנו שחייב לה שנאמר ישבע היסת ויפטר אלא שבאה לפטור משיעבודה (שהרי מן הסתם היא משועבדת לו מתקנת חכמים כ"פ) ואינה נפטרת אלא בראייה ה"ה:

סעיף קטן יח
וראוי לכל אשה לעשות דבר זה לבעל כו' אבל אין כופין אותה לעשות הואיל שכל אלו אינה אלא משום חיבה שתחבב על בעלה: (וכן צריכה לעשות בצמר פירוש מטעם שלא תשב בטל אבל אינה חייבת לעשות משקל ח' סלעים כ"פ):

סעיף קטן יט
שהבטלה מביאה לידי זימה עיין בדרישה:

סעיף קטן כ
וכ' הרמב"ם אבל אין כו' (ה"ג וצריך למחוק תיבת וכן כי תחילת ענין הוא כ"פ) וז"ל הרמב"ם בפכ"א דאם היו לו ולה ממון הרבה אפי' היו לה כמה שפחות אינה יושבת לבטלה בלא מלאכה שהבטלה מביאה לידי זמה אבל אין כופין אותה לעשות כו':

סעיף קטן כא
שהפשתן מזיק הפה והשפתיים וכתב ב"י ויש לתמוה עליו למה לא חילק בין כיתנא רומיתא לשאר כיתנא כמו שמחלק בגמ' ואפשר שטעמו דכיון שאין כיתנא רומיתא ידוע לנו כל כיתנא מספקינן ליה בכיתנא רומיתא והוי קולא לאשה שלא לחייבה בשום כיתנא:

סעיף קטן כב
שכל אשה עושה ר"ל אפילו הכניסה לו כמה שפחות:

סעיף קטן כג
ושש מלאכות שמקצתן עושות כו' ר"ל לפי רבוי ומיעוט שפחות:

סעיף קטן כד
ונותנת תבן לפני בהמתו לשיטת הרי"ף רבו אזיל שגרס בהמתו כדכתיבנא לעיל:

סעיף קטן כה
שבא ע"י הדחק והוא אינו נותן לה אלא מעה כסף כדאיתא בגמרא ובס"ס זה:

סעיף קטן כו
שתים וג' מלאכות פרש"י כגון שהיא שומרת קישואין וטווה פשתן ומלמדת שיר לנשים בשכר ומחממת ביצים בחיקה או ביצי תולעים שעושין משי והנשים מחממות אותן בחיקם והם נוצרים:

סעיף קטן כז
המותר לעצמה דאע"ג דהעדפה שע"י הדחק אמרו דלבעלה אבל ב' וג' בבת אחת דלא שכיח כולי האי (לא תקנו רבנן להיות לבעל כ"פ) אינה לבעלה:

סעיף קטן כח
וא"א הרא"ש ז"ל הביא דברי שניהן ולא פסק כמי ועיין בדרישה:

סעיף קטן כט
והרמב"ם כתב בסתם דחקה ועשה יותר מהראוי לה כו' וקשה מאחר שסבר הרמב"ם שהכל הוא לבעלה וא"כ היאך כתב רבינו בשמו לעיל בסי' ע' גבי אם הנך הבעל למדינת הים דאם לא לותה ולא מכרה אלא דחקה עצמה בין ביום ובין בלילה ועשתה ואכלה אין לה כלום פשיטא מאי אתא לאשמעינן הואיל שהכל הוא לבעל ועיין מ"ש לעיל. ואפשר דקמ"ל שם דאין צריך ליתן לה מעה כסף המתוקן נגד מותר מעשה ידיה דכיון דהיא באה להוציא מידו והוא אומר הנחתי לה מזונות אין לה כלום משא"כ היכא דהמותר בידה והוא בא ליקח מידה תקנו חז"ל שיתן לה מעה נגדו:

סעיף קטן ל
אבל אם אין דרכן לעשותן ר"ל או משפחתו או משפחתה אינה חייבת בהן דעולה עמו ואינה יורדת עמו:

סעיף קטן לא
כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה כו' עי' בי"ד בסי' קצ"ה (ושם נתבארו דינים אלו) שכתבתי שי"א דוקא יין שהוא מרגיל לדבר עבירה ודיוקי מזיגה והושטה אבל אחד לבד שרי ודוקא כשמוזגת במים כדרכן אבל למזוג יין בתוך הכוס שרי ע"ש:

סעיף קטן לב
להניחו בפניו מצאתי קבלה בשם הר"ר שלום שה"ה לא תביא קערה שם המאכל על השלחן בפניו מ"ו:

סעיף קטן לג
כל אשה שתמנע ב"י כתב שהרמב"ם איירי בשאר ח' מלאכות דס"ל להרמב"ם שכל אשה חייבת לבעלה לעשותה אפי' אם אמרה איני ניזון ואיני עושה או שמיירי שאינה

אומרת איני ניזון ואיני עושה אלא שרוצה לזון ולא לעשות וא"כ לק"מ ממ"ש רבינו בסמוך עליו ועיין בדרישה:

סעיף קטן לד

טען הוא שאינה עושה וטענה היא כו' כן הוא לשון התיימוני בהדיא שם בפכ"א וכן הוא גירסת ב"י ואיני יודע למה נדפס בצד ספרים שלנו במקצת ספרים אינו דאדרבא דאם אינו ראוי הוא להגיהו. אם לא שר"ל שמ"ש רבינו יראה שפוסק כו' קאי אירישא וגם היה לו לכתבו קודם והראב"ד השיג עליו כו' אבל זה אינו מספיק למוחקו בשביל זה:

סעיף קטן לה

יראה שפוסקים דמורדת כו' מדכתב שכופין אותו בשוטים משמע לרבינו שסובר דהויא מורדת ופסק כמ"ד מורדת ממלאכה הויא מורדת כי פלוגתא הוא בגמרא והקשה עליו א"כ למה לא יפחתו לה מכתובה כדין מורדת מתשמיש:

סעיף קטן לו

וא"א הרא"ש ז"ל כתב כו' כלומר אלא כך הוא הדין כמ"ש א"א הרא"ש ז"ל שאין כופין אותה דקי"ל כרב הונא כו' כך הוא הצעת דברי רבינו. אבל קשה דא"כ לא הל"ל לשון "יראה לי כו' כאילו הוא התחלת השגה והלא כבר כתב שהשיגו ג"כ הראב"ד וכך הל"ל "וכן"נראה "ועוד "דקשה לדבריו למה לא יפחתו כו' וע"ק דלכאורה נראה דהרא"ש סבר כסברת הראב"ד וא"כ לא הל"ל אלא וא"א הרא"ש ז"ל הסכים לסברת הראב"ד לכ"נ שרבי' סובר שגם הראב"ד סבר דהויא מורדת מדכתב שממעט לה ממזונותיה ותו לא אלא ודאי שגם הוא סבר שהויא מורדת אלא שאין כופין אותה בשוטים כמו שסבר הרמב"ם ולכן כ' רבינו יראה שפוסק כו' וקשיא זו הקשה ג"כ אהראב"ד ועיין בדרישה: (כתב ה"ר יונה דוקא בעיקר מעשה ידיה פי' יכולה היא לומר איני ניזונת ואיני עושה כ"פ).

סעיף קטן לז

משום חינא ר"ל דעיקר התקנה בשבילו וכיון שהוא עיקר אין הברירה תלוי בידה:

סעיף קטן לח

והרס"ה כתב שגם במותר יכולה לומר כו' וכ"כ הר"ן וז"ל ודבר ברור הוא שאם במעשה ידיה דשכיחי יכולה לומר איני ניזונת כו' כל שכן במותר דלא שכיח עכ"ל ועיין מ"ש בסימן פ"א במה שנ"ל טעם פלוגתתם בזה (וע"ל בסי' ע' כ"פ):

סימן פא

סעיף קטן א
המקדיש (מעשה ידי אשתו אפילו מעלה לה מזונות ומעלה לה המעה כסף לצרכיה אין ההקדש חל כ"פ):

סעיף קטן ב
שהוא שלו ע"כ כדפרישית (עיין בדינים אלו בי"ד סימן רל"ד כ"פ) עיין בדרישה:

סעיף קטן ג
כגון שאומרת קונם מה שאני עושה לפיך רצה לומר דוקא שאומרת בלשון קונם שהוא לשון הקדש שחל על ידיה להיות קדוש קדושת הגוף ומוציא מידי שיעבוד שהיא משועבדת לו דהקדש מוציא מידי שיעבוד ומן הדין הו"ל לחול מיד קודם גירושין אלא שחכמים אלמוה לשיעבודיה דבעל שלא יחול כל זמן שהיא תחתיו אבל מיד שיגרשנה יחול ועיין בדרישה:

סעיף קטן ד
וכגון שאומרת יתקדשו ידי לעושיהן אבל הבעל אע"ג שאמר יתקדשו ידיך לעושיהן אפילו בלשון קונם לא חל ההקדש כיון שיכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה ר"ן אף על גב שהרמב"ם חולק ע"ז הר"ן דחה דבריו ע"ש:

סעיף קטן ה
שהרי הם שלו אף על גב דיכולה לומר איני ניזונת כו' מ"מ כל זמן שלא אמרה הם שלו:

סעיף קטן ו
ואפילו המותר ר"ל אף על גב דהוא לא שכיח ואין דעתיה עליה:

סעיף קטן ז
ותיאסר עליו ר"ל לחזור ולקחתם לפי שא"א לה ליזהר שלא תטחון ולא תאפה וכל שאר מלאכות שאשה עושה לבעלה ר"ש וזה אין שייך בנדרה שלא להניק בנו כמ"ש ריש סימן פ"ב וק"ל:

סעיף קטן ח
יוציא ויתן כתובה לפי שא"א לה שלא תעשה שום מלאכה שהבטלה מביא לידי שיעמום (פירוש שיגעון ועיין בדרישה):

סימן פב

סעיף קטן א
אם אין בני משפחתו רגילין להניק שומעין לה כו' דעולה עמו ואינה יורדת עמו (שנאמר והוא בעולת בעל בעלייתו של בעל ולא בירידתו כ"פ) ומכ"ש אם הוא בהיפך שאין בני משפחתה רגילין ובני משפחתו רגילין ששומעין לה מה"ט:

סעיף קטן ב
צריך לבדוק אחריו כו' וענין הבדיקה מפורש בפרק אף על פי (כתובות דף ס' ע"א) דמותבינן לה בשורה של נשים ושקליה לברא וקא מהדר ליה עליה ואם מביט בפניה יותר מבאחרים הרי הוא מכירה ואם התינוק סומא שאינו יכול להכירה בראיה אמרינן התם שמכירה בריחא ובטעמא:

סעיף קטן ג
אפילו בן שנה אין כופין אותה והא דאמרינן לעיל בסימן י"ג שאלמנה צריכה להמתין מלהנשא עד שיהיה לולד כ"ד חדש אפילו אם תרצה להשכיר לו מניקת היינו טעמא דהתם אין לו אב חיישינן אם תנשא שמא תתעבר ולא יהיה לה חלב וחיישינן שמא לא יהיה לו מה לאכול וימות ברעב שבעלה לא יתן לו לאכול אבל הכא שיש לו אב והוא יתן לו מזונות כראוי שהאב מרחם על בניו כאם:

סעיף קטן ד
דהא דאמרינן בת אצל האם דמשמע אבל לא אצל שום אדם היינו דוקא באלמנה שאין לה אב וא"ת אם אין לה אב פשיטא שתהא דוקא אצל האם דהיא קרובה לה יותר מאחרים ע"ז אמר לא שבקינן לה בהדי קרובי אביה שראויין ליורשה ר"ל דהו"א הואיל שראויין ליורשה במקום אביה עומדין קמ"ל דדוקא אצל האם:

סעיף קטן ה
אבל בגרושה שבקינן לה אצל אביה דהוא קרוב לו כמו האם:

סעיף קטן ו
והרמ"ה כתב דה"ה נמי בגרושה לא שבקינן לה אצל האב דהא דאמרינן בת אצל האם משמע לעולם אמרינן שתהא אצל האם אפילו אם יש לה אב. וז"ל מ"ו שראויין ליורשה פירוש דחיישינן דלמא קטלה כן נראה לפרש לכאורה. וליתא דהא בגדולה לא חיישינן דלמה קטלה אלא ה"ק לא שבקינן בהדי קרובי האב אף שראוי ליורשה לפי שהיא עדיפא מן הקרובים אבל בגרושה שאביה חי אביה עדיף מדידה בפרט מאחר שהוא מיזן אותה וק"ל עכ"ל:

סעיף קטן ז
וכן כתב הרמב"ם שלמו כ"ד כו' מכאן ועד סוף הסימן הכל הוא מדברי הרמב"ם:

סעיף קטן ח
ולאחר ו' שנים יכול כו' משום דמכאן ואילך הוא צריך לאביו שילמוד עמו לאפוקי בת שאינה צריכה ללמוד שבקינן לה אצל האם אפילו אחר ו' שנים משום שהאם צריכה לה להתעסק עמה בגדוליה ובתמרוקי הבנות שאין האב יכול לעשות:

סעיף קטן ט
ראוי לצדקה כדלעיל בסימן ע"א ועיין בדרישה:

סימן פג

סעיף קטן א
ולא (כל מה שמבטלת ממלאכתה הראשונה נקדא שבת דנימא ביה שיתנם הכל לבעל כ"פ):

סעיף קטן ב
פגם שהוא נזק והוא שלו כך הוא גירסת ב"י וכתב ז"ל לאו שלו לגמרי קאמר דהא אף במומין שבגלוי יש לה חלק כדבסמוך אלא היינו לומר דיש לו חלק בהן א"נ כיון דאפילו חלק שלה ילקח בו קרקע והוא אוכל פירות שפיר מיקרי שלו עכ"ל אבל בספרים מדוייקים גרסינן דהוא שלו ושלה הוא יותר נכון. ועיין בח"מ סימן תכ"ג דשם כתב דנוגף אשה ויצאה ילדיה דנזק וצער הוא כולו שלו ואפשר דשאני התם דכיון דילפינן מקרא דדמי הולדות זכתה התורה להבעל משמע הא שאר דברים הן לאשה חוץ מבושת דכתב שם שהוא של שניהן דגם הוא נתבייש ממנו. ושבת משום דמעשה ידיה הוא שלו וכמ"ש שם:

סעיף קטן ג
כדי להשתכר המותר פירוש המותר של דמי הרפואה:

סעיף קטן ד
ואם הוא בגלוי כו' ופירוש רש"י דטעמא דבזמן שבגלוי לו שני חלקים משום דהבושת שלו ועוד שנמאסת עליו והוא סובל. ומקומות שבגלוי כתב הרמב"ם היינו כגון שחובל בפניה ובצוארה או בידיה ובזרועותיה:

סעיף קטן ה
ואינה יכולה למחול לו על חלקה דכיון שיש לו זכות בחלקה שהרי הוא אוכל פירות היאך תוכל היא למחול זכותו:

סעיף קטן ו
אינו יכול לתובעו פירוש חלק שלה אלא בהרשאתה משום דאין לו שייכות בחלקה אלא משום פירות והשתא אין כאן פירות וכמ"ש בח"מ סי' קכ"ב שהסכים רבינו לדעת רב האי דמצריך להיות בקרקע פירות בשעת התביעה ומש"ה כתב הב"י בסמוך סימן פ"ה על דברי רבינו שקיצר במ"ש ז"ל לפיכך אם שום אדם מחזיק בשלה ובא הבעל להוציא א"צ הרשאה דמיגו דנחית לפירי נחית לגופא עכ"ל דז"א עכ"פ כ"א שיהא אז פירות בשדה בשעת התביעה ומיהו מהרא"י פסק בפסקיו סימן שי"ב דאליבא דכ"ע אם יש לאשתו מעות ביד אחרים יכול להוציא בלא הרשאה ולכאורה קשה מ"ש צריך

כאן הרשאה הלא אמר שיוציאן ואכל מהן הפירות ונ"ל דשאני הכא דלא היה לאשתו עד הנה שום צד זכות בה אלא שעכשיו בא לגבות דמי חבלתו בכה"ג כולי עלמא מודי דלא מיקרי ממון עד שיהא בעין מש"ה צריך הרשאה אליבא דכולי עלמא וק"ל וע"ש במהרא"י סימן שי"ב:

סעיף קטן ז
כתב הרמב"ם שהריפוי לבעלה כו' נ"מ דאם עביד לה הרופא סמא חריפא ואיתסא בה' יומין ואמדוה בג' יומין אזי המותר לבעלה ולא כמ"ש לעיל שהוא לאשה:

סעיף קטן ח
ול"נ לא"א הרא"ש ז"ל ה"ה והר"ן כתבו דטעמא של הרמב"ם מפני שהוא חייב לרפאותה:

סעיף קטן ט
למה הוא ישלם כו' והר"ן בשם הרשב"א תירץ משום דמדינא בושתה ופגמה שלה כרבנן וע"כ ל"פ ר"י בן בתירא אלא משום דאית ליה בושת בבושתה ומצטער בפגמה והלכך כשהוא בעצמו חבל בה מפני מה נוטל שהוא בייש את עצמו וגם הפירות אינו אוכל משום דקנסוהו שלא יהא לו בזה הממון כלום:

סעיף קטן י
אולי טעה בדברי הגאונים פירוש הגאונים אמרו שנחמיר עליו בזה הענין וטעה הוא בדבריהם ואמר שהגאונים סוברים שישלם לה הכל משלם וז"א שהגאונים לא אמרו אלא שראוי לקנוס שלא יאכל הפירות כו':

סעיף קטן יא
לא תיקון רבנן ר"ל לא תקנו שיאכל פירות:

סעיף קטן יב
חוטא נשכר פירוש דמן הדין הוא הכל שלה אלא שחכמים תקנו לו פירות ובזה רצו שיהא נשכר:

סימן פד

סעיף קטן א
עד שמצאה אותה פירש רש"י דרוב מציאות צריך לחזור אחריהם כגון דגים שעלו ליבשה או צבי שבור או לחפש סימא בקרקע:

סעיף קטן ב
מציאתה לעצמה דטעמא מאי תקנו רבנן מציאתה לבעלה משום איבה הכא אית לה איבה ואיבה:

סעיף קטן ג
דוקא בניזונת משום איבה אבל אינה ניזונת תיהוי לה איבה ואיבה:

סעיף קטן ד
צאי מעשה ידיך במזונותיך פירוש ומספיק לה:

סעיף קטן ה
כיון שהרשות בידם לומר כן כו' חיישינן לאיבה בשלמא אי משכחת איני ניזונת באשה שמחויב לגרשה שייך שפיר למימר תיהוי איבה ואיבה וק"ל:

סימן פה

סעיף קטן א
ואע"פ שהתקנה לטובתה כו' כבר כתבתי בזה לעיל בסימן ס"ט וע"ח וע"ש:

סעיף קטן ב
ששני מיני ר"ל מה הם כל נכסיה דמשמע הרבה נכסים היינו ששני מיני כו':

סעיף קטן ג
נכסי מלוג ז"ל הערוך פירושו מלוג כענין מליגת הראש שתולשין השער ומניחין הראש כך הבעל אוכל פירות ומניח הקרן ואין לו רשות כו' פ"א נכסים שקיבל עליו בדבור בלא אחריות כשכנסה או לאחר שכנסה נפלו לה בירושה או במתנה שכן לוג בלשון יון דיבור עכ"ל. ולעד"נ לפרשו דוגמת אמרם פרק הכותב דף פ"ב מלוגא דשטרי ופירש"י תיק מלא שטרות ה"נ כאילו אמר נכסים שהניחם בתיק והפקידם בידו דלא קיבל עליהם אחריות לאפוקי נצ"ב שקיבל עליהן אחריות וק"ל:

סעיף קטן ד
בגדים ותכשיטים פירוש שאר בגדים חשובים חוץ מבגדים שהיו על הכלה שאותן אינם בכלל נצ"ב כמ"ש בשם הרא"ש לעיל בסימן ע"ז מ"ו (או נגנבו או נאבדו ואפילו נאנסו הכל הוא באחריותו דלכך נקרא נצ"ב שהם לה כברזל שאינו מוסיף ואינו פוחת להן כ"פ):

סעיף קטן ה
ואם אינו מקבלן עליו באחריות פי' שהתנה עמה שאין אחריות עליו אבל סתמא הא כתב בסמוך שחייב באחריות א"נ דלא כתבינהו בכתובה דבלא כתבן ל"ק דמסתמא הוה באחריותו:

סעיף קטן ו
פטור שהיא עמו במלאכתו כיון שלא קיבל עליו אחריות אבל אם נגנבו או נאבדו פטור בלי טעם זה דפשיעה בבעלים דלא הוי אלא כשאר שומר חנם כיון שלא קיבל עליו

אחריות וכמ"ש לפני זה בהדיא (ועיין בב"י שהביא דברי הרא"ש שכתב בשם ר"י דבעל בנכסי אשתו לוקח הוא ומסתבר דש"ח הוי כ"פ) וז"א דהא אוכל פירות:

סעיף קטן ז
וב"ה כתב כתבינהו בכתובה כו' אפשר שגם רבינו אפרים מודה זה:

סעיף קטן ח
ובשניהם ר"ל בנכסי מלוג ובנצ"ב:

סעיף קטן ט
דמיגו דנחית לפירא פירוש שטוען עם אותו איש בפירות שבקרקע אבל אם אין פירות בקרקע ואין טוען עם המערער אלא בגוף הקרקע צריך הרשאה דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וכ"מ בח"מ סימן קכ"ב ע"ש:

סעיף קטן י
נחית לגופא ואינו יכול לומר לאו בעל דברים דידי את: (אינו כבעליו מטעם הנ"ל דקניין פירות לאו כקניין הגוף דמי ועיין בח"מ סימן שע"ו כ"פ):

סעיף קטן יא
והשאילה הבעל לאחר ונשאל המשאיל עמה לא חשיב שאלה בבעלים לפטור וכן אשה ששאלה פרה מאחר ונשאל המשאיל לבעלה לא חשיב שאלה בבעלים כך הוא הגירסא בספרים מדוייקים וכתב ב"י ז"ל ויש למחוק מדברי רבינו תיבת הבעל וכך יש לגרוס שאם יש לה פרה של נ"מ והשאילה לאחר ונשאל הבעל עמה לא חשיב שאלה בבעלים דהא בהשאילה האשה עסקינן כמבואר בלשון הגמרא וכ"כ הוא עצמו בטור ח"מ סימן שמ"ו ואפשר לומר דשפיר גרסינן הבעל בלשון רבינו כאן ורבותא אשמועינן דאפילו הבעל הוא המשאיל והוא הנשאל עמה לא חשיב שאלה בבעלים דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי עכ"ל: (פשע הוא בפרתה פטור זהו כפל למ"ש לעיל בשם ר"י וכבר תמה הב"י למה כתב לעיל בשם ר"י והוא מהגמרא כ"פ):

סעיף קטן יב
וניסת פירוש והכניסה לו הפרה ששכרה. ומתה פירוש הפרה:

סעיף קטן יג
או פשע בה פירוש הבעל. הבעל פטור אפילו לרבי יוסי דאמר שכר פרה ומשאילה לאחר השואל מחזירה לבעלים הראשונים והוה למימר כאן דהוי כאילו השאיל הוא מבעלים הראשונים אפ"ה פטור דבעל בנכסי אשתו לא שואל הוא אלא לוקח ולכך הוא פטור והאשה חייבת לשלם כשיהיה לה ממון גמרא בפרק השואל. ומכל מקום אם הודיעה את בעלה שהוא שואלת הוא נכנס תחתיה אבל אין לפוטרו בלה"ט משום דשמירה

בבעלים הוא דהא בלאו ה"ט אמרינן סלקין אותה כאילו אינה והוא השאילו מהשוכר והא המשאיל דהיינו מי שהשכיר הפרה הוא אינו עם השואל בשום דבר:

סעיף קטן יד
אין הבעל אוכל פירותיהן פרק החובל מ"ט פירי תקינו ליה רבנן פירא דפירא לא תקינו ליה רבנן ר"ל פירי דאתו מעלמא ולא שכיחי לא תקינו וכמ"ש בסמוך בסימן זה (מסעיף נ"ב ואילך כ"פ):

סעיף קטן טו
קודם שניסת להבריח כדלקמן בסימן צ':

סעיף קטן טז
אין הבעל אוכל פירות דהרי ע"מ שאינה שלה נשאת דסבור שהמתנה גמורה ועשאום כנכסים שאינם ידועים:

סעיף קטן יז
קנתה ואין הבעל אוכל פירות רצה לומר אלא ימכרו וילקח בהן קרקע כדבסמוך דבעין יפה נתן לה ולא שייר לעצמו כלום ונ"מ שאם ימות הבעל בחייה שאז תיקח היא גוף הקרקע ואותו קרקע שנלקח מהפירות:

סעיף קטן יח
אלא ישאר בידה נראה דאם רצתה למכור הקרקע מהיום שאם ימות בעלה בחייה שיהא שלו הרשות בידה כדין נכסי מלוג ולא אתא לאשמועינן אלא שלא תאמר הואיל שנתן לה במתנה שתוכל למכרם מכר גמור גוף ופירות מיד ע"ז קאמר דלא. אלא שישאר בידה שיוכל לאכול הפירות ממנו או אם תמות היא בחייו שירשנה: (והוא אוכל פירות דמתנה עם הפרי נתן לה ופירא דפירא לא נתן לה כ"פ: והרמ"ה כתב שאם מכרה כו' עד הפסידה כל מה שנתן הכל מדברי הרמ"ה כ"פ):

סעיף קטן יט
כיון שאין לו פירות אין לו שום זכות בקרקע:

סעיף קטן כ
אפי' אקני לה על מנת שלא ליורשה שלענין ירושה לא מהני תנאי אלא א"כ כתב לה בעודה ארוסה כדלעיל סימן ס"ט (וע"ל בסי' צ"ב כ"פ):

סעיף קטן כא
בין אחר נישואין דה"א כיון דפרט לה שנתן לה גם אחר נישואין דפשיטא הוא אלא ודאי דעתו למיתן לה בדין מתנה שאחר נישואין וק"ל: (אם היה המעות שקנתה בהן גלויים עיין מזה בח"מ סי' קנ"ז כ"פ).

סעיף קטן כב
יקחם עם הקרקע והא דכתב בסמוך בשם הרמב"ם שאם נמצאו מעות בידה היא אומרת שהם שלה שנתנו לה במתנה והבעל אומר שמעשה ידיה הן והן שלו דהיא נאמנת שאני הכא הואיל שהוא מוחזק שהמעות אין בידה ובלאה"נ לק"מ שהרי בסמוך כתבתי בשם המ"מ דמיירי דהבעל טוען שמא ומש"ה אינו משביעה היסת אבל הכא אירי בטוען ברי וכמ"ש בשם רבינו יונה אבל עכ"פ קשה למה מהימן הוא להחזיק גם המעות ישבענו היסת ותקחם דמיה אלא צ"ל שאני הכא שהוא מוחזק וק"ל:

סעיף קטן כג
אבל אי טענה איהי טענת ברי לכאורה נראה דר"ל שמראה מקום באיך וממי באו לה המעות דאל"כ אי טענה איהי טענת ברי ל"ל דלא הול"ל אלא אם טוען טענת שמא כו' או י"ל דה"ק דדוקא דקא טען טענת ברי אבל אם אין הדבר כן שהוא לא טען טענת ברי אלא שמא ומ"ש שהיא טוענת ברי טעמא דמילתא אתא לאשמועינן הואיל שהיא טוענת ברי והוא שמא ברי עדיף וכן בדברי ה"ה לא נזכר אלא אם הוא טוען ברי או שמא ולא נזכר כלום מטענתה:

סעיף קטן כד
עליה להביא ראיה פירוש והמעות פשיטא שיקחם לעצמו הואיל שהוא מוחזק ואפילו הקרקע שהוא בידה שהרי כתב לה שטר עליו ואפילו הכי לא נחשב היא מוחזקת דקרקע בחזקת בעלה עומדת כו':

סעיף קטן כה
אפי' הכי אוכל הפירות דהואיל דהיא קנתה קונה ג"כ הבעל דיד אשה כיד בעלה (ור"ל כשנותן אחד מתנה התם מיד שזכתה בה אשה קנאה בעלה דידה כידו וכשמוסיף לומר ע"מ שאין לבעליך רשות בה מוציא הגוף מרשות הבעל אבל הפירות הם שלו כשאר נ"מ אבל כשמוסיף עוד להתנות עוד תנאי כגון המתנה לומר לצורך כך וכך נותנת לך הוי מוציאה כולה מרשות בעל שאפי' הפירות לא יהיו לו בה כ"פ):

סעיף קטן כו
שלא יהא לבעל בהן כלום אלא שתאכל אותו את וז"ל הרא"ש הרי פי' מ"ש בתחילה המעות נתונים לך במתנה דלא הוי מתנה לכל דבר אלא למה שפירש הילכך אהני נמי מ"ש ע"מ שאין לבעליך רשות בהן אבל אמר לה מה שתרצי עשי בהן כיון דהוי מתנה לכל דבר קנה יתהון הבעל ותו לא מהני מ"ש ע"מ שאין לבעליך רשות בהם ומ"ש רבי' בסמוך בשם הרמב"ם וז"ל ואם אומרת על מנת כן נתנם לי שלא יהא לבעלי רשות בהן אלא שאעשה בהן מה שארצה משמע דאי אית לה ראייה שנתנו לה בלשון זה דאין

לבעלה רשות בה היינו משום דהרמב"ם פסק כשמואל דאצ"ל לה מה שאת נושאת ונותנת לפיך וכמ"ש הב"י וכתב בשם ה"ה דמ"מ צ"ל ב' לישני דהיינו ע"מ שאין לבעליך רשות בו ומה שתרצי עשי בו והיינו טעמא משום דכי א"ל מה שתרצי עשי לא יהיב לה לגמרי דנימא לאלתר זכה בהן הבעל אלא הרי הוא כאומר לא יהא שלך אלא לאותו דבר שתרצה לעשות מהן בכל שעה ושעה וס"ל לשמואל דכי היכי דכי מייחד לה לדבר אחד מיוחד מהני ה"נ כיון דמייחד לאותו דבר שתרצה לעשות מהן כל שעה ושעה מהני שאין קנין חל אלא באותו שעה שתרצה לעשות בהן איזה דבר לאותו דבר בלחוד עכ"ל ורבינו העתיק לשון הרמב"ם ואשמועינן גוף הדין היכא שהיא נאמנת או אינה נאמנת וסמך אמה שכבר כתב הרא"ש באיזה לשון אינו זוכה הבעל:

סעיף קטן כז

חלקה בבושתה זהו כדעת הראב"ד דלעיל בסימן פ"ג אבל הרמב"ם כתב לשון הגאונים בלשון אחר:

סעיף קטן כח

מתנה נתנו לי פירוש ורוצית ליתן לו פירות מהן רק הקרן ישאר וק"ל: (נאמנת מיהו אם נושאת ונותנת בתוך הבית אינה נאמנת והרי הן של בעל לגמרי ועליה להביא ראיה כ"כ ב"י וע"ל סי' פ"ו כ"פ):

סעיף קטן כט

ויש לו להחרים אבל לא תשבע היסת שהרי הוא אין טוען ברי:

סעיף קטן ל

עליה להביא ראיה והא דאמר בסמוך שאם אומר ממעשה ידיך הם והם שלי דהיא נאמנת התם היא מודית שיאכל הוא הפירות ולא הוי כנגד החזקה שאמר כאן שכל ממון שנמצא ביד האשה כו':

סעיף קטן לא

שבועת היסת וצ"ע מאחר שחשיב שהבעל מוחזק למה היא תשבע מ"ו אבל ה"ה מפרש טעמו שאע"פ שאינה נאמנת לומר אחר נתנם לי ע"מ כו' נאמנת לומר אתה נתת לי שאין האשה מעיזה פניה בפני בעלה בכל דבר שהוא יודע האמת כמוהו ונשבעת היסת לפי שהבעל טוען ברי והיא מוחזקת כדין כופר בכל:

סעיף קטן לב

ברצונו או שלא ברצונו והא דלא קאמר שלא תולה ברצון שלה משום דרבותא קמ"ל דאע"פ דרצון שלו עדיף כדאשכחן בסמוך גבי עבדים זקנים שהיא אינה יכולה לעכב והוא יכול לעכב:

סעיף קטן לג
קרקע פירותיו מרובין ואינה כלה:

סעיף קטן לד
שומעין לזה שאומר קרקע ושניהם יכולין לעכב הבעל יכול לומר דבר שפירותיו מרובין אני חפץ והיא יכולה לעכב ולומר איני חפץ בדבר שהוא כלה והולך:

סעיף קטן לה
בתי שכרן מרובין מדקלי שהן עשויין לייבש:

סעיף קטן לו
דקלי תמרים ואילני שאר אילנות. דקלי דדקלי מתקיימים הרבה: (ואין קונין דבר שאין גזעו מחליף ר"ל כשבא לקנות בכספים שנפלו לה לא יקנה לעשות קרן אלא בדבר שגזעו מחליף אבל אין קונין בדבר שאין גזעו מחליף אפי' אם ישאר קצת כגון שקוצצין לעצים שישאר המקום וכן גלימא כדלקמן אפ"ה אין קונים: ואם נפל לה כו' בירושה א"צ למוכרה וליקח בהדמים קרקע כ"פ):

סעיף קטן לז
שנפל לה אילן כו' ומפרש שם בגמרא בפרק האשה שנפלו (כתובות ד' ע"ט) כגון אילנות של עוזרדין ולא פירי פירות חשיב להם וקוצצין אותו לעצים הם חשובין פירי וקרקע שעומדין עליו הוא הקרן שלה:

סעיף קטן לח
השחקים והם נחשבים לה לקרן:

סעיף קטן לט
ומ"מ אם נפלו לה מעות ובאים לקנות גלימא כו' אלא דבר שגזעו מחליף ודקלי ג"כ אין גזעו מחליף כדאיתא בגמרא והביאו הטור ח"מ בס"ס רי"ו ז"ל בדקלים ובארזים חופר ומשריש לפי שאין גזעו מחליף ואפ"ה קאמר לעיל בסמוך דקלי ואילני דקלי. דלא מיקרי הכא שאין גזעו מחליף אלא דבר שעומד לכלות משא"כ דקלי שעושה פירות כל שנה אלא שבאם יבא עת שיתייבש ויקצץ קאמר שם דאין תו גזעו מחליף:

סעיף קטן מ
אוכל והולך עד שיכלה כך הוא ל' הגמרא:

סעיף קטן מא
ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל כו' ומסיק הרא"ש וכתב ז"ל והראב"ד ז"ל פירש הטעם כיון דבמקום החלב והגיזה קנוי לה הוי חלב של כל יום ויום פירי ולא מסתבר דלא מיקרי גזעו מחליף אלא היכא שנשאר מן הקרן קיים עכ"ל:

סעיף קטן מב
ונקט עז לחלבה פי' אע"ג דגם יש לה ממנה ולדות וגיזה כיון שהעז גופא היא שלה וה"ה שקשה על מ"ש רחל לגיזתה הלא יש לה ממנה ג"כ חלב ולדות וכן הוא בהדיא ברש"י אבל לפי" הרי"ף לק"מ משום דמיירי שהעז היא של אחרים ואין קנויה לאשה אלא לענין חלב וכן לאחרים לא קנתה אלא מה שפרט כאן:

סעיף קטן מג
נשאר לה הגוף לשיור העז בשתחלה ותמות נשאר עורה ובתרנגולת נוצתה ובדקל כשייבש נשאר העץ רש"י אע"פ שבסמוך כתב רבינו שאם תמות האם בעוד הולד קיים הולד ממלא מקום אמו רש"י בא לומר דאפי' תמות האם בלא ולד אפ"ה ישאר קרן מה והא ראיה שקאמר עז לחלבה ולא קאמר עז לולדות אלא שמיירי אפי' אינה בת ולדות:

סעיף קטן מד
שאין ראוין עוד למלאכה ר"ל שאין ראויין למלאכה כבידה אבל מ"מ הם ראוין למלאכה קלה:

סעיף קטן מה
ואינה יכולה לכופו למוכרן כו' דכך הוא לשון המשנה נפלו לה עבדים שפחות זקנים ימכרו וילקח בהם קרקע והואאוכל פירות רשב"ג אומר לא תמכור מפני שהם שבח בית אביה ומשמע לרבינו דימכרו דקאמר תנא קמא היינו לומר דבבעל תליא מילתא אם רצה למכור ימכור והרמ"ה משמע ליה דהיינו לומר שאיזה משניהם שרוצה למכור ימכור על כרחו של חבירו:

סעיף קטן מו
ודוקא כשאינם נטועים בשדה שלה שאביה קנה זיתים בשדה חבירו לאכול פירותיהן עד שיבשו אבל אם נטועים בשדה שלה ד"ה שלא תמכר מפני שהוא שבח אביה:

סעיף קטן מז
לעכב עליו מלמוכרן כן צריך להיות:

סעיף קטן מח
ואיני יודע למה פוסק בחד כחכמים כו' הר"ן והרב המגיד תירצו שבסיפא גבי אילנות גרס רבי יהודה במקום רבן שמעון בן גמליאל דכ"מ ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתינו הלכה כמותו ובסיפא פסק כסתם משנה ולא כרבי יהודה עד כאן לשונו אבל מכל מקום עדיין אנו צריכין ליתן טעם מאי שנא דבעבדים פסק דלא ימכרו בעל כרחה ובזיתים יכול למכור וצריך לומר דבעבדים שבח בית אביה שייך יותר דניכרים לעין כולם משא"כ בזיתים בפרט מאחר שאינן עומדים בגינתם: (אפילו הגיע זמן ליקצר כו' אף על גב דהעומד לקצור כקצור דמי חכמים תקנו פירות לבעל והשוו מידותיהן

ואמרו כל הנלקט בעודה תחתיו יהיה שלו וע"ל סימן פ"ח כ"פ): (חייב במזונותיהם ובכל צרכיהם כ"פ):

סעיף קטן מט
אלא ולדות עיין מ"ש בסמוך וע"ל סימן צ"ב מ"ש הרא"ש אכעין נדון זה:

סעיף קטן נ
ולא ולדי ולדות דפירי דפירי לא תקינו ליה רבנן וראייתו מהא דאמר רבי זירא הגונב ולד בהמת מלוג משלם כפל לאשה לדברי הכל מ"ט פירא תקינו ליה רבנן פירא דפירא לא תקינו ליה רבנן:

סעיף קטן נא
היינו שמכר פירות ר"ל שמכר פירות שגדלו על נ"מ שלה וקנה מהן קרקע ומה שגדל על אותה קרקע קנה ממנה קרקע אחרת וכן לעולם אוכל הפירות דוקא והקרקע שב להיות קרן והוא שלה ודוק: (וכ"כ בעל העיטור עיין בדרישה כ"פ):

סעיף קטן נב
ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל כו' וז"ל שכתב אדברי הרי"ף הנ"ל ולא מסתברא כלל דכיון דהולד דידיה ואי בעי שחיט ליה דליהוי ולד דידיה לדידה עכ"ל ונלע"ד דאפשר דהרי"ף סבר כסברת הרמ"ה שכתב רבינו לקמן סימן פ"ח שהבעל אינו יכול למכור הולדות של נ"מ אע"פ שהן שלו כדי שאם יוציאנה או ימות תתנה דמיהן לו או ליורשיו ונוטלתן והרא"ש כתב עליו שם דל"נ אלא הוא כל מה שירצה יכול לעשות בהן וא"כ הרי"ף סבר נמי הכא שאם ירצה לשחוט הולד היא יכולה למחות בידו וא"כ אין ראייתו ראיה וא"ל כיון דאף לדעת הרמ"ה ולד הבהמה לעולם ברשות הבעל לעשות בו כל מה שירצה אלא שלא ימכרנה ולא יצא מרשותו או רשות בניו אלא א"כ יתן דמיו אם כן מה לי הן מה לי דמיהן ושפיר הקשה הרא"ש דבר שהיא שלו איך לא יטול פירותיו דאם כן הוה ליה להקשות בקיצור אהרי"ף כיון דגם הוא מודה שהולדות שלו איך היוצא מהן לא יהיה שלו ולמה ליה להרא"ש להביא ראיה משחוטה וק"ל ועד"ר:

סעיף קטן נג
אבל פירי דפירא דלא אתו מעלמא כו' ז"ל הר"ן אדברי רי"ף הנ"ל ואינו נראה כן אלא מה שאמרו פירי דפירא לא תקינו ליה רבנן כלומר דוקא דבר שאין מצוי כפירות מכירת כתובה בטובת הנאה או ככפילא או כיוצא בו עכ"ל והא דקרי לה פירי דפירא ואף ע"ג דבדבר שאינו מצוי אפי' פירי לית ליה נראה דהאי טעמא דכיון דאינו מצוי מהיכא תיתי דהבעל יאכלנה אלא שתאמר כיון שהבעל אוכל פירות ה"ה שיאכל האי נמי נמצא כיון שזה נלמד מדין פירות מ"ה קרי פירא דפירא ור"ל שנלמד ואתי מדין פירי:

סעיף קטן נד
ומיהו נראה אם תמות כן הוא גרסת ספר שבידי (ובספרי בית יוסף גרס ועוד נראה כ"פ) ובספר של קלף לא כתב שם תיבת "נראה אלא הכי גרסינן ומיהו אם תמות כו' וא"ש טפי והוא כלשון הרא"ש אלא שרבינו קיצר בהעתקת הרא"ש ונסתלק תמיהת בית יוסף ע"ש שהקשה הלא (הרא"ש בשם) בה"ג כ"כ ולמה כתב רבינו ועוד נראה כו':

סעיף קטן נה
להיות קרן פירוש ונשאר לה (ועיין לקמן בסימן פ"ח כ"פ):

סעיף קטן נו
אין הכפל לבעל דהוי פירי דפירי דאתי מעלמא:

סעיף קטן נז
ואפילו האם בעצמה עיין בדרישה:

סעיף קטן נח
משום רווח ביתא פירוש משום רווח ביתא אינו יכול למכור:

סעיף קטן נט
ליכא רווח ביתא שיוציא המעות בשנה אחת:

סעיף קטן ס
אחר שלקטן נראה דאחר שלקטן דוקא קאמר וכמ"ש הרא"ש וז"ל כיון שנהנה מן הפירות קודם שמכרן וגם איכא רווח ביתא בכל שנה עכ"ל וב"י הביאו הרי שכתב דבשכבר לקטן מיקרי הנאה קודם שמכרן: (אם הקרקע רחוק הרבה מן העיר שאין דרך להביא משם הפירות לבית ומכר הפירות לשנים מרובות מכור כ"פ):

סעיף קטן סא
וצריך להוציא יציאות לטרוח כו' צ"ע ל"ל ה"ט דמעיקרא ליכא רווח ביתא תיפוק ליה מה"ט דאף על גב דאיכא ריוח כיון שצריך להוציא יציאות טוב יותר למוכרם לפירות ויש לומר דה"ט דוקא שייך באף אם יש ריוח ביתא במעות דשייך לומר דאיכא גם כן נגד הריוח הפסד במעות שצריך להוציא ע"ז משא"כ כשהיה מכניס כל שנה הפירות בעינייהו אין האשה מקפדת על הוצאות המעות אם יש בביתה מלא כל טוב מהפירות:

סעיף קטן סב
יכול לייחד אחת מהן כו' אע"ג דכשהכניסה לו ב' שפחות אינה מחוייבת לעשות לו מלאכה כ"כ משאם לא הכניסה לו אלא א' כמבואר לעיל בסימן פ' י"ל דהבעל מוחל לה ואינו מבקש ממנה לעשות אלא כאילו הכניסה לו ב' שפחות:

סעיף קטן סג
לדעת הרמב"ם אפילו בבית אחר כו' וכתב ב"י וז"ל ודקדק רבינו מדכתב בבית אשה אחרת וכו' עיין ב"י:

סעיף קטן סד
שישמשו אותו בבית אשה אחרת ב"י פירש דוקא שישמשו אותו דאיכא רווח לבעלת העבדים דאינה צריכה לשמשו אז ומה לה שישמשו אותו בביתה או בבית אחר כיון שלא נוסף לה שימוש בשביל כך אבל לאשה אחרת אין ליחדה בבית אחר (ויש לומר שגם מש"ר לפני זה דיכול ליחד אחד מהן "לאשה אחרת כו' ר"ל למלאכה המוטלת על האשה האחרת שתעשה לבעלה שיעשה השפחה אותן המלאכות לבעלה וז"ש בשם הרמב"ם שישמשו "אותו) ומ"מ בעיר אחרת אפי' משמשים אותו לא משום דכשהם בעיר אע"ג דמשמשים אותו בבית אחר אחר שיגמרו שימושם אפשר להם לבא אצלה לשמשה לסייע השפחה האחרת משא"כ כשיהיה בעיר אחרת וכ"כ רמ"א ואם כן אין ראיה מהרמב"ם דפליג ארש"י:

סעיף קטן סה
אבל לפירש"י כן גרס ב"י (והטעם משום דבכה"ג ליכא רווח ביתא אלא דוקא באותו בית מותר לשמש לאשה אחרת שכן דרך המשמשים לשמש לארחי ופרחי וכמו שכתבתי לעיל סי' פ' כ"פ):

סימן פו

סעיף קטן א
יחזיר לאשה דאין לנו להחזיקה בגונבת אלא אחר נתן לה (אבל אם עבר הנפקד ונתן לבעל פטור הנפקד ואין בידו לחזור ולתבוע מן הבעל ד"מ כ"פ):

סעיף קטן ב
ואם היא חולה ומוטלת על ערש דוי שאינה יכולה לילך וליתן לפלוני ואין כאן מיגו אשר"י:

סעיף קטן ג
ואם לאו שאינה נאמנת בעיני הנפקד שהפקדון של אותו פלוני אלא של בעל הוא ומתוך בושה אינה ר"ל שהוא של בעלה דלא ליתחזקא בגונבת וגזלנית רשב"ם:

סעיף קטן ד
יתנהו לבעל שאע"פ שנתן לה אחר ע"מ שאין לבעלה רשות בה מכיון שמתה יורשה בעלה:

סעיף קטן ה
יחזירהו לו (אע"פ מה שקנה עבד קנה רבו כ"פ) דתלינן שמא הופקד בידו או שניתן לו ע"מ שיצא לחירות בו וה"ה אם אמר משל פלוני הוא אם הוא בריא נאמן במיגו ואם הוא חולה אם הוא נאמן בעיני הנפקד יעשה כדבריו ואם לאו יתנהו לאדון כמו שאמרינן באשה דבגמ' בחדא דינא כייל להו לאשה ולעבד ולקטן:

סעיף קטן ו
אפילו נשתחרר קודם שמת כו' הואיל שלא אמר משל מי הוא מסתמא גנבו מבית אדונו (ומיירי דבאותו שעה כשהפקיד לזה עבד היה כ"פ) אלא שבחייו נאמן לומר הופקד בידי או ניתן לי (להשתחרר בו):

סעיף קטן ז
קבל מהקטן כו' שלא רשאי להחזיר לו שהרי אין יודע לשמור וכמשליך לאיבוד דמי:

סעיף קטן ח
יקנה לו בו דקל כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן ט
כתב ר"י אם היה לה כו' אינה יכולה להוציאם כו' וראייתו הוא מדאמרינן לוה ממנה וגירשה אין לה עליו כלום וסבר ר"י דההיא דלוה ממנה מיירי אפילו במעות שאינם טמונים דסתמא קתני ואם איתא דבתקף יכולה להוציאה מידו למה בלוה ממנה אין לה עליו כלום ורבי' שמשון הקשה עליו מ"ש דאם קנתה ממנו שדה במעות שאינם טמונים דקנתה הל"ל כי היכי דאמרינן בטמונים לא קנתה דלגלויי זוזי הוא דבעי ה"נ באינם טמונים להוציאם מידה הוא דבעי שלא היה יכול להוציאם מידה בענין אחר אלא ודאי דבמעות שאינם טמונים אפילו תקף מידו מוציאה מידו בב"ד וההיא דלוה ממנה דאין לה עליו כלום מיירי במעות טמונים כמו שמחלק רבינו בסמוך ועד"ר:

סעיף קטן י
לוה ממנה זהו לדעת רבי' שמשון ולא לדעת ר"י כמ"ש:

סעיף קטן יא
וגירשה וכ"ש אם לא גירשה רמ"א (ועיין בח"מ סי' קכ"ז כ"פ): (והאשה הנושאת ונותנת בתוך הבית וסתם אשה נושאת ונותנת בתוך הבית מרדכי וכ"כ רמ"א בח"מ סימן ס"ב כ"פ):

סעיף קטן יב
להוציאם מידה ולפי מה שחילק ר"י בסי' פ"ה דמיירי דוקא בטוען ברי כו' ה"נ יש לחלק הכא וק"ל מ"ו:

סעיף קטן יג
אבל ש"ח וקניית קרקעות שעשה הבעל על שמה הם שלה וצ"ע מ"ש מהא דכתב בח"מ בר"ס ס"ב ז"ל אשה הנושאת בתוך הבית וש"ח כתובים על שמה עליה להביא ראיה כו' וא"ל דהכא איירי דאינה נותנת ונושאת בתוך הבית דהא לפני זה איירי בהכי וא"כ הו"ל לפרש ויש לומר דשאני הכא דידוע הוא שהבעל עצמו עשה השטרות על שמה שציוה לסופר ולעדים שיכתבו על שמה וא"כ סברא הוא שהממון שלה או הוא הקנה לה אותו

ממון ואם שלא להשביע את עצמו עשה כן לא היה לו לימסר השטרות לידה אבל התם איירי שהוא בעצמה עשתה השטרות על שמה וטוענת שהממון היה שלה עליה להביא ראייה שהוא כדבריה הואיל שנושאת ונותנת בתוך הבית:

סימן פז

סעיף קטן א
אפי' סילק עצמו כו' דאל"כ פשיטא שאין לו חזקה דכיון שיש לו פירות פירות שלו הוא אוכל:

סעיף קטן ב
דמהני כדלקמן בסימן צ"ב פירוש כשכתב לה בעודה ארוסה ואח"כ אכל שלשה שנים משנשאה דה"ל למימר אי לאו דקניתים היה בידך למחות בי וכן איש אחר שאכל שלשה שנים והוא כתב לה דין ודברים כו' דהוה ליה למחות בו וק"ל:

סעיף קטן ג
שאינה חוששת למחות בו שאין האשה מקפדת אם יאכל הבעל הפירות שלא כדין:

סעיף קטן ד
אבל לא בנצ"ב ולא בשאר נכסים (אע"פ שיש לו עדים שמכרה כ"פ) דיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי שלא יאמר עיניך נתת במיתה ובגירושין שהרי אין לה כלום בהן בחייו ובעודה תחתיו (ואין לה אלא שיעבוד עליהם משא"כ נ"מ דהגוף הוא שלה ואינה יגורה מבעלה ולכן לא מציא לומר שמכרה בשביל נחת רוח ועיין בח"מ סימן קנ"א כ"פ):

סעיף קטן ה
ואפי' אחר פירוש איש אחר: (ואפי' כתב לה דין ודברים כי מחאתו מחאה כיון שאם מתה הוא יורשה נמצא שסומכת על בעלה כו' כ"פ):

סעיף קטן ו
בחיי בעלה הל"ל כיון שבתחלת ירידתו לשדה לא הוו עליה למחות גם אחר כן לא חשתי למחות דסברתי אעשה לבעלי בטחון שלא יחזיק בה ומיירי שאחר שמת בעלה החזיק בה ג' שנים:

סעיף קטן ז
בפני מכרתם לבעליך דאי לא אמר הכי א"כ אפי' אם הוא אמת שהבעל מכרם לו מאי הוי שלא היה בידו למכור שהיא אומרת שלא היו שלו והוא אינו יודע בודאי שהם שלו לכן צ"ל שהוא טוען שאני יודע בודאי שהן שלו שבפני מכרתם לו וק"ל: (והוא מכרם לי אבל מכירתה לאו מכירה בחיי בעלה כ"פ):

סעיף קטן ח
בספר ח"ה בסימן קמ"ט ושם מבואר דחזקת נזקין יש חזקה זע"ז (כגון פתיחת חלונות או ניזקין שאינן תדירין וכיוצא בזה יש לאיש בנכסי אשתו ולאשה על בעלה דדוקא בדבר שצריך לטעון מכרת לי או נתת לי אין חזקה כ"פ):

סימן פח

סעיף קטן א
אע"פ שהאלמנה אינה כו' אבל גרושה נוטלת בלא שבועה שעיקר טעמא הוא משום צררי ובגירושין שהוא חי יודע הוא אי אתפסה צררי כדלקמן סימן צ"ו:

סעיף קטן ב
ואין ראוין לעשות בהן מעין מלאכה ראשונה ז"ל הב"י ה"ל לאשמועינן רבותא דאפי' נגנבו או נאבדו לגמרי פטור לשלמן דהא תנן אם מתו מתו לה ונ"ל כל שאין ראוין לעשות מעין מלאכתן ראשונה חשיב כאילו בלו לגמרי ולעד"נ דזה הוי רבותא טפי (נראה דר"ל מאחר שהבעל בנכסי אשתו הוא לוקח ואינו אלא ש"ח ואפי' בפשיעה היא עמו בבעלים מקרי דזהו פשיטא אפי' אדם אחר כזה הוא פטור מלשלם אלא אפי' היכא ששימש אותו דבר של נ"מ עד שבלו הרבה דאדם אחר חייב בזה לשלם אפ"ה הבעל פטור מתקנת חכמים וה"ה אפי' בלו לגמרי הבעל פטור אלא משום דקתני גבי נצ"ב ומחלק בין ראוין למלאכתן ראשונה נקט גבי נ"מ ג"כ בזה הלשון וק"ל כ"פ):

סעיף קטן ג
אלא שהוא נותנת דמים ומפרש טעמא בגמ' משום שבח בית אביה:

סעיף קטן ד
נוטחתן בלא דמים ר"ל ע"פ מ"ש בשומתם שהכניסה לו שהיו נוהגין שהיו כותבין כל מה שהכניסה כל א' וא' בפרוטרוט:

סעיף קטן ה
של שפחה ובהמה "מנכסי מלוג כצ"ל:

סעיף קטן ו
ומ"מ אם הקדישו היורשים כו' פי' אע"ג דנצ"ב היא נוטלתן בעין אחרי מות בעלה מ"מ אם הקדישו כו' נאסר דכיון דמחוסר גוביינא ברשותיה קאי והקדש מוציא מידי שיעבוד גמרא (כמ"ש לעיל סימן ע"א ובת"ה סימן רמ"ב דאם הקדישה נ"מ שלה אין ההקדש חל עד שתתגרש או שתתאלמן ולא אמרינן בזה הקדש מוציא מידי שיעבוד ע"ש כ"פ):

סעיף קטן ז
אלא שנהגו שכל זמן כו' אריסא קאי שכתב מדיני הגמ' כיון שהם באחריותו נוטלתן כמו ששמו אותן תחלה ואם פחתו משלימין לה כל הפחת ב"י (ומשמע אפי' ראויין עדיין למלאכתן ראשונה כ"פ):

סעיף קטן ח
אדעתא דמנהגא מקבל עיין בדרישה:

סעיף קטן ט
אף בהותירו פי' שהמותר שלה:

סעיף קטן י
אפי' הגיע ליקצר ואע"ג דקי"ל דכל העומד לגדור כגדור דמי שאני הכא דתקנת פירות אינה אלא תקנת חכמים:

סעיף קטן יא
שהפירות לבעל כיון שגדלו ברשותו והא דאמרינן בסימן פ"ה דאם נפלו לה פירות מחוברין הרי הן שלו אפי' הגיע ליקצר אע"ג דגדלו ברשותה היינו משום דהתם יפה כחו כיון שהוא מחויב לפדות נגד פירותיה והרא"ש ס"ל דחכמים השוו מידותיהן באכילת פירות ובשניהן אמרינן שכל המחובר לקרקע כקרקע דמי והפירות הם לאותו שנלקטים תחתיו:

סעיף קטן יב
אפ' לא הגיע זמנם ליקצר דכל הנלקחים תחתיו הם שלו: (צריך שיאכל בדינר ואז אפילו לא לקח בפירות אלא חבילה אחת של זמורות סגי כ"פ):

סעיף קטן יג
דסגי בפרוטה פלוגתא דאמוראי הוא שם:

סעיף קטן יד
אפי' לקח מהן מעשה בגמרא ההיא איתתא דנפלו לה ת' זוז בי חוזאי אזיל גברא ואפיק ת"ר אייתי ת' בהדי דקאתי אצטריך ליה חד זוזא ושקיל מינייהו אתא לקמיה דרב אמי אמר מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל אמרו ליה רבנן לר' אמי הני מילי היכא דקא אכיל פירא הא קרנא קאכיל והוצאה היא אם כן הוה ליה הוציא ולא אכל ישבע כמה הוציא ויטול ופי' רבינו דהיינו שיטול כנגד השבח ולא יותר כדאמר בסמוך: (אשתו קטנה פירוש יתומה שהשיאתה אמה ואחיה רש"י כ"פ):

סעיף קטן טו
כשאר אריסי העיר דהיינו כמו אריס שהוציא על נכסי אחר ונוטל השבח כמשפט אריסי המדינה (למחצה לשליש ולרביע) מ"ט עבדו ליה רבנן תקנתא כי היכי דלא נפסדינהו

שלא יאבדם שדואג שמא תמאן בו (ותצא ותטול נכסיה אפילו הוציא עליו הרבה ולא אכל אלא מעט כ"פ) אבל השתא מימר אמר שמא לא תמאן ואם תמאן הרי אטול שבחי כפי עמלי והיינו דוקא ליפות כחו אבל אם אכל הרבה והוציא מעט או דניחא ליה יותר דיטול שיעור ההוצאה ג"כ אמרינן מה שאכל אכל או יטול כשיעור ההוצאה דהוי כיורד ברשות גמרא ורש"י דף פ':

סעיף קטן טז
מה שנתברר שהוציא ר"ל ע"ד שנתבאר אם ההוצאה יתר על השבח:

סעיף קטן יז
ולא ליורשין ר"ל אפי' אם ידוע להם כמה הוציא אביהן אינן נאמנים לישבע וליטול: (הכל לבעל מדינא דגמרא אבל לתקנת הגאונים נוטלת האשה השבח דממילא כמ"ש לעיל בשם הרמב"ם כ"פ):

סעיף קטן יח
נוטל אריסותו משלם כדין השוכר את הפועל לעשות והראהו בשל אחרים כמ"ש בח"מ סי' של"ו:

סעיף קטן יט
כדין הבעל שהוציא פי' ואינו נוטל אלא ההוצאה כשיעור השבח כדלעיל:

סימן פט

סעיף קטן א
לפי כבודו "דאפילו כצ"ל: (ויורדין לנכסיו ומוכרין בלא הכרזה ועיין בח"מ כ"פ):

סעיף קטן ב
חייבים בקבורתה שהרי תקנו שהבעל יקברנה תחת כתובתה שירש ממנה נמצא (ממילא שמעינן) השתא שנתאלמנה ויורשיה יורשין כתובתה חייבין גם כן בקבורתה ר"ן:

סעיף קטן ג
וב"ב הראב"ד וז"ל והלא היורשים אומרים שכבר נפרעה ונטלה צררי והורישם אלא ודאי יורשי נדוניתה ונ"מ שלה קוברין אותה ואע"פ שלא ירשו כלום עכ"ל:

סימן צ

סעיף קטן א
כדפרישית לעיל בסימן נ"ז:

סעיף קטן ב
אבל בראוי לה כגון כו' בפרק יש נוחלין יליף מקראי(מדכתיב ואלעזר בן אהרן מת ויקבר בגבעת פנחס בנו דהל"ל בגבעתו אלא מלמד שנשא אלעזר אשה וילדה לו פנחס

ומתה בחיי מורישה ואח"כ מת מורישה וירשה פנחס מחמת אמו ולא אלעזר מפני שהיה ראוי וא"ל שקנה פנחס בעד מעותיו הוי שדה שחוזר ביובל ונמצא דנקבר אלעזר בשדה שאינו שלו ע"ש עוד כ"פ):

סעיף קטן ג

אבל שבח נוטל כו' פי' שבח שהשביחו הנכסים אחר מיתתה ואע"ג דגבי בכור איכא מ"ד דאפילו שבח כזה אינו נוטל וכמ"ש בח"מ סי' רע"ח והטעם שנוטל כאן כדמסיים שהרי ברשותו השביח שאין כאן יורש אחר אלא הוא משא"כ גבי בכור דלא זיכה לו רחמנא ליטול פי שנים כ"א מאשר ימצא לו בשעת מיתת אביו ומשם והלאה כל זמן שלא חלקו האחין השבח גידל ברשות כולם וק"ל:

סעיף קטן ד

וא"א הרא"ש ז"ל כתב ודאי מה שהלוותה כו' שהרי שלא כדין הלוותה קרן של נכסי מלוג שלה שהוא משועבד לו ליטול ממנו פירות ולא עדיף ממכרה שהתקינו באושא שהבעל מוציא מיד הלקוחות משום דלוקח ראשון שוינהו רבנן וכל שכן הלואה אשיר"י וע"ש וב"י הביאו:

סעיף קטן ה

היה להם מלוה ביד אחרים ומתה קודם שגבתה אותה כצ"ל וכך הוא באשר"י לאפוקי מספרי דידן שכתוב בהן והיה להם מלוה ביד אחרים כשנשאה ומתה כו' דתיבת כשנשאה טעות הוא דגם אם לא עשו מורישיה החוב עדיין בשעה שנשאה אלא אחר כך נמי חשיב ראוי אי לא גבתה קודם שמתה וכל שכן הוא (ודוחק לומר דלרבותא כתב כשנשאה דאפי' היה החוב כשנשאה אפ"ה מחשב ראוי) ודוקא בדין שאחר זה שייך למגרס כשנשאה. גם בא"ע של קלף ליתא אבל בש"ע גם כן כתב כשנשאה:

סעיף קטן ו

שגבתה אותה פירוש המלוה:

סעיף קטן ז

ביד אחרים כשנשאה אבל אם עשתה ההלואה אחר שנישאת אם כן היה המעות בעין בידה בשעת הנישואין והוי מוחזק גמור:

סעיף קטן ח

ואחריו ליורשי פירוש אם ימות אותו פלוני יקחנו יורשי:

סעיף קטן ט

קיימא לן כו' הוה כאילו אמר דקיימא לן כו':

סעיף קטן י
ואם היה לו בת פירוש לנותן. בחיי אותו פלוני פירוש המקבל. והיה בן לבת וה"ה בת לבת והא דמתחיל בבת וסיים בבן משום דבא לומר דין בתו עם הבעל דהיורש הוא בת ובעלה הוא בן זכר:

סעיף קטן יא
ואם אמר מעכשיו כו' ומהני האי לשון מעכשיו על ואחריו ליורשי וכאילו אמר הריני נותן נכסי לפלוני ואחריו ליורשי מעכשיו ובשלחן ערוך כתב בהדיא נכסי לפלוני ואחריו מעכשיו לפלוני והוא כעין מה שכתב בח"מ סימן רמ"ח ס"ו ואם אמר נכסי לך ואחריך מהיום לפלוני ומכר הראשון השני מוציא מיד הלקוחות עד כאן לשונו וכן כתב רבינו בסימן שאחר זה ר"ס צ"א והיינו כיון דאמר ואחריך מהיום לפלוני דה"ל כאומר מעכשיו לפלוני דאילו לא אמר מהיום אם מכר הראשון מה שמכר הראשון מכור וכמש"ר שם לפני זה:

סעיף קטן יב
הוה ליה מוחזק פירוש אם הבת קיימת כשאומר הכי:

סעיף קטן יג
כתב הרמב"ם הנושא אשה כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן יד
ופירוש כגון כו' עד בה קידושין אין זה לשון הרמב"ם אלא שהטור עשה פירוש לדבריו ויותר נראה שאיזה תלמיד עשה פירוש על דברי הרמב"ם וכתב כן בגליון ואחר כך נדפס בפנים בטעות:

סעיף קטן טו
וכן הנושא קטנה אע"פ כו' הואיל שהיא צריכה מיאון:

סעיף קטן טז
ומתה לא יירשנה ז"ל ה"ה למד רבינו זה ממה שאמרו שאין לה כתובה וכשם שאין לה כתובה ממנו כך אינו יורשה והיא אינה בת דעת שתוכל לזכות לו עכ"ל. אלא שק"ל אם כן אם כנסה חרשת ונתפקחה אחר כך דקיימא לן דאית לה כתובה מנה וכמו שכתב לעיל סימן ס"ו הוה ליה למימר דיורשה אחר שנתפקחה ובשלחן ערוך כתב כאן דאפי' חזרה ונתפקחה אפילו הכי אינו יורשה ודוחק לומר דשאני ירושה דאזלינן בתר שעה ראשונה כניסה לחופה דמנא ליה לבית יוסף לחלק בהכי וצ"ע:

סעיף קטן יז
אפי' שתק האב כו' פירוש כשנשאה בפניו וכרב הונא דאמר הכי בגמרא דהאיש מקדש דף מ"ה ע"ב וטעמו מפרש התם דהאי דאישתיק מירתח רתח:

סעיף קטן יח
אין הבעל יורשה דהעמיד ממון על חזקתו: (שהיא בעלת מום ולעיל סי' ל"ט מבואר דין מומין כ"פ):

סעיף קטן יט
דקי"ל סתם חצר דידיה לנישואין כדלעיל נ"ז:

סעיף קטן כ
כתב הרמב"ם הורו הגאונים כו' כצ"ל ועיין בדרישה:

סעיף קטן כא
ואין לו בנים ממנה דאם לא היה לו בנים אלא ממנה לא היה נ"מ מי מת תחילה דממ"נ הם יורשים הכל:

סעיף קטן כב
וירשה פירוש הבעל ירשה:

סעיף קטן כג
דאם לא כן אפי' מת הבעל כו' הואיל דלא נשבעה על כתובתה חיישינן שמא צררי אתפסה וכ"כ רבי' בח"מ בר"ס רע"ח דבלא נשבעה הבכור נוטל פי שנים גם בנכסי שהיתה רוצת לגבות כתובתה מהן:

סעיף קטן כד
עיקר הכתובה מנה ומאתים. ויורשי האשה יורשים כו' דהעמד ממון כל אחד על חזקתו: (ובנצ"ב אע"פ שהגוף ג"כ לאשה ואין להבעל אלא הפירות מ"מ כיון שקבל הבעל אחריות י"ל דגם הגוף הוא ברשות הבעל לפיכך יחלוקו כ"פ):

סעיף קטן כה
וגם המקבל לא קנאם ואע"ג דהמקבל לא זכה בהם אפי' הכי לא קנאם הבעל דעשאום כנכסים טמונים גמרא (ר"ל נכסים שאינם ידועים שנתבאר בסמוך סעיף מ"ג כ"פ):

סעיף קטן כו
בד"א שלא שיירה לעצמה כדי פרנסתה כו' (שיעור פרנסה הוא י"ב חדשים כמ"ש בח"מ סי' ר"ן כ"פ) ואם תאמר אם לא שיירה ל"ל טעמא שידוע שעומדת לינשא או שניסת כו' תיפוק ליה דאינה מתנה הואיל דלא שיירה וי"ל דכי אמרינן מתנה בכולה לאו מתנה היא דוקא במתנת ש"מ שעומד מחליו דאמדינן דעתו דסבר שימות אבל אי לא ימות לא יהא מתנה דחזקה דאין אדם נותן כל אשר לו לאחר והוא מחזיר על הפתחים אבל בבריא מתנה בכוליה הוי מתנה אם לא דמגלה דעתו בשום דבר דלאו לשם מתנה נתכוין כמבואר בח"ה סימן רמ"ו עיין שם ואם כן הכא נמי אי לאו דידוע שעומדת לינשא כו'

דהוי גילוי דעתה דלהברחה נתכוונת הוי מתנה אבל השתא דגילתה דעתה אמרינן דלשם הברחה מתכוונת אי לא שיירה דלא שביק איניש נפשיה ויהיב לאחריני:

סעיף קטן כז
וכיון שנתנה לי כל נכסיה בדלא כתבה מהיום ולכשארצה:

סעיף קטן כח
אין הבעל אוכל הפירות אלא המקבל פירוש בשניהם בין שנתנה לו כל נכסיה או מקצתה המקבל אוכל הפירות וז"ל הרא"ש שהרי כיונה שלא יהיה הבעל נהנה מהם ואם היו הפירות שלה היה הבעל נהנה מהם דמכרן וילקח בהם קרקע ועוד אומדנא דמוכח שכיוונה שיהיו הפירות של המקבל לפי שהיא יודעת שלא תמצא מי שישתדל בהם לעבדם ולשמרם ולא יכסיפם אם לא יהנה בפירות וגם אם תמות בחיי בעלה ישארו בידי המקבל דאם לא כן ירשנה בעלה והיא כיונה להבריח ממנו אם לא שמכרתו או נתנתו לאחר:

סעיף קטן כט
ואפי' מתה אחר מות הבעל כו' וכתב בית יוסף וז"ל ושיעור לשון זה כך הוא אפי' מתה אחרי מות בעלה מיד כו' אעפ"י שכתב הרמ"ה שישאר למקבל הרא"ש כתב שתחזור ליורשיה וז"ל הרא"ש דאזלינן בתר אומדנא שלא נתנתם לו אלא כדי להבריח מבעלה ומיד שמת בעלה בטלה האומדנא וחזרו הנכסים לרשותה והביא ראיה לדבריו. או יש לומר הא דקאמר ואפילו מתה אחרי מות הבעל כו' קאי אמה שכתב לפני זה ואם מתה בחיי בעל תשאר למקבל וע"ז כתב ואפילו מתה אחרי מות הבעל מיד קודם שחזרה בה כתב הרמ"ה גם כן שישאר למקבל:

סעיף קטן ל
בין נפלו לה קודם אירוסין או כו' דדוקא אם מכרה אחר שנתארסה קודם נישואין יש חלוק בין נפל לה קודם אירוסין או אחר אירוסין כדבסמוך:

סעיף קטן לא
שעשו אותו כלוקח בנכסיה וכיון שהוא לוקח זכה ג"כ בגוף הקרקע להוציא מיד שלקח אחריו משא"כ אי לא נחת אלא לפירות. אלא שהרמב"ם ס"ל דאע"ג דגמרא ערוכה היא שהבעל הוא כלוקח בנכסי אשתו וכמ"ש לקמן בסימן צ"א מ"מ אמרינן דישאר גוף הקרקע ביד לוקח שני:

סעיף קטן לב
והוא לוקח תחילה פירוש קנה תחלה:

סעיף קטן לג
ישאר בידו פירוש ביד הבעל:

סעיף קטן לד
שאין לו כלום בגוף נ"מ עד שתמות וא"ת מנ"מ אם הגוף שלו או לא והא הוא אוכל הפירות וי"ל דנ"מ לענין פרוזבול דקי"ל דאין כותבין פרוזבול אלא אם כן יש לו קרקע ללוה או לערב או למלוה כמבואר בח"מ סי' ס"ז. וגם אם נפל הבית עליו ועל אשתו ואין ידוע מי מת תחילה יש נ"מ שהקרקע בחזקת הלוקח ויורשי הבעל צריכין להביא ראיה שהאשה מתה תחילה לאפוקי אם היה הגוף בחזקת הבעל הלוקח היה צריך להביא ראיה שהבעל מת תחילה אבל א"ל דנ"מ דמי שהגוף בחזקתו יכול לשטוח בה פירות ולדור בתוכה משום דזה נקרא ג"כ אכילת פירות והבעל שאוכל הפירות יש לו לעשות דברים אלו שהם בכלל אכילת פירות ועי' עוד מ"ש בדרישה:

סעיף קטן לה
ויש מהגאונים שכתבו שהבעל צריך כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן לו
ואי איתנהו לדמי כו' מלשון דאיתנהו משמע שאותן מעות שקבלם מהלוקח ישנם בידה אבל מ"מ אין ידוע בודאי שהם אותן מעות ממש דאם כן מה זה שכתב ולא מצי בעל למימר אחריני נינהו כו' פשיטא שאינו יכול לומר כך הואיל שידוע שהם המעות שקבלה מהלוקח אלא רצה לומר שיש רגלים לדבר שהם אותן מעות כגון שהם במנין כ"כ כסך שקבלה מהלוקח וכגון שנמצא בידה מין מטבע באותה מטבע שקבלה מהלוקח וכן צריכין לפרש דברי הרמב"ם שכתב רבינו אחר זה והשתא א"ש מ"ש רבינו בסמוך וא"א הרא"ש ז"ל כתב אפילו נמצאו בידה מעות ואין ידוע אם הם אותם כו' דמשמע דהרא"ש חולק על סברת הרמב"ם ור"ח ולכאורה משמע דסברת הרא"ש ור"ח שוין הן אלא ודאי ר"ח סבר יש רגלים לדבר שהם אותן המעות שקבלה מהלוקח והרא"ש סבר אפילו אין רגלים לדבר אפי' הכי צריכה להחזיר (ועיין בדרישה סעיף ה' כ"פ):

סעיף קטן לז
בעידנא דמתה מדכתב בעידנא דמתה צ"ל דר"ח סבר כהרמב"ם שגוף הקרקע ישאר ביד הלוקח עד שתמות היא תחילה ולכן אינו נוטל כלום עד שהיא תמות דאז הקרקע יוצא מרשותו אבל קודם שתמות אין ליתן לו כלום שהרי הקרקע עדיין יש בידו:

סעיף קטן לח
וכ"כ הרמב"ם ואין צריך כו' האי ואין צריך הוא מדברי הרמב"ם:

סעיף קטן לט
בעצמם הם בעין ר"ל שיש רגלים לדבר שהם אותן המעות כמ"ש ועיין בדרישה:

סעיף קטן מ
ואי בעי לוקח מחרים כו' להנאתו ולדעתו ואי לא מודה כו' כ"כ ג"כ הר"ן ואי בוי"ו וכן ה"ה כ"כ ונראה דה"פ דמתחילה היו נותנים חרם סתם בציבור שמי שיודע בזה שום דבר יבא ויגיד שכיון שהוא חושד הבעל וקרוב לודאי שיודה ע"פ החרם שלא היו נותנין חרם בציבור אם לא על דבר ההכרח וכמ"ש בח"מ סימן ע"א אבל אם הטיל הוא או הב"ד עליו חרם ולא הודה אזי על הב"ד היה מוטל ליתן חרם סתם שמי שיודע ושמע משום הערמה שעשה הבעל יבא ויגיד וז"ש יתנו חרם סתם ר"ל על הציבור כלל וזהו דומה ממש למ"ש בח"מ בסי' פ"א בשם רבי' האי וז"ל שם הוו יודעין שאין אנו רגילין ליתן רשות לכל מי שיבא ויאמר כתבו פתקא דלטותא ותנו לי רשות להחרים בציבור אלא כך אנו אומרים לו אם עתה תובע אדם הרי הדין ביניכם וכתב ע"ש ועיין בדרישה:

סעיף קטן מא
נפלו לה משנתארסה לא תמכור לכתחילה כו' בגמרא בריש פרק האשה שנפלו מפרש דכשנפלו לה קודם שנתארסה יכולה למוכרם לכתחילה דודאי בזכותה נפלו (פי' עדיין לא זכאי בשלה ולא בה אלא היא עצמה כ"פ) אבל אם נפלו לה משנתארסה איכא למימר בזכותו נפלו ואיכא למימר בזכותה דאירוסין עושה ספק נישואין שמא תבא לידי נשואין או לא לפיכך בדיעבד מכירתה קיים וכל זה דוקא אם באת למכור קודם שנשאת לו אבל אחר שנשאת לו אף אם נפלה קודם אירוסין כיון שכבר זכה בהו הבעל משנשאת לאכול הפירות אין מכירתה כלום וכדאיתא שם במשנה להדיא וע"ש בגמ' וברש"י: (בד"א בנכסים ידועים כו' אריש דמילתא קאי שכתב שאם מכרה משנשאת הבעל מוציא מידי הלקוחות כ"פ):

סעיף קטן מב
אפי' נפלו לה משנישאת פי' דאז ודאי בזכותו נפלו: (כגון שנפלו לה ירושה כתב הרשב"א ל"ד נפלו לה בירושה אלא ה"ה נתנו לה או מצאה מציאה זה הכלל כל הנכסים שבאו לידה ולא ידע בהן הבעל עד שמכרה או נתנה כ"פ):

סעיף קטן מג
ואפי' הוא יכול לערער עליו דמשום שבח בית אביה בטלו המכר לגמרי:

סעיף קטן מד
מבטל מיד המכר שמכר לבדו וז"ל ר"ח והרא"ש הביאו ולא דמי לנכסי בעלה שהוא מוכר והמקח קיים עד שתטרוף כתובתה מהם דהתם לא חשו רבנן על טורח האשה שמא יפרעו לה כתובתה ולא תצטרך לטרוף אבל בנכסים הללו שאפילו ימצא לבעל נכסים הרבה יכולה לומר איני רוצה אלא אלו חשו רבנן לטורח האשה ובטלו המקח לאלתר:

סעיף קטן מה
הבעל מבטלו מיד אבל האשה י"ל דהיא עצמה אינה יכולה לבטל דחכמים עשו התקנה לטובתה שיהיו נכסים שלה ביד הבעל ולא ביד אחרים לטרוח ולטרוף מהם ולכן אם מכרן הוא המכר בטל מעיקרא הואיל שהוא עושה כנגד תקנת חכמים שתקנו לטובתה ואין כאן מכר כלל ואפי' הוא יכול לחזור אבל אם איהי מכרה ואינה רוצה בתקנת חכמים איהי אפסדה אנפשה ואינה יכולה לבטל המקח אלא הבעל יכול לבטלו הואיל שהם באחריותו ואוכל מהם הפירות והשתא א"ש מה שמסיק וכתב ז"ל ולדעת רש"י דוקא מכרה האשה כו' אבל אם מכר הבעל כו' דקשה דהו"ל לחלק במכרה האשה דדוקא היא יכול לבטל ולא היא אלא ודאי בזה ג"כ ר"ח מודה וק"ל: (עד שעת טירפא פירוש עד זמן שתטרוף נכסים הללו דהיינו לאחר מיתת בעלה כ"פ):

סעיף קטן מו
וכן פר"י דבין בשדה שהכניס לה שום משלו וכן גירסת מ"ו וגירסת ספר שלנו דהיינו שהכניסה לו שום משלה הוא גירסת רשב"ם אבל התוספות לא גורסים כן ועיין דרישה:

סעיף קטן מז
ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל עד"ר:

סעיף קטן מח
כנגד נדונייתה מפני שרוצת בשבח בית אביה:

סעיף קטן מט
אע"פ שאינו רשאי מכרו קיים אבל הרשב"א והרמב"ן כתבו דמקחו בטל וכבר כתב בשם הרא"ש לעיל בסימן ע"ז דבגדים שהם לבושים עליה אין להן דין נצ"ב וכתב רמ"א דלכ"ע מקחו בטל בהן: (לקח מהאיש ואח"כ מהאשה פי' שנתן לה אח"כ דבר מועט כדי שתתרצה גם היא למקח אבל אם קבלה כל המעות אינה יכולה לומר נחת רוח דאגב זוזי גמר ומקני כ"פ):

סעיף קטן נ
המכר בטל פי' בשעת טריפה כדלעיל לדעת הרי"ף ור"י והרא"ש (וכתב ב"י ובסה"ת שער ששי האריך הרבה בדינים אלו וכתב בהן כמה דינים מחודשים כ"פ):

סעיף קטן נא
שיכולה לומר נחת רוח כו' שלא יאמר עיניך נתת בגירושין ובמיתה ולכך אי אתה מנחת למכור מנכסי כלום הואיל ששיעבוד כתובתה עליהם אבל נ"מ הם שלה ואינה יראה למחות בו רשב"ם וטעם נחת רוח כו' לא שייך אלא דוקא כשלקח מהאיש ואח"כ מהאשה או משניהם יחד אבל אם לקח מהאשה תחלה אין שייך לומר נחת רוח כו' ולכך כתב רבינו אם לקח מהאשה ואח"כ מהאיש המכר קיים:

סעיף קטן נב
ואפי' כתבה לו פי' ללוקח:

סעיף קטן נג
אינו מועיל ואפי' אם כתבה לו שאינה יכולה לומר נחת רוח כו' כמ"ש בסמוך:

סעיף קטן נד
וכן אם מכר לאחד ולא נתרצית לו ואח"כ מכר לאחר ונתרצית ק"ק למה כתב וחזר ומכר לאחר אפי' אם חזר ומכר לראשון נמי נימא כיון שמתחלה לא נתרצית ש"מ דלא עבדה נחת רוח לבעל מיהו י"ל דבכה"ג ע"כ צ"ל דמשום נחת רוח עשתה דאל"כ מ"ש פעם ראשין מפעם שני אלא ודאי א' מהן פייסה וטפי תלינן הפיוס שנתפייסה מבעלה ממה שתלינן שנתפייסה מאותו לוקח ראשון מה שאין כן בב' לוקחין דאצ"ל שחזרה ונתפייסה אלא תלינן לומר שיש לו אהבה ללוקח שני יותר מללוקח ראשון וק"ל:

סעיף קטן נה
כיון שלא נתרצית לראשון ז"ל הר"ן ס"פ מי שהיה נשוי וכ"ת למה ליה לראשון חתימה דילה כיון דאיכא קרקע אחרת כשיעור כתובה ל"ק דהא איכא נ"מ להיכא דאשתדוף בתרא דטרף מקמא א"נ דא"ל דלמא אתא בעל מוקדם לטרוף שדה זו המאוחרת והיא תחזור עליו כו' (הילכך כיון שיש צורך בחתימתה ולא חתמה הדבר מוכיח שאין זו חוששת לנחת רוח של בעלה עכ"ל כ"פ) ועד"ר:

סעיף קטן נו
וכ"ש אם מכרה או נתנה לבעלה כו' דלבעלה שייך טפי לומר נחת רוח כו' מאילו מכרה לאחר ועד"ר: (ומחלה אותן האשה כדי שלא יצטרך לשלם כ"פ):

סעיף קטן נז
וקנו מידה בעדים כן הגיה מ"ו וכן הוא במיי' בפכ"ב מה"א וצ"ע הא לא איברי סהדי אלא לשקרי ואם הוא מודה בקנין אפי' היה הקנין בינו לבינה הוי קנין גמור וכמ"ש בח"מ ר"ס קנ"ה ע"ש גם לקמן סי' ק"ה כתב רבינו בשם הרמב"ם ז"ל המוחלת כתובתה אינה צריכה לא קנין ולא עדים אלא כשאר מוחלין כו' ומיהו י"ל דאל"כ היתה נאמנת במיגו דאם היתה רוצה היתה כופרת המחילה במיגו זו נאמנת נמי בטענת נחת רוח וי"ל ג"כ דהרמב"ם לטעמיה אזיל שכתב בפ"ה מה' מכירה שהרבה דברים אינם צריכין קנין ואין הקנין מועיל כלום אלא להודיע שאינו אומר דברים אלו אלא כמשחק ומהתל אלא שגמר בלבו ואח"כ אמר וכן לקמן בסימן ק"ה כתב רבינו בשם הרמב"ם המוחלת כתובתה א"צ לא קנין ולא עדים אלא בדברים בלבד והוא שיהיו דברים שהדעת סומכת עליהן ולא יהיה דברי שחוק והתול או דברי תימה אלא בדעת נכונה ולכן בנדון זה שכיוצא בו שייך

לומר נחת רוח כו' צריכה קנין בעדים שלא תוכל לומר שמה שאומרת שמחלה לו היה דרך שחוק והתול:

סעיף קטן נח

שאין לה אחריות כן הוא במיימוני שאין לה וכן הגיה מ"ו וכן מוכרח מדכתב וקנו מידה ופי' שלא יצטרך לשלם אם יתאבד נכסיה דהיינו שהיא חוזרת נצ"ב להיות להן דין נ"מ וזהו פשיטא שמועיל דהא עדיין לא נאבד שום דבר ולא מחלה ליה ולא מידי א"כ ה"ה אף אחר שנאבדו דכבר נתחייב בתשלומין אפי' הכי מועיל מחילה ולא אמרינן נחת רוח דלא מחלה אלא שיעבוד והראב"ד השיג עליו מ"ו:

סעיף קטן נט

שהרי אין הבעל מביא ראיה וכו' פי' וא"ת שאין ראיה מזה דשנא ושנא דהתם עדיין לא נאבד שום דבר והכא כבר נאבדו ונתחייב בתשלומין לכן כתב שהרי אין כו' ר"ל שסברא הוא שאין חילוק ביניהם הואיל שלא בא ליטול כלום אלא ליפטר מתביעתה:

סעיף קטן ס

אבל אם נתנה לו מתנה מטלטלי נצ"ב הקיימים לא קנה כו' הא דנקט מטלטלי אפשר דלרבותא כתב כן אע"ג שבמטלטלים מצינו צד זכייה מחילה לבעל כגון אם נגנבו או נאבדו שפטור מהתשלומין אפ"ה אין במתנתן מתנה ומכ"ש בקרקעות שלא שייך בהן גניבה ואבידה ועיין בב"י שהביא דברי הרא"ש שמשמע דמהני גם במתנה ולפ"ז קשה למה העתיק רבי' דברי הרמב"ם סתם ולא כתב שהרא"ש חולק עמו ועיין בב"י מ"ש אח"כ בסמוך:

סעיף קטן סא

לבד יעקב בעלה פי' אחריות הבא מכח יעקב בעלה כגון אם יטרוף אותו בעל חוב שלו לא קבלה עלה דאם קבלה עלה אחריות זו הוי סילוק גמור כמ"ש בסמוך והלשון קצת דחוק לפ"ז דלמה הוצרכה להתנות לבד יעקב בעלה דמהיכא תיתי שתתחייב עבורו כיון שהתנתה ואמרה שקבלתה בעדה ובעד כל הבאים מחמתה דוקא לכן נ"ל דר"ל ג"כ לבד יעקב שבאם יבא אחד בשטר מלוה או לקוחות שנשתעבדו בו שניהן היא וגם יעקב בעלה ע"ז התנה שלא קבלה עליה אחריות מפני שידעה שלנחת רוח נשתעבדה עמו ומש"ה הוצרכה להתנות דאף שזה יבא עליה ג"כ מחמתה שקבלה עליה בשטר מ"מ כיון שבשטר כתוב ג"כ יעקב בעלה היא לא קבלה עליה כי אם הבא עליה מחמתה לבד יעקב וק"ל:

סעיף קטן סב
שלא יתקלקל לה שום דבר כו' פי' שהיתה נראה שבמחילת שיעבוד של קרקע זו יחשב לה למחילה בכתובתה לפי ערך הנכסים שיש לבעל שעליהם שיעבודה עד"מ אם כתובתה אלף זהובים ויש לו עשרה שדות נמצא שמוחלת שיעבוד של מאה זהובים ויראה שלא יחשב לה למחילה בגוף כתובה מאה זהובים ולא תגבה אלא ט' מאות:

סעיף קטן סג
אא"כ כתבה ללוקח אחריות כו' פי' אם מכרו שניהם קרקע לאחר והיא קבלה עליה אחריות ללוקח שאם יטרוף אותו ב"ח של בעלה שהיא תשלם לו ודקדק לומר שאם יטרפנו ב"ח של בעלה דאילו ב"ח שלה לאו מילתא יתירתא היא דע"כ היא חייבת לשלם לו משלה ותחזור לגבות הקרקע זו מבעלה באמרה שלנחת רוח כיונה תחלה וכמ"ש אח"כ בסמוך:

סעיף קטן סד
דבר גדול הוא שהכניסה נפשה לדבר זה כו' אם לא שגמרה בדעתה להקנות ק"ק כיון דדבר גדול הוא טפי מסתבר למימר שלנחת רוח עשתה אלא שדעתה היה שתחזור ותגבה מבעלה מלומר שגמרה בדעתה ויהיה לה היזק גדול. וי"ל דה"ק שגמרה בדעתה מפני שהיא קבלה לנפשה דמי המכר או שהבעל עשה לה טובה כ"כ שמפני אותה טובה מחלה לו בלב שלם אף אם יהיה לה מזה היזק גדול:

סעיף קטן סה
וא"ת אחריות שקבלה עליה כו' ר"ל ואחריות דהכא היינו כו':

סעיף קטן סו
שמכרה כתובתה לאחר פי' מכרה כתובתה כבר קודם שסלקה לבעל וכ"ש אי מכרה אח"כ. אבל קשה שאמר שלא מצינו אחריות שקבלה עליה אלא אם מכרה כתובתה לאחר הא יכול למצוא עוד אחריות שאם היא חייבת לאחר ואין לה לשלם שבעל חוב שלה יקח כתובתה בחובו ויטרוף השדה שסלקה ממנו:

סעיף קטן סז
לגבות מקרקע זה כגון שכתובתה כנגד כל קרקעותיו או שייחד לה קרקע זה בכתובתה:

סעיף קטן סח
דהוי כמוכר שט"ח לחבירו כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן סט
ואפילו היה הסילוק מועיל אין זה שם בתשובה וה"ק אפי' אם היה כאן סילוק גמור כגון שקבלה עליה בשדה זו שמחלתה שאם ימכרנה לאחר ויטרוף אותה בע"ח של בעלה שהיא תשלם לו דזהו אחריות גמור ואינה יכולה לחזור ולגבות מכח טענת נחת

רוח. מ"מ השתא דלא נמכר אף שאינה גובה ממנו מ"מ לא נתמעט חלק האשה בשביל סילוק זה לפי תקנת טוליטולה כי אותו הקרקע בכלל עזבון המת הוא שהיא לא מחלה אלא שלא תקחנו מחמת כתובתה שאם ימכרנו שלא תטרפנו או אם תתאלמן ויהיה חצי עזבון המת יותר מכתובתה שלא תגבה כתובתה מאותו קרקע אלא מקרקעות אחרים אבל כתובה תגבה משלם כי לא מחלה לפחות מכתובתה וכשם שאין מחילתה מגרעת כחה לפחות מכתובתה כך לא מגרעת כחה אם יהיה חצי העזבון לפחות מכתובתה שלא תקח חצי העזבון המת משלם ואף שאותו קרקע הוא בכלל עזבון המת ואל תאמר שלא תקח אלא חצי עזבון המת חוץ מקרקע זה כגון שאם יהיה כל עזבון המת שוה ד' מאות עם זה הקרקע שסלקה ממנו ואותו קרקע שוה מאה לא תקח אלא ק"ן הא לא אמרינן אלא תקח החצי בכל עזבון המת עם אותו קרקע ואף א"ת שלא תטול מאותו קרקע עצמו בחצי חלקה מאחר שסלקה ממנו מ"מ תקח חצי העזבון מקרקעות אחרים ואפשר שאפי' באותו קרקע עצמו תטול הואיל שהיא לא באתה לגבות מכח כתובתה אלא מכח התקנה כך הוא הצעת של דברים הללו. והא דקאמר כי היא לא מחלה אלא שיעבוד כתובתה שאם כו' או אם תתאלמן ויהיה חצי העזבון יותר מכתובתה כו' ולא קאמר נמי ואם יהיה חצי העזבון פחות מכדי כתובתה שלפי התקנה תטול חצי העזבון קבלה עליה שלא תטול לחלקה מאותו השדה נ"ל משים דבזה הדבר נסתפק הרא"ש אם סלקה וכדמסיק וכתב אף אם תאמר שלא תטול ממנו בחצי חלקה כו' ואיפשר כיון כו' עד אף בחצי קרקע כו'. ומבואר בדברי הרא"ש דלא נסתפק אלא כשהחצי העזבון הוא פחות מכדי כתובתה דאז באתה לגבות מכח התקנה אבל כשהחצי העזבון הוא יותר דאז באתה לגבות בשטר כתובתה דבהא לא עשו שום תקנה וכמ"ש בסמוך בזה פשוט להרא"ש שלא תוכל לגבות מאותה קרקע ומש"ה נקט הרא"ש בלישנא שסלק ומחילה שלה היה אם חצי העזבון הוא יותר דאז ודאי הוי סילוק לענין וה וק"ל:

סעיף קטן ע

לפי מנהג טוליטולה לקמן בסי' קי"ח שתקנו שיהא ידם של היורשים על העליונה שאם יהיה כתובתה יותר מחצי עזבון המת לא תקח אלא חצי עזבון המת ואם חצי העזבון הוא יותר מכל כתובתה לא תקח אלא כתובתה ואף שהיה מנהגם כן מ"מ תקנתם שחדשו לא היה אלא שבאם יהיה חצי העזבון פחות מכדי כתובתה דאילו באם הוא יותר או שוה לשיעור כתובתה בזה לא תקנו כלום אלא הניחו הדבר על תיקון חז"ל שתגבה כתובתה ומש"ה לא כתב הרא"ש ורבינו כאן אלא האי תקנה לחוד וכתב ז"ל לפי תקנת טוליטולה שתטול האשה חצי העזבון כו' ולפ"ז הא מסיק וכתב אח"כ ז"ל או אם תתאלמן ויהיה

חצי עזבון המת יותר שאז תטרוף כתובתה משלה לפי תקנת טוליטולה ור"ל דכה"ג לא תקנו וק"ל:

סעיף קטן עא
שלא תטרפנו ואע"ג שקבלה עליה גם אחריות ב"ח של בעלה מ"מ השתא לא איירי אלא במה שהיא מוחלתן לו:

סעיף קטן עב
או אם תתאלמן ויהיה חצי כו' ר"ל או אם יהיה חצי עזבון המת יותר מכתובתה ותתאלמן שאז תטרוף כו':

סעיף קטן עג
אז לא תגבה כתובתה מאותו קרקע ונ"ל שהיא שייכה יותר באותו קרקע מבקרקעות אחרים כגון שהוא הכניס אותו לה שום משלו וכתבו בכתובתה או כיוצא בו:

סעיף קטן עד
הלכך גם עתה כו' ר"ל גם עתה שהחצי של עזבון הוא פחות מכתובתה שנוטלת חצי העזבון נוטלת נמי חצי העזבון משלם:

סעיף קטן עה
אף בחצי הקרקע ר"ל שתקח באותו קרקע עצמו:

סעיף קטן עו
אע"פ שמתה בחיי בעל פי' והבעל יורשה:

סעיף קטן עז
והיה עתיד לקנות כו' ר"ל כשתמות:

סעיף קטן עח
ועשה דבר שגרם כו' ר"ל במה ששעבדם לשני (פירוש שהוא בעצמו נשתעבד עם אשתו ללוי בחייה ונשתעבד לו מיד כ"פ):

סעיף קטן עט
ושיעבוד דאקני ר"ל מ"ש לראשון ששיעבד לו מה שעתיד לקנות לא חל אלא לאחר כו' והרי סילק עצמו ממנו קודם שיבאו לידו:

סימן צא

סעיף קטן א
שטר חוב לבעלה רצה לומר שיש לה חוב מאחר:

סעיף קטן ב
ומחלה אותו פירוש ללוה:

סעיף קטן ג
והוא ר"ל הבעל: (מפני שידו כידה והיא אינה יכולה לעשות שום דבר בלא רשות בעלה כ"פ):

סעיף קטן ד
וכיון שהבעל כלוקח כו' לשון וכיון אינו מקושר יפה שלא אמר לפני זה שהבעל כלוקח אלא שאמר אע"פ שהוא כלוקח ונראה דה"פ שכתב שידו כידה וע"ז קשה לו למה עשו חכמים הבעל כלוקח והא הוי ידו כידה והוי כגופה ולמנ"מ אמרו שהוא כלוקח ולכן אמרו וכיון שהבעל כלוקח כו' ר"ל שנ"מ שהוא כלוקח לעניין הדינים שהזכיר אחר זה לאפוקי אם היה ידו כידה לא שייכי אלו הדינים:

סעיף קטן ה
דקי"ל נכסי לך כו" ה"מ סי' רמ"ח:

סעיף קטן ו
אין לשני ר"ל לאחריך דהא לא שייר הראשון מידי לעצמו דהא מוכר ללוקח וק"ל:

סעיף קטן ז
הרי סילק הבעל בהדיא דאל"כ למה אמר אחריך לפלוני הרי היא נשואה לפניו ויודע הוא שהאיש כלוקח בנכסי אשתו והוי כאילו התנה שלא יהא לבעל זכות של לוקח בו:

סעיף קטן ח
הבעל יכול להוציא כו' דהוא לוקח ראשון. ואחריך מיד הבעל דהא סלקו. והלוקח מיד אחריך דהא לא שייר כו' ודו"ק:

סעיף קטן ט
ונשאר ביד הלוקח עיין בדרישה:

סעיף קטן י
שאם גבו לה קרקע בחובה וניסת דקדק לומר שגבו לה קודם שניסת דאילו אחר כך כיון שבעל בעצמה גבה הו"ל ידו כידה והשומא הוה הדרא מידו אף לאחר שמתה וק"ל:

סעיף קטן יא
אע"ג דשומא חוזרת לעולם פי' אם ב"ד שמו קרקע של לוה למלוה בחובו יש רשות לעולם ללוה לפדותו אותו מיד מלוה כל זמן שבידו שלא מכרו או הורישו כמבואר בח"מ סי' ק"ג ועד"ר:

סעיף קטן יב
אינו מוציא מיד הלקוחות פי' דליהוי כיורש שפודה נכסי אביו שיורש כרעא דאבוה הוי:

סעיף קטן יג
דמלוה ע"פ אינו גובה מהלקוחות (שיכול הבעל לומר שמא פרוע הוא ואפי' האשה מודה לאו כל כמינה לחייב בעלה בהודאתה כ"פ) דאיהו דאפסיד אנפשיה דלא איבעי ליה לאוזופי בלא שטר לאיתתא דקיימא לאנסובי (מיהו אם המעות בעין צריך לשלם כ"כ המרדכי ורבינו ירוחם ועמ"ש רבינו בסי' צ' סעיף ל"ט ומ"א ועיין מדינים אלו בסימן קי"ח ובח"מ סי' קי"ב כ"פ):

סעיף קטן יד
גובה ממנו דלגבי הא מילתא שוינהו כיורש משום פסידא דמלוה והיינו דוקא שהכניסה לו קרקעות או מטלטלים וכתבה לו מטלטלים אגב קרקע אבל לא הכניסה קרקע ולא כתבה אגב אפי' מלוה בשטר אינו גובה המטלטלים המשועבדים וכ"פ רמ"א (בשם רשב"א ורמב"ן בתשובה סי' כ"ו ואף אם הכניסה לו קרקע או מטלטלים אגב קרקע ואכל או אבד מטלטלים או הזיק קרקע א"צ לשלם כן סיים בד"מ כ"פ ואם הכניסה מה שאינה שלה כגון שנטלה מנכסי בעלה הראשון יותר על כתובתה חייב להחזיר בכל עניין (כ"כ מהרי"ק שורש י"ח) ואם בא המלוה קודם שנשאת ורוצה למחות נשואיה עד שתפרעהו ולא יפסיד שלו הדין עמו ואע"פ שעדיין לא הגיע זמן הפרעון כ"כ ב"י (בשם נ"י) ורמ"א:

סעיף קטן טו
והרמ"ה ורב אלפס כתבו מדכתב כתבו צ"ל שהרמ"ה ס"ל כהרי"ף ולא כר"ח וק"ק למה הקדים הרמ"ה להרי"ף: (דהוי כמלוה בשטר וכתב הרא"ש עוד בתשובה מאחר דאין רגילות לעשות שטר בסבלונות גובה מן הבעל כ"פ):

סעיף קטן טז
בפומבי פי' בגלוי:

סעיף קטן יז
הלכך גובה מנ"מ וקשה למה נקט נ"מ ולא נקט נצ"ב ואין לומר דאיירי במטלטלים ובמטלטלים דנצ"ב אין ב"ח גובה דא"כ במטלטלים נ"מ נמי אינו גובה כדכתיבנא בשם רמ"א דבעל הוי כלוקח ואין ב"ח גובה ממטלטלים המשועבדים אפילו במלוה בשטר ושמא הא דכתב רמ"א דאפילו במלוה בשטר אינה נגבת ממטלטלים מיירי דוקא בנצ"ב ולא בנכסי מלוג:

סימן צב

סעיף קטן א
או אמר לה דבאמירה לחוד יכול לסלק נפשיה גמרא:

סעיף קטן ב
אין לי בנכסייך כו' דבנכסייך משמע דמנכסים עצמם סילק ולא מהפירות ומשמע ג"כ כל זמן שהן בידה ולא לאחר מיתה דאז אינן נקראים נכסיה ואם מתה יורשה ואם כן לא מהני התנאי אלא שאם מכרה או נתנה הוא קיים:

סעיף קטן ג
בעודה ארוסה ז"ל הגמרא וכי כתב לה (וכ"ש אם אמר לה) מאי הוה והתניא האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו לא אמר כלים (דאין זה לשון מתנה) אמרי דבי רבי ינאי בכותב לה ועודה ארוסה כדרב כהנא דאמר נחלה הבאה לאדם ממקום אחר מתנה עליה שלא יירשנה. אבל נשאה (דכבר זכה בנכסיה) ידו עדיפא מידה ולא סילק עצמו בתנאי כ"א בלשון מתנה. ודוקא כשהיא ארוסה אבל קודם לכן כיון דאין לו שייכות כלל בנכסיה סילוקו לאו כלום הוא ר"ן:

סעיף קטן ד
הרי סילק עצמו מגוף הקרקע דקניין לטפויי אתי ומגופה של קרקע קנו מידו שלא יהא לו זכות בקרקע כלל:

סעיף קטן ה
שאין במשמעות לשון זה סילוק דהלשון בנכסיה משמע בנכסיה ולא בפירות בנכסיה ולא לאחר מיתה אשר"י:

סעיף קטן ו
ואם מכרה ונתנה קיים אבל אם מתה יירשנה כ"כ הראב"ד וה"ה דלעכין ירושה אין מועיל קנין לאחר נשואין:

סעיף קטן ז
הוסיף להתנות פי' בעודה ארוסה:

סעיף קטן ח
אבל יורשה אם תמות דבנכסייך משמע ולא לאחר מיתה כדלעיל:

סעיף קטן ט
כגון אם לקחה נקט לשון אם לקחה משמע דבדידה תליא מילתא והיינו כהרא"ש בסמוך:

סעיף קטן י
עד עולם אבל אי לא אמר אלא בפירותיהם עד עולם ולא אמר פירי פירות ה"א דהאי עד עולם קאי אפירות שמפירות הללו עצמן אינו רוצה עד עולם ועיין בר"ן:

סעיף קטן יא
בחייך ובמותך כאן לא איירי בענין פירי דפירי פירי שכבר אשמעינן כל דיניו ולא אשמעי' כאן אלא שאם מתה אינו יורשה:

סעיף קטן יב
ואם מכרה ונתנה קיים דהא אמר בנכסייך (דמשמע דמנכסים עצמה סילק כדלעיל ועד"ר כ"פ):

סעיף קטן יג
ורבן שמעון בן גמליאל פליג ואמר כו' גם אירשא בחייך ובמותך פליג רשב"ג ואמר שאין תנאי מועיל לירושה שהיא דאורייתא וכתב רש"י בריש הכותב אהא דרשב"ג דקאמר אין אדם מתנה על מה שכתוב בתורה ז"ל דקסבר ירושת הבעל דאורייתא ובב"ב נפקא לן מהאי קרא לשארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה לדרשה שהאיש יורש את אשתו ואע"ג דהאי לשארו לאו באשתו קמיירי מ"מ מיתורא דוירש אותה נפקא ע"ש:

סעיף קטן יד
ור"ת ור"י פסקו כרשב"ג ולא מטעמיה דהא קי"ל מתנה אדם על שארה כסותה וכמ"ש רבינו לעיל ס"ס ס"ט אלא דס"ל דדין ארוסה ונשואה שוין הן דאין מועיל בהן לישנא גרוע דדין ודברים עד דיהיב במתנה גמורה כיון דכבר ארסה מחשב כאילו נשאה ובא לידו כמו שאינו מועיל האי לישנא לבן שיסולק מירושת אביו והרי"ף ס"ל דדוקא בנשואה (דאז הירושה ראוי לו אם תמות עתה הו"ל כאומר לא אירש את אבא שלא אמר כלום אפי' קנו מידו כ"פ (דומה לבן ולא בארוסה וכבר כתבתי כל זה בס"ס ס"ט ע"ש):

סעיף קטן טו
בעודה ארוסה שלא יירשנה כשנשאה:

סעיף קטן טז
לבטל ירושה דאורייתא כתב ב"י וז"ל ולכאורה נראה דלא דק דרב סבר בפרק הכותב דירושת הבעל דרבנן עכ"ל (וע"ל בסי' ס"ט שם כתב בפשיטות דמדרבנן הוא כ"פ) ומיהו י"ל קצת דל"ד נקט דאורייתא אלא כלומר עשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה:

סימן צג

סעיף קטן א
אע"פ שהכתובה היא כמו ש"ח כו' ר"ל כש"ח שאין בו זמן פרעון שיוכל המלוה לתבוע הלוה בכל עת שירצה אחר ל' יום כמ"ש בח"ח ר"ס ע"ו ע"ש:

סעיף קטן ב
בד"א שנתן לה כתובה בלא איחור כו' לאפוקי מבאלמנה שהברירה בידה לזון כל זמן שתרצה לשמואל שפסק כאנשי גליל והלכה כוותיה כדבסמוך: (אבל אם מעכב מליתנה לה ר"ל שתבעה כתובתה והוא אינו רוצה ליתן אבל כל זמן שאינה תובעת כתובתה אין נותנין להן מזונות אבל באלמנה אינה כן אם אינה תובעת כתובתה יש לה מזונות

וכשהיא תובעת ואין נותן לה כתובתה אין לאלמנה מזונות וזה שמסיק רבינו אבל אם מת כו' אייריי בזה שאינה תובעת כתובתה דבזה יש לאלמנה מזונות ודו"ק כ"פ):

סעיף קטן ג

ודוקא בחייו אבל אם מת כו' ופי' רש"י דבחייו כיון דמעוכבת בשבילו מלינשא חייב במזונותיה אבל לאחר מיתה לא דדלמא גירושין הוי ומספיקא לא מפקינן ממונא דגרושה אפי' ודאי אין לה מזונות לאחר מיתה כמ"ש הריב"ש וב"י הביאו: (כל ימי מיגר אלמנותה פירוש כל ימי משך אלמנותה כ"פ):

סעיף קטן ד

אין שומעין לו שאין בידו להפקיע חוב שנשתעבדו נכסיו לו:

סעיף קטן ה

שכך הוא התנאי פירוש כמ"ש לעיל ומתזני מנכסי כל ימי מיגר אלמנותו דמשמע כל זמן שתרצה וכן משמע בהדיא במשנה וב"י הביא שזה הלשון משמע שבה תלוי הברירה:

סעיף קטן ו

בסתם שלא פירש ולא כתב בכתובה ומתזנא מנכסיי כל ימי מיגר אלמנותה דאי כתב כך בכתובה משמע שבה תלוי הברירה כדפרי':

סעיף קטן ז

תנאו ופסק רב כצ"ל ומיהו יש ליישב מילת וכן שר"ל כן כאשר כתב כאן דברי אנשי יהודה כ"פ רב א"נ כאשר כתבתי שגם לאנשי יהודה אי פירש וכתב כן הכל לפי תנאו כן וע"ד זה פסק רב כאנשי יהודה:

סעיף קטן ח

כדלקמן סימן קי"ב דאם הנכסים מרובין הבנים יירשו והבנות יתזנו ואם הנכסים מועטים הבנות יתזנו והבנים יחזרו על הפתחים:

סעיף קטן ט

אם יש אלמנה ובן או אלמנה ובת כו' הוא מדברי התוס' וה"ט דאלמנה עם הבן או עם הבת שהבן או הבת מכח ירושה והאלמנה אינה מכח ירושה אלא מכח תקנה שניהם ניזונות יחד ולא עקרו ירושה דאורייתא מכח התקנה אבל היכא דאיכא אלמנה ובן ובת בנכסים מועטים שכבר נדחה הבן מקמי הבת מכח התקנה (מטעם דהבנות גם הן יוצאי יריכו וראוין לירש אם אין בנים כ"פ) אדחי' נמי גם הבת מקמי אלמנה מכח התקנה דאלמנה עדיפא מינה וכ"כ ג"כ הרא"ש וע"ל סי' קי"ב (שם כתב רבי' דהרמב"ם פליג וס"ל דגם אלמנה ובת או אלמנה ובן נדחו מפני האלמנה בנכסים מועטים כ"פ):

סעיף קטן י
ומכנסת הנכסים לבעל ואע"ג דהבעל הוי לוקח בנכסי אשתו ואין מוציאין למזון האשה מנכסים משועבדים ואפי' מנכסים שמכרו היורשים אחר מיתת בעלה וכמ"ש לקמן בסימן זה הכא שאני משום פסידא דאלמנה עשאוהו לבעל כיורש הואיל שהבעל לא נתן מידי בנכסים ולית ליה פסידא ול"ד לשאר לקוחות שנתנו דמים (וע"ל בסי' צ"א סי"א בדרישה כ"פ):

סעיף קטן יא
נתארסה הפסידה מזונותיה וכתב ב"י דתיכף שנגמר השידוך נקרא שם איש אחר עליה ואינה נקראת אלמנת פלוני למיהוי בכלל תנאי כתובה הנ"ל. וכתב נתארסה ר"ל משודכת אע"פ שבעלמא אינו כן:

סעיף קטן יב
אפותיקי לב"ח פירש"י קרקע המיוחד לכתובה עשאה אפותיקי לב"ח שלה:

סעיף קטן יג
מחלה כתובתה לבעלה כו' דתנאי כתובה ככתובה (פי' מזונות שהוא תנאי כתובה הוא ככתובה ומאחר שמחלה הכתובה מחלה ג"כ תנאי הכתובה כ"פ) וז"ל רבינו לקמן בסימן ק"ה מחלה כתובתה לבעלה אע"פ שאינה רשאי לישב תחתיו בלא כתובה מ"מ מחילתה מחילה והפסידה כו' והא דכתב מחלה כתובתה לבעלה ה"ה אם מחלה ליתומים ועד"ר:

סעיף קטן יד
אבל בחייו ניזונת דאז ניזונת בשביל מעשה ידיה ולא בשביל תנאי כתובה ואע"ג דגם מעשיה ליורשיה בשביל מזונותיה וכמ"ש לקמן ר"ס צ"ה מ"מ לולי תנאי כתובה היו היורשין יכולין לומר לה אין אנו מבקשין מעשה ידיך ואין אנו מפרנסים אותך מה שאין כן בחיי הבעל שתקנת חכמים הוא (ר"ל שאין הבעל יוכל לומר איני זנך ואיני נוטל ומחוייב לפרנסה מדין תורה כ"פ) שבעלה מחוייב לפרנסה אלא שתקנו מעשה ידיה תחת מזונותיה וכיון שתקנת חכמים הוא אין חיובה תולה בכתובה דאף אם מחלה הכתובה התקנה במקומה עומדת משא"כ לאחר מיתה דאינה ניזונת אלא בתנאי כתובה נמצא דבמחילת הכתובה אזל ג"כ תנאה וק"ל ובזה נתיישב מ"ש הב"י דבחייו ניזונת בשביל מעשה ידיה דקשה הא בחייו מזונותיה דאורייתא נינהו וכמ"ש דבינו לעיל סימן ס"ט כמ"ש שארה כסותה כו' ועוד דכתב דמזונותיה תחת מעשה ידיה הא אדרבא נתבאר שם דמעשיה תחת מזונותיה ולפי מ"ש א"ש דר"ל אף א"ת שבכלל מכירה או מחילה הוי שמחלה כל זכותה מ"מ אמרינן שאין דעתה הוה אמזונותיה כיון שלדעתה נותן לה מזונות תחת מעשה ידיה ודאי לא כיונה למזונות ודו"ק: (אפי' לא שיירה אלא התוספת

משום דתנאי כתובה דהיינו התוס' הוי ככתובה ולכן אמרינן בסמוך אם תבעה כתובתה סתם דמסתמא תבעה גם התוס' כ"פ):

סעיף קטן טו

אלא כדי כתובתה אפשר דה"ט הואיל שאין שם מזונות בריוח לא תקנו אלא כנגד כתובתה שלא יהא תנאי כתובתה חמור מכתובה:

סעיף קטן טז

עד שישארו בנכסים כדי כתובתה אבל אינה יכולה למכור הכל למזונות ולחזור ולטרוף מהלקוחות שמכרה להן דאחריות דנפשה קבילת עלה אבל אם אינה חוששת לגביית כתובתה יכולה להיות ניזונת לעולם אשר"י וכ"כ רבינו לעיל גבי בת ואלמנה שתיזון עד שיכלו הנכסים גם י"ל דמ"ש עד שיהיה בנכסים כדי כתובה ונוטלתן משום עצה טובה כ"כ דאם ימכרו הכל לצורך מזונותיה הלא בשעת המכירה לא יתנו לאשה הדמים מיד אלא ישארו ביד הלקוחות ויתנו לה מהן לצורך מזונות כל ל' יום כמ"ש בס"ס זה ושמא יבא ב"ח בשטר ויטרוף הדמים מיד הלקוחות ואינה יכולה לחזור ולטרפן בכתובה דה"ל מטלטלים ולא משעבדי בכתובה כ"כ התוס' והר"ן וב"י הביאם:

סעיף קטן יז

ופרוצה פירוש שאינה צנועה שתהיה בושה לבא לב"ד לתבוע היתומים ליתן לה מזונות:

סעיף קטן יח

ודאי מחלה מזונותיה דכיון שהיא ענייה שאין יכולת בידה להמתין ואינה בושה לבא לב"ד ושתקה ודאי מחלתה:

סעיף קטן יט

אבל להבא לא פירוש ולא אמרינן כיון שמחלה ב' שנים שעברו מחלה ג"כ להבא:

סעיף קטן כ

אם יש לה משכון פירוש שתפסה בתוך ב' שנים אבל תפסה לאחר ב' שנים אין תפיסתה כלום דהא מדין מחילה נגעו בה ר"ן וה"ה ר"ל הואיל שה"ט הוא שמחלה הואיל ששתקה כולי האי וא"כ אי נמי תפסה אחר ב' שנים מאי הוי שכבר מחלה לו: (ואם היא עשירה פי' דיכולת בידה להמתין כ"פ): (והרמ"הכתב דבענייה לחוד כו' פירוש והיא צנועה כ"פ):

סעיף קטן כא

וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה וטעם מחלוקתם משום דאמרי' בגמרא אלמנה ששהתה ב' וג' שנים ולא תבעה מזונות איבדה מזונות השתא ב' אבדה ג' מיבעיא ל"ק כאן בענייה כאן בעשירה א"נ כאן בפרוצה וכאן בצנועה וסבר הרא"ש כיון דאיכא תרי שינויי ה"ל ספיקא כל שאין ענייה ופרוצה וכיון דסתם אלמנה אית לה מזוני נכסי בחזקתה קיימי כל זמן שלא נשאת והרמ"ה פסק כשינויא קמא וכן סובר ג"כ הרמב"ם:

סעיף קטן כב
אם לא שתקה ג' שנים פי' בעשירה או בצנועה וה"ה ב' שנים בענייה ופרוצה:

סעיף קטן כג
והיא נשבעת שבועת היסת לפי שאין זה שבועת המשנה אע"פ שהיא נוטלת אלא ה"ט כמ"ש ה"ה שכיון שהנכסים בחזקתה הרי היתומים כבאים להוציא וכמו שטוען לחבירו מנה לי בידך והלה כופר בכל בידוע שהנתבע נשבע היסת ונפטר אף כאן היא נשבעת ונשארים הנכסים בחזקתה וכשנשאת הוא בהפך ועד"ר:

סעיף קטן כד
אפי' פרעו לה כתובתה בב"ד ולא אמרינן אם איתא כדבריה היתה תובעת אותם באותו פעם בשביל המזונות שעברו: (אם אמר יהא מקום זה "למזונותיה בלמ"ד ריבה לה לאפוקי אם אמר "במזונותיה בבי"ת כ"פ):

סעיף קטן כה
ריבה לה מזונות כו' עד נוטלת מזונותיה משאר נכסיו (משמע מדבריו דאז אינה לוקחת מזונותיה אלא משאר נכסיו ולא מקרקע שייחד לה אבל כ"פ) לשון הרמב"ם פי"ח דאישות אינו כן אלא ז"ל נוטלת "השאר משאר נכסיו וכ"כ בש"ע והשתא א"ש דגם בזה יש לה צד רבוי מזונות שבזה יפה כחה שבאם יצמצמו היורשים או הב"ד ליתן לה מזונות משאר נכסיו בדוחק יהיה זה בידה לתוספת מזונות עד שיהיה בידה כדאי ונראה שגם לזה כיון רבינו במ"ש שתיטול מזונות משאר נכסיו וזה יהיה בידה לתשלום מזונות ע"צ היתור גם י"ל דכוונת רבינו הוא דנוטלת כל מזונותיה משלם משאר נכסיו וגם זה שיחד לה תטול יותר ממזונותיה דה"ק זה יהיה לה יותר ממזונותיה אבל מ"ש ריבה לה מזונות לא משמע כן ודו"ק:

סעיף קטן כו
יהא מקום פלוני במזונותיה בחוב מזונות שיש לך עלי משמע שזו תהא פרעון לכך פירש"י ועד"ר:

סעיף קטן כז
ושתקה אבל אם לא שתקה (וה"ה אם לא היתה שם בשעה שיחדה כ"פ) לאו כל הימנו של בעל לגרוע מזונותיה בע"כ:

סעיף קטן כח
מת בעלי נאמנת שיראה לומר מת אם לא יודעת בודאי שמת דשמא יבא ונתפסת בשקר אבל כשאומרת גרשני ליכא למימר הכי (וע"ל בסי' י"ז כ"פ):

סעיף קטן כט
שאינה נאמנת לומר גירשני כו' ולכן אין נותנין לה כתיבה אלא בפרעון מזונות משום ממ"נ אבל כשאומרת שמת נותנין לה מזונות כל זמן שארצה ואח"כ נותנין לה גם כתובתה כדין כל אלמנה:

סעיף קטן ל
שאין שטר כתובתה בידה כו' ר"ל במקום שכותבין כתובה:

סעיף קטן לא
שצריכה שבועה כדין כל הבא ליפרע מנכסי היתומים שלא יפרע אלא בשבועה משא"כ כשבעלה הלך למדינת הים דס"ל להרמב"ם דפוסקין לה מזונות בלא שבועה וכמ"ש רבינו לעיל בשמו בסימן ע' דשם לא נפרעת מנכסי יתומים:

סעיף קטן לב
אפי' בלא כתובה אפי' במקום שכותבין ואפי' בלא שבועה. לפי שאינה נשבעת בתחלה אלא לבסוף כשבאת לגבות כתובה:

סעיף קטן לג
מנכסים משועבדים לפי שאין קצובים (ואין להם קול כ"כ כמה חייב בהן הבעל כ"פ) ואין הלקוחות יכולין ליזהר:

סעיף קטן לד
מתנת בריא שהיא מדאורייתא אבל אם נתן מתנת ש"מ שאינה אלא מדרבנן שעשו דבריו ככתובים וכמסורים ניזונת ממנו דהשתא ירושת בנים שהיא דאורייתא אלמנה ניזונת מנכסיו מתנת ש"מ דרבנן לא כ"ש והוא גמ' וב"י הביאה ועד"ר עוד ע"א (ובתשובת ריב"ש סי' ק"ז כתב דניזונת ממתנת ש"מ במקום דליכא בני חורין ואם נתן למקצת בניו בלשון מתנה ולמקצת בלשון ירושה אין ניזונת מן המתנה דירושה נקראים בני חורין. ובמרדכי דממתנת ש"מ ממטלטלים אינה ניזונת אפי' לאחר תקנת הגאונים וכ"כ רמ"א ובתשובת ריב"ש שם דאפי' תפסה הרבה והוא נתנו לאחרים במתנת ש"מ אפ"ה אין מוציאין מידה לכן אם רוצה שיתקיים מתנתו ישלש המעות קודם מותו כ"פ):

סעיף קטן לה
ומיהו אם תפסה כו' פי' מר"ה או מסימטא גמרא פרק הכותב (כתובות דף פ"ד ע"ב) (אמנם בריב"ש סי' שס"ד משמע דאפי' בבית מהני תפיסה רק שתפסה בא' מדרכי הקניות וכ"כ רמ"א ואם קדמו יורשים ותופסים שלא תשלח בהן יד יפה יעשו. ודוקא שתפסה בעצמה אבל לא ע"י אחר אפי' עשאו שליח ועיין בח"מ סי' ק"ה כ"פ):

סעיף קטן לו
הוא הדין נמי מזונות דתנאי כתובה ככתובה:

סעיף קטן לז
שאין דין קדימה במטלטלים כדלקמן בח"מ סימן ק"ד: ("והראב"ד כתב דאפי' כצ"ל ועד"ר כ"פ):

סעיף קטן לח
שאין חיוב המזונות אלא לאחר מותו כו' וה"ה כתב עליו שדבריו אינן נכונים שאם מפני שאין חיוב המזונות חל אלא לאחר מותו ואפילו בכתובה לא תהיה דין קדימה לאלמנות שהרי אינה נגבית אלא לאחר מיתה והגע בעצמך מי שלוה וקבע זמן הפרעון אחר מיתתו והתנה שאם ימות המלוה קודם לו שלא יגבה כלום (דוגמת האשה שמתה בחיי בעלה שאינה נגבית כתובתה כ"פ) וחזר ולוה וקבע זמן פרעון לאותו זמן וע"פ התנאי הנזכר מי לא היה בו דין קדימה אלא ודאי דאין לטעם ההוא עיקר ואינו דומה ללוה ולוה ואחר כך קנה דהתם הדבר המשועבד עתה לא היה שלו בשעת הלואה ולא היה יכול לשעבדו עד שעה שנקנה לפיכך חל השיעבוד בשוה עכ"ל:

סעיף קטן לט
והוה ליה כלוה וחזר ולוה פירוש אם לוה מראובן בניסן וחזר ולוה משמעון באייר ואחר שלוה משניהן קנה קרקע שניהן שוין באותו קרקע כמבואר בח"מ סימן ק"ד (וקי"ב):

סעיף קטן מ
שמא יאבדו שלא ייפו הגאונים תקנתם במטלטלים כ"כ שהרי אפילו בקרקע שניזונית ממנו מדין הגמרא אפ"ה אם מכרו אינם מוציאין מיד הלקוחות א"כ במטלטלין יכולין למכור אפילו לכתחלה כ"כ ה"ה:

סעיף קטן מא
התנתה עליו פי' עם הבעל ואינו ר"ל שהתנתה "שתיזון ממטלטלים "אלו אלא ר"ל שהתנתה כן בשעה שנשאה שתיזון לאחר מותו גם כן ממטלטלים וה"א דוקא לפי תקנת הגאונים שתקנו שתיזון מן המטלטלים דינא הכי אבל אם התנתה עמו בפירוש עדיף טפי וכמ"ש הרמב"ם הביאו רבינו ר"ס ק' שנהגו לכתוב בכל הכתובות גביות מטלטלים והוא תיקון גדול כו' ולא יסמוך אתקנת הגאונים ע"ש קמ"ל דאפ"ה אין בידה לעכב היורשים מליקח המטלטלין וק"ל:

סעיף קטן מב
ולדעת א"א הרא"ש ז"ל אינה ניזונת מהן (כיון שנמכרו פקעה שיעבודה מעליהם כ"פ) לקמן בסימן קי"ב ובח"מ סי' ק"ז ושם פירש דוקא שמכרו קודם שהחזיקו הב"ד הבנות בנכסים ע"ש וה"ה לאלמנה:

סעיף קטן מג
תפסה הרבה מטלטלין כו' עיין באשר"י בר"פ אלמנה ניזונית:

סעיף קטן מד
הוי מה שבידך פירוש הראה לנו ולב"ד מה שבידך כדי לפסוק על מזונותיך ולחשוב עמך כמה זמן תספיק בזה:

סעיף קטן מה
שיש לה לישבע לבסוף פירוש כשתגבה כתובה:

סעיף קטן מו
אפי' חוי מה שבידך כו' פירוש פשיטא שאין מוציאין מידה אלא אפי' חוי לא אמרינן לה וריב"א כתב על דבריו דדוקא אם ידוע שתפסה פחות מכדי כתובה אין מוציאין מידה ואין צריכה להראות אבל אם אין ידוע לנו כמה תפסה והיורשים טוענים שתפסה הרבה מוציאין מידה מה שתפסה יותר מכדי כתובתה בשבועה שצריכה לישבע שאין עוד בידה כלום יותר מכדי כתובה ומכ"ש שתלמידי ר"י סוברים כן שאם תפסה יותר מכדי כתובתה שמוציאין מידה מה שתפסה יותר מכתובה בשבועה ולא פליגי אלא שאם ידוע שלא תפסה יותר מכדי כתובה שתלמידי ר"י סברי שאמרינן לה חוי ור"י בר בון סבר שלא אמרינן לה חוי אבל אם תפסה הרבה לכולי עלמא מוציאין מידה המותר בשבועה לפי סברת ריב"א. ור"ש כתב אפי' תפסה יותר מכדי כתובתה אין מוציאין מידה מטעם שכתב האשר"י בדברי מהרמ"מ דלא ידעינן כמה תחיה כו' ואין צריכה לישבע שלא מצינו שבועה כיוצא בזו. וכן יראה מדברי הרמב"ם שאין מוציאין מידה וא"צ לישבע שהרי כתב שאפי' תפסה ככר זהב אין מוציאין מידה וממילא שא"צ שבועה ועיין באשר"י שמשמע בהדיא שמוציאין מידה ושבועה תולה זה בזה כך הוא הצעת דברי רבינו:

סעיף קטן מז
וכתב ריב"א פירוש ארבי יוסי בר בון קאי שתלה הטעם דלא אמרינן חוי לה משום שיש לה לישבע לבסוף משמע דוקא שהדבר ידוע כו' וכן הוא באשר"י:

סעיף קטן מח
פחות מכדי כתובתה לשון אשר"י שאז סופה לישבע על כתובתה אבל אם תפסה יותר מכדי כתובתה שאז אין סופה לישבע על כתובתה לא:

סעיף קטן מט
אבל אם היורשים אומרים כו' פירוש שאין ידוע לנו כמה תפסה והיורשים אומרים שתפסה יותר כו':

סעיף קטן נ
אם באת אחר כך לבית דין לתבוע מזונות מחדש:

סעיף קטן נא
ור"ש כתב אפילו תפסה יותר כו' וז"ל האשר"י בדברי הרמ"מ וטעמא הוי משום דלא ידעינן כמה תחיה וכמה תצטרך למזונות כי שמא יאבד מהן או שמא תחלה ותצטרך לרפואה שאין לה קצבה שהיא בכלל מזונות וכיון דאף אם תפסה למזונותיה הרבה יותר ממזונותיה לא מפקינן מינה א"כ למה היה לנו להשביעה השתא הרי לא מצינו שום שבועה כיוצא בזו כ"א נשבעין ולא משלמין נשבעין ונוטלין אבל בנדון זה שבועה זו למה לא ליטול ולא ליפטר מעכשיו עכ"ל:

סעיף קטן נב
אלא שכותבין "עליה ב"ד מה שתפסה כצ"ל: (ומחשבין עמה פי' כמה צריכין לחודש או לשנה כ"פ):

סעיף קטן נג
והיא ניזונת ממה שבידה עד שלא יהיה לה מזונות יותר ר"ל שלא יתחייבו לה יותר דהיינו שתתבע כתובתה או שתתארסה וכנ"ל וכן הוא משמע לשון מיימוני וש"ע ע"ש והיינו שסיים או עד שתמות ר"ל שיש בידה לזון ממנו כל ימיה ומש"ה תיזון ממנו עד שתמות אם לא שלא יתחייבו לה מזונות באחד מהאופנים הנ"ל:

סעיף קטן נד
וא"א הרא"ש ז"ל כתב מתוך דברי הרמב"ם יראה כו' פירוש שהרי כתב שב"ד כותבין מה שתפסה כו' דמשמע אפילו לא הודה אלא שב"ד כופין אותה שתודה מה שתפסה ואח"כ פוסקין לה כר מ"ו וע"ש באשר"י אחר שכתב דברי מהרמ"מ באריכות שהביא שם ראיה לדבריו מהרמב"ם וכמ"ש רבינו. מסיק שם הרא"ש וז"ל ומתוך דברי הרמב"ם משמע שפסק כתלמידי ר"י דאמרינן לה חוי מה שבידך וכן מסתברא עכ"ל הרי לפנינו דלא בל' פלוגתא כתב הרא"ש מ"ש רבי' וא"א הרא"ש ז"ל כתב כו' גם ל' זה של רבינו אינו מוכרח דל' פלוגתא הוא דכמה פעמים כתב ב"י שרבינו רגיל לכתוב כן אף במקום שאין פלוגתא אלא לפרושי אתא דל"ת הא שכתב הרמב"ם אלא שכותבין עליה מה שתפסה שר"ל דהיינו לפי טענת היורשים שטוענין שתפסה הרבה ורוצים שתשבע מה שתפסה ולהחזיר להם המותר וקמ"ל שאין עושין כן אלא כותבין עליה ב"ד טענת היתומים שאם אח"כ תתבע מזונות יותר ישביעו אותה גם על התפיסה אבל היא א"צ להראות עתה לעינינו מה שתפסה ומש"ה כתב הרא"ש שנ"ל שמשמעות הרמב"ם אינו כן אלא מכריחין אותה שתחוי מה שבידה וכותבין עליה כו' אבל מ"מ אין משביעין אותה וכמו שמסיק רבינו ועיין בדרישה:

סעיף קטן נה
אבל צריכה לפחות ג' אנשים כו' אפילו ליכא בהן חד דגמיר דפסולים לדינא בעלמא ה"ה:

סעיף קטן נו
לפיכך פי' הואיל והשומא לא נעשית אלא ע"י ב"ד שאינן מומחים אם לקחה לעצמה אינו כלום ואירי אפי' לקחה בשומא ג' הדיוטות וע"י הכרזה וע"ל סימן ק"ג דשם כתב בהדיא שאפילו שמוה לה ג' אפ"ה אם לקחה לעצמה צריכה להחזיר ליורשים דכיון שאינן ראוין לדין אמרינן לה מאן שם לך כלומר מי החזיקך באלו הנכסים שאין אדם יכול לזכות במקח אלא מיד המקנה לו ומש"ה כתב רבינו לפיכך אם לקחה לעצמה כו' דאילו מכרה לאחרים ושמוה ג' אפי' הדיוטות אין מכרה בטל דה"ט דמאן שם לך לא שייך אלא בשלקחה לעצמה אבל כשמוכרת לאחרים היא הקנה להם דהוי כשליח של יתומים ומש"ה דקדק רבינו בסמוך ובסי' ק"ג שכתב בשם ר"ח אם מכרה שלא בב"ד אפילו הדיוטות מכרה בטל כיון דלא הוי שם שומא כלל אפילו מהדיוטות אין כאן מכר הא הוי שומא משלשה הדיוטות הואיל שמכרה אותם לאחרים מכרה קיים:

סעיף קטן נז
אם ירצו פירוש היורשים אבל היא אינה יכולה לבטל המכר הן אם לקחה לעצמה הן אם מכרה לאחרים אם לא שטעתה שמכרה שוה מנה ודינר במנה שאז אפילו היא עצמה מבטלת המכר ששמה לעצמה אבל אם מכרה לאחרים אינה יכולה לבטלה ועיין בב"י ולפ"ז מ"ש ואם טעתה אפילו כו' מיירי שלקחה לעצמה. ועיין מ"ש בד"מ שאם טעתה מכרה בטל אאם מכרה לאחרים קאי ולא כב"י עכ"ל ע"ש:

סעיף קטן נח
והאחריות הוא על היתומים פי' אם מכרה שדה היתומים לצורך מזונות אחריות הלקוחות חוזר על היתומים שהרי עליהם היה החוב:

סעיף קטן נט
אינה יכולה לטרוף כו' דיכלי היתומים לומר לה נהי דאחריות דעלמא לא קבילת עלך אחריות דנפשך מי לא קבילת עלך:

סעיף קטן ס
וכן אם מכרה פי' לאחרים:

סעיף קטן סא
מכר קיים ז"ל ה"ה דעת הרמב"ם כדעת י"מ שאע"פ שצריכה ב"ד הדיוטות זה לכתחלה אבל בדיעבד אפי' בלא הם כשמכרה שוה בשוה מכרה קיים ב"י (וע"ל סימן ק"ג כ"פ):

סעיף קטן סב
מכרה בטל ואפי' היא עצמה יכולה לבטל כיון דלא היתה כאן שומא כלל: (והמעות ישארו ביד הלוקח או ביד שליש: שמא תנשא או תתבע כו' פי' וא"כ יחזיר הלוקח מה שבידו ליורשים כ"פ): אין למכור אלא חפץ א' פירוש בבת א' אפי' אינו שוה אלא לחודש אחד כ"פ):

סעיף קטן סג
לריש מתיבתא כי אמרינן מוכרת לו' חדשים שלא בב"ד הדיוטות לאלתר דשכיב כו' והא דכתב רבינו והוא מהגמ' דאין מוכרין כ"א בג' הדיוטות ס"ל להגאון ר"מ דהיינו דוקא מו' חדשים ואילך אבל ו' חדשים הראשונים אומדן דעתא דאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד וניחא ליה להמת שתמכור בלא ג' וכיון שמוכרת בלא ב"ד מ"ה לא הרשוה למכור כ"א לו' חדשים אבל משם ואילך אסור לה למכור בלא ב"ד הדיוטות וכיון שצריכה ב"ד הדיוטות מותרת למכור על ידם אפי' לכמה שנים ואפי' מו' חדשים ואילך אם הרשוה ויהיב רשותא למכור ולתזון מוכרת שלא בב"ד הדיוטות ואפי' לכמה שנים וע"ז מסיק דזה לא בריר אלא לעולם ר"ל אפי' אי יהיב רשותא אפ"ה אסר לה למכור בלחוד יותר מלו' חדשים והיינו דוקא כשהיתה מוכרת בלא בית דין דשלשה הדיוטות וכדמסיק דאם בית דין מוכרים ורצה לומר אפי' ב"ד של הדיוטות אין קצבה לדבר כך נ"ל הצעת דברי רבינו ופירושו ודו"ק:

סעיף קטן סד
לששה חדשים דוקא שלא בב"ד הדיוטות ולאלתר דשכיב כך הוא כוונת לשונו:

סעיף קטן סה
אפי' שלא בב"ד הדיוטות לכמה שנים:

סעיף קטן סו
לעולם אינה כו' פירוש אפי' יהיב רשות:

סימן צד

סעיף קטן א
לא עשו ולא כלום שהרי קבל עליו את תהא יתבא בביתי כל ימי מיגר אלמנותיך אבל אם נפל אין חייבים לחזור ולבנותו וכתב המ"מ בשם הרשב"א לאו למימרא דאין חייבין הא אם בנאוהו שתהא היא דרה בהן אלא מכיון דנפל נסתלק זכותה ממנו כ"פ) דבביתי משמע כל זמן שהוא קיים:

סעיף קטן ב
או שהיה בעלה שוכר בית לעצמו פירוש שהיה דר בו עם אשתו:

סעיף קטן ג
יתבא בביתי ותני רב יוסף בביתי ולא בבקתי ופירש"י בקתי בית צר אם היה מדור שלו צר לא קבל עליו להוציא את בניו ולהושיבה:

סעיף קטן ד
אבל מזונותיה יש לה ולא אמרינן מדכתב בכתובה את תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי דחדא באידך תליא א"נ ה"ק אבל מזונותיה יש לה משלם ולא כפי ברכת הבית אבל פירוש הראשון נראה עיקר דהא מסיק וכתב ע"ז וכן אם אין הנכסים מספיקין כו' עד שאין המזונות והדירה תלוין זה בזה והתם ע"כ צ"ל דה"א שתלויים זה בזה מטעם שכתבתי ראשונה:

סעיף קטן ה
לשכור לה בית שמפרשים בביתי ולא בבקתי שאינה יושבת בבית עצמו כשהוא צר אלא היורשים ישכירו לה בית אם ירצו אשר"י:

סעיף קטן ו
משלם ולא כפי ברכת הבית כשיאכלו יחד וק"ל:

סעיף קטן ז
אלא שבזה ר"ל והא דאמרי' בביתי ולא בבקתי שמשמע שיפה כח היורשים היינו לענין זה יפה כח כו':

סעיף קטן ח
אין שומעין לה כי חפצים יותר לשכור לה בית כמו שאכתוב בסמוך:

סעיף קטן ט
נותנין לה מדור לפי כבודה פי' אבל אין צריכין לבנות הבית שנפל וגם מעכבין עליה שלא תוכל היא לבנותו וה"ט שיאמרו היורשים אם תדור בבית הראשון לעולם לא תצא ממנו אבל כשאנו שוכרים לה בית אחר אפי' הוא לפי כבודה שמא לא תיהוי ניחא בהכי ותצא לבית אביה וק"ל מ"ו:

סעיף קטן י
וכסותה לפי כבודה ואם היה כבוד הבעל גדול מכבודה נותנין לה לפי כבודו מפני שעולה עמו ולא יורדת אפי' לאחר מיתה כצ"ל):

סעיף קטן יא
ולפי זה יתננו לה פי' לפי ערך זה: (כדרך שפרע בעלה בשבילה שהוא בכלל מזונות כ"פ):

סעיף קטן יב
כדפרישית לעיל בסי' ע"ח וע"ט ופ"ט:

סימן צה

סעיף קטן א
מעשה ידיה שלהן דהא תקנו מע"י תחת מזונותיה (וכשם שאין הבעל יכול לומר צאי מע"י במזונותיך ה"ה יתומים ואלמנה שאמרה יצאו מע"י למזונות ש"ד כ"כ ירושלמי שס"ד ל"ד כ"פ) ע"ל סי' ס"ט ופ':

סעיף קטן ב
חוץ ממזיגת הכוס כו' דכל אלו אינה עושה לבעלה אלא משום חיבה:

סעיף קטן ג
ומציאה ופירות דטעמא דמציאתה לבעלה משום איבה הכא תיהוי לה איבה פירש"י דהא ע"כ זנין אותה וכן פירותיה לבעלה משום פדיונה והיורשים אין חייבין לפדותה:

סעיף קטן ד
לד"ה הוא ליורשים דבחיי בעלה הוי הבלאות לאשה כדי לכסות בהן בימי נדותה שלא תתגנה על בעלה בימי טהרתה כשלובשת בגדים שלבשה בימי נדות הכא תתגנה ותתגנה גמרא בס"פ אע"פ:

סעיף קטן ה
כתב הרמב"ם כשבאה לב"ד כו' עד ילכו לדרכם כן דקדק מסוגיית הגמרא ואני אומר שאם היורשים כו' אין זה לשון פלוגתא אלא שבא לפרש שהגמרא מיירי דוקא בגדולים. אבל אם הם קטנים ב"ד מחשבין עמה כו' שהב"ד הם אביהן של יתומים ה"ה:

סעיף קטן ו
כתב רשב"ם אלמנה כצ"ל (ולא גרסי' הרמב"ם כ"פ):

סעיף קטן ז
אלמנה שניזונת מן היתומים כו' פי' דס"ל דמה שאמרינן בגמרא אשה יורשת שאין לה אפילו שכר טרחה (אלא כל השבח לאמצע והיינו במקום שיש לה חלק בהנכסים וממילא במקום שאין לה חלק כל השבח ליורשים דמחלה טרחתה) כמ"ש לקמן בח"מ סי' רפ"ז הא שאר אשה יש לה היינו דוקא באינה ניזונת אבל בניזונת לעולם אינה נוטלת כו':

סעיף קטן ח
שאינה יכולין לשנותה פי' לכפותה שיניחה מלאכת טוויה ואריגה לעשות בעבודת קרקע:

סעיף קטן ט
ולענין לשלם ליתומים שכר בטילה של מעשה ידיה יש מחייבין ויש פוטרים עיין בח"מ ר"ס קע"ז בתשובת הרא"ש בשותפין שהתנו שיהיו שותפין בכל דבר חוץ במלאכת ידם כו' דשם כתב דומה לזה אם יקח לנפשו כפי מלאכת ידו ע"ש:

סעיף קטן י
וכתב עוד "הרשב"ם כצ"ל: אם אמרה ראו מה שהניח כו' כל זה מבואר היטב בח"מ סי' רפ"ז ע"ש כ"פ):

סעיף קטן יא
השביחה הנכסים סתם פירוש שלא אמרה ראו מה שהניח בעלי ואשביח לעצמי:

סעיף קטן יב
וכתב א"א הרא"ש ז"ל משמע מתוך לשונו שאינה נוטלת כו' ז"ל מ"ו פירוש היכא שניזונית מן היתומים עכ"ל וע"ש בב"ב דף רי"א ע"ד ושם הביא דברי הרשב"ם ולא כתב שם מ"ש הראב"ד ורבינו שהביא דברי הראב"ד וכתב אחר כך מ"ש הרא"ש עליו הל"ל וא"א הרא"ש ז"ל כתב אלא שאין דרכו של רבינו לדקדק בהכי וכמ"ש הב"י עליו כמה פעמים. וג' פלוגתות יש בדבר לדעת הרשב"ם אינה נוטלת כלום בשבח ולדעת הראב"ד נוטלת כל השבח ולדעת הרא"ש נוטלת שכר טרחה כל זה כתבתי לפי פירוש מ"ו אבל לי נראה פשוט דהרא"ש לא קאי אלא אסיפא דדברי הרשב"ם אאלמנה שאינה ניזונת ועיין בדרישה שבארתי הכל באר היטב:

סעיף קטן יג
אשה יורשת ואחין כצ"ל פי' רשב"ם בפרק מי שמת (בבא בתרא דף קמ"ד) כגון מי שאמר תטול אשתי בין הבנים או שנושא ראובן בת שמעון אחיו ומתו ראובן ושמעון וירשו בני ראובן ובת שמעון את נכסי יעקב אבי אביהן. ועיין בח"מ סימן רפ"ז דשם פירש רבינו בע"א וז"ל שם כגון ראובן שנשא בת שמעון אחיו ולא היו בנים לשמעון אלא בנות וראובן שנשאה אין לו יורש ומת שמעון ואחר כך מת ראובן ונפלה ירושתו לפני בנות שמעון אחיו ונמצא אשתו יורשת נכסיו עם שאר אחיותיה עכ"ל וזה הפירוש נ"ל עיקר דלפירוש רשב"ם קשה דלא הול"ל אשה יורשת כיון דאינה יורשת מכח האישות וגם אינה יורשת מאישה כלום משא"כ לפירוש רבינו קמ"ל דאף ע"ג דהיא אשתו וגם כן בת יורשת אפ"ה מחלה אהדדי:

סעיף קטן יד
דמחלי אהדדי פירוש שאם האשה יורשת אז היא דומה לאחין שעמד א' מהן והשביח השבח לאמצע ואינו נוטל אפילו שכר טרחו אבל אינה יורשת אין חילוק במה שניזונת:

סעיף קטן טו
ונוטלת שכר טרחה פירוש שכר טרחה יתר על ההוצאה אם עשוי ליטע. והיותר נראה דכאן מיירי בשבח שהשביח מחמת נכסים ולא הוציאה משלה כלום כמבואר בח"מ סימן רפ"ז דדוקא בכה"ג אמרינן שם דמחלי אהדדי ואם איירי כאן שהוציאה משלה כלום קשה אהרשב"ם הלא אפילו האחין לא מחלי אהדדי בכה"ג אלא שהרא"ש מסיים וכתב שבאם עשתה ונטעה בשדה שאינו עשויה לנטעה בזה אין לה שכר טירחא כלל ואפי' הוצאה אין לה אלא כשיעור שבח ודו"ק:

סעיף קטן טז
כיון שלא קבלה עליה אחריות דאם קבלה עליה אחריות המעות היו ברשותה והיתה נוטלת כל השבח ומ"ש ואם הן מעות אינה נוטלת אלא שכר טירחא דבר מועט הל' נראה דאינו מדוקדק דהא גם בשאר מלאכות אינה נוטלת אלא שכר טירחא אלא שבא לומר שבמעות שכר טירחא מועטת ואפ"ה אינה נוטלת יותר א"כ הל"ל איפכא ובמעות אינה נוטלת אלא דבר מועט שהוא שכר טירחא:

סעיף קטן יז
והיא השביחתן פי' סתם:

סעיף קטן יח
משום שלא אמרה ראו "והשביחה כצ"ל וכן הוא ברא"ש שם ונלע"ד דכתב זה לפי דבריו של הרשב"ם דסבירא ליה דתולה באמירתה ראו דאפ"ה כיון שלא אמרה ראו השבח ליתומים כו' אבל הוא סבר דאף אם אמרה ראו מ"מ אינה גובה מהם כמו שמסיק ודו"ק:

סעיף קטן יט
כל השבח ליורשים ולא תטול כו' משום דהוי ראוי:

סימן צו

סעיף קטן א
אלא בשבועה דחיישינן דלמא צררי אתפסה בשעת מיתה רש"י והא דהוצרכו ליתן טעם שמא צררי אתפסה ואע"ג דבלאה"נ אין נפרעים מנכסי יתומים אלא בשבועה נראה דה"ט משום דכתובה אינה ניתן לגבות מחיים ואם כן כשבאתה האלמנה אחרי מותו לגבות כתובתה והיורשים אינן טוענים שנתנו לה הכתובה ואף שטענו כן אינן נאמנים כל זמן שכתובתה בידה דה"ל כשאר שט"ח דאין ב"ד טוענין שמא פרע לו ואף שטוען הלוה פרעתי כל זמן שאינו אומר ישבע לי שלא פרעתיהו אין ב"ד טוענין עבורו. אלא שטוענין הב"ד ליורש שמא אביהן פרע וכאן לא שייך האי חששא כיון שהכתובה לא ניתן לגבות מחיים וה"ל כמוצא שטר חוב על היתומים ואביהן מת בתוך זמני שלא הגיע עדיין ז"פ

שגובין אפילו מיתומים בלא שבועה כמ"ש בח"מ סי' ע"ח וק"ח ומש"ה הוצרכו לחשוש שמא אביהן מרוב אהבתו לאשתו סמוך למיתתו אתפסה צררי ובגרושה דלא שייך ה"ט ואפ"ה כתב רבינו בסמוך ז"ל ואפי' מיורשיו אם מת אחריה דדייקינן הא אם מת לפניה לא משום דאין אדם מוריש שבועה לבניו התם ה"ט אף שמת בחייה מ"מ היה חי זמן מה אחר הגירושין ואיכא לספוקי שמא באותו זמן שהיה חי שילם לה הכתובה וק"ל ועיין מ"ש עוד ר"ס ק"ג:

סעיף קטן ב

שאין יכול לגבותו אלא בשבועה וכ"כ בח"ה סימן ק"ח והטעם שהיא נתחייבה שבועה בודאי מיד שמת הבעל ואינה יכולה לגבות בשום צד בלא שבועה אף אם היורשין אין טוענים כלום הב"ד טוענים בשבילם שמא התפיסה צררי דשמא אם היה הבעל חי היה טוען כך וא"כ ב"ד שהוא אביהן של יתומים טוענים בשבילם כל מה שהבעל יכול לטעון כשהוא חי ויורשיה אינן יכולין לישבע שלא התפיסה שאינם יכולין לידע בודאי שלא התפיסה ולכן אינן נוטלין כלום והיינו דאמרינן מת לוה בחיי מלוה ואח"כ מת מלוה שיורשי המלוה אין נוטלים כלום. אבל נתגרשה ומתה כו' לא שייך לומר שלא היתה יכולה לגבות אלא בשבועה דאם הבעל לא היה טוען כלום היתה נוטלת שלא בשבועה דאם הוא אין טוען כך גם הב"ד אינן טוענין בשבילו ולכן אף אם מתה אין עליה חיוב שבועה אלא ממון גמור יש לה עליו לכן יכולה להוריש לבניה ונשבעין שבועה שלא פקדתנו אמנו ונוטלין אפי' מיורשיו אם מת אחריה והיינו מת מלוה בחיי לוה שהיורשים נשבעין שלא פקדנו אבא ונוטלין מיורשי הלוה ודוקא אם מת אחריה אבל אם מת הוא קודם שמתה היא היינו מת לוה בחיי מלוה ואין יורשיה נוטלין כלום כמו באלמנה ועיין בח"מ סי' ק"ח ועד"ר: (אבל כל נכסיה בין נכסי מלוג כו' אירשא קאי שכתב שאין האלמנה גובה בלא שבועה וכן גרושה היורשים צריכין לישבע וקאמר דהיינו דוקא כתובתה מנה ומאתים ותוס' אבל נ"מ ונצ"ב א"צ לישבע כ"פ):

סעיף קטן ג

ומה שבועה נשבעת כו' נוסח השבועה כתב הרשב"א והביאו ב"י בר"ס זה ע"ש ועיין בתשובה ר"ס ע"ט דהשיב על נוסח השבעת כתובה דלא מצאו בשום מחבר:

סעיף קטן ד

והרמב"ם כתב שצריכה לישבע ג"כ שלא מחלה כו' ואפי' אם שטר כתובה בידה צריכה לישבע כך הוא לפי דברי ב"י מדכתב רבינו ונראה שאם כתובה בידה כו' משמע שס"ל לב"י שהרמב"ם מיירי בשטר כתובה בידה וק' לעיל בסי' צ"ג כתב רבינו בשם הרמב"ם וז"ל ואף כשיש בידה כתובה כתב הרמב"ם שצריכה שבועה שלא תפסה משל בעלה

ומשמע שא"צ לישבע אלא שלא תפסה משל בעלה אבל א"צ לישבע שלא מחלה או מכרה כתובתה כמו כאן וי"ל דלעיל איירי לעניין מזונות ולא מחמרינן עליה כולי האי להשביעה שלא מכרה או מחלה כתובתה הואיל שלבסוף תשבע ע"ז כשתבא לגבות כתובה אבל הכא אם לא תשבע בשעת גביית כתובה ע"ז לא משביעין אותה עוד לעולם וק"ל:

סעיף קטן ה

ונראה שאם כתובתה בידה אינה כו' י"ל שרבינו לפרושי דברי הרמב"ם קאתי או י"ל שהוא לשון פלוגתא וכתב ב"י אינו מוכרח שכבר אפשר שכתבה לו שטר מכר או מחילה ולפיכך לא חשש ליקח מידה שטר הכתובה:

סעיף קטן ו

שאם מכרה או נתנה עיקר דינו במרדכי פרק הכותב ובספרי הארכתי בפרק הנזכר מ"ו עכ"ל. ועיין בב"י שכתב שאין ראיה מתשובת הרא"ש לחלק בין מקרקעי למטלטלי וגם מקשה ומפרק דברי תשובת הרא"ש שם כלל ב' סי' ו' וסי' ח' דנראין כסתרי אהדדי:

סעיף קטן ז

ואם מחלה לבעלי חובות אין מחילתה כלום לע"ד נראה דהיינו אם היא תרצה לחזור ממתנותיה אז יכולה לחזור דכיון דמחוסר גוביינא ולא בא לידה אין בידה שום כח משא"כ שאר מטלטלין שהן בידה ורשותה ומה"ט אפשר דאפילו אם לא תרצה לחזור היתומים יכולין למחות בידה מכירתה אפילו אם תרצה לקבלם בכתובתה וק"ל:

סעיף קטן ח

שאף גרושה משביעין אותה ונראה אף שמשביעין אותה מ"מ אם מתה בלא שבועה יורשיה נוטלים ונשבעין שבועת יורשים שלא פקדתנו ולא אמרינן א"א מוריש שבועה בעבור יתומים כדלקמן בח"מ סי' ק"ח מ"ו:

סעיף קטן ט

והוא אומר קבלת כתובתיך כו' ז"ל רש"י פרק הכותב (כתובות דף פ"ז ע"ב) וא"ת בלא פוגם נמי הא קי"ל בשבועות דאי א"ל אשתבע לי דלא פרעתיך משביעין ליה והא נמי דקא טעין לה פרעתיך ומה צריך בפגימה וכן בעד אחד מעידה שפרועה היא הא פרכינן לה בשבועות ומשנינן ליה הכי השתא התם כי פוגם וא"ל האי פרעתיך משביעין ליה ואפילו אי לא טעין ליה זה השבע לי אבל כי לא פוגם אפי' אמר לה פרעתיך אי לא אמר בהדיא השבע לי אמרינן ליה זיל שלים דהא נקט שטרא אבל אי אתיא לגבות מנכסים משועבדים או מנכסי יתומים או שלא בפניו אנן טענינן להו ואמרינן דלמא אי הות גובה מן המלוה הוה טעין לך אשתבע לי דלא פרעתיך ובעית אשתבועי השתא נמי טענינן

להו דפתח פיך לאלם הוא עכ"ל ע"ש ולפני זה בפירוש המשנה ותמצא כל זה וכמ"ש לקמן בח"מ סי' (ע"א) פ"ב ופ"ז:

סעיף קטן י

אפי' יש לה עדים כמה קבלה נראה דה"ק עדיו שייחד לה תחלה להעיד שפרע לה אותן עדים הן בכאן ומעידים שלא פרע בפניהן אלא כך וכך דאל"כ קשה הא היא לא ייחדה עדים ומאי רבותא בעדים דידה שמא פרעה אחר כך טפי או שמא כיונה לרמאות אבל בעדיו איכא רבותא כדמסיק אם איתא דפרע לה טפי כו' ודו"ק:

סעיף קטן יא

הוה פרע לה בעדים כמו שעשתה בראשונה:

סעיף קטן יב

או מנכסים משועבדים כו' או שלא בפניו כו' צריך ליתן טעם למה שינה רבינו סדר המשנה דקתני בה שלא בפניו קודם ואפשר שמפני שמאריך אח"כ קצת בדין שלא בפניו משום הכי הקדים לפרש נפרעת מנכסים משועבדים לפניו:

סעיף קטן יג

וכן כתב רב אלפס כדין שכתב בבעל חוב ע"ל בח"מ סימן ק"ו שכתב שם כל זה:

סעיף קטן יד

ומוספת אותו על כתיבתה עיין מה שכתבתי בח"מ סימן ק"ו בשם הרא"ש:

סעיף קטן טו

וכל הנך שבועות הן דרבנן פירוש דרבנן תקנו אותו דמדאורייתא לא היתה צריכה שבועה אפי' עד אחד מעידה שהיא פרוע כמו שנתבאר בסמוך:

סעיף קטן טז

ואפי' הכי צריכין נק"ח כדין שבועת המשנה:

סעיף קטן יז

ולא נ"מ פירוש שהן מדרבנן ועיין בח"מ סימן פ"ז מפרש עוד חילוקים בין דאורייתא לרבנן חשוד ונקיטת חפץ וכאן אין נ"מ דגם כאן מסיק דאי שניהן חשודין אין צריך לפרוע ואי היא לבדה חשודה שכנגדו נשבע ונוטל דהיינו כעין דאורייתא וגם בנק"ח צריך לישבע כעין דאורייתא:

סעיף קטן יח

לא מפקינן מינה וכתב הר"ן דוקא בדתפסה מעות אבל מטלטלין כיון דגופייהו לא מקני לה (שהרי יכולין לסלקו במעות מפקינן מינה והוי כאילו לא תפסה כ"פ) מפקינן מינה ולא גביא אלא בשבועה:

סעיף קטן יט
אם שכנגדה אינו חשוד ישבע ויפטר היינו שבועת היסת שבח"מ סימן פ"ב וצ"ב לא הוזכר שבועה לדברי הסוברים שצריך הנתבע לישבע אלא שבועת היסת וע"ש ועיין בדרישה:

סעיף קטן כ
יכול להביאה לידי שבועה דאורייתא אבל בלא"ה אינה מחוייבת שבועה דאורייתא אע"פ שע"א מעידה שהיא פרועה דשתי תשובות בדבר חדא דכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין והיא נשבעת ונוטלת ועוד אין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות רק מדרבנן היא נשבעת להפיס דעת בעלה כך אמר רבא בפרק הכותב (כתובות דף פ"ח:)

סעיף קטן כא
בפני העד הראשון וז"ל רש"י וה"ה לב' עדים מן השוק אבל עצה הוא שיכיר עד הראשון שב"פ פרע ויכול להעיד בפרעון הכתובה עם חבירו ועל פרעון ראשון:

סעיף קטן כב
וצריך שיאמר לעד הראשון שמכוין לכך לשון הגמרא דמודע להו פי' רש"י דמודע להו לסהדי קמא ובתרא לפני פרעון השני דעו שכבר פרעתי לה כתובה בפני אחד מכם והיא כופרת ואני רוצה לפורעה שנית לשם כתובה שיהיו לי שני עדים בדבר ואתבע את הראשונה ויש לי עליהן ע"א ותתחייב ש"ד וכיון דשמעינהו ולא מסייעא לה האי עד קמא תו לא מצי' למימר שתי כתובות הוו דמלתא דלא שכיחא היא עכ"ל ורבינו דנקט לעד הראשון אפשר שס"ל שמאי דאמר הגמרא דמודע "להו ל"ד אלא בפני העד הראשון סגי אלא אורחא דמילתא נקט דמסתמא שניהם הם כהדדי כשנותן לה הכתובה בפעם שנית:

סעיף קטן כג
אינה יכולה לומר שתי כתובות היו פי' בלא ש"ד אבל בש"ד ליכא מאן דפליג נ"ל מ"ו פירוש בש"ד נאמנת במיגו דאילו היתה רוצה לכפור ולומר שלא נפרעת תחלה כלום והיתה נשבעת נגד העד המעיד על פרעון הראשון אלא שצ"ע דזהו מגו דהעזה ואפשר דבלא מגו נמי נאמנת בשבועתה מכח כ"ש דאם כשהעד מכחישתה נאמנת בשבועתה נגדו כ"ש כשאינו מכחישתה וק"ל: (הפוחתת כתובתה ולא דמי לפוגמת דשם הוא מודה שהשטר הוחלש ממה שהיה מתחלה ודומה קצת למודה מקצת אבל הכא דכח השטר בחזקה ראשונה וכדין נכתב אלא אמנה בידה נאמנת בלא שבועה דמשיב אבידה היא ועיין בח"מ סימן פ"ד כ"פ):

סעיף קטן כד
אבל אם אינה אומרת אמנה היתה כו' ר"ל שאומרת שהשטר כתובה מזויף הוא שלא נתחייב לי בקניין אלא ה' מאות והעדים כתבי מעצמן אלף:

סעיף קטן כה
והכתובה נאבדה או במקום שאין כותבין כתובה ק"ק כשהכתובה נאבדה והוא במקום שכותבין כתובה הא הוא נאמן במיגו דפרעתיך דהא כתב רבינו בסימן ק' דבמקום שכותבין כתובה אינה נאמנת לגבות אא"כ שטר כתובתה בידה וגם קשה למה כתב הרא"ש דאינו יכול לומר פרעתי ומש"ה אינו נשבע אלא היסת וכמ"ש בסמוך וי"ל דמיירי כשיש עדים שהיה לה בידה כתובה ונאבדה עתה מידה:

סעיף קטן כו
אפי' אחד מהן קטן מ"ט כיון דרוב נשים בתולות נישאות גילוי מילתא בעלמא היא בפרק האשה שנתארמלה (כתובות דף כ"ח ע"א):

סעיף קטן כז
אלא מנה דהמוציא מחבירו עליו הראיה:

סעיף קטן כח
צריך לישבע ש"ד פי' שחשבו כמודה מקצת:

סעיף קטן כט
שאינו נשבע אלא היסת דאין נשבעין על טענת כפירת קרקעות ואפי' לאחר שתקנו הגאונים שתגבה כתובתה ממטלטלים מ"מ כיון שחייב לה כתובה בתנאי ב"ד ואין יכול לומר פרעתי אלא בעדים וקי"ל דאין מודה מקצת חייב אלא בדבר שיכול לכפור הכל הלכך האי מנה דמודה בה הוי הילך ואידך מנה הוי כופר בכל ופטור משבועה דאורייתא והכי איתא בירושלמי דפירקין עכ"ל הרא"ש וכ"כ ה"ה אלא שחילק במקום שכותבין כתובה יכול לכפור הכל כשנאבדה:

סעיף קטן ל
נשבעת לשנייה פירוש רש"י אם השנייה טוענת הואיל ואת באת ליטול תחלה השבע לי שלא גבית משל בעלי כלום דלמא לא משתייר לי כשיעור כתובתי ואף שלישית תאמר כן לשנייה ורביעית לשלישית. והא דכתב רש"י דלמא לא תשתייר לי נראה דאע"ג דמונח לפניה כשיעור כתובתה ויותר שהרי גם הרביעית גובה ונשבעת ליתומים ולאו או או קאמר דהא כתבתי בסמוך (בדרישה) בשם התוס' דתירצו דלכך נקט ד' נשים לאשמועינן דשבועה לאחד שבועה למאה שהרי מכח שנשבע ראשונה לשנייה אין צריך לחזור לשבועה לשלישית ולרביעית ש"מ דאף במקום שתגבה גם כן השלישית מכל מקום ה"א שלא סגי בשבועתה שנשבעה לשנייה אלא שתשבע גם לשלישית וה"ט משום

דאפשר לומר דלמא יבא בעל חוב מוקדם ותגבה ממני או שדה שלי שמא היא גזולה וש"מ מזה דמשבעינן בכהאי גוונא מספק. ולולי פירוש רש"י ה"א דמשביעין לה מפני שהראשונה תגבה המיטב שבגבייה וישאר הגרוע להנשארים וק"ל:

סעיף קטן לא

והרביעית נשבעת ליתומים כבן ננס שסבירא ליה התם דהא דאמרינן אין נפרעין מנכסי יתומים אלא בשבועה מירי אפילו בגדולים ועד"ר:

סעיף קטן לב

במקום שכותבין שעות הראשונה תקדום נראה דאם יש כאן עידי מסירה לאיזה מסר תחלה אפי' ביום אחד אותה שנמסר לידה תחלה תקדום בגבייה וכמו שהוכחתי בח"מ סימן ר"מ ע"ש אלא משום שסתם כתובה שנגבה לאחר זמן לא יהבי עדים דעתייהו למדכר זמן המסירה אי שחרית אי ערבית או באיזה שעה ביומו היה לא נקטינן מה שאין כן בשטר חוב דניתן לגבות בזמן קרוב: (ואם כתובתה של האחת מנה פירוש ושלשתן יוצאות ביום אחד דאי בג' יומי הקודמת בשטר קודמת בגיבוי כ"כ):

סעיף קטן לג

לר"ח בין הניח כו' כעין זה בח"מ סימן ק"ד ומ"ש לר"ח בין הניח רב או מעט שם בח"מ לא כתב האי בין הניח רב ולכאורה קשה למה כתבו ודוחק לומר שהניח רב מעות ומטלטלין וקאמר דאפי' אם הניח יותר מכדי כתובת כולן אפי' הכי חולקים כדי שיגיע לכל אחד מהמיטב חלק אחד לפי מעותיה דז"א במשמעות הלשון אלא רצה לומר בין הניח רב או מעט לאפוקי מדרבי נתן דאמר דוקא אם הניח ג' מאות אז חולקין לפי ערך (אפשר דה"ט משום דכשהוא ג' מאות אזי יש לכל אחד בה כדי שיעבודה מה שאין כן כשאין ג' מאות אזי אין לבעל ג' מאות בו כדי חובו) אבל אם הניח מנה או מאתים אין חולקין לפי ערך קמ"ל דלא ועיין בב"י שהביאו:

סעיף קטן לד

אין להשביעה בב"ד משום שעונשה מרובה דכי משביעין בבית דין שבועת הדיינים כעין של תורה הוא ונקט ס"ת בידה או תפילין ומשבע לה בשם או בכינוי וחוץ לבית דין שבועה דרבנן בקללת ארור ולא נקט מידי ואין עונשה כל כך רש"י ועיין בח"מ סימן פ"ז:

סעיף קטן לה

יאסר עלי דבר זה אם נהניתי כו' נראה דדבר זה דקתני ל"ד אלא ר"ל מין זה דאל"כ קשה הא כתב בסמוך דדבר שאינו עומדת באיסורו כל ימיה כגון שאומרים לה משביעין אנו עליך שלא תאכל דבר זה כו' לא מהני ודוחק לחלק בין לשון נדר לשבועה בענין זה אלא נלע"ד דלהכי נקט רבינו לשון דבר זה לאשמעינן דמדירין אותה דוקא בדבר פרטי לאפוקי

שידירוה שתאסר בכל פירות שבעולם שהוא דבר שא"א לעמוד בו שבזה אין האיסור חל עליה וכמ"ש התוס' והרא"ש בפ' השולח גם הב"י הביאו מתשובת הרשב"א ע"ש:

סעיף קטן לו

דבר זה פי' המונח לפניה שאינה חוששת באיסור זה ותעבור לאכול אותו כיון שאח"כ (לא תעמוד עוד באיסורו) תאכל אותו מין בהיתר משא"כ שתעמוד במין זה כל ימיה באיסור (דחשיב יותר לעונש לעבור עליו והוי לה עינוי משא"כ כשיכופו אותה לאכול מיד עיין באשיר"י פרק השולח כ"פ) והא דנקט ברישא לשון נדר ובסיפא לשון שבועה נראה דלכל אחד רבותא הוא דבאוסר עליה כל המין אפילו בלשון נדר מהני ובאינו אוסר אלא זה אפילו שבועה לא מהני: (ולא מהני נדרה כו' אבל שבועה מהני אחר שנשאת כ"פ): (שהבעל יפר לה כו' אבל כי לא נשאת נדרה אע"פ שנשאת אח"כ מ"מ אין הבעל מיפר בקודמין כ"פ):

סעיף קטן לז

על דעת רבים משום דכל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת אשיר"י בגיטין דף ק"ד ע"ד וז"ל שם עוד ואין לה כח לעקור דעת בעלה ולתלותו בדעת אחרים ולא עדיף מכשאומרת איני רוצה שיפר לי הבעל ואפשר אפי' יבטל הבעל דעתו ויתן לה רשות לידור ע"ד רבים אינו מועיל כו' ע"ש ונראה דחד טעמא הוא כיון דאין לה כח לעקור דעת בעלה מ"ה אף כשבעלה נתן לה רשות מ"מ אין כח בנדרה והבעל אף שהוא נתן לה רשות לידור מ"מ הוא לא נדר מש"ה יש בו כח לעקור:

סעיף קטן לח

וגרושה שבאה לישבע וכו' ומפרש טעמא בגמרא דדוקא באלמנה נמנעו מלהשביעה משום דבההיא הנאה דטרחא קמי יתמי אתיא לאורויי היתירא בדבר מועט וסבורה שהן פרעון לה שבשכר טרחה נוטלתו אבל בגרושה דליכא למימר הכי משביעין אותה:

סעיף קטן לט

כגון שבעלה אומר פרעתי נראה דל"ד אומר פרעתי אלא צריך נמי לומר השבע לי שלא פרעתיך וכמ"ש לעיל דהכי איתא במסכת שבועות וכתב רש"י בפרק הכותב אלא רבינו תרתי מיני שבועות נקט דמצינו בגרושה דהיינו שבעלה טוען עליה פרעתיך והשבע לי או שפוגמת לפנינו ואז הב"ד טוענין השבע לי אף שהוא לא טען השבע לי אבל מ"מ צריך הוא ג"כ לטעון ברור לי שפרעתיך וכמ"ש לעיל בס"ס גם בח"מ סימן פ"ז גם בגמרא אמרינן דטעם דטוענין לו השבע משום דפרע דייק דמיפרע לא דייק ש"מ דהוא טוען ברי ודו"ק:

סעיף קטן מ
שהאידנא נהגו להשביע כו' ונותן טעם משום דבאותו ענין שאנו רגילין להשביעה שגוזרין עליה בחרם ובשבועת התורה שתתודה כל מה שקבלה בכתובה (ר"ל שתתודה בשעת הגבייה שעכשיו אינה עושת כלום ואינה עוברת על שבועתה אף אם תעבור עליה בשעת הגבייה) (ר"ל דשבועה שלהם היו משביעין עליה לשעבר והוי שבועת שוא אבל עכשיו משביעין אותה תחלה שתאמר אח"כ כ"פ) אין העונש מרובה כ"כ כמו היכא דבשעה ששבועה יוצאה מפיה לשקר דהוי כעין שבועת שוא מדכתיב בה לא ינקה עכ"ל (אשר"י פרק השולח דף ק"ה ע"ב כ"פ):

סימן צז

סעיף קטן א
יכול להשביעה ג"כ ר"ל על ידי גלגול (על כל שנתעסקה כו' אפילו על פילכה ועיסתה ועד"ר כ"פ):

סעיף קטן ב
אבל קודם לכן ר"ל קודם שתתבע על כתובתה. (או שמינה אותה אפוטרופא פירוש להכניס ולהוציא פירותיו ולהשכיר פועלים וכיוצא בזה כ"פ):

סעיף קטן ג
אם הפסידה שתי כסף שאין נשבעין אלא אם כן תהיה הטענה שביניהן שתי כסף וכמבואר בח"מ סימן פ"ח (ובח"מ סימן צ"ג מבואר דין שבועת השותפים כ"פ):

סימן צח

סעיף קטן א
כתב לה נדר ושבועה ז"ל הר"ן ד' תקי"ז ע"א אע"פ שבכאן בגרושה מדבר מדקאמר אין לי עליך ובגרושה לא תקנו נדר אלא בשבועה (ר"ל הואיל שמשביעין אותה אפילו שבועה ממש כמ"ש בס"ס צ"ו) מ"מ הוצרך לפרט ולומר שפוטרת גם מנדר שאל"כ היינו אומרים שלא פטרה אלא משבועה אבל לא מנדר כו' וע"ש (ודוקא אלמנה וגרושה אבל איש אחר שפטרו מן השבועה אף הנדר בכלל נ"י כ"פ):

סעיף קטן ב
לא שבועת אפוטרופסת כו' פירוש ל"ת שלא פטרוה אלא מסתם שבועה דהיינו אם טען פרעתיה והיא אומרת לא נפרעתי אבל שבועת אפוטרופוס שיש רגלים לדבר שיש לה משלו הואיל שעסקה בשלו וכן שבועת פוגמת הוי נמי כמו רגלים לדבר שהרי בית דין טוענים בשבילו שתשבע ה"א שהפטור לא קאי על אלו קמ"ל וז"ל האשר"י ע"פ הגמרא משום דמסקא אדעתה בשעת נישואין דלמא מצריך לה זוזי ושקלה מכתובתה ואמרה

כתוב לי דלא משבעת לי ואגב פיטור זה בקשה לפוטרה אף אם הושיבה חנוונית או מינה אותה אפוטרופוס וגם נמי פיטור דשבועת ע"א בכלל עכ"ל:

סעיף קטן ג
כתב הראב"ד שלזה אינו מועיל הפטור דנהי דטפי מנפשו הימנה טפי מע"א לא הימנה:

סעיף קטן ד
אם גירשה ומתה כלומר שדין זה לא שייך אלא בגרושה ולא באלמנה כדבסמוך:

סעיף קטן ה
ואת הבאים ברשותה ר"ל שיכול להשביע גם הבאים ברשותה:

סעיף קטן ו
אבל אם היא עדיין קיימת כו' דלא פטרה אלא אם כן אם היא תקח הכתובה לעצמה:

סעיף קטן ז
אלא אם כן תשבע היא שבועה הנ"ל דהיינו שבועת עד אחד או פגימת שטרה או באחד משאר שבועות הנ"ל בסימן צ"ו ואם אינה רוצה לישבע יפסידו הלקוחות וכן כתב רש"י והרא"ש והבית יוסף וז"ל נ"י שם דף תקי"ז סוף עמוד א' דאם היא חיה איך ישבעו הלקוחות ששטר זה אינו פרוע והלא למחר תאמר שהיא פרוע ומהימנא במיגו שיכולה למחלו וכן הדין במלוה עכ"ל ואף שרבינו כתב שישבעו הלקוחות שלא פקדתנו מכל מקום שמא היא תברר שאמרה ליה שהוא פרוע והיותר נראה שסבירא ליה כמו שכתב הרי"ף שהיכא שיבורר ויהיה שבועת חנם אף שלא יהיה שוא אין משביעין וכמו שנתבאר בח"מ סימן ע"ב בדין משכון ע"ש גם יש לומר כשהיא בחיים לא סגי להו בשבועה דלא פקדתנו:

סעיף קטן ח
ומשביעין ג"כ יורשיה הבאים ברשותה כו' פירוש שבועה הנ"ל דלא פקדתנו אין הבית דין משביעין אותה אלא א"כ יטעון הבעל עליהם לומר שפרע לאמם ואומר ישבעו לי המה שלא ידעו שפרעתיה אבל שבועת הפגימה אף בלא טענתו כשבאין לגבות כתובה ופוגמת אותה המה בטענותיהם אזי הבית דין מעצמן טוענין שישבעו ולכך שינה רבינו הלשון וכתב לעיל ז"ל אבל "משביע את יורשיה רצה לומר הבעל וכאן כתב "ומשביעין רצה לומר הבית דין גם מה שכתב לפני זה אבל אם היא עדיין קיימת לא יתנו ללקוחות כו' האי לא "יתנו בלשון רבים קאי גם כן אבית דין שאף אם הוא לא טען הבית דין טוענים ומטעם שכתבתי דכל היכא דאיכא למיחש לשבועת שוא או חנם אין מניחין ללקוחות לישבע וליטול. והא דכתב אם פגמו הכתובה ולא כתב אם אמם טוענת בעצמה שפגמה ומתה שמשביעין לבניה וכמו שנתבאר לעיל ר"ס צ"ו ששבועה כזו יורשה לבניה משום אורחא דמילתא נקט דכשהיא היתה באה לבית דין ופגמה כתובתה גם כן היתה נשבעת

קודם מיתתה או יש לומר שאם אמם בעצמה פוגמת הכתובה הוא בכלל מה שנתבאר לעיל בסמוך אבל משביע את יורשיה אם גירשה ומתה כו' שקאי על כל השבועות הנזכרות בתחילת הסימן וגם פגימת כתובה בכלל:

סעיף קטן ט

כגון לקוחות שקנו ממנו פי' גם לקוחות יוכלו להשביעה אבל אם פטרה גם נגד באי כחו משבועה ס"ל להרא"ש והרי"ף דאין לקוחות בכלל כמ"ש בסמוך דאין נאמנות מועיל נגד לקוחות אע"פ שלהרא"ש נוכל ליישב שמכח חומרא כתב בסמוך דאין מועיל ולא מכח דינא מ"מ לדברי הרי"ף ור"ח צ"ל שבאי כחו הם אפוטרופוס שמינה בביתו ולא לקוחות:

סעיף קטן י

אותה ואת יורשיה עיין מ"ש ב"י לעיל סי' צ"ו ומ"ש עליו: (כדפרישית לעיל בסימן צ"ו כ"פ):

סעיף קטן יא

ואפי' אם פגמה כתובתה או היורשים כו' וז"ל הרא"ש ול"ד לשבועת אפוטרופוס דאע"ג שפטרה ממנו ומיורשיו אם נעשית אפוטרופוס אחר מיתת בעלה צריכה לישבע דהתם לא פטרה אלא מאפוטרופס של ממונו שאף יורשיו לא ישביעום על שנעשית אפוטרופוס על ממונו וכשמת יצא הממון מרשותו ונכנס לרשות היתומים ואאפוטרופוס של ממון היורשים לא פטרה. אבל שבועת הפוגמת פטרה מכל פגם שיבא לאותו כתובה שכתב לה ממה שיהיה ולמי שיהיה. ועוד (מתחלה בשעת פיטור השבועה) מסקא אדעתה דלמא לא יוכלו יורשיו לפרוע כתובתה בבת אחת ותצטרך לפוגמה ע"כ בקשה שיפטרנה מן השבועה גם מיורשיו אבל לא מסקא אדעתה כלל שיורשים ימנוה אפוטרופוס עכ"ל:

סעיף קטן יב

או היורשים או אפילו יורשים מן היורשים ר"ל או היורשים אומרים שנפרעו קצת מהיורשים נמצא שפוגמים היורשים הכתובה מן פרעון היורשים של הבעל ורישא מיירי שהיורשים טוענין שנפרעו קצת מהבעל אבל אין לפרש דר"ל דאפילו יורשי יורשיה אינו יכול להשביע דזה פשיטא דהכל בכלל פטור יורשים הוא ועוד דא"כ הל"ל נמי שיורשי יורשי הבעל אינן יכולין להשביעה אותה ואת יורשיה וגם לשון או ולשון מן לא א"ש וק"ל:

סעיף קטן יג

שאפי' ע"י גלגול אין יכולין להשביעה ואע"ג דשותפין והאריסין שחלקו ולא השביעו זה את זה בשעת חלוקה שאח"כ אין יכולין להשביע זא"ז ואפ"ה אם נתחייב זא"ז שבועה ממקום אחר מגלגלין עליו גם את זה. שאני הכא שפטרה בפירוש אשיר"י ועיין בדרישה:

סעיף קטן יד
ורב אלפס כתב שאפילו לא פטרה כו' שנעשית בחיי בעלה פירוש מאחר שהבעל לא הזקיקה לשבועה לא ע"י עצמו ולא ע"י צוויו שישביעוה בניו אחרי מותו ועיין בר"ן דף תקי"ז ריש ע"ב (בנ"י פרק הכותב דף קי"ח משמע דאם היתה אפוטרופוס בחיי בעלה ונמשך כך לאחר מותו או שמינה האב בחייו שתהא אפוטרופוס על ממונו לאחר מותו דזהו מיקרי אפוטרופוס של חיי בעלה אבל מינוה היתומים הוה דלאחר מיתה ד"מ כ"פ):

סעיף קטן טו
ומיהו על מה שמכרה כו' פירוש אם פטרה שאמרינן שאינו מועיל אלא לאפוטרופוס שנעשה בחיי בעל אבל אינו מועיל למה שנעשית לאחר מותו מ"מ לענין זה מועיל דכי היכי דמקילין לענין זה לזבוני בלא אכרזתא ה"נ מקילין שלא להשביעה שאם היה לה לישבע מימנעה ולא עבדה וגם מתוך המהירות א"א להזהר שלא תוותר ושלא תהנה הלכך אפי' ע"י גלגול לא משבעינן לה אשר"י:

סעיף קטן טז
מנכסי קאי גם אדלא נדר ודלא שבועה:

סעיף קטן יז
מנכסי אילין פירוש דאז פטרה מכל מי שיחזיק בנכסים אלו הן הוא הן יורשיו או באי כחו משא"כ ברישא דקאמר מנכסי דמשמע כל זמן שהן בידי ועד"ר:

סעיף קטן יח
לגבות מלקוחות בלא שבועה ומה שפטרה מבאים מכחו היינו אפוטרופוס שמינה על נכסיו:

סעיף קטן יט
לפיכך פירוש הואיל שאין הפטור מועיל אלא לגבי דידיה ולגבי יורשיו ולא גבי אחריני:

סעיף קטן כ
ומהיורשים בלא שבועה פירוש אע"ג דמיורשיו גובין בלא שבועה ומהני נאמנות גבייהו מ"מ גבי לקוחות לא מהני ואף שר"ח פסק לקמן דאף לגבי יורשים לא מהני נאמנות וצריך לעולם שבועה אפ"ה קאמר שפיר שלא בשבועה דהיינו היכא שקנו מיניה ועיין בספרי בפרק הכותב מ"ו ועיין בח"מ סי' ע"א שכתב כל זה:

סעיף קטן כא
אם מכר קודם הנאמנות כו' פירוש אף שהבעל חוב היה קודם ללקוחות מ"מ אפשר שיכתוב לה ב"ח מתחלה שטר בלא נאמנות ואחר שקנאו ממנו הלקוחות כתב הנאמנות לב"ח:

סעיף קטן כב
וי"א דהיינו דוקא שכתב לה הנאמנות בשטר כו' פירוש הי"א סוברים כרבי' זרחיה רק שמוסיפין דאפי' אם הנאמנות קודם אינו מועיל אלא דוקא שכתב כו':

סעיף קטן כג
האידנא דנפישי רמאי ויש לחוש לקנוניא דשמא פרעו והחזיר לו השטר (לטרוף מן הלקוחות שלא כדין כ"פ) אשיר"י: (ואבא שאול פליג את"ק ר"ל הא דכתב רבינו לעיל בסימן זה דאם פטרה מיורשיו דמהני הוא דברי ת"ק דמתני' אבל אבא שאול פליג ע"ז כ"פ):

סעיף קטן כד
אף גבי יורשים עיין בדרישה:

סעיף קטן כה
דלא מהני כלל גבי יורשים וה"ה בלא אשה אלא אף בשטר הלואה אפי' פירש הנאמנות אף על היורשים אינו נוטל בלא שבועה מן היורשים וממילא אם מת המלוה אין מוריש שבועה לבניו וכ"כ ר"ן בהדיא ולקמן בח"מ סימן ק"ח כתב הטור איפכא דמועיל פטור אף לגבי יורש והארכתי בספרי פ' הכותב ע"ש עכ"ל מ"ו וצ"ע דלמא שם בח"מ איירי בקנו מיניה:

סעיף קטן כו
ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל צ"ע הא כתב לעיל בשם הרא"ש האידנא דנפישי רמאי נכון להחמיר כר"ח כו' משמע דוקא מכח דנפישי רמאי אבל מדינא ס"ל דנאמנות על הפטור מועיל לגבי יורשיו נלע"ד דלעיל איירי דוקא בדקנה לה על הפטור וכמו שיישב מ"ו לדברי ר"ח ודו"ק:

סעיף קטן כז
וכתב ר"ח ודוקא דלא קנו מיניה דמשום כתיבה בעלמא אע"פ שהוא בשעת נישואין שהדברים ההם נקנו באמירה אפ"ה לא דחינא תקנתא דרבנן דהבא ליפרע כו' בשבילה דלמא לא גמר ומקני לעקור תקנת חכמים אבל קנו מיניה כבר גמר והקנה:

סעיף קטן כח
דאלים כח הקנין לפוטרה גם מהיורשים אפי' לא פטרה בפירוש אלא כתב נקי נדר או בלא נדר לחוד וגם הרא"ש מודה בזה אע"פ שלעיל סימן צ"ב כתב דאין כח בקניין ליתן יתרון בל' מה שאינו במשמעותו שאני הכא דגם בלא נדר לחוד משמעותו פטור גם מן היורשים כדאמר אבא שאול בהדיא אלא שאמר שהחמירו חז"ל גבי יורשים שלא לגבות מהן אלא בשבועה אף בפטרן אביהן בפירוש והיינו דוקא כשלא קנה אביהן על

הפטור אבל בקנה על הפטור כ"ע מודו דמהני פטור אביהן כיון שהממון שלו אף לגבי היורשין וק"ל:

סעיף קטן כט

תו לא מייחד לה אחריני פי' תו לא מתפסה צררי דהיינו ייחד (ואין להקשות דמ"מ צריכה לישבע שלא תפסה כלום כדלעיל סימן צ"ו די"ל דעיקר השבועה הוא שלא התפיסה צררי ואגב צריכה לישבע שלא תפסה ודו"ק כ"פ):

סימן צט

סעיף קטן א

שמין כל בגדיה בין של חול כו' משום דכי אקני לה אדעתא למיקם קמיה אדעתא למשקל ולמיפק לא אקני לה: (ומנכין אותה מכתובתה אבל גרושה כו' עיין מ"ש אמ"ו ז"ל ולעיל בסימן ס"ו ובשם רש"ל כ"פ):

סעיף קטן ב

אין שמין לה כו' כיון שלקחן לה וזכתה בהן והוא רוצה לגרשה ולא היא אבל אלמנה אף ע"ג דמן שמיא מוציאין אותה מכל מקום אמרינן אדעתא למשקל כו' ואה"נ בגרישה שאם היא יוצאה בע"כ וכגון אלו שכופין אותו להוציא ודאי שמין מה שעליה מ"מ:

סעיף קטן ג

רק שמוצא אחרת נאה הימנה פי' אי גרשה משום נוי מגורשת אבל אסור לגרשה משום נוי לחוד כמ"ש בסי' קי"ט שהלכה כב"ה ע"ש:

סעיף קטן ד

אבל מתנה שכתב לה כו' אבל אם נתגרשה בתור מורדת אפילו מתנה שנתן לה כדכתב לעיל סימן פ"ה בשם הרמ"ה:

סימן ק

סעיף קטן א

ומן הזיבורית שבנכסיו דאמר עולא ד"ת ב"ח גובה מן הזיבורית אלא שחכמים תקנו שיגבה בבינונית כדי שלא תנעול דלת בפני לווין ובכתובת אשה אוקמוה אדאורייתא דיותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא ומה"ט אפשר דאפילו נדוניא אינה נגבה אלא מן הזיבורית דרשב"א והר"ן בריש הניזקין כתב די"א דנדוניא היא כשאר ב"ח ובבינונית ולזה הדעת נוטה עכ"ל ועיין במ"מ פי"ו דאישות כ"פ):

סעיף קטן ב
ולא משבח שהשביחו הנכסים ואע"ג דבעל חוב גובה את השבח שהשביחו לקוחות כמ"ש בח"מ סי' קט"ו מתרץ בגמרא דמקולי כתובה שנו כאן (פירוש דהא מקולי כתובה כ"פ) אבל מה שהשביחו היורשים גם לוקח אינו טורף כמ"ש שם ועד"ר:

סעיף קטן ג
ולא מהראוי פירש כגון שמת יעקב בחיי יצחק אביו ואין האשה גובה כתובתה במה שמגיע על חלקו של יעקב אחר מיתת יצחק אביו כמ"ש לעיל סי' צ' ובח"מ סי' רע"ח:

סעיף קטן ד
נקרא מוחזק אע"ג דלענין בכור בח"מ סימן רע"ח לא מיקרי מוחזק (וכן לעיל בסימן צ' כתב רבינו לענין ירושת הבעל שמלוה נקרא ראוי ואינו יורש מלות אשתו כ"פ) מ"מ לענין כתובת אשה וב"ח מיקרי מוחזק וגובה ממנו והטעם כתב הרא"ש בפרק יש נוחלין דף ר"ז ע"ב דהא בחיי אבוהון הוי משועבד להו מדרבי נתן ואע"ג דכתובה אינה נתנה לגבות מחיים מ"מ היה לה שיעבוד על כל בעלי חובין ומש"ה יכולה לגבות מהב"ח עצמן ואם קדמו היורשים וגבו קרקע חוזרת היא לטרוף מידם ואם גבו מעות או שאר מטלטלים דוקא אינם גובין מהן דמטלטלי דיתמי אינם משועבדים לבעל חוב ולכתובת אשה אבל לאחר תקנת הגאונים גם כן גובה מהן וכל זה מבאר שם באשר"י והביא קצת ראיות לדבריו וכתב שיש לדחות אבל במסקנא קאי הכי עיין שם וכך הם דברי רבינו:

סעיף קטן ה
נגבית ממטלטלים אבל רשות ביד היורשים לסלקם בקרקע רמ"א (בשם הגהות אלפסי דף תק"א ועיין בחושן משפט סימן רנ"ב ורנ"ה כ"פ): (בנין דיכרין כדלקמן בסי' קי"א כ"פ):

סעיף קטן ו
גובה מהן פי' לפי תקנת הגאונים וקצת קשה לשון לפיכך אם גבו היורשים מעות דקאמר למה כתב "לפיכך אם גבו מעות אם הניח להן מעות נמי הוה ליה למימר דהא בודאי קודם תקנת הגאונים לא היו גובה כתובה ממעות שהניח להן אביהן דהוי נמי בכלל מטלטלי דיתמי אינו משועבד לכתובה ובעל חוב וכמו שנתבאר בחושן משפט ריש סימן ק"ז דמצוה איכא אבל כפייה ליכא דאע"ג דמלות אביהן משועבד להן מדרבי נתן מכל מקום אם קדמו וגבו היורשים הרי הן מטלטלי דיתמי והוא הדין אם הורישו להן מעות וי"ל דלרבותא כתב כן דאפי' אם גבו מעות בחובת אביהן דאיכא תרתי שהן מטלטלין וגם נקרא כהאי גוונא ראוי גבי בכור וכנזכר לעיל אפי' הכי גובת מהן:

סעיף קטן ז
או נתנם במתנת בריא דהוה דאורייתא אבל במתנת שכיב מרע דהוי מדרבנן גובה ממנה:

סעיף קטן ח
ואם מכרום היורשים ומכל שכן אם נתנו במתנה דגובה מהן ועיין בדרישה:

סעיף קטן ט
אחרי מותו גובה מהן שהרי משמת נפלו הנכסים לפני האלמנה ואין כח ביד היתומים ליתנם בית יוסף:

סעיף קטן י
ודבר זה תיקון גדול הוא כו' ר"ל שתיקן והמועיל אף למי שאינו יודע מתקנת הגאונים דמטלטלי דיתמי משועבדים לכתובה שאותן אנשים דלא ידעו לולי זה שכתבו בכתובתן כן בהדיא לא היו גובין ממטלטלי כיון שלא נתפרסם וזהו שמסיק וכתב הרי שלא כתבו כן בכתובתה כו' רצה לומר זה הנפקא מינה בתיקון זה וק"ל:

סעיף קטן יא
הרי שלא כתב כן (זה לשון הרב המגיד דעת רבינו הוא שאין לומר בזה אע"פ שלא נכתב כמו שכתוב דמי שאין זה תנאי בית דין כיון שנתחדש אחר התלמוד עד כאן כתונת פסים) ועיין בדרישה:

סעיף קטן יב
מוכרין ונותנין לה הא דכתב מוכרין ולא כתב מגבין אותו הקרקע אפשר דאשמעינן אם הקרקע גדולה וחשובה וכתובתה מועטת ואם יתנו לה קרקע לא יגיע על חלקה תשעה קבין שהוא שיעור קרקע כמו שכתוב בחושן משפט בסימן קי"ד אז מחויבים למכור כמו שנתבאר שם בחושן משפט ובלאו הכי נמי יש לומר כיון דבשומא והכרזה נותנין לה זהו מיקרי מכירה לה והכי קאמר מוכרין על ידי שומא והכרזה ונותנין לה באותה שומא:

סעיף קטן יג
שמכר או שנתן פירוש אחר שנשא אותה:

סעיף קטן יד
כדפרישית לעיל סימן צ':

סעיף קטן טו
קנה ואינה גובה ממנו כו' עיין לעיל בסימן צ' מה שכתבתי שם:

סעיף קטן טז
אם יכולה לגבות מן הראשון פירוש היכא שחתמה לשני ולראשון לא חתמה אם טורפת קרקע מהראשון אי דוקא אבדה כתובתה מן השני קאמר או דלמא אבדה לגמרי קאמר אף מן הראשון:

סעיף קטן יז
לרש"י אינה גובה ממנו שהרי יכול לומר לה הנחתי לך מקום לגבות ממה שמכרה לשני:

סעיף קטן יח
ולרבינו חננאל ולרבינו תם גובה ממנו ואע"ג דבכהאי גוונא בבעל חוב אמרינן בהדיא בגמרא דאיהו דאפסיד אנפשיה שכתב לשני דין ודברים כו' היינו דוקא בבעל חוב שייך לומר כן דידע דסופו לגבות ואפילו הכי כתב ליה הלכך לא גבי מראשון אבל אשה ליכא למימר כולי האי איהי דאפסיד אנפשה דהא בשעה שכתבה לו לא היתה עדיין ראוייה לגבות בבירור דלא נתנה כתובה לגבות מחיים אשר"י:

סעיף קטן יט
שהיא קדמה ששיעבוד חיוב כתובה שלה חל משעת נישואין מה שאין כן במזונות דחיוב שלהן משעת מיתה לכך אין להן דין קדימה כמו שנתבאר לעיל בסימן צ"ג:

סעיף קטן כ
עד שיעשו פשרה ביניהן כיון שיש פסידא לכולהו לא מוקמינן ביד הלוקח עד שיעשו פשרה ולא דמי למאי דכתב לעיל בסימן צ"א דמוקמינן ביד הלוקח דהתם אין פסידא אלא ללוקח וכמו שנתבאר עיין שם ובחושן משפט סימן קי"ח:

סעיף קטן כא
שאלה לא"א הרא"ש ז"ל כו' עיין שם כלל ס"ג דין ד' שמוכח שם מכל לשון השאלה והתשובה שאין כוונת האשה היתה להוציא מיד הבעל חוב כדי להעמיד השדה בידה עד שיתפשרו עמה אלא כל כוונתה היתה להעמידו ביד הלוקח שמכרה לו תחילה כל זכותה שאפשר שיהיה לה בהשדה אלא שהבעל חוב טען שכבר סלקה נפשה ואין לה כח להוציא מידו וממילא השדה ישאר בידו ועל זה השיב הרא"ש שהדין עם האשה שלא סלקה נפשה אלא מה שהוא לטובת הלוקח אבל לסלקה נפשה מכל וכל מי בקש זאת מידה שהרי הסילוק היה לטובת הלוקח וזה הוא רעתו והביא ראיה ממי שנשא שתי נשים הנזכר לעיל זה לשונו והלוקח הזה עומד במקום האשה ובמקומו כו' ודמי כאילו נתפשרו יחד הלוקח והראשונה כו' ורצה לומר כמו בדין המשנה במי שנשא שתי נשים שתולה בפשר שנים יחד איזה מהן שיהיו ואם נתפשר הלוקח עם אשה הראשונה לא יצא מתחת ידו כן בנדון זה אף בלא פשר כלל דמי כאילו נתפשרו וזה ברור בפירוש התשובה ורבינו קיצר ושינה ומשום הכי לשונו קצת אינו מובן ודו"ק:

סעיף קטן כב
והאשה מוציאה נדוניתא שם בשאלה כתב נדוניא וכתובה ובתשובה לא הזכיר אלא נדוניא אבל בודאי לאו דוקא והוא הדין כתובה לחוד:

סעיף קטן כג
עד שיעשו פשרה ביניהן פירוש האשה תתפשר עם הלוקח ותתן שטר נדוניא לידו ואז לא יהא צריך הלוקח לטעון שום זכות בבית מצד הלקוחות אלא מצד זכות נדונית האשה ואם כן מסולק הבעל חוב לגמרי וק"ל עכ"ל מ"ו ובענין פשרה זו עושין גם כן כדין הנזכר לעיל מי שהיה נשוי שתי נשים ומכר שדהו כו' וכי כתב הרא"ש בתשובה זאת דלשניהן דין אחד ב"י אבל נראה לחלק ביניהן כדבסמוך:

סעיף קטן כד
כי הבעל חוב יוציאנו מיד הלוקח נראה דלאו דוקא קאמר דיוציאנו בעל חוב מיד הלוקח דאפוכי מטרתא למה לי אלא הכי קאמר שהלוקח זה יש לו זכותו של עצמו וזכות האשה וזהו שכתב לעיל והלוקח עומד במקומו ובמקום האשה ומש"ה אף אם תאמר שהבעל חוב יכול להוציאה מיד הלוקח מצד זכותו של לוקח מכל מקום כיון שהלוקח יש לו גם כן זכות האשה ישאר כך הענין כו' ונ"ל שדוקא בנדון וה שהיתה האשה רוצה שישאר השדה ביד הלוקח וכמ"ש לעיל בשאלה הדין כן אבל אם לא היתה רוצה היתה יכולה ליהנות הבעל חוב ולהניח בידו ואין הלוקח יכול לכופה אבל אם תאמר שבנדון זה מיירי שמכרה לו כל זכות שהיה לה כמשמעות השאלה ולכך מחויב לצדד בזכות הלוקח מכל מקום אם לא מכרה כן אלא שסילקה עצמה מהלוקח שהיא אינה רוצה לטרוף ממנו כמו שנזכר במשנה שאמר דין ודברים אין לי עמך אם תרצה הראשונה תניח השדה ביד השנייה ומש"ה סתם המשנה וכתב וחוזרת חלילה עד שיעשו פשרה ביניהם ולא קתני שישאר ביד הלוקח ומש"ה דקדק הרא"ש ורבינו שכתב ז"ל נמצא הפשרה עשויה בנדון זה כו' דר"ל דוקא בנדון זה וגם שם בתשובה אחר שכתב כל זה סיים וכתב ודמי כאילו נתפשרו ביחד הראשונה והלוקח אחר שהוציאה הראשונה מיד השנייה דאבדה השנייה זכותה כיון שהלוקח אינו מוציא מיד הראשונה עכ"ל משמע דוקא אם נתפשרו הא אם אינם רוצים להתפשר אינה מחוייבת כדי שישאר ביד הלוקח ודו"ק. וזהו דלא כמשמעות הב"י שכתב סתם בשם הרא"ש שדין זה שוה לדין מי שהיה נשוי שתי נשים כו' וגם בש"ע לא כתב אלא דין המשנה מי שהיה נשוי שתי נשים כו' ולא דין תשובת הרא"ש דמשמע דס"ל דשניהן שווין ומיהו י"ל מ"ש שדין זה שוה לדין מי שהיה נשוי שתי נשים כו' היינו לעניין שחוזרין וטורפין זה מזה כמו שהוא במשנה אבל מכל מקום מוקמינא ביד הלוקח לבסוף:

סעיף קטן כה
ואין הכתובה נגבית אלא בפחות שבמטבעות דקדק לכתוב דוקא כתובה אבל בנדונייתא היא כשאר חוב. ומ"ש בפחות שבמטבעות ר"ל כגון מטבע זהובים אדומים או טאלר

שביש מקומות אינן נוטלין כ"א במשקל גדול ויש מקומות אין מדקדקין אפי' אינן שוקלין כ"כ ודומה למ"ש וישקול לו ארבע מאות שקל קנטרין שיוצאין בכל מקום:

סעיף קטן כו
בכתובה הקילו הואיל שכתובה מדרבנן:

סעיף קטן כז
לפי המקום שנשתעבד בו אבל הרמב"ם ורב אלפס כו' אזלי לטעמייהו שנתבאר בסימן ס"ו שר"ת סבר כתובה דאורייתא והרמב"ם וכל הגאונים ס"ל שהיא מדרבנן והרא"ש דס"ל ג"כ כתובה דרבנן מ"מ מצריך ליתן חמשים סלעים צורי כסף דאורייתא:

סעיף קטן כח
כתבו כסברא הראשונה ודוקא שלא יפחות ממנה או ממאתים כי לפחות מכאן א"א (דקי"ל דכל הפוחת ממנה ומאתים הרי בעילתו בעילת זנות כ"פ) ובנצ"ב הולכין תמיד אחר מקום שנשתעבד שם וכן השליש שמוסיפין יש לו דין נצ"ב כ"כ ר"ן וריב"ש ומהרי"ק:

סעיף קטן כט
אלא נשבע פי' ואם אין שטר כתובה בידה אינה גובה אלא נשבע כו' ומ"ו הגיה במקום אלא ואם לא:

סעיף קטן ל
היסת ונפטר פי' אם הבעל קיים וטוען פרעתי ואם מת אין טוענין להיורשים ה"ה ועד"ר:

סעיף קטן לא
בתנאי ב"ד שבמקום שסומכין על תנאי ב"ד על הבעל להביא ראיה שפרע:

סעיף קטן לב
שהאשה שאומרת מת בעלי נאמנת פי' כשלא הזכירה לכתובה כדבסמוך. ומ"ש בעדי מיתה "או אפי' "בלא עדים אין להקשות כיון דאפי' בלא עדים ה"ל לסתום או לכתוב בקיצור אפי' בלא עדים די"ל דנ"מ בעדים משום נדוניא ותוס' כדמסיק ועוד דבעדי מיתה אפי' לא אמרה אלא תנו לי כתובה לחוד נותנין לה אליבא דכ"ע ואפי' בלא שבועה. ומ"מ הל' מגומגם שלא הל"ל "שהאשה שאומרת מת כו' אלא הל"ל או אפי' בלא עדים אם לא הזכירה כתובתה אלא אמרה מת בעלי שהאשה שאמרה כו' שהרי הרישא דבעדי מיתה מיירי אפי' שהזכיר כתובתה לחוד. (כדפרישית לעיל בסי' י"ז כ"פ):

סעיף קטן לג
אפי' יש עדים כמה היה דשמא פרע דכיון שאין אלו מתנאי ב"ד הרי הם כמלוה ע"פ שנאמן לומר פרעתי שהמלוה את חבירו בעדים א"צ לפורעו בעדים (משא"כ עיקר

כתובה שהוא תנאי ב"ד והטוען אחר מעשה ב"ד פרעתי לא אמר כלום ועיין בח"מ סי' ע"ט כ"פ):

סעיף קטן לד
והרמב"ם כתב שצריכה לישבע שמת עיין בדרישה:

סעיף קטן לה
אבל אם אומרת מת בעלי תנו לי כו' הוא לשון רבינו והוא מגמרא פרק האשה שלום ואדלעיל קאי שאמר או אפי' בלא עדים שהאשה שאומרת מת בעלי נאמנת כו' והשתא כתב אבל אם אומרת מת בעלי תנו לי כתובתי וכו' ואף הרמב"ם כ"כ דמאחר שלא הזכירה כלל התירוני לינשא אינה אומרת כן אלא ליטול כתובתה ואפי' בשבועה אינה נאמנת:

סעיף קטן לו
והרמב"ם כתב שאם אומרת התירוני לינשא כו' ונותנין לה כתובתה ר"ל אבל שבועה עכ"פ בעיא וק"ל ומ"ש והרמב"ם כתב בלשון פלוגתא אדלעיל קאי שאמר שאין מתירין לינשא ע"פ כ"א בלא הזכירתה כתובתה כלל ע"ז כתב דהרמב"ם לא ס"ל הכי אלא מתירין אותה אף אם הזכירה כתובתה עם הנישואין אלא שלענין כתובה חילק:

סעיף קטן לז
ואני כתבתי למעלה (בסי' י"ז) דבשניהם אין מתירין אותה לינשא ומחלוקת תלוי בגירסת הגמרא ועיין בדרישה:

סעיף קטן לח
ולא מהימן לומר פרעתי ולקחתי מידה הכתובה וקרעתי אותה ולא חששתי לשובר כיון שהחזירה לי הכתובה:

סעיף קטן לט
אנפשיה שכתב לה פירוש אי לא כתב לה ודאי לא הוי פרע לה כי אם בפני עדים או לקח ממנה שובר והוי נזהר טפי: (ולא ישתנה הדין בכך פירוש לא ישתנה הדין בכל מקום בשבילו כ"פ):

סעיף קטן מ
ובספר המצות כתב ע"ש ר"י כו' הכי נהגינן מ"ו:
והוציאה גט דוקא גט ממש אבל עדי גט לא דחיישינן דלמא הגבוה הב"ד ע"פ הגט וקרעוהו נ"י כ"פ):

סעיף קטן מא
והוא במקום שאין כותבין דאי במקום שכותבין לא היה לו ליתן לה המעות עד שתתנה הכתובה בידו:

סעיף קטן מב
ואומר מפני שאין רגילין לכתוב לא האמינו לי במה שכתבתי לה נראה לי דה"פ לא האמינו לי על מה שאמרתי שפרעתי לה אף שהבאתי ראיה שכתבתי לה כתובה ועכשיו אין כתובה בידה וזו ראיה על הפרעון משום שאמרו ליה אתה הפסדת אנפשך וכמו שנתבאר לעיל אבל אין לפרש כפשוטו דלא האמינו לי קאי אמאי שכתב כתבתי לה כתובה דהא כבר כתב דאף אם ידוע זה בעדים שכתב לה כתובה לא מהני מטעם דאיהו אפסיד אנפשיה ואף ששם טוען כבר לקחתי מידה הכתובה וקרעתיה ומש"ה לא לקחתי מידה שובר קל וחומר כאן דבודאי אינו אומר שטען ראשונה שמ"ה לא לקח ממנה שובר משום דלקח מידה הכתובה וקרעה דהא עכשיו מראה היא הכתובה לפנינו אלא מחוורתא כדכתיבנא ראשונה ודו"ק:

סעיף קטן מג
מפני הסכנה מחמת שמד שלא יכתבו גיטין:

סעיף קטן מד
היא נאמנת וגובה הכל (אפילו אין לה עידי גירושין דהוי לן להימניה לבעל במיגו דאי בעי אמר לא גירשתיך כדפריך הגמרא לרב אי ליכא עידי גירושין במאי גביא ויש לומר דלרבי יוחנן דאמר אלמלהו רבנן לכח האשה דאף קודם סכנה אין נאמן לומר פרעתי אין תימא דאלמוהו לאחר הסכנה כיון שמודה דאינו נאמן לומר פרעתי אע"ג דאית ליה מיגו אבל לרב דלא אלמוהו פריך עיין בתוס' כ"פ) ועיין בדרישה: (והרמב"ם כתב בזה כו' פירוש בהוציאה כתובה בלא גט כ"כ):

סעיף קטן מה
חייב ליתן לה עיקר כתובה וז"ל הרמב"ם בפי"ו האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנה שאין מעיזה פניה בפני בעלה לפיכך האשה שהוציאה שטר כתובה ואין עמה גט ואמרה לבעלה גירשתני ואבד גיטי תן לי כתובתי והוא אומר לא גירשתיך חייב ליתן לה עיקר כתובה כו'. ואבד שוברי מתוך שיכול לומר לא גירשתיה ולא יתחייב בהוספת נאמן ומשביעה בנק"ח כו' אבל אעיקר לית ליה מיגו דהרמב"ם ס"ל דאף אם אמר בפירוש לא גירשתיך אינו נאמן לענין עיקר כתובה שהוא תנאי ביה דין אבל לענין תוספת אף בנאמנת לומר שגירשה מי יאמר שהיה לה תוספת אבל אחר שהביא ראיה שגירשה והוא מודה לדבריה שכתב לה תוספת אלא שטוען שלא גירשה הוחזק כפרן בעדים לכך צריך לשלם אף התוספת אבל אי ליכא עידי גירושין אף שהוא הודה לתוספת הרי גם כן אומר שלא גירשה והפה שאוסר הוא הפה שהתיר וכן כשטוען שגירשה ופרע לעיקר ותוספת ולית לה עידי גירושין מן הדין שנאמן לענין תוספת שהוא הפה שאוסר ושהתיר

דהא אין ידוע שהיה לה תוספת כי אם על פיו ואף אם ידוע שמא שילם לה כבר מה שאין כן בעיקר שמחשב כשטר חוב בידה ובזה נתיישב תמיהת רבינו על הרמב"ם אלא שרבינו סבירא ליה דהואיל והיא תובעת כתובה אינה נאמנת לומר גירשתני:

סעיף קטן מו

ומשביעה בנקיטת חפץ דוקא בזה שטוען שכבר פרע לה התוספת והיא רוצה להוציא ממנו צריכה לישבע בנקיטת חפץ כדין נשבע ונוטל מה שאין כן ברישא שטוען שלא גירשה והרי הוא מודה שלא פרע לה והיא נאמנת לומר גירשתני לענין עיקר כתובה לפיכך אין צריך שבועה בנקיטת חפץ וק"ל:

סעיף קטן מז

ול"נ שאם הוא נאמן כו' וה"ה כתב שטעם הרמב"ם שגובה עיקר מפני מדרש כתובה לכשתנשאי לאחר תיטלי מה שכתוב ליכי אבל בתוספת לא לפי שאין מדרש בתוספת:

סעיף קטן מח

גובה שתיהן פירוש כל הכתוב בכתובה עיקר ותוספת וז"ל רש"י שהרי גירשה והחזירה וכתב לה כתובה שנייה אבל קדמו ב' הכתובות לגט ראשון לא שהרי כשהחזירה לא כתב לה כתובה ותנן בסיפא ב' כתובות אינו גובה אלא אחת שע"מ כתובה הראשונה החזירה עכ"ל:

סעיף קטן מט

אינה גובה אלא אחרונה ואינה טורפת אלא מזמן השנייה דכיון דכתב לבתרא אחליה לשיעבוד קמא דאי לאו לבטולי קמא אתא למאי כתב הואיל ששתיהן שוות ועיין בח"מ סי' ר"ס שכתב שם כל דינים אלו באר היטב לענין ש"ח ונראה דה"ה או כ"ש אם סכום כתובה השנייה פחות מהראשונה דאמרינן בטולי בטלה להראשונה ובס"א ובדפוס ב"י סתם וכתב ז"ל הוציאה שני כתובות שכתב לה שתים זא"ז אינה גובה אלא אחרונה שביטל הראשונה כשכתב לה האחרונה ואם האחרונה יתירה על הראשונה כו' הרי שברישא לא כתב אם סכום שתיהן שוות אלא מיירי גם כשבשנייה סכומה פחות וכמ"ש וק"ל:

סעיף קטן נ

יתירה על הראשונה ולא כתב לה כו' פירש"י דאי אוסיף בה לתוספת כתבה ולא אחליה לשיעבוד לבטל זמן שטר הראשון ותרווייהו מיהא לא גביא מדלא כתב לה ואוסיפית לה מדילי הך אקמייתא אלא שטר כתובה יתירא כתב לה וה"ק אם תתרצי למחול שיעבוד של ראשונה גבי כתובה זו המרובה ואם לאו גבי הראשונה המועטת והי מינייהו דבעי גביא:

סעיף קטן נא
אלא אותה שמן הנישואין דאומדנא דדעת הוא שזה עיקר תחילת השיעבוד ולא כתב לה מן האירוסין אלא שאם תתאלמן או תתגרש מן האירוסין שתגבה בו אשר"י. ומה שכתב בכל ענין אינה גובה אלא אותה שמן הנישואין נראה דל"ד הוא מה שכתב בכל ענין דהא אם כתב בהא דמן הנישואין לשון ואוסיף לה על הראשונה דמן האירוסין כו' גובת שניהן אלא אשני בבות הנ"ל דלא כתב בהשנייה ואוסיף לך כו' קאי וע"ל סימן נ"ה:

סעיף קטן נב
גט וכתובה ועידי מיתה פירוש עדי מיתה אומרים שיודעין שהיתה אשתו בשעת מיתה ונתאלמנה ממנו והשתא א"ש מה שכתב רבינו בסוף הסימן וז"ל ואם כתובה קודמת לגט אין לה אלא כתובה אחת שעל דעת כתובה הראשונה החזירה ע"כ שקשה דהוה ליה למימר טעמא דלמא לא חזרה להנשא אחר הגירושין אלא ודאי עידי מיתה מעידים ע"ז כמו שכתבתי:

סעיף קטן נג
רואין אם אין דרך לכתוב כתובה גובה בגט עיקר הכתובה לאפוקי אם דרך לכתוב כתובה אינה גובה בגט בלא כתובה כדלעיל. וה"ה דה"מ למימר דין זה בהוציא שני גיטין וכתובה אחת ולכללו בבבא שלפני זה דהא בבבא שלפני זה איירי כשזמן הכתובה הוא קודם לגט ראשון ודין המחודש בבבא זו הוא כשזמן הכתובה הוא אחר גט ראשון אלא מפני שבבא דשני גיטין וכתובה אחת הוא לשון המשנה ובבבא דגט אחד ועידי מיתה וכתובה אחת הוא לשון ברייתא נקט גם כן רבינו בצורתם וק"ל:

סימן קא

סעיף קטן א
שתנשא ונשבעת פירוש דוקא שבועה דכל שבועה אין הבעל יכול להפר מה שאין כן נדר דהבעל יכול להפר קאמר בגמרא דאין מדירין אותה כשנשאת כמו שנתבאר לעיל ס"ס צ"ו: (וא"א הרא"ש כתב כסברא הראשונה רצה לומר דוקא כשכתובתה בידה דאם לא כן אינה גובאת משנשאת כ"פ):

סעיף קטן ב
פגמה אותה כו' הואיל שפרע קצת גלי דעתה דעומדת ליגרש וליפרע רש"י:

סעיף קטן ג
גובה לעולם דמפני שמכבדין אותה היא בושה למחות על כתובתה:
עד סוף כ"ה שנים ז"ל בגמרא ס"פ הנושא (כתובות דף ק"ד א)"ל אביי לרב יוסף אתיא קודם שקיעת החמה גובה כתובתה לאחר שקיעת החמה לא גביא בההוא פורתא

אחילתא א"ל אין. כן הוא מדת חכמים פירש"י העמידוה יתד ולא תמוט במ' סאה טובל במ' סאה חסר קורטוב אינו יכול לטבול בהן ע"כ ולא תפרש שם שום טעם למה כ"ה שנים ואפשר לומר סימן לדבר עבור כ"ה סלעים של כתובה שבכל שנה מחלה אחד אבל אין זה טעם מספיק דא"כ בי' שנים לימא דמחלה י' ולא יתן לה אלא ט"ו:
(וכן יורשי' צריכין כו' ר"ל דאיירי שנשבעת ומתה דאל"כ אין גובין יורשין משום דאין אדם מוריש שבועה לבניו כמ"ש ר"ס צ"ו כ"פ):

סעיף קטן ד
אבל התוספת לא דהתוספת דומה לחוב שדינו לגבות לעולם ומכ"ש נדוניא ועד"ר:

סעיף קטן ה
ממנה רצה לומר מן הנדוניא כמה הוי:

סעיף קטן ו
אבל גרושה גובה לעולם שהיא ודאי לא מחלה רש"י:

סימן קב

סעיף קטן א
אם זמנו של אחד כו' ר"ל זמנו של קנין וכן הוא בח"מ סי' ק"ד:

סעיף קטן ב
אלא מטלטלים ואבי העזרי כתב שחולקין במטלטלים עיין בספרו במשפט הכתובה (וכ"כ המרדכי בשם ראבי"ה גבי אלמנה ולא בגרושה אבל הרמב"ם והרא"ש והר"ן לא חילקו וכתבו כמ"ש רבינו כ"פ):

סעיף קטן ג
ה"ג דלא אקנו להו והיתומים רוצים לשלם חוב אביהן דאל"כ הא מטלטלי דיתמי אינם משועבדים עיין בח"מ ר"ס ק"ז או מיירי בזמן הזה לאחר תקנת הגאונים וכ"כ הרא"ש בהדיא דבמטלטלים בזמן הזה דינן כמ"ש רבינו מיהו יש ליישב הגירסא דלא אקני "ליה ור"ל למוקדם דכיון דלא אקני למוקדם מטלטלי אגב קרקעי אף שהאשה מוקדם מ"מ הלא אין קדימה במטלטלים ואם האשה מאוחר אף שהקנה לה אג"ק ולא לבעל חוב המוקדם וה"ל גביה מטלטלים ולגבי האשה קרקע מ"מ כיון שהוא מוקדם ינתנו לב"ח כל זמן שלא תפסה:

סעיף קטן ד
ינתנו לב"ח אפי' הוא מאוחר משום שלא תנעול דלת כו' אבל אשה (ר"ל ולא חיישינן משום חינא כ"פ) דיותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצית להנשא:

סעיף קטן ה
ותדחה האשה צ"ע לקמן סימן קי"ג:

סעיף קטן ו
מאן שם לך אע"ג דלעיל ס"ס צ"ג ובסמוך סי' ק"ג מוכח דאם לקחה לעצמה אפי' על ידי שומא של שלשה הדיוטות אינו כלום מטעם מאן שם לך ה"ט משום דשם מירי דלא הקנוהו לה היתומים אבל הכא איירי דהיתומים גם כן נתנו לה רשותם ליקח:

סעיף קטן ז
ותפסה מטלטלי אף על גב דכבר כתב רבינו כן לעיל נראה דה"ט משום דהרא"ש אמר עיקר דינו אהיכא שזמנה שוה או ששיעבודם חל כאחד ולכן אע"ג דכבר אשמעינן דתפיסתה מהני אפי' היכא שבעל חוב קודם מ"מ נקט הדין במקום שאמרו הרא"ש אביו (אבל א"ל דכאן אשמועינן דאפילו בזמן ששניהם שוין דלא מפקינן משא"כ לעיל דזמנה מוקדם ז"א שהרי סתם לעיל ומשמע דאפי' אם הב"ח מוקדם אם תפסה לא מפקינן כ"פ):

סעיף קטן ח
ולאשה קרקע פירש"י הטעם זה הלוה מעות וזו סמכה על הקרקע ואם בשביל נצ"ב הנישומין בכתובה הוא זכה בהן מיד וזו צרפתה עם הכתובה על שיעבוד הקרקע עכ"ל: (כתב א"א הרא"ש שמוציאין כו' פירוש ונותנין לה קרקע כיון שמספיק לשניהן יהבינן לכל חד כדיניה כ"פ):

סעיף קטן ט
ולכאורה יראה כו' קאי אריש היכא שלא תפסה (פירוש הקרקע ורצה לומר מה שאמרו חכמים דאם זמנן שוה ויש קרקע ומעות לשלם לשניהם דנותנין לבעל חוב מעות כו' דלא אמרו כן אלא מפני תקנת בעל חוב כ"פ):

סעיף קטן י
שומעין לו בחושן משפט סימן ק"א לענין מלוה ולוה דאם המלוה רוצה שיתן לו קרקע אין הלוה מחויב ליתן לו שאני התם דלוה עצמו יכול לסלקו במעות כדינו ולהשאיר בידו הקרקע:

סעיף קטן יא
והרמ"ה כתב דאין שומעין לו טעמו משום דמשמע ליה דלאו משום נעילת דלת נגעו בה אלא משום האי כדיניה והאי כדיניה הלכך כל כך יפה כח האשה לענין זה כמו הבעל חוב והיינו כרש"י ב"י:

סעיף קטן יב
המוקדם נותנין לו מעות וכתב בית יוסף נראה דלטעמיה אזיל וכו' קחנו משם:

סעיף קטן יג
יראה דהוא הדין נמי כו' לפי מה שסובר רבינו דטעמא משום נעילת דלת ודאי דכן נראה אבל כבר כתבתי דלהרמ"ה לא הוי טעמא אלא משום דהאי כדיניה והאי כדיניה ב"י:

סעיף קטן יד
שאבדו רצה לומר הבעל אבדם לנכסי צאן ברזל שלה או שלקחה ויכול להיות שעדיין הן ברשות היורשין לאפוקי אם היו עדיין בעין אזי היתה לקחן כאשר הם כמו שכתב בר"ס פ"ח:

סעיף קטן טו
כשאר בעל חוב בדין קדימה הנ"ל והטעם כתב הרב המגיד שלא הורע כח האשה אלא בעיקר הכתובה שהרי לא חסרה בה כלום אבל נדוניא הרי הוא כחוב בעלמא עכ"ל וכתב ב"י דקאי אכל מה שכתב בסימן זה להקל על הכתובה דאין הנדוניא בכלל ולפי זה לדידן היתה במנה כדין בעל חוב שאנו אין פורטין מה שנתנה לו לנדוניא אלא כוללין הכל יחד וכותבין בכתובה שהחתן קיבל עליו ליתן לה מאה זקוקין כנגד הנדוניא וכמו שכתב רבינו לעיל סימן ס"ח ורשמתיהו שם:

סעיף קטן טז
ורש"י לא פירש כן אלא דין נכסי צאן ברזל כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן יז
בכתובתה אינו מתחייב כו' משום דמצוה קעביד ולא מידי חסרה (גמרא) ופי' רשב"ם ע"ז עיין ב"י:

סעיף קטן יח
אפי' בקנין שהרי ערב אסמכתא הוא אלא משום דאית ליה הנאה וכו' ומבואר בב"י:

סעיף קטן יט
אפי' יש נכסים לבעל דה"א דגמר ומשעבד נפשיה משא"כ כשאין לו כמבואר בב"י:

סעיף קטן כ
אפי' אם אין נכסים לבנו לפי שאב לגבי בנו גמר ומשעבד נפשיה:

סעיף קטן כא
הנשאי לזה ואני קבלן וכתב ב"י ז"ל זהו על פי מ"ש בח"מ סימן קכ"ט לדעת הרא"ש (דלשון ואני קבלן הוא קבלן כ"פ) וכבר כתב שם שדעת בעל התרומות שאינו אלא ערב וכאן סתם דבריו כדעת הרא"ש:

סעיף קטן כב
דאפי' ערב גרידא טעמו משום דאין אסמכתא בקניין וכו' כמבואר בב"י:

סעיף קטן כג
ולפ"ז ערב לכלתו כו' דבגמרא אמרינן היכא דלא משתעבד גבי ערב משתעבד גבי כלתו ולפי דבריו מאי שערב אינו משתעבד היינו בלא קנין וכמו זה משתעבד בכלתו וז"ל ב"י לא הוי צריך ללמוד כי מדבריו דבהדיא כתב כן בפכ"ה מהלכות מלוה אבל הרמב"ם סבירא ליה דבעי קנין ולעיל דכתב הטור מתחייב בקנין כתב אליביה:

סעיף קטן כד
והכי מסתבר וכתב ב"י ויש לתמוה למה סידר הדינים סתם על דעת הרמב"ם ז"ל ה"ל לסדרם על דעת הראב"ד כיון דכוותיה ס"ל ואח"כ הל"ל שהרמב"ם חולק:

סעיף קטן כה
הערב לאשה בכתובה ר"ל באופן המועיל:

סעיף קטן כו
ואסור לאדם שישיאנו עצה שיגרשנה דשמא כו' תכלית העצה הוא זה שיגרשנה שלא בב"ד כלומר במקום שאין בקיאין בדין שידעו שכל המגרש באופן זה צריך להדירם ויעשה עמה קנוניא שתגבה כתובתה גם כן במקום שלא יהיו בקי בדינים ולא ידירנה גם בשעת הגבייה. ומ"ש רבינו דשמא לא ידירנה ר"ל מה מזיק עצתו של זה הלא ודאי כשיראה שהב"ד ידירנה בשעת הגירושין יחזור מיד מהגט ולא יגרשנה דלא ירויח כלום ע"ז קאמר דשמא יפסיד בעצתו שלא ידירנה וק"ל. דשמא לא ידירנה לשון הגמרא דאטו כל המגרש בב"ד מגרש. וה"ה דגובה כתובתה שלא בב"ד אלא מעשה בגמרא ודברי אביי נקט והגמרא לא איירי אלא בהדרא בשעה שמגרשה אלא שהפוסקים הוסיפו שבאם לא הדירה אז ידירנה בשעת גבייהו:

סעיף קטן כז
לא תגבה מן ההקדש שלא יעשה קנוניא על ההקדש ואינו אסור לגבות מההקדש כ"ש) דאין הקדש מוציא מידי שיעבוד אלא אם כן קדוש קדושת הגוף ועין בח"מ סימן קי"ז שצריך פדיון במקצת וכ"כ בית יוסף (בשם הרמב"ם):

סימן קג

סעיף קטן א
בין מן האירוסין בפ' אלמנה דף נ"ז איכא תנא דס"ל הכי ולאפוקי מדר"ש דפליג שם וס"ל דוקא מן הנישואין דיש לה מזונות מוכרת (פי' למזונות) שלא בב"ד שא"א לה לייש ומתענה עד שיזדקקו לה בית דין אבל מן האירוסין דל"ל מזונות (ואין מכירתה אלא לכתוב כ"פ) לא תמכור שלא בב"ד ומה"ט פליג ג"כ שם וס"ל דוקא כשמוכרת כולה יחד דבשעת מכירה יש לה מזונות אבל אם מכרה בראשונה מקצת ס"ל דאבדה מיד מזונותיה ושוב אינה יכולה למכור שלא בב"ד ע"ש. אבל רבינו לא נתכוין לזה שהרי פסק לעיל סימן צ"ג דיש לה מזונות כל זמן שנשאר לה מכתובתה ביד היתומים ועוד דא"כ לא ה"ל לומר אלא שמוכרת לצורך כתובה שלא בבית דין לאפוקי מדר"ש שלעולם אינה מוכרת לצורך כתובה אלא בבית דין לכך צ"ל דה"פ ל"מ נשואה דיכולה למכור לכתובתה שלא

בב"ד דיש ליתומים ריוח בזה דכשתגבה כתובתה לא יתנו לה עוד מזונות אלא אפילו ארוסה דבלא"ה ל"ל מזונות וק"ל:

סעיף קטן ב
שלא בבית דין בגמרא קאמר רב יודא טעמא משום דאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין ועולא אמר משום חינא ופירש ר"ח ורי"ף כדי שיהא נדוניא לנשים שבשבילה ימצאו חן בעיני האנשים וישאו אותם ועיין בדרישה (וע"ל בסי' צ"ג) כ"פ:

סעיף קטן ג
ושלא בהכרזה דדוקא בית דין מוכרין בהכרזה דאי טעו פחות משתות מכרן קיים הלכך צריכי הכרזה שלא להפסיד היתומים אבל אלמנה אפי' מכרה שוה מנה ודינר במנה מכרה בטל ואין יכול לבא ליד הפסד מוכרת שלא בהכרזה תוספות בפרק אלמנה ניזונית דף צ"ח ע"א:

סעיף קטן ד
מעט מעט פירוש אעפ"י שאין כאן ריוח ליתומים דעדיין צריכין ליתן לה מזונות כיון שנשאר לה מעט מכתובה בידיהן: (וגרושה לא תמכור אלא בבית דין פירוש דין מומחין דבגרושה לא איכפת ליה אם תתבזה בבית דין ואלמנה שנישאת הטעם דכבר בטל החן שלה ועד"ר כ"פ):

סעיף קטן ה
ושלא תפסה היא משלו כלום נראה דשבועה זו אינה נשבעת אלא אגב גלגול דצררי ומשום הכי בגרושה שאינה נשבעת אצררי אינה משביעה נמי שלא תפסה משלו כלום בטענת שמא. וא"ש נמי הא דמסיק רבינו בס"ס נ"ח וכתב ז"ל אבל לרש"י ואפילו אם נגנבו או נאבדו אותן שייחדו לה אין צריך שבועה דתו לא מייחד לה אחריני דקשה אעפ"י כן לתחייבה שבועה שלא תפסה משלו כלום אלא ודאי לא משבעינן אותה בטענת שמא כי אם אגב גלגול דשבועה דצררי:

סעיף קטן ו
ואם היא בעצמה מוכרת צריכה לישבע שבועת צררי ר"ל שלא התפיסה צררי ושלא תפסה משלו כדלעיל במוכר בבית דין אלא שרבינו קיצר וכתב שבועת צררי שהוא לשון הגמרא וע"ל מ"ש ר"ס צ"ו:

סעיף קטן ז
ושלא זלזלה בנכסים אע"פ שהיו שם ב"ד הדיוטות בשומא שמא לא דקדקו כולי האי דיושבי קרנות הם אשר"י וז"ל תשובה להרמב"ן (סימן ל"ג) אחר שתמכור אם רצו היתומים להשביעה אם מכרה ביותר ממה ששמו לה הבית דין משביעין אותה לפי

שאפילו מכרה שוה מנה במאתיים הריוח ליתומים כמו ששנינו ואם הוא פקחת ותרצה לפטור עצמה מידי שבועה לא תמכור אלא בעדים עכ"ל:

סעיף קטן ח

אע"פ ששמוה שלשה הדיוטות דאמרינן לה מאן שם לך כלומר מי החזיקך באלו הנכסים שאין אדם יכול לזכות במקח אלא מיד המקנה לו ומה שהחזיקוהו בית דין הדיוטות אינה חזקה דיושבי קרנות הם וע"ל ס"ס צ"ג: (שאם יכלו הנכסים רצה לומר מותר הנכסים שיש להם ליתומים מבעלה יכלו על ידי מזונותיהם וכיוצא בו בכליון אחרת כתונת פסים):

סעיף קטן ט

לצורך מזונות שהיא נאמנת שהנכסים בחזקת אלמנה קיימי כל זמן שלא נישאת כן כתב ב"י ועד"ר: (אבל אם תפרש כו' לא תוכל לטרוף כו' אף שלא מכרה לצורך כתובתה אלא כדי חצי כתובתה שעדיין יש לה מזונות כ"פ):

סעיף קטן י

ויש צד אחר שטוב לה יותר שלא תפרש נראה לפי עניות דעתי דרצה לומר דמכח צד הראשון יפה לה שלא תפרש שמכרה לגביית כתובה ועדיין היתה יכולה לפרש שמוכרת לצורך מזונות אבל מצד השני יפה לה שגם זה לא תפרש לכך עצה טובה הוא שתמכור סתם:

סעיף קטן יא

והוזל שאף אם יוצא מיד הלוקח אינם שום אלא מנה:

סעיף קטן יב

והיא רוצה לקיים המקח וכתב בית יוסף וז"ל תימא כיון דכתב דטעמא משום דכיון דבשעה שקבלה הקרקע להכניסו לרשות הלוקח היה שוה מאתיים הוי כאילו כוונה להקנות הקרקע אם כן מאי איריא שהיא רוצה לקיים המקח אפילו אינה רוצה נמי עכ"ל ונלע"ד דהכי קאמר שהוזל כל כך עד שאינה רוצה לחזור במקח כגון שאין לה ריווח בהחזרה והיינו שאינם שוה עכשיו אלא מנה (אלא שרבינו היה לו להפך לשונו ולכתוב והיא רוצה לקיים המקח שהוזל כו') והוה אמינא כיון שמתחלה ועד סוף אינם ברשות אלמנה יהיה ההפסד ליתומים מה שאין כן אי לא הוזל כ"כ ואלמנה לקחה מידה אזי אינו כ"כ חידוש שיהיה ההפסד של אלמנה:

סעיף קטן יג

כיון שהיה המקח בטעות דר"ת והרא"ש סברי דיש אונאה לקרקע בדבר מופלג דהיינו בפלגא יותר ועיין מ"ש בח"מ סימן רכ"ז (ולכך צ"ל דהוזל או הוקר דאם לא כן או חזר ובטל המקח לגמרי מאחר דיש כאן אונאה עד פלגא כ"פ): (באילו כיונה לקנות הקרקע

ר"ל חשבינן היא ללוקח שקנאה לעצמה בדמי שוויה שהוא מאתים וחזר והזילה לגבי לוקח כ"פ):

סעיף קטן יד
והריוח ליתומים והטעם כמ"ש בח"מ סי' קפ"ג דשליח שמכר דבר שאין לה קצבה ביוקר משוויה הכל לבעל השולח אותו וע"ש וכן בגמרא דכתובות דף צ"ח ע"ב ע"ש:

סעיף קטן טו
טעתה ומכרה שוה מנה ודינר במנה כו' ז"ל ב"י דברים אלו נראים כסותרין לדברים שקדמו וכו' ועיין ב"י:

סעיף קטן טז
שהן ארבע שדות חלוקות ואין ראויין לאדם אחד דמעיקרא אדעתא דהכי נעשית שליח למוכרם לד' בני אדם:

סעיף קטן יז
במכור לי כורא פי' שעושה שליח למכור משדותיו בית כור. והוא מכור לתכא (יש מגיהין בטור ומכר ליה ליתכא ומוחקין וזבין כ"פ) דהיינו חצי בית כור וסבר רב אלפס שהמכר בטל מפני שלא ניחא ליה דלפשי עליה שטרות שאז יצטרך למכור החצי בית כור הנשאר לאחר ויהיה עליו שני שטרות והוא הדין נמי הכא גבי אשה אם עשה לכל אחד ואחד שטר בפני עצמו אפילו הראשונים מכרן בטל ואפי' לא היה כאן שום טעות באחד מהן מטעם דלא ניחא ליתומים דליפוש עליה שטרי:

סעיף קטן יח
אפי' הראשונים מכרן בטל עיין בדרישה:

סעיף קטן יט
אז מכר הראשונים קיים פירוש ותמכור חלק הרביעית לאחר ויכתוב שטר אחד על כולם או הלוקח הרביעי יוסיף דינר בדמי המקח וישאר הקרקע בידם כמו שמכרה להם בשטר אחד דאם לא כן קשה אם תמכור חלק הרביעי לאחר ותצטרך לכתוב לו שטר מכירה יהיה על היתומים שני שטרות:

סעיף קטן כ
אבל רבינו האי עיין בחושן משפט סימן קפ"ב:

סעיף קטן כא
וכך הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל ותימא בכאן כתב וכן הוא מסקנת א"א ז"ל והיינו משום שהביא דברי רבינו האי לבסוף בפרק אלמנה ניזונית ובחושן משפט סי' קפ"ב כתב וא"א הרא"ש הביא דברי שניהן ולא הכריע כו' עיין שם מ"ו ובית יוסף ועיין מה

שכתב בית יוסף לתרץ דברי הרמב"ם דנראין גם כן דקסתרי אהדדי ובחושן משפט ס"ס קפ"ב הארכתי ליישב דברי רבינו עיין שם:

סימן קד

סעיף קטן א
ב"ד שמוכרין כו' טעם דברים אלו כתבתי בחושן משפט סימן ק"ט וק"ג:

סעיף קטן ב
אלא בהכרזה כו' עד"ר:

סעיף קטן ג
בכל שני וחמישי אע"ג דכי חשבינן ליומיה דהכרזה לא הוי אלא י"ח מכל מקום כיון דמשכי מילתא טובא שמעי אינשי גמרא פירוש אם מתחילין להכריז מיום שני נמצא שכלין שמנה שבועות ביום ראשון וישארו לו עוד ארבע ימים עד כלות ששים יום והראשון מהארבע ימים מתחיל ביום שני והרביעי ביום חמישי דהיינו בין הכל שמנה עשר ימים ר"ן:

סעיף קטן ד
בשעת הכנסת פועלים פירוש הכנסתם למלאכתן. הוצאת פועלים פירוש שיוצאין ממלאכתן והטעם כתבו התוספות ר"פ שום היתומים כשמכריזין בערב ישמע ההכרזה מי שירצה לקנות קרקע ויאמר לפועליו כשנפטרין ממנו והם פנויים לע"ע ממלאכה שילכו לבקר (פירוש לדרוש מאי עניינה וטובה) הקרקע הנמכר ובבוקר כשישמע ההכרזה יזכור לשאול אותם ענין הקרקע ועיין בדרישה:

סעיף קטן ה
שיש מי שרוצה יותר ליתן כו' לכך כתב יש מי כו' דר"ל אבל לא הכל כי יש גם כן בני אדם דניחא להו יותר לקנות וליתן המעות לבעל חוב שהוא איש שאינו מקפיד כ"כ אמטבע לומר זו רעה וזו יפה כמו אשה גמרא וכתבתיהו בח"מ סימן ק"ג וק"ט: (ואם הכריזו ר"ל וגם דקדקו בשומא מכרו קיים אבל אם לא הכריזו אע"פ שדקדקו בשומא מכרן בטל ודברים שאין מכריזין עליהן שמין אותן בבית דין ומוכרין אותם מיד כ"פ):

סעיף קטן ו
מכרן בטל משום דהוי טועה בדבר משנה גמרא:

סעיף קטן ז
עבדים שמא ישמעו ויברחו. ושטרות ומטלטלים שמא יגנבו (כשיכריזו עליהם יאספו הרבה קונים לקנותם כ"פ):

סעיף קטן ח
לכרגא (פי' לפרוע למלך כסף גלגולת) ולמזוני (למזון האשה והבנות) ולקבורה דבאלו אין שהייה להכריז:

סעיף קטן ט
מוכרין בלא הכרזה כדי שלא תנעול דלת בפני גומלי חסדים המלוים לכך אם היו צריכין להמתין הפרעון עד דמכריזין ל' יום (עיין בח"מ סימן ק"ט כ"פ):

סעיף קטן י
כיון שהכריזו אע"פ כו' דאין טעם הגון לחלק בין אם היתה ההכרזה בדרך החיוב ובין לא היתה דרך חיוב דטעמא דהכרזה היא כיון שדקדקו בית דין כ"כ במתון ובפרסום בשומא זו אין לתלות בה שום טעות ר"ן:

סעיף קטן יא
שצריכין להחזיר האונאה דאין כח בדיינים טפי משליח דעלמא אשר"י:

סעיף קטן יב
לקיים המקח ולהכריח הלוקח להחזיר כצ"ל. הרשות בידם שלא יהא כח הדיוט חמור מהם (דאם קנה הדיוט מהדיוט ונתאנה א' או קנה המקח ומחזיר האונאה כמבואר בח"מ סימן רכ"ז ה"ה בדיינים כ"פ):

סעיף קטן יג
הרשות ביד הלוקח לבטלו דאי מייפים כח היתומים טפי מלוקח הוי ריעא ליתמי ולא זבני מינייהו אשר"י:

סעיף קטן יד
המשלח ביתרון פי' בפחות משתות דאילו בשתות כבר כתב דעת הרא"ש דיד המוכר ולוקח שוה בו וה"ט משום דשתות לא נתנה למחילה משא"כ בפחות משתות דאין השליח יכול למחול והלוקח שנתאנה כיון שלקח בעצמו גבי דידיה אמרינן שודאי מחל כיון שהוא פחות משתות:

סעיף קטן טו
ושלחה מצד אחר מורשה שלה לב"ד כצ"ל:

סעיף קטן טז
מרמה עשו ר"ל היורשים שהם דברו על לבה לעשות כן להשתלם הכתובה מהלוקח ואח"כ יחזרו הם עליו ולא יהיה לה היזק בכתובה וגם להם לא יהיה היזק בנכסיהן וזהו המרמה לטרוף שלא כדת:

סעיף קטן יז
כי ב"ד בדין מכרוהו כצ"ל:

סעיף קטן יח
מחילה טמירתא בח"מ סימן רמ"ב שם נתבאר דמתנה טמירתא אינה מתנה כלל אפילו לא היה בה מרמה ואפשר לחלק בין מתנה שהמקבל בא להחזיק בה ובין מחילה שכבר הוא בידו וקנהו אפילו בטמירתא אי לאו דהוי המחילה במרמה ועיין מ"ש בסימן שאחר זה:

סימן קה

סעיף קטן א
אלא בדבר מועט נראה שכ"כ משום שכתב בסמוך אבל אם אמרה שנפרעה קודם המכר אינה נאמנת במיגו דאי בעיא מחלה השתא דהטעם הוא דאז צריכה לשלם ללוקח כל הדמים ואם מכרה קודם אינה משלמת אלא דבר מועט. גם יש נפקא מינה דאין דין אונאה בקנין זה:

סעיף קטן ב
כדפרישית לעיל בסימן ס"ו:

(ואפילו אם מת הבעל עיין מזה לעיל סימן צ"ו כ"פ):

סעיף קטן ג
צריכה לישבע שלא נפרעה (רש"ל בביאורים שלו פירוש כשטוען הבעל אשתבע לי אבל פירוש אמ"ו ז"ל עיקר כ"פ) פירוש הבית דין משביעין אותה אפילו לא טענו היורשים כלום ונראה דה"ה אם גירשה והבעל עדיין חי וטוען שפרעה אע"ג דאינו טוען שתשבע לי היא מכל מקום הבית דין טוענין לו מטעם שכתב הר"ן וכתבתיהו לשונו לעיל סימן צ"ו דשמא תודה היא היום או מחר לומר שנפרעה ותהא נאמנת במיגו דהיתה יכולה למחול ותהא שבועת שוא או שבועת חנם (ר"ל שבועה שמשביעין הלקוחות או מקבלי מתנה שלא פקדתנו כ"פ) בדבר ובכזה משביעין הבית דין כמו שנתבאר בח"מ סימן ע"ב גם לעיל סימן צ"ו דקדקתי כן מדכתב רבינו לשון ומשביעין לשון רבים ע"ש:

סעיף קטן ד
אם אמרה שנפרעה קודם המכר פירוש עתה אחר המכר אמרה שנפרעה קודם לכן:

סעיף קטן ה
אינה נאמנת ולא אמרינן תהיה נאמנת במיגו דאי בעי מחלה השתא דאין זה מיגו טוב דאי מחלה השתא היתה צריכה לשלם כל הדמים הכתובים בכתובה אבל אם נפרעת מקודם אינה חייבת לשלם אלא הדמים שקבלה מן המכר דהוי מקח טעות אשיר"י בסוף הכותב וב"י הביאו בסימן צ"ח ואפי' לדברי המפרשים דכל מוחל לשטר חוב אינו חייב לשלם כל דמי המכר מ"מ כ"ע לאו דינא גמירי והיא יראה למחול דסבורה שמא תתחייב

לשלם כל דמי השטר אבל מה שאמרה שנפרעה קודם המכר דבר הידוע הוא כיון שמקח טעות היה הדמים חוזרין אשיר"י ועיין בח"מ סימן ס"ו:

סעיף קטן ו

המוכרת כתובתה בין לבעלה בין לאחרים לא הפסידה שום דבר מתנאי כתובה נלע"ד פשוט דאין לה מזונות אחר מיתת בעלה אף במוכרת וכמ"ש רבינו לעיל בהדיא בסימן צ"ג ז"ל מכרה או משכנה כתובתה כו' עד הפסידה מזונותיה וכ"כ הרמב"ם בהדיא בר"פ י"ח דאישות והוא מדברי ברייתא ר"פ אלמנה ניזונית והא דכתב רבינו כאן דלא הפסידה "שום דבר כו' אין מזונות בכלל זה דהא מעולם לא נתחייבו לה מזונות אלא עד שתגבה כתובתה והרי היא כבר גבתה אותה בשעת שמכרה כתובתה בחייו אלא שבחייו יש לה מזונות מדאורייתא מדכתיב שארה כסותה כו' משא"כ במוחלת דלא גבתה כלום ואדרבא עשתה לו טובה שוויתרה לו כתובתה וה"א דלכל הפחות ישאר לה מזונותיה וכדס"ד דרב חסדא לאמר משיב רעה תחת טובה לא ימוש רעה מתוך ביתו מה הוצרך רבינו לכתוב דבמוחלת ג"כ אין לה מזונות לאחרי מותו אליבא דכ"ע אבל במכירה פשיטא ליה ולא הוצרך לכותבו ועד"ר:

סעיף קטן ז

שום דבר מתנאי כתובה דזוזי אנסוה (ומוכר בעין רעה מוכר ומסתמא לא מכרה תנאי כתובה משא"כ מיחלת דאחולי אחליה מדעתה ובעין יפה מוחלת ומש"ה הפסידה תנאי כתובה: ואני כתבתי למעלה בסימן צ"ג: לא קניין דמחילה א"צ קניין כמ"ש בח"מ סימן רמ"א כ"פ):

סעיף קטן ח

ולא עדים פירוש בזמן שהיא מודה דלא איברו סהדי אלא לשקרי ה"ה:

סעיף קטן ט

כשאר מוחלין והא דכתב בשם הרא"ש לעיל דמחילה טמירתא היא היינו משום שכבר הכריזו עליה הב"ד וא"כ היה להם לפרסם והיינו מרמה מ"ו. ולעד"נ דלא משום ריעותא דמחילה טמירתא פסק הרא"ש לעיל אלא משום המרמה וז"ש כי לא ידעו באותה מחילה טמירתא כי אילו שידעו הב"ד מאותה המחילה שנעשית בסוד ודאי לא היה מוכרין הב"ד אע"פ שנעשית המחילה בסוד כי דוקא במתנה טמירתא אמרו דלא מהני ולא במחילה אלא משום שעשו הדבר בסוד כדי לרמאות את הלוקח ולהפסידו מש"ה הפסידו זכות היתומים וק"ל:

סעיף קטן י
שחוק והיתול פי' אם אומרת אמת שמחלתי אבל היה דרך שחוק והיתול ולא כוונתי למחילה או יורשים או לקוחות טוענין כן:
(וחזרו ומחלו מחול כמ"ש בח"מ סימן ס"ו כ"פ):

סעיף קטן יא
ואפי' אין להם כצ"ל וכן הוא באשיר"י ור"ל לבעל ואשתו שמתו אין להם שום ולד זולת זה ומיהו אין צריך למחוק גירסת הספרים ושפיר גרסינן "לו דמתחלה דיבר שבנה ימחול ליורשים של בעלה וע"ז קאמר דאפי' אין לו לבעל שום יורש זולת זה הבן שירש כתובת אמו הוא גם כן בן כל בעלה זה שמת והוא יורש הכתובה וגירסא זו "דלא נראה עיקר דלגירסא להם קשה מנ"מ שהוא יורש שלה דנקטה:

סעיף קטן יב
ונמצא הפרעון עליו פירוש פרעון הכתובה שהלוקח יתבע ממנו כתובת אמו שלקח ממנה והוא ימחול לאביו ויחזור וירש ממנו:

סעיף קטן יג
ויורש הכתובה ומכל מקום צריך לשלם מה שנתן הלוקח כדלקמן בטח"מ סימן ס"ו ואני כתבתי בפרק הכותב סימן ט"ו שאין היורש יכול למחול כה"ג מ"ו:

סעיף קטן יד
ודאי קבל לשון הגמרא נהי דאחריות דעלמא לא קביל עליה אחריות דידיה מי לא קיבל

סימן קו

סעיף קטן א
המחלק (נכסיו לבניו וה"ה לבנותיו רמב"ם כ"פ):

סעיף קטן ב
אבדה כתובתה אבל לא נדונייתה:
(בין אם הוא בריא כו' פירוש ל"מ שכיב מרע דשוב לא יהיה לו יותר נכסים דהרי ימות וקא שתקה אז ודאי מחלה לכתובה אלא אפי' בריא דנימא דשתקה עתה משום דסברה דהדר קני יותר ומה לה לערער עכשיו אפ"ה מחלה מטעם כיון שחלק לה כו' כ"פ):

סעיף קטן ג
אבל אם כתב לה מטלטלי הטעם מאחר דלא אחשביה לה ולא חילק לה כבוד כבניו שנתן להם קרקע לכן לא מחלה. או שלא חלק כל נכסיו אמרינן מאחר דנחתא לאותו מקצת ששייר נחתא לכולהו ולכן שתקה מתחלה כדי לטרוף מאותו מקצת ואח"כ טורפת בנכסים אלו כ"פ):

סעיף קטן ד
אפי' באו "לידו כו' גובה מהם כצ"ל והטעם דלא אמרינן דמחלה שיעבוד כתובה לבעל אלא לבנים מחלה שיעבודה מנכסים הללו:

סעיף קטן ה
בינה ובין בניו דאז י"ל מדשתקה מחלה כתובתה בשביל הכבוד שעשה לה שחלק לה מנכסיו עם בניו:

סימן קז

סעיף קטן א
כל נכסיו לאשתו גרושה או ארוסה כדבסמוך:

סעיף קטן ב
בריא ר"ל בקנין:

סעיף קטן ג
מוקדם למתנתה ואע"פ שזמן כתובתה קודם:

סעיף קטן ד
הפסידה כתובתה לפי שמחלה שיעבוד הכתובה ועמדה על מתנתה ואם כן הב"ח טורף ממקבל מתנה ועיין בח"מ סי' רמ"ו:

סעיף קטן ה
מפני שמחלה כו' ולא הוי מחילה בטעות דההוא שעתא מתנה גמורה הוי דהא אי בעי הבעל היה יכול לסלקו לב"ח בזוזי רשב"ם (וצ"ל דמ"ש רבינו בין מאותן שמכרה כו' ר"ל שהלוה עליהן דאל"כ הוי מחילה בטעות דהא א"א לסלק הלוקח בזוזי ואפשר דר"ל שהיה מסלקו בזוזי לפי דעתו שהיה נותן לו כל מה שרצה ודו"ק כ"פ):

סעיף קטן ו
אם קנה נכסים אחר כך פירוש שאחרים נותנים לו במתנה או שנפלו לו בירושה או שמצאה מציאה:

סעיף קטן ז
לא מחלה וגובה פירוש ולא אמרינן כבר מחלה כתובתה בשעת מתנה ואותה מתנה הוא דטריף ב"ח מידה וא"כ במאי תזכה בנכסים הללו כיון שהכתובה כמי שאינה קמ"ל דגובה מהן דכיון דכתב לה דאקני גובה מהן דלא אמרינן לענין זה כנקרע דמי:

סעיף קטן ח
מנכסים שיש "לו כצ"ל:

סעיף קטן ט
שכבוד שעושה לה "דאומדן דעתה הוא דניחא לה דליפות עליה קלא דכתיבנא לה כולהי נכסי (ואפילו חד יומא דאיהי מהימנא וחשובה לגבי בעלה בההיא הנאה מחלה מאלו הנכסים ולא חיישא אי טריף אח"כ ב"ח ממנה כ"פ):

סעיף קטן י
דבהנך הוי מתנה דליכא למימר בהו שעשאה אפוטרופוס:
(לאשתו נשואה דכיון דגייס בה חייש לכבודה ולכבודה איכוון ולא למתנה כ"פ):

סעיף קטן יא
דלא הוי מתנה אא"כ שייר קצת נכסים וכמ"ש בסמוך:

סעיף קטן יב
אלא לעשותה אפוטרופוס כו' דאנו אומדין דעתו דאיניש דלא נותן כל אשר לו לאשתו ומניח בניו או יורשיו ולמחר תנשאי לבעל ותכניס לו כל נכסיו:
(כדי שיכבדוה דהיינו שיפרנסם כפי אומד דעתה ויהיו כפופים לה כ"פ):

סעיף קטן יג
ואחיו יורשין אותו דוקא אחיו ולא בני אחיו כמ"ש בסמוך. ומהתימה דסתם בח"מ בס"ס רמ"ו ולא כ"כ בפירוש ואפשר משום דאין שום גוף מקום דין אשה:

סעיף קטן יד
וכתב כל נכסיו לשתיהן פירוש בבת אחת:

סעיף קטן טו
חצי נכסי לאשתו כו' פירוש אפי' השוה אותן וכתב לכל אחד חצי וה"א דשניהן אפוטרופוס דהא גם בראשונה לא מיחשב שיור כיון דבפעם אחד חילק כל נכסיו וכמ"ש הרא"ש אח"כ בסמוך אפ"ה אמרינן מדה"ל לכללינהו יחד ולא כללן ש"מ דלראשונה במתנה נתכוון ליתן והשנייה מינה אפוטרופוס וכ"ש אם כתב לראשונה שליש ולשנייה ב' שלישים או איפכא דאמרינן דראשונה קנתה והשנייה נעשית אפוטרופא דמדהוסיף וגרע לאחד מהן ש"מ דאין דעתו למנות שתיהן אפוטרופסים דא"כ למאי נ"מ לא השוה שתיהן בשלמא כשהוא מתנה גמורה יש טעם למה מיעט או הוסיף לראשונה אבל השנייה מסתמא אינה אפוטרופוס כיון דלא הוי שיור אחריה וע"ל בח"מ סימן רמ"ו:

סעיף קטן טז
לאשתו ולבנו כו' פי' אפילו בבת אחת. אשתו קנתה החצי כו' דאשתו במקום בנו לא שויה אפוטרופוס וכאחר דמיא:

סעיף קטן יז
לאשתו ולאחר דפשיטא היא דלאחר נתכוין במתנה דלא חייש לכבודו:

סעיף קטן יח
וגם להניח בעד נפשו אינו שיור והטעם מה ששייר בעד נפשו דלא הוי שיור אמר בסמוך במה שאמר "ועוד "שהרי "לא צוה כו':

סעיף קטן יט
ואפי' ששייר פי' אע"פ ששייר כח לעצמו כו' מ"מ מאחר שלא אמר מה ששייר כמו שלא שייר דמי:

סעיף קטן כ
משועבדים ועומדין ואין כאן שיור מחדש:

סעיף קטן כא
לדבריהם פי' שאומרים שכבר היה חייב בראשונה לב"ה ושאומרים שאביו של פלוני הנפטר כו':

סעיף קטן כב
מתחייב עכשיו כו' וזה הוי שיור מחדש:

סעיף קטן כג
אם כמחלק כו' (פי' שלא הפסיק בינתיים) זה לשונו בח"מ סימן ר"ן ש"מ שחילק כל נכסיו לשנים או לשלשה אם לא הפסיק בין אחד לחבירו אלא חלק זה לפלוני וזה לפלוני ומת קנו כולם אפי' בלא קנין (דה"ל מתנת ש"מ בכולה)עמד חוזר בכולם אפי' בקנין דכולה חדא מתנה היא בלא שיור ואם הפסיק בין אחד לחבירו (זה פירוש על מה שכתב רבינו כאן ואם כנמלך כ"פ) דהשתא הויא כ"א מתנה בפני עצמה לפיכך כל הראשונים חוץ מהאחרונה יש להן דין מתנת ש"מ במקצת שצריכין קנין אפי' אם מת ולפיכך אם עמד אינו חוזר ואם אין כאן קנין לא יקנו אפי' אם ימות והאחרון הוי מתנת ש"מ בכולה וקונה אם מת אפי' בלא קנין ולפיכך אם יעמוד חוזר. אם כמחלק מת קנו כולם כו' אלמא דחשיבא מתנת ש"מ בלא שיור וק"ל:

סעיף קטן כד
ואמרינן נמי התם אשתו ואחר כו' פירוש ועוד ראיה דאמרינן התם אשתו ואחר כו' א"כ דכי היכי דהתם אמרינן דאשתו הוי אפוטרופא ומתנתו דאחר לא נחשב שיור ה"ה דכוותה באשתו ולצורך ב"ה:

סעיף קטן כה
דמתנה של האשה לא חיילא עד לאחר מיתה לאפוקי שיור דבית המדרש הוי עד עולם גם לאחר מותו מש"ה הוצרך לומר דיחוי ראשון דלא הוי שיור דכבר נתחייב ועומד ע"ז:

סעיף קטן כו
דהויא מתנה גמורה פירוש דאין הוכחה בשטר דכוונתו שיהיה מתנה גמורה:

סימן קח

סעיף קטן א
ש"מ או בריא בקנין רשב"ם:

סעיף קטן ב
כאחד מן הבנים כתב הר"ן בשם הראב"ד דנוטלת חלק יתר על כתובתה דאע"ג דאמרינן כיון שעשאה שותף בין הבנים אבדה כתובה ה"מ במחלק נכסיו אבל זה אינו מחלק ולטפויי קאתי וכתב עוד דאע"ג דקי"ל דאם עשאה יורשת לא אמר כלום מ"מ כי אמר תטול לשון מתנה הוא ולא אתי "כאחד "מן "הבנים ומבטל ליה:

סעיף קטן ג
אינה חולקת בהן דא"א מקנה דשלב"ל ועד"ר (ואם נסתפק הדבר אם היו לו נכסים אלו בשעת הלואה על האשה להביא ראיה כ"פ):

סעיף קטן ד
בשעת המיתה דלשעת חלוקה איכוון כיון שנטילתה כאחד מהבנים לאפוקי אם מתו כל הבנים דאז אין נטילתה כאחד מן הבנים דהא מתו ונוטלת בשעת הצוואה:

סעיף קטן ה
היו מרובים פירוש הבנים:

סימן קט

סעיף קטן א
אלא ידה על העליונה עיין בח"מ סימן רנ"ג ושם בארתיה וגם כתבתי שם דנראה דזהו דוקא באינו מחלק נכסיו לבניו או אפי' במחלק ולא כתב לאשתו קרקע אבל אם כתב לה קרקע אפי' כ"ש בין חלוקת בניו כבר נתבאר בסימן ק"ו דאמרינן דמחלה וכ"כ רבינו לעיל בסימן כ"ג בכתב לה למזונותיה דשם נמי איירי במחלק נכסיו לבניו וכתב לה קרקע עוד כתבתי יישוב אחר ע"ש בסימן רנ"ג:

סעיף קטן ב
לאשתו סתם ז"ל ב"י ה"ג בספרים המדוייקים לאשתו סתם דהוי דינא הכי דידה על העליונה וא"א הרא"ש ז"ל כתב שאם אמרו תנו נ' זוז סתם דהוי מתנה לבד מכתובתה וכ"כ רבינו בהדיא לקמן בח"מ סימן רנ"ג וכן הגיה מ"ו ור"ל לאשתי סתם שלא אמר כראוי לה או בכתובתה:

סימן קי

סעיף קטן א
אע"פ (שאין בעלה עמה דהא זכות הוא לבעל וזכין לאדם שלא בפניו כ"פ):

סעיף קטן ב
ושם בעלה וקשה בשלמא דשם האשה צריכין להכיר דחיישינן דלמא אשה זו העלה שמה בשם אשה אחרת (ותעשה קנוניא עם אותו בעל ששמו כשם בעלה כ"פ) ותתן השובר לבעל של אותה אשה ותפסיד אותה אשה את כתובתה אלא שם הבעל למה צריכין להכיר ובח"מ סימן ל"ט ומ"ט כתב נמי שצריכין להכיר שם הלוה והמלוה אבל אותו הטעם אין שייך כאן וי"ל דיש לחוש שמא יש עוד אשה אחרת בעיר הזאת ששמה כשמה והיא תעשה ערמה ליתן שובר זה לבעל אותה האשה שגירש אותה אשה וכן איתא שם בגמרא אגט ושובר דתנא להו במתני' יחד בפרק ג"פ דף קט"ז ע"א ועיין בדרישה:

סעיף קטן ג
והבעל נותן שכר הסופר דזכות הוא לו שלא תחזיר ותגבה כתובה זימנא אחריתי רשב"ם:

סעיף קטן ד
ה"ג בספרים של קלף והודה לדבריה ואמרו לו שציותה לכותבו יכול לחזור בו מדבריו הראשונים ולומר זו היא ואין כאן משום חוזר ומגיד. פירוש אף שאמר מתחלה לא זו היא לאו הגדה היא משום דת"ח אין דרכו לדקדק בנשי מש"ה יכול לחזור ולימא מה שאמרתי מתחלה לא זו היא טעיתי כי לא דקדקתי אבל אי אמר תחלה ברי לי שאינה זאת הרי דקדק ואינו יכול לחזור ודברי רבינו אלו ע"פ פירש"י ותוספתא דפרק ג"פ ריש דף קפ"ח ע"ש אבל נ"י פירשו שם בע"א ועד"ר:

סעיף קטן ה
המוצא שובר כו' (עיין בח"מ סימן ס"ה) ועיין בדרישה:

סימן קיא

סעיף קטן א
שיהיו "בניה זכרים כצ"ל:

סעיף קטן ב
יורשים כתובת אמן "ונדונייתה כצ"ל וז"ל הגמרא א"ר יוחנן משום רשב"י מפני מה התקינו כתובת בנין דיכרין כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו ואימא דאב לירות דבעל לא לירות ופירש"י נדוניא דיהיב אב לבתו לירתון בנין דיכרין אבל נכסי הבעל כגון מנה ומאתים ותוס' לא לירתון א"כ אב נמי מימנע ולא כתב לבתו ופריך ואימא היכא דיהיב אב נדוניא לבתו לכתוב בעל כתובה לבניה והיכא דלא יהיב אב נדוניא לא לכתוב ומשני לא פלוג רבנן:

סעיף קטן ג
עם אחיהן ומפרש ואזיל כיצד כו':

סעיף קטן ד
כתובה "במקום שאין כצ"ל:

סעיף קטן ה
אלא נקבות ז"ל הגמ' בת בין הבנים נמי תירות פירוש אם יש לאחת בת ולאחת בנים זכרים תטול הבת כתובת אמה והבנים כתובת אמן ומשני כנחלה שויוה רבנן (דירתון תנן) ואין בת יורשת בין הבנים ופריך בת בין הבנות (פירוש בת אחת מאשה אחת ובנות מאשה אחרת כ"פ) תירות ומשני לא פלוג רבנן דבת בין הבנים לא תשקול ובת בין הבנות תשקול:

סעיף קטן ו
אלא בנות פי' משתי הנשים:

סעיף קטן ז
היו לו ב' כצ"ל וכתובתה אלף זוז כו' וה"ה אם הכתובות שוות אלא שלאחת יש לה בנים הרבה יותר מלחבירתה וק"ל מ"ו:

סעיף קטן ח
ולא ממשעבדי דירתון תנן פירוש דכתב לה ב"ד דיהוו ליכי מינאי אינון ירתון כסף כו' (וכתב הריב"ש דכתובת ב"ד קודמת למתנת ש"מ וגביא מהן כ"פ):
(אבל אם אין שם אלא מטלטלים לא דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי ואע"ג דתקינו רבנן למגבי כתובתה ממטלטלים דוקא כתובתה אבל תנאי ב"ד למורישׁ כתובה לא אשר"י ועיין בס"ס זה כ"פ):

סעיף קטן ט
אפי' דינר כדי שיתקיים נחלה דאורייתא באותו דינר וק"ל מ"ו ודוקא דינר ולא פחות ב"י:

סעיף קטן י
יש כאן כתובת ב"ד דכיון שהשטר יוצא על כולם נמצא כולם פורעין והיא נחלה שלהם שעשו בה פריעת חוב אביהן ר"ן:

סעיף קטן יא
ולא אמרינן בפרעון חוב כו' (פי' כדלקמן אצל אם מתה אחת בחייו ואחת לאחר מותו כ"פ) וכתב רש"י דה"ט כיון שבשעת מיתה לא היה שם מותר זכו מיד בני הכתובה מקטנה לחלוק בשוה וכשבא אח"כ ב"ח לגבות חובו ה"ל כדבר שנתחדש אח"כ ביניהן

דהא קי"ל ב"ח מכאן ולהבא הוא גובה ואינו מבטל הזכות שזכו כבר בני הקטנה מידי דהוי אמועטין ונתרבו עכ"ל:

סעיף קטן יב
לא חשיב מותר דבעינן מוחזק ולא ראוי:

סעיף קטן יג
ונתמעטו דוקא כגון דאיתזלו או נשתדוף נכסים:

סעיף קטן יד
שלא נשאר לאחר שנתמעטו הנכסים:

סעיף קטן טו
אחרי מותו פי' שנשבעה אחר מות הבעל קודם שמתה היא:

סעיף קטן טז
שמן הדין יורשין כתובת אמן הואיל שמת הבעל קודם שמת הוא:

סעיף קטן יז
אז א"צ שיהא שם מותר (ר"ל ואז חשבינן כל מותר על כתובת ב"ד הראשונה שמתה בחייו כאלו הוא במזומן ומקוים ביה נחלה דאורייתא אע"פ שהן פורעין כתובה השנייה ודוקא כשמתו כל הנשים בחייו שאז כל הבנים גובין מכח התקנה לפיכך בעי' מותר דינר כ"פ): ול"ד לב"ח הנ"ל דשם שייך טעם דב"ח מכאן ולהבא הוא גובה וכמ"ש לעיל משא"כ בכתובה דאלמנה דמיד בשעת מיתה נתחייב לה כתובתה ובפרעון כתובתה נתקיים נחלה דאורייתא:

סעיף קטן יח
מתקיים נחלה דאורייתא כפריעת שאר ב"ח שאמרינן שנתקיים בו נחלה דאורייתא:

סעיף קטן יט
אע"פ שלא נשבעה דהא בלא תקנה היו ראויים לירש עם שאר הבנים ירושת אביהן ולכן השתא נמי אע"פ שמן הדין לא ה"ל לירש המותר המגיע לחלקן מכח כתובת אמן מ"מ אמרינן הואיל ששייכים בממון זה מכח ירושת אביהן נוטלין נמי המותר מכח אמן: (אע"פ שלא נשבעה שאו אינן גובין כתובת אמן מן הדין עכ"פ גובין בני השנייה כתובת ב"ד מצד התקנה כ"פ):

סעיף קטן כ
ול"נ פי' אלא הראשונים נוטלת כתובת ב"ד מאמן והשאר חולקין בשוה כ"פ הרמב"ם:

סעיף קטן כא
אחרי מותו פירוש וכבר נשבעו שתיהן על הכתובה:

סעיף קטן כב
וכן אם גירש אחת כלומר ולא פרעה לה כתובה:

סעיף קטן כג
לפיכך בני הגרושה נוטלין ראשונה ר"ל כיון שבני הגרושה נוטלין בתורת חוב ופריעת חוב מצוה דאורייתא מש"ה נוטלין ראשונה ונ"מ שאם אין שם כ"כ כדי סך שני הכתובות וגם נ"מ לענין אם יש לפנינו כסף ושוה כסף וכיוצא בו שב"ח הן בני הגרושה ומשתלמין ראשונה מהמיטב וכתובת ב"ד נגבין מהגרוע ועיין בדרישה:

סעיף קטן כד
אין שם אלא כדי כו' ארישא קאי דאם מתה אחת בחייו ואחת לאחר מותו:

סעיף קטן כה
אלא אין כאן כתובת ב"ד כיון דאי הוו שקלי כתובת אמן מיעקרא נחלה דאורייתא כי לא היה שם מותר דינר אע"פ שפרעו כתובת השנייה לית כאן כלל כתובת ב"ד כיון שלא היה שם מותר דינר על כתובת אמן כו' אשר"י וב"י הביאו ע"ש:

סעיף קטן כו
השנייה נוטלת כתובה מן הדין כדין אלמנה:
אין בני הראשונה נוטלין כו' אלא השנייה נוטלת כתובה והשאר חולקין שוה בשוה והטעם משום אנצויי שאין בני השנייה נוטלין כלום אלא אמם ובני הראשונה נוטלין כל הנכסים והם יוצאים נקיים מהם לגמרי:

סעיף קטן כז
כסברא הראשונה וז"ל דאל"כ אף אחר מיתת השנייה יטלו בני השנייה דהא כבר זכו בחלק ירושה בחיי אמן מידי דהוי אמרובין ונתמעטו:

סעיף קטן כח
בין לאחרים לענין שאם ימות בעלה קודם. (לא הפסידה כתובתה דמוכר בעין רעה מוכר ולא מכרה כתובת ב"ד לאפוקי מוחלת בעין יפה מוחל לכן הפסידו בניה כ"פ):

סעיף קטן כט
הפסידו בניה כו' ומסיים הרמב"ם לפיכך במקום שכותבין כתובה אין נוטלין כתובת בנין דיכרין עד שתצא הכתובה מתחת ידה דחיישינן שמא מחלה:
(מי שצוה בשעת מותה ע"ל בסימן קי"ב. כדי שיתן האדם לבתו כבנו דבלא"ה לא היו נותנין לבתם לפי כשתמות בחייו בעלה יורשה הבעל ומוריש נדונייתה אף לבנים שיש לו מאשה אחרת לכך תקנו שבנים הזכרים ירשו את נדונייתה כ"פ):

סעיף קטן ל
לא עשו כתובת בנין דוכרין כתובה עיין בספרי פרק נערה שנתפתתה (כתובות מ"ו:)

סעיף קטן לא
ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל וכתב הריב"ש ובזמן הזה שכותבין בכתובה מטלטלי אגב קרקע גם כתובת ב"ד נגבית ממטלטלי אפילו לדעת הרמב"ם והרא"ש ע"ש וכ"י הביאו ורמ"א כתב שעכשיו נוהגין כדעת הראשון שכתובת ב"ד אין נוהג עתה כלל אפילו במקרקעי:

סימן קיב

סעיף קטן א
בנותיה פירוש הנולדים ליה מינה (ע"ל סימן פ"ט בת הניזונת אם היא אצל אמה או אצל האחים כ"פ):

סעיף קטן ב
אחר מותו אבל בחייו אינו חייב במזונותיהן אם הם יותר משש:

סעיף קטן ג
עד שינשאו ל"ד דהא בסמוך כתב דאם נתארסה אפילו בקטנותה אין לה מזונות אלא לשון המשנה נקט דקתני ומתזינן מנכסי עד זמן דתנסבן לגוברין ומפרש רב דלשון דתנסבן היינו עד שתתארס:

סעיף קטן ד
אפילו לא נכתב פירוש התנאי דמזונות:

סעיף קטן ה
מעשה ידיה ואף על גב דמעשה ידיה של אשה ליורשין הואיל שחייבים במזונותיהן כדלעיל ר"ס צ"ה בתו שאני דניחא ליה לאב שתרויח מע"י כדאמרינן בפרק נערה שנתפתתה (כתובות דף מ"ג ע"א) (וז"ל הגמרא שם אמר רב כהנא מאי טעמא דכתיב גבי עבדים כנענים והתנחלתם אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם מגיד שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו כ"פ):

סעיף קטן ו
ומציאתה לעצמה אע"ג דמציאת הבת לאב היינו משום איבה דאב אינו חייב במזונותיה ואי אמרת מציאתה לעצמה תו לא יהיה לה מזונות אבל אחין על כרחייהו מתזנן מנכסי האב רש"י במקום הנ"ל:
(ומיאנה יש לה מזונות פירוש עד שתבגר והטעם מאחר שמיאנה עקרינהו לנשואי קמאי והוה ליה כמי שלא נשאת כ"פ):
וחזו בי דינא דליכא מאן דיהיב לה מזוני דהרמ"ה סבר כהרא"ש שמביאו רבינו לעיל סימן נ"ה דסבר שאין הארוס חייב במזונות קטנה ועיין בדרישה:

סעיף קטן ז
יש לה מזונות ארסה אביה ונתגרשה מן האירוסין ומת יש לה מזונות וכן כו' כצ"ל:

סעיף קטן ח
אבל אם נתארסה בחייו כו' לכאורה נראה דמכ"ש אם נתארסה כשהיא נערה אחר מיתת אביה ונתגרשה בעודה נערה דאין לה מזונות דהא מיד שנתארסה מעצמה והיא אצל האחין אין לה עוד מזונות כמ"ש לעיל. ומיהו לא נראה דכיון דכשמת אביה היה לה שיעבוד וחיוב על האחין ועל עזבון אביה להתפרנס מהן אף ע"ג דפקע לה כשנתארסה מכל מקום כוון דחזר ונתגרשה או נתאלמנה מן האירוסין או בעודה נערה חזרה לזכותה דומה לקטנה שנשאת כשמיאנה בנישואיה חזרה למזונותיה שהיו לה קודם שנשאת כנ"ל ומשום הכי דוקא כתב הרא"ש אם נתארסה בחייו כו' דכשמת אביה לא היתה ברשותו:
(שלא חל חיוב כתובה על היבם ע"ל בדיני יבום סימן קס"ח כ"פ):

סעיף קטן ט
מיבעיא אם הבת ניזונת אבל היא עצמה אף על גב דכתובה על נכסי בעלה הראשון פשיטא דניזונת מנכסיו שהרי כתב לה כל ימי מיגר אלמנותיך בביתי שהרי מחמתו היא אלמנה עכשיו ועיין בדרישה:

סעיף קטן י
בנושא שנייה פירוש שנייה לעריות (מדברי סופרים) מי אמרינן כיון דלית לה כתובה לית לה מזוני א"ד אמה דעבדה איסורא קנסוה רבנן איהי דלא עבדה איסורא לא קנסוה רבנן:

סעיף קטן יא
וכן באנס נערה (שנתחייב לה קנס מן התורה חמשים כסף כ"פ) מיבעיא מי אמרינן דכיון דלית לה כתובה דקיימא לן דיצא כסף קנסה בכתובתה לית לה מזונות א"ד כתובה טעמא מאי משום שלא תהא קלה בעיניו להוציאה והא לא מצי מפיק לה דלא יוכל לשלחה כתיב כלומר אבל שאר תנאי כתובה אית לה:

סעיף קטן יב
ובבת ארוסתו שילדה לו קודם שנשאה דאילו אחר כך פשיטא דחייב לזונה ומיבעיא כיון דאית לה כתובה (פירש רש"י כגון שכתב לה מן האירוסין אי נמי רבנן תיקון נמי לארוסה אית לה במזונות א"ד כיון דלא תקינו רבנן למיכתב עד שעת נישואין תנאי כתובה נמי מקמי הכי לא חייל:

סעיף קטן יג
ואחר כך "נשאה כן כתב הרא"ש שם קכ"ט ע"א זה לשונו והראב"ד פירש ארוסה בתר "שנשאה ומיבעיא ליה כיון שנולדה לו קודם שנכתבה הכתובה והאי פירושא נראה טפי דאילו לא נשאה כיון דהיא עצמה לית לה אף בתה לית לה עד כאן לשונו:

סעיף קטן יד
בכל הנך מיבעיא ולא איפשיטא ואין להן מזונות (וכתב במישרים נכ"ג חי"ב דאם תכסה לא מפקינן כ"פ) נמצא בבת יבמה לית לה לא מנכסי ראשון ולא מנכסי שני אע"ג דכולהו הן ביד האחין שירשם מאביהן אלא שבחיי אביה מיבם מכל מקום בתו היא וחייב לזונה עד שיהא בת ששה:

סעיף קטן טו
עד ששה שנים לעיל סימן ע"א:

סעיף קטן טז
כסות ומדור שהן בכלל מזונות כמו שנתבאר לעיל בסימן ע"ג:

סעיף קטן יז
גם הבנות ניזונות מהם דתנאי כתובה ככתובה:

סעיף קטן יח
ואפילו קנו מיניה פירוש על המזונות:

סעיף קטן יט
וגם ניחא ליה כו' בפרק הנישא דף ק"ב ע"ב הקשו התוספות כתובה נמי לא תגבה ממשעבדי שהרי נגבית בתנאי ב"ד ותירצו דשאני בנות דאיכא תרי טעמו דגם ניחא ליה בהרווחה דידהו חיישינן לצררי פירוש הואיל שהן ניזונות בתנאי ב"ד שחיובן הוא גדול וחזק וגם ניחא ליה בהרווחה דידהו מכח אלו תרי טעמי חיישינן טפי לצררי (פירוש שמא לפני מותו מסר להם צרורות כספים למזונותיהן. ואין להקשות מטעמא דצררי יצטרכו לישבע נגד היורשים ולמה כתב בסמוך דאין הבנות נשבעות יש לומר דלא ניחא ליה שישתבעו ולהבזות עצמן בב"ד ואמרינן בודאי רוצה שיגבו בלי שום שבועה ועוד דלגבי אחין מה יתפיס לה צררי לא ניחא ליה בהרווחה דידה טפי מבהרווחה דבנים. וכתב הר"ן דאין חילוק בין גדולות לקטנות בכל חיישינן לצררי כ"פ):

סעיף קטן כ
אף על פי שגירשה ולא החזירה מדאמרינן לעיל סימן פ"ב (ולא אמרינן כבר נתבטל תנאי ב"ד דלאו באם תליא מילתא אלא משום כבוד הבנות עצמן שלא יחזרו הבנות על הפתחים כ"פ):

סעיף קטן כא
סתם קנין לכתיבה עומד עיין בדרישה:

סעיף קטן כב
ומיהו זימנין דמשכח לה כו' (רצה לומר אפילו לא כתב להן שטר ולא קנו מיניה בפני עצמו כ"פ) אדלעיל קאי דאמר דלא טרפי ממשעבדי:

סעיף קטן כג
ניזונות ממנו דמתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה הרי המתנה וחיוב הנכסים בתנאים אלו באים כאחד כן כתב הרמב"ם ולקמן בחושן משפט סימן רנ"ב כתב שקדמו המזונות והכתובה למקבל מתנה שהרי נתחייבו הנכסים במיתתו למזונות ולכתיבה והמקבל מתנה אינו קונה עד לאחר מיתה (וע"ל סימן ק' וצ"ג):

סעיף קטן כד
עד שיבגרו הבנות שכך התנה עד שיבגרו או שינסבו ובכלל מזונות כסות ומלבוש נ"י והא דקאמר מה שיבגרו ולא קאמר נמי או עד שיתארסו משום דאין זמן קבוע לאירוסין יש שנתארסה זמן הרבה קודם בגרותן ויש שמאחרין לכך בעינן שיהיו שיעור כדי שיזונו עד שיבגרו שהוא שיעור המאוחר וק"ל:

סעיף קטן כה
אלא אם ירצו יותירו במזונות לכאורה נראה דגם כששיערו שיהיה בהנכסים כדי מזונות שניהן שיערו גם כן בהרווחה ובהותרה אלא שה"א שהם אפילו הכי מחויבים לצמצם מפני שמי יודע מה ילד יום ושמא יתייקר השער קמ"ל דלא:

סעיף קטן כו
לעולם יירשו הבנים הכל פירוש מתזנין כולם ביחד ומפרש אדמון הטעם שאמר בשביל שאני זכר הפסדתי:

סעיף קטן כז
שאינן ניזונות מהן אלא כו' כצ"ל:

סעיף קטן כח
ליקח הכל מיהו במקום שכותבין בכתיבה דאקני ליה מטלטלים אגב מקרקעי דינם כקרקעי ב"י (וכמ"ש בסימן קי"א) ע"ש:

סעיף קטן כט
היו מרובים כו' (ונתמעטו פירוש כגון שהוקירו המזונות ונתקלקלו הנכסים כ"פ) כבר זכו בהן הבנים כך הוא לשון הגמרא ומפרש ויש להן דין מרובין ויזונו יחד כו':

סעיף ל
ורשב"ם פירש ר"ל מה שאמר הגמרא כבר זכו בהן הבנים פירוש רשב"ם שר"ל ששמין כמה הגיע כו':

סעיף קטן לא
ורואין כמה נפחתו כגון שהאב הניח מאה זהובים ושמו שהבנות יצטרכו עד שיבגרו עשר זהובים והנכסים נפחתו עשרה זהובים ומגיע הפסד לפי ערך הממון לבנות זהוב אחד ואין הבנות ניזונות עמהן אלא עד ט' זהובים המגיע לחלקן ויכלה חלק הבנות שהרי שמו שצריכים למזונותיהן עד שיבגרו עשרה זהובים והם אין להם אלא ט' זהובים וזה לא ס"ל לרש"י אלא כל זמן שהבן אוכל גם הבת אוכלת ומפרש מ"ש בגמ' כבר זכו בו הבנים שר"ל שזכו שלא יהיו גרועים מהבת אבל לא שיהיו עדיפין מהן כפי'ר"ש ור"ש פי' כבר זכו הבנים להיות עדיף מהבנות וק"ל:

סעיף קטן לב
ונתרבו יש להן דין מרובים אע"ג דגבי כתובת בנין דיכרין אמרינן לעיל בסי' קי"א דאם היו מועטין ונתרבו כבר זכו בהן בני הקטנה שאני הכא דיש להן תפיסת יד בנכסים שהרי אם קדמו הבנים ומכרו בנכסים מועטין מכרן מכר ולכן אמרינן אף אם נתרבו יש להם חלק בהן וזכותם בהן עומד והתוס' תירצו עוד דהתם לא מעיקרא כולי האי נחלה דאורייתא דהרי ע"מ כולן יורשים אע"פ שאין נוטלין בשוה אבל הכא מיעקרא לגמרי ועיין בדרישה:

סעיף קטן לג
ב"ח או חיוב מזונות בת אשתו או חיוב מזונות האלמנה אלו שלשה הם בעיות בגמ' בר"פ מי שמת ולא איפשיטו ופסק הרא"ש והרי"ף דלקולא עבדינן ולא ממעטי דנכסי בחזקת בנים קיימי ולא מפקינן מינייהו אלא בראיה ברורה ועד"ר:

סעיף קטן לד
או חיוב עישור נכסים באשיר"י דעישור נכסים דבת ג"כ לא קמיבעיא דפשיטא דאינה ממעטת דגרוע מכולן כיון דעדיין לא מטי זמן גבייה וג"כ אי מת לא גביא ע"ש:

סעיף קטן לה
יזונו שלשתן יחד פי' הבן והאלמנה והבת מאחר שבלאו מזונות האלמנה הוי נכסים מרובים אלא שהיא באה למעט אמרינן שאינה ממעט (וכמ"ש בסמוך שאין אנו עוקרין ירושה בשביל התקנה כ"פ) ויזונו שלשתן יחד ול"ד להיכא שהנכסים מועטים עם מזונות האלמנה שאמרינן בסמוך שהאלמנה דוחה הבן והבת (היינו היכא שהנכסים מועטים בלא מזונות אלמנה מטעמא דפי' לקמן מאחר שנדחו הבן מקמי בת כו' אבל היכא דאיכא נכסים מרובים בלא האלמנה א"כ כולן שוים כ"פ):

סעיף קטן לו
אבל כתובת אשה פשיטא דממעט כיון דאית ליה מעליותא דבעל חוב דהא אי מיית או מינסבא אחרי מיתת בעלה על כל פנים גביא כתובתה היא או יורשיה וג"כ בתנאי בית

דין אית ליה וכמאן דגביא דמי מה שאין כן בבעל חוב דחשיב מחוסר גובייא דמכאן ולהבא הוא גובה ולכך לא קמיבעיא ליה (ר"ל כתובת אלמנה) דפשיטא ליה דממעטת וזה שכתב רבינו אבל כתובת אלמנה ממעטת ועושה אותן מועטין:

סעיף קטן לז

או אלמנה ובן יזונו יחד כו' כן הוא מדברי התוס' (ע"ל בסימן צ"ג) וה"ט דאלמנה עם הבן או עם הבת שהבן או הבת מכח ירושה והאלמנה אינה מכח ירושה אלא מכח תקנה שניהן ניזונות יחד ולא עקרי ירושה דאורייתא מכח התקנה אבל בת אצל האחין בלא אלמנה ששניהן בני ירושה נינהו דהא אי לא הוי בן הוי בת יורשת והשתא שהבת באה מכח התקנה עדיפא מבן ואמרינן בנכסים מועטין שהוא תיזון והבנים יחזרו על הפתחים אבל היכא דאיכא אלמנה בן ובת הנכסים מועטין שנדחה כבר הבן מקמי הבת מכח התקנה מידחי נמי הבת מכח האלמנה מכח דתקנה דאלמנה עדיפא מינה וק"ל ועיין בדרישה:

סעיף קטן לח

אלו ואלו פירוש הבן והבת כ"כ רבינו בהדיא בסי' צ"ג ע"ש:

סעיף קטן לט

גם במעות אין להם כלום ואע"ג דניזונות ממטלטלים ה"מ כשהן בעין שעדיין לא מכרום:

סעיף קטן מ

הניח בנות גדולות וקטנות כו' ולא הניח בן ועיין בדרישה:

סימן קיג

סעיף קטן א

ואינו כשאר תנאי כתובה אלא תקנה שתקנו חכמים לפיכך אם צוה כו' האי לפיכך קאי אמ"ש ואינו כשאר תנאי כתובה דאילו היה כתנאי כתובה לא היו שומעין לו לבטלו אבל השתא שהוא תקנת חכמים ור"ל חכמים תקנו משום שאמרו לדעת האב שמן הסתם כל אב רוצה ליתן פרנסה ונדוניא מה לבתו כדי שיקפצו עליה אנשים לקחתה (ושלא תזלזל בתו שינהגו בה מנהג הפקר אם לא ישיאוה כ"פ) לפיכך כיון שאינו אלא משום אומדנא אם גילה דעתו לפני מותו שלא יתנו פרנסה לבתי שומעין לו:

סעיף קטן ב

ואם התנה בשעת נישואין כו' הואיל שפרנסתה תולה בדעת האב לפי ותרנותו או קמצניתו א"כ אע"ג שאומר בשעת נישואין שאל יפרנס אותה אינו כלום דאפשר אם היה רואה אותן אח"כ כשהגיעו לפירקן היה מרחם עליהן ומשיאן ועד"ר ותמצא מבואר היטב:

סעיף קטן ג
אפי' לא הניח אלא שיעור כי' עיין מ"ש בסמוך בדרישה דנ"ל דהרא"ש והר"ן חולקין ע"ז:

סעיף קטן ד
ב"ד אומדין דעתו שיתן כו' פירוש אם היה חי היה נותן לשנייה כל מה שהניח והוא הוי טרח לחזור כו':

סעיף קטן ה
ואם היה עשיר והעני או ותרן ונשתנה דעתו כו' ר"ל דאשמועינן אף ע"ג שיש שינוי לא סבירא ליה כחכמים ליתן דבר הקצוב וקבע לעולם דהיינו עישור נכסים אלא כרבי יודא ועד"ר:

סעיף קטן ו
אלא מקרקעי וכתב הרא"ש והר"ן דמ"מ שמין הכל ממטלטלי ומקרקעי אלא שמסלקין העישור ממקרקעי וכ"כ רבינו בסמוך דפרנסה אינה נגבית אלא ממקרקעי וז"ל הרי"ף והרא"ש וב"י מביאם והאידנא תקינו רבנן דמתיבתא למיגבא כתובה ממטלטלין הלכך מזוני נמי ממטלטלי דקי"ל תנאי כתובה ככתובה דמי אבל פרנסה דליתא מתנאי כתובה כדקיימא קיימא (ומשום שדרכן של בני אדם שנותנין נדוניא לבנותיהן לפי עשרו הן ממקרקעי הן ממטלטלי ע"כ שמין לידע העישור גם ממטלטלין רק מן היתומים אינה נגבית אלא ממקרקעו כ"פ:
ואצטרובלי פירש"י מושב אמת הריחיים:

סעיף קטן ז
כגון אם השכיר פירוש האב:

סעיף קטן ח
שעברה ואף על גב שעלה השכירות כצ"ל וכן משמע ברא"ש דף קל"ד ע"ב ובתוס' דף ס"ט ע"א ובר"ן ד' תק"א ע"א ולפי גירסא שלנו שגורסים ואפילו עלה כו' י"ל קצת דה"ק כגון אם השכיר כו' פי' שהאב (וה"ה היורשין קודם שנחתו הבית דין לשער לה העישור) השכיר הבית ומת מיד אחר שהשכירו והשכירות עלה בפני הבנים קודם גביית העישור נכסים ואח"כ אמר שאפילו אם האב לא מת מיד אלא שעלה השכירות בחיי האב כו':

סעיף קטן ט
חשיב כמקרקעי ז"ל הר"ן דה"ל השכירות כנגד מה שנשתמשו בו בחייו כפירות המחוברין לקרקע שדינן כקרקע:

סעיף קטן י
כששמין הנכסים כו' עיין בדרישה:

(ובס"ה כתב שלתקנת הגאונים כו' כ"כ להדיא במצות עשין סי' מ"ח אבל במצות לא תעשה בסימן פ"א כתב ממש כדברי הטור כסברא הראשונה רנ"ש כ"פ):

סעיף קטן יא
וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל מ"ו לאו בכל אומדנות קאמר דהא אם השיא אחת בחייו נותנין לשנייה כל מה שנתן לראשונה מכח אומדנא אפילו יותר כדלעיל ודוק מ"ו ועד"ר שהוכחתי שאין לחלק באומדנות הנ"ל:

סעיף קטן יב
מה ששיירה הראשונה דאל"כ מי שהניח י' בנות יקחו כל הנכסים ואם כן מה יקח הבן גמרא:

סעיף קטן יג
וכן כולן שכל א' נוטלת עישור מה ששיירה הראשונה (דאין חיוב הפרנסה חל על האחין אלא כשיגיע זמן נישואים כ"פ) והואיל שלא נשאום יחד כל אחד זכתה בעישור שבפניה (אבל אם באו כולן לישא כאחת אין כאן בת אחת קודמת לזכות כ"פ:

סעיף קטן יד
של האחין לאפוקי של האב:

סעיף קטן טו
בלא שבועה לאפוקי אם היתה ב"ח של האב הוי דינה ליטול מזיבורית ובשבועה כדין הנפרע מנכסי יתומים וגם לא היתה גובה מן הראוי כמ"ש בח"מ סימן ק"ד ור"ף (ובהג"מ פ"כ דאישות אם יטעון היורשים בפירוש השבעי לנו שלא התפיסה צררי שאז נשבעת כ"פ):

סעיף קטן טז
אלא מזיבורית ובשבועה כדין הנפרע מנכסי יתומים:

סעיף קטן יז
טורפת מהלקוחות דשויוה רבנן כבעל חוב בעישור נכסים משמת האב רש"י וכתב ה"ה בשם הרשב"א שצריכה שבועה כשטורפת מהלקוחות כשאר ב"ח:

סעיף קטן יח
שיתנו לה עוד מזונות דאם פסקו לה מזונות אפילו בנערה אמרינן הא דשתקה משום דמיתזני מינייהו ולא משום דמחלה פרנסתה (ועודה קטנה דאז לאו בת מחאה היא כ"פ):

סעיף קטן יט
או פסקו ליתן לה מזונות דהואיל דעשו לה יתור שהרי אינן חייבין לזונה עוד מש"ה שתקה (וכתב הר"ן דוקא שידעה בשעת נישואין שהם יזונו אותה אבל בלא"ה אע"ג דזנין אותה לאו כלום הוא כ"פ):

סעיף קטן כ
ואם בגרה ואח"כ נישאת עיין בב"י שכתב שרבינו דקדק בלשונו לומר שנשאה אחר שכבר בגרה הא נישאת קודם לכן ואחר כך בגרה לא אבדה פרנסתה כשיש לה מזונות ושכ"כ הר"ן:

סעיף קטן כא
אפי' אם יפסקו ליתן לה מזונות פי' אחר הנישואין. ומיהו במחאה לחוד סגי ולא אמרינן ולא הוה לה להנשא כלל ותיפוק דמחלה ועד"ר כ"פ):

סעיף קטן כב
ואין נראה כן דעת התוס' כצ"ל וכן הוא גירסת ב"י וכן מצאתי הגירסא בדפוס תוגרמא ועיין בתו' בדף ס"ח ע"ב בד"ה בין נשאו כו':

סעיף קטן כג
בנות קטנות ל"ד וה"ה נערו' ונקט קטנות לאפוקי בוגרת ושם באשיר"י כתב ז"ל דלישנא דהבנות קטנות משמע. מפני שאמרו חכמים כצ"ל:

סעיף קטן כד
וא"א הרא"ש ז"ל כתב בתשובה כו' ותימא הלא פסק כן בהדיא בפסקיו בפרק מציאת האשה מ"ו וע"ש באשיר"י פרק מציאת האשה סוף דף קנ"ג שכ"כ בשמו ביותר אריכות וראיתי בא"ע של קלף שלא כתב בו האי תיבה בתשובה וכן נ"ל עיקר כי לדעתי לא נמצא כ"כ בתשובה מאחר שהב"י ולא בעל מראה מקום סמנוהו:

סעיף קטן כה
הפסידה עישור שלה ומפרש טעמא משום דאיכא רווח ביתא כלומר שהרי נשתכרה הרבה שנוטלת חצי הירושה:
(ואפי' אין שם אלא מטלטלין ע"ל בח"מ סימן ק"ד כ"פ):

סעיף קטן כו
ולענין דינא כו' (כשם שהיא קודמת לענין דינא במקרקעי ה"נ במטלטלי כ"פ) צ"ע לעיל סימן ק"ב מ"ו. ורצה לומר דהכא אמרינן דאזלינן בתר המוקדם ולעיל בר"ס ק"ב אמרינן דאם הניח מטלטלין ויש כאן בעל חוב וכתובת אשה דינתנו לבעל חוב אפי' הוא מאוחר ותדחה האשה ולא אמרינן שמטלטלין כעין דינא דמקרקעי תיקון ובמקרקעי מבואר שם דנותנין למוקדם. ול"נ דלק"מ דלעיל בבעל חוב דמדאורייתא מטלטלי דבעל חוב

משועבדים הם למלוה אלא שהחכמים אמרו שאחר שמת הלוה שמטלטלין שלו אינן משועבדים למלוה ולהכי אמרינן דכשחזרו ותקנו הגאונים שהמלוה יגבה ממטלטלי תקינו שיהא קודם לכתובת אשה שהם אמרו והם תקנו (ומטעם דב"ה משום לא תנעול דלת כו' אבל האשה יותר משהאיש רוצה לישא האשה רוצה להנשא כ"פ) אבל הכא גבי כתובתה ומזונות ופרנסה שאין זמנה אלא לאחר מיתה ומחיים אין להם שום שיעבוד על מטלטלים של בעל ואביה (ואין שיעבוד של האלמנה וגם הבת דאורייתא כ"פ) אמרינן שהמוקדם קודם דהכא שייך לומר דמטלטלי כעין דינא דקרקעות תקנו כיון שאין צד שיעבוד חל מעולם על המטלטלין כי אם מתקנת הגאונים (גם שהאלמנה בעל חוב דאב והבת ב"ח דאחין ונמצא שקודם שנפלו לרשות האחין היא קודמת לגבות אחר תקנת הגאונים אף ממטלטלין כ"פ):

סעיף קטן כז

ואפי' נשאו הגדולות כו' וכ"כ בח"מ סימן רפ"ז:

סימן קיד

סעיף קטן א

שהתנתה עמו ז"ל ב"י לא ידעתי למה הוצרך רבינו להאריך בזה דמהיכא תיתי ליתן לה שום דבר עכ"ל ב"י. וי"ל דלא בא אלא לאשמעינן דמה שהתנה עמה יש לה אף ע"פ שהוא דבר שלא בא לעולם משום חיבת נישואין ולא תימא דמה שיש לה מה שהתנה עמה אף ע"פ שאינו בעולם הוא מכח תקנת חכמים או מתנאי כתובה וממילא יש לה ג"כ שאר דברים כמו שאר בנות קמ"ל (במ"ש רבינו כל אלו הדברים אינו חייב כ"פ) דאין לה שאר דברים אבל אין לתרץ דר"ל דאפילו כסות ומדור א"צ ליתן לה אף ע"פ שפסק עמה ליתן לה מזונות וכבר נתבאר דלעניין אשתו ובנותיו כסות ומדור בכלל מזונות הוא כמ"ש לעיל. סימן ע"ד וקי"ג דזה אינו חדא מנא ליה לרבינו הא דאין לה ועוד שהרי סיים בראייה שכתב דתנן הנושא כו' עד אבל אם לא פסקה לא וזהו פשיטא והוה ליה למימר אפי' אם פסקה אין לה אלא מזונות לחוד:

סעיף קטן ב

אז מהני בדבור בעלמא דכיון דמתני אהדדי גמר ומקני (והן הן הדברים הנקנין באמירה כדלעיל בסימן נ"א כ"פ):

סעיף קטן ג

אבל שלא בשעת קידושין כו' משום דסבירא ליה שאין אדם מחייב עצמו בדבר שאינו קצוב (בלא קניין) וטעם זה כתב הרמב"ם בהדיא בפ' י"א מהל' מכירה ורבינו כתבו בח"מ סי' ר"ז (ועיין בח"מ סי' ח' כ"פ) ועיין בדרישה:

סעיף קטן ד
אין נותן לה אלא בדמי הזול (אע"ג דעיכב הוא כ"פ) מפני שאינו חייב לשלם אלא כעין שגזל דהיינו אותן שנים שהיו בזול אשיר"י:
(ומעשה ידיה שלה ול"ד לאשתו דמעשה ידיה שלו משום המזונות דהתם המזונות מתנאי ב"ד איכא איבה אבל הכא הוא מרצונו הטוב התחייב נפשיה לא שייך איבה כ"כ):

סעיף קטן ה
ואם האם פוטרת אותו מלזונה כו' דלאו כל כמיניה כו' יש מלמדין מכאן שאם האב עושה שידוך לבתו עם אחר ופסק לה נדוניא ואח"כ נתרצו האב והחתן לבטל השידוך שאין לאב רשות לבטל שלא ברצון בתו דלאו כל כמיניה כו':

סעיף קטן ו
שלא ניתנו ליכתב כו' וז"ל הר"ן שאפי' נכתבו אין כתיבתו עושה שטר לגבות ממשעבדי שלא עלה על דעתם להשתעבד משום הנאת איחתוני אלא אצל בני חורי ולא אצל משעבדי עכ"ל וע"ל בסימן נ"א:
(ולא לפי ברכת הבית בסימן צ"ד הוא מבואר. ולא דמי למזונות האלמנה שכתב רבינו שם דאם רוצה שיתן לה מזונות בבית אביה אין נותנין לה אלא כפי ברכת הבית שאני התם שלא התנה עמה לזונה אלא בביתו שכך כתב לה את תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי כ"פ):
לא יוכל לומר כשתבא הבת אצלי כו' דלעולם אין נוטלין הבת בין גדולה בין קטנה מלהיות אצל אמה שזהו כבודה ולכן צריך ליתן מזונו' משלם כ"פ):

סעיף קטן ז
אחד זנה פי' השני שנשאת לו עכשיו דודאי כל זמן שאשתו עמו אין צריך לזון את בתו במקום אחר ומשום דסתם בת ניחא לה עם עמה מש"ה סתם וכתב אחד זנה:

סעיף קטן ח
דכל זמן שאת עמי מאלו נישואי משמע ובכאן אין שייך לומר כל המחזיר על דעת כתובה ראשונה הוא מחזירה דהא אין זה מתנאי כתובה. ועוד דלהחזיק בידו אמרינן כן לעיל ס"ס ק' ולא להוציא מידו:

סעיף קטן ט
אלא כזן את אשתו ע"י שליש ר"ל והבעל הוא עני דאל"כ הא חייב לזונה לפי כבודה וכבודו כמ"ש לעיל סימן ע':

סעיף קטן י
כתב א"א הרא"ש ז"ל ול"נ ועיין בדרישה:

סעיף קטן יא
לפרנסו או עשה עמו טובה כדי לפרנסו בסתמא כצ"ל:

סעיף קטן יב
וישתו יין כו' אף ע"ג שאמרינן לעיל סימן ע' שאפילו לאשתו אינו חייב ליתן יין אלא מעט יין אם דרך המקום ששותת הנשים יין י"ל דהתם מיירי שאפילו אם הבעל ובני ביתו אינן דרכן ביין מ"מ צריך לתת לה מעט יין והכא מיירי שאם בני ביתו דרכם ביין חייב גם כן ליתן כך לאותו שאוכל עמו ודוקא כבני ביתו נותן לו ולא לפי עשרו וכמו שנתבאר לעיל סימן ע"ג דאפי' לאשתו ובניו ובנותיו דמחייב לזונם עד ששה שנים כתב שם ז"ל אינו נותן להם לפי עשרו אלא לפי צרכם:

סעיף קטן יג
ולא נתנו חכמים קצבה כו' פירוש דהרמ"ה אמר שיתן לה קצבה דהיינו כזן את אשתו כו' ועל זה כתב הרא"ש שלא מצינו שנתנו חכמים קצבה אפי' אם הוא עני אלא במשרה אשתו כו' ואפי' באשתו לא נתנו קצבה אלא במשרה אבל כשהיא אוכלת עמו מתגלגלת עמו במה כו':

סעיף קטן יד
דרפואה שאין לה קצבה כו' כמ"ש לעיל סימן ע"ט:

סימן קטו

סעיף קטן א
העוברת (על דת פירוש המעברת את בעלה על דת משה כ"פ):

סעיף קטן ב
שאמרה פלוני כהן תקן כו' כן הוא בגמרא:

(ודוקא שהוכחשה בעדים דאי אפשר להפקיע ממונא אלא בעדים כ"פ):

סעיף קטן ג
או שמכחשת החכם ואומרת שתיקן לה נאמנת בי"ד סימן קפ"ה כתב שנראה שדוקא לענין שלא תפסיד כתובה נאמנת אבל החכם נאמן לענין האיסור והטומאה ושכן נראה לפרש דעת הרא"ש עכ"ל:

סעיף קטן ד
ונודע ופירוש דמצית להשמיט ולומר משחקת הייתי בך וכשהיית בא לאכול הייתי מונעך תוס' ואשיר"י:

סעיף קטן ה
אכלה דבר איסור דדוקא אם נודרת ואינה מקיימת יוצאת בלא כתובה מטעם דבעון נדרים בניו קטנים מתים ולא בשאר עבירות אם לא שהכשילתו ומה שאבדה כתובתה בדת יהודית היינו משום חציפותא ומשום חשד זנות:

סעיף קטן ו
הוחזקה נדה בשכנותיה כו' עד יוצאה בלא כתובה כן הוא בגמרא ורבינו סתם כאן דמשמע דאינה נאמנת לומר אמתלא למה לבשתה בגדי נדה וכן הוא דעת הרמב"ן כתבו רבינו בי"ד סי' קפ"ה ע"ש ושם תמה רבינו עליו דס"ל דמהני אמתלאה והרשב"א הביא ראיה לדברי הרמב"ן מדין דומשמשתו נדה דהכא דמשמע בגמרא דלא סמכינן עלה אפי' באמתלאה ונראה דרבינו ס"ל דאין ראיה אלא ושאני הכא שכבר עבר ושמשה עמו מש"ה אינה נאמנת דמשקרת כדי שלא תפסיד כתובתה אבל קודם ששמשה סביר ליה דמהני ונאמנת באמתלא:

סעיף קטן ז
ובא עליה ולאחר תשמיש הודיעוהו שכינותיה שהוחזקה נדה ר"ן:

סעיף קטן ח
ואינה מקיימת עיין בדרישה:

סעיף קטן ט
קלתה בראשה פי' סל שיש לו בית קיבול להולמו בראשו ולמעלה בית קיבול לתת בו פלך ופשתן רש"י:

סעיף קטן י
רדיד החופה את כל גופה כמו טלית וכמ"ש לעיל סימן ע"ג. ככל הנשים ר"ל שדרכן בכך באותו מקום אבל אין ר"ל ככל הנשים בעולם דהא כתב לעיל סימן ע"ג במקום שדרך הנשים שלא לצאת בכיפה שעל ראשה לבד עד שיהיה עליה רדיד משמע שאין בכל מקום נוהגין לצאת ברדיד או י"ל שיש חילוק בין כיפה למטפחת כשכיפה בראשה אז אין נוהגין בכל המקומות ברדיד אבל כשאין כיפה בראשה אלא מטפחת בעלמא בכל מקומות אין נוהגין לצאת כך בלא רדיד:

סעיף קטן יא
לא תצא ז"ל ב"י ויש לתמוה על רבינו שכתב לא תצא דמשמע לא תצא מבעלה בלא כתובה ע"י כך אע"פ שהוא דבר שאינו הגון והא בחצר אפילו פרועה ראש ממש לית לן בה ובמבוי שאינו מפולש מיהא בקלתא לית לן בה כדמוכח מדברי פירש"י ור"ן וב"י הביאו ויש ליישב בדוחק ולומר דהא דמותר היינו כשאין שם איש ובמבוי מפולש תצא אע"פ שאין שם איש כיון שרבים שכיחין לצאת ולבא וקמ"ל דבחצר אפילו יש שם איש

דאסור לכתחלה מיהו לא תצא עבור זה (וז"ל ד"מ דודאי גם רבינו מודה לדבר זה כמ"ש לעיל סי' כ"א דאין אסור ללכת בפריעת הראש אלא דוקא בשוק ולא נקט כאן לא תצא אלא למידק מינה דצניעות מיהא הוי ששום אשה לא תראה שערה כלל אפילו בבית וכמ"ש במעשה דקמחית שזכתה משום זה שיצאו ממנה כהנים גדולים ע"כ כ"פ):

סעיף קטן יב

בשוק "שמראה זרועותיה כצ"ל:

סעיף קטן יג

והחוט מתרדד מתוח כצ"ל ולכאורה נ"ל פירוש ורד מלשון מתרודד ונקרא ורד הוי"ו "בשבא "והריש "בחולם (או מלשון ירידה והוי"ו נקודה בשבא והרי"ש בפתח כ"פ) ובדברי הרמב"ם גרסינן וורד בשני "ווין (והוי"ו ראשונה במלאפום כ"פ) וכן הגירסא נמי בש"ע ובמיימוני בפכ"ד ופירוש וורד ממש שבשעה שהיא טווה בשוק משימה וורד כנגד פניה להתקשט ולהראות מנהג הפקר בפני העוברים ושבים והא דנקט וטווה בשוק ועושה כן לרבותא קאמר הכא שאם היא יושבת בשוק בלי טוייה ועושה כן פשיטא שהוא מנהג פריצות אלא אפילו אם טווה ועושה כך נמי מנהג פריצות הוא ובטווה בשוק ומראה זרועותיה גם הרמב"ם מודה וכ"כ שם המיימוני בהדיא בבבא בפני עצמו (ור"ת פירש צמר אדום היה טווה שיפול על פניה מזהרורית ויהיו עזות מצח תוספות כ"פ):

סעיף קטן יד

המדברת "ומשחקת כן הגיה ב"י (ול"ג והמשחקת דמשמע דתרתי מילי נינהו וליתא כ"פ) עם הבחורים פירוש שאינן נישואין:

סעיף קטן טו

בפניו פירוש של בעל או בפני בנו של בעל ואם המקללת הבעל עצמו עיין בבית יוסף שהביא תשובה ע"ז (ועיין בד"מ ובשלחן ערוך סימן קנ"ד כ"פ) ועיין דרישה:

סעיף קטן טז

שהוא כדבריה שלא עברה אחר ההתראה דהוי כדין מוציא שטר חוב על חבירו והלה טוען פרוע הוא שבעל השטר צריך לישבע קודם שיגבה כ"פ):

סעיף קטן יז

אחר כך אין כופין פירוש אפילו אחר שהתרה בה ועברה על התראתו וכן משמע בב"י וכן מוכרח מדברי הרמב"ם ורבינו שהרי הביא רבינו דברי הרמב"ם אחר דין זה שכתב ז"ל ואף על פי שלא הוציאה אין לה כתובה כו' עכ"ל הא דאין לה כתובה כבר כתבו הוא פשוט מהגמרא דהוא דוקא כשהתרה בה ועברה על התראתו ואפ"ה כתב אע"פ שלא הוציאה ש"מ דאין כופין אותו להוציא גם בזו ובדידיה תליא מילתא ואף על גב דבגמרא פרק הארוסה איתא דהאי דינא נלמד ממאי דאיבעיא להו שם אם יכול איש למחול על

קנויו ושם מסקינן דדוקא קודם שעברה על קנויו יכולה למחול ולא אחר כך צ"ל עברה דהתם דקאי על סתירתה עם איש אחר גרע טפי:

סעיף קטן יח
אבל תטול מה שהכניסה לשון הגמרא דאם היא זנתה כליה לא זינו:

סעיף קטן יט
אין מוציאין ממנו פירוש אף על פי דנצ"ב עומדין באחריותו שאם יאבדו או יכלו הוא חייב באחריות שלכך נקרא צ"ב אבל באלו שיוצאין בלא כתובה אין מוציאין ממנו:

סעיף קטן כ
תצא מזה ומזה כגון שהלך בעלה למ"ה ונישאת לאחר ובא בעלה כמ"ש בסימן י"ז: (שהרי מצד זנות כו' פירוש ונאסרות על בעליהן: אבל אבדה כתובתה דהודאת בע"ד כמאה עדים דמי כ"פ):

סעיף קטן כא
לא אשת ישראל ולא אשת כהן וכתב ב"י וז"ל וטעמא דאשת ישראל פשוט וכו' עב"י:

סעיף קטן כב
אבל משום לזות שפתים ל"ד קאמר אלא משום דיני שמים חייב להוציאה וכ"כ הרי"ף והרא"ש ס"פ האומר וכמ"ש בשם הרמב"ם בסמוך (גם כ"פ רבינו לעיל סי' ו' אשת כהן שאמרה לבעלה כו' עד ואם היא נאמנת לו או העד נאמן לו יוציא כדי לצאת ידי ספק) אכן ראיתי לשם ברי"ף ורא"ש דאירי בעד המעיד ושתקה בעל אם כן יכול להיות דהכא אירי שלא שתק אלא השיב לו מניין הא או כיוצא בזה אפילו אם מאמין לו אחר כך אינו חייב להוציא אלא איסור איכא כו' או מירי שאמר ליה שזינתה בעניין שלא היה לו כלל לידע דאין השתיקה מועלת כלל אבל במקום שהשתיקה מועלת ומאמין לו חייב להוציאה וכן לקמן סימן קע"ח כתב כה"ג ע"ש מ"ו ועד"ר:

סעיף קטן כג
וכן כשאומרת שזינתה הא דכתב וכן אף על גב דבזה חייב להוציאה מ"מ בדבר זה הן שווין דבשניהן אסור לעמוד עמה אע"ג דליכא ב' עדים בדבר:
(צריך להוציאה לצאת י"ש ואינו נותן לה כתובה דהודאת בע"ד כמאה עדים דמי ב"י כ"פ):

סעיף קטן כד
אבל מדברי אחר פירוש אם הוא בעצמו לא ראה שזינתה אלא אחר אמר שראה שזינתה אינו יכול להשביעה אלא על ידי גלגול והטעם כתב ב"י משום דבראה אותה בעצמו ה"ל כטוען פרעתיך והמוציא שטר חוב על חבירו והלה טוען פרעתיך בעל השטר צריך לישבע אבל כשהוא לא ראה בעצמו שזינתה אלא אחר א"ל ה"ל כאומר שמא פרעתיך

דלא כלום הוא ועד"ר ואפשר לומר דדוקא כאן שיש ביד האשה שטר כתובתה חוב גמור ומש"ה ס"ל דאין הבעל יכול להשביעה על פי עד אחד אם לא ע"י גלגול משא"כ בח"מ סימן ע"ה דהתם מיירי בבא לתבוע לחבירו על פי עד אחד ואומר שא"ל שאין להנתבע זכות וראיה לומר שאינו חייב מש"ה משביעין אותו (בפני עדים אל תסתרי כו' ואף על גב דקי"ל דאין אוסרין על היחוד. הואיל וקינא לה ילפינן לה מקראי יתירי גבי סוטה דאוסרין בסתירה בעלמא ודוקא שדבר בזה הלשון וע"ל סימן קע"ח כ"פ):
(שהרי מעשיה הרעים גרמו לה כו' פירוש דלא תימא כיון שהוא גרם לה שקינא לה לא היה להפסיד כתובה לכך אמר לא כי אלא מעשה הרעים גרמו לה שנסתרה כ"פ):

סעיף קטן כה

א"ל בינו לבינה היינו לר"י שסבר הקינוי שבינו לבינה הוי קינוי דאל"כ לא הוי אסורה ותימא שכ"כ כאן בפשיטות לאיסורא ולקמן בהלכות סוטה כתב בשם סמ"ג דשמא הלכה כר"י כו' וצ"ע אכן דברי הרמב"ם קשה ליישב דכתב בה"א ממש כדברי הטור וצ"ע מ"ו):

סעיף קטן כו

אסורה לו בזמן הזה ל"ד דהא אפילו בזמן הבית אסורה עולמית דלכ"ע אינו משקה אותה ע"פ מה שראה שנסתרה אם לא בעדים כדלקמן בהלכות סוטה אלא משום סיפא דמלתא שאם הודית שנסתרה אלא שלא נטמאת בזמן הבית היה משקה אותה ודוק מ"ו ועד"ר:

סעיף קטן כז

לא נאסרה מכח הקינוי והסתירה אע"ג דכאן איירי כשלא נסתרה מ"מ נקט קינוי וסתירה רצה לומר כדין קינוי וסתירה ובס"א ליתא תיבת וסתירה:

סימן קטז

סעיף קטן א

ואני תמיה על דבריו דבהדיא מסיק הגמרא כו' עיין במגיד משנה פרק כ"ד דאישות דמיישב דברי הרמב"ם דסבירא ליה כלישנא בתרא שם בגמרא ולבסוף כתב אבל בהלכות לא כתבו אלא לישנא קמא וכן נראה עיקר. ולכאורה היה נראה לחלק בין ידע בה והכיר אותו שלותה ממנו שהיא אסורה לו ללא ידע. דבלא ידע איכא משום נעילת דלת בפני נשים הכשרות שלא ילוו לה. אלא שאם כן לא הוה ליה להרמב"ם למסתמא אלא לפרש:

סעיף קטן ב

לא הכיר בה כו' צ"ל דלא קאי אמ"ש בת ישראל לנתין ולממזר דשם לא שייך למיתני לא הכיר בה דדוקא כשאיש ראוי והיא אינה ראויה שייך הכיר בה מה שאין כן בנתין

וממזר שהוא אינו ראוי. ורבינו דנקט בת ישראל לנתין ולממזר לשון המשנה נקט דתנן אלמנה לכהן גדול כו' בת ישראל לממזר ולנתין יש להם כתובה ואשמועינן אף על פי שהקידושין בעבירה אפילו הכי יש להם כתובה:

סעיף קטן ג

אבל התוספת יש לה דומה לזה לעיל ס"ס ס"ח. וז"ל הרמב"ם והטעם דהעיקר שהיא תקנת חכמים שלא תיהוי קלה בעיניו להוציאה הואיל שלא הכיר בה אין לה עיקר אבל תוס' שחייב עצמו בו כל זמן שתרצה ותעמוד לפניו הרי עמדה בתנאי שלה והרי הקנאתה לו הנאתה אלא שהתורה אסרה עליו ומה היא יכולה לעשות לפיכך יש לה תוס' כיון שאין מעשיה גורמין לה להאסר ורש"י פי'משום דתוס' מתנה דעלמא הוא דיהיב לה בחיבת ביאה:

(ואין לה שום תנאי כו' דתנאי כתובה ככתובה ואם כתובה אין לה כ"ש תנאי כ"פ):

סעיף קטן ד

ואינו חייב בפרקונה ל"ד לא הכיר בה אלא אפי' הכיר בה כדלעיל בסימן ע"ח אבל מ"ש אינו משלם הפירות שאכל דוקא בלא הכיר אירי כדמוכח להדיא בפ' יש מותרות (יבמות דף פ"ה) מ"ו. ובזה נתיישב למה כתב רבינו ואינו חייב בפרקונה בלא הכיר דאשמעינן דאע"פ שאינו חייב בפרקונה מ"מ אינו חייב בתשלום פירות אבל בהכיר בה דחייב לשלם פירותיה אין חידוש כלל במה שאינו חייב בפרקונה כיון שהוא עליו באיסור ותפרוק נפשה בדמי פירותיה וק"ל:

סעיף קטן ה

פירות שאכל עיין בב"י שתמה על רבינו שהרא"ש לא כתב דין זה אלא בממאנת כו':

סעיף קטן ו

כגון שנשתמש בהן ז"ל ב"י היינו לומר דוקא בכה"ג הוא דחייב לשלם בנ"מ אבל אם נגנבו או נאבדו אינו משלם כלל בנ"מ דלגבי נצ"ב אפי' בכה"ג (שנשתמש וכלה אותם) א"צ לשלם לה אבל אין דעת הרמב"ם כן (ורבינו הביאו בסמוך בנוסחא המדוייקת אבל בנוסח ספר ב"י לא היה כתב בסמוך בדברי הרמב"ם דין נ"מ) אלא אפי' אם נגנב מנ"מ חייב לשלם ומנצ"ב אינו חייב לשלם ובין להרמב"ם ובין לרבינו דין אשה זו היפך מכל הנשים והטעם משום שאין שם אישות גמור (ונ"מ ברשותה קיימי ואין לבעל אלא פירות כ"פ) לא זכה בנ"מ ובנצ"ב היא נתנה לו (ולא ברשותה קיימי אלא שהבעל חייב באחריותן אוקמינן בחזקת כמו שהן עכשיו כ"פ) לכך פטור:

סעיף קטן ז
והרמב"ם כתב דחייבי עשה כו' היינו מצרי ואדומי קודם דור שלישי כדלעיל בסימן י"ח ולשון שכתב רבינו והרמב"ם כתב משמע דאיפליגו אתי נראה דקאי אמ"ש בתחלת הסימן הנושא אשה בעבירה משמע אפי' חייבי עשה ומ"ש כגון אלמנה לכ"ג היינו לדמיון בעלמא וה"ה חייבי עשה ולא אתא למעט אלא חייבי כריתות שאין קידושין תופסין בהו והשתא כתב שהרמב"ם אינו סבר כן דחייבי עשה כיון שאיסורן קל אפילו כו':

סעיף קטן ח
אפי' אם "לא הכיר בה דינם כחייבי לאוין "שהכיר בה כצ"ל (ופי' לעניין כתובתה כ"פ) וכן הגיה מ"ו וכן הוא ברמב"ם וכן מוכח ממ"ש רבינו דברי הרמב"ם בסמוך וז"ל בין הכיר בה ובין לא הכיר בה משמע דבשניהם דינם כחייבי לאוין שהכיר בה:

סעיף קטן ט
יש לה הכל פירוש אפי' מזונות בחייו וכדבסמוך וה"ה פרקונה ול"ד "כדין "אלו קאמר וק"ל מ"ו ועד"ר:

סעיף קטן י
והנשאת לשני ולא היה לה בנים פי' לפני זה איירי מאיילונית דיש לה סימני איילונית וקאמר דלפלוגי בבעלה ראשון יש לה דין נשים הנ"ל. וכאן איירי באשה שאין לה סימני איילונית אלא שנשאת לראשון ולא היה לו בנים ממנה וכן לשני ואח"כ נישאת לשלישי וג"כ לא היה לו בנים ממנה ואז הוחזקה עקרה ושהחסרון הוא מצדה לכן דינה כמו הנשים הנ"ל משא"כ בעודה נשואה לראשון ושני דעדיין לא הוחזקה לעקרה וק"ל:

סעיף קטן יא
כגון שנייה פי' שנייה לעריות וע"ד שנתבארו לעיל בסימן ט"ו ומאחר שאין זרעה פסול כלל א"כ היא מרגילתו לעבירה וקנסוה טפי (ור"ל דחייבי לאוין הנ"ל הוא מרגילה ומסיתה לינשא דהרי פסל אותה בביאתו א"כ היא אינו מסיתה אותו ולכן קנסו אותו בהכיר בה אבל שנייה כיון דלא מפסלא איהי ולא זרעה א"כ לא מפסדא מידי היא מרגילתו ומסיתו לינשא לה מפני כו' כ"פ) מפני שהאשה יותר רוצה להנשא מהאיש:

סעיף קטן יב
ושאינן בעין מפרש בגמרא דקנסו דידה בדידה דהיינו נ"מ וקנסו דידיה בדידיה דהיינו נצ"ב (ור"ל בלאות דנ"מ שהוציא שלא ברשותה היתה ראויה לגבות משלו קנסו אותה ולדידיה קנסו במה שהיה ראויה לו משלה דהיינו דנצ"ב שהוציא ברשות אבל חייבי לאוין שפסלה אותה לא רצו לקונסה דודאי סופה בעי למיפק מיניה כ"פ):

סעיף קטן יג
אינו חייב לשלם ונ"מ אפי' ליתנהו "חייב לשלם וא"א הרא"ש ז"ל כצ"ל והטעם מפורש בהרמב"ם וז"ל היפך מכל הנשים מפני שאין שם אישות גמורה לא זכה בנ"מ ומ"ש וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא הראשונה ר"ל דאינו משלם נ"מ בלא הכיר בה אח"כ נשתמש בהם וכלה אותם ולא כדעת הרמב"ם דס"ל היכא דליתנהו חייב לשלם אפי' נגנבו או נאבדו וכן איתא בהדיא ברמב"ם שם פכ"ד. דין ח' וק"ל מ"ו ועיין בדרישה:

סעיף קטן יד
קטנה היוצאת במיאון כו' (ע"ל סימן קנ"ה כ"פ) עד אבל תוס' יש לה משום דמתנה בעלמא הוא דיהיב לה בסיבת ביאה רש"י:

סעיף קטן טו
ה"ג או שהלך למדינת הים "ולותה "למזונותיה "ואכלה ור"ל בין שלותה למזונותיה או לצורך פדיון אינו חייב לשלם והא דכתב ואכלה רבותא קאמר אע"פ שאין המעות בעין להחזירן למלוה יפסיד המלוה ואין הבעל חייב לשלם לו וק"ל:
פירותיה ואפי' הן כצ"ל:

סימן קיז

סעיף קטן א
ולא יחזיר עולמית דשמא תינשא לאחר ותתרפא ויהיו לה בנים מהשני ויאמר הראשון אלו הייתי יודע שכן הוא לא הייתי מגרשה ונמצא שהגט בטל ובניה ממזרים כ"כ הרמב"ם פ"י מהלכות גירושין והביאו ב"י לעיל ס"ס י' ועד"ר:
(ומותרת לינשא לאחר כמ"ש בי"ד סימן קפ"ז ומשם יש ללמוד לאשה שהוציאה בעלה משום דאין לה וסת שמותרת לינשא לאחר כ"פ): (וכ"כ הרמב"ם נתבאר בי"ד סי' קפ"ו כ"פ):

סעיף קטן ב
שהיא ככל הנשים אע"פ שאין לה וסת:

סעיף קטן ג
וכן כל אשה שנולדו בה מומין האי לשון וכן ר"ל דכי היכי דאמרינן בדם אם אירע לה כך משנישאת חייב ליתן לה הכתובה משום דאמרינן נסתחפה שדהו ה"נ אמרינן אם נולדו בה מומין אחר שנישאת שחייב ליתן לה כתובה אם מגרשה אבל לענין אם ירצה לקיים אותה אין דומין זה לזה:
(יוציא ויתן כתובה ותוספת וכל תנאיה כ"פ): (ולמעלה בהלכות קדושין בסי' ל"ט כ"פ):

סעיף קטן ד
וכן דינה בענין כתובה אם אח"כ ניסת לשני לשלישי ולרביעי יתבאר בס"ס קנ"ד. רצה לומר שם יכתוב דאם נישאת לשלישי ולא ילדה שיצא ממנו בלא כתובה אפי' הכי אין אומרים כיון שהוחזקה ג"כ שלא ילדה תחזרה כתובה גם כן לראשון ושני ואיפכא נמי אם אחר כך נישאת לרביעי לא אמרינן כיון שעתה ילדה יתחייב לה השלישי ליתן הכתובה דאמרינן שמא עתה נתרפאית ע"ש:

סימן קיח

סעיף קטן א
טוליטולא ומולינא כן צריך להיות:

סעיף קטן ב
והניחה ממנו זרע של קיימא כו' רצה לומר כשלא הניחה זרע של קיימא לעולם לא יטול הבעל אלא חצי עזבונה והחצי השני יטול יורשיה מה שאין כן כשהניחה זרע של קיימא דאז אין ליורש כלום שייכות בחציה השני כי אם זה הבן ואם ימות שעה אחת אחרי מיתתה אז האב יורש את בנו ויקח הכל. ומה שכתב יחלק אותו הבעל עם אותו הזרע רצה לומר בחייו יקחנו ואם ג"כ מת יקח הוא הכל ומסיק וכתב אבל אם לא הניחה כו' וק"ל:

סעיף קטן ג
וכוונתינו בזרע כצ"ל:

סעיף קטן ד
ואחר פטירתה שלשים יום אינו רצה לומר שצריך לחיות אחר פטירת אמו ל' יום דודאי אם חי כ"ט יום קודם מיתת אמו ואחר מיתת אמו יום אחד יצא מכלל נפל ויש לו דין זה דזרע קיימא אלא ר"ל שחי מיום הולדו ל' יום וגם היה בחיים אחר מיתת האם:

סעיף קטן ה
מכל מה שימצא מעזבונה שהוא מבגדים שלה כו' דוק מראש ועד סוף בלשון התקנה ותמצא שלא נתקנה בעיקר הכתובה דהיינו במנה ומאתים גם לא בתוס' כתובה כי זה שהיה לו ליתן לה משלו נשאר הוא בו בזכותו שהוא יורש את אשתו ולא נתקן התקנה כי אם בנדונייתה שהכניסה לו. וגם בהנדוניא לא בכל ענין כ"א במה שנמצא ממנו בעין מטלטלין או קרקעות אבל אינו חייב באחריותו אם נאבדו וכ"ש אם נתקלקל לחוד דוק ותמצא. וכשמת הבעל בתחלה שתקנו שהיא לא תטול כי אם חצי הכתובה היה ג"כ התיקון להיפך דוקא בממון דידיה אבדה זכותה בהחצי אבל בנדונייתה תשאר בזכותה ליטלו משלם:

סעיף קטן ו
ויחזור החצי הנזכר ממנו רצה לומר החצי הנזכר יוציא ממנו:

סעיף קטן ז
שהיה לו ליורש מן הדין כי מן הדין הבעל יורש את אשתו. ויצא לאשר יהיה לו דין קדימה כו' והא דלא כתב כן לעיל מינה בחולק עם הבן דשם אין הממון יוצא מרשותו כי אם לבנו יוצאי יריכו ואם מת חוזרת אליו הן הוא בחיים או שכבר מת יורש לבנו בקבר ומנחיל בניו אם לא שלאותו בן נולדו בנים כמבואר בחושן משפט ריש הלכ' נחלות סימן רע"ו:

סעיף קטן ח
אם היה הוא נפטר בחייה רצה לומר שעכשיו שהוא בחיים הוא יורש שלה הקודם ולכן אמר שכוונתנו שאנו רואין כאלו הוא מת ואז אותו שיש לו דין קדימה בירושתה יזכה בהחצי אף אם הבעל חי והוא היורש הקודם:

סעיף קטן ט
ומה שהכניסה לו ר"ל נכסי מלוג:

סעיף קטן י
כגון שתהיה רצה לומר האם:

סעיף קטן יא
מלבד שהכניסה כבר רצה לומר שמה שהכניסה לו כבר בנישואיה ונכתב בכתובה אין צריך ביאור הרבה שזה יודע בקל ע"י כתובתה מה שהכניסה לו לאפוקי מה שנתנה לו אחר נישואין ולא נכתב בכתובה צריך ביאור היטב שהיא הכניסה לו או יש לומר דהכי קאמר כגון שתהיה אלמנה או גרושה מלבד שהכניסה כו' רצה לומר אע"פ שאינה גרושה או אלמנה והכניסה לו קרקע שלה רצה לומר שהוא שלה ואין לבעלה רשות כו' או הכניסה בגדים "שקנתה רצה לומר בגדים שהן קנין שלה שהן לעצמה ואין לבעלה רשות בהן. שוב ראיתי בתשובה שכתב בה וזה לשונו כגון שתהיה אמה אלמנה או גרושה והשיאה בתה ונתנה לה קרקע או בגדים שיהיו שלה וזוכר בכתובה מה שנתנה לה פלונית אמה או כגון זה הענין בענין שיתבאר ביאור גמור שאותו הקרקע היה לאמה או שאותם הבגדים נתנה אותם משלה ונפטרת כו' והוא נסחא אמיתית שלא כתב מלבד:

סעיף קטן יב
דין ר"ל כד הוא הדין זה הזוכה כו':

סעיף קטן יג
מלבוש וחלי כצ"ל. ותכשיטין שלה ר"ל תכשיטין שלה קנה מממונו:

סעיף קטן יד
וכוונתם דרך כבוד כדלעיל סימן ס"ו:

סעיף קטן טו
ואשר יהיה ממנו כו' ר"ל מה בכך שכוונתם דרך כבוד לכן אמר "ואשר "יהיה "ממנו בודאי אין ליורשים חלק בו ה"ה אף אם אין אנו יודעים בודאי שהוא ממנו אמרינן שהוא ממנו ואין ליורשים חלק בו. ולפי פירוש זה צ"ל דתיבת ממנו אכבוד הנזכר קאי ופשט זה דוחק מהענין ומהל'. לכן נראה דתרתי קאמר מתחלה קאמר דאין משגיחין בסך הנדוניא לפי שנכתב דרך כבוד ואח"כ אמר ואפי' אם נכתב בפרוטרוט כל מלבוש שהכניסה לו וערכו דכל אחד ואחד בכך וכך והוא הכל אמת שהיה שוה כ"כ בשעה שהכניסה מכל מקום אינו חייב באחריותו דהיינו אם נפחת אותה מלבוש מערכו אלא נוטלת אותו מלבוש כאשר הוא בנמצא בשעת מותו. והשתא יתיישב לשונו היטב שכתב ואשר יהיה ממנו "בודאי ר"ל שלא נכתב דרך כבוד ויכתב אותו ערך דכל אחד על שטר כו' מ"מ אינו חייב באחריות הפחת. אלא יתבעו ויטלו הנמצא בעין מהנדוניא אע"פ שכתב רבי' לעיל בסימן פ"ח שכך היו נוהגין אף בלא תקנה אפשר שהם תקנו שאף אם נאבד או לא היה משמש מעין מלאכתו ראשונה אפ"ה לא חייב באחריותו וכמ"ש בריש הסימן שהתקנה לא נתקנה כ"א במה שנמצא מנדונייתה בעין:
מהנדוניא אמיתית ר"ל שודאי הוה נדוניתא:

סעיף קטן טז
מה שהניח מהנכסים קרקע או טלטל נראה דל"ד "או קאמר אלא אף אם הניח קרקע "וטלטל תיטול משניהן כדי כתובתה או פחות אם לא יגיע החצי מהם לשיעור כתובתה:

סעיף קטן יז
בין שאינו מצוי פי' כגון שטרפו ב"ח:

סעיף קטן יח
ואין לה רשות שתגבה יותר מסכום כתובתה מהחציה בלבד נראה דה"ק שאין לה לגבות יותר מהכתובה אפי' מהחצי בלבד ול"ת כשם שאם לא הגיע החציה לשיעור כתובתה היתה מפסידה כן אם החצי הוא יותר משיעור כתובתה תרויח לגבותו הכל קמ"ל. ויש גורסין כתובתה ומהחצי בלבד:

סעיף קטן יט
מקודם לכן פי' קודם זמן הנישואין. ויתקיים ר"ל ומבואר הוא שלא היה כוונתו להברחה אלא למתנה גמורה שאם לא כן לא היה גובה כלום כדאמרינן בח"מ סימן צ"ט שבטוליטולא אין כותבין וחותמין שום שטר מתנה אם לא יתברר ע"פ גדולי העיר שלמתנה גמורה נתכוון או רצה לומר ויתקיים על דרך שכתב לעיל סימן צ' גבי אשה

שנתנה מתנה לאחר קודם שנישאת שאמרינן שאינו מתנה אם לא ששיירה לעצמה וכך כוונתו במה שאמר הכא ויתקיים רצה לומר שלא היה נתן כל אשר לו לאחר רק ששייר לעצמו דאם לא הוי שייר לעצמו לא הוי מתנה. והיותר נראה כמו שכתבתי בדרישה ע"ש:

סעיף קטן כ

יזכה ג"כ המוציא י"מ ויקחנו מהאמצע ואחר כך יחלקו השאר בשוה וז"א כמ"ש בדרישה דהואיל ולא היה בקניינה פשיטא דלא היה להפסיד בחלקה גם מדכתב ל' ג"כ משמע שדינה כדין הראשון בשטר שיעבוד אלא ר"ל כמ"ש דל"ת הואיל והן נוטלין מכח התקנה יטלו ג"כ השדה מידו דזה שקיבל בהברחה וכאלו האשה גבתה כל כתיבתה שהיתה טורפת קמ"ל:

סעיף קטן כא

להשביעה ר"ל אם לא תוכל לברר מה שהוא שלה או משביעה שבועה כו' ומה שאמרי' לעיל בסמוך ושהבעל ישבע התם היא מתה ואינה בעולם לישבע ולכן אמרינן שהבעל ישבע ומה שנאמנת הכא בשבועתה להוציא מידו היינו משום ששטר כתובה בידו והוי כמוחזק:

סעיף קטן כב

על סכום כתובה שהתקנה לא נתקנה אלא באלמנה:

סעיף קטן כג

ולא אבד עינו במה שנלבש או נקרע ר"ל דאם היא קלקלה אותו בלבישתה אותו פטור מלשלמו ואפשר נמי דאפילו נתקלקל בלבישתו הוא עצמו בגדיה פטור מלשלם הואיל דהפירות שלו וברשותה לבשו ואינו מחויב לשלם אלא מה שמכר וקיבל דמים עבורו ואפילו ע"ז צריכין לישבע אם לא מכר ברשותה:

סעיף קטן כד

או לא פירוש שהוסיף וק"ל מ"ו:

סעיף קטן כה

זהב מטבע והיא כו' ר"ל אז אינה צריכה לישבע אלא שבועה אחת דהיינו שלא כתב להוסיף אבל כתב בכתובה שהכניסה לו בגדים או תכשיטים וכיוצא בזה אז צריכה לישבע עוד שבועות אחרות שלא נתנה לו רשות למכור ולא נאבד עינו במה שנלבש או נתקרע. או י"ל שלעיל איירי שהכניסה לו בגדים או סחורה ושמאתם בכתובה והכא איירי שהכניסה לו מעות א"נ שנחשב כל מה שהכניסה בסכום מעות כמו שאנו נוהגין ואשמועינן שבכל גוונא היא נאמנת בשבועה:

סעיף קטן כו
אבל בגדי חול אין שמין והא דכתב לעיל סי' צ"ט שאפילו בגדי חול שמין באלמנה היינו משום שהיא נוטלת כל כתובתה משלם אבל היכא שהמנהג שאינה נוטלת אלא החצי אין שמין לה בגדים של חול ועיין בדרישה:

סעיף קטן כז
ולא שתגבה כתובתה רצה לומר אלא החצי כפי התקנה:

סעיף קטן כח
והניח אלמנה ובת מעשה כך היה. כתובתה ולא היתה ניזונת כצ"ל וכן הגיה ב"י ע"ש:

סעיף קטן כט
שכיון שביד היתומים ע"ל סימן צ"ג פלוגתא אנשי יהודה וגליל והשואל עלתה על דעתו דאפילו לאנשי גליל דיד האשה על העליונה הכא כיון דמכח התקנה יד היורשים על העליונה ויתנו לה מה שירצו ממילא כאילו נתנה לה הכתובה והרא"ש מסיק שם בתשובה דאפי' לאנשי יהודה חייבין במזונות למפרע עד זמן שתתבע כתובתה כו' ע"ש:

סעיף קטן ל
כדי חצי מה שפרעה כי השיעבוד שעשה על נכסיו לאחר שנשאה אין לה להפסיד כלום מכח השיעבוד כי כל הנכסים משועבדים לכתובה ועל היתומים והיורשים לפרוע חובות אביהן מחלקם ואין לגרוע חצי שלה כמ"ש בסימן זה ולכן תובעת כדי חצי מה שפרעה דרך משל נתנה לבעל חוב שני שדות באותן שני שדות היה מגיע לחלקה החצי דהיינו ב' חצי שדות ותובע שיתן לה מחלק היתומים הנשאר אותן שני חצי שדות:

סעיף קטן לא
והאפוטרופוס אומר שאין לו לפרוע כו' כדין הפורע חוב של חבירו שלא מדעתו שיתבאר בח"מ סימן קכ"ח ועד"ר:

סעיף קטן לב
והוא תחת גביית כתובה ר"ל וכמו שכתובה אינה נגבית ממשועבדים במקום שיש בני חורין:

סעיף קטן לג
כגון שאם היו הנכסים מרובים יפרעו לה כתובתה ומתנתה ואם היתה כתובתה יתירה על הנכסים כו' נראה דהנכסים הנזכרים כאן ר"ל חצי הנכסים דהא גם אם כתובתה יתירה על חצי נכסים חולקין עמה אלא ודאי אדלעיל מיניה קאי שהתחילה וכתב שהסכימו שכל אלמנה שתבא "לחלוק כו' ש"מ שזה היה פשוט להן שעל כל פנים אין לה שייכות לגבות כי אם בחצי עזבון ועל זה קאמר דאם אותן הנכסים שיש לה שייכות בה דהיינו בהחציה:

סעיף קטן לד
שקודם ירצו לחלוק ר"ל יותר ירצו לחלוק מליתן לה כתובה:

סעיף קטן לה
עכשיו מתו ובא שמעון לתבוע שטר חוב כו' נראה שבתביעתו זאת בא לגבות גם כן מהנדוניא קרקעות שהשיאה בהן האם להבנות דהא בעל חוב טורף מהן דלא עדיפי מלקוחות אחריני כי לא מצא כדי חובו בני חורין מחלק היתומים ומש"ה אמרו הבנות אנו רוצים שתטול אמנו כל כתובתה וידעו באמן האלמנה שתוותר נגדן להניח נדונייתה אצל בעליהן ומש"ה כתב בשאלה זו שהשיאן אמן דאם לא כן קשה למאי כתבו:

סעיף קטן לו
כדי שיפרעו חובות אביהן ולא יהיה לוה רשע ולא ישלם:

סעיף קטן לז
טענו היתומים אנו במקום כו' לכאורה קשה מה השיבו היתומים על טענתו שאמר אנן סהדי דניחא כו' דמסתמא הואיל שאמר "אנן סהדי כו' כך הוא הסברא באמת וי"ל דכך השיבו דגם אנו מודים לסברא "דאנן "סהדי "דניחא "להו כו' מ"מ אנו אין רוצים לחלק הואיל שכבר השיאה אמנו אותנו ואנו במקום אחינו קיימים וכי היכי שהם היו יכולן לוותר אף על גב דיש לומר מכח אנן סהדי לא היו מוותרין מ"מ מאחר דאם היו רוצים היו יכולים לוותר גם אנחנו יכולין לוותר והשתא א"ש שכתב "והשיאה "הבנות דלכאורה נראה דזה אין ענין לשאלה זו אבל לפי מ"ש א"ש:

סעיף קטן לח
ולא שייך הכא כצ"ל:

סעיף קטן לט
לפי שכך היא התקנה כו' ר"ל שהתקנה לתועלת היתומים נתקנה שיהא בידם הברירה וגם נתקנה שכל זמן שלא סלקוה נעמידנה על דין תורה והשתא הבנות במקום אחיהן עומדות ואינן רוצים לסלק לאמן וממילא נעמידנה על דין תורה:

סעיף קטן מ
ועוד שאדרבא אומדנא הוא יותר הבנים היו חפצים שתטול אמן ר"ל אף שפריעת חוב מצוה גם אמן היא ב"ח של אביהן וז"ש שתטול אמן "בכתובתה ר"ל בחוב כתיבת ממה שיטלנו "ב"ח "אחר:

סעיף קטן מא
ממילא כל חצי העזבון של היתומים ר"ל ואין הברירה בידם אלא שלעולם בין יהיה כתובתה רב או מעט נוטלת חצי הנכסים ואע"פ שגם לעיל כתב ז"ל וששאלתם בענין התקנה שכל אלמנה שתבא לחלק שתהיה יד היתומים על העליונה ר"ל מתחלה נעשית

התקנה כך לטובתם דמן סתם ניחא להו בכך ובזה יהיה ידם על העליונה אבל כשאירע שטובת היתומים היה שתטול היא כל כתובתה בזה ל תקנו שיהיה תלוי בהיתומים:

סעיף קטן מב
כיון שקדמה הכתובה לחוב ודוקא בקרקע איירי אבל במטלטלין כתב הטור דאין שייך דין קדימה וק"ל מ"ו:

סעיף קטן מג
וגם האלמנה לא כו' ר"ל כיון שקדמה הכתובה האלמנה לא כו':

סעיף קטן מד
אם לא הניח בנים ובנות ז"ל השאלה שם כלל נ"ו סימן ט' נוסח תקנת קהילת מולינא שכל אלמנה שתבא לחלק עם בניה או עם בנותיה שתהיה יד היתומים על העליונה אם ירצו ליטול חצי הנכסים והאלמנה חצי האחר הרשות בידם ואם ירצו תוציא האלמנה כתובתה והשאר יהיה להם ואם לא הניח המת לא בנים ולא בנות כו':

סעיף קטן מה
תוציא הנדוניא כמו שהיה בשעת חלוקה ר"ל לאפוקי שיתחייב באחריותו ואם נאבד או נתקלקל וכמ"ש לעיל דדוקא את אשר נמצא בעין נוטלת ראשונה והמותר יחלוקו:

סעיף קטן מו
שהיתה רוצה ליטול שטר מתנה קודם ואע"ג דלעיל בתקנת "מולינא כתב שיהיה יד היתומים על העליונה או שיפרעו לה כתובתה ומתנתה או שיחלקו עמה שמע מינה דכשיחלקו עמה א"צ ליתן לה מתנתה קודם. שאני התם שהניח הוא בנים וכבר כתבתי ל' התקנה שכשהניח בנים גם נדונייתה היתה חולקת עמהם משא"כ כשלא הניח בנים או בנות וחלקו עם היורשין שמן התקנה מוציא הנדוניא תחלה היתה רוצית ג"כ להוציא שיעור שטר מתנה תחלה באמרו שלענין שטר מתנה היא כשאר מקבלי מתנות שכ"מ שנוטל מיד היורשים והרא"ש השיג דגרוע כיון שפרט שיטלה נדוניתא תחלה משמע נדוניתא דוקא:

סעיף קטן מז
להוציא מיד היורשים הלכך כצ"ל:

סעיף קטן מח
והאריך הרבה בתשובה בדבר וזה שיצא כו' כנ"ל:

סעיף קטן מט
ודאי אם היתה נותנת מעכשיו נכסים לבעלה כו' דקדק וכתב שהיתה נותנת לבעלה ור"ל דוקא לבעלה אבל לאחר אפי' מהיום אינה מתנה דהא בחיי בעלה הבעל אוכל פירות ואין בה כח ליתנו לאחרים ומהיום ולאחר מיתה כ"ש דיורשה בעלה מן הדין

או היורשים מכח התקנה משא"כ בעלה כיון שעדיין לא הגיע זכות היורשים יכולה להפקיע זכותם וכאילו לא הניח אחרים כלום משא"כ כשנותנת מהיום ולאחר מיתה אין במתנתה כלום דהא גם בזולת מתנתה יש לו זכות בחייה לאכול פירות והגוף יורש לאחר מיתה וכאילו לא נתנה היא כלל דמי וכיון שהפקיעה מכח התקנה זכותו וגם אין בדבריה ממש מש"ה אינו יכול לזכות בזה ועד"ר:

סעיף קטן נ

בענין שלא היתה כו' פירוש באופן המועיל שלא היתה יכולה לומר כו' אבל אם נתנה כו' ז"ל התשובה שם אבל זו דמעכשיו ולאחר מיתה נתנה לבעלה ומן התורה לא היתה צריכה ליתן נכסיה לבעלה לאחר מיתה כי ממילא יורש הבעל את אשתו אלא משום התקנה הוצרכה ליתן לו כי התקנה העביר חצי הנכסים מבעל ולתתו למי שראוי ליורשה הלכך אין במתנתה כלום לפי שעוקרת עיקר התקנה עכ"ל:

סעיף קטן נא

אין באותו צואה כלום והביא ראיה מהא דאמרינן בפרק יש נוחלין שלח ליה רב אחא בר עולא לדברי ר"י בן ברוקא נכסי לך ואחריך לפלוני אם היה הראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום ראשון כלום שאינו לשון מתנה אלא לשון ירושה וירושה אין לה הפסק וכן בנדון זה זאת הבת ראויה לירושה כי אין לה יורש אחר לפי התקנה הלכך לא מהני מה שציותה אלא האב יורש את בתו עד כאן לשונו:

סעיף קטן נב

שהבת יורשת חצי הנדוניא אם מת האם:

סעיף קטן נג

אם יכול ב"ח של אבי אם הבת כו' שאותו האב נתן הנדוניא לאם הבת לכך בא ב"ח לגבות ולטרוף ממנה וכדמסיק ועד"ר:

סעיף קטן נד

נאמר "מאחר כצ"ל:

סעיף קטן נה

שחל שיעבוד בעל חוב עליו כגון אבי הבת לוה מב"ח קודם שהכניס הקרקע לבתו: (עשיתי אותה יורשת בכל נכסי כו' אף על גב דעשאה אפוטרופוס כשהוא נותן לה כל נכסיו היינו כשאינו משייר כלום וכאן שייר ליורשיו לכל אחד ה' זהובים כמבואר בתשובה וכן בח"מ סימן רע"א הביאה וכאן שלא כ"כ לפי שאין כאן מקומו כ"פ):

סעיף קטן נו

כיון שאינה ראויה לירש עיין בח"מ סימן רפ"א:

סעיף קטן נז
כתב לשון מתנה שם בח"מ:

סעיף קטן נח
ויכולה לגבות בכל עת שתרצה ואינה ככתובתה שזמנה דוקא לאחר מיתה:

סעיף קטן נט
שמנחת החוב כו' בתשובה כלל נ"ט דין ג' כתוב "ומנחת החוב כו':

סעיף קטן ס
הנותן מתנה "לאשתו כו' כצ"ל כמבואר לעיל סימן פ"ה:

סעיף קטן סא
באחת מג' שדות פ' חזקת סוף (בבא בתרא דף מ"ט) ע"ש בתוספתא שגרס ר"ח שם הכי ג' שדות א' שכתב לה בכתובתה ואחד שייחד לה בכתובתה וא' שהכניס לה שום משלו ועד"ר:

סעיף קטן סב
נקראין שיעבוד כתובה שאינה יכולה לגבות אלא לאחר מיתה:

סעיף קטן סג
יחזור נכסי מלוג ר"ל והיה לו דין נכסי מלוג:

סעיף קטן סד
שניסת גובה ממנו דכי היכי שהבעל משועבד לה ה"נ משועבד לב"ח מדרבי נתן כ"כ הרא"ש בתשובה ועד"ר:

סעיף קטן סה
ודאי מחלה עיין מ"ש בח"מ ס"ס תכ"ד שייך גם כן כאן:

סעיף קטן סו
אחר שניסת אינו גובה ממנו ושם נתן טעם דכיון דאחר שתגבה אותה יש להם דין נ"מ וא"א למוכרם אלא בטובת הנאה וכל לגבי בעלה ודאי מחלה ואטרוחי בי דינא בכדי לא מטרחינן ועיין בדרישה:

סעיף קטן סז
ואם נתן הבעל לה מתנה פירוש לאחר שנישאת:

סעיף קטן סח
גובה ממנו כיון דאין לבעל זכות באותן נכסים אפי' לפירות ואע"ג דנתבאר לעיל סי' פ"ה דאינה יכולה למכור כיון שאם תמות ירשנה מ"מ לב"ח הוא משועבד לגבות ממנו:

סעיף קטן סט
וכן רגילין לכתוב בשטרות עיין בח"מ סי' ס':

סעיף קטן ע
ונתתי לה כך וכך פי' שטר כזה היה מועיל ומחשב לשטר הודאה שכיון שכתב שנתן לה אנן לא בדקינן היאך נתן אלא אמרינן ודאי נתן באופן המועיל וישאר מה שביד המקבל או יתן לו מה שמפורש בשטר שנתן לו מבתים וקרקעות אבל מ"מ אינו יכול להוציא מטלטלים שאינם ניכרים מתחת יד היורשים בלשון כזה שהרי הלשון של נתתי משמע שכבר נתן וז"ש על האלף זהובים שאינה יכולה להוציא אף על פי שכתב לשון נתתי אבל בנדון זה שכתב בו איך שאמר לעדים ליתן והוא לא נתן להם כלום במה זכו ועיין בח"מ סי' ס':

סעיף קטן עא
אותו קרקע אם יש לו דין נצ"ב או כדין שאר נכסיו ונ"מ לענין מכירה בלי רשותה כמ"ש לעיל סימן צ' גם יתבאר כן בסימן זה גם לענין התקנת טוליטולא המתוקנת דאם תמות היא תחלה בניה או יורשיה יטלו חצי נדוניא שהוא נשאר בעין וכן אם ימות הוא תחלה תקחה היא נדוניתא בראש ובמותר יחלקו כמ"ש לעיל מש"ה שאלו אם יש לו דין נצ"ב ה"ל בעין לענין תקנה הנ"ל:

סעיף קטן עב
לוה הש"ח כצ"ל:

סעיף קטן עג
בכל עת שירצה פירוש שהיה כתוב בו כן:

סעיף קטן עד
דהיאך יתנו לשון התשובה דהיאך יתכן שהיא תוציא כו':

סעיף קטן עה
נדוניתה מוקדם וצ"ל שהקנה לה מטלטלי אגב קרקע דאם לא כן הא אין דין קדימה במטלטלין ועד"ר:

סעיף קטן עו
ומנעתו מלגבות ונראה ששטר נדוניא זה היה כתוב בו תנאי שתוכל לגבותו בכל עת שתרצה ואפילו בחיי בעל וכמ"ש לעיל שהיה מנהגם לכתוב כן ב"י:

סעיף קטן עז
שאם ישאר בידך היום או מחר תוציאנו כו' שאם יבא בעל חוב להגבות היום כו' כן הוא בתשובה:

סעיף קטן עח
ולפי "התקנה נפטר ראובן בחצי הנדוניא כו' צריך לומר דאלמטה מינה קאי אמאי שכתב וחצי שני ירשו בניה דזהו מן התקנה דאילו במה שנפטר מהחצי אינו מן התקנה

אלא מדין תורה שהבעל יורש את אשתו ואין לומר שהכי קאמר מן התקנה אינו נפטר אלא מהחצי שאם כן עיקר חסר מן הספר:

סעיף קטן עט

ראובן שמקודם יגבו כן צריך להיות ופירוש שלא נשאר רק מטלטלין של אביהן ויתמי לאו בני פרעון מטלטלין נינהו אלא ממקרקעי והיינו קודם שתקנו הגאונים לגבות מטלטלי דיתמי ודוק מ"ו ועד"ר ובית יוסף כתב כשבא בעל חוב לגבות חובו כבר הוציאו היורשים המטלטלים וכן מבואר בדברי השאלה שפרעו הרבה מסיק והשיאו אחיותיהן הכל בממון אביהם ע"ש:

סעיף קטן פ

הרי שפרעו לעצמם מה שאביהם היה חייב לאמם כו' אבל בלא טענה זאת אין לחייבם מטעם שאתם הוצאתם ממון של אביהן שהיו עליכם מן הדין לשלם לי לאחר התקנה שהרי הרא"ש סבירא ליה דאפילו קדמו היורשים ומכרו קרקע של אביהן המשועבדת לבעל חוב לכותי באופן שלא יוכל הבעל חוב לטורפו והמעות עדיין ביד היורשים אפילו הכי אינו יכול הבעל חוב להוציא מידם כמו שכתב רבינו בשמו בח"מ סימן ק"ז עיין שם כל שכן בעזבון מטלטלין שכבר הוציאו וק"ל:

סעיף קטן פא

ולא לירושה מצד אביהן ושמעון יגבה חובו פירוש לא נחשב לירושה עד שתאמר כיון שירשה הוא שמעון יגבה חובו זה לא אמרינן:

סעיף קטן פב

עליו להביא פירוש על ראובן שבא להוציא צריך ראיה שהבן מת תחלה וכתב שם בתשובה כלל נ"ו דין ה' הטעם שהממון בחזקת שמעון הבעל הוא והאריך שם הרבה בראיות ע"ש:

(הרי לא חל שיעבוד עליו פי' של ב"ח כדרך שלא יוכל הבעל למכרו דהיינו הקרקע משום שהיא שבח בית אביה וכמ"ש בסמוך וע"ל סימן פ"ה כ"פ):

סעיף קטן פג

חייב לה הבעל כו' חייבת אותם לבעל כצ"ל:

סעיף קטן פד

(צריך לגרש הראשונה וליתן לה כתובה היינו שאינה רשאי לישא אחרת ע"כ של ראשונה אלא אם תרצה היא שלא להיות צרה עם אשה אחרת צריך לגרש הראשונה כו' והיינו אם טעין שישא אשה אחרת עליה משום פריה ורביה אם מנהגם שלא לישא אשה על אשתו לא ישא כ"פ):

סעיף קטן פה
וששאלתם אם שהתה עמו י' שנים ולא ילדה כו' ועתה התנה כו' אי הוה כמתנה על מה שכתוב בתורה אין זה בכלל שאלה ראשונה דה"א דזה הוי טפי כמתנה על מה שכתב בתורה כיון דכבר הגיע זמן שחייב לישא אחרת מה שאין כן בשאלה ראשונה דסמכה דעתו שלא יבא לידי כך:

סעיף קטן פו
וששאלתם שנוהגים לכתוב למטה בכתובתה שטר שפלוני החתן נתן לפלונית כך וכך מעכשיו באחריות על כל נכסיו אם מתנה זו נידונית כשטר חוב. עיין שם בתשובותיו בכלל ל"ו סימן ח' שהוסיף בשאלה ותשובה וכתב ז"ל אם נידונית מתנה זו כדין שטר חוב כיון דאית בה אחריות. והשיב לא ידעתי במה נסתפקת למה לא יהא כשאר כל שטר חוב לגבות ממשעבדי אמנם צריך לדקדק בלשון שרגילין לכתוב אי כותבין אני נותן כך וכך אגב קרקע קונה ואם בקנין חליפין בלא אגב מטבע אינה נקנה בחליפין כו' עיין שם ורבינו קיצר במקום שהיה לו לבאר טעם השאלה ופרטי התשובה:

סעיף קטן פז
להתיר לו שבועתו צריך עיון למה יחול השבועה דהא נשבע לבטל המצוה דפריה ורביה ולכאורה נראה שאיירי שכבר קיים פריה ורביה אלא שרצה להוליד עוד בנים ובנות וכבר נתבאר בסימן א' דבכהאי גוונא אינו חייב לגרש אף שאינה בת בנים אלא אם ירצה יכול לגרשה ומכח השבועה פסק דאסור לגרשה ועד"ר:

סעיף קטן פח
תשובה אין בדבריהם כלום דאפילו אם מוכר נכסיו כו' כל שכן אם שיעבד גופו 'לאחר (כצ"ל וכן כתב שם בתשובה) דאין שיעבוד חל על גופו כו' נראה לי דה"פ ומה נכסיו דהשיעבוד חל עליהן מכל מקום אם מכרן אינו טורף מהן כל שכן זה דשיעבד גופו בשבועה לאחר דצריך לקיים ואין האשה יכולה לומר גופו כבר משועבד לי דהא אין השיעבוד חל על הגוף ואפילו אם הוה חל אינה יכולה להוציא כיון דכבר נשבע דהוי כמו מכור נכסיו כל שכן דלא חל שיעבוד על הגוף וגם לאמר לא היה חל שיעבוד המתנה לולא חומר השבועה ועד"ר:

סעיף קטן פט
וששאלת על יהודים ז"ל בית יוסף תשובות אלו אין מקומם כאן אלא בסימן י"ז לא כתבם כאן רבינו אלא אגב תשובות אחרות:

סעיף קטן צ
דע כי אינו עדות פירוש בסתם סימנים מובהקים של העולם כי אם במובהקים ממש כדלקמן מ"ו ועיין בבית יוסף לעיל סי' י"ז שכתב אסימן מובהק הנזכר שם שאינו סימן מובהק ממש:

סעיף קטן צא
אבל אם אמר סימן מובהק כו' נראה דהרא"ש לטעמו וסבירא ליה דכשמעידין מת יוסף בן שמעון לא חיישינן לאחר אע"ג שאין מזכירין שם העיר והוא הדין בסימן מובהק אי נמי מיירי כאן שהכותים מעידין שיצא מעיר הזאת וקא משמע לן דאין צריך חיפוש באותו העיר אם יצא משם אחר כיון דאומרים ג"כ סי' מובהק שבו וע"ל סימן י"ז ובתשובתי שהארכתי מזה:

(ואת אשתו ואת גיסתו פירש הב"י כלומר יבמתו שהיתה זקוקה לו אבל עיקר הגי' את אשתו לחוד וכן גורס רש"ל וכן מוכח מדמסיק הרא"ש בסמוך לפיכך אשתו מותרת כ"פ):

סעיף קטן צב
ויצא ממנו כל זה אמר המעיד שיצא ממנו דהיינו מעיר מיורקא הנ"ל ללכת לארצו ואח"כ בא תלמיד כו':

סעיף קטן צג
ובמסיח לפי תומו אמר כו' האי מסיח לפי תומו ל"ד דבעינן מס"ת דהא ביהודים אדרבא כשמתכוין לעדות עדיף טפי אלא כתב כמעשה כמו שהיה:

סעיף קטן צד
אריה אמר לי כו' קורין "אותו בעירי כצ"ל:

סעיף קטן צה
ובא לכאן עם בחור א' ששמו ר' יונתן כו' מהרי"ק בשורש קפ"ד כתב דלא כתב והם כל שלא נסתפק אף אם הוא זה שלמד אצל מ"מ שמא אינו בעלה כל הבטחה לכך כתב שזה יודע ע"י אותו הבחור שהא עמו נקרא רבי יונתן כ"ש:

סימן קיט

סעיף קטן א
הקדיחה תבשילו פי' שרפה או עלידי אור או ע"י מלח רש"י:

סעיף קטן ב
או ערוה או דבר ובגמרא בברייתא מפרש ב"ה דשניהם צריכי אם נאמר ערוה ולא נאמר דבר הייתי אומר משום ערוה תצא ומשום דבר לא תצא ואם נאמר דבר לחוד הייתי אומר משום דבר תינשא לאחר אבל משום ערוה לא תינשא לאחר צריכא. וכן לר"ע בחן ובערוה ואיפשר דר"ע לא דריש דבר בפני עצמו דהא הקדיחה תבשילו וכיוצא בו נפקא

במכ"ש מלא תמצא חן מיהו יש לומר דה"א דוקא משום לא תמצא חן מצי מגרש דה"ל כמו שנואה דאסורה לבעלה משא"כ משום דבר אחר כל דהו קמ"ל דבר:

סעיף קטן ג
או שמצא בה כו' דר"ע סבר "דכי הוא לשון אם ותרי מילי נינהו אם לא תמצא חן של נוי בעיניו ואם מצא בה ערות דבר גמרא ופירש"י בסוף גיטין:

סעיף קטן ד
כדי ליקח נאה הימנה דכתיב כי שנא שלח פסוק הוא במלאכי (סימן ב' ועיין בסוף גיטין כ"פ):

סעיף קטן ה
אבל בזיווג ראשון אין כו' פי' אע"ג דאם רוצה לגרשה לא כייפינן ליה שלא לגרשה מ"מ אין למהר כו' רש"י ורצה לומר כי הפסוק דכי מצא בה ערות דבר כו' מיירי בכל ענין בין בזיווג שני בין בזיווג ראשון ולכן פירש דאף ע"ג דאם רוצה כו':

סעיף קטן ו
מזבח מוריד עליו דמעות (דכתיב במלאכי וזאת שנית תעשו כסות דמעה את מזבח ה' וגומר ואמרתם על מה וגומר אשת נעורך אשר בגדתה בה ואשת נעורך היינו זיווג ראשון וכתיב בתריה ושמרתם ברוחכם ובאשת נעורך אל יבגוד כ"פ) וז"ל ב"י מצאתי כתוב בשם ספר אגודה (פרק המגרש) היינו דוקא כשמגרש בע"כ:

סעיף קטן ז
דכתיב גרש לץ ויצא מדון עיין בדרישה:

סעיף קטן ח
ול"ג דהאי דכתיב כי שנא כו' ובנוסח ספרי הרמב"ם שלנו איתא אבל שנייה אם שנאה וכו' ב"י:

סעיף קטן ט
בין בזיווג ראשון בין בזיווג שני בכל מקום שעבר וגירש נראה בזיווג שני עבר וגירשה בשביל הן או בשביל דבר קל יותר והלכה כבית הלל דאין לגרשה כ"א בשביל הקדיחת התבשיל וכיוצא בו (וילפינן מדכתיב גבי אונס לא יוכל לשלחה כל ימיו ואמרו דאם לא שלח ב"ד כופין אותו להחזירה ומדגלי קרא באונס דקאי בעמוד והחזר מכלל דכל המגרשים אפי' שלא כדין אינם בעמוד והחזר כ"פ):

סעיף קטן י
ודעתו לגרשה וכתב ב"י ומיהו אם הודיעה וכו' עד וכ"כ הרמב"ם עכ"ל ונראה דיש איזה טעם וסברא לרבינו דאין ראייה מהני עובדא דמייתי התם ולהכי לא כתבו רבינו כאן גם לעיל בס"פ ב' כתבו בשם הרמב"ם ולא בשם הגמרא וב"י תמה שם עליו בזה ע"ש ובק"ש

בארתי שם דלק"מ ע"ש:

(אבל האיש אינו מוציא אלא ?ברצונו דבדידיה תליא רחמנא שכן כתיב וכתב לה ונתן בידה ושלחה מביתו אפי' בע"כ משמע כ"פ):

סעיף קטן יא

אע"פ שאין בה דעת אבל מ"מ צריך שתהא מבחנת בין גיטה לד"א (ר"ל שתדע לשמור את גיטה שלא תחזור לבעלה מדכתיב ישלחה ויצאה מביתו לאפוקי זו שאינה יוצאת מביתו אפי' אחר שלוחיה כ"פ) כדלקמן בסי' קמ"א ב"י:

סעיף קטן יב

כדי שלא ינהגו ר"ל תקנו שלא יוציאנה כדי שלא ינהגו כו':

סעיף קטן יג

וכתב הרמב"ם לפיכך ר"ל הואיל שאינה יכול לגרשה משום תקנה הנ"ל:

סעיף קטן יד

יראה שחייב כו' אע"ג דאתיא מכ"ש כתב יראה משום דאיפשר למדחי דכי גרשה קאמר דחייב במזונותיה משום דקנסיה רבנן ב"י ועד"ר:

סעיף קטן טו

מה הועילו חכמים בתקנות שלעולם יעבור ויגרשנה:

סעיף קטן טז

וגם על מה שפטרו כו' ואע"ג דכבר כתב שהרמ"ה סבר שחייב בכל תנאי כתובה ורפואתה בכלל נראה דהכי קאמר וגם על מה שפטרו כו' כלומר אפי' לסברת הרמב"ם שפטור מכל תנאי כתובה מכל מקום לענין רפואתה כתב הראב"ד ואם בת רפואה כו':

סעיף קטן יז

כתב הראב"ד ואם כו' הרב המגיד הליץ בעד הרמב"ם בפרק י' דהלכו' אישו' ועד"ר:

סעיף קטן יח

אין ראוי לאדם כשר כו' זה לשון הגמרא בסוף גיטין ושלחה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר הכתוב קראו אחר לומר שאין זה בן זוגו של ראשון זה הוציא רשעה מביתו וזה הכניס רשעה לתוך ביתו:

סעיף קטן יט

אלא במבוי ואם הוא מפולש דרבים בקעי בו ליכא למיחש וזהו לשיטת הרא"ש דסבירא ליה שכונה גדולה ממבוי ובנשואה שהיא א"א חיישינן טפי שלא יבאו לידי איסור חמור (דאיכא למיחש מאחר שמכרת ברמיזותו שיבואו לידי עבירה ולכן לא תדור אפי' בשכונה כ"פ) מה שאין כן לאחר שגירשה שאינה עליו אלא באיסור לאו וכן הדין בכהן

שגירש אפילו לא נשאה עדיין כדלעיל בסימן ו' אבל ישראל שגירשה כה"ג מותרת ואפי' במבוי ב"י ועד"ר:

סעיף קטן כ
לא תתבע ממנו פירוש אחר שנישאת לשני וגירשה דאסורה עליו בלאו (דאם לא נישאת כלל לית לן בה וע"ל סימן ז' וסימן י' כ"פ) ב"י עיין שם ומ"ו כתב בהגהותיו ז"ל כאן משמע אפי' עדיין לא נישאת לאחר ומשום פריצות והארכתי בספרי עיין שם:

סעיף קטן כא
והיא תובעתו הוא הדין הוא תובעה שלא ע"י אמצע ב"י:

סעיף קטן כב
משמתינן להו פלוגתא הוא בפ"ג דכתובות ומבואר בב"י ע"ש ועיין בדרישה:

סימן קכ

סעיף קטן א
לפטרה (בו פטור גמור לאפוקי אם אמרה תהא מותרת לכל אדם חוץ מפלוני כמ"ש לקמן סימן קל"ז כ"פ):

סעיף קטן ב
כמו שירצה ע"כ כללי הלכות גיטין ומתבארים והולכים בסימנים הבאים ב"י:

סעיף קטן ג
צריך שיכתבנו כצ"ל:

סעיף קטן ד
אי שליחו ששלוחו של אדם כמותו:

סעיף קטן ה
שיהא משל הבעל דלשון של וכתב לה ונתן משמע שהכל יהיה שלו:

סעיף קטן ו
הקלף והדיו גם הקולמוס כתב רבינו תם וס"ה שצריך ליתנו (ובבנימין זאב סימן קי"ח כתב דה"ה שאר כלי הכתיבה. ושיגביהן הבעל טפח כדין לקנותן בהגבהה וכ"כ ב"י. כתוב בתיקון גיטין דהבעל יתן בעצמו לסופר דברים הנ"ל אבל לא יתנם לו ע"י אדם אחר ד"מ כ"פ) ושאר מחברים הקילו משום דאין כאן חסרון הניכר אף אם אינו של בעל ועיין בב"י: (קודם כתיבה ובדיעבד אם כתבו תחלה ואח"כ נתן לבעל במתנה ליתנו ליד האשה כשר כ"פ):

סעיף קטן ז
תקנו חכמים ז"ל ב"י והיה נראה דלפי התקנה לכתחילה אומרים לאשה שתתן שכר הסופר וכן משמע מלשון הרמב"ם אלא שמצאתי כתוב בסדר כתיבת הגט להרא"ש

שכתב רבינו בס"ס קנ"ד ז"ל ושכר הסופר יתן הבעל דאפילו בתר תקנתא לכתחלה אומרים לבעל שיתן:

סעיף קטן ח
ותקנהו לבעל ל"ד שצריכה להקנות לו אלא כלומר דהוי כאילו הקנית לו וז"ל הרא"ש בסדר כתיבת הגט וב"י מביאו ואם לא ירצה ליתן ונתנתו האשה כשר. דרבנן אקנו ליה ההוא זוזא כדי שלא תתעגן האשה עכ"ל והסמ"ג כתב ג"כ כעין זה ומסיים בה דהפקר בית דין בארץ ישראל בזמן הבית היה הפקר ומתקיים בזה ונתן עכ"ל:

סעיף קטן ט
ונמצא זכיית הבעל וגירושי האשה כו" פירוש העדים אינם יכולים לזכות הנייר לבעל אם לא על ידי אחר ובקבלת האשה שמקבלת הגט כאילו היא מקבלת אותו מהעדים בשביל הבעל לזכות לו הנייר ומאחר שנעשה הזיכוי בקבלתה ג"כ נעשו הגירושין הכל בפעם אחת:

סעיף קטן י
אינה חייבת להחזירו לו דקנאתו. ואינה חייבת לבעלים אלא דמים:

סעיף קטן יא
שינוי שם כו' (דמעיקרא נייר והשתא גט ושינוי מעשה דכתיבה בגופו של נייר כ"פ) עיין בח"מ סי' שנ"ג וש"ס ושם יתבאר דשינוי שם לחוד קונה ע"ש אבל שינוי רשות אינו קונה כ"א אחר יאוש ואם נתייאש קונה ומיקרי שינוי רשות ביד האשה כמו שנתבאר לעיל סימן כ"ח בקידשה בגזל:

סעיף קטן יב
העדים והסופר הבית יוסף הביא דברי הרמב"ם (שכ"כ פכ"ד דהלכות מלוה) שמשמע מדבריו שאין הסופר צריך להכירם אלא כשהסופר הוא גם כן עד וכתב ע"ז ז"ל ומעתה רבינו שכתב שיהא מכיר הסופר לא דק דכיון דסבירא ליה דחתם סופר ועד פסול אין מקום להיכר הסופר עכ"ל (וכתב הד"מ דאין דבריו נראין כלל דאין ללמוד גיטין מממון דגבי ממון לא תלוי בכתיבה כלום מה שאין כן בגט הכתיבה היא עיקר כמו החתימה ויותר לדברי רבי אליעזר דסבירא ליה עידי מסירה כרתי ולכן צריך הסופר להכירן כמו העדים כ"פ) ועיין בדרישה:

סעיף קטן יג
שזהו פלוני ואשתו פלונית וכן כתב רבינו לעיל סימן ק"י אדין שובר שהאשה נותנת לו. ופריך הגמרא וליחוש לשני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת דלמא כתב גיטא ואזיל וממטי לאיתתא דהיאך ומשני שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת אין מגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה ורבינו כתבו לקמן סימן קל"ו. ועיין בבית יוסף דפריך עוד

בגמרא דליחוש דילמא אזיל למתא אחריתא ומחזיק לשמיה ביוסף בן שמעון כו' ומתרץ שם ואין להקשות דלמא יש עוד אחד דשמו גם כן יוסף בן שמעון ולא ידענא ביה דיש לומר דאם איתא דיש עוד א' הוה ליה קלא:

סעיף קטן יד

ובשעת הסכנה כו' כגון מי שהיה מושלך לבור (או שהוא מסוכן למות) ואמר כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי ופי' שמו ושם אשתו אע"פ שאין מכירין שזה שמו ושם אשתו כותבין גט שאם לא עכשיו אימתי (וכיון שהוא מסוכן ואימת מיתתו עליו ודאי אין כוונתו להכשיל ולקלקל כ"פ) גמרא ופירש"י:

(ואפי' שאומר לג' כו' משום דדברים בעלמא מסר להם ואין חוזרין ונמסרין לשליח ולא דמי למוסר גט לשלוחו שיכול לעשות שליח אחר כ"פ):

סעיף קטן טו

לכותבו ולחתמו כו' ז"ל ב"י דעדיפה מינה ה"ל למינקט דהיינו אם אמר להם תנו גט לאשתי דבההוא פליג ר"מ וסבר (כיון דתלתא נינהו וגם לא א"ל כתבו אלא תנו לשם ב"ד אמר להם ויוכלו הם לומר לסופר כו' כ"פ) דיאמרו לאחרים ויכתבו אלא דמכיון דכתב דאפי' באמר אמרו לסופר כו' לא יאמרו לא דק רבינו במילתא:

(ואפילו אמר להם אמרו לסופר כו' פירוש אע"ג דכאן לאו מילי מסר איהו אלא הרי הוא עושה שליח שלא בפניו מ"מ לא מהני דבעינן גט לשמה ובעינן וכתב לה ואין הסופר והעדים במקום הבעל אלא כששמעו מפיו כ"פ):

סעיף קטן טז

עד שישמעו מפיו עד"ר:

סעיף קטן יז

ואף אם הוא חרש כו' (פירוש שאינו שומע ואינו מדבר כ"פ) לשון "ואף אם הוא חרש משמע ואצ"ל פיקח והדר כתב ואפי' פיקח ונראה דה"ק פשיטא היכא שאמר לאחרים שהם יאמרו לסופר ולעדים שאינו מועיל עד שישמעו מפיו הואיל שהוא ע"י אחרים אלא אפי' חרש שכתב בכתב ידו שיכתבו ויחתמו דה"א דיועיל הואיל דהוא ע"י עצמו ולא ע"י אחרים ואשמעינן דאפ"ה אינו מועיל ואח"כ אמר אביי פקח ר"ל דראוי שיאמר בפיו וה"א הואיל שיכול לדבר וראוי שיאמר בפיו דיועיל כתיבתו יותר מחרש קמ"ל דאינו מועיל ועד"ר:

סעיף קטן יח

עד שישמעו מפיו לא בא למעט אלא כתב בידו אבל אם הרכין בראשו ובדקוהו ג"פ יתבאר בסי' קכ"א שמועיל בנשתתק כי אותה הרכנה הוא דיבור של החולי משא"כ

בכותב וכאן לא אייריי בהרכנה ובדין בדיקה ג"פ וכן בש"ע:
(והרמב"ם כתב נשתתק דהיינו ששומע ואינו מדבר או מדבר ואינו שומע בבדיקה שדעתו מיושבת סגי ר"ן כ"פ):

סעיף קטן יט
אחד כותב על ידי כולם פירש רש"י בשביל כולם (דאין כוונתו שכולם יכתבו דאין דרך שי' יכתבו גט א' כ"פ):

סעיף קטן כ
במעמד כולם עיין מ"ש ב"י ובסימן ק"ל רשמתיהו:

סעיף קטן כא
אמר לעשרה יש דגרסי "אבל אם אמר לעשרה כו'. וחתמו "ותנו כצ"ל:

סעיף קטן כב
העדים "החתומים כצ"ל:

סעיף קטן כג
ויראה מדבריו שהוא מכשיר כו' לשון ויראה אינו מדוקדק דהא בהדיא שמעינן כן מדבריו וכן רבינו עצמו כתב לקמן בס"ס ק"ל ז"ל אבל הרמב"ם מכשיר חתם הסופר ועד ודוחק לומר דה"א דהרמב"ם אייריי במעמד כולם ולהכי מכשיר דהוי כמו עידי מסירה בפני עצמו אבל בעלמא אינו מכשיר ולהכי קאמר יראה כו' דזה דוחק:

סעיף קטן כד
ולקמן בסימן ק"ל: "ושנים שחותמים כצ"ל (וע"ל בסימן קמ"א מזה כ"פ):

סעיף קטן כה
משום תנאי פירוש שאין צריכין לחתום אלא לקיים תנאי שבמשמעות ל' שאם לא יחתמו כולם לא יהא גט (לכוונתו כדי לביישה ברבים ולא משום עדים כ"פ):

סעיף קטן כו
זה היום וזה מחר אפילו בי' כו' לאפוקי אם היו כולם משום עדים כה"ג הוא פסול כדלקמן:

סעיף קטן כז
מת אחד קודם שתפס כו' דלא נתקיים תנאו:

סעיף קטן כח
ודוקא שחתם קודם דהרואה שחתם קודם סובר שהוא עיקר העדות (ואתי לאחלופי להכשירו בשטרות דעלמא קרוב או פסול כ"פ):

סעיף קטן כט
לכתחילה אין לקרוב כו' כלומר וכיון שכן אין כותבין הגט דכיון שאין הקרוב או הפסול חותמין לא נתקיים תנאו מיהו אם עבר וכתבו וחתם בו גם הפסול כשר הוא ב"י:

(והוא דחתומו הנך תרי ביומיה דאי לאו הכי הוי פסול משום מוקדם:
בין אם היה שם יותר מחשבון שמנה כו' משום דאם מנאם הוי כאילו אמר כולכם חתומו רק אם היה יותר מחשבון שמנה אז לא קפיד אלא אמנויין כ"פ):

סעיף קטן ל
בין לא היה שם כו' פי' שלא היה שם במעמדם יותר מד' וה"א כיון דלא אמר כולכם שלא הקפיד אלא לומר בפניהם לחתום מהן איזה ב' שירצה וע"ש בגמרא דמחלק שם בזה אם היו שם יותר אם לאו:

סעיף קטן לא
בגט דכולכם כלומר בגט דנאמר במעמד רבים:

סעיף קטן לב
שלא יטעו לומר כו' ר"ל ואם מת אחד מהן יבטלוהו שלא כדין ב"י:

סעיף קטן לג
שתקנו שיפרש דבריו פי' הגט שאדם אמר במעמד רבים שלא אמר כתבו או חתומו בלבד שיש לחוש שמא יאמר כולכם ולא יחתמו כולם ונמצא גט בטל אלא יאמר כתבו כל חד מנכון ר"ן ועיין בב"י שכתב שצ"ל שגם דעת רש"י כן ולא כאשר הבינו רבינו:

סעיף קטן לד
אי אמר סתם ר"ל אף שלא פי' דבריו רק שלא אמר כולכם:

סעיף קטן לה
כשר אע"פ שאמר כו' וכתב ב"י ז"ל דלרבותא אשמועינן דל"ת כיון שתיקנו שיפרש דבריו כל שלא פירש אלא אמר סתם ה"ל כאומר כולכם קמ"ל:

סימן קכא

סעיף קטן א
צריך (שיהיה בדעתו כו' דלשון וכתב ונתן משמע שיכתבנו ויתננו מרצונו הטוב כ"פ):

סעיף קטן ב
היה הדבר ספק כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן ג
הרי זה ספק רצה לומר ואם נתגרשה בו הרי היא ספק מגורשת:

סעיף קטן ד
ואחר כך אחזו החולי רצה לומר החולי הנזכר:

סעיף קטן ה
ואם כתבו ונתנוהו רצה לומר כתבו או נתנוהו ורצה לומר בנתנוהו אם כתבו כבר כשהיה בריא ונתנוהו בחוליו:

סעיף קטן ו
לא שנא אם מת כו' ונפקא מינה לענין יבום וחליצה ולכהן וכה"ג:

סעיף קטן ז
לא שנא נתרפא רצה לומר ואפילו אם הסכים כשנתרפא על כתיבתו ונתינתו שנעשה בתוך חליו:

סעיף קטן ח
ונותנין אותו הל' אינו מדוקדק דפתח בכתיבה ומסיים בנתינה וי"ל דאשמעינן רבותא מה שכתב ונותנין דרצה לומר אע"ג דמיחה מלכותבו אפ"ה כותבין אותו וגם נותנין אותו:

סעיף קטן ט
צריך לדקדק בו כתב ב"י א"צ לבודקו ג"פ כדין נשתתק אלא שצריך לחוקרו קצת לראות אם דעתו מיושבת ולא יהא כמו החולים שמדברים ואינם יודעים מה מדברים דכל שהוא מדבר כן הרי הוא כשוטה ומוכח כן מדברי הרא"ש ע"ש (בשעת כתיבה וכ"ש בשעת נתינה מדכתיב ונתן כ"פ:

סעיף קטן י
אפי' אם נשתתק אח"כ כצ"ל ור"ל (כותבין ונותנין) עד שעת נטילת נשמה דדעתיה צילותא וכחישותא הוא דנקטיה (רצה לומר שדעתו צלולה אלא שכחש כחו מלהוציא דיבור מפיו כ"פ) ולא מחזקינן ליה בדעתא שגישתא ול"ד לאחזו רוח רעה אבל בריא שנשתתק מודה דצריך בדיקה ג"פ דמחזקינן ליה בחזקת שוטה:

סעיף קטן יא
מי שנשתתק בלא ש"מ אייריב"י:

סעיף קטן יב
והרכין בראשו (פי' הטה בראשו כ"פ) כו' ואף ע"ג דאמרינן דלא יכתבו עד שישמעו מפיו מתרץ בירושלמי היא שמיעת קול היא הרכנת הראש דכיון שעושה מעשה בגופו המוכיח שמצוה לכתוב חשיב כאלו מצוה בפיו וכן כתבתי בסימן ק"ד:
(ג"פ בכל אחד דהיינו ג' פעמים בהן וג"פ בלאו והן ו' שאלות כ"פ):

סעיף קטן יג
אלא חד הן ותרין לאו כו' אבל חד הן וחד לאו ג' פעמים זה אחר זה לא מהני דחיישינן שמא חולי שגעון שלמדו תמיד להרכין בראשו בהרכנות לאו והן ואינו משיב על דברי שאלתם אבל כשאומר חד הן ותרי לאו תו לא חיישינן דשגעון מלמדו כן גמרא ורש"י ועד"ר:

סעיף קטן יד
בפירות של התורף (ול"ד ששואלין אותו על פירות אלא ה"ה שאר בדיקות וכמו שהתחיל וכתב בודקין אותו בדברים אחרים רק אשמועינן שלא יבדקו בדברים הנמצאים באותן זמן כ"פ) וכתבו התוס' דאין לפרש ששואלין אותו אם רוצה פירי של ימות הגשמים בימות החמה או איפכא שאפשר למצא כבושין בדבש או בענין אחר אלא ששואלין אם רוצה שילקטו אותו מן האילן:

סעיף קטן טו
או אלם השומע (והר"ן כתב דמדבר ואינו שומע הוה כשומע ואינו מדבר וצריך בדיקה ועיין בח"מ סימן רל"ה כ"פ) ר"ל אלם זהו שמתחלת ברייתו שומע ואינו מדבר בית יוסף: (סומכין על רמיזתו להוציא דוקא על רמיזתו סומכין אבל אין סומכין על כתיבת יד כמ"ש לעיל סימן ק"ך דהרכנת הראש חשיב כקולו ועדיף משום דמראה בגופו עיין בב"י דף קמ"ד כ"פ):
(בד"א שנשאה כשהיה פקח ונשתטה כו' דאז הוי קידושיו דאורייתא לכן אינו יכול להוציא עכשיו שנעשה חרש ברמיזה אבל נשאה כשהוא חרש דקידושיו הוי מדרבנן כ"פ):

סעיף קטן טז
יבמה מאחיו פיקח דזקוק לו מאחיו בקידושין גמורין (ר"ל מדאורייתא):

סעיף קטן יז
כשהוא חרש דכשם שכנסה ברמיזה כך מוציא ברמיזה:

סעיף קטן יח
ברמיזה ודוקא ברמיזה ולא בקפיצה ופירש"י רמיזה בידיו ובראשו קפיצה עקימת שפתים:

סעיף קטן יט
שחשוב כחי כו' וצריך בדיקה כדין שכיב מרע שנתבאר לעיל בסימן זה ועיין בב"י שמביא דעות שסוברים דדוקא במדבר חשיב כחי:

סעיף קטן כ
וכן מגוייד ?חתוך בחתיכות. לשון גודו אילנא:

סעיף קטן כא
ורמז ואמר כתבו כו' רצה לומר שאומרים לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו ועיין בדרישה:

סימן קכב

סעיף קטן א
וטעו בכתיבתן וכתב ב"י דאפי' אם לא נמצא בו אלא פיסול דרבנן כותבין גט אחר וכן כתב הרמב"ם:

(אם לא נאבד ומסופקים רצה לומר שהגט אינו פסול ודאי אפי' מדרבנן אלא פסול מספק מכמה חומרות כו' כ"פ):

סעיף קטן ב
ואינן יכולין כן צריך להיות:

סעיף קטן ג
הרי זו ספק מגורשת דבעיא הוא בגמרא וסלקא בתיקו ועיין בדרישה:

סימן קכג

סעיף קטן א
ומקנה אותו לבעלה ואע"ג דאמרינן בגט פשוט וכו' כלומר מבואר בב"י:

סעיף קטן ב
בפרהסיא וכ"כ בי"ד בסימן ב' לענין שחיטה וכתבו התוס' והמרדכי שם דגם לענין ע"א בעינן בפרהסיא דאם לא הפקיר עצמו אלא עבד פ"א אינו כלום:

סעיף קטן ג
מקום התורף פירוש גילוי ושאלו הדברים הם גילוי עניינו של שטר בית יוסף:

סעיף קטן ד
ומקום הזמן אע"ג דכתיבת זמן בגט אינו אלא מדרבנן אלמוה כאילו היה של תורה בית יוסף:

(ומדברי הרמב"ם יראה כו' גם מדברי רבינו לא משמע כלל שיהא חולק על זה בין בחש"ו בין בעבד וכותי ונראה דלשון זה שאמר ומדברי הרמב"ם יראה הוא תחלת ענין וקאי אמאי דמסיק והרי"ף פוסל כו' ואין שום דבר חילוק בינו לרמב"ם כ"פ):

סעיף קטן ה
אחד מחמשה רצה לומר הנ"ל דהיינו חרש שוטה וקטן ועבד וכותי:

סעיף קטן ו
והר"י פוסל כתב בית יוסף שכן צריך להיות והר"י או הר"ף:

סעיף קטן ז
אפי' בחרש שוטה וקטן רצה לומר אפילו בטופס:

סעיף קטן ח
כתב הרמב"ם כתב גט בשבת כו' ז"ל ב"י כך מצאתי הנוסחא בספרי רבינו ולפ"ז נקט בבבא ראשונה וכו' עד נקט דוקא י"ט דמ"ה פסול ואינו בטל (ר"ל כל מקום

שאמר הרמב"ם בטל ר"ל מן התורה ופסול מדברי סופרים כ"כ הרמב"ם בהדיא בפרק ב' דהלכות גירושין) ר"ל שפוסל האשה מן התרומה ומבעלה כהן כ"פ) (ואפילו כתבו בפרהסיא אבל אילו כתבו בזדון בשבת בפרהסיא בטל היה מפני שכתבו מחלל שבתות עכ"ל ובבבא שניה דבטל היינו משום שעברו על לאו של לא תעשה מלאכה בי"ט והוו רשעים ופסולים לעדות והוו הגט בלא עדים ומשום הכי דוקא אם חתמו הוא בטל אבל אם לא חתמו אלא כתבו בזדון ונתנו לה בפני עדים כשרים לא היה בטל דאע"ג דעברו עבירה בזדון מכל מקום אין מבטל הגט מכתיבה דאין דינם ככותי ודוקא אם עברו בשבת בזדון בפרהסיא דינם ככותי. "וכתבו דנקט היינו משום דאילו לא נכתב היום הוי בטל מטעם דהוי מוקדם. ובבבא שלישית דפסול ואינו בטל היינו משום דאף על גב דעדים פסולים לעדות מן התורה והוי הגט כאילו לא נחתם מכל מקום הואיל שנתנו לה בפני עידי מסירה אינו בטל דמתכשר בעידי מסירה ועיין בדרישה:

סימן קכד

סעיף קטן א

על (כל דבר תלוש לאפוקי מחובר מדכתיב וכתב ונתן בידה משמע דבר הניתן מיד ליד ושתהא הנתינה מיד אחר הכתיבה ולא יהא מחוסר מעשה ביניהם ע"כ צריך גם הכתיבה על התלוש ועד"ר כ"פ):

סעיף קטן ב

אפילו על איסור הנאה ואע"ג דכתותי מכתת שיעורייהו הגט לא בעי שיעור (לאפוקי שופר ולולב דבעי שיעור כ"פ) ומיהו בדבר שצריך ביעור מן העולם למ"ד כל העומד לישרף כשרוף דמי משמע דלא הוי גט ר"ן:

סעיף קטן ג

אפי' על עלה של זית דוקא כהאי גוונא דבר שיכול להתקיים אבל עלה של בצלים (או של ירקות) וכיוצא בו לא ר"ן ולכתחילה יש לכותבו על קלף מתוקן לספר תורה רמ"א בשלחן ערוך:

סעיף קטן ד

דבר המזדייף לאפוקי שאר שטרות דפסולים כשנכתב בדבר המזדייף כמבואר בחושן משפט סימן מ"ב משום דבעינן שיעמדו ימים רבים וגזירת הכתוב דכתיב ונתתם בכלי חרס למען יעמדו ימים רבים:

סעיף קטן ה

אפילו לזמן מרובה פירוש אפילו לא הביאתו לבית דין עד אחר זמן מרובה שנמסר לה:

סעיף קטן ו
ולא חיישינן כו' דכיון שצריכה להביא עידי מסירה (וקיימא לן עידי מסירה כרתי כ"פ) אם איתא דהוה ביה תנאי מידכר הוו דכירי:

סעיף קטן ז
והוא שיהיו עידי כו' מפני שיכול להזדייף צריכי שיבואו ויעידו שבפניהם נמסר ובשעת מסירה הם קראוהו ולא היה בו תנאי גמרא:

סעיף קטן ח
אפי' הם לפנינו כתב ב"י מדסתם רבינו דבריו אפשר לומר דאפילו למכשירים בעידי חתימה לחודייהו כמו שנתבאר בסימן קל"ג פסלי הכא אפילו כשעדי חתימה בפנינו משום דכיון שיכול להזדייף הוה ליה כמזוייף מתוכו אי נמי גזרינן אטו היכא שאין עידי חתימה באין לפנינו אלא אחרים מעידין על חתימתן דאז ודאי איכא למיחש דלמא תנאה היה ביה וזייפתיה דכיון שכתוב על דבר שיכול להזדייף איתרע ליה חזקה דכשרות וחיישינן לכל מאי דאפשר למיחש ביה מה שאין כן כשנכתב על דבר שאינו יכול להזדייף (ונתקיים עדי חתימה כ"פ) דאז כשר אפי' למ"ד דוקא עידי מסירה וליכא לפנינו דאמרינן מסתמא בא לידה כמצותו כלומר בעידי מסירה ע"כ ע"ש:

סעיף קטן ט
והוא שיהיה בעידי מסירה מפני שיכול להזדייף (אבל אם חקק עליו בכתובת קעקע דאינו יכול למחוק כתב רבינו לקמן דאין צריך עדי מסירה כ"פ):

סעיף קטן י
שעוקר דבר מגידולו קאי נמי אבעלי חיים דחשיב נמי כשחותך מהם שעוקר דבר מגידולו:

סעיף קטן יא
ומעשה היה בימי ר"י מזה נמי ראיה שכשר דהא נחלקו עליו בני דורו והיו מכשירים

סעיף קטן יב
אע"פ שיש ענינים אחרים כו' ולא אמרינן דלא מקרי ספר כריתות אלא ספר א':

סעיף קטן יג
אפי' יתן לה המחובר כלומר ואז ליכא למיסריה משום קציצה:

סעיף קטן יד
ונתן בידה דבר הניתן מוד ליד.

סעיף קטן טו
עד שיכתוב כולו כו' משום דגזרינן טופס אטו תורף. ומה שכתב ול"נ ואע"ג דגבי סופר שכתב בלא רשות הבעל גזרינן. חולק ר"ן דשאני התם דשכיח שעושין כן כדי להשתכר גזרו מה שאין כן במחובר דלא שכיח כולי האי:

סעיף קטן טז
ולבסוף חיברו פסול ודוקא שבטלו אבל אי לא בטלו הוי כנוטלו מעל גבי שלחן א"ל שאשרוש ועיין בדרישה:

סעיף קטן יז
ונתנו לה פסול והרשב"א חלק ע"ו וס"ל דכתב ונתן דוקא אשעת כתיבה קאי ולא אבין שעת כתיבה ונתינה ב"י וכ"כ מ"ו ז"ל והשגתי עליו בספרי מכח התוס' בפרק שני סימן כ"ט עכ"ל:

סעיף קטן יח
של כעין (פי' כעין חצי קדרה של חרס שזורעין בה וכתב על החרם כשר דאינו מחוסר קציצה כ"פ) נקוב לרשותא נקט נקוב ב"י (אע"ג דחשיב כמחובר כ"פ):

סעיף קטן יט
שמא יקטום כו' (פי' העלה והיא קציצה מן המחובר כ"פ) והוי מחוסר קציצה אבל גבי עציץ של חרס לא גזרינן שמא יקטום שבר ממנו דלא מהני ליה לעציץ רש"י:

סעיף קטן כ
אפי' אם קוטם ונותן לה לטעמיה אזיל דמכשרינן לעיל בסמוך במחוסר קציצה שאינה במחובר:

סעיף קטן כא
ולרבינו תם פסול רצה לומר אפי' אינו קטום ב"י ועד"ר:

סעיף קטן כב
והיא מוחזקת בו כו' פירוש והבעל אמר שעדיין לא נתן לה העבד והוא שלו וחזקתה אינו מועלת לפי שגודרות אין להן חזקה פירוש גדרות צאן (ורצה לומר כל דבר שיכול לילך מעצמו אין לו עליהן חזקה כמו שנתבאר בחושן משפט סימן קל"ה כ"פ):

סעיף קטן כג
לפי שאינה נאמנת כו' וכתב ב"י דה"ה דשייך דין זה אם היתה מוחזקת בפרה כו' ועד"ר:

סעיף קטן כד
דחיישינן מספק כו' ואע"ג דרבינו נמי לא קאמר אלא "פסול ובכל מקום שנאמר פסול היינו מדרבנן והויא מגורשת ואינה מגורשת כמו שכתב הרמב"ם בפרק שני דהלכות גירושין וכתבתיו לעיל בס"ס קכ"ג ויש לומר דרבינו לא דייק בזה שיהא בכל מקום שנאמר פסול בספרו פירוש פסול מדרבנן:

סעיף קטן כה
והויא ספק מגורשת ומוכח מדברי הפוסקים דהיינו דוקא אם לא החזיקה כו' שלשה שנים מזמן הכתוב בגט. וגם דוקא בגדול דאילו בקטן המוטל בעריסה דלא שייך למימר מנפשיה עייל לאלתר הוי חזקה:

סעיף קטן כו
ה"ז מגורשת דהא אין כותבין גט לאשה בלא הבעל ובודאי הבעל כתב ונתן לה:

סעיף קטן כז
דודאי אקנויי אקני ליה כצ"ל ורצה לומר היא הקנתו לו תחלה והוא חוזר והקנה לה ושם בגמרא איבעיא הוא אי אמרינן דידעה היא להקנות ליה או לא ופשיט דידעה להקנות:

סעיף קטן כח
וכתובתה וכתב הר"ן בשם הרשב"א הואיל שנתקבלה כתובתה הוה ליה גט כפורח באויר ובמאי תהיה מגורשת ותירץ דהוי כאומר התקבלתי גיטך ומחלי לי כתובתך:

סימן קכה

סעיף קטן א
בסיקרא הוא צבע אדום. בקומוס פירש רש"י והערוך שרף האילן ובלע"ז גומא. ובקנקנתום פירשו התוס' שהוא קרקע ירוקה:

סעיף קטן ב
חתוכי אבר מעורבים במים לאפוקי אם משפשף באבר גופא על הקלף ומשחיר שאינו כתב וכן בשחור כה"ג אינו כתב:

סעיף קטן ג
ול"נ לא"א הרא"ש ז"ל פליגי בלישנא דברייתא והביאו ב"י ועיין בדרישה:

סעיף קטן ד
על קלף מעופץ כיון דמראה הקלף כמראה הכתב:

סעיף קטן ה
במי פירות שאינו מתקיים:
(חקק ירך האותיות רצה לומר האותיות עצמן נקראים ירך אותיות כ"פ):

סעיף קטן ו
ונמצא הכתב בולט פסול דכתיב וכתב והכא הכתב נעשה מאיליו.
והכה בו על הטס כו' (פירוש בתחילה חקק כל האותיות של הגט כעין חותם שטובעין מטבעות ואח"כ הכה החותם על הטס כ"פ) דהוי נמי כחק תוכות. (וכן אם חקק היריכות מאחורי הטס פירוש בעבר השני של הטס חקק האותיות עצמן עד שבלטו בעבר הזה שהוא פני הטס כ"פ):

סעיף קטן ז
המקרע על העור כו' ע"ל סימן ק"ל שפירש מקרע שחותכין צורות האותיות וכאן רצה לומר שבעור גופא חקק בו ומחסר בעוביו לצד אחד צורות אותיות:

סעיף קטן ח
או שרשם כו' הר"ן והמ"מ תמהו על הרמב"ם שבירושלמי מכשר במקרע ופוסל ברושם ובתוס' תניא איפכא והוא הכשיר שניהם:

סעיף קטן ט
ויש למנוע מלעשותן פן יוציאו לעז על גיטין הראשונים ועל מי שאין עושה עתה כן ועוד שיש הרבה סופרים שיעשום כמו מקלות על האותיות לבלתי ידעו לעשותן כהוגן וע"י יקלקלו הכתב שלא תהא נקראת אות:

סעיף קטן י
אין יכול לגרר הדביקות לפתחה וכ"כ לעיל בא"ח סי' ל"ב וכתב ב"י אלא יגרר כל החרטום וישאר כצורת נון אח"כ יתקנו כתיקונו עד כאן לשונו ובגט אפילו אם נכתב כל הגט ואחר כך מתקנו בענין זה בשר (ובד"מ מסירים וכתב אזה דבהג"מ פ"ד דקידושין משמע דל"מ ליה שום תיקון) לאפוקי בתפילין בכה"ג פסול דהוי שלא כסדרן דפוסל בתפילין: (ונוהגין לשרטטו ובדיעבד אין לפסול כ"פ):

סעיף קטן יא
גט עולה י"ב ובסמ"ג כתב שני טעמים אחרים עיין שם וגם הרשב"א כתב שלא נפסל אי לא דקדק בהכי מ"ו:

סעיף קטן יב
שיהא ארכו יותר על רחבו (מטעם שיהא נקרא כמו ספר ולא יהא נקרא כמו אגרת כ"פ) ארכו מיקרי מתחלת הגט עד סופו לצד העדים וכתב ב"י שר"ל עם הגליון יהיה ארכו יותר על רחבו:

סעיף קטן יג
ולא סכלים כקטנים מ"ו מחק תיבת כקטנים אבל בכל הספרים איתא ומצאתי ספר שכתוב בו בקטנים "בבית והוא הנכון נ"ל וכמו שאמרו בתפילין מביאין ינוקא דלא חכים כו' ("נון זקופה פירוש נון פשוטה כ"פ):

סעיף קטן יד
במקום כתיבתו עיין בבית יוסף שצריך להיות במקום נתינתו ותרווייהו בעינן ועל כל פנים מקום נתינתו הוא עיקר ומ"ו הגיה גם כן נתינתו:

סעיף קטן טו
תיבה "או שתלה כן צריך להיות:

סעיף קטן טז
ופירש בסוף הגט דהיינו קיום (ועכשיו נהגו להחמיר שלא לקיים שום מחק בגט ש"ע כ"פ):

ובבואה שלו רצה לומר מראה שלו ובבואה הוא לשון צל:

סעיף קטן יז
אבל אם יש עידי מסירה כשר אף על פי שהוא קרוע שתי וערב כו' והטעם דהא דפסל כשיקרע שתי וערב דחיישינן כיון שנקרע ודאי הדר ביה הבעל ולא נתנו לה והרי יש עידי מסירה שנתנו לה:

סימן קכו

סעיף קטן א
ודן דיהוי ליכי כו' כרבי יהודה דסבר ידים שאין מוכיחות לא הוי ידים ולכן צריך לכתוב ודין דמוכחא מילתא בהאי גיטא מגרש לה (ורצה לומר אי לא כתב כן אז אמרינן דבדיבורא שיאמר לה בשעת הגט הוי מותרת לכל אדם גרשה ושטר זה ראיה בעלמא וא"כ לא גרשה בספר ולכן צריך לכתוב ודן כו' כ"פ) לאפוקי מחכמים דס"ל דסגי בכתיבה הרי את מותרת לכל אדם:

סעיף קטן ב
ונהגו בכל המקומות לכותבו בלשון ארמית ע"ל סימן ק"ל שכתב דלא לכתוב מקצת הגט בלשון זה ומקצתו בלשון אחר. ועיין בש"ע בר"ס זה דכתב יישובים וטעמים על מה שאנו נוהגים לכתוב מקצת תיבות בלשון הקודש (כי ב' לשונות אלו נתנו בסיני וקרובים בלשון וכלשון אחד דמיא כ"ש) ע"ש:

סעיף קטן ג
בשבת כך וכך לירח פלוני כך כו' כצ"ל (ומה שכתב בשבת ולא לשבת כמו שכתב לירח דלירח משמע מה שעבר כך וכך זמן מיום התחלת חידוש הירח ויום החודש בכלל ואם היו כותבין לשבת היה ג"כ מעת התחלת השבת ויום הז' שעבר בכלל וז"א אלא כונתינו כך וכך בשבוע לשבת הבאה כ"פ):

סעיף קטן ד
ביום ר"ח כו' כשר"ח יום אחד וק"ל:

סעיף קטן ה
בשני יכתוב בשני ימים לאפוקי בשתי ימים:
(כולן לשון זכר שהימים נקראים לשון זכר. בה"א לבסוף וסימנך מימים ימימה כ"פ):

סעיף קטן ו
וכן באחד ועשרים בשנים ועשרים לאפוקי באחת ועשרים והא דלא כתב אחד עשר נראה דלא הוצרך להזכירו מאחר שמזכיר אחד ועשרים ואחד ועשרים הוצרך להזכירו כדי לאפלוגי בינו למספר השנים דבימים כותב מספר קטן קודם ובשנים מעשרים ואילך

כותב מספר גדול קודם ומה"ט הזכיר נמי בשנים אחת עשרה כדי לאשמעינן חילוק בין אחת עשרה לעשרים ואחת:

סעיף קטן ז
וכן כולם רצה לומר בכולם יכתוב המנין הקטן קודם ולשון זכר:

סעיף קטן ח
ומשם ואילך עשרים ואחת ובהגהות מרדכי כתוב בימים יכתוב מנין הקטן קודם עד שיגיע לעשרים ומכאן ואילך המנין הגדול קודם ובשנים לא ביאר איזה יכתוב קודם ועיין בב"י:

(יכתוב באדר ראשון כתב ב"י מיהו אם כתב אדר סתם הגט כשר ובאדר השני אם כתב סתם פסול ועיין בח"מ סימן מ"ג לענין שטרות ובא"ח סימן תכ"ח כ"פ):

סעיף קטן ט
אבל לשון נוסח הגט הוא ספירת דברים כו' ואע"ג ששני עדים חתומים עליו והם מעידים על מה שכתוב בגט אם כן למה לא נכתב גם כן בגט לשון איך יש לומר שהעדים מעידים שכך אמר הבעל להם מ"מ אין צריך לכתוב לשון איך שעיקר העדות בגט הם עידי מסירה ואין העדים חותמין על הגט אלא משום תיקון העולם כדלקמן סימן קל"ג ולכן א"צ לכתוב לשון איך:

סעיף קטן י
ולאתריהון דאהבתיכי כצ"ל (ועיין בב"י):

סעיף קטן יא
ודין מלא דמשמע דין הוא שאגרשיך אבל אם אינו דין עלי שאגרשיך לא תתגרשי רש"י:

סעיף קטן יב
ולא יכתוב ואיגרת מלא יוד דמשמע לשון איגרא (בלשון התרגום הוא גג כ"פ):

סעיף קטן יג
כל אחד שלשה יודין רצופים (דאז נקראת הוי"ו דתיהויייין בשבא וחירק תחת היו"ד עם הגו"ן ומשמעתיה לשון נקבה נכחית יחידה כ"פ) דאי לא שדי ביה אלא שנים משמע דותהויין נשים דעלמא וכן דתצביין רש"י רצה לומר שאינו נרמז בלשון שמדבר עמה אלא על נשים דעלמא:

סעיף קטן יד
כי די תיהויין הן שני תיבות כו' יו"ד:

סעיף קטן טו
דתהויייין תיבה אחת כו' כן כתב בסוף גיטין מתחלת בתי"ו שייך יו"ד אחר התי"ו לכתוב תיהויין אבל אם הכל הוא תיבה אחת אז נבלע התי"ו ולא נשמעת ולא שייך לכתוב

אחריה במקום שי"ן שתהיי שתרצי וגם על יו"ד שבין תי"ו לה"א אין להקפיד עכ"ל והביאו מ"ו וב"י. ולכאורה נראה דרצה לומר אף אם כותבין די לתיבה בפני עצמו ולא כתב יו"ד אחר התי"ו אפ"ה אין להקפיד ועיין בש"ע שכתב דתיהוייין הכל תיבה אחת ואפ"ה כתב יו"ד אחר התי"ו:

סעיף קטן טז

ולורכיה רצה לומר יאריך לוי"ו דתירוכין דאי לא מאריך ליה מיחזי כיו"ד ומשמע ספר תרוכין גרושות דעלמא ואגרת שביקין נשים עזובות דעלמא ולא שלה הוא ואי לא מאריך וי"ו דוכדו משמע וכדי כלומר בולא כלום באין ספר כמו כדי נסבא ר"ש (כתב הכלבו שלא להאריך וי"ו דוכדו יותר מדאי שלא תהא נראה כנון כ"פ):

סעיף קטן יז

מלא בשני יו"דין ז"ל מ"ו ואין המנהג כן אלא כולן בחד יו"ד וכן עיקר וכן בש"ע. ולמהך חסר יו"ד דאל"כ משמע לי מהך רצה לומר לו תהיה מספר הזה ואילך רש"י ממהך משמע דמהך כתיבה ואילך כ"פ):

סעיף קטן יח

שירחיקנה מגגה שלא תהא נראית כחי"ת והוי למחך דמשמע כי חוכא מצחק אני בך רש"י:

סעיף קטן יט

לאתנסבא דלא לישתמע לא תנסבא (רצה לומר שמא ירחיק לא מן יתנסבא כ"פ):

סעיף קטן כ

כתב הר"ר פרץ לא ימחא באלף ואע"ג בסמוך בתשובת הרא"ש שהביא רבינו משמע שצריך לכתוב ימחה בה"א כתב ב"י אפ"ה לא נמנע מלכתוב דברי הר"פ שהם היפך דברי הרא"ש שכן דרכו לכתוב כל הסברות ומה שלא כתב תשובת הרא"ש סמוך לדברי הרר"פ לפי שרצה לכתוב כל תשובת הרא"ש ביחד וסמך על המעיין שיעיין כל הסימן ועיין בב"י וכתב מ"ו שנוהגין כהר"ר פרץ ולא כהרא"ש שכתב "בהא לקמן ועיין בשלחן הערוך:

סעיף קטן כא

אלא כדת משה וישראל לבד לפי שאין למדין משיטה אחרונה:

סעיף קטן כב

ואין ראוי לעשות כן והטעם משום דאז לא נלמד משיטה שנייה שעל החתימה שמאחר שהיא סמוכה לעדים יש לחוש שהוסיפו בעל השטר בין העדים לכתב (לפי שאין כל העדים מומחין בחתימתן כמו הסופר וחוששין שמא מתוך שאינן יכולין לאמן ידם הרחיקו חתימתן מן הכתב בכמות שיטה אחד ואח"כ הוסיף בעל השטר מה שרצה לכך אמרו שאין למידין משיטה אחרונה כ"פ) ונמצא שבטלת ודן דיהוי ליכי כו' דכתיב

באותה שיטה (וזהו עיקר הגט) כ"כ הסמ"ג והוסיף לומר עוד דגם אין תקנה להחתים העדים תחת הכתב של חצי שיטה אחרונה שיש לחוש שמא תמצא ממה שתרצה החצי שיטה חלק ותוסיף עוד שיטה שלימה בין העדים ובין הכתב וילמדו מחצי השיטה שהוסיפה שהוא קודם האחרונה (וע"ל סימן ק"ל ובח"מ סימן מ"ד כ"פ) ועיין בדרישה:

סעיף קטן כג

דע כי לא נפסל בכך משום דכדת משה וישראל הוי כמו שרירו וקיים שכותבין בשטרות ולפיכך למידין משיטה אחרונה ב"י רצה לומר ומ"מ אין לעשית כן לכתחלה משום חומרא דגיטין דשמא כדת משה וישראל לא חשיב כמו שרירו וקיום (וכמ"ש בח"מ סי' מ"ז כמ"ש בדרישה:

סעיף קטן כד

אינו נפסל משום דכיון דרגילין לכתוב כן ינוקא דלא חכים ולא טפש יקרא ישראל ואע"ג דבספר תורה לא הוי כשר לא בעינן בגט כתיבה תמה כמו בספר תורה תשובת אשיר"י:

סעיף קטן כה

שאין עדות העדים מועיל כו' לומר שאח"כ אירע הטעות ששום אדם הגיה כך:

סעיף קטן כו

בתריה ך' יום לחדש ואני אומר עוד הוכחה דאי אחדש קאי היה לו לכתוב בארבעה ולא ברביעי מ"ו:

סעיף קטן כז

הכא אין חילוק דע"כ טעה כו' עיין בח"מ סימן ל' מ"ש שם אזה:

סעיף קטן כח

דטעו אינשי כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן כט

הגט פסול שכיון שאמרו חכמים שלא לעשות כן כל המשנה ממטבען הגט פסול ולא תינשא בו לכתחילה אבל אם נישאת לא תצא כ"כ במ"מ בפ"ד:

סעיף קטן ל

כשר תינשא כשר ותינשא בו לכתחילה אבל אם מערער והבעל צוה לכותבו סתם נראה דסבר ב"ה שלכתחלה לא תינשא בו ואם נישאת לא תצא ועיין בדרישה:

(האי דכתיבת ודין ר"ל ודן דיהוי כו' מלא משמע דין הוא לגרשה הא לאו הכי לא וא"כ היה מטיל תנאי בגט כ"פ):

סעיף קטן לא

ולא היו הווי"ן ארוכין זה לשון בית יוסף נ"ל דאע"ג דמדינא אין צריך להאריך ווי"ן הנזכרים בתלמוד יותר מדאי (כמ"ש לעיל בסי' ע' ס"ו ואם כן מה השאלה ותשובה כ"פ)

כיון שנהגו להאריך קפדינן בהו לכתחלה א"נ ווי"ן היו נקראים על ידי הדחק ומשום הכי הצריך להאריכן עד כאן לשונו:

סעיף קטן לב
אין יכולין להאריכן פירוש ולא יתן לה הגט כלל מ"ו רצה לומר אם הבעל אינו רחוק:

סעיף קטן לג
לבעל שיתקנוהו ותימה מה מועיל תיקון לאחר שיחתמוהו העדים ס"ס העדים אגט פסול חתמו ויש לומר דסבירא ליה מידי מסירה כרתי וסלק עידי חתימה מכאן ונמצא שניתן כהלכתה בעידי מסירה וגם אינו פסול ממש אלא שצריכה תיקון כה"ג מסתמא אמרינן הבעל צווה עכ"ל מ"ו (וב"י כתב דמיירי בווי"ן הנ"ל דתרוכין כו' כ"פ):

סימן קכז

סעיף קטן א
כך וכך לחשבון פלוני רצה לומר כך וכך שנים לבריאת עולם או לשנות המלכים כדלקמן בס"ס זה:

סעיף קטן ב
לחפות עליה לשון ויחפאו בני ישראל ואפי' בזמן הזה דליכא דיני נפשות מ"מ יחפה עליה משום בניה שהם ממזרים א"נ שלא תאסר עליו קודם גירושין אשיר"י:
(והיא תאמר כו' רצה לומר כשיעידו עליה בב"ד שזינתה כ"פ):

סעיף קטן ג
ואם תאמר כן זה לשונו מ"ו פי' שתכבוש הגט תחת ידה ותאמר שכבר קיבלה א"נ ה"פ א"ת כן פי' שיתן לה הגט בלא זמן והרי הוא כשר בדיעבד כדלקמן שהרי אם ניסת לא תצא מ"מ מאחר שזינתה בודאי צריכה להביא ראיה כו' ודו"ק עכ"ל וכן ב"י כתב כפי' השני:

סעיף קטן ד
דקי"ל יש לבעל כו' כר"י דס"ל כן בפ"ב דגיטין לאפוקי מר"ל דס"ל דמזמן הגט ואילך אע"ג שלא נתנה לה עד אחר כמה ימים תגבה מבעל הפירות למפרע ואם לא יהיה בו זמן צריכה ראיה מאימת מכר הבעל פירות:
(ואם ניסת לא תצא והוא שתברר בעדים כשרים שקבלת הגט קודם לנישואי השני היה דאל"כ אסורה על בעלה כ"פ):

סעיף קטן ה
שהוא כשר בשעת הדחק קאי נמי אנכתב ביום ונחתם בלילה שאינו כשר אלא בשעת הדחק ויישוב לשון רבינו כך הוא ואם הקדים בזמן כגון שנכתב בי' לחדש והקדים וכתב בה' פסול ומ"מ אם נכתב הגט ביום הזמן אלא שאיחר החתימה פסק הרא"ש שהוא

כשר ואיפשר לפרש דה"ק אם הקדים הזמן כגון שנכתב ביום ונחתם בלילה היכא דאינו שעת הדחק פסול מ"מ היכא שהוא שעת הדחק פסק הרא"ש דכשר:

סעיף קטן ו

בגט מוקדם כו' ז"ל ב"י ל"ד לנכתב ביום ונחתם בלילה או עד עשרה ימים דמכשיר הרא"ש בשעת הדחק דשאני התם שכשנכתב היום הכתוב בגט קושטא קאמר שבאותו יום נכתב אבל כשכתב בעשרה לחדש והקדים וכתב בחמשה כיון שכתב שקר פסול לגמרי. וז"ל מ"ו וחלילה לסמוך על דברי הרא"ש בזה שהרי פסול של הגט אינו אלא מדרבנן ואם כן ממילא חלו הקידושין של שני מדאורייתא והארכתי בפרק שני דגיטין עכ"ל וכהאי גוונא כתב גם כן ב"י:

סעיף קטן ז

ולא נודע פסולו עד שקדשה כו' רבותא דאפי' הכי לא תפסי בה קידושי שני:

סעיף קטן ח

כשר כיון דאית ליה קלא כו' הואיל שנכתב ונחתם ביום הזמן יש לאכשורי טפי מאילו נכתב ביום ונחתם בלילה דלא מכשיר הרא"ש אלא בשעת הדחק:

סעיף קטן ט

ופסק רבי' יצחק כו' ספרים אחרים ופירש ר"י והיא היא דמתוך פירושו מוכיח פסקו ועד"ר:

סעיף קטן י

אלא על ידי שליח כו' זה לשונו מורי ורבי ולפי זה הא דתנן המביא גט לאשתו ממדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם איירי בבא ממקום קרוב ביום הכתיבה אבל מצאתי שמהרא"י היקל בזה ועיין בתשובת מהרי"ו עכ"ל:

סעיף קטן יא

משום דאתיא למטרף מלקוחות אבל משום דידיה לא היינו פוסלין דאיהו דאפסיד אנפשיה:

סעיף קטן יב

ואין נראה כן מדברי הרמב"ם רצה לומר שיסבור כדעת רבינו יצחק שמכשיר על ידי שליח אע"ג שלא נמסר ביום הכתיבה שהרי הרמב"ם כתב סתם הרי שאמר לשנים כו' וליתנו לאשתו דהיינו ע"י שליח. ונתאחר הדבר ימים כו' משמע אפילו אם נכתב ונחתם מיד ונתאחר הדבר מליתנו עד ימים או שנים ועל זה כתב והוצרכו לכתוב גט אחר כו' וקאי אשנמצא גט בטל ועל ונתאחר הדבר כו' משמע שפשיטא ליה לפסלה אם לא נמסר ביום הכתיבה שהרי כתב והוצרכו לכתוב גט אחר. דדוקא גיטין הבאין ממדינת הים

מכשירין על ידי שליח דאותן יש להם קול. ומה שכתב אחר זה ונתאחר עד ניסן רצה לומר נתאחר מלכתוב גט אחר עד ניסן וקאי אשני דברים הנ"ל ועיין בדרישה:

סעיף קטן יג

מאוחר כשר לגרש בו בגמרא אהא דאמר ר"ל דכותבין זמן בגט משום פירות כתבו התוס' זה לשונו ואם תאמר גט מאוחר יפסול מהאי טעמא דבעל יאכל פירות עד זמן הגט ואומר ר"י דבמאוחר אין הבעל מפסיד משעת חתימה אלא משעת הזמן דאין ראוי לגרש בו אפילו נתנו לה לאלתר ואין הגירושין חלין עד הזמן עד כאן לשונו אבל הראב"ד סבירא ליה דמגורשת בו מיד והבעל אינו אוכל פירות דהיא תראה גיטה בבית דין ויכתבו לה בית דין יום שנתגרשה אלא אם כן שיביא ראיה שנכתב הגט מאוחר מדעת האשה דאז יש לבעל פירות עד זמן הכתוב בגט דהא מחלה לו ואם תאמר אכתי איכא למיחש להראב"ד שמא יחפה עליה ועל כרחך זמן אין הוכחה שהרי מאוחר והוי כגט שאין בו זמן ויש לומר מכל מקום כיון דכתב זמן וכשיודע הזמן שנתן להגט לידה א"א לחפות עליה כשר ומדמכשרינן אם היה כתוב בו זמן שנה או שמיטה מהאי טעמא כמו שכתב בית יוסף:

סעיף קטן יד

ורבינו יצחק פירש שאינו כן צריך להיות וכן בראי"ש ובתוספות (וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה רצה לומר כסברת ר"י דאינו גט אלא עד זמן שכתוב בו כ"פ):

סעיף קטן טו

אע"פ שעסוקין באותו ענין משמע הא אם אין עסוקין באותו ענין גם הרא"ש סובר שפסול והיינו בלא שעת הדחק אבל בשעת הדחק מכשיר הרא"ש כדלעיל בסמוך:

סעיף קטן טז

או בשנת פלוני כו' ז"ל מ"ו נראה דדעתו כזה מאחר שכתוב זמן כתיקון חכמים אף שלא ידעינן שפיר אימתי עליה להביא ראיה עכ"ל (לכאורה נראה דרצה לומר שצריכה להביא ראיה לענין אם תרצה לטרוף מידי מהבעל בתוך אותה שנה כ"פ) רצה לומר ראיה שהיתה גרושה בעת שזינתה ותימא הלא גמרא ערוכה היא בפרק שני דגיטין ולא משמע כדכתב מ"ו דפריך אם כן מה הועילו חכמים בתקנתן ומשני משום שבוע דלקמיה ופירש רש"י שאם זינתה תיהרג (ואהני לשבוע דבתריה שאם ימכור הבעל הפירות תוציא גיטה ותגבה וזהו הטעם בשבת פלוני או בשנת פלוני כ"פ) ע"ש ובית יוסף הביאו:

סעיף קטן יז

ואפי' בשבוע רצה לומר בשמיטה ראשונה או שנייה או שלישית ביובל:

סעיף קטן יח

בו היום גירשתיך שמשמע היום הזה שיצא כצ"ל (ור"ל והוי כגט שיש בו זמן כ"פ):

סימן קכח

סעיף קטן א
שהעדים (עומדין שם בשעת חתימה ר"ל ולכתוב למנין שאנו מנין בו כאן במתא פלוני כו' כ"פ):

סעיף קטן ב
וכן כתב הרמ"ה כו' ז"ל מ"ו האי וכן דקאמר כלומר שהוא ג"כ כתב תצא מן הבעל אבל מכל מקום סבר שהגט כשר ולא פסול כ"כ לעשות הולד ממזר ואם כן ממילא אם נישאת לשני או אפילו נתקדשה ואחר כך נישאת לראשון בלא גט הוי ממזר דהא קידושי השני הוו קידושי דאורייתא וכעין זה כתב נמי ב"י:

סעיף קטן ג
ול"ג לא"א הרא"ש ז"ל פירוש שיהיה שום אחד מן הדרכים בה או צד ממזרות או תצא אלא אם ניסת לא תצא מן הבעל אבל הרא"ש לא הכריע בזה אם כרש"י אם כר"ת (ובזה מתורץ למה הביא דעת הרא"ש באמצע בין הדיעות כ"פ) ולא שרש"י ורי"ף כתבו בהדיא כן אלא מתוך פירושם משמע כן שלא פירשו כרבינו תם וצ"ע גדול באשיר"י דף קי"ב בפרק הזורק גם לא כתב בהדיא שכך הוא לרש"י או לרי"ף אלא כתב ולשאר מפרשים רבנן דפליגי אר"מ אכשרי לגמרי ומסתמא כיון על רש"י ורי"ף ועיין בב"י:

סעיף קטן ד
ורבינו תם פסק שהולד מהשני כשר כצ"ל:

סעיף קטן ה
תנשא בו לכתחלה כו' נ"ל אם ניתן הגט כבר דהיינו קצת דיעבד עכ"ל מ"ו אבל אין לגרש לכתחילה בו אע"ג שכבר נכתב ונחתם וכן מוכח מדברי רבינו שהרי כתב וכן הוא דעת האלפס משמע שהסכים לדעת האלפס וא"כ היאך כתב לעיל בתחלת הסימן ואם שינה כו' פסול אלא פסול דקאמר שם היינו לומר שאף ע"פ שכבר נכתב הגט לא תתגרש בו לכתחלה אבל אם נתגרשה בו בדיעבד תינשא לכתחילה:

סעיף קטן ו
דאית לה וכתב "הרמ"ה כשמגרש כצ"ל:

סעיף קטן ז
ושם מקום הנתינה פירוש איך שקורין מקומו זה במקום הנתינה:

סעיף קטן ח
ולכך טוב לכתוב כו' אתחילת דבריו קאי וכו' כמ"ש ב"י:

סעיף קטן ט
ומן הדין היה צריך כו' זה לשון ב"י שכל זה הוא מדברי הרמ"ה (ומשמע ליה הא דלא הוזכרו בדברי חכמים שיכתבו מקום הלידה משום דחיישינן שמא יטעו אבל מן הדין היה צריך לכותבו כ"פ) ומה שכתב ואם כתבה ולא טעה בה כשר לא לגופא איצטריך אלא לדיוקא הא אם טעה בה פסול אי נמי לגופא נמי איצטריך דל"ת כיון שלא נזכר מקום הלידה בדברי חכמים כשכתבו הוי משנה ממטבע שטבעו חכמים וגט פסול מיהא הוי קא משמע לן:

סעיף קטן י
שמא יטעה בעיר מולדתו אף על גב דאינו פסול בשינוי זה כמו שכתב רבינו תם בסמוך מכל מקום מוטב שלא יבואו לטענת דמיחזי כמשנה ולפי תירוץ קמא דבית יוסף הרמ"ה סבירא ליה פסול אם שינה המקום לידתו ודלא כרבינו תם:

סעיף קטן יא
דעירו ועירה פירוש הנזכר בגמרא שצריך לכתוב עירו ועירה קאי אעיקר דירה וגם עיקר דירה דוקא לכתחילה אבל אין עיכוב:

סעיף קטן יב
של עמידה רצה לומר שעומדים בשעת הגט:

סימן קכט

סעיף קטן א
בד"א לכתחילה אבל בדיעבד אפי' לא נכתב כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן ב
ואם חניכתו ידוע כו' אפילו לכתחילה דל"ד למי שיש לו ב' שמות דנקרא בשניהם לכל דבר ועיין בשלחן ערוך בדברי רמ"א ועיין בדרישה:

סעיף קטן ג
וכן בחניכת שם המשפחה כו' ר"ל ונתנו בעידי מסירה דאל"כ מה אנו יודעים איזו מן המשפחה גירש הואיל ולא הזכיר שמותם ועד"ר: (והוחזק בשני מקומות רבותא קאמר אע"ג שיודעין גם במקום הנתינה שיש לו שם אחר במקומות אחרים אפילו הכי צריך לכתוב דוקא שם הנתינה בפירוש וכל שום חניכה דלעולם היא עיקר ומכל שכן אם הוחזק בשני השמות במקום הכתיבה ולא במקום נתינה שכותבין שם הנתינה בפירוש ועיין בבית יוסף: שידוע הוא כו' רצה לומר לשני המקומות כ"פ):

סעיף קטן ד
ואם לא כתב כן כו' פירוש שלא כתב שניהן אבל אי כתב שם הכתיבה עיקר ושם הנתינה טפל אינו פסול כלל אלא לכתחילה עדיף לעשות שם הנתינה עיקר ואף שמהר"י

קאר"ו פירש שאף זה פסול ל"נ שהרי התוספות כתבו דבתוספתא משמע איפכא ונהי דמשמעות תלמודא דידן עיקר מכל מקום אינו אלא לכתחילה וק"ל עכ"ל מ"ו (וכ"פ הר"ן ור' ירוחם כ"פ):

סעיף קטן ה

וגם במקום הנתינה כו' נ"ל דלרבותא נקטיה שאעפ"י שבמקום הנתינה אינו מוחזק אלא בשם שהן בקיאין בו כשר וכ"ש היכא שבמקום הנתינה יודעין שיש לו שם אחר במקום הכתיבה דליכא למיחש כ"כ לקלקולא ב"י:

הוי ספק מגורשת לאפוקי רבינו דמכשיר בזה בדיעבד:

סעיף קטן ו

שני השמות בפרט כו' שאם לא יפרט אלא שם מקום הנתינה אע"פ שבכלל וכל שם הוי מקום הכתיבה אכתי איכא למיחש דאתי לקלקלה לומר לא בעלה כל זו הוא שגירש מאחר ששם שהם בקיאין בו אינו מוזכר בגט ב"י:

סעיף קטן ז

אין לו לגרש אלא בשם ישראל אבל שם אחר אינו שייך בתורת משה וישראל והא דמכשיר בסמוך בגר בשם דגיותו ה"ט דמומר הכותב שם דגיות שבא לו אחר שנתחייב במצות לא שייך בתורת משה אבל גר הכותב שם שהיה לו קודם שיתחייב במצות אין תורת משה מונעו דהא לא חייבה תורה לעכו"ם שיתגיירו ב"י:

סעיף קטן ח

שינוי השם הוא עכ"ל הוא מלשון הרמ"ה ב"י ולכן א"ש שהמתין מלכתוב דברי רבינו תם (במומר המגרש שאין צריך לכתוב אלא שם של יהדות ועיין בתשובת בן לב ה"ג דף י' ס"א כ"פ) עד שגמר דברי הרמ"ה שבלא"ה קשה שהיה לו להביא דברי רבינו תם תיכף אחר שכתב דין המומר

סעיף קטן ט

יוסף בן שמואל פירוש אחר אבי אביו (ולא אמרינן בזה בני בנים הרי הן כבנים כ"פ) וכ"כ מהרא"י מ"ו

סימן קל

סעיף קטן א

כשרים (לאפוקי פסולים ובחשן משפט בהל' עדות נתבאר כשרותם ופסלותם ועי"ל בסימן קל"ג כ"פ):

סעיף קטן ב

למטה משיטה כו' ר"ל ולא בראשו או מן הצדדין:

סעיף קטן ג
שני שיטין עיין הטעם בחו"מ סימן מ"ה:

סעיף קטן ד
שאם יש עידי מסירה כשר שאע"פ שאין כאן עידי חתימה כלל כשר:

סעיף קטן ה
כי שמא תתן תנאי כצ"ל ב"י:

סעיף קטן ו
דאתו למימר שסומכין כו' מ"ו וב"י כתבו שיש להגיה דאתו למסמך במקום דאתו למימר שסומכין וכן הוא בהשגות הראב"ד ונראה דיש ליישב גירסא דאתו למימר שסומכין דהכי קאמר דאע"ג שיש כאן ריעותא קצת כשיראו שהתנאי הוא בשורות התחתונות של גט ולא יתירו אותה אלא בעידי מסירה לכן כתב דאתו למימר כו' כלומר דהדיינים יתירוה בגט זה אע"ג שיש בו ריעותא קצת דאתו למימר דהא סומכין על עידי חתימה בלחוד בכל גט ולא חיישינן שמא לא היה נמסר בפני עידי מסירה אלא אמרינן שמסתמא בהכשר וכתיקון ניתן ולא מחזקינן ריעותא ה"ה נמי בזה סמכינן שבהכשר היה הואיל שאין כאן ריעותא גמורה עד"ר. ומה שכתב והו"ל מזוייף מתוכו ר"ל אם הוסיפה בה תנאי הרי הוא מזוייף מתוכו ופסול ומש"ה פסלוהו ג"כ אפי' אתא לפנינו בלא הוספה אלא שיש ריוח אויר שני שיטין שראוי להוסיף בה הו"ל דינו כאלו הוסיפו בה ובספרים אחרים דפוס ב"י גרסינן כמזוייף מתוכו ור"ל השתא נמי דלא הוסיפו ואין כאן זיוף מ"מ הוה ליה כמזוייף. ועיין בח"מ ר"ס מ"ה דלא כתב שם דעת הרמב"ם דמכשיר אם יש עידי מסירה לפנינו אלא סתם וכתב דפסול והביא ב"י בשם הרשב"א שם טעם אחר דחיישינן שמא יגוז השטר ויכתוב שטר אחר בשני השורות ע"ש:

סעיף קטן ז
ויתחילו בראש השיטה כו' ר"ל מתחילת הגליון דהיינו בקצה היריעה וזה לשון הגה"מ בפ"א מהל' גירושין ויחתמו זה תחת זה שאם יחתמו זה אחר זה שמא יהיה ריוח חלק הגליון לימין ויכתוב פלוני לוה מפלוני והו"ל שטר הבא הוא ועידיו בשיטה אחת וכשר וכל שטר שיכול להזדייף הוא פסול אמנם נמי כי ליכא אלא עד אחד יכול נמי לכתוב בגליון לימין אני החתום חייב לפלוני מנה ויוציא עליו כתב ידו ואין תקנה ע"כ אמרו לעשות הגליון קצר כו':

סעיף קטן ח
וכן כל כיוצא בזה ר"ל איזה ענין שנכתב בין הגט לחתימת עדים אם הוא בלא ו' פסול ואם הוא בו' כשר:

סעיף קטן ט
או מאחוריו פי' מעבר לדף:

סעיף קטן י
שאם יש כאן עידי מסירה כו' דלא גרע מאם לא היו עדים חתומים כלל (וא"ל דהרי הוא מזוייף מתוכו שהעדים נחתמו שלא כדין י"ל דכל שפיסול ניכר מתוכו בעידי חתימה אין לחוש דידוע שעדות כזו אינו כשר ולא יסמוך עליה עד שיחקרו אחר עידי מסירה כ"פ):
(וכתבו בדף השני פי' שכתב הגט בשני עמודים חציו בעמוד זה וחציו בעמוד השני זה אצל זה כ"פ):

סעיף קטן יא
והוא שיהא ניכר בקלף שלא נחתך ממנו כלום בגמרא פרק המגרש סוף (גיטין דף פ"ז) תירץ מתחילה אהאי חששא דדילמא תרי גיטי הוי כו' כשיש ריוח וגליון למטה בעמוד ראשון דליכא למיחש דחתכו מלמטה וגם יש ריוח מלמעלה בעמוד השני דניכר שלא נחתך למעלה והדר פריך ודילמא אמלוכי אימלך ופירשו התוס' דלמא כתב מתחילה עמוד ראשון לשם איש זה ואמלך בו ואח"כ סיימו לשם איש זה דהואיל ויש ריוח מלמטה נראין כן הדברים אמר רב אשי דידע ביה מתחתא דמגילתא ופירש"י כולהו קשייתא בהא מיתרצן שניכר בה מתיחת הקלף סביב כל הגט שלא היה בו אלא קלף זה לא למעלה ולא למטה שניכר סביבת הקלף שחור ועב שלא נגע שם תער הגלבים שדרך עושי קלפים שקושרים אבנים סביב הקלף למתוח ומתחילין לתקנו בסמוך וכשאין ריוח למטה עסקינן דליכא למיפרך אמלוכי אימלך עכ"ל ולהכי נתכוין ג"כ רבינו במ"ש והוא שיהא ניכר כו' וס"ל דאע"ג דאין גליון מ"מ ניכר דאל"כ הול"ל וכגון שיש גליון למטה ולמעלה בע"ב אלא מיירי דוקא כשאין גליון דאל"כ יש לחשוש לאמלוכי וכדפירש"י וק"ל: (דשמא שני גיטין היו כתובין זה אצל זה פירש רש"י ונמצא שמגרש בשני חצאי גיטין והעדים לא על שלו חתמו כ"פ):

סעיף קטן יב
וכתב הרמב"ם שאפילו אם מסרו כו' פירוש אפילו אם הסופר לעולם לא נתן הגט ליד הבעל אלא תיכף נטלו הבעל ממנו בפני עידי מסירה ונתנו לאשה ואז ליכא למיחש שהבעל עשה בו שום זיוף ולכן כתב רבינו בסמוך שאנו חוששין שמא הסופר מעצמו עשה כן מפני שנזדמן כו' רצה לומר אע"פ שאין כאן שום חשש זיוף הבעל או האשה שהרי העידי מסירה יודעין שלא נעשה בו שום זיוף מכל מקום חיישינן שמא הסופר מעצמו כו' והוי גט שנכתב שלא לשמה וזה לשון מ"ו שהסופר מעצמו כו' פירוש שמא

היה שני גיטין והוא תקנם להיות גט אחד ולפי זה אם העדים מעידים שלא היה אלא גט אחד כשר כך פירש רמ"מ עכ"ל:

סעיף קטן יג

תחת השמאלי פירוש ולא חתם עד כדלקמן מ"ו רצה לומר דאי חתם עד גם השני היה כשר אבל הראשון נכשר בלא עד דשם אביהם קאי גם כן אגט ראשון ועד"ר:

סעיף קטן יד

כגון שחתמו בשני שיטין כזה*? כן הוא בספר מ"ו וכן משמע ברש"י בפרק המגרש (גיטין דף פ"ז) דבן יעקב כתובה למטה בשורה שנייה וצ"ע דלפ"ז פשיטא דפסול דהא בן יעקב חתם רחוק מן הגט שיעור שני שיטין דהא מסתמא חתימת שם ראובן בשמאל הרחיקה שיעור שיטה אחת ויש לימר דבן יעקב החתום בשיטה שנייה אינה מרוחק כל כך כשיעור שני שיטין וק"ל ועיין בדרישה:

סעיף קטן טו

אם כתבו בכלל שכתבו בכך וכך כו' עיין בגמרא פרק המגרש סוף (גיטין דף פ"ו) שהיא משנה ובגמרא פלוגתא רבי יוחנן וריש לקיש בביאור המשנה דקתני אם כללינהו יחד כשר ואם לאו פסול והלכה כרבי יוחנן דביאור כלל רצה לומר שכללינהו בחד זמן שלא כתב אלא פ"א בכך וכך לשבת ולחודש ולשנים גירש פלוני כו' ופלוני לפלונית. ומפרש שם הגמרא דדוקא בדכתב ופלוני בוי"ו וכמו שכתב רבינו. אבל אי כתב בכך וכך בשבת אכל חד וחד אעפ"י שהוא בחד יום ונראה לי דאעפ"י דגם כן כתב ובכך וכך בוי"ו שחוזר אשלמעלה אפילו הכי כיון שחלקינהו לכתוב זמן אכל חד בפני עצמו לאו כללא חשיב ליה ואינו כשר אלא האחרון וזה שכתב רבינו אחר כך בסמוך זה לשונו אבל כתב בכך וכך כו' עד והתחיל אחר תחתיו וכותב ביום זה כו'. ונראה לי דל"ד כתב ביום בלא וי"ו אלא אפי' כתב וביום זה בוי"ו אפילו הכי לא מתכשרי ראשונים דאם לא כן קשה אפילו לא חלקינהו בזמן נמי כיון דלא כתב וי"ו החיבור לאו כללא כמו שכתב לפני זה גבי ופלוני וק"ל. ואחר כך כתב רבינו גם דברי ריש לקיש וסבירא ליה דמודה רבי יוחנן לריש לקיש בכתב כלל (שאמרו במשנה הוא זה כ"פ) הוא שכתב תחילה אנו פלוני ופלוני מגרשין נשותינו פלונית ופלונית כו' דכללינהו בזמן אחד וגם עירב האנשים יחד והנשים יחד מתחלה אלא שאחר כך חזר ופרט כל זוג לנפשי' וכתב לשון ונוסח גירושין אכל חד דאם לא כן הוה ליה לה ולחבירתה וא"ל למה ליה למיכתב זה הא כ"ש הוא דכשר מדין קמא דזה אינו דהא הרשב"א כתב הביאו המגיד משנה ובית יוסף דסבירא ליה דכה"ג לא מתכשר שום אחת מהן כיון דערבינהו תחילה יחד מקרי לה ולחבירתה אע"ג דחזר ופלגינהו משום הכי קמ"ל רבינו דקיימא לן בהא כר"ל דכשר וכ"פ הרמב"ם:

סעיף קטן טז
מסיים כל ענין הגט כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן יז
ודוקא שכתב ופלוני כו' כן הוא אוקימתא דגמרא:

סעיף קטן יח
וכתב הרמב"ם ותנתן לכל אחת כו' אכשכתב בוי"ו קאי וכן משמע בהדיא במיימוני ולכן אם אין כאן עידי מסירה כלל כל מי שתצא מגילה זו מתחת ידה מגורשת אף אם היא הראשונה או השנייה וה"ט לפי שהעדי החתימה קאי אכל הגיטין אבל דין הראשון של הרמב"ם דהיינו דיש כאן עידי מסירה יכול להיות דמיירי אפילו בלא וי"ו הואיל דיש כאן עידי מסירה שמסר המגילה לכל אחד בפניהם וכתב ב"י שמדברי רבינו נראה שהוא מפרש מ"ש הרמב"ם ותנתן לכל אחת מהן בעידי מסירה היינו לומר שצריך שיבאו עידי מסירה לפנינו ויעידו שנמסר לכל אחת ואחת וכ"כ בכ"מ וסיים והכי מוכח סוף דברי הרמב"ם שכתב כל מי שתצא מגילה זו מתחת ידה מגורשת ומשמע דברישא אפילו אותה שאין הגט יוצא מתחת ידה מגורשת וטעמא משום דעידי מסירה מעידים שנמסר לכל אחת ואחת עכ"ל ור"ל דאל"כ דלמא חתמו ועדיין לא נמסר הגט לכל אחת כ"א לזאת שיצא מתחת ידה דהא אע"ג דאמרי' מסתמא שמסר גם כן לפני עידי חתימה היינו דוקא כשהגט יוצא מתחת ידה דראינו שנמסר לה אבל בלא"ה א"ל דעדיין נמסר לה דהעדים יכולים לחתום ואח"כ מוסרים בפניהם: (ולמאי דבעינן למיכתב הוא בסי' קל"ג כ"פ):

סעיף קטן יט
חתום "אין צריך כו' ה"נ "אין צריך שיהיו כו' לפנינו "אלא כולן מתגרשות כצ"ל:

סעיף קטן כ
אין צריך לבקש כו' דאמרינן מסתמא בהכשר נמסר:

סעיף קטן כא
ואם לא נמסר כו' ר"ל שידוע הוא שלא נמסר בפני עדי מסירה לאפוקי מהרמב"ם שאפי' בודאי ידוע לנו שלא נמסר בפני עדי מסירה מגורשת אותה שהמגילה יוצא מתחת ידה:

סעיף קטן כב
אלא כולן מתגרשות בו דאמרינן מסתמא נמסר המגילה ליד כל אחד ואחד בפני עדי מסירה והשתא אחת תתפוס אותו בשביל כולן או תתן כו' כשתצטרך לה:

סעיף קטן כג
אפי' אותה שיוצאה כו' שרבינו סובר שדוקא עדי מסירה כרתי:

סעיף קטן כד
וכתב ביום זה או בכך כו' האי ביום זה או בכך כו' היינו שזמן כולם ביום אחד דאם לא כן הראשונים אינם כשרים אפי' על ידי מסירה משום דדילמא עדים החתומים קיימי נמי אגיטין הראשונים דמ"ה כתב הרמב"ם בפ"ד שאם לא היו שם עדי מסירה והיתה מגילה יוצאה מתחת יד אחת מהראשונות ה"ז ספק מגורשת דכיון שלא נחתם עד זמן האחרון ה"ל הנך גיטין מוקדמין והוו כמזויפים מתוכן וכל שמזוייף מתוכו פסול אפילו ע"י עדי מסירה כמבואר בסי' קכ"ז עכ"ל ב"י ופירוש ביום זה ר"ל שהסופר כתב כך ור"ל ביום הנ"ל או שחזר וכתב בהדיא בכך וכך גירש פלוני כו' ודו"ק:

סעיף קטן כה
גם בזה כתב הרמב"ם אם נתנה מגילה כו' נלע"ד דבזה גם רבינו מודה דכיון דכתב זמן בכל גט וגט בפני עצמו אין עדי החתימה קאי אלא אאחרון משא"כ ברישא שכוללן בראש הגט ובסופו יחד א"כ חתימת העדים אכולהו קאי והוו כאילו הם מעידים גם כן שהגט של כל אחד ואחד נמסר בפניהם וק"ל:

סעיף קטן כו
שאין שתי נשים כו' שנאמר לה ולא לה ולחבירתה:

סעיף קטן כז
מגרש פלונית כו' רצה לומר וכתב בין כל אחד סיום הגט וקיצור לשון הגמרא נקט וכאשר נתפרש לעיל נתפרש כאן:

סעיף קטן כח
וכתב הרמ"ה דה"ה כו' כתב בית יוסף דארישא קאי דהיינו היכא שפסקינהו מעיקרא שכתב רבינו לעיל שיסיים על כל אחד כל עניינו של גט השתא כתב שהרמ"ה הוא שפירש כן וכתב דאפשר לומר דהרמ"ה קאי אדסמיך ליה דהיינו דערבינהו והדר פסיק להו דא"כ לא הוה ליה לומר דה"ה דכל שכן הוא ע"ש עוד ופירושו דחוק מאד ועיין מה שכתבתי בדרישה פירוש דבריו וכל הפשט בענין אחר ממה שכתב בית יוסף:

סעיף קטן כט
או יוסף בן יעקב ולא כתב עד כשר משמע דוקא בדיעבד הא לכתחלה צריך לכתוב גם כן עד אף ע"פ שמזכיר גם שם אביו אעפ"י דאיתא התם במשנה דכך היו נקיי הדעת עושין כבר כתבתי דגירסת הרא"ש ורבינו הוא דכך היו נקיי הדעת עושין כתב בסוף המשנה וסבירא להו דאדסמיך לפניה דהיינו כתב חניכתו וחניכתה כשר לחוד קאי ולא קאי אשלפני פניו ועיין מה שכתבתי לעיל בדרישה סעיף י"ב (אע"ג דגבי שטרות אין צריך לחתום עדות שאני שטר דהכל דברי העדים שיגידו המעשה שהיה בפניהם כמ"ש

שמתחילין בראש השטר זכרון עדות כו' אבל הגט כולו דברי הבעל כמ"ש בסימן קכ"ו ע"כ צריך לחתום עד לומר שהוא מעיד שכך סיפר הבעל לאשתו וכתבו לה כ"פ):

סעיף קטן ל

ולא כתב עד כו' לפי שנראה שלא מתכוון לשם עדות מה שאין כן כשכותב שמו ושם אביו דמדחתם כולי האי נראה שמכוין לשם עדות ריב"ש וכל שכן אם כתב בן יעקב ולא כתב עד דפסול מ"ו ובית יוסף:

סעיף קטן לא

שניהם כשרים שהעד שכתב בשניהם חוזר גם כן על הראשון נלע"ד דוקא הכא צריך להאי טעמא דכיון דהשני כשר לנפשיה הוה ליה כאילו חתם לנפשיה מתחלה בן יעקב עד ואם כן נראה דקאי שם ראובן לנפשיה אגט ראשון בלא שם אביו מה שאין כן לעיל בכתב ב' גיטין כו' דכתב אם שמם תחת הימיני ושם אביהן תחת השמאלי הימיני כשר. דשם איירי בדלא כתב עד דאם לא כן גם השמאלי הוה כשר וכמו שכתב כאן וכיון דהשמאלי פסול פשיטא דקוראין יחד ראובן בן יעקב כיון דבן יעקב אינו עדות בפני עצמו ומשום הכי אין צריך לעיל טעם כשרותו דהימיני וכאן הוצרך לטעם ולומר דעד הנכתב לבסוף חוזר גם כן על הראשון:

סעיף קטן לב

אלא זה בפני זה כו' גמרא מאי טעמא אמר רב אשי משום כולכם דאם אמר כולכם כתבו גט לאשתי אחד כותב וכולן חותמין ואי לא חתמי כולן פסול (ואז ע"כ צריכין שיחתמו זה בפני זה דאם לא כן יש לחוש שמא כשיהיו שנים מהם חתומים יתנוהו לה להתגרש בו ואין הגט נעשה כמצות הבעל ופסול כ"פ) לפיכך תקנו אפי' אי לא אמר כולכם שיהיו כל העדים נקבצים שם בשעת חתימה ואז ודאי יחתמו כולן ומה שכתב רבינו לעיל בסימן ק"ך דאם אמר כולכם כתבו אחד כותב במעמד כולם צריך לומר דכולכם כתבו הנזכר כאן ל"ד אלא שאמר גם כן חתמו וכ"כ בית יוסף סי' ק"ך:

סעיף קטן לג

ורוצה להחתים בו שלישי רצה לומר כשהגט נגמר בשנים ולא היה דעתו להחתים יותר כשחוזר וירצה להחתים ש"ד:

סעיף קטן לד

והשני יוונית כשר משנה בפרק המגרש (גיטין דף פ"ז) ופירש רש"י שם על ענין אחר דחתימת יוונית משונה משל עברית שהם חותמין של אביהן תחלה ושם העד לבסוף כשחותם יוסף בן יעקב רצה לומר בן של יוסף הוא יעקב ואפ"ה נ"ל כיון ששם שני העדים חתומים על הגט אע"פ שהאחד עברי והשני יוונית כשר והיותר נראה דכאן מיירי

שחתמו שניהן בשוה יוסף בן יעקב אלא שאחד חתם בכתב עברית והשני בכתב יוונית דומיא דרישא גט עברית והעדים יוונית וק"ל:

סעיף קטן לה
מכירין הכתב פי' שצריכין שידעו לקרות הכתב ושיבינו הלשון של אותו הכתב וכשקורא אחד לפניו אין צריך שיודע לקרות הכתב ומכל מקום צריך שיבין הלשון שיקרא לפניו לדעת הרמב"ם דבסמוך עד"ר:

סעיף קטן לו
ומקצתו בלשון אחר פסול דהוי כמו שני ספרים ורחמנא אמר ספר אחד ולא שנים ואע"ג דשני החתימות בשני לשונות כשר ה"ט משום דכל חתימה ענין לעצמו וכיון שכל חתימות העד בלשון אחר כשר אבל הגט כולו ענין אחד וצריך שלא יהא נכתב בשני לשונות (וה"ה חתימה אחת קצת בלשון אחד וקצת בלשון אחר פסול כ"פ) ר"ן:

סעיף קטן לז
מנגדינן ליה והשטר כשר בח"מ סימן מ"ה מסיק וכתב בשם הרמב"ם דהשטר פסול ומשום דכאן אין מקום דיני שטרות קיצר ולא כתב אלא מה שנ"ל להלכה אלא שקשה דמייתי שם דברי הרמב"ם לבסוף משמע דהכי ס"ל:

סעיף קטן לח
אפי' על גבי מי מילין ר"ל שהנייר ג"כ מעופץ ואינו ניכר כ"כ (כמ"ש ר"ס קכ"ה):

סעיף קטן לט
לכתחלה אבל ציירו כצ"ל:

סעיף קטן מ
פסולה לכהונה כתב בית יוסף איפשר דה"ק אינו גט להתירה לינשא ומיהו מידי ספיקא לא נפקא הלכך פסולה לכהונה וה"ה לכל חומרות ספק מגורשת מיהו הל' דחוק:

סעיף קטן מא
לא שישרטו כו' צ"ע דבחושן משפט סימן מ"ה כתב כהאי גוונא בגט כשר ויש ליישב דשם לא אתא לאשמועינן דין דגט אלא דין חתום שאר שטרות והכי קאמר אפילו למאן דמפרש דמקרעין והיינו רש"י כמו שכתבתי שם רצה לומר שישרטו אפילו הכי דוקא בגיטין כשר ולא בשאר שטרות וק"ל:

סעיף קטן מב
כותיים דעשאום כעכו"ם גמורים בפרק קמא דחולין:

סעיף קטן מג
חתם בו הסופר כו' פרק המגרש דאמרינן התם למאן דמכשיר באומר אמרו לסופר ויכתוב ולעדים ויחתמו פסול בחתם סופר ועד דאי אמרת כשר נפיק מיניה חורבא

דזימנין דאמר בעל אמרו לסופר ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתמו ומשום כיסופא שלא יתבייש (הסופר) לומר שאין מקבלין אותו בעד מחתמו לו כלומר שיאמרו לו שהבעל אמר כן והבעל לא אמר כן לפי האמת ונמצא גט בטל כו' ופסק בו בתרווייהו לחומרא ופסל אומר אמרו וגם חתם סופר ועד וכתב עליו הרא"ש ואין זה תרי פיסקי דסתרי אהדדי דכיון דאינו מבורר ראוי להחמיר כדברי שניהן: (אבל הרמב"ם מכשיר חתם סופר כו' דסבירא ליה לדידן דפסול אומר אמרו כמו שנתבאר לעיל סימן ק"ך אלא הבעל בעצמו צריך לומר לסופר כתוב ולעדים חתומו אם כן כשר חתם סופר ועד דלא שייך תו חורבנא דנפיק כ"פ): (שמות עדי כותים מובהקים כו' רצה לומר ולא שייך מזוייף מתוכו משום דליכא למיחש כו' כ"פ):

סעיף קטן מד
והראב"ד מכשירו כו' פירוש אם כתבו ישראל ונמסר בעידי מסירה ישראל ושמות הגוים החתומים עליו הם מובהקים

סעיף קטן מה
ומיהו אם ניסת בו לא תצא כו' ומיירי בעידי מסירה ועיין בבית יוסף שהאריך בזה:

סעיף קטן מו
אפי' אין לה בנים דאז ליכא למיחש שמא יבאו להוציא לעז ממזרות על בניה אפילו הכי לא תצא:

סימן קלא

סעיף קטן א
לשם האיש והאשה שנאמר וכתב לה (והאי לה מיותר דמצי לכתוב וכתב ספר כריתות ונתן בידה כ"פ) לשמה:

סעיף קטן ב
שכתבו כבר רצה לומר טופס:

סעיף קטן ג
שפסול לגרש בו דגזרינן טופס אטו תורף דגזירה מצויה היא דאגב טרדייהו מנשי ויכתוב אף תורף שלא לשמה:

סעיף קטן ד
והרמב"ן מכשירו אפילו כו' כצ"ל ולפני זה צ"ל כתב הרמב"ם שפסול ועיין בדרישה:

סעיף קטן ה
וכ"ב א"א הרא"ש ז"ל ול"נ דלא נפסל כו' כל זה הוא מדברי הרא"ש וכ"כ בהדיא בפסקיו (ומה שכתב ול"נ קאי אדברי הרמב"ם והרמ"ה שסברו שפסול לגרש בו וכן הוא בהדיא

בפסקיו. כשהבעל מצווה לסופר שיאמר כו' גם לעדים צ"ל הבעל להם שיחתמו לשמה ולשם גירושין בית יוסף בשם קונטרס כ"פ):

סעיף קטן ו

שיאמר כתוב לשם פלונית אשתי לשון המשנה דר"פ כל הגט נקט דתנן שם כל הגט שנכתב שלא לשם אשה פסול (וכן הוא משמעות התורה וכתב לה לשמה אלא שבתורה משמע שהבעל בעצמו כתב וכמ"ש אמ"ו ז"ל בסמוך כ"פ) והאי פסול ר"ל שהוא בטל וכ"כ בית יוסף והא דלא קאמר נמי שיאמר לסופר שיכתבו לשמו דבעל משום דמסתמא כיון שהוא מצווה לסופר לכתוב כתבו לשמו א"נ משום דלפעמים הבעל עצמו כותב ואז ודאי כותבו לשמו ואין צריך להזהירו כי אם שיכתבנו לשם אשתו. ועיין בב"י שמביא לשון הסמ"ג שכתב גם כן כלשון רבינו וגם בלשון הסופר שאינו אומר כ"א שכתבו לשם פלונית אשת פלוני וכמ"ש רבינו גם כן אסופר ובשם קונטרסים כתב ב"י שיאמר העדים לשם האיש ולשם אשתו והיותר נראה דכשכותבין לשם אשתו שתהא מגורשת בו ממנו היינו לשמו ומש"ה התחיל רבינו בתחלת הסימן שצ"ל לשמה ולשמו ולא סיים כ"א בלשמה וק"ל:

סעיף קטן ז

וכן יאמר הסופר בפיו ולא סגי במחשבה כדאשכחן בס"ת דבעינן שיוציא בשפתיו:

סעיף קטן ח

ושיכירוהו שזהו הגט כו' כלומר שאחר שכתבו הסופר לפניהם לא יתחלף להם באחר ולא יתעלם מעיניהם עד שלא ידעו אם הוא זה שנכתב הסופר לשמה אם לאו: (ובא האיש שנכתב בשמו ר"ל אפי' ביום שנכתב דאל"כ הוי מוקדם כ"פ):

סעיף קטן ט

אפי' אם צוה אחד כו' ר"ל אע"ג שכתבו לשם גט:

סעיף קטן י

ואפי' תלה בדעת אחרים כו' ר"ל כשתלה בדעת עצמו וי"ל שאינו מועיל דשמא שינה דעתו ממה שהיה בשעת האמירה אבל אם תלה בדעת אחרים דליכא למימר הכי ה"א דיועיל לכן כתב ואפי' תלה כו':

סעיף קטן יא

שאין ברירה רצה לומר מש"ה אינו גט ודאי דבדאורייתא לא אמרינן ברירה אבל בדרבנן יש ברירה ומש"ה נפסלה לכהונה וכדמסיק רבינו דלחומרא הוי גט וכמ"ש רבינו בהלכות עירובין במניח שני עירובין בערב שבת משני צדדין ואומר למחר לאיזה צד שארצה אלך וכן לענין הזמנה ביום טוב דבערב יום טוב אומר על כלי מלא עופות למחר

איזה שארצה מהן אטול משום דבדרבנן יש ברירה אלא שהחמירו משום שמא ימצאו כולן כחושות וכמ"ש הר"ן וב"י הביאו בהלכות יום טוב סימן תל"ג ע"ש:

סעיף קטן יב
לכהונה לא נפסלה כו' פירוש אם הבעל כהן אינה אסורה עליו או אם ימות הבעל מותרת לינשא לכהן:

סעיף קטן יג
(והעביר עליו קולמוס פירוש שהעביר על כל אות ואות הקולמוס עם דיו לשמה לא מהני דהתורה אמרה וכתב לה וזה אינו נקרא כתיבה כ"פ):

סעיף קטן יד
כתב הרמב"ם י"א שהוא בטל לגמרי כו' כתב ב"י וז"ל ואע"פ שהוא ז"ל מכשיר בגיטין וכו' כמבואר בב"י:

סעיף קטן טו
ויראה לי כו' גם זה מדברי הרמב"ם ושם בדברי הרמב"ם כתוב ולא יראה לי והיא היא ועיין בדרישה:

סימן קלב

סעיף קטן א
זמן הכתיבה פסול שמא יאמרו גיטה קודם לבנה (ר"ל שמא תתעבר כשיכנסנה ויאמרו גיטה קודם לבנה שיהיו סבורין שנתנו לה ביום שנכתב ויאמרו בלא קידושין וכתובה נתעברה ופגם הוא למשפחה כ"פ) ועבד"ר אבל לא מטעם שמא יחפה עליה כשתזנה דזה אין שייך לומר אלא בזמן כשהיתה כבר אשתו דחיישינן שמא כבר זינתה ויאמר שגירש כבר אבל בכאן דלא שייך לומר דכבר זינתה שהרי אינו כותב הזמן אלא מהיום ולא אמרינן שכתב כן שאם תזנה אחר כך וק"ל:

סעיף קטן ב
כתב הרמב"ם שאינו גט רצה לומר אפילו אם כתב בגט זמן של "נתינה "הואיל ואין בידה עתה לגרשה:

סעיף קטן ג
וליבמתו הוי ספק כו' איבעיא הוא בגמר' מי אמרינן כיון דאגידא ביה כארוסה דמי ורצה לומר ואם אמר לסופר כתוב גט ליבמתי וכשאכנסנה אגרשנה הוי גט א"ד כיון דלא עבד בה מאמר לא תיקו:

סעיף קטן ד
למאן דאמר אדם מקנה כו' (ר"ל דכשנותן גט האשה קונה את עצמה מהבעל וכאן מקנה להאשה את גופה והיא עדיין אינה קנויה לו נקרא דבר שלא בא לעולם כ"פ) וכתב בית

יוסף ותמהני על רבינו שכתב דין זה שאנן קיימא לן אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וכן פסק בחושן משפט סימן ר"ט ור"י (ואין לחלק בין איסור לממון דהא קיימא לן באומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאתגייר לאחר שתתגיירי כו' אינה מקודשת בית יוסף כ"פ):

סעיף קטן ה

נותנין שניהן לזו כו' זה לשונו מ"ו נראה לי דלא נותנין בבת אחת דאם כן הוי חציצה אלא זה אחר זה וכן אנו נוהגין בספק שני גיטין:

סעיף קטן ו

השני בטל פירש הר"ן דלאו בטל ממש קאמר דאם נתנו לשניהן שניהם ספק מגורשת אלא הכי קאמר בטל ואין ראוי לכלות דהא לאיזה היא שיתנו לא יתגרש בזו:

סעיף קטן ז

ואיני יודע מה כו' וכתב בית יוסף דאיפשר דב"ה סבר דהלכה כרבי יודא דאמר נערה אין שתי ידים זוכות כאחד אלא אביה מקבל את גיטה בלבד:

סעיף קטן ח

במקום שהשיירות מצויות נראה דאז איכא למיחש דאיכא עוד יוסף בן שמעון שדר בעיר ששמה כשם העיר זו דהא צריכין לכתוב גם כן שם המקום לדעת רוב הפוסקים כמו שנתבאר לעיל בסימן קכ"ח:

סעיף קטן ט

ובעיר שנכתבו בו כמו אבל בעיר ב"י. הוחזקו שנים ששמותיהן שוות עיין מה שכתבתי פירושו בס"ס זה:

סעיף קטן י

שראה שלא עבר שם כו' זה הוי אליבא דכולי עלמא אפילו להרמב"ם לאפוקי בלא מצאו לאלתר שיש מחלוקת בפירוש בין הרמב"ם ורבינו כמו שכתב רבינו בס"ס זה עשה רבינו בסמוך פירוש וכתב "כגון שאינו יודע כו' וכמו שנתבאר שם: (ויש לו סימן מובהק בגט ואף אף אם מצא בכלי אע"פ שיודע שלא נפל ממנו בכלי אפ"ה הגט כשר ולא חיישינן דמתרמי גט כגט כן משמע בתוספות בפרק כל הגט ד"מ כ"פ):

סעיף קטן יא

קשור בכיס כו' הני לא בעינן שיודע שלא השאילן לאחר שאין דרך בני אדם להשאיל לאחרים כיס וארנקי משום דמסמני וטבעת משום דמזייף ופירש"י דמסמני מנחשים ואומרים סי' לאדם שמשאיל כיסו שמוכר לו מזלו. דמזייף שהיה לכל איש חותם ניכר בטבעתו וכששולח שום דבר סתום מכסהו וחותמו בטבעתו לפיכך אין משאיל טבעתו

שמא יעשה זה חותם כנגד חותמו ויזייף בו את שליחותו בפרק אלו מציאות (בבא מציעא ד' כ"ז ע"ב):

סעיף קטן יב
בביתו בין כליו ז"ל התוספות אע"ג דרבים מצוים בביתו ואם היה נמצא בקרקע היה לחוש לב' יוסף ב"ש אבל בין כליו ליכא למיחש שמא הביא אחר אלא הוא:

סעיף קטן יג
אבל לא מצאו לאלתר כגון כו' כתב "כגון לאפוקי מהרמב"ם שלא פירש כן בסמוך בס"ס זה:

סעיף קטן יד
כשנכתב הגט פסול דחיישינן לגמלא פרחא או לקפיצה או שמא מילי מסר (קודם שהלך מעירו אמר לעדים כתבו גט לאשתי כ"פ) גמרא פ"ב דיבמות: (וכן אם ראה כו' עיין בסמוך סעיף כ"ד כ"פ):

סעיף קטן טו
ואפי' היה עכו"ם דשמא עכו"ם היה שליח לישראל להוליך גט זה לאשתו:

סעיף קטן טז
שזה התובעו כו' דלא חשדינן שבעל זה שיקר במזיד לומר שהוא שלו לקלקלה אבל כשאין העדים אומרים כלום חיישינן שמא הוא סובר שהוא שלו לפי שאינו יודע שיש יוסף ב"ש אחר או יודע ואין נראה לו לחוש שגם הוא אבד גט ולכך הוא אומר שמכירו אע"פ שאינו מכירו באמת תוס' ואשר"י:

סעיף קטן יז
אפ"ה כשר דלא חיישינן כולי האי דמתרמי שיהא שם האיש והאשה והעדים שוים:

סעיף קטן יח
נקב בצד אות פלוני אבל נקב דעלמא אינו סימן מובהק והויא ספק מגורשת:

סעיף קטן יט
עד אחר שיראו אותו שאין אנו חושדין אותו שישקרו (ובשנים לא שייך לומר שטועין בסימן כ"פ):

סעיף קטן כ
כשמוצאו אותו בעצמו שאז הוא נאמן במגו (דאי בעי אמר מעולם לא נאבד ממני כ"פ) ואע"ג דבגמרא בפרק כל הגט איתא דאפילו לתובעו מחזירין אותו אם הוא צורבא מרבנן לא מחלק ביה רבינו וגם הרמב"ם לא מחלק וכתב המ"מ הטעם לפי שאין מצוי צורבא מרבנן בדורות הללו ויבא הדבר לכלל מחלוקת מי הוא צורבא מרבנן ורוצה להחמיר באיסור ערוה:

סעיף קטן כא
כשהבעל מודה כו' כלומר כל זה מיירי שאין האיש והאשה מחולקים בגט בין שנתן לה ומודה לה שהוא שלה או שהיא מודית לו שעדיין לא גירשה הא לאו הכי פירוש אלא שהיא כופרת ומכחישתו לאמר שממנה נפל אין מחזירין לה:

סעיף קטן כב
או שהיא כו' עד הנה לא מיירי מאבידת אשה אלא כשאבדו שליח הבעל אבל ה"ה אם בעצמו אבדו או האשה או שלוחה לקבלה ומשום דלקמן בסימן קנ"ג כתב רבינו על פי הגמרא באם האשה בעצמה מחולקת עמו בטענותיה כתב גם כן שנותנו לאשה וק"ל:

סעיף קטן כג
אבל לענין מיתה כו' וגם הוחזקו כו' צ"ע דלעיל בסימן י"ז מוכח דפירוש של הוחזקו שנים באותו העיר היינו שבעיר הזאת ידעינן שבמקום אחר יש עוד אדם אחד ששמו יוסף ב"ש כמו שיש אחד בעיר הזאת ששמו כך וכן מוכח התם מכח כמה קושיות והכא משמע שאין פירושו כך שהרי משוה הלשונות לענין עידי מיתה וגירושין יחד מיהו גם בגירושין יכול להיות פירושו כן שהוחזקו בשמות ובמקומות שיש עוד מקום בעולם שדר בו עוד יוסף ב"ש:

סעיף קטן כד
והרמב"ם חילק כו' אדלעיל קאי אפירוש לאלתר הנזכר בגמרא ומ"ש רבינו לעיל ז"ל וכן אם ראה שעבר אדם שם פסול אפילו לא שכיח שיירות דלא כו' נ"ל דלא כ"כ אליבא דהרמב"ם דהא להרמב"ם אף אם עבר שם אדם ודאי לא חיישינן אם לא שהה שם כ"א במקום שהוחזקו תרתי וק"ל:

סעיף קטן כה
וכן השיג עליו הראב"ד ז"ל ב"י ולפי מה שביארו המ"מ אין מקום להשגות הראב"ד (ועד"ר):

סימן קלג

סעיף קטן א
שימסרנו לה בפני שניהם כלומר שיהיו שניהם ביחד בשעת מסירה לאפוקי אם מסרו לה בפני אחד וחזר ומסרו לה בפני א' כ"פ):

סעיף קטן ב
(תולין שבודאי נמסר כראוי ז"ל הרא"ש ז משום דהכל יודעין דאין דבר שבערוה פחות משנים וא"א להתיר א"א אם לא שנמסר לה הגט בפני שנים להתירה לשוק כ"פ):

סעיף קטן ג
שהוא פסול פירוש מדרבנן כמו שכתב הרמב"ם דרך כלל כל מקום שכתב פסול וכו' עד תיבת פסול על מה מורה ב"י. ורבינו לא כ"כ כי אם שבלא עידי מסירה הגט בטל אבל כשיש לפנינו עידי מסירה או שידוע שנמסר לפני עידי מסירה אע"ג דאין שום עד חתום עליו נראה דאינו פסול דאף שתקנו לחתום עליו מפני תיקון העולם מ"מ בדיעבד כשר אף בלא עידי חתימה דהלכתא עידי מסירה כרתי וכמו שכתב רבינו בח"מ בס"ס נ"א:

סימן קלד

סעיף קטן א
הרי הוא בטל אע"פ שלא לקח בקניין גם בשם הרמב"ם כתב בסמוך ז"ל ולא המוסר מודעא ולא המבטל מודעא צריך קנין תימא איך שייך קנין בדבר זה ועל מה יחול הקניין שוב מצאתי שגם המ"מ כ"כ על דברי הרמב"ם הנ"ל בפ"ו דגירושין ז"ל ומה שכתב רבינו שאין המוסר מודעא ולא המבטל מודעא צריך קניין פשוט הוא שלא נזכר בהן קניין בכל הגמרא ולא שייך בהו כו' עכ"ל וב"י הביאו גם כן והשמיט העיקר מה שכתב "ולא "שייך "בהו ולכאורה היה נראה לומר דמה שכתב קניין אינו רצה לומר קניין סודר אלא רצה לומר קניין המועיל שבועה דהיינו שנשבע או קיבל עליו בחרם או בקנס או בשאר קישור דכל דבר שגורם עליו שיקיים נקרא קנין שלו:

סעיף קטן ב
אע"פ שאין אנו מכירין באונסו לאפוקי במכר אינו מועיל מסירת מודעא אלא אם כן העדים מכירין אותו כדלקמן בחושן משפט סימן ר"ה ורמ"ב והכא דומה למתנה שאין העדים צריכין להכיר את אונסו:

סעיף קטן ג
עד שיאמר בפירוש שמבטל המודעא בחושן משפט סימן ר"ה נתבאר דבמתנה ובגט אע"ג דמבטל המודעא בפירוש אם ידוע שאנוס היה דל מודעא מהכי אכתי אנוס הוא ולא מהני ביטול מודעא אלא להכי מבטלין אם אין ידוע שאנוס הוא אלא שהוא מסר מודעא ואמר שאנוס הוא בזה שומעין לו כשאמר כך מבטלה אותה מרצונו הטוב:

סעיף קטן ד
אם ביטל מודעא כו' יש מצריכין לומר בביטולו ז' פעמים לשון מודעי (אבל לא יאמר הרי אני מבטל מודעי עד עולם דהוי משמע דלעולם תהא המודעא בטל ולכן צ"ל ג"כ מודעי "דמודעי דאז משמע דלעולם קאי על ביטולי דביטול מודעי ר"ן פרק הכותב דף תקי"ג כ"פ):

סעיף קטן ה
אם כן מה תקנת דבר זה שיאמרו העדים כו' וכתב הרא"ש בפ' השולח וז"ל ולדבריו לא הבנתי תקנתו שמא מתחלה מסר מודעא למודעי ואולי שכך פירושו שמתחלה כתב אע"פ שבטל המודעא שהגט בטל היינו שביטל המודעא סתם או מודעא דמודעא קיימת לפיכך אין ביטולו מועיל אבל כשאמר ליה אמור בפנינו שכל דברים שמסרת שגורמים כו' ואמר הן אז ביטל כל מודעי דמודעי ומועיל הביטול עכ"ל ועד"ר:

סעיף קטן ו
כדי שלא יבא לבטלו שאע"פ שכבר אמר דברים הנ"ל מ"מ הכל הולך אחר דברים אחרונים:

סעיף קטן ז
בידי שמים ר"ל בדבר עבירה: אבל אנסוהו כדין פירוש כגון שהיה מאותם שמחייבין אותו להוציא כ"פ):

סעיף קטן ח
שבכל מקום ובכל זמן ר"ל אפי' בח"ל דליכא מומחים ואפילו בזמן הזה דליכא מומחין אפי' בארץ ישראל מ"מ אנן שליחותייהו דקמאי שהיו בארץ ישראל עבדינן ר"ן:

סעיף קטן ט
משמתינן כו' הב"י תמה על רבינו שכתב משמתינן ליה ובגמרא לא נזכר אלא מלקות שהוא קיל משמתא והטעם מפני שגורם להיות ממזרים שהרי הגיע הגט לידה ותנשא ואחר זמן יצאו עדים שביטל בפניהם או שמסר מודעא בפניהם קודם שנכתב הגט ונמצא הולד ממזר ואפי' ביטל המודעא בשעת הנתינה אפילו הכי מנגדינן ליה דיש לחוש שמא איכא דידעי במודעא ולא ידעי בביטול ועד"ר:

סעיף קטן י
ואם אנסוהו כו' אלא לפוסלה לכהונה פי' משום דעכו"ם אינן מן התורה לכוף את ישראל בדין לגט כדכתיב לפניהם ולכן אינו גט להתירה לאחר ומה שפוסלה לכהונה משום דגזרו אנסוהו כדין דעכו"ם משום אנסוהו כדין דישראל דאתי למימר דשם נמי אינו פסול לכהונה והתם אפי' גיטא מעליא הוא אבל שלא כדין משום כדין דישראל דלא מחליף שלא כדין אטו דכדין ואי אמרת מחליף בשלא כדין דישראל אתי למימר התם נמי דלא פסול לכהונה ובאמת פסול לכהונה. דשלא כדין דישראל גופיה גזירה אטו כדין דישראל וגזירה לגזירה לא גזרינן. ושלא כדין דישראל וכן כדין דעכו"ם דפסול לכהונה איירי נמי שאמר רוצה אני וגם ביטל המודעה אם מסר מתחילה רק שאנסוהו ע"ז דאל"כ לא הוי אפי' ריח הגט כ"פ):

סימן קלה

סעיף קטן א
ואם קראוהו קודם נתינה ולא לאחריה ובהגהות מהרא"פ ז"ל ס"א אחר נתינה ולא לפניה וכ"כ הרא"ש וכ"כ ב"י אבל יותר נ"ל גירסת ספרנו שכתוב בהן קודם הנתינה ועד"ר:

סעיף קטן ב
ותינשא לכתחלה ולא חיישינן שהחליפו: הרי זה ספק מגורשת ר"ל ואפי' אם נישאת תצא: (והכניסוהו לבין ידיו ר"ל ושהה מעט עד שנתנו לה כ"פ):

סעיף קטן ג
ואם הגט בידו ומראה כו' ר"ל אם קראוהו והבעל הכניסו לבין ידיו ונתנו לה קודם שקראוהו פעם שנית והוא אומר שהחליפו ואח"כ הגט יוצא מתחת ידו כו':

סעיף קטן ד
כל זמן שלא נישאת אבל נישאת לא דלאו כל כמיניה לאוסרה על השני דחיישינן לקנוניא דהיא נתנתו לידו להוציא את עצמו מבעל השני ומטעם זה נראה שאנו נוהגין תיכף אחר הנתינה מחתכין בגט כמה חיתוכין דאז ליכא למיחש לקנוניא שהיא תמסור אח"כ הגט לידו:

סעיף קטן ה
נתן לה נייר חלק בגמרא חיישינן שמא במי מילין כתבו (פי' במי עפצים) ופירש"י שאז נבלעין האותיות וסתם נייר של עשבים הוא ולא קלף מעופץ בעפצים דאי עפיץ הא אמרינן לעיל אין מי מילין ע"ג מי מילין עכ"ל:

סעיף קטן ו
במי ניבין שם צבע ומעבירין מימיו עליו ופולט האותיות שבלע ונראות (והטעם דחיישינן שמא נבלע הכתב בתוכה ונראה חלק ושמא לא נבלע יפה והוי כתב בשעת נתינה כ"פ):

סעיף קטן ז
ותפלוט הכתיבה דהשתא הכתיבה הוא דפלט ושמא בשעת נתינה לא הוויין האותיות כלל (והתורה אמרה וכתב לה ונתן בידה משמע שתהיה הכתיבה ניכרת בשעת נתינה כ"פ):

סעיף קטן ח
הרי זו ספק מגורשת ב' רבותות אשמעינן באם לא בדקו הנייר כו' אשמעינן דאפ"ה הוי ספק מגורשת ול"מ שאין גירושין כלל ובאם יבדקו ותפלוט כו' אשמעינן דאפילו בזה לא הוי אלא ספק גירושין:

סעיף קטן ט

כתב הרמ"ה כו' כתב ב"י דהרמ"ה סבירא ליה כרשב"א ופליג עם רבינו (שסובר כתוס' שאפילו לא בדקו הוי ספק מגורשת וה"ה שנשרף או נאבד כ"פ) ע"ש ולפ"ז מ"ש רבינו וכתב הרמ"ה הוי כאילו כתב והרמ"ה כתב ומ"ו כתב דיש לחלק דדוקא היכא דלא בדקוהו איכא למיתש מאחר שראוי לבדוק אבל היכא שנשרף דתו ליכא תקנה למבדקיה אפילו חששא ליכא ודו"ק עכ"ל ולפ"ז צ"ל מ"ש הרמ"ה ונאבד מיירי דומיא דנשרף דנאבד מן העולם ולא ימצא עוד וברישא שכתב ולא בדקוהו מיירי שאיכא למיחש שמא ימצא עוד ואם כן הוא כהן אסורה לדור עמו דילמא ימצא הכתב בולט והו"ל ספק גט א"נ ברישא יש להסתפק שמא היא החביאתו:

סעיף קטן י

הוא שזרק דמזוזה בין החביות לא שכיחא וא"כ בוודאי הוא זרקה גמרא ורבינו שכתב ומצאו מזוזה או שטר אחר צ"ל דס"ל דמזוזה האמור בגמרא ל"ד אלא המעשה כך היה וה"ה אם נמצא שטר אחר דאין שטר מצוי בין החביות ומ"מ בסיפא דייק וכתב נמצא ב' או ג' מזוזות ולא כתב ג"כ שאר שטרות לרבותא דאפי' במזוזה אמרינן מדהא איתא הא נמי איתא מקדמת דנא ומכ"ש בשטר אחר וק"ל:

סעיף קטן יא

נמצאו ב' או ג' כו' אדלעיל קאי היכא שלא קראוהו ור"ל ה"ה שאין חוששין במזוזה אחת אבל מצא ג' (פי' ואנו ראינו שהוא לא זרק אלא כתב אחד כ"פ) מדהא איתא הא נמי איתא.

MISSING TEXT**********

ויאסרנה על בעלה פי' אם תינשא לאחר וק"ל מ"ו ולא קאמר דבניה יהיו ממזרים מהשני דודאי אין כוונתו להרבות ממזרים בישראל אלא שיאסרנה על בעלה מכח איזו שנאה שיש לו עליה או בעלה. והיותר נראה שהיא לא תקבל הגט מהאיש האחר שאינו בעלה כ"א מפני ששונאה לאישה ותרצה לאסור נפשה עליו ומיד כשתתקדש לאחר ודאי לא תינשא לו להיותה א"א שהרי היא יודעת האמת שאינה מגורשת ואז יגלה הדבר לארוס או תעשה איזה עלילה שתצא ג"כ ממנו והראשון אסור לחזור ולקחתה אף שלא גירשה שהיא תאמר שגירשה או מחמת הקול שיצא עליה שגירשה ותיהוי בכלל איסור גרושתו עליו מאחר שכבר נתקדשה לאחר וק"ל: (אין מגרשין בשבת דדומה לקנין שמקנה אותה לעצמה וגם מקנה הגט ואין קונין בשבת ועיין בא"ח סי' של"ט כ"פ):

יתן לה הרשות פי' אותו חדר שמונח בו ואע"פ דאסור לקנות בשבת גבי ש"מ התירו (וא"ל כיון דעכ"פ צריכין לדחות איסור דרבנן יטלטל הגט י"ל כל מה דאיפשר לתקוני

מתקנין ובהקנאת רשות שהוא ע"י נעילה וסגירה לא מנכרא מילתא דמיחזי כנועל ביתו לשמרו ולא הוו יודעין הרואין שהוא עושה כדי להקנות עכ"ל ר"ן ר"פ הזורק ואע"ג דקי"ל מה שקנתה האשה קנה בעלה שאני הכא דגיטה וחצרה באין כאחד כ"פ):
שלא העמידו דבריהם כו' ובזמן הזה שניתן תורה שבע"פ לכתוב מותר לטלטל גט לכ"ע שהרי יכול ללמוד ממנו כמה הלכות גיטין כ"כ סמ"ג ומרדכי:

סימן קלז

סעיף קטן א
אלא לפלוני ר"ל דלא אמר לה בל' חוץ אלא בל' אלא:

סעיף קטן ב
אינו גט דספר כריתות כתיב שתהא מותרת ממנו מכל וכל (ויש שכתבו שנלמד מדכתיב ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר דמשמע לאיזה שתרצה היא כ"פ ועיין בדרישה:

סעיף קטן ג
ויטלנו ממנו ויחזור כו' כצ"ל והטעם שצריך לחזור וליטול ממנה היינו משום דמהני נתינת הגט שקנאתו לפסול לכהונה כן הוא בגמרא בפרק המגרש (גיטין דף פ"ד ע"ב) וכעין זה כתב רבינו לקמן בס"ס קל"ח (ע"ל סי' קמ"ג):

סעיף קטן ד
כשאר תנאי גט כו' ז"ל רש"י דבגט לא שייר שהרי התירה במסירת הגט לכל אדם אלא שהתנה עמה ע"מ שלא תינשא לזה ואין זה אלא כתנאי בעלמא עכ"ל ועד"ר:

סעיף קטן ה
או על מנת שלא תבעלי פירוש ל"מ בלא תינשא שגם לזה מותר להתארס וגם לזנות ולשאר כל דבר חוץ שלא תינשא לו אלא אפי' ע"מ שלא תבעלי דמשמע אפילו בזנות תהיה אסורה עליו ול"מ זה אלא אפילו שלא תהיה מותרת לו דאסורה לו אפילו לשאר צרכים ומש"ה פליג הרמ"ה אזה כיון שהיא אסורה לו מכל וכל וק"ל:

סעיף קטן ו
שהוציא מכלל כו' ר"ל בלשון חוץ:

סעיף קטן ז
והוא קטן הוי שיור דאתי לכלל גדלות:

סעיף קטן ח
ולדברי ר"ח הוי כו' ופלוגתתם תלוי בגירסת הגמרא:

סעיף קטן ט
או שא"ל חוץ מזנותיך כו' צ"ע מ"ש חוץ מזנותיך מחוץ מפלוני בנישואין ומתיר לה עמו הזנות דמדסלק לעיל בא"ל ע"מ שלא תינשא לו או ע"מ שלא תבעלי לו משמע דבא"ל

חוץ מנשואי פלוני דלא אסר לה אלא בנישואין עליה אבל בזנות ממילא מותרת לו ואפ"ה סתם לעיל ואמר דחוץ אינו גט ויש לומר כיון דכריתות דגיטין אנישואין קאי צריכה שתהיה פטור ממנו מנשואיו ומותר להנשא לכל אדם והא ליכא דהא אמר חוץ מנשואי פלוני משא"כ בשהוא מתירה להנשא לכ"ע אלא שא"ל חוץ מזנות דמ"מ איכא כריתות גט שמותרת לכולי עלמא בנישואין ודוחק:

סעיף קטן י
שטר וביאה ר"ל להיות מקודשת בשטר וביאה:

סעיף קטן יא
בשעה שמסר דאילו לאח"כ לא שייך למימר דבא לאוסרה למי שהתירה תחילה דלאו כל כמיניה כיון שכבר בא הגט לידה ועד"ר:

סעיף קטן יב
לראובן ושמעון פירוש ואמר לה הרי את מותרת לראובן ושמעון:

סעיף קטן יג
או אם חזר ואמר כו' לראובן כו' ר"ל את"ל מה דאסר שרא היכא שחוזר ואומר לראובן ושמעון אבל היכא שאמר לראובן לחוד מהו לראובן וה"ה לשמעון והאי דקאמר לראובן משום דפתח ביה א"ד לראובן דוקא את"ל לראובן דוקא לשמעון מהו לשמעון וה"ה לראובן והאי דקאמר לשמעון משום דסליק מיניה א"ד לשמעון דוקא כך בעי אביי ואח"כ אמרינן בגמרא בעי רב אשי אף לשמעון מהו אראובן קאי א"ד אף אעלמא קאי ופירש"י דהאי אך אראובן קאי ואף על פי שלא הזכיר שמו א"ד לשמעון ולא לראובן והאי אף אעלמא קאי

סעיף קטן יד
בכולהו מיבעיא כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן טו
לראובן אינה מגורשת פי' אינה מגורשת כלל דהא בלשון חוץ שייר לשמעון:

סעיף קטן טז
הוי ספק מגורשת פירוש שהוא אזיל לשיטתיה דמאי דאיתמר ביה באת"ל כאילו ואיפשט בהדיא הלכך כשאמר לראובן הא אמר באת"ל דשייר לשמעון כנ"ל אבל בשמעון סלקי האבעיא בתיקו דרב אשי בעיא בפני עצמו היא הלכך פסק בשניהם כסתם תיקו והוי ספק מגורשת וכ"כ הר"ן:

סעיף קטן יז
שהיא מגורשת דכיון דפסק היום ממנו לגמרי אצל כל אדם פסק לעולם (ושוב אינה אשתו עד שיחזור ויקדישנה הלכך אין תנאי זה כלום כ"פ):

סימן קלח

סעיף קטן א
ונתן לה דהוי משמע לה ממש ז"ל ב"י בריש פרק הזורק ת"ר ונתן בידה אין לי אלא ידה וכו' פירש רש"י כו' עד דידה משתמע נמי רשותה כדכתיב ולקח את כל ארצו מידו עכ"ל ב"י והא דנקט קרא ל' בידה משום דבעינן שיהא רשותה משתמר לדעתה כידה כדלקמן: (כיצד אמר לה כו' קאי אמ"ש דנתינתו צריך שתהא מידו ממש בא לבאר כיצד ובסי' שאחריה מבאר כיצד קבלתה וכתב הר"ן דעסוקין באותו ענין מיירי ואפ"ה לא הוי גט כ"פ):

סעיף קטן ב
והיא לקחה אותו בראש השני ר"ל שמסייעתו להביא הגט אצלה:

סעיף קטן ג
לא הוי נתינה ואע"ג דס"ל כר"ת דבעינן תרתי שיסייע בנטילתה וגם שיקרב אליה הגט ואפ"ה כתב רבינו לעיל שאם אוחז הגט בראש א' ומושיטה לה והיא לקחה אותו מיד דהוי גט די"ל ה"מ היכא דצריכי לתרתי אבל אם אינה צריכה סיוע בנטילתה כגון הא כשיקרב אליה הגט סגי ב"י:

סעיף קטן ד
והרמב"ם כתב בזה שהוא גם נראה שדקדק לכתוב בזה משום דסבירא ליה דוקא בזה האחרון דסיים מינה דהיינו שהיטה עצמו ולא צמצם מתניו הוי גט שהרי כ"כ בפ"א מה"ג הרכין לה גופו הטה ידו עד ששלפה הגט מעליו וא"ל הרי זה גיטך הרי זה גט משא"כ בבבא קמייתא בצמצם מתניו ולא הטה עצמו אליה שלא גילה בזה הרמב"ם דעתו מיהו איפשר לומר דס"ל לרבינו דשוין הן ומ"ש בזה ר"ל גם ובזה ס"ל להרמב"ם דהוי גט וכ"פ בשניהן יחד דהרכין וגס צמצם נפשו:

סעיף קטן ה
ולהביאו אצלו אינה מגורשת מ"מ בעינן כריתות וליכא גמר':

סעיף קטן ו
ור"י כתב דהוי כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן ז
שאני נותן לה אינו כלום משום דלאו בת איגרשה היא לפי שאין הגט שמור בידה רשב"א:

סעיף קטן ח
דה"ה כלומר כשם שנתן בידה והיא ישינה א"צ לחזור וליטלו ממנה כן הדין במוסר מודעא כו' ודברי הרמ"ה אינם במוסר מודעא קודם כתיבת הגט דאז הגט עצמו בטל ואינו

יכול לגרש בו וכמ"ש הרמב"ם בפ"ו אלא כשנכתב הגט בכשרות ואח"כ מסר מודעא על נתינתו ונתנו ב"י ע"ש שהאריך עוד: ואמר לה תתגרשי בגט שנתתי לך הא דלא כתב לישנא דלעיל שאמר לה הרי זה גיטיך וכן בסי' קל"ו ס"ב משום דשם לא נתן לה בתורת גירושין אלא בתורת שטר חוב או שהיתה ישינה שייך לומר ה"ז גיטך אבל במוסר מודעא שכבר א"ל ה"ז גיטך כשנתנו לה תו לא שייך אח"כ לומר ה"ז גיטיך אלא תתגרשי בו בגט שנתתי לך כ"פ): שלא א"ל לעדים קמה פירוש שאמר כן בפני עדים ושלא בפניה שהיא לא שמעה שאמר לה כן כ"פ):

סעיף קטן ט

ש"מ בטולי בטליה ז"ל מ"ו ואף לטעם השני שמתיירא שלא תקבלו ג"כ לא היה לומר תחלה קמה שמא תברח כדי שלא לקבל וק"ל עכ"ל ועיין בגמרא דף נ"ה פרק הניזקין ע"א דשם בגמרא לא קאמר אלא טעם הראשון מפני הבושה ומש"ה לא הזכיר הרמ"ה טעם השני:

סעיף קטן י

גט שני ל"ד אלא כל שצ"ל לה ה"ז גיטיך גט שני קרי לה ב"י:

סעיף קטן יא

ואמר לה כנסי שטר חוב זה כו' (אע"פ שהיו עסוקין באותו ענין כ"פ) ה"ה כשנתן לה סתם נמי צריך שיאמר לה ה"ז גיטך אלא נקט ואמר לה כנסי כו' דאפי' בכה"ג א"צ ליטלו ממנה כו':

סעיף קטן יב

לשם פקדון בעלמא דאז לא זכתה כלל בנתינה קמייתא וכן כל הנ"ל דלא הוי נתינה לשום דבר כשמסרו לידה:

סעיף קטן יג

מגו דקנתה ומה"ט כתב לעיל ר"ס קל"ז כשאומר חוץ מפלוני דצריך לחזור וליטלו ממנה כו' דשם ג"כ זכתה בנתינה דחוץ שהרי מהני אותה כתיבה לפסלו לכהונה (כמבואר לעיל סי' ו' וכן הוא בגמרא בפרק המגרש (גיטין דף פ"ד) כ"פ) וכן כתבתי לעיל בריש סימן קל"ז:

סימן קלט

סעיף קטן א

זרק לה גט בחצרה של נכסי מלוג רש"י ריש פרק הזורק:

סעיף קטן ב

או מושכר דהוי כמכר ליומיה (וכן הדין בשאלה כ"פ):

סעיף קטן ג
שהיא עומדת בחצרה כו' דגט שהוא חוב לה א"א לחצירה שתקנה לה מתורת שליחות (דאין חבין לאדם שלא בפניו כ"פ) אלא מתורת יד הילכך בעינן דומיא דידה שהיא סמוכה לגופה גם מה ידה משתמר לדעתה אף חצרה כ"כ ר"ן ועבד"ר:

סעיף קטן ד
משתמר לדעתה פירש"י כלומר על פיה וצווייה נראה דר"ל לאפוקי נתן גט ביד עבדה נעור דאינו גט דהוי חצר המשתמרת שלא מדעתה שהוא משמר עצמו מדעתו ועבד"ר:

סעיף קטן ה
עד שתטלנה משם לכאורה קשה מאי מהני כשתטלנה משם הא בעינן שיבא הגט לה או לרשותה מידו ממש כדלעיל בריש סימן קל"ח וכשנותנו לרשותה בעינן שתהא סמוכה לו בשעת נתינה וכמ"ש הרמ"ה מיד אחר זה ושמא י"ל הואיל שבתחילה בא הגט לרשותה מידו ואע"פ שאינה מגורשת באותה נתינה הואיל שהיא לא היתה עומדת שם מ"מ כשאח"כ תטלנו מחצרה חשיב כמידו דהא הרשב"א והר"ן סוברים דאפי' אם אינה חוזרת ונטלתו משם רק מיד כשבאת לחצרה מגורשת. מיהו אכתי קשה הא דמסיק הרמ"ה וכתב ז"ל או שיטלנו הוא ויתננו לה מאי או שיטלנו כו' דקאמר הא כ"ש הוא אי נטילתה מהני כ"ש נטילתו וחוזר ונותנו לה דמהני. שוב מצאתי שהב"י כתב בס"ס זה ז"ל וכתב עוד הרמב"ם שאם אינו כפות וניעור אינה מגורשת עד שיגיע הגט לידה משמע דס"ל שאם נטלתו מן העבד מגורשת וכתבו המ"מ והר"ן שהרשב"א מסתפק אם צריך שיטלנו הבעל ויתננו לה דכשנטלתו דלמא הוה לה כטלי גיטך מע"ג קרקע עכ"ל ב"י והנה לכאורה נראה שגם הרמ"ה נסתפק בזה מש"ה כתב עד שתטלנו משם או שיטלנו הוא כאילו אמר בלא נטילה משם עכ"פ אינה מגורשת אלא בעינן לפחות נטילתה ואפשר דבעינן גם שיטלנו הוא משם ויחזור ויתננו לה. והיותר נראה לומר דמה שמסיק זכתה ויתננו לה להתגרש בו קאי נמי אמ"ש עד שתטלנו משם ור"ל שאם תטלנו והוא אומר יהיה בידך להתגרש בו מהני ובזה נתיישבו שתי הקושיות דאם נטלתו מהני כיון שא"ל ג"כ הרי בידך להתגרש בו. וקאמר או עד שיטלנו כו' ללמדנו דגם בכה"ג צריך שיאמר לה בשעה שיתנו לידה שנותן לה להתגרש בו וק"ל:

סעיף קטן ו
וכן בגיטה וחצירה באין כאחד אע"ג דגם מ"ש בתחילת דבריו אם נתן הגט בחצרה כו' פירושו גיטה וחצירה באין כאחד דאל"כ אין חצרה קונה לה כמ"ש בדרישה. י"ל מ"ש כאן וכן בגיטה וחצירה כו' היינו שהוא נותן לה חצירו במתנה ותרי גווני גיטא וחצרה באין כאחד אתא לאשמעינן ועד"ר:

ואע"ג דאזלא כו' ר"ל דאם היתה שם מתחילה בשעת נתינה אע"ג דאזלא משם קודם שאמר לה הרי זה גיטיך ולאחר זמן חוזר וא"ל ה"ז גיטיך מגורשת ומסיק וה"ה בחצר דידה בעינן שתיהוי ג"כ שם תחילה וסוף:

סעיף קטן ז

ומ"ש בעינן דתיהוי שם בעידן דא"ל ה"ז גיטך ר"ל גם בעידן דהיינו סוף ומה שצריך להיות שם בתחילה כבר אמר זה בריש דבריו ז"ל אם נתן גט בחצרה כו' עד אינה מגורשת:

סעיף קטן ח

מתחילה ועד סוף ל"ד אלא אפי' אם באמצע אינה שם ב"י ול"נ להגיה ולמחוק וי"ו של ועד ולגרוס מתחילה עד סוף ור"ל ואם לא סמוכה לה מתחילה אלא עד בסוף. אם יש לו מעקה דאל"כ לא הוי משתיירת באויר הגג דאתי רוח ושדי ליה מקמיה דלינח וא"כ אף כי לא שדי הרוח לא היתה מגורשת כשנשרף דבעינן אויר שסופו לנוח. ובהגיע ג"ט סמוך לגג הוי לבוד והנח בגג דמי: שקדמה הגט לדליקה פירוש שקדמה זריקת הגט בחצר קודם שתהא הדליקה באויר החצר כ"פ): (ואפי' אחר שהגיע תוך ג"ט סמוך לגג אינה מגורשת והטעם כיון דהזריקה היא מלמטה למעלה א"כ לא מונח מכח הבעל דאין כח הבעל אלא בזריקתו דרך עלייה וכשיורד לנוח כבר פסק כח הבעל לא מקרי נתינה כ"פ): (אם מחיצות החצר אינן גבוהות מהגג ר"ל גבוה ממעקה של הגג דאז היא מגורשת מיד בצאת הגט מן אויר הגג אבל אם מחיצות החצר אינן גבוהות מן הגג אינה מגורשת כלל אע"ג דאויר רה"י עולה עד לרקיע אינו מועיל לענין גיטין כי בעינן אויר דמינטר והשתא לא מנטרא ולא מקרי סופו לנוח דאפשר דאתי זיקא ושדי ליה חוץ למחיצות וכמבואר בגמרא וברש"י ונראה דמ"מ היא מגורשת בבואו לתוך אויר החצר שלה כ"פ):

סעיף קטן ט

נכנס לאויר מחיצות שהמחיצות גבוה מהמעקה:

סעיף קטן י

לאחר שהתחיל לירד כו' (אבל דרך עלייה לא מקרי נתינה כ"פ) והא דלא מחלק בין עלייה לירידה לעיל כשהיתה עומדת על גגה נראה דהתם א"צ לאשמעינן דפשיטא הוא דבעינן שנשרף לאחר שהתחיל לירד הואיל שאינו באויר המחיצות שלה (מיהו גם לעיל נרמז באמרו כיון שהגיע. לאוירו תוך מחיצות המעקה ואינו יכול להגיע תוך מחיצת המעקה אם לא דרך ירידה) אבל הכא הואיל שתיכף שיוצא מהגג הוא בתוך האויר מחיצות שלה וה"א דאין חילוק בין עלייה לירידה קמ"ל דהכא מיירי שהגג של בית עומד באמצע החצר ודפנות חצר גבוהין מסבבין בקצה החצר מבחוץ ומיד שזורקו מהגג

אפי' דרך עלייה הוא בא לאויר המחיצות הגבוהין המסבבין מבחוץ והא דקאמר ברישא נשרף ובסיפא נמחק משום דבסיפא איירי בגובה ואין דרך האש להיות בגובה האויר לכך אמר נעתק כגון מימי הגשמים:

סעיף קטן יא
היה לה קנה נעוץ כו' בגמרא ובראשו טרסקל

סעיף קטן יב
שאינו משתמר שם (פי' דשדי ליה רוח חוץ למחיצות החצר דהרי היא גבוה ממחיצות החצר כ"פ) אע"פ שנח ברשותה ובגמרא משמע דמנח ברשותה אע"ג דלא מנטר מחמת רשותה אלא מחמת דמנטריה ליה מגורשת די"ל דשאני הכא גבי טרסקל דהוא קצר ביותר ואזיל מיניה אפי' ברוח מצויה ולא מנטר כלל וכמאן דלא נח דמי רשב"א:

סעיף קטן יג
ויצא חוץ לרשותה כו' עבד"ר:

סעיף קטן יד
זו לפנים מזו ר"ל שחצר שלה באמצע חצרו ומחיצות חצירו הם סביב מד' רוחות של שלה:

סעיף קטן טו
והוא בתוך אויר מחיצות החיצונה גמ' דף ע"ט ע"ב מ"ט פנימית גופא במחיצות החיצונים מנטרא וכיון שהם משועבדים לחצר הפנימי (וכתבו התוס' דל"ד קאמר משועבד דאם כן אדמחלק בין חצרות לקופה לחלק בחצר גופא בין משועבד לה או לא וע"ש מ"ש עוד) והן קבוע מגורשת לאפוקי גבי קופה שאינה קבוע ויכול לסלק החיצונה מפנימית תוס':

סעיף קטן טז
עד שינוח בשוליה (וטעמו משום דס"ל דאין מחיצות כלי עשוי לאוירן לשמור דאין כלי עשוי אלא להניח בתוכו כ"פ) ועבד"ר:

סעיף קטן יז
במטה (פי' שהיא שלה ואינה גבוה עשרה ובעינן בגמרא אי כליו של קונה ברשות מוכר קניא אי לא כ"פ) אינה מגורשת ודאי אלא ספק ולחומרא ב"י:

סעיף קטן יח
שהיא חלקה רשות כו' ולא חשיב ההוא אוירא לבטל רשות כלי שלה רש"י:

סעיף קטן יט
ואין הבעל מקפיד כיון שהוא יכול להשתמש תחתיה רש"י:

סעיף קטן כ
חלוק לעצמו כגון קורה או סלע: (חשוב מקום לעצמה כלומר ומנהג הוא דחד מקום מושלי אינשי תרי לא מושלי אינשי כ"פ):

סעיף קטן כא
אם יכולה לפשוט ידה וליטלו כו' פירוש דאז מחשב כרשותה כיון דאין דרך בני אדם להקפיד אבל אם לא היתה יכולה ליטלה בהפשטת ידה (דהוי כאילו מונח ברשות אחר ושם אין נותנין לה ד' אמות כ"פ) הוה ליה כטלי גיטיך מעל גבי קרקע וק"ל:

סעיף קטן כב
(שאין הבעל עומד עמה בתוך ארבע אמות וגם הוא לא עומד בתוך ארבע אמות של הגט כ"פ):

סעיף קטן כג
וזכתה בהן אינה מגורשת רצה לומר מדרבנן ולחומרא אבל מדינא מגורשת אם קדמה (ונשאת לא תצא) אלא משום שבקל יבא לידי קלקול וטעות החמירו ב"י ע"ש:

סעיף קטן כד
עד שיגיע לידה ל"ד אלא ה"ה לתוך ד' אמותיה ואינה מגורשת מדרבנן:

סעיף קטן כה
עד דמטיא לידה כו' פלוגתא זו תלוי בפירוש דברי שמואל בגמרא ועיין בדרישה:

סעיף קטן כו
קטפרס פירש"י מדרון (ראש אצבעותיה מטין לקרקע שלא פשט ידה זקופה כדרך פושטי יד כ"פ) ועד"ר: (שמיד כשנפל מידה כו' פי' דאויר שאין סופו לנוח לא קני כ"פ):

סעיף קטן כז
אלא אם כן הוא ישן ורגליו כפותות. ישן דאם לא כן הרי יש לו דעת (ומשתמר לדעת העבד) ואינו משתמר לדעתה. וכפות דחצר המהלך לא קנה רש"י ואשר"י:

סעיף קטן כח
וכן יראה מדעת הרמב"ם הא דכ' וכן יראה אע"ג דמוכח כן בהדיא לפי' הגרסא האמיתית שלפנינו. ה"ט מפני שנוכל לומר שהרמב"ם מודה להי"א שכתב רבינו דאם ידיו ורגליו קשורות והיא אחזתו בידו מהני והא דכתב הרמב"ם דאפילו כפות אינו גט ר"ל דמיירי באינה אחזתו בידה לשמרה קמ"ל דלא יראה כן וגם הרא"ש ס"ל דאין נ"מ באחיזה ומש"ה גם בח"ה סימן ר"ב לא הזכירו:

סעיף קטן כט
אינו גט רצה לומר אינו גט כלל הואיל שהוא ניעור אינו משתמר לדעתה אבל אם הוא ישן ואינו כפות עדיף מניעור והוא כפות דאם הוא ישן הרי הוא כמו כפות ולכן כתב שהוא גט פסול ואינו בטל לגמרי כנ"ל לפי גירסת ספרים שלנו ועד"ר מה שאכתוב בשם

מ"ו שהוא סובר שהסברא איפכא: והאחר נתן לה החצר פירוש אחר שכבר נתן הבעל הגט שם נותן לה האחר כ"פ):

סעיף קטן ל
או שקנאתו כו' דמאן מגרש לה כשנתן הבעל הגט בחצר לא שלה היתה דתקנה לה חצרה וכי אתא האי חצר לידה לאו מכח הבעל קאתי דליהוי נותן הגט והחצר ביחד:

סימן קמ

סעיף קטן א
אמר לשליח כו' בפני עדים ר"ל שאומר לשליח בפני עדים:

סעיף קטן ב
דמילי לא ממסרי לשליח פירוש הואיל שאמר לו שהוא יכתבנו אין לו רשות למסור שליחותו לאחר וזה פירוש של מילי לא ממסרי לשליח וכ"כ בהדיא לקמן סימן קמ"א ובח"מ ס"ס רמ"ד האומר לשנים כתבו וחתמו כו' אין יכולין לומר לאחרים לכותבו דמילי נינהו ולא ממסרי לשליח ועיין בדרישה:

סעיף קטן ג
בפני עדים רצה לומר עידי מסירה ומה שכתב ואם כתב כו' כשר לשון דיעבד היינו משום דאי אפשר לחתום עליו עידי חתימה שהרי הבעל לא עשאום שלוחים שיחתמו לכן כתב אע"ג שאי אפשר שיהא הגט כתיקונו מ"מ אם כתב כו' כשר בדיעבד ותנשא כו':

סעיף קטן ד
דעידי מסירה כרתי פירוש בלא עדי חתימה וכתב בית יוסף ודבריו של ב"ה אינם ענין לסימן זה אלא גבי דין אומר אמרו לסופר ויכתוב (בסימן ק"ך) או גבי דין עידי מסירה כרתי (בסימן קל"ג) אלא משום דהתחלת דבריו מיירי באומר לשליח הולך גט זה כתבו רבינו כאן:

סעיף קטן ה
זרק לחצרו רצה לומר של שליח:

סעיף קטן ו
ומסתברא שדינו כו' ק"ק דמתחילה אמר דמספקא לן ואחר כך כתב ומסתברא ויש לומר שאף על גב שמסתברא לו כך מסברתו מכל מקום מידי ספיקא לא נפקא שאין בו כח להכריע שיהא הדין כן בבירור אבל בית יוסף תמה וכתב דלא ידע מקום מוצא להסתפק בזה: (ואפילו אם היתה קטטה ביניהם משום דטב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו כ"פ):

סעיף קטן ז
אבל אם אמר לו הילך לה כצ"ל ורבי נתן הוא דמפליג בין הולך להילך ועיין בדרישה:

סעיף קטן ח
מיד בקבלתו פירוש אפי' נשרף מיד אחר קבלתו קודם שנתרצית:

סעיף קטן ט
ומדברי ב"ה יראה כו' משמע דאינו מוכרח לומר דה"ט משום דהגאונים לא אמרו אלא דאם ירצה לחזור אינו יכול וא"ל דהיינו טעמא משום דספיקא הוא אי הוה ניחא לה באותה שעה שקבל לה שלוחה אי לא ואם כן מ"ש נמי ב"ה בפירוש דבריהם דמתגרשת איכא למימר דר"ל דמתגרשת מספק ומש"ה לא כתב אלא יראה וק"ל:

סעיף קטן י
והיא רצונה בו כו' דאין זה חוב לה דלא אמרינן דחוב הוא לה אלא כשלא גילתה דעתה אבל כל שגילתה דעתה זכות הוא לה ודעת רבינו שאעפ"י שבדקנוה עכשיו ואמרה רוצה אני אכתי איכא למיחש שמא בשעת קבלת השליח הגט לא היתה רוצה (אלא אם כן יש עדים שרצתה באותה שעה וכן הוא בירושלמי) ב"י וע"ש:

סעיף קטן יא
תתקבל לה או הולך לה כו' נראה דיש להגיה במקום הולך הילך אף שבפרק האומר דף ס"ג ע"ב איתא בגמרא דמסתפקא גם בהילך אי הוה כזכי או לא מ"מ לפי מה שפסק הרא"ש וגם רבינו לעיל דהולך לאו כזכי צריך להגיה כאן הילך דאל"כ הוי זו ואצ"ל זו:

סעיף קטן יב
והתקבל והולך לה קאמר וה"ה הילך והולך לה קאמר: (עשאו שליח להביא פירוש עשאתו שליח להבאה והשליח שינה ואמר שעשאתו שליח לקבלה כ"פ): (והבעל ג"כ כו' כיון שא"ל הילך כמו שאמרה היא ר"ל והוא סבר שהשליח אומר אמת שעשאתי שליח לקבלה כ"פ):

סעיף קטן יג
או זכי לה ודאי כו' דא"ל מאי שאמר זכי לה שיקבל הגט כמו שאמר לו השליח ולא עשאו שליח דאם כן ישתוק ויתנו לו בסתם וממילא יהיה שליח לקבלה לפי דעתו אלא ודאי כוונתו במאי שא"ל זכי לה זכי והולך לה קאמר והוא עשאו עכשיו שליח להולכה שהרי אינו יכול לעשות שליח אלא להולכה כמו שאמרינן לעיל בסמוך גבי התקבל וגם השליח אסיק אדעתיה שהכי כוונתו מטעם שכתבתי ומקבלו בתורת שיהא שליח להולכה וקשה מ"ש מהא דכתב רבינו לעיל ז"ל אבל א"ל הילך גט או זכי לה בגט זה והיא עשתה שליח לקבלה נתגרשה מיד בקבלתו. אע"ג דגם שם אמר ליה השליח איך שהיא עשאתו שליח לקבלה כדאיתא בהדיא בגמרא ולא אמרינן מדהוה ליה למימר הא לך כמו שאמרה היא ואמר ליה זכי לה שעקר שליחותה ועבדיה שליח להולכה. לכן נראה דלעולם בלשון זכי לה רצה לומר זכי לה בכל מה שהוא זכותה לכן לעיל בעשתה

היא שליח לקבלה וגם השליח אמר ליה כן משום הכי מגורשת מיד דזה הוא זכותה מה שאין כן כאן דעשתה שליח להולכה והוא עקר אותו השליחות תו אין כאן זכותה כי אם כשנעשה שליח של בעל מחדש להולכה והבעל ודאי כיון לזכותה בכל אופן המועיל והשליח אדעתא דהכי קיבל הגט מהבעל וק"ל:

סעיף קטן יד

ספק מגורשת משום דמספקא לן אי אדיבורא דידה קא סמכינן במאי שאמר לו הילך כמו שאמרה היא לפי שלא האמין לשליח דילמא עשאתו שליח לקבלה ולכך מגורשת א"ד אדיבוריה דשליח קא סמיך דהאמין לו דשליח להולכה עשאתו ואדעתא דהכי יהבינן ליה ואינה מגורשת בשלמא היכא שעשאתו שליח להולכה ואמר לבעלה שעשאתו שליח לקבלה והוא אמר הילך כמו שאמרה דאינה מגורשת כלל משום דהתם בין שכוונתו של בעל עשאתו שליח להולכה או לקבלה מכל מקום השליח עקר שליחותו ואינה שלוחה וגם הוא לא עשאו שליח להיות שלוחו שהרי לא אמר ליה אלא הילך כמו שאמרה רצה לומר אני נותן לך הגט על דעת שליחות שהיא עשאך וכיון שהשליח כבר עקר שליחות האשה והוא לא חזר ועשאו שליח מחדש במה תתגרש דדוקא היכא שהבעל אומר הולך או זכי לה ולא אמר כמי שאמרה היא אמרינן שהבעל עשאו שליח להולכה אבל הכא בסיפא שהשליח לא עקר שליחותו אלא הוסיף עליה ולכן אם נשרף הוי ספק מגורשת וק"ל:

סימן קמא

סעיף קטן א

הרי זה ספק מגורשת (ר"ל עד שיגיע הגט לידו ואז תתגרש ודאי כ"פ) משום דהוי שליחות שאינה חוזרת אצל הבעל גמרא ופירש רש"י שליח שחוזר ונעשה שליח למי שנשתלח לו ניתק משליחות הראשון עד שלא היה שהות לחזור אצל שלוחו ולומר לו עשיתי שליחותך ושליחות שאינו ראוי לחזור ולהגיד אינה שליחות ואסיקנא שם בגמ' דספיקא הוא (ועוד סברא הוא דכתיב ונתן בידה שיהיה הנותן והמקבל שני גופים כן הביא רמ"י כ"פ): שאינה יכולה לעשות כו' רצה לומר אפי' ספק לא הוי (והטעם משום בזיון הבעל שיאמר שקל הוא בעיניה שאינה רוצה בעצמו לקבלו ומקפיד על כך כ"פ): אינה יכולה לעשות שליח כו' דלא אלימי ידה כיד אביה לענין זה גמרא בפרק האיש מקדש (קידושין דף מ"ד ע"ב) אבל אביה יכול לעשות שליח לקבלו: (או שנישאת כו' דשוב אין לאב רשות בה כ"פ):

סעיף קטן ב
קטנה אפי' כו' דאין שליחות לקטן ולקטנה: (ושוב חזר בו רש"י כו' ז"ל הר"ן וטעמא דמילתא דכיון דנערה נמי ברשות אביה היא אעפ"י כן היא עצמה מקבלת גיטה ה"ה קטנה כל שיש לה דעת מצי זכייא לנפשה כ"פ):

סעיף קטן ג
וכן פר"י וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל וכן הגיה ב"י (ומ"ש אחר כך וכיון דאיכא פלוגתא דברי עצמו ולא דברי הרא"ש כ"פ):

סעיף קטן ד
בפעוטות עיין לקמן בח"מ סי' רצ"ה:
אבל פחות מכאן כו' דכתיב ושלחה מביתו מי שמשלחה ואינה חוזרת ורבינו תם סבירא ליה כיון שיש לה אב הוא משמרה מלחזור (יש לה תורת חצר כו' דחצר משום ידה אתרבאי מדכתיב ונתן בידה וידה רשותה משמע כדכתיב ויקח את כל ארצו מידו ובהג"מ דה"ה דיש לה גם כן ד' אמות כמו גדולה כ"פ):

סעיף קטן ה
צריכה לעשותו בפני שני עדים אע"ג דלעיל בסימן ל"ה כתב רבינו בשם הרא"ש בקידושין שאפי' האשה יכולה לעשות שליח בלא עדים היינו משום דיש לחלק בין גט שבא להתיר ובין קידושין שבאו לאסור:

סעיף קטן ו
וצריך לקבל הגט בפני שנים היינו עידי מסירה:

סעיף קטן ז
מצטרף עם עד אחר הרא"ש חולק על זה במה שפירש הירושלמי שאמר שאין השליח משם שנים כמו שכתב רבינו בסמוך בית יוסף (סעיף י"ט):

סעיף קטן ח
אבל אם יוצא מתחת יד שליח קבלה אין צריך עדים כו' כתב ב"י אבל מ"מ עדים שעשתה שליח קבלה בעינן אלא שאין צריך עדים שקיבלו בפניהן:

סעיף קטן ט
אפי' נתנו הבעל בינו לבינה הרמב"ם לטעמיה אזיל דסבר עידי חתימה לחודיה כרתי בדיעבד (כמ"ש רבינו בסי' קל"ג):

סעיף קטן י
וכ"כ בשליח כו' רצה לומר שצריך ליתנו לה בפני שני עדים:

סעיף קטן יא
יטלנו ממנה ויחזור הואיל ואפשר לתקן מחשב כלכתחילה:

סעיף קטן יב
בפני עדים פסול ז"ל מ"ו האי פסול לאו דוקא אלא כלומר אינו גט וכדפרישית לעיל בסי' קל"ג עד כאן לשונו:

סעיף קטן יג
אבל אם נתקיימו כו' והא דלעיל סימן קל"ג ששם גוף הדין לא כ"כ היינו משום דשם איירי שהעדי חתימה בפנינו אבל כאן איירי בשליח שהביא גט במקום אחר:

סעיף קטן יד
שאין מקום לעדים ז"ל הרמב"ם בפ"ג מהלכות אישות דין ט"ו בעושה שליח לקדש לו אשה שאין מקום לעדים בשליחות האיש אלא להודיע אמיתת הדבר לפיכך אם הודו השליח והמשלח אין צריך עדים כמו שליח הגט כו' עד בכל דבר שלוחו של אדם כמותו ואין צריך עדים ובפ"ו דהלכות גירושין כתב שם דשליח קבלה שעושה האשה צריך לעשותו בעדים ואחר כך כתב דשליח הולכה או הובאה אין צריך לעשותו בעדים (וכתב ב"י דהא דלרמב"ם אין שליח האיש צריך עדים דוקא כשמסר לה גט שחתומים עליו עדים אבל אם אין עדים חתומים בו והלך השליח ומסרו לה בפני עדים ה"ז ספק מגורשת כמ"ש הרמב"ם סוף פ"ט כ"פ):

סעיף קטן טו
בשליחות זה ר"ל לאפוקי שליחות של קבלה וכמ"ש רבינו לעיל סתם ומשנה היא בפרק המקבל:

סעיף קטן טז
משם השנים וצריך השליח ליתנו לה בפני שנים ואין השליח משם השנים כן הגירסא בס"א אבל ברוב הספרים אינו ואפשר שגם לפני ב"י לא היה כתוב כן בספרי א"ה שלפניו ומש"ה תמה על רבינו בסמוך אבל נ"ל שזאת הגירסא היא עיקר וכמ"ש בסמוך וגם אשר"י כתב עיקר דינו על העדים של נתינת הגט ועל זה מסיק שם בטעם דהרי הוא עומד במקום בעל אבל לענין שאינו עולה לעד כשמחזיקו שליח א"צ טעם דפשוט הוא בעיני הרא"ש כיון שהעדים באים להעיד עליו שנעשה שליח ואיך יעיד על עצמו וכמ"ש בסמוך:

סעיף קטן יז
וא"א הרא"ש ז"ל כ"כ בריש פרק השולח ע"ש דכתב שם שני הבבות ואע"ג שכתב הרא"ש ורבי' בסי' שאחר זה שנאמן השליח לומר שעשאו הבעל שליח וא"צ לא שטר ולא עדים מ"מ צריך לעשותו שליח בעדים ב"י ע"ש:

סעיף קטן יח
(שהוא במקום הבעל ר"ל וה"ל בעל דבר ואינו נאמן על עצמו כ"פ):

סעיף קטן יט

אבל עולה במקום עד אחד כו' ז"ל מ"ו וק"ל דאם כן מה צ"ל ואין השליח משם השנים מאחר שכתב וצריך ליתנו לה בפני שנים ועוד מסתמא דומיא דלהחזיקו בפני שנים קאמר (ורצה לומר ושם פשוט דבעינן שנים זולת השליח דהא אשליח קאי מה שאמר וצריך להחזיקו) ומה שדייק הטור בפני שנים הוא דאינה עולה הא במקום אחד עולה אין זה דיוקא דהכי קאמר אינו במקום שנים לפי הסברא שראוי להיות במקום שנים ומאחר שבמקום שנים לא קאי ה"ה במקום אחד לא קאי ודוק עכ"ל:

סעיף קטן כ

וכן דייק לישנא דירושלמי עיין בב"י שהביא גירסא האמיתית והשמיט מוכן דייק לישנא כו' עד וכן דקדק ב"ה ובאמת כפל הוא שכבר כתב רבינו לעיל דקדוק הירושלמי ונלע"ד להפך הגרסא ולגרוס וכן דקדק ב"ה לשון הירושלמי דקאמר אין עולה במקום שנים אבל במקום אחד עולה וק"ל:

סעיף קטן כא

וכ"כ הרמב"ם שהשליח הוא עד אחד רצה לומר כשהשליח נותו הגט לאשה שאז צריך ליתנו לה בפני שנים סבר הרמב"ם שהשליח הוא עד אחד וכן רבינו איירי נמי בעניין זה כמו שכתבתי לעיל שהרא"ש אמר עיקר דינו ע"ז מה שכתב לפרש בירושלמי דקאמר וצריך ליתנו לפני ב' ואין השליח משם השנים דאפי' במקום אחד אינו עולה ורבינו דייק לשון הירושלמי דעולה במקום אחד ומביא ראיה שגם הרמב"ם סבירא ליה דעולה במקום אחד ואף שצריך לומר שהרמב"ם לא סבירא ליה כהירושלמי מדלא הצריך להחזיקו בעדים מ"מ מביא שפיר ראיה מדבריו דסבירא ליה כוותיה בהאי דינא ולאפוקי מסברת הרא"ש (והא דלא סבירא ליה הרמב"ם כהירושלמי שלהחזיקו בפני שנים היינו טעמא כמו שכתב המ"מ וב"י ראייתו מגמ' פרק האומר והיותר נראה שלא היה גורס בירושלמי האי בבא דצריך להחזיקו בפני שנים וגם בירושלמי שבידינו ד' מ"ה ע"ג אינו ע"ש (וממילא מסיפא דירושלמי נשמע לרישא דכמו דפי' ואין השליח משם הב' דסיפא ר"ל הא במקום אחד עולה כדאמרינן בשנים הן הן שלוחיו הן הן עדיו ה"ה בא' עם צירוף אחר וכמ"ש הרמב"ם כן נפרש גם כן הרישא דצריך להחזיקו בשנים ואין השליח משם הב' דר"ל הא במקום א' עולה ואף שהוא דחוק לפרש כן וכמ"ש לעיל דהא אשליח קאי וקאמר דצריך להחזיקו בפני ב' ובזה המה מחולקים הרא"ש ורבינו דהרא"ש ס"ל כמו דברישא מסתבר לומר דבעינן ב' זולתו וכמ"ש לעיל בשם מ"ו ה"ה סיפא נמי פירוש הכי ומחלק בין עושה ב' שלוחים לעושה שליח אחד וכמ"ש בדרישה ורבינו ס"ל איפכא דכמו שסיפא מיירי בעולה במקום אחד גם כן פירוש דהרישא ולא כמו שהבין

ב"י דברי רבינו שמיירי בעשאו שליח להולכה להחזיקו בשליחותו ועיין בדרישה: צריך שתתקיים חתימתו אבל השליח א"צ לקיים חתימתו שהרי הוא עומד לפנינו:

סעיף קטן כב

אין צריך כדלקמן ברישׂ סי' קמ"ב ועיין בדרישה: (שיאמר תן גט לאשתי פירוש צריך לומר לשון גט ושהוא יתן כ"פ):

סעיף קטן כג

או שלחוה כו' לישנא דקרא אמר האי גברא ושלחה מביתו וכן הני לישנא דגט נינהו ודין דיהוי ליכי מינאי ספר תירוכין ואגרת שבוקין אבל פטרוה דלמא פטרוה מן החובות וכן פרנסה לשון עשיית צרכיה הוא ולא ידעינן איזה צרכיה (אי צרכי הגט שלא תהא זקוקה ליבם או צרכי מלבוש וכסות עשו לה כדת לא ידעינן אי דת גט או דת מזון וכסות וכן אינך כ"פ):

סעיף קטן כד

כנימוס פירוש כחוק ולא ידעינן איזה. (אינו כלום בהגהות רא"פ כתב ז"ל נלע"ד שצ"ל ספק מגורשת וכ"כ הרמב"ם פרק שני דגירושין כ"פ):

סעיף קטן כה

עזבוה הוציאוה הניחוה התירוה קצת משמעות לשון הגט הן הוציאוה לשון ויצאה מביתו עזבוה לשון אגרת שיבוקין התירוה לשון הרי את מותרת לכל אדם א"ד התרת חגורה רש"י:

סעיף קטן כו

בין על עסקי ממון שכל שיוצא בקולר בחזקת סכנה הוא רשב"א: (שהוא ודאי גם פירוש אם נפל לאלתר כ"פ):

סעיף קטן כז

בשעת סכנה ס"א שעת סכנה וכן לא חיישינן דלמא צרה היא שמכוונת לקלקלה שתינשא בגט זה ותיאסר על בעלה דבשעת הסכנה כגון זה שמסוכן למות ואם לא עכשיו אימתי כותבין כן הוא בגמרא (ע"ל סי' ק"ך) וכתב ב"י דלא התירו משום עת סכנה כי אם בחשש צרה דלא שכיחא אבל לחשש שד דשכיח טפי חששו ומשום הכי בעינן שיראו דוקא בבואה דבבואה וגם יראו צורת האדם כדאיתא בגמרא וברי"ף וברא"ש ורבינו שקיצר בזה ה"ט משום דכשרואין אחר בבואה דבבואה תחילה רואין אם יש לו דמות אדם עד כאן לשון ב"י ואני כתבתי לעיל סימן י"ז דהיינו טעמא דלא סמכינן ומתירין בלא צל צלו כיון שהוא שעת סכנה משום דאיכא ריעותא לפנינו דאי אדם הוא הוה ליה לראות לפנינו צל צלו עיין שם:

סעיף קטן כח
בבואה דבבואה צל צלו:

סעיף קטן כט
בבור אפי' בעיר תו':

סעיף קטן ל
בלילה רצה לומר בעיר:

סעיף קטן לא
כתב הרמב"ן שאם כן צריך להיות:

סעיף קטן לב
כל השומע קולי כו' כלומר אע"ג דאמר כל לא הוי כאומר כולכם כתובו דצריך לכתוב במעמד כולכם כמו שנתבאר בסי' ק"ך בית יוסף:

סעיף קטן לג
ליתן רשות לכל שנים כו' אע"ג דכתב רבינו לעיל בסי' קל"א דבעינן שלשה כי בחתם סופר הגט פסול נ"ל כיון דמדינא כשר אלא משום גזירה פסלוהו כמו שנתבאר שם שפיר קאמר הכא לכל שנים רצה לומר שנים דבעינן מן הדין ולאפוי דלבעי כולם במעמד אחד וק"ל: (אע"פ שבודאי ימות רצה לומר ואין גט לאחר מיתה כ"פ):

סעיף קטן לד
אב ובנו פי' והיה עוד אחד עמהם מ"ו:

סעיף קטן לה
יצטרפו שם אחד כו' זה לשונו מ"ו ולא נאמר מסתמא אין אדם עושה שליח לבן במקום אב אלא דעתו היה על האב לא אמרינן הכי ודעתו היה על הבן כמו על האב ואיתא בזה פלוגתא בסוף המקבל ופסק רבא הלכתא הכי ומהרר"י קארו הקשה אמאי יצטרפו דוקא לאחר למה לא יהיה שניהם שלוחים הלא האב ובנו כשרים לשלוחי ולק"מ בודאי האב ובנו כשרים לשליחות אבל בסתם לא אמרינן שהיה דעתו על אב ובנו כי אם אחד מאחר דאיכא אחר בהדייהו ולפי זה מיושב נמי מה שהקשה עוד הלא בגמ' איירי לענין כתיבה ולמה כתב לענין שליחות והשתא לק"מ דמ"ה כתב דין זה לגבי שליחות להודיע שאפי' בשליחות מן הסתם לא סגי בהני תרי בלא צירוף אחר עכ"ל:

סעיף קטן לו
כדפרי' לעיל בסי' ק"ך:

סעיף קטן לז
מדברי הר"ף כו' כל דברי הר"ף מכאן עד לכך נכון להחמיר שלא לעשות כו' הכל כתוב בסמ"ג ובכלבו ועיין בב"י:

סעיף קטן לח
נראה שאין צריך כו' פירוש כיון שאומר בפני נכתב ובכני נחתם א"כ ממילא נאמן על השליחות וכמו שנתבאר בריש סי' קמ"ב (ובזה מיושב דלא תקשה הא כתב בס"ס זה תשובת הרא"ש שמשמע שצריך עדות על השליחות ואפשר דהרא"ש חולק על הרמ"ה וס"ל דאינו נאמן רק במקום שצ"ל בפני נכתב ונחתם דסמכינן עליו ולקמן מיירי במקום שאין צ"ל כן עיין בב"י וכ"כ אמ"ו ז"ל בס"ס כ"פ):

סעיף קטן לט
לעשות כמה שלוחים ואפי' לא יחלה ולא יאנס לקמן בסימן זה כתב רבינו שדעת רבינו חננאל הוא שיכול השליח לעשות שליח אחר אפי' בלא חולי ואונס אלא שאין כן דעת הרי"ף והרא"ש וצריך לומר שהר"ף סבירא ליה כוותייהו דהרי"ף והרא"ש:

סעיף קטן מ
עד כאן בתשובות ר"ל זה שכתבתי עד כאן הוא כתוב בתשובות:

סעיף קטן מא
כאן במתא פלוני מסר פלוני בר פלוני לפלוני בר פלוני גט זה "להוליך לאשתו פלונית בת פלוני "וכך אמר לפנינו כו' כך הוא בספרים אחרים:

סעיף קטן מב
עד מאה אפי' בלא אונס כן הוא בנוסח רבי' יחיאל ועיין בבית יוסף ובשלחן ערוך מה שפסק בנוסח זו:

סעיף קטן מג
(ותהיה מגורשת ממני ובנוסח שלנו כתוב מגורשת "בו ממני רש"ל כ"פ):

סעיף קטן מד
והשליח אומר לאשה הילך גט מפלוני בעלך (ע"ל סי' קמ"ב) המכונה פלוני בן פלוני הא דלא כתב ג"כ באביו "המכונה פלוני משום דכבר נתבאר בס"ס קכ"ט דאפי' אי לא כתב שם אביו כלל כשר רק שלא ישנה לקראתו ולכתבו בשם אחר ע"ש ולעיל בנוסח ההרשאה דהולכה לא כתב לשון המכונה אפי' בשם המגרש נ"ל דה"ט משום דאותה הרשאה עצמה אינה צריכה דהא השליח נאמן וכמו שכתב הר"ף בריש דבריו מש"ה לא דקדק כולי האי אבל בהרשאה דשליחות קבלה דצריכה מן הדין וכמו שכתב רבינו בסמוך כתב שם נמי בלשון ההרשאה מרת פלונית המכונה פלונית אבל גם שם לא כתב לשון מכונה באביה וק"ל: (טוב להצריך לדקדק כו' כשעושה שליח וכן כשנעשה שליח הא דלא כתב סתם דכל מגרש יבדקו אחריו יש לומר דהוי מילתא דפשיטא ולא אשמעינן בו דאין הבית דין שבמקום המשלח יסמכו אבית דין שבמקום הנתינה ודוק כ"פ):

סעיף קטן מה
שאין הקטן עושה שליח ז"ל מ"ו ותימא מה שצריך לדקדק אחריו אם הוא קטן א"כ קדושיו קידושין ואין לומר דמכל מקום הוו קידושי דרבנן הא איתא לעיל בסימן מ"ג להדיא דלא תקנו ליה נישואין ואין צריך ממנו גט עד שיגדיל ויבעול או מתייחד עמה וצ"ע עכ"ל ונראה לומר קצת בודאי צריך ליתן גט שמא גדול הוא וכשיעשה שליח יטעו הרואים ויאמרו שהקטן יכול לעשות שליח ויעשו ג"כ בעלמא לעניין דינים אחרים שקטן יעשה שליח ועיין בדרישה:

סעיף קטן מו
ומיהו אם יש לו זקן בפניו אין לחוש גם מכאן ראיה דשני שערות דגדלות בעינן שיהיו דוקא במקום התורפה לא בפנים שלמעלה והוא פשוט:

סעיף קטן מז
במתא פלונית דיתבא על נהר פלוני כו' הא דלא כתב לעיל בשטר הרשאה של הולכה דלכתוב שם הנהר היינו משום דשם אין הרשאה חיוב ששם אין צריך הרשאה מן הדין ולכך אין צריך לדקדק בה כ"כ כמו הכא שהרשאה הוא מן הדין ומטעם זה נזכר כאן בהרשאה זו הכל שריר וקיים ולעיל לא הזכירו:

סעיף קטן מח
כי אם על פי האב וכגון שבאו ממקום אחר ואין מכירין אותן ואין האב נאמן עליו כ"כ רבינו לקמן ר"ס קס"ט עיין שם:

סעיף קטן מט
ולא יטיל בו שום תנאי תמהני אמאי דמאי שנא מכשמגרש וכו' מבואר בב"י.

סעיף קטן נ
העומד היום בפלונית מתא כו' זהו למנהגינו דגם בגט אין כותבין כי אם מקום עמידת האיש וע"ל בס"ס קכ"ט מה שכתב הרא"ש:

סעיף קטן נא
שאין אדם יכול לצאת י"ח נקי ה"ג "כי "ברוב "הפעמים אינו מצוי שיהיו שלשה בני אדם ידועין וחתימתן ניכרת במקום נתינת הגט בעדים שיכירו חתימת כל השלשה דיינין כן הוא בדפוס בית יוסף וגירסא זו כתוב בכלבו והתם אין כתוב מה שכתוב בגירסת הספרים שלנו "וצריך "שהשלשה "דיינים "שהן כו' אבל בסמ"ק אין כתוב האי כי ברוב הפעמים כו' והמכוון בזאת הגי' הוא על שלשה הדיינים שראו שהבעל נתן הגט ליד שלוחה ומסרו בידו כראוי אותם שלשה דיינים צריך שיהא חתימתן ניכרת וידועים בכל העולם שאם באתה האשה להנשא שיהא חתימתן לה לראייה שהגט בא כראוי ליד השליח והבבא שנייה שכתב צריך שהג' דיינים כו' בא לומר שהג' דיינים שהשליח מביא

ההרשאה לפניהם שהיא עשאתו שליח לקבלה צריכה שיכירו חתימת העדים שחתומין על ההרשאה וזה ברוב פעמים לא נמצא שיהו שלשה הדיינים הנ"ל או חתימת העדים נכרות לכן נכון שלא לעשות שליח לקבלה זאת כוונת רבינו בשני אלו בבות: וזה פי' כי ברוב הפעמים כו' ר"ל ברוב הפעמים אינו מצוי במקום הכתיבות הגט שיהו שם שלשה בני אדם ידועין וחתימתן ניכרת במקום אחר כי כשאשה מוציא הכתב נחתם בשלשה דיינים ובאת להנשא צריכין שיהא חתימת השלשה דיינים נכרים ודלמא לא נמצא שם שיכירו את חתימתן:

סעיף קטן נב

שהן בשעת נתינה רצה לומר והשליח מביא בפניהן ההרשאה שהאשה עשאתו שליח לקבלה:

סעיף קטן נג

וצריך לקיים כל ג' בגט כו' נראה לע"ד דאקיום קאי שאמרו בזה לפני זה ואע"ג דבעלמא הקילו בקיום וסגי בקיום שני דיינים בקיום דגט החמירו וז"ש רבינו וצריך לקיים כל השלשה בגט ר"ל דוקא בקיום דגט והטעם כמו שבעדות דלא סגי בפחות משני עדים בעינן לקיים כל העדות הכי נמי בקיום דייני הקיום צריך שיכירו כל השלשה והכי קאמר צריך שהשלשה דיינים שהשליח מביא בפניהם ההרשאה שיכירו חתימת העדים שחתומים על ההרשאה ולא סגי שיקיים השליח חתימת העדים מעיר לעיר כי אז צריכין הדיינים שבהם בשעת נתינה שיכירו אותם הדיינים האחרונים שקיימו חתימות העדים ושמא לא יכירו החתימה מכולם רצה לומר כל שלשה החתימות ומה שכתב וצריך לקיים כל שלשה בגט רצה לומר למה צריך שיכירו כל שלשה החתימות ועל זה כתב כי צריך לקיים כל שלשה בגט דקיום שטרות בשלשה כלומר הואיל ששלשה דיינים בעינן לקיים חתימת העדים ובגט צריך שיכירו כל שלשתן ולא סגי בשנים כמו בעלמא כאשר כתבתי (וכ"כ בתשובת בן לב ח"ג דף י' ע"ג ע"ש כ"פ) ועיין בדרישה:

סעיף קטן נד

שלא לעשות שליח קבלה וכן אם נוהגין עתה מורי ורבי:

סעיף קטן נה

חוץ מחרש שוטה וקטן כו' (דלאו בני דיעה וגבי שליחות איש כתיב ולא קטן דשליחות נפקא לן מויקחו להם איש שה לבית אבות אחד לוקח לכולן כ"פ) וסומא עיין דינו לקמן בסימן קמ"ב:

סעיף קטן נו
עבד דלאו בן גירושין הוא (רצה לומר שאינן בתורת גיטין וקידושין דלא תפסי בהן ובמידי דלנפשיה לא חזי לא מצי למעבד שליחותא לאחריני כ"פ):

סעיף קטן נז
כשרים לעדות זה רצה לומר לשליחות זה וכן הוא בהדיא בספרי הרמב"ם שלפנינו:

סעיף קטן נח
וכן הפסולים מדבריהם בעבירה כו' אפי' לא נתקיים בחותמיו (אע"פ שצריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם והיה לו כמו עד שמעיד מ"מ משום עיגונא הקילו כ"פ) ועיין בבית יוסף:

סעיף קטן נט
ואם הביאו הרי זה פסול ס"א כשר:

סעיף קטן ס
בד"א ר"ל שפסול ואינו בטל:

סעיף קטן סא
אבל אם לא נסמך בו ס"א עליו רצה לומר על הגט:

סעיף קטן סב
בעבירה מן התורה היינו כשלא נתקיים אחר כך אבל אם נתקיים אח"כ לאחר זמן בחותמיו כשר כ"כ המ"מ:

סעיף קטן סג
ואין דעת א"א הרא"ש ז"ל כן שכתב כו' רצה לומר שהרא"ש חולק על הרמב"ם בתרתי שהרמב"ם סבר בפסולי דאורייתא כשנתקיים בחותמיו הגט פסול ובאינו מקיים הוא בטל לגמרי והרא"ש סבר בא"י דהיינו כמו מקוים יכולין לכתחלה להביאו דכיון שאין צריך לומר בא"י בפני נכתב ונחתם אין סומכין על עדותו כלל כמו במקויים ובחוצה לארץ דהיינו אינו מקוים הוא פסול ואינו בטל לגמרי. ואע"פ שכתב המ"מ טעם לדברי הרמב"ם וז"ל שהרי אפילו בעדות אשה שמת בעלה אינו נאמן וכן נראה מן הגמרא קצת וכ"כ הרשב"א בריש גיטין כו' ואם כן קשה איך יפלוג הרא"ש אהא בלי טעם הא תשובתו בצדו דשם מסיק המ"מ וכתב ז"ל מיהו תמהו עליו הראב"ד והרשב"א למה יהא הגט בטל דלמא כשר ויתקיים למחר על פי חותמיו ומסיק המ"מ דאה"נ ולא כתב שהוא בטל אלא אם אין בגט עדות אחרת עכ"ל. ואפשר דרבינו לא הבין דברי הרמב"ם הכי אלא כמו שהבינו אותו הראב"ד והרשב"א שבטל בכל ענין קאמר ומש"ה כתב שהרא"ש והרמ"ה חולקין עליו וסבירא ליה דאינו אלא פסול ולא בטול וברא"ש גופא אינו מבואר הפלוגתא בזה בהדיא אבל מדמסיק שם כל דברי הרמב"ם משמע ליה לרבינו דאתרווייהו פליג

ע"ש ד' ק"ב ע"ב. והרמ"ה נראה שהוא גם כן חולק על הרמב"ם וסובר דבין בארץ ישראל ובין בחוצה לארץ דהיינו בין מקויים ובין אינו מקויים הוא פסול ואינו בטל ועיין בבית יוסף שאינו מפרש כן ועיין דרישה:

סעיף קטן סד
דבני כריתות נינהו רצה לומר ליתן לנשותיהן גט כריתות:

סעיף קטן סה
ואם הגט מקויים כו' זהו דעת הרא"ש ולא דעת הרמ"ה שהרי לעיל בסמוך כתב בשמו שפסולין בין בארץ ישראל בין בחוצה לארץ ובארץ היינו לומר אפי' נתקיים בחותמיו (דלדידיה אינו פסול מכח משום שיקרא כ"פ) וכמו שנתבאר לעיל ב"י:

סעיף קטן סו
ואם מינה פי' אבל אם כו':

סעיף קטן סז
ולא לעשות שליח אחר כו' שאינו שליח גירושין שיהא קאי במקום הבעל לעשות שליח אחר רש"י (ואם נתן לה הראשון או שלוחו את הגט הרי זו ספק מגורשת דשמא דעתו היה ג"כ עליו כ"פ):

סעיף קטן סח
שאפי' אם יאמר ז"ל הגמרא וניחוש שמא פייס נאמנת עלי שלא פייסתי ודוקא בנשואה אבל בארוסה לא ופירש רש"י שמפייס שמא בא הבעל אצלה בתוך שלשים יום ונתייחד עמה ופייסה ובעל והוי גט ישן:

סעיף קטן סט
כדלקמן בסימן קמ"ד אפי' אם נתן הבעל עצמו הגט לידה על תנאי שאינו חל מיד שצריך להאמינה מטעם חשש גט ישן והא דכתב רבינו אשליחות ל"ד שהרי גם כן כתב שכל הנותן גט כה"ג ורצה לומר אפי' הבעל עצמו אי נמי יש לומר משום דבעי למימר דאם אינה האמינה אינו גט משום הכי כתב דין זה אשליח דאילו אם גרשה הבעל עצמה אם כבר גרשה בו תינשא לכתחלה כמו שכתב רבינו לקמן: (אפי' אמר ליה הולך לה סתם כו' כתב בד"מ נראה דלא מיירי אלא כשאמר ליה סתם הולך אבל כשנתן לו רשות למנות שליח אחר כמו שכותבין בהרשאה פשיטא דמותר למנות אחר בלא אונס כלל וכמש"ר לעיל בשם הר"ף דאין צריך בהרשאה אלא זה עיין שם כ"פ):

סעיף קטן ע
ורב אלפס כתב דוקא כו' וכ"כ הרא"ש דדוקא חלה הא לאו הכי לא דלא עדיף משליח הראשון דזה בא מכחו:

סעיף קטן עא
ואין צריך לומר אם פירש כו' ארישא דמילתא קאי שכתב שהשליח שיעשה שליח יכול לעשות גם כן כו' ואין צריך לומר אם פירש כו' ב"י ונראה דאם אמר ליה בפירוש שיעשה שליח אחד יכול לעשותו אפי' לא יחלה ולא יאנס שליח ראשון ומש"ה כתבו רבינו דאם לא כן קשה כיון דאין צריך לומר הוא למה כתביה רבינו וק"ל:

סעיף קטן עב
אם הוא בארץ ישראל שאז בכה"ג בארץ ישראל אין צ"ל שליח ראשון בפני נכתב ובפני נחתם גם שליח אחרון אין צ"ל שליח ב"ד אני רש"י:

סעיף קטן עג
שליח בפני עדים דאין דבר שבערוה פחות משנים אשר"י:

סעיף קטן עד
כל זמן שהבעל קיים דכולהו מכח בעל קאתו:

סעיף קטן עה
כדאמרינן גבי עדים שחתמו כו' בחושן משפט סימן מ"א ודומה לזה כתב לעיל סי' קכ"ב:

סעיף קטן עו
שליח להולכה רצה לומר להובאה:

סעיף קטן עז
גם האשה עושה שליח כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן עח
כיון שהגיע גט ליד הראשון וכל שכן ליד השני וכ"כ ב"י:

סעיף קטן עט
דלא מסרה לו אלא מילי וצריך לומר דהיינו דוקא בשליח לקבלה דאין כאן אלא מילי לאפוקי בשליח הבעל עושה להוליך לה גט נתינת הגט ומסירת השליח לשליח לא מקרי מילי לחוד ובאשה שעשתה שליח להובאה כבר נתבאר הטעם משום דהשליח השני או השלישי הוא שליח הבעל שעשאו שליח מחדש במסירתו הגט לידו וגם צ"ל שמ"ש הרמ"ה כאן דאין שליח יכול לעשות שליח משום דמילי כו' היינו דוקא שאם עשה כן יכול להיות שהגט פסול אבל מ"מ אינו בטל שהרי רבינו כתב בשמו לעיל סימן ק"ך דאפי' באומר אמרו לסופר לכתוב כו' דאינו בטל ע"ש:

סעיף קטן פ
ואין כן דעת א"א הרא"ש ז"ל כלומר על מה שכתב בסוף דבריו דמסתמא ביטל שליחות הראשון בעשיית השני הרא"ש חולק עליו ב"י:

סעיף קטן פא
גם כן לבקשו פירוש להבעל:

סעיף קטן פב
לומר לאחר לחותמו יכול כו' והא דכתב לעיל בסימן ק"ך שאפי' אמר אמרו לסופר לכתוב ולעדים לחתום לא יכתוב כו' ומסיק שם שאינו גט כלל כבר כתבתי שם בשם מהר"ד כהן בתשובותיו דהתם עיקר קפידא הוא משום הכתיבה אם אמר השליח לאחר שיכתוב ואז הגט בטל מטעם שכתב הרמב"ן דכתיב וכתב לה אבל החתימה דאינו אלא מדרבנן כמו שכתב רבינו לעיל בסי' קל"ג אין הגט נפסל אם אמר לאחרים שיחתמו אותו ואפי' לכתחלה היה מותר אלא שלכתחלה גזרינן חתימה אטו כתיבה והא דכתב הכא אבל כשאמר לו בהדיא כו' יכול לומר לאחר לחותמו דמשמע אפי' לכתחלה הכי קאמר מן הדין מצד החתימה יכול לומר לאחר לחותמו דלא חשוב מילי כדאמרינן לקמן בח"מ סי' רמ"ד לעניין מתנה באומר לשנים אמרו כו' אלא שהכא בגט אע"ג שגבי חתימה לא חשיב מילי מ"מ גזרינן חתימה אטו כתיבה וא"כ ה"ה גבי שליח קבלה נמי יכול לעשות שליח אחר ולא חשיב מילי ועיין בדרישה מה שאכתוב בשם מ"ו:

סעיף קטן פג
אל תתנהו לה אלא בעלייה ונתנו לה בבית הא דהוצרך לומר "אלא בעלייה משום דקיימא לן האומר לחבירו בית אני מוכר לך יכול ליתן לו עלייה וכמו שכתב רבינו בח"מ ס"ס רי"ד ומש"ה הכי נמי לא הוי שינוי מעליא אם לא דא"ל אלא:

סעיף קטן פד
כתב הרמ"ה אמר ליה אל תגרשנה אלא בימינך הוה ליה כאילו אמר ליה את הולך גם בכאן צ"ל כמו שכתבתי לעיל דלולי דאמר ליה את הולך הוה יכול לעשות שליח ולא אמרינן דמילי לא ממסרן להרמ"ה הנ"ל דשאני הכא דהגט בידו ומוסרו שליח שני לא מקרי מילי:

סעיף קטן פה
כתב הרמב"ם אמר לה כו' המ"מ כתב שהוא תוספתא:

סעיף קטן פו
הבא לי גיטי ממקום כו' הוי גט משנה הוא בפרק התקבל (גיטין דף ס"ה ע"א) והרמב"ם כתב נמי דין זה בפרק ט' מהלכות גירושין וכתב המ"מ בתחלת פ"ו והטעם לדין המשנה לפי שהיא מתגרשת בהגעת גט לידה אפי' בע"כ וכיון שהיא מקבלתו אפי' הביאו ממקום אחר כשר כנ"ל עכ"ל ור"ל דהוי כאילו הבעל עשאו שליח להולכה והר"ן כתב כיון דאינה מתגרשת בקבלתו ליכא קפידא כשמביאו לה ממקום אחר:

סעיף קטן פז
ופעמים תמצאנו במקום אחר פירוש שהזכיר ג"כ אותו מקום גמ':

סעיף קטן פח
לכשיגיע למקום שאמרה הוא ז"ל הגמרא בפרק התקבל והכי קאמרה ליה משקל כל היכא דמשכחת ליה שקול מיניה. גיטא לא הוי עד דמטי לאותו מקום שאמרה ר"ל מאחר שאמרה אח"כ ופעמים תמצאנו במקום אחר מכלל דלא קפדה אם מקבל ליה במקום אחר והא דקבעי מקום מתחלה הכי קאמר לא תהא פי' כ"פ) ופירש"י שהכי קאמר ליה לא תהא שלוחו לקבל להתגרש אני על ידך עד דמטית התם ומסקי התוס' דממקום שקיבל השליח עד אותו מקום שאמרה היא הוי הכל שליח לקבלה והוי כאומר לאשה הרי זה גיטך ולא תתגרשי בו אלא לאחר ל' יום כו':

סעיף קטן פט
אבל אם הקפיד לומר שיטול כו' פירש"י שהיה בדעתו לעכב הגט אם לא תתן לו החפץ ולרדותה בעיגונא עד שתתן הלכך הגט תלה בחפץ בדבר זה וזה שאם שינה נעשה כמו שאומר לו אל תגרשה כו':

סעיף קטן צ
לפיכך לא ישלחנו ביד אחר כו' וז"ל הרא"ש לפי שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר ונמצא שלא נתקיים התנאי עד שיגיע החפץ ביד השליח ובההיא שעתא כבר הגט בידה ואינו גט כיון שלא היתה מגורשת כשהגיע הגט לידה ויקחנו מידה כו':

סעיף קטן צא
המביא גט מארץ ישראל כו' דבארץ ישראל א"צ השליח שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם הואיל שהשיירות מצויות לקיימו כדלקמן בסי' שאחר זה:

סעיף קטן צב
אע"פ שאין מכירין חתימת העדים דלא חיישינן לזיופא לפי שהבעל אינו חשוד לקלקלה בידי שמים והיא עצמה לא תזייף לקלקלה עצמה אבל "להוציא "ממון מיתומים ולקוחות חיישינן לזיופא אבל לענין פרעון כתובה נחתינן לנכסי דכיון דשריא לינשא גביא נמי כתובתה מבני חרי דמספר כתובה נלמד לכשתנשאי לאחר תיטלי מה שכתוב ליכי עד כאן לשון הרא"ש בפ' שני דגיטין:

סעיף קטן צג
אבל לא ממשעבדי דלא הימנוהו לגבות ממשעבדי:

סעיף קטן צד
אין שומעין לו דאין ערעור פחות משנים:

סעיף קטן צה
אפילו נישאת כבר תצא אע"ג דנתקיים בחותמיו תרי ותרי נינהו ואוקי אתתא בחזקת נשואה:

סעיף קטן צו
ואם לא יתקיים תצא וכ"כ הרמב"ם תצא והולד ממזר וכתב המ"מ ואף ע"ג דקיום שטרות מדרבנן מכל מקום כיון שחזרנו על קיומו ולא נודעו עדיו והבעל טעון ברור מזוייף הוא והיא אינה יודעת מזה כלום העמדנוה על חזקתה שהיתה א"א וכתב בית יוסף אבל אם פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר חיישינן לה (כיון שאיפשר שיתקיימו עדיו אינה ודאי א"א ואין דעת הרמב"ם שיהיה בטל לגמרי כ"פ) דאם לא כן הוה ליה לכתוב סתמא הגט בטל:

סעיף קטן צז
אבד הגט רצה לומר והבעל מערער הרי זה ספק כו' דאז אינה יכולה לקיימו: (לפיכך נשים כו' רצה לומר כיון דסתם הבא מארץ ישראל מחזקינן ליה דכשר הוא ואין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם כ"פ):

סעיף קטן צח
כדלקמן בסי' קמ"ב דשם אומר השליח בפני נכתב ובפני נחתם ואז אין הבעל נאמן לערער מה שאין כן בארץ ישראל דיכול לערער הואיל שלא אמר בפני נכתב ובפני נחתם:

סעיף קטן צט
יתקיים בחותמיו דשליח הקבלה אינו עדיף מאשה וכשם שהאשה אינה נאמנת בלא עידי חתימה ומסירה אם טוען הבעל מזוייף הוא כך השליח אינו נאמן המ"מ:

סעיף קטן ק
ואם הוא מודה שכתבו כו' אלישא דמילתא קאי דהיינו עשתה "שליח "לקבלה בעדים ב"י:

סעיף קטן קא
שליח להולכה כו' אינו נאמן רצה לומר הבעל דליכא למימר דאם איתא דבתורת גירושין יהביה לה לדידה הוה יהיב דהא הבעל מודה שסתר החזקה זו דהא אמר שעשאו שליח:

סעיף קטן קב
השליח נאמן דהא אף לפי דבריו לשליח:

סעיף קטן קג
ומיירי שאומר שמסרו לו כו' ר"ל השליח אומר שמסרו לו בפני עידי מסירה: (טוב ליזהר שלא לגרש ע"י שליח כתב מהר"ם פדוא עכשיו שנוהגים דהשליח יש לו הרשאה מן הבעל אין קפיד אם הבעל בעיר כ"פ):

סעיף קטן קד
נאמן בכל ענין ר"ל אפי' בעיר אחר ואמר שלפקדון נתנו לו:

סעיף קטן קה
דוקא שהגט ביד האשה דאז נאמנת במגו דאי בעי אמרה לדידי יהיב ליה דאם אינו בידם ליכא מיגו ואי משום שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת כיון דאיכא שליח דמסייע לה מעיזה:

סעיף קטן קו
ואח"כ נתנו לה וא"א הרא"ש ז"ל כצ"ל לאפוקי במקצת ספרים שכתוב בהן וכ"כ הרמב"ם:

סעיף קטן קז
דאפי' אם הוא ביד השליח כו' דכיון שאין מסייע לה אלא השליש לחוד אינה מעיזה אשר"י:

סעיף קטן קח
והיא אומרת שקבלתי בשליח הולכה מיירי וכן פירש"י:

סעיף קטן קט
השליח כראוי ר"ל בעדי מסירה ואומרת שהלכו למדינת הים או מתו שאם לא כן יבאו ויעידו ב"י. ונתגרשה בקבלתו והשתא אין השליח נאמן הואיל שאין הגט תחת ידו. אינו גט גט כיון כו' ואע"ג דאמרינן דאשה שאומרת לבעלה גרשתני נאמנת הכא שהבעל והשליח מסייעין אותה מעיזה ומשקרא: (ואין כאן שני עדים אלא השליח כו' ר"ל שהבעל אינו אומר שגירשה אלא אומר שבא ליד השליח להוליכה לאשתו ואם כן לא הוי אלא שליח לבד ואין דבר שבערוה פחות משנים כ"פ):

סעיף קטן קי
כיון שחזקה שליח עושה שליחותו ז"ל הגמרא כי אמרינן חזקה שליח כו' לחומרא אבל לקולא לא:

סעיף קטן קיא
וכתב הרמב"ם אפי' אמרה בפני כו' ז"ל מ"ו ובאמת שאין חידוש גדול בדבריו מאחר שהבעל מודה שנתן ליד השליח לגירושין עכ"ל ר"ל שאין חידוש במה שכתב "אפילו "אמרה "בפני נתנו לשליח הואיל שגם הבעל מודה שנתנו לידה:

סעיף קטן קיב
ואינה יודעת רצה לומר בשעה שהגיע הגט לידה אינה יודעת אם בעלה שלחו רצה לומר בעלה לא היה רוצה ששלוחה יהא שליח לקבלה או ששלוחה עצמו לא היה רוצה שיהא שליח לקבלה אלא שבעלה היה עושה לזה המביא גט שליח להולכה:

סעיף קטן קיג
או שליח קבלה שלחו רצה לומר ששלוחו קבל גט מיד הבעל בתורת שליחות לקבלה כאשר עשאתו ושלח הגט בשליח זה:

סעיף קטן קיד
או שלוחו של בעל ר"ל הבעל עשה לשלוחה שליח להולכה והוא שלח הגט בשליח זה כל זה מספקא לאשה בשעה שהשליח הביא הגט לידה הרי מגורשת רצה לומר אעפ"י שאינה יודעת בשעה שקבלתו איך הגט בא לידה ונ"מ באלו ספיקות לענין אם יבא בעל ויערער אח"כ ויאמר מעולם לא נתתיהו לו וכדמסיק לאפוקי אם יטעון נתתי לו לשם פקדון כבר נתבאר שאינו נאמן אם אין האשה בעיר וגם כאן מיירי באינה בעיר שסתם גט ע"י שליח מיירי שאין האשה בעירו:

סעיף קטן קטו
שלא נתנו רצה לומר לשליח אלא הוא בעצמו מצאו והעדים אינם מעידים רק שראוהו בידו אבל אינם יודעים היאך בא לידו:

סעיף קטן קטז
הרי זה יתקיים בחותמיו אבל כשאינו מקוים נאמן דלא נתנו לשליח אלא מצאו במגו דמזוייף כדאמרינן בשאר שטרות מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו כמבואר בח"מ סימן מ"ו ובספרי הרמב"ם שלפנינו כתוב בהן בפי"ב מהלכות גירושין בזה הלשון שלא כתבו או שהוא גט בטל יתקיים בחותמיו כו' אבל גירסת רבינו שגרס שלא "נתנו יותר נכון שלפי זאת הגירסא מתפרש מ"ש "שהרי "עדים "מעידים כו' כפשוטו:

סעיף קטן קיז
שהרי עדים מעידים כו' יצא מתחת יד שלוחה כו' והא דלא קאמר שהאשה נאמנת הואיל שהגט יוצא מתחת ידה כדאמרינן בכל מקום היינו משום שהאשה אינה יודעת בברור שהבעל נתנו לשליח ואינה יכולה לטעון ברי אבל השליח יכול לטעון ברי שהבעל נתנו לו ואע"ג שהשליח אינו בפנינו מ"מ אמרינן הואיל אילו היה בפנינו היה טוען טענת ברי והיה מהימן הואיל שעדים מעידים שראו הגט בידו השתא נמי אמרינן מסתמא הבעל נתנו לידו מאחר שהעדים מעידים שראוהו בידו ועיין בדרישה:

סעיף קטן קיח
כדלקמן בסימן קמ"ח:

סעיף קטן קיט
לא תינשא והטעם כתבתי שם ריש סי' קמ"ח:

סעיף קטן קכ
ואם מת קודם שיגיע לידה כו' דאין גט לאחר מיתה (ונ"מ שלא תקרא גרושה לאוסרה לכהונה וזקוקה ליבם כ"פ):

סעיף קטן קכא
אפי' חזר בו תוך כדי דיבור דבכל התורה כולה תוך כדי דיבור כדיבור דמי חוץ ממגדף ומקדש ומגרש גמרא פרק יש נוחלין (דוקא כשחזר בכ"ד מדבר שתלוי בדיבור הוי חזרה מדיבורו אבל הכא הא מעשה דנתינה איתעביד דכתיב ונתן בידה ונתקיים והיאך יחזור בו כ"פ) והטעם כתב הר"ן בפ' שבועת העדות ורשמתיהו בק"ש בחושן משפט סימן רע"ט ועיין לעיל ס"ס מ"ט:

סעיף קטן קכב
אלא בפני השליח מפני תיקון העולם שהשליח שאינו יודע בביטול מוליכו והיא ניסת בו גמרא:

סעיף קטן קכג
אפי' בטלו בפני שנים כו' דאודועי בעלמא הוא וסגי בתרי (רק שצריך שיהיו השנים ביחד כשמבטל השליחות כ"פ) רש"י בריש פרק השולח:

סעיף קטן קכד
זה שלא בפני זה דקיימא לן כרבי מאיר דאמר שליחות שבטלה מקצתה לא בטלה כו' וכיון דלא אמר כולכם אחד כותב ושנים חותמין וכשאותם שלא בטלם יכתבו ויתנו גט שפי' דמי רש"י:

סעיף קטן קכה
אלא שבטלי בפני השליח לבדו רצה לומר בפניו ועיין בדרישה. וכתב בית יוסף הא דכשמבטלו בפני שליח וכו':

סעיף קטן קכו
ודוקא שלא יבטל שליחות כולן זה שלא בפני זה דכיון דאפי' כו' ה"ג וכן הוא בדפוס בית יוסף וה"פ ודוקא רצה לומר הא דמותר לבטל זה שלא בפני זה היינו דוקא שלא יבטל את כולן בענין זה ואע"ג דאם יבטל כולן בעניין זה הרי כולן יודעין שבטלו ולא יתנו לה הגט מ"מ מאחר שזה דומה קצת לשלא בפניו גזרינן אם יכול לבטל תחלה את כולן זה שלא בפני זה יבטל גם כן לכולן שלא בפניהן וכשמבטל כולן שלא בפניהם הוי בטל ואם כן נפיק חורבה מיניה דזימנין שיבטל כולן שלא בפניהן ולא ידעי כו' והא דכתב דכיון אפי' אם בטל כו' הכי קאמר הואיל דאפי' אם בטל לכולן שלא בפניהן הוי בטל מ"ה אפי' אם יבא לבטל לכולן לכל אחד בפני עצמו אסור לכתחילה דגזרינן הא אטו הא בשלמא אי הוי הדין שאינו בטל אם ביטל לכולן שלא בפניהן לא הוה ליה למגזר מידי

אבל השתא שבטל גזרינן הא אטו הא ומה שכתב לכולן שלא בפניהן כו' ל"ד דהא אפי' אם ביטל תשעה בפניהן ואחד שלא בפניו שלא ידע בבטולו נפיק מינה חורבא אלא כל שלא ידעו כולן בביטול קרי שלא בפניהן ועבד"ר:

סעיף קטן קכז

ומיהו אם עבר וביטל כולן הוי בטל ק"ק פשיטא דהא כבר כתב דקי"ל אפי' אם בטל לכולן בטל שלא בפניהן הוי כ"ש כשביטל לכולן לכל אחד בפני עצמו זה שלא בפני זה:

סעיף קטן קכח

שליחות של ב' קיים ז"ל מ"ו ובדיעבד כשר בב' כדלעיל בסי' ק"ל בשם הרמב"ם והרמ"ה וקצת משמע שכך דעתו עכ"ל ור"ל אם אין כאן אלא ב' א"כ צריך אחד לכתוב ולא נשאר אלא אחד לחתום והוי עד וסופר ולעד"נ דר"ל דאחד יכתוב ושניהן יהיו עידי מסירה דבעידי מסירה אין קפידה בסופר ועד וגדולה מזו כתב רבינו בר"ס ק"מ בשם בעל העיטור דאם אמר לאחד הולך גט זה לאשתי ואם יאבד תכתוב גם אחר כו' עד ואם כתבו הוא בעצמו ונתנו לה בפני עדים כשר ותינשא בו לכתחילה עכ"ל ש"מ דיכול השליח עצמו ליקח עידי מסירה כפי רצונו וליתנו לה וכן הדין בכל גט ע"י שליחות להולכה דמסרו לה בפני עידי מסירה אלא שכאן שהקפיד על אלו עשרה שהם בעצמן יכתבו ויהיו עדי חתימה ועדי מסירה ואשמעינן דאם חזר וביטל ממנה מהן ונשארו ב' הא' יכתוב והסופר עם האחד יהיו עדי מסירה:

סעיף קטן קכט

אבל גילה דעתו כו' דקי"ל כאביי בפרק השולח דאמר גילוי מילתא בגיטין לאו מילתא היא:

סעיף קטן קל

אמר בטל הוא וכלל הדברים שצריך שיאמר לשון שמשמעו להבא וגם שמשמעו שהוא מבטלו ולא לישתמע שהוא מעצמו פסול או בחרס כו' רש"י וצ"ל דלשון הוא כשאמר בטל הוא משמע להבא לרש"י:

סעיף קטן קלא

אינו לשון ביטול ז"ל הרמב"ם לא אמר כלום שאין זה לשון מבטל אלא לשון מודיע אמיתת הדבר והרי מודיע לנו דבר שאינו כן (כגון שאמר גט זה אינו גט הרי הוא משקר דהא עינינו רואות שהגט מעולה וכשר הוא כ"פ):

סעיף קטן קלב

ואם אמר בטל ולא אמר הוא פירש רש"י מי אמרינן כיון דלא אמר הוא לשעבר משמע ואינו מבוטל א"ד בלא הוא נמי משמע להבא:

סעיף קטן קלג
והרמב"ם פירש דמיבעיא בבטל כו' ז"ל הרמב"ם בפרק ו' מהלכות גירושין אמר גט זה בטל שמשמעו פטל שעבר כגון חמק עבר הרי זה ספק וכתב המ"מ ואפשר שהיה שונה בטל בפתח חמק עבר שכתב אבל רש"י ז"ל פירש בטל מהו אם אמר בטל ולא אמר הוא כו' ואפשר שאף זו היתה כוונת רבינו עכ"ל ור"ל לפי' הראשון שהרמב"ם סבר שאין חילוק כי אמר הוא או לא אלא בין בטל בסגול או בפתח במשקל חמק עבר ורבינו שכתב והרמב"ם פירש דמיבעיא כו' שהוא לשון פלוגתא משמע שסבר כפירוש הראשון של המ"מ:

סעיף קטן קלד
וכן כתב הר"ר משה כהן שהרי הוא פסול כנ"ל:

סעיף קטן קלה
אינו כלום והיכא דאמר כצ"ל ומיהו יותר נראה לקיים גירסת הספרים וה"ג והוא פסול דאמר שאינו כו' (ואמר אחד מאלו הלשונות אינן כלום דאין כוונתו אלא לבטלו ואלו הלשונות אינן מועילים לביטול כ"פ):

סעיף קטן קלו
או שמבטל גט שבידו דהשתא לא נוכל לומר שכוונתו על השליחות: (אינו יכול לחזור ולגרש בו ואם גירש הרי זו ספק מגורשת דלא ברירא לן אם יש בדיבורו לבטל מעשה כתיבת הגט וחתימת העדים כ"פ):

סעיף קטן קלז
בחזקת שלא בטלו דאל"כ א"א ליתן שום גט ע"י שליח דניחוש שמא בטלו ב"י: (שהוא פחות מבן שמונים שנה כו' פירוש שעדיין לא הגיע לגבורות עדיין אינו זקן ובחזקת שהוא קיים כ"פ):

סעיף קטן קלח
או מבן ק' שנה ומעלה כיון דאפליג משאר דרך כל הארץ שהאריך שנים עד ק' אפליג ואינו כשאר כל אדם להיות קרוב למות רש"י:

סעיף קטן קלט
כדפי' לעיל סי' קכ"א פירוש שם מבואר דאעפ"י שהוא גוסס יכול לגרשנו הוא עצמו כיון שהוא עצמו חי:

סעיף קטן קמ
ואם נתנו לה פירוש השליח שהניחו גוסס: וספינה המטורפת פירוש ועדיין לא טבעה כ"פ):

סעיף קטן קמא
חיל ממלכת אחרת ז"ל בית יוסף נראה לו דה"פ דבכרקום של אותו מלכות כל זמן שלא נכבשה יושביה בחזקת קיימים לפי שהם חסים על העיר שהיא שלהם (אבל על הדרים בתוכה אינן חסים שהרי באים עליה למלחמה ומש"ה כתב דאם כבר נכבשה אפי' בחיל של אותו המלכות הן כספק חיים) אבל כשהכרקום של מלכות אחרת הרי הם כליסטים שאינן באים אלא לבזבז ולהחריב עיר וחומותיה ומש"ה חיישינן שמא יפלו החומה פתאום על יושבי העיר:

סעיף קטן קמב
או מי ששטפו נהר ז"ל ב"י וחסר בספרי רבינו מי שנפלה עליו מפולת אולי טעות סופר הוא:

סעיף קטן קמג
אפי' יצא לאחר פסק דין דדילמא חזו ליה זכותא ומהדרי:

סעיף קטן קמד
אבייי היוצא ליהרג כו' והרמ"ה כתב דגם הוא חשוב בספק חי (אפי' לאחר פסק דין משום דמקבלי שוחדא ואיכא למיחש שמא לא הרגו כ"פ) עבד"ר:

סעיף קטן קמה
ובלבד שעידי ישראל מעידים כו' ואע"ג דעכו"ם נאמן בעדות אשה במסיח לפי תומו ה"מ במילי דלא שייכי בה אבל במילי דשייכי בה כי הכא שמתפארים שהרגו בדין עבידי לשקר ולומר נהרג אע"פ שלא ראוהו אלא יוצא לידון רש"י (וע"ל בסי' י"ז כ"פ): (וששאלת בענין השליח כו' ע"ל סי' י"ב כ"פ):

סעיף קטן קמו
ואפי' אם היו העדים בעיר ז"ל מ"ו ותימא כיון שלבסוף אתו עדים א"כ איגלאי מילתא למפרע דליכא חשדא ובספרי הארכתי בפרק שני דיבמות ע"ב:

סעיף קטן קמז
ובטל הגט ונתייחד עמה פירוש שאמר בפירוש שהגט יהא בטל דאין לפרשו דמלשון הרא"ש הוא או השואל כתב שביטל הגט במה שנתייחד עמה. דז"א דהרי מסיק הרא"ש דאינו בטל הגט וגם השואל שאל אם בטל אם לא ועוד שהרי מסיק הרא"ש וכתב כי סבור שהגט בטל והיינו משום שביטלו:

סעיף קטן קמח
ואמר הזקן שהוא שליח לקבלו ר"ל וקבלו על תנאי שמחוייבת לפייס בנה כמו שהבטיחה מתחילה והבן היה מפוייס לע"ע והשאלה היה בשביל ייחוד הבעל וביטולו לגט א"כ כיון שהבן שאל שלא כהוגן איפשר דגם כן בכה"ג מותר להטעותו כמו בחליצה

כמי שנתבאר לקמן סי' ועיין בס"ס קמ"ג שהאיש שמטעה אשתו לקבלו ע"ת שיתן לה ר' זוז אין צריך ליתן לה כלום ואף שאינו דומה לזה ממ"ש מ"מ רמז לדבר מיהא איכא:

סעיף קטן קמט

אם יש עדים ששמעון בנה כו' כתב ב"י בסימן זה ריש דף ק"ף דמכאן מוכח דהרא"ש פליג אדברי הרמ"ה שכתב רבינו בסמוך ר"ס קמ"ב שס"ל דאפי' בארץ ישראל נאמן על השליחות דאם כן למה הצריך הרא"ש כאן בתשובה עדים ע"ז אלא ס"ל דבא"י או בח"ל במקום שאין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם כגון שנתקיים בחותמיו אינו נאמן על השליחות אלא אם יש עדים וכתב עוד ואיפשר דהכי קאמר אם עשאו שליח בעדים דאם עשאו שליח שלא בעדים ואע"פ שהשליח והמשלח מודים בשליחות לא מהני לדעת הרא"ש וכמ"ש רבינו בשמו בסי' זה עכ"ל:

סימן קמב

סעיף קטן א

המביא (גט ממ"ה דהיינו ממקום למקום בח"ל או מא"י לח"ל או מח"ל לא"י ועיין בסמוך סעיף ל"ד כ"פ):

סעיף קטן ב

ויאמר בשעת הבאתו בפני נכתב ובפני נחתם:

סעיף קטן ג

אבל מא"י ר"ל בא"י גופא מעיר לעיר ובס"א כתב בהדיא אבל בארץ ישראל:

סעיף קטן ד

והאמינוהו כו' זה לשון הגמרא בפרק קמא דגיטין דף ג' ע"א ליבעי תרי מידי דהוי אקיום שטרות דעלמא. בדין הוא דבקיום שטרות נמי לא ליבעי דעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בבית דין ורבנן הוא דאצרוך והכא משום עגונה אקילו בה רבנן ועיין בדרישה:

סעיף קטן ה

שתוכל לקיימו תינשא בו כלומר ומתירין אותה לינשא אעפ"י שלא נתקיים דאם לא כן מאי רבותא דארץ ישראל ממ"ה בית יוסף:

סעיף קטן ו

ומטעם זה אפי' חמש נשים כו' עד כיון שאין הבעל יכול לערער ואם תאמר לה אכתי יכול לערער בעדים ושמא הני נשי זייפו הגט ומעולם לא נתן הבעל להן הגט ויביא הבעל עידי חתימה ויאמרו מעולם לא חתמנו אגט זה ויש לומר דהא האשה דהגט יוצא מתחת ידה יכולה לומר מאן לימא דהני עדים נינהו דילמא אחריני ששמם כשמם הוי וחתמו ומתו או הלכו להם למדינת הים והיותר נראה דלא חששו למילתא דלא שכיחא כולי

האי דהרי גם בשליח דעלמא חששו שמא יערער הבעל ומ"ה הצריכו לשליח לומר בפני נכתב ואף כשאומר בפני נכתב כו' אם מביא הבעל עדים ערעורו ערעור ואפ"ה התירוהו לינשא על פי השליח ולא חששו שיביא עדים ויערער:

אפי' מביא ע"א דהימנוה לשליח כבי תרי ופשיטא דאין דבריו של אחד במקום שנים ב"י:

סעיף קטן ז

לא האמינוהו דלא עדיף מקיום גמור דאמרינן מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני ואוקמוה בחזקת א"א:

סעיף קטן ח

אעפ"י שלא היה צריך פירוש לאומרו ולא אמרינן לא דקדק השליח במה שאומר ועיין בדרישה:

סעיף קטן ט

עשאו שליח כראוי פירוש שמינה אותו בפני שנים והא דכתב בס"ס שקודם זה בשם הרא"ש שצריך עדים על השליחות כבר כתבתי שם בשם בית יוסף שמיירי בארץ ישראל או בחוצה לארץ ונתקיים בחותמיו שאז אינו אומר בפני נכתב ובפני נחתם ופליג אהרמ"ה:

סעיף קטן י

והרמ"ה כתב כו' נאמן על השליחות כו' מ"מ גם הרמ"ה סבר בשעה שמחזיקו להיות שליח צריך להחזיקו בפני עדים אלא שסבר שבשעת נתינתו הגט לאשה אין צריך להביא ראייה ע"ז: (כשמביאו ממ"ה צריך שיתנו לה בפני שלשה כו' פירוש דוקא ממ"ה דצריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם מ"ה צריך ג' דקיום שטרות צריך שלשה אבל אם מביאו בארץ ישראל אין צריך ליתנו בפני שלשה אבל שנים צריך וע"ל סימן קל"ג כ"פ):

סעיף קטן יא

בפני שנים רצה לומר אם השליח כשר והוא מצטרף עמהן:

סעיף קטן יב

והשליח צריך לעמוד כדין שאר עדים שצריכין לעמוד בעת הגדת עדותם כמו שנתבאר בחושן משפט סימן י"ז:

סעיף קטן יג

אם עמדו ע"כ כצ"ל:

סעיף קטן יד

עד שנשתתק פסול כו' ולא סמכינן שיכתוב שליחותו בכתב דדוקא בעדות אשה שמת בעלה אקילו בה (כמ"ש לעיל סימן י"ז) משום חשש עיגונא מפני שאינו מצוי כל כך

שיבאו עדים שמת בעלה אבל בגט שאיפשר להתקיים בחותמיו או שהבעל יעשה שליח אחר שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם לא רצו להקל בו לסמוך על כתב ידו (ואע"ג דלענין עדות ה' נשים דפסולים בעדות אשה ולענין גט כשרות בח"ל שאני גט דליכא למיחש לקלקלה ולערעור הבעל מאחר שאומרים בפני נכתב ובפני נחתם מה שאין כן בעדות אשה שמת בעלה איכא למיחש לקלקלה אבל לענין נשתתק בכתב ידו לאו משום נאמנות הוא אלא כדי שלא לחלק בין עדות לשאר עדיות כ"פ) והא דאמר ולא הספיק לומר עד שנשתתק רבותא קאמר שאע"פ שבשעת נתינה היה ראוי שיכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם אפ"ה אינו מועיל בכתב ומכ"ש אלם מעיקרא:

סעיף קטן טו

ואם איחר יותר אדלעיל קאי שכתב שיאמר בתוך כדי דיבור:

סעיף קטן טז

דמסריה להאי גיטא ניהלה בעדים נ"ל דהיינו שהיו הם שם כשנמסר לה דאם לא כן מנא ידעי ואי מפני ששמעו מעידי מסירה שנמסר בפניהם ה"ל עד מפי עד ולאו מידי הוא ב"י:

סעיף קטן יז

או לפני העדים שיודעים כו' ולא חשיב חצי דבר משום הואיל שראו המסירה מיחשב כאילו הם עידי מסירה:

סעיף קטן יח

מיירי שאין כאן עידי מסירה ר"ל שהלכו לדרכם:

סעיף קטן יט

וצריך שיאמר כו' בפני האשה וכתב ב"י ע"כ צריך שיאמר בפני האשה בפני נכתב ובפני נחתם שהרי בשעת נתינה צריך לאמרו כמו שנתבאר בסמוך ואם כן קשה מאי האי דקאמר הרמ"ה דאי א"ל לסהדי ולא אמר לדילה ונ"ל דה"פ שאע"פ שכשאמר בפניה בפני נכתב ובפני נחתם ולא אמר כמדבר עמה אלא כמדבר עם העדים ומיהא תמיה לי מאחר שאמר בפניה בפני נכתב ובפני נחתם מנ"ל להצריך לכתחלה מיהא שיאמר לה עכ"ל וי"ל שאף על פי שהצריכוהו לומר כן בתוך כדי דיבור מכל מקום איפשר שיהפך פניו בתכ"ד וידבר כן עם העדים בלחישה:

סעיף קטן כ

וא"א הרא"ש כתב כסברא הראשונה רצה לומר שאם בתחלה בשעת נתינה לא אמר לה בפני נכתב ובפני נחתם לא מהני שיאמר אחר כך לעידי מסירה דברייתא סתמא קתני יטלנו מידה ויחזור כו' משמע שאין תקנה אחרת אשר"י: (וכל אחד אומר בפני ב"ד ר"ל בשעת נתינה או תוך כדי דיבור כ"פ):

סעיף קטן כא
והוא מצטרף עמהן פירוש אם הוא כבר וכתב ב"י כבר כתב רבינו זה לעיל בסימן זה שהשליח הוא מכלל הג' ולא ידעתי למה חזר רבינו לכתבו כאן עכ"ל נראה דכתבו כאן משום שליח שני ושלישי עד ק' ואיפשר שאתא לאשמועינן להרי"ף שמחמיר לעיל וליתנו לעולם בפני שלשה היינו דוקא בשליח ראשון דמילתא דשכיח הוא וחיישינן שלא יבאו לידי טעות דלעיל אבל בשליח דאינו שכיח כ"כ גם הרי"ף מודה דהשליח מצטרף אם הוא כשר ולא חיישינן לטעות:

סעיף קטן כב
וכן יאמר האחרון כו' כלומר שיאמר שליח בית דין אני ב"י וכתב עוד דכל זה מיירי בגט שצ"כ בפני נכתב ובפני נחתם וכו':

סעיף קטן כג
אם לא יחזור ויתן (ואם נתקיים בחותמיו תו לא צריך רא"ש כ"פ) כדפרי' היינו להרא"ש אין לו תקנה עד שיחזור ויטלנו כו' ולהרמ"ה אם אין עדי מסירה כו':

סעיף קטן כד
הוי ספק מגורשת ר"ל לעניין אם קבלה הקידושין מאחר:

סעיף קטן כה
הוה ספק ממזר דשמא אם היה הגט לפנינו היה מתקיים:

סעיף קטן כו
אם היה פקח פירוש עיניו פקוחות:

סעיף קטן כז
אע"ג דמהני בפקח כ"כ התוספות והר"ן והטעם שסומא כיון שא"א לראות וליתן אלא ע"י אחרים בקל יבא להטעותו אבל שאר בני אדם כיון שאפשר ע"י עצמו אחרים מלמדין אותו (ומכירין לו בסימנים מובהקין עד שיכירה בעצמו כ"פ): (ואם יש עדים שהבעל מסר לו פירוש לסומא השליח כ"פ):

סעיף קטן כח
וכיון שיש עדים א"צ כו' דהא עיקר הטעם שצריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם היינו משום שלא יבא הבעל לערער והכא אין יכול לערער שהרי יש עדים שנתן הגט לשליח לשם גירושין ועיין בדרישה:

סעיף קטן כט
אלא עידי מסירה גרידתא בעי ר"ל העדים שמסר הבעל בפניהם הגט לסומא לשם גירושין דזה קיומו שאז אינו יכול הבעל לערער:

סעיף קטן ל
דלא ליהוי סהדותייהו חצי דבר פירוש עידי מסירה שנמסר לפניהן הגט מהשליח להאשה לא יוכלו להעיד שגט כשר נמסר ליד האשה אם לא ע"י העדים שמעידים שהבעל מסרו ליד השליח לגירושין ונמצא שכל כת מעיד על חצי דבר ולא דמי לעידי מסירה דעלמא שהכל נגמר ע"י קיום עידי חתימה או ע"י עדות השליח שאמר לפניה בפ"נ ובפ"נ ועיין מה שכתב רבינו בשם הרמ"ה לקמן בס"ס דוחה לזה:

סעיף קטן לא
ולא מסריה ניהליה בסהדי רצה לומר אלא נתנו לו בינו לבין עצמו אבל מכל מקום גם הרמ"ה סבר שבתחלה כשעשאו שליח צריך לעשותו בפני שנים וכמו שכתבתי לעיל:

סעיף קטן לב
וכי מטית להתם שוי שליח והא דלא קאמר שתהא שליח להולכה עד דמטית להתם ואחר כך תהיה שליח לקבלה משום דאין שליח להולכה נעשה שליח לקבלה משום דהוי שליחות שאינה חוזרת לבעלים כדאמרינן לעיל בריש סימן קמ"א:

סעיף קטן לג
שאם לא התנה עליה כך כו' דהא מיד כשהבעל נתן הגט לידה איגרשא:

סעיף קטן לד
כתב הרמב"ם נכתב בארץ ישראל ונחתם כו' בפרק ז' מהלכות גירושין וכתב עליו המ"מ שכל זאת הבבא הוא כשנתנו בארץ בהכרח החלק הראשון וכו' כמבואר בב"י:

סעיף קטן לה
חשיבי ניידי פירש רש"י שהאנשים אינן משתהיה בבתיהם שטרודין בסחורה ואין מכירין חתימות שביניהן: (ולא שמע העברת הקולמוס פירוש ומ"מ צריך נמי שישמע שיאמר הסופר שכותב לשמה כ"פ):

סעיף קטן לו
צריך שיראה כל החתימות דהא עיקר הקיום שצריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם הוא מפני החתימות ובפני נכתב אין צריך שיאמר אלא משום אחלופי כמו שכתבתי לעיל בריש הסי' בדרישה ולכן מחמרינן טפי בחתימות מבכתיבה:

סעיף קטן לז
שמא מצאו אדם אחר רצה לומר לסופר ושמו של אותו אדם כשמו של זה:

סעיף קטן לח
ולכוין "ולעמוד על כצ"ל:

סעיף קטן לט
בפני נכתב חציו האחרון דאילו חציו הראשון (שיש שם שם האיש והאשה והזמן שהן עיקר הגט כ"פ) אפי' לא כתב רק התחיל לכתוב כשר כדבסמוך:

סעיף קטן מ
אפי' הוא בעצמו עד השני פירוש שאמר זה החתימה כתב ידי והעד השני חתם בפני וטעמא דפסל מפרש בגמרא בריש פרק ב' דגיטין משום דבעינן או כולו בקיום הגט או כולו בתקנת חכמים (היינו עדות השליח שהאמינוהו חכמים כשנים כ"פ) ופירש רש"י אני הוא עד השני היינו קיום הגט כשאר שטרות שאדם מעיד זה כתב ידי:

סעיף קטן מא
שלא חתם בפניו פירוש קאי אאומר בפני נחתם חציו והעד השני לא חתם בפני אבל אני מכיר חתימתו ועוד א' מסייעו לקיים אותה החתימה (ואם הוא עצמו חתם והוא עד שני ומעיד על חתימתו פשיטא דכשר דהא כל סהדותו דקיום השטר הוא וק"ל) והכא לא שייך לפסול משום או כולו בקיום הגט כו' (ר"ל ודלא כרבא שאמר דפסול משום דאתי לאחלופי בשאר שטרות וקא נפקי תלתא רבעי דממונא מפומא דחד אלא קי"ל כרב אשי שהקשה עליו מי איכא מידי כו' כ"פ) משום דאמרינן מי איכא מידי דאילו מסיק לה איהו לכוליה דיבורא כשר השתא דאיכא חד בהדיה פסול ומכ"ש אם ב' אחרים מעידים על חתימת השני דכשר מטעם זה (ודלא כרב חסדא דמפסל מטעם דאז כולו בקיום הגט כו' כ"פ) גמרא ועיין בדרישה:

סעיף קטן מב
ואם היו שלשה "מעידים "בו ס"א חתומים בו:

סעיף קטן מג
וחתמו שנים בפניו ואחד שלא בפניו כתב א"א הרא"ש בתשובה שהוא כשר והיינו דוקא בעדים אבל שלשה דייני הקיום סבירא ליה להר"ף שצריך לקיים שלשתן כמ"ש רבינו בשמו בסימן קמ"א ז"ל וצריך לקיים כל שלשתן בגט וכפי מה שכתבתי שם:

סעיף קטן מד
(ואם שנים שלוחים להביאו כו' כתב רבי' ירוחם ח"ג דדוקא כשהן רחוקין אבל כשהן קרובים זה לזה או לבעל או לאשה צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם דמ"ט אמרו שאין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם מפני שאם יאמרו בפנינו גירשה מי לא מהימני וכיון שהן קרובים ליכא האי טעמא:

סעיף קטן מה
אדוקים פי' תפוסין:

סעיף קטן מו
והאחד נתנו במעמד חבירו דאם אמר כולכם הוליכו גט לאשתי אחד מוליך במעמד כולם כדאמרינן לעיל:

סעיף קטן מז
ואפי' לא עשה שליח אלא אחד כו' דאם יאמרו בפנינו גירשה מי לא מהימני תוספות ואשר"י:

סעיף קטן מח
וכתב עוד הרמ"ה דהיכא ששניהם שלוחים כו' אבל חד דמייתי רצה לומר דלעיל כתב רבינו סתם דאפי' לא עשה שליח אלא אחד והשני מעיד על שליחותו אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם ועל זה כתב הרמ"ה דמ"מ אין דין שליח אלא אחד והשני מעיד על שליחותו דאין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם שוה לגמרי לדין עושה שניהם שלוחים דבשניהן שלוחין לעולם אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם אבל אם אחד שליח והשני מעיד אז לא פסיקא מילתא לאכשורי כו' פירוש אז לא מהני לעולם כשאומר סתם ולא אמר בפני נכתב ובפני נחתם אלא אם מסרו באנפי סהדי שליחות אז מהני ודאי ואי לאו לא מהני דהוי חצי דבר וכן משמע מדברי ב"י דהרמ"ה קאי אאם עשה אחד שליח ושני מעיד על שליחותו שכתב וזה לשונו וכתב הרשב"א אבל הרמב"ם כתב כו' אבל יוצא מתחת יד שניהם ואחד שליח ואחד מעיד שבפני עשאו שליח חד דינא וחד טעמא אית להו וכתב דבריו המ"מ ז"ל ומיהו הרמ"ה חולק בדין זה וכמו שכתב רבינו בסמוך עכ"ל ועיין בדרישה:

סעיף קטן מט
ובהא אפילו רבנן מודו עיין בפרק מרובה (בבא קמא דף ע') ריש ע"ב שם מייתי דברי רבנן ור"ע דרבי עקיבא דורש דבר ולא חצי דבר בכל ענין ורבנן פליג עליה ועיין שם בתוספות:

סעיף קטן נ
לפיכך שנים שמביאים כו' אדלעיל קאי שאם שנים שלוחים כו':

סעיף קטן נא
לא ינתן דכל זמן כו' פירש רש"י משום דכיון דעד אחד מעיד על החתימה ולא על הכתיבה אתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא להכשיר בעד אחד רצה לומר דהא חכמים תיקנו שיאמר בפני נכתב משום אחלופי א"כ כל היכא שאחד מעיד לבדו מל החתימה ולא מעיד ג"כ על הכתיבה אינו היכר ואתי לאחלופי:

סעיף קטן נב
דדל "כל חד כצ"ל (והוא בפ"ב דגיטין דף ט"ז ע"ב ע"ש ברש"י כ"פ):

סעיף קטן נג
הרי יש כאן ב' שלוחים פי' ואין צריכין לומר כלום:

סעיף קטן נד
ואחד שלישי אומר בפני נחתם כו' אפילו אם השליח אומר בפני נחתם לא ינתן הואיל שלא אמר גם כן בפני נכתב אתי לאחלופי:

סעיף קטן נה
אבל אם אחד מהאומרים בפנינו נחתם הוא לבדו שליח לא ינתן עד שיהא אחר עמו כ"כ כמהר"ר יעקב חביב ובנו הר"ר לוי שזה היא נוסחא אמיתית בדברי רבינו וכתבו על דברי רבינו וז"ל דדבריו תמוהין הן איך אמר כן והלא כיון ששנים אומרים בפנינו נחתם וכו':

סימן קמג

סעיף קטן א
ושיוכל להתקיים על ידי שליח ע"ל בסי' ל"ח ובס"מ סי' רמ"א שלא כתב ע"י שליח גם לא חשב בח"מ תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר:

סעיף קטן ב
בהלכות קידושין בסי' ל"ח (ושם נתבאר הכל כ"פ):

סעיף קטן ג
לא תינשא עד שתתן ומיהו בתנאי שהוא בידה והיא בשב ואל תעשה לא חיישינן שתעבור עליו ומותר לינשא מיד ר"ן:

סעיף קטן ד
ואם קיימה התנאי יקיים ולא קנסינן ליה שנשאה בתחלה באיסור:

סעיף קטן ה
ול"נ דבהדיא קתני בברייתא ע"ז כו' עיין בפ"ח מה"ג בהמ"מ שכתב שהרמב"ם דחה זאת הברייתא מקמי סוגיא דהמגרש וע"ש בכ"מ שכתב ג"כ מזה וטעם הרמב"ם שתינשא מיד הואיל שבידה לקיים התנאי אמרי' אי לא הויא יודעת בודאי שתוכל לקיים התנאי לא הוה מכנסת את עצמה בספק איסור א"א:

סעיף קטן ו
ואם לא נתנה לו בחייו פי' שמת בתוך ל':

סעיף קטן ז
אפי' אם תתן ליורשיו פי' בתוך ל':

סעיף קטן ח
בטל הגירושין פי' בטל מיד כשמת וחולצת או מתייבמת אפילו בתוך שלשים:

סעיף קטן ט
והרמב"ם כתב חולצת ולא מתייבמת פי' בתוך ל' ואף ע"ג שהרמב"ם נמי סבר דע"מ שתתן לי משמע לי ולא ליורשי כמ"ש המ"מ בפ"ח מהל"ג וכ"כ ב"י מדכתב בפרק

הנזכר ורבינו מביאו בסמוך ז"ל לא קבע זמן לנתינתו ומת קודם שנתנה אינה יכולה ליתן ליורשיו כו' ואם כן אי אפשר בשום פנים שיתקיים התנאי עוד מ"מ סבר הרמב"ם הואיל שזה שלא יוכל להתקיים לא בא מחמת האשה שהרי מצדה יוכל להתקיים אם היה המקבל בעולם ואם כן הואיל שהתנאי אינו בטל בפועל אין מחזיקין הגט בבטל עד לאחר שלשים יום שאז הוא בטל בפועל שהרי לאחר שלשים יום גם היא לא תוכל לקיימו אפילו אם היה המקבל בעולם ולפי זה שכתב רבינו בשם הרמב"ם חולצת ולא מתייבמת היינו אם באה לישא בתוך שלשים דאילו לאחר שלשים אפילו מתייבמת דהא אין הגט גט כלל ועיין בהמ"מ שפירש כן בהדיא על מ"ש הרמב"ם לא קבע זמן לנתינה ומת קודם שנתנה כו' ואכתוב דבריו בסמוך ורבינו שכתב ולא נהירא רצה לומר הואיל שא"א בשום פנים שיתקיים התנאי כיון שמת ואף על גב דמצדה לא יבצר מ"מ יהיה איך שיהיה הואיל שלא יוכל להתקיים בשום צד הגט בטל ומתייבמת אפילו בתוך ל' ועיין בדרישה:

סעיף קטן י
כתב רב האי דהוי גט כיון שתלה בדעתה ע"מ שתתני לי והרי נתנה:

סעיף קטן יא
דהויא ספק מגורשת דאיכא תרי לישני בגמרא (כתב ב"י בנוסחאות שלנו כתוב בדברי הרמב"ם הרי זה גט פסול ופירש פסול מדרבנן ודעתו כרב האי רק רצה להחמיר מדרבנן בערוה החמורה ועד"ר כ"פ):

סעיף קטן יב
לא הוי גט שהרי בשעת נתינה על מנת לצעורה איכוין והא לא ציערה וכתב הרשב"א דהני מילי בדלא א"ל אלא הרי הן מחולין לך לבד אבל א"ל ליהוי גיטך בלא תנאי הרי זה גט ואין צריך ליטלו ממנה דבהאי אמירה לחוד סגי עד כאן:

סעיף קטן יג
אצטליתי פירוש מלבוש:

סעיף קטן יד
הוי גט עיין בדרישה:

סעיף קטן טו
לא הוי גט דשאני התם דהרי לא ציערה כמו שכתבתי לעיל אבל הכא כשנתנה לו דמים הרי ציערה:

סעיף קטן טז
כתב הר"ם הכהן כצ"ל: (בסוף ליל ראשון לחודש השני אע"ג דזהו גם כן סוף שלשים מעת לעת אינה אלא ספק מגורשת כ"פ):

סעיף קטן יז
אי בעי' שלשים יום מעת לעת רצה לומר והרי עדיין הוא בתוך שלשים: (דעבר לה מיומא קמא רצה לומר דלא היתה כוונתו אלא עד סוף החודש הזה קודם שיתחיל חודש השני כ"פ):

סעיף קטן יח
כיון ששלמו לה שלשים יום ולא נתנה לו אינה מגורשת פי' אינה מגורשת כלל והוי גט בטל וחולצת או מתייבמת והא דקאמר ומת בתוך ל' הא בלא מת נמי דינא הכי הא קמ"ל דדוקא לאחר ל' אינה מגורשת כלל והוי גט בטל הא בתוך שלשים אע"פ שמת ואי איפשר לתנאי להתקיים מכל מקום לא הוי גט בטל וחולצת ולא מתייבמת כמו שכתב רבינו לעיל בסמוך בשם הרמב"ם או שנקט מת לרבותא דאע"ג דבתוך שלשים לא הוי גט בטל מטעם שכתבתי מכל מקום לאחר שלשים הוי גט בטל:

סעיף קטן יט
ולא בטל "הגט שהרי לא כו' כן צריך להיות וכן הוא במיימוני פ"ח והטעם כתב המ"מ וז"ל אע"פ שאי איפשר שיתקיים התנאי בשום פנים כיון שמת הבעל אין מחזיקין הגט בבטל כדי שתוכל להתייבם עד שיהיה התנאי מבוטל בפועל ואי איפשר להיותו מבוטל בפועל כיון שלא קבע לו זמן לפיכך חולצת ולא מתייבמת וזה דקדוק נפלא מורה על שכל רבינו עכ"ל ורצה לומר בין נתנה ליורשיו או לא נתנה כלל אפילו הכי לא תינשא בלא חליצה ואסורה לייבם דאף על גב דלא נתנה והגירושין היה על תנאי שתתן והרי היא עומדת ואינה רוצה ליתן וגם אינה יכולה ליתן לו כיון שכבר מת מכל מקום כיון שהתנאי דנתינה לא בטל מצידה בפועל כיון דלא קבע זמן לנתינה ובכחה לקיים התנאי אם היה קיים שם גירושין עליה ואסורה לייבם וזה הטעם נמי שייך שאם קבע זמן לנתינתה "שבתוך הזמן אין הגט בטל לגמרי כמ"ש לעיל ועד"ר:

סעיף קטן כ
אע"פ שאבד הגט כו' קודם שימות כו' פי' ול"ת הואיל שנאבד או נקרע בחייו לא יחול כלל אפ"ה הרי זה ספק מגורשת:

סעיף קטן כא
ואיני מבין דבריו כיון שאינה יכולה לקיים כו' וה"ה שקושיא זו קשה גם כן אמ"ש כיון ששלמו שלשים יום ולא נתנה לו אינה מגורשת דמשמע הא בתוך שלשים לא הוי גט בטל לגמרי אלא שניחא ליה להקשות אגוף הדין ולא אדיוק:

סעיף קטן כב
אם כן למה לא יתבטל הגט פירוש ותינשא לכהן או ליהוי מותרת להתייבם ולמה כתב ה"ז מגורשת מספק:

סעיף קטן כג
בתוך הזמן שהתינוק יונק לאפוקי אם הניקה אותו לאחר כ"ד חדש:

סעיף קטן כד
וכן הוא דעת הרי"ף אבל כצ"ל:

סעיף קטן כה
כל ימי חייו נמצא שאינו גט עד שימות האב:

סעיף קטן כו
ותוך הזמן לא תינשא שמא לא תקיים התנאי וזה לא הוי כדעת הרמב"ם דלעיל בתחלת הסימן דמתיר להנשא מיד:

סעיף קטן כז
זוטא דהיינו ב' שנים רצה לומר עד שיהיה לולד ב' שנים מלידתו דהא כבר הוא בן שני שנים:

סעיף קטן כח
כליל שבת ויומו פי' שהלילה קודם ליום (לאפוקי אם התחילו באמצע היום או בתחלת היום כ"פ) ויש בו כל הלילה וכל היום וק"ל מ"ו ונקט ליל שבת ויומו דבליל שבת בעינן דקדוק בתחלת כניסתה בשקיעת החמה וכן ביציאת השבת וק"ל (דהוי זמן ארוך כ"פ):

סעיף קטן כט
והוא שיהיה רצה לומר שאינו גט עד שיהיה יום א' כו':

סעיף קטן ל
יותר מששה חדשים אז כו' נראה דה"ה אם לא נשאר עד שתי שנים אלא ו' חדשים מצומצמים נמי הוי דינא הכי דאל"כ סתרי דיוקא דרישא וסיפא אהדדי:

סעיף קטן לא
מת האב או הבן אחר כו' אדלעיל קאי היכא שהתנה עמה סתם וזה הוי אליבא דכ"ע (בין להרמב"ם דס"ל כמפרש יום אחד הוי ובין להרא"ש דסבירא היה דצריכה להניקה ב' שנים ולשמש כל ימי חייו כ"פ):

סעיף קטן לב
אפי' יום אחד כו' ל"ד אלא אפי' שעה אחת ר"ן:

סעיף קטן לג
שהעכבה תלויה בו פירוש הוא עכבה ולא היא גרמה:

סעיף קטן לד
וחכמים אומרים אינו גט דלצעורה קא מכוין (דמאחר שפי' ב' שנים דוקא קאמר כ"פ):

סעיף קטן לה
ולא מסרו מידו לידה דאי מסרו לה איגרשה לה בהאי תנאה ותו לא מצי לאתנויי תנאה אחרינא רש"י (וכן בשעת תנאי שני לא מסרו לה מיד דאז פשיטא דביטל הראשון אלא אחר כך מסרו בפני כולם כ"פ):

סעיף קטן לו
לא בטלו דבריו האחרונים כו' ז"ל רש"י לא בא להוסיף מדלא אמר להו שתתני לי ק"ק זוז תוספת ע"ת הראשון. ולעקור נמי לא בא מדלא ביטל דבריו הראשונים בפני אלו אלא ה"ק לה או תנאי הראשון או ק"ק זוז:

סעיף קטן לז
מצטרפין להעיד ע"ת פי' כשהגט יוצא מתחת יד האשה ואין אנו יודעין משום תנאי ואלו באין להחזיק התנאי ואחד אומר בפני ולפני עוד אחד התנה עמה תנאי פלוני וכן שני קאמר שהתנה עמה לפניו עם אחר תנאי אחר אע"פ ששניהן מעידין שלא נתן לה הגט סתם ולאו בהכחשה נמי היא שהרי ר"ל או זה או זה כמ"ש הדין הכא אפ"ה לא מחזקינן ריעותא אגיטא אלא יתקיים בחותמיו כו':

סעיף קטן לח
בטלו דבריו האחרונים כו' דש' זוז ודאי עקר לתנאי קמא:

סעיף קטן לט
וכתב הרמ"ה ה"ה איפכא כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן מ
על מנת שתחזיר לי הנייר כו' דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה:

סעיף קטן מא
והנייר שלי אינה מגורשת דנמצא לא נתן לה כלום (והתורה אמרה ונתן לה כ"פ) והאותיות פורחות באויר רש"י:

סעיף קטן מב
מעורות ודבוקות פי' דמעורות במקצת שהיו בו אותיות ארוכות המגיעות משיטה לשיטה בראשו כל תיבה ותיבה דאז הכל ספר אחד דאם לא כן פשיטא דפסול דספר אחד אמר רחמנא ולא ב' או ג' ספרים ובלשון לא שנא לא שייך לומר זו ואצ"ל זו (ור"ל לא מיבעיא אם אינן דבוקות ומעורות פשיטא דאינו גט משום דכתיב ספר כריתות ספר אחד אמר רחמנא ולא ב' ושלשה ספרים וכאן מאחר שהנייר שבין השיטות שלו אם כן הוי כמה ספרים אלא אפילו אם הם מעורות כו' כ"פ): (או שתבלעי קנה של ארבע אמות כן הוא בגמרא כ"פ):

סעיף קטן מג
להפליגה בדברים בד"א כצ"ל ופירש רש"י דוחה אותה כדי לצעורה בדברי הבאי:

סעיף קטן מד
שאביו לא ישמע לה ובודאי להפליג איכוין:

סעיף קטן מה
ולא חיישינן שמא תבעל והא דאמרינן לקמן בסמוך שאם א"ל על מנת שלא תבעלי לפלוני כו' דחיישינן שמא תבעל לו באונס שאני הכא שהוא איסור ערוה לא חיישינן שתבעל באונס:

סעיף קטן מו
קודם שניסת לאותו פלוני תצא ומ"מ צריכה ממנו גט גמור מדאורייתא דשמא תקיים תנאה ותינשא לאותו פלוני שהתנה עמה שתינשא לו ונמצא הגט קיים ובניה מאותו אחר כשרים דמה שהתנה ע"מ שתינשא לפלוני אינו רוצה לומר תחלה אלא אימת שישאנה וקיים התנאי:

סעיף קטן מז
ואם תקיים התנאי שתינשא לאותו פלוני פירוש לאחר שגירשה זה השני:

סעיף קטן מח
גט שני לאחר נישואי השני רצה לומר דהשתא אין כאן איסור אשת איש אפ"ה תצא מיד ולא יחזירנה עולמית בין אם יתקיים התנאי או לא יתקיים. והשתא מפרש דאי לא יתקיים התנאי לא מצי לאהדורה רצה לומר כשנשאה מתחילה קודם שמת או גירשה ראשון שנית דפסקינן עלה "שתצא אח"כ כשמת או גירשה שנית לא מצי לאהדורה לביתו:

סעיף קטן מט
דאי לא יתקיים כו' "לא מצי לאהדורה כו' (ויש מפרשים דמה שכתב "ולא מצי לאהדורה שהוא כמו שמציין במה שכתב תחלה ולא יחזור עולמית וכבר דיבר דתצא כ"פ) דהוה ליה מחזיר כו' כן צריך להיות:

סעיף קטן נ
דכי היכי דבחיי הבעל תצא רצה לומר מיד משום דחיישינן דילמא לא תקיים תנאה והא דלא קאמר דתצא משום איסור סוטה משום דאי תקיים תנאה הוי גט למפרע ולא הוי כאן איסור סוטה ולכן הוצרך לומר הטעם דתצא משום דחיישינן "דילמא לא תקיים תנאה כלומר ולא אמרינן שיקיימנה שני או שלשה שנים ואחר כך יתן לה גט ותינשא לאותו פלוני שהתנה הבעל עליה ותקיים תנאה ויהיה גט למפרע דחיישינן דלמא לא תקיים תנאה ולכן תצא מיד:

סעיף קטן נא
ואי אקיים תנאה כו' רצה לומר ואז אין כאן איסור סוטה:

סעיף קטן נב
אלא אם כן גירשה וניסת דאי לא גירשה אין הקידושין תופסין לבטל התנאי ואם כן לא נתקיים התנאי שהרי התנה על מנת שתינשא לאחר דמשמע דרך קידושין:

סעיף קטן נג
וה"מ שניסת לשני רצה לומר ה"מ שתצא ולא יחזיר היינו שניסת לשני ואז אסורה עליו משום איסור סוטה אפילו אחר מיתת בעל:

סעיף קטן נד
אבל נתקדשה ולא בא עליה דאז אין כאן איסור סוטה תצא משום דלמא לא תקיים תנאה ואסורה עליו משום איסור אשת איש ויחזיר אותה אחר מיתת הבעל דאז אין כאן שום איסור:

סעיף קטן נה
אבל בתר דמקיים תנאה כו' רצה לומר שהבעל לא מת והשני נתן לה גט וניסת לבעל התנאי:

סעיף קטן נו
דהוה ליה מחזיר גרושתו כו' פירוש כי לפי שאי איפשר שיקיים התנאי דגט ראשון אם לא שיגרשה השני שהרי אם תנשאי לבעל התנאי חל הגט למפרע והוי אשת איש של שני ודוק מ"ו:

סעיף קטן נז
א"ל על מנת שלא תינשאי לפלוני כו' הרמב"ם פליג בסמוך ומפרש דין זה המוזכר בגמרא שמותרת להנשא היינו דוקא כשפירש זמן ואומר שלא תינשא לפלוני עד חמשים שנה עיין בב"י וע"ל בסי' קל"ז כ"פ):

סעיף קטן נח
פנויה היא למפרע ז"ל ב"י תמהני על רבינו שכתב דפשיטא ליה להרשב"א דמותר והרי הרשב"א בריש המגרש בדרך שמא קאמר לה והניח הדבר בצ"ע:

סעיף קטן נט
ומטעם זה נמי על מנת כו' זה הוי לא כדעת הרמב"ם דלעיל בריש סי' זה ובדין הראשון דע"מ שלא תבעלי לפלוני הרמב"ם מודה וצריך לומר דהרמב"ם מחלק ביניהן דשאני על מנת שתתן מאתיים זוז דבידה לקיימה שיש בידה מעות מה שאין כן בע"מ שלא תבעלי לפלוני דפלוני יכול לאונסה ומתחלת התנאי היה בדבר שאינה בידה אלא תלויה באנס אותה פלוני:

סעיף קטן ס
אין זה כריתות דעד יום מותה קשורה בו (והתורה אמרה וכתב לה ספר כריתות כ"פ):

סעיף קטן סא
שימות אותו פלוני בחייה גם הר"ן והרשב"א תמהו עליו וכתבו ונראה דעת ז"ל בשלמא אי אמר על מנת שלא תשתי יין כל ימי חיי פלוני דמגורשת מפני שהיא רשאה לשתות יין אחר מיתתו ונמצא שלא נאסרה ביין לעולם אבל זו נאסרה בנישואי זה לעולם שהרי ימי חייו. לא תינשא לו ונשואין לאחר מיתה א"א ולמד מדאמרינן בגמרא על מנת שלא תלך לבית אביך לעולם כו': (ואם מת הבעל או נאבד כו' ע"ל סימן קמ"ד כ"פ):

סעיף קטן סב
ואם ניסת לא תצא תימא מאחר דלא חל עד שיקיים התנאי אמאי לא תצא אם נישאת ואמת שתמה עליו הר"ן והמ"מ אבל קשה עלי איך לא הרגיש הרמב"ם בזה עכ"ל מ"ו ובית יוסף ונראה לי ליישב קצת דהרמב"ם סבר אע"פ שלא אמר מעכשיו הוי גט קצת תיכף שנתן הגט בידה ולכן כתב הרמב"ם בפרק ט' ורבינו מביאו בסימן קט"ו בראשו וזה לשונו שהמגרש ע"מ מגרש מיד כו' רצה לומר שעתה דין הגירושין נגמרין כדי שיחול אח"כ כשיתקיים התנאי וכמ"ש ע"ש:

סעיף קטן סג
נתן גט ע"ת צ"ל תנאי דמעכשיו:

סעיף קטן סד
בתנאי שאין בידה לקיימה כגון על מנת שתתני לי מאתים זוז כדלעיל וכה"ג מ"ו:

סעיף קטן סה
שיכול לבטל התנאי כי דוקא לבטל הגט או להוסיף בתנאי שהוא גם כן עניין לביטול הגט אינו יכול אבל לבטל התנאי שהוא חיזוק הגט יכול:

סימן קמד

סעיף קטן א
התנאי (שמתנה עליו פירוש על עצמו כ"פ):

סעיף קטן ב
אין אונס בגיטין רצה לומר טענת אונס (ועד"ר) (כגון אכלו ארי כו' ע"ל ס"ס קמ"ה ששם יתבאר: אחד הכישו נחש פי' נשכו כ"פ):

סעיף קטן ג
שלא חל הגט עד תשלום כו' דהרמב"ם סבר כחכמים דסברי דלא אמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו שנאמר שמאחר שכתוב זמן בשטר הו"ל כאילו אמר הרי זה גיטך מהיום (זה לא אמרינן ולכן כיון שמת בתוך הזמן הוי גט לאחר מיתה ולא הוי גט כ"פ) וצ"ע

דהכא כתב רבינו דבר זה במחלוקת ולא הכריע ובח"מ סי' רנ"ח סובר שאמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו:

סעיף קטן ד
והראב"ד כתב דהוי גט כו' דסבר כרבי יוסי דסבר דזמנו של שטר מוכיח עליו והוי כאילו כתוב בו מהיום:

סעיף קטן ה
והרמ"ה ס"ל גם כן הלכה כחכמים אלא דמספקא ליה דלמא כשנכתב התנאים בגט גם חכמים מודים לר' יוסי ודין זה דכתוב התנאי בגט מתבאר לקמן בסי' קמ"ז:

סעיף קטן ו
וי"א שלעולם הוי ספק כו' דמספקא להו אי הלכתא כרבנן או כר"י ולא מחלקינן בין תנאי דע"פ או דנכתב בגט:

סעיף קטן ז
דגזרינן מת אטו לא מת שיאמרו אם לא מת ג"כ הוי גט בתוך י"ב חדש ותינשא לאחר ושמא הבעל יבא בתוך י"ב חדש ותהיה א"א (ומ"מ כ' הרא"ש דאם נישאת לא מפקינן מיניה כ"פ):

סעיף קטן ח
ולדברי הרמ"ה ספק פי' אם התנאי כתוב בגט:

סעיף קטן ט
לכשתזרח השמש כו' לכולי עלמא לא הוי גט דהכא ליכא למימר דזמנו של שטר מוכיח עליו דהא בהדיא אמר לכשתזרח כ"כ רש"י אבל התוס' כתבו דלדברי הפוסקים כר"י הרי זו ספק מגורשת:

סעיף קטן י
אם לא באתי ל"ד וה"ה אם אמר לא אבא וכמו שכתב מיד אחר זה אמר אם לא אבא עד אחר שנה וכו':

סעיף קטן יא
ואם גט קודם למיתה פירוש שכתבו ונתנו לה קודם שמת:

סעיף קטן יב
עד שיעבור חמשה עשר ימים כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן יג
הרי זה גיטך לאחר השבוע פי' שלא תלוהו בביאתו:

סעיף קטן יד
עד שיעבור שנה ראשונה של שמינית פי' שנה ראשונה של שמיטה שנייה שהיא שנה שמינית:

סעיף קטן טו
וחדש ראשון כו' ר"ל אם אמר אחר שנה ואז אינו גט עד שיעבור חדש ראשון של שנה שנייה:

סעיף קטן טז
וכן באידך פי' אם אומר אחר חדש או אחר שבת כל אחד כדינו הנ"ל:

סעיף קטן יז
דלא מצי למימר שיהא גט כו' ר"ל דלא מצינא למימר דכוונתו היה שיהא גט אם כו':

סעיף קטן יח
כדי שלא תתגרש בתוך השבוע ר"ל ואי אפשר לו לומר הרי זה גיטך בתוך השבוע דא"כ היה משמע שתתגרש בתוך השבוע ודעתו שלא תהיה מגורשת עד אחר השבוע:

סעיף קטן יט
היה אומר לאחר אחר השבוע כו' כן הגיה מ"ו וכן הוא באשר"י ס"פ מי שאחזו:

סעיף קטן כ
ובשנה אין כותבין ונותנין אלא עד כו' כצ"ל:

סעיף קטן כא
אחר שני שבתות ל"ד אלא ה"ה מיד אחר שבת ראשון וכ"כ המ"מ ומ"ו (ובכ"מ פ"ט דגירושין כתב ע"ז וז"ל ונראה לי לדחוק ולומר דהכי קאמר וכתבו ונתנו לאחר הזמן שאמר דהיינו בשתי שבתות מחדש כלומר בשבת שנייה של חדש שני כ"פ):

סעיף קטן כב
הרי זה פסול הר"ן תמה עליו על זה דמשמע פסול מדברי סופרים ואם נשאת לא תצא ואמאי והא מידי ספיקא לא נפקא ואפי' נישאת תצא עכ"ל וכן פסק בש"ע (ועד"ר):

סעיף קטן כג
שלא יכתבו עד שנה אחר השבוע ר"ל שאין רשאין לכתוב כל זמן שלא עבר השנה שאחר השבוע:

סעיף קטן כד
ואין להם זמן לכתבו אלא בתוך השנה זה ל' מ"ו פי' לאפוקי בשנה התשיעית דהוי כמו אחרו ופסול ואפשר דאף הטור מודה בזה ומ"ש לעיל אבל אם אחרו אין בכך כלום היינו גבי אם לא באתי כו' אבל הכא שצוה לכתבו אחר שנה דקדק אזמן דוקא ודו"ק עכ"ל ור"ל דלעיל דקאמר כתבו ותנו לאשתי אם לא באתי לאחר השבוע לא קפיד עד כמה שיכתבו רק שאמר שיכתבו אם לא יבא לאחר השבוע דאחר השבוע קאי אביאתו ולא קפיד אלא שלא יכתבו קודם זמן הנ"ל אבל הכא שאמר כתבו ותנו גט לאשתי לאחר השבוע משמע דקפיד דוקא אזמן זה דהא הזמן קאי אכתיבה וק"ל ועד"ר:

סעיף קטן כה
וכן באינך ר"ל בשנה ובחדש ובשבת כל אחד לפי זמנו המפורש לעיל: (דהיינו שיהא שלשים יום שלא ראה אותה ר"ל שלא תינשא עד שיהיו ל' יום רצופין שלא ראה אותה כ"פ):

סעיף קטן כו
ואע"פ שהיה הולך ובא כו' ר"ל שהיה הולך ובא תחלה אחר הכתיבה קודם שנתקיים התנאי ואז לא שהה ל' יום ולא נתקיים התנאי והיה לנו למיחש שמא אז כשהיה הולך ובא אחר הכתיבה בא עליה והוי גט ישן ועל זה כתב אפ"ה לא חיישינן שמא כו':
מעכשיו אם לא אעבור פי' אם אעבור ל' יום לא יהא גט אם אראה אותך תוך ל' יהיה גט ועיין בדרישה:

סעיף קטן כז
או על מנת שלא אעבור זה הוי נמי כמו שאמר מעכשיו אם לא אעבור:

סעיף קטן כח
ואינו יכול לבטל התנאי צ"ל דהרמ"ה חולק עם רבינו בפי' של שמא פייס הנזכר בגמרא דרבינו מפרש אותו כפירש"י ר"ל דחיישינן שמא פייס ובא עליה והוי גט ישן והרמ"ה מפרש אותו כהרשב"א והר"ן דה"ק שמא פייס בדברים ומחלה התנאי וביטל הגט כמו שכתבתי בדרישה וע"ש והשתא א"ש דרבינו מיירי לפני זה בגט ישן ומביא דברי הרמ"ה על דבריו דאיירי בביטול תנאי מאן דכר שמיה אבל לפי מ"ש א"ש דשניהם קאי אפירוש דשמא פייס. ולפ"ז צ"ל דמ"ש רבינו ולפי מ"ש בשם א"א כו' אין חילוק אע"ג דבלא"ה אין חילוק שהרי להרא"ש איכא למיחש משום גט ישן אף בתנאי דמעכשיו אלא שכ"כ אפי' להמפרשים שמא פייס כמו שפירש הרי"ף ולא חיישינן לגט ישן כיון שאם כבר גירש בגט ישן נישאת לכתחילה אפ"ה אין חילוק וק"ל:

סעיף קטן כט
במגרש מן הנשואין דלבו גס בה (וחביבה עליו לחזור אחריה לפייסה ולבעול אותה כ"פ):

סימן קמה

סעיף קטן א
הרי (זה גיטך לאחר מיתה ר"ל כדי לפוטרה מן היבם אינו כלום שאין גט לאחר מיתה שמיד שימות נופלת לפני היבם כ"פ):

סעיף קטן ב
והרמ"ה כתב כו' גם התוס' בפרק מי שאחזו בשם רבי אלחנן דמהיום כמו מעכשיו אלא דטוב להחמיר לומר מעכשיו ודלא כר"ת שכתב במהיום ומת באותו יום לא ידענא מאי אידון ביה כו' ע"ש ובית יוסף הביאו:

סעיף קטן ג
ודוקא שיש עדים שהגיע הגט לידה בחייו כו' כתב ב"י שגם אלה מדברי הרמ"ה הם. נלע"ד דבאומר מעכשיו ג"כ הדין כן והכל מודים בו ולא כתב בית יוסף שמדברי הרמ"ה הם אלא מפני שכתב וכתב בו מהיום ולדברי התוס' ורבינו הנ"ל בכתב בו מהיום אף כי איכא עדים אימת בא הגט לידה אי מת באותו היום אינה מגורשת שמא דעתו היה לסוף היום אבל להרמ"ה א"ש ומשום דהרמ"ה השוה מהיום למעכשיו ואלה דברי הרמ"ה המה משום הכי חדא מינייהו נקט וק"ל:

סעיף קטן ד
אלא אחר היום דאין כותבין שעות בגט:

סעיף קטן ה
ממה שאמר מהיום וסמכא דעתו על לאחר מיתה:

סעיף קטן ו
והרמ"ה כתב שאין מעכשיו כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן ז
דגבי מתנתו אינו כך בח"מ ריש סימן ר"ן:

סעיף קטן ח
מתנתו אינו כך אלא מיד כשעמד נתבטלה המתנה בגט אינו כך אלא כן צריך להיות (והטעם דאי אמרת אי עמד חוזר אתי למימר לא הוי גט עד דמיית וכי חזי דכי מיית הוי גט יאמרו יש גט לאחר מיתה כ"פ):

סעיף קטן ט
אם לא מתי לא יהא גט דלא מקדים איניש פורעניתא לנפשיה כלומר לכך מתחיל באם לא מתי ואחר כך בעינן תנאי כפול והן קודם ללאו אם מתי ואם לא מתי כו' ועד"ר:

סעיף קטן י
ואז הוא בטל כשיעמיד כלומר מיד אעפ"י שלא יאמר חוזרני בי אשר"י:

סעיף קטן יא
בטל הגט כיון כו' רצה לומר חולצת או מתייבמת:

סעיף קטן יב
ואין צריך אומד שודאי מחולי כו' והוי גט:

סעיף קטן יג
ואם לא אינו גט שהרי לא מת מאותו חולה: (ורבינו חננאל פסקו מהיום אם מתי מחולי זה כו' כיון שאמר מחולי זה אע"פ שאכלו ארי לא נתקיים התנאי שהרי לא מת מאותו חולי כ"כ):

סעיף קטן יד
או נשכו נחש הוי גט שהרי לא עמד מיום שנפל למשכב מתוך אותו חולי:

סעיף קטן טו
אלא בתרווייהו לא הוי גט שהרי לא מת מאותו חולי:

סעיף קטן טז
הוי ספק מגורשת וחולצת כו' בעיא דלא איפשיטא בגמ' אי אמרינן דבהאי גוונא זכות הוא לה וזכין לאדם שלא בפניו (או דהוי חוב לה דזימנין דניחא לה שתיזקק ליבום כ"פ):

סימן קמו

סעיף קטן א
כתב הרמב"ם יש דבר כו' מתחילת הסימן עד שאין כאן גט לא ע"ת ולא גט התלוי במעשה הכל הוא מדברי הרמב"ם בפרק ט' מהלכות גירושין ומשם ואילך הוא בספ"ח ורבינו חיברם יחד:

סעיף קטן ב
שהמגרש ע"ת מגרש מיד ל"ד מיד דהא אין חלין הגירושין עד שיתקיים התנאי אלא דין הגירושין נגמרים עתה במעשה זה כדי שיחול אח"כ כשיתקיים התנאי ומשום הכי צריך לכפול כו' וכמו שנתבאר לקמן מ"ו:

סעיף קטן ג
צריך לכפול תנאו וכו' הטעם שצריך לכפלו היינו משום דהמעשה יתחיל מיד לכן צריך תנאי חזק רצה לומר שיהא כפול אבל כשאינו תנאי אז אין המעשה חל השתא כלום לכן אין צריך לכפול מה שהתנה וחילוק זה כתבתי לעיל בסימן ל"ח בשם המ"מ עיין שם:

סעיף קטן ד
ומה יש בין המגרש על תנאי כו' רצה לומר אם עשה תנאי כמשפטו מה יש עתה ביניהם:

סעיף קטן ה
אפי' אין הגט ברשות רצה לומר רק שהוא בעולם שעדיין הוא קיים:

סעיף קטן ו
ואם ניסת קודם שנתקיים התנאי לא תצא וכ"כ לעיל בסימן קמ"ג ועיין שם במה שכתבתי שם:

הנותן גט לאשה בידה וא"ל אם לא תתני כו' לא אמר כלום רצה לומר אע"ג שמשמעו שאם תתן תהיה מגורשת דמכלל לאו אתה שומע הן מכל מקום כיון שלא הזכיר לשון גירושין שלא אמר לה ה"ז גיטיך או כדומה לזה אין כאן גירושין כלל (ואם אמר לה הרי את מגורשת ואם לא תתני מאתים זוז לא תהיי מגורשת הרי זו מגורשת אעפ"י שלא נתנה מפני שלא כפל התנאי כ"פ) המ"מ:

סעיף קטן ז

אם נתקיים התנאי מקודשת הרמב"ם אזיל לטעמיה שהקידושין מתחילין מיד במקצת כמו שכתבתי לעיל:

סעיף קטן ח

ואינה צריכה גט משני הואיל שלא נתקיים התנאי הרי היא אשת איש גמורה ואין קידושין תופסין בה:

סעיף קטן ט

ואם ניסת אסורה לחזור לו והטעם מפורש בגמרא בפרק האשה רבה והביאו בית יוסף לעיל ס"ס ט"ו ולקמן בסימן קנ"ט דבנשואה יבואו לומר שמחזיר גרושתו משנישאת כיון דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אפילו מן הספק ויאמרו אי לאו דידע זה השני שגירשה הראשון לא היה נושאה אע"פ שיצא עליו הקול או העיד עד אחד שמת. והרי זה השני גירשה גם כן וחזר ונשאה בעלה הראשון ומחזיר גרושתו לאחר שנשאת כבר לאחר מה שאין כן כשלא ניסת עדיין להשני אלא נתקדשה לו דיאמרו מדהחזירה ודאי לא גירשה תחילה והא דקידשה השני משום שיצא הקול על הראשון שמת והרי עדיין לא שהתה עד שרצה לברר תחילה אם הקול או העד אחד אמת הוא. ור"ל לכן סבר גם כן כאן שאם נשאה צריכה גט משני וממילא אסורה לחזור לראשון ואם נתקדשה אינה צריכה גט משני והראשון מותר לחזור וליקח אותה:

סעיף קטן י

שהרי בידה לקיימו כו' עיין בדרישה:

סימן קמז

סעיף קטן א

צריך שלא יכתבו בגט כו' נראה דה"פ דמתחילה כתב שדעתו כהסכמת הרא"ש שמייתי לבסוף שכתב שראוי להחמיר כדעת הרי"ף והרמב"ם ולא כרש"י ור"י שהקילו ומייתי ' פירוש כל חד מנהון זה אחר זה:

סעיף קטן ב
פירש רש"י שהוא פסול אפילו כו' משום דגזרינן שאר תנאים משום תנאי דחוץ דפסול מדאורייתא (משום דהוי שיור בגיטא כדלעיל ר"ס קל"ז כ"פ) אם נכתב לפני תורף:

סעיף קטן ג
אפי' אם נתקיים פירוש התנאי:

סעיף קטן ד
כשר אם יתקיים פירוש התנאי והא דקאמר כשר אם יתקיים אפשר לומר שה"ה אם נמחק נתבטל סבר נמי רש"י שכשר והא דנקט יתקיים משום רישא נקט ובריש אשמועינן רבותא דאפילו נתקיים פסול לאפוקי מר"י דבסמוך דמכשיר בנתקיים אפילו קודם תורף:

סעיף קטן ה
ומוסיף עליהם כו' ר"ל שיש לו חומר יותר משאר תנאים:

סעיף קטן ו
שאפי' אם כתבו לאחר התורף פסול דגזרינן אטו לפני תורף ולכך שאר תנאים אחר התורף כשרים דליכא למגזר משום תנאי דחוץ אחר התורף דהוי גזירה לגזירה וכן אין למגזר משום שאר תנאים בלפני התורף דהוי נמי גזירה לגזירה:

סעיף קטן ז
ואם אמר אותו ע"פ ר"ל תנאי דחוץ לפני התורף פסול שעיקר הגט ע"מ כן נכתב (ולאחר התורף כשר ולא גזרינן כמו בתנאי הכתוב דשם שייך למגזר מאחר שרואה התנאי בגט כ"פ):

סעיף קטן ח
אם לא נמחק ונתקיים כשר דאין שייך למגזר אטו חוץ (שאין כאן שיור בתנאי כמו בחוץ כ"פ) הואיל שנתקיים אינן דומה לחוץ אבל אם לא נתקיים אלא נמחק ובטלו שייך למיגזר אטו חוץ דאתי לאכשורי נמי במחיקה:

סעיף קטן ט
כיון שלא נכתב לשם כריתות כיון דאגידא ביה לאסור לאותו פלוני מחמתו:

סעיף קטן י
אין שאר תנאי פסול כו' דליכא למיגזר למידי כמ"ש לדעת רש"י ובתנאי דחוץ פסול אפילו לאחר תורף שגזרינן אטו לפני תורף ובזה אין מחלוקת בין רש"י לר"י וכ"כ התוס' להדיא וכן מוכח בגמרא דפסול:

סעיף קטן יא
אפי כתב ע"מ כך וכך כו' לאפוקי תנאי דחוץ ה"ז ספק כריתות כתב המ"מ שיצא לו מהירושלמי שבפרק כל הגט שפיסול התנאים הוי מפני שאין אומרים יש ברירה (ר"ל

דכשנתקיים התנאי אחר כך או אפילו בטלו ומחקו נתברר הדבר למפרע שגט זה היה כריתות מעליא בשעת נתינה זה לא אמרינן כ"פ:

סעיף קטן יב
דאף על פי שנתקיימו מכל מקום בשעה שנכתב הגט לא היה ספר כריתות והוא ז"ל סבר דגמרא דידן לא פליג בהא כו':

סעיף קטן יג
כגון חוץ מפלוני ר"ל אפילו לאחר התורף אפילו מחקו וקודם כתיבת התורף שכתב אחר זה לא קאי אלא אשאר תנאים ב"י:

סעיף קטן יד
ואם היה התנאים פי' שנכתב הגט סתם ובשעת נתינה נתנו לו בתנאי המבטל הגט (אפילו אמר בע"פ תנאי דחוץ כ"פ) כמ"ש בסימן קמ"ג. הרי זה נוטל הימנה אבל אם התנה על פה בשעת כתיבה אי אפשר לגרש בו כיון שנכתב ע"ת ואפי' בשאר תנאים כמבואר בדברי ב"י וכ"כ מ"ו:

סעיף קטן טו
ויותר מזה מחמיר הרי"ף כו' רצה לומר דהרי"ף סבר אפי' לאחר התורף נמי פסול שהרי כתב ז"ל אבל לכתוב התנאי בתוך הגט או מאחוריו אינו רשאי כו' ואינו כריתות וכתב ב"י דאפי' לאחר תורף נמי פסול מה"ט דקאמר דאית לבעל זכות בגויה כדי שלא יוכל לבטלו ומיירי בתנאי דמעכשיו כמ"ש בסימן קמ"ג על דברי הרי"ף שרבינו מביאו שם:

סעיף קטן טז
ואינו כריתות פירוש להיות מותרת לאחרים אבל מ"מ אסורה לבעלה אם הוא כהן:

סעיף קטן יז
ואם בא הבעל בתוך כו' נראה דהרי"ף קאי אתנאי שהתנה אם לא אבא בתוך שלשים יום וכיוצא בזה:

סעיף קטן יח
אפי' ריח הגט אין בו רצה לומר ומותרת לכהן:

סעיף קטן יט
וחזר וכתב אחר התורף אם לא כו' אע"ג דבעינן הן קודם ללאו ולכך כתב לעיל דצריך לחזור ולכתוב לבסוף אם לא מתי לא יהא גט שאני הכא דכבר התחיל וכתב מתחלה מעכשיו אם מתי לכך כתב בסוף ע"ז אם לא מתי לא יהא גט אלא כדי לתקוף העניין חזר וכתב ואם מתי יהא גט:

סעיף קטן כ
משום דלא חשיב תנאי מ"ש מעכשיו כו' משום תרי טעמי יחד הכשיר משום ה"ט ועוד דאפילו את"ל תנאי הוי כו' כמ"ש בסמוך ועיין בב"י שתירץ כן כדי שלא תקשה מאחר שבתחלת התשובה כתב שלא מלאו לבו לחלוק על הרי"ף והרמב"ם והראב"ד שס"ל דתנא ומעכשיו לא בעי כפילא (כמ"ש רבינו לעיל בסימן ל"ח כ"פ) ועוד דמ"ש דאמר מעכשיו הוי כמו שאומר מעת שאני בעולם לא קי"ל הכי לדעת הרי"ף והרמב"ם כמ"ש בסימן קמ"ח דלא אמרינן הכי אלא לר' יודא ור' יוסי אבל לחכמים אין הדין כן כו' ע"ש:

סימן קמח

סעיף קטן א
כל שנתייחד עמה בין כתיבה לנתינה והטעם מפרש בגמרא שמא יאמרו גיטה קודם לבנה ופירש"י ישהה הגט שנתיים או ג' שנים בין כתיבה לנתינה ויהיה לה בנים ממנו תוך הזמן הזה ואח"כ יגרשנה בו ולימים כשישתכח הדבר יראו זמן הגט קודם ללידת הבן ויאמרו מהפנויה נולד משגירשה והוי פגם עכ"ל פי' שמא יאמרו שהולד נולד מאחר בזנות או מבעלה בזנות ועד"ר:

סעיף קטן ב
מידו לידה כדפרי' לעיל ר"ל בסימן קמ"א (סעיף כ"א) שכתב שם בעל שכתב גט לאשתו ואח"כ נתייחדה עמו כו' היינו כשהגט ביד הבעל כו' אבל כששלח לה הגט ע"י שליח ונתייחד עמה לאחר שנתנו ליד השליח לא תינשא לכתחלה כו' והטעם משום דכשנתנו לה הבעל אחר הייחוד ר"ל דאם איתא דבא עליה הוי חייש לפגם דבריה וכתב לה גיטא אחרינא ומ"ה תינשא לכתחלה אבל היכא דיצא הגט מתחת ידו קודם ייחוד ונתנו לה השליח לאחר ייחוד לא תינשא לכתחלה דאי הוה ממליך ביה שליח היה מצווה לכתוב גט אחר אשר"י:

סעיף קטן ג
לפיכך ש"מ שכתב גט לאשתו מעכשיו אם מתי לא יתייחד עמה אלא בעדים משך דברי רבינו כך הם דמתחלה כתב דלא יגרש אדם לאשתו בגט ישן ור"ל כל אדם שמן הסתם מייחד עם אשתו ובא עליה לא יבא עתה לפנינו לגרש אותה בגט שזמנו הוא ישן שהרי נתייחד עמה בין כתיבה לנתינה. ואחר כך כתב דש"מ דרוצה לגרש היום הגט שנכתב היום וזמנו כתוב בו מהיום אלא שרוצה להתנות שאם יעמוד לא יהיה גט ואין דעתו לגרשה אלא אם ימות וה"ל בשעת מיתה גט ישן ובזה אין לומר דלא יגרש בגט כזה דהא צורך שעה הוא דלא ידע עת מותו ומה תקנתו לכך כתב לפיכך לא יתייחד עמה ר"ל אעפ"י שע"כ צריך לגרש בגט כזה וה"ל בשעת מיתה גט ישן מ"מ מהאי חששא

דגט ישן עכ"פ לא יתייחד עמה. ומסיק וקאמר דהאי חששא דגט ישן אפי' התנה עמה בפירוש שלא יחול הגט אלא עד שעת מיתה ואז אין כאן חשש קידושין אחריני מ"מ לא יגרשנה בו לכתחלה מהאי חשש דגט ישן שיאמרו לאחר "זמן שלא ידעו שהתנה שלא יחול עד שעת מיתה "גיטה קודם לבנה. ואם לא התנה בפירוש שלא יחול עד שעת מיתה אלא אמר מעכשיו אם מתי אז פשיטא דאסור מחששא אחרינא דכיון שיש להסתפק בלשון זה אי משמעותו שתתגרש בו מיד ומן הסתם אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות כמ"ש בסימן שאחר זה וא"כ אי יתייחד זה עמה איכא למיחש דגם הוא דעתו בביאתו דאם הדין נותן דחלו הגירושין למפרע כשימות מעכשיו שתהא מקודשת בבעילתו זו שבועל עתה בייחודו עמה וא"כ צריכין גט שני ונפיק מינה חורבא שמא היא לא תשים זה על לבה ותינשא לאחר בלא גט שני ואי לא חלו הגירושין עד סמוך למיתתו אכתי איכא חששא דגט ישן וה"ה נמי גם בחששא דחלו הגירושין מיד המ"ל דאסורה לייחד עמו מטעם גט ישן וכ"ש הוא אלא שבא לומר שבלא ה"ט נמי איכא חשש גדול מזה וכן מפורש בתשובת הרא"ש בביאור יותר והביאה ב"י שכתב ז"ל דלרבי יוסי (דקי"ל כוותיה דמספקא ליה בהאי לישנא דמעכשיו אם מתי) הייחוד אסור מב' טעמים אם חל הגט אסור משום חשש קידושין ואם אינו חל עד שעת מיתה אסור משום גט ישן עכ"ל ונראה דר"ל דלעולם אסור מתרי טעמי דכיון דמספקא לן ואיכא למיחש שהגירושין חלו מיד נמצא דאיכא תרי טעמי דהיינו חשש קידושין וחשש גט ישן אלא דמסיק דאפילו תאמר דלא חלו מיד אכתי איכא חשש דגט ישן. ומ"ש הרא"ש משום "חשש קידושין וגם רבינו כתב "דשמא בעל לשם קידושין ה"ט כמ"ש רבינו בשם הרא"ש בסימן שאח"ז דלא מחזקינן אותה בחזקת ודאי א"א מטעם דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות כו' ותדע שכוונת הרא"ש ורבינו הוא כן דאל"כ ק' למה סתמו וכתבו דלא יתייחד עמה משום חשש קידושין הא אם מתייחד עמה בלא עדים אין כאן חשש קידושין אפילו בא עליה לשם קידושין וכמ"ש לעיל דאין דבר שבערוה פחות מב' וא"כ הל"ל דדוקא בעדים אסור להתייחד עמה ממ"נ אלא ודאי דבלא עדים נמי אסורים לייחד עכ"פ מטעם דגט ישן אלא שבא לומר שאם נתייחדו בעדים איכא עוד חששא אחרינא דספק מקודשת וזהו שמסיק רבינו וכתב והוא שראו ב' עדים ביחד וק"ל ודוק בביאור הפשט שנתיישבו בזה כמה תמיהות בדברי רבינו:

סעיף קטן ד

לא יתייחד עמה אלא בעדים לשון המשנה נקט ול"ד ב' עדים דבע"א נמי סגי אפילו שפחה ומאי עדים עדים דעלמא כמ"ש בסוף הסימן ומ"ש לא יתייחד עמה אלא בעדים

אינו ר"ל שבעדים יתייחד עמה דייחוד בעדים בכל מקום פירושו דהן מתייחדים יחד בחדר אחד לבד והעדים מן החוץ ורואין שנתייחדו וזה ודאי אסור כדמסיק אלא ה"ק לא יתייחד עמה כלל אלא כך הוא עושה שכל פעם שרוצה להיות עמה שום עסק בדבר מה יקח עמו עדים באופן שלא יתייחד עמה כלל וק"ל:

סעיף קטן ה

או בשעת מיתה ומעכשיו ר"ל מעת שאני בעולם כדלעיל (והיינו שיחול מחיים שעה אחת קודם מיתתו כ"פ) ועד"ר:

סעיף קטן ו

צריכה גט שני מספק וגבי גט ישן דלעיל כשנתייחדה עמו א"צ גט שני דהא התם לפי האמת אין הגט חל עד שעת נתינה וק"ל:

סעיף קטן ז

והוא שראו שני עדים ר"ל הא דצריכה גט שני:

סעיף קטן ח

ונתייחד עמה בינתיים בעדים פירוש אע"ג דקי"ל המגרש את אשתו ונתייחד עמה אח"כ אמרינן ודאי בא עליה לשם קידושין ועדי יחוד הן הן עידי ביאה וכמ"ש רבינו בסי' קמ"ט: (או שנתן לה גט על תנאי פירוש תנאי דאם דוקא דאין הגט חל עד שעת קיום התנאי כ"פ):

סעיף קטן ט

שמא בעל לשם קידושין כיון שעדיין אינה מגורשת:

סעיף קטן י

לא תתגרש בו לא לכתחלה אע"ג דכבר קבלה הגט כיון דלא חל הגט עד שעה שיתקיים התנאי הוה ליה כאילו היא מתגרשת בשעת קיום התנאי ושפיר שייך לומר לא תתגרש בו ב"י ולענד"נ דהכי קאמר לא תתגרש בו לכתחלה אם דעתו לייחד עמה אח"כ מטעם חשש דגט ישן ושגרנא דלישנא דריש הסימן נקט דפתח וכתב לא יפטור אדם אשתו בגט ישן ועליו כתב דאפי' ש"מ דצריך לגרש בגט ישן וכמו שכתבתי לעיל בסמוך מ"מ לא יתייחד עמה מטעם חשש קידושין וסיים וכתב אפי' פירש דלא יחול דליכא חשש קידושין מ"מ לא יגרש בו לכתחלה אם דעתו לייחד עמה מטעם גט ישן וק"ל:

סעיף קטן יא

(אפי' עבד ושפחה ואפי' ביוצא ונכנס סגי. שלבה גס בה ואינה בושה לשמש בפניהם כ"פ):

סימן קמט

סעיף קטן א
שודאי בעל לשם קידושין ז"ל ב"י והא ודאי מיירי שראו שניהם כא' ושהוא והיא רואים אותם הא לאו הכי לא חיישינן להו ואפי' ראוה שנבעלה (דהרי הם יודעים דהמקדש בלא עדים לאו כלום הוא ולא חיישינן דבעל לשם קידושין כ"פ) וכמו שנתבאר בסימן קמ"ח בשם הר"ן ע"ש:

סעיף קטן ב
הורו הגאונים שאפי' "בא על אשה דעלמא כו' דקדוק לשונו לכתוב "בא על אשה דאל"כ אלא שאין כאן עדים שנתייחד עמה ליכא למיחש דלא יהא אלא ארוסתו דאמרינן דאין לבו גס בה ולא מצרכינן לה גט וק"ל:

סעיף קטן ג
והוא כתב שאינה צריכה שבשאר נשים מן הסתם בעילתו זנות עד שיפרש שהיא לשם קידושין:

סימן קנ

סעיף קטן א
ואסורה לשניהם לעולם דכשם שנאסרה לבעל כך נאסרה לבועל (שהלך בעלה למדינת הים ונישאת ואח"כ בא בעלה שנתבארו לעיל סי' י"ז כ"פ):

סעיף קטן ב
ואינה צריכה גט משני דקידושין אין להן קול ולא אמרינן דליחוש שמא יאמרו דהראשון גירשה והוא קדשה ואשת איש יוצאה בלא גט:

סעיף קטן ג
פסולה לכהונה זה לשון הרמב"ם בפרק י' פסולה לכהונה מדבריהם שנאמר ואשה גרושה מאישה אמרו חכמים אפי' לא נתגרשה אלא מאישה ולא הותרה לכל נאסרה לכהונה:

סעיף קטן ד
ואם נישאת לא תצא כתב בת"ה סימן ר"ן דכל שאמרו אם נשאת לא תצא היינו אפי' לא נבעלה:

סעיף קטן ה
והיא יושבת תחת בעלה פי' עם השני:

סעיף קטן ו
והיה הבעל ותיק רצה לומר השני:

סעיף קטן ז
מפני שמוציא לעז על הבנים מיהו כשהראשון נותן גט אחר כשר אין בזה משום לעז בנים דשני דנתינת גט אין לו קול כ"כ ועוד דהכל יודעין דאם איתא דגט הראשון היה בטל או פסול מן התורה היתה אסורה לישב תחת השני וירגישו דאין בו אלא חשש פסול מדרבנן וליכא לעז:

סעיף קטן ח
או מצידה (רצה לומר שלא קבלה הגט כדינו כ"פ) כגון שהיא עכשיו חרשת:

סעיף קטן ט
והולד ספק ממזר ואסורה בממזרת ובישראלית:

סעיף קטן י
הרי היא מותרת לבעלה ר"ל אם הוא ישראל:

סעיף קטן יא
וא"צ לחדש הנישואין וכתב המ"מ דקידושין מיהא בעי ונתן טעם לדבריו ע"ש וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל מ"ג סימן י':

סימן קנא

סעיף קטן א
וטעה ונתן השובר לאיש כו' רצה לומר הבעל טוען כן (והיא טוענת הגט נפל ממנו והוא מצאו וכן השובר נפל ממנו ואני מצאתיו כ"פ):

סעיף קטן ב
(ונתנום זה לזה כו' פירוש שהבעל והאשה מסרו זה לזה מה שנתן הסופר לכל אחד בידו הבעל סבור שהגט מסר הסופר לידו ונתן לה להתגרש בו והיא סבורה שהשובר מסר הסופר לידה ונתנה: לו כשיפרע כתובתה וזה שאמר רבינו וכדומה להם שנתגרשה כ"פ):

סימן קנב

סעיף קטן א
אפילו מכאן ולהבא פירוש ל"מ אי אמר גירשתי זה שלשים יום שאינו נאמן להמזיק וכו' כמבואר בב"י.

סעיף קטן ב
שמא מכוון לקלקלה או גירשה כו' רצה לומר היאך הוא מכוון נקלקלה והיא הודתה לו וע"ז אמר שזה מצינו בשני פנים או שגירשה בגט "פסול והיא אינה "יודעת בפסול שלו ולכך הודתה לו או שלא גירשה כלל ולכך הודתה לו מפני שהיא רוצה להנשא לאחר והיא תעיז פניה כו' ושם במיימוני מסיים עוד וכתב ז"ל או שמא תעיז פניה מפני שהוא

מאמינה "והיא "אינה "יודעת כובד האיסור שלה לפיכך כו' וזה ראייה למ"ש דהאי שמא תעיז פניה כו' קאי אריש דבריו שמא יכוון לקלקלה והיא מודה לו אע"ג דלא גירשה כלל בשום גט ועיין בדפוס מיימוני עם כסף משנה שיש שם חסרון הניכר: (נאמנת שאין האשה מעיזה ובתשובת הרא"ש כלל מ"ג סימן י"ב דבטענה זו אין לה כתובה דלא מפקינן ממון מיניה בחזקה זו כ"פ): (אינה צריכה גט משני ור"ן פ"ב דכתובות דף תע"ח ע"ב דצריכה גט משני לחומרא כ"פ):

סעיף קטן ג
הרי היא בחזקת א"א דאוקי תרי להדי תרי ואוקי אשה אחזקתה:

סעיף קטן ד
דאיכא למימר אבד גיטה כו' ז"ל הגמרא בפ"ב דכתובות דף כ"ב מכדי תרי ותרי נינהו הבא עליה באשם תלוי קאי אמר רב ששת כגון שנישאת לאחד מעידיה. היא גופא באשם תלוי באומרת ברי לי שגרשני זה כמה ימים אבל כשעבר זמן פורתא לא מהימנא לומר ארכס לי גיטא:

סעיף קטן ה
ונישאת לאחד מעידיה הואיל והוא והיא יודעים בודאי שגירשה וחזקה היא שאין מקלקלין עצמה לא תצא:

סעיף קטן ו
או שאינה אומרת ברי לה והא דנישאת משום דסמכא דעתה אעדים שא"ל שהגט נפל קרוב לה או שא"ל שנתגרשה ע"י שלוחה שעשתה לקבלה וק"ל:

סעיף קטן ז
אפי' אם השנים שאמרו לא ראינו כו' ל' אפי' דקאמר ר"ל אפ"ה אם ניסת לא תצא והולד כשר:

סעיף קטן ח
לא תינשא פירש"י משום לזות שפתיים:

סעיף קטן ט
שאפשר שגירשה בצינעא ר"ל לאפוקי בפרהסיא בפני כל אבל מ"מ השני עדים שאומרים שגירשה היו שם:

סעיף קטן י
אחד אומר נתגרשה ר"ל נתגרשה בפני שנים דאין דבר שבערוה פחות משנים:

סעיף קטן יא
ואחד אומר לא נתגרשה לא תינשא ואפי' אם לא היו כאן אלא ע"א שאומר נתגרשה נמי לא תינשא ולא נקט ואחד אומר לא נתגרשה אלא משום חילוקי דינים הבאים אחר זה:

סעיף קטן יב
תצא בכל ענין דהא איכא כמה סהדי דמסהדי שהיא א"א ואין דבריו של אחד במקום ב':

סעיף קטן יג
לא היו בה שום ספק גירושין תינשא לכתחלה הואיל שמכחישין זה את זה הוי חד מינייהו רשע ופסול לעדות והוי כאילו אין כאן אלא ע"א שהיא א"א ואין דבר ערוה פחות מב' והויא כפנויה ולכך תינשא לכתחלה:

סעיף קטן יד
אחד אומר קרוב לו זה לשון מ"ו כל אחד אומר כמדומה לי וק"ל פירוש ואין אחד מהן עד שקר (שכל אחד מעיד לפי אומד דעתו כ"פ) מה שאין כן כשמכחישין זא"ז דאחד מהן ודאי עד שקר ולכך גם לענין להחשיבה לא"א אין מחשיבין עדותו לכלום כדפרישית:

סעיף קטן טו
אם נישאת תצא דהא תרוייהו בא"א מסהדי ואין דבריו של אחד שאמר קרוב לה במקום ב':

סעיף קטן טז
אלא על פיה נאמנת דהפה שאסר הוא הפה שהתיר והמ"מ כתב בשם ר"י שהאומרת א"א הייתי משמע דעכשיו פנויה אני ע"כ ונמצא כשאומרת אח"כ גרושה אני אינו אלא פי' דבריה הראשונים:

סעיף קטן יז
פסולה לכהונה על פיה לעולם דהא שויא נפשה חתיכה דאיסורא (וחוששין לדבריה להצריכה גט משני כ"פ) (וכן אם מוציאה גיטה מתירין אותה כו' הרמב"ם בפ"ז דגירושין כתב הטעם שהאשה נאמנת שאין האשה מקלקלת עצמה וע"ש בכ"מ בשם הר"ן כ"פ):

סעיף קטן יח
אינו נאמן כיון שמודה שכתבו כו' ואין להאמינו במגו דאי בעי היה אומר דמזוייף הוא ואז היתה צריכה לקיימו הואיל שהגט יוצא מתחת ידה הוי כמגו במקום עדים דמסתמא הוא נתן לה ולא חיישינן לנפילה שאינו שכיח:

סעיף קטן יט
יתקיים בחותמיו ואז אין לו מיגו (וע"ל סי' קמ"א וקמ"ב כ"פ):

סעיף קטן כ
אם העדים מערערים ר"ל העדים החתומים עליו וכן מוכח מג' העדים "בה"א הידיעה:

סעיף קטן כא
דתרי ותרי נינהו ר"ל דייני הקיום חשובים להו כתרי דהא ג' דיינים לא ידעי מאומה כ"א מה שהעידו לפניהן שני עידי הקיום על חתימתו דהחתומים:

סעיף קטן כב
כיון דחשיב כתרי ר"ל דמן הסברא לא ה"ל להחשיב הקיום כתרי המערערים שהמערערים מעידים על גוף הדבר שהוא שקר ועדי הקיום לא העידו אלא על החתימה וכמה פעמים מזייפין החתימה אבל כיון שהבעל העיטור ס"ל דחשבינן כתרי וקי"ל בכל דוכתא דתרי כמאה א"כ מאי ברור שייך דאף אם יבא כמה עדים ג"כ לא יחשב כ"א כתרי המערערים וק"ל ובזה נלע"ד שנדחו דברי הב"י שכתב שב"ה לא כתב כ"א אטענת פקדון ותנאי דא"כ למה כתב תרי ותרי נינהו הא לא הוי מחשיב עדי הקיום לתרי ודו"ק:

סעיף קטן כג
אלא ודאי אין אחר הקיום כלום ז"ל מ"ו ותימא ס"ס מ"ש משנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה דלא תינשא לכתחלה כדלעיל הטעם דכל תרי ותרי ספיקא דרבנן כ"ש היכא שהיא בחזקת א"א וצ"ל הכא שאני מאחר שהגט מסייעה והרי הוא יוצא מתחת ידה ודו"ק עכ"ל (ולפי מ"ש רבינו דבתר בי דינא לא דייקינן א"ש דאין עדים החתומים נאמנים לערער ולק"מ כ"פ) ועיין בדרישה ומ"ש אין אחר הקיום כלום דבתר בית דין לא דייקינן ק"ק הא כתב ב"ה דיתקיים בחותמיו דמשמע עתה אחר הערעור "יתקיים ועדיין לא בא לכלל בית דין לקיימו ולכאורה היה נלע"ד דאין בערעור שאמר פקדון או תנאי היה כלום דאם כן היה לו לירא לנפשו שמא תלך לב"ד לקיים החתימות ואז כשכבר נתקיים בתר בית דין לא דייקינן ולמה האמין לה כי הגט אלא ודאי שקר הוא מ"ש שפקדון או תנאי היה ומש"ה אף שעדיין לא נתקיים בבית דין אם יכול לקיימו אין שומעין לו ולפי זה נתיישב גם כן הקושיא מ"ש בסימן קמ"א דלא מהני קיים לערעור העדים דשאני התם דשלחו על ידי שליח ויכול לתרץ דבריו ולומר האמנתי לשליח שלא יתנהו לה כ"א כשיתקיים התנאי או כשאצונו בפקדון והשליח עבר והרי יש לי עדים ודו"ק ועיין במ"ש בדרישה:

סעיף קטן כד
הוינן כדאפקתא פלונית כצ"ל:

סעיף קטן כה
ואע"ג שלא הכריזו עליו שהוא פסול כו' פירוש דפסולי דאורייתא אין צריכין הכרזה מקודם לאפוקי פסולי עדות דרבנן צריכין הכרזה מקודם כדאיתא בסנהדרין ובח"מ סימן ל"ד וק"ל עכ"ל מ"ו:

סעיף קטן כו
הרי זה גט כשר פירוש משום הך חששא לחוד אבל לעולם פסול משום חששא אחרינא מאחר שהסופר והעד מעידים שלא צוה לחתום כדלקמן עכ"ל מ"ו:

סעיף קטן כז
נאמן לומר לא צוני כו' פירוש משום דאין משים עצמו רשע בזה (שיכול לומר לא ידעתי הדין שהבעל צריך לומר לעדים לחתום ואפחר כך שמעתיו כ"פ) וגם אינו דבר שבממון אלא דבר שבערוה ודוק מ"ו:

סימן קנג

סעיף קטן א
אפילו אם גם הוא כו' שהגט היה בידו קודם שנתן לה ויודע הסימנים אבל היא אם לא נתנו לה מהיכן ידעה רש"י: (והבעל מכחישה לא יתנוהו לא לו ולא לה אע"ג דקי"ל אשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת דחזקה אין האשה מעיזה בפני בעלה שאני הכא שיודעת שיש גט בעולם המסייעה מעיזה כ"פ):

סעיף קטן ב
שמאחר נפל כדפרי' לעיל סימן קל"ב דאין שיירות מצויות ולא מחזקינן עתה לב' יוסף בן שמעון:

סעיף קטן ג
וממנו נפל מחזירו לה דאם איתא דפרעה היה לו ליטול ממנה שובר דאין שכיח שהיא תחזיר לו הגט משום שצריכה לו לראייה לינשא בו:

סעיף קטן ד
אפי' אינה אומרת נקב יש כו' אדלעיל קאי כשמכחישין זה את זה והיא נותנת בו סימנים וקאמר השתא דל"ד דצריכה לומר נקב יש בצד כו' אלא אפי' בהני סימנים נמי מחזירין לה ועיין בדרישה:

סעיף קטן ה
או קצר ואינה מכוונת מדתו רצה לומר שאומרת שיש באורכו יותר מברחבו אבל אינה אומרת מדת ארכו או להיפך שאמרה שהוא קצר ויש ברחבו יותר מבארכו אבל אינה אומרת מדתו וזה שאמר ואינה מכוונת מדתו ר"ל שאינה אומרת בכמה הוא מדתו ובסימן זה לא מחזרינן לה דדלמא עתה כשראתה אותו ביד מי שהוא עכשיו ידעה זה כי ה הסימן בקל תוכל לידע אותו אף אם לא היה בידה מעולם רק שראתה אותה דרך העברה בעלמא וכן בחוט לבן או שחור נמי אמרינן הכי ובחפיסה נמי אינו סי' דמידע ידעה דכל מה דאית ליה בחפיסה מנח ליה (בחפיסה פירוש חמת של עור ודלוסקמא הוא כלי שהזקינים מצניעים בתוכו כלי תשמישיהן כ"פ):

סימן קנד

סעיף קטן א
אלו שכופין אותו סוף פרק המדיר ופי' רש"י וכולן מפני שאומנתן סרוחות:

סעיף קטן ב
והמקבץ צואת כלבים ז"ל רש"י לא ידעתי מה צורך יש בו אבל באשכנז ראיתי ששורין בהן הבגדים קודם כיבוסן יום או יומים עכ"ל:

סעיף קטן ג
והמחתך נחושת מעיקרו פי' רש"י ממקום מוצאו מן הארץ:

סעיף קטן ד
ואפי' היו בו קודם שנשאה וידעה בהן כו' כן הוא בגמרא פרק המדיר (כתובות דף ע"ז) מטעם דיכולה למימר סבורה הייתי שאני יכולה לקבל וז"ל התוספות שם תימא דאם כן כל אשה תערים ותשאנו כדי שיתן לה כתובה ושמא במקום שיש חשש ערמה אין לה כתובה עכ"ל:

סעיף קטן ה
חוץ ממוכה שחין כו' כופין אותו להוציא זה לשון המשנה מפני שממקתו ופירש"י לשון המק בשרו פירוש שהתשמיש קשה לו וכמו שיכתוב רבינו בסמוך אלא שצ"ע כיון שהתנה עמה תחלה למה צריך ליתן לה כתובה וי"ל כיון דהוצאה שמוציאין אותו ממנה לא מצידה שהיא לא גרמה ומבקשת לעמוד עמו מ"ה צריך ליתן לה כתובה:

סעיף קטן ו
לאחיך הייתי יכול לקבל כו' נראה דאיירי אפי' התנה האח תחלה:

סעיף קטן ז
האומר איני זן ואיני מפרנס כו' דאשה בושה לבא לב"ד בכל פעם ותמות ברעב אשר"י ועיין בדרישה:

סעיף קטן ח
יוציא ויתן כתובה עיין מה שכתבתי לעיל ריש סימן ע"ז לחלק בין מודר מתשמיש למודר הנאה מתשמיש שממתינין לו לשבעה ימים ע"ש מלתא בטעמא:

סעיף קטן ט
אבל מפני מומין כו' אבל אלו הנ"ל לא מקרי מומין:

סעיף קטן י
או שתי רגליו אפי' נולדו בו המומין אחר שנשאוה לא אמרינן גבי דידיה נסתחפה שדהו כמו גבי בעל מ"ו והוא מהתוספות דפרק המדיר האשה נקראת שדה של בעל שהוא זורע בה וגם היא טפלה לגבי איש משא"כ איש לגבי אשה דלא מקרי טפל לה: (אין שומעין לה שהרי היא אינה מצווה על פריה ורביה וע"ל ס"ס א' כ"פ):

סעיף קטן יא
שיהיה לה בן שתשען עליו ז"ל הגמרא חוטרא לידא ומרא לקבורתא ודוקא כשאין לה בנים כבר אפילו מאיש אחר דאם לא כן הא איכא בן שתשען עליו

סעיף קטן יב
שאינו יורה כחץ עיין בדרישה:

סעיף קטן יג
אבל לא תוספת משום דאדעתא דלמשקל ולמיפק לא כתב וכמו שכתב רבינו בסמוך:

סעיף קטן יד
והיא באה בטענה יוציא מיד כן הוא הגירסא בדפוס ב"י אבל בס"א כתב בטענת ילדים אבל יותר נכון כשתיבת ילדים אינו משום דטענת ילדים סתם אינו מועיל דהא אינו מצווה על פריה ורביה אלא אם כן שנפרש טענתה דבעינא בן שתשען עליו ונראה דמ"ה גרסי טענת ילדים לאפוקי אם באה בטענת שאינו יורה כחץ לחוד דהיינו שאינו ראוי להוליד דמ"ה אין צריך להוציאה דהא על כל פנים גבורת אנשים יש לו:

סעיף קטן טו
דכיון שטוענת טענה שהבעל יודע כו' לאפוקי טוענת טענה שאינו יורה כחץ שהבעל אינו יודע אם הוא טוענת אמת אין כופין אותו להוציא בתוך עשרה שנים וא"ל כשטוענת שאינו יורה כחץ נמי נכפינן אותו להוציא אפילו בתוך עשרה במגו דאי בעיא אמרה שאין לו גבורת אנשים די"ל דהוי מיגו דהעזה ועי"ל דלאו הכל דיני גמירי ולא ידעה שטענה זו טובה מזו:

סעיף קטן טז
לא היתה מעיזה פניה בפניו אבל אם שלא בפניו אומרת כן אינה נאמנת (אע"פ שאמרה אחר כך בפניו וכמ"ש לעיל סימן קנ"ב כ"פ) וע"ל סימן ע"ז ועיין בדרישה: (כיון שהוא מכחישה ובתשובת הרשב"א סימן תרכ"ח דאף הנדוניא אינו נותן לה במכחישה כ"פ):

סעיף קטן יז
ובטענה זו לא היינו כופין אותו להוציא וא"ל ומה בכך מ"מ יש לנו לכופו שיוציאנה משום טענה האחרת די"ל דלמא עיקר תביעתה הוי משום טענה זו והוי כאילו תובעת גט וכתובה ולכן צ"ל דיש לנו לפרש דבריה בענין כו' ועי"ל משום דה"א דנחשב דבריה כאילו סותרין זה את זה ויהיה כל טענותיה כאילו אינן ובזה נתיישבו ג"כ קצת תמיהות ב"י שהקשה נשאל את פיה דאם נחשב לטענותיה כאילו סותרין זא"ז שוב אינה נאמנת ליישבם ודו"ק:

סעיף קטן יח
יש לנו לפרש דבריה בענין שלא יסתרו כו' ז"ל ב"י ואיני יודע למה צריך לפרש דבריה ישאלנה והיא בעצמה תפרשם:

סעיף קטן יט
ויתן לה כתובה מנה ומאתים ז"ל מ"ו פי' וכגון שאינה מכחישה וצ"ע ע"כ:

סעיף קטן כ
ואם היה יכול להיות עם הראשונה מצד הדין ר"ל אם הדין נותן שאין צריך להוציא אותה:

סעיף קטן כא
ויוציא הראשונה ועל הכתובה יתן ש"ח כמבואר לקמן:

סעיף קטן כב
כי נתחייב מעות מזונותיה ופטרתו פי' ממזונות שכבר נתחייב לה כדבסמוך. גם הוא מתחרט על שבועתו נ"ל דכך הוא המשך דבריו דשאל אם יש לו היתר לשבועתו מפני שישנו פנים לכאן ולכאן פנים לאיסור כיון שנשבע בשביל טובתה ופנים להיתר כי נתחרט ואומר שהיה אנוס כו':

סעיף קטן כג
בלא"ה היה חייב להוציאה מדרך הגמרא אע"ג דהיה לו אשה אחרת ובסמוך יתבאר והיה גם כן מגמרא דאינו חייב להוציאה אלא משום חשש שמא לא ישא אחרת. ה"נ כיון דאי אפשר לזון שניהן ה"ל כאילו אין לו אחרת:

סעיף קטן כד
אמנם אין נוהגין כן מכאן ראיה שאין כופין בזמן הזה האשה לקבל גיטה וכתובתה שהרי גם בימי הרא"ש לא היה המנהג לכפות אותו וכל שאין כופין אותו גם כן אין כופין אותה:

סעיף קטן כה
ואם יגרשנה מה יתן לה מנה מאתים או יותר או גם נדונייתא רצה לומר מנה לאלמנה ומאתיים לבתולה אף שעל מעשה שאלו והיה ידוע אם היתה בתולה או אלמנה מכל מקום שאלו לפרש להן כל הדינים דאף אם היתה זו אלמנה ולא סגי לה בנתינת מנה מ"מ שאל אם יארע כן בבתולה אם סגי לה בנתינת מאתים ומ"ש או יותר רצה לומר ליתן לה גם התוס' ומ"ש או גם נדונייתא לשון זה קשה להולמו מה גם נדונייתא דקאמר הא כל שכן הוא דנותנין לה נדונייתא שהכניסה לו. שוב ראיתי בתשובה כלל ח' דין ז' זה לשונו ואם יגרשו מה יתן לה מנה או מאתים אי יותר כי כתובתה עם נדונייתא כו'

ע"ש וזאת הגירסא עולה יפה כי פשוט היה בעיניהן ליתן לה נדונייתא ומ"ה שאלו אם גם חייב לתת לה כל הכתובה כיון שהוא מרובה הכל יחד ודוק:

סעיף קטן כו
אלא שיהיה עיקר דירתו עם השנייה והוא הולך ובא בעיר באיזה בית שירצה גם לבית ראשונה יכול לכנוס כן הוא שם בתשובה כלל ל"ח סעיף ז':

סעיף קטן כז
וגם אם אינו יכול להיות עמה פי' עם הראשונה:

סעיף קטן כח
בשביל זה לא יוציא פי' אין האשה יכול לכופו בשביל זה וכן הוא בהדיא שם:

סעיף קטן כט
לענין זה לא חלתה השבועה עבד"ר:

סעיף קטן ל
אע"פ שהראשונה קדמה כדמסיק לקמן בסמוך:

סעיף קטן לא
שעשתה לו במחילת המזון פי' מה שכבר נתחייב לה:

סעיף קטן לב
שאלה על התשובה רצה לומר על התשובה שהשבת. הראשונה רצה לומר אשה הראשונה.

סעיף קטן לג
וכי אינה יולדת רצה לומר אף שאינה יולדת:

סעיף קטן לד
ולקיים התנאי הראשונה שאם עבר ונשא כו' פירוש בסמוך השיב לו כיון שאין לו לשלם לה כתובה אין זה קיום תנאי:

סעיף קטן לה
אין לגרוע כח הראשונה כו' פי' לענין פרעון כתובה:

סעיף קטן לו
דלא גרע כחה בין לעניין מזונות בין לעניין כתובה כן הוא בס"א:
גט מעושה פירוש אנוס:

סעיף קטן לז
וכל המעשה רצה לומר המאנס:

סעיף קטן לח
מרבה ממזרים בישראל עיקר דין זה לעיל בסימן ע"ז.

סעיף קטן לט
אינו חייב ליתן שלא פסק לו כו' עיין בדרישה:

סעיף קטן מ
ולא ילדה יוציא ויתן כתובה משמע אפילו אם הוא מכחישה ולעיל אמרינן אם הוא מכחישה אין צריך ליתן לה כתובה ומשמע לפי מה שכתבתי לעיל בשם מ"ו בשאלה ותשובה המתחלת אשה שטוענת שאין הבעל שוכב עמה בשום ענין כו' שאפילו לאחר עשרה אינו צריך ליתן לה כתובה אם מכחישה וי"ל דלעיל מיירי שיש לו כבר בנים מאשה אחרת ומצדו אינו חייב לגרשה (ומה גם שהיא טוענת ורוצית לצאת ולהוציא הכתובה כ"פ) ולכן אינו חייב ליתן לה כתובה אם מכחישה אבל הכא מיירי שאינו קיים מצות פריה ורביה וב"ד כופין אותו להוציא ואף אם היא אינה טוענת כלום ולכן הואיל שאין הכפייה מצידה צריך ליתן כתובה אף אם אומר שהיא גורמת.

סעיף קטן מא
או שהוא אומר כן פירוש ובודאי אחר כך אשא אחרת אפילו הכי אין שומעין לו כו' אלא צריך לגרשה או שישא אחרת עליה מ"ו כ"כ הרי"ף בפרק הבע"י גם הרא"ש ע"ש בדף קל"ח ע"ג והטעם דלמא לא ישא אחרת וגם שמא אין שום אשה תרצה להנשא לו כל זמן שהאשה הזאת בביתו ובודאי אם ימצא אשה שתרצה להנשא לו והוא כונסה לפנינו מותר לקיים הראשונה:

סעיף קטן מב
שלא הפילה היא נאמנת דאם איתא דהפילה לא היה מחזקה נפשה כעקרה גמ' ס"פ הבע"י:

סעיף קטן מג
עד שלשה פעמים נאמנת דודאי קושטא קאמרה דאם לא כן לא הוה לה למרעה נפשה לאחזוקי בחזקת מפלת:

סעיף קטן מד
אין ישיבת ח"ל מן מניין י' שנים זה לשון גמר' בפרק הבע"י אלא שדין זה די' שנים נלמד מאברהם ומזה יש רוצים ללמוד כמו שבאברהם לא היה ישיבת חוץ לארץ מן המנין כך דנין לכל אדם ע"ש ובראי"ש ואפשר משום דהטור ס"ל כהרמב"ן שמביא לדבריו כאן לבסוף לפיכך סתם וכתב כן וגם לדברי הרא"ש יש נ"מ בשיש לתלות כו':

סעיף קטן מה
כדחזינן באברהם עיין בדרישה:

סעיף קטן מו
ונתעצל ולא הלך וגם אחר הליכתו חזר לחרן כ"כ הרא"ש בפרק הבע"י:

סעיף קטן מז
והיא אומרת שהוא גורם שאינו יורה כחץ נאמנת כו' אבל אם היא אינה טוענת כן היה הוא נאמן הואיל שטוען ברי כגון שמפלטת ש"ז כמ"ש בשם מ"ו:

סעיף קטן מח
אשא אשה אחרת ואבדוק עצמי כו' אדלעיל קאי שאומר שהיא גורמת ואם אין אתם מאמינים לי הריני אשא אשה אחרת ותראו שהחסרון מצדה כן צ"ל לפי מ"ש בסמוך בשם מ"ו:

סעיף קטן מט
יוציא הראשונה בלא כתובה ז"ל מ"ו דהכא איירי שהבעל בא להוציאה וטען טענת ברי לי שאינה יולדת כגון שמפלטת שכבת זרע וכ"כ האשר"י אבל מ"ש לעיל בשאלת תשובה דלא גרעה כחה לענין כתובה א"ל בג' אנשים היינו היכא שהבעל לא בא להוציאה כלל שהרי לא בא בטענת ברי שאינה יולדת אלא שבא לידע שהעכבה אינה ממנו ודוק עכ"ל: או אפילו לא שהה כו' כיון שהוא בא כו' פירוש שבתוך עשרה שנים אין כופין אותו אלא מדעתו מגרש אותה:

סעיף קטן נ
וכגון שבאה בטענה פירוש בן שתשען עליו: (הכיר בה יש לה כתובה אפי' לא קיים פריה ורביה וכן אם קיים פריה ורביה אפילו לא הכיר בה יש לה כתובה כ"פ):

סעיף קטן נא
כתב הרמב"ם אשה שבאה כו' ז"ל מ"ו תימה למה כתב זה כאן הלא כבר כתב לעיל איך הוא המסקנא ע"כ (ואפשר לומר דבא להשמיענו דאין כופין אותה לשבת עמו כ"פ):

סעיף קטן נב
וכתב רב אלפס כו' התוס' כ"כ בשם ר"י עיין בב"י ועד"ר:

סעיף קטן נג
סדר כתיבת גט ונתינתו לא"א הרא"ש ז"ל והיא כתובה אחר סוף פסקיו למסכת גיטין:

סעיף קטן נד
אמרו לפלוני כו" ולפלוני ופלוני כו' ע"ל סי' ק"ך מה שכתבתי שם:

סעיף קטן נה
ואם נתנה האשה כשר ע"ל סימן ק"ך מה שכתבתי שם:

סעיף קטן נו
ונקרא ארכו דרך קריאתו מתחלתו לסופו בסדר הגט שכתב בתשובת הרא"ש ז"א ובסדורי הגט דר"י מרגליות מביא פלוגתת הגאונים דיש מפרשים אותו מלמעלה למטה נקרא דרך ארכו וי"א כי אורך השורה נקרא ארכו אבל מהרי"ל הסכים שמלמעלה למטה נקרא אורך: (ויהיו שם עדי חתימה בשעה שמתחילים לכתוב הגט ר"ל לכתחלה צריך

לראות שיהיו העדים והסופר במקום א' וע"ל ר"ס קכ"ח ועיין בתשובת הר"ש כהן בדך. רי"ח ע"ב כ"פ):

סעיף קטן נז
לפני החתימה ואם ירצו יחתמו זה אחר זה בשיטה אחת ואם ירצו כו' כן צריך להיות וכן הוא באשיר"י:

סעיף קטן נח
אצל הסופר והעדים כשכותבין כו' ולעיל סימן קמ"ב כתב שאין צריך להיות השליח אצל כל הכתיבה ואדרבא אם בא להחמיר אין שומעין לו ע"ש מ"ו:

סעיף קטן נט
יאמר תיכף אחר הנתינה או קודם הנתינה בלי הפסק בפני נכתב ובפני נחתם ויאמר בשעת "נתינה וכן הוא בהדיא בסדר הגט להרא"ש.

סעיף קטן ס
אם לא מתי לא יהא גט כו' ע"ל סימן קמ"ה במ"ש הטעם שיאמר כך:

סעיף קטן סא
שלא ישתדל בענין גיטין כו' וכן כתב רבינו לעיל ס"ס מ"ט לענין קידושין:

סעיף קטן סב
יצילנו משגיאות עד כאן לשונו שם אלא שקיצר: (שיהיה כל הגט יבש שאל"כ לא הוי כתב שיכול להתקיים כ"פ):

סעיף קטן סג
צריך שיתירו לו קודם שלא יהא כו' ודוקא לכתחלה יש ליזהר אבל אם כבר נתן הגט בלא שהתירו לו קודם כשר בדיעבד (שאין זה אונס שהרי מרצון נפשו נשבע לגרש כ"פ) ועיין בב"י:

סעיף קטן סד
אך ערבון יתן כו' פירוש אם יבקשו שיתן יכול ליתן משכון שיתן גט ואם יחזור מליתן יפסיד משכונו שאין זה דומה לאונס:

סימן קנה

סעיף קטן א
והשיאה אביה כו' עיין בדרישה (שאין לו עוד רשות בה דילפינן מדכתיב לעם נכרי לא ימשול למכרה בבגדו בה כיון שבגד בה האב והשיאה פעם אחת שוב לא ימשול למכרה אפי' לאישות):

סעיף קטן ב
והשיאוה אחיה או אמה נקט הכי משום סתם קטנה שהיא עדיין לא נישאת אבל בנישאת ונתארמלה כן הדין גם כן אפילו בנשאה אביה וכן בש"ע לא הזכיר אחיה או אמה אלא נקט סתם והשיאוה:

סעיף קטן ג
לדעתה כיון כו' ז"ל המ"מ דקאמר בירושלמי איזה היא לדעתה עבדין לה גננא ומלבישין לה קוזמרין ומדכרין לה גבר איזו היא שלא לדעתה עבדין לה גננא ומלבישין לה קוומרין ולא מדכרין לה גבר עכ"ל ונ"י כתב שיש שפי' לדעתה כבת עשר כבת י"א שלא לדעתה כבת ה' כבת ו':

סעיף קטן ד
ואינה יודעת לשמור קידושיה ז"ל הרמב"ם בפי"א מה' גירושין איזוהי קטנה שצריכה למאן מבת ו' עד בת י' בודקין אותה לפי יופי דעתה אם יודעת לשמור קידושיה ושהן קידושין לא שתשמור אותן כדרך שמשמרת האגוז ותמרה וכיוצא בהם (אלא שתשמור אישותה שנראית כא"א כ"פ) הרי זו צריכה מיאון וכו' וכמו שהעתיק הב"י א"צ:

סעיף קטן ה
ולעיל בהלכות קידושין בסימן ל"ז ומ"ג:

סעיף קטן ו
אי אפשי בפלוני בעלי ואי אפשי כו' ז"ל ב"י ונראה דאו או קתני בין שאומרת אי אפשי בפלוני בעלי בין שאומרת אי אפשי בקידושין שקידשוני כו':

סעיף קטן ז
אינה צריכה מיאון אחר ומבטלת כו' ומ"מ עדיף במיאון לפעמים כדי שיעידו עליו עדים שהיתה קטנה בשעה שמיאנה וכמ"ש בסמוך. ונ"מ אם אינה רוצה להתקדש לאחר לע"ע עד אחר שתגדיל:

סעיף קטן ח
רק שיהא בפני ב' שיעידו כו' וה"ה בחד סגי אלא שצריך שנים שיעידו עליה תוס':

סעיף קטן ט
כך ממאנת ביבם ול"ת הואיל שמכח נישואין הראשונים באה לו ולא מיאנה בראשון שאינה יכולה למאן בו:

סעיף קטן י
לפיכך אינה צריכה רצה לומר הואיל שאין נתינתו מגרש.

סעיף קטן יא
לא כתיבה לשמה ולא מסירה כצ"ל וכן הוא ברמב"ם:

סעיף קטן יב
ואין כותבין בו טופס הגט כו' פירוש לאפוקי ממה שהיו כותבין בראשונה וכ"כ בנוסח העיטור וזה לשונו ויהיבנא לה למהך להתנסבא לכל גבר דתצביין ואנש לא ימחא בידה מן יומא דכן ולעלם וכתב עליו המ"מ דהרמב"ם לא ס"ל שיכתוב כן כיון שזה נוסח בגט אתי לאחלופי בגט שהרי בגמרא אסרו להוסיף דברים בשטר מיאון לכתוב לא רעינא ביה ולא צבינא ביה ולית אנא בעית להתנסבא ליה מטעם דאתי לאחלופי בגיטא הואיל דנפיש דיבוריה ומכ"ש לכתוב בו לשונות דגט דאתי לאחלופי ופי' דאתי לאחלופי בגט כתב המ"מ שיבאו לאסור קרובות כדין גרושה ורש"י פירש דאתי לאחלופי בגיטא שיכתוב סופר בו כגט גירושין לגרש בו אשה:

סעיף קטן יג
אותה ואת בעלה זה לשון המ"מ על דברי הרמב"ם שכתב ג"כ דבעינן שיכירו ג"כ שם בעלה דיש לחוש דלמא איכא קטנה דשמה כשמה ואיהי מסקא שם בעלה כשם בעלה של אותה קטנה אע"ג דלרב יוסף וכו' כמבואר בב"י:

סעיף קטן יד
כל מי שיראה שמיאנה בפני שנים יכול לכתוב כו' האי שיראה ל"ד אלא צריך שישמע ג"כ איך שקראה בפניהם שמה ושם בעלה וקמ"ל דאף שאלו השומעים אין מכירין אם האמת כן הוא ששמה ושם בעלה כן הוא מ"מ יכולין לסמוך דאם אלו שמיאנה בפניהן לא ידעו בבירור שהאמת אתה לא קבלו את דבריה במיאונה. דאלת"ה קשה דילמא אף שאלו מכירין אותה דלמא יעלה לה או לבעלה שם אחר בפני אלו שכותבין לה הגט וק"ל: (אין לה כתובה ע"ל סימן מ"ג וסימן קי"ו כ"פ):

סעיף קטן טו
אבל יש לה תוספת דמתנה בעלמא הוא דיהיב לה משום חיבת ביאה ואע"ג דאמרינן לעיל סימן קנ"ד ביוצאה בטענה בעינא חוטרא כו' דאין לה תוספת משום דאדעתה למשקל ולמיפק לא כתב לה אפשר דקטנה שאני שהרי ידע היה מתחילה שיכול למאן ואפי' הכי כתב לה תוספת ש"מ דמשום חיבת ביאה כתב לה אפילו תצא ממנו בשלמא מנה ומאתים לא כתב לה מדעתו אלא בתנאי ב"ד שקלה נ"ל. וכן הנושא אשה בעבירה שמבואר בסימן קט"ז נמי יש לה תוס' מה"ט:

סעיף קטן טז
או פדתה עצמה קאי נמי אלווסתה ופי' מ"ו בשם פרקונה שתקנו תחת פירותיה:

סעיף קטן יז
ואם אינם בעין אין צריך לשלם פי' במתו או נאבדו מאליהן אבל אבדם הוא צריך לשלם ובס"א כתוב כאן צריך לשלם וכתב עליו ב"י דהיינו כשאבדם הוא הא לאו הכי לא

דהא תנן בעבדי מלוג אם מתו מתו לה והוא הוא. (וע"ל סימן ה') ולפ"ז צ"ל לפי גירסת הספרים שכתב בהן א"צ לשלם דאפילו בנכסי צאן ברזל הדין כן דאם נאבדו מעצמן אין צריך לשלם כיון שמיאנה בו אדעתא דהכי לא קבלן עליו באחריותו וקשה דבש"ע סעיף ו' כתב דבנכסי צ"ב אפי' נאבד מהן צריך לשלם. והוא כתב כן לפי גירסתו וצ"ע ודוק:

סעיף קטן יח
ואינה צריכה להמתין שלשה חדשים ולא דמי' לקטנה גרושה דגזרינן אטו גדולה אבל במיאון ליכא למיגזר דליכא מיאון בגדולה וק"ל מ"ו:

סעיף קטן יט
מותרת לחזור לראשון דמיאון עוקר קידושין שנתקדשה לו הויא כאלו לא היתה אשתו מעולם:

סעיף קטן כ
ואסורה בקרוביו כו' דגזרינן משום גרושה דעלמא:

סעיף קטן כא
אע"פ שיוצאה מן השני במיאון ולא אמרינן דאתא מיאון דחברי' ומבטל גיטא דידיה כמו שאמרינן במיאון דידיה. והיותר נראה דה"פ דמתחילה אמר דאם גירשה גם השני פשיטא דאסורה לראשון מטעם מחזיר גרושתו אלא אפי' מאנה בשני דעקרה במיאונה דשני נישואין דשני והו"ל כאילו לא נישאת ומותרת לראשון מה"ט דאינה בכלל מחזיר גרושתו משנישאת אפי' הכי אסור והטעם משום דאזיל ומשבש לה שהרי היא אוהבת אותו ולא מיאנה בו אלא שהוא גירשה (כדלעיל סימן ו') מ"ו כירש לאפוקי אם יוצאת ממנו במיאון לבסוף שבודאי פייס שלא תמאן בו ולא נתפייסה לו תו ליכא למיחש שישבשנה בקריצותיו נ"י דף תמ"ג ע"ב:

סעיף קטן כב
מפני שנראה ככלתו בשעה שמת בנו פי' רש"י משום מראית עין דמשעת נפילה דאהני נשואי קמאי למיפל קמי יבם ולהצריכה מיאון לגבי יבם נראית כלתו של חמיה.

סעיף קטן כג
לפיכך מיאנה מאחד מהיבמים מותרת כו' וכתב ב"י ז"ל ולשון רבינו שכתב לפיכך אינו מכוון יפה דהא הני תרי דינא לא תלוי זה בזה ועיין בדרישה: או עד שתלד ובא"ז כתב דמשעת הריון הוי גדולה כ"פ):

סעיף קטן כד
אבל אם היא בת כ' ונולדו בה סימני איילונית חשובה כגדולה כו' ואם הביאה סימני איילונית כשהיתה בת כ' נעשה גדולה למפרע מבת י"ב שנום ויום אחד והלאה לפי שעתה נתברר שהיתה סריסה ממעי אמה ולכך לא הביאתה שתי שערות והא דבעי'

לגדלות שתי שערות היינו דוקא במי שעתיד להביאם אבל זו שהיא סריסה ממעי אמה ואינה עתיד להביאם ה"ו גדולה מבת י"ב שנה ויום א' ריב"ש (סי' ק"ס) ורבי' כתבו בח"מ סי רל"ה ואע"פ שהה כתבו הדין כן בקטן שנולדו בו סימני סרוס נלע"ד דה"ה בקטנה שנולדו בה סימני איילונית אלא שצ"ע אם מיאנה ונישאת לאחר ואח"כ נודע שהיתה גדולה למפרע נמצא שבניה ממזרים וי"ל שאף אם נישאת לאחר בגדלותה אם לא בא בעלה הראשון עליה משנת י"ב והלאה אין קידושין מדאורייתא דאע"ג דקידושיה נתגדלה עמה מ"מ לא הרי אלא קידושי דרבנן וא"כ הואיל ואין כאן אלא חשש איסור דרבנן לא חיישינן כמו שלא חיישינן שמא נשרו כדלקמן:

סעיף קטן כה
ונ"ל דט"ס הוא כו' וכן השיג הראב"ד והסכים עמו המ"מ בפ"ב מה"א מ"ו:

סעיף קטן כו
שהן ל"ו שנה דימי שנותינו שבעים שנה והא דקאמר ל"ו שנה נראה דל"ד דבל"ה שנים ויום אחד נמי הוי רוב שנותיה וכן ל' הרמב"ם בפרק הנזכר עד שתהיה בת ל"ה שנה ויום אחד:

סעיף קטן כז
יתבאר לקמן בע"ה בסי' קע"ב:

סעיף קטן כח
ואפי' לחליצה (ר"ל אע"ג דלענין חליצה צריכה להיות גדולה כמ"ש בסי' קס"ט בהכי מחזקינן לה בגדולה כ"פ) פי' וכגון שקידשה אביה קידושי דאורייתא ומת בעלה ולא איירי כאן במיאון.

סעיף קטן כט
ואפי' נשים נאמנות (ואפי' אשה אחת נאמנת רמב"ם ואפי' היא קרובה כ"פ) דמילתא דעבידא לגלויי לא משקרי.

סעיף קטן ל
ביום האחרון של שנת י"ב כו' דס"ל דזמן הבאת שערות הוא מתחלת יום האחרון דשנת י"ב:

סעיף קטן לא
אפי' בלא שערות חשובה כו' דחזקה אין גומא בלא שערות דשערות היו בהן ונשרו:

סעיף קטן לב
אחד בגבה תחת אותו מקום רש"י ועיין מ"ש המ"מ בשם י"מ (דגבה וכריסה הכל הוא בערוה וגבה הוא מקום תפוח של הערוה וכריסה הוא שפתי הערוה ולקמן מדברי ספר התרומה לא משמע הכי כ"פ):

סעיף קטן לג
בקשרי אצבעותיה דגם שם אינה מביאה עד שתגדיל רש"י:

סעיף קטן לד
על איברי הזרע עצמן כן הגיה מ"ו (והם בזכר על הביצים כ"פ):

סעיף קטן לה
וצריכות להיות במקום אחד איני יודע מה פי' במקום אחד דקאמר שאם לומר שיהיו במקום הערוה דוקא הרי כבר כתב זה וצריכות שיהיו במקום ערוה ואם לומר שבמקום ערוה עצמו צריכות להיות שתיהן למעלה או למטה או שתיהן על איברי הזרע אבל א' למעלה וא' למטה או א' על איברי הזרע לא זו מנין לו כ"כ הכ"מ כ"פ):

סעיף קטן לו
כדי לקרוץ פי' רש"י לאחוז בהן מעט:

סעיף קטן לז
ניטלות בזוג שיכולין לינטל בזוג של מספרין ועד"ר:

סעיף קטן לח
וקי"ל כדברי כולן להחמיר זהו ל' הגמרא ופירש"י משנקרצות בציפורן (שהוא שיעור המועט) לא תמאן שמא גדולה היא ולענין חליצה עד דאיכא שיעורא רבה דכולהו עד כאן לשונו וזהו שכתב רבינו משיהיו נקרץ בציפורן כו' והיינו כרש"י חשיבא גדולה ואינה יכולה למאן עוד:

סעיף קטן לט
והרמב"ם כתב משיהיו נטלות בפי הזוג כו' נראה דל"פ בדבר הנראה לעינים איזה גדול אלא הרמב"ם בא לומר דהשיעור הוא מה שיכול לינטל בריש הזוג דהיינו פיה ממש ומ"ה כתב רבינו עליו שהוא קודם קריצתן בציפורן דדרך האומנים לספר בפיה כמו בתער:

סעיף קטן מ
ויראה מדבריו שהוא קודם כו' כלומר שנראה מדבריו שסובר שניטלות בזוג הוא השיעור המועט שבכולן ב"י וז"ל מ"ו ותימה גדולה מנ"מ בפירוש זה מאחר דקי"ל בכולן להחמיר וכן יש לתמוה על הסמ"ג שהביא פירוש רש"י והרמב"ם ואין נפקותא בפירוש וצ"ע:

סעיף קטן מא
שמא נשרו קודם פירוש קודם שבא עליה לאחר י"ב שנה ויום אחד אבל לענין מיאון לא חיישינן שמא נשרו לאחר י"ב דאף אם נשרו לא הוי קידושין אלא מדרבנן דאין מעשה קטנה שנתקדשה בקטנות כלום אלא אם כן קיבל אביה קידושין הילכך מספיקא לא

מחמרינן עלה היכא דלא אשכחן אבל הביאה ודאי סימנים אף על גב דקידושין קמאי לא הוי אלא מדרבנן לא תיקנו רבנן מיאון בגדולה דלמא אתי למאן הנבעלת שגדלה דההיא הויא א"א דביאה שבא עליה משגדלה מקדש לה עכ"ל רש"י:

סעיף קטן מב
ואם מיאנה בו אחר שנבעלה פירוש לאחר י"ב חודש ויום אחד ב"י:

סעיף קטן מג
צריכה ממנו גט ר"ל משני. ואסורה לחזור לו ר"ל לראשון שלא יאמרו גירש זה וקידש זה ונמצא מחזיר גרושתו כדבסמוך:

סעיף קטן מד
ואם ניסת תצא מזה ומזה כו' משום דהוה ליה ספק אשת איש דאורייתא.

סעיף קטן מה
דבזמן הזה אינה ממאנת אחר י"ב שנה כו' ז"ל רמ"א ולכ"ע אם היא פחות מבת י"ב שנה ממאנת אפילו בזמן הזה וכן עשה מהר"ר יעקב פאל"ק ז"ל מעשה בימיו ודלא כיש מחמירין ואמרו שאין בת ממאנת בזמן הזה כלל עכ"ל:

סעיף קטן מו
ולא בעל אחר כך הוי ספק קידושין דקידושין שנתקדשה בקטנותה אפילו אחר שנתגדלה לא הוי אלא מדרבנן כמ"ש לעיל וע"ל סימן קמ"ג והא דכתב דהוי ספק קידושין משום דמספקא לן אי לאחר שנתגדלה גדלה קידושין עמה והו"ל כאילו הן עכשיו בעין והוי קידושין גמורין מן התורה או לא גם לענין דינא הו"ל בספק קידושין שצריכה גט מיניה ואם קדשה אחר ביני ביני צריכה גט משניהן וכדמסיק:

סעיף קטן מז
צריכה גט משניהן דקידושי שני תופסי' בה דאורייתא.

סעיף קטן מח
מחזיר ראשון גרושתו משנתארסה לאחר:

סעיף קטן מט
ומותרת לחזור לראשון דהואיל שיצא משני בלא גט לא יאמרו מהראשון גירשה דאי גירשה היתה צריכה גט משני ועד"ר:

סעיף קטן נ
וקדשה בביאה א"צ גט מהשני כו' ז"ל הגמרא הוא עשה שלא כהוגן (ר"ל שחטפה בע"כ) לפיכך עשו עמו שלא כהוגן ואפקעינהו רבנן לקידושי מיניה א"ל רבינא לרב אשי תינח קדיש בכספא (די"ל דהפקר ב"ד הפקר) קדיש בביאה מאי איכא למימר שויוה רבנן לבעילתו בעילת זנות עד כאן לשון הגמרא ולהכי כתב רבינו וקידשה בביאה לאשמועינן

רבותא כלומר בכסף פשיטא דא"צ הימנו גט דרבנן אפקרו לכסף קידושי מיניה אלא אפילו בביאה דלא שייך למימר הכי אפ"ה א"צ ממנו גט דשויוה רבנן כו' ועיין בב"י שכתב שהרי"ף והרמב"ם והרא"ש לא ס"ל הכי אלא כאידך שינוי' דאיתא התם בגמרא:

סעיף קטן נא
וכתב רב אלפס דוקא ז"ל ב"י דבר פשיט הוא דלא קאי אמאי דסמיך ליה אלא אמ"ש לא בעל הראשון אחר שנתגדלה ונתקדשה לאחר מגרש ראשון ונושא שני עכ"ל:

סעיף קטן נב
קודם גירושי שני הולד ממזר דכיון דקידושי ראשון אינם תפסי אלא מדרבנן תפסי חידושי שני מדאורייתא והויא א"א גמורה משני:

סעיף קטן נג
על המותר אסור כמו בכאן דאין איסור כן הוא באשר"י דף י"ו ע"א אבל יותר נראה דה"ג אבל בכאן אין כו' וכן משמע בב"י ע"ש:

סימן קנו

סעיף קטן א
איזה מהן קודם פי' מצות יבום או חליצה:

סעיף קטן ב
מן האירוסין (אע"ג דכתיב בית אחיו ובית נשואה משמע דרשו רז"ל מריבוי דאשת המת כו' כ"פ) דאשת המת כתיב משמע אפילו מן האירוסין:

סעיף קטן ג
ושלא תהיה היבמה ערוה עליו נראה דכל איסורי תורה קודם ערוה אפילו אותן שהן בלאו או עשה ואפילו שניות דרבנן שגזרו משום ערוה וכמו שיתבאר לקמן וכן צ"ל לעיל סימן ד' וסימן נ"א וכמ"ש שם ע"ש:

סעיף קטן ד
או שנולד אחר מות אחיו דכתיב כי ישבו אחים יחדיו שהיתה להם ישיבה א' בעולם:

סעיף קטן ה
ל"ש בן או בת או זרע כו' דכתיב ובן אין לו עיין עליו (ר"ל מדכתב אין לו ביו"ד ולא כתב בלא יו"ד כמ"ש מאן יבמי כ"פ) עיין בתוס' דף כ"ב ע"ב בד"ה בן אין לו עיין עליו ולעד"נ דיש לדקדק כן מדלא כתיב ואין לו בן אלא ובן אין לו דמשמע דלהבן אין לו זרע דש"מ הא אם הוה ליה לבנו זרע אף שהבן עצמו מת א"צ ייבום וה"ה לכל כיוצא בזה:

סעיף קטן ו
ואפילו זרע עובר עבירה נ"ל דר"ל שהוא מומר:

סעיף קטן ז
או ממזר ועיין מ"ש בסמוך בשם הרמב"ם והרא"ש נולד מזנות או א"א:

סעיף קטן ח
מן השפחה והכותית שהולד הנולד מן השפחה ומן הכותית הוא כמוה כדאמרינן לעיל בסימן ד' והרי הוא כאילו אינו:

סעיף קטן ט
אבל בן שיש לו משפחתו כו' עכ"ל בח"מ ס"ס רע"ט:

סעיף קטן י
אזלינן ביה לקולא ולא ירית ר"ל האי בן דהמוציא מחבירו עליו הראיה ועד"ר:

סעיף קטן יא
אבל איהו גופיה לא מצי כו' ר"ל אע"ג דלא ירית מ"מ לא מחזקינן לו כעבד לענין שיורשי המת יכולין למוכרו בעבד וק"ל מ"ו:

סעיף קטן יב
וא"א הרא"ש הסכים לדברי רב נטרונאי עד"ר: (ויהיה בר קיימא ר"ל שיצא לאויר עולם כשהוא חי אפילו מת כשהוא נולד כ"פ):

סעיף קטן יג
והוא שגמרו ציפורניו ושערו כצ"ל ועד"ר:

סעיף קטן יד
אלא על פיה אינה נאמנת וז"ל הרא"ש בתשובה כלל נ"ב למה תהיה נאמנת אפילו לאחר איתתא לא מהימנא כ"ש לעצמה להתיר יבמה לשוק ועיין בב"י שמביא תשיבה וו ואע"ג דנאמנת לימר מת בעלי כדי להנשא התם הקילו משום עיגונא ועוד דאיסורא א"א חמיר אבל יבמה לשוק אינו אלא לאו:

סעיף קטן טו
ואם הפילה נפל ר"ל שהולד לא יצא חי לאויר העולם ואפילו כלו חדשיו כיון שמת:

סעיף קטן טז
והר"ר פרץ כתב היכא כו' ר"ל הר"ר פרץ פליג אמ"ש לעיל מיניה דאם הפילה מתייבמת ושהר"פ סבר שחולצת ואינה מתייבמת ל"מ אם ודאי כלו חדשיו אע"פ שלא יצא חי לאויר העולם אלא אפי' ספק כלו חדשיו וגם לא יצא חי לאויר העולם אפ"ה אינה מתייבמת אבל ודאי לא כלו חדשיו אפילו חי כ"ע ס"ל דמתייבמת.

סעיף קטן יז
שמא כלו חדשיו או אפילו כן הוא בדפוס ב"י אבל יותר נכון גירסת הספרים דל"ג או וכמ"ש ועיין בתשובת בן לב ח"ג דף מ"א ע"א שהאריך בזה כ"פ):

סעיף קטן יח
דהוי נזיר לרבי שמעון ואף ע"ג דר"ש יחידאי הוא וכו' עד זיקה כ"ע להחמיר ב"י וע"ש שכתב עוד תירוץ אחר (ויש להקשות היכי יליף יבום מנזירות דהנזירות הוא נדר ובנדרים הולך אחר ל' בני אדם ולישנא דבני אדם לחוד ולישנא דתורה לחוד במה שאמרה ובין אין לו כ"פ):

סעיף קטן יט
אפי' אם עדים אחרים מעידים שלא חיה שלשים יום כו' וז"ל בתשובה כלל נ"ב הרי יש כאן עדות מוכחשת שהם מעידים שחיה שלשים יום ושנים מעידים שלא חיה שלשים יום וקי"ל כמו שכתב ר"י ז"ל דתרי ותרי ספיקא דרבנן הוא ולא אמרינן אוקמה אחזקתה ועוד אמרינן אזלינן בתר רוב נולדים שהם של קיימא ועיין בב"י שהביא תשובה זו והאריך ייתר ובזה נתיישב דל"ת מאי שלא משני כיתי עדים המעידים באיש וגירושין הנ"ל דאזלינן לחומרא ותצא דשאני הכא דהוה ספיקא דרבנן דהא מ"מ חיה אף שלא חי ל' יום: (מותרת ואין צריך חלילה הטעם כתב הרא"ש דאם היו מחמירין עליה להיות חולצת מספק היינו מוציאין לעז על בניה ע"ש בתשובה וע"ל בסימן קס"ד כ"פ):

סעיף קטן כ
ואפילו באו אחר כך עדים וכו' עיין בב"י:

סעיף קטן כא
וחזר ואמר בשעת מיתה אין לי בנים כו' וכתב הר"ן דובותא קא משמע לן כמבואר בב"י:

סעיף קטן כב
והרמ"ה כתב שחולצת ולא מתייבמת דפלוגתא דתנאי היא:

סעיף קטן כג
עד אחד נאמן להעיד שנולד כו' זה לשונו בפרק ג' נאמן עד אחד להעיד ליבמה שמת בעלה ומתייבמת על פיו כו' או שניתן לבעלה בן להתירה לזר אפילו עבד או אשה (ומדברי הרא"ש הנ"ל משמע דאשה אינה נאמנת וע"ל סי' קנ"ח כ"פ) או כותי מסיח לפי תומו מעיד במיתת היבם כמו שמעיד בא"א להתיר עכ"ל ועיין בדרישה: (שהוא בנו לענין ירושה ע"ל סימן ד' ובח"מ סי' רע"ח נתבאר דין זה כ"פ):

סעיף קטן כד
ואסר שהוא בנו שפוטר את אשתו מן היבום ולא דמי למה שכתב בסמוך האומר זה בני כו' דאם יש עדים שיש לו אחים אינו נאמן להתירה דהכא הואיל שהיתה מיוחדת לו שיש רגלים לדבר שממנו הוא:

סעיף קטן כה
פנויה דומיא דא"א "ר"ל שכתב מי שזינה עם פנויה או עם א"א דפנויה הוא דומיא דא"א ובא"א בודאי אינו מזנה עמה אלא באקראי:

סעיף קטן כו
הלכה היא ובעלה וכו' ובאה ואמרה כו' דכיון שבשעה שהלכה היתה בחזקת היתר לזה כי אמרה מת בעלי ואחר כך מת בני הרי היא מעמדת עצמה על חזקתה אבל כי אמרה מת בני ואחר כך מת בעלי שמוציאה עצמה מחזקתה נאמנת להחמיר (שתאסר לשוק דשויה נפשה חתיכה דאיסורא ולא להקל להיות מותרת ליבמה כ"פ) ואינה נאמנת להקל ולפיכך חולצת ואינה מתיבמת ב"י וז"ל מ"ו והטעם בכולן משום דאינה נאמנת להוציא מחזקתה שהיתה בשעת הליכה עכ"ל:

סעיף קטן כז
הלכה היא ובעלה לבד דהשתא היא בחזקתה שתוכל להתייבם ולכן כשאמרה ניתן לי בן נאמנת אבל כשאומרת מת בעלי ואח"כ מת בני שתרצה להוציא את עצמה מחזקתה להיות מותרת לשוק אינה נאמנת:

סעיף קטן כח
או שאמרה במערה היינו כשמתו ר"ל שאז א"א לבא עדים ולהגיד שהרי לא היה שום אדם במיתתם:

סעיף קטן כט
ותינשא לכהן ויאמרו חלוצה כצ"ל. וא"ל יתקנו חכמים שלא תינשא לכהן די"ל דאם יבאו עדים ויאמרו שהאמת הוא כמו שאמרה לא תשמע לתקנת חכמים שתאמר הואיל שבנה היה חי בשעת מיתת הבעל פשיטא שהיא מותרת לכהן והחליצה שלא כדין היתה:

סעיף קטן ל
לפיכך לא תחלוץ ולא תתייבם ז"ל הרמב"ם ויראה הרואה אותם שחלצה ונשאת לכהן וידמה שחלוצה מותרת לכהונה והוא אינו יודע בעדים שבאו לפיכך לא תחלוץ כו':

סעיף קטן לא
ולא תינשא לעולם עד שתדע כו' אבל צרתה זו שהיתה עם בעלה כשמת תמתין צ' יום כמבואר בב"י:

סעיף קטן לב
ולא אמרינן שתחלוץ אחר ט' חדשים אבל לא בתוך ט' כמ"ש בסמוך:

סעיף קטן לג
ואולי תינשא לכהן פירוש אחר שתדע שנולד בן לצרתה:

סימן קנז

סעיף קטן א
ובלבד שנולד בחייו (רצה לומר שנולד יבם זה בחיי אחיו דאם לא כן אינו זוקק ליבם כ"פ) כדלעיל בסימן קנ"ו דבעינן שיהיה להם ישיבה אחת בעולם:

סעיף קטן ב
ואפי' עבד או שפחה כו' כתב הרמב"ם דה"ה לקטן שמכיר ונבון (שראוי לסמוך על דבריו כ"פ) והטעם משום דגילוי מילתא בעלמא הוא. (או שהוא אחיו מאמו דכתיב כי ישבו אחים יחדיו ודרשו רז"ל יחדיו המיוחדים בנחלה שראוין לירש זה את זה כ"פ):

סעיף קטן ג
ואפי' הם תאומים רצה לומר שהורתה בלא קדושה (דאין להם יחוס אחר אביהם שהזריעם בגיותו אלא אחר אמו שילדתם בקדושה ודומה לשני אחים מן האם כ"פ). (נפלה לפני מומר כו' זקוקה ליבם שמעתי הטעם דחיישינן שמא יהרהר תשובה בלבו והוי ישראל גמור אבל אם היה הבעל עומד מת בהמרותו כו' דאז ליכא למיחש להרהור תשובה אין זקוק לה חליצה. דישראל ומומר אין חשבינן לאחין וכמ"ש רבינו בסמוך כ"פ):

סעיף קטן ד
ורב יהודה כתב המרדכי בפרק החולץ כתב דברים הללו וכתב שהעתיקם מספר העיטור ולא כתב ורב יהודה כתב דמשמע דפליגא אדלעיל אלא וכתב רב יהודה שנראה שמפרשו בית יוסף:

סעיף קטן ה
הוי יבם מומר לא בעי חליצה ועיין בתשובת מהר"י מינץ שחילק גם כן בזה והאריך עיין שם:

סעיף קטן ו
ולמה לא תהיה אשת מומר זקוקה ליבם עיין דרישה:

סעיף קטן ז
וגם מה חילוק יש בין אם היה יבם כו' כתב ב"י ז"ל בהגהות מרדכי בפרק החולץ נתבאר דטעמא וכו':

סעיף קטן ח
לא היה מוחזק באחין כו' אינו נאמן להוציאה מחזקתה דדוקא ע"א שאומר שמת בעלה נאמן דמשום עיגונא הקילו.

סעיף קטן ט
היה מוחזק באחין ואמר ר"ל בשעת מיתה:

סעיף קטן י
כתב הר"ר זרחיה הלוי שהוא נאמן להתירה דמה לו לשקר אי בעי לפטורי מיבם הא מצי לאפטורי בגיטא אבל הרי"ף והרא"ש סברי דלא מועיל מה לו לשקר במקום תזקה:

סעיף קטן יא
לא היה מוחזק באחין כו' אפילו הבעל גם כן אמר בשעת מיתתו אין לי אחיה כן מוכח בגמרא וכן כתב הרמב"ם בהדיא (ועיין בתשובת מהרי"ו סי' פ"ב כ"פ):

סעיף קטן יב
ותמהין עד שיבאו העדים ויעידו אפי' לד"ה דכיון דאיפשר למיקם עליה דמילתא מפומיה דסהדי נטרינן לה ר"ן:

סעיף קטן יג
אשה שאין לה בן ולא אחין ס"א אשה שאין בן ולא אחין לבעלה:

סעיף קטן יד
ומת בעלה בכאן ל"ד אלא איידי דנקט דחמיה וחמותה וכו':

סעיף קטן טו
מותרת לינשא וכו' דכולי האי לא חיישינן שמא נתעברה וילדה וזכר היה ול"ד להיכא שצרתה במ"ה שאסורה להתייבם דחיישינן שמא צרתה ילדה דהתם אף אם לא ילדה אלא בת אסורה להתייבם ולכך חיישינן דלא הוי אלא ספק אחד אבל הכא הוי ס"ס דאף אם ילדה חמותה בת מותרת לינשא וק"ל.

סעיף קטן טז
יצתה חמותה מכאן מעוברת כו' דלא הוי אלא ספק אחד.

סימן קנח

סעיף קטן א
כך והיא נאמנת לומר מת בעלה וכ"ש הוא שנאמינה שהרי יש כאן תרתי איסור א"א ואיסור אשת אח בחייו כ"פ):

סעיף קטן ב
והיבם נכנס לנחלה על פיה יקום על שם אחיו אמר רחמנא והרי קם גמרא:

סעיף קטן ג
מת יבמה שתינשא לשוק הואיל והוא איסור לאו שמא יהא קל בעיניה (ושמא משום דלא מרחמא ליה ליבמה אמרה כן כ"פ) וכן אם היבם נאמן לומר מת אחי שאייבם את אשתו שמא עיניו נתן בה שלא האמינו ע"א אלא משום התרת עגונא כ"כ הרמב"ם בפרק ג' מהלכות יבום:

סעיף קטן ד
או מת יבמי ואחר כך מת בעלי רצה לומר אף על גב שלפי דבריה לעולם לא היתה זקוקה ליבם אפילו הכי אינה נאמנת להוציא את עצמם מחזקת יבום.

סעיף קטן ה
בין שאומרת מת בעלה ואחר כך מת יבמה ואף על גב שלפי דבריה היתה זקוקה ליבם אפילו הכי נאמנת ומותרת לשוק דאוקמה אחזקתה הראשונה דהפה שאסר הוא השם שהתיר רש"י.

סעיף קטן ו
ואפי' עבד או שפחה או כותי כו' (וה"ה עד מפי עד כ"פ) שכיון שעד אחד נאמן לדעתו הרי הוא כעדות מיתת הבעל:

סעיף קטן ז
להתירה ליבם דוקא נאמן דהא אפילו האשה עצמה נאמנת לומר שמת בעלה להתייבם מטעם דהוי איסור חמור:

סעיף קטן ח
ובין אם אומר מת בעלך רצה לומר ולא היה לו בן מעולם.

סעיף קטן ט
בין אם אומר מת יבמך דאיהו נמי לא מהימן כדלעיל בתחילת הסימן:

סעיף קטן י
בין אם אומר מת בעלה ואחר כך בנך כן צריך להיות ועד"ר וכתב הרא"ש אע"ג דהיא נאמנת לומר מת בעלי ואחר כך מת בני (וכדלעיל בסימן קנ"ז) משום דלדידה יש להאמין במיגו דאי בעי אמרה מת בעלי ושתקה וכו' כמבואר בב"י ממיתת הבן והיתה מותרת לשוק משום שהיינו מעמידין הבן בחזקת קיים אבל בעד אחד ליכא מיגו דאיכא למיחש שמא שכרוהו שונאים או הוא בעצמו רוצה לקלקלה וסבר אי מסהידנא אבעל לחודיה כי שמעה שמת גם הבן תחקור ותדע איזה מת תחלה ולא יוכל לקלקלה אבל אי מסהידו אתרווייהו אבן ואבעל סמכה עלי ומקלקלא עכ"ל.

סעיף קטן יא
וכדפרישית לעיל בסי' י"ז:

אין עדותה מועיל לזו שהיא יבמה שאמרה תמות נפשי עם פלשתים:

סעיף קטן יב
ומתו היבמים ר"ל בלא בנין דאם לא כן לא היו זקוקים עוד ליבם ב"י.

סעיף קטן יג
נתייבמו נתגרשו כו' דאפילו אם היה בעל חבירתה בחיים היתה אסורה לו כיון שהיא גרושת אחיו:

סימן קנט

סעיף קטן א
תפסי בה קידושין אף על גב דכתב לעיל סימן ו' דלא תפסי בה קידושין משום דדרשינן לא תהיה אשת המת החוצה לא תהיה בו הויה מ"מ צריכה גט מספק כדאמר שמואל ואנו בעניותינו צריכה גט מספק שמא לא תהיה ללאו הוא דאתא והוא חומרא מ"ו וכ"כ ב"י וכתב עוד ודייק רבינו לכתוב תפסי בה קידושין וצריכה גט לומר דלא תפסי בה קידושין אלא לענין שצריכה גט אבל לא לערן שיהיו קידושין גמורין שהרי אין תפסי בה אלא מספק.

סעיף קטן ב
ואם קדשה במזיד קנסינן ליה ואוסרה עליו והחמירו בו טפי מהאשה שהלך בעלה למה"י ונתקדשה שמותרת לחזור לבעלה ואם נתגרשה נמי מותרת למקדש דהתם נתקדשה ברשות והכא שלא ברשות אשר"י בשם רמב"ן:

סעיף קטן ג
אלא יגרשנה ומותרת ליבם כו' ולא חיישינן שיאמרו שהיבם חלץ לה מתחלה דאל"כ היאך קידשה הזר ויאמרו שמותרת ליבם אחר שחלץ לה משום דקידושין אין להן קול ולא ידעי דנתקדשה לזר.

סעיף קטן ד
וחולץ לה ומתירה ר"ל לעלמא:

סעיף קטן ה
וצריך לקדשה פעם אחרת כו' דשמא קידושין שקידשה קודם שחלצה לא היו תפסי בה כדלעיל (ורמ"י כתב בלבוש שטוב יותר להחמיר שהמקדש יגרש קודם ויחלוץ לה היבם ואח"כ יחזור ויקדשנה קידושי ודאי ע"ש כ"פ):

סעיף קטן ו
כתב הרמב"ם אם חזר המקדש וקדש אחר כו' בספרי הרמב"ם שלפנינו כתוב בפ"ב דהל' יבום בלשון זה חזר שגירשו מן האירוסין ונשאה אחר כו'.

סעיף קטן ז
ומשמע מדבריו אפי' אם קדשה כו' מדסתם ולא חילק משמע בכל גווני מיירי ב"י ואין לומר דבלאה"נ מוכח דהרמב"ם במזיד איירי דאל"כ אלא בשוגג הא מותרת היא לכתחיל' להמקדש ולמה כתב הרמב"ם דאין מיציאק אותו מידו י"ל דהא דמותרת לו בשוגג אינו מפורש בגמרא אלא שהרא"ש כ"כ ולא סבירא ליה להרמב"ם כן. וא"נ י"ל דמיירי בקדשה בשוגג והיבם בעי ליבמה שאז חייב המקדש לגרשה ושוב נמלך היבם ולא יבמה אלא חלצה וה"א כיון דמתחילה גרשה מפני שהקול יצא שהיבם בעי ליבמה

י"א שאסורה אח"כ להמקדש שלא יאמרו מחזיר גרושתו אחר שיבמה זה אפ"ה בדנעבד אין מוציאין אותה ממנו:

סעיף קטן ח
וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא הראשונה עד"ר.

סעיף קטן ט
בין נישאת בשוגג בין במזיד כו' דכל הי"ג דרכים בה ושי"א שתצא ואין הולד ממזר וכ"כ הרמב"ם האשה שהלך כו' אע"ג דהרמב"ם מיירי משוגג ס"ל לרבינו דלענין הולד ממזר אין חילוק בין שוגג למזיד והא דכתב הרמב"ם דנשא שוגג לרבותא דתצא נקט לה. והא דכתב הרמב"ם דינו אאמרו לה מת בעלך כו' ולא כתב דינו אאמרו לה מת יבמך ונישאת ואח"כ אמרו לה ששקר היה משום דאין אורחא דמילתא למיטעי מלא מת למת משא"כ בזה במת בנה קודם או אח"כ אורחא למיטעי וק"ל:

סעיף קטן י
וכתב בעל העיטור אפי' מת היבם כו' ואפי' חזר ונשאה כו' דכיון שנאסרה על זה ועל זה כדין האשה שהלך בעלה למדינת הים כי מתייבם או שחזר ונשאה אחר שחלץ לה היבם מה הוי ב"י:

סעיף קטן יא
וכל י"ג דרכים בה נתבארו לעיל בסימן י"ז ואחד מהן שהולד ממזר ולכן א"ש שכתב שי"א אע"פ שדינה שתצא אין הולד ממזר והטעם שאין ממזר אלא מחייבי כריתות ומיתות ב"ד כדלעיל בסימן ד' ויבמה לשוק אינה אלא לאו דלא תהיה אשת המת החוצה אבל הרא"ש סובר שהוי ממזר מדרבנן משום דמחלפא באשה שהלך בעלה למדינת הים:

סעיף קטן יב
זינתה מיתרת ליבם (פירוש אם היבם ישראל אבל כהן אסורה לו מאחר שנבעלה לפסול לה כ"פ) דדוקא בא"א שהיא בכרת נאסרה על בעלה אם זנתה כן מוכח בפ"ב דסוטה דף י"ח ע"ב:

סעיף קטן יג
אינה צריכה גט מהיבם ומותרת כו' ואינו דומה לאשה שהלך בעלה למד"ה ואמרו שמת כעלה כו' שאסור' לחזור לראשון היינו משום שצריכה גט מהשני שהרי נישאת ע"פ ב"ד וא"כ יאמרו העולם בודאי הראשון גירשה ונשאה השני וא"כ א"א יוצאה בלא גט ומאחר שצריכה גט אסורה לחזור לראשון שלא ואמרו מחזיר גרושתו משנשאת אבל גבי יבמה ליכא למימר שאחיו גירשה והוא נשאה דכ"ע דעי שגרושת אחיו אסורה ובודאי יאמרו שבטעות יבמה נשאה כך פירש"י ביבמות דף צ"ד מ"ו:

סעיף קטן יד
שמא יאמרו תנאי היה לאחיו בקידושין אבל גבי נשואה ליכא למימר שעל תנאי נשאה דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות מ"ו.

סעיף קטן טו
ולכך אסורה לחזור לבעלה ר"ל משום גרושת אחיו (וצריכה גט מזה ומזה וכל י"ג דרכים בה כ"פ).

סעיף קטן טז
כארוסתו לאסור בקרובותיה פירוש באמה ובבתה גם באחותה כל זמן שהיא חיה אבל לאחר שמתה לא עדיפא מארוסתו ממש שניתרת לו אחותו אחר מיתת ארוסתו:

סעיף קטן יז
ופירש ר"י דוקא כשקידש ר"ל הא דאמרינן שאסור לו לכונסה אלא אמרינן לו המתן עד שייבם אחיו או יחלוץ כו' היינו דוקא כשקדשה לאחותה שעדמן הזיקה עי"ז לא פקעה:

סעיף קטן יח
לא גזרו רבנן דאחות זקוקתי אינו אלא מדרבנן:

סעיף קטן יט
מוציא את ארוסתו בגט דאל"כ הוי אחות חלוצתו:

סעיף קטן כ
ואת היבמה בחליצה אבל ליבומי לא דאחות גרושתו היא:

סעיף קטן כא
מתה ארוסתו חוזרת היבמה להיתרה כו' ולא אמרינן הואיל שנאסרה עליו שעה אחת בשעה שהיתה זקוקה ליבם ואין אני קורא בה יבמה יבא עליה הרי היא כאשת אח שיש לה בנים ואסורה עולמית עליו פירש רש"י ואצ"ל אם מתה היבמה דארוסתו מותרת לו דהא אין טענתו לאוסרה וק"ל:

סימן קס

סעיף קטן א
ניזונת משל בעלה כיון שאינה יכולה להינשא מחמת בעלה משום הבחנה ניזונת משל בעלה שכך כתב לה את תהא יתבא בביתי ומתזנא מנכסי כל ימי מיגר אלמנותיך אבל מכאן ואילך זקוקה ליבם (ר"ל ואינו דומה לשאר אלמנה דיכולה לומר מחמת בעלי שכבודו גדול עלי אני יושבת אלמנה אבל היבמה אגידא ביבם ולא משום כבוד בעלה דלאו בדידה תליא מילתא ואצל יבם אינה אלא כארוסתו וא"צ ליתן כו' כ"פ) ויבם א"צ ליתן לה עד שיכנסנה:

סעיף קטן ב
ותתבע ממנו שייבם כו' ר"ל מתחילה באתה לפני ב"ד ותבעה שייבם אותה ואחר כך אם נתאחר מלייבם חזרה ובאתה לפני בית דין שייבם אותה מיד או יתן לה מזונות ומ"ש ותתבע ממנו כו' הרא"ש לטעמיה אזיל שסבר שאין לה מזונות אא"כ נתרצה לייבם כמ"ש אחר זה:

סעיף קטן ג
אבל לא נתרצה לייבם אלא לחלוץ כצ"ל וכן הגיה ב"י:

סעיף קטן ד
והרמב"ם אינו מחלק בין לייבם כו' פירוש לא חילק בין אם ירצה לחלוץ או לייבם או אפי' עדיין לא ביירר וכו' מבואר בב"י:

סעיף קטן ה
הניחה מעוברת כו' דאז דינה כשאר אלמנה דשמא לא תזקק ליבם:

סעיף קטן ו
אין לה מזונות עד שיגדיל דמשמיא קנסוה.

סעיף קטן ז
מעשה ידיה שלה כו' דלא תקינו רבנן מעשה ידיה לבעל אלא משום איבה וכ"ז שאינה יושבת תחת בעלה אין לחוש לאיבה אשר"י ודוקא לאחר ג' חדשים אם ברח או חלה לאחר שהעמידתו בדין אבל בתוך ג' חדשים למיתת הבעל כתב הרא"ש בהדיא בתשובה (כלל נ' דין ד') שמעשה ידיה ליבם שהוא היורש ב"י ועיין בדרישה:

סעיף קטן ח
ואפי' עשה בה מאמר פי' שקידש אותה ואע"ג דאמרינן לעיל בסימן צ' שהנכסים שנפלו לה בעודה ארוסה אינה יכולה למוכרן לכתחילה הכא אין המאמר עושה אותה כמו ארוסה דמן התורה אין המאמר קונה בה:

סעיף קטן ט
בד"א בנכסי מלוג כו' עבד"ר:

סעיף קטן י
שיש ליבם זכות בהם שהרי הוא אוכל פירות הואיל שהם באחריותו:

סעיף קטן יא
ואם מתה כתובתה ר"ל מנה ומאתים (ותוספת הראוין לבא לה משל בעלה כ"פ):

סעיף קטן יב
ולר"ת כולם בחזקת יורשי הבעל כו' אע"ג דלעיל בסימן צ' גבי נפל הבית עליו ועל אשתו כתב דיחלוקו לכולי עלמא היינו טעמא דהתם אם הבעל מת תחילה הויא האשה כאילו גבתה כתובתה אבל הכא שהיא זקוקה ליבם אין לה כלום עד אחר חליצה:

סעיף קטן יג
וכי היכי דאיכא פלוגתא בנכסי צאן ברזל כו' אבל בנכסי מלוג כ"ע מודו שהם שלה שהרי הנכסים הם בחזקתה לעניין ירושה:

סעיף קטן יד
לרש"י חולקין בהן היא והיבם. והא דכתב לפרי זה דבמתה לרש"י חולקין בהן יורשי הבעל כו' ול"ק היבם ה"ט דכשהיא מתה אז בטל היבום ולא עדיף היבם משאר האחין (עיין בד"מ ובש"ע שהביא כמה ידיעות שהיבם יורש השומרת יבם כ"פ) ולכולן דין אחד מה שאין כן כשהיא חיה דאז היבם עומד לחוד לירש המת וק"ל:

סעיף קטן טו
שהרי היבם אוכל פירותיהן צ"ל דסבירא ליה דבנפלו לה בעודה תחת בעלה כולי עלמא מודי שהיבם אוכל כל הפירות וכן אם מתה היבם יורש הכל ואף על גב דפליגי כשנפלו לה בעודה שומרת יבם וכתב ב"י ואם כן תימא שהו"ל לרבינו להשמיענו תחילה זה ואחר כך הוה ליה להשמיענו דין המכירה ע"ש שהאריך:

סעיף קטן טז
אלא אפילו נכסי מלוג נמי לא תמכור פיר' כולה והשתא יסולק קושיית בית יוסף שהקשה שרבינו כתב שגם בהם יש חלק ליבם בפירותיהן שחציה שלו ולפי טעם זה חציה מיהא יש לה רשות למכור:

סעיף קטן יז
ואם מתה יחלקו בהן יורשים ויורשי הבעל לכאורה נראה דגם זה מטעם הנ"ל דבנפלו לה בעודה תחת בעלה כ"ע ס"ל כרש"י הנ"ל דיחלקו:

סעיף קטן יח
ואפילו בנצ"ב ול"נ ז"ל הריב"ש גם המ"מ המהפך בזכותו של הרמב"ם בכל מה דאפשר לא מצא לו זכות בנכסי צאן ברזל כו' ומסיק כדברי הטור:

סימן קסא

סעיף קטן א
ואין היבם יכול לייבם אלא א' מהן כו' שהנשארות הם אשת אח שלא במקום מצוה. ובגמרא יליף לה מדכתיב אשר לא יבנה את בית אחיו בית א' הוא בונה ואין בונה ב' בתים (ר"ל מזה נלמד שביאה א' פוטרת כולן וחליצה נלמד ממ"ש בית חלוץ הנעל בית א' הוא חולץ ואין חולץ כ' בתים כ"פ): (ומצוה על הגדול שבהם כו' ילפינן מדכתיב והיה הבכור מכאן שמצוה בגדול ליבם ופירש"י הכי דריש ולקחת לו לאשה ויבמה והיה הבכור המייבם יהיה הבכור עכ"ל בגמרא דיבמות דף כ"ד ע"א כ"ע):

סעיף קטן ב
אבל אין כופין אותו לייבם כי אין אדם דר עם נחש בכפיפה:

סעיף קטן ג
אלא אומרים לו עליך המצוה כו' משום דשהויי מצוה לא משהינן גמרא:

סעיף קטן ד
אין הקטן ממנו בשנים שהוא כאן כו' צ"ל בקטן האמור אינו קטן ממש דאם כן לאו בר יבום וחליצה הוא אלא שהוא מבן י"ג שנים ולמעלה והביא שתי שערות אלא שהוא קטן בשנים (מאחיו הגדול) ב"י):

סעיף קטן ה
ביאת הקטן עדיפא היינו בימיהם שמצות יבום היתה קודמת למצות חליצה וע"ל בסימן קס"ה (שכתב רבינו היינו אם יודעין בבירור שמכוין לשם מצוה ע"ש כ"פ):

סעיף קטן ו
אם אפשר לו לייבם את כולן דיש סיפוק בידו לזון אלא כולן רש"י:

סעיף קטן ז
למי שירצה מהן ומייבם למי שירצה מהן כן צריך להיות.

סימן קסב

סעיף קטן א
נאסרות צרותיה עליו כצ"ל:

סעיף קטן ב
אין עוברין אלא בעשה דכתיב אשר לא יבנה כו' דבית א' הוא בונה כו' ולאו הבא כו' ולאו הבא מכלל עשה עשה והרמב"ם דרש מדכתיב יבמה יבא עליה ולא על צרתה:

סעיף קטן ג
לפיכך תפסי בה קידושין כו' לאפוקי מיהא כאשת אחיו שיש לו בנים דהיא בכרת ולא תפסי בה קידושין וממילא הוי הילד ממזר:

סעיף קטן ד
החולץ ליבמתו נאסרה החלוצה כו' דכתיב אשר לא יבנה (דהול"ל אשר לא בנה בלשון עבר כ"פ) כיון שלא בנה שוב לא יבנה:

סעיף קטן ה
בבנו ובאביו ובאחיו כו' כגון אם אם אמה כצ"ל. ובן בן בנו פירוש אסור לה וי"ס דגרסי ובת בן בנה וקאי על היבם:

סעיף קטן ו
והאחין מותרין כו' אף על גב שאחיהם החולץ שליחותייהו קעביד וכאילו הם חלצוה (מ"מ לא החמירו מגרושת אחיהם החולץ שמותרים בקרובותיה כ"פ):

סעיף קטן ז
החולץ מותר באחות צרת החלוצה ולא אמרינן צרה כחלוצה לאסור בקרובותיה רש"י:

סעיף קטן ח
ואסור בצרת אחות החלוצה (ל"ד אחותה אלא ה"ה שאר קרובותיה כן מוכח במשנה כ"פ) פירש רש"י בריש דף מ' ע"ב כגון ראובן חלץ לאה ורחל אחותה נשואה לנכרי ולה צרה ומת הנכרי אסורה הצרה לראובן וטעמא מפורש בגמרא עכ"ל וז"ל הגמרא מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא ומפרש הך דאזלא בהדה לב"ד גזרו בה רבנן כו' ה"ג רש"י ומפרש כשלאה חולצת מוליכה אחותה עמה לבית דין וכולי עלמא לא ידעי הי מינייהו יבמתו וסברי דלרחל חלץ וכי נסיב צרת רחל יאמרו היינו צרת חלוצתו דסברי שרחל וצרתה נשי אחיו הוו מ"ה גזרו אבל כשלאה חולצת אין צרתה הולכת עמה ומשום הכי כי נסיב אחות הצרה לא אמרי אחות חלוצתו קא נסיב עד כאן לשונו אבל התוספות והרא"ש הקשו עליו כמה קושיות וכתבו לכך נראה דגרסינן הך דאזלא בהדה לבית דין כו' ומפרשי דחלוצה דאיתעבד בה מעשה לפני בית דין ודמיא טפי לגרושה אסרו גם צרת קרובתה כשנשואה לאחין (ר"ל כגון שיש להיבם שני אחים ולכל אחד יש לו אשה שהן בנות איש אחד ואחר שמת אח אחד שנשא לאה ונתן לה חליצה אינו רשאי לייבם אחר כך צרת אחות לאה שהיא אשת אחיו ג"כ ולא היה לו בנים מטעם דהרי כערוה דאחות גרושה שגזרו שיהיה דין החלוצה כמו גרושה כמו שנתבאר בסי' קע"ד כ"פ) דדמיא לצרת ערוה. אבל צרת חלוצתו דלא איתעבד בה מעשה לא דמיא לגרושה הלכך קרובותיה שריא עד כאן לשונו וזהו כוונת רבינו בשם ר"י. פירוש לפירושו אחות גרושתו אסורה לו מן התורה ואחות חלוצתו אינה אסורה אלא מדרבנן (כמ"ש לקמן סימן קע"ד כ"פ) ומכל מקום כיון דהאי חליצה איתעבד בה מעשה לפני בית דין ואגלויי איסורה עשאה לאחותה כאילו היא אחות גרושה ואסור מן התורה ונ"מ שאם היתה נשואה לאחיו ומת פוטרת גם צרתה מן החליצה והיבום כדין צרת ערוה אבל אם אינה נשואה לאחיו אלא לאיש נכרי ומת אותו נכרי אף שזאת אחות גרושתו אסורה עליו למה לא ישא צרתה שלא אסרו צרת ערוה אלא דוקא כשנשואה לאחיו שהרי אשת אחיו אסורה מן התורה עליו אם לא במקום מצות יבום והיינו היכא שכל נשיו ראוים ליבום אבל אחות צרת החלוצה אף שהיא נשואה לאחיו ומת מותר לזה ליבמה אף שצרת החלוצה אסורה לו לייבם מכל מקום לא מיחשב אחותה כאחות גרושתו דכיון דלא איתעבד בה מעשה לפני בית דין דייה שנאסרה היא להתייבם ולא נאסרה אחותה מחמתה אפילו נשואה לאח ומכל שכן לאחר וק"ל:

סימן קסג

סעיף קטן א
המייבם זוכה בנכסי המת כו' דכתיב יקום ע"ש אחיו דר"ל היבם קאי בנחלת המת (דלמדוהו בג"ש כתיב יקום ע"ש אחיו וגבי בני יוסף כתיב ע"ש אחיהם יקראו בנחלתן כ"פ) וכמ"ש בסימן קס"ו:

סעיף קטן ב
אבל לא בראוי דבכור קרייה רחמנא דכתיב והיה הבכור (וכמ"ש בסימן קס"א) ובכור נוטל דוקא במוחזק (כמ"ש בח"מ סי' רע"ח כ"פ):

סעיף קטן ג
אבל אם ישביחו הנכסים כו' דזה הוי נמי ראוי:

סעיף קטן ד
החולץ הוא כאחד משאר האחין לנחלה ז"ל הגמרא פשיטא סד"א הואיל ואפסדה מייבום לקנסיה קמ"ל:

סעיף קטן ה
האב יורש הכל פירוש אם חולץ אחד מהן דאילו מייבם אחד מהן כבר נתבאר דהוא עומד במקום המת ונוטל הכל אפילו במקום אביו והטעם שהאב יורש הכל בחולץ אחד מהן דאמר מר האב קודם לכל יוצאי יריכו לנחלה פירוש אם אחד מהבנים מת בלא בנים אביו יורשו ולא האחין:

סעיף קטן ו
אם אבי המת קיים כו' אבל אם אינו קיים יכול היבם לומר דל מהכא היבום שזכיתי בנכסים מכח היבום מ"מ אני ודאי יורש דמיתנא ואתה ספק ותנן הוא אינו יורש אותו אלא הקרוב קרוב יורש כי הוחזקה הנחלה לאותו שבט והוא לא יוציא הנחלה מחזקתה מספק אבל כשהסבא קיים אז אין היבם יכול לזכות מכח קורבא כי האב קודם וצריך לזכות מכח טענת דאת ברי דידי וזו טענת ספק היא ומכל מקום האב נסתלק מן הנכסים בין שהוא בר מיתנא בין שהוא בן היבם (דממ"נ אין האב יורש דאם הוא בן הראשון היא יורש הכל ואם הוא בן השני הרי היבום היה כדת והיבם עומד על נחלת אחיו כ"פ): וחולקין הספק והיבם בשוה אשיר"י פרק החולץ ומביאו מ"ו וב"י:

סעיף קטן ז
אפילו אם אחד מהן מוחזק כו' ז"ל הרא"ש אפילו אם אחד מהן מוחזק וכו' כמבואר בב"י:

סעיף קטן ח
וסת הספק קודם חלוקה וסבא אמר בר מיתנא הוי ונכסי דידי נינהו והיבם אומר שהוא ברי יחלוקו כו' וע"ד:

סעיף קטן ט
ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי המת שעדיין לא נחלק נכסיו מעולם (ומיירי שהיה הסבא קיים בשעת מיתת המת דאל"כ הרי נפלו לחזקת היבם ובניו ירשו כל זכותו ולא יטול הספק אלא כאחד מהם כ"פ):

סעיף קטן י
ומה שלקחתי מנכסי המת עם אביכם אחזיר כו' כגון שהיו נכסי היבם מרובים ובניו מועטים:

סעיף קטן יא
וי"א שהדין עם בני היבם שאומרים כבר זכה אבינו בחצי נכסי המת בדין חלוקה ולא אחינו את לחלוק עמנו בנכסי אבינו כלל והמע"ה אבל אם מת היבם קודם שחלק עם הספק הדין עם הספק אף לפי הי"א כ"פ):

סעיף קטן יב
ספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי סבא ז"ל הגמרא שם ספק אמר אנא בר מיתנא ופלגא נכסי דידי נינהו ויבם אמר את ברי דידי ולית לך ולא מידי הוי יבם ודאי וספק ספק ואין ספק מוציא ודאי עכ"ל ועד"ר.

סעיף קטן יג
או ספק וסבא בנכסי יבם (פירוש שאין ליבם בן אחר כ"פ) חולקין כדין ממון המוטל בספק ועד"ר:

סימן קסד

סעיף קטן א
עד שיהיו תשעים יום ממיתת הבעל כו' דאין העובר ניכר עד תשעים יום ולכן צריכה להמתין תשעים יום מלהתייבם שמא יפגע באשת אחיו שלא במקום מצוה ומדאינה ראויה לייבם אינה ראויה ג"כ לחליצה דכתיב אם לא יחפוץ וגו' הא אם יחפוץ ייבם כל העולה לייבום עולה לחליצה כו' גמרא בפ' החולץ (יבמות דף מ"א ע"ב):

סעיף קטן ב
ויום הייבום ויום החליצה ר"ל או יום החליצה: (אינה צריכה כלום ר"ל לאפוקי מי"א דחליצה פסולה היא וצריכה חליצה אחרת מכל האחין כיון שבשעת חליצה לא ידענו שהיא בת חליצה כ"פ):

סעיף קטן ג
אע"פ שחלצה עד שיהיו לה ג' חדשים דשמא היא מעוברת ותפיל הולד ותהיה החליצה פסולה למפרע או משום הבחנה (לידע הבן זה של מי הוא כ"פ):

סעיף קטן ד
צריכה להמתין ג' חדשים אחר מיתתו דדוקא חלץ שהחליצה מוכחת שלא בא עליה מידי דהוה אממאנת שמיאונה מוכיח עליה שהיא קטנה אבל מת היבם אחר ג' חדשים צריכה להמתין עוד ג' חדשים דיותר קרובה היבמה לביאה מארוסה דגזרינן אטו נשואה תוס' ואשר"י:

סעיף קטן ה
או ילדה ולא חיה ל' יום שאז דינו כנפל אלא א"כ ידוע שכלו חדשיו כמ"ש לעיל סי' קנ"ו:

סעיף קטן ו
או חולץ ליבמתו תוך ג' חדשים ונמצאת מעוברת ולה צרה כצ"ל:

סעיף קטן ז
תוך ג' חדשים ה"ה אחר שלשה חדשים אלא דמילתא דלא שכיח הוא דתחלוץ לאחר ג' ותמצא מעוברת דהעובר ניכר לג' חדשים:

סעיף קטן ח
היבמה לא תתייבם בעת נדותה ז"ל הרא"ש בריש יבמות יש שואלים וכו' כמבואר בב"י עד נדתה קנאה כדמוכח בפסחים פרק אלו דברים עכ"ל וזה שכתב רבינו שלא תתייבם בעת נדתה משמע הא אם אינה נדה בשעת ייבום אע"ג דהיתה נדה בשעה שמת בעלה תתייבם. ומסיק נמי דנדה מותרת לחלוץ וגם שאם עבר ויבמה שקנאה אע"ג דבלא ייבום נמי אסור לבא עליה משום איסור נדה א"כ פשיטא שלא תתייבם די"ל דאע"ג דפשיטא הוא מ"מ כתבו רבינו לאשמעינן שאע"פ שאינה יכולה להתייבם מ"מ חולצת לכתחלה או אם עבר ויבם ובא עליה שקנאה:

סעיף קטן ט
מפרישין אותה ממנו שהרי ספק אשת אח שלא במקום מצוה הוא אבל א"צ לגרשה כיון דלשם מצוה נתכוון מה שאין כן בעבר ונשא מעוברת ומינקת חבירו דחייב להוציא כמו שכתב רבינו לעיל סימן י"ג ע"ש בב"י דהביא לשון הרמב"ם דכתב גם שם מפרישין ממנו:

סעיף קטן י
ואם הפילה (שילדה ולד שלא נגמרו סימניו ולא כלו לו חדשיו כמ"ש בסימן קנ"ו שהוא נפל כ"פ): יחזור ויקיים כתב רבינו ירוחם יקיים ויחזור ויבעול דביאה ראשונה שהיתה

מעוברת לא שמה ביאה וכתב הרמ"ה ואם רוצה לחלוץ לה אינו די לה בחליצה אלא צריכה נמי גט כדי שלא יאמרו יבמה כנוסה יוצאה בחליצה:

סעיף קטן יא

הרי זו ספק וצריכה גט דשמא כלו לו חדשיו והוי אשת אש שלא במקום מצוה ולכן אסור להשהותה וצריכה גט דדמיא לכנוסה וחלוצה דשמא לאו ולד הוא וביאת מעוברת לא שמה ביאה כ"כ המ"מ:

סעיף קטן יב

והרמ"ה כתב כיון דספק הוא אין מוציאין אותה ממנו הואיל שיש לומר שהולד אינו בן קיימא ובסמוך הביא רבינו עוד כדומה לזה לדברי הרמ"ה וכתב עליו ול"נ כו' ועיין בדרישה מה שאכתוב שם:

סעיף קטן יג

ויוציא ואינה צריכה כלום דכיון שהיא ערוה עליו לא צריכה לא גט ולא חליצה וכתב המ"מ דה"ה אם נודע בבירור שכלו לו חדשיו שיוציאנה ואינה צריכה כלום:

סעיף קטן יד

או בן שבעה לשני יוציא בגט דאסור לקיימה דלמא הולד הוא מראשון או משני (והולד כשר ממ"נ ואין צריך חליצה ממ"נ רק גט צריכה מספק שמא הוא בן ז' לאחרון כ"פ):

סעיף קטן טו

הוי ספק ממזר דהוי מספק אשת אח שלא במקום מצוה:

סעיף קטן טז

אם לישראל נתקדשה חולצת כו' דבגמ' איכא פלוגתא דרשב"ג ס' דאי לא אישתהי תשעה חדשים לא הוי בר קיימא ורבנן סברי אף ע"ג דלא שהה ולד מעליא הוי הלכך לגבי ישראל דאיפשר בחליצה עבדינן כרשב"ג אבל גבי אשת כהן דלא איפשר דאי חליץ לה נאסרה עליו עבדינן כרבנן. ואף ע"ג דגבי שומרת יבם שנישאת בלא חליצה תצא מבעלה התם ודאי בעיא חליצה אבל הכא כיון שמת תוך ל' יום ספיקא הוי ומספיקא לא מפקינן איתתא מתיתי גברא כ"כ הרי"ף וכתב עוד אאשת כהן דאמרינן דלא תחלוץ ואע"ג דהשתא נשארת תחת בעלה הכהן וכו' כמבואר בב"י:

סימן קסה

סעיף קטן א

שמצות יבום קודמת כו' (שפסק הלכה כרבנן שסברי מדכתיב יבמה יבא עליה מ"מ אפי' שלא נתכוין לשם מצוה ור"ת פסק כאבא שאול שאין מצות יבום אם לא שמתכוין לשם מצוה כ"פ) כתב הריב"ש סימן ש"ב דכשיש לו אשה כבר לכולי עלמא מצות חליצה קודמת:

סעיף קטן ב
ורש"י כתב שמצות חליצה כו' פליגי בפירוש סוגיית הגמרא:

סעיף קטן ג
שמא אינם מכוונים לשם מצוה אלא לשם נוי או נתן עיניו בממון והיי כפוגע באשת אח שלא במקום מצוה:

סעיף קטן ד
מטעינן ליה ואינה צריכה ליתן לו כלום כ"כ הרא"ש בתשובה שהביא רבינו בסמוך דחליצה מוטעת כשרה:

סעיף קטן ה
בכל אמתלא שתתן לדבריה ר"ל אפי' אינה כדאי לכפות בעלה לגרש ע"י אותה אמתלא:

סעיף קטן ו
וכיוצא בזה אם רוצה לייבם וידוע כו' נמשך למטה ר"ל וכיוצא בזה אם רוצה לייבם וידוע שמכוין לשם מצוה והיא ממאנת כו' בשניהם אם אין יכולין להטעותו אין כופין אותו לחלוץ אבל אי לא ידוע שמכוין לשם מצוה נראה דגם כן מודה לרש"י שכופין אותו לחלוץ בכל אמתלא שתתן אפי' לא הוי כדאי לכפותו לגרש על ידו:

סעיף קטן ז
שהיתה מועלת לה אפי' כנגד בעל כו' אבל לא בכל אמתלאות שתתן:

סעיף קטן ח
כופין אותו לחלוץ בחנם חדא משום שאינו מכוין לשם מצות יבום אלא תובע ממון כדי לחלוץ ועוד אפילו אם תבע לייבם נראה דאמתלא גדולה נותנת לדבריה שהוא נער ובער ואין לו במה להתפרנס כו' עיין בתשובת הרא"ש כלל נ"ב שכ"כ ולענין כופין אותו לגרש כתב רבינו בסימן ע' דאם אין בידה לפרנסה בלחם כופין אותו להוציא ובסימן ע"ז כתב דאם הוא אינו הולך בדרך ישרה ומכלה כל הממון וטוענת מאיס עלי שומעין לה אבל אין כופין אותו לגרשה וכאן דעדיין לא נשאו גם מצות חליצה קודמת באמתלא כה"ג כולי עלמא מודה:

סעיף קטן ט
כדין מורדת על בעלה וכופין אותו לחלוץ (מאחר שתצא בלא כתובה כ"פ) כתב המ"מ ע"ז זהו כפי דעתו שסבירא ליה שכופין הבעל לגרש כשטוענת אשתו עליו מאיס עלי וכל שכן שכופין לחלוץ היבם וכבר כתבתי שהרבה חולקים עליו בזה כו':

סעיף קטן י
הניח אחיו נשים רבות ואסור לו לייבם אלא אחד מהן והדבר תלוי בו:

סעיף קטן יא
היא המורדת וחולץ לה רצה לומר בעל כרחו:

סעיף קטן יב
ורצתה באח אחר והוא רוצה בה אבל כתוב בסמ"ג מ"ע סימן כ"א גדול גדול קודם וצ"ע וכן דעת כל הפוסקים דלא כהרמב"ם אלא גדול גדול קודם וכן יראה מדברי הטור בסימן קס"א מ"ו וכ"כ המ"מ על דברי הרמב"ם וכתב שהיה להרמב"ם גירסא אחרת בגמרא עיין בב"י שהביאו:

סעיף קטן יג
הואיל והיא רוצה באחד מהן והיא רוצה בה הרי לא מרדה כן צריך להיות וי"ס דגרסי והוא לא רצה וקאי אגדול אבל ב"י מחק תיבת לא וכ"כ המ"מ שהיא גירסא משובשת:

סעיף קטן יד
שיש הוכחה שלא כיונה לאסור עצמה כו' אלא שהיה לה כעס עליו פירוש רש"י: (ונתכוונה בנדרה כדי לאסור כו' אינו ר"ל שידוע בבירור שלכך נתכוונה אלא שיש אומד שלכך נתכוונה דינא הכי וזה שכתב לעיל שיש הוכחה כו' וכן מבואר במ"מ שהביא ב"י כ"פ):

סעיף קטן טו
וכתב רב אלפס שדינה כדין מורדת כ"כ בהדיא ס"פ ב"ש ואף על גב שכבר כתב רבינו לעיל שרב אלפס סבר שיש ליבמה דין מורדת הוצרך לרבינו לכתוב פה פעם שנית שאפילו בדין זה סבר האלפס שיש לה דין מורדת לאפוקי מהרא"ש שסבר דאפילו למ"ד שאית ליה מצות יבום קודם הכא אין לה דין מורדת:

סעיף קטן טז
וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל ואף על גב שלעיל כתב רבינו שהרא"ש הסכים לסברת רבינו תם ואם כן פשיטא שאין לה דין מורדת דהא סבר מצות חליצה קודמת די"ל דהכי קאמר דהאלפס ורמב"ם סברי שאפי' הכי אית לה דין מורדת והראב"ד כתב דאין לה דין מורדת וע"ז כתב דגם הרא"ש סבר כהראב"ד ומשום שאל תקשה דמילתא דפשיטא היא לכן כתב דאפילו למאן דאית ליה מצות יבום כו' ר"ל דאתא לאשמועינן דאפילו למאן דאמר דאית ליה בגמרא דמצות יבום קודמת כו' לאפוקי מהאלפסי והרמב"ם שמשווין דין יבמה זו ליבמה דעלמא שבשניהן יש לה דין מורדת: (כשאר כל האלמנות אין שומעין לה אף על גב דיש לה תנאי כתובה שכתב לה דתהא יתבא בביתי כל ימי מיגר אלמנותך והיורשים צריכין לקיים התנאי גבי יבם א"א כן דההתורה זכתה לו לייבמה או לחלוץ כ"פ):

סעיף קטן יז
רצה חולץ ונותן לה כתובה שאין זו מורדת הואיל שאומרת שתשב עגונה בבית בעלה (ואם אינה רוצה גם בחליצה דינה כדין מורדת שנתבאר בסימן ע"ז ומכריזין עליה ד'

שבתות ואחר כך תפסיד כתובתה מ"מ אחר כך כופין אותה בנידוי או בכפיות אחרות עד שתתרצה כ"כ הר"ן בתשובה כ"פ): (ה"ז נוטלת כתובתה כו' ר"ל אפילו למ"ד מצות יבום קודמת וטעמא מפורש בגמרא וכן לדידן דקי"ל מצות חליצה קודמת אף על פי שאין כופין לחלוץ צריך ליתן לה כתובתה מיד ועיין בהגהות רמ"א תקנות הקהילות כ"פ):

סעיף קטן יח

נולדו בה מומין כשהיא שומרת יבם כו' רצה לומר פשיטא אם היו בה בעודה תחת בעלה שנותן היבם לה כתובה דהא היתה יכולה לומר לבעלה נסתחפה (לשון מטר סיחף כלומר מזלו גורם כ"פ) שדהו והיה צריך ליתן לה כתובה ה"ה נמי דהיבם צריך ליתן לה דהוא עומד במקום הבעל דמן השמים הקנוה לו אבל כשנולדו בה המומין כשהיא שומרת יבם ה"א הואיל שעדיין לא עשה בה מאמר ואינה אלא זקוקתו אינה יכולה לומר נסתחפה שדהו קא משמע לן דלא גרעה מארוסה שאם נולדו בה מומין אחר שנתארסה יכולה לומר נסתחפה שדהו ה"ה הכא:

סימן קסו

סעיף קטן א

אחר היבם למקום שהוא שם דכתיב וקראו לו זקני עירו ולא זקני עירה וכתב נ"י (ס"פ זה בורר) ודוקא למקום דירתו היא מחוייבת לילך אחריו אבל אם הלך לעיר אחרת אין כופין היבמה לילך אחריו (אלא כופין אותו לילך אחריה כ"פ):

סעיף קטן ב

אם הוא עצה לייבם כו' תיבת לייבם רצה לומר שייבם אותה: (על נכסי בעלה הראשון פירוש מאחר שמן השמים שע"כ הקנוה לו לא שיעבד נכסיו לכתובה יכול למוכרם בכל עת שירצה כ"פ):

סעיף קטן ג

כתובתה על נכסי יבם שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ומכל מקום אינו נותן לה מנכסיו אלא מנה מה שאין כן כשכתובתה על נכסי בעלה הראשון דנוטלת מאתים דאז היתה בתולה בשעת נישואי בעלה וכמו שכתב רבינו בריש סי' קס"ח.

סעיף קטן ד

ובשוה פרוטה וכן יכול לעשות בה מאמר בשטר כדין קידושי אשה גמרא וה"ה על ידי שליח ריב"ש.

סעיף קטן ה

ואינו קונה קנין גמור רצה לומר לפוטרה גט (דמדאורייתא אין לה קנין אחר אלא ביאה שנאמר יבמה יבא עליה כ"פ). כדלקמן בסימן ק"ע:

סעיף קטן ו
וקטנה שנתאלמנה מן האירוסין שעדיין היא ברשות אביה כל זמן שלא השיאה:

סעיף קטן ז
אין עושין בה מאמר אלא מדעת אביה הואיל שאיפשר לעשות המאמר בהכשר דהיינו על ידי אביה אינו יכול לעשות בה בענין אחר לאפוקי אם נתאלמנה מן הנישואין שאין לאביה עוד רשות בה איפשר שיכול לעשות בה מאמר ע"י אחיה ואמה:

סעיף קטן ח
אלא מדעת אביה וכותב לה כתובה כו' איפשר משום דסבירא ליה דלארוסה אין לה כתובה וצריך לכתוב לה הוא כשנשאה וע"ל סימן נ"ה. (ומכין אותו מכת מרדות משום הפריצות שעשה כדין מקדש כו' כמ"ש בסימן כ"ו כ"פ):

סעיף קטן ט
אין צריך לקרותו ע"ש אחיו ברייתא היא בפ"ב דיבמות ד' כ"ד יקום ע"ש אחיו לנחלה או אינו אלא לשם יוסף קורין אותו יוסף יוחנן קורין אותו יוחנן נאמר כאן יקום ע"ש אחיו ונאמר להלן ע"ש אחיהם יקראו בנחלתם מה שם האמור להלן לנחלה אף שם האמור כאן לנחלה וה"פ דקרא ולקחה לו לאשה ויבמה והיה הבכור כלומר המייבם יהיה הבכור. אשר תלד אותה יבמה תהא ראויה לילד פרט לאיילונית. יקום היבם ע"ש אחיו לנפול אותו ולא יחלקו אחיו עמו כלל גמרא ורש"י שם:

סעיף קטן י
גבי בעילת מצוה דלאו דיבמה י"מ דר"ל הברכה שכתב רבינו לעיל בסימן ס"ג ול"נ דאותה ברכה אברכת בתולים קאי וכאן מיירי אפילו באלמנה דומיא דיבמה ועוד דאותה ברכה אינה אלא ברכת שבח וברכה דמיירי בה כאן היא נתקנה על קיום המצוה שצוה לנו:

סעיף קטן יא
דלא צריכה לברוכי ואברכה קאי דא"צ לברך:

סעיף קטן יב
ואנא כתיבנא דכל מצוה התלויה באחר כו' נ"ל דלענין בפני עצמו ואינו ענין למ"ש לפני זה: הא ליתא למצוה אלא בביאה. דבלאו מצוה התלוים באחר הוא אלא משום דבעינן עובר לעשייתן דהיינו מיד סמוך לפני מצות עשייתן ועיין דרישה:

סעיף קטן יג
טופס כתובת יבמין ז"ל ב"י זה הטופס שכתב רבינו יש בו תוספת דברים והטופס המכוון כתבוהו הרי"ף והרא"ש ז"ל ס"פ מצות חליצה והרמב"ם בפ"ד מהלכות יבום:

סעיף קטן יד
כסף עשרים וחמשה (דהוי מאתן כ"פ) זוזי ר"ל כ"ה דינרי צורי ועד"ר:

סעיף קטן טו
והיה הבכור אשר תלד יקום כו' עיין מ"ש פירוש דקרא לעיל בסמוך דהאי והיה הבכור לאו אבן הנולד קאי אלא איבם. ואשר תלד איבמה שתהא ראויה לילד. ויקום ע"ש אחיו אנחלה קאי ומ"ש כדי לאוקמי שמיה בישראל כדכתיב והיה הבכור וגומר פירושו ע"ד שפירש רש"י במגילת רות על מ"ש שם וגם את רות המואביה אשת מחלון קניתי לי לאשה להקים שם המת על נחלתו ולא יכרת שם המת מעם אחיו ומשער מקומו דפירוש מתוך שאשתו יוצאה ובאה בנחלה ומכנסת ומוציאה אומרים זאת היא אשת מחלון ושמו נזכר עליה עכ"ל ואם כן גם זה נפרש במאי דכתיב יקום ע"ש אחיו המת. וגם על דרך זה נראה לפרש דעת בעל הנוסח במ"ש ברישא ומוקים שמא בישראל לא שבק ושבק ההיא איתתא כו' דר"ל דיבום אשתו זו תעמוד לו שיזכה שמו על ידה בנחלתו וגם הרי"ף והרא"ש כתבו להאי קרא בטופס יבום כתובה שלהם ס"פ מצות חליצה ע"ש: (וצריך לשרטט כמ"ש בי"ד סימן רפ"ד כ"פ):

סעיף קטן טז
בין בשוגג בין במזיד ז"ל רש"י ר"פ הבע"י שוגג כסבור שהיא אשתו או אשה אחרת. מזיד לשם זנות ולא לשם מצוה ועד"ר: (בין כדרכה כו' שנא' יבמה יבא עליה כדרכה ולקחה שלא כדרכה: כגון שהוא ישן דוקא ישן ממש אבל נים ולא נים תיר ולא תיר קונה גמרא כ"פ):

סעיף קטן יז
או שכור שאינו מכיר כלום היינו שהגיע לשכרותו של לוט המ"מ:

סעיף קטן יח
אבל נפלה לו מן האירוסין אינו קונה כו' דכי רבייה רחמנא (מקרא דיבמה יבא עליה כ"פ) ביאת שוגג כמזיד דוקא לאוקמי במקום הבעל אבל לא לאלומי מבעלה:

סעיף קטן יט
(אבל בהעראה כו' דמהני אפילו בעלמא בשאר ביאות וע"ל סימן כ' כ"פ):

סימן קסז

סעיף קטן א
וקונה (ביבמתו ר"ל שקונה בנכסי אחיו מדרבנן כ"פ):

סעיף קטן ב
ודוקא ביבמתו ביאתו ביאה אבל באשה דעלמא כו' משנה ס"פ האשה רבה ופירש"י אע"ג דביאתו ביאה קידושיו אינן קידושין דאין קנין לקטן עד שיביא שתי שערות אבל

ביבמה הואיל וזקוקה ליה שויוה רבנן כמאמר: (לפיכך אם נשא אשה ולו אח ר"ל הקטן שנשא אשה ומת בקטנותו ולו אח כו' כ"פ):

סעיף קטן ג

קנין גמור אלא כמאמר רצה לומר במאמר בגדול לחוד (פירוש כגדול שעושה מאמר ביבמתו לבד ולא בא עליה דאם בא לפוטרה צריכה גט מכח המאמר וחליצה לזיקתו מאחר שלא בא עליה וכתיב יבמה יבא עליה כן ביאת הקטן אינה אלא כמאמר וצריכה גט ואינה פטורה מחליצה עד שבא עליה אחר שהגדיל ואז אין צריך אלא גט לבד כ"פ) כמו שנתבאר לקמן סימן ק"ע ובסמוך:

סעיף קטן ד

צריכה גט וחליצה גט לביאתו וחליצה לזיקתו:

סעיף קטן ה

ולו אח חולצת ולא מתייבמת לפי שיש עליה זיקת שני יבמים שבמאמר זה לא יצתה מידי זיקת נפילה ראשונה וחלה עליה זיקת נפילה שנייה ותנן בפרק ד' אחין מי שיש עליה זיקת יבם אחד ולא זיקת שני יבמין רש"י (דהתורה אמרה כי ישבו אחים יחדיו ומת אחד מהם משמע דוקא כשיש עליה זיקת יבם אחד כ"פ) וכמו שנתבאר לקמן סי' קע"ד:

סעיף קטן ו

שתיהן חולצות ולא מתייבמות דאף זו שנישאת בגדלות לא מתייבמת מפני שעשו ביאת בן תשע כמאמר בגדול לדחות אשתו גמורה מיבום כיון שהיא צרה של יבמה זו שחלה עליה זיקת שני יבמין.

סעיף קטן ז

קטן אינו חולץ עד שיגדיל דאיש כתיב בפרשת חליצה (דכתיב ואם לא יחפוץ האיש לקחת את יבמתו וגומר דהיינו בן שלשה עשר שנה ויום אחד כ"פ) ואשה נמי בעי גדולה כאיש דאתקש לה דכתיב לה דכתיב בההיא קרא ועלתה יבמתו השערה: (לא חיישינן שמא היו לה קודם לכן ט"ל סימן קנ"ה. קנאה קנין גמור פירש רש"י שקנאה לירש בנכסי אחיו ויורשת ומטמא לה: אינה חולצת עד שתגדיל שתהא בת שנים עשר שנה ויום אחד ואפשר דבדיעבד אין חליצת קטנה חליצה מגיד משנה כ"פ):

סעיף קטן ח

יגדלו זה עם זו (ואם בא לגרשה אינו גט עד שיגדיל דגט קטן אינו גט כ"פ) ולא חיישינן שמא ימצא אחד מהן סריס או איילונית ונמצא פוגעין בערוה שלא במקום מצוה הואיל דשניהם אינם בני מצוה דקטן אוכל נבילות אין בית דין מצווין להפרישו:

סעיף קטן ט

בתוך ל' יום נאמן כצ"ל דעד ל' יום מוקים איניש אנפשיה מלבעול:

סעיף קטן י
ולפי דבריה צריכה גט כו' (דשויתה נפשה חתיכה דאיסורא. אבל אין כופין אותו מאחר שהוא נאמן ולפי דבריו א"ש גט כ"פ) ועי' דרישה:

סעיף קטן יא
נאמנת וכופין אותו דבתוך ל' מסתמא לא בעל:

סעיף קטן יב
פסלה עליו בגט כו' דהגט קליש לזיקתו והרי הוא עליו באם לא יבנה כיון שלא בנה שוב לא יבנה:

סעיף קטן יג
נאמנת ודיה בגט דלאחר ל' מסתמא בעל דלא מוקים איניש אנפשיה כ"כ מלבעול:

סעיף קטן יד
אין שומעין לו וצריכה כו' הואיל שאמר מתחלה שבעל (והוא אחר ל' דלא מוקים אינש נפשיה כ"פ).

סעיף קטן טו
קודם שבעל צריכה גט שני וחליצה דהא הוא מודה שהגט אינו כלום שנתנו לה קודם שבעל וגם היא אומרת שלא נבעלתי מכ"ש שהגט אינה מועיל לה כלום ולכך צריכה גט שני שהרי הוא אומר שבעל (דיש ביאה אחר הגט כ"פ) וחליצה שהיא אומרת שלא נבעלתי: (לדעת ר"י אינו נאמן כו' דחזקה דכונס את האשה בועל לאלתר ואינו נאמן אלא לגבי אשתו ונראה הטעם משום דלגבי אשתו אינו מעיז לומר שלא בעל אם בעל. וטעם דהרא"ש מדנאמן לאוסרה בלא חליצה אע"פ שהיא מכחישתו כ"ש שהוא נאמן לאסור הצרה כ"פ):

סעיף קטן טז
ואפי' אם היא אומרת שבעל אבל אם היא לבדה אומרת שלא בעל אינה נאמנת לאוסרה שסתם אשה שונאה את צרתה ומסתמא מחמת שנאה אומרת כן כדי לאוסרה לעלמא:

סימן קסח

סעיף קטן א
הרי היא כאשתו לכל דבר כו' דכתיב ולקחה לו לאשה (דהו"ל למימר ולקחה לו ויבמה אלא כיון כו' כ"פ) כיון שלקחה הרי היא כאשתו לכל דבר:

סעיף קטן ב
ולא אמרי' כיון כו' קאי או להחזירה:

סעיף קטן ג
וכתובתה על נכסי בעלה הראשון (ע"ל סימן קס"ו כ"פ) מ"ט אשה הקנו לו מן השמים גמרא וממילא יש לה מאתים ואם נשתדפו השדות נשתדפו לה:

סעיף קטן ד
על דעת כתובה הראשונה הוא מחזירה רצה לומר וכתובתה על נכסי בעלה הראשון אם לא שיתנה כמו שנתבאר בסמוך.

סעיף קטן ה
ואפי' אם הניח מטלטלין כו' אירי בזמן הזה שתקנו הגאונים שהכתובה נגבית ממטלטלים:

סעיף קטן ו
והראב"ד כתב בזה ר"ל אם הוא חיוב לאחיו שאין מוציאין אותו מידו דתרי חומרי לא עבדינן חדא דמן הדין אין הכתובה נגבית ממטלטלין ועוד דהיבם יכול לומר (ר"ל מן הדין כ"פ) לאו בעל דברים דידי את והיינו צריכין לומר שנוציא מדר' נתן (כמ"ש בח"מ סימן פ"ו כ"פ) וכולי האי לא מחמרינן והרא"ש כתב דאע"ג דאמרינן בגמרא דתרי חומרי לא עבדינן היינו בימיהם שחכמים פליגי עם ר"מ וסברי דאין כתובה נגבית ממטנטלין ואז אם תאמר שנחמיר כרבי מאיר דאמר כתובה נגבית ממטלטלין וגם נחמיר כרבי נתן דאמר מוציאין מזה ונותנין לזה מיחשב כתרי תומרי אבל בזמנינו דתקינו הגאונים דכתובה נגבית ממטלטלין יחזרו המטלטלין להיות כקרקע ולא מטעם חומרא ואין כאן אלא חומרא דר"נ:

סעיף קטן ז
וה"ה בלא גירושין אם מתרצית לו אבל אם לא נתרצה לא יוכל למכור אפילו אם יכתוב אחריות כתובה על נכסיו כמ"ש לעיל בסמוך:

סעיף קטן ח
מפני שהיבמה אסורה עליו פירוש כגון שהיא שנייה לבעל ולא ליבם או כגון שהבעל הוא כהן ונשא גרושה שהקידושין תופסין בה ונזקקת ליבם והיבם הוא חלל שמותר בגרושה או כגון שהבעל הוא כהן גדול ונשא אלמנה:

סעיף קטן ט
ואין לה כתובה כדרך כו' הואיל שהזיקה בא מכח הבעל ולבעל לא הויא בת כתובה ולא דמי להיכא שמחלה כתובתה לבעל הראשון דהתם בת כתובה היא לבעל ואי הוה משהה עם בעלה הראשון היה צריך לכתוב לה כתובה חדשה אף שכבר מחלה:

סעיף קטן י
ודינה עם יבמה בתוספת כתובה כו' רצה לומר כמו שנתבאר לעיל בסימן קי"ו:

סימן קסט

סעיף קטן א
שמצות חליצה בשלשה דיינים דכתיב זקנים שנים ואין בית דין שקול מוסיפין עליהם עוד א' גמרא בר"פ מ"ח:

סעיף קטן ב
ישראלים כשרים ישראלים לאפוקי עכו"ם וכתב ב"י ונראה דתרתי קתני חדא שיהיו כשרים היינו שלא יהא בהם שום פסול ועוד שלא יהיו קרובים זה לזה והטעם משום דחליצה הוא דין עכ"ל וכן נראה לי דתיבת כשרים בא לאורויי ולא פסולים דהא אחר כך תכף כתב נמצא אחד מהם קרוב או פסול כו' משמע דלפניו יזהר שצריך שלא יהיו פסולים דאם כן פסול מאן דכר שמיה. ולפי זה נראה לי דצריכין להגיה וי"ו אתיבת שלא יהיו כו' וצריך להיות ובלא יהיו קרובים כו': (ואפילו הן הדיוטות דאין במשמע מומחין אלא היכא דכתיב אלקים וכאן כתיב זקנים משמע אפי' הדיוטות כ"פ):

סעיף קטן ג
רק שידעו להקרות כו' פירש רש"י שיודעים להקרות לא חפצתי לקחתה מאן יבמי ככה יעשה לאיש כו' ועיין בדרישה.

סעיף קטן ד
אפילו היה אביו גר ואמו מישראל כו' אף על גב דמותר לדון לישראל בכהאי גוונא כדלקמן בחושן משפט סי' ז' לענין חליצה לא מהני דכתיב ונקרא שמו בישראל משמע שיהא ישראל מכל צד ועד"ר:

סעיף קטן ה
רק שיהא אביו מישראל שגם לענין יחוס כהונה סגי בהכי:

סעיף קטן ו
נמצאו עמי הארץ שאין יודעין אפילו להקרות כו' ז"ל ב"י ויש לתמוה על זה דכיון דאינו יודעין וכו':

סעיף קטן ז
לפרסומי מילתא דחלוצה היא ולא לינסבא לכהן אי נמי דליתו אינשי וליקפצו עלה רש"י ועד"ר.

סעיף קטן ח
ואפי' הן עמי הארץ אבל פסולים לא ודוקא לכתחלה אבל בדיעבד אין צריך לחזור ולחלוק בשביל פסול שנים שהוסיפו ב"י וע"ש (בת"ה סימן רכ"ז שכתב דאלו השנים יהיו נמשכים מעט רחוק מן השלשה שהם ב"ד שלפעמים הם קרובים כ"פ):

סעיף קטן ט
וכד כתבו גיטא רצה לומר גט דחליצה כמ"ש בס"ס זה:

סעיף קטן י
במותב תלתא הוינא דהשנים אינם אלא לפרסום:

סעיף קטן יא
ויקבעו מקום תחלה לומר כו' דכתיב ועלתה יבמתו השערה מדכתיב השערה בה"א הידיעה משמע מקום מזומן כבר לכך ועיין בדרישה:

סעיף קטן יב
בערב ביום שלפניו פירוש וכל שכן באותו יום עדיף טפי:

סעיף קטן יג
צריכין הדיינים לקבוע מקום ר"ל שישבו בו:

סעיף קטן יד
אין חליצה כשרה אלא ביום כתחלת דין שהחליצה דיני ממונות היא שגובה בה כתובה נ"י (ועוד דכתיב ועלתה יבמתו השערה ושער תרע בית דינא משמע כ"פ):

סעיף קטן טו
ואפי' הוא עבד או שפחה משום דלא אמילתא דאיסורא ולא אממונא קא מסהדי אלא גילוי מילתא בעלמא הוא דהאי גברא הוא פלוני והא איתתא היא פלונית:

סעיף קטן טז
שיש ג' חדשים ממיתת הבעל דחליצה מעוברת לא שמה חליצה (כמ"ש בסימן קס"ד כ"פ) (אם הביאו ב' שערות ע"ל בסימן קנ"ה ובסימן קס"ז ושם ג"כ נתבאר כ"פ):

סעיף קטן יז
ואם רואין שגדלו דדיה ר"ל עד שהטו את עצמן רשב"א:

סעיף קטן יח
אין סומכין במנין השנים כר אבל לענין שערות גם הרמב"ם מודה שנבדקה ע"פ נשים דמילתא דעבידא לגלויי הוא:

סעיף קטן יט
ובספר התרומה כתב אם כו' ר"ל ס"ה פליג אהרמב"ם שסבר שאין סומכין על מנין השנים אלא ע"פ עדים כשרים אבל חזקת שכנים או חזקת קול לא מהני וס"ה סבר דחזקה דהני נמי סגי:

סעיף קטן כ
אם יש להם ריבוי שערות או שהן ארוכות כו' וכן לעיל בסי' קמ"א כ"כ לענין האשה שעושה שליח ע"ש בדף ל"א ריש ע"ג ואף על גב דכתב שם זה לשונו ואם אין השנים ידועות כ"א על פי האב צריך ריבוי שערות כו' דמשמע דתרתי בעינן העדות של האב

וריבוי שערות מכל מקום אינו מוכרח דיש לומר דה"ק כיון שאין שם אלא הודעת האב אין סומכין על דבריו אלא בעינן ריבוי שערות שחורות וגדולים כו' ואז אין צריך לדברי האב. ושיעור אורך השערות דסמכינן עליהם כתב בש"ע בפירוש סדר מצות חליצה סעיף כ"ז דהיינו ברוחב האצבע שקורין אמה ע"ש:

סעיף קטן כא
שמצות חליצה מעומד מפני שהוא דומה לגמר דין אבל לא מדכתיב ועמד ואמר דההוא סיפור דברים בעלמא הוא מדלא כתיב ויעמדו אשר"י ואף על גב דקיימא לן דהעדים ובעלי דינים צריכין לעמוד מדכתיב ועמדו שני האנשים וגומר ואף על גב דלא כתיב ויעמדו י"ל דהתם אי איפשר לומר שלסיפור דברים הוא דאתא שאין כתיב התם שום דבר אחר זה וע"כ צ"ל שהוא צווי אבל הכא שכתוב אחר ועמד ואמר לא חפצתי שפיר י"ל שלסיפור דברים הוא דאתא:

סעיף קטן כב
חלצו מוטין או יושבין כו' וחולה דומה לדיעבד מהרא"י (בכתביו סי' ק"ץ):

סעיף קטן כג
אם ירצה לייבם או לחלוץ וסמ"ג כתב לכל הפירושים דאין אומרים לו כן אלא אם כן היא חפצה ע"ש.

סעיף קטן כד
ולא בעלה משמתינן ליה ז"ל ב"י לטעמיה אזיל שכ"כ גם כן גבי גט בסימן קנ"ד וכבר כתבתי שם שיש לתמוה עליו.

סעיף קטן כה
ויתנו לו מנעל החליצה במתנה כו' (פירוש שיאמר לו שנותנו לו במתנה שצריך שיהיה שלו שנ' וחלצה נעלו ובדיעבד אם לא נתנוהו לו במתנה כשר דנעלו אשגורי לישנא דקרא הוא ואינו דרש עיקר כ"פ) אף על פי שמחזירו אחר כך כו' כלומר אף על גב דמסתמא אין ניתנין המנעל ליבם אלא ע"ד שיחזירנו אחר כך חשיב שפיר שלו דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה ב"י:

סעיף קטן כו
והמנעלצריך שיהא כולו של עור דס"פ חליצה כתיב וחלצה נעלו ונעל היינו של עור כדכתיב ואנעלך תחש:

סעיף קטן כז
שיהאדומה קצת לסנדל והחילוק שיש בין סנדל למנעל פירש"י דסנדל הוא של עור קשה ומבושל ונ"י כתב בשם הרבה מפרשים דסנדל כולו מחתיכה א' מה שעל גבי הרגל והשיאילה שתחת הרגל עכ"ל ועוד דסנדל תפירתו מבחוץ ומנעל תפירתו מבפנים. עוד

נ"ל דמחולקים דסנדל הוא של עץ מחופה עור מה שאין כן במנעל והא דלא כתבו זה החילוק נמי משום דלאו מעליותא הוא לגבי חליצה במאי דעשה גם כן מעץ ואדרבא ה"א לפוסלו מכח מעל דמעל וכמ"ש בסמוך (בסעיף מ"ה ול"ד כ"פ) ע"ש:

סעיף קטן כח

שמן הדין לא היה ראוי לחלוץ אלא בסנדל והטעם מפרש בגמרא גזירה משום מנעל המרופט פירש רש"י מרופט מבוקע קרוע מלמעלה דכיון שהוא רך וכו' עיין בב"י עד ליכא למיחש להכי:

סעיף קטן כט

ולא יהיה תפור בו בגד היינו דסבר כב' פירושים דרש"י לחומרא דאהא דמסקינן שלא יהא תפור פשתן פירש רש"י תפור בגד מבפנים וכעין לבדין ל"א שלא יהא תפור במשיחה של פשתן כעין שלנו ע"ש לאפוקי סמ"ג שכתב כלשון ראשון אבל לשון שני כתב שנ"ל שהוא מותר אפי' תפור בגד מבפנים ע"ש מ"ו וכ"כ ב"י ע"ש:

סעיף קטן ל

ולא כדברי ר"ת שיהיה עור בהמה טהורה דוקא דומיא דתחש דכתיב ואנעלך תחש כו' וכן בתוס' ובסמ"ג כתב ופלא הוא מנין לו דתחש ל"ד כו' ומ"מ רגילות להחמיר כדברי ר"ת ע"ש מ"ו (ובהגהות סמ"ק וכלבו כתבו שגם הרצועות והקרסים והלולאות ורצועות התפירה יהא הכל מעור בהמה כשרה כ"פ) ועיין בדרישה:

סעיף קטן לא

ויהיו לו רצועות כו' הם הרצועות הארוכות:

סעיף קטן לב

שיהיו הרצועות לבנות כי כן היו בימיהם:

סעיף קטן לג

ושלא יהיה לו לשון כו' והיא עשויה של עור המנעל ממעל שמהדקו בו ומ"ה אסור דכתיב וחלצה נעלו מעל רגלו וזה הלשון של העור היא מעל דמעל וק"ל.

סעיף קטן לד

וינעלנו ברגלו הימיני דילפינן רגל רגל ממצורע שכתוב בו רגלו הימנית: (ומחופה עור פירוש שמחופה מכל צד דוקא נ"י כ"פ:

סעיף קטן לה

או שחלק באנפליא של עור אבל אינה עשוייה בצורת מנעל ומשום הכי לכתחילה לא ב"י:

סעיף קטן לו
בסמיכת הרגלים מי שמהלך בידיו שגורר את רגליו עושה להם סמיכה של עץ או של עור ומכניסם לתוכו:

סעיף קטן לז
או במוק פירוש של לבד קשה רש"י ועד"ר:

סעיף קטן לח
מנעל של עכו"ם שמניחין אותו כו' פירש רש"י של ע"א הואיל ולהילוכא עבידא למשמשי ע"א ולאו לשריפה קיימי דאית להו תקנתא בביטול ואי משום הנאת חליצה לאו הנאה היא דמצות לאו ליהנות ניתנו עד כאן לשונו ומשום הכי בדיעבד חליצתה כשרה והא דכתב שמניחין אותו ברגלי הצורה היינו לומר לאפוקי של תקרוב' ע"א שאין משמשין בו.

סעיף קטן לט
אבל סנדל של תקרובת ע"א או של עיר הנדחת פירש"י תקרובת שהקריב ומסרו לפניו לשם דורון וקיימא לן תקרובת ע"א אין לה ביטול עולמית דאיתקש למת הלכך לית ליה תקנתא וכתותיה מכתת שיעוריה וכן של עיר הנדחת עומד לשריפה ומכתת שעורי'.

סעיף קטן מ
או שנעשה למת כו' הואיל דלאו להילוכא עבידי לאו נעל הוא והוצרך לטעם זה דלאו להילוכא עבידי ולא סגי בטעם שכמה שנקבר בו מת נאסר בהנאה דהא כבר כתבתי כיון דמצות לאו ליהנות ניתנו אין לפוסלו מהאי טעמא ועיין בדרישה.

סעיף קטן מא
שהרי אינו עשוי להלך בו על של מת קאי.

סעיף קטן מב
אפילו איטר חולץ בימין כו' מאחר שהצריכה תורה ימין בפירוש תדע שהרי באיזן אוזן לרציעה שאנו למדין ימין שם אין שייך לחלק שהרי אין כח בזו יותר מבזו עכ"ל סמ"ג:

סעיף קטן מג
אז יעשו בשל ימין דהכי אמרינן גבי תפילין (בא"ח סי' כ"ז כ"פ).

סעיף קטן מד
שלא יהא מעל דמעל ואף על גב דסנדל של עץ המחופה עור כשר היינו משום שתפורין יחד:

סעיף קטן מה
שלא יהא טיט דבוק במנעל כר וכן נמי מהאי טעמא רוחצין הרגל של ימין מטיט שעליו מרדכי: (י"א שצריך ב' קשרים ומהר"י מינץ כתב שעושין ג"כ עניבה והקשר השני אל יהדק שתוכל להתירו בימין כ"פ):

סעיף קטן מו
ולא על אזני המנעל שלא יהא מעל דמעל:

סעיף קטן מז
ויכוין שיבא הקשר באותו המקום עיין בדרישה:

סעיף קטן מח
ויכניס הקשר שבאזנו כו' הוא הקשר שעושין באוזן המנעל הנ"ל: (שיקראו אותה בעמידה שנאמר ועמד ואמר כ"פ):

סעיף קטן מט
אפי' הכי צריכה קריאה והטעם כתב הרא"ש בתשובה כמבואר בב"י: (בלשון הקודש מדכתיב ואמרה מאן יבמי וכן גבי ואמר לא חפצתי משמע שהוא ציווי לדבר בזה הלשון כ"פ):

סעיף קטן נ
רק לא אבה צריך כו' נ"ל יבמי אין צריך וכן בסמ"ג מ"ו (וכן משמע בש"ע ובפירוש סדר חליצה שם סעיף ס"ו אבל רמ"י כתב בלבוש סכ"ט בשם י"א והוא ממסדר חליצה מהר"י מרגליות שכל השלשה מילות צריכין לקרות בנשימה א' שאם תחלוק היה משמע לא אבה כמו שאמרת מאן יבמי אלא רוצה ליבמי ע"ש כ"פ): (ואחר שתהא רגילה לקרות אף על פי שלא קראה רצה לומר כיון דראויה לקרות בבת אחת בלי הפסק אינו מעכב אם לא קראה בבת אחת משום דכל הראויה לבילה אין בילה מעכבת כ"פ):

סעיף קטן נא
אינה יודעת לקרות כאחת כו' ז"ל ב"י צ"ל דה"ק אם וכו' עד דהא אפילו לא קראה כלל חליצתה כשרה כמ"ש בסי' זה ועד"ר:

סעיף קטן נב
אם יפסיק בין לא חפצתי פירוש בשלמא לא אבה כו' מאחר שקראה כבר מאן יבמי להקים לאחיו כו' אם כן כשיפסוק בלא אבה נראה כאילו הלא קאי אהא דמאן יבמי כלומר לא אינו ממאן אלא אבה יבמי אבל בלא חפצתי ליכא למטעי דאמאי יהא קאי לא שהרי פתיחת דבריו הוא כך פירש רש"י:

סעיף קטן נג
וידחוק רגליו בקרקע כמו שנתבאר הטעם לקמן בסימן זה (בסעיף ס"ה כ"פ):

סעיף קטן נד
ותהלוץ המנעל עיין בדרישה:

סעיף קטן נה
ותתפוס רגלו בידה בזה כולי עלמא מודים:

סעיף קטן נו
כשרה בדיעבד בלא קשירה ר"ל אפילו בלא קשירה כלל ומכל שכן כשהיה קשור והיבם מתירו שלא נפסל דלא גרע מאילו לא היה קשור כלל:

סעיף קטן נז
ואיני יודע למה כתב ויושבת כו' והמ"מ כתב שהרמב"ם סבר שמצות חליצה מיושב אפילו לכתחילה ומ"ש עוד רבינו ועוד למה הצריכה להשליכו לארץ כתב ב"י די"ל דהרמב"ם אורחא דמילתא נקט ולא משום דבעינן השליכה לארץ: שכף רגלו למעלה ודורס על עליונו ז"ל הערוך בערך לתת מאן דמסגי אלוחתא פי' רגליו הפוכות גביהן למטה ותחתיהן למעלה ולא יכול למדחפיה לכולי כרעיה אארעא: שפירש טעמא ר"ל האלפס:

סעיף קטן נח
וכ"כ הרמב"ם היתה כו' ר"ל גם הרמב"ם סבר כהאלפס שהרי כתב הטעם דמי שחולץ לרגל הפוכה דפסול מפני שהחולץ צריך ננעוץ עקבו בקרקע כו' עיין דרישה:

סעיף קטן נט
והראב"ד כתב שאין טעם שני מימרות כו' רצה לומר שאין טעם אידך דאמימר מאן דמסגי כו' שצריך למדחסיה כרעיה אארעא:

סעיף ס
ולא מעל רגלו וגם כשהוא חולץ נעלו חולץ למטה מרגלו והתורה אמרה נעלו מעל רגלו כן גרס ב"י וכן הוא בפסקי הרא"ש דף קמ"ג ע"ב ופירוש של דברים הללו נראה שה"פ לפי שנעלו נחלצה מעל כף רגלו ר"ל שלעולם מיום היותו עד עתה כשהוא דרך לבישתו לובש וחולץ נעלו מעל כף רגלו ולא מעל רגלו וגם עתה כשהוא חולץ חליצה של מצוה חולץ נעלו למטה מרגלו ר"ל מכף רגלו שהוא אצלו למעלה ונקרא מטה אצל שאר בני אדם והא ששינה לשונו שהתחיל בה והוה ליה לכתוב גם הכא חולץ מעל כף רגלו נראה שכתב חולץ למטה מרגלו משום שהוא ענין לשון הפסוק המסיים בדבריו והתורה אמרה נעלו מעל רגלו ר"ל שלשון למטה הוא היפך מלשון מעל:

סעיף קטן סא
טעם שצריך לדחוק רגלו כו' כלומר וא"כ אינו ענין לאידך מימרא מאן דמסגי כו' ב"י:

סעיף קטן סב
חלצה מן הארכובה ולמטה כו' חליצתה פסולה כך הוא לשון הגמרא ומ"ש רבינו וכ"כ הרמב"ם עיין בב"י שהשיג ע"ז:

סעיף קטן סג
ולדבריהם לא מצינו חלוצה לקיטע כו' וקשה הלא יכול להקשות אף לקיטע תחת הארכובה כמו שכתב הרא"ש גופא אלא ה"ק לא מצינו בתלמוד שיהא כשר לחליצה כי הם מפרשים דאקשירה קאי ולא איירי בקיטע כלל והא דנאמר בתלמוד בקב הקיטע היינו שנותן לאחרים לחלוץ בו כמו סמיכת הרגלים וכן באשר"י עכ"ל מ"ו ור"ל הואיל שלא מצינו בתלמוד שכבר ממילא הוא פסול למליצה מסברא הואיל שאין לו רגל:

סעיף קטן סד
ור"ח פי' כו' וכן רש"י פי' כן ועד"ר:

סעיף קטן סה
ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל וחולק נמי בהא שאם לא נקטעה רגלו אפילו קשרה למעלה מהארכובה כשירה (מאחר שראוי לקשירה שלמטה מהארכובה כ"פ) וכ"כ האשר"י וז"ל בדף קמ"ג ע"א תימה לומר לפסול חליצה אם נתקשרו רצועות בסנדל מן הארכובה ולמעלה דמנ"מ היכן דנתקשרו הרצועות רק שחלצה נעלו מעל רגלו עכ"ל ועד"ר:

סעיף קטן סו
שאינו יכול לקשרו בשוקיו אלא כו' דבעי' שישאר מקום שיהא ראוי לקשירה: (קרעה המנעל כו' הטעם דחליצה בעי' והא ליכא: וחלצה שניהם כשירה דאין בו משום מעל דמעל: בענין שחלצה התחתון ונשאר העליון כו' פסולה דצריך מליצה בענין שהכרעים יהיו ג"כ מגולה והא ליכא כ"פ):

סעיף קטן סז
רוק הנראה לדיינים כשיוצא מפיה ויליף לה בגמרא מדכתיב לעיני וירקה רצה לומר דכתיב ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים וחלצה את נעלו וירקה בפניו וגו' וכתב ב"י דיליף מדלא כתיב וירקה לעיני דאז הוי משמע שאחר שיצא הרוק מפיה יראוהו דמה"ט לא בעינן דליחזי יבמה כי נפיק רוק מפומה דכתיב וירקה בפניו אבל גבי דיינים דכתיב לעיני וירקה בעינן דליחזי כי נפיק רוק מפומה ועד"ר: (לא ראו הדיינים כו' כשירה מדלא כתיב לעיני גבי וירקה לא משמע לעיכובא. צריכה לרוק פעם אחרת שנאמר וירקה בפניו כ"פ).

סעיף קטן סח
אפי' לא הגיע לארץ כשירה לפיכך אם הוא ארוך והיא קצרה כו' ר"ל הואיל שלא בעי' שיגיע הרוק לארץ הילכך אם הוא ארוך והיא קצרה כשירה בכלענין אף אם קלטתו הרוח מיד כשיוציא מפיה ומ"ה נראה להגיה שהיא קצרה קלטתו הרוח דע"ז דוקא קאי תיבת לפיכך ואשמעינן דבהיא קצרה מילתא דפסיקא היא דהחליצה כשירה בכל ענין

וכן הוא בגמרא: (יבמה שרקקה דם א"צ כו' ואין חילוק בין מוצצת לשותתת שנאמר וירקה סתם ולא כתיב וירקה רוק וזהו כדעת הרא"ש כ"פ):

סעיף קטן סט

צריכה לרוק פעם אחרת וכ"כ הרמב"ם ז"ל וא"א הרא"ש ז"ל כתב דאפי' בשותתת אינה צריכה לרוק פעם אחרת כצ"ל וטעמא דסבר הרא"ש דהא רוק לא כתיב באורייתא וגבי זב נמי דכתיב וכי ירוק הזב אי לאו זובו ממא ה"א דם היוצא מפיו טמא אשר"י והא דכתב רבינו לקמן בסמוך (בסעיף ע"ד) דוקא כשרקקה רוק אבל רקקה דם אינה נפסלת בכך כו' היינו משום דהרא"ש כ"כ לתרץ שני מימראות דבגמרא שלא תקשה אהדדי וכתב דבשרקקה במקום חליצה (פי' בשעה שחולצת מנעל היבם) א"צ רוק מעורב בו אבל כשרקקה שלא במקום חליצה אינה נפסלת מן היבם עד דאיכא צחצוח רוק דאז גזרינן משום רקיקה דבתר חליצת המנעל עכ"ל ורצה לומר בשאין רוק מעורב בו אין מוכח שרקקה משום חליצה וליכא למיגזר מידי: (יבמה שאכלה שום כו' הטעם דבעי וירקה מעצמה וליכא כ"פ):

סעיף קטן ע

או גרגישתא ארזילי במעבה האדמה מתרגמינן בגרגישתא דארעא:

סעיף קטן עא

וכיוצא בו מדברים המרבים הרוק כן הגיה ב"י ועיין דרישה:

סעיף קטן עב

ובספר התרומה כתב שצריך שלא תאכל כלום נמצא שלשה מחלוקות בדבר רב אלפס סבר שתוכל לאכול קודם החליצה מה שתרצה והרמב"ם סבר שיש למונעה מדברים המרבים רוק וסה"ת סבר שלא תאכל שום דבר ועיין דרישה:

סעיף קטן עג

ומצוה על כל העומדים שם לומר חלוץ הנעל (ע"ש שנאמר ונקרא שמו בישראל כ"פ) בהג"מ כתב שגם החלוצה תאמר שלשה פעמים חלוץ הנעל וכ"כ המרדכי ועיין מה שכתבתי בדרישה (סעיף נ"ה) טעם ג' פעמים:

סעיף קטן עד

או שהקדימה רקיקה לחליצה כו' זה לשון הרמב"ם ולמה לא תחזור ותרוק על הסדר שמא יאמרו רקיקה לבדה אינו כלום ואינה פוסלת על האחין עכ"ל וכן הוא בגמרא שם פרק מ"ח דף ק"ה ע"א וע"ש ברש"י:

סעיף קטן עה

או שקראוה ואחר כך רקקה רצה לומר שקראה ככה יעשה לאיש ואחר כך רקקה:

סעיף קטן עו
אפילו לא קראה ולא רקקה כו' משום דכל הראוי לבילה כו' לאפוקי אלם ואלמת: (אלא שחלצה בלבד כשירה ילפינן מדכתיב ככה יעשה לאיש משמע המעשה שהאשה עושה בגופו של איש דהיינו החליצה הוא מעכב אבל רקיקה וקריאה דלאו מעשה בגופו של איש הם אינן מעכבין כ"פ):

סעיף קטן עז
ומיהו חליצה היא לפוסלה כו' רצה לומר כשמכוין אחד מהן לחליצה:

סעיף קטן עח
שמא כיוונה לשם חליצה נ"ל דכן צריך להיות וכן באלפסי ורמב"ם וזהו לפיכך אבל דעת הרא"ש גבי רקקה תחלוץ אינו כן בדף קמ"ד ע"א עד כאן לשונו מ"ו ורצה לומר דגרסינן כיונה ולא כיונו דכוונתה לחוד סגי לדעת הרי"ף ורמב"ם:

סעיף קטן עט
בפני בית דין אסורה להתייבם אבל בחליצת נעלו של אחד מהן אפי' שלא בפני הבית דין אסורה להתייבם והטעם דחליצה הוא מעשה דלאו אורח ארעא בהכי אבל רקיקה א"א בל"ה לא חיישינן למיפסלה בהכי דאי לא תימא הכי כל יבמה שגדלה בין האחין תאסר להן דהא א"א שלא רקקה בפניהן (ודוקא שלא כיוונה ברקיקתה לשם חליצה ומשמע מדברי הרא"ש שאם ידעינן ביבם שאינו רוצה לחלוץ אין רקיקתה פוסלת אותו כ"פ) נ"י:

סעיף קטן פ
אבל רקקה דם לפניו אין נפסלת אלא אם כן כו' כבר כתבתי בסמוך שאין זה סותר למ"ש לעיל בסמוך שהרא"ש סבר דאפי' בשותתת דם א"צ לרוק פ"א:

סעיף קטן פא
ואם קראה לבד לא נפסלת בכך כו' ול"ד לרקיקה שפוסלת משום דבקריאה א"נ אמרינן תתייבם לא אתו למשרי חלוצה ליבם דיאמרו הך קריאה שקראה היתה הקריאה שקוראין קודם חליצה דהיינו מאן יבמי להקים כו' ועדיין לא חלצה ולכך ייבם אותה לאפוקי רקיקה אין רקיקה כ"א שנחלצה קודם לכן גמרא ורש"י:

סעיף קטן פב
הסומא (פי' סומא בשתי עיניו כ"פ) לכתחילה לא יחלוץ כו' חליצתה כשירה ואשמעינן דלא פסלינן לה מדכתיב לעיני הזקנים ה"ה לעיני היבם א"נ משום דכתיב וירקה בפניו דהוי כמו לעיניו וקמ"ל דלא (דהא הרקיקה עצמה אינה מעכבת ק"ו הראייה כ"פ) תוס':
(שאם אין אח אלא הוא כו' טעמו משום דאין לך דיעבד גדול מזה שלא תתעגן כ"פ):

סעיף קטן פג
ואלם ואלמת פסולה משום דאינן בואמר ואמרה. ופוסלת פי' פוסלת היבמה על האחין משום אשר לא יבנה וגומר:

סעיף קטן פד
אפילו אינה נותנת לו כלום ואפילו התנה בתנאי כפול והטעם דאין תנאי מועיל בחליצה דכל תנאי מבני גד ובני ראובן ילפינן שהיה אפשר ליעשות על ידי שליח וכל שאי איפשר ליעשות על ידי שליח כגון חליצה דאין שלוחה יכול לחלוץ במקומה אין תנאי מועיל בה שאף על פי שלא נתנה ולא נתקיים התנאי חליצתה כשרה ועד"ר: (מ"מ היא חייבת ליתן לי' כו' כתוב בא"ז דוקא במקום שיבום קודם כו' אבל במקום שחליצה קודם ואינו רוצה אפי' שכר טרחא אין לו וכך הם דברי רבינו ד"מ כ"פ).

סעיף קטן פה
ואינה צריכה ליתן לו כלום משום דהויא כמו אנוסה לדבר זה:

סעיף קטן פו
וכופין אותו לחלוץ חליצה כשרה וה"ה אם יכולין להטעות שמטעים ליה כמו שכתבתי לעיל אלא שקמ"ל דאם אין יכילין להטעותו שכופין אותו דה"א שאין כופין אותו דיכול לומר אני רוצה לייבם ואתם גרמתם לי שנפסלה עלי:

סעיף קטן פז
ואם כדין כפו כשרה רצה לומר שכפו אותו (אפילו בשוטים כ"פ) עד שאמר רוצה אני וכן הוא בגמרא ס"פ מ"ח (דכיון דאסורה לו מעתה חייב להוציאה ולא לעגנה ועיין בסימן קל"ד גבי גט ושם נתבאר כ"פ):

סעיף קטן פח
ואוסרת עליו קרובותיה ר"ל אף על גב שלא חלץ לה אחר כך חליצה כשרה:

סעיף קטן פט
עברה וניסת לזר כו' ואין מוציאין תותה ממנו וכתב המ"מ על דברי הרמב"ם שכתב ג"כ כן דמ"מ מפרישין אותה מבעלה עד אחר שיחלוץ לה חליצה כשרה וכתב ב"י ע"ז דפשיט הוא. ודוקא הכא אמרינן שאין מוציאין אותה ממני הואיל שנחלצה קודם אע"פ שהיתה פסולה אבל אם לא נחלצה כלל ונישאת אפילו בשוגג אמרינן לעיל בסימן קנ"ט דתצא אפי' יש לה בנים ממנו:

סעיף קטן צ
ויקבעו דוכתא עיין מ"ש לעיל ריש סימן זה:

סעיף קטן צא
שאומרים נלך למקום פלוני ונחלוץ שם משמע דבאמירה סגי ולא בעינן שילכו וישבו שם וכ"כ מהר"י ברונ"א ומסיק אכן נכון לעשות מעשה שיהא מוכח לשם מצוה עכ"ל והביאו ב"י בר"ס זה:

סעיף קטן צב
כי היכי דמצי למדחסיה לכרעיה לטעמיה אזיל שכתב רבינו לעיל בשמו שדוקא לכתחלה צריך למדחסיה לכרעיה:

סעיף קטן צג
ואחר החליצה יחזור ויתנהו לדיינים היינו לומר שחוזר ונותן להם במתנה כדי שיוכלו להקנותו לאחרים א"נ מפני שמתחלה לא נתנוהו לו אלא על מנת שיחזירהו להם ואם לא יחזירהו להם נמצא שלא זכה במתנה והוה ליה חולץ במנעל שאינו שלו ב"י ואף על גב שנתנו לו סתם הא כתב רבינו בח"מ ר"ס היכא דהדבר ידוע שעל דרך כן עשה אין צריך תנאי ע"ש:

סעיף קטן צד
והמנעל צריך שיהיה בו שני רצועות כו' מדלא כתב שהרצועות צריכין שיהיו של עור שמע מינה דסבירא ליה דעושין הרצועות מכל דבר וכמו שדקדק הבית יוסף גם כן מדברי רבינו לעיל בסימן זה וטעם כתבתי שם בפירוש סוגיית הגמ'.

סעיף קטן צה
רק שלא אבה "יבמי נ"ד כדפי' לעיל דאין צריך בנשימה אחת אלא אבה. "יבמי א"צ וכן כתוב בתוס' בסוף פרק מ"ח בד"ה מודה רבא עיין שם (וכן משמע בשלחן ערוך ופירוש סדר חליצה שם סעיף ס"ז אבל רמ"י כתב בלבוש סכ"ט בשם י"ח והוא סדר חליצה ממהר"י מרגליות שכל השלשה מלות צריכין לקרוא בנשימה אחת שאם תחלק היה משמע לא אבה כמו שאמרת מאן יבמי אלא רוצה לייבמה עיין שם כ"פ).

סעיף קטן צו
יקראוה בפעם אחת רצה לומר בנשימה אחת:

סעיף קטן צז
ומקרין ליבם לא חפצתי לקחתה נ"ל דמ"ה כתוב בתורה לא חפצתי לשון עבר משום דהיבם מודה להיבמה במ"ש מאן יבמי כו' וע"ז משיב ואמר אמת כדבריה כן הוא שלא רציתי כשדברה עמי וגם הב"ד דברו עמו לקחתה.

סעיף קטן צח
אנחנא דייני דמקצתנא חתימי לתחת צ"ע מאי דמקצרנא דאמר הא כתב בסמוך ז"ל וחתמין עליהם תלתא ודוחק לומר דקאי אשנים שמוסיפין דהם לא מקרי דיינים. ומיהו

גם הסמ"ק נקט בלשונו על כל החמשה ל' דיינים והביאו ב"י דף רי"ז ע"ג בד"ה ותרוק בארץ כו' ז"ל כתב בסמ"ק רוקקת רוק גדול הנראה להדיינים כו' ע"ש.

סעיף קטן צט
ליטלע לי קדמיכון רגליה ר"ל יפשט רגלו קדמיכון לפני כדי שאחלוץ אותו ואינו ר"ל בשעת חליצה יגיע רגלו אליה דהא צריך למדחפיה בארץ כמ"ש לעיל אלא ר"ל יוציא רגלו לפניכם ליתן לי רשות למחלצו:

סעיף קטן ק
וארוק באפוהי ואישתמודענוה דפלונית דא דהיא אנתתיה דפלוני מיתנא ואישתמודענוהו כו' כצ"ל:

סעיף קטן קא
לבתר חליצה תלתא ירחא אלא שריא כו' מפני שאינה חולצת עד שיעברו ג' חדשים ממיתת הבעל כמ"ש בר"ס זה ב"י:

סימן קע

סעיף קטן א
שכל גט שפוסל באשתי לכהונה כו' ר"ל אפי' גרשה (פירוש אפי' גרשה רק בגט כזה וכ"ש בגט מעליא כ"ש וא"ל הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם שגט כזה אינה מגורשת בו בעלמא אבל לכהונה פוסל כמ"ש לעיל (סי' י' דילפינן מדכתיב ואשה גרושה מאישה לא יקחו ואפי' לא נתגרשה אלא מאישה לא יקחו כ"פ) פוסל נמי ביבמה וכתב הרא"ש הטעם כיון דגט זה דיבמה אינו אלא לפסול וגם זה הואיל ופוסל בכהונה אי לא פסול הכא אתי למימר דגט מעליא נמי לא פסיל.

סעיף קטן ב
שאם א' מהאחין נתן לה גט פסלה ז"ל הגמרא בפרק ר"ג מ"ט אמרו רבנן גט ביבמה מהני וכו' ע' ב"י: (נאסר בקרובות שתיהן דהוי כאילו קרובות גרושתו מב' נשים כ"פ):

סעיף קטן ג
למ"ד כמ"ש בס"ס זה שהוא פלוגתא דרב ושמואל:

סעיף קטן ד
חליצה פסולה ר"ל חליצה גרועה שאינה ראויה לייבם צריך לחזור על כל האחין דהיא זקוקה לכולן ולא מיפקעת זיקה דתרוייהו בחליצה גרועה דחד. דאלימא זיקה רש"י:

סעיף קטן ה
בשני יבמין ויבמה א' כו' ר"ל ואחד מהן נתן גט ליבמה צריכה חליצה כו':

סעיף קטן ו
וכתב הרמב"ן והה"נ ביבם אחד וב' יבמות שנתן גט לשתיהן ונראה דדוקא קאמר שנתן גט לשתיהן דאילו לאחת מהן לא היה צריך לחלוץ לשתיהן אלא בחליצת השני שלא נתן לה גט היה נפטרה ג"כ בעלת גט דל"פ רב אשמואל בסברא זו וכמ"ש לשמואל בסמוך דמפטר בזה אע"ג דלמפטר צרתה גם שמואל מודה דלא מפטר הכשרה בחליצת הפסולה ה"נ לרב כיון דלא נעבד שום מעשה בהשנייה וק"ל:

סעיף קטן ז
ביבם א' וב' יבמות נפטר א' בחליצת חבירתה שכל הזיקה שהיתה לו נפקעת ול"ד לב' אחין ויבמה א' שאע"ג שנפקע זיקת א' זיקת השני עדיין במקומו עומד שהרי היא היתה זקוקה לשניהן:

סעיף קטן ח
או אחין בה פירוש אחין עשו מאמר באותה שעשה האח הראשון מאמר:

סעיף קטן ט
וחליצה לאחת מהן לפטור שתיהן היונו כדעת הרא"ש דסבר כרש"י דבסמוך דהיכא דנעשה מעשה בשניהן ושוין הן גם צרתה נפטרה בחליצת הפסולה ונראה דבזה אפי' נתן גט בהדיא למאמרה לא מהני כיון דנאסרו עליו שעה אחת דהיינו בשעה שעשה מאמר בהשנייה: (וכן אם עשה מאמר בזו כו' מכאן ואילך מבאר רבינו דרך הג' גט וחליצה וביאה אחר מאמר היכן מצינו בין ביבם א' בין בב' יבמין ואחר סעיף ט"ו שמתחיל רבינו וכן אם נתן לה גט מבאר דרך הד' מאמר וביאה וחליצה אחר הגט כ"פ):

סעיף קטן י
או לצרתה או שבא על צרתה כצ"ל ובי"ס כתוב או שבא עליה או על צרתה אבל אינו נכון דא"כ למה לא יועיל הביאה באשה שקידש תחלה הלא זה דרך כל הארץ ובסמוך גרסינן ליה שפיר:

סעיף קטן יא
עשה בה מאמר ונתן לה גט צריכה חליצה ואף אם ירצה לכונסה לא יכנוס דכיון שהתחיל בגירושין קיימא עליה בלא יבנה ומיירי בשנתן לה גט סתם דאילו פי' ואמר שנתן הגט למאמרה יתבאר בסמוך דהוה ליה כאילו נסתלק המאמר ומותר לייבמה:

סעיף קטן יב
עשה בה מאמר וחלץ צריכה גט דחליצה אפקעה לזיקה ובעי גט לאפקועי קידושין דיליה דחליצה לא מפקעת קידושין:

סעיף קטן יג
ונתן הוא או אחיו גט לזו פסל הגט את שתיהן מלהתייבם הואיל שהתחיל בגירושין קמו להו בלא יבנה:

סעיף קטן יד
צריכות שני גיטין רצה לומר לכל אחת גט אחד זה למאמרו וזה לביאתו וחליצה לאחת מהן לפי שמאמר עושה לביאה שנייה ביאה פסולה דכיון דקמייתא אגידא ביה מכח המאמר ה"ל שתי בתים רש"י:

סעיף קטן טו
עשה מאמר בזו כו' בעלת המאמר צריכה גט אבל להתייבם אסורה דקם עליה בלא יבנה:

סעיף קטן טז
או עשה בה מאמר צריכה גט וחליצה דגט קמא דוחה קצת ומשייר קצת זיקה לכך צריכה חליצה אבל אסור לייבמה דמגט קמא קיימא בלא יבנה וגם צריך עוד לגט משום ביאה או מאמר שעשה בה אחר הגט:

סעיף קטן יז
כיצד בא על יבמתו וחזר הוא או אחיו וחלץ לה פירוש אחר שבא עליה חלץ לה הוא בעצמו ואשמעינן דלא אמרינן מאחר שחלץ לה נאסרה עליו משום לא יבנה ויגרשנה:

סעיף קטן יח
אין אותה החליצה כלום הואיל שבא עליה וקיים מצות יבום נפקעה כל הזיקה:

סעיף קטן יט
וכן אם חזר אחיו ועשה בה מאמר או בעל אינו כלום כו' ר"ל ולא אמרינן שמאמר זה או בעילה זו פסל הביאה הראשונה ותהא צריכה חליצה וג"כ רצה לומר שאינה צריכה גט מהשני אבל מ"מ היא נאסרה על שניהם כדין אשה שזינתה דאמרינן אפי' נישאת ע"פ שני עדים שאמרו לה שמת בעלה ואח"כ בא בעלה שתצא מזה ומזה ולא שייך הכא לומר שתהיה צריכה גט מהשני כמו שאמרינן באשה שהלך בעלה למדינת הים דהתם חיישינן שמא יאמרו גירש זה וקדש זה אבל הכא באשת אחיו לא שייך למימר הכי שהרי גרושת אחיו אסורה לו וכמו שנתבאר לעיל בסי' קנ"ט בשם רש"י ע"ש והא דאמר לעיל בסמוך אין המעשה שנעשה אחריהן מועיל לא לפסול מצד יבום אבל מ"מ מועיל לאסרה מטעם א"א דלא יהא אלא א"א דעלמא שאינו אחיו אוסרת על הבעל מכח איסור סוטה. ומיהו יש לומר דמיירי הכא שבא עליה בטעות דלא ידע שקנאה אחיו בביאה ודמיא להא דאמרינן לעיל בסימן קל"ט דאם נתייבמה בטעות מותרת לחזור לבעלה הראשון וה"ה הכא מותרת ליבמה ראשון:

סעיף קטן כ
אבל אם בא הוא או אחיו כו' צריכה גט פירוש מאחר שצרתה אינו אלא בעשה דבית א' הוא בונה כו' (מדכתיב אשר לא יבנה וגומר ולאו הבא מכלל עשה עשה כ"פ) א"כ כשבא עליה תופסין הקידושין מדאורייתא כדלעיל בסימן י"ט דקידושין תופסין בחייבי לאוין ובחייבי עשה והמאמר תופס בה מדרבנן וצריכה גט ועד"ר:

סעיף קטן כא
אין אותה חליצה כלום ליאסר בקרובותיה כו' אין חליצת האחרונה כלום ומותר בקרובותיה מכאן משמע שדוקא הכא לא נפסלו קרובותיה אבל אם אחר שחלץ בעל או שקדש כו' דצריכה גט דנפסלו קרובותיה וכדמסיק רבינו וכ"כ בהדיא זה לשונו אבל אם אחר שחלץ ליבמתו בעל או קידש כו' תפסי בה הקידושין. ובתחלה כתב רבינו דהמעשה דאחר החליצה אינה כלום אלא ע"כ צריך לומר דלא ממעשה דבעילה וקידש איירי וכן מסיק רבינו וכתב זה לשונו אבל חליצה אפילו היא פסולה כו' עד אפי' הכי אין מועיל אחריה כלום וביאר שם הב"י וכתב דהיינו דוקא בחזר הוא או אחיו וחלץ לה או לצרתה אבל אם בעל או קידש תפסי בה קידושין. ש"מ דמ"ש דאין מועיל אחריה כלום לא איירי בבעילה וקידושין וק"ל.

סעיף קטן כב
או צרתה תפסי להו בהן קידושין דקידושין תופסין בחייבי עשה הבא מכלל לאוין כזו שהיתה מותרת תחלה אלא שנאסרה מכח שחלץ ועומד בכיון שלא בנה שוב לא יבנה:

סעיף קטן כג
והראב"ד כתב קדשה לשם יבמין אינו כלום כו' שהרי אין כאן צד ייבום והוה ליה קידושי טעות ונראה דה"ה לעיל בסמוך בבא על יבמתו וחזר הוא או אחיו ובא על צרתה או עשו בה מאמר כו' שהראב"ד נמי מחלק כמו הכא ועד"ר:

סעיף קטן כד
או עשה מאמר בזו ובעל את זו דהוי ביאה פסולה מכח בית אחד הוא בונה כו':

סעיף קטן כה
וגם היא לא סגי לה בגט כו' רצה לומר קודם שחלץ הוא או אחיו לשלישית לא סגי אפי' לשנייה בגט אע"פ שבעל דאכתי נשאר בהזיקה מכח שעשה מאמר בראשונה הוי הביאה של שנייה ביאה גרועה מטעם בית אחד הוא בונה כו'.

סעיף קטן כו
אבל חליצה אפי' היא פסולה שקדם רצה לומר למה היא פסול לפי שקדם לה כו':

סעיף קטן כז
אפי' הכי אין מועיל אחריה כלום (אף ע"ג דביאה עדיפא מחליצה. ביאה פסולה שייך למיגזר טפי דאם נתן גט ובעל גזרו שיהא מעשה זו שאחר הביאה מועיל משום ביאה אחר החליצה שאם לא יועיל והביאה תהא ביאה גמורה ותסגי בגט לבד אתיא למימר מדקניא ביאה שאחר גט יבאו לבעול אפי' אחר חליצה והוה ליה איסור דאורייתא. ובביאה אחר מאמר יש לגזור משום ביאה אחר ביאה בשתי יבמות דכשם שביאה אחר קנין מאמר מהני אתי למעבד ביאה אחר ביאה אבל אחר חליצה פסולה ליכא למיגזר מידי כ"פ) ודוקא בחזר הוא או אחיו וחל לה או לצרתה אבל אם בעל או קידש תפסי בה קידושין אחר חליצה כשרה וכ"ש אחר חליצה פסולה ב"י:

סעיף קטן כח
ואחר כך נתן לה גט לזיקתו ר"ל שכוונתו שהגט יפקע הזיקה כמו חליצה שמפקעת הזיקה (בגמרא בפרק ד' אחין פירש רש"י דאם נתן לה גט סתמא הוי כאילו פירש אף לזיקתו כ"פ) ולכן צריכה גט למאמרה שהמאמר עדיין במקומו עומד שלא היה כוונתו בגט לבטל שמאמר וחליצה לזיקתה שאין הגט מפקיע הזיקה:

סעיף קטן כט
נשארה זקוקה כמו שהיתה דמאמר דעביד שקליה ופש לה זיקה כדמעיקרא:

סעיף קטן ל
ופירש רש"י שאינה מותרת אלא לאחין אבל המגרש אסר בה דמחלפא בבעלת הגט רצה לומר אם נתן גט ליבמתו בתחלה בלא מאמר אבל לא מחמרינן כולי האי לאוסרה לאחין שאינן עשו מעשה הואיל שאין האיסור אלא משום דמחלפא.

סעיף קטן לא
וא"א הרא"ש ז"ל כתב שהיא מותרת אף למגרש דלא דמי לבעלת הגט דהתם נותן הגט להפקיע הזיקה ודומה לחליצה ואיכא למיגזר משום חליצה כמו שכתב לעיל בריש הסימן אבל הכא נותן הגט לבטל המאמר ולהחזיר הזיקה ואינו דומה לחליצה וליכא למיגזר מידי. (ביאת בן תשע ויום אחד כמאמר בגדול אף על גב דאין קנין לקטן כיון דביאת בן תשע לענין עריות הוי ביאה שהיא נהרגת עליו אם היא גדולה מדרבנן כמאמר בגדול כ"פ):

סעיף קטן לב
(וכן אם חזר הקטן ובא על צרתה כר פירש רש"י משום דבית אחד הוא בונה כו' וכיון דאין ביאתו בראשונה קנין גמור מהני ביאה שנייה להצריכה גט וכיון דצריכה גט קם כולי' ביתא בלא יבנה וזה הטעם אם בא אחיו עליה או על צרתה: ואינו מועיל אלא

בתחילה דאז גזרינן מאמר בן ט' משום ביאת בן ט': כיון שהמאמר הראשון מבן ט' והוי כמו מאמר אחר מאמר בשניהם גדולים כ"פ):

סעיף קטן לג
או בעלת מאמר פוטרת הצר' דנקלשו זיקה בעלת הגט ובעלת המאמר ולכך אין חליצתה פוטרת את הצרה שיש לה זיקה גמורה:

סעיף קטן לד
כדפי' לעיל בריש סי' זה והיינו כדעת רש"י שהסכים הרא"ש לסברתו ולא כדעת ר"י:

סעיף קטן לה
חלץ לצרה הותרה האסורה ז"ל המ"מ סברת רבינו נכונה כו' וע"ש וב"י מביאו:

סעיף קטן לו
ששלשתן צריכות חליצה מכל אחד מהאחין דכל א' מהן הוי חליצה פסולה דאין יכולין לייבם אחת מהן דכל אחת מהן היא אחות זקוקתו ומדחליצתה פסולה כלומר גרועה שהרי אין אחד מהן יכול לייבם לא מיפקע זיקה שיש לכל אחד מהאחין בחליצת חבירו אלא כל א' צריך בעצמו ליפקע זיקתו שיש לו בכל אחת ואחת:

סעיף קטן לז
כשתפול השנייה יחלוץ השני דאין זה חליצה פסולה לשני הא דאי בעי מייבמי דאין כאן אחות זקוקתו שהרי כבר חלצה אחותה קודם נפילה זו והשלישית עדיין לא נפלה לשניהן:

סעיף קטן לח
מכל אחד ואחד שחליצה פסולה צריכה כו' כיון שאי בעי מייבמי לא מצי דאחות חלוצת שניהן היא ובולא כלום נמי לא נפקא דאחות חלוצה אינו אלא מדרבנן הלכך חלץ לה האי חליצה כל דהו ופקע זיקתו אף ע"ג דלאו חליצה מעליא היא כיון דזיקה וחליצה שוין שתיהן לגרוע וכן אידך חולץ כל דהו ומפקע זיקתו רש"י:

סעיף קטן לט
ואיכא תרי שינויין בגמ' פי' אליבא דשמואל:

סעיף קטן מ
דכל היכא דמצי למחלץ חליצה כשרה כו' ואע"ג דהראשון והשני נמי לא הויא חליצה כשירה לגמרי שהרי כל א' הוי אחות זקוקתו מ"מ הכי עדיף טפי מכשיחליץ אחד לכולן דאז השנייה הויא אחות זקוקתו ואחות חלוצתו וק"ל: (איזו שירצה חולץ לשלישית ומ"ש אחד חולץ לכולן משום דהחולץ לשלישית חולץ לשנייה שהוא רוב מקרי אחד חולץ לכולן כ"פ):

סעיף קטן מא
אחד חולץ לכולן "אפי' לכתחלה כצ"ל:

סעיף קטן מב
דלפטור נפשה פטרה אפי' בחליצה גרועה פי' לאפוקי למיפטר בחליצתה ג"כ צרתה:

סעיף קטן מג
שנבעלה א' מהן ביאה פסולה פי' כגון שקודם לכן נתן לא' מהן גט או עשה מאמר באחת מהן חוץ מזו:
או שניתן לה מאמר פסול מיירי גם כן כהאי גוונא דפרישית:

סעיף קטן מד
וצריכה אחת מהן חליצה להתירה לשוק שאין הזיקה נפקעת מבעילת פסולה רמב"ם:

סעיף קטן מה
שפוסק כשמואל וכשינוייא בתרא כו' והראב"ד פסק גם כן כשמואל וכשינויא קמא כן צריך להיות וכן הגיה בית יוסף ובתשובת מהר"ר דוד כהן האריך ליישב גירסא שלפנינו ע"ש. ומה שכתב ויראה מדבריו שפוסק כשמואל רצה לומר דאי כרב אמאי כתב שאם נחלצה אחת מהן חליצה פחותה הותרה לזר הא לרב לא הותרה אפי' היא עד שיחלצו לה כל האחין ומה שכתב שאין חליצה פסולה מסלקת היבום עד שתחזור על כל האחין היינו דוקא למפטר צרה אבל למפטר נפשה אין צריך לחזור וכדשמואל ומה שכתב וכשינויא בתרא דאילו לשינויא קמא כל היכא דמצי למיחלץ חליצה כשירה לא תחלוץ חליצה גרועה כזו:

סעיף קטן מו
עד שיודע שאחיו ייבם תחלה האי תחלה אינו מדוקדק דמשמע שאין מוציאין מידו אלא שידעי' בודאי שאחיו ייבם תחלה ולעיל מיניה כתב שאף אם הוא ספק מי ייבם תחלה מוציאין מידו אלא נראה דה"ק שאין מוציאין מידו עד שיודע תחלה שאחיו ייבם ואז אם יודע שהוא ייבם אף אם לא ידעינן מי ייבם תחלה מוציאין מיניה ולא אתי אלא לאפוקי אם לא שמעו שייבם אחיו כלל דאין מוציאין מן הספק:

סימן קעא

סעיף קטן א
קידושיה דרבנן כדפרי' לעיל בסי' מ"ג וקנ"ה:

סעיף קטן ב
אם קונין קנין גמור כו' וקידושי החרשת קונין במקצתה כו' כן מוכיח רב חסדא בפרק ב"ש (יבמות דף ק"י) מדברי רב ע"ש וב"י מביאו:

סעיף קטן ג
ומשיירין במקצתה לענין שאם קדשה אחר אחר כך צריכה ממנו גט או לענין שאר דברים הנזכרין כאן:

סעיף קטן ד
אין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה דחרשת אין לה אלא חצי זיקה וקטנה דלמא אין לה זיקה כלל:

סעיף קטן ה
דחרשת לאו בת חליצה היא פי' שתאמר שיחלוץ לשתיהן לחרשת יחלוץ עתה והקטנה כשתגדיל:

סעיף קטן ו
תאסר עליו החרשת בחליצה דאידך דשמא קידושי קטנה קונות ונמצא היא זקוקה גמורה ונמצא החרשת צרת חלוצתו ואסורה עליו:

סעיף קטן ז
וחליצתה חליצה אבל אי אפשר לומר שיכנוס הקטנה מתחלה ותשאר אצלי ממ"נ או קנאה אם כן אין צריך החרשת לשום דבר שנפטרת ביבום הקטנה ואי לא קנאה נחשבת כנכרית דאם כן החרשת במאי תיפוק שהרי היא לאו בת חליצה וצריכה תיקון דאי אפשר לצאת בולא כלום דשמא קטנה אינה קנויה וליבומי א"א כיון שכבר כנס הקטנה ושמא הקטנה קנויה והרי היא אשת אח שלא במקום מצוה:

סעיף קטן ח
כונס החרשת ומוציאה בגט ר"ל עתה מיד:

סעיף קטן ט
וחולץ לקטנה כו' אבל אין מלמדין הקטנה שתמאן דאמר בר קפרא בגמ' לעולם יתרחק אדם מן המיאון דלמא גדלה ומתחרטה בה ולא אמר ר"א מלמדין את הקטנה שתמאן אלא בגדולה וקטנה כדי לקיים מצות יבום מן התורה בגדולה אבל הכא יבום דחרשת דרבנן הוא והא קיים לה בביאה ראשונה הלכך אין מלמדין אותה למאן:

סעיף קטן י
שמלמדין הקטנה שתמאן וייבם החרשת ז"ל הרמב"ן למה לא תמאן הא טעמא דבר קפרא וכו' כמבואר בב"י עד שכנסה בהיתר עכ"ל אבל אה"נ ס"ל שאם ירצה יעשה כרב חסדא אלא שזה עדיף טפי מטעם שכתב הרמב"ן:

סעיף קטן יא
ואין ביאת הקטנה פוטרת הגדולה דילמא אין הקטנה קנויה לו ותצא הגדולה בולא כלום וכל שכן שאין החליצה של קטנה פוטרת הגדולה וכה"ג בפקחת וחרשת:

סעיף קטן יב
לא פסל הראשונה עליו לאפוקי גבי חרשת וקטנה שהשנייה אוסרת הראשונה כדבסמוך והטעם שהכא לא פסל שהרי ביאתן שוה אם הראשונה קנויה לו הרי היא אשתו ואחרונה ביאת זנות ואם לא קנויה היא הרי שתיהן נכריות אצלו שלא היו קנויה לאחיו אבל אסור לקיים השנייה דלמא קנויה היא וקיים עליה הך באיסור שתי בתים רש"י:

סעיף קטן יג
אלא מלמדין אותה שתמאן כו' רבינו לטעמיה אזיל שסובר כרב אלפס וכהרא"ש שבכל מקום מלמדין אותה שתמאן כדי שלא לפוסלה מכהונה כמו שכתבתי בסמוך בשם הרמב"ן וה"ה אם לא תמאן שיכול לגרשה בגט בשיש בה דעת לשמור גיטה כמו שמפורש לעיל בריש סימן קמ"א:

סעיף קטן יד
לרש"י פסל הקטנה עליו ואע"ג דמן הדין אינה נפסלת עליו ממ"נ אם הקטנה קנויה היא אין אחר ביאה כלום לפסול ואם אינה קנויה היא הרי היא כנכרית מ"מ גזרינן דלמא קדים ובעיל חרשת ברישא (דאז הקטנה צריכה חליצה דביאת חרשת לא מפקעת זיקה וקאי בלא יבנה כ"פ) כדבסמוך ועיקר מחלקותם של רש"י ורי"ף תלוי בגירסת הגמרא שרש"י גרס שם במשנה פסל הקטנה והרי"ף גורס אינו פוסל הקטנה:

סעיף קטן טו
ולפי זה יוציא שתיהן בגט הקטנה מכח גזירה הנ"ל והחרשת מטעם שתי בתים:

סעיף קטן טז
והקטנה תמתין עד שתגדיל ותחלוץ הואיל שחשבינן לביאתה ביאה פסולה צריכה חליצה:

סעיף קטן יז
אבל לגירסת רב אלפס לא פסל הקטנה עליו מכח ממ"נ שכתבתי בסמוך והרמב"ם כתב הטעם שביאת הקטנה מעולה מביאת החרשת שהקטנה ראויה היא לאחר זמן לפיכך יקיימם כיון שנבעלה תחלה:

סעיף קטן יח
ויוציא החרשת בגט דדלמא קנויה היא הקטנה וא"כ החרשת נאסרה עליו משום שתי בתים וצריכה גט בין שהקטנה קנויה היא או אינה קנויה וק"ל:

סעיף קטן יט
כתב הרמב"ם דפסל החרשת עליו דשמא הקטנה קנויה כולה וקנין החרשת משויירת רש"י ועיין דרישה:

סעיף קטן כ
דכיון ששתיהן יוצאות למה מלמדין כו' ר"ל לפי דברי הרמב"ם וזה לשון הראב"ד בפ"ה מהלכות יבום אמה שכתב הרמב"ם ומלמדין את הקטנה שתמאן וכתב הוא לא אמרו זה שמלמדין אותה שתמאן אלא כדי שתתקיים מצות יבום שהוא מן התורה ולעולם יתרחק אדם מן המיאונים עכ"ל ורצה לומר לא אמרו שמלמדים אותה שתמאן אלא בגדולה וקטנה כדי לקיים מצות יבום מן התורה בגדולה אבל הכא שאין כאן מצות יבום כלל לא אמרינן שמלמדין אותה שתמאן כמו שכתבתי לעיל בסמוך:

סעיף קטן כא
ויראה מדבריו ר"ל מדברי הראב"ד שסובר שחרשת תצא בגט כו' מדכתב על דברי הרמב"ם למה מלמדין אותה שתמאן משמע שאינו משיג עליו אלא בזו "למה "מלמדין כו' אלא יקיים אותה אבל במה שאמר ויוציא החרשת בגט אינו חולק עליו דאל"כ הוה ליה לפרש דבריו והטעם של הראב"ד כמו שכתבתי בסמוך בשם הרמב"ם דביאת הקטנה מעולה מהחרשת שקטנה ראויה היא לאחר זמן לאפוקי החרשת אינה קנויה אלא במקצת ועיין בבית יוסף שהמ"מ פירש להראב"ד כמו שכתב רבינו ושיש לפרשו בע"א:

סעיף קטן כב
ול"נ אלא מלמדין הקטנה שתמאן כו' דסבירא ליה לרבינו דמה ששנינו במשנה דהקטנה פסלה להחרשת היינו כל זמן שלא מיאנה אבל מלמדין אותה שתמאן כדי לעקור קידושיה מעיקרא וממילא תהא החרשת בהיתר אצלו שפיסולה שפסלה הקטנה אותה אזיל לה במיאונה כמ"ש בסמוך בסוף הסי' וזה עדיף טפי מלהוציא את שתיהן אבל לקיים הקטנה ולהוציא את החרשת כמו שסובר הראב"ד אינו נ"ל לרבינו הואיל שכבר נאסרו שתיהן משום שתי בתים:

סעיף קטן כג
וכן יראה מדברי א"א הרא"ש ז"ל עיין בב"י שכתב שאינו יודע מהיכן למד כן:

סעיף קטן כד
והחרשת תצא בגט דיש ביאה אחר ביאה אפי' בשתי פקחות (ר"ל דקידושין תופסין בשנייה כמ"ש בסימן ק"ע כשבא עליה לשם אישות או לשם יבמות לאפוקי לשם זנות כ"פ) להצריך לשנייה גט:

סעיף קטן כה
ובא הוא או אחיו על הפקחת פסל החרשת שהרי קנין שלה משויירת והפקחת צריכה גט וחליצה שביאתה בפסול היה:

סעיף קטן כו
לא פסל הגדולה (דבגדולה קיים מצות יבום תחלה ומשום דיש ביאה אחר ביאה אסר לקיים הקטנה לפיכך מלמדין כו' כ"פ):

סעיף קטן כז
ומלמדין הקטנה שתמאן לטעמיה אזיל כמ"ש לעיל כדי שלא לפסלה לכהונה:

סימן קעב

סעיף קטן א
ובאותם שהאיסור עליהן מהן לא מייבמין כו' מה שלא כתב גבי מפני איסור עליהם שיש מיבמין ולא חולצין כמ"ש גבי שינוי שבגופן הטעם מבואר מפני שיש איסור עליהם א"א להתייבם ב"י:

סעיף קטן ב
הסריס והאילונית אינם בני חליצה ויבום דכתיב ולא ימחה שמו מישראל פרט לזה ששמו מחוי ובאילונית דרשינן מדכתיב והיה הבכור אשר תלד פרט לאיילונית שאינה יולדת וכן פי' רש"י פרק הערל (יבמות דף ע"ט ע"ב) ששנינו שם הסריס לא חולץ ולא חולצין לאשתו ואחין חולצין לאשתו דלא שייך האי פירושא פרט לזה ששמו מחוי דלא ימחה אהמת קאי וטעמא דסריס לא יחלוץ צ"ל כיון שאינו יכול להקים שם לאחיו הרי היא אשת אחיו שלא במקום מצוה ודלא כב"י וק"ל:

סעיף קטן ג
לאשתו אינו כלום רצה לומר אין אשתו פסולה לכהונה:

סעיף קטן ד
היה לאיילונית צרה מותרת להתייבם ופירש רש"י אף על גב דהכיר בה אחיו וקיימה והויא אשתו לא מיתסרא צרתה משום צרת הבת (דבגמרא מבואר דאפי' היתה האיילונית ערוה על היבם דהיינו צרת בתו איילונית ואפי' הכיר בה הבעל אפי' הכי אינה פוטרת את צרתה כ"פ) דכי אסר רחמנא צרת ערוה במקום מצוה הוא דאסרה (פירוש במקום שהיה יכול לקיים מצות יבום אם לא היתה ערוה עליו כ"פ) והאי כיון דאיילונית היא דבלאו ערוה נמי לא חזיא ליבום הוי צרתה צרת ערוה שלא במקום מצוה וכך מפרש בעל הלכות גדולות עכ"ל ואף על גב דהכא באיילונית שאינה ערוה איירי מכל מקום איצטריך לאשמעינן דצרתה מותרת להתייבם דאיילונית זו כיון שאסורה ליבמה הויא על היבם כערוה כיון שהיא אשת אח שלא במקום מצוה וצרתה מיקרי צרת ערוה וכן פירש רש"י בהדיא פ"ק דיבמות דף י"ב ע"א:

סעיף קטן ה
חולצת ולא מתייבמת ר"ל האיילונית:

סעיף קטן ו
ודוקא סריס חמה שלקה ממעי אמו (סריס חמה לשון הגמרא ופירש רש"י שלקה כו' רצה לומר שלא היה לו שעת הכושר מעולם מיום שזרחה עליו החמה דהיינו מעת שנולד כ"פ) ז"ל הגמרא פרק הערל מנא ידעינן שהרי אין סימני סרים ניכרת בקטנותו אמר אביי כל שמטיל מים ואינו עושה כיפה שסימן זה ניכר בקטנותו ולא חיישינן שמא הבריא והיה לו שעת הכושר דכיון דתחלתו וסופו לקוי לא חיישינן וכתב הריב"ש (בתשובה סימן תע"ד) דאי לא בדקו בקטנותו אחר סימן זה הוי ספק סריס חמה וכ"כ הרא"ש: (ואם עבר ובא עליה קנאה פירוש קנאה קנין גמור ואין צריך חליצה דדוחה עשה דיבום את הלאו אבל אסור לקיימה ולבא עליה משום לא יבא וגומר כ"פ):

סעיף קטן ז
שערו לקוי ורך לקוי הוא לשון הגמרא ופירש"י לקוי רך. (שמחליק בשרו כו' דרך בשר איש להיות שעיר: מחמצין מסריחין כששוהין בכלי כ"פ):

סעיף קטן ח
אפי' הביא שתי שערות בזקנו ואם אין לו שערות בזקנו כן צריך להיות כן הגיה מ"ו וכן הוא מוכרח (ור"ל מתחלה אמר שכל אחד חשיב סימן וכל שלא נתמלא זקנו חשיב סימן אחד מסימני סריס אף על פי שיש לו שתי שערות בזקנו ועכשיו מסיק ואמר ואם אין לו שערות כו' ומפרש אימתי די בסימן א' ואימתי צריכין כל הסימנים אבל שתי שערות בערוה מוציא ממש מסריס כדמסיק רבינו כ"פ):

סעיף קטן ט
כמה שהם קטנים ולכן לא הביאו שתי שערות: (עד רוב שנותיהן דהיינו ששה ושלשים שנים כי ימי שנותינו שבעים שנה ועיין בחושן משפט סי' רל"ה: (אפי' אין להם הסימן פירוש כשלא הביא שתי שערות כ"פ):

סעיף קטן י
דמשהגיע לעשרים שנים פחות שלשים יום ז"ל ב"י ורבינו כתב בסימן קנ"ה וכו':

סעיף קטן יא
שאינו מביא סימנים לעולם ר"ל דאין אנו צריכין להמתין עד שיביא שתי שערות דודאי הוא שלא יביא לעולם לכן הוי גדול משנת שלשה עשר שנים ויום אחד (ודינו כמו שנתבאר לעיל לאשתו חולצין או מייבמין והוא חולץ ואינו מייבם כ"פ):

סעיף קטן יב
אנדרוגינוס כתב הרמב"ם כו' ע"ל סימן כ"ב ומ"ד מה שכתבתי שם בדיני אנדרוגינוס:

סעיף קטן יג
שדינו כסריס חמה כו' משום שאינו מוליד:

סעיף קטן יד
וחלץ הוא פסל עליהם דשמא הוא זכר וחליצתו חליצה ואין האחין יכולין לייבמה משום כיון שלא בנה כו' ואחד מהן חולץ לה דשמא הוא סריס:

סעיף קטן טו
אחים מן האם דכי ישבו אחים יחדיו המיוחדים בנחלה משמע ואיכא מאן דיליף לה אחוה אחוה מבני יעקב:

סעיף קטן טז
פצוע דכא וכרות שפכה דחייבי לאוין נינהו שנאמר לא יבא פצוע דכא וכרות שפכה בקהל ה' ומכל מקום כיון שהיה להם שעת הכושר רמיא קמייהו לחליצה. והאי זקן רצה לומר שתשש כחו וכשל שהוא דומיא דסריס דלאו בר ביאה והקמת שם הוא נ"י:

סעיף קטן יז
לאו בני יבום נינהו שאינן מולידים (ואם בעלו פירוש בדיעבד כ"פ):

סעיף קטן יח
יוציאו בגט כיון שהם אסורים לבא בקהל:

סעיף קטן יט
חרשת וקטנה ושוטה (בסגול) לאו בני חליצה הן לפי שאין בהן דעת לקרות ולהבין:

סעיף קטן כ
שאין גירושיו גירושין דלא אתיא גט דידיה ומפקע זיקת יבומי אחיו הראשון (שהוא דאורייתא) פירש"י:

סעיף קטן כא
אם בא עליה לאחר שהגדיל דלאחר שהגדיל קנאה בביאתו דבר תורה קנין גמור וא"צ תו לחליצה כיון שנעשה אשתו לכל דבריו (וע"ל סימן קס"ז כ"פ).

סעיף קטן כב
ואינו יכול לחלוץ דלאו בן חליצה הוא ואינו מוציא לעולם הואיל שזקוקה לו מאחיו זיקה דאורייתא:

סעיף קטן כג
אחיו פקח כונס ואינו יכול לחלוץ דחרשת לאו בת חליצה היא:

סעיף קטן כד
ואינו מוציאה לעולם כמ"ש לעיל דלא אלים גיטו להפקיע זיקת יבם דאורייתא:

סעיף קטן כה
הסומא מייבם ואינו חולץ משום דכתיב וירקה בפניו (דהוא כמו לעיניו כמ"ש בסימן קס"ט כ"פ) ואין זה רואה הרוק:

סעיף קטן כו
אשת הקטן ואע"ג דביאתו ביאה קידושיו אינם קידושין שאין לו קנין והרמב"ם כתב דטעמא משום דכתיב לא תהיה אשת המת פרט לאשת שוטה וקטן שאין להם אישות כלל:

סעיף קטן כז
והזקנה והעקרות מפני שמצינו כמה עקרות וזקנות שנפקדו והרמב"ם כתב הטעם מפני שהיה להם שעת הכושר ועד"ר:

סימן קעג

סעיף קטן א
פטורה מן החליצה ומן היבום וכשם שהוא פטורה כך צרתה כו' בגמרא יליף לה מקראי:

סעיף קטן ב
אבל אחת מכל העריות שהיא נשואה לנכרי כו' דדוקא במקום ששניהם נופלות לפניו בזקיקת יבום אמרינן מאחר שזאת נאסרה זאת נמי נאסרה עליו אבל במקום שלא נפלו לפניו ליבום כל אחת עומדת לעצמה להנשא ואין לא' שייכות בחבירתה ועיין בדרישה.

סעיף קטן ג
כגון שקדש אשה רצה לומר היבם קדש אשה.

סעיף קטן ד
ארוסתו וארוסתו שהיא כן צריך להיות וכן הוא ברמב"ם:

סעיף קטן ה
כמו אשה נכרית ומותר בה ולא אמרינן שתהא אסורה לו משום מראית עין דמיחזי כבונה שני בתים:

סעיף קטן ו
ונראה לי שהוא טעות סופר וז"ל הרמב"ם בפ' ו' ויבמה שהיא ספק ערוה על היבם או ספק ערוה על בעלה הרי זו חולצת ולא מתייבמת ונראה מה שכתב רבינו ויראה לי שהוא טעות סופר רצה לומר שצריך למחוק הבבא השנייה וב"י כתב שאפשר לדחוק ולפרש דברי הרמב"ם דהכי קאמר או שהיתה גם כן ספק על בעלה כמו שהיה ספק ערוה על יבמה שנמצא שהיא ספק ערוה לשניהם ע"ש:

סעיף קטן ז
היה לאחיו בערוה רצה לומר בערות יבם (ומותרת לבעלה).

סעיף קטן ח
או שגירשה בגט שכתב בכתב ידו שלשה דינים אלו לעיל בס"ס ק"ל:

סעיף קטן ט
ומיאנה בו אחרי מותו כו' (פירש רש"י הואיל וקידושיה וזיקת נפילתה אינה אלא מדרבנן אינה פוטרת צרתה מן החליצה ולהתייבם אסורה שנראית צרת ערוה כ"פ) אע"ג דמצי למעקריה לקידושין הראשונים במיאונה למפרע מכל מקום כיון דבשעת נפילה שנזקקה הבת ליבם למאן בו מחמת קידושי ראשון נראים נשואים גמורין למיהוי אשת המת וצרתה צרת הבת ואי שרית ליה אתי למשרי צרת הבת דעלמא:

סעיף קטן י
תצא מהבעל ומהיבם תצא מהבעל כדאמרי' לעיל בסימן קנ"ט ומהיבם שלא יאמרו מאחר שנישאת לזר ודאי יבמה חלץ לה או כנסה ונתגרשה ואם יקיימנה יאמרו שמחזיר חלוצתו או גרושתו:

סעיף קטן יא
וצריכה גט מהבעל שיבמה לשוק אינה אלא מחייבי לאוין כו': (כדפרי' לעיל בסימן קנ"ט כ"פ):

סעיף קטן יב
והיא וצרתה פטורות כו' דטומאה כתיב בה ונסתרה והיא נטמאה כעריות דכתיב בהו אל תטמאו בכל אלה:

סעיף קטן יג
אם לאו היא חולצת משום דאילו היה הבעל קיים ורוצה לפוטרה ממנו היתה צריכה גט ממנו השתא נמי שנפלה לפני היבם צריכה חליצה ודוקא בספק זינתה אבל בודאי זינתה אין צריך כלום כיון שכתוב בה טומאה כמו שכתבתי לעיל:

סעיף קטן יד
וצרתה חולצת או מתייבמת דהא דהיא אסורה להתייבם משום דילפינן בקל וחומר דמה לבעל שהיתה מותרת לו נאסרה ליבם שכבר נאסרה עליו לא כל שכן אבל לא אלים קל וחומר למדחי צרתה מיבום ואני כתבתי בספרי להחמיר דאפי' ודאי סוטה היא וצרתה חולצת כו' ע"ש מ"ו ומה שכתב היא חולצת וצרתה חולצת ומתייבמת הכי קאמר היא חולצת למפטר נפשה אם אין שם אלא היא או צרתה חולץ או מייבם ונפטרה צרתה והיא אבל אין צרתה נפטרה בחליצת הפסולה וכמו שנתבאר לעיל ס"ס ק"ע וכן צריך לומר בדברי רבינו כמה פעמים היכא דכתב היא וצרתה ודו"ק.

סעיף קטן טו
ופוטרת צרתה כיצד רצה לומר כיצד אשת אחיו שלא היה בעולמו פוטרת צרתה רש"י:

סעיף קטן טז
בין אם נולד לאחר שייבמה שמעון רבותא קמ"ל דאע"ג דבנולד כבר נתייבמה ולא היתה ע"ז בזיקת נשואי אחיו הראשון מעולם א"כ תחשוב כאילו לא היתה אשת ראובן אלא אשת שמעון שהוא בעולמו ותיהוי מותרת קא משמע לן:

סעיף קטן יז
חולץ לצרתה ולא מפטר משום צרת ערוה (שלא היה בעולמו) דלא צרתה ממש היא אבל מ"מ לא מתייבמה דהוי צרת אשת איש שלא היה בעולמו במקצת מדרבנן:

סעיף קטן יח
דקיי"ל יש זיקה פלוגתא דרב ושמואל היא וקיי"ל דזיקה דהיתה זקוקה לו משוי לה כאילו עשה בה מאמר ואסורה צרתה להתייבם:

סעיף קטן יט
קטנה שהיתה נשואה לאחיו מאמו ר"ל לאחיו של יבם:

סעיף קטן כ
או לאחי אמו שהיא מותרת להנשא לאחיו מאביו:

סעיף קטן כא
לעקור נישואין הראשונים של אחי אמו או אחיו מאמו שהיא אסורה לו מכחם: כדי שתתייבם מחמת נישואי אחיו מאביו (והטעם כיון דבשעת נפילה נראית כערוה אסורה משום דאתי למשרי שאר ערוה כ"פ):

סעיף קטן כב
וצרתה חולצת ולא מתייבמת חולצת שאין קידושיה של קטנה אלא מדרבנן ואינה היא צרת ערוה אלא מדרבנן. ולא מתייבמת שנראית כצרת ערוה:

סעיף קטן כג
ונראה שאף היא חולצת אם תמאן רצה לומר בנשואי הראשונים ור"ל היכא שאין לה צרה דאם יש לה צרה בחליצת צרתה נפטרה גם היא:

סעיף קטן כד
ומותרת לזר בלא חליצה והיינו דוקא היכא שאין עוד אחים לבעלה שמת דאי איכא אחים אחרינא אע"ג דמיאנה בזה הרי לא מיאנה בזיקת אחרים ב"י:

סעיף קטן כה
אבל צרתה מותרת לו דמיאונה לא עוקרת אלא קידושי עצמה אבל צרתה נשואיה במקומה עומדת:

סעיף קטן כו
ואפי' היא מותרת לשאר אחים וכתב נ"י הטעם משום דכיון שלא מיאנה בבעל נראית כאילו נישואי הבעל קיימים אלא שעוקרת זיקתו של יבם והויא לה גביה כאשת אח

שלא במקום מצוה אבל לאחרים שריא להו כיון שאף הוא אינו נאסר אלא מפני מראית עין אין לנו לדמות אלא כיבמה שאומרת בזה אני רוצה ובזה איני רוצה עכ"ל עיין שם ריש דף תמ"ב ול"ד לבעלת גט דכיון דאסורה לחד אתסרא לכולהו דבעלת ג' הוא דקעביד בה (מעשה ופסלה על אחין כ"כ) הכא איהי דקעבדא ביה דא"ל לא רעינא בך בך הוא דלא רעינא הא לחברך רעינא:

סעיף קטן כז
אבל אם היו לאחיו בה ספק קידושין ר"ל ומת ולא גירשה:

סעיף קטן כח
אע"פ שהיתה אסורה לו בחיי אחיו ר"ל שעה אחת.

סעיף קטן כט
ומת בעודה קטנה אבל אם נתגדלה אצלו יתבאר בסמוך שמותרת להתייבם:

סעיף קטן ל
ואין חזרתה חזרה גמורה (אלא מדרבנן דקידושי קטנה אינו כלום הואיל ופקע זכות האב בנישואי הראשון והיא אין לה יד לקבל קידושין והוי לה כגרושה ועומדת כ"פ) וא"כ הויא גרושת אחיו וחולצת משום מראית עין:

סעיף קטן לא
ונתחרשה והחזירה שגם קידושיה ונישואיה אינם קנין גמור:

סעיף קטן לב
ומת והיא חרשת ז"ל המיימוני בפ"ז ואינה חולצת ואינה מתייבמת ר"ל דחרשת אינה בת חליצה כלל כדלעיל ומה שכתב והיא חרשת לאפוקי שאם נתפקחת אצלו יתבאר בסמוך שמותרת אפי' להתייבם:

סעיף קטן לג
כמותה וחולצת ולא מתייבמת הואיל שהקטנה היא ערוה מן התורה שהיא גרושת אחיו הוי צרתה צרת ערוה (ודומה למ"ש לעיל דאם לא מיאנה בו הקטנה בחייו ומיאנה אחרי מותה דצרתה חולצת ולא מתייבמת כ"פ) אבל האלפס והרמב"ם והרא"ש סברי הואיל שאין קידושי הקטנה אלא מדרבנן ואם נתגדלה אצלו (ר"ל כוון שיש לה היתר לעצמה אם גדלה אצלו כ"פ) אפי' היא עצמה חוזרת להיות להתייבם לא גזרו על צרתה:

סעיף קטן לד
ונתגדלה ונתפקחה אצלו כי' דודאי בא עליה אחר שנתגדלה או נתפקחה לשם קידושין:

סימן קעד

סעיף קטן א
היא חולצת דלא אלים לאו למיפטרה דילפינן מאחות אשה (ר"ל דלא מפטר מן החליצה כ"א דומיא דאחות אשה דילפינן מינה פטור צרות מדכתיב אשה אל אחותה לא תקח לצרור וגו' כ"ש) שהיא מחייבי כריתות אבל לא מתייבמת שהרי אסורה לו.

סעיף קטן ב
וצרתה או חולצת או מתייבמת שאין צרה פטורה אלא מערוה דילפינן מאחות אשה דכתיב לצרור כ"י (וגם הצרה אינה נפטרת בחליצה זו דזיקתה הוא קלושה שאסורה ליבה וזיקת צרה זיקה אלימא אבל חליצת צרתה פוטרת אותה כ"פ):

סעיף קטן ג
כדפרישית לעיל בס"ס ק"ע בשם הרמב"ם:

סעיף קטן ד
קנאה ונפטרה צרתה (ע"ל בסימן קע"ב כ"פ) ז"ל הרמב"ם מן הדין היה שיהייבמו אפי' לכתחילה שהייבום מצות עשה וכ"מ שאתה מוצא עשה ולא תעשה יבא עשה וידחה לא תעשה אלא שחכמים גזרו שלא יתייבמו שגזרינן ביאה שנייה שאין בה מצוה שבביאה ראשונה קיים מצות ינבים אטו ביאה ראשונה:

סעיף קטן ה
ומוציאה בגט ר"ל השנייה (פירוש האסורה מדברי סופרים פ"ה) או איסור לאו ועשה:

סעיף קטן ו
אלא בלאו תפסי בה קידושין כמ"ש לעיל בסימן י"ח:

סעיף קטן ז
חולצת ולא מתייבמת דאיבעיא היא בפ"ק דיבמות דף י"א וי"ב דאיכא למימר דקל וחומר הוא דבמותר לה דהיינו בעלה זה שמת (שהיתה מותרת לו קודם שנשאה לשנייה נאסרה בנישואי השני יבם שכבר נאסרה עליו מכח גרושת אחיו לא כ"ש שתיאסר בנישואי שני כ"פ) נאסרה באסור לה דהיינו יבמה לא כ"ש א"ד דלא אלים ק"ו במקום מצוה וגם יש מ"ד התם דטומאה כתיב בה כעריות לכן חולצת ולא מתייבמת. ואי אית ליה צרה אינה נפטרת בחליצתה של פסולה זו אבל אם קידם וחלץ צרתה של זו או ייבמה פוטרת לזו הפסולה והמ"מ כתב שגם הצרה נפטרה בחליצה של זו הפסולה אבל ב"י תמה עליו שהוא כנגד מ"ש הרמב"ם ע"ש. (אחות חלוצה אסורה מדרבנן משום אחות גרושתו וכן צרתה אסורה משום צרת אחות גרושתו כ"פ):

סעיף קטן ח
וכן צרתה אסורה מדרבנן וחולצת ולא מתייבמת פירוש צרתה חולצת ונפטרת חבירתה בחליצתה אבל בחליצת האחות חלוצה לא נפטרה הצרה דהא בחליצת הפסולה לא מפטרה צרתה הכשרה כמ"ש בס"ס ק"ע ועי' דרישה:

סעיף קטן ט
מי שיש עליה זיקת שני יבמין היא וצרתה כו' דכתיב ומת אחד מהן יבמה יבא עליה שעליה זיקת יבם אחד ולא שעליה זיקת שני יבמים ועי' בדרישה:

סעיף קטן י
שלשה נשים נכריות ל"ד בשתי נמי סגי ועד"ר:

סעיף קטן יא
או אין לה צרה היא או צרתה חולצת ולא מתייבמת האי או צרתה דקאמר ל"ד וה"פ היא היכא שאין צרה או צרתה ר"ל היכא שיש צרתה אז גם צרתה חולצת ולא מתייבמת אבל אין לומר דהיא או צרתה הוי כפשוטו דבחדא מינייהו סגי דאין אחד פוטרת חבירתה דבעלת המאמר שאין זיקתה שלימה אלא במקצת אינה יכולה ליפטר את צרתה שזיקתה שלימה וצרתה אינה יכולה ליפטר את זו מזיקתה שיש עליה מאחיו הראשון שהרי מדאורייתא היה מותר לייבם אפי' שתיהן אלא משום שלא יאמרו כו' כנזכר לעיל החמירו וא"כ הו"ל שני יבמות משני בתים וצריכות שניהן חליצה כ"פ):

סעיף קטן יב
וקדשה שמעון אחיו ומראובן לא נתגרשה:

סעיף קטן יג
שאם קידושי ראובן קידושין ר"ל כשנשתחררה יש לספק אי קידושי ראובן נגמרו או פקעו לגמרי וכן צ"ל לעיל ס"ס מ"ד וע"ש ולכן אם נגמרו קידושי ראובן אין קידושי שמעון כלום דאין קידושין תופסין בא"א וגם באשת אחיו ואי פקעי הרי אין קידושי ראובן כלום:

סימן קעה

סעיף קטן א
לא שנא מתה אשתו קודם שנכנס השלישי רבותא אשמועינן דאע"ג דבכל זמן שהיתה נשואה לאח זה לא היתה אחות אשתו שהרי אשתו מתה קודם שכנסה אחיו אפ"ה אסורה לו ועיין בדרישה.

סעיף קטן ב
אע"פ שלא היתה אסורה עליו בנפילה אחרונה שהרי כבר מתה אשתו קודם נפילה אחרונה: (שהיתה אשה אחרת לאח השלישי פירוש שהיתה צרת ערוה בעת שנפלה לפני היבמה בנפילה אחרונה כ"פ).

סעיף קטן ג
והרי שתיהן אסורות עליו משום אחות זקוקתו:

סעיף קטן ד
וכן אם היו שם עוד אחין פירוש גם בלא מיתת השנייה מצינו היתר ייבום לראשונה:

סעיף קטן ה
וקדם אחד מהן וחלץ כו' דוקא קודם אבל לכתחילה לא אמרינן להו לחלוץ האחרונה ולייבם הראשונה דגזרינן דלמא אתי למיעבד איפכא וכ"כ התוספות והרמב"ם ב"י והא דכתב דקדם אחד מהן וחלץ ולא קתני וקדם אחד מהם וייבם כדקתני בבבא שאחר זה ואם קדמו וכנסו אין מוציאין אותם מידם דשאני התם שכבר קדמו תרווייהו וכנסו משו"ה אין מוציאין אותם מידם כיון דכבר נפקע זיקה דתרווייהו מכל חד משא"כ כשקדם אחד מהן והשנייה עדיין זקוקה לו דאז מוציאין מידו נ"ל.

סעיף קטן ו
או שהיתה הראשונה כו' פירוש ואפילו לכתחילה:

סעיף קטן ז
אסורה לאחד מן האחין פירוש משום ערוה:

סעיף קטן ח
שהרי היא מותרת לו דאינה אחות זקוקתו הואיל שהראשונה אסורה עליו (לא נפלה זיקתו עליו ואין על האחרונה אחות זקוקה כ"פ):

סעיף קטן ט
ושאר האחין אסורין בשתיהן פירוש שהרי קודם שייבם זה לראשונה נאסרו עליהן שתיהן שאחת היא אחות זקוקתו של חבירתה ולאחר שייבם זה הראשונה נשארה השנייה על האחין באיסור שכיון שבשעת נפילה נאסרה שוב לא תבא לידי היתר:

סעיף קטן י
או בזה אחר זה קודם כו' שכל שלא הספיקו לייבם לראשונה עד שנפלה השנייה כנפלו שתיהן בבת אחת דמי ב"י:

סעיף קטן יא
שתיהן חולצות ולא מתייבמות ואע"ג דכבר אשמועינן דין זה במ"ש לפני זה וכן אם היו עוד אחין כו' וכמ"ש ב"י שנלמד מדין זה מ"מ כתב משום חלוקים שיש לחלק בה אם קדמו וכנסו כו' וכמ"ש לעיל בסמוך: (כגון שהיא בתו ר"ל בתו מאנוסתו ויש לה אחות

מאם אבל אין ר"ל בתו מאשתו בקידושין א"כ איך מותר בשנייה הא הויא בת אשתו אבל בבת אנוסתו מותר כמ"ש לעיל בסי' ט"ו. או אחת משאר כל העריות כגון חמותו ואם חמותו ור"ל דודתה של אשתו מותרת כ"פ):

סעיף קטן יב

כיון שמן התורה הן בני חליצה ויבום נראה דר"ל אלו הצרות של איסור עשה או לאו מותרות מן התורה ליבום דדוקא כשהן צרות ערוה דחייבי כריתות ומיתות בית דין הוא דנדחית גם צרותיהן מן התורה ולא צרות של איסור לאו ועשה וכנ"ל אלא שחכמים ז"ל אסרוהו לייבם משום גזירה דאיסור ערוה גמור (וכיון שמן התורה בני יבום עדיין נקראים אחות זקוקה ולכן חולצין ולא מתייבמין כ"פ): (ועשה השלישי פירוש שקדש אותה ועדיין לא נשאה: אינה נדחית מפני הראשונה פי' להיות פטורה מהחליצה ויבום ומותרת לאחר כ"פ):

סעיף קטן יג

שהאחרונה אוסרתו משום אחות זקוקתו:

סעיף קטן יד

שאין המאמר קונה קנין גמור כו' שתהיה צרת אחות אשתו: (וא"א הרא"ש ז"ל כתב אפי' כו' נתבאר לעיל סי' קע"ג גבי אשת אחיו שלא היה בעולמו כ"פ):

סעיף קטן טו

כיון שהיא צרת אחות אשה בזיקה ר"ל אחר שמת הראשון היתה אשתו של הראשון זקוקה לזה האח השלישי והויא אשתי של זה השלישי צרת זקוקתו והרא"ש לטעמיה כמ"ש רבינו לעיל בסימן קע"ג בשמו:

סעיף קטן טז

אפילו אם לא כנס בס"י ליתא האי אפי' ועד"ר.

סעיף קטן יז

שנמצא שהיתה צרת ערוה בזיקה זה אזיל דוקא לשיטת הרא"ש דלעיל:

סעיף קטן יח

אפי' גירש הערוה קודם שמת פי' הואיל שנאסרה שעה אחת נשאה באיסורא כדלעיל.

סעיף קטן יט

אבל כנס בעלי אחות את הנכרית כו' דכיון דכנס אזלא הזיקה הראשונה ועד"ר: (תצא משום אחות אשה ר"ל ופטורה מן החליצה והיבום כ"פ):

סעיף קטן כ

ואשת אחיו בחליצה שהרי אסור לקחתה משום שתיהוי עליו כאיסור אחות גרושתו וכן אין לומר לחלוץ את זו ראשונה ויקיים אשתו דהא מ"מ אסורה עליו משום אחות חלוצה:

סעיף קטן כא
(מת חרש בעל החרשת כו' תצא משום אחות אשה ר"ל קידושי אחותה הפקחת שהם לפקח קידושין גמורין הויא לה אחות אשה כ"פ):

סעיף קטן כב
ואשת אחיו אסורה לעולם פי' אסורה לו משום אחות גרושתו ולאחרים אסורה עד שימות החרש שהרי היא זקוקה לו ואינו יכול לחלוץ כו' כ"פ):

סימן קעו

סעיף קטן א
שלא (ניתנו לביאה פירוש אף על גב דיש מ"ד דזה הוי קידושין דלא נמסרו לביאה ולא הוי קידושין לא קי"ל הכי כ"פ):

סעיף קטן ב
דוקא הכא שכל אחד וא' אומר כנסתי הזקוקה אבל מי שעבר כו' מלשון זה משמע אפי' אם נפקע אחר כך הזיקה מאחותה כגון שאח ד' כנסה או חלץ לה אפ"ה מוציאין אותה ממנו וקשה הא כתב לעיל בסימן קע"ה ד' אחין שנים מהן נשואין לשתי אחיות ומתו הנשואין את האחיות כו' קדמו וכנסו אין מוציאין אותה מידם מטעם שכבר נפקע זיקה מכל אחת ואחת וי"ל דלעיל איירי דמתחלה קודם שכנסו אותה עשו מוסכם בהדדי שכל א' ייבם אחת כדי שתפקע הזיקה מכל א' ולהתירה נתכוונו אבל הכא מיירי שאחד כנס אחת ולא עשה מוסכם עם אחיו שהוא יכניס השנייה ולאיסורא נתכוין לכן אמרינן שיוציאנה:

סעיף קטן ג
ואפ"ה דוקא שקדמו כו' קאי אשלפניו אמ"ש קדמו שני האחין וכנסו כו' שאין מוציאין: יוציאו כיון שעברו על דברי ב"ד דומה לזה כתב לעיל ס"ס קמ"א כ"פ):

סעיף קטן ד
אפי' אחר חליצת אחיו פי' ואז לא הויא אחות זקוקתו:

סעיף קטן ה
אחר שחלץ היחיד אין מוציאין מידם מטעם שכתב לעיל שכל אחד ואחד אומר כנסתי הזקוקה:

סעיף קטן ו
אפי' שניהם כהנים פירוש אע"פ שהיחיד חלץ לשתיהן:

סעיף קטן ז
אחיו של זה ושל זה חולצין ולא מייבמין בגמרא אחיו של ראשון חולץ מדאורייתא ולא מייבם מדרבנן שקנסוה. אחיו של שני חולץ מדרבנן ולא מייבם מדאורייתא דמדאורייתא

לא קא רמיא קמיה ורבנן הוא דאצרכוה חליצה משום גזירה שמא יאמרו גירש זה ונשא זה (ע"ל סי' קע"ג כ"פ):

סעיף קטן ח
בני הכלה ר"ל הודאין:

סעיף קטן ט
והשני מייבם פירוש אותה שחלצה עצמה:

סעיף קטן י
בן ידוע ונתעברו חמישתן כנ"ל:

סעיף קטן יא
וכן השנייה חולצין לה ד' והה' ישאנה וי"ל וכן לכולן:

סימן קעז

סעיף קטן א
המפתה או מאנס קונסין אותו חמשים סלעים לקמן בסימן זה יתבאר דאין קנסן שוה דבאונס צריך לכנוס עכ"פ ומפתה דוקא כשאינו כונסה בין שהמניעה מצידו דהמפתה בין שהמניעה מצידה או מצד אביה:

סעיף קטן ב
כגון ששלף חרבו פירוש וא"צ לומר שאם אנסה ממש ודוק מ"ו ועיין דרישה והיותר נראה דבאונס אחר היה לה לצעוק והיו מצילין אותה משא"כ בזה יראה שיהרגה מיד:

סעיף קטן ג
ואם אין עדים אין קנס דהמודה בקנס פטור כדלקמן בסימן זה. והכי הוא הצעת דברי הראב"ד דאין לומר דטענתן לענין קנס שהיא אומרת אנסתני ונפקא מינה לענין אם פונסה דאפי' הכי חייב ליתנו קשה לענין קנס מה חזקה שייך הא בעינן עדים. אבל לא מצינן למימר גם לענין חזקת המוציא מחבירו עליו הראיה דקנס אינו ממון שבין אדם לחבירו אלא רחמנא קנסו:

סעיף קטן ד
ואם לענין שלשה דברים דהיינו צער בושת ופגם וכמו שכתב בסמוך ונלע"ד דל"ד קאמר שלשה דברים דהא לענין בושת ופגם אין חילוק בין אונס למפתה. א"נ נ"מ כשהיא בוגרת או ממאנת דהרמב"ם ס"ל באלו דבאנוסה חייב בהן אף שאין להן קנס משא"כ במפותה הואיל ואין להן קנס וכמו שכתב רבי' בשמו בסי' זה ואף שרבינו השיג עליו שם מ"מ כתב כאן לסברת הרמב"ם דלמא הרמב"ם לטעמיה שס"ל כשהיא טוענת אנסתני והוא טוען נתפתתי לי דצריך לישבע שבועה דאורייתא וקאמר דבשדה היא נאמנת ואף אם ירצה לישבע שבועה דאורייתא לא מהימנינן ליה ובעיר הוא נאמן בש"ד וכמ"ש רבינו

בשמו לקמן בסי' זה דצריך שבועה דאורייתא. דס"ל להראב"ד מדכתב כל הנבעלת בעיר היא בחזקת מפותה משמע דנאמן הוא בטענתו שלא בשבועה דאורייתא וא"כ שבועה דאורייתא היכי משכחת לה והרמב"ם מצריך שבועה דאורייתא בטענות אלו:

סעיף קטן ה

מאדם בזוי ונקלה וכ"כ הר"ן בפרק ואלו נערות דף תפ"ג ע"א אבל רש"י פירש שם אדם בינוני המבייש בושתו קשה מאדם זולל ומאדם חשיב וכתב עליו הר"ן ז"ל ובודאי במילי אחרינ הכי הוא אבל באונס ומפתה נראין הדברים שכל שהוא זולל יותר בושתו מרובה עכ"ל ועי' בח"מ סי' ת"ך שפירש שם רבי' הכל לפי המבייש כמו שפירש כאן וזה שלא כדברי רש"י והר"ן דשניהן ס"ל דבמילי דעלמא המתבייש מאדם בינוני בושתו קשה וצ"ע:

סעיף קטן ו

ולפי בריאותה כמה נצטערה הרמב"ם מסיק אומדין כמה האב רוצה ליתן ולא מצטער זו מזה (ר"ל מזה מצער מכח זה אבל אינו ר"ל מזה האיש שהוא פחות או חשוב דהא זה כבר חשב לה בכלל פגם ובושת כצ"ל מיהו י"ל דר"ל זו מזה האיש ור"ל לפי קטנו או גדלו שמין וכמ"ש רבינו) וכך יתן אבל אין משערים כמה רוצה ליקח להיות נבעלת באונס שאין אדם לוקח ממון הרבה כדי לקבל צער וכ"כ רבינו לקמן בח"מ סי' ת"ב לענין צער דעלמא:

סעיף קטן ז

וקונסין המאנס שצריך ליקח אותה כמ"ש בקרא ולו תהיה לאשה וגו': (ואינו רשאי להוציאה כו' שנאמר לא יוכל לשלחה כל ימיו כ"פ):

סעיף קטן ח

לפיכך א"צ לכתוב לה כתובה דטעמא מאי תקינו לה רבנן כתובה כדי שלא תהא קלה כו' והכא איכא למיחש (גמרא) וק"ל מ"ו:

סעיף קטן ט

אע"ג דכתיב קודם לא יוכל לשלחה כו' פירוש העשה נכתב קודם לא יוכל לשלחה פי' ובפרק בתרא דמכות אמר רבה בב"ח אר"י כל לא תעשה שקדמו עשה לוקין עליו שאני הכא דע"כ ניתק לעשה הוא דלא הו"ל למיכתב אלא לא יוכל לשלחה מאי כל ימיו אלא ה"ק לא יהיה שילוחיה כל ימיו אלא יחזירנה ע"כ הרי העשה אחר העברת הלאו: (כופין אותו להחזירה ואינו לוקה הטעם דכל לאו הניתק לעשה משמע שהעשה הוא עונשו של לאו וכן כאן משמע שזה הוא עונשו של לאו שיחזירנה לו ולא מלקות כ"פ):

סעיף קטן י

או שנתקדשה לאחר פירוש דאז אסור לו להחזירה:

סעיף קטן יא
או אפילו שנייה מדרבנן אע"ג דהיא מדאורייתא ראוייה לו אפשר כיון דכתיב ושמרתם את משמרתי מצאו חכמים מקום לאיסור השניות שפיר איכא למימר דשנייה אימעיטא מולו תהיה לאשה (דמשמע אשה הראוייה לקיימה בהיתר דוקא כ"פ) ובלא"ה כיון דכל מילי דרבנן אסמכוה אלאו דלא תסור שפיר א"ל דגם שנייה אמעיטא מולו תהיה לאשה ב"י:

סעיף קטן יב
וכן אם מצא בה ערות נ"ל דר"ל ערוה ממש ולא כמו שמפרש ב"ה ערות דבר דקרא דר"ל דבר אפילו הקדיחה תבשילו:

סעיף קטן יג
אבל במפתה בין הוא או היא כו' אע"ג דכתיב בפרשת משפטים וכי יפתה איש בתולה אשר לא אורסה ושכב עמה מהר ימהרנה לו לאשה אם מאן ימאן אביה לתתה לו כסף ישקול כמוהר הבתולות ופירש"י כמהר הבתולות המפורש בפרשת כי תצא אצל התופס את הבתולה ומאנס נ' כסף יתן לאבי הנערה ומדכתיב אם מאן ימאן אביה וגו' משמע אם האב רוצה כופין את המפתה שישאנה תירץ בגמרא בריש דף מ' אמר קרא מהר ימהרנה לו לאשה לו מדעתו והא דכתיב אם מאן ימאן וגר נראה שמסתמא הוא רוצה לישאנה כדי שלא יצטרך ליתן חמשים כסף ועיין בדרישה:

סעיף קטן יד
ואין צריך התראה דא"צ התראה אלא למיתה או למלקות:

סעיף קטן טו
עד שתבגר דנערה כתיב בפרשת ולא בוגרת (והטעם דאחר שבגרה אינה נקראת בתולה דבתוליה פוטרין וקודם ג' שנים אין ביאתן ביאה כ"פ):

סעיף קטן טז
או אין לה אב דכתיב אם מאן ימאן אביה לרבות יתומה שאין לה אב לקנס:

סעיף קטן יז
הסכים לסברא ראשונה דנערה כתיב חסר ה' וקרינן נערה בה"א לרבות קטנה שאתיא לכלל נערות:

סעיף קטן יח
פחות מג' שנים יש להם קנס כן הוא במיימוני בפרק ג' דהלכות נערה ובמשנה ובדפוס של בית יוסף כתוב בת שלש שנים או פחות שלשה והוא גירסת המיימוני בפ"א אבל יותר נראה גירסת המיימוני דפ"ג דאם עברו עליה ג' שנים שלימות אפי' רגע אחד י"ל

דאין בתוליה חוזרים ואע"ג דבכ"מ אמרו בת ג' שנים ויום אחד י"ל ל"ד נקט יום אחד אלא אפי' ברגע אחד נמי סגי ועיין בדרישה:

סעיף קטן יט
נתארסה ונתגרשה אבל בעודה ארוסה קם ליה בדרבה מיניה:

סעיף קטן כ
שנכנסה לחופה ולא נבעלה דכל שנכנסה לחופה כבעולה דמיא ב"י:

סעיף קטן כא
אם התרו בו לוקה ואינו משלם (משום שנאמר כדי רשעתו רשעה אחת אתה מחייבו ואין אתה מחייבו משום שתי רשעיות כ"פ) ובעדים זוממין הדין איפכא דמשלמין ואין לוקין היכא דאיכא תרי חובות עליהם שאני התם דבהדיא ריבתה התורה לתשלומין כמ"ש בח"מ בר"ס ל"ה ע"ש:

סעיף קטן כב
אע"פ שלא התרו בו פטור מן הקנב ילפינן לה מדכתיב מכה נפש בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת מה מכה בהמה לא חילק בין שוגג למזיד לחייבו בתשלומין אלא בכל ענין חייב בתשלומין אף מכה אדם לא חילק בין שוגג למזיד לפוטרו מתשלומין וכן הדין בכל עבירה שיש בה מיתת ב"ד שאין בה תשלומין עכ"ל הרמב"ם והוא מלשון הברייתא:

סעיף קטן כג
כתב הרמב"ם הממאנת כגון יתומה שהשיאוה אחיה ואמה ומיאנה בבעלה אין לה קנס שאינה בחזקת בתולה כיון שניסת:

סעיף קטן כד
והאיילונית כיון שלא תביא שתי שערות לעולם ועד עשרים שנה היא בחזקת קטנה ומשם ואילך היא בוגרת ואין קנס אלא לנערה ורבינו כתב דלא נהירא כו' דקטנה יש לה קנס וגם איילונית זו בגרותה התחיל בקטנותה נמצא דיש לאיילונית דין קטנה ועיין דרישה: ומה שכתב והאיילונית דינה כקטנה כו' ומשם ואילך דינה כבוגרת כו' רצה לומר בא לומר היאך איפשר דאיילונית יש לה דין קטנה ואם כן לעולם תהיה לה קנס שלעולם לא תביא שתי שערות וזה ודאי אין סברא לומר כן לכך כתב ויש לה דין קטנה עד עשרים דעד עשרים נחשבת כקטנה אף על גב שכבר נולדו בה סימני איילונית כמבואר לעיל בסימן קע"ב ומשם ואילך דינה כבוגרת כו':

סעיף קטן כה
וכן אם נאנסה חוץ מבוגרת כו' כיצד כו' רצה לומר כיצד הדין באונס לענין שלשה דברים במקום שאין לה קנס אבל במפתה סבירא ליה דבכל ענין פטור במקום שאין להן קנס וכדמסיק וכתב אבל במפתה את כולן פטור מכלום וק"ל: (ואת הממאנת כו' יש

להן בושת ופגם וצער רצה לומר דהיינו שנכנסה לחופה ולא נבעלה דאז עדיין יש פגם וק"ל כ"פ):

סעיף קטן כו
משלם את הצער בלבד דשוטה וחרשת אין להן פגם ובושת דלאו בני בושת ופגם נינהו:

סעיף קטן כז
אבל המפתה את כולן פטור כו' דמחלו על בושת ופגם. וצער אין שייך במפותה. והבוגרת אינה ברשות האב דיתבע בושתה ופגמה והממאנת אין לה אב כלל:

סעיף קטן כח
למה לא יהא להן שאר דברים זה לשון ב"י וגם בעיני יפלא וצ"ע:

סעיף קטן כט
בא עליה ומתה קודם כו' שנאמר ונתן לאבי הנערה ולא לאבי המתה:

סעיף קטן ל
הם של אב דכל שבח של נעורים הוא לאביה:

סעיף קטן לא
צערא דגופה לא אקני ליה רחמנא כמ"ש בח"מ סי' תכ"ד ע"ש.

סעיף קטן לב
נערה שנתארסה ונתגרשה כו' אבל נתארסה ולא נתגרשה אין לה קנס כלל דקם ליה בדרבה מינה כדפרישית לעיל:

סעיף קטן לג
קנסה לעצמה משום דבפרשת משפטים בדין מפתה כתיב כי יפתה איש בתולה אשר לא אורסה וגומר ואם מאן ימאן אביה לתתה לו כסף ישקול כמהר הבתולות וכן כתיב אשר לא אורסה באנוסה בפרשת כי תצא ש"מ דבקנס שנותן לאביה כתיב אשר לא אורסה הא נתארסה ונתגרשה קנסה לעצמה אבל בושת ופגם דילפינן מקרא אחרינא מדכתיב באנוסה ונתן האיש השוכב לאבי הנערה חמשים כסף ולו תהיה לאשה תחת אשר ענה דדרשינן בעד הנאת שכיבה חמשים מכלל דאיכא בושת ופגם כמו בשאר חבלות מהאי לא נתמעט ארוסה שלא יהא לאביה אדרבה אמרינן כמו בנערה שזוכה בה אביה משום דאי בעי מסרה למנוול ומוכה שחין ה"ה בזה כה"ג כך סבר הרמב"ם אבל הרא"ש סבירא ליה דכיון דבהאי קרא דונתן האיש השוכב כו' איתקש קנס לבושת ופגם במקום דאין הקנס לאב ה"ה נמי דאין לו בושת ופגם עיין בב"י שהביא כל זה:

סעיף קטן לד
לפיכך המאנס כו' והמפתה פטור כו' דאלו היה קנסה לאביה לאו כל כמיניה דתמחול לזכותו:

סעיף קטן לה
אבל צער ובושת ופגם לשיטתו כתב זה דס"ל דצער ג"כ לאביה כמ"ש לעיל:

סעיף קטן לו
שאילו הודה היה משלם בושת כו' אבל אם לא היה מתחייב על פי עצמו כלום לא היינו משביעין אותו כמו שכתב הרמב"ם בפ"א מה' טוען והביאו רבינו לקמן בח"מ סי' פ"ז ע"ש:

סעיף קטן לז
אמרה לו אנסת אותי ויש לי צער:

סעיף קטן לח
הלכך אילו מודה במקצת כו' זה לשון בית יוסף אין זו השגה דהרמב"ם לטעמיה דסבירא ליה דצער גם כן לאביה וכמו שכתב לעיל ועיין בדרישה:

סעיף קטן לט
ומה שכפר דהיינו צער לה כפר:

סעיף קטן מ
ועוד אם טען אביה טענת שמא הוא רצה לומר ואף אם תמצא לומר שגם צער לאביה מכל מקום אין מקום לשבועה זו דאם הצער לאביה אם כן הוא צריך לתובעו ולטעון בעד הצער דהוא הוי בעל דבר והוא אין יכול לטעון אלא טענת שמא ואין נשבעין על טענת שמא כמבואר בח"מ בכמה מקומות בשלמא בכל מקום שאמרינן שצער ובשת ופגם לאביה אף אם אינו מודה לא קשיא הא הוי טענת שמא. דמיירי כשיש עדים שראו שאנסה ואז צריך לטענתו ועיין דרישה:

סעיף קטן מא
לפיכך דנין אותו בכל זמן רצה לומר הואיל דסגי בשלשה דנין אותו בכל זמן אף שלא בזמן הבית לאפוקי אי הוי צריך עשרים ושלשה דאין סנהדרין של עשרים ושלשה נוהגין בזמן הזה כמו שכתב בס"ס זה גבי מוציא ש"ר:

סעיף קטן מב
ואפי' שלא בזמן הבית עיין בח"מ ר"ס תנ"ה: (אבל צריך מומחין ר"ל סמוכים דאלהים כתיב בפרשה ואין אלהים אלא סמוכים כמ"ש בח"מ סימן א' כ"פ).

סעיף קטן מג
לפיכך אין דנין אותו בבבל כתב ב"י נראה דהיינו לומר דדייני בבל כיון שאינם סמוכים אין דנין אותם אבל דייני סמוכים (ר"ל שיש להם סמיכות מא"י) אף בח"ל דנין דיני קנסות ועד"ר:

סעיף קטן מד
ולא עבדינן בהו שליחותייהו דלא עבדינן שליחותייהו כ"א בדברים שבממון ובמילתא דשכיחא ובדברים שיש בהם חסרון כיס כמו הודאות והלואות מה שאין כן בבושת ופגם וקנס ב"י ע"ש:

סעיף קטן מה
מנדין אותו עד שיפייס וכ"כ בח"מ סי' א' ע"ש שהביא דעת רב שרירא ודעת הרא"ש:

סעיף קטן מו
אין להחזיק הקול לפגים שניהם ע"ל ס"ס י"א:

סעיף קטן מז
הרי זו קדשה ואיסור קדשה א' הוא בין בתולה כו' רצה לומר שלא תאמר כיון דשם קדשה ר"ל מזומנת לכך אם כן היינו דוקא בבעולה שכבר נבעלה אדעתא דזנות ושייך לומר בה שהוכנה לכך ולא לבתולה ומ"ה כתב דז"א אלא כל שמסרה לשם זנות שם קדשה עליה ופטור מהקנס:

סעיף קטן מח
לוקה ומשלם ק' סלעים מדכתיב "ויסרו "אותו היינו מלקות "וענשו "אותו מאה "כסף:

סעיף קטן מט
והמוציא ש"ר על הקטנה כו' דנערה מלא כתיב למעט אף קטנה (ומלת נערה ממעט בוגרת כ"פ):

סעיף קטן נ
הוזמו עדים לוקה ר"ל הבעל אבל העדים שהוזמו נהרגים:

סעיף קטן נא
אבל אם לא הביא עדים ר"ל ואפי' אמר זינתה תחתי רק שלא הביא עדים אלא באו מעצמם:

סעיף קטן נב
שזינתה שלא כדרכה והוזמו הן נהרגים והוא פטור ז"ל הגמרא מוציא ש"ר אינו חייב עד שיבעול כדרכה ויוציא ש"ר כדרכה ופירש"י כדכתיב ואקרב עליה ולא מצאתי לה בתולים והיינו שאמר בעלתיה כדרכה ומצאתיה בעולה כדרכה.

סעיף קטן נג
אפי' שנבעלה כדרכה פירוש שיוציא ש"ר שזינתה כדרכה:

סעיף קטן נד
והוזמו עדיו "הם נהרגים "והוא אינו כן צריך להיות:

סעיף קטן נה
אלא מכת מרדות מדרבנן פי' מכין אותו באומד ולהקל ממלקות של תורה עיין בר"ן שהביא דעות בפירוש מכת מרדות בדף תפ"ה ע"ב:

סעיף קטן נו
אלא שאין רצוני להאריך כו' (ועיין ברמב"ם פ"ג דהלכות נערה בתולה כ"פ):

סימן קעח

סעיף קטן א
אפי' אם הוא אביה או אחיה פירוש אע"ג דאמרינן ביומא דמשעה דסמיוה לעיני דיצה"ר תו לא מגרי בקרובים אפ"ה אסור וע"ל ריש סימן כ"ב דכתב דאיסור ייחוד לא שייך באביה אבל אחיה לא נזכר שם בפרק עשרה יוחסין (קידושין דף פ') ילפינן מדכתיב כי יסיתך אחיך בן אמך דלכך כתב בן אמך ללמד לנו ענין אחר שהבן הוא שכיח אצל אמו רצה לומר ומותר בייחוד עמה וה"ה האב עם בתו אבל שאר עריות שבתורה אסורין.:

סעיף קטן ב
או עכו"ם בסוטה דף כ"ו ע"ב פריך פשיטא מ"ד נטמאה נטמאה ב"פ אחת לבעל ואחת לבועל היכא דקמתסרא בהאי זנות אבל הא הואיל ואסור לקיימה אימא לא קא משמע לן (עיין פירושו בס"ס זה סעיף ל"ה כ"פ):

סעיף קטן ג
אפי' הוא שחוף שאינו מתקשה כו' ע"ש בתוס' שכתבו בשם רבינו חננאל שפי' שחוף שאינו בועל כדרכו ואינו מזריע והקשו אמאי נקט שחיף ולא נקט סריס וכתבו ושמא שחוף הוי רבותא טפי עד כאן לשונו ולפיכך כתב רבינו שאינו מתקשה והיינו רבותא דידיה וק"ל:

סעיף קטן ד
אל תסתרי עם פלוני והוא קטן דאיש אמר רחמנא:

סעיף קטן ה
או עם בהמה דאין זנות בבהמה:

סעיף קטן ו
בין אם היא ארוסה כו' פירוש אע"פ שאין ארוסה ושומרת יבם שותה ולא נוטלות כתובה שנאמר אשר תשטה אשה תחת אישה פרט לארוסה ושומרת יבם מכל מקום מקנא לה מדכתיב דבר אל בני ישראל ואמרת (מילת ואמרת אליהם רבוי כ"פ) לרבות ארוסה ושומרת יבם שמקנא לה הארוס והיבם גמרא וב"י הביאה:

סעיף קטן ז
לפיכך מקנאין לה ולא להשקותה דאשה כתיב:

סעיף קטן ח
אבל קטנה בת מיאון שהשיאוה אחיה ואמה:

סעיף קטן ט
לפי שאין לה רצון פירוש שרצונה אינו רצון:

סעיף קטן י
ואפי' אם הוא כהן אינה נאסרת עליו זה לשון המ"מ בפ"ג דא"ב זה פשוט שכל שאינה אשת איש מן התורה הויא לה כפנויה שזינתה ואפילו לכהונה קי"ל פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות אפילו גדולה לא עשאה זונה כמו שיתבאר פי"ח עכ"ל ור"ל קטנה בת מיאון גם כן אין קידושיה קידושי דאורייתא:

סעיף קטן יא
והלא אמרינן פיתוי קטנה אונס הוא פירוש ואפי' השיאה אביה וזינתה לרצונה אינה נאסרת.

סעיף קטן יב
ועוד התראה לקטנה אינה התראה כו' פירוש אם כן אין שייך בה קינוי:

סעיף קטן יג
אלא אם זינתה אסורה "ודאי לבעלה כהן עיין בהשגות הראב"ד דהאי בבא דאלא אם זינתה אסורה ודאי לבעלה כהן ליתא שם אלא שהכסף משנה העתיקו בלשונו והשמיט תיבת "ודאי ולפי ספרים דידן נראה דתיבת "ודאי הוא הפוך וכן צריך להיות אלא אם זינתה ודאי אסורה כו' פירוש לאפוקי אם לא זינתה בודאי אלא שקינא לה ונסתרה שמותרת אפי' לכהן כמ"ש הרמב"ם בקטנה בת מיאון והא דנאסרת על כהן אם זינתה בודאי היינו משום דלגבי כהן אסור אנוסה ודוקא בזה שקדשה אביה והיו קידושי קידושיה דאורייתא מה שאין כן בקטנה בת מיאון וכמ"ש לעיל בשם המ"מ בשם הרמב"ם:

סעיף קטן יד
ואין לחלק בין קטנה לענין פתוי לומר קטנה בת מיאון אין לה רצון ויתן את הצער כמו אנוסה נ"ל דה"פ דאע"ג לענין לאסרה לבעלה אמרינן דפתוי קטנה אנוסה היא אפי' בהשיאה אביה אבל לענין צער אינו כן אלא אפי' היא קטנה בת מיאון אמרינן דפתויה אינו אונס דבקלות מתפתות. וראיה לפירוש זה דהרי בפרק ג' מהלכות איסורי ביאה כתב הרמב"ם גם כן כמו שכתב כאן ושם השיג הראב"ד גם כן עליו ולא כתב שם בהשגתו האי סיפא מואין לחלק בקטנה לענין פיתוי כו' ואילך וה"ט משום דאין לו ענין לבין השגה דגם הרמב"ם מודה בו:

סעיף קטן טו
כדי לצלות ביצה ולגומעה כן מסיק הגמרא אליבא דרבי עקיבא. ואפשר דה"ט דהביצים מתחממים דהיינו כדי צליית ביצה והוצאת זרע היינו גמיעה:

סעיף קטן טז
קינא לה משנים שאמר לה כו' שנאמר וזאת תורת הקנאות תורה אחת להקנאות הרבה ואשמעינן שלא תאמר בודאי לא נבעלה שבושה להיות נבעלת בפני שנים:

סעיף קטן יז
אפי' הם "שני "אחיה או אביה ואחיה וכ"כ המיימוני וכן הוא בש"ע:

סעיף קטן יח
אלא אם כן קינא לה תחלה בפני שנים דאז יש רגלים לדבר מאחר שעברה על קינויו (כדפרישית לעיל בסימן כ"ב כ"פ):

סעיף קטן יט
בזמן הזה אל תסתרי עם פלוני (ואם עבר ואמר ימחול לה מיד קודם שתסתור דבעל שמחל על קינויו מחול כדלקמן כ"כ בא"ז כ"פ) עיין מ"ש הרמב"ם בס"ס זה:

סעיף קטן כ
דשמא הלכה כרבי יוסי דאמר כו' אבל אם יאמר לה כן בפני עדים הוי מילתא דלא שכיח וגם אין שכיח שתעבור על קינויו אם יקנה לה בפני עדים וגם י"ל שהכי קאמר דשמא הלכה כר"י כו' ותאסר לעולם רצה לומר ושמא אין הלכה כמותו ותיאסר עליו חנם בשלמא אם יאמר לה כן בפני עדים נאסרה עליו מן הדין ותיאסר ומה בכך ועד"ר:

סעיף קטן כא
ואמר לו זינתה והוא שותק כן צריך להיות וזה לשון מ"ו צ"ל ט"ס דאי שותקת פשיטא דהויא כהודאה ואפילו אינו נאמן כ"כ בעיניו אלא הוא סתם אדם כשר ומעיד בפניה שזינתה חייב להוציאה ולא אמרינן עיניה נתנה באחר אלא באומרת מעצמה ולא בע"א גם בגמרא אינו אלא הכי גרסינן ושתק וקאי על הבעל וע"ז פסקו הרי"ף והרא"ש לשם שחייב להוציאה וכלשון זה הביאו מהרי"ק בשורש פ"א עד כאן לשונו עיין לעיל מה שכתבתי בסימן קט"ו:

סעיף קטן כב
ואם לאו אסורה לו עיין בהגהות מרדכי פ"ק דקידושין:

סעיף קטן כג
שמע העם מרננים אחר הקינוי והסתירה עד שהנשים נושאים ונותנים בה שזנתה כו' רצה לומר שקינא לה בעדים ועל הסתירה אין עדים אלא רינון זו של הנשים ומ"ש אחר

הקינוי והסתירה כאילו אמר שמרננין על ענין הקינוי ואומרים שנסתרה ופשוט בעיניהן שבאותה סתירה זינתה גם כן:

סעיף קטן כד
ויוציאנה ויתן כתובה וכיון דעבדה פריצותא כולי האי נאסרה עליו אף על גב דאין עדות ממש ומכל מקום צריך ליתן כתובה כיון דליכא עדים ממש על הסתירה ב"י ע"ש:

סעיף קטן כה
שנטמאה מאותו שקינא לה כו' דכתיב ועד אין בה הא יש בה אפי' עד אחד תצא בלא כתובה ודוקא שמעיד שנטמאה עם אותו שקינא לה שרגלים לדבר שזינתה עמו הא מעיד שנטמאה עם אחר אין עד אחד נאמן ב"י ע"ש. ומיירי נמי שיש עדים שנסתרה עם אותו פלוני אלא שאין יודעין בודאי שנטמאה וקאמר דאם יש עד אחד או אפילו א' מאותן שנים של הסתירה מעיד שנטמאה אינה שותה כו' והרמב"ם כתב גם כן ועי' בכ"מ שכתב שם על הרמב"ם פשיטא מהיכא תיתי שיהא גרע אחד מאותן עידי סתירה שמעיד על הטומאה:

סעיף קטן כו
הוא עד אחד מעדי הסתירה דכתיב ועד אין בה (פירוש אז משקה אותה אבל כאן הרי יש עד כ"פ) והרי עד:

סעיף קטן כז
ואפי' עבד או שפחה כו' מפני שרגלים לדבר הוא האמינוהו. (ואפילו הנשים ששונאות זו את זו כגון חמותה ובת חמותה וצרתה ויבמתה ובת בעלה כ"פ: (באו שנים כאחד כו' פירוש דאז בטלו דברי שאומר נטמאת מיד דלא נתקיימו עדותן בבית דין ולא האמינתו התורה כשנים אלא דוקא אם העיד ויצא כ"פ).

סעיף קטן כח
פירוש בשעה שאתה אומר כו' דאם לא כן דלמא בשעה שאני אומר שנטמאה לא ראיתם אתם:

סעיף קטן כט
ונשים רבות כאחד תיבת "כאחד קאי נמי אבא עד אחד כשר ודוק:

סעיף קטן ל
ושלש אומרות שלא נטמאת צ"ע למה אמר שלש אומרות לא נטמאת הל"ל ושנים אומרות כו' כמו שאמר הוא עצמו תיכף אחר זה היו מחצה על מחצה שותה וע"ק למה נקט בבבא שנייה שג' אומרות כו' וד' אומרות כו' ולא נקט שתים ושלשה כמו בבבא ראשונה ויש לומר דמה שכתב היו מחצה על מחצה הרי זו שותה רצה לומר על דרך שנתבאר למעלה דאם באו כאחד אזי שותה ואם באו בזה אחר זה אזי הולכין אחר כת

הראשון ותו לא שומעין לאחרונים כיון דשוין הן מה שאין כן כשאינן שוות ובאו תחלה שנים ואומרות נטמאה ואחר כך באו שלשה ואומרות שלא נטמאה אזי דוחין דברי הראשונות מפני האחרונות. ולא מיבעיא בהא שהאחרונות אומרות לא נטמאת ואוקמה אחזקתה ושהיא ראויה לשתייה כאילו לא באו עדים כלל. אלא אפילו אם הראשונות אומרות לא נטמאת והאחרונות מפקי לה מחזקתה אפ"ה שומעין להאחרונות כיון שהן רוב. ואגב אשמעינן רבותא דאפילו היו הראשונות שלשה אפילו הכי שומעין לאחרונות אף שלא ניתוסף עליהן אלא אחד גם ברישא אשמעינן רבותא דאף על גב דשנים כמאה הני מילי בכשרים אבל בפסולים לא ומשום הכי שומעין לשלשה אף במקום שכבר העידו שנים בהיפוך מעדותן. ובזה א"ש דרבינו כתב בשם הרמב"ם מפני שהוא ביאר כל הצורך כל הרבותות הנ"ל וק"ל: (כמכחול בשפופרת פירוש שפופרת קנה חלול שנותנין בו כחול לכחול העינים. מכחול הוא קיסם דק שבו נוטלים הצבע מתוך הקנה כ"פ:

סעיף קטן לא

וכן פסק רב אלפס ביבמות פ' כיצד כו' ושם הארכתי בספרי בביאור יפה כל הצורך בשמעתתא דרוכל ע"ש מ"ו.

סעיף קטן לב

ונסתרה ומת אינה נוטלת כו' משום שהיתה ראויה לשתות ואינה שותה משום דכתיב והביא האיש את אשתו וגומר והיא תובעת כתובתה מספק דילמא זינתה והמוציא מחבירו עליו הראיה דאע"ג דשטר כתובה בידה לאו כגבוי דמי: (ואם ניסת תצא פי' בגט ואפי' יש לה כמה בנים ממנה כ"פ):

סעיף קטן לג

שמותרת לגר שנתגייר עמה אע"ג דקי"ל שאסורה לבעל ולבועל דשאני ביאת כותי דרחמנא אפקריה לזרעיה כמו שכתיב וזרמת סוסים זרמתם וריב"ם סתר זה דהא ע"י ביאת כותי נאסרה לבעלה והרא"ש כתב דנ"ל כר"ת ולא מטעמיה אלא משום דאמרינן ונטמאה ונטמאה א' לבעל וא' לבועל והיינו היכא שלא היתה אסורה לבועל אלא ע"י ביאה זו אבל בביאת כותי דבלא"ה היתה אסורה לי לא קרינן ביה ונטמאה א' לבועל כי' (ונהי דנאסרה לבעל מכ"מ לא ניתוסף בה איסור לבועל בביאתו כיון דבלא"ה היתה אסורה לו (מפני גיותו לא ניתוסף לו איסור בביחה זו וכיון דנתגייר מיגו דהותרו לו כל בנות ישראל הותרו גם זו בתוכן כ"פ) ובא"ח כתב דאין לסמוך על ר"ת שכל חכמי דורו נחלקו עליו ב"י.

סעיף קטן לד

כתב הרמב"ם מצות חכמים סוף הל' סוטה:

סעיף קטן לה

אלא בינו ובינה בנחת ע"ל מה שכתב בשם סמ"ג דבזמן הזה לא יקנא לה בינו ובינה כו'. ונ"ל דהרמב"ם דכתב שקינא לה בנחת ר"ל שיאמר לה בפ' שלא על מנת לאסור איתך עלי אני מקנא לך אלא שתזהר מן הכיעור ומן הדומה לו ובזה גם הסמ"ג מודה דהא באופן זה לא נאסרה עליו א"נ שהרמב"ם מיירי שאינו מזכיר לה שום איש מיוחד אלא שמקנא לה שלא תסתרי עם שום איש ובזה גם הסמ"ג מודה דאינה נאסרה. ואף שיש לומר שהרמב"ם לא ס"ל כהסמ"ג ואזיל לטעמיה מאחר דפסק בפשיטות כרבנן דלקנוי וסתירה בעינן תרי עדים א"כ בינה ובינו לאו איסור הוא מ"מ רבינו שהביא לעיל לדברי סמ"ג וכאן דברי הרמב"ם נראה שדעתו למ"ש ודוק:

חושן משפט

סימן א

סעיף א

רבן שמעון בן גמליאל אומר על שלשה דברים העולם קיים. פי' הר"י כו' שהרי בתחלת הפרק כו'. ב' המשניות אלו הם בפ"ק דאבות. ונלע"ד דכנל הענין לפי פי' הר"י ז"ל נתבאר ממ"ש עוד בפ"ו דאבות ז"ל כל מה שברא הקב"ה לא ברא אלא לכבודו שנאמר כל הנקרא בשמי לכבודי בראתיו יצרתיו כו'. וכבר אמרו חכמים אלהיים הגם כי השם ב"ה הוא השלם בתכלית השלמות ולא שייך שיקבל תוספות גדולה וכבוד או שלמות מזולתו ח"ו. כמאמר איוב אם תצדק מה תתן לו וגו' מ"מ היטיבו אשר דברו לא ברא אלא לכבודו. כי אין ספק שהדבר שהוא בפעל הוא יותר שלם ממה שהוא בכח. ולפיכך אף שהיה בכחו של ה' יתברך לעשות כרצונו ולגלות כבודו בכל עת ורגע עד שנחשב אצלו כאילו הוא כבר בפועל ואין חסרון בחקו ית'. ס"ס כל שלא נברא לא היה אלא בכח. ואחר שנברא ונעשה בפועל יש כביכול כבוד ושלימות יותר ממה שהיה בכח וע"פ הדברים האלה ביאר הרר"י להמשנה שאמר שמעון הצדיק על ג' דברים העולם עומד. שמפני שרצה ה' שיגולה כבודו בפועל הוצרך לברוא את מין האנושי שע"י יתגלה כבודו. והוא בהתעסק בג' שחישב התנא דהיינו תורה עבודה ג"ח שהם הם גילוי כבודו ית' פי' אלו ג' הם הג' עקרים כי התורה מורה על התורה מן השמים ומעלת הנבואה (כמו שהאריך בעקרים). עבודה מורה על עיקר מציאת השם שיש לעבדו בכל עת וזמן ובכל מקום שראוי לעבדו. ג"ח מורה על עיקר השגחה ושכר ועונש וכמ"ש עוד מזה בסמוך ואין צורך להאריך מזה כי ידוע לכל משכיל שגילוי כבודו ית' הוא ע"י אלו האמונות שיקויימו על ידי

מן האנושי. ובשביל קיום מין האנושי הוצרך לברוא כל שאר הנבראים דהיינו העולם בכללו. ויען וביען באשר לב האדם רע מנעוריו. מלא קנאה תחרות ורוגז. הוצרכו עוד לג' דברים שהן דין אמת ושלום שאלולי אלו ג' איש את רעהו חיים בלעו. גזלו וחמסו ולא היה מצב למין האנושי כי לא היה האדם שוקט ושלו. ולא היה אפשר לו לעסוק באנו הג' שהם תכלית כוונת בריאת ה' ית' ולא היה מן הראוי שיהא עוד קיים וממילא כל שאר הנבראים דהיינו כל העולם בכללו לא היה ראוי שיהיה קיים כיון שכולם לא נבראו אלא בשביל מין האנושי וכמ"ש לעיל. וכן אף אם יש דין ואמת ושלום בעולם ובני אדם נוחים ושוקטים. אם אינם עוסקים בתורה עבודה וגמילות חסדים. אין תועלת בהם לפניו ית' כיון שלא לתוהו ולריק בראו אלא לתכלית התגלות כבודו ית' וכנ"ל וראוי שיוחזר העולם לתוהו ובוהו. וז"ש שמעון הצדיק על שלשה דברים העולם עומד כלומר הועמד שבשבילם נברא העולם כמ"ש שכל תכלית כוונת הבריאה לא היה אלא שיגיע לו ית' כבוד ונחת רוח מהם. וזה א"א כי אם על ידי אלו שלשה. ולא אמר בפירוש נברא שלשון בריאה לא שייך אלא על ענין גשמיי והיה משמע שהעולם נברא עליהן ממש כאילו הם שלשה עמודים גשמיים שעליהן נבראו כל הדברים וזה אינו לכן אמר לשון עמידה שעניינו על התכלית והעניין. שעניין ותכלית הבריאה ובניינו היה בשביל אלו שלשה. ואמר לשון עומד ולא אמר הועמד כדי שאשמע מיניה שעמידה זו היא דבר תמידי שגם עתה בכל עת ורגע עדיין הוא עומד על אלו שלשה וכמ"ש שאם יבטלו בני אדם ולא יעסקו באלו ג' הרי קיומם והווייתם ללא צורך ויחזרו לתוהו. וכמ"ש תנאי התנה הקב"ה עם מעשה בראשית. וכל דבר ההוה תמיד אין מדקדקק מלדבר עליו בין ל' עבר או עתיד או הוה. אבל אין שייך לומר שבשביל דין אמת ושלום נברא העולם שהרי אינם אלא ביטול ושמירה מקלקול שלא יקולקל מין האנושי אבל אם אין להם ית' בעצם אותם שלשה שום כבוד או נחת רוח. ואילו לא נבראו לא היו צריכים שמירה מקלקול. לכן אמר רשב"ג שעל אותן שלשה העולם קיים כמ"ש כי אלו לא היה אלו שלשה לא היה למין האנושי קיום וממילא גם שאר כל הנבראים דהיינו כל העולם בכללו ללא צורך הוא אחר שיתבטל מין האנושי שהוא המוכן לעסוק בכבודו ורצונו של מקום ב"ה. ומש"ה אמר רבן שמעון בן גמליאל ג"כ העולם קיים ולא אמר מין האנושי קיים וק"ל. גם נוכל לפרש שתכלית בריאת העולם לא היה אלא מרוב טובו וחסדו ב"ה שרצה להאציל מאורו לאחרים ולהשפיע מטובו לאחרים ולפי שאורו בהיר צח מצוחצח ב"ה לא היה אפשר שיהיה העולם הגשמי משתמשין ונהנה אפילו ממקצת מקצתו. אם לא על ידי אמצעי שעל ידו יושפע האור על הגשמיי' והאמצעי הזה היינו קיום התורה ועבודה וג"ח

שע"י שעובדים העם בעבודת המלך. ראוי שישפיע המלך עליהם וכלל התורה והמצות הם שלשה עקרים הנ"ל הורה כו' לכן אמר שמעון הצדיק שבשביל אלו שלשה נברא העולם. שאלולי אלו שלשה שהם אמצעיים לא היה אפשר העולם להשתמש מאורו ית' כלל. אבל הג' האחרים שחישב רבי שמעון בן גמליאל אינם אלא שמירה מההיזק לא עשיית הטוב לכן לא שייך בהם אלא קיום לאחר שהועמד ודו"ק. ובזה דברי ר"י מבוארים דרך כנ"ל. ומעתה נפרשם בפרעות. מ"ש אין פירושו שבשביל שלשם דברים כו' פי' אין לומר שבשביל דין ואמת ושלום נברא העולם אף על פי שאינם לשום תכלית אלא לשמירה בעלמא ואילו לא נברא העולם לא היה צריך לשמירה. מ"מ שמא לאיזה סיבה וטעם כמוס אצלו ית' ברא העולם שיעסקו באלו שלשה שהם דין אמת ושלום. לזה אמר שא"א לומר כן שהרי בראש הפרק אמר על שלשה דברים העולם עומד ואינם אלו ג': ול' עומד ול' קיים הם לשונות שקולים ושניהם סובלים ב' פירושים התחלת הבריאה או העמדת הבריאה אחר שנבראת ולפרשם שניהם בענין אחד א"א שהרי אין העניינים שחשבו שוים וע"כ אחד מהם מדבר בתכלית התחלה על מה ובשביל מה היתה. ואי מדבר במהות ההעמדה מעמוד העולם אחר שנברא. וכיון שע"כ שא' מהם מדבר בקיומו של עולם אחר שנברא מסתבר לומר שהם הן אותן ג' שחישב רבן שמעון ב"ג והג' שחישב ש"ה הם שבשבילם נברא העולם מטעם שכתבתי לעיל בכלל העניין שבאנו שלשה יש תכליתו כבוד ית' ב"ה כמו שמשרש והולך. שתורה כבר רמז עליה שלמה שהיא תכלית הבריאה. וכן עבודה וגמילות חסדים. וג"כ גלוי ומפורסם לכל משכיל שה' חפץ בהם משא"כ דין אמת ושלום שאינם אלא כדי שלא יבלעו איש את רעהו חיים. תורה דכתיב השם קנני אמרה תורה כו'. ובעבורי נבראו כו' הוצרך להאריך. בלישנא לבאר לך איך נלמד מפסוק זה שבשביל התורה נברא העולם. והוא שבפשטיה דקרא יש בככל הלשון בפנים שונות. וכמעט סותרות שמלשון השם קנני ראשית דרכו משמע שגם היא נבראת בזמן ההוא שנבראו כל הנבראים אלא שהיא היתה הראשית וההתחלה ומסיפא דקרא דאמר קדם מפעליו מאז משמע שקדמה זמן ארוך לשאר הנבראים. וכאשר הוא האמת שקדמה אלפים שנה. אבל ישוב הדבר הוא דתרתי קאמר האי שנברא לפני כל הנבראים בקדימה זמן ארוך וזהו קדם מפעליו מאז. והשני שהיא היתה תכלית כוונת הבריאה שכולם לא נבראו אלא בשבילה וז"ש התורה השם קנני ראשית דרכו כלומר ראשית במעלה שהתחלת דרכו ועקרו לברוא העולם הייתי אני שלא בראו אלא בעבורי שיעסקו בו בני אדם ועל ידי כן יהיה נחת לפניו ית' וכבוד והדר לו. וכן בשביל העבודה שבחר כו' ובשבילו כו' פי' וכן בשביל העבודה נברא העולם וזה א"צ ראיה מן המקרא

כיון שיש עליו אות ומופת למשכיל נגלה לעין כל שהרי בחר ה' בישראל מכל האומות והוציאם ממצרים מתחת כור הברזל. ובארן ישראל ובירושלים מכל המקומות ובבית המקדש השרה שכינתו (וגם האש ירד מן השמים לעין כל בימי משה לאות שהש"י חפץ בעבודה ומאותו היום והלאה לא נכבה אותו האש. וגם בימי מנוח גדעון ואליהו) וגלה כבודו לתחתונים ומלך שאינו חפץ בעבודה למה הוא שורה בתוכו כך אלולי שרצונו וחפצו ב"ה שיעבדוהו בני אדם (מטעם שכתבתי לעיל בכלל הענין שכל פעל ה' למענהו ולכבודו בראו כדי שיהיה עובדין לפניו) למה השרה שכינתו ביניהם. נמצא שהיא היתה תכלית כוונת הבריאה. וזהו שסיים ר"י וכתב שבחר הקב"ה בשו"ן כלומר שהרי בחר כו' והוא אות ומופת לזה. גם כיון שהעיקר שבא ר"י בזה אינו אלא לתרץ דילמא ג' ראשונים באו לקיום העולם לכן בהבאת ראיה מהכתוב לאחד מהן דהיינו על התורה סגי בהכי ובאינך לא בא אלא להסביר הדבר וק"ל: וכן ג"ח כו' שהיא כו' כלומר וכן ג"ח אע"פ שאיננו דומה לתורה ועבודה שהם בין אדם למקום. אך היא בין אדם לחבירו אפ"ה שפיר שייך למימר שבשבילם נברא העולם מפני שהש"י חפץ במדה זו ונחת רוח לפניו בראותו שהתחתונים מתנהגים בה. וע"י בריאת העולם ובני אדם נעשה רצון השי"ת וקיום מדה זו לפניו. וז"ש שגורמת להיות לו ע"י בריאת העולם רצון ואפשר שהוא מטעם שע"י יוכרו דרכי ה' כי חסד המה דעבור זה ציווה בה את עבדיו שילכו בדרכיו. גם אפשר שהענין הוא שכשמדת חסד נוהגת למטה גם מדת חסד שלמעלה נוהגת בעליונים והצינורים משפיעים זה לזה. והנרות מאירי' וזהו רצונו של מקום ב"ה וכבודו. ולפ"ז יתיישב יותר מ"ש שהיא מדת חסד שגורמת להיות לרצון לפני הש"י ועד"ר: פי' אחר שנברא כו' עד"ר דשם כתבתי מה שהקשה ב"י ולפי מ"ש בכלל הענין לק"מ: כמ"ש שקר אין לו רגלים. שבת דף ק"ד אמרי' בדרשת הדרדקי מ"ט שיקרא אחדא כרעא ואמת משכן לבוני' קושטא קאי ושקרא לא קאי. ופרש"י אותיות שקר אין להם אלא רגל א' ואותיות אמת משוכין ויש להם רגלים רחבים. ורבינו לא נתכוון כאן לדרשת דדרדקי אלא נקט המכוון ששקר והנמשך ממנו גורם שאין עמידה בעולם והאמת הוא ההיפך:

סעיף ב

באמרם כל הדין דין אמת לאמתו בב"ב דף ה' ובמגילה דף ט"ו וביאורו על דרך שכתב רבינו ר"ס ט"ו ז"ל כל דיין שבא לפניו דין מרומה לא יאמר אחתכנו ויהיה העון תלוי בעדים אלא ידרשנו ויחקרנו כו' וזהו דין אמת ואחר שנודע לו אמיתת הדברים ע"י דרישה וחקירה אז ידון אותו לאמיתו שלא יטה משפט אלא יחתכנו ע"פ החקירות והדרישות. ול' לאמתו קאי על הדין וכן פי' התוס' בהדיא שם ועד"ר: כאילו נעשה שותף כו' כתיב

התם ויהי ערב ויהי בוקר וכתיב הכא וישב משה לשפוט את העם מבוקר עד ערב: והרשעים שגזלו כו' נמצא שהדיין כו' כאילו נעשה שותף כו' אע"ג דחז"ל אמרו סתם כל הדן דין כו' משמע כל דין אפי' שאינו של רשעים. ל"ק שהרי כבר אחז"ל על כל בעלי דינין כשעומדין לפניך יהיו בעינך כרשעים וכמש"ר ס"ס י"ז. והטעם שהדיין האמיתי צריך לדמות בלבו בכל דין שיבא לפניו כאילו הוא דין של רשעים לחשדם שמא יש שום צד ערמה בטענותיהם וראיותיהם נמצא בכל דין ודין שהוא דן נעשה שותף להקב"ה וע"ל ר"ס ט"ו: לא ידעו הש"י. ל' חבה ר"ל לא חבבו: וקראו אוהבי אלא כו' וע"ז מביא הפסוק כי ידעתיו לשון חיבה כמ"ש רש"י בפרשת וירא אף על פי דבפסוק נזכר צדקה ומשפט וא"כ מנ"ל לרבינו דבשביל המשפט חבבו הקב"ה דילמא משום צדקה י"ל דכבר מפורש בפ"ק דסנהדרין דף ו' שכל צדקה הנאמרה אצל משפט נקראת צדקה שהוא משפט לזה וצדקה לזה שהחזיר לו ממונו ע"ש א"נ על הפשרה קאי וק"ל: כי המשפט הוא יסוד כו' הוצרך רבינו לזה משום דבכל הענין התם איירי באזהרה שהזהירם בעבודת ה' לכן אמר שהמשפט הוא עיקר העבודה: ובעבור זה ניצלו כו' כלומר ובשביל כך נקראו שופטים ולא שרים או שרי חיילות: למען השיב כו' האריך בזה כדי לבאר לך שעשיית המשפט עיקר הוא בעבודת ה' וכמ"ש לעיל: וימשח את דוד. כלומר ושמואל הנ"ל משח את דוד והוא הולך ג"כ בדרכיו בזה: ויואב יחיה את שאר העיר כו' כצ"ל ופסוק הוא בדה"י ופירש"י שבנה את שאר העיר ולא פס"א שכתב בהן העם אבל באמת גם גירסא זו תמוה ואיננו כן בפ' נגמר הדין וכמ"ש בדרישה: ועמכם בדבר המשפט ביאורו בדברי רבינו בסימן ח' ע"ש: וגם יאשיה שהכתוב כו' נ"ל שהכתוב נמשך למטה לא למעלה וה"ק גם יאשיה היה זהיר וזריז במשפט שהרי הכתוב מעיד עליו כמוהו לא היה כו' ודרשו רז"ל בענין המשפט ואף ע"פ דלא נזכר משפט בקרא מ"מ דרשו כן לפי שהמשפט הוא עיקר בעבודת ה' וכמש"ר. גם י"ל מדקאמר אשר שב דרשו אשר השיב וק"ל: על עינוי הדין זהו כנגד המבטלו. ועל עיוות הדין זהו כנגד המעוותו: ומקרב הגאולה. אע"ג דכבר הביא לעיל ציון במשפט תפדה היינו העיר ציון וכאן אמר שגם ישראל יהיו נגאלים ע"י המשפט וק"ל: והקב"ה חפץ בי יותר כו' ואע"פ שלעיל אמר שבשביל העבודה נברא העולם ובשביל המשפט הוא קיים. ש"מ דעבודה חשיבא טפי י"ל כמ"ש לעיל בכלל הענין דמשפט אינו אלא ביטול הרע. ולא שייך שבשבילו יהיה העולם נברא. משא"כ עבודה שהיא עשיית הטוב כוונת הבורא ית' ובשביל עשיית הטוב ודאי נברא העולם. אבל מ"מ עתה אחר שנברא אם יש לפני האדם עסק עבודת ה' ויש לפניו עסק המשפט ניחא להקב"ה טפי שישתדל בעשיית המשפט מלעסוק בעבודתו לפי שאם לא יעשה

המשפט יתגבר הרע ויתבטלו העמודים שבשבילם נברא העולם וממילא העולם חרב ומש"ה עדיף שיעשה משפט ויבטל הרע בשעתו שלא יבוטל כל המצב ואח"כ יטו שכם א' לעבדו יחד. דכתיב עשה כו' משלי כ"א: מחטאת ועולה כו' פי' שאין מזבח זה הנזכר כאן כמו הנה שמוע מזבח טוב דהתם פירושו הנה שמוע בקול ה' ואז לא תצטרך לזבח חטאת ועולה הבאים על עבירה והרהור. אבל כאן לא מיירי מחטאת ועולה אלא אפילו משאר זבח דהיינו שלמים שגם מהם עדיף המשפט ומטעם הנ"ל: וצוה למנות שופטים כו' ר"ל וכל השייך להם דהיינו שוטרים וכמו שסיים. א"נ כיון דעד השתא לא אירי רבינו אלא במעלת המשפט לכן לא הזכיר אלא צוואת מינוי השופטים: הן בעלי מקל וזרוע ס"א ורצועה: לפני הדיינים לרדות ר"ל ללקות מכת מרדות:

סעיף ג

מקל ורצועה מנעל ושופר פרש"י כלי הדיינים דשייכים בהו שימה דבר המיטלטל. מקל למכות מרדות. רצועה להלקות. שופר לשמתא ונידוי וסנדל לחליצה (וחליצה נמי דין הוא כמבואר בא"ע סי' קפ"ט משא"כ גט דלא מקרי דין ולכן שייך סנדל בדיינים): צריך שיהא לו מזומן במושב ב"ד כו' מנעל לא קחשיב כי מנעל אין עניינו לסתם דין. ובוודאי דיין הדן א"צ להיות במושב הדין מנעל. אלא שהש"י אמר למשה שישים לפני הדיינין מנעל שיזהירם שיהא בכל ב"ד מנעל מוכן לעת צרכו וק"ל: משום דשכיח בהו רבים. שבהן נאספו בני הכפרים לשמוע קריאת התורה: אב"א משום טירחא כו' פי' אפילו משום בני העיר גופה שבשאר הימים יצטרכו לטרוח ולהוציא ס"ת בשביל הדין שבימיהם היו בתי כנסיות שלהם בשדה ולא היו מצניעים שם הס"ת מפני הגנבים והיו מצניעים אותם בעיר וביום הכניסה היו מוליכים אותם לשדה לב"ה עד אחר יציאה מב"ה שהיו מחזירים אותם לעיר. וכתב ב"י בגמרא שלנו לא נמצא האי אב"א כו'. וכן הרי"ף לא הזכירו וכ"כ מ"ו ומסיק וכתב וז"ל ואולי בספרי הגאונים מצאה רב האי גאון ולפי שדין זה אינו נוהג עכשיו ע"כ הרי"ף והרא"ש לא הזכירוהו עכ"ל מ"ו: בכל פלך ופלך ובכל כו' כצ"ל וילפינן לה מדכתיב תתן לך בכל שעריך אשר ה' אלהיך נותן לך לשבטיך: ודווקא בזמן שיש סמיכה כו' ענין סמיכה נלמד ממה דכתיב גבי יהושע ויסמוך את ידיו עליו ויצווהו וגו' אבל סמיכה לדורות אינה בסמיכת ידים ממש אלא שקורין לו רבי ואומרים לו הוי סמוך ויש לך רשות לדון אפילו דיני קנסות כך איתא בסנהדרין דף י"ג ע"ש. מיהו צריך שתהיה הסמיכה מסמוכים לסמוכים איש מאיש עד מרע"ה שסמך יהושע ולכן כבר פסקה ובטלה עתה דין סמיכה שאין סמוך איש מאיש עד אדון הנביאים ועיין עוד עניין סמיכה ברמב"ם פ"ז מה"ס: לפני אלקים כו' וג' אלקים כתובים בפרשה ודרשינן

בסוף גיטין לפניהם ולא לפני הדיוטות אע"פ דדרשינן בעלמא לפניהם ולא לפני עכו"ם מ"ע דרשינן נמי הא: אלא שליחותייהו דקמאי עבדינן כולי פירוש בזמן הזה דאין סמיכה ונטילת רשות אפילו בארץ ישראל כמו שכתוב בסימן ג' עבדינן שליחותייהו דקמאי וכן כתבו התוספות שם.

סעיף ד

ומסקינן דלא עבדינן כו' בר"פ החובל ועד"ר: כגון הודאות פי' וכיון דשכיח ויש בו ח"כ איכא למיחש לנעילת דלת בפני לוין מש"ה דנין אותו בבבל הא לא"ה לא כך מפורש בריש סנהדרין פי' שתובע אותו בעדי הודאה כו' ה"ה נמי בלא עדים ולעניין שבועת היסת אלא דבזמן תקנה זו עדיין לא נתקנה היסת וק"ל: כגון בשת אע"ג דשכיח כולי. כן הוא כגמרא דהחובל וקאי גם על בשם הכאה דאף על גב דחבלה לא שכיח מכל מקום הכאה בלא חבלה שכיח ומהאי טעם לא הזכיר רבינו צער דבהכאה בלא חבלה לא שייך צער ועיין דרישה. וכתב הרמב"ם כו' הרמב"ם מפרש שם הטעם הואיל שיש בהן ח"כ מה שאין כן בצער ובשת. ואף ע"ג דבנזק ג"כ יש בו ח"כ ואפ"ה אין דנין אותו הואיל דלא שכיח י"ל דשאני נזק דצריך לישום אותו כעבד כמ"ש לקמן סימן ת"כ דשמין כל אדם במלאכתו כעבד הנמכר כגון נוקב מרגליות שמין אותו כאילו הוי עבד נוקב מרגליות ונקטע ידו כמה נפחת דמיו מחמת זה לימכר בשוק ע"ש ואין הכל בקיאין בשומא זו וצריך עיון גדול בשומא והוי כאילו הוא מילי דשררה לכן לא עבדינן שליחותייהו משא"כ בריפוי ושבת שהם ידועים מעצמם דשבת היינו שנותנים לו כשומר קישואין וכן ריפוי ידוע כמה רגילין ליתן לשכר הרופא וק"ל ועד"ר: וכן שור שהזיק אדם אינו מצויה. אע"ג דהך בבא כ"ש הוא מאדם שהזיק אדם דשכיחי טפי כדמוכח בפרק החובל. וכבר כתב רבינו דאין גובין אותו כ"ש שור שהזיק אדם מ"מ כתבו רבינו כדי לחלק בינו ובין שור שהזיק שור דאע"ג דג"כ צריך שומא אפ"ה גובין אותו משום שהוא מצוי ומה ששור שהזיק אדם אינו מצוי מבואר בב"ק דף ב' דאדם יש לו מזל ופירש"י דאדם בר שכל משמר נפשו שלא יבא לידי תקלה והיזק הילכך אינו מצוי משא"כ בהמה וע"ע שם: ודווקא שהזיק בשן כו' שהן מועדין מתחילתן: כגון שנתחככה כו' פי' וידוע שעשתה כן להנאתה כגון אחר שהולכת משם נתחככה בכותל דאז הוי תולדה דשן כמו שיתבאר ר"ס שצ"א. אבל כדי להזיק היינו תולדה דקרן: או אכלה פירות כו' פי' לאפוקי אם אכלה מלבושים או שאר דברים שאין דרך הבהמה לאכול דהוי תולדה דקרן כמ"ש לקמן בס"ס שפ"ט אבל מה שדרכה לאכול הוי היזק דשן: ובין שהזיקה אוכלין היינו היזק דרגל וק"ל: שחייבת עליהם כו' כצ"ל ור"ל על שן ורגל א"נ על האוכלין הסמוך ליה קאי: אין מועד

בכבל דכיון דמנגיחת דתמות לא מייתי לבי דינא היכי מייעד ליה רש"י: דמילתא דלא שכיחא הוא. פי' שיבא מא"י לבבל: כתובת אשה וירושה. פי' נדוניא פשיטא דהוי ח"כ דהיינו הלואה ממש שנתנה לו סך זה בהלוואה כצ"ב אלא אפילו כתובה שמוסיף לה מדיליה כיון דנתחייב לו מקרי ח"כ וכן מתנה וירושה כהלואה דמי ולהכי כיון דשכיח וגם יש בו ח"כ עבדינן שליחותייהו כדי לנעול דלת בפני עושי עולה: וכן גזילות כו' עד"ר: כתוקע לחבירו. בב"ק דף צ' ז"ל כל התוקע לחבירו נותן לו סלע פרש"י תוקע לחבירו הכה על אזנו ל' מורי. ל"א תוקע ממש. וז"ל הר"ן בפרק שור שנגח ד' וה' כתב הרמ"ה דלא תקיעה בפה היא אלא ביד היא שהכהו באגרופו כו' עד והרשב"א כתב בשם ר"ח דתקיעה בקול היא שאוחז בו ותוקע אלא שלא חרשו דאילו חרשו חייב דמי כולו עכ"ל וע"ל סימן ת"כ מ"ש בשם הרמב"ם: וכל המשלם ח"נ כר דכיון דמשלם פחות ממה שהזיק או יותר תרווייהו מכח קנס הוא: חוץ מח"נ צרורות כר כגון בהמה שהולכת בר"ה והתיזה ברגליה צרורות ושברה כלים ואורכא היא ותולדה דרגל היא ומן הדין הו"ל לשלם נ"ש אלא שהלכה למשה מסיני הוא שאינה משלמת אלא ח"נ. וע"ל סימן ש"ץ: גובין ממנו הקרן בח"ל. כדי לנעול בפני עושי עולה: ולא התוס'. ל' הרמב"ם ולא הכפל ורבי' שינה וכתב ולא את התוס' נראה דכלל ביה נ"מ גם לעניין גזל ותוס' בגניבה היינו כפל. ובגזילה חומש אם נשבע שלא גזל והודה ואינו רוצה ליתן החומש: ולא כל המשלם ע"פ עצמו כו' נ"ל דאמילי דממונא שהזכיר לעיל מיניה קאי וה"פ אל תטעה לומר דהא דאמרינן דלא עבדינן שליחותייהו בנזק וכיוצא בו היינו דוקא כשנטען על הדבר והוא כופר בהם וצריכין אנו לעדים שהעידו על הדברים דהוא דין גמור. אבל כשבא מעצמו ומודה בדבר נימא ליה זיל שלים קמ"ל דליתא שגם תשלומין הבאים ע"פ עצמו לא גבינן מיניה וראיה מפגם ובושת וכופר שמשלם ע"פ עצמו כדאיתא במשנה סוף אלו נערות ואפ"ה לא גבינן ליה בבבל בושת ופגם מטעם דלית בהו ח"כ וכופר כיון דלא שכיח ה"ה לכל שאר מילי דממונא אפילו כשמודה בהם אין גובין ממנו. וז"ל כל המשלם כו' כלומר לא כל שהיה משלם ע"פ עצמו בא"י גובין בח"ל שהרי הפגם כו'. כנ"ל פי' דבריו אלא דלהאי פירושא הכי הול"ל ואפילו המשלם ע"פ עצמו אין גובין כו' ולמה האריך לכתוב ולא כל המשלם ואיפשר לומר דבאמת לא פסיקא מילתא כולי האי בנזק ושאר מילי דלית בהו אלא ממונא דאיפשר דבדידהו אם מודה מעצמו גובין ממנו. ושאני פגם ובושת וכופר דצד קנס בא עמהן וכמ"ש בדרישה דבהדי כופר איכא סקילת השור ובהדי פגם איכא נ' שקלים ומש"ה אפילו מודה בצד הממון שבו אין גובין ממנו. לכן דקדק וכתב ולא כל המשלם כו'. שזה ודאי מילתא דפסיקא שעכ"פ אין כל המודים משלמין

בח"ל שהרי בשת ופגם כר וה"ה לכל דדמי להם ודו"ק ועד"ר: המית שורי את פלוני. פירוש והריני חייב כופר ועד"ר:

סעיף ה

דיני גרמות כו' ע"ל בסימן שפ"ו ודין מסור בסימן שפ"ח. אע"פ שלא עשה מעשה פי' שלא נשא ונתן ביד ממון חבירו לעכו"ם אלא שהלשין בפיו והו"א נחשבינהו לקנסא קמ"ל דלא.

סעיף ו

וכל אלו כו' משמע אפי' הכפל וכ"כ הרא"ש בהדיא בספ"ק דב"ק בגנב ורבי' לקמן ס"ס שמ"ח ודלא כהרמ"ה וגם דלא כר"ת שבסמוך ועד"ר: שיעור מה שראוי ליטול כלומר אבל אם תפס יותר מפקינן מיניה וסתם רבינו דבריו כדעת הרא"ש שהביאו בסמוך שחולק על ר"ת: וכתב ר"ת דדוקא שתפס כו' נראה דהני ב' דברים דהיינו שיתפוס דבר המזיק עצמו. ושיתפוס בשעת הנזק חדא באידך תליא דמה"ט דס"ל דאין מועיל תפיסה כ"א בדבר המזיק עצמו מה"ט ס"ל דאין מועיל תפיסה כ"א בשעת הנזק דבשלמא בשעת הנזק שהוא שעת חמום הקילו בו חכמים שתפיסתו תפיסה ואין מוציאין אותו מיד הניזק (ואפילו אם יהיה שוה הרבה יותר על הזיקו וכמ"ש בדרישה אבל אם יתפסוהו אחר זמן שהזיק אזי מחשב כדבר אחר ובדבר אחר לא תקנו תפיסה מטעם שהיום או למחר יתפוס כו' ועד"ר: שאין דנין דיני קנסות בבבל. פי' שהיינו צריכין לדון ולומר כך וכך קח נגד הזיקך והמותר תן לו: כדי נזקו פי' כל חד וחד לפי ענייננו אם נ"ש אם ח"נ כן מוכח מדסיים שכבר נפרע מנזקו בתקנת חז"ל כו':

סעיף ז

ומלשון רב אלפס כו' מדברי הרי"ף מוכח דג"כ חולק על ר"ת וס"ל דאפילו במידי אחרינא ואפילו זמן רב אחר ההיזק מועיל תפיסתו ועד"ר:

סעיף ח

ואמר להם קבלו עדות. פי' שהזיקני: אין נזקקין אם יתפוס. ר"ל לאפוקי אם כבר תפס מקבלין עדותו: כדאמרינן אין מועד כו' כלומר והיינו ע"כ לומר דאם בא הניזק לב"ד אחר נגיחה ואמר קבלו עדותי לא בשביל שישלם לו ח"נ אלא כדי לעשותו מועד לחייבו נ"ש אם ינגח עוד אפ"ה אין נזקקין לו:

סעיף ט

קי"ל כרב דאמר כו' ואי תפס מפקי' מיניה. פי' הואיל וקי"ל כרב דאמר כו' אמרינן דאי תפס מפקי' מיניה: ולא אמרינן דתפיסה כו' פי' ולא אמרינן דמשום שראה שתפס הודה כדי שיפטור: והאידנא ליכא ב"ד מומחין כו' וכ"כ רבינו בסימן שמ"ח: שאין נפטר מן

הקנס. ר"ל לענין זה אין הודאתו הודאה אבל לעניין טוען וחוזר וטוען פשיטא דהודאתו הודאה ופשוט הוא:

סעיף י

והוסיף לומר פי' הואיל שכבר שילם מה שפגמה דהיינו נזק כמ"ש לעיל אם כן הנ' סלעים הם קנס גמור: ול"נ לא"א כו' נלע"ד דלא קאי אלא אדברי הראב"ד שכתב שמנדין ליה עד שיתן אותה קצבה משמע שסובר כן מכח דינא משא"כ הרי"ף שלא כתב אלא עד דאפייס לחבריה כו' של' זה אפשר לפרשו עד שיתן קרוב לשיעור הנזק וכמ"ש בשם רב שרירא גאון ובהא מודה הרא"ש וכדמשמע מל' רבינו שהביא דברי ר"ש גאון אחר דברי הרא"ש וזהו דלא כב"י ועד"ר: שאין לך גוביינא כו' אע"ג שהראב"ד לא הזכיר שמתא אלא נידוי והראב"ד ס"ל (וכמש"ר בשמו בי"ד סימן של"ד) ששמתא ונידוי תרי מילי נינהו ושמתא חמור יותר מנידוי. מ"מ משמע שם מדברי רבינו דחדא הוא וכן משמע נמי מדברי הרמב"ם שמביא דברי רבינו שם ע"ש: דלנקטיה בכובסי' כו' אוחזו בביציו התלויין בו עד שיתן טלית שעליו כל דבר התלוי במחובר קרי ליה כובסי' רש"י בפ' הדיינים:

סעיף יא

אלא עד דמסלק היזקא. פי' כשההיזק עדייו בעין ומזיק כגון כלב רע ובור ומוכר שדהו לעכו"ם במצר ישראל אבל לא משום תשלומין קנס ועי' דרישה: וסמכו חכמים האחרונים ר"ל אלא חכמים אחרונים וראשי ישיבות אחר שראו שהנזק גדול כו' עשו תקנה וסמיכה: כי אין דרך לדקדק כלומר אינו מן הראוי:

סעיף יב

עד שיפייסנו כו' הכל לפי המבייש והמתבייש עי' מ"ש לקמן סי' ת"ך:

סעיף יג

חד בר נש איפקר. ל' פוקר ר"ל החצוף ס"א אקפיד בדלי"ת כלומר הכעיס:

סימן ב

סעיף א

אף ע"פ שאין דנין בח"ל ד"נ כו' כמבואר בסימן שקודם זה: אם רואים ב"ד כו' פי' אפילו ב"ד דעלמא אם רואים שהוא צורך שעה דנין מיתה ומלקות למי שחייב בהם אפילו לא קבלוהו עליהם ואפילו בח"ל וה"ה במיתה למי שאינו חייב בהם אם קבלום עליהם וכמו שיתבארו עד"ר: עשה מה שישראל אומרים לך. פי' ולא שידונו הם כמבואר בסי' כ"ו ועד"ר: בפ' הגוזל קמא בהא כצ"ל. והביא רבינו להא דרי"ף לאשמועינן דאפילו היכא דאיכא תרתי לריעותא דהיינו לדון בח"ל במיתה ומלקות אפילו למי שאינו חייב

בהם בשום מקום ובשום זמן נמי רשאי לדון כשהשעה צריך לכך מיהו אין כח זה מסור אלא במי שהוא גדול הדור ממונה מר"ג אע"פ דלא קבלוהו עליהם א"נ קבלוהו עליהם אפילו אינו מומחה ועד"ר: וממונה לדון ע"י הנשיא פי' אז אף אם לא קבלוהו עליהם דמן הדין אין לו לדון ד"ק ובפרט שלא ע"פ הדין אפ"ה מה שיש צורך שעה מותר לדון: או טובי העיר שהמחום. פי' או אפילו טובי העיר שאינם גדולים כר"נ אם קבלום בני העיר עליהם נמי יכולים לדון בכ"מ אפילו שלא ע"פ הדין: אבל דיינים דעלמא לא כו' כלומר אבל סתם ג' הדיוטות שלא קבלם בני העיר דאקרו נמי דייני שהרי יכולים לכוף לדון לפניהם כדלקמן בסימן ג' אפ"ה אינם יכולים לדון בח"ל שלא ע"פ הדין. אבל ע"פ הדין ודאי כל ב"ד יכול לדון אפילו לא קבלום עליהם וכמו שסתם רבינו לעיל אע"פ שאין דנין בח"ל כו' אם רואים ב"ד כו' דנין בין מיתה כו' בפרק נגמר הדין ובפרק האשה רבה תניא אראב"י שמעתי שב"ד מכין ועונשין שלא מן הדין ולא לעבור על ד"ת אלא לעשות סייג לתורה ומעשה באחד שרכב על הסוס בימי יונים בשבת והביאוהו לב"ד וסקלוהו לא מפני שהדין כן אלא שהשעה צריכה לכך ע"כ מהך ברייתא שמעינן דיש רשות לב"ד להרוג ולהכות אפילו שלא כדין כשיש צורך שעה בכך ולפ"ז צ"ל מש"ר דנין בין מיתה כו' לאו למימר' שלא ידונו הב"ד כ"א ע"פ הדין אלא ל' בני אדם נקט ודנין ר"ל פוסקים עליהם בין מיתה בין ממון. גם איידי דבתחילה ברישא כתב אע"פ שאין דנין נקט גם בסיפא ל' דנין. ואף ע"פ שרבינו ודאי מח"ל איירי ומהנהו מעשים דברייתא הנ"ל ליכא למשמע אלא בא"י אבל לא בח"ל מ"מ מהאי דר"נ פ' הגוזל שמעינן דאפילו בח"ל נמי וכמו שמסיק רבינו בשם הרי"ף ולפ"ז מש"ר אם רואים ב"ד כר היינו ב"ד של גדול וסמוך כר"נ א"נ קבלום עלייהו וכמ"ש הרי"ף אבל דייני דעלמא לא ולפ"ז מ"ש אח"כ ונראה שאפילו אין בדבר עדות שהיה מתחייב כו' בשעה שהיו דנין כו' ר"ל על מעשה שרוצין לדון עליהם למגדר מילתא כגון ההיא שרכב בשבת שחשבו הרכיבה בשבת כאילו חילל שבת באב מלאכה והו"א דלא עדיף האי רכיבה מאילו חילל שבת ממש ולפחות לבעי עדות גמור על הרכיבה בדרישה וחקירה והתראה קמ"ל דאפילו אין עדות גמור על הרכיבה אלא קלא דלא פסיק נמי מחשבין לחילול שבת ולעדות ודנין עליהם למגדר מילתא ולפ"ז צ"ל מש"ר ובשעה שהיו דנין כאילו כתב בדבר שהיו דיינין וק"ל. ומ"ש וכן יראה מדברי הרמב"ם כו' אכוליה מילתא קאי ור"ל דגם מהרמב"ם נראה דאפי' סתם ב"ד דלאו סנהדרין ואפילו בח"ל יכולים להרוג אפי' על דבר שאינו חייב מיתה ואפי' ע"פ קלא בעלמא ומשום דאינו מוכרח מהרמב"ם דאיירי אפי' בח"ל לכן כ"ר ל' וכן יראה כנ"ל ביאור לשון רבינו ויש דרך אחר בדרישה אבל זה עיקר ודו"ק כמ"ש

בחידושים: וממונה לדון ע"פ הנשיא. פי' אז אף אם לא קבלוהו עליהם מעצמן דמן הדין אין לו לדון ע"פ ד"ק בח"ל ובפרט שלא ע"פ הדין אפ"ה כל שיש צורך שעה מותר לדון: או טובי העיר כו' פי' או אפי' טובי העיר שאינם גדולים כר"נ וגם אינם סמוכים ומומחים אם קבלום בני העיר עליהם נמי יכולים לדון בכ"מ אפילו שלא ע"פ הדין: אבל דיינים דעלמא כו' כלומר אבל סתם ג' שלא קבלם על בני העיר דאקרו נמי דיינים שהרי יכולים לכוף לדון לפניהם כדלקמן סי' ג' אפ"ה אינם יכולים לדון בח"ל ועד"ר.

סעיף ב

ולא לעבור על ד"ת פי' שיתכוין הדיין לבדות מלבו נגד דין תורה: וכיון שרואים. ל' וכיון קצת דחוק וכאילו אמר והיינו כיון שרואים כו' והוא פי' על מ"ש לעשות סייג לתורה וק"ל: להלקות אדם ששמועתו רעה. בסוף קידושין ילפינן ליה מעלי שאמר לבניו אל בני לא טובה השמועה שדרשו אל בני לאו יש כאן על כי לא טובה השמועה: ומבזין את יולדיו בפניו. פי' אמרו בסוף מגילה שמותר לקרותו בן כותית בן שפחה וכן דרשו רז"ל מנין שמותר לקרות לרשע בן רשע שנא' את אביה היא מחללת: ולהכותו ולתלוש שערו בר"פ ואלו מגלחין ילפינן כל זה מספר עזרא ע"ש וכתבו הסמ"ג ג"כ ע"ש: שהרי דוחה ל"ת של דבריהם. פי' לאו דלא תסור מכל הדברים וכמ"ש בי"ד סימן ש"ג לעניין כלאים דרבנן ואפשר לומר שקאי על מה שאמרו במת בשבת שאסור לטלטלו ואם הוא מונח בחמה מותר לטלטלו משום כבוד המת ואף שהוא לאו דלא תסור: וכ"ש כבוד בני אברהם כו' ג"ז מל' הרמב"ם והיה נראה לפרש דה"ק שהרי כבוד של כל הבריות דוחה לא תעשה וכ"ש שיש ליזהר בכבוד אותם הדורכים בדרך אבותם המחזיקים בתורת אמת אף שלפעמים חוטאים. אלא דלפי זה הול"ל בקיצור וכ"ש כבוד המחזיקים לכן נ"ל יותר לפרש דמ"ש המחזיקים כו' נמשך למטה ואינו דבוק עם אברהם כו' וה"ק כבוד הבריות מצד עצמותן דוחה ל"ת וכ"ש שמצורף עמהם כבוד אבותם. ולכן ודאי מאוד יש ליזהר בכבודם (ודומה לזה כ"ר לקמן בסימן ח' בל' הרמב"ם ז"ל ולא יפסיע על ראשי עם קודש כו' ע"ש) ומ"ש המחזיקים בתורת אמת תנאי הוא דאם לא היו מחזיקים בתורת אמת אין האבות כבוד להם אלא אדרבא הם בזיון וקלון אבותם כמ"ש שמבזין את יולדיו בפניו ע"ד שנאמר את אביה היא מחללת וכ"ש שאין מכבדין אותם בשביל אבותם:

סימן ג

סעיף א

אין ב"ד פחות מג' וכל ג' כו' בגמרא ריש סנהדרין אמרינן דבדין הוא דאפילו בד"מ לבעי ג' מומחין אלא משום שלא תנעול דלת בפני לווין: אע"ג דלא סמיכי ז"ל מ"ו רש"ל נ"ל

דלא סבירי ג"כ דאי הוי סבירי הוי מומחה ואפילו ביחיד סגי ומ"ש אח"כ ויודע סברות כו' אין זה גמיר וסביר שהוא מומחה גמור כדלקמן עכ"ל. פי' לפירושו דסביר היינו שהוא בעל סברא יודע לשקול בדעתו ושכלו עניינים שלא למד ולא שמע מעולם ויכול לדמויי מילתא למלתא בצחות שכלו. משא"כ יודע סברות שאין ביאורו מצד עצם שכלו. אלא שיודע איזה סברות מדינים ועניינים שלמד. וצ"ל לפ"ז דמש"ה לא כתב הרמ"ה ג"כ דלא סבירי משום דקאי אג' הדיוטות ואי הוי סבירי וגמירי לא הוי עלייהו שם הדיוטות אלא שם מומחים וכמ"ש בסמוך. משא"כ דלא סמיכי שהוצרך ודאי לכתוב דהא אף סמוכים הדיוטות מקרי כוון דלא סבירי ואף על פי דלקמן סי' כ"ה כ"ר בשם הרמ"ה ז"ל דאם אינן סמוכין אף ע"ג דגמירי וסבירי צריכין לשלם. לעניין פרעון שאני וק"ל: א"א דלית בהו חד דגמיר כו' כצ"ל וכן הוא באשר"י אבל ל"ג אלא דלית בהו חד דלא. דלהך גירסא משמע ששנים מהם גמירי וחד אינו גמיר או כולם גמירי וק"ל:

סעיף ב

ואלו הג' דנין לאדם בע"כ כו' כ"כ התוס' שם דף ה' בד"ה מומחה לרבים וכ"כ הרא"ש שם ועבד"ר בסמוך שכתבתי לשונו: או שאינו רוצה לדון כו' דוקא הנתבע דאף שאומר שרוצה לילך לדון עם התובע זה בבית הועד אין שומעין לו אבל התובע רשות בידו לומר כן לפעמים וכמו שיתבאר ר"ס י"ד ע"ש: כמו שיתבאר בע"ה בסימן י"ג כתב דין זה:

סעיף ג

ופחות מג' כו' דלא קי"ל כשמואל דאמר שם בפ"ק ד"ה ב' שדנו דיניהם דין אלא שנקראו ב"ד חצוף אלא כרבי אבהו דאמר אין דיניהם דין וכתב הרא"ש דאפילו שמואל מודה דאין ב' הדיוטות יכולין לדון בדלא קבלום עלייהו כלל אלא מיירי בדאמרו להו דונו לנו כמו שנקראים דיינים מן התורה ועיין בתוס' ר"פ השולח (גיטין דף ל"ג) בד"ה ור"נ אמר בפניכם כו' משמע דלא ס"ל הכי ועיין בס"ס זה בדרישה ולר' אבהו בכה"ג ג"כ אין דיניהם דין דאין זה קבלה כיון שאינם ראוים לדין מן התורה:

סעיף ד

כמי שמודה חוץ לב"ד פי' ויכול לומר שלא להשביע עצמי או להשטות כוונתי בהודאתי כשלא אמר אתם עדים משא"כ לפני ב"ד: אא"כ שאמר אתם עדים יתבאר לקמן סימן ל"ב ופ"א והיינו להרא"ש אבל להרמ"ה והרמב"ם הודאה גמורה הו"ל כאומר אתם עדי ע"ש סימן פ"א סימן י"ב: ומ"ש ולטעון טענות אחרות פי' אפילו להחליף טענתו מחובר לפטור וע"ל סימן פ':

סעיף ה

בד"א כשאינם מומחים כו' מומחים הוא ל' מנוסה כדאמרינן בפרק במה אשה לענין יציאת שבת ולא בקמיע שאינו מומחה ור"ל דיין מנוסה לרבים דלא חזו ביה טעות וחכמתו גלויה ומפורסמת כ"כ הרא"ש ונ"י ריש סנהדרין ועיין מ"ש עוד מזה בסמוך: אפילו יחיד ולא לקח רשותא מר"ג כו' שם דף ה' ברייתא וגמרא וכתבתיה בדרישה ועיין מ"ש עוד מזה סעיף ז' וט': ויכול לכוף האדם לדון לפניו בע"כ נראה דאפילו אם ירצה לעמוד עמו בזה בורר ועיין דרישה שם הוכחתי זה.

סעיף ו

אבל אי לא גמיר ולא סביר פסול כו' כן איתא בהדיא בפרק ז"ב מאי איריא ג' רועים בקר אפילו כל בי תלתא דלא גמירי דינא נמי פסילי ובפ"ק אמרי' דר' יודא בר נחמני ביזה לדיין שאוקמיה בי נשיאה דלא הוי גמיר ועיין מ"ש עוד בזה בסמוך סימן י"ג: ולקמן יתבאר כו' בסימן כ"ה סעיף מ"ג ע"ש: כתב הרמב"ם כו' כ"כ בפ"ב דסנהדרין וגם בספ"ה ע"ש: אע"פ שיחיד מומחה או מי שנטל רשות פי' או שאינו מומחה אלא שנטל רשות וכבר נתבאר דאין נטילת רשות מועיל ללא גמיר ולא סביר מוכח מזה דהאי מומחה שאמר כאן היינו מומחה דגמיר וסביר ומש"ה כתב שם במיימוני מומחה לרבי' ורבינו השמיט בהעתקת לשונו תיבת לרבים משום דבלשון רבינו סתם מומחה הוא מומחה לרבים וכמ"ש וע"ש במיימוני ותמצא שרבינו לא העתיק כאן ל' הרמב"ם מלה במלה אלא נקט בל' עצמו ולא הביאו אלא לכתוב הפלוגתא שבינו ובין הרא"ש ומה"נ שינה לשונו ולא כתב תיבת לרבים ועיין בדרישה: אינו חשוב ב"ד כו' דס"ל דל"מ ליה נטילת רשות אלא לענין שיכול לכוף את האדם בע"כ ולפוטרו מתשלומין אם טעה וכתב מ"ו ר"ש דכ"ש שאינו יכול לסלק נפשו ממנו לדון בפני ב"ד אחר: אפילו הוא סמוך איחיד מומחה הנזכר ברישא קאי וכ"כ שם בהדיא ברמב"ם בספ"ה מיהו י"ל דקאי גם אנטילת רשות מב"ד הגדול הסמוך לו ומשום דהנטילת רשות לא היה על הרוב אבל דבר כ"א אעניינים פרטיים כמ"ש הרמב"ם בפ"ד משא"כ סמוך דקראו לו ר' ואומרים לו שיהא לו כח לכל העניינים וקאמר לרבותא דאפילו הוא סמוך מ"מ אין נקרא ב"ד לענין הודאה לפניו: ומדברי א"א הרא"ש יראה כו' בין יחיד מומחה פי' ואפילו לא סמיך ולא נטל רשות ע"ש באשר"י וכ"כ מ"ו רש"ל וכ"כ רבינו בסימן פ"א לענין שאינו יכול לטעון טענת השטאה או השבעה:

סעיף ט

וכתב עוד הרמב"ם כו' בספ"ב דסנהדרין כ"כ ע"ש: אע"פ שיחיד שנטל רשות כו' ה"ה ביחיד מומחה וכ"כ בש"ע בהדיא וכן משמע בהרמב"ם ע"ש דעליה נמי קאי אלא שרבינו

נקט אורחא דמילתא דמשום שיחיד שנטל רשות אין צריך לשלם אם טועה יעלה על דעתו לדון יחיד הואיל והוא פטור אף אם יטעה ועבד"ר שכתבתי די"ל ג"כ דדוקא קאמר ע"ש שישב אחר עמו כו' כ"כ בכל ספרי הטורים מלת אחר וצ"ע דבכל ספרי הרמב"ם שבידינו גם בש"ע כתוב אחרים ואפשר דרבינו ס"ל כיון שנטל רשות ומותר לדון מן הדין אפילו יחידי משום הכי סגי ליה אפילו לכתחילה כאשר יושב עוד א' עמו ור' אבהו מודה בזה וכן משמע קצת ממה שאמרו ואל תהא דן יחידי דהקפידו דוקא איחידי מיהו אין ראייה מוכרחת משם די"ל דקאמר כן משום דדין הדיינים הוא או ביחיד שהוא מומחה או שנטל רשות או בג' הדיוטות לכן כתב אע"ג שאמרו יחיד שנטל רשות מותר לו לדון יחידי:

סעיף י

מוטב שיחתך הדין בי"א מבעשרה ל"ד נקט עשרה שהרי אין ב"ד שקול אלא נמשך אחר ל' הגמרא דפ"ק דסנהדרין דף ז' דאמר רב הונא כי אתא דינא לקמיה מכניף ומייתי עשרה כו' ושם ר"ל עשרה זולתו דהיינו בין כלם י"א ולא בא הרמב"ם אלא לומר לך דכל מה שמוסיף דיינים הוא יותר טוב והטעם מפורש שם בגמרא דאמר כי היכי דנמטייה שיבא מכשורא פי' רש"י שיגיענו נסורת קטנה מן הקורה כלומר אם נטעה ישתלם העונש בין כלנו ויקילו מעלי עכ"ל ולפ"ז צ"ל דמ"ש הרמב"ם ומוטב שיחתך כו' הטובה הוא בשביל הדיין והל' לא משמע הכי ואפשר דזה תולה בזה דכיון דכולם צריכי לעיין הדין כדי שיצא לאמתו מש"ה העונש חל על כולם ומה"ט נמי כתב הרמב"ם ל' משובח ול' מוטב וק"ל. וצריך שיהיו כל היושבים בב"ד ת"ח וראויים. ונראה דאמ"ש לפני זה קאי דמוטב שיחתך הדין בי"א מבי' וע"ז כתב שיהיו כל אותן הי"א ת"ח וראוים ואח"כ אמר דלא מיבעיא דלא ישב בדין עם מי שהוא אינו חכם בודאי או ראוי אלא אפילו בסתם נמי לא ישב בדין עד שידע כו' והב"י כתב אמ"ש וצריך שיהיו כל היושבים שם ז"ל בפרק שבועת העדות תניא מניין לדיין שלא ישב תלמיד בור לפניו ת"ל מדבר שקר תרחק עכ"ל ואינו נראה דמשם אינו נלמד אלא שלא יהא בור ולא שיהא צריך להיות ת"ח והיינו משום שאינו יושב עמו בדין והרמב"ם איירי כאן ביושב עמו בדין וכמ"ש וק"ל. וזהו דוקא כשהדיין ת"ח ואז יש לחשוש שהיושב עמו יטהו. אבל כבר נתבאר דבג' הדיוטות סגי דכיון דשלשתן כמעט שווין אין להקפיד וק"ל:

סעיף יא

אסור לאדם חכם שישב בדין עד שידע כו' ברייתא בפ' ז"ב כך היו נקיי הדעת שבירושלים כו' וכתבו רבינו לקמן סימן ז' ועיין מ"ש שם ועיין בסמ"ע:

סעיף יב

והאידנא שאין לנו נטילת רשות שאין נט"ר אלא כו' דברי הב"י בזה סתומין ודברי מ"ו רש"ל מגומגמין ואינן נראין במ"ש בביאור דברי רבינו הללו (כתבתי לשונם וביאור כוונתם בדרישה ע"ש) מש"ה הוצרכתי להאריך ולכתוב כאן בפרישה הנלע"ד מוכרח בביאורו והוא דבפ"ק דסנהדרין דף ה' תניא לא יסור שבט מיהודה אלו ראשי גליות שבבבל שרודין את ישראל בשבט. ומחוקק מבין רגליו אלו בני בניו של הילל ופרש"י ששבט ל' שררה שיש להם רשות להפקיר דהפקר ב"ד הפקר. מחוקק שררה מועטת. שרודים את העם שיש להם כח ורשות מאת מלכי פרס ע"כ ומוכח שם בגמרא גם מל' רש"י ונ"י דהנהו שבבבל חשובין יותר ומש"ה קאמר שם דמהכא להתם מהני נט"ר ולא מהתם להכא וכן מבואר ברמב"ם פ"ד דסנהדרין ע"ש וכתבו התוס' שם ז"ל אע"פ שאוירא דא"י מחכים מ"מ לענין הקרקעות ממון לפטור הטועה מכח הפקר ב"ד הפקר עדיפי בני בבל דאקרי שבט שרודין את העם במקל וה"ט משום דר"ג מזכרים ונשיא שבא"י מנקבות כדאמרי' בירושלמי עכ"ל. נמצא כלל הענין הוא שרוצה הקב"ה שאז בהיותם בארץ אויביהם שלא תתבטל ממשלת יהודה לגמרי אלא יהיו דיניהם דין ויהיה כח בידם לרדות בעם ולהפקיר ממונם ואפי' לא יהיו בעלי תורה והיו מורישים הגדולה לזרעם יהיה מי שיהיה (וכן בנשיאי א"י מצינו שהיה הילל ובניו ובני בניו עד רבינו הקדוש) כמו כל מלך ומלך שיש לו כח לדון כראות עיניו בין יהיה בעל תורה או לא. והם היו יכולים ליתן רשות לאחרים אף שאינו מזרע יהודה כשהוא גמיר אף שאינו סביר לדון ולעמוד במקומם ולהוות פטור מתשלומין אף אם טעה ושררה זו נמסרת ליהודה לעד. והרשות שנטלו הר"ג והנשיא מהמלך לא היה אלא מאימת מלכות פרס שהיו משועבדים תחת ידם גם המלך היה כח בידו למנות מזרע דוד לר"ג מי שירצה. אבל לא בא לו שום כח מיד המלך מצד הדין וק"ל. ומעתה יתבארו לך דברי רבינו שמ"ש ואין לנו לא זה ולא זה כלומר ואין לנו לא ר"ג בבבל ולא בית דין סמוך שבא"י יראה דרשות שנותן המלך אינו כלום ר"ל שנותן למי שאינו מזרע יהודה אף שהוא גמיר אלא שאינו סביר דע"ז קאי (דבעינן) דבענין זה אמר לפני זה דמהני נט"ר מר"ג וקמ"ל דאין כח המלך ככח ר"ג: דהא דמהני כולי כלומר ואי קשיא לך דכיון דרשות מר"ג ונשיא מהני אף למי שאינו מזרע דוד אף שהם עצמם הוצרכו רשות מהמלך כ"ש שיהנה נטילת רשות מהמלך עצמו לכל אדם לזה אמר דאין זה כ"ש דמה שיהיה מועיל נט"ר מר"ג היינו מצד חשיבות שהיו משבט יהודה דאחשבינהו קרא כדילפינן מלא יסור שבט וגומר ומש"ה חזר וכתב אבל רשות שנותן המלך לר"ג ולנשיא לא גרים להם השררה שתלמד ממנו שיהנו במכ"ש אם

המלך עצמו נתן רשות לאיש אחד אשר לא מזרע יהודה אבל ודאי כל שהוא מזרע יהודה שניתן לו רשות מהמלך מהני דשם ר"ג יש לו וגם לאיש אחר כשהוא גמיר וסביר מהני דכיון דהוא מומחה וראוי לדון מצד עצמו מהני ליה רשות המלך לפוטרו מהתשלומין וכן פירש הריב"ש בתשובותיו לדברי רבינו ע"ש בס"ס רע"א:

סעיף יג

וגדולה מזאת כתב הרמב"ם כו' בפ"ו דסנהדרין כ"כ ומ"ש למי שאינו מומחה כו' האי שאינו מומחה נ"ל פשוט דר"ל לא גמיר ולא סביר דהא לגמיר ולא סביר כבר סתם וכ"ר דמהני ליה נט"ר דר"ג ולא כתב ביה שום פלוגתא וגם כבר כתבתי דגמיר ולא סביר נקרא מומחה סתם בל' הרמב"ם גם הכ"מ כתב שם על דברי הרמב"ם הללו ז"ל זה דבר פשוט בעצמו וכבר כתבו ג"כ בספ"ד דר"ג שנותן רשות למי שא"י הוה כמקדיש בעלי מומין לגבי מזבח כו' ומדכתב זה לפשיטות וגם קראו אינו יודע ש"מ דפירשו בלא גמיר ולא סביר כלל ועוד דשם בספ"ד כתב הכ"מ ראייה לדברי הרמב"ם מפ"ק דסנהדרין דאמר שם דבי נשיאה אוקמי דייני דלא הוי גמיר וביזהו ר' יודא בר נחמני עכ"ל ומדהביא ראייה מדייני דלא גמירי ש"מ דהרמב"ם מדלא גמיר איירי וכן מוכח ממ"ש הכ"מ בספ"ב מה"ס ע"ש. וא"כ יש לדקדק מה ראייה מביא רבינו לענין שלא תועיל רשות המלך לגמיר ולא סביר ומאי גדולה מזאת דקאמר ונראה דס"ל דאם היינו אומרים דרשות המלך תועיל לאחרים ע"כ הוא מטעם דשלוחו של אדם כמותו א"כ אין חילוק לגבי הבא מכח המלך בין גמיר ולא סביר ללא גמיר כלל דכמו שדינא דמלכותא דינא אף שהוא אינו גמיר כלל כן היה דינו של זה שנותן לו רשות להעמידו במקומו וזה לא מסתבר למימר שיועיל כולי האי רשות המלך וע"ז כתב וגדולה מזאת כתב הרמב"ם שאפילו הר"ג שהוא משבט יהודה ובידו נתן הקב"ה קו המשפט אף שלא היה לא גמיר ולא סביר וכנ"ל לית ליה רשות למיהב רשות למי שאינו לא גמיר ולא סביר להעמידו במקומו כ"ש דלא אמרינן כן גבי מלך עכו"ם וכיון דלא אמרינן שלוחו של אדם כמותו בענין זה ממילא אין רשות המלך מהני אפילו למאן דגמיר כל שאינו סביר אבל רשות הר"ג מהני דכיון שהוא מלך ישראל עדיפא כחו. ומש"ר. וגדולה מזו כתב הרמב"ם אף ע"פ דגם הוא עצמו כתב לפני זה בס"ו דמי שאינו גמיר ולא סביר ל"מ ליה הרשות דר"ג ויש ראייה לזה מהגמ' וכמ"ש שם ה"ט משום דאין ראייה משם דאין דינו דין כלל והו"א דאינו פסול אלא לענין דאינו יכול לדון בע"כ של בעלי דינים. ולענין שאין הודאה שהודו בפניו נחשבה הודאה אבל מ"מ מהני רשותו לענין שאם אירע ששלח אחריהן ובאו לפניו לדון בלא כפייה שסברו שצריכים הם לעמוד לפניו דשוב אין כח ביד בעלי דינין לחזור מדינו ואם טעה יפטר

מתשלומין וממילא גם רשות המלך תהני לזה ורבינו כתב דלא מהני רשות המלך כלום ושאפילו לא טעה יכול א' לחזור לכן כתב וגדולה מזו כתב הרמב"ם שאין רשותו מועיל גם לדברים הללו ובזה מיושב למה הביא כאן לכל דברי הרמב"ם. והשתא דאתינא להכי לחלק בין כפייה לטעה וישלם א"כ נוכל לפרש ולומר דההוה אמינא הוא האמת ומה שהתחיל וכתב דרשות המלך אינו מהני כ"א רשות ר"ג מיירי לענין אם טעה שיצטרך לשלם וס"ל דאם נטל רשות מר"ג אפילו לא גמיר ולא סביר פטור מלשלם וברשות מלך חייב לשלם ומ"ש לעיל דלאו כל כמיניה דר"ג כו' היינו לענין כפייה וע"ז מסיק וכתב דגדולה מזו כתב הרמב"ם דאפילו נטל רשות מר"ג זה דלא גמיר ולא סביר חייב לשלם. ומיהו זהו קצת דוחק דהא ע"כ מכפייה לדון איירי ודו"ק ועבד"ר: ה"ג ואם טעה ונשא ונתן ביד חייב לשלם וחוזר כו' עד ישלם כדין כל אדם הגורם להזיק שזה מתכווין להזיק הוא וכן הוא במיימוני שם ור"ל דקי"ל כר"מ דדאין דינא דגרמי אלא שבטועה בדבר משנה כתב שם בפ"ו דפטור משום דגרם בלא כוונת היזק הוא וע"ז כתב כאן דזה נתכוין להזיק הוא שכיון דידע בעצמו דלא גמיר וסביר לא הוה ליה לדון שמא יטעה וק"ל: ועבד"ר כיון שמקבלין אותו הקהל ע"פ כתב המלך יכולין לדון ז"ל ב"י כלומר כיון שקבלום עליהן היינו ערכאות שבסוריא שכשרין לדון כדאיתא בפ' ז"ב ונתבאר בתחילת סימן זה עכ"ל ור"ל דכמו ערכאות שבסוריא דכשרים הם אפילו בודאי דלית בהו חד דגמיר כיון דאתמנו להיות דיינים כמ"ש הרא"ש בהדיא בספ"ק דסנהדרין ה"נ אמרינן גם בזה שקבלו הקהל ע"פ כתב המלך אע"פ שלא גמיר ויודע סברות בדינין כלל:

סימן ד

סעיף א

אע"פ שיחיד אינו יכול לדון כו' בב"ק דף כ"ז איתמר רב יודא אמר לא עביד איניש דינא לנפשיה ור"נ אמר עביד ובכלל עביד דינא הוא ג"כ ההכאה שהיא בדרך דין שכופין אותו במקל ורצועה עד שיקיים מה שנפסק עליו. וגם שם בגמ' קאי אעובדא דהוה חד דלי מיא ביומא דלאו דיליה והכהו חבירו וכן פסק הרא"ש שמותר להכותו ומסקינן שם דבדבר דאיכא פסידא כ"ע ל"פ כ"פ בדליכא פסידא אלא הצלת טורח שלא יצטרך להוציא ממנו בדין ואיפסק הלכתא כוותיה דר"נ וע' במרדכי מ"ש שם בזה: ואם בעל דינו מתרעם כו' אין סותרין דינו זה פשוט דאל"כ במאי קאמר דעביד איניש דינא לנפשיה אלא לדיוקא נקטיה דדוקא אם נמצא שעושה כהלכה אין סותרין דינו אבל אם אינו יכול לברר יכול להוציאו אף שהוא טעין אני יודע שהאמת אתי אלא שאין לי עדים ומש"ה לא יעלה על דעתו בתחילה למיעבד דינא לנפשיה מאחר שלא יעלה בידו ואטרוחי בי

דינא ולנפשיה ל"ל וזהו שסיים וכתב ז"ל ולאו כל כמיניה לומר להציל את שלי אני רוצה ולא כתב להציל שלי עשיתי כמ"ש הרא"ש ומש"ה כ"ר מתחילה ז"ל ל"מ שאם הוא דבר שאם לא יקחנו עתה מידו שיהא לו הפסד כגון שאחר יוציאנו כו' ולא כתב נמי שיהיה לו הפסד כגון שאין לו עדים שהוא שלו אלא ודאי כל כה"ג אסור לתפוס ממנו למעבד דינא לנפשיה ואפילו בלא הכאה לא יוציאנו מידו לפני עדים ומש"ה כ"ר דאם אינו יכול לברר יכול להוציאנו ממנו ולא כתב ג"כ לעשות עמו דין על שהכהו ומ"ש מ"ו ר"ס בש"ע דבלא הכאה יכול לתופסו בכל ענין ע"ש בסמ"ע מ"ש בישובו ומשם יתבאר לך דדוקא בטענת גזל דינא הכי. ולא כשבא למשכנו מחמת ע"א: אבל אם אינו יכול כו' יכול להוציאו כו' נראה דהיינו כשלקחו בעדים אבל בלא עדים נאמן במיגו ודו"ק וכ"כ במהרי"ק עיין ד"מ. או שבא לגוזלו כלומר אפילו לא גזלו עדיין ואפשר שעדיין יחזור בו הגזלן ויתחרט ויניחנו וילך לו וסד"א דלא מצי למיעבד דינא לעצמו ע"י הכאה קמ"ל. ובזה נתיישב דל"ת הלא זו ואצ"ל זו קאמר. ואשיר"י כתב שם הדברים בהפוך ז"ל ודוקא שבא לגזול כו' או שראה חפצו ביד חבירו כו' ע"ש. אבל אין לו רשות למשכנו בשביל חובו כאשר יתבאר בעזרת השם סימן צ"ז ודייק רבינו וכתב בשביל חובו ללמדך הא בשביל שכירותו מותר למשכנו וכן מותר למשכן מבית הערב כמבואר בסימן הנ"ל בסעיף כ"ד וכ"ה ואפילו הכי שפיר כתב רבינו ברישא ודוקא שבא לגזול כולי משום דתלתא דיני איכא כשבא לגזול יכול למשכנו ולהכותו אפילו בדלית ליה פסידא ואפילו בלא רשות ב"ד. ולערב או שכיר אף שיש בידו כח למשכנו מכל מקום אין לו כח להכותו אי לית ליה פסידא ואפשר דבעינן נמי רשות ב"ד. ובהלואות אפילו אית ליה פסידא אפילו ברשות ב"ד אין רשאי למשכנו וכמ"ש רבינו שם ודו"ק:

סימן ה

סעיף ג

שיהא ב"ד יושבים בב' וה'. בפרק מרובה (בבא קמא דף פ"ב) והטעם משום בני כפרים שהיו מכנסין ביום הכניסה לעיר או משום הוצאת ס"ת כמש"ר לעיל סימן א' ס"ג. והאידנא קביעות כל הימים כו' פי' האידנא נתבטלה התקנה משום דלא שייכי הני טעמי וכל הימים שווים לקביעות ואם נראה לצבור שום טעם לקבוע יום אחר לישיבת הדיינים שלא בב' וה' הרשות בידן ונ"מ שהנתבע צריך לעמוד לדין ביום הקבוע באותו העיר וע"ו מביא ראיה מרי"ב שכתב משום שיש בעיר צורך להושיב בה כל יום מושיבין דקשה מאי בא ר"י אברצלוני לאשמועינן. למה לא יושיבו אותן בכל יום וא"ל דקמ"ל דצריכין הקהל לתקן שישבו הדיינים בכל יום דאין הל' משמע כן. אלא ודאי בא ללמדינו דמושיבין כן

והנתבע צריך לעמוד איזה יום שירצה התובע משא"כ כשלא היו הרשות בידן לקבוע יום אחר ממה שקבע עזרא דלעולם אין כח ביד התובע לתבוע ביום שאינו קבוע לפי הסכמת בני העיר אם לא שהסכימו שלא יהא להן קביעות להדיינים כלל אלא בכל עת שירצה התובע מכניף ג' ותובע לפניהם וראייה לזה ממ"ש בר"ס י"א כיצד מזמנין בעלי דינין שולחים לו ב"ד שלוחם שיבא ליום המזומן לדון כו' ושם בזמן הזה איירי וכמ"ש שם ואפ"ה כתב ליום המזומן לדון משמע הקבוע ועומד באותו העיר לישיבת הדיינים והא דמסיק וכ"ר שם ז"ל ואם הזמינו כו' עד בד"א שלא הזמינו ליום הידוע לישיבת הדיינים כו' דמשמע דאם הזמינו ע"פ שלשתן אף ליום שאינו ידוע לישיבת הדיינים צריך לעמוד אין זה קושי' דבלא"ה מוכח שם דהא ליום הידוע הכתוב שם ט"ס הוא וצ"ל ביום הידוע בבי"ת וכמ"ש שם ע"ש ודו"ק וכתבתי כל זה כדי שלא תקשה מאי מייתי רבינו ראייה מדברי ריי"א דהא י"ל דילמא דוקא להוסיף על תקנת עזרא להיותם קבועים בכל יום ובכללם הם ג"כ ב' וה' בזה קאמר דמושיבין לצורך שעה. וגם בימי עזרא כן היה לדעתו לריי"א לצורך שעה אבל לא לבטל הקביעות ד' וה' מלקבוע ימים אחרים אלא ודאי עיקר הדין והראייה הוא לכפיית הנתבע וכמ"ש וא"כ אף נאמר דר"י אברצלוני סבירא ליה דהדין כן היה גם בימי עזרא לצורך שעה מכל מקום שפיר מייתי מיניה ראייה דהנתבע צ"ל מוכן לבא לב"ד בכל עת שהב"ד קבוע ודו"ק ועבד"ר:

סעיף ד

אבל חכמים אסרו לדון בשבת ביצה דף ל"ו ונתבאר בא"ח (בסימן של"ח ותתקכ"ד: בין שוגג בין מזיד דיניו דין ירושלמי כתבוהו הרי"ף והרא"ש שם וכ"פ רבי' בסי' רל"ה נענין מקח וממכר בשבת וי"כ ובסימן ר"ח נענין מקח שנעשה באיסור ע"ש:

סעיף ה

וכן בע"ש וי"ט כו' פי' ומש"ה אף אם נתפייסו בעלי דינים לדון לפניו אסור לדיינים לישב ולדון בע"ש כדאיתא בירושלמי כתבתי ל' בדרישה וכ"כ ר"ן בהדיא בריש כתובות והנ"י בסנהדרין וש"ר וכן בע"ש כו' ור"ל כמ"ש שלדון בשבת יש איסור כן יש איסור לדון בע"ש. ומ"ש אם הזמינו לבעל דין א"צ לבא. ר"ל אף אם אין בו צד איסור מצד הדיינים כגון שיש להם אחרים שיטרחו בשבילם בצרכי שבת או אם לא ירצה לדון אלא לקבל טענותיהם שאז לית בה צד איסור כמ"ש הר"ן והנ"י הנ"ל מ"מ הבעל דין א"צ לבוא כי יאמר גם לזה אין לי פנאי. ומש"ר וכן אין קובעין זמן לבא לדון בניסן ותשרי כו' בוה אין בו צד איסור לדיינים מכח טירדות המועדות דהא מסיק בשם הרמ"ה דלמי שהוא בעיר קובעין לו זמן וא"כ ה"ה לדיינים שבאין לפניו בעלי דינין אף שבאו ממקום אחר אלא שמצד הנתבע קאמר דאין קובעין בהן זמן לכפות אותן לדון בב' חדשים הללו ואזה קאי

נמי הגמרא דפ' הגוזל כתבתי לשונה בדרישה ע"ש ודו"ק: ולא בא אין קונסין אותו כר גם זה שם בפרק הגוזל והטעם די"ל דהיה טרוד בהכנתו לשבת ושכח שהזמינוהו:

סעיף ו

וכן אין קובעין זמן לבא כו' שם ור"ל אין קובעין זמן לנתבע לא בניסן ותשרי עצמו ולא בימים שלפניו שיבא לדון בניסן או בתשרי. מפני טירדות המועדות גם הרמב"ם בפכ"ה מה"ס כתב טעם זה ואע"פ דלאחר שעברו המועדים תו ליכא טירדות מ"מ שדינן המיעוט אחר הרוב גם לפעמים הוא עדיין טרוד לפרוע הקפתו שהוציא במועד ובסיון שאין בו י"ט אלא יום א' או ב' ימים קובעים בו זמן זולת בעי"ט דאין קובעין וכ"ש לטעמו של רש"י שכתב שם הטעם משום דימי ניסן ותשרי זמן קציר ובציר הם ואין זה טעם שייך בסיון ועבד"ר:

סעיף ז

וכתב הרמ"ה הא דאין קובעין כו' עבד"ר:

סעיף ח

אין דנין בלילה כו' עד גומרין בלילה משנה בפ"א ד"מ דף ל"ב ד"מ דנין ביום וגומרין בלילה ואמרינן עליה בגמרא מנה"מ כדרבא דרבא רמי כתיב ביום הנחילו וכתיב ושפטו את העם בכל עת הא כיצד יום לתחילת דין ולילה לגמר דין. ופירש"י והיה ביום הנחילו משפט נחלות דהיינו ד"מ ביום וכתיב ושפטו ועיקר משפט היינו גמר דין עכ"ל:

סעיף ט

מהבקר עד חצי היום פי' עד חצי ולא עד בכלל משום דצריך להתחיל סעודתו קודם שתכלה שעה ששית שהוא חצי היום ועבד"ר:

סעיף י

אין יושבין בדק סמוך למנחה גדולה משנה בספ"ק דשבת (דף ט' ע"ב) לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל ולא יכנס לבית המרחץ ולא לאכול ולא לדון וטעמא דכולהו שמא ימשוך עד שיעבור זמן תפילה רש"י מש"ה יתפלל תחלה ואח"כ ידונו או יאכלו: ואם התחילו אין מפסיקין ואיכא שם תרי אוקימתי חדא מוקי לה דווקא בתחילת דין וכוותיה פסק ר"ת וחדא מוקי לה אפי' בגמר דין וכוותיה פסק הרי"ף והרא"ש דבסמוך. ולתרווייהו מיירי דוקא במנחה גדולה אבל סמוך למנחה קטנה פשיטא דאסור להתחיל ואם התחילו אז באיסור מפסיקין אפילו לגמר דין אליבא דכ"ע ובזה דברי רבינו מבוארים ובא"ח (סימן רל"ב) כתבתי דמן הדין זמן המנחה ראוי להיות תכף אחר חצות דהיינו תחלת שביעי אלא משום דחיישינן שמא יטעו להתפלל קודם חצות תקנו בשש ומחצה ולפיכך אסור להתחיל בסמוך לזמנה דהיינו תחילת שבע שהוא נקרא סמוך

והר"ן ספ"ק דשבת כתב מנחה גדולה היא משש שעות ומחצה שהוא התחלת זמן של תמיד בין הערביים משום דמחצי שש עד חצי שבע אינה ניכרת נטיית' של חמה ומחצי שבע ולמטה נוטה החמה ברקיע למערב וסמוך לו היינו חצי שעה דהיינו מתחילת שבע עד כאן לשונו וכן פרש"י ריש פרק תפילת השחר ז"ל בין הערביים כתיב ביה משינטו צללי ערב ואמר מר חצי שש וחצי שבע חמה עומדת בראש כל אדם באמצע הרקיע עכ"ל ור"ל מכח שאין ניכרת נטייתה נראה לכל כמו שהיא עומדת באמצע רקיע ומנחה גדולה קרי לה כלומר עוד היום גדול ומנחה קטנה זמנה ט' ומחצה וסמוך לה חצי שעה קודם דהיינו מתחלת שעה עשירית: ואם התחילו אפילו תחילת דין כבר כתבתי לשון המשנה דקתני ואם התחילו אין מפסיקין ופירושה לכל מר כדאית ליה וכנ"ל. ומש"ר ואם התחילו אפי' תחילת דין סמוך למנחה גדולה כו' גם בזה כתבתי בא"ח סי' רל"ב דה"ה אם התחילו אפי' לאחר מנחה גדולה דא"צ להפסיק ולא כתב סמוך למנחה גדולה אלא משום סיפא ללמדינו דאם רואה דלא יהיה שהות ביום אחר שיגמר מלאכה זו או דין כזה להתפלל אזי מיד שהתחיל סמוך למנחה גדולה צריך להפסיק וק"ל: כגון שהתחילו בעלי דינין לטעון כו' שם בגמ' (ד' י' ע"א) תרי אוקימתות וקאמר שם דל"פ הא דעסקי ואתו בדינא הא דלא עסקי ואתו בדינא ופי' רש"י שדרך הדיינים היה להתעטף בטליתן מאימת השכינה ושיהא דעתן מיושבת עליהן ולא יפנו לכאן ולכאן ואם עסקי בדינא כבר. נמצא שישבו כבר מעוטפים ואז התחלת הדין כשהתחילו הבעלי דינין לטעון וכ"כ רבינו בא"ח (בסי' רל"ב ע"ש): אין מפסיקין אפי' כו' מדקתני המשנה אין מפסיקין סתם כ"כ וק"ל: אבל אם התחילו סמוך למנחה קטנה כו' עד מפסיקין פי' אפי' אם התחילו בגמר דין מפסיקין דומיא דסעודה קטנה כמבואר שם בא"ח (סי' רל"ב) וכ"כ ב"י: ולרב אלפס כו' עד אפי' סמוך למנחה גדולה כו' ומפרש שם הטעם דילמא חזא טעמא וסותר דינא שפסק ויחזור בדין ונמצא חוזר להיות תחילת דין וק"ל.

סימן ו

סעיף א

אין הדיינין כו' בב"מ דף נ"ה גרסינן תני לוי ישיבת הדיינים פירש"י מי שיש לו עדים או שחייב מודה ודוחהו מלשלם ישבו הדיינים ויכפו אותו עד כאן לשונו. ונראה דפירש כן משום שבימי התנאים עדיין לא נתקנה שבועת היסת ושבועה דמודה מקצת וע"א אינו אלא בכפירת ב' מעין אבל מזמן ר"נ ואילך אפילו אם אין לו עדים וגם אינו מודה נזקקין לו להשביעו היסת ומש"ה סתמו הרמב"ם ורבינו וק"ל: וכתב הרמב"ם כו' בפ"כ מה"ס כ"כ וטעמא משום דשם בגמרא פסיק בשם רב קטינא דאם הוזקקו לש"פ גומרין אפילו

פחות מש"פ. והרמב"ם ס"ל דהלכה כרב קטינא והרא"ש ס"ל דאין הלכה כרב קטינא. ובדרישה כתבתי טעם פלוגתתן ע"ש. ועל הא דאמר רב קטינא דגומרים אפילו פחות מש"פ פרש"י אם השני חזר ותבעו בפחות מש"פ קודם שעמדו הדיינים נזקקין לו עד כאן לשונו. והכ"מ כתב אלא הרמב"ם שכ' שם גומרין את דינו כר ז"ל רבי' שכתב גומרים את דינו נראה דס"ל דדוקא כשהתובע הראשון תבעו דכיון שהן יושבין תחילה בשבילו הו"ל כאילו תבע פחות מש"פ זה עם ש"פ שתובע בראשונה אבל אם הנתבע הוא שתבע פחות מש"פ הו"ל כאינש דעלמא ואין נזקקין לו ומיהו איפשר שגם כשהנתבע תבעו בפחות מש"פ בכל גומרין את דינו הוא שהרי אם יזכה בדין צריכין הם לנכות לו ממה שחייבוהו לפרוע תחילה עכ"ל. ונראה דלשון גומרין אותו שכ"ר בשם הרמב"ם יתפרש ג"כ כמו גומרין את דינו וכפי' הכ"מ האחרון נראה עיקר מאחר שרש"י פי' כן בהדיא למה ליה לעשות פלוגתא בינו ובין רבינו במקום דאינו מוכרח וק"ל:

סימן ז

סעיף א

כל ישראל כשרים לדון אפי' ממזר. משנה פרק אחד ד"מ דף ל"ב ובגמ' שם דף ל"ז ושם איתא דהא דכשר דוקא בד"מ ולא בד"נ ולא הוצרך רבי' לפרשו כיון דד"נ אין דנין בזמן הזה לא נפיק מיניה חורבה וק"ל:

סעיף ב

וגר פסול לדון כו' היינו בכפייה אבל אם מקבלו עליו דן. וכ"כ רבינו בי"ד בה' גרים ע"ש ס"ס רס"ט: ומ"ש רבינו עד שתהא אמו מישראל בפ' מצות חליצה (יבמות ד' ק"ב) [עב"ח שהביא ל' הגמ' עד ולעניין] ולענין חליצה עד שיהא אביו ואמו מישראל שנאמר ויקרא שמו בישראל ופירש"י משמע שיהא ישראל מכל צדדיו. והתוס' כתבו ז"ל עד שיהא אביו ואמו מישראל פי' באמו לא סגי עד שיהא גם אביו מישראל אבל באביו לחוד סגי דהא לענין יחוס כהונה סגי באביו מישראל לחוד עכ"ל. והב"י הביא כאן ל' הגמ' והתוס' וכתב עליו ז"ל ומשמע מדבריהם דהא דאמרינן דאמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה לרבותא נקט אמו מישראל וכ"ש לאביו מישראל ואע"ג דאין אמו מישראל עכ"ל ב"י. וע' מ"ש בדרישה בא"ע ר"ס קס"ט דלכאורה דברי רבי' לא משמע כן.

סעיף ג

ומ"ש קטן פסול לדון מקור דין זה נלמד מהכלל דכל הפסול להעיד פסול לדון כמ"ש בסמוך סימן י"ב וקטן פסול להעיד דממעטינן ליה מדכתיב ועמדו שני האנשים כמ"ש בסי' כ"ח ול"ה וכן פסול אשה לדון דבסמוך מעדות ילפינן וכמ"ש שם. וכן פסולים מחמת עבירה ומחמת קורבה דבעדות כתיב בהדיא אל תשת רשע עד וגם כתיב לא יומתו אבות

על בנים ודרשינן בעדות בנים והיינו קרובים ומיניה נילף פסול דיינים במכ"ש וכ"כ רש"י ונ"י בהדיא בפרק ז"ב בפירושם להמשנה דקתני שם ז"ל אלו הן הפסולים המשחק בקוביא כו' כתבו ז"ל דבתורה כתיב אל תשת רשע עד וכ"ש דיין עכ"ל ע"ש. ומה"ט לא כ"ר פסול חרש ושוטה ואינך דחשיב בס"ס ל"ה דפסולים לעדות משום דבכלל קטן נינהו כמ"ש שם ולקמן ר"ס צ"ו וגם נלמדו במכ"ש מעדות והא דכ"ר בסמוך הכלל על פסולי קורבה ועבירה לחוד כתבתי ישוב לזה שם ע"ש. ומ"ש מהא דאמר שמואל כל דין כו' שבת דף נ"ו אמר שמואל כל האומר יאשיה חטא אינו אלא טועה אלא מה אני מקיים ולא היה כמוהו מלך אשר שב אל ה' וגומר שכל דין שדן מבן ח' עד י"ח השיב. והטעם דמבן ח' שאז התחיל למנות ולשפוט את העם וטעם די"ח אף דלענין עדות בן י"ג שנה והביא ב' שערות כשר שאני עדות דאשר ראה מגיד משא"כ בדין דצריך בינה והשכל ושיהא לו לב אמיץ להציל עשוק מיד עשקו וכשהוא בן י"ח כבר עומד על פרקו להיות גבר בגוברין וכמ"ש בן י"ח לחופה. ושתי שערות בעי דאל"כ עדיין נקרא קטן עד שיהא בן ל"ו שנה או בן כ' שנה ויש לו סימני סריס וכמבואר בסימן רל"ה וא"ע סימן קע"ג ופסול לעדות וממילא פסול לדון וק"ל: ומ"ש אבל בירושל' מוכח דמן י"ג שנה וכו' ז"ל הירושלמי פרק אחד ד"מ אהא דאמרינן התם מה בין ד"מ לד"נ כו' ר' אבהו בשם ר"י אף פחות מבן כ' ושלא הביא ב' שערות כשר לד"מ ולא בד"נ ע"כ. פי' ד"נ בעינן דוקא בן כ' ושיהא לו ב' שערות אבל בד"מ לא בעינן לא הא ולא הא אבל לא נזכר שם בירושלמי דבי"ג שנים סגי ודבעינן שיהא מפולפל ובקי אלא שרבינו מן הסברא כתב כן דכיון דאמרו דלא בעינן שיהא בן כ' ולא ב' שערות ולא נתנו שום קצבה לשנים מסתמא אמרינן דבפחות מבן י"ג שנה עכ"פ פסול בדין כעדות אבל כשהוא בן י"ג אז בא לשם גדלות אלא דלענין עדות קפיד רחמנא אשם איש דהיינו שיהא לו ג"כ ב' שערות אבל לא בדיינות אלא כיון שהוא בקי ומפולפל ויודע לדון כשר. וא"ל דילמא דעת הירושלמי הוא דבן כ' לא בעי אבל בעי שיהא בן י"ח דאז בא לכלל גבורת אנשים וכנ"ל דא"כ ב' שערות נמי ליבעי. והא דקי"ל דכל הפסול להעיד פסול לדון אינו אלא שם קטנות דפסול לשניהם וגם להי"א דס"ל דבעי י"ח צריך לומר כן דאל"כ קשה הא קי"ל דכל הפסול לדון פסול להעיד ולמה כשר להעיד כשהוא בן י"ג שנה והביא ב' שערות אלא ודאי בשם קטנות הוא דקמשווינן להו. ומש"ר בסמוך בדברי ר"י אברצלוני או כר' אבהו דאמר בירושלמי פחות מבן י"ח כו' ולא קאמר בן י"ג. איידי דכתב בשם שמואל דבעי שיהא בן י"ח נקט בלישניה דבירושלמי אר' אבהו אפילו פחות מבן י"ח ור"ל מבן י"ג שנה וק"ל: חומרא יתירא כו' גם זה ליתא בירושלמי ורבינו כתבו לפי מאי דס"ל דיאשי' לא חטא וכמ"ש

בגמרא דידן הנ"ל. אבל אם נאמר שהירושלמי שחולק וס"ל דבן י"ג שנה כשר ס"ל נמי דיאשי' חטא וחטא עד י"ח שנה שמצא ס"ת ואז שב אל ה' וכמ"ש רד"ק בריש ירמיה אין אנו צריכים לטעם חומרא וק"ל: וכתב הר"י אברצלוני צ"ע כו' נראה דהצעת דברי רבינו הכי המה דמתחילה כתב די"א שצריך שיהיה בן י"ח כו' וע"ז כתב אבל בירושלמי כו' וכתב ר"י אברצלוני וצ"ע כר כלומר אף די"א כן והביאו ראייה מגמרא דילן מכל מקום כיון דבירושלמי מוכח דא"צ להיות בן י"ח נסתפק ר"י אברצלוני הלכה כמי וה"ט כי אף שגמ' דילן בכל מקום היא עיקר נגד הירושלמי שאני הכא דאיכא למימר דל"פ אהדדי דהא שמואל לא קאמר בהדיא דאסור אלא שיאשיה עביד הכי ואיכא למימר דגם שמואל סבר דלחומרא עביד הכי ואע"פ דגם אחר שהביא דברי ר"י אברצלוני ודאי נדון לחומרא כשמואל וכתלמודא דידן מ"מ נ"מ דאם כבר דן מבן י"ג עד י"ח והוציא ממון דינו דין ואין חוזרין הדין להוציא ממנו מספיקא משא"כ אם היינו אומרים דהלכתא כשמואל דאז היינו מחזירין הדין ומוציאין ממונא שהוציא. ומ"מ ק"ק דלא הו"ל לר"י אברצלוני למכתב אם הלכה כשמואל דאמר עד י"ח משמע דשמואל אמרו לדינא וזה אינו וכמ"ש וגם רבינו התחיל וכתב האיסור בשם י"א כו' ולא בשם שמואל. וצריכין לדחוק וליישב דה"ק אם הלכה הוא דברי שמואל דאמר עד י"ח וכאילו אמר וצ"ע אם להלכה אמר שמואל ללמוד ממנו דאין לדיין לדון עד י"ח או לפירושו דקרא קאמרינן דקאמר שיאשיה שב ופי' שב שהשיב להם כמ"ש בסימן א' וק"ל. וריו"ו כתב דהירושלמי הוא עיקר:

סעיף ד

סומא באחד מעיניו כשר לדון בפרק אד"מ דף ל"ד ההוא סמיא דהוה בשיבבותיה דר"י והוה דאין דינא ולא אמר ליה ר"י ולא מידי וסמך אהא דתנן ד"מ דנין ביום וגומרין בלילה וכתבו הרי"ף והרא"ש דה"ט דהא כולהו אינשי לא מצי מיחזי בלילה כדחזי סומא באחד מעיניו ביום וכיון דגמר דין כשר בלילה דין הוא שידון סומא אפילו תחילת הדין ביום עכ"ל. ומיניה למדו הפוסקים דכשר ג"כ להעיד דהא דין ועדות שוים הן וכ"כ רבינו לקמן (ס"ס ל"ח ע"ש):

סעיף ה

אשה פסולה לדון זה נמי נילף מהכלל דכל הפסול להעיד פסול לדון ולעדות פשיטא פסולה דכתיב ועמדו שני האנשים וכמ"ש בסימן כ"ח ול"ה: ודבורה לא היתה דנה כו' א"נ ע"פ הדבור קבלוה תוס' פ"ח דב"ק ובפ' החולץ ובפ"ג דשבועות:

סעיף ו

אין עד נעשה דיין כתובות דף כ"א איתא כן בסוגיא וכתבו התוס' הטעם כו' [עב"ח שהביא ב' טעמים]. ומש"ר ודוקא עד שמעיד כגון אם העיד א' מהדיינים בפני חביריו פי' אחד מן הדיינים עם עוד אחר שנצטרף עמו העידו לפני ב' דיינים חביריו ועוד שלישי אצלן וקבלו עדותן דהא לקבלת עדות בעינן שיהיה ב"ד והכי איתא במשנה גבי עדות החדש הביאה הסוגיא שם בפרק ב' דכתובות ז"ל ראוהו ג' והן ב"ד יעמדו ב' ויושיבו מחבריהם בצד היחיד ויעידו בפניהם מקודש החודש ומוקי לה שם בראוהו דוקא בלילה. ומש"ר אינו יכול להצטרף עמהן כגון שעמדו האנשים שהושיבו אצלן בשעת קבלת העדות או שצריכין להוסיף דיינים כמ"ש בסי' י"ח וק"ל: ומש"ר אפי' אם כיוונו כו' פי' לאפוקי מהרשב"ם שכתב בפרק י"נ דף קי"ג אצל ג' שנכנסין לבקר החולה דכשנתכוונו להעיד כהעידו דמי ע"ש. וכ"כ רבי' בשמו ר"ס רנ"ג ושר"י ס"ל דאין חילוק: אם ראוהו בשעה שראויין לדון. ר"ל ביום נעשים דיינים ודנים על מעשה ההוא אפי' ביום אחר דבזה אין שייך טעמא דבעי' עדות שיכול להזימה או ועמדו שני אנשים דמעולם לא בא לכלל עדות אלא דן על ראייתו שראה שלא תהא שמיעה גדולה מן הראייה אבל כשראו בלילה דליכא למימר לא תהא שמיעה גדולה כו' דהא גם בשמיעה אין דנין בלילה נמצא דההיא ראייה דידהו אינה כשמיעת ב"ד ששומעין מפי עדים אלא הם עצמן נעשו עדים וכיון ששם עדים עליהם בשעה שראוהו אסורים שוב לדון על פיהם כ"כ רשב"ם שם בפ' י"נ. והתוס' והר"ן כתבו הטעם בפ"ב דכתובות דכשראוהו בלילה אסורים לדון למחר על פי ראייתן משום דכל שעושין מעשה על פי ראייתן ראייה דידהו מחשב למפרע כקבלת עדות וקבלת עדות הוה כתחלת דין ותחלת דין אסור בלילה ע"כ:

סעיף ז

מי שתובעים אותו כו' אין הדיין יכול לכוף כו' אפשר דנלמד מפרק י' יוחסין (קידושין דף ע') גבי ההוא עובדא דר"נ שדר פתקא דאזמנתא אבתריה דרב יודא ולא הזקיקו רב הונא לעמוד כו' ע"ש: אלא שמכנפין מאן דאיכא התם מחכימי כו' מל' מעייני ביניהו משמע דר"ל שהחכמים שהם במקומו מתקבצים והולכים ומעיינים בדברים שיש בין הת"ח הנתבע ובין התובע ומפשרין אותם באופן שלא יצטרכו לבא לדון ולא שייך כאן שישלחו אליו סופרי הדיינים ויטעון לפניהם כמש"ר בסימן קכ"ד לענין נשים יקרות והרמב"ן כתב דה"ה לת"ח דינא הכי כמ"ש ב"י וד"מ סי' י"א בשמו דהתם איירי כשאינו רוצה לעמוד בהדי ע"ה לדון משום דזילא ביה מילתא אבל רוצה בפסק הדיינים. וכאן מיירי שאינו רוצה שיפסוק לו זה הדיין כלל:

סעיף ח

אין הדיין יכול לדון כו' זה נלמד ממשנה דפרק ז"ב ד' כ"ז ומגמרא שם דף כ"ט ובדרישה הביאותיהו ע"כ הבאתי ל' הרא"ש שכתב כדברי רבינו ע"ש:

סעיף ט

ומ"ש רבינו זאם הבעל דין אומר שהדיין שונאו כו' כ"כ הרא"ש בתשובה בכלל הדיינים כלל א' וסיים וכתב ז"ל ואם הדיין רוצה לדון את שונאו אין הבעל הדין יכול לפוסלו כל שאינו מברר שלא דבר עמו ג' ימים מכח איבה עכ"ל. ומשמע דאפילו מביא ראייה שלא דבר עמו ב' ימים מאיבה אפ"ה אינו יכול לפוסלו מלדונו אפילו לכתחילה אלא שהדיין ימנע נפשו מכח מדת חסידות דומה למש"ר בשם גאון בסי' ט' ס"ו ע"ש. וזהו כוונת רבינו במ"ש אחר זה ואם אינו אוהבו ושונאו כ"כ אין לדונו לכתחילה דאמר רבא לא לידון איניש לא למאן דרחים ליה כו' וכיון דמימרא זו דלא לידון איניש כו' שם בכתובות דף ק"ה אתאמר בהדי ההיא עובדא דפרח גדפי ושדיא רוקא ודאי חד דינא לכולהו דאינן אלא לחסידות וכמש"ר בהו בר"ס ט' והא דלא כלליהו רבינו יחד נראה דה"ט משום דרצה לסדר כ"א בעניינו ושם איירי בפסול מחמת שוחד שייך הנהו עובדי דפסלינהו הוא מחמת הנאה שקבל הדיין ממנו משא"כ זה דמאן דרחים ליה דאיירי אפילו בלא שום קבלת שום טובה ממנו אלא דאקרבי' דעתיה עמו ומש"ה סדרו רבינו כאן אצל דין אוהב גם מהרי"ק (בשורש כ"א) כתב דבכולהו ליתא אלא משום חסידות אבל מל' הרמב"ם דהביא רבינו בסמוך משמע דסבירא ליה דיש איסור בדבר לדון למאן דרחים ליה ולדבריו יכול הנתבע למימנע לכתחילה לעמוד לפניו אלא שבאם עומד לפניו לדון דינו דין ועיין מ"ש עוד מזה בסמוך בסימן ט' ודו"ק:

סעיף י

דסגי ליה לא חזי ליה זכותא ז"ל הרא"ש כי ענין הזכות והחוב מבצבץ באדם בלא כיון רשע לפיכך באהבה מועטת לבו נוטה לזכות ובשנאה מועטת נוטה לחוב עכ"ל ומש"ה אוהב ושונא כשרים להעיד דלא מחזקינן להו ברשיעי להעיד שקר בכיון:

סעיף יא

שני ת"ח כו' שם בגמ' עבד"ר: ל' הרמב"ם אסור לדון למי כו' (בפ' כ"ג דה' סנהדרין) כ"כ וצריך שתדע שכ"מ שכ"ר ל' הרמב"ם או ל' פלוני לא לחנם כ"כ ועל הרוב כ"כ משום דלא בריר ליה אי פליג על סברא ראשונה אי לא. וה"נ איכא למימר דהרמב"ם אכל שונא כתב דאיסור לחוד יש בו אבל לא דדינו לאו דין אפי' בדיעבד ודלא כמש"ר. ואיכא נמי למימר דלא איירי כאן בשונא גמור וכמ"ש בדרישה וכיון דלא איירי בשונא גמור י"ל נמי דאסור לדון דקאמר אינו ר"ל איסור גמור אלא איסור משום מדת חסידות ובמקום

שאמרו בגמ' לא לידון איניש כו' נקט הוא בלשונו אסור לדון וזה משום חסידות הוא וק"ל: ומ"ש למי שהוא אוהבו אף ע"פ שאינו שושבינו ל' המשנה דפ' ז"ב נקט כתבתי לשונה בדרישה ע"ש.

סעיף יב

כל הפסולים להעיד מחמת כו' זה נלמד ממשנה דפרק בא סימן (נדה ד' מ"ט) דתנן בה כל הכשר לדון כשר להעיד ומינה דהפסול להעיד פסול לדון דאל"כ תמצא לדון כשר ופסול להעיד וזה כנגד הכלל דכל הכשר לדון כשר להעיד ומ"ש מחמת קורבה ומחמת עבירה נראה דל"ד קאמר דהא גם פסול קטן ואשה הנ"ל וגם פסול חרש ושוטה ואינך דקחשיב בסי' ל"ה הם בכלל זה וגם כללא דהמשנה הנ"ל סתמא קתני אלא משום דרבינו קאי אפסולים הנזכרים בתורה בפי' דהיינו אל תשת רשע עד ולא יומתו אבות על בנים וע"פ שני הפסוקים הללו נשנו שתי משניות בפ' ז"ב אלו הן הפסולים מחמת עבירה ואלו הן הפסולים מחמת קורבה וכמש"ר ג"כ זא"ז בסימן ל"ג ול"ד מש"ה נקטינהו רבי' כאן בפני עצמן ומה"נ סיים וכתב וצריך שלא יהיו הדיינים קרובים זה לזה ולא הניחו בכללא דכייל משום דפסול קורבת דיינים לא נזכר שם באותה משנה בהדיא אע"ג דג"כ נלמד מהאי קרא דלא יומתו אבות על בנים דדרשינן מיניה שם בפרק ז"ב דלא יומתו כל אדם אעדות אבות או בנים דהיינו קרובים אהדדי פסולין לעלמא מ"מ כיון דלא נשנו במשנה בהדייהו נקטיה בפני עצמו ומה"ט נמי נקט קטן ואשה לעיל בפני עצמם ולא הניחם בהכלל. ועוד מטעם אחריני דקטן הוצרך לכתוב משום דנחלק מיניה בדינים וכמ"ש לעיל ואשה משום דלא תימא יצאה מהכלל כיון דמצינו דדבורה דנה קמ"ל: כאשר יתבאר בע"ה לקמן מסימן ל"ג ואילך:

סעיף יד

דיין שיודע כו' אין לו להצטרף עמו בריש שבועת העדות [ועיין בב"ח הטעם]: ואיסור צירוף רשע לעדות כ"ר בסי' ל"ד ודומיא דהכא כתב כאן דין צירוף רשע לדיין שאסור דאע"פ שהוא ידון הדין לאמת לדעתו מ"מ מי יודע שמא יכריענו לרעה וגם אסור לדון כ"א ע"פ ג' והעולם סוברים שהוא כשר וכתיב מדבר שקר תרחק: ומש"ר וכך היו נקיי הדעת עושין ל' וכך אינו מדוקדק דהא הם נמנעים מלישב אפי' מספק עד שידעו בבירור מי ישב עמהן וזה לא נזכר בדברי רבינו לפני זה אלא שלא יצטרף לזה שיודע בו בודאי שהוא רשע ול' הרמב"ם מדוייק בזה שפיר וכתבו רבינו בסי' ג' סי"א וצ"ל דרבינו נקט כאן ל' הברייתא דפרק ז"ב (דף כ"ג ע"א) דקתני בה וכך היו נקיי הדעת עושין כולי ולא קאי אלפני זה כי לצרף ודאי רשע לאו יש בדבר כנ"ל ומנהג בני ירושלים אינו אלא לחסידות בעלמא:

סעיף טו

כתב הרמב"ם כו' צריך שיהא בהן כו' בפ"ב דסנהדרין כ"כ ושם מנאם מתחלה כסדר וכתב דאלו הן הזו' דברים. חכמה. ענוה. ויראה. ושנאת ממון. ואהבת האמת. ואהבת הבריות לו. ובעלי שם טוב. ורבינו שינה בהעתקה כדי לקצר וביאר שם שכולם הם מפורשים בתורה וכתב שד' מהן יצאו לו מפסוק ואתה תחזה וגו' דאנשי חיל הן אלו שהן גבורים לכבוש יצרם ומדקדקים במצות ואין בהם שום גנאי ושיהא להם לב אמיץ להציל עשוק מיד עושקו דומיא דכתיב ויקם משה ויושיען וגו' והיינו בעלי שם טוב וכל זה נכלל באנשי חיל שהוא לשון כח וגבורה כארי לעבודת הש"י. יראי אלקים. כמשמעו. אנשי אמת. שפורשים מכל עון ועול. שונאי בצע. אף על הממון שלהם אינם נבהלים. ואידך ב' למדם ממשנה תורה ממ"ש באלה הדברים הבו לכם אנשים חכמים ונבונים וידועים לשבטיכם. דחכמים ונבונים היינו חכמים. וידועים לשבטיכם היינו שידועים ואהובים לבריות מלשון כי ידעתיו שהוא ל' חבה. ומה משה רבינו ע"ה ענו אף כל דיין צ"ל ענו ע"ש. ונראה דיצא לו זה ממדרש ספרי (כתבתי בדרישה ע"ש) שדרשו אנשים כסופים ומשמע ליה כסופים לשון בושת והיינו ענוים וע"ד שאמרו נעלבים ואינם עולבים. ומש"ה דרשו ליה מאנשים שכן מצינו ל' איש גבי ענוה דכתיב והאיש משה ענו מאוד וגם דרשו אמ"ש וישאלו איש לרעהו לשלום מי הוא הנקרא איש ר"ל ע"ש הענוה דזה שפתח לשאול לשלום לרעהו הוי מצד עניות שבו (ודלא כי"מ שפירשו כסופים ל' חמודים דא"כ מנ"ל להמדרש לדרוש כן מאנשים) ועבד"ר מ"ש עוד מזה: שכל מי שהוא נבהל להון חסר יבואנו כצ"ל מלשון חסרון ופסוק הוא במשלי נבהל להון איש רע עין ולא ידע כי חסר יבואנו ופירש"י חסירות יבואו לו שהמארה משתלחת במעשי ידיו: ובמה יהיה אהוב לבריות כצ"ל: ויהיה פרקו נאה פי' מיום שעמד על פרקו אפי' בילדותו כשהיה בחור היה נאה כן פירש"י ותוס' ועי' בא"ח סי' כ"ג ותקע"ט. ויהא לו לב אמיץ להציל כולי כדכתיב לא תגורו מפני איש:

סעיף יז

כדתניא בני העיר שנגנבה להם ס"ת בפ' ח"ה דף מ"ג ונקט ס"ת שהוא דבר שכל בני העיר משותפים בה ואין מועיל בה סילוק וכדמסיק רבינו וכן הוא שם בגמ': אין דנין אותו פי' להגנב שטוען לא גנבתי כ"א לקחתי בדמים שלי או שום טענה רשב"ם: והאומר תנו מנה לעניי העיר ג"כ ברייתא שם ז"ל האומר תנו מנה לעניי עירי ורבי' שינה וכתב לעניי העיר בה' הידיעה ור"ל לעיר שפרט בצוואתו ליתן לה כי ודאי עירי ל"ד אלא לאיזה עיר שיהיה שפרט ליתנו לעניים ואח"כ יש חילוקים בין יורשים ובין בני אותו העיר אזי לא ידונו בדייני אותה העיר ובתוספתא איתא שאם אמר סתם יתנו מנה לעניים יתנו

מנה לעניי אותה העיר שהוא רגיל בהם ואם רגיל בב' או ג' יחלקו ביניהם (וכתבו רבינו בסימן רנ"ג סל"ט ובי"ד סי' רמ"ח) ואין לדקדק על ל' הברייתא ול' רבינו למה כתבו הדין באמרו תנו מנה לעניי עירי או העיר הידוע די"ל דהברייתא ורבינו לא איירי כאן מדין זה מש"ה לא כתבו אלא כסדר העולם שכל המצווה מפרש דבריו לאיזה עניים יתנו וק"ל: יתנו להם אחרים קצבתן הא דלא כתב שהן עצמן יתנו קצבתן וכמש"ר לקמן סי' ל"ז ס"ד לענין עדות ז"ל אפילו אמרו שנים מבני העיר אנו ניתן דבר הקצוב כו" וכן הוא ל' הגמ' כמ"ש בדרישה משום דבשלמא בעדות שאם לא יעידו לא יוכלו להוציא המנה מיד יורשי הנודר ע"י שום אדם אחר דמסתמא אין מי יודע זולתן העדות ואם לא יעידו ג"כ יצטרכו ליתן לעניים קצבתן מש"ה מחוייבים הם להעיד כיון דזה נהנה וזה לא חסר וגם לא איכפת להו מה"ט ליתן ולהעיד כיון דא"א זולתן משא"כ הכא דאפשר להוציא המנה מיד היורשים ע"י דיינים דעיר אחרת או ע"י דיינים אחרים דאותה עיר דכל ג' מבני העיר מחשבי דיינים וכל ג' מהן יכולין לומר לאחרים מה ראיתם שאנו נדון וניתן. ואם דיינים קבועים הם מ"מ אינו מן הראוי שיפסידו. מש"ה כ"ר סילוק הדין בדרך אחר וכעין זה פי' מ"ו הרש"ל ז"ל ועבד"ר: אלא יסתלקו הם וקרוביהם כו' פי' ע"י שיתנו אחרים עבורם מה שמגיע להם כשיעור ערך זה שדנין עליו וע"ד שכתבתי לעיל וק"ל: אא"כ יש להם ס"ת אחרת כי' ואז אין צריך סילוק דכיון שיש להן ס"ת אחרת ואפשר להו למקרי ולצאת ידי חובתן ממנה אפילו אם יקראו בס"ת זו לא מקרי הנאה כ"כ הרא"ש בהדיא בתשוב' כלל ג' והביאו ב"י ג"כ בסעיף זה ולקמן ס"ס ל"ז ועבד"ר: וא"א כתב בתשובה כי פריעת המס נוהג לעולם כו' כ"כ בכלל ו' וקאי אכשבאין לדון ולהעיד על אדם אם הוא מפורעי המס המקום ההוא שהוא דבר שאין לו קצבה שמי יודע כמה שנים יחיה אותו פורע המס הוא וזרעו וכמה מס יהיה בכל שנה ומש"ה לא שייך בכזה סילוק אבל בסילוק מס פרטי פשיטא שיכולין לסלק כמו שכתב הוא גופיה בכלל נ"ט. וע"ז קאי מש"ר לפני זה ז"ל אלא יסתלקו הם וקרוביהם כו' וכ"כ לקמן בהלכות עדות ע"ש. וכ"כ ב"י. ורבינו סתם הדברים במקום שהיה לו לפרש.

סעיף יח

ואם עשו תקנה או שיש מנהג בעיר שדייני העיר ידונו כו' כן נראה מדברי הרא"ש בתשובה כלל י"ג וע"ע בסוף סימן ל"ז מ"ש לענין עדות:

סימן ח

סעיף א

אין למנות דיין שאינו הגון כו' עד ואינו חכם כו' כל' רבינו כן הוא ל' הרמב"ם בפ"ג מה"ס ונראה דהאי וי"ו דואינו חכם הוא וי"ו החולקת וכאילו אמר אינו חכם אפילו הוא הגון במדותיו ותרתי לאיסורא קאמר וק"ל. וכעין זה הוא לשון הרמב"ם שהביא רבינו לקמן בסימן ט"ז ס"ד ובזה נתיישב דל"ת כיון שקרי ליה שאינו הגון ואינו חכם איך סיים וכתב דאית ליה מדות טובות. וגם נתיישב דפתח באינו הגון לחוד וסיים בתרתי דאינו הגון ואינו חכם. וא"צ לדחוק ולומר דבאינו הגון לחוד קאמר מתחילה דיש איסור ואח"כ אמר דאם אינו הגון ואינו חכם אפילו לאו יש בדבר: הרי זה עובר בלא תעשה הרמב"ם סיים בזה וכתב ז"ל שנאמר לא תכירו פנים במשפט מפי השמועה למדו דזה מדבר כנגד הממנה דיינים וכ"כ הסמ"ג במל"ת סימן קצ"ז בשם המכילתא וכפי' רש"י בפר' דברים: ה"ג כאילו מקים מצבה ובמקום שיש ת"ח כאלו נטע אשרה כו' דלא תטע לך אשרה אצל מזבח ה' אלקיך ולא תקים לך מצבה אשר שנא ה' אלקיך כתובים בפרשה אחר שופטים ושוטרים תתן לך ללמדך שזה הממנה שופט ודיין שאינו הגון כאילו מקים מצבה ובמקום ת"ח כנוטע אשרה אצל המזבח שת"ח דומה למזבח וכ"כ הרמב"ם שם בהדיא. וענין דמיון מצבה נ"ל דכשם שעצמות מעשה ההקרבה שמקריבין ע"ג מצבה לש"ש אין בו רע אלא שהמקום שמקריבים עליו מתעב המעשה. אף כאן גם אם עצמות המשפט היוצא מפי הדיין הוא טוב וישר מ"מ הדיין המתועב גורם לזה שגם הוא שנוי ומתועב. ולא תטע לך אשרה אצל מזבח הדיין המומחה ששופט נקרא מזבח שגדול יותר מכל הקרבנות כמש"ר בסימן א'. גם י"ל שרימז למ"ש למה נסמכה פ' משפטים אצל פ' המזבח לומר שתשים סנהדרין אצל המזבח. וקאמר שדיין שאינו הגון לא תשימו אצל מזבח ועבד"ר: ועוד דרשו חכמים לא תעשון אתי אלקי כסף בסנהדרין דף ז' וז"ל הגמרא וכי של כסף ושל זהב הוא דלא עבדי הא דעץ שרי כו' ובס"א המדוייקים נדפס בספרי רבינו אלקי כסף ואלקי זהב לא תעשו לכם דס"ל דמלא תעשו לכם דסיפא דקרא קדרשי אבל מרישא דקרא קדרשי דרשא אחריתא לא תעשון אתי דמות שמשי במרום והביאו רש"י בפי' החומש:

סעיף ב

ולא עוד אלא שמצוה להקל בו כך אמרו בירושלמי סוף בכורים:

סעיף ג

וכל ב"ד שהוא הגון שכינה עמהם כו' שם בסנהדרין דף ו' ארשב"נ כל דיין שדן דין אמת לאמתו משרה שכינה בישראל שנא' אלקים נצב בעדת אל ורוב דברי רבינו הללו נלמדו

ממאמרות דפ"ק דסנהדרין דף ו' ז' ח' ע"ש: ומ"ש ובעטיפה כבר כתבנו ל' רש"י לעיל ס"ס ה' בפרישה:

סעיף ד

ומ"ש ואסור להקל ראש ולישב לספר כו' כ"כ הרמב"ם בפ"ג מסנהדרין:

סעיף ה

ומ"ש כאילו חרב מונחת לו כו' הרי עונש עולם הזה וכאילו הגיהנם פתוחה לו מתחתיו הרי עונש עולם הבא ושניהם חרב וגיהנם ילפינן מקרא א' שם בסנהדרין דף ו' מדכתיב בשיר השירים הנה מטתו שלשלמה וגו' כלם אחוזי חרב וגו' איש חרבו על יריכו מפחד בלילות. שלשלמה ר"ל של הקב"ה שהשלום שלו ומטתו היא מקום שהשכינה שורה שם נקרא מטה על שם ששוכנים בתוכה. ומפחד בלילות היינו גיהנם. ושם בגמ' אמרו כאילו חרב מונחת לו בין יריכותיו וכל' דקרא. והרמב"ם ורבי' שינו ל' הגמ' וכתבו וכאילו חרב מונחת על צווארו משום דהם לא הביאו הפסוק ונקטו ל' ההווה והרגיל בל' בני אדם. א"נ אפשר שהם מצאו שום מדרש דריש לה מרישא דקרא דכ' אחוזי חרב ובגמ' יליף לה מסיפא דקרא. שוב מצאתי כתוב בשאלתות דרב אחא ז"ל כאילו חרב מונחת לו בין כתיפיו כו' ע"ש ובין כתיפיו היינו על צוארו: וידע את מי הוא דן פי' ידע דכשדן את ישראל כאילו דן להקב"ה וע"ז מביא ראיה ממ"ש (בד"ה ב' י"ט) ראו מה אתם עושים כי לא לאדם תשנוטו כי לאלקים: ועל מ"ש לפני מי הוא דן ומי הוא עתיד ליפרע ממנו מביא ראיה ממ"ש אלקים נצב בעדת אל הרי שדן לפני הש"י וממ"ש בקרב אלקים ישפוט יש ראיה שעתיד ליפרע ממנו דה"פ דקרא הדיינין הנקראים אלקים ישפוט הקב"ה וידקדק על משפטן להפרע מהן ובמאי דסיים פתח וכתב שנאמר כו':

סעיף ו

גורם לשכינה שתסתלק מישראל שנאמר משוד עניים מאנקת אביונים עתה אקום יאמר ה': נוטל ממנו נפשות שנאמר כי ה' יריב ריבם וקבע את קובעיהם נפש:

סעיף ז

וכל דיין שהוא דן דין אמת לאמתו כאילו תקן כו' כן הוא בספרים המדוייקים כאילו תקן לכל העולם כולו ואע"ג דלשון הגמ' פ"ק דשבת (דף י') הוא כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית הא כבר כ"ר בסי' א' דר"ל שמקיים את העולם שלא יחרב לכן כתב הכא כוונת המאמר לבד: ת"ל ועמכם בדבר המשפט אין לו כו' ביהושפט נאמר פסוק זה ופרש"י ורמב"ם לפי מה שעם לבבכם שלבבכם נוטה בדבר כלומר בטענותיהם. המשפט. לפי אותן דברים תשפוטו ולא תענשו דאין לו לדיין כו':

סעיף ח
כתב הרמב"ם כך היה כו' שם בפ"ג כ"כ. בורחים מלהתמנות יליף לה מפ"ק דסנהדרין דרבי זירא הוה איטמר מלסמוכי כו': ואעפ"כ לא היו יושבין בדין עד שהיו מכבידין כו' והא דרשינן ממ"ש ועצומים כל הרוגיה זה תלמיד שהגיע להוראה ואינו מורה וכמש"ר בסימן י' צ"ל דמיירי אחר שמכבידין ומפצירין בהן גם ר"ל דלא אמרו כן אלא כשאין זולתו דיין כלל וכמשמעות ל' רבינו שכתב בסימן י' והוא שיהא הדור צריך לו וכאן כתב שאין שם ראוי כמותו דמשמע דוקא שם וק"ל ועמ"ש עוד מזה בסי' י':

סעיף ט
ומ"ש ואסור לדיין להתנהג בשררה כו' מכאן ועד סוף הסימן כתב הרמב"ם בפכ"ה מה"ס ע"ש:

סעיף י
אינו רואה בן ת"ח בפ"ק דר"ה יליף רב יודא משמיה דרב מדכתיב לכן יראוהו אנשים לא יראוהו כל חכמילב (איוב ל"ו) ור"ל מכח שמטיל מורא יתירה על האנשים כדי שייראו מפניו בעבור זה לא יראה כל חכמי לב.

סעיף יא
ולא יפסיע על ראשי עם קודש פי' בשעת הדרשה היו העם יושבין על הארץ והפוסע ליל‍ך ולישב במקומו היה נראה כפוסע על ראשם רש"י ונראה דה"ה בזמן הזה כשיושבין על ספסל ארוך שאצל הכותל זה בצד זה והשלחן לפניהם אסור לפסוע מאחוריהם נעבור ולישב במקומו:

סעיף יב
על מנת שיהיו כו' כן דרשו בספרי ויצום אל בני ישראל זש"ה האנכי הריתי את העם הזה כי תאמר אלי שאהו בחיקך היכן דבר כו' ת"ל וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל רו' א"ל הוו יודעים בנים סרבנים הן טרחנין הם ע"מ כן תהיו מקבלין עליכם שהם מקללין אתכם וסוקלין אתכם באבנים ע"כ. ונ"ל שר"ל שררה זו שאני נותן לכם להיותם ראשים ומנהיגים עם קדוש בנים לה' על תנאי שתקבלו עליכם טרחם אני נותנה לכם. ולכן אמר הכתוב ויצום אל בני ישראל על מיבעי ליה אלא כלומר אתם תהיו נטפלים תמיד אל בני ישראל וסובלים משאם וק"ל:

סעיף יג
ומ"ש וכשם כו' כך מצוה לצבור יליף לה בסנהדרין (דף ז') מדכתיב ואצוה אתכם בעת ההיא ע"ש:

סעיף יד
וגם הוא לא יתבזה כו' שכיון כו' פי' וגם הוא לא יתבזה בפניהם כלל אפי' במלאכה:

סעיף טו

שכיון כו' וכ"ש לאכול ולשתות כו' וכדמסיק וק"ל. והא דאסור לעשות מלאכה בקידושין דף ע' ועד"מ: ומ"ש והלא הדברים ק"ו אם המלאכה ברבים אסור ק"ק וכי למד ק"ו מדברי עצמו שאף שזה שאסור לדיין לעשות מלאכה בפני אחרים הוא גמרא מ"מ הרמב"ם והטור לא הביאו הגמרא וכאילו מדברי עצמו הוא מ"ש לאיסור וצ"ל דמ"ש לפני זה כך מצוה לצבור כו' קאי גם אמ"ש אחר זה דאסור לעשות מלאכה שג"כ הוא מצוה מוכחת מהגמרא. וע"ז מסיק ואמר והלא הדברים ק"ו כו': ומש"ר ק"ו לאכול ולשתות ולהשתכר בפני רבים ובכניסת ע"ה ובסעודת מרעים נראה דהאי וי"ו ובכניסת ע"ה כו' היא כמו או ותרתי קאמר דלהשתכר ברבים אסור אפילו בסעודת מצוה ובכניסיות ע"ה כו' אסור אפילו בלא שכרות אלא שקשה דהש"ע השמיט האי ובסעודת מרעים ע"ש עכ"ל דס"ל דה"ק ק"ו דאסור לאכול ולהשתכר ברבים אפילו בסעודת מצוה וק"ו בן בנו של ק"ו דאסור בסעודת מרעים והש"ע קיצר ולא כתב דבר היותר פשוט:

סעיף טז

ואף שליח ב"ד כו' עד נאמן כב' להעיד על מי שביזהו כדי לנדותו יש לדקדק בדברי רבי' דפתח בהכאה וסיים בנידוי וגם למה האריך דהול"ל בקיצור נאמן השליח לומר שציערו להכותו ולנדותו על פיו ועוד דפתח בל' צער וסיים בל' בזיון. ויש מתרצים לקושיא הראשונה בקושיא האחרונה ואומרים דבזוי הוא טפי מצער מש"ה כתב דאם ציערו הרשות בידם להכותו ואם בזהו מנדין אותו שהוא עונש יותר חמור מהכאה. וז"א חדא דאכתי הכי הו"ל למיכתב דנאמן השליח לומר שציער אותו ומכין אותו על פיו ואם אומר שביזהו מנדין אותו ע"פ ועוד דבזוי גם כן בכלל צער הוא כמ"ש הר"ן אכתוב לשונו בסמוך ע"כ אעתיק לשון הגמרא ומתוך כך יתיישבו דברי רבינו והוא דבפרק קמא דקידושין (דף י"ג ע"ב) אמרינן רב מנגיד אמאן דמקדש בשוקא כו' ומאן דמצער שלוחא דרבנן ופרש"י שליח ב"ד שממונה לדון מפי הדיינים וקם עליו והכהו וכתב עליו הר"ן ז"ל מצער לא משמע לי כולי האי אלא אפילו מבזה אותו בפני אחרים ומביישו (הרי לך דמפרש הר"ן לשון מצער ביזה) ובפרק הגוזל בתרא (סוף בבא קמא דף קי"ב) גרסינן אמר רבינא שליח ב"ד מהימן כבי תרי וה"מ לשמתא אבל לפתיחא לא מ"ט משום ממונא הוא דמחסר ליה דבעי למיתב זוזי אספרא עד כאן לשונו וכ"ר בסימן י"א וצריכין ליתן טעם למה לא הימנוהו רבנן כבי תרי לענין הוצאת ממון כל שהוא הקל והימנוהו כבי תרי לענין עונש נידוי החמור. ונראה דה"ט דלא הימנוהו בדבר שצריך לשלוח בו יד להוציא ממון מידו אפילו בכל דהו והימנוהו בדבר שאין צריך לשלוח בו יד כנידוי שהוא בידם אף ע"פ שיעלה לו מזה עונש יותר חמור. וא"כ הוא בהוצאת ממון הקל ק"ו לשלוח יד

בגופו להכותו מכות מרדות דלא רצו להימנהו כבי תרי ובזה מיושבין קושיות הנ"ל כי ודאי ל' צער וביזוי חדא מילתא היא אלא שרבי' נקט ל' הגמרא ומתחילה כתב ל' מימרא דקידושין הנ"ל דרב מנגיד אמאן דמצער שלוחא דרבנן ומדסתם הגמרא שם מסתמא איירי בעדים והעידו שציערו ועוד דומיא דאינך דקחשיב שם בהדי דהנגיד עליהם רב דמיירי דוקא בעדים ומה"נ לא כתב רבינו דנאמן שליח ב"ד בזה ומטעם שכתבתי דלא הימנוהו ע"ז. ואח"כ כ' מימרא דפרק הגוזל הנ"ל ורבינא הזכיר בדבריו ל' ביזוי מש"ה כתב רבינו נמי ל' ביזוי וכתב דנאמן כבי תרי לענין לנדותו וק"ל. ובדרישה כתבתי שם ישובים אחרים אבל זה נ"ל אמת לדינא ובזה שכתבתי נתיישב ג"כ דברי הרמב"ם וקושיית הב"י עליו בטלה מעיקרא ועבד"ר שם כתבתי ל'. והא דסתם רבי' וכתב דמכין למאן דמצער אע"ג דאית בהו פלוגתא באינך דרב וכמ"ש בא"ע (סימן כ"ו ע"ש) מ"מ בדין זה כ"ע מודי דהא מצינו דרב יודא ורב נחמן ג"כ ס"ל הכי כדאיתא פרק עשרה יוחסין כתבתי ל' הגמרא בדרישה עיין שם ודוק ובא"ע (סימן קל"ד) פסק רבינו גם כן כרב באינך וישבתי שם גם כן בסייעתא דשמיא:

סימן ט

סעיף א

מאד מאד צריך הדיין ליזהר כו' כתב ל' מאד מאד ב' פעמים כאן בשוחד וכן ברבית בי"ד (ר"ס ק"ס) בעבור שרוב בני אדם להוטים אחר חמדת הממון מש"ה הזהירם באזהרה כפולה ומה"ט כתבו בי"ד (בר"ס רמ"ז) בנתינת צדקה ז"ל ומאד מאד צריך ליזהר בה ומה"ט נמי כתב רבינו בא"ע (ר"ס כ"א) מאד מאד צריך להתרחק מהנשים מפני שבעריות היצר מתגרה טובא גם (בר"ס של"ו) בי"ד כתבו לענין רפואה ז"ל והוא שיזהר מאד מאד כמו שראוי ליזהר בדיני נפשות כו' מפני חומר פקוח נפש. ומה"ט נמי שנינו במסכת אבות מאד מאד הוי שפל רוח מפני שמדת הגאוה האדם נמשך אחריה. ועיין בש"ע בהג"ה בסימן ל"ד ס"ס י"ח שכתב מ"ו ר"מ ז"ל דאפילו אחר שדן כבר אסור לקבל ממנו על שהיפך בזכותו דנקרא שוחד מאוחר והוא מדברי הרא"ש שכ"כ בפרק ז"ב הביאו בד"מ בסימן זה ולא כע"ש דמתירו ונ"ל שדינו כדין רבית מאוחר המבואר בי"ד סימן קס"א דהיינו דווקא בדאמר לו שנתנו לו בשביל מעותיו שהיו בטלים אצלו ע"ש: אפילו לזכות הזכאי ברייתא בפרק שני דייני גזירות (כתובות דף ק"ה ע"א) ז"ל ת"ר לא תקח שוחד מה ת"ל אי לזכות את החיוב הרי כבר נאמר לא תטה משפט אלא אפילו לזכות את הזכאי כו' ושם ע"ב אמר רבא מ"ט דשוחד כיון דקביל ליה מיניה אקרבה דעתיה לגביה והוה כגופיה ואין אדם רואה חובה לעצמו. מאי שוחד שהוא חד עכ"ל

ור"ל הנותנו והמקבלו וה"ט שאף שדעתו לזכות הזכאי מ"מ א"א שלא יהא נוטה תמיד לזכותו ועבד"ר:

סעיף ב

ואם לקח צריך להחזירו כשיתבענו כ"כ ג"כ הרמב"ם בר"פ כ"ג דסנהדרין וקשה דמשמע דבלא תביעה א"צ להחזירו אף ע"ג דעבר אלאו דלא תקח שוחד ומ"ש מגזילה ורבית דמיחייב להחזיר אף אם לא יתבענו ממנו וצ"ל דס"ל מדהצריך תלמודא בב"מ פ' א"נ לתת טעמא דמחוייב להחזיר לו הרבית בלא תביעה משום דכתיב וחי אחיך עמך תחזירנו לו כדי שיחיה משמע היכא דלא כתיב וחי אחיך לא צריך למיהדר ליה בלא תביעה. וגזילה הוא דבעי למיהדר משום דכתיב והשיב מכל מקום אפילו בלא תביעה. ועוד דשאני שוחד שנתן לו מדעתו מה שאין כן גזילה ודו"ק:

סעיף ד

אלא אפילו שוחד דברים שם (ע"ב) יליף לה מדלא כתיב שם בצע לא תקח אלא שוחד לא תקח משמע כל מי שעושה אותם חד ואף על גב דהנך עובדא דמייתי רבינו עליה לא הוה שוחד דברים מ"מ מאחר דמהנהו עובדי מוכח דלא בעינן שוחד ממון ממש א"כ מסתבר לומר דאפילו שוחד דברים אסור דומיא דרבית דאסור בדברים כגון להקדים שלום למי שלא היה רגיל להקדים לו שלום כדאיתא בי"ד סימן ק"ס ושם יליף לה מדכתיב נשך כל דבר מל' דיבור והיותר נראה דהאי שוחד דברים דקאמר כאילו אמר שוחד ענייניים וכן משמעות הגמרא דקאמר ה"ד שוחד דברים כההוא כו' ומייתי עלה עובדות הללו שכ"ר כאן וק"ל:

סעיף ה

לכן כל דיין שצריך כו' שם גרסינן אמר רבה בר רב שילא האי דיינא דשאיל שאילה פסול למידן דינא ולא אמרן אלא דלית ליה לאשולי אבל אית ליה לאשולי לית לן בה איני והא רבא שאיל שאילתא מדבי בר מוריון אע"ג דלא שיילי מיניה התם לאחשובינהו הוא דבעי עכ"ל הגמרא וש"מ תלתא. חדא דל' לכן שכ"ר אינו מדוקדק שהרי דין בפני עצמו הוא בגמרא ואין לו שייכות להנהו עובדי ויש פנים לכאן ולכאן דאיכא למימר כיון שמכוין הדיין ליהנות ממנו בשאלתו טפי איכא למיפסלינהו מהנהו עובדי הנזכרים דהתם לא היה הדיין מבקש הדבר ואיכא למימר נמי איפכא שכאן שהשאלה היא שלא בשעת הדין גם לא כיוונו לא השואל ולא המשאיל לשאול ולהשאיל בשביל הדין יש להקל בהם משא"כ בהנהו עובדי וכמ"ש מהרי"ק ע"כ נ"ל שהוא ט"ס וצ"ל וכן דיין וכן מצאתי בס"י של קלף. הב' שמש"ר אבל אם הוא משאילם כו' ל"ד קאמר שצריך שישאיל קודם שידון אותם שהרי הגמ' לא קאמר אלא דאי אית להו לאשולי לית לן בה ומילתא בטעמיה נקט

רבינו דכל שיש לי להשאיל מסתמא גם הוא משאילם או שא"ל בשעה ששואל מהן יש לי ג"כ כלים והנני מוכן להשאילם לך ומש"ה אין השאלה שישאל מהם נראית כשוחד אלא כפירעון וכן משמע מלשון הרמב"ם וגרסינן שאינו אלא פירעון על מה שמשאילם ול"ג תיבת לו אלא ה"ק דזה ששואל הדיין מנהו הוא פרעון למה שמשאיל הדיין להן. והשלישי שמ"ש בסמוך אחר תשובת הגאון ואי דמי לדרבה כו' אינו מל' הגאון דהוא אירי משליחות מנחה ודורון וכאן מירי משאלה אלא ל' רבינו הוא ובה סיים בבא הנ"ל דכל דיין הצריך לשאול כלים כו' וכדאיתא שם בגמרא זא"ז ולא הספיק רבינו בתשובת הגאון אלא ללמדנו דכל הנזכרים בגמרא לאו מדינא איתאמרו אלא ממדת חסידות גם כדי ללמוד משאלה לקחת מתנה דאירי ביה הגאון דאי לא קבלוה אלא לאחשבינהו מותר דאפילו מדת חסידות ליכא וק"ל:

סעיף ו

היכא דמיפרסמא פי' היכא שידוע מפורסם שיש לזה תביעה על חבירו ושרוצה לתובעו דאי לא הוי ידיע יכול להתנצל ולומר לא היה דעתי אז לתבוע אותו וא"כ נראה דורון זה כשוחד: ובעי לאזמוני לדיינא כו' כצ"ל דיינא בב' יודין דאל"כ הא דמסיק וכתב ושדר ליה מנחה כינוי דליה אמאן קאי וק"ל:

סעיף ז

ואין בזה משום תורת שוחד ואגרא כי חוב הוא על ישראל לפרנס כו' מימרא דרב יודא שם בכתובות דף ק"ה גוזרי גזירות שבירושלים היו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה וכו' ופרש"י מתפרנסין הימנו לפי שלא היו עסוקין במלאכתן עמ"ש בס"ט עוד מזה: וגם אם יש נדבת או הקדשות סתם ר"ל דאילו הקדש מיוחד לבנין ב"ה או לקנות ס"ת אסור לשנותו ממה שהקדיש אם לא שכבר קנו ממנו והותיר כמבואר בא"ח (סימן קנ"ג) ובו"ד (סימן רנ"ז ובסימן רנ"ט) כתב יחיד שהתנדב דבר לדבר מיוחד אסור לשנותו אם לא שישתקע שם בעליה ע"ש: ומיהו במקום שמגבין אותו בתחילה כו' ר"ל אע"ג דנוהגין ברוב מקומות להגבותם בתחלה או בסוף מיהו עדיף טפי להגבות בתחילת השנה משום דאם יגבה בסוף השנה אפשר שיתעצלו הקהל ויצטרכו הדיינים לטרוח בכך לבקש מהם שיגבה ונמצא שצריכים להחזיק טובה למשתדלים בדבר וכן פירשו בית יוסף:

סעיף ח

כתב הרמב"ם כל דיין כו' כ"כ פכ"ג מהל' סנהדרין ועבד"ר. לחזנים פי' לשמשים ההולכים להזמין לדין ועבד"ר:

סעיף ט

הנוטל שכר לדון דיניו בטלים כך הוא לשון המשנה בפ' עד כמה דף נ"ט אדין ועדות ע"ש ודין עדות יתבאר (סימן ל"ד ע"ש) ועד"מ ובהגהותיו ושם יתבאר דגם שאר דיניו ועדותיו בטלים אא"כ ידוע שלא נטל עליהן שכר ונראה דוקא הדינים והעדות שפסק או העיד אחר שהוא נודע שנטל שכר אבל הדינים והעדות של קודם לכן מסתמא הם כשרים דאוקמינן גברא אחזקת כשרות דלא גרע מעד זומם דנפסל למפרע והיינו דוקא משעה שידענו שחתם חתימה זו שהוזם עליה כמ"ש בס"ס מ"ג ודוחק לחלק ולומר דשאני הכא דאיסור נטילת שכר אינו ידוע לכל וגם קל הוא בעיני הבריות מש"ה חששו בו טפי לומר שמעולם נהג בו היתר. וטעמא דאסור ליטול שכר הוא משום דכתיב ראה למדתי אתכם כו' מה אני בחנם אף אתם בחנם ופי' הרא"ש שם ז"ל סיומא דקרא הוא כאשר ציוני ה' כלומר ראה למדתי אתכם כאשר צוה ולמד עמי השי"ת מה אני בחנם למדתי הכל מאת ה' כך למדתי אתכם בחנם גם אתם תעשו כן ותלמדו בחנם עכ"ל. ולא כמו שמפרשים אותו רוב העולם (וגם בע"ש פירשו כן) מה אני למדתי אתכם בחנם אף אתם תלמדו בחנם שאין ל' זה במשמעות הפסוק דהיכן נזכר בפסוק שלמדם בחנם וק"ל. ומפסוק זה נלמד נמי דאסור ליקח שכר ללמוד תורה עם אחרים ועיקר כאשר ציווני ה' ע"ז קאי ועבד"ר:

סעיף י

ואמר לבעלי הדין תנו לי מי שיעשה מלאכתי במקומי או כו' כצ"ל (ודוק בדרישה שבסמוך) והטעם דמותר ליטול כל שכרו ולא אמרינן בזה שלא יתיו לו אלא כפועל בטל כדאמרינן לקמן בסימן רס"ד ורס"ה בדין השבת אבדה גם בדין עסקי דרבית בי"ד בסימן קע"ז ובבכור שור (בסימן שי"ב) ומפרשינן ליה בכל אחד כפי ענייניו וכמ"ש בי"ד סימן שי"ב ע"ש דע"כ לא אמרינן שם כן אלא דשלא התנה עמו בפירוש ליתן לו כל שכרו אבל אם יש לו מלאכה ומתנה ואומר איני רוצה להשיב אבידה וליבטל ממלאכתי אא"כ יתנו לי כל שכרי כ"ר שם בהדיא דצריך ליתן לו דכלל גדול אמרה תורה אפס כי לא יהיה בך אביון שלך קודם לשל כל אדם ועיין בי"ד סימן שי"ב דכתבתי עוד מזה: אבל אם אינו ניכר כו' עד אסור פי' אסור לכתחילה ואם דן דינו קיים ועיין בתשובת הרא"ש כתבתי לשונה בדרישה ודוק:

סעיף יא

אין לדיין להניח לתלמיד בור כו' ברייתא בפרק שבועת העדות (שבועות דף ל') ועפ"ר בסי' ג' וסימן י"א.

סעיף יב
ותלמיד היושב לפני רבו כו' שם דף ל"א ואמ"ש ורואה זכות לעני כתב מ"ו ר"ש ז"ל שזהו ל' הגמרא וה"ה איפכא או שניהן שווין כן פרש"י ואפשר ליישב שרבותא קמ"ל דאף על גב דאיכא בכאן אימת רבו ואימת עשיר עליו ואפ"ה לא ישתוק והא ראיה דבפ"ק דסנהדרין מביא עליו קרא דלא תגורו מפני איש עכ"ל וע"ש בתוס' שכתבו דדרשו ל' תגורו מל' אסיפת דברים מפני כבודם ולא מל' מורא דאין לו יראה מפניהם ולפ"ז מ"ש מ"ו אימת רבו ואימת עשיר ל"ד אימה קאמר אלא ר"ל כבוד שניהן וק"ל:

סימן י

סעיף א
צריך הדיין להיות מתון בדין בריש מסכת אבות תנן הוו מתונין בדין: שלא יפסקנו עד כו' כצ"ל בלא י' בין סמך לקוף: ומ"ש עד שיחמיצנו כו' לישנא דקרא נקט דכתיב אשרו חמוץ ודרשו רז"ל ממנו בפ"ק דסנהדרין דף ל"ה אשרי לדיין שמחמץ לדינו פרש"י שמשהה ומלינו כדי להוציאו לאמתו. ויהיה ברור לו כו' מדכתיב דינו לבקר משפט דרשו בפ"ק דסנהדרין דף ז' אם ברור לך כבוקר אמרהו: כמו שאמר אסף כו' לאו מהאי קרא יליף ליה רבינו שיהיה מתון בדין דהא אסף לאו אמילי דמשפט קאמר ליה אלא רבינו מביאו לטעם וראיה שהרי אסף ג"כ אמר אשאר עניינים כי יתחמץ לבבי וכליותי אשתונן להבין הדבר על בוריו ואמתו:

סעיף ב
והגס לבו בהוראה כו' משנה בפ"ד דאבות: הרי זה שוטה רשע וגס רוח נראה דה"פ אמה שהכניס ראשו תחילה לדין קודם שיחקרנו היטב זה שטותו ואח"כ שפוסק וגומר הדין זהו מעשה רשע שחייב את הזכאי כו' ואז נראה גאותו שבדעתו אי אפשר לטעות נפשו. והשתא א"ש שהפסיק בין תיבת שוטה לתיבת גס רוח בתיבת רשע וק"ל:

סעיף ג
וכל מי שבא לפניו דין ומדמהו כו' ביבמות דף ק"ט: ומ"ש ואינו נמלך כו' אע"פ שנמלך בדין הראשון כראוי דאם לא כן למאי נ"מ קאמר שמדמהו לדין שבא לידו כבר מכל מקום צריך שימלך בכל פעם שמא טעה בדעתו ואינו דומה לדין הראשון לגמרי: הרי זה שוטה ורשע וגס רוח כצ"ל וכן הוא במיימוני ובש"ע וכן מצאתי בש"מ ישן של קלף:

סעיף ד
ודרשו כי רבים חללים כו' בספ"ק דע"ז דף י"ט ופירש"י הפילה לשון נפל שלא מלאו ימים רבים חלליו:

סעיף ה

ועצומים המתעצמים ומתאפקים להורות הורגין את בני דורם. ועצומים מל' עוצם עיניו. ועמ"ש בסימן ח' ס"ט אמש"ר שם דאעפ"כ לא היו יושבין בדין כו': אבל אם ידוע כו' ס"א יודע וכן הוא במיימוני ס"פ כ': ומ"ש הרי זה משובח נראה דזהו דומה למ"ש הרמב"ם והביאו רבינו בסימן ח' ס"ה שכתב כך היה דרך חסידים הראשונים כו' עד ואעפ"כ לא היו יושבין עד שהיו מכבידין כו' וכתבתי שם דר"ל אעפ"כ שאין שם אחר אבל במקום אחר יש מן הדין שהיו נמנעים עד שהיו מכבידים עליהן ה"נ קאמר שיודע שיש אחד במקום אחר אף שאינו עמו במדינה ה"ז משובח ונלמד מר' זירא דהוה מיטמר מלסמכו וכמ"ש ועיין ברמב"ם בשני הפרקים שעניינם כמעט א' הוא:

סעיף ו

ומ"ש כאן עוד וכל המונע עצמו מן הדין כו' הוא משנה דמסכת אבות פ"ד ור"ל בתיבת כל אפילו אם יודע שאין אחר ראוי כמוהו אפ"ה מונע עצמו מן הדין ויראה אם יכול לעשות פשרה ביניהן כנ"ל ולא כב"י שכתב שגם מ"ש רישא ה"ז משובח נלמד ג"כ מהאי משנה דמסכת אבות דא"כ לא הול"ל וכל בוי"ו אלא דכל בדלי"ת ועוד דלא הו"ל להאריך ולכתוב אלא לקצר דימנע עצמו כדי שיפרוק ממנו איבה וגזל כו' וק"ל. ומ"ש פורק ממנו איבה וגזל ושבועת שוא. איבה כמשמעו. וגזל שפעמים מחייב את הזכאי. ופעמים משביע למי שאינו חייב שבועה ה"ז ש"ש:

סעיף ז

ואל ישים חילוק בין דין קטן לגדול כו' כן הוא פשוט להגמרא פ"ק דסנהדרין דף ח' בלא קרא אבל קרא דכקטן כגדול תשמעון דרשו לענין שידונו מי שבא לפניהם תחילה וכמ"ש ג"כ רבינו ר"ס ט"ו:

סימן יא

סעיף א

שולחין לו ב"ד שלוחם שיבא ליום המזומן לדין כו' בב"ק דף קי"ג א"ר חסדא קובעין זמן בה"ב זימנא בתר זימנא ולמחר כתבינן. ופי' רש"י קובעין זמן ליום ב' בשבת ואם לא יבא מזמינין אותו ליום ה' ואם לא יבא מזמינין אותו ליום ב' וכל היום ממתינין לו שמא יבא ואם לא בא כתבינן פתיחא עליו למחר ומסיק שם דרב אשי איקלע לבי רב כהנא חזא להההיא איתתא דאזמנוה לדינא בפניא ובצפרא כתב פתיחא א"ל לא ס"ל מר דקבעינן זימנא בתר זימנא א"ל ה"מ גברא דאניס וליתא במתא אבל הכא כיון דאיתא במתא ולא אתיא מורדת היא עכ"ל הגמ'. וכתב הב"י דמדלא אמר אבל איתתא דאיתא במתא אלא קאמר אבל הכא ש"מ דאין חילק בין איש לאשה אלא הכל תלוי באיתא במתא או לא

וכדברי הרמב"ם שבסמוך ומשמע מזה שאין מזמנין לדין אלא ליום המזומן להן לישיבת הדיינים והיינו בימיהן מתקנת עזרא בב' וה' ובזמנינו דקביעות כל הימים שווים עכ"פ אין מזמנין אלא ליום הקבוע לפי מנהג העיר והיינו שכ"ר שולחין שיבא ליום המזומן לדין: ומ"ש לא בא מזמינין אותו פעם שניה כו' ר"ל ג"כ כל פעם ליום הקבוע לפי מנהג העיר כמו בימיהן דאם לא עמד ביום ב' דלא הזמינוהו עד על יום ה' ואח"כ עד על יום ב' השני אבל השליחות להזמינו היה באיזה יום שירצה התובע אז שלחו הדיינים אל הנתבע שיהיה מוכן לדון עם פלוני ביום הקבוע לישיבת הדיינים הסמוך לו כמש"ר אחר זה ז"ל ואם הזמינו ע"ש שלשתן כו' עד בד"א שלא הזמינו ביום הידוע כו' וכמ"ש שם וק"ל ועמ"ש לעיל ר"ס ה' עוד מזה: מנדין אותה בפעם ראשון כו' פי' למחרת של יום ראשון וכמ"ש לעיל ל' הגמרא וטעמו ורבינו נמשך אחר ל' הגמרא ואורחא דמילתא נקט. אבל אשה שדרכה לצאת ואיש שאין דרכו לצאת הוה איפכא וכדמסיק רבינו בשם הרמב"ם וק"ל: כתב הרמב"ם שגם לאיש כו' עבד"ר. והוא יוצא ונכנס פי' בעיר.

סעיף ב

והשליח נאמן כו' בב"ק דף כ"ב. אבל אין כותבין הנידוי על פיו כו' פי' משום דכי מתירין לו הנדוי אין מתירין לו עד שישלם שכר הסופר ולא משקינן ממונא אפומא דחד. ואע"ג דנידוי מסתמא חמירא ליה לאינשי מממון כל דהו דשכר כתיבת פיתקא דנידוי מ"מ שאני נידוי דאין שולחין יד להוציא מידו מידי אלא בידם לנדות למי שירצו דלענין להוציא מידו אפי' כל דהו בעי עדים. ועבפ"ר בס"ס ח':

סעיף ג

ואם הזמינו השליח ולא הזמינו ע"ש שלשתם כו' בד"א כו' כל זה בסנהדרין דף ח' ז"ל אמר רבא הני בי תלתא דייני דיתבי ואזל שליחא דב"ד ואמר מפומא דחד לא אמר כלום עד דאמר משמיה דכולהו וה"מ בלא יומא דדינא אבל ביומא דדינא ל"ל בה עכ"ל ומזה מוכח דגרסינן בדברי רבינו בד"א שלא הזמינו ביום הידוע אבל אם הזמינו ביום בבי"ת כו' [כמו בב"ח].

סעיף ד

מזמינים על פי אשה ושכנים כו' בב"ק דף קי"ב ועבד"ר ועיין בל' הרמב"ם פכ"ה וש"ע שכתב והלך השליח ואומר לשכנים או לאשה כו' והיא היא דמה לי שהב"ד אומרים להאשה או להשכנים ומה לי שלוחים וק"ל: וכ"ש ע"פ שליח ב"ד כו' ז"ל מ"ו ר"ש ז"ל אע"פ שהוא כ"ש מ"מ כתבו דל"ת מאחר שהוא שליח ב"ד ולא חזר להודיעם שנעשה שליחותם גרע טפי עכ"ל וא"ת וא"כ ה"ה מיבעיא ליה מאי כ"ש וי"ל דרבינו הוצרך לומר דכ"ש הוא כדי שלא תקשה למה לא הזכיר רבא ג"כ שליח שלא חזר כמו שהזכיר אשה

ושכנים מש"ה כתב דרבא לא הוצרך להזכירו דס"ל דכ"ש הוא אבל מ"מ אי לא כתבו רבינו לא הוה ידעינן ליה. שמא כבר מצאוהו פי' ע"י שליח ב"ד רש"י. כשיש לו לבא בו ביום ואין דרכו עוברת כו' ק"ק הא אף אם אין דרכו עוברת מ"מ יבא היום ויכנס ויהיה בעיר. ולפני זה קאמר דאם הוא בעיר אין סומכין עליהן. וי"ל דלא קאמר לפני זה דאין סומכין עליהן אלא כשהולכין בעיר כאן וכאן בשווקים וברחובות דאז שייך למימר דמצאוהו ע"י שליח ב"ד שפגעוהו אבל כשבאין מן הדרך נכנסין מיד דרך שער העיר לביתם ולא ישהו בעיר:

סעיף ה

מי שכתבו עליו נידוי כו' מימרא דרבא ומסקנת הגמרא שם (ריש דף קי"ג): ומש"ר שהיה מסרב לעשות ציווי ב"ד פי' שבא לב"ד ופסקו לפרוע להתובע והוא מסרב ואומר איני רוצה לשלם שדינו מבואר בסימן ק' שנותנין מיד אדרכתא על נכסיו ואם אין מוצאין לו נכסים מתרין בו בה"ב ואח"כ מנדין אותו וקמ"ל הכא דאם אחר שנידוהו אמר אקיים ציווי בית דין קורעין את הנדוי ואע"פ שמשתמט ואינו פורע איזה ימים אמרינן דלא מחמת סרבנות אינו פורע אלא שטרח אחר זוזי אלא שיש להסתפק אם דינו הוא כמי שקבל עליו מידו לפרוע ואינו משלם דמבואר שם בסימן ק' דאין מנדין אותו אלא כותבין אדרכתא אנכסיו ואם אין לו נכסים אפ"ה אין מנדין אותו ע"ש ורש"י פי' שם דלא ציית על שב"ד אמרו לו צא תן לו ולא נתן ונתיישב פירושו אל' הגמרא דקאמר על דלא ציית לדיינים אבל לשון רבינו שכתב לשון סירוב משמע כמ"ש מיהו אינו מוכרח ונוכל לומר דגם כוונת רבינו הוא כדפי' רש"י ול"ד קאמר מדכתב ז"ל על שהיה מסרב לעשות ציווי ב"ד כו' מיד כשאומר מקבל עלי כו' אבל באתינא לדינא כל כמה דלא אתא אפקירותא היא רש"י. ומש"ר והוא נותן שכר הסופר ז"א שם בגמרא אבל הרמב"ם כתבו ג"כ גבי האי דינא וז"ל ב"י והכ"מ הכי אמרינן בהגוזל גבי שליח בית דין מהימן כבי תרי כמ"ש בס"ס ח' עכ"ל ובאמת הוא תמוה שאין ענייננו לכאן ואפשר דקמ"ל דאע"פ דקרעינן לשטר נידוי אע"פ שעדיין לא יפרע ליה מ"מ אין קורעין הנידוי עד שיפרע תחילה לסופר שאם לא עכשיו אימתי וק"ל:

סימן יב

סעיף א

שמא שבאו לפניו שני בעלי דינים כולי הוא בסנהדרין דף ו': ומה שכתב ואחד קשה ר"ל שהוא תקיף ואלים ויש לדיין שכנגדו לירא מפניו כן צריך לומר לפי' התוס' דהתם ורבינו נמשך אחר פירושם וכמו שכתבתי בדרישה עיין שם: אבל משמע כו' עד לא תגורו

מפני איש נראה דמדכתיב בתריה כי המשפט לאלקים הוא ועיקר משפט הוא בגמר דין מש"ה מוקמיה ר"ל להאי קרא בגמר דין ודומה לזה פרש"י אמ"ש רז"ל דגמר דין יכול להיות בלילה וילפינן לה מדכתיב ושפטו את העם בכל עת ופרש"י שם משום דעיקר משפט הוא בגמר דין וכמ"ש בשמו לעיל סימן ה' וע' בע"ש שהאריך בזה וכתב דלא תגורו לשון אסיפת דברי הדיין הוא ואין שייך אסיפת דברי הדיין אלא בשעת גמר דין וז"א דשם בגמרא משמע דר"ל לא דרשו מלשון אסיפה כ"א ר"י בן קרחה דלמד מיניה לתלמיד היושב לפני רבו שלא ישתוק כדלעיל סי"ט ע"ש. ומ"ש א"ש טפי:

סעיף ב

במה אתם רוצים בפשרה או בדין כו' נראה דדוקא נקט רבינו שצריך להקדים להזכיר הפשרה ואח"כ יזכיר להם הדין ועבד"ר:

סעיף ג

כל זמן שלא גמר הדין כן הוא לשון הגמרא שם ופרש"י כפשוטו שאמרו איש פלוני אתה חייב כו' ודעת התוס' נוטה שגמרו ביניהן לעשות גמר דין ולומר בהסכמה אחת פלוני אתה זכאי כו' אבל לא שאמרו כן (וכן פסק בא"ז מ"ו ר"ש) וכתבו עוד ז"ל בודאי ל' התלמוד מוכח כלשון רש"י אכן קשה לפירושו מה ביצוע שייך לאחר גמר דין כו' וצ"ל בדוחק שלא יטעו אותו לומר לו יראים אנו שמא טעינו בדין עכ"ל ולשון הרמב"ם בפכ"ב מסנהדרין ולשון רבינו הוא כרש"י: ומש"ר ומיהו אם יש עסק שבועה ביניהם כו' כ"כ התוס' שם:

סעיף ד

וכל דיין שעושה פשרה כו' שם:

סעיף ה

כך מוזהר שלא יהא כו' כמו בב"ח:

סעיף ו

בימי שמעון בן שטח בטלו כו' כצ"ל וכן הוא בירושלמי דבימי שמעון בן שטח ה"ג ינאי המלך כל ת"ח ולא נשאר אלא הוא כדאיתא בפ"ק דב"ב: ה"ג אמר ר' שמעון כו':

סעיף ז

אע"פ שנתרצו כו' דפשרה צריכה קנין שם דף ו':

סעיף ח

ומש"ר אפילו ביחיד פירוש פשרה שנעשית ביחיד ופלוגתא דתנאי היא שם כמה צריכין לפשרה ופסק הרא"ש כמ"ד בחד סגי: מחילה א"צ קנין ז"ל תוס' שם דף ו' אם נפרש דקנין של פשרה הוא קודם ששמעו הפשרה שקונין זה מזה לעשות כמו שיאמרו להן הדיינים הן לשלם הן למחול אין לדקדק מכאן דבעלמא מחילה צריכה קנין דשאני הכא דאי לאו

קנין הוה כמו מחילה בטעות שעדיין לא ידעו שיאמרו לו למחול כ"כ. ואפילו אם נפרש שהקנין של פשרה הוא לאחר ששמעו הפשרה מפי הדיינים אין ראיה מכאן די"ל דהקנין הוא על אותו שהצריכו הדיינים לפרוע לשכנגדו אבל האי דמחילה לא בעי קנין ואפילו לפי בעה"ג שכתב שגם המוחל צריך לקנות מידו אין ראיה מכאן דשאני הכא שאע"פ שיודע מה מוחל דומה למחילה בטעות לפי שמוחל על פי עצתם של דיינים שהשיאו אותו כמחול לו הלכך צריך לאלם הדבר ע"י קנין דאל"כ כשיודע לו אח"כ שהדין עמו יאמר אילו הייתי יודע זה לא הייתו מוחל וע"ל בסי' ע"ג וסי' רמ"א ובזה תבין דברי ה"ר ישעיה ודברי הרא"ש שהביא רבינו דהרר"י ס"ל דהא דקאמר תלמודא פשרה צריכה קנין היינו דוקא באתן לך או במחול לך ותפיס שטרא אבל בלא תפיס שטרא הו"ל כמחילה דעלמא דא"צ קנין וכתירוצא קמייתא ותניינא של התוס'. והרא"ש ס"ל דכיון דסתמא קאמר תלמידא ש"מ דאפילו במחילה ולא תפיס שטרא נמי צריכה קנין ולא דמי למחילה בעלמא וכתירוצא תליתאי:

סעיף ט

כתב הר"י מה שצריכין קנין כו' אתלמודא קאי וכלומר דבעי בגמרא קנין בפשרה דוקא כו': וא"א ז"ל לא חילק וכן מוכח מלישניה פרק המקבל ע"ש:

סימן יג

סעיף א

לא נתרצו בפשרה כו' עד אלא שאין מסכימין. אין לומר דרבינו קאי בזה אמ"ש בסימן שלפני זה דהא לא נזכר לפני זה ענין פשרה אלא שבבואם לפני דיינים אומרים להם במה אתם רוצים יותר בפשרה או בדין הרי דמיירי שכבר באו לפני הדיינים לדון ואיך סיים כאן וכתב אלא שאין מסכימים כו' אלא קאי אמ"ש (בסי' ג' ובסי' י"א דהתובע יכול לבוא לפני כל ג' ולומר פלוני חייב לי שלחו אחריו וציית לי דין והם שולחים לו שלוחם כדרך העולם פלוני קובל עליך או עשה פשרה עמו או בא עמו לדון לפנינו וקאמר דהרשות בידו להשיב איני רוצה לעשות פשרה עמו וגם לא לבא לדין לפניכם אלא אדון עמו בזבל"א רק שצריך לברר לו בורר בכאן וידון עמו כאן וק"ל:

סעיף ב

וא"צ שיהא הג' ברצון כו' פלוגתא דר"מ ורבנן שם ר"פ ז"ב וקאמר דאר"י אמר רב אין העדים חותמים אא"כ יודעין מי הוא חותם עמהם. ופרש"י שמא יחתום עמהם איש פסול ויפסול עדות כולם (וכן יש לחשוש ג"כ בדיינים) אלא שר"מ סבר שבעינן ג"כ דעת הבעלי דינין נמי והלכה כחכמים דאמרו לא בעינן. ומ"ש בנוסחאות הרמב"ם והם בוררין להם דיין שלישי ט"ס הוא מ"ש והם בוי"ו דמשמע דקאי אבע"ד וצ"ל הם בלא

וי"ו וקאי אבוררים וכ"כ ב"י: וכותבין פלוני בירר כו' בפרק ג"פ דף קס"ז תנן אין כותבין שטרי בירורין אלא מדעת שניהן ושניהן נותנין שכר הסופר ושם דף קס"ח בגמרא איכא דמפרשי שטרי בירורין מה שכותבין פלוני בירר פלוני כו' ואיכא דמפרשי שטרי טענותם מה שטוענין שניהן ושני הפירושים כ"ר כאן זא"ז וק"ל:

סעיף ג

שכל זמן שלא כר יכולין לחזור בהן ז"ל הרא"ש [עב"ח שהביא ל' הרא"ש].

סעיף ד

הלכך אין כותבין אלא מדעת שניהן פי' הואיל משכתבו אין יכולין לחזור אין כותבין אלא כו' דאין חבין לאדם שלא מדעתו ושניהם נותנין וכר כצ"ל:

סעיף ה

לא יכתבו אלא מדעת שניהם. היינו נמי מטעם שאין חבין לאדם שלא מדעתו שכל זמן שלא נכתב יכול לשנות ולהחליף טעותו ע"ד שיתבאר לקמן סי' פ' ע"ש:

סעיף ו

וכ' הרמב"ם אפי' היה הא' שבירר הבע"ד חכם גדול וסמוך כו' כנ"ל וכן הוא במיי' פ"ז דסנהדרין ובטורים של קלף (ור"ל חכם גדול וסמוך ודאי מומחה הוא) ומש"ה כ"ר עליו ואני כתבתי כולי וכמ"ש בסמוך: אלא גם הוא בורר למי שירצה עבד"ר. ואני כתבתי למעלה כו' שהמומחה דן בע"כ ר"ל לעיל בסי' ג' ס"ה כתב דיחיד מומחה אפילו לא נקט רשות מר"ג יכול לכוף לדון לפני בע"כ ור"ל לפניו דוקא והנתבע אינו יכול להשתמט ולומר לא אדון לפניו אלא אדון עמך בז"ב ואע"ג דבג' הדיוטות יכול לומר כן וכמ"ש שם בדרישה מילתא בטעמא ע"ש וא"כ ה"נ אין רשות להנתבע לומר גם אני רוצה לברור את מי שארצה לישב עם זה החכם דהיינו זה בורר וק"ל. ואע"פ שהרמב"ם איירי כאן שאינו רוצה להשמט מהחכם ומומחה לגמרי אלא להושיב אחר את מי שירצה עמו ומזה לא איירי (בסי' ג') בהדיא י"ל דרבינו ס"ל דחדא באידך תליא כיון שהמומחה יכול לכוף לדון לפניו ולא לפני זה בורר א"כ ג"כ יש לו כח לומר אינני רוצה לטפל ולישב בדין עם מי שתרצה להושיב בצידי מי שהוא וק"ל. ואפשר לומר דדעת הרמב"ם כו' כצ"ל וא"ת מאי מסתפק לרבינו שכתב ואפשר כו' הא בהדיא כתב הרמב"ם בכולה בבא ל' בורר ופשיטא דאבורר קאי גם מדסיים וכתב אלא גם הוא יברור את מי שירצה דלשון גם הוא יברור משמע בשכבר בירר הראשון והנ"מ דבורר פשוט הוא בגמרא דע"ז אמרו מתוך שזה בורר לו כו' יצא הדין לאמתו וכמש"ר בסמוך גם מאי דעתו דרבינו דדימה זה לכפיית ת"ח הנ"ל כיון דת"ח זה נחית לדון בתורת בוררות. וי"ל דס"ל לרבינו פשוט דהא דאמרו זבל"א כו' כדי שיצא הדין לאמתו דוקא כשהאחד בקש מחבירו ודבר על לבו

שיהא בורר שלו וזה נתרצה להיות בורר שלו ומטעם שיתבאר בסמוך אבל כשלא בירר לו עדיין להדיין בתורת ברירות ממש אלא שאמר לחבירו בא ונלך אצל פלוני מומחה והוא ידון בינינו וכל כה"ג אין זה מקרי בורר שלו אלא דיין של שניהם הוא ופשטא דל' הרמב"ם משמע דמיירי בכה"ג שהרי כתב בתחילת דבריו י"ל אחד מבעלי דינים שאמר איש פלוני ידון לי ואמר בעל דינו פלוני ידון לי כולי הם בוררים דיין ג' דל' זה משמע דמדברים הם ביניהם בלא הודעה להבורר עדיין ואף ע"ג דאמר פלוני ידין לי אינו ר"ל הוא יהיה מצידי אלא ר"ל אני מפייס ממנו כי הוא איש טוב וישר וידון דין אמת וע"ז מסיק וכתב אפי' היה האחד שביררו הבע"ד חכם כו' ומש"ה השיג רבינו וכתב ואני כתבתי כו' ומש"ר ואפשר לומר כו' ר"ל ואפשר דהרמב"ם מיירי בשכבר ביררו בתורת בורר גמור ובזה אני מודה לו: ומ"ש יכול לכוף שניהן כו' אע"ג דמיירי שהאחד כבר גלה דעתו שידון לפניו ה"פ יכול לכוף שידונו שניהם לפניו א"נ ה"ק יכול (לדון כא') [לכוף כ"א] ומשניהן איזה מהן שמסרב ואומר שרוצה לעמוד לפני אחד וה"ה כאן יכול לכוף להא' שאומר שרוצה לעמוד לפני אחד וה"ה כאן יכול לכוף להא' שאומר שרוצה לברר גם הוא אחד וק"ל:

סעיף ז

ואם אחד בא לפסול דיין כו' שם בפ' ז"ב: אלא אפילו אם פוסלו בכלל המשפחה כו' אע"ג שאינו נוגע בעדות דאינהו אמשפחה קמסהדו ואיהו ממילא נפסל ואע"ג דהא מילתא לענין פוסל עדות חבירו איתמר דבר פשוט הוא דה"ה דפוסל דייני חבירו ב"י: איתמר בגמרא מתוך שזה בורר לו אחד וכו' יראה מלשונו כו' וא"א הרא"ש ז"ל כתב כו' יש לדקדק בדברי רבינו טובא. חדא מה יראה מל' כו' שכ"ר דמשמע שהרא"ש ס"ל דאין לבורר של כל אחד לדקדק בזכות מי שביררו יותר מבזכות השני וזה אינו דהא מסיק וכתב מתוך שזה בוררו מבין דבר לאשורו כו' ודוחק לומר דמ"ש וירא מלשונו ר"ל כך יראה וכן ראוי לעשות דאין הל' משמע כן. ועוד דא"כ לא הו"ל למימר אחר זה וא"א הרא"ש ז"ל כתב כו' בל' פלוגתא אלא הול"ל וכתב א"א הרא"ש הו' לפרש דברי רש"י והרמ"ה ולאפוקי מפי' הטועים. ועוד דאכתי קשה למה הביא הרא"ש בתוך דברי הטועים מה שלמדו מדברי רש"י להפך בזכות אותו שביררו כו' כיון שאינו חולק עליהם בזה ועוד מאין למדו הטועים להבין מדברי רש"י לטעון בעבורו דברים אשר לא כן. וכמה דקדוקים בכפל הלשון. ונראה דכוונת הרא"ש ורבינו הוא דדייקי' בל' להפך ולא אמר ל' לדקדק כי ל' הפוך משמע דברים הפוכים מהנראה מהעניין. משמע שהדיין יכול להפך ולפשפש בזכותו ולהיות במקום מי שביררו בכל מאי דאפשר לחשוב ולדבר. ואע"פ

שאמרו חז"ל דמצוה לדיינים להפך בזכותו של ת"ח וכמש"ר בר"ס ט"ו זה אינו קושיא דהתם נמי משמע הכי ומטעם דכל ת"ח הבא לדון עם מי שאינו ת"ח חזקתו שטוען אמת ומש"ה מצוה על הדיין לחפש בכל צדדים להעמיד דבריו משא"כ כשהתובע והנתבע שניהם שווין ובחזקה אחת ומש"ה כ"ר יראה מדברי רש"י שכתב והדיינים עצמן נח להם להפך כו' דמשמע כמו שסברי הבע"ד דבורר של כ"א יהפך בזכותו כל אשר בכחו כן נוח להדיינים באמת לעשות וכ"כ הרמ"ה ג"כ דבורר של כל אחד יהפוך בזכותו וע"ז כתב הרא"ש דודאי לא עלתה על דעת רש"י היפך כזה שיהא דעת הבורר לעמוד במקום זה שבירורו ולכוון שיזכה במה שאינו נראה לו מן הדין אלא יהיה כוונת שניהן שהדין יצא לאמתו בזה שכ"א יבין דברי מי שבירורו לאשורו ואם יש לו זכות יציעו לפני השלישי וכשיציעו שניהן לפני השלישי זכותו של כל אחד יהיו ממילא דבריהם מהופכין (וזהו שכתב רש"י והדיינין בעצמן נוח להפך כו'. וכמ"ש עוד מזה בסמוך) וז"ש הרא"ש שלא דקדקו בדברי רש"י שכתב שסברי כו' שהבע"ד סברי שהפך כ"א. אבל הדיינים לא יעשו כן אלא יסכימו שיצא הדין לאמתו. ומ"ש אע"פ שהוא מפוקפק בה ר"ל בדבר שאיכו ברור לו שהוא כן אלא מסופק בה כשבא להטעות בו חבירו ה"ז בכלל מטה משפט. אלא לפ"ז קשה לא הול"ל לי' אע"פ אלא שיקבל סברתו במה שהוא מפוקפק לכן נראה דה"ק אע"פ שהוא מסופק בו ואינו יודע בודאי שאין האמת כן אפ"ה אין להטעות בו חבירו: ומ"ש אבל דעת הרב ר"ל דעת רש"י כמ"ש: והדיינים עצמן נוח להן להפך בזכות שניהן כו' ר"ל ששניהם יסכימו יחד לראות כל אחד בזכות מי שבירורו כדי שיצא הדין לאמתו כן נ"ל כוונת רבינו בדברי הרא"ש אבל מהרא"י בת"ה סימן שד"מ פירשו בע"א ובארתיו בדרישה וגם כתבתי שם מה שהביאו לידי אותו הפי' ע"ש ודו"ק. ומ"ש הרא"ש בלשונו ועומד במקומו לחפאים לשון דקרא נקט (במלכים ב' י"ז ט') ויחפאו בני ישראל ובמ"ס כתב ועומד במקומו להפך דברים כו' והיא היא: ואם לא יוכלו הדיינים כו' עד סוף הסימן כ"כ הרא"ש בר"פ ז"ב אחר ענין הנ"ל: ומ"ש זקני העיר יתנו להם שלישי. שהן ודאי יתנו להם מי שהוא הגון ואין שייך חשש הנ"ל שמא יצטרף עמהן מי שאינו הגון: ומ"ש ואם הנתבע מערים כו' כופין אותו דקדוק לומר הנתבע כשהתובע בא להערים בזה א"צ כפייה זו אלא הנתבע יאמר לו אין לי בורר שישב עם זה. העמד בורר הגון ואח"כ אשיב לך על תביעתך וק"ל:

סימן יד

סעיף א

לא נתרצו לדון בעירם כו' ל' הגמרא פרק ז"ב דף ל"א כי אתא רב דימי אר"י התוקף את חבירו אחד אמר נדון כאן ואחד אמר נלך לבית הוועד כופין אותו וילך לבית הוועד אמר לכניו ר"א הנושה בחבירו מנה יוציא ק' על ק' אלא כופין אותו ודן בעירו ואם הוצרך לשאול כותבין ושולחין ואם אמר כתבו לי מאיזה טעם דנתוני כותבין ונותנין לו ע"כ ופרש"י התוקף כו' בעל דין קשה ומטריח את חבירו ואין רוצה חבירו לדון כאן אלא למקום וועד ת"ח הרבה ויהא זה בוש מהם ע"כ משמע מלשונו דההליכה לבית הוועד אינו משום שהן בקיאין טפי בדינים כמו שהוא הטעם בהליכה לב"ד הגדול אלא משום כדי שיתבייש מפניהם הבעל הדין הקשה ונראה שהרא"ש ורבינו לא פירשו כן שהרי לא הזכיר אחד מהם טעמא דבושת גם הרמב"ם ע"כ לא פי' כן שהרי הוא לא חילק כלל בין בית הוועד לב"ד הגדול משמע דס"ל דחדא מילתא נינהו ובב"ד הגדול כתב בהדיא הטעם שמא יטעו אלו ויוציאו ממון שלא כדין ע"ש בספ"ו וגם בית הוועד ס"ל כיון דאיכא שם קיבוץ חכמים יוצא הדין לאור טפי גם הבעה"ת בשער ג' כתב בשם ר"ח דב"ד הגדול ובית הוועד חדא הוא מיהו אפשר לומר דגם רש"י ס"ל דבית הוועד בקיאים טפי ולא כתב טעמא דבושת אלא משום דקאי אתוקף את חבירו דהיינו שהתובע הוא בע"ד קשה וכנ"ל ומסתמא הנתבע המשיב לו לבית הוועד קאזלינן היינו משום כדי שיהא זה בוש מהן וכן מוכח מל' רש"י הנ"ל ודו"ק: ואם יצטרכו כולי כלומר ואף אם יצטרכו לשאול כותבין כו'. וגומרין הדין בעיר הזאת והטעם דבעינן שיעמדו הבע"ד לפני הדיינים בשעת הפסק דין וק"ל: ואם התובע אומר כו' שם אמר אמימר הילכתא כופין אותו וילך לבית הוועד א"ל רב אשי לאמימר והא א"ר אלעזר כופין אותו ודן בעירו ה"מ היכא דקאמר ליה לוה למלוה אבל מלוה עבד לוה לאיש מלוה והא דהוצרך לומר הטעם דעבד לוה משום דטעמא דלא יוציא מנה על מנה שייך ג"כ בכפיית הנתבע וכן מוכח בנ"י ספ"ק דב"ק דכתב על הא דאמרינן שם על כלבא דאכיל אמרי דמזמינן ליה לא"י. וז"ל אע"ג דאין מוציאין מנה על מנה ה"מ היכא דאיכא דייני באתרא אבל כשאין דיינים שיוכלו לדון דין זה כי הכא מזמינין ליה לאתרא דמצי למידייני' עכ"ל הרי לפנינו דגם הנתבע כתב שלא יוציא מנה על מנה (וצ"ל דהנ"י כתב זה לדעת ר"ת דס"ל דלא אמרינן עבד ליה כו' כ"א בלוה ומלוה ממש וכסברת ר"ת ולא כאינך רבוואתא וכמ"ש אחר זה) וכתב הרא"ש ל"ד לוה ומלוה אלא אפילו גזילות כו' וכל דבר שיש בו תובע ונתבע דהא טעמא דר"א שלא יוציא מנה על מנה שייך בכל תובע (ור"ל וממילא נמי הא דפסיק אמימר וקאמר עליה

ה"מ למלוה אבל ללוה כו' ג"כ איירי בכל תביעות וק"ל) וגם ר"י בכל תביעות שתקף את חבירו לדין איירי ע"כ והיא דעת רבי' אבל מדברי הרמב"ם פ"ו דסנהדרין כראה שמחלק בין תביעת לוה ונגזל וניזק וכיוצא כו' לשאר דינים וכתוב ל' בש"ע ר"ס זה ושם כתבתי בסמ"ע מה שנ"ל בביאורו ע"ש וגם בדרישה וע"ש בכ"מ דכתב ז"ל. כתב הרמ"ך תימה למה הביא האי קרא דעבד לוה לאיש מלוה כיון דמסיק לבסוף (הרמב"ם שם) דנגזל או ניזק או תובע אחר ג"כ יכול לכוף הנתבע לעלות עמו. ורבותי ור"ת מפרשים דניזק ונגזל ל"מ מעכבי דטעמא דמלוה משום עבד לוה לאיש מלוה אבל בשאר תביעות ליכא עבד ע"כ. ול"נ דבשאר תביעות נמי כיון שהתובע מתרעם מחבירו שהזיקו הוה הנתבע עבד לו עד שיסלק הזיקו או יברר שאינו מזיקו עכ"ל כ"מ ולעד"נ דנקט בגמרא האי קרא דעבד לוה כו' לרבותא דל"ת כיון דחזקה דאין אדם מעיז בפני ב"ח והרי הוא עומד וטוען פרעתי ס"ד להימן ליה מיהו קצת לענין דלא מצי תובע כייף ליה לבית הוועד קמ"ל דאפ"ה מצי כייף ליה מטעם עבד לוה לאיש מלוה וק"ל: לא שנא תובע על עסקי מלוה או על עסקי גזילות כו' ל"ד הני דהא כתב הרא"ש הנ"ל ג"כ מקח וממכר ומתנות וירושות וכל דבר שיש בו תובע ונתבע אלא דרבי' כתב דל"ד מלוה ונקט מקצת אחריני ומיניה נלמד לכולהו תביעות וק"ל: אין שום אחד מהן יכול לכוף כו' ואם מסתלקים לילך לב"ד הגדול כו' מפשט דברי רבי' משמע דס"ל דבטענת לב"ד הגדול קאזלינן אפילו אין ידוע שיש לו תביעה עליו מצי לתבעו שם ומש"ה כתב בסמוך בשם הרא"ש דכשתובע עני את העשיר לב"ד הגדול יסדר את טענותיו משמע הא בשניהם עשירים או עניים א"צ לסדר וכן משמע קצת מל' הרא"ש הבאתיו בדרישה שהזכיר תביעה ידוע אצל בית הוועד ולא אצל ב"ד הגדול אבל הרמב"ם בספ"ו כתב גם אתביעות ב"ד הגדול דבטענה ריקנית אין מחייבין אותו לעלות אלא צריך שיהא עדות או ראיה ע"ש ומדלא כ"ר פלוגתא בזה בין הרמב"ם והרא"ש משמע דגם רבי' ס"ל הכי ולפ"ז צ"ל דס"ל דבעני שבא להזמין לעשיר לא סגי כשהעשיר מודה לו במקצת דאכתי יש לחוש שמא יתן עיניו בו ויעשה לו מלאכה או שליחות וכיוצא בו ויתחייב לו העשיר חצי דינר ואח"כ יתבעהו במאה ומש"ה צריך שם הצעות טענותיו לפני דייני עירו וק"ל: שומעין לשניהן לנתבע כמו לתובע ה"ט כיון דהוא ב"ד יפה וחשוב וכתיב צדק תרדוף הלוך אחר ב"ד יפה מש"ה שומעין גם לנתבע ועיין באשר"י והבאתי לשונו בדרישה ותמצא מהיכן יצא זה שמחלק בין בית וועד לב"ד הגדול ודו"ק: יתנו עניים עיניהם כו' אבל בהליכת בית וועד שהוא בנמצא ואין בו הוצאה כ"כ ליכא למיחש לזה ודוקא בתובע חששו אבל נתבע ליכא למיחש דשמא אמר לב"ד הגדול קאזלינא כדי לאשתמוטי מיניה דתובע שסובר שיניחנו התובע מתביעתו כדי

שלא יצטרך לילך למרחוק. דהתם יכול התובע לשמור את עצמו מתחילה שלא יהיה לו עסק אלא עם מי שיודע בו שלא ישתמט מיניה א"נ יעשה עמו שטר ויתנה עמו שלא יהא רשאי לומר לב"ד הגדול קאזלינא ודו"ק: אבל ר"ת דקדק מל' ה"ג כצ"ל. וכן הוא באשר"י וכן מוכח מל' התוס' דב"ק דף קי"ב וז"ל שם מצי טעין לב"ד הגדול כו' פי' בה"ג ומצי נתבע לאשתמוטי בהכי עכ"ל ה"ג ומכאן ואילך הוא לשון תוס' והיה נראה לומר דדוקא נתבע יכול לפטור עצמו בכך אבל לא תובע דאל"כ כל אדם יאמר לחבירו או תן לי מנה או בא עמי לב"ד הגדול אבל נראה לר"ת דכ"ש תובע דהשתא נתבע שנראה בערמה כדי לפטור עצמו ממה שזה תובעו מצי למימר הכי כ"ש תובע שבתחילה תובע בכך ואין נראה כמערים. ועוד דאפילו לוה דעבד לוה לאיש מלוה מצי אמר לב"ד הגדול קאזלינא כ"ש מלוה עכ"ל. מבואר מדבריהם שהי"א שהביא רבינו הן כדברי התוס' הראשונים וגם הי"א מל' ה"ג דייקו לומר כן מדכתב ומצי נתבע לאשתמוטי וס"ל דדוקא דנתבע קאמר אבל לא תובע ור"ת ס"ל דה"ג לרבותא נקט בלשונו נתבע דבנתבע י"ל דאמר כן לאשתמוטי ועוד שהוא עבד לוה כו' וכ"ש מלוה וכמבואר בדברי התוס' הנ"ל וכיון שמלוה מצי טעין הכי ה"ה שאר תובע ובזה דברי רבינו מבוארים שמ"ש דאפי' תובע כו' על הי"א קאי דכתבו דתובע לא וקאמר דאפילו תובע נמי דאדרבה תובע עדיף מנתבע. ומ"ש וכיון דלוה כו' הוא מל' ר"ת ודו"ק:

סעיף ב

וע"ז הדרך כתב הרמב"ם כו' ז"ל ב"י אע"ג דלר"ת בין תובע בין נתבע מצי טעין הכי ולהרמב"ם דוקא תובע ולא נתבע (וכמ"ש רם הרמב"ם לפני זה) מ"מ בענין התובע הם שווים ולאפוקי מסברת הי"א שכ"ר בשמם שאין שומעין לתובע ומשום דאיכא פלוגתא בין ר"ת והרמב"ם בענין נתבע לא כ"ר וכ"כ הרמב"ם ז"ל אלא ועד"ז כתב הרמב"ם כו' ואפשר לומר עוד שהביא רבינו דברי הרמב"ם להחזיק מ"ש ב"ד הגדול פי' חשוב ומומחה שבדורו כל דור ודור לפי מה שהוא עכ"ל ואין דבריו הראשונים של ב"י נ"ל דא"כ רישא דמילתא דרמב"ם הו"ל לרבינו להביא דכתב שם ברישא דשומעין למלוה האומר לב"ד הגדול קאזלינא ואין שומעין להלוה ע"ש. והוה נשמע מיניה תרתי דבתובע ס"ל כר"ת ובנתבע חולק עליו ועל הי"א ולמה הביא הסיפא שיש בה תוספת דברים שאין עניינם לראייה למ"ש לפני זה. גם אדברי הב"י האחרונים דהביא להחזיק מ"ש למעלה בני ב"ד הגדול קשה הלא אין זה חיזוק לפירושו אלא סתירת פירושו (ולמה כתב וע"ז הדרך כו') שהרי רבינו כתב פירושו שהוא ב"ד החשוב ויחיד שבדורו כל דור ודור לפי מה שהוא כמו שהיה הנשיא שבא"י (וכ"כ הרא"ש עבד"ר שם כתבתי ל') והרמב"ם כתב

בפירושו דיש מקומות שיש בהם חכמים גדולים מומחים לרבים כו' דמשמע מדבריו שיש מקומות הרבה בזמן אחד שבהן חכמים גדולים מומחים לרבים ואינו מצריך להיות יחיד בדורו ועוד דא"כ הול"ל דברי הרמב"ם מיד לפני דברי הי"א הנ"ל. לכן נ"ל דמ"ש ועד"ז כתב הרמב"ם לאו לראייה למ"ש לפני זה כתבו אלא אדרבה לקצת פלוגתא לדבריו הנ"ל מש"ה כתבו לבסוף והו"ל כאילו כתב וזהו ל' הרמב"ם ואינו כמ"ש לעיל לא כמ"ש בפי' ב"ד חשוב וכמ"ש. ולא כמ"ש בשם י"א ור"ת דלשניהם גם הנתבע מצי למימר הכי ואינו כן להרמב"ם ומפני שעכ"פ הוא מעין דבריו כנ"ל מש"ה לא כתב בל' פלוגתא גמורה וק"ל. וראייה לדברי הוא מהא דלא כ"ר בס"ס כ"ח הדין הנזכר בגמרא הנ"ל דאי אמר לב"ד הגדול קאזלינא אזי אפילו פתחו ליה בדינא אין מקבלין עדות שלא בפניו וצ"ל דה"ט משום דס"ל דאין בזמנינו דין ב"ד הגדול מדהשמיטו וכמ"ש שם והיינו דלא כמ"ש הרמב"ם דגם בזמנינו יש ודו"ק:

סעיף ג

אם יש ב' ת"ח כו' יכול אחד מבעלי דינין כו' פי' אפילו הנתבע מצי לומר הכי: ומ"ש כיון ששניהם בעיר אחד פי' ואז לא שייך לומר שלא יוציא ק' על ק' וגם לא אמרינן בגמרא דעבד לוה לאיש מלוה אלא כשהמלוה רוצה שילך עמו הנתבע לבית הוועד ובעירו [אין] שם בית הוועד ואע"פ שגם האחר יאמר לא אדון בפני זה שאתה אומר אלא בפני האחר מ"מ יבררו הב"ד השוה לשניהן או ידונו לפני שניהם יחד וכן איתא בהדיא שם בגמרא ר"פ ז"ב דס"ד דגמרא דזהו פירושו דז"ב לו אחד כו' דר"ל כשזה בורר לו ב"ד אחד וזה ב"ד ואינן יכולין להשוות נפשן יבררו להן יחד ב"ד שלישי הממוצע לשניהן ע"ש ומ"ש ואע"פ שהוא קטן פי' אבל גם הוא מומחה ועבד"ר: ול"נ ועבד"ר:

סעיף ד

ואף במקום כו' אם אמר לדיין כו' כלומר אע"פ שאין שומעין לנתבע לומר אלך לבית הוועד דעדיפא מב"ד העיר משום דלא חיישינן שיטעו הב"ד שבעיר אפ"ה אם אמר כו' וכן משמע מל' רבינו ירוחם ומדסתם רבינו משמע דס"ל דאפילו לא כפאו לדון לפניהם צריכין לכתוב מאיזה טעם דנוהו וכ"כ הרא"ש אבל יש חולקין בזה וע' בד"מ שהביאן: ואם יראה לדיין שהבע"ד חושדו כו' נפקא מהא דאמרו פרק א"נ גבי עובדא דהנהו תרי כותאי כו' ע"ש:

סעיף ה

אע"פ שאחד מבע"ד נסתלק מב"ד שבעירו לב"ד הגדול כו' אל' הגמרא שכתבתי לעיל דאר"א מי שנושה בחבירו מנה יוציא מנה על מנה כתבו הפוסקים שמכאן יש ללמוד דא"צ לשלם לו הוצאותיו ואע"פ ששם בגמרא נזכר דין זה אבית הוועד כתבו רבינו לב"ד

הגדול משום ב' טעמים האחד שבב"ד הגדול יכול להסתלק גם הלוה וא"כ הוה רבותא דאם הלוה נסתלק להתם ויצא חייב דהו"א שישלם לתובע יציאותיו מטעם עבד לוה לאיש מלוה. הטעם הב'. דאפילו ב"ד הגדול שהוא רחוק והיה לו הוצאות הרבה אפילו הכי אין צריך לשלם כלום:

סימן טו

סעיף א

צריך הדיין כו' עד כקטן כו' [כמו בב"ח]. ונראה דלאו במי שקדם ונכנס בב"ד ראשון תליא מילתא אלא אחר שהעמיד עצמו לפני הדיין והדיין נתן לבו לשמוע דברי טענותיו זהו מקרי בא לפניו ושוב אסור להקדים לאמר וכן נראה שהוא דעת הרמב"ם כמ"ש בסמוך היו לפני הדיין דינים הרבה ר"ל בשעה שהכין עצמו לשמוע דברי בעלי דינים נמצאו כלם לפני הדיינים אע"ג שקדם אחד בכניסתו חשובים כאילו נכנסו יחד ועבד"ר מ"ש ראייה לזה מדברי הריטב"א בזה: אבל צריך להקדים דין ת"ח אפילו הת"ח כו' כ"כ התוס' והרא"ש בריש פרק שבועת העדות ועבד"ר וגם בסמוך בפרישה:

סעיף ב

להפך בזכותו מימרא דרבא בפרק כל כתבי וז"ל אמר רבא תיתי לי דאי אתא צורבא מרבנן לדינא קמאי לא מזיגנא רישא אבי סדיא על דמהפיכנא בזכותיה ור"ל דהדיין יעיין בדברי טענותו דת"ח היטב ויראה אם ימצא לו זכות ע"פ האמת וכבר נתבאר זה בסימן י"ג ע"ש: היו לפני הדיינין דינים הרבה כתבתי פירושו לעיל בסמוך. ודין אלמנה קודם לדין ת"ח. דוקא אלמנה ולא אשה אחרת (וכדמסיק דאשה קודם לאיש ולא לת"ח) דאזהירא רחמנא על ענוי אלמנה טפי שהיא תשות כח כמ"ש בפ' משפטים ומדיתום קודם להאלמנה כ"ש דהוא קודם לת"ח ור"נ דאקדים קריביה דת"ח קמיה יתמי בפ"ב דכתובות וכמ"ש ל' הגמרא בדרישה אפשר דס"ל להרמב"ם דלאו שפיר עבד ר"נ וס"ל דמש"ה כתבה לנו הגמרא שם דאסתתם טענתו דבעל דינו ללמדינו דלאו שפיר קעביד ר"נ דדוחק לומר דאסתתם משום דההוא גברא הכירו דלאו קרוביה דת"ח הוה. דמש"ה לא הו"ל למסתם טענתו כיון דר"נ אמר בשעה שהקדימו דמש"ה הקדימו משום דסבר קריביה הוה כדאיתא שם בגמרא ורבינו שהביא דברי הרמב"ם מוכח דס"ל כוותיה ומ"מ ס"ל לרבינו דיש ללמוד משם דת"ח קודם לאחר אפילו אם בא קודם כמ"ש לפני זה (והתוס' והרא"ש כתבו דנלמד מההיא עובדא וכמ"ש בדרישה) דאל"כ במאי טעה ר"נ שם להקדים כבוד ת"ח אפילו ליתום שבא קודם לת"ח ודו"ק. ובזה נתיישב ג"כ הרמב"ם

וכ"מ הניחו בצ"ע ע"ש ועבד"ר מ"ש עוד מזה: ומ"ש ודין האשה כו' הוא מימרא דרבא כ' נושאין על האנוסה:

סעיף ג

הדיין שבא לפניו כו' עד כי המשפט לאלקים הוא מקור דין מרומה הוא בשבועות דף ל"א ובסנהדרין דף ל"ב ושם כתב הרא"ש דבנתבע צריך לדון דין מרומה ובתובע יסתלק ולא ישמע ממנו דברי רמאותו ומיהו היינו דוקא כשהוא ודאי רמאי אבל אין לדחותו ולומר רמאי אתה עד שיתברר זה לדיין וע"ז כ"ר כאן שהדיין שבא לפניו דין מרומה ר"ל שנראה להן בתחילת המחשבה שהוא מרומה שהרי סיים וכתב ידרשנו ויחקרנו היטב אם נראה שאין בו רמאות כו' וזהו דלא כמ"ש הב"י שדברי רבינו הם כדברי הרמב"ם כי להרמב"ם היה לפניו דרך אחרת וכתבתיו בדרישה ע"ש ודו"ק: וידון אותו מלכו של עולם מ"ו ר"ש ז"ל כתב דגירסא זו היא הנכונה בדברי רבי' אבל הב"י כתב שדברי רבינו כדברי הרמב"ם ושהגירסא הנכונה בדברי הרמב"ם הוא וידון אותו מי שלבו שלם בדבר וגי' מ"ו נראה עיקר בדברי רבינו שהרי הרא"ש בתשובה כתב (והביאו רבי' בסי' ס"א י"ז ע"ש) שהיה נוהג כשהיה רואה בדין באומדנא דמוכח שהדין הוא מרומה היה כותב ונותן ביד הנתבע שלא ישתדל שום דיין בדין זה ולמה כתב כאן רבינו שידון אותו מי שלבו שלם בדבר שלא כמנהג הרא"ש אביו אלא ודאי הגירסא הוא וידונו מלכו של עולם. ור"ל ולא שאר דיינים. וסברא [הוא] דמאחר שהדיין הזה דרש וחקר ועמד על רמאותו איך ידוננו דיין אחר שמא דיין אחר לא יעמוד על רמאותו ויוציא ממון שלא כדין. והב"י שכתב שגירסת מי שלבו שלם בדבר הוא עיקר. כ"כ לפי שיטתו שס"ל דדברי רבינו הם כדברי הרמב"ם וז"א כמ"ש בדרישה ע"ש ודו"ק: והדברים מסורים ללב כו' י"מ דר"ל דדברי הטענות והעדיות מסורים ללבו של דיין לעמוד על בוריין ולידע ולבחון אם יש בו צד רמאות. והכתוב אומר כי המשפט לאלקים הוא לכך צריך לדקדק היטב אם יראה שיש רמאות יסלק עצמו. והיותר נראה בעיני דר"ל שמפני שיכול הדיין להתנצל ולומר לא היה נ"ל בו צד רמאות לכן אמר והדברים מסורים ללב ובדבר המסור ללב כתיב ויראת מאלקיך אני ה' אף כאן הכתוב אומר כי המשפט לאלהים הוא: כ"ש שישתדל בו לבטל דברי הרמאי כדי שלא ישתכר הרמאי ברמאותיו ואם נראה לו שהוא חייב יחייבנו באומדנא דמוכח אם הוא דיין מומחה ויחיד בדורו כ"כ הרא"ש בתשובותיו סוף כלל ק"ז ול' כ"ש שכתב כלומר כיון דאפילו במשפט בעלמא צריכין הדיינים לישב ולעשות דין אע"פ שאין לפניהן צד רמאות על הנתבי... כ"ש בזה דמחוייב הדיין להשתדל ולבטל רמאותו משא"כ כשהתובע רמאי דהסילוק מהמשפט הוא ביטול רמאותו:

סעיף ד

כתב הרמב"ם מקור דינים אלו הם בכתובות דף פ"ה שם כתב דהוה עובדא בענייניים הללו ופסקו כן. ואומר לו אדם שהוא סומך כו' שהוא פרוע מל' אמר לו משמע דאינו כשר לעדות וכדמסי'. אשה וקרוב וכיוצא בו. וקמ"ל דבכה"ג מותר להדיין לפתוח ולומר לא תפרע אלא בשבועה אע"ג דלא טוען הלוה וע"ל סי' פ"ב וא"צ לדחוק ולומר דמיירי שיש לו נאמנות בש"ח. והא לא חשיד אממונא דתימא דיהא נחשד ג"כ אשבועה דדילמא מלוה ישינה הוה עליו וכמש"ר סימן צ"ב ע"ש: או אם היה עליו ש"ח לאחר פי' שיחייב זה הנתבע לאחר ואין לו לשלם אלא לאחר ודו"ק מ"ו ר"ש ז"ל. ישליך הב"ד שטרו כצ"ל: ונותן בו סי' מובהק בסי' רצ"ז כ"ר דין זה ולא הזכיר סי' מובהק ונראה שגם להרמב"ם ל"ד מובהק קאמר אלא לאפוקי שאינו מובהק לגמרי כי ג' חילוקים יש בסימנים וכמ"ש לקמן סי' רצ"ז בשם המ"מ וכן הוא בכמה מקומות בדברי הרמב"ם גם התוס' כ"כ בפ"ק דב"מ ופרק אלו מציאות ועיין מ"ש עוד מזה בסימן רצ"ז: ולא היה זה הטוען רגיל כו' פי' דאם היה רגול אימור איניש אחריני אפקיד גביה ואיהו חזי ליה וידע ליה ולקמן (סי' רצ"ז) וברמב"ם פ"י דשאלה איתא דאפילו היה הטוען רגיל כו' וזה היה אמוד אפ"ה אשכחינן שמוציא מהן כגון שיש עדים שהפקיד בפניהם ושמכירין אותו שמחוייבים היתומים להראותו להן ומה שלא הזכירו הרמב"ם כאן נ"ל דה"ט משום שהרמב"ם מסיים עליה שיש חילוק בין זמנם לזמנינו גם ביתומים והוא דוקא במילי דתליא באומדן דעת הדיין אבל בדבר שיש בו עדים אין חילוק והרי"ף והרא"ש והטור ס"ל דגם בדברים התלויין באומדן דעת אין חילוק ביתומים בין זמנם לזמנינו וכמ"ש בסמוך וק"ל: אם יודע הדיין שזה החייב אינו אמוד כו' (ס"א המת והוא עיקר דהא אינו ודאי חייב ודקדק לומר אם יודע הדיין שדוקא הדיין עצמו צריך לידע באומד זו ולא סגי באומד אחרים בזה וכ"כ רבינו בהדיא לקמן בשמו סימן רצ"ז: מוציא מן היורשין דוקא מן היורשין מוציאין אבל אם היו אביהן חי והוי טוען שלי הוא לא מפקינן מיניה וכן מבואר בסי' רצ"ז ושם מבואר הכל באורך ע"ש: אבל למה הצריכו ס"א א"כ למה כו': ולא יפסידו כו' ברמב"ם כתב ג"כ וכן אין מוציאין מן היתומים אלא בראייה ברורה וכתב ב"י דמהרי"ף והרא"ש בהנהו עובדי דפ' הכותב משמע דלענין להוציא מן היתומים באומדן דעת המת או הטוען עוד היום דינא הכי ואפשר שמטעם זה השמיטו רבינו עכ"ל ואני אומר דלאו אפשר הוא אלא ודאי מוכח דלא ס"ל לרבינו כרמב"ם בזה שהרי כתב לקמן בסי' רצ"ז באורך האי דינא דמוציאין מן היתומים באומדנא דמוכח ואי לאו דס"ל דנוהג גם האידנא לא היה כתבו ואע"פ שגם הרמב"ם בפ"ו דשאלה כתבו ולא כתב עליו שאינו נוהג בזמן הזה ה"ט משום

דרמב"ם סמך שם אמ"ש בפרק כ"ד דסנהדרין וכתב שם בהל' שאלה דינא דגמרא אע"פ שאינו נוהג בזמן הזה כדרכו שמעתיק הכל אבל רבינו שאין דרכו לכתוב מה שאינו נוהג לא הו"ל לכתבו סתם: וכן בשאר הדינים לא ידון כו' ברמב"ם שלפנינו איתא ולא ידון בוי"ו משמע דתרתי קאמר ונראה דגרסת רבינו עיקר בדברי הרמב"ם: וכן הביא א"א הרא"ש דברי הגאון בפרק הכותב וגם הרי"ף הביאו שם: כגון מר ברי דקים לי בגויה פי' שמעשיו הגונים: והאידנא לית ליה לדיין זהו דברי הגאון:

סימן טז

סעיף א

אמר אחד כו' נותנין לו זמן כו' בפרק הגוזל בתרא מימרא דרבא הלכתא אי אמר נקיטו לי זימנא עד דמייתי סהדי ומרענא לשטרא נקטינן ליה וכתב הרא"ש סתם זמן ב"ד ל' יום ואע"ג דהתם אנתבע קאי פשיטא ליה לרבינו דה"ה דנותנין זמן לתובע אם מבקש כגון שפסקו שבועה לנתבע וכדמסיק בשם ר' ישעיה ומש"ה התחיל רבינו וכתב אחד מבעלי דינים וק"ל: נותנין לו זמן ל' יום. דוקא כשצריך לו זמן ועבד"מ: ולאחר ל' פוסקין הדין פי' לישבע בע"כ של התובע או לשלם בע"כ של נתבע דאפילו לתובע אין ליתן יותר מל' יום משום שיכול הנתבע לומר אין רצוני להיות תלוי בדבר דבוק בו עולמית שיזיילו נכסי או אין לי פנאי לירד עמו לדין מתי שירצה הוא וע"ל סי' כ"ד שכתב הרא"ש שפוסקין מיד ומשלם אחר ל' משום דנזקקין לתובע תחילה וכאן אנתבע ג"כ קאי שהרי התחיל וכתב אחד מבע"ד כו' שאני התם דמיירי באומר אין לי מעות לשלם וקאמר דפוסקין מיד לענין שיתחילו הל' יום שנותנין לפירעון מהיום. והכא מיירי ביש לו מעות אלא שטוען שאין חייב לו כלום ומש"ה קאמר שאחר ל' פוסקין שחייב לו לשלם מיד ועמ"ש עוד ישוב מזה שם בפרישה בסי' כ"ד: הא דיהבינן זמן ל' יום. פי' הא דשייך נתינת זמן ל' יום גבי תובע (ומנתבע לא איירי משום דגבי נתבע אין שייך לחלק ולעולם נותנין זמן לראייתו ל' יום) דוקא כשתבעו תחילה להנתבע סתם ולא גילה לב"ד אם יש לו ראייה: וחייבוהו ב"ד כו' פי' את הנתבע שישבע ויפטור: וזה טוען פי' התובע: לכשיביא ראיה ישיב לו הנתבע אפילו אחר זמן רב וביני ביני קודם הבאת ראיותיו א"צ הנתבע להשיב לו. וגם הנתבע אינו יכול לומר אם לא יביא ראיותיו תוך ל' יום יהיו בטלים כי אין לו פנאי לירד עמו כל פעם שירצה הוא או יזולו נכסי אלא רשות ביד התובע להביאם מתי שירצה (דאל"כ הו"ל להר"י לכתוב דגם בכה"ג נותנין לתובע ל' יום) מאחר שלא הזקיקוהו הב"ד לנתבע להשיב לו על טענתו מיד: ומ"ש ואיני רוצה לקבל שבועתו ואע"ג שכתב לעיל שאם מביאן אח"כ יסתור הדין וא"כ למה אינו רוצה לקבל שבועתו ישבע ואם יביא אח"כ

ראייה יסתור הדין נראה דנפקא ליה מיניה אם לא ימצא עדים או ראייה ברורה כ"כ שכל שלא נשבע זה יועילו לו שאין מדקדקין כ"כ או לכל הפחות יהפכו השבועה מחמת ראייה שהביא משא"כ כשישבע זה שאז ודאי ידקדקו הב"ד היטב בעדים וראייה שהביא וכל שלא יהיו ברורים לגמרי לא יועילו דמחזקי אינשי על שבועת שקר לא מחזקינן מש"ה אין זה רוצה לקבל שבועתו. גם י"ל דמתירא התובע שמא לא ימצא ראייתו וזה הנתבע יודע האמת שיש לו ראייה להתובע ויהיה ירא שמא יביאם ויודה לו ביני וביני או יתפשר עמו וכיוצא בזה כ"ר בס"ס כ"ד וע"ש בפרישה. וכל זמן שלא יביא לא ישיב טענה כצ"ל:

סעיף ב

חייב הדיין להטיל חרם ע"ל סימן ע"א: דמ"ש הוא מאחר נראה דהיינו דוקא כשיש בידו זכותו כגון שנראה זכותו מתוך שטר או מעדים שהם תחת ידו אבל הוא עצמו אינו בר עדות שיעיד לי בפיו זכותו ומש"ה כתב הרא"ש בעצמו בתשובה כלל ו' סי' כ' דאם נתנו חרם אחר עדות אין הקרובים עבריינים כשאינם מעידים דהחרם אינו חל אלא על הראויים להעיד אבל אין לחלק דמה שהוא יאמר וכוחו של כנגדו מקרי הודאה והודאת בעל דין כמאה עדים דמי דא"כ כל התופס בלא עדים דקי"ל דנאמן לטעון עליו עד כדי דמיו במיגו דלהד"ם למה לא אמרינן דיחרים עליו להגיד האמת ואז יהיה כתפס בעדים דהיינו הב"ד שהודה בפניהן אלא ודאי כל כי האי לא אמרינן ועמ"ש בסמ"ע: היאך יאכילוהו פי' הב"ד:

סימן יז

סעיף א

ולא יסבירו פנים כו' בר"פ שבועת העדות ת"ר כו' [עב"ח שהביאו] עוד שם בברייתא אחרת מנין כו' [עב"ח שהביאו]. והנה רבינו סידר וכתב באחרונה מה שאמרו חז"ל בראשונה והוא שלא יהא אחד יושב כו' מפני שרצה לכתוב עליו חילוקי דיני ישיבה ועמידה וכמ"ש אלא שניהם עומדים כו' גם הכניס בבא דאם היה האחד לבוש בגדים נאים כו' (שהוא שם בברייתא בפני עצמו) בין שלא יהא אחד יושב כו' ובין לא יאמר לא' קצר דבריך כו' השנויים בברייתא אחד משום דרצה להסמיך העניינים יחד וללמד דלא יהא אחד עומד ואחר יושב אסור אף אם מעצמו ישב דהב"ד לא הושיבו וכן משמע הל' שלא יהא אחד עומד כו' דמשמע ואפילו מעצמו (אף דרש"י הנ"ל פירש משום דכשיראה חבירו שמכבדין אותו כר אפשר דס"ל להרמב"ם ורבינו כשיראה חבירו שהוא יושב וסובר שבטוח הוא בדיינים שניחא להו בישיבתו ובכיבודו) ודומה למ"ש שלא יהא הא'

לבוש בגדים נאים כו' משא"כ שלא יהא הא' מקצר שאין בו איסור אלא כשהב"ד א"ל קצר וכמ"ש בברייתא הנ"ל וק"ל: ומש"ר ולא יאמר לאחד דבר כל דבריך האי אמירה ל"ד הוא דאפילו לא אמרו לו כן אלא שאמרו לשני קצר דבריך אסור וכמ"ש בברייתא הנ"ל וגם במיימוני בר"פ כ"א דסנהדרין ליתא ע"ש. והיותר נראה דמ"ש ולאחד קצר כו' הוי"ו הוא וי"ו החולקת ור"ל או יאמר לאחד קצר דבריך. דגם זה אסור דומה למש"ר אם האחד ת"ח דמושיבין לת"ח שצ"ל גם לע"ה שב דאל"כ יסתתמו טענותיו במה שמושיבין לת"ח אע"ג דלא אמרו לע"ה עמוד. ומש"ר ואחד היה לבוש בגדים נאים והשני פחותים ובזויים דקדק וכתב ובזויים דס"ל דאם אינם בזויים אף שאינן חשובין כ"כ אין להקפיד וכן משמע מל' הברייתא הנ"ל דתנא סרמטוטין מיהו מ"ש בברייתא דהאחד לבוש איצטלא בת מאה מנה קמ"ל רבינו דל"ד חשוב כ"כ קאמר להכי קאמר סתם בגדים נאים ואפשר דהברייתא לרבותא נקטה דאפילו הוא לבוש בגד חשוב כ"כ אפ"ה אמרינן ליה הלבש עצמך כמותו בשפלות גם אפשר לומר דהברייתא או או קתני בין שהתובע לבוש בת מאה מנה והשני אינו לבוש אלא כדרך בני אדם או שהתובע לבוש בגדים נאים כדרך בני אדם והשני לבוש בזוים ומזה האחרון איירי רבינו ומה שכתבתי ראשונה נראה עיקר וק"ל:

סעיף ב

אחד יושב למעלה כו' בשניהם עומדים לא שייך זה דמי ימחה ביד השני לגשת ולהתקרב ג"כ וק"ל: והעדים לעולם בעמידה שנאמר ועמדו שני האנשים אלו העדים. אשר להם הריב אלו בעלי דינים וכן הוא בס"א והוא ברייתא בריש שבועת העדות ויליף לה התם דשני אנשים היינו עדים דג"ש דשני שני דכתיב ע"פ שנים עדים כו' ועוד וכי שנים באים לדין וג' אינם באים לדון או וכי אנשים באים לדון ונשים לא באים ובעדים אין שייך תחילת הדין (ואע"ג דאמרינן בפ' ראוהו ב"ד דקבלת עדות כתחילת דין וכתבתיו לעיל סימן ה' וז' היינו לגבי דיינים אבל לגבי עדים עצמן פשיטא שהגדתן הוא תחילתן וסופן כגמר דין הוא וז"ש רבינו והעדים לעולם בעמידה) וכיון דעדים ובעלי דינים מחד קרא נפקי אמרינן בבע"ד דומיא דעדים מה עדים גמר דין אף בע"ד בגמר דין וע"ש בגמרא דאיכא עוד שם לישנא אחרינא:

סעיף ג

אבל בדיעבד כר כן הוכיח הרא"ש בפרק שבועת העדות גם הר"ן שם בשם הרשב"א וכתבו דמה דילפינן מקרא דועמדו אינה אלא אסמכתא למצוה לא לעיכובא דאל"כ בת"ח אין מושיבין לכתחילה: וה"ה לדיינים שקבלו עדים או שגמרו דינא בעמידה דיניהם דין כב"י בשם רשב"א והמרדכי פ' שבועת העדות וכ"כ בכ"מ פכ"א דסנהדרין ומטעם דבגמרא ר"פ שבועת העדות למדו ממ"ש וישב משה לשפוט את העם ויעמוד העם

דדיינים בישיבה ובעלי דינים בעמידה וכיון דעמידת העם דגמר דין בדיעבד כשר אפילו בישיבה ה"ה הדיין כשר בדיעבד בעמידה ע"ש:

סעיף ד

ת"ח וע"ה כו' מימרא דר"ה בר"פ שבועת העדות. מושיבין לת"ח פי' בגמר דין דומיא לת"ח המעיד דהוה גמר דין ומושיבין אותו כדלקמן סימן כ"ח: וכתב הרמב"ם וכבר כו' בפכ"א מה"ס כ"כ:

סעיף ה

מושיבין בעלי דינין כו' פי' אפילו בשעת גמר דין דהא עדים הגדתן הוה כג"ד ומושיבין אותן מפני המחלוקת והטעם כיון שבדיעבד כשר לכך הקילו מפני המחלוקת אפילו לכתחילה:

סעיף ו

אסור לדיין לשמוע בע"ד האחד כו' ברייתא בפרק שבועת העדות ויליף לה מדכתיב מדבר שקר תרחק ועוד כתיב שמוע בין אחיכם ועוד כתיב לא תשא שמע שוא: ומ"ש או שלא בפני חבירו כ"כ גם הרמב"ם וז"ל ב"י ונראה דכ"כ משום שלא תאמר דוקא קודם שיבא חבירו אסור משום שנא' צדיק הראשון בריבו אבל אם בא ויצא שרי קמ"ל דכל שלא בפניו אסור משום דאינו מתבייש. לטעון שקר עכ"ל ולפ"ז ה"פ ל"מ קודם שיבא חבירו דפשיטא דאסור משום שדברי הראשון נשמעין ונכנסין באזני הדיין כדכתיב צדיק הראשון בריבו אלא אפילו באו כאחד דליכא האי טעמא אפ"ה אסור לשמוע האחד שלא בפני חבירו משום שיש עוד טעם אחר והוא שיטעון שקר. ואפשר נמי לפרש דקודם שיבא חבירו ושלא בפני חבירו אידי ואידי משום חשש טענות שקר הוא וכן משמע להדיא מפרש"י דסנהדרין דף ד' ע"ש וה"ק ל"מ כשבא לבדו פשיטא שיטעון שקר אלא אפילו כשחבירו עמו בב"ד אלא שהוא בזוית אחר לא אמרינן דמירתת מלטעון שקר שמא עתה יבוא וישמע:

סעיף ז

שלא ישמיע דבריו לדיין קודם שיבא חבירו דכתיב לא תשא שמע שוא קרי ביה לא תשוא. וכתב קודם שיבא כל' הגמרא וה"ה שלא בפני חבירו שהוא מתוס' ל' הרמב"ם ורבינו וכנ"ל:

סעיף ח

לפיכך תלמיד שיש כו' עבד"ר: כאילו מקדים וסדר טענותיו פי' אפי' יושב ושותק מ"מ גורם שיחשדו אותו ואת רבו שהוא מטעים לו דבריו מה שאין הדיין ולא הבע"ד רשאי לעשות כן כמבואר לפני זה וזש"ר לפיכך כו':

סעיף ט

לשון הרמב"ם כו' עד כעורכי הדיינים כו' כ"כ בפכ"א מסנהדרין ומשום דעיקר פרטי דינים הללו המה בגמרא רק שהרמב"ם הוסיף קצת לכן כתב ל' הרמב"ם: לא יהא הדיין שומע מפי המתורגמן ל' המשנה דבסוף פ"ק דמכות נקט ז"ל ע"פ שנים עדים שלא תהא הסנהדרין שומעת מפי המתורגמן ופרש"י צריכים הדיינים שיהיו מכירין בל' העדים ולא שיעמדו מליץ בינותם ודין זה דעדים כ"ר בסי' כ"ח ס"ט וס"ל להרמב"ם ורבינו דה"ה לטענות הבע"ד דמ"ש מעדים דלשניהם חד טעמא דאיכא לעמוד על הדברים טפי ולא יבא לידי רמאות מפיהן מאשר ישמעו ע"י המליץ. גם מעובדא דתרי לועזי שם משמע דה"ה לבע"ד וכמ"ש בסמוך: ושומע טענותיהם ואם אינו מהיר בלשונם כדי כו' כצ"ל וכן הוא שם במיימוני וליתא שם הני ג' תיבות ויהיה מהיר בלשונם וכן הוא בגמרא שם דאהמשנה הנ"ל קאמר שם ז"ל הני לועזי כולי [עב"ח שהביאו] וכתב נ"י מבין היה לשונם ומכון טענותיהם אבל לא היה מכוין בלשון כדי להשיב והעמיד מליץ כדי להשיב להם מה שרבא חקר אותם ע"כ. והנה ל' הנהו תרי לועזי דאתו כו' משמע דאבע"ד קאי וכן מוכח מל' נ"י הנ"ל שכתב ומכוין טענותיהם שייך בבעל דין ולא בעדים ומ"מ הקשה לו מהמשנה דמיירי בעדים משום דחד טעמא לעדים ולבע"ד וכמ"ש וק"ל. ולשון הרב רבינו משה בר מיימוני בזה הוא מגומגם כמ"ש אא"כ היה מכיר כו' דל' אא"כ משמע דאם מהיר מותר אפילו לשמוע טענותיהן מהמתורגמן וז"א דהא כתב ושומע טענותיהן דמשמע דשומע מפי בע"ד ועוד דאין טעם לדבר למה יהיה מותר בכה"ג ועוד דא"כ הו"ל להגמרא לאוקמי לעובדי דהני לועזי כנ"ל בכה"ג וצ"ל דה"ק דאין לו להעמיד מתורגמן בינותם אא"כ מכיר ושומע הטענות מהבע"ד ואז מעמיד כדי להשיבם וכדמסיק וכולה חדא מילתא היא ומ"ש ואם אינו הוה כאילו כתיב ואז אף אם אינו כו' והיותר נראה דתרתי קאמר בתחילה אמר לא יעמיד מתורגמן אלא אם כן היה מכיר לשונם לשמוע טענותם ולהשיב להן ושומע הטענות מפיהן אלא שהבע"ד רוצים להעמיד מתורגמן להמליץ דבריהן אחר שכבר טענו בפני הדיינים וקאמר דזהו מותר אף אם הדיין מצד עצמו מהיר בלשונם לשמוע ולהשיב אלא שהבע"ד לטובתם רוצים להעמיד מתורגמן שרי ואח"כ כתב דכשאין הבע"ד מבקשין מתורגמן אלא הדיין צריך לו מחמת שאינו יודע להשיב דגם זה מותר והוא אוקימתא בגמרא בהני תרי לועזים והא דלא מוקי בגמרא עובדא דרבא משום דלשון הגמרא דקאמר דאתי לועזי ואוקי רבא מתורגמן משמע דרבא לצורכו עביד הכי והיינו ע"כ מכח מיעוט הבנת לשונם ולפ"ז

נתיישב במ"ש בכל הספרים הני ג' תיבות ויהיה מהיר בלשונם דלרבותא כ"כ דאף דאין הדיין צריך למתורגמן מותר לבע"ד להעמיד מתורגמן וכנ"ל ודו"ק:

סעיף י

ולשנות אותם כו' ומצדיק את הדין כו' מדהקדים הרמב"ם הך דלשנות את הטענות קודם למ"ש ומצדיק את הדין משמע להדיא שמיד אחר ששמע דבריהן ישנה אותן וכן רבינו הקדים וכתב דין זה ואח"כ כתב דין איך ישאו ויתנו בדבר ושיכניסו הבע"ד משמע דהשנות טענותיהם הוא קודם לכן לא כמו שנוהגין עתה לשנות הטענות קודם פסק הדין וכן מסתברא כי היכי דלא יהא לב בעלי דינים נוקפם לאמור לא שמע כל דברי ולא הבין טענתי על נכון ואף שמביא ראייה משלמה ששנה הטענות קודם גמר דין התם טענת בע"ד והשנות דבריהם והפסק הכל היה בעוד שעמדו לפני שלמה ולא היה מוציאן לחוץ כלל: ומצדיק הדין בלבו ל' הגמרא פ"ד דסנהדרין אמר ר"ל ושפטתם צדק צדק הדין וחתכהו ע"כ ור"ל את מה שהוא צדק אצלך שכבר הצדקתיהו בלבך ביני ובינך כשהוא יחידי או בין שלשתן כשדנין בשלשה אותו תשפוטו לחתוך בו הדין:

סעיף יא

מנין לדיין שלא יעשה מליץ לדבריו של בעל דין שנ' מדבר שקר תרחק אלא יאמר מה שנראה לו וישתוק כצ"ל וכן הוא במיימוני וכתב ב"י והכ"מ דזהו פי' למה שאמרו בפרק שבועת העדות מנין לדיין שלא יעשה לדבריו סניגרון ת"ל מדבר שקר תרחק ופי' הרמב"ם סניגרון ל' מליץ ולדבריו ר"ל לדבריו של בע"ד כלומר שלא יאמר על טענות הבע"ד יפה הוא אומר עכ"ל כ"מ אע"פ של' סניגרון משמע כמסייע ליה וממליץ טענותיו דבעל דין ובזה נתפרשו יותר דברי הרמב"ם ולומר דבתחילה כתב ל' הגמרא וחזר ופירשו במ"ש ולא ילמד לאחד מבע"ד כלל כו' נראה דלא רצה בעל כ"מ לפרשו כן דזהו פשיטא דאסור. ועוד דמסדר ל' רהרמב"ם נראה דקאמר זה אשעה שחותך הדין לאמור הפסק דין לבע"ד וקאמר שלא יאמר יפה טען זה דאז לא שייך לסייעו בהמלצת דבריו. ואזה מסיק וקאמר אלא יאמר הדיין בשעת חיתוך הדין מה שנראה לו מדברי טענותיהן. וישתק מלומר דברים יתירים זה יפה טען ויפה כחו וכיוצא בדברים הללו. וע"ש בפרש"י דפירשו בע"א וגם פירשו אשעה שפסק הדין דפי' מ"ש לא יעשה סניגרון לדבריו דלדבריו ר"ל לדברי עצמו והוא שלא יבקש צדדין להעמיד דבריו אם ראה שטעה ובדפוס ב"י נפל טעות כאן ע"ש ודו"ק: ומ"ש לא יאמר אין מקבלין עד אחד כו' הוא ממ"ש בירושלמי אלא אינון יימרון ואת לא תימר וכמ"ש בדרישה ע"ש ודו"ק:

סעיף יג

לא יאמר לו אין מקבלין עד אחד עיין בסימן מ"ב מ"ש:

סעיף יד
ואינו משמע כן בירושלמי נראה דאלפני פניו קאי דגם מ"ש הרמב"ם אפילו הביא אחד מבע"ד ע"א לא יאמר לו כו' לא ס"ל לרבינו דמירושלמי משמע דבכל ענין פותחין לו ועבד"ר:

סעיף טו
ואין לו לדיין לרחם כו' עד סוף הסי' הם דברי הרמב"ם בפ"כ ובפ' כ"ג מסנהדרין ע"ש:

סעיף טז
ואם באו לפניו אחד כשר כו' עד וזה בחזקת שאינו כו' עמ"ש לעיל (בסימן י"ג ובסי' ט"ו) אהא דמהפכין בזכות ת"ח דהיינו דוקא אם ימצא לו זכות וכאן מדבר מענין שיעמידנו על חזקתו בלתי שיפשפש אחר זכותו:

סעיף יז
לעולם יהיו שני בעלי דינים בעיניך כרשעים ובחזקת שכל אחד טוען שקר ר"ל שהתובע תובע יותר ממה שנתחייב לו והנתבע כופר לו אפילו מה שחייב לו: וכשקבלו עליהם הדין יהיו בעיניך ככשרים ר"ל אף אם נתברר שהיה חייב לו בבירור י"ל שכפר לו משום מלוה ישנה שיש לו ביד התובע וכן איפכא אם נתברר שהתובעו תבע ברמיה: ככשרים כשקבלו עליהם כצ"ל ובש"ע שקבלו:

סימן יח

סעיף א
יוציאו כל אדם לחוץ פ' ז"ב דף לי' דכך היו נוהגין נקיי הדעת שבירושלים. ילכו אחר הרוב שנים כו' נראה דמש"ה האריך רבינו בדבריו ללמדינו דאף דבד"נ אין הולכין לחובה אחר הרוב עד דאיכא שנים דמחייבין יתר על המזכין וכדאיתא במשנה ר"פ היו בודקין והאי דינא דמוסיפין שני דיינים באומר איני יודע מד"נ גמירי להו וכמ"ש בסמוך והו"א דגם זה נילף מד"נ קמ"ל דלא. וה"ט דבד"מ מה שהוא חובה לזה הוא זכות לזה וכמ"ש הכ"מ בשם הרמ"ך הביאותיו בסמוך: ואחד אומר איני יודע כו' כן איתא שם במשנה פרק ז"ב דף כ"ט וז"ל רש"י אע"ג דאי הוה פליג עלייהו הוה בטל במיעוטו כי אמר איני יודע הוה כאילו לא ישב בדין ונמצא הדין בשנים ואנן תלתא בעינן לדינא ע"כ. והכלל שבעינן ג' שיגידו דעתם. ודוקא בג' אמרינן הכי אבל כשבאין להוסיף שוב לא בעינן שיגיד כל אחד דעתו וכמ"ש בסמוך דאם ג' מזכין או מחייבין חייב או זכאי ואפילו אם שנים אומרים אינו יודע והטעם כיון דמתחילה אדעתא דתלתא לחוד יתבו עמ"ש שם: ואחד אומר איני יודע כו' יוסיפו שני דיינים ל' המשנה שם אחד אומר איני יודע יוסיפו הדיינים וברי"פ היו בודקין תנן גבי ד"נ דהיכא דאמר אחד איני יודע דמוסיפין שנים.

ומשמע לרבינו דמשם נלמד לד"מ וכן דעת הרמב"ם בפ"ח דסנהדרין בסמ"ג כתב שכן מוכח מירושלמי דפרק היו בודקין. ונמצאו שהם חמשה נושאין ונותנין בדבר כו' כך הגירסא בכל ספרי הטור וברמב"ם פ' הנזכר ליתא שם תיבת שהם ולפי גירסא ההיא הכל ענין אחד לומר דכלם ישאו ויתנו בדבר ואם ג' מזכין זכאי כו' אבל לפי גירסת רבינו שכתב שהם חמשה אין תיבת חמשה ותיבת נושאים דבוקין יחד אלא כל אחד ענין בפני עצמו וא"כ ק' מניינא ל"ל וצ"ל דבא לאפוקי מהראב"ד דס"ל דהאומר איני יודע אינו מן המניין (וכמ"ש בשמו בדרישה) ונמצא לאחר הוספה אינו אלא ד' (ואיכא נ"מ בדבר כמ"ש בדרישה) קמ"ל דגם האומר איני יודע מן המניין וכדעת הרמב"ם וכן מוכח בסמוך וגם נוסחא שברמב"ם הנ"ל נראה דמש"ה נקט ונמצא חמשה נושאין כו' וק"ל ועד"ר: נושאים ונותנין בדבר כו' כתב כ"מ בשם הרמ"ך וא"ת איך ישאו ויתנו חמשה הרי אחד מהן אינו יודע בין טוב לרע י"ל דאחר שניתוספו שנים מתוך דבריהם נשתנה גם דעתו ויכול לישא וליתן. ועבד"ר: ב' אומרים זכאי כו' ואחד אומר איני יודע יוסיפו עוד הדיינים גם כאן ההוספה הוא שיוסיפו שנים כמ"ש לעיל ורבינו סתם כאן ולא נקט אלא ל' המשנה וסמך אמה שכבר פירשו לעיל וכמ"ש שם. ואגב בא ללמדינו שהדיינים עצמן מוסיפין עליהם מי שירצו הם ושאינו תלוי בדעת הבע"ד וכמ"ש בסי' י"ג בדין ז"ב לו א' וק"ל: אבל ד' אומרים כו' ואחד אומר איני יודע ל' מורי ה"ה ג' מזכין או מחייבין וב' אומרים איני יודע נמי הוה רוב עכ"ל אבל אם ב' אומרים זכאי ואחד אומר חייב וב' אומרים איני יודע נראה דלא מהני כיון דליכא רוב שבררו דעתם לזכות או לחובה דהא להרמב"ם ורבינו דעת האומר איני יודע הוא מן המניין וכן משמע מל' הרמ"ך והביאו כ"מ ע"ש: ואמר אחד איני יודע כו' בין שהיה זה שהוא אומר כו' בין שאומר אחר כר כצ"ל וכן הוא במיימוני והרבותא שאפילו שזה שאומר עתה איני יודע הוא אחר נמי איכא רוב לאפוקי מסברת הראב"ד דס"ל שהראשון מיד שאמר איני יודע שוב אין מקבלין דעתו. ולסברתו (ולדעת הרמב"ם דס"ל דשומעין אח"כ אף למי שאמר בראשונה איני יודע וכמ"ש בדרישה) כשאחר אומר עתה איני יודע ליכא כאן רוב שהרי דעת אותו הראשון אינו מן המנין ולא ישארו אלא שנים מזכין או מחייבין כנגד שנים שאומרים איני יודע וכמ"ש לעיל:

סימן יט

סעיף א

מכניסין הבעלי דינים כו' משנה בפ' ז"ב דף כ"ט: כדי שלא ידע א' מבעלי דינים כר כתב ב"י הוא נתינת טעם למה מוציאין הבעלי דינים לחוץ שהוצרכו להכניסם עכ"ל ופי'

זה דחוק דא"כ בר"ס י"ח במקום שכתב דיוציאו אותן לחוץ הו"ל למכתב זה ועוד בלא ה"ט נמי איך לא יוציאם לחוץ הלא ישמעו משא ומתן של הדיינים ומתוכן ילמדו לחזור ולטעון ולהעמיד דברים שקרים וכבר אמרו הזהרו בדבריכם כו' לכך נ"ל שהוא נתינת טעם למה הצריכו הגדול שבדיינים לומר הפסק דין והוא דאם היה אמרו אחד מהדיינים איזה שירצה היה חושד אותו דמפני שהוא שמח בחובתו הוא קופץ לאומרו ובודאי הוא חייבני וק"ל:

סעיף ב

ואסור לדיין לומר כו' שם במשנה

סעיף ג

ומדבריהן יצא פלוני זכאי כו' שם בגמרא דף ל' מכתב היכי כתבינן ר"י אמר זכאי משום לא תלך רכיל ר"ל אומר פלוני ופלוני מזכין ופלוני ופלוני מחייבין משום דמיחזי כשיקרא (אי הוה כותבין סתם זכאי דמשמע דכולהו זיכוהו) ר"א אמר מדבריהון נזדכה פ' דמשמע דיש מחלוקת ביניהם וליכא משום מיחזי כשיקרא ולא משום הולך רכיל וכתב הרא"ש דהילכתא כר"א דאית ליה כתרווייהו ומסתברא טעמיה עכ"ל. ונלמד מזה דכשכולם זיכוהו או חייבוהו דאין כותבין ומדבריהם יצא כו' דמיחזי כשיקרא דמשמעות ל' זה משמע דלא זיכוהו כולם וק"ל:

סעיף ד

ואחר שקבלו הדין כו' ממתינין לו כו' כל' זה כתב ג"כ הרמב"ם פכ"ה דסנהדרין אלא שבמקום ממתינין כתב שם מתרין ונראה דגם רבינו ס"ל דמתרין בו בה"ב דאל"כ היה לו לומר וממתינין לו ח' ימים ולא נקט בה"ב ומחלקן לג' חלקים אלא משום דמתרין בכל א' מהזמנים הללו וכמ"ש רב חסדא בפרק ואלו מגלחין כתבתי ל' בדרישה ע"ש: מחרימין אותו חרם חמור מנדוי דאסור בת"ת ובעשיית מלאכה כדין אבל. ועוד חילוקים אחרים כמבואר בי"ד סי' של"ד ומ"ש הרמב"ם ורבינו ואחר שקבלו הדין כו' הלך כו' כתב הב"י ז"ל ודייק לכתוב שקיבלו הדין לומר דבהאי דוקא הוא דאמרינן דמתרין ביה אבל אם לא קבל עליו הדין היינו אפקירותא ומנדין אותו לאלתר ע"כ וזה אינו שהרי כתב בעל התרומות שלעולם צריכי התראות בה"ב כ"א במקום שלא רצה לבא לפניהן לדין שזהו אפקירותא או שבא לפניהן וכששמע הפסק מלגלג על הדין דזה נמי אפקירותא הוא ומשמתינן עלה כמ"ש הנ"י בפרק א"נ משא"כ כשבא לדון לפניהם אלא שאומר שאינו רוצה לקיים פסק שלהם לשלם לו דזהו מיקרי השמטה מחמת פרעון ולא אפקירותא עיין שם שער ג' חלק ח' בענין ב' ורבינו כתב ג"כ בסי' ק' ויש לדחוק וליישב דגם דעת הב"י היה במ"ש אבל אם לא קיבל כו' ר"ל לא קבל מת חולה דברי הזמנתם לבא לדון

לפניהם כלל ונסתייע לזה קצת מל' הרמב"ם שכתב מי שבא לב"ד וקבל הדין ואמר לו לשלם כו' דק"ק איפכא הול"ל ואמרו לו לשלם וקבל הדין אלא ה"ק מי שבא לב"ד וקבל עליו לדון לפניהם ואמרו ליה לשלם והלך ולא שילם כו' וע"ז כתב הב"י הא לא קבל עליו הדין פי' שלא רצה לקבל עליו לדון לפניהם כלל אפקירותא הוא זה ומנדין אותו לאלתר. גם מסתבר לפרש דברי הרמב"ם כן משום דלפני זה וכמעט בכל אותו הפרק איירי הרמב"ם בדין הזמינוהו לדין והו"ל זה כדבר הלמד מעניינו. אבל מ"מ קשה דא"כ לא הו"ל לסתום אלא לפרש ומכ"ש הטור שכתב זה בסי' זה דאיירי בסדר שכבר גמרו הדין וחתכו איתו ביניהן וגם כתב ל' ואחר שקבלו את הדין כו' דוי"ו של ואחר משמע דאלפני זה קאי גם לא הול"ל שקבלו ל' רבים אלא הול"ל אחר שקיבל דהא התובע ודאי קבל והזמין להנתבע לפני הדיין. גם מ"ו ר"ם סתם וכתב בש"ע ובד"מ כל' הב"י ולא הו"ל לסתום אלא לכרש כיון דפשטא דלישנא לא מוכח הכי וגם לא קאי אענין הזמנה וכמ"ש. לכן לע"ד נראה דמש"ה כתב וקבל עליו משום דדוקא כשקבל עליו ויצא מהב"ד ושתק ולא פרע הוא דאין שוהין לו אלא ל' יום ומחרימין אותו אח"כ אבל אם אחר שנפסק עליו הדין הוא טוען שאין לו ורוצה שיתנו לו זמן ונתנו לו ועבר הזמן או שסירב מלקיים פסק הדיינים בזה יש לו דין אחר וכמ"ש בעה"ת בשער ג' חלק ח' ורבינו סי' ק' וכתבתיהו בדרישה מילתא בטעמא ובו ישבתי קושיא גדולה אחרת במש"ר כאן דמחרימין אחר ל' וביו"ד סי' של"ד ולקמן בסי' ק' כתב דאין מחרימין כ"א אחר ס' יום וכן הוא בגמרא וכן קשה על הרמב"ם וש"ע דדבריהן סותרים אהדדי ועבד"ר שם ביארתוהו בארוכה:

סימן כ

סעיף א

מי שנתחייב בדין ומצא כו' עד ואצ"ל אם לאחר כו' בפרק ז"ב דף ל"א כל זמן שמביא ראייה (פרש"י שטר זכות) סותר את הדין א"ל כל ראיות שיש לך הביאם תוך ל' יום והביאם לאחר ל' יום אינו סותר אמר רשב"ג מה יעשה זה שלא מצא תוך ל' ומצא לאחר ל'. א"ל הבא עדים או ראייה ואמר אין לי עדים וראייה ולאחר זמן מביא עדים או ראייה הרי זה אינו כלום (ופרש"י דחיישינן שמא זייף השטר או שכר עדי שקר) אמר רשב"ג מה יעשה זה שלא היה יודע שיש לו עדים ומצא אח"כ. ראה שמתחייב בדין ואמר פלוני ופלוני קרבו והעידוני או שהוציא ראייה מתוך אפונדתו ה"ז אינו כלום. וכרש"י דבזה אפילו רשב"ג מודה דכיון דידע בהן ואמר אין לי ודאי שקרנים הם עכ"ל המשנה עם פרש"י. והלכה כרבן שמעון בן גמליאל בקמייתא ולא בבתרייתא (וע"ז אמרו בכמה מקומות בתלמוד דאין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל בראייה אחרונה ר"ל דין זה דאיירי

בראייה ונשנה במשנה א' באחרונה) וכך הן דברי רבינו ומש"ה סיים וכתב ואצ"ל אם לאחר כו' ור"ל כיון דאפילו רשב"ג מודה בו ומ"מ הוצרך רבינו לכותבו דל"ת דוקא באומר אין לי והביאם לאחר זמן אמרינן דבראשונה לא ידע אם ימצא לשכור עדי שקר מש"ה אמר אין לי ואח"כ כשמצא לשכור אותם הביאם לב"ד משא"כ זה דהביאם מיד ודאי עדי אמת הן והא דאמר אין לי כדי להכחיש אח"כ את הנתבע על כפירתו בעדותיו וראיותיו קמכוין קמ"ל ואמרינן דלא הביאן מתחילה משום דלא ניחא לאדם להביא זיוף ושקר כל זמן שאין צריך לו כי סבר שלא יצטרך לעדותם וא"ת א"כ הו"ל לרבינו לכותבו בלשון הוא הדין ולא בלשון אצ"ל. י"ל דכ"כ דל"ת דהאי דינא אתיא דוקא אליבא דת"ק אבל רשב"ג ס"ל דגם בזה סותר הדין מטעם שכתבתי מש"ה כתב דלת"ק זה הוא אצ"ל דקל וחומר הוא מדין קמייתא וק"ל: בד"א שהיה הראיה אצלו נראה דאצלו ל"ד קאמר אלא אורחא דמילתא קאמר דסתם שטר מונח אצלו וגם כשהם מונחים ביד הנפקד מכחו והנפקד עמו במדינה ויש לו רשות ליטלם אימת שירצה מיקרי אצלו אבל בעדים דאינם ברשותו לא שייך לומר בהן אצלו אלא עמו במדינה ומ"ש או שהיו שטרותיו כו' פי' בשטרותיו אפילו היו עמו במדינה בבית נפקד והנפקד היה במדה"י ועתה בא ממד"ה והוא מהדר אחריהם שיתנו לו שטרותיו והוציאום ונתנו בידו הרי זה סותר הדין שהרי יכול לומר מה שאמרתי אין לי ראייה היה רצוני שאינו מצוי אצלי ולא שאין לי כלל. אבל אין לפרש דאצלו דוקא קאמר דאם כן קשה מ"ש עדים מראייה המופקדת ביד אחר הדר עמו בעירו ואף אם תאמר דמיירי בשטרותיו של אביו כל' הגמרא מ"מ כיון דבגדול איירי (כדמסיק) שדרכו לחקור אחר זכותו המצוי לו בעיר לכל מר כדאית ליה (דהיינו להרא"ש אפילו בקטן שהגדיל. ולהרמ"ה והרמב"ם כשהיה גדול בשעת מיתה) כ"ע מודה דבשעת תביעה וגם לפני תביעה דרכו לחקור ולדרוש מבני עירו אזכות וראייה שירש מאביו ולהביאן מיד לב"ד. לכן נראה פשוט כמ"ש דאצלו ל"ד קאמר והא דלא כללינהו רבינו בחד בבא לכתוב אבל אם אינם עמו אלא שבאו לו עדותיו וראיותיו ממד"ה סותר הדין משום דלאו חד גוונא הם דבעדים מיירי דבשעה שאמר אין לי לא היו במדינה כלל ובראיה מיירי אפילו כשהיה ראיותיו פה בשעה שאמר אין לי ראייה אלא שהיו מופקדין ביד אחר והנפקד לא היה בביתו ליטלו ממנו עד שבא עתה והוציאה לו וק"ל. והשתא א"ש ל' ובאו אלו כו' שכ"ר אח"כ דאילו אצלו דוקא קאמר לא הול"ל לשון ובאו דהא מיירי אפילו הן בעיר והוא מהדר אחריהן שיתנו לו. וא"ל דמיירי באינו יודע מראיותיו שהן מופקדים ביד אחרים עד שבאו אלו ונתנו לו מדסיים וקאמר ז"ל ומ"ש אין לי עדים וראיה ר"ל אינן מצויין בידי ולא קאמר לא ידעתי מהן ודו"ק. וכן נ"ל להוכיח מדברי

הרמב"ם בפ"ז דסנהדרין שכתב כדברי רבינו בד"א שהיתה הראייה אצלו אבל אם היו מופקדים ביד אחרים כו' וצ"ל דאצלו ל"ד קאמר ומ"ש שהיה מופקד ביד אחרים מיירי שהנפקד הוא במד"ה [וע"ז] מסיק וכותב שם ז"ל בד"א בגדול שנתחייב כו' עד אבל יורש שהוא קטן כשמת מורישו כו' עד אמר לו אחר מורישך הפקיד ראייה זו הרי זה מביא מיד וסותר כו' וק' מאי איריא קטן הא אפילו בגדול שאמר אין לי ראייה יכול לסתור כשהשטרות הם מופקדים ביד אחר דהא דוקא כשהן אצלו כתב לפני זה דאינו יכול לסתור. ואין לפרש דה"ק אבל בקטן אפילו אמר אין לי עדים וראיה לא אצלי ולא במקום אחר דבכה"ג בגדול אינו יכול להביא ולסתור אפילו מופקדים ביד אחר דזה אינו דהא דין זה נלמד מההוא עובדא דינוקא ובההוא עובדא לא איירי באמר אין לי לא כאן ולא במקום אחר אלא מחוורתא כדכתיבנא דאצלו ל"ד קאמר. ועד"ר שם כתבתי מה שיש לדקדק עוד בזה גם שם כתבתי דרך אחרת בביאור דברים הללו אבל זה שכתבתי כאן נ"ל עיקר ודו"ק: וכתב הרמ"ה אפילו הוא גדול כו' וא"א הרא"ש ז"ל כו' פלוגתתן בההיא דס"פ זה בורר דאמרינן התם ההוא ינוקא דתבעוהו קמיה דר"נ א"ל אית לך סהדי א"ל לאו א"ל אית לך ראייה א"ל לאו חייבוהו ר"נ הוה קבכי ואזיל שמעוהו הנך אינשי א"ל אנן ידעינן במילי דאבוך אמר ר"נ בהא אפילו רבנן מודו דינוקא במילי דאבוה לא ידע ע"כ. וכתב הרא"ש שם דדוקא כה"ג דבשעת העמדה בדין הוה עדיין ינוקא (ועיין שם בתוס' שכתבו למה דנו ר"נ הא אין נזקקין לנכסי קטן כר ע"ש) ומש"ה סותר הדין אבל אם היה גדול בשעת העמדה לא. ורא"ה ממה דאמרינן בדסקיא שאינו סותר אלא א"כ ידוע שהיתה ביד אחר. והרמ"ה והרמב"ם ס"ל דהמעשה כך היה אבל ה"ה כשבשעת מיתת אביו הוא הוה ינוקא ואח"כ הגדיל וכ"כ הרא"ש שם בשם הרמ"ה וחלק עליו ע"ש. וק"ק למה אמר ר"נ שם הטעם משום דינוקא במילי דאבוה לא ידע בלאה"נ יכול להביאן זיל בתר טעמא למה אינו יכול להביא ולסתור הדין כשאמר איני יודע משום דחיישינן שמא שכר עדי שקר והכא דאיירי דהוה קבכי ואזיל ושמעי אינשי כו' הוא ניכר דלא שכר עדי שקר ודוחק לומר משום די"ל דהערים לבכות כדי להביאם. ואפשר דלאו משום חשש שמא שכר עדי שקר הוא לחוד אלא משום דכיון דאמר אין לי פסל כל העדים שיבואו א"נ אף שהוא לא שכרם יש לחוש שמכח רחמנות העידו שקר מעצמן מאחר שכבר הוא אומר אין לי ראייה וק"ל ועבד"מ ומ"ש בהג"ה עליו:

סימן כא

סעיף א

כתב הרמב"ם מי שקנו כו' בספ"ז דסנהדרין כ"כ ע"ש: ויטול בלא שבועה מדברי הרמב"ם שהביא רבינו סימן ר"ז מוכח דהיינו דוקא שקנו מיניה במעכשיו ובב"ד חשוב ואף דממ"ש שם רבינו בשמו של הרמב"ם משמע דסבירא ליה דבעינן ג"כ התפסת זכיותיו בב"ד רבינו דסתם כאן לטעמיה אויל שכתב בסימן נ"ד סי"ב בשם הרא"ש דלא בעינן התפסת זכיותיו בב"ד. ובאמת שדעת הרמב"ם עצמו אינו מכרעת שיצטרך התפסת זכיות בב"ד וכמ"ש שם באורך ואת"ל דבעלמא בעי התפסה אפשר דהכא מודה מטעם שכתבתי בדרישה בשם מ"ו ר"ש ע"ש: או שאם לא יבא כו' אבד כל. זכותו זה מיירי אפילו בלא קנין ומעכשיו כמ"ש בדרישה ובזה מיושב של"ת הא זו דיטול זו ואצ"ל זו דיפטור הוא ורבינו סתם כאן משום דאין כאן מקומו לפרש באיך ובמה הוא הדין הקנין וסמך אמ"ש במקומו (בסימן כ"ד ור"ז) כל חד לפי עניינו ודינו: אבד כל זכותו אתרווייהו קאי איטול בלא שבועה ואלהיות חבירו פטור ממנו וק"ל: ואם הביא ראייה שהיה אנוס כו' כתב סמ"ג פלוגתא דר"ל ור"י בירושלמי דקידושין והלכה כר' יוחנן: ומה שכתב דפטור מקנין זה ר"ל דהוה ליה כלא קבל קנין כלל מעולם ואפילו עבר ממנו האונס ולא בא לא אבד זכותו ובהא פליג ר"ל והלכה כר"י דאי אשעת האונס דוקא קאי ק' הא רחמנא פטריה ומ"ט דר"ל וק"ל. ומ"ש הרי זה פטור כו' וישבע כשיתבענו משמע דדוקא בכה"ג ס"ל דפטור דאין שכנגדו יכול להוציא מיד זה בלא שבועה אבל לענין מה שאמר בסיפא דאם לא יבא כו' יפטור חבירו. ולא בא מחמת אונס באותו היום מ"מ עליו לבא אחר שעבר האונס ואם לא נפטר חבירו דאל"כ הו"ל רבינו והרמב"ם לקצר ולכתוב ה"ז פטור מקנין זה ותו לא:

סימן כב

סעיף א

מי שקבל עליו קרוב או פסול בס"פ ז"ב (דף כ"ב ע"א) במשנה ז"ל א"ל נאמן עלי אבא (פרש"י לדיין) או ג' רועי בקר ר"מ אומר יכול לחזור בו וחכמים אומרים אינו יכול לחזור בו. היה חייב חבירו שבועה. ואמר לוה דור לי בחיי ראשך ר"מ אומר יכול לחזור בו וחכמים אומרים אינו יכול לחזור בו עכ"ל המשנה (ופרש"י דור לשון שבועה) ובגמרא שם אמר רב דימי וכגון דקבלה עליה בחד ומסקנת הפוסקים ע"פ הגמרא משמיה דר' יוחנן דבאתן לך ולאחר גמר דין מחלוקת והלכה כחכמים וכתב הרא"ש שם דלפני גמר דין אפילו במחול לך יכול לחזור בו אפילו לחכמים כו' תו מסקינן שם בגמרא דאין לאחר

הקנין כלום אפילו לפני גמר דין ע"ש זהו כלל הדברים ומעתה אבאר דברי רבינו דרך פרט. מ"ש בין אם קבל התובע כו' פי' ל"מ כשהתובע מקבל לפטור הנתבע שאינו יכול לחזור בו שהרי מכיון שיצא זכאי זכה זה מיד במה שבידו. אלא אפילו באתן לך נמי מועיל הקבלה להוציא ממון ע"י רש"י: אם קנו מידו כו' ואין שייך לומר כאן דאתן לך הוה קנין דברים וכמש"ר לקמן (ר"ס רמ"ה) דשאני התם דבא ליתן לו מתנה משא"כ הכא דיש לו דין עמו וקנו מידו דמה שיפסקו יקבל עליו לשלם לו וק"ל: אבל לאחר גמר דין אפילו לא קנו ממנו אינו יכול כו' היינו כשקבלם לדין ופסקו דין ביניהם וכדדייק לישנא דרבינו דבדין איירי אבל כשקבלו לפשרה נתבאר לעיל (בס"ס י"ב) בשם הרא"ש דאפי' בכשרי צריך קנין ועבד"ר: יראה מדבריו שיכול לחזור בו כו' ונראה אפי' לא הוציא כו' עבד"ר:

סעיף ב

ואם כופר ואומר כו' ישבע נ"ל דר"ל היסת שהרי הדיין שמכחישו קרוב או פסול הוא ועוד דליכא כאן כפירת ממון כ"א כפירת קיבולו עליו לדיין: וה"ה אם קבל כשר א' במקום ב' נלע"ד דל"ד נקט במקום ב' דגם במקום ג' יכול לקבלו ואינם יכולים לחזור בו וכדמוכח בסימן שאחר זה שמסיק שם ז"ל וכל זה דוקא בדיין א' כגון מומחה או יחיד וקבלוהו עליו משמע ומוכח שם דאין יכולין לחזור בו וכן מוכח (בסימן כ"ה) ובכמה דוכתי והא דנקט כאן במקום ב' היינו משום דקבלת קרוב או פסול זה אתאמר נמי אקבלתו לעדות ושם בשנים סגי. א"נ משום רבותא דפסול אתא לאשמועינן דאפי' במקום ב' דהיינו שלקח כשר א' ופסול א' ופירש דבריו שהכשר יהיה במקום א' והפסול יהיה במקום שנים אפ"ה יכול לחזור אע"פ דאיכא כשר בהדיה:

סעיף ד

אפילו שקבל הפסול עליו במקום שנים נראה דה"ה במקום ג' דאין אחר קנין כלום:

סעיף ו

וההוא דאמר ליה לחבריה כו' כתב הרמ"ה כו' בפרק שבועת הדיינים (שבועות דף מ"ב ע"ב) מייתי שם תרי עובדי מענין נאמנות הא' ההוא דאמר ליה לחבריה מהימנת לי כל אימת דאמרת לא פרענא ומסיק דנאמן לגבי לוה לחוד ולא לגבי שני עדים. השני. ההוא דאמר ליה לחבריה מהימנת לי כבי תרי כל אימת דאמרת לא פרענא ומסיק דנאמן אפי' נגד מאה עדים. ורבי' (בר"ס ע"א) כתב דין שני העובדות זא"ז וכתב עליהן דברי הרמ"ה הללו מוכח מזה דהרמ"ה גם בסתם נאמנות ס"ל דבעינן שיהימנוהו בשעת הלואה אז בעי קנין וגם כאן כתב רבי' כדברי הרמ"ה ועוד דאל"כ ק' למה הביא רבי' להרמ"ה דס"ל בההוא דבעי קנין ולא הביא להרי"ף דכ"כ בהדיא בר"פ ז"ב בשמעתין דההוא דמהימנת

לי כבי תרי וקנו מיניה מהני ע"ש. והא דכתב הרמ"ה כיון דקבל עליו פסול כבי תרי. י"ל דכל שהענין נגמר אפומיה דפסול בלי צירוף כשר בהדיא כבי תרי מקרי. גם י"ל משום דאף כשהימנוהו סתם והלוה אמר שפרעו וגם מביא עד המסייעו המלוה נאמן לומר שלא פרעו כמ"ש הרא"ש בפרק הכותב והביאו הב"י (בר"ס ע"א) משום הכי קרא גם לנאמנות סתם כבי תרי. גם המ"מ הביא לדברי הרמ"ה הללו בפט"ו דמלוה אסתם נאמנות וכן דעת הרי"ף ורש"י ור"ן ובעל התרומות וכמ"ש בדרישה. וסיים רבינו וכתב דהרא"ש ס"ל דא"צ קנין ל"מ בנאמנות סתם אלא אפילו בהימנוהו כבי תרי מטעם כל תנאי שבממון קיים וכאדם האומר כו' ומוכח מזה דגם בהימנוהו נגדו לחוד ס"ל [להרמ"ה] הכי [אלא דהרא"ש ס"ל דאפילו בהימנוהו כבי תרי נמי א"צ קנין] דג"כ הוי דבר שבממון ולא גרע מהאומר אל תפרעני כו' ועד"ר שם כתבתי מכמה קושיות והוכחות דרבינו לא הביא להרא"ש לפלוג אדברי הרמ"ה כ"א לפרש למה לא הצריכו בההוא דא"ל מהימנת לי כו' דוקא קנין כמו דבעי בקיבל עליו קרוב ע"ש ודו"ק: דאדם קרוב אצל עצמו פי' מש"ה מקרי מלוה פסול לגבי העדאתו על הלוה והאמינו כבי תרי הרי איכא תרתי לריעותא מש"ה בעי קנין אי קבלה בשעת הלואה כמו כאן בקיבל עליו קרוב או פסול במקום ב': וא"א ז"ל כתב דלא בעי כו' נראה פשוט דלא קאי אלא אההוא דא"ל לחבריה כו' אבל בקבל קרוב או פסול לדיין או לעד כבי תרי מוכח מדברי הרא"ש דפרק ז"ב (דף קנ"ג ריש ע"ג) דגם הוא מודה דבעי קנין וה"ט דשאני כשקבלו בתורת עד ודיין כשנים שהוא תרתי לריעותא נגד מה שצוותה התורה משא"כ בהימנוהו עליו דאינו נגד התורה דיכול אדם לבזבז בנכסיו ומש"ה רל תנאי שבממון קיים וק"ל:

סעיף ז

וכן מי שנתחייב שבועה לחבירו כו' כבר כתבתי בר"ס זה ל' המשנה ומינה נלמד דזה אריש הסימן קאי דכשם שהמקבל קרוב כו' יכול לחזור בו קודם גמר דין כל שלא קנו מידו כך הדין לענין שבועה שהשבועה הוא גמר דין דזה: ומש"ר בין שאמר התובע כו' או שאמר הנתבע כו' כ"כ הרמב"ם פ"ז דסנהדרין. ונראה דר"ל בין שהיה הנתבע חייב שבועה חמורה וא"ל התובע דור כו' בין שהיה התובע חייב שבועה חמורה כגון הנשבעין ונוטלין וא"ל הנתבע דור כו' דכן משמע לשון מי שנתחייב כו' דמשמע מי בין תובע בין נתבע גם מדקאמר בין שאמר תובע כו' או שאמר נתבע כו' דמשמע דשני אמירות הן זו בזו אבל לא איירי כאן מהיפך שבועה מנתבע לתובע ובסוף הסימן כתב בהיפך שבועת היסת ועמ"ש עוד מזה בסמוך.

סעיף ח

ומש"ר וכן מי שנתחייב שבועה בב"ד ואומר איני רוצה לישבע כו' עד ורש"י פי' כו' עבד"ר שם כתבתי שזה מדברי הרא"ש הוא ונתבאר לך משם דלדברי רש"י הללו גם ברישא בא"ל דור לי בחיי ראשך ובסיפא במי שהיה חייב היסת כו' ובמי שלא היה חייב שבועה כו' מיד שיצא מב"ד איני יכול לחזור בו דבכל דבר ס"ל לרש"י דקבלתו בב"ד ויציאתו משם אחר קבלתו מיקרי גמר דין ומיהו אם לא יצא מב"ד גם רש"י ס"ל דכל זמן שלא נשבע יכול לחזור בו. אבל ר"ת חולק ארש"י וס"ל דדוקא בשבועה תליא מילתא ולא ביציאה והנה רבינו התחיל וכתב דאם לא קנו מידו יכול לחזור בו כל זמן שלא נשבע והיינו לכל מר כדאית ליה לר"ת אפילו יצא חוץ לב"ד ולרש"י דוקא בעודו בב"ד והא דלא כתב זה רבינו מיד דלרש"י אין צריך שישבע דוקא משום דנמשך אחר ל' רש"י ורש"י לא גילה דעתו כי אם בההוא דפוטרין אותו ומיניה למדו לאידך בבי והא דחזר וכתב רבינו בבבא דשבועת היסת דבעינן קנין או שבועה ולא כתב נמי או שיצא מהב"ד משום דאותה בבא הרמב"ם המציאה ורבינו העתיקו משם וברמב"ם לא נזכר שם יציאה מב"ד אלא תלה בכל הבבות החזרה בקנין או בשבועה מש"ה נקט רבינו ג"כ כלישניה ומיירי כמסקנת הרא"ש בלא יצא עדיין מהב"ד ודו"ק:

סימן לה

סעיף א

ובכל אלו כולי אם היה עכו"ם או עבד כשראה כולי שם בברייתא וכת"ק דקי"ל כוותיה ואמרינן שם בגמרא דאע"פ שהיה דעתו להתגייר בשעת ראיית העדות מ"מ כיון דעכו"ם הוי בההוא שעתא לא דייק עבד נמי כיון דאין בידו להשתחרר לא דייק ואפילו אי הוה בידיה להשתחרר כיון דאיני חייב בכל המצות כישראל דינו כעכו"ם. ודייק רבינו וכתב שמעיד בהו הגדול כו' לומר לך דדוקא היכא דבעינן עדות בדבר אין הגר והמשוחרר נאמנים אבל תחומין דלא שייך ביה עדות שהרי אפשר למודדו עדיין נמצא שהעדות ביה אינו אלא גילוי מילתא בעלמא בזה אפילו עבד ושפחה גופיה נאמנים מה"ט כמש"ר בא"ח ס"ס שצ"ט [והכי דייק נמי ל' רבינו לעיל שכתב וכן נאמן לומר ע"כ תחום כו' ולא כתב ולהעיד כמו באינך ש"מ דלא שייך ביה ל' עדות ועד"ר:

סעיף ט

שוטה פסול להעיד זה פשוט דכיון דלאו בר דעת הוא לא סמכינן אסהדותיה: ומש"ר וזהו שוטה כו'. לאו אפסול עדות מתניא אלא ברפ"ק דחגיגה קתני בברייתא איזה שוטה היוצא יחידי כו' וקאי אכל מה שארז"ל שפסול בהן חש"ו ובי"ד ס"ס א' כתבו רבינו אדין שחיטה ע"ש ומ"ה לא נקט הרמב"ם הני בלשונו אלא אחריני שנראה מהן השטות יותר

להגדיל הרבותא בדרך לא זא"ז. ומש"ר והרמב"ם כתב כו' אל תטעה לומר שלפלוגתא עם מ"ש לפני זה כתבו רבינו אלא הו"ל כאילו כתב והרמב"ם כתב בל' אחר ונלמד מדבריו של"ד בהני דנקט הברייתא נקרא שוטה אלא ה"ה כל שנטרפה דעתו כו' וק"ל: מי שיצא יחידי בלילה כו' כתב ב"י ונראה דאין הכוונה דפעם א' מאלו דרך שטות מיקרי שוטה אלא שדרכו בכך וזהו שכתב הרמב"ם כשדעתו משובשת תמיד ובפ"ט מה"ע כתב ע"ש:

סעיף י

הנכפה בעת כפייתו כו' כן הוא בברייתא בפרק ראוהו ב"ד ע"ש:

סעיף יא

הפתאים ביותר כו' וכ"כ בעיטור: ומ"ש שאינן מכירין כו' עד הרי אלו בכלל שוטים דקדק וכתב דהן בכלל שוטים ולא שהן עצמן נקראים שוטים וה"ט דאילו שוטים הנ"ל הוא שנטרפה דעתו תמיד בדבר מן הדברים ומתנהג בו שלא כדרך העולם ואף שבשאר דברים הוא חכם נקרא שוטה ע"ש זה העניין משא"כ פתאים הללו שאינו (שינה) [שוטה] גמור בשם א' מהדברים אבל בכל עניניהן אינן מבינים גמורים וגם אין מכירין דברים הסותרין זא"ז וק"ל:

סעיף יב

חרש פסול אין זה בגמרא בהדיא אלא שבכל מקום חרש דינו כשוטה וקטן (ומ"ה כ"ר כאן דין חרש בתר דין שוטה וקטן משא"כ במקום אחר דדרך לאקדומי לחרש משום דחרש נלמד משוטה וקטן): וחרש שאמרו כו' כלומר וחרש זה שאנו פוסלים מפני דחש"ו חד דין אית להו ואותו חרש היינו שאינו שומע ואינו מדבר וכך הוא במשנה פ"ק דתרומות ובהוה אמינא זו דחרש גמור דוקא פסול הטעם הוא משום דאין דעתו נכונה וכ"כ הרמב"ם בפ"ט דעדות דההתחיל וכתב ז"ל החרש כשוטה שאין דעתו נכונה ואינו בן מצות ואחד חרש מדבר ואינו שומע כו' אע"פ שדעתו נכונה כו' וכמש"ר בסמוך וצ"ל דה"ק סתם חרש שהוא אינו מדבר ואינו שומע פשיטא דהוא פסול דהרי הוא כשוטה אלא אפילו המדבר כו' ג"כ פסול כיון שאינו יכול להעיד בב"ד ולשמוע הדיינים וק"ל. ולכאורה נראה כו' הא דלא קאמר נמי שומע ואינו מדבר משום דזה היא אלם דכ"ר לעיל סימן כ"ח דלכ"ע פסול מגזירת הכתוב דכתיב מפיהם ולא מפי כתבם כן נ"ל ולא כמ"ש בזה הב"י ועד"ר. אבל הרמב"ם כתב כו' בפ"ט דעדות כ"כ: ה"ג צריך שיעיד בב"ד בפיו ויהא ראוי לשמוע דברי הדיינין כו' ומה שכתב צריך שיעיד בפיו ולאפוקי אם אינו מדבר וגם לא ישלחו כתבם לב"ד וכמש"ר בשם הרמב"ם בסימן ס"ח סט"ו ועד"ר: ומ"ש ויהא ראוי לשמוע לאפוקי אם אינו שומע והטעם משום דכתיב ושמעה קול אלה וס"ל

להרמב"ם דממעטינן מיניה פרט למי שאינו יכול לשמוע דומיא דממעטינן אלם מואם לא יגיד ב"י:

סעיף יג

וכן אם נשתתק זהו שדיבר תחילת ברייתו ואח"כ נעשה אלם: אע"פ שנבדק כו' הא דכתב דין בדיקת נשתתק יותר מבאינך דשייך בה ומשום דנמשך הרמב"ם אחר ל' הגמרא דפרק מי שאחזו ע"ש וגם בדיקה במש"ר בסימן רל"ה סי"ט משום דל"ת דנשתתק דהיה לו שעת הכושר מתחילת ברייתו לא פסלוהו מחמת שאינו יכול לדבר משום הסיבה שנתהווה אצלו שמחמתו נשתתק ומחמת אותה סיבה נעשה חסר דיעה ויהנה לו בדיקה קמ"ל:

סעיף יד

סומא פסול כו' כן אמרינן בגמרא פ"ב דגיטין ע"ש: שהוא מכיר הקול והאנשים ובס"א כתב קול האנשים אבל ברמב"ם בפ"ט כתב כנוסחא שלפנינו ז"ל אע"פ שמכירין הקול וידעו האנשים פסול כו': אבל סומא בא' מעיניו כשר הא דלא כתב רבינו ג"כ אשה שפסולה לעדות כדאיתא בפ"ק דר"ה כתב הב"י שסמך רבינו על מ"ש בר"ס ל"ג כל הפסולין לדון פסולין להעיד ובסימן ז' כתב שאשה פסולה לדון עכ"ל ואע"ג דדין סומא ג"כ כתבו שם י"ל שחזר וכתבו כאן להשמיענו דאע"פ שהוא מכיר הקול כו' והא דלא כתבו בסימן ז' בדין דיין משום דאין הכרה בקול והאנשים רבותא שם וק"ל:

סימן לו

סעיף א

עדים רבים כו' פ"ק דמכות דף ו' וילפינן לה שם במשנה מדכתיב ע"פ שנים עדים או שלשה עדים יומת המת אם מתקיימת העדים בשנים למה פרט הכתוב שלשה להקיש ג' לב' מה ב' נמצא א' מהן קרוב או פסול עדותן בטלה אף ג' כן ומניין אפילו ק' ת"ל עדים פי' דלא הול"ל ע"פ שנים או ע"פ שלשה עדים כו' ופסקו הפוסקים כרב דאמר שם דאף בד"מ דייניו הכי עד"ר: וכתב הרמב"ם כיצד בודקין אותן אומרים להם כו' דברי הרמב"ם הם בפ"ט דה"ע אבל בל' וסדר אחר ששם כתב תחילה דאם נמצא א' מהן קרוב או פסול עדותם בטילה וכתב ע"ז ז"ל בד"א בזמן שנתכוונו כולן להעיד כו' וכיצד בודקין את הדבר כשיבואו לב"ד עדים מרובים בבת א' אומרים להם כשראיתם זה להעיד באתם או לראות כל מי שאמר לראות באתי מה הדבר מפרישין אותו וכל מי שאומר לא הייתי עומד שם אלא להעיד ולכוין העדות מפרישין אותו אם נמצא בא' מאלו שנתכוונו להעיד קרוב או פסול עדות כולם בטילה עכ"ל והנה דברים מסודרים ומפורשים היטב שאחר שכתב שאין הקרוב ופסול מבטל העדות אלא אם כן כיון להעיד הוצרך לכתוב וכיצד בודקין להוודע כו' אבל רבי' שלא כתב עדיין אלא שאם נמצא א' מהן קרוב העדות בטל

לזה אין שייך בדיקה זו אלא הול"ל כשבאים לב"ד בודקין אם יש ביניהן קרוב או פסול גם נלמד מדברי הרמב"ם הנ"ל שמיד בביאתם לב"ד קודם שיוודע אם יש ביניהן קרוב או פסול שואלין לכ"א מהן אי למיחזי אתו כו' ואח"כ בודקין בין אותן שאמרו שבאו להעיד אם יש ביניהן קרוב או פסול וכן משמע ל' הגמרא ז"ל היכי אמרינן להו אמר רבא הכי אמרינן להו למיחזי אתיתו או לאסהודי אתיתו אי אמרו לאסהודי אתינן נמצא א' מהן קרוב או פסול עדותם בטילה אם אמרו למיחזי אתינן מה יעשו שני אחין שראו (עם עוד שלישי) בא' שהרג את הנפש הרי לפנינו דלאחר ששאלו להו אי לאסהודי אתו קאמר דבודקין אם נמצא ביניהן א' מהן קרוב כו' ובשעת שאלה לא נודע אם יש ביניהן קרוב או פסול ונראה דה"ט דשואלין מתחילה לכולהו משום חשש רמאות אבל מפירוש רש"י דלשם לא משמע כן דאמ"ש היכי אמרינן להו פי' ז"ל לקרוב או לפסול למבדקינהו אם מתחילה לעדות נתכוונו עכ"ל ונראה דרבינו ס"ל כרש"י וס"ל דהגמרא ל"ד קאמר וה"ט דמסתמא לא חיישינן לקרוב או לפסול דכל ישראל בחזקת כשרים וגם רוב העולם יודעין דקרו פסול לעדות ואינו בא לב"ד להעיד ומה"ט נראה דלא כתב שום פוסק דצריך למבדק העדות אם אחד מהן קרוב או פסול גם ל' המשנה והרמב"ם הנ"ל הוא נמצא ביניהן כו' דמשמע דנמצא מאליו בלי חקירה ובהיות כן כשבא כת א' יחד לב"ד לא שייך שאלה אי לאסהודי אתו משום חשש שמא ימצא ביניהן קרוב כו' ומש"ה פירשו דלא שיילינן להו אלא אחר שנודע לב"ד שא' מהן קרוב כו' וס"ל לרבינו דהרמב"ם ל' הגמרא נקט כדרכו ול"ד קאמר ומש"ה קיצר ושינה רבינו בהעתקתו לל' הרמב"ם ודו"ק ומ"ש ל' השאלה בל' רבים כשראיתם באתם ואח"כ כתב ל' יחיד אותו שאומר כו' היינו לומר דאפילו נמצאו ביניהן קרובים ופסולים רבים וכולן אמרו שבאו לראות ואחד מכולן אומר שבא להעיד מבטל העדות וק"ל: שבא להעיד פוסל כו' אע"פ שלא העיד אח"כ כלל וכמ"ש בסמוך וכן מ"ש שבא לראות שלא נתכוין מתחילה אלא לראות אינו פסול אף אם בא אח"כ לב"ד עם הכשרים ומעיד וע"ז כ"ר שהרמ"ה חולק ומוסיף שגם בזה עדותן בטלה ועד"ר: בד"א כשיש כו' ג"ז מדברי הרמב"ם שם וכ"ר ג"כ בסימן ל"ב סי"ח בפשיטות ע"ש וע"ל סימן ל"ט:

סעיף ב

וכיון עדותם פי' שלא סתרו העדים זא"ז. זהו דווקא שלא העידו יחד פי' הקרוב או הפסול לא העידו בתוך כדי דיבור של עד האחרון מן הכשרים ואפילו לא ראו [אלא] זא"ז בד"מ א"צ ראייה יחד ואפילו בשני מעשים דזא"ז מצטרפים וכמ"ש בסימן ל' אלא דכאן לעניין שיפסלוהו עם הכשרים ס"ל דבלא העידו יחד תוך כ"ד בעינן שיהיה ראייתן יחד

בכוונה להעיד ושראו יחד וע"ז כתב דאם העידו יחד תכ"ד אף דלא היה להן שום צירוף מתחילה לא בכוונה להעיד ולא בראייתם יחד אפ"ה פסלו אהדדי כשהעידו יחד ומ"ש הרמ"ה הלכך ל"ש נצטרף עמהן קרוב כו' עד או שלא ראו כא' האי או שלא כו' הוא ל"ד אלא הו"ל כאילו אמר או אפילו ג"כ לא ראו כו' דהא בתחילת דבריו כתב הרמ"ה דאם העידו יחד אפילו לא כיוונו ולא ראו זא"ז ג"כ עדותן בטילה וק"ל ועד"ר: דהא עיקר קרא כו' דכתיב על פי שנים וגומר: ולא העיד עמהם נראה דעמהם ל"ד קאמר דאפילו אם לא העידו כלל ס"ל להרמ"ה אם נודע שצירף עמהן מתחילה להעיד פסול אלא מפני שלא נודע בצירוף קרוב או פסול עמהן עד שבא עמהן להעיד בב"ד וע"ז קאמר אפילו בא עמהם ולא העיד עמהן ע"ז פליג הרא"ש וס"ל דבעינן שיעיד ג"כ אבל גם הרא"ש מודה דא"צ להעיד תוך כ"ד וכן כתב התוס' בהדיא שם כתבתי לשון בדרישה ע"ש וע"ל סימן ל"ח סי"ד בדברי ר' ישעיה ועד"ר: וא"א הרא"ש ז"ל כתב כו' וכ"כ התוס' וטעם פלוגתתן מבואר בדרישה:

סעיף ג

ואם הזמין התובע עדים כשרים כו' נראה דאורחא דמילתא נקט שכל מי שמבקש מתחילה שיהיה לו עדים בבירור מכין העדים בשם וא"ל שיעמדו על עמדם ולא ילכו משם רק יכוונו לבם להדבר הנעשה בפניהם כי ירא שמא לא ישיתו לבם להדבר או ילכו משם ואין מדרכו לומר לכלל אנשים שנים מכם יהיו מוכנים לקבלת עדותי כי ירא שמא יסמוך א' על חבירו ולא יהיה לו עדים כלל ומ"ה הדרך להזמין לדבר שנים שידע בהן שיעשו כן בשבילו ומזה דיבר הרא"ש ורבי' אבל ה"ה אם אירע שיאמר למעמד חבורת אנשים והיה ג"כ פסולים ביניהן ששנים מהן יהיו מוכנים לקבל עדותו אמרינן דג"כ דעתו לא היה כ"א אכשרים שהרי סיים הרא"ש וכתב שאם החרים שמי שיודע לו עדות כו' שדעתו על הכשרים ה"ה דמתחילה בשעת הזמנה לכל הפחות מהני כשאומר שנים מכם וזהו תירוץ רבינו ירוחם שכתבתי בדרישה ע"ש ודו"ק:

סעיף ה

כתב רב אלפס כו' עד וא"א כתב כו' הרי"ף כ"כ בתשובה. והביאו הרא"ש פ"ק דמכות וגם הביא לדברי הרמב"ן דכתב דתליא בדעת הכשרים כמו שתלינן בדעת הפסולין וכמש"ר בשמו וכתב הרא"ש על דבריהן דז"א דלא נמצא זה בתלמוד ואדרבא אם איתא שתליא בהכרת העדים הו"ל לתלמודא למימר דשיילינן להו לכשרים אם הכירו בפסולין של אלו ע"ש: ונאמן לומר שלא ידע בקורבתו כו' ר"ל אין אנו טוענין כן בשבילו עד שהוא בעצמו יאמר שלא ידע בקורבתו ואז נאמן ובלבד שלא יהא רגיל בו: ומש"ר וכ"כ הרמב"ן

כר הרמב"ן בנו"ן גרסינן דאילו הרמב"ם לא כתב מזה דבר וכ"כ הב"י: ואינו תלוי במה שמכיר הכשר כו' ע"ל סימן כ"א תשובת הרא"ש מ"ש שם:

סימן לז

סעיף ב

לפיכך קרקע כו' בב"ב דף מ"ב אמר שמואל השותפין מעידין זע"ז אמאי נוגעין בעדותן הן (פי' רשב"ם דכל זמן שלא חלקו לגמרי אם יטול שום מערער כלום מן השדה יפסידו שניהן ונמצא דלעצמו מעיד) הב"ע דכתב ליה דין ודברים אין לי על שדה זו. וכי כתב לו הכי מאי הוי והתניא האומר לחבירו (עמ"ש בזה בסמוך דמשוה אמירה לכתיבה) דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקת הימנה לא אמר כלום הב"ע כשקנו מידו וכי קנו מידו מאי הוי אכתי הא מעמידה בפני ב"ח הב"ע דקיבל עליו אחריות. אחריות דמאן אילימא דעלמא (פי' ומי שיבא ויטעון שלי ושל אבותי היה) כ"ש דניחא ליה (כי' כ"ש דאינו מעיד דניחא ליה להעמידה בידו עתה שאם תצא ממנו עליה דידיה הדר) אלא אחריות דאתא ליה מחמתיה (אם יטרפוהו ממנו ב"ח דהשתא לא הוי נוגע בעדות כלל דבין יעיד בין לא יעיד ב"ח יש לו דהוה כנגדו לוה רשע ולא ישלם) עכ"ל הגמרא עם פירושה וז"ל הר"ן וא"ת מאי קמל"ן שמואל פשיטא כיון דלא הוה נוגע י"ל הא קמ"ל אע"פ שלא נתן לו אלא עכשיו כשבא המערער ולא חיישינן לקנוניא שיעיד לו ואח"כ יחזירו לשותפות ע"כ ובזה דברי רבינו מבוארים אלא שפרטי דבריו צריכין עוד ביאור דמ"ש קרקע של שני שותפין כבר נתבאר דכל שלא חלקו לגמרי שותפין מקרי ועד"ר. ומ"ש ובא אחר להוציא מתחת יד האחד כלומר אפילו שאינו תובע אלא האחד ולרבותא כ"כ ול' שבא להוציא משמע שבא להוציא את כולה בתביעת האחד כי כן הדין נותן כמש"ר בשם הרמ"ה בסימן קע"ו סל"א שבדבר שא"צ גובייגא כמו קרקע כשתובע לאחד מהשותפין הו"ל כאילו תבע לשניהן עיין שם: אא"כ שסילק כו' כבר כתבתי דל' סילוק הוא בגמרא שאמר דין ודברים אין לי על שדה זו וידי תהא מסולקת ממנה ורבינו שהוסיף וכתב שלא נשאר לו שום זכות כו' משמע דבעינן שיסלק נפשו מגופו של קרקע וכ"כ בד"מ דאל"כ הוה משמע דמדין ודברים לחוד סילק נפשו ולא מגופו של קרקע מיהו י"ל דמש"ר וקנה מידו שלא נשאר כו' כלומר וקנו מידו שאז ממילא לא נשאר כו'. אבל לא שצריך לקנות שלא נשאר כו' וכ"ר וסילק וכ"ש כשאמר בהדיא הריני נתנו לך במתנה וכנ"ל ומיהו מחולקים הן בדיניהם דבאומר דין ודברים אין לי כו' אף שיחזיק המקבל בהשדה אינו מועיל בלא קנין וכנ"ל משא"כ כשאמר לו ל' מתנה והלך המקבל והחזיק בו בפניו הוה מהני החזקה דלא מצי הנותן למהדר בו וגם נכתב לו ע"ג הכתב

דין ודברים אין לי ונתנו להמקנה לא הוה מהני בלא קנין אבל כשכתב לו בל' מתנה ע"ג הכתב ונתנו לו קנהו המקבל אפילו בלא חזקה דהו"ל ככתב לו ע"ג שטר שדי נתונה לך וכל זה מוכח מלשון הגמרא דפריך מברייתא דתניא האומר לחבירו כו' הנ"ל לאוקימתא דכתב לו כו' הנ"ל ודו"ק:

סעיף ג

ואפילו לא סילק עצמו וכו' קמ"ל בזה דלא חיישינן לרמאים כמ"ש בשם הר"ן הנ"ל: וצריך להתנות פי' המסלק בשעת הסילוק שסילק עצמו וגם קיבל עליו שאם יבא ב"ח ויגבה ממקבל מתנה שהוא יסלקנו להמקבל מתנה זו במעות כשיהיה לו וזהו שקאמר בגמרא הנ"ל דקיבל עליו אחריות והא דלא כ"ר ג"כ בקיצור בהאי לישנא שקיבל עליו שיהיה חייב באחריותו (ולמה ליה למנקט שיסלקנו במעות) משום דבעי למנקט מילתא בטעמא שכיון שקיבל עליו אחריות ליכא נגיעת עדות שהרי בקיבול האחריות זקף עליו חלק זה במלוה ונמצא חייב לזה מעות כמו שחייב להבעל חוב ולמה יעמידה בפני בעל חוב כדי שלא יהיה לוה רשע הא על כל פנים הוה נגד חבירו לוה רשע אבל אין לפרש שקיבל עליו שאם יבא בעל חוב לטורפו שיסלק לב"ח במעות שלוה לא היה צריך תנאי דהא ודאי שוים ב"ח אינו יכול לגבות ממשעבדי במקום שיש ללוה מידי לשלומי מיניה אפילו גלימא דעל כתפיה ואי לא יהיה לו אז ג"כ לא מהני זה התנאי מידי וק"ל: כדי שיפרע ממנו ב"ח פירוש ב"ח שלוה ממנו קודם סילוקו והיה חלק זה משועבד לו קודם שנתנה לשותפו ויגבה ממנו מה שלא יוכל לטרפה כשיקחנה המערער שאז נמצא שלא היתה מעולם שלו ולא חל שיעבוד עליה ואע"פ שחשדינן ליה כרשע שיעיד שקר מ"מ לגבי אינשי קיל טפי להעיד שקר שהיא רשעה שבצינעא שאין ניכרת משלא לשלם לב"ח שהיא רשעה מפורסמת ובני אדם קראו לוה רשע ולא ישלם: וגם צריך להתנות כו' פי' השתא דקאמינא דלא סגי שלא יקבל עליו אחריות משום חשש שיעמידנו לפני ב"ח בא ללמדינו שאם קיבל עליו אחריות סתם צריך להתנות שאם יבא מערער לחטפה ממנו בטענה אחרת לא תהיה אחריותו דזה השותף עליו ומיהו ודאי אם מפרש ואומר הריני מקבל עלי אחריות של ב"ח א"צ לפרט להתנות דאינו מקבל עליו אחריות של גזילה דמהיכא תיתי שיהיה עליו אחריות של גזילה כיון שאינה אלא מתנה בעלמא שנתן לו ובמתנה לא אמרינן אחריות ט"ס הוא ונראה דאף שכ"ר וגם צריך להתנות שאם יבא לחטפה כו' בטענה אחרת אל תטעה לומר דס"ל לרבינו דאחרוות של כל מערער בגזילה שיבא צריך להוציא מן הכלל (דאל"כ לא הול"ל שיבא אלא שבא שהרי איירי שכבר בא מערער אחד להוציא מיד האחר לומר שאותו שמכרה להן גזלה ממנו וכנ"ל) דזה ודאי

אינו דכולי האי למה צריך להתנות והלא היה די במה שיתנה שאם יוציאנה מערער זה מידו לא יהיה חייב באחריותו אלא ה"ק בשעה שזה מסלק עצמו הן שסילק עצמו עד שלא בא שום מערער הן שכבר בא מערער ועדיין לא נשמע ממנו מהו מערער (אם הוא מחמת חובו אם מחמת טענת גזילה אם ירצה להיות כשר להעיד לחבירו שסילק לו לא מהני סילוקו א"ל שיתנה ויאמר הנני מקבל עלי אחריות שדה זו זולת אם יבא בטענת גזולה שאיני מקבלן עלי ואחר תנאי זה הוא כשר להעיד לו וק"ל: אבל אם אין המערער טוען כו' יכול להעיד לו פי' אפילו לא חלקו עדיין דמה איכפת ליה אם יפסיד חבירו יהיה משותף עם המערער ועד"ר:

סעיף ד

אריס אינו מעיד כו' בפח"ה דף מ"ו עב"ח שהביאו עם פרשב"ם ולפירושו צ"ל דמ"ש בגמרא דאיכא פירי ל"ד קאמר פירי אלא כל שיש לו הנאה ממנו מקרי פירי ולפי' ר"י שכ"ר בשמו בסמוך דלעולם מעיד אא"כ התנה עמו ליתן לו יותר כו' לפי' צ"ל דמ"ש בגמרא הא דאיכא פירי ר"ל דאיכא להאי אריס פירי יתירא ולפירושו נראה ג"כ דכי הבטיחו ליתן לו יותר אז אפילו ליכא עדיין פירי בארעא לא יעיד ומ"ש הגמרא דבליכא פירי יעיד ר"ל דלא הבטיחו בפירי יתירא ואז אפילו איכא פירי כשזה יעיד ועד"ר שם כתבתי דנראה מדברי התוס' שהיו גורסים דאית ליה פירי ודלית ליה פירי וא"ש טפי דמשמע ליה מכח הבטחתו וק"ל: דניחא דתיקום ביד בעלה כו' עד"ר: ומש"ר שבח ופירי הכל ל"ד קאמר הכל שהרי כדי ההוצאה צריך ליתן לו עכ"פ כדין היורד בתוך שדה של חבירו שלא ברשות להשביח ותדע שהרי מסיק רבינו וכתב ז"ל ור"י הוסיף לומר שאפילו אם אכל כו' עד היתירה על ההוצאה כו' הרי לפנינו דההוצאה עכ"פ צריך לשלם אלא ר"ל כל השבח ופירי יקח ומה שנותן לו ההוצאה מזה לא איירי דפשוט. ובס"א ליתא לתיבת הכל אבל אין למוחקו דהא בלא"ה צריכין אנו לומר כן במ"ש אח"כ ואינו נותן לו כלום ואפשר לומר דגם רשב"ם ס"ל דצריך לשלם לו שכר טרחו כדין היורד בתוך שדה חבירו שלא ברשות ונטעה או עבדה וכמש"ר בסימן שע"ה וכדין נגזל שבא להוציא קרקע מיד הלוקח שלקח מהגזלן וכמש"ר לקמן סימן שע"ב וגם רשב"ם כתב בשמעתין אהא דאית בה פירי דלא יעיד משום דאז יטול הפירי כדין נגזל ושם מבואר דהנגזל צריך ליתן להלוקח הוצאתו וגם מסתמא שכר טרחו ואפ"ה כתב שם ג"כ האי לישנא דקאמר הכא דנוטל עם שבחה ואינו נותן ללוקח כלום ע"ש וע"כ צ"ל דשכר טורח והוצאה אינו בכלל שבח דאין נקרא שבח ופירי אלא היתרון מה שמייתר על שכר הטירחא וההוצאה ומאותו יתרון אינו נותן כלום להאריס ולא להלוקח מהגזלן וגם דיש חילוק בין שכר

טרחו דאריס דעל טרחתו יטול אח"כ חלק בפירות ובשבח משא"כ בשכר טרחא דפועל דאינו נותן לו אלא דמים קצובים ליום וזהו כוונת רשב"ם דכתב יפסיד שכר טרחא שלא ישלם לו עליו שכרו דאריס: היתרים על ההוצאה שלקח כצ"ל: וא"צ שבועה כיון שאין המערער כו' ל' כיון אינו מדוקדק דהול"ל אם אין המערער כו' ואפשר משום דמסתמא אין המערער יודע כמה פירות אכל ואינו יכול לטעון טענת בריא ומש"ה נקט בל' פסיקא ועד"ר: ואז הוא צריך שבועה וליכא מיגו. דניחא ליה להעמידה ביד בע"ה כדי שלא יצטרך לישבע. ומש"ר ור"י פי' אפילו איתא כו' ומש"ר אח"כ וכ"כ הרא"ש עד"ר: והרמ"ה כתב כשאין לו פירות מעיד לו כו' דעת הרמ"ה הוא דעת ממוצע בין הרשב"ם ובין הר"י דהרשב"ם סבר אפילו דטרח בה לחוד אינו מעיד ור"י סבר אפילו יש פירות בשדה מעיד לו דמחשב כיורד ברשות והרמ"ה ס"ל דלא מחשב ליה כיורד ברשות ואין לו בפירות כדין אריס אלא שכר טירחא נוטל ומ"ש דהוי כדין שוכר פועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו ק' דלקמן ר"ס של"ו כתב רבינו ז"ל השוכר הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו השוכר נותן לו שכרו משלם וחוזר ונוטל מחבירו מה שההנהו והוא ברייתא בר"פ האומנין וידוע דמה שההנהו הוא לפעמים פחות משכירות שלם שצריך ליתן לו השוכר לכן היה נ"ל להגיה כאן תי"ו אחת שמ"ש שהמערער צריך לשלם צ"ל שהמתערער שכיון שעכ"פ צריך זה המתערער שהוא שכרו לשלם לו נמצא שאין לו נגיעה בדבר ודוקא שאין בה פירות אבל כשיש בה פירות ודאי יש לו נגיעה דהא אם ישאר השדה ביד בע"ה יקח חלק כדין אריס שהוא טפי הרבה משכירות שרגילין ליתן לפועל שכיר יום בשעת עדותו לחוד. וא"ת תקשה לרשב"ם מברייתא זו דהשוכר הפועל לעשות בשלו כו' וי"ל דרשב"ם ס"ל דאינו דומה דדרך הפועלים קצבה לכל יום דשם ידע מתחילת שכירתו שהשדה הוא של חבירו ואדעתא דהכי שוכרו משא"כ כאן דבתחילת שכירתו סבר שישאר השדה בידו ובכה"ג ס"ל לרשב"ם דאינו מן הדין שישלם לו השוכר כל שכירתו וק"ל ולפי מ"ש לפני זה דקמ"ל דס"ל לרשב"ם דוקא אפועל קאי דנוטל שכירתו כמו ששכרו אבל אינו משלם כמה שהיה נוטל בדמי חלק אריסתו והרמ"ה ס"ל דגם זה צריך לשלם לו השוכר וק"ל:

סעיף ה

השוכר אם לקח בידו השכירות כו' הוא מגמרא דר"פ ח"ה ומקור דין זה יתבאר לקמן בסימן קמ"א ע"ש: ואם נתן כבר השכירות אינו מעיד וא"ת הא יכול לחזור ולתבוע השכירות מיד המשכיר י"ל דשמא לא ניחא ליה לטרוח ולעמוד בדין כמ"ש גבי ערב בסמוך ב"י. ומיירי אפילו ביש לו להמשכיר לשלם ומכ"ש כשאין לו דאז א"צ לה"ט:

יכול המשכיר לחזור וליתנו כו' אבל נ"י כתב פרק ח"ה בשם הרשב"ם דלא יעיד לו ולקמן בסימן ק"מ כתבתיהו ע"ש ועד"ר:

סעיף ו

לוה שבא לערער עליו פח"ה דף מ"ו ת"ר ערב מעיד ללוה והוא דאית ליה ארעא אחריתי מלוה מעיד ללוה והוא דא"ל ארעא אחריתי לוקח ראשון מעיד ללוקח שני והוא דא"ל ארעא אחריתי קבלן אמרי לה מעיד כערב דמי ואמרי לה דאינו מעיד דניחא ליה דליקום בידיה תרווייהו דכוותיה כו' מאי דבעי שקיל עכ"ל. וע"ש בתוס' והרא"ש מ"ש אהא דאית ליה לארעא אחריתי ויהיה לך מבוארים דברי רבינו דרך כלל. ועד"ר. ומש"ר אפילו אם היה זיבורית יכולין להעיד כו' פי' גם המלוה יכול להעיד מה"ט דלא חשוד כו' אבל הערב בלה"ט דקאמר פשיטא דיכול להעיד דהא אין יכול לתבוע להערב כל זמן שנמצא דבר מה שהוא ביד הלוה להשתלם ממנו וק"ל: ומש"ר אפילו אם הקרקע שמעידין עליה היא בינונית כ"כ התוס' והרא"ש וצ"ל דמיירי אפילו אם ידוע שגם עידית היה לו בשעת שלוה דאל"כ לא היו צריכין לה"ט דהא דינא היא אם יש לו זיבורית ובינונית נותן לו זיבורית וא"ל דה"ק אפי' היא בינונית אין חוששין שיעיד שקר מטעם דיאמר מפייסי ללוה כו' וכדמסיק. דא"כ הול"ל נמי אפילו היא עידית וכמ"ש בסמוך. שמתוך כך לא יחזור עליו דטריחא ליה לע"ק לחזור ולתובעו ללוה בדין תוס': ואפילו אם השדה שמעיד עליו עידית או זיבורית ר"ל והשדה שנשאר בידו היא בינונית:

סעיף ז

ומ"ש לוקח ראשון מעיד ללוקח שני כו' פי' ראובן מכר שדה לשמעון וחזר ומכר עוד אחרת ללוי וסתם מכירה היא באחריות ונמצא שאחריות שניהם על המוכר וכשבא ערעור על שדה לוי שגזולה היה ביד ראובן הרי שמעון מעיד ללוי שאין שדה זו גזולה: והוא שתשאר למוכר שדה אחרת [הטעם כמו בב"ח] ואין לומר שאף אם ישאר קרקע יחשוש שמא גם זאת הנשארת תהיה גזולה דא"כ אין לדבר סוף וכבר כתבתי שלעולם מלוה ולוקח וערב אין חוששין אפילו לגזילה כל זמן שיש אחריות כשיעור חובן או כשיעור דמי לקיחתן: או שתשאר שדה ביד לוקח שני ר"ל שקנה ג"כ מאותו מוכר אחריו ודקדק רבינו וכתב שאותו קרקע הנשארת תהיה שוה נגד דמי שדה זו של לוקח ראשון דאל"כ אכתי יחזור הראשון על השני כשתצא שדה שלו מידו בעירעור בעודף שהיה שוה הקרקע שלו על הקרקע הנשארת והיינו דוקא לפי' ר"י אבל לפי' רשב"ם נ"ל דא"צ שיהיה שוה כ"כ ועד"ר. ובתוס' שם הקשו בשם רשב"א אמאי לא נקט דלוקח מעיד למוכר והוא שיש לו ארעא אחריתי והניחה בקושיא ואפשר ליישב דמש"ה נקט תלמודא לוקח מעיד ללוקח כדי שנשמע מיניה נמי דה"ה לוקח שני מעיד לראשון היכא שנשאר

קרקע ביד המוכר ורבינו נמשך אחר ל' הגמרא וק"ל: וכן לוקח שני נא יעיד ללוקח ראשון כו' לכאורה ק' כו' [הקושיא והתירוץ כמו בב"ח]: ובעיר שושן האריך בישוב הקושיא זו ללא צורך ע"ש:

סעיף ח

ראובן שמכר שדה לשמעון כו' בפח"ה סוף דף מ"ד גרסינן גופא אמר רבין בר שמואל המוכר שדה לחבירו שלא באחריות אין מעיד לו עליה מפני שמעמידה בפני ב"ח ה"ד אי דאית ליה למוכר שדה אחריתי הרי ב"ח עליה דידיה הדר שהוא בן חורין ואי דלית ליה למוכר ארעא אחריתי מאי נ"מ למוכר להעמידה בפני ב"ח הא לא מצי הב"ח להוציא מיד המוכר מידי כיון דלית ליה (וכתבו התוס' ואי משום שהיום או מחר יתעשר ויהדר עליו הב"ח מש"ה ליכא למיפסל להמוכר לעדות כיון דהשתא לא מרויח מידי) דאמר לא ניחא לי דליהוי לוה רשע ולא ישלם סוף סוף גבי לוקח נמי יהיה לוה רשע ולא ישלם (פי' כשיבא הב"ח לטרוף מידו ואז לא מהני ליה במה שמכיר הלוקח שהוא שלו וק"ל ועד"ר) דאמר להכי זבינא לך שלא באחריות עכ"ל הגמרא ובריש דף מ"ג כתבו התוספות אהא דרבין הנ"ל דאמר לא יעיד מפני שמעמידה בפני ב"ח ז"ל וא"ת בלה"נ לא יעיד משום דלא ניחא ליה דליהוי להלוקח תרעומות עליה כדאמרינן כו' וי"ל דאין נפסל בשביל כך לעדות א"נ הכא מיירי אפילו במכיר בה שהיא שלו דליכא תרעומות עכ"ל והנה התירוץ זה האחרון של התוספות ס"ל דאפילו במכר לו שלא באחריות אפ"ה בעינן שיכיר הלוקח וכן הוא כוונת רבינו במ"ש ושמעון מכיר כו' ועפ"ז נראה שנוסחת דפוס ב"י שנדפס בדברי רבינו ז"ל אע"פ שמכרה לו שלא באחריות או באחריות ט"ס הוא שתי התיבות או באחריות אלא קאי הכל אמכר לו שלא באחריות וכמ"ש תדע דאל"כ ק' איך מסיק וכתב הטעם דלא יעיד לו משום חשש שיעמידנו בפני ב"ח כדי שלא יהיה נקרא לוה רשע דהא גם לזה הלוקח יהיה נקרא לוה רשע כיון שמכר לו באחריות והארכתי מזה עוד בדרישה ע"ש וגם בספרים מדוייקים ליתא הני שתי תיבות או באחריות וכן מוכח בפי' ב"י עצמו וכמ"ש בסמוך ולפ"ז צ"ל מש"ר ונמצא שאפילו אם יוציאנה לוי מידו אינו חוזר עליו צריכין לומר דקאי אמ"ש לפני זה כיון דמכר לו שלא באחריות ולא מטעם דמכיר שהיא שלו וכדכתיבנא וכ"כ הב"י. א"נ ה"ק אינו חוזר עליו בהתרעומת שיש לו עליו דכיון דמכיר אין כאן תרעומת ועד"ר מ"ש עוד מזה. ומש"ר ברישא דניחא ליה דלא לקרייה גזלן פירוש הבריות שרואין שמוציאין מיד שמעון הלוקח בעדים שמעידים שראובן גזלה יחזיקו לראובן גזלן ואפילו אם הלוקח יודע ומכיר שהיתה שדה זו של ראובן ושל אבותיו מעולם מ"מ שאר כל הבריות לא ידעו וק"ל ועמ"ש בסמוך ס"ט: ומש"ר ואפילו אם קנה

השדה כו' עיין בסעיף שאח"ז מ"ש שם: ומש"ר ואפילו אם אין אנו יודעין כו' הכל שם בתוספות ואשר"י כתבתי זה ג"כ בסעיף ו' בדין מלוה וערב לא יעידו ללוה ע"ש וק"ל: שבעל חובו יכול להוציאו מיד לוי המערער כו' וכאן אין שייך לומר הראשון נוח לי דמאי נ"מ לראובן בזה הלא הוא לא יוציאנה גם אינו יכול להוציאה לא משמעון ולא מלוי המערער אלא שב"ח יוציאנה בשטר מוקדם שבידו על ראובן ומה לו לראובן בטירחתו על ב"ח כיון דעכ"פ לא יהיה לוה רשע כולי:

סעיף ט

מכר לו ראובן פרה וטלית כו' בפח"ה דף מ"ג ת"ר מכר לו בית מכר לו שדה אין מעיד לו עליה מפני שאחריותו עליו מכר לו פרה מכר לו טלית מעיד לו עליה משום שאין אחריותו עליו מ"ש רישא ומ"ש סיפא ומסקינן שם דף מ"ד אלא כדרבין בר שמואל כו' כצ"ל ודוקא בית או שדה אבל פרה וטלית ל"מ בסתמא דאין ב"ח טורף מהן כשמכרם אלא אפילו עשאו אפותיקי נמי לא (משום דלית להו קלא דאפותיקי ל"מ במטלטלין) וליחוש דילמא אקני ליה מטלטלין אגב מקרקעי כו' ומסיק וקאמר דמיירי דקאמרי עדים ידעינן בהאי דלא ה"ל ארעא מעולם עכ"ל הגמ' בקיצור אלו הן כלל דברי רבינו עד כתב הרמב"ם: ומש"ר ובא לוי לערער עליה בטענה שקנאה הל' משמע דקאי אזה שבא להוציא מידו שהוא שמעון שטוען שקנאה מגזלן והיינו ראובן הגזלן ואפ"ה מעיד לו ראובן דכאן מיירי במטלטלין ואין שייך לומר דניחא ליה דלא לקרוייה גזלנא דהא יכול לטעון שמצאו ונשתהא גביה כמה ימים או שקנאו מאחר ולא ידע שהוא שלו דהמטלטלין אין שם בעלים עליהם וגם העולם יאמינו לו דדוקא בקרקע דהוה דבר המסויים ונגלה לעין כל שייך לומר דניחא ליה דלא ליקרייה גזלנא כו' וכן מוכח בדברי הרמב"ן בסמוך וכמ"ש שם: שלא היה לראובן מעולם קרקע כן הוא בגמרא כו' אבל ל"ד מעולם קאמר אלא שלא היה לו קרקע עד שעה שמכר הפרה אפילו אם אח"כ היה לו אין קפידא וק"ל: וכתב לו דאקני ר"ל דילמא באותה שעה שהיה לו קרקע לוה מאי שא' ואף שידענו שבאותו שעה לא היה לו פרה וטלית וכשהיה לו פרה כבר מכר הקרקע מ"מ יש לחוש שאז שיעבד לו אגב אותו קרקע כל המטלטלין שקנה ושיקנה וא"כ אם מכר אח"כ אותו קרקע קודם שקנה פרה או טלית זה מ"מ נשתעבד לו אגב הקרקע שהיה לו בשעה שלוה ממנו שהרי הוא מוקדם ללוקח שקנה הקרקע והרשות ביד המלוה לטרוף אותו קרקע או המטלטלין שקנה ושיקנה או לטרוף שניהן מיד הלקוחות וכן מוכח בריפ"ף פרק חזקת ובר"ן בפרק מי שהיה נשוי וברשב"ם שם בפח"ה דאפי' מכר הקרקע קודם שקנה המטלטלין מהני האגב ע"ש אבל הקרקע מיהא בעי להיות בידו בשעה שמקנה

לו אגב קרקע ע"ש ברשב"ם ודו"ק: וכתב הרמב"ם שאין מעיד לו עליה בפט"ז מה"ע כ"כ: אא"כ הודה שמעון כו' והודאה מיהא מהני ולא חיישינן לקנוניא והיינו כשהודה קודם שבא המערער כ"כ בשם נ"י וד"מ ועמ"ש שם בזה ול"ד לסילוקי שותפין שכ"ר בר"ס זה שאפילו לא סילק עד אחר שבא המערער מהני דשאני התם דמכח סילוק יכול זה שנסתלק לו לתפוס במה שבידו לעולם ולא שייך קנוניא דירא ממנו שיתפוס כולו ועוד דשאני הכא דההנאה ניכרת ונראה לעינים מיד דנשאר בידו הפרה והטלית ע"י הודאה זו משא"כ בשותפין הנ"ל וכמ"ש וגם בד"מ כאן יראה שפסק כרב פפא כצ"ל ופלוגתא דר"פ ורב זביד שם דף מ"ד ועד"ר: שאל"כ אע"פ שמכרם לו שלא באחריות כו' אין זה מל' הרמב"ם שם אלא לשון רבינו הוא שכ"כ ותוס' ביאור לדברי הרמב"ם ולפי' ב"י מירי דוקא בסתם ועד"ר: דמכיר בה שהיא בת חמורו פי' וה"ה כאן במכר לו פרה צריך שיודע שהיא בת פרתו של המוכר וכן הטלית בארג בביתו: וכתב הרמב"ן הא דמעיד כו' רבי העתיק זה מחדושיו דהרמב"ן שכ"כ פח"ה בשמעתין וכתבתי ל' בדרישה ומשם תראה דרבינו שינה סדר ל' וע"ש: הא דמעיד פי' במכר לו פרה וטלית דקאמר דמעיד ראובן לשמעון וכנ"ל: דלית בהו תקנת השוק לקמן בסימן שנ"ו יתבאר דמכח תקנת השוק דחששו חז"ל שלא ירצה ליקח שום אדם מטלטלים שיחשוש שמא גזולים הם ויצטרך להחזירם להנגזל בחנם תקנו שאם יבא הנגזל בעדי גזילה לקחת אותם מיד הלוקח צריך לחזור וליתן להלוקח דמים שנתן בעדם להמוכר לו והנגזל חוזר על הגזלן ומוציא אותן הדמים מידו אבל אם הגזלן או הגנב נותנו לזה שהוא עתה בידו בפירעון חוב שהלוה לו כבר או פרע לו בו הקפותיו בזה לא תיקנו שהנגזל יתן לו כלום אלא הנגזל לוקח מידו בלא דמים כיון שלא הוציא כלום עבורו שהרי כבר היה חייב לו וע"ע שם בסי' שנ"ו ולמדונו הרמב"ן דה"נ מיירי שראובן מכר הפרה לשמעון ולא קיבל בעדם עתה דמים אלא ניכה לו הדמים בחובו מ"ה מעיד לשמעון דאין ראובן נוגע בעדות זה הוא דמה לו לשקר דהא אין לו ריוח ולא הפסד הן שיזכה זה או זה: דאי מערער זכה כו' אין משלם כו' כלומר דאי יזכה המערער לא יצטרך המוכר לשלם כלום לא למערער ולא ללוקח שהרי המערער נטל אותו מהלוקח בלא מעות כיון דלית בהו תקנת השוק ונגד הלוקח לא קיבל אחריות כנ"ל ודלא כמשמעות פי' ב"י שנראה מדבריו דמש"ר דאין משלם כלום אמערער קאי וז"א דא"כ העיקר חסר דהא מה שסיים ואי לוקח זכי ל"מ כו' ע"כ אמוכר קאי: ומ"ש א"נ כו' א"נ איכא לאשכוחי דמעיד לו במכר לו פרה וטלית הנ"ל אפילו בגוונא דאית ביה תקנת השוק דהיינו שזה המחזיק טוען שהוא לקחה ונתן להמוכר בעדם עתה דמים והמערער אינו מודה להמחזיק שקנאו ומביאו עדים שמכורים ויודעים בבירור

שפרה זו וטלית זה שלו היה וטוען להמחזיק הביא עדים שקניתיהו שמא הטלית בא לידך בתורת שאלה או פרה מעצמה נכנסה לרשותך ואין ללוקח עדי לקיחה זולת המוכר ועוד עד אחר עמו (וכדמשמע ל' אני מכרתי לו דמשמע דזולת אמירה זו אין לו עדי קנין) שנמצא שאלו שתק המוכר ולא העיד היה מוציא המערער מידו של לוקח בלא שבועה ועדים ואע"פ שהרשב"א כתב דאפילו בדבר העשוי להשאיל ולהשכיר אית ביה משום תקנה דאם אי אתה אומר כן אין אדם קונה דברים העשויין להשאיל ולהשכיר וכמ"ש בשמו בסימן ש"ע ע"ש היינו לומר דאם מביא זה עדים שקנאה צריך להחזיר לו הדמים ואין הנגזל יכול לומר לא היה לך לקנותו כיון שהוא דבר שעשוי להשאיל ולהשכיר והיה לך להעלות על דעתך שהוא שאול בידו וז"ש בטעמו שא"כ אין אדם קונה כו' ר"ל ורוב מטלטלים הן מדברים העשויים להשאיל ולהשכיר ויבוטל תקנת השוק אבל אם אינו מביא עדי קנייה ל"מ אם טוען אני השאלתיו לאחר ושמא אותו אחר השאילו לך או טוען נגנב ממנו ושמא אותו הגנב השאילו לך נראה דבכה"ג הרשב"א מודה דא"צ ליתן לו הדמים דהא הטעם הנ"ל שכתב הרשב"א דאל"כ אין אדם קונה כו' אין מוכרח עכ"פ דהא יכול לקנות וליחד עדות איך שקנה ודוקא בדבר שאינו עשוי להשאיל אמרי' דמסתמא לא בא לידו כ"א בתורת קנייה וצריך להחזיר לו דמיו בלא עדי קנין ומסתברא לומר כן כיון דמעיקרא דדינא הנגזל נטלו בלא דמים עכ"פ אלא מכח תקנת השוק אמרו דצריך להחזיר לו דמיו והיינו באופן שכתבתי וק"ל: אני מכרתיו לו ואינו שלו נראה דאפילו אינו פוסל עדיו בגזלנות אלא אומר הוא ואחר עמו יודעים אנו שלא היה שלך מעולם ה"ל תרי ותרי אין מוציאין מיד המחזיק בו עתה גם בכה"ג ודאי נאמן דהא לית ליה פסידא ולא ריוח בהגדה זו אף אי הוה זכה המערער לא הוה משלם לשום א' כלום וכי זיכה ללוקח נמי אינו מרוויח מידי כנ"י ועד"ר: א"נ כגון שאינו טוען כו' כלומר א"נ מודה המערער לשמעין שקנאה מראובן וזה נרמז במ"ש שאינו טוען שמוכר גזלה מכלל דמודה שראובן מוכרה ושהוא לקחה ממנו וכ"כ מודה שנתן לו עתה דמים בעדה נמצא דאית ביה תקנת השוק מ"מ כיון שאינו טוען שהמוכר גזלה ממנו אלא שהמוכרה לראובן הוא שגזלה מידו נמצא דאין ראובן צריך להחזיר לו דמים להמערער אף אם יזכה ויצטרך ליתן דמים לזה המוחזק ואינו נוגע בעדות הוא: שהמערער כשבא כו' משמע הא לא ה"ט לא פסלינן משום טעמא דניחא ליה דלא ליקרוייה גזלנא והיינו מטעם שכתבתי לעיל דבמטלטלים לא שייך עליו קריאת גזלנא וכן מוכח ממ"ש לפני זה. ול' א"נ כגון שאינו כו' משמע דלפני זה מיירי באפילו כשטוען שהמוכר גזלה וק"ל:

סעיף י

ראובן שגזל כו' זהו אוקימתא דרב ששת שם בגמרא וכתבתיהו בדרישה ע"ש והתחיל רבינו בתרתי וכתב ראובן שגזל שדה וטלית כו' משום דבדין זה דמערער לוי על ראובן בעודו בידו דין שדה וטלית שוין הן משא"כ כשאינו מערער עד שמכרה ליהודה דשם יש חילוק בין מערער אשדה למערער על טלית וכמש"ר אח"ז וק"ל: ובא לוי כו' מל' שהיא שלו משמע שטוען של אבותי היתה מעולם ומביא ע"ז עדים וכן מוכח מדברי רבינו בסמוך בסוף הענין דמיירי כשיש ללוי עדי אבות וכמ"ש ועד"ר: אם שמעון מעיד כו" כלומר שמעון עם א' שעמו: אבל אם בא לפסול כו' ל"ד קאמר שבא לפסול עדי לוי אלא כל שאינו מעיד בפי' שהיא של ראובן אין שומעין לו רשב"ם ע"ש: ואפשר שנוח לו כו' כל' זה ג"כ כתוב בסמוך ז"ל מטעם דהראשון נוח לי כו' וכן הוא בשינוייא קמא בגמרא אבל מסיק וקאמר שם ז"ל אב"א כגון דאית ליה סהדי למר וא"ל סהדי למר ואמר רבנן ארעא היכא דקאי תיקום ויש לתמוה על רבינו למה תפס שינויא קמא ומשמע מיניה דאם ידוע ששניהם נוחים לו או שניהם קשים לו אינו נוגע בעדות ואמאי הא כיון דמיירי בדאיכא ללוי עדי אבות כמ"ש א"כ אפילו שניהם נוחים נוגע בעדות וכתירוץ האב"א הנזכר בגמרא וי"ל משום דבזה שכשיבואו שניהן עדי אבות שישאר הקרקע ביד המוחזק אינו עכ"פ שהרי אם עדי לוי המערער מעידין שראוה ביד אבותיו ועדי שמעון מעידין שהיה של אבותיו מעולם ולא מכרוהו מוציאין אותו מיד המוחזק ונותנין לזה שעדיו מפורשין יותר וכדאיתא בפ' ח"ה וכ"ר בס"ס קמ"ו ע"ש מ"ה סתם רבינו וכתב שאפשר שנוח לו יותר להוציאה כו' ובזה נכלל כל הניחותא בין מה שאינו אלם בין מה שאפשר שעדיו יועילו יותר נגד ראובן מכנגד לוי וא"ת הא דקאמר ל' אפשר ממ"נ אם יודע שמעון שעדיו מעידין שיודעין שאבותיו לא מכרוהו הרי גם מלוי יכול להוציא ואי לא הרי ודאי לא יכול להוציאן מיד לוי המוחזק וי"ל שאף לשמעון יש לו עדי אבות שלא מכרו לו מעולם אפשר שגם עדי לוי יעידו כן דהא לפי מה שטוען שמעון שעדי לוי בשקר מעידין חושש שיעידו לו ג"כ זה ומה שקאמר הגמרא כגון דאית ליה סהדי כו' לאו דצריך להיות ידוע בודאי ששווין הן אלא שחוששין לזה וכמ"ש ורבינו כללם בחדא ומ"ה לא כ"ר ל' הגמרא הראשון נוח לי כו' בתחילה ובסמוך כתבו כיון דכבר רמזו בדבריו וק"ל ועד"ר:

סעיף יא

אפילו נתייאש קודם שמכרה היינו בסתם יאוש שאמר ווי לחסרון כיס דכיון דקרקע אינה כגזלת אמרינן מסתמא לא ייאש ועד"ר: דאייאש קודם שנמכר אזדא לטעמיה דס"ל כהרא"ש דבעי דוקא יאוש ואח"כ שינוי רשות כמבואר בסי' שכ"ג ושס"א. ואם תבא

ליד לוי לא יתחייב לו כלום מכאן מוכח דרבינו איירי בטענת לוי שהוא של אבותי היתה מעולם ויש לו עדי אבות דאי בטוען שלי הוא שלקחתי מראובן (וע"פ הדרך השני שכתבתי בדרישה ע"פ התוס') אמאי לא יתחייב לו ראובן מה לי מכרה ליהודה או ללוי סוף סוף גזלן דשמעון הוא וק"ל: אחריות נכסים פי' קרקע: חייבין הבנים להחזיר אף מדינא פי' בלא תקנת רבנן: דקיי"ל רשות יורש לאו כרשות לוקח הוא פי' לענין שהוא מיחשב לשינוי רשות:

סעיף יב

בני העיר שבא אדם לערער כו' עד"ר שם כתבתי ל' הגמרא דפ' ח"ה דנלמד כן ממנו: כיון שהוא צרכי העיר דא"א לו שלא ירחץ או שלא ילך ברחובה אבל אם איכא מרחץ או רחוב אחרת יכול להסתלק ולא הוצרך רבינו לכתבו דמדכתב דא"א להו להסתלק כיון שהוא צרכי העיר משמע מיניה הא אם יש להן אחרת יכולין להסתלק ולא כתב אח"כ בס"ת דמהני סילוק אלא שם ילמדנו דכשיש אחרת א"צ אפילו סילוק וכמ"ש שם וב"י האריך בזה ללא צורך ודוק. ובגמרא לא נזכר לאיסור אלא ס"ת ולרבותא נקט דאפי' ס"ת דלאו מידי דהנאת הגוף הוא ומצות לאו ליהנות נתנו ועוד דלאו עשיית מצוה ממש הוא אלא שמיעה בעלמא אפ"ה מקרי נוגעים בעדות ורבינו לא זא"ז קתני וכעין זה כתב ב"י בסוף דבריו ע"ש: כגון שותפין דלעיל ר"ל ר"ס זה:

סעיף יג

אבל בפסול ממון כו' ע"ל ס"ס ל"ג ושם כתבתי טעם הדבר: אא"כ יש להן ס"ת אחרת בעיר ואז א"צ סילוק וכ"כ הרא"ש בתשובה בכלל ג' ע"ש והביאו ב"י כיון דבשמיעה בעלמא יוצא ואין זה מקרי הנאה גדולה וגם מצות לאו ליהנות נתנו ואין כאן הנאת ממון כיון דאפשר לו באחרת משא"כ במרחץ ורחוב דשם עכ"פ בעינן סילוק מזה שדנין ומעידין עליה וק"ל:

סעיף יד

ורגילין לפסוק להן צדקה בכל עת עיין בב"י מ"ש בזה: אנו ניתן דבר הקצוב עלינו כו" ע"ל ס"ס ז' מ"ש בזה:

סעיף טו

כתב הרמב"ם כל כיוצא בזה כו' בפע"ז מהלכות עדות כ"כ ע"ש:

סימן לח

סעיף א

שני עדים שהעידו כו' דין זה דהכחשה כבר נתבאר בסימן ל' ול"א ודין הזמה מקרא מלא הוא ועשיתם כאשר זמם וחילוקי דינים שכ"ר בו מבוארים בפ"ק דמכות ע"ש:

סעיף ב

ומש"ר ואין לוקין כיון שמשלמין כו' דף ד' וכרבנן דס"ל הכי ולאפוקי מר"מ דס"ל שמשלמין מכאשר זמם ולוקין משום לא תענה וע"ש טעמא דר"מ ורבנן וטעם דחובל ג"כ כתוב שם ובפרק אילו נערות מביא שם ג"כ פלוגתא הנ"ל ומביא שם ג"כ הטעם דלא אמרינן איפכא דילקו ולא ישלמו וע"ש בפרש"י:

סעיף ג

חוץ מאם העידו כו' קאי אמ"ש לעיל והם חייבים כפי מה אשר רצו לחייב כו' וע"ז כתב חוץ כו' והוא משנה ובריייתא בפ"ק דמכות ז"ל הברייתא ת"ר ד' דברים נאמרו בעדים זוממין אין נעשין בן גרושה כו' והטעם מפורש שם:

סעיף ד

ומה שמתחייבין הניזמין כו' שם דף ג' מפרשי טעמו דר"ע כן ואע"ג דלא מגבינן קנסא בבבל מ"מ כל הדינים הללו יש בהן נ"מ דאי תפס לא מפקינן מיניה כ"כ הב"י ומ"ו ר"ס ז"ל תירץ בש"ע דיש ג"כ נ"מ דעד זומם פסול להעיד משא"כ עדים שהוכחשו דאילו באין בפני עצמן ואילו באין בפני עצמן ומעידין וכמ"ש בסימן ל"א. ובתירוץ וה לא נתיישב למה כ"ר דין תשלומין דעד זומם דאינו משלם כ"א בפני עצמו ובסוף הסימן כתב ג' אחין וכהנה רבות בסימן זה ולתירוץ ב"י ניחא מיהו גם לתירוץ מ"ו ר"ם צריכינן דאל"כ למה כתב דין מלקות ומיתה וק"ל: לפיכך אין משלמין ע"פ עצמן דכתיב גבי קנס אשר ירשיעון אלקים ולא ע"פ עצמן:

סעיף ה

כתב ר"ח ל"מ כו' נראה דר"ח איירי לענין עדים שאמרו שקר העדנו קודם ששילם הנתבע וקאמר דל"מ שאין להם דין עדים זוממין לענין שיצטרכו הם לשלם לנתבע לכיסו כפי מה שרצו לחייבו בתחילה בעדות כדין עדים זוממין ויהא נשכר בחזרתן זו אלא אפילו עדותן קיימת והנתבע מחויב לשלם מכיסו לתובע ולא משגיחין כלל בחזרתן לענין דין תובע ונתבע ובמה שמחויבים העדים אח"כ לחזור ולשלם להנתבע מה שגרמו לו היזק בעדות השקר מזה לא איירי רבינו כאן בשם ר"ח ובסימן מ"ו כ"ר דין ההוא בשם תשובת הרא"ש דאע"פ דאינן נאמנין לגבי תובע ונתבע מ"מ לגבי נפשייהו מיהו נאמנין וחייבין לשלם לנתבע שגרמו לו היזק ודין ההוא לא שייך אלא לאחר ששילם הנתבע שאז הזיקו יודע וניכר אבל קודם לכן ליכא משום דינא דגרמי ומ"ה לא שייך לכתבו בסימן זה דמיירי באם קונסין לעדים שיתנו ממון לכיסו של נתבע על אשר זממו להפסידו ובזה גם הרא"ש מודה לר"ח וכן ר"ח מודה בהך דלקמן כנ"ל פשוט ולא כדעת כמה רבוותא שהקשו דברי רבינו אהדדי וכמ"ש בדרישה ע"ש וא"ל ס"ס אי איתא דס"ל לר"ח כמש"ר לקמן א"כ

הפוכי מטרתא ל"ל דאפשר דאה"נ דמשלמין העדים מיד לתובע וה"ק עדותן מתקיימת שמחייבין הנתבע לשלם לתובע וממילא אם העדים לפנינו ויש להן ממון לשלם לתובע גובין מהן ואם לא מחוייב הנתבע לשלם עכ"פ ואח"כ הנתבע יוציא מהעדים ויש בו נ"מ ג"כ אם יש להנתבע בינונית ולהעדים זיבורית ובכה"ג אמרינן לקמן סימן פ"ה ס"ג דאפילו בשנים שלוו זה לוה דזה גובה וזה גובה ע"ש מכ"ש בכה"ג ואפשר נמי לומר דהתובע יכול לומר אין לי דין ודברים עם העדים והנתבע מחויב לשלם לו מיד ואין יכול לדחותו אצל העדים אף אם יש להם לשלם ומזה נראה שמדבר ג"כ בעל המישרים וכמ"ש בהגהות ד"מ ע"ש כי שם כתבתי ג"כ פירוש דבריו דב"מ ודו"ק:

סעיף ו

ה"ג הכחשה אינה בגוף העדים כו' והזמה בגוף העדים ול"ג העדות וכ"כ ב"י והוא משנה שם דף ה' ע"ש:

סעיף ז

ומ"ש והם אינם נאמנים על עצמן לומר לא עשינו כך וכך כאן לא קאי אמעשה ולכאורה היה נראה להגיה ולהפכו וכצ"ל כיון שמעידין על גופן של העדים והוי כאילו העידו עליהן שהרגו הנפש כו' דהן אינם נאמנים כו' מיהו יש לדחוק וליישב ג"כ נוסח שלפנינו ולומר דה"ק כמו דאינן נאמנים לומר בנדון זה לא היה כך וכך ומפרש דבריו דהוה כאילו העידו עליהן שהרג הנפש דאינן נאמנים לומר לא עשינו מעשה דהריגה או דחילול שבת וק"ל:

סעיף ח

ואפילו היו הראשונים ק' כו' שם דף ה' ויליף לה מקרא: בין אם העידו בזא"ז כו' לאפוקי מרבי יודא דפליג התם במתניתין עם רבנן וז"ל דחשדינן לה שכך נטלו עצה ביניהן להזים את כל הבא להעיד עליו וק"ל:

סעיף ט

עדים זוממין א"צ התראה כו' בכתובות פרק אלו נערות (כתובות דף ל"ג א)"ר אליעזר הכי ויהיב אביי טעמא דכיון דאינהו בעו למקטל בלא התראה אף אינהו לא צריכין התראה דכתיב ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו מתקיף לה רב חמא בריה דרב ירמיה אלא מעתה בן גרושה ובן חלוצה דלא מכאשר זמם נפקא לן (וכמ"ש לעיל) ליבעי התראה אמר קרא משפט אחד יהיה לכם משפט השוה לכולכם ופירש"י וכיון דרוב זוממין לאו בני התראה נינהו ה"נ לא ליבעי התראה:

סעיף י
ואין מזימין אותן אלא בפניהן שם בפ"ק דכתובות מימרא דרבי אבהו ופירש"י שהרי באין לעונשן מיתה או ממון והתורה אמרה והועד בבעליו יבא בעל השור ויעמוד על שורו:

סעיף יב
ואם הוכחשו ואח"כ הוזמו כו' הוא מימרא דרבא בפרק מרובה (בבא קמא ד' ע"ג) ע"ש:

סעיף יג
והזמה שלא בפניהם כו' הוא סוף המימרא דרבי אבהו הנ"ל:

סעיף יד
אין העדים זוממין לוקין ומשלמין עד שיהו כולם כשרים ראוים להעיד ויגמר הדין על פיהם משנה בפ"ק דמכות דף ה' ע"ב ז"ל כאשר זמם לעשות לאחיו והרי קיים (פירוש שעדיין לא נהרג) ומה אני מקיים נפש תחת נפש שלא יהרגו משקבלו עדות עד שיגמר הדין עכ"ל המשנה ונראה להגיה בדברי רבינו עד שנגמר הדין בנו"ן וכמ"ש בסוף הענין או שהוזמו קודם שנגמר וכן במיימוני כתב אחר שנגמר ע"ש. וכתב הב"י דמ"ה בעינן נמי שיהיו כולם ראויין להעיד דאל"כ א"א שיגמר הדין על פיהם דהא נמצא א' מהם קרוב או פסול עדותן בטילה ואף אם נגמר ה"ל כאילו לא נגמר ולי נראה דמהאי טעמא נמי בעינן שיהו כולם ראויין להעיד דאז כולם ראויין להזמה דאי אינן ראויין להעיד גם אינן ראויים להזמה דהא תנן התם אמר רבי שמעון מקיש שלשה לשנים מה שנים אין נהרגין עד שיוזמו שניהן אף שלשה כו' ומנלן אפילו מאה ת"ל עדים וק"ל: ומש"ר והוא שהעיד כ"א תוך כדי דיבור שם דף ו' ע"א בגמרא אמר רב הונא והוא שהעידו כולם בתוך כדי דיבור והוא כדי שיעור שיאמר שלום עליך רבי ומורי: ומ"ש או שאמר אחר עדות חבירו ואני כמותך בפרק ד' מיתות אמר ר"ל אף אני כמוהו כשר בדיני ממונות ובדיני נפשות ומעלה הוא דעבוד רבנן כלומר שהצריכו לכל העדים לפרש עדותן וכיון דאמר אף אני כמוהו סגי מדינא דלא צריך לומר עוד והו"ל כמעיד תוך כדי דיבור של חבירו ב"י: אבל אם יש ביניהם הפסק כו' עד אע"פ שכל העדות בטילה דברים הללו העתיק רבינו מל' הרמב"ם כתבתי ל' בדרישה וביאור הדברים דמיירי כשבאו כא' לב"ד להעיד אלא שהפסיקו בין עדות לעדות ביותר מכדי דיבור ומ"ה ס"ל לרבינו דלענין צירוף העדות יחד לחייב הנתבע דתליא באם באו להיות חבורה ואגודה אחת אמרינן כיון שעל שם כך באו כולם יחד לב"ד כדי להעיד אע"פ שהפסיקו בין עדות לעדות חשוב הכל כעדות אחת וכיון שנמצא א' מהן פסול שהוזם עדות כולם בטילה דעדות שנפסלה מקצתה נפסלה כולה דומיא דאמרינן גבי נמצא אחד מהן קרוב או פסול שאפילו לא העידו אלא לאחר כדי דיבור עדות כולן בטילה (וכמ"ש לעיל סימן ל"ו וגם כאן בדרישה בשם התוס') וא"ת

הא גבי נמצא אחד מהן קרוב או פסול בין להרא"ש בין להרמב"ם בעינן לפחות שיראו עדות כא' ויכוונו להעיד ואם לא ראו וכיונו כאחד אפי' באו לב"ד כא' וגם העידו תוך כ"ד לא חשבינן להו כעדות אחת (וכמבואר לעיל סימן הנזכר) שאני התם שכולן מעידין אמת ונמצא התחלת עדותן הוא בשעת ראיה מ"ה אין קרוב ופסול מבטל העדות אלא אם כן נעשה עמהם אגודה אחת בשעת הראיה שהיא התחלת העדות אבל כאן שאילו הניזומים שקר העידו ומעולם לא ראו נמצא שהתחלת עדותן בשעת שבאים לב"ד להעיד מ"ה כל שבא עמהם לב"ד להעיד הוא עמהם באגודה אחת בהתחלת העדות ולהכי עדות כולם בטילה אבל מ"מ לענין תורת הזמה שבעינן שיוזמו כל העדות יחד לא חשבינן להו לחבורה א' ואותה שהוזמה חייבת אף שלא הוזמו האחרים משום דהזמה בהגדה תליא מילתא וההזמה לא היתה כ"א אלא לאחר כדי דיבור [ובזה] דברי רבינו מבוארים. ונראה דגם זה הוא טעמו של הר"ר ישעיה דמסיק רבינו וכתב בשמו דאם כשבאו להעיד אמרו להעיד כיוננו כבר נעשו אגודה א' בין לענין הזמה וכו' דאף דבהזמה בהגדה תליא מילתא וכמו שכתבתי מכל מקום אמירתם זו דאמרו להעיד כיוננו מחשב לאמירה והו"ל כאילו העידו מיד יחד: ומ"ש והאחרונים אינן נענשין לא איירי בהוזמו גם הם כמו שהוכחתי בדרישה ע"ש אלא כאילו אמר בזה שלא העידו תכ"ד א"צ להיות כולן נענשין אלא אף שאילו האחרונים אינן נענשין מ"מ הראשונים נענשין ורבינו נמשך אחר ל' הרמב"ם ובדרישה הבאתי ל' הרמב"ם שכתב בל' זה כ"כ במקומות אחרים ע"ש ודוק: אבל אם כשבאו להעיד כו' עמ"ש בפי' דברי רבי ישעיה הללו בסימן ל"ו בסעיף ב' בפרישה ובדרישה ודוק: ומ"ש רבי ישעיה אבל אם כשבאו להעיד אמרו להעיד כיוננו פי' כ"א בפני עצמו אמר גם אני כוונתי היה להעיד אבל א"צ שיאמרו שכוונתן היה להעיד יחד דהא הכשרים ודאי אינן אומרים שכוונתן היה להעיד עם הני דניזממו שהרי לא היו כלל עמהן וק"ל: ומ"ש ובלבד שיראו כולם כא' י"מ דאנמצא בהן קרוב או פסול לחוד קאי דאלו בהזמה לא הוה להן ראיה כלל דהא בשקר העידו והוא דוחק בעיני דהא כאן אין מקום רבינו לעדות דקרוב ופסול (אלא דכתבו רבינו ללמוד ממנו דיני הזמה וה"ק בין כו' בין כו' ר"ל כמו דבנמצא אחד מהן קרוב ופסול נפסלין מהן הכשרים במה שהיו בצירוף יחד שאמרו להעיד נתכוונו כן הדין ג"כ לענין הזמה) ולעיל סימן ל"ו דשם מקומו הל"ל לכן נראה דגם נ"מ ביה לענין הזמה וה"ק שוין הן הזמה לנמצא ביניהן קרוב או פסול ובשניהן בעינן הראיה יחד כל אחד לפי עניינו דהיינו בקרוב או פסול בעינן שבאמת ראוהו יחד דאל"כ לא היה הצירוף צירוף לפסול הכשרים כיון דאינן מעידין בתוך כ"ד ולענין הזמה בעינן שיאמרו בבואם לב"ד להעיד שכוונתן היה מתחילה להעיד ושגם

ראוהו יחד ואם לא אמרו שראוהו יחד אין צירופם צירוף לענין הזמה וק"ל: ודוקא בשאר העדים בעינן כו' שהעדות אפשר שנתקיים בשנים הראשונים אבל בשנים הראשונים אע"פ שהפסיקו שניהן צריכין זל"ז דע"א אינו כלום ולכן מצטרפין אע"פ שיש ביניהם הפסק: אבל אם לא הוזמו כולם כו' קאי אדלעיל: או שנמצא אחד מהן קרוב או פסול פטורין פי' פטורין מלשלם אבל פסולין הן לכל עדות שבתורה ריב"ש סימן רס"ו:

סעיף טו

העידו שנים פלוני לוה מפלוני כו' עד כפי דרך עולם מימרא דרבא בספ"ק דמכות ע"ש: ומש"ר אינם זוממין עד"ר:

סעיף טז

שנים שהעידו באחד שגירש כו' משנה וגמרא שם דף ג' ע"א וגם מ"ש אח"כ העידו בא' שח"ל כו' משנה שם ע"ש: ובא לחייבו ליתן לה כתובה ל"ד כתובה אלא ה"ה נכסי מלוג ונכסי צאן ברזל ותוס' כתובה אשר"י: אלא אומדין כמה כו' זהו פירוש הרא"ה ורש"י וריף. והרז"ה פי' בע"א ועד"ר: אם היתה עומדת לגבות מיד כו' דאפילו בעומדת לגבות מיד שייך ביה אומדנא דרואין אם הוא איש אמיד לפרוע או קשה להוציא ממנו או אם יש עידית וזיבורית: ושומא זו תלויה באשה ר"ל ולא תליה בבעל לראות אם הוא ילד או זקן ועד"ר: אז שוה יותר כו' הביני ביני שוה יותר וכ"כ מ"ו ר"ש ז"ל: וכן לענין גירושין כו' ר"ל גם בזה שמין באשה ולא בבעל אם הוא סבלן או קמצן מלהוציא מעות מתחת ידו: אז קרובה להתגרש יותר פי' ואו הביני ביני שוה מעט: וגם שמין לפי מה שהיא השדה כו' מתחילה כתב זמן הכתובה אם היא קרובה לגבות או לא והשתא קאמר דשמין ג"כ הנכסים שאחריות כתובה עליהן שגם בזה נותן לוקח עיניו למעט או להוסיף ואע"ג דכבר כתב דאומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובה של זאת שם כתב האמידה דגבייה מיד וכאן כתב האמידה דלאחר זמן והעיקר דנמשך כאן אחר ל' הגמרא דקאמר רב פפא באשה ובכתובתה ועד"ר וק"ל:

סעיף יז

מנה ליתנו לו לאחר ל' יום נקט ל' יום משום דסתם הלואה הוא ל' יום אף אם לא קבע שום זמן כמש"ר בסימן ע':

סעיף יח

שנים שהעידו לאחר משנה פח"ה דף נ"ו קמ"ל דאין העדות יכולין לומר הכי לא העדנו שקנאו אלא שאכל פירותיה ואדרבה לחיבה למחזיק פירות קאתינא דכיון שהמחזיק מביאן לב"ד ודאי לטובתו הביא (כדלעיל סימן כ"ט) כדי להחזיק בקרקע ולא לחייבו פירות וכעין זה כתבו התוס' שם אמציעתא דמתני' העידו שנים כו' ע"ש:

סעיף יט
העידו שנים שאכלה שנה ראשונה כו' זה מציעתא דמתני' דהתם והטעם מפורש התם בגמרא דאע"ג דאשתא דמסהיד האי לא מסהיד האי מ"מ כל חד מסהיד על כל מה שאפשר היה לו לראות באותו זמן וכבר כתבתי זה לעיל ס"ס ל' ע"ש מ"ש עוד מזה:

סעיף כ
לפיכך ג' אחין כו' זה סיפא דמתניתין דהתם אלא שליתא שם תיבת לפיכך ורבינו נמשך אחר ל' הרמב"ם שכתב כן בפכ"א דהל' עדות ז"ל משלשין ביניהן שאע"פ שעדות החזקה ג' עדיות הן הרי הן כעדות א' להזמה לפיכך ג' אחין כו' וצ"ע מאי קישור יש לזה עם זה דהא יש לחלק ולומר דשאני ג' כתות הנ"ל דבין אם מחשבינן אותו לעדות א' או לב' עדיות מצטרפין משא"כ בעדות דאחין הללו דאם מחשבינן אותן לעדות א' אין מצטרפין וצ"ל דה"ק לפיכך כיון דאילו הג' כתות צריכין לשלם אע"פ שיש לכל א' התנצלות לפטור נפשיה דב' כתות הראשונות פשיטא דיכולין לומר לא ידענו שיש עוד כת שלישית שיבא לידי חזקה ואפילו השלישית יכולה להתנצל ולומר לא ידענו מהראשונים ואפ"ה מחייבין אנו אותן ומחשבין כאילו הן כת א' מזה יש ללמוד ג"כ בג' אחין ואחד מצטרף עם כל א' דאע"ג דאנו צריכין לומר שהם ג' עדיות דאל"כ לא הוה עדות כלל כיון שהן אחין בעדות א' אפ"ה אנו חושבין כעדות א' ויצטרפו והוי חזקה וק"ל: ומש"ר ואם הוזמו כו' כ"כ שם ג"כ ברמב"ם אבל בתוס' כתבו שם שמ"ש והם עדות א' לענין הזמה היינו לענין שצריכין שיוזמו כולם ורשב"ם בפירושו שם כתב לתרווייהו ועמ"ש רשב"ם עוד שם בפי' דהני בבי ודוק:

סימן לט

סעיף א
המלוה את חבירו בעדים כו' משנה בפרק ג"פ וכתבתי לשונה בדרישה ע"ש: ואינו גובה מנכסים משועבדים נכסים משועבדים היינו קרקעות שמכר הלוה שאז לא בא עליהן לטרפן כי אם מצד שנשתעבדו לו תחלה דהיינו שהיו ביד הלוה בשעת ההלואה או שכ' לו דאקני אבל בעוד שאינן מכורין אינו בא עליהן מכח שם שיעבוד אלא חובו על הלוה וכשאין לו מגבין לו הב"ד מנכסיו דנכסי דאינש אינון ערבין ליה אף אם לא היה בידו תחילה ואפי' לא כתב לו דאקני ואפי' מגלימא דעל כתפיה וק"ל ועד"ר: ולקמן ית' כו' בסימן ס"ט בדין כתיבת יד ובסימן ע' לענין המלוה בעדים:

סעיף ב
ואם מלוה את חבירו בשטר גובה מן כו' שם בגמרא דף קע"ה ע"ב אמר עולא ד"ת אחד מלוה בשטר ואחד מלוה בע"פ גובה מנכסים משועבדים מ"ט דמדאורייתא משתעבדי

נכסי לוה למלוה שנאמר יוציא לך את העבוט וה"ה למקרקעי ומ"ט אמרו ע"פ אינו גובה אלא מבני חורין משום פסידא דלקוחות שלא ידעי שזה חייב לו כלום אבל כשהוא בשטר כיון דאיכא שטר ועדים מפקי לקלא ולקוחות שקנו מיניה אינהו דאפסדי אנפשייהו משא"כ בכ"י שאין שם עדים וליכא קלא:

סעיף ג

אפילו לא כתב בו אחריות כו' פי' אחריות שכותב בו איך ששיעבד לו נכסיו ועמ"ש בסמ"ע ר"ס ס"א תוכן ל' אחריות: דקיי"ל אחריות ט"ס הוא בפ"ק דב"מ דף כ"ד אמרינן הכי ור"ל הסופר שכח לכתבו והטעם משום דחזקה הוא דלא שדי אינש זוזי בכדי ואפי' בכל הלואה בלא שטר הול"ל הכי אלא שכיון דלית להלואה קלא אין בידינו להפסיד הלקוחות:

סעיף ד

לפיכך אף ע"פ שראו העדים כו' לא יכתבו כו' י"מ דאסמוך ליה קאי וה"ק כיון דשטר עדיף כחו דטורף בו ממשועבדים ואפי' לא נכתב לו אחריות לפיכך אין לעדים לכתוב לו שטר ואפי' לא יזכירו בו אחריות בלא רשות הלוה שאולי אינורוצה לשעבד לו אחריות וז"א חדא דא"כ לא הו"ל לסתום ולכתוב שאולי אינו רוצה שיהא שטר עליו אלא הול"ל שאולי אינו רוצה שיטרוף ממשועבדים ועוד דא"כ היה משמע שאם יאמר המלוה כתבו לי שטר ופרשו בו שלא באחריות רשאין לכתוב לו וז"א חדא דס"ס לא ניחא ליה ללוה דליפוש שטרי עליו ויתזלו נכסיו וכן הוכיחו בהדיא בתוס' וכ"כ הרא"ש כתבתי ל' בסמוך בס"ו ועוד איכא נפקותא אחרינא דשמא יפרע לו ולא ידע שיש ביד המלוה שטר עליו וזה יחזור ויתבענו ולא יהיה נאמן לומר פרעתי משא"כ במלוה בעדים דהלוה בעדים א"צ לפרעו בעדים וכ"מ להדיא מל' הרמב"ם פי"א דמלוה דמה"ט לא יכתבו העדים שטר בלא ידיעת הלוה לכ"נ דאריש הסימן קאי שכתב המלוה את חבירו בעדים זהו נקרא מלוה ע"פ והוא מל' המשנה וכמ"ש שם ע"ז כ' לפיכך כו' כלומר כיון שאמרו חכמים שהלואה בעדים נקרא ג"כ הלואה ומלוה ע"פ הוא לפיכך א"י לומר לעדים שהלוה לו בפניהם לא הלויתי לו כ"א אדעתא שיכתוב לו שטר וכמ"ש באם הקנה לו בקנין דמה"ט מסתמא כותבין לו וקמ"ל דבזה לא ישמעו לו כיון דלא יפה כחו בקנין ואולי אינו רוצה שיהא לו שטר עליו מכל הני טעמים הנ"ל וזהו שסיים וכתב ז"ל אם לקח לו בקנין כותבין לו מסתמא ודוק: ומ"ש אע"פ שראו העדים כו' פי' ר"ל העדים שייחד לזה להלוות לו בפניהן והן הן שנקראו עדים ומש"ה ג"כ כ' העדים בה"א הידיעה שקאי אריש הסימן שכתב המלוה לחבירו בעדים וקמ"ל דל"מ כשהודה בפניהן שח"ל דלא יכתבו לו שטר דדילמא שלא להשביע קאמר כן אלא אפילו אם ראו שהלוה לו אפ"ה לא יכתבו לו אבל

אין לפרש דמיירי בעדים שלא ייחד להלואתו אלא שראו מעצמם ההלואה דכה"ג אפי' קנה בק"ס לפני עדים לא יכתבו אחרים שראו ההלואה והקנין שטר אלא עדי קנין עצמן וכמ"ש רשב"א בתשובותיו סימן אלף ע"ג הביאו הב"י והד"מ בסימן ל"ו ובסימן זה ס"ה ע"ש וק"ל: ה"ג עד שיאמר להם הלוה כתבו כו':

סעיף ה

אבל אם לקח בקנין כו' דסתם קנין לכתיבה עומד בפרק חזקת (דמ"ו) ופירש"י דכיון שהקנהו אין לך יפוי כח גדול מזה ומסתמא רוצה שיכתבו לו ע"כ והיינו דוקא כשהקנה לו בפני המלוה וכמ"ש בסמוך סכ"א גבי אין כותבין שטר למלוה בלא לוה גם לפני זה בסי"ח אמש"ר אפילו כתבו סתם ע"ש. ועמ"ש בהגד"מ ודוק:

סעיף ו

שחייב לו מנה ולקח בקנין כו' ואז אצ"ל אתם עדים כיון שלקח בקנין כמש"ר בסימן פ"א: אפילו שנשתהה זמן מרובה כו' למדו מהא דת"ר בפ"ב דכתובות כותב אדם עדותו על השטר ומעיד עליה אפילו אחר כמה שנים וכפי' הגאון ע' באשר"י שם ובבה"ת שכ"ה שהביאו ואע"פ שיש פירושים אחרים להאי ברייתא וכמש"ל סימן כ"ח בפרישה מ"מ גם פי' זה עולה לדינא ועד"ר: וא"צ לחוש שמא פרע כ"כ הרא"ש ויהיב טעמא דהא ידע שקנאה בק"ס ממנו וסתם קנין לכתיבה עומד ואילו פרע הו"ל לאודועי לסהדי שפרע ואיהו דאפסיד אנפשיה: ואפילו אם מת הלוה כו' וכן אם מת המלוה כו' נראה דה"ה אם תרוייהו מתו דכותבין ורבינו כ' דמת א' מהן משום רבותא וה"ק אפילו אם מת הלוה ומלוה חי דסד"א דיפה כח היתומים לגבי המלוה החי ולא ליכתבו שטר עליהן קמ"ל וכן אם מת המלוה והלוה חי קמ"ל דאע"ג דאין היתומים יכולין לטעון ברי שלא פרע דאיכא למימר דמסתמא פרע ולפחות הו"א דלא נכתוב להו עד דנשייליה ללוה תחילה דדילמא יברר שפרע קמ"ל:

סעיף ז

אבל אם הלוה כו' בב"ב (דע"ז) מימרא דרב חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה וכ' הרא"ש שם כן לענין קנין דמכירה ובפרק זה בורר גבי הא דאמרינן הודה בפני ב' וקנה מידו כו' כתב הרא"ש ג"כ לענין שטר הלואה וכ' דאף ע"ג דסתם קנין לכתיבה עומד היינו כל כמה דלא הדר ביה לא בעי לאימלוכי בי' ואע"ג דלא אמר כתבו אבל אם מיחה ודאי לא יכתבו חובתו בע"כ וטעמא דשטר אית ליה קלא טפי מקנין וזיילי נכסיה וגם בתשובת הרא"ש כלל נ"ז וכלל ס"ו סימן ב' השוה הלואה למכירה וכ"כ ג"כ הב"י וע"ש שהאריך לפני זה בזה ללא צורך: לפיכך אם יאמר המלוה כו' ל' הרא"ש שם ואע"פ שגם הלוקח יכול לחזור בו כו' ורבינו שכתב תיבת לפיכך ה"ק הואיל דאמרינן סתם קנין לכתיבה

עומד א"כ מסתמא היה דעת המלוה בשעת הקנין ע"מ שיכתוב לו שטר וזה בא למחות מלכתוב לפיכך יכול הוא לומר תחזיר לי מעותי וק"ל: תחזיר לי מעותי שומעין לו ואם יטעון הלוה פרעתי אינו נאמן ואע"ג דהמלוה לחבירו בעדים א"צ לפרעו בעדים שאני הכא דלקח בקנין וכמש"ל ר"ס ע':

סעיף ח

אפילו הודה בפני ג' כו' בפרק ז"ב ועד"ר שם כתבתי ל' הגמרא ומדכתב רבינו אין כותבין משמע אבל הודאה מעלייתא מיהא הוה בין תובעו בין לא תובעו אפי' לא אמר א"ע וכ"כ נ"י ולא יכול לטעון תו טענת השטאה או השבעה (אבל טענת פרעתי יכול לטעון כמ"ש אח"כ) והיינו דמחלקינן בסמוך בין מטלטלי למקרקעי דכיון דעכ"פ הקרקע שלו שהרי הודה ולא יכול למיהדר ביה א"כ שטר אינו אלא גילוי מילתא בעלמא ואמאי נכתביה משא"כ מטלטלין דמחוסר גובייניא וכמ"ש שם והאי אין כותבין דקאמר היינו אחר שיצאו אם חוזר ובא המלוה ובקש לכתוב לו הודאתו אבל בעודן בב"ד כותבין וכ"כ הרמב"ם בפ"ד דטוען דין ג' והנ"י וכמ"ש ג"כ בסמוך סי"א עס"ז: ואפילו אם אמר הוו עלי דייני כצ"ל וכן הוא ל' הגמרא שם וכן הוא ברמב"ם ובש"ע ובדרישה כתבתי ל' הגמרא דאיתא שם דאפילו כנפינהו איהו יחד והושיבם לב"ד ואמר הוו עלי דיינים בהודאתי זו אפ"ה אמרינן שלא נתכוין אלא להעדים בעלמא על הודאתו ולא שיהיה עליהם תורת ב"ד למכתב עליו שטרא (שם כתבתי דרבינו קיצר במה שלא כ' רבותא זו וסמך אמ"ש בסוף אא"כ קבעו הג' מקום דמשמע דוקא בכה"ג) משא"כ כשקבעו מקום להתקבץ כדי לדון דהיינו שבעל דינו תבעו ושלחו אחריו כדי לדון על תביעתו שאז ודאי הוא יודע שהודאתו בפניהם עשה מעשה ב"ד ותיפוק ליה קלא ואדעתא דהכי הודה מש"ה כותבין אותו בשטר ול' רש"י שכתבתי בדרישה משמע דהדין נותן שכל כה"ג כותבין שטר אף שהוא אינו רוצה ולא דמי להא דקיי"ל דהלוה יכול למחות מלכתוב השטר דהא גם שם כשמוחה בעי להחזיר דמי הלואה למלוה וכמש"ר בסמוך ואם לא יחזיר כתבינן בע"כ וה"נ בהודאה אין בידו למחות לכתוב ההודאה עד שיתן לו הדמים כפי ההודאה כנ"ל ביאור הדברים וכ"מ ברמב"ם ור"י ודוק בדרישה: אפילו לא אמר א"ע כל' זה כ' גם מור"ם בהג"ה ואפשר דהוא נקט שפיר עדים לרבותא דאפילו אם גם א"ע לא קאמר אפ"ה כותבין וק"ל: וכתב הרמב"ם והוא שיכירו כו' בפ"ז מטוען כ"כ ושם קאי ג"כ אהודאה (וצ"ע אי מיירי בהודאה שהודה א' לחבירו ובלא קנין אבל אי ראו עדים שהלוה לו מעות ואמר כתבו שטר א"צ שיכירו אותן וע"ל סי' מ"ט כ' דין זה סתם): ומ"ש שלא יערימו לחייב את איש אחר מה"ט פשוט דצריכין להכיר הלוה דאל"כ יש לחוש

דיעשה קנוניא עם המלוה להעלות לו שם אחר כדי להוציא מאותו אחר שהעלה שמו כשמו וכמש"ר בסימן מ"ט וגם להמלוה צריכין להכיר לדעת הרמב"ם משום שמא הביא א' מן השוק לפני עדים במקום המלוה כדי שיכתבו ויחתמו לו שט"ח ולא לוה עד לאחר זמן מהמלוה ששמו כך ואז ימסור לו השטר ונמצא הוא שטר מוקדם ויטרוף מלקוחות שלא כדין וגם זה הוא בכלל במ"ש שיערימו לחייב את איש אחר והא דתנן כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו כ' רבינו בסמוך סכ"ג בשם הרמב"ם דהיינו דוקא בשטר הקנאה דקנה המלוה מיד בשפת הקנאה ואע"פ שלא הלוה לו ומש"ה לא כתב רבינו כן בשם הרמב"ם אאם הודה בפני עדים וקנו מידו דצריך שיכירו את שניהם דהתם כיון שקנו מידו אע"פ שאין מכירין המלוה אלא הלוה כותבין וכתב המ"מ על דברי הרמב"ם בפכ"ד ממלוה וב"י הביאו לקמן סי' מ"ט ע"ש ואף לדעת רבינו דלא ס"ל בהא כהרמב"ם אלא ס"ל דעדיו בחתומיו זכין לו ובדין טריף וכמ"ש בס"ס זה מ"מ לענין שיכירו המלוה ס"ל כוותיה דרמב"ם ולא מטעמו אלא משום דשמא האי מלוה מעלה שמו בשם אחר ושמא לא ניחא להההוא אחר דליפקא עליה קלא דיש לו חוב אצל פלוני וכמש"ר בשם הרמ"ה לקמן בסימן רל"ח משה"ה גבי מכירה דהיכא דמשמע מתוך השטר שהמקח היה מדעת שניהם אין כותבין שהם מעידין איך שהלוקח חפץ במקח שפעמים לא ניחא ליה בהכי דליפוק עליה קלא דאית ליה מאי דלית ליה דלמא גרים ליה האי קלא הפסד מאנפי אחריני ע"ש וה"ה לענין הלואה משא"כ כשכותבין להלוה לחוד דאז אין כותבין בל' נוכח להמלוה ולא נפיק עליה קלא שמעות הלואה הוא שלו גם יש לחוש שהמלוה יעלה לנפשו שם אחר כדי לאפקועי מלוה זו ממי שנתחייב לו הוא ולכך צריכין להכיר להמלוה וכמש"ר בסימן מ"ט ע"ש ושם בסימן מ"ט כתבתי עוד טעם אחר לדברי רבינו למה צריכין להכיר ג"כ שם המלוה ובו נתיישב טפי ל' חיוב לאיש אחר לדברי רבינו ע"ש ועמ"ש בסמוך סי"ז עוד מזה: שהודה לו במטלטלין אפילו כו' פי' ל"מ כשהודה לו בדמים שהוא דבר הניתן להוציא ואינו בעין דפשיטא שאין כותבין משום דכ"ז שלא נכתב שטרא מצי לאשתמוטי זימנא בתר זימנא אלא אפילו במטלטלין שהן תמיד בעין כגון במטלטלין של פקדון דאסור ליגע בהן ולא שייך בהו טעמא דאישתמוטי אפ"ה אין כותבין דלא ניחא ליה דליהוי עליה שטרא דתו לא מהימן לטעון החזרתי לך וכ"כ הרמב"ם ומש"ר טעם במטלטלין משום דמחוסרי גובייגא הוא מל' הגמרא וע"כ צ"ל להרמב"ם דגם זה דיכול לומר החזרתי הוא בכלל זה דאמר דמחוסרים גובייגא וכמ"ש בדרישה וכן נפרש ג"כ ל' רבינו ועד"ר:

סעיף ט

אבל הודה במקרקעי כותבין שהרי לא שייך בי' טענת חזרה: ובמטלטלי נמי אם המודה חייב באחריות כו' דין זה לא מצאתי לא בגמרא ולא בתוס' ולא בשום פוסק אך לפי הטעם שכתבנו הוא ממילא (כדמוכח לקמן בס"ס זה) דכיון דהטעם שאין כותבין הודאתו במטלטלין היינו משום טענת חזרה א"כ כשהודה אומר בב"ד הריני מודה שיש לפלוני בידי כך וכך מטלטלין ועלי להחזירם לידו ונכסי משועבדים ליה לגבות מטלטלין אלו או ודאי אף בלא כתיבה לא שייך טענת חזרה דהוי כאדם המתפיס את חבירו דבר ואמר ה"ז לך אם לא אחזיר לך דבר זה דודאי לא מצי להוציא המשכון מידו ולמימר החזרתי לך כ"ז שיש בידו של זה מה שהתפיס וה"נ דכוותיה וק"ל:

סעיף י

ופי' התוס' הא דהודאה כו' דוקא לטרוף לקוחות כו' דברים הללו לא מ"כ בתוס' בשום מקום רק בדברי הרא"ש פ"ק דב"מ (סוף דק"ל) מ"כ דברים הללו (ואפשר שבתוס' שהיו ביד רבינו היה כ"כ שם) אהא דאמרינן שם בגמרא (די"ז) פלוגתא דר"י ורב זביד אליבא דר"נ דר"י אמר א"ל צא תן לו ואמר פרעתי נאמן ור"ז אמר אפילו בחייב אתה ליתן לו (ר"ל אף שאין במשמעותיה שיתן לו מיד אלא שנראה לב"ד שיתחייב שיעיינו עוד בדינו) אפ"ה נאמן בא מלוה לכתוב אין כותבין כו' ז"ל הרא"ש ואע"ג דאמרינן לעיל דעמד בדין כמלוה בשטר דמי היינו לטרוף מן הלקוחות משום דאית ליה קלא אבל מצי למימרא פרעתי דאפילו במלוה בשטר הומ"ל הכי אי לאו דא"ל שטרך בידי מאי בעי והיכא דידוע לן שלא פרע או שהוא מודה (ולא חיישינן בזה לקנוניא דלקוחות אפסידו אנפשייהו כיון דידעי דהודה לו) גובה מהלקוחות עכ"ל והן הן הדברים שכתב רבינו כאן בשם התוס' ובזה נתיישב הל' מה שהביא רבינו בשם התוס' שכתבו הא דהודאה בב"ד כו' וזה לא נזכר לפני זה אלא שהעתיק מ"ש התוס' אדברי ר"ז וכדברי הרא"ש הנ"ל וקאי רבינו אהודאה בלא קנין ובלא שלחו לו ג' אחר שנתקבצו יחד לדון שקאמר לפני זה דלא מיחשב הודאה זו לכתוב עליו שטר כ"א כשהודה בקרקעי וע"ז שייך נמי קושיית התוס' והרא"ש הנ"ל דאמאי הא קיי"ל דהודאה בפני ב"ד אפילו בלא קנין מיחשב כמלוה בשטר וכתב רבינו בישוב זה כמ"ש התוס' התם בישוב דר"ז הנ"ל דדוקא לענין טירוף מלקוחות מיחשב כשטר ולא לענין נאמנות באומר פרעתי וזהו שסיים וכתב לפיכך אין כותבין כו' אבל בהודאה בקנין או שנתקבצו ג' יחד לדון ושלחו לו לבא ובא והודה לפנוהן אז א"צ לומר פרעתי ומש"ה כתב רבינו לעיל ס"ח דכותבין אפילו לא אמר א"ע וכאשר פירשתי דברי רבינו כן מוכח מדברי הרמב"ם בהדיא בפ"ז דטוען בדין גד"ה גם הרי"ף כתב האי שינויא אהאי קושיא גופה וכתב לפני זה עוד שינויא אחרינא וחילק

בו בין ציית דין ללא ציית ואותו תי' תפס הרמב"ם בלשונו ופי' לא ציית היינו שג' קבעו עצמן לדין ישלחו אחריו וכמ"ש בדרישה ע"ש גם בשם בעה"ת וחילוק זה כתב רבינו ג"כ וכמ"ש הכל בדרישה וע"ש ובזה דברי רבינו מבוארים: ואמש"ר בין א"ל חייב אתה ליתן כתב הרא"ש שם טעמו משום דאין המון העם מפרישין ומבדילין בין צא תן לו לחייב אתה ליתן לו והכל נחשב להם פסק דין ועבידי דפרעי אבל כשהכחישוהו עדים אחר שאמר פרעתי להיות מוחזק כפרן ע"י העדים בזה חילק שם ר"ז בין צא תן לו לחייב אתה ליתן לו וכמש"ר לקמן ס"ס ע"ט ובאשר"י דב"מ שם (ד"ד) וק"ל:

סעיף יא

ומש"ר לפיכך אין ב"ד כותבין כו' פי' לפיכך אין ב"ד כותבין שטר הודאה לאחר שיצא מב"ד דשמא פרעו בנתיים אבל קודם שיצא ודאי כותבין וכ"כ נ"י וכן דייק דברי הרמב"ם שהביא רבינו בסמוך שכ' ויצא כו' גם אדין אם לא היו ג' קבועין אלא שקבצן המלוה והודה הלוה לפניהם כ' שם הרמב"ם ובא אח"כ התובע ואמר כתבו לי הודאתו אין כותבין לו משמע דוקא אח"כ וכן צריך לפרש דברי רבינו כמ"ש בדין זה לפני זה בס"ח אלא שהפסיק לכתוב רבותא דס"ל לראבי"ה דל"מ בא"ל הב"ד בע"פ צא תן לו דנאמן אלא אפילו כתבו עליו פסק דין נאמן לומר פרעתי וטעמיה דראבי"ה כ' המרדכי פ"ק דב"מ ז"ל ואינו דומה לש"ח שנכתב לגבות בו ואילו פרע לא היה מניחו בידו דמלוה משא"כ בפסק דין דאינו נכתב אלא משום דאין הדיינים נאמנים לומר לזה חייבנו אחר שיצאו מב"ד ועד"ר מ"ש מזה וממשמעות ל' רבינו והרמב"ם דכתבו ז"ל אבל אם טוען שפרעו נאמן כו' עד לפיכך אין ב"ד כותבין לו אע"פ שהודה בפניהם כו' משמע דמש"ה אין כותבין משום דאחר שיהיה כתב ההודאה בידו לא יהיה נאמן ובפסק דין יכול להיות דמודה לראבי"ה דנאמן עליו לומר פרעתי דאין שייך בו הטעם הנ"ל שכ' ראבי"ה והא דכתב רבינו ס"ס ע"ט סי"ג דבאמרו הב"ד צא תן לו דנאמן הנתבע לומר פרעתי לפיכך אין כותבין לו פס"ד שמא פרעו ויבא לגבות בו אינו ר"ל דלא יהא נאמן לומר פרעתי אלא ר"ל אולי יתיישן הדבר ויאמר להד"ם ויוחזק כפרן ע"י פס"ד זה וכמ"ש בדרישה וגם ראבי"ה נראה דמודה בשטר הודאה שבידו שא"צ וא"ש כפשוטו מש"ר אח"ז וכ"כ הרמב"ם ואע"ג דבתשו' מיימוני סימן ס"ו בשם מהר"ם השוה פס"ד וכתב הודאה להדדי גם במרדכי פ"ק דב"מ בשם ר"מ אין ראיה משם דהא הן כ"כ שם בשמם דס"ל דאפילו אפס"ד א"נ לומר פרעתי מש"ה השוותו לכתב הודאה והביא תשובת מיימוני ראיה ממנו משא"כ לראבי"ה דס"ל דנאמן לומר פרעתי אפס"ד נ"ל דמודה דבכתב הודאה א"נ דזיל בתר טעמו וכנ"ל ואף דכתב המרדכי שם אחר דברי ראבי"ה הנ"ל ז"ל אבל הרב רבינו

משה כ' וז"ל אין הנתבע נאמן לומר פרעתי כשהפס"ד ביד התובע ע"ש נ"ל דט"ס הוא וצ"ל רבינו מאיר שכ"כ תשו' מיימוני הנ"ל בשמו ואע"ג דבמרדכי שם הביא לדבריו ראיה מטירפא ובתשובת מיימוני בשמו ראיה מכתב הודאה הנ"ל מדאין כותבין לו איכא למימר דהא והא אמר מהר"ם אבל בדברי הרמב"ם לא מצינו שכ"כ וגם הב"י כ' בשם מהר"ם שכן כתב בהדיא ודוק ועיין מה שכתבתי עוד מזה בדרישה לשיטת הב"י כו' גם מ"ש הד"מ בזה בס"ח ומ"ש שם עליו. ועוד אני אומר דאף אם נאמר דהרמב"ם ורבינו ס"ל דגם בפס"ד א"נ לומר פרעתי וכפשטא דלישנא דרבינו דס"ס ע"ט הנ"ל מ"מ אין כאן קושיא דרבינו לא כ' דברי ראבי"ה משום דס"ל כוותיה אלא להגדיל הרבותא דאל תתמה במ"ש דנאמן לומר פרעתי אכשב"ד א"ל צא תן לו וחייב אתה ליתן לו דהא ראבי"ה כ' דאפילו אפס"ד נאמן לומר פרעתי. ומ"ש אח"ז וכ"כ הרמב"ם קאי אדברי עצמו הנ"ל ודוק ולכל א' מב' דרכים הנ"ל נסתלקה קושיית ותמיהת הב"י אדברי רבינו ועד"ר:

סעיף יג

וכ"כ הרמב"ם שנים שבאו כו' משום דבגמרא היא פלוגתא בחייב אתה ליתן לו אם נאמן לומר פרעתי ושהן כותבין לו מש"ה כתב רבינו שכן כתב הרמב"ם דקיי"ל כר"ז דאין חילוק ביניהן עוד קמ"ל דצריך לישבע היסת כשטוען שפרעו והיותר נראה דקמ"ל בהאי וכ"כ הרמב"ם לאפוקי מפירש"י שפי' מ"ש בגמרא ואם בא ואמר כתבו לו כו' דר"ל כתבו לו אדרכתא וכמש"ל בסמוך וק"ל:

סעיף יד

שטר הודאה שחתמו בו שנים כו' ז"ל הגמרא פז"ב (דכ"ט) ההיא אודיתא דהוי כתיב בה בדוכרן פתגמא וכל לישנא דבי דינא (כלומר דלא הוי כתוב בה זכרון עדות אלא ל' זכרון דברים שהוא ל' דיינים וכל שאר דברים ג"כ היו כתובין בל' ב"ד ולא היו חתומין עליו אלא ב') ולא היה כתוב בה במותב בי תלתא הוינא וחד ליתוהי וא"נ כל כה"ג חיישינן לב"ד טועין ארנב"י אי כתב בי דינא תו לא צריך למיחש ופרש"י דהכל יודעין שאין ב' קרוים ב"ד והקשו ע"ז ודלמא ב"ד חצוף היה וכדשמואל כו' ובזה דברי רבינו מבוארים במ"ש בד"א כו' כגון זכרון עדות ור"ל דאז ליכא ריעותא במה שאין חתומים עליו אלא ב' מש"ה אמרינן מסתמא ידעו וכ"ש אי הוי חתומין עליו ג' דכשר בין דכתב בל' עדות בין בל' ב"ד כיון דליכא ריעותא אבל אי לא כתב בל' עדות בתחלה אלא זכרון דברים וגם אח"כ כתב ובפנינו ב"ד הודה וכו' דאילו נזכר אח"כ בשטר ל' עדות סופו מוכיח על תחלתו ולא היו נחשבין לטועין גם י"ל דלרבותא כ"כ דאע"ג דכתוב בו ובפנינו ב"ד הודה פסול ולאפוקי מרנב"י הנ"ל אבל הראשון נ"ל עיקר: ומ"ש ולא כתוב וחד ליתוהי כך הוא דרכן לכתוב כשמת א' מהן נמצא דאיכא ריעותא מש"ה חיישי' שמא טעו וא"ת

הא קשה דיוקא דדברי רבינו אהדדי דמתחלה משמע דבעינן שיהיה כתוב דוקא בל' עדות הא סתמא פסול ואח"כ כתב דפסול משום דכתוב בל' דיינים הא סתמא כשר וי"ל מפני דנהגו דכותבין בהודאה בל' עדות או בל' דיינים וק"ל ע"ל סימן מ"ו סכ"ג דכתב רבינו כעין דין זה לענין קיום שטרות שצ"ל כן: ולא הוי חתימו בה אלא ב' הוא מפ"ב דכתובות (דכ"ב) וכתבתי שם דאם היה כתוב בו במותב תלתא הוינא כו' אע"ג דלא כתוב בו בי דינא וגם לא וחד ליתוהי דמכשירין הקיום דאמרינן שחד מת או הלך לו ונראה דה"ה כאן הדין כן אלא משום דאין רגילין לכתוב כן כי אם בנוסח דקיום שטרות מש"ה כתבוהו שם ולא כאן:

סעיף טו

אא"כ מוכיח כו' וי"מ כו' שם אהך דר"נ הנ"ל שהקשה ודלמא ב"ד חצוף הוי השיב הגמרא דכתב ביה ב"ד דרב אשי ודלמא בי ר"א כשמואל ס"ל דכתיב בה ואמר לנא רבנא אשי ע"כ וכן הוא בכתובות (דכ"ב) וז"ל רש"י שם בכתובות ב"ד דרבנא אשי אורחא דמלתא קאמר שהוא היה ראש בימי ר"נ ב"י בעל המימרא (כלומר וה"ה לכל גדול בדורו מומחה מקרי לענין זה) וא"ל רבנא אשי לאזקוקי לו ולקיימו (שם בכתובות אקיום שטרות קאי וכמ"ש ג"כ בסימן מ"ו סכ"ב לענין קיום שטרות ע"ש) דכיון דר"א גופיה הזקיקו איהו ודאי לג' אמר. וי"מ ואמר לנו ר"א תלתא נינהו ול"נ לי דאי ר"א חד מנהון מאי וא"צ דכתוב ביה עכ"ל רש"י. נראה מל' שהוא הבין דעת המפרשים שפי' דואמר לנו הוא דא"צ לכתוב ולחתום לו מש"ה הקשה עליהן דא"כ כיון שגם הוא היה אחד מאלו שנתוועדו לזה ל"ל לומר להם שיכתבו ורבינו שכתב לפי' די"מ ולא חשש לקושיית רש"י הנ"ל וגם מדהאריך רבינו בהבאת דברי הי"מ שכתב אם יש בו ל' שמוכיח כו' כגון כו' הול"ל בקיצור כגון כו' וכל' רש"י הנ"ל נראה דה"ט שס"ל שדעת רבינו שהי"מ ס"ל דאפילו לא נזכר בשטר שא"ל כתבו לו אלא נזכר בו סתם וא"ל איזה ענין שיהיה ג"כ כשר דסוף סוף נשמע מיניה שהיה שם עוד אחד עמהם שא"ל מה שאמר להן וכיון שהיה שם עוד אחר מסתמא נכתבה ההודאה בדעת שלשתן ובדין כתבוהו ולא חיישינן לטועין ולפ"ז א"ש שלא הזכירו בגמרא מה היתה האמירה אלא א"ל סתם ונראה דזה הכריח הי"מ לפרש פי' אחר ולהוציא משמעות הגמרא מפשוטו דקאמר א"ל ר"א ולדידיה הוי ר"א ל"ד כלל דהא לא בעינן מומחה כלל אלא סבירא ליה דאיידי דנקט בשינויא קמא דכתב בו בי דינא דר"א נקט נמי בשינויא בתרא ר"א והוא קצת דוחק) וסבלו דוחק מפני דלפרש"י קיצר תלמודא במובן שהו"ל לפרש וא"ל כתבו ורמב"ם ג"כ ס"ל כוותייהו וכמש"ר בסימן מ"ו סכ"ג:

סעיף טז

כותבין שטר ללוה כו' משנה פרק ג"פ (דקס"ז ע"ב): ובלבד שיכירו הלוה ל' ב"י נראה שסובר כדברי המ"מ שכתבתי בסימן מ"ט (וכתבתי ל' באריכות שם בדרישה ר"ס מ"ט ע"ש) אך ק' בסימן הנזכר כתב רבינו שצריך שיכירו שם הלוה והמלוה עכ"ל וצ"ע הא כאן מיירי בקנו מידו כדמסיק וכתב כיצד כו' ובקנין אין לחוש למוקדם וכמש"ל ס"ח וגם בלא קנין יש ליישב לפי מש"ל בסמוך דכשאין הלוה לפנינו שכותבין בל' נסתר פי' הודה שחייב לפלוני כך וכך לא בעינן היכירא דמלוה ואפילו אמר הלוה כתבו ותנו למלוה אין צריך שיכירוהו בשעת כתיבה וחתימה מה"ט ולקמן סימן מ"ט דמיירי בששניהם היו לפני העדים שאז כותבין פ' הלוה לפ' כו' שמשמע שההלואה היתה מדעת שניהם לכך בעינן שיכירו גם המלוה ומטעם הנ"ל גם לפי מ"ש שם בסימן מ"ט טעם אחרינא ע"ש א"ש ודוק. ואף שמל' הרמב"ם פכ"ד ממלוה ד"ג משמע בכל ענין צריך שיכירו שניהם שהרי כתב שם ז"ל אחד השטרות הנכתבים לא' שלא בפני חבירו (שם לפני זה כתוב דהיינו שכותבין שטר ללוה אע"פ שאין המלוה עמו כו' ע"ש) וא' השטרות שאין כותבין אותן אלא מדעת שניהם ושניהן עומדין בכולן צריכין העדים שיכירו השמות שבשטר שזהו פב"פ וזהו פב"פ שמא יבואו שנים ויעשו קנוניא וישנו שמותיהם כשמות אחרים ויודו זה לזה עכ"ל. ע"כ צריך לומר דלא בכל ענין צריך שיכירו שניהם לפי מה שמסיק המ"מ וכתב שם ליישב דברי הרמב"ם דמיירי דוקא בשטרות שאין בהן קנין דבשטרות שיש בהן קנין דכותבין ללוה בלא המלוה וא"צ שיכירו שם [מלוה] אפילו לדעת הרב רבינו משה בר מיימוני עכ"ל עיין שם:

סעיף יז

כיצד אמר קנו ממני כו' וצ"ע לפי מה שס"ל להרא"ש ורבינו שעדיו בחתומיו זכין לו כמ"ש אח"כ בסעיף כ"ג א"כ בלא קנין נמי כותבין שטר ללוה אע"פ שאין המלוה עמו וצ"ל דקמ"ל דאפילו קנו מידו וגם אמר כתבו וחתמו אפ"ה אין נותנין ליד המלוה: ולא יזכה בו המלוה עד שיצא מתחת יד הלוה פירוש ואף שבא ליד המלוה לא יזכה בו כיון שלא בא לידו מיד הלוה ב"י אבל כשנתנו הלוה מידו להמלוה קנהו למפרע משעת קנין וכשמצוה לעדים לכתוב למלוה אפילו מסירה לידו דמלוה א"צ וכמ"ש בסמוך ונראה דמש"ה סיים רבינו וכתב ואינן רשאין ליתנו למלוה דל"ת דמש"ה אמר הלוה כתבו ותנוהו לידי לאפוקי שיקנה מיד בשעת קנין אבל אם יכתבוהו ויתנוהו למלוה ושיחול הקנין אז לא יהא קפידא קמ"ל א"נ אתא לאשמועינן דאפילו אם יאמר המלוה תנו אותו לידי ואני לא אגבה עד שיאמר הלוה שיפה עשיתם שנתתם ליה הש"ח וקאמר דאפ"ה אינן רשאי ליתן לידו:

סעיף יח

אבל כשיצוה שיתנוהו למלוה ל"ד שמצוה בפי' שיתנוהו לידו דה"פ סתם וכמ"ש ואזיל ואם אמר קנו כו' ולא בא אלא לאפוקי שלא אמר בפירוש ותנו לידי: ומ"ש נשתעבדו לו כו' משעת הקנין פי' אפילו לא מטא שטרו לידו מעולם משא"כ בשטר דלאו הקנאה דלא זכי ליה עד דמט' שטרא לידו וכמש"ר בס"ס זה: או אפילו כתבו סתם ז"ל ב"י כלומר שאומר קנו ממני שאני חייב לפלוני כך וכך וכתבו שטר אע"פ שלא פירש כתבו לו הרי אלו כותבין ונותנין למלוה דלעולם אין נותנין ללוה אא"כ א"ל בשעת הקנין שלא יתנוהו אלא בידו וטעמא משום דסתם קנין לכתיבה ונתינה ביד המלוה עומד ומש"ר או אפילו כתבו סתם ל"ד דה"ה אפילו לא אמר כתבו כלל כיון שקנו ממנו כותבין ונותנין ביד המלוה עכ"ל וצ"ע הא כתב רבינו לקמן סי' רל"ח בשם הרמב"ן גבי שטר מכירה דלא אמרינן סתם קנין לכתיבה עומד אלא דוקא בפניו אבל אם קנו שלא בפניו אלא בפני ב' עדים לא משמע שה"ה לשטר הלואה וכ"כ נ"י בהדיא שהרמב"ן הכי ס"ל וב"י עצמו הביאו בריש הסימן ולכן כתב רבינו לשון שאמר כתבו אז דיינינן ליה כסתם קנין שעומד לכתיבה ונתינה וכותבין לו. ועיין בב"י סימן כ"ה ס"י בד"ה מי שחייב עצמו בשטר כו' שכתב ז"ל כ"כ בעה"ת שנ"ב כו' עד וכן ה"ה עדים שקנו משמעון בסתם שחייב עצמו לראובן במנה ולא פירש להם למי ימסרו השטר כו' ע"ש דמשמע מדברי הב"י עצמו דסתם קנין לא מהני ליתנו למי שהתחייב לו אבל לק"מ דלא כ"כ הבעה"ת שם סימן י"ד אלא להתחלת הדברים במה מדבר אותו כלל הדברים אבל מסיק שם דהיינו דוקא כשמת זה שקנאו מידו והשטר נמצא בידו או ביד שליש ולמד זה מדייתיקי קשורה על יריכו כו' ע"ש ובעה"ת עצמו מסיק שם בסוף אות ט"ו וכ' דבקנו מידו סתם א"י לחזור בו ע"ש:

סעיף יט

כתב הרמב"ן ראובן שהתנדב כו' בעה"ת כ"כ בשמו בשמ"ח ע"ש: אם ראובן מודה שמדעתו כו' דוקא מדעתו אבל נכתב שלא מדעתו אין כתיבת השטר מחייב המלוה ללוות וכ"כ בעה"ת בהדיא בשם הרמב"ן שמ"ח וב"י הביאו בס"ס זה בסכ"ה מחודשים ומיירי שם שלא נכתב השטר מדעתו ולאפוקי מי"א שכתיבת השטר מחייב אותו להלוות בע"כ אע"ג שנכתב שלא מדעתו ע"ש וכ"כ רבינו בשם הרמב"ן סי' רל"ח סס"ה שכתיבת השטר אין חייב הלוקח ליתן מעות שלא מדעתו ע"ש: הואיל ונשתעבדו לו נכסי שמעון כלומר כיון שנשתעבדו לו נכסיו בחליפי סודר שנתן לו הוא או עדים בשביל מלוה ולא בחנם הקנוהו לו נכסיו בשביל מעט סודר אלא כדי להלוותו וק"ל: אז ישבע ראובן היסת

כו' ז"ל מור"ש גם תימה איך ישבע הלא ליכא דררא דממונא כלל ודוק ע"כ ואפשר משום דמסתמא הגיע לזה נזק במה שסמכו והבטיחו:

סעיף כ

חייב עצמו לב' בקנין בעה"ת בשנ"ב כ"כ בשם רבי נתן ע"ש:

סעיף כא

ואין כותבין כו' והלוה נותן שכרו כו' ג"ז שם במשנה פג"פ (דק"ד ע"ב) ופריך בגמרא פשיטא דהלוה שכל הנאה שלו נותן השכר ומשני לא צריכא בעיסקא פי' שנותן לו למחצית שכר ההנאה לשניהן וכתב ה' המגיד פרק כ"ג ממלוה ולוה יש מקשין פשיטא כו' ונ"ל דאיירי אפילו כו' (הד"מ שם הביא ל' ועמ"ש שם עליו) ויותר נ"ל לפרש דמש"ר ואין כותבין שער למלוה כו' אמש"ל כותבין שטר ללוה אף על פי שאין מלוה עמו קאי וה"ק ודוקא ללוה כותבין אבל למלוה אין כותבין אפילו אם קנו כבר מיד הלוה שלא בפניו וכמש"ל בסמוך ושכן כתב רבינו לקמן סימן רל"ח בשם הרמב"ן גבי מכירה שכל הנקנה שלא בפניו לא אמרינן סתם קנין לכתיבה עומד אלא שצריך שיאמר הלוה כתובו כו' ובזה נתיישב ג"כ תמיהת ב"י שתמה לעיל בר"ס על רבינו אמאי לא הזכיר מ"ש הרמב"ן גבי מכר דלפ"ז כבר הזכירו והזכירו ודוק:

סעיף כב

ואפילו הוא שטר עסקא כו' וכן הוא ג"כ בי"ד סי' קע"ז במלוה למחצית שכר ע"ש:

סעיף כג

כתב הרמב"ם בד"א בשטר כו' בפ"ב דמלוה ולוה כ"כ ור"ל בד"א דכותבין ללוה אפי' בלא מלוה בשטר שיש בו קנין כו' ועד"ר: אין כותבין עד שיהא המלוה עמו ויתן השטר למלוה לפניהם משמע דס"ל דלא סגי בהיות המלוה עמו אלא בעינן שיראו העדים שמסר הלוה השטר בפניהם ליד המלוה אבל התוס' לא ס"ל הכי וכתבו בפ"ב דגיטין (די"ז) דכיון שהמלוה עמו בפנינו מסתמא ימסרנו לו מיד כו' ע"ש: טורף עתה מלקוחות כו' מ"ש טורף עתה ר"ל טורף עי"ז שלא כדין מהלקוחות שקנו מהלוה בין ניסן לתשרי: עדיו בחותמיו זכין לו כו' כלומר מיום שחתמו לו השטר זכין לו השיעבוד ואפילו לא הלוה לו המעות עד לאחר זמן וע"ל סי' רל"ח: אבל ר"י פסק הלכה כאביי כו' ומדבריו הכריע הרא"ש ספ"ק דב"מ ודע דהיינו דוקא כשהלוה או המוכר והנותן עומדין עתה ומודים בדבר. אבל אם הלוה עומד וצווח לעולם לא כוונתי לזכות לו ע"י שטר זה ואיני חייב לו כלום היינו דין שטר אמנה שנזכר בגמרא ויתבאר לקמן סי' מ"ז ע"ש: בין שהוא שטר מכר כו' לאפוקי מדעת הרי"ף עד"ר:

סעיף כד

שנמסר לו תחילה כצ"ל: דוקא שבא לידו לבסוף כך אמרו בגמרא דב"מ ומיהו היינו דוקא כשאין קנין בשטר בעינן דלימטי שטרו לידו אבל אם היה בקנין אפי' לא הגיע שטרו לידו לעולם נמי זכי ליה מיד ועד"ר:

סעיף כה

אבל כשזוכה ע"י דבר שהיה כבר בידו כצ"ל: כגון שמחל כו' פי' כגון שכתב בשטר איך שמחל לו כו' עתה בפי' דאל"כ לא היה צריך רבי' לכתוב הטעם דזכה למפרע משעת החתימה דבלאו ה"נ הא קיי"ל המוכר ש"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול וכמש"ר בסי' ס"ו סכ"ג אלא איירי דהמלוה לפנינו מודה שכתב מתחילה ברצונו ללוה השטר מחילה אף שנתחרט עתה על המחילה וגם לא מטא עדיין השטר מחילה לידו מ"מ אמרינן זוכה הוא למפרע במה שבידו ע"י עדי החתימה וה"ה אם המלוה לפנינו ויש עדים ע"ז דברצונו נכתב ליה שובר וגם אשובר כתובה כתבה הרי"ף וכמ"ש בדרישה ע"ש ודוק:

סימן מ

סעיף א

האומר לחבירו חייב אני לך מנה בשטר חייב ופי' כו' ור"ת פי' כו' בר"פ הנושא איתמר האומר לחבירו חייב אני לך מנה רי"א חייב ור"ל אמר פטור ה"ד אי דא"ל אתם עדי מ"ט דר"ל דקפטר ואי דלא א"ל א"ע מ"ט דר"י דקמחייב (הומ"ל שלא להשביע הודיתי כמש"ל סי' ל"ב) לעולם דלא קא"ל א"ע והב"ע דא"ל חייב אני לך מנה בשטר רי"א חייב אלימא מלתא דשטרא כמאן דא"ל א"ע ר"ל אמר פטור לא אלימא מלתא דשטרא ע"כ והילכתא כר"י לגבי ר"ל ובפי' דהך מימרא יש ג' שיטות שיטת רש"י ושיטת ר"ת ושיטת הרמ"ה והרמב"ם עוד יש נ"מ לדין היוצא מהסוגיא מדברי המקשן על פי' דהרמב"ם וכתב הרמב"ם בפי"א דמכירה ורבי' השמיטו וכתבתי בדרישה. ושם כתבתי טעם למה השמיטו רבי'. והנה אציגה לפניך א' לא'. דעת רש"י ז"ל דבין לפי מאי דס"ד דמקשן בין לפי המסקנא איירי ר"י ור"ל בהודאה שהוא חייב מחמת הלואה או ענין אחר ומש"ה כתב דגרסינן לעולם דלא אמר א"ע ור"ל וכדס"ד דידך והב"ע כו' בשטרא פירש"י בהודאה בשטר בפני עדים שמסר לו בפ"ע כ"י ואינו נזכר בו שם המודה כלל דאל"כ לכ"ע היה גובה מנכסים בנ"ח דהיינו כ"י (אע"פ דלא חתם שמו לבסוף אלא כתב בו אני ראובן חייב לשמעון מנה ג"כ מקרי כ"י) אלא מיירי שכתב בו סתם אני חייב לך מנה ולא אמר א"ע וזה טוען דשלא להשביע כ"כ בהא פליגי ר"י סבר דאע"פ דבהודאה ע"פ בעינן שיאמר א"ע כשמסר לו ההודאה בשטר ובפני עדים אלימא מילתא וכאילו אמר א"ע דמי ור"ל דפטר דלא אלימא אותה הודאה בשטר מהודאה ע"פ ובעינן א"ע זו שיטת רש"י. ור"ת

כתב דלפי המסקנא לא איירי בהודאת הלואה כדס"ד דמקשן אלא מיירי שלא היה חייב לו כלום והשתא הוא דבעי לחיובי נפשיה ול"ג לעולם כולי אלא ה"ג הב"ע דא"ל חייב אני לך מנה בשטר שמסר לו אפי' בינו לבינו שטר גמור כתוב בכ"י וחתום שמו עליה שכתוב בו אני פב"ב חייב לפלוני כך ר"ל אמר פטור דמטלטלים אינן נקנין בשטר אלא במשיכה או בק"ס שהקנה לו בעדים ורי"א חייב הואיל וטרח למיכתב שטר גמר ומשעבד נפשיה שהרי יש דברים שאפילו באמירה בעלמא נקנין (וכדאיתא בשמעתין שם) והיינו דקאמר תלמודא אלימא מילתא דשטרא כו' ואע"פ דר"ת מיירי במחייב עצמו מ"מ שפיר קאמר כמאן דאמר להו א"ע על צד הדמיון כלומר כשם שבהודאה בע"פ ע"י אמירת א"ע (מהני ה"נ) אלימא מילתא דמשמסר לו שטר חזינן דגמר נפשיה להתחייב ובודאי טפי הוי (ניחא) לומר דכקנו מידו דמי דמה ענין הודאה לחיוב אלא משום דמעיקרא מדכרינן א"ע אהודאה נקט נמי הכי גם בתוס' כתב דלשון שאינו מדוקדק הוא וכן המ"מ בשם הרמב"ן והרשב"א. ושיטת הרמ"ה ג"כ כשיטת ר"ת דלפי מה שהשיב התרצן לא איירי בהודאה אלא במחייבי אך ס"ל כיון דדייק תלמודא וקאמר הב"ע דא"ל חייב כו' ש"מ דמיירי דלא כתב לו שום שטר אלא א"ל בע"פ לפני עדים חייב אני לך מנה בשטר והשתא א"ש ל' כמ"ד להו א"ע דמי ובזה דברי רבינו מבוארים דרך כלל. ועתה אכתוב פרטי דבריו דמש"ר בשם (רש"י) שכתב בו פלוני חייב לפלוני מנה או אני חייב כו' עד ואינו כת"י אע"פ שרש"י לא כ"כ אלא חדא דמיירי בלא נזכר שמו בו והוא כ"י וכנ"ל רש"י לרבותא דר"ל כ"כ וקמ"ל דאפי' הוא כ"י ס"ל דפטור כיון דלא כתב בו שמו ורבינו שלא כתב אלא הדין אליבא דהלכתא שינה לשונו וכתב בדרך לא זו אף זו ל"מ דאם נזכר שם המחייב בו דחייב אלא אפילו לא נזכר בו שמו וגם אינו כ"י מ"מ כיון שמסרו לידו בפ"ע והם מכירין הנותן חייב לשלם לו כר"י הנ"ל דהלכתא כוותיה וק"ל אלא דב"י כתב דמש"ר ואינו כ"י דר"ל ואינו חתימת ידו דאין שמו נזכר בתוכו כו' ע"ש והיינו כל' רש"י הנ"ל והיותר נראה כמ"ש דאינו כ"י כפשוטו קאמר וס"ל לרבי' דאם הוי כ"י א"צ למסרו לידו בפני עדים דמסתמא היא ניכרת והו"ל כאילו כתב שמו שם וכמש"ר לקמן בר"ס ס"ט בשם הרמב"ן ע"ש שכתב לפיכך הפיתקות שהשותפין מוציאין זע"ז כו' וק"ל: ואמש"ר או אני חייב לך מנה בשטר כתב הב"י ז"ל נ"ל דאין לגרוס בשטר וט"ס וכ"כ מור"ש ז"ל וטעמייהו דהא לרש"י בשטר שהזכיר ר"י היינו שכותב לו בשטר הריני חייב לך מנה וזה כבר הזכיר רבי' בתחילת דבריו ואין זה כדאי למחוק אלא משום דרבי' התחיל בל' הגמרא וכתב האומר לחבירו חייב אני לך מנה בשטר וכתב ע"ז ב' פי' מש"ה כתב ג"כ בכל פי' ל' השטר כפירוש קמא בראשו שמסר לו שטר וכפי' הב' בסופו או אני חייב

לך מנה בשטר ור"ל וזהו פי' דתיבת בשטר האמור בגמרא שכתב לו בשטר כן וק"ל: הוי הודאה וחייב כו' אבל לחייב מה שאינו חייב לא מצי מחייב נפשיה אפילו בכ"י לדעת רש"י ועד"ר:

סעיף ב

או שהודה לו מלוה כו' היינו דוקא לדעת רש"י הנ"ל אבל לר"ת אף שמודה לו שאינו חייב מ"מ יכול לומר להמתחייב גם אתה ידעת שאינך ח"ל ונתחייבת נפשך ליתן לי וס"ל דיכול לשעבד נפשיה בכ"י אף בלא קנין (וכ"כ בעה"ת בהדיא בשם ר"י בשס"ד דין ד' אם לא שנתברר בעדים דהודאתו הוי בטעות וכעובדא דהנהו גינאי וגם דהמודה לחבירו בחזקת שהוא ח"ל ואח"כ נודע שטעה ונתברר הדבר בעדים יש בו חילוק ביניהן דלר"ת ור"י בעי' שיתברר בעדים שהודאתו מתחלה היה בטעות דברור לעדים שלא כדי לחייב נפשו הודה לו דאל"כ אמרינן דבא לחייב נפשו בכ"י זה ולרש"י א"צ להיות ידוע לעדים זה אלא סגי כאשר ידוע להן שאינו חייב לו ואז אמרינן דהודאתו הוי בטעות וק"ל ועד"ר) ומש"ה הקדים רבינו להאי דינא וכתבו קודם שהזכיר דברי ר"ת לומר לך דלרש"י לחוד הוי דינא דשאם הודה לו מלוה מהני ועד"ר:

סעיף ד

אם מסרו לו בפני כו' עד"ר: שא"ל זה הל' כו' גם הוא ס"ל כר"ת דמצי לחייב נפשו במה שאינו חייב והוסיף דאפי' לא כתב לו כלום רק א"ל כן בפני עדים גם כן חייב דכיון שהזכירו ל' שטר ר"ל תהיה בטוח בחוב זה כאילו היה לך עלי שטר (כתוב וחתום) בעדים כשרים ועד"ר: ומש"ר וכ"כ הרמב"ם כו' בפ"א דהל' מכירה כ"כ ומדברי הרמב"ם הללו דמשמע דס"ל כדברי הרמ"ה וכדברי ר"ת הנ"ל ואף שכתב הרמב"ם דכתב בשטר הריני ח"ל כו' ולא כתב שהזכיר בו שמו כמ"ש ר"ת י"ל דהרמב"ם לשון הגמ' נקט וכתב ובגמ' קאמר האומר חייב אני לך כו' וכאשר מפרש ר"ת ל' הגמרא כן אפשר לפרש נמי דברי הרמב"ם ומפני שאינו מוכרח מש"ה לא כתב רבינו דכן כתב הרמב"ם אדברי ר"ת אלא אדברי הרמ"ה וק"ל: ואמש"ר לשון הרמב"ם אע"פ שאין שם עדים המ"מ כתב שם דהרמב"ם כלל בזה תרתי או שאין חתום עליה עדים אבל מסרו בפני עדים אז גובה בו ממשעבדי מטעם עדי מסירה קונים אי נמי שליכא עדים כלל לא בחתימה ולא במסירה אלא שהוא כ" אז גובה מב"ח עכ"ל ומדברי רבינו שהעתיק אח"ז ג"כ דברי הרמב"ם שכתב בפי"א דמלוה וכתב ז"ל וכתב עוד לוה שכתב כולי ונותנו למלוה בפני עדים כו' ש"מ דס"ל דמ"ש לפני זה בשם הרמב"ם מיירי דליכא שם עדים כלל וכן משמע שם מדברי הרמב"ם שלפני בבא זו ושלאחריה דבלא עדים כלל מיירי ע"ש ודו"ק: ומ"ש כמו שמשתעבד הערב כלומר כשם שהערב היוצא קודם חיתום שטרות אע"פ שאינו חייב

כלום ואף על פי שלא קנו מיניה (וגם אינה בשעת מתן מעות אימא בההיא הנאה דהימנה משתעבד וכמש"ר סימן קכ"ט) כיון דכתב ליה בשטרא ה"נ דכוותא ולשון הגמרא נקט הרמב"ם דמדמי התם הך דינא דר"י לערב היוצא קודם חיתום שטרות ע"ש:

סעיף ה

ומש"ר וכתב עוד לוה שכתב שטר כו' בפי"א דהל' מלוה ולוה כ"כ ופי' שם המ"מ דטעמא משום דפסק כר"א דאמר בפרק המגרש עדי מסירה כרתי ועושין גט גמור וס"ל דהלכתא כוותייהו גם בשאר שטרות ע"כ (וכתב רבינו בס"ס נ"א וס"ס ס"ט סי"ט ע"ש) ומבואר שם דאפילו לא היה כ"י וגם לא חתום שמו עליה כיון שמסרו בפ"ע גבי ממשעבדי ומשמע לכאורה דהיינו דוקא בהודאה שהודה במה שהיה ח"ל באמת אבל במחייב עצמו לא שהרי סידרו בהל' מלוה ולוה וגם נקט ל' לוה שכתב כו' אבל ממה שהביאו דברי רבי' בהדיא הנך דברים שם בפי"ז דמכירה דמיירי במחייב עצמו משמע דס"ל דהא נמי אפי' במחייב עצמו קאמר הרמב"ם וכ"נ דעת המ"מ בפרק כ"א דמכירה וכתבתי לעיל בסמוך: שצ"ל לעדים שמסרו בפניהם כו' דאז דוקא מוציאין קול כיון שיכולין לעשותו שטר כ"כ המ"מ: והעידו שנמסר בפניכם ז"ל ב"י כתבי הרשב"ץ נראה לפרש חתמו או העידו והכוונה לומר שאם יודעים לחתום יחתמו ואם לאו יעידו בפני ב"ד והב"ד יכתבו עדות של העדים ויגבה בו עכ"ל ול"נ דחתמו דקתני לא שיחתמו על השטר כדרך שחותמין בשאר שטרות אלא היינו לומר שיכתבו בתוך השטר שטר זה מסרו בפנינו הלוה למלוה ויחתמו ע"ז וה"ק חתמו על עדותן כן שנמסר בפניכם שטר זה עכ"ל ב"י:

סימן מא

סעיף א

מי שנמחק ש"ח כו' עד ואם לא כ"כ צריך כו' ז"ל המשנה פ' ג"פ (דקס"ח) מי שנמחק ש"ח מעמידין עליו עדים ובא לפני ב"ד ועושין לו קיום איש פב"פ נמחק שטרו ביום פלוני ופלוני עדיו ובגמ' שם ת"ר איזהו קיומו במותב תלתא הוינא אנן פ' ופ' ופ' הוציא פב"פ שטר מחוק לפנינו ביום פ' ופ' ופ' עדיו ואם כתב בו הוזקקנו לעדותן של עדות ונמצאת עדותן מכוונת גובה וא"צ להביא ראיה ואם לאו צריך להביא ראיה עכ"ל והנה בפירוש נמחק יש פי' כמש"ר (ועד"ר שכתבתי עוד פירושים ודעת אחרת בזה) והכלל העולה לפי' שכ"ר הוא שמי שנמחק לו נוסח ש"ח וגם חתימת העדים יעמיד עליו עדים שידעו תוכן הענין שהיה כתוב בשטר שם המלוה והלוה והזמן וסכום המעות והעדים שהיו חתומין עליו וכשיהיה לו ולהם פנאי יביאם לפני הב"ד איך שראו בידו

שטר שכך וכך כתוב בו ושעדיו פלוני ופלוני וב"ד מקיימין לו הענין על פיהם. והאי העמדת עליו עדים הוא בג' פנים או שעדי שטר הראשון עצמן לוקחים סימן באותו שטר ובאין ומעידים לפני הב"ד שאמת הוא שהיה כתוב בו כך וכך ושהם היו חתומין עליו או שאחרים מעידים כך או שהב"ד עצמן ראו השטר בעוד היה כתבו ניכר וידעו הענין וכותבין לו שטר גמור ומשמעותו איך שבפניהם ב"ד הוציא פ' שטר מחוק והיה כתוב בו איך שפב"פ ח"ל כך וכך וכל זה בכלל שטר מחוק שנזכר במשנה וכל' רבינו שכותבין בקיום שאין לו שטר זולת שם הלוה והמלוה וסכום המעות ומש"ר שזמנו ליום פ' ר"ל זמן ההלואה וזמן הפרעון ומפני שנקרא שטר בלא זמן כמש"ר בר"ס מ"ג אלא שבכתב לו זמן עדיף כמבואר שם ומש"ה כתבו בהקיום ועדיו החתומים בו היו פלוני ופ' וחותמין הב"ד תחת זה השטר החדש וזה נקרא קיום שאז יש לשטר זה דין שטר הראשון שאם הזכירו הב"ד בפי' בתוך הקיום שהוזקקנו לעדות העדים הן של ראשונים הן של האחרונים שהעידו על חתימת הראשונים וחקרו בדבר ונמצאו מכוונין אז השטר מקוים ממש וגובה בו ממשעבדי וליכא למטען כנגדו כלום ואם לא הזכירו בו שנזקקו לעדות העדים אלא כתבו סתם פלוני ופ' העידו בפנינו על ענין השטר אז לא עדיף שטר זה משטר הראשון ויכול זה למטען טענת פרעתי במגו דמזויף וכאילו אין לו שטר עד שיביא ראיה על כל מ"ש בשטר ומ"מ מועיל העמדת העדים הראשונים וקיומו דב"ד משום דע"י גובה ממשעבדי כשיבואו אח"כ עדים ויעידו שכן היה ואי לאו הקיום לא היה מיחשב עדותן שמעידין אח"כ אלא כמלוה בעדים ובע"פ שאינו גובה ממשעבדי וכ"כ התוס' שם במשנה בד"ה מעמיד עליו כו' גם יש נ"מ בהקיום דע"י העדים ההם יכול לחקור אחר עדי השטר ומתוך שטר החדש שעשו לו יזכירו העדים את עצמן שחתמו על הלואה כזו ואז אם יטעון זה להד"ם יהיה מוחזק כפרן זה ביאור כלל דברי רבי'. וממנו יתבאר לך דמש"ר אבל אם הוא ירא שמא ימחק לגמרי פי' שמא קודם שימצא ב"ד לקיימו או לגבות בו ימחק לגמרי. ומ"ש מעמיד עליו עדים שמכירין החתימה כו' כ"כ הרא"ש אבל הרמב"ם ובעה"ת לא הזכירוהו כלל ונראה שגם הרא"ש ורבינו ל"ד נקטו אלא שאז הוא מקוים על צד היותר טוב ודינו כדין שטר ראשון שאם הוא מקוים ליכא למטען נגדו כלום וכנ"ל ודוק: שטר שהתחיל לימחק כו' ר"ל בשעת ראייתן התחיל לימחק: הוציא פי' שטר מחוק כ"כ לפי שאין ב"ד כותבין לו שטר ע"פ עדותן אא"כ מראה להם שטר הישן וכמו שיתבאר בסמוך: ופלוני ופלוני היו עדי השטר ופלוני ופלוני העידו כו' אע"פ דברייתא הנ"ל לא כתב אלא ופלוני ופלוני עדיו כתבו התוס' והרא"ש דאפשר דגם אלו בכלל וכתבו הטעם שיזכיר גם עדי המחיקה בתוך השטר כדי שאם ימצא הלוה עדים

יכול לפוסלה ורבינו שכתב בתחלה הזכרת עדי השטר ואח"כ הזכרת עדי המחיקה דאין כותבין אותן אא"כ נמחק השטר לגמרי ואין רישומו ניכר וק"ל: גובה בזה השטר כו' פי' אפילו ממשעבדי כשמכירין החתימה או כשמקיימין אח"כ וכמש"ל בשם התוס': כיון שיודעין העדים כו' ושזהו השטר כו' אע"פ שבשעה שמעידין עליו כבר נמחק מ"מ אפשר דאית להו ביה איזה סימן שמכירין שזה הנמחק הוא השטר שהיה כתוב בו כך וכך ובכלל מה שהיה כתוב בו נכלל ג"כ העדים שהיו חתומין בו ומ"ש ל' כיון שיודעין העדים בה"א הידיעה משום דקאי אלשון המשנה הנ"ל דקתני מעמיד עליו העדים וע"ז כתב כיון דע"י אותו העמדה יודעין אותן העדים שהעמיד מה היה כתוב בו ועיין בל' רשב"ם בפי' הגמרא שאינו כל' זה ועד"ר ודוק:

סעיף ב

אבל עדים בלא ב"ד כו' זה נלמד מדתנן בא לפני ב"ד משמע דל"ל תקנתא בלא ב"ד ואפי' לכתוב מזמן שנמחק ואפי' אם אלו עדים שהעמיד על המחיקה הם עדי השטר שנעשו שלוחים מפי הלוה משום שכבר עשו שליחותן והשתא לא הוו שלוחו דלוה וכן כתב רבי' ירוחם אבל ב"ד מצי כתבי דהפקר ב"ד הפקר ודוק וע"ל ר"ס נ"ד ועד"ר:

סעיף ג

ואם כתבו ב"ד שעמדו על דברי המעידים כו' הוא ל' הברייתא הנ"ל והטעם כתבתי שם וכתב הרמ"ה שצריך לכתוב בקיום שקרעוהו כו' הטעם משום דיש לחוש שמא מתחלה יעמיד ב' או ג' כיתי עדים על מחיקת שטרו וילך עם כ"א לפני ב"ד ויעשו לו קיום וכ"כ בעה"ת בשכ"ז והביא ראיה מהא דאמרינן כל טירפא דלא כתב בה קרענוהו לשטרא לאו טירפא היא כו' והא דצריך לקרוע השטר שנמחק פשוט הוא ולא חדשו הרמ"ה וב"ה אלא שצריך לכתבו בשטר שקרעוהו והטעם נראה משום דאז יזכרו ולא יעשו קיום עד שיראה להם שטר הנמחק ויקרעוהו ואם כשבא לב"ד עדיין רישומו ניכר בלא הטעם הנ"ל צריכין לקרוע אותו דיש לחוש דבזה השטר גופא יחזור ויגבה בב"ד אחר כשעדיין יהיה רישומו ניכר וכ"כ מור"ש ופשוט הוא: אבל שטר מתנה כו' ג"ז מדברי הרמ"ה הוא ודוקא מזמן הראשון הוא דכותבין וכמ"ש בדרישה עיין שם:

סעיף ד

וכן בשטרי מקח וממכר כו' עד אבל מי שהיה לו שטר פג"פ (דף קס"ח) ת"ר הרי שבא ואמר אבד ש"ח אע"פ שאמרו עדים אנו כתבנו וחתמנו ונתננו לו (דליכא למימר שמא כתב ללוות ולא לוה) אין כותבין לו את השטר (דחיישינן שמא משקר ולא אבדו א"נ אבדו יחזור וימצאנו כמש"ר בשם הרא"ש בסמוך) בד"א בשטר הלואה אבל בשטר מו"מ כותבין לו חוץ מן האחריות שבו ומפרש ר"נ (דקס"ט ע"א) דכותבין הכי שטרא דנן דלא

למיגבי ביה לא ממשעבדי ולא מבנ"ח אלא כי היכא דתיקום ארעא בידא דלוקח והטעם דצריך לכתוב חוץ מן האחריות מפורש שם בע"א ז"ל אמר רב ספרא לפי שאין כותבין ב' שטרות על שדה א' (ביום א') דלמא אתי מערער מכח אבהתא וטריף ליה להאי ואזיל האי ומפיק חד וטריף לקוחות וא"ל שוף לי בהאי ארעא דאיקום בה (כלומר הניחנה בידי ד' או ה' שנים עד שיתיישן הדבר) והדר אתי טורפן ומפיק מיניה זימנא אחריתא והדר אזיל וטריף לקוחות א"ל ר"א לרבינא ות"ל דכיון דנקט תרי שטרי טריף והדר טריף (כלומר ל"ל חששא דשוף וחזר לטרוף טירפא חדשה כאילו היא גזילה אחרת הא איכא חששא אחריתא דהיינו שיחזור וילך מיד עם הנגזל לפני ב"ד אחר ויוציא שטר הב' וב"ד יכתבו לו טירפא ויחזור ויטרוף) א"כ נפישא עליה ב"ד (פי' מריבות ומחלוקות של בע"ד בב"א ויתנו לב על עניינו) וליכתוב ליה שטרא מעליא וליכתוב תברא למוכר (פי' למה יפסיד זה שצועק שאבד שטרו שלא יכתבו שטר באחריות בשביל חשש פסידא דמוכר הא איכא תקנתא למוכר שיכתבו לו שובר דהא קיי"ל דכותבין שובר להאומר שאבד שטרו וכמש"ר סימן נ"ד) כל שטרא דנפקין על ארעא דא פסולין לבר מן דנפיק בזימנא דא (כלומר חוץ מזה השטר שכתבתי לו בזמן פ' דעדות הראשון שאמר שנאבד ממנו) דלמא אזיל וטריף לקוחות ושובר גבי לקוחות ליכא ס"ס לקוחות לאו אמרא דארעא הדרי אדהכי והכי שמיט ואכיל פירי (כלומר וקשה גזל הנאכל) א"כ ללוקח שלא באחריות וא"ל הא ס"ס לגבי מוכר סגי בתברא וא"כ ל"ל דכותבין ולא מב"ח ובזה מפסידין אותו ללוקח לגמרי שאם באמת אבד שטרו הראשון לכתוב לו תברא דהא ודאי לאו קושיא דהא אכתי איכא למיחש שמא יגבה מתחלה מהמוכר בנ"ח בזה הטופס ואח"כ יטרוף מהלקוחות בגוף השטר דלא ידעי מהשובר ואף אם (אין) להמוכר עתה בנ"ח יש לחוש שיגבה ממנו לאחר זמן כשיהיו לו ועכשיו יטרוף מהלקוחות בגוף השטר א"ה שטרי הלואה נמי (פי' אמאי כותבין שובר אשטרי הלואה ניחוש דלמא טריף המלוה לקוחות ותברא גבי לקוחות ליכא) התם דזוזי מסיק אמרינן פייסיה לב"ח בזוזי הכא דארעא מפיק מידע ידעי דמאן דמפיק ארעא בזוזי לא איפייס (פי' בהלואה כיון שאין הלוה חייב למלוה אלא מעות לא שבקי לקוחות למטרף למלוה קרקעות עד דאזלי עמו ללוה דמסקי אדעתייהו מסתמא פרע ליה בזוזי ויראים שבידו שובר אבל במכר כיון שהמוכר חייב ללוקח קרקע מסתמא אין הלוקח נוטל מהמוכר דמי קרקע אא"כ יודע דאינו מוצא אחרת למיגבי במקום קרקע דיליה מש"ה שבקי ליה לקוחות למטרף מינייהו דאמרי מסתמא לא יהיב ליה המוכר מידי) ע"כ וצ"ל דמוכר ל"מ מסלק ללוקח בזוזי כל היכא דמצי למטרף לקוחות דזבני בתריה דאל"ה אכתי יכולין לומר לך אצל המוכר ליתן זוזי

או הלקוחות יבקשו זמן מב"ד כדי לילך אצל המוכר ולהוציא מידו דמים ולסלק להלוקח בדמים ואז ידעו שיש בידו שובר) (וע"ל סימן קי"ד מש"כ בזה) וכ"מ שם בתוס' (אלא שצ"ע בל' שיש בו ט"ס) וכתבו עוד התוס' שם כיון דמסקינן דבהלואה פייס בזוזי א"כ האומר אבדתי שט"ח אמאי אין כותבין לו שטר אחר הא איכא תקנה בתברא ותירצו משום דא"כ יפסיד המלוה כל הלואותיו שיעשה מכאן ואילך עם זה שלא יהא זכור מן השובר (כלומר כיון שאין כותבין בו זמן בשובר כדאמרינן התם (דקע"א) וכתב רבי' לקמן סימן נ"ד) ונמצא נועל דלת בפני לוין משא"כ במקח וממכר דלית בהו נעילת דלת ומסיק וכתב ע"ז מ"מ תימה ס"ס למ"ד כותבין שובר מ"ש הלואה ליכתוב שובר מזימנא דא ולהלן ושמא אנו גוזרין עכ"ל התוס' ובזה דברי רבינו מבוארים דמתחיל בס"ד בדין שטרי מקח דהוא סיפא דברייתא וסיים בס"ו בדין שטר הלואה כמ"ש אבל מי שהיה לו שטר ואבד ואע"פ שרבי' אייריי מתחילת הסימן ע"כ בדין מי שנמחק שטרו ובאלו דינים אייריי מאבד שטרו וכברייתא הנ"ל ס"ל דדינן שוין ובשניהן כתב ברישא דכל היכא דאיכא למיחש דיגבה ויחזור ויגבה אין כותבין לו והיכא דכתב בהטופס דלא כתב שטר זה לגבות בו אלא כדי להעמידו בידו כותבין לו ואח"ז מסיק רבי' וכתב אבל מי שהיה לו שטר ואבד (ר"ל שטר הלואה) ובא לב"ד שיכתבו לו שטר אחר אין כותבין מחשש שמא יגבה ויחזור ויגבה דבזה אין תיקון שיכתבו בהשטר שנותנין לו דלא נכתב לטרוף ולגבות בו לא ממשעבדי ולא מב"ח דא"כ שטר זה דהלואה ל"ל ובכל זה לא אייריי במביא עדים שנאבד השטר מידו אלא שטוען כן וזש"ר כאן ז"ל ואפי' הביא עדים עדי שטר הראשון ומעידים שכתבוהו ונתנוהו לו ולא כתב שמביא ג"כ עדים שמעידים שאבד אותו השטר דודאי אם יש לו עדים שאבדו המלוה וסתם אבידה משמעותו שנאבד מן העולם היו כותבין לו שטר אחר דהא ליכא למיחש שמא פרעו כבר דהא מידו דהמלוה נאבד ואי דפרעי' שטרא דהלוה ביד המלוה מאי בעי אלא שאח"כ כתב רבי' תשובה שניה דהרא"ש דפירש דבריו דאף אם יש לו עדים שנאבד אין כותבין לו עד שיעידו שנשרף ונאבד מן העולם. ומש"ר דבטוען שאבד שטר הלואתו דאין כותבין לו שמא פרע ולא כתב שמא יגבה ויחזור ויגבה בהן בפני ב"ד כדאיתא בגמרא הנ"ל משום דחששא זו קרובה יותר כיון דאין לו עדים שאבדו המלוה יש לחוש שכבר פרע והחזיר לו השטר ורוצה שטר אחר לגבות בו שנית והגמרא דקאמר טעם שמא טריף והדר טריף דמשמע ב"פ להבא היינו כדי ליתן טעם דאפי' אם ידוע דעדיין לא גבה ולא נשתלם אפ"ה יש לחוש לגביית ב"פ להבא והכניס רבינו ביני ביני דין דבעינן שיש עדים שנמחק באונס משום דדין שטר מכר שלפני זה מיירי גם כן בנמחק וכמ"ש ודין זה דבעינן עדים שנמחק

באונס לא מצאתיהו בגמרא ולא בהרי"ף ולא בהרא"ש ונראה דרבי' למדו מסברא מדין היכא דאתרע השטר בנפילה אע"ג דהשתא הוא בידו צריך להביא ראיה שבא לידו מזמן הכתוב בשטר וכמש"ר בסימן מ"ג ס"י ומטעם שכתבתי שם ובסמוך ס"י כתב רבי' דאפי' השטרות יוצאים מיד אחר והלה טוען ממני נפל ופרעתיהו אע"פ שהוא בתוך הזמן נשבע היסת ונפטר ה"נ יש לחוש בזה השטר דאית ביה ריעותא דמחיקה שמא נפרע ולהכי לא חשש בו לשמרו כראוי ונמחק עד דאיכא עדים שנמחק באונס דאז כותבין וה"ה אם יש לו עדים שנאבד מידו באונס וז"ש בתשובת הרא"ש הראשונה דאין דנין על שום טופס אם לא שנמחק או שידוע לעדים שאבד (אלא שבנאבד בעי' עדים שנאבד מן העולם מחשש שמא יחזור וימצאנו וכדמסיק רבי' בשם הרא"ש בתשובה אחרת) ודוק:

סעיף ו

ומ"ש דאיכא למיחש שמא פרע ולא כתב החשש שמא ימצאנו ויגבה ב"פ בו ובטופסו משום דזו חששא קרובה ממנה דחוששין דכבר נפרע ממנו וק"ל:

סעיף ז

ע"כ אין לב"ד לכתוב העתקת כו' הטעם כבר כתבתי דאיכא למיחש שמא יגבה בו פעם ב' ובפעם ראשונה ימסור ללוה השטר ולא בעי ממנו שובר וכן כתב הרא"ש בתשובה מיהו כשכותבין הב"ד בשטר שהוא טופס והעתקה שפיר דמיא ועד"מ:

סעיף ח

דליכא למיחש שמא ימצאנו דכיון שלא היה בידו דאינו יודע היכן אבד דלחזור עליו אשר"י:

סעיף ט

כתב הרמב"ם הורו רבותי כו' כ"כ בפי"ד דמלוה ולוה והראב"ד שם השיג עליו [והמ"מ] תמה על הראב"ד וכתב שדברי הרמב"ם פשוטים הם דמיירי כשזה האחר טוען שמצא השטר ובזה פשוט דאפי' מצאו תוך הזמן אינו מחזירו להמלוה ואפי' אם הלוה מודה לו כו' ע"כ ודין זה דמצא השטר כתב רבי' בסי' ס"ה ס"ח והכ"מ כתב שם שהרמב"ם מיירי כשזה האחר אינו טוען שמצאו בשוק אלא שמצאו מונח בחדרו ואינו יודע מה טיבו ומש"ה השיגו הראב"ד ע"ש ואין ל' הרמב"ם משמע כדבריו מדכתב והלוה טוען ממני נפל כו' דהול"ל והלוה טוען אני הפקדתי בידו אחר שפרעתי ועוד דגם בכה"ג כתב רבי' שם בר"ס ס"ה דהשטר יהא מונח עד שיבא אליהו וכתבתי שם דליכא מאן דפליג בהא וז"ש דלא כמ"ש כאן בשם הרמב"ם ורבותיו דלוה נשבע ונפטר וע"ל סימן ס"ו סי"ב:

סעיף י

שכיון שאין שטר ביד המלוה אין כאן חזקה פי' חזקה שאין אדם פורע בתוך זמנו אבל אם הפקידו המלוה אצל האחר כו' ע"ל בסימן נ"ה דכ"ר פלוגתת הגאונים אם הלוה מכחישו ואמר שלא עשאו שליש אלא גזלת השטר מידי אין השליש נאמן ובדין זה נראה דכ"ע מודו כיון דהוא אומר שהמלוה הפקידו בידו ויש לו מגו וע"ש בד"מ ובהגהתו גם בש"ע שם סא"ב ודוק. וא"ל מהא דכתב רבי' בשם הרא"ש לקמן בסימן ק"ח סי"ד דכל שותפין כו' עד ולא אמרינן אי בעי קלתיה אלא גבי שליש שהשלישו שניהם בידו דהתם איירי דהוא ידוע שהן שותפין והכא איירי שטוען שהפקידו בידו פקדון להחזיר קאי מש"ה נאמן במגו וק"ל:

סעיף יא

אבד שטרו כו' ושוב א"נ הכי אמרינן בב"מ (דף ט"ז) גבי עובדא דשבתי בריה דרבי מרינוס לענין שטר כתובה וה"ה לענין שט"ח ב"י:

סעיף יב

כתב בעה"ת יש מהמורים כו' בשכ"ז כ"כ: ואם נאבד השטר כו' וידוע זה בעדים כו' מחזירין לו השטר נראה דהרא"ש הנ"ל מודה דמחזירין לו ולא חיישינן שיגבה בו ואח"כ ימצא ההעתקה ויגבה בה שנית כנ"ל דכל שנאבד לו בדרך לא חיישינן שימצאנו וא"ת כיון דלא סגי ליה בלא עדי אבידה ל"ל כל הטרחות הללו שמניח גוף השטר בב"ד וב"ד שבמקום הלוה שולחין לב"ד שבעיר המלוה יקחנו עמו ואם יאבד ממנו יביא עדי אבידה ויכתבו לו אחר וי"ל דנ"מ שמא לא ימצא עדי אבידה ונמצא כשיקח גוף השטר עמו יפסיד חובו לגמרי משא"כ עתה כשלקח העתקה שאף אם יאבד בלא עדים ילך ויסע למקום שלוה שם ויתבענו לפני הב"ד בע"כ ואם יטעון פרעתי יאמר לו שטרך ביד ב"ד שבעירי מאי בעי ואם יטעון פרעתי ע"י העתקה יאמר לו הראני שוברך דכל הפורע ע"י העתקה לוקח שובר משום דחייש דילמא יתבענו פעם אחרת בגוף השטר והיותר נראה דיש נ"מ בזה דכשיניח גוף השטר בב"ד אף אם לא יהיה לו עדי אבידה אפ"ה יתנו לו ב"ד העתקה אחרת דהא ליכא למיחש שמא טריף והדר טריף דהא כשבא לגבות בהעתקה אין מגבין לו עד שיכתבו שובר ותו לא מצי מפיק העתקה שנית שאבד דהא תרווייהו אחד שטרא נינהו ולא כתב רבינו דבעינן עדי אבידה אלא לענין מחזירין לו גוף השטר אא"כ נודע שנאבד אבל העתקה ודאי נותנין לו בכל פעם ואע"פ שמסתמא כשם שיירא בפעם אח' מליקח גוף השטר ייירא גם בפעם ב' ויחזור ויקח העתקה שניה או יסע משם ויתבענו בלא שטר וכמ"ש ראשונה וא"כ הוה ליה לרבי' לכתוב זה י"ל דזה היה פשוט לרבי' ובא ללמדנו שאם יש לו עדי אבידה וירצה ליקח עמו גוף השטר מחזירין לו השטר

ולא חיישינן שמא ימצא העתקה ויגבה תחלה בש"ח ואח"כ שנית בהעתקה דכיון שאבד בדרך ל"ח כולי האי וכמ"ש ומור"ש בשארית יוסף כתב ישובים אחרים בזה ע"ש ולא נתיישרו בעיני לכן לא העתקתים ודוק:

סימן מב

סעיף ב

אין כותבין ש"ח ע"ד שיכול להזדייף עד"ר: אפילו לגבות בו לאלתר כו' דגזירת הכתוב הוא דבעינן בשטרות דבר הראוי לעמוד ימים רבים דכתיב (בירמיה ל"ב) למען יעמדו ימים רבים: ור"ח מכשירו כו' ול"נ כו' עמ"ש ע"ז בדרישה:

סעיף ה

ונכתב בכל ל' כו' שם דף י"ט ע"ב מימרא דאמימר: שאותיותיו דחוקים כצ"ל: והניח רגליה במקום ו' או ז' י"מ מאות ח' שח' של כתיבה עושין כב' זייני"ן דא"ת שגם מה' יוסיף העוקץ השמאלי ויהיה כמין זיי"ן לא הול"ל ויניח אלא ויעשה אבל דוחק הוא בעיני דהא בסתם שטר לא נכתבו החיתי"ן בכתיבת ב' זייני"ן אלא משום דגם אות ה' צריכין לרבע בעוקץ השמאלי ויש שמוציאין אותו העוקץ קצת לצד חוץ ואז יהיה בהנחתו כמו ז': ואל ידחוק במקום א' וירחיק במקום א' כצ"ל פי' אפילו אין ההרחקה ולא הדחיקה הן יותר מדאי מ"מ מצי זייף ויוסיף אותיות ולא יהיה ניכר בדחיקתו כיון דגם מתחלה היה דחוק בקצת מקומות וכן איפכא יכול למחוק ולהרחיק בקצת מקומות מה"ט: לפיכך אין העדים כו' ולפיכך כשיבא כו' לפיכך הב' קאי אלפיכך הא' שכיון שאין העדים רשאין לחתמו אמרינן דבשעה שחתמו לא היה שינוי דא"כ לא היו חותמין ואחר חתימתן זייפו בעל השטר מ"ה צריך הדיין לדקדק היטב וק"ל: ואם צריך לכוף לבה"ש ולהכותו ר"ל כדי שיודה אם הוא זייף השטר ונפקא ליה זה להרמ"ה מהא דמייתי בפ' ג"פ (דקס"ו ע"א) תרי עובדי בכה"ג ואמרינן בהו כפתיה ואודי ליה כתב ב"י שם ש"מ דאם לא הודה אף שהוא מרוחק או מדוחק השטר כשר ובלבד שלא יהא המחק ניכר ומ"מ מוטב שיקיימו כדי שלא יצטרך לכוף לבעה"ש עכ"ל: חייב הדיין כו' להוציא הדין כו' ז"ל מור"ש תימה הלא אין הדיין יכול למטען לו דע"א א"נ כמש"ל סימן י"ז סי"ד ולמה יטעון לו טענה זו (ודוחק לומר משום דכאן יש ריעותא דהא שם דאין לו אלא ע"א אין כאן חיוב ממון דהוא גרוע יותר) ואולי יש לחלק בין זיוף דלית ביה ממש כלל לע"א דמחייב שבועה וק"ל עכ"ל גם י"ל דשאני הכא דאף דטוען לו אין השטר נפסל בזה אלא שכופין לברר וכמש"ל ולפי מ"ש בסימן י"ז לק"מ ע"ש:

סעיף ו

משלש ועד עשר כו' שם (דקס"ג ע"א) אמר אביי מתלת ועד עשר לא לכתוב בסוף השיטה כו' ופירש"י דיכול לזייף לכתוב תלתין במקום תלת וארבעין במקום ארבע ובמקום חמש חמשים וכן עד עשר ומעשר עשרים וכתבו התוס' שם דהיינו דוקא אי כ' ל' נקבה דכתב תלת ולא תלתא עכ"ל ולפ"ז צ"ל דרבינו ג"כ דקדק וכתב שלא יכתוב משלש ועד עשר ולא כ' משלשה ועד עשרה משום דדוקא שלש שהוא ל' נקבה כמו תלת הוא דלא יכתוב אבל שלשה ל' זכר רשאי אלא שתימא למה השמיטו הרא"ש ורבינו ל' התוס' ולא כתבוהו. ודוקא עד עשר אבל באחד עשר ליכא למיחש והטעם פירש"י שם דבאחד עשר אם יבא לכתוב עשרים יצטרך להוסיף וי"ו בנתיים ולכתוב אחד ועשרים וזה יהיה ניכר וק"ל:

סעיף ז

מחזיר הדבר כו' בתוך השיטה כן הוא ל' אביי שם ור"ל אף אם גם בפעם ב' יזדמן בסוף השיטה יחזיר הדבר עד שיבא בתוך השיטה. וא"ת לפי מ"ש בשם התוס' דבתלת או שלשה ליכא למיחש לזיוף א"כ כשיזדמן לו בסוף שיטה שלשה או ארבעה ל' זכר וק"ל. כגון ב' או ד' שלא יעשנה כ' ר' וה"ה לשאר אותיות שהרי הוא יכול לזייף מוי"ו לזיין ומה' לח' ב"י:

סעיף ח

וסותרין כו' הולכין אחר התחתון שם במשנה (דקס"ה ע"א ובגמרא דקס"ו) למעלה מנה ולמטה מאתים כו' הולכין אחר התחתון (ופרש"י משום דאיכא למימר חזר בו מן העליון) ומשמע לרבינו דדוקא נקט מתניתין מנה ומאתים דהוי לשונות שסותרין זא"ז להכי אמרינן דהוי חזרה אבל היכא דאפשר לקיים שניהם בלא חזרה לא עדיף תחתון מעליון וכ"כ הרשב"א בתשובות היכא דיש לפרש ולקיים שניהם אפילו לעשות יד בעל השטר על העליונה עושין וכן עיקר וכ"כ ב"י ומורי ז"ל: ובלבד שלא יהא בשיטה אחרונה והטעם דחיישינן שמא אחר שנחתם כתב וזייף הוא ועד"ר:

סעיף ט

כגון אנו שכותבין בכתובה עיין בא"ע סימן פ"ח. ואם נמחק מהתחתון כו' עד פסול זה מבואר שם (דקס"ו ע"ב) והכלל דכל היכא שנחסר או נמחק אות א' אמרינן דלא בכוונה נעשה והולכין אחר שם העליון אבל אי נמחק או נחסר ב' אותיות ואין מדרך הסופר לקצר ב' אותיות וגם אינו מצוי להמחק מעצמו ב' אותיות אמרינן דבכיון נעשה מש"ה בחסרון דלא כתב הסופר מתחלה הב' אותיות אמרינן ודאי הלוה צוה כן וחזר בו מחנני לחן אבל במחיקה דאחר שכתבו הסופר נמחק מהשם התחתון ב' אותיות השטר פסול

דאין אנו עומדין ע"ד הלוה שמחקם למה מחקם אם דעתו היה לחזור מהראשון וליתנו לחן או אם דעתו היה לפסול השטר ודוקא במחיקה שייך לומר שבא לפוסלו שמוחקו ולא בחסרון שלא כתב הסופר מתחלה וזה שדקדק רבינו וכתב ז"ל וכיון שאין למדין וידוע שנמחק אח"כ כו' ור"ל אח"כ אחר שכבר כתבוהו הסופר נמחק משא"כ בחסרון וכמו שמסיק רבינו שם אח"ז וק"ל ולא כיש טועין שמוחקין תיבת אח"כ ובש"ע ג"כ אינו והנראה בעיני ברור כתבתי ובד"מ מבואר דהיינו דוקא כשנמצא ביד השליש ע"ש ובזה דברי רבי' מבוארים ודוק. ומש"ר ואפילו יש בתיבה העליונה ו' אותיות הטעם דב' אותיות פסולה דלמא מתרמי שם בן ג' אותיות והו"ל רובא דשמא מדקאמר דלמא מתרמי כו' משום הך חששא פסולין אפי' יש בתיבה ו' אותיות ורשב"ם כ' שם ע"ז ז"ל דכולי האי לא טעי סופר וצ"ל דזה תולה בזה דמכח דהוא רובא דשמא לפעמים מש"ה אמרינן דלא טעו בזה הסופרים ומש"ה נמי אין למידין אפילו היכא דליתא רובא דשמא ובזה נראה דמתיישב תמיהת התוס' שתמהו שם וכתבו ז"ל למה נגזור להפסידו משום הך חששא ע"ש (דקס"ז ע"ב) דכיון דאין סופר רגיל לטעות בזה נראה לומר דחזרה הוי. אבל באות א' למדין אע"פ שאין כו' כן הוא שם בגמרא וצ"ל דהסופר דכתב למטה אות א' לא ביקש לכתוב אלא התחלת השם לרמז בעלמא ולעמוד עליו ממ"ש לפני זה דאל"כ אמאי סמוך הא אות א' אינו שם כלל ועפ"ז יש צד פשיטות בזה דלומדין אותו ממ"ש למעלה טפי מאילו כתובים ב' ג' או ד' אותיות דלומדין אותו ממ"ש למעלה אף ע"פ שגם התחתון הוא שם בפ"ע ומש"ה אמרו בגמ' וגם כתבו רבי' גם דין הראשון דחסר אות א' מתיבה גדולה דלמדין ממש"כ למעלה ומש"ר וכיון שאין למדין וידוע כו' נראה דהאי ידוע שנמחק דכ' ל"ד הוא אלא כיון דאין הסופר רגיל לטעות בג' אותיות סתמא כידוע דמי וק"ל:

סעיף י

שלמעלה כתיב קפל כו' ל' ספל אדירים הפקיד פלוני לפלוני קפל טלית שראוי לקפל רשב"ם וכ"כ התוס' וכתבו התוס' עוד ז"ל ויש פותרין גימטריא הוא ספל סאה פלגא קפל קב פלגא עכ"ל ועד"ר ואי כתב ספל מלמעלה וקפל מלמטה פשיטא דהולכין אחר התחתון אפילו הוא חשוב יותר משום דאין להסתפק שמספל נעשה קפל ע"ד הזבוב דהזבוב מוחק ואינו מאריך לעשות קו"ף וכן הוא שם בגמרא ועד"ר:

סעיף יב

היה כתוב כו' משנה שם (דקס"ה ע"א) ור"ל שד' זוזין הן בסלע ונמצא ק' זוזין עולין לכ"ה סלעים: ק' זוזי דאינון ל' סלעים כו' עד שאינן שוין אלא ק' כו' הא דלא כתב רבינו בקיצור דאין לו אלא ק' זוזי שיש לפרש ל' סלעים גרועים שאינן שוין אלא ק' זוזי משום דאינון

ל' דקאמר משמע דמדבר מסלעים הידועים ובא לפרש בו הזוזין שהזכיר וא"כ הול"ל דכוונתו לק' זוזי מעולין השווין ק"ך זוזים דעלמא קמ"ל דאפ"ה כיון דקי"ל דיד בעה"ש על התתתונה אמרינן דבזוזי דעלמא בא לפרש הסלעים ולא איירי בסתם סלעים וק"ל:

סעיף יג

ואי תפיס מטלטלי כו' וכ"כ הרי"ף בס"פ השואל וקאי לכל מאי דמפרש לעיל שיד בעה"ש על התחתונה והטעם הוא דהא דאמרי' יד בעה"ש על התחתונה משום דהמע"ה הוא ממילא השתא דבעל השטר תפיס הוי אידך המע"ה וכ"כ הג"מ (וע"ל ס"ס ע"א בדרישה מש"ל ודוק) ומשמע מל' רבינו דאפילו תפס שלא בידיעת הבעלים מהני תפיסה ולטעמיה אזיל שכתב בסימן מ"ו סל"ג שכן דעת אביו הרא"ש אע"פ דיש חולקין ומשמע עוד מל' רבינו דאפילו תפס בעדים דליכא מגו מהני תפיסתו וכ"כ המ"מ. וכתב רבינו ואי תפס מטלטלי משום דדוקא במטלטלין שייך תפיסה ולא בקרקע דבחזקת בעליה עומדת וכ"כ רבינו שם בסימן מ"ו בשם ר"י וכתב ב"י שיש לדקדק מל' רבינו דבדין שכ' אח"ז בשטר שכתוב בו דינרים סתם שאין גובה אלא ב' אי תפס יותר בעדים מוציאין ממנו דאל"כ הו"ל לכתוב האי ואי תפס כו' אחר דין שטר שיש בו דינרין דהוי שמעינן דאכולהו קאי וכ"כ המ"מ עכ"ל:

סעיף טו

אלא אחר הפסח כו' ז"ל הרא"ש ועתה אין לנו לדין הזמן אלא או פסח של סוף ששת אלפים או פסח הבא ראשון דפסח אחר לא תוכל לברר אחריו איזה מהם תתפוס ופסח אחרון אינך יכול לומר דא"כ למה נכתב השטר כלל הלכך אתה צ"ל פסח הבא ראשון עכ"ל ורבינו קיצר בהעתקה ולא כתב אלא שאינו יכול לומר לא אתנם אלא אחר פסח הבא אחרון מפני שהרא"ש כתב שאין להסתפק אלא ביה ולא בפסח הבא אחריו וק"ל:

סעיף טז

כתוב בו מטבע פ' דאינון ונמחק שם במשנה ור"ל דיש מחק אחר תיבת דאינון ולא נזכר סכום ואין מטבע דאינון פחות משנים רשב"ם:

סעיף יז

כתוב בו סלעין כו' ולוה אומר כו' בפ"ק דב"מ פליגי רשב"א ור"ע במלוה אמר ה' ולוה אמר ג' דח"א דצריך לישבע ש"ד משום מודה מקצת וח"א משום דהו"ל כמשיב אבידה נמצא דלא הודה כלום אלא הו"ל ככופר הכל כמש"ר בסימן פ"ח סל"ג אבל לוה אמר ב' כ"ע מודו דא"צ ש"ד משום שאין השטר משמע אלא ב' אבל היסת צריך לכ"ע לישבע דמבואר שם בסי' פ"ח והכא לא בא לכתוב אלא דברים שהן מעין השטר ומוכיחין מתוכו ואשר הוא מוסכם לכ"ע ובפרטי דינים סמך אמ"ש לקמן בסימן פ"ח:

סעיף יח

כתוב בו פ' לוה מפ' כו' ברייתא בפ' ג"פ (דקס"ה) ע"ש: פחות שבמשקלות דכיון דלא כתב מטבע ודאי משקל ידוע הלוה לו כדי שידע להשיב לו במשקל וכיון שאינו מבורר כמה ידו על התחתונה וק"ל: אם פרוטות של כסף כו' בבבא שאח"ז במטבע של זהב לא כתב רבינו כן משום דהגמרא קאמר שם דפרוטה משל זהב לא עבדי בשום מקום ע"ש: מטבע של כסף הקטן כו' שהולכין אחר מטבע של אותו מקום שנכתב בו או של מקום גובייא וקיצר רבינו כאן וסמך אמ"ש אח"כ בסי"ט: ואם כתוב בו דינרי כסף כו' ג"ז שם בברייתא והבאתי לשונה וביאורה בדרישה והכלל דבסתם דינרי ר"ל של זהב ובסתם דינרין של כסף ומש"ה כשכתב כסף בדינרין ר"ל כסף שוה ב' דינר כסף ואם כתב כסף בדינרי ר"ל כסף שוה ב' דינרי זהב וכן אם כ' בו זהב בדינרי ר"ל זהב פריכא שוה ב' דינרי זהב זהב בדינרין ר"ל זהב שוה ב' דינרין כסף והיינו דוקא כשכתב בב' אבל כשכתב דינרי או דינרין בלא ב' אז אזלינן בתר התיבה המפורש בצדו הן שכתב דינרי כסף או כסף דינרי לעולם נותן לו ב' דינרי כסף המוטבעים וכן בזהב אפילו כתוב זהב דינרין או דינרין זהב ועד"ר מ"ש שם וממ"ש כאן מסתברא דגרסינן בדברי רבינו ברישא כתוב בו דינרי כסף או כסף דינרי כו' בשניהן בלא נו"ן וכאוקימתא דר"א ע"פ פי' התוס' וכמ"ש בדרישה ובסיפא גרסינן כתוב בו זהב דינרין או דינרין זהב בשניהן בנו"ן ולרבותא כ"כ ברישא ובסיפא דקמ"ל דכיון דאמר דינרי או דינרין ולא אמר בדינרי בב' אז אזלינן בתר הכתוב בצדו וכמ"ש ומש"ר גבי כסף בדינרין דנותן שברי כסף ולא כ"כ גבי כסף בדינרי לא משום דבזה אינו נותן לו שברי כסף אלא מטבע של כסף דהא יד בעה"ש על התחתונה אלא משום דל"ת כיון דאמר כסף בדינרין בב' ע"כ כוונתו היה לדינרי של זהב דאל"כ מאי מחליף במאי קמ"ל דכוונתו היה לשברי כסף וק"ל ועד"ר:

סעיף יט

ואם אין שום מטבע כו' עד נותן לו מטבע הקטן כו' נראה דאדלעיל מיניה קאי אמ"ש בר"ס י"ח דאם מטבע של כסף סתם כתוב בו דנותן מהמטבע הקטנה שיוצא שם והוא ל' הגמרא דפ' ג"פ ולא פי' שם כוונתו ופירושו של מקום שיוצא שם וכאן מפרש דאם כתב בו מטבע סתם דדינו שנותן לו הלוה המטבע הפחות דהיינו של אותו מקום שנכתב בו השטר ואם לא נכתב בו מקום נותן לו הפחות של המקום שיוציא עליו השטר ולא הקטן של שאר המקומות וי"מ דמש"ר ואם אין שום מטבע מפורש דר"ל דכתב בשטר דח"ל מאה זהובים אבל לא אתפרש בו באיזה מטבע ישלם לו אותן הזהובים אם במטבע טובה שהיא חריף בהוצאה אם במטבע גרוע קאמר דמשלם הזהובים במטבע של אותו מקום שנכתב בה השטר או שמוציא בו עליו וכ"נ דעת מור"ם בש"ע סי"ד ע"ש וק"ל על

פירושם דא"כ לא הו"ל לרבינו לסיים דנותן לו מהמטבע הקטן שיוציא במקום שיוציא אותו דהא לא בקטן וגדול איירי לפי פירושם אלא במטבע שהיה חריף להוציא גם מ"ש אח"ז שאם טוען הלוה המעות שאני ח"ל הן פחותים מזה כו' דל' פחותים לא שייך אזה גם לא הו"ל לסתום ולכתוב דנותן לו ממעות בבל כו' דהא ידוע דגם בבבל ובא"י ובכל מדינות יש כמה מיני מטבעות והול"ל דנותן לו ממטבע שיוציא בשופי בבבל ובא"י גם בפירש"י והמ"מ לא משמע כן וכמ"ש בדרישה ע"ש. וכתב בעה"ת שנ"ד מסתברא טעמא דמלתא משום דתלינן שמאותו מקום שנכתב השטר משם היה הדינרין וכשאין בו מקום מסתברא שבמקום גוביינא היה דר בשעת הלואה ומסתברא שאם יוכל להתברר שבשעת הלואה היה דר במקום שהמטבעות הגרועות (מגבהו ממטבע של אותו מקום) ועד"ר: ואם טוען הלוה המעות שאני ח"ל הן פחותין כו' כ"כ הרמב"ם פי"ז ממלוה ועיין מ"ש בסמ"ע ע"ז והל' משמע דהב"ד מחייבין אותו שבועה אף אם לא יטעון הלוה ישבע לי משא"כ אם טען פרעתי דאין משביעין אותו כיון ששטרו בידו אא"כ יטעון כן הלוה וכמש"ר לקמן בסימן פ"ב:

סעיף כ

היה כתוב בו חשבון כו' כההוא שטרא דהוי כתוב ביה כו' עובדא זה בפרק ג"פ דקס"ו וכתבתיה בדרישה ע"ש. ומשם ית' לך דרבינו נמשך אחר פר"ח דלשם דפי' זוזי דינר צורי ואיסתרא פי' סלע מדינה שהוא שמינית שבסלע צורי דהיינו חצי זוז וק"ל ועד"ר: שיתן לו שית מאה איסתרא שהוא הפחות פי' פחות מזוז ויד בעה"ש על התחתונה: לפי שאין עושין סכום חשבון מפרוטות רצ"ו פרוטות הם באיסתרא כדאיתא בר"ן בב"מ (דקכ"ג) ומצרפין אותן בסכום חשבון זוזי וכותבין כך וכך זוזי אבל איסתרא דרכן לכתוב ואין עושין מהן סכום בזוזי או בסלע צורי וכ"כ התוס' שם על פי' ר"ש דפי' דנוטל זוזי כו' ע"ש וזש"ר מתחלה דהולכין אחר המנהג שרגילין לעשות סכום חשבונו וק"ל:

סעיף כא

כל הלשון שרגילין כו' בב"מ (דק"ד) אמרינן שם דתנאי טובא היו דורשין ל' הדיוט כו' וכתבו התוס' והרא"ש כמש"ר כאן דהיינו אפילו לא נכתב כאילו נכתב דמי דאי דוקא בדנכתב פשיטא דעליו לקיים מה שהתנה ומאי קמ"ל דהיו דורשין אותו דהא לאו אסמכתא ומה חילוק יש בין ל' הדיוט ובין ל' אחר וכ"כ ב"י וע"ל סימן ר"ז וסימן שכ"ח ועיין בחידושים:

סימן מג

סעיף ב

כותבין בשטר זמן כו' ומיהו אפילו אין כותבין בו כו' כן הוא בב"מ (ד"ז) ע"ב: שיכולין לומר כו' משמע הא כל דליכא ה"ט כגון שידוע בעדים שקנה אחר שהיה השטר כתוב וחתום גובה ממנו וכ"כ במישרים נ"ב ח"ב והטעם משום דמשעת כתיבת עדים מפקי לקלא ובודאי שמעו הלקוחות ואינהו דאפסידו אנפשייהו במה שקנוהו ונראה דאפילו מבנ"ח יש נ"מ והוא אם יש על הלוה שטר אחר שמפורש בו הזמן יכול לומר שיעבודי קודם לשיעבודך במקרקע ואינו דומה לכ"י דשם יש חשש לקנוניא וכמ"ש בסמוך בהג"ה ד"מ עיין שם:

סעיף ג

וכתב ר"י אם כתב הסופר כו' ודילג לב"ע כו' עד"ר שם כתבתי אמאי קאי וקמ"ל דאע"ג דדילג לב"ע לא אמרינן שיפסול השטר משום שהלקוחות יאמרו אין המנין מתחיל מב"ע אלא איזה שנים אחר ב"ע נמצא קניינם היה מוקדם להלואה אם הלוה יטעון שעדיין לא הגיע זמן הפרעון וק"ל:

סעיף ה

ומש"ר ונקט פרטא בתרא לחוד מלשון זה משמע דאפילו אי שביק כללי דעשיריות ולא נקט אלא פרטא בתרא כגון בשנת שס"ה לא כתב אלא ה' השטר כשר וכן מסיק הב"י להלכה עיין שם:

סעיף ו

ואם הקדים זמן כו' עד"ר ואופן הקדימה ית' בסמוך בדברי רבינו: לפיכך קנסו כו' שמא יבא כו' פי' כיון דאי אפשר לו למפיק ע"י האי שטרא למיגבי מזמן ראשון קנסינן ליה שלא יטרוף אפילו מזמן שני ועד"ר: אבל מבנ"ח מיגבי גבי נראה דהב"ד לוקחין הש"ח בידם וכותבין לו פס"ד שח"ל כ"כ ובפס"ד שהוא מעשה ב"ד ויש לו קול גובה מיד מבנ"ח ואי אירע שמכר הלוה אחר הפס"ד הבנ"ח מצי לטרוף מידו דלוקח כיון דלוקח שיעבודו אחר הפס"ד (ומ"ש דמבנ"ח גבי דשטר גמור הוא היינו לומר דל"מ למימר שפרעו כמלוה ע"פ אלא הוי מלוה בשטר) וא"ל דהב"ד משהין השט"ח בידו וכותבין עליו האי שטרא דלא למיגבי ביה ממשעבדי דא"כ לא הוי סתמו הפוסקים דבריהן וק"ל: ששטר גמור הוא היינו כשלא נתכוונו העדים להקדימו וכדמסיק בסמוך: ונשבע מלוה ונוטל נראה דהיינו דוקא כשטוען הלוה ישבע לי וכדין שטר גמור בלא נאמנות כדלקמן סימן פ"ב: אבל ר"י כתב שהוא פסול ז"ל מ"ו ונראה דמ"ש פסול לגמרי ל"ד דאפילו לר"י אינו יכול

לטעון להד"ם כדאיתא לקמן סימן מ"ה בשם ה"ר יונה ולא הוי פסול אלא לענין דמצי למטען פרעתי משא"כ לרי"ף ורש"י ועמ"ש בהג"ה ד"מ:

סעיף ז

והקדים הזמן באחד בתשרי ל"ד שהרי י"ט הוא וע"ל סי' ע"ג וה"ה אם נכתב בזמן הנזכר בשטר ונחתם בתר אותו יום מקרי מוקדם וכמש"ר בסמוך סי"א: אבל כתב ללוות כו' פי' כ' וחתם בניסן ודעתו ללוות מיד ולא הלוה עד תשרי. וא"נ לחלק כו' נראה דרבינו לדבריו דהרמ"ה כ"כ וה"ק מדכ' הרמ"ה אלא טריף מתשרי ואילך ולא כתב שיגבה מניסן ש"מ דס"ל דאין עדים בחתומין זכין לו כסברת הרי"ף והרמב"ם דלעיל סי' ל"ט ולסברתו א"נ לחלק כו' אבל לר"י ולהרא"ש פשיטא דשפיר טריף דהא פסקו הלכתא כאביי דעדיו בחתומיו זכין לו כמש"ר לעיל סי' הנזכר ומסתמא רבינו בשיטתייהו אזיל גם י"ל לאידך גיס' דס"ל לרבינו דגם הרמ"ה ס"ל דעדים בחתומיו זכין לו וה"ק רבינו מדכתב וטריף מתשרי ואילך ש"מ דמיירי באופן דלא שייך עדיו בחתומיו זכין בו כגון שהתנה עמו בפירוש שלא יזכה עד שילוה ממנו או בגוונא אחריתא וא"כ א"נ לחלק ומתשרי נמי לא גבי מטעם שמסיק ודוק:

סעיף ח

ובמה יודע שהוא מוקדם כו' ז"ל ב"י כלומר הא דלא פסלינן להני שטרי בגמרא אלא משום גזירה וקנס וכנ"ל ק' ממ"נ במאי מיירי אי בידוע לכל בבירור שהוא מוקדם א"כ עדים פסולין הם והשטר פסול מדינא ונאמן לטעון פרעתי ואפילו להד"ם לכ"ע דהא העדים רשעים נינהו ואי אינו ידוע לנו אלא ע"פ עדים עצמן הא לא מהימני דאין אדם משים עצמו רשע עכ"ל ב"י ור"ל אפילו אין כ"י יוצא ממקום אחר דלית ביה משום שהגיד כו' וכל שנחקרה עדותן בב"ד כו' מ"מ מטעם אין אדם משים עצמו רשע השטרות כשרים וק"ל גם התוס' כתבו בקיצור בשמעתין כדברי הב"י ע"ש בפא"נ (דע"ב): ומש"ר בשם י"א כ"כ הר"ן בשם הרז"ה ברישׁ ר"ה ושדייק כן מהירושלמי ודעת ר"י כתבו התוס' שם בשמעתין (דע"ב) בד"ה שטר כו': ולא הרגשנו כו' ס"ל שכל טעות שמצוין לטעות בו נאמנים הם בעצמן דאין אדם משים עצמו רשע בזה וגם לית ביה משום חוזר ומגיד אפילו אי כ"י יוצא ממקום אחר: אין נאמנים כו' ר"י ס"ל דאין אדם עשוי לטעות בזה כי אדם מועד לעולם כ"א בשנת המלך או בעיבור החדש אבל מ"מ נאמנים באין כ"י יוצא ממ"א לומר אנוסים מחמת נפשות היינו וכ"כ ב"י: ואמרו שטעו כו' וה"ה בעיבור החדש כשכתב בשטר בכמה בחדש ולא בכמה בשבת כ"כ התוס' ועיין מש"ל בסימן ל' אבל אין נאמנים לומר הקדמנו לזמן במיגו דאי בעי אומרים אין זה כתב ידם דהוה מיגו במקום חזקה דאין אדם משים עצמו רשע:

סעיף ט

אבל המאוחרים כשרים כו' בפרק מי שמת (בבא בתרא דף קנ"ז) והיינו דוקא בש"ח אבל בשטרי מקח וממכר אפי' מאוחרים פסולין וכמש"ר לקמן בסי' רל"ט ופי' רשב"ם בין שכתבו השטר בזמן ההלואה ואיחרו הזמן בין לא כתבוהו עד לאחר זמן דבש"ח ליכא למיחש שמא לוה ממנו בניסן והדר ופרע ליה באייר ואז יאמר זה ללוה שאבד השטר ויקח ממנו שובר באייר ואח"כ יוציא זה שטרו שזמנו בסיון (כדחיישינן בשטר מכירה המאוחרים וכמש"ר בסי' רל"ט בהדיא ה"ט וכתבתיהו לעיל בדרישה בסימן מ"א ס"ד ע"ש כי שם הארכתי מזה) דהא כתב רבי' בסי' כ"ד דמשום האי חששא תקנו שאין כותבין זמן בשובר וכל אימת דמפקי להאי שט"ח מרעא ליה בתברא וק"ל: בד"א שכתוב כו' שם בגמרא וכתב נ"י בשם הריטב"א ורבותיו דכל שלא כתב בו אחריות כלל דאקני ג"כ ט"ס הוא אבל כשכתב לו אחריות שקנה ולא דאקני אין לנו אלא מה שפי' עכ"ל ולפ"ז מאוחרים לעולם כשרים אא"כ כ' לו אחריות שקנה ולא דאקני ב"י וע"ל סימן קי"ב ולעיל סימן ל"ט מ"ש שם:

סעיף י

אנו תולין כו' לפי מאי דס"ל להתוס' והרא"ש ורבי' כאביי דעדיו בחתומיו זכין לו א"צ לתלות שנמסר לידו בזמן הכתוב בו אלא אגב סיפא דאתרע בנפילה נקט. גם י"ל דה"ק היכא דליכא ריעותא א"צ ראיה אפילו למ"ד דאין הלכה כאביי ובעינן שימסור לידו מיד דאנו תולין כו' והיכא דאיכא ריעותא דנפילה צריך ראיה דבא לידו בשעה שמסרו אפי' למאן דס"ל כאביי וה"ט דחיישינן דלא נכתב מתחילה כ"א לקנוניא לטרוף בו מהלקוחות ואף כי יביא ראיה שראו אותו בידו קודם שמכר קרקעות שלו לזה איכא למיחש שמא מסרו לידו קודם משום דדעתו היה למכור ואף א"ת שאין לחוש לקנוניא בזה כיון שעדיין לא מכר מ"מ חיישינן אף שראו בידו קודם שמכר לוה דילמא יש עוד לקוחות או מלוים ששעבד לו קרקעותיו שהם מוקדמים למסירת השטר לידו של זה אבל הם מאוחרים לזמן הכתיבה בשטר הלואה זה וכדי לאפוקי מידם מסרה לידו ומש"ה לא יטרוף בו אח"כ אפי' מהלקוחות שקנה ממנו אחר שבא השטר לידו כל זה חיישינן כיון דאיכא ריעותא דנפילה דלא נזכר בש"ח אבל כשמביא ראיה שבא לידו מיד בשעת כתיבה ובא עכשיו לפני הב"ד וש"ח בידו מטרפינן ליה ביה מלקוחות ולא חיישינן לפרעון ולקנוניא כדחיישינן לקמן בסי' ס"ה דדוקא התם דהש"ח הוא ביה אחר שמצא אמרו חז"ל שלא יחזירנו המוצאו ליד המלוה ואף אם כבר החזירהו לו יש פלוגתא שם סי"ט בין הרמב"ם והראב"ד אי גובין בו אי לא ע"ש משא"כ כשהוא בעצמו מוצאו אחר הנפילה ויוצא מתחת ידו בזה י"ל דלכ"ע לא מרעינן שטרא דאינשי כולי האי מכח ספק וראה לזה

ממ"ש בר"ס ס"ה בדרישה בשם הרשב"א דאם הוא עצמו לקחו מבית של השליש ואומר שהוא הפקידו בידו דהשליש ואותו השליש אינו יודע מה טיבו שגובה בו וגם מבואר שם דאם אחר מצא שטר בשוק והמלוה נותן בו סימן דמחזירין לו וגובה בו מבנ"ח אפילו אין לו ראיה שבא לידו משעה הראשונה ודוקא לענין לטרוף מלקוחות אמר הכא שצריך ראיה ועמ"ש שם בסעיף כ"א ודוק ועד"ר:

סעיף יא

נכתב בלילה ונחתם ביום שלאחריו כשר כו' משנה פ"ב דגיטין (דף י"ז): ומש"ר שהיום הולך אחר הלילה פי' וגם כשכותבין בלילה כותבין זמן היום שלאחריו דהא לא כתבינן שעות בשטרות וגם אינו כמו בקדשים דלילה בתר יום אזלא כמ"ש בי"ד סימן י"ו: בד"א בשאין עסוקין באותו ענין מימרא דר"א פ"ב דגיטין וע"ל ר"ס ק"ס: אבל עסוקין באותו ענין כשר דכיון שהם מזומנים לחתום הו"ל כאלו חתמו ואיכא קלא:

סעיף יב

ודוקא כשלא לקח מיד בקנין כו' עד אם זוכרין זמן הקנין כו' בפ' ג"פ (דקע"ב) א"ל רבא בר ר"ש להנהו דכתבי שטרא אקנייתא כי כתביתו שטרא אקנייתא אי ידעיתו יומא דאקניתו בו כתובו ואי לא כתבו יומא דקיימיתו ביה כי היכי דלא מתחזי כשיקרא (וה"ט דלא למיחזי כשיקרא יתפרש בסמוך בסעיף י"ד) עכ"ל ורבי' פי' אפילו בשטרא אקנייתא דהלואה כשיטת הרא"ש אביו וכמ"ש בדרישה ושם כתבתי טעם הדבר למה לא יחשב כמוקדם. ואם לא יכתבו מיום הכתיבה דבכה"ג א"צ לכתוב בהשטר ואחרנוהו דהא מסיק וכתב בשם הרשב"א דכשכותבין יום הכתיבה סומכין הכתיבה לאותו היום והקנין בצידו וניכר מתוך השטר שהקנין היה קודם יום הכתיבה ולא יפסיד הלוקח שיאמינו הב"ד לטענתו ודוקא לעיל בס"ס דמיירי בשטר מאוחר שכתב הסופר או הלוה מעצמו ואז ודאי כתבו הקנין והכתיבה ביום מאוחר שם בעינן שיכתוב ואחרנוהו אם לא דכתב ביה דאקני אפי' אם כתבו השטר לאחר זמן מהקנין אבל כאן דאיירי מהשואל איך יעשה ע"פ הדין אם שכחו זמן הקנין ובזה למדנו הרשב"א שיעשה ע"פ היכר בתוך השטר ואז אצ"ל ואחרנוהו ולא כתב ג"כ כאן דיכתוב בו דאקני דאיך יכתבו בו מסתמא דאקני אם לא שידוע שהקנה לפניהם ג"כ דאקני וק"ל ועמ"ש בדרישה סי' מ"א ס"ד ע"ש:

סעיף יג

וכתב הרשב"א לעולם כשכותבין יום שקנו בו סומכין לאותו יום כו' צ"ל סומכין הקנין וכ"כ המ"מ פכ"ג מהלכות מלוה ולוה בשמו ע"ש כן הגיה מהר"א מפראג בהגהותיו סומכין הקנין וביאורו פשוט דאם זוכרין יום הקנין המוקדם ליום החתימה אז צריכין להסמיך הזכרת הקנין אצל זמן כדי שיהיה נראה שיום הנזכר בשטר הוא יום הקנין לא

יום הכתיבה כשכותבין יום שעומדים דהיינו יום הכתיבה והחתימה שהוא הכל יום אחד אז סומכין הזכרת הכתיבה אצל הזמן וכותבין כו': ומ"ש לאותו יום שחותמין כו' בס"י של קלף ליתא לתיבת שחותמין גם בדברי הרב המגיד בשם הרשב"א אינו ואפשר שרבי' הוסיפו כדי שלא תטעה לומר שפי' יום שעומדים שהזכיר היינו יום הכתיבה ואין קפידא מתי נחתם לזה סיים כן לומר לך דיום שעומדין היינו יום שחותמין וכתב תחילה ל' הרשב"א שכתב יום שעומדים בו ומפרשו דר"ל שהוא יום החתימה וק"ל ועד"ר מ"ש בישוב גירסא שלפנינו:

סעיף יד

ואם אינם נזכרים ליום הקנין לא יאמרו ברור כו' כ"כ בעה"ת בשנ"ו דהיינו פי' מימרא דרבא בר שילא שאמר שם כתובו יום דקיימיתו ביה ואי לא מיחזי כשיקרא כו' וכ' ב"י נ"ל שאנו מוכרחים לפרש כן שאם לומר שלא יכתבו יום שאינם זכורים כלל ההוא לאו משום מיחזי כשיקרא הוי למימר דלא יכתבו אלא משום ספק פסול נמי דילמא מוקדם הוא אלא ודאי כדאמרן עכ"ל ומסיק בשם ראבי"ה דבכה"ג מיחזי כשיקרא לחוד הוא אבל לא פסול וכ"כ מור"ש ז"ל:

סעיף טו

ראו הקנין בטבריא כו' שם (דקע"ב) דהכי אמר רב ספרא אר"ה לספרייהו כי יתביתו בשילי כתובו בשילי אע"ג דממסרן לכון מילי בהיני וטעמא כתב המרדכי בסימן תרמ"ו בשם ראבי"ה ז"ל כדי שע"י מקום כתיבת השטר ידע לחקור אחר העדים המכירין חתימת עדי מקומן וי"מ משום דמיחזי כשיקרא וכ"כ האלפסי ול"נ לראבי"ה כו' ע"ש. וראבי"ה כתב בשם ר"י שיכתבו ב' המקומות ויכתוב הכי זכרון עדות שהיה בפנינו בהיני כך וכך למנין ימים שאנו מונין כאן בשילי וכגון זה פי' רשב"ם שכתב ז"ל שיכתבו במקום פ' כתבנו כך מה שראינו במקום אחר עכ"ל וכ"כ נ"י וז"ל כי היכי דלא ליחזי כשיקרא צריך להזכיר מקום שנמסרו שם הדברים ומקום שנכתב בו כו' ע"ש והביאם ג"כ הב"י ומסיק וכתב ז"ל אבל ל' רבינו שכתב ודוקא כשאין זוכרין כו' ז"ל הרמ"ה דמייתי עלה שכתב דוקא כשאין המטבע משתנה לא משמע כפי' רשב"ם ורבי' לטעמיה אזיל שכתב לקמן סימן ס"א בשם הרא"ש דשטר שאין כתוב בו מקום שנכתב כשר כנ"ל לפרש דברי רבינו ועד"ר: ודוקא כשאין כו' כ"כ בעה"ת בשער נ"ו בשם הרמב"ן: ומש"ר שכתב בשטר המטבע היוצא במקום פ' כו' פי' של מקום הקנין וק"ל: ואין כתב כו' אין להם לכתוב כו' פי' כשא"ר להאריך ולכתוב שם המטבע כו' אז אין להם לכתוב כו' א"נ מיירי שכבר נגמר השטר בכו"ח וא"י לכתוב עוד ומ"ש אין להם לכתוב כו' ר"ל בכיוצא בזה לא היה להן לכתוב אלא המקום שמסרו וזה השטר שלא נכתב כן הוא פסול ואה"נ שאם יכולין

לכתוב עדיין שם המטבע ולקיימו בשריר וקיים או לחזור בשיטה אחרונה שפיר דמי אלא שדיבר בהוה: אלא המקום שמסרו כו' גם כאן משמע כמ"ש דאין כותבין אלא מקום הקנין: שטר שזמנו בשבת כו' בפרק ג"פ (ד' קע"א) ת"ר שטר שזמנו בשבת או בעשרה בתשרי מאוחר הוא וכשר וכתבו התוס' שם דמיירי אפילו אחר רובו של חודש דליכא למיתלי דטעו בעיבורא דירחא דאל"כ בלא מאוחר נמי כו' ע"ש בפי' רשב"ם מ"ש עוד מזה: ומש"ר הרי ודאי לא נכתב בזמן הכתוב בו כלומר אע"פ שודאי לא נכתב בזמן שכתוב בו מ"מ לא חיישינן שמא מוקדם הוא: ומ"ש שהלוה לו בב' בשבת ברפכ"ג דמלוה כתב ואין חוששין שמא מוקדם הוא ובאחד בשבת הלוה לו ורבינו שכתב בב' בשבת משום דס"ל דלא שייך למיחש שהקדימו כדי לטרוף מהלקוחות שקנו ממנו בא' בשבת דמסתמא שאתמול שבת היה וידעו העולם שבו לא הלוה ולא ירויח בהקדמתו כלום משא"כ כשהקדימו ב' ימים די"ל דלא ס"ד דשבת היה: אלא מעמידין על חזקתו כו' הטעם דעדים על השטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד וא"צ קיום אלא מדרבנן והבא לפוסלו לאחר מוקדם הוא עליו להביא ראיה כן כתב רשב"ם ונימוקי יוסף שם ומכל מקום כתב צריך קיום לחתימת העדים ואפילו ליכא מערער כמש"ר בשם בעה"ע דחיישינן שמא מזוייף הוא מעיקרא: ומ"ש ב"ה דאי א"ל אשתבע לי דקא משתבע ליה רצה לומר אף על גב דבעלמא אין צריך לישבע זה על שטרו כי אם כשטוען פרעתיהו אבל לא כשטוען שטר אמנה הוא או של רבית הוא וכמש"ר בסימן פ"ב והוא הדין כשטוען מוקדם הוא מ"מ בכאן דאיכא ריעותא משביעינן להו ודוקא כשטוען כן אבל אנן ודאי לא טענינן ליה וק"ל: על בעה"ש להביא ראיה דאמרינן כו' עד אנן טענינן ליה ה"ג כיון דאינו מקויים לא שייך למימר דאוקי השטר על חזקתו ונאמן הלוה לומר מוקדם היא עד שיקיימו להיות להשטר חזקה ז"ל הגמרא בפ"ב דכתובות (דף י"ט) (נקט ז"ל) אמר ר"נ כי אתו לקמן לדינא אמרינן להו זילו קיימו שטרייכו וחותו לדינא ופרש"י דהב"ד אמרי למלוה שבא לתבוע בשט"ח שבידו ואינו מקוים והלוה מודה שכתבו אבל שטען אמנה או פרוע דמאמינין להלוה עד שיקיים המלוה שטרו ואם לא יקיים נאמן הלוה במיגו ע"ש וכתב רבינו לקמן ר"ס פ"ב ובר"ס מ"ו:

סעיף יז

לפיכך אין עדי השטר כו' מכאן ועד סעיף י"ט כתבו הרי"ף בפרק מרובה והרמב"ם פי"ט דה' עדות בדין בפני עצמו ורבינו שכתב תיבת לפיכך כו' נראה דה"ק כיון דתלינן בדין הנ"ל לקולא ואמרינן דאחרוהו משום דכל עדים החתומים בשטר כאילו נחקרה

עדותן בב"ד דמי לפיכך בהאי נמי אמרי' שאחרו זמנו וק"ל: שיכולין לומר בא' באדר היינו כותבין בטבריא כו' עד"ר:

סעיף יח

אם יש עדים שיודעים באיזה יום כו' פי' החתימה זו שחתמו בזיוף ראו באיזה יום היה והם לא ידעו אז שזיוף הוא ועד"ר: כיון שהוזמו נפסלו למפרע ונ"מ אם חתמו ביני ביני על שטרות אחרות שלא הוזמו עליהן: כמי שנחקרה עדותן בב"ד דמי פי' כאילו העידו בב"ד עדותן בפירוש דאז בודאי היו פסולין למפרע כאביי דאמר למפרע מעת שהעידו הם נפסלים כמ"ש לעיל סי' ל"ד: שאפשר כו' בו ביום חתמו על השטר שיש לו י"מ דלו אמלוה קאי ור"ל שהיום חתמו על השטר שהוא לו למלוה שנכתב לפני כמה שנים והיה מונח בידו בלא חתימה וז"א דא"כ עדיפא מיניה הול"ל דאפשר שבו ביום כתבו וחתמו אותו בזיוף אלא לו אשטר קאי דהשטר יש לו זמן שנכתב לפני כמה שנים ודכוותיה כתב לקמן בס"ס ס"א סעיף י"ו ויש לו כמו ל' שנים כו':

סעיף יט

בשל ראובן כתב כו' ל"ד בה' אלא ל' הגמרא דס"פ מי שהיה נשוי נקט ושם מעשה כך היה שנכתב בו ה' דניסן וי"ג בכ"ח בניסן וא"ש דלרבותא נקט בכ"ח דאפ"ה נותנין לו ולא לשמעון דאיכא למימר דהלואתו היתה בכ"ט בניסן אבל אי כתב בשטרא דראובן כ"ט בניסן תו ליכא למימר דילמא הלואתו דשמעון היתה ביום ל' דניסן דביום ל' בניסן אין כותבין ניסן סתם אלא בשלשים דניסן שהוא ר"ח אייר והא דמסיק וכתב שיאמרו לשמעון זמנך מא' בניסן ולא כ' זמנך לפני כ"ח ניסן בלה"נ ק' דהול"ל זמנך קודם ה' ניסן אלא לרבותא כ"כ דאפילו זה יוכל לומר לו וק"ל:

סעיף כ

דלשני קורין אדר השני עיין בא"ע סי' קכ"ה גם בא"ע סי' קכ"ו נוסח כתיבת ימי החדש והחדשים: ואם שניהם נכתב בהן סתם אדר כו' כן הגיה מור"ש וגם בש"ע כ"כ ז"ל ואם בשניהם נכתב אדר סתם הוי כו' ויותר נ"ל להגיה ואם שניהם נכתב בהם סתם או בא' אדר ראשון הרי הן כו' ועד"ר:

סימן מד

סעיף ב

צריך להחזיר מעניינו של שטר כו' הנני אקדים לכתוב הגמרא ומ"ש התוס' והרא"ש ומתוכן אעמוד על כלל הדברים שכתב רבינו בסי' זה בגמרא פרק ג"פ (דף קס"א) אר"י בר"י אר"י צריך שיחזור מעניינו של שטר בשיטה אחרונה מ"ט א"ר עמרם שאין למדים משיטה אחרונה עכ"ל הגמרא ופירש"י שם ז"ל להחזיר מעניינו של שטר זהו שאנו

כותבין בסוף השטר וקנינא מן פ' ב"פ לפ' ככל דכתוב ומפורש לעיל כו' וסיים שם ר"ש כמש"ר כאן מילתא בטעמא והתוס' והרא"ש כתבו שם ז"ל לפי שאין למדין כו' בימיהם לא היו כותבין שריר וקיים בשטרות פשוטים שלהם כ"א בשטרות מקושרות כו' ולכך לא היו למדים משיטה אחרונה ומשום הכי כ' ר"ח שאין כותבין קיום המחקים בש"א כ"א קודם שכתב וקנינא ואנו שהורגלנו לכתוב שריר וקיים מקיימין אחר וקנינא דכיון דכ' בו ש"ו למדין נמי מש"א וא"ת כיון שהשטר כשר בלא שריר וקיים א"כ ליחוש שמא בא ליד המלוה בלא שריר וקיים ומחק למעלה חובתו וכתב על המחק מאי דבעי וקיימו בשיטה אחרונה בתר דכתב וקנינא מיניה וכתב אחריו שריר וקיים דאז למדין מהקיום הכתוב בשיטה אחרונה ויש לומר כיון שהורגלו לכתוב שריר וקיים יהיה השטר פסול אם לא נכתב בו וא"כ לא יחתמו העדים השטר עד שיראו שכתוב בו ש"ו (ופי' ואז ליכא למיחש לזיוף דבתר שריר וקיים לא מקיימין ואין לחוש שימחוק השריר וקיים וגם למעלה ויכתוב במקום המחיקות מה שירצה ואח"כ יקיימן ויכתוב ש"ו דא"כ הוא מחיקה במקום ש"ו ומחיקה כזו פוסלת השטר וכמו שיתבאר בסמוך בדברי רבינו) ומה שנהגו כן לכתוב ש"ו וללמוד משיטה אחרונה ה"ט משום דלפעמים צריכין למחוק ולתלות ואחר שכבר נגמר כל השטר ונכתב ג"כ וקנינא כו' ואף על גב דאנו כותבין שריר וקיים ולמדין משיטה אחרונה אפ"ה כותבין אנו וקנינא פי' לפי שגם זה מעדות העדים הוא שבתחלה כ' ואמר לנו הוו עלי עדים וקנו ממני ואח"כ כותבין שכן עשו שקנו מידו ולפ"ז אין צריך לכתוב אותו לבסוף אלא כיון דמתחלה בימי התלמוד כתבו אותו בסוף דלא מקרי דבר חדש אלא חזרת השטר גם בימינו לא עקרו אותו ממקומו וכתבוהו לבסוף בגמר דברי העדים שקנו על מה שהעידו כן הוא תמצית דברי התוס' והרא"ש דלשם בקיצור אלא ששניתי לשונם לתוס' ביאור ע"ש ודוק וממנו תלמוד ג"כ ביאור דברי רבינו דמתחיל בל' הגמרא הנ"ל וכתב עליו ל' רשב"ם ומש"ה אין לתמוה על אריכת לשונו ועמ"ש בדרישה אמ"ש ר"ש ותוס' דקנינא מקרי חזרת השטר: ומ"ש ואפילו אם יש אויר כדי שיטה ביניהן כו' כ"כ התוס' והרא"ש שם ז"ל הרא"ש אפ"ה פסול דגזרי הרחיקו אטו לא הרחיקו דכיון דתקנו רבנן חזרה לא פלוג וכן מוכח בכולה שמעתא דכל שטר שיוכל לבא לידי זיוף אף ע"פ שלא נזדייף פסול משום דלא נעשה כתיקון חז"ל עכ"ל וא"כ אכתי ק' למה תקנו חז"ל שצריך להחזיר מעניינו של שטר לא היה להן לתקן אלא שלא ילמדו משיטה אחרונה ותו ליכא למיחש לזיוף וי"ל דלא רצו חכמז"ל שיגבה בשטר שיש בו חשש זיוף ועוד דא"כ מה יפסיד הרמאי דשמא יעשה רמאות בסברו שיבא לב"ד שלא ידעו שאין למדין משיטה אחרונה או שהלוה לא יטעון

שהוא זייף והב"ד לא יטענו כן בעבורו משא"כ כשתקנו לחזור בשיטה אחרונה מענין של שטר וזה יודעים כל הסופרים:

סעיף ג

והרמב"ן כתב שאין כו' פי' היכא דליכא אויר שיטה ביניהם וממילא אם יש אויר שיטה ביניהם אז למדין אפילו משיטה אחרונה עכ"ל מור"ש ולע"ד לא משמע כן מדברי רבינו שמשמע מדבריו שאין חילוק בין הרמב"ן להרא"ש אלא במה שהרא"ש פוסל כל השטר אם לא החזיר אפילו הניח שיטה חלק ולהרמב"ן לא פסל כל השטר אבל ג"כ ס"ל דמשיטה אחרונה אין למדין וה"ט דלא פלוג רבנן וכמ"ש התוס' והרא"ש וכן משמע לי מחידושי הרמב"ן ע"ש ודוק:

סעיף ד

אות או תיבה פלוני כו' וזו קיומה בכתיבה זו מודיע הסופר דאות או תיבה זו היא נתלית או נכתבה על המחק בעוד שלא חתמו העדים ול"ת שנכתבה והוגה כן בזיוף אחר חתימת העדים וזה שמסיים וזו קיומה ר"ל במה שכתבתי שנכתב כן מתחלה זהו קיום של אות או תיבה זו ואגב מסיימין והכל שריר וקיים ר"ל שאר כל השטר מקוים ואין בו זיוף וי"מ דמ"ש וזו קיומה מדברי רבינו הוא וקאי אמ"ש תחלה שצריך לקיימה ופי' רבינו דבריו דהיינו שיכתוב אות כו' עד תלוי וע"ז מסיק וכו' וזו נקראת קיומה אבל ז"א דא"כ הול"ל תחילה והכל שריר וקיים דהא הוא ג"כ לשון השטר הוא ואח"כ הול"ל וזו קיומה ועד"ר:

סעיף ו

דשמא היה בו שום חובה לבעה"ש כו' פירוש בין דמחקו וכתב דבר אחר במקומו דאיירי בו רבינו לפני זה כמ"ש אות או תיבה שעל המחק (כיון) [ובין] שלא כתב דבר אחר במקומו דומיא למ"ש אח"כ כסף זוזי דאינון ונמחק דר"ל שנמחק הסכום שאחריו ולא נכתב במקומו כלל וכמ"ש לעיל בסי' מ"ב:

סעיף ז

ואם המחק בסוף השטר כו' כב"י דהיינו בסוף שיטה הסמוכה לאחרונה שלפני העדים שהמקום ההוא הוא הראוי לכתוב שם שריר וקיים: וכשיעור ש"ו או יותר כ"כ התוס' שם דחיישינן לרמאות דלא יהיה ניכר דמחק ש"ו (מחק יותר משיעור ש"ו) ועד"ר שם כתבתי ל' הגמרא ומשם וממה שהקדמתי וכתבתי כבר נתבאר דמש"ר אפילו חזר וקיימה פי' וכתב לבסוף ש"ו פסול: ומ"ש דאיכא למימר כו' וכתב בי' מה שרצה פי' אפילו לא נכתב שום זכות באותו מקום דשריר וקיים אכתי א"ל שמא למעלה בשטר היה כתוב חובתו ומחקו או מחק שם דבר שאין בו תועלת וכתב במקומו זכותו (ומש"ה דקדק רבי' וכתב

בס"ס זה שמא מחק למעלה) ומשום דלא יהא זיופא במה שמקיים אחר שכבר נכתב ש"ו מש"ה מחק למטה ש"ו וקיים זיוף הנ"ל ואף אם לא נמצא שהוגה גם למעלה שום זכות וגם ניכר מתוך השטר דלא היה כתוב במקום המחק שום חוב מ"מ משום לא פלוג פסלו לשטרו משום מחיקה בזה וק"ל: שמא הוסיף אותו באותו כצ"ל: ולא חיישי' שמא הניחו אויר ב' שיטין דחזקת העדי' עשו כהוגן ולא הניחו ב' שיטין משום חששא דשמא גייז ליה כמ"ש בסימן שאחר זה:

סעיף ח

כתב ר"ת כו' וא"א הרא"ש ז"ל כתב כו' כבר נתבאר כ"ז ממה שהקדמתי וגם נתבאר שם למה אנו משנין מנהג שהיה בימי חכמי התלמוד לכתוב הקיומין לבסוף ולכתוב ש"ו ע"ש: ומ"ש הרא"ש האידנא נהגו לכתוב כו' כ"כ ג"כ התוס' שם על דברי ר"ת דכתב דאין כותבין הקיום כ"א קודם וקנינא כו' דהאידנא לא נהגו כן כו' ומש"ה אין להם לעדים לחתום כו' וכמ"ש לעיל ומש"ר לפני זה דחיישינן שמא מחק וקיימו לבסוף ג"כ כתבו ע"פ מנהג זה וק"ל:

סעיף יא

ומ"ש רבי' שמא ימחוק למעלה חובתו כו' ר"ל דאף דא"ת דליכא למיחש להוספה אחר חזרת השטר דיהא זיופו ניכר אפ"ה איכא למיחש חששא אחרת שמא ימחוק למעלה כו' וכבר כתבתי בסמוך למה כתב דימחוק למעלה אבל באמת אף היכא דליכא למיחש דימחוק למעלה חיישינן להוספה בריוח בזמנינו וכמ"ש בסמוך ובסימן שאח"ז: וקיימנו בשיטה אחרונה פירוש ויכתוב ש"ו:

סעיף יב

אבל הר"י ברצילוני כתב בגט פשוט כר פי' שטר פשוט לאפוקי שטר מקושר שעדים מבחוץ וחילוק זה מבואר שם בגמ' וכמ"ש בדרישה לעיל וכל שטר נקרא גט בל' גמרא: כתבינן שפיר ש"ו טובא כתב הרשב"ץ שדעת הרשב"א כדעת הר"י ברצילוני אלא שכתב דלא מכשרינן אלא אם אינה בשיטה הסמוכה לעדים אבל אם היה בשיטה הסמוכה לעדים חיישינן שמא זייף וכתב מאי דבעי וכתב ש"ו אחרינא כולי ב"י ונ"ל דגם דעת רבינו בשם ר"י ברצילוני הוא כן ואפ"ה היה נראה לרבינו לפסול ומטעם דכיון דאיכא ריעותא בפנינו אף שבעלמא לא חיישינן שהניחו ב' שורות בינתיים הכא חיישינן:

סימן מה

סעיף א

העדים חותמין למטה כו' כלומר ולא מן הצדדין ולא מלמעלה כדתנן בסוף גיטין (דף פ"ז) וכ"כ ב"י: וצריך שיקראוהו כו' עד"ר כההיא דר"נ שם בפ"ב דגיטין (דף י"ט) וז"ל

רש"י ולא הוה כעד מפי עד שהרי הוא בעצמו ראה אותו העדות ואינו מאמין אחרים בזה אלא לומר שכך כתוב בשטר זה וזה אינו עדות אלא מילתא דעבידא לגלויי הוא וכיון דאית ליה אימתא דידיה מהימנא:

סעיף ד

ע"י שישרטו כו' דעת רבינו דכתיבה על השרטוט מותר בגיטין כמו שמותר לכתוב על הרשימה בגיטין כמ"ש בא"ע סי' ק"ל אבל בדרישה כתבתי פירוש אחר ע"ש ודוק: משום עיגונא דזימנין דלא משתכחי סהדי בקיאי ושמא בתוך כך יפרוש לים או ימות ותזקק ליבם אבל בשאר שטרות יחזור אחר עדים הבקיאים: כשר ומנגדינן ליה כו' בדרישה כתבתי ל' הגמרא דאמרינן ההוא דעבד עובדא בשאר שטרות ונגדיה ר"כ דעבד עובדא משמע דאדיין קאי וכן הוא בהדיא בא"ע סי' ק"ל שכתב ז"ל דיין המחתים בשאר שטרות כה"ג מנגדינן ליה וכן מסתברא דאילו העד קטלא קני' הוא ולא גמיר ולא ידע דאסור לעשות כן ולא יענשוהו אבל סתימת לשון רבינו כאן וגם סתימת לשון ש"ע משמע דאעד קאי ע"ש ומשמע לרבינו כיון דאמר בגמרא נגדיה ולא קאמר נמי ופסיל לשטרא ש"מ שהשטר כשר וכ"כ הרשב"א אבל דעת רמב"ם דאדרבה אם היה השטר כשר אמאי נגדיה ר"כ וכי כל מאן שעבר על ל"ת של דבריהם מכין אותו מכת מרדות אלא ודאי השטר פסול ומש"ה ודאי הוא בן מרדות לפי שהיה אפשר שיארע תקלה ע"י כי ברוב הימים יגבה בו המלוה דהרי אין זיוף ניכר מתוכו וכ"כ המ"מ בפכ"ג ממלוה ומשכ"ר בא"ע סי' ק"ל וכתב שבשטרות השטר כשר ולא הזכיר שרמב"ם חולק משום דשם אין מקומו של דין שאר שטרות מש"ה קיצר שם ולא כתב אלא מה שנ"ל להלכה וכאן שהיא מקור הדין כתב דעת החולקים וכן דרכו:

סעיף ה

כל שטר הבא לפנינו כו' עד שחזקה אין העדים חותמין כו' כ"כ הרא"ש בפ"ב דגיטין (דק"א) והכא לא שייך לחלק כדמחלקינן לעיל בסי' מ"ג דשטר שנפל איתרע דגם שם לא אמרינן דהעדים כיונו לזייף אלא עדי השטר כתבוהו ונתנוהו ליד הלוה כדינו אלא אומרים דהלוה כיון לקנוניא בנתינתו ליד המלוה מאחר שאיתרע בנפילה וק"ל: אא"כ קראוהו וידעו לחתום במישרים נ"ד ח"ג הביא דברים אלו בשם הגאונים וליתא שם לאלו ב' תיבות וידעו לחתום ובאמת מיותרים הם דפשיטא שידעו לחתום שהרי מיירי באיכא סהדי דמסהדי אחתימת ידייהו מיהו י"ל דקמ"ל דל"ח שחתמו ע"י שירטוט ואף אם עדי הקיום מעידים שראו חתימתן בשטרות אחרים הא י"ל דגם אותן היו ע"י שריטה קמ"ל דאוקמי' להו אחזקת סתם בני אדם שיודעין לחתום:

סעיף ו

אי מכווני אשטרא מקיימינן כו' משמע לכאורה דכה"ג דאפי' לא אמרינן אקרינן כו' אוקמינן אחזקה דודאי אקרוהו למאן דידע אבל זה דוחק דהא פשיטא דאי אמרי לא אקרינן ליה ודאי (לא) הוינן מקיימין חתימתייהו אף אם כיונו לשטרא דס"ס מתחלה לשקר חתמו דלא ידעו מה היה כותב בשטר ושמא הוסיפו בדברים וכיון שכן למה לא נשיילינהו אי אקרוהו אי לא ועוד דאם כן הו"ל להגאונים לכתוב בלשון זה דייקינן בסהדותייהו כו' או שיילינהו ואי אמרי אקרינן ליה וכו' מקיימינן ליה לכן נראה יותר דודאי בעינן שיאמרו אקרינן ליה ומרוב פשיטותו לא הזכירו רבינו ולא בא אלא לאשמועינן דאי לא אמרי מעצמן אקרינן כו' בעינן שיכוונו גם הם בסהדותייהו לשטרא וק"ל: ומ"ש ואי אמרי אקרינן ליה למאן דידע למקרי כו' פירוש דאם אמרו כן מיד קודם שישאלו להם אזדי במה שאמרו כן אבל אם הם לא אמרו דבר עד שישאלו אותן איך חתמו על השטר הלא אין אתם יכולין לקרות אז אף אם הם אומרים דאקרינן למאן דידע לא די בזה אלא דייקינן בסהדותייהו ע"פ עד שיכוונו לכל וממילא נשמע שהאמת אתם שקראו את השטר לפניהם וכ"כ ב"י אמש"ר ואי אמרי אקרינן ליה כו' כתב ז"ל ואי קדמי ואמרי ע"ש ונ"ל דאפי' אם כיונו למקצת הדברים אין מקיימין ע"פ עד שיכוונו לכל דבר ודבר עד גמירא ומ"ש אקרינן ליה למאן כו' לשון יחיד ל"ד הוא דבעינן שיקראו שנים כנ"ל כמש"ר בא"ע ר"ס ק"ל:

סעיף ז

ואם הרחיקו ב' שיטין פסול ברייתא פרק ג"פ (ד' קס"ב) אפילו כתב ש"ו כו' כ"כ הרא"ש שם והטעם משום דאיכא למיחש שמא יגוז הכל ויכתוב בב' שורות שטר אחר וכ"כ הרשב"א סי' אלף ל"ו ולכך פסול אפי' לדברי המכשירים בסימן שלפני זה ב"י וכ"כ המ"מ ועד"ר: שלא יאמרו חתמו על הטיוטא שם בגמרא (דף קס"ג) וז"ל נ"י ע"ז כלומר בפנינו נמחק בדיו כדי שלא יחשדו בעה"ש שמחק לאיזה דבר חיוב שכתוב בו ונמצא שלא בא להעיד על עיקר של דבר ואפי' היה מלא נקודות שאין בו מחק כלל והלובן נראה בין נקודה לנקודה חיישינן שמא מעידין בו הילכך פסול עכ"ל: להכשיר אילו מלאוהו בקרובים כדאמרינן בסמוך בסעיף י"ד: ואפי' בש"ח המוקדמים כו' ע"ל ר"ס מ"ג שכתבתי בשם מור"ש ז"ל דגם הרא"ש ורבי' ס"ל כן ודלא כמ"ש הב"י ומור"ם שם דס"ל להר"י כהרי"ף ועמ"ש בהג"ה ד"מ ע"ש: פחות מכאן שלא הרחיקו ב' שיטין פי' שלא הרחיקו רוחב ב' שיטין אלא פחות מיניה ועד"ר:

סעיף ח

משערין בכ"י עדים שהיא גסה כו' ז"ל המ"מ בסוף הל' מלוה ואני אומר דרך כלל דלאו אחר כ"י עדים דעלמא שאינם רגילין לאמן ידייהו כמו הסופרים ועושין כתיבה גסה מן הסופר עכ"ל וע"ש עוד פי' הרמב"ן: אא"כ הרחיקו ב' שיטין וג' אוירין שם בגמרא ועד"ר:

סעיף ט

שיכול לכתוב באותה חצי שיטה מה שירצה ויחזיר כו' דברי רבינו הן מועתקים מלשון הרא"ש שכתבתי בדרישה והרא"ש אל' הגמרא קאי ובימי התלמוד לא היו כותבין בכל שטר ש"ו וכמ"ש בסימן מ"ד אבל לפי מה דנתבאר שם דבזמנינו צ"ל בכל שטר ש"ו ליכא למיחש להכי דאף א"ת שיחזור ויכתוב ש"ו לבסוף הא כתבתי שם דלא מכשרינן לשטר ב' פעמים ש"ו אלא כשישאר שורה א' חלק ולשמא ימחק ש"ו הראשון ליכא למיחש דהו"ל מחק במקום ש"ו דפסול כמ"ש בסי' מ"ד ואף אם כתב המחק באמצעית השורה דלפני האחרונה במקום ש"ו מקרי וק"ל:

סעיף י

והרחיקו העדים שיטה שלימה וא"ת בלא הרחקת שיטה שלימה נמי השטר פסול אם התחילו העדים לחתום באמצע השיטה מיד אחר סוף השטר מהאי חששא דכתב רבי' ואפשר לומר דמשום סיפא נקט לאשמועי' רבותא דאפי' בכה"ג כשר כשחותמין זה ת"ז ולכתוב עליו דאין למדין מכל אותה השיטה ומחצה גם י"ל דל' הרא"ש נקט והרא"ש כ"כ אאיבעיא דשיטה ומחצה מאי כולי וכמ"ש בדרישה בס"ח: אבל אם חתמו זה ת"ז כשר כו' אבל אי מצטרפין איכא למיחש שמא יכתוב לפני כל עד ראובן חייב לשמעון מנה ואח"כ יחתוך כל שורה שהעדים חתמו בו בפ"ע והרי ב' עדים על איש א' אלא שהוא כב' שטרות ב"י וז"ל התוס' בפרק ג"פ וא"ת מ"מ ליפסול שהרי יכול לכתוב לפני חתימת כל עד אני החתום חייב לפלוני (ואם טען להד"ם יהיה מוחזק כפרן ע"י כ"י כדלקמן סי' מ"ו) וי"ל דמשום שיכול לעשות שטר שהעד עצמו חייב לו לא פסלינן ליה לשטרא דאיהו דאפסיד אנפשיה שחתם במקום שיכולין לעשות שטר עליו וכ"כ נמ"י בשם הריטב"א ורבותיו: אבל אם חתמו כו' ומ"מ אין למדין מחצי שיטה כו' כך הגירסא ברוב הספרים של דפוס ושל כתב ולגי' זו כל הסעיף איירי משעת כתיבה ובא ללמד העדים איך יחתמו דבהכי איירי נמי כל זה הסעיף ושלפניו וה"ק וכן אם סיים השטר בסוף השיטה והרחיקו כולי ה"ז פסול אם יחתמו זא"ז דאיכא למיחש שמא יחתוך וכיון שיהיה פסול אם יחתמו כן לכן לא יחתמו כן אבל אם חתמו זה ת"ז דתו ליכא חששא דשמא יחתוך וממילא יכולין לחתום כן ע"ז מסיק וקאמר ומ"מ אין למדין כו' כלומר וא"ת הא בין שיהיו חותמין בזא"ז בין זת"ז מ"מ איכא חששא למיחש שמא יוסיף ויכתוב

אח"כ מה שירצה ע"ז כתב הא ליכא למיחש דמ"מ אף אם יוסיף אין למדין כו' לפיכך אין לחוש כו' (וכעין זה צריכין אנו לפרש דברי ב"י בסימן מ"ד ס"ד ודברי הש"ע שם בסי' מ"ד ס"ג) אך העיקר חסר ולכן נראה יותר גי' מהר"א מפראג שלא גרס ומ"מ כו' אלא גרס ואין למדין (וכ"נ שהיה גי' ב"י) וכ"ז הסעיף איירי בשטר הבא לפני בית דין וקאמר באם הוא מסוים בסוף השיטה ויש בינו לחתימה שיטה וחצי וחתמו זה אחר זה פסול דשטר העומד להזדייף שלא נכתב כתיקון חכמים פסול וכמ"ש לעיל בסימן מ"ד ובדרישה בסימן זה אבל אם חתמו זה תחת זה כשר אם נאמר דב' עדים בב' שטרות אין מצטרפין שהרי גם אין למדין כו' וא"כ ליכא למיחש למידי שיזייף אח"כ דהא אף אם כתוב באותה חצי שיטה ובשיטה שלימה שלפניה לא ילמדו מהם וכ"כ הרא"ש ולפ"ז ל' אם יחתמו זא"ז אינו מדוקדק דהול"ל אם חתמו כו':

סעיף יא

ויש חלק לפני חתימתן כו' היינו בגליון לצד ימין לפני התחלת חתימתן וכ"כ הרא"ש גם התוס' שם בתחלת דבריהם ואף שבאמצע דבריהם (כתבתי דבריהן בדרישה) צדדו להכשיר הא לא החליטו דבריהם לדינא אלא כתבו בל' אפשר וגם מסקי שם בסוף הדיבור דר"ח פסק לאסור וגם הרא"ש סתם דבריו שם דצריך ליזהר מש"ה סתם בו גם כן רבינו ועד"ר שכתבתי שיש לפרשו שלא קאי אחלק שבגליון אלא אחלק שלפני העדים בריש השיטה ע"ש ודוק:

סעיף יב

וכיצד יעשו כו' ר"ל אפילו לטייטו רשאין שיכולין לחתוך כל הגליון וק"ל: אלא כשהטיוטא עומד בין שטר לעדים כלשון זה כתב גם הרא"ש ונראה דל"ד וה"ה כשהטיוטא באותה שיטה שהעדים חתומים עליה נמי שייך למימר דאטיוטא חתימי דמ"ש ולא בא אלא לאפוקי בכה"ג דאיירי ביה דהיינו כשהטיוטא בגליון מבחוץ לשיטות השטר דאז ודאי לא שייך שיסברו שהעדים אטיוטא חתימי למימר שלא היה כתוב שם חובתו דאין אנו צריכין לעדותייהו על ככה דבלה"נ אם היה שם חובתו לא היה מטייט ליה אלא חותך אותו לגמרי כיון שהוא חוץ לשיטה משא"כ כשהטיוטא בתוך השיטה דלא היה סגי ליה בלא טיוט וק"ל:

סעיף יג

דשמא היה כתוב שם חובתו ואין להקשות לפי מ"ש בסמוך אפי' ידוע שלא היה שם חובתו הו"ל למיפסל משום דשמא דאטיוטא דהוה התם הוה חתימה דזה ודאי ל"ק דאי איכא סהדי דלא היה כתב שם חובתו ידעי גם שלא היה שם טיוטא וק"ל: חובתו או שום תנאי וזה חתכו דכיון שהיה כתוב בו חובתו שפיר היינו למדין ממנה אף שהיתה שיטה

אחרונה כמ"ש בסי' מ"ד: דשמא היה שטר כו' והיה חלק מלמעלה כו' אין להקשות דהוה ליה לרבינו להקדים שלא יחתמו עדים אטיוטא שהוא עם עדיו בשיטה כשיש גליון למעלה מחתימתן מה"ט דילמא יחתוך ריש השיטה שבין השטר ויחתוך ג"כ העליון דלמעלה מאותו השטר ויניח הגליון דע"ג חתימת העדים ויכתוב עליו שטר חדש די"ל דלא איצטריך דהא כבר אשמועינן שכשיש חלק לפני חתימתן יש לטייט ה"ה כשיש חלק למעלה מחתימתן דיש לטייטו אלא שבזה כיון דיש ריעותא לפניו שנחתך החלק שלפני חתימתן אית לן למימר שעדים אלו לא דקדקו לטייט הגליון שע"ג ודוק:

סעיף יד

הרחיקו העדים כו' עד אבל לכתחלה אין לחתום כו' דברי רבי' נראין כפולין ועוד דסוף דבריו נראין כסותרין זא"ז שכתב ודוקא בדיעבד מכשרינן שטר הבא כו' משמע דוקא כשבא לפנינו ואין אנו יודעין מי חתם תחלה הוא דמכשרינן הא ידוע שחתם הפסול תחלה פסול ואח"כ כתב אבל לכתחלה אין לחתום כו' משמע דבדיעבד אפי' ידוע שפסול חתם ראשון כשר ונראה דכך הצעת דברי רבי' הרחיקו עדים כו' כלומר שטר שידוע שהכשרים חתמו והרחיקו ב' שיטין ואח"כ חתמו הקרובין באותו ריוח כשר דאמרינן לאו לאסהודי קא חתמי אלא למילוי הריוח בעלמא א"נ לכבוד והוא שיהיו הכשרים חתומים למטה שאין מקיימין שום שטר אלא מעדיו שלמטה ואם חתמו הפסולים למטה אפי' ידוע שהכשרים חתמו תחלה פסול לפיכך שטר הבא כו' כלומר כיון דאמרינן דאם חתמו הכשרים למטה וידוע שחתמו תחלה כשר מה"ט גם בסתם שטר הבא לפנינו והכשרים חתומים למטה אף דלא ידעינן אם חתמו הם תחלה כשר ואוקמינן כל שטר אחזקה שנעשה בכשרות:

סעיף טז

ודוקא בדיעבד כו' כלומר הא דאמרינן כשהכשרים למטה אף שהחתומים למעלה פסולים הם כשר דוקא בשטר הבא לפנינו ואינו ידוע מי חתם תחלה דמכשרינן ליה בדיעבד דמוקמינן ליה אחזקה אבל לכתחלה אין לחתום כולי כלומר אבל שתאמר כיון שהכל תלוי במה שהכשרים חתומין למטה אין חילוק במי חתם ראשון דאפי' לכתחלה יכולין הקרובים להחתים ראשון ואח"כ הכשרים למטה דז"א דאיכא למיחש שמא יאמר הרואה כו' כיון דאיכא למיחש להא ממילא אם ידוע שעשו כן וחתמו הפסולים תחלה אף שהכשרים חתומים למטה פסול אפילו בדיעבד ועד"ז פירש נמי הב"י וכמ"ש בדרישה:

סעיף יז

והגאונים לא חלקו בין אם הקרוב או הפסול בתחלה או בסוף כו' פי' מדכתבו סתמא ונמצא קצתם קרובים או פסולים כו' משמע שאין קפידא אם חתימתן בתחלה או בסוף

או באמצע ומ"ש בסוף דבריהם והפסולים שמא רווחא קשביק כו' לאו למימר דאם הפסולים בסוף דליכא ה"ט פסול אלא משום דס"ל לגאונים דכולי מילתא תליא במה שישבו מתחלה יחד לחתום ואיכא למטעי ולומר דאם הקרובים חתומים למעלה דפסול דאז ודאי ישבו יחד ולא רצו הכשרים לחתום נפשם לפני הקרובים וקמ"ל דלא אמרינן הכי אלא אמרינן דלא ישבו יחדיו לחתום אלא כשרים והניח כשר א' מקום לחבירו ובא זה הפסול וחתם בלא דעת הכשר וכ"ש אם הפסולים חתומים למטה דכשר לסברתייהו וק"ל:

סעיף יט

אם הכשרים זוכרין לעדות כו' ומש"ר ס"ס ל"ו דהרא"ש חולק על מ"ש הרי"ף וס"ל דאף אם אין הרחוק יודע בקורבתו של זה אפ"ה עדות הרחוק פסול שאני התם שהעידו יחד בב"ד דהו"ל הראייה והגדת העדות בצירוף הפסול אבל א"ל דהתם מיירי בשאינו חוזר ומגיד בב"ד בפני עצמו דאף כשחזר ובא לפני ב"ד נ"ל דלא וכמ"ש בפרישה בסי' נ"א ס"ס ה' ע"ש:

סעיף כא

דהא לא איתכשר להשתעבד כו' וכתב המ"מ ומיירי דוקא בשטר דליכא ביה קנין דאי אית ביה קנין אשתעבד ליה מיד בשעת הקנין אפילו נכתב אחר כמה ימים עכ"ל ואין להקשות לרבינו ליתכשר מכח עדיו בחתומיו זכין לו דא"ל בשטר דשם פסול עליו לא שייך למימר עבחז"ל:

סעיף כד

וי"א שאם הוא כו' כלומר דוקא הובא לפני ב"ד בלא מילוי הוא דפסול אבל נתמלא קודם שבא לב"ד אפי' אחר זמן רב כשר כן מוכח בר"י וכמ"ש בדרישה: וא"א הרא"ש ז"ל הסכים לסברא זו ועד"ר: אפילו עשאו המלוה מדעתו פי' בלא דעת הלוה. שטר הבא כולו בשיטה א' כו' כל דינין הללו עד תשובת הרא"ש שבסוף הסימן זה הכל בגמרא ותוס' ופירש"י ר"פ ג"פ (דקס"ג) (ודף קס"ד) ע"ש: עדיו בשיטה א' פי' ואין ריוח בנייר למעלה וק"ל:

סעיף כה

ובעדים שבשיטה שנייה יאמר כיונתי להרבות בעדים כדי שבקל ימצא לקיימו שיש מי שיכיר חתימת הראשונים ולא של השניים ואח"כ יאמר לא מצאתי עדים לקיים עדים הראשונים אלא עדים השניים וק"ל: אלא מעדים שבשיטה ראשונה דאז ליכא למיחש למידי ובודאי אמת אמר:

סעיף כו

שהרי מחקו ב' פעמים וא"ת יבואו עדים ויעידו שזו חתימת ידי העדים והדר נמחק מקום חתימת העדים ונראה להדדי א"נ ניתי מגילתא אחריתא ולמחקו ולדמות וי"ל דאינו דומה נמחק בן יומו לנמחק בן ב' ימים ונייר זה אינו דומה לנייר אחר גמרא שם:

סעיף כז

ומקום השטר פ"א וא"ת והלא אז בשעה שיבא לחתום יראו שמקום השטר לא נמחק אלא פ"א ומקום העדים ב"כ ולא יחתמו וי"ל דאין ניכר בין נמחק פ"א לב"פ עד לאחר שהחזירו וכתבו עליו ונתייבש הכתיבה ויש לחוש שמיד אחר החתימה יקח זה השטר קודם שיתייבש ועוד י"ל שמא לעדים לא יהא ניכר דלא דייקי כולי האי אבל כשיבא לפני ב"ד שהם דייקי יהא ניכר תוס' ריש (דף קס"ד) ע"ש שהאריכו בזה עוד: ואם יש בין חתימת עד הא' כו' דשם כותבין אבל לא לפניו ולא לאחריו וכמש"ר אח"ז מיד: שמא היה השטר על הנייר ועדיו על המחק כו' ומחק השטר כו' עד"ר: ומחקו ומחק השטר כו' גם כאן מוכח דכל שלא נכתב מידי על המחק אין להכיר בין נמחק פעם א' לב"פ שהרי מתחלה היו העדים על המחק ומסתמא גם בין עד לעד היה הנייר מחוק נמצא דעל המחק כתב אנחנו סהדי כו' וחוששין שמחקו והרי נמחק אותו מקום ב"פ ולא אמרי' שיהא היכר בין אותו מקום למקום שהעדים חתומים עליו שאינו נמחק אלא פ"א וכ"כ התוס' ע"ז ע"ש:

סעיף כח

שמא ימחוק כו' משמע שאם יש ריוח בין עד לעד אינו פסול דאם ימחוק השטר יהיה פסול וכמ"ש בדרישה לעיל בסמוך: ומ"ש ואם כתבו העדים כו' כשר ה"ה לא כתבו נמי כשר אלא כשר ומותר לכתחלה קאמר דלכתחלה צריך לברר א"נ משום סיפא כתב ללמדנו דלא סגי בכתיבת תחלה או סוף: לפני חתימתם או אחריהם לא מהני לאחריהם פשיטא לא שמא יגוז אותו ולפניהם נמי לא שמא ימחוק מ"ש אנחנו סהדי (ואף אם היה כתוב על המחק ועתה שימחקו יהיה מחוק ב"פ כל שלא נכתב עליו כלום אינו ניכר) וימחוק גם השטר והשורה החלקה שלפניה כדי שלא ירגישו ממנה שזה מחוק וזה אינו מחוק כלל ויכתוב עליה מאי דבעי וימשך כתיבת השטר עד סמוך למקום שהיה כתוב שם אנחנו סהדי כו' ועד אותו מקום לא יהיה נמחק רק פ"א ומקום אנחנו סהדי כו' יהיה חלק והוא כשיעור שורה שרגילין העדים להניח חלק ביני וביני ועוד דא"כ יש לחוש שיחתוך שטר דלמעלה וימחקו להאי אנחנו סהדי ויכתוב שטר חדש בב' שיטין דלפני העדים החתומים למטה על המחק וק"ל:

סעיף כט
אע"פ שנמחק ב"פ אינו ניכר ולפ"ז אפי' כתבו שמקום השטר נמחק פ"א פסול וק"ל:

סעיף ל
כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה כלל פ"ח סי' י"ב ועד"מ סי' מ"ז ס"ו:

סימן מו

סעיף ב
תקנת חכמים כי' הכי אמרו בכמה דוכתי ומהם פ"ב דכתובות קיום שטרות דרבנן ע"ש (דף ל"א). אלא אפילו וכו' פי' כתבו ומסרו למלוה שאם יצטרך ללות שילוהו עליו והאמין למלוה שלא יתבעהו אא"כ ילונו: נאמן במיגו כו' כן הוא שם בגמ' (די"ט) משמיה דר"נ דהמודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ואמר להמלוים הבאים לדון לפניו קיימו שטרייכו וחותו לדינת ע"ש:

סעיף ג
אבל אם יש בו נאמנות כו' פי' לטעון פרעתי אבל לשאר טענות אין מועיל סתם נאמנות כמ"ש רבי' לקמן ספ"ב סי"ח ע"ש ואע"ג דאיכא מיגו כיון שבטענה שטוען פרעתי אינו נאמן כיון דהאמינוהו עליו הו"ל כאילו יש עדים שמעידים כדברי המלוה ומיגו במקום עדים לא אמרינן ובעל התרומות ס"ל דלא אלים נאמנות כעדים כ"כ ב"י ונראה דטעמו דאע"ג דכתב לו נאמנות אפשר שפרעו והאמינו שלא יכפור לו הפרעון והא ראיה דלקמן סי' ס"ט ס"י בכתיבת יד מקוים ויש בו נאמנות למלוה כתב רבינו דאינו נאמן לומר פרעתי דאילו פרעו לא היה מניחו בידו כיון שיש בו נאמנות עכ"ל ולא קאמר שאין מאמינים לו מכח הנאמנות אלא ודאי אין זה הוכחה אלא משום דלא היה לו להניחו בידו וזה אינו אלא בעדים ודע דשם סי' ס"ט סי"ב פליגי נמי בהא ב"ה ובעה"ת לענין כתיבת יד ושם מפורש דעת בעה"ת משום דאפשר דהאמינו ואעפ"כ פרעו לפי שהיה בטוח בו כיון דאי אפשר לקיימו כ"א ע"פ וזה הטעם אינו עולה יפה כגון גבי שטר החתום בעדים דדוחק לומר דמיירי כשפרעו היה יודע שהעדים יסעו או נסעו למ"ה קודם שיקיימוהו ולא יבואו לעולם דא"כ לא היה לו לסתום לכן נראה יותר שעיקר טעמא דבעה"ת הוא כמ"ש ב"י הנ"ל ורבינו לקמן לרווחא דמילתא כתב טעם ההוא מיהו הל' לא משמע שם כן וצ"ל דקצת שייך ג"כ טעם ההוא כאן שיאמר הלוה שבשעה שפרעתיהו לא [היה] השט"ח בידו להחזירו לי ולא רציתי לפרעו עד שבאו העדים ונשבעו לפני שלא יצא כתב ידם במקום אחר ושלא יצא עוד עד שיוחזר השט"ח לידי ופרעו ש"ח ע"פ והאמנתי להן שיוחזר השט"ח לידי בזמן קצר ולא הוחזר לידי ועתה תובע אותי בו וע"ל ר"ס פ"ב דסתם רבינו כדעת בעה"ת וק"ל: ושוב אין הלוה יכול לומר כו' פי' שום טענה שיהיה נאמן בו

אבל מ"מ יכול להביא את המלוה לשבועה בטענת פרעתי אם אין נאמנות בשטר כמו שיתבאר לקמן סי' ע"ב ע"ש:

סעיף ד
וכיצד הוא הקיום כו' ז"ל רי"ו במישרים נ"ב ח"ה והרמב"ם רפ"ו דהל' עדות בא' מחמשה דרכים מקיימין את השטר. הא' שיכירו הדיינים חתימת עדים. הב' שיחתמו העדים בפניהם. הג' שיבא כל א' מן העדים ויאמר זה כתב ידי ואמר אני עד בדבר הזה. הד' שיעידו עדים אחרים על חתימתן שזו היא חתימתן. הה' לדמות החתימות לחתימות החתומות בשטרות עכ"ל וגם רבינו כתבם אחד לאחד זה אחר זה: ומעידים לפני ג' וכו' אבל לפני שנים לא והטעם כתב נמ"י דדומה לשנים שמעידים ששמעו מפי עדים דהא ודאי לאו כלום הוא דעד מפי עד הוא אבל כשהם ג' הוא דומה לפסק דין ועי' מ"ש לקמן סעיף כ':

סעיף ו
וחותמין למטה כו' לאפוקי למעלה או מן הצד וכמ"ש ברישׁ סמ"ה ב"י:

סעיף ז
שהוא כמו דין ע"ל סימן ה':

סעיף ח
ומקיימין אותו אפי' שלא בפני בע"ד פרק הגוזל בתרא (דקי"ב) ועיין שם פי' התוספות והרא"ש שם ועד"ר: דעדים החתומים על השטר נעשה כצ"ל דעדים בדלי"ת ופרש"י לפי שאין אדם חצוף וזייף:

סעיף ט
ומ"מ אע"פ שהוא מקוים כו' יכול הלוה לערער כו' עד"ר: מי שמכיר פי' של העדים או הדיינים:

סעיף י
ואם אין עדי השטר בפנינו וה"ה אם היו בפנינו נמי יכול לקיימו ע"י אחרים אלא אורחא דמילתא נקט דאם הם בפנינו הם בעצמן מעידין וראיה מדתנן שאם כתב ידן יוצא ממקום אחר ואמרו אנוסים או קטנים היינו אינם נאמנים וכמ"ש בסימן זה (סל"ד) אלמא שאע"פ שהם במדינה ואמרו אנוסים או קטנים היינו יכולין לקיים ע"פ עדים אחרים וכ"ש היכא דלא אמרי מידי ב"י עיין שם:

סעיף יא
לפי שצריך ב' עדים כו' משום דכיון דלאו אמנה דבשטר קמסהדי נמצא דאמאי דמסהיד האי לא מסהיד האי אבל כי איכא תרי אכל חתימה סגי ולא אמרינן חצי דבר הוא כדאמרינן לעיל ס"ס ל' דאפילו יש שני עדים שראו בו שער א' ושנים אחרים שער השני

לא סגי בהכי דחצי דבר הוא די"ל כמ"ש שם (ובס"ס ל"ח) בתירוצא קמא דמש"ה מהני כשיש ג' כיתי עדים וכל כת מעיד על שנה א' דמהני חזקה כיון שראו כל מה שהיו יכולין לראות ה"נ מעידין על מה שהיו יכולין להעיד דהא אינו מכיר העד הב' כלל וגם לשינויא בתרא דהתם דמהני עדות שנה לחייבו לשלם פירות ה"נ מהני קיום ע"א לחייבו לשכנגדו שבועה (וכמסקנת הרא"ש סימן ס"ה ע"ש) והיותר נראה דכשיש עדים אחתימת העד החתום ה"ז כאילו העד מעיד כאן לפנינו ונמצא כששני כיתות מעידים אב' חתימות ה"ז כאילו שניהם עומדים לפנינו וכלל זה נקוט בידך כי כן צ"ל בסימן זה בכמה מקומות: אבל אם יש שלישי כו' דומה לזה כתב רבינו לעיל (סל"א):

סעיף יב

אלא דייני הקיום בעצמן מכירין כו' שם בגמרא (דף כ"א) ז"ל ש"מ דיינים המכירים חתימת ידי העדים א"צ להעיד לפניהם כו' והכי קיי"ל אע"ג דבעי למידחי שם ומזה נלמד דט"ס הוא מ"ש כאן עדי הקיום אלא צ"ל דייני הקיום וכ"נ להגיה בסמוך סי"ח במ"ש שם אם העדים קרובים לעדי הקיום וכן הגיה שם ב"י ובד"מ כתב שם שאין צריך להגיה די"ל דיינים המקיימין השטר נקראין עדים להיות שהם מעידים שהחתימות ישרות עכ"ל: ומ"ש מכירין אותן או שחתמו בפניהם פי' הן שמכירין אותן מצד חתימתן במקום אחר או שהורגלו עמהן ומכירין כתיבת ידם בטביעת עין או שעדי שטר זה חתמו בפני הדיינים: שעד הרואה כו' ר"ל אפי' ראו בשעה שאינם ראויין לדון על ראייתן כגון בלילה וכמו שנתבאר לעיל סימן ד' אפ"ה בקיום שטרות דאינו אלא דרבנן עד הרואה נעשה דיין וכ"כ מור"ש ז"ל ובזה נסתלקה תמיהת הב"י שהקשה ארבינו דמאי איריא עד הרואה הא עד המעיד נמי נעשה דיין בקיום שטרות וכמש"ר בסמוך בסעיף כ' בג' שישבו לקיים השטר וא' אינו מכיר חתימתן דהשנים המכירין מעידין לפניו כו' ובמ"ש ניחא דבראו בלילה דלא שייך דלא יהא גדולה שמיעה מראייה אין חילוק בין עדי ראייה לעדים המעידין וק"ל וג"כ נתיישב למה כתב רבי' כיון דהוא דרבנן דהא נמי אי הוי דאורייתא עד הרואה כשר לדון ובזה נתיישב ג"כ דברי רבינו דל"ת הלא זו ואצ"ל זו קתני דאם מקיימין ע"פ הכרתן החתימות כ"ש ע"פ הראייה אבל כשמיירי בראו שחתם שטר זה בלילה הוה שפיר לא זו אף זו שוב מצאתי שכן כתבו התוס' שם בהדיא בד"ה ש"מ עדים המכירים כו' דמיירי אפילו ראו בלילה עיין שם:

סעיף יג

כשעדי השטר מעידין כולי עד דקיי"ל על מנה שבשטר הן מעידין כלומר דקיי"ל כרבנן דאמרי הכי בפרק ב' דכתובות במשנה ובגמרא (ד"כ) ופירש"י ואשר"י דאפילו אמרו על כתב ידינו אנו מעידין הרי הוא כאילו אמרו אנחנו ראינו המלוה וחתמנו:

סעיף יד

בד"א כשזוכרין כו' כן הוכיח שם הרא"ש (דקכ"ה) מהירושלמי ע"ש ולקמן בס"ס זה הבאתיהו בדרישה בסי"ז וממנו היא סתירה למ"ש הב"י שם וכמ"ש שם ע"ש ודוק: ומ"ש ויכולין להעיד על כתב ידם ר"ל אף שמסתמא כששכחו ההלואה שכחו ג"כ שחתמו מ"מ יכולין להעיד על כ"י ולאפוקי מדעת הרמב"ם שכתב רבינו בס"ס זה וע"ש: צריך שני עדים על כל חתימה דאמאי דמסהיד האי לא מסהיד האי כדלעיל:

סעיף טו

אמר הראשון זה כתב ידי כו' זה חוזר אדלעיל אכשזוכר העדות וקאמר דאם הא' זוכר והשני אינו בכאן ובא הוא עם אחר דעלמא להעיד על כ"י השני לא נתקיים לפי שג' רביעי הממון יוצא ע"פ עד אחד ר"ל והתורה אמרה ע"פ שנים עדים יקום דבר שיהיה חצי דבר ע"פ ע"א וחצי דבר השני ע"פ השני: וכן אם העיד אחיו כו' עובדא בפרק חזקת (דכ"ג):

סעיף טז

מת אחד מהעדים כו' והחי זוכר ההלואה על ידי ראיית השטר נראה דמש"ה כתב דזוכר ההלואה ע"י ראיית השטר דאל"כ היה צריך להעיד עוד א' על חתימתו וכנ"ל ואז הוה יכול לצרף להעיד גם על חתימת יד השני דהא לא יצא אלא חצי ממונא ע"י כמו מעיד כ"א על חתימתו ועוד א' מעיד על חתימות שניהן וק"ל: זה החי יכתוב חת"י על החרס לכאורה היה נראה דלמה כתב רבי' תקנה זו בבא קמייתא הו"ל לכלול דין זה עם דין שלפני זה יחד דס"ל דדוקא גבי אם מת א' מהן הקילו בזה משום דא"א בע"א משא"כ בעודנו חי דיכולין להמתין עד שיבא החי בעצמו ויעיד על חתימתו אבל הנמ"י כתב בפח"ה האי תקנתא גם בחי אם אין אחרים יכולים להעיד עליו לכן נראה שגם רבינו ס"ל הכי אלא משום דבפ"ב דכתובות (ד' כ"א) אמר אביי האי דינא והא תקנתא דכתיבה אחרת אאם מת א' מהן מש"ה כתבו רבי' לדין בפני עצמו וכתב עליו האי תקנתא וק"ל: יכתוב ח"י על החרס כו' דוקא על החרס אבל אמגילתא לא דילמא משכח ליה אינש דלא מעלי ויכתוב למעלה מזה החתום אני חייב מנה לפלוני ויגבה מבני חרי גמרא שם (וכתבו רבינו לקמן סס"ט) משא"כ על החרס שאין כותבין שטר עליו כיון שהוא דבר שיכול להזדייף כדלעיל ר"ס מ"ב ובש"ע כתב אפי' אחרס ובסמ"ע שם פירשתי ע"ש ועד"ר וכתב ב"י ז"ל הרמב"ם כתב פ"ז מה' עדות דכותב עדותו בפני עדים והדין עמו דאל"כ האיך יכירו שזו היא חתימתו לשיקיימו השטר ממנו עכ"ל ב"י ורבי' סתם דבריו כל' הגמ' ואפשר דס"ל דכשב"ד רואין שהכתב הזה יוצא מתחת ידו שהרי השליכו לפני ב"ד ואח"כ בא להעיד על חתימת השני ושמו חתום בצדו והוא כעין זה הכתב שכתב אחרס יודעים שהוא כתב ידו שהקילו בקיום שטרות וק"ל:

סעיף יז

עד ודיין אין מצטרפין כו' שם ע"פ מסקנת הגמרא הוא כן: ואחד מעדי השטר מעיד על כ"י עיין בהגהות ד"מ סי"ט: או הדיין בעצמו ואחר עמו מעיד כו' דאם אין אחר עמו פשיטא דלאו עדות דהא הדיין על כתב ידו מעיד לא על ההלואה: דמאי דמסהיד האי לא מסהיד האי כו' אע"ג דבמת א' מהעדי' כתב לעיל דעד החי מעיד על חתימתו וב' אחרים על חתימת עד השני שמת ולא אמרינן אמאי דמסהיד האי כו' י"ל דשאני התם דהשנים המעידים על גוף חתימת עד השני הוה כאילו גם העד השני בעצמו מעיד על חתימת ידו אבל הכא הדיין עם עד השני אינן מעידין על גוף חתימת עד השטר אלא על חתימת הדיין וזה הוה מילתא אחריתא אבל אם שני דייני קיום כ"א מעיד על כ"י מצטרפין כמו שכתב בסמוך בשם ר"י וה"ט כיון דשניהם מעידים על שם חד דהיינו על קיום השטר:

סעיף יח

לפיכך אין לחוש אם העדים קרובים לדייני הקיום כו' כך גירסת ב"י ור"ל לפיכך כיון דאין מצטרפין אין לחוש אם עדי השטר קרובים לדייני הקיום משא"כ אם היו מצטרפין דיש לחוש שמא יזדמן שלא יוכל לקיים זולתן ויוציאו ממון ע"י קרובים ומדסתם רבינו נראה פשוט דס"ל דאפילו אם עדי השטר בעצמן מעידין על חתימתן א"צ להיות רחוקים מדייני הקיום ועד"ר:

סעיף יט

אם שני דייני הקיום כו' כבר כתבתי בסמוך הטעם כיון ששניהם אשם קיום קמסהדי וק"ל:

סעיף כ

שלשה שישבו שם (דף כ"א) מימרא דרב הונא אמר רב ואמרינן משום דמיחזי כשיקרא כשכבר כתבו עד שלא ידעו כל שלשתם וכדרב פפי דחיישינן למיחזי כשיקרא בקיום שטרות דהוא מעשה ב"ד אע"ג דלא חיישינן בשאר שטרות דלאו מעשה ב"ד ולא כרי"ף דכתב דלית הילכתא כר"פ ולא חילק בזה ומיהו אם כשכבר חתמו הב' נראה דגם הרי"ף מודה דאינן מעידים לפני השלישי וכן מוכח מדברי הר"ן ועיין בהגד"מ. מעידים הב' לפניו כו' אע"ג דקבלת עדות בג' כתב הר"ן בשם הרשב"א כיון דקיום שטרות דרבנן אפילו השנים בשעה שמעידים נעשים דיינים ומצטרפין עם השלישי לקבל עדות עצמו וכה"ג אמרינן בפ"ב דגיטין דשליח המביא גט נותנו לה בפני ב' ואומר בפני נכתב ובפני נחתם ומפרשין טעמא משום דשליח נעשה עד ונעשה דיין עכ"ל ונראה דה"ט נמי למ"ש אחר זה ז"ל ואם לא העידו העדים בפני שלשתן כאחד אלא בפני כל אחד ואחד לבדו כשר דאע"ג דשם לא היו המעידים דיינים לא לפני זה ולא לאחר זה אפ"ה העדים נעשו

דיינים בשעת הגדה דלא גרע משליח דקאמרי דנעשה עד ודיין דהקילו בעיגון ובקיום שטרות וק"ל. שדיינים שאין מכירים כו' צריך שיעידו בפני כל אחד כו' כן הוא ל' הגמרא שם אמימרא הנ"ל ש"מ תלת ש"מ עד נעשה דיין וש"מ דיינים המכירין חתימת העדים א"צ להעיד לפניהם (וכתבו התוס' דקמ"ל דאע"פ שאין מכירין אותו אלא ע"י שראוהו בלילה דלא שייך בזה דלא יהא ראייה גדולה משמיעה) וש"מ דיינין שאין מכירין חתימת העדים דצריך להעיד לפני כל אחד ואחד וכתבו התוס' דקמ"ל דל"ת דהשלישי יכול לסמוך על סמך שנים מהן שהעידו לפניהן אע"פ שלא העידו לפניו קמ"ל:

סעיף כא

אלא בפני כל אחד וא' לבדו כשר כ"כ גם כן הרא"ש שם (דקכ"ה) וז"ל ב"י וק"ל איך יכתבו במותב תלתא הוינא ואתו פלוני ופלוני ואסהידו דהא לא אסהידו בפניהם כשהיו במותב תלתא ונ"ל שאע"פ שא"צ להעיד בפני כל שלשתן יחד מכל מקום צריכין להמצא שלשתן יחד להודיע זה לזה ששלשתן יודעין שהוא ח"י עדים אלו ויכתבו במותב תלתא הוינא כדנפקא שטרא דנא קדמנא ומדאיתבריר לנו דדא היא חתימת ידייהו אשרנוהו וקיימנוהו כדחזי עכ"ל ועיין בתשובת הרמב"ן סי' קי"ב וצ"א (ובד"מ הביאו) דמשמע מדבריו דלא ס"ל כרבינו והרא"ש ע"ש:

סעיף כב

שלשה שישבו כו' וקרא ערעור כו' ז"ל הגמרא שם (דף כ"א) אמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב ג' שישבו לקיים את השטר וקרא ערעור על אחד מהן עד שלא חתמו מעידין עליו וחותם משחתמו אין מעידין עליו וחותם ערעור דמאי אי ערעור דגזלנותא תרי ותרי נינהו אי דפגם משפחה גילוי מילתא בעלמא הוא לעולם אימא לך ערעור דגזלנותא וקאמרי הני ידעינן בזה דעביד תשובה עכ"ל הגמרא ופליגי רש"י ותוספות בפירושא דמילתא רש"י פי' דכולה מילתא איירי כשדייני הקיום עצמן באים להכשירו ומשום שהן נוגעין בעדות אמרו דמשחתמו אין מעידין עליו שגנאי להן שישבו (כן הוא ל' רש"י שישבו ובסמוך כתבתי טעם למה שינה רבינו לשונו וכתב שחתמו) עם פסול בדין ונראה דה"פ דאם אחר שכבר חתמו לא יכשירו אותו יצטרכו לחזור ולקבל העדות מחדש עם שלישי אחר ולחזור ולכתוב קיום אחר ולחתום פעם אחרת שהרי הצטרפות שלשתן יחד קודם חתימתן בעינן וכנ"ל וא"כ יוכר מחתימתן הראשונה שבתחלה ישבו לחתום עם פסול ויהיה גנאי להם ואף אם יסתלקו החתומים הראשונים לגמרי ויאמרו יקבלו אחרים העדות מכל מקום כיון שכבר חתמו וניכר חתימתן ועכשיו יכתבו ויחתמו אחרים מחדש יהיה גנאי להראשונים וכמ"ש משא"כ אם עדיין לא חתמו אף שכבר כתבו האשרתא ילכו ויקח אחר לשליש במקומו אף שיכתבו מחדש האשרתא כיון דזה

השלישי לא היה עמהן מ"מ מתוך האשרתא לא ניכר מי ישב בתחלה לקבל העדות וגם לא יאמרו שישבו עם הפסול אלא שהלכו שנים מג' הראשונים לדרכן מש"ה הוצרכו לכתוב אשרתא אחריתא משא"כ כשכבר חתמו השנים דאז אין לתלות דהשלישי הלך לדרכו דהא סגי בחתימת השנים אף אם לא כתבו וחד ליתוהי וכמש"ר בסמוך בסעיף כ"ג ולפ"ז אם אחרים באים להכשירו אפילו משחתמו מעידין עליו ומצטרפין עמו וא"צ לקבלת עדות ולא לשום כתיבה מחדש דהא המעידים לית להו נגיעת עדות אבל התוס' כתבו דאיירי בעדים אחרים ולענין להכשיר וועד הראשון וכמש"ר בשם ר"ח והרי"ף בסמוך ונראה דאף שסתם רבינו וכתב שם דאם לאחר שחתמו יצא ערעור שנתבטל וועד הראשון עד שישבו פעם אחרת דבישיבה גרידא ודאי לא נתכשר זה שיצא עליו ערעור וחתם עמהם וכמו שכתבתי בדרישה אלא ר"ל שישבו ויקבלו עדות מחדש ויכתבו אשרתא אחריתא ויחתמו עליה כל שלשתן וכן נ"ל מוכח מלשון התוס' דכתבו בשם ר"ח כיון שבטל האי מושב וצריך לחזור ולהושיב בית דין על כך עד כאן לשונם ולא מחשבי בית דין אלא בשעת קבלת עדות דלקבלת עדות צריכין בית דין וממילא צריכין לכתוב מחדש קבלת עדותן גם יש להוכיח משיטת ר"ח והרי"ף דאלייהו ע"כ צ"ל דמ"ש הגמרא אם עד שלא חתמו מעידים עליו וחותם דקמ"ל דלא נתבטל וועד הראשון להצריך קבלת עדות מחדש ולכתוב אשרתא חדשה דאל"כ ק' למאי נ"מ הא דיהא בטל ממילא מה שמסיק וקאמר עליו דמשחתמו אין מעידין עליו וחותם משום דנתבטל וועד הראשון היינו נמי שצריכין לקבל עדות מחדש ולכתוב אשרחא חדשה ולחתום עליו וק"ל. ובזה דברי רבינו מבוארים דרך כלל ועתה נבאר קצת פרטי דבריו: מ"ש מפני שגנאי להם שיחתמו ל' רש"י שגנאי להם שישבו עם פסול לדין וכנ"ל ואע"פ שישיבה בדין היינו קבלת העדות שקבלו יחד שזה נקרא דין מ"מ כיון שבקבלה אינה ניכרת ולא נודע הגנאי שלהן אלא ע"י החתימה וכמ"ש מש"ה שינה רבינו ל' וכתב בקיצור שגנאי להן שיחתמו כו' וק"ל: ומ"ש שכל תרי ותרי ספיקא דרבנן ופסול מספק טעמיה בהא דאוקמינן לממונא בחזקת מריה ובהא ס"ל להרי"ף כוותיה דרש"י ולא כר"ח כמ"ש בדרישה: ומ"ש שלא נשתחררה אמו והוא עבד פי' פסול לדין ולעדות ולקיים שטרות שהוא בב"ד משא"כ כשהעידו על המשפחה פסול ממזרות דלא נפסל לעדות ולדין בזה דאף שהוא אמת שהוא ממזר וכמ"ש ברס"ז וק"ל: ומ"ש וסופו להתברר כו' נראה דס"ל לרש"י דבמעידים שאינו עבד ע"כ דעתם לברר זה דאל"כ על מה סמכו לבא לב"ד להעיד להכשירו כיון דע"פ הראשונים לא היה לו חזקת כשרות מעולם משא"כ בערעור דגזל די"ל דאחרונים באים ומעידין שלא גזלו ולאוקמינהו אחזקת כשרות כמו שהיה מקדמת

דנא וכן צ"ל לשיטת התוספות וכמ"ש בדרישה ע"ש וכן מוכח לשון רש"י שכתב ז"ל גילוי מילתא בעלמא הוא דבר זה צריכין הן לברר ודבר העשוי ליגלות הוא שיבדקו אחריו עד שיגולה הדבר עכ"ל ורבינו קיצור לשון רש"י נקט ולא רצה לפרש דמיירי דהאחרונים באו ומזימין הראשונים שערערו ע"ז לומר שהוא עבד וכמו שפרשוהו התוספות (כתבתי ל' בדרישה) דאם כן מאי פריך גילוי מילתא בעלמא הוא ומעידים אף משחתמו ולפרש"י נוגעים בעדותן הן ולאו כל כמינייהו להזים להראשונים כ"א להכחישם בדבר העומד ליברר ויבורר בסוף ע"י אחרים אבל לפי' התוס' דמיירי בב' עדים אחרים שומעין להן כשמזימין להראשונים ומש"ה כתבו לשיטתם דנתברר השתא שהוא כשר פי' ע"י הזמה וכמ"ש התוס' ועד"ר ודוק: ומ"ש ולפ"ז כו' אריש דמילתא קאי שמעידין עליו שעשה תשובה כלומר ולפי מה שפי' רש"י דהפסול משום נגיעת עדות הוא א"כ שנים מן השוק יכולין להעיד וק"ל: ומ"ש אא"כ ישבו פעם אחרת ז"ל הרא"ש וצריכין לישב שלשתן ביחד ול' התוס' הוא וצריך לחזור ולהושיב ב"ד וכבר כתבתי דנ"ל דכוונתן דצריך לחזור ולקבל העדות בב"ד מחדש ולכתוב אשרתא ולחתום שלשתן יחד עליה: ומ"ש ובאים שנים אחרים ואומרים שהוא כשר בריב"ף ורא"ש לא הזכירו אחרים אלא ז"ל עד שלא חתמו מעידין עליו שנים אך התוס' כתבו כן ע"ש ונראה דלאו בדוקא כ"כ אלא איידי דכתבו דמשחתמו אפילו שנים אחרים דלא נגעו בעדות אין מעידין עליו נקט ג"כ עד שלא חתמו אחרים גם י"ל דבעד שלא חתמו נמי נקט אחרים לרבותא דלא מבעיא הן דידעי בהכשרים דיכולין להעיד אלא אפילו אם אחרים מעידים בכשרותו והשנים הראשונים לא ידעו בכשרותו אפ"ה לא נתבטל הוועד כיון שעדיין לא חתמו: ומ"ש ונתברר השתא שהוא כשר כן הוא ל' הריב"ף ובזה מחולק מפרש"י הנ"ל שפי' וסופו להתברר וכנ"ל והוצרכו ר"ח והריב"ף לכתוב כן לשיטת פירושייהו דאי נתבטל הקול לאחר זמן הוה אמרי' דביני ביני נתבטל הוועד הראשון ולכך כתבו דמיירי דנתבטל השתא מיד ע"י הזמה או ע"י ראייה שנשתחררה אמו אבל לפי' רש"י דאין נפקותא בביטול אלא בנגיעתם בדבר שפיר כתב שלאחר זמן ודאי יבורר הדבר וכמש"ל בסמוך וק"ל:

סעיף כג

שלשה שישבו לקיים השטר כו' מימרא דרבי זירא שם (דף כ"ב) (ובסימן ל"ט כתב רבינו כי האי דינא לענין שטר דהודאה דלא נחתמו עליה אלא שנים והוא מפ' ז"ב וכמ"ש שם ע"ש) ומסיק שם בשם ר"נ בר יצחק דאפילו כתב בו דנפק קדמנא בי דינא לא מהני אא"כ כתב ביה שטרא דנן נפק קדמנא בי דינא ואמר לנו רב אשי ואז א"צ למיכתב וחד ליתוהי ופירש"י בו ב' פירושים וכמש"ל סל"ט ורבינו כתב כאן תחלה כפי' קמא דרש"י בסתם

והרמב"ם שהביא הוא כפי' השני דרש"י וכמ"ש בסמוך: ומת אחד מהן קודם שחתמו פי' שלשתן קבלו העדות שזה הוא כתב יד העדים אלא שלא גמרו לחתום עד שמת אחד מהן ול"ד מת קאמר אלא ה"ה אם הלך לדרכו וכ"כ ב"י צריכים לכתוב במותב תלתא כחדא הוינא ז"ל פ"ב דכתובות שאם יכתוב במותב תלתא הוינא אתי למימר דקיום שטרות בב' כיון שאין חתומין עליו אלא ב' וכיון שכותבין שהיא ג' טוב הוא שג"כ יכתבו וחד ליתוהי שאם לא יכתבו כן עדיין אתי למיטעי ולומר שא"צ ב"ד בקיום השטר ומ"ש במותב תלתא הוינא לא לשם בית דין כתבו אלא שהיה בדעתן לרבות (בעדים) [בדיינים] ולא נזדמן להם אלא שנים שחתמו אבל משכתבו וחד ליתוהי תו ליכא למיטעי אבל כשלא כתבו וחד ליתוהי לא מיפסל בהכי עכ"ל. ומדכתב שאע"פ שכתב במותב תלתא י"ל דלא היתה כוונתם לשם ב"ד כו' מוכח מינה דאי כתב ביה במותב תלתא בי דינא הוינא כו' (ואף על פי שלא כתב שהיה בבי דינא דמומחה) תו א"צ לכתוב וחד ליתוהי אפילו לכתחילה וכפי' הריב"ש ולא כתב רבינו דצריך לכתוב שהיה בפני מומחה אלא כשכתב בי דינא הוינא ולא כתב במותב תלתא או איפכא וק"ל: ומש"ר אפילו לכתחלה לא היה צריך כו' תיבת היה ט"ס הוא וצ"ל ל"צ כו' וכ"מ בספרים ישנים ומשמע מל' הרא"ש הנ"ל דכשחתמו כל הג' א"צ למיכתב כלל במותב תלתא וכ"כ הר"ן וכל האחרונים דסגי במה שיכתבו נתקיים שטר זה קדמנא כראוי: והרמב"ם כתב אפילו כתב בו בי דינא כו' פי' מ"ש בגמרא דלא סגי במ"ש בי דינא עד שיכתוב בו וא"ל ר"א ה"פ אפילו כתב בו כו' וס"ל להרמב"ם דאין נ"מ במה שהיה בפני מומחה כמש"ר לפני זה אלא ואמר לנו ר"א הוא גילוי מילתא שהוא היה השלישי ור"א ל"ד קאמר דה"ה אינש דעלמא דאינו מומחה כלל ואף ע"ג דלא חתם עמהן והיינו כפי' הב' דרש"י שם ונראה דגם הרמב"ם מודה דאם כתב בו מתחלה במותב ג' הוינא דאין עיכוב בדבר אף ע"פ שלא כתב וחד ליתוהי וק"ל:

סעיף כד

שטר שאין כאן מי שיכיר חתימת העדים כו' ז"ל בגמרא שם (דף כ') אמר רב אשי אין מקיימין את השטר אלא משטר שקרא עליו ערעור והוחזק בבית דין אמרי נהרדעי אין מקיימין את השטר אלא מב' כתובות ומב' שטרי שדות והוא שאכלום בעליהן ג' שנים ובשופי עכ"ל הגמרא כפי הגירסא שבידינו והיא גירסת רש"י והרמ"ה והרא"ש ורבינו ז"ל (כן הוא באשר"י שם בהדיא אלא משטר כ ') אלא דפליגי בפירושא דמילתא דהרמ"ה (שהביא רבינו בסמוך) פי' משטר שקרא עליו ערעור כו' דוקא קאמר דאי לא חיישינן דילמא ההוא גופא מזויף הוא והרא"ש פי' דל"ד קאמר וכל עיקרו דר"א אינו אלא לומר דאין מקיימין אלא משטר המקוים אליביה צריך לפרש דהא דאמר בגמרא

שם לפני זה ז"ל קרא עליו ערעור אין לא קרא עליו ערעור לא כו' ה"ק קרא עליו ערעור דאז הוחזק בב"ד אין לא קרא עליו ערעור שאז לא הוחזק בב"ד לא כו' ועל מ"ש הרא"ש הנ"ל אלא אורחא דמילתא נקט כתב הב"י ז"ל ואפשר לומר עוד דלרבותא נקט קרא עליו ערעור דאז אתרע טפי מאם לא ערערו עליו דאיכא למימר טרח וכיון וזייף אפ"ה כיון דמקוים הוא מקיימין ממנו עכ"ל ולכי מ"ש ברא"ש בדברי רב אסי אלא משטר כו' לא נוכל לומר דלרבותא נקט הכי אלא משים שהרא"ש כ"כ לפני זה אל' הברייתא והברייתא לא כתב אלא משטר מ"ה כתב הב"י דאל' הברייתא י"ל הכי וכן הוא בב"י ע"ש ובין לרש"י ובין להרמ"ה ובין להרא"ש הך דנהרדעי מיירי בשטרות שלא הוחזקו בב"ד ולא פליגי אר"א ורש"י כתב שם אהא דר"א הנ"ל ז"ל אא"כ קרא עליו ערעור על שטר האחר והוחזק בב"ד ע"י עדיו דאי לא קרא עליו ערעור חיישינן דלמא ההוא גופא מזויף הוא עכ"ל וכתב הר"ן שם (דף תע"ה) דצ"ל דלרש"י ערעור דוקא קאמר כו' אבל מדברי רבינו לא משמע לי כן דא"כ למה כ"כ בשם הרמ"ה ולא כ"כ בשם רש"י שהיה קודם הרמ"ה אלא ודאי ס"ל דאין מל' רש"י שום הכרע די"ל דמ"ש דאי לא קרא עליו כו' ל' הגמרא הנ"ל נקט דקאמר קרא עליו ערעור אין לא קרא עליו ערעור לא כו' וכנ"ל כן יתפרש ג"כ לפי' רש"י ולא כ"כ בהדיא מחמת פשיטותו ובודאי גם הרא"ש פי' לרש"י כן דאל"כ לא היה שביק מלהזכיר דעת רש"י ולדחותו או לכתוב עליו שום דבר כמ"ש ג"כ דעת הרי"ף ודוחה אותה והר"ן ג"כ לא כתב אלא שנראה כן מלשונו והיינו משום דלא ס"ד לפ' הגמרא כהרא"ש דאורחא דמילתא קאמר וק"ל ומ"ש במקצת ספרי רבינו ז"ל והרמב"ם כתב דוקא שקרא עליו ערעור כו' נראה דט"ס הוא וצ"ל וכתב הרמ"ה כו' וכן הוא בדפום ב"י כי דברי הרמב"ם אינם מוכרחים בזה לשום צד דבפ"ו מהלכות עדות כתב בתחלה מימרא דנהרדעי ואח"כ מימרא דרב אסי וז"ל וכן מקיימין השטר משטר שקרא עליו ערעור והוחזק בב"ד מקיימין ממנו לבד כמו שמקיימין משטר ב' שדות כו' עכ"ל ואפשר דס"ל כהרא"ש ולישנא דגמרא נקט כדרכו וזה נראה יותר דאי. הוה ס"ל דדוקא קאמרי הכי הול"ל וכן מקיימין השטר מכל שטר אם קרא עליו ערעור כו' (אלא מדהקדים הרמב"ם לכתוב דברי הנהרדעי לדברי רב אסי משמע קצת דס"ל ג"כ דרב אסי מיירי מדינא דנהרדעי וקמ"ל דאם קרא עליו ערעור אזי בחד שטר כתובה או שדה הנ"ל סגי ומש"ה הקדימן כדי לידע במאי איירי דינא דר' אסי וכמ"ש הר"ן בשם הרמב"ם מיהו זה אינו מוכרח) ועד"ר שם הארכתי בביאור דברי הר"ן ע"פ שיטת דברי הרי"ף והרמב"ם והראב"ד ודלא כב"י ע"ש וכתבתי שם ג"כ דמשום דאין נ"מ לדינא בין פי' הרי"ף להרא"ש מש"ה לא הביאו רבינו ע"ש ודוק: ואם אין כאן שטר מקוים כו' אם יש כאן ב' שטרי

שדות כבר כתבתי ל' הגמרא ופי' הר"ן שם שמסתמא אין לבעלים הללו שטרי שדות זולת אלו וכן לנשים הללו אין להם כתובות אחרות זולת אלו וא"כ ודאי אינן מזוייפין: ומש"ר והוא שיצאו הב' שטרות מתחת יד אחר כו' שם אמימרא דנהרדעי הנ"ל גרסינן ז"ל א"ר שימי בר אשי וביצאו מתחת יד אחר אבל מיד עצמו לא מ"ש תחת יד עצמו דלא דילמא זיופי זייפי מתחת יד אחר נמי דלמא אתי וזייף כו' האי לא מצי מכוין עכ"ל הגמרא ונראה פשוט דלשיטת רש"י והרא"ש ורבינו האי מימרא דרב שימי דקאמר דבעינן שיצא מתחת יד אחר קאי נמי אמימרא דרב אסי הנ"ל (ועד"ר שם כתב שנראה דהרמ"ה פי' דעיקר דברי רב שימי לא קאי אלא אשטר מקוים) וכ"כ הכ"מ בהדיא בפ"ו דעדות דלדעת רש"י אין מקיימין משטר מקוים היוצא מתחת ידו וגם רי"ו נ"ב ח"ח כתב דבעינן שיוצא מתחת יד אחר ורבינו שכתב והוא שיוצא כו' אשני שטרות אפשר דלרבותא כ"כ ומה"ט נמי כתבו הפוסקים ורבינו בסמוך דכשיש לו ב' שטרות חוששין לשניהם שזייף אחד מתוך חבירו אם לא שניכר חתימתו בטביעת עין (ולא א' מהן שכתב) דבאחד מהן מקוים סגי (וגם ראיה מדכתב הרא"ש בפ"ב דכתובות שם) חל' ר"ת דנלמד מדבריו שמי שיש לו ב' שטרות דאין לקיימן אלא בט"ע ולא בדומה עכ"ל דל' אלא בט"ע משמע דבדימוי כלל לא אפילו מתוך שטר מקוים הנמצא ביד אחרים דמ"מ יש לחוש דזה שיש בידו ב' שטרות זייף הא' מתוך הב' וק"ל אף שבספרים מדויקים נדפס בסמוך כדברי רבינו ז"ל תדע לך שהרי משטר א' מקוים מקיימין אפילו ביוצא מתחת ידו כו' מוכח מכאן לט"ס ובס"י ליתא ומש"ר ודוקא בכה"ג שאין מכירין החתימות בטביעת עין כו' נלע"ד דה"פ מאחר דאמרינן דבעינן דוקא שיהיו ב' השטרות ביד אחר משום דחיישינן שמא כיון וזייף מתוכם א"כ הו"א כשיש לאדם א' ב' שטרות מחתימת א' על ב' ב"א דיהיו שניהם פסולין דכל א' יאמר אינני חייב וזייף את שעלי מתוך הב' שבידו ואין אנו יידעין איזה שטר אמת ולא יהני אפי' עדים הבאים לקיים החתימות דשמא טרח וזייף עד שטועין העדים מש"ה כתב דלא חיישינן לשמא זייף אלא היכא דצריכין לקיימן ע"י דימוי שמדמה שני שטרות יחד חתימה זו לחתימה זו דבהא דוקא חששו שמא זייף זה מהשטר שבידו כבר אבל היכא שהעדים עצמן לפנינו או אחרים שהם בקיאין בחתימתן ומכירין בטביעת עינם שזהו חתימתן אין אנו חוששין תו לזיוף דמסתמא לא חיישינן שזייף כולי האי וכ"כ התוס' והרא"ש והמרדכי והר"ן ובר"ן מפורש ביותר כמ"ש ע"ש ועד"ר מ"ש עוד מזה ואל זה כיון רבינו אבל א' שיש לו ב' שטרות כו' וק"ל והוצרכתי לכתוב זה אף שפשוט הוא בעיני לפי שראיתי רבים טועין בביאור דברי רבינו בפשט זה וסברי דאדלעיל קאי וכוונת רבינו הוא דאם כשרואין ב' שטרות זה כנגד זה ניכר בטביעת עין שהחתימות

דומות זו לזו אפילו ביוצא מתחת ידו סגי וטעות הוא בידם דאדרבא ראיית טביעת עין ע"י שטרות זה כנגד זה הוא גרוע מכאשר אנו מצמצמין ומדמין חתימה לחתימה ועוד שהל' שכתב רבינו אבל אדם שיש לו ב' שטרות אינו מכוון לפי' זה דהא בתלתא שטרי איירי לעיל וק"ל: אבל ב' שט"ח אחרים כו' כלפי כתובה שהיא ג"כ ש"ח כתב אחרים אבל בס"א אינו: דאפשר דזייפינהו מרייהו כו' כצ"ל וכן הוא בס"י ור"ל שמא אותן ב' שט"ח עצמן הן זיוף משא"כ בב' שטרי שדות ואוכל מינייהו פירות דאם הוי זיוף לא היו מניחין אותו לאכול מנהו פירות ג"ש ומש"ה אפילו בשטר שדה א' שאכל ממנו פירות ס"ל להרמ"ה דלא חיישינן שמא זיוף הוא אלא שאיכא חשש אחרינא שמא זיוף זה מתוך אותי השטר ומה"ט ס"ל להרמ"ה דאפילו בב' שטרות אין מקיימין עד שיצאו מיד ב' לקוחות וכמש"ר בשמו אחר זה מיד אבל רבינו מסיק וכתב עליו דבחד שטרא אע"פ שאכל פירותיו ג"ש רצופין חיישינן שמא נזדמן כך וזיוף הוא וק"ל עד"ר: דכי היכי דאיכא למתלי בחד ה"נ איכא למתלי בתרי ולא נהירא כו' נראה דהרמ"ה פי' ג"כ מ"ש בגמרא הנ"ל דביד עצמו לא דילמא זיופי זייף כפירש"י ורבינו דהיינו שמא זייף מתוכו ומש"ה בעינן שיצאו מתחת יד אחר אלא דבהא מחולק עמהן הרמ"ה דהוא ס"ל דהוא נמי טעמא דאין מקיימין אפי' מב' שטרות אע"פ שיוצא מתחת יד אחר מחשש שמא זייף מתוכן משא"כ כשהם יוצאין מתחת יד שנים דאז אין לחוש לשמא זייף מתוך שניהן ואע"פ דלכאורה אין טעם נכון לחלק בזה דהא הכל חתימות אלו עדים הן ואי חוששין שיכול לילך לחבירו ולראות שטרו ולבא לביתו לזייף מה לי חד שטר מה לי ב' שטרות ואפילו יוצא מתחת יד שנים נמי הא כשזייף מתוך חתימות דחד שטרא כאילו הוא זייף מכולן מ"מ יש לחלק ולומר בהיות שעל הרוב אין איש א' כותב או חותם פעם בפעם שוה ממש כחוט השערה אבל כשחותם בהרבה שטרות א"א שלא ידמה חתימת אחד מהן לאחת משאר החתימות או לכל הפחות במקצת אותיות לזה ובמקצת לזה ומש"ה כשמקיימין משטר א' אין זיופו ניכר דיכול להשמט ולומר הא כל איש אין חתימתו בשוה ממש משא"כ כשיש לפנינו ב' שטרות מחתימות אלו העדים ובמכ"ש יותר אז זיופו ניכר דנאמר לו אף אם יש שינוי העדים בתמונת אותיות ולא כיונו בכולו לא' מהחתימות לכל הפחות היו מכוונים לב' החתימות יחד למקצת בזה ומקצת לזה ומש"ה חילק הרמ"ה וכתב שהיינו דוקא ביוצא מיד ב' לקוחות דאז ודאי לא יוכל לזייף להיות חתימתו של זיופו דומה בכולו לחתימת ב' שטרות וכמ"ש ויהיה זיופו ניכר ומש"ה כשאינו ניכר (ולא) ונתדמה להו מקיימין מתוכו אבל אם שניהם יוצאין מתחת יד א' אז יכול לכוין לזייף לדמות במקצת אותיות לזה ובמקצת לזה ואין זיופו ניכר ואף דלא יהיה דומות

התלות בב' שטרי דאמר הרמ"ה להתלות בשטר א' דבשטר אחד הטעם משום דיתנצל לומר שכן דרך להיות שאינם שווים ובב' שטרות הטעם משום דאז יכוין לזייף מ"מ שוין הן בזה דא"א לעמוד על זיופו להיות ניכר וק"ל זהו דעת הרמ"ה ומש"ה כתב כי היכי דאיכא למיתלי בחד כו' כנ"ל ולא כב"י כתבתי לשונו בדרישה ע"ש ורבינו שכתב ול"נ כו' משום דס"ל דמה שאמרו בגמרא דילמא זיופי זייף אינו אלא טעם להא דבעינן שיצאו מתחת יד אחר אבל הא דאין מקיימין אלא מב' שטרות טעמא אחרינא אית ליה דחיישינן שמא ההוא גופא מזויף הוא ודוק: תדע לך שהרי משטר א' מקוים מקיימים אפילו יוצא מתחת ידו כו' כבר כתבתי דנראה דט"ס הוא זה שכתב אפי' יוצא מתחת ידו כיון דבב' שטרות היוצאים מתחת ידו פשוט דאין מקיימין אותם משום דחיישינן שמא הוא כיון וזייף שטר זה מתוך שטרות הללו וא"כ היאך כתב כ"כ בפשיטות שמשטר אחר מקוים אפי' אם הוא תחת ידו מקיימין הא האי חששא איכא גם בשטר מקוים דנהי שהוא בעצמו אינו מזייף מ"מ יש לחוש שמא כיון וזייף שטר זה מתוך שטר המקוים גם בספרים של קלף מצאתי שאינו שם וכן (הב"י) [הגי'] בדפוס תוגרמה ואיירי ביוצא מת"י אחר דוקא ע' בדרישה:

סעיף כז

כתב הרמב"ם ב"ד כו' בפ"ו מה"ע כ"כ ה"ז מקויים כוונתו דהב"ד שבא המלוה לפניהן בשטר מקויים בהנפק כזה מגבינן בו: אע"פ שלא פירשו כו' ור"ל דין זה דומה לדינים שלפני זה שכולם איירי מדין שטרות שבאין לגבות בו ולא ללמדנו אתו איך יכתבו לכתחלה: ומ"ש שאין חוששין לב"ד טועין שמא יטעו ר"ל הב"ד זה מגבינן בו ולא חששו שמא הב"ד שקיימוהו טעו ולא ידעו דין קיום שטרות מדלא פירשו דהרי דינייהו מחולקין כשהעידו בעצמן אין צריכין שיעיד כל א' על שתי החתימות וכשאחרים מעידים צריך שיהיו שני עדים על כל החתימות ועוד חלוקים אחרים שיאמר הואיל שדייני הקיום לא כתבו באיזה דרך נתקיים ש"מ דטעו וכל הדרכים שוה ביניהן ולכך לא כתבו הבדל ביניהן קמ"ל דלא חיישינן להכי וא"ת א"כ למה כתב הרמב"ם שאין חוששין לב"ד טועין שמא יטעו ולא כתב שמא טעו גם אחר זה כתב ז"ל ולעולם אין ב"ד בודקין אחר ב"ד כו' שלא יטעו אין זה קושיא שהרי ג"כ כתב שם לפני זה ז"ל וכבר נהגו כל ב"ד שבישראל שיכתבו כו' דהול"ל נהגו לכתוב אצ"ל דכן הוא ל' הרמב"ם אדבר ההווה ונהוג עבר והווה ויהיה וכדפירש"י ג"כ בפי' החומש דאין לדקדק בזה בדבר ההווה ומשה"נ כתב שמא יטעו דאם באת לפסול שטר זה היית צ"ל שהב"ד שכתבוהו רגילין ליהוי לטעות גם בשאר עניינים ומש"ה טעו ג"כ בזה קמ"ל בזה ובכיוצא בזה לא נחשוש אלא מוקמינן

כל ב"ד אחזקתו שלא יטעו אלא שקצרו בל' הקיום גם בפרק י"נ (דף קל"ח) דמשם מקור דברים דלא חיישינן לב"ד טועין קאמר שם זה אב"ד אחרון דאינן בודקין אב"ד שלפניו אבל ב"ד בודקין אעדים שהיו לפניו ועד"ר מ"ש עוד מזה: וכבר נהגו כו' נראה דנהגו כן משום דעי"ז יברר הלוה זכותו דכשידע שנתקיים ע"י אחרים אז יוכל לדרוש אחריהם אם יש צד פסול או ענין אחר להנצל ע"י כי מאד חששו בהוצאת ממון וק"ל: אבל בודקין אחר העדים עד"ר:

סעיף כח

צריך שיהא הקיום כו' כל אלו הדברים עד סעיף ל' כתב גם הרמב"ם בפכ"ז ממלוה ע"ש והם מסוגיות הגמרא בפרק ג"פ (דף קס"ג) כדר"י דאמר התם כן כמ"ש ל' בדרישה ע"ש: ומש"ר אפילו שיטה א' כתב ב"י דשיטה א' וב' אוירין קאמר כדמוכח לעיל סימן מ"ה דבעינן הן ואויריהן: ומ"ש פן יחתוך העליון כו' שם בגמרא קפריך עלה א"ה בין עדים לכתב נמי דילמא גייז ליה לעילא וכתב מאי דבעי והא חתימי עליה סהדי קסבר שטר הבא הוא בשיטה א' ועדיו בשיטה א' פסול מהאי חששא ופריך וליחוש דילמא כתב הוא ועדיו בשיטה אחת ואמר אנא לרבות בעדים הוא דקעבדי קסבר כה"ג אין מקיימין אותו מן העדים שלמטה אלא מן העדים שלמעלה ע"כ וכבר כתב רבי' דינים אלו דעדים בסי' מ"ה בסעיף כ"ד וכ"ה וכתבו התוס' שם (דבעדים) [דבין עדים] ואשרתא לא שייך למימר דכל כה"ג לא יקיימוהו מאשרתא אלא מעדים (שלא) [שמא] הרחיקו הדיינים שיטה אחת וכתב שטר ועדיו באותו שיטה משום דסתם ב"ד דייקי וחתמי סמוך לעדים משא"כ בעדים דלא דייקי לסמוך חתימתן כ"כ אל הכתב וק"ל: ואם הרחיקוהו ומלאוהו טיוטא כשר פי' אפילו אם הרחיקו טובא כשר וכתבו התוס' שם פי' ר"ת דהאי טיוטא היינו שמלאוהו כל הריוח שריטות דיו דאין לפרש שימלא כל החלק מטשטוש דיו שא"כ יש לחוש שמא היה שם שטר אחר וקיימוהו בהאי קיום שהוא לפנינו שהיה סמוך לאותו שטר והוא מחק להשטר בהאי טשטוש דיו והניח זה הקיום וזייף וכתב שטר זה עם עדיו בגליון של מעלה והרי הקיום מקיים אותו ע"כ ור"ל וכה"ג מקיימים מהקיום דלמטה ואפי' שהטשטוש דיו ביניהן (דב"ד לאו אטיוטא חתמי) כיון דהשטר ועדיו נכתב על הנייר דלמעלה ולא על המחק אבל כשאינו אלא שריטות דיו ליכא למיחש להכי דאילו היה כבר כתוב שטר שם היה ניכר המחיקה והרי אין כאן מחיקה כ"א שריטות דיו וק"ל ועד"ר: דב"ד לא חתמי אטיוטא ז"ל רשב"ם אין דרכן לחתום אטיוטא אבל עדים הכל מצוים לחתום ואפי' ע"ה ואתי למיחתם אטיוטא כלומר שיעידו בפנינו טייטו בדיו שלא יחשדו לבעל השטר עכ"ל:

סעיף כט

שטר הבא הוא ועדיו על המחק כו' פשוט בעיני דגם בזה הדין מודים כל הפוסקים דהא גדולה מזו כתב רבי' בסי' מ"ה דחיישינן שמא מחק שטר ראשון וחזר וכתב שם שני בזיוף (וכן הוא שם בגמרא) כ"ש דחיישינן (למידק) [למחיקת] טיוטא ואינו ניכר כ"כ כמו מחיקה שע"ג כתב וא"ת א"כ מאי קמ"ל רבי' בהבאת דברי הרמב"ם הללו י"ל דקמ"ל דאף שאם הנייר דק מאד דאז ליכא למיחש דכתב שם שטר ומחקו אפ"ה למחיקת טיוטא חיישינן וק"ל:

סעיף ל

חתם בכתב קודם שנעשה גזלן ברייתא פרק מי שמת (בבא בתרא דף קנ"ט) והאי קודם דקאמר אינו ר"ל שהוא יודע בעדים שהיו קודם דא"כ צ"ל לעדות דהגזלן אלא ר"ל דלפי זמן הכתוב בשטר נראה שנחתם קודם זמן שנעשה גזלן: וראוהו פי' השטר הזה עם החתימות: שמא עתה זייף וחתם פי' הקדים הזמן וחתם עד שלא נעשה חתנו שם בברייתא: אבל אחרים מעידין כו' ל' ב"י ודע דהא דמכשירין חתימת קרוב אע"פ שהשטר יוצא לפני ב"ד כשהם פסולים לפי שהעדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותם בב"ד דמי וכיון שבשעה שחתמו כשרים היו הו"ל כאילו הם מעידים שראו שב"ד קבלו עדות אלו בשעה שחתמו וגמרו הדין על פיהם עכ"ל והיינו קיום בפסול מחמת קורבה שהוא גזירת המלך שגזר שעדות קרובים אינו כלום ואפילו חובה בלא טעם משא"כ בפסול דרשע ופשוט הוא: חתם כשהוא בריא כו' כ"כ הרא"ש ר"פ מי שאחזו ונשתתק הוא אינו יכול להעיד על כתב ידו כמ"ש לעיל סכ"ח דלכ"ע אלם פסול להעיד ע"פ כתבו:

סעיף לא

עדות זו כו' בפ"ב דכתובות (דף כ"ח) משנה וגמרא וכבר כתבו רבינו לעיל סל"ה ס"ז והתחיל רבינו וכתב אפילו קרוב סתם ור"ל איזה קרוב שיהיה לרבותא וס"ל דלא אמרינן בנו ואחיו שהוא רגיל עמהן דוקא אלא לענין שמעיד עליהן בגדלותו מה שראה בקטנותו וכדמסיק רבינו בהדיא ואח"כ כתב כיצד שטר כו' לרבותא כ"כ ללמדנו שאפילו אלו שהן קרובים גדולים שעליהם כתיב בתורה לא יומתו אבות על בנים אפ"ה בזה מקבלין עדותן וק"ל:

סעיף לב

להצטף עם אחד כשר וכתב הר"ן ואף ע"ג שגם אותו א' הוא קרוב לעדי השטר כשרים דעדים הקיום אע"פ שהם קרובים לעדי השטר כשרים והכי מוכח מגמרא דאמרינן כו' עכ"ל ולכן כתב רבינו לפני זה סתם דאפילו קרוב כשר ולא כתב שצריכין שיהא עד השני רחוק ולעיל סי' ל"ה כתב רבינו סתם אם יש גדול עמו והא דכתב כאן כשר ר"ל

שיהא כשר עם עד הקיום השני ואע"פ שהן שניהם קרובים לעד החתום מ"מ מצינו דעדי הקיום עצמן לא יהיו קרובים זה לזה כגון זה קרוב מאב וזה קרוב מאם וגם צריך להיות עד גמור שהיה גדול בשעה שחתמו אלו שבשטר וק"ל:

סעיף לג

שנים חתומים על השטר ומתו ברייתא פ"ב דכתובות (דף י"ט) ומ"ש ומתו נראה דל"ד קאמר אלא ר"ל דומיא דמתו דאינן לפנינו דאילו היו לפנינו אז יבואו ודאי היום או ימים אחרים ולא שייך למימר אין כתב ידם יוצא ממקום אחר דהא כשיבואו יחתמו לפני הב"ד ויקיפו ויראו אם הם דומות והוה דינו כאלו כ"י יוצא ממקום אחר ועד"ר שהוכחתי כן והא דכתב רבי' בסמוך סל"ד כשהעדים עצמן אומרים קטנים היינו כו' דאם אין כ"י יוצא ממקום אחר נאמנין אע"ג דהן לפנינו שאני התם כיון דהן עצמן באין לפסול השטר אף שיחזרו ויחתמו ישנו בחתימתן כדי שלא יהיה דומה לחתימת השטר כדי לפוסלו וק"ל: הרי אלו נאמנין וקורעין השטר וכתב הר"ן אבל מ"מ אי טוען תנו לי זמן לקיומי שטרי יהבינן ליה אבל אי לא [טעין] מקרעין ליה ולא חיישינן שמא למחר וליומא אוחרא משכח סהדי או שטרא ומקיים ליה דאפילו אי משכח הו"ל תרי ותרי הרשב"א ז"ל עכ"ל ולעדי הזמה דלא שכיח ג"כ לא חששו וכמ"ש לעיל בסל"א בשם מור"ש ז"ל: אע"פ שלא קרא עליו ערעור בברייתא קתני משטר שקרא עליו ערעור ורבי' שינה ל' ע"פ אביו הרא"ש וכמ"ש רבי' בסכ"ד בשמו וכ"כ הרא"ש בדין זה וכמ"ש בדרישה: אף ע"פ שכתב ידן יוצא ממקום אחר ז"ל התוס' וא"ת גם באמרם פסולין היו להימני במיגו דאי בעי אמרי פסולין הן ובב' כיתי עדים המכחישים זא"ז אמאי לא מהימני בתראי במיגו דאילו בעי פסלי לקמאי בגזלנותא וי"ל דבב' כיתי עדים אין שייך מיגו דאין אחד יודע מה שבלב חבירו עכ"ל והר"ן כתב מילתא בטעמיה משום דנהי דבההוא סהדותא הסכימו לשקר אפשר שבעדות שקר אחר לא יסכימו דנהי דבסהדי אמרינן הפה שאסר הוא הפה שהתיר היינו משום שהדבר ההוא תלוי בכל א' שיאמר שאינו כ"י או ישתוק אבל בטענת מיגו אינם נאמנים עכ"ל: דהוו מצי אמרי פסולים הם פי' והיו נאמנים דאין הנפסלים [נאמנים] אנפשם לאמר לא כי אלא כשרים אנחנו כמש"ר לעיל סל"ד: דאפילו באים לפסלו עכשיו ז"ל הרא"ש דהא מן הדין אע"פ שכ"י יוצא ממקום אחר היה לנו להאמין לאחרונים שהרי אינם באים לזייף החתימה אלא מגרעין השטר בפסול אחר (ואין מי שמכחישן ע"ז) והא דלא מהימני ה"ט דאנן סהדי דכל שטר שנכתב ונחתם בלי שום פסול נחתם הלכך אפילו אי אמרינן פסולי עדות הן עכשיו לא מהימני לפסול השטר כיון דכ"י יוצא ממקום אחר עכ"ל. ופירש"י הא דקאמר דאין נאמנים לא דליהוי שטרא מעלי' למיגבי ביה והטעם

דהא תרי ותרי נינהו וכמ"ש בדרישה ל' הגמרא ועליה פירש"י כן דלענין תפיסה קאמר אין נאמנים להוציא מידו וגם ר"י והרמ"ה דמייתי בב"י ס"ל בפי' הגמרא כפירש"י דלענין תפיסה קאמר דאין נאמנין אלא שכל א' פי' דין התפיסה דמועלת לפי סברתו וגם התוס' הביאו לפי' רש"י שם ולבסוף מסקי וכתבו בשם רשב"א דפי' אין נאמנין בפשיטות ומוקי לה בשטר שובר דבו שייך לומר אינן נאמנים לפוסלו ויקום הממון על חזקתו ע"ש ועד"ר: ואפילו תפס בעדים פי' אף ע"ג דליכא מיגו דאי בעי טען להד"מ ולאפוקי מסברת הר"ן שכתבתי בדרישה ע"ש וז"ל הרא"ש שם (דף קכ"ז) פירש"י ואי תפס מדידיה והדר אתא האי ותבע מיניה לא מפקינן מיניה והא דמהני תפיסה מספק כתבתי בפ"ק דב"מ גבי תקפו כהן אין מוציאין מידו ומיירי בתפס קודם שנולד הספק א"נ שאני הכא שטוען ברי ומצאתי בשם ר"י דכתב דתפיסה לא מהני מדאמרינן לקמן בפרק אלמנה גבי אלמנה שתפסה דאמרינן לה מאן שם לך ולא מהני תפיסה אלא מיירי הכא כשהתפיסוהו ב"ד או שהתפיס המלוה קודם שבאו עדים והרמ"ה כתב דאף תפיסת ב"ד לא מהני דאף אם התפיסוהו ב"ד קודם הספק כשיבאו עדים האחרונים מוציאין מידו כדאמרינן בח"ה אנן אחתינן ליה אנן מסקינן ליה כו' ע"ש שדחה הרא"ש דבריהן ונראה מוכרח דמ"ש הרא"ש בדברי ר"י הנ"ל או שהתפיס המלוה קודם שבאו עדים ט"ס הוא וצ"ל שהתפיס הלוה דהא הרא"ש כתב תחלה דמיירי שתפס המלוה קודם שנולד הספק והיינו קודם שבאו העדים ומסיק וכתב ע"ז דר"י כתב דלא מהני תפיסה בכה"ג ועוד דהראיה דמייתי ר"י מאלמנה שתפסה דאמרינן לה מאן שם לך ג"כ איירי שתפסה קודם שנתייקרה והו"ל כקודם שנולד הספק ואפ"ה כשנתייקרה אח"כ או מאיזה טעם שיהיה לא מהני תפיסה זהו שכתב גם בנוסחת רבינו בשם ר"י שאם התפיס הלוה וגם ל' התפיס שכתב משמע דקאי אלוה דבמלוה הול"ל או שתפס וה"ט כיון דהוא בעצמו נתן לו ובא לידו בהיתר לא מוציאין מידו מספק כיון דתרי ותרי נינהו וכמ"ש בסמ"ב בשם בעה"ת והרשב"א ע"ש ומ"ש שהתפיסוהו קודם שבאו העדים אורחא דמילתא נקט דלאחרי כן לא היה מתפיסו הלוה ולא הב"ד משא"כ קודם לכן דמה היה לו להלוה לעשות כיון דיש שטר עליו וק"ל: לא מהני דאף אם כצ"ל וכן הוא באשר"י כשיבאו העדים האחרונים מוציאין מידו דאמרינן אנן אחתינן ליה אנן אסקינן ליה כנ"ל אלא מיירי שהתפיסהו הלוה מעצמו קודם ביאת העדים האחרונים: ומש"ר וא"א הרא"ש ז"ל הסכים לדעת רש"י כבר נתבאר:

סעיף לד

ומ"ש העדים שאין כ"י יוצא ממקום אחר כר דברים הללו המה ממשנה וגמרא דפ"ב דכתובות (דף י"ח וי"ט): ומש"ר ואומרים מיד תוך כ"ד כ"כ הר"ן שם דלאחר כ"ד פשיטא

דאין נאמנין בכל הדברים שעוקר בהן השטר וביוצא כ"י ממקום [אחר] אין נ"מ בתוך כ"ד דהא אף אם לא הגידו תחלה כ"י הוא זה ג"כ אינן יכולין לומר דבר שעוקר השטר כיון דניכר חתימתם ממקום אחר והו"ל כאילו נתקיים בב"ד משעה ראשונה שחתמו ועתה לאחר זמן טובא באים לבטלו וק"ל: פסולי עדות היינו מחמת קורבה ונתרחקנו פי' שמתו נשותיהן שנתקרבו ע"י כ"כ הר"ן וכתב הב"י משום דל' המשנה פסולין היינו נאמנים משמע בידוע שעכשיו אינם פסולין מש"ה קאמר קרובים היינו ונתרחקנו עכ"ל ול"נ דלרבותא כ"כ דאע"ג דידוע דעכשיו אינן קרובים יכולין למימר קרובים היינו וכ"ש אם הם עכשיו קרובים דנאמנים לומר שהיו קרובים בשעת חתימה או שיאמרו קרובים שאר בשר אנחנו מאז וגם עתה ולא שייך הכא אין אדם משים עצמו רשע כדאמרינן באומר אמנה היו דברינו דשאני הכא דבגוף הדבר שמעידין עליו לאו עולה הוא שבאמת שלוה משא"כ באמנה וכ"ה ל' הרמב"ם פ"ג דעדות ז"ל אין אדם משים עצמו רשע לכן אם אמרו אמנה היו דברינו כמעיד בשקר וא"ל הא [לענין] הלוה גופא איהו דאפסיד אנפשיה ואי לענין לטרוף ממשועבדים גם בקרובים עשו מעשה רשע מ"מ כיון שבאמת שיעבדו להאי מלוה על מה שלקחו (הם) לא מקרי עולה כ"כ במה שיטרוף ע"י חתימתו ועמ"ש עוד מזה בסמ"ע: ואפילו עד אחד אומר לא היה תנאי כו' אבל כשעד א' אומר פסול הייתי עדיין צריך לישבע ש"ד נגד עד השני שכשר היה וק"ל: או שהיה שטר אמנה ז"ל הגמרא שם מר בר ר"א אמר אמנה היו דברינו אין נאמנים מודעא היו דברינו נאמנים מאי טעמא האי ניתן ליכתב האי לא ניתן ליכתב פירש"י אמנה היינו שהלוה נתן זה ליד המלוה והאמין לו שלא יתבענו כו' אא"כ ילוה לו לא ניתן ליכתב דעולה הוי (דיטרוף לקוחות ע"י שלא כדין) וכי אמרו חתמנו בו משווי לנפשייהו רשעים ואין אדם נאמן להשים עצמו רשע מודעא ניתן לעדים לכתוב את השטר מכר להציל את האנוס מאונסו וכתב הר"ן דאין לדמות אומרים אמנה היו דברינו לתנאי היו דברינו אע"ג דתנאי ג"כ אמנה הוא שהאמינו בקיום התנאי משום דבאמנה אכתי לא שיעבד הלוה נפשו למלוה משא"כ בתנאי דחייל שעבודיה מיד בע"כ דלוה שהרי בידו של הלוה לקיים התנאי ובודאי לא מיתסר להשהות שטר כזה בתוך ביתו כר ע"ש: ואפילו עד א' אומר כו' לאפוקי מר"פ (וכתבתי ל' בסמוך בדרישה סל"ו ע"ש) דאמר דעד אחד כנגד א' אין שומעין לו אף דב' נגד ב' שומעין לו דקיי"ל כר"ה וכמ"ש שם ע"ש: מ"מ לגבי דידהו נאמנים ע"ל סל"ח מ"ש מזה שם. ואם כ"י יוצא ממקום אחר בכל דבר אינן נאמנים האי כל דבר לא קאי אתנאי היו דברינו שהרי מסיק בשם ר"י אברצלוני דבזה הן נאמנים בכל ענין ורבינו ס"ל כוותיה כמ"ש בס"ס כ"ט ובסי' פ"ד ע"ש (אבל ממ"ש גם בסמוך שנראין

לו דברי ר"מ אין ראייה די"ל דאיירי שם רבינו באין כ"י יוצא ממקום אחר) אלא אאינך כולהו שבעדותיהן האחרון באו לעקור ולפסול השטר שכבר חתמו קאי משא"כ בתנאי היו דברינו שאומרי' השטר כשר הוא אלא שנכתב וניתן על תנאי ומה"ט לר נכלל שם בגמרא (דף י"ט) האי דינא דתנאי היו דברינו בפשיטות בהדי אינך ע"ש אלא באיבעיא איתמר שם ומסקנת ר"נ הוא שם דנאמן ע"ש והארכתי מזה עוד בדרישה ע"ש: ור"ן כתב דבמודעא נאמנים ור"ן זה היינו ר' ניסים גאון וטעמו דס"ל כמ"ש ר"ן בכתובות אמ"ש בגמ' שהבאתי בסמוך מודעא ניתן לכתוב כתב ז"ל אי נפרש דניתן לכתוב השטר והשטר מיהת מהני דכי מבטלי זביני מחמת מודעה צריך המוכר להחזיר הדמים שקבל כמ"ש בשטר אפשר לומר דאפי' בשכתב ידם יוצא ממ"א נאמנים וכיון דלא עקרו סהדותייהו לגמרי דאכתי מהני לאהדורי זוזי אפומיה דההוא שטרא וכן נמי אם נפרש דהאי ניתן לכתוב קאי אמודעה שבידם (שניתן) [לכותבם ולכתוב] זמנו קודם שטר מכר או באותו יום עצמו אפשר ג"כ לומר דאפי' דאם כ"י יוצא ממ"א נאמנים דאין אלו חוזרין ומגידין דכיון שבידם לפסול הגדת המכר משעה ראשונה עדיין לא הגידו ול"ד לאנוסים היינו מחמת נפשות אבל לרש"י דפירש ניתן לכתוב את השטר מכר כדי להציל את האנוס מיד אונסו לפירושו דוקא כשאין כ"י יוצא ממ"א הוא דנאמנים אבל אי יוצא ממ"א לא דאע"ג דמודעא ניתן לכתוב [מה"ט דהא כי אמרי אנוסין היינו מחמת נפשות כ"ש דניתן ליכתב] ואפ"ה אי כ"י יוצא ממקום אחר אין נאמנים דעקרי לסהדותייהו עכ"ל ובוה הטעם שני הדעות דכ' רבי' מבוארים: וכ"כ הרמב"ם ז"ל וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה כו' כצ"ל כי הרמב"ם כתב בהדיא בפ"ג דעדות דנאמנים בכל ענין והרא"ש כ' בשמעתין בהדיא דדברי מר בר ר"א הנ"ל קאי דוקא אאין כתב ידן יוצא ממ"א ע"ש: והרר"י אברצלוני כו' עד"ר:

סעיף לו

כתב הרמ"ה כו' עד"ר: אם על המטלטלים הן מעידין כו' אבל על הקרקעות אין נשבעין ש"ד אלא היסת כמש"ל ס"ס פ"ה ובסי' צ"ה והיסת צריך לישבע גם לדעת רבי' וק"ל: וכן הדין באחד אומר פרוע כו' ז"ל ב"י נ"ל דדעת הרמ"ה הוא דאע"ג דע"א מחייבו ש"ד אין ע"א המסייעו פוטרו משבועה דאורייתא שכבר נתחייב (כמו בכאן ובמודה מקצת) אבל רבינו מתתיה סבר דכשם שע"א מחייבו ש"ד כן עד המסייעו פוטרו מש"ד וז"ש שעד האומר תנאי נאמן פי' נאמן להכחיש העד האומר שלא היה תנאי ולא מצי מחייבו ש"ד אלא מסלקין העדים כמי שאינו וכאילו תבעו בע"פ וחייב לישבע לו שבועת היסת מדר"נ ודעת רבינו כרב מתתיה גם לעיל סי' כ"ט סתם כדבריו וכן לקמן סי' ע"ה כתב

שע"א פוטר משבועה וכ"כ בסי' פ"ד ובסי' פ"ו ונראין דברי ר"מ שכתב אף ע"פ שהלכה ע"א כו' ר"מ אל' הגמרא דכתבתי בדרישה קאי דקפסק הלכתא כר"ה דע"א האומר תנאי נאמן ר"ל שנאמן גם זה האומר תנאי כאידך האומר לא היה תנאי ואוקי חד להדי חד ופטור מש"ד ולאפוקי מהרמ"ה ונראה דקמ"ל ר"מ ורבינו שהביאו כאן ולעיל סימן ל"ב אף שלכאורה פשיטא הוא דצריך לישבע לכל הפחות היסת דל"ת הא דתיקן ר"נ היסת להנתבע משום דחזקה הוא דאין אדם מעיז לתבוע לחבירו בדבר שאין בידו והו"א בזה דמעיז ומעיז מכח השטר עם עדים שבידו ומאחר שקי"ל דשומעין גם לזה האומר תנאי היה דברינו ליפטר אפי' מהיסת דבכה"ג ל"ח ר"ן קמ"ל: אפי' היכא דליכא דררא דממונא עי' לעיל ס"ס קל"ט דכתבתי פרושו:

סעיף לז

כתב הרמב"ם בפ"ח דעדות כ"כ וכדי לעמוד על תוכן ביאורו אעתיק ל' הרמב"ם מ"ש שם לפני זה בר"פ ז"ל שם מי שחתם על השטר ובא להעיד על כ"י בב"ד והכיר כ"י שזהו בודאי אבל אינו זוכר העדות כלל ולא מצא בלבו זכרון כלל שזה לוה מזה מעולם ה"ז אסור להעיד על כ"י שהוא זה בב"ד שאין אדם מעיד על כ"י שהוא זה אלא על הממון שבשטר הוא מעיד שזה חייב לוה וכ"י הוא כדי להזכירו הדבר אבל אם לא נזכר לא יעיד כו' עד הואיל והדבר הוא כן שטר שיצא לב"ד ובאו עדים ואמרו כ"י הוא זה אבל מעולם לא ידענו עדות זה שלוה בשטר זה ואין אנו זוכרין שזה לוה מזה כלום (כפל ל' נראה דה"ק לא ידענו דבר מעדות זה וגם לא ידענו אם לוה פלוני זה מפלוני זה או אנשים אחרים היו) או מכר לו לא נתקיים השטר והרי הן כחרשים (לפי' גיר' זה פי' העדים נחשבים כחרשים וחרש הוא פסול לעדות וכמש"ר בסי' ל"ה אבל קשה למה נקט חרש טפי משאר פסולי עדות דהול"ל דהרי הן כאלמים שאינן יכולין להעיד ע"פ ואין מקבלין עדותן ע"י כ"י אף עדות הללו אין מקבלין ע"י כתב שטר זה לכן נראה דגרסינן הרי הן כחרסין ור"ל חתימתן שבשטר זה נחשב כחרס הנשבר שאין בו ממש וכן הוא ל' הרמב"ם במקום אחר גם מהרי"ק בשורש ע"ד כתבתי לשונו בדרישה הביא ל' הרמב"ם וכתוב בו הרי הוא כחרס ע"ש ודוחק) עד שזוכרו עדותן וכל מי שאינו דן כן אינו יודע בין ימינו לשמאלו אבל אם היה כ"י יוצא ממקום אחר כולי (וכמש"ר בשמו) עד הואיל ומתקיים השטר שלא ע"פ ומסיק וכתב ז"ל ומפני טעם זה מקיימין כל השטרות ואין אנו צריכין להביא עדים לשאול אותם אם הם זוכרין עדות זה או אם אינם זוכרים אותו שאפילו באו ואומרים אין אנו זוכרין אותו אין שומעין להן הואיל ואפשר לקיימו שלא ע"פ עכ"ל הרמב"ם וכן העתיקו המחבר ש"ע בסימן זה בסעיף י' ע"ש ונלע"ד פשוט

שדעת הרמב"ם דמאחר דקי"ל כרבנן דאמרי עדי השטר כשבאין לקיימו אמנה שבשטר הן מעידין ולא אכתיבת ידם יצא לן מזה קולא וחומרא הקולא שא"צ לצרף עמהם אחר וכמו שנתבאר זה גם בדברי רבינו לעיל סעיף י"ג. החומרא הוא שצריכין לזכור ענין עדותן דכיון דאמנה שבשטר הן מעידין כ"ז שאין זוכרין גוף ההלואה (וה"ה כל עדות לפי מה שהוא) אין מקבלין עדותן ואף אם כל אחד מעיד על חתימתו ועל ח"י חבירו או שיש עמהם אחר שמכיר חתימת שניהם לא מהני ובפרט לסברת הרמב"ם דס"ל שמן התורה כל עדות שבשטר פסולה שנאמר ע"פ שנים עדים אלא מפני תיקון העולם שמא ימותו או ילכו למ"ה תקנו חז"ל שיכתבו עדותם בשטר ויחתמו עליו (וכמש"ר בשמו לעיל בסי' כ"ח) ומחשבין השטר כשבא לפני ב"ד כאילו הם עצמן עומדים לפני הב"ד והדברים שבשטר יצאו מפיהם כי מסתמא העדים זוכרין עדותן ואף אם יעמוד הדבר זמן ארוך וישכחו הדבר לכל הפחות כשיראו בתוך השטר יעלו הדברים על דעתם ומש"ה אף שאינן העדים לפנינו מכשירים השטר ואמרינן מסתמא העדים יזכרו הדבר ע"י השטר ומחשבים כאילו היו לפנינו וראו השטר והחתימות ואומרים שהוא חתימתם אבל העדות אינן זוכרין כלל דאז אף מהתקנה פסול והיינו דוקא כשאין יכולין לקיים חתימתם כ"א ע"פ עדי השטר דאז נאמנים במיגו אבל כשנוכל לקיים ע"פ עדים אחרים או שכ"י יוצא ממקום אחר תו אין שומעין להן במה שאומרים שאין זוכרין העדות והטעם כי כל שטר שנחתם ונתקיים כאילו העיד כבר בב"ד דמי ומה שעתה עומדים ואומרים שאין זוכרין העדות אמרינן שחזרו בהן והו"ל כמגיד שאינו חוזר ומגיד לסתור עדותן ומש"ה כתב הרמב"ם הטעם שמא חזרו בהן כו' ולא כתב הטעם שמקיימין השטר ממקום אחר ואמרינן שעדי השטר שכחו הדבר והעדות אמת הוא כי ודאי אם נאמין להן ששכחו הדבר תו לא היינו רשאין [לקיים] ממקום אחר מטעם שכתבתי ודוק היטב ותמצא כי זה טעם של הרמב"ם באמת ומש"ה התחיל בריש דבריו וכתב שאסור להעיד מפני שאין אדם מעיד על כ"י שהוא זה אלא על ממון שבשטר הוא מעיד כו' הרי למדנו מזה שטעמו מכח החומרא שיצא לנו מדברי רבנן שאמרו אמנה שבשטר הם מסהדי ומדסיים הרמב"ם וכתב ז"ל והרי הן כחרשין עד שיזכרו משמע ומוכח דס"ל דאין להם תקנה אחרת אף שיעידו הן כל אחד גם על חתימת חבירו או שיצרף אחר עמהן ורבי' שכתב עליו ונראה שאפי' אם אין זוכרין כו' כיון שמעידין שזהו כ"י מקיימת אותם ע"פ ס"ל כהתוס' והרא"ש (כתבתי לשונם בדרישה) דס"ל שרבנן דאמרי על מנה שבשטר הם מעידין לקולא הנ"ל לחוד אמרי אבל עכ"פ לא גרע עדותם מעדים דעלמא שמעידים על ח"י דעידי השטר ומש"ה כתב רבינו שמקיימים ע"פ ר"ל כשכל אחד מעיד גם על

ח"י חבירו וזהו בכלל דבריו שכתב כיון שמעידים שזהו כ"י א"נ ע"י צירוף דאיש אחר וקיצר כאן וסמך אמ"ש כבר לפני זה בסימן זה בסעיף י"ג ולא בא כאן אלא לאפלוגי אהרמב"ם דס"ל דבשכחו אזי עדותן אפילו ע"י צירוף לא מהני ודו"ק כי כן נ"ל ברור והוא בעיני כפתור ופרח ולא כב"י ומהרי"ק בסוף שורש ע"ד דלא פרשוהו הכי וכמ"ש בדרישה ע"ש ודו"ק:

סימן מז

סעיף א

מלוה שאמר כולי מימרא דר"י בפ"ב דכתובות (דף י"ט) ע"ש ובאשר"י ושם מבוארים כל דברי רבינו שבסימן זה: על שטר שבידו כו' האי שבידו ל"ד הוא שהרי גם במונח ביד שליש מיירי כדמוכח בסוף אלא בידו ר"ל בכחו וק"ל. שהוא אמנה או פרוע כו' כבר כתבתי פי' בר"ס שקודם זה ע"ש: נאמן ותבא עליו ברכה אע"ג דפשוט הוא דמי יכריחנו לגבות ממנו מ"מ כתבו רבינו נ"מ דאף אם יבא אח"כ לחזור בו ולגבות בזה השטר דאין שומעין לו וכמ"ש רבי' בס"ס זה והוא מטעם זה דנאמן לחוב לעצמו וק"ל. ואינן יכולים ליפרע אלא מזה השטר חוב פי' דאין לו נכסים אחרים לגבות ממנו: אינו נאמן כיון שבא לחוב לאחרים ואינו נאמן במיגו דאי בעי מחיל ליה משום שאין בדעתו למחול ולהפסיד חובו אבל במה שאמר שטר אמנה הוא לא יפסיד חובו שיודע שהלוה אינו גזלן ולא יעכב מעותיו וע"ל דאינו מצי מחיל כיון דמשועבד ליה מדר"נ מדאורייתא ודוקא במוכר שטרות לחבירו שהמכירה היא מדרבנן א"נ משום ששיעבוד גופו דלוה נשאר אצל המלוה אמרי' דיכול למחול כ"כ התוס' ב' התירוצים והרא"ש לא כתב בפסקיו אלא שינויא קמא אבל בתשובה כתב שינויא בתרא של התוס' וכ"פ רבינו בסי' פ"ו דל"מ מחיל וע"ש בדרישה סי' פ"ו מ"ש עוד מזה גם בסי' ס"ה סכ"ג גם בסי' ס"ו במחודשים סמ"ב כתב ב"י דמשמע מתשובת הרא"ש כלל ס"ח סי' י"ג דאפי' במוכר שט"ח לחבירו אינו יכול למחלו אם אין לו במה לחזור ולפרוע להלוקח ע"ש. אפ"ה אינו נאמן דחיישינן לקנוניא וכן פירש בעה"ת בשער כ"א דין ב'. והרי הוא אומר שהוא פרוע ומ"מ צריך בעה"ש לישבע ש"ח למלוה שלו שהוא שטר אמנה כדין הטוען אין לי במה לפרוע שטר חובי שנשבע ש"ח כמש"ר בריש סי' צ"ט וכ"כ בעה"ת בשער כ"א די"א שדעת רי"ף נראה כן וע"ש. ואם בתחלה אומר שהוא פרוע וכשנותנין לו שבועה שישבע שפרוע הוא חוזר ואומר שאינו פרוע וירצה לישבע ע"ז נ"ל דיכול לישבע:

סעיף ב

ואם לאחר שאמר כו' כ"כ הרא"ש שם בשם הר"י:

סימן מח

סעיף א

סופר שבא כו' משנה פרק כל הגט (גיטין דף כ"ו) וכר"א דמכשיר שם כן בכל השטרות חוץ מבגיטי נשים דכתיב ביה וכתב לה לשמה: כדי שיהיו מצויין פי' מזומן. אבל שטר שנכתב על הלואה א' ונפרע כו' ואפי' לא פרע אלא מקצת החוב אינו יכול לחזור וללות ממנו אותו מקצת כמ"ש רבינו לקמן סי' נ"ד בסעיף י"ב שכתב ודוקא שפירש כו' עד דאל"כ הו"ל שטרא שנמחל שיעבודו כדי מקצת המעות שנתן וכ"כ ב"י. שכיון שנמחל שיעבודו אינו חוזר ולוה בו ובמרדכי ר"פ כל הגט כתב דנמחל שיעבודו היינו הקניין הראשון. ולכן אם חוזר וקבל קנין יכול לחזור וללוות בו ובמרדכי פרק הכותב כתב אפי' לא חזר והקנה לו רק שחזר ומסרו לו בפני עדים לפי מאי דקי"ל דעידי מסירה כרתי אף בשטרות וכמ"ש רבינו וכ"פ מ"ו ר"מ ז"ל וע"ל בס"ס נ"ב:

סימן מט

סעיף א

כשכותבין שטר כו' כ"כ בעה"ת בשער ל"ג א"צ לכתוב כו' פי' וא"צ לכתוב כמה שהיה רגילין לכתוב בגיטין שם העיקר ולסיים וכל שם וחניכא דאית ליה דלא תיקן ר"ג כן אלא בגיטין כ"כ שם בעה"ת והביא ראייה לדבריו ע"ש: ואם כתבו כו' וכתב שם בעה"ת דהיינו כשהוחזק לו אותו הטפל. ודע דגם בגט כשר אם לא כתב אלא שם הטפל כמ"ש רבינו בא"ע בריש סי' קכ"ט ואין חילוק בין שטר לגט אלא בלכתחלה וכנ"ל: וצריך שיכירו כו' ושם המלוה פב"פ דאל"כ יש לחוש שמא יעשה קנוניא כו' כ"כ ג"כ הרמב"ם בפכ"ד ממלוה וכבר כתבתי לעיל בסי' ל"ט סעיף ח' טעם להכרת גם לשם המלוה אבל רבינו שבכאן לא משמע קצת כן שכתב שמא יעשו קנוניא ולשון קנוניא משמע הפקעת ממון שלא כדין ובדרישה כתבתי מקום מוצא דין ממשנה וגמ' דפרק ג"פ (דף קס"ד שאמרו שם כן לענין גיטין ושכתב המ"מ דלא שייך זה בשאר שטרות ושנראה לי ששייך גם בשאר שטרות להחולקים עם רבי' ישעיה דבסמוך ולר' ישעיה עצמו צריכין לדחוק וליתן טעם להכרתן דחיישינן שמא מלוה זה חייב לאחרים ויערים להעלות לנפשו שם אחר כדי להפקיע הלואה זו מבע"ח והוא מאמין ללוה שלו שישלם ע"י שטר זה וכ"כ מור"ש ז"ל ונראה דהיינו דוקא כשהמלוה והלוה באים יחד לפני העדים והסופר לכתוב ולחתום להן השטר אבל כשבא הלוה לבדו כותבים לו שטר אע"פ שאין מכירין מי הוא המלוה וכמש"ר בסי' ל"ט דצריכין להכיר שם הלוה דמשמע ולא דהמלוה וכמ"ש שם (ולא כמ"ש ב"י שם וע"ש דאף דמשמעות לשון הרמב"ם בר"פ כ"ד דמלוה הוא ג"כ דס"ל

דצריך להכיר שניהם בכל ענין הא המ"מ לא פירשו כן אלא דוקא בשטר דלית ביה קנין דאז צריך שיעמדו שניהם לפני העדים להרמב"ם ע"ש) והיינו טעמו דליכא למיחש שיחלוף הוא שם המלוה דאין אדם חוטא ולא לו ואף שבסמוך ס"י כתב רבינו ז"ל ונ"ל שטר הבא לפנינו וטוען הלוה איני חייב לו כלום שמא אחר כו' או שאומר איני חייב לזה כו' אין שומעין לו שחזקה אין העדים חותמים על השטר אא"כ מכירין אותן הנזכרים בו עכ"ל ור"ל ומה"ט אין שומעין נמי לטענותו שאומר איני חייב לזה אלא לאחר דהא עדים אין חותמין אא"כ מכירין גם המלוה וכיון שהכירוהו בשם ובטביעת עין שוב אין נותנין לאחר שהעלה שמו כן כ"א לאותו שהכירוהו בשעת הנתינה ומשמע מזה דאף כשבא הלוה לבד לפני העדים אין חותמין עד שיכירו ג"כ המלוה. מ"מ אינו מוכרח דגם שם נוכל לפרש דמיירי כשבאו שניהם לפני העדים וע"ז קאמר שאין העדים חותמים כו' אבל כשבא הלוה לחוד לפני העדים ואומר כתבו שטר עלי ותנו אותו ליד פב"פ איהו דאפסיד אנפשיה דהו"ל להסביר להעדים שכוונתו דוקא אזה באופן שלא יבא אחר להעלות שמו כשמו וע"כ אין כוונת רבינו והר"ר משה בר מיימוני כאן לטעם זה מדכתבו הטעם שמא יעשו קנוניא כו' ובזה אין שייך קנוניא ואדרבה צועק ע"ז שהש"ח עליו בידו וק"ל וע"ל ר"ס רל"ח שכתב רבינו כן גם במוכר ולוקח ז"ל כותבים שטר למוכר שמכר שדהו לפלוני אע"פ שאין אותו פלוני לפנינו ובלבד שמכירים דאל"כ איכא למיחש שמא כתב על אחר שמכר שדהו לפלוני כו' עכ"ל ומשמעות ל' הוא דגם באם אין הלוקח לפניהם צריכין שיכירו שניהן. אבל כתבתי שם דנ"ל דמכירים דכתב אמוכר לחוד קאי ואמוכרים דעלמא קאמר לשון מכירים לשון רבים וראיה לזה שהרי הטעם דסיים וכתב דאל"כ כו' לא קאי אהכרת (המוכר) [הלוקח] ע"ש ותירוץ ההוא א"א לומר כאן ובסי' ל"ט שהרי כאן ובסי' ל"ט כתב בהדיא דצריך שיכיר שניהם ואין להקשות ממש"ר לקמן סי' ס' סי"ח ז"ל ראובן הלוה מעותיו ללוי ובשעת הלואה אמר ללוי שיתחייב בעצמו בקנין ובשטר ע"ש שמעון עד ול"מ כו' אלא אפילו עשה ענינו בסתם שלא הודיע מזה לשמעון ולעדים מ"מ הדין עם ראובן כו'. והא לפי טעם של מ"ו כל ששניהם לפנינו אסור לעדים לכתוב שום שטר חוב אם לא שיכירו שם המלוה די"ל דל"מ כשיודיע הדבר ללוה ולעדים בירר נמי טעמו למה אמר כן שלא להודיע שהוא שלו אלא אפי' לא הודיע נמי ש"ד ועיין כאן בדרישה ושם בפרישה מאחר שכותבין בלשון נסתר ש"ד:

סעיף ג

וכל שהוחזק שמו ל' יום כו' מימרא דר"ה ב"ח שם: אבל כ"ז שלא הוחזק כו' לכאורה נראה מדדייק רבינו וכתב שאני חייב כו' דוקא בשם הלוה דאיכא חששא גדולה וקרוב

שמעלה שמו בשם אחר לחייבו הוא דבעינן שיהיה מוחזק שמו שלא יחליפו בשם אחר אבל בשם מלוה דליכא אלא חששא רחוקה לא בעינן מוחזק וגם הגמ' קאי אשם לוה ע"ש ומיהו אינו מוכח כ"כ:

סעיף ד

ומיהו א"צ עדות גמורה כו' עד"ר:

סעיף ה

ובפחות מל' יום נמי כ' הרמ"ה אי קראו ליה ועני כו' ז"ל הגמ' שם לא אתחזק מאי אמר אביי דקרי ליה ועני ר"ז אמר רמאה ברמאותיה זהיר פרש"י ידע ויזהר לענות הלכך אין לו תקנה עד דליתחזק עכ"ל. והנה משמעות הגמ' דהלכה כר"ז וכ"פ בעה"ת שם בהדיא. ובודאי גם הרמ"ה ס"ל הכי ומש"ה דקדק הרמ"ה וכ' דדוקא לחובתו הוא דמחזיקינן ליה בהאי שמא ור"ל דהוא ודאי חובתו כגון תובע זה שהוחזק שמו ראובן ב"י ואף שבא זה לומר שאין שמו ראובן ב"י אלא שהעלה שמו כן מאיזה טעם שאומר אין שומעין לו אבל ודאי היכא דאיכא למיחש לרמאות שהוא צוה לכתוב שט"ח עליו בשם ראובן ומבקש שיתנהו בידו או למלוה זה אין שומעין לו מטעם הנ"ל. ומזה יתבאר מש"ר בשם הרמ"ה ז"ל וכ' שטר עליו אינו ר"ל שהשטר נכתב בציוויו וברצונו אלא ר"ל שיצא שטר לפנינו כתוב עליו ועל שמי וק"ל:

סעיף ז

וכל שטר הבא לפנינו כו' כ"כ הרמב"ם ובעה"ת שם: וזה רמאי הוא שהעלה שמו כשם ב"ח פי' הוא שמע שאמרתי אל הסופר והעדים שיכתבו ויתנו לראובן ב"י שטר שאני חייב לו מנה והלך הוא אח"כ והעלה שמו כך ונתנו לו השטר ומה"ט כ' לעיל שצריך שיכירו שם המלוה ודוק כ"כ מור"ש ולפי מ"ש לעיל דא"צ שיכירו שם המלוה כשאין שניהם באין לפני העדים והסופר א"כ קשה דאין זה בכלל שצריך שיכירו המלוה הנ"ל דהא כאן מיירי שהלוה אמר כן לעדים שלא בפני המלוה וצ"ל דס"ל שמהאי חזקה שאין העדים חותמים כו' דקאי כששניהם לפני העדים נלמד ג"כ דכשמצווה הלוה ליתנו למלוה ששמו ראובן ב"י אין רשאין למסרו לו עד שיבורר להן ששמו כן באמת ומש"ה אין הלוה נאמן לומר שבא השטר מיד זה ברמאות שהעלה אנפשו שמו כשם ב"ח וחדא מינייהו נקט רבינו וק"ל:

סעיף ח

וכתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה שבחזה התנופה כ"כ בשמו ב"י:

סעיף ט

וכן אם טעו בשם הלוה כו' כ"כ בתשובה בכלל ו' דין ח' ובסוף כלל כ"ח ע"ש: או שטעו בסכום המעות יכתבו אחר ולענין לחזור ולכתוב שטר מכר עיין בסימן רל"ט ועיין מ"ש לעיל סימן מ"א:

סעיף יא

היו שנים בעיר ששמותיהם שוין כו' ז"ל המשנה שם בפ' ג"פ (דף קע"ב) שנים שהיו בעיר א' ששמותיהן שוין שם א' יוסף ב"ש ושם אחר יב"ש אין יכולין להוציא שט"ח זע"ז ולא אחר יכול להוציא עליהם ש"ח וכתב רבינו ב' הדיינים בזה אח"ז אלא שהכניס דברי ר"י בנתיים כדי שיפרש ממנו גם הרישא וכמ"ש בסמוך: שלי הוא והחזרתיו לך כשפרעת כו' טעם זה כתב שם ר"ש ג"כ בפי' המשנה והא דלא כתבו הטעם המפורש שם בגמ' והוא דחיישינן שמא זה המוציאו הוא הלוה וכדאיתא שם (דף קע"ג) דקאמר תנא דידן דס"ל אין מוציאין וע"ז ס"ל דכותבין שטר ללוה אע"פ שאין המלוה עמו ובפרט לרבי' דהדין כן בכל השטרות אפילו לית בהו קנין וכמש"ל בסימן ל"ט י"ל דניחא להו למנקט האי טעמא לומר לך דאפילו אי כתבו השטר בל' נוסח בפנינו הלוה פ' מנה לפ' שאז ודאי העדים מסרו השטר ליד מי שהיה המלוה אפ"ה אין זה המוציאו יכול לתבוע כלום מחבירו מה"ט שכ' רבי' גם אפילו אם באו עדי השטר בעצמם והעידו שיודעין שמסרוהו למלוה אלא שאינן יודעים מי מהן המלוה וק"ל ועיין מה שאכתוב מזה עוד בסמוך ועיין בהג"ה בש"ע שהקשה מור"ם ז"ל על המחבר הש"ע דערבב תרי טעמים יחד וכתבתי ישובו בסמ"ע עיין שם:

סעיף יב

ולא אחר יכול להוציא כו' זהו סיפא דמתני' הנ"ל וכמ"ש לעיל: אא"כ שבאו עדי השטר בעצמן כו' כ"כ הרמב"ם בפכ"ד מה' מלוה וכ' המ"מ יש מן המפרשים אומרים שאפילו באו עדי השטר והעידו כן אין לזה דין מלוה בשטר לפי שאין מוכיח מתוכו אלא כדין מלוה ע"פ ומדברי הרמב"ם נראה שאם באו עדים אחרים דינו כדין מלוה ע"פ אבל עדי השטר עצמן דינו כדין שטר והטעם מפני שהרי אלו יכולין לכתוב שטר חדש ולשלש השמות כיון שלא עשו גמר שליחותי עכ"ל: ואומרים זהו אשר העדנו עליו וזהו שהעדנו לו נראה דתרתי קאמר וארישא ואסיפא קאי וכפי הטעמים הנ"ל ובמה דסיים פתח דבסיפא דאמר דאין אחר יכול להוציא על שום א' מהן דיכול למימר לא אני הוא הלוה ע"ז קאמר אא"כ עדי השטר מעידין זהו אשר העדנו עליו ולא אחר וברישא קאמר דאין א' מהם יכול להוציא כל הב' מטעם דשמא הוא הלוה וכנ"ל ע"ז קאמר כשעדי השטר בעצמם לפנינו ואומרים זהו אשר העדנו לו בהלואה ר"ל שהוא המלוה הלוה לאחר ולא

הוא לוה מאחר כנ"ל ביאור דברי רבינו. אבל במיימוני שם פ' כ"ד כתב ז"ל זהו השטר אשר העדנו עליו וזהו שהעדנו לו בהלואה וכן העתיקו בש"ע ע"ש. ולפ"ז צ"ל דכולי' חדא מילתא הוא דהא לא היו מחולקים לא ברישא ולא בסיפא בטענותיהם אם זה השטר שהעידו עליו העדים או שטר אחר אלא ה"ק מה שטען בסיפא דלא הלוה לו כ"א לאחר ע"ז אומרים עדי השטר מכירים אנו זה השטר שהעדנו עליו זה המלוה וזהו יוסף ב"ש שהעדנו לו בהלואה שהוא לוה ממנו ולא אחר גם יתפרש כן ארישא וה"ק זהו הלוה שהעדנו לו בהלואה שהלוה מזה שמוציא השטר. ואינו המלוה כמו שטוען האחר כן צ"ל לגירסא שברמב"ם אבל לפי' זה דוחק דהאריכות ל"ל וגם לא יהיה פי' דזהו שוים דזהו הראשון קאי אהשטר והשני על הלוה או על המלוה ולכן גירסת רבינו נ"ל עיקר ודוק: ומה תקנתם כו' זהו סוף המשנה הנזכרת: יכתבו שום סימן כו' כגון לבן גוץ כהן דהכל בכלל מ"ש יכתבו שום סימן וא"צ שיכתבו סימן על כל אחד מהן אלא בסימן של לוה סגי וכנ"ל וק"ל:

סעיף יג

אבל הם מוציאין שטרות על אחרים פשוט בברייתא שם (דף קע"ב): ואם יש בידו שובר מאחד מהם פי' והוא חייב לשניהן וזה כתירוצא דאביי שם (דף קע"ג) וכמ"ש בדרישה בסמוך לשונו: ומיהו אם יכתבו הרשאה כו' וכ"כ רשב"ם והרא"ש שם:

סעיף יד

וכתב הרמ"ה ודוקא כשאין משולשין כו' פי' כגון יוסף ב"ש בן יעקב: ואיני מבין מה יועיל שילוש שטרות לענין שובר זה פי' כיון שס"ס בשובר זה כתוב סתמא אני יוסף ב"ש קבלתי חובי א"כ לכל חד וחד מצי למידחי למימר פרעתיך ויפטר משניהם שהרי אף כשאינו משולש איכא חזקה דלא פרע לו כיון ששטרו יוצא מת"י ואפ"ה אומרים דאם יש לזה שובר פטור א"כ אף שיש שילוש בשטר לא עדיף: ומ"ש ועוד מה צורך כו' פי' מה היה דעתו של יוסף ב"ש זה המלוה מתחלה לשלש שטרו ואי משום שירא מהלוה שמא יערים הלוה ללוות גם מיב"ש האחר שיפרעני ע"י שובר ויטעון אח"כ שפרע לזה המלוה ונתן לו זה השובר זהו חששא רחוקה דהא סתם מלוה אין כותבין שובר אלא מחזירין השטר חוב ליד הלוה ואף אם ירצה לוה זה להערים יוסף ב"ש השני לא יערים וכולי האי למיחש שמא יעשה קנוניא עם יב"ש השני שיכתוב לו שובר לית לן למיחש גם מסתמא אי מעלה המלוה מתחלה על דעתו דלוה זה יהיה רמאי כזה לא היה לו להלוות גם ע"י שילוש שטרו דהא כמה טענות וערמות יש בד"מ ול"ל להלוותו ולמיקם אח"כ עמו בדינא ודיינא וק"ל כנ"ל ביאור הדברים ובזה נסתלקה תמיהת ב"י ועד"ר: מלוה א' שהלוה לב' יב"ש בב' שטרות כו' עד ונמצא אצל המלוה שובר מקוים עד"ר: ונמצאו ב'

השטרות בין שטרותיו של מלוה הקרועים דאל"כ אימר דלמא עדיין לא פרעו אלא אזמין לו השובר דכשיביא לו מעות באורתא מיד יתן לו השובר ואף דהוא מקוים ואין דרך המלוה להזמינו בהקיום אלא הלוה מקיימו אחר שבא לידו והול"ל דאח"כ הפקידו ביד המלוה (מ"מ) לא הוי מרעינן לב' שטרות הללו בזה השובר אי לאו שנמצא בין שטרותיו הקרועין וכמ"ש בדרישה מילתא בטעמא ע"ש:

סעיף טו

ב' יוסף ב"ש שלוה א' מהן מאחר פי' מאיש אחר שאין שמו יב"ש וכבר נתבאר דכה"ג אין אותו מלוה יכול להוציא משום א': ונמצא לא' מהן כו' פי' מאלו יב"ש והוא מימרא דרבא בפ' יש בכור לנחלה (דף מ"ח):

סעיף יז

נמצא הערב לב' כו' כלומר הערב בשביל שניהם וק"ל: כך אינו יכול לתבוע מהערב אע"ג דידוע שהוא הערב ונתחייב בשבילו ואין לו הדחייה שיש לכל אחד מיב"ש לומר לא לויתי אני כ"א חבירי דהוא נתחייב בב' שטרות מ"מ אין חיוב דערב אא"כ כשנתחייב הלוה תחלה ואין לו בזה לשלם וק"ל:

סימן נ

סעיף א

שטר שכתוב בו כו' בפרק ג"פ (דף קע"ב) ההוא שטרא דנפיק בב"ד דר"ה כו' ופסקו הרי"ף ורא"ש כרבא דאמר הכי: ודוקא בשטר גמור חתום בעדים כ"כ בעה"ת בשער י"ג. ואין הכונה שצריך שיהיה כתוב בל' שטר בפנינו עדים ח"מ כו' דהא רבינו התחיל בל' אני פ' לויתי ממך דהוא ל' כ"י וגם ההוא עובדא בגמ' הנ"ל כ"י הוה אלא כל שחתום עליו עדים דין שטר יש לו וכמש"ל בס"ס מ' וכ"כ הב"י:

סימן נא

סעיף א

שטר שאין בו אלא עד אחד כו' עד מצטרפין לחייבו פרק ג"פ (דף קס"ה) פלוגתא דאביי ואמימר ופסקו דין זה רא"ש ורמב"ם הילכתא כאמימר דאמר מצטרפין. ופי' רשב"ם דפליגי אי מצטרפין לעדותייהו להיות מלוה בשטר לטרוף ממשעבדי והרא"ש שם דרט"ו בשם רמב"ן והר"י דחו דבריו והאריך שם בראיות ופי' דפליגי אי מצטרפין כלל לעדותייהו דלאביי אין מצטרפין ויכול לטעון להד"ם ולישבע נגדו כדין עד אחד ולאמימר מצטרפין וכן הוא דעת רבינו כפי' הרא"ש לאפוקי מהשאלתות דפירש להא דאמימר דמיירי שחתומין בו ב' עדים אלא שאין יכולין לקיים אלא עד אחד ומ"מ כיון דחתומין עליו ב' עדים מחשב החתימה הא' המקוימת לא' ויכול להצטרף עם זה שמעיד

בע"פ ולאפוקי אם לא היה חתום על השטר כ"א ע"א אז לא הוי מחשב לכלום אף אם מעיד אחד בע"פ וכמש"ר בשמו בסמוך בסעיף ד"ה ע"ש: מצטרפין לחייבו פי' ואינו יכול לטעון להד"ם וכנ"ל. ומיהו נראה דיכול לטעון פרעתי וכן משמע מ"ש הרמב"ם פ"ד דעדות דכתב ע"ז ז"ל ואם אמר העד הב' בע"פ דקנה מיניה על ההלואה ולא בא המלוה אח"כ לשאול ממנו שאכתוב לו אינו יכול לומר פרעתי משמע דברישא יכול לטעון. מיהו מהרמב"ם אין ראיה דהא הוא ס"ל דאפילו בעד יחידי החתום על השטר אף שאין כלל עד עמו בדבר לא בכתב ולא בע"פ אינו יכול לומר הלוה פרעתי דא"כ שטרו בידו מאי בעי וכמ"ש שם בהדיא ורבינו כתב ל' בסמוך בס"ד ואליביה צ"ל דהא דקאמר הגמרא והוא כתבו ג"כ שם דע"א בכתב ואחד בע"פ מצטרפין דלא בעיא הצירוף אלא לענין שאינו יכול לטעון להד"ם ולישבע נגד הע"א. אבל רבינו דס"ל כהרא"ש אביו יכול להיות דגם בהצטרפות דע"א בע"פ ס"ל דיכול לטעון פרעתי ועד"ר בסמוך: כיון דלית בה אלא חד סהדא פי' ולית ליה קלא ועוד דלא עדיף מהוציא עליו כ"י אשר"י: כתב הרמב"ם ואם אמר כו' בפ"ד מהלכות עדות כ"כ. ומש"ר בשמו ונעשה מלוה בשטר גמורה הטעם דכיון דסתם קנין לכתיבה עומד וקלא אית ליה אע"פ שלא נחתם בו אלא ע"א וגבי ממשעבדי ב"י ועד"ר: ואם אותו שמעיד ע"פ אומר בפני נמסר כו' כ"כ הרא"ש שם וכתב הטעם דהו"ל כאילו יש לו בפנינו ב' עדי מסירה שהעד שהוא חתום על השטר אמרינן דגם בפניו נמסר כמו דאנו אומרים לר"א דאמר עדי מסירה כרתי דכל שטר הבא לפנינו חתום מסתמא נמסר ג"כ לפניהן עכ"ל. וכתב ב"י דנלמד מדבריו דס"ל דאם עד השטר לפנינו ואומר שלא נמסר בפניו אינו גובה ממשעבדי עכ"ל ופשוט הוא:

סעיף ב

כל אחד אין חתום בו אלא ע"א ונמסר בע"א כצ"ל אחד [בדלי"ת] וכ"ה באשר"י שם ונמסר בפני חד סהדא ור"ל שלא נמסר כל אחד כ"א בפני חד סהדא הן לפני אותו החתום בו הן לפני עד אחר וידוע שלא נמסר בפני החתום נמצא שלא היו ב' עדי המסירה ולא עדי החתימה אחד שטרא מש"ה אין מצטרפין הב' שטרות יחד למגבי בהן ממשעבדי ופי' זה מוכח באשר"י באר היטב וכמ"ש בדרישה ע"ש והב"י האריך בכאן וצידד בכמה צדדים בביאור דברי רבינו ולא שם לבו שרבינו נמשך אחרי דברי הרא"ש כדרכו אלא שלא פי' ב"י דברי הרא"ש כן וזהו ק' מהראשון ועד"ר. וא"ת דשמעינן מהכא דב' עדים בב' שטרות מצטרפין למגבי ביה מבני חרי ולעיל בסמ"ה סעיף י' כתב רבינו ז"ל אבל אם חתמו זה תחת זה כשר אם נאמר דב' עדים בב' שטרות אין מצטרפין ע"כ משמע

דספיקא הוי אי מצטרפי כלל י"ל דגם ל' הרא"ש ורבינו דהכא הכי מתפרשי אבל ב' שטרי וכל א' בע"א ממשעבדי ודאי לא גבי ומבנ"ח ספיקא הוה וק"ל:

סעיף ג

שטר שאין חתום בו אלא ע"א כו' גם זה שם באשר"י כ"כ בשם הירושלמי דלא מחשב אפילו בע"א ושר"י כתב דטעם דהירושלמי הוא משום דכתיב מפיהם ולא מפי כתבם אבל ב' עדים החתומים במצות המלוה והלוה גלי בי' קרא דכשר דכתיב ואקח את ספר המקנה והנה ס"ל להשאלתות והראב"ד כהירושלמי וההיא דאמימר מפרשי דה"ק ע"א בכתב שלא מצאו לקיים אלא אחד מהן החתומים בשטר כו' (וכמ"ש לעיל בר"ס זה בשמו) אבל הרא"ש הוכיח שם דההיא דאמימר הוה כפשוטו והלכה הוא כתלמודא דידן דפליג על הירושלמי בזה ומחייבים שבועה אפומיה ושכ"כ בה"ג וכמש"ר בשמו:

סעיף ד

ומ"ש רבינו שכ"כ הראב"ד שאפילו כו' כ"כ בשמו בעה"ת שער נ': אבל הרמב"ם כתב כו' פי"ד ממלוה ובפ"ד דטוען כ"כ: ומ"ש ה"ז מחוייב שבועה ואיל"מ ר"ל וגבי מבנ"ח ואע"פ שאם הלוה לו בפני שני עדים ע"פ יכול לומר פרעתי שאני הכא דא"ל שטרא בידי מאי בעי ואע"ג דבהוציאו עליו כ"י מצי למטען פרעתי שאני התם דלאינשי לא מחשב כ"י לשטרא להתחייב ביה כיון שלא חתם בו שום עד אלא לזכרון בעלמ' כתבוהו פן ישכח אחד מהן סך המעות ומש"ה לא חשש להניחו בידו משא"כ שטר שחתום ביה מיהא ע"א לא הו"ל להניחו בידו כ"כ ב"י ע"ש אבל המ"מ בפ"ד דטוען כתב דנ"ל דלא עדיף מכ"י ע"ש: טען ואמר ישבע לי שלא פרעתי ה"ז נשבע נ"ל שר"ל אפילו אם כתוב בו נאמנות דאי באין בו נאמנות מאי למימר הא אפילו שטר גמור החתום בב' עדים כשאין בו נאמנות כשטוען הלוה פרעתיך צריך המלוה לישבע: אבל אם יטעון לא לויתי אז נשבע כו' כדין נשבע נגד העד המעיד שחייב וכשטוען פרעתי לא אמרינן דמהימן בשבועה במיגו דלא לויתי דהוה מיגו דהעזה דאינו מעיז לומר לא לויתי להכחיש העד א"נ דהו"ל מיגו במקום חזקה דחזקה אין אדם פורע ומניח השט"ח ביד המלוה ומש"ר לעיל ר"ס מ"ו דנאמן לומר פרעתי במיגו דמזויף שאני התם כיון שאינו יכול לקיימו לא מחשב שטר כלל וגרוע מהך דהכא:

סעיף ה

נהי דממונא לא מפקינן אפומיה כו' (א"ל דר"ל כשטוען הנתבע מזוייף הוא לא מפקינן ממונא אפומיה דעד זה דפשיטא דלא מפקינן ממונא אחד סהדא אלא) ה"פ לא מפקינן ממונא אפומיה אפילו אם טען פרעתי ולא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם כסברת הרמב"ם הנ"ל אלא נשבע ונפטר ומש"ר אדברי הרמב"ם וכ"כ בה"ג לא בא אלא

לאפוקי מהראב"ד דס"ל דע"א בכתב אינו כלום ואפילו לא משתבע אפומיה. וגם מש"ר וכן דעת א"א הרא"ש ז"ל בפסקיו פי' הכי שהרי שם דף רט"ו לא הזכיר דברי הרמב"ם וג"כ הביא שם דברי בה"ג לאפוקי מהאומר שאין ע"א מזקיקו אפילו לשבועה ע"ש. גם י"ל דמשום דכתב בה"ג דנהי דממונא לא מפקינן אפומיה דל' נהי משמע כאילו היה מן הסברא דגם ממונא מפקינן אפומיה מטעם מתוך שאינו יכול לישבע אלא נהי כלומר אפילו א"ת דלא מפקינן ממונא אפומיה מ"מ מחויב שבועה אפומיה מש"ה כתב רבינו וכ"כ בה"ג ודוק: אבל מחייבים שבועה אפילו אפומיה פי' אפומיה דהאי שטרא וה"ק אפילי אפומיה דשטר זה דחתם בצדו קרוב או פסול דהו"א דמחשב מזויף מתוכו א"נ אע"פ שאינו מעיד ע"פ ולסברת השאלתות אינו כלום אפ"ה משביעינן ליה וז"ש אפילו אפומיה אבל בס"א של קלף ושל דפוס ליתא להאי תיבת אפילו וגם באשר"י שם ליתא ועד"ר ודוק: ואתא פסול וחתים ע"ל סמ"ה סי"ח: ומש"ר וכן דעת א"א הרא"ש ז"ל בפסקיו שם דף רט"ו וכנ"ל גם בפ"ק דמכות (דף כ"ז) כתב הני ג' דינים רצופים זא"ז דאי חתמו ב' או ג' ונמצא א' מהן קרוב דאינו נפסל השטר דאמרינן רווחא שבק והכותב כל נכסיו לב' והעדים קרובים לא' דנתבטל כל המתנה. ובאם נמצא עדי חתימתו פסולין דלא מהני לשטר מסירתו בפני עדים כשרים וכמש"ר כאן שלשתן זא"ז. וכתב עוד בתשובה על צוואה (ב') ואין דנין ע"פ צ"ל דמיירי בידוע שישבו מתחלה יחדיו לחתום הקרוב או פסול עם הכשר ולהכי אין דנין כלל ע"פ וכ"כ מ"ו ר"מ ז"ל בש"ע בסעיף ה' (שכתב ונתבטל בדרך שנתבאר והיינו כמ"ש) והא דסתם רבינו נראה משום דסתם צוואה אין חותמים עליה אלא אותן הב' שיחדום משא"כ בשטרות דלפעמים חותמים עליה טובא ולפ"ז אין להאי תשובה דביקות לענין מ"ש למעלה ממנו ונראה דבא לומר דלא מיבעיא בהאי שטרא דאיכא למימר ביה לרווחא שביק דפשיטא דלא מיפסל עדותו דכשר כלל מכח הפסול אלא אפילו בכה"ג דאיירי דודאי ישבו יחד ונפסל גם עדות הכשר דבתוך השטר והו"א דתו לא יהנה מה שיבא להעיד ע"פ לפני הב"ד וכדמשמע ממש"ר לעיל ס"ס ל"ו בשם הרא"ש דאינו יכול להעיד עוד בעדות זה לעולמים קמ"ל דאפ"ה בכה"ג מהני והטעם דהתם איירי דאתו שניהם יחד לב"ד ומעידין לפני הב"ד יחד משא"כ הכא שהפסול לא אתא לפני הב"ד עם הכשר אלא שחתם עמו בשטר אחד יכול לחזור ולהעיד בע"פ והרא"ש לטעמיה שכתב שם באותו סימן דאין העדות בטילה לגמרי אא"כ ראו המעשה יחד וגם העידו יחד בב"ד אבל לאחר שהעידו יחד ג"כ בב"ד ליכא מ"ד דס"ל דיחזרו ויעידו בפני עצמן ולגבות ע"פ מבנ"ח דכבר מבטל עדותן בצירוף הפסולים כשהעידו בב"ד וכן מוכח בנמ"י פרק ז"ב (דף רע"ו) ע"ש ודוק:

סעיף ו

שטר שכתוב לב' והעדים רחוקים לזה כו' בירושלמי כתבוהו הרי"ף והרא"ש פ"ק דמכות דפליגי ר"י ור"ל בכיוצא בזה ואביי ורבא בפ"ק דגיטין (דף ח') פליגי אי פלגינן דיבורא ופסק מר כהא ומר כהא ועיין מש"ל ס"ס ל"ג: וכ"כ הרמב"ם הכותב כו' בפי"ד דעדות כ"כ וע"ש בכ"מ: ומ"ש הרמב"ם וזה שהם קרובים לו עדותו בטילה זהו פשיטא וכ"ש הוא ממ"ש לפני זה אלא דהו"ל כאילו אמר איפכא אע"פ דפסולים לזה פסול גמור מ"מ כשרים לזה אע"פ שהם בשטר אחד ומצינו ל' הרמב"ם עוד כזה וכמ"ש לעיל בסימן ל"ח בסי"ד ע"ש:

סעיף ז

הלכתא עדי מסירה כרתי כו' פי' אף שאין שום עדים חתומים על השטר אפ"ה טריף ממשעבדי: ומש"ר בין בגיטין בין בשאר שטרות בא לאפוקי מר"י א"ר דאמר בפרק בתרא דגיטין (דף פ"ו) דבשאר שטרות לא דכתיב וכתוב בספר וחתום וכוותיה פסק הרי"ף וכמש"ר בשמו בס"ס כ"ט אלא כשמואל דפליג עליה התם וס"ל דאף בשאר שטרות לא בעינן חתימה וקרא עצה טובה קמ"ל מפני תיקון העולם וכוותיה פסק ר"י בעל התוס'. ומ"מ אין גיטין ושטרות שוין לגמרי דבגיטין בעינן דוקא עדי מסירה ואם לא נמסר הגט בפני עדים אף אם ב' עדים חתומים עליו הוא פסול (ומפרשי' מאי דכתיב בגט וכתב ונתן הכתיבה אינו ר"ל חתימה כדס"ל לר"מ אלא כר"א דמפרש כתיבה כמשמעו ובעינן שיהא הכתיבה לשמה וא"נ שיהא חתימת העדים לשמה כי לא צותה התורה אחתימה אלא שימסור לה בפני שנים כי אין דבר שבערוה פחות מב' כ"כ הרא"ש פרק המגרש עי"ש) ובשאר שטרות סגי באחד מהן בעדי חתימה או בע"מ (והתוס' פ"ק דגיטין (דף ד') בד"ה דקיי"ל כר"א כתבו ז"ל וכן שטר מתנת קרקע או שטר מכר שהוא נקנין קרקע ואינו לראיה אין מועיל כלום לר"א אם ידוע שלא נתנו בפני עדים מיהו יש לחלק דלענין ממון דמהני הודאת בע"ד כמאה עדים סגי בעדי חתימה במקום הודאת בע"ד אבל בקידושין וגירושין לא מהניא הודאת בע"ד משום דמחייב לאחרים דבקידושין אסר לה אקרוביו ובגירושין אסר לה אכהן עכ"ל התוס') אלא לפי שאין כאן מקומו של דין גיטין לא רצה רבינו להאריך ובמקומו בא"ע סי' ק"ל וקל"ג נתבאר ועמ"ש עוד לקמן בס"ס ע': ומ"ש לפיכך שטר שנמסר לפני ב' עדים כו' עמש"ר לעיל בס"ס מ' בשם הרמב"ם דבעינן בזה ג"כ כתב שא"א להזדייף ויקראוהו העדים שמסר לפניהן ושיש מהגאונים שהצריכו לומר לעדים שמסרו לפניהן חתמו והעידו שנמסר לפניכם עכ"ל וכתבו ג"כ הב"י כאן:

סעיף ח
ומ"מ אם נמצאו עדי חתימתו פסולים הוא פסול כולי פי' השטר פסול הואיל שמזויף מתוכו ואינו טורף בו ממשעבדי ולא מבני חורין אבל מ"מ הב' עדים שנמסר השטר בפניהם יכולים להעיד לפני ב"ד שחייב לו והוא כמלוה בעדים בלא שטר ועבד"ר:

סימן נב

סעיף א
שטר שיש בו ריבית כו' ברייתא בפרק איזהו נשך (בבא מציעא דף ע"ב) ודעת התוספות והרא"ש כמש"ר דגובה הקרן אפי' ממשעבדי משום שאין העדים נפסלים על עברן על לא תשימון עליו נשך דלא תשימון למלוה ולוה וערב משמע לאינשי וע"ל סימן ל"ד סעיף י"ז ואע"ג דשם בסט"ז כתב רבינו (זה) [דר"י] נסתפק בערב ועדים כו' הא מסיק שם דהרא"ש מצא כתוב בתשובת הגאונים דלא מנו ערב ועדים בין פסולי עדות ולא הוצרך רבינו לכתוב דאינו גובה בו הריבית ואפשר דבא לומר מילתא בטעמא וכאילו אמר כיון שמפורש בהשטר הריבית וכדמסיק (ולא) יבא לגבות בו הרבית ומש"ה גובה בו הקרן וק"ל: לפי שיבא לגבות כו' פי' מתחלת כתיבתו יש לחוש לזה וכיון שנעשה בפסול קנסינן ליה דלא למיגבי בהאי שטרא כלל ולא אמרינן דנכתוב השתא האי שטרא למיגבי ביה כך וכך קרן (אלא) מקרעינן ליה ויגבה הקרן ע"פ עדים ועיין מש"ל בר"ס מ"ג בדרישה בדין מוקדם והוא שייך גם כאן וק"ל:

סעיף ג
שטר שבא לפנינו קרוע קרע ב"ד בפרק ג"פ (דף קס"ח) נקרע פסול נתקרע כשר ה"ד אר"י נקרע קרע ב"ד נתקרע קרע שאינו של ב"ד וה"ד קרע ב"ד אר"י מקום העדים והזמן והתורף אביי אמר שתי וערב ומשמע לרבינו דאביי להוסיף על ר"י בא וכ"נ דעת רי"ף והרא"ש וכתב המ"מ בפכ"ג ממלוה שכן עיקר ולא כמשמעות הרמב"ם שם:

סעיף ד
וא"א הרא"ש ז"ל כתב בתשובה כו' בכלל ס"ח ס"ו כ"כ:

סעיף ה
הניא בתוס' הרקיב או נעשה ככברה כצ"ל:

סימן נג

סעיף א
מי שיש לו על חבירו שטר של מנה ואמר לב"ד שיעשו לו ב' של נ' נ' כולי מימרא דרבא פ' ג"פ (דף קע"ב) ופירש"י אף שנתן טעם לדבריו שיעשה לו של נ' נ' כדי שאם יפרע לו הלוה נ' זוז לא יצטרך לשמור השובר או לשלם כולו מיראת שמא יאבד השובר אפ"ה

אין שומעין לו שלא מדעת הלוה והטעם מבואר שם בגמ' דמעליותא הוא ללוה שיבא הכל בשטר אחד שאם יפרענו מקצת אף שיכתוב לו שובר מ"מ יהיה שטרו פגום ממילא (וכמש"ר בסימן פ"ד אם לא שכתב הפרעון ע"ג (השובר) [השטר] עצמו ולפעמים לא יהיה השטר בידו לכתוב עליו) ואם יהיה הכחשה ביניהם לא יפרע אלא בשבועה היכא דלית ביה נאמנות ואפי' אם לא יטעון הלוה השבע לי ועד"ר: ואמר לב"ד שיעשו לו א' של ק' גם זה שם והטעם מבואר שם בגמרא שצד זכות הוא ללוה שיהא בב' שטרות וכנ"ל כדי שלא יצטרך לפרוע בפעם א' או לשמור שוברו: ואפי' יש לו א' של מאה כו' מימרא דר"א שם וכתבוהו התוס' שם וגם המ"מ בפכ"ג ממלוה שבב' דינים הראשונים אפי' ידוע שלא פרע לו לא ישנה השטר מטעמים הנ"ל דאל"כ למה להגמרא טעמים הנ"ל תיפוק ליה דלא גרע מהדין הנזכר בסמוך דחיישינן דילמא פרעיה כו' ולפ"ז ק"ק על רבינו דקיצר בדבריו וכתב דין בתרא בל' אפילו כו' ומשמע מזה דגם בדינים הראשונים קאמר דלא ישנה השטרות מה"ט לחוד וז"א ויש בו נ"מ לדינא היכא דידוע שלא פרעו וכמ"ש ונראה דמש"ה קיצר רבי' דס"ל דבתרי בבי ראשונים א"צ טעם למה לא ישנהו דמסתמא לא ניחא לאינש דליפשו עליו שטרי כי השטר הראשון כבר קלא אית ליה ועכשיו בא להוסיף ובלה"נ לאו כל כמיניה דמלוה לשמוע לו לשנות השטר בלא רצון הלוה א"ל דידענו דניחא לו כי הא דלעשות מהשטר מנה נ' דהוה שמעינן להמלוה כי טובתו דלוה ידיע בו אי לא מחששא דכבר פרעיה ולא קאמר הגמרא טעמים הנ"ל אלא כדי שלא תאמר מסתמא ניחא ליה ללוה לעשות משטר של ק' ב' של נ' נ' כדי שאם יפרענו נ' לא יצטרך לשמור שוברו וע"ז אמר אדרבא דניחא לו בשובר כדי שיפגום שטרו וכן בבא ב' איפכא של"ת ניחא ליה ללוה מסתמא שישנהו למנה כדי שיפגום שטרו קמ"ל דלא די"ל אדרבא ניחא בנ' נ' כדי שלא יצטרך לשמור שוברו. ומש"ה לא הוצרך רבי' לכתוב טעם והשתא א"ש דל"ת הטעם בבא ראשונה שאיתא בגמרא דניחא ליה ללוה דלפגום שטרא דמלוה כשיבא לפרוע לו נ' הא באותו פעם שיפרענו נ' היה תלוי ברצון המלוה שאם ירצה לשנות השטר לעשות שטר חדש על נ' ישמעו לו וכמש"ר בר"ס שאח"ז דהא כתבתי דא"צ לטעם דניחא ליה ללוה שיפגום שטרו אלא כדי של"ת מסתמא ניחא ליה ללוה בהשתנות לנ' נ' כדי שאם יפרענו ולא ירצה המלוה לעשות שטר חדש על נ' יצרך לשמור שוברו. ואם כן כסברא זו שאנו אומרים שהמלוה לא ירצה אז לעשות שטר על נ' אמרינן שפיר דמ"מ לא ישמעו למלוה דיש ללוה צד טובה בזה דלא ישנהו לנ' כדי דליפגום שטרו ודוק כי זה נכון וראיה למ"ש מל' ר"ש שהתחיל וכתב דלא ישמעו למלוה אף שנותן טעם לדבריו וכנ"ל דמשמעו בלי טעם פשיטא דאין שומעין לו:

סימן נד

סעיף א

מי שפרע מקצת חובו בפרק ג"פ (דף ק"ע) קאמר ר"ה א"ר דהלכה כך הוא מי שפרע מקצת חובו בב"ד מקרעין לו השטר וכותבין לו אחר מזמן הראשון ומסיק הגמרא דדוקא ב"ד ולא העדים משום דכבר עשו שליחותן עד"ר ואחר כן בדף קע"א ע"ב מסיק הגמ' דכותבים שובר בין על כולו בין על מקצתו. ומש"ה כתב רבינו אם רצה המלוה כו' דברצונו תליא מילתא לכתוב באיזה ענין שרוצה ועמ"ש בס"ס שקודם זה דשייך לכאן ג"כ: אבל עדי השטר אינן יכולים לעשות לו שטר מזמן ראשון משמע אבל מזמן שני יכולים לעשות והיינו בציווי הלוה אבל בלא ציווי הלוה אפי' מזמן ב' לא דכיון דכבר עבדי שליחותייהו לאו כל כמיניה דלוה לצוות לכתוב שטר חדש אם לא מהיום וכ"כ בהגהות אשר"י בשם ר"י ורבינו ה"ק דבית דין יכולים לכתוב מזמן ראשון אפי' אם לא יצוה והעדים אינן רשאין לכתוב אפי' אם יצוה וק"ל ועד"ר:

סעיף ב

ואפי' פרע הלוה כל החוב כן מסיק הגמרא בהדיא שם וכנ"ל והאי ואפי' פרע ל"ד קאמר דהא סיים ואמר דלא יכול לומר לא אפרע לך אלא ר"ל עומד לפרוע כל החוב: אלא יכתוב לו שובר ואע"ג דאיכא למיחש שיאבד השובר משום דעבד לוה לאיש מלוה:

סעיף ג

אבל אם אמר המלוה אין שטרי בידי כו' כ"כ בעה"ת שער ל"א:

סעיף ד

וכשכותבין שובר אם זוכרין זמן השטר כו' דקדק לכתוב אם זוכרין זמן השטר דהיינו זמן הנכתב בשטר אימתי נכתב דאל"כ אפי' אם הם יודעים אימת נעשית ההלואה אכתי יש לחשוש שמא העדים איחרו זמן ההלואה כדמסיק בסמוך וא"ל א"כ מה"ט יהא אסור לכתוב שטר מאוחר וכדאמרינן בשטר מכר דאסור לאחר זמנו וכמש"ר לקמן סרל"ט ע"ש כבר תירצו בגמרא פרק ג"פ (דף קע"א) דכיון דתקנו רבנן לזה שלא יכתוב זמן בשובר אי לא עבד הכי איהו דאפסיד אנפשיה:

סעיף ה

ואם אין זוכרין אותו יכתבו סתם על שטר שסכומו כך וכך ואז צריך ליזהר שלא ילוה לו עוד סכום כזה דא"כ יאמר שהשובר נכתב גם אשטר ההוא ואי ילוה לו איהו דאפסיד אנפשיה ומש"ה כ"ר דאם זוכרין זמן השטר יכתוב השובר על אותו זמן כדי להרויח זה דאף שלוה לו סכום כזה מ"מ לא פרע אלא השטר דאותו הזמן וכן מפורש שם ברשב"ם:

ולא יכתבו זמן בשובר כו' כלומר כשאינם זוכרין זמן השטר: אא"כ זוכרין זמן ההלואה ל"ד זמן ההלואה קאמר אלא זמן הכתוב בשטר וכמ"ש בסמוך:

סעיף ו

ושובר שנכתב סתם כו' דאל"כ מה הועילו חכמים בתקנתם וכ"כ בס"ה בשער כ"ג ול"א: וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל כו' כ"כ בתשובה כלל ט"ו:

סעיף ז

אם זמן השטר והשובר פי' זמן כתיבתו דהשטר והשובר בין יש בו זמן בין אין בו זמן יוצאים ביום א': השטר פסול ז"ל הרא"ש שם יראה דיד בעה"ש על התחתונה אע"ג דלפריעה בת יומא לא חיישינן והמוצא שט"ח בשוק שזמנו בו ביום מחזירו לבעליו ה"מ היכא דליכא לוה קמן אבל אי איתיה קמן ואומר פרעתי מהימנינן ליה היכא דאיתרע שטרא בנפילה ולא יהבינן ליה למלוה כ"ש בנדון זה שיש שובר ביד ראובן שמודה הפרעון (ועמ"ש בד"מ ובהגהותיו ובסמ"ע בסמ"ג דל"ת תשובת הרא"ש אהדדי) ואע"ג דסתם הלואה ל' יום לא אמרינן לא עביד אינש דפרע תוך זמנו אלא היכא דקבע לו זמן (ואף אפי' איתיה קמן ואמר פרעתי אינו נאמן משום האי חזקה) אבל בסתם הלואה זמנין דמתרמי ליה זוזי ופרע אפי' בו ביום כו' עכ"ל ופי' לכך כיון שאמר שפרעו מהימן:

סעיף ח

ואם כתוב בו דינרים (כתב) סתם כו' כ"כ בעה"ת בשכ"ג ז"ל שם מבטל כל שטר שיש לו עליו אע"ג דבפ"ק דב"מ אמרינן סלעין דינרין אינו נותן לו אלא ב' (כדלעיל סמ"ב) היינו בשטר הלואה דאמרינן כיון שיודעים העדים דיד בעה"ש על התחתונה אילו היה יותר מב' לא הו"ל לעדים למסתם לפיכך אמרינן דודאי לא היו אלא ב' אבל בשובר אדרבה אמרינן איפכא דילמא לא ידעו סכום ממון השטר ולהכי סתמי דכל מאי דאפיק לורעיה עכ"ל:

סעיף ט

אבל אם היה כו' כ"כ בעה"ת שם:

סעיף י

כתב הרמב"ם יכול הלוה כו' כ"כ פכ"ג ממלוה והוא מכלל שבידינו שאין משביעין היסת אלא על טענת ברי אבל מחרימין סתם מתקנת הגאונים וכ"כ ב"י:

סימן נה

סעיף א

מי שפרע מקצת חובו כו' בספרים של קלף מצאתי שמכאן מתחיל סימן נ"ה כי הוא ענין בפני עצמו וכן הגיה מ"ו ר"ש ז"ל וציין כאן סנ"ה ודין שלישות הוא סנ"ו וא"ש נמי דלא יהא נחסר סנ"ו וק"ל: מי שפרע מקצת חובו כו' עד"ר שכתבתי שם ל' הגמרא:

סעיף ב

ומש"ר דאסמכתא קניא כו' פי' אע"פ דאיכא למימר שמעולם לא היה בלבו של זה שיתן השליש לזה שטרו ולא אמרו כן אלא למסמך דעת חבירו שיאמין לו א"נ שדעתו סמכה לומר בודאי אבוא ולהכי אמר כן ואילו ידע שלא יבא לא היה אומר כן וקיי"ל כל כה"ג דאיכא למימר לאסמכתא נתכוין לא גמר ומקני ויכול לחזור בו מ"מ אם קנו מיניה בב"ד חשוב אפי' באסמכתא קניא וע"ל סק"ז מ"ש בפרישה סעיף י"ג בפירוש אסמכתא קניא וכתב בעה"ת דאע"ג דנוטל יותר מהלואתו לית ביה משום איסור ריבית משום דלית ביה אגר נטר דהא אי פרע ליה לזמנו לא היה נוטל יותר וכי הגיע הזמן ולא יהיב ליה הוא דנוטל כולו דאי הוה מרווח ליה אז עוד זמן עבור זה הו"ל משום ריבית כו' ע"ש: דוקא שפי' אם לא אתן כו' כ"כ הרא"ש עד"ר: ומש"ר ויהיו כל המעות הללו כו' דייק רבי' וכתב הללו לומר לך שמיד אחר שנתן לו צריך לגלות דעתו דאדעתא דהכי נותנם לו אבל אינו ר"ל שצריך להתנות כן בעוד המעות בידו קודם שנתנם לו שהרי התחיל וכתב בתחלת הסימן מי שפרע מקצת כו' ובאשר"י כתב יהיו כל המעות שנתן לו אלא מחוורתא כדכתיבנא: שאל"כ הוי שטר שנמחל כו' וכ' הרא"ש בפרק ד' נדרים דאז אפי' חצי האחר שלא נמחל שיעבודו אינו גובה ממשעבדי אלא מבנ"ח דחיישינן שמא יגבה בו גם חצי האחר שנפרע כדאמרינן בש"ח מוקדם דאפי' מזמן ב' לא גבה (כדלעיל ר"ס מ"ג) אבל מבנ"ח מיהא מגבי כל שטרא ודוקא כשמסר לו השטר בכתיבה ובמסירה כדין קנין אותיות כ"ז מדוקדק מל' הרא"ש שם כתבתי לשונו ופירושו בדרישה ועמ"ש עוד מזה בסמ"ע: דוקא כה"ג דאתפיס פי' הא דמהני קנין בב"ד חשוב דוקא אם התפיס זכותיה ביד שליש אבל בעלמא כלומר אבל לא התפיסה כלל לא מהני קנין ב"ד חשוב: והרמ"ה מחמיר טפי ובעי שיתפיס דוקא ליד הב"ד וגם יאמר כו' ואז אמרינן הפקר ב"ד הפקר וכל תנאי שמתנה בפניהם ועל ידם מתקיים ודוקא כשהתנה ואמר בל' ליבטלו זכוותיה מהני. והרא"ש מיקל לגמרי וס"ל דסגיא בקניית ב"ד חשוב לחוד וטעם פלוגתתן מבואר בדרישה ע"ש: דבקיאי בדיני כו' פי' בחילוקים שיש בדינו אסמכתא כדלקמן סר"ז ועד"מ:

סעיף יג

ראובן לוה משמעון מנה כו' בעה"ת בשם הראב"ד בשס"ג ע"ש: אלא שהשליש שטרו פי' השלישו בלא קנין ובלא ב"ד. וראובן אוכל פירות משך הזמן נלע"ד דלרבותא כ"כ דל"ת כיון דראובן אוכל הפירות ש"מ דלא לקנין גמור מעכשיו היתה וא"כ לא קנהו יהודה קמ"ל הראב"ד דאפ"ה קנהו והא דראובן אוכל פירות משום דדינא הכי הוא כמ"ש בסמוך בשם הראב"ד אבל א"ל דדוקא נקט הכי דאילו אכל שמעון הפירות הרי אכלן באיסור דהוי ריבית ולא הוה המקח קיים דהא כבר נתבאר בי"ד סקע"ד ולקמן בח"מ סר"ח דמקח שנעשה בצד איסור המקח קיים וק"ל: כתב הראב"ד שאין שומעין לו שם וז"ל לפי שכיון שנעשה המכר מעכשיו בלי שום תנאי ושיור אינו אלא כמו שאומר לכשיהיו לך מעות ליום פלוני אחזירם לך שאסור הלוקח לאכול פירות תוך זמן אלא מאותו יום ואילך וכבר עמד המכר קיים מיום ראשון אלא שמחוסר השלמת התנאי וכאילו אמר שדה זו מכור לך מעכשיו ע"מ שתתן לי ר' זוז מכאן ועד ל' יום ואם השלים תנאו לאותו יום אע"פ שמכרו לוקח תוך זמן לאחר מקחו קיים והמדמה זה השלישות לאסמכתא אינו אלא טועה בו ואפי' אבד השטר המכר אינו בטל שכבר קנאו במעותיו משעת מתן מעות אבל שלישות דמתני' שפרע מקצת חובו ומחייב עצמו במה שאינו חייב אסמכתא היא ולא קניא עכ"ל. ועי' לקמן בסס"ו:

סימן נו

סעיף א

שליש בזמן ששלישותו בידו כו' כן הוא בתוספתא דפרק י' יוחסין הובאה בפ' התקבל ובדרישה כתבתי ל' הגמרא דקאמר ר"ח דנאמן משום דהימנוהו וכתבו שם התוס' אפי' אומר המפקיד שנתנו לפני עדים מ"מ סמך עליו דזמנין דמתים העדים או אולי למדינת הים עכ"ל ומשמע ודאי מהתם דאי הוו עדים קמן ואמרי דלא אדעתא דהכי נתן בידו דאין השליש נאמן וכ"כ רבי' בשמו בסעיף ג' בשם הרמב"ם ואע"ג דסתם רבי' וכתב כאן דשליש נאמן כב' עדים ולקמן בר"ס ע"א כתב דהיכא דא"ל תהא נאמן כב' עדים אפילו הביא ק' עדים הוא נאמן מהם ונוטל בלא שבועה הא כתבתי שם דנ"ל טעמא דהתם דאל"כ למאי הימניה כבי תרי ולא הימניה סתם משא"כ הכא דלא קא"ל בהדיא שיהא נאמן כב' אלא לגבי נפשיה ולענין זה קאמר דמחשב כב' עדים להיות נאמן להכחיש המפקיד והנפקד והוה ליה כנאמנות סתם דהתם דנאמן נגד הלוה ואם הביא עדים כנגדו אינו נאמן וק"ל: אפילו אם הוא קרוב דהא הימנוהו ותנן נאמן עלי אבא נאמן עלי אביך א"י לחזור בו וכ"כ בעה"ת בשנ"ב וא"ל הא אמרינן לעיל סכ"ב דא"י לקבל קרוב או פסול

במקום ב' דהא כבר כתבתי דכאן לא הימנוהו נגד ב' ושאני התם לענין דין דאסור לדון כ"א ע"פ ג' ויהא נחשב כב' ממש לדון עם עוד א' הוא דאסור: וא"צ לישבע פי' השליש הנזכר לפני זה א"צ לישבע שכדבריו כן הוא ועד"ר: שחזקה אין אדם חוטא ולא לו ולא חיישי' לקנוניא ושיאמר כן בשביל הנאתו אלא היכא דאיכא ריעותא דנפילה וכמש"ר בסס"ה ואפי' הקרוב נאמן מה"ט דאין אדם חוטא כו" דהא דקרוב פסול בעלמא אינו משום דלא האמינו התורה נגד שאר בשרו ואינו משום דמעיד לטובתו דא"כ היה כשר כשמעיד חובתו אלא משום דהו"ל גזירת הכתוב וכאן הא קבלוהו עלייהו והא דהוצרך לטעם דחוקה דאין אדם חוטא כו' ולא כתב הטעם דכיון דהימנוהו כדי של"ת כיון דתיקן רב נחמן היסת משום דחזקה הוא [אין] אדם תובע מחבירו כשאין לו בידו כלומר ה"נ ליצטרך שבועה מכח ההוא חזקה קמ"ל דלא תקנו אלא כנגד הנתבע די"ל דכפר בו להנאתו משא"כ בשליש דאדרבא יש חזקה נגד אותה חזקה דאין אדם חוטא כו' וגם צריכין להאי טעם דחזקה כו' להיכא דשניהם אומרים מדרך גזילה אתא לידך וכמ"ש בסמוך ס"ב וק"ל. ואפי' אם נראה כו' בפרק ז"ב (דף ל"א) בעובדא דסבתא איכא תרי לישני בלישנא בתרא הוא דאמרינן כיון דאתחזק בבי דינא אי בעי קלתיה לא אמרינן ואיתותב האי לישנא (פי' במה שאמר לא הימנה ר"נ וכמ"ש בדרישה) ופרש"י דאתחזק בבי דינא שכ' בו הנפק לא אלימא איהי לאפקועי מעשה ב"ד וכתבו התוס' על פירושו ז"ל וק' דמ"מ נהימנה במיגו דאי בעי קלתיה וי"ל דאתחזק בב"ד שראוהו בידו כי האי דשלהי מי שמת משהוחזק כ"י בב"ד עכ"ל והנה רבי' נמשך אחר פי' התוס' ומש"ה כתב ואפי' אם נראה כבר בב"ד ולפ"ז מש"ר עד שיתקיים אינו ר"ל קיום בהנפק אלא ר"ל שהוחזק ונודע להם בביאור שיש בידו דהאי שליש שט"ח כתוב בו שראובן חייב לשמעון מיהו י"ל דמ"ש עד שנתקיים ר"ל בקיום הנפק ולאו משום דס"ל דההנפק מעלה או מוריד וכדפרש"י דא"כ לא הול"ל מתחלה אפי' אם נראה כבר בב"ד אלא אורחא דמילתא נקט שרגילין להראות שטר לב"ד לצורך הקיום כתיבת הנפק וק"ל: ומש"ר ושתק עד שנתקיים ר"ל השליש שתק אז בשעת ראיית ב"ד ולא אמר שפרעהו ואחר שנתחזק לפניהן אמר פרוע הוא נמצא דאין בידו לע"ע מיגו אפ"ה נחמן כיון דנתנו השט"ח מתחלה בידו האמינהו מסתמא על כל מה שיאמר וכמ"ש ל' החוס' בדרישה באריכות בריש הסימן ע"ש: אין שלישותו בידו כו' שם בתוס' פי' ריב"ש שהוציא הממון או השטרות מידו: ומיחייב שבועה דאורייתא לשכנגדו פי' למי שטוען כנגדו ומכחישו כדין כל עד המכחיש שמחייב ש"ד להמוכחש: ואין להם עליו שום תרעומת כלומר תרעומת ממון כגון שהוא אומר כך וכך השלשתם בידי והם או אח' מהם אומרים יותר

מסך זה דאילו היה כן היה השליש חייב שבועה לא' מהם וחזר להיות בעל דבר ביניהם ותו לא מקרי שליש כ"כ בעה"ת שם שער נ"ב ועד"ר:

סעיף ב

ובעה"ת כ' כו' שם בשער נ"ב והאריך לדחות דברי הי"א וכ"כ הריב"ש: אפי' טוען גזלת כו' עד או אפי' שניהן אמרו דרך גזילה תפסתו כו' אע"ג דכאן לפי דבריהן לא הימנוהו שום א' מהן ולא שייך טענה (דהימנוהו) מ"מ מכח חזקה דאין אדם חוטא כו' שומעין לו דאומר שליש אני ביניכן והא דמשמע מתשוב' הרא"ש הביא הב"י בסי"א דאין השליש נאמן כתבתי ישוב לזה בדרישה בס"ס זה ע"ש ובהגד"מ כתבתי עוד ישוב אחר ע"ש: והם אמרו או א' מהם יותר היה פי' ועכבת המותר לעצמך: כיון שהיא חייב שבועה הו"ל נוגע כו' ואע"ג דכבר כתב רבינו לעיל בסמוך בשם הרר"י ברצלוני י"ל דהתם כ"כ גבי היכא שאין השלישות בידו וקמ"ל רבותא דבכה"ג אפי' לע"א אינו נחשב והכא קמ"ל דאפי' אם השלישות עדיין בידו אפ"ה אין לו דין שליש וק"ל:

סעיף ג

כתב הרמב"ן העדים נאמנים כ"כ בעה"ת שם בשמו: אנן טענינן ליה כן כדי שלא יהא מוכחש ודוקא הכא דסתם שליש יש לו נאמנות דהא הימנוהו לו מחחלה וכנ"ל ועדות הללו באים לאפקוהו מנאמנותו מתרצינן להו כדי שלא יהא מוכחש אבל עדים המכחישים זה אומר ר' הלוהו וז"א ק' דאין ע"א נאמנות לא מתרצינן אנן לדיבורייהו כדלעיל בסימן ל' בדברי רבי' בשם הרמב"ן:

סעיף ד

שליש שמת כו' כ"כ בעה"ת בשער הנ"ל: ומ"ש או מכ"י אחר כו' נראה דר"ל אף דאין עליו חתימה כלל מ"מ הואיל ונמצא כתב זה ביד בני השליש על השט"ח ה"ז בחזקת פרוע ודומה לזה כתב רבי' בסס"ה ס"ט ז"ל ואם נמצא עמו שובר אפי' בלא עדים כו' וכתבתי שם דר"ל אפי' בלי חתימת מטה כלל ע"ש:

סעיף ה

כתב בע"ה אמרי רבוותא אפי' עבר הזמן שהיה לו להחזיר כו' וכתב הוא ומסתברא כו' פשוט הוא דאין פלוגתא ביניהם וגם בבעה"ת שנ"ב ובסוף הגהות מרדכי דסנהדרין כ' להני ב' דינים שלא בל' פלוגתא ומש"ר וכתב הוא כו' הכי הצעת הדברים דמתחלה כתב דאף בעבר הזמן ל"ת שוב לא יהא נאמן כבי תרי דכבר כלתה הימנותו קמ"ל ומזה למד ב"ה דאפי' עבר הזמן אין לו ליתן אלא בפני ב"ד ור"ל דל"מ דאין עיכוב בדיעבד בדבר במה שאיחר ולא נתנה לשכנגדו מיד לזמנו אלא אפי' לכתחלה נמי אין לו ליתן לשכנגדו בלא ב"ד אף שיאוחר הדבר עי"ז. ומדהאריך בלשונו ולא כתב בקיצור וכתב הוא ומסתברא

דלא ליתן השלישות אלא בפני ב"ד מזה נראה לומר דהאי עבר דב"ה הוא אינו כעבר הזמן דרבוותא דעבר הזמן דרבוותא איירי דהשליש עבר הזמן דהיינו דהאמינוהו עליהן עד ר"ח ניסן והוא המתין עד חצי ניסן ועבר הזמן דב"ה קאי אא' מהצדדים שמסרו לשליש השטר לקיים זה עד ר"ח ניסן ואם לא יקיימו ימסור השליש השטר לשכנגדו וקמ"ל הב"ה דאף דעבר זה זמנו ולא קיימו אפ"ה לא ימסור השליש השטר לשכנגדו בלא ב"ד אף שיאוחר הדבר כמה ימים בשביל זה וכ"ש שלא ימסרנו לו בלא ב"ד מיד ככלות הזמן והיה לו לקיים התנאי ובזה א"צ למ"ש הב"י ז"ל ועבר הזמן אין לו ליתן כו' לא עבר הזמן ממש אלא אפי' בסוף הזמן לא יתן כו' דלפי מ"ש אדרבא רבותא קאמר ודוק ועד"ר מ"ש עוד מזה:

סעיף ו

ויפרש להם כו' ר"ל בעודו בידו יפרש להם הענין איך היה: כן יפול ביניהם מחלוקת פי' בין הלוה והמלוה אבל ביניהם להשליש בענין הכחשת ממון הוא נוגע בעדות ואינו נאמן כדלעיל: לא יהיה נאמן אלא בע"א אי גרס בעד בבי"ת ה"פ לא יהיה נאמן אלא עם ע"א שיצטרף הוא עם ע"א ויהיו ב' עדים ולספרים דגרסי כעד בכ"ף הוא כפשוטו ר"ל שיהיה נאמן כע"א לענין לחייבו שבועה:

סעיף ז

יעתיקנו ויקיימנו בעדים פי' יעתיק הסופר השט"ח עם העדים החתומים בו ואח"כ יכתבו ב' עדים ששטר זה הועתק אות באות מגוף השטר והעדים ויחתמו עליו וזהו מקרי קיומו וא"צ ב"ד לזה כי אין זה שטר חדש וגם אינו דומה לקיום שטרות דעלמא דהיינו שמעידין לפניהם שזהו חתימתן דשם צריכין ב"ד דאל"כ הו"ל עד מפי עד משא"כ זה דמה שראו בעיניהן ששטר זה הועתק אות באות הן כותבין וחותמין ומה"ט נמי מה שמספר השליש לפניהם ענין השלישות סגי בב' עדים וגם זה שכותבין לו אינו עומד לגבות בו אלא לראיה נגד שטרו של זה שבא להוציא בו מידו ולראיה בב' עדים סגי וק"ל. והא דהצריך בעל העיטור הנ"ל שיבא לפני בית דין ויפרש לפניהם היינו היכא דאין רוצה לטפל להעתיק השטר ולהעיד עדים ולהשתדל העתקת הכתב וכל הענין ליד הבע"ד ואז מסתבר דצריך ב"ד דאילו בפני עדים דעלמא ישתכח הדבר שילכו להם משא"כ בפני ב"ד שהדבר קבוע ועומד קיים בפנקס הנשאר ביד הקהל וגם מעשה ב"ד יש לו קול ונראה דלא הצריך הרא"ש לעשות תקנה גדולה כזו דהיינו העתקה והשתדלות לידו כ"א בנדון זה שהתנה שבאם יעבור אחד מהזמנים כולי שהוא דומה לאסמכתא מש"ה הצריך ליתן העתקה ליד הלוה כדי לברר זכות באיזה ב"ד שיתבענו משא"כ בשאר שלישות שאין זכותו ברור כ"כ די בזה שיתנו לו לפני ב"ד ובזה מיושב מ"ש הרא"ש לשון פסוק

יטעון כל זכותו כו' ואילו ב"ה כ' שמא יפול ביניהם מחלוקת וגם מיושב למה האריך רבינו בהבאת שאלת הרא"ש דהו"ל לקצר ולכתוב מיד אחר דברי ב"ה הנ"ל בלשון זה וא"א הרא"ש ז"ל כתב עוד תקנה אחרת והיינו שיעתיקנו ויקיימנו בעדים כו' וגם נתיישב למה תפש ב"ה בל' האי תקנה לחוד לפני ב"ד כו' והרא"ש תקנה דיעתיקנו כו' לחוד ואי פליגי אהדדי הו"ל לרבינו לכתבו בל' פלוגתא ולפי מ"ש ניחא דל"פ וב"ה ?הדרי בסתם שלישות דלית ביה זכותא מבוררת לזה הנתבע והרא"ש קאי אמעשה שבא לפניו שהיה כעין אסמכתא וכמו שהשיב הרא"ש בתשובה אחרת בכלל ע"ב ס"ה כתבתי ל' בדרישה ע"ש ודוק:

סעיף ח

שטר שיוצא מתחת יד שליש כו' כ"כ בעה"ת שער הנ"ל וסיים ביה ז"ל מאי אמרת כיון דשליש הוא ודינו כב' והרי הוא מעיד שבפניו הודה הלוה ושלא נפרע כולו הא לאו מלתא היא חדא מי יימר דעשהו שליש כשהודה בפניו כך (והא לא הימנוהו לשליש אלא מכח כיון שהימנו בידו השטר מתחלה והרי אין תורת שטר עליו) ותו כי יוצא מתחת ידו מאי הוה וכי אית ליה כח לשליש למיעבד משטרא מזוייף שטר כשר ע"כ ויש ליתן עוד טעם לדבר (דהא) דנתנו חז"ל הנאמנות לשליש לא הוה (אלא) מטעם כיון דהימנוהו לו מתחלה ולא ירא שימסרהו למלוה לגבות כולו ובלי תנאי והאי טעם לא שייך בשטר שאינו מקוים דאף אם היה מוסרו ליד המלוה לא הוה מצי גבי ביה. ונראה דאפי' כע"א לחייב לשכנגדו ש"ד אינו מחייבו דהא זה העד אינו מעיד אגוף החוב אלא שכך הודה הלוה בפניו ולא אמר ליה אתה תהיה עד בדבר ומצי למימר שלא להשביע הודה לפניו כן ואנן טענינן ליה הכי אף שהוא טען מזויף ולא טען שלא להשביע אמר י"ל דמילתא דכדי לא דכירי וכמ"ש לעיל סל"א ופ"א ואף דכתב הרא"ש והביאו רביני בספ"א ובסרנ"ה דלא אמרינן שלא להשביע אלא בדיבור ולא בכותב הא כתבתי שם דהיינו דוקא כשיוצא הכתב מיד המלוה ע"ש גם מ"ו ר"ם נסתפק בהגהותיו אי פטור בזה אפילו מש"ד ונתן טעם אחר לפטרו ע"ש והנלע"ד בעיני כתבתי: שמודה בשטר שכתבו צריך לקיימו פי' אף ע"פ שהלוה מודה ששט"ח גמור הוא אפ"ה צריך המלוה לקיום חתימת העדים וכ"ו שאינו יכול לקיימו נאמן הלוה לטעון פרעתי במיגו דמזויף וכמש"ר לקמן ר"ס פ"ב:

סעיף ט

שליש שהושלש בידו שטר לזמן ידוע כו' הוא מדברי בעה"ת שם: או שמת הלוה פי' ואנן טענינן ליתמי כל מה שהיה יכול אביהם לטעון:

סעיף י

מי שחייב עצמו בשטר בקנין לחבירו ג"ז מדברי בעה"ת שם ונקט בקנין משום דאז דוקא כותבים שטר ללוה אף ע"כ שאין מלוה עמו להרמב"ם ולהרי"ף ומש"ה קאמר בטעם הב' לא יחזירנו להמלוה גם יש בו צד רבותא אע"ג דבקנו מידו זכה בו המלוה אף שלא הגיע לידו אפ"ה לא יתננו לו לגבות בו. וגם אפשר דאם לא היה בו קנין היו טוענין ליורשי הלוה והיו מחזירין להן השטר מאחר שהלוה מסרו מידו להשליש: שמא לוה בו ופרע פי' והחזיר לו השטר: ה"ג לפיכך נמצא ביד החייב כו': שקנו מידו שיתנו השטר לידו פי' ליד לוה וכן עשו: שלא זכה המלוה לענין כו' פי' אף על גב דקי"ל דכשקנו מידו א"צ להגיע השטר ליד הזוכה וא"כ הו"א אע"פ שהתנה זה שיתנו השטר לידו מ"מ יעידו לזה שקנו מידו לו ויזכה מחמת הקנין קמ"ל דלא וק"ל: שמא אמר לעדים בסתם קנו ממני לפ' וכתבו השטר ע"ל סל"ט מ"ש ב"י דכתבו השטר ל"ד קאמר ואני כתבתי שם דצריך לומר כתבו השטר כשאין המלוה בפני העדים בשעת הקנין עיין שם:

סעיף יא

שליש הנעשה ע"י שליח ג"ז שם בבעה"ת בשם הרמב"ן ע"ש: כגון שבא הלוה עם האחר כו' דלרבותא כ"כ דל"ת מדבא עם השליש יש קנוניא ביניהם ולניחותא דהלוה אמר כן קמ"ל ועד"ר. בזה כתב הרמב"ם צ"ל רמב"ן בנו"ן:

סימן נז

סעיף א

אסור לשהות שטר פרוע כולי מימרא דריב"ל פ"ב דכתובות (דף י"ט) וילפינן ליה מדכתיב אל תשכן באהליך עולה ומדסתם רבינו נראה דס"ל דאפילו רוצה להשהותו בשביל שכר הסופר נמי אסור וכ"כ הר"ן ג"כ שם וכ"כ בש"ע ועד"ר ובסמ"ע:

סעיף ב

שטר שלוה בו ופרעו אינו חוזר ולוה בו הטעם משום שנמחל שיעבודו וכדמסיק וכבר כ' רבינו זה לעיל בסמ"ח ושאפילו בו ביום אינו חוזר ולוה בו מה"ט ומ"מ חזר וכתבו כאן משום דבא לכתוב עליו החילוקים דהחזיר לו המעות מיד דמקור דינין הללו הוא כאן דבא ללמדינו איזה מיקרי שטר פרוע משא"כ לעיל בסמ"ח דשם מקור הדין אינו אלא ללמדינו דאע"ג דיכול ללות על שטר דלא נכתב ע"ש הלואה זו כמו טופס השטר שהכינו הסופרים כבר מ"מ על שטר שכבר נפרע אינו חוזר ולוה עליו וק"ל. ואם אמר הלוה פרעתיו כו' עד סוף סימן הוא מל' הגמרא דפרק ח"ה (דף ל"ב) ע"ש. ומש"ר ואינו גובה כו' ר"ל אפילו מבנ"ח אינו גובה כשהלוה מכחיש בו ואומר שלא החזיר לו ולא אמרינן דמהימנין ליה במיגו דלא נפרעתי כלל דלא אמרינן מיגו להוציא כמש"ר בספ"ב

א"נ שצריך לשקר תחלה והוא דומה למ"ש רבינו בס"ס פ"ג כשטוען הלוה על השטר מקוים שהוא פרוע או אמנה והמלוה מודה לו אלא שאומר שטר כשר היה לי ואבדתיהו דהלוה נשבע היסת ונפטר ולא אמרינן ביה דנאמן במיגו מטעמים הנ"ל וגם שם בגמרא מדמה נמי דינין הללו להדדי ע"ש: מפני שלא היה טובות עד"מ:

סימן נח

סעיף ח

מי שהוציא שטר על חבירו כו' בפרק שבועת הדיינים (שבועות דף מ"ב) גרסינן ההוא דא"ל לחבריה הב לי ק' זוזי דאסיקנא בך והא שטרא א"ל פרעתיך א"ל הני סטראי נינהו אר"נ איתרע שטרא ר"פ אמר לא איתרע שטרא ולר"פ מ"ש מההוא דא"ל לחבריה הב לי ק' זוזי דאסיקנא בך והא שטרא א"ל לאו אתורא יהבת לי (פרש"י לקנות מהן שוורים לשחיטה למחצית שכר) ואתית ויתבת אמסחתא (ופי' רש"י מקום שמקבצים הבשר ומוכרין) וקבלת זוזך וא"ל הנהו סיטראי נינהו ואר"פ איתרע שטרא א"ל התם כיון דקאמר אתורא יהבי' לי ואתורי שקלתים איתרע שטרא הכא אימא סטראי נינהו והלכתא איתרע שטרא וה"מ דפרעיה באפי סהדי ולא מדכר ליה שטרא (ופרש"י שיטול השטר מידו) אבל פרעיה בין דידיה לדידיה מיגו דוכול למימר להד"מ יכול נמי למימר סטראי נינהו עכ"ל הגמרא וע"פ דברים הללו יתבארו דברי רבינו בסימן זה וממש"ר ל' ובשבילה קבלתים משמע דבא לומר אף שאתה אמרת לקבלם על שט"ח אני לא קבלתים על השט"ח אלא דעתי היה בקבלתם על המלוה שבע"פ וכ"כ רבינו בספ"ג שזה תלוי בדעת המלוה ע"ש: ומ"ש וגובה בו בלא שבועה אם יש בו נאמנות נראה דקמ"ל בזה דאע"פ שיש קצת ריעותא שהוא עצמו מודה שקיבל ממנו מעות והו"א דלא יהנה לו הנאמנות וכדס"ל לר"ח בסמוך היכא שיש עדים בנתינת המעות קמ"ל: ומש"ר ואם אין בו נאמנות אינו נוטל אלא בשבועה קמ"ל דאע"פ דבעלמא אף שאין בו נאמנות בשטר לא משביעינן ליה אא"כ טען הלוה אישתבע הכא הואיל שיש קצת הוכחה שנפרע אפילו לא טען אנן טענינן ליה:

סעיף ט

ואם לא נתן לו המעות אלא שלחם כו' בפרק הכותב (כתובות דף פ"ה) מסקינן בין א"ל שקול שטרא והב זוזי בין א"ל הב זוזי ושקול שטרא לעולם מצי א"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי וכתבו התוס' דדוקא משום דהזכיר לו מיהא השטר דאית ליה לאסוקי אדעתיה וליקח השטר קודם וכ"כ הרי"ף והרא"ש ומשמע לרבינו דהיינו שיאמר בפי' קח השטר אבל הזכיר לו שטר סתם לא הזכיר לו מיקרי ויכול למימר סובר הייתי שאתה סומך

על נאמנותי כ"כ בעה"ת. וזה שדייק רבי' וכתב בד"א שא"ל בפירוש ליקח השטר אבל אם לא הזכיר לו (דלכאורה ק' דיוקי אהדדי) דאחר שכבר כתב רבינו שא"ל בפי' ליקח השטר קיצר אח"כ וכתב לא הזכיר כל' התוס' הנ"ל:

סעיף י

ואם נתנם לו בפני עדים אינו נאמן ואיתרע כו' כבר כתבתי ל' הגמרא ודמסקינן והלכתא איתרע שטרא וה"מ דפרעו באפי סהדי כו' והנה רבינו כלפי שכתב תחלה בנתן לו שלא בפני עדים דנאמן הוא לגמרי אפילו בלא שבועה אם יש בו נאמנות. כתב בזה דנתן לפני עדים דאינו נאמן לכ"ע אלא איתרע שטרא וסתם דבריו כל' הגמרא משום דרצה לסדר עליו דעת החולקים בפי' איתרע שטרא ומש"ה התחיל אח"כ בסמוך בל' ור"ח כתב כו' והול"ל וכתב ר"ח דהא אינו חולק אשום דעה הנזכרת לפני זה אלא משום דרבינו בא לסדר דעות החולקים זא"ז מש"ה א"ש האי ל' וכן הוא ל' הגמרא בכיוצא בזה וק"ל: אבל אם נתנם לו בפני ע"א לא איתרע שטרא וס"ל דא"צ אפילו לישבע נגד העד וכמ"ש בדרישה לשונו וטעמו וזהו שכתב רבינו בס"ס ל' בשם בעה"ת דאם הודה בפני ב' זא"ז מצטרפין ואינו מהימן לומר סטראי נינהו משמע דכל דלא הודה בפני ב' מהימן וכ"כ ב"י ודומה לזה צ"ל דס"ל לרבינו בענין נאמנות כמ"ש בר"ס ע"א דהיכא דהאמינו סתם נאמן נגדו דוקא ולא כנגד העדים ונגד ע"א ג"כ נאמן ע"ש. ור"ח כ' שלא איתרע שטרא כו' פי' מ"ש בגמרא איתרע שטרא כשנתנו לו בפני ב' עדים: אבל בשבועה מיהא גבי כו' מדקאמר תלמודא ל' איתרע שטרא ול"ק בטל שטרא כ"כ. ורב האי ורב שרירא פירשו שהשטר בטל לגמרי וכן דעת הרי"ף והרמב"ם ול' איתרע ל"ד דמצינו בכמה מקומות דמשמע הכי והרא"ש סבר דל' איתרע שטרא משמע שלא קרעינן ליה ולא מגבינן ליה אלא שאם תפס אין מוציאין מידו ועמ"ש לק' סס"ד: כתב הר"י הלוי כו' דברים אלו הביא י י בעה"ת באורך שי"ט גם הרא"ש פרק שבועת הדיינים: אי בתורת פרעון אי בתורת פקדון כו" כלומר אע"פ דאיכא תרתי לחובה דהיינו פרעון או פקדון מ"מ אמרינן אימר מתנה יהיב ליה. והשתא א"ש שהביא רבינו כל ל' הרמב"ם אע"פ שהוא נכלל בדברי ר"י הלוי והו"ל לקצר ולכתוב וכ"כ הרמב"ם אלא משום שהרמב"ם לא הזכיר פקדון ונוכל לומר דאיירי כשידוע שלא היה פקדון אבל היכא דאיכא ספיקא בתרתי לחובה אפשר דלא ס"ל כר"י הלוי מש"ה הביא רבינו ל' כאשר הוא כיון שאינו מוכרע ואף ע"פ שבנוסחאות הרמב"ם שבידיבו איתא ג"כ או לפקדון נראה שבנוסח רבינו לא היתה כ"כ דאל"כ לא היה משמיטו ודוחק לומר שהוא חסרון וט"ס כיון דבכל ספרי רבינו ליתא וב"י תירץ דמש"ה העתיק כל ל' דהרמב"ם להשמיענו שאם אמר להד"ם שהוחזק כפרן

ואע"פ שפשוט הוא עכ"ל ומ"ש נראה יותר בעיני. שהרי לא פרעו בעדים ר"ל שהרי לא נתנם לו בפירוש בתורת פרעון בפני העדים: כיון שראו נתינת המעות איתרע שטרא וכ"כ הרמב"ן ומטעם דאין זה מיגו דאיבעי טען טענה אחרת טובה הימנה שבמתנה נתנם לו דאדרבא (מעות) [טענת] מתנה גרוע הוא טפי מטענת סטראי דאדם יותר ברצון פורע חובותיו ממה שיתן לו במתנה כיון שהוא חייב לו:

סעיף יא

ואם אמר הלוה והלא המעות אלו מדמי שור כו' מל' והלא מעות כו' משמע לכאורה שידוע היה שכן הוא שהחוב נעשה לקנות בו השור אבל ממה שנפרע מדמי השור זה לא היה ידוע והא דמסיק וכתב כיון שהודה שבדמי השור כו' אדבתריה קאי ור"ל שהודה שמדמי השור נפרע וק"ל אבל מלשון הגמרא לא משמע הכי אלא אפילו אין ידוע אלא מפיו שהוא מודה איתרע שטרא משום דהו"ל מיגו במקום חזקה וק"ל: בטל השטר מדסתם רבינו וכתב בטל השטר משמע דס"ל דבזה בטל לגמרי וקרעינן ליה דחזקה דבפרעון דאותו החוב נטל דהכי אורחא דמילתא: וכתב הרמב"ם אפילו אין עליו עדים שפרעו מדמיו אינו ר"ל שהיה עדים על הפרעון אלא שלא ידעו אי הוה מדמי השור או איפכא שהיה עדים על שקיבל מדמי השור ולא ידעו אי בתורת פרעון או במחנה יהיב ליה דז"א כמ"ש בדרישה אלא ה"ק אפילו אין עליו עדים שפרעו כאשר הודה שפרעו מדמיו של השור אפ"ה בטל השטר וטעמו דאף שיש לו מיגו הוה כמיגו במקום חזקה ור"י הלוי ס"ל דלא הוי כמיגו במקום חזקה ובעינן שיהיו עדים על הפרעון ואז בטל השטר לגמרי מכח החזקה וכן פי' מ"ו ר"ש ז"ל ועד"ר: והכי מסתברא ר"ל שאיירי שיש עדים שנתנם לו אבל מ"מ לאו לגמרי סבירא ליה כוותיה שהרי להר"י בעינן שידעו שבתורת פירעון נתנו לו ולהרא"ש ורבינו אפילו בסתם הלואה אין צריכין להעיד שבפרעון נתנם לו כמ"ש רבינו לעיל בסמוך כ"ש בדמי שור וסתם רבינו כאן וסמך אמ"ש לעיל מזה בסמוך דמשם נלמד לכל מר כדאית ליה ולא נשתנה דין זה מהא דלעיל אלא דבזה כשיש עדים לכל מר כדאית ליה נתבטל השטר לגמרי וקרעינן ליה וכמ"ש ועד"ר:

סימן נט

סעיף א

צריך להחזיר לו שטרו ואין עליו אלא חרם סתם ופי' וא"צ אפילו שבועת היסת הואיל שאינו טוען ברי ודין זה הוא הסכמת בעה"ת כתבתי ל' בדרישה ע"ש: וכיון שאינו יודע אין לו עליו כלום פי' לא שבועת היסת ואפי' חרם לנוכח אין לו עליו כ"א חרם סתם ומדלא כתב רבינו וכיון שאינו יודע השטר פסול משמע דס"ל כהריטב"א (והביאו הב"י

שכתב אם חזר ואמר עיינתי בשטרי ובחשבוני וזכור אני בברור שאינו פרוע חוזר וגובה בו דמשום דאמר מעיקרא איני יודע אין השטר נפסל אלא שאין ראוי לגבותו מספיקא:

סימן ס

סעיף א

לוה שכתב למלוה דקנינא כולי בפרק מי שמת (בבא בתרא דף קנ"ז) בעי שמואל דאקנה וקנה ומכר דאקני וקנה והוריש מהו מי אלים שעבודא לטרוף מלקוחות או מיורשין מה שקנה הלוה אחר ההלואה ומכרן לאלו או לא אבל מיניה לא קמיבעיא לי דאפי' מגלימא דעל כתפיה גבי ושם ע"ב מסיק האבעיא וקאמר את"ל דאקני קנה ומכר קנה והוריש משתעבד לוה ולוה וחזר וקנה מהו לקמא משתעבד או לבתרא (ופי' ר"ש דאיבעיא זו ג"כ לענין אם הלוה מכר או הוריש קמיבעיא ליה) אמר רבינא במהדורא קמא אמר לן ר"א קמא קנה ובמהדורא בתרא אמר לן יחלוקו וכן הלכתא דיחלוקו עכ"ל הגמ' (וע"ש בפירוש הר"ש בפירוש דמהדורא קמא ובתרא דקאמר) וממילא נפשטה האיבעיא קמייתא דקנה ומכר דטרוף ואמרי' נמי התם דאפילו לרבנן דר"מ (דקי"ל כוותייהו) דאין אדם מקנה דשלב"ל אפ"ה דאקנ' וקנה ומכר משתעבד ופי' ר"ש טעמו דאלמוהו רבנן לשיעבוד יותר מקנין כדי שלא תנעול דלת בפני לווין (ועמ"ש עוד בסמוך בזה סעיף י"א) ובזה דברי רבינו מבוארים ומיישב ג"כ מ"ש רבינו מכר או הוריש כו' אע"פ דלכאורה זו ואצ"ל זו היא אלא דלשון תלמודא נקט ובגמ' בל' איבעיא איתמר דהוא לא זא"ז לענין לא קנה וח"ל. והמשך דברי רבינו כך הם מתחלה כתב דין דאקני וקנה דמשתעבד למלוה ואח"כ כתב דאף בדאקני משתעבד לא אמרינן דהוה כאילו הו"ל להלוה בשעת הלואה דקמא ואם לוה ולוה ואח"כ קנה דההיא למלוה קמא לחוד אלא יחלוק הקמא עם זה שלוה אחריו ואח"כ כתב דלא מיבעיא דמצי משתעבד למלוה שלו ע"י כתיבתו לטרוף קרקעות אף שלא היה לו מן הדין בהן קדימה אלא אפילו מטלטלין יכול לשעבד לו אגב מקרקעי להיות לו בהן דין קדימה לטורפם מדינא דגמ' ומפני שדין שיעבוד דאקני הו"ל כדברים שלא באו לעולם ואינם ברשותו ואפ"ה משתעבד מש"ה כתב רבינו אח"ז דין שיעבוד וקנין דברים שאין בעולם וברשותו וק"ל. ומ"ש וחולקין לקמן בסק"ד יתבאר שהרא"ש ורבינו ס"ל שאף שהחובות אינם שווים אפ"ה חולקין בשוה עד שיתפרע החוב הקטן ע"ש:

סעיף ג

לפיכך לוקח כו' פי' השתא דאמרינן לוה ולוה וקנה חולקים לפיכך לוקח וב"ח נמי חולקים בשבח: ובא ב"ח (פי' ב"ח דכתב לו דאקני) לטורפה עם השבח שכך דינו כדאמר

שמואל פ"ק דמציעא ב"ח גובה שבח ואמר רבא תדע שכך כותב לו מוכר ללוקח אנא איקום זביני אילין בידך אינון ועמליהון ושבחיהון (ואי לאו דב"ח גובה שבח למאי איצטריך מוכר למכתב דאיהו מעמיד לו את השבח) וטעמו של דבר כתב שם הרא"ש (דף ק"ל) דעשו תקנה למלוה משום נעילת דלת לגבותו וא"צ ליתן לו אפילו ההוצאה ללוקח ומחשב כאילו הלוה בעצמו עמל וטרח והשביחה בזמן שהשביחה הלוקח כו' ע"ש ובפרק מי שמת (בבא בתרא דף קנ"ד) מסיק בגמרא דאינו טורף אלא חצי השבח דהו"ל כלוה ולוה ואח"כ קנה ופי' ר"ש שם ז"ל שכיון שמכר הלוה שדהו וכתב לו אחריות (דהיינו אנא איקום זביני אילין בידך) ואח"כ השביחן הלוקח (הו"ל כמי) שקנאו הלוה אחר שנשתעבד לשניהם ויש לכל א' חלק בו לפיכך חולקים בו כדין לוה ולוה ואח"כ קנה עכ"ל וז"ל רבינו בר"ס קט"ו והאי שבח כאילו קנאו המוכר ומכרו להלוקח אחר שמכר לו השדה ונתחייב באחריותו נמצא גם אחריות הלוקח על השבח כו' ובזה דברי רבינו בכאן מבוארים דמ"ש דכיון שמכר לו באחריות ר"ל דכתב לו אנא איקום כו' ול' רשב"ם הנ"ל תפס ונראה דאפילו לא כתב להלוקח דאקני נוטל חצי השבח דהא אחר שהשביחה הלוקח לא מכרה הלוה לשום אדם אחר כ"א להלוקח ולא גרע גבי לוקח מאילו נשאר עדיין ביד המוכר אבל להמלוה ודאי בעינן דכתב דאקני משום השבח אף אם גוף השדה היה בידו קודם ההלואה דהא אמרינן דהו"ל כאילו חזר ומכרה להלוקח וכנ"ל וע"ל ר"ס קט"ו דשם מקור הדין הזה ושם ביארתי יותר מילתא בטעמו וגם רבינו קיצר כאן וסמך אמ"ש שם:

סעיף ד

ואם שיעבד לו מטלטלין אגב כו' גם בכאן קיצר רבינו ולא הקדים לכתוב דין שיעבוד מטלטלי אגב מקרקעי משום דאין כאן מקומו של דין זה עד לקמן בדין טריפות ממשעבדי (בסימן קי"ג) וכאן בדיני שטרות נקט ליה אגב ללמדנו אם מועיל הכתיבה בזמן הזה וז"ש הרא"ש תמהתי על שכותבין כו' ורציתי לבטל כו': כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה כלל ע"ט סי"ד כ"כ וז"ל שם ופסקו הדיינים דשייך דין קדימה במטלטלים שמכר או שנתן או משכן הלוה מדינא דגמרא כדמוכח פרק ח"ה בשמעתתא דמכר לו פרה או טלית: וגם מכח המנהג כי בררו כו' ע"ל מבואר זה שמ"ש בדברי רבינו או גם מכח המנהג ט"ס הוא תיבת או וצ"ל וגם מכח המנהג אך מנהג זה לא היה ברור כ"א אמה שראו הדיינים האחרונים שדיין שהיה קודם להם פסק כן ושאלו את פי הרא"ש אם לנהוג כפסק הדיין ההוא: לגבותו מן הלקוחות ויש בהם דין קדימה ע"ל סקי"ג שכתב והוא דכתב בשטרא דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרא ושם כתבתי טעם הדבר ע"ש: תמהתי על כי כו'

פי' כל העולם כותבין כן אע"פ שלא פירשו בשעת הקנין. שא"כ אין לך אדם כו' משא"כ לפי דינא דגמ' שאף שהדין כן מ"מ לא היו נוהגין לכתבו ולפעמים כשאם התנה עם הלוה וקנו מידו בעדים לכותבו הו"ל קלא והיו הלוקחים מטלטלים ממנו קונים דוקא בשטר ובאחריות והיה הרגש גדול בדבר:

סעיף ה

ומ"ש כ"א בשטר פי' בשטר כדי שיהיה לו קול שקנה ממנו חפץ בעד כך וכך ויהיה לו עי"ז כח לטרוף ולגבות מהלוקחים אחריו כאילו הלוה לו מעות: ורציתי לבטלו פירוש הכתיבה וק"ל: כבר נהגו כולי דייק וכתב שאין מגבין לב"ח ממטלטלין שמכר או נתן כו' משמע הא מה שגבה ב"ח המאוחר ממנו חוזר המוקדם ומוציא ממנו דתקנת השוק לא שייך אלא במכירה או במתנה אבל לא בגביית ב"ח מאוחר וכ"כ ב"י הדין בפשיטות ומה"ט היו נוהגין לכתוב שיעבוד מטלטלי אגב מקרקעי בשטרות:

סעיף יז

ראובן הוציא כו' כן הוא הסכמת בעה"ת שער כ"א: אם הודה לוי פי' ואינו חב לאחרים כדמסיק בסמוך: כיון שיש כאן מסירה והודאה כו' אע"פ דקיי"ל דאפילו מכר שט"ח לחבירו בכתיבה ומסירה יכול לחזור ולמחול ללוה הכא שיש כאן הודאה שמעולם לא היה הוא אלא שליח בדבר עדיף טפי ואיך ימחול מה שאינו שלו: וא"צ הקנאה חדשה פירוש שיקנה שמעון לראובן בקנין ואז יכתוב לו שטר על שמו ששמעון חייב לראובן כדאמרינן בסס"ו במוכר שט"ח לחבירו ע"ש בסכ"ג:

סעיף יח

ראובן הלוה כו' כ"כ בעה"ת שם ס"ט ע"ש: שיחייב עצמו כו' והא דכתב רבינו לעיל סמ"ט דבעינן שיכירו שם המלוה והלוה הא כתבתי שם מילתא בטעמא שאם כותבין בל' נסתר אמר לנו כתבו שטר לפלוני שאני חייב לו מנה ש"ד אע"פ שאין מכירין המלוה ע"ש: אם הודיע כו' א"ל הא אית להו לעדים למיחש שמא להפקיע חוב זה מב"ח קעביד הכי דדוקא כשאין העדים מכירין המלוה שיש לחוש שמעלה לנפשו שם אחר כדי להפקיע כי העדים יסברו שהאמת כן הוא ויוציאו הקול ע"ש אותו שם שהעלה לפניהן משא"כ בזה דהעדים לעולם מפקיעין הקול ואומרים המעשה כאשר היה איך בא ראובן והלוה ע"ש שמעון וא"כ ב"ח דראובן יאמרו לאחר זמן שלרמאות עשה ראובן כן וע"ל סמ"ג בדרישה שכתבתי ישוב בע"א: אלא אפילו כו' זה בזה תליא דכיון דעשה בסתם יש לו מקום לערער משא"כ כשפי' וק"ל: אין ממש בדבריו שם בבעה"ת סיים בזה וכתב דל"מ לדעת הרמב"ם שסובר שנאמן לומר שטר מכר היה לי ונאבד וכמש"ר בשמו בס"ס ס"ב וס"ו שנאמן ראובן בכל טענותיו במגו דשטר מכר היה לי ואבד אלא אפי' לדברי

החולקים עליו כיון שמודה שמעון שלא היה מממונו אין זה ל' זכייה: ולא ל' הודאה שיהיה של שמעון פי' אף שאמר לכתוב ע"ש שמעון אין בזה הודאה שהממון היה של שמעון ורבינו שכתב בשם הרא"ש בסס"ו סי"ב דאינו נאמן לומר שטר היה לי ואבד מש"ה קיצר כאן: מדרך אמנה כו' ל' רבינו הוא זה אבל לא שאמר כן בפני העדים: וכיון ששמעון כו' ז"ל מ"ו ר"ש וצ"ע היכא ששמעון אומר אני הלויתי אם ליתן לשמעון או יהא מונח עכ"ל: אלא אפי' כו' פי' ושמעון שתק ולא אמרינן בזה שתיקה כהודאה דמיא ואח"כ מסיק דאפילו הודה לו בפירוש אינו אלא כמפליגו כו':

סעיף יט

ולכשארצה כו' פי' תקרע שטר הראשון ותחזור ותעשה קנין חדש או הודאה חדשה והעדים יכתבו שטר אחר על שמי וכן מה שמסיק וכתב דבאומר לפני עדים כו' ר"ל מחייבין ללוי לעשות קנין חדש ויכתבו העדים שטר אחר ע"ש ולפ"ז היה נראה דכותבין מזמן הב'. ומיהו פי' זה אינו מוכרע דנוכל לומר דאף בלא קנין והודאה (חדשה העדים) יכתבו לו שטר אחר ומזמן הראשון כיון שהתנה עליו מתחילה וק"ל: אלא אמר לעדים כו' ג"ז מיירי שא"ל כן בשעת הלואה דשלא בשעת הלואה ודאי אינו יכול להתנות בע"כ (כמ"ש לקמן בס"ע) וז"ל בעה"ת שם ולא מצי לוי למימר אנא אמינא דמהך רקא עבדית שטרא בשמיה קאמרת קמ"ל דא"ל קמך אמרי להו ומינך אמרי עכ"ל וה"ט דכ"ר שאמר כן לעדים ולא כתב שאמר אל הלוה סתם עוד שטר אחר יכתוב לי על הלואה דלרבותא נקט עדים. א"נ משום דאורחא דמילתא הכי הוא דכי מדבר עם הלוה מפרש דבריו משא"כ לפני עדים מסתיר דבריו דאינו רוצה שיוציאו הקול שהממון שלו שהרי כל כוונתו של זה שלא להשביע עצמו וק"ל:

סעיף כ

כתב הרמב"ם כו' בה' טוען פ"ה כ"כ: ומ"ש וזה אומר א"י כו' נ"ל דדוקא בכה"ג שאומר א"י אם יש לך זכות בו א"נ הודה לו ואינו רוצה להוציאו הוא דכופין אותו אבל אם טען ברי לי שאיו לך זכות בו אין כופין אותו וכמסקנת רבינו בשם הרא"ש לעיל סי' י"ו ועד"ר:

סימן סא

סעיף א

ששאלת על שתקנו הקהילות כו' עד ואם יש כו' יש מוחקים הוי"ו של ואם יש וי"ל דהוי"ו עומדת במקום והנה וכאילו אמר והנה שאלת אם יש בכלל זה כו': אלא על שטר כו' כלל הדברים שבכל דבר אמרינן הודאת בעל דין כק' עדים דמי ומשום הכי במחילה זו נמי מאחר שחתימתו מטה ניכרת ודאי הולכין אחריו אלא שבשטר שיעבודיה העומד

לגבות בו ולטרוף בו מהלקוחות ליתא בכ"י וחתימתו קול ולוקחים לזה עדים המוציאים קול בזה תקנו שיקחו עדים מיוחדים נאמנים ולא יקח כ"א עדים את מי שירצה מפני חשש זיוף:

סעיף ב

וכן היה הדין כו' יש מגיהים הוא במקום היה ונ"ל דה"ק משום דהשאלה היה באם השטר מחילה הוא מר"י אחר והמוחל חתם עליה וכדמשמע מל' השאלה מש"ה השיב שג"ז מהני כי אף שנהגו שהמוחל כותב כולו בכ"י ל"ת שהמנהג הוא דוקא אלא אם היו נוהגים שאחר היה כותב והמוחל חותם ג"כ מהני כמו כו':

סעיף ג

וששאלת שטר כו כלל ס"ח דין ג': אם אין תקנה כו' כלומר שלא יגבה בנאמנות ובשאר שופרא דשטרא שלא יוכל הלוה לטעון פרעתי כמו במלוה בעדים כל שלא נכתב שטר גמור ומפורש בכל פרטיו: יראה שגובין בו ונראה שיכול לטרוף ג"כ מלקוחות ועמ"ש בסרמ"ג סי"ב ובש"ע פסק בהיפך דאין גובין בו כ"א במקום שיש מנהג לגבות בו והוא דעת ריב"ש הביאו בד"מ וב"י: שהרי העדים כו' ואף שאין עדי הקנין לפניהן ומעידין כן מ"מ מתוך הדברים הנכתבים בזכירה המה מעידים כן:ומ"ש ע"מ כו' האי ע"מ אינו ר"ל שהתנה בתנאי דלא יועיל אם לא יכתוב הסופר אלא ר"ל שקנה באופן המועיל לכתוב בכל ל' יפוי כח וק"ל: ובחתימתן כו' הרא"ש לטעמיה דס"ל דעדי הקנין בלא כתיבה וחתימה לא מפקי לקלא מיהו לפי מ"ש שם בסמ"ג במסקנא צ"ל דמיירי דאין עדי הקנין לפנינו (לאחר) [לאמר] שזוכרין זמן כו' ע"ש

סעיף ד

על המקום כו' והא דכ"ר לעיל בסמ"ט בשם הר"ר ישעיה דצריך לכתוב שם העיר וכתבתי שם שדוקא קאמר (ולא כמ"ש ב"י שם) י"ל דשני עניינים הם דשם מיירי מכתיבת מקום לידה או דירת המלוה או הלוה שע"ש אותו מקום נקראו ומשום חשש ב' יב"ש והכא מיירי מכתיבה באיזה מקום נעשה ההלואה והקנין ומטעם שידעו מאיזה מטבע יגבה ואין זה תולה בזה שאף אם הלוה מעיר פלוני ההלואה יכול להיות שנעשה במקום אחר וא"צ לחלק דהכא מיירי בדיעבד ולעיל לכתחלה ועמ"ש עוד שם בסמ"ט: ולא מאיזה כו' פי' שיש כמה מיני זהובים כמו שיש זהוב ריינ"ש וזהוב הגר וזהוב פולנ"ש וע"ל סמ"ג: ועל המטבע כו' דמדכתב בשטר זהובים סתם יד בעה"ש על התחתונה ליתן לו הפחות שנקראו זהובים במקום שמוציא שם השטר היכא שאין נזכר מקום שטר וכדלעיל ס"ס מ"ג וקיצר כאן כי אין כאן מקומו:

סעיף ה

וששאלת אשה כו' כלל ל"ט וכפולה היא לקמן בסצ"ו סכ"ב ע"ש: ונתחייבה כו' ע"ל ר"ס צ"ט ושם מבואר דתקנת הגאונים היא לישבע שאין לו כלום לשלם: ומ"ש שתקנו להשביע כו' דאלו על שאין לו קרקע מסתמא א"צ לישבע דאם היה לו היה ידוע: איני רוצה ליתן כו' או לישבע תגבו כו' סרסהו ופרשהו איני רוצה ליתן לו מטלטלים הידועים תגבו לו קרקע מקרקעות דבנ"ח או תאמינו לו שאין לו לשלם ואינו רוצה לישבע על כך. אבל א"ל כמשמעו שאין ידוע אם יש לו מטלטלים והוא אינו רוצה לישבע ואמר תנו לו קרקע דהא לקמן בסק"א כתבתי בשם המרדכי דאין משביעין ללוה על ספק הזה וגם רבינו כתב שם בס"ז דהתולה מעותיו כו' שאין משביעין אלא מחרימין לבד גם בס"י כ' שם בשם הרמב"ם דמחרימין אם אין לו מטלטלים כו' הרי דלא הצריך שבועה ע"ז כ"א חרם ולא מצינו שמשביעין לו אלא כשטען אין לי כלום אלא מחוורתא כדפרישנא מעיקרא אך הל' דחוק קצת ולקמן בסצ"ו לא כתב רבינו כהאי לישנא אבל בתשובת הרא"ש כתב בלשון שכתב רבינו כאן ע"ש ודוק וצ"ע:

סעיף ו

ששאלת שטר כלל ס"ח: אם יוכל כו' פי' כשיהיה אותו האחר בעולם בעת שנשתעבד הלוה דהא אין אדם יכול לשעבד עצמו למי שלא בא לעולם כו' רשב"א וע"ל סקכ"ו. בלא הרשאה ע"ל סקכ"ב דין הרשאה וטעם צורך שלה. לחיזוק בעלמא כו' רבינו קיצר בל' השאלה וכ"כ שם לחיזוק בעלמא גם בלא צוואת הלוה אמנם הואיל ונהגו לכתוב כן בכל השטרות אמרינן כי אמר סתמא כפי מנהג קאמר וגם נאמנות רגילין עכשיו לכתוב בכל השטרות אף כי אמר ליה סתמא א"כ ג"כ לא יועיל כל (מה) [זמן] שאין אנו יודעים שאומר לו בפי' כן: עד הכפל וי"ס גורסין עם הכפל ובמקצתן על הכפל: תשובה כך כו' אם לא שכתוב מפורש בו אף בלא הרשאה נראה דעיקר תשובתו היה כיון דנהגו כן דלפעמים היו כותבין בשטר בפירוש אף בלא הרשאה נמצא כשלא כתבו בו כן הוי ריעותא מש"ה לא הלכו אחר פשט השטר ופירשוהו לכל מוציא שטר זה ד"ל המוציאו עם ההרשאה שבידו משא"כ בנאמנות דכ' בו מפורש ואף שהסופר כתבו מעצמו מ"מ כל המקנה על המנהג הוא מקנה וכדמסיק ובסמוך יליף מדין זה מק"ו וכ' ומה כאן דלית ביה צד עבירה אף אם פירשו לכל מוציא שטר זה אפילו בלא הרשאה אפ"ה כיון דאיכא בו צד ריעותא נדחקו בפירושו ק"ו היכא דאיכא ביה צד עבירה דלא נלך אחר ל' פשטא דהשטר רק נפרשו דר"ל כשלא מוצא דיין שרוצה למשכנו וק"ל. והב"י כתב כאן והנה השיב שכך נהגו בטוליטולא כלומר למנהג בעלמא דאילו מדינא תנאם קיים וכך פי'

דבריו בת"ה סשל"א עכ"ל ונ"ל כוותיה לדינא אבל לא כביאורו רק כמ"ש ועד"ר ששם כתבתי דגם בעל ת"ה לא כ"כ לביאור דברי הרא"ש ע"ש:

סעיף ז

וכל דבר כו' זהו תשובה על הנאמנות: כתבוה בשוקא פי' ולא יכול לומר מתנה טמירתא היה וע"ל בסרמ"ב:

סעיף ח

ואם היה בא לידי כו' זהו תשובה על ענין ההוצאה: לא הייתי כו' עד"ר: בב"ד חשוב ודלא כאסמכתא מ"ו ר"ש כתב דצ"ל דלא בלא וי"ו ור"ל כשהקנין נעשה בב"ד חשוב אז הוא דלא כאסמכתא אבל אין פירושו שצריך לכתוב דלא כאסמכתא דלא מצינו זה בתלמוד ובפוסקים אלא לקמן סקי"ג משום שדומה לאסמכתא ואפ"ה אי הוה בקנין לא בעינן שיכתוב כן בשטר ע"ש עכ"ל ובזה אשר כתב מור"ש יש לקיים הגירסא של ודלא וא"צ למחוק הוי"ו ולומר דקאי אלשון השואל היאך יגבו והלא אסמכתא היא והשיב לו דאין גובין כ"א נעשה הקנין בב"ד חשוב ואז הוה דלא כאסמכתא והיינו ודלא כאסמכתא ודוק וע"ל סר"ז:

סעיף ט

ששאלת מלוה כו' שם כלל י"ח סי"ג ותשובה זו כפולה היא לקמן סי' ק"ג:

סעיף יא

והא דכתבינן כו' משמע דאי לא מצי לפרשו בע"א היו הולכין אחר הל' בפרט אם יש למלוה זכות בו מיהו היינו דוקא אם רגילין לכתוב כן בכל השטרות ואז אמרינן דאדעתא דהכי קיבל הקנין וכ"ש אם מפורש בשטר בהדיא שקיבל עליו אותו ענין בפירוש בקנין ואין בוה משום דמתנה על מ"ש בתורה דהיינו דוקא בתנאי דעלמא אבל אין אחר קנין כלום וכמש"ל סנ"ו: אז יש לו רשות כלומר דכיון שנכתב כן הא לא נכתב לא. וכן בסמוך או יש לו רשות לעשות דין לעצמו פירוש נמי כיון ששעבד עצמו בשטר על כך הא לא"ה לא:

סעיף יג

שנוהגין בב' כו' פי' בדין לירד לנכסי לוה בלא רשות ובדין לידון לפני עכו"ם. ועוד רגילין כו' והא דלא יהיב ג"כ טעם למה נכתב כיון דלא נהגו כן די"ל כיון דבעלמא נוהגין לכתוב כן לפי שבאמת אין כותבין הרשאה נתפשט המנהג גם בטוליטולא לכתוב כן אף שאין מוציאין בלא הרשאה משא"כ בתרי הנ"ל דלא נהגו לכתוב בשום מקום מש"ה הוצרך לתת טעם למה דכתב גם י"ל דטעם זה כבר כתב לעיל דעושין כן לחיזוק בעלמא:

סעיף יד

וששאלת שמעון שכתב כו' בכלל ס"ז דין ג': שנתחייב כו' ומיירי שהיו שותפין יחד ושמעון לא היה יודע בבירור כמה נשאר חייב לראובן נתן לו שטר בעדים שכתוב בו אני משעבד את עצמי עד אלף זהובים כו' כלומר כל מה שימצא בחשבון שנ"ח לו ויכתוב לו אותו בכ"י ויחתום שמו עליו על אותו סך יהיה מה שיהיה הן רב הן מעט עד אלף זהובים אני משעבד את עצמי לפני עדים. ועיקר הנ"מ במה שנתן לו שטר זה היה בשביל שיהיה לו שיעבוד על נכסיו מהיום כי החשבון שיהיה ביניהן יהיה נכתב בכ"י גם יטרוף בו מלקוחות אבל בשטר זה לחוד ודאי לא היה יכול לגבות מאחר שלא נתברר סך החיוב והשתא א"ש שלא ירא שמעון מליתן לו ב' שטרות דהיינו שטר זה על אלף זהובים וגם כ"י וק"ל: גם י"ל דמיירי ששמעון בקש שראובן ילוה לו וראובן לא היה יכול להבטיח כמה ילוה לו וירא שמא לא יהיו עדים באותו זמן והתחייב נפשו היום באלף זהובים וכתב בשטר דהיינו באובן שיברר בכ"י כמה היתה ההלואה ופסק שיגבה מזמן הראשון ואין זה שטר מוקדם דעדים בחתומיו ז"ל גם התחייב נפשו מהיום בשטר שהודה לו בו אחר זמן וק"ל: שיש לראובן עליו ק' זהובים כו' בתשובת הרא"ש אינו אלא שיש לראובן עליו וכן מוכרח לפמ"ש: ונתקיימה ח"י כו' דאילו לא נתקיים אינו כלום דלמא זה אינו כ"י ולא חייב לו כלום והוא לא שיעבד עצמו בשטר אלא מה שימצא כתוב בח"י ולכן לא היה השואל מסתפק אלא מזמן שנתקיים ח"י דמאז נתברר שחייב לו: שמא לאלתר כו' ר"ל שמא לאלתר יעשו חשבון יחד וישאר ח"ל אף זהובים ויתן לו כ"י עליהם: כי דוקא העדים כו' ואע"פ דב"ד כותבין בו הקיום מ"מ אין הקיום מוציא קול וכ"כ רבינו בהדיא סס"ט ס"ו ז"ל ואפילו נתקיים כ"י בב"ד דינו כמלוה ע"פ בעדים ואינו גובה מהיורשים ומהלקוחות אלא ממנו אם הודה שלא פרע כו':

סעיף טו

וששאלת ראובן שאל כו' בכלל ס"ה דין ג' ושם כתב ראובן תבע לשמעון. אלא לוי כו' ז"ל מור"ש נ"ל שלוי הלוה משכון לשמעון כדי שימשכנו אצל אחרים שילוה לו עליו מעות לצרכו ושם לו החפץ במנה אם נאבד או יקולקל המשכון וק"ל עכ"ל. ול' נתן לי משכון קצת דוחק לפי' זה דהול"ל השאיל לי משכון וי"ל שלוי בקש משמעון שיכתוב אנפשו איך שחייב לראובן ק' זהובים ואפשר שהיה רוצה למכור אותו השטר בהיותו צריך למעות וכדי שלא יבא שמעון לידי היזק שיגבו ממנו בשטר זה הניח לוי בידו משכון שלא יגיע לו היזק מזה וק"ל. אבל מ"ש בתשובה שעיקר הממון לא היה שלו אלא של לוי היה לא משמע כפירוש זה דלפ"ז לוי לא הלוהו כלום ונתיישב יותר לפי' הראשון: ושאל ממני כו' כלומר לא רצה לוה שיכתוב השטר על שמו לב' הפירושים הנ"ל כדי

שלא להשביע את עצמו הוא: כמו שטען כו' ר"ל שהעדים יודעים שהדבר הוא כן א"כ לאו הודאה היא ונאמן אפילו בלא שבועה: במגו שהיה יכול לומר לך פרעתי כו' ק"ק דהו"ל מגו דהעזה דבמ"ש עכשיו דהממון של לוי אינו מעיז נגדו דהא גם ראובן לא טען שהממון היה שלו אלא שזכה בו מכח שנתחייב לו בהודאה ובשטר וי"ל דלא אמרו דאין אדם יכול להעיז אלא נגד מלוה שלו שעשה לו טובה שהלוהו ולא בזה שטוען שנתחייב לו בלי הלואה: כיון שאין כו' לשון זה משמע אפילו היה השטר בעין ביד אחר אפ"ה נאמן זה בשבועה לומר פרעתיהו וממני נפל כיון שאין השטר ביד אותו שנכתב על שמו וכדעת הרמב"ם שכ"ר לעיל ס"ס מ"א וע"ל סר"ו: ואינו סותר כו' כלומר ולא שהוחזק כפרן כיון שעדים מעידים שנתחייב לראובן שהרי יכול לתרץ דבורו ואינו סותר כלום וע"ל סימן פ':

סעיף טז

שאלה ילמדנו רבינו כו' בכלל ס"ח: ויש לו כמו ל' שנים כלומר יש ל' שנים שנכתב וכ"צ לפרש לעיל ס"ס מ"ג ע"ש מיהו כאן יש לפרש יש לו אראובן שזהו ל' שנים שראוהו עדים בידו: והקהל כו' ולא אמרו ג"כ שאבותיהן פרעו דאז היה טענתן גרוע שהיה לאבותיהן ליקח השטר מידו אבל כשפרעו אחרים מהקהל לא חששו כיון שהשטר לא נכתב עליהם א"נ ר"ל שאבותיהם עשו ההלואה בשביל הקהל וגם פרעוהו בממון הקהל וכ"א היה סומך על חבירו שיקחנו דהוי כמו קדירה דבי שותפי: אין זה טענה כו' עד"ר: אמנם אם יראה כו' ע"ל סט"ו ולקמן סע"ה וסצ"ח וקי"ח:

סעיף יח

שאלה ראובן שיצא כו כלל ס"ה: ואח"כ נתבלבל המעמד כצ"ל: או עשיתי כו' אע"ג דאמרינן לעיל סל"ב דאף אם הוא אינו טוען כן אנן טענינן ליה והביא שם תשובה זו עצמו היינו היכא שאמר שלא ח"ל כלום אז אנן מתרצינן שהודאתו היתה כדי שלא להשביע כו' אבל הכא מודה שח"ל: א"כ מה קפידא כו' מל' א"כ מה קפידא כו' משמע דה"ק בשלמא אי הוה טען שכוונתו היתה שלא להשביע היה קפידא בכתיבה זו דלולי הכתיבה יכול לטעון כן ועכשיו שנכתב אינו יכול לטעון כן אף שלא נכתב אלא בל' הודאה גרידתא מ"מ אלימא מילתא דכתיבה כמ"ש בס"מ ואם זה הנתבע יכול לברר שכדבריו כן היה שלא הודה הודאה זו ע"ד לכתוב לא הוי אזלינן בתר זאת הכתיבה דהיינו מקרעינן ליה אבל השתא שלא טען שלא להשביעו כוונתי א"כ אין להקפיד בכתיבה זו ואי משום שיבא לגבות ע"י ממשועבדים ע"ז מסיק וכתב דלהא אין לחוש דהא לא היה כוונתו להפיק קלא ולהיות לו כדין שטר גמור אלא לזכרון דברים כוונו דכן מוכח ל' השטר מדלא כתבו העדנו על עצמו: כמו שרגילין לכתוב בשטרות ר"ל בשטרות

גמורים הנכתבים לטרוף ע"י משועבדים כי ע"י שכותבין שא"ל אתם עדי ומעידין על עצמו כאילו אמר הודיעו הדבר לרבים ויזהרו מליקח שיעבודי. ומדלא כ"כ אלא הודה בפנינו כו' ר"ל הנכתבים לזכרון דברים (וכמ"ש לפני זה ועד"ר שם כתבתי די"ג ולא הודה בפנינו ואותה גירסא נראה עיקר): ואינו גובה כו' מאחר דשם לית בו קנין דודאי אם היה נכתב בו קנין נשתעבדו נכסיו משעת קנין ובכתיבה כל דהו היה סגי: וגם אינו שטר הלואה דאם היה שטר הלואה הי נכסיו משועבדים לו משעת ההלואה והשטר נכתב עליו לגבות ממשועבדים אבל בזה השטר לא כתב אלא מה שהודה בחשבון דהוא לזכרון דברים בעלמא ואם היה טוען עתה שלא להשביע הודה היו שומעין לו אבל כיון שלא טען הו"ל זה עדות לקיים כו' נראה דר"ל דל"מ תו לטעון שלא להשביע או החזרתי להן והא דלא כתב ג"כ דהא לא טען החזרתי להן אפשר דבעזבון שהודה שהיה בידו לא שייך למימר כבר החזרתי דלמי יחזירו אלא דפסק הרא"ש דגם מהיום והלאה לא מצי למטען כן כיון שעכשיו נודע לו שיש שטר הודאה בזה עליו אין לו להחזיר אף שיגדילו אם לא יקח מידם הכתב:

סימן סב

סעיף א

אשה הנושאת כו' ברייתא פרק ח"ה (דנ"ב) בין שנושאת ונותנת בתוך הבית בחיי בעלה וטוענת כן עם בעלה והוא טוען כנגדה בין שנושאת ונותנת בתוך הבית לאחר מיתת בעלה וטוענת עם היתומים וכ"כ הרמב"ם בפ"ט מנחלות הדין אשניהם ע"ש ועד"ר: והיא אומרת כו' שירשה מאביה או מציאה מצאה או שנתנה גם במתנה בכל אחר כפי דינה המבואר בא"ע ושם כמעט בר"ס פ"ה מבואר דאם בעלה נתן לה מתנה קרקע או מטלטלים קנתה ואין הבעל אוכל פירות ועמ"ש בסמוך: ראיה בעדים לאפוקי ממ"ד שסגי בראיית קיום שטר שלה ופלוגתא היא בגמרא שם: וא"צ שיעידו כו' כ"כ בע"ת בשנ"א ע"ש דין מ"ט והר"מ כהן הביא ראיה לזה מהא דאמרינן לקמן גבי אחין אימר מעיסתו קימץ משמע דמספק תלינן להעמיד הממון בידו וה"ה באשה: דה"ה אם כו' כלומר אע"פ שגופן ממון והוא מוחזק בהן אפ"ה צריכה ראיה ול"ת דוקא שטרות שאין גופן ממון ומחוסרי גובינא ותפיסתן אין כ"כ תפיסה וק"ל:

סעיף ב

וכן אחד מהאחין כו' ג"ז בברייתא הנ"ל שם: ואומר שלי הם וכו' לעיל גבי אשה סתם וכתב שלי הן משום דסתם שלי הם ר"ל מירושה מאבותי אבל באחין דבסתם ירושה הם שוין מש"ה הוצרך לכתוב שנפלו לי מאמי וה"ה אם טען מציאה מצאתי או מתנה שנתנו

לי וכמש"ל וכ"כ הרמב"ם בזה ע"ש: אז צריכין האחין כו' שם בגמ' אמר שמואל דבזה ליכא מאן דפליג ואע"ג דאתקיף עליה שם בגמ' וקאמר ז"ל מתקיף לה ר"פ כלום טענינן להו ליתמי מידי דל"מ טעין אבוהון קשיא מ"מ פסקו הפוסקים הכי משום דר"ח כתב בשם הגאונים דלא דחינן מימרא בקשיא אלא בתיובתא דקשיא פי' קשיא לן דלא ידעינן לתרוצי האי מימרא אבל המימרא מימרא תריצא היא עכ"ל. והתוס' כתבו טעם לדבר והוא דשאני הכא כיון דהשטר נכתב ויוצא בשמו מוכח מלתא דשלו הוא אלא שבחייו אמרו צריך להביא ראיה דאם איתא שנפלו לו מאמו א"א שלא יהיו לו עדים בדבר אבל בבנו דלא ידע במילי דאבוה סמכינן אמאי דיוצאין על שמו. וכתב ר"י בנתיב כ"ו ח"ב די"א דמה"ט המטלטלין הן בחזקת האחין דלא (ראו) [דמי] לשטרות שיצאו בשמו: ואם חלקו כו' כן הוא מימרא דרב חסדא שם וכתבו התוס' שם דאפילו לא טען שמעות הללו הם ממה שקבץ מאותה חלוקה אלא אומר מבית אבי אמי נפלו לי מ"מ נאמן במגו דאמר מחלוקה זה יתרתיה: ואפילו אם כו' כ"כ בעה"ת שנ"א דאע"פ שנראה לב"ד שאין יכול לקמץ מעיסתו אותו סך מ"מ אמרינן שמא מאותו קומץ נשא ונתן עד שאסף הון רב: והוא שזמן כו' כ"כ בעה"ת שנ"א ומשום דא"ל אף אם זמנה קודם החלוקה מ"מ נאמן במ"ש דממונו הן השטרות דשמא א' הלוה לו תחילה על החלוקה שיחלוק עם אחיו שיחזור וישלם לו וה"ה שנאמן אם טוען שהוא שלו בירושה במגו דאי בעי הוה אמר לויתי מקודם קמ"ל דלא:

סעיף ג

וכתב הרמב"ם כו' בפ"ט מה' נחלות וז"ל שם שט"ח היוצא מתחת יד אחד מהאחין עליו להביא ראיה שאביו נתנו לו בכתיבה ומסירה או שצוה לו כן כשהיה ש"מ ואם לא הביא ראיה הרי הוא לאמצע וכתב מ"ו ר"ש ז"ל שנוסח ספרי הטורים שלפנינו א"א ליישבם ולחברם אלא דילוג יש כאן וצריכין להעתיק בדברי רבינו גם רישא דדברי הרמב"ם ולא בשם הרמב"ם כי גמרא הוא (וכמ"ש בדרישה) מפג"פ עכ"ל ובודאי מיירי שלא כתוב השטר על שמו אלא ע"ש אביהן דאילו נכתב השטר ע"ש אותו האח אפילו הראב"ד סובר שאחר בכה"ג א"צ ראיה ומיירי שאין האח נושא ונותן בממון אביהם דאל"כ אפילו נכתב על שמו מ"מ הממון של שטר הוא בחזקת אביהם אלא מיירי בשטר שנכתב ע"ש אביו והוא בידו ואומר שאביו נתנו לו לבדו במתנה בכתיבה ומסירה בזה ס"ל להראב"ד דצריך (אחר) ראיה לזה וכתוב שנתן לו אביו השטר קני לך איהו וכל שיעבודיה כמ"ש בסי' ס"ו ועד"ר: גובה בו כו' פי' א"צ להראות לפנינו שמסרו ליה שטר בכתיבת קני לך איהו וכל שיעבודו כו' ועד"ר:

סימן סג

סעיף א

עדים שהעידו על ראובן כו' מימרא דר"פ פרק א"נ (דל"ו) וע"ש מ"ש הרא"ש שם וכתבתי דבריו ומה שיש לדקדק עליו בדרישה. ולא דמי למש"ר לעיל בס"ס ל"א מי שהביא עדים והוכחש כו' ואח"כ מביא עדים אחרים כו' דהתם אף אם הוא מוחזק כשקרן כ"ע מי הוחזקו כשקרנים משא"כ הכא דחיישינן שהוא עצמו כתב וחתם וזייף חתימתן ועיין ברמב"ם סוף הל' עדות שכתב שם הני ב' דינים בזא"ז גם בש"ע ס"ס ל"א כתב כל' הרמב"ם שניהם זא"ז והא דלא מחזיקין גם שאר שטרות בזיוף כתב הרא"ש שם הטעם דאמרינן דג"ז לא בקש לזייף אלא מפני שהמנה היה אצלו בע"פ וירא שמא יכפור וק"ל: ומש"ר עד שיעידו כו' א"צ שידעו שחתמו שטר זה אלא ר"ל שמעידים שכתב חתימות דשטר זה הוא כתב ח"י ולא חיישינן שמא כיון וזייף דכולי האי לא שכיחי לזייף ולא קאמר עד שיעידו עדיו אלא לאפוקי אחרים שהעידו על חתימתן דלא מהני דשמא טועין בדבר וכן משמע ברמב"ם סוף ה"ע וכן מוכח ממש"ר בסמוך ז"ל והרמ"ה כתב בל' פלוגתא וק"ל: כל שטרותיו כו' ודוקא מאותו זמן שהיה חוזר על זיופיה אבל הוציא שטר שראוהו בידו קודם הזמן שחזר על זיופו למפסליה למפרע בזמן שהיה לו חזקת כשרות לא אמרינן ודוק ועד"ר: עד שהן בעצמן כו' הכי הוה עובדא בפנ"פ ברבא שטעה בחתימתן: אבל אם כו' כלומר אע"פ שאין זוכרין שחתמו בשטר זה ואפשר שההלואה שראו לא היתה אלא מלוה ע"פ וזה זייף ועשאה מלוה בשטר מ"מ כיון דמעידין שראו ההלואה ושזה כ"י רגלים לדבר דקושטא קאמר ולא זייף כ"י: ומ"ש או אחרים מעידין ר"ל אפילו אחרים וכ"ש כשהן עצמן מעידין שזוכרין שחתמו שטר זה: ומ"ש דהא תו ליכא למיחש לזיופא אע"פ דכשמעידין שזוכרין ההלואה ושזה ח"י אכתי איכא למיחש לזיופא כיון שאין זוכרין שעל שטר זה חתמו אלא דאין חוששין לזיופא כולי האי ולא הול"ל דהא תו ליכא למיחש כו' (לכן צ"ל דה"פ) ל' לזיופא לגמרי לדבר שלא היה בעולם ליכא למיחש כדאיכא למיחש ברישא וק"ל: (ב) ומיהו לא משהינן ליה כו' פי' אף שהאי שטר לא מקרעינן ליה משום דאם יבאו העדים ויעידו שהוא חתימתן או שיעידו שראו ההלואה (לכל מר הנ"ל כדאית ליה) מגבינן ביה מ"מ לא משהינן בידיה ומה שלא כ"ר כאן דאי תפיס לא מפקינן מיניה כמש"ל סמ"ו סל"ג ובסנ"א ס"ג וכן לעיל לא כתב דלא משהינן ליה בידיה משום דהתם כיון שלא הוחזק בפסלות לגמרי מהני תפיסה וכיון דמהני תפיסה משהינן נמי בידיה ולא חוששין לזה שילך לב"ד אחר שלא ידעו בדבר

ויגבה מה לי תפס מה לי הוציא ממון בב"ד דלא ידעי אבל כאן דמחזקינן בפסול לגמרי ודאי לא מהני תפיסה ומשה"נ לא משהינן ליה בידיה ודוק:

סעיף ב
ראו סעיף 1

סימן סד

סעיף א
מי שהפקידו בידו כו' עובדא בפרק הכותב (דפ"ה) ופסק ר"נ הכי וכתבו רי"ף והרא"ש שם דמיירי שתפס בתורת משכון דאילו לגבות כו' ור"ל דאילו לגבות אף שטוען מסרם לי בכתיבה ומסירה לגבותם אינו נאמן ע"ז וכתב ב"י ואפילו לדעת הרמב"ם שכ"ר לעיל בשמו בס"ס ס"ב שאיש אחר מצי לגבות בשטר היוצא מתחת ידו נכתב ע"ש אחר שאני הכא דמיירי שיש עדים שהפקיד בידו כמ"ש בסמוך ומש"ה אף אם יאמר שאח"כ חזר והקנה לו בכתיבה אינו נאמן אפילו להרמב"ם ע"כ: ומיירי שיש כו' פי' בהא בעינן שיהיו לו עדים שתבעו ממנו מחיים ולא רצה להחזירם לו: שאל"כ היה נאמן כו' פי' שאילו לא ראו אותו עדים עתה בידו אף שיש עדים שהפקידו בידו נאמן במגו דנאנסו ואם לא הפקידו בידו בעדים אף שראו אותו עתה בידו היה נאמן לומר להד"ם שהפקידו בידו אלא מסר לידו מתחלה בתורת משכון וא"ת מאי זה מגו הא אי טען נאנסו לא היה רשאי להראותו ולגבות בו וי"ל דה"ק כיון דהאמינו מתחלה ולא ירא שיטעון נאנסו מידי האמינו ג"כ בהא אף שיאמר בתורת משכון כתנו לי וכדאמרינן בדין שליש בר"ס נ"ו ע"ש והאי נאמן פי' מ"ו רש"ל דהיינו בהיסת דהא גם אם היה טוען נאנסו לא משתבע כאן אלא היסת דשטרות אתמעטו מדין ש"ד ומה שלא כתב שהיה נאמן במגו דהחזרתי לפי שלזה לא היינו מצריכין עדים שראו אותן עתה בידו אלא ראו אותן בידו פעם אחת אחר מיתת המפקיד אפילו הוא זמן רב דהא תו לא היה נאמן במגו דהחזרתי ליתומים דהוה מגו דהעזה אבל משום מגו דנאנסו בעינן שראו אותן עתה בידו וק"ל:

סעיף ב
אבל למאי כו' כ"כ הרי"ף והרא"ש שם ורבינו כתבו עוד לקמן סק"ז ועד"ר. ונראה פשוט דבין לדינא דגמרא ובין למאי דתיקון רבנן לא מיירי כאן אלא כשידוע שאבי היתומים היה חייב לו כגון דנקט שטרא בידו או שהלוה לו לזמן ועדיין בתוך זמנו וע"ד שיתבאר לקמן סק"ח דאל"כ קשה למה יכול לגבות משטרותיהן דילמא אינו חייב לו כלום ול"מ דאינו נאמן נגד היתומים אלא אפילו בחיי אביהן לא היה נאמן לומר הלויתי לך עליהן כך וכך דהא קיי"ל דאינו נאמן לימר משכון הוא בידו עד כדי דמיו בדבר שראו עתה בידו אלא בדבר שהיה יכול לומר לקוח הוא בידו דאז נאמן במגו דלקוח וכמש"ר סע"ב

סי"א. ובשטרות דא"נ לומר לקוחים הם בידי כיון דליכא בידו שטר כתיבה ג"כ א"נ לומר משכון הוא בידי וק"ל. וזה דלא כמ"ש מ"ו ר"מ בד"מ ובש"ע ע"ש. ועד"ר מ"ש עוד מזה:

סימן סה

סעיף א

המוציא שטר אצלו כו' משנה בב"מ (ד"כ) ופירש"י כמש"ר שאינו יודע אם המלוה הפקידו או הלוה כו' אבל אם יודע מי הפקידו בידו ודאי היה מחזירו לו אף שהנפקד אינו זוכר לאיזה ענין מסרו לידו כיון שהוא עצמו בא לקחתו ודוקא כשהלוה שהפקידו מת כתב לעיל בסנ"ו ס"י דלא יחזירנו ליד יורשיו ע"ש:

סעיף ב

ואם שטר כו' עד כתב א"א הרא"ש בכלל ק"ה כ"כ: אין מועיל לו כלום פי' החזקה אינו מועיל לו וק"ל: לא לומר לקוחה כו' עד כיון שנמצא ביד שליש כלומר אם היה השטר משכונא בידו היה נאמן לומר בכך וכך היא ממושכנת בידי כפי משמעות השטר ואם אין שטר משכונא לפנינו כלל היה נאמן לומר בכך וכך היא ממושכנת בידי במגו דלקוחה היא בידי לאחר שהחזיק בה ג"ש אבל עתה שהשטר ממושכנת ביד שליש תו א"נ לומר שנשאר ח"ל כפי משמעות השטר: כיון שידוע כו' פי' וא"כ אינו יכול לומר לקוחה היא בידי והורע כח המשכונא דא"נ לומר שעדיין ח"ל כמ"ש בשטר המשכונא ויכול בעל השדה לטעון שכבר פרעו ואם מת (אין) [אנן] טענינן להיורשים שכבר פרעו ועיקר דברים הללו מבוארים בדברי רבינו במקומן בסקמ"ט וק"ן ע"ש: וא"י כמה כו' היינו משום דסתמא כיון דהשלישי ולא קרעו נשאר ח"ל דבר מה או היה שום שיור ביניהן ומ"מ כיון דלא ידעינן כמה או מה היה השיור מוקמינן לה לקרקע בחזקת מרא קמא:

סעיף ג

ואם טעה כו' עד כתב א"א הרא"ש בתשובה תשובה זו מצאתי כתובה בכלל ק"ה ואינה בתשו' הנדפסים: היה יכול לגבות בו פי' אחר שהיה נשבע נגד העד שאמר שנתנו לו ועד"ר: ואם הוא מודה כו' ג"ז שם בתשובה וא"ת יהא זה המלוה נאמן בשבועה לומר שהוא הפקיד בידו במגו דאי בעי הוה מכחישו ואמר דלא נתנו לו אלא היה בידו מעולם וי"ל דמגו כזה דהוצרך להעיז פניו ולומר לא נתנו לו לא אמרינן ואע"ג דבלא"ה מעיז פניו נגד הלוה מ"מ אפשר דלא היה רוצה להעיז פניו נגד שנים. ועוד דכיון דהשטר מסייעו אינו העזה נגד הלוה. ועוד דנגד הלוה במה שאומר לא נפרעתי אין זה העזה דאמרינן מלוה ישנה יש לו עליו וע"ל סע"ב דשם כתבתי עוד מדין מגו דהעזה ועד"ר שם כתבתי דאפילו הרמב"ם דכ"ר בשמו בסמוך סי"ט דפליג בנפל מודה בזה:

סעיף ד

וכן יורשי הנפקד כו' כן משמע שם בספ"ק דמציעא וקמ"ל בזה דל"ת דוקא אם הנפקד חי הואיל שא"י מה טיבו איכא קצת ריעותא אבל אם נמצא ביד היתומים אימא מסתמא דמילתא המלוה הפקידו כיון שנכתב על שמו קמ"ל וגם קמ"ל לאפוקי מסברת הרשב"א דכתב דוקא באם נמצא ביד השליש דידו כיד המלוה והו"ל כנסתפק המלוה עצמו בשטרו אם הוא פרוע הוא דלא יחזיר משא"כ בנמצא ביד היורש וכמ"ש בדרישה ע"ש:

סעיף ה

[1] וכתב א"א כו' שם בפסקיו ובתשובה כלל ק"ה כ"כ ואיירי בין אם נמצא השטר ביד השליש או ביד יורשיו והא דכ"ר דין זה באמצע דין אם נמצא ביד יורשים משום דסידר וכתב תחילה כל הדינים דאיירי בנמצא השטר דלא יחזירו לשום אחד מהן אם לא שנתרצו שניהן דאז יעשו כמאמרם ושאם החזיר לא יפה עשה הן שהוא שט"ח הן משכונתא בין נמצא ביד השליש בין נמצא ביד יורשיו ואח"כ כתב דין יורשין דלא טענינן להו שמא אביהן הלוה עליו וק"ל: אלא קרוע דחיישינן כו' פי' שמא פרע ומה שהודה לו קנוניא עשו יחד לטרוף מלקוחות שקנו מהלוה: דלא חיישינן כו' כלומר שלא הזכירו בגמרא הנך חששות דקנוניא ושמא כתב ללוות ולא לוה כו' אלא היכא דאיכא ריעותא דנפילה אבל לא נפל לא חיישינן לשום חששא. ודע דהאי שמא כתב ללוות בניסן ולא לוה עד תשרי פירוש שלא לוה עדיין אלא שעתה בתשרי אחר שנמצא רוצה ללוות בו מפני הטורח שיש לו לכתוב אחר א"נ דחייש לפשיטי דספרא (וכ"כ התוס' שם) אבל אין לפרש שלוה בו בתשרי קודם שנפל בתשרי דא"כ איך סיים שמפני שנפל אתרע שלא נזהר לשומרו מפני ריעותא והא כיון שלוה בו ודאי נזהר לשומרו ודוק בדרישה שבסעיף שאח"ז כי שם נתבארו הדברים באורך: ואם שניהם רוצים יעשו כמאמרם פי' אם כו' עד יהא מונח ע"כ כך הגירסא בכל ספרי הטור גם בס"י והדברים סתומים ותמוהים לכאורה מאד חדא שמל' ע"כ משמע שהכל מל' הרא"ש וז"א דבפסקיו בפ"ק דמציעא כתב כל זה ולא הזכיר האי פירוש שכ"ר גם בתשובה כלל ק"ה כתב כל זה ולא הזכיר האי פי' כלל אף שלפני זה כתב שם שיכול להשביע הא' לחבירו כמ"ש כאן אבל לא כ"כ אהא דאם ב' רוצים כו' ע"ש וע"ק דהו"ל לסיים ברבותא ולכתוב דאפילו בלא שבועה יעשו כמאמרם כיון דלא חיישינן לקנוניא בכה"ג לדעת הרא"ש וע"ק דהתחיל באם נתפשרו שיאמין הא' לחבירו בשבועה דמשמע דהא' רוצה לישבע אלא שהפשרה היא דהשני יאמינו על שבועתו וסיים וכ' כי המלוה יכול וכו' והיינו שישביענו ע"כ ואם לא ירצה לישבע יחזיר השטר להשני וכמ"ש הרא"ש שם בתשובה בהדיא וע"ק מאי לפיכך שכ"ר בסוף הדברים אמאי קאי לפיכך וכי תולה בדעת עצמו הוא או מאי קמ"ל ואחר העיון והדקדוק

נתיישב כל זה ולק"מ דרבינו דקדק בל' הרא"ש שכתב ואם שניהם רוצים יעשו כמאמרם והיה קשה לו דאי כפשוטו והיינו דלאחר (שנעשה) [שנמצא] השטר ביד השליש א"י מה טיבו שאלו להלוה אם נפרע ואמר לא נפרע ושהוא של המלוה הול"ל ואם מודה הלוה יעשה השליש כמאמרו וכן אם הוא איפכא דהמלוה מודה שהוא של הלוה אז הול"ל בקיצור ואם מודים זה לזה יעשה השליש כדברי המודה ולא הול"ל ואם ב' רוצים דהא זה שאומר שהוא שלו פשיטא שרוצה גם מה"ט לא הול"ל יעשו כמאמרם ל' רבים דמשמע דקאי אהמלוה והלוה דיעשו כמאמרם אלא הול"ל יעשה כמאמרו דהא אשליש קאי ואמר דיעשה כדברי המודה. ואף א"ת דמשום דקאי איורשי הנפקד כתב ל' יעשו אכתי ק' ל' כמאמרם. ועוד דא"כ קשה למה כתב דין זה אאם נמצא ביד יורשים ולא כתבו אכשנמצא ביד השליש עצמו כמ"ש הרא"ש בפסקיו אשליש עצמו וגם רבינו שהביא כאן דברי הרא"ש משמע דאשליש עצמו קאי וגם בתשובה אף שהמעשה כך היה שם שהיה נמצא שטר ביד יורשים ונשאל ע"ז מ"מ הביא ל' הגמ' דספ"ק דב"מ ופירושו וכתב שכ"א יכול להשביע להשני כו' ועל זה קאי שם אכשנמצא ביד השליש עצמו ומכח דקדוק ל' זה שכתבתי כ"ר פי' אם נתפשרו כו' ור"ל דמש"ה כתב הרא"ש ואם ב' רוצין דבא ללמדנו בזה ענין אחר והוא דמתחילה כתב דאם אינו מודה זה לזה שהוא שלו אלא כ"א אומר שלי הוא ע"ז כתב הדין דבגמ' שיהא מונח ואח"כ אמר שיש תיקון אחר והוא שכ"א אם ירצה יכול להכריח להשני שישבע שכדבריו כן הוא ואם אינו רוצה לישבע מחזיר השליש השטר ליד זה שתובע ממנו השבועה אלא שלתיקון זה דשבועה צריכין ריצוי ופשרה דשניהן והוא דאם אחר שאמר הא' ד"מ המלוה אמר להלוה השבע שכדבריך כן הוא וטול לך השטר יכול הלוה לומר למלוה השבע אתה שכדבריך כן הוא וטול לך השטר ואם יתחיל הלוה ויאמר אני אשבע שכדברי כן הוא ואטול השטר יכול המלוה לומר איני מאמינך בשבועה ומש"ה הוצרך הרא"ש לכתוב דאם ב' רוצין דהיינו המלוה רוצה להאמין להלוה והלוה רוצה לישבע אזי יעשו שניהם המלוה והלוה כריצו מאמרם דשניהן ואין מי שימחה בידם דלא חיישינן בזה לקנוניא וזש"ר פירוש אם יתפשרו שיאמין כו' היינו ריצוי המלוה כי יכול להשביע כ"א כו' מש"ה בעינן ריצוי הלוה שיתרצה הוא לישבע ולא לומר להמלוה השבע אתה וטול וסיים וכתב לפיכך כו' ר"ל מש"ה כתב הרא"ש ואם ב' רוצים יעשו דבעינן ריצוי שניהם ואם לא נתפשרו שניהן על הדבר צריך להיות מונח ומ"ש בסוף ע"כ היינו טעמו דפי' לדברי הרא"ש אינו מפסיק הענין והו"ל כאילו הוא כולו מדברי הרא"ש ודוק כי בזה נתיישב הכל בלי פקפוק:

סעיף ו
אע"פ שיש בו נאמנות עד"ר:

סעיף ז
אבל אנן לא כו' וכ' הרא"ש הטעם דמלתא דלא שכיחא הוא שילוה אדם מעות על שטרותיו שהרי אין יכול לגבותו בלא כתיבה ומלתא דלא שכיחא לא טענינן ליתמי עכ"ל ובסמ"ע כתבתי דאפילו הרמב"ם דס"ל דא"צ כתיבה נגד המוכר מודה בזה כיון דגם הוא ס"ל דהלוה יכול לטעון כנגדו לאו בעל דברים דידי את אם אין בידו שטר כתיבה כנ"ל בסס"ב ולקמן סס"ו מש"ה מקרי ג"כ דבר שלא שכיח דלא טענינן להו ליתומים:

סעיף ח
המוצא שט"ח כו' משנה פ"ק דב"מ ועד"ר: ומ"ש אפילו אין כו' הטעם דאחריות ט"ס הוא וכדמסיק רבינו בסמוך וכתב בעה"ת בשער נ"ב דאפילו כתוב בו נאמנות דלא הימנה אלא כשיוצא מתחת ידו: דחיישינן לפרעון כולי כלומר שיטרפו מלקוחות כדמסיק בסמוך: וכתב בעה"ת בשער נ"ב כ"כ: ואפילו אמר המלוה כו' פי" כשאין הלוה מודה והמלוה נתן בו סימן או איפכא מיירי דאי כשהלוה מודה פשיטא דאין מחזירין להמלוה ע"פ סימנו מחשש שקנוניא הוא והלוה אמר להמלוה מהסימן או איפכא וכן מוכח להדיא שם בבעה"ת דאסתם מוצא שט"ח קאי: אע"פ שאין כו' לפיכך כו' פי' הא דאמרינן אע"פ שאין בו אחריות לא יחזיר הוא מטעם דאחריות ט"ס לפיכך אם פירש בו שלא באחריות מחזירין ובזה מיושב אריכות לשונו דהול"ל מיד לעיל טעם הדבר: או שיש ללוה בנ"ח שמספיקים לשיעבוד החוב פי' יחזיר למלוה והיינו כשהחייב מודה וא"ת אכתי ניחוש שמא יש לו עליו עוד ב"ח אחר שאין אנו יודעין בו שיטרוף מבנ"ח (וכדחיישינן להכי לעיל סימן ל"ז ס"ח דפסלינן המוכר לעדות מחשש זה) והוא עשה קנוניא עם המלוה לטרוף מלקוחות י"ל כיון שיש לפנינו ש"ח כשר מסייע להודאתו לא חששו אלא להיכא דאיכא ודאי פסידא דלקוחות ול"ד להיא דלעיל דהתם הוא להיפוך שרוצה לסתור דברי המערער המביא עדות וראיה נגדו וק"ל ועד"ר וע"ל סכ"ג: וכן אם נמצא כו' מימרא דר"י ע"פ אוקימתא דרב כהנא בפ"ק דב"מ [די"ז] וכתבתי ל' בדרישה וטעמו דליכא למיחש לקנוניא דהא אי בעי כתב ליה שטר אחר מהשתא דהא לא בירושלים יתבינן דכותבין שעות וגם ליכא למיחש דילמא פרע לו ורצה לחזור וללוות בו משום דחייש לפשיטי דספרא ונמצא טורף בשטר שנמחל שעבודו דא"כ מלוה גופיה לא שביק דאמר שמעי בי רבנן ומפסדי ליה לשטרא כן איתא שם בגמרא. ועד"ר מ"ש עוד מזה. וא"ת לפי מאי דקיי"ל ע"מ כרתי (וכמש"ר בס"ס נ"א ע"ש) בלה"נ ליכא למיחש שכבר פרעו ושכוונת הלוה לחזור וללוות בו דהא חזקה הוא דלא שביק אינש היתרא ואכל איסורא דהו"ל

להודות שפרעו והיה יכול לחזור ולמסור לידו בפני ע"מ וכמש"ל סמ"ח. וי"ל דהגמרא קאמר ה"ט אפילו למ"ד דאין ע"מ כרתי. א"נ אף דע"מ כרתי מ"מ מדרך העולם ליקח שטר בעדים שמא ימותו או ילכו למד"ה אלו עדי המסירה וכמ"ש בסכ"ח וק"ל: אבל אם לא היה החייב מודה ר"ל אבל אם אין ידוע שהחייב מודה לו כגון שאינו לפנינו לשאול: אע"פ שזמנו כו' פי' ומן הכתיבה הוא בו ביום שמצא אפ"ה חיישינן לפריעה: דהא סתם הלואה ל' יום כו' נראה דלא מהא לבד למד הרמ"ה אלא גם מהא דחזקה אין אדם פורע ביומא ואפ"ה חיישינן כאן כשאינו לפנינו דפרעיה כיון דאיכא ריעותא דנפילה אע"ג דאיכא תרתי פריעה ביומא וסתם הלואה ל' יום א"כ ה"ה בקבע לו זמן כו' דאל"כ ק' הא בסתם הלואה אפילו לא נפל נאמן לומר פרוע כדלקמן סי' ע"ח משא"כ בקבוע זמן וא"כ מאי מייתי ראיה מסתם הלואה וע"ק למה סיים וכתב ואפ"ה כי אין חייב מודה כו' דהו"ל ללמוד מזה דאפילו כשח"מ לא יחזיר משום חשש פרעון וקנוניא כמ"ש לעיל אלא ודאי משום דבנמצא (ביד) [ביום] הכתיבה בעי שחייב מודה כ"נ וק"ל:

סעיף ט

מצא בשוק שטרות כו' פי' כל השטרות שמצא הם כתובים על שם מלוה א' שחייב לו פלוני ופלוני וכולם קרועים חוץ מא' וקאמר דג"ז דינו כאילו מצא לזה השלם לבד בשוק דכבר נתבאר דלא יחזירנו לא להלוה ולא להמלוה אם לא שנמצא בצדו ג"כ שובר אע"פ שאין בו עדים מצרפין לשטר ריעותא דנמצא בין הקרועין ומחזירין השטר להלוה וע"ל בדברי רבינו מ"ש בסימן זה מסכ"ג עד סכ"ז מדינים אלו ועד"ר: ואם יש עליו שובר כו' ר"ל שאין עליו שום דבר המעיד גם המלוה לא חתם שמו עליו ואפילו הוא כתב של אדם אחר שאינו של לוה ומלוה אפ"ה מחזירין השטר להלוה וכן הוכחתי לקמן בסימן זה בסכ"ה בדרישה ע"ש:

סעיף י

המוצא שט"ח בכלי כו' משנה שם וכתב הרא"ש ולא איתרע בנפילה זו כיון שע"י הסימן מתברר אי מלוה אי ממלוה נפל עכ"ל ובעה"ת שענ"ב כתב עוד טעמים אחרים וז"ל ר"י נ"ב ח"ב כלומר ומהדרינן שטרא בסימנא דכלי ואע"ג דבעלמא חיישינן לשאלה דוקא גבי איסור דא"א אבל לענין ממון לא חיישינן לשאלה ע"כ:

סעיף יא

מצא ג' שטרות כו' כרוכין זע"ז כן הוא ל' הברייתא שם ג' כרוכין זה בזה ואע"פ דס"ל לרבינו דא"צ ליתן סימן בכריכה ס"ל לרבינו דאי לאו דכרוכין הן גם סימן מנין לא שייך דהאובד מייאש ממנו מימר אמר לאו כחדא נפלו ממני אלא אחד א' וכ"כ הרא"ש והכי אמרינן לקמן בסרס"ב בס"י מצא ג' מטבעות אם מונחים זעג"ז כמגדל הן סימן הינוח

ומכריז מטבע מצאתי ובא ואומר סימן מנין וא"צ לומר שהיו מונחין כמגדל ע"ש. ואיכא נמי למימר דרבינו ס"ל דלרבותא קאמר כן דאע"פ שהן כרוכין אפ"ה סגי בסימן מנין לחוד וק"ל:

סעיף טז

המוצא שטר מתנת בריא כו' ברייתא שם (דף י"ט) והטעם כמ"ש דכיון דנפל איתרע וחיישינן שמא הא דמודה להראשון לא לזכות לו באמת אלא לעשות קנוניא להפקיע מיד אחר שמכר או נתן לו: כגון שכתב מהיום אם לא כו' והטעם דתו לא מצי האי מקבל מתנה להוציא מיד מקבל מתנה או הלוקח דבתריה דקמא ובתרא בתרא זכי שהרי הדר ביה מקמא: ואם הוא שטר הקנאה כו' דבשטר הקנאה אין הנפילה ריעותא כמ"ש לעיל בסמוך דהו"ל כאילו יש עדות שבא לידו מיד בשעת קנין דהא הקנין זכי וק"ל ועד"ר: ומה שכתב רבינו ואם הוא שטר הקנאה שפי' שהקנה לו מיד דמשמע שצריך להיות מפורש בו בהדיא שהקנה לו מיד כבר כתבתי בדרישה ס"ס ל"ט והוכחתי דל"ד הוא ע"ש והא דיש חילוק בין שטרי הקנאות היינו דוקא בשטר מתנה דלית ביה חשש פרעון אלא שאר חשש קנוניא וכיון שהקנה לו מיד הו"ל כאילו הביא ראיה שבא לידו מיד דליכא למיחש (בין) [ביה] לשאר קנוניא עמ"ש לעיל אבל בשט"ח העומד לפרוע אין חילוק בין שטרא הקנאה וכ"כ הרי"ף והרמב"ם ובעה"ת בשנ"ב וכן דייק ל' התוס' שם (די"ו) בד"ה אע"פ שכתב כו' משה"נ לא כתב רבינו האי חילוק דהקנאה לעיל בס"ח בדין מצא שט"ח וק"ל: אע"פ שלא הגיע השטר כו' זהו דלא כר"ח ורי"ף דס"ל דלא הקנה עד שיגיע השטר לידיה ע"ל סל"ט:

סעיף יז

המוצא שטר מתנת ש"מ כו' שם בגמרא מסיק רב זביד כן: ובנו אומר כו' ודוקא איהו דבר מיהדר הוא כיון דמתנת ש"מ היא ואי יהיב לאינש אחרינא בתרא זכה מש"ה מחזירין לידו וכמ"ש אבל בבנו חיישינן דילמא כתב אבוה להאי ונמלך ולא יהיב ניהליה ובתר אבוה כתב איהו לאינש אחרינא ויהיב ליה והשתא הדר ביה וקעביד קנוניא להפקיע נכסי האחרון:

סעיף יח

מלוה ולוה כו' בב"מ (ד"ז) ת"ר ב' אדוקין בשטר מלוה אומר שלי הוא ונפל ממני ומצאתיו ולוה אומר שלי הוא ופרעתיו לך יתקיים השטר בחותמיו (ואז יחלוקו) דברי רבי ורשב"ג פליג עליה וס"ל כיון דמודה שכתבו א"צ לקיימו ויחלוקו והלכתא כר' דאמר אף דמודה שכתבו מ"מ כיון דאינו מקוים אלא על פיו אמרינן מאן קמשוי ליה שטרא לוה והא אמר דפרוע ומבואר זה דמש"ר אם אינו מקוים כנומר אם אינו יכול

לקיימו וכל' הברייתא דאמר יתקיים בחותמיו (וכן הוא ברמב"ם ספי"ד דמלוה ז"ל אם הוא שטר שיכול לקיימו כו') ודומה לזה צריכין לפרש דברי רבינו בא"ח סתל"ד שכתב ז"ל אם לא בטיל צריך לחזור ולבדוק דר"ל אם לא בטיל ואינו יכול לבטל עוד וכמ"ש שם וכן הרבה ודוק: הלוה נאמן כו' דנאמן במגו דמזויף וכנ"ל: בטופס או תורף תורף הוא ל' גילוי כלומר עיקרו של שטר דהיינו שם הלוה והמלוה והמנה והזמן ושאר כל השטר הוא נקרא טופס כ"כ הערוך ערך טופס והביא ראיה מהא דאמרינן הכי לענין גיטין בפרק כל הגט והוא דעת רבינו: או ששניהן אוחזין כר עד"ר: זה ישבע כו' ע"ל סקל"ח שם כתבתי למה תקנו השבועה בל' זה: יותר משאין בו זמן דגם גובה ממשעבדי וזה לא גובה ממשעבדי ע"ל ר"ס מ"ג: והשאר יחלוקו בשוה ל' התוס' אין חולקין את החוב כמ"ש בשטר אלא כמו ששוה אלו ימכרו ומזה יפרע החצי וכ"כ ר"י נ"ו ח"ה בשם רבי' יונה: שהרי לא תורף כר פי' שכך השטר פסול בלא טופס כמו בלא תורף דאם נמחק אפילו שיטה אחת מן השטר הוא פסול וא"כ כך שוה שיטה א' מן הטופס כמו מקום לוה ומלוה ומעות ונמצא שוים בעיקר השטר אבל הזמן דיש בו יתרון דהשטר כשר זולתו כמש"ר בסמ"ג ול' רבינו הוא כל' התוס' שם בד"ה דאית ביה זמן ע"ש: ואם יש כאן עדי מסירה כו' לכאורה נראה דכוונת רבינו הוא דכל אחד ואחד לבדו כשר כיון דבסוף חוזרין וכותבין בשיטה אחרונה וקנינא מפ' לפ' בכל מאי דכתוב לעיל ואף שאין למדין משיטה אחרונה היינו במילי אחריני שאינו במשמעות מה שכתוב בתחלת השטר אבל כל כה"ג ודאי ילפינן סתום מן המפורש וא"כ כשעדי מסירה מעידים על ההלואה שקושטא היתה ושראו שהלוה מסר למלוה האי שטרא נמצא אף אילו חתך השטר לשנים היה כל חלק וחלק שטר גמור שהרי בחלק הראשון נזכר המלוה והלוה ובחלק שני נזכרו ג"כ וג"כ כתוב שם שקנו מיניה על כל הא דלעיל נמצא דהוה כאילו מפורש גם בו סך המעות והזמן והרי עדי מסירה מעידים על שניהם ושניהם שוים: ומ"ש אלא שהטופס שוה יותר בשביל העדים החתומים בו כלומר אלא שסוף סוף השתא דלא נחתך השטר לשנים עדיף חלק הטופס שהוא מקום חתימת העדים דאף כשילכו ע"מ למ"ה או ימותו מ"מ אפשר לקיים חתימת החתומים וא"כ שטר זה שנמסר בע"מ והן שוה לשניהן וחתומים בו בסוף הן או אחרים יש להטופס יתרון בזה ואע"פ שאם היו חותכין אותו לשנים היה שיווי החלקים שוה ויצטרפו שניהם לע"מ וזולתן שניהם פסולין מ"מ השתא שלא נחתך שפיר שמינן ליה דומיא דאמרינן ברישא גבי זמן דאף שאילו היה נחתך חלק שבו הזמן מן השטר לא היה שום א' שוה כלום מ"מ שמינן ליה לפי מה שהוא עכשיו שלא נחתך השטר כן היה נראה לפרש לכאורה אבל אחר העיון אין פי'

זה עולה יפה מכמה הוכחות חדא דא"כ למה ליה לרבינו הא דכתב דכ"א כשר לגבות בו דהא גם כי אין יכולין לגבות בתורף בלא טופס וכן איפכא נמי יש יתרון לטופס בעדי החתימה כיון דיכול לגבות זולתן בעדי מסירה וכמש"ר ביתרון דתורף עבור הזמן ועוד דהאי עדיפא דטופס בשביל עדי חתימה לא נזכר בגמרא דידן ולא כתבו ג"כ הרא"ש אלא שרבי' למדו מהא דכתבו התוס' בשם הירושלמי שכתבו האי דינא דיש יתרון לטופס עבור עדי החתימה כשיש ע"מ ולא זכרו כלל שם מזה דיתרונו הוא משום דיכולין לגבות בכל א' בפני עצמו בע"מ אלא סתמו בטעמו וסמכו אמ"ש לפני זה ביתרונו דתורף בזמן משום דהשטר כשר להיות זולתו וההי"נ ביתרונו דטופס עבור עדי החתימה וא"כ למה לקח רבינו לנפשו שיטה אחרת לכתוב טעם מה שלא נזכר בשום מקום ושלא לצורך ועוד דגם בגוף הדין יש לפקפק כי אין סברא לומר שאם יחתך השטר לשנים שיכולין לגבות בכל חלק בפני עצמו שהרי אין שם שטר אשום א' מהחלקים דבתורף כתוב איך שאמר לעדים קנו ממני כו' ולא נזכר בו שקנו מידו ובטופס כתוב וקנינו מפלוני ב"פ כולי על כל הא דלעיל ולא נזכר בו מה היה כתוב לעיל אלא (שאם) אמרו עדי מסירה הן הן שזוכרין הדבר ומשלימין בדבריהן בע"פ מה שחסר בכ"א מהחלקים וזה לא יתכן לשיטת התוס' ורבינו שכתבו שאם חסר שיטה אחת מהטופס כל השטר פסול דכמו שבע"מ לחוד בלא שטר כלל אין יכולין לגבות ממשעבדי גם יכול לומר פרעתי כן נמי הדין כשאין ביד המלוה שטר גמור הן שנכתב בל' שטר בעדים הן שנכתב בל' חתימת מטה ונמסר לפניהן וכמ"ש בס"ס מ' ונ"א וס"ט לכן נלע"ד פשוט דמש"ר ז"ל נמצא דבין תורף ובין טופס שניהן כשרים לגבות בו אינו ר"ל בכ"א בפני עצמו אלא כלומר שבין שניהן יחד יכולין לגבות בלא עדי חתימה ולא האריך בלשונו לכתוב בין תורף בין טופס שניהן כשרין אלא ללמדנו שבין האוחז בתורף בין האוחז בטופס שניהם שוין הן לענין גבייה בלא עדי חתימה דנמצא דינו יתרון להאוחז בטופס בשביל עדי החתימה שבו כיון דיכולין לגבות בהשטר זולת חתימתן וק"ל ועד"ר מ"ש עוד: ומאי דביני ביני מנכין ליה כו' ד"מ דאם החוב שוה ק' זהובים והיתרון דביני וביני הוא י' זהובים אם היתרון ביד הלוה אז הוא מנכה מעיקר החוב י' זהובים וישאר תשעים ויגיע למלוה מ"ה זהובים ואם היתרון ביד המלוה אז הוא נוטל מתחילה מהחוב י' זהובים והצ' יחלוקו נמצא שיגיע למלוה נ"ה זהובים עם כל וכל: ותוקף את כו' ע"ל סקל"ח:

סעיף יט

המחזיר שטר כו' עד כתב הרמב"ם שהוא כשר בסוף הל' גזילה כ"כ וז"ל המ"מ נראה דיצא לרבינו מדאמר במתניתין ובכל דוכתא לא יחזיר דמשמע לכתחילה ולא אמר ה"ז

פסול ואינו מוכח ע"כ ועמש"ל בסימן זה בס"ג בדרישה טעם למה לא כתב רבי' כאן דעת הרא"ש דכ"ר בשמו שם משעה שנפל דאם מודה זה שנתנו לו דצריך להחזירו וגם על מה לא כתב שם דעת הרמב"ם שבכאן ע"ש: וכתב בעה"ת כו' בשנ"ב כ"כ: אפ"ה מהניא כו' וה"ט דמהניא דטוענין ליורש כל מאי דהוי מצי אבוהון לטעון ואבוהון היה נאמן בטוענו טענת ברי שעדיין ח"ל כנזכר:

סעיף כ

שאלה לא"א הרא"ש ראובן כו' בכלל ס"ח כ"כ: היו שותפין כו' פי' שמעון ולוי: והורידוהו ב"ד לבתים של לוי לא הורדה בתורת אחלטתא ממש קאמר א"כ למה היה צועק המורשה על אבידתו ולמה השיב לוי להשליח מה לי לקנות שטר שאני יודע שאינו פרוע הול"ל כבר פרעתי בבתים שלי אלא הורידוהו ר"ל שכתבו אדרכתא על נכסי לוי ובתיו וכמו שמסיק הרא"ש בתשובה וכתב ז"ל כיון שכבר נכתבה אדרכתא על נכסי לוי כו'. בכל מה שיוציאו ממנו בשטר הנזכר ר"ל בשטר שהיה לראובן עליהן: נודע שהעכו"ם מצאו והעכו"ם כו' נראה שכל זה היה נודע להן ולא היה מסופק השואל אלא במה שקרובי בני שמעון היו טוענין אמת שבא לידינו שטר מפ' אלמוני אבל אנו אומרים שמא משלוחו של בני שמעון נפל לאחר שפרעו והא דמסיק הרא"ש וכתב בסוף התשובה ז"ל ועוד אין אנו מאמינים לשלוחנו שאמר שנפל כו' עד ושמא השליח כובשו ה"ט משום שהמעשה היה שקרובי בני שמעון קרעו השטר מיד שקנוהו (וכמו שכתבו לקרוביהם ששטר זה לא נמצא ולא ימצא עוד) ומש"ה השיב הרא"ש דאף שהפ' ושלוחם אומרים שהיה בידם שטר כזה מ"מ איכא למימר שטר אחר היה או העתקת השטר היה והוא נפל וגוף השטר נשאר ביד המורשה וכובשו: ומ"ש וקול אמתלא כו' פי' קול זה שיצא איך שמיד המורשה נפל מיד קודם שנפרע נתאמת ממה שלוי השיב להשליח מה לי לקנות שטר שודאי אינו פרוע וגם ממה שכתבו הקרובים לבני שמעון דכך וכך טעננו בשבילכם ואילו פרעו בני שמעון ע"י שלוחם ודאי היה השליח מודיע הדבר ללוי ולקרובי בני שמעון ולא היה משיב לוי כן ולא היו הקרובים כותבין כן וק"ל:

סעיף כח

אשר דרכיה כו' הקדים זה לומר דלפעמים יש לדיין לדון שלא ע"פ דין תורה ממש אלא ע"י אומדנא כדי שיהא שלום בעולם ומה"ט נמי השיב ונצטוינו לדון דין אמת לאמיתו ור"ל שיהא דן לפי הענין שרואה בו ובזה יהיה לאמיתו כמש"ל סימן א': חכם עדיף מנביא ר"ל השי"ת מסר לחכמים התורה ושילכו אחרי חכמתם דהיינו להבין דבר מתוך דבר ולילך בתר אומדנא ולבא אל האמת מה שאין הנביא יכול לשנות שום דבר בנבואתו וק"ל: מההוא עובדא דפרק ח"ה כו' ע"ש דף נ"ח: אמאי לא צניעא ההיא איתתא

באיסורא כו' י"מ דאמרה לה אמאי לא תעשי זנותך ואיסורך בסוד ובהצנע לכת שלא יודע לאיש כמו שלא נודע עלי במה שזניתי והיו לי ט' בנים מאחרים. והיותר נראה דהוכיחה למוטב ואמרה לה הכי הוי צנועה ואל תעשי כמוני שהתחלתי בפריצות ושוב לא יכולתי לפרוש ממנו והיו לי ט' בנים בזנות כו' וק"ל: כי קא שכיב אמר כו' כי קשכיב לא ידעו אינשי כו' שכחו ובגמרא ליתא להני תיבות כי קשכיב בחדא תיבה מפני שהוא ל' עבר דאחר שמת לא ידעו כו' וק"ל: זילו חבוטי כו' לנסותן נתכוין שאותן שהן ממזרים הן עזי פנים וילכו לחבוט: וכן הלכו חכמי התלמוד בתר אומדנא כו' הא דכתב וכן כו' לחלקו לב' בבות משום דעובדא דרבי בנאה הוא דבר שאינו שכיח והווה ולמד ממנו נדון תשובה זו דג"כ אינו דבר הווה אבל הנך דברים נהוגים ונכתבים לדינא בתלמוד: גבי שטר מברחתא פי' אשה שיוצאת לינשא ויש לה נכסים ונתנה במתנה קודם לכן וכתבו רבינו בא"ע בסי' כ' ע"ש ודקדק וכתב אומדנא דמוכח לאפוקי אינו מוכח וכמש"ר בסע"א סכ"א תשובת הרא"ש דהיכא דליכא אומדנא דמוכח כולי האי אין לדון על פיה וע' בכתבי מהר"א סימן ר"ס: כתב כל כו' לקמן ר"ס רמ"ו כ"ר דין זה: וכן במש"מ בכולה כ"ר בסימן ר"ן: אדעתא למיסק כו' כ"ר בסר"ד: וגמל האוחר בין הגמלים בפרק שבועת העדות (שבועות דף ל"ד) ופי' רש"י כשבא ליזקק לנקבה בין שאר גמלים הוא בועט ומכה ברגליו הגמלים שסביביו ואם נמצא אחד הרוג אמרינן ודאי אותו ששימש הרגו ול' אוחר שייך בתשמיש גמלים כדתניא בבכורות גמל אחור כנגד אחור וכ"ר לקמן. לשבור מתלעות עול לשון מקרא הוא באיוב סכ"ט: אמת כי אמרו חכמים כו' בפ"ק דמציעא (די"ב) איתא האי סוגיא ומה שהאריך הרא"ש בהבאת דברים של תנאים ואמוראים ולא כתב בקיצור הא דמסיק בסוף היכא דיש סברא לומר שלא נפרע לא חיישינן כו' משום דבא לומר דאף דהקרובים שאמרו שמא נפרע יש להם על מי לסמוך והיינו רבנן אליבא דר"י דהלכתא כוותיה (וכמו שסיים הרא"ש וכתב בסמוך ז"ל שהרי הקרובים אף אחר שלמדום לטעון) וז"ש אמת כי אמרו כו' ר"ל אף שאמת כן הוא שהיכא שאיתרע חששו לפירעון מ"מ בכה"ג לא חששו ומה"ט נמי נראה שהתחיל בריש דבריו וכתב ז"ל אכתוב אני את אשר עם לבבי ע"פ התורה אשר הורוני ולמדוני כו' אף ע"ג דעיקר התשובה אינה משום דין אלא סברות בעלמא. אלא שכ"כ משום דבא לפרש משמעות הדין הנזכר בברייתא ובגמרא שמביא דמשמע שטר שנפל אין מחזירין אותו לגבותו וכתב שע"פ התורה שלמדוני טעמו של דבר זה אינו אלא משום דאיתרע בנפילה אמרינן ולא חששו ליה היכא שהוא מוכרע ושקול דאז מעמידין הממון בחזקתו משא"כ בנדון זה דיש כמה הוכחות וכו' וק"ל: אינו גובה לא כו' (ופרש"י כיון שאין הלוה מודה דשטרא שאין בו

שיעבוד נכסים לאו שטרא הוא והוה כמלוה ע"פ שאין עליו עדים ויחזיר דקאמר ר"מ לצור ע"פ צלוחיתו של מלוה ולא מהדרינן ליה ללוה לצור עפ"צ דמיירי דקאמר להד"ם גמרא וע' מ"ש התוס' ע"ז שם): ממשעבדי כו' כן הוא שם בגמרא ולפ"ז צ"ל דלא ס"ל לר"א אחריות ט"ס אבל בתוס' שם משמע דל"ג ליה אלא ה"ג ורבנן סברי מיגבי גבי כן הגי' שם מ"ו רש"ל ור"ל מיגבי גבי אף ממשעבדי דאחריות ט"ס הוא והשתא א"ש מה שסיים ד"ה יחזיר דלפרעון ולקנוניא לא חיישינן דלפי הגי' שלפנינו מאי קנוניא איכא הא אין בו אחריות נכסים וצ"ל דר"ל קנוניא דבא להפקיע מיד הלוה המשועבד לו שלוה לו אחר זמנו על שטר זה אי נמי ה"ק לא חיישינן ומהדרינן אף אם כתוב בו אחריות נכסים והוא דחוק וק"ל: ממשעבדי הוא דלא גבי כו' כן הוא הל' ג"כ בגמרא שם ויש לדקדק כיון דבא ליתן טעם למה דס"ל ר"מ יחזיר הול"ל איפכא דר"מ סבר מבנ"ח הוא דגבי אבל ממשעבדי לא גבי ולהכי יחזיר כיון שהח"מ וליכא למיחש לטריפת לקוחות ור"ל דמילתא בטעמא קאמר כלומר השתא דמוקמינן לה כשהח"מ א"ש הך דקאמר ר"מ יחזיר לו דהיינו כדי לגבות ממנו בנ"ח משא"כ לאוקימתא דר"א דס"ל לר"מ דאין גובה בו כלל וא"כ למאי נ"מ מחזירין אותו ונצטרך לומר כדי לצור עפ"צ ומיירי דהלוה טוען להד"מ וכמש"ל בביאור דר"א וזהו דוחק לפרש דפלוגתתן מיירי כשהלוה אומר להד"מ דוקא גם י"ל דלהכי נקט בהך לישנא משום דקאי אדברי ר"א דאמר הך לישנא בטעמא דרבנן דמש"ה ס"ל דלא יחזיר וקא"ל ר"י אני אומר דר"מ ס"ל הכי ואפ"ה קאמר יחזיר והיינו טעמא דמיירי כשהח"מ ואף שכבר כתבתי דאותה גי' אינה מתיישבת יפה מ"מ הואיל ורבינו העתיקה ש"מ דס"ל לעיקר ודוק: ורבנן סברי וכו' דאחריות ט"ס הוא: אבל יש לו נכסים ללוה ליכא למיחש לקנוניא הטעם כתבתי לעיל בס"ח ומכאן ראיה למ"ש שם: בכל ענין לא יחזיר ר"ל אפי' יש לו נכסים בנ"ח וגם כתוב בו בפירוש שלא יהיה לו אחריות דחיישי' לפרעון ויגבה בו מבנ"ח שלא כדין: וכיון שהדבר וכו' אף ע"ג דקאמר לפני זה דכיון דנמצא מוטל באשפה ניכר כו' מ"מ ג"כ למלוה יש סברא טובה כיון דנמצא שלם ולא קרעהו הלוה מיד ולא קאמר כיון שנמצא מוטל כו' אלא לומר שיש ג"כ ריעותא למלוה וע"י ריעותא זו הוה הדבר שקול וק"ל: אבל כשיש סברא וכו' מייתי ראיה דהיכא דיש סברא לומר שלא נפרע כמו במצא בו ביום אמר רב אסי דלא חיישינן לפריעה ומחזירין השטר אף היכא שנפל ואע"ג דרב כהנא פליג עליה וס"ל דאין מחזירין אותו והלכתא כוותיה ה"ט משום דס"ל דאין זו כ"כ סברא טובה לבטל ריעותא הגדולה דנפילה כיון דלפעמים אדם פורע ביומא (וכמשר"ל ס"ח) מ"מ בנדון זה שיש כמה סברות וידים מוכיחות דלא נפרע אמרינן דבכזה גם ר"כ מודה דאזלינן בתר

אומדנא ועד"ר: והוי כקובע כו' אע"ג שכ"ר לעיל ס"ח בשם הרמ"ה דחוששין דפרעיה בכה"ג כיון דאתרע בנפילה שאני הכא דאיכא עוד ידים מוכיחות שלא פרעו כמ"ש ואזיל וה"ק והוי כקובע זמן כולי בשאר עניינים דחזקה דלא פרעיה ועוד יש בכאן ראיות שלא פרעו וכדמסיק ואזיל: ואיך הוציאו כ"כ כו' וא"ל דילמא נתפשרו בדבר מועט וי"ל דרוב המתפשרים מתפשרים לזמנים ומשלישים השטר או כותבין הפשרה על גבי השטר ואין עושין שטר חדש משום זמן המוקדם שבו או משום הערבים שבו וקרובים אלו טענו שמא כבר פרעוהו ולקחו השטר ומידם נפל: אף אחר כו' ר"ל שהרי קרובי בני שמעון לא אמרו אלא שאפשר שקרוביהם בני שמעון שלחו הממון ע"י שלוחם כו' ואפשר הוא ל' שמא: על ההקדש של ר"מ כו' י"מ דר"ל ממון של יתומים נקרא הקדש וכן לענין רבית יש למעות יתומים דין מעות של הקדש והיותר נראה שהמעשה היה שהקדיש הר"ר משה הנ"ל כל נכסיו או קצת מהן וכעין זה כתב בתשובה אחרת (כלל ק"ה) אחד שמת והקדיש כל נכסיו כו': ועד ידוע כי לא היה שהות בין נפילת שטר זה כו' שהרא"ש היה אפוטרופוס והיו השטרות מונחים תחת ידו והיה יודע אימת נתן לו שטר זה וק"ל: שכן הדין נותן כו' ואע"ג דכ"ר לעיל סמ"א ס"ח בשם הרא"ש דאף אם נאבד ממנו בעדים אין כותבין לו אחר דחיישינן שמא ימצא השטר שנאבד ויגבה ממנו פעם שנית הא כתב שם דהיינו דוקא כשנאבד ממנו אבל כשהיה ביד אחר כותבין:

סעיף כט

עד שיאמרו אמת הוא כו' בס"י ליתא תיבת הוא: דמר זוטרא כו' ב"מ (דס"ד): וכפר בגלימא דחבריה כו' פי' היה מקנח ידו בסודר חבירו ואמר מר זוטרא מאחר שאינו מקפיד על ממון חבירו ודאי הוא שגנב הכוס וכפה אותו ברידוי וכפייה עד שהודה שגנבו:

סעיף ל

המוצא שובר בשוק כו' עד"ר כתבתי שם ל' הגמרא בדין מצא שובר כתובת אשה וה"ה שובר דמלוה והא דלא כ"ר ג"כ דכשהלוה מודה שלא פרעו להחזירו למלוה הוא משום דיש לחוש לקנוניא וכמו שאין מחזירין השטר ליד המלוה כשהלוה מודה שלא פרעו (וכנ"ל בס"ח) אבל כשהמלוה מודה לא חששו שמא מכר השטר או יש על המלוה בעל חוב ובא להפקיע מידו במה שאמר שכבר פרעו הלוה דהא אי בעי מחיל ליה עתה והו"ל מחילה מעיקרא ואע"ג דבסמ"ז כתבתי דלא אמרי' מגו דאי בעי מחיל משום דלא ניחא ליה דלמחול שאני הכא דאומר המלוה ליתן ליד הלוה השובר דהו"ל כמחילה דמה לי מחיל ליה בפה ומה לי דמחיל ליה במה דמצוה ליתן לו השובר ועד"ר שכן מוכח מהגמרא וע"ש מ"ש עוד מזה: ומ"ש ואם אינו מודה כו' נראה דהיינו דוקא כשאין

הלוה נותן בו סימן אבל כשנותן בו סימן מהדרינן ליה ע"י ואינו דומה לשט"ח הנ"ל בס"ח דשם השטר היה ביד שניהן דהלוה ציוה לכותבו ונתנו ביד המלוה וכמבואר שם משא"כ בשובר דהמלוה כתבו ולא ידע בו הלוה עד אחר שפרעו והא דסתם רבינו משום דסמך אפשיטותו וכ"כ הרי"ף והרמ"ש בהדיא אברייתא דמצא (שובר דכתובת) (גט) אשה דקתני בה דאם אין הבעל מודה לא יחזירנו לא לזה ולא לזה דהיינו כשלא נתנה האשה סימנים כו' ע"ש וברמב"ם בפי"א דגזלה וק"ל:

סעיף לא

ואם נמצא כו' שם (דף ו') א"ר ירמיה בר אבא אמר רב סימפון היוצא מתחת יד מלוה פסול ל"מ כתוב בכתיבת יד סופר דאיכא למימר ספרא אתרמי ליה וכתב אלא אפי' בכ"י (ר"ל דמלוה דיכול לכתוב בשעה שיפרע לו כמ"ש עתה) אפ"ה פסול דאמרינן הכינו שמא יתרמי לבא בין השמשות ואז לא יוכל לכתוב וקא פרע לי ואי לא קא יהיבנא ליה לא יהיב לי זוזי אכתוב אנא דכי מייתי לי זוזי אתן ליה ע"כ. ורבינו כתב ה"ט בסמוך בחתום עליו עדים ולא כתב שם דילמא אתרמי ב"ה וה"ט משום דעדים גם כן אינם נמצאים בכל עת כמו סופר הנ"ל דבלא חשש שיבא ב"ה אמרו דהכינו בעת שהיה סופר לפניו: ומש"ר אפילו אם הוא כת"י הלוה הוא מבעה"ת שנ"ג שכתב ז"ל ויש לברר שובר הנמצא ביד המלוה והוא מכת"י הלוה מה דינו ע"ז נסתפק הר"י אברצילוני וכתב שי"ל כיון שכת"י הלוה הוא ודאי נתחברו יחד המלוה והלוה ופרע ליה ושכח השובר בבית המלוה או י"ל דאדרבה כיון דודאי נתחברו אם איתא דפרע היה מוליך השובר בידו ע"כ ולדידן מסתברא דפסול דבהא נמי איכא למימר חששא הנ"ל סבר דילמא אתרמי ואתי ב"ה וכו' וא"ל ללוה שיכתביה ולנחיה בידיה דכי אתי בזוזי ישקול זוזי ויתן לו השובר עכ"ל. אע"ג דבכת"י המלוה הוא פשוט בגמרא (ובב"ת) [ובכת"י] הלוה אבעיא לבעה"ת מ"מ הקדים רבינו לכתוב כת"י הלוה לכת"י המלוה משום דלפי מאי דמסיק הבעה"ת וכתב שהוא ג"כ פסול י"ל סברא דפשוט להגמרא כת"י הלוה דפסול משום דדמי לעדים וסופר הנ"ל דאמרינן דמכח המלוה עצמו לא יכול לכתוב שובר ביקש מסופר ועדים בעת שנזדמנו לפניו שיכתבו לו ה"נ כשהוא כת"י הלוה לא היה יכול המלוה לכתוב ואמר המלוה שמא בעת שיבא לפרוע לי לא יהיה שעת הכושר או לא ירצה לכתבו וישמט מלפרוע לי וביקש המלוה בעת רצון שיכתוב לו ויתנהו לידו להיות בידו מזומן משא"כ במלוה דמסתמא ניחא ליה לכתבו כדי שיתן לו מעותיו משום הכי הוצרכו לגביה טעם שמא היה לאותה העת ב"ה וק"ל:

סעיף לב

אא"כ השטר כו' שם בגמרא אמרינן דמודה ר"י בכה"ג דכשר משום דאיכא תרתי לריעותא כו' ואע"ג דבגמ' דידן גרסינן בין שטרות הקרועין אפשר שגירסת רבינו היתה פרועין וכן גירסת הרמב"ם בפי"ו דמלוה אבל בפי"ח מהל' גזילה כתב קרועין ונ"ל דהיא היא דהא כיון דאסור לאדם לשהות בתוך ביתו שטר פרוע כמש"ל בסנ"ז א"כ אם אינו קרוע ודאי כתוב עליו שהוא פרוע וא"כ הו"ל כמו קרוע וכ"ר בזה שטרותיו פרועין ואח"ז מיד כתב אפילו נמצא בין שטרותיו הקרועין לרבותא בזה ובזה דכאן קמ"ל דאפילו אינן קרועין לגמרי השטר פסול ואח"ז כתב דאם אין עליו שובר אפילו נמצא השטר בין שטרותיו הקרועין לגמרי אפ"ה כשר וק"ל: אפילו אין על השובר עדים פי' וג"כ אין כ"י דהמלוה ולא חתימתו עליו דומה למש"ר בסמוך סכ"ז בנמצא שובר עם השט"ח ביד השליש דסמכינן אשליש אפילו אין עדים על השובר דמיירי ג"כ אפילו אינו חתום בכת"י דהמלוה דאם בחתם עליו מיירי איך מסיק שם וכתב ז"ל אבל אם אין השט"ח בידו ואין עליו עדים אינו כלום דלא עדיף השליש מהלוה כו' הא ודאי הלוה היה נאמן כשחתם עליו המלוה דהודאת פיו כק' עדים דמי וק"ל ועד"ר מ"ש עוד מזה וע"ל מ"ש ס"ס מ"ט: וגובין בו יורשיו פי' ל"מ הוא דגובה דטוען ברי לי שלא נפרע אלא אפילו יורשיו דלא יכלי למטען ברי אפ"ה גובין בו דדוקא במלוה עצמו אמרינן הו"ל למידע ולטעון ברי ואע"ג דנמצא בין הקרועים אימר איתרמי הכי:

סעיף לג

ואם עדים כו' פירוש כשאין השטר מונח בין הקרועים דנתבאר דהשובר פסול כיון שהוא יוצא מתחת יד המלוה ע"ז כתב דה"מ כשאין עליו עדים אבל כשיש עליו עדים הב"ד ישאלו אותן אם ידעו שהמלוה מסר להלוה השובר או לא והוא ברייתא שם: ואם הוא מקויים ג"ז שם בברייתא: אלא ודאי כו' כאן נקט ל' הפקידו דלא שייך הכא לומר שכחו אצל המלוה שהרי היה בידו של לוה עד שנתקיים לאפוקי ברישא דאיירי באינו מקוים שם שייך לומר שבשעה שפרע למלוה נתן לו המלוה השובר והוא שכחו אצלו וק"ל וכן פירש"י ע"ש:

סעיף לד

ואם השובר כו' עד ודוקא כו' הב"י הקשה על הבעה"ת שכתב כמעט כדברי רבינו (כתבתי ל' בדרישה) ז"ל. וק' אם השליש אומר שהשטר שבידו הוא פרוע ל"ל שיהא השובר בידו והניח בצ"ע ובודאי כדברי ב"י כן הוא דלא בעינן תרווייהו גם בהגמ"ר כתבתי ל' בדרישה כתב בהדיא דכשהשטר והשובר ביד השליש א"צ לומר בפירוש שהוא פרוע אבל מ"מ לק"מ ארבינו שכתב דבמ"ש ואומר שהוא פרוע מיירי כשאין

השטר בידו ולאו כולה חדא מלתא קאמר אלא מתחלה נקט ל' הברייתא כתבתי ל' בדרישה דקתני דאם הוא שליש כשר וכתב עליו (כו') [ב'] פירושים הא' דאם גם השטרות בידו אז השובר כשר אפילו אין עליו עדים כלל ואפילו מת השליש וכתב בצידו דבאם אין גם השטרות בידו אז אפי' השליש חי אינו כשר אם אין עליו עדים כלל. ואח"כ כתב פי' השני דמיירי דיש על השובר עדים ונוכל לקיים חתימתן והשליש אומר שפרעו. ושני פירושים הללו כתבתי בדרישה (שהוא) [שהא'] הוא פי' הרמב"ם ובעה"ת והשני פירש"י ושניהן אמת לדינא והא דלא קיצר לכתוב ברישא דאם השובר ביד שליש כשר כל' הברייתא משום דבעי לאשמועינן אגב דשליש כאמן אפילו ראו ב"ד כבר בידו דמ"מ דין שליש עליו כיון דהימנוהו מעיקרא ואף של' בעה"ת דוחק ליישב כן לבעה"ת בלא"ה לק"מ וכמ"ש בדרישה ע"ש: ואומר שהוא פרוע כו' כלומר ואומר שבא לו מיד הלוה: אפילו ראוהו כבר ב"ד בידו כ"כ הרא"ש בספ"ק דמציעא ור"ל אע"ג דלית ליה מיגו דאי בעי יהבי ליה להלוה או אצנעיה מ"מ כיון דהימניה ולא ירא ממנו דלמא יחזירנו לידו או יצניענו קודם שיראוהו הב"ד אצלו אם כן הימניה בכל דבריו וכבר כתבתי מזה לעיל בסנ"ו: אם הוא מקויים כו' משום דמלוה לא מקיים שובר אלא לוה:

סעיף לה

יתקיים כו' דקדק רבינו וכתב ואז נאמן כו' משום דאף אם יקיימו עדי השובר מ"מ עדיין ליכא הוכחה שהשטר פרוע דדילמא מלוה מסרו ליד השליש שהרי כשהגיע לידו עדיין לא היה מקויים מש"ה בעינן שיאמר השליש בפירוש שהלוה מסרו לידו והוא פרוע וכל שאין מקויים החתימות אף שיאמר השליש בפירוש שהוא פרוע לאו כל כמיניה דלא עדיף שליש מלוה גופיה דלא הוה מהני ליה שובר כי האי וכמש"ר לפני זה וכ"כ גם כן בסנ"ז ס"ח כנ"ל פשוט פי' דברי רבינו ודברי ב"י תמוהין כמ"ש בדרישה: ואם השליש מת פי' ואין בידו אלא השובר לבד: אפילו שהחייב מודה דייק רבינו וכתב שהח"מ כו' דדוקא בהודאת הלוה לא משגחינן בזה משום חשש קנוניא אבל כשהמלוה מודה שנפרע ושיתנו השובר ללוה נותנין ולא כתב שאפילו ח"מ כו' אלא לאפוקי אינו מודה כלל דאו פשיטא דלא יחזירנו ודוק: לפי שחוששין לקנוניא נ"ל דדברים אלו הם אפילו לפי מש"ר לעיל בר"ס בשם הר"ש דשט"ח דלא איתרעי בנפילה אלא יוצא מתחת יד שליש אפילו אינו יודע מה טיבו אם מודים וה לזה ה"ז יחזיר דלא חיישי' לקנוניא דשאני הכא בשובר דאיכא ביה ריעותא להשטר דהא משמע מיניה דנפרע כמו ריעותא דנפילה ומש"ה לכ"ע חיישינן ודלא כמשמעות ל' הב"י וכמ"ש בדרישה:

סעיף לו
שטר שנמצא כו' שם בספ"ק דמציעא סמפון היוצא לאחר חיתום שטרות אפילו אין עליו עדים כשר דאי לאו דפרוע לא הוה מרע לשטריה ע"כ ועד"ר:

סעיף לז
תשובה אין לפרש כו' עמ"ש ספ"א סכ"ג דלא תיקשי תשובת הרא"ש אהדדי:

סעיף לח
האומר שטר כר משנה סוף בתרא: נמצא לו ב' כו' ע"ל סס"ג מ"ש דלא דמי להתם שאמרינן כל שטרותיו אתרעו ועד"ר:

סעיף לט
האומר לחבירו כו' חוב לך כו' מימרא דרבא שם ופירש רשב"ם חוב לך משמע מה שאתה ח"ל אפילו הוא הלואה משטרות הרבה:

סימן סו

סעיף א
הלכתא אותיות אין נקנין כו' בפרק המוכר את הספינה (בבא בתרא דף ע"ו) תניא אותיות נקנין במסירה דברי רבי וחכמים אומרים בין כתב ולא מסר בין מסר ולא כתב לא קנה עד שיכתוב וימסור ופי' ר"ש אותיות נקנין כו' לגבות הלוקח את החוב מן הלוה במסירה שמסר לו המלוה את השטר ולא מצי טען לוה לצור ע"פ צלוחיתך מסרו לך. בין כתב לו מוכר ללוקח שטר מסירה על שטר זה ומסר לו אותו שטר מכירה אבל לא מסר לו עדיין שטר המלוה ל"ק עד שיכתוב וימסור דבמסירה לחוד ל"ק דמצי למימר ליה נייר בעלמא זבינא לך ובשטר מסירה לבד ל"ק דאין נקנה בשטר אלא קרקע ועבדים עכ"ל ור"ל דוקא קרקע ועבדים שהן גופן ממון נקנין בשטר שכותב לו שדי או עבדי פלוני מכור או נתון לך משא"כ שטרות אע"ג דיש בהן שיעבוד קרקעות מ"מ אין גופן ממון ואינן אלא לראייה וזהו שקרי שם בגמרא בסמוך מילי פי' ולא ממון ועמ"ש עוד מזה בסמוך בשם בעה"ת והנ"י ומה שהתחיל הר"ש בלוה וסיים במלוה נראה דלרבותא כ"כ דבדברי רבי פי' דאפילו הלוה אינו יכול לדחותו במסירה לחוד ומכ"ש המלוה ובדברי חכמים פי' דאפילו המלוה יכול לומר נייר בעלמא זבינא לך וכ"ש הלוה וק"ל. ותו גרסינן שם בגמרא אמר ר"פ האי מאן דזבין שטרא לחבריה צריך למכתב ליה קני לך הוא וכל שיעבודא דאית ביה (דס"ל לר"פ כרבנן הנ"ל דאין אותיות נקנין אלא בכתיבה ומסירה) אמר ר"א אמריתא לשמעתא קמיה דר"כ ואמרית ליה טעמא דכתב ליה הכי הא ל"ה ל"ק וכי לצור ע"פ צלוחיתו הוא צריך (פי' ר"ש ר"א כרבי הנ"ל ס"ל מש"ה א"ל לר"כ הא סברא הוא דלגבות בו החוב הכתוב בו זבניה והלכך במסירה לחוד לקנהו וכרבי)

א"ל אין לצור ולצור (פי' ומקח טעות הוא והדמים חוזרין כ"כ הרא"ש שם (דף כ"ב) אמר אמימר הלכתא אין אותיות נקנין במסירה (כך גירסת הרי"ף ור"ח ורא"ש ובעה"ת בשנ"א אין אותיות נקנין כו' עד אר"א סברא נמי הוא דאותיות מילי נינהו ומילי במילי לא נקנין (כלומר דאותיות שט"ח זה שהוא מוכר לו אינן אלא לראיה ולמילי דאית ביה קנויין ליה ולא לגופו ואיך יהיו נקנין במילי) וז"ל התוס' והרא"ש שם (דף ר"ב ע"ד) האי דק"ל בע"פ קני לך שטר זה וכל שיעבודו היינו במילי דעלמא ואע"ג דמסר לידו השטר לא חשיב המסירה מעשה אלא לגוף הנייר אבל לא לקניית השיעבוד אבל כשכותב לו שטר בשמו על השיעבוד אין לך מעשה גדול מזה ע"כ ורשב"ם ואחרים גרסו שם אמר אמימר הלכתא אותיות נקנין במסירה כו' והרא"ש האריך שם להביא ראיה שגי' הרי"ף הנ"ל היא עיקר והוא דעת רבינו וסוגיא זו איתא בהרבה מקומות וע"ל ס"ס רמ"ח ועל הא דאמרינן מילי במילי לא נקנין כתב בה"ת ז"ל אע"ג דסתם שטר שיעבוד קרקעות הוא והקרקעות אינן מילי ס"ל דאין אדם יכול להקנות לחבירו קרקעות המשועבדים לו דעכשיו אינם שלו דקי"ל כרבא דב"ח מכאן ולהכא הוא גובה כו' וכה"ג כתב נמי נ"י ובזה דברי רבינו מבוארים מ"ש הלכתא אותיות אין נקנין כו' ל' הגמרא הנ"ל נקט ואליבא דהסכמת הרא"ש דגרס אין נקנין וכמ"ש ומ"ש צריך למכתב ליה קני כו' הוא ל' ר"פ הנ"ל ור"ל דלא סגי באמירה לחוד עם מסירת השטר לידו אלא צריך שיכתוב לו כו' ונראה שאין כוונתו דסגי בכתיבת אלו ה' תיבות קני לך איהו וכל שיעבודא אלא כותב לו שטר קנין או שטר מתנה ובתוכו כותב אלו ה' תיבות כגון שכותב לו אתה פ' ב"פ קנה מידי בכתיבה ומסירה זו שטר שהוא שלי על פלוני שח"ל סך פלוני וכל שיעבודיה דאית ביה וכיוצא בל' זה ושטר זה הוא עיקר הקנין וכמו שאמרו דכוותיה דשדה נקנה בשטר שכותב לו שדי קנויה לך שדי נתונה לך ושם נמי אינו כותב להנך תיבות לחוד בהשטר וכן אם אמר לעדים שיכתבו לו שטר קנין באופן זה ושיכתבו בו קני לך איהו וכל שיעבודיה ומוסר לו אותו שטר קנין עם השט"ח הוא עצמו או העדים קנו בו וכן משמע להדיא מל' בה"ת העתקתי ל' בדרישה וכן מוכח מדברי רבינו לקמן סעיף כ"ב ע"ש. אפי' הנייר לצור כו' ל' הגמרא והרא"ש הנ"ל נקט כלומר אם קנה השט"ח בטל ובא המוכר להחזיר לו דמיו והלוקח אינו רוצה להחזירו בדמי קנייתו ואומר כבר הוא שלי לעשות בו מה שארצה ואם תרצה בו תוסיף לי בדמיו קמ"ל דצריך להחזירו להמוכר כשמחזיר לו דמיו דמקח טעות הוא שסבר לקנות השיעבוד בהאי מסירה שמסר השטר לידו והרי לא קנהו בו וכל מקח טעות שניהן חוזרין וכמש"ר לקמן סרכ"ז והדמים חוזרים מיהו כ"ז שלא החזיר לו דמיו יכול להחזיקו בידו בתורת משכון ועד"ר וע' מ"ש עוד מזה לקמן

בסעיף ט"ו. וכ"כ הרמב"ן כו' בחידושיו פרק הספינה כתב האי לישנא דכתב רבינו כאן בשמו ומבואר שם דהיינו דוקא אם לא כתב ליה כלל אבל כתב ליה שטר קנין קני לך איהו אף דלא כתב וכל שיעבודו נהי דלא קנה השיעבוד אבל גוף השטר קנה לצור ע"פ צלוחיתו והא דלא כתבו רבינו כתבתי טעמו בדרישה עם מה שיש לדקדק עוד בזה ע"ש: ומ"ש מפני שעיקר מקחו לראיה כו' כבר נתבאר ממ"ש:

סעיף ב

אע"ג דסתם קנין כו' וכתבו לו כו' המשך ל' הוא כאילו כתב אע"ג דבסתם קנין שהאדם משעבד נכסיו לכתיבה עומד וכי כתבו אח"כ שטרא זכה בהאי שטרא הכא אין הכתיבה שכתבו עדים אח"כ מועלת כלום וטעמא דבשלמא בעלמא שעיקר השיעבוד ע"י הקנין והכתיבה אינה אלא לראיה להכי אין נפקותא מתי יכתבו השטר אבל אותיות דאינן נקנות בקנין בעלמא כ"א בקנין דכתיבה נמצא דכתיבת שטר מכר הוא עצמו הקנין שקונה בו ואיך תועיל לו מה שיכתבו העדים איך שקנו מיניה ואמר לפניהם שמקנה לו שיעבוד על ש"ח פלוני שאותו קנין ואמירה עדיין מילי במילי נינהו והכתיבה דאח"כ לראיה הוא וכן דייק ל' בעה"ת שנ"א ע"ש: ומש"ר לפיכך כיון שלא כתב לו השטר כו' ואפי' אם כתבו לו העדים כו' כבר נתבאר דגם כשציוה לעדים לכתוב לו בשטר קני לך איהו וכו' דמהני אע"ג דמסר לו השטר מקודם לכן אלא דלא מיירי רבינו מזה אלא מסתם כתיבת עדים שאינן כותבין אלא שטר ראיה וגם סתמא דמילתא כשכותב הוא כותב מיד בשעת מסירת השטר כיון דאין קנין להשטר זולתו אבל ה"ה אם מסר לו שטר תחלה ואח"כ כתב לו וה"ק לפיכך אם לא כתב לו הוא השטר שרגיל לכתוב להקנות לו בו אין כותבין העדים אח"כ אף שקנו מידו וסתם קנין לכתיבה עומד ול"מ זה אלא אפי' אם כתבו שטר ראייתם מיד אחר שקנו מידו ומסר לו המקנה השטר עם שטר ראיה יחד להלוקח ל"מ וזה שחזר רבינו וכתב ואפילו אם כתבו לו העדים כו' ר"ל מיד ובא לידו בשעת מסירה וק"ל:

סעיף ג

וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל בתשובה כו' כלל ע"ז סימן ב' כ"כ וחזר וכתבה רבינו לקמן ס"ס רמ"ח ע"ש: ויש כאן כתיבה ופי' שכתב לו שטר מתנה על כל נכסיו: כיון שלא כתב לו קני לך איהו כו' והיינו כמש"ר בסמוך וק"ל: כיון שלא כתב לו קני לך כו' ע' בחידושים:

סעיף ד

ואם כתב לו שטר מכירה כו' עד ס"ח הכל מדברי בעה"ת שנ"א. ומ"ש אא"כ ימסור לו גופו של שטר ובכתיבה ל' זה דייק כמ"ש נ"י בשם הרשב"א דבעינן מסירת השטר

מקמי כתיבת השיעבוד דאל"כ כיון דלא קנה בשעה שמסר לו שטר הכתיבה השתא במה יקנה:

סעיף ה

אם עשוי כתיקונו ר"ל ע"ד שיתבאר בסס"ח: גובין בו מבנ"ח אע"פ דגם במלוה ע"פ גובה מבנ"ח מ"מ עדיף כ"י דאם כתב בו נאמנות גובה בו בכל ענין מבנ"ח ואינו נאמן לומר פרעתי וי"מ דיש בו נפקא מיניה אליביה דהרמב"ם ורבי' האי (דלקמן סק"ד ופסק ב"י כוותייהו) דס"ל דמלוה ע"פ מוקדמת קודם לגבות מבנ"ח למלוה בשטר מאוחרת לזה וזה יודע ע"י כ"י שכתוב בו הזמן שהוא מוקדם אבל זה אינו דלא כ"כ אלא כשיש עדים שהמלוה ע"פ היא קודמת ואז א"צ לכ"י ואי אין עדים אינו נאמן בכ"י דהמלוה בשטר יכול לומר קנוניא עשיתם עלי להקדים זמנו בכ"י:

סעיף ז

אבל שט"ח על המשכון של מטלטלין פי' שלוה לו ונתן לו מטלטלין למשכון: אע"פ שלא מסר לו השטר וגם לא כתב לו שום דבר קנה וכ"כ בעה"ת:

סעיף ח

ט והאי מסירה דשטרות מפרשים התוס' כו' בפרק הספינה (בבא בתרא דף ע"ו) בד"ה אי כרבי וכו' כ"כ וכן דעת הרא"ש שם דף ר"ב וסיים שם ז"ל א"נ אפילו לא בעינן מסירה מיד ליד כו' עד כמו שאר מסירה שחבירו מוסר לו לאפוקי המפקיר שטרותיו וכו' ור"ל כמו שבעינן דעת אחרת מקנה היכא דקני במסירה לחוד כמו בעל חי וספינה כן בקנין זה אע"פ שיש בו הגבהה או משיכה בעינן דעת אחרת מקנה עמה ג"כ ולאפוקי מהמפקיר כו' משא"כ במפקיר שאר מטלטלין דכל אדם המקדים ועושה בהן משיכה או הגבהה לקנותן זוכה בהן מההפקר וזהו שכתב רבינו נמי לפיכך הזוכה בשטר הפקר כו' והאי לפיכך לא דקדק לאמר דלפי' ראשון מסירה זכי בשטרות של הפקר דכ"ש הוא דלא זכי כיון דאין כאן מסירה מיד ליד ולא הוצרך לכותבו ברישא מפני שיש נ"מ אחרינא בדין זה בלא הפקר משא"כ להאי פי' בתרא לא מצינו נ"מ כ"א האי וכן דייק לשון הרא"ש הנ"ל דכתב לאפוקי כו' וק"ל:

סעיף י

ובכתיבה איכא פלוגתא כו' כ"כ הרא"ש בפרק ג"פ (דף רי"ז): אבל ר"י כתב כיון שדרך לעשות כו' ז"ל ר"י בפרק האשה שלום (דף ק"ו) כיון דאין אותיות נקנות במסירה וצריך שטר ואין לו שטר חיישינן דאינן שלו ע"כ ורבינו שכתב כיון שדרך כו' הוא מלשון הרא"ש שם בפרק ג"פ ומבואר שם דר"ל כיון שדרך לעשות שטר על קנין אותיות צריך להביא ראיה ואינו נאמן לומר קניתיו אגב קרקע לרי"ף דשטר נקנה באגב או במעמד

שלשתן כיון שעל הרוב אין קונין שטר אלא בשטר וכ"ש דאינו נאמן לומר שטר היה לי ואבד במיגו דהוה יכול לומר קניתיו באגב או במעמד ג' ועד"ר:

סעיף יא

ואין נקנין נמי אגב כו' עד"ר שם כתבתי טעם פלוגתתן. היינו דוקא שטר שכתב מוכר ללוקח פי' דוקא שם שנכתב השטר ע"ש הלוקח שנכתב בו בפי' איך שמכר שמעון שדה זה ללוי ואילו מסרו המוכר מידו ליד הלוקח ודאי היה זוכה בו הלוקח בלא כתיבת קני לך כיון שנכתב על שמו דהלוקח בזה נמי מהני אגב דהוי ליה כמסירה או משיכה אבל קנין אותיות של שטר שלא נכתב על שמו דלוקח אלא על שמו דמלוה כשם דל"מ ביה מסירה ומשיכה כן ג"כ ל"מ אגב כן מפורש שם בתוס' והרא"ש ועד"ר: ואפילו לפי דבריו פי' א"א הרא"ש ו"ל בתשובה בכלל ע"ד דין ג' כ"כ וכתבה רבינו בסרמ"ח ע"ש: ולא מהני אגב אלא שא"צ כתיבה גם מסירה א"צ כמ"ש הרא"ש לעיל דחצירו חשוב כמו מסירה וכן מוכח מראייתו של הרי"ף שהביא מהא דתנן כיון שהחזיק בקרקע נקנה לו השטר בכ"מ שהוא ולא הוצרך הרא"ש לכתוב שהוא במקום מכירה שהוא פשוט וגם הרא"ש מודה בזה כן מוכח בגמ' וכמ"ש בדרישה ולא כתב אלא דברי הרי"ף שס"ל שאגב עומדת ג"כ במקום כתיבת קני לך וק"ל: וכ"כ הרמב"ם שנקנה אגב קרקע כ"כ בפ"ו דהל' מכירה ואדלעיל קאי שגם הוא כתב שנקנה באגב אבל אי צריך לומר בע"פ כשמקנהו לו אגב קרקע קני לך מזה לא איירי: ומ"ש ואין צריך עדים כו' כלומר ועוד כתב וא"צ עדים מור"ש: לענין הקנייה פי' נגד המוכר שבא לומר לא מכרתיהו לך נאמן נגדו בלא עדים אם הלוה רוצה לפרוע לו ואף אם א"ר לפרוע לו מ"מ גם המוכר א"י להוציא השטר מידו: אבל צריך עדים לענין התביעה פי' לענין הנתבע: שבע"ד דידי את שמסרו לך כלומר שמסרו לך במכר שמא בפקדון נתנו מור"ש ולפ"ז אם הלוה יודע שאינו בידו בתורת פקדון הוי נאמן גם גבי נתבע לומר שטר היה לי ואבדתיהו ואינו מוכרע וגם הל' שמסרו לך לא משמע כן אלא נ"ל דר"ל מאן יימר שמסרו לך בדין מכירה או נתינת שטרות דהיינו בכומ"ס דאע"ג דס"ל להרמב"ם דא"צ ראיה לגבי המוכר שבא להוציא השטר מידו מ"מ גבי הנתבע שבא זה להוציא מידו צריך ראיה:

סעיף יב

לפיכך ראובן שהוציא שט"ח כו' דברים הללו כתבם הרמב"ם פי"ו מהל' מלוה ותיבת לפיכך אינה שם ותיבה נוספת היא שהוסיף רבינו על דברי הרמב"ם לקשר דבריו שכתב תחלה שהם בפ"ז מהלכות מכירה בדבריו אלו שהם בפי"ו מהל' מלוה כ"כ ב"י ומ"ו ר"ש: או שהקנה לו אג"ק הרמב"ם לטעמיה וכמ"ש: ה"ז גובה בו כו' ר"ל אם הלוה רוצה לפרוע לו ואפילו אם המלוה טוען שלא מכרו אין חוששין לדבריו אבל אם הלוה טוען ואומר

מי לימא לי שבע"ד דידי כתב ומסר לך ודאי צריך עדים כמ"ש לפני זה וכ"כ המ"מ שם: ישבע לוי ואח"כ כו' ואע"ג דהרמב"ם כתב בפי"ד ממלוה בשם רבותיו דכשאין השט"ח יוצא מת"י דשכנגדו נשבע ונפטר התם מיירי דאותו האחר שהשטר יוצא מת"י אומר שמצאו בשוק והלוה טוען ממני נפל דאיכא ריעותא דנפילה וכ"כ המ"מ שם בהדיא וכתבתי ל' לעיל סמ"א ס"י ע"ש אלא שהכ"מ ביאר שם בע"א ועמ"ש בסמוך על מ"ש נשבע היסת ונפטר: ומ"ש הרמב"ם הודה לוי שפרע ישלם כו' ה"ה אם לא הודה ואינו רוצה לישבע נמי מביא זה עדי מסירה וחייב לשלם לו וכמש"ר בסמוך בסי"ד והודה לרבותא נקט דאף שיש לראובן עדי קנין נאמן לוי להודות שהוא פרוע ולפטור לשמעון מהשבועה שפרע לו ולא אמרינן דילמא ניחא ליה לראובן לגבות מהלוה ולא ממנו ואיך יחוב בהודאתו לראובן קמ"ל דאפ"ה נאמן והטעם שהרי לוי היה יכול למחול החוב ונאמן לומר פרוע הוא במגו דמחיל ועוד דכי אמר שטר פרוע הוא הרי הוא כמוחל עכשיו דאין לך מחילה גדולה מזו (משא"כ אם לא הודה ואינו רוצה לישבע דצריך שמעון לישבע תחלה שפרעו ואח"כ יפרע לוי אם אינו רוצה לישבע) וכ"כ המ"מ שם ומ"ש דבאומר שפרעו אין לך מחילה גדולה מזו הוינו דוקא בזה שהשט"ח אינו בידו משא"כ כשהשטרות בידו היכא דחב לאחרים וכמש"ר לעיל ר"ס מ"ו דבאימר שטר אמנה או פרוע הוא אינו נאמן היכא דחב לאחרים אף דאם מחל הוה מחול וכמ"ש שם ע"ש. וכתב עוד המ"מ ונראה לי שישלם לוי לראובן כל מה שכתוב בשטר ואפי' כתוב בו אלף זהובים ומכרה במנה משלם אלף כדין מוחל והוכיח זה שם ובדרישה כתבתי מזה ועמ"ש שם וגם לקמן סעיף ל"א ול"ב: טען לוי שלא מכר לו ולא נתן לו פירוש אאחר שהודה לוי שפרעו שמעון קאי וקאמר שאם אינו רוצה לשלם לראובן כי טוען שלא מכר ולא נתן לו השטר נשבע לוי היסת כנגד ראובן ונפטר לוי ממנו וא"צ לשלם לו כלום כן משמע מל' המ"מ ועד"ר וכתב עוד אע"פ שכתב הרמב"ם שאין צריך להביא ראיה נגד המוכר אע"פ שאמר שלא מכרו לו ה"מ היכא שבא המוכר למחות בידו להוציא מהלוה אבל כשבא הלוקח להוציא מתחת יד המוכר צריך להביא ראיה עכ"ל. וב"י פי' דקאי אכשלא הודה לוי שנפרע ובא לוי להוציא משמעון באמרו שלא מכרו ולא נתנו לראובן והשט"ח הוא שלו חלא שהפקידו ביד ראובן ושמעון טוען כבר פרעתי לך ולקחתי השטר בידי וממני נפל לאחר שפרעתי ומצאו ראובן בזה פסק הרמב"ם דנשבע שמעון ונפטר מלוי ומטעם שכתבתי לעיל ועד"ר:

סעיף יג

הנותן מתנה לחבירו כו' וכתב לו שטר מתנה שדי נתונה לך שקנה המתנה בזה השטר ונתנו לו אבל לא מיירי שקנה המתנה בקנין או בחזקה וכתב לו שטר לראיה דא"כ היאך כתב לא חזרה מתנתו עד שיכתוב לו קני לך הא בשטר ראיה אף אם כתב לו כך אינו מועיל לסברת הרא"ש שבסמוך סי"ד ע"ש: והחזיר לו השטר פי' המקבל להנותן: לא חזרה מתנתו פלוגת' דרשב"ג ורבנן בפ' ג"פ (קס"ט) והלכת' כרבנן דס"ל הכי ורבינו הביא דברי פלוגתתן לקמן סרמ"ג בכלל תשובת הרא"ש שכתב שם ופלוגתתן היא שם בשטר מתנה וה"ה בשטר מכר שכתוב בו שדי מכורה דבשניהן לא חזר וזכה עד שיכתוב לו קני לך כו' אבל כשכותב לו כן זכה וכתב שם הרא"ש (דף רי"ז) ז"ל ואע"פ שבמכירת שט"ח יש טעם לתקנה שתקנו חכמים שיכול למכור אותו שאם יצטרך המלוה למעות ולא יוכל לגבות חובו מן הלוה שימכרנו לאחר בשטר מכר לא שייך ה"ט שהרי יכול למכור קרקעו שבידו למי שירצה מ"מ כיון שתקנו שתועיל מכירה בשט"ח תקנו ג"כ שתועיל בשטר מכר ועדיף משט"מ שבשטר מכר מסתלק לוקח ראשון לגמרי משא"כ בשט"ח דלא נסתלק המלוה מהמכירה שהרי עדיין בידו למחול עכ"ל ועמ"ש בדרישה לקמן סעיף כ"ג:

סעיף יד

כתב הר"ר ישעיה שטר שכתוב בו קנין כו' פי' שטר ראיה שכתוב בו איך שקנה מוכר זה השדה מהמוכר לו בא' מהקניינים דהיינו בשטר או בכסף או בחזקה בקנין אותו שטר נקנה לאחר במסירה עם כתיבת קני לך כו' וקיצר וכ' במסירה וסמך אמ"ש לעיל גם י"ל דקאי שם אפלוגתתם דרשב"ג ורבנן הנ"ל דמדבריהם נלמד דיכולין למכור גם שטר מכירה ומתנה וכנ"ל וכיון דאותו ברייתא מתחיל בדברי רשב"ג דס"ל דשטר מקח ומתנה נקנות במסירה לחוד נקט ר"י בלשונו ל' מסירה ופליגי הר"י והרא"ש אליבייהו דהרא"ש ס"ל דאינו נקנה כ"א שטרות דכתיב בו שדי מכורה או נתונה לך ור"י ס"ל דה"ה שטרי ראיה נמי וכמו שט"ח וק"ל: אבל א"א הרא"ש ז"ל כתב שם דף רי"ו סע"א כ"כ: ומ"ש שהרי גם הראשון לא קנה כו' ולא דמי לשט"ח כו' נ"ל דכלל דברי הרא"ש וחילוקו תלוי בזה דשטר מכר שהיה בו קנין זולתו בק"ס או בכסף או בחזקה ושטר זה לא לקחו כ"א לראיה בעלמא [ולא] מסתבר כלל שיהיה זה בכלל תקנת חכמים שתקנו שיוכל אדם למכור שט"ח דהא ליתא בשטר מכר ומתנה משום נעילת דלת אלא משום אגב תקנו שיוכל למכור גם שטרי מכר וכנ"ל ולא תקנו באגב זה להיות הקונה עדיף מהמוכר לו שלא קנהו בזה השטר כ"א בקנין שקדם אלא גם אותו מוכר לכשיצטרך למעות וירצה למכרו ימכור זה השדה באחת מהקניינים הנ"ל ודוקא בשט"ח דאין שם קנין אחר זולתי

זה השטר שנאמר שגם הוא יחזור וימכרנו כעין שקנהו לכן תקנו בו שבמסירת אותו השטר שמוסר זה ליד הלוקחו ממנו גם כתב לו קני לך כו' יקנה שיעבוד הנכסים וגם החוב בתק"ח והאי בתק"ח דקאמר קאי גם אמה שקנה השיעבוד במסירת השטר שכדי שלא ינעול דלת מלהלוות אדם את חבירו קנהו וכנ"ל וזהו שמסיים וכתב הרא"ש דכיון שקנה החוב קונה ג"כ שיעבוד נכסים הכתובים בשטר ור"ל דאל"כ לא ילוה זא"ז ומה שהקדים הרא"ש מתחלה השיעבוד להחוב (ושכתב שקנה השיעבוד וגם החוב) היינו מפני שכתב לפני זה שאין בחוב שום דבר בעין למכור כ"א זה השטר שיעבוד שנתן לכן סיים וכתב ע"ז שע"י מסירת אותו השטר שהוא בעין נקנה לו השיעבוד וגם החוב ואח"כ סיים בטעמו וכתב דכיון שקנה כו' ומ"ש בספרים הנדפסים וכיון ט"ס הוא וצ"ל דכיון בדלי"ת כן נ"ל חיבור וישוב דברי הרא"ש ודוק:

סעיף טו

לוקח שקנה כו' עד צריך לישבע כו' כ"כ הרא"ש בשם הרמב"ם בסוף שבועות: נשבע הלוקח שלא אמר לו המוכר כלום פי' הב"ד מחייבין אותו שבועה בלא טענת היורשין דאין נפרעין מנכסי היורשין אלא בשבועה אפי' יש נאמנות בשטר כדלקמן סע"א וק"ח (וע"ל סע"א אי מהני נאמנות שהאמין הלוה ליורשי המלוה) משא"כ כשהלוה חי דאין כאן שבועה אלא כשהלוה טוען ברי פרעתי להמוכר או להלוקח ואין בהשטר נאמנות וכמ"ש אח"ז מיד: גם הוא צריך לישבע פירוש נשבעים שניהם מפני שיש להסתפק שמא פרע הלוה למוכר או להלוקח משא"כ כשהלוה והמוכר שניהן חיין דינא דהלוה צריך לטעון ברי למי שילם ואותו לבדו נשבע וק"ל וכמ"ש בסמוך ועד"ר: קודם שיגבה הלוקח וכתב הרא"ש שם ז"ל ומיהו י"ל כיון שכבר חייב המוכר שבועה כשמת לא יגבה הלוקח כיון דליתיה למוכר שישבע די"ל כיון דמכרו אין עליו עיקר החיוב אלא שמשביעין אותו מפני שהוא נאמן לומר פרוע במגו דיכול למחול וכ"כ הר"ן: אם המוכר קיים ישבע כו' פי' אם הלוה טוען שפרע למוכר ואם הלוה טוען שפרע ללוקח צריך הלוקח לישבע ולא המוכר אלא דנקט מוכר לרבותא דאפילו המוכר שאינו נוטל כלום צריך לישבע: ואם אינו רוצה לישבע יפסיד פי' הלוקח מפסיד זכותו מלגבות מהלוה אלא חוזר על המוכר ואם אין נכסים למוכר מפסיד אבל אין לומר דמפסיד לגמרי קאמר דאין טעם בדבר. ועוד שבהדיא כתב רבינו בסמוך אפי' ביורש שאינו רוצה לישבע דחוזר על היורש. ויותר היה נראה לפרש דיפסיד אמוכר קאי שאם לא ירצה לישבע יפסיד דמי חובו דהוא יודע האמת דלא נפרע מהלוה שהרי טוען כן וגם הדמים שקיבל מהלוקח צריך להחזיר לו. אבל ל' רש"י אינו כן שכתב יפסידו הלקוחות וכ"כ בסמוך בשם הר"י אברצילוני ואם

לאו מפסיד הלוקח וק"ל: ואם אינו רוצה חוזר כו' כלומר ואם אין יורש רוצה לישבע חוזר הלוקח עליו והיינו דוקא אנכסים שירש מאביו דאילו מכחו ודאי אין חייב לשלם אף שאינו רוצה לישבע וגורם בזה היזק להלוקח דהא כ"ר לקמן סימן ק"ו סז"ח דאם מכרו היורשים מטלטלים אביהן והמעות עדיין בידן דאין גובין מהן הב"ח אפי' אחר התקנה אף דגרם לו היזק דגרם לו דאינו יכול לגבות חובו ומשה"נ קאמר ל' חוזר עליו ר"ל חובת אביהן עליהן לשלם ממה שירשו ממנו וע"ל סימן פ"ו ס"ה בפרישה ודרישה שהארכתי בהוכחה עוד לפי' זה: וי"א שהלוקח נשבע כו' ונוטלו כלומר מהלוה ועד"ר: ואם מת הלוה כו' פי' וגם המוכר מת וכ"כ בש"ע ופשוט הוא: אינו גובה אפילו בשבועה לפי שכבר נתחייב המוכר שבועה כדין הבא לגבות מנכסי יתומים כו' ואין אדם יכול למכור ממון שלא היה יכול לגבותו כ"א בשבועה כשם שאין אדם מוריש שבועה לבניו וכן מוכח מלשון הרא"ש שם וכ"כ ר"ן שם וע"ל סימן ק"ח דהיינו דוקא ביתומים מן היתומים ועמ"ש בס"ס פ"ד:

סעיף טז

כתב בעה"ת כו' מכאן עד לא נפטר בזה מן הלוקח הכל קיצור ל' בעה"ת הוא (כמ"ש בדרישה) ואף שרבינו לא סבירא כוותיה כמ"ש בריש דבריו שמשתמש בנייר לצור ע"פ צלוחיתו במסירה בלא כתיבה וכמש"ר ר"ס זה מ"מ העתיק ל' בעה"ת משום דגם אליביה יש בו נ"מ לדיניה היכא דכתב ומסר לו השטר דאז קנה השטר לגמרי אפ"ה אם קדם ופרע הלוה להמוכר (לסברא קמייתא דכתב רבינו כאן בשם בעה"ת דנפטר הלוה מהלוקח) דינא הוא דכופין להלוקח שצריך להחזיר להלוה שטרו בחנם. וכ"כ בעה"ת שם בהדיא להאי סברא וכתבתי ל' בדרישה ושם כתבתי טעם למה לא הביאו רבינו ע"ש והטעם בשניהן הוא דהשטר של לוה הוא וכדאמרינן בכל מקום שטרך בידי מאי בעי ואין כח ביד המוכר למכור דבר שאינו שלו ומ"מ צריך ליתן לו להלוקח דמי הנייר דדרך המלוה ליתן הוצאת הנייר וכתיבת הסופר וכדאמרינן אפשיטי דספרא זיריה ואותן הוצאות שיהא שלו מכרן לו במסירה בלא כתיבה דקנהו במשיכת הנייר כשאר מטלטלין ואף ע"ג דהוי מקח טעות מ"מ מה שהוא קנין בפני עצמו שקנהו במשיכה אין להוציא מידו בלי חזרת דמיו וק"ל אבל אינו יכול לתופסו בתורת משכון עד שיתן לו דמי הוצאתו וכמ"ש בר"ס זה דגם רבינו ס"ל הכי דווקא שם דאיירי שלא פרע הלוה להמוכר והמוכר בא לחזור במקחו ולהוציא השטר מידו דבזה יש להלוקח טענה עליו מאחר שקיבל מידו דמי קנייתו ואם ירצה לחזור במקחו מפני שהיה בטעות מחוייב הוא להחזיר לו דמי קנייתו משא"כ הכא דכבר פרע לו הלוה:

סעיף יז

ומ"ש ואם אחר שמכר כו' עד פשיטא שב"ד אומרים כו' נתבאר שם בבעה"ת דאפילו אי קפיד לוה ודעתו קרובה לשלומי למלוה לא משגחינן ביה שכיון שקנה ליה בכתיבה ומסירה אישתעבד ללוקח בע"כ: ומ"ש ואדרבה אם יפרע למוכר יחזור ויגבה הלוקח מהמוכר וא"כ אפוכי מטרתא ל"ל ב"י וכן מוכח ל' בה"ת שהעתקתי בדרישה ע"ש וכן מוכח ממ"ש בסמוך: ומ"ש ואדרבה אם יפרע כו' ה"ק ל"מ שא"א ללוה שיפרע למוכר אלא אדרבה הדין למוכר שיחזיר ויתן להלוקח מה שקיבל מהלוה: ואם קדם הלוה ופרע פי' הקדים נפשו לפרוע להמוכר קודם שהוציא מידו הלוקח כו' ואח"כ כתב אבל לעולם כו' ור"ל לעולם אפילו אחר שא"ל ב"ד זיל פרע ללוקח אפ"ה הלך ופרע להמלוה נפטר הלוה מהלוקח וב"ד מחייבין כו' וכן מוכח שם בבעה"ת ואע"פ שנתבאר בסי' פ"ו בדיני דר"נ אם עבר ופרע למלוה שלו דצריך לחוור ולפרוע למלוה הראשון שאני התם שהוא מדאורייתא ומש"ה נמי אמרו שם דאין כח ביד המלוה למחול להלוה שלו מאחר שכבר נתוודע בב"ד דאין בידו לפרוע למלוה שלו כ"א בשט"ח זה וכמ"ש שם משא"כ במוכר ש"ח שקנייתו אינו [אלא] דרבנן ומש"ה אמרו בזה דאף אם אין לו במה לפרוע לוקח מחילתו הוי מחילה וע"ש בבה"ת: וי"א אם פרע כו' פי' אפילו קודם שא"ל ב"ד פרע ללוקח דכיון דזבין ליה האי שטרא במסירה וכתיבה ודאי ידע הלוה בזכותו דכל שטרא קלא איתי ליה ולא הו"ל לפרוע אלא להלוקח שהוא נעשה מרא דהאי ממונא כ"כ בעה"ת שם ונלמד מיניה דאינו יכול להתנצל לומר לא ידעתי מהמכירה ואף ע"פ שהמוכר היה מצי למחול ללוה החוב מ"מ כיון שהמוכר קאי בהימנותיה ולא ביקש למחול לא הו"ל ללוה למיזל ולמפרע ליה אף שע"י הפרעון ודאי מחל ליה המוכר מ"מ הוא דפשע להזיק ללוקח זה לכן דין הוא שישלם וק"ל:

סעיף יח

לוה שפרע ללוקח כו' מקור דין זה הוא מפרק א"נ (דף ס"ו) דשם איתמר המוכר פירות דקל לחבירו אמר ר"נ אף משבאו לעולם יכול לחזור בו ומודינא דאי שמיט ואכיל לא מפקינן מיניה וכתב הרא"ש שם (דף קמ"ג) ז"ל מכאן הביא ר"ת ראיה המוכר לחבירו שט"ח בעדים אע"ג דקיי"ל דאין אותיות נקנות במסירה אם קדם הלוקח וגבה החוב אין המוכר יכול לחזור בו ונראה לי דדוקא כשידע כו' (וכמש"ר בשמו כאן) ע"כ והנה הדבר נלמד מענייננו דאף דידוע הוא דלא כתב לו מעולם קני לך איהו כו' אפ"ה כיון דתפס לא מפקינן מיניה ומטעם דאמרינן דידע ומחל ליה דומיא דהמוכר פירות דקל דשם לא קנהו בודאי מן הדין ואפ"ה אמרינן דאי שמיט ואכיל לא מפקינן מיניה ופרש"י שם הטעם ז"ל שהרי כל זמן שלא חזר מחל על אכילתו ואע"ג דרש"י תולה הדבר בכל

זמן שלא חזר ומשמע קצת דאם חזר בו קודם שאכל מפקינן מיניה ולא הויא מחילה ובדברי ר"ת והרא"ש משמע דאפילו בא לחזור ולהוציא מיד לוקח בעודו בעין אינו יכול י"ל דרש"י ה"ק כ"ז שלא חזר בו קודם ששמט הפירות ובאו לידו אבל אם כבר שמטן אף ע"פ שעדיין בעין בידו אינו יכול לחזור בו ושמט ואכל דקאמר אכל ל"ד הוא אלא לשון הגמרא הנ"ל נקט וכן הוכחתי לקמן בדין מכירת פירות דקל עיין לעיל סימן ר"ט ור"י וה"ט באם קדם וגבה הלוקח. אלא שצ"ע דמשמע מדברי הרא"ש דמחילה לא שייכא אלא א"כ ידע בה המוכר ושתק ומל' רש"י הנ"ל דכתב דכ"ז שלא חזר בו מחל משמע מ"מ אפילו לא ידע בה וכן משמע לשון הגמרא ומודינא דאי שמיט ואכיל כו' דמשמע אפילו שמט שלא בפניו לכן נ"ל דצדקו דברי מהרא"י שכתב בת"ה סימן שי"ג דלא כתב הרא"ש דבעינן דידע ושתק כ"א לענין לוה שאינו נפטר מהמלוה שלו במאי דפרעו להלוקח שלא מדעתו כ"א בידע המוכר ושתק אבל לאפוקי מיד לוקח בלאה"נ לא מפקינן ע"ש ולכאורה דבריו תמוהין הם דהא האי דינא דמכירת שטר נלמד משמיט ואכיל כנ"ל ושם אין כאן טענה כ"א בין לוקח ומוכר אבל אחר העיון דבריו מוכרחין ויש לחלק ביניהם והוא דלגבי הלוקח שקדם ותפס אמרינן דגם המוכר ידע ליה דאין בקנייתו כלום ואפ"ה מסר לו לגבותו משום דמחיל ליה ואף ע"פ שלא אמר כן בפירוש מ"מ מאחר ששתק עד שגבה מהלוה ולא חזר בו אמרינן דעתה מחל ליה כיון דהמוכר ידע דהלוקח יעשה כל מה שבכחו לעשות עד שיגבה כל הש"ח ואי לאו דמחיל ליה הו"ל לחזור בו קודם שיגבהו ואף אם יטעון המוכר לא מסרתיהו בידו לגבות כ"א בתורת פקדון הלוקח נאמן בטענתו מאחר שתפס ומה"ט הלוקח פטור מהמוכר אף שלא היה המוכר אצל הגבייה אבל הלוה אינו נפטר מהמוכר אלא אחר שראה שהמוכר היה אצל הגבייה ושתק ואז אמרינן אי לאו דמחיל ליה לא הו"ל לשתוק בשעה שבא זה לגבות ממנו מאחר שיהא נאמן לאחר שגבה ותפס ואמר שמחל לו ולא הו"ל לסמוך ע"ז שיחזור ויוציאנו מהלוה אבל אי לא היה המוכר בשעת הגבייה אז הלוה פשע בנפשו כי לא היה לו להאמין לזה הבא בשטרו ואומר שנתנו לגבות ומחל לו כי שמא הוא משקר ובתורת פקדון נתנו בידו מאחר שאין בידו שטר קנין וכשיעמוד המוכר נגדו יודה לו זה הבא לגבות שלא לתורת גבייה מסרו לידו ומש"ה חייב הלוה לחזור ולשלם להמוכר. ולפ"ז נראה דגרסינן בדברי רבינו אינן חייבים למוכר כלום ולא כמ"ש בספרים דידן אינו חייב למוכר כלום דמשמע דאלוה דהתחיל בו קאי וז"א דהלוה חייב עד שידע המוכר כו' וכדמסיק ובלאה"נ אין טעם דאם תפס הלוקח אין מוציאין מידו לפטור עבור זה הלוה אבל אי גרסי' אינן חייבים כו' א"ש דמתחלה יהיב טעם לפטור להלוקח וכל' הגמ' דאי שמיט ואכיל ואח"כ כתב

בשם הרא"ש דהלוה אינו פטור אלא דוקא שידע כו' וק"ל. וגם בבעה"ת שנ"א דין ד' התחיל בפטור דלוה ולוקח ע"ש ועד"ר מ"ש עוד מזה: עד שיראה לך שקנאו ממני כו' ז"ל מ"ו זהו לפי סברתו שכתב לעיל שצריך להביא ראיה ודוק עכ"ל ולפי מ"ש א"צ לזה דשאני הכא דהלוקח מודה דלא כתב לו המוכר קני לך כו' אלא מטעם ידע ומחיל אתינן עליה עד"ר:

סעיף יט

ראובן שהיה לו שטר חוב כו' מדברי בעה"ת שכ"א: קנין הגוף פי' גופו של השטר. ואין כובשין לו עדותו וראייתו ע"ד שנתבאר לעיל סי"ו וס"ס ס' ע"ש: מוצאין גוף שטר מיד המלוה כו' ואם נתן המלוה לסופר פשיטי דספרא ודאי צריך הלוה להחזירו לו ומזה לא איירי כאן אבל עכ"פ אינו ראוי שיעכב המלוה השטר עבור זה וכמ"ש בדרישה לעיל ר"ס נ"ז ע"ש:

סעיף כ

ראובן הפקיד כו' ג"ז שם בסה"ת שכ"ח ואינו דומה דין זה לדין שלפני זה דשם איירי שנתן לו גוף ממון במעמד ג' שהיו יחד המלוה והלוה והמקבל משא"כ הכא שלא היו כאן הלווים כלל במעמד כ"א הנותן והנפקד והמקבל לכן פשוט הוא שלא קנה השיעבוד עד שיכתוב קני לך כו' וכדמסיק: יש לשמעון ליתנם ללוי אי במתנה איירי כאן ק"ק מאי נ"מ בנתינה וו הא אף לאחר הנתינה (א"צ לו) מצי לחזור וליקח מידו לפי מש"ר בר"ס דכל שלא כתב לו קני לך כו' מוציא ממנו אפילו הנייר אלא שיכול לתפסו בתורת משכון עד שיתן לו דמי קנייתו וממילא במתנה שלא נתן לו כלום מוציאו מידו בחנם וי"ל דנ"מ בנתינה זו שמא יתבייש מלהוציא ממנו אחר שכבר הגיע לידו א"נ אם (נ"מ) יקדים לוי נפשו לגבות חובות הללו תו לא מצי המוכר להוציא מידו דאמרינן ידע ומחל כמש"ר לעיל בסמוך בסעיף י"ו בשם הרא"ש: לא קנה גופם כו' פירוש אפילו גוף השטר דהיינו הנייר לצור ע"פ צלוחיתו נמי לא קנה ורבינו לטעמיה אזיל כמ"ש בריש הסימן וק"ל: ומ"ש בין במסירה בין בחליפין לאו בחדא מחתא מחתינהו דבמסירה איירי דוקא בדלא כתב ליה קני לך כו' ובחליפין מיירי לדעת הרמב"ן כנ"ל בס"ד אפילו כתב לו קני לך כו' אלא ה"ק בין במסירה בין בחליפין כ"א לפי דינו היכא דלא קנה השיעבוד לא קנה ג"כ גופן וק"ל: והמחה פי' העמיד:

סעיף כא

ראובן היה לו שטר כו' ולוי חתום בספר התרומות שנ"א מבואר שם שדוקא חותם שנעשה כמו שנחקרה עדותם בב"ד אבל כשבא להעיד בע"פ לא וכמ"ש בסמוך עוד מזה:

סעיף כב

ראובן שיש לו שטר ג"ז שם: ורוצה ראובן לחזור מן המתנה וטוען שהשטר פסול מדקאמר ורוצה לחזור משמע דמודה שנתן לו אלא שרוצה לחזור ממתנתו וה"ט דטוען ואומר במאי קנה השיעבוד בהאי שטרא דכתבתי בו קני לך איהו ושיעבודיה וחותמין עליו שמעון ויהודה לעדים כיון דשמעון יש לו נגיעה בזה מחשב השטר לפסול ונמצא דלא זכה בהמתנה ומדקראו שטר יש ראיה לדברינו שכתבנו בריש הסימן דל' קני איהו כו' היה כתוב בטופס שטר מכר או מתנה מיהו יש לדחות דכאן איירי דאומר להעדים כתבו לו שטר שנתתי לי לכתבה בי בשמי קני לך איהו כו' דמהני וכמ"ש בר"ס זה: הדין עמו והרי הוא חשוב כו' ול"ד לדין קמא דהתם בשעה שנעשה השט"ח שלוי חתום עליו לא היה נוגע בדבר והו"ל כאילו נחקרה עדותן בב"ד משעה ראשונה אבל הכא בשעה שנעשה שטר המתנה ששמעון חתום עליו באותה פעם היה נוגע בדבר ואם נחקרה עדותן כבר בשעת חתימה לא היו הב"ד מקבלין עדותן ומה"ט נמי כתב בעה"ת שם בשנ"א בשם הרי"ף שגם בדין קמא דוקא חתום בו לוי עם אחר הא אם בא לו עתה להעיד מקבלין עדותו אף ע"פ שהשני אין לו הנאה כלל ועיין בשארית יוסף מה שתירץ בזה:

סעיף כו

המוכר שט"ח לחבירו כו' וחזר ומחלו ללוה מחול מימרא דשמואל פ' הכותב (דפ"ה) והטעם שיכול למחול כתב הרי"ף ז"ל הואיל דאין גופן ממון א"א להקנותן בהקנאה גמורה אלא שחכמים תקנו להם צד מכר וכמ"ש לעיל בסי"ד ולפיכך יכול למחול שלא זכה הלוקח בהן מן התורה וכ"כ הרמב"ם. וא"ת לדידהו איך ממעטינן בהזהב שטרות מאונאה (וכמש"ר בסימן זה סעיף ל"ח) מקרא הלא אין להן קנין כלל מן התורה תירץ הר"ן דעיקר קרא למעוטי עבדים וקרקעות מאונאה ולא כללו חז"ל בהדייהו שטרות אלא לפי תקנת חכמים שתקנו להן קנין ולמדונו שאין בכלל הכתוב המדבר באונאה אלא דבר המיטלטל וגופו ממון משא"כ שטרות שאין גופן ממון עכ"ל ועד"ר שם כתבתי טעם אחר בשם התוס' דיכול למחול: שיעשה לו שטר על שמו ג"ז בגמרא שם ועד"מ: כתב בע"ה ואפילו עבד תנאה דלא מצי מחיל לא מהני הטעם שא"א להתנות שלא יוכל לעשות מה שהוא יכול לעשות ב"י. ואע"ג דיכול לקבל עליו שלא ישמטנו בשביעית וכמש"ר בר"ס ס"ו שאני התם דמחייב נפשיה אבל הכא בא לומר דלא מצי לגרועי כחו דלוה דמחיל ליה לומר דל"מ מחילתו מכח תנאו אלא מחילתו מחילה וחוור הלוקח אהמוכר שמחזיר לו דמיו או דמי כל השטר אם קיבל עליו כן שיפרע לו דמי כולו אם ימחול וק"ל. אלא שק"ל דלה"ט למה מן הסתם א"צ להחזיר לו אלא דמיו ליהני תנאו לגבי נפשו לחייבו בכל דמי השטר כאשר היה גובה אם לא מחל לו לכן נראה דדוקא בשמיטה דפשוט

הוא דהשמיטה היה משמטו וכשהתנה הו"ל כאומר בפירוש אני לא אשמט אלא אתן לך המעות במתנה אבל בזה דקאמר לא אמחול לא נרמז בדבריו שבאם ימחול ישלם לו דמי השטר וק"ל:

סעיף כז

ואפי' יורש מימרא דשמואל שם: כ' בעה"ת שאין היורש יכול למחול שם שנ"א דין ו' כ"כ ומ"ש ואין לי לשלם כלום כו' עד אבל התוס' כתבו דאפילו לעצמו יכול למחול דע דמסקי שם התוס' וכתבו וצריך לשלם ור"ל דמשלם כפי הדמים שקיבל אביו המוכר מהלוקח וכשאר מוחלים וזה מרויח זה המוחל לעצמו אבל א"ל דס"ל להתוס' שמשלם הכל דא"כ למה ימחול הרי צריך לשלם הכל בשלמא כשאין המוחל הלוה י"ל דמוחל משום דאין לו ויעשה קנוניא עם הלוה ונמצא דפליגי התוס' עם הבה"ת בתרתי חדא דהיורש יכול למחול לעצמו והב' דאף דמוחל לעצמו צריך לשלם כדי הדמים שקיבל ולא כבה"ת שכתב דאם איתא דיכול למחול א"צ לשלם (כולו) [כלום] ורבינו אף שסתם וכתב בשם התוס' דיכול למחול ולא כתב שצריך לשלם כפי הדמים שקיבל אביו מ"מ רמזו כמ"ש בשם התוס' אפילו לעצמו יכול למחול מדכתבו אפילו לעצמו ר"ל ל"מ לאחר אלא אפילו לעצמו משמע דשוין הן וכמו ששאר מוחל צריך לשלם לו הדמים שקיבל כן במוחל לעצמו ובה"ת דכתב דצריך לשלם כל החוב לא מטעם מחילה דהא ס"ל דאינו יכול למחול ועוד דגם בעה"ת ס"ל דבמוחל לאחר א"צ לשלם לו אלא כדי הדמים שנתן וכמ"ש בסמוך. אלא טעמו כיון דאין יכול למחול לעצמו והוא חייב לאביו כל דמי החוב וזה הלוקח במקום אביו קאי מש"ה צריך לשלם לו הכל וק"ל:

סעיף כח

כתב הראב"ד שאם כתב לוה למלוה כו' ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל כו' עד"ר שם כתבתי טעם פלוגתתן ועד"מ:

סעיף כט

נתנו במתנת שכ"מ כו' מימרא דר"נ בפ' מי שמת ומפרש בגמרא הטעם משום דאלמוה רבנן למתנת ש"מ כדי שלא תטרף דעתו עליו וע"ל סימן רנ"ג אבל הוא עצמו (פש"ע) [בשעת] חליו פשיטא דמצי מחיל כ"כ בעה"ת שם ופשוט הוא:

סעיף ל

וכן המכנסת ש"ח לבעלה כו' מימרא דרבא הוא בפ' הכותב שם (כתובות דף פ"ה) ועיין בא"ע סימן צ"א:

סעיף לא

וכן הנותן שט"ח כו' כ"כ התוס' בשם ר"ת ספ"ק דגיטין וכן העלה הרא"ש ספ"ק דב"מ:

סעיף לב

וכתב בעה"ת המוכר שטר משכונת כו' שם בשנ"א כ"כ בשם ר"י מיגא"ש ושיש חולקים עליו ע"ש: וא"א הרא"ש ז"ל כתב בתשובה כ"כ בתשובה שבסוף ספר חזה התנופה ב"י: שאף במוכר משכונת קרקע כו' פי' המלוה החזיק בו מתחלה ואח"כ מכרו ללוקח והחזיק בו גם הוא דבהכי איירי וכמש"ר בשם בעה"ת לפני זה ועליה הביא רבינו תשובת הרא"ש דאל"כ מה רבותא יש באשר החזיק בו המוכר וק"ל:

סעיף לג

לוקח שט"ח שחזר ומכרו וכו' כ"כ בעה"ת בשנ"א בשם הרמב"ן וכ' דבין להרי"ף שכתב טעם המחילה משום שאין מכירה לשטרות מן התורה ובין לר"ת שכתב הטעם מפני ששיעבוד הגוף נשאר אצל המלוה המוכר לשניהן אין הלוקח בר מחילה בהני גווני וק"ל:

סעיף לד

וכשמוחל המוכר או יורשיו צריכין לשלם ללוקח כו' הכי משמע בפרק הכותב (כתובות דף פ"ו) דאמר אמימר מאן דדאין דינא דגרמי מגבינן ביה בשטרא מעליא ואנן קיי"ל כמאן דדאין דינא דגרמי כדלקמן סשפ"ו: שאין זה קנס כו' בעה"ת כ' בשנ"א די"א שהוא קנס כיון דמחילה הוי היזק שאינו ניכר ודוקא למוכר עצמו שקיבל המעות קנסו דליהדר המעות ולא ליורש אפילו כשמוחל היורש עצמו והביאו ראיה לדבריהם ובעה"ת מסיק שם דלא כוותייהו ע"ש. ובזה דברי רבינו מבוארים שהוצרך ללמדנו דביורש עצמו שמחל חייב לשלם דלכאורה פשיטא הוא וכדמסיק נמי וכתב ז"ל וכ"ש כשמחל לו היורש כו' אלא אותו כ"ש הוא לפי מאי דכבר למדנו דחייב גם היורש לשלם משום דלאו קנס הוא וק"ל: שהוא מזוייף והמוכר אומר שאינו מזוייף והו"ל להתנות דבאם לא ימצא עדים לקיימו (ולא) שימצא אלם שיהא מקחו בטל מש"ה אינו נותן לו כלום דבעינן שיהא מבורר שהחוב נפסד מכח מחילתו כדמסיק: או שהוא עני פי' והעני אח"כ דאז אינו נותן לו כלום עכ"פ מ"ש ואם היה עני קודם לכן והטעהו בפלגא עיין בסמוך סל"ה ול"ח: ואינו משלם דמי כולו אלא הדמים שנתן בו שכ"כ רב שרירא כו' כ"כ הרא"ש ספ"ק דב"מ וכתב שם ג"כ דעת החולקים דס"ל דצריך לשלם דמי כולו והסכים לדעת רב שרירא וזש"ר וכן מסתבר לא"א ז"ל וכן מסיק ג"כ בעה"ת בשנ"א דין ו' ע"ש שהאריך:

סעיף לה

ראית ביה ללוקח שבחא ע"ל ר"ס ס' וס"ס קט"ו: דאיבעי ליה לשנויי שטרא בא ליתן טעם למה תקנו חכמים כן הא יהיה בזה נעילת דלת שלא ילוו כי לא ימצא מי שיקנו השטרות ע"ז כתב דאיכא תקנה לזה לשנויי השטר וזה שלא עשה כן איהו דאפסיד אנפשיה:

סעיף לו

או שבא אחר והביא ראיה ששטר זה שלו אע"ג דנכתב על שם המוכר י"ל דשם זה כשם המוכר א"נ כדלעיל סימן ס' שזה האחר בשעת הלואה אמר לעדים שיכתבו השטר ע"ש המוכר והעדים נתנוהו להמוכר ואח"כ הביא ראיה שהוא שלו וק"ל: חוזר הלוקח וגובה כל השטר מהמוכר כו' ז"ל מור"ש ז"ל נראה דדין זה אפי' לדעת הרא"ש דס"ל גבי מחילה שאינו נוטל אלא כפי הדמים משום דשאני התם דמעיקרא זביני ריעי הוא דהו"ל לאסוקי אדעתיה שיש בידו למחול משא"כ בנדון זה דלא הו"ל לעלות על דעתו שמוכר לו דבר שאינו שלו עכ"ל ולע"ד נראה לחלק ולומר דשאני מחילה דע"י המחילה נעקר שם השטר מעליו ונעשה (בעיר) [נייר] בעלמא מש"ה דמיו חוזרים לבד כיון דגם מעיקרא זביני ריעי הוא וכנ"ל אבל בנמצא שאינו שלו ואינך שנשאר עליו שם שטר והלוה ע"כ יפרע לזה האחר דין שיגבה הלוקח כל חובו מהמוכר מדין אחריות וכנ"ל מוכח מדברי בעה"ת מיניה וביה דס"ל חילוק בין הביא ראיה שהשטר הוא שלו דגובה מיניה דמי כולו ובין מוחל אח"כ דאינו גובה אלא דמים שנתן וכמ"ש בסמוך בסל"ו בדרישׁ' ע"ש ובזה נסתלקה תמיהת ב"י שתמה על רבינו במה שסתם לעיל כדעת הרא"ש וכאן כתב דעת בעה"ת שגובה כל החוב ולסברת ב"י דלא חילק בין הני ובין המוחל שט"ח לאחר שמכרו עדיפא מיניה הו"ל להקשות והוא דדברי בעה"ת בעצמו סתרי זא"ז דבמחילה ג"כ הסכים דאינו מחזיר לו אלא דמיו וכאן כתב דגובה דמי כל השטר ודוחק לומר דבשם הרמב"ן כ"כ שם וליה לא ס"ל ודוק:

סעיף לז

ומ"ש או שמחל לו המלוה קודם לכן לפי מ"ש דבעה"ת ס"ל דגם במוחל לו בתר הכי אין משלם לו דמי כולו י"ל דכתב כאן קודם לכן משום דבזה הכל מודים משא"כ במוחל בתר הכי וכמ"ש לעיל והיותר נראה דמש"ה כתב קודם לכן משום דנקט ל' בעה"ת והבעה"ת כתב זה בל' כ"ש וכמ"ש ל' בדרישה. ודוקא במחלו קודם לכן הוא דהו"ל כ"ש ולא במחלו אח"כ. אבל אין לתרץ דכתב קודם לכן דאז יש לו אחריות כדי דמיו משא"כ אם מחל לו אח"כ וכמש"ר בשם הרא"ש בסמוך. דהא הוכחתי שם דבעה"ת בעל דברים הללו ס"ל דיש לו אחריות בכדי דמיו אפי' במחלו אח"כ ודוק ועד"ר:

סעיף לח

ואם היה הלוה עני בשעת מכירה ז"ל מ"ו פי' והוא דלא ידעי הלוקח וגם העולם לא ידעו ודוק: בכלל אונאה הוא ואם מכרו כו' עד אין לשטרות אונאה ר"ל אע"ג דהיה עני מתחילה אין בו דין מקח טעות דהא מקח גמור היה אלא שלקחו ביותר משויו וזה מקרי אונאה ואין לשטרות אונאה והאי דקאמר אם מכרו ביותר מדמיו אע"ג דודאי יותר מדמיו

מכר לו נראה דהאי ואם אעלמא מאי דאם מכר שום אדם לחבירו דבר יותר מדמיו אינו מקח טעות אלא אונאה ואין אונאה לשטרות ובספרים המדוייקים כתוב שמכרו יותר מדמיו וא"ש טפי ודוק: דאין זה בכלל אחריות דמזל דידיה גרם משמע הא לאו ה"ט הוה בכלל אחריות הנ"ל דכתב דגובה מהמוכר או מנכסים דהיינו ממשועבדים ומיניה דבמחל לו אח"כ גם הוא בכלל אחריות הנ"ל וטורף אפי' ממשועבדים ומש"ה כתב רבינו ע"ז וא"א הרא"ש ז"ל כתב כו' בל' פלוגתא וק"ל ועד"ר:

סעיף לט

היכא דמחלו פי' אחר המכירה אינו גובה כו' והטעם דהו"ל כחוב שנתחייב לו בע"פ דגובה מבנ"ח ולא ממשועבדים דהתורה כתבה על המזייק מיטב שדהו ישלם דוקא ולא ממשועבדים אפילו שמכר אח"כ ולא אמרינן בזה מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמי לכך כתב רבינו דהוה כאחד ששרף והזיק וק"ל ועד"ר:

סעיף מ

ושרפו המוכר אח"כ כתב ושרפו המוכר דאילו שרפו אחר אפי' מבנ"ח לא היה גובה מהמוכר אע"ג דקיבל עליו אחריות. וה"נ במחל השטר דוקא מבנ"ח גבי ולא ממשועבדים: דלימא חספא בעלמא זבין ליה פי' דהוה כאילו מכר לו דבר שאינו שלו מ"ו: ועל אותה שעה הוא מתחייב עד"ר:

סעיף מא

המוכר שט"ח לחבירו לגבותו אין לו דין אונאה משנה הוא בפרק הזהב (בבא מציעא דף נ"ו) וטעמא מפרש בגמרא משום דכתיב גבי אונאה וכי תמכרו ממכר דבר שגופו מכור וגופו קנוי (פי' שהקנין הוא בשביל גופו הוא דיש לו אונאה) משא"כ בשטרות שאין עומדין אלא לראיה ולמ"ד מכירת שטרות אינו אלא מדרבנן קרא לאו אשטרות קאי וכמ"ש לעיל בסעיף כ"ב ע"ש. ודקדק רבינו וכתב לגבותו דאילו אם מכרו לאבקת בשמים או לצור ע"פ צלוחיתו דיש קנין בגופן יש בהן אונאה ב"י: וכתב הרי"ף כו' הרי"ף תרתי קאמר חדא דל"ת דוקא מדין אונאה אין בהן דהיינו להחזיר לו דמי אונאתו כשאין בו אלא שיעור אונאה אבל אם רוצה לבטל מקחו מצי לבטל כשיש בו יותר משיעור אונאה כדין ביטול מקח קמ"ל. ועוד קאמר דאין בו ביטול מקח כלל אפילו שוה חדא בק' ור"ת חולק עליו בההיא האחרונה לבד וק"ל: ומ"ש אבל הטעהו בכפל המקח בטל הוצרך לכתוב לשון זה דל"ת בשטרות ועבדים שיעור פלגא יש לו דין כשיעור שתות בשאר דברים יהיו דונו דהמקח קיים ומחזיר (או א' זכיתי) [אונאה וביתר] מפלגא דוקא המקח בטל קמ"ל: ור"ת כתב כו' כ"ז מפורש שם באשר"י וע"ש במק"פ: ולא פלגא בכלל כגון שמכרן שוה ק' בר' פחות דינר וכן הסכים הרא"ש וראייתו מהירושלמי וע"לסי' רכ"א:

סעיף מב

ואין בהם דין שומרים כו' שם בסוף המשנה הנ"ל ובפרק שבועת הדיינים ממעטינן להו מכלל ופרט וכלל וכתבתי לקמן בר"ס צ"ה ע"ש: ש"ח אינו נשבע שלא פשע כו' ל' המשנה ש"ח אינו נשבע ש"ש אינו משלם ופירשו הרמב"ם והראב"ד והרמב"ן ש"ח אינו נשבע שלא פשע אבל אילו ידוע שפשע חייב לשלם והרי"ף והרא"ש כתבו דכיון שאין צריך לישבע שלא פשע משום דממועט מדין שומרים ממילא אפילו ידוע שפשע אינו משלם דכיון שאינו בכלל שומרים אינו אלא בכלל אדם המזיק ואינו חייב אלא כשעושה כן בידים כן הוא ברא"ש פרק שבועת הדיינים מזה תבין שמש"ר אינו נשבע שלא פשע אינו סותר למ"ש אח"כ בשם הרא"ש דאפילו פשע אינו חייב וק"ל: וש"ש אינו משלם וה"ה דאין ע"א מחייבו לשבועה וכ"כ רבינו בסצ"ה ע"ש: ומיהו מדרבנן נשבעין עליהן פי' אם טענת ודאי הוא ישבע היסת וגם נשבעים עליהן ע"י גלגול אשר"י פ' שבועת הדיינים:

סעיף מג

ונפסדו נראה דר"ל נגנבו אף ע"פ שלא הזיקו בידים מ"מ כיון דתחלתו בפשיעה וסופו באונס ובא קצת מחמת פשיעה וקיי"ל דבכה"ג חייב בשאר דברים וכמש"ר לקמן בסרצ"א בשטרות ג"כ חייב דאל"כ אלא תאמר דגם הרמב"ם אינו מחייב כ"א בנאבדו בפשיעה א"כ מנ"ל לרבינו דהרי"ף פליג עליה דהא לא כתב שפטר מלשלם אלא כשבסוף נגנבו ונאבדו אבל כשנאבדו מחמת פשיעה עצמה יכול להיות דמודה דהו"ל כהזיקו בידים כיון דסמך המפקיד על הבטחתו של זה השומר וכן משמע מדברי רבינו לקמן ר"ס צ"ה ע"ש במ"ש ועיין מ"ש עוד מזה המפרשים: אלא מדין גניבה ואבידה ומתה הרמב"ם קאי אשטרות ועבדים כ' ומתה. גם י"ל דבמיתה ר"ל נרקבו או נקרעו השטרות כדאמרינן בעלמא שבירתן זו היא מיתתן: תשלום דינים השייכים לדברים האלה ע"ל סימן צ"ה וש"א:

סעיף מד

ומיהו אם פשע כו' כ"כ הרא"ש שם בפרק הזהב:

סעיף מה

ולענין חילוק שטרות כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה בכלל ל"ח סימן ד' כ"כ ולקמן סקע"ו חזר וכתב דין זה: דבכל דבר שייך דין חלוקה כלומר דין חלוקה איכא לעולם דאף אם אין בו שיעור חלוקה הרי יש בו דין גוד או אגוד שמקרי נמי חלוקה ועיין לעיל סקע"א:

סעיף מו
דלא נ"מ בבריא עד"ר:

סימן סז

סעיף א
כל שט"ח אפילו כו' משנה פרק בתרא דשביעית הביאה הגמרא בפרק השולח פי' רש"י שם ע"ש הירושלמי ע"ש ואע"פ שאין יובל מקץ ז' שנים ה"ק קרא כשאתה משמט שמיטת יובל בקרקע תשמט שמיטת כספים מקץ ז' שנים וא' שמיטת כספים בזמן שאתה משמט קרקע משמט כספים ואי לא לא ופירש"י אע"ג דהשמטת כספים חובת הגוף הוא ואינה תלויה בארץ כיובל ילפינן בהיקישא דלא נהגה וקאמר הגמרא עלה שם דאע"פ כן תקינו רבנן דתשמט זכר לשביעית שלא תשתכח תורת שביעית וראה הילל שנמנעו העם מלהלוות זא"ז עמד והתקין פרוזבול דהפקר ב"ד הפקר עכ"ל הגמ' (וענין פרוזבול כתב רבינו בסמוך מס"ך והלאה ע"ש) ופי' רש"י אע"ג דהילל בבית שני דלא היו שם כל ישראל ג"כ אין חיוב יובלות מן התורה והא דלא עשו האידנא ג"כ זכר ליובל בהשמטת קרקע ולשביעית ויובל זכר בשביתת הארץ ממלאכת חרישה וזריעה כמ"ש בפרשת בהר נראה לע"ד כיון דקדושתן תולה בארץ ולא שייך לעשות זכר בח"ל גם בא"י לא תקנוהו אבל התוס' כתבו שם (דף ל"ו) משום דאין רוב הציבור היו יכולין לעמוד בו ליאסר בעבודת קרקע ב' שנים רצופות ע"ש ועמ"ש עוד בסמוך ס"ך בפרישה ודרישה מדין פרוזבול.. וכן דעת רוב הפוסקים שנוהג האידנא מדרבנן ובעה"ת שמ"ה הביא דעת הרז"ה באריכות שכתב טעם למנהג שלא נהגו שביעית ע"ש וכתב עליו שהרמב"ם לא פסק כן ושגם הראב"ד חזר בו ופסק דמהשתא גבו בו בזמן הזה ע"ש:

סעיף ד
ואינה משמטת אלא בסופה הטעם דכ' מקץ ז' שנים תעשה שמיטה וזה דבר השמיטה שמוט כל בעל משה ידו וע"ל בפרישה בסעיף ל"ב:

סעיף ה
1 וכתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה בכלל ע"ב ובכלל ס"ד דין ד': וצווחתי ככרוכיא וסוס ועגור ת"י כורכית וסנוניתא (הג"ה מהרא"פ): ולהוציא ממון שלא כדין אין לילך אחריו ז"ל מ"ו ר"ש וכמש"ל בסי' ס' שאפילו אם כותבין אגב בשטר אם המנהג שאין גובין בו אז המנהג מבטל ההלכה שא"ה דמשום תקנת השוק יכולין ב"ד לעשות תקנות נגד ד"ת אבל הכא כבר תקנו רבנן פרוזבול וכן אנחנו בתראי יש לנו לתקן בע"א ולעקור שביעית מן התורה לגמרי ודוק עכ"ל ולעד"נ לחלק דלעיל שאני דתקנו כן משום תקנת השוק בשב ואל תעשה שלא יוציא מלקוחות והכא התקנה לעבור על דברי תורה בקום ועשה

להוציא ממון שלא כדין כו' גם יש לחלק בין מנהג בעלמא שנהגו כן לתקנה קבועה עומדת כההיא שתקנו כן משום תקנת השוק ועד"ר:

סעיף ז

הרי הוא מתנה ע"מ שכתוב בתורה ואע"פ שכתבתי והוכחתי לעיל סכ"ו וס"א דאם מחייב נפשו בפי' לדון עמו בדיני עכו"ם צריך לדון עמו בדבר שישבו הנאת ממון לפני דיני עכו"ם טפי אפשר לחלק דשם ידונו העכו"ם בכך משא"כ כאן שרוצה שב"ד של ישראל ידינוהו כנגד ד"ת להוציא ממון וסיים הרא"ש באותה תשובה ז"ל ואפשר שסמכו מתחלה ע"ז שר"ל שיש בכלל תנאי זה ע"מ שלא תשמיטנו בשביעית דהיינו נמי מתנה על מה שכתוב בתורה אלא דקיי"ל בדבר שבממון תנאו קיים והיינו בדרכים שאינם דתיים שהוא מתנה שיגבה חובו בדבר שאינו דת היינו כשעברה עליו שביעית אלא שאין לבי מסכים לדבר זה כיון שאינו מפורש בו שלא ישמיטנו בשביעית לפיכך מיום בואי כו' ובתשובה אחרת כתב ז"ל מצאתי כהתנצלות לעצמי על שמטה ידי שאיני מתעורר לבטל מנהגם ואומר אני כיון שפשט המנהג שלא להשמיט והכל יודעים זה הו"ל כאילו התנה המלוה ע"מ שלא תשמיטני בשביעית עכ"ל ורבינו כלל דברי ב' התשובות יחד וזהו שסיים וכתב בשמו ז"ל וגם איני סותר מנהגם כו' וק"ל וכן הוא בב"י:

סעיף ט

לר"י היתה בשנת פ"ח ולרש"י בשנת פ"ז כצ"ל ולא כמו שנדפס במקצת ספרים בכאן גם בי"ד סשל"א לרש"י בשנת פ"ט כי ט"ס הוא וכמ"ש ובדרישה נתבאר איך נתפשט אותו הטעות תוך הספרים וגירסא זו מתבררת מטעם פלוגתתן והוא דבפ"ק דע"ז (דף ט') גרסינן אמר ר"ה בריה דר"י האי מאן דלא ידע כמה שני בשבוע הוא עומד נטפי חד שתא ונחשוב כללי ביובלי ופרטי בשבועי ונשקול מק' תרי ונשדי אפרטי ונחשבינהו לפרטי בשבועי וידע כמה שני בשבוע ופרש"י נטפי חד שתא על שנין דמחורבן הבית עד שנה שעומד בה מה"ט דתניא אותה שנה שנחרב הבית בראשונה ובשניה מוצאי שביעית היתה אלמא שתא דחורבן אתחלתא דשמיטה למהדר הוה ומאן דמני לשני חורבן לא מני להיא שתא בהדי שני חורבן אלא מני בהדי שני דקם בית הואיל ונפק רובא בט' באב שבו נחרב הבית הלכך מאן דבעי למימני שמיטה ליטפי לשנת חורבן שהיא היתה שנת התחלת השמיטה על שנים דבתר חורבן ויחשוב כללי המאות ביובל שני יובלות לק' לקצר מניינו ולשקול מכל ק' ב' כר"י דאמר שנת החמישים עולה לכאן ולכאן היא שנת היובל היא שנת תחלת השמיטה הבאה ולאפוקי מדרבנן דאמרי ששנת הנ' ואחד היתה התחלת השמיטה ולר"י משהתחילו למנות השמיטין לא זז הסדר משבע שנה לשבע שנה רק שר"א קאמר התם שלא התחילו למנות שמיטות עד אחר ו' שנים

שנכנסו לארץ שאז עלה עזרא וקידש הבית והתחילו למנות והבית עמד ת"ך שנה דל מיניה ו' שנים הראשונים ואשתכח ששנת ת"ך היתה התחלת השמיטה וקע"ב שנים לאחר החורבן נשלמו ד' אלפים ליצירה הוסיף עליהם שנת ת"ך הרי קע"ג ואלף חמישי כו' ועוד פ"ז שנים מאלף הששי הרי אלף ור"ס הוציא אותה ביובלות ואליביה דר"י הנ"ל ישארו לך ל"ה שנים הוציא אותן בז' ז' ולא ישאר בידך כלום נמצא ששנת פ"ז לאלף הששי היתה השמיטה ור"י הקשה שם ארש"י והוכיח שבשנת תכ"א חרב הבית והיא היתה התחלת השמיטה נמצא ששנת פ"ח לאלף הששי היתה השמיטה ועיין באשר"י (דף פ"ב) שהסכים לפרש"י ומש"ה כתב רבינו כאן ובי"ד שדעת רש"י היא עיקר וסמך אמה שהוכיח הרא"ש שם כן ע"ש. והא דפליגי בשנת החורבן משום שהמה מחולקים בדר"א הנ"ל דאמר שלא מנו הששה שנים הראשונים הנ"ל אי קאי גם אליבא דר"י דהלכתא כוותיה או אליבא דרבנן לחוד ושלפי פרש"י קאי גם לר"י וכמו שאמר הרא"ש שם בשינויא קמא ובשינויא בתרא כתב דקאי לר"י לחוד ולר"י לא קמשני הכא אלא אליבא דרבנן אבל לרבי יודא לא מצריכינן להכי ע"ש בתוס' ואשר"י וכתבתי קצת לשוים בדרישה ועד"ר שם הארכתי לכתוב כמה חידושין בעניין השמיטה ובכל הצורך:

סעיף י

וכל דבר ששביעית משמטתו משמטת שבועתו משנה ס"פ כל הנשבעים (שבועות דף מ"ח) ובגמרא שם (דף מ"ט) יליף לה מדכתיב וזה דבר השמיטה אפילו דיבור משמטת (ודומה לזה בענין רבית דלמד מדכתיב נשך כל דבר דאפילו נשך דיבור אסור וכמש"ר בי"ד סקס"א) וכתב הרא"ש שם ל' התוספתא דקתני כל דבר ששביעית משמטתו שבועתו משמט כו':

סעיף יא

תבעו וכפר ונשבע כו' ירושלמי פ"ט דשביעית ד' ל"ט מלוה שהיא נעשה כפרנית אינה משתמטת כפרנית שנעשה מלוה משתמטת עכ"ל. וס"ל לרבינו דמ"ש נעשית כפרנית אינה משתמטת היינו שנשבע על הכפירה ולא הודה עד לאחר שעברה שנת השמיטה דאי ס"ד דנעשית כפרנית הוא כמשמעו בלא שבועה תקשה לך מתניתין דשביעית דקתני והשביעית משמטת את השבועה אלא התם בלא שבועה קודם שבא השמיטה וכ"כ הראב"ד בהשגותיו בפ"ט ע"ש מיהו מה שפי' רבינו כפרנית ונעשית מלוה דר"ל דכפר ונשבע והודה קודם סוף השביעית לא היה צריך לומר ונשבע אלא לרבותא כ"כ דאפילו נשבע ונפטר אפ"ה משמע ועוד דאל"כ ק' פשיטא ועוד דמפרשו דומיא דרישא מלוה ונעשית כפרנית וק"ל והרא"ש בתשובה סוף כלל פ"ו הקשה על הך סיפא דירושלמי דכפרנית ונעשית מלוה משמטת מהא דתנן בפרק בתרא דשביעית כל מעשה ב"ד אינן

משמטין ומפרש התם בירושלמי התובע את חבירו ממון וכפר לו והביא עדים וחייבוהו ב"ד וכתבו לו פס"ד אינו משמט ותירץ דשאני התם כיון שכתבו לו פס"ד כגבוי דמי אבל הך סיפא דירושלמי איירי כשלא כתבו לו ב"ד פס"ד דלא הוי כגבוי והוה מלוה ע"פ ויש להרמב"ם ולר"ן שיטה אחרת ודלא כב"י שהשוה הדיעות ועיין בהגד"מ:

סעיף יב

ע"מ שלא תשמטנו בשביעית אינה משמטת כבר כתבתי בר"ס זה ל' הגמ' והטעם בשם רש"י דתנאי זה אגברא קאי וכ"כ התוס' והרא"ש ולענין אונאה אין הדין כן כדלקמן סימן רכ"ז ועד"ר:

סעיף יג

וכן המלוה לזמן פי' והזמן הוא לאחר שמיטה והיינו כאיכא דאמרי משמיה דשמואל פ"ק דמכות (ד"ב) ומפורש שם בגמרא טעמו כיון דהשתא מיהא לא מטי זמן הפרעון לא קרינן ביה ולא יגוש והרמ"ה פסק כלישנא קמא דשמואל פ"ק דלשם שלא להוציא ממון והרא"ש וסייעתו ס"ל כיון דשמיטה בזמן הזה דרבנן הוא אוקמינן ממון אחזקתיה ואזלינן בתר לישנא בתרא ואמרי' דאינו משמט ב"י: ומש"ר אפילו הרחיב הזמן לק' שנים שם בגמרא אמרו המלוה את חבירו לי' שנים כו' וכן הוא בראש"ש וברמב"ם ורבינו ששינה מל' התלמודא משום דס"ל דתלמודא דנקט י' לרבותא נקטיה וה"ק ל"מ לח' שנים דפשיטא שאינה משמטת דהא גילה דעתו לדקדק שלא יחול החוב אלא דוקא לאחר השמיטה אלא אפילו הלוהו לי' דליכא הוכחה דקעביד ליה משום שלא ישמטנו שביעית די"ל דהמלוה לטובת הלוה נתכוין להרחיב לו הזמן אפ"ה אינו משמט ולהכי נקט רבינו ק' דהוה רבותא טפי דיש בו רבותא זו כדכתיבנא וגם יש בו כמה שמיטות בתוך זמן זה אפ"ה אינן משמטין וק"ל ואפשר דמה"ט לא סיים רבינו לכתוב וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה משום דאינו מבואר בהרא"ש דס"ל כסברא ראשונה לגמרי אפילו בהרחיב לו לק' שנים אלא דעכ"פ לא ס"ל כהרמ"ה דס"ל שמשמט לגמרי ודוק בדרישה שם יתבארו לך הדברים היטב:

סעיף יד

וכן המוסר שטרותיו לב"ד אינה משמטת משנה הוא בסוף שביעית ופרש"י בפ"ק דמכות דהיינו פרוזבול והתוס' כתבו ול"נ דבמסכת שביעית משמע דתרי מילי נינהו אלא מוסר שטרותיו לב"ד היינו שתופס שטרותיו בידו ומסרן לב"ד שיגבוהו דהשתא לא קרינן ביה לא יגוש שאינו נוגש אלא ב"ד הם הנוגשים ומדאורייתא זה מועיל משא"כ בפרוזבול שאינו אלא משום תקנה ורבינו שכתב דין זה הכא ובסמוך כתב דין פרוזבול נראה דס"ל כדעת התוס':

סעיף טו

וששאלת אם התובע הלך כו' שאלה זו בתשובות הרא"ש כלל ע"ז דין ה' ואיירי שלא מסר השטר ליד הב"ד כדין מוסר שטרו לב"ד שהם יגשו הלוה והוא לא יתעסק בו כלל אלא הראהו להן לחוד: ולא הגיע לדין עד שבאה שביעית כלומר ודאי אילו הגיע לדין קודם שנכנס שביעית היה בית דין פוסקין ביניהן ותו לא היה נשמט (וכמו שכתב רבינו בסמוך) אך השביעית נכנס קודם שהגיע לדין ושוב לא רצו ב"ד לפסוק ביניהם דאע"פ דקיי"ל אין שביעית משמטת אלא בסופה כמו שיתבאר לקמן הא נתבאר שם דהרא"ש ורבינו ס"ל דהיינו דוקא לענין אם רוצה הלוה לפרוע לו מרצון נפשו רשאי לקבלו ואינו צ"ל משמט אני עד סוף השנה אבל אסור ליגוש או להתעסק בצד נגישה (ע"י ב"ד) מיד שנכנס שביעית וק"ל:

סעיף טז

המלוה על המשכון משנה שם בסוף שביעית ובפרק השואל יהבינן משום ב"ח קונה משכון וע"ל ר"ס ע"ב: וא"א הרא"ש ז"ל כתב שאינו משמט כלל טעמו דמדאמרינן בירושלמי אמר שמואל אפילו על המחט והיינו כרשב"ג בפרק שבועת הדיינים:

סעיף יז

וכן משכנו כו' ע"י ב"ד גמרא בסוף פרק המקבל: אף על פי שצריך להחזירם פירוש כסות לילה בלילה וכסות יום ביום או כלי אוכל נפש משא"כ כשהלוה לו על המשכון דהיינו משכון בשעת הלואתו דאז א"צ להחזיר לו כלל כמו שנתבאר בסצ"ז ע"ש:

סעיף יח

וכן ב"ד שגמרו הדין כו' כ"כ בעה"ת בשמ"ה ע"ש:

סעיף יט

הקפת חנות אינה משמטת כו' כת"ק דמתניתין דשביעית ופי' ב"י הטעם מפני שדרך של חנוני להקיף שנה או שנתיים ובסוף נוטל חובו ואין דרך לנוגשו וכיון שכן הו"ל כאילו הלוהו עד אחר שביעית ומשעה שזקף לו זמן לפרעו מקרי זקיפת המלוה ומשמט ע"ש שהאריך וכתב עוד דהתם במשנה תני נמי שכר שכיר וכן הוא ברמב"ם ולא ידעתי למה השמיטו רבינו ע"כ:

סעיף כ

יש לו פרוזבול אינה משמטת ג"ז במשנה פרק בתרא דשביעית ובפרק השולח (גיטין דף ל"ו) הביאו ופרש"י פרוז הוא ל' תקנה בול הם עשירים שהלל תקנו כשראה שנמנעו העשירים מלהלוות לעניים ועברו אמה שכתוב בתורה השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וכמ"ש בפרישה בר"ס זה ע"ש:

סעיף כא
וכותבין אותו אפילו בזמן הזה בכל ב"ד עד"ר:

סעיף כב
וז"ל כו' כלומר זה טופס לשון הפרוזבול וכן הוא שם במשנה בסוף שביעית והביאה בגמרא פ' השולח (גיטין דף ל"ז) ז"ל וזהו גופו של פרוזבול מוסרני לכם פלוני ופלוני דיינים שבמקום פלוני שכל חוב שיש לי אצל פ' שאגבנו כ"ו שארצה והדיינים חותמין למטה או העדים עכ"ל ורבינו נקט תחלה ל' המשנה ואח"כ פירשה כמו שפירשוה בגמרא בפרק השולח וכתבתי ל' הגמ' בדרישה. והכלל שעיקר ל' הפרוזבול אינו אלא ל' זה המוזכר במשנה מה שאומר המלוה להדיינים ומדבר עמהם הדברים לנוכח בע"פ ולאחר ששמעו הדיינים הדברים מפיו כותבין אותן הדברים עצמן בלא תוספת וחותמים למטה. וז"ש רבינו אח"כ ז"ל בין שכתבו בל' דיינים כגון בי דינא הוינא ואתא פלוני ואמר לנא מוסרני כו' כלומר הדברים הנ"ל בלא תוס' כותבין בו והן חותמין למטה בל' דייני כמו שכתוב בתחלה וחותמין בו ג' הדיינים או שחותמין אותן הדיינים עצמן בל' עדות וכוונתו אנו מעידין שכך היה הענין כאשר כתוב למעלה שבבי דינא הוינא יתבין וכאשר היינו יושבין יחד בב"ד אתא פלוני ואמר אתם פלוני ופלוני הדיינים מוסרני לכם. וה"ה אם מתחילין בל' עדות וכותבין אנו מעידים שכתב נעשה בפנינו שפ' אמר לפנינו אתם הדיינים מוסרני כו' וחותמין בל' דיין וכוונתו שכאשר אמר לפנינו אתם פלוני ופ' הדיינים כן היה אני פלוני דיין ואני פלוני דיין כו' ולהי"מ שהביא רבינו אי כתוב למעלה בל' דיינים ולמטה החתימה בל' עדים או איפכא הוא פסול וכמ"ש בדרישה ע"ש: ומ"ש מוסרני לכם כל חוב כו' פי' אבל השטרות עצמן אינו מוסר להם דאל"כ לא הוה צריך לפרוזבול וכמ"ש לעיל דהמוסר שטרותיו לב"ד לחוד אינו משמט: ומש"ר בין שכתבו בל' דיינים כו' וא"ל מוסרני כו' וחתמו כו' נראה דהאי וחתמו הוא כמו או חתמו דהוי"ו הוא וי"ו החולקת דמ"ש לפני זה וא"ל מוסרני וכו' בהאי וכו' רימז לכל מה שסיים רבינו שם לעיל מינה והיינו גם מ"ש שם בסוף וחותמין בו ג' דיינים דג' מינין הן כתיבה וחתימה הן וכנ"ל וק"ל: וחתמו בל' עד כגון איש כו' נראה דכל הג' דיינים צריכין לחתום אף כשחותמין בל' עדות ועד"ר: כגון דוכרן סהדותא דהוה כצ"ל: בלשון סהדי כו' וחתימי סהדי בעה"ת כתב בשם ר"י אברצילוני כעין פי' הזה וכתב דצריכין לזה ג' עדים וי"א דבשנים סגי ומסיק מיהו אי חתימי בו הדיינים טפי מעלי ע"ש:

סעיף כג
ואפילו לא נכתב כו' בפרק השולח (דף נ"ו) גרסינן רבנן דבי ר"א מסרי מילייהו להדדי פרש"י מסרי מילייהו בלא כתיבת פרוזבול אלא כך אמרו לחבריהם הרי אתם ב"ד כו'

וכ"כ הרא"ש שם ומשמע מדברי הרא"ש ורבינו דלכ"ע סגי בהכי אפילו אינו ת"ח. וא"ת אם כן למה כל זה הטורח שטרחו תנא דמתניתין וכל הפוסקים לכתוב שדיינים או עדים חותמים בו וכנ"ל כיון שבע"פ נמי סגי לכ"ע ואין לומר דתקנו לכתבו שבאם הלוה יאמר דלא מסר המלוה חובותיו לב"ד יהיה הפרוזבול כתוב וחתום בידו לראיה דהא הרא"ש ורבינו הביאו בסמוך סל"ד פסק כר"נ דנאמן לומר פרוזבול היה לי ואבד מטעם דלא שביק אינש היתירא ואכל איסורא וכיון דע"פ מהני ה"ה דנאמן ג"כ באמרו שבע"פ מסרתי חובי לב"ד. וי"ל משום דבגמרא שם בפרק השולח (גיטין דף ל"ו) גרסינן ז"ל איבעיא להו כי התקין הלל פרוזבול לדריה הוא דתיקן א"ד לדרי עלמא נמי תיקן כו' עד ת"ש דאמר שמואל האי פרוזבולא עולבנא דדיינא הוא (פרש"י חוצפא דדייני הוא שנוטלין ממון שלא כדין בחזקה) אי איישר חילי אבטליניה והא אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אלא א"כ הוא גדול ממנו בחכמה ובמנין (אלמא לאו (לכדי) [לדרי] עלמא תיקן וא"כ איך יכול לבטלה ומשני) ה"ק אי איישר חילי יותר מהלל אבטליניה ור"נ אמר אימא בה מילתא דאע"ג דלא כתב ככתוב דמי. ופי' רש"י אימא בה מילתא אושיב ב"ד ואתקין דסתם מלוין יהיו כמוסרין שטרותיהם לב"ד ואף על גב דלא כתב ליהוי כמו שכתוב עכ"ל הגמרא ורש"י. והרא"ש כתב שם אהא דאמר ר"נ אע"ג דלא כתב ככתוב דמי ז"ל כלומר אע"פ שלא כתב פרוזבול אלא לשון האמור בפרוזבול אמריה בע"פ לפני הדיונים מועיל כאילו הוא כתוב ואהא סמכי אמוראי דלקמן רבנן דבי ר"א דמסרי מילי אהדדי עכ"ל. ובזה מיושב הקושיא הנ"ל כי תקנת הלל הוה לכתוב פרוזבול אלא דר"נ ס"ל דלא תקנו אלא לדריה ור"נ בדורו הוסיף וס"ל דסגי באמירה גרידתא ומש"ה כתבו תרווייהו תחילת התקנה וסופה וגם משום דלא איפשיט בגמרא אי גם לדרי עלמא תיקן או לא ואי לדרי עלמא תיקן בעינן דוקא כתיבת פרוזבול מש"ה כתבו דין פרוזבול כתיבתו וחתימתו ללמוד ממנו מאן דרוצה להחמיר ולומר (דשמואל) [דהלל] גם לדרי דעלמא תיקן. ועי"ל דאף דהרא"ש ורבינו ס"ל דכל אדם יכול למסור חובתו בע"פ מ"מ בשעה שבא לגבות חובו צריך לידע ענין הפרוזבול ומה שמסר לב"ד ובני אדם דלאו דיני גמירי אף שאגמרוה מתחלה לבא לב"ד ולומר לפניהם באותו שעה בלשון שיועיל (מ"ש) [מ"מ] אח"כ ישכח מלבו ולא בכל עת ידע לכוין כשיבא אליו (המלוה) [הלוה] לאמר הגד לי מהו ענייני דפרוזבול משא"כ כשיהיה הדבר כתוב וחתום בידו דאז ל"צ יותר כ"א להראותו בב"ד וק"ל:

סעיף כד

אא"כ יש ללוה קרקע משנה שם ז"ל אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע אם אין לו מזכהו בתוך שדהי כל שהוא עכ"ל ומשנה זו הובאה ג"כ בפרק השולח (גיטין דף ל"ז) ושם כל הני דינים שכתב רבינו בענין זה ע"ש ופרש"י הטעם דלא תקנוהו אלא כשהחוב כשאר רוב שטרות שהן נגבין מן הקרקע דהוה מילתא דשכיחא דבמידי דלא שכיחי לא עבדי תקנתא ור"ש בפי' המשנה כתב הטעם משום דכשיש לו קרקע חשיב כגבוי ביד ב"ד ולא קרינן ביה ולא יגוש ויש נ"מ בין הני פירושים וכמ"ש בדרישה בסעיף כ"ז ע"ש: ומיהו אפילו יש לו כ"ש כבר כתבתי שכן הוא ל' המשנה והטעם כתבו התוס' בשם ר"ש משום דקרקע כ"ש שוה כל החוב דאין אונאה לקרקעות עכ"ל. וה"ט דס"ל לר"ש כהרי"ף והרמב"ם דאפילו ביטול מקח אין להן ואפילו שוה דינר באלף וכמש"ר בשמם בס"ס רכ"ז וגם לעיל ס"ס ס"ו ולר"ת דבכפל יש להם אונאה צ"ל הטעם כמ"ש רש"י ז"ל בכ"ש סגי משום דאמרינן מלא מחט גובה מלא קרדום כמעשה דקטינא דאביי והעיקר (דק"ל) [דקל] הוא שהקילו חכמים בפרוזבול דהא יכול המלוה לזכות ללוה ע"י אחר אף ע"ג דחוב הוא לו ואין חבין לאדם בפניו בע"כ ושלא מדעתו והיינו משום דהקילו בו חכמים וכמ"ש הרא"ש שם וה"נ דכוותיה וק"ל:

סעיף כה

אי נמי שחייב לו כו' פי' שחייב לערב דאותו קרקע משועבדת ג"כ למלוה מדר"נ שאחר מוציאין אותו מלוה ונותנין לזה המלוה שנאמר ונתנו לאשר אשם לו כדלקמן ספ"ו:

סעיף כו

ויש למלוה או למי שחייב לו למלוה דאז הוי כאילו יש לו למלוה: מזכין אותו ללוה אפילו ע"י אחר כו' הטעם כבר כתבתי בשם הרא"ש (דקי"ל) [דקל] הוא שהקילו חכמים בפרוזבול וכיון שבנתינת הקרקע ללוה יש לו בו זכות אף ע"ג שאגב זה בא לו חוב וגם לא ישאר הזכות בידו אפ"ה לא חלקו:

סעיף כז

לתנור או לכירים פירש"י להניח בו תנור וכירים המיטלטל וכתב ב"י וה"ה על הקרקע המושכר בידו ונראה פשוט דכ"ש אם משאיל לו או מזכה לו מקום אחד להעמיד שם עציץ נקוב הנ"ל אלא דכאן איירי באין לו ללוה קרקע ובכללו הוא ג"כ דאין לו עציץ נקוב. וגם הוא נלמד ממש"ר בדין עציץ נקוב הנ"ל וז"ל ואפילו עציץ נקוב מונח ע"ג יתידות ואין מקום היתידות שלו. וכיון דא"צ להיות שלו יכול להשאיל לו לזה:

סעיף כח
כותבין על איש שלוה כו' משנה שם בסוף שביעית. ומש"ר וכן על אשה כו' כ"כ הרא"ש שם בפרק השולח והוא הן הירושלמי:

סעיף כט
חמשה שלוו מאחד כו' ג"ז משנה שם: אפילו אין קרקע אלא לאחד מהן כו' תוספתא וכתבה הרא"ש שם ויהיב טעמא שה' שלוו כאחד נעשו ערבאין ואחראין זה לזה וא"ת ולמה לי לוה בשטר אחד אפילו בה' שטרות נמי נכתב דהא קי"ל אם יש קרקע למי שחייב למלוה מזכין ללוה וכותבין פרוזבול י"ל דאה"נ דאם באו לזכות ע"י אחר ש"ד והכא אמר דכשיש להן שטר א' אפילו בלא זיכוי נמי. והב"י כתב אדין זיכוי בסכ"ו ז"ל ובמישרים כתב בנ"ז דהכי איתא בתוספתא ה' שלוו מאחד אפילו אין קרקע אלא לאחד מהן כותבין פרוזבול על כולם עכ"ל נראה שהב"י ס"ל דכוונת ר"י הוא דמש"ה כותב על כולם כשיש קרקע לאחד מהם משום דהוי קרקע למי שחייב למלוה ואותו קרקע מזכה המלוה (ע"ז) [ע"י] אחר לד' לווין האחרים וק' הא הרא"ש הביא התוספת' ואיתא ה' שלוו בשטר אחד כו' וכמ"ש ג"כ רבינו ומשמע אבל בה' שטרות לא וא"כ ליכא הוכחה כלל וי"ל דס"ל לרבינו ירוחם דמה שנקטו התוספתא בלשונה שטר היינו לת"ק דפלי"ג שם עם רשב"ג וקמ"ל דאפילו לוו בשטר כותבין אבל רשב"ג שאמר אפילו יש לאחד קרקע כותבין פרוזבול לאחד על כולם מיירי אפילו בה' שטרות כיון דסתמא קאמר. כנ"ל לדעת ב"י אבל באמת המעיין שם במישרים יראה דר"י לא קאי אדין זיכוי ומטעם שיש קרקע למי שחייב למלוה כו' וק"ל:

סעיף ל
חמשה שלוו לאחד משנה שם:

סעיף לא
יתומים שיש להן מלוה על אחרים כו' שם בגמרא (דף ל"ז) מימרא דשמואל והטעם משום דב"ד אביהן של יתומים ושטרותיהם כמסורים לב"ד ועד"ר:

סעיף לב
ואין כותבין אותו אלא עד סוף שנה ששית נכנסה שנה שביעית אע"פ שאינה משמטת עדיין אלא בסופה אפ"ה אין כותבין אותו כן היא הגירסא הנכונה בדברי רבינו והוא מהתוס' פרק בתרא דשביעית ולאפוקי מהרמב"ן בתשובתו סצ"ו (דף ל"ז) שכתב גירסת התוס' בנוסח אחר ע"ש. והטעם כתב הרא"ש בפרק השולח דמפשטא דקרא ילפינן דאין שמיטה משמטת אלא בסופה כדכתיב מקץ שבע שנים תעשה שמיטה וגומר והיינו שאם פרע לוה מעצמו מקבלו ואצ"ל משמט אני אבל ודאי מיד כשהתחיל שנת השמיטה שוב

אין ב"ד (בודקין) [נזקקין] לגבות שום חוב וגם המלוה עצמו לא יגוש הלוה דכתיב לא יגוש את אחיו כי קרא שמיטה לה' מיד כשיכנס השמיטה לא יגוש לכך מיד כשיכנס השביעית אין נזקק הב"ד ג"כ לכתוב הפרוזבול ועד"ר:

סעיף לג

פרוזבול המאוחר כו' משנה הוא שם בפרק בתרא דשביעית. ובשט"ח הוא להפך כדלעיל סל"ג וכן הוא שם במשנה:

סעיף לד

אמר ר"נ נאמן אדם לומר פרוזבול כו' שם (דף ל"ז) ומטעם כיון דתיקנו רבנן פרוזבול לא שביק היתירא ואכיל איסורא: וא"א הרא"ש ז"ל פסק כר"נ שהוא נאמן ול"ד למ"ש בסס"ו דאינו נאמן לומר כתב היה לי ואבדתיהו דהתם חיישינן דילמא מעולם לא מכר לו השטר אלא מצא אותו אבל הכא דבדידיה תליא מילתא אמרינן דמסתמא לא שביק כו' מיהו אין ללמוד מכאן דמאן דס"ל כאן אינו נאמן דמכ"ש דיסבור כן בכתב דקני לך איהו כו' די"ל גם איפכא דדוקא כאן דהשמיטה לפנינו ומשמטת בודאי לאו כל כמיניה לומר פרוזבול היה לי משא"כ לעיל כיון דהשטרות של חבירו בידו מסתמא (מנחלות) [מכרו לו] דלאבידה ופקדון דלא שכיחי לא חיישינן וק"ל: ולא עוד אלא שפותחין לו שם בגמרא כי אתו לקמיה דרב א"ל מידי פרוזבול היה לך ואבד כגון זה פתח פיך לאלם. והרי"ף ובעה"ע דפסקו דלא כרב בקמייתא כ"ש דאין הלכה כוותיה דרב בהא ולא הוצרך רבינו לכתוב כן בשמייהו אבל הרא"ש כתב דהלכתא כוותיה בקמייתא ואפילו בהא בתרייתא נמי. ובענין פתח פיך לאלם כתבתי בסי"ז ובסמ"ב פלוגתא אם יש בכללו שאר טענות לטעון שאר טענות לבעלי הדינים ע"ש והרא"ש לטעמיה ואפילו החולקין שם י"ל דבפרוזבול הקילו ודוק: ומ"ש וכן אם אמר המלוה תנאי היה בינינו כולי כ"כ הרמב"ם בפ"ח דשביעית: תנאי היה שלא תשמיטני בשביעית כצ"ל: נאמן במגו דאי בעי אמר כו' אבל בטענת תנאי היה כו' או הקפת חנות כו' בלא מגו לא היה נאמן דדילמא משקר אבל בטענת פרוזבול נאמן הואיל דבדידיה תליא מילתא לא שביק היתירא כו' וכנ"ל ומטעם זה נמי מתורץ הא דאמרינן בעלמא דלא אמרינן מגו להוציא אלא דשאני הכא דחזקה הוא דלא שביק כו' וכ"כ בעה"ת שמ"ה ועיין בב"י מ"ש בשם הרשב"א דמה"ט נאמן בלא שבועה ואפילו חרם סתם לא מחרימין רשב"א: ובתשובת שאלה כתב כו' בכלל ע"ז דין כ"ח ע"ש: משום דלא שכיחי האידנא כו' פירוש בזמן הזה. ולאפוקי מהרמ"ה דס"ל דאפילו בזמן חכמי התלמוד אינו נאמן במקום דלא כתבי דהא אדינא דגמרא קאי הרמ"ה ואזה כתב רבינו דהרא"ש לא הביאו בפסקיו כו': לא זכה אדם באשכנז כו' דקדק לכתוב באשכנז דאילו אחרי שבא לטוליטולא כבר כתב והביאו רבינו בר"ס זה ז"ל צווחתי

ככרוכיא על דלא נהגו בדין כספים ולית דמשגח בי ודוחק לומר דמיירי באחד מעיר שנהג בעצמו בדין שמיטה ועליה קאמר דלא זיכהו בטענה זו דפרוזבול היה לו דמן הסברא היה לו להאמין לאיש מדקדק בזה דנוהג איסור במה שכלל עירו אינן נוהגין בו בודאי למד היטב דין שביעית איסורו והיתרו בפרוזבול:

סעיף לה

המחזיר חוב שעבר עליו שביעית כו' שם במשנה הובאה בפרק השולח שם (גיטין דף ל"ז):

סעיף לו

להיות עיניו תלויות כו' פי' יושב ומצפה עד"ר: ומ"ש ומיהו צריך שיאמר כו' כך איתא שם בגמרא:

סעיף לז

שט"ח שעבר כו' מכאן עד סוף הסימן כתב בעה"ת בשמ"ה: ומ"ש גופו של שטר שללוה הוא עד"ר:

סעיף לט

טוענין ללוקח שהמוכר כו' משא"כ ברישא דאין טוענין שמא היה להמוכר דמה"ת כיון דבשטר המכירה עדיין לא הגיע זמן שמיטה מיירי כאן ואף שטוענין להלוקח שמא היה לך פרוזבול ואבד וכמ"ש רבינו לעיל בסמוך דפותחין לו כו' דהלוקח מודה דלא היה לו פרוזבול ולעיל שכתב שפותחין לו ומהני היינו דוקא כשאחר הפתיחה הוא אומר כן פי' אמת שהיה לי פרוזבול (ושכתבתי) [ושכחתי] מלטעון כן וק"ל: שהרי הטעהו שמכר לו כו' אע"ג דבכה"ג א"צ לשלם לו כדי דמי כל השטר אלא מעותיו שנתן למוכר בעדו מחזיר לו וכמש"ר בשם בעה"ת בסי' ס"ו סל"ד במחל לו קודם לכן מ"מ אין אומרים בזה דלא יהא נאמן בהודאתו לחוב לאחרים דאין זה חוב גמור כיון שמחזיר לו מעותיו:

סימן סח

סעיף א

שטרי מקח וממכר כו' שנעשו בערכאות כו' ז"ל המשנה פ"ק דגיטין (ד"ו) כל השטרות העולים בערכאות של עכו"ם אע"פ שחותמיהם עכו"ם כשרים חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים ע"כ. וז"ל הגמ' שם קפסיק ותני ל"ש מכר ול"ש מתנה בשלמא מכר מכי יהיב זוזי קמייהו הוא דקנה ושטרא ראיה בעלמא הוא דאי לא יהיב זוזי קמייהו לא הוי מרעי נפשייהו וכתבין ליה שטר אלא מתנה במאי קא קני לאו בהאי שטרא והאי שטרא תספא בעלמא הוא אמר שמואל דינא דמלכותא דינא. ואיבעית אימא תני חוץ מכגיטי נשים ופרש"י בערכאות מקום בית הוועד לדיינים קבועים שלהם מכי יהיב האי גברא זוזי

לישראל חבריה קמייהו דדייני עכו"ם דאי לא כו' כיון דדיינים קבועים נינהו לא הוי מרעי נפשייהו וכתבי ליה שטרא חוץ מכגיטי נשים כל שטרות שהן כגיטי נשים שע"י השטר הדבר נגמר דהיינו נמי שטר מתנה ע"כ. ומדפרש"י קמייהו היינו קמייהו דדייני עכו"ם מוכח דס"ל דנתינת המעות וכל הענין נגמר ונעשה בפני הערכאות וכ"כ הרא"ש וכמ"ש בסמוך בפי' דבריו בפרישה ודרישה מזה. וכתב הרא"ש עוד דהאי ואיבעית אימא כו' לא פליג אשינוייא קמא דשמואל דודאי ליכא מאן דפליג אהא דאמרינן בכולי תלמודא דינא דמלכותא דינא (ועמ"ש בפכ"ז דהלכות מלוה והביאו בד"מ ס"ו ועוד שאר דעות מ"ש בזה) ומיתרצא מתניתין בתרי לישני אם הנהיג המלך שלא יעשו שום שטר אלא בפני הערכאות אז מיירי מתניתין בכל שטרות אפילו בשטר מתנה ואם לא הנהיג המלך כן אז מיתרצא מתניתין חוץ מכגיטי נשים ע"כ. ועיין מ"ש בסמוך בסעיף ג' עוד מזה. ומשמע ג"כ דלא ממעטינן אלא שטרי מתנה אבל שט"ח כשטרי מכר דמי וכ"כ הרשב"א ז"ל והביאו הב"י והכ"מ ע"ש וכן דעת הרמב"ם בפרק כ"ז דמלוה והוא דעת רבינו דמתחיל וכתב שטרי מקח ושטרי הלואות כו' דלא כרבותיו דס"ל דבש"ח דאי לאו השטר היה נאמן לומר פרעתי נמצא דעיקרן ע"י עכו"ם מש"ה הוה חספא בעלמא וע"פ הדברים האלה יתבארו דברי רבינו בס"ד ומתחיל בשינויא בתרא הנ"ל ובסעיף ו' יכתוב מענין שינויא קמא וע"פ מה שאכתוב שם וק"ל:

סעיף ב

ומ"ש ואם לא ידעו ישראל לקרותו פי' בשעה שבא השטר לפני ב"ד ישראל לגבות בו. ומ"ש נותנין לב' עכו"ם לקרותו כו' הכי אמרינן בפ"ב דגיטין (דף י"ט) דרב פפא הוה מקרי לב' עכו"ם זה שלא בפני זה והו"ל כמסיח לפי תומו. ודע שמ"ש רבינו בסמוך בסעיף ה' ז"ל והוא שיהא עשוי כהלכתו בכל הענינים שיהא נכתב על דבר שאינו מזדייף ושיהא מוחזר בו מעניינו של שטר וכן צריך להיות ג"כ בשטרות אלו הנעשים בעש"ע וגם הרא"ש כ"כ שם בהדיא דקאי נמי אשטר הנעשה בערכאות אלא משום דלא בעינן כאן שידעו ישראלים לקרותו כיון דהערכאות ידעי לקרותו והשטר נכשר על ידן משא"כ שם שלא נעשה בערכאות ונכשר ע"י עדי מסירה מש"ה לא כתבו אנעשה בערכאות. ודברים אלו כתבתי ג"כ בדרישה בסעיף ה' ע"ש:

סעיף ג

וכתב הרמב"ם כו' בפכ"ז ממלוה כ"כ: ומ"ש צריך שיתן המעות בפניהם מבואר שם ברמב"ם דהאי בפניהם ר"ל בפני העדים החתומים עליה קודם שחתמו ולא קאי אערכאות דאז השטר אינו אלא לראיה בעלמא ורבינו קיצר בהעתקת לשונו: אלא מבנ"ח דדבר הנעשה בפני עכו"ם לית ליה קלא כן מסיק הרמב"ם שם בטעמו ועד"ר: ה"ג שאינן

יודעים בקבלת שיחד וכ"ה במיימוני בדפוס כ"מ וכן מצאתי הנוסחא במיימוני דפוס ישן נושן ולא כמ"ש בפנינו כמו באשר"י שהביא ל' הרמב"ם שאינן ידועים כו' דמשמע דלא פסל הרמב"ם להו אלא כשהם ידועין בקבלת שוחד הא סתמא הן כשרים וז"א דא"כ מאי פריך הרא"ש עליה מי יערב ע"ז כו' הא אין הרמב"ם מצריך שיעידו ע"ז אלא שלא יהיו מפורסמין בקבלת שוחד אבל לנוסח שאינן יודעין א"ש דמשמע דבעינן שיעידו עליהן שאינן יודעין כלל ענין מהות השוחד וממילא נשמע מיניה דבעינן שיעידו עליהן שלא קבלו שוחד. וכ"כ המ"מ שם בפכ"ז דמלוה אדברי הרי"ף דמצריך שיהיה ידוע שאינן מקבלין שוחד וכתב עליו שכן דעת הרמב"ם. והשתא א"ש נמי שכ' רבינו על דברי הרמב"ם וכ"כ הרמ"ה כו' וגם דעת הב"י כן ע"ש ודוק: ה"ג שעדי עכו"ם חתומים כו' ולא גרסינן החתומים בה"א ור"ל שמדברי הרמב"ם נראה שהוא מפרש שטר העולה בערכאות הנזכר בגמרא היינו שהשטר נכתב ונחתם בעדי עכו"ם שלא בפני הערכאות ואח"כ מעלים השטר בפני הערכאות שהם דיינים המקיימים כל השטרות כדרך שעושין בשטרות דידן שעדים חותמין וב"ד מקיימין. וע"ז מסיק רבינו וכתב שהרא"ש חולק ע"ז וס"ל דבעינן שהכל יהא נעשה בפני הערכאות והמשנה דקתני שטרות העולים בעש"ע ר"ל שכבר נכתב השטר אבל לא חתמוהו עד שילכו בעלי הדבר אל הערכאות ועושין בפניהם כל הענין וכמ"ש עוד בסמוך בפי' דברי הרא"ש. דלא יכלינן לאפקעינהו מסתמא מחזקה דלא כו' לכאורה נראה דהכי פי' מאחר שהוו דייני ואזלי ולא אישתכח כו' הן בחזקת הימנותא דלא מצלי דינא ולא נפקא זו מחזקת זו הסתמא לאמר דמקבלי שוחדא אלא דאמרינן מסתמא לא מקבלי שוחדא: אלא בראיה פי' שיהא מבורר שמקבלין שוחד וק"ל ומש"ה דקדק לומר כ"א בראיה ול"ק אלא בחזקה אבל לשון דלא יכלינן לאפקעינהו לא משמע כן אלא הול"ל ותו לא מפקעינהו מסתמא כו' לכן צריכין לדחוק ולפרש איפכא ולומר דמ"ש דלא נפקא מחזקה דלא מקבלי שוחדא י"ל דהן בחזקת מקבלי שוחדא עד שיהיה להן ראיה הנ"ל דהוו דייני ואזלי כו': וכ"כ הראב"ד אדסמיך ליה לחוד קאי שגם הוא כתב דאין גובין אלא מבני חרי אבל אין מוכרח לומר דס"ל דשטר העולה בערכאות פי' כפי' הרמב"ם דאפשר דס"ל כפי' הרא"ש הנ"ל: וכתב א"א הרא"ש ז"ל ולא נהירא לי דמי יעיד כו' עיין באשר"י פ"ק דגיטין (דף ב') ותמצא שהרא"ש קאי אדברי הרמב"ם הנ"ל דמייתי שם ותמה עליהן דמי יעיד וכו' ולכאורה נראה דלא השיג הרא"ש כ"א אמ"ש הרמב"ם דצריכין עדי ישראל שיעידו על אלו העכו"ם שהן עדי השטר שאינן בני שוחד דע"ז תמה מי יעיד על עכו"ם דעלמא אבל על ערכאות לא תמה דאפשר גם הרמב"ם לא מצריך אלא החזקה דכתב הרמ"ה דהוו דייני ואזלי ולא אשתכח עלייהו

ריעותא (וכ"כ הב"י בישובו דהרמב"ם מתמיהת הרא"ש) אבל פי' זה דוחק דא"כ לא הו"ל להרא"ש ורבינו לסיים אחר תמיה זו על הרמב"ם ולכתוב ז"ל אלא דסתם ערכאות לא מקבלי שוחד אלא הו"ל למכתב בל' זה אלא לא נעשה דבר בפני העדים לחוד כ"א בפני הערכאות והן אינן מקבלין שוחד ועוד דאם בערכאות לא ק"מ להרא"ש משום דסמכינן בהו אחזקה כמ"ש הרמ"ה גם על עדי עכו"ם לא היה לו לתמוה דהא כתב הרמ"ה גם לזה תיקון והיינו דהערכאות אין מקבלין סהדי אא"כ אתחזקו להו בהימנותא ועוד דשם באשר"י בתמיהתו כתב ז"ל דסתם עכו"ם מקבלי שוחד נינהו כדאמרינן בפרק כל כתבי כו' ושם בפרק כ"כ משמע קצת דקאי גם אערכאות דגרסינן שם (דף קי"ו סע"א) ההוא פילוסופא (פירש"י מין והתוס' כתבו חכם) דהוה מוציא אנפשו קול שאינו מקבל שוחד מבע"ד הבאין לפניו באו לאוחוכי ביה (פי' לפרסמו שמקבל בסתר) עייל ליה שרגא דדהבי כו' הרי לפנינו משמעות דשם אדיין שלהן הקבוע לדין קאי ומייתי מיניה הרא"ש דאפילו הן מסתמא ממקבלי שוחד ומש"ה נראה דתמיהת הרא"ש ארמב"ם היא ג"כ במ"ש שיעידו על הערכאות וס"ל דלסברתו לא סמכינן אחזקתייהו מסתמא דהא מקבלין שוחד בצנעא וכדמוכח ההיא דכל כתבי והשתא א"ש דסיים וכתב ע"ז אלא דסתם ערכאות לא מקבלי שוחדא וקיצר כאן וסמך אמ"ש הרא"ש שם לפני זה (ד"א) דכתב ערכאות נקראו על שם שכל דבר נערך ונעשה בפניהן ואח"כ מצוים הם לעדים לחתום ואפילו נפיק עלייהו קלא דשקלי שוחדא לאצלויי דינא לעדות שקר לא מרעי נפשייהו עכ"ל. וזהו שרימז בקיצור לשונו אחר התמיהא אדברי הרמב"ם הנ"ל וכתב אלא דסתם ערכאות (דנקראו כן ע"ש שהכל נעשה לפניהן והם מצוים לחתום ונעשה השטר והעדות ע"י לזה) לא מקבלי שוחדא ור"ל אף שמסתמא מקבלי שוחדא לאצלויי דינא כדמוכח בההוא דפרק כ"כ מ"מ לעדות שקר אינן לוקחין. ורבינו נקט מתחלה לשון הרא"ש מ"ש על דברי הרמב"ם ואח"כ הביא דיש דברי הרא"ש לפרשו וכתב ופי' הוא ערכאות כו' והשתא א"ש מש"ר וכיון שנעשה בפניהן גובין כו' דל' וכיון מגומגם לכאורה דהא עדיין לא נזכר בשם הרא"ש שהכל נעשה בפניהן אלא ודאי כ"כ משום דבכלל מ"ש הרא"ש אלא דסתם ערכאות לא מקבלי שוחדא ור"ל כיון שנעשה הכל לפניהן לא מרעי נפשייהו לצוות (נפשם) לחתום ולאסהיד שקר וכמ"ש וע"ז כתב וכיון שהכל נעשה כו' ור"ל דמזה נמשך נמי חלוקה אחרת דבין הרמב"ם והרא"ש דלהרמב"ם דנעשה הדבר לפני עדי עכו"ם תחלה והערכאות אינן אלא שמקיימין שטרא ולא עדיפא קיומם מקיום ב"ד דלא מפקי קלא וכמש"ר בסס"ט ס"ז בקיום ב"י וכ"י וחתימת עדי עכו"ם לא עדיפי מכת"י וכבר נתבאר כן ג"כ בסס"א סי"ד ע"ש. אבל לפי פירושו דהרא"ש דהכל נעשה

בפני הערכאות ודבר הנעשה ונגמר בפניהן יש לו קול מש"ה ממשעבדי [נמי] גובה: ומש"ר ונגמר כל הדבר לפני הערכאות ויכירו וידעו הערכאות ואנו סומכין כו' לכאורה כפל דברים יש כאן ויש מגיהין שאנו סומכין בשי"ן ומפרש דה"ק דהערכאות יכירו וידעו שאנו סומכין כו' ומכח זה (מדתתי) [מירתתי] וטעות הוא בידם הג"ה זו דהא זה לא נזכר בהרא"ש שם אלא ז"ל שם בפי' ערכאות שלא חתמו עדים על שטר עד שיבואו כו' עד ואו יתנו הרשות לעדים לחתום והיינו שטרות העולים בערכאות דאחר שנכתב השטר מביאין העדים אותו לפני הערכאות ונגמר כל הדבר לפניהן וסמכינן עלייהו דאי לא יהבי זוזי כו' הרי לפנינו שכתב וסמכינן עלייהו ולא כתב שם שיכירו שאנו סומכין כו' לכן נראה דכמו שהרא"ש האריך שם בדבריו כדי לתרץ ולומר דאף דכבר נכתב השטר שלא בפניהן מ"מ כיון שנגמר הדבר ונעשה בפניהם וע"פ היתה [עדות] עדים ואין שטר בלא חתימה אמרינן דלא מרעי נפשייהו להעיד שקר כן הוא נמי כוונת רבינו בכפל הדברים ודוק. ונמצא שפליגי בד' דברים. חדא דלהרמב"ם העדים חותמין קודם שבאו לפני הערכאות מה שאין כן להרא"ש. שנית דלהרמב"ם אינן גובין אלא מבנ"ח ולהרא"ש אפילו ממשועבדים. ג' דלהרמב"ם צריך שיהא כתוב בו שבפניהם מנה לו המעות משא"כ להרא"ש. ד' דלהרמב"ם צריכין שיהא ידוע שגם העדים כשרים ולהרא"ש דהכל נעשה בפני הערכאות א"צ ידיעה לזה וק"ל: ומש"ר יראה מדבריו שא"צ שיהא כתב כו' נראה דדייק כן מדסיים הרא"ש וכתב בטעמו דלא הוי מרעי נפשייהו לצוות לחתום ואי מיירי שכתוב בו בהדיא שמנה בפנינו המעות הול"ל לא מרעי נפשייהו לכתוב בשטר דבר שלא נעשה בפניהן וק"ל ועד"ר:

סעיף ה

ואם לא נעשו בערכאות כו' ועד"ר: הו"ל כמזוייף מתוכו וגזרינן שמא ימסור קמייהו ג"כ: ונמסר בפני עד ישראל כו' אע"פ דבכתב ישראל שאין לו אלא עדי מסירה גובה אפילו ממשעבדי כדלעיל ס"ס נ"א וס"ס ס"ט צ"ל דהכא כיון שעיקר הדבר נעשה בפני עכו"ם לית ליה קלא: שיהא נכתב על דבר שאינו יכול להזדייף והחזירו כו' כצ"ל והחזירו בו מעניינו בשיטה אחרונה וכתב הר"ן דאפילו לדברי האומרים דבשטרי ישראל שלא החזיר בשיטה אחרונה מעניינו של שטר לא מיפסל שטר בהכי אלא שאין למדין משיטה אחרונה (וכמש"ר בשם הרמב"ם בסמ"ד) שאני התם שאין עדים מרחיקין אלא שיטה א' מן הכתב אבל בשטרי עכו"ם כיון דמרחקי טובא א"א ללמוד ממנו כלל שהרי אפשר שהוסיף בו כמה שיטין אלא א"כ שהיה בו מעניינו של שטר בשיטה אחרונה שנראה כסוף שטר ואם כתב בו משם ולמטה כלום חושבין עכ"ל ודע דהא דכתב כיון דמרחקי

טובא כו' לשיטת פירושו כ"כ דפי' שם דמיירי שחתימי בו סהדי עכו"ם ונמסר בפני עדי ישראל וכדפרש"י כמ"ש בדרישה מיהא הוא כ"ש לפי' הרא"ש דמיירי דלא חתימי עליו עדים כלל דאיכא למיחש טפי לזיוף ואף שעדי מסירה הישראלים מעידים שכן נמסר לפניהן מ"מ כיון שאפשר היה לזייפו פסול הוא אבל כשמוחזר בו מעניינו בשיטה אחרונה ועדי המסירה הישראלים מעידים שכן נמסר לפניהן הוא כשר ולא אמרינן דעומד להזדייף להוסיף בהרחקה מאי דבעי ולחזור בו מעניינו שנית דכשר הוא כמש"ר בס"ס [מ"ד] דכתב בו ב"פ שריר וקיים דשאני בשטרי עכו"ם דבכה"ג ודאי פסלינן מחשש זה וק"ל: והרמב"ם כתב שאם כו' טעמו מבואר בדרישה ע"ש:

סעיף ו

אבל שטרי מתנות כו' האי אבל חוזר לראש הסימן שכ' שם שטרי מקח וממכר ע"ו סיים כאן וכ' אבל שטרי מתנות כו' כגון שדי נתונה לך כו' ונראה דה"ה בשטרי מכירה כשקונה השדה בלא מעות אלא בגוף השטר שכתב שדי מכורה ורבינו דלא נקט מכירה משום דאין קנין בשטר לחוד כ"א במוכר שדה מפני רעתה וכמש"ר לקמן בסקצ"א ע"ש משא"כ בשטר מתנה דקנויה לו בכל ענין בשטר וק"ל: וכן שטרי הודאות כו' דדילמא לא היה חייב לו כלום וההודאה שבפניהם אינה הודאה והוה כמודה בינו לבין עצמו (עמ"ש בהגד"מ מלתא בטעמו) ודייק רבינו וכתב שפ' הודה כו' שהוא חייב כו' משום דכל כה"ג יש בו שיעבוד נכסים והשטר עושה השיעבוד ושיעבוד שבינו לבינו לאו כלום הוא אבל הודה בפרעון כיון שהודה בפני הערכאות והערכי נאמן דלא מרעי לנפשייהו די בזה (דהו"ל כמחילה) וכ"כ ריב"ש סתע"ח ותצ"ג: שטרי מחילות ז"ל ב"י וק' שטרי מחילות אמאי אינם כשרות הא אפילו אם מחל בלא עדים מהני דלא איברו סהדי אלא לשקרא והשטר אינו בא אלא לראיה וכן הריב"ש סקמ"ב הקשה קושיא זו אהרמב"ם וכתב שדבריו בפסול זה מתמיהין וכתב בסוף ואולי הרב ז"ל אגב שיטפא נקט שטרי מחילות עכ"ל. ונראה דלק"מ דאה"נ אם היה מוחל לפניהם לחבירו שום דבר דמהני שהשטר אינו אלא לראיה בעלמא אבל שטרי מחילות שנקט מיירי שאינו מוחל לו בפיו אלא א"ל שיכתוב לו שטר מחילה וע"י זה השטר יהא נעשה המחילה וזה הוי כעין קנין ולכן לא מהני וכעין זה כתבתי לעיל בס"ס ל"ט בשם מ"ו ר"ש ע"ש: או פשרות ע"כ איירי בפשרה בקנין דאי בלא קנין מאי איריא של ערכאות אפילו של ישראל נמי כדלעיל סי"ב והשטר אינו אלא לראיה דהא לא נעשה שום קנין בשטר זה מ"מ הפשרה עצמה שנעשית בפניהם אינה כלום כמו ההודאות שנעשות בפניהם ואע"ג דאם קבלו עליהם בקנין דיהא נאמן עליו אבא כו' מהני י"ל דפשרה בפני עכו"ם גרע טפי דפשרה נקראת

ג"כ משפט (וכמש"ל בסימן א' ובסימן י"ב) וכמו שדין הנעשה בפני עכו"ם אע"ג דקבל עליו אינו כלום אם לא שלא יוכל לזכות בדיני ישראל כמו בדיני עכו"ם (וכמש"ל בסס"א ובסכ"ו) ה"ה הפשרה שנעשית בפניהם נמי אינה כלום ועד"ר מ"ש עוד מזה: אינם כלום אפילו נמסרו בפני עדים ישראל משום שהן מזויפים מתוכם ועד"ר: אם הנהיג המלך היינו שינויא קמא דשמואל שכתבתי בפרישה בר"ס זה ועמ"ש בהגד"מ מזה:

סעיף ז

השטר כשר דלראיה בעלמא הוא כו' וה"ה אם קנה המתנה בחזקה או שהי' מתנת ש"מ דבריו ככתובים וכמסורים דמי ב"י: דשטרי מכר והלואה שנעשו בהדיוטות דאילו נעשו בערכאות לא צריך עדי מסירה ושיטתיה כשיטת הרמב"ם חוץ ממה שחולק בשמות מובהקין ועד"ר: שמות מובהקין שאין ישראל קורין בשמן ותו ליכא למיגזר דילמא אתי למימסר קמייהו ומיסמך עלייהו לגבות ממשעבדי דמידע ידעי דעכו"ם נינהו: או במקום שאין ישראל רגילין כו' ואתרא באתרא לא מיחליף:

סעיף ח

שטרות העשויין ע"י סופרי המלך כו' משא"כ הממונים ע"פ השופט כדלעיל בס"ד. כגון שנתן לו מעות בלא אגב דמעות אין להם קנין חליפין כמבואר לקמן סר"ו אלא דוקא אגב קרקע:

סימן סט

סעיף ב

מי שלוה מחבירו כו' היינו דתנן כו' בפג"פ (דף קע"ה): ונתנו בינו לבינו דקדק לומר כן דאילו נתנו לו בפני עדים הו"ל דין שטר גמור דקי"ל ע"מ כרתי וכמש"ר בס"ס זה:

סעיף ג

לפיכך אמרו כו' עד ותנן הוציא כו' ק"ק למה חזר והביא מ"ש ותנן הוציא כו' הא ע"ז קאי וקאמר לפיכך וי"ל דמביא מזה ראיה דאף אם אין כולו כ"י נמי הוא בכלל הא דתנן כו' שהרי חכמים אמרו שלא ליחתום אינש אסוף מגילתא משום שמא משכח לה אינש דלא מעלי ויגבה בו מכח הא דתנן הוציא עליו כו' ש"מ דהוא בכלל כ"י דתני וכן יש לדקדק קצת מל' המשנה הנ"ל דקתני ז"ל המלוה חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים הוציא עליו כ"י שהוא חייב לו גובה מנכסים בנ"ח והרי סיפא דכתב ידו דומיא דרישא דשטר מה שטר אפילו גוף השטר אינו מכ"י העדים כן הוא נמי כ"י וגם בפ"ט דגיטין (דף פ"ח) מצינו דקתני כתב סופר ומפרשינן חתם סופר וק"ל: לא ליחתום אינש אלא על ריש מגילתא פי' אם צריך לכתוב שמו כדי שיכירו ב"ד חתימתו (ועל דרך שנתבאר

בסמ"ו סי"ו ע"ש) לא יניח חלק למעלה מחתימתו מפני שאותו נייר משליכים אותו הב"ד ודילמא משכח כו':

סעיף ד

וכתב הרמב"ן דה"ה נמי לא חתם כו' שם בגמ' פג"פ איתמר ההוא שטרא דהוה נפיק בבי דינא דר"ה דהוה כתוב ביה אני פלוני בן פלוני לויתי ממך מנה כו' וכתבו רבינו ר"ס נ' י"ל דשם הייתי אומר דל"ד קאמר אלא מיירי דהוה חתימתו למטה ולא בא ללמדנו שם אלא שא"צ שיהא שם המלוה מוזכר שם ומש"ה כתבו רבי' בשם רמב"ן:

סעיף ה

אפי' לא כתב שמו כו' ג"ז דברי הרמב"ן הביא בעה"ת שי"ג וכתב דיליף לה מדתנן בהמגרש (דף פ"ו) ג' גיטין פסולים וא' מהן כתב בכ"י ואין עליו עדים ואמרי' בירושל' דאע"פ דפסולין גובין בהן מבנ"ח והתם כ"י דומיא דכתב סופר הנזכר שם דמיירי בכ' ולא חתם כו' ע"ש ועמ"ש לעיל בס"מ בשם ר"ת דמשמע דס"ל דאפילו בהודאה אינו חייב כשכתב סתם אני חייב לך מנה עד שיכתוב אני פ' כו' עד"ר שם:

סעיף ו

ואינו נאמן לומר להד"ם פי' שיטעון לא לויתי ולא לקחתי ממך מעילם אלא משטה הייתי בך בחתימה זו או שלא להשביע נתכוונתי דאינו נאמן בטענות אלו בהודאה בכתב וכמש"ר בספ"א סכ"ג ע"ש או ר"ל אם תבעו בע"פ והוא טוען להד"ם ואח"כ הוציא זה כ"י זה הוחזק כפרן וק"ל ועמ"ש בהגד"מ מדברי מהרא"י בזה:

סעיף ז

ואינו גובה בו מהיורשים פי' אם אין בו אחד מהדרכים שיתבארו בסמוך סי"ג דאז גם במלוה על פה גובה ע"ש: אלא ממנו אם הוא מודה אבל מהלקוחות לא מהני הודאתו לחוב לאחרים וכמ"ש לקמן סע"א: שאינו חושש להניח בידו כיון שאינו שטר גמור עמ"ש בחידושים: שאין שטר זה שיעבוד קרקעות פי' דאם היה גובה בו ממשועבדים לא היה משתבע אהודאת מקצתו דכמו שאין נשבעין אקרקעות גופא כדלקמן סצ"ה כך אין נשבעין על שיעבודן בהודאה במקצת אבל כ"י כיון שאינו גובה אלא מב"ח נשבעין עליו ולקמן ס"ס פ"ח סל"ח יתבאר דלדעת התוס' והרא"ש דין זה דוקא במי שאין לו בנ"ח ויש לו משועבדים וכמ"ש בדרישה ורבינו קיצר כאן וסמך אמ"ש לקמן ובלאה"נ צ"ל כן שהרי כתב רבינו שאין שטר זה שיעבוד קרקעות ודין שיעבוד קרקעות עדיין לא נזכר אלא סמך אמ"ש לק' במקומו וכאן למדנו דג' דברים איכא בין שטר גמור לכ"י. אחד שיכול לומר פרעתי. ושאפילו מקויים אינו גובה אלא ממנו ומב"ח. ושאינו נחשב שטר לענין שבועה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ודוק:

סעיף ט

אלא שכחתי וחתמתי כו' פירוש שכחתי ולא שמתי אנפשאי שיבא תקלה עי"ז וחתמתי אריש מגילתא וק"ל. ונראה דמיירי שטוען טענת ברי לי שלא לויתי אלא שחתמתי כו' ול' שאפשר דכתב לא קאי אלא אמצאה זה ר"ל שאפשר שהוא מצאה ואפשר שאחר מצאה ונתנה לזה אבל לטענת שכחתי וחתמתי כו' לא קאי דאם היה מסתפק בזה הו"ל החתימה ודאי וההלואה ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי וכ"כ בעה"ת בשי"ג וכ' עוד שם בעה"ת וא"ת הא דתנן לא ליחתום אינש אלא ארישא דמגילתא דילמא משכח אינש כו' מאי נ"מ הא יכול לטעון שכחתי וחתמתי שמי כו' וי"ל דאם יזכור ויטעון האמת אה"נ דמשתבע ומיפטר אבל חיישי' שמא ישכח ענין חתימתו ויאמר לא לויתי מעולם וכל האומר לא לויתי כאילו אמר לא פרעתי וכיון שקיים הלה ח"י יתחייב לפרעו עכ"ל ועד"ר: וכתב עליה מה שרצה או שטוען כו' כצ"ל וכן הוא בס"א: במגו שאם היה רוצה היה אומר פרעתי כו' ואין זה מגו גרוע מכח דא"כ שטרו בידו מאי בעי ועד"ר: אבל אם קיימוהו מב' שטרות כו' כדלעיל סמ"ו סכ"ד: כיון דקיום שטרות דרבנן נלע"ד דה"ק כיון דדין קיום שטרות דרבנן א"כ יש בידינו לחלק ולומר דלא הקילו לקיים מתוך שטרות וכתובות אלא בש"ח גמור ולא בכה"ג והטעם די"ל דדוקא בשטר שחתומים עדים הקילו מהכלל שקיי"ל עדים החתומים על השטר כאילו נחקרה עדותן בב"ד דמי משא"כ בכ"י אבל אילו היה דין קיום שטרות דאורייתא והיה בדין מדאורייתא דמקיימין מתוך כתובות א"כ לא היה בידינו לאפלוגי ולומר דבכה"ג לא איירי התורה וק"ל ועד"ר:

סעיף י

ואם כתוב בו שהאמינו עליו ועל יורשיו כו' אינו נאמן לומר פרעתי מדנקט ועל יורשיו משמע דאפילו נגד יורשיו מהני נאמנות וא"כ הא דסיים אינו נאמן ל"ד דה"ה דגם יורשיו אינם נאמנים וכן הוא בהדיא בבעה"ת שי"ג וז"ל ולא מהימן לוה בשבועה ואפילו מיתמי גבי בלא שבועה ורבינו טעמו של דבר נקט גבי לוה וה"ה ביורשיו:

סעיף יא

וי"א שצריך שיקנה בקנין על הנאמנות פי' צריך שיהא כתוב שקנה ממנו בקנין על הנאמנות ואע"פ שלא היה הקנין בפני עדים אלא בינו לבין עצמו נמי מקרי קנין דלא איברו סהדי אלא לשיקרא:

סעיף יב

כתב בעל העיטור שאינו נאמן כיון שאין כאן מגו האי תיבת כיון הוא ט"ס וגם בדפוס ב"י אינו דהא יש כאן מגו אלא שאין אומרים בכזה מגו ולא שייך לומר בו תיבת כיון דמשמע בפסיקותא ועד"ר: ובעה"ת כתב שהוא נאמן ז"ל מור"ש וכן עיקר ועיין בספרי

פ"ב דכתובות סכ"ד: לפי שהיה בטוח כו' ע"ל ר"ס מ"ו שכתב רבינו ג"כ פלוגתא ב"ה ובעה"ת בשטר בעדים ואינו מקוים וטוען פרעתי דס"ל לבעה"ת דנאמן וזה הטעם לא שייך שם כולי האי מיהו קצת שייך ועיין מ"ש שם:

סעיף יג

ואם הוא תוך הזמן כו' ע"ל סע"ח ובסק"ח: ואם אין כ"י יוצא ממקום אחר כו' הול"ל ג"כ ואינם מודים שהוא כ"י אביהם אלא שסמך אמ"ש לבסוף נשבעים היסת שאינו כ"י אביהם כו': אין גובין דשמא מזויף הוא כלומר נהי דכיון שהוא בא' מאלו הדרכים ודאי חייב לו מ"מ שמא האי כתב מזויף הוא והכתב שאינו מזויף ומקוים שעליו החרימו או הודה מכביש ליה ויגבה עתה בכתיבת יד זה המזויף (בעודו בידו) [בעדי נידוי] או עדי הודאה ואחר זמן יחזור ויוציא הכ"י שאינו מזויף ויגבה שנית. וא"ת יקחו שובר ממנו י"ל דאין מזקיקין היתומים למילתא כזו שיצטרכו לשמור שוברם מהעכברים וכ"כ מהר"ר וישל ז"ל בהגהותיו וכ"כ בשארית יוסף ועד"ר ולפ"ז גם בשטר שאינו מקוים הוה דינא הכי ולא נקט כ"י אלא לרבותא דמציעתא דאפילו בכ"י המקוים אם יש א' מאלו הדרכים גובין מיתמי אבל הוא דוחק דכיון דציוה שהוא חייב לו או החרימו אותו עבור זה הלא הדין נותן דמוציאין בזה מיתמי אפילו בחוב דע"פ וכמש"ר לקמן ר"ס ק"ח ולמה כאן לא יפרע כלום מחשש שיש בידו עוד שטר אחר ודוחק לומר משום דכאן כיון שהן מכחישין לומר שאין זה כ"י אביהן או שאינו ניכר להן ולאחרים הכתב ניכר הרמאות והוא גרע מתביעת ע"פ והיותר נ"ל דשאני הכא דמיירי דלא נראה הכ"י בחיי אביהן בידו ועתה מראהו המלוה לפני הב"ד ומש"ה י"ל דזיוף הוא ומה שאביהן ציוה בחליו שהוא חייב לו בכת"י י"ל דשלא להשביע את בניו אמר כן ובסק"ח מיירי כשציוה לבניו ואמר תנו לבני מנה שאני ח"ל או שהודה בהודאה גמורה או אמר אתם עדים וכאן מיירי דלא ציוה באחד מהעניינים הללו וגם מה שהוא בתוך הזמן אין ראיה דאנן לא ידעינן הזמן אלא מתוך זה השטר הוא ניכר ושמא המלוה זייף השטר והזמן. וגם ממה שהחרימו אותו ומת בנידויו אין ראיה כ"כ די"ל דנידוהו על סירובו מלדין עמו או מאיזה טעם שלא רצה לטעון מזויף הוא ומש"ה החרימו אותו אע"פ שאין הכ"י מקוים דאנן לא טענינן ללוה מה שלא טען הוא עצמו משא"כ בעד יתומים דאנן טענינן להו שמא מזויף הוא ובזה שכתבתי מיושב נמי דל"ת אמש"ר ול"נ דלא מצינו שבועת יורשין כו' דילמא שאני הכא דיש בו אחד מן הדרכים שנפרעין בהן אפילו מהיתומים ומש"ה לכל הפחות ישבע עליהן דלפי מ"ש אין כאן טענה עליהן כ"כ ועוד י"ל שע"כ אין זה טעם דבעה"ת דמצריך

להו שבועת היסת מדהצריך לישבע היסת בקמייתא אע"ג דשם לא שייך ה"ט מש"ה כתב ול"נ כו' גם אהאידך וק"ל:

סעיף יד

שלא מצינו שבועת יורשים אלא לגבות שכר כו' ל' שאינו מדוקדק הוא ששבועת יורשים היא שבועת המשנה שלא פקדנו אבא שהיא שבועה חמורה ובעה"ת לא אמר שישבעו אלא שבועת היסת ול' הרא"ש שהביא בסמוך שלא נתקנה שבועת היסת כו' הוא יותר מדוקדק. וגם ל' רבינו אפשר לדחוק ולפרש כן וכלומר שלא מצינו אלא ש"י לגבות כו' ואי לאו דמסתפינא הייתי מגיה כן להפוך תיבת אלא קודם שבועת יורשים וק"ל. וא"ת הא כתב רבינו בסס"ו סט"ו ליהח שקנה מהמלוה שט"ח כו' עד ואם מת נשבע היורש שלא פקדנו אבא כו' וכ"כ לקמן בספ"ו י"ל דשאני התם דהיורש מודה שהלוקח נתן לאביו המלוה דמים בעד השטר ואותם דמים נשארו חוב עליו לחזור לשלם להלוקח כ"ז שלא נשבע משא"כ כאן דאין היורשים מודים למוציא השטר כלום וק"ל: אלא מחרימים סתם כולי אם פרוע הוא שיודה ואם אינו פרוע שיעידו ק"ק למה שינה הל' וכתב בתחלה שיודה ואח"כ שיעידו גם ברישא הי"ל שיעידו ושגם המלוה יאמר שהוא פרוע אם האמת כן הוא וכמ"ש אח"ז בסיפא ביתומים ור"ל דברישא אין שייך לומר שיעידו דמיירי דאין בב"ד אלא המלוה עם היורשים והחרם קאי על המלוה שיודה ואף אם היו בב"ד עוד אחרים מ"מ כתב ל' שיודה ללמדינו שעל המלוה שבא לגבות מטילין חרם לנוכח משא"כ בסיפא ביתומים לפטור דאין מטילין עליהן אפילו חרם לנוכח לכן צ"ל שיעידו דאז קאי אחרים אעלמא אמי שיודע מזה אלא שגם היורשים מחוייבים לומר מה שיודעים וק"ל: ואם אינו פרוע שיעידו בתשובה כתב שיעידו גם בס"י כ"כ: אבל גם ל' שיעידו א"ש וכמ"ש וכן הוא בספרי' המדוייקי':

סעיף טו

היא בכלל תשובה זו כלומר הוא בכלל מה שהשבתי לך דהא גם בהוציא עליהן כ"י אביהן. אביהן היה חייב לכל הפחות לישבע להן שפרעו אמרינן דיורשיו אחריו פטורין מהשבועה ה"נ אף שבידם פסק דין שהיה אביהן מחוייב לישבע יורשיו פטורין. משא"כ אילו הוה הפס"ד שהיה מחויב לפרוע גם היורשיו היו צריכין לפרוע וק"ל: ואפילו אם לא היה כ"י כו' לשון זה מגומגם קצת דלא הול"ל בתחלה כתב לו בכת"י כיון דסיים וכתב דהדין כן אף אם לא כ"כ בכת"י חאא הול"ל אם מסר לו כתב בפני העדים בין אם הכתב הוא כת"י או כת"י אחר הו"ל שטר גמור כו' ובזה י"ל כיון דכל הסי' איירי מכת"י מש"ה התחיל וכתב ג"כ בכת"י אלא שיש לדקדק עוד מה שסיים וכתב אע"פ שפסק הרי"ף כו' דאין מקומו כאן כלל והו"ל לרבינו לכותבו לעיל ס"ס נ"א ולכאורה

נראה דהצעת דברי רבינו הם כתב לו כ"י ונתנו לו בפני עדים כ"ע מודו דמחשב כשטר ואח"כ כתב ואפילו אם לא היה כ"י סובר אני כן ואע"פ שהרי"ף חולק ר"י ורא"ש פסקו כר"א וכו' והעיקר להודיע שבנתן לו כ"י בפני עדים גם הרי"ף והחולקים מודים דדין שטר גמור יש לו הואיל ואיכא תרתי למעליותא אבל לא מצאתי חילוק זה בפוסקים דלהרי"ף יהיה יותר שטר בעדי מסירה משום כ"י. לכן היותר נראה דכתבו כאן ללמדינו דלהרי"ף אפילו בכת"י לא מהני עדי מסירה וק"ל:

סימן ע

סעיף א

אסור לאדם להלוות מעות לחבירו בלא עדים אפילו כו' מימרא דר"י אמר רב בס"פ א"נ וקאמר רב טעמו דעובר משום לפני עור לא תתן מכשול ופרש"י שעולה על רוחו של לוה לכפור עכ"ל. ואמרינן עוד שם משמיה דר"ל דגורם קללה לעצמו ולמדו מדכתיב תאלמנה שפתי שקר הדוברות על צדיק עתק ופרש"י שהבריות יקללוהו ויאמרו שמדבר עתק על צדיק שתובע מה שלא הלוהו לו תו גרסינן שם דרבינא לא רצה להלות לר"א בלי סהדי ושטר. שלח ליה ר"א אפילו אנא הדר שלח ליה רבינא כ"ש מר דטריד בגירסא ומשתלי וגרם קללה לעצמו עכ"ל הגמ' עם פרש"י בקיצור. והנה מדפרש"י הנ"ל על לפני עור כו' שעולה על רוחו של לוה לכפור ש"מ דס"ל דאינו עובר על לפני עור כו' אא"כ הלוה יכפור במזיד. והשתא א"ש נמי דרבינא לא שלח לו כ"ש מר דטריד בגירסא ומשתלי ויגרם לי שאעבור על לפני עור כו'. גם מאי דעתיה דר"א דאמר אפילו אנא וכי לא ידע ר"א המסדר בגמ' מימרא דר"י א"ר ור"ל הנ"ל אלא ודאי משום דלא אסרוהו אלא באינש דעלמא דיעלה על דעתו לכפור וסבר דר"ל דקאמר דיגרום קללה לעצמו ג"כ אהאי דר"י קאי וסברא הוא כי דוקא הכופר במזיד הוא עומד נגד המלוה בקומה זקופה להכחישו ובזה גורם לעצמו קללה משא"כ כשבא ענין הכפירה מכח שכחה אין דרך לעמוד בקומה זקופה להכחישו אלא אומר לא ידעתי מהלואה זו דבר ואשים הדבר על לבי אם אזכור דבר זה אשלם לך ובזה אף שאינו מחויב לשלם לו מ"מ אין גורם קללה לנפשו מכח הבריות כ"כ ומש"ה א"ל ר"א אפילו אנא דודאי לא אכפור לך במזיד לא שייכי הטעמים הנ"ל והשיב לו כ"ש מר דטריד בגירסא ומשתלי יותר משאר הבריות עד שישכח הדבר מלבו ויעמוד נגד המלוה להכחישו וגם הבריות יאמרו ת"ח הוא זה ובודאי לא משקר ואגרום קללה לנפשי וזש"ר והרמב"ם בפ"ב דמלוה ואפילו ת"ח ללמד דאף דהטעמים שבגמרא הן כשכופר במזיד דוקא מ"מ בת"ח ג"כ אסור מכח טירדתו בגירסא וק"ל: ומש"ר אא"כ הלוהו על המשכון כ"כ הרמב"ם בספ"ב דמלוה וכתב שם

המ"מ ז"ל לפי שבמלוה על המשכון אין טעם הנ"ל כמלוה בלא עדים דהא המלוה נאמן בשבועה עד כדי דמי המשכון אלא מפני שעדיין אפשר שיבא לידי מחלוקת שישכח כמה לוה ממנו לכך מלוה בשטר עדיף טפי ב"י ועד"ר:

סעיף ב

אבל בעדים יכול להלוות ר"ל יכול. אבל אינו טוב כמו בשטר ובמשכון וכנ"ל וחזר רבינו לכתוב זה ללמדנו דאף דרבינא לא רצה להלוות לר"א בלא שטר ועדים דמן הדין שרי בעדים לחוד אלא שרבינא החמיר אנפשו וכ"כ ב"י: ואם יש בו קנין חשוב כמלוה בשטר כדפרישית לעיל סל"ט ור"ל שהוא משיב כמלוה בשטר שאינו יכול לטעון פרעתי לאפוקי מלוה ע"פ שיכול לטעון פרעתי דבהכי איירי הכא. ואפילו לענין לטרוף ממשעבדי מהני קנין כשלא שכחו העדים זמן הקנין דאז לא נתבטל הקול משעת הקנין עד היום ואף שמוכח מדברי הרא"ש דבקנין לחוד אינו טורף עד שיכתוב השטר לבסוף וכמ"ש בסל"ט ומ"ג הא ג"כ הוכחתי שם בלשונו ומל' הנ"י דכה"ג מודה דטורף ע"ש ודוק:

סעיף ג

והמלוה את חבירו כו' פלוגתא דרב פפי ורב פפא בשבועת הדיינים ופסקו ריף ורא"ש כמ"ד הכי וכתב ב"י ומיירי בלא קנין ע"כ ופשוט הוא שהרי רבינו כתב בסמוך דקנין כשטר דמי: אלא נאמן לומר פרעתיך ר"ל בשבועת היסת אם הוא לאחר זמנו: טען ואמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני וכו' שצריך לברר כו' בדרישה כתבתי ל' הגמרא דפג"פ דר"י נפחא סבר דצריך לברר דבריו בזה ובפרק שבועת הדיינים אמרינן כל מילתא דלא רמיא אאינש לאו אדעתיה ולא צריך לברר ומכח ב' אלו המימראות מחלק הרמ"ה בין אם אמר דרך תימה למחתך דבריו והרז"ה מחלק בין כשאמר שהזמינם או לא הזמינם ור"ש וריף סוברים דהמימראות פליגי אהדדי והלכה כמימרא דשבועות ונראה דלהרמ"ה והרז"ה אפילו לא באו ואמרו להד"ם כל שהזמינם או שלא אמר בל' תימה צריך הוא להביאם ואם אינו מביאם אינו נפטר אפי' בשבועה וכמ"ש הרא"ש וגם רבי' לקמן בר"ס ק"מ (והא דכתבתי בדרישה דלא כ"כ כ"א בהחזקת קרקע היינו לשיטת הרא"ש דס"ל דבעלמא א"צ לברר אבל להרמ"ה והרז"ה א"צ לחלק בזה) אדין הנלמד מההיא דכג"פ וכמ"ש בשמם בדרישה. ומ"ש רבינו ואם באו ואמרו להד"ם כתב הרמ"ה כו' היינו ללמדנו דס"ל דבכה"ג הוחזק לכפרן ולא מהימן תו לומר פרעתיהו בפני אחרים וגם כדי לכתוב עליו דעת רש"י וריף דס"ל דאפי' בבאו ואמרו להד"ם נפטר בשבועה. וזש"ר בדברי ר"ש אלא כההיא דשבועת הדיינים כו' כלומר דשם אמרו להדיא שאפי' כה"ג נפטר ודוק: ומש"ר בריש דבריו שצריך לברר היינו דוקא לכתחלה וזהו לכ"ע וכ"כ בהדיא לקמן ס"ס ע"ט

סעיף י"א ז"ל וכן אם אמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני כו' עד ונאמן אלא שלכתחלה צריך לברר דבריו כדפרישית לעיל סי' ע' עכ"ל ור"ל שלכתחלה צריך לברר דבריו כדי להפטר משבועה ולא משביעין אותו שבועה בחנם. ומיהו אם לא יכול להביא בקל אלא בקושי אינו מחוייב לדחוק עצמו כ"כ ולהביאם אלא נשבע ונפטר. והא דכתב רבינו ומיהו אם א"א לברר כגון שמתו כו' ל"ד נקט מתו או שהלכו למד"ה אלא אורחא דמילתא נקט דבלא"ה מסתמא באין לב"ד ונוכל לברר. והשתא א"ש מ"ש אדעת הרי"ף וכן כתב הרמב"ם דפשוט בעיני רבי' דגם הרי"ף ס"ל דצריך לברר לכתחלה כדי להפטר מהשבועה דבכל מקום מאי דאפשר לעשות כדי שלא ישבע עושין. וא"ש נמי מש"ר בר"ס ע"ה בשם הרא"ש דא"צ לברר משום דמ"ש הכא דצריך לברר היינו כדי להפטר משבועה ועמ"ש עוד מזה בר"ס ע"ה. וא"ש נמי מה שהתחיל וכתב סתם דצריך לברר ולבסוף מסיק בשם ר"ש ואלפס ורמב"ם דא"צ לברר ודוק. כיון שלא היה צריך לפרעו בעדים ע"ל סע"ט ששם כ"ר לדון זה ופי' כיון שלא התנה עמו כך לא שם לבו אל זה לזכור אם פרעו בעדים או לא ואמר שבעדים פרעו ולאו אדעתיה רש"י: לברר דבריו והרז"ה חילק כצ"ל: ורש"י כ' שא"צ לברר דבריו ב"י גורס ר"ש והוא רשב"ם. דאילו רש"י לא מצינו שכ"כ עכ"ל. אבל ר"ש כ"כ בפג"פ דהלכה כרשב"ג דא"צ לברר וכמ"ש בדרישה ע"ש. ובאמת שגם מסתימת ל' רש"י בפרק שבועת הדיינים אמ"ש שם בגמרא כל מילתא דלא רמיא כו' משמע דס"ל דבכל ענין לא הוחזק כפרן ע"ש: אלא כההיא דשבועת הדיינים פי' שההלכה כאותה מימרא ולא כההיא דג"פ כמ"ש לעיל: וכ"כ הרמב"ם בפ"ו מהלכות טוען כ"כ: שאין אנו מצריכין להביאן כו' פי' מ"ש מתחילה אומרים לו להביאם ויפטר לא כתבתי כן אלא לברר כו' ודייק רבינו מדכתב הרמב"ם שאין אנו מצריכים להביאם כו' המשמע דאפילו בעודן לפנינו אין מצריכים להביא אלא להפטר משבועה אבל זולת זה אפי' הן באין ואומרים להד"ם לא מפסיד בזה כלום וכנ"ל. והא דכתב מתו או שהלכו למד"ה ישבע היסת כו' ולא אמר דאפי' אם הכחישוהו דנאמן בשבועה ס"ל דלרבותא דאפילו בכה"ג בעי לישבע כ"כ ול"מ הלה לומר למה לא תבע אותי בחייהן או קודם שהלכו למד"ה אלא ודאי יודע היה שהאמת עמי ועכשיו תובע אותי להשביעני חנם. אבל המ"מ כתב שנראה מדעת הרמב"ם מדלא כתב אפי' הכחישוהו שדוקא בכה"ג שמתו או הלכו למד"ה נאמן בשבועה. אבל אם הם לפנינו והכחישוהו חייב לשלם ואפשר שהרמב"ם חילק בין לשון תימה כדעת הרמ"ה או בין הזמין לעדים כדעת הרז"ה וכ"כ ב"י:

סעיף ד

אמר לו אל תפרעני אלא בעדים כו' כל מ"ש רבינו מכאן עד סוף הסימן מיירי שא"ל כן בפני עדים וכ"כ המ"מ פט"ו מהל' מלוה דאל"כ לעולם היה נאמן במיגו דאי בעי אמר לא התנית עמי שום תנאי וכמש"ר גבי נאמנות בשם בעה"ת ר"ס ע"א ע"ש: והמלוה גובה ממנו אפילו בלא שבועה הכי משמע מגמרא ר"פ שבועת הדיינין וטעם דאנן סהדי דלא פרעיה מדהתרה בו שלא יפרענו אלא בעדים וכל מקום דאנן סהדי א"צ שבועה ב"י: בין שאמר לו כן לאחר הלואה אין חילוק ז"ל הר"ן שם בשם הרמב"ן ויש שתמהו ולאחר הלואה במה נשתעבד ונ"ל שאין הענין משום שיעבודא אלא משום דכשאומר לו אל תפרעני אלא בעדים אין הלוה עשוי לפרעו אלא בעדים הילכך אפילו טען שפרע אמרינן דשקורי משקר. והמ"מ כתב הטעם משום דעבד לוה לאיש מלוה. צריך לקבל עליו בפירוש כו' מיהו בקבלתו עליו סגי ואפי' הרמ"ה שכ"ר בשמו לעיל בסכ"ב ולקמן בר"ס ע"א דמכריך קנין ה"ט דשם מיירי שקבל עליו הלוה שמלוה עצמו יהא נאמן לומר שלא נפרע והוי כקיבל עליו קרוב או פסול כבי תרי להכי צריך קנין אבל הכא לא קיבל עליו אלא שלא יהא שום א' מהם נאמן בלא עדים נראה דכ"ע מודו דא"צ קנין והשתא א"ש שבסי' שאח"ז מביא דברי הרמ"ה בסתם ולא הביאו הכא אדברי הרא"ש משמע שאין בזה מחלוקת ביניהן ועד"ר ועמ"ש עוד מזה בסכ"ב ובסע"א:

סעיף ו

א"ל אל תפרעני כו' לדעת הרי"ף אינו נאמן פלוגתא דהרי"ף והרמב"ם וסייעתו תלוי בגירסא דגמרא דבפ' שבועת הדיינים איתא אמר ר"פ משמיה דרבא אם א"ל אל תפרעני אלא בעדים צריך לפרעו בעדים ואם אמר לו פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להן למד"ה אינו נאמן כן הוא גי' הרי"ף והרמב"ם פט"ו ממלוה והרא"ש כתבו דהגירסא הנכונה היא נאמן וכן מצאו בגי' ישנות ע"ש ועד"ר. והרר"י חילק שהוא נאמן פי' בשבועת היסת וכבר הזכיר סברא זו המ"מ בשם הרשב"א. וטעמו של הרר"י הוא דאל"כ אם פרעו בינו לבינו למה לא יהא נאמן במיגו דאי בעי אמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני ומתו. אבל הרא"ש כתב דאין זה מיגו טוב דיאמרו הרוצה לשקר ירחיק עדיו. והמ"מ תירץ שאין כאן מיגו דהא איהו מחייב נפשיה בקיום התנאי והא אמר שלא קיימיה וכיון שלא נתברר שפרע אמרינן ליה מיחייבת לקיומי תנאך ע"כ. והב"י כתב עוד טעם והוא דכבר נתבאר דכל האומר אל תפרעני אלא בעדים אנן סהדי דלא פרעו ותו לא מהימנינן ליה משום מיגו עכ"ל: אינו נאמן וצריך לפרעו מיד תיבת מיד כדי נסבא דאלא אימת יפרע לו אלא משום דבהלכו למד"ה אמר ולא אמרינן דליפרעו מיד נקט נמי הכא ל' מיד. אבל אם אומר בפני עדים סתם אינו נאמן דמדלא קאמר מי הם מוכחא מילתא דמשקר ב"י:

סעיף ז

א"ל אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני כו' עד שמפני כך יחד עדיו כו' הוא מימרא דרבא בגמרא שם: נאמן בשבועה שהרי אמר שקיים תנאו לכאורה היה נראה דאפי' לדעת רב אלפס הנ"ל מודה הכא שנאמן מטעם שאומר שקיים תנאו ומה היה לו לעשות שלא היה לו לפרעו אלא בפני עדים אלו ודוקא גבי א"ל אל תפרעני אלא בעדים סתם הנ"ל שהיה בידו לפרוע בפני איזה ב' שיהיה שייך לומר הרוצה לשקר ירחיק עדיו ומשה"נ כ"ר הכא סתם נאמן בשבועה כו' בלי מחלוקת אכן הרמב"ן כתב בהדיא בספר מלחמות ה' דגם בזה אינו נאמן אם לא שהביא ראיה שפרעו קמיהון והיינו משום דס"ל כהרי"ף הנ"ל:

סעיף ח

אלא פורעו בב"ד והוא מטעם שכתב רבי' בסימן שאח"ז דנהי שהתנה שלא יהיו עדים אחרים נאמנים אב"ד לא התנה ונאמנים אפי' לדעת רש"י והרי"ף שבסמוך:

סעיף ט

וכן אם א"ל אל תפרעני אלא בפני עדים ת"ח כו' מעשה הוא בגמ' וכן הוא ל' הרמב"ם ואע"ג דכבר כ"ר אם א"ל אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני מ"מ כתב ג"כ לרבותא דאפילו באלו דאיכא למימר מדפרט חכמים ורופאים ש"מ קפיד עלייהו משום שהם נאמנים יותר מאחרים אפ"ה סוברים ר"ח והרמב"ם והרא"ש דנאמן וגם י"ל איפכא דל"מ כשאמר אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני דמשמע דפסל כל אינך דס"ל לרש"י ורי"ף דאינו נאמן אלא אפי' לא פרשי בשמייהו אלא קאמר אלא בפני ת"ח או רופאים סתם דהו"א דלא בא למעט אלא רקים ופוחזים ולא שאר אנשים מהימני קמ"ל דאפ"ה אינו נאמן לרש"י ורי"ף: לרש"י אינו נאמן הלוה טעמו כיון דא"ל לא תפרעני אלא בפני אלו הרי בזה פוסל כל אינך עדות שבעולם לפרעון וה: ולדעת ר"ח ורמב"ם נאמן כצ"ל רמב"ם ועד"ר: ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל כ"כ בפרק שבועת הדיינים (דף נ"ז) וז"ל כיון שבאו עדים ואמרו שפרעו נאמנים שמתחילה לא פסל שאר עדים ול"ד להא דאמרינן לקמן בר"ס ע"א בהימנהו כבי תרי דהתם א"ל בפירוש שיהא נאמן יותר משאר עדים אבל הכא מה שיחד עדים אינו אלא כדי שלא יוכל לדחותו ולומר פרעתיך בפני פלוני ופלוני ומתו או הלכו למד"ה אבל לא פסל עדים המעידים בפנינו:

סעיף י

א"ל אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני ופרעו בינו לבינו כו' כן הוא שם בגמרא ע"פ גירסת הרמב"ם והרא"ש אבל הרי"ף גרס שם ופרעו באפי סהדי ודייק מינה טעמא דמודה הא לאו הכי לא מהימן כיון שיחד לו עדים וכנ"ל בשם הרי"ף וע"ש: ותבעו שיחזור ויפרענו פטור דכיון דמודה דקיבל מיניה וזה לא בתורת פקדון מסרס ליה הוי פרעון

ודברים שהיו בלבו לא הוי דברים רש"י פי' אף שהיה בלב המלוה שיהיו לפקדון בידו זה לא מיחשב לדבור מה שבלבו אומר כו' כ"ז שלא שמע כן באזניו מחבירו שא"ל כן בפירוש וכן פי' דדברים שבלב כמש"ר לקמן ס"ס ע"ג ע"ש:

סעיף יא

מי שמכר שדהו באונס נלמד מפרק איזהו נשך מהאי דאמרינן שם ההוא גברא דמשכן פרדיסא כו': בענין שהמכר בטל כאשר יתבאר לקמן בסקנ"א ור"ח ורמ"ב: המעות שביד המוכר כו' פירוש אם בא ב"ח של המוכר לטרוף השדה מהאנס (כגון שעשאו אפותיקי ודוק) ואין ביד המוכר להחזיר להאנס מעותיו אין האנס יכול לטרוף כדי מעותיו ממה שמכר המוכר אחרי קנייתו וממילא מצי לטרוף מיד זה האנס אפי' ב"ח המאוחר לקנייתו ונראה דאפי' למ"ד לקמן סק"ד דמלוה ע"פ מוקדמת קודם למלוה בשטר מאוחרת בכה"ג לא אמר וק"ל אבל ודאי המוכר עצמו אינו יכול ליקחנו מיד האנס עד שיחזיר להאנס מעותיו אם לא שטוען פרעתי שנאמן נגדו בשבועה היסת: שאין לו דין שטר דומה לזה כתב רבינו לקמן סר"ן:

סימן עא

סעיף א

לוה שהאמין למלוה כו' כ"כ בע"ת בשכ"ו בשם הרמב"ם וכתב שם דמיירי אפי' במלוה על פה. ואפילו בסתם נאמנות נאמן בלא שבועה וכתב שהכי דייקי כולה שמעתתא דפרק כל הנשבעין וכ"פ בש"ע. ועד"ר שם כתבתי ל' דבע"ת וטעמו. ומש"ר אח"ז ואם כתב תהא נאמן כו' בספרים מדוייקים לא גרסינן כתב אלא אמר וכ"מ בח"מ של קלף. ואם פוגם שטרו ע"ל ספ"ד: ומ"ש אבל אם הביא הלוה עדים כו' עד אזלינן בתר רובא ונאמנין מימרא ועובדא בגמרא פרק שבעת הדיינים (דף מ"ב) ע"ש וכתבתי לשונו כאן בדרישה גם לעיל בסכ"ב סעיף ד' בפרישה ע"ש:

סעיף ג

כיון דנחית לדעות דומה לזה כתב רבינו לקמן סר"ו לענין שומא:

סעיף ד

ולא קנו מיניה לא משתעבדי ז"ל מור"ש כבר כ"ר לעיל סכ"ב שדעת הרא"ש חולק וסבר דבקבלה סגי עכ"ל. ולכאורה היה נראה לחלק ולומר דרבינו סתם כאן משום דהרא"ש אינו חולק אלא כשהאמינו כבי תרי דאמרי' מדעלה על לבו להימניה כ"כ ודאי גמר בדעתיה להאמינו ופסל מיד כל עדים המעידים נגדו אבל בסתם נאמנות מודה הרא"ש להרמ"ה ואף שלהרמ"ה אין חילוק. מ"מ רבי' דהביא סתימת ל' הרמ"ה דמשמע דאיירי בסתם נאמנות והביאו אמ"ש בר"ס זה דאיירי ג"כ בסתם נאמנות וק"ל וזהו דוחק דא"כ

לא הו"ל לרבינו לסתום אלא לפרש וסתימת לשונו הכא והתם לא משמע הכי לכן נראה עיקר כמ"ש בדרישה לעיל בסכ"ב ע"ש שכתבתיהו באריכות וכאן אכתבהו בקצרה והוא שנראה דרבינו לא הביא שם דברי הרא"ש לאפלוגי אדברי הרמ"ה וגם הרא"ש עצמו לא כתב דבריו אדברי הרמ"ה כ"א אדברי הרי"ף בפרק ז"ב וכתבתי לשונם לעיל סכ"ב ע"ש. אלא הביא רבינו שם דברי שניהן ללמדינו דאע"ג דמי שקיבל עליו קרוב או פסול לשנים אין קיבולו קיבול כ"א בקנין ולא מהני קבלה לחוד לא בתחלת הענין ולא בגמר הענין. אין ללמוד מינה דה"ה להאומר להמלוה מהימנת לי כבי תרי כו' להיות צריכין דוקא קנין אלא דינו כמ"ש הרמ"ה דסגי בקנין או שא"ל כן בתחילת הלואה: וע"ז מייתי ג"כ דברי הרא"ש להוסיף אדבריו שם וזה דבא (לו אמר) [לומר] וא"א כתב מילתא דהרמ"ה דא"צ דוקא קנין בטעמא והוא דכיון דקיבל עליו הלוה כו' והכלל דכל תנאי שבממון קיים מיהו קבלה בתחלת הענין לפחות צריך כמ"ש בסי' ע' מטעם דאל"כ איך יהא נאמן הוא לבדו כ"כ ועמ"ש מזה עוד שם בסכ"ב ושבזה מיושב ג"כ הג"א:

סעיף ה

כתב בעה"ת טוען המלוה כו' בשכ"ה כ"כ: והלוה אמר הן אבל פרעתיך נאמן ומיירי דהלוה לו בלא עדים ומש"ה נאמן במיגו דלא היה מודה לו הנאמנות ובס"א המדוייקים נדפס כן בפנים וז"ל נאמן וצריך לפרש דבריו שלא היו עדים בשעת הלואה וע"כ הוא נאמן במיגו דלהד"ם. ונראה דאפילו בעל העיטור שחולק על הבה"ת בכת"י שאינו מקוים בסס"ט סי"ב וגם בשטר בעדים שאינו מקוים לעיל ר"ס מ"ו מודה בהכי כיון דאין כאן כתיבה כלל כ"א ע"פ:

סעיף ו

וצריך לפרעו שנית מכח שהימניה כבי תרי כו'. כתב רב האי שמביא העדים שפרעו בפניהם טעמו שלא נפסלו אלא לעדות של אותו פרעון: ומוציא ממנו לכאורה נראה דמיירי שבשעת פסק דין לא היו עדיו לפנינו דאם היו בכאן מיד כשיפסקו הדיינין שצריך לפרוע למלוה יחזור ויתבע המלוה בעדים ואפוכי מטרתא ל"ל וע"ל סכ"ד בענין נזקקין לתובע תחלה אכן מדכתב הר"ן פרק שבועת הדיינים אסברא זו דאינה מחוורת דא"כ אפוכי מטרתא ל"ל ש"מ שס"ל דלבעל סברא זו אפילו אם הם לפנינו צריך לפרוע תחלה ואפשר דה"ט משום דיש נ"מ דאם יטעון המלוה אח"כ סטראי נינהו הוא נאמן וא"צ להחזיר הדמים שקיבל ואע"ג דפרעו בפני עדים שהרי פסל כבר העדים לפרעון זה ומ"ש ומוציא ממנו היינו כשאינו טוען סטראי נינהו. ומש"ר בסנ"ח דאם נתנם לו בפני עדים א"צ לומר סטראי נינהו ומפורש שם דאפילו ביש בו נאמנות מיירי התם איירי בנאמנות סתם אבל כשהאמינהו כשני עדים ובאו עדים שפרע לפניהן יכול לומר שקיבל המעות

אמה שהיה חייב לו ממקום אחר: שכיון שבתורת פרעון נתנם לו פי' העדים מעידים שמתחלה בתורת פרעון כו':

סעיף ז

ודוקא שהעדים מעידים כו' בסמוך סעיף ט' מוכח דזה מדברי הר"י מיגא"ש וע"ש בדרישה: אבל הודאה מילתא אחריתא כו' לכאורה היה נראה הטעם דבשלמא כשמעידים על הפרעון דתרווייהו אממונא קמסהדי והמלוה אומר לא נתפרעתי חוב זה וכיון דהימניה הלוה מהימן טפי מינייהו אבל הודאה הו"ל מכי אמרו דהוא עצמו הודה קמייהו דנפרע חוב זה לא מצי למימר לא אמרי לכו מידי דומיא דעדים הניזומים בסל"ח ס"ו דאמרינן דאינן נאמנין על עצמן לומר לא עשינו כך וכך. אבל היותר נראה דטעם הדבר הוא כפשוטו כמש"ר דהודאה מילתא אחריתי היא ולזה לא האמינו:

סעיף ח

והרר"י כתב כו' ראייתו כתבתי בדרישה:

סעיף ט

והוא אמר לא הודיתי יש מגיהין הספרי' ואומרי' דצ"ל לא נפרעתי משום דמסיק וכתב ז"ל דהא הימניה כל אימת דאמר לא אתפרע והא אמר הכי כו' דל' והא אמר הכי משמע דאמר לא נתפרעתי דקאמר דהימניה עליה וטעות הוא בידם דהא התחיל וכתב דהרמב"ן חילק כו' עד ובאו ב' והעידו ואמר בפני הודה כו' והאי הודה ודאי ר"ל אפילו בהודתה גמורה באתם עדי ואפ"ה מהימן נגדם ומה לי שאומר שלא נפרע או שלא הודה אלא שאינו מן הדרך שהמלוה ישיב לא הודיתי לחוד אלא משיב ג"כ ולא נתפרעתי ומש"ה יש ספרים שכתוב בהן לא נתפרעתי אבל א"צ להגיה. אבל א"ל אל תפרעני כו' בזה דחה ראיית הרר"י כמ"ש בדרישה: ואתו סהדי ואמרו דאודי קמייהו נאמנין משמע אבל אמרי דפרע קמייהו אינן נאמנים וכדעת הרי"ף שהביא רבינו לעיל ס"ס ע' מכאן מוכח שמ"ש שם בר"ס דעת ר"ח והרמב"ן נאמן הוא טעות וצ"ל הרב רבי משה בר מיימוני במ"ם וכמ"ש שם בדרישה. וא"א הרא"ש ז"ל כתב כדברי הרר"י מיגא"ש נראה דר"ל שמחלק בין אם אמרו בפנינו פרעו לאמרו בפנינו הודה וכמש"ר שם בשמו ודוקא כו' ועד"ר:

סעיף י

וכתב בסה"ת אבל מחילה כו' בשכ"ו כ"כ:

סעיף יא

והמדקדקים עושין שובר מכת"י של מלוה על שטר כו' ר"ל אפי' אם כתוב בשטר נאמנות כב' עדים אפ"ה מועיל שובר מכ"י לבטל השטר ונראה דוקא אם כתוב בשובר בפני' שהוא נכתב על שטר כך וכך [אבל] לא היה כתוב בשובר אלא סתם שקבל ממנו מעות

סך מה לא היה מבטל השטר דיכול לומר סטראי נינהו דשובר סתם לא עדיף מעדים שראו הפרעון וכן מוכח לקמן בתשובת הרא"ש שהביא רבינו בסעיף כ': וגם במלוה בשטר כו' הואיל והזכיר בדברי התרומות שטר כתב רבינו וגם במלוה בשטר כלומר דסד"א כיון שיש בידו שטר מה צריך לנאמנתו הא יכול לומר לו אם פרעתני שטרך בידי מאי בעי וז"ש ואע"פ שיש לו שטר מ"מ צריך לישבע אם אין נאמנות ובס"א כתוב בהדיא דאע"פ בדל"ת. אם טוען פרעתי צריך לישבע פי' אם יטעון הלוה שישבע לו:

סעיף יב

ואם האמינו עליו גובה כו' אע"פ דכבר כתב רבינו דברים אלו בתחלת הסימן סתם ומשמע דאפילו במלוה ע"פ דינא הכי וכמ"ש שם מ"מ הדר רבינו וכתבו גבי שטר לומר לך דאפי' נאמנות הכתוב בשטר ל"מ ליה אלא לגבי לוה ולפוטרו בשבועה. אבל אם מביא הלוה עדים ל"מ למלוה נאמנות סתם ונפטר הלוה: גובה בלא שבועה פי' אפי' היסת:

סעיף יג

כתב בעה"ת מה שנהגו כו' שם בשכ"ו כ"כ: בלא שום שבועה קלה וחמורה לעולם שמעתי וראיתי מפרשין דעיקר דקדוק הוא במה שכותבין תיבת לעולם וס"ל דאי לא כתב לעולם יכול לחזור ולתבעו אח"כ אע"ג דכתב ליה בלי שום שבועה קלה וחמורה. ולע"ד לא משמע לי הכי דהא מסיק רבינו וכתב בשם ב"ת ז"ל ולפיכך אם כתב לו שיהא נאמן בלי שום שבועה קלה וחמורה וגלגול לא משתבע ליה לא בתחלת הפרעון ולא בסופו. ולא הזכיר שצריך ג"כ לכתוב תיבת לעולם. ועוד שכתב בסמוך משא"כ כשלא כתב לו אלא שהאמינו עליו כו' והול"ל משא"כ כשלא כתב לו לעולם כו' אלא ש"מ דמ"ש בה"ת לעולם הו"ל כאילו כתב בעולם וכלומר דפטריה (אף מגלגול) ואף שבעה"ת הזכיר בהדיא בלי שום גלגול והזכיר ג"כ תיבת לעולם וכן בש"ע הזכיר שניהן אכתי איכא למימר חר"ל אכל שאר צדדי שבועה שבעולם והוא שופרא דשטרא אבל לא שצריך שניהן. והא ראיה שבתיקון שטרות שלנו לא נזכר בו תיבת לעולם: אלא פעם אחת ע"כ פי' ע"כ דברי הרמב"ם ועל דבריו סיים בעה"ת הנ"ל וכתב לפיכך אם כתב לו כו' וכ"כ שם בע"ת בהדיא: בלי שום שבועה קלה וחמורה וגלגול כו' משמע דכתב נאמנות אינו מועיל לענין שלא יוכל לגלגל עליו וכ"כ נ"י בשם הגאונים והרמב"ם אבל הרא"ש כתב דאפי' סתם נאמנות מהני דלא יכולים להשביעו ע"י גלגול עי' בד"מ שהביאו בריש הסימן וי"ל דגם הבע"ת לא הזכיר כאן גלגול אלא לענין להיות פטור ממנו אפי' לאחר הפרעון דומיא דשבועה קלה וק"ל:

סעיף יד

ואין פטור מועיל פי' פטור זה שפטרו משבועה אינו מועיל כו' כמ"ש א"א הרא"ש בתשובה כ' בכלל ע"א סי' ד' כ"כ ע"ש: ראובן שנתן מעות לשמעון להתעסק בשטרות בתשובה כתב שם ז"ל ראובן שנתן מעות לשמעון להתעסק בהן בשטרות ובמשכונות כו': כשיעור חובו של ראובן פי' ועוד הניח שטרות וחובות בידו כדאיתא שם בתשובה בטענות שהיו ביניהן: שלא האמינו שמעון אלא משבועת השותפין כו' פי' במה שהוסיף על סתם נאמנות הנ"ל וכתב לו שאם יארע בשמעון דבר המעכבו לישבע כו' שיהא הוא נאמן אין כוונתו היה גם לענין כזה אלא כו' אבל סתם נאמנות שיהא ראובן נאמן לומר שלא החזיר לו המעות בזה ודאי ג"כ נאמן וזהו נכלל בע"ש תחלה שהאמינו עליו ועל יורשיו וק"ל: אם היה טוען שאירע הפסד פי' אם היה שמעון טוען כן אז היה צריך לישבע שכן הוא: ואם יארע כו' נ"ל דצ"ל דאם בדל"ת ור"ל דע"ז האמינו דאם יארע דלא יכול לישבע כו':

סעיף טו

שלא להחרים חרם סתם פי' כמו שסיים שיאמר כל מאן דגזל ואינו מהדר ליהוי עליה כך קללות ועונשין: וכ"כ רבינו האי בתשובה כו' בעה"ת כתב ג"כ תשובה זו בשכ"ו: והדרת הרא"ש בהגהות ר"ף פי' דר"ל דור לי בחיי ראשך ועי' במישרים נ"ז ח"ט שכתב ג"כ האי דינא בשם ר"ה גאון ולא נזכר שם הדרת ראש גם בש"ע סימן זה סעיף ז' לא הזכירו ע"ש ונראה דמש"ה לא הזכירוהו דס"ל דדוקא חרם סתם אין למחותו ביד הלוה מלהחרים מטעם שכתב דאם לא גזל כו' אבל שהמלוה בעצמו ידור בחיי ראשו או יענה אמן על דברי לוה אינו יכול לכופו אבל בספר התרומות איתא ג"כ כמ"ש רבי' וצ"ל דס"ל דהדרת ראש לא קאי על המלוה אלא על הלוה ר"ל שהלוה יכול להדיר המלוה בחיי ראשו ולומר כך יהיה ראשך חי ובבריאות כמו שאתה טוען אמת:

סעיף טז

לא לימא כל מאן דגזליה כו' ז"ל ב"י שאין הכוונה לקלל הגנב אלא להשיב אבידה לבעלים ולפיכך אומרים כל מאן דאיתא לגזילה בידיה ולא מהדר הכי והכי ליהוי כדי שמיראת העונש ישיב הגזילה עכ"ל ר"ל שאם לא יאמר אלא כל מאן דגזליה יחשוב הרי כבר החרם חל עלי שהרי החרים מאן דגזל ואני גזלתי ומאי יועיל שאחזירנו לו. ולפ"ז צ"ל דמש"ה כתב דין זה כשיש נאמנות בשטר משום דכשאין בו נאמנות לא שייך לומר חרם סתם שהרי כשאומר לבעל השטר השבע לי שלא פרעתיך הוא מחויב לישבע לו שבועה חמורה אבל אין דברי ב"י מספיקים מדסיים וכתב אלא יאמר כל מאן דאית לגזילה בידיה ולא מהדר ולפי דברי הב"י הול"ל לא יאמר כל מאן דגזליה לחוד אלא

יאמר ג"כ ולא מהדר ולמה שינה הל' וכתב שאמר כל מאן דאיתא לגזילה בידיה לכן נראה דמש"ה שינה הל' ללמדנו שלא לגזלן לחוד הוא מקלל אלא גם למי שבא לידו מהגזלן ולא מהדר דכיון דלא נתייאש ממנו לא קנאה בשינוי רשות:

סעיף יז

ה"ג והוו יודעין שאין אנו כו' ולא דהוו בדל"ת ב"י: רשות להחרים בצבור ע"ל ר"ס כ"ח: אם אתה תובע אדם ידוע הרי הדין ביניכם ז"ל ב"י כלומר ועמוד לדין עמו ואם לאו כלומר שאינך יודע אדם ידוע אלא שאתה חושד קצת בני אדם הביא את כולם לב"ד ושם קלל אותם ברצונך אם לא ישיבו לך הגזילה ופיתקא דלטותא למילט בצבורא לא כתבינן ליה עכ"ל ונראה שהב"י היה גורס ב"ד במקום בביתך ולפי נוסחאות שלנו שכתוב בהן בביתך ר"ל בבית שלך קלל אותם כרצונך או מסור דין עליהם לשמים מאחר שאין לך משפט ידוע בפני הדיינים אין אתה יכול לקלל אותם בב"ד ובצבור ועד"ר:

סעיף יח

ואם אחד רצה לצאת מבית הכנסת כ"כ בעה"ת שם בשכ"ו בשם תשובה להרי"ף ע"ש וע"ל בספ"ב סט"ו:

סעיף כ

שאלה לא"א הרא"ש ז"ל ששאלת שטר כו' בסוף כלל ע"א כתב שאלה ותשובה זו ע"ש ורבי' שינה וקיצר בל' השאלה ותשובה ודבריו מבוארים שם דלא היה כתוב בשובר שקיבל המעות ע"ז השטר רק סתם שקיבל ממנו מעות ובזה נתיישב דלא תקשה הא כתב רבי' לעיל בסי"א בפשיטות בשם בה"ת דשובר מכ"י מועיל אפי' אם כתוב בשטר שיהא נאמן כשני עדים ולמה כתב כאן אא"כ שפירש שיהא נאמן יותר מב' עדים ור"ל דאז אינו נאמן דל"ד דההוא שובר דלעיל מיירי שכתוב בו בפירוש שקיבל המעות ע"ז השטר וכמ"ש שם ומ"ש בהאי תשובה אא"כ שפירש שיהא נאמן יותר מב' עדים צ"ל דל"ד קאמר יותר דגם אם כתב לו שיהא נאמן כב' עדים סגי וכמש"ר בר"ס זה:

סעיף כא

שאלה ראובן נתחזק כו' בתשובה שבסוף חזה התנופה ב"י: ומ"ש ונפטר ראובן בתוך הזמן פי' בתוך ג' חדשים שהוא זמן הראשון: דרישה וחקירה ולכפותם ר"ל וגם לכפותם בשוטים ובמיני מרדות והרא"ש השיב בסוף התשובה וכתב ואם אחרי כל הדרישות והחקירות כו' חייבין כו' כלומר ואין לכפות במיני מרדות כמו שבקשו היורשים: שאין בין זמן השטר וזמן הפרעון פי' זמן הפרעון הנכתב בכתב שמוציא שמעון: לינצל לומר לא מצאתי נ"ל דצ"ל מצאתיו בוי"ו ור"ל שלא מצאתי השטר: לב העומדים ס"א לב העדים: אם לעקל אם לעקלקלות ל' הגמרא פרק ז"ב (דף כ"ו) תפס וז"ל ר"ל חזא להההוא גברא

דהוה כסח בכרם בשביעית א"ל לר"ש בן יהוצדק חזי דזה זמיר בשביעית א"ל יכול לומר לעקל בית הבד אני צריך א"ל הלב יודע אם לעקל אם לעקלקלות ופי' כסח זמר לעקל אני צריך לבית הבד לקשור את תפוח הזיתים כשעוצרין אותו בקורה: הלב יודע לבו יודע אם לעקל נתכוין אם לעקלקלות לעבור על ד"ת עכ"ל:

סעיף כב

ששאלת שטר שיש בו נאמנות כו' בכלל ע"א ס"ח כ"ב: ומועיל הנאמנות אף לעניין ההוצאה ושוחד פי' וחייב ליתנה לו כשנשתעבד לו כן בקנין בפני ב"ד חשוב כדלעיל סס"א ומשום דלא איירי השתא בהכא קיצר ולא בא אלא לומר לך דהנאמנות קאי גם ע"ז כנ"ל ועד"ר:

סעיף כג

ונמצא המלוה כפרן בדבר אחר כו' פי' אפי' אינו מענין ש"ח זה וכן ב"י הביא תשובה זו בשם ס"ה וכתוב שם והוחזק כפרן במקום אחר. וע"ל סע"ט מוכח כן להדיא. ולא שקיל מיניה אלא בשבועה ובבעה"ת יהיה טעמא דהא דהימניה בלא שבועה משום דכל ישראל בחזקת כשרות ונאמנין הן והאי הואיל והוחזק כפרן במקום אחר איתרע ליה חזקתו וצריך לישבע והא דאמרינן הוחזק כפרן לדבר זה לא הוחזק כפרן לדבר אחר היינו דנאמן מיהא בשבועה אבל לענין שיהיה נאמן אפי' בלא שבועה לא וק"ל:

סעיף כד

שטר שיש בו נאמנות כו' כ"כ בבעה"ת שכ"ו. כיון שכתוב בו וקנינא עמ"ש בסמוך. אלא משום שופרא דשטרא כמו שרגילין כו' ז"ל ב"י וא"ת הלא כתב רבינו לעיל סימן ס"א בסתמא דעת הרא"ש דכל דבר שנהגו במדינה לכתוב הן נאמנות הן כתבוה בשוקא הן שאר שופרא דשטרי שכבר נהגו הסופרים לכתוב כל מי שמקנה לכתוב שטר דעתו שיכתבוהו כמנהג המדינה וי"ל דבעה"ת מיירי כשאינו מנהג כשוט במדינה לכתוב כן בכל השטרות עכ"ל. ודברי הב"י א"ש לל' בעה"ת דלא כתוב בו כמו שרגילין לכתוב בכל השטרות אבל לא לרבינו שכתב שרגילין לכתוב בכל השטרות מיהו י"ל דכוונתו דאין כותבין כן בכל המדינה ויש חילוק בין בכל המדינה ובין אותה העיר לחוד וכמו שחילק הרא"ש בתשובה הביאה רבינו בסימן ס' ס"ה בין מנהג אותו מקום למנהג כל הארץ ע"ש והא הרא"ש דקדק וכתב במדינה ואין מל' הרא"ש לכתוב מדינה במקום עיר כל' המשנה וכרמב"ם ועד"ר:

סעיף כה

ע"ז חתמנו וע"ל סימן מ"ו: אבל אם מפורש בו שקנו ממנו על הנאמנות כו' עד לכתוב בשטרות קנין על הנאמנות מפורש כו' בסמוך כתב רבי' בשם בעה"ת דנאמנות א"צ קנין

וכ"כ רבי' לעיל סימן ס"ט סי"א ע"ש אלא שבמקום שנהגו הסופרים לכתוב נאמנות בלא ציווי הלוה ויכולין העדים לומר לא ע"ז חתמנו כדי לתקן זה נהגו לכתוב וקנינא גם על הנאמנות וה"ה אם היה כתוב בשטר ואנחנו עדים מעידים דגם בנאמנות נתרצה הלוה דהוה מהני בלא קנין אלא שהוא אריכות בשטר משא"כ עתה שכותב הסופר בקיצור וקנינא על כל הכתוב לעיל וגם על הנאמנות מפורש ר"ל שהתנה כן בין הלוה והמלוה ומש"ה סיים וכתב דבמקום שנהגו שלא לכתבו אלא בציווי הלוה כשמצווה הלוה מועיל בלא קנין ואינו ר"ל שיש עדים ע"ז שציוהו הלוה אלא כל שבא השטר לפנינו וכתוב בו כן לא יוכלו העדים להתנצל ולומר לא על זה חתמנו כיון דאין מדרך באותו המקום לכתוב בלא ציווי הלוה ובשטר זה כתוב כן וכן חתמוהו עליו אמרינן דודאי ברצון הלוה ובציוויו חתמוהו וק"ל ועמ"ש בסמ"ע עוד מזה פי' בע"א וכאשר כתבנו כאן כ"ה עיקר:

סעיף כו

ואע"פ שנהגו כו' האי ואע"פ נמשך עם מ"ש למטה כתב בעה"ת כלומר ואע"פ שכותבין בשטרות שקנו מיניה אל תטעה לומר דנאמנות צריך קנין שז"א שבעה"ת כתב דאין צריך קנין וכן משמע מל' בעה"ת שכ"ו ע"ש וכן עיקר ועד"ר:

סעיף כז

ובמקום שנהגו כו' כשמצוה כו' פי' באותו מקום כשיצוה הלוה מועיל אפי' בלא קנין דהרי קיבל עליה הלוה:

סעיף כח

וקבע לו זמן פי' זמן הפרעון וכ"כ בש"ע בהדיא: אע"פ שעבר הזמן עדיין הנאמנות קיים כו' יש לדקדק פשיטא דנאמן אפילו לאחר זמנו דאי בתוך זמנו נאמנותו דכתב ל"ל דהא בלא נאמנות נמי אינו יכול לטעון בתוך הזמן פרעתי ודוחק לומר דהו"א דלא יועיל הנאמנות אלא ביום שנשלם הזמן דאז נאמן לומר פרעתי וי"ל דהו"א דהנאמנות קאי אתוך זמנו דוקא ונ"מ אם האמינו כב' עדים והלוה הביא עדים שפרע לו דאז בלא נאמנות היה הדין עם הלוה אבל השתא מהני ליה הנאמנות לפסול העדים שהביא על הפרעון וצריך לשלם לו החוב עוד פעם אחרת ויותר נראה לומר דמ"ש כבר עבר הזמן ר"ל שכבר זה ימים רבים שעבר הזמן וקמ"ל דאפ"ה מועיל הנאמנות ואינו נאמן לומר פרעתי וכן משמע קצת בבעה"ת:

סעיף כט

אא"כ פי' שפוטרו כו' מקור דהאי דינא מהא דתנן בפרק הכותב לענין כתובה ועיין בא"ע סי' צ"ח בדין כתובה ושם כתבתי ל' המשנה והגמרא ועמ"ש בסמ"ע חידושי דינים בזה: וכ"כ רב אלפס בתשובה מי שהאמין בשטר כו' פי' כמ"ש לענין יורשי לוה כ"כ

הרי"ף בתשובה ביורשי המלוה: היורשין נמי נאמנים כו' וכתב הרא"ש בתשובה דא"צ לישבע שלא פקדנו אבא: ומקבלי מתנה נמי באים מכחו ר"ל מקבלי מתנה של מלוה שהמלוה נתן להם שטר זה וכן מ"ש לוקח ר"ל לוקח של מלוה שקנה שטר זה: והרמ"ה כתב כו' קאי אמ"ש אח"כ ולא נ"ל לחלק וטעמו דהרמ"ה נראה משום דל' באים ברשותו לא שייך ביורשים דיורשים א"צ לרשותו אבל ל' באי כחו ודאי נופל בהם שהרי כחו הם וק"ל:

סעיף ל

ולענין פיטור כו' גם עיקר דין זה ממה דאמרינן בכתובה הוא ועיין בא"ע סימן צ"ח ואע"ג דכבר כתב רבינו דגם לקוחות הן בכלל מ"ש באי מכחו או באי ברשותו מ"מ לא כתב שם דמהני הנאמנות גבייהו דאע"ג דכוונת הכותב הלוה אז המלוה הזה גם על הלקוחות פליגי בהו אי מהני הנאמנות ול"מ ל' זה דבאי כחו או ברשותו דהלקוחות נכללין בו אלא אפי' כתב בפירוש נאמנות גם על הלקוחות פליגי ביה אי מהני וכן הוא מבואר בפוסקים שהביאו דבריהן. וגם בבעה"ת שכ"א דין ה' ע"ש שהאריך בזה ועמ"ש מזה עוד לקמן בסימן פ"ג ס"ב בפרישה: ואין גובין מהן אלא בשבועה כ"כ בפרק הכותב ויהיב טעמא דבכל מקום שחב לאחרים חיישינן לקנוניא ואינו נאמן ואפי' כתב לו בהדיא בשטר שיהא נאמן ג"כ נגד הלקוחות וכ"כ הרא"ש שם ועד"ר:

סעיף לא

שאם קנו מידו וכתב שטר זה פי' וכתב שטר ע"ז בפירוש שהאמינהו דהו"ל קלא וכ"כ בא"ע סימן צ"ח בהדיא ע"ש (ומשמע דבקנין לחוד בלא שטר לית ליה קלא ועיין מ"ש לעיל בסימן ל"ט ומ"ג) וכיון דטעמייהו די"א משום קלא הוא מבואר דגם לדידהו לא מהני אלא אם כן קדמה הנאמנות ללקוחות כדעת הראב"ד והרמ"ה אלא שהחמירו טפי מהם במה שהצריכו קנין על הנאמנות לענין טריפה מלקוחות משא"כ להראב"ד והרמ"ה דלדידהו בכתיבה בעלמא סגי ול' רבי' שכתב והראב"ד והרמ"ה חלקו כו' אינו מדוקדק דבהא לא פליגי עם הי"א ובא"ע סימן הנזכר הקדים דברי הרמ"ה לדברי הי"א והוא מדוקדק טפי ע"ש: שאם קדם הנאמנות למכירה נראה דוקא קדם אבל שניהן שוום יד בעה"ש על התחתונה ואין יכול לטרוף מהן בלי שבועה: ואם המכירה קדמה כגון כו' פי' לאפוקי אם המכירה קדמה להלואה דאז לא טרף כלל מלקוחות אפי' בשבועה וע"ל סימן ס':

סעיף לב

לפיכך אפילו מת לוה בחיי מלוה כו' פי' ואם לא היה מהני נאמנות גבי היורשים היה המלוה חייב שבועה כדין הבא ליפרע מנכסי יתומים וכשמת אח"כ המלוה אין אדם

מוריש שבועה לבניו ולא היו גובים כלום לכך כתב לפיכך כו' פי' הואיל שאין המלוה צריך לישבע גם כנגד היתומים מכח נאמנותו ב"י. ואפי' אם לא כתב בשטר שפטר להבא מכחו רק שפטר אותו ממנו ומיורשיו דהלוה ג"כ צריכים יורשי הלוה לשלם דהא אין המלוה הוי חייב שבועה. ולא נקט שפטר אותו והבאים מכחו אלא כדי לכתוב שיורשי המלוה גובים בלא שבועה לאפוקי אם לא כתב והבאים מכחו דהיו צריכים לישבע שלא פקדנו אבא וכתבו כאן ללמדנו דלא זו דמהני נאמנות דהמלוה נגד יורשי הלוה אלא אפילו נאמנות דיורשי המלוה מהני נגד יורשי הלוה וגובין מהן בלא שבועה וק"ל. ועיין בש"ע בדין זה מ"ש בסמ"ע שם שנ"ל שיש שם ט"ס או שסתם במקום שהיה לו לפרש ועמ"ש בסמוך בדרישה:

סעיף לג

אבל מלוה שהאמין ללוה כו' כ"כ הרי"ף בפ' הכותב והטעם שא"צ לפרש נאמנות יורשיו משום דכשבא ליד היתומים הרי הוא כקרוע מטעם הנאמנות דמאי אמרת היה לך למיקרעיה או ליקח שובר א"ל אהימנותא דכתב לי סמכי ב"י:

סעיף לד

ומיהו הלוה צריך לישבע כו' פי' שבועת היסת וכדמסיק שעשאו מלוה ע"פ וכ"כ רבינו אח"ז בסמוך דאף במודה הלוה מקצת אינו נשבע אלא היסת וק"ל: וליהוי כמלוה ע"פ כו' עיין מ"ש בר"ס זה: דיד בעה"ש על התחתונה ר"ל זכותו של לוה שנכתב בשטר דהיינו שהמלוה האמינו לנגדו שיהא נאמן לומר פרעתי באותו זכות הכתוב אמרינן דידו על התחתונה ועיין בדרישה: ולכך נאמר שלא יועיל כו' כצ"ל נאמר ברי"ש:

סעיף לה

כתב הרמב"ם כו' בפ' ט"ו מה' מלוה כ"כ והמשך ל' רבינו כך הוא בתחלה כתב דין נאמנות הלוה נגד יורשי המלוה והוא לד"ה ואח"כ כתב שהרמב"ם כתב שסתם נאמנות הלוה מועיל אפי' ליורשיו נגד המלוה ושבעל התרומות הוסיף כו' אבל הרא"ש חולק עליהן וס"ל דלא מיבעיא דאנן לא טענינן להו אלא אפי' אם היתומים עצמן טוענין כן ואפי' לאחר זמן ל"מ מיהו דוקא כי טוענין אבינו אמר לנו שפרע הוה דינא הכי אבל אם טוענין אנחנו פרענו לכם לכ"ע לא מהימני: אינו גובה מיורשיו ואצ"ל מלקוחות הטעם ג"כ כמ"ש לעיל דכשבא לגבות מן היורשים יכולין לטעון פרוע הוא מאי אמרת שטרך בידי מאי בעי הם משיבים אבינו סמך אהימנותך והוי כקרוע בידך:

סעיף לו

משלם המקצת שהודה ונשבע שבועת היסת ה"ה דבלא מודה מקצת נמי נשבע שבועת היסת כדלעיל ולרבותא נקט מודה מקצת דאעפ"כ אינו נשבע אלא היסת וגרע מטוענו

מלוה ע"פ כיון שהאמינו כ"כ המ"מ. ומור"ש ז"ל כתב ע"ז ובספרי בפרק הכותב שדיתי בו נרגא לדמות למלוה ע"פ וצריך שבועה דאורייתא ועד"ר:

סעיף לז

שאנו טוענין שאביהם פרע שאם היה קיים כו' ואע"ג דפרעון תוך הזמן מילתא דלא שכיחא הוא דכך אמרינן חזקה שאין אדם פורע תוך זמנו ומילתא דלא שכיחא לא טענינן ליתמי כדמוכח בכמה דוכתי מ"מ הכא שהאמין מלוה ללוה שיהא נאמן לומר פרוע נעשה תוך זמנו כלאחר זמנו גבי הלואה זו ולא מיחשב מילתא דלא שכיחא ודוק: ומיהו בשבועת היסת דלא פרע בעה"ת לטעמיה אזיל וס"ל דשבועת יורשין איכא נמי לפטור וכבר כתב רבינו לעיל סימן ס"ט שהרא"ש בתשובה חולק וס"ל דאין נשבעין שבועת היורשין אלא לגבות אבל לא לפטור את עצמן. ומה שלא הזכיר רבי' כאן דעת הרא"ש משום דבלא"ה לא ס"ל להרא"ש כבעה"ת בזה כמ"ש ואזיל ובהך דינא סמך אמ"ש לעיל סימן ס"ט:

סעיף לח

אבל א"א ז"ל כתב מת הלוה כו' כצ"ל: ואני אומר שלא אמר אביכם לכם מעולם כלום ז"ל מור"ש ז"ל ותימה לי מה שכתב מהא דכתב לעיל סימן ס"ט דכל היכא דאביהם היה קיים היה טוען היה נאמן בשבועה טענינן להו ליתמי ונאמנים אפי' בלא שבועה שלא פקדנו וצריכין לחלק דלא טענינן דקיימי במקום אביהם אלא היכא דאביהם הוי נאמן מצד הדין כגון שטר בכ"י אבל היכא שזה האמין ללוה לפנים משורת הדין בזה לא טענינן ליתמי והוי כאילו לא האמין כלל והשטר בנאמנות קיים וצ"ע עכ"ל והיינו נמי מטעם שכתבתי לעיל דאין אדם מאמין אלא לאדם שבטוח בו שלא יעיז נגדו ויכול לומר דוקא באביכם הייתי בטוח: אבל אם הביאו עדים כו' נתבטל פי' ולא אמרינן דלא הימניה אלא כשיאמר כן לפניו שלא היה יכול להעיז נגדו וק"ל:

סעיף לט

תשובה לא"א הרא"ש ז"ל ששאלת כו' בכלל מ"ד סימן ז' כ"כ: שטר שכתוב בו נתחייב פלוני לפלוני או לפלוני והאמין כו' כצ"ל וכן הוא בש"ע ור"ל שכתוב בשטר פלוני או פלוני איזה מהן שיוציא עלי ש"ח זה יהיה נאמן נגדו אבל גי' לפלוני ופלוני ע"כ לא א"ש דא"כ משמע שהם משותפין וממ"ש בסוף דבריו ואם היו שותפין משמע דעד השתא מיירי באינן שותפין וע"ש בתשובה: כיון שהאמין למוציא את השטר ז"ל מור"ש ז"ל ואע"פ שכתבתי לעיל סימן ל"ט בהג"ה שאף בלא נאמנות כל מי שהשטר בידו גובה היינו כשהשני אינו מודה שנפרע ודוק והעיקר כתבתי בפרק מי שהיה נשוי עכ"ל: ואם היו שותפין בחוב כיון שאחד מהן מודה כו' דוחק לומר שנקט שותפין בחוב משום

סיפא לחוד דהיינו דנאמן להפסיד חלקו דא"כ שם הול"ל שאם הם שותפין ולא ברישא ללא צורך אלא נלע"ד דדוקא משום שהם שותפין דאז היתה תחלת הנתינה לא' מהם קצת ברשות כיון שהם שותפין לכך כ"ז שיש לחבירו נכסים שיוכל להוציא מידו מניחין הלום ומוציאין מהשותף שהודה שקיבל משא"כ כשלא היו שותפין דאז היו מגבין מיד הלוה והוא יתבע ויוציא מזה שהודה שנפרע. ואין שייך אפוכי מטרתא ל"ל שיש נ"מ אם יש ללוה מעות או מטלטלין ולזה שקיבל אין לו כ"א קרקעות: אבל על חלקו הוא נאמן שם בתשובה מסיק וכתב ז"ל וב"ד מגבין לאחר חלקו אע"פ שכתוב בשטר שכל מי שיוציא השטר יגבה כל החוב כיון שידוע שהיו שותפין כו' ובזה מיושב דל"ת פשיטא דנאמן על חלקו וק"ל:

סימן עב

סעיף א

המלוה לחבירו כו' שהוא כמו רבית פשוט הוא ונתבאר בי"ד סימן קע"ב ובסימן ק"ס ע"ש ועי' שם בר"ס קס"ו מש"ר בשם הרמב"ן ונראה דה"ה כאן וכתבתיהו בסמ"ע ע"ש:

סעיף ב

ואם הלוה לעני כו' הכי תנן בפרק האומנין (בבא מציעא דף פ') משמיה דאבא שאול ומטעם דהוה כמשיב אבידה ומפרשינן בגמרא דמיירי בפסל וקרדום בדברים אחרים שתשמישן מרובה נ"ל דצ"ל שפחתן מרובה: כדרך שאמרו פורטין לאחרים כו' בפ"ק דב"ב אמרו דגבאי צדקה כשפורטין הפרוטות שגובין לעשות מהן סלעים אין פורטין לנפשם מפני החשד וכתב רבי' דין זה בי"ד סימן רנ"ז ע"ש. וכתב ב"י דהיינו דוקא בדלא התנה עמו מעיקרא להשתמש בו ולפחות מדמיו דבס"פ האומנין אמרינן שם במלוה צריך למשכון קמיפלגי אי הוה ש"ש או ש"ח משמע דלהשתמש בו ולפחות מדמיו לכ"ע שרי עכ"ל ב"י בקיצור:

סעיף ג

כל הגאונים פסקו כו' עד"ר שם כתבתי ל' הגמ' ובמק"פ: שהמלוה על המשכון ש"ש הוא כו' כלומר ש"ש על כל המשכון אפי' היה שוה הרבה יותר מכדי החוב והטעם משום דמה שמלוה לזה מצוה הוא ואילו הוה מתרמי לפניו עני בההוא שעתא דמלוה ליה לא הוי בעי למיתב ליה ריפתא או פרוטה דהעוסק במצוה פטור מן המצוה ובשביל ההוא פרוטה נעשה ש"ש אמשכון זה כ"ז שיהיה אצלו ככל ש"ש שבההוא שכר שמקבל עליו בתחלה או בסוף נעשה עליו ש"ש כ"ז שהוא אצלו. וכ"מ מל' התוס' פ' אלו מציאות וכ"כ רשב"א והראב"ד ז"ל. ובתשובת הרא"ש שהביא רבי' לקמן ס"ס זה כתוב דהוה ש"ש משום דהמלוה מחויב לטפל בשמירת המשכון לנערו ולשטחו בחמה שלא יתעפש ולא

יתקלקל ואילו היה מתרמי ליה עני בשעה שמתעסק בצרכי המשכון הוה פטור מלמיתן ליה פרוטה דמתעסק במצות השבת אבידה הוא ובההוא פרוטה הוה ש"ש וכתב שם דמכח זה הו"ל דין ש"ש מתחלת ההלואה על המשכון עד שיפרע לו אבל אם נשאר המשכון בידו זמן מה אחר שפרע לו או שנתנו לידו ונגנב קודם שהלוה לו אינו עליו ש"ש ע"ש ולפני זה ג"כ בתשובת הרא"ש בסכ"ו:

סעיף ד

קתא דמגלא בית יד של סכין שקוצרין בו התבואה והשחת: אי אבד קתא דמגלא אבד אלפא זוזי אבל אי לא אבד פשיטא דיכול לכופו שיפרענו מיד שיגיע הזמן שקבע לו ואי הוא סתם הלואה מיד אחר ל' יום רש"י: אלא לא הפסיד אלא כנגד משכונו משום דלעולם כל שיש משכון בידו אמרינן דלגוביינא שקליה למיגבי מיניה כפי האפשר לו (וכן נראה סברת רש"י וכמ"ש בדרישה): וכנגד משכונו מיהא כו' נראה דמש"ה חזר וכתבו דקאי אמה שלפניו ובא לאשמועינן דאפילו אם המשכון קתא דמגלא שאינו דבר שצריך טפול ושמירה שלא יתקלקל וליכא פרוטה דעני כ"כ ועוד דמדלקח קתא דמגלא נראה הדבר דלא לקחו אלא לזכרון דברים אפ"ה אמרינן דכנגד מעותיו מיהו הפסיד ומטעם דכתיבנא וע"ז מסיק דל"ש משכנו שלא בשעת הלואתו כו' כלומר ל"מ משכנו שלא בשעת הלואתו דאין לומר דלזכרון דברים נטלו דא"כ היה נוטלו מתחלה אלא אפי' משכנו בשעת הלואה דא"ל לזכרון דברים נטלו אפ"ה לא אמרינן כן אלא לגוביינא שקליה כנ"ל ולא כמו שהבין ב"י שהטעם משום דקיי"ל בעלמא כר"י דיליף מקרא דב"ח קונה משכון ודוק בדרישה שם הוכחתי כך מתוך סוגיית הגמרא: בין הלוהו פירות שדרכן להרקיב נמצא שנתהנה בזה המלוה שהלוה יתן לו בעדו מעות או פירות אחרים כשיצטרך להן בין הלוהו כו' ולא זו א"ז קתני ולאפוקי מר"י שחילק בכך עד"ר: ואין חילוק בין אם פירש המלוה כו' בין אם קבלו סתם כצ"ל אע"פ דמסוגיית הגמרא מוכח דאפי' אמר אע"פ שאינו שוה קבלתיו אפ"ה לא הפסיד מעותיו לדעת הסוברים דלית הלכתא כשמואל (וכמ"ש בדרישה) וא"כ למה נקט רבינו סתם עדיפא הול"ל ולפי מ"ש בסמוך דרבי' בא לאשמועינן ג"כ דכנגד מעותיו מיהו הפסיד א"ש דנקט רבי' סתם דהוי רבותא לאידך גיסא דאפי' קבלו סתם הפסיד עכ"פ מה שכנגד החוב ולא זו א"ו קאמר ל"מ כשפירש שאינו מקבלו אלא בכדי שוויו דפשיטא דכנגד חובו מיהו הפסיד אלא אפי' קבלו סתם וק"ל. גם מור"ם בש"ע כתבו אהאי בבא ע"ש. ומה שלא כתב גם כן הרבותא דהאומר אע"פ שאינו שוה קבלתיו דאפ"ה לא הפסיד מהלואתו מותר מדמי שווי המשכון משום דלפי מה שהקדים שהגאונים פסקו דליתא לדשמואל פשוט ליה

דאפי' אמר כן ל"מ ועוד כיון דלגי' רש"י והרי"ף צ"ל דוקא סתם וכמ"ש בדרישה ואף לגירסת ר"ח יש צד רבותא באומר סתם וכמ"ש מש"ה נקט רבינו האי רבותא דסתם ועד"ר מ"ש עוד מזה: אבל ר"י פסק כו' ר"י חולק בתרתי אהגאונים. חדא דאם נתן לו משכון השוה יותר מחובו ס"ל דש"ח הוא על המותר מכדי חובו. והב' דאי נתן לו משכון שאינו שוה כדי חובו ואמר קבלתיו אע"פ שאינו שוה אם אבדו הפסיד המלוה כל חובו משום דס"ל כדשמואל ועד"ר טעם פלוגתתן: ואעפ"כ כנגד דמי החוב הוה כאילו פי' כו' פי' שמואל דס"ל אבד קתא דמגלא אבד אלפא זוזי נאמרו אע"פ שאינו שוה קבלתיו משום דהוה כאילו פירש שמקבלו אדעת כן שיאבד חובו באבידת המשכון וה"נ אע"ג דלא אמר שום דבר דהוה ליה כאילו קיבל עליו בהדיא וכן מפורש בהדיא בתוס' ע"ש ועל זה מסיק רבינו וכתב ל"ש משכנו בשעת הלואתו כו' הפוך מ"ש לעיל בשיטת הגאונים משום דשמואל דקאמר אבד אלפא זוזי מטעם דהו"ל כאילו פי' בהדיא וכמ"ש לא איירי אלא משעת הלואה ומש"ה לסברא זו של תוס' הוה רבותא איפכא דל"מ משכנו בשעת הלואתו דאז פשיטא דאמרינן דהוה כאילו פי' שקבלו אדעת כן שאם יאבדו יפסיד חובו אלא אפי' משכנו שלא בשעת הלואה נמי אמרינן דהוה כאילו קבלו בכדי חובו כיון שהיה שוה כ"כ ועד"ר ודו"ק היטב ותמצא שדברינו אלה אמתיים הם ע"פ סוגיית הגמ' ומסולק בדברינו אלו תמיהת ב"י על רבי' ע"ש: בד"א שהלוהו סתם אבל אם פירש כו' הכי אמרינן בגמרא דפרק שבועת הדיינין וע"פ גירסת התוס' כמ"ש בדרישה. ודוקא כשאמר לו כן בשעת הלואה דאז אמרינן דקבלו אע"פ שלא היה שוה חצי חובו כ"ז שלא יחזירנו לידו וכמ"ש לעיל ל' רש"י אבל שלא בשעת הלואתו אפי' אמר אע"פ שאינו שוה כנגד כל חובי קבלתיו ל"מ וכ"כ התוס' שם בפ' שבועת הדיינים והג"א פ' האומנין ומ"ש רבינו לעיל בסמוך ל"ש כו' היינו כשהמשכון שוה כנגד חובו ואז אמרינן דמסתמא קבלו בחובו וק"ל: אם אבד המשכון אבד כו' ל' שמואל הוא ג"כ אבד קתא כו' משמע דאם נאנס ממנו לא דאע"פ שאמר הריני מקבלו אף שאינו שוה בכדי חובי לא היה דעתו אלא להבטיח הלוה מגניבה ואבידה אבל להתחייב באונסין ודאי לא אסיק אדעתיה וק"ל: כנגד כל החוב קבלתיו דסביר וקיבלו עד זמן הפרעון כמ"ש לעיל בשם רש"י: וכן אם הלוהו על ב' קתות אלף זוז כו' היינו כנהרדעי דאמרי הכי בס"פ שבועת הדיינים ולאפוקי מדשמואל ור"נ דאמרי בב' קתות לא אמרינן כל חדא קיבל בת"ק אלא תרווייהו קיבל בחד משכון ולא בפרעון וכיון דמהדר ליה מקצת משכונו מאי דחסר מיניה לפטור נפשיה בתשלומי שוויו וכן קתא ומשכון דבר חשוב ס"ל דלא אמרינן דקיבל המשכון בפלגא וקתא בפלגא דחוב אלא כל חד במאי דשוי דאם המשכון שוה עשר וקתא אחד

אבד משכון אבד י' חלקים מהחוב אבד קתא אבד חלק א' קמ"ל עוד פי' שם רש"י ותוס' בע"א ע"ש: אין המלוה נותן ללוה היתרון כדלעיל דהוי ש"ח. וכתב מור"ש ז"ל לכאורה היה נראה לפרש דוקא כשהלוה על המשכון אבל אי משכנו שלא בשעת הלואתו כ"ע מודים דהוי ש"ש כיון שיש בו קנין מדר"י כו' אכן המחברים לא חילקו בזה ואדרבה הרא"ש כתב בין משכנו בשעת כו' וכן איתא להדיא בסוף שבועת הדיינים עכ"ל ואפשר דה"ט דס"ל להפוסקים דלא אמר ר"י אלא כנגד חובו ועמ"ש בדרישה בס"ג. ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל כו' עד"ר:

סעיף ה

לפיכך המלוה לחבירו על המשכון כו' פרטי דינים הללו הם ממשנה וגמרא דפרק שבועת הדיינים (שבועות דף מ"ג) ופרק המפקיד (בבא מציעא דף ל"ד ל"ה) וכמ"ש בדרישה ע"ש ועל ל' לפיכך שכתב רבי' כתב הב"י ז"ל פי' כיון שלכ"ע יש חוב והפסד למלוה באבידת המשכון מה שכנגד חובו אך קשה דהא בהך בבא איירי כשהמלוה תובע ללוה לכן נראה יותר לפרש דה"ק לפיכך כיון דס"ל להגאונים דליתא לדשמואל וגם לדעת ר"י לא איירי שמואל בכל ענין אלא בדפירש לפיכך המלוה לחבירו כו' ואומר סלע הלויתני כו' ולא פי' כו'. ועוד כלל בל' לפיכך אם תובעו הלוה שאבדו או נגנבו לדעת הגאונים א"נ אבדו בפשיעה לדעת ר"י דהוי דינא כמו שיתבאר בסעיף שאח"ז וק"ל: סלע הלויתיך ושקל היה שוה סלע הוא ב' שקלים ושקל הוא ב' דינרין: ושואל שקל כו' והשקל הב' אינו מבקש שמודה שאבד המשכון ולא נאנס ועד"ר: ולא פי' שקבלו בשביל כל החוב ר"ל וגם לא אמר אע"פ שאינו שוה כנגד כל החוב קבלתיו ורבינו קוצר כאן וסמך אמ"ש לעיל בדברי ר"י. א"נ נקט אליביה דהגאונים הנ"ל דאלייהו אע"פ שאמר כן לא מהני א"ל שיקבלו בפי' כנגד כל החוב וכנ"ל: ישבע המלוה כעין דאורייתא פי' בנקיטת חפץ דחיישינן שמא עיניו נתן בו וכמ"ש בדרישה שיתבאר לקמן בסרצ"ג בדין שומרין שכל שומר אפי' אם רצה לשלם צריך לישבע שבועה זו וע"ל ספ"ז וגם בסמוך בסעיף ד'. ומ"ש כעין דאורייתא משום דהאי שבועה נרמזה במשנה ותירוצא דרב אשי עד"ר: וישבע הלוה שבועת היסת ויפטר דהמע"ה אלא שחכמים תקנו בכל כפירה היסת ודקדק רבי' והקדים שבועת המלוה כו' שאינו ברשותו לשבועת הלוה ג"כ משמע דאף אם אין הלוה טוען שישבע לו שבועה שאינו ברשותו קאמר דהב"ד משביעין אותו שאינו ברשותו וכ"כ רבינו בסמוך ס"י דכשיש על הלוה שום שבועה אז לא ינצל המלוה לעולם מלישבע שבועה שאינו ברשותו ומדקאמר לעולם משמע אפילו הלוה מאמינו ומטעם שמא יוציא את המשכון וכו' וכ"כ הר"ן בס"פ שבועת הדיינים ומש"ה

לא כתב רבי' כאן דאם מאמינו הלוה דא"צ לישבע כמו בסמוך ודוקא בסמוך דכתב בתובע לוה למלוה כתב דאם הלוה מאמינו נשבע היסת ונפטר דכיון דהמלוה נשבע היסת לא חיישינן תו שיוציא הוא עצמו משכונו מתחת ידו וכמ"ש בדרישה. וטעם זה דאמרו דישבע המלוה תחלה פן ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון איתא שם במשנה וגמרא פרק המפקיד(בבא מציעא דף ל"ד) וכתבו התוס' ז"ל פי' רש"י ויפסלנו לעדות ולשבועה וקשה לר"ת דכ"ש שישבע הלוה שהוא ידקדק יותר לישבע באמת כדי שלא יפסלנו המלוה וכי עבדינן תקנה לרמאי וכ"ת דחיישינן שמא המשכון יתקלקל אח"כ ויוציא עליו לעז אע"פ שנשבע באמת א"כ מאי פריך בסמוך כי משתבע מלוה נמי ליטרח לוה ומייתי להמשכון ומשני מי ידע לוה מאן דעייל ונפק בביתיה דמלוה ושם לא שייך לומר שיתקלקל ומאי פריך הא ידקדק המלוה שלא ישבע לשקר ונראה לר"ת כפי' ר"ח דנראה כמו שבועה לבטלה וגנאי הוא לישבע היכא שהדבר מתברר אח"כ שהמלוה יוציא את הפקדון עכ"ל התוס' ועד"ר: וישבע הלוה שבועת התורה נ"ל פשוט דאם אמר הלוה הילך דינר זה שהלויתני יותר מדמי שוויו של משכון פטור בהיסת וכמ"ש רבינו בסמוך במלוה. והא דלא כתבו רבינו כאן אפשר משום דבעי למכתב דלפעמים נוטל המלוה בלא שבועה וכגון שאומר הלוה איני יודע דהו"ל מחויב לישבע ש"ד ואינו יכול לישבע ומשלם וק"ל: ויפלול בשבועה שלא היה שוה כו' כתב המ"מ בדין היה שיטול מלוה בלא שבועה אלא שכיון שצריך לישבע שאינו ברשותו מדין גלגול יש לו לישבע כמה היה שוה עכ"ל. והכי דייק ל' רבינו ואינו יודע אם פרעו אם לאו פי' שהוא מודה שהלוה לו סלע ואינו יודע אם המשכון היה שוה כ"כ שיהא נפרע בו נגד חובו: ואם יש למלוה עדים כו' וה"ה אם מאמינו הלוה במה שאינו ברשותו והא דלא כתבו רבינו כאן כמו שכתבו בסמוך משום דאין רגיל להאמינו שעי"ז יצטרך הלוה לשלם לו כל תביעתו משא"כ בסמוך דקאי אפטור המלוה גם אינו פטור אלא אם כן ישבע היסת וכעין זה כתבו התוס' כתבתי לשונם בדרישה וע"ש: נוטל שקל בלא שבועה כיון דמודה דודאי היה חייב לו וכנ"ל: אלא שמחרים מתקנת הגאונים:

סעיף ו

ואם הלוה תובע כו' עד ואבדתו בפשיעה נ"ל דצ"ל ואבדו בפשיעה דלא מדברי הלוה התובע הוא אלא רבינו כתב שמיירי זה כשאבדו בפשיעה והמלוה מודה בזה דאל"כ לא היה חייב לשלם וק"ל: משלם לו דינר אחד שהודה כן הוא בס"א ועיקר: וכולל בשבועתו שאינו ברשותו אבל הרמב"ם פי"ג דמלוה ובעל סה"ת שמ"ט כתבו איפכא שנשבע המלוה שאינו ברשותו ויכלול שלא היה שוה יותר על דינר אחד אבל רבינו

יפה דקדק כיון ששבועה וו שלא היה שוה יותר צריך לישבע לעולם ושבועה שאינו ברשותו כשמאמינו או שיש עדים א"צ לישבע הילכך שבועה שאינו שוה יותר הוא עיקר ועליה כולל שאינו ברשותו ב"י. ולעד"נ דרבינו ס"ל כהרמב"ם וב"ה דצריך להקדים שבועה שאינו ברשותו משום דהכי מסתבר דאיך ישבע כמה היה שוה כל שיש לחשוב שהוא עדיין אצלו ואפשר למיקם עלה דמילתא אלא משום דאין נשבעין שתי שבועות אלא כוללן שניהן בשבועה א' וכיון דרמיא עליה ש"ד דמודה מקצת ודאי צריך לישבע ש"ד וכוללין עמה שאינו ברשותו מש"ה הקדים רבינו ללמדנו שיש עליו ש"ד ולא לענין שבשעת שבועה יפרט בשפתיו זו תחלה והרמב"ם ג"כ כוונתו דעל שניהן נשבעין ושבועה זו דאורייתא אלא שנקט השבועה על הסדר וסמך על הפשיטות דנשבעין בש"ד אלא דלפ"ז לא הו"ל להרמב"ם לכתוב ל' ויכלול שלא היה שוה יותר כיון דנשבע ש"ד דל' ויכלול משמע שהיא טפילה לשבועה שאינו ברשותו: ואם א"ל הילך כו' דכיון שא"ל הילך לא הוי מודה מקצת אלא כופר בכל. וכן אם א"ל שהיה לו בידו כדי הדינר שהודה דמה לי כופר בכל באופן זה או שכופר בכל כמשמעו ודינים הללו יתבארו בדברי רבינו בר"ס ע"ה ופ"ז ע"ש: הרי זו נשבע היסת ונפטר אם זה מאמינו אבל אם אינו מאמינו ואין לו עדים נשבע שבועה שאינו ברשותו ומגלגל עליה אם היה שוה יותר מה' דינרים ב"י ופשוט הוא: שאינו יודע שהיה שוה יותר מדמי החוב ויפטר ז"ל מור"ש ז"ל ואינו דומה לאינו יודע דלעיל דהתם בודאי היה חייב לו כמש"ר שם אבל הכא דומה למנה לי בידך והלוה אומר איני יודע דקי"ל דפטור עכ"ל. ועד"ר מ"ש ליישב דל"ת ממ"ש כאן למש"ר בסע"ה סי"ח ע"ש: ואם השיב איני יודע שהוא שוה יותר כו' כ"כ רמב"ם פי"ג דמלוה והראב"ד השיג ולקמן סע"ד יתבאר:

סעיף ז

נשבע הלוה היסת כו' והמלוה נשבע כו' נראה דהמלוה צריך לישבע תחלה וכמש"ר בסמוך ומשום דהלוה אינו נשבע עכ"פ אלא היסת והמלוה פעמים ש"ח פעמים היסת וכמש"ר ואזיל מש"ה הקדים רבינו דין שבועת הלוה אבל לא משום דנשבע תחלה. והמלוה נשבע שאינו ברשותו פי' כעין דאורייתא:

סעיף ח

נשבע כו' ויצא זה בזה היינו דוקא היכא שטען אבד וכמש"ר לעיל דכנגד חובו הוי ש"ש. אבל נאנס לא היה מפסיד המלוה מעותיו:

סעיף ט

ואם יש עדים שנגנב והיה שוה כו' נראה דאפילו אין העדים מעידים שהיה שוה יותר אלא שהוא מודה שהיה שוה יותר אפ"ה אינו נאמן במגו אפי' להרא"ש דס"ל דאמרינן

מגו לאפטורי משבועה וכמ"ש בדרישה בסמוך משום דהוי מגו דהעזה: ישבע מלוה כש"ח שלא פשע כו' ע"ל סרצ"ד שכתב רבינו בש"ח כשיש עדים א"צ ש"ד שלא פשע ושבירושלמי איתא שצריך לישבע שלא פשע ושלא שלח בה יד ושם הסכים הרא"ש (כהירושלמי) ורבינו כתבו כאן כדעת הרא"ש אלא ק' דהול"ל נמי דצריך לישבע שלא שלח בה יד (וכן מוכח לקמן סעיף כ"ד): ישבע המלוה כו' שאינו ברשותו כו' ושנאבד באונס כו' ק' אחר שנשבע שנאנס מידו שבועה שאינו ברשותו ל"ל ואפשר דכיון שהיא תדיר צריך לישבע בתחלה שאינו ברשותו א"נ שמא יערים לישבע על שהיתה אבודה ממנו באונס ועכשיו כבר מצאו והיא ברשותו וע"ל סרצ"ה כתבתי ישובים אחרים:

סעיף י

ה"ז משלם ואינו נשבע דבזה לא יהא נחשד שנתן עיניו בו המ"מ: אבל בזמן שהלוה נשבע כו' כדי ליטול צ"ע היכי משכחת לה שיהא הלוה נשבע ונוטל דכשהמלוה מודה שהיה שוה יותר ואינו יודע כמה כבר כתב לעיל דנוטל הלוה בלא שבועה וי"ל דמשכחת לה שהלוה טוען סלע הלויתני וב' היה שוה והמלוה מודה שהיה שוה יותר אבל אינו יודע כמה ויש לו ע"א שלא היה שוה אלא ה' דינרים הרי הלוה נשבע נגד העד ונוטל סלע מהמלוה דכיון דנשבע נגד העד הו"ל כאילו אינו וכבר נתבאר דכשהמלוה מודה מקצת ובהמותר אומר איני יודע דנוטל הלוה בלא שבועה אלא דכאן צריך שבועה נגד העד וק"ל ודומה לזה כתב הרשב"א לענין שואל ומשאיל והביאו ב"י ובד"מ מסכ"ד: אז לא ינצל המלוה לעולם מלישבע כו' משמע אפילו אם הלוה מאמינו וכמ"ש לעיל בס"ה ועד"ר:

סעיף יא

ואם לא כו' זהו נלמד מעובדא דס"פ המקבל (בבא מציעא דף קי"ו ע"א) ההוא גברא דחביל סכינא דאשכבתא מחבריה ואמר רבא עליה דיכול לטעון עליו עד כדי דמיו וכו' ע"ש: ומ"ש רבינו אם הוא בנין כו' ר"ל אף שראו עדים תחלה שנתנו לידו אלא שאינו יודע שבא לידו בתורת משכון או בתורת מכירה או מתנה ואף שראו אותה עתה בידו דהיה נאמן לטעון לקוח הוא בידי כמ"ש רבינו בסמוך ובסקל"ג. ואם הוא דבר העשוי להשאיל או להשכיר דליכא טענת לקוח אם אינו ידוע שהוא בידו איכא טענת להד"ם ואם ידוע שבא לידו בתורת משכון דליכא שום א' מאלו הטענות אכתי אם לא ראו אותו עתה בידו איכא טענה דהחזרתיהו לך בכל אלו נאמן לטעון עליו עד כדי דמיו במגו דלקוח או במגו דלהד"ם או במגו דהחזרתיו כל חד וחד היכא דשייך וק"ל: אע"פ כו' צריך לישבע בנק"ח כו' ז"ל הרא"ש פרק כל הנשבעין (דף ר"ט) כיון דלאו אנופא דמשכון קא טעין ובעי לאפוקי ממונא מרשותא דחבירו ליה ליה בלא שבועה חמורה והביאו ראיה

וכו' ע"ש כלומר כיון שאינו טוען לקוח אלא רוצה להחזיר החבית ולהוציא ממון דינו ככל הנוטלין שבתורה שנשבעין ונראה שטעם זה תפס רבינו לעיקר וזהו שכתב בסמוך ואפי' לדבר הגאונים דוקא כשתפס חפץ זה שצריך להחזירו לבעליו ויטול מעותיו ודלא כטעם שכ' הרמב"ם ועד"ר: והראב"ד כתב כו' עד"ר:

סעיף יב

ואפילו לדברי הגאונים כו' תיבת זה שכ"ר אינה מדוקדקת דהא לא בא לומר אלא דוקא שתפס חפץ שצריך להחזירו משא"כ במעות ונראה דכתב זה להוכחה לדבריו דדוקא בחפץ אמרו כן והוא דדין זה דנשבע עד כדי דמיו לא נזכר בגמרא כי אם בחפץ ולא במעות וכאילו כתב דהא זה הדין הנזכר בגמרא איירי דוקא בחפץ וק"ל: לפיכך אם המשכון וכו' כלומר כיון דקיי"ל דיכול לטעון עד כדי דמיו. ונשבע על הב' שכפר בהן ופי' נשבע ש"ד כדין מודה מקצת:

סעיף יג

הרי המלוה נפרע מדמי המשכון ז"ל מ"ו ר"ש ז"ל פי' בשבועה לגאונים בנק"ח ולהראב"ד היסת ואיירי כשהיה יכול לטעון לקוח הוא בידי כו' וק"ל עכ"ל ופשוט הוא זה: או החזרתיו לך נשבע הלוה פי' היסת: כיצד דברים שאינם עשויין להשאיל כו' הכי מסקינן בגמרא דהמקבל הנ"ל ע"ש: שאינן עשויין להשאיל ולהשכיר ע"ל סימן קל"ג: ואין עדים לומר היאך באו לידו כלומר אפילו יודעים שבאו לידו מפלוני זה אבל אינם יודעים באיזה אופן וכן הוא בהדיא לקמן סקל"ג: בתורת שאלה או אם אין עדים צ"ל אז במקום תיבת או ור"ל אז בזה הדין יש נ"מ בראיה משא"כ ברישא באין עדים היאך בא לידו ובספרים מדוייקים ראיתי דלית שם לא תיבת אז ולא תיבת או וא"ש טפי: ויש עדים שראוהו עתה בידו כו' פי' והכירו או בראייתם החפץ שהוא של הלוה אבל אם כשראוהו אינו ברור להן שהוא של זה הלוה אין מחייבין אותו תו להוציאו ולהראותו כדי שיתן בו הלוה סימן כדאמרינן בפרק ח"ה גבי רמאי דפומבדיתא וכתבו רבינו גבי דין אומן סקל"ד וגבי דין שומרים בתרצ"ז וע"ש ודוק: שראוהו עתה בידו עד"מ ובהגהותיו מ"ש בזה:

סעיף יד

פי' הרמב"ם כו' בפ"ח דטוען כ"כ וז"ל כגון היורות הגדולות של נחושת שמבשלין בהן בבתי משתאות וכגון כלי נחושת הטוח בזהב ששוכרין אותו לכלה להתקשט בו שעשיית אלו הכלים אינם למכירת עצמם ולא ליהנות בהם ב"ה בביתו אלא להשאילן לאחרים או להשכירם וליטול שכרם עכ"ל: ושאר כל כו' כלומר לא כמ"ש הרמב"ם שהכל תלוי בכלי אלא מצד הכלי כל שאינן מקפידין מפני חשיבותו מקרי עשוי להשאיל אבל ג"כ תלוי בשואל ומשאיל ולפי ראות הדיין ר"ל דלפעמים דעת ב"א משתנה ואין תלוי ברגילות

לחוד: באהבת כו' נראה דגם אהמשאיל קאי אהוב ומעורב בין הבריות שמסתמא לפי טבעו שמטיב לאחרים אמרינן שהשאיל לו נמי זה הכלי ואם הוא שנוא אין מאמינין לטענתו שהשאיל לו:

סעיף טו

שאלה לא"א כו' כלל עיין ס"ה כ"כ:

סעיף טז

כתב בע"ת כו' בשער י"ט כ"כ ע"ש. ודעת הי"א כתב המרדכי ס"פ המקבל ועד"ר: ומש"ר והכי מסתברא כיון שאין כו' אע"ג דלא מצינו בשום מקום שמאמינים לאדם במגו יותר ממה שהוא עצמו מודה וכיון שהוא מודה שהכלי ממושכן בידו איך נחזיקהו בחפצו של זה בע"כ והרי גם לא האמינוהו להגאונים הנ"ל בהיסת במגו דלקוח מה"ט דהוא עצמו מודה דהכלי עומד ברשות בעל החפץ מ"מ נראה דדעת רבינו הוא דכל האומר אני מקבלו בחובי אע"פ שאינו שוה כ"כ לפי שומת ב"א מסתמא תחלת הלואה שהלוה לו עליו כ"כ היה ע"ד וכוונה זו שאם לא יפדנו יחזיקנו בדמיו לפי שהיה חביב לו ול"מ אם אומר שמתחלה התניתי עמו שישאר בידי אם לא יתן לי כל דמי הלואתי דמאמינים לו אלא אפילו סתמא כפירושו דמי דלאו בשופטני עסקינן וכשם שמועיל תפיסתו לטעון כדי דמיו כך מועיל נמי לענין שנאמן לומר מתחלה לזה כוונתי ובהכי איירי רבינו ועד"ר:

סעיף יז

ואין חזקת כו' דינים הללו הן מגמ' דר"פ חזקת ע"ש ולקמן סקל"ה ומ"ש שם: ועבד קטן כו' ואע"ג דיש לו אם לא אמרינן אטו עיילהו להתם עשום דמסתמא אין האם שוכחת את בנה: יחזיר לו העבד ואין העבד נאמן לומר שלא נכנס מעצמו:

סעיף יח

משכן את חבירו כו' דקדק רבינו וכתב משכן את חבירו וכו' דשלא בשעת הלואה משכנו דאי בשעת הלואה אין מחויב להחזיר ודין זה נלמד מגמ' דס"פ המקבל הנ"ל. או משכן אלמנה כו' דאז איכא מגו כ"כ בעה"ת שער מ"ט: לא אמרינן כו' פי' מיד שבאים לב"ד וטען המלוה משכון הוא בידי מזקיקין לו להחזיר וכשהחזיר ליהוי כמלוה ע"פ:

סעיף יט

ישבע המלוה כו' דזה רצה ליתן לו מעותיו וליקח משכונו וחיישינן שמא עיניו נתן בה או שהלוה טוען שהיה שוה יותר וכדמסיק וק"ל: והלוה ישבע כו' ודוקא בהאי לישנא ישבע אבל לא שיש בידו נגד חובו דאז היו השבועות סותרות זא"ז: נשבע שמשכונו כו' נראה דנשבע שבועה דאורייתא דכיון דמלוה כופר במשכון ותובע ממנו כל דמי הלואתו שהלוה לו ע"פ נמצא מה שמודה לו זה מיחשב הודאה במקצת ואין כאן הילך וק"ל:

סעיף כ

משכון שנפחתו כו' בדרישה כתבתי ל' בעה"ת דשמ"ט דין ג' שכתב כרבינו בדינים הללו ואשר לא כתב רבינו כן בשמו משום דרבינו שינה לשונו בכמה עניינים אשר משמעותן דלא כדברי רבינו המה אבל אחר העיון הן המה וכמ"ש באריכות בדרישה ע"ש וכאן בפרישה באתי להוסיף ביאור ולכתוב מילתא בטעמא בדינים הללו כי סתומים הן. מ"ש משכון שנפחתו כו' עד ונשבע היסת כו' קשה למה סגי ליה בהיסת ולא יצטרך לישבע ש"ד כשבועת שומרים דמחייבו התורה. אע"פ שאינו טוען המפקיד ברי שהיה בידו או שפשע בשמירתם. וא"ת משכון שאני דמסתמא לא פשע בו ושמרו כראוי מחמת דמיו שהלוה עליו דהא כתב רבינו בסימן זה ס"ט ואם יש עדים שנגנב כו' ע"ש. הרי לפנינו דאפי' במשכון צריך לישבע שבועה של שומרים כש"ח. ולכאורה נראה דמיירי כאן דאין המלוה מודה שנפחת בידיו אלא אומר יכול להיות שהיה בו הרקבון או הנקבים שבו מכבר. ומה שהתחיל רבינו וכתב משכון שנפחתו דמיו ביד המלוה אינו ר"ל שהוא ידוע או שהמלוה מודה שנפחתו דמיו בידו דא"כ ק' למה כתב אחריו והלוה טוען ברי שנפחת כו' למה לו לטענתו דנפחת מחמת עש או עכבר מה לי בזה או בדבר אחר כיון דהדבר ידוע הוא או שמודה עליו שנפחת והכי הול"ל והלוה טוען ברי שהפחת נעשה בפשיעת המלוה. אלא ה"ק משכון שנפחתו דמיו שראינוהו בפחיתותו שאחר שהוציא המלוה מידו לפנינו. והן מחולקים דהלוה אומר שנפחת בידו דמלוה שלא שמרו מעש ועכברים והמלוה טוען אף אם נעשה בידי נעשה באונס ששמרתיהו כראוי ואפשר שלא נעשה בידי כלל אלא היה כן קודם לכן מש"ה נשבע המלוה היסת ונפטר. ולא חויבו התורה לישבע שבועת שומרים אלא כשהוא ידוע שבא לידו שלם או שהמלוה מודה בו אלא שטוען שנגנב מידו. אבל פי' זה דחוק דא"כ לא היה לרבינו לסתום אלא לפרש. לכ"נ דמש"ר משכון שנפחתו ר"ל שגם המלוה מודה שנפחת המשכון בידו אלא שטוען שנעשה באונס ששמרו כראוי ואפ"ה אין עליו שבועת שומרים כיון דיש לו מגו אילו רצה היה טוען שהיה בו הפחת כבר ולא השגיח עליו בשעת הלואה. ולא דמי לשאר ש"ש דחייבו התורה אע"פ דיש לו מגו דלהד"ם וכמש"ר בשם הרמב"ם והרא"ש לקמן בר"ס רצ"ו דשאני התם דמגו דלהד"ם הוא מגו דהעזה וכמש"ר שם בשם הרא"ש משא"כ בזה דאין זה העזה במה שהיה טוען ואומר לא השגחתי עליו לבדקו בטובו ושלימותו. ועי"ל דשאני הכא דהמשכון לפנינו ואין עליו שבועה שאינו ברשותו ורבינו כתב בשם ר"י לקמן בסרצ"ד דכשיש עדים שנגנב מידו דא"צ לישבע ש"ד שלא פשע או שלא שלח בו יד מפני שלא ציותה התורה לישבע עליהן אלא חז"ל חייבוהו לישבע גם עליהן אגב

שבועה שאינו ברשותו משא"כ כשיש עדים שנגנב מידו ומה שכתבה התורה ונקרב בעל הבית אל האלקים (פי' לשבועה) אם לא שלח ידו פירשו המ"מ דה"ק ונקרב לשבועה שאינו ברשותו אלא נגנב ונפטר והיינו דוקא אם לא שלח ידו דאם היה ידוע ששלח בו יד לשמש בה אזי לא נפטר בשבועה דנגנב דמאו ששנח בו ידו עמד ברשותו גם לאונסין וכ"ש שם בסרצ"ד ע"ש. וא"כ לר"י פשיטא דה"נ פטור משבועה שלא פשע בשמירתו או שלא שלח בו יד כיון דהמשכון לפנינו וליכא עליו השבועה שאינו ברשותו דחייבו התורה. אלא אפילו להרא"ש ע"פ הירושלמי שכתב רבינו שם בסרצ"ד בשמו שחולק עם ר"י וס"ל דאף דיש עדים שנגנב אפ"ה צריך לישבע ש"ד שלא פשע בו כל שאין עדים שלא פשע דאז פטור משבועה דלא שלח בו יד דאחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן ע"ש. וע"פ דעתם כתב רבינו לעיל בס"ט דאף אם יש עדים שנגנב והן מחולקים בהיתרון שהיה שוה המשכון על דמי ההלואה שמחויב לישבע בש"ח וכנ"ל. מ"מ נראה דהיינו דוקא ביש עדים שנגנב או נאבד המשכון לגמרי בזה דוקא חייב לישבע בפשיעה משא"כ כשהוא לפנינו רק שנפחת. והכי דייק ל' רבינו לקמן בסרצ"ד שלא הזכיר בדברי הרא"ש והירושלמי אלא נגנב או נאבד וגם יש טעם לחלק ביניהם. והא דחייבו לישבע כשנשבר לפנינו שלא פשע בה היינו ג"כ דוקא כשנשבר לגמרי דומיא דמת דכתיב ומת או נשבר דשבירה כזו היא מיתתו ומשא"כ כשנפחתה ודוק: ימש"ר ונשבע היסת שהוא כדבריו כו' הא דלא כתב דינו דהלוה דחייב לשלם להמלוה היתרון מדמי הלואתו עליו ולאחר שנשבע המלוה שנאנס בידו ואין המשכון שוה כדי חובו וכמש"ר בר"ס זה אליבא דכ"ע דחייב הלוה לשלם כשנאנס המשכון מיד המלוה ואף א"ת דשאני הכא דטוען הלוה ברי שנפחת מחמת עש ובפשיעהו נעשה ואין המלוה נאמן להוציא מ"מ הול"ל לפחות דהלוה ישבע ע"ז היסת שברי לו זה וכמש"ר לקמן סכ"ג בל' זה בל' זה [והלוה] טוען ברי לי שאתה וכו'. וי"ל דשאני הכא דיש רגלים לדבר לטענוו במה שנראה המשכון לפנינו מנוקב מנקיבת עכברים ועש והוא דבר ההווה הנעשה בפשיעה זה שבידו ומש"ה ס"ל דפטור הלוה אפילו מהיסת אלא דמ"מ גם הלוה אינו יכול להוציא מיד המלוה היתרון בטענה זו וק"ל. ומש"ר שהרי המשכון הילך הוא נראה דאפילו לר"י מיגא"ש דכ"ר בשמו ר"ס פ"ז דאם נתן לו משכון לא מקרי הילך שאני הכא דכבר הלוה על משכון זה וקנה לכ"ע כנגד מעותיו וכמש"ר ר"ס זה ועי"ל דשאני הכא דנפחת המשכון ואין הלוה חפץ בו אלא רוצה להניחו ביד המלוה משא"כ בר"ס פ"ז דנותן לו משכון עד שיתן לו דמיו ובזה אמרינן מנה אין כאן משכון אין כאן. ומש"ר אבל מלוה כו' מפני שהתחיל בחלוקה דמודה המלוה שפשע בו אלא שהמה מחולקים בהפחת קאמר דחלוקה זו נחלקת לשנים

והוא דאם לא היה המשכון מתחילה לטענות שניהן שוה יותר מדמי ההלואה נמצא דאין להלוה טענה על המלוה לשלם לו יתרון דמי המשכון על דמי הלואתו אלא המלוה תובע הלוה ואומר שלא היה המשכון שוה כדמי ההלואה מש"ה בזה נשבע הלוה ונפטר ואין המלוה נשבע ונוטל. ובחלוקה הב' דשניהן מודים דהמשכון היה שוה יותר על הלואתו אלא שמחולקים בכמה והלוה בא להוציא מיד המלוה בזה קאמר דנשבע המלוה ונפטר מתביעתו (וא"כ לגבות מתנתו) [וא"צ ליתן] אלא מה שמודה בה ואין הלוה נשבע ונוטל. וזש"ר כאן אבל המלוה אינו נשבע שהרי גם מתחילה לא היה שוה אלא כדי חובו דלכאורה קשה דהו"ל למימר דהרי המשכון לא היה שוה כדי חובו לפי טענת המלוה דמיניה איירי ולמה שכתבתי א"ש דה"ק דאפילו לטענת הלוה שאמר שהיה מתחילה שוה כ' מכל מקום מודה שלא היה שוה יותר מדמי הלואתו ונמצא דאין להלוה שום תביעה על המלוה וק"ל. ומש"ר ואם מתחילה כו' היינו משום דמסתמא כיון דנפחת המשכון כ"כ אין הלוה חפץ במשכונו אלא רוצה להניחו בידו ומבקש ממנו היתרון דמי שוויו על דמי הלואתו והמלוה משיב לו דאפילו לפי דבריו אין לו ליתן אלא ה' שלא היה שוה יותר מדמי הלואתו אלא ה' אבל מסתמא גם הוא ניחא ליה יותר ביתרון דמי הלואתו על הודאתו שנפחת בפשיעתו והיינו י' וכתב רבינו דהדין בזה לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא המוחזק ידו על העליונה ומש"ה החמשה שמודה המלוה שהיה שוה יותר א"צ ליתן לו מזומנים אלא יחזיקנו בידו ודי לו במה שמנכה לו מחובו שא"צ הלוה ליתנם כשיבא לפדות משכונו מיהו גם המלוה אינו [יכול] לכופו לפדות משכונו וליתן לו י' מזומנים דמי חובו יתר על דמי הפחת שהודה אלא גובה אותן מהמשכון והיינו כשבא הלוה לפדות משכונו א"צ להחזיר לו עד שיתן לו המותר מחובו דהיינו י' ואין הלוה נאמן לומר נפחת ט"ו ולא נשארתי ח"ל אלא ה' שהמלוה נאמן בשבועה עד כדי דמיו ולפ"ד א"צ להגיה בספרים ומנכה לו ה' מתוכו במקום וינכה לו ה' מחובו כמו שהיה נראה לכאורה להגיה וכן הוא בש"ע ע"ש אלא גם וינכה לו ה' מחובו א"ש ודוק. וסתם רבינו בשבועה זו ולא פי' אם היא בנק"ח או היסת מפני שכבר כתב בסי"א דפליגי בשבועה דנאמנות המלוה לטעון עד כדי דמיו של המשכון דלהראב"ד היא בהיסת ולהגאונים בנק"ח מש"ה סתם כאן לומר שהיא לכל מר כדאית ליה. אבל בבעה"ת דס"ל כהגאונים ביאר דבריו וכתב בפי' דנשבע בזה ש"ד. ול"ד קאמר אלא ר"ל ש"ח כעין דאורייתא וכמ"ש בדרישה ע"ש: ומש"ר וכ"ש כו' עד שנשבע המלוה ש"ה צריך ליתן טעם למה כתב רבינו דהוה כ"ש וגם למה כתב כאן דסגי בהיסת ולפני זה סתם וכתב נשבע המלוה. ונראה דטעם א' לשניהם וחדא באידך תליא. והוא דברישא כשאין המשכון שלפנינו עתה שוה כדמי

הלואתו והן מחולקים בכמה היה דמי שוויו בשעת הלואה ואין אנו מאמינים להמלוה אלא מכח שנאמן לטעון עד כדי דמיו מש"ה צריך לישבע להגאונים ש"ח משא"כ בזה שעדיין שוה המשכון כדי חובו אין כאן שייכות ש"ח דהגאונים. דהגאונים לא אמרוהו אלא כשאין הלוה מודה לו שהלוה עליו כ"כ דאז המלוה בא ליטול ולהוציא מיד הלוה. משא"כ בזה דהלוה מודה לו שהלוה לו עליו בסך שאומר המלוה ותביעת הלוה שעליו באמרו שנפחת אינו אלא כתביעה ע"פ והמלוה השיב לו שלא נפחת אלא ה' ואותן ה' הן כבר בידך בחוב שאתה חייב לי ונמצא שהוא כופר בכל ובזה פשיטא דלכ"ע אין עליו אלא היסת ומשה"נ א"ש דכתב רבינו בל' וכ"ש כו' מטעמא דכתיבנא כיון דבזה אין ללוה על המלוה אלא כטענה ותביעה ע"פ וק"ל: ומש"ר או שאמר המלוה א"י כמה נפחת כו' בבעה"ת לא כתב שם תיבת כמה אלא א"י אם נפחת וכתבתי ל' בדרישה גם ל' רבינו יש לפרש כן דאינו ר"ל שאומר ידעתי שנפחת אלא שא"י כמה דהא בכה"ג כבר כתב רבינו בס"ו שהו"ל המלוה מחויב לישבע ואי"ל ומשלם ועוד דא"כ איך כתב דנשבע המלוה היסת ונפטר הלא מודה לו שנפחת קצת בפשיעתו ולמה יפטר מאותה הודאה אלא הו"ל כאילו אמר א"י כמה נפחת ויכול להיות שלא נפחת כלל או נפחת פחות מש"פ דבכה"ג אין עליו שבועה ואפילו להי"א שכ"ר בסע"ה סכ"ו דאמרי סתם הודאה אינה בפחות מש"פ והרי הודה בפרוטה ואמרינן מתוך שאיל"מ ה"מ כשאומר ידעתי שנפחת וא"י כמה דומיא דהתם דאמר אמת שלויתי ממך וא"י כמה משא"כ כשאומר בלשון זה א"י כמה נפחת דבכלל ל' זה הוא תרתי וכמ"ש. מיהו יש ליישב ג"כ ל' כמה נפחת דכ"ר וס"ל דשאני הכא דהמשכון הוא בעין עדיין ואף שמודה שנפחת בפשיעתו מ"מ שיעור אותה הודאת הלוה חייב לו ויותר והו"ל כאילו אמר לו הילך דמי פשיעתי מה שידוע לי שנפחת ותנכה אותי בדמי ההלואה שיש לי בידך ומותר חובי אגבה מהמשכון ומה שאתה אומר שנפחת יותר א"י בו כלום ומש"ה דינו בהמותר כאילו אמר א"י אם הלויתני דנשבע ונפטר משא"כ לעיל בס"ו דאיירי דנאבד המשכון והלוה תובע להמלוה ביתרון המשכון והוא מודה לו שנפחת וא"י כמה דשם לא שייך שיאמר להלוה תנכה הודאתי בדמי ההלואה שבידך דהרי המשכון היה שוה יותר מדמי ההלואה ודמי הלואתו נאבד להמלוה כמה שנאבד המשכון מידו בפשיעה ועוד חייב לשלם לו המלוה מכיסו מה שמודה שנפחת. ומש"כ בזה שנשבע המלוה היסת ונפטר ר"ל נפטר מטענת הלוה בהיתרון מה שאינו ברור לו שנפחת וק"ל ועד"ר. ובק"ש הישן כתבתי בפרישה עוד ישוב אחר למה כתב רבינו וכ"ש אם וכו' ע"ש ומ"ש כאן נ"ל עיקר ודוק:

סעיף כא

שניהם נשבעים ש"ה כו' ג"ז שם בבעה"ת וסיים ביה ז"ל ואע"פ שמוכרח שא' מהם בא לידי שבועת שוא הלכתא כת"ק דבן ננס דאמר שניהם נשבעים ונוטלין מב"ה ע"כ (ודין זה יתבאר לקמן בסצ"א) ואע"פ שהיה אפשר לתקן באופן שלא יהיו השבועות סותרות זא"ז דהרי כשנשבע המלוה שמשכונא הוא בידו הוא נפטר מטענת הלוה ונשאר על הלוה טענה שחייב למלוה דינר שהלוה לו יתר על שיווי המשכון והו"ל לתקן שישבע שלא ח"ל כלים י"ל דחששו שלא יעשו רמאות ולהורות היתירא לעצמן משום מלוה ישנה אבל כשיראו שצריכים לישבע בל' כזה שאחד מהם ישבע לשקר ירא לנפשו ויפטר מהשבועה. ואינו דומה לב' אוחזין בטלית דלקמן סקל"ח דשם מבורר ועומד הוא כמ"ש שם: ואם רצו להפך שבועתן פירושו נראה כפשוטו שנתרצה הלוה על שישבע המלוה שמשכונו הוא בידו ושלוה לו דינר יותר מדמי שיווי המשכון ויטול מהלוה. או המלוה נתרצה שישבע הלוה שמכרו לו ועדיין לא נתן דמיו ויטול מהמלוה וכן פי' דהיפוך שבועה בכ"מ שמהפך הלוה על המלוה שישבע המלוה לטענתו שכדבריו כן הוא ויטול. וא"ת לפ"ז איך מסיק וכתב ז"ל ואם לא נתרצו שניהן נשבעין דמשמע דהאי לא נתרצו קאי אמ"ש לפני זה דחלוקין על ההיפוך שכ"א רוצה שישבע חבירו ויטול ואין טעם לדעתם שיתרצו לישבע שניהן וליפטר כל א' ולא יהיה ניחא לכ"א מהן במה שא"ל שכנגדו השבע וטול י"ל משום דדרך העולם הוא לפעמים דלא ניחא לאינש להיות עליו שם שנשבע והוציא ממון מיד חבירו אבל לישבע להיות נפטר מתביעת חבירו אין בו זילותא כ"כ ולכאורה היה נראה דההיפוך הנזכר ר"ל שהמלוה אומר ללוה השבע אתה שאינו משכון בידי וטול או הלוה אומר להמלוה השבע אתה שלא בא לידך ממני דרך מכירה וטול. והשתא א"ש במ"ש ואם לא נתרצו פי' (ששבע) [שישבע] הא' שבועה שטענת חבירו אינה אמת אזי שניהם נשבעין שבועתן הנ"ל כי בזה יש טעם לומר שניחא למלוה לישבע שמשכונא הוא בידו ולא לישבע שלא מכרה לו דדלמא מכרה לו מתחילה וחזר וקנהו מידו והשכינו בידו או משום טעם אחר וה"ה להיפך בלוה. א"נ ה"ק עומד הדבר עד שיתרצה א' מהן בודאי יתרצה הא' מהן דהא אם לא יתרצה א' מהן יצטרכו שניהן לישבע ומוטב לו לישבע וליטול מלהיות נשבע עכ"פ ולא יטול אלא יהיה נפטר מתביעת שכננדו אבל פי' הראשון נראה כפי פשוטו עיקר:

סעיף כג

והלוה טוען ברי כו' עד נשבע הלוה כו' גם זה בבעה"ת דין ב' ודקדק ואמר דהלוה טוען ברי דאל"כ היה המלוה נשבע שנאנס והיה מוציא דמי הלואתו מיד הלוה כמש"ר בס"ט ז"ל ואם הלוה כו' עד ישבע המלוה כו' והו"ל כהלויתני וא"י וכו'. ועוד דקדק וכתב דאף

שטוען ברי א"נ הלוה כ"א במגו כו' ללמדנו דאם אין לו מגו כגון דיש עדים שלוה לו ולא זז יד הלוה מיד העדים וידעו שלא פרעו היה צריך לשלם להמלוה מאחר שהלואתו ודאי לב"ד וטענת ברי שלו שמכרו הוא [ספק] לב"ד. ועמ"ש בר"ס ך' בנפחת המשכון וטוען הלוה שאכלוהו עש כו' דכ"ר דנשבע המלוה ונפטר ולא כתב דהלוה צריך לשלם לו חובו או לפחות לישבע להיות פטור מטענת המלוה שטוען שנעשה באונס כי שם יש רגלים לטענתו דהלוה שאכלוהו העש ע"ש ודוק:

סעיף כד

ראובן שמשכון משכון ביד שמעון כו' ג"ז שם בבעה"ת שער מ"ט דין ג' בקצת שינוי לשון וכתבתיהו בדרישה ע"ש. ופה אכתוב הנראה לע"ד בביאור דבריהן דרך כלל ופרט. דרך כלל הוא זה דאף דמסיק רבינו וכתב ושמעון אומר שלא היה שוה אלא ג' דינרין ואינו חייב לו אלא דינר כו' פי' דאין כוונת שמעון בטענה זו ליתן לו הדינר דהא מסיק רבינו וכתב דצריך לישבע עוד שלא פשע ליפטר מהדינר ור"ל ליפטר גם מהדינר השלישי שמודה לו שהיה שוה משכונו יותר על דמי הלואתו. ועוד דהא מסיק רבינו ובעה"ת וכתבו ז"ל וכן הדין אם נפחת המשכון כו' עד וא"י אה בפשיעה כו' ומשמע דדומיא דסיפא איירי נמי הרישא דהא וכן קתני. ועוד דאם היה רוצה שמעון לשלם הדינר שמודה ולישבע על הרביעי לא יתחייב ממון יותר במה שאינו יכול לישבע שלא פשע דאף אם פשע הוא משלם לו כל דמי שוויו. וגם שבועה דאינה ברשותו דאינו יכול לישבע אינו ש"ד מאחר שרוצה לשלם דשבועה שאינה ברשותו אמור בתורה וכ"ר לקמן בסרצ"ד היינו דוקא אם טוען. שנגנבה או שנאבדה ואינו רוצה לשלם אלא שרבנן תקנו שאע"פ שרוצה לשלם צריך לישבע שמא עיניו נתן בה. וידוע שבשבועה דרבנן אין אומרים מתוך שאיל"מ וכמש"ר בסע"ה סי"ז ואף שיש עליו לישבע ג"כ ש"ד דמודה מקצת הא מסיק שם רבינו בשם הרא"ש וכתב דכיון דעל עיקר השבועה יכול לישבע אף דעל הגלגול אי"ל לא אמרינן מתוך שאיל"מ ע"ש. וכ"ש בשבועה זו דאינה ברשותו דאינו מתחייב עבורה כשאינו יכול לישבע בתוספת ממון כיון דרוצה לשלם דינר הג' ויכול לישבע על דינר הד' שלא היה שוה יותר. ואף שכתבתי ישוב לשני קושיות אלו האחרונות בדרישה ע"ש מ"מ נתיישבו בדוחק. גם הדיוקים הראשונים במקומן עומדים. לכ"נ כוונת בעה"ת ורבינו הוא ככתבן דשמעון אומר שלא היה שוה אלא ג' דינרין ואינו ח"ל אלא דינר. כאילו כתוב אף אם היה כדברי תביעתו שהמשכון נאבד בפשיעה מ"מ אינו ח"ל אלא דינר. ונראה דמש"ה דקדק רבינו וכתב ז"ל ואינו חייב לו אלא דינר בל' נסתר ולא כתב בל' נוכח ואיני חייב לך אלא דינר משום דשמעון אינו אומר איני חייב לך אלא דינר

אלא ל' רבינו הוא שעכ"פ אינו חייב לו אלא דינר ועוד שבועה דלא היה שוה יותר (אבל תשובת שמעון מסתמא בבואו לב"ד טוען ומסדר דבריו ואומר לא היה המשכון שוה יותר אלא דינר ואותו דינר ג"כ איני חייב כן מסתמא שמרו לוי כראוי) (ועוד) [וע"ז] כתבו דהדין הוא כיון שיש עליו שבועה דמ"מ וגם שבועה שאינה ברשותו ולא פשע בה ליפטר מדינר הג' כפי טענתו ואי"ל ומשלם הכל. ואף אם אמר ששמע שמעון הפס"ד ירצה לישבע שבועה שלא היה שוה יותר מג' ולשלם הדינר. מ"מ כיון דבבואו לב"ד לא רצה לשלם הדינר הג' תל עליו הדין דמחוייב לישבע ואינו יכיל ומשלם. והשתא א"ש מה שמסקי וכתבו ע"ז וכן הדין אם נפחת בו' ורבותא קמ"ל בזה דל"מ ברישא דנאבד מיד לוי לפי טענתו דיש עליו ב' שבועות שא"י לישבע שאינו ברשותו ושלא פשע אלא אפילו אם המשכון לפנינו אלא שנפחת ואין עליו שבועה שאינו ברשותו מ"מ כיון שלא רצה לשלם הודאתו מה שנפחת בטוענו שמא באונס נפחת הו"ל מחויב לישבע ואיל"מ וק"ל. זהו נ"ל בביאור כלל דבריהן (ועד"ר במ"ש עוד דרך אחר. ועכשיו אכתוב פי' פרטי דבריהן: מש"ר ונאבד מיד לוי כ' ב"י דלפי הגאונים הנ"ל בס"ד האי שאבדה צ"ל שאבדה באונס כו' ע"ש. ולע"ד נראה דבעה"ת ורבינו שכתבו ל' שנאבד משום דבאו לכתוב האי דינא בב' חילוקים חדא דאין המשכון לפנינו וטוען שמעון על פי לוי שנאבד המשכון מידו והב' כשהמשכון לפנינו אלא שנפחת. מש"ה סתם דבריו וכ' בחלוקה הראשונה ונאבד ר"ל שאין המשכון לפנינו וטוען ראובן שיכול להיות שהאבידה היתה בלא אונס או עדיין הוא בידו ושמעון טוען שמסתמא היתה באונס וק"ל. ועד"ז פירשו נמי התוס' ר"פ המפקיד ממה שמבואר שם במשנת במפקיד אצל חבירו בהמה או כלים ונגנבה או שנאבדה ע"ש. ומ"ש ואיני חייב לו אלא דינר כבר כתבתי דזה ל' רבינו הוא שכתב שלפי טענתו של שמעון עכ"פ אינו ח"ל אלא דינר ומש"ה לא קאמר ואיני חייב לך אלא דינר. והא דכ"ר דינו ברישא ובסיפא במחולק שמעון עם ראובן בדמי שוויו ובדמי פחיתותו ולא כתב האי דינא דמודה שמעון לראובן שהיה שוה ד' אלא שטוען שנאבד או נפחת באונס ואינך יכול להוציא מידו דמי היתרון משוויו. י"ל משום דזה הוא פשיטא כיון דמוטל על שמעון שבועה שלא פשע ואי"ל דצריך לשלם לי היתרון. ומש"ה כתב הדין דאף דמחולק שמעון עם ראובן וטוען ברי לי שלא היה שוה אלא ג' דינרין וע"ז יכול לישבע וגם רוצה לישבע עליו לבסוף אחר ששמע הפס"ד אפ"ה צריך לשלם לו כל תביעות ראובן וק"ל. ומ"ש וא"י אם בפשיעה כו' כן הוא גם בבעה"ת ומשמע הא אם טוען שמעון יודע אני שנאנס מלוי נפטר שעעון בשבועה דנאנסו וכ"כ לקמן בשרצ"ה וש"ו בשם מ"מ. ולפ"ז מש"ר לקמן בסמוך דאם יש שם עדים כו' ל"ד נקט עדים אלא

ה"ה אם שמעון יודע באונסו אלא דבאם יש עדים פטור שמעון אפילו משבועה ודוק: הו"ל מחויב שבועה כו' כלומר שבועה שנאנסו: ואי"ל שאינו יודע כיון שהיה אצל לוי מש"ה יש לו לשלם כל מה שטוען ראובן שנפחת: ואם רצה שמעון להחרים כו' משמע אבל לא מצי להשביעו על כך מיהו נראה דהיינו קודם פרעון אבל לאחר פרעון ודאי יכול לחזור ולתבעו ולהשביעו על שלא לקח ממנו יותר מן הראוי. וכן הדין במחוייב לישבע ש"ד ואינו רוצה לישבע שמחרים סתם ומשלם ואחר כך חוזר ומשביעו היסת כמשר"ל בסי' פ"ח ע"ש: ואם יש עדים כו' בעה"ת סיים בזה ז"ל הא דקיי"ל אין השואל רשאי להשאול היינו דוקא לכתחלה והביא ראיה משומר שהשאיל ומתה כדרכה כו' ע"ש: נפטר שמעון כו' ואינו יכול לומר לו אילו הוה גבך לא הוה נאנס דלא אמרינן הכי אלא בצריפא דאורבני וכדומה שיש שם צד פשיעה והאונס בא מתוך הפשיעה וכמ"ש שם אבל בשאר אונסים לא דכי היכי דבמיתה אמרי' מלאך המות מה לי הכא מה לי התם וכדלקמן בסימן רצ"א ה"נ אמרינן בכל אונסים ודו"ק: שהרי אין עסק כו' אע"פ דיש עליו גם שבועת שלא שלח בו יד קודם שנאנס דאילו שלח בו יד קודם לכן אף שנאנס אח"כ היה חייב כדלקמן סי' רצ"ב הא כ"ר לקמן סי' רצ"ד דהיכא דליכא שבועה שאינו ברשותו ושלא פשע כגון שיש עדים גם שבועת שלא שלח בו יד מסולקת דאינה עיקר אלא טפל לשאר שבועה ע"ש: ואם פשע לוי כו' אע"פ שראובן רגיל כו' בבעה"ת הוסיף דאפי' הפקיד אצל בניו ופשעו נמי חייב אע"ג דכל המפקיד אדעת אשתו ובניו מפקיד וכ"כ רבינו בסמוך בשם תשובת הרא"ש. והטעם דלא אמרינן כל המפקיד אדעת אשתו כו' אלא לענין שלא מצי למטען אח"כ אתה מהימנת לי אינהו לא מהימני לי בשבועה אבל אם ידוע שפשעו ודאי חייב:

סעיף כה

שאלה לא"א הרא"ש ז"ל ועיין תשובה זו היכא כתובה כי גם הב"י לא הראה מקום עליה: בנך הקטן כו' כלומר אף שקטן היה מכל מקום כיון ששאל אותו ממני בשמך אמרתי ודאי אתה שלחתו אלי דאל"כ מהיכן ידע שהיה אצלי: וראובן אמר שלא בא לידו כו' מדלא השיב לו לא שלחתיהו משמע דתשובתו דאף אם שלחתיהו מ"מ כיון שלא בא לידי אתה ח"ל וה"ט דכיון שהיה קטן אף ששלחו לא הו"ל לשמעון למיהב אותו ליד הקטן וכדאמרינן גבי השולח בנו אצל חנווני וצלוחית ופונדיון בידו שהחנווני חייב באחריות דאמרינן דלא שלחו אלא להודיעו והיה לחנווני לשלחו לידו עם בן דעת כמשר"ל בסי' קפ"ח. ועפ"ו השיב הרא"ש דבענין כזה דלא הוה שליתת אפי' היה זה שנתנו לידו גדול לא הוה מיפטר בהכי דלא אמרינן בכהא כל המפקיד כו' אבל ודאי

אם שלחו אליו והיה הבן גדול פשיטא שפטר שמעון וק"ל: אע"ג דאמרינן כל המפקיד כו' כלומר וכיון שבניו כמותו בשמירה אית לן נמי למימר דה"ה לענין חזרה: מ"מ דוקא בפקדון כו' קשה לכי האי טעמא ה"ה במשכון ועוד דאין רישא סיפא דמתחיל וכתב דוקא בפקדון כולי ומסיים אבל משכון צריך להחזיר. כו' דהו"ל לכתוב צריך לשמור הוא בעצמו בעודו בביתו לכן נלע"ד מ"ש ודוקא בפקדון ר"ל פקדון ומשכון וכל דכוותא קרי ליה פקדון לענין שמירתו בעודו בביתו המוטלת עליו שיהא פקוד ושמור תחת ידו דאמרינן דהו"ל יד אשתו ובניו כמוהו אבל לענין החזרתו לבעליו צריך להחזיר ליד הבעלים עצמן הן בפקדון הן במשכון. ובסמ"ע כתבתי שזה אינו מוכרע ע"ש ודוק ועד"ר:

סעיף כו

שאלה ראובן כו' בסוף כלל צ': ובקש ממנו לוי ר"ל מראובן: ונתחייב ראובן כו' אפילו לפי מאי שפסק הרא"ש בפסקיו כר"י שהמלוה על המשכון ש"ח מ"מ מאי שכנגד המשכון מיהא מפסיד כמ"ש בר"ס זה לפי דעת ר"י: ומיהו לא נתחייב כו' עד"ר:

סעיף כז

עוד שאלה כו' בכלל צ"ג: ספרים שמשכן לשמעון ר"ל ראובן לשמעון וחזר שמעון והפקידם או השכינם אצל לוי: לתת אותם לו בשבילו כשהיה נותן לו המעות כלשון הזה כן הוא בתשובת הרא"ש שם ולכאורה היה נ"ל להגיה כשיתן לו המעות וכן הוא בש"ע אלא שקשה בעיני לשבש כל הספרים וע"ק שכתב בסמוך והשיב ראובן משעה שהמחני אצלך לא היה לך ליגע כו' ובנך למד כו' הול"ל וברור לי שבנך למד בהם לאחר ההמחא' דאל"כ מאין ידע שמא נתקלקלו קודם ההמחאה לכך נראה שגירסת הספרים עיקר כשהיה נותן לו כו' ומיירי שחזר שמעון ומשכן הספרים ביד לוי באותו סך ובאותו שעה שחזר ומשכנם הלך מיד עם ראובן והמחהו אצל לוי וא"ל ספרים אלו משכן בידי ראובן ולו תחזירם כשיתן לך המעות כמו שאתה נותן לי וזהו שאמר כשהיה לוי נותן לשמעון המעות כמו שהן ממושכניע מראובן ביד שמעון וזה נרמז באריכות והו"ל כאילו אמר לראובן הרי אני לעיניך לוקח מעות מלוי בסך זה ואתם לוי תנם לו לפדותם כי הוא עומד במקומי ובהיות כן ע"כ אחר ההמחאה השתמש בם וקלקלם דהא לא היה שום זמן בין ההלואה וההמחאה כנ"ל ביאור הדברים מיהו אינו מוכרח ויכול להיות ג"כ כפשוטו ולהגיה לכשיתן ודו"ק: ומ"ש ולא מ"ל לאו בעל דברים כו' ואין לומר דהוא בעל דברים דידיה כיון דהמחהו והו"ל כמעמד ג' דהא לא תקנו מעמד ג' אלא כשיש להנותן ביד הנפקד כשיעור זה שא"ל ליתן להמקבל וכמש"ר בסימן קכ"ו ס"ג אבל כאן לא היה לראובן הנותן שום דבר ביד לוי ליתנו לשמעון וק"ל:

סעיף כח

יורש שהוציא שטר כו' דברים אלו מבעה"ת שעמ"ט ור"ל שהוציא שטר שהיה כתוב בו כל זה איך שיש לו אצל כ' כך וכך ממון ואיך שעל ממון ההוא הניח פ' ההוא משכון ביד המורישׁ: דכל שטרא שמוציא כו' כלומר כל שטר דעלמא שמוציאין יורשים דעלמא הו"ל השטר ודאי כו': וספק נאבד באונס כו' ל' בער"ת אינו כן אלא ז"ל והאבדה היא ספק דאימור אבד אימור לא אבד ולשון זה א"ש טפי מל' רבינו כמ"ש בסמוך: וישבע זה היסת כר ז"ל מור"ש תימה שבועה זו למה הא בעל דין עצמו טען שנאבד ע"כ וכן נתעורר ע"ז בתשובת דברי ריבות ולעד"נ דלק"מ כי אף שטוען היורש שנאבד המשכון מיד מורישו באונס לאו טענת ודאי טען לה שהרי כתבתי בסמוך דספק הוא אם אבד באונס או בפשיעה אלא שהיורש או האפוטרופוס טען כן משמא כדי להוציא מיד הנתבע ולא היה רוצה לטעון שמא החזירו לך שסבר שאז ישבע הנתבע ברי לי שלא החזירו לו ויפטר משא"כ כשטוען שמא נאבד באונס שאינו יכול לישבע ברי. וגם אפשר שטענתן בשניהן שמא אבינו החזירו לך ואת"ל שלא החזירו לך שמא נאבד מידו באונס או שהב"ד טוענין כן דקיי"ל טוענין ליורש כל מה שאביהם היה יכול לטעון וכיון שאפשר הוא שהחזירו לידו מש"ה משביעין הנתבע על כך. ואע"פ שאין טוענין ליורש כי אם לפטור אותו מ"מ הכא שיש ריעותא לפנינו שלא הוחזר לזה שטרו מיחשב כאילו היה טוען ברי כנ"ל. ושוב עיינתי בבעה"ת ומצאתי כדברי שכתב ז"ל ואפילו אמר היורש לנתבע א"כ למה לא החזיר לך השטר הא שטר בטל והנתבע נשבע היסת כו' ע"כ ודוק:

סעיף כט

וטוענין היתומים כו' כ"כ בבעה"ת שם בשם ר"י ונ"ל דל"ד קאמר דטוענין הכי בודאי דהא לקמן בסימן רצ"ז כתב שאם היתומים טוענים ברי צריך לישבע והכא כתב בעה"ת שא"צ שבועה אלא ר"ל שיכולין לטעון כן א"נ שאומרין בו בדדמי ובלא"ה צ"ל כן שהרי מיירי ביתומין קטנים ולאו בני טענת ברי נינהו וק"ל: עד שיגדלו היתומים וישבעו כו' שם מסיק וכתב אזה אבל על הקרובים שהיו אצל הצוואה או על האפוטרופוס שלהם אין עליהן לא חרם ולא שבועה שחובה הוא על האפוטרוכוס לטעון בכל דבר וכל טענה שיוכל לטעון כדאמרינן דההוא מאן דמוקי אפוטרופוס מוקי כהאי דידע לאפוכי בזכותא דיתמי: שלא מצאנו בין שטרותיו שמשכון זה פרוע אינו ר"ל כפשוטו דהא ראובן נא טען שהיה פרוע ועוד הא קיי"ל דשובר שיוצא מתחת יד המלוה אינו כלום וכמש"ר בסימן ס"ה סכ"ד ע"ש אלא ר"ל שלא מצאו כתוב בא' משטרי מורישם שמשכון זה אינו ממושכן כ"א בעד חמשים וממילא בחמשים זהובים אשר עתה נותן הממשכן הוא פרוע וק"ל: שהוא נאמן במיגו שהוא שאול בידו אבל אם לא היה מיגו ללוה כגון שעדים מעידים

שבא לידו בתורת משכון פשיטא שלא היה הלוה נאמן אפי' בשבועה אע"פ שהוא דבר העשוי להשאיל ולהשכיר כמו שמוכח מדברי הגאונים הנ"ל בסעיף י"א וכמ"ש שם בדרישה הנ"ל ועד"ר:

סעיף ל

משכונו של ישראל כו' מימרא דרבא פרק שור שנגח את הפרה והוא כפול לקמן סימן ער"ה: ומ"ש ואין לו יורשים ר"ל ואין לו בנים שהורתן ולידתן בקדושה היה ואחר שנתגייר. וכ"כ בעה"ת שער ג' דין י"ח וכן מבואר בדברי רבינו לקמן כמה פעמים: וכן הדין נמי אם יש לו שטר לכאורה נראה דכ"ש הוא מדין קמא ולא הו"ל לומר וכן דהא משכונו של מטלטלין הוא בידו של גר ממש אפ"ה מוציאין אותו מיד המחזיק משכונות של קרקע דכל היכא דקאי ברשות בעלייהו קאי לא כ"ש מיהו י"ל דאיכא נמי סברא להיפך דקרקע כיון שכבר החזיק בה לאכול פירותיה בתורת משכונא כמה שנים מסתבר יותר דנחשבת כשלו ממשכון של מטלטלים שאון לו עליו אלא שיעבוד בלבד מש"ה איצטריך תרווייהו וע' מ"ש לקמן עוד סימן הנזכר:

סעיף לא

וכתב הרמ"ה כ"כ בשמו הרא"ש בפרק הפרה: ונפל הימנו ומצאו ישראל כו' עיין בד"מ ובהגהותיו:

סעיף לב

משכונו של גר כו' גם זה שם בפרק הפרה: ומה שכתב זה קנה כנגד מעותיו וא"ת הא כבר קנה משעת הלואה נגד מעותיו די"ל דלא קנה כבר לגמרי דהא לא היה כשלו לענין אונסין והיה בידו לסלקו: ומ"ש אם היה המלוה בחצירו כו' הטעם מבואר לקמן ס"ס רס"ח דכשעומד בצידו משתמר ע"י ע"ש:

סעיף לג

שאלה ראובן היו לו בידו משכונות כו' בכלל פ"ט דין ה' כ"כ: ומ"ש ומת שמעון ובאו יורשיו כו' אפילו לא מת שמעון נמי הדין כן אלא כתב המעשה כאשר היה: ומ"ש כי שמא חבירו לא היה רוצה לשקר ר"ל שמא לוי שותפו הוא משקר במ"ש שנ"ח לו שמעון ולא היה יכול לומר לראובן שותפו שיטעון על משכונות שבידו להד"ם או החזרתיו כי ירא לוי שראובן חבירו ושותפו לא ירצה לשקר לטעון במה שידוע לו שאינו כן ומש"ה א"ל שנ"ח להן בשותפות ומזה לא ידע ראובן ששקר הוא ובזה ודאי יאמין ראובן ללוי שותפו ויטעון כן:

סעיף לד

עוד שאלה כו' כלל צ': תשובה כיון דקיי"ל המלוה על המשכון ש"ש כו' בפסקיו חזר מזה כמש"ר ע"ז בסוף הסימן: חייב בגניבה ואבידה פי' כל דמי המשכון אפילו ביותר ממה שהשכינו בידו: אע"ג דפקעה כח ההלואה והו"א דא"צ לשלם לו כלום: שא"ל ליתן לו פי' פרוטה לעני: נמצא עדיין היה ברשותו פירוש ונמצא שחיוב ניעור ושטוח עדיין מוטל עליו וע"ל סימן י"ז דכתב רסי"ז דזמן ניעור הוא לל' יום (אכל טפסלא) [אבל טפי לא] והוא מגמרא דפרק אלו מציאות אבל לשטוח לא נתנו שיעור דבכל עת שיראה שצריכה שטוח ישטחנה ומש"ה אפשר דנקט הרא"ש כאן לשוטחה לבד ואז אם היה בא עני היה מרווח מלתת לו פרוטה ועמ"ש בר"ס זה בדרישה מזה:

סעיף לה

אע"פ שכתב בתשובה שהמלוה על המשכון ש"ש כו' פי' מדחייב בתשובה זו אע"ג דכבר פרעו ועוד מדיהיב טעמא משום פרוטה דר"י ועד"ר ודאחרונה היא פי' דפסקיו עשה בסוף ימיו וכ"כ מהרי"ק ועיין בי"ד סימן ר"א סוף דף רל"ג שכ"ר כאן דאחרונה היא (ודר"ל) [אינו ר"ל] שפסקיו עשה אחר כל תשובותיו וממילא בכל מקום הן עיקר נגד תשובותיו אלא כוונתו תשובה זו דכתב בה דהמלוה על המשכון הוא ש"ש אותה השיב קודם כתיבת וחיבור פסקיו. אבל ודאי השיב כמה תשובות אחר גמר חיבור פסקיו. ומש"ה פסק הב"י שם בי"ד שהתשובה שידוע שהשיבה אחר חיבור פסקיו כל העולם הולכין אחר זה שהשיב או כתב באחרונה וע"ע במ"ש בסשל"ד ושמ"א דכתב ב"י דצ"ל דלאו כללא כייל בזה

סימן עג

סעיף א

יש לו זמן ל' יום פ"ק דמכות דף ג' ע"ב תנא המלוה את חבירו סתם אינו רשאי לתבעו פחות מל' יום וקאמר רב לא מיבעיא מלוה בשטר דלא עביד אינש לטרוח ולכתוב שטר פחות מל' יום אלא אפילו מלוה ע"פ נמי דינא הכי וכתב נ"י מיהו נאמן לומר תוך הל' פרעתוך דאין זה כקובע זמן לחבירו וכ"כ רבינו לקמן בס"ס ע"ח בהדיא ועמ"ש לעיל סס"ה סעיף ד' מזה. וכ' המ"מ במדינה שנהגו שסתם הלואה הוא פחות מל' או יותר אין משנין ממנהג המדינה:

סעיף ב

אבל שאלה סתם זמנה לאלתר כו' גם לקמן ריש סי' שמ"א כ"כ רבינו בשם רש"י והרא"ש שר"ת חולק וטעם החילוק משום דהלואה להוצאה ניתנה משא"כ בשאלה דחוזרת בעינא:

סעיף ג

כתב הרמב"ם המלוה לחבירו וקבע כו' בס"פ י"ג דמלוה: ומ"ש בין שמת לוה בין שמת כו' והש"ע כתב והוא מהרמב"ם דהיינו דוקא כשהיורש אמוד בנכסים כמו אביהן ואע"פ דלקמן סקע"ו גבי שותפות ולקמן סשכ"ט לענין חכירות כתב רבינו שיכול לסלח היורש ולומר אביך היה ניחא לי ולא את שאני התם דהענין לא ניתן להוצאה ואפילו גם הן בקיאין כאביהן יכול לומר לאביך האמנתי טפי שיתעסק ויטריח בסחורתי בעבורי משא"כ בהלואה דלהוצאה נתנה עד זמן פלוני וכיון שהן אמודים מה לי יורשים מה לי אביהן וק"ל:

סעיף ה

נשבע הלוה שבועת היסת כו' נשבע שבועת התורה כו' המ"מ כתב שם דכ"כ הרמב"ם מסברא דנפשיה דס"ל דטענות אלו הן כשאר טענות עד כאן לשונו וע"ל בדברי רבינו בס"ס ל"ח:

סעיף ו

אומרים למלוה שימתין עד סוף ה' פי' שימתין לו השבועה דכיון דעדיין לא הגיע זמנו אפילו לדברי המלוה לא ישבע עכשיו. ב"י. והטעם נ"ל משום שמא יודה א' מהן קודם עת השבועה ולא יצטרך לישבע:

סעיף ז

וטוען הלוה זמן קבעת לי כו' כן הוא ברמב"ם פרק הנזכר וכלומר זמן קבעת ועדיין לא הגיע הזמן והמלוה טוען שלא קבע לו זמן אלא הלוה לו סתם וכבר הוא לאחר ל' וממילא עכשיו מיד זמנו ליפרע ובש"ע כתב בל' זה אבל אם היתה מלוה בשטר או על המשכון וטוען המלוה שלא קבע לו זמן או שהיום סוף זמן שקבע לו ישבע המלוה כו': ישבע בע"ח שלא קבע כו': ברמב"ם כתב ישבע היסת ועיין דרישה:

סעיף ח

שאלה לאדוני אבי בכלל ס"ו דין ב' כתב כן וכעין זה כ"ר לעיל ר"ס ל"ט: למה יפסיד זה מעותיו אם זה ימכור נכסיו וזה לא ימצא ממה לגבות אין להביא ראיה מכאן דס"ל לרבינו דאין גובין בעדי קנין אא"כ נכתב השטר די"ל שאני הכא שמוחה לכתוב השטר משא"כ בסתם ועי"ל דהכא ר"ל כשימותו העדים או ילכו למד"ה לא ימצא ממה לגבות וק"ל ועמ"ש דעת הרא"ש והטור בסל"ט ובסמ"ג ור"ס עיין ושם כתבתי הנלע"ד לדעתם:

סעיף ט

שאלה לא"א הרא"ש ז"ל ראובן וכו' בכלל ח' דין כ' כ"כ: ראובן נשבע שלא למכור משלו כדי לפרוע לשמעון לכאורה נראה כך היה המעשה שנשאל עליו הרא"ש להשיב כל פרטי דינים השייכים לענין זה ולבסוף מסיק שאם קדם חוב שמעון לשבועת ראובן

כו' ור"ל כמו שהיה האי עובדא צריך לפרוע עכ"פ אלא שא"כ ק' דלא הו"ל להתחיל ולכתוב שני שבועות הללו מכחישין זא"ז דהא שבועות הללו כאשר נשאל עליו שבועה ראשונה לא חלה כלל כיון שנתחייב שמעון קודם שנשבע לכן צ"ל ששבועה הראשונה היתה סתם קודם שלוה משמעון שלא ימכור כדי לפרוע שום חוב (וכ"ה בש"ע) והשואל שלא ידע ההפרש בין קודם לאחריו כתב השאלה ע"ש סופו שהאמת היה שלוה אח"כ משמעון (מכר) דהו"ל כאילו נשבע בהדיא שלא לפרוע לשמעון. אבל אין לתרץ ולומר שקודם שלוה משמעון היה דעתו ללוות משמעון וקודם שלוה ממנו נשבע שלא למכור לפרוע לו מה שילוה אח"כ ממנו דאכתי ק' הא סיים הרא"ש וכתב בד"א כו' עד כגון שנשבע סתם כו' בשביל שום חוב שיתחייב משמע דוקא סתם הא אי נשבע שלא לפרוע מה שילוה משמעון הו"ל כאילו כבר לוה ולא חל השבועה: וכבר נשבעתי שלא למכור כלום משלי כו' כלומר ובכלל זה שלא ליתן לך קרקע או מטלטלים בחוב דנתינתן לב"ח בשומא היינו מכירה וק"ל: נמצא השניה שבועת שוא פי' נמצא שבשעה שהוציא השבועה השניה מפיו היה לשוא ולשקר כיון שנשבע כבר ההיפוך ואפילו אם רוצה לקיים ומלקין אותו מיד עליה כמ"ש הרי"ף בספ"ג דשבועות ורבינו בי"ד ס"ס רל"ח ומה שלא הזכירו רבינו כאן משום דלא איירי בדיני שבועות דלא בא כאן אלא לכתוב תקון למלוה שיגבה חובו מזה הנשבע ועל זה מוסב יסוד כל התשובה הזאת וקאמר לפיכך אם לא ימכור כו' פי' ודאי אם בא לב"ד מתחרט על שבועתו הראשונה שנשבע שלא למכור ונותן פתח לחרטתו מה טוב ומה נעים שודאי מתירין לו את שבועתו הראשונה ומקיים האחרונה ופורע לב"ח אבל אם בא לקיימה שלא למכור מה יעשה המלוה ויגבה את חובו שילך אצל ב"ד ויבקש שילקו את הלוה על שבועת שוא שעבר שמא מתוך המלקות יתן לבו למצוא פתח וחרטה על שבועתו הראשונה כדי שיפטר מהמלקות דכשיתחרט על הראשונה ועקרה מעיקרא הרי זה כאילו לא נשבע אותה מעולם ואם גם אחר שבאין להלקותו אינו נותן לבו למצוא פתח להתחרט על שבועתו הראשונה אז אין תקנה למלוה זה שילך וימכור ויעבור על שבועת ביטוי שנשבע ראשונה רנ"ל כלל דברי תשובה זו לפי מה שהביא רבינו והיא נכונה ע"פ שיטת גמרא דידן ודירושלמי ספ"ג דשבועות וע"פ מ"ש שם הרי"ף והרא"ש כתבתי לשונם בדרישה ע"ש. אבל מגוף תשובה זו נראה שיטה וסוגיא אחרת [אינה] נכונה ומגומגמת מאוד ומנגדת לפסקא דהלכתא ובדרישה הארכתי בישובה ע"ש: ומש"ר ומכין אותו מכת מרדות ולא כתב מלקות דאורייתא משום דאיירי בנשבע ולא התרו בו א"נ משום דבזמן הזה איירי דאין לנו מלקות דאורייתא:

סעיף י

ומ"ש ומכין אותו עד שתצא נפשו אם אינו רוצה דכדי לקיים מצות הפרעון מכין אותו כ"כ וכמ"ש רבינו ג"כ לקמן בסצ"ז בשם ר"ת ז"ל שפריעת חוב מצות עשה היא ומכין אותו עד שתצא נפשו כדי לקיימה גם בסר"ט כ"כ ע"ש. ומשא"כ כשקדמה השבועה הראשונה להחוב דאין מלקין אותו עד שתצא נפשו אלא מכת מרדות וכמ"ש ברישא ס"ל כהר"ן בפרק נערה שנתפתתה דף תפ"ה שכתב שעל עבירה שאינו רוצה לציית מכין אותו. עד שתצא נפשו או עד שיקבל עליו דברי חכמים אבל כל שאינו אלא לענשו על מה שעשה נראים הדברים שמכין אותו באומד ולהקל ממלקות של תורה עכ"ל ודוק: ומכין אותו עד שתצא נפשו אם אינו רוצה לפרוע ע"ל סרע"ח סי"א שכתב רבינו בשם הרשב"א דהיינו דוקא לרב הונא אבל לדידן אין כופין בשוטים אלא בהורדה לנכסים עכ"ל י"ל דהתם איורשים קאי שבאו לפרוע חוב אביהן וכאן איירי בפורע חוב של עצמו:

סעיף יא

עוד שאלה לא"א כו' בכלל ח': ומ"ש ועיקר השבועה כו' ז"ל הרא"ש שם ועיקר השבועה על הפרעון וכן מוכח ל' השטר שהפרעון סמוך לשבועה והזמן למהר הפרעון ונהי שלא עבר על השבועה כיון שלא תבעו אדם מ"מ מוזהר ועומד הוא אשבועתו כשיתבעהו. ולא דמי לנשבע שיאכל ככר זה היום ועבר היום ולא אכלה שעבר על שבועתו ואינו מחויב עוד לאכול אותו ככר דהתם אינו מחויב לאכול אותו ככר ועיקר השבועה היתה על הזמן שיאכל הככר באותו יום (כדי שלא יהא נפשו מעונה באותו יום) וכשעבר היום עבר על שבועתו ואין לו תקנה עוד באכילתו אבל הכא הוא מחויב לפרוע ממון זה ועל דעתם נשבע לפרעו ועיקר דעתם על פריעת הממון והזמן לזרזו מידי דהוה אמלוה ממון כו' עכ"ל: ונהי שלא עבר על השבועה כיון שלא תבעו מכאן משמע אע"פ שנשבע לשלם לחבירו א"צ לפרוע לו עד שיתבענו:

סעיף יב

עוד שאלה לא"א הרא"ש כו' שם סט"ז ובכלל מ"ג סי"ג:

סעיף יג

צריך ליתן לשמעון משכון שוה מנה ביום השבת כו' ז"ל ב"י ובתשובת הרמב"ן סרמ"ג כתב שאף אם יתן משכון אינו יוצא ידי שבועתו משום דמשכון אינו לפרעון אלא להבטחה בעלמא אבל לפרעון הוא צריך שומא ושיתננו בתורת שומא ואפשר לומר שאף הרא"ש כוונתו כן ולפיכך הוצרך לבקש היתר בדבר משום דחפצי שמים הוא וסיים שם בתשובה וכתב ז"ל ולא גרע ממה שמשדכין ללמד אומנות לתינוק והוא כעובדין דחול ולהא דמיא ואי לא איירי בנותן לו בתורת פרעון משנה שלימה היא בפ' שואל ז"ל

ואם אינו מאמינו מניח טליתו אצלו אלא ודאי ליפטר משבועתו צריך שישומו המשכון ויתננו לו בתורת פרעון עכ"ל ב"י ולפ"ז צ"ל דמ"ש אח"כ ושוב אמרו לי שנשבע לפרוע בז' בניסן מעות ולא משכון כלומר שכיון שנשבע שיפרע לו מעות לא סגי במשכון אפי' בתורת שומא ונראה דאף אם יארע שצריך ליתן לו דבר שצריך למדוד או לשקול אותו מותר כמ"ש בא"ח סע"ז שמתירין מדידת מקוה ומדידת האזור וק"ל: ושבועתו קיימת ר"ל וצריך לשלם לו מעות קודם שבת:

סעיף יד

עוד שאלה לא"א הרא"ש ז"ל כו' בסוף כלל ע"ב כ"כ: אלא בקנין ומעכשיו ובב"ד חשוב נ"ל דר"ל הקנין יהיה במעכשיו או בב"ד חשוב ועיין בא"ע ס"ס נ' ולעיל בסנ"ה ולקמן בסקי"ג וקל"ב וסר"ז:

סעיף טו

ואין לו הקרקע משום מלוה בשטר כ"כ דאם יש לו קרקע אף אם ימכור הקרקע הא יכול לטרוף אותו ממי שקנהו מהיום והלאה וגם במלוה ע"פ יש נ"מ דמטלטלין יכול להבריחן למקום אחר משא"כ בקרקע: כתב הרמב"ן שאין ב"ד כו' כצ"ל רמב"ן בנו"ן וכ"כ בעה"ת בשמו בשער י"ו ושם הביא ג"כ דעת הרי"ף ורבי יהודאי גאון באירות ע"ש: וכ"כ רב יהודאי גאון כו' פי' דמדכתב שלא ניתנה מלוה ליתבע קודם הזמן כלל משמע אפי' אם הוא בגוונא דכתב הרמב"ן דהיינו שהמלוה רואהו מבזבז נכסיו כו' גם י"ל דהליכה למדינת הים היא מסוכנת אמר שמא לא יחזור לביתו אלא ידור שם ומי ילך אחריו והו"ל כחשש מבזבז נכסיו:

סעיף טז

אבל הרי"ף כתב בתשובה כו' בספר התרומות שער מ"ט כ' כל דברים אלו ומשמע שם שהרמב"ן מודה להרי"ף גבי מכר כיון שהוא קרוב למקח טעות שהרי ההיזק ניכר ומצוי בגוף השדה שקנה ממנו (משא"כ הלואה דמעיקרא להוצאה ניתנה) וכ"ש היכא דאיתנהו לזוזי דיהיב ליה ע"ש. אבל בנ"י פרק י"נ כתב בשם תשובת הרי"ף בהדיא דגם בהלואה דינא הכי ועיין לקמן בסקל"א שכתב רבינו דברי הרמב"ם שם לענין ערב המבקש מהלוה שיוציאנו מהערבות וכתב עליו ז"ל ואני כתבתי למעלה דנזקקין ולא הזכיר הדברים על שם הרי"ף והרא"ש נראה דה"ט דמל' הרי"ף דהכא אינו מוכרח כמ"ש וגם מל' הרא"ש דהכא אינו מוכרח דאפשר דאיירי דוקא במוצא נכסי לוה ומראה מקום לב"ד שזה ממונו ומבקש לעקלם משא"כ כשבא להוציאו ממנו ע"י החרם ושבועה וגם ממה שביאר הרא"ש עוד בתשובה כו' דמייתי רבינו אין להוכיח כ"כ דדילמא משום דשלא יעבור על שבועתו דוקא פסק כן וכמו שסיים בהתשובה אלא שרבינו התחיל

ברסט"ו וכתב לוה לזמן ובתוך הזמן רואה מלוה שהלוה מבזבז נכסיו ואין לו קרקע ותובע המלוה שלו והיינו נמי שמבקש שיתנו חרם ויעשו דרישה וחקירה אם ימצאו לו במה שיפרע לו וס"ל כיון שהרי"ף והרא"ש לא ס"ל להא דהרמב"ן ודר"י גאון ס"ל נמי דבכל ענין שומעין להתובע וזה כתב רבינו מסברתו דנפשיה (דמזמן) [דדומין] יחד מש"ה כתב נמי לקמן ל' ואני כתבתי וק"ל: וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל כו' בכלל צ"ח דין ד' כ"כ:

סעיף יז

שום אמתלא לדבריו או כו' פי' שום אמתלא לטענתו שטען שיבריחם או אפילו לא יבריחם אלא שהנכסים יכלו מאליהם קודם שיגיע זמן פרעונו מש"ה קאמר תיבת או. שוב ראיתי בתשובות הרא"ש שכתב ז"ל מי שבא לב"ד ואמר יש לי תביעות על פלוני ומצאתי מנכסיו ואני ירא כו' עד ומבקש מהב"ד שיעכבו הנכסים עד שיברר תביעתו וכן ראובן שיש לו שטר על שמעון ולא הגיע ומנו ובא בתוך הזמן וטען כזאת הכל לפי הענין אם רואה הדיין אמתלא בדברי התובע או שלא יוכל ראובן לגבות חובו משמעין כשיגיע הזמן מצווה הדיין כו' הרי לפנינו דבתשובה כתב תיבת או אענין אחר שהתחיל בו וכתב תרי עניינים (ואז) [זא"ז] הראשון שאין ביד התובע שטר אלא על פה מבקש ואומר שיש לי תביעות על חבירו ומירי שכבר הגיע זמן תביעתו לשלם לו והשני מירי שיש שטר ביד ראובן מבורר בו שחייב לו אלא שעדיין לא הגיע זמנו ועל הענין הראשון השיב אם רואה הדיין שיש אמתלא לדבריו פי' אף שאין בידו שטר מ"מ רואה שדבריו קרובין לשמוע שיש לו טענה עליו ועל השני כתב או שלא יוכל כו' וא"ש מדוקדק ורבינו אגב שהתחיל לכתוב דינו ברסט"ו אלוה לזמן ובתוך הזמן רואה מלוה שהלוה מבזבז כו' מביא ג"כ תשובת הרא"ש אמ"ש בדין אם בא בתוך הזמן ואגב שטפוה העתיק ל' הרא"ש מה שהשיב על שני העניינים אמתלא או שלא יוכל כו' וק"ל וזה ברור אבל בש"ע ליתא תיבת או ע"ש: מצווה כו' ומ"מ גבי קטנים לא חיישינן לפסידתו כמבואר לעיל ס"ס כ"ח ושם כתב הטעם בצידו דאמרינן דמזל רעה דהמלוה גורם לו זה ע"ש מ"ש עוד מזה:

סעיף יח

וביאר עוד כו' ז"ל ב"י בספר חזה התנופה מצאתיה: מי שנשבע לפרוע וא"ת בלא שבועה נמי מחויב לפרוע לו לזמן שקבע לו וי"ל דקביעת זמן היינו דוקא בזמן ההלואה שאדעתא דהכי הלוה לו אבל שלא בשעת הלואה באמירה בעלמא בלא שבועה לא שייך קביעות זמן וביאר עוד בתשובה מי שנשבע לפרוע כו' ר"ל וזה נמי תלוי במה שנזקקין לו בתוך הזמן דאי אין נזקקין לו אלא עד שיגיע הזמן כמ"ש הרמב"ן אין סברא כ"כ שיוטל עליו קנס בתוך הזמן וק"ל: ורגלים לדבר שראוי הוא שיירא שמן כו' כן הוא בס"א:

סעיף יט
ולאחר שעבר הזמן כו' עיקרן של הדברים הללו ומקורן כתב בעה"ת בשמ"ט ע"ש ועיין במרדכי פרק המקבל: יכול למכרו ע"פ ב"ד אבל לא יקחנו לעצמו מיהו כתב בריב"ש דהאי מכירה בב"ד בב"ד הדיוטות איירי דאם מכרו ע"פ ב"ד מומחין רשאי ללקחו לעצמו ועמ"ש בסמוך עוד מזה:

סעיף כ
וי"א שב"ד יודיעו כו' הטעם שאם רוצה לפדות הוא ראוי במשכונו יותר מאחרים: אבל הרמב"ם כו' ז"ל ב"י ויש לתמוה על רבינו שכתב אבל הרמב"ם כו' (עיין לשונו בב"ח בסעיף זה) אבל הריב"ש בסשצ"ו העתיק דברי רבינו כתב ג"כ אבל הרמב"ם כתב כו' ע"ש וגם תמה אני תמיהתו הלא דין דהי"א והרמב"ם שני עניינים הם דהי"א לא קאמרי אלא שצריכין להודיע ללוה שאם רוצה לפדות שיבא ויפדהו בלי שהייה והרמב"ם ג"כ מודה בזה ול"ק אלא שאין אומרים למלוה המתן כ"כ זמן שיבא וירד עמך לדין ויטעון כי בודאי בזה יהיה שהייה גדולה והוא נאמן שהרי אם רצה לשקר כו' וכדמסיק. אלא אי קשיא הא קשיא איך סתם בתחילת הדברים שיכול למכרו מיד ע"פ בית דין היפוך מ"ש בסוף בשם אביו הרא"ש. לכן נ"ל דהכי הוא הצעת דברי רבינו דמתחילה כתב יכול למכרו ע"פ ב"ד כפי סתם משמעות ל' הגמרא דפרק המקבל שאמרו מל' יום ואילך מוכרו בב"ד ואח"כ כתב הפיירישים דשייכי על דינא דגמרא שי"א שמה שאמרו ומוכרו בב"ד היינו כדי שהב"ד יודיעו ללוה תחילה ושהרמב"ם כתב כו' כלומר שמלשונו נראה שהוא פי' דינא דגמרא שנוטל רשות מהב"ד והב"ד לא יעכבו על ידו ושהרא"ש פי' שימתין ל' יום לאחר זמן ההלואה ואז ימכרנו בשומת בית דין ומ"ש בגמרא וימכרנו בב"ד כאילו יתבעו בב"ד אבל המכירה עצמה א"צ להיות בב"ד אלא בשומת ג' הדיוטות (וכ"מ מל' ריב"ש שזה כוונת הרא"ש) כנ"ל המשך ל' רבינו ובזה מיושב הכל וק"ל: כדי שידע המלוה בכמה נמכר ע"כ לשון הרמב"ם:

סעיף כא
ומ"ש אם המשכון כו" צ"ל שהוא כמו אבל אם כלה ואליבא דכ"ע כ"כ ב"י:

סעיף כב
ואת"כ ימכרנו בשומת ב"ד כ' הריב"ש בסשצ"ו שנ"ל שר"ל ב"ד הדיוטות ר"ל בקיאין בשומא [כמ"ש] בתשובה שניה ג' שמאים:

סעיף כג
אלא לאחר שיזהירנו כו' כתב הריב"ש בסימן הנ"ל דר"ל בפני עדים אלא שא"צ ב"ד שלא יהיו דברי הרב סותרים זא"ז שהרי בתשובה [א'] כתב יתבענו בפני עדים ומור"ם

כתב כאן וז"ל ואפילו אם תבעו רק בינו לבינו מהני אם הלוה מודה בכך עכ"ל וא"כ א"צ לדוחק הריב"ש דא"ל דלא הוצרך בתשובה ראשונה עדים אלא כדי שלא יוכל להביאו אח"כ לידי שבועה וק"ל: וימכרנו באותו שומא מכאן ראיה למ"ש בסק"א דאינו יכול למוכרו כפי מה שנותנים לו מיד בעת הראותו לבריות. יעידו העדים כו' כתב הריב"ש בסימן הנ"ל שנראה מלשונו שחייב לשלם כמה היה שוה ולא כמה שנמכר ע"י סרסור ונ"ל הטעם דכיון שנמכר ע"י סרסור הממונה בעיר א"א לבטל המכר וכיון שמכרו שלא ברשות ב"ד אע"פ שהודיע ללוה חייב לפרוע כמה שהיה שוה בשעת המכירה אם לא שהוזל או הוקר אבל אם נמכר שלא בשומת ב"ד ולא ע"י ממונה העיר לא נעשה כלום והמכר בטל אע"פ שלא טעה עכ"ל.

סעיף כד

ישבע שהוא כדבריו פי' המלוה וכ"כ הריב"ש בסימן הנ"ל ז"ל ומה שהאמינו הרב בשבועתו כמה שהיה שוה אע"פ שהוא כגזלן שמוכר מה שאינו שלו היינו משום דלא משמע להו לאינשי דליהוי גזלן בכה"ג כדאמרינן בפרק ז"ב גבי חמסנים ולעד"נ דבלא"ה לק"מ דאין לו דין גזלן כיון דנאמן במיגו דלקוח: ויפרע לו המותר פי' המלוה יפרע ללוה המותר מדמי חובו: ואם אינו יודע כו' אין לפרש דר"ל שיודע שהיה שוה יותר אבל א"י כמה דא"כ הו"ל המלוה מחויב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם והו"ל ללוה ליטול כל טענתו ממלוה בלא שבועה וכמשר"ל סע"ב ס"ו. וא"ל כמש"ר בסימן הנזכר בס"ך דהמשכון הוי כהילך דהא אין המשכון לפנינו וגם לא הזכיר רבי' שאומר לו הילך מעותיך ועוד דא"כ המלוה היה נאמן בשבועת היסת כמ"ש שם. גם דוחק לומר דאף שמודה ששוה יותר מדמי חובו אפשר שאין ש"פ באותו מותר כמודה לכן צ"ל דמ"ש דא"י כמה היה שוה ר"ל דא"י אם שוה יותר מדמי חובו או לא ואע"ג דכ"ר לעיל בסע"ב בלוה התובע ואומר סלע הלויתני וב' היה שוה והמלוה אומר א"י כמה היה שוה דנשבע המלוה דאינו יודע ונפטר משום דהוי כאומר א"י אם הלויתני שאני הכא דפשע בידים ומכר משכונו של חבירו בלא שומת ב"ד משא"כ לעיל דאף ע"ג דגם התם איירי אפילו בפשע בשמירתו ולדעת ר"י כמש"ר שם לפני זה בהדיא מ"מ לא פשע בידים:

סעיף כה

ה"ז נשבע בנק"ח פי' היורש נשבע שבועת שלא פקדנו אבא שהיא בנק"ח כמשר"ל בסק"ח. והא דסתם רבי' משום דמסתמא אין היורש יודע לישבע בבירור במילי דאבוה ומש"ה היתה תקנת חז"ל שלא לישבע היורש בכ"מ כ"א שלא פקדנו ועד"ר:

סעיף כו
ע"מ להחליטו כו' עיין בי"ד סקס"ה ולקמן בסר"ז: ויכול לפדותו כו' ל"ד אלא ר"ל כל זמן שיש עדיין ביד המלוה בסברו שהוא שלו אבל אם כבר מכרו בב"ד דינו כבר נתבאר:

סעיף כז
פשיטא דהוי כו' פי' הוה טפי אסמכתא מאילו לא הזכיר מותר אלא אמר ע"מ להחליטו אם לא יפדנו לזמן פ' כמו שנזכר בתשובה שלפני זאת: כמו אם אוביר כו' פי' כמו התם כיון שאמר אלפא זוזי דהוא מותר הוה אסמכתא הכי נמי המותר שהזכיר דומה לו:

סעיף כח
וששאלת מי שיש לו כו' מכאן ועד סוף הסימן מתשובת הרא"ש כלל צ': וכשהגיע הזמן כו' ואיירי דמכרו בלא שומת ב"ד א"נ הרא"ש לטעמיה דס"ל דאף אם הגיע הזמן ולא פרע צריך להמתין לו ל' יום דאל"כ קשה כיון שהגיע הזמן הלא יכול למכרו בע"כ כמש"ל וק"ל: אם יכול בעל המשכון כו' פי' להכריחו שיחזור על מי שלקח ממנו כי מכירתו בטעות היתה ודוק מור"ש: אם אמר אדם לחבירו מכור כו' עד"מ:

סעיף ל
וששאלת אם אמר לו המלוה כו' ע"ל סקפ"ה שם כתב שאלה מעין שאלה זו: ואם יש חילוק כו' נראה דכולה חדא מילתא היא וה"ק אם יש חילוק במה שמכרו במדי יותר מאם היה מוכרו כאן דאז ודאי היה המותר לבעל המשכון (ואע"ג דלקמן בסקפ"ה גם במוכר באותו מקום ביוקר קמיבעיא וזה אינו דומה לנדון זה דכאן המלוה גרם לו ליתנו בזול שהתחיל המלוה וא"ל אין נותנין בו כ"א כ' זהובים וק"ל) ואת"ל דאין חילוק אכתי תיבעי לך אם נוטל שכר טרחו במה שהוליכו למדי אבל שכר טרחו אם מכרו כאן לא קמיבעיא ליה ודוק: לשכור חמור והוליכו כו' פי' והוצרך להרבות בשכר החמור בשביל הוליכו משכון זה:

סעיף לב
מיהו מחילה כו' נראה אפי' קנו מידו ע"ז ל"מ וק"ל:

סעיף לג
אבל כשיש כו' ל"ד חפץ אלא ה"ה מעות כל שהן בעין וכמו שהוכחתי לקמן בר"ס רמ"א ע"ש בדרישה ובסמ"ע:

סעיף לד
דברים שבלב כו' ר"ל דברים שלא שמע מחבירו באזניו אלא שלבו אומר לו שכן הוא דעת חבירו אינן דברים וכן פי' לעיל ס"ס ע':

סימן עד

סעיף א

המלוה ניתנה ליתבע כו' לשון ברייתא (עיין ב"ח שהביאו) וכל זה כשהגיע הזמן: וכתב הרמב"ן ודאי כו' נראה דה"ה אם הלוהו במדבר ואחר זמן מצאו במדבר דג"כ לא יכול לתבעו במדבר מטעם שכתב דשמא הוציא אותן מעות ועכשיו אין לו אלא נקט הפשוט יותר כדי להוכיח מיניה דהא דתנן המלוה ניתנה ליתבע במדבר לא בכל ענין איתניא דהא בכה"ג ודאי לא מצי למתבעי' וק"ל: ה"ז נשבע היסת כו' עד"ר שאף בישוב מסדרין לו ונותנים לו מזון הראוי לו ואף שלקמן סצ"ז יתבאר שאין נותנין לו כ"א מזון ל' יום ה"ט דבישוב תוך ל' יום יכול להשתדל לעצמו ממקומות אחרים משא"כ הכא במדבר מש"ה צריך ליתן לו כל מה שיצטרך כל זמן שיהיה במדבר: ולמחייתך ר"ל לאכילתך ולפרנסתך שע"י תוכל לחיות:

סעיף ג

אפילו אם יש כמה מדברות כ"כ שם בעה"ת בשם הרמב"ן ודקדק כן מדברי רש"י ומדברי הרמב"ם עיין שם:

סעיף ד

ואומר לו הלוה אני רוצה לצאת למדבר כו' הדין הוא בגמרא שם כך איתא שם דהמלוה אמר בתחלה אני רוצה לצאת למדבר והלוה אמר אף אני רוצה וכ"כ רבי' לקמן בסרצ"ג והרי"ף והרמב"ם השמיטו דין זה לגמרי ועמ"ש שם ישוב לכל זה:

סעיף ה

ואם קבע המלוה כו' בזה כתב בעה"ת כו' כ"כ בשער ל' איך שהשיב כן לחכם א' ששאלו ע"ז. ולפי דקדוק שינוי הל' שבשאלה כתב לפי שכמה קלקלות ואונסים מצ יין ואח"כ בתשובה כתב להציל עצמו מן האונסים העתידים לבא כו' גם נראה שהוא נכפל אחר שכבר כתבו בהשאלה גם מדהשיב לו על אם הגיע זמנו וזהו דבר שלא שאלהו עליו ונראה שהיה פשוט להשואל שצריך לקבלו בזמנו מכל זה מוכח שהענין ששאל עליו השואל היה שלא היה הזמן ההוא מוכן לאונסים וקלקלות יותר משאר זמנים אלא שבכל הזמנים יש לחוש לאחריות המעות שהן בעין מגניבות וגזלנים וכן הוא שם בהדיא בבעה"ת שכתב מפני שלמעות בעין האונסים שכיחים והלוה בא לפרוע למלוה שלו בתוך הזמן שקבע לו דכיון שא"צ עוד למעות למה ליה להכניס עצמו בצרת אחריות הממון עד הזמן ללא צורך דאפשר שיארע בהן אונס פתאום והמלוה מה"ט אינו רוצה לקבלם ממנו עד הזמן ע"ז שאל הדין עם מי אבל כשהגיע הזמן היה פשוט ליה שצריך לקבלו בע"כ וע"ז השיב לו בעה"ת החילוק הזה שחלקת בין תוך הזמן לבזמנו נ"ל

דאינו אלא דוקא כשעתידים אונסים לבא בבירור אבל בסתם זמנים ועתים בין בזמנו בין שלא בזמנו הדין עם הלוה והמלוה צריך לקבל המעות בע"כ כנ"ל ביאור הדברים ודוק: ומ"ש אין לו להשגיח כו' הטעם שכיון שמתחילה קבעו זמן זה לפרעון ואם לא היה רוצה לפרעו היה המלוה כופהו עד שיפרענו גם השתא שהוא רוצה יכול לפרעו ע"כ של מלוה. ואינו דומה לפריעת מדבר דאמרי' אף שהגיע זמן הפרעון והמלוה היה יכול לכופו על הפרעון אפ"ה הוא אינו יכול לכוף המלוה לקבלו משום דהתם בשעת הפרעון כבר האונס והסכנה מצוים וגלוים לעין כל שכל מדבר הוא בחזקת סכנה וקלקול ולא מקרי כלל פרעון משא"כ כאן שעדיין סוף סוף לא בא האונס והקלקול. אבל אם לא הגיע זמן הפרעון אע"פ שאינו כפריעת מדבר ממש מ"מ דייניגן ליה כפריעת מדבר. וי"מ דה"ט דכל שלא הגיע זמן יש לחוש שכשיגיע הזמן אזי כבר יהיה האונס נגלה והו"ל אז כפריעת מדבר. אבל ז"א דהא כתב דגבי מלוה אפילו תוך זמנו כהגיע זמנו דמי דלא נקבע זמן כ"א לטובת הלוה וק"ל: ומ"ש אבל אם אין שם א' כו' כלומר אבל באופן כזה ששאלת עליו שלא היה הזמן ההוא מוכן ומזומן לאונס יותר מזמן אחר ודאי אין חילוק בין בזמנו לתוך זמנו וצריך לקבלו. וע"ש בס"ה ותמצא שלשונו מדוקדק כמ"ש וק"ל: ומ"ש והתשחורת ל' שררה כמו הדבק לשחוור כו' וכמ"ש לא חמור אחד מהם נשאתי ומתרגם נשאתי שחרית ופירש"י שחרית בל' ארמי כך נקראת אנגריא של מלך שחוור: שקביעות הזמן כו' עיין ד"מ ובסמ"ע:

סעיף ו

ששאלת כו' תשו' זו איננה בדפוס אבל מצאתי כתב כגירסת התשובה בכלל פ' ע"ש אך מ"ש ואם הלוהו על המשכון כו' עד כמו שהלוהו אין זה שם בתשובה וגם רבינו כתבו בסמוך בשם הרא"ש בס"ת אבל בתשובה זו התחיל וכתב דאמר הלוה דאין לו מטלטלין וגם סיים וכתב ליקח קרקעות שתבעו ליקח קרקע אלא הג"ה היתה והתלמידים טעו וכתבו זה בתוך דברי רבינו ודוק: ואם הלוהו על המשכון ישמרנו כו' פי' אם אינו רוצה אין הלוה יכול לכופו ולומר קח משכונך במעותיך שהוא יכול לומר אינו רוצה לטרוח למכור חפציך אלא אמתין לך עד שיהיו לך מעות וכמ"ש בהדיא בס"ח ומש"ל בסע"ב שיכול למכור המשכון היינו אם ירצה המלוה כדי שיהיו מעותיו בידו:

סעיף ז

ואם בא לפרוע כו' בפרק האומנין ודוקא בתוך הזמן אבל בביאת מהזמן א"צ לקבלן פרוטה פרוטה ועיין בש"ע וסמ"ע:

סעיף ח

שיאמר לו על כולם כו' כ"כ ב"ה בשם הרמב"ן שס"ט וסיים ביה ובודאי גואל לחצאין כדאמרינן בפ"ק דקידושין. ובע"כ של מלוה יקבל חצי החוב ומ"מ יאכל המלוה כל הפירות ולא יחזיר לו שום א' מהשדות עד שיפרע לו כל המעות שהכל משכונא א' היא. וז"ל ב"י ומצאתי נוסחא שכתוב בה שיש מי שחולק בזה וכתוב באותה נוסחא שדין הלוהו על משכונת מטלטלין שוה להלוהו על משכונת שדה ע"כ ומ"מ בש"ע לא חש לנוסח זה אלא כתב כל' רבינו ועמ"ש מור"ם שם בש"ע ומ"ש שם בסמ"ע: וכ"כ א"א כו' עיין בב"י שתמה על רבינו שדבריו אינן ענין לדברי הרמב"ן (עיין ל' בב"ח) ויש לדחוק וליישב דקאי אמש"ר לעיל שאינו חייב ליטול קרקע בחובו בע"כ (אלא שהפסיק בנתים לאשמועינן שאף שמלוה א"צ לקבל קרקע מ"מ צריך לקבל בפרוטרוט) וע"ז מסיק וכתב וכ"כ א"א כו' ואשמועינן שאפילו אותה קרקע שהלוה עליו אינו יכול להכריחו שיקבל במעותיו מטעם שכתב ובס"י מצאתי שיש פיסקא בנקודה בין תיבת בתשובה לתיבת ששאלת ונראה מזה שתיבת ששאלת נמשך למטה ומילתא באפי נפשיה הוא ולפ"ז לק"מ שאפשר שמצא רבינו להרא"ש בתשובה שכתב בפי' כמ"ש הרמב"ן ומיהו זה דוחק דא"כ לא הו"ל לסתום ולכתוב אח"כ ששאלת סתם: שיקח מהמשכונות כו' פי' כגון שהלוהו כ' זהובים על ל' אמות בגד ושוה ל' זהובים וירצה שיקח בעד כ' זהובים שהלוה לו כ' אמות מהבגד ויחזיר לו י' אמות: וכ"ש בנדון זה שהלוהו כו' קמ"ל בזה שלא תאמר כיון דמתחילה הלוה לו על הבית כדי שידור בו וא"כ השתא לא שייך לומר אין רצוני ליקח בית לדור בו קמ"ל דכ"ש הוא דהוא הלוהו דוקא ע"מ שידור בכל הבית ולא בחצי בית ועוד שיכול לומר דעתי שאדור בבית בדבר מועט בכל שנה ושנה ולא שאתן כל כך הרבה מעות בעד דירה:

סעיף ט

המלוה לחבירו כו' כן פסקו כל הפוסקים כשמואל דאמר הכי בב"ק דף צ"ד: ומש"ר פי' שמכר לו סחורה כו' כתב פי' זה לאפוקי מפרש"י (עיין בב"ח ל' רש"י ותוספות) והתוס' כתבו על פירושו דל"נ להו וכתבו בפירושן קמא דלעולם בין בפרקמטיא בין במעות נותן לו מטבע של שעת הלואה אם לא שהתנה עם הלוה לשלם לו מטבע וכ"כ הרא"ש ואחריו נמשך רבינו. ומש"ר והתנה עמו שיתן לו מטבע ל' הגמרא נקט ול"ד הוא אלא שהתנה שיתן לו מעות ולאפוקי אם הלוהו או מכר לו סתם והא ראיה שרבינו מסיים וכתב בסמוך ז"ל וכל זה לא איירי אלא כשהתנה ליתן לו מעות וק"ל: וקפדי המלכיות פי' מלכות זה שפסל המטבע קפיד שלא להוליכו אפילו למלכות אחרת ושאפילו במקומן יכול להוציאו כו' שיתנו לבני אותה מלכות הבאים למקום הזה שיוציא המטבע במקומו:

נותן לו מטבע הנפסל כו' פי' מאחר שבשעת הלואה לא היה נפסל ולא נשתעבד לו מן הסתם אלא המטבע שהלוהו: בספר י"ד בסקס"ה:

סעיף י

תשובה לא"א כו' כלל ע"א וכלל צ"א ועיין בש"ג פ' הזהב מ"ש על תשובה זו: בשעה שהיו י' כו' פי' שהיה כתוב בשטר שהלוה לו ק' זהובים על המשכון י' קורדנוס בזהוב והשתא הלוה לא ירצה ליתן לו אלא ו' בזהוב כמו שהן עתה נחשבים זהוב: דהשתא המלוה סתם כו' אע"ג דאין דומה זה לזה דסתם הוי תועלת ללוה והפסד למלוה והכא איפכא מ"מ מביא שפיר ראיה מהתם דאזלינן בתר שעת הלואה וכל חד וחד לפי ענייניו:

סימן עה

סעיף א

כתב הרמב"ם כו' בפ"ו מה' טוען וסיים ביה שאפי' הוא חכם גדול אומרים לו אין אתה מפסיד במה שתשיב על דבריו היאך אין אתה חייב לו וכתב המ"מ טעמו דיליף ק"ו מעדים שצריכים לברר דבריהם כמ"ש בפרק ז"ב כ"ש שיש לחוש בבעלי דבר עצמן שאדם קרוב אצל עצמו: וא"א הרא"ש כו' כלל ע' גם בפסקיו בפרק הדיינין כ"כ אלא לפי שבתשובה מסיק שהכל לפי הענין לכן מביא התשובה וע"ל ס"ע ס"ג שם מבואר דבאמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני הרמב"ם והרא"ש תרווייהו ס"ל דאין אומרין צריכין לברר להביאם כו' ע"ש וגם כולהו מודו דאם אפשר להלוה להביאן בקלות שצריך להביא ונשמע מפיהן אם יעידו כדבריו כדי שלא ישבע חנם ולא כתב שם פלוגתא ביניהן משום דשם לא איירי מתחילת טענתן בבית דין אם צריך התובע לברר כמה חייב לו והנתבע במה פרע אבל כאן בהתחלת הל' טוען כ"ר הדין איך צריך להיות תחילת טענתן בב"ד בבירור או לא ולא איירי באומר פרעתי בפני פלוני ופלוני אלא מיירי באין להם עדים ובזה כתב פלוגתתן דהרמב"ם כתב דצריך לברר ואם אינו רוצה לברר אין שומעין לטענותיהן הן תובע הן נתבע ויזכה זה שכנגדו והרא"ש ס"ל דאף אם אינו (יכול או) רוצה לברר בשביל זה לא הפסיד זכותו אלא משביע התובע בתביעתו סתם או נפטר הנתבע בהיסת בתשובתו סתם אם לא במקום רמאין אבל זה פשוט בעיני דאין התובע יכול להוציא בתביעתו סתם אפי' בהני דנשבעין ונוטלין אם לא שיברר דבריו וק"ל ועמ"ש בסמ"ע ס"ג כעין זה ועד"ר:

סעיף ב

והשיב אין לך בידי אלא נ' היינו מודה מקצת דמפקינן מדכתיב אשר יאמר כי הוא זה ועד"ר: והעדים מעידים שח"ל נ' כרבי חייא דסבר כן בריש ב"מ ומטעם שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים לכן צריך לישבע ש"ד: וחייב לישבע כו' ובשבועה

מיהא נהמניה ועד"ר: ועדים מעידים אותו שראו נ' בידו פי' שראוהו בשעת תביעה דדוקא במלוה דלהוצאה ניתנה א"ל לאשתמוטי נתכוין עד שיזדמן מעות לידו משא"כ בפקדון ועיין בהגד"מ: הוחזק כפרן פי' והרי הוא גזלן ופסול לשבועה: והתובע נשבע ונוטל דאיך יהא נאמן ליטול כולה ע"פ דיבורו בלא שבועה וכמש"ר סימן צ"ב סי"ב בשם הר"י אצל חשוד ע"ש והרא"ש שכתב בתשובה סוף כלל צ"ד בא' שנתנו מעות בידו להשביחן וכפר בהן ובאו עליו עדים שהודה במקצת והביאו ב"י בסימן זה ס"ה ובסימן ל' ס"ד דפסק הרא"ש דהו"ל מחוייב שבועה ואיל"ו התם נמי איירי דשכנגדו נשבע ונוטל וכן כתב מ"ו ר"מ בפשיטות בד"מ סימן זה סכ"א ע"ש ולא דמי להני מתוך שאיל"ו שכ"ר בסמוך ס"ח י"א י"ב י"ג י"ד דשם הטעם כיון שהוא מסופק בפרעון כולו או שהעד מעיד בחיובו דכולהו כל עוד שא"י לישבע להכחישו הו"ל דברי העד הא' כשני עדים מש"ה משלם וא"צ שכנגדו לישבע וק"ל:

סעיף ג

ויש עד א' כו' וכ"כ התוס' והרא"ש פ"ק דב"מ וכתב הרא"ש דהר"ם מרוטנבורג כתב טעם לזה דק"ו הוא ומה כשהעד מעיד לשאינו מוחזק זוקק את המוחזק לשבועה כ"ש כשמעיד למוחזק שיפטרנו משבועה ועיין בס"ס מ"ו שחולק הרמ"ה ובס"ס פ"ד שחולק בעה"ת ועיין בהגד"מ:

סעיף ד

השיב אין לך בידי כלום כו' בר"פ הדיינין תנן א"ל מנה לי בידך אין לך בידי פטור מנה לי בידך א"ל הן למחר א"ל תנהו לי נתתיו לך פטור ע"כ ובסוף דף מ' גרסינן מנה לי בידך אין לך בידי פטור אמר רב נחמן ומשביעין אותו שבועת היסת מ"ט חזקה אין אדם תובע אח"כ יש לו עליו כו' ע"ש דאיכא עוד לישנא דר"נ קאי אסיפא ופסקו רוב הפוסקים כלישנא קמא כמ"ש לקמן ריש סימן פ"ז וע"ש. ורבינו שכתב אתה מחלתו לי או נתתו לי במתנה ולא כתב פרעתיך כלשון המשנה אפשר דלרבותא כ"כ דאפילו בהני טענות פטור מש"ד וכ"ש בטענת פרעון שכל חוב לפרעון עומד ולקמן סימן פ"ז ס"ח כ"ר כלשון המשנה הנ"ל ע"ש ודו"ק: וזהו שנקרא שבועת היסת שם ופירש"י היסת שומא ששמו חכמים עליו שבועה כמו אם ה' הסיתך בי ובריש מציעא פי' שבועה שהשיאוהו חכמים לכך להכריחו להודות ובעה"ת פי' היסת ל' המלכה כלומר נמלך ר"נ וסייעתו ותקנוה מל' כי יסיתך אחיך דמתרגמינן ארי ימלכינך:

סעיף ה

והנני נותנם לך ב"מ דף ד' ומפרש טעמא דהני זוזי דקמודי בהו ונותנם לו כאילו לא תבעו בהן ובאינך הו"ל כופר הכל:

סעיף ו
פטור מלשלם דאוקי ממונא בחזקת מריה והוא סוף ב"ק:

סעיף ז
ואפי' אם תבעוהו כו' כן פירשו הרי"ף והרא"ש שם להמשנה ופסקו כר"נ ור"י ע"ש: כדי להקל בשבועתו כו' שאף אם אמת הוא שחייב לו אלא ששכח מ"מ לא נשבע לשקר שהרי באמת נשבע שא"י שח"ל ועוד שאם יביא התובע אח"כ עדים שחייב לו לא יהא מוחזק בשבועת שוא. וע"ל סימן ע"ט ס"ד שג"כ יכול לחזור בו מלהד"ם ולטעון פרעתי כל זמן שלא הוכחש בעדים כו' וכ"כ רבינו סימן פ' ע"ש:

סעיף ט
פטור אף לצאת כו' הואיל שגם ההלואה היא ספק בידו וע"ל סימן שס"ה:

סעיף י
כתב הר"מ מרוטנבורג כצ"ל וכ"כ המרדכי פי"ג בשמו וכתב ב"י וכן נראה ג"כ מדברי הרמב"ם בפ"ג מה"ט:

סעיף יא
ועד א' מעיד שהוא ח"ל פי' שלוה ממנו וכן הוא בהדיא בבעה"ת של"ח ז"ל וע"א מעיד שלוה כו' גם רבינו בסמוך סי"ט בדברי ר"י ברצלוני כתב ז"ל אע"פ שע"א מעיד שלוה כו': משואי"ל כו' פי' דאמר אם ירצה לישבע שאינו יודע אינו נפטר בזה כיון דאם היו ב' מעידים שלוה היה צריך לשלם כל שאיני טוען פרעתי וכל שב' מחייבין אותו ממון א' מחייבו שבועה נגד עדותו שלא לוה וזה אינו יכול לישבע שהרי אומר איני יודע מיהו אח"כ אם טען ואמר נזכרתי שלויתי ופרעתי נראה דפטור מהמלוה בהיסת ודוקא בכפר מתחילה ואמר להד"ם ובא עד והכחישו כתב אח"ז בסי"ד דא"נ מטעם דאילו הוה שנים כו' אבל באמר מתחילה איני יודע אם לויתי אף אם באו ב' ואמרו שלוה היה נאמן לומר נזכרתי דלויתי ופרעתי וכן לקמן סימן ע"ט מוכח דלא הוחזק כפרן כי אם בטוענו להד"ם ומשה"נ כ"ר כאן וז"ל ל"ש טען איני יודע אם פרעת דמשמע הא אם טען ודאי פרעתי אפילו לאחר שבא העד ואמר שלוה היה פטור בהיסת ולא איירי בדין זה דאומר העד לא זז ידי וכו' כמ"ש בדרישה ע"ש ודו"ק: ל"ש טען כו' כלומר ל"ש טען גם טענת א"י אם פרעתיך וכאילו אמר איני מרגיש שום חוב עלי והוא דיכול להיות דלא לויתי ואם לויתי פרעתיהו דאל"כ קשה הא באומר יודע אני שלויתי וא"י אם פרעתי אפילו בלא עד חייב מ"ו ר"ש ז"ל ועד"ר: דכיון דעד א' וכו' ברי ושמא כו' כדי שלא תקשה מי מחייבו ממון הא קי"ל כמ"ד דבאומר א"י לא אמרינן ברי דתובע ושמא דנתבע ברי עדיף אלא אמרינן המע"ה ואף שיש כאן עד אינו מעיד שעדיין ח"ל אלא שלוה מ"ה כתב דמ"מ כיון

דהעד מסייע לתובע כ"ע מודו בזה דברי דתובע עדיף וא"ת ישבע הוא נגד העד והרי הוא כאילו אינו ונחזור לומר המע"ה ע"ז אסיק דכאן אינו יכול לישבע נגד העד ומה"ט לחוד דכיון דאיל"מ לא סגי לחייבו דהא אף דאינו יכול לישבע נגד העד מ"מ אין העד מעיד שח"ל עדיין דמי ההלואה מש"ה הוצרך ג"כ לכתוב הטעם דברי ושמא כו' וכמ"ש וק"ל:

סעיף יב

אבל אתה חייב כו' הוא נלמד מדין נסכא דר"א שכ"ר אח"ז וכתב המ"מ דהיינו כו' [עיין לשונו בב"ח ובדרישה] ורבי' נמי איירי בהכי ואף שסתם ולא הזכיר לא זזה כו' כבר רמזו בצחות לשונו שבבבא ראשונה כתב טענת המלוה והלוה ואח"כ עדות העד ובבבא זו כתב עדות העד קודם טענת הלוה משום דברישא איירי כשאין העד מעיד שח"ל עדיין אלא תבעו בטענת עצמו ובהך בבא איירי שתובעו בעדותו של עד המעיד שיודע שהוא ח"ל עדיין:

סעיף יג

והוא אומר ודאי כו' דבכ"מ ששנים מחייבים אותו ממון א' מחייבו שבועה ואילו היה טוען לא חטפתי היה נשבע להכחיש העד אבל השתא דמודה לדברי העד א"נ בשבועה לומר שלי הוא דחזקה הוא דכל מה שברשות אדם הוא שלו וכן אין להאמינו דשלו הוא במיגו דהחזרתיו לך דכבר כתבתי בשם מ"מ דהגוזל דבר בעדים צריך להחזיר בעדים וכן אין להאמינו במיגו דהכחשה דהוי מיגו דהעזה א"נ משום דמיגו במקום חזקה לא אמרינן ולכן ה"ל משואי"ל משלם ועד"ר:

סעיף יד

כיון שאם היו שנים כו' הוקשה לרבינו אמאי לא יהא נאמן לחזור ולטעון פרעתי כיון שאין העד מעיד אלא שמנה לו לידו אבל אפשר שפרעו וכמו אם לא היה כאן שום עד שלוה דהיה יכול לחזור בו ולומר טעיתי בטענתי הראשונה ולויתי ופרעתי הואיל ששני הטענות באין לפטור כמש"ל סימן פ' מש"ה כ"ר כיון כו' וה"נ שיש ע"א שלוה ותיכף כשטען לא לויתי היה מחוייב שבועה להכחיש העד וא"י שהרי הודה לדבריו לכן דין הוא שישלם: דכל האומר לא לויתי כו' פי' כיון שלדבריו לא לוה ודאי לא פרע:

סעיף טו

טענו מנה לי בידך מימרא דרבא פ' השואל:

סעיף יז

וליכא כפירת ב' כסף כו' כל אלו יתבארו לקמן סי' פ"ז פ"ח צ"ה ע"ש. גבי שבועה ועד אחד ס"א דע"א היכא שאין השנים כו' דומה לזה כ"ר סי' צ' ס"ה גבי מי שנכנס לבית חבירו למשכנו וכמ"ש בשם מ"ו ר"ש ז"ל שם בסעיף ב' ע"ש אבל ממש"ר לקמן סי' פ"ט

דאם יש ע"א ששכרו וב"ה אומר שפרעו כתב הרמ"ה דחייב לישבע ש"ד אין ראייה שיש שם טעם אחר וכמ"ש שם אלא ע"י שבועת התובע אי איכא חד כו' כצ"ל: ומ"ש לא מחוייב שבועה הוא פי' אינו מחוייב ש"ד ע"פ העד:

סעיף יח

י"א דלא אמרינן כו' עד והיסת על הגלגולים כו' הם דברי בעה"ת בשל"ח ע"ש: והשיב הנתבע כו' אין בידי כלום נראה דה"ה אם השיבו על הגלגולים אין לך בידי אלא מקצת טענותיך דמחוייב ש"ד על הגלגול נמי הדין כן שמשלם התביעה שא"י לישבע עליה ועל הודאת מקצת נשבע ש"ד (דהו"ל) [דדל] שבועה שאינו יכול לישבע עליה מהכא ולא הוי קמן אלא שבועת מודה מקצת: אלא ישבע על הגלגול כו' ר"ל היסת כדין כופר הכל ומש"ה קאמר או יהפכנה על שכנגדו ואי ש"ד בעי לישבע לא היה יכול להפכה כמ"ש סי' פ"ז (וע"ל סצ"ד מ"ש עוד מזה ודוק) ומפני שפשוט הוא שאין כאן ש"ד כלל לא הוצרך לפרש שישבע היסת אבל בבבא שניה הוצרך רבינו לכתוב בפירוש והיסת על הגלגולים דהתם כיון שיש ש"ד על עיקר התביעה יש מקום לטעות ולומר שגם על הגלגולים ישבע ש"ד קמ"ל דבהיסת סגי: והוא טוען על הגלגולים א"י כו' נראה דדוקא בהא פליג הרמ"ה כיון דנשבע ש"ד וגלגול ש"ד הוא אבל אבבא קמייתא כשטוען על העיקר נ' איני יודע לא פליג כיון ששם משלם עיקר השבועה ואינו נשבע אין לומר בו גלגול ש"ד הוא: וא"א הרא"ש ז"ל כתב כו' בפרק השואל וטעמיה משום דגלגול שבועה נלמד מסוטה והתם טוענת האשה על שניהם ברי לי שלא זניתי ע"ש שהאריך ובתשוב' הארכתי בביאור דעת הרא"ש בענין זה וקצת ממנו כתבתי לקמן סימן צ"ד ע"ש:

סעיף יט

והא דאמרינן כשמשיב הנתבע כו' עד אבל היורש לא הו"ל לידע כ"כ בעה"ת של"ח ע"ש: ואמר אני יודע שאבי ח"ל כצ"ל: אין עליו אלא שבועה כו' שבועה זו יתבאר בסימן ק"ח דש"ח בנק"ח היא משא"כ בהיסת כהרי"ף ולא כתב וכ"כ הר"י כו' אלא דגם הוא ס"ל (דאמר) [דלא אמרינן] ביורש מתוך שאיל"מ גם י"ל דבכה"ג דיש עד גם הרי"ף מודה דלא סגי בהיסת: שבכל דבר שאביהם היה כו' כלומר כל מה שאפשר לומר כו' שאילו היה אביהם קיים היה יכול לפטור עצמו בשבועה אף אם הם אין טוענים אותה אנן טענינן להו ופטורים בלא שבועה כמו הכא שהם טוענים א"י אם פרעך ובהך טענה לא היה אביהם נפטר מלשלם מ"מ אמרינן דלמא אביהם לא היה טוען כן אלא היה טוען כן שהלויתני ופרעתי לך והיה נפטר בשבועה ופטרינן להו בלא שבועה:

סעיף כ

שאמר נ' חייב לך ולא יותר כו' ה"ט כיון שטוען ברי לי שאינו ח"ל יותר מה לי הוא מה לי באביו דגם הוא יכול לישבע אטענות ודאי כאביו וכן הוא בפרק כל הנשבעין:

סעיף כא

כל טענת ספק כו' כ"כ הרמב"ם פ"א מטוען ובעה"ת בשער ל"ו ובסוף שער ל"ח וכתב המ"מ שם שהוא מוסכם מכל הפוסקים ודקדקו כן מדרב נחמן תיקן היסת משום דחזקה אין אדם תובע אא"כ יש לו בידו אלמא דבטוען טענת ברי הוא דוקא עכ"ל:

סעיף כב

כיון שהתובע אמר שמא כו' האי כיון אינו נתינת טעם אמ"ש דא"צ אכילו לצאת י"ש דאם כן היה משמע דאם התובע היה אומר ברי היה הנתבע מחויב לצאת י"ש וזה אינו מאחר שהנתבע ג"כ טוען ברי דאינו מחויב לצאת י"ש אלא כשאומר א"י אלא האי כיון הוא נתינת טעם על מה שפטר משבועת היסת וכ"מ הל' דלא קאי אלצאת י"ש דא"כ לא הול"ל והנתבע לא מודה לו אלא הול"ל והנתבע יודע בבירור שאינו ח"ל ודוק: ומ"ש והנתבע לא מודה לו כו' א"ל הא אפילו טוען ספק ג"כ אינו חייב ש"ה מאחר שהתובע טוען שמא ואפילו לצאת י"ש אינו חייב בשניהם טוענים שמא כמ"ש בסמוך דאפשר דנקט הכי משום בבא מנה שהלויתיך כמדומה לי שלא פרעתני דהו"ל קצת טענת ברי ולכן אילו היה טוען התובע שמא היה חייב היסת וחייב ג"כ לצאת י"ש דהו"ל כאילו אומר הלויתני וא"י אם פרעתיך:

סעיף כג

וכן אם אומר לחבירו כו' עד סוף הסעיף דברי רבינו כאן מגומגמים חדא בשינוי ל' דברישא כ' הודית לי שלקחת כו' ובסיפא כתב הודית לי בעצמך שאתה חייב כו' ששינה מלקיחה להודאה שחייב הא אידי ואידי אי אמר אתם עדי חייב ואם לא אמר א"ע פטור ועוד מ"ש דנקט בסיפא בעצמך יותר ממך שנקט ליה ברישא ועוד למה האריך וכתב אבל אם טען כו' דהול"ל בקיצור אבל אם אמר א"ע כו' זהו טענת ברי ועוד שכתב גבי הודאה שלקחת משלי שיכול לומר משטה כו' וזה סותר מ"ש לעיל סימן ל"ב ולקמן סימן פ"א דלא שייכא טענת השטאה כ"א בהודאה שהודה לו ע"י תביעה ומטעם שכתבו שם. וביישוב הדברים נ"ל דגם האי דינא איירי בדומה למש"ר לעיל מיניה בסמוך דהיינו שתבעו וא"ל מי לא בא לידך כך וכך שנאבד ממני והודה לו (וזהו שאמר ברישא אתה הודית שלקחת משלי) ואח"כ תבעו לפני ב"ד והציע הדברים לפניהם איך שתבעו מספק והודה לו וקמ"ל רבינו דאף ע"פ שהודה לו ע"י טענת לקיחה וגניבה אפ"ה יכול לומר משטה הייתי בך דהא תבעו לומר לא ראית משלי כך וכך אבל השבעה לא שייך כאן

דאין דרך אדם להודות שממון זה שבידו גניב אתו כדי שלא להשביע את עצמו וגם כיון שהיה בתביעה כמ"ש שם ובסיפא איירי בלא תביעה כלל וקמ"ל רבותא אחריתא דאפילו הודה לו בטענת הלואה אפ"ה א"י לטעון טענת השבעה כיון שאמר אתם עדי אבל השטאה בלא"ה לא שייך דהא הודה מעצמו וק"ל: ואם יהפכנה עליו כו' כלומר ולא אמרינן כיון שהוא עצמו אינו טוען בברי שהוא ח"ל אלא ע"פ הודאת עצמו אין מוציאין מזה ומיירי אף בשלא אמר זה בפניהם השבע שהודיתי וטול וק"ל:

סעיף כד

כיון שאינו טוענו בודאי כו' אין לפרש דר"ל דאינו טוענו בודאי ב' כספים ופרוטה דהא אשבועת היסת קאי אלא ה"פ שאינו טוענו בודאי יותר ממה שהודה לו וק"ל:

סעיף כה

כיון שאומר איני יודע כמה או איני יודע אם הלויתיך כן הוא ברוב הספרים והוא קצת מגומגם במ"ש ל' כיון גם איני יודע אם הלויתיך מאן דבר שמיה ובס"א של קלף ראיתי שכל זה אינו ולספרים דידן ה"פ דהאי כיון הוא נתינת טעם למה שקראו טענת שמא דאע"פ שאמר הלויתיך מכל מקום כיון שסיים דבריו ואמר א"י כמה מיקרי טענת שמא ואגב כתב או שטוען בהדיא ואמר איני יודע אם הלויתיך ובס"א כתוב כגון במקום כיון והיא גירסא נכונה ובדפוס תוגרמה ראיתי כתוב אז איני יודע כו' במקום או ונלע"ד דה"פ כיון שאמר א"י כמה אז הוי כאומר א"י אם הלויתיך ואין לחייב הנתבע לצאת י"ש:

סעיף כו

טענו איני יודע כמה וכו' ע"ל סימן רצ"ה: ב' כספים ופרוטה פי' דאילו לא טען כ"כ אפילו אם הודה לו הנתבע בפרוטה ליכא דין מודה מקצת כדלקמן סימן פ"ח דבעינן לפחות שתהא הכפירה ב' כספים וההודאה בפרוטה: שהרי אם באו לגבות ממנו כו' והא דלא אמרינן הכי לעיל בסמוך גבי אם טענו שניהם ספק כו' דהנתבע הודה לו בפחות מפרוטה שאני התם דהתובע לא טוען בברי שח"ל יותר ממה שהודה ולכן לא שייך שבועה כלל אפילו היסת וק"ל: ומתוך שאינו יכול לישבע משלם ב' כספים ופרוטה וק"ל וכ"כ בעה"ת ועד"מ:

סעיף ל

שכתב אמר היורש כו' כצ"ל:

סעיף לב

משביעין אותו שבועת היסת פי' בכופר הכל וממילא משביעין אותו ש"ד במודה מקצת וק"ל:

סעיף לג

שנטלת משלי כך וכך הא דלא קאמר הודית לי בפניהם שאתה ח"ל היינו משום דהודאה שלא בפניו אפילו באתם עדי לא הוי הודאה וכמ"ש בסימן פ"א: ויראה שהוא מחלק בין אם העד לפנינו כו' אשמועינן בזה שנחשב כטענת ברי גמורה ומשביעין עליה אפילו ש"ד וכן לאידך גיסא אשמועינן דאם אינו כאן פטור אפילו משבועת היסת דאין טענתו טענה כלל: ע"פ מה שטוען לו העד ס"א ע"פ מה שא"ל העד: וכ"כ הרי"ף שנשבעין על פי העד כו' פי' ומיירי נמי שהעד בפנינו מדאמר דהו"ל משואי"ל כו':

סעיף לד

וחשיב הנתבע הלא יש לך שטר עלי פי' ובאמת אין לך בידי כלום כי שטר אמנה או פרוע הוא וכדמסיק ודון זה כתבו הרמב"ם פי"ד ממלוה וכתב מ"מ שם דנלמד ממ"ש בפרק המפקיד דהמלוה נשבע תחילה שאינו ברשותו כו' וכמש"ר סימן ע"ב ס"י גבי משכון ע"ש: ואח"כ תוציא השטר הפרוע ותגבה בו ז"ל מ"ו ר"ש ז"ל א"ל מה בכך שיגבה בו בדינא הוא גובה ולא שייך כאן לומר שמא יפסלנו לעדות או נמצא ש"ש מתחלל כדלעיל סימן ע"ב גבי משכון דאף שטען פרעתי או שטר אמנה לא נפסל לכן נ"ל דגם לעיל גבי משכון הטעם שלא תהיה שבועתו לבטלה דה"ט שייך נמי הכא כמ"ש המ"מ סוף פי"ד דמלוה ע"ש עכ"ל: או החרים חרם סתם אבל אין משביעין הלוה אא"כ ביטל השטר:

סימן עו

סעיף א

אחד שלוה משנים בבת א' וכו' והודיעוהו כו' מבעה"ת שער ל"ט ודקדק וכתב והודיעוהו דאל"כ אע"ג דזה נתן לו מידו מנה וזה ר' מ"מ כיון שהלוו לו בבת א' זה בפני זה הוי פטור מטעם כיון דאינהו לא קפדי אהדדי ואין א' מתייירא מחבירו למה ידקדק הוא וכמש"ר סימן ש' גבי פקדון דכל שהפקידו זה בפני זה פטור משא"כ כשהודיעוהו דכיון דמלוה להוצאה ניתנה וראה דקפדי הו"ל למידק לזכור מי בעל הק' וכיון דלא דק איהו דאפסיד אנפשיה ודוקא בהלואה דלהוצאה ניתנה אמרינן דהו"ל להלוה לדקדק מאחר שהודיעוהו למי הק' ולמי הר' אבל בפקדון דלאו להוצאה ניתן יכול הנפקד לומר אע"ג דהודעתני לא דקדקתי בין צרור גדול לקטן ואמרתי מה שהפקדתם תחזרו ותטלו בעינא אלא שנתערבו אח"כ בלי פשיעה וק"ל ועד"ר: והו"ל כאומר לויתי מא' מכם כו' פי' אע"ג דהלוהו בפעם א' זה בפני זה דהו"ל כבכרך א' מ"מ כיון דהודיעוהו למי הר' הו"ל כאומר לויתי מא' מכם כו' דהו"ל כשני כרכים דחייב ליתן מדינא לכל א' ר' אם תבעו ליה שניהם ר' ועד"ר: ותבעוהו כ"א בר' פי' תבעוהו מתחלה קודם שהודה שחייב לא' מהן: שצריך ליתן לכ"א ר' פי' אחר שישבע כ"א שהוא כדבריו וכ"כ רבינו לקמן סימן ש' והא דלא

אמרינן הכא מחויב שבועה ואיל"מ כדלעיל סימן ע"ה ויטול זה בלא שבועה כתב נ"י דלא דמי דהתם רמו שבועה עליה כי היכי דלא יעכב ממון חבירו ברשותו אבל הכא הרי מודה כל הג' מאות שהפקידו אצלו ואין הכפירה אלא בין המפקידים וכ"כ בעה"ת בשם הרמב"ן והמ"מ פ"ה דשאלה סיים בזה נ"ל כיון שמחמת פשיעתו הדבר ברור שהוא מפסיד מנה שלא כדין בדין הוא שישביעם ויטלו ע"כ: שאין ספק מוציא מידי ודאי כו' ואם לא יתן לכ"א אלא מנה נמצא מוציא מנה א' מבעל המאתים הטוען בברי שנתן לו ואין ספק כו' ודוקא כאן שהוא ידוע בברי שחייב לא' מהן ר' אבל במנה לי בידך והלה אומר א"י כיון שא"י שחייב כלל פטור כמשר"ל סימן ע"ה כ"כ תו' והרא"ש פ' המפקיד: אבל כה"ג במלוה בשטר כו' כלומר אפילו (לאו) [לוו] כל אחד בפני עצמו זה ק' וזה ר' וגם הודיעוהו שלזה ק' ולזה ר' אפ"ה אינו נותן לשום א' אלא מנה דכיון שעושים שותפות בשטר לא הו"ל למידק: והאמינו כו' כלומר ועוד שהאמינו כן הוא בבעה"ת:

סעיף ב

היו ב' תובעים כו' לא הוצרך רבינו לכתוב דין זה דזה כהלוהו בב' כריכות ונפיק מק"ו מדין ראשון דא' לוה מב' כו' ועוד שכבר כתבו לעיל (שהרי כתב והוי כאומר לויתי מא' מכם כו') ולא כתבו אלא משום דבא לכתוב עליו דין אם בא לצאת י"ש ומשום דגם במשנה נשנה דין לצי"ש באומר א' משניכם הפקיד בידי וא"י איזה וכמ"ש בדרישה וגם בא לכתוב דלהרמב"ן והרא"ש בכה"ג שלא הפקיד לו אלא א' ולא תבע פטור אפילו לצי"ש ויתבאר בסמוך ובדרישה ע"ש: צריך ליתן לכ"א וא' כלומר אפילו מדינא חייב ליתן להם אחר שישבע כ"א וכנ"ל: וי"א שלצי"ש צריך כו' והרמב"ן כתב דאף לצי"ש כו' דעת הי"א הוא דעת התוס' שם פ' המפקיד וכתבתי לשונם בדרישה ע"ש והזכירו גם בעה"ת והרמב"ן והרא"ש חולקים עליהם וס"ל כיון דלא תבעו ולא דקדקו פטור אף לצי"ש ועמ"ש מזה ס"ס זה: ומדברי א"א יראה כו' רבינו כתב ל' יראה משום דלא מצינו להרא"ש שדבר באלו הדינין כלום גבי הלואה רק בפקדון ואדרבא ממ"ש גבי פקדון יש מקום לטעות כאן דגבי פקדון כתב דכל שהפקידו זה בפני זה לא הו"ל לנפקד למידק וסד"א גם כאן דינא הכי וממילא הוי דינא הכי תבעי ליה פטור מדינא וחייב בבא לצי"ש ובלא תבעו פטור אף לצי"ש קמ"ל רבינו דלא יראה כן מדבריו וה"ט כיון דהרא"ש תלה טעמו בב' שהפקידו זה בפני זה דפטור משום דלא הו"ל למידק כיון דאינהו גופייהו לא דייקי ממילא נשמע גבי מלוה כשהודיעוהו למי ק' ולמי ר' דנראה דדייקו אז אפילו הלוו לו זה בפני זה חייב דהו"ל ללוה למידק וכי לא דק פשע ודיניה כב' שהפקידו אצל אחד זה שלא בפני זה דאי תבעי ליה נשבע כ"א ונוטל ואי לא תבעי ליה פטור מדינא

וחייב בבא לציי"ש. ובדין שטר נמי חידש רבינו דפטור בדיני אדם אבל חייב בבא לציי"ש וכמ"ש בסמוך דמלוה ע"פ דהו"ל למידק פי' כשהלוו שניהם בלא שטר אפילו הלווהו שניהם זה בפ"ז מ"מ כיין שהודיעוהו הו"ל למידק וקאי אמש"ר בריש הסימן דאיירי בהודיעוהו ועוד דמסתמא מודיעים אותו בהלואה דניתנה להוצאה ועד"ר: ובשטר אי תבעי ליה כו' עד והשאר יהא מונח כו' פי' היינו לדינא אבל לציי"ש חייב ליתן לכל א' ר' ואף שדין זה אינו מבואר בדברי הרא"ש שחייב לציי"ש והתוס' כתבו להדיא דפטור אף לציי"ש ובעה"ת שם בשער ל"ט דין א' הניחו בצ"ע דעת רבינו ודאי אינו כן דהא לקמן סימן ש' לענין פקדון כתב להדיא דבכה"ג חייב לציי"ש ליתן לכל א' ר' וכן מוכח כאן מסיום ל' שכתב ואי לא תבעי כו' פטור אף לציי"ש משמע הא תבעו חייב לציי"ש ואי לאו דמסתפינא היה נ"ל להגיה כאן וכן צ"ל עד שיבא אליהו ואם בא לציי"ש חייב ליתן לכל א' ר' ואי לא תבעי ליה וכן בא' מכם וכו' ולא תבעי ליה כו' פטור אף לציי"ש דאע"ג דהו"ל כב' כריכות דהו"ל למידק מ"מ כשהמפקיד אינו תובע גילה דעתו שלא דקדק ולמה ידקדק הוא ואינו דומה להפקידו שניהם בידו א' מנה וא' ר' הנ"ל דצריך ליתן לכל א' וא' ר' בבא לציי"ש דכבר כתבתי דהתם מיירי בהודיעוהו דגילו דעתן שדקדקו שם והא דמחייב הרא"ש ורבינו לקמן סימן ש' גבי פקדון לציי"ש בהפקידו זה שלא בפ"ז ואע"ג דלא תבעו ודקדקו כלל ה"ט משום דשם יכול כ"א מהמפקידים לומר ידעתי בהנפקד שיודע שאני הפקדתי בידו וסברתי שיודע ג"כ כמה הפקדתי בידו ומה שהנחתי אטול מידו דהא פקדון לא להוצאה ניתן משא"כ כשאחד הפקיד בידו וא"י איזהו דלא יכול למימר ידעתי בהנפקד שיודע שהפקדתי בידו דהרי האמת הוא אינו יודע אי הפקיד בידו וק"ל ועד"ר:

סימן עז

סעיף א

אבל אם מוצא כו' ואם כתוב בפירוש בשט"ח שהם ערבים קבלנים זה בעד זה אז תובע לאיזה מהם שירצה לד"ה כמ"ש הרא"ש בתשובה כלל ע"ד:

סעיף ב

אבל הרמב"ם כתב כו' בפכ"ה מהל' מלוה כ"כ וז"ל ב"י ל"ד מלוה בשטר אלא ה"ה לוו בע"פ כו' ע"ש שכתב ג"כ שגי' רבינו בהרמב"ם אינה נכונה ומהרי"ק שורש קפ"ב כתב תימה גדולה מ"ש בטור שרמב"ם כ' ב' שלוו בשטר א' או שלקחו מהם א' וכו' והנה בדקתי בהרבה ספרי רמב"ם ולא מצאתי שכתב אלא סתם שנעשים ערבים זה לזה ודוקא בב' שנעשו ערבים לאחד הוא שכ"כ ופשיטא דלא דמי כלל דהתם דין הוא שיפרע ממי

שירצה דכיון שאין נכסים ללוה ואינו יכול להפרע מן הלוה עצמו אלא מן הערב מה לי ערב זה מה לי ערב אחר הלא שניהם בתורת ערבות ירדו ומש"ה יפרע ממי שירצה אבל ב' שלוו בשטר א' י"ל שכל א' נעשה לוה בחצי המעות וערב בחצי האחר בעבור חבירו כיון שלוו בשטר א' ומש"ה לא יפרע הכל מא' בשיש לשני מה לפרוע דכיון דכל א' לוה חצי המעות למה יניח הלוה עצמו ויפרע מן הערב דהיינו חצי האחר שרוצה לגבות מזה הרי שנינו המלוה על ידי ערב לא יפרע מן הערב תחלה כו' ע"ש שהאריך. וכ"כ ב"י כאן דפשוט דהרמב"ם כבעל העיטור ס"ל וכ"כ מ"ו ר"ש ז"ל וסיים בו ואני בספרי פ' בית כור סימן ע"ז כתבתי שאינו אלא ערב עכ"ל. ולעד"נ דגם גירסת רבי' היתה כגירסת כל הספרים והא ראיה שרבי' היה בידו בעה"ת והבעה"ת העתיק ל' הרמב"ם כמו שהוא בנוסח הספרים הנ"ל שהביא מהרי"ק וב"י וכמ"ש לשונו בדרישה אלא דס"ל לרבינו מדהפסיק הרמב"ם שם בדין ערבים דאיירי ביה שם וערבב וכתב דין ב' שלוו כו' ביניהם והקדימו לדין ב' שערבו כו' מזה משמע לרבי' דס"ל דחד דינא אית להו לכולהו ואע"ג דסתם הרמב"ם ברישא ולא כתב אלא הרי הן ערבאין זה לזה אין בזה כלום דהרמב"ם ל' הירושלמי נקט בקיצור כדרכו וסמך אמ"ש אח"כ בשנים שערבו ואפשר נמי דגירסת רבינו היה ברמב"ם ושנים שערבו כו' בוי"ו וכדמשמע בל' התרומות וכמ"ש בדרישה דאז משמע דבא ליתן לשנים שלוו דין שנים שערבו ומה"ט השמיט רבינו מ"ש הרמב"ם מערבות ונקט תוכן כוונת דבריו גם י"ל דס"ל לרבינו דק"ו הוא כיון דבב' שערבו ס"ל להרמב"ם דיכול לגבות מכ"א מהן אע"פ שאינן בעלי דבר ולא נהנה שום א' מהם בכלום מהלואה זו כ"ש ב' שלוו שנהנה כ"א מגוף ההלואה המחצה שיגבה כולו ממי שירצה ודוק ועד"ר מ"ש עוד מזה: ומש"ר וכן ב' שותפים שלוה א' כו' מלשון וכן משמע שיודה שלוה לצורך השותפות כמו ב' שלוו שידע אחד מחבירו וזה מסכים למ"ש בסמוך בשם הר"י בי רב ע"ש: אלמא אע"פ שלכל אחד יש כדי החוב כולי שהרי פ' כו' הא דלא הוכיח כן מריש דבריו דכתב יפרע ממי שירצה משום די"ל שכוונתו הוא שיפרע ממי שיש לו קאמר לפי אומדן דעתו דמסתמא הוא רוצה לגבות ממי שיש לו בודאי והיינו ממי שירצה לפי אומדן דעתו אבל מדכתב ואם לא היה לאחד כדי חובו חוזר ותובע מהשני אלמא דבדאיתא גם לשני איירי דאל"כ איך יחזור ויגבה ממנו ואפ"ה אם אין לאחד כדי החוב דוקא קאמר דגובה מהשני הא איתא להראשון כדי כולו גובה הכל מהראשון אע"ג דאית ליה גם להשני. וא"ל ארבי' הא גם מזה אין ראיה די"ל מ"ש הרמב"ם ואם אין לא' כדי חובו ר"ל כדי חלקו בהחוב דהיינו חצי החוב בזה קאמר דחוזר וגובה מהשני גם מה שנשאר הראשון חייב לו מחלקו אבל לא עלה על דעתו לגבות מא' הכל כשיש

גם להשני די"ל דל' כדי חובו כדי כולו משמע דאל"כ הול"ל כדי חלקו ודוק: וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל לא קאי אכל דברי הרמב"ם אלא כלומר שגם הוא כתב דב' שלוו יכול המלוה לגבות מאיזה מהם שירצה כל החוב אפי' יש להשני לפרוע אבל בדין שותפים י"ל דלא ס"ל להרא"ש כהרמב"ם וכמש"ר ס"ג בשמו ואפשר נמי לומר דאכל דברי הרמב"ם קאי דגם בדין שותפין ס"ל כוותיה וכמ"ש הר"י בי רב ז"ל בתשובה והביאו ב"י והד"מ ע"ש ועד"ר:

סעיף ג

וכתב הרמב"ן שותפין כו' עד לוה מה שלוה הכל בבעה"ת שער מ"ד: וא"א הרא"ש לא כתב כך בתשובה כו' בכלל פ"ט:

סעיף ד

ראובן שהוצרך ללוות מנה כו' דברי בעה"ת הן שער מ"ד אך שהוא לא הכריע לא לחיוב ולא לפטור ורבי' הכריע לחייבו: ערבות וב"ח כו' עמ"ש בסמוך וע"ל סימן קל"ב מ"ש שם: דכיון שהמלוה יכול לגבות החצי [כו'] מלוי בבעה"ת כתב בל' זה כיון שהמלוה יכול לתבוע הכל מאיזה מהן שירצה ע"ד כן נכנסו כו' וכן נראה ממ"ש בתחילת הדבר עד שיכנסו ערבות ובעלי חובים כו' מיהו י"ל דרבינו דקדק לכתוב כן משום דאף דלדינא יכול לגבות הכל מא' אם רוצה מ"מ אין זה תועלת ללוי לטעון כן נגד יהודא דיש ליהודא לומר אדרבא כיון דבדין גובה מאיזה מהן שירצה וגובה ממך הכל נסתחפה שדך ואילו היה גובה ממני היה היזק שלי ודייך שתגבה ממני שליש ולכן עדיפא ליה לטעון נגד יהודא כיון שהמלוה היה יכול לגבות מכל אחד החצי נמצא שניהם שוים בשיעבוד החוב ועל כל אחד מוטל לפרוע המחצה וק"ל ולענין ג' ערבות אין הדין כן כמו שכתוב לקמן סימן קל"ב:

סעיף ה

ראובן שתבע משנים כו' עד נוגע בעדותו של חבירו הם דברי בעה"ת שם: הרי נתחייב בכל נראה דאפילו לפי סברת בעל העיטור הנ"ל בר"ס זה יכול לגבות ממנו כל החוב דכיון שכפר האחד כמו שאין לו נכסים דמי וק"ל: מפני שהוא נוגע בעדות שאומר כן כדי שלא יפרע הוא אלא מחצה וא"ל יהא המודה נאמן במגו דאי בעי כפר בכל או לא היינו שותפים ואינני חייב אלא החצי די"ל דירא לשקר שמא יכחישנו התובע בעדים והיותר נראה כיון דלכי טענתו דהשתא הוא חייב בכל וכמ"ש אלא שבאת להאמינו במגו ולפטרו במקצת ולחייב את חבירו באותו מקצת מגו כזה לא אמרינן שיהיה לו המגו לפטור נפשו ממה שהודה לפנינו ושיחייב חבירו ע"י וק"ל:

סעיף ז

אבל אם הוציא ראובן שטר על ג' נקט שטר משום דבדלא שטר פשיטא דאין להו שייכות זה לזה כיון שחייב כ"א סך ידוע בפני עצמו ולית ביה חשש גומלין: וטענו כולם פרענו כו' אבל אם טענו שנים שחייבין וא' כופר כנ"ל אין נ"מ בזה בעדותן דהא המלוה יכול לגבות מהכופר בשט"ח שבידו עליו וק"ל:

סעיף ח

כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה כלל ע"ג ועד"ר: ומחל שמעון לראובן כל תביעה כו' נראה דוקא כשמחל לו בלשון הזה דכיון דמחל לו כל תביעה שיש לו עליו מזה השטר כל סך השטר הוא בכלל המחילה שהרי כל הסך היה יכול לתבוע ממנו כדמסיק בטעמיה דכיון שהיה כו' כשמחל לו כל דין כו' והיינו כל החוב אלא דאכתי אית לך למימר דלמא לא היתה כוונתו אלא למחול לזה מפני שאהב אותו ע"ז מסיק וכתב דז"א דכיון ששותפים היו בחוב ושותף הא' הוא שליח חבירו כשמחל לאחד סתם מחל לכולם וק"ל אבל כשלא א"ל אלא אני מוחל חלקך ודאי לא מחל אלא חצי החוב ואותו החצי הוא נמחל לכולם בשותפות: שהיה יכול לגבות פי' לטעמיה אזיל כמש"ר ר"ס זה בשמו שפסק בב' שלוו מא' שגובה מא' הכל אבל לב"ה וסייעתיה הנ"ל מחל לא' מהן לא מחל אלא חלקו וגובה מחבירו חצי החוב ומ"מ גם לדידהו יש נ"מ בדין זה היכא שכ"א ערב קבלן בעד חבירו ומחל לאחד מהן הכל מחול לכ"ע וכ"כ ב"י:

סעיף ט

ואין הדין כן בראובן כו' דין זה כ"ר ג"כ בס"ס קל"ב בשם הגאונים ע"ש: כיון שלא מחל כו' יכול לגבותו מן הערב כולי ל' ב"י נראה מדברי רבינו שהחילוק בין הב' דינים הוא דבראשון מחל לא' מן הלוים ובשני מחל לא' מן הערבים דבזה לא מחל מחובו כלום כי פרעון החוב הוא על הלוה והערבים אין עליהם אלא שיעבוד וכי מחל לא' מהם נשאר החוב קיים על הלוה עם שיעבוד השני והרא"ש ורבי' לטעמייהו אזלי בהא דס"ל דגם בערבים גובה הכל מאיזה מהם שירצה ועד"ר:

סעיף י

ובא אחד ליטול חלקו אין שומעים לו כו' דדוקא לענין להוציא ממון מתחת יד הנפקד כ"כ אבל לענין לדון עמו יש לו דין אחר כמשר"ל ס"ס קכ"ב וקע"ו ועיקר דין זה מהירושלמי כמ"ש לעיל בדרישה בר"ס:

סעיף יא

איש ואשתו שלוו כו' בעה"ת שער מ"ד כ"כ ע"ש: אינה נאמנת אלא במגו דפרעתי החצי ר"ל ואין כל אשה יכולה לומר פרעתי דהא מה שקנתה אשה קנה בעלה א"ל שאחרים

נתנו לה מתנה ע"מ שאין לבעלה רשות בה או שטוענת אותן מעות שלויתי עם בעלי פרעתי להמלוה וכשיש עדים שבזבזה אותן מעות שוב אין לה מגו א"נ כשהמלוה יכתוב לאיש שקבל ממנו כל החוב אז אינה נאמנת לומר פרעתי וע"ד שיתבאר לקמן סי' ק"ל:

סימן עח

סעיף א

הקובע זמן כו' פי' לאפוקי סתם הלואה וכמש"ר ס"ס זה והיא מהתוס' דב"ב דף ה' ע"ש: או בתחלת היום דוקא נקט בתחלת היום ור"ל בתחלת הלילה דסתם יום היינו יום ולילה ומש"ה א"נ לומר פרעתיך דכיון שהתביעה היא בתחלת היום ממש א"כ ע"כ מ"ש פרעתיך בא לומר שפרעו קודם לכן והיינו תוך זמנו ועד"ר דכן מוכרח: ואפי' מיתמי פ"ק דבתרא ואפרעו קאי כלומר אפי' מיתמי נפרעין ולא חיישינן דלמא צררי אתפסיה לב"ח כדחיישינן בעלמא כדלקמן בסימן ק"ח דכי היכי דלא פרע בגו זמנו ה"נ לא מתפיס צררי אשר"י וכיון דנפרעין מהן (יהא) אפילו בלא שבועה משא"כ מלוה עצמו וכדמסיק רבינו וק"ל: שמת הלוה כו' כלומר ואפי' מיתמי כשמת הלוה תוך הזמן: ומש"ר אפילו הן קטנים כן מסיק שם הרא"ש ולאפוקי מר' יונה ובעלי התוס' שכתבו דבקטנים לא דחיישינן לצררי: אם היה מלוה בשטר והטעם כתב רשב"א שהרי מקיימים השטר אף שלא בפני בעל דין וכל שנתקיים השטר הרי הוא כאילו נתקיים בב"ד מזמן חתימתן ע"כ: ונתקבלה העדות בפניו איתומים קטנים קאי ומשום דאין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין וקטן כשלא בפניו דמי וכמש"ר בסימן כ"ח משא"כ ביורשים גדולים דמקבלין העדות בפניהם וע"ל סימן ק"י ועמ"ש בדרישה ר"ס מ"ו: אבל הכא שהלוה טוען שפרע צריך לישבע נראה דלצדדין קתני דאם הוא מלוה על פה אז אף אם הלוה לא טען השבע לי ב"ד טוענין ליה ואם הוא מלוה בשטר אז אם הוא אינו טוען השבע לו אין ב"ד טוענין ליה אבל אם טען השבע לי צריך לישבע כמש"ר בסימן פ"ב גם בסימן פ"ד לענין פוגם שטרו אמרינן דאם הוא תוך זמנו א"צ לישבע להרמב"ם ומ"מ אם טוען השבע לי צריך לישבע וכמ"ש שם ב"י ובש"ע ס"ו ע"ש:

סעיף ב

ואם מת תוך הזמן ובא כו' ז"ל הרא"ש שם ושטר בתוך זמנו הבא ליפרע מלקוחות כתב הרמב"ן בשם רב האי גאון דבעי שבועה ואפשר הא דחיישינן לפרעון טפי מביתמי משום דביתמי אם איתא דהוי פרע הוי פקיד בעידן דמית עכ"ל ור"ל ואם איתא דפקיד יתמי היו טוענין אותו שכך צוה להן אביהן ומש"ה אנן לא טענינן להו כיון דהן בעצמן יכולים לטעון מה ששמעו אבל בלקוחות אפשר דפקיד ואינהו לא ידעי ביה שיטענו כן

בב"ד ומש"ה אנן טענינן להו ודע שרבי' לקמן בסי' קי"ד סי"א כתב פלוגתא במלוה שבא לטרוף בתוך הזמן בחיי הלוה מהלקוחות דהרמב"ם כתב דא"צ שבועה ור' האי כתב דצריך שבועה וגם בדין זה כשבא לטרוף אחר מיתה כתב הרמב"ם דא"צ שבועה ורבי' דכתב שמת ל"ד נקט וגם הרא"ש לא כתב שמת כנ"ל וי"ל דלרבותא כ"כ רבי' דאפי' כשמת דגובה מיתמי בלא שבועה אפ"ה מלקוחות אינו גובה אלא בשבועה ומטעם הנ"ל וכ"ש כשבא לגבות בחיי המוכר דגם מהמוכר לא היה יכול לגבות כ"א בשבועת היסת לדעת הרא"ש כנ"ל וק"ל. והיותר נראה דאורחא דמלתא כ"ר דאין המלוה יכול לטרוף תוך זמן שנקבע להלואה בחיי לוה ומש"ה כתב כשמת ומיירי כשלא בא לטרוף עד אחר כלות זמנו אלא כיון שמת הלוה בתוך הזמן והיורשים אינן טוענין שהם פרעו מש"ה איכא מ"ד שא"צ לישבע וק"ל:

סעיף ג

ואין חילוק בין כו' אריש הסימן קאי אטוען פרעתיך תוך זמנו:

סעיף ד

בסופו נאמן לומר היום כו' כדי שלא תקשה דיוקי דברי רבינו אהדדי דבריש הסימן דקדק וכתב דבתבעו בתחלת היום א"צ לומר פרעתיך משמע הא באמצע היום נאמן וכאן כתב בסוף היום צ"ל דלענין טענת פרעתיך היום גם בתבעו באמצע היום נאמן אלא משום שבא רבי' לפרש דגם בטענת פרעתיך תוך זמנו נאמן במגו מש"ה קאמר שתבעו בסופו דאי לאו הכי ליכא מגו דפרעתיך היום דאין זה מגו טוב שאין אדם רגיל לשכוח מה שנפרע ביומו ולא היה יכול להעיז לטעון משא"כ בסופו נאמן במגו דפרעתיך בתחלת היום דהיינו בתחלת הלילה או קודם אור הבוקר דכיון שעבר עליו מקצת לילה ויום שלם היה יכול להעיז ולומר פרעתיך ושכחתיו וכן מוכח מהתוס' ובעה"ת וכמ"ש בפרישה בר"ס ודוק:

סימן עט

סעיף א

האומר כו' פלוגתא דאביי ורבא בשבועות ד' מ"א וידוע דהלכה כרבא דאמר הכי: והלה אומר להד"ם פי' לפני ב"ד וע"ד שיתבאר בסמוך ס"ח: ובאו עדים כו' חייב לפרעו ואין משביעין למלוה דה"ז הוחזק כפרן רמב"ם פ"ו מטוען וכן כתב רבי' בסמוך ס"ו וכתב המ"מ שם אדברי הרמב"ם שכן מוכח כאן דאם איתא דהמלוה נשבע היאך מקבלים שבועתו נגד ב' עדים אלא ודאי אינו נשבע עכ"ל ורבינו שכתב בסימן ע"ה ס"ב בהכופר בפקדון ובאו עדים והעידו על מחצה שראו בידו דהוחזק כפרן והתובע נשבע ונוטל כתבתי שם בדרושה ס"ב דל"ד לזה ע"ש ודוק. מודה הוא שלא פרעו פי' שבשעה שאמר

ליה מנה לי בידך עדיין לא פרעו: הודאת ב"ד כק' עדים דמי כלשון זה כתב גם פן הרמב"ם פ"ו דטוען וא"ל הא גם אלו ב' המעידין שפרעו נחשבין כק' וא"כ הודאת בע"ד יותר מק' עדים מיבעי ליה ונ"ל דעיקר מה שנתחייב לשלם היינו משום דהוכחש בעדים שמעידין שלוה והוא אמר להד"ם אלא שתאמר הרי ב' עדים מעידין שפרע ע"ז כתב דגם הודאתו מיחשבא כק' עדים וסלק עדי פרעון כנגד הודאתו שהוא כאילו היו עדים שלא פרעו וישאר כפרן באמרו להד"ם ועיין מה שכתבתי בסמ"ע מזה על מ"ש מ"ו ר"ם בהג"ה וגם יותר ממאה עדים ודוק: ומ"ש לפיכך כו' אין משביעים כו' כ"כ בעה"ת שער י"א ולאפוקי מב"ה ובזה צ"ל דהודאתו מיחשבא יותר מב' עדים דאל"כ הא כבר כ"ר ס"ס כ"ט ובס"ס מ"ו בע"א אומר תנאי היו דברינו וע"א אומר לא היה תנאי סלק עד נגד עד ומשביעים אותו היסת דהא בזה אין שייך לומר כבר הוחזק כפרן דהא כבר חזר ופרע ליה משום כפירתו ועכשיו חוזר ותובע אותו ואומר ממון שלי בידך שלא כדין וכל כפרן וחשוד התובע לחבירו צריך לישבע לו לכל הפחות היסת אטענתו וגם בר"ס ע"א ס"ו בהימניה כבי תרי דצריך לחזור לפרוע מ"מ מביאין לידי היסת ומיהו י"ל דשאני ש"ה דלא נתקנה אלא מכח דחזקה הוא דאין אדם תובע אם אין לו עליו והרי כיון דכבר הודה דלא כרעו מתחלה לא תקנו ש"ה אתביעה כזו וק"ל:

סעיף ב

כתב הר"י ן' מיגא"ש כו' כ"כ בעה"ת בשמו בשער י"א וכתב שלמדו מק"ו מדין הנ"ל דאף דבאו עדים ואמרו לוה ופרע מקבלים עדות הלואה ולא עדות הפרעון ואע"פ דהתם לא הודה כלל הכא דהודה הודאה גמורה כ"ש דמקבלין חובתו ולא זכותו וכ"כ נ"י ריש מציעא: אבל הרמב"ם כתב כו' בפ"ז מטוען כ"כ: עדות זו מועלת דייק וכתב זו כלומר כיון שאמר פרעתי קודם שבאו עדים דלא הוי הודאתו מחמת הכחשת העדים משא"כ בדין קמא וכ"כ נ"י דב"מ ועד"ר:

סעיף ג

א"ל מנה הלויתיך בפני פלוני כו' בשבועות דף ל"ד: או דרך מתנה הוחזק כפרן כולי ז"ל מ"ו ר"ש ז"ל נ"ל דוקא כה"ג דאמר הלויתיך בפני פלוני ופ' והוא אמר להד"מ אבל היכא שא"ל סתם אתה חייב לי מנה שהלויתיך ולא אמר בפני פלוני ופ' ואמר להד"מ והביא עדים שמנה לו כו' לא הוחזק כפרן ויכול לתרץ ולומר אותו מנה היה דרך מתנה עכ"ל: ואם יטעון אח"כ כו' עד או אם אומר פרעתיו אח"כ פי' אחר שמנה לי המנה פרעתיהו אותו המנה ומש"ה טענתו להד"ם דומיא מ"ש דרך מתנה נתנם לי (וד"ה) [וה"ה] אם אומר החזרתי ופרעתי אחר שטען להד"ם וכמ"ש בסמוך בס"ה אלא דלא איירי כאן עדיין מזה:

סעיף ד

ושמעו שנתנם לו פי' דוקא שמעו קאמר דלא שייך לומר דמשום השטאה או השבעה הוי הא באופן אחר לא כדלעיל ס"ס ל"ב ולקמן סימן פ"א: וטען זה להד"ם כו' גם אם לא טען להד"מ אלא אמר במתנה נתנם לי הוחזק כפרן כיון שהעידו ששמעו שנתנם לו בהלואה אם לא יאמר הוצרכתי להודות לו דבהלואה הוא כדי להוציא חובי וכדמסיק וכן משמע בגמרא עיין שם: ודאי הוחזק כפרן כו' פי' וא"נ שוב לטעון שום טענה ואמתלא לדבריו: אבל אם טוען אני לא קבלתי כו' כלומר אבל אם אינו טוען להד"מ מעיקרא בטענתו הראשונה אלא אומר אני לא קבלתי ממנו אלא כו':

סעיף ה

א"ל מנה לי בידך כו' ב"מ דף י"ז ע"ש: וחזר ואמר פרעתיך פי' אפילו אמר פרעתיך עתה לאחר התביעה ומש"ה חזר וכ"ר האי דינא גם כדי למכתבינהו על סדר דרך לא זו אף זו וכמו שכתב אחר זה: הוחזק כפרן והלה גובה בלא שבועה וכמ"ש בסמוך: ונאמן עליו בשבועתו כשאר כל האדם דקדק רבינו וכתב בשבועתו ללמדנו שבלא שבועה א"נ אפילו כשיש נאמנות בשטר וכמש"ר בסימן ע"א סכ"ג בשם ר' קלונימוס דכשהוחזק כפרן בדבר א' לא מהני ליה תו שום נאמנות אפי' בממון אחר ליטלו בלא שבועה ואף שכתב רבי' שנאמן כשאר כל אדם דוקא בשבועתו קאמר וק"ל: והה"נ לטוען להד"ם כו' וכן נמי כו' המשך ל' רבינו בל' לא זו אף זו לא הכחישוהו עדים בפירוש דהוחזק כפרן אלא אפי' לא הכחישוהו אלא ע"פ עדותן שבשטר ואפי' לא הוכחש כלל ע"פ עדים אלא ע"פ כ"י ג"כ הוחזק כפרן וכעין זה לקמן סימן פ"ב ס"ד ע"ש:

סעיף ו

וכן נמי אם הוציא עליו כ"י שלוה ממנו פי' לאחר שטען להד"ם על תביעתו וז"ל הרמב"ם וש"ע הוציא עליו כ"י תחלה והוא טוען להד"ם ואין זה כ"י והוא כ"י הוחזק כפרן ע"כ ולא פליגי עם רבינו אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא: וא"נ לומר פרעתי קמ"ל בזה דאע"ג דעל כ"י נאמן לומר פרעתי כמש"ר בסימן ס"ט מ"מ כיון שהוחזק כפרן א"נ ומש"ה חזר וכתב וא"נ לומר וכו' וגם סיים וכתב שכל שהוחזק כפרן וק"ל. או שיביא עדים שפרע פי' שפרע אחר התביעה אבל מה שיעידו שפרעו קודם התביעה ל"מ כמש"ר ר"ס זה והכי דייק לשון רש"י שם בב"מ וק"ל: וי"א דהוי כמו חשוד כו' נראה דהאי י"א אכל מי שהוחזק כפרן קאי יהיה באיזה דרך שיהיה: והרי"ף העיד דרב האי חזר מסברא זו (והנ"י) [וה"ט] דלא דמי לחשוד על השבועה דהתם לא מתביעה זו פסול אלא מצד אחר אבל הכא דמתביעה זו הוחזק כפרן לכך שכנגדו נוטל בלא שבועה אשר"י:

סעיף ז

ואינו מוחזק כפרן אלא הכופר בב"ד כו' שם אמימרא הנ"ל כ"כ הרי"ף והרא"ש ע"ש: אבל הטוען להד"ם כו' כן משמע מדברי הרא"ש פרק חזקת גבי הא דתני בר קפרא ערער וחזר וערער כו' וכ"כ בעה"ת להדיא שי"ב וע"ל סימן פ' שם יתבאר היטב: אפי' אם ע"א מכחישו מ"ו ר"ש ז"ל פי' דר"ל דאחר שחזר ואמר לויתי ופרעתי בא ע"א והכחישו על טענתו הראשונה שטען להד"ם ומעיד שלוה ומפרעון אינו יודע אין עדות העד מעלה ומוריד ונשבע היסת כמו שהיה נשבע בלא עד ולא אמרינן דהו"ל מחויב שבועה להכחיש העד ואינו יכול שהרי מודה ומחויב לשלם כמשר"ל סימן ע"ה סי"ד דהתם מיירי כשהעיד העד קודם שחזר ואמר פרעתי שנתחייב כבר שבועה נגד העד אבל כאן שקודם שבא העד כבר חזר מטענתו הראשונה וטען פרעתי מש"ה נפטר בהיסת וק"ל ועד"ר שם כתבתי מה שנ"ל יותר בישובו. או שאינו יודע כו' זה לא קאי אע"א מכחישו דודאי כיון שע"א מעיד שלוה והוא טוען א"י חייב לשלם ממ"נ אם אומר דא"י אם לוה הו"ל מחויב שבועה ואינו יכול לישבע כמש"ר בסע"ה ואם אמר א"י אם פרעתי כ"ש דחייב לשלם אפי' בלא ע"א מכחישו דכיון דהלואה ודאי והפרעון [ספק] וכדלעיל סימן ע"ה ס"א וק"ל:

סעיף ח

וכן נמי אפילו הכחישוהו כו' גם זה שם בפסקיו ועי' באשר"י דף קצ"ג ע"ג: כיון שתבע אותו ואמר לא לויתי וזה אמר כולו כצ"ל ועי' דרישה: אפי' כפר חוץ לבית דין ר"ל באתם עדי וק"ל:

סעיף ט

ובעה"ת חילק וכתב כו' נ"ל דאין זה דבוק למ"ש לעיל מיניה מכמה טעמים. חדא דאינו ענין לפלוגתא הנזכרת דהתם איירי באומר חוץ לב"ד בפירוש לא לויתי אם יכול לחזור ולטעון ההיפך ודברי בעה"ת הן באומר לפני ב"ד ל' שאפשר לפרשו אם יכול לחזור ולפרשו וכבר האריך ב"י להשיג על ל' רבינו בזה. השני דא"כ הו"ל לרבינו לכתוב דברי ר' האי מיד אחר דברי בעה"ת קודם שכתב א"ל מנה לי בידך כו' השלישי דהך בבא א"ל מנה לי בידך מיותר הוא שהוא הכל ל' בעה"ת ונכלל במ"ש כבר. לכ"נ פשוט דהאי ובעה"ת חילק מילתא באפי נפשיה הוא ונמשך עם מה שכתב למטה ורב האי כתב וכו' ובעל התרומות הביאהו גם כן שם וקאי אמ"ש לעיל דהכופר בבית דין והכחישוהו עדים הוחזק כפרן ובעה"ת חילק בדין הוחזק כפרן בהוכחש בטענתו שטען בפני בית דין וכתב דדוקא כשפירש תחילה דבריו וא"א לתרצן הוה ליה הוחזק כפרן אבל אם לא פירש דבריו בין שאמר תחלה ל' אין לך בידי ואח"כ חזר לתרץ דבריו ואומר היה לך בידי ופרעתי בין שאמר תחלה ל' הן יש לך בידי ואח"כ אמר אין לך בידי סתם לעולם

שמעינן ליה ויכול לתקן דבריו ולומר אין לך בידי דקאמרי לך ר"ל פרעתיך ומש"ר דיכול לתקן דבריו הראשונים אריש קאי אבל באומר תחלה הן ואח"כ אמר אין לך בידי מתרץ דבריו האחרונים הוא א"נ ה"ק דבריו הראשונים שדבר עתה קודם שתקנם וכצ"ל בש"ע בסימן זה ס"י דלא כתב שם באותו בבא אלא האי סיפא לחוד ע"ש: ורב האי כתב של' אין לך בידי כמו להד"ם דמי בין אמר תחלה אין לך בידי ואח"כ אמר הן אבל החזרתיו לך או תחלה אמר הן ואח"כ אין לך בידי כלום לעולם הוחזק כפרן. וא"א ז"ל כתב כסברא הראשונה דהיינו סברת בעה"ת והך בבא דא"ל מנה לי בידך כו' למחר אמר נתתיו כו' נשבע היסת ונפטר כו' ואע"פ שאינו מענין הפלוגתא לא רצה רבי' לדלג אמצע דברי בעה"ת ובעה"ת עצמו רצה לפרש כל החילוקים שיש בדין זה ועוד דרבינו בא ללמדך אגב טעם פלוגתתן של בעה"ת ורב האי דפליגי בלשון המשנה דר"פ הדיינין דקתני ז"ל מנה לי בידך א"ל הן למחר אומר תנהו לי נתתיו לך פטור אין לך בידי חייב וס"ל לבעה"ת כדפירש"י שם שפי' דהאי אין לך בידי דקתני היינו שאמר בפירוש להד"ם אבל אם אמר אין לך בידי כמשמעות המשנה אינו חייב שיכול לתרץ דבריו ורב האי סובר של' המשנה הוא דוקא דאין לך בידי הוי כאילו אומר להד"ם ובזה מסולקים קושיות ב"י: [ומשר"ל] וכ"ש אם שאלוהו בב"ד קודם שבאו עדים כו' פי' ואז אין חילוק בין שא"ל שפרע לו קודם שאמר בפניהם אין לך בידי כו' או לאחר מכן לעולם הוחזק כפרן:

סעיף י

מנה הלויתיך בצד עמוד כו' בשבועות דף ל"ד ע"ב עובדא דהוי הכי: דמילתא דלא רמיא עליה דאינש אמר כו' ס"א עביד והכי פירושו מילתא דלא רמיא עליה אמר אח"כ ולאו אדעתיה לומר בדקדוק גמור איך היה כי כבר שכחו משום דלא רמיא עליה ולא שם לבו עליו לזכרו וכפי' רשב"ם בפרק חזקת כ' ל' סימן קמ"ו ומשמעותו (דפירש"י) [דפירשו] כאילו הוה מהופך מילתא דלא רמיא עליה לאו אדעתיה אמר ר"ל שאומרו אח"כ בהזדמן בלא דקדוק והיא היא לדינא רק שינוי בפירוש' קצת:

סעיף יא

וכן אם אמר פרעתיך בפני פלוני כו' ג"ז עובדא שם ומהטעם הנ"ל:

סעיף יב

אבל אם א"ל פרעתיך מנה בסחורה פ' גם זה מעשה שם: ומש"ר לפיכך כן' נלמד ממנו וכתב בעה"ת שער י"ט ומדכתבו לפיכך אם הודה לו המלוה שנטל ממנו אותה סחורה היה (ע"ל) [נ"ל] לומר דס"ל דאם לא הודה לו המלוה בזה דנאמן לומר פרעתיו המותר וה"ט דכיון דלא רמיא עליה לזכור כמה פרעו והוא אומר פרעתיך בזה או בדבר אחר

הא לא הוכחש בעדים משא"כ כשמודה המלוה שנתן לו סחורה זו כאשר אמר הלוה מתחילה והוכחש בעדים בדמי שויה וק"ל:

סעיף יג

מי שנתחייב בב"ד כו' עיקרא דהאי מלתא בב"מ דף ט"ז פלוגתא דאמוראי בזה ופסקו הלכתא כרב זביד דאמר הכי ור"ל דאע"ג דל' חייב אתה ליתן לו משמעותו הוא נראה לנו הדיינין שיהיה חייב ליתן לו אבל לא שאמרו לזה שיתן לו עד שיאמרו צא תן לו וא"כ הו"א דלא יהא נאמן לומר פרעתיו דכיון דלא החליטו עליו הדין לפרוע לו אין מדרך בני אדם לשלם קמ"ל וכתב הרא"ש דה"ט משום דאין המון עם מבדילים בין צא תן לו לחייב אתה ליתן לו והכל נראה להן פס"ד ועביד דפרע ליה עכ"ל ועמש"ל סימן כ"ב ול"ט מזה: ויבא לגבות ממנו פעם שנית פי' אם יתבע אותו והוא יטעון להד"ם וזה יוציא עליו הפסק דין יצטרך לשלם לו ולא יועיל לו שום תירוץ דהוחזק כפרן ועד"ר:

סעיף יד

שלא יפרע אע"פ שאינו מקבל עליו תנאי זה וכמש"ר (סימן ה' ס"ד):

סעיף טו

אבל אם יוצא מב"ד בסרבנות ושמתוהו כו' דוקא שמתוהו קאמר וע"ל סימן ל"ט ס"י מ"ש בזה:

סעיף טז

לא יצא מב"ד מסרב אלא שאמר פרעתיך ביום פ' ג"ז שם ופי' לאחר שא"ל הב"ד צא תן לו ויצא חזר והשיב בפני ב"ד פרעתי ע"פ פסק דינכם הוחזק כפרן על ידי עדות העדים שמעידין שלא פרעו אח"כ אבל אם היתה טענת פרעתי חוץ לב"ד לא הוחזק כפרן על ידי הטענה ההיא כמשר"ל ס"ח וכן הוא ל' הרמב"ם פ"ו דטוען שכתב ז"ל א"ל צא תן לו ויצא וחזר ואמר פרעתי ועדים מעידים שלא פרע וכלשון זה כתב נמי הרי"ף שם ומלשון ויצא וחזר מוכח דר"ל שחזר לב"ד וטוען בפניהם שפרע אחר פסק דין ועד"ר מ"ש עוד בזה להוכיח כן: ומש"ר שאמר פרעתיך ביום פלוני כו' צ"ל שאומר בבירור ביום פ' פרעתיהו דאם לא כן לא הוחזק כפרן ע"י עדים שמעידים שהיה עמם כל אותו היום כיון דלא רמיא עליה לפרוע דוקא באותו היום אבל בגמרא וברי"ף כתוב סתם ואמר פרעתיך וכתב עליו נמ"י דמיירי דהעדים מעידים שלא זזה ידם מידו מיום שיצא מב"ד וראו שלא פרעו ע"ש וק"ל: שלא אמר פרעתי כו' אע"ג דכבר כתבתי בשם הרא"ש דאין המון עם מבדילים בין צא תן לו כו' היינו לקולת הנתבע (ולהעיד) [להחזיק] הממון בידו וכאן קולתו היא כשאמרינן שידע ההבדלה הילכך אמרינן שידע וזיל הכא קמדחי ליה כו' וק"ל: ואפי' אמרו ליה צא תן לו הכל שם באשר"י ע"ש:

סימן פ

סעיף א

מי שטוען בפני ב"ד טענה א' כו' עד בד"א כו' דוקא שנתחייב בדין כו' כל הדברים הללו מב"ב דף ל"א ע"ש גם בב"י שהביא ל' הגמרא וממודים נהרדעי דאיתא שם בב"ב נשמע לדעולא דס"ל דהיכא דסתר טענותיו הראשונים לגמרי דאינו חוזר וטוען היינו (דין) [דוקא] כשטען טענה הראשונה בב"ד אבל חוץ לב"ד לא והלכה כעולא. כלל העולה מסוגיא דב"ב דאפילו טען טענה בב"ד ובאו עדים והכחישוהו באופן שיהיה יוצא חייב ע"פ טענתו המוכחשת (דהא עובדא דבגמרא איירי בזה ובאו עדים ואמרו דדאבותיו דאידך הוא) אפ"ה אם יכול לתקן דבריו חוזר ומתקנם אבל לטעון טענה אחרת הסותרת הראשונה לגמרי לאו כל כמיניה כיון שהוכחש בעדים ופליגי הרמ"ה והר"י ן' מיגא"ש בזה אם דוקא בשכבר באו עדים והכחישו אטענתו הראשונה או אם אפילו באו עדים אחר הטענה השנייה ובזה כלל דברי רבינו מבוארים. ועכשיו אכתוב ביאור פרטי דברי רבינו. מ"ש א"י לטעון טענה אחרת הסותרת הראשונה היינו ע"ד שכתבתי. ומ"ש כדפרישית לעיל כו' יכול לחזור כו' נראה שטעות נפל בדפוס בסדר ל' רבינו וצריך להיות מהופך וה"ג אבל אם יכול לזכות בדין גם בטענתו הראשונה יכול לחזור ולטעון ולזכות בטענה האחרונה כדפרישית לעיל בסימן שלפני זה והוא מ"ש שם ואינו מוחזק כפרן אלא בכופר בב"ד והכחישוהו עדים כו' עד שאין זה חוזר וטוען כיון ששני הטענות באין לפטרו:

סעיף ד

ומ"ש וכתב הרמ"ה והוא דלא אתי סהדי כו' כוונתו דאם הוכחש מעדים אטענתו הראשונה אפי' אחר שכבר טען השניה לא משגחינן לטענתו השניה דאמרינן דמש"ה חזר כבר מטענתו הראשונה לפי שהיה יודע שיש עדים בדבר ויבואו ויכחישוהו עליה ואע"פ שמ"ש בגמרא ומודה עולא דאם אמר מתחלה בפירוש ולא של אבותיך דאין שומעין לו לחזור בו קאי אמעשה שהיה ושם כבר באו העדים והכחישוהו ס"ל להרמ"ה דלאו דוקא דומה להההוא קאמרי דמודה אלא בכל ענין שבאו עדים והר"י מיגא"ש ס"ל דדוקא דומיא דההוא קאמר דמודה עולא וק"ל. ומ"ש דבתוך כדי דבור יכול לחזור בהא ל"פ אלא משום דלר"י ן' מיגא"ש לא שייך האי דינא דאליביה יכול לחזור מטענתו הראשונה עד שכבר באו עדים והכחישוהו ואז ודאי הוא לאחר כ"ד מש"ה כתב האי דינא בדברי הרמ"ה וק"ל: ה"ג בספרים מדוייקים והר"י מיגא"ש כתב הא דאין טוען וחוזר וטוען דוקא בהכחישוהו כו' ובקצת ספרים הגי' והר"י ן' מיגא"ש כתב דאין טוען וחוזר וטוען אלא דוקא כו' ולפי גי' זו ה"פ דלא מקרי חוזר וטוען אלא כשהכחישוהו

ומש"ה שומעין לו בטענתו השנייה וכן הוא ל' רבינו בסי' ע"ט סכ"ז ע"ש אבל גם גירסא הראשונה מתיישב שפיר דהא כן אל' הגמרא קאי ובגמרא קאמר עולא דטוען וחוזר וטוען וק"ל: ומ"ש וכ"כ הרמב"ם שיכול לחזיר בו פי' אפי' באו עדים אח"כ שהרי כתב עד שיבואו עדים ויכחישוהו אבל אחר כו': ומ"ש כל מה שירצה כו' פי' אפי' סותר הראשונה לגמרי ומיהו היינו דוקא כשהיה יכול לזכות גם בראשונה וכמשמעות ל' הר"י מיגא"ש כנ"ל שכתב במגו דאי בעי קאי אטענתיה ומפטר וכך איתא בהדיא בר"ן שם פרק חזקת ומה"ט כתב אפי' נפק לברא שומעין לו. ומש"ה בריש הסימן דכשיצא לחוץ אין שומעין לו אפי' לתקן הראשונה היינו כשלא היה יכול לזכות בראשונה בלי תקון וק"ל: אא"כ נתן אמתלא לטענה שסמך עליה כצ"ל ור"ל שנתן אמתלא לטענתו הראשונה ואמר שסמך על אמתלא זו:

סימן פא

סעיף א

אמר לחבירו מנה לי בידך כו' כלל דינים הללו כבר כ"ר לעיל בסימן ל"ב ושם פירשתים וחזר רבינו וכתבו כאן משום דכאן בהלכות טוען הוא מקום דינים הללו ומש"ה הוסיף כאן כמה פרטי דינים שלא כתבם שם ושם לא כתבם אלא משום דקאי בהלכות עדות ואתא לאשמועינן דעדים ששמעו ההודאה אינם יכולים להעיד לו סתם שחייב לו כיון שלפעמים יכול לטעון שלהשטאה או שלא להשביע הודה אלא יפרשו עדותן בב"ד איך הענין וכמש"ר שם ובסי' כ"ח ע"ש וק"ל:

סעיף ד

אלא שטוען להד"ם כו' ומיירי נמי אפי' אחר שבאו עדים ואמרו בפנינו הודה אינו מתרץ דבריו לומר להשטאה הודיתי בפניכם וכמש"ר אח"כ בסימן זה וגם לעיל בסי' ל"ב ע"ש: כיון שלא היתה הודאתו הודאה כלומר לא נתכוין לחייב נפשו בהודאתו אלא שלא להשביע או להשטאה הו"ל מילי דכדי דהיינו דברים בעלמא ועביד אינש למשכחינה ומש"ה אמר להד"ם משא"כ באמר אתם עדי בהודאה (וכמ"ש) [וכ"ש] אם אמר לא לויתי ואתו עדים שראו שלוה וכמ"ש בסי' ע"ט ופ' דהני עניינים יש בהן ממש ולא עביד אינש למשכחינהו ולומר להד"ם ומש"ה נעשה עליה כפרן וק"ל:

סעיף ו

בד"א שהוא קיים כו' כלומר בד"א שלא טענינן טענות השטאה עבור הנתבע להלוה עצמו אבל כו':

סעיף ז

אם התובע תופס כו' כ"כ בעה"ת שער מ"ב ואיני ר"ל שתופס בשעת ההודאה ממש ושתק זה דאם כן פשיטא הוא דלא הו"ל לשתוק כיון דעיניו רואות שזה בא לגבות ממנו הודאתו ואי לא שתק אלא צעק מיד ואמר להשטות נתכוונתי ק' למה לא יוכל לטעון טענת השטאה אלא מיירי שמעון הנתבע היה תפוס ועומד בידו בשעת ההודאה שלו וס"ל דכיון דהממון הוא בידו בשעת ההודאה הוי כאילו הודה שממון זה הוא שלו וכן הוא מפורש בבעה"ת בהדיא ודלא כמ"ש בע"ש דמיירי דוקא שתופסו בשעת תביעה ומשום דלא הו"ל להודות מאחר שרוצה שזה הולך ותופס ואינו מכוין להשטות בשבועתו ועי' בסמ"ע: ומ"ש אע"פ שיש עדים וכו' דאם תפס שלא בעדים פשיטא דנאמן לומר מנה לי בידך אפילו בלא עדי הודאה במי דאין בידו כלום משלו וכמש"ר בס"ס פ"ז ע"ש:

סעיף ח

ואם כשתבעו הודה בפני ב"ד או בפני עדים כו' כן הוא במקצת ספרי רבינו וכן היה הגירסא לפני ב"י אבל בספרים המדוייקים ליתא והיא עיקר דרבינו לא רצה לכלול הודאה בב"ד בהדי עדים כיון דבב"ד א"צ לומר אתם עדים וכ"ר לקמן סכ"ז לבבא בפני עצמה ע"ש גם בבעה"ת שער מ"ב סי' א' כתוב לבבא בפני עצמה ע"ש ועד"ר: אבל יכול לטעון פרעתי דלא עדיף חיוב הודאה זו מהלואה וקי"ל דהמלוה את חבירו בעדים א"צ לפרעו בעדים:

סעיף ט

אבל אם שלא בפניו כו' לאו כלום הוא פי' ויכול לטעון שלא להשביע הודתי דאילו טענת השטאה לא שייכא אלא כשתובעים אותו וכמש"ר סל"ב ובסמוך סי"ב וכשהודה שלא בפניו לא היה תובעו ואע"ג דרבינו לא נחית עדיין לדין טענת שלא להשביע עד בסמוך סי"ז י"ל דה"ק לפעמים אפי' אמר התובע א"ע מהני והיינו כשהודה בפני המלוה ולפעמים אפי' אמר הנתבע א"ע לא מהני והיינו כשהודה שלא בפניו ומש"ה סדרו כאן וק"ל: כיון שלא היתה ההודאה בפני המלוה ודוקא כשהודה בפני המלוה אמרינן דלא הו"ל להודות הודאה ברורה כ"כ בא"ע שהו"ל לעלות על לבו שילך זה ויתבענו מה שאין כן כשהודה שלא בפניו דאדרבה בא"ע מחזיק דבריו כדי שלא יחשבוהו לעשיר ועד"ר:

סעיף י

והא דמהני א"ע כו' כ"כ בעה"ת שער מ"ב ע"ש:

סעיף יב
אם אמר הריני מודה כו' כלומר אם אחר שתבעו המלוה אמר הריני מודה כן צריכין לומר כיון דמסיים הרמ"ה בטענת השטאה וק"ל: כשלא אמר בל' הודאה כלומר אלא דרך ספור דברים אני חייב לפלוני כך וכך דתו ל"מ אמר משטה וכ"ש דלא מצי לטעון להד"ם ואפי' הודה שלא בפני התובע וכמ"ש בשם הרמב"ם אח"ז מיהו טענת שלא להשביע כשהודה שלא בפני התובע בלא תביעה מצי לטעון דלא עדיפא הודאה גמורה מאמר א"ע שלא בפני התובע וכנ"ל בס"ט:

סעיף יד
וכ"כ הרמב"ם כו' פ"ז דטוען כ"כ ועד"ר: אע"פ שאין התובע כו' עד"ר כאן גם לעיל סל"ב דכתבתי והוכחתי דר"ל כשאין התובע לפניהם ה"ז עדות גמורה לענין תבעו כו' דאינו יכול לטעון להד"ם ואם הוא לפניהם הוא עדות גמורה גם לענין טענת השטאה והשבעה וכדמסיק שם כרמב"ם ע"ש וכל חד לפי ענינו וכמ"ש וקיצר רבי' כאן בהעתקה וסמך אמ"ש לפני זה ואחר זה ולא בא אלא ללמדנו דהרמב"ם ג"כ כתב דהודאה גמורה הוי כאמר א"ע והכל בכלל ודו"ק: ומ"ש אלא משלם ע"פ כי (אם) [הוא] לא טען שלא להשביע את עצמי נתכוונתי והרמב"ם לטעמיה דס"ל דאפי' טענת שלא להשביע אין טוענים עבורו וכמש"ר בשמו סכ"ד ע"ש: וא"א הרא"ש ז"ל כתב דל"מ כו' עד"ר שם כתבתי במאי פליגי:

סעיף טו
וכתב בעל המאור כו' אבל הרמב"ם כתב כו' ברפ"ז דטוען כ"כ וע"ל סל"ב סי"ט כתבתי ישוב למה סתם שם כדברי בעל המאור וכאן הביא פלוגתא בדין זה:

סעיף טז
ההוא דאכמין סהדי בכילתא פי' הטמין עדים אחורי הפרוכת: ערי ושכבי פי' הנעורים והישנים וע"ל סל"ב שם פירשתי הצריך לסעיף זה עוד: וזה א"י שיש שם עדים כו' אבל אי אמר ערי ושכבי וה"ה אם מכמין ליה עדים בקברא אע"ג דלא שכיחי אינשי התם וא"ל חיי ושכבי ליהוו סהדי ושתק לא אמרינן דמאי דשתק משום דדעתיה היתה דליכא אינש התם דכיון דקאמר [חיי] ושכבי הו"ל לאסוקי אדעתיה שיש שם חיים ב"י בשם נמ"י:

סעיף יז
לא תבעו שום אדם כו' עד בין בש"מ דכדי שלא להשביע את בניו אמר כן וכדר"ח דאמר הכי פרק ג"פ וכמ"ש בסכ"ו ול"ב ע"ש:

סעיף יח
ומ"ש והרמב"ם כתב דוקא כו' עד"ר שם כתבתי מה שיש לתמוה על דברי רבינו בזה ושלגירסת ספרים דידן בספרי הרמב"ם לא משמע לי הכי ושכן נראה עיקר ודוק: הודה

לו בפני עדים כלומר שלא בפני המלוה נאמן לטעון שלא להשביע הודיתי אע"פ שהודה דרך הודאה גמורה לא עדיף מאומר א"ע דל"מ שלא בפניו כמשר"ל ס"ס ומטעם שכתבתי שם:

סעיף יט

א"י לטעון שלא להשביע א"ע הודיתי כתב בכ"מ דטעמו דכל שהתובע שם אינו עשוי להודות שלא להשביע שירא פן יתבענו זה: וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא הראשונה עד"ר:

סעיף כא

כתב הראב"ד כו' פי' הנתבע אמר א"ע ושתק התובע וכ"כ המרדכי בהדיא בפרק ז"ב והביאו ב"י לעיל סל"ב אבל כשהנתבע הודה והתובע אומר אתם עדי והנתבע שתק י"ל דגם הראב"ד מודה דאינו יכול לטעון שלא להשביע הודיתי דמיד ששמע שהתובע אמר אתם עדי ראה שרצה לתובעו והו"ל כאילו טענו והוא הודה ולא כב"י שכתב הסברא להיפך ועד"ר וגם מל' מ"ו ר"מ בהגהת ש"ע סט"ו מוכח שפירשו כמ"ש וכמ"ש בסמ"ע ע"ש ודוק: ול"נ לי מהא דאמרינן כו' בג"פ דף קע"ה אמרינן דש"מ שהודה א"צ שיאמר הש"מ א"ע ודייקינן מינה הא נתבע בריא שהודה צריך שיאמר הוא עצמו א"ע וממילא משמע דנתבע בריא שאמר הוא עצמו א"ע אפילו שתק התובע הודאתו הודאה דאלת"ה אלא צריך שגם התובע יאמר א"ע הכי הול"ל ש"מ שהודה א"צ שיאמר א"ע וממילא הוי נשמע דבעלמא צריך שיאמר גם התובע ובש"מ א"צ שיאמר שום א' מהן דהי מינייהו מפקית גם זיל בתר טעמא ואע"ג דההוא בהודאה ע"י תביעה איירי וכדמוכח שם בגמרא וכמ"ש בדרישה בסמוך והראב"ד איירי בהודה מעצמו מ"מ שפיר השיג עליו רבינו דודאי הודה ע"י תביעה לענין טענת השטאה והודה מעצמו לענין טענת השבעה שווים הם דכשם שלענין טענת השטאה מהני אמירת א"ע של נתבע אע"פ שהתובע שתק ה"ה דמהני אמירת א"ע בהודה מעצמו לענין טענת השבעה וזה ברור ובזה מסולקים גם ב' קושיות הראשונות שהקשה ב"י. והראב"ד שסיים בדבריו כיון שמעצמו הודה לאו למידק דכשהודה ע"י תביעה לא הוי דינא הכי אלא הוא איירי לענין טענת השבעה דלא שייכא אלא בהודה מעצמו וחדא מינייהו נקט א"נ לפי שטענת השבעה שייכא בין בבריא בין בש"מ משא"כ טענת השטאה דלא שייכא בש"מ כנ"ל ודוק:

סעיף כב

וטענת שלא להשביע אינה מועלת כו' כ"כ הרא"ש בפרק זה בורר בעובדא דההוא דהוי קרי ליה עכברא דשכיב אדינרי:

סעיף כג

וכתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה כו' כלל ס"ה דין א' כ"כ: שאם הודה בכ"י שחייב כו' תשובה זו כפולה לקמן ריש סי' רנ"ה ונראה דמיירי אפי' כשהכ"י יוצא מתחת יד המודה רק שאמר בפני עדים הריני מודה שאני חייב לפלוני כך וכך והריני כותב לו כ"י ע"ז ולא מסר לו הכ"י ואח"כ תבעו זה איך שהודה לו כן בפני עדים וקמ"ל דל"מ למימר שלא להשביע נתכוונתי דכיון שטרח כולי האי ודאי לשם הודאה נתכוין ול"ד למשר"ל ס"ס ס"ה בשמו בנמצא בא' משטרותיו מכ"י שטר זה חציו לפלוני כו' עד לא עדיף מה שכתוב מאילו הודה בפני עדים ע"כ דהתם שאני דלא כתב בל' הודאה של חיוב וגם לא הודה לו בפני עדים וגם כתב על גוף השטר שכשיוציאוהו לפני ב"ד לגבותו אל יחשבוהו לעשיר שיראו כת"י על השטר שחציו אינו שלו משא"כ כאן שהודה לו תחלה לפני עדים כנ"ל מקיצור ל' רבינו ומטעמו אבל מ"ו ר"מ ז"ל כתב בד"מ ובש"ע סי"ד דמיירי כשכ"י יוצא מתחת יד זה שהודה לו וכ"מ קצת מלשון התשובה ועד"ר שם כתבתי התשובה ומה שיש לדקדק בזה וכתבתי שאין מהתשובה ראיה לדברי מ"ו ר"מ די"ל דהמעשה כך היה ורבינו למד מטעמיה דהרא"ש דס"ל שהדין כן אפילו לא בא ליד זה שהודה לו וכנ"ל עיקר ע"ש (ודו"ק) [ודוקא] כ' לו כ' מיוחד שח"ל כך וכך שודאי כל כה"ג להודאה גמורה נתכוין:

סעיף כד

כתב הרמב"ם כו' בספ"ו מטוען: ומ"ש המודה לחבירו כו' ק"ק דמשמע דהמודה לחבירו ר"ל בפני חבירו דומיא דוכן האומר לחבירו כר דכ' בתר הכי וא"כ ס"ל להרמב"ם דאפי' הודה לפני חבירו מצי למימר שלא להשביע הודיתי כיון שלא הודה דרך הודאה גמורה וזה סותר למ"ש לעיל סי"ט בשמו שוב ראיתי שם ברמב"ם דליתא שם תיבת לחבירו קמא ע"ש: ועדים שומעין אותו וכן האומר כצ"ל וביש"ס כתב שומעין אותו מבחוץ אבל אינו נכון וכן ברמב"ם אינו תיבת מבחוץ: או שלא להשביע את עצמי כוונתי פטור ז"ל ב"י ליכא למידק כו' (עיין בב"ח) וטענת להד"ם ג"כ אינו יכול לטעון להרמב"ם אם הודה לחבירו בהודאה גמורה כמש"ר בשמו לעיל סי"ד מש"ה כתב ב"י דאאומר לחבירו קאי וק"ל: וי"א אפילו לא טען כו' בעה"ת שער מ"ב וע"ל סל"ב סי"ז ומ"ב: אבל אם חזר ואמר איני חייב לך כלום פי' אע"פ שאינו אומר להד"ם אלא מודה בהודאתו רק שכופר בעיקר ההלואה דבכה"ג בטענת השטאה לא טענינן ליה אם לא שהוא עצמו אמר ובטענת השבעה טענינן ליה וכ"כ ב"י לעיל סל"ב ע"ש וכ"ש אי טעין להד"ם וכפר בהודאה דא"צ לטעון טענה אחרת ופטור שהרי אפילו בהודתה ע"י תביעה אמרינן לעיל כשטען אח"כ להד"ם פטור משום דמלתא דכדי לא דכירי אינשי ואמרינן דלהשטאה כיון וק"ל:

סעיף כה
ומ"ש וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל וכו' בפרק ז"ב כ"כ וע"ל סל"ב מ"ש בזה:

סעיף כו
הודה בקנין כו' מכאן ועד שאלה לא"א הרא"ש ז"ל הכל ל' בעה"ת שער מ"ב ובהאי דינא דקנין ומעמד ג' יהיב טעמא משום דכל קנין אלימא מלתא דשטרא וכל מאן דמחייב נפשיה לחבריה בשטר מיחייב כמאן דאמר אתם עדי ומעמד ג' נמי כקנין דמי ע"כ ונראה דאע"ג דבכל דוכתא קנין או מעמד ג' קנה מ"מ איצטריך ליה לאשמועינן דה"נ מהני דסד"א כיון שנותן אמתלא וטעם למעשה שעשה ושלא נתכוין לשם קנין הול"ל דשומעין לו קמ"ל ובדרישה כתבתי טעם זה לעיל סכ"ג להמפרשים דהודה בכ"י דלשם מיירי דבא ליד זה שהודה לו ולא תקשה פשיטא וק"ל:

סעיף כז
תשובה לגאון אם הודה בב"ד כו' לעיל בסי' ג' ס"ח כתב כן בשם הרמב"ם ואני כתבתי למעלה שם בסימן ג' בשם הרא"ש:

סעיף כט
שישטה בו בהודאתו גם הוא גם טענת שלא להשביע ליכא דהא ע"י תביעה אמר כן בעה"ת שער מ"ב:

סעיף ל
שאלה לא"א הרא"ש ז"ל ששאלת כו' בסוף כלל ס"ה כ"כ: אי הוי הודאת שמעון וכו' אבל בלא הודאת שמעון פשיטא דשתיקת לוי מתחלה ועד סוף ל"מ אפילו אמר התובע א"ע כמשר"ל ס"י דלא הויא שתיקה כהודאה אלא כשהודה מתחלה: אם אמר ראובן א"ע כו' אע"פ שהשואל לא שאל כלום על שמעון מכל מקום הוצרך הרא"ש להשיב להשואל כן משום שנראה מל' השואל דהיה סובר כהרמב"ם והרמ"ה דבהודאה גמורה א"צ שיאמר א"ע שהרי לא הזכיר השואל בדבריו אמירת אתם עדי ואף ע"ג דלא א"ל אלא הן סבר השואל דכשלא אמר הן בל' שיחה הויא הודאה גמורה והשיב לו הרא"ש דאפילו בהודאה גמורה לא סגי עד שיאמר אתם עדי: אין הודאת האחד מחייב כו' וכן כתב רבינו לעיל סימן ע"ז ס"ג:

סעיף לא
אמר מנה לפלוני בידי ונשבע כו' גם זה מבעה"ת שער מ"ב ומדלא קאמר מנה לך בידי אלא לפ' משמע אפי' הודה ונשבע שלא בפני התובע מהני שבועתו: שלא להשביע כיון ונשבע לשקר הבעה"ת מסיים שם ז"ל והשם יפרע ממני על שבועתי ואתם מה לכם בכך: וכן אם יטעון שכחתי כשנשבעתי ר"ל שכחתי שאיני ח"ל כלום ובשעה שנשבעתי סברתי שאני ח"ל:

סעיף לב
המודה לחבירו בפני עדים כו' עד אבל בענין מחילה ופטור דברי בעה"ת שם: שאין כאן לא השטאה ולא השבעה דלא שייכא אלו אלא בנתבע ולא בתובע כמו שנתבאר לעיל סל"ב גם מטעם שכתב רבי' בס"ד בשם בעה"ת שכשהתובע תופס אינו מועיל טענת השטאה לנתבע ואין לך תפיסה גדולה מזו ומטעם זה נמי מסיק וכתב דבהודאת התובע הוי כאילו ראו הפרעון ומש"ה אצ"ל אתם עדי ובהודאת הנתבע לא אמרינן דהוי כאילו ראו ההלואה וק"ל:

סעיף לג
כך אצ"ל כתובו פי' ויכולים השומעים לכתוב לו הודאתו וא"צ לימלך בו ודין זה נלמד מדברי הרא"ש דספ"ק דב"מ וכ"כ המ"מ:

סעיף לד
ישבע עכשיו שלא היה ריוח ז"ל ב"י ויש לתמוה למה ישבע כיון שאין זה טוענו ברי שהיה בו ריוח ואפשר שאין שבועה זו באה מחמת טענתו אלא מחמת שנתעסק בממונו משביעו מספק כדין שבועת השותפין עכ"ל: א"נ מודה ליה פי' אחר שנתן לו בפני עדים סתם דברווחא יהיב ליה ואין להקשות דנהימניה במגו דאי בעי לא הודה ליה משום דהוי מגו במקום חזקה דחזקה הוא כיון דאמר ליה כן דבודאי היה ריוח ועוד דהוי מגו דהעזה דלא היה יכול להעיז נגדו לכפור מה שידע שכבר א"ל: אבל אי יהיב ליה בסתמא פי' שהוא אומר שנתן ליה בסתמא אבל המקבל אומר שא"ל לשם ריוח: משתבע כו' ואין המקבל נאמן במגו דלא קבלתי דמיירי שיש עדים שקבל ממנו כמ"ש א"נ דהו"ל מגו להוציא א"נ מגו דהעזה:

סעיף לה
שאלה לא"א הרא"ש כו' בכלל ס"ו ס"ז: ה"ג וכיון שנשבע שכך א"ל ביקש שיתנו כו' ומפני כך השטר שעליהם כו' ואף שבי"ד סקע"ז נתבאר דבעיסקא אסור לכתוב סתם שטר אפילו על הקרן אלא צריך שיזכיר בו שהוא עיסקא מ"מ אין להקשות למה לא יהיו נאמנים במגו דהפסדנו הקרן די"ל דאף אם היו אומרים כן אכתי הוצרכו לפרוע להנותן חצי דמי ההפסד שהוא עליהן והן כבר פרעו לו כל הקרן ואפשר דמש"ה דקדק וכתב בל' השאלה ז"ל ולא היה עליו שום פרעון דאם היה כתוב עליו שקבל נ' זהובים היו נאמנים במגו דהיו אומרים הפסדנו המותר ולא היו צריכין ליתן עכ"פ אלא כ"ה זהובים וק"ל: ולא היה כתוב בו שום פרעון הוצרכו כו' כלומר דאילו היה כתוב הפרעון על השטר לא היה ראובן נשבע ונוטל מהם הריוח והיה כח לראובן לתבוע החוב מאיזה שירצה הרא"ש לטעמיה דס"ל הכי אפילו באם יש להשני לפרוע חלקו כמש"ר בשמו

ר"ס ע"ז: ששמעון א"ל שהרויח כ"ה זהובים לפי גירסא זו צ"ל דה"פ שראובן לחלקו הרויח כ"ה זהובים והם יחד ג"כ כ"ה זהו' אבל ממ"ש אח"כ נתנו לו מהם חלקו משמע דמאותן הזהובים הנזכרים נתנו לו חלקו וא"כ א"א לומר דהזהובים הנזכרים הם כ"ה לכ"נ להגיה נ' במקום כ"ה וכמשר"ל אתה אמרת לי שהרווחת נ': ומ"ש ונשבע ראובן כו' ר"ל דאילו לא נשבע לא היה נאמן בדבורו אף שהיה כבר מוחזק ואפילו שילם לו שמעון בלא עדים דמ"מ מידי היסת לא הוה מצי מפיק נפשיה באומר לו לוי או שמעון לקחת ממוני שלא כדין שלא אמרנו שהיה בו כ"כ ריוח ובש"ע לא הזכיר שבועה ועמ"ש בסמ"ע: כיון שלא מסר מודעא ומה"ט לחוד לא היה לו לתפוס בחלק לוי כיון שהוא לא הודה לו מש"ה הוצרך גם לטעם הראשון דאין לו עסק אלא עם שמעון דהודה לו ממנו לבדו יכול לגבות כל החוב ועיין בסמ"ע:

סימן פב

סעיף א

מלוה שהוציא שטר כו' פלוגתא פרק ב' דכתובות דף י"ט ע"א בלוה המודה בשטר שכתבו אי צריך לקיימו ופסקו הפוסקים דהלכתא כרבנן ורב נחמן דאמר שאם אין מקיימו הלוה נאמן בכל טענותיו במגו דמזויף וכתב הרא"ש בתשובה ריש כלל כ"א דכאן דינים אלו לא שני לן בין הגיע הזמן לפרוע בין עבר זמנו. ואפילו אם כתבו בו נאמנות כאן סתם רבינו כדעת בעה"ת שחולק עם ב"ה בזה ורבינו כתב דברי פלוגתתן בר"ס מ"ו ובסימן ס"ט וגם שם הביא דברי בעה"ת באחרונה משום דס"ל כוותיה: כגון אמנה פי' כתבתיו ומסרתיו לו שאם אצטרך ללוות אלוה ממנו והאמנתיו שלא יתבענו אא"כ אלוה ממנו: או כתבתי ללוות ולא לויתי כלומר לא מסרתיהו לידו אלא ממני נפל ומצאו זה ב"י: כתב הרמב"ם פי"ד דמלוה כשאר השטרות וגובה בו פי' אפילו מלקוחות ולא מצי אמרי סברנו שטרא ריעא הוא ומש"ה לקחנו דאכתי אינהו מרעי לנפשייהו דהו"ל לירא שמא יקוים השטר היום או מחר והשתא דנתקיים איגלאי מילתא למפרע דמעולם שטרא מעליא הוה ועדיו אפקוהו לקלא משעה ראשונה:

סעיף ב

ואם השטר כו' רוב דינים אלו תמצא בבעה"ת שכ"ג ושכ"א ע"ש: וגובה בלא שבועה פי' ואפילו אין מפורש בשטר שיהא נאמן בלא שבועה דאל"כ במאי האמינו וכמש"ל בסימן ע"א סי"ב: ה"ג בספרים המדוייקים ועיקר אבל מחרים כו' שאינו פרוע או שהוא פרוע כו' ור"ל שיודע שאין המוקדם פרוע או שהמאוחר פרוע ובין זה ובין זה השביעו בחנם וב"י כתב שני גירסו' אחרות הא' שיודע שהוא פרוע או שאינו כו' ובב' לא גרס

כלל או שאינו כו' אבל א"נ לי דל' יודע אינו נופל על שטר שבידו דודאי יודע המאוחר בשטר שבידו והול"ל על מי שמוציא שטר פרוע ואף שיחרים סתם על מי שיודע מ"מ עיקר כוונתו על המאוחר כמו שסיים ומשביעו בחנם ומה שמשביעים בל' נסתר כתבתי לעיל ס"ס ע"ט ע"ש: וכתב בעה"ת שאם יש בו נאמנות כו' הב"י פירשו דר"ל דהאמינו בפירוש גם נגד ב"ח מאוחר ורבינו דכתב עליו דכמו שאין מועיל נאמנות לגבי לקוחות ר"ל אפילו נאמנות מפורש ופשיט ליה זה מטעם דכתב בשם הרא"ש סימן ע"א דלא מהני נאמנות גבי לקוחות משום דנפישי רמאי מה"ט אין להאמין אפילו בנאמנות מפורש כ"כ הב"י ולי נראה דבלא טעם הרא"ש נמי שפיר כתב רבינו בפשיטות דלא מהני גבי לקוחות אפילו נאמנות מפורש דהא בפלוגתא דכ"ר בסימן ע"א פליגי אי יש לדמות לקוחות ליורשין דמהני בהו נאמנות או לא וביורשין גופא פשיטא הוא דלכ"ע לא מהני בהו נאמנות אא"כ כתב הלוה להמלוה בפירוש שהאמינו ג"כ איורשים ומינה נלמד דהחולקים וס"ל דאע"ג דמהני גבי יורשים לא מהני לגבי לקוחות משום חשש קנוניא דאפילו נאמנות מפורש לא מהניא בהו ואין לחלק ולומר דמשם לא מוכח אלא דלא מהני לגבי לקוחות מאי דכתב לוה למלוה שהאמינו נגד באי ברשותו הכולל ג"כ יורשים ולקוחות וכמש"ר שם אבל אי כתב נאמנות מפורש שהאמינו נגד לקוחות הו"א דמהני דז"א דהא מבוחר בבעה"ת שכ"א דבאין ברשותו וב"כ (מאי) [נמי] נאמנות מפורש קרי ליה אלא אי ק' הא ק' דרבינו כתב בשם בעה"ת דס"ל דמהני נאמנות מפורש לגבי ב"ח מאוחר וזה לא מצאתי בשום מקום כתב בבעה"ת ואדרבא איפכא מצאתי שכ' בעה"ת שם שכ"א שכמו שאין מועיל נאמנות לגבי לקוחות כן נמי לא מועיל לגבי ב"ת מאוחר ושם לפני זה כתב בשם הרי"ף והגאונים דלא מהני לגבי לקוחות אפילו נאמנות מפורש והאריך שם בזה ואין בידי ליישב דברי רבינו אם לא שנאמר שכוונתו (למנות) [למ"ש] הבעה"ת שם ביני ביני בשם ר"י דפסק כהמשנה דכתובות וקאמר דמודה אבא שאול בנאמנות מפורש שגובה מן היורשים בלא שבועה ואח"כ למה לא תגבה מן הלקוחות דהא מתני' אין יכולין להשביעו קתני כו' ע"ש וס"ל לדבינו שכמו שכתב הבעה"ת אליביה דר"י דמהני נאמנות מפורש לגבי יורשין ולקוחות ה"נ או כ"ש דמהני לגבי ב"ח מאוחר והא דכ"ר עליו ז"ל ונראה כמו שאין מועיל נאמנות לגבי לקוחות כו' ר"ל ראיית בעה"ת הוא מלקוחות ואליביה דר"י וכמ"ש ואנן דקיי"ל דגבי לקוחות לא מהני אפילו נאמנות מפורש וכמ"ש בסימן ע"א ה"נ אינו מועיל לב"ח מאוחר כן צריכין לבאר דברי רבינו אבל הוא דוחק גדול שיסתום לכתוב כן בשם בעה"ת כיון דבעה"ת בעצמו שם לפני זה ואח"ז כ' דלא קיי"ל בלקוחות כן ומ"ש בשם ר"י כנ"ל כ' בל' תמיה ע"ש ודוק:

סעיף ג

אין בו נאמנות כו' מכאן ועד סוף סעיף ה' הכל מגמרא דשבועות דף מ"א ורי"ף ורא"ש שם ושם בגמרא ז"ל ואי אמר אשתבע לי א"ל שישבע ואי צורבא מדרבנן הוא לא משביעינן ליה אמר ליה רב יימר לרב אשי צורבא מדרבנן משלח גלימא דאינשי אלא לא מזדקקינן ליה לדינא ועד"ר. ומ"ש משביעין אותו בנק"ח ויטול פי' ולא סגי בהיסת: לא רצה לישבע ותפס מנכסי הלוה לא מפקינן מיניה כו' שדין תפיסה לא נזכר שם בגמרא בזה כלל והרא"ש שכתבו לא כתבו אלא גבי צורבא מדרבנן וכמש"ר בסמוך ס"ה מ"מ מסתבר לרבינו דגם למי שאינו צ"מ מהני תפיסה כיון דשטר מקוים בידו אך החילוק שבין אינש דעלמא ובין צ"מ לדעת רבינו הוא זה דצ"מ לא מזדקקינן ליה דלא מקרעינן לשטרא ולא מגבינן ביה אלא מניחין אותו בידו וממילא ילך ויראה אי מצי תפיס מידי המלוה יתפוס משא"כ באינש דעלמא כי טען הלוה ישבע לי או יחזיר לי שטרי ב"ד נזקקין לו ומשביעים או מפקינן מיניה שטרא כי היכי דלא ליזיל היום או למחר ויתפוס מהלוה מידי אבל אי תפס כבר קודם שהוזקקו להם ב"ד מהניא תפיסתו והכי דייק ל' רבינו שבבבא זו כתב לא רצה כו' ותפס כו' משמע דכבר תפס ואילו לקמן גבי ת"ח כתב ז"ל ולא מגבינן ביה אלא אי תפס וכו' משמע דה"ק לא מגבינן ביה אלא מניחים השטר בידו כדי דאי מצי תפיס היום או מחר יתפוס ותו לא מפקינן מידיה ואף דלא כ"ר שם בהדיא דלא מקרעינן לשטריה מ"מ נלמד ממילא ממ"ש דאין אנו חושדין אותו כו' ואי הוה מפקינן לשטריה מידו אין לך חשד גדול מזה כנ"ל ביאור דעת רבינו ולא כמ"ש ב"י ועד"ר: אבל אם לא טען כו' או אם טען השבע כו' הנ"ל קאי ואע"ג דכבר התחיל רבי' בזה וכתב כל זמן שלא יטעון כו' מ"מ חזר וכתבו משום דכתב אי טען השבע משביעינן בנק"ח וקשה א"כ מה בין זה לפוגם שטרו ומש"ה סיים וכתב דהחילוק שביניהם הוא באם לא טען וכו' וכן הוא בהדיא שם בגמרא וגם י"ל דחזר וכתבו ללמדנו דאי לא טעין לא טענינן ליה להשביעו אפילו היסת והראשון עיקר:

סעיף ד

כתב הראב"ד כו' כ"כ בעה"ת בשמו בשכ"א ויש לתמוה מה חידש רבינו כאן בהבאת דבריו הא כבר כתב בר"ס ע"ט דין מוחזק כפרן דל"מ ביה אפילו עדים מעידים גם כן שפרעו ואף אם חזר ופרעו אינו יכול להשביעו שלא קיבל ממנו הפרעון ב' פעמים (מהני) [מה"ט] דכל האומר לא לויתי ואח"כ כתב שם בס"ה אפי' אם יאמר פרעתי אח"כ א"נ וא"צ לישבע לו בין הוכחש בעדים או בשטר או בכת"י וא"ל דכתב ל' הראב"ד ללמדנו דיכול להחרים דזהו פשוט וי"ל דבא ללמדנו דל"ת שאינו מוחזק כפרן אלא דוקא בכה"ג דאיירי ביה התם שתבעו בתחלה בלא שטר ואמר להד"ם אבל היכא דתובע בתחלה ע"י

שטר ואמר להד"מ סד"א דמצי לחזור ולטעון פרעתיך ולתת אמתלא לדבריו שגם מתחלה היתה כוונתו כך ומה שאמר להד"ם כוונתו היתה מעולם לא אמרתי לכתוב שער על הלואה זו או שאומר יראתי בתחלה לטעון פרעתי שאז היה המלוה נאמן בשבועה על שטרו מש"ה טען להד"ם ומוויף השטר וסבר דלא ימצא עדים לקיימו והשתא דקיימו טוען האמת והו"א דנשבע לדבריו לענין זה דלא לישקול מלוה אלא בשבועה קמ"ל דהוחזק כפרן וממילא נשמע דגם פרעתיך אח"כ לא מצי טעין וכמ"ש בסימן ע"ט וק"ל: ומ"ש ובאו עדים אותן שנתקיים השטר על ידם הן שהעידו שהם עצמם חתמו על השטר או שמכירין ח"י העדים:

סעיף ה

שאלה לרב אלפס כו' גם זה בבעה"ת שנ"א גם דין שאח"ז דבעינן שיטעון טענת ברי כו' ואם יורשי המלוה מוציאין השטר כו' שם: תשובה כו' ר"ל אף שנתבע זה שאמר לב"ד מה חייב לי ר"ל מה שחייב לי תפסקו עליו אין שומעין לו לומר למלוה השבע לו אלא מכח שטר המקוים שבידו אומרים ללוה פרע: ואם כו' שאין אנו חושדון אותו בכלל זה אי נמי דלא מקרעינן לשטריה כיון דאין חושדין אותו אלא שאמר אין ביד הב"ד לעשות מעשה להגבות לו השטר אבל אם תפס מעצמו תפיסתו תפיסה וכמש"ל בסמוך ע"ש: חזר הדין לכמו שהיה הכי פי' דר"ל דאם טען הלוה לישתבע לי משביעינן ליה ולא חיישינן לזלזול כבודו כיון דגם הלוה הוא ת"ח וע"כ אחד מהם הוא שקרן וק"ל על טעמו דא"כ יותר מסתבר שלא להזדקק לדינייהו כלל כדי שלא יזלזל בכבוד א' מהם ולפי מ"ש בסמוך א"ש דהואיל שיש לחוש שיתפוס משל נתבע שהוא ג"כ ת"ח יכול לומר אישתבע לי עתה או החזיר לי שטרי ומש"ה צריכין להזדקק להם וק"ל:

סעיף ו

אפילו אם גם המלוה משיב א"י אם פרוע הוא אם לא ר"ל אף דקי"ל דאם המלוה טוען א"י אם פרוע אם לא צריך להחזיר לו שטרו דהי"ל לידע כו' וכמש"ר סימן נ"ט שאני התם שהלוה טוען ברי שפרוע הוא ולכן אין ספק מוציא מידי ודאי משא"כ הכא שגם הלוה טוען שמא וק"ל:

סעיף ז

לפיכך נוטלים היורשים בלא שבועה ס"ל דלא תקנו חז"ל שבועת שלא פקדנו אלא היכא דבא לגבות היורשים מיורשים דלוה דטענינן להו אי הוה אביהן קיים דלמא בירר שפרע שטר זה משא"כ כשהלוה לפנינו ולא מברר מידו ורב שר שלום ס"ל דאדרבא לא תקנו שיכולים לגבות בשבועת דלא פקדנו אלא כשבאו לגבות מיורשים דלוה ומשום דהן אינן טוענין ברי דפרוע הוא וגם הב"ד לא מצי למיטען עבורן ברי וכיון דאיכא שטרא ביד

יורשי המלוה המראה דלא נפרע מש"ה גובין בלא שבועה משא"כ כשהלוה חי וטוען ברי שפרעו והן אינן יכולים לטעון ברי שלא נפרע והרי"ף והרמב"ם ס"ל דלא חלקו בשבועה זו וק"ל:

סעיף ח

טען המלוה כיון שיש לי לישבע תאמרו ללוה כו' כ"כ בעה"ת שם ובשער ב' והרא"ש בתשובה ולקמן סימן צ"ג הביאו רבינו ומשמע דהב"ד אין טוענין לו זה ועד"ר:

סעיף ט

ואם לאחר שבאו ב"ד להשביע כו' בבעה"ת שער ב': צ"ע מי ישבע תחלה אע"ג דכתב בסמוך שאין המלוה צריך לישבע עד שיביא המעות היינו היכא שיש לו מעות: הלוה יאמר לא אשבע שמא לא ישבע המלוה כו' ממה שלא סיים כאן ונמצא שנשבעתי לבטלה כדמסיים בטענות מלוה משום דהכא א"צ לזה הטעם אלא משום שאינו רוצה שיהא יודע בבירור שאין לו:

סעיף י

וכתב הרמב"ם שהלוה ישבע מיד כו' סברתו בזה הוא כיון דהשטר הוא בשלימותו ובטובו צריך הלוה לשלם או לישבע שאין לו אלא שאנו דנין שקודם שיגבה צריך התובע לישבע ע"ז מסיק וכ' וכשתשיג ידו ויתן כו' וכאילו אמר עד שעה שיתן אין ללוה עליו כלום והמלוה בדין תבעו בשט"ח ומש"ה צריך לשלם או לישבע ובזה מיושב למה הוצרך לכתוב הא דוכשתשיג ידו ויתן דישבע המלוה וק"ל: וכשתשיג ידו ויתן לבעל חובו כו' פי' ויוכל ליתן לבעל חובו: והתובע אינו חייב שבועה כו' א"ל פשיטא דאם אינו רוצה התובע ליטול מי יכריחנו לישבע שבועה די"ל דקמ"ל דאין הלוה יכול לימר למלוה השבע לי שאינו פרוע או החזיר לי שטרי שאיני רוצה שתתפוס אח"כ ממוני ובלאו ה"נ לא ניחא לי דליפשו עלואי שטרי חנם:

סעיף יא

היה המלוה חשוד כתב הרמב"ם כו' בפ"ב מטוען כ"כ. ומכאן עד סעיף י"ו הכל שם בבעה"ת שער כ"א: והרמ"ה כתב שנוטל בלא שבועה כיון כו' ודוקא כאן שהשטר בידו ס"ל דנוטל בלא שבועה אבל בשאר נשבעים ונוטלים כגון נגזל ונחבל וכיוצא בהן דס"ל דהנתבע נשבע היסת ונפטר חוץ משכיר שבע"ה נשבע כעין של תורה ונפטר וכמש"ר בשמו בסי' צ"ב ס"י והא דלא כ"ר כאן דעת הרי"ף כמ"ש בשמו סי' צ"ח ובא"ע סי' צ"ו כתבתי טעמו בדרישה ע"ש: והכי מסתברא עד"ר:

סעיף יב

כיון ששבועה חמורה היא והא דלקמן סי' פ"ז סי"ז גבי שבועת השותפין דהוי נמי (שט"ח) [ש"ח] יהיב רבי' טעמו מפני שטוענו ספק כו' ה"ט דהייתי אומר כיון שאינו טוענו בברי אלא שתקנת חכמים היא שיכול להשביעו לכל הפחות יהא בו כח להפכה מש"ה הוצרך לומר טעם אחר כיון שטוענו ספק וע"ל סימן הנזכר בדרישה שם הארכנו וכתבתי שם שרבי' ס"ל דבלא טעם שבועה חמורה אין אנו יכולין להפך בנשבע ונוטל כי דוקא מנתבע לתובע כדי לאוקמי ממונא בדוכתיה יכולין להפך ולא מתובע לנתבע לאפוקי ממונא ועמ"ש שם בשם הר"ן והרי"ף: אין שומעין לו להפכה פי' (בע"ה שלא נתבע) [בע"כ של הנתבע]:

סעיף יג

שאיני רוצה בתקנה זו לקמן סי' פ"ז ס"ק כ"ר בשם הרמב"ם דכן הדין בכל הנשבעים ונוטלים: הריני מהפכה עליך ואין התובע יכול לחזור ולהפכה על הנתבע דלעולם אין מהפכין אלא פעם אחת וק"ל. ולפי מ"ש לקמן סי' פ"ז לדעת רבי' לק"מ דהא אין מהפכין מתובע לנתבע:

סעיף יד

או השבע וטול או הוציאני מכלל החרם והא דכתב רבי' בסי' פ"ז סל"ו בשם הרמב"ם ז"ל מי שנתחייב שבועה בין של תורה בין של דבריהם אפי' היסת יש לו להחרים חרם סתם קודם שישבע על מי שטוען עליו דבר שאינו כדי להשביעו חנם ויענה המשביעו אמן עכ"ל וא"כ מה ירויח הלוה באמרו השבע וטול ואינני רוצה לקבל עלי חרם הא קודם שישבע יצטרך לקבל עליו חרם תחלה וא"ל דלא תקנו כן אלא מנתבע לתובע ולא מתובע לנתבע דהנתבע יכול לומר אני יודע שאיני חייב לך ואתה תובעני על לא דבר לכך השבע וטול ואינני רוצה לקבל עלי חרם שהרי כאן מיירי שמוציא עליו שטר והשטר מורה שהאמת עם התובע ועוד שהרי מדברי הרמב"ם מוכח שגם מתובע לנתבע צריך לקבל עליו חרם מדכתב בין של דבריהם אפילו היסת ושאר שבועות של דבריהם בלא היסת ושותפין נשבע התובע וקאמר נמי דמטיל חרם קודם שישבע על הנתבע שכנגדו וכ"ש הכא דאיירי שיש שטר ביד התובע וי"ל דא"צ לקבל עליו חרם אלא א"כ יקשור עצמו התובע תחלה לישבע בודאי וכאן איירי שיודע הלוה דהמלוה ודאי לא יצטרך לקבל עליו חרם תחלה גם י"ל דמאחר דלמדנו כאן דא"צ להוציאו מהחרם מש"ה פסקו גם שם דמצי להטיל חרם ודוק:

סעיף טו

ואם יצא הלוה כו' אף שכבר כ"ר סימן ע"א סי"ח חזר וכתבו כאן לאשמועינן דאפילו בחרם זה שכל עיקרו בא משום הלוה הוי דינא הכי משא"כ לעיל דאיירי שנתן סתם חרם בציבור ואחד לא רצה לשמוע החרם והא דלקמן סימן פ"ז כתב שיהיה בב"ד ושיענה אמן התם החמירו עליו כדי לאפרושי משבועה וכמ"ש שם והיותר נראה דשם נשאר שם המשביע ועומד על השבועה לשמוע אם עושה השבועה כתקנה מש"ה אמרינן לו כיון שאתה בכאן אין לך למנוע מלענות אמן משא"כ בכאן ולעיל בסימן ע"א דשם אינו רוצה להתעכב ולהיות שם בשעת החרם כי אומר שיש לו עסק ע"ז אומר שאין אנו מכריחין אותו להתעכב שם בשביל עניית האמן וזה ברור. שהרי אין בחרם לא הזכרה ולא אמן לשון הזכרה כמו אזכרה באלף ובס"י מצאתי כתוב אזכרה ור"ל שאין בו שם אדנות וכן משמע בבעה"ת שער כ"א שכתב שם שאין בו לא שם ולא אמן ולפ"ו צ"ל דמ"ש במישרים נ"מ ח"ה ז"ל שבועת היסת אינו כולל בס"ת אלא שמחרים בשמו וחרם סתם אינו לא בס"ת ולא בשמו אלא סתם ע"כ דכוונתו ג"כ ולא בשם דאדנות ור"ל אילו היה בו אזכרה ושם אלהות היה צריך להיות שם כמו שמצריכין להיות גבי שאר שבועות אף כשהן מפי הדיינין דהדיינין אומרים והוא עונה אמן וכמ"ש בסימן פ"ז סל"ז ע"ש ולאפוקי מהמפרשים מ"ש במישרים ולא בשמו דר"ל ולא בשמו של זה שמקבל עליו החרם וכן מפרשים ל' הזכרה שכ"ר וז"א דהא הבעה"ת סתם וכתב שאין בו שם ורבינו העתיק לשונו ושינהו לכתוב אזכרה ללמדנו דשם ר"ל אזכרה ועוד דהא התחיל לכתוב דאומר התובע דיחרים סתם והיינו פשיטא בלא הזכרת שמו דלוה ולא הוה צריך לאמרו ועוד דהא כ"מ שמו דומיא דס"ת קאמר וק"ל:

סעיף טז

ואם אין הלוה טוען פרוע כו' עד כתב הרמב"ם כו" בפי"ד מהל' מלוה כ"כ ע"ש וממ"ש הרמב"ם והלה טוען שטר מזויף הוא כו' עד יש מי שהורה כו' מוכח דס"ל דלמ"ד דיכול להשביעו צריך לישבע שאינו מזויף אף שהשטר מקוים כי יאמר שמא דקדקת וזייפת והטעית הב"ד ונ"מ בזה דאפי' למ"ד אם עדיין הוא בתוך זמנו דאין משביעין בנק"ח אפי' כשבא לגבות מהלוה עצמו (כמש"ר בסי' ע"ח) כשטוען פרעתי מ"מ כשטוען מזויף הוא ומזויף גם הזמן משביעין אותו ודוחק: ומ"ש אלא ישלם אפי' אין בו נאמנות ואח"כ יטעון על המלוה כו' ונ"מ דאילו היה צריך לישבע מתחילה היה צריך לישבע שבועה דאורייתא כדין נשבע ונוטל אבל אם יטעון אח"כ יפטור נפשו בהיסת וזהו שסיים ואם כופר ישבע היסת ויפטור ועיין מ"ש בסמ"ע בישוב דברי מ"ו ר"מ דל"ת ממ"ש כאן אמ"ש בי"ד סימן קס"ט ע"ש ודוק: ואם טוען הלוה מחלת לי כו' כ"כ בעה"ת בשער כ"א: אבל

מחילה כו' וחשוב כמו פרעון לפיכך כולי פירוש לענין זה חשוב כפרעון שאינו עוקר השטר ועדיפא נמי מפרעון דאפילו נאמנות ל"מ נגדו וכדמסיק וכה"ג יש לפרש בסמוך גבי תנאי:

סעיף יז

ובכל ענייני חוב זה פי' כל גירעון וכל מה שחב לשטר זה האמנתיהו עליו נגדי: ועדיין יש לפקפק ז"ל מ"ו ר"ש נ"ל דוקא בזה הלשון יש לפקפק אבל אם פרישׁ כל מילי להדיא פשיטא שמועיל בלי ספק ודוק:

סעיף יח

טען הלוה כו' כל וה מבע"ה שכ"א וז"ל אם כתוב בשטר שנעשה בלי שום תנאי ושיור בעולם כו' ואף אם אין כתוב בשטר אלא בלא שום שיור בעולם אף בזה כתבו חכמי נרבונא דאיתיה לתנאי בכלל שיור כו' עכ"ל ונלמד מדבריו דמש"ר אם כתוב בו שנעשה בלא שום תנאי ובלא שום שיור ר"ל או בלא שום שיור וכ"כ בש"ע: ומש"ר ואם אינו מפורש בו שבלא שום תנאי היה ר"ל וגם בלא שום שיור אינו מפורש בו כנ"ל בב"ה וגם מוכח דאע"ג דהבע"ה ורבינו כתבו בלא תנאי ושיור בעולם דל"ד כתבו בעולם אלא אפי' בלא בעולם נמי דינא הכי מדכתבו אח"כ ז"ל ואם אין מפורש בו שבלא שום תנאי היה כו' ולא הזכיר בעולם וכעין זה כתבתי אל' ב"ה שהביא רבינו לעיל בסי' ע"א סי"ג ע"ש. שהרי אינו עוקר כו' פי' מיד אלא לאחר זמן ול"ד לאמנה ורבית דעקרינן לשטרא מיד שם בבע"ה ור"ל מיד בשעה שאומר שאמנה (לאו) רבית היה אין תקנה להשטר משא"כ כשאמר שנעשה עה"ת דכשלא יקוים התנאי שטר גמור הוא (אצ"ל) [וצ"ל] דמ"ש מיד ר"ל שנתבטל מעיקרו:

סעיף יט

שאין אומרים כו' כתב מור"ש ז"ל הדין הזה רחוק בעיני והשגתי עליו פ"ב דכתובות עכ"ל ועיין בד"מ שיש חולקין בזה והאריך שם בדיני מגו עיין שם וע"ל סי' ע"ב סי"א בדרישה: נשבע הלוה היסת ונפטר דהוי כשאר מלוה ע"פ והמלוה מחזיר לו השטר ועמש"ל מזה ס"ס כ"ט וס"ס מ"ו וברי"ס ע"ה:

סעיף כא

אבל אינו נשבע ש"ד כו' פי' לאפוקי מסברת הרמ"ה שכ"ר ס"ס מ"ו בשמו שצריך לישבע ש"ד להכחיש העד שאמר אינו תנאי וחלק רבי' גם שם עליו ע"ש שכתבתי טעם פלוגתתן:

סעיף כב

וכל אלו הטענות כו' פי' ואע"פ שכבר כתב רבי' דין זה לעיל בסמוך בשם הרמב"ם מ"מ איידי שהעתיק ל' התרומות שכל הדברים מסעיף י"ח ע"כ הועתקו משם לא חש מלהעתיק גם סוף ל' זה גם יליף מיניה שכן הדין בטענת תנאי ומחילה שלא הזכירם הרמב"ם בדבריו ובע"ה כללם בלשונו שכ' וכל אלו הטענות כו': ומ"ש או לא לויתי ר"ל כתבתיהו ללוות ולא לויתי רק ממני נפל ומצאתהו וכמ"ש בר"ס זה ואתנאי ומחילה קאמר התם לפני זה וק"ל:

סעיף כג

טען הלוה וכו' פי' טען הלוה שחציו פרוע ואחר שהודה בחציו באו העדים והעידו שכולו פרוע דאל"כ הו"ל כמשיב אבידה וכדמוכח בסמוך ועד"ז: נשבע וגובה מחצה כו' לשון הגמרא נקט כמ"ש בדרישה ופי' נשבע הלוה ש"ד כדין מ"מ וגובה המלוה המחצה שהודה ובספרי הטור המדויקים כ"כ בהדיא נשבע הלוה וגובה המלוה מחצה. וכתב ב"ה שהראשונים הקשו כו' עיין בב"י ס"ס זה שהביא לשון בע"ה ומה שהקשה עוד בע"ה והתוס' תירצו כיון דמ"מ השטר אינו מתקיים אלא ע"פ הודאתו (פי' דאי לא הודאתו לא היה גובה בו כלל כיון דהעדים מעידים שהוא פרוע (והוא קאמר דפרע מחצה ע"ש) ועד"ז: ולא חשיב כמשיב אבידה פי' לא תימא כיון שרואה עדים לפניו שאמרו שפרע כולו והוא עומד בדיבורו לומר לא פרעתי אלא המחצה הוא דומה להא דלקמן סי' פ"ח סל"ג ובסי' מ"ב סי"ז מלוה אומר ה' ולוה אומר ג' דא"צ הלוה לישבע משום דהוי כמשיב אבידה דאי בעי לא אמר אלא ב' והשטר שכתוב בו סלעין סתם מסייע ליה דשאני הכא שלא הודה אלא מפני השטר שעליו ובגמ' והאשר"י כ' מפני העדים וכמ"ש לשונו ופירושו בדרישה וכאן בפרישה אכתוב פי' אחר ואומר מאחר שהרי"ף והרמב"ם וב"ה ורבי' שינו וכתבו בשטר דגירסתן כן היה בגמ' ור"ל כיון דהודאתו היתה מתחילה קודם שבאו העדים ואז היה השט"ח נגדו ולא היה יכול להעיז. ולפ"ז לא הוצרך הגמ' ורבי' לומר דלא הוה משיב אבידה מפני שהודה מכח השטר אלא מכח דאין אדם יכול להעיז פניו לכפור הכל אלא מפני שטעמו של ר"ע דאמר דגבי סלעין הוה משיב אבידה ולא אמרינן דלא היה יכול להעיז נגד התובע דאמר חמש הוא מפני שהש"ח שכתוב בו סלעים סתם מסייע ליה אי אמר דלא לוה אלא שנים ומש"ה קאמר דכ"ע מודו בזה דלא היה משיב אבידה כיון דכאן ל"מ דלא מסייע ליה השטר אלא אדרבה השטר הוא נגדו ועד"ר שם כתבתי פי' אחר שגם רבי' בשיטת הגמרא והרא"ש אזיל שכתב בהן עדים ולפי פשוטו נראה מ"ש כאן יותר ודו"ק:

סימן פג

סעיף ב

ונתן לו מנה בסתם כו' כ"כ בע"ה שער כ' וכ' אח"ז דאפי' אמר הלוה ע"ז אני נותן לך יכול המלוה לומר איני מקבל אלא ע"ז וכמש"ר בשמו בסמוך וכן הצעת דברי רבי' אם נתן לו בסתם פשיטא דאין שומעים ללוה אלא אפי' אמר הלוה בפירוש כו' חידש לנו בעה"ת דג"כ הדין עם המלוה: והלוה רוצה לחשוב כו' בפרעון המלוה שיש לו בה ערב כצ"ל:

סעיף ג

והמלוה אומר לא אקבלם כו' הא אם שתק המלוה משמע דהדין עם הלוה ודלא כהר"ן הביאו בד"מ ע"ש ועיין בש"ע כאן ולעיל סי' נ"ח:

סעיף ד

אם החוב שאמר הלוה שפרעו בו הוא מלוה על פה כו' וגם במלוה על פה נשתעבד הערב כגון ערב בשעת מתן מעות או ערב אחר מתן מעות ובקנין וכשאומר הלוה פרעתי נאמן לקצת רבוותא וכמ"ש בד"מ ריש סי' ע' ונפטר גם הערב אף שאינו יכול לטעון כלום שאין שיעבודו של ערב אלא במקום שהלוה חייב וכמשר"ל ס"ס מ"ט ולקמן סי' קכ"ט וק"ל: נאמן בהיסת כו' פי' אפי' אין לו עדי פרעון ואף דיש למלוה מיגו דלא קבלתי ממך מעות הלא גם ללוה יש לו מיגו לא נתחייבתי לך זה או פרעתי לך גם חוב זה בפעם אחרת והיה נאמן בהיסת: ואם שני החובות כו' נראה דמשום סיפא כשיש עדי פרעון נקט שני השטרות דהתם למאן דס"ל אתרע שטרא הוה שני שטרות רבותא דאפ"ה אתרע ולמאן דס"ל דלא אתרע שטרא שני שטרות דוקא קאמר הא חדא בע"פ הלוה נאמן כיון דאין מברר שני החובות אבל ברישא דליכא עדי פרעון ל"ד ב' שטרות אלא אפי' א' בע"פ ואותו שבערב הוא בשטר נמי המלוה נאמן לגבות בשטר שבידו לומר מה שקבלתי הוא על השני דהא אפילו אם אין (המלוה) [הלוה] מודה שח"ל [חוב] אחר נתבאר בסי' נ"ח דנאמן המלוה לומר אמת שקבלתי ממך אבל סטראי נינהו ק"ו בזה שהלוה מודה לו שח"ל שני חובות ומש"ה דקדק בבבא שלפני זה וכ' רואין את החוב שאמר הלוה שפרעו הוא מלוה ע"פ כו' משמע הא אם היה מלוה בשטר אפי' אם האידך מלוה ע"פ א"נ ובזה נתיישבו הדיוקים אהדדי וק"ל: נאמן המלוה במיגו דלהד"ם ואין זה מיגו להוציא נראה לכאורה הטעם הואיל והלוה מודה בב' הלוואות ואינם מחולקים אלא על איזה החוב קבל המעות [אבל לאחר העיון נראה על] שטר שביד המלוה דלית ביה (העזה) [הוצאה] ודומה למ"ש ר"ס נ"ח דקאמר ג"כ דנאמן במיגו אע"ג דאין הלוה מודה בשניהן אלא [ע"כ] הטעם כיון דיש שטר בידו: ומעידין שבתורת פרעון כו' עכ"ל סימן נ"ח שכ"ר שהסכמת הרא"ש היא כר"ת והרמב"ן שכתבו דאפי' לא ידעו שבתורת פרעון נתנם לו

איתרע שטרו ואינו נאמן במיגו דבמתנה נתנם לי דחזקה הוא שרצון האדם יותר לפרוע חובותיו ממה שיתן שלו למתנה וא"כ מש"ר שבתורת פרעון נתנם לו כו' ל"ד קאמר אלא ל' דבע"ה נקט שמשם העתיק דברים אלו א"נ אפשר דלרבותא דסיפא נקט הכי דאפי' מעידים בפי' שנתנן בפרעון אפ"ה נאמן לומר שקבלם בשביל חוב אחר כדמסיק וק"ל:

סעיף ה

טען הלוה כו' פח"ה ועד"ר שם כתבתי ל' הגמרא: ואילו היה רוצה כו' אפ"ה אינו גובה וכתבו התוס' י"מ הטעם משום דמיגו לאפוקי ממונא לא אמרינן כדלעיל סימן פ"ב סי"ט ור"י כתב טעמו דכל היכא דליכא מיגו אם לא שהיה משקר כהכא שהוצרך לשקר תחלה ולומר שטרא מעליא הוא לא אמרינן (מ"מ) [מיגו] דאין לנו להאמינו במה שהיה יכול לשקר יותר ממה שהוא משקר שהוא שטר מזויף או פרוע בב"ד עכ"ל ור"ל דל"ד למיגו דעלמא כגון האי שברישׁ סי' פ"ב שטוען פרעתיך במיגו דמזויף דטענה זו דפרעתי אמרינן שהיא אמת במיגו משא"כ הכא שמודה בעצמו שטענתו הראשונה שהוציא שטר זה בב"ד לגבות בו הוא מזויף וק"ל ועמ"ש מדין מיגו זה לקמן סי' קמ"ו סכ"ו: והלוה נשבע היסת כו' והיינו במטלטלים אבל בקרקע נאמן המחזיק בטענה זו שטר א' היה לי כו' דכל היכא דקם ממונא ליקום כן מבואר פ' חזקת ולקמן סימן קמ"ו ועד"ר:

סימן פד

סעיף א

הפוגם את שטרו כו' כתובות דף פ"ז הפוגמת כתובתה או עד אחד מעיד שהיא פרועה כו' עד לא תפרע אלא בשבועה ובפרק הדיינין איתא דהב"ד טוענים לו אף ע"פ שלא טען התובע משא"כ בלא פגמו וכמש"ר בסימן פ"ב ס"ג ושם פרק הכותב מפרש הטעם משום דפרע דייק דנפרע לא דייק ורמו רבנן שבועה עליה כי היכי דלידוק עכ' ומכתובה נלמד גם לשאר ב"ח הפוגמים את שטרם: אלא בשבועה כעין של תורה שהיא שבועת המשנה אבל אינה של תורה ועד"ר: אפילו היו שם עדים כו' בעי' דלא איפשיטא שם בגמרא ולחומרא לתובע: ואפי' דקדק לצרף חשבונו כו' ופי' אותה מנה שהודה שקבל [עשה] עמו חשבון כך וכך נתת לי ביום פ' וכך וכך ביום פ' ומצרף החשבון והוא ג"כ בעי' דלא איפשיטא שם: אע"פ שלא פי' בין בכולו כו' בספר התרומות שער ס"א כ' ז"ל היכא דכתב סתם נאמנות ולא כתב בכולו כבמקצתו איכא מ"ד דיד בעל השטר על התחתונה ובכולו דלא מרע לשטרא הימניה במקצתו דפוגם לשטרא ומתרע ליה לא הימניה ואיכא מ"ד דכ"ש הוא כיון שהאמינו בכולו כ"ש במקצתו ואנן כסברא בתרא ס"ל ע"כ והוא דעת רבינו וס"ל דסתם נאמנות בכוליה הימניה וכ"ש במקצתו:

סעיף ב

וכתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה כו' בכלל פ"ז ובכלל ס"ט: שאם כתוב בו פרעון כו' ז"ל מ"ו ר"ש פי' להיות קרוי פוגם שטרו ומשמע שם דאפילו אין בו נאמנות משום דאמרינן דאם איתא דהוי פרעיה טפי הוי נמי כתוב ביה ול"ד לפרוע בעדים דאמרינן שמא נזדמן לו כו' עכ"ל וגם נראה דכיון דנכתב הפרעון בשטר הו"ל כאילו לא נכתב השטר [אלא] על הסך שנשאר ח"ל ועב"ח:

סעיף ג

כתב הרמב"ם אע"פ שפוגם כו' בפי"ד ממלוה כ"כ ועד"ר: עבר זמנו לא יפרע אלא בשבועה נראה דר"ל דאפילו אם הלוה אומר שפרע לו כולו בתוך זמנו אפ"ה צריך לישבע במגו שהיה יכול לומר פרעתיהו אחר זמנו שהרי עתה בשעת תביעתו כבר עבר זמנו: ורבינו האי כתב שאפי' בזמנו פי' אפילו אם תובעו תוך זמנו ופוגם שטרו לא יפרע המלוה אלא בשבועה וטעמו כיון דהוא עצמו מודה שנפרע ממנו מקצתו בתוך זמנו יכול להיות שפרע כולו ועד"ר:

סעיף ד

הפוחת שטרו כו' ברייתא שם בפרק הכותב ע"ש וקאמר שם בגמרא דדוקא בטוען אמנה היה בינינו גובה המותר בהשטר אבל אם טען שהעדים טעו השטר חספא בעלמא הוא וזש"ר אחר זה בס"ה טען המלוה כו' עד והעדים טעו וכתבו אלף כו': נפרע שלא בשבועה פירוש אנן לא טענינן ליה שצריך לישבע שמה שנכתב אלף אמנה היה כו' דכאן אין שייך לומר אמנה לא ניתן ליכתב כמש"ר בס"ס מ"ו דשם אעדים קאי דאמרי כתב ידינו הוא אבל שטר אמנה הוא ומש"ה אמרינן דאין נאמנים דא"כ חתמי אעולה כיון דידעי דאמנה הוא ואסור למחתם עליה משא"כ הכא דהעדים לא ידעו שהוא אמנה וגם שייך למימר אין אדם משים עצמו רשע דהודאת בעל דין שאינו ח"ל כ"כ כק' עדים דמי: ואם יאמר הלוה השבע לי כו' כדין שטר דעלמא וכמו שנתבאר סי' פ"ב וא"ל ליהוי המלוה כמשיב אבידה דאילו רצה היה תובעו באלף ומשיב אבידה פטור משבועה כמ"ש בסימן רס"ז דלא אמרינן דהוי כמשיב אבידה אלא בנתבע כגון שכתוב בשטר שח"ל סלעים והוא מודה שח"ל ג' וכמש"ר בסימן מ"ב אבל לא בתובע וק"ל:

סעיף ה

טען המלוה כו' עד והעדים טעו גמרא שם וכמ"ש בסמוך: ונשבע הלוה היסת ונפטר ובמגו לא מהימן בעל השטר דכיון דלפי דבריו השטר אינו כלום לא אמרינן מגו להוציא ממון כדאמרינן בח"ה אשר"י ורי"ף ואפי' למ"ד דאמרינן מגו להוציא כמ"ש בסי' פ"ב סי"ט בשם האחרונים מ"מ מגו כי האי דליכא מגו אם לא שישקר תחלה להוציא שטר

כזה בב"ד אין לנו להאמינו במה שהיה יכול לשטר יותר ממה ששיקר וכמ"ש בשם ר"י ס"ס פ"ג:

סעיף ו

עד אחד מעיד כו' גם זה משנה שם וכתבתי לשונו בסימן זה: לא יפרע אלא בשבועה והיינו דוקא בדליכא נאמנות בשטר וק"ל וז"ל מ"ו ר"ש ז"ל והאי שבועה מפורש שם בגמ' דרבנן היא דהא נשבע ונוטל ועוד דשטר שיעבוד קרקעות הוא ומ"מ אי משלם ליה באפי סהדי ואח"כ חוזר ותובעו על פרעון הראשון מביאו לידי ש"ד וכמ"ש בא"ע סימן צ"ו עכ"ל:

סעיף ז

הלוה פטור פי' מש"ה שהיה עליו לישבע: כיון שהעד מסייעו פי' ועד המסייע פוטר מש"ד כמ"ש בסי' ע"ה ס"ג וה"ה וגם כ"ש הוא שפוטרו מש"ה וק"ל ועד"מ גם לעיל סימן כ"ט מ"ש שם בביאור דברי ב"י בזה: ובע"ה כתב אע"פ שהעד מסייעו כו' טעמו דס"ל דאין ע"א יכול לפטרו מש"ד וכדעת הרמ"ה שכ"ר ס"ס מ"ו ע"ש אבל אין לומר דס"ל דדוקא מש"ד פוטר העד ולא מש"ה שתקנוה חז"ל אף במקום שאינו חייב ש"ד דאם כן אין הטעם למש"ר עליו ז"ל ול"נ דכמו דע"א כו' דהא גם בע"ה ס"ל דע"א פוטר מש"ד כמו שמחייבו ש"ד אלא שמחלק בהיסת וק"ל. ואין להקשות למה כתב פלוגתת בע"ה כאן ולא כתבה לעיל סי' ע"ה דכאן הוא עיקר דינו דע"א משא"כ לעיל דכ"ר אגב גררא וגם מה"ט לא כתב הפלוגתא בסי' פ"ב ע"ש אלא כתב הדין בקיצור אליבא דהלכתא לדעתו ועד"ר:

סימן פה

סעיף א

ראובן הוציא שט"ח על שמעון כו' עיקרא דהאי מילתא בכתובות דף ק"י פלוגתא דחכמים ואדמון ומפרש לה בגמרא שם דאירי במקום דכתבי שטרא והדר יהבי זוזי דאדמון סבר דהו"ל למסור מודעא וחכמים סברי חברך חברא אית ליה ויודיעוהו ולא יקחו ממנו השדה וסמך ראובן אש"ח שבידו לתבעו בו מה שאין כן במסירת מודעא דעלמא דלקמן סי' קנ"א ור"ה ורמ"ב דלא הו"ל על מה לסמוך דאמרי' דהו"ל למסור מודעא. ועמ"ש הד"מ שם עוד מזה והלכה כרבנן: ומש"ר אחרי שהגיע זמנו של שטרו פירוש זמן הפרעון וכ"כ הר"ן שם: ולא למסור לי שדך ס"א למכור. אפי' שיש בו נאמנות עד"ר: כיון שהוא מקוים והיינו כמש"ר בסי' פ"ב סי"ו בשם הרמב"ם ורבותיו ע"ש מ"ש ומ"ש בד"מ בעמוד: ומ"ש ל' כיון כו' ה"ט משום שהתחיל וכ' ראובן שהוציא ש"ח ואין שם ש"ח עליו אם אינו מקוים ואז הוי שמעון נאמן אפי' לא הוציא שטר שמכר לו שדהו:

אלא כדי שיהיה לך ממה לגבות חובי שירא שיוציא שמעון או יטמין מעותיו הללו שבידו ולא יפרע לו וא"ת ל"ל ה"ט דכדי שיהא לו ממה לגבות תיפוק ליה דיכול לומר משום שהוצרך למעות מכרתיה וי"ל דא"כ הו"ל למכור לאחר ולא לזה שאפשר להיות לו פתחון פה עליו והא דאמרינן בסמוך גבי הוציאו שטרות זע"ז שיוכל ראובן לומר הוצרכתי למעות ולא אמרינן דהו"ל ללות מאחר הלואה שאני דאפשר דמאחר לא היה מוצא ללוות משא"כ במכר דהכא דכל אדם ניחא ליה לקנות קרקע והא דאמרינן בתר הכי גבי בעל זיבורית שלוה כו' עד היה לך ללוות מאחר כו' שאני התם דאיכא עוד טעם אחר ובלא"ה צ"ל שם כן וכמ"ש שם ודו"ק: כשאין לו שדות אחרים פי' לשמעון: שהיו עליך חובות אחרים אע"ג דלעיל סימן ל"ז סי"ז כתבתי דלא חיישינן להכי אלא בשותף שהוא יודע על עצמו הרבה חובות אבל מלוה לא חייש להרבה חובות כל זמן שיש לו כדי חובו היונו שמסתמא לא חיישינן שמעיד שקר בשביל חששא זו אבל מכל מקום אמתלא היא אם אמר דמש"ה מכר לו שדהו ובפרט מאחר שיש בידו שטר מקוים מהניא אמתלא כל דהוא אבל בעל התרומות שער ל"ד והר"ן כתבו הטעם משום שיכול לומר בדידי אני רוצה והיא חביבה עלי וכן מוכח מהירושלמי ע"ש: דלוה ולוה ואחר כך קנה משועבד לשניהן ואף על גב דאיכא למיחש דכתב להראשונים דאקני וכשלא כתב גם לו הן יגבו חובם ממנו ולא הוא וכמו שכתב רבי' בר"ס ס' דדוקא כשכתב לשניהן דאקני ולא כשכתב להאחד ולא להשני וכן מוכח לקמן סימן ק"ד מכל מקום יכול לומר עשיתי ככל אשר בכחי לעשות גלא עלתה על דעתי לכתוב גם בשטרי קנין (אגב) [דאקני] אי נמי קנין (אגב) [דאקני] ט"ס הוא כמו שאר אחריות בעלמא (היכא דאין נפרעין בשט"ח אחר אחריות בהדיא) וכמ"ש בסי' קי"ב עיין שם: ואח"כ קנה משועבד לשניהם פירוש בשוה וע"ל ר"ס ס' ולקמן סי' ק"ג וק"ד:

סעיף ג

ראובן הוציא שטר כולי שם דף ק"י ומשמע שם מל' רש"י דאיירי שבשעה שהוציאו השטרות כבר הגיע זמן הפרעון דשני השטרות וזהו שמסיק רבינו בסמוך וכתב דשניהם תובעים זא"ז וכ"כ המ"מ פכ"ד דמלוה ע"ש: אלא היה לך ליפרע בחובך פי' היה לך לתבעני ולהפרע בחובך ב"י: אבל הכא אפילו באתרא וכו' יכול לומר לו היה לך ליפרע בחובך. כלל הדבר דחלוקה זו הוא זה דכאן בהלואה אין לומר שירא שמא יכפור שמעון בהמעות כשיתבענו דאם כן גם כשבא ללוות ממנו יכפור שמעון בהן מחשש שהוא לוה ממנו כדי לתפוס המעות בחובו ואף שלא היה דעתו לכך מתחילה הלא כשיהיו המעות בידו יכול לתופסן בחובו בעת שירצה והלואה זו היא בעצמה פרעון חובו משא"כ במכר

לו קרקע דעביד אינש דזבין ארעא לחד יומא וכמש"ר לקמן ס"ס ק"ח ויותר נראה לומר דהכא בהלואה כיון שעל ידי ההלואה זו נעשה עבד לוה לאיש מלוה אמרינן דחזקה דלא הוה יזיף מיניה להיות עבד לו אלא הוה תובעו בדין בשביל מעותיו משא"כ במכר דמה איכפת ליה במכירה זו הא אכתי נכסיו משועבדים לו מכח שטר מלוה שיש לו עליו וישוב זה נרמז בדברי רבינו במ"ש ולכך מכרתי לך השדה כדי שאוכל למשכנך דר"ל שהוא ברשותי כבתחילה דהא אוכל למשכנו מידך אימת שארצה משא"כ במעות וק"ל וכהאי טעמא משמע מתוך פירוש רש"י שם דף ק"י וכן משמע מדברי רבי' בסמוך ס"ד. ודעת הי"א דגם בהלואה יוכל לומר הוצרכתי למעות ולא יכולתי להפרע ממך ואמרתי ללוות ממך כדי שאוכל למשכנך כדי הלואתי וכן כתב ר"ן שם וכ"כ ב"ה בשם הרמב"ן: לפיכך אם הוא במקום שהמלוה כו' לשון לפיכך קצת דחוק דהא במה שהתחיל פסקו במקום שנותנים המעות תחילה כו' הוא פשוט דאינו גובה ראובן ודינא דסיפא דבמקום שכותבין תחלה כבר כתב בו הסכמתו דשניהן גובים ואי משום חילוקי הגבייה דעידית וזיבורית זה אינו תלוי בפלוגתא שלפני זה ונ"ל דלשון לפיכך נמשך למטה וכאילו אמר כללא דמילתא אם הוא כו' ואם הוא כו': למה לוית ממני כלומר למה כתבת שטר שלוית ממני: ואפי' יש לראובן זיבורית ולשמעון עידית אין יכול לומר לויתי ממך כדי שאגבה העידית כו' כך הגירסא בכל הספרים וא"ת הא כ"ר בסמוך דכל כה"ג כ"א עומד בשלו ויש לומר שרבי' בא לכתוב דין זה אליבא דכ"ע והיינו דאפי' ר"נ דס"ל דזה גובה וזה גובה וכמ"ש מודה בזה דאין יכול לומר דמש"ה לוה כדי לגבות ממנו עידית כו' משום דבלאה"נ היה יכול כולי לגבות ממנו העידית כו' וכדמסיק והיותר נראה דכיון דלאו כ"ע דיני גמירי יש לראובן להתנצל בטענה זו לומר טעיתי וסברתי שאגבה ממנו עידית שלו והוא יגבה ממני זיבורית שלי וגם הקושיא מעיקרא ליתא דהא (דלא) אמרינן כ"א עומד בשלו אלא כשהגיע כבר זמן פרעון על שניהן אבל זה פשוט דכל שלא הגיע זמן פרעון של שמעון לזמנו של ראובן גובה ראובן עתה משמעון וכשיגיע זמנו של שמעון יחזור ויגבה ממנו דלא אמרינן אפוכי מטרתא ל"ל אלא כשכבר הגיע זמן שניהן וכיון שכן יכול ראובן לומר בשעה שלויתי ממך היה דעתי לגבות מיד חובי שאתה ח"ל ואז הייתי גובה מעידית שלך וכשתבוא אתה אח"כ לגבות ממני בהגיע זמן פרעון שלך היה דעתי ליתן לך זיבורית שלי וק"ל ועד"ר. שאפי' אם לא לוה ממנו יכול לגבות העידית שלו ואין לומר שחשש שמא יתן לו מעות שבידו ומש"ה הוציא המעות מידו בהלואתו דא"כ לא יצא בזה מידי חששא שמא היו לו עוד מעות אחרים לשלם לו או ימשכן העידית לאחר וישלם לו מעות אלא גם מעות מקרי עידית דיכול לקנות בהם מה שירצה

וכל עיקרו אינו (לא) [אלא] להגבותו זיבורית שלו ולא הזכירו בגמרא גם רבי' גביית עידית אלא לומר לך שדעת ראובן היה שלא יעמוד כל אחד בשלו אלא עכ"פ יגבה ממנו הוא בתחלה עידית או מעית וק"ל: אין דרך בני אדם כו' ואם יאמר כיונתי למכרה כו' המשך לשון רבי' כך הוא תחלה כתב אם יאמר שלוה ממנו כדי להגבותו זיבורית אין דרך בני אדם ללות כדי למכור נכסיהן דמסתמא דעת כל לוה הוא שיפרע חובו במעות ויעמוד בשלו ואם לפעמים צריך אחד למכור קרקע אזי מוכרו בלי המצאה דהיינו ללות כדי שימכור עי"ז שדהו ועל זה מסיק וכתב ואם יאמר אני הוצרכתי למכור ולא מצאתי קונים לקנות הזיבירית בשוויו ומש"ה לויתי מזה דעי"ז ימכר בשוויו בשומת בית דין וזהו שאמר שאפרע ממנו המעות ר"ל כל דמי שוויו ע"ז אמר דאין זה טענה דהיה יכול להפק זממו זה ע"י איש אחר ללות ממנו ולהגבותו ולא מזה שחייב לו כבר ומיהו ה"ט לחיד אינו מספיק אלא לסתור טענת כוונתי היתה למכור זיבורית שהיא גם כן טענה גרועה אבל לעיקר הטענה לויתי ממנו כדי להגבותו זיבורית צריך טעם אחר ומש"ה כתב רבי' בתחילה הטעם דאין דרך בני אדם וכולי וק"ל: ומיהו אם יש לשניהם עידית או בינונית וכו' פלוגתא דר"נ ור"ש היא שם דף ק"י והלכה כר"נ דאמר בשלו הן שמין ומדבריו מסתעפים דינים הללו ודקדק רבי' וכתב מיהו אם יש לשניהם כו' אבל אם יש לא' עידית או בינונית או זיבורית ולהשני אין לו כלום פשיטא ואצ"ל דאין מגבין לזה שאין לו מזה שיש לו כיון דגם זה ח"ל ואין לו ממה לשלם לו כ"א במה שיגבה מזה ואטרוחי בי דינא בכדי למה לן וק"ל: ולהגבותו זיבורית דבשלו הן שמין כדבסמוך: כיון ששניהן תובעים זה לזה פירוש כיון שבשעת התביעה זמן שניהם הגיע ליפרע ותובעים זא"ז כמ"ש לעיל. דבשלו הן שמין פי' כיון שאין לו שדה טובה הימנה אע"ג דלגבי אחרים שיש להן עידית אין זו אלא בינונית ודינו דב"ח בבינונית מכל מקום בזה שאין לו עידית בשלו הן שמין רש"י וכיון דליכא ריוח לא' מהם בגבייתן למה לן לאטרוחי בי דינא. ומגבין לו ממנה שהרי יש ריוח לבעל הזיבורית בגבייתו: ואם זמן השטר שמוציא שמעון על ראובן כו' ר"ל זמן כתיבת השטר שנעשית הלואת ראובן משמעון היה קודם שהגיע זמן פרעון שמעון לראובן וק"ל: או בכל ענין יעמוד כל א' בשלו ר"ל אפילו באתרא דיהבי זוזי והדר כתבי שטרא כ"א גובה שטרו וז"ש יעמוד כ"א בשלו ור"ל ואין שמעון יכול להוציא מידו ולומר אתה ח"ל ואיני ח"ל לך מטענה הנ"ל אלא גם ראובן עומד בשלו והוא קצת דחוק וצ"ל דנמשך אחר ל' הגמרא דף ק"י בפלוגתא דר"נ ור"ש וכצ"ל בסמוך שכתב כגון שראובן הלוה לשמעון לה' שנים כו' נמי נמשך אחר ל' הגמרא דאל"כ הול"ל בקיצור דביום שנשלם זמנו לוה ראובן משמעון לג' ימים מיהו בסמוך אפשר לומר דלרבותא כ"כ

דאע"פ שלוה ראובן לזמן ארוך לי' שנים אפ"ה לא אמרינן אי איתא דחייב לו שמעון איך נשתעבד לו להיות עבד לוה לאיש מלוה כ"כ זמן רב בשביל המתנת יום א' דאפשר דלא רצה שמעון להלוות לו בענין אחר וק"ל:

סעיף ד

אין שמעון יכול לומר אילו הייתי חייב לך כו' ואע"ג דנתבאר בסימן ע"ח דאדם עשוי לשלם ביומא דמשלם זמניה מ"מ אינו יכול לכופו שיפרענו באותו יום לכן יכול ראובן לומר הוצרכתי למעות באותו יום ולא יכולתי לכופך שתפרעני באותו יום: אם מת אחד מהם כו' שם בגמרא ע"ש: מדינא דגמרא היתומים כו' פי' כדין ב"ח דגובה מטלטלים דלוה אם יש לו ואינו יכול לדחותו אצל מקרקעי וצ"ע למה כתב והניח יתומים קטנים הא אפילו מיתומים גדולים לא מגבין מטלטלין מדינא דגמרא וכמשר"ל בסי' ק"ז וק"ח וגם בב"ה לא כתב בדין זה קטנים ע"ש של"ד ואפשר דמשום סיפא נקט לה לרבותא דאפי' מקטנים אם פקח הוא יחזור ויגבה מהן קרקע או מטלטלים בתר התקנה: ומ"ש ואם הוא פקח יגבה אותם קרקע כו' דאע"פ שדינם במטלטלים כמ"ש מ"מ במקום פסידא דהלוה מגבהו קרקע אבל אם אינו פקח לטעון כן מעצמו אין ב"ד טוענין כן בשבילו וכה"ג כ"ר לק' ר"ס ק"א ועמ"ש שם: וכתב הרמב"ן אפילו אם היתומים קטנים כו' עד סוף הסי' כ"כ בע"ה בשמו בשל"ד והר"ן שם דייק לה מדאמרינן בגמרא לענין עידית וזיבורית דכיון דתפס תפס. וכתבו רבינו לקמן בס"ס ק"ח ע"ש ואיירי כאן אפילו בקרקעות דמהגדולים היו גובין מיד וק"ל: כיון שתפס בחיי אביהן שגם אביהן היה ח"ל והוא תופס בממון אביהן מחייו שהלוה לו וטעמא כתב הר"ן דכיון דהא דאין נזקקין לנכסי יתומים ליתא אלא משום חשש צררי לא אלים האי חששא דנפיק מהאי וניתב להו:

סעיף ה

והם שווים בנכסיהם פי' לאפוקי אם יש לא' עידית ובינונית ולהשני זיבורית וכנ"ל ומלתא דפסיקא נקט בקיצור וק"ל: משום אפוכי מטרתא כך הוא ל' הגמרא ופירש"י אדם הנושא על שני כתיפיו שני מרצופין של עור ומשאן שוה מה יתרון לו להפך של שמאל לימין ושל ימין לשמאל אף ה"נ מאי מרויחים כשכל א' גובה מחבירו כשנכסיהם שווים כמ"ש לעיל: אם גבה הלוקח קרקע מזה חוזר וגובה ממנו כר עד רואין אם שיעבד לו מטלטלי אג"ק שקנה ושיקנה כו' מדלא כ"ר גם בגבה קרקע דבעינן שיכתוב לו דאקני צ"ל דהרמב"ן אייריי דוקא כשהמלוה הראשון מכר שטרו או אם הלוקח גובה קרקע א"צ שיהא כתוב בשטר של שמעון שכתב לו ראובן דאקני כיצד ראובן הלוה מנה לשמעון בניסן בשטר ואח"כ הלוה שמעון מנה לראובן בשטר בתשרי ומכר ראובן שטרו ללוי ולשמעון יש קרקע ולראובן אין לו ובא לוי הלוקח וטורף הקרקע משמעון אז חוזר שמעון

אח"כ וטורף שדה שלו מלוי אפי' לא כתוב כשטר שלו שכתב לו ראובן דאקני דאין נפקותא בכתיבת דאקני אלא לענין שיטרוף הנכסים שלא היו ללוה בשעה שלוה אלא קנאם אח"כ וחזר ומכרם שיבוא המלוה ויטרפם מהלוקח שקנאם מהלוה אחר שלוה דאי לא כתב ליה דאקני לא היה יכול לגבות מיד הלוקח דקיי"ל לוה ואח"כ קנה וחזר ומכר שהמלוה שלו אינו יכול לטרוף מהלוקח כיון שלא היתה משועבדת לו בשעת ההלואה וכמו שכתב רבינו בסימן ק"ד אבל בנדון דידן היה לראובן שיעבוד על קרקע של שמעון בשעה שלוה משמעון שהרי משעה ראשונה שהלוה הוא לשמעון נשתעבד לו שדה זה של שמעון משא"כ כשמכר שמעון מלוה השני שטר שיש לו על ראובן ולוקח בא וגבה שדה של ראובן לא מצי ראובן לחזור על הלוקח א"ל כתב לו שמעון דאקני בשטר שלו דהא שדה זו לא נשתעבד לשמעון עד שחזר והלוה לראובן נמצא הו"ל שמעון לוה מראובן תחלה ואח"כ קנה ובלוה ואח"כ קנה כבר כתבתי דקיי"ל המוקדם יכול לגבות ממנו א"ל כתב לוה למלוה דאקני ודו"ק כי זה ברור. וכל זה כשגבה הלוקח משמעון קרקע אבל אי גבה משמעון מטלטלי דקיימא לן בהו דלא מצי מלוה מוקדם לגבות מלוקח המאוחר ממנו אף על פי שאותן מטלטלים היו ביד הלוה בשעה שהלוה א"ל כתב ליה למלוה בשעת הלואה שיעבוד מטלטלי אג"ק ומש"ה כתב הרמב"ן שיעבוד מטלטלי אגב כו' פי' כשמכר ראובן המלוה הראשון את שטרו וגובה הלוקח משמעון מטלטלי אין שמעון יכול לחזור על הלוקח לגבות מידו אותן מטלטלים א"ל כתב לראובן בשעה שחזר ולוה ממנו מטלטלים אג"ק שקנה ושיקנה שאז דין המטלטלים כדין קרקע ויש בהן דין קדימה לשמעון על הלוקח ומ"ש הרמב"ן דצריך שיכתוב לו דקנינא ודאקני אע"ג דמטלטלין הללו היו משועבדין ביד ראובן בשעה שלוה משמעון ה"ט כדי שלא יאמר הלוקח מאן יאמר דמטלטלין הללו היו משועבדין ביד שמעון בשעה שלוה ממך דלמא אחר זמן קנאם (דאין מטלטלים כקרקע דנוכל להוודע זמן שבאו לידו וע"ל סי' קי"ב משא"כ בשכתב לו דאקני שאז נעשו לו משועבדים למפרע כאילו היו בידו בשעה שלוה משמעון ודו"ק. וכל זה מיירי שהלוקח קנה השטר מראובן אחר שלוה משמעון דאל"כ הוי הלוקח מוקדם לשמעון המלוה ואיך יבוא שמעון המאוחר לטרוף מהלוקח המוקדם וכ"כ הר"ן ופשוט הוא. וגם נראה שאם ידוע שאין להמוכר לא קרקע ולא מטלטלין שאז מיד שיבוא הלוקח לטרוף יאמר לו זה חובי קודם לחובך ואפוכי מטרתא למה לן ודו"ק: ומ"ש ואם אין למוכר נכסים כו' אף ע"ג דהתחיל דין זה כששניהם שווים בנכסים וכיון שגובה הלוקח מהלוה צריך לומר דגם למוכר יש נכסים דאם לא כן לא

היו שוים בנכסים צ"ל דמכאן ואילך לא קאי אדין שהתחיל בו רבינו אלא הרמב"ן מפרש ואזיל פרטי דיני הגבייה איך יחזור ויגבה זה מה שגבה ממנו הלוקח:

סימן פו

סעיף א

מוציאין מלוי ונותנין לראובן כו' ברייתא הוא פ"ב דכתובות ד' י"ט והובאה עוד בכמה דוכתי בשם ר' נתן שאמר כן ויליף ליה ממ"ש ונתן לאשר אשם לו לאשר הלוהו לא נאמר אלא לאשר אשם לו ואשם היינו קרן כלומר לראובן שהקרן שלו ואף אם נתחייב לוי לשמעון קודם שלוה שמעון מראובן מ"מ קרן זה שיתן לו לשמעון סופו לחזור לראובן שהרי שמעון ח"ל וישאר ביד ראובן. לכך נקרא קרנו של ראובן וזש"ר ל"ש אם נתחייב כבר לשמעון ור"ל אפילו בכה"ג נשתעבד לוי לראובן וכ"ש אם נתחייב לו אח"כ דאז הוי ממש קרנו של ראובן דממעות שהלוה ראובן לשמעון הלוה שמעון ללוי ולפ"ז הוה הל"ש זו ואצ"ל זו נכן הוא לשון הפוסקים על הרוב כשכותבים בלשון בין או בלשון ל"ש שהאחרון פשוע יותר מהראשון מיהו מדכתב המרדכי והג"א (והביאו הד"מ) דדינא דר"נ הוא דוקא כשנתחייב לוי לשמעון קודם שהלוה ראובן לשמעון דאז בשעת ההלואה נשתעבד לו לוי מיד לפ"ז י"ל דכוונת רבי' הוא לרבותא זו ללמדנו דהוא ס"ל דאפילו אם הלוה ראובן לשמעון תחלה אפ"ה נשתעבד לו לוי והשתא הוי הל"ש בלשון לזא"ז וק"ל: בין דרך שכירות כ"כ בעה"ת בשנ"א ז"ל איכא מ"ד דממעט שכירות מדכתיב הענק תעניק לו דדריש ר"א בקידושין דף מ"ו לו ולא לב"ח דאין האדון מחוייב ליתן הענקתו לב"ח וס"ל דה"ה לשכירות דעבד נמי שכיר קרייה רחמנא אבל אין לומר כן אלא דהיכא דאיתמר איתמר והיכא דלא איתמר לא איתמר עכ"ל. ואף שהענקה עכ"פ ממועטת מדינא דר"נ מ"מ שפיר כ"ר ובכל ענין שיתחייב כו' דרך כלל דשאני הענקה דאינה בכלל חיוב אלא צד היותר טוב ועוד דאין לנו בזמן הזה עבדים קנוים לנו לשמטה וליובל דשייך בהו מצות הענקה וכל משרתים שלנו הם דרך שכירות:

סעיף ב

וכתב בעה"ת דוקא כו' מכאן עד ס"ז הכל כתב בעה"ת שם ע"ש: ומ"ש אין ב"ד נזקקין להוציא מזה ולתת לזה כ"כ שם הר"ן וכתב הטעם משום דהו"ל חוב זה כנכסים משועבדים שאין גובין מהן במקום שיש בנ"ח עכ"ל ונראה דס"ל דאפי' הגיע זמן פרעון חוב לוי אע"פ כן מקרי כנכסים משועבדים כיון דמחסרי גוביינא ואין ב"ד מחויבים להזקק ולהטפל לו ולהגבות לו ממנו כיון שיש לשמעון לפרוע ולא כב"י ועד"ר והגד"מ: אין ראובן יכול לכופו כו' הבעה"ת כתב שם דיש לדקדק כן מל' הברייתא דקתני מוציאים

מלוי כו' דמשמע דאב"ד קאי דב"ד מוציאין מלוי לידו ולא היא ועוד דאין על שמעון לטרוח ולזבוני למפרע חובות ותביעה זו כההיא טרפא דמי עכ"ל ולפ"ז אם נשתעבד שמעון נגד ראובן בטפול כדרך שאנו נוהגים לכתוב נראה דמחויב שמעון לתבוע ללוי ולהוציא מידו וליתנו לראובן:

סעיף ג

ואין שמעון יכול למחול כו' בדרישה הוכחתי דהיינו דוקא כשנתברר כבר בב"ד ששמעון חייב לראובן הא לאו הכי ודאי יכול למחול וכן מוכח מדברי רבי' בסמוך שכתב ז"ל ואם אחר שנתחייב לוי לראובן כר עד שכבר נתחייב כו' משמע הא קודם שנתחייב בב"ד א"צ לפרוע לראובן ומסתמא אי חשיב פרעון מה שנתן לשמעון ה"ה ששמעון יכול למחול לו החוב דמה לי פרעון או מחילה ועד"ר:

סעיף ד

ואם אחר שנתחייב כו' עד"ר:

סעיף ה

ראובן הלוה לשמעון ע"פ כו' עד לטרוף מן הלקוחות כו' כפול לקמן סי' קי"א סי"ו ורבותא קמ"ל דאפי' מלקוחות יכול לטרוף וכ"ש שיכול לגבות מלוי הלוה עצמו ואינו יכול לומר לראובן שפרע שמעון וק"ל: וטוען לוי פרוע הוא איירי בשטר שאין בו נאמנות דאל"כ אף אם שמעון מודה לו לא מהימן בהודאתו כיון שחב בהודאתו לראובן וכמ"ש בע"ה בשנ"א וגם רבי' סי' מ"ז ע"ש. וכיון דשמעון אינו נאמן גם יורשיו אף דלא האמין אותם לוי מתחילה מ"מ אינן יכולין לגרוע הנאמנות והרי הוא כאילו אביהן חי וגובה ראובן מלוי בלא שבועה בהשטר של שמעון שיש בו נאמנות. גם בב"ה כתב שם דין זה אחר דין הנ"ל דאיירי באין נאמנות בשטר וכמ"ש ל' בדרישה ע"ש: ואם לא רצו לישבע כו' ומיירי שאין להן נכסים אחרים שירשו מאביהן שיכולין לפרוע לב"ח מהן וכ"כ בעה"ת וש"ע ועד"ר ושם הוכחתי דמכ"ש אם אינן אומרים שהוא פרוע ואינם רוצים לישבע דחייבים הם לישבע שאין להן במה לפרוע ובזה יודע אם שטר זה פרוע הוא או לא דאז יהיה להן במה לפרוע אבל אין מחויבים הן לשלם מכיסם מאחר שהן גורמין היזק לב"ח דמש"ה אין חייבים לשלם אפי' אחר תקנת הגאונים וכמש"ר בסי' ק"ז ס"ח ע"ש. ומש"ר בסי' ס"ו סי"ד במוכר שט"ח ומת ואין היורשין רוצין לישבע דחוזר עליהן וכ"כ הבעה"ת והש"ע בא"ע היינו דוקא אם יש להן נכסים אחרים שירשו מאביהן ועד"ר שם בררתי הדברים יותר: ה"ז משביעין היסת הבעה"ת כתב בזה שם ז"ל הרי הן נשבעין שאין בידם מה לפרוע חוב מורישם עכ"ל. ואם גם כוונת רבי' לשבועה זו צ"ל הא דכתב דמשביעין היסת ע"ז אע"ג דלאביהן היינו משביעין ע"ז ש"ח כמ"ש בר"ס צ"ט ביורשיו

לא תקנו להשביעם בזה מספק וגם שבועה זו דהיסת אינו מן הדין להשביען מספק וכמש"ר בסי' ק"ז אלא משום דריעא טענתייהו שאומרים שהוא פרוע דא"כ שט"ח ביד אביהן מאי בעי וזהו שסיים רבינו בטעמא וכתב שהרי הוא טוען טענת ברי שירשו כו' ור"ל דהרי הוא בידן ומה"ט לא הו"ל להשביען אלא ששטר זה פרוע הוא ולית להו זכות ביה אלא שאגב זה הצריכום חכמים לכלול בשבועתן שאין להם שים דבר לפרוע בו חוב מורישן וכמ"ש בע"ה הנ"ל וכ"כ ב"י דכוונת רבי' הוא שנשבעים על טענת אין לנו משל אבינו במה לפרוע ולפי זה צ"ל דהא דקיצר רבי' ולא כתב שהשבועה תהא שאין בידם לפרוע משום דסמך אפשיטותו שמגלגלים וכוללים בכל שבועה אפי' על טענת ספק של התובע וכמש"ר בסי' צ"ד ובפרט שבועת אין לי דנתקנה מתחלה להשביע אספק. אבל יותר נ"ל דס"ל לרבינו דאין להשביע היורשין בשביל אביהן בטענת ספק כלל כ"א בדבר שריעא טענתייהו ומש"ה סתם וכתב שמשביען היסת ומשמע דאמ"ש לפני זה קאי דהיינו שישבעו שבטענתן כן הוא שזה השטר פרוע הוא וזהו שסיים בטעמו וכתב שהרי הוא טוען טענת ברי שירשו ש"ח זה מאביהן ויש לי זכות בו דמשמע דוקא אטענה זו משביעין אותן וק"ל: ה"ז משביען היסת אע"ג דלעיל ס"ס ס"ט וסימן ע"ה ולקמן סימן ק"ח כ"כ דאין היורשים נשבעים אלא כשבאים להוציא ולא לפטור את עצמן שאני הכא שהם מודים שהחוב שחייב אביהם לראובן לא נפרע או שהוא בא' מהדרכים שאינם נאמנים לומר שהוא פרוע ולעיל סי' ס"ט ולקמן סי' ק"ח מיירי שאומרים שמא אבינו אינו ח"ל כלום. וגם בלא זה לק"מ דהא כ"ר בסימן ע"ה ס"ז וסכ"ט דאם טוען היורש ברי צריך לישבע ש"ד במ"מ והיסת בכופר הכל ע"ש וה"נ טוען ברי וק"ל וכן צ"ל לקמן ריש סי' ק"ז בס"ד ועד"ר: ובה"ע נא כ"כ לעיל סי' ס"ז ס"ס כ"א במוכר שט"ח לחבירו ומת המוכר כו' כ"ר ג"כ די"א דהלוקח נשבע שלא פקדני כו' ושם ג"כ ב"ה חולק על הי"א וכמ"ש ב"ה בדין ההוא שער נ"א ולא כתבו רבי' י"ל משום דשם מסתבר לרבי' דעת הי"א כיון דשייך לומר שם דהו"ל להמוכר לומר להלוקח שהשטר שמכר לו פרוע משא"כ בזה שמת הלוה ולא הראה למלוה שלו מקום פרעון אשט"ח זה מש"ה כתב דעת ב"ה שלא כתב כדעת הי"א ואע"ג דבלא מה"ט דכתיבנא לא ס"ל לב"ה (כ"כ) [כי"א] מ"מ מדבריו נשמע ונלמד דלא ס"ל כהי"א וק"ל ועמ"ש עוד מזה שם בסימן ס"ו:

סעיף ו

שאלה כו' בכלל ס"ט כ"כ: והלוני להחזיק ידי ל' דקרא נקט והחזקת בו: ומה שנסתפקת בשאלתך מי אמרינן כו' ע"ש בתשובה שהשואל היה מסופק אף אם הוא ברור שהבטיחו על ככה וכתב לו כן בשטר אם רשות ויכולת בידו לעשות כן כיון דעבדו הוא ע"ז השיב

דודאי אם כתוב בשטר הרשות בידו דכל זמן שהממון הוא בידו הן מטלטלין הן מעות ברשותו הוא ליתן וה"ה להרחיב זמן במעות למי שירצה וכמו שירצה והרי אנו רואין כתוב בשטר שגם זה לוה ונתן על מנת שלא לנגשו אבל אם לא נכתב בשטרו כן מי יאמר שההלואה היתה באופן שלא לנגשו ואדרבה סתימת השטר מורה על ההיפך ועתה אחר כתיבת השטר אינו יכול לשנות דהכתוב בשטר זכתה תורה מיד לראובן עם כתיבת וחתימת השטר: ומ"ש אבל לאחר ההלואה כו' ל"ד קאמר מיד לאחר ההלואה דהא הוכחתי בדרישה דהרא"ש ס"ל דיכול למחול החוב כל זמן שאין ידוע בב"ד שאין לו במה לפרוע ממקום אחר אלא כלומר אחר שהלוה ובא עתה לפני בית דין וכמ"ש בסמוך ודו"ק: ומ"ש כי היה יכול ליתן מטלטלים לכל מי שירצה מיירי בלא כתב לראובן מטלטלים אגב קרקע ויותר נראה דאיירי במקום שנהגו דמשום תקנת השוק אין גובין ממקבל מתנה ממטלטלי שנתן וכמ"ש בסי' ס' לדעת הרא"ש:

סימן פז

סעיף ב

אבל הכופר בכל כו' ולא ילפינן לה בק"ו ממודה מקצת משום דחזקה הוא דאין אדם מעיז פניו בפני ב"ח שעשה לו טובה בהלוואה לכפור לו אבל כשמודה לי מקצת אין זה העזה כו' דבכולי בעי דלודי כו' וכנ"ל ועיין בסמוך ס"י: אם אמר לו הילך המקצת כו' דין הילך בב"מ דף ה' ועד"ר ושם הקשה בגמרא למ"ד הילך פטור ל"ל קרא למעט קרקע משבועה הא כל קרקע הילך הוא ותירצו איצטריך להיכא שחפר בה בורות שיחין ומערות דליכא הילך וכתבו רבינו ג"כ לקמן סי' פ"ח:

סעיף ד

לא חשיב הילך הריב"ש סי' שצ"ו כתב הטעם דלא מקרי הילך אלא מה שהוא פרעון גמור אבל משכון דעדיין צריך שומת ב"ד וגוביינא ומכירה לא. ומיהו אפשר דאם נתן לו רשות למכור המשכון ולפרע לו ממנו חובו בלא רשות ב"ד ואדם בעולם הוי הילך עכ"ל ועמש"ר בסי' ע"ב ז"ל שהרי המשכון הילך הוא וכתבתי שם בפרישה דשם כ"ע מודים דמקרי הילך משום דאיירי שנפחת המשכון ביד הממושכן ולא רצה הממשכן לקחתו אלא להניחו לו בדמיו שהלוה לו עליו. משא"כ בסתם משכון דרוצה לחזור ולפדותו דאמרי' ביה מנה אין כאן משכון אין כאן ועוד שאני התם דמתחילה נתרצה להלוות לו על משכון זה משא"כ כאן דלא נתרצה מעולם ליקח מידו משכון ועד"ר וק"ל: ומש"ר דהא אפילו ש"ח חשוב הילך בדרישה נתבאר מהיכא פשוט לב"ה דשטר מקרי הילך וע"ש שכתבתי דשטר נקרא הילך משום דיכול לגבות בו קרקעות ומשטר כזה איירי

נמי רבינו והיינו שנותן לו קנין בעדים שנתחייב לו זה הסך שמודה לו שיכול לגבות בו אפילו ממשעבדי ואז מהני אפילו ליית ליה בנ"ח אלא משועבדים ואפילו בכת"י לחוד סגי דאם יש לו בני חרי שיכול לגבות בו מזה שמתחייב לו עתה ונראה דהר"י בן מגא"ש החולק ס"ל דאין ללמוד דין משכון או שטר שיתן לו עתה משטר הנזכר בגמרא דשאני התם דעל אותו שטר הלוה לו מעיקרא מש"ה סמיך עליה גם עתה ועיין בסמ"ע:

סעיף ה

אם יש לו עדים לזה פי' לתובע או שהוא מודה לו בו פי' הנתבע אבל אם לא הו"ל עדים או הודאת בעל דין היה הנתבע נאמן בשבועת היסת לומר שלא נפחת ב"י: אין זה הילך נראה דדוקא בזה שמחוסר תשלומים מאותו פחת לא הוי הילך הא אם הנתבע נותן לו מיד הכלי וגם דמי הפחת הוי הילך דלא גרע ממשכון ואין המשאיל יכול לומר דדוקא כלי שלם בעינא ודוק:

סעיף ו

ואם נראה לדיין שהנתבע מערים כדי לדחות כו' ז"ל בעה"ת שער ו' וטענת הילך שפטרנוהו משבועת התורה דוקא שלא יהיה כמערים אבל אם נראה לדיין שהוא מערים צריך לישבע ש"ד עד כאן לשונו מבואר מזה דהאי אם נראה לדיין כו' לאו אדסמיך ליה קאי אלא אדלעיל ועד"ר בסמוך:

סעיף ז

כתב הרמב"ם א"ל כו' כן הוא בס"א וכן הגיה מ"ו ר"ש ז"ל וכן עיקר ובפ"ג מטוען כ"כ ע"ש: ואפשר שהוא סובר עד"ר:

סעיף ח

וזו היא שנקרא שבועת היסת ע"ל ר"ס ע"ה כתבתי פי' מלת היסת ובסי' ס"ט סי"ד כתב רבינו דלא נתקנה היסת דהיינו לישבע וליפטר על היורשים: דאיכא דררא דממונא ע"ל ס"ס קל"ט שפי' דררא דממונא שייכות ממון וה"נ בכה"ג איכא שייכות ממון בכל הני שהרי הודה לו שהיה בידו משלו אלא שטוען נגדו טענות אחרות לפטור עצמו ורש"י פי' פ"ק דב"מ דף ב' דררא דממונא חסרון ממון ושם בתוס' סוף ד"ה ויחלוקו כתבו דררא דממונא ר"ל שבלא טענותיהם יש ספק לב"ד והביאו רבינו ג"כ שם ס"ס קל"ח נראה שגם לפי' התוס' עיקר פי' דררא דממונא מל' שייכות אלא שמפרשים השייכות בענין אחר: ל"ש אמר מנה לי בידך וא"ל אין לך בידי כלום דליכא דררא דממונא כו' הני לא שנא ב' לשונות דר"נ הן בגמ' (והעתקתי ל' הגמרא בסימן ע"ה ע"ש) ופסק כלישנא בתרא דאפי' בדליכא דררא דממונא תקנו היסת:

סעיף ט
ובלבד שיתבענו טענת ודאי שם בסי' מ"ה סכ"א נתבאר כל זה:

סעיף י
פרש"י שאין כופר הכל כו' בפ' הגוזל עצים כ"כ ועד"ר ודברי הרמב"ם שכתב רבינו כלל דבריו בפ"ב דשכירות ופ"ו דשאלה נקט אבל לא כתוב שם בספרי הרמב"ם שבידינו בל' הזה ממש ובעה"ת כתב בשם הרמב"ם אות באות כמש"ר בשמו וכ' ב"י דנראה דגירסתם ברמב"ם כן היה וטעמא דרש"י הוא משום דהא דפטריה רחמנא בכופר בכל משום דאין אדם מעיז פניו בפני ב"ח שעשה לו טובה שהלוה לו ואי לאו דקושטא קאמר לא מצי למכפר ביה אבל בפקדון דאין כאן טובה מעיז ומעיז ולא מיבעיא דס"ל לרש"י דבמקום דלא עשה לו טובה האדם מעיז אלא ס"ל נמי דאמרי' מגו דהעזה (פי' לא מיבעיא כשאין לו טענה אחרת אלא הא דהעזה דטוען אע"פ דהוא מעיז אלא אע"פ שטוען טענה אחרת אמרי' דנאמן עליה (בש"ד או בשאר שבועה כפי עניינה) במגו דהיה טוען טענה זו דיש בה העזה והיה נשבע עליה) וכ"כ נ"י פ' הגוזל בתרא דף מ"ד ע"א דמפרשי' שהביא שם ס"ל כרש"י דגבי פקדון אדם מעיז ומש"ה אמרו שם מגו דהעזה ע"ש ועד"ר: שנגנבו אז נשבע פי' נשבע ש"ד: ונסתלקה מעלי שמירתך נשבע היסת טעמו של הרמב"ם דבכל הטענות ששכנגדו יודע שמשקר אין אדם מעיז בין בהלואה בין בפקדון אבל טענות של שומרים כגון נגנב או נאנס מידי שאין שכנגדו יודע שמשקר מעיז ומעיז הלכך צריך לישבע ש"ד כ"כ המ"מ פ"ב מה' שכירות וגם התוס' והרא"ש כ"כ:

סעיף יא
ואע"פ שיש בזה דעות חלוקות עיין מש"ר בס"ס כ"ט ומ"ו ופ"ב ופ"ד ועמ"ש שם בזה ובדרישה ר"ס ע"ה:

סעיף יב
מדברי הרמב"ם בביאור ענייני השבועות בפי"א מהל' שבועות כ"כ:

סעיף יג
או נגנב או מת או כיוצא בו פי' כגון נשבר או נשבה: אע"פ שאין בעל הפקדון כו' עד"ר: ומ"מ גם הם נקראים כו' פי' לענין כמה דברים הנאמרין בשבועת הדיינין והיינו הני דקא מני אח"כ שני מיני שבועות דדבריהם כו' ופוגם שטרו וכיוצא בהן ר"ל כגון נגזל או נחבל המפורשים לקמן סי' צ':

סעיף טז
ואלו הדברים שבין ש"ד וכו' מקור דברים הללו מפרק שבועת הדיינים וכמ"ש בדרישה ושם כתבתי דהאי שבועה דרבנן ר"ל היסת וקאמר דאף דש"ד והיסת דרבנן בשניהן הנתבע נשבע ונפטר מ"מ איכא בינייהו הני ד' דברים אבל בשבועת המשנה דנשבע

ונוטל גם בהא איכא מקצת הני דברים כגון מיפך שבועה ונק"ח וכמ"ש בסמוך ורבינו חשב הד' חלוקות וסימנך ח"מ ש"ה. "חשוד על השבועה. ממון או "מורודין דהיינו יורדים לנכסיהם. "שם דהיינו שנשבע בנק"ח ובשם. "היפוך שבועה. ורבי' כתב סי' זה בא"ח סי' קכ"ג אדין כוס של ברכה דאר"י אנו אין לנו אלא ארבע וסימנם ח"מ"ש"ה "חי "מלא "שטיפה "הדחה. ועיין בסמ"ע שם כתבתי דלדברי הרמב"ם דמצריך גם להיסת שבועה בשם אלא דא"צ נק"ח לא א"ש האי סימנא. אבל בש"ע כתבו וכתב בצידו דלא הודו להרמב"ם בזה ע"ש סי"ח: מי שנתחייב ש"ד ולא רצה לישבע ב"ד יורדין כו' משמע דוקא ש"ד הא כל שבועה דרבנן אפילו כי נשבעין ונוטלין כגון דתפסי כדי תביעתן אין מוציאין מידו דהו"ל כיורדין לנכסיהן וכ"כ הרי"ף והרא"ש פרק הכותב בהדיא וכמ"ש בדרישה ואפי' תפסי אחר שפסקו להם דלא יטלו בדין כ"א בשבועה והן עברו ותפסו וכמשר"ל בסי' פ"ב ס"ג בא"ל הנתבע השבע על שטרך וטול ולא רצה לישבע ותפס דלא מפקינן וכמ"ש שם ע"ש: ומה שסיים רבינו וכתב דבשבועה דרבנן אם הוא מהנשבעין ונפטרין כו' ללמדנו דאף שאין יורדין בהן לנכסיהם מ"מ מנדין ומנגדינן להו וה"ה ומכ"ש דאם הנשבע ונוטל תפס ואינו רוצה לישבע דמנדינן ומנגדינן ליה אלא רבינו נקט מלתא דפסיקא דבכל שבועת היסת שאינו רוצה לישבע מנגדינן משא"כ בנשבעין ונוטלין דדוקא כשתפסו דינייהו הכי אבל בשלא תפסו כשלא ירצו לישבע ילכו להן כנ"ל לפרש דברי רבינו ע"פ שיטת הרי"ף והרא"ש ועד"ר:

סעיף יז

שבועה דאורייתא אם הפכה כו' ומ"מ אחר שישלם לו יכול לטעון עליו שנטל ממנו ממון שלא כדין ומשביעו היסת כמשר"ל סי' פ"ח בשם בעל העיטור ע"ש מורי ר"ש ז"ל: אפילו אם שניהם רוצים ז"ל ב"י אינני מוצא טעם הגון ואפשר דס"ל שלא יהא כעוקר דברי תורה שהתורה הקפידה שישבע זה או ישלם בלא שבועת חבירו וטעם דחוק הוא עכ"ל ול"נ שטעמו ע"ד שאמרו באבות ובהודאות שוחין בהן בתחילה ובסוף ואם בא לשחות בסוף כל ברכה מלמדין אותו שלא לשחות ושם הטעם כדי שלא תעקר תקנת חכמים שתקנו לשחות באבות והודאות והרואה אנשים השוחין גם בשאר ברכות וקצת אנשים אין שוחין בהם יאמרו הרואים שלכל הברכות יש דין א' והרוצה לשחות ישחה והרוצה אינו שוחה משא"כ כשאין שוחין אלא באבות והודאות שאז לא יטעו שיראו שכל העולם נזהרים בשחיות אלו הברכות כן נאמר ג"כ בהיפוך שבועה אם יהפכו לפעמים כששניהם רוצים הרואים לא ידעו שנתרצה התובע אלא יאמרו שכמו דבהיסת מהפכין בע"כ של תובע כן הוא ג"כ בש"ד וק"ל: כגון שבועת היסת יכול להפכה כו'

דהואיל ומדאורייתא פטור בלא שבועה יכול לומר לתובע השבועה שהטילו חכמים עלי אני מהפכה עליך השבע וטול ואם אינו רוצה מוקמינן לנתבע אדאורייתא ופטור בלא שבועה ומה"ט הוצרך רבינו בסמוך לתת טעם דאין מהפכין שבועת שותפים וכיוצא בה הבאות על הספק משום שזה טוענו טענת ספק וכו' משמע דלולי זה היה יכול להפכה אע"פ שהוא ש"ח וכמ"ש בסמוך בשם הרמ"ה וה"ט כיון שהוא מנתבע לתובע דיאמר לו הנתבע אם לא תרצה לישבע שיש לך דין תורה להפטר בלא שבועה ועד"ר: וכתב הרמ"ה אי טעין כו' פירוש שיאמר הנתבע אם תשבע ש"ח שאתה חושדני אז אשלם לך כל מה שאתה תובעני או מה שאתה חושדני אבל כשרוצה הנתבע אח"כ לישבע וליפטר אז אינו יכול להטיל על התובע תחלה כ"א חרם סתם וכמש"ר בשם הרמב"ם בסמוך סל"ו ע"ש: הדין עמו פי' וצריך לישבע שבועת המשנה או ילך לו:

סעיף יח

ושל דבריהם שהיא כעין של תורה אין מהפכין כלומר שבועה דרמיא עליה לישבע לא מצי להפכה על חבירו משא"כ מש"ר בסמוך בשם הרמ"ה שישבע שאינו חושד אותו דהיינו שבועה אחרת לגמרי וק"ל:

סעיף כ

ונפטר הנתבע כו' ומ"מ יכול התובע להחרים סתם וכמש"ר בספ"ב סי"ד והא דחזר רבינו וכתבו כאן אע"ג דכבר כתב האי דינא שם משום דשם קאי אתובע בשטר וכאן הוסיף וכתב בשם הרמב"ם שכן הדין בכל הנשבעים ונוטלין וק"ל. צריך הנתבע לישבע היסת ר"ל כשטען כן ישבע לי היסת (שהרי הרמב"ם כתב לפני זה שומעין לו דמשמע אבל הב"ד אין טוענין כן עבורו וכן הוא משמעות ל' רבינו בספ"ב סי"ג) וממילא נלמד דמצי לחזור ולהפך ההיסת על התובע:

סעיף כא

אם הנתבע חשוד פטור כו' מפרשים בגמרא משום דשבועה דרבנן תקנתא ותקנתא לתקנתא לא עבדינן בע"כ של נתבע אבל לענין היפוך שבועה לא מקרי תקנתא לתקנתא כיון שהוא ברצון הנתבע וכ"כ הגהות פ"ח מטוען וכן משמע מרשב"ם: יתבאר לקמן סי' צ"ב וגם לעיל סי' פ"ב נתבאר בס"א:

סעיף כב

דבשל תורה צריך נק"ח ילפינן שם בר"פ הדיינים דף ל"ח מדכתיב באברהם ואשביעך ואתפסיה לאליעזר המילה וכתבו התוספות כיון דעדיין לא נצטוו יותר הוי כס"ת לגבייהו: וכתבו הגאונים כו' כ"כ הרא"ש בשמם שם פרק הדיינים. והרמב"ם כתב והביאו רבינו בסמוך סל"א דבכל שבועת המשנה אפילו בנשבעין ונפטרים צריך נק"ח.

ואפשר דאף הגאונים ל"ד קאמרי נשבעין ונוטלין אלא ס"ל בכל השבועות הנזכרין במשנה שרובן מהן נוטלים החמירה בהן ולאפוקי משבועת היסת אתא דעליו קאמר מאין ש"ד לשל דבריהן:

סעיף כד

והאי חפץ כו' לא שנשבע בתורה אלא שאוחזה בזרועו כדי לאיים עליו ר"ן:

סעיף כה

בשם או בכנוי כדכתיב באליעזר ואשביעך בה' אלהי השמים ואלהי הארץ ואלהי השמים היינו כינוי אשר"י:

סעיף כו

ות"ח אפי' לכתחלה כו' הכי איתא בגמרא שם ר"פ הדיינין דמקילין בת"ח בתפילין ובישיבה:

סעיף כז

ומשביעין אותו בל' שמבין שם ר"פ שבועת הדיינים (עיין ל' הגמרא בב"ח) וזהו דעת רבי' וגם מסיק וכתב בשם הרמב"ם דאין ראוי לסמוך על הוראת הגאונים להשביע דוקא בלשון הקודש ושעכ"פ צריך להודיע את הנשבע כו': כתב הרמב"ם כו' פי"א משבועות: להשביע בל' הקודש כו' ומ"מ צריך כו' ל' ומ"מ בוי"ו ה"פ דר"ל אפילו להסומכין על הוראת הגאונים להשביע בל' הקודש מ"מ צריך עכ"פ להודיעו כו':

סעיף כח

ויאיימו עליו כו' כל זה שם ר"פ הדיינים דף ל"ט ויליף לה מקרא שם: נאמר בהן ונקה (עיין ב"ח): שמחפין עליו ר"ל שמחפין ומעלימים מב"ד עוונו: שגורם להפרע משונאיהן כו' (עיין ב"ח) ועמ"ש התוס' שם: ודברים שאין אש ומים מכלין אותם כו' שם בברייתא שנאמר הוצאתיה נאם ה' צבאות ובאה אל בית הגנב ואל בית הנשבע בשמי לשקר וגו' וכלתו ואת עציו ואת אבניו. הוצאתיה מיד. אל בית הגנב, זה הגונב דעת הבריות שאין לו ממון אצל חבירו וטוענו ומשביעו. וכתב הר"ן שם מ"ש וכאן נפרעין כו' ר"ל בכל עבירות דכתיבי בהאי קרא שכולן דין אחד להם דומה להנשבע לשקר:

סעיף כט

ואם אומר איני נשבע פוטרין אותו כו' ל' הברייתא פוטרים אותו מיד ופי' רש"י ואין משהין אותו כאן (פי' בב"ד) שמא יחזור וע"כ ישלם כשקבל עליו לשלם בב"ד וכ"כ התוס' והרא"ש ור"ל כל זמן שעומד בפני ב"ד יכול לחזור בו יצא מלפני ב"ד אין יכול לחזור בו ממה שקבל עליו בפני ב"ד לשלם וכ"כ רבי' לעיל בסימן כ"ב וכן מוכח מל' רבי' בסימן צ"ד ע"ש מ"ש שם בשם הרא"ש ושם בסי' כ"ב כתבתי שמלשון הר"ן משמע שם דלאו דוקא יצא מב"ד אלא כל שאין עסוקים עוד באותו ענין ועמש"ר עוד מזה בסימן כ"ב:

סעיף ל

סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה פי' הנשבע והמשביעו וכן איתא בברייתא ז"ל תניא שבועת ה' תהיה בין שניהם מלמד שהשבועה חלה על שניהם ופי' רש"י ששניהם נענשין בה זה על השבועה וזה על שלא דקדק למסור ממונו ביד איש נאמן ובא לידי חלול השם והג"מ בשם התוס' פי' שניהם ממ"נ אינם יוצאים בלא עונש או שבועת שקר או עונש המשביע לבטלה וז"ל הש"ע סעיף כ' אמר הריני נשבע וחבירו תובע ור"ל כיון שחבירו תובע ועומד ומבקש שישבע ואינו מוחל לו או מפשר עמו לכן נכלל ג"כ בשם רשע: לא על דעתך אנו משביעים כו' שם ויליף לה משבועת משה לישראל אלא שם בברייתא במקום שכ"ר על דעתנו כתוב שם ע"ד המקום וברמב"ם כתוב כמש"ר כאן ע"ש: ואומרים לו לא על דעתך כו' פי' האנשים העומדים בב"ה אומרים לו כן וזהו שסתם וכתב אלא על דעתנו ועל דעת ב"ד. ולפני זה ג"כ כתב בלשון ואם אמר הריני נשבע העומדים שם אומרים זה לזה סורו כו':

סעיף לא

מדברי הרמב"ם כו' עד סל"ה כתב שם בפ"א משבועות ודקדק וכתב בין של דבריהם כו' ור"ל דאף שמן הדין ס"ל להרמב"ם דא"צ בשבועה דדבריהם נק"ח ולא להשבע בשם וכנ"ל מ"מ כך הוא מתקנת הגאונים ומה שמסיק וכתב דגם בהיסת נוהגים להיות ס"ת ביד החזן כדי לאיים עליו אע"פ שכתב אחר זה דבש"ה אין מאיימין היינו דוקא איומין הנ"ל שיאמרו לו הוי יודע כו' אבל איום זה דאחיזת ספר תורה ביד החזן נוהגים גם בהיסת וק"ל: ומ"ש הרמב"ם שהשבועה היא מפיו כו' נלמד ממשנה דר"פ הדיונים ור"פ שבועת הפקדון דמפורש בהו דהשבועה היא מפי עצמו או מפי אחרים אבל מ"ש הרמב"ם וכן אם הוא אומר הרי הוא ארור כו' אין זה שם בהדיא אלא דנלמד מברייתא דף ל"ו ארור בו שבועה דכתיב וישבע יהושע בעת ההיא לאמר ארור האיש לפני ה' ובימי חכמי התלמוד היו משביעין אותו שבועה באלהי השמים והוא חמור דכתיב בשבועה לא ינקה משא"כ בארור אע"ג דבו ג"כ מזכירים את השם וכלשון הפסוק והברייתא הנ"ל וכמש"ר בשם הרמב"ם כאן מ"מ אינו נשבע בשם ובקיום שמו דהוא חמור לושבע בחיי המלך אלא אומר שיהא זה מקולל בו וזש"ר אח"כ בסמוך סל"ה בשם רש"י בדורותינו בטלו כו' ור"ל לקלל בארור בשם או בכנוי וכמש"ר בדברי הרמב"ם הללו ומדכתב שבדורו תקנו משמע שבדורות הראשונים לא היו נוהגים כן עד שבאו דורות האחרונים ותקנוהו ממ"ש בברייתא ארור בו שבועה והיינו ארור בשם כדכתיב בקרא דיהושע הנ"ל דנילף מיניה דארור בו שבועה וגם רבי' כתב בי"ד סימן רל"ו דלא אמרו ארור בו שבועה אם לא כשהוא בשם או בכנוי ע"ש ודוק: ומ"ש הרי ארור לשם כו' נראה דאינו אומר

ארור אני אלא הוא עצמו אומר ארור פב"פ לה' דומיא דמ"ש אח"כ גבי מפי הדיינים דאס"ד דצריך לדבר נגד עצמו ככל המדבר בעדו אם כן גם מפי הדיינים הול"ל ארור אתה אלא ש"מ דהקללה לעולם בל' נסתר אבל בי"ד ר"ס רל"ז כתב שם ז"ל אמר באלה או בארור כגון שאמר אהא באלה או בארור אם לא כו' ע"ש: והוא עונה אמן שם דף ל"ו אר"י ב"ח אמן בו שבועה דכתיב ואמרה האשה אמן אמן כו' ופירש"י דאי לאו כמוציאה השבועה מפיה דמי אמאי מיבדקא הא אפילו מושבעת מפי אחרים אין כאן שהרי לא אמרה כלום ארור בו קבלת דברים דכתיב ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת וגו' ואמר כל העם אמן: אלא משביעין אותו בשם או בכנוי ולא הודו לו הרמב"ן והרשב"א בזה ואמרו שבועת היסת אינה לא בשם ולא בכנוי אלא שבועה סתם או בארור ב"י:

סעיף לב

להיות ס"ת ביד החזן ומה שאין אנו נוהגים כן לפי שאנו משביעין בב"ה לפני הארון שעומדת הס"ת לפניו הוי כאילו היה ביד החזן:

סעיף לג

וכל מי שנתחייב כו' עיין בב"י שהוכיח מסוף דברי הרמב"ם הללו דמ"ש ברישא דמאיימין בשבועה דדבריהם היינו שבועת המשנה דוקא ולא ש"ה ע"ש ולא הוצרך ללמדו מהסיפא שגם בריש דבריו מבואר שהתחיל וכתב ז"ל וכל מי שנתחייב שבועת הדיינים כו' מאיימין עליו וכבר נתבאר בדבריו הנ"ל סימן ט"ו דשבועת היסת לא מקרי שבועת הדיינים וק"ל ונראה דאשכיר נמי אין מאיימין שהרי אפי' פותחין לו בשבועה וכמש"ר בסימן ע"ט וצ"ד: ומי שנתחייב בטענת ספק כו' והטעם נראה דדוקא כשהלוה עומד כנגדו וטוען עליו ברי הצריכו איום דנראה שנשבע לשקר משא"כ בנשבע מספק:

סעיף לה

וכתב רש"י בדורותינו כו' שם ד' ל"ח כ"כ וז"ל בדורותינו בטלו הראשונים ש"ד לפי כו' וש"ד דנקט נראה דהוא ל"ד אלא ה"ה בשבועת המשנה דתקנוה כעין דאורייתא בשם ובנק"ח ומש"ה סתם רבינו וכתב בשמו בטלו שבועה סתם וק"ל וכתב ב"י ואין נראה כן מדברי הרי"ף והרמב"ם וכבר כתבתי דברי הריב"ש עכ"ל וכן נראה מדברי רבינו דלא בטלו השמועה שהרי כתב בא"ע ס"ס צ"ו דהאידנא נהגו דמשביעין את האלמנה בבית דין ומפרש שם דהחילוק במה שמשביעין חוץ לבית דין הוא מה שב"ד משביעין אותו בשם שהיא חמורה ובחוץ לב"ד דוקא בארור בשם שאינו אמור כ"כ ואפ"ה כתב בשם ר"י דהאידנא משביעין אפי' אלמנה דמוריא התירא בב"ד וכ"ש לאיש אחר ועיין בתוס' פרק השולח דף ק"ה ומ"ש בשם מ"ו ר"ש בא"ע שם: לגזור עליו ארור כו' לעיל לא הזכיר בארור עשרה ואפשר שמשום איום תקנו כן והיותר נראה דהיו נוהגים כן גם

בשאר שבועות וכמ"ש מהרי"ו בסימן קס"ד והביאו בד"מ והשתא א"ש הא דמסיק הטור וכתב ע"ז וכ"כ הרמ"ה דתקנו לאישתבועי בגזירה כו' ולא הזכיר בעשרה וק"ל ועיין בב"י בסעיף ל"א שכתב ז"ל מ"כ שאלת מי שנתחייב כו' עד משום דחמיר ליה שבועה שניה שהוא במנין כו' ע"ש והב"י מסיק וכתב שם עליה ז"ל ואנו לא נהגינן להשבע במנין עכ"ל מכל זה נלמד דמדינא היה להשביע במנין. דשבועה בשם אלהים טפי ענשה כן הוא בס"א ור"ל השבועה היא חמורה מארור אף שהוא ג"כ בשם או בכנוי וכמ"ש לעיל:

סעיף לו

כתב הרמב"ם הורו רבותינו מכאן עד סעיף מ"ב כ' ברמב"ם פ"א מטוען זולת דברים פרטיים שהוא מל' רבינו ע"ש. ומ"ש בין של דבריהם אפי' היסת בסי' פ"ב סי"ד כתבתי דמוכח מל' הרמב"ם דגם בנשבע ונוטל יכול להטיל חרם תחלה על הנתבע דהא שבועות דדבריהן זולת שבועת השותפים והדומה לו הן נשבעים ונוטלים והיסת (להוסת) פרט הרמב"ם להדיא וק"ל: ויענה המשביעו אמן ואע"פ שלעיל סימן ע"א כתב ז"ל שכל חרם שב"ד גוזרין אותו א"צ לענות אמן כו' וכ"כ בסי' פ"ב ז"ל שהרי אין בחרם לא הזכרה ולא אמן כו' בזה החמירו כדי לאיים עליו שלא ישבע שבועת שוא והיותר נראה דשאני הכא דבלא"ה הוא מתעכב שם לשמוע אם עושה השבועה כתקנה מש"ה אומרים לי שאל תמנע מלענות אמן משא"כ בסי' ע"א ופ"ב דשם אינו רוצה להתעכב בב"ה באמרו שיש לו עסקים בזה אמרו דאין לעכבו שם בשביל עניית אמן:

סעיף לט

אין מחייבין אותו היסת ז"ל הרמב"ם שם אין מחייבין אותו לא שבועת היסת ולא חרם סתם כיצד כו' ורבי' דנקט ברישא היסת ה"ה חרם סתם וכדמסיק אח"כ בכיצד דאין משביעין אותו לא היסת ולא חרם ואף דל' אותו משמע דוקא חרם לנוכח הוא דאין מחרימין ודומיא דהיסת דקאי עליה לחוד והרמב"ם כתב דאפי' סתם חרם אכ"ע אין מחרימין אין ראיה מזה שהרי ברמב"ם נמי כתוב בכיצד ל' אותו ואפ"ה כתב בריש דבריו דאפילו חרם סתם אין מחרימין וזיל בתר טעמא דאין משביעין ומחרימין משום דאפילו אם יודה לא יתחייב כו' מה"ט נמי אפילו סתם אין מחרימין: שאף אם הודה אינו חייב לו כלום וא"ת א"כ פשיטא דאין משביעין ומחרימין איזה כיון דאין בו תועלת לתובע ומאי באו ללמדנו י"ל מפני שדרך בני אדם שמתביישים לסוג אחור מדברי הבטחתם ומש"ה רצה זה להחרים כדי שיודע הדבר דאז לא יסוג אחור קמ"ל דכיון שעכ"פ אינו חייב לו מן הדין פטור:

סעיף מ

אתה קללת אותי הטעם דאין בדברים הללו אלא בשת דברים דקיי"ל שהוא פטור ואין בהם קנס כלל מן הדין ורבי' ס"ל כיון דמ"מ קונסין המבייש וגם בח"ל מנדין עליהם עד שיפייס להמבייש (וכמ"ש בסס"א בשם רב שרירא והרא"ש ע"ש) מש"ה מחרימין עבורם ומש"ר והרמב"ם אחר זה באתה ביישתני אם הוא במקום שגובין קנס כו' שם איירי מבושת דחבלה או בושת דסטרו ותוקע לחברו וכיוצא בו הבא ע"י מעשה דחייב בהן מן הדין וק"ל ולפי מ"ש מוכח דמ"ש אתה הוצאת עלי שם רע אינו ר"ל שתבעה האשה לאיש דמי מאה כסף דחייבתו התורה דבזה מן הדין חייב בקנס וגם לא דמי האי לאתה קללתני ועמ"ש בדרישה עוד מזה: ומסתברא שמחרימין כו' ונראה דדוקא קאמר מחרימין עליו אבל אין משביעין אותו היסת כיון שאינו חייב מן הדין אף אם הודה משא"כ באתה חבלת בי כו' שאם הודה הוה חייב מדינא ומש"ה שינו הרמב"ם ורבינו בלשונם וכתבו כאן מחרימים סתם וכאן משביעין היסת: אתה חבלת בי ג"ז שם בדברי הרמב"ם ע"ש: ומ"ש שאע"פ שאינו משלם קנס ע"פ עצמו ר"ל נזק וצער שהם קנס ומודה בקנס פטור אפי' במקום שגובין ואף שהיו מחייבים אותן משום מגדר מלתא מ"מ בשבילו לא היה חייב היסת כיון שמדינא פטור וכמ"ש אפ"ה נשבע היסת משום שבת ורפוי שמשלם אפי' ע"פ עצמו שהם ממון שאם לא יתן לו הרי חסרו ממון שהוא מתרפא בו ובטל ממלאכתו ודין זה דמשביעין אותו הוא לדעת הרמב"ם בכל מקום ולרבי' דס"ל כהרא"ש דוקא במקום שגובין דברים הצריכים שומא וברמב"ם איתא נמי בושת ורבי' שהשמיטו טעמו מבואר בדרישה: אתה ביישתני כו' עמ"ש פירושו וע"ל בסמוך ועד"ר:

סעיף מא

והוא אומר להד"ם פי' להד"ם שחייבוני ב"ד ע"פ עדים אבל מודה שחבל בו ורוצה ליתן לו השבת ורפוי דאם לא כן הרי בלאו הכי חייב היסת משום שבת ורפוי:

סעיף מב

מי שנתחייב שבועת ב"ד פי' להפטר דאילו בנשבעים ונוטלין פשיטא שאינו נוטל אלא בראייה גמורה שישבע נ"י: ובא ואמר נראה דר"ל ובא לב"ד ואמר כו' מדסיים ביה דאי הוכחש הוחזק כפרן דדוקא בב"ד הוחזק כפרן וכמש"ל סי' ע"ט: נאמן ר"ל בלא שבועה אבל מחרים חרם סתם: בו ביום שאומר שנשבע כגון שאמרו שתבעו בפניהם שישבע והודה לו שלא נשבע מרדכי ועד"ר ודקדק רבינו לכתוב למי שנתחייב שבועה בב"ד כו' לומר דוקא כה"ג מוחזק כפרן אבל אם לא חייב אלא ע"פ עצמו שא"ל אשבע לך ותבעו בפני עדים ולא אבה ואח"כ אמר נשבעתי נאמן כו' וכן הוא בגמרא פ"ק דב"מ ועד"ר: ומ"ש עד שיודה לו בעל דינו הוצרך לכתוב זה דל"ת כיון דהוחזק כפרן תו לא

יהא נאמן בשבועה אלא שכנגדו ישבע ויטול קמל"ן. ובסי' ע"ט ס"ו כתב ג"כ אינו נאמן לומר פרעתי עד שיודה לו בעל דינו שפרע קמ"ל שם דאינו נאמן אפי' בשבועה לומר דפרעו. וכאן דמהני שבועה משום דעיקר תחילת חיובו לא הוי אלא שבועה: ומ"ש או עד שישבע לפנינו ר"ל שישבע לפני עדים דבעדים סגי כדלעיל סי' ע"ט וק"ל: וטוען שנשבע ישבע היסת ז"ל מ"ו ר"ש וצ"ע לקמן סימן צ"ג שכתב כל היכא שאם היה מודה לא משלם אלא חייב שבועה אם כפר אינו חייב אפילו שבועה ע"י גלגול עכ"ל וכתב דשם איירי דוקא בשבועה דרבנן וכמו שחילק רבינו האי כאן ונלע"ד דאפי' בש"ד יש לחלק בין אם כבר נתחייב לו שבועה כמו כאן ובין אם לא נתפייס לו עדיין כ"א אח"כ דמיניה איירי שם ודו"ק:

סעיף מג

כתב הרי"ף כו' כ"כ בעה"ת בשמו בשער ז' (דיקא) ע"ש:

סעיף מד

מי שכפר בכל כו' בב"ק אמר רב כו' (עי' ל' הגמרא בב"ח) ור"נ ושאר אמוראי פליגי עליה התם וס"ל דחייב וכ"כ הרי"ף והרא"ש שם וכתבו ע"ז ז"ל ואפילו אתא חד סהדא ומעיד וזה נשבע נגדו ש"ד ושוב אתי עד שני חייב לשלומי עכ"ל ורבי' התחיל בהאי דינא דנשבע תחלה נגד ע"א ואח"כ כתב דינא דר"נ בסמוך בל' ואצ"ל ונראה דאע"ג דנלמד במכ"ש מדין ראשון כל' ואין צ"ל מ"מ כ"ר כדי של"ת דוקא היכא דנשבע מתחלה נגד העד דריעותא הוי בשבועה כיון דהעד היה מכחישו מש"ה מצרפים תו עד שני אפי' אחר שבועה משא"כ בנשבע בתחלה קודם ביאת שום עד תו לא נקבל עתה העדים וכדיליף רב מקרא דולקח בעליו כו' קמ"ל וק"ל ומש"ה חזר רבינו וכתב שם ונעשה חשוד כו' אף דכבר כתבו לעיל משום דסד"א דדוקא בבבא קמייתא שנשבע ש"ד להכחיש העד הוא דנעשה חשוד על השבועה אבל כה"ג דלא נשבע תחלה אלא היסת אימא לא נעשה חשוד קמ"ל וזהו שכתב רבינו שם בין נשבע שבועה דאורייתא בין נשבע ש"ה וק"ל: ונעשה עוד חשוד כו' עיין בב"י שהקשה על רבינו ממ"ש בסי' ל"ד (ועיין בב"ח) ואני כבר כתבתי שם בסימן ל"ד דלק"מ דמ"ש כאן ונעשה חשוד ע"פ ב' עדים כלומר נעשה מאיליו חשוד ע"פ מה שהעידו ב' עדים לחייבו בפרעון משא"כ ע"פ ע"א ובעל דבר שאינו נפסל עד שיביא הנתבע לפני ב"ד אחר הדין ויאמר בתורת עדות שלקח ממנו שלא כדין ע"ש עוד ומ"ש בהגד"מ בסימן ל"ד סל"ח:

סעיף מה

אע"פ שנשבע כו' כ"כ בעה"ת בש"י והרא"ש בפ"ב דב"מ וכתבתי לשונו בסי' רס"ב ס"ו בדין חפץ שנפל משנים כו' ע"ש:

סעיף מו

ואצ"ל שאם הביא התובע עדים כו' אדלעיל קאי אמ"ש אם נשבע להכחיש העד כו':

סעיף מז

כתב הרמב"ם כו' בפ"ב מטוען כ"כ: ואח"כ באו עדי קנין וכשלקח בקנין אינו נאמן לטעון פרעתי ואפילו לדעת הרא"ש וכמ"ש ר"ס עי"ן ובסימן ל"ט ע"ש: או שהוציא השטר כו' לעיל ס"ס ע"ה כ"ר דיכול לומר לא אשבע עד שתוציא שטרך או שתבטל כולי ע"ש גם בש"ע סימן זה פסק דאין להשביע דאיכא למיחש שיתברר הדבר ע"ש סל"ג ומשה"נ כתב הרמב"ם בזה ונשבע ור"ל אם אירע שנשבע ולא שחייבוהו הב"ד לישבע: ונראה שאם יש בו נאמנות כו' פירוש ול"ת כיון דהשטר היה אבד ממנו ודאי פרעו דהוי כאתרע בנפילה וכדאמרינן לעיל סימן מ"א דאם אין השטר יוצא מתחת ידו אפילו הוא ביד אחר והוא תוך הזמן יכול הלוה לומר פרעתיהו ומידי נפל גם בסימן נ"ח בפרישה ע"ש קמ"ל דלא אמרינן הכי:

סימן פח

סעיף א

אין מודה מקצת כו' פרק הדיינים דף ל"ט ילפינן מדכתיב כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור וגו' וכתיב בתריה אשר יאמר כי הוא זה דלשבועת מ"מ בעינן כסף דומיא דכלים מה כלים שנים אף כסף שנים ומה כלים דבר חשוב (כ"כ התוס' דקיי"ל כוותיה חשיבות ג"כ מכלים נפקא וכמ"ש בדרישה ע"ש) דסתם כלי ש"פ ואפילו אין בו ש"פ מ"מ יש בו חשיבות גדול שראוי לעשות בו מלאכה גדולה אף כסף דבר חשוב והיינו מטבע של כסף ואין מטבע של כסף שבתורה פחות ממעה שהוא גרה כדמתרגמינן עשרים גרה עשרין מעין ש"מ דבעינן ב' מעין כסף לשבועת מודה מקצת והיינו ע"כ לכפירה דאי לתחלת הטענה כסף דכתב רחמנא ל"ל הא מצינו למילף הכל מכלים אלא אם אינו ענין לתחלת הטענה תנהו לכפירה דבעינן שכל המ"מ יהיה כופר בב' מעין ועד"ר שכן נתבארו דברי רב דקיי"ל כוותיה בהאי:

סעיף ב

הוא משקל חצי שעורה כר עמ"ש בא"ע סימן ס"ו ובי"ד סימן ש"ה לפי מ"ש מ"ו ר"ם בי"ד ריש סימן ש"ה דחמש שקלים דפדיון הבן דהם עשרים דינר עולים ב' זהובים נמצא פל דינר אינו אלא ג' גדולים וב' מעין שהן שליש דינר הוא גדול ומעה הוא חצי גדול וכסף דפדיון הבן הוא כסף נקי דהרי הוא דאורייתא ועוד דשם בי"ד סימן ש"ה כתב דה' סלעים עולים לי"ט מאות ועשרים שעורות כסף והוא הוא החשבון שכתב כאן שב' מעים הם ל"ב שעורין כסף נקי וגם (לב') [לד'] דהיינו ששה מעין שהוא דינר עולה לצ"ו שעורין ועשרים

פעמים צ"ו שהן עשרים דינרים שהוא ה' סלעים עולה לי"ט מאות ועשרים שעורים כסף נקי. ולפי זה פרוטה דהוא חצי שעורה אינה אלא שמינית מבפעני"ק ששמונה מהן עולין לגדול שמעה הוא ב' פונדיון וכל פונדיון שני איסרים וכל איסר הוא שמונה פרוטות נמצא שבמעה אחד הן ל"ב פרוטות ומעה הוא חצי גדול ובחצי גדול אין בו אלא ד' פעניק נמצא שכשתחלק הפעניק לח' חלקים יעלו בידך ל"ב שמינית כמנין ל"ב פרוטות שבמעה והן ל"ב חצי שעורות וק"ל ועיין מ"ש בסמ"ע ע"ז דהכסף בזמנינו נראה לעינים דנתייקר מערך חשבון הנ"ל ממילא עולין יותר פעניק ושאר מטבעות בשקל וסלעים ואם בא לפדותו צריך ליתן יותר מדרייאר בדינר. אם לא שהפדיון הוא בכסף צרוף בעינו דלא היה צרוך ליתן בפדיון כ"א כפי ערך הנ"ל:

סעיף ד

אבל תבעו ב' כלים כו' שם דף מ' טענו ב' מחטין והודה לו באחד מהן לכך יצאו כלים להתחייב עליהם בכל שהוא דלא הוה ליה למיכתב כלים וא"ת איצטריך לאשמועינן מה כלים שנים ודבר חשוב כו' אכתי הו"ל למכתב כסף או כספים מ"ש כלים דנקט אלא לומר לך דבכלים כל שהן אית בהו דין מ"מ: ומ"ש לא בעינן שיהא בא' מהן שיעור כפירה והודאה הודאה ל"ד קאמר שהרי בסמוך כתב בשם הרא"ש דבעינן שיודה בכלים ש"פ ואין לך הודאה שתהא שיעורה יותר מפרוטה אלא ה"ק תבעו שני כלים והודה לו באחד מהן ובאחד מהן כפר השני שהוא כופר א"צ שיהא בו דין כפירה והודאה דעלמא דתיהוי ככפירה ב' מעין ז"א צריך בכלים לכ"ע אלא למר בכל דהו ולמר בפרוטה סגי ובס"א ליתא לתיבת באחד אלא ה"ג לא בעינן שיהא בהן וא"ש טפי: וא"א כתב דאף כלים כו' שלא תהא פחות מש"פ וכ"כ הרמב"ן וטעמו דאע"ג דאמר שמואל דבכלים מתחייב בכל שהוא מ"מ מדאמרינן מה כלים חשוב כו' אינו פחות מש"פ ועוד דהכי איתא בהדיא בירושלמי א"ר חנינא והן (פירוש מחטין) שוות שתי פרוטות שתהא טענה פרוטה והודאה פרוטה והביא עוד ראייה מדאמרינן בהזהב דאין ב"ד נזקקים לפחות מש"פ וכ"ע מודו בהא בתחלת דין (וכמ"ש לעיל סימן ו') ואם אתה אומר שמשביעו על כלים שאינו ש"פ נמצא שב"ד נזקקים לפחות מש"פ ודעת רבי' האי והרמב"ם דהא דאין ב"ד נזקקים דוקא בממון ולא בכלים והא דילפינן שיהא דבר חשוב לאפוקי שברי כלים או מרונקא דהיינו כלי גללים עיין ברי"ף ורא"ש:

סעיף ה

אפילו אינו שוה שני מעים פירוש הכלי:

סעיף ו

אפילו לא כפר אלא בפרוטה מימרא דשמואל שם [ועיין בב"ח]:

סעיף ז

ובשבועת שומרים איכא פלוגתא כו' עד ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל טעמו דהרא"ש דהא עיקר קרא דכי יתן כו' דמפקי מיניה דצ"ל בכפירה ב' מעין בשומרים הוא דכתיב ונלמד מיניה דאם טוענו שהפקיד בידו דבר שהוא פחות מב' כסף והנתבע משיב שנגנב מידו א"צ לישבע לו שבועת השומרים ואע"ג דאמרינן ע"פ כתיב כאן ומוקמינן מאי דכתיב בההוא פרשה כי הוא זה אמלוה לאו כלום הוא דהא לא אמרו עיקור פרשיות כתיב כאן אלא עירוב וכוונתם דקאי כי הוא זה גם אפרשה דהלוואה וכ"ש אפקדון דכתיב ביה היכא דשייך והיינו תבעו שהפקידו מנה והנפקד משיב לו שלא הפקיד בידו אלא נ' ואותן נ' הן בידו ליתן לו לאפוקי אם טוען שהנ' שהפקיד בידו נגנבו דאז חייב לישבע שבועת שומרין דהיינו ש"ד אפילו בלא מ"מ ואם כופר לו הכל ואומר שלא הפקיד בידו כלום אינו חייב לישבע לו ש"ד וכמש"ר בשם ר"י והרמב"ם בסימן פ"ז סי"ז ע"ש. והחולקים עם הרא"ש בזה ס"ל דכיון דפרשת שומרים איירי שטוען הנפקד שנגנב או נאבד הפקדון מידו וחייבתו תורה אטענתו אפילו אומר שנגנב כולו מידו וע"כ צ"ל דכי הוא זה דכתיב בפרשה לא קאי אעניין המפורש שם אלא צריך לעקרו ממנו ולומר דקאי אענין אחר כן נאמר דהא דכתיב בפרשה כסף או כלים ונלמד ממנו דצריך שתהיה הטענה ב' כסף ופרוטה לא קאי אענין הפרשה דאפילו הפקיד בידו ש"פ והוא טוען שנגנב מידו צריך לישבע שבועת שומרין שכדבריו כן הוא וצ"ל דיש קצת ראיה לדבריהן דהא לרב דקיי"ל כוותיה ונלמד מכסף וכלים שתהא תביעתו לפחות ב' כסף ופרוטה והוא יודה לו בפרוטה ויכפור בשתי כסף ולשבועת שומרין בודאי א"צ לכ"ע שיתבענו גם בפרוטה אלא בב' כסף והוא יכפור ויאמר שנגנבו מידו הרי לפנינו ראיה דלא קאי אענין הפרשה ודוק ובזה שכתבתי נתיישב לשון הרא"ש דפרק הדיינים ורבינו העתיק כאן ל' הרא"ש בקיצור ולקמן ר"ס צ"ג ובסימן פ"ז ס"י העתקתי לשון הרא"ש באריכות ע"ש בדרישה ובמ"ש שם נתיישב דל"ת מדברי ר' ישעיה שכ"ר כאן בשמו דבש"ה בעינן כפירת ב' מעין ושם בשבועת שמא ס"ל דבכפירה כל דהו סגי וכתבתי דר"י מדמה שבועת שמא דשותפים לשבועת שומרין דהכא דשניהן הן תביעות ספק וס"ל כמ"ד דגם בשבועת שומרין לא בעינן כפירת ב' כסף אלא בשניהן בפרוטה סגי וכל דהוא דנקט ר"ל לאפוקי ב' כסף ע"ש ודוק: דכל דתיקון רבנן כו' פי' והם תקנו שבועת היסת במקום מ"מ: אפילו על ש"פ והכי מסתברא דכיון דתיקון רבנן הך שבועה להציל עני מיד גוזלו סברא הוא דבכל גווני תקנוה אפילו בש"פ כיון שהוא ממון והמפרשים כתבו דמסתבר טעמא דר"י מדלא הזכיר חילוק זה כשהזכיר החילוקים שבין ש"ד לשבועה

דרבנן ואי משום הא לא איריא די"ל דלא מנה שם כ"א הדברים שביניהם אחר שיש כאן חיוב שבועה כל חד לפי דינו ולא איירי שם במה יתחייב בשבועה דומיא דהכי כתבו הרא"ש והר"ן (העתקתי ל' שם בסימן פ"ז) דמה"ט לא מנה אנקוטי חפצא דליכא בש"ה משום דהתם לא בעי על תיקון השבועה אלא נפקותא לענין דינא ואף שיש בזה נפקותא לדינא דחיוב שבועה מ"מ לא איירי שם אלא בנפקותא דבינייהו לאחר שנתחייב כל חד שבועה לפי דינו וק"ל. ועי"ל דאיך ימנה זה בחילוק דבין ש"ד והא בש"ד דעד א' מכחישו ג"כ לא בעינן כפירת ב' מעין וק"ל:

סעיף ח

עד שיודה ממין הטענה ילפינן מדכתיב כי הוא זה דהוי סגי בחד מינייהו בהוא או בזה אלא ללמדך שיהת זה ממינו של זה: והודה לו בלתך שעורים פטור עיין בב"י שמחק מילת שעורים והגיה קטנית ול"נ שאין למחוק גירסת הספרים אך להוסיף קטנית וה"ג והודה לו בלתך שעורים או בלחך קטנית וקאי שעורים אתבעו חיטין וקטנית אתבעי תבואה. ולהב"י דגרס קטנית במקום שעורים לחוד קשה דאצל טענת חיטים הול"ל רבותא אפי' הודה לו בשעורין שהוא מין תבואה ג"כ אלא שאינו מין חיטים. ובמשנה לא נזכר שעורין משום דאיירי שתבעו תבואה ע"ש. ובסיפא בפירות רבותא קאמר דאפילו שעורים מיחשב מין הטענה כדאמרינן בנדרים שהנודר מפירות אסור בכולם וכתבו רבינו בי"ד סי' רי"ו וקטנית שאינו תבואה פשיטא טפי דהוי בכלל פירות ומתני' דנקט בסיפא קטנית ל"ד נקט אלא איידי דרישא. ומ"ש במשנה הנ"ל וגם רבינו לתך קטנית או שעורים ל"ד דה"ה אם הודה לו בכור שעורים או קטנית פטור דהא הו"ל כטענו חיטים והודה לו בשעורים אלא כיון שמדין מודה מקצת איירי לפני זה מש"ה כתב ג"כ דין זה בל' זה. ואח"כ מסעיף י"ז והלאה כתב דין טענו בחיטין והודה לו בשעורין וק"ל:

סעיף ט

לפיכך אם לא תבעו כו' ר"ל הואיל שצריכים שיודה ממין הטענה ואם תבעו בדבר שכולל הרבה דברים והודה בדבר אחד מהם מפורש חשיב ממין הטענה לפיכך אם לא תבעו במנה אלא א"ל שוה מנה יש לי בידך הוי ממין הטענה:

סעיף י

ה"ג ב"י ומ"ו ר"ש וגם רא"ף אבל אם תבעו מנה מדבר מסויים והודה לו בשוה חצי מנה לא חשיב כו' ואין אנו מוכרחים להגהה זו דחצי מנה כו' דהא רבינו לא נחית השתא אלא לפרש דתבעו בדבר מסויים והוא הודה לו בשוה לא הוי ממין הטענה וממילא נשמע דכי תבעו מנה והודה בחצי מנה בכה"ג דלא מקרי מודה מקצת אלא כיון דרבינו איירי עד הנה בדין מ"מ מש"ה הגיהו כן וכמ"ש לפני זה דמש"ה נקט המשנה ורבינו לתך. והא

דכתב דהודה לו בשוה חצי מנה אע"ג דסתם מנה ג"כ היינו שוה וכדמסיק רבינו י"ל דלא אמרינן כן אלא כשתבעו במנה סתם אבל כשהתובע פירש דבריו שתבעו במנה מסויימת והוא מודה בסתם בחצי מנה הסברא נותנת דמאותו מין מסויים שתבעו מנה מודה לו בחצי מנה ול"ד לתבעו מנורה גדולה והודה לו בקטנה דהא מנה מסויימת בכללו נמי הוא שתבעו בק' זהובים במטבע ידועה והוא הודה לו מאותן מטבעות החצי וק"ל ועד"ר. ורבינו כתב ג' בבות על סדר נכון שבתחלה כתב דאם תבעו שוה מנה דאליבא דכ"ע כל מה שיודה לו הוי מין הטענה אפילו אם תהיה ההודאה בדבר מסויים ואח"כ כתב דתבעו מנה בדבר מסויים והודה שוה חצי מנה שהוא לכ"ע שלא ממין הטענה ואח"כ כתב הבבא דפליגי בה רב ושמואל דהיינו תבעו דינרים ופסק כרב דאמר כל מה שיודה הוי ממין הטענה וכתב עלה שזהו דוקא בתבעו דינרים שהלוהו כו' והוא מדברי הרא"ש ואח"כ כ' תביעת דונר זהב זהוב ותביעת ק' דינרים ממטבע פירוש דשניהן הן תביעות בדוקא ואפילו הכי לרש"י בשניהן חייב ושקיי"ל דלא כרש"י בשניהן וע"ד שנתבאר בדרישה ודוק:

סעיף יא

כאילו תבעו שוה דינר לפי שאדם עשוי לשום כל דבר במטבע כדבסמוך: ובהלואה נמי דוקא קאמרינן כו' תיבת קאמרינן יתור ל' הוא וכאילו אמר ובהלואה נמי לא אמרינן אלא דוקא כשתבעו וק"ל: וכן תבעו דינר זהב זהוב פי' אפי' בהלואה לא חשיב שוה דינר והיינו דוקא לר"ח דבסמוך אבל לרש"י הוי שפיר מעין הטענה ובדרישה הארכתי ע"ש: ומש"ר ואפילו הודה לו במטבע של חצי דינר ר"ל אפילו הודה לו בחצי דינר זהוב והטעם דחצי דינר ודינר שלם כיון שמשונים בצורתן הו"ל ב' מינים ומש"ר ואפילו הודה לו במטבע של חצי דינר כ"כ לאפוקי מפירש"י דס"ל דלפי המסקנא גם לרב אמרינן כל מטבע חד הוא וכמש"ר בשמו בסמוך בתבעו ק' דינרים ממטבע כו' ומסיק רבינו גם שם וכתב דלר"ח לא מיחייב אפי' תבעו דינר זהב (ור"ל זהב זהוב וכמ"ש שם) והודה לו במטבע של חצי דינר זהוב וק"ל: תבעו מאה דינרים ממטבע פלוני ר"ל שא"ל חייב אתה לי ק' זהובים ממעות גדולים או דרייער עד"מ באופן שנראה שתביעתו היא דוקא אפילו הכי ס"ל לרש"י דחייב דשם מטבע חד הוא ועד"ר אפילו תבעו דינר זהב ר"ל דינר זהב זהוב שהוא דוקא וכמ"ש לפני זה ודוק:

סעיף יב

ואצ"ל תבעו דינר וכו' ר"ל ג"כ דינר של זהב שמשמעותו דוקא כמ"ש בסמוך והוא הודה לו בכסף וק"ל:

סעיף יד

ובכל הנך דפרישנא נמי כן הוא הגירסא בדפוס ב"י ור"ל וה"ה כל הני דחשבינן לפני סעיף זה דלא הוו ממין הטענה נמי דינא הכי דממ"ש לעיל לא שמעינן אלא שאם הודה לו ממה שאינו ממין הטענה דפטור משבועה דמ"מ אבל לא פירש דינו ועתה בבבא זו אשמועינן דינו שאם הודה לו דבר שאינו ממין הטענה לגמרי הן שיהיה שוה כדי כל תביעתו או כדי מקצתה: ומה שמסיק פטור אף מדמי השעורים לשון הגמרא נקט וה"ה באחריני דפטור אף ממה שתבעו: וטעמא דחשיב ליה כאילו הודה כו' כ"כ הרא"ש בסוף פרק המניח ודחה פירש"י ותוס' דכתבו דפטור משום דאמרי' דמחיל ליה עליהן ז"ל ותמיהני על סברא זו דמילתא דשכיחא הוא דיש לאדם כמה תביעות על חבירו ותובעו אחד מהם ומש"ה לא מחל שאר התביעות ועוד כו' עד הלכך נראה דרבה בר נתן איירי כעין מתניתין כגון שטוענו חיטין הלויתיך באותו יום ושעה ומשיב הלוה שעורים היו דמדלא תבעו שניהם כיון דנעשו בשעה אחת אמרי דמודי ליה שלא הלוה לו שעורים כו' ע"ש ור"ל דוקא כשתבעו חיטין שהלוהו ביום ובשעה והוא משיב לו שעורין היו דמשמעות תשובתו הוא לא הלויתני חיטין אלא שעורין ובאותה שעה היתה הלואתך וכיון דשמע תשובתו דאמר שעורים היו אז הול"ל לא כי אלא שניהן הלויתיך אז זא"ז ואני תובעך עתה חיטין תחילה ולזמן אחר אתבעך על השעורים מזה נראה דאודי לדברי הנתבע דלא הלוהו שעורין כלל כ"א חיטין לבד ובהודאה דוקא אמרינן דפטור משעורין ועל טענת חיטין נשבע היסת כשאר תביעה והודאה משא"כ כשאינו מזכיר התובע יום ושעה בהלואת חיטין ממילא גם הנתבע אינו משיב לו שעורים היו אלא משיב לו איני חייב לך חיטין כ"א שעורים בזה אין שייך לומר דמדלא השיב לו גם שעורים הלויתיך אודי ליה דאין בידו שעורים דכיון דאין מדרך בני אדם לתבוע כל תביעותיו בפעם א' לא חש עתה לתבוע השעורים ולתשובתו דשעורין (היו) אלא דן עמו על כפירת חיטין אם לא שתאמר דאף דאין כאן הודה מ"מ מתחילת תביעתו חיטין ולא שעורים נראה דמחל לו על שעורים וע"ז כבר כתב דאין (ראייה) מזה ראיה למחילה ודוק: אפי' יש לו עדים כו' ר"ל אע"פ שבודאי הוא חייב לו מאחר שהעדים מעידין כן וגם הנתבע אומר כן מ"מ פטור דהוי כאילו מחל ליה (ולהרא"ש הנ"ל הו"ל כאילו הודה לו) התובע השעורים ודומה לזה כ"ר בסי' ע"ה ס"י בשם הרמ"מ ועד"ר.

סעיף טו

דאם איתא שהלוהו שניהן ר"ל אם איתא שבשעת תביעה חישב שתיהן להלואה גמורה ולא מחל על השעורים היה טוען שניהן לכאורה היה נראה דר"ל שאם כדבריו היה מזכיר שניהן בשעת תביעה והיה אומר הוא חייב לי חיטין ושעורים ועתה איני מבקש

ממנו אלא חיטין ולפ"ז צ"ל דמה שסיים הרא"ש שאין אדם מוחל כו' אם לא תבע אלא א' פי' אם לא הזכיר אלא אחד ואין הלשון משמע כן וגם ל' הרא"ש פ' המניח משמע דר"ל כפשוטו שהו"ל לתבעו בשניהן כיון שנעשו כולם ביום אחד אבל באמת הסברא דחוקה מאוד ועמ"ש עוד מזה בסמוך:

סעיף טז

אבל תפס אחר שהודה לו ל"מ כו' לכאורה נ"ל מסתימת ל' רבינו דמיירי אפילו אם תפס בלא עדים דלא שייך לומר דנאמן במגו דהוי מגו במקום חזקה דודאי מדלא תבע אלא חיטים לחוד מחל השעורים והשתא רצה לחזור ממחילתו. אבל הרא"ש נקט בלשונו תפס בעדים גם הנ"י כתב דכל דתפיס בלא עדים לעולם נאמן וגם מל' רבינו יש לדקדק כן קצת והוא מדכתב אחר זה ז"ל ויש מחלקים כו' עד אפי' יש עדים שתפס כו' ולא מסיק לכתוב דכשתפס אחר שהודה דלא מהני אפי' אין עדים בתפיסה וק"ל:

סעיף יח

אבל איני שואלם כו' חייב לשלם אפי' לפי מה שכתבתי לעיל בסמוך בשם הרא"ש דכשיש לאדם כמה תביעות שנעשו ביום אחד דרכו לתובעו בפעם אחת היינו מן הסתם אבל אם מפרש ואומר איני תובע אלא אחד מהן שומעין לו וה"ה נמי אם חוזר התובע ומחזיק בטענתו ואומר לא כי אלא חיטין הלויתיך אפי' לא טענו שעה ויום ידוע מודה הרא"ש דאחולי אחיל ליה השעורים וכ"כ בהדיא ר' ירוחם נ"ג ח"ב: אין כאן הודאה ממין הטענה עיין בב"י מ"ש בשם הר"ן והגיה אין כאן הודאת מקצת הטענה וכן נראה מל' הרא"ש (וכמ"ש בדרישה) ולפ"ז צ"ל דמש"ר בשני אלו הדינים שהודה שעורים ותבעו חיטים ל' מימרא דרב ענן נקט דמיניה מסתעפים דינים אלו אבל לדינא ה"ה אם הודה לו בלתך שעורים והוא תבעו אח"כ כור שעורים והוא משיב אין לך אלא מה שהודיתי כבר נמי הוי דינא שמשלם לתך ונשבע היסת על השאר וכן בדין שאח"ז נמי אם תבעו אח"כ כור חיטין וכפר בהן נמי הוי דינא הכי שישלם מה שהודה ונשבע היסת על כפירתו אלא שגם שם נמשך אחר לשון הגמרא ולפי זה מש"ר בדין הראשון הואיל והודה לו בשעורים קודם שיתבע החיטין פי' קודם שיתבע אף החיטים דהא בהואיל זה משמע דבא ליתן טעם למה אינו חייב לישבע ש"ד על המותר כדין מ"מ ואיך אמר הואיל והודה קודם שיתבע החיטין הא אם תבע החיטין קודם והוא הודה לו בשעורים גם כן לא היה מחויב לו ש"ד וכנ"ל אלא ר"ל קודם שיתבע אף החיטים דודאי אם תבעו תחלה שניהם והודה לו באחד מהן הו"ל דין מ"מ ועד"ר שם כתבתי יישוב לגירסא שלפנינו וא"ש מ"ש שתבעו חיטין וגם זה דמשלם אף החיטין: וי"א דבהך כו' כ"כ המ"מ בשם הרמ"ה ול' מ"ו ר"ם בש"ע וי"א דבהנך נמי כו' משמע דס"ל דגם בדין קמא דקדם הנתבע ואמר שעורין יש

לך בידי כו' יש לחלק בין נתכוין להודות או לא וא"ל מ"ש דבדינים הללו כ"ר חילוק זה בשם י"א דמשמע דאיכא מאן דפליג ומ"ש לעיל סי"ז שכתב חילוק זה סתם והוא גמרא ערוכה וי"ל דדוקא לעיל הכל מודים דיש לחוש דמערים לעשות כן כדי שיפטר לגמרי מש"ד ומתשלומים אבל הכא דעכ"פ חייב לשלם מה שהידה ולישבע על מה שלא הודה ולא ירויח בערמתו אלא הקלת שבועה מדאורייתא להיסת לכן לא מסתבר כ"כ לחלק בזה בין כמערים או לא וק"ל:

סעיף יט

תבעו חיטין והשיב כו' עד והרמב"ם כתב נשבע היסת שאינו יודע כו' דברי הרמב"ם פ"א דטוען וכתב שם המ"מ דמה שמחייב העיטור לצאת י"ש היינו שעורין וטעם פלוגתתן מבואר מהשגות הראב"ד שם בפ"א דטוען שכתב על דברי הרמב"ם הללו ז"ל זה אינו שאינו משלם שעורין והיינו דרבה בר נתן אא"כ תפס ואיכא דדחו לה דכיון דהאידנא איכא שבועת היסת אי אשתבע דלא ידענא אי חיטים הוי אי שעורים הוי הא אודי הודאה גמורה דאית ליה כל דהו ולא דחייה הוא הילכך משלם ויש לו פנים אבל הוא היה צריך לגלות עכ"ל השגות והביאו המ"מ שם וטעם בעל העיטור כתב המ"מ בסוף פ"ב דהל' שאלה ז"ל אין זה מחויב שבועה גמורה כהודאת מ"מ ולומר מתוך שאיל"מ שהרי לא הודה מקצת ממין הטענה רק כדי לצאת י"ש מחייב בשעורים עכ"ל ועוד האריך שם ע"ש ובזה שכתבתי בשם המ"מ מיושב דל"ת ממש"ר לעיל בסי' ע"ה סכ"ו עד שאיל"מ ע"ש דשאני התם דהודאתו מסתמא הוי ממין הטענה ובפרט שהתובע לא פרט מין ידוע שח"ל אלא שוה מנה קאמר משא"כ כאן דתבעו במין חיטין ידוע ולא הודה לו בכלום באותו מין מבורר וק"ל. ואע"ג דהאומר איני יודע אם הלויתני חייב לשלם לו משלם אם בא לצאת י"ש הכא דאית צד דחייה והלעגה בתביעת חיטין וטענו שעורים גרע טפי וק"ל. ונתיישב בזה מה שהקשה ב"י (כמ"ש בחדושי') ועד"ר:

סעיף כ

א"ל י' כדי שמן כו' דברי רבי' אלו ע' בדרישה והענין הוא שכשאומר מלא בתחלה משמעות לשונו הוא דלא אמר כדי אלא לידע כמה מדות שמן תובעו ועיקר התביעה היא שתובע ממנו י' מדות שמן וכשהודה בקנקנים לא הוי הודאה ממין הטענה וכשאומר י' כדים מלאים שמן שמזכיר מלאים אחר הכדים פשיטא דתובע כדים וגם שמן ובזה כ"ע מודים ואח"כ כ' רבי' דה"ה אם אומר י' כדי שמן ולא אמר כדים וגם לא אמר מלאים כלל נמי משמע דתובע כדים ושמן כאדמון דאמר שם הכי וכשמודה זה בא' מהן הוי מודה ממין הטענה וחייב ולא כב"י שכתב שרבי' חילק בין כדי לכדים ועד"ר:

סעיף כא

כתב הרמב"ם תבעו במנה כו' בפ"ג מטוען: דמלוה ופקדון שני עניינים כו' פי' לא מיבעיא כשתבעו מנה מלוה וזה הודה בפקדון דהו"ל כטענו חיטים והודה לו בשעורין ואינו חייב לשלם לו כלום אלא נשבע הוסת על מה שתבעו וכמ"ש לעיל אלא אפי' אם תבעו מלוה ופקדון והודה לו באחד מהן לא חשיב מ"מ לענין שישבע על השני ש"ד כדין מ"מ אלא מה שהודה ישלם ועל השאר ישבע היסת גם דברי ראב"ד אלו הם שם בהשגות והשיגו הרמב"ן ומ"מ על דבריו האחרונים דמי גרע מטענו חיטין ושעורים והודה לו באחד מהן שחייב לישבע ש"ד ותלמידי הרשב"א (וב"י הביאו) כחבו שדעת הראב"ד הוא דל"ד לטענו חיטים ושעורים ע"ש (ועיין גם בב"ח):

סעיף כב

וכתב עוד שאם תבעו כו' אהראב"ד הנזכר בסמוך קאי כלומר לא זו שס"ל דמלוה ופקדון ב' עניינים הם אלא כ' עוד דאפי' מלוה אביו ומלוה של עצמו נמי שני עניינים הם ודברי הראב"ד אלו הם בבעה"ת: ומש"ר וא"א הרא"ש ז"ל הסכים לדעת הרמב"ם ר"ל בדין הרא"ש וגם אינו נ"ל מה שדימה כו' כנ"ל ביאור דברי רבי' ופי' הב"י רחוק מאד ועד"ר: ומ"ש אלא נשבע היסת כו' נראה דאפילו פירש בהודאתו ואמר חוב זה שאתה תובע אותי בשביל חוב של עצמי היה אפ"ה פורע חובו ולא אמרינן מדלא תבעו שניהן ודאי מחל לו חובו וכדאמרי' לעיל בטענו חיטים והודה לו בשעורים וכמ"ש לעיל בשם הרא"ש דהכא כיון שהגופים חלוקים אמרינן לא רצה לתבעו עתה אלא חוב של אביו וק"ל:

סעיף כג

שני בעלי דינין כו' והשיב הראב"ד כו' כ"כ בעה"ת סוף שער ז' שנשאל הראב"ד ע"ז והשיב כן ונ"ל פשוט שספיקתו של שואל לא היה אם נאמר כיון שכל אחד הודה לחבירו ינכה הודאה כנגד הודאה ונמצא הודאתו של כל אחד הילך הוא דספיקא זו לא שייכא אלא כשהודאות שוות בערך אחד וכמו שמסיק בשם הראב"ד וא"כ לא הו"ל לסתום אלא לפרש אלא ספיקתו דשואל אם מנכים הודאתו נגד תביעתו דכיון דכל אחד תובע לחבירו יותר ממה שמודה שהוא ח"ל נמצא דהוי כאילו כל א' טוען אמת שאני חייב לך אבל יש לי בידך יותר ויותר מכן ואני תופס זה הדינר עליו ובזה ליתא דין הודאה במקצת כמש"ר ר"ס ע"ה או דלמא כיון דס"ס הודה כל א' לחבירו מקצת מה שטענו ולא טען בפירוש תפיסנא ליה אמת שאתה ח"ל כנגדו שפיר מיקרי מ"מ והשיב לו הראב"ד בסוף דבריו הם עיקר אבל מ"מ זה שהודה על תביעה שניה פטור משום הילך אם אינה יותר ממה שהודה לו הראשון אבל הראשון בכל אופן חייב דכיון דבשעה שהודה לו עדיין לא הודה לו הב' לא הוי הילך וז"ש בסוף אז גם הוא חייב כו' ור"ל גם השני כמו הראשון

שחייב עכ"ל כנ"ל פי' השאלה והתשובה: ומ"ש כיון דלטענתיה דכל חד לא פש ליה גבי חבריה מאי דתבע ליה מאי דאודי כו' כך הגי' ברוב הספרים וכן הוא בספר התרומות ובספרים מדויקים הגי' ממאי דאודי ליה ונראה דשני הנוסחאות לדבר אחד כיונו וה"פ כיון דלטענתיה דכל חד פירוש דכל אחד אומר נשארתי חייב לך מתביעתך מקצת אבל אתה ח"ל כנגדו כפלים לא פש ליה האי ליה אכל חד הנזכר קאי וכאילו כתב לא פש לשום אחד מהן מאי דתבע ליה מאי דאודי ליה פירוש לא פש ביד שום אחד מה שהודה לשכנגדו מתביעתו שיתחייב בשבילו ש"ד אהמותר כדין מ"מ דהא כל אחד אומר לפי מה שאתה ח"ל כנגדו לא נשאר לך בידי כלום א"כ לאו הודאה היא ואינו חייב עליה ש"ד או דלמא כו' ואי הוי גרסינן לא פש ליה גבי חבריה ממאי דתבע ליה מאי דאודי ליה א"ש טפי אבל גם גי' שלפנינו תתפרש כן וא"ש ודו"ק:

סעיף כד

מי שתבעוהו מאה כו' ג"ז כתוב בבעה"ת שער ז': ומ"ש י"א שהדין עם הנתבע כו' ובעה"ת כתב שהדין עם התובע כו' לב' אלו הדעות יש לדקדק למה לא דימו דין זה לדין מפורש לעיל סי' כ"ד דאע"פ דקיי"ל דנזקקים לתובע תחלה מ"מ אם מבקש הנתבע זמן להביא זכיותיו לפטור עצמו נותנים לו וה"נ זכותו הוא לפטור נפשו במה שישבע התובע תחילה ולמה לא ישמעו לו משום דנזקקים לתובע תחלה וי"ל דשאני התם דטוען יש לי עדים וראיה שיש לי בידך הסך שאתה תובע ממני אבל הכא דאין התובע ח"ל אפי' שבועת היסת מן הדין עד שיפרע לו תחלה בפני ב"ד נמצא שעתה אין בידו זכות עליו אלא שבא לומר אטרוחי בי דינא למה לן והואיל וצריך לישבע לי אח"כ ישבע לי עתה כי יודע אני שלא ישבע ויצטרך להחזיר לי מעותי ובזה אמרינן נזקקים לתובע תחילה ודוק:

סעיף כו

אין מודה מקצת חייב כו' בשבועות דף מ"ב וז"ל הרא"ש שם דף נ"ח סוף ע"ב פי' ריב"א דנפקא לן מההוא דרשה דבריש מרובה שלמה למעוטי דבר שאינו מסוים והיינו שלא במשקל ובמנין ובמכילתא יליף לה מכסף או כלים מה כסף שדרכו להמנות אף כלים שדרכן להמנות מכאן אמרו כל טענה שאינה במדה כו':

סעיף כח

אמר לו בית מלא פירות יש לי כו' עד אפי' תבעו בית זה כו' התוס' הקשו ז"ל וא"ת אמאי לא חשיב בית זה מלא דבר שבמדה דכיון דא"ל בית זה מלא וזה מחזיר לו חסרה חסרונה נראה והרי הוא כזה אומר עד הגג וזה אומר עד הזיז וי"ל דכשאין חסרה אלא מעט מקרי מלאה ואין ידוע מה ביניהם א"נ בעינן שיזכור מדה בהודאתו עכ"ל התוס' כ"כ אלשון המשנה דלא קתני אלא בית מלא פירות מסרתי לך והלה משיבו מה שהנחת

אתה נוטל ע"ש ובזה כתבו שני התירוצים בל' א"נ כו' אבל רבי' שכתב שני בבות צ"ל בבבא דבית מלא כו' תירוץ הראשון ובבבא די' כורין כו' תירוץ השני וק"ל ועמ"ש הר"ן שם: עד הזיז פירש"י קורה של עלייה הבולט לתוך הבית. וכגון שהרקיבו בפשיעתו כו' דאל"כ הו"ל הילך כו' וא"ת א"כ לעיל בסמוך גבי תבעו ק' דינרים כו' וזה השיבו אין לך בידי אלא צרור מעות כו' כ"כ טעמא דבעינן דבר שבמדה ובמנין הא בלא"ה ליכא ש"ד כיון שא"ל מה שהנחת אתה נוטל והו"ל הילך דהתם ודאי דוחק לומר שהעלו המעות חלודה ונתקלקלו וגם א"ל שנאבדו ונגנבו דהא א"ל מה שהנחת אתה נוטל והול"ל גם ברישא דרישא כתב כיצד י' דינרין כו' יש לי בידך כו' דחייב הול"ל דמיירי שנתקלקלו באופן דאין בו (משא"כ) [משום] הילך ואף דהר"ן כתב דגם ברישא במה שהנחת אתה נוטל צ"ל דמיירי כשהרקיבו וה"ק ליה המדה שהנחת הרי היא במקומה אלא שנתקלקלו הפירות ובעינא לשלומי לך עכ"ל מכל מקום ק' דהו"ל לרבינו לכתוב כן גם ברישא [דרישא]. וגם הר"ן נזהר ולא כ"כ כ"א אפירות ולא אמעות. וי"ל דשאני סך פירות בזה דמסתמא יחד להמפקיד מקום להניחם שם ושיוך בהם הילך כשאומר מה שהנחת במקומך המיוחד אתה נוטל משא"כ מעות דאף הניחן לפקדון בידו מ"מ מסתמא לא אמר המפקיד להניחם במקום מיוחד ומ"ש לו עתה מה שהנחת אתה נוטל ר"ל תשתלם ממקום שהנחתו שם לכך לא הו"ל בזה דין הילך ואף שברישא דרישא כתב רבינו ז"ל או כור תבואה כו' אין בידי אלא לתך חייב שם דלא הודה לו אלא מלתך אין מדרך בני אדם ליחד מקום ללתך תבואה וק"ל:

סעיף כט

תבעו מנורה גדולה כו' שם בגמרא דף מ"ג דמה שטענו לא הודה לו אבל בת י' ליטרא איכא למימר הואיל ויכול לגררה ולהעמידה על ה' ליטרין וכן של פרקים מודה ליה מינה היא וכן אזור של פרקים הואיל ואפשר לחלק ובאזור שאינו של פרקים פירש"י שאם תחתוך אותה לשנים ראשיה ניכרין: תבעו יריעה של עשרה מדות כו' ז"א בגמרא והרמב"ם פ"ג מטוען [כתבו] והטעם מפני שיכול לחתכה ולהעמידה על ה' דהכל מיקרי יריעה ועד"ר:

סעיף ל

לא אין הודאה בשטר כו' עד אין הודאתו מחייבת שבועה בריש ב"מ ד"ד העלו כן הרי"ף והרא"ש ע"ש ועמ"ש לעיל ריש סי' פ"ז ס"ד בדרישה ושם הבאתי ל' הגמרא ול' הרי"ף והרא"ש ושהרא"ש כתב ב' הטעמים הכתובים שם בגמרא האחד משום דשטר הוא שיעבוד קרקעות והשני משום דחשיב הילך וגם רבינו כתב ה"ט דהילך שם סי' פ"ז ס"ד בשם בעל העיטור וכתבתי שם דיש נ"מ לדינא בהני טעמי דטעם דהילך לא

שייך אלא כשיש לו קרקע בנ"ח או משועבדים דבשטר שבידו חשוב כגבוי והיינו הילך משא"כ לטעמא דשטר מיקרי ש"ק דאז אף אם אין לו קרקע מ"מ השטר מיחשב ש"ק הואיל דאי הוה ליה הוי מצי גבי ביה כו' וכמ"ש כאן בדרישה בסמוך סל"ח ע"ש וכיון דה"ט הוא טעם כללי לפטרו משבועה אפי' היכא דאין לו קרקע כלל מש"ה כתבו רבינו כאן ובכמה דוכתי לבד ומ"מ איכא נ"מ בטענות דהילך ללמוד ממנו דגם משכון נקרא הילך ק"ו משטר דחשבו הגמרא להילך מש"ה כתב הרא"ש טעמא דהילך ג"כ וגם רבינו כתבו שם ר"ס פ"ז אדין משכון ז"ל דמשכון חשיב שפיר הילך דהא אפי' שטר חשיב הילך ועד"ר ר"ס פ"ז וזהו דלא כמ"ש ב"י בתרתי וכמ"ש בדרישה בסי' זה ס"ח ע"ש ודו"ק: ומש"ר ל"מ כו' עד שאין כאן שבועה כלל ר"ל אצל הנתבע: ומ"ש וכשם שאין נשבעים על כפירת ש"ק צ"ע היאך שייך למצוא שישבע על כפירת ש"ק דהיינו שטר הא ודאי כה"ג בעל השטר נשבע ונוטל כמש"ר כאן ולעיל סי' פ"ב מיהו י"ל דמצינו זה כשהלוהו בעדים בקנין וכמש"ר בסמוך סל"ה דאף דסתם קנין לכתיבה עומד מ"מ כל שלא נכתב נאמן הלוה לומר פרעתי וכמ"ש סי' ע' שכן הוא (הדבר רשות לא כמודה) [הדין א"נ במודה] בב"ד דטורף לקוחות ונאמן לומר פרעתי כמש"ר בסי' ל"ט ס"י ע"ש ולאינך דעות דס"ל דאינו נאמן לומר פרעתי צ"ל דהאי שיעבוד ל"ד הוא אלא ר"ל כשם שאין נשבעים על קרקעות וכמ"ש לקמן סי' צ"ה ומשה"נ דקדק רש"י שם בלשונו בדף ד' וכתב ז"ל כשם שאין נשבעים על קרקעות כו' ולא כתב ש"ק וכתב עוד שם אזה ז"ל דהא קרקעות אמעיטו משבועה פ' הדיינים וכן מוכח מדכתבו שם בגמרא ורש"י וכל הפוסקים בפשיטות וכשם שאין נשבעין אכפירת ש"ק וק' מהיכא פשיטא להו לומר כן א"ל דקאי אקרקעות עצמן דנפקא מקרא וגם י"ל דקרקעות עצמן קרי להו שיעבוד דהא תבעו קרקע שהיא שלו או משועבד לו דהוא כופר א"נ י"ל דמשכחת במלוה ע"פ כשיש ללוה קרקעות בנ"ח שמשועבדין מן התורה למלוה ואין מ"מ נשבע עליהן וכמש"ר בשם התוס' והרא"ש בסמוך אבל זה דוחק דהא הכא בשטר מיירי גם אכתי לא הביאו התוס' והרא"ש עד לבסוף ואיך יכתוב כ"כ בפשיטות כיון דרבינו לא ס"ל הכי לכך מחוורתא כשינויא קמא:

סעיף לג

הוציא עליו שטר כו' שם ד"ד והבאתי לשונו בדרישה ר"ס פ"ז ע"ש: ונמצא שלא הודה לו אלא מה שבשטר כו' ר"ל וכבר כתבנו דהודאה שכתובה אינה מביאתו לידי ש"ד ובלאה"נ להרמב"ם דבסמוך כל דמודה בדבר שאינו יכול לכפור בו הוה כהילך ובהמותר הו"ל ככופר הכל ועד"ר בסמוך סל"ט: שהודה לו באחד יותר על משמעות השטר פי'

ואותו א' הוי כמלוה ע"פ ולא הוי ש"ק: שאם היה רוצה היה אומר כו' ול"ד למ"מ דלא חשבינן ליה משיב אבידה משום דלא היה יכול להעיז לכפור הכל וחייב ש"ד דשאני הכא דזה לא מיחשב להעזה כיון דל' השטר מסייעו: אפ"ה פטור פי' מש"ד ועד"ר:

סעיף לד

פטור משבועה כו' ונתן בעה"ת טעם לדבר משום דאין מ"מ חייב אלא כשקדמה תביעה להודאה:

סעיף לה

כך הודאת מלוה בקנין כו' דסתם קנין לכתיבה עומד: ודינו כשטר פי' לטרוף בו משועבדים וא"כ הו"ל כש"ק דלית ביה דין הודאה במקצת ואע"ג שכבר כתבתי לעיל בסי' מ"ג ובכמה מקומות דהרא"ש ורבינו ס"ל דקנין לא הוי כשטר וכל זמן שלא נכתב לא גבי ממשעבדי הא ג"כ כתבתי והוכחתי שם דאם עדי הקנין לפנינו וזוכרים זמן הקנין גם הרא"ש ורבינו ס"ל דגבי ממשעבדי וה"נ איירי בכה"ג והא דסתם רבינו משום דלבעה"ת שהוא בעל דין זה ס"ל דלעולם אמרינן עדי הקנין כעדי השטר וגם משום דאין כאן מקומו לחלק בזה וק"ל:

סעיף לו

והרמב"ן כתב בד"א כו' הרמב"ן לא פליג אאחד מהדברים הנזכרים עד השתא אלא משום שבא לכתוב שהתוס' והרא"ש לא ס"ל הכי להכי נקט ל' והרמב"ן כתב בלשון פלוגתא דכל הני דפרט הרמב"ן דנשבע בהו ש"ד אי איתא דס"ל המלוה ע"פ ג"כ פטור מש"ד כ"ש הני גם הרא"ש פרק שבועת הפקדון מייתי לדברי הרמב"ן שחולק אדברי התוס' הנ"ל וס"ל דאפי' יש ללוה קרקע אם אין השטר או עדי הקנין לפנינו נשבע ש"ד וכתב עליו הרא"ש שאין דבריו נראין לו כו' ע"ש ורבינו קיצר בהעתקת ל' הרמב"ן ועיין באשר"י שם:

סעיף לח

אבל התוס' כתבו כו' בב"מ דף ד' וגם בפרק שבועת הפקדון (שבועות דף ל"ז) כ"כ ועד"ר: א"כ כל מלוה היא ש"ק ואפילו מלוה ע"פ נמי נשתעבדו נכסיו והא דלא גבי מלקוחות משום דאין ההלואה ידועה כיון שאין עדים בדבר ואפי' אם הלוה מודה דחיישינן לקנוניא ואם היה הלוקח מודה היה גובה ממנו כ"כ הרא"ש בס"פ שבועת הפקדון וקאי שם אדברי הרמב"ן ואיירי מדין תורה ודאי מתקנת חז"ל אף אם הלוקח מודה בהלואה אם לא ידע בה בשעת הלקיחה פשיטא דאינו טורף ממנו: ליכא שום ש"ד פירוש אבל שבועה דרבנן כגון הנשבעים ונוטלין נשבעין עליהן כדלקמן סי' צ"ב מ"ו ר"ש: ולא משכחת ש"ד אא"כ אין ללוה קרקע או שמחל לו השיעבוד זה פשוט דמי

שמחל לו השיעבוד דבני חרי דמכל שכן מחל לו שיעבוד דמשועבדין ומשמע דוקא במלוה על פה נשבע בכהאי גוונא הא בשטר אפילו בכהאי גוונא אינו נשבע וזהו מטעם דכתבתי לעיל דהשטר בעצמו מיחשב כתבעו בקרקע ועד"ר:

סעיף לט

הוציא עליו כ"י כו' כ"כ הרמב"ן ובעה"ת בשער ז' דמנה בכת"י איירי אפי' יש בו נאמנות דא"י לכפור וכ"כ (לעיל ס"ט) [המ"מ] פ"ד מטוען בשם הרמב"ן וזהו דלא כהרמב"ם דמחשיב ליה כאומר הילך דכיון דא"י לכפור במה שכתוב בו הוי ככופר הכל ועד"ר מ"ש על הב"י דכתב ז"ל ומ"מ אין נ"מ לענין דינא כו'. נשבע על מחצה כמו שנתבאר לעיל סימן ל"ט:

סעיף מ

והוי כשאר תביעות שבע"פ כו' ר"ל ע"ד שכתב לפני זה לכל מר כדאית ליה ולהתוס' ולהרא"ש כבר נתבאר דאם לית ליה קרקעות אע"ג דבמלוה בשטר אין נשבע בכה"ג בכ"י נשבע כדין מלוה ע"פ שנשבע בכיוצא בזה דוקא וק"ל:

סימן פט

סעיף א

כל הנשבעים שבתורה כו' שבועות הכתובים בתורה הן ג' מ"מ ועד אחד מכחישו ושבועת שומרין ונשבע בהן הנתבע ונפטר כדכתיב ולקח בעליו ולא ישלם וזולתם ליכא שבועה דאורייתא אלא שחכמי המשנה תקנו שבועה ותקנתם היה שישבע התובע ויטול:

סעיף ב

ואלו נשבעים כו' ריש פרק כל הנשבעים ואלו נשבעים ונוטלים השכיר והנגזל כו' והתחיל רבינו בדינא דשכיר הנזכר ראשון ובסימנים הבאים יפרש דינו של כ"א וא' מהאחרים ומש"ה התחיל וכתב ואלו ל' רבים משום דקאי נמי אאינך שבסימנים שאחריו וק"ל: בין אם יאמר לו פרעתיך כל שכרך כו' לאפוקי ר"י דפליג שם במשנה וס"ל דאינו נוטל בשבועה עד שתהא שם הודאה במקצת דאו דוקא הפכו השבועה מבע"ה על השכיר שיהא נשבע ונוטל אלא כת"ק: נשבע השכיר בנק"ח כו' שם דף מ"ב מפרש טעמא משום דבע"ה טרוד בפועליו ופירש"י שנותן שכר לכמה פועלים וכסבור שנתן לזה. וז"ל התוס' ולא פלוג חכמים בין יש לו פועל א' ליש לו פועלים הרבה ובירושלמי קאמר עסקיו מרובים ע"כ וכן פי' ר"ל דל"ד קאמר פועלים אלא טרוד בעסקיו:

סעיף ו

ובלבד שתהא הכפירה כו' וכ"כ הרמב"ם פ"ג מטוען ועמ"ש פ"ג מטוען ועמ"ש בדרישה בסוף הסימן: ומסתברא כדברי הרמב"ם טעמו (עיין בב"י) [ועיין בב"ח שמביאו]:

סעיף ז

ועוד כתב הרמב"ם כו' בפרק י"א דשכירות כ"כ וטעמו כתב המ"מ (עיין בב"ח שמביאו) ואין זה סותר למ"ש בב"י בטעם דאינו נשבע ונוטל כ"א כשהכפירה היא ב' כסף די"ל כיון דבעלמא אין מיחשב טענת ממון לישבע עליו ש"ח פחות מב' כסף הה"נ בשכירות לא תקנו חז"ל שלא יהא ב"ה נאמן כ"א בתביעה חשובה כזו ואם היא תביעה דב' כסף דיש בו תקנה אז מן הדין היה להשכיר ליטול בלא שבועה מש"ה ס"ל דגם כשהשכיר קטן נשבע ונוטל ועמ"ש עוד מזה בסמוך: אלא ישבע בע"ה אע"פ שתובעו קטן פי' וקיי"ל דאין נשבעים על טענת קטן ושמש"ר בסי' צ"א וצ"ו הכא בשכיר החמירו ואמרו שמשביעין על טענתו: וראיתי בנוסחאות כו' לשון רבינו הוא ואמר שראה בנוסחאות הרמב"ם שכתוב בהן אפילו השוכר קטן כו' ור"ל דלפי האי נוסחא לק"מ אדברי הרמב"ם דאף ע"ג דאין מוציאין ממון מהקטן בשאר תביעות וכמש"ר סימן צ"ו שאני הכא שיש בזה הנאה לקטן שימצא לעשות מלאכתו אבל בלא האי טעמא לא היה נוטל השכיר כיון דאין מוציאין מן הקטן בשום מקום הוי אמרינן דלא (שתקנה) תקנו חז"ל אזה וכנ"ל וק"ל:

סעיף ח

ודוקא ששכרו בעדים כו' מימרא דר"נ שם דף מ"ה ופירש"י שיש עדים שא"ל עשה עמי היום מלאכה בשכר ועשה עמו מלאכה וכתב המ"מ דאל"כ אין עדי השכירה כלום כי שמא אע"פ ששכרו לא עשה עמו מלאכה: אבל שכרו שלא בעדים כו' [עיין ל' הגמרא בב"ח]: ותבעו קודם שעבר זמנו כו' משנה בס"פ המקבל והובאה שם בגמרא הנ"ל: דהיינו שכיר יום כל הלילה כו' יתבאר לקמן בדברי רבינו סימן של"ט ע"ש נאמן לומר פרעתיך כו' פי' בלא ש"ח כעין דאורייתא אבל היסת בעי ובס"א כתוב ובשבועה. במגו דלא שכרתיך ה"ט הוא בגמרא וכתבו התוס' שם וא"ת כו' [עיין בב"ח שמביאו]: דהו"ל העזה משא"כ במודה מקצת שאין כאן העזה כ"כ דאמרינן בכוליה בעי דלודיה כו' וכמ"ש לעיל סי' פ"ז: ואם טוען ספק כו' צ"ע דאין לזה התלות בדברי ר"י ובריש הסימן הו"ל לכתבו וי"ל דקמ"ל דאפילו בזה ששכר בלא עדים דיש לו מגו קצת אפ"ה כשטוען הבע"ה ספק נוטל השכיר בלא שבועה: והרמב"ם כתב שאין חילוק כו' בפי"א דשכירות כ"כ: ומ"ש והכי מסתברא אע"ג דגם הרא"ש ורבינו ס"ל דמגו דהעזה לא אמרינן וכמ"ש ר"ס רצ"ו מ"מ שאני הכא דמה ששכיר נשבע ונוטל אינו אלא מפני התקנה ולכך אמרי'

אפילו מגו גרוע כזה לאוקמי לבע"ה אדיני' וכ"כ הרי"ף והרא"ש בהדיא בשמעתין בפ' כל הנשבעין ולקמן סי' צ"ג הארכתי בזה ע"ש:

סעיף ט

כתב הרמ"ה שצריך לישבע ש"ד הטעם כיון כו' [עיין בב"ח דמביאו בשם ה"ה] נמצא האי שצריך לישבע ש"ד שכתב רבינו בשמו ל"ד אלא ר"ל ש"ח כעין של תורה שהרי אינו מכחיש את העד לומר שלא שכרו אלא שאומר שפרעו ועד"ר: והר"ר ישעיה כ' שהשכיר נשבע ונוטל טעמו נראה דס"ל דאין זה מגו די"ל דלא היה יכול להעיז נגד שנים העד והשכיר לומר לא שכרתיך וק"ל. והרמב"ם כ' שע"א אינו כלום כו' שם בפי"א וטעמו כ' המ"מ שם מדאמרינן בגמ' שכרו בעדים משמע אבל לא בע"א ועוד דמן הדין לא היה להשכיר ליטול בשבועה אפי' כששכרו בעדים אלא מכח התקנה ובע"א לא מצינו שהתקינו וחזר הדין לדין תורה ואין שם תקנה בשכיר יותר מבשאר תובעים עכ"ל המ"מ:

סעיף י

תבעו אחר שעבר זמנו כו' טעמא דמילתא איתא שם בגמרא דחזקה היא דאין הפועלים משהא שכירתו עד לאחר זמנו אם לא שתבעו בזמנו ולא נתנו לו וכמש"ר אחר זה: ואם יש עדים שתבעו כו' בפרק המקבל ע"ש דף קי"ג דקאמר ולעולם לא פרע ליה אמר רב חמא בר עוקבא כנגד אותו היום של תביעה. וז"ל הרמב"ם בפי"א דשכירות הביא ראיה שתבעו כל זמנו ה"ז נשבע ונוטל כל אותו היום של תביעה כיצד היה עושה עמו ביום שני עד הערב זמנו כל ליל ג' וביום הג' אינו נשבע ונוטל ואם הביא עדים שהיה תובע כל ליל ג' ה"ו נשבע ונוטל כל יום ג' אבל מליל ד' והלאה המע"ה וכן אם הביא עדים שהיה תובעו והולך עד יום ה' ה"ז נשבע ונוטל כל יום ה' עכ"ל הרמב"ם שם. ודבריו צריכין ביאור דלכאורה ק' דמאחר דהתחיל וכ' דאין נותנין אלא או יום או לילה נגד תביעתו למה כ' אח"כ דאם היה תובעו והולך עד יום ה' דנותנין לו כל יום ה' דמשמע כל יום ה' דהיינו יום ולילה. גם לא הול"ל לי' וכן אם הביא כיון דאינו דומה למ"ש לפני זה. וע"ק דהתחיל בתביעת עונה א' כל ליל ג' ואח"כ שינה וכ' וכן אם היה תובעו עד יום ה' כו' דמשמע דאיירי דתובעו לילה ויום. וגם ק' למה שינה וכ' ל' תובעו והולך כו' ולא כתב ל' והולך בתביעת ליל ג'. ויש מתרצים קושיא א' ואומרים דמ"ש הרמב"ם וכן אם הביא עדים שהיה תובעו והולך עד יום ה' כו' דהו"ל יום (א"ו הנקר) [ד' ולילה] ור"ל שהיה תובעו גם בליל ה' עד שחרית דיום ה' וע"ז קאמר ה"ז נשבע ונוטל כל יום ה' והיינו עונה א'. אבל שיבוש הוא בעיני. חדא שהרי רבינו בעל הטור הביא כאן ל' הרמב"ם וכ' בשמו עד סוף יום ד' והיינו עד התחלת ליל ה'. ועוד דלמה ליה לכתוב כן שהיה תובעו כל ליל ד' ויום ד' וליל ה' הלא בתביעת עונה א' סגי ליה וליתן לו אחריה

עונה א' להיות נשבע ונוטל. ועוד דאף לפי פירושם לא נתיישבו שאר השינוים הנ"ל בדברי הרמב"ם. לכן נלע"ד דישוב הדקדוקים והשינוים הנ"ל חדא באידך תליא. דס"ל להרמב"ם דמ"ש ר' חמא בר עוקבא כנגד אותו יום של תביעה פירוש יום זמן וכאילו אמר כנגד זמן של תביעה ור"ל דנותנין לו זמן להיות נאמן לישבע וליטול כזמן התביעה והיינו דאם התביעה היתה עונה א' בליל ג' אז ג"כ אין לו זמן להיות נאמן לישבע וליטול אלא עונה א' דהיינו יום ג'. ואחר כך כתב הרב רבינו משה בר מיימוני וכן וה"ה אם היתה תביעתו כל יום ד' דהיינו ב' עונות עד תחילת יום ה' זמנו לישבע וליטול הוא ג"כ ב' עונות דהיינו כל יום ה'. והא דכ' הרמב"ם דין זה אכשתובעו כל יום ד' דנותנין לו כל יום ה' ולא כתבו איום ג' וד'. י"ל דלמדנו אגב דין אחר דל"ת דאין נותנין לו אלא זמן א' אחר תביעה הוא (מ"ש) וכדעת רש"י וכתבתי לשונו בדרישה ע"ש. גם י"ל דאורחא דמילתא דשכירים הוא כן דאחר כלות פעולתן בראשונה שאין הבע"ה פורע להן מעצמו בליל ג' שהוא בלילה שאחר פעולתן רגילין לתבוע אותן בסוף הלילה ובראותן שגם ביום שאחר התביעה אין משלמין תובעין והולכין כל הלילה וכל היום שאחריו וק"ל. ובזה מיושבים ג"כ דברי רבינו דמתחילה כ' דאם יש עדים שתבעו בסוף זמנו דנשבע ונוטל כדי משך זמנו והיינו דברי רב חמא דאמר כנגד אותו יום של תביעה ופי' יום מל' זמן. וכתב כיצד כו' ופירש דהאי זמן ר"ל זמן א' והוא ע"פ משמעות ל' רש"י והרי"ף הנ"ל דכתבו בפירושם זמן אחד בלבד וכתב הר"ן על דבריהן דמשמע דאין נותנין לו אלא זמן הראשון כנגד תביעתו לבד וכמ"ש בדרישה לשונו ואח"כ כתב דברי הרמב"ם דלמדני דל"ד קאמר זמן ראשון אלא כנגד כל תביעה ול"ד עונה א' אלא כזמן התביעה כן גם היא זמן שנותנין לו וכמ"ש. ומדלא כתב ל' הרמב"ם בל' פלוגתא וגם דוחק לומר שרבינו סתם דבריו נגד הרא"ש אביו נ"ל דרבינו ס"ל דאף שהרי"ף והרא"ש כתבו דאינו נותנין לו אלא למחר בלבד כוונתן דכנגד התביעה הראשונה אין נותנין לו אלא למחר לבד ולאפוקי ממאי דס"ד דהמקשן דנותנין לו זמן לעולם אחר תביעה ראשונה אבל יכול להיות דגם הן מודין דאם חזרו ותבעו אחר אותו זמן שנתנו לו ולא שילם לו דנותנין לו עוד זמן כזמן התביעה וכדכתב הרמב"ם. גם ס"ל לרבינו דאף שסתמו הרי"ף והרא"ש וכתבו דנותנין לו יום אינו ר"ל יום ולילה אלא ג"כ כוונתן יום זמן ור"ל דנותנין לו כזמן התביעה וכדברי הרמב"ם ולית בינייהו פלוגתא שהרי על הרוב הרמב"ם בשיטת רבו דרבו הרי"ף אזיל וק"ל ועד"ר ודוק:

סעיף יא

אבל אם חלוקים על הקציצה כו' שם דף מ"ה דקציצה ודאי מידכר דכירי אינשי משא"כ בפרעון: ומ"ש שהאומן אומר בגמרא נקט ג"כ ל' אומן ומיירי בשכיר כדמוכח התם אבל הרמב"ם כתב בהדיא שהשכיר אומר כו' והוא יותר נכון: שהאומן אומר קצצת ג' כו' כן הגיהו מ"ו ר"ש ז"ל וכן הוא ברמב"ם ונראה דהגיה כן כדי להשוות ל' זה עם מ"ש אחר זה במודה מקצת שטוען הבע"ה נתתי לך א' מהן מיירי דבע"ה טוען קצצתי לך ב' ונתתי לך א' מהן אלא דשם נמי ק' למה נקיט מודה מקצת בהאי לישנא דהומ"ל דהשכיר טוען קצצת לי ב' ולא נתת לי כלום והבע"ה טוען לא קצצתי לך אלא א' ועדיין הוא בידי ליתנו לך וכופר הכל באומר לא קצצתי לך אלא א' ונתתיהו לך והאומן אומר קצצת לי ב' ולא נתת לי א' מהן וכן הוא בגמ' שם ברישא בכופר הכל ובסיפא במ"מ: שאומר קצצתי לך ב' ופרעתיך פי' וגם התובע מודה שפרעו ב' אלא שאומר קצצת לי ג' נמצא שאחד נשאר בידך וכן במ"מ שאומר נתתי לך א' ונשאר לך א' בידי שלא קצצתי לך אלא ב' והתובע אומר ג' קצצת עמי ונשאר לי בידך ב' דאל"כ היו מחולקים בפרעון וא"כ השכיר היה לו לישבע וליטול וכ"כ מ"ו ר"ש ז"ל ועד"ר: נשבע כעין דאורייתא ונפטר נראה דמשום כופר הכל נקט כן אבל במ"מ חיוב ש"ד ממש ומשום דלא בא רבינו כאן אלא לומר דאפילו בכופר הכל וה"ה בהילך בעינן ש"ח משום כדי חייו של השכיר מש"ה נקט בלשונו כעין דאורייתא וכ"כ הרא"ש ולאפוקי מהר"ן בשם הרי"ף ע"ש וכבר ידעינן שעל הרוב היכא דמוזכר בגמרא ובפוסקים ל' בין בין או ל"ש ל"ש הרבותא היא בראשונה וה"נ קאמר ל"ש אם כופר הכל שצריך לישבע עליה ש"ח כמו שהוא צריך לישבע במ"מ וק"ל ועיין במיימוני שלא כתב שם ל"ש מ"מ אלא כ' שם תרי מיני כופר הכל וז"ל אע"פ שכבר נתן לו השתים או שא"ל הילך ה"ז נשבע בנק"ח וא"ש טפי ודוק ועד"ר: וכ' הרמב"ם בד"א כו' עד נשבע כעין דאורייתא כבר כתבתי דהרמב"ם לא נקט בלשונו שם אלא כופר הכל גם בזה כ' דאם (שכרו) [תבעו] אחר זמנו או שלא בעדים ישבע היסת שלא קצץ לו אלא מה שכבר נתן לו או שלא נשאר בידו אלא זה שאומר לו הילך כדין כל הטענות עכ"ל ורבינו קיצר בהעתקה ויותר נראה להגיה תיבת הילך בהעתקתו לדברי הרמב"ם וצ"ל שלא נשאר אצלו אלא מה שא"ל הילך כו' ומש"ה אמר דסגי בשבועת היסת ועד"ר: אבל שכרו שלא בעדים או שתבעו אחר זמנו כצ"ל והוא כן ברמב"ם ובש"ע: במגו שלא שכרתיך פי' היכא דליכא עדים או פרעתיך לאחר זמנו ורבינו חדא מינייהו נקט. וברמב"ם לא כתב שום מגו ע"ש. ואע"ג דמגו דהעזה הוא שאני שבועת שכיר דתק"ח היא ובמגו כל דהו

מוקמינן אדיניה אשר"י ר"פ כל הנשבעין. ואזלי הרמב"ם ורבינו דסבר כוותיה לטעמייהו שכתבו בסימן זה ס"ה שבשכרו שלא בעדים נאמן בכל ענין ודלא כפיר"י דלשם:

סעיף יב

הנותן טליתו לאומן כו' אע"ג דכבר כ' דין אומן בדין שכיר בקציצה חזר וכתב דין אומן לאשמועינן החילוק שבין אם הטלית בידו או לא שזה לא שייך בשכיר ועוד לאשמועינן דהכא באומן אין חילוק בין שבאו לדון לענין קציצה או לענין פרעון דהא לא מחלק בהכי וגם הרמב"ם כ' ע"ז שאין דינו כדין השכיר ורומז לזה וכמ"ש בדרישה והטעם דבנותן טליתו לאומן לא שייך לומר שהוא טרוד בפועליו כ"כ ועוד דבשכיר שנושא נפשו אל השכירות דכל יום יותר מהאומן לפיכך דקדקו והקילו בו ועד"ר מ"ש עוד מזה: כאשר יתבאר סי' קל"ד: ומיהו צריך לישבע בנק"ח זהו כדעת הגאונים שכ"ר לעיל סי' ע"ב סי"א ומטעם כיון שאינו נשבע על גופו של משכון וכמ"ש שם: נשבע בע"ה היסת כו' עד"ר שם מפורש דלהרמב"ם היינו דוקא בתבעו אחר זמנו. אבל תבעו בזמנו ס"ל להרמב"ם דג"כ נשבע בנק"ח בקציצה כמו בשכיר. מיהו בנק"ח נפטר הבע"ה אפי' אם מחולק עמו בהפרעון וע"ש מ"ש בשם המ"מ והב"י:

סעיף יג

ואע"פ שמגלגלין שבועה כו' נ"ל דצ"ל אשבועה וכדמסיק אין מגלגלין על שבועת שכיר: ומש"ר כאשר אפרש בע"ה הוא בסי' צ"ד ע"ש:

סעיף יד

ומ"ש ל' הרמב"ם כו' בפי"א דשכירות כ"כ ועד"ר שם מבואר הכל:

סעיף טו

ואפי' היה שכרו פרוטה א' כו' ז"ל המ"מ שם ודוקא בפרוטה אבל בפחות מכאן מבואר בפ' הזהב שאין ישיבת הדיינים בפחות מש"פ ודע שרבינו נחלק על רבותיו בדין הנשבעין ונוטלין פ"ג מטוען וא"כ מ"ש כאן כו' ועד"ר שם כתבתי ישובו דהמ"מ ומ"ש הב"י בסתירתו ועיין בב"י מ"ש הוא בישוב דברי הרמב"ם דבזה מתורצים ג"כ דברי רבינו שכ' כאן בשמו ואפי' היה שכרו פרוטה א' ובריש הסי' כ' בשמו שצריך שתהא הכפירה ב' מעים ועד"ר שם כתבתי עוד ל' הכ"מ גם מה שנ"ל בישוב דברי הרמב"ם ודברי רבינו ובישוב דברי המ"ש מסתירת ב"י ע"ש ודוק:

סימן צ

סעיף א

נגזל נשבע כעין דאורייתא ונוטל כו' עד שלא ברשות למשכנו כו' ז"ל המשנה ר"פ כל הנשבעים נגזל כיצד היו מעידים אותו שנכנס לתוך ביתו של חבירו למשכנו שלא

ברשות וא"ל תן לי כלי שנטלת והלה אומר לא נטלתי ה"ז נשבע ונוטל ופריך בגמרא למשכנו ודילמא לא משכנו דהא עביד איניש דגזים ולא עביד אימא ומשכנו וניחזי מאי משכנו (ופירש"י אותן עדים שהעידו שמשכנו יעידו מה משכנו ומה שבועה יש) אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן בטוענו כלים הניטלים תחת כנפיו ופירש"י בע"ה טוען שנטל כלים קטנים שאדם יכול להסתיר תחת כנפי בגדיו ולא הכירו בהם עדים עכ"ל והנה לפ"ז נוכל לומר שהעדים לא ראו להדיא שהוציא כלים אלא ראוהו שהוציא דבר מכוסה תחת כנפיו ולא ידעו מה הוא וכמדומה להם שהם כלים וכ"כ ב"י בשם המרשים שכ"כ לטעמו דרב האי שבסמוך דס"ל בטוענו בדבר שאינו אמוד דנשבע ונפטר אבל התוס' והרא"ש כתבו שם אדברי ר"י שמתרץ בטוענו כלים הנטלים תחת כנפיו ז"ל והכירו העדים במקצת והוא טוען שהטמין יותר ממה שראו העדים וכ"כ הרא"ש וז"ל וכגון שראו העדים שהטמין כלי שאין יכול לכפור ולומר שלא הטמין כלום א"נ ידעו במקצת כלים שהטמין והיא טוען שהטמין יותר ממה שראו העדים עכ"ל. ונראה מוכח מדברי הרא"ש מיניה וביה שפתחו שראו שהטמין כלים וסיים שאין יכול לכפור ולומר שלא הטמין כלים שט"ס הוא מ"ש שלא הטמין כלום בוי"ו וצ"ל שלא הטמין כלים ביו"ד וכן מוכח קצת מל' הגמרא דהא כבר תירץ הגמרא אימא ומשכנו והיינו שראו עדים שהוציא דבר ושוב אינו יכול לומר שלא נטל כלום אלא דאכתי הוי ק' ממ"נ אם משכנו והוציאו בגלוי ק' וניחזי מאי משכנו ואי הוציא בטמון וכדמתרץ ר"י איך ידענו שמשכנו דכוונת התרצן הוא דילמא תבן או עפרורית הוציא תחת כנפיו וליישב זה כתבו התוס' והרא"ש שהשיב על קושיא זו שראו העדים שהוציא כלים דתו לא מצי לכפור ולומר שלא הוציא כלים כ"א תבן או עפרורית וכוונת הרא"ש באוקימתא קמייתא שראו העדים שהוציא כלים ואינם יודעים מה הם וכמה שווים והבע"ה טוען שהם שווין כך וכך ובאוקימתא בתרא מוקי לה שהכירו העדים הכלים שהוציא בעינא אלא שטוען הנגזל שהוציא יותר וקמ"ל בזה דאע"ג דאיכא קצת הוכחה שלא היו יותר כיון דלא ראו העדים יותר אפ"ה הנגזל נשבע ונוטל והן הן ג"כ דברי התוס' הנ"ל והן הן דברי רבינו דכתב בשתי אוקימתות דהרא"ש דמתחלה כ' שראוהו שהוציא כלים תחת כנפיו ואינן יודעים מה הן ואח"כ כתב ואפילו אם העדים מכירים דאיכא הוכחה כו' וק"ל והב"י הביא דברי המרשים שכתב דלא ידעי העדים אי כלים הוציא או תבן או צרורות אדברי רבינו ולא דק דהמרשים כ"כ לשיטת רש"י ורבינו בשיטת התוס' והרא"ש אזיל וכמ"ש. כן נ"ל פי' כלל דברי רבינו ועתה אבאר פרטי דבריו מ"ש:

סעיף ב

ודוקא שהוחזק גזלן בעדים כגון כו' פי' דאילו ראו העדים עתה מה שגזלו וחטף מידו אף שהוא אומר דידי חטפתי הנגזל היה נוטל בלא שבועה ואם טוען אדם על גזלן ממש שגם עתה גזלו ואין לו ראיה עליו פטור הגזלן בלא שבועה כדין חשוד שפטור מהיסת וכמש"ר בשם גאון בסימן שמ"ח ס"י ע"ש גם בסימן זה בסמוך בס"ח גם בסימן צ"ב בדין חשוד לכך אמר שלא הוחזק גזלן ממש אלא שראו עדים שנכנס לבית חבירו שלא ברשות למשכנו כו' ואורחא דמילתא נקט הגמ' דאין דרך בני אדם לגלות לחבריהן שנכנס לבית חבירו לגזלו. אבל (למדנו אינו חושש כו' כ"כ לשכיר) [למשכנו אינו חושב כ"כ לעבירה]. ובמש"ר שלא ברשות ר"ל לאפוקי אם הבע"ה הרשהו לבא לביתו ליטול משכון מכלי בעד חובו גם מצינו רשות חז"ל למשכן בע"כ של המתחייב כגון אם היה חייב בעד שכירות שהיה שכיר אצלו או שהשכיר לו בהמתו או כליו וכמש"ר לקמן סי' צ"ז סכ"ה דבזה יש רשות למשכנו בעצמו אפי' בלא שליח ב"ד ע"ש: ומ"ש וכשיצא ראוהו שהיו לו כלים תחת כנפיו כו' כבר נתבאר: ומ"ש בין אם יאמר הגזלן כן נכנסתי למשכנך אבל לא נטלתי כלום והכלים שהוצאתי תחת כנפי שלי הם ובין אם יאמר מעולם לא נכנסתי לביתך ליטול ממך כלום ובין אם יאמר לא נטלתי אלא כלי זה כך היא הגירסא בדפוס ב"י וכן הוא ל הרמב"ם שם דין י"ג ע"ש (וכאילו אמר בין אם הוא כופר הכל והיינו בשני בבות הראשונות ובין במודה מקצת והיינו בבא ג' וכדברי ר' יודא ורבנן דפליגי בהא במשנה וכן הם דברי הרי"ף שם) ונראה דאין כוונת רבינו שאומר שמעולם לא נכנם דא"כ הוא מכחיש העדים ולא היה נאמן אפי' לא ראוהו העדים שהוציא כלים לסברת רבינו שכ' בסמוך ס"ו וכמ"ש בדרישה ע"ש וכן בבבא ראשונה כשאומר לא נטלתי כלום אפי' לא ראו והכירו העדים שהוציא כלים אלא שהוציא כלום הוחזק כפרן אלא ה"פ בין אם יאמר כן נכנסתי למשכנך כמו שאמרתי שאכנס למשכן אבל כשבאתי לבית נתחרטתי ולא נטלתי כלום בשביל החוב למשכן אותך והכלים שהוצאתי תחת כנפי שלי הן ר"ל שהפקדתי אותן כבר בידך ועתה נטלתי פקדונו (ודוקא בכה"ג וע' מזה בס"ד בפרישה מ"ש שם) ובין אם יאמר מעולם לא נכנסתי לביתך כו' ר"ל אפי' קודם שנכנסתי נתחרטתי על מה שאמרתי למשכנך ובשעה שנכנסתי לא היה בדעתי ליטול ממך כלום (וה"ה אם אמר מתחלת דבורי שדברתי למשכנך לא היה דעתי לעשות כן אלא יש גזים ולא עביד ג"כ דינא הכי שהנגזל נשבע ונוטל כיון שאמר כן לפני עדים וראוהו שהוציא כלים) ומה שהוצאתי תחת כנפי הם הכלים שהפקדתי בידך כמ"ש ומה שלא פירש ג"כ כן בבבא שניה מפני שסמך על מ"ש בבבא ראשונה ובס"א הנוסחא איפכא דגרסינן בין אם יאמר

מעולם לא נכנסתי לביתך כו' ובין אם יאמר כן נכנסתי למשכנך אבל לא נטלתי כלום והכלים שהוצאתי תחת כנפי שלי הם לפ"ז מ"ש והכלים שהוצאתי תחת כנפי שלי הם קאי אשני בבות שלפניו. ונוסחא זו האחרונה כתובה במיימוני פ"ד דגזילה וא"ש לפי שיטתו ושיטת הרי"ף דפי' דמ"ש לא נכנסתי בזה בא להכחיש העדים וכמ"ש בשמם בדרישה ע"ש דלפ"ז כ"כ בדרך לא זו אף זו אבל לפי דעת רבינו דאין כוונתו להכחיש העדים וכמ"ש נוסחא הראשונה א"ש טפי דהוי בדרך ל"ז אף זו ומ"ש בסמוך ס"ה והוא אומר לא גזלתי כלום או בחובי נטלתי כו' צ"ל ג"כ כמו כאן שטוען לא גזלתי משל בע"ה כנוס אלא כלים שלי שהפקדתי בידו הוצאתי ותדע דאל"כ למה שינה שם וכתב לא גזלתי ולא כתב לא נטלתי כלום כמ"ש כאן בטענתו בב' עדים וק"ל אלא שאחר זה הוסיף לומר שאפילו טוען בחובי נטלתי דבב' עדים כה"ג היה נוטל בע"ה בלא שבועה דלא הצריכו שבועה אלא במודה שנכנס אלא שאומר בלא נטל כ"כ כלים או שלא היו שוים כ"כ הכלים שלקח וכמ"ש מ"מ בע"א האמינו להנכנס. וכתב מ"ו ר"ש ז"ל דל"ד הא לנסכא דר' אבא הואיל שלא ראה העד שחטף הכלי מהם וגם אינו מכיר כמה הוציא או כמה היה שוה הכלי שהוציא וכיון שאכילו אם היה כאן ב' עדים שראו שהוציא לא היה בע"ה נאמן כ"א בשבועה לכן לא אמרינן בע"א דהוי משואי"ל שוב מצאתי כן להדיא במ"מ עכ"ל מ"ו ר"ש ואכתי ק' הא בטוען בחובי נטלתי ויש ב' עדים כתבתי דנוטל בע"ה בלא שבועה א"כ הול"ל בעד א' מתוך שאי"ל משלם וצ"ל דאף דנוטל בב' עדים בלא שבועה מ"מ אין זה ענייני דאורייתא אלא שחז"ל החמירו לומר כן ובכזה לא אמרינן מתוך שאיל"מ כמש"ר בסימן ע"ה וק"ל. וב"י העלה זה בצ"ע ולק"מ כמ"ש ודוק: ומ"ש בע"ה נשבע ונוטל מדסתם רבינו כאן דבע"ה נשבע ונוטל מוכח דמש"ר בסמוך ס"ך דבעינן לנאמנותו דבע"ה עוד צדדים שהם לטובתו דבע"ה גם בנגזל והוא שהכלים הוציא טמונים ואין מדרכן להוציאן טמונים והוא אינש דלא צניע כו' דלא כ"כ אהאי דינא שטוען היוצא את כלי נטלתי כ"א כשטוען לקוחין הן בידי וכמ"ש בפרישׁ' בארוכה מלתא בטעמא ע"ש:

סעיף ג

ומ"ש בד"א שהבע"ה אמוד כו' בעיא דאפשיטא שם בגמרא: ומ"ש אלא שהוא אמוד שיהיו פקדון בידו פי' שהוא איש נאמן שמפקידים בידו דברים כיוצא באלו ב"י. ונראה דבזה אם היה הבע"ה טוען בפירוש שלקח מידו כלים שהן של עצמו ולא של פקדון לא היה הבעה"ב נאמן בשבועה ואף שיש לו מגו דאי בעי היה אומר פקדון היו בידי לאו כל אדם דיני גמירי שטענת בפקדון היא עדיפא א"נ דהו"ל מגו להוציא דלא אמרי':

ומ"ש נשבע ונפטר הטעם כיון שאינו מכחיש להעדי' ממש וכמ"ש והוא ג"כ אינו אמוד שמעינן לטענתו וק"ל:

סעיף ה

ומ"ש אפי' יש עד א' שראהו יוצא כו' כבר נתבאר: ומ"ש או בחובי נטלתים דנשבע היסת ק' לא יהא אלא כהטוען אהמשכון שבידו שח"ל עליו סך זה והלה אומר איני חייב כ"כ דצריך לישבע ש"ח וכמש"ר דעת הגאונים בסי' ע"ב סי"א. וי"ל דה"ק רבינו מכח תביעה זו דע"א שאומר שנכנס להוציא אינו חייב אלא היסת. ומה שחייב ש"ח בדין הטוען על המשכון עד כדי דמיו מזה לא איירי כאן ואגב שכתב דבטענתו לא גזלתי דנפטר בשבועת היסת ומטעם שכתבתי בדרישה קיצר וכ"כ גם אטענת בחובי נטלתי וסמך אמ"ש כבר בסי' ע"ב ודוק:

סעיף ו

כתב הרמב"ם אפי' יש עדים כו' בפ"ד מגזילה כ"כ: ומ"ש שאינו נאמן עוד בשבועה פי' משום דהוי כמגו במקום עדים אבל דעת הרמב"ם כיון שהוא מלתא דלא רמיא עליה דאינש לא הוי כמגו במקום עדים ב"י: כך האמינו לשומר של ב"ה כו' מימרא שם בר"פ כל הנשבעי': ומ"ש אבל לא האמינו לשכירו ולקיטו שם ועד"ר:

סעיף ח

כתב הרמב"ם לא היה שם בע"ה כו' שם פ"ד מגזילה כ"כ ור"ל בעת שגזלו לא היה בע"ה בביתו דהי' רואה מה שגזלו ועכשיו אע"פ שחסרים ליה הרבה וכלים מ"מ לא יוכל לידע בודאי ובבירור שזה הנכנס נטלן דלמא אחרינא נטל אותן: ומ"ש וכיצד עושין מחרימין כו' ע"ל סי' שמ"ח שכ' רבינו תשובת גאון מי שנחשד בגניבה ויש עליו עדים על גניבה אחרת שגנב קודם לכן שאין עליו דין גנב אלא חרמות בס"ת ע"ש: ומש"ר ואפי' אם הודה הגזלן כו' ולא אמרינן מודה מקצת הוא וחייב לישבע ואינו יכול לישבע שהרי גזלן הוא וישלם שהרי אינו טוענו טענת ודאי לא ע"פ עצמו ולא ע"פ עדים ב"י:

סעיף י

וכתב בה"ע על הירושלמי כו' עד נשבע ונפטר פי' כשהבע"ה טוען גנבם ממני דע"ז קאי והטעם דאחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן אפי' במקום שיש לו מגו לומר שאלתי כלים אלו והן עשוים להשאיל וכמשר"ל בס"ך ע"ש ושם יתבאר דנשבע היסת ונפטר קאמר:

סעיף יא

וכן במדליק אש כו' משנה וגמרא הוא ס"פ הכונס וז"ל המדליק את הגדיש והוו בו כלים ונדלקו ר"י אומר ישלם כל מה שבתוכו וחכ"א אינו משלם אלא גדיש של חטים וכו' ומודים חכמים לר"י במדליק את הבירה שהוא משלם כל מה שבתוכה שכן דרך

ב"א להניח בבתים ואסיק רבא דבתרתי פליגי במדליק בתוך שלו והלכה ואכלה בתיך של חבירו דר"י מחייב אטמון באש ורבנן סברי לא מיחייב ופליגי נמי במדליק בשל חבירו דר"י סבר דמשלם כל מה שבתוכו ואפי' ארנקי ורבנן סברי כלים שדרכן להטמין בגדיש כגון מוריגים וכלי בקר הוא דמשלם כלים שאין דרכן להטמין בגדיש לא משלם ופסקו הפוסקים כחכמים ואמרינן בגמרא דלר"י עשו תקנת נגזל באשו וכתב הרי"ף דמשתבע ושקיל כדתנן ואלו נשבעין ונוטלין הנגול וכו' וכתבו התוס' לרבנן נמי הומ"ל דעשו תקנה בבירה ובכל דבר ובגדיש במוריגים אלא לרבותא אשמועינן דלר"י אפי' ארנקי בגדיש עשו תקנת נגזל ובזה דברי רבינו מבוארים שהן אליבא דחכמים דקיי"ל כוותייהו ונתבאר לך ג"כ ממ"ש דמש"ר:

סעיף יב

אבל אם טוען שהיו בו שאר דברים אינו נאמן דהאי א"נ נ"ל דל"ד הוא אינו נאמן בשבועתו קאמר אלא אפי' נודע בעדים שהיה בו ארנקי או שאר כלים אינו משלם לו אלא דברים שדרכן להטמין בו לחכמים דקיי"ל כוותייהו דהא חכמים לא איירי בטוען ונטען אלא במאי דחייבה התורה או פטרה בדין אש אפילו יש עדים וכן מוכח ממש"ר לקמן סי' תי"ח והרמב"ם פי"ד דנזקי ממון ע"ש בדין ח' ואע"פ שבסמוך בדין מזיק כיסו של חבירו וטוען עליו התובע שהיו בו דברים שידוע שאין מדרכן להניחן שם הביא רבינו ל' הרמב"ם סתם בלי מחלוקת ומוכח מדבריו דס"ל דאם יש עדים שהניח לתוכו חייב כמ"ש שם שאני התם דמיחשב מזיק בידים טפי וכמ"ש והוכחתי בדרישה באריכות ע"ש:

סעיף יג

בד"א כשהצית אש בשל חבירו כו' בגמרא איתא ולקמן סי' תי"ח כ"ר דה"ה אם הצית בשלו ולא כלו ליה חציו מיחשב כמדליק בשל חבירו עיין שם: אפילו שדרך להטמין בתוכו ילפינן לה מדכתיב קמה מה קמה בגלוי כו' מיהו גם בזה רואין אותו מקום שטוענין עליו כאילו היה תבואה וכך משלם לו וכ"כ הה"מ שם:

סעיף יד

ובמפסיד כו' איבעיא לן גם זה בפרק הכונס ומיירי שיש עדים שהפסידו וכ"כ הרי"ף והרא"ש: וכתב רב האי גאון דכל תיקו דממונא חולקים ק"ק למה לא כ"כ לעיל בדין שכירו ולקיטו דהא נמי בעיא בגמרא ועלתה בתיקו ולפי מ"ש בדרישה בישוב דברי המ"מ מתיישב נמי האי וק"ל: ופירש ר"ת הך בעיא כו' פי' אף שיש עדים שהפסידו מ"מ מכחיש ואומר שלא הפסידו כ"כ ממין אבל אם מכחישו שלא הפסידו כלל כבר פסקו הגהות אשר"י דנשבע היסת ונפטר:

סעיף טו

שאלה לא"א הרא"ש ז"ל בכלל י"ז סי' ה': וישבע ראובן שאינו יודע שהפסידה יותר ז"ל השאלה בכלל י"ז לאה טוענת על ראובן כו' וראובן השיב נפלה דליקה ובתוך כך גזלת ממוני ובקשתי מהעכו"ם לתפסך כדי להפחידך שתחזיר את שלי ולא הפסדת כלום כי פטרתיך מן השר תשובה כל מה שתוכל לאה לברר כו' עכ"ל והשתא כיון שראובן לא נתכוין להפסידה ולא תפסה אלא כדי להוציא מידה ממונו כל כה"ג אין לו דון מפסיד וכשר לשבועה וכ"כ ב"י בסי' שפ"ח ששם חזר וכתב רבינו תשובה זו ואף דקיצר רבינו בל' התשובה מ"מ רמזה בלשונו שם בסי' שפ"ח כי שם כתב ז"ל וקצת בירורה בעדים וקצת בהוכחות והוא אומר לא הפסדתיך כו' דקשה איך אמר לא הפסדתיך אחר שהיא בירורה בעדים ובהוכחות שהפסידה והול"ל שהוא אומר לא הפסדתיך יותר אלא ודאי ה"ק לא הפסדתיך בשלך כלום כי אף שהיה לך הפסד משלי בידך בכפלים מאשר גזלת משלי וק"ל ובזה נסתלקה תמיהת בעל ש"ג דס"פ הכונס ע"ש ודוק:

סעיף טז

לשון הרמב"ם המזיק כו' בפ"ז דחובל כ"כ ומקור דין זה מעובדא דבגמרא ס"פ הכונס ההוא גברא דדחף ארגזתא כו' ואמרינן שם דעשו בה תקנת נגזל ומש"ה כ"ר ל' הרמב"ם שהוא כ' ופי' בלשונו כן אבל מקורו הוא מהגמרא:

סעיף יז

או שמסרו ליד אנס ונאבד ר"ל שהפסידו בידים ובזה הכל מודים דעשו בו תקנת נגזל משא"כ לעיל שלא הפסידה בידים אלא גרם לה שהשר העליל עליה וכן כל מפסיד ביד אנסים אין עושה מעשה בידים כנ"ל דאל"כ ק' הא פסק הרא"ש דמספיקא לא מפקינן ממונא אפילו אי מודה שהפסידו אלא שאינו יודע כמה הפסיד ע"י: והוא שיטעון בדברים שהוא אמוד ודרכן להניחן בכיס אבל אם אין דרכן להניחן בכיס כן הוא ל' המיימוני שם בפ"ז דהל' חובל דרכן להניחן בנון וקאי אדברים הנזכרים שאותן דברים שטוען דרכן להניח בכיס או לאו וגם נוסח לשון רבינו מ"ש דרכו להניחו כו' איכא לפרש כן שאותו דבר שטוען מדרך העולם הוא להניחו בכיס אבל אין ר"ל דדרכו של האי ניזק הוא להניחו או לא דשם בגמרא בדרך העולם תלי ליה ולא בדרכו כי ז"ל האיבעיא שם מנחי אינשי מרגניתא בכספתא או לא וק"ל: ה"ז פשע בעצמו כו' ר"ל פשע בעצמו שאין אנו מאמינים לו בשבועה אבל אין ר"ל שהוא פשע בעצמו ולכן אפילו יש עדים שהיו בו זהובים א"צ לשלם דהא ס"ל להרמב"ם דאם תפס אין מוציאין מידו אפילו בדברים שודאי אין מדרכן להניחן בכיס מטעם דהוא יאמר יודע אני שהנחתים שם ולא היה לך להזיקני מכ"ש כשיש עדים וק"ל: ואם תפס אין מוציאין מידו איבעיא הוא בגמרא

לפי דעת הרמב"ם ועלתה בתיקו ופסק דאם תפס אין מוציאין מידו כדרכו בכל תיקו שבתלמוד ועד"ר:

סעיף יח

ובנפקד כתב הרי"ף כו' בס"פ הכונס משמע מדבריו כן מדכתב שם הירושלמי שהביא רבינו בסמוך חד בר נש כו': ויראה מדבריו כו' אלא כשהנפקד טוען שמא דהא כתב הרא"ש ודבר קשה הוא מאד שמעשים בכל יום שהנפקד כו' וע"ז כתב שמעתי שהגאונים כו' ואין לזוז מדבריהם: אירעו אונס אונס ל"ד אלא אפילו שאבד בפשיעה ר"ן ס"פ הכונס: והדין אומר מטכסין הוי מלא פי' משי מובחר וס"א כספא:

סעיף כ

ראו א' שנכנס כו' עד ואומר שלקחן מבע"ה כו' שם בפ' כל הנשבעים איתא כל זה ברש"י ותוס' וטעם פלוגתייהו תליא בגי' הגמ' וכתבתיה בדרישה ע"ש וכאן בפרישה אקצר ואכתוב טעם דכל מר לפי מאי דאית ליה: מ"ש ואומר שלקחן פי' לאחר זמן כשתבעו בע"ה וא"ל תן לי כלים שהשאלתיך כו' וכ"כ בש"ע וכן מוכח ממ"ש בסמוך וראו אותם עתה בידו: והם כלים שאין דרכן להטמין דאז אמרינן בוש הוא להודיע שצריך לשאול: או שהוציאן מגולי' כו' דאע"ג שאין דרכו למכור אמרינן זימנין דמצטרכי ליה זוזי ומזבין: אז היוצא נאמן ומ"ש לעיל סימן ע"ב סי"ג גבי משכון דאם הוה מדברים העשויים להשאיל ולהשכיר דבעל הכלי נאמן ואין זה המוחזק נאמן לומר לקוח הוא בידי ולא הביאו שם הני רבוותא דס"ל שאינו נאמן עד דאיכא נמי הני מילי לטיבותא צ"ל שסתם שם כפי מסקנת הרא"ש אביו וכמ"ש כאן שהסכים עם פי' ר"ח ור"ת וק"ל: אבל לדעת ר"ח ור"ת בדברים העשויין נהשאינ כו' עד ואפילו הוציאם מגולים כ"כ הרא"ש שם בשם הרי"ף וכ' דלא כר"ח ור' האי דכתבו דגם בכה"ג בעינן שהוציאן טמונים ע"ש: ובדברים שאינם עשויים להשאיל ולהשכיר כו' עד היוצא נאמן א"ל דלעיל סימן ע"ב כ' רבינו סתמא בדברים שאין עשויין להשאיל ולהשכיר נאמן בעל המשכון במגו דלקוח וכאן כ' הסכמת הרא"ש דאינו נאמן היוצא לומר לקוח אא"כ חסר א' מהצדדין הללו די"ל דשם הכלי בבית הממושכן ולא ידענו אם הוציאו טמון והרי חסרו כאן הצדדים שהם לריעותא והוי כאילו הוציאן מגולי' וק"ל: אבל כשבע"ה אומר גזולין אז בכל ענין כו' דכיון שאומר גזולין איתרע ליה חזקתי' של כלים שהם עשויים להשאיל ולהשכיר כיון שהוא טוען שלכא יצאו מתחת ידו בתורת שאלה ושכירות לא מחזקינן אינשי בגנבי אשר"י: ואם הוחזק היוצא בגנב כו' וכה"ג נאמן הבע"ה אפי' לית ליה מגו והיינו דאין עשויין להשאיל ולהשכיר וטענת [גנובים] באלו הנ"ל כטענת שאולי' באינש דעלמא דנאמן הבע"ה בדאיכא הני צדדין לריעותא של היוצא אפי' כשאינו עשוי להשאיל

ולהשכיר וק"ל: לפיכך כל אלו החילוקים שייכין ג"כ בנגזל כו' עד אלא שזה ביניהם שבנגזל צריך לישבע כעין דאורייתא וכו' מדסתם רבינו בנגזל בר"ס זה ולא הזכיר שם דבעינן לנאמנותו של הנגזל א' מכל הני חילוקים לטיבותיה ולכל הפחות הו"ל לרמוז ולכתוב שבסמוך יבואר דין זה בתשלום חילוקיו וגם בש"ע לא הוזכר מזה לא כאן ולא לעיל דבנגזל צריכין להני חילוקים וגם לא אישתמיט בשום פוסק ובשום דוכתא דבנגזל הנ"ל בעינן א' מהני חילוקים מש"ה נראה לומר דגם דעת רבי' הוא דבדין נגזל הנ"ל דהנכנס טוען שלי הן נאמן הנגזל בלא הני חילוקים ומש"ר כאן דהני חילוקים שייכי בנגזל שנכנס א' לביתו למשכנו היינו דוקא כשטוען הנכנס לקוחים הן בידי דגם הוא מודה שהיו מתחלה של בע"ה אלא שלקחן מידו וזה יכול להיות אמת אם הבע"ה עשוי למכור את כליו או שהוציאן מגולין משא"כ לעיל שטוען שלי הן והחזקה הוא כנגדו שכל הנמצא בבית אדם הוא של אותו בע"ה לכן אמרי' דהבע"ה הנגזל נאמן בלא שום א' מהני חילוקים וכ"ש כשמודה הנכנס שלקח א' ובע"ה טוען שלקח יותר דמודה שלקח שלא ברשות דאמרי' מדהא איתא הא נמי איתא וישבע הנגזל ויטול. והב"ת דכ' וב"י הביאו דכשטוען בחובי מסרתם בתורת משכון דהו"ל כטוען לקחתים ממך ולעיל ס"ה מוכח דאם היה טוען בחובי נטלתי והיו ב' עדים שראו שהוציא כלים שהבע"ה נאמן ואני כתבתי שם דנאמן אפילו בלא שבועה יש חילוק בין נטילה דמשמע שלא ברשות דבע"ה ובין מסרתי דמשמע דטוען דמסר לו הבע"ה בעצמו והיינו כעין טענת לקוחין הן בידי אלא שצ"ע ששם בבע"ת שמ"ט נקט בלשונו ג"כ ל' בחובי תפסתים ע"ש בדין ט': ומש"ר ככל היכא דנאמן בע"ה הכא כו' עד והכא כל היכא כו' אינו ר"ל התם בדין נגנזל הנ"ל בר"ס זה והכא בדין זה דראו א' שנכנס ויצא טעון כלים כו' דהא כבר כתבנו דבנגזל הנ"ל א"צ הבע"ה לנאמנותו א' מהני חילוקים ומיניה לא אייריכאו אלא הכא והתם תרווייהו קאי אדינא דהכא דראו א' נכנס והכא ר"ל בדין המפורש בגמ' דהתחיל בו רבינו דהיינו שבע"ה טוען השאלתים לך והתם קאי אכשטוע גנובים הם בידך והוחזק היוצא בגנב או שראוהו נכנס ואומר שרוצה למשכן שזה הדין נלמד מהדיוק ממ"ש בגמרא לכך כ' התם. והטעם דס"ל לר"י הלוי והרמ"ה דהכא בטוען שאולים נאמן הבע"ה בהיסת וכשטוען גנובים צריך נק"ח היינו משום דר"י הלוי והרמ"ה אזלי לשיטת פירושם וגירסתם דכ"ר לפני זה בשמם דס"ל כרש"י וגירסתי דלעולם הנכנס נאמן אם לא שהוציא כלים העשוים להשאיל וגם איכא כל הני חילוקים לריעותא דהנכנס אז כיון דאיכא כל הני והבע"ה טוען שהשאילם לו והם דברים עשוים להשאיל מסתבר לומר דנאמן בהיסת משא"כ כשטוען שגנבן ממנו דאז ליכא סיוע לבע"ה לטענתו במה שהן עשוים להשאיל

מש"ה בעינן שבועה בנק"ח אבל רבינו האי ס"ל כפי' ר"ת וגירסתו הנ"ל וכ"כ התוס' שם בהדיא בשם ר' האי ולפירושם הבע"ה נאמן לומר שאולים הם בידך אפי' בדברים שאינם עשוים להשאיל כשאינו עשוי למכור את כליו והכלים אין מדרכן להוציאם טמונים מש"ה ס"ל דבכה"ג אין הבע"ה נאמן אפילו לומר שאולים הם בידך אם לא בנק"ח מיהו תירוץ זה אינו מספיק להרמב"ם ורי"ף דס"ל ג"כ כגירסת התוס' הנ"ל ואעפ"כ ס"ל דסגי בש"ה וכמ"ש בד"מ בסמוך. וגם דע דבגמרא אר"י סתם דהנכנס אינו נאמן אלא בע"ה ומש"ה פירשיהו ר"י הלוי והרמ"ה דנאמן בלא שבועה בנק"ח קאמר ובהיסת לא איירי דר"י לא תיקן ההיסת כ"א ר"נ שהיה בדורו אבל כשהוחזק הנכנס בגנב והבע"ה טוען שגנבן והנכנס טוען שלקחן שזה לא נזכר שם בהדיא בדברי ר' יודא כ"ע מודו דאין בע"ה נוטל מידו בלא ש"ח דלא גרע טוען לקוחין הן בידי ויש בו א' מהחילוקים שהן לטיבותא דהנכנס מטענת שלי הן ואין בו א' מאלו החילוקים שהן לטיבותא דהנכנס דאפ"ה אין נוטל הבע"ה בלא ש"ח. ומש"ר וגם שאר המפרשים דבנגזל הנ"ל דר"ס זה מיירי דהעדים לא ראו מה הן הכלים שהוציא. משום טענת הנגזל שטוען שהוציא כך וכך והנכנס אומר שלא הוציא אלא זה נקטיה דבזה צ"ל דהעדים לא ראו מה הן. אבל לענין טענה שהנכנס אומר שלי הן אין נ"מ בזה שלא ראו. דהרי כאן אף שראו העדים הכלים אלא שזה טוען לקוחים הן בידי בעינן ש"ח קודם שיעול. א"נ ס"ל דטענת שלי הן גרוע כ"כ דאם ראו העדים מה שהוציא היה נוטלן בע"ה בלא שבועה מכח חזקה דכל שנמצא בבית האדם הוא שלו וכנ"ל וק"ל. ומש"ר לפיכך כל הני חילוקים שייכין בנגזל כו' אע"ג דהרי"ף והרא"ש לא כתבו אלא דשייך בגנב מפורסם נראה דלרבותא כ"כ דל"מ בגנב מפורסם בעדים דהוא חשוד גמור דפסול לעדות ולשבועה בכל מקום ואף שאמרו הוחזק כפרן בממון זה אינו הוחזק כפרן לממון אחר ונאמן בשבועתו היינו דוקא באינו גנב מפורסם דאמרינן ביה דלאשתמוטי כפריה אבל לא בגנב מפורסם דהוא ודאי פסול בכל מקום וכמש"ר בסימן צ"ב דהחשוד ליקח ממון חבירו בעדים הוה חשוד לשבועה והיינו גנב מפורסם דהוא בעדים אלא אפילו זה דאינו גנב מפורסם אלא שראו אותו שנכנס למשכנו והוציא כלים טמונים ואומר לקוחים הן מבע"ה בידי אפ"ה דין גנב מפורסם יש לו. ודוק היטיב שבזה שכתבתי נתיישב הכל. ואף שלשון הכא והתם הוא קצת דחוק לפי' זה דשניהן אדין הנזכר הכא קאי ומש"ה מפרשים אותו חצת מעיינים דהתם קאי אהנגזל דר"ס זה אבל א"א לומר כן מדסתמו הפוסקים באותו נגזל וכנ"ל ודוק ועד"ר כאן וגם לקמן סימן שנ"ז ושס"ד ומ"ש שם בפרישה: והא דבדברים העשוין להשאיל כו' וה"ה באין עשוין להשאיל ואית ביה כל הני צדדין לטיבותא דבע"ה נאמן

אינו נאמן אלא בדאיכא עדים וראה וכמ"ש בדרישה ע"ש: ומ"ש וראו אותם עתה בידו פירוש ביד זה שהוציאם ראום עתה קודם שבאו לדין ונראה דכל זה מיירי בתבעו לאחר זמן שיצא מביתו בכלים טמונים וכמ"ש ברישׁ דין זה לכך בעינן עדים וראה דאילו תבעו מיד בשעת ההוצאה א"צ עדים וראה דאנן סהדי דהוציא אלו כלים העשוים להשאיל מביתו ולא החזירם לו עתה בפנינו וצריך להחזירם לו וע"ל סימן ע"ב ולקמן סימן קל"ג: במגו דהחזרתים לך דאע"פ שיש עדים שלקחו מביתו קיי"ל הגוזל לחבירו בעדים א"צ להחזיר לו בעדים ואי טעין הגזלן החזרתים לי נאמן וכן כתב הראב"ד והרמ"ה וב"ה ג"כ אנסכא ר"א דמיירי שראוהו עדים עתה בידו ב"י והמ"מ הביאם וכתב אבל י"א דנסכא דרבי אבא אפילו בלא ראה איירי משום שהגזלן צריך להחזיר בעדים וכתבתי כל זה בסימן ע"ה ע"ש ועד"ר שהוכחתי דרבינו ס"ל דא"צ הגזלן להחזיר בעדים:

סעיף כב

וכן אם חטף חפץ מחבירו כל הני חילוקי דינים דסעיף זה נלמדו ממשמעות דנסכא דר"א דאיתא בפח"ה וכתבתים לעיל בסימן ע"ה ע"ש: שחטפו מידו או מביתו פירוש וגם ראו עתה בידו כדלעיל ב"י: ואם אין עדים כו' קאי גם אראה ע"א שנכנס לרשות חבירו ונטלם שלא בפניו ואע"פ שהוא טוען בספק ע"כ העד וכמ"ש בס"ס ע"ה שזהו דעת רוב הפוסקים ב"י:

סעיף כג

נחבל ג"כ נשבע ונוטל כו' ג"ז שם דף מ"ז ע"ב אר"י דאם נחבל במקום שאינו יכול לחבול בעצמו נוטל בלא שבועה וניחוש דלמא בכותל נתחכך ומשני כגון שעלתה לו נשיכה בגבו ובין אצילי ידיו ודלמא אחר עביד ליה דליכא אחר. וכן הוא לשון הרי"ף והרא"ש והר"ן שם ופירש"י כגון שעלתה נשיכה בגבו ובין אצילי ידיו דנשיכת שיניים לאו חיכוך כותל היא עכ"ל. ומלשון הגמרא ורש"י משמע שנשיכת שיניים קאי נמי אבין אצילי ידיו וכן מוכח מל' הרמב"ם פ"ה מחובל ורבינו כתב כגון שהוכה בין אצילי ידיו ג"כ צריכין לפרש דר"ל כגון שהוכה בין אצילי ידיו מכה שא"א לחבול בעצמו ולכך שינה רבינו לשונו וכ' כאן ל' מכה ולפני זה ואחר זה כתב ל' חבלה וכאילו כתב שהוכה מכה שא"א לעשותו בעצמו אפילו ע"י חיכוך כותל וס"ל דהגמרא חדא מינייהו נקט נשיכת שיניים וה"ה לכל דכוותיה וק"ל: דאיכא אחר עמו כו' ר"ל שהוא איש טוב וישר דלא משנה בדיבורו כדי להוציא ממון ע"י שלא כדין ומש"ה הוא נאמן טפי מהוא עצמו שהוא עצמו חשדינן דמשום שנאה הוכה בעצמו כדי להוציא ממון ודיבה ממנו: לא משתבע ושקיל אלא אי ברירא מלתא ר"ל ואז נוטל בלא שבועה וכדמסיק אח"כ והאי אלא אי כו' קאי אתיבת ושקיל דסמוך ליה ולא אקמשתבע דלפניו וק"ל:

סעיף כד

וכי היכי דאמרינן גבי כחבל כו' פירוש דנחבל הוא מימרא דר' יודא כנ"ל: עייל לביתיה ומנינהו פי' הוא עצמו לפני העדים נכנס ומנה כליו והתחיל לצעוק שכליו נחסרו והעדים אח"כ רואין שאינן טמונים תחת כנפיו ולא בביתו וממילא צ"ל דהאיש הנכנס לקחו: וזוהי עדות המתקיימת בידיעה בלא ראות ר"ל כמ"ש בקרא והוא עד או ראה או ידע דמשמע דיש עדות בידיעה גרידא בלא ראיה וק"ל: וזוהי עדות המתקיימת בידיעה ודוקא בכה"ג דאיכא עדים שהיו כלים בביתו ולא היה שם אחר אלא זה משא"כ הא דכתב כמרדכי והביאו מ"ו ר"ם בסי' ע"ה סי"ז דשם איירי דליכא עדים מה היה בתיבתו אלא שהוא טוען ברי לי שכך וכך היה בתיבתי וקמ"ל דיכול להשביעו אף דלא משביעין היסת על טענת ספק ומיהו בשבועת היסת הוא נפטר כיון דאין עדים מה היה בו או שאין עדים שלא היה שם אחר אלא הוא וק"ל:

סעיף כה

כתב הרמב"ם הודה החובל שהוא חבל כו' בפ"ה מחובל כ"כ ולרבותא נקט הודה החובל דל"ת הואיל שהוא מודה ליפטר מקנס דהמודה בקנס פטור וכ"כ המ"מ פ"ה מחובל ז"ל דעת הרב ז"ל שאין זה מודה בקנס כיון שיש עדים שם עכ"ל. ואע"ג דהמודה בקנס ואח"כ באו עדים קיי"ל דפטור וכמשר"ל בסימן א' הכא איירי דהחובל בא לתבוע בעדיו שראוהו נכנס לחדרו והוא הודה שחבלו דהו"ל כאילו באו עדים תחילה: פטור מהנזק והצער ע"ש בתחלת הספר טעמו מפני שהוא סובר שהם קנס ומודה בקנס פטור אבל הראב"ד והמ"מ חולקים עליו ואומרים דכולהו ה' דברים לאו קנס הן אלא ממון ב"י ועד"ר: וחייב בשבת ובבושת פי' בושת במקום שגובין קנס וע"ל ס"ס פ"ז שכתבתי שם טעמו של הרמב"ם שחייב בבושת ע"פ עצמו: ומ"ש לפיכך אם כפר בכל נשבע היסת כבר נתבאר לעיל ס"ס ר"ז דכתב שם דהטוען לחבירו טענה שאפילו אם הודה לו לא יתחייב לו ממון אע"פ שכפר אין מחייבין אותו היסת כו' ע"ז כתב כאן גם שם דבתובעו אתה חבלת בי וכפר צריך לישבע היסת דהא אם מודה יצטרך לשלם שבת ורפוי ובושת ע"פ עצמו וק"ל:

סימן צא

סעיף א

חנוני על פנקסו נשבע וכו' עד"ר: ומש"ר והוא מודה שא"ל כן דאי לא מודה יתבאר בסמוך ס"ח דנשבע ב"ה היסת ונפטר ועמ"ש שם וה"ה אם אומר איני יודע אם אמרתי לך כלום דנשבע היסת שא"י ונפטר: ומ"ש וצרוכין לישבע ר"א בפני חבירו שם בגמרא דף מ"ז ע"ב קאמר הגמרא דהפועלים נשבעים לבע"ה במעמד החנוני כי היכי דליכספו

מיניה וכתב הר"ן דה"ה החנוני במעמד הפועלים וכתב הר"ן ה"מ דאיתנהו לתרווייהו בפנינו כו' ועד"מ בעמוד: ומ"ש וה"ה אם אמר הלויני מנה ופרע לב"ח כו' כ"כ בעה"ת בשכ"ט ונראה דקמ"ל בזה דלא אמרינן דדוקא בפועלים הקילו כמו שמצינו לעיל דשכיר נשבע ונוטל:

סעיף ב

וכתב הרמב"ם בד"א בששניהם לפנינו כו' בפי"ו ממלוה כ"כ ודומה לזה כ"ר לקמן בסימן קכ"א בשם הרמב"ם אשליח ולוה ע"ש: נוטל בלא שבועה שהרי אין כו' ואפילו בלא שבועת היסת כ"כ החכם המרשים: אי אתו פועלים מעיקרא בלא חנוני משמעות לשונו הוא אפילו אי לא מת חנוני אלא שאינו לפנינו להכחיש הפועלים ועוד משמע מל' דאי לא אתו פועלים לחוד אלא עם החנוני אף שלבסוף מת החנוני קודם שנשבע אין הפועלים נוטלים בלא שבועה וק"ל: שקלי בלא שבועה שהרי בע"ה אצלם ברי בחיובם מעיקרא וספק בפרעון ובדין הוא שלעולם יטלו בלא שבועה אלא שמפני הפסד בע"ה אמרו שישבעו על כך וכל זמן שלא נפסד נעמידנו על דין תורה אבל חנוני שבדין הוא שאפילו בשבועה לא יטול שהרי הוא כאומר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע אם הלויתני ותקנה הוא שתקנו לחנוני שיטול בשבועה לפיכך לעולם אינו נוטל אלא בשבועה כן כתב המ"מ טעמו:

סעיף ג

ופורע לו חובותיו ר"ל לב"ח או לפועליו הנ"ל דהכל נכלל בשם חובו: אבל הקדים בע"ה מעות לחנוני כו' הא דמשנה הלשון דגבי בע"ה נקט מעות וגבי חנוני נקט סלע נראה דהיינו משום דדרך בע"ה כשיש לו מעות שאינם יוצאים בהרווחה כ"כ ואין הפועלים נוטלים אותם ממנו נותנם לחנוני וא"ל שהוא יתן בעבורו לפועלים מעות היוצאים בהרווחה דהיינו סלעים ודומה לזה בי"ד ר"ס קע"ג שם כתב רבינו ז"ל שולחני שמוכר דינר טבוע במעות שאינן טבועות כו' ע"ש: והפועלים נתרצו אינו ר"ל שפטרו לבע"ה בפירוש דא"כ למה סיים וכ' ואם שלא במעמד שלשתן כו' הו"ל לחלק במעמד ג' בין היכא שפטרו לבע"ה בפירוש להיכא שלא פטרו בפירוש אלא נתרצו ר"ל ששתקו או אמרו נקבל מידו אם יתן לנו (ולאפוקי אם אמרו בפירוש אין לנו עסק עם החנוני כ"א עמך) וכדין כל מעמד ג' כאשר יתבאר בסי' קכ"ו וכ"כ שם בהדיא חילוק בין נתרצו לפטרו בפירוש ע"ש סי"ב וי"ג וכן הוא דעת הר"ר ישעיה דמתחיל וכתב מתני' מיירי דלא אמר לפועלים הפרעו מן החנוני וסיים אבל אם א"ל [כו'] ונתרצו משום דכל שא"ל והם שתקו נתרצו מקרי ועמ"ש בדרישה עוד מזה על דברי המרשים: אבל החנוני נשבע היסת ונפטר הצעת דברי רבינו כן הוא אין על הבע"ה כלום אבל על החנוני יש להן טענה

כיון שקבל עליו במעמד ג' ליתן להם אלא שנפטר מהן בשבועת היסת כדין כל מלוה בעדים שאמר פרעתי: נשבע החנוני היסת לבע"ה כו' כצ"ל דהואיל שאינו נוטל השתא מידו אלא נשבע ונפטר די בהיסת: והפועלים נשבעים לבע"ה כו' ס"א נשבעים היסת דכיון דהחנוני לא שקיל השתא מידי מבע"ה לא עבוד רבנן תקנתא אפילו גבי פועלים הילכך ליכא עלייהו אלא היסת כ"כ בעה"ת בשם ריב"ן מיגא"ש:

סעיף ה

והר"ר ישעי' כ' מתניתין כו' עד ל"ש בהקפה כו' לקמן בסימן קכ"ו ס"ג משמע מדברי רבינו דליכא מאן דפליג אהא דלא נתחייב במעמד ג' כ"א כשיש להממחה ביד המומחה כדי שיעור שא"ל ליתן שכרו לכן נראה דר"י חילק וס"ל דהיינו דווקא אם המומחה מודה שעדיין לא נתנו לו אלא שדוחה להמקבל או העני אבל אם המומחה אמר שנתן לו כמו שהבטיחו ליתן לו במעמד ג' והפועל כבר נתרצה לקבלו מידו בזה ס"ל להר"י דנפטר הבע"ה אפילו לא הו"ל כלום ביד השולחני כיון דמ"מ עמדו במעמד ג' ונתרצו לקבל מידו אבל אי לא העמיד במעמד ג' אין סברא לומר שנסתלק מבע"ה אף אם נתרצו ליקח מהחניני כל זמן שלא פטרוהו בפי' ורבינו דכ' עליו ול"נ ס"ל דאפילו לזה לא מהני אם לא שהקדים המעות וכדעת הר"י הלוי הנ"ל ומש"ה סתם רבינו וכ' ול"נ ולא כתב במאי ל"נ ליה כוותיה אלא ודאי קאי אמאי דפליג ר' ישעיה עם ר"י הלוי דהיינו בהקפה אבל כשהקדים ונתן הבע"ה מעות לחנוני מודה ואף שהרא"ש ס"ל דאפילו אם יש (להמומחה) [להממחה] ביד הנותן מעות מ"מ (המומחה) המקבל יכול לחזור על בע"ה כמ"ש לק' סי' קכ"ו סי"ג היינו דוקא כשמודה שלא נתן לו אבל כאן שהחנוני טוען שנתן לו מודה הרא"ש לר"י הלוי שנפטר וק"ל. מיהו זה אינו מוכרע דיכול להיות דר"י הלוי ס"ל כהרי"ף רבו דהפועל נסתלק מבע"ה מיד שהמחהו אצל הרותן אף שלא פטרו רפירוש (וכן מסתבר לומר שהרי הרי"ף כ' בס"פ המקבל כמ"ש ר"י הלוי כאן) ורבינו ס"ל כהרא"ש רבו ואביו דכל זמן שלא פטרו לבע"ה בפי' יכול (המומחה) [המקבל] לחזור על הממחה ומש"ה כ' כאן ול"נ מכח תרי טעמי חדא כיון דלית ליה בידו כלום ועוד דאף אם הו"ל בידו כיון שהפועל (וכל מומחה) יכול לחזור על הממחה אף כאן יכול לחזור אף כשטוען שכבר נתן לו לא מפיו אנו חיין כל זמן שלא פטרו בפי' ורבינו קיצר כאן וסמך אמ"ש שם במקומו ועמ"ש עוד מזה בסימן קכ"ו ס"ג בדרישׁ: והחנוני נשבע ונפטר מהם ונוטל מבע"ה בלא שבועה כיון שעתה אין הבע"ה נפסד כלום שהחנוני א"ל הפועלים כבר נסתלקו ממך ודינם עמי והיינו כדעת הרמב"ם הנ"ל בפ"ב דס"ל דאם מתו הפועלים החנוני נוטל בלא שבועה ורבינו שכ' עליו ול"נ אפשר דאהא נמי קאי ור"ל אפילו לפי

סברת ר' ישעיה ואזיל לטעמיה שכ' ג"כ לעיל שמסתבר לו כהרמ"ה שחולק עם הרמב"ם בזה ועד"ר:

סעיף ז

ומתוך זה פסק כו' קאי אמ"ש לעיל דמיירי שאין החנוני טוען ברי אבל בלא דיוק מהמשנה הנ"ל לא היה מוציא מיד היתומים מכח הדאת בעל דין לחובתו כק' עדים דמי משום דאפשר לומר שלא להשביע כ"כ וכמש"ר בשם הרא"ש בס"ס ס"ה ובפרט להוציא מהיתומים וק"ל: והמשכונות הנמצאים באותו פנקס היה כתוב כו' כצ"ל. והחזיר לראובן מעותיו כצ"ל וכן הוא בתשובה ור"ל על מעשה זה שבא לפני הרא"ש פסק להחזיר לראובן מעותיו וכן נראה התחלת רבינו שכתב ומתוך כך פסק עד"ר:

סעיף ח

בע"ה נשבע ונפטר והר"ן פ' כל הנשבעים כ' בשם הרמ"ה דאפילו היסת א"צ לישבע משום דליכא כפירת ממון דאפילו אם מודה לו שעשאו שליח אין לו אלא בשבועה וכה"ג לאו כפירת ממון הוא עכ"ל וכ"כ בה"ת בשכ"ט: והחנוני עושה דין עם הפועלים ר"ל שתובע לפועלים שיחזירו לו מה שנתן להם: משאיל"מ וא"ת הא כ"ר בשם הרמ"ה בסימן ע"ה סי"ז ז"ל והה"נ גבי שבועה דע"א היכא שאין השנים מחייבין אותו ממון כ"א ע"י שבועת התובע אי איכא חד סהדא נמי לא מחויב שבועה הוא וה"נ הא אף כשמודה לחנוני שצווהו ליתן אינו נוטל אלא בשבועה שנתן לו י"ל דהכא מיירי דיש עדים לחנוני שנתן להפועלים או שהב"ה מאמינו שנתן אלא שאומר שלא צווהו ליתן ועי"ל דשאני התם שאין עליו חיוב שבועה מכח ע"א כ"א במקום שב' מחייבים אותו ממון וז"ש הרמ"ה שם אי איכא חד סהדא לא מחויב שבועה הוא ר"ל שאין מוטל עליו שבועה מן התורה מכח העד אף אם ישבע התובע אלא הו"ל כתובעו ע"פ ומש"ה אף שא"י לישבע נגד העד א"צ לשלם משא"כ בזה דאחר שישבע החנוני דנתן לו הרי הוא מודה מקצת גמור וחייב לישבע וא"י ומשלם ודוק:

סעיף ט

ואם לא נתן הב"ה כו' ג"ז בבה"ת שער כ"ט ע"ש שכתב ז"ל מסתבר לן היכא דליכא הכחשה שקיל בלא שבועה משום טעמא דאמרי' לעיל דכי היכי דכי א"ל הב ליה מנה אמרינן קיבל שליחותיה ובחזקה שעשאן ה"נ כי א"ל הב ליה מאי דמצטרך פועל חזקה קביל עילוויה וסמכא דעתיה ועביד שליחותיה וכקציצה דמי הואיל ותלה הדבר במאמר הפועל כו' עד ואף דקיהיב ליה טפי משכירותו כיון דבע"ה ידע דחנוני אינו יודע בקיצותיה דפועל היה לו לפרושי ומדלא פריש ליה איהו דאפסיד אנפשיה כו' עיין שם ותמצא שהארוך וכלל דבריו אינו אלא (להשונ') [להשוות] דין לא קץ כמה יתן לו לקץ

ליה ולא אמרינן דלא סמך דעתו דב"ה דיתן החנוני לו כל שלא קץ לו וממילא גם בדין אם ישבע החנוני ויטול או יטול בלא שבועה הואיל שאין הפועל לפנינו תלוי בפלוגתת הרמב"ם והרמ"ה הנ"ל בס"ג בהיכא דקץ ליה ואין הפועל לפנינו והא דסתם רבינו וכתב דאם אין הפועל לפנינו יטול בלא שבועה הוא מטעם שדברים אלו (נוגעת) [בבע"ת] הן והוא כתב שם בריש דין ב' בפשיטות דאם אין הפועל נוטל החנוני בלא שבועה וסמך רבינו אמ"ש בס"ג וגם כ"ש הוא לא קץ מקץ ליה דבעיא שבועה וק"ל ועד"ר:

סעיף י

וכתב הר"י הלוי קטן כו' כ"כ בעה"ת בשמו ע"ש: אע"פ שאין קטן חייב כו' לקמן בסימן צ"ו סט"ו גם בסימן רל"ה יתבאר כן דכל שאין בו הנאה לקטן כגון שתבעוהו בעד נזקים וחבלות אע"פ שמודה פטור ואם תבעוהו שהלוהו שיש לו הנאה ממנו והוא כופר ימתין עד שיגדיל וישבע כו': הכא שניהם נשבעים ונוטלים וה"ט כדמסיק בסהוך דבהאי נמי מיחשב הנאה לקטן: אע"ג דקרא מיעטיה לקטן כו' הא נמי יתבאר ר"ס צ"ו דאף שהקטן בא להוציא מיד האחרים ויש בו הנאה לקטן אפ"ה אין שומעים לו: היינו דוקא שלא לישבע פי' שבועה שבאה לנתבע ע"י טענת הקטן שהקטן תובעו והנתבע מודה מקצת לכ"ע או שיש עד אחד לקטן לסברת ר"י הלוי והרמב"ם והרמ"ה בהא דוקא מיעטיה קרא כיון דבלא"ה לא נתחייב שבועה כ"א ע"י טענת הקטן וקרא מיעטיה דלא למיחשב טענתיה דקטן טענה: אבל שבועת הנשבעים ונוטלים פורוש השבועה שנשבעים אינה מחמת טענת שכנגדן שהוא הנותן באה שנאמר טענתן אינה טענה להשביע עליה אלא שמכח שהן באים לתבוע וליטול הצריכום חז"ל שבועה מש"ה נשבעים ונוטלום אף מן הקטן: ומיהו אין בהן שנשבעים ונוטלים כו' ולאו מטעם דמיעטינהו קרא אלא מטעם דכתבתי לעיל דאין מוציאין מן הקטן שום דבר בקטנותו כ"א בדבר שיש לו צד הנאה ממנו וכדמסיק וק"ל: לפועלים בהנאתך יהבית להו כצ"ל וכן הוא בס"י:

סעיף יא

בע"ה שאמר לחנוני תן לי בדינר פירות ומדד כו' משנה וגמרא ר"פ כל הנשבעים (שבועות דף מ"ח) וכתבתיה בדרישה ע"ש והתוס' והרא"ש פירושו הסוגיא ע"ד שכ"ר כאן והוא דאיירי שהבע"ה נכנס לרשות החניני וא"ל תן לי בדינר פירות ומדד הפירות והניחן לפניו בחנות דאע"פ שהן עדיין בחנות מ"מ כיון שכבר מדדן ונתן לפני הבע"ה אין דרך החנוני לעשות כן אם לא שקבל הדינר לכך נשבע ב"ה ויטול הפירות וזהו מ"ש בגמרא והוא שהן צבורין ומונחים פי' בחנות אבל אם הפירות עדיין ברשות החנוני דהיינו שלא מדדן או מדדן ולא הניחן לפניו נשבע החנוני היסת ונפטר ואם כבר הכניס הב"ה הפירות לרשותו דהיינו הפשילן לאחוריו הנזכר בגמרא נשבע הבע"ה היסת ואם

לקח הבע"ה הדינר ונתנו לפני החנוני היינו נמי שעמד בחנות והוציא הדינר מידו והניחו לפני החנוני ומדהוציא הדינר (כ"כ) מידו ונתנו לפניו ולא הניחו בידו עד שהחנוני יראה לו ג"כ הפירות חזקה הוא שכבר קבל הפירות ולכך טענת החנוני עדיפא ונשבע ונוטל וכן באינך. נשבע החנוני היסת ונפטר דהמע"ה:

סעיף יב

לקח הבע"ה הדינר כו' בס"א הגי' במקום זה נתן לו דינר ובא לוטול הפירות המונחים בפניהם וא"ל החנוני כבר נתתי לך פירות בדינר שנתת לי ולקחתם ואלו פירות המונחים שלי הן נשבע החנוני כעין של תורה ויקח הפירות שמונחים בפניהם ע"כ וגי' זו היא ע"פ שיטת הרי"ף והר"ן והבאתי פירושם ג"כ בדרישה אבל שם כתבתי והוכחתי דרבי' לא ס"ל הכי ומש"ה גיר' שלפנינו היא עיקר ולא כב"י כמ"ש בדרישה ע"ש:

סימן צב

סעיף א

החשוד על השבועה כו' וגם פסול לעדות כמבואר לעיל ר"ס ל"ד הרמב"ם פ"ב מטוען וכ' שם המ"מ ז"ל מפורש בפ' הדיינים (וגם בב"מ דף ה') שאין חשוד נשבע אפי' היסת ושם נראה דאפי' רצה התובע אינו נשבע שהרי בהיסת אין שכנגדו נשבע (פי' אינו נשבע ונוטל ומסתמא רוצה שישבע הוא) וזה ברור עכ"ל וש"ר ג"כ ואפי' אומר התובע מקבל אני שבועתו וק"ל: (ב ג) ומ"ש א' שבועת העדות כו' עמ"ש בר"ס ל"ד והרשב"א הקשה שבועת העדות מאן מוכח דעביר עלה במזיד דלמא אשתלי ולא מזיד הוא ותירץ הר"ן דכל שהיה עדות כ"כ קרוב דא"א לתלית בו שכחה לא אמרי' דלמא אשתלי עכ"ל: ומ"ש ואחד שבועת הפקדון פי' שנשבע לשקר על הפקדון אבל אין ידוע שהיה לו פקדון בעת התביעה בידו דאל"כ בלא שבועה נמי נעשה חשוד כיון שכפר בפקדון וכמש"ר בסמוך וק"ל: ושבועת שוא קמ"ל דאע"ג דאינו אלא רע לשמים מ"מ נעשה חשוד ג"כ לשבועה שהיא בינו לבין הבריות רש"י: וביטוי לישנא דקרא נקט כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להיטיב וכבר נתבאר בסי' ל"ד ע"ש: להוציא שבועת שקר מפיו ואע"ג דעבר עבירה כשאכל דבר שנבע עליו שלא לאכול ממנו מ"מ אינו דומה לעובר על שאר עבירות שנפסל לשבועה כמש"ר בסמוך דשאני התם שבשעה שהוא עובר הוא עושה מעשה של איסור שאסרה עליו תורה משא"כ כשאוכל דבר המותר לאכילה מצד עצמו אלא שהוא עצמו אסרו עליו בשבועתו דיש מקום ליצה"ר לכפותו טפי. מלהוציא עתה שבועת שוא או שקר מפיו וכן משמע מל' רש"י שכ' ואפי' נזכר עליו שכפאו יצרו ואינו חשוד בכך על השבועה כנלע"ד לדעת רש"י: אבל ר"ת פי' אפי' העובר על החרם כו' וכ"כ לעיל בסי'

ל"ד ושם לא הביא רבי' אלא דברי ר"ת משום שס"ל דהלכה כוותיה והכא שהוא עיקר מקום דין חשוד האריך והביא נמי דעת החולקים וכן דרך רבינו בכמה מקומות:

סעיף ה

ודוקא שיש עדים שלקח כו' דאז דין גזלן יש לו והוי הגזילה ודאי וספק מלוה ישנה ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי ב"י וכ"כ נ"י ואין זה בכלל אמרם דהוחזק כפרן לממון זה לא הוחזק כפרן לממון אחר דלא אמרו כן אלא היכא דאיכא למימר דלא בעי לגזליה אלא לאשתמוטי מיניה עד דיהוי ליה או משום מלוה ישנה כפר בו כגון האומר להד"ם או שכפר במקצת ואח"כ באו עליו עדים והכחישוהו דהוחזק כפרן לאותו ממון וא"נ לומר פרעתי אח"כ כמש"ר בסימן ע"ט ואינו פסול לממון אחר כיון דאין העדים מעידים שגזלו אלא שח"ל ואיכא למימר דלאשתמוטי מיניה קמכוין במודה מקצת ובאומר להד"ם אף דליכא למימר לאשתמוטי קמכוין כיון דהעיז פניו נגדו לכפור הכל מ"מ י"ל דמשום מלוה ישנה שעליו כפר ביה משא"כ כשיש עדים שגזלו מידו בזרוע או גנבו ממנו דגזלן פסול לעדות ולשבועה וק"ל: אבל בלא עדים אי אפשר להיות חשוד כו' מדשינה רבינו בלשונו וכ' אבל בלא עדים ולא כתב אבל אם אין עדים שלקח כו' כל' שכתב ברישא מוכח מזה דר"ל דדוקא אם אין עדים כלל שחייב לו אלא שאנו חושדים אותו מכח זה שתבעו וא"ל מנה לי בידך או בההוא דשנים אוחזין בטלית ובשומרים שאומרים שנגנב שמשביעין אותו שנגנב ושלא שלח בו יד דבכל הני משביעינן להו אטענת ברי או שמא דתובע וחשדינן ליה שמא התובע אומר אמת אף שאין עדים אחשדא זו וגם לית בהו למימר דדעת הנתבע הוא לאשתמוטי כמ"ש בדרישה ל' הגמרא ול' רש"י ול' הרא"ש דעל ג' מיני שבועות הנ"ל קאי אביי וקאמר בהו טעמא דלא פסלינן ליה לשבועה זו כיון דנחשד מהתובע אממונא משום דאע"ג דלית בהו טענת דלאשתמוטי אית בהו טענת דמלוה ישנה יש לו בידו וכיון שכן צריכין להגיה בדברי רבינו תיבת ספק מלוה ישנה וכדאיתא בגמרא שאכתוב בסמוך והכי הוא הצעת דברי רבינו במ"ש ודוקא שיש עדים שלקח ממון חבירו ר"ל כשיש עדים שלקח בגזילה בזה פשיטא דלא מניחין הודאי ואזלינן בתר הספק מלוה ישנה וכמ"ש אבל כשאין עדים אהחשד כלל בהני ג' מיני שבועות הנ"ל ודאי לא נעשה חשוד מטעם מלוה ישנה וכשיש עדים שמכחישין אותו בטענתו אבל אינן עדי גזילה ממש כההיא דהלואה ודפקדון דכתב אח"ז בזה מסיק וכ' אף דמצד מלוה ישנה הול"ל בתרווייהו דנעשה חשוד בפרט בממון זה כיון דעדים מכחישין אותו מ"מ יש טעם אחר וכו' היכא דמצ"ל דדעתו היה לאשתמוטי כגון במלוה אז אינו נעשה חשוד אבל בפקדון דליכא טענת דלאשתמוטי היכא דמעידין דהיה בידו בשעת כפירה וגם

טעם דמלוה ישנה לא אמרינן כיון דהוכחש בעדים מש"ה נעשה חשוד עליה ועד"ז המה ג"כ דברי הרא"ש כתבתים בדרישה ע"ש ודוק: דשמא מלוה ישנה יש לו עליו בב"מ דף ה' אהא דאמרי' במתני' שנים אוחזין בטלית כו' זה ישבע כו' פריך ונימא מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא כו' עד אמר אביי חיישינן שמא מלוה ישנה יש לו עליו א"ה נשקול כ"א בלא שבועה אלא חיישי' שמא ספק מלוה ישנה יש לו עליו ונימא כיון דתפיס ממונא מספיקא משתבע נמי מספיקא א"ר שישא בריה דרב אידי פרשי אינשי מספק שבועה ולא פרשי מספק ממונא מ"ט ממון איתא בחזרה שבועה ליתא בחזרה ופירש"י אבל מודאי ממון פרשי ומאן דלא פריש חשיד נמי אשבועה וז"ל התוס' שם ממון אפשר בחזרה פי' אם לא יזכור יחזיר ולא יעכבנו מספק אבל אין לפרש אם יזכור שאינו ח"ל יחזיר אבל אם לא יזכור יעכבנו אע"פ שיודע שלא יזכור עוד דא"כ גם מספק שבועה לא יפרוש עכ"ל ועפ"ו צריכין להגיה ג"כ בדברי רבי' ספק מלוה ישנה וכמ"ש לפני זה דהא אחשד דהני שבועות דבעי' למשבעיה עתה קאי וק"ל:

סעיף ו

ז התובע לחבירו מלוה וכו' בב"מ דף ה': ומ"ש אפ"ה אינו חשוד כל זמן כו' ה"ט דכל זמן שמצאנו לו התנצלות לא מפקינן ליה מחזקת כשרות וה"נ אע"ג דאיכא עדים דבשעה שתבעו ההלואה היתה עדיין בידו דומיא דפקדון מ"מ כיון דלהוציא הלוהו לו מתחילה י"ל דהוה צריך לו עדיין להמעות ולא הוי דעתיה למגליה אלא לאשתמוטי עביד אבל בפקדון דלא ניתן להוציא והוא בידו דנפקד ליכא למימר לאשתמוטי עביד ואם לא ראו הפקדון בידו א"ל דלמא נאבד ממנו ולאשתמוטי אמר הכי עד דמשכח ליה רש"י ועד"ר:

סעיף ח

כתב הרמב"ם אין אדם כו' בפ"ב מטוען כ"כ: ומ"ש שהרי אומרים לו כו' ל' שהרי קצת מגומגם דהול"ל ואומרים לו וי"ל דה"ק וכ"ת איך משביעים אותו דלמא יודע שטענתו שקר ולכן אמר חשוד אני לזה סיים שהרי כו' כלומר שהרי בתחלה א"ל מאי דעתך בדיחוי השבועה מעליך אם מפני שאתה יודע שהדין עם התובע א"כ הודה לו: ומ"ש ולא מפני שעברת כו' פי' דוקא כשבאו עליו עדים אסור לב"ד להשביעו מפני שהוא בחזקת שישבע לשקר אבל כל זמן שלא באו עליו עדים לאו בחזקת חשוד הוא בעיני הב"ד ואף אם אומר יודע אני בעצמי שעברתי עבירה מ"מ מצד השבועה אין בו איסור כשישבע עכשיו באמת ואין לנו למונעו מלהשביעו כיון שלא הוחזק עדיין בחשוד בעדים ואין אדם משים עצמו רשע וק"ל: וכתב הרמ"ה אבל כו' הא דלא כ"ר דברי הרמ"ה הללו לעיל סי' פ"ז סמ"ג אהא דכתב נשבע היסת ואח"כ הודה מעצמו במקצת דמסיק ר' שרירא דאם הודה שלא ע"ד תשובה נשבע על השאר והו"ל להביא דברי הרמ"ה דאם התובע

רוצה נשבע ונוטל י"ל דשאני התם דלא אמר שנשבע בזדון לשקר אלא בטעות אלא שאם אמר כן דרך תשובה שומעים לדבריו מפני דהוי כמשיב אבידה כמ"ש שם ואם אינו דרך תשובה אין שומעין לו דמסתמא כל הנשבע חושב תחילה על הענין שנשבע עליו כי שבועה א"א בחזרה וכנ"ל וכמש"ר בסימן פ"א סל"א האומר שכחתי כו' ע"ש משא"כ הכא דאמר בעצמו עברתי עבירה וחשוד אני והיינו במזיד וק"ל: אבל בנשבע ונוטל נאמן כו' והיינו דוקא שכיר ונגזל וחנוני על פנקסו אבל בנשבע ונוטל בשטר שאין בו נאמנות וטוען הלוה השבע לי שלא פרעתיך ס"ל להרמ"ה דבחשוד א"צ לישבע בעל השטר ואפי' בפוגם שטרו כמש"ר בשמו בסמוך סי"ג גם לעיל סי' פ"ב והסכים רבי' שם לסברתו וא"כ לא מחייב נפשו בממון בטענה זו ודוחק לומר דשאני הכא דכיון דאמר חשוד אני הוי כאילו הודה לו דמנ"ל לומר הכי דאדרבה נאמר לאפטורי נפשיה משבועה קאתי דהא לחיובי נפשיה ממונא קאתי פי' דהא אמה שפסקו לו דהשבע וטול הוא אמר חשוד אני משא"כ בנשבע ונפטר אף דהשבועה היא ש"ד דדינו שכנגדו נשבע ונוטל מ"מ לא מקרי זה הודאה לחיובי נפשו בממונא כיון דהודאתו היה בשעה שא"ל השבע והפטר אמרינן דדעתו היה כדי שלא לישבע כלל ובהודאה זו עצמה לא היתה חיוב ממון אלא שנאמר שע"י יבא שיתחייב ממון מי ידעי' מה היה בלבו ואין לנו אלא הדברים ששומעין הב"ד בשעת הדבור וק"ל:

סעיף ט

תשובה לא"א כו' בכלל ד' סי' ז' כ"כ: ואף התובע החרם כו' ועיין מ"ש בד"מ והגהותיו:

סעיף י

מי שנתחייב שבועה כו' משנה ר"פ כל הנשבעים ושם דבשניהם חשודין פליגי תנאי ח"א חזרה שבועה למחוייב לה ומתוך שאיל"מ וכוותיה פסק הרי"ף והרמב"ם פ"ב מטוען וח"א יחלוקו וכוותיה פסק ר' האי והרא"ש: ומ"ש אם טוען עליו טענת ודאי כ"כ גם הרמב"ם ופשוט הוא דאילו טוען עליו טענת ספק אין שכנגדו יכול לישבע ורבינו כתבו בשם הרמב"ם בסמוך סי"ד: ומ"ש אבל בשל דבריהם לא גמרא בב"מ דף ה' ע"א והטעם דתקנתא לתקנתא לא עבדינן ועד"ר:

סעיף יא

וכתב הרמב"ם שומר כו' בפ"ב מטוען: ומ"ש שהרי אינו טוען טענת ודאי בכלל זה הוא נמי דאינו מן הראוי שיטול בלא שבועה כמו בשניהן חשודים להרמב"ם וכמש"ר בשמו לפני זה דשאני התם דהתובע טוען עליו טענה ודאית ועוד דסיים וכתב לפיכך טען עליו ודאי שאכלו לפניו ה"ז נשבע ונוטל מכח טענת ודאי שעליו ומיניה נשמע דבספק אינו נשבע ונוטל גם נשמע שאם היה התובע ג"כ חשוד דנוטל בלא שבועה להרמב"ם. ולא

אמרינן דלא פליגי חכמים בדין שומרים שבתורה שהיא באה על טענת ספק ומש"ה גם אם טוען ודאי לא יועיל לו השבועה ליטול קמ"ל: לפיכך אם טוען בעל הפקדון כו' נראה דהאי לפיכך קאי אריש דברי הרמב"ם שכתב לפני זה ז"ל תקנת חכמים הוא שכל המחייב שבועה מן התורה על טענת ודאי אם היה חשוד כו' וע"ז כתב אח"כ דבטענת שומרים דטענו מספק אין שכנגדו יכול לישבע וליטול וממילא פטור הנפקד והדר כתב לפיכך כו' ר"ל לפי הנחה זו שהנחנו שבכל מקום שטוענו ודאי והוא חשוד שכנגדו נשבע ונוטל לפיכך גם בשומרים מצינו שישבע ויטול והיינו כשטענו ודאי שלחת יד כו' ועד"ר: ומ"ש או אכלו ברמב"ם כתב או פשע בו והיא היא:

סעיף יב

וה"ר ישעיה כתב נראה לפרש כו' נראה דתיבת לפרש ט"ס הוא וצ"ל נראה לי ור' ישעיה לא קאי אדברי הרמב"ם אלא מלתא לנפשיה קאמר ומש"ה כתב נ"ל ורבי' הביאו בלשונו וממילא נשמע דפליג אהרמב"ם ובס"י מצאתי שכתוב בהן שאינו נראה לו וא"ש טפי גם המ"מ כתב דמ"ש הרמב"ם אין שכנגדו יכול לישבע וליטול ר"ל וממילא הנפקד פטור וכן מוכח בסמוך בסי"ד מדברי רבי' שפי' כן דברי הרמב"ם וכמ"ש שם וגם המ"מ סיים שם וכתב דהרמ"ה פליג אדברי הרמב"ם וס"ל דהשומר חייב ורבי' כתב אדברי ר' ישעיה דכ"כ הרמ"ה ש"מ דס"ל דר' ישעיה לפלוגי אתא ולא לפרש וק"ל: שאם היה התובע טוען ודאי שלח כו' ל' שאם מגומגם הוא וצ"ל דבא ליתן טעם למ"ש כיון שאי"ל משלם שהוא נגד הסברא שישלם מאחר שעשה לו טובה בשמירתו והוא א"י לישבע וכמו שהקשה ג"כ המ"מ אסברת הרמ"ה דס"ל כר"י ע"ש מש"ה כתב דז"א דהרי גם להרמב"ם אם היה טוענו ודאי היה שכנגדו נשבע והנפקד משלם מש"ה השתא נמי דטוענו ספק ושכנגדו מחויב שבועה ואי"ל חייב לשלם ועד"ר:

סעיף יג

וכתב רי"ף שהנתבע פטור בלא שבועה צ"ל דבתשובה כ"כ ב"י וע"ל בסי' פ"ב בדרישה סי"א מה שקשה מזה אמ"ש בא"ע סי' צ"ו: ומ"ש וכ"כ הרמב"ם בפ"ב דטוען כ"כ: ומ"ש וכתב עוד כו' פי' שבו אנן טענינן להלוה שישבע המלוה כשאין נאמנות בשטר כמ"ש לעיל בסי' פ"ד: או היכא שהלוה טוען כו' פי' היכא דאינו פוגם שטרו דאז צריך הלוה עצמו לטעון השבע לי שלא פרעתיך כמש"ר בסי' פ"ב: דכיון ששטר מקוים בידו פי' ומן הדין נוטל בלא שבועה אלא שחכמים תקנו שבועה היכא דאפשר משא"כ בחשוד אבל בשאר תביעות שלא היה דינן מן התורה לישבע וליטול כגון שכיר ונגזל וחביריו וחכמים הקילו עליהם ותקנו שיטלו בשבועה חשוד דא"י לישבע אינו נוטל כ"כ המ"מ:

סעיף יד

כתב הרמב"ם כו' שם בפ"ב דטוען כתב הרמב"ם על הסדר דין חשוד שנתחייב ש"ד ונטען בטענת ודאי דשכנגדו נשבע ונוטל ואם הוא נטען בטענת שמא בשומרים אין שכנגדו יכול לישבע וליטול ואח"כ כתב ואם החשוד נתחייב בשבועה מדבריהם וחולק אותו לשלשה חלקים אחד נשבע ונוטל ב' נשבע בטענת ספק ג' שבועת היסת ורבינו העתיק דבריו אחת לאחת אלא שערבב ביניהם דינים הנלוים להם ובנתחייב שבועת היסת לא העתיק בפירוש אלא קיצר וסמך אמ"ש ברישא ז"ל ולא אמרי' מי שחשוד שכנגדו נשבע ונוטל אלא בש"ד אבל בשל דבריהם לא ור"ל היסת וכמ"ש לעיל ובהך בבא דהיה החשוד מן הנשבעין בטענת ספק איירי בטענת ספק דשותפין ואריסין דנשבעים ונפטרין מדבריהם ומש"ה סיים שם וכ' ז"ל ואין שכנגדו נשבע שלא נתחייב ש"ד לפי שאין התובע טוען טענת ודאי כדי שישבע על טענתו עכ"ל ומשמע לי דתרי טעמי קאמר חדא דלא נתחייב ש"ד ולא אמרינן דשכנגדו נשבע ונוטל אלא בש"ד ועוד שלא טענו טענת ודאי כו' ורבי' השמיט מדברי הרמב"ם הטעם הראשון שכ' שלא נתחייב בש"ד וה"ט כיון שהרמב"ם פוטר גם בנתחייב ש"ד כל שטוענו ספק כמ"ש לעיל בסעיף י"א בשמו בדין שומר שהוא חשוד שהוא פטור מה"ט שאינו טוענו ודאי שאכלו וכמ"ש שם וכתב המ"מ דאפילו ר' ישעיה החולק עם הרמב"ם בשומר חשוד מודה בזה דפטור כיון שאינו חייב ש"ד ע"ש ודו"ק:

סעיף טו

החשוד על השבועה כו' כ"כ הרא"ש והר"ן בסוף שבועות ע"ש: כמו גבי מת לוה בחיי מלוה כו' מביא ראיה מכח כ"ש ומה התם דהחמירו אפילו על יתומי המלוה התובעים משום יתמי הנתבעים הואיל ואין בני המלוה יכולין לישבע השבועה שהיה מוטל על אביהן לישבע כדין הבא ליפרע מנכסי יתומים דהיינו שהשטר ודאי אינו פרוע ואין מוציאין מיתמי הלוה בשבועת שלא פקדנו אף ע"ג שש"ח גמור בידם כ"ש הכא במלוה עצמו החשוד דאינו יכול לישבע השבועה המוטלת עליו כדין הבא ליפרע מנכסי יתימים דאינו גובה מהן אף ע"פ ששטר גמור בידו ואינו דומה לפוגם שטרו הנ"ל דג"כ מוטל על המלוה לישבע כשבא ליפרע מהלוה עצמו אפ"ה כשהוא חשוד דאינו יכול לישבע גובה בשטר מקוים שבידו בלא שבועה וכ' נ"ל דשאני התם דנפרע מהלוה עצמו משא"כ כשבא ליפרע מנכסי יתומים דהקילו גבייהו והוא התקנה עצמו דרב ושמואל דתקנו כן לטובת היתומים הנתבעים ואין זה בכלל אמרם הבו דלא לוסיף עלה וק"ל:

סעיף טז

מי שנתחייב כו' עד סוף הסימן הם דברי הרמב"ם שם בפ"ב מטוען: ומ"ש אלא ישלם או ישבע היסת פי' הואיל והנתבע יכול לישבע אבל אם הנתבע חשוד אף אם התובע אינו חשוד נתבאר לעיל ס"י דהנתבע פטור לגמרי דתקנתא לתקנתא לא עבדינן: כמו שמהפך שבועה על הקטן כו' פי' שבועת היסת דמחויב הנתבע מן הקטן לישבע לו כמש"ר לקמן בסי' צ"ו ס"ח בהדיא דאין מהפכין אותה על הקטן וכ"כ הרמב"ם פ"ג דשכירות:

סעיף יז

ואם נשבע ונטל יחזיר כו' להרמב"ם קאי גם אפוגם שטרו או אמר אישתבע לי דלא פרעתיך ולהראב"ד והרמ"ה לא קאי אהני דסברי דבחשוד נוטל בהני בלא שבועה וכנ"ל בסי"ג ורבינו סתם כאן למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה:

סעיף יח

עד שילקה בב"ד וגם יעשה תשובה וכמ"ש אח"כ והא דסתם וכ' עד שילקה משום דיש עבירות דלא (בינינן) [בעינן] תשובה כגון שאכל דבר איסור דאחר שנלקה על אכילת חלב חזר לכשרותו וכמש"ל סימן ל"ד בדין פסולי עדות ודין שבועה כדין פסול לעדות וכ"כ ב"י:

סימן צג

סעיף א

אלו נשבעין כו' משנה סוף פרק כל הנשבעים ז"ל ואלו נשבעים שלא בטענת ברי השותפים והאריסים והאפוטרופסים והאשה הנושאת ונותנת בתוך הבית ובן הבית עכ"ל המשנה ופירושה נתבאר בדברי רבינו ממ"ש ואזיל: ומש"ר שהיו שותפים ביחד אינו ר"ל שהיו שותפים ועתה באו לחלוק ואז משביע א' לחבירו דהא גם בעודם בשותפות יכולים להשביע זא"ז אלא רבי' בא לפרש דמ"ש השותפים דמשמע דכ"א משביע לחבירו היינו כשהיו שותפים ומתעסקים ביחד לאפוקי אם היו המעות והסחורה ביד א' לבדו דאז השני אינו נשבע וכמש"ר בסמוך ס"ט והיותר נראה דקמ"ל דל"ת דבכה"ג דשניהן טורחין ומתעסקין ביחד לא שייך מורי היתרא ולא תקנו בהו שבועה בנק"ח בשמא קמ"ל וק"ל: ומש"ר פירש"י אפוטרופוס שמינה כו' דע שאין כן ל' רש"י אלא ז"ל שם אבל בנכסי יתומים פלוגתא דתנאי בגיטין עכ"ל ור"ל כי שם דף נ"ב איכא פלוגתא חכמים ס"ל מינהו אבי יתומים לא ישבע מינוהו ב"ד ישבע אבא שאול אומר חילוף הדברים ושם מפרש טעם פלוגתייהו ויתבאר בסימן ר"ץ ונראה דכוונת רש"י הוא דמאחר דתנא דמתני' נקט סתם אפוטרופוס בהדי אינך וכוונת התנא הכא אינה אלא ללמדנו דאילו נשבעין אפילו בטענת שמא אבל בעיקר חיוב שבועתן משמע דהוא פשוט

ואי באפוטרופסי יתומים קמיירי מאי פשיטתו הא איכא למימר בין במינהו האב בין מינוהו ב"ד בכ"א יש טעם שלא יצטרך לישבע כלל לכל מר כדאית ליה ורבינו שינה בהעתקת ל' רש"י וכ' ההוכחה ע"פ מה דקיי"ל דבמינהו אבי יתומים א"צ לישבע וכתב עליו דהרמ"ה ס"ל דמיירי גם באפוטרופוס דיתומים דהא גם במינוהו האב יש שבועה בדאיכא הודאה כו' והתם נקט אפוטרופוס שנשבע בשמא ור"ל כ"א כפי דינו. ובאמת זה בשם רש"י אינו הוכחה כ"כ די"ל דהתנא מש"ה סתם ונקט אפוטרופסים דפשיטא ליה דמיירי במינוהו ב"ד דאילו במינהו אבי יתומים א"צ לישבע כלל כל זמן שלא ידענו דגם במינוהו ב"ד אינו פשוט דהא פליגי ביה וכל' רש"י הנ"ל אלא משום דרבינו לא בא לבאר המשנה אלא למכתב פסקא דדינא ע"כ לא העתיק ל' רש"י ללמדנו פירוש המשנה אלא הביאו ללמוד ממנו הנ"מ לענין דינא דרש"י ס"ל דבמינהו אבי יתומים אפילו במודה מקצת לא תקנו שבועה ושהרמ"ה חולק על זה וק"ל:

סעיף ב

אבל איכא הודאה כו' וקמ"ל מתניתין דאע"ג דטוען התובע שמא ואין כאן ש"ד מ"מ תקנוהו חז"ל ונ"ל דהרמ"ה ז"ל לטעמיה כ"כ דס"ל דכל הני דתני מתניתין דנשבעים אטענת שמא היינו דוקא בדאיכא כפירת ב' כסף והודאה פרוטה וכמש"ר בסמוך בשמו ובשם רש"י דאל"כ ק' הא מתניתין סתמא קתני השותפים כו' והאפוטרופסים והיכא רמיזא דמיירי דוקא במודה מקצת וק"ל ועד"ר מ"ש בסמוך בביאור הגמרא לדברי הרמ"ה ור' ישעיה: ואשה הנושאת והנותנת בתוך הבית בחיי בעלה או שהושיבה בעלה חנונית כן הוא לשון המיימון ריש פרק ט' משלוחין ועיין דרישה:

סעיף ג

ובן הבית פי' כו' ז"ל הגמרא איזהו בן הבית זה שמכניס פועלים ומוציא פועלים ומכניס לו פירות ומוציא לו פירות וכן לשון הרמב"ם שם: ומה שכתב רבינו פי' אחד מן האחין כו' כן פירש רש"י ונראה דמש"ה פירש באחד מן האחין כו' דאם לא כן היינו אפוטרופוס דנקט תחלה שפי' שמתעסק בצרכי הבית ומנ"מ אם מתעסק בחיי ב"ה או לאחר מותו ועוד דא"כ עיקר חסר מן הספר דהיכא רמיזא בבן הבית דמיירי דוקא לאחר מותו לכן פירש"י דר"ל אחד מן האחין כו' והשתא איכא חילוק ביניהם דאפוטרופוס אינו עוסק בצרכי הבית כ"א ע"י מנוי שמינהו ב"ה ע"ז והיינו ל' אפוטרופוס אבל האחין לאחר מיתת אביהן הדרך הוא שהגדול או הפקח שבהן מתעסק בעצמו בני רשות כל מה שהוא לטובת אחין וע"ז מורה שם בן הבית ר"ל בן בין הבנים ועיקרו שהבית עומד עליו והב"י פי' דמש"ה נקט א' מן האחין שדרכן לעשות בחנם מש"ה מורי היתר לנפשייהו משא"כ אחר וז"א דרבי' לא פירש הטעם דמורי היתרא משום שמתעסקים בחנם וכמ"ש

בסמוך ודוק: והטעם משום שמורה היתרא לעצמם כו' ז"ל הגמרא ומ"ש הני משום דמורי היתרא ופירש רש"י ז"ל לפי שטרחו בנכסים וכתבו התוספות שם ז"ל פסק ר"ת דבמלוה למחצית שכר אין יכול להשביע דכיון דלוקח שכר עמלו לא מורה היתר עכ"ל אבל מדברי הרמב"ם נראה דאדרבה היכא דנוטל שכר מסתבר טפי להשביעו שהרי כתב שם בפרק ט' ז"ל המשלח חפץ ביד חבירו למכרו כו' עד אע"פ שלא נותן לו שכר ע"ז כולי עד ויש לו להשביעו מספק עכ"ל ומדכתב לשון אע"פ כו' משמע דס"ל דכ"ש בנוטל שכר וכן כתב הב"י וה"ט דכשאינו מקבל שכר לא הוה ליה להשביעו כדי שלא תנעול דלת בפני ג"ח ומה"ט גופא לא הסכים הרשב"א עם הרמב"ם בזה וכמ"ש המ"מ מה שאין כן כשמקבלים שכר שלא ימנעו מפני הנאתן וגם מורו היתירא לומר לא נשתלם לו כל טרחו ומדסתם רבינו כאן ובסמוך ג"כ כתב לשון אע"פ כל' הרמב"ם הנ"ל נראה דסבירא ליה כהרמב"ם וגם רש"י סתם שם בפירושו להמשנה ולא הזכיר בלשונו שעושין בחנם וכיון דסתם שותפין ואריסין לא בחנם עושים הו"ל לפרש דכאן איירי שעושין בחנם ומדלא פירש כן נראה ס"ל כהרמב"ם:

סעיף ד

עד שיחשדנו התובע כו' עד וראשון עיקר עד"ר שם כתבתי במאי פליגי הני רבוותא ומשם יתבאר לך דס"ל לר"י דאפילו לא חשדו אלא בכל שהו והוא כפר בו ג"כ צריך לישבע ומש"ר אפילו לא כפר אלא בכ"ש חדא באידך תליא ע"ש ומ"ש עד שיחשדנו כו' ר"ל לאפוקי אם לא היה העסק כ"כ גדול או שידוע שלא נשאר בידו כ"כ וא"א לחשדו בכל כך אלא בפחות מב' מעין אבל מסתמא אף שמסתפק בו אם לקח הרבה או מעט או לא לקח כלל יכול להשביעו מטעם שמורה היתרא ומסתמא לקח לנפשו כ"כ ולכך נקרא שבועת שמא ומה"ט ס"ל להרמב"ם דמשביע היורש לאשת אביו שהיתה חנונית בחייו אע"ג דאיני יודע אם חשדה אביו בכך וכמ"ש בסמוך ס"ה ועד"ר מ"ש שם וכן מוכח מל' תשובת רשב"א הביאה ב"י וד"מ בסעיף ח' שסיים וכ' ז"ל שבכל אלו אינו תובע שום דבר קצוב אלא סתם מן החשד כו' ע"ש והאי כל שהו שכ"ר בשם ר"י עכ"פ צ"ל שהוא שוה פרוטה דבפחות מפרוטה אינו ממון לישבע עליו וכ"כ ב"י:

סעיף ה

[1] כתב הרמב"ם מכאן הורו כו' עד שאין אומרים מגו כו' ועד"ר שכתבתי שהרמב"ם ס"ל דבעי נמי הודאה פרוטה ולא כמ"ש בכ"מ שם ע"ש: ומ"ש שהרי היורשים משביעין האשה כו' פי' אף ע"פ שמסתמא אין היורשים יודעים שאביהם חשדה בב' מעין כסף: ומ"ש שאין אומרים מגו לפטור משבועה וא"ת הא כתב הרמב"ם והביאו רבינו בסימן פ"ט ס"ח בשכיר שמחולק עם השוכר בקציצה שדינו שהב"ה נשבע בנק"ח ונפטר ע"ז

כתב דאם לא שכרו בעדים א"צ הב"ה לישבע בנק"ח אלא נפטר בהיסת במגו דלא שכרתיך הרי לפנינו דס"ל להרמב"ם דאמרינן מגו לפטור משבועה חמורה לקלה וי"ל דשא"ה דמה שנשבע ב"ה בנק"ח הוא גופא משום חומרא דשכיר דאליו הוא [נושא את] נפשו דהא מן הדין בהיסת סגי כיון דבקציצה מידכר דכיר הב"ה ובמגו כל דהו הקילו בו להעמידו על דינו לפטרו בהיסת:

סעיף ז

ול"נ לא"א הרא"ש ז"ל כו' פי' ופטור בלא שבועה במגו וא"ת הא מגו דהעזה הוא זה ולקמן ר"ס רצ"ו כתב דבשומרים אע"ג דהפקיד בידו בלא עדים חייב ש"ד משום דמגו דהעזה לא אמרינן ויש מתרצין דדוקא בשומרים דאף כשהיה טוען לא הפקדת בידי היה צריך לישבע היסת בזה לא אמרינן [מיגו] דלא היה יכול להעיז ולישבע עליו היסת משא"כ בזה דאם היה טוען לא נשתתפת עמי מעולם לא היה צריך לישבע ע"ז אפילו היסת וכמש"ר בסמוך מס"י והלאה דז"א דהא עכ"פ כשיתחייב לו שבועה ממקום אחר יכול לגלגל עליו שלא גזלו מעולם וכמש"ר בסי"ז וי"ל דשאני שותפים דאינן נשבעים בשמא אלא מכח תק"ח מש"ה אמרינן אפילו מגו דהעזה וכמש"ל סימן פ"ט סס"ה גבי שכיר דאמרינן מגו דהעזה מיהו אין ראיה משם דשם לפטור מלפרוע ממון הוא ושם גם הרמב"ם מודה וכמש"ר שם ועי"ל דשכיר שאני כמ"ש בדרישה בשם ר"ן ע"ש וא"ת א"כ כיון דס"ל דאמרינן מגו לפטור משבועה [כיון] דבעינן בהני שבועות שמא דיודה במקצת להרא"ש ורבינו וכנ"ל ליהוי נאמן במגו דהיה כופר הכל ואפילו מגו דהעזה אין כאן כיון דאינו תובעו אלא בשמא וי"ל דהא הטעם דמשביעין אותו בנק"ח הוא משום דאמרינן דמורה היתרא לנפשו וא"כ צ"ל דלא רצה לכפור הכל דאין לו היתר על תפיסת הכל אבל על מקצתו יש לו היתר בנפשו מש"ה רמו רבנן שבועה בנק"ח עליה וק"ל ועד"ר. ונראה דוקא בהני דינא הכי אבל בכופר הכל דתקנו עליו היסת אע"פ שהיא שבועה דרבנן מ"מ כיון דתקנו מכח חזקה דאין אדם מעיז לתבוע לחבירו אלא כשיש לו בידו לא נפטר מהשבועה במגו דהעזה וה"ה באינך שבועות שיש בהן טעם ברור לתקנתן ודוק. שוב מצאתי שכ' הריטב"א והביאו ב"י ס"ס ס"ו סמ"א ז"ל שבועת היסת בפקדון ומלוה שכופר הכל תקנתא דרבנן בתראי היא וכיון דמדינא פטור וחייבוהו רבנן אף כי אית ליה מגו נמי חייב היסת כו' ע"ש והעתקתי לשונו ג"כ בסימן צ"ה ע"ש בדרישה:

סעיף ח

המשלח כתב כ"כ הרמב"ם פ"ק דשלוחין ונראה דגם רבינו ס"ל הכי מדסתם וכתב דבריו ועמש"ל ס"ג:

סעיף י

חלקו השותפים כו' לשון המשנה שם דף מ"ח חלקו השותפים והאריסים אינו יכול להשביע ורבינו דלא נקט אלא השותפים משום דשותפים ואריסין דומין לגמרי אהדדי וק"ל

סעיף יא

וכתב רי"ף ה"ה לאינך פי' הנזכרים ברישא דמתני' דהיינו גם האשה אע"ג דלית לה חלק בגוף הממון ולאפוקי מהרמ"ה דבסמוך: וכ"כ הרמב"ם כו' לפי גירסא זו צ"ל דמביא ראיה מדכתב נמי ונתגרשה האשה דלית לה חלק בגוף הממון וקשה דאין ראיה מאשה דאינה נשבעת עד שתבוא לגבות כתובתה ואז שייך בה נמי הטעם אי לאו דמחלי לה לא הוי יהבו לה כתובתה וברמב"ם שלפנינו כתוב ונפרד מעליו בן הבית והביא לו השליח הסחורה כו' נמצא דאיכא שפיר ראיה מהרמב"ם מהשליח וגם מבן הבית לפי פי' הרמב"ם שכתבתי לעיל דהוא איש נכרי בעלמא מתעסק בעסק בע"ה ולית ליה חלק בגוף הממון ולכן נראה מש"ר בדברי הרמב"ם ונתפרדו האחין ט"ס הוא וצ"ל ונפרד (מן) הבית מעליו דהא בכל אותו ענין לא נזכר בדברי הרמב"ם דין האחין אלא בן הבית וק"ל: והרמ"ה כ' מדנקט חלקו השותפים והאריסין ולא נקט כו' כך היא הגירסא בספרים מדוייקים וכן בשלטי הגבורים מביא דברי רבינו כהווייתן וכתב ג"כ הגירסא כמ"ש ור"ל מדנקט תנא דמתניתין דפ' הנשבעים הנך תרתי ולא נקט סתמא חלקו כו' ועד"ר שם כתבתי נוסח דפוס ב"י דכ' בו ז"ל והרמ"ה כ' מדנקט חלקו השותפים ונתגרשה האשה ונתפרדו האחין זה מזה כו' וע"פ גירסא זו פירש הב"י דהרמ"ה מדברי הרמב"ם דייק ושם דחיתי הגי' ופירושה ונראה דאפילו לפי אותה גירסא הרמ"ה אהמשנה קאי וס"ל דמתני' דקתני חלקו השותפים והאריסים ר"ל הני ודדמו להו כגון נתפרדו האחים ונתגרשה האשה דגם האשה מדהניח לה לגבות כתובתה מוכח דמחל לה ולא לזולתה דאל"כ הול"ל חלקו סתם וק"ל:

סעיף יב

אע"פ שחלקו אם יש עליו טענה כו' זהו סיפא דמשנה הנ"ל: בין של דבריהם פי' ואפילו היסת:

סעיף יד

מדברי הרמב"ם חלקו השותפים כו' עד וכן יש שאלה לא"א הרא"ש ז"ל כ"כ שם פ"ט דשלוחין:

סעיף טו

וגם א"י להשביעו שכבר חלקו פי' אף שהוא טוען טענת ברי שהוא שותפו או שלא חלקו: ואפילו ע"י גלגול פי' אם נתחייב לו שבועת היסת ממקום אחר א"י לגלגל עליו ולהשביעו שאינו שותפו עוד ואע"פ שיכול לגלגל עליו שלא נשאר ח"ל משותפות הראשון כדאיתא במשנה שם בהדיא וכמש"ר ג"כ לפני זה וגם אח"ז בסי"ז דאף אם טוען הנתבע לא היינו שותפין מעולם יכול לגלגל על שבועה אחרת שלא גזלו מעולם (ואבל) [ובאמת] אין נ"מ לבע"ה שיגלגל עליו הא או הא מ"מ הב"ד אין מגלגלין טענה שאף יודה בה לא יתחייב ממון. ועי"ל דיש נ"מ גם כן לב"ה דיודע דאם יגלגל עליו שכבר חלקו או שלא היה שותף לא ישבע בגלגול ע"ז ויודה לו שהיו שותפין ושעדיין לא חלקו ואז יצטרך לישבע לו בנק"ח שלא עיכב בידו משלו כלום מה שאין כן אם לא יגלגל עליו אלא שלא גזלו דיפטר הנתבע בהיסת מעין שבועה שגלגל עליו שבועה זו דלא גזלתני. י"מ משום (דניחא) [דלא ניחא] לב"ה שישבע שלא היה שותפו או שכבר חלקו שהן דברים העבידים לגלויי שקרם משום הכי אם ישבע שלא גזלו וזה אינו דהא מתחילה לא ביקש ממנו אלא שישבע שלא עיכב משלו כלום מהשותפות (זה נתבע) [והנתבע] אפילו זה לא רצה להשבע ודוק:

סעיף טז

אבל דבר שאפילו כו' פירוש שבועה דרבנן לאפוקי ש"ד לפי' רב האי גאון בס"ס פ"ו סמ"ב מ"ו ר"ש ז"ל ולי נראה דה"ק אלא טענה שאם יודה על עיקר התביעה הראשונה אינו חייב עליה אלא שבועה אטענת ספק משא"כ בסימן פ"ז ששבועה הראשונה היתה על ידי שטענו ודאי שח"ל ממון ונמצא כשתבעו עתה להשבע על טענתו הראשונה שהיא ברי הוא כאילו תבעו עתה הממון בברי ובהודאתו נתחייב לו ממון וק"ל:

סעיף יז

ונשאר לי אצלך פי' שהוא טענת ממון בברי ואם הודה היה חייב ממון כך צריך לישבע עליה ויגלגל עליו שלא גזלו והא דכתב שלא גזלו מעולם נראה דמשום טענת שלא היית שותפי מעולם כתב שצריך לגלגל שלא גזלו מעולם דאילו לטענת כבר חלקנו סגי בשבועה בגלגול שלא גזלו ועיכב משלו כלום בעוד היותם שותפין וק"ל. והא דמגלגלים עליה אין זה חידוש דהא כבר אשמועינן דאם יש לו טענה ממקום אחר דמגלגלים עליה ועיקר החידוש הוא דמשביעין ליה אטענה זו שטוען עליו שנשאר בידו ממה שהיו שותפים דאע"ג דמסברא הוא משקר אם לא שחבירו מודה לו בזה דאם היה נשאר בידו לא היה מניח את שותפו ליקח יותר ממה שמגיע לחלקו קמשמע לן דנאמן לומר טעיתי מתחלה בחשבון או שאר טענה דבעבורה נשאר בידו כך וכך. וע"ז מביא השאלה

דהרא"ש דג"כ פסק דיכול להשביע על טענה כזו אף שהיה שותפו דאל"כ ק' מאי וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל בתשובה דכ"ר דאין לו קישור עם מ"ש לפני זה והב"י הניחו בצ"ע ובמ"ש נתיישב קצת גם נתיישב מאי חידש רבי' בהעתקת תשובה זו וכי לא ידענו כבר דיכול להפך שבועת היסת וכאשר יהפך צריך הנתבע להניח הממון ביד ב"ד כמש"ל סי' פ"ב ס"ח דאין סברא לחלק בין נשבע ונוטל זה לנשבע ונוטל דהתם ודוק: או שלא היה שותפו מהטעם כו' כצ"ל:

סעיף יט

טען עדיין שותפין אנחנו כו' עד שהרי הוחזק כפרן כ"כ הרמב"ם פ"י מהל' שלוחין וסיים וכ' אזה ז"ל וישבע שבועת השותפין וכן כל כיוצא בזה עכ"ל וכ"כ בש"ע. ורבי' אף שלא סיים וכ' וישבע שבועת השותפין מ"מ סתמא כפירושו דמי דנלמד ממ"ש וחזר הנתבע ואמר חלקנו אין שומעין לו דמשמע דוקא למ"ש חלקנו אין שומעין להיות נאמן בלא שבועה וכנ"ל וזה דומה למש"ר בסימן פ"ז סמ"ב דמי שנתחייב שבועה לחבירו ואמר נשבעתי ובאו עדים ואמרו שלא נשבע דקאמר נמי דהוחזק כפרן לאותה שבועה ואינו נאמן תו לומר נשבעתי עד שיודה לו חבירו או שישבע לפנינו ה"נ קאמר דהוחזק כפרן שאינו נאמן שוב לומר חלקנו אחר זה או נשבעתי עד שיודה לו חבירו או שישבע לפנינו והטעם דאינו פסול לשבועה כמו באומר להד"ם ובאו עדים שלוה דנתבאר ר"ס ע"ט דהוחזק כפרן ושכנגדו נוטל בלא שבועה דשם כפר ממון ודאי משא"כ כאן דלא כפר אלא השבועה או דבר המביא לידי שבועה וק"ל: שותפין שטען א' מהן כו' גם זה ברמב"ם פ"י דשלוחין: ומ"ש אם ירצה ישביענו היסת וכו' ז"ל הרמב"ם שם אם רצה התובע שלא ישבע השותף שבועת השותפין משביעו היסת ואם רצה מגלגל כו' ונראה דכוונתו כמ"ש הרא"ש ר"פ אלמנה ניזונת דהרשות ביד אדם להשביע שותפו שבועת שותפות בכל יום:

סעיף כ

וכ' הרמב"ם ראובן שהטיל כו' בפ"י דשלוחין כ"כ וע"ל סימן קע"ו: אין אומרים כו' זה נמשך עם מ"ש בסוף וישלם שמעון כו' והטעם כמ"ש בסמוך שאין השותף מהנשבעין ונוטלין אבל לולי ה"ט היה צריך שמעון ליתן לו עוד נ' זהובים מכיסו דהרמב"ם ס"ל דנתחייבו זה לזה בהפסד בשוה לשלם אפילו מכיסו וכמ"ש בסמוך ועד"ר: יגלגל על שמעון כלומר ישביע לשמעון שבועת השותפים ויגלגל עליו שא"י סכום הפחת הזה והוא הדין אם רצה ישביענו היסת שא"י בודאי סכום הפחת ויגלגל עליו שבועת השותפין כו' ב"י וכתב ב"י עיד אפילו לא טען ששמעון יודע בודאי בפחת יכול לגלגל עליו אלא משום סיפא דישבע שמעון היסת נקטיה דהיסת אינו יכול להשביעו על

טענת ספק: ומ"ש ואם לא נתעסק שמעון כו' כלומר דהשתא אין בידו להשביעו שבועת השותפין ישבע שמעון היסת כו' ואם לא רצה לישבע על זה צריך לשלם לו המותר ב"י: ולא עוד אלא היה המנה כו' כלומר לא די שאין משלם לו שמעון כלום מכיסו אלא אפילו המנה הנשאר לפעמים אין נוטל ראובן כולה אלא החצי כגון שהיא ביד שמעון ואף דראובן נשבע שפחתו ת"ק אין השותף מהנשבעין ונוטלין הלכך שבועת ראובן לא מעלה ולא מורידה לענין זה הלכך חולקים המנה שביד שמעון בשוה ב"י. והא דאינו נוטל ראובן לפי חלקו בממון ה"ט דס"ל להרמב"ם דכל שלא נתברר ההפסד בעדים ממון הנשאר מהשותפות ביד שמעון הוא בחזקת שניהן אבל אין לפרש טעמו דמדמה לה למש"ר בסימן ק"ד סי"א במי שיש עליו ב"ח הרבה כו' עד ורב אלפס כתב דחולקים בשוה ממש עד שיפרע הקטן מחובו כו' עד וכ"כ הרמב"ם כו' דשא"ה דשיעבוד של מלוה הקטן חל על נכסי הלוה כמו שחל שיעבוד ב"ח הגדול משא"כ כאן וכמ"ש ודוק: וכתב עליו הראב"ד מ"ש ישלם שמעון כו' אף שלא כ' הרמב"ם כן בהדיא מ"מ נשמע מדבריו דכתב אין אומרים ישבע ראובן כו' עד וישלם חמשים גם סיים וכ' טענת ראובן ששמעון ידע בפחת כו' דמכל זה מוכח דאם ברי הוא שהפסיד כל כך צריך לשלם לו נ' מביתו: ומ"ש עה"ד שכתב הוא למעלה ר"ל הרמב"ם שכ"כ פ"ד דהלכות שלוחין השכר או הפחת לאמצע וס"ל להרמב"ם דאם היה ידוע שנפסד ת"ק זהובים שצריך לשלם לו שמעון נ' זהובים מכיסו וע"ז כתב הראב"ד שזה אינו מן הדין כו' וי"ל אפילו לסברתו דהרמב"ם שגם ההפסד הוא לאמצע היינו דוקא כשהפסד היה בענין שא"צ לשלם מכיסו כגון שלא נפסד אלא ג' או ד' מאות דאז לא אמרינן דיפסיד ראובן ב' חלקים ושמעון חלק א' לפי מעותיהן אלא להפסד ת' זהובים גם שמעון יפסיד ב' מאות זהובים ובמ"ז הנשארים יקחן ראובן לנפשו אבל בכה"ג דנפסד ת"ק אין שמעון חייב באחריות לשלם מכיסו וע"ל סימן קע"ו ס"ז שכ"כ רבינו בשס הרמ"ה ע"ש (ובהשגות הראב"ד נדפס אלא שאיני מודה כו' במקום אלא שאינו הדין הכתוב לפנינו) ואח"כ הוסיף הראב"ד וכ' ואינו כן אלא כל אחד מפסיד כו' ור"ל גם עיקר הדין שכתב הרמב"ם דההפסד הוא לאמצע ומה"ט כ' הרמב"ם דראובן יחזיק בכל המנה הנשארת זה אינו אלא כ"א מפסיד לפי מעותיו ונמצא דלא יטול ראובן כל המנה שבידו אלא יתן לשמעון מהמנה ל"ג זהובים וכדמסיק בבבא שאחר זה ועיין בהשגות הראב"ד הנדפסים בספרי הרמב"ם שבידינו דכתב שם שני הדברים בבבא א' וכאילו כל השגתו אינה דלא מיחייב שמעון לשלם כל חצי ההפסד אבל נוסח ספרי רבינו בשם הראב"ד הוא עיקר מדכתב שלא קיבל אחריות לזה וק"ל: ואח"כ מסיק דגם מ"ש הרמב"ם דאם היה המנה ביד שמעון כו' אינו אמת

אלא לראובן יש בו יוחר מחציה אף שהוא ביד שמעון ויטול ממנו ס"ז זהובים בקירוב ואין נשבע ונוטל כי המנה הנשארת היא בחזקת שניהן לכל אחד כפי ערך מעותיו: ומ"ש והשכר לעולם לאמצע פי' בזה אינו חולק על הרמב"ם וטעמא כדאמר בירושלמי דא"ל עד דאת מזבין חדא זימנא אנא מזבין י' זימני ב"י: בהפסד ת"ק של"ג בקירוב ר"ל שהוא של"ג ושליש ולשמעון מגיע קס"ז פחות שליש לכן כתב בקירוב הואיל ואינו אלא שליש: וזה דין אמת שלפי מ"ש הרמב"ם בסוף דבריו הנ"ל ז"ל והזהר בדין זה שכבר טעו בו בעלי הוראה כ' הוא שהוא דין אמת:

סעיף כא

וכתב עוד הרמב"ם טען שמעון כו' שם פ"י דשלוחין ושותפין:

סעיף כב

ויתבע ללוי בסוף הזמן אאם הרחיב לו זמן קאי וקאמר דצריך הוא לשלם מיד לראובן ולסוף הזמן יתבע הוא ללוי: והראב"ד כתב מאחר כו' עד אבל אם השטר ביד שמעון נאמן והאי דהשיג הראב"ד על הרמב"ם ולא פירשו דמיירי שהשטר ביד שמעון ה"ט דא"כ מאי מסיק וכתב דאם לא הביא שמעון ראיה דישלם מביתו מאי שנא מדין הנזכר לפני זה דשמעון נאמן אם השותפות בידו וק"ל ולא כב"י ועד"ר: כ"א מהמחצה שלו אלא אם יכול כו' כצ"ל וכן הוא בראב"ד ומיימון:

סעיף כג

שאלה לא"א הרא"ש ז"ל ראובן ושמעון כו' מכאן עד סוף הסימן הכל בכלל פרק ח' בסימן ח' וי"ד וכפול הוא לקמן סימן קע"ו מסעיף ל"ו והלאה וע"ש בתשובה: ומ"ש ועכשיו שלא היה שמה הוצרך כו' חזר וכתבו לראיה למ"ש ואילו היה שמעון שותפו כו' וכאילו אמר שהרי עכשיו שלא היה שם הוצרך ראובן כו' וק"ל: שאם יברר עליו ראובן בעדים שלא פרע לוי כו' ויצטרך ראובן כו' מדהאריך ולא קיצר לכתוב יראה שהדין עם ראובן גם מהל' שכ' שאם יברר כו' משמע דאם לא יברר שלא פרע לוי אף אם יברר ראובן שהוצרך הוא לשלם להעכו"ם אינו יכול לחזור על שמעון דכיון דראובן לא נשתעבד נגד העכו"ם אלא באם יפרע לו לוי וכמשמעות הל' הנ"ל בשאלה כל זמן שלא נתברר בעדים שלוי לא פרע לו אף אם יארע שהעכו"ם יבא עליו בעקיפין ויצטרך לשלם לו שלא כדין יאמר לו שמעון מזלך גרם מאחר שכבר חלקנו וכמש"ר בשם תשובת הרא"ש לקמן ס"ס שע"ח לענין פרדה גם בא"ע סימן נ' לענין טבעת של עכו"ם ע"ש ואף שמל' השאלה הנ"ל שכתב בה שבקשת ראובן משמעון היתה שיתן לו שטר שאם לא יתן לוי לעכו"ם כו' משמע שלא ביקש יותר מזה מ"מ הוצרך הרא"ש להאריך בתשובה להורות שאין ראובן נאמן באמרו שלא פרע לוי להעכו"ם וק"ל:

סעיף כד
שטר עליו גם בזה כו' כצ"ל גם ולא וגם בוי"ו. גם לקמן סימן קע"ו סל"ז כתב גם וקאי אתביעה הראשונה הנ"ל וקאמר דגם בזה יעשה לו שטר עליו:

סעיף כה
ומ"ש באלו ב' התביעות יראה כו' הרא"ש השיב שלא כדברי ראובן ולא כדברי שמעון אלא יודה בפני עדים מיד ולא שיצטרך ליתן עליו שטר חיוב מיד ולא ניחא לאינש דיצא קול חיוב עליו וטעמו דהרא"ש מפורש בדבריו דבתביעה הראשונה שמעון כבר נתחייב בשטר מש"ה גם שמעון צריך לחייב נפשו מיד בשטר משא"כ באלו ב' תביעות אחרונות ועוד טעם אחר דשאני בדין דלפני זה דחוב דראובן הוא דבר קצוב ועומד ביד עכו"ם לגבות ממנו וכבר מסר שטר עליו לעכו"ם משא"כ באלו דהדבר היה נעלם מהעכו"ם וקרוב לודאי שלא יגלה להעכו"ם לעולם וק"ל:

סעיף כו
ושמעון ידע שאח ראובן וכו' כן הוא נוסחת ספרי רבינו כאן גם לקמן סימן קע"ו סל"ח ששם חזר רבינו והעתיק תשובה זו אבל בתשובת הרא"ש הנדפסים נדפס שם לא ידע והביאה ב"י בסימן קע"ו וכתב שם ז"ל ולפי גירסת רבינו צ"ל דחבירו לאחר זמן נודע לו דאל"כ ק' למה צריך הרא"ש לומר הטעם שהיה תועלת בשותפות אפילו בלא תועלת תיפוק ליה כיון דידע ושתק עכ"ל ואין לתרץ ולומר דחבירו ידע משעה ראשונה אלא שלא ידע דראובן הבטיחו ליתן לו ריוח דל' ידע שהו"ל מעות בשותפות עמהן משמע דין שותפות דהיינו שיטול חלק בהריוח מיהו אכתי ק' כיון דעכ"פ ידע שמעון זמן מה קודם שבאו לחלוק נאמר ג"כ שתיקה כהודאה דמיא ולכך נראה גי' לא ידע עיקר ומיירי דשמעון מאמין לראובן ע"ז שהניח אחיו מעות לחברותא אלא שאינו רוצה ליתן לו ריוח כיון שלא ברשותו הבטיחו א"נ שבזמן שבאו לחלוק בירר ראובן הדבר בעדים דודאי אין ראובן נאמן להעיד לאחיו וק"ל וא"ל הא פסקו הרמב"ם והראב"ד לעיל בסימן זה דהריוח לעולם לאמצע ולמה כ' כאן דיטול כל א' לפי מעותיו דשאני הכא דכך התנה עמו מתחלה וכמ"ש בהשאלה וקח ריוח בכדי מעותיך:

סעיף כז
וששאלת ראובן ושמעון כו' גם תשובה זו היא כפולה לקמן סימן קע"ו סעיף י"ז ע"ש: שמכר ליהודים ועכו"ם בהקפה כצ"ל: שאין לו לקבל השטר שם סיים בשאלה ז"ל כי אמר שלא הרשהו למכור בהקפה: צריך שמעון לקבלם הטעם כי אף שהתנה עמו שלא ילוה לעכו"ם היינו דוקא ברבית אבל הרשהו לסחור כדרך הסוחרים כו' ע"ש בתשובה: ואם ירצה שמעון ישביע כו' פי' אף אם המנהג למכור בהקפה מ"מ יכול להשביעו כו':

סימן צד

סעיף א
כל מי שנתחייב שבועה בבית דין אפילו מדרבנן מגלגלין כו' דין ג"ש נלמד מסוטה וכמ"ש בדרישה: ומש"ר אפילו מדרבנן היא בעיא דאפשיטא פרק כל הנשבעין (שבועות דף מ"ח) ופירש רש"י אפילו היסת:

סעיף ב
אין מגלגלין עליו שלא נשתתף עמו אבל מ"מ יכול לגלגל עליו שלא גזלו כמ"ש בסימן שלפני זה סי"ז אלא דאין ב"ד מגלגלין בדבר שאין מחייב ממון בהודאתו וגם דניחא ליה לתובע שישבע שלא נשתתף עמו וכמ"ש שם בסט"ו בפרישה ע"ש:

סעיף ג
שלא נמכרת לי בעבד עברי ואשמועינן דלא תימא אם איתא דקושטא הוא הו"ל קלא:

סעיף ד
מגלגלין אפילו שבועה דרבנן על שבועה דרבנן פי' ולא תימא דאין מגלגלין אלא היכא דיש צד דאורייתא בעיקר השבועה או בגלגול. ואע"ג דזה כבר כתבו רבינו בריש הסי' חזר וכתבו כדי לסיים ולכתוב עליו דאפילו בכה"ג פותחין לתובע ומגלגלין אפילו לא בקשו התובע וכ"כ המרדכי והר"ן בריש ב"מ דבגלגול של תורה פשיטא דפותחין לו דומיא דסוטה דילפינן מינה ורב הונא אתא לחדש דאפילו בשבועה דרבנן פותחין לו וזהו שסיים רבינו וכתב בסמוך אפילו בדרבנן וק"ל:

סעיף ה
חוץ משכיר שנשבע ונוטל לפי שהיא עצמה אינה מן הדין אלא להפיס דעתו של ב"ה רש"י וכתב בהגהות מרדכי (וב"י וד"מ הביאו ס"ב במחודשים) דה"ה לכל הנשבעים ונוטלין דמתניתין אלא דקמא נקט ולר"י נראה דדוקא נקט שכיר ע"ש בפרק כל הנשבעים ורבינו שכ' חוץ משכיר שנשבע ונוטל לכאורה משמע דס"ל דה"ה לכל הנשבעין ונוטלין (משום דאינו דומה לגלגול דסוטה דשם אליפטר קאי ולא ליטול) דאל"כ הו"ל למכתב חוץ משכיר כיון שהוא עצמו אינו מן הדין מיהו אינו מוכרח די"ל דכ"כ לאפוקי היכא שהשוכר נשבע ונפטר כגון אקציצה כמבואר בסימן פ"ט דאז מגלגלין וק"ל:

סעיף ו
ב"ד מעצמן מגלגלין והיינו כשיודעין הב"ד שיש לתובע עליו שבועת גלגול דאל"כ איך נעשין כעורכי הדיינים וכ"כ ב"י בשם רי"ן מיני"ר:

סעיף ז
ומיהו אין מגלגלין אלא כשהנתבע טוען ודאי פי' כשטוען על הגלגול ודאי ונתחייב בשבועה ממקום אחר מגלגלין עליו ג"כ זה אבל כשטוען על טענת הגלגול ספק אין

מגלגלין אותה על שבועה אחרת וכ"כ במישרים בהדיא ע"ש וזהו כדברי ר"י שכ"כ בהדיא בתוס' כתבתי ל' בדרישה ע"ש ולא כדעת הרמ"ה שכ"ר בשמו בסימן ע"ה סי"ח דמגלגלין גם בכה"ג אלא כהרא"ש שכתב שם בשמו דאין מגלגלין. וה"ה איפכא כשעל עיקר הטענה טוען נ' ידענא ונ' לא ידענא ס"ל להרא"ש ורבינו דאין מגלגלין עליה שום טענה אפילו טענת ודאי וכמש"ר שם וגם בס"ס זה אלא דלא איירי כאן מזה וק"ל:

סעיף ח

אבל בטענת ספק של התובע מגלגלין אותה על השבועה שנתחייב ממקום אחר כנ"ל לפרש דברי רבינו אבל אילו ר"ל דאם נתחייב לו שבועה על טענת ספק זה דמגלגלין עליה ענין אחר דא"כ איך מסיק וקאמר ובלבד שיהא רגלים לדבר כמו סוטה כו' פשיטא ומאי איריא כאן לענין גלגול עליה הא בלאו הכי נמי אין משביעין אשום טענה מספק כשאין רגלים לדבר דומיא דסוטה ושבועת השותפות וק"ל: ובלבד שיהיו רגלים לדבר ר"ל להגלגול כמו סוטה שמגלגלין עליה שלא זינתה ארוסה שיש רגלים לדבר שזינתה כשהיתה ארוסה מאחר שנמצא בה עכשיו פריצות שקינא לה ונסתרה וכן שבועת השותפין פי' אף שכבר חלקו מ"מ כשהנתבע מודה לו שהיו שותפין יכול להשביע בגלגול שלא לקח מהשותפות כלום בעוד היותם שותפין וכמש"ר בסימן שלפני זה סי"ב דכיון דמורין היתר היינו רגלים לדבר דידהו:

סעיף ט

מי שנתחייב שבועה כו' כ"כ הרי"ף והרא"ש סוף פ' כל הנשבעים ע"ש ועד"ר: אפילו אחר שיצא מב"ד אזיל לשיטתו דס"ל כרש"י דבעלמא אם יצא חוץ לב"ד אינו יכול לחזור בו וצריך לקיים כל מה שקבל עליו בב"ד לעשות כמו שנתבאר לעיל ס"ס כ"ב (ולאפוקי מר"ת ע"ש) מש"ה הוצרך לכתוב דשא"ה שלא נתרצה כו':

סעיף י

ש"ד אשבע לך דש"ד אינו יכול להפכה כמש"ל בסי' פ"ז:

סעיף יא

שאלה לא"א הרא"ש ז"ל ששאלת כו' בכלל ח' דין ג' כ"כ: ואם רצה הלה לגלגל עליו אם יוכל או יאמר המתחייב הריני וכו' כצ"ל וכן הוא בתשובה שם ור"ל אם יכול לגלגל עליו טענות אחרות מספק שבלא"ה אינו יכול להשביעו עליהם א"נ טענת ברי וברי שנדון בכולם משואי"ל וישלם גם אלו הטענות: שאין גלגול כו' ואם טען וגלגל עליו טענת ספק יפטר מהם בלא שום שבועה אפילו היסת כיון שלא נתחייב לו שבועה מעולם ואם גלגל עליו טענה ודאית נשבע עליה ופטור ובכל דבריו אלו לטעמיה אזיל דס"ל הכי לעיל בסי' ע"ה ע"ש ודוק ועד"ר:

סימן צה

סעיף א

אלו דברים שאין נשבעים עליהם וכו' משנה פ' הדיינים דף מ"ב ובפ' הזהב ודקדק רבינו וכ' מן התורה משום דשבועה דרבנן הן שובועת המשנה הו היסת משביעין עליהן וכדלקמן בסימן זה סי"ג: קרקעות ועבדים ושטרות כו' ילפינן לה בגמ' שם מהכלל ופרט וכלל ע"ש וכ' הרמב"ם דמרעהו ממעטינן נמי נכסי עכו"ם וכן מבואר במכילתא והא דנתמעטו שטרות משבועה מהאי כלל ופרט וכלל היינו דוקא כשלא תבעו ממון שהלוהו אלא שטענו ב' שטרות שיש לי על אחרים הפקדתי בידך והוא מודה לו בא' וכופר בהשני דהכפירה וההודאה היא בשטרות שיש לו על אחרים ובזה אין שייך טעם דכופר ומודה בשיעבוד קרקעות דהא אין לתובע ש"ק על הנתבע אלא להחזיר לידו השטרות אבל מהקרא נתמעט זה שפיר דתביעת פקדון צריך שיהא גופו ממון דומיא דכסף או כלים אבל כשתבעו שהלוהו נ' בשטר ונ' בלא שטר והוא מודה בנ' שבשטר דהכפירה וההודאה היא בתביעה שגופה ממון לא נתמעט מהאי קרא וצריכים לטעם דהו"ל שטר ש"ק וכמש"ר בסימן פ"ח סל"א וק"ל:

סעיף ב

והרמב"ם כו' בפ"ב דשכירות כ"כ וה"ל להרמב"ם דלא אמרו אלא דא"צ לשבועה שלא פשע הא אם ידוע שפשע חייב וטעמא דפושע מזיק הוא ואין חילוק בין מזיק קרקע למזיק מטלטלין אבל הראב"ד השיג עליו וכתב דפושע לאו מזיק הוא שהרי פשיעה בבעלים פטור ומזיק בבעלים חייב וכ"כ המ"מ מיהו ש"ש שפשע ונאבדו אבד שכירתו וכ"כ רבינו בשמו לעיל ס"ס ס"ו: אבל רי"ף כתב בתשובה המפקיד שטרות עמ"ש בסמוך:

סעיף ג

וכתב הר"י הלוי מי שמשכן כרם לחבירו כו' כ"כ נמי הרמב"ם שם פ"ב דשכירות בשם רבותיו ומשמע שם דטעמיה דרמב"ם דס"ל דפושע חייב בקרקעות משה"נ חייב בזה דמקרי פושע וכ"כ מ"מ שם בהדיא וא"כ רבינו דכבר כתב דעת הרמב"ם ושהרי"ף והרא"ש פליגי עליה לא הול"ל זה לדין בפני עצמו ולכתוב עליו אבל הרמ"ה כתב כו' דמשמע דזולת הרמ"ה אין חולק עליו. ונראה דדעת רבינו היא שאין מוכרח מדבריהם שחלקו על הרמב"ם כ"א בפשע בהן מתחלה ואח"כ נאבדו ממילא שלא בפשיעה דעלמא חייב ובהני ס"ל דפטור אבל כשנאבד ג"כ בפשיעה ל"פ עליה ואע"פ שהרא"ש פ' שבועת הדיינים כ' דאינו חייב עד שיזיק בידים הא מסיק נמי וכתב אבל לא כשפשע בהן ונאבד וי"ל דכל שאבדו בפשיעה דומה למזיק בידים ואין לך אבדו בפשיעה גדול מזה דהבטיח

המפקיד לעבוד קרקע שלו ולא עבדו וכ"כ ריטב"א טעם ר"י הלוי ומש"ה הביא רבינו דעת הרי"ף דכתב דפשע בהן ונאבדו פטור ואח"כ דעת ר"י הלוי דפשע בהן ולא עבדן כהיזק דבידים דמי וחייבים ושהרמ"ה חולק אפילו בזה כן הוא דעת רבינו אבל המרשים כ' והביאו ב"י בסוף ס"ג דס"ל דגם הרמב"ם לא חייב אלא כשנתקלקל בסוף בפשיעה ולפ"ז י"ל דל"פ עליה הרי"ף דאיירי דפשע בהן בתחלה ולבסוף נאבדו עכ"ל: ומ"ש ר"י הלוי דהו"ל כהיזק דבידים דחייב כתב עליו המ"מ שם דכיון שלא התנה שאם לא יעשה ישלם אינו משלם כל מה שהיתה השדה זו ראויה לעשות אלא מה שהפסיד שנפחת בדמים מחמת שלא עשה מה שקבל על עצמו לעשות עכ"ל ועמ"ש בסמוך בשם ב"י: אבל הרמ"ה כתב כל מאן דגרים כו' כתב ב"י לפי מ"ש המ"מ הנ"ל בסמוך דלא חייב הר"י הלוי כ"א מה שנפסדה הקרקע אין כאן מקום לדברי הרמ"ה דגם הרמ"ה לא פטריה אלא מתשלומין מה שהיתה ראויה לעשות אילו עבדה וזרעה דהוא הוא הדשלב"ל:

סעיף ד

יש גאונים שכתבו כו' דוקא בא"י אבל בח"ל נשבעין עליהם כ"כ בעה"ת בשער ז' בשם גאונים וטעמן מפני שקרקעות ח"ל עומדים לימכר והו"ל כמטלטלין והביאו ראיה מערכין והראב"ד כתב דדוקא לענין חרמים אמרו שם כן אבל לענין שבועה ואונאה דין מקרקעי יש להן דהא ליתנהו מטלטלין: אבל הראב"ד כ' שאין חילוק כצ"ל ב"י וכ"כ בעה"ת בשמו וכנ"ל:

סעיף ה

[1] טענו במחובר לקרקע וכו' משנה פ' הדיינים דף מ"ב ז"ל ר"מ אומר יש דברים שהם כקרקע ואינם כקרקע ואין חכמים מודים לו כיצד א"ל י' גפנים טעונות מסרתי לך והלה אומר אינן אלא ה' ר"מ מחייב וחכ"א כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע ואוקימנא שם דבענבים העומדות ליבצר פליגי ר"מ סבר כבצורות דמיין ורבנן סברי לאו כבצורות דמיין. וכ' הרא"ש המשנה כצורתה ומש"ה כ"ר דיראה מדבריו דס"ל דהוי כקרקע דמסתמא פסק הלכה כרבנן והרמב"ם פסק כר"מ משום דסתם גמרא דפרק נערה שנתפתתה דף כ"א משמע כוותיה כ"כ המ"מ בחד אוקימתא אבל מסיק וכ' די"ל דגם הרמב"ם כרבנן אלא דשם איירי כשצריכין מעט לקרקע וכן הוא דעת רבינו וכמ"ש בדרישה ע"ש והקשה הר"ן לר"י דס"ל דנשבעין עליהם הא הילך הוא וי"ל דמשכחת לה כשבצרן אע"פ שעכשיו אינו חייב אלא דמיהן של הענבים דלא תבע ליה כ"א בעד הענבים מ"מ כיון שעיקר הפקדון הוא במחובר לקרקע אע"ג דבשעת תביעת הפקדון בצרן הנפקד הוי כתובע קרקע. והרשב"א חולק ע"ז וכתב דבכה"ג אינה תביעת קרקע ונשבעין ע"ז ומוקי לה כגון שבצר ה' מהם וה' עדיין הן טעונות זה אומר אלו י' גפנים יש לי בידך (שתבעו

גם בעד הגפנים עצמן) וגם הענבים שבצרת מה' מהן והלה אומר ה' בצורות אלו מסרת בידי וטעונות היו ובצרתים ובעינא לשלומי לך וה' טעונות אלו להד"ם דלרבנן דלאו כבצורות דמיין אין כפירתו אלא בקרקעות ופטור משבועה. ולר"מ דהויין כבצורות כפר ליה במקצת מטלטלין וקרקעות היינו גפנים הטעונות עדיין והודה לו במקצת מטלטלין וקרקעות היינו הגפנים שכבר בצרן מש"ה חייב לישבע: וכן ר"ח פסק כר"א ז"ל ב"י דברי ר"א איני יודע היכן הם וכך היה ראוי לכתוב פסק כרבנן דבפרק שבועת הדיינים עכ"ל ודבר תימה הוא איך נעלם מהרב ב"י ל' ברייתא וגמרא כפול ומשולש בפרק המוכר את הבית (בבא בתרא דף ס"ה) דשם אהמשנה דקתני המוכר את הבית מכר את הדלת ומכתשת הקבועה כו' ופי' ר"ש שם כללא דמילתא כל המטלטלין הקבועים בבית מכורים בכלל בית ומכתשת נמי קבועה בקרקעות ושם ע"ב בגמרא ז"ל ת"ר המוכר את הבית מכר את הדלת כו' ולא מכר מכתשת הקבועה כ"א החקוקה ר"א אומר כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע. ופי' ר"ש ז"ל ר' אליעזר אמכתשת קבועה פליג ומתני' ר"א היא וכן פי' ר"ח וכן עיקר עכ"ל בקיצור ובשינוי לשון קצת. והרי לפנינו בהדיא דר"א קאמר שם כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע ושר"ח פסק כוותיה וכמש"ר כאן בשמו ושסתם משנה דהתם כוותיה אתיא. ולכאורה היה נראה לי לתרץ ולומר דר"א ל"ק דהוי כמחובר לקרקע לענין כל מילי אלא דוקא שם דקאמר דנמכר בכלל הבית כיון דקבוע ועומד בתוכו אע"ג דאינו מחובר ממש אבל זה אינו דהא מייתי שם בגמרא שני ברייתות דאמר ר' אליעזר כן חדא בכוורת דהרי היא כקרקע ובברייתא שניה בדף של נחתומין ע"ש. אלא אי קשיא הא קשיא דשם במכתשת הקבועה הו"ל תלוש ולבסוף חברו. ואפ"ה ס"ל לר"א ופסק ר"ח כוותיה דהוא בכלל מחובר לקרקע כקרקע. ובסמוך ס"ז כ"ר בשם ב"ה דבתלוש ולבסוף חברו כגון כו' קי"ל כחכמים דהמחובר לקרקע לאו כקרקע דמי. ולא מייתי מאן דפליג עליה וצריכין לדחוק ולומר דמש"ר כאן וכן ר"ח פסק כר"א כו' לא משום דס"ל לרבינו ג"כ כוותיה להלכה אלא ה"ק מדברי ר"ח ג"כ מוכח דבטענו ענבים העומדים ליבצר אין נשבעים שהרי הוא פסק כר"א דאמר בלשון חכמים הנ"ל דכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע ואם פסק כן בתלוש ולבסוף חיברו כ"ש שנאמר כן בענבים העומדים ליבצר כל זמן שאינן בצורות כיון דגידולים קרקע הן וק"ל ועמ"ש מזה עוד בסמוך ס"ז בפרישה: כתב הר"י הלוי כו' הר"י הלוי פסק ג"כ כחכמים אלא דסבירא ליה דע"כ לא קאמרי חכמים כל המחובר לקרקע כקרקע דמי אלא בשומרין דמיירי בהו התם וכדדייק לישנא די' גפנים מסרתי לך: כגון דין אונאה ושבועה פי' שבועה גמורה דמ"מ ודע"א: אבל הרמ"ה כתב דל"ד לעניין שבועה פי' שבועת שומרין ב"י ול"נ דא"כ

הול"ל בהדיא שבועת שומרין ועוד דא"כ דקאי אדברי ר"י הלוי הו"ל לסיים ולומר אלא ה"ה לעניין מכירה דמיניה איירי ר"י הלוי ובא למעטו לכן נראה דלא קאי הרמ"ה אדברי ר"י הלוי אלא קאי אלשון חכמים דמתני' הנ"ל דאיירי בשבועה וע"ז אמר דל"ד כו' אלא ה"ה לעניין כל דמיעט רחמנא לקרקע כגון גזל ר"ל שטענו שגזלו קרקע והוא מודה מקצת או משיב להד"ם וע"א מכחישו: שבועת הפקדון ר"ל שהפקיד בידו קרקע ונפסד בידו והמפקיד אומר שנפסד מחמת פשיעה שלא שמרו כראוי וזה טוען שנפסד מחמת אונס אלא שקשה למה חזר ונקט שבועת הפקדון דהיינו שבועת שומרין וצריכין לדחוק ולומר דה"ק כשם שגבי דיני קרקע דאונאה וגזל ושבועת הפקדון שווים הן ה"נ גבי ענבים העומדים ליבצר דין א' להם ועד"ר:

סעיף ז

וכתב בעל העיטור כו' קי"ל כחכמים כו' הב"י לא סמכו ולא כתב עליו כלום. וגרם לו זה שלא ראה לפניו הסוגיא דפרק המוכר את הבית דפליגי בו ר"א וחכמים הנ"ל במכתשת ושם בגמרא מייתי נמי פלוגתתם בכוורת דר"א אומר דהרי הוא כקרקע כו' וחכ"א אינו כקרקע ואף דשם בגמרא אמרו דטעמו דר"א לאו משום דהמחובר לקרקע הוא כקרקע אלא אפילו אם הכוורת אונה מחוברת בטיט לקרקע ס"ל דהיא כקרקע משום הדבש הנתגבל בו וכתיב בדבש ביהונתן בן שאול ויטבול אותו ביערת הדבש פי' הדבש במקום גידולו נקרא יער דהיינו מחובר מ"מ מדפליגי בסתם כוורת משמע לד"ה דבכל ענין פליגי אפילו במחובר המכתשת לקרקע בטיט ואפילו [הכי] אמרו חכמים שם דאינו כקרקע. עוד איתא שם ברייתא צינור שחקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה פי' דמים היורדין ממנה למקוה מחשבין שאובין כיון דהצינור היה מתחילה תלוש אע"פ שקבעו אותה אח"כ בקרקע. וכותל בנין הוא בע"ז דף מ"ז הביאו רבינו בי"ד סימן קמ"ה לענין המשתחוה לבית (כמר) דאסרו מיד אע"ג דמחובר אינו נאסר תלוש ולבסוף חברו מיחשב כתלוש ע"ש. וצ"ע למה לא הביא גם כן בעל העיטור דברי חכמים דפליגי שם עם ר"א בדף של נחתומין דס"ל לחכמים שם דהוא טהור משום דמיחשב כתלוש אע"ג דקבעו בקרקע ואא"כ החליקו ועשאו לכלי וי"ל משום דמדיני טומאה דאינן נהוגין בזמנינו לא רצה לדבר. והיותר נראה משום דשם הדף היה תלוש רק שנתחבר לכותל הבית כדפירש ר"ש שם וכותל בית עצמו הוא תלוש ולבסוף חברו ואין זה חידוש כ"כ במה שאינו כקרקע. אלא שקשה דא"כ הו"ל להגמרא לתרץ כן שם אהא דקאמר שם לא ר"א ולא רבנן כו' ע"ש מיהו גם זה יש ליישב ואין להאריך כאן ונראה (דברי שלשתן) [דכדי של"ת] שהסתם חכמים דפרק שבועת הדיינים הנ"ל דאמרי בתבעו ענבים בצורות

דמחובר לקרקע הוה ליה כקרקע דלא הוי כמחובר [פליגי] אסתם חכמים דהמוכר הבית הנ"ל דאמרי המחובר לקרקע אינו כקרקע. מש"ה חילק ב"ה בין מחובר הקרוב לתלוש דגידולי קרקע לתלוש ולבסוף חברו וקאמר דהני מיחשב טפי כתלוש. ואע"ג דהני חכמים בני פלוגתא דר"א נינהו והנהו בני פלוגתא דר"מ נינהו מ"מ מדסתמי הברייתות כותייהו משמע ליה להבעל העיטור דהלכתא כוותייהו בתרווייהו. ור"ח אפשר דס"ל דמסתם משנה דמכתשת הנ"ל אתיא כר"א בכולהו נמי הלכתא כר"א. אבל ב"ה ורבינו שהביאו להלכה ס"ל דשאני דין מכתשת דהתם דקאמר דנמכר בכלל הבית משום דקבוע בבית ולא משום דכמחובר דמי וכמ"ש לעיל. תדע דהא כאן סתם רבינו בדברי ב"ה דבתלוש ולבסוף חברו הוה כתלוש כחכמים ולקמן בסימן רי"ד סי"ז פסק דהמוכר את הבית מכר את המכתשת הקבועה והיינו כר"א גם בדברי ב"ה הללו מביא כותל בנין וכוורת וצינור ולא מביא דין מכתשת אלא מחוורתא דרבינו ס"ל דלא משום דמחובר הוא מכר בכלל הבית אלא משום דקבוע הוא בבית וכמ"ש שם ברישא מילתא בטעמא שכתב דמכר עמו לכל הדברים הקבועים בו ע"ש אבל טעמו דר"א הוא משום דכל המחובר לקרקע כקרקע דמי כמ"ש שם בהדיא וגם בברייתות שאחריו בכוורת ודף הנ"ל ומש"ה כתב ב"ה דבתלוש ולבסוף חברו קיי"ל כחכמים ור"ל ולא כר"א ור"ל נמי ולא כר"א הנ"ל דפסק כר"א ומש"ה כ"ר לפני זה דר"ח פסק כר"א דהזכיר בדבריו טעם דכל המחובר לקרקע כקרקע ולא משום דמכתשת היא קבועה לבית. ורבינו שהביא לדברי ר"ח שם לא הביאו משום דס"ל כוותיה בהא אלא לאפוקי מדעת הרמב"ם הביאו וכמ"ש שם וקיצר כאן וסמך אמ"ש דברי ר"ח לפני זה בסס"ה ועמ"ש שם ודוק:

סעיף ח

כתב הרמב"ם כו' כ"כ פ"א מטוען וסיים בטעמו שהרי אין הטענה בקרקע אלא בשכרה שהוא מטלטלין והא דהוצרך לטעם זה ולא משום דבית תלוש ולבסוף חברו הוא דחשוב כתלוש משום דעיקר תביעה הוא אמה שדר בקרקע שלו והכי דייק ל' הרמב"ם שכתב שכנת בחצרי כו' ומיהו י"ל דמש"ה השמיט מדברי הרמב"ם הטעם דאין התביעה בקרקע משום דס"ל דלא צריך ליה אלא טעמו משום דתלוש ולבסוף חברו לא הוי כקרקע ואותו לא הוצרך לכתבו וסמך אמ"ש לפני זה והרמב"ם שכתב טעם זה אפשר דס"ל דתלוש ולבסוף חברו הוי כקרקע:

סעיף ט

וי' דינרים היה לי בו ראיה פי' כל שט"ח הוא לראיה וזה אומר להד"ם ישבע היסת ואף על גב דאילו הודה ואמר מסרת ואבדתי אותו ס"ל דפטור כמ"ש אח"ז מ"מ כשאומר להד"ם דהוא מודה דלא אבדו והוא יודע שהפקידו בידו הו"ל כאילו טוענו שבודאי עדיין

הוא בידך ודומה למ"ש כל האומר לא לויתי כאילו אומר לא פרעתי: הפכה עליו ה"ז נשבע היסת וכו' א"ל איך ישבע התובע דלמא אחר השבועה יוציא הלה שטרו ויראה דלית ביה ראיה כ"כ כמו שנשבע ונמצא ש"ש מתחלל כמש"ר סימן ע"ב ס"י לענין שבועה שאינו ברשותו די"ל דכאן אין לחוש להכי דהתובע יודע בודאי ובבירור כמה יש לו בו משא"כ התם במשכון דתלוי בשומא וק"ל וכ"כ הכ"מ פ"ה מטוען: ואבדו לו באבידת השטר פי' לאפוקי אם היה הלוה אלם או עני או שהשטר לא היה מקוים דאף אם היה השטר בידו לא היה יכול לגבות ההלואה: ומ"ש ואם אמר הנתבע אמת אתה מסרתו לו ואבד כו' מל' אמת אתה מסרתו לי מוכח דמיירי נמי אפי' אם הוא מודה לטענת התובע שטען שמסר לידו שטר שי' דינרין הו"ל בו ראיה והיינו שטר מקוים גמור שהיה כתוב בו סך כזה ונאבד ממנו באבידת השטר אלא שטען הנתבע שנאבד ממנו בלי פשיעה וקאמר הרמב"ם דפטור אף מהיסת והטעם דמיירי שהתובע אינו טוענו ברי שפשע באבידתו אלא כשאר שומרין והתורה מיעטה שומר בשטרות מש"ד ואף דשבועה דרבנן נשבעים על קרקעות ושטרות כמו שיתבאר בסמוך סי"ג היינו דוקא כשטוענו ודאי דהא לא תקנו היסת כ"א כשטוענו ודאי וכ"כ מ"מ בהדיא פ"ה מטוען אדברי הרמב"ם הללו ע"ש ואע"ג דשם לפני זה כתב המ"מ דהרמב"ם מיירי שאינו מודה לו שנאבד ממנו הפך באבידת השטר הוצרך לכתוב שם זה מפני תוספת טעם שכתב הרמב"ם עוד בזה וכמ"ש בדרישה אבל עיקר טעם הרמב"ם אינו אלא כמ"ש המ"מ הנ"ל גם רבי' שקיצר ולא העתיק אלשון הרמב"ם אותו טעם כוונתו כמ"ש ואין מקום למה שתמה ב"י למה לא העתיקו וגם למ"ש בכ"מ שתמה שם אדברי המ"מ הנ"ל דכתב דעיקר הטעם של הרמב"ם משום דאינו טוענו ברי וכתבתי לשונו בדרישה וגם סתירת דבריו בצדו ע"ש ודוק והא דטוען להד"ם חייב שבועת היסת ולא נפטר במגו שהיה יכול לטעון אבדתיהו משום דהרמב"ם ס"ל דלא אמרינן מגו לאפטורי משבועה. ואף להרא"ש דס"ל דאמרינן מגו לאפטורי משבועה כמש"ר ר"ס צ"ג מ"מ י"ל דלאו כ"ע דיני גמירי וס"ל דאדרבה דטענת להד"ם עדיפא לפטור מטענת אבדתיהו שכל השומרין חייבים אטענה זו ש"ד והראיה דבכ"מ אמרינן דנאמן במגו דלהד"ם ודוק. וגם י"ל דאין כאן מגו דאם היה טוען אבדתיהו היה צריך לשלם דמי הנייר כמ"ש המ"מ פ"ה מהלכות טוען בשם רב האי שאם תבע ממנו דמי נייר השטרות ויש בהן שיעור תביעה הרי הן כשאר ממון ולא נתמעטו שטרות אלא בטוענן לראיה שבהן גם הרמב"ם כתב פ"ד מחובל דאם לא האמינו שהיה ש"ח כנ"ל א"צ לשלם לו אלא דמי הנייר עכ"ל וכתבתי לשונו בדרישה משמע מלשונו דדמי הנייר עכ"פ צריך לשלם לו אף אם תבעו בשטר סתם ולא בדמי הנייר וק"ל:

סעיף י

ולא נהירא דכיון דפטור כו' כ"כ המ"מ שם וז"ל שכשתקנו חכמים שבועה שאינו ברשותו תקנו לשומר הבא לשלם ושומר שנשבע ונפטר כדין תורה נשבע שא"ב מדין גלגול וכיון שכן שומר שטרות כיון שהוא פטור משבועה מדין תורה לא תקנו בו שבועה שא"ב ואין לך בתק"ח אלא מ"ש הם ז"ל עכ"ל וע"ל סימן רצ"ד שכ"ר ג"כ בשם הרא"ש שאם יש עדים שנגנב מידו הפקדון ושלא פשע בו א"צ לישבע שלא שלח בו יד דאחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזיקינן עכ"ל וה"נ מה"ט (וכמו) דא"צ לישבע שאינו ברשותו דא"כ רשיעא הוא ולא מחזיקינן ליה ברשיעא ולא משביעינן ליה הני שבועות כ"א ע"י גלגול דשאר שבועות:

סעיף יא

טענו כלים וקרקעות כו' משנה שם פרק הדיינים דף מ"א:

סעיף יב

כתב הרמב"ם החופר כו' שם פ"ה מטוען כ"כ: אבל תבעו לשלם פחתו כו' המ"מ עליו ואין חילוק זה נכון שהרי אין ביד התובע להכריח לנתבע למלאות לו הגומא אלא אם רצה משלם לו נזקו והפסדו א"כ מ"ל תובעו למלאות מ"ל תובעו בדמים הרי כאן וכאן תביעתו דמים הבאים מחמת הקרקע הן עכ"ל ודעת הרשב"א כהראב"ד ועד"מ שם מבואר יותר:

סעיף יג

יד דוקא ש"ד פי' התורה מיעטה שבועת שומרין ומודה מקצת או נגד ע"א אבל חכמים שתקנו שבועה גם על אלו תקנו היסת דטוען עליו בטענת ברי שנשבע ונפטר. ושבועת המשנה בנשבע ונוטל או שבועת השותפים כ"כ מ"ו ר"ש ז"ל וכן מוכח בגמ' פ' הכותב חוץ מן ההקדשות דאפי' היסת אין נשבעים עליהם לרב האי ולהרמב"ם נשבע על ההקדשות אפי' כעין דאורייתא אפי' בכופר בכל: והרמב"ם כתב שעל כולם כו' בפ"ה מטוען ובפ"ב משכירות כ"כ: ודאי הממונה על ההקדש כו' כ"כ ליישב ההיא דפ"ק דב"מ שהביא מינה רב האי ראיה ולא ידעתי מה עלה על דעת רב האי להביא ראיה מדין גבאים וגזברים דמסתמא באמונה הן עושים לאדם שטוענים עליו שגזל מהקדש עכ"ל ב"י ונ"ל ליישב קצת ולומר דר' האי ס"ל דאי איתא דנשבע אחר על הקדש גם לגבאים היו משביעין מדרבנן דלא עדיף מאפוטרופא שממנים ב"ד על היתומים דתקנו להשביעו משום דלא ממנע מלהיות אפוטרופא כיון שכבוד וחשיבות הוא לו מה שהב"ד מינוהו וכמ"ש בסימן צ"ג ולקמן סימן ר"צ אע"ג דג"כ אין ממנין אלא כשר והגון לאפוטרופא אם לא שתאמר דשאני מעות צדקה דחמירי עליהו טפי ליגע בהן ומש"ה ל"מ דאין משביעין

אותו אלא אפילו אין מחשבין עמהם כלל וא"כ אינש דעלמא נמי וק"ל: אבל אדם שגזל מן ההקדש פי' שטוען עליו כן דינו כשאר נכסי הדיוט וככ"ר לקמן ס"ס רי"ב ע"ש:

סעיף יד
ראו סעיף 13

סימן צו

סעיף א
אין נשבעין וכו' משנה פרק הדיינים דף מ"ב וז"ל המשנה אין נשבעין על טענת חש"ו ואין משביעין את הקטן אבל נשבעין לקטן ולהקדש ע"כ. ומפרש בגמרא שם סיפא דמתניתין דאבל נשבעין לקטן דר"ל קטן הבא בטענת אביו. ושקיל וטרי הגמרא שם בזה ופירש"י ע"פ מסקנת הגמרא דר"ל אפי' קטן ממש. ור"י פי' דר"ל דוקא גדול וקרי ליה קטן גבי מילי דאביו. וחרש כירוש שטוענו ברמיזה. דחרש שדברו בו חכמים אינו לא מדבר ולא שומע ומפרש שם בגמרא דילפינן לה מדכתיב איש כי יתן וגו' וה"ה לחרש ושוטה דדומין לקטן בלי דעת רש"י:

סעיף ב
אם היה קטן בשעת נתינה לישנא דקרא נקט דכתיב כי יתן איש אל רעהו וגו':

סעיף ג
אבל ר"י פי' בפ"ב דכתובות כ"כ התוס' בשמו והביאו ראיה דבהגוזל קמא ממעטינן מקרא דכי יתן איש כו' עד האלהים יבא דבר שניהם אפילו נתנו כשהוא קטן ותבעו כשהוא גדול דאיתקש נתינה והעמדה בדין דבתרוייהו בעינן איש ומשמע לר"י דה"ה ממעט מהאי קרא נתנו כשהוא גדול ותבעו כשהוא קטן והא דתנן בסיפא דמתניתין הנ"ל דנשבעים לקטן מיירי בגדול שבא בטענת אביו וקרי ליה קטן דבמילי דאבוה קטן הוא שאם כ"כ התוס' בשם ר"י וש"ר תיכף אח"ז אבל גדול שבא בטענת כו':

סעיף ו
דוקא מודה מקצת וע"א מכחישו וכ"כ הר"ן ג"כ בשמו וז"ל דוקא הני שהן שבועות הבאים על טענת ברי לדעת הר"י הלוי ז"ל אבל שבועת שומרין שישנן אפי' בטענת שמא נשבע לקטן דמה לי קטן מ"ל גדול אע"ג דמכי יתן איש אל רעהו ילפינן ובשומרין כתיב לאו לעניין שבועת שומרים פטריה קרא אלא לענין כי הוא זה דכתיב בההוא ענייא דעירוב פרשיות כתיב כאן אבל הראב"ד השיג עליו דכיון דאין נתינת קטן כלום פקדון אין כאן שבועה אין כאן עכ"ל הר"ן:

סעיף ז

ושבועת השותפין וכיוצא בה כו' נראה דה"ט דהואיל דחכמים תקנו שבועות הללו מתחלה על טענת שמא מסתמא שייכים גם כן בקטן שתובע משא"כ בשבועת שומרים שהיא דאורייתא ופטור מטעם שכתבתי בשם הראב"ד: נשבעים לקטן כשיש עדים שהיה שותפו כו' כן הוא בספרים מדוייקים והוא עיקר: כשיש עדים שהיה שותפו או אפוטרופא שלו ק' הלא הרמב"ם פ"ה מטוען כשכתב דין זה כתב ז"ל וכן אם הודה שהיה שותף לקטן או אפוטרופוס יעמידו ב"ד אפוטרופוס כו' וי"ל דהרמב"ם לטעמיה אזיל שכ"ר בשמו סימן צ"ג ס"א דאפילו אי ליכא עדים שהיה שותפו ואי הוי טעין להד"ם היה פטור בלא שבועה השתא דמודה לו שהיה שותפו לא אמרינן מגו לאפטורי משבועה. ומש"ר כאן כשיש עדים כו' כ"כ לדעת הרא"ש שכתב שם בעצמו דאמרינן מגו לאפטורי משבועה כזו שעיקרה אינה אלא מדרבנן אע"ג דהוי מגו דהעזה וכמ"ש שם ועד"ר:

סעיף ט

הגיע לעונת פעוטות היינו כבר שית וע"ל סי' רל"ה:

סעיף י

כתב הרמב"ם אין נשבעין כו' עד אבל למ"ש למעלה דגדול כו' בס"ס ע"ה סל"ג כתב כן וק"ק למה חזר רבינו וכתב דין זה בשם הרמב"ם הלא כבר כתבו לעיל בשם ר"י הלוי ושכ"כ הרמב"ם וכך הו"ל לרבינו לכתוב ומ"ש הר"י הלוי והרמב"ם שאין נשבעים על טענת קטן ע"פ ע"א לפי מ"ש למעלה כו' וי"ל משום דר"י הלוי דהכא הוא ר"י אב"ן מיגא"ש דכ"ר בשמו סימן ע"ה דס"ל דאין משביעין בטוענו ע"פ ע"א ומש"ה לא הקשה עליו ממ"ש למעלה כיון דליה לא ס"ל מ"ש למעלה אבל הרמב"ם (ספ"ד מגזילה) דס"ל ג"כ דמשביעין אותו בטוענו ע"פ ע"א כ"ר עליו דלפי סברתו נראה לרבינו דאין לחלק בין טוענו גדול ע"פ עד א' לטוענו קטן ע"פ ע"א אע"פ שהרמב"ם חילק ביניהן ולא כב"י שמתמה אמש"ר ולפי מ"ש למעלה כו' ע"ש דנראה דודאי גם רבינו ידע שהרמב"ם מחייב בגדול ע"פ ע"א ולא כתב אבל למ"ש כו' אלא שלרבי' נראה כן וק"ל ועד"ר מ"ש עוד בישוב זה: היתה הנתינה מכח בן דעת כו' ס"ל בזה כרש"י דלעיל אלא דס"ל דפסוק איש כי יתן לא איירי אלא בשומרין וטוען הנפקד שגנב מידו שהוא כטענת שמא ולא כטענה וכפירה דמודה מקצת וע"א וק"ל: אבל אי איכא בהו תביעה כו' כצ"ל ור"ל במ"ש בהו במודה מקצת וע"א וכן מ"ש דבדידהו תליא פי' במודה מקצת וע"א וכן בנשבעים בטענת שמא המבוארים לעיל סימן צ"ג: כגון פקדון ר"ל שידוע שפשע בשמירתו ואין כאן עסק שבועה כ"א תשלומין: דלא מיחייב שומר כו' פי' כל שומר דעלמא לא נתחייב אלא מחמת מסירת מריה לידיה אדעתא דנטורי והלה קיבל עליו שמירתו א"נ כו' וזה

לא שייך אלא בגדול המוסר ליד השומר אבל אנתינת קטן לא מחייבינן השומר כלום דאין נתינתו נתינה דאיש כי יתן כתיב ולא קטן וק"ל:

סעיף יא
ולא בתורת מתנה נראה דכ"כ משום דבעי למכתב עלה דכל כמה דאיתא ברשותיה מיחייב לאהדורי וכל כמה כולל הכל אפי' נתן לו במתנה דנתינתו דקטן אינו כלום: חייב באחריות ע"כ ר"ל ע"כ דברי הרמ"ה:

סעיף יב
והיכא דהוי קטן נתבע כו' עד סט"ז כ"כ הרמב"ם פ"ה מטוען ובעה"ת שער ל"ו: כגון שהלוה לו כו' כ"כ רבי' לקמן בסימן רל"ה בשם הרא"ש:

סעיף יד
אבל קניינו אינו כלום ע"ל סימן רל"ה ס"ו וס"י דכ"כ רבי' בשם הרמב"ם וכתב עליו דהראב"ד השיג עליו ע"ש:

סעיף טז
פירשתי למעלה בדין שכיר סימן פ"ט:

סעיף יז
החרש והשוטה דינן כו' משנה פרק החובל חש"ו פגיעתן רעה כו': אפי' אחר שיתרפאו פי' החרש והשוטה כל א' מחסרונו:

סעיף יח
ומ"ש ולענין עסקי הלואה כו' כ"כ בעה"ת בשער ל"ו:

סעיף יט
ומש"ר והסומא הרי הוא כבריא כן כתב הרמב"ם פ"ה מהל' טוען:

סעיף כ
ומ"ש וא"א כו' כן כתב הגמרא בפרק הנזכר והמרדכי סוף שבועות ע"ש ועד"ר: ומ"ש ולכשתתאלמן ול"ד לחש"ו הנ"ל דאין להן דעת מש"ה פטורין אפי' לאחר מכאן אבל אשה בת דעת היא אלא שרשות בעלה עליה בעודה תחתיו:

סעיף כא
שאלה לא"א הרא"ש ז"ל כו' בסוף כלל ל"ט כ"כ וכתב ב"י ע"ז ז"ל ויש לתמוה על רבינו שכתב דברי ר' האי ותשובת הרא"ש סמוכים זה לזה כאילו אין מחלוקת ביניהם ומן הראוי הול"ל אחר דברי ר' האי אבל א"א הרא"ש חולק על זה שכתב וששאלת כו' ולי נראה דלק"מ מזה שיש חילוק בין מלוה מעות דלהוצאה ניתנה ואז אין לה בידה מה לפרוע עתה ובין שאלה כלי כסף וזהב דהדרא בעינא ולכך פסק הרא"ש להשביעה ובתשובה שניה דאייתי בפנויה ולא באשת איש והא ראיה דכתב בהשאלה אם יש לה

מטלטלין כו' והוה ליה לתלות השאלה באם תוכל לומר שהכל של בעלה גם בתשובה הו"ל ליתן טעם ולכתוב דאף דיש לה בעל מ"מ נשבעת שמא ישנו עדיין תחת ידה וכמ"ש בתשובה שאחריה וק"ל. אלא דאכתי קשה ממש"ר אחר זה ז"ל וכן יש תשובה לגאון כולי והתם מיירי בהלואה ובאשת איש ואפ"ה פסק להשביעה. וי"ל גם כן דרב האי הנ"ל מיירי דהיא כופרת וטוענת להד"ם ואין כאן דררא דמונא אבל בתשובת הרא"ש היא מודה שהחפצים באו לידה דיש כאן דררא דממונא וכן שאלה השניה דיש עליה ש"ח הוי נמי דררא דממונא וכן בתשובה לגאון כו' י"ל דמיירי נמי בענין שיש כאן דררא דממונא ואינו דומה לדין דר' האי ובזה התירוץ מתורצים ב' התשובות אלא שזה דוחק לכן היותר נראה דמ"ש ר' האי דאין משביעין אותה היינו דוקא היכא דידוע שבזבזה והוציאה מה שהלוה לה ואין לה במה לשלם ובזה שייך לומר שהשבועה במקום תשלומין היא וכשם שאם הודית אין לה במה לשלם וכמ"ש אח"ז אבל כל תשובה שאח"ז מיירי דא"י שהוציאה מעות ההלואה או הכלים שהשאילה ובהא אמרינן דצריכה לישבע אולי תודה ותוציא אותו כלי או מעות הלואה או מה שקנתה בעדו והוא בעין ואף אם כפרה וטוענת להד"מ מ"מ שמא כשתבוא לישבע תודה ותוציאו בעין וכן הוא מדויק ל' תשובת הגאון ע"ש ודוק ובזה שכתבתי נתיישב שלא יסתרו דברי ר' האי זא"ז שבעה"ת כתב בשמו כן ולעיל כ"ר בשמו דאין משביעין אותה וגם תשובת הרא"ש שכ"ר ור' ירוחם יסתרו זא"ז ששם בר' ירוחם כ' בשם תשובת הרא"ש דאין משביעין אשת איש עיין בב"י וד"מ שהביאו דברי ר"י וכאשר כתבתי לק"מ ועיין בהגד"מ עוד מזה: שאינם ברשותה ויכתבו כצ"ל:

סעיף כב

וששאלת אשה כו' בכלל ל"ט סימן ה' כ"כ ותשובה זו כ"ר לעיל גם ר"ס ס"א סעיף ה' ועי' מ"ש שם ומיניה נתבאר דמ"ש אם יש לה מטלטלין כו' דאין לדקדק מזה דאפי' אם יש לה קרקע צריכה לישבע דאין לה מטלטלים לפרוע מהן דז"א אלא מיירי שטוענת שאין לה כלום אלא שאם יש לה קרקע לא היו צריכין להשביעה דהוא דבר שיוכל להודע בלא שבועה משא"כ מטלטלים וק"ל:

סעיף כג

וכן יש תשובה לגאון כו' עד סוף הסימן כתב בעה"ת בשם ר' האי גאון ור' שרירא. ופי' דברי תשובה זו נלע"ד דהכי הוא וי"א דמזמינים אותה לדין כו' שמא תודה כו' ר"ל מיד שתבא לדין תודה והבעל יודה גם הוא ר"ל דאילו לא יודה הבעל אין נ"מ בהודאתה דהבעל יכול להכחישה ולומר אינה נאמנת עלי להודות וליתן ממוני לאחרים ואפי' אם לא יודה הבעל ישביעו אותו והיינו דוקא בזה דאשתו הודית שבא הממון ליד בעלה

דיש רגלים לדבר אבל אם לא הודית תחלה ודאי אין להשביע הבעל מספק וזהו שמסיק וכתב ואם כפרה משביעים אותה שמא תודה כו' ולא קאמר דמשביעים גם אותו ומה שמסיק וכתב ויקח התובע זכותו בידו היינו שאם לא תרצה לישבע ותודה אזי זכותו הוא שישבע גם הבעל וכנ"ל ואם ישבע גם הבעל אזי זכותו הוא שהודית ואם תתאלמן תשלם לו מכתובתה וק"ל והגאון השיב על השאלה דאף אם היא מודה מ"מ אין להשביע את הבעל ע"פ הודאתה ומש"ה האריך ולא כתב בקיצור לומר שאנו רואים דברי האומר מזמינים אותה אלא כדי לחלק ולומר שאינו רואה את דבריו אלא במ"ש שמשביעים אותה. ומ"ש בסמוך אז משביעים את שניהם כו' נ"ל דס"ל דלא משביעים אותם עכ"פ כ"א לאחר שבדקו ומצאו שאין דבריהם מכוונים וכמ"ש לעיל בסמוך בדרישה ודוק: ומ"ש שאע"פ שאם תודה שלותה אין מחויבים לשלם כו' והיינו להכריחה למכור כתובתה בטובת הנאה ומטעם דכל לגבי בעלה ודאי מחלה ליה ולא רצו חז"ל שיבא הלוקח ע"י לידי הפסד ובעל לא ירצה ליקחנה כדי לשלם בו חובתה ואין כח ביד ב"ד להכריחו שיקנה בע"כ וע"ל סי' תכ"ד וק"ל: ואם כפרה משביעים אותה מיד פי' וא"צ להמתין עד שתתגרש או שתתאלמן דשבועה היא במקום ממון: אינו כן ר"ל כדבריהם שאומרים שאין משביעים אותה: תחזיר לבעליו ואם לאו כצ"ל: יכתבו לתובע [זכות] שיהיה לו כו' אבל אין בעלה חייב לשלם עבורה אפי' נושאת ונותנת בתוך הבית ודלא כיש חולקים בזה עי' בא"ע סימן צ"א:

סעיף כד

ויש מנהג כשמזמינים א"א בודקין בשכיניה אם היא רגילה לשאת וליתן כו' קאי אדלעיל שכתב שטוען הבעל שאינו רוצה לגנות את אשתו כו' לכן כתב שבודקים בשכיניה אם היא רגילה לשאת וליתן עמהם ר"ל שאינה יושבת תמיד בבית אלא רגילה לילך בין האנשים לישא וליתן עמהם אז אין גנאי לה לילך ג"כ לפני הדיינים וצריכה לילך:

סימן צז

סעיף א

מצות עשה להלוות כו' עד לא הגיע לידי כך כו' הוא מל' הרמב"ם ריש הל' מלוה ע"ש וקמ"ל להרמב"ם ורבינו בזה דבהלואה זו אע"ג דמקוה שיחזור וישלם לו מעותיו יש לו שכר יותר ממה שיתן דרך צדקה לעני אחד על דעת שלא יקבל ממנו תשלומים עוד ומטעם שבזו ההלואה עושה שני מצות שמחיה העני וגם גורם שלא יתבייש אותו העני לבא לידי שאלת צדקה משא"כ בנתינת צדקה שאף אם מחייה נפש העני מ"מ לא קיים המצוה לגרום שלא יתבייש העני שהרי כשמקבל ממנו הצדקה כבר בא לידי הבושה

ונצרך לשאול וק"ל וזה דומה למ"ש הרמב"ם גם בפ"י מהל' מתנות עניים וכתבו רבינו בי"ד סי' רמ"ט ח' מעלות בצדקה זו למעלה מזו. מעלה גדולה שאין למעלה ממנה זה המחזיק ביד ישראל המך ונותן לו או דרך הלואה או עושה שותפות עמו או ממציא לו מלאכה כדי לחזק את ידו שלא יצטרך לבריות ולא ישאל לו וע"ז נאמר והחזקת בו גר ותושב וחי עמך וכו' ע"ש הרי דקפידת הרמב"ם ליתן לו מלאכה כדי שלא ישאל ויתבזה משא"כ דרך הלוואה וי"מ כוונת רבינו דמ"ש כבר נצרך לשאול ר"ל כבר רגיל בכך ואם זה לא יתן לו ילך אצל אחר או אצל גבאי צדקה משא"כ במי שבא להלוות ולא נטל צדקה הימנו אם ימנע מלהלוותו יש לחוש שימות ברעב אבל אין לשון רבינו והרמב"ם סובלים פי' זה וגם יהיה עיקר חסר ודוק:

סעיף ג

וקרובו עני הוא קודם כו' ילפינן ליה מדכתיב העני עמך וכן הדין בצדקה כמ"ש בי"ד סי' רנ"א ע"ש:

סעיף ז

ולהוציא שלא לצורך אבות פ"ו יהי ממון חבירך חביב עליך כשלך וכתיב לוה רשע ולא ישלם ואמר בתנחומא שנקרא רשע וכ"כ במיימוני פ"א מהל' מלוה שנקרא רשע: להוציא שלא לצורך ולאבדו כו' אינו ר"ל שנתכוון לאבדו אלא כל המוציא שלא לצורך מקרי מאבד ממון חבירו:

סעיף י

לא ימשכננו הוא בעצמו ז"ל נ"י פ' המקבל וא"ת הא קי"ל ר"פ המניח דעביד איניש דינא לנפשיה ותירצו בשם ר"ת דהיינו בכלי של עצמו א"נ כשבא בתורת גבייה אבל הכא מיירי שבא בתורת משכון למשכן וכדפי' רבינו במתני' ועוד יתבאר לפנים בעזה"י עכ"ל: שאם משכנו עובר בלאו שנא' לא תבא אל ביתו והאי אל ביתו ל"ד קאמר אלא ה"ה אם בא המלוה בעצמו לנתח מיד הלוה חוץ לביתו שגם מה שבידו או מה שעליו לא גרע מביתו אבל שליח ב"ד שאינו מוזהר מזה הכתוב אלא ממ"ש בחוץ תעמוד והאיש וכמ"ש אח"ז בו אמרינן שכל מה שמוציא בחוץ אפילו בידו מותר לנתח ממנו וכמ"ש הרמב"ם פ"ג ממלוה ובעה"ת בשער א' ורבי' בסי' זה ועד"ר:

סעיף יב

ואף שלוחם לא יכנס לביתו למשכנו שנא' בחוץ תעמוד והאיש אשר אתה נושה בו יוציא כו' דוהאיש מיותר הוא דממשמע שנא' בחוץ תעמוד יודע אני שהאיש יוציאנו אלא מי יוציאנו אם לא ב"ה אלא ודאי לרבות שליח ב"ד אתא שהוא כמלוה וה"ק בחוץ תעמוד והאיש שהוא שליח ב"ד והלוה אשר אתה נושה בו יוציאנו כ"כ נ"י: ואף שלוחם

כו' בסמוך כ"ר בשם ר"ת והרא"ש דהיינו דווקא קודם זמן פירעון אבל בשעת פירעון מותר ע"ש:

סעיף יג

ואפי' בחוץ לא ימשכננו דבר שעושין בו אוכל נפש כו' וכ"כ נ"י ג"כ בשם הרמב"ם והרא"ש וז"ל לא יחבול ריחיים ורכב ולא תחבול בגד אלמנה בא לאסור נתוח המותר במקום אחר ואע"ג דסתם חבלה בבית משמע (וה"ה לנתחו מידו בע"כ ובזה ובזה אסור אפילו אינו בידו) אם אינו ענין לחבלה בבית שאסור גם במקום אחר תנהו עניין לנתוח ע"כ: ומ"ש כמו ריחיים ורכב עד"ר פירושו דכמו ומ"ש פי' ריחיים של יד כו':

סעיף יד

אבל בתי ריחיים של מים כו' ר"ל שאם יבא שליח ב"ד או המלוה לסגור לו הדלת של בית הריחיים שלא יטחון אין זה בכלל לאו דלא תחבול וגם אין לו דין כלי אוכל נפש דהיינו להחזירו לו בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה להחזיקו במשכון וכמש"ר אח"כ בסמוך די"א דכמו שאין דין משכון לקרקעות כך אין דין משכון לבית הריחיים אע"ג דעיקרו אינו בעי אלא לצורך הטחינה דלא שייך משכון אלא במטלטלים משא"כ לקרקע ואף שהרחיים העליונה והסובב והגלגלים אפשר לנתק משם מ"מ טפלים הם לחיבור ריחיים התחתונים התקועה לבניין הקרקע ודין קרקע יש לכולה אם לא שכבר עבר ונכנס המלוה מעצמו ונטלם בידו דאז לא גרע משאר דין כלי אוכל נפש ומחזירים אותן להלוה בשעת מלאכה כנ"ל ביאור דברי רבינו ומש"ה דקדק לכתוב בתי ריחיים וכלשון רבינו כתב ג"כ בעה"ת ומבואר בדבריו קצת יותר הביאו נ"י שם ועד"ר:

סעיף טו

ולא שייך ביה משכון אלא גובייא כו' פי' ולכן אין הב"ד אומרים ליטלו למשכון אלא אם לא תגיע זמן הפרעון אומרים לו הב"ד המתן עד שיגיע זמנך ואם כבר הגיע זמן הפרעון אומרים לו הב"ד אם תרצה להפרע מחובך קח אותן בשומא לחלוטים אבל אין נותנים אותן לו למשכון כמו במשכון דמטלטלים:

סעיף טז

ומ"מ אם המלוה כו' ר"ל אם עבר ועשה כן כ"כ בנ"י אם עבר ונכנס אע"ג דאין לו דין אוכל נפש לעניין הלאו מ"מ אסור לו ליקחנה עד שהב"ד ישימוה לו בחובו כשאר קרקעות ומש"ה כתב אם המלוה כו' דאילו שליח ב"ד לא שכיח שיעבור ויעשה כן: ומחזיר אותם בשעת מלאכה. אבל בלא בשעת מלאכה א"צ להחזיר אע"ג דעשה איסור כמ"ש מ"מ דמה שעשה עשוי וכמ"ש ר"י וב"י הביאו ס"א במחודשים ע"ש וק' למה לא כ"ר דין זה ג"כ לעיל בריחיים של יד דאם עבר דלקח אותה דצריך להחזיר אותה בשעת מלאכה

ואפשר דהיינו משום דסתם אדם צריך לריחיים של יד כל שעה שאין טוחן בו אלא מעט מעט ובכל שעה הוא צריך לאכול ולטחון בו משא"כ בריחיים של מים דטוחן בו הרבה בפעם א' א"נ י"ל דבריחיים של יד לא צריך לאשמועינן דפשיטא דצריך להחזיר בעת מלאכה דלא גרע משאר כלים ובגדים דנטל שליח ב"ד דצריך להחזיר בעת הצורך כמ"ש בסמוך אבל זה הו"א הואיל שיש לו דין קרקע ובקרקע לא שייך משכון אלא גוביינא הו"א דאם עבר ולקח אותן יהא לו דין קרקע וכאילו גובה אותה וא"צ להחזיר כלל קמ"ל ועד"ר מ"ש עוד מזה:

סעיף יז

וכתב הרמ"ה דכל מיני כלים כו' עד"ר: וצמד של פרות נקט בוה הלשון משום דאינו חייב אפרות אלא אצמד שהוא כלי ומיירי אפילו בצמד של פרות שחורשין בהן שאינו אוכל נפש דומיא דזוג של ספרים ועד"ר:

סעיף יח

ופרות המרכסות פי' כלי המזווג את הפרות יחד בעת שמרכסות בתבואה ונראה דאותו צמד דהיינו כלי שהיו נותנים אפרות בשעת חרישה לא היה עליהם בעת שמרכסות אלא היה צריך לכלי אחר כפי צורך המלאכה א"נ בהא פליגי דלהרמ"ה אף שמובל בשעת חרישה מקרי כלי אוכל נפש. ולר"י אינו חייב אחבלות הצמד כ"א כשחבלו בשעת דישה ומרכסן כתבואה שוב מצאתי שהנ"י כתב בשם ר"ת שפי' צמד של פרות העשוי להניח על התבואה והפרות דורסות עליו והתבואה נידשת בכך עכ"ל ויכול להיות שגם לפי' זה כיון הרא"ש ורבינו ולכך קיצרו בלשונם שכיון שאין התבואה נידשת ונרכס זולתן בכלל אמרם פרות המרכסות הוא ולא הוצרך לכתוב צמד של פרות המרכסות. משא"כ להרמ"ה דפי' בשעה שחורשין הוצרך לכתוב גבי ל' הגמרא צמד של פרות. ור"ל העול שמחברן בשעת חרישה וק"ל: ופרות המרכסות פירש"י ששורין שעורים במים ומייבשין אותם בתנור ודשין אותן בפרות להסיר קליפתן והוא חושלא (ב"מ דף כ"ו) ור"ל צמד מפרות המרכסות. ונ"ל דה"ה צמד מפרות הדשין בתבואה נמי אסור אע"ג דמחסרה עדיין טחינה ושאר מלאכות והא ראייה דמסיק וכתב אבל לא של פרות החורשות כו' הרי דלא מיעט אלא צמד פרות החורשות וטעם פלוגתתן עד"ר: כגון פרות החורשות פירוש צמד פרות החורשות: וזוג של ספרים דווקא בשל ספרים פליגי אבל מספרים שגוזזים בהן ירק או השער קודם שחיטה מודה וסכין של שחיטה הנ"ל ל"ד קאמר אלא לדוגמא וכל הדומה להן וק"ל:

סעיף כ

כגון המספרים פ' החובל אר"י כן:

סעיף כב
והאלמנה כו' פי' אפי' שליח ב"ד ואפילו בשוק וכמ"ש לעיל דלא תחבול בגד אלמנה אם אינו עניין לחבלה שבבית תנהו עניין לחבלה שבחוץ דאסר רחמנא בגבה אע"פ שמותר באחרים: ומ"ש אפילו היא עשירה בב"מ דף קט"ו ובברייתא איתא שכן הם דברי ר' יודא אבל ר"ש פליג ואמר עשירה ממשכנים ענייה אין ממשכנין שחייבים להחזיר לה ואתה משיאה ש"ר בשכנותיה והלכה כר"י וכסתם משנה דלא דריש טעמא דקרא ואלמנה בכל עניין קאמר רחמנא:

סעיף כג
אלא בשעת הלוואה דסתם חבלה פי' שלא בשעת הלוואה ועוד דבשעת הלוואה הרי הוא כמוכר ושרי בכל עניין נ"י:

סעיף כד
אבל בבית הערב כו' פ' המקבל ת"ר לא תבא אל ביתו אבל נכנס לביתו של ערב ד"א לביתו אי אתה נכנס אבל אתה נכנס לשכר כתף ולשכר גמל כו' יכול אפילו זקפן עליו במלוה ת"ל כי תשה ברעך משאת מאומה ומש"ר וכן אפילו בביתו הל' קצת דחוק דהול"ל וכן בדמי השכירות יכול לכנוס אפילו לבית המשכיר וצ"ל דאלישנא דקרא קאי דאוסר לכנוס לבית המחייב עצמו וכאילו אמר ל"מ דמותר ליכנס לבית הערב שאינו המחייב עצמו אלא אפילו לבית המחייב עצמו מותר כשאין החוב דמי הלואה וק"ל: דינו כלוה בעצמו דלא גרע מזקפו עליו במלוה ס"ה שער א':

סעיף כה
וכתב הרמ"ה כו' כאן כתב דברי הרמ"ה בלא מחלוקת משמע דכ"ע סוברים כן אבל בסעיף נ' כתב דברי הרמ"ה בלשון מחלוקת דב"ה חולק עליו:

סעיף כז
כדאמרינן ממשכנין על הצדקה זהו לשון הגמרא והביא רב אלפס ראייה מיניה דמותר ליכנס לביתו דסתם משכון וחבלה מיירי מביתו אלא שמכח אם אינו עניין דרשו דמ"ש לא תחבול קאי גם אחבלה דבחוץ וכמ"ש לעיל: ומ"ש וכן עושין בצרכי הקהל הוא לשון הרי"ף ור"ל בעניני מסים שנכנסים לביתו של החייב מס ונוטלים ממנו משכון ומש"ר בשם בעה"ת כ"כ בעה"ת בשער א' ושם הביא דברי הרי"ף וכתב עליו זה. ובאמת יש לתמוה על הרי"ף מה עלתה על דעתו להביא ראייה מזה הא איתא בהדיא בברייתא דמותר ליכנס לבית הערב ולבית השוכר וכמש"ר לפני זה משום דלא קפיד רחמנא כ"א אחוב שהוא דרך הלוואה ונראה דהרי"ף ס"ל דדוקא שוכר דהשכיר עושה מעשה שהשכיר נפשו או בהמתו או כליו והראה להשוכר שאל השכירות הוא נושא נפשו

לא הו"ל לשוכרו אם לא שידע שיכול לשלם לו מיד מש"ה מותר אפי' לכנוס לביתו לכתחילה משא"כ בשאר בעלי חיובים דאסרה התורה ליכנס לביתם. ואפ"ה התיר במס וצדקה והיינו משום דצורך שעה הוא. וה"ה בלוה כשא"א לפרעו ממנו בע"א והא דהתירה התורה בערב משום דאינו הב"ח עצמו ואינו נכנס בגדר האיסור כלל. והבעה"ת ס"ל דאין לדמות שאר ב"ח יחד די"ל דלא אסרה התורה אלא בלוה ומלוה ומשום דמלוה להוצאה נתנה וכאילו א"ל המלוה בתחילה אני מלוה לך ותוציאו וכשיהיה לך תפרעני משא"כ בשאר בעלי חובות עכ"ל: ומ"ש דצדקה ומס שאני מס היינו צרכי קהל הנזכר בדברי הרי"ף הנ"ל וכמ"ש:

סעיף כח

ולדברי ר"ת אין צריכים כל זה פי' אין צריכין לחלק ולומר דלא אסר רחמנא ליכנס לביתו אלא היכא דאפשר לאשתלומי כו' ולא לחלק בין אלם ושאינו אלם כו' אלא בכל עניין אסרה התורה למשכנו. ומש"ה אתה אומר א"כ היאך הוא נפרע מחובו גם לזה יש תקנה דאם ירצה יאמר לב"ד שהוא ירצה עתה להפרע ממנו ואז מותר ליכנס לביתו בכל עניין וק"ל. ומש"ה לא נקט אלא שליח ב"ד נכנס לביתו כו' ולא קאמר נמי דאפי' ע"י עצמו וע"י עכו"ם מותר ואפי' להכותו מותר וכמ"ש בסמוך סל"ח משום שלא בא לתרץ אלא הקושיא דהיאך הוא נפרע מחובו אם אינו יכול ליכנס לתוך ביתו וע"ז כתב דנפרע ממנו בב"ר וע"י שלוחם בדרך פרעון וממילא נלמד מיניה דאם אינם יכולים לגבות ממנו ע"י שלוחם יתנו לו רשות להוציא מידו במה דאפשר ועד"ז כתב הרא"ש בהדיא בשם ר"ת ע"ש:

סעיף ל

ומיהו אין כופין כו' הרא"ש בתשובה כלל ע"ח והטור בסימן צ"ט סט"ו:

סעיף לא

וכתב א"א הרא"ש בתשובה כלל ס"ח ורשב"א בתשובה סימן אלף וס"ט: ומ"ש ואפי' התנה על עצמו כו' בסימן צ"ט סי"ט כ"ר בשם תשובת הרא"ש פלוגתת ר"ת ור' אליה וכתב דגם ר"א מודה בשאר חוב ולא אמר אלא במזונות אשתו דמספר כתובה ילפינן כו' ושם כתבתי דר"ל דבשאר חובות אף שחייב נפשו ג"כ בשטר בזה מ"מ יכול להיות דר"א מודה דדוקא בכתובה שנוסח תיקון חכמים הוא שכותבין בכל הכתובות ואנא אפלח ואזון כו' משא"כ בשאר שט"ח שאין הנוסח מתיקון חז"ל בזה ובא"ע סימן ע' כ"ר בשם ר"ת דאף שכתב בכתובה אנא אפלח אינו ר"ל שישכור נפשו אלא עבודה שדרך האדם לעשות בביתו כמו לחרוש ולזרוע כו'. ונראה דמש"ה סתם רבי כאן לאיסור כיון דאפי' ר"א מודה בשאר ב"ח: אלא לוקח פי' ע"י שליח ב"ד וכמ"ש אח"כ בסמוך ומ"ש

כל מה שימצא לו ל"ד דהא ודאי כלי אוכל נפש אינו ממשכנו וקיצר כאן משום דלא בא אלא לכתוב שבשעה שמשכנו אין מסדרין לו ולהניח לו כלום כדעת הרמב"ם והי"א שהביא רבינו בס"ס זה ע"ש וק"ל ועד"ר בסעיף זה ודו"ק: ומחזיר לו כסות לילה כו' ומ"מ יש לו ריוח במשכנו לעניין שאין שביעית משמטתו ולגבות מהם מיתמי כמש"ר בסמוך בסל"ו:

סעיף לד

וכתב הרר"י ברצלוני כו' כ"כ בעה"ת בשמו בסוף שער א' ע"ש: וא"כ נאמן לומר פרעתיך בהיסת במגו דהחזרתי לך וכתב שם בעה"ת דהיינו דווקא לאחר זמן הפרעון אבל תוך זמנו אינו נאמן במגו עכ"ל והביאו גם הב"י וכתב עליו ז"ל ופשוט הוא עכ"ל וכן פסק בש"ע ואיני יודע מאי פשיטתו הא נתבאר לעיל בסימן ע"ח דאחר זמנו נאמן אדם לומר פרעתיך תוך זמנו במגו דפרעתיך עתה ה"נ נימא דאפי' בתוך זמנו יהא נאמן לומר פרעתיך במגו דהחזרתי לך המשכון (וגם מבואר שם דמיירי במלוה ע"פ ואפ"ה צריך מגו דאם לא היה נאמן לומר החזרתיהו לך הו"ל כאילו המשכון עדיין ביד המלוה כיון שנתנו לו בעדים. וכל שהוא בידו ודאי נאמן לומר לא פרעתני ע"ש בבעה"ת דמשמע שם כן בהדיא וע"ל סי' קל"ג ס"ו בתשובת הרא"ש ומ"ש שם) ובזה י"ל דשאני התם דאם אמר אחר זמנו פרעתיך היה נאמן ומשום שפת יתר דסיים ואמר בתוך זמנו לא הפסיד זכותו מאחר דיש לו מיגו. משא"כ כאן דא"נ לומר פרעתיך כיון שהוא בתוך זמנו א"ל מכח המיגו דהחזרתי והו"ל מיגו במקום חזקה אבל אכתי קשה דבסי' ע"ח כ"ר והוא פשוט לכ"ע דאם אין עדים בהלוואה או בקביעות הזמן דנאמן לומר פרעתיך במיגו דלהד"ם או לא קבעת לי זמן וצ"ל דס"ל כיון דהא דאמרינן מיגו במקום חזקה דאין אדם פורע תוך זמנו הוא איבעיא דלא אפשיטא ברפ"ק דבתרא ומשום ספיקא אין מוציאין ממון מיד הלוה המוחזק וכאן דנתן הלוה למלוה משכון אף דהחזירו מ"מ כיון דבפני עדים החזירו והלוה מודה שעדיין בידו הו"ל כאילו לא יצא מידו בחזרה לפחות לעניין זה דלא מחשבינן הלוה למוחזק וק"ל ומיהו נראה דאיירי גם במלוה בשטר ואע"ג דבדוכתי אחרינא לא מהימן לומר פרעתיך דא"ל שטרך בידי מאי בעי מ"מ הכא נאמן במיגו דאי בעי הוי אמר אני חייב לך אבל החזרתי לך המשכון תן לי משכוני ואשלם לך ואו לא היה צריך לשלם עד שיחזיר לו משכונו ה"ה כשאמר פרעתיך נאמן ג"כ במיגו דאמר הכי:

סעיף לה

אם לא שיחזירנו כו' אינו ר"ל שצ"ל ללוה בפירוש שע"מ כן הוא מחזיר לו דהא הרא"ש לא כתב אלא אם לא שיחזיר לו משכונו לגמרי ויחזור וימשכננו בתורת גבייה ונראה דר"ל שיחזיר לו משכונו לגמרי היינו שיניח בידו כסות יום גם בלילה וכסות לילה גם

ביום וכן משמע מלשון המ"מ שכתב בשם המפרשים כשבא לידו בתורת משכון ובא לגבות כיצד הוא עושה מחזיר את הכר אפי' ביום והמחרישה אפי' בלילה ובא לב"ד ומגבין לו חובו ומסדרין לו מה שראוי לי עכ"ל ומדברי המ"מ הללו נלמד דאפי' החזירו לידו ע"מ שלא ליקחנו מידו עוד בתורת משכון אפ"ה אין בידו כח ליקחנו מידו אח"כ למכרו אלא ב"ד גובין ממנו אח"כ בתורת פירעון וכ"כ בעה"ת בשם הרמב"ן בשער א' ונראה שכן דעת הרא"ש ורבינו ולא הוצרכו לכתוב כי פשוט היה בעיניהם ול"ד למש"ר בסימן ע"ג דאחר ל' יכול למכור המשכון דהתם מיירי דהלוה לו מתחלה על המשכון אבל הכא מיירי שהשכינו לאחר זמן ובמשכון זה הזהירה תורה שיחזיר לו כסות יום ביום כו' משמע דלעולם יהא נוהג כן עד שיחזירו לרשות הלוה ונגבה ממנו הב"ד:

סעיף לח

שליח ב"ד נכנס לביתו ר"ל אפי' לביתו מותר לכנוס בשעת גבייה לפרעון וכמ"ש לעיל: למאן דאית ליה ולמאן דלית ליה פי' דין סדור נזכר במסכת ערכין בהאומר ערכי עלי אבל אי מסדרין גם לב"ח בזה פליגי אמוראי בב"מ (דף קנ"ד) ופסק ר"ת כמ"ד דאין מסדרין לב"ח כמ"ש ואזיל והגאונים כתבו שמסדרין כו' דילפינן מיכה מיכה מערכין והשתא א"ש דמתחיל וכתב כיצד הוא הסידור כו' דמשמע דלכ"ע יש דין סידור ואח"כ כתב אלא שצריך לסדר לו למאן דאית ליה כו' שבתחלה קאי אדין סידור דערכין וכהסכמת הרא"ש דגם בב"ח יש סידור גם משום דמ"ש בתחילה דשליח נכנס לביתו ומכריחנו כו' הוא לכ"ע דהא למאן דלית ליה סידור בב"ח השליח ב"ד עושה כן בכל אשר ללוה וק"ל:

סעיף לט

וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל עיין בב"י שתמה ע"ז וכתב דאינו מוכח מדבריו שום הסכמה בזה ול"נ דטעם רבינו הוא מדמסיים אחר שכתב דברי ר"ת וראייותיו וכתב ז"ל אבל הרי"ף והגאונים ס"ל דמסדרין עכ"ל משמע דמסקנתו הכי:

סעיף מ

כסות הראוי לו כו' גם במזון מניחין לו הראוי לו וכמש"ר בסי' צ"ט ס"ב. וכתב הרמ"ה דשמין לו לעולם בבינוני אע"פ שמתחלה היה מרעיב עצמו ולבש בגדים מטולאים עכ"ל ועיין בב"י שהביאו ס"א ונראה קצת דאין כן דעת רבינו דכתב בר"ס צ"ט ס"ב וכסות י"ב חדש מזון הראוי לו וכסות הראוי לו כדרכו וגם המיימון כתב פ"ב דמלוה כסות ומזון כדרכו כו' ולא כתב כראוי לו ע"ש: ומטה לישב עליו זה קאי ג"כ אעני: ומטה ומצע לעשיר פי' של לבד וכן הוא לשון הברייתא ונותן לו מטה ומטה ומצע לעשיר ומטה ומטה ומפץ לעני ופירש"י ונ"י מצע לעשיר במקום שאין כסתות ומפץ לעני לכל א' כפי מה שהורגל וא"כ ממילא כשנהג העשיר בכרים וכסתות נותנים לו וכמ"ש נ"י שם

ובעה"ת כתב ז"ל דהאי מטה ומצע הוא מלשון דאמרן בעלמא מטה מוצעת לת"ח ור"ל מטה בכל צרכיה כר וכסת ושאר כל הדברים ומלשון רבינו מוכח דס"ל כפירש"י ונ"מ דהפסיק וכתב לישן עליה בין מטה ומצע לבין עם צרכי המטה וק"ל והא דקתני מטה מיוחד לישן עליה ולא סגי במטה שישב עליה מפרש בגמרא ע"ש: ב' מעצדין פירש"י שמחלקים בה את הנסרים: ומהמין שאין לו אלא א' אין מוסיפין משום דכי היכי דסגי ליה עד האידנא תסגי ליה מכאן ואילך וכתב נ"י וה"ה שאם לא היו לו כלים מאותו המין אין לוקחין לו ועמ"ש עוד מזה בסמ"ז: היה אכר או חמר לשון הכתוב והיו לאכרים ולכורמים ר"ל החורשים בשוורים וחמר המביאין מיני סחורה על חמוריהן: אין נותנים לו צמדו בס"פ שום היתומים פסקו רבנן כן ודלא כר"א ואפי' להרמ"ה דכ"ר בשמו לעיל דסובר דבין לוקח למשכון או לגבייה דין א' לו והרמ"ה כתב לעיל דאפי' פרות החורשות נמי אסור למשכן וא"כ היאך כתב כאן דאין מניחין לו לצמדו וחמורו הא כבר כתבתי דאין אסור למשכנו אלא מה שהוא כלי כגון הצמד שנותנים על הפרות בשעת החרישה אבל הפרות או החמורים עצמן באלו לא מיירי הכתוב דיהא אסור למשכן והכא איירי בפרות ובחמור עצמן ולכן מותר ליקח אותן אפי' להרמ"ה והיינו דמסיים הכא ז"ל אע"פ שאינו מתפרנס אלא מאלו אינו כשאר כלי אומנות כו': ומש"ר וימכרו בב"ד פי' ברשות ב"ד א"נ ר"ל בשומת ב"ד וא"צ ב"ד מומחין לזה אלא ג' הבקיאים בשומא נמי נקראין ב"ד וזהו כמש"ר בסימן ע"ג סכ"ב: ואפי' ס"ת כו' ואע"ג דבי"ד ריש הל' ס"ת משמע לפי מ"ש שם דלדידן איכא מצוה טפי בספרים אחרים מבס"ת וא"כ מאי לשון אפי' דקאמר הכא וצ"ל דנקט אפי' לפי דינא דגמרא דקאמר דאיכא מצוה טפי בס"ת מבספרים אחרים:

סעיף מא

ואין מניחין אלא לו לבדו כו' שם בפ' הנ"נ וטעמא משום דכתיב ואם מך הוא מערכך ודרשינן פ' שום היתומים החייהו מערכך ונראה דדרשינן ליה מסיפא דקרא דכתיב ע"פ אשר תשיג יד הנודר וכו' וכמו שפירש"י בפי' החומש ע"פ אשר תשיג יד הנודר לפי מה שיש לו יסדרהו לשייר לו כדי חייו כו' והא דפירש"י דדרשינן הוא יהיה קיים מערכך נראה דכוונתו לפרש מנ"ל ללמד מהאי קרא דהחייהו לבדו ולא אשתו ובניו. וכתב דלמדו זה מדכתיב ואם מך הוא דהוא דווקא קאמר והא דשינה רבינו וכתב גבי בניו מוטלין עליו וגבי אשתו כתב חייב במזונותיה. משום דגבי בניו אינו חייב אלא עד שיהיו בני שש כמש"ר בא"ע סימן ע"א דעד אותו זמן מוטלין עליו ואינן יכולין לשאול על הפתחים ובאשתו חייב לה מתנאי ב"ד אף שהיא יכולה להתפרנס ממקום אחר וק"ל: וכן לא לאשתו אע"פ שהוא חייב במזונותיה כו' עד סוף העניין כ"כ ג"כ בעה"ת בשער

א' חלק א' והעתקתי ל' בדרישה ע"ש וכאן בפרישה באתי לכתוב דרך שבו נתיישבו כל הדקדוקים אחר שאקדים מה שנ"ל מסברא והוא דמזונות אשתו בין למ"ד שהם דאורייתא בין למ"ד דרבנן עכ"פ מסתברא דלא חייבו התורה ולא חכמים בתורת חוב דהיינו להרעיב נפשו וליתן מזונות לאשתו עכ"פ כדין ב"ח אלא חייבו תורה או חכמים להיות אשתו כגופו דהיינו ליתן לה שארה וכסותה כמו שמאכיל ומלביש נפשו ואף שקנו ממנו בק"ס על כתובתה ומזונותיה מ"מ לא קנה כ"א ע"פ מה שחייבתו תורה וחז"ל וכפי הנהוג וז"ש הרי"ף ובה"ת דמזונות אשתו דרבנן ר"ל הם פירשו מ"ש בתורה שארה דר"ל שהיא תשוה לו ומחויב לפרנסה ממה שהוא אוכל וכמ"ש בדרישה והיינו דווקא בחייו אבל מה שחייב נפשו ליתן לה מזונות אחרי מותו ודאי בתורת חוב גמור חייב נפשו שהרי אחרי מותו אין שייך לומר שלא קבל עליו אלא לפרנסה עמו. ובזה מתיישב הכל דאף שכתוב בתורה שארה וס"ל לרבינו דמזונות דאורייתא וגם קבל עליו כן בשטר כתובתה מ"מ קדם לה ב"ח מטעם שכתבתי דלב"ח חייב בתורת חוב משא"כ אשתו דכשאין לו מזונות לנפשו פטור ממזונותיה ואף אם לותה מאחרים בש"ח שזמנו מוקדם לזמן ב"ח שלו. מ"מ הש"ח אינו עליו. אלא שהוא מחויב ליתן לה מזונות ולא חל החיוב דשט"ח עליו. וכמ"ש בעה"ת בהדיא וזהו דווקא כשלוה הוא בשט"ח משא"כ כשלוה הוא בע"פ דאז שניהן שווין ואין קדימה להלוואתן דאף אם היא לוותה בשטר מ"מ כיון שאין הש"ח נכתב עליו רק עליה. ועתה בעת הגבייה חל חיוב שניהן שוה עליו ומש"ה חולקים ואיזה מהם שיבא לגבות תחלה קודם. ודוקא בלותה שאז הוא מחוייב לשלם מזונותיה דלשעבר והם עליו לע"ע בחוב משא"כ במזונותיה דלהבא מטעם שכתבתי דכיון דלא נשאר בידו כלום לפרנס נפשו גם פרנסת אשתו אין עליו בתורת חוב ואף שמניחים לו מזון ל' יום וכסות י"ב חדש ובא"ע סימן ע' כתב בשם הרמ"ה דאפי' אי ליתליה מזוני אלא לחד יומא חייב למיזן אשתו מינייהו או למיכל בהדיה ממאי דאכיל מ"מ כיון דמן הדין היה הב"ח נוטל הכל אלא שהתורה נטלה מב"ח וזיכתה לו וכנ"ל וילפינן דלו ולא לאשתו מש"ה אין חיוב מוטל עליו ליתן לאשתו מאלו מזונות שזכתה לו תורה מדמי ב"ח (מיהו י"ל דצריך לחלוק עמה אלו מזונות שזכתה לו תורה וכמ"ש בש"ע ע"ש) ומיושב נמי דהוצרכה המשנה דהניזקין הנ"ל ליתן טעם דלאחר מותו המלוה קודם לה מפני תקון עולם דהא כבר כתבתי דלאחר מותו מתורת חוב קבל עליו לפרנסה ואף למ"ד מזונות דרבנן מ"מ לא גרע ממקבל עליו ליתן מתנה דמתנה מוקדמת קודמת מדאורייתא לב"ח מאוחר וק"ל והשתא א"ש נמי דקאמר דאע"פ שאשתו סמוכה עליו והיא כגופו כו' דזה עיקר הטעם דאין לה שום צד חיוב עליו כ"א זה וק"ל. וא"ש נמי דאע"פ דקי"ל

שיעבוד מלוה ע"פ דאורייתא מ"מ כתב דהלוואה למזונותיה (שלה) [שוה] לו מטעם שכתבתי דהא גם מה שלותה למזונותיה ועליו לשלמו עתה מוטל עליו זה החוב מן התורה אלא דאין לו שום קדימה כיון שהש"ח לא נכתב עליו כ"א עליה וכמ"ש בעה"ת הנ"ל ודוק היטב כי נראה שבדרך זה נתישבו כל הדקדוקים הנ"ל גם נסתלקה תמיהת ב"י שכתב ז"ל וק' כיון שכתב לה בכתובה ומזונייכי הרי נשתעבד לה בשטר ושיעבודא דאורייתא כמו שיעבוד דמלוה ולמה הקדים לה מלוה בשטר כו' ע"ש שנדחק ביישוב וכתב שמזונות דמכאן ולהבא עדיין לא הגיע זמנו וכו' וק' דהא הרשב"א הוכיח דכיוצא בזה חל עליו החיוב אף שהוא מכאן ולהבא וכמ"ש לשונו בדרישה וראייה ממזונות בת אשתו שטורפת אפי' ממשעבדי אף מכאן ולהבא ועמ"ש בדרישה:

סעיף מב

ול"מ שלא תטול אשתו מזונותיה כו' דברים אלו כתב בעה"ת אבל בל' אחר כתבתי ל' בדרישה ע"ש ורבינו שפתח בל"מ שלא תיטול להבא וסיים באלא אפי' תפסה כו' שהוא ג"כ להבא ק"ק דלאו דבר והפוכו הוא וצ"ל דה"פ ל"מ שלא תיטול ר"ל אחר שבא ב"ח לגבות חובו שאין הב"ד נזקקים לפסוק שתטול מזונות במקום שיש ב"ח אלא אפי' אם תפסה מעצמה קודם לכן ומפני שאין מדרך האשה לתפוס לנפשה היכא שבעלה עמה קאמר כגון שהלך כו' והא דקאמר דמוציאין מידה אע"ג דבמטלטלין אין קדימה ה"מ כשקדם וגבה המאוחר או זה שהוא בעל פה בב"ד אבל מה שתפסה מעצמה בלא שומת ב"ד כאילו לא עשה כלום. וכמש"ר בסימן ק"ד ס"ה מ"ה מוציאין מידה. וי"א שאם קדמה היא למלוה שתשבע ותטול הצריכה שבועה כדין ב"ח מוקדם שצריך לישבע לב"ח מאוחר שלא נפרע מחובו כמש"ר ר"ס פ"ב וה"נ צריכה לישבע דלמא צררי אתפסה למזונות:

סעיף מג

בד"א במלוה בשטר דיש לו קדימה למלוה ע"פ והיינו דוקא בקרקעות אבל מטלטלין אין להן דין קדימה כמש"ר בסי' ק"ד ב"י ועד"ר: אבל אם היתה המלוה כו' ואע"פ שגם למלוה ע"פ שיעבודא דאורייתא אנכסי הלוה וכמ"ש לעיל ס"ס פ"ח מ"מ הואיל דהלוה לו בע"פ לא סמכה דעתיה דמלוה אמקרקעי או מטלטלי דלוה דהא אי בעי לוה מצי למכרם או ליתנם לאחר ועמ"ש שם בסי' פ"ח בדרישה וק"ל. או בשטר א"ל הא כ"ש הוא די"ל דקמל"ן אע"ג דלותה בשטר מכל מקום אם קדמה מלוה ע"פ של בעלה או שגבה גבה:

סעיף מד

בזמן שאין להם בגדים כו' ר"ל אלא שהוא רוצה עתה לעשות להם או שהם מעצמם עשו לעצמם בלי ידיעתו: אבל אם היו להם בגדים כו' משנה פ' שום היתומים א' המקדיש וא' המעריך עצמו אין לו בכסות אשתו ולא בכסות בניו ולא בצבע שצבע לשמן ולא בסנדלים חדשים שלקחן לשמן. ודין סדור ב"ח כדין הערכין דהא מהתם ילפינן ליה כנ"ל בסי' זה וצבע שצבע לשמן נתבאר בדברי הרמב"ם פ"א ממלוה שכתב ולא בבגדים צבועים שצבען לשמן אע"פ שעדיין לא לבשו אותן:

סעיף מה

ול"נ דלא עדיפי מספרים שלו כו' וב"י כתב דאין זה ראייה דהא כסות אין משיירים לו יותר מי"ב חדש ואילו לאשתו ובניו יותר אפילו מי"ב חדש משיירין מה"ט כיון שקנאן לשמה עכ"ל ב"י ור"ל (דלואף) [דאף] דאין מפשיטין מעליו הבגדים שהניחם לו לאחר י"ב חדש. מ"מ מתחילה בשעת הסידור אין מניחין בידו אלא הראוי לו לי"ב חדש משא"כ במה שקנה לאשה ובניו והטעם הוא דמה שקנאו לשמן הוו כאילו כבר נתנם בקניין לאחר שאין ב"ח גובה ממנו כשלא כתב לו דאקני מטלטלי אגב מקרקעי וכמ"ש בשם הרמב"ן בסמוך משא"כ אם נמצאו בידו כסות או ספרים דעליה רמיא לפרוע הלוואתה וטעמו דרבינו נראה דס"ל מדמצינו דאף דמשיירין לו מזונות וכסות ושאר צרכיו אפ"ה אין לו ספרים ש"מ דספרים אינן נקראין צרכי אדם כ"כ כי אפשר ללמד מתוך של אחרים ה"נ נאמר בספרים שקנה לבניו כיון שאין מצריכין כ"כ לא היה דעתו להקנות להן לגמרי כי אינו מקנה להן אלא מה שהוא צורך להן. והו"ל כתכשיטי כסף וזהב שקנה לאשתו ובניו דאמרינן דלא הקנה להן לגמרי וכדמסיק רבי' לכ"ע. גם הבעה"ת שער א' כתב דלא מסתבר ליה דברי ר"י אברצלוני אלא כסות דתנן תנן ספרים דלא תנן לא תנן והב"י הביא וכתב עליו ז"ל ואין זה הכרעה דאטו תנא כיי רוכלא ליזיל ולתניותני כסות וה"ה לספרים עכ"ל ואני אומר דהדין עם הבע"ת ורבינו ודייק שפיר מדתנא כסות דהוא צורך להן ולא קתני רבותא אפי' ספריהן ש"מ דוקא בכסות דינא הכי ודוק: בד"א בכלי חול ר"ל בד"א דמה שקנה להם אין ב"ח גובה מהם: אבל בגדי שבת כו' דין זה יצא להרמב"ם מאחין שחלקו דמחלקים במה שעל נשותיהן ובניהן כמש"ר לקמן בסי' רפ"ח וכ"כ המ"מ ומסיק דיש מחלקים בין מלוה ולוה לאחין שחלקו שאחין אין מקנים לנשיו ובניו של אחיו אלא בגדי חול לפי שלא יפשיטום ערומים משא"כ בעל לאשתו שמקנה לה גם בגדי שבת והא ראייה שבאחין לא אמרו אלא מה שעל נשיהן ובניהם ממש ולא במה שלא לבשו מעולם עכ"ל המ"מ ור"ל דכאן בבעל חוב דמיירי בשקנה להן קודם שלוה וכדמסיק בשם הרמב"ם ובדידיה תליא מלתא להקנות להן ובודאי הקנה לה גם בגדי

שבת. משא"כ באחין דמיירי שהלבישן מתפוסת הבית ואין תליא בהקנאה דבעל אלא באחין שמחלו ובזה אמרינן דלא מחלו בגדי שבת: מפני שהיא עולה עמו ילפינן לה מדכתיב והיא בעולת בעל: ומש"ר די"א שאין חילוק כו' בתשובת ר"ש כהן חלק ב' סימן ר"י פרשו דר"ל אפי' מתכשיטין שקנה לה אינו גובה מכל הנשים ופסק כן אם תפסה ובתשובה הארכתי ע"ש וגם בש"ע בסימן זה ובא"ע סי' צ' רשמתי קצת ממנו ע"ש: והוא שכתב לו דאקנו כו' דבלא"ה הא קי"ל לוה וקנה ומכר או נתן לא משתעבד וה"נ מה שהקנה להם הוי כאילו מכרו לאחר וצ"ע לפי מה שנתבאר לעיל סימן ס' שהגאונים תקנו שאין מגבין לב"ח ממטלטלי שמכר או נתן אפי' כתב לו דאקני ושיעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי אי התקנה קאי נמי אמה שקנה לאשתו ובניו או לא ונראה לפשוט זה מהא דהשמיט בש"ע דין זה דהרמב"ן בדכתב לו אקני שהוא פלאי למה השמיטו כיון דרבינו כתבו סתם בלי מחלוקת אם לא שתאמר דס"ל לש"ע דלפי מאי דתקנו מפני תקנת השוק דאין גובין ממה שמכר או נתן ה"ה דאין גובין נמי מהאשה וק"ל:

סעיף מו

יראה שהיא כו' סתם וכתב שהיא נאמנת ולא כתב בשבועה אבל סתמו כפירושו דמי:

סעיף מז

לצורך כל הדברים שפירשתי ר"ל לעניין מזון ומלבוש אבל אם לא היו לו כלי אומנות הנ"ל בתחלה אין סברא שמניחין לו עתה מקרקעי ליקח לו כלי אומנות יותר ממה שהיה לו קודם גביית החוב אם לא שהיו לו כלים הנ"ל ונאבדו לו קודם גביית החוב בהא איכא למימר דמניחין לו קרקע כדי לחזור ולקנות מה שהיה לו קודם שנאבדו ועיין מה שתכב עוד מזה בסמ"ע:

סעיף מח

התנה עמו כו' לשון זה משמע שהוא מתנה שלא יבקש מבית דין שיסדרו לו והוי כאילו מתנה בשביעית על מנת שלא תשמטני בשביעית:

סעיף נ

כדרך שאחד כו' לשון כדרך משמע שזה הוא פשוט גם סיים וכתב עליו דהרמ"ה כתב שדין סדור נוהג כו' משמע הא בדין השבת העבוט מודה הרמ"ה וקשה מאי פשיטותא דהא מהא והרמ"ה דפליג כאן אסדור פליג נמי אהשבת העבוט וכמש"ר בשמו בסכ"ה וצ"ל דבעה"ת מדמה השבת העבוט לדין כניסה לביתו דבכניסה לביתו הכל מודים דברייתא הוא דמיעטה כל הני אפילו מאיסורא דאי ממלקות הא אפילו במלוה שעבר ונכנס לבית הלוה ומשכנו אינו נלקה משום דניתק לעשה דהשב תשיב לו והיינו השבת העבוט וממילא הא דמיעטה רחמנא שכיר וערב מאיסור כניסה כאילו מיעטן ג"כ מחיוב

השבה אבל הרמ"ה ס"ל דלא אמעיטו הני כ"א מאיסור כניסה לכתחילה וק"ל. אבל הרמ"ה כתב שדין סדור כצ"ל והוא הרמ"ה דלעיל בסכ"ה: קרוב לזה שפירשתי כו' עי' בב"י: ומהדר ליה ללוה פי' מה שצריך להחזיר דהוא כסות לילה בלילה כו'. וי"א דגם בשעת משכון מסדרין כו' הם הרמב"ם והרשב"א וכתב דבריהן בעה"ת ע"ש: ומ"ש וכ"כ הרמב"ם בפ"ג דמלוה כ"כ עד"ר: ומניח לו מטה ומצע לעשיר כו' עד"ר: יכול למשכנו ומחזיר לו לעולם במיימוני פ"ג ממלוה אין כתוב שם תיבת לעולם ולכאורה הוא מיותר ומיהו יש ליישב דה"ק ומחזיר לו לעולם ר"ל תמיד בכל יום ולילה הוא צריך להחזיר ולא יפסיק יום ולילה בלא החזרה ולא מיירי הכא במשך זמן החזרה עד שכתב עד מתי חייב להחזיר וליקח עד עולם ומש"ה דקדק השתא וכתב לשון עד עולם גם י"ל דה"ק לעולם מחזיר של יום ביום כו' ולאשל יום יקח ביום בשעה שממשכן אותו ביום ומחזיקו אותו ג'/כ בלילה לפעמים וכן בשל לילה. אלא לעולם אינו מחזיר אלא של יום ביום ולא בלילה: ומל' יום ואילך מוכרן בב"ד ל' יום הוא זמן ב"ד וע"ש במשנה דף קי"ג בדברי רשב"ג וקשה לדבריו כיון שצריך כו' עי' בב"י מה שהקשה ועד"ר: מסתברא טפי לתלות בדעת המלוה ז"ל ב"י ונ"ל שגם הראב"ד כך סובר שלא עלה בדעתו שיהא המלוה חייב להמתין ללוה לעולם כ"ו שיאמר לא בעינא לזבוני מינאי ולא בא הראב"ד אלא לחלק בין אי א"ל מעיקרא לא בעינא לזבוני מינאי להיכא דאמר בעינא דתסדרין לי דברישא אין מסדרין אלא הכל בחזקת מלוה וכשיבא אח"כ לגבות חובו גובה הכל בלי סדור ובסיפא מסדרין עכ"ל ב"י ור"ל דבזה יד הלוה על העליונה דבשעה שהמלוה בא למשכנו או הברירה ביד הלוה אם ירצה מסדרין לו מיד ומניחין בידו כל הצריך לו בצמצום כדין סדור והמותר מוכרין מיד ומגבי' להמלוה בחובו. ואם ירצה הלוה לומר לא בעינא בסדור להניח בידו כלום אלא תמשכן ממני הכל ותחזיר לי כלי יום ביום זמן מה כדין משכון דהיינו ל' יום כי סבור שבתוך זמן זה ישתדל מעות וישארו בידו כל כליו אז שומעים לו אבל בכלות הל' יום מוכרין הכל ואין מחזירין לידו כדין סדור הואיל ומתחלה לא חפץ בסדור אבל לא היה נראה בעיני ב"י לפרש דברי הראב"ד דאם אמר לא בעינא בסדור דשומעים לו ואין מסדרין לו מתחלה בשעה שבאה למשכן אבל אחר ל' יום לזמן גבייה מסדרין לו דא"כ הו"ל להראב"ד לפרש זה ולא לכתוב סתם בהא אין מסדרין ולפי ישובו דב"י צ"ל דגם מ"ש הראב"ד בסיפא ז"ל ואי א"ל בעינא דתסדרין כו'. דלא באמירתא בעינא דתסדרין תליא. אלא כלומר יאי לא אמר לא בעינא לזבוני אלא מניחה על שורת הדין והיינו לסדרו וק"ל:

סימן צח

סעיף א
שטרות מקויימים דאם לא היו מקויימים הוה א"ל קיים שטרך וחות לדינא וכמ"ש ר"ס מ"ו ור"ס ס"ב: אפי' שהה כו' בפרק הנושא אם החייב מודה פי' שמודה שח"ל אלא שטוען ודאי מחל כיון שלא תבעני עד הנה וכדין כתובה המבואר בא"ע סי' ק"א דאם שהתה כ"ה שנים ואין שטר כתובתה בידה אינה ניזונית בבית חמיה דאמרינן דמחלה ע"ש אבל אם אין החייב מודה כ"ר סי' מ"א [עיין בב"ח]:

סעיף ב
לא אבד בזה זכותו לומר שכבר קבל עליו לגבות חובי מקרקע כל שהו זה ולא יהיה לו זכות על שאר קרקעות דדוקא בכתובה הקילו ואמרינן משום דאחשבה ליטול בין הבנים כדאמרינן פ' י"נ וכתבו רבי' בא"ע סי' ק"ו:

סעיף ג
וחקירה בשטרות ישנים עיין לעיל בסימן ס"א וע"א וכן לקמן סימן קי"א:

סעיף ד
ואין יורדין לנכסיו עד שיודיעוהו וע' בב"י הטעם: ולקמן יתבאר סימן ק"ו ע"ש אבל מ"ש לקמן בסימן זה ס"ט אינו עניין לכאן דשם מיירי שזה כבר תרעו וביקש זמן מתינו לו ל' יום ולכך א"צ להודיעו אא"כ אינו רחוק מכאן אלא יום א' או ב' ימים לרמב"ם:

סעיף ה
מסלקין אותו פי' מלהיות דיין וכן הוא מעשה בגמרא פרק ג"פ:

סעיף ו
טען הלוה מזוייף הוא כו' בב"ק דף קי"ב אמר רבא הלכתא מקיימין את השטר [עי' בב"ח שהביא ל' הגמרא בדילוג] והן כלל דברי רבינו בסימן זה אלא שמוסיף בהן פרטי דינים לפרשן: וכתב הרמב"ם כו' עד ביד שליש בפכ"ב ממלוה כ"כ:

סעיף ז
ומ"ש לא בא בזמן כו' פי' ואחר ל' יום שקבעו לו לפסול השטר: ממתינין לו עוד בה"ב שם בגמרא וז"ל בעה"ת שם חלק ח' בהענין השלישי בהא נמי עבדינן כרב חסדא דאמר ממתינין אותו בה"ב זימנא בתר זימנא פי' לא שיהיו קבועים לו שלשתן יחד אלא נותנים לו יום שני ואם לא יבא נותנים לו חמשה ואם לא יבא נותנין לו שני עכ"ל: כותבים עליו נדוי וזהו נקרא פתיחא בגמרא ועמ"ש בסמוך: וממתינין לו בנדוי צ' יום פי' חוץ מל' יום הראשונים ובה"ב וכמש"ר ס"ס זה וז"ל בעה"ת שער ג' סוף אלק ח' לא בא מנדין אותו וכותבין עליו פתיחא ל' ושונין לאחר ל' יום אלו ל' יום אחרים ומחרימין לאחר ס' (וכמש"ר ס"ס ק') ולבסוף הצ' יורדין לנכסים ומתירין לו הנדוי כדאיתא בהגוזל ובמ"ק

עכ"ל ורבי' שלא הזכיר שמחרימין אותו אחר ס' יום משום דל' גמרא נקט שכתב וכותבים עליו פתיחא צ' יום והגמרא סמכה שם אמה דאיתא פרק ואלו מגלחין שמחרימין לסוף ס' וכן רבינו י"ל שסמך אמ"ש ס"ס ק' וגם בעה"ת כתב תחלה שם נדוי ולא הזכיר חרם אלא שבסוף השטר כתבו כמ"ש כאן ובגמרא קאמר טעם דלא כתבתן אדרכתא תוך צ' יומי אנכסיה משום דאמרינן דלמא אזוזי קטרח הוא או הלוקח שקנה ממנו ומ"מ כותבין עליו נדוי הואיל שלא בא לזמנם שקבעו לו ר"ן וכתב ד' ירוחם שמתרין בו בהתחלת כל ל' יום וכשהוא משיב אתינא ולא בא בעדיו לבטל השטר חוזרין ומכריזין עליו הנדוי וכבר כתבתיו לעיל סי' י"ט ע"ש: וכותבין למלוה אדרכתא על נכסיו כתב בעה"ת י"מ שנקרא אדרכתא ע"ש דורך כלומר שיהא דורך ושליט המלוה על נכסיו של לוה ורש"י פי' שהוא מל' דורך ומשיג כמו פרסא בחלא ולא אדרכיה וכל' המקרא מנוחה הדריכוהו ונוסח אדרכתא כ"ר סי' ק"ב וע"ל סי' ק"ט:

סעיף ח

אבל אם בא ליפרע כו' אע"ג דבסי' קי"ד נתבאר דגם הלוקח הרשות בידו לסלק הב"ח במעות מכל מקום אינו דומה ללוה דיכול לומר לו לקחת שיעבודי ואם אי אתה נותן לי מעות תוך ל' יום אני לוקח שיעבודי אבל הרא"ש כתב שם בפרק הגוזל דחוששין להפסד הלוקח ג"כ ובפרט הואיל ואמר הלוה אתינא ואבטל שטרו וא"כ אין בדין שלא נמתין ללוקח ג"כ צ' יום:

סעיף ט

בד"א דאמר אתינא שם מימרא דרבא ור"ל כשתבעוהו בתחלה וגם אח"כ כשהתרו בו בתחלת כל ל' יום השיב אתינא. פי' שהוא נשמט לומר עתה אבא ואביא ראייה כו' האי פי' אינו לא בגמרא ולא ברי"ף ולא בהרא"ש ולא ברש"י אלא שהרמב"ם כ"כ בפכ"ב מהל' מלוה לכך כתבו ג"כ רבי' ופי' זה מוכרח הוא דאל"כ אלא שאמר אתינא ואביא מעות ק' מ"ש מאם יאמר הריני חייב לשלם ואשתדל מעות דלא ה^ו נותנים לו זמן אלא ל' יום הראשונים וכמ"ש שם הרמב"ם בהדיא גם רבינו כ"כ בשמו סי' ק' אלא מכח שטען ברוצה להביא ראייה לבטל השטר לא כתבינן אדרכתא עד כלות עוד צ' יום וצ"ל דמ"מ צריך לטעם הגמרא. דלא נחתינן לנכסיה משים דאמרינן דקא טרח בזוזי הוא או לוקח וכ"כ גם הרמב"ם דאל"כ מ"ט ממתינין צ' יום לא פחות ולא יותר אלא ודאי אף שאומר אתינא ואבטל השטר אנו חוששין שמשקר או שמתרשל וכשיראה שמנדים אותו יעשה כל אשר בכחו לעשות וישתדל מעות או לזייף השטר וכן בשנייה וכן בשלישי: כותבים עליו מיד אדרכתא מיד פי' בלא זמן כלל כשהשיב כן לשליח ב"ד ראשון כשתבעהו וכ"כ בעה"ת שם חלק ח' וז"ל דלא גרע ממי שהלך למד"ה דכיון דלא איפשר להודיעו נפרעין

ממנו שלא בפניו וה"נ זה שלא רצה לבא לדון עמו עכ"ל וכ"כ הרמב"ם ריש פ"ב ממלוה דכשאמר מתחלה כשתבעוהו לא אשלם אין נותנין לו זמן כלל וכותבין אדרכתא. מיד ולפ"ז צ"ל דהכי הצעת דברי רבי בד"א דנותנים לו אפי' צ' יום דאמר אתינא אבל אם הוא מורד. ל"מ דאין נותנים לו צ' יום אלא אפי' צ' יום הראשונים ג"כ אין נותנים לו אלא כותבין עליו אדרכתא מיד וק"ל: אבל אם הוא מורד ואינו רוצה לבא כו' הא דלא כ"ר ג"כ דין דאם אמר אבא ואכרענו דאין נותנים לו צ' יום משום דדין זה כ"ר בסי' ק' ובסימן זה לא איירי אלא בדינים דלא שייך בהו פרעון השתא כגון דאמר אתינא ואבטל שטרא או שמורד ואינו רוצה לבא. וגם אח"כ בסי' צ"ט כתב דין זה אם אין לו לשלם ומסי' ק' והלאה מתחיל לכתוב דין אם ירצה לפרוע ודין גביית המלוה: וכן אם התביעה כו' פי' תבעו בשטר פקדון והנתבע טוען שמזויף היא שטרו ומבקש זמן לברר זייופו נותנים לו זמן כפי ראות עיני הב"ד כדין שטר הלואה הנ"ל ובכלות אותו הזמן אין ממתינין לו עוד צ' יום כדין בשטר הלואה אע"ג דצועק עוד אביא עדים ואבטל השטר אלא כותבין אדרכתא מיד אחר זמן הא' דבפקדון דלא ניתן להוצאה לא שייכי הני טעמי דקאמר הגמרא דלא נחתי לנכסיה עד צ' יום וכ"כ המ"מ פכ"ב ממלוה ע"ש ועפ"ז נתברר דאע"ג דהגמרא כתב באומר לא אתינא ובשטר פקדון ל' אחד כתבינן עלייהו אדרכתא לאלתר וגם רבי' כתב בשניהן כתבינן אדרכתא מיד מ"מ לא שוו לגמרי אלא בהא דבשניהן א"צ להשהות צ' יום אבל כל א' לפי סברתו והיינו בלא אתינא לאלתר ממש ובשטר פקדון לאחר ל' יום וק"ל ועד"ר: אלא מהלך יום א' כבר כתבתי ל' הגמרא דאמרי' עד דאזל שליחא בג' בשבתא ואתא בד' כו' והיינו יום א' והרמב"ם היה גרם דאזיל בתרי ותלת בשבתא ואתא ברביעי ובחמישי וקאי בבי דינא כ"כ המ"מ בפכ"ב ממלוה: אבל אם הוא רחוק יותר א"צ להודיעו הטפה דלא גרע מהולך למד"ה דאם א"א לאודועיד דנפרעים ממנו שלא בפניו משום דאל"כ כל א' ילוה מעות וילך לו למד"ה וה"נ דכוותא בעה"ת:

סעיף י

והא דכתבינן אדרכתא על נכסיו כשלא בא אדלעיל קאי כשאמר אתינא. וכשאמר מתחילה לא אתינא בזה כ"ר אחר כך בסי"ג פלוגתת הרמב"ם והרא"ש עי" שם ומ"ש בדרישה שם: חיישינן שמא יתקלקל פי' קרקע של מלוה שתבור ותפחות מדמיה רש"י אבל לא חיישנון שמא ג"כ יפחות הקרקע שהוא נוטל וגובה מב"ח שבודאי לא יפחיתנו במזיד אלא אדרבה יעבוד אותה לאכול פירותיו. אלא חששו שמא יארע לו אונם שלא יעבוד קרקע שלו או שאר מכה מן השמים וממילא יופסדו מטלטלין של זה שלא יהיה

לו מקום לגבות אבל בגובה קרקע ליכא למיחש להכי דא"כ גם כשישאר ביד הלוה איכא למיחש להכי וק"ל:

סעיף יא

יהבינן להו ביד שליש וכתב בעה"ת שאז יאמרו לו אם לא תביא ראיותך מכאן ועד זמן פלוני ינתן הממון למלוה ואם יראה לב"ד שיש ממש בדבריו נותנין לו זמן צ' יום: אי מרעי ליה כי' לשטר:

סעיף יב

אפי' אם הוא רחוק מכאן הרבה עד"ר שכתבתי דרבינו ס"ל דאין זה תלוי בי"ב חדש ודלא כבית יוסף:

סעיף יג

אבל כשהוא אומר לא אתינא כותבין אף אמטלטלין כן כתב הרמב"ם שם פכ"ב וכתב דכותבין מיד אפי' אמטלטלין והטעם הואיל שאמר לא אתינא הוי כאילו אמר בפירוש שאין לו ראייה ולכן ליכא למיחש שמא המלוה יפסיד המטלטלין: וא"א לא חילק בזה ר"ל אלא נותנין המטלטלין ביד שליש וקובעין לו ומן וכמש"ר לפני זה בשם הגאונים ועד"ר:

סעיף יד

נוסח הפתיחא פי' פתיחא הוא נדוי ובערוך כתב שנקרא כן ע"ש שהוא כתב הראשון שכותבין הב"ד דאח"כ כותבין אדרכתא זאח"כ שומא ואח"כ מחלטתא ומל' רבינו משמע דנקרא פתיחא ע"ש שפתחו לו בדינא: ומ"ש וכתחנא ליה בדיניה לקיומו שטריה ר"ל לקיים מה שקבל עליו כפי הנכתב בש"ח ועד"ר: וקבעינן לי' יום פלוני הא דלא כתב וקבענו לו זמן שלשים יום משום דכבר נתבאר לעיל בסימן זה דאין לזה זמן קבוע דפעמים נותנין לו יותר מל' יום ולפעמים פחות מל' יום ועי' בב"י שהביא נ"י שכתב נוסח הפתיחא בע"א בשם הרי"ף ונוסח הפתיחא שכ"ר הוא מבעה"ת שכ"כ בסוף שער ג' ע"ש. ובאמת שנוסח הלשון הוא מגומגם חדא מאי והשתא דכתב ועוד אדרכתא מאן דכר שמיה ולכאורה היה נראה לומר דלא כתבו פתיחא זו כ"א אחר כלות הצ' יום ובשביל האדרכתא ולהודיע לעולם בשביל מה כתבי לו האדרכתא דהיינו משום דאמר תנו לי זמן ואתינא ואבטל שטרא ועבדינן ליה כדיניה דנותנין לו זמן ובה"ב (פתרנו) [ומ"ש] בו והשתא ר"ל מאחר שעשינו לו כל זה כתבנו עליו נדוי ל' יום ועוד ל' יום ועוד ל' יום ולא רצינו לכתוב עליו אדרכתא כל צ' יום דילמא ישתדל מעות כנ"ל. ואחר שראינו אחר צ' יום שעדיין לא אתא כתבנו ונתננו לידו אדרכתא ומפרשינן ואזלינן באותו כתב שיהא בידו כח לגבות בו מנכסיו כדי חובו. והכל בכתב א' שכותבין לו לאחר צ' אלא שמל'

הגמרא שהבאתי לעיל משמע שכותבון הפתיחא מיד אחר ל' יום הראשונים וכן משמע בבעה"ת שם שער ג' דין ד' וה' לכן צ"ל דאין כותבין כל ל' פתיחא זו בפעם א' אלא לסוף ל' ובה"ב כותבין במותב תלתא כחדא כו' והשתא כתבינן ליה פתיחא עליה ושמתינן ליה ל' יום ואחר אותן ל' כתבינן עוד שמשמתינן ליה ל' יום אחרינא ואחד כלות הצ' יום כותבין כבר החרמנו אותו ולא אתא קדמנא וכתבינן אדרכתא אנכסיה וגם אפשר לומר דבסוף כל ל' יום כתבינן באותו כתב דפתיחא הראשונה שהוסיפו לנדותו עוד ל' יום על שלא בא ובסוף הצ' כתבינן באותו כתב שאחר שלא בא לפניהם אחר כל זה הנה כותבין אדרכתא על נכסיו ואין כותבין לו אדרכתא באפיה נפשיה ונוסח האדרכתא שכתב לקמן ס"ס ק"ב היינו היכא שאין משמתין אותו דאין כותבין עליו פתיחא כגון שאמר הריני משלם ותנו לי זמן שאלוה או אמשכן ונשלם הזמן ולא בא שכותבין תיכף אדרכתא כמ"ש בסי' ק' וכן משמע ל' האדרכתא שם שכתב בה ז"ל אתא פלוני ואפיק ש"ח על פלוני שסכומו כך וכך וזמנו ביום פלוני וקבענו לו זמן ב"ד ולא פרעו וכתבנו לו אדרכתא כו' משמע שתכף שנתנו לו זמן ב"ד ולא בא כתבו אדרכתא אבל הכא כיון שצריך לכתוב עליו פתיחא מזכירין ג"כ בסוף הפתיחא את האדרכתא כדי שלא להרבות בכתבים גם מטעם שאם יבוא אחר זמן ויביא עדים לזייף השטר דאז ודאי שומעין לו ומש"ה כותבין הכל יחד כדי שיודע שלא נחלטה קרקע זו אלא משום דלא אתא כל הומנים הללו ומשה"נ נראה דלא קרעו לשטרא אף שכתבו עליו אדרכתא כמו שהיו נוהגין בשאר אדרכתות כמש"ר בסי' קס"ב אלא יהיו משלשין השטרות ביד ב"ד או ביד נאמן ודו"ק:

סימן צט

סעיף א

לא היה לו וכו' דין תורה כו' מסדרין לו דגמרינן מיכה מיכה מערכין וכמ"ש בסי' צ"ז: ולדרוש אחריו ולא לאנום לביתו בסי' צ"ז נתבאר דגם מי שיש לו אסור לשליח ב"ד למשכנו ואפילו לכתוב מה שבביתו אסור וכמ"ש בד"מ בעמוד בשם הרשב"א וי"א דה"ק דאפילו לפי מ"ש ר"ת לעיל סימן צ"ד דכשבא ליפרע מחובו מותר לשליח ב"ד לכנוס לביתו למשכנו ה"מ מי שהוא בחזקת שיש לו וכמ"ש ר"ת לעיל: ולא להכלימו בשום דבר למד כן מדאמרינן שאם אין לו אסור לעבור לפניו משום שנא' לא תהיה לו כנושה כדאמרי' באיזהו נשך ס"ה: יש להם לדרוש אם רמאי הוא כ"כ ס"ה ויליף לה מדכתיב עד דרוש אחיך ודרז"ל דרשהו אם הוא רמאי:

סעיף ב

כעין של תורה בנק"ח דכשם שמודה מקצת טעם שבועתו משום דאמרינן שהוא נשמט מחמת דדחיקי ליה שעתא וסבר הוה לי זוזי ופרענא כן מי שטוען שאין לו נשמט משום דדחיק ליה ורוצה לפרעו מתוך הריוח ורמו עליה רבנן בתראי ש"ח כי היכי דלודי: שמסדרים לו דין סדור נזכר במקום אחר ולא נקט זה הכא אלא משום דאם ישבע סתם שאין לו כלום הוי נשבע לשקר שהרי יש לו מה שסדרו לו הב"ד ולכן קאמר שיפרוט בשבועתו שאין לו כלום יותר על הדברים כו': כדי להבריח מב"ח פירוש דאילו נתן לאחר על זמן ולא כדי להבריח הוי מתנה לזמנו ואחר שיכלה הזמן שיחזור ויתננו לו לזה א"צ שבועה שהוא בכלל מה שנשבע שכל מה שירויח יתן לו וכ"ש כמשחזיר לידו את שלו אבל כשנתן כדי להבריח אין מתנתו מתנה כלל ונוטלו מידו כ"כ בעה"ת. מזון הראוי לו פי' ולא לאשתו ובניו כמ"ש בסי' צ"ז: יתן לב' ראשון ראשון פי' ישלם לו בפרוטרוט כל פעם שתשיג ידו לדבר מועט משלם לו עד שיגבה כל חובו אבל אינו ר"ל שישלם לב"ח הראשון המוקדם ראשונה דהא אין קדימה במטלטלים וכמ"ש בסמוך ובסי' ק"ד: יכול להשביעו סוף כל ל' יום אבל עדיף טפי שישבע על הכל בפעם א' כדי שלא להוציא ש"ש לבטלה ואין הרשות ביד המלוה להשביעו כל ל' ובזה ראוי לעשות ס"ה ומש"ר בסוף כל ל' ר"ל אי גם אחר שהשביעו בסוף ל' לא אירע שהשביעו להבא יכול להשביעו שלישית וכן מוכח וק"ל:

סעיף ה

שהוא במקום אדרכתא כו' כ"כ שם בעה"ת בשם ר' האי ע"ש ואע"ג דבאדרכתא אין נותנין לו צ' יום אם לא דעומד בדיבורו ואומר אתינא ומבטל שטרו וכמ"ש סי' צ"ח מ"מ יליף מיניה מדלא כותבין עליו אדרכתא לאחר ל' והתראת בה"ב שאנו רואין שאין בדבריו ממש ה"ט משום דאמרינן דמשתמט עד דיהיה לו מעות וכנ"ל. כ"ש זה דאמר אין לי ואינו רוצה ג"כ לפרוע שאנו חושדין אותו די"ל ומשתמט עד דיהיה לו דניתן לו צ' יום ול"ד למבקש זמן לפרוע דכשאינו פורע אחר ל' יום דכותבין אדרכתא דהתם הודה שחייב ושיש לו אלא שצריך להשתדל אחר מעות ומסיק בעה"ת וכתב ובעיני כו' דכיון דחושדין אותו דיש לו ואינו רוצה לפרוע הו"ל כאומר לא אתינא:

סעיף ו

ששאלת ראובן הביא כתוב כל מה שיש לו לישבע עליו נראה דה"ק בשעה שהביא הכתב שכתוב בו כל מה שיש לו לכך הביאו לישבע עליו שאין לו יותר ושאלה זו היתה אחר שכבר נשבע עליו בתקנת הגאונים שאין לו יותר ממה שהביא כתוב לב"ד ואחר ששמעון בירר דבריו שהיה לו יותר ואפשר שבקש שמעון שלא יעשה לראובן שום סדור

כי רמאי הוא וראובן מתנצל לומר שלא בזדון עשה שלא כתבו כ"א מכח ששכחו ומכח השכחה נשבע ג"כ שאין לו יותר ועתה רוצה לחזור ולישבע שאין לו יותר מאשר נתברר שהיה לו עוד והשיב הרא"ש מאחר שנשבע שהביא לב"ד כל נכסיו הוא פסול לחזור ולישבע וממילא אין מסדרין לו אם לא שהשאיר דבר מועט כו' ולפי פי' זה צריכים להגיה בתשובת הרא"ש מאחר שנשבע שהביא בשי"ן במקום להביא בלמ"ד ואם לא נרצה להגיה הספרים צריכים לדחוק ולפרשו כמ"ש בדרישה ע"ש ותמצא מה שהוא קשה לפי פשוטו בלא הג"ה כלל ולשני הפירושים הוא דחוק מ"ש וטען שמעון שלא נשבע כו' דהול"ל וטען שמעון שנשבע לשוא כי יברר שיש לו יותר. וצריכין לדחוק ולפרש דה"ק כי ודאי נשבע בערמה שאין לו יותר וכוונתו היה שאין לו בחדר זה יותר ושהוא יברר שיש לו יותר בשאר חדרים נמצא דלא נשבע על כל מה שיש לו גם בשאר חדרים שאין לו וק"ל:

סעיף ז

לא שייך דין קדימה בדבר שאינו בעולם עד"ר מ"ש:

סעיף ח

גם אחר שתקנו כו' עד שאלה לא"א הרא"ש ז"ל הכל מדברי הרמב"ם שם בפ"ב ממלוה. ומ"ש לא הוא ולא שליח ב"ד שלא תקנו לעקור ד"ת כו' ואפי' לדברי ר"ת דלעיל סי' צ"ו סכ"ח שכתב דבשעת פירעון מותר לשליח ב"ד ליכנס לביתו הא כתב שם דהיינו כשהוא בחזקת שיש לו וכמ"ש בריש הסימן מיהו מ"ש שלא תקנו לעקור ד"ת משמע דר"ל מ"ש בתורה לא תבא אל ביתו וכבר נתבאר שם דלר"ת לא אזהרה תורה אלא בשעת משכון ולא בשעת פרעון ודוקא להרי"ף והרמב"ם (גם כמש"ר בר"ס זה בשם הרמב"ם בטוען אין לי ע"ש) ובעה"ת והרמ"ה קאי גם אשעת פרעון כמבואר שם ורבינו אף דס"ל כהרא"ש דהסכים עם ר"ת כמ"ש שם מ"מ כיון דר"ת עצמו כתב שם דלא התירו ליכנס בשעת פרעון כ"א כשמוחזק שיש לו לא נמנע מלהעתיק ל' הרמב"ם כמו שהוא וק"ל ועד"ר:

סעיף ט

ומ"ש ואם נשבע והשיג ידו כו' ואומר שיש עליו חובות לאחרים כלומר גם לאחרים ואינו רוצה ליתן לזה הביא אלא מקצת ממה שהרויח והמותר לב"ח אחרים שחייב ואפילו הן כאן ותובעין ג"כ מ"מ לא יטלו כלום כל זמן שאינם מבררים שחייב להם וזש"ר אלא בעל השטר לבד וג"כ כתב לא יטלו ממנו האחרים שאינו נאמן בהודאתו כו' ר"ל האחרים העומדים ותובעים ג"כ חלקם והוא מודה להם שחייב להם וכל זה מיירי כשידוע שהשיגה ידו לזה הממון והוא מודה בו ואח"כ כתב שאם יש בידו ממון שאינו ידוע שהשיגה ידו לזה הממון והוא טוען שוה הממון שהוא בידו אינו שלו אלא נתנוהו

לו בתורת עסקא או פקדון אינו נאמן וק"ל. וכן מבואר ברמב"ם ורבי' שינה דבריו במקצת וגם הקדים הסיפא לרישא ע"ש:

סעיף יא

שאלה לא"א הרא"ש כו' בריש כלל ק"ז כ"כ ה"ג ואין לו עדים שנתנו ליד שמעון למכור והודיעוני כל הצדדין ואף אם יש שבועה ביניהם תשובה אם לקח כו' כן הוא בתשובה: לקח מיד שמעון ב"ח חפץ הידוע שהוא של ראובן פי' שעדים ראו שנתנו ראובן ליד שמעון למכור אבל אם אין ידוע בודאי דשל ראובן הוא כי' שאין עדים שראו שנתן בידו למכור אע"פ שיש עדים שהיה של ראובן איכא למימר שמא מכר לו: אינו כלום להוציא מיד לוי נראה דר"ל מחזקת לוי ואף אם עדיין אינו בידו וק"ל: ואם אין לו אלא ע"א שהוא שלו גם אדלעיל קאי שיש עד א' שראה שראובן נתן החפץ ליד שמעון למכור ומש"ה כתב ל' שהוא שלו כמו ברישא. וגם לענין סיפא א"ש דנקטא לרבותא: ומ"ש ואינו מועיל להוציאו כו' ק"ק למה אמרינן גם בזה כיון שאם היו שנים היינו מחייבין ע"פ ממון בעד א' הו"ל מחוייב שבועה ואיל"מ. ואי משום דלא הו"ל למידע. עכ"פ הו"ל ללוי לישבע ש"ד נגד העד שאינו יודע שהוא של ראובן וי"ל כיון דאין העד ולא ראובן טוענין ברי שלוי יודע שהוא של ראובן לא משבעינן ללוי ע"ז:

סעיף יב

כתב הרמב"ם מי שהוחזק כו' שם בפ"ב ממלוה כ"כ: הוחזק התובע שאינו מסתפק בעניו של זה כן הוא גירסת ספרים המדוייקים וכן הוא גי' ספרי המיימוני שבידינו. ור"ל שהתובע יודע האמת שהלוה הוא עני ואינו מסופק בדבר ובספרי דפוס ב"י הגירסא שאינו מסתפק בעניין של זה ולשון זה כולל יותר דר"ל שהתובע יודע עניינו ומעמדו של זה הלוה שאין לו וגם יודע שהוא איש תם וכשר וק"ל: או שילוה מעכו"ם בריבית תיבת בריבית ליתא ברמב"ם ולא בבעה"ת שהביא ל' הרמב"ם וי"ל דרבינו ס"ל דפי' כן דאל"כ לא היה אוסר לזה הב"ח לעשות תחבולה שילוה מעכו"ם וישלם לו:

סעיף יג

כללו של דבר כו' ז"ל המ"מ זהו דין התלמוד שהדיין יש לו לחתוך הדין ע"פ האמת אפי' חוץ מן הדין ומ"מ כתבו המפרשים האחרונים ז"ל שאין לכל ב"ד כח בזה אא"כ הוא ב"ד חשוב ומוחזק בחכמה וחסידות ומשרבו הדיינין שאינם מומחים יש לחוש שלא יהא כל אחד פורץ לעשות לו דרך כרצונו עכ"ל וכ"כ רבי' סי' ט"ו ע"ש וגם ס"ס רצ"ו:

סעיף יד

שאלות לא"א הרא"ש ז"ל ששאלת כו' בכלל ע"ה סי' א' כ"כ ונראה דגרסי' שאלה ול"ג שאלות דהא אח"כ בכל שאלה בפ"ע כתב שאלה לא"א הרא"ש ז"ל גם בס"י ליתא וק"ל:

ראובן שהיה חייב לשמעון כו' וקשה הא תשובה זו נכללת בתשובה שאחר זו ולמה העתיקם רבי' ודוחק לומר דבא ללמדנו דאע"פ דחוב של שמעון שעל ראובן הוא ע"פ אפ"ה פסקינן כמו אילו היה החוב בשטר דמה לי בשטר ומה לי בע"פ וי"ל דבתשובה ראשונה למדנו דאע"ג דקי"ל דהנותן מתנה ודעתו שישאר ביד המקבל מתנה אע"פ שנותן בשביל הברחה אין מוציאין מידו וכמ"ש לעיל אפ"ה פסק דמוציאין מידו מכח חזקה דאין אדם נותן כל אשר לו לאחרים והוא שואל על הפתחים ובודאי לא היתה כוונתו שישאר ביד המקבל מתנה משא"כ בשאלה השנייה דשם לא היה נצרך לשאול על הפתחים דהא קרובו היה מפרנס אותו ואת אשתו וקמ"ל דאפ"ה פסק דמוציאין מידו של המקבל משום כל הני הוכחות שמוכיחין שלא נתנם לו כ"א כדי לזון אותו ואת אשתו. ומאותה תשובה השנייה לא למדנו להוציא מיד המקבל מתנה בכעין שאלה הראשונה דלא היה הוכחה כ"כ ומש"ה העתיק רבינו תרווייהו וק"ל: וצלל במים אדירים והעלה חרס בידו פ' מי שרוצה לחפש ולהביא אבנים טובות ומרגליות מהים צריך לירד אחריהן בתחבולה בעומק הים וממשמש בחול ולוקחן ומוצואן ולפעמים אינו מוצא שם שום דבר טוב רק אבנים וחרס בעלמא נמצא שהיתה כל טרחתו ותחבולתו בחנם ועל כיוצא בוה משלו משל ואמרו צלל במים אדירים והעלה בידו חרס וק"ל:

סעיף טו

וישבע מקבל מתנה כו' אבל ראובן הנותן אינו נאמן בשבועתו לחייב המקבל במה שהוא אומר וק"ל:

סעיף יז

וגובה את הקרקע כמו שהוא ואינו מוציא מידה הפירות שאכלו האי שאכלו ל"ר הוא אלא כל שתלשו ובא לידו שאכלו מקרי וכמ"ש בסימן ס"ו וכן מבואר בדברי רבינו לקמן בסימן קט"ו דכשנתלשו הפירות אין ב"ח מוציא מידו ע"ש ס"ט: אם נתן מתנה וכמה נתן פי' צריך לכלול בשבועתו אם נתן מתנה כדי שיודע למי נתן כדי לתבוע המקבל ולהשביעו שיחזיר המתנה למלוה אבל הנותן אינו יכול לפטור ולא לחייב בשבועתו את המקבל מתנה וכמ"ש בסמוך וצריך לפרוט כמה נתן דאם לא נתן אלא דבר מועט ודאי לשם מתנה גמורה נתכוון:

סעיף יח

קאמר שמואל נתוחי אין משכוני לא פי' אם ראהו בשוק מנתח דבר שאוחז בידו ושומטו ממנו ונותנו למלוה רש"י ס"פ המקבל ואע"ג דהרא"ש ורבינו סי' צ"ז כתבו דלר"ת כשבא לגבות חובו יכול השליח ב"ד ליכנס לביתו למשכנו והכא איירי בבא לגבות החוב הא נתבאר שם דר"ת לא כ"כ אלא כשהוא בחזקה שיש לו ואינו רוצה לפרוע והרא"ש

בתשובה זו השיב אמה ששאל השואל שאף אם הוא כן דאין לו מ"מ יעשה עמו מלאכה וע"ז השיב דבאין לו אינו יכול לכופו לעשות עמו מלאכה קל וחומר מאיסור כניסה לביתו וק"ל:

סעיף יט

דמספר כתובה ילפינן אע"פ שמעשה זה ג"כ היה ששיעבד נפשו באותו שטר שאני כתובה דהואיל דבכל הכתובות כתבינן כן ודאי לתנאי גמור כתבינן אבל בשאר ש"ח אין הכל כותבין כן ואם כן האי אע"ג דכתבינן אמרינן אסמכתא בעלמא היא וז"ש דמספר כתיבה ילפינן ר"ל דנוסח כתובה הוא כך:

סעיף כ

תשובה לא"א הרא"ש ז"ל תורת אמת כו' שם בדין ג': שראובן זה נתן לא' מבניו פי' של ראובן ובשעת נתינתו הבן עדיין קטן היה כדבסמוך: ושייר לעצמו זהוב כו' ע"ל סי' רפ"ב שאסור להעביר נחלה ולתתה לאחד והיינו דוקא במה שישאר לו אחרי מותו שזהו נקרא בשם ירושה אבל מה שאדם נותן בחייו אינו בכלל העברת נחלה ולכן הניח זהו' זה להיותו לכל בניו אחריו לנחלה וגם זה הבן המקבל המתנה ירש בו חלקו בשעת מותו: באלף כפולות נראה דשם מטבע היה בימיהם כן וכן משמע בריב"ש סי' ק"ח והביאו הב"י לעיל סימן ט"ו מס"ג ובריש סי' ש"מ: שאם יאמר בשעת מיתתו של אביו כו' הוצרך לזה דאם לא האמינו כך אע"ג דנתן כל אשר לו לבנו הקטן מ"מ יוכל הב"ח לומר אלו הנכסים לא נתן לך אביך אלא אלו אחרים הם שירש אביך או מצאם או ניתנו לו במתנה וכמ"ש לקמן סימן קי"ב ס"ד ע"ש פלוגתא בזה: ולא יועיל העתקה ממנו כצ"ל: וגם לא יועיל אם יעידו עדים על הקניין ואף למאן דאמר שאם לא נכתב הקניין אינו כלום ה"מ לענין שאינו יכול לטרוף מלקוחות אבל כאן היה ירא שבנו יוציא מידו בעדי קניין ולא יהא נאמן לומר פרעתי וכמש"ר ר"ס ע' ע"ש ועוד דדוקא לענין חוב אבל אם נתן דבר במתנה לאחר בקניין אף אם לא נכתב השטר מעולם המתנה קיימת דהשטר או העדים אינם אלא לראיה בעלמא וק"ל והיותר נראה דכשיש עדי הקנין לפנינו וזוכרין הענין גובין אפי' לא נכתב דכל זמן שזוכרין ההלואה מפקי קלא וכמ"ש בראיות ע"ז לעיל סי' ל"ט ומ"ג ע"ש: ואף אם הבן עכשיו קטן פי' ואין טענתו טענה ויכול האב לאכול מנכסיו וא"צ לחזור על הפתחים וא"ל הא אף אם הוא קטן מ"מ יוציאו לוי שזיכה ע"י להקטן ויבא מכח הקטן דז"א דהא לא האמין עליו אלא בנו וללוי יכול לומר נכסים אלו נתנו לי אח"כ. וא"ת א"כ מה יועיל הוצאת ש"ח דלוי כשיבא ב"ח הא יכול ב"ח לומר דלוי אינו נאמן וכי הוא זה דניתן להלוה אח"כ ז"א דמסתמא כל מה שהוא בידו הוא בחזקת

שהוא שלו מקדמת דנא אם לא שטוען מחזיק שניתן לו עכשיו ודוקא לעצמו טוען כך ולא לב"ח וק"ל:

סעיף כב

זבין גריווא דארעא במיצעא דארעיה חזינן כו' כצ"ל ופי' באמצע שדות המוכר והשדות מקיפים לה מכל צד ובס"י כתב במצעי דארעא ופירושו כמ"ש באמצע שדותיו ומזה נפל הטעות שכתוב בספרים באמצעי דאורחיה דטעי בין ארעא לאורחיה וק"ל: חזינן אי עידית כו' דא"כ אין מוכח שכיון לרמאות להיות מצרן אלא מפני שאינה דומה לשאר שדות הסמוכים לה קנה כאן וכן זיבורית וע"ל סי' קע"ה: ואי לא מפקינן מיניה פי' אי שוה לכל השדות המקיפין מסלקין אותו דקא מערים משום דינא דבר מצרא:

סעיף כג

שלא תהיה לאשתו שיעבוד כו' ע"ל ר"ס קי"א שכתב שאין חילוק בין התנה שלא יחול אליו חוב שכבר נתחייב בו או שמתנה שלא יחול עליו חוב להבא מיהו חילק שם בין נתנו לו השדה במתנה או קנאו ע"ש וכן חלקו הר"י ורבינו בני הרא"ש ז"ל בתשובה הביא ב"י בס"ס זה ע"ש: כל שכן בזמן הזה ס"א בנדון זה:

סעיף כד

ועוד שדין גמור הוא כו' ר"ל שדין גמור הוא שראויים שיבטלו כו':

סימן ק

סעיף א

לוה שאמר הריני משלם קבעו לי זמן כו' כתב הרמב"ם כו' כ"כ הרמב"ם פכ"ב ממלוה וז"ל שם סדור גביית החוב כך הוא כשיביא המלוה שטרו לב"ד ויתקיים אומרים ללוה שלם ואין יורדין לנכסיו עד שיתבענו כו' אמר הלוה הריני משלם קבעו לי זמן כו' וכמש"ר בשמו. וגם דברי רבינו שכתב לוה שאמר כו' מצורפים למ"ש בר"ס צ"ה שהוא כדברי הרמב"ם הנ"ל ואיירי גם במלוה בשטר וגם בלוה שקרקעותיו ידועים לב"ד ואפ"ה נותנים לו זמן והטעם כתב שם המ"מ שהרי עכ"פ אין הב"ד יכולים להגבות מהן לאלתר עד אחר ימי הכרזה וכתב כשיש לו מעות או מטלטלי מגבינן להו מינייהו לאלתר ומה"ט נמי סיים הרמב"ם ורבינו שאילו הו"ל מטלטלין היו מגבין אותו מיד וכתבו שיש לו לאחרים אם יש לו מעות או מטלטלי ונראה דאף אחר כלות הזמן כשבאין לגבות מקרקעות הלוה אין מגבינן מנהו מיד אלא לאחר כלות ימי ההכרזה אלא כיון שאם באו לגבות מקרקע עתה עכ"פ צריך להמתין ימי ההכרזה וזה עומד ואומר שיתנו לו זמן והוא ישתדל מעות לשלם לו במזומנים ולא יצטרך אז המלוה להמתין לו עוד מש"ה שומעין לו ואע"ג דדינא דשומא והכרזה אתמרו בגמרא בפוסקים כשב"ד יורדין לנכסי הלוה שלא בפניו או בע"כ

וגם בעה"ת כתב בשער ג' דא"צ טירפא ואדרכתא ושומא ואכרזתא ואחלטתא במקום שהמלוה והלוה והלוקח לפנינו אלא עושין מהכל שטר א' כו' ע"ש והכא איירי שהלוה בפני ב"ד מ"מ שכיר כתב המ"מ הנ"ל דזה הלוה דאינו רוצה למכור קרקעותיו מבקש זמן ישמעו לו דהא אם לא ישמעו לו ויורידו המלוה לנכסיו בע"כ דלוה אז עכ"פ יצטרך להמתין עד כלות ימי ההכרזה דכל בע"כ כשלא בפניו דמי ולא כתב בעה"ת שא"צ טירפא כו' אלא כשהלוה מגבה מדעתו וק"ל: ואין מחייבין אותו ליתן משכון שאילו היו לו מטלטלין כו' המשך דברי הרמב"ם נ"ל דהכי הוא זה שבא לגבות חובו והלוה מבקש זמן והמלוה טוען ובקש מהב"ד שיתן לו הלוה משכון עד שיגביהו חובו ודאי דעתו על המטלטלין דאילו קרקע א"צ ליתן לו שכבר משועבדת ועומדת ברשותו ומי יקחנה ואם ירא שיש מוקדמים אזי לא יועיל לו נתינתה במשכון. ע"ז אמר אם יכול לברר שיש לו מטלטלים א"כ לא יתן לו זמן כלל ואם אינו יכול לברר הרשות בידו להטיל חרם ע"ז אבל אין משביעים לו על זה עד שיתנו לו זמן תחלה וק"ל: ואין מחייבין את הלוה להביא ערב עד שיתן נראה פשוט דזה קאי אף אם אין לו קרקעות ידועות דמ"מ אינו יכול לומר תן לי ערב או ישבע לי מיד שאין לו עד אחר זמן ב"ד אם מבקש זמן דכמו שהאמינו מתחלה בשעת ההלואה כן יאמינו גם עתה זמן ב"ד וע"ז מסיק רבינו וכתב דאם ירא שישמיט עצמו ולא יוכל להביאו אח"כ לדין או שיש לו מטלטלין בסוד ויבריחם ביני וביני ומבקש ליתן לו ערב או ישבע לו מיד שאין לו דצריך ליתן לו ערב אבל משכון מטלטלין עכ"פ לא שייך לתבוע וכמ"ש וק"ל: צריך ליתן ערב ע"ל סי' ע"ג דין אם המלוה ירא שהלוה יבזבז נכסיו יכול לעשות עיכוב כו' ע"ש ומ"ש רב אלפס כתב בתשובת כו' בעה"ת בשער ג' הביאו: ואם אמר התובע כו' עי' בתשובת הרא"ש כלל פ"א:

סימן קז

סעיף א

מצוה על היתומים כן הוא בכתובות דף צ"א קאמר רב פפא דפריעת ב"ח הוא מצוה ואי אמר לא בעינא לקיים המצוה מכין אותו עד שתצא נפשו כמו שאמר לא אשב בסוכה כו' וזש"ר וכופין אותו כמו כו' וק"ל וברי"ס ק"ח כתבתי ל' רשב"ם דכתב דאף רב הונא ס"ל דפריעת ב"ח מצוה ואדרבא הוא מוסיף אדר"פ וצ"ל דאפי' יתומים קטנים חייבים לשלם משום דגם הן בני מיעבד מצוה נינהו ואליביה כופין גם הקטנים לשלם כשהוא בא' מג' דרכים וכמש"ר שם ע"ש ודו"ק:

סעיף ב

בד"א שהניח כו' עד שמצות כיבוד כו' כל' רבינו וטעמו כ"כ התוס' שם פ' הכותב ודלא כרש"י שכתב פ' מי שהיה נשוי דבהניח להן מטלטלין אינה אלא מצוה דרבנן בעלמא ומש"ר שאז נשתעבדו אלו הנכסים ר"ל שהמלוה סמך דעתו עליהן בשעת הלואה וממילא נשתעבדו לו וכאילו לא נפלו לפני יתמי כלל. ומש"ה כופין את היתומים לשלם מהן כשבאין לעכב. אבל אמטלטלין של אביהן הלוה לא סמכה דעתיה דמלוה מתחילה כיון שיכול להבריחן הלכך אין כופין: ומש"ר דבלא הניח להן אביהן כלום דאפילו מצוה ליכא בהג"א פרק הכותב תלה הדבר בפלוגתא דפ"ק דקידושין אם אדם מחוייב לכבד אביו משלו או לא:

סעיף ג

דמטלטלי דיתמי כו' גם בר"ס ק"ח כ"ר ז"ל דין תורה מקרקעותיהן כו' ור"ל דאפילו לפי מה דקי"ל דשיעבודא דאורייתא ואפילו מלוה ע"פ ה"מ בקרקעות וכמש"ר בס"ס פ"ח סל"ח ע"ש מיהו הא דכתב דין תורה ל"ד קאמר דהא גם מדרבנן לא משתעבדי כ"א מתקנת הגאונים וכמש"ר בסמוך בסי"ג ואע"ג דקי"ל דיורש במקום מוריש קאי מ"מ הם לא לוו ואין עליהם אלא מצוה ועוד נראה דלא אמרו יורש במקום מוריש קאי כ"א לאחר התקנה שיגבו מהם גם מטלטלים וק"ל: ומ"ש אפילו הם מופקדים ביד המלוה או ביד אחרים זו ואצ"ל זו הוא ואפשר לומר דהו"א דדוקא כשהן מופקדים בידו בחיי אביהן ולא גילה דעתו שסמך דעתו עליהם כשיעור חובו מש"ה אין כופין משא"כ במופקדים ביד אחרים אבל ג"ז כבר אשמועינן דכשהן ביד היתומים דאינן משועבדים לו וע"ל סי' ס"ד דשם מבואר דהמחזיק במה שהופקד בידו ואמר מחיים תפסתו למשכון דאינו נאמן אם לא שיש לו עדים שהיה המפקיד רוצה לקחתו מידו והוא לא רצה ליתן:

סעיף ד

נשבע היורש היסת אע"ג דהוא ליפטר ולעיל ס"ס ס"ט וע"ה וסי' ק"ח ס"ג כ"ר דאין משביעין ליתומים אלא היכא דבאים לגבות ולא היכא דבאו ליפטר ואין לתרץ דרי"ף סבר כבעה"ת שכ"ר בשמו שם דהיתומים צריכים לישבע היסת כשבאים לפטור דא"כ לא הו"ל לרבינו להביא דברי רי"ף בכאן סתם בלי שום חולק עליו דמשמע דס"ל כוותיה וי"ל דשאני הכא דהחוב ידוע שעדיין חייב לו הלוה אלא שהיורש טען שלא ירש כלום והמלוה טען ברי שירש ולפי טענתו דמלוה חייב לו היורש ודאי והו"ל כשאר טענות ברי שיש לאדם על חבירו והלה כופר דנשבע משא"כ בסי' ס"ט וע"ה דאין ידוע וברור שעדיין חייב לו. ובזה נתיישב ג"כ מש"ר בסי' ק"ח ס"ג ז"ל ואני כתבתי למעלה שא"צ שבועה כו' דשם ג"כ באינו ידוע שעדיין ח"ל מיירי. ומש"ה כ"ר שם ואני כתבתי למעלה

ולא כתבו כאן וק"ל: אבל אין להשביע משום תקנת הגאונים כו' פי' ואע"פ שלא טען עליהם אלא שמא מ"מ ישביעם שבועת הגאונים שנתקנה ג"כ על שמא שמא יש לו ממון כמש"ר ר"ס צ"ט:

סעיף ה

יורש שמכר כל הנכסים כו' כ"כ הרא"ש ר"פ מי שמת והבעה"ת בשער ד':

סעיף ו

ואם היורש רוצה לסלק המלוה במעות כו' לכאורה משמע דוקא במעות וכ"כ ב"י סי' ק"ב ס"ב במחודשים שמדברי רבינו דהכא משמע דדוקא במעות יכול לסלקו אבל לא במטלטלי שלהם ע"ש אבל ל"נ לי כלל דהא תכף אח"ז כ"ר ז"ל אבל אם אין ליורש משל עצמו לא מטלטלי ולא מעות אלא קרקע כו' משמע דבמטלטלי יכול לסלקו כמו במעות וכן משמע בבעה"ת שם ולכן נראה דמעות דנקט רבינו ל"ד דכל מטלטלי שיכול להוליכן לימכר למקום שירצה הן שוין למעות. א"נ משום דאם יש להיורש מעות ומטלטלין שלו צריך לסלקו במעות דוקא וכמ"ש בעה"ת שם דבכה"ג אמרי' דלא עדיף מגברא דאתא מחמתי' מש"ה נקט רבינו תחלה מעות וק"ל: שאין מכריחין לאדם ליטול כו' ובעה"ת שם הוסיף בטעם וב"י הביאו והוא משום דחיישינן דלמא ארעא דיתמי גזולה היא אבל במעות לא שייך ה"ט ונראה דרבינו לא כתב ה"ט בפירוש משום דס"ל כיון דבמטלטלי יכול ג"כ לסלקו אע"ג דאיכא למיחש בהו נמי שמא גזילה הם ולית בזה תקנת השוק (דמי) בגנב ופרע בחובו ה"ה בקרקע וגם הבעה"ת כתב שם דאיכא דלא ס"ל ה"ט משום דאדרבה כי טורף עתה מהלוקח כי ימצא שהיא גזולה לית ליה למהדר אמידי וכי יקח עתה מהיורש וימצא גזולה יכול אז לטרוף מהלוקח ע"ש ונראה דדעת הרמב"ם היא דמ"מ אין לב"ד להיות נזקק למלוה וליטול קרקע של היורשים וכיון די"ל שיגיע להמלוה מזה הפסד שתהיה גזולה ולא יהיה להיורש אחריות במה לפרוע ויזעוק אז על הב"ד מש"ה יעמוד על דינו ליקח משועבדים שבטח אביהן ואם יגיע לו היזק יגיע:

סעיף ז

או מלוה בשטר ולא שיעבד לו כו' פי' ומכרו מטלטלים והא דמשמע דאם שיעבד לו מטלטלי א"ק טורף המטלטלי מיד הלקוחות צ"ל דמיירי במקום שלא נתפשטה תקנת חז"ל משום תקנת השוק כמש"ר בשם הרא"ש בסי' ס' ע"ש: לדברי רב האי גאון כו' עד וא"א הרא"ש ז"ל תמה כו' מקור דבריהם הוא בפרק מי שמת דאמרינן שם מי שמת והניח נכסים מועטים הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים ואר"י שאם קדמו היתומים ומכרו מה שמכרו מכרו ואין מוציאין מידם פי' ואין מוציאין הקרקעות מיד הלקוחות. ואם הבנות יזונו מן דמי הקרקעות בהא פליגי רב האי והרא"ש שם. והרא"ש תמה עליו

כו' ע"ש ובא"ע סימן קי"ב כי שם מקור דין זה: ומ"ש למה הדבר דומה למלוה ע"פ שיצא על היתומים ומכרו כו' קשה מאי מביא ראייה מזה דלמא רב האי דסבר גבי מזונות בנות דגובין ממעות של הקרקעות שמכרו האחים ג"כ סובר דב"ח גובה מהני מעות דהא גם רבינו סבר דשוין הן דהרי כתב ואם אין ב"ח יכול לטרוף מהלקוחות כו' לדברי רב האי שפי' בההיא דיתומים שקדמו כו' ה"נ כיון דב"ח גבי ממטלטלי ונראה דה"ק דדבר זה דומה למלוה ע"פ שיצא על היתומים ומכרו הנכסים שאין המלוה יכול לטרוף מהלקוחות אפ"ה אין הב"ח גובה מהדמים לדינא דגמרא ולא אמרינן הואיל והמעות הם תמורת הקרקעות שהם עומדים במקום קרקע ויגבה ב"ח מהם הה"נ גבי מזונות בנות אין עומדין במקום קרקע ומאי את אמרת דהני מעות לא גרעו ממטלטלי ומטלטלי דיתמי משתעבדי לב"ח השתא מדינא דהגאונים ע"ז כתב ולאו הני זוזי שביק אבוהון ובהני זוזי שהם תמורת הקרקעות שמכרו לא תקנו הגאונים והשתא א"ש דכתב למה הדבר דומה למלוה ע"פ כו' דנקט זה להיותו פשוט דבזה הכל מודים דהדין כן לדינא דגמרא וכן משמע בהדיא שם ל' בפסקי הרא"ש ר"פ מי שמת דזה פשוט הוא לדינא דגמרא וכ"כ ר"י נכ"ו ח"ג בשם הרמב"ן והרשב"א ע"ש וב"י הביאו ר"ס ק"ח ולפי מ"ש א"ש שכתוב בכל ספרי ח"מ שלפנינו בדברי הרא"ש ולאו הני זוזי שביק אבוהון כו' וא"צ להגיה דלאו כמו שהוא כתוב בפסקי הרא"ש ואע"ג דרב האי תלה פסקיה בתקנת הגאונים שהרי כתב לבתר דתקינו מזוני כו' ואם כן מה תמה עליו הרא"ש מדינא דגמרא י"ל דס"ל להרא"ש דאלולי דס"ל דהמעות עומדים תמורת הקרקעות לא היה עולה על דעתו לומר שגם במעות אלו תקנו רבנן שיזונו הבנות מהן מיהו אף שהן תמורת הקרקעות אי לאו תקנתא דרבנן ס"ל דלא היו ניזונות מהדמים דלא עדיפי מהניח להם אביהם מעות והרא"ש תמה דאי איתא שהן תמורת הקרקעות היה נהן דין קרקע להיות מלוה גובה מהן ודו"ק ובמ"ש נתיישב נמי מה דסיים רבינו וכתב ז"ל נמצא דלפי דבריו אין ב"ח גובה כו' דק' מאי נמצא דקאמר הלא הרא"ש כ"כ בהדיא למה הדבר דומה כו' ולפי מ"ש ניחא דהרא"ש ל"ק בפירוש אלא דמדינא דגמרא אינו גובה והוא סיים וכתב דאפילו לבתר התקנה אינו גובה דומיא דמזונות וק"ל ומש"ר על דבריו ונ"ל כו' כתבתי פירושו בסמוך:

סעיף ח

ומיהו א"א הרא"ש ז"ל כתב כו' ק' למה לא הביא ראיה דהרא"ש סבר שאף בקרקע אין חייבים לשלם ממ"ש על דברי רב האי למה הדבר דומה למלוה ע"פ כו' וע"ק דלעיל מזה כתב ונ"ל שאם מכרו קרקע שחייבים לשלם כו' מדכתב ונ"ל ולא כתב ול"נ משמע דלא אתא לאיפלוגי אדלעיל אלא בא לפרש ולחלק בין קרקע למטלטלי וז"א דהא הרא"ש

ודאי מיירי באם מכרו קרקע כמ"ש לעיל וא"כ ממילא חולק עליו ונלע"ד ליישב דטעם רבינו הוא משום דאין מוכרח מדברי הרא"ש הנ"ל לומר שמזיק שיעבודו של חבירו אין חייב לשלם דמ"ש שאין ב"ח גובה מן המעות שבידם י"ל דר"ל שאין גובה אותם מכח חוב אביהם כמו שסבר רב האי אבל יכול להיות דמכח מזיק שיעבוד הם חייבים לשלם לו ונ"מ בזה דאם גם היורש חייב לב"ח שלו שלוה הוא מאחר שגם הוא יכול לגבות מהני מעות לאפוקי אם הם חייבים לשלם מכח חוב אביהם כמו שסובר רב האי. ב"ח של אביו נוטל כל המעות הללו ואין הב"ח שלו יכול לגבות ג"כ מהן (ואע"ג דאם ירשו מטלטלי דמצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם כתב הרשב"א דאם יש עליהם חוב מחמת עצמן שהוא מוקדם לחוב אביהם שאני התם דלא ירשו אלא מטלטלים אבל הכא דירשו קרקעות והמעות הללו דמי הקרקעות במקום קרקעות עומדים והקרקעות היו משועבדים לב"ח אביהם מש"ה ודאי הוא מוקדם וק"ל) ולכן כ"ר ומיהו א"א הרא"ש ז"ל כו' ר"ל אע"ג שמזה דלעיל אין מוכרח שיסבור דאין חייב לשלם מדין מזיק כמ"ש מ"מ בתשובה כתב בהדיא דאין חייב לשלם כלל שאפי' מזיק שיעבודיה של חבירו ליכא ועיין בכלל פ' סי' ט"ז שם כ"כ וס"ל שזה דומה לדוחק סלע של חבירו עד שנפלה לים שפסק לקמן סי' שפ"ו דפטור מדיני דגרמי כיון שהוא מונח בעין וראוי להביאו ע"י שישכור מי שידע לשונו ע"ש: אע"פ שנראה לחלק כו' עד"ר:

סעיף ט

גבו קרקע כו' כן הוא בגמרא פ' י"נ והטעם משום דאית ביה מדר"נ שאומר מוציאים מזה ונותנים לזה:

סעיף יא

ומש"ר והיורש טוען שלאחר מיתה תפס כו' הוא מעשה שם בגמרא ופסק ר"נ דאי לית ליורש ראייה נאמן התופס במגו דלקוח הוא בידי ולדינא דגמרא כ"כ וכדמסיק רבינו ומ"ש לעיל בסימן ק"ה ס"ד שאם כבר מתו מהני תפיסה היינו בזמן הזה וכתבו התוס' והרא"ש שם דא"צ היורש להביא ראייה דלאחר מיתה תפסי' אלא כיון דאית ליה ראייה וסהדי דתפס מיניה ובע"כ גזלה הימנו וליכא תו מגו דלקוח כו' וכן בקיצור פסקי הרא"ש. ורבינו סתם כאן כל' הרמב"ם פי"א ממלוה וסמך אמ"ש במקומות אחרים דאם תפסו מידו בחזקה אינו יכול לומר לקוח הוא בידי וממילא אינו נאמן לטעון עליו כדי דמיו כיון דאיכא עדי ראיה בידו שחטפה ממנו וק"ל: או ישבע המלוה שכך וכך הוא חייב לו נראה פשוט דאיירי ג"כ כשאין היורשים יודעים כמה ח"ל דהרי לא התחיל רבינו לכתוב שהיו מחולקים עמו בסך החוב ומן הדין לא הו"ל לישבע על טענה זו אלא היסת כיון שהוא מוחזק ואית ליה מגו דלקוח כדין הטוען לקוח אלא אגב שבועה דמחיים תפסתי

שמכחישין אותו היורשין וצריך לישבע כנגדן ש"ח כיון שמודה שגוף המטלטלין אינו שלו אלא שיש לו שיעבוד עליהן מש"ה נשבעים אגב גם ע"ז ש"ח ועד"ר שם כתבתי שנ"ל שכן הוא כוונת ב"י וכתבתי ג"כ דיותר נראה דעל שניהם אינו נשבע אלא היסת קאמרי הרמב"ם ורבינו: ויכול לטעון עד כדי דמיהן ודוקא בדבר שיכול לטעון לקוח הוא בידי וכ"כ המ"מ:

סעיף יב

ואם תפס מש"ח פי' ובש"ח לא יכול לטעון לקוח הוא בידי כדי לגבות חובו דהא צריך כתיבה ומסירה וליכא מגו ואינו נאמן לומר כתיבה כזו היה לי ואבדתי דהא לעיל סי' ס"ו פסק בשם ר"י דא"נ בזה ע"ש: כתבתי למעלה בסי' ס"ד שם נתבאר דבעי מלוה ראייה. ומיהו מ"ש שם דיביא ראייה שתבעם מחיים ולא רצה להחזיר לו נראה דא"צ כאן ראייה כ"כ דדוקא התם דאיירי בהפקידו בידו השטרות משום הכי לא מהני ראייה במה שראו הש"ח בידו מחיים. אבל בלא הפקידו בידו סגי בראייה שראו בידו הש"ח בחיי הלוה דאין סברא לומר דאע"פ שראו בידו אכתי מצי למימר שמא אבינו הפקידם לידך. דטענה כה"ג דלא שכיחא אין שומעין להן. והראייה דמסיק שם רבינו וכתב ז"ל ומיירי שיש עדים שהפקידו בידו כו' משמע בהדיא דבליכא עדים לא טענינן ליורשין שמא הפקיד אותן לידך ואם לא ראו בידו מעולם ודאי נאמן במגו דלהד"ם אלא בראו בידו איירי דבשאר מטלטלים נאמן במגו דלקוח משא"כ בשטרות כיון דליכא בידו שטר קני לך איהו וכל שיעבודיה וק"ל:

סעיף יג

כתב א"א כו' כ"כ פ"ק דב"ק: וסמך המלוה ז"ל ב"י מ"מ אפי' בתר תקנת הגאונים מהני ליה תפיסה כגון אם אין לו עדים או שטר שזה ח"ל כך וכך שאם לא היה תופס לא הוה מגבינן ליה וע"ש באשיר"י דכתב דבדורות הללו מטלטלי וקרקעות שוין הן לכל מיני שיעבוד מדינא דגמרא ולא מכח תקנה לחוד דהאידנא סומכין עליה מתחלת הלואה כו' ע"ש שכתב ראייה לדבריו [וכמש"ר] ס"ס תי"ט ע"ש מילתא בטעמא וגם ר"י נתיב כ"ו ח"ג [כ"ב]. ונראה דלפ"ז אם הניח להן אביהן מטלטלים וקרקעות צריכים לתת להמלוה מטלטלין אף אם לא שיעבדם לו בשטר בחייו ובמותו. כמו שהיה הלוה צריך ליתן לו. ומש"ר בסמוך סי"ז דאם ירשו קרקעות ומטלטלים דאין גובים המטלטלים י"ל דלתקנת הגאונים הדין הכי אבל האידנא גובה מטלטלין אלא שא"כ הוא לא הו"ל להשמיט האי דינא. בפרט ר"י שכ"כ בדין גביית ב"ח מיתומים והו"ל ג"כ האי נ"מ. ודוחק לומר שסמך אמ"ש בסימן תי"ט. ואיפשר דכולי האי לא השוווהו: וכופים אף במטלטלי כצ"ל ואף

מעות שירשו בכלל מ"ו ר"ש ז"ל ופשוט הוא וק' פשיטא מאי קמ"ל בזה דכופין: ומ"ש וכ"כ הרמב"ם כו' שם פי"א דמלוה כ"כ:

סעיף יד

ובמערב כותבין בש"ח כו' וז"ל פי"א ממלוה ועוד גובה בתנאי יותר מהתקנה לפי שבתנאי זה אף אם הניח קרקע ומטלטלי גובה מן המטלטלים אף מהיתומים מן הדין שתנאי שבממון קיים וכן מוכח ממש"ר בסמוך סי"ז ז"ל ואם ירשו קרקע ומטלטלי ואין מפורש בשטר שיגבה כו' משמע הא מפורש בו היה גובה מטלטלין אבל בא"ע ר"ס ק' הביא רבינו לשון הרמב"ם ולא כתב שם שגובה בהתנאי יותר ע"ש. וגם ל' יותר י"ל דר"ל דגובה בהתנאי אף אם לא היה התקנה וק"ל: ומ"ש שאין כח בתקנת הגאונים לחייב בהן יתומים ר"ל דאילו בלוה עצמו אף שלא ידע הפקר ב"ד הפקר ואילו ידע הלוה מהתקנה שפיר גובה מהתקנה אף מהיתומים שהרי שיעבד לו מטלטלין ואינן נופלים לפני היתומים לירשם עד שיתפרע ש"ח תחלה וכדין קרקע הנ"ל בר"ס זה וק"ל ועיין בא"ע סי' קי"ב מש"ר עוד בעניין זה:

סעיף טו

וי"א שתקנת הגאונים כו' כ"כ בעה"ת שער ס"ה בשם ר"ת ור' אפרים:

סעיף טז

וכן גובין ממלוה כו' כ"כ בעה"ת שער מ"ג:

סעיף יז

ואם ירשו קרקע ומטלטלי כ"כ בעה"ת שער נ"ה:

סעיף יח

ולטורפו בשביל נ' זוז הנשארים עיין ברמב"ם בס"פ י"ח ממלוה שכתב דין זה כשהניח להן אביהן מטלטלי דאז אמרינן מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהן וא"כ הנך נ' קמאי מצוה עבדי והשתא כי טריף בדין טריף אפי' לדינא דגמרא ומשמע מדבריו הא אי לא שביק להו מטלטלי אינו חוזר וטורף מהן דליכא כאן מצוה לפרוע חוב אביהן כדלעיל: ואפ"ה כי אמר בשביל קרקע נתנו לו אינו חוזר וטורף דהרי הוא כאילו הגביהו אצלו ממש וחזרו וקנו אותו ממנו והו"ל נכסי דקנו יתמי ולא משתעבדי לב"ח וה"ה שאם בא ב"ח מאוחר אינו יכול לחזור ולטרוף מהן וכ"כ הר"ן. ודין זה הוא דוקא לדין התלמוד אבל בתר תקנת הגאונים ל"מ הא כיון שירשו מטלטלין אלו מאביהם וא"כ לא הו"ל לרבינו לסתום דבריו ונראה דאיכא נ"מ גם בזמן הזה אם אין ידוע שלא הניח להם אביהם והב"ח טוען שהניח להם מטלטלים שאם נתנו לו סתמא ה"נ דיכול הב"ח לומר ממה שירשו נתנו לו וצ"ע:

סעיף יט
ירשו האחין קרקע כו' עד צריך ליטול מכל א' שדה כ"כ הרא"ש פ"ק דב"ק:

סעיף כ
ומ"ש ואם עשאם לו אפותיקי כו' כ"כ שם התוס' והרא"ש: ומ"ש אלא שיעבד לו כל נכסיו פי' קרקעותיו: וסיים לו קרקע זו במצריו להיות לו תחלה כו' כצ"ל וכן הוא באשר"י פ"ק דב"ק וקרקע זו ר"ל שיעור ב' שדות הללו שהגיע לאחד מהם אבל ל' קרקע א' שלפנינו דחוק דמשמע דלא כתב לו אלא שדה א' וז"א א"ל שנפרש מ"ש קרקע א' דר"ל של א'. ויותר נראה לומר דמ"ש שני שדות או ד' שדות ר"ל שיעור ב' שדות או שיעור ד' שדות ויכול להיות שכל השדות מחוברים יחד או ב' שדות יחד ושיעור שדה מפורש לקמן סימן קע"א והשתא א"ש גם ל' קרקע א' וגם א"ש הא דסיים רבינו וכתב להיותם ל' רבים דאשנים קאי וק"ל: אם ירצה אשלפניו קאי ור"ל שהלוה אמר מתחילה אם ירצה המלוה להיותם לו תחלה לפרעון וגם י"ל דאלמטה קאי ר"ל אם ירצה גובה הכל מא' והאי הכל מא' נ"ל דהיינו דוקא מזה הא' שנכסיו שירש נעשו לו אפותיקי ולא מהאידך מק"ו שלא עשאו לו אפותיקי כלל וק"ל: והאידנא דשקיל ב"ח מהיתומים כ"כ בעה"ת שער נ"ה. וא"ת כי מפורש בהשטר נמי שיגבה קרקע או מטלטלי כו' דלמא כוונתו היה אם לא יהיה לו קרקע שאז יגבה מהמטלטלים והוצרך לכתבו אף בתר תקנה מטעם זה דכתב הרמב"ם משום שמא לא ידע הלוה כו' ויש לומר דכיון דכתב בשטר בין בחייו בין במותו משמע דכוונתו להשוות גבייתו מיתומי' לגבייתו מחיים וק"ל וצ"ע הא (לפי) [לפני] תקנת הגאונים נמי אם רוצים ליתן לו מטלטלין או מעות הרשות בידם כמ"ש בסי' זה וא"כ למה כתב והאידנא כו' נלע"ד דה"ק דקודם התקנה ממ"נ אם יש להם קרקע שהניח אביהם ס"ל דא"צ ליטול מכ"א מעות כפי חלקו שיכול לומר להם אם תרצו ליתן לי מעות בבת א' במקום שיעבוד קרקע שלי אטול ואם לא אקח קרקע כדיני שאיני מחוייב לטרוח וליקח מעותי לחצאין הואיל שאין דיני עליהם ואם לא הניח קרקע אלא מטלטלי פשיטא שאינו יכול להכריחם שיתן א' הכל דהא אם ירצו לא יתנו לו כלום אבל האידנא דמטלטלי דיתמי משתעבדי לב"ח הוצרך לאשמועינן דאפ"ה לא יוכל להכריחם שיתן א' הכל לכן אפי' אם יש להן קרקע צריך ליטול מכ"א וא' חלקו אם ירצה ליתן לו מטלטלי:

סעיף כא
בד"א שכולם כו' כ"כ בעה"ת שם ואדלעיל קאי שצריך ליטול קרקע מכ"א כפי חלקו:

סעיף כב
כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה כלל פ' סי' ז' כ"כ:

סעיף כג

אלא כששיעבד הלוה נכסיו ר"ל כשהלוה עצמו שיעבד מקצת ונשאר מקצת בידו הדין נותן שישלם ממה שנשאר אז בידו והוי באותה שעה בנ"ח אף שאח"כ מת הלוה או מכרו אבל לא כשאר משני יורשים או א' משני לקוחות דהלוה שיעבדו נכסים דכיון דגם יורש או לוקח השני אינו חייב לזה המלוה כלום אלא מכח הלוה המוריש או המוכר בא עליהן גם מה שהוא ביד היורש או לוקח השני אינו נקרא בנ"ח וק"ל ודין לוקח כ"ר ג"כ לקמן ר"ס קי"ט וכ"כ בהדיא בתשובה וע"ל ס"ס קכ"ט מש"ר בשם בעה"ת: אלא יקח חצי החוב מהלוקח נראה דהיינו דוקא כשיש בהחצי שיעור שדה וכנ"ל:

סימן קח

סעיף א

כיון שכופין היתומים כו' ר"ל כמ"ש בסי' שלפני זה דכופין: והוא שהודה אביהן לפני מותו כו' בפ' שום היתומים ובפ' ג"פ דף קע"ד אמרי' דאין נזקקים לנכסי יתומים קטנים מ"ט א"ר פפא פריעת ב"ח מצוה ויתומים לאו בני מיעבד מצוה נינהו רב הונא בריה דרב יהושע אמר אימר צררי אתפסיה מאי בינייהו א"ב כשחייב מודה א"נ שמתיה ומת בשמתיה דלרב פפא גם בזה אין נזקקין דלא בני מיעבד מצוה נינהו ולרב הונא כיון דליכא למיחש בהני לצררי נזקקין והלכתא כוותיה דר"ה וז"ל רשב"ם שם רב הונא אמר יתומים בני מיעבד מצוה נינהו כדאמר בפ' שום היתומים יתמי דאכלי דלאו דידהו ליזלו בתר שבקייהו. אלא דחיישינן דצררי אתפסיה למלוה כו' דמוכח ע"ש ומבואר כך דבמלוה ע"פ אפילו מיתומים גדולים אינו גובה דאנן טענינן אפילו לגדולים כל מאי דאבוהון הוה מצי למטען ורב פפא דאמר פריעת ב"ח מצוה לא אמר אלא כשהחוב מבורר וידוע ואז מגבי מגדולים ורבינו נמי דהתחיל וכתב כיון שכופין היתומים וכו' גם מגדולים איירי וסיים וכתב דדוקא בג' דרכים כופין במלוה ודוקא בהוציא עליהן מלוה בשטר חילק אח"כ בס"ה בין גדולים לקטנים ע"ש וה"ט דבמלוה בשטר אין לומר שפרע כ"א שלקח שובר והו"ל גדולים לחפש אחריו ולהראותו משא"כ בקטן וק"ל וכתב הרמב"ם פי"א ממלוה והרא"ש דה"ה מת בתוך זמנו דגם בו ליכא למיחש לצררי והגמרא נקיט הני וה"ה למה שהוא כוותייהו וכן היא דעת רבינו וסימן לשלשתן. תנ"ה. תוך זמנו. נידוהו. הודה. דבאומר תנ"ה צריך ליתן: ומש"ר אפי' מן הקטן עד י"ג שנה מקרי קטן כדלקמן ר"ס ק"י: שאל"כ אין מקבלים עדות בפני הקטן הטעם דקטן כשלא בפניו דמי ועמ"ש בסי' ק"י מזה: עביד איניש דפרע תוך ל' יום נתבאר סי' ע"ח וסי' ס"ה ועמ"ש שם:

סעיף ב
היה נאמן כו' כדלעיל סי' ס"ט ס"ז לפי סברת הרא"ש ורבינו: ואנן טענינן להו עיין בד"מ שי"א אפי' יש בו נאמנות טענינן בעד יתומים ע"ש:

סעיף ג
ואני כתבתי למעלה דא"צ שבועה בס"ס ס"ט וע"ה ועמ"ש בר"ס ק"ז ס"ד דהיינו דוקא בכה"ג שאין ידוע שעדיין ח"ל:

סעיף ד
ואם מת המלוה כו' הא דלא כתב ג"כ הדין אם יורשי המלוה באין לגבות מלוה עצמו מלוה ע"פ נראה משום שהוא פשוט בעיני רבינו דאם הוא בא' מב' דרכים הנ"ל דהיינו שהוא תוך זמנו או שהוא מנודה על החוב שצריך לשלם ואם לאו וטוען שפרע ודאי פטור ואם אינו טוען ודאי חייב דזה פשוט דלא טענינן ללוה עצמו משא"כ ביורשין קמ"ל דאיכא מ"ד דטענינן להו אפילו להפסיד ליתמי המלוה וק"ל: אין יורשי המלוה גובים כלל שהרי הלוה היה נפטר בהיסת דהא במלוה ע"פ איירי והיתומים א"צ לישבע ולפטור עצמן: נוטלים יורשי המלוה אפי' בלא שבועה (כר"א) [ונראה] דעכ"פ צריך להיות רגלים לדבר שח"ל כגון שהלוהו בפני עדים אלא שאין יודעים אם פרע לו דאל"כ לא שבקת חיים לכל בריה דכל א' יטעון לחבירו ויאמר אביך היה חייב לאבי והוא בתומו ישתוק ויצטרך לפרוע לו: והרמ"ה כתב אפילו אי לא טענו כו' עד"ר: וה"נ מסתבר. לקמן סי"ט כתב דומה לזה בשם הראב"ד והסכים רבינו עמו מטעם דטוענים להחזיק הממון במקומו ועמ"ש שם לחלק בינייהו ודי"ל דהרמ"ה דס"ל כאן דטענינן להו יכול להיות דשם ס"ל דלא טענינן להו ואיפכא נמי י"ל דכאן גם הראב"ד מודה דלא טענינן להו ע"ש:

סעיף ה
אם הם קטנים כו' לקמן ר"ס ק"י כתב הטעם משום דחיישינן שמא אביהם הלוה התפיס צררי להמלוה ואין מועיל אפי נאמנות שבשטר שמא נתן לו שובר וימצאו אותו לכשיגדלו היורשים אבל כשהן גדולים ולא מצאו שובר מוציאין מידן כדמסיק רבינו כאן: נשבעים כעין של תורה דאנן טענינן להו כל מה דמצי אבוהון למיטען ואפי' ליורשים גדולים דומיא דלוקח וכן מוכח בכמה מקומות:

סעיף ו
ומיהו אי לא בעי לאשתבועי כו' לטעמיה אזיל שכתב בסי' פ"ב דאפילו מי שאינו צורבא מרבנן אי תפס לא מפקינן ע"ש ב"י: כדין מי שהוא חייב כו' ר"ל כאשר נתבאר סימן פ"ו סי"ו ואף דהכא אין עליו שבועת היסת אלא כעין דאורייתא מ"מ כל שאין עליו ש"ד ממש אין יורדין לנכסיו ומ"ש שבועת היסת כתבתי שם משום דסתם היסת הוא לישבע

וליפטר וסתם שבועה בנקיטת חפץ הוא לישבע וליטול ובהם אין מנדין אלא כשלא רצה לישבע לא ליטול החפץ חוץ מזה שתפס ועליו מוטל לישבע שבועה כעין דאורייתא ולהחזיק מה שבידו וקאמר דאם אינו רוצה לישבע אותה שבועה מנדין אותו ומדכ"ר הכא כדין מי שחייב היסת ולא כתב כדין בעל שטר שתופס וגם לעיל בסי' פ"ב לא כ"ר שמנדין אותו כמ"ש כאן מוכח דס"ל דדוקא ביתומים החמירו לנדותו אבל לא בלוה גופיה וכמ"ש בסי' פ"ב ודלא כב"י ע"ש וק"ל: בד"א שמפורש כו' עכ"ל סימן ע"א:

סעיף ז

שטר עיסקא מפורש בי"ד סימן קעז ע"ש: החצי יש לו דין מלוה כו' היינו כרבא שפסק כן בפרק המוכר את הבית ע"ש: יכול לטעון החזרתי במגו כו' שהרי לא מצי המפקיד למימר שטרך בידי מאי בעי. דנפקד לא חייש אשטרא משום דהו"מ למפטר נפשיה בטענת אונס ול"ד למלוה שחייב באונסים נ"י שם ולכן כתב רבינו דאביהן היה יכול לטעון החזרתי במגו דנאנסו דמשמע דאי לא הוה טענה דנאנסה לא הוי מהימן בטענת החזרתי מכח שטרא בידו מאי בעי: ופטורין בלא שבועה אפי' משבועת היסת מטעמא דלעיל דאין יורשים נתבעים להפטר אלא לגבות גם בעה"ת כתב בשער ה' וב"י הביאו כאן שאין עליהם אפי' שבועת היסת מטעם שאין עליהם לדעת אם פשע אביהם בחצי זו שדינה כפקדון עכ"ל. ורבינו לא כתב טעם זה דבעה"ת משום דרבינו לטעמיה הנ"ל אזיל דס"ל כהרמ"ש דלעולם היורשין א"צ לישבע ליפטר משא"כ בעה"ת דס"ל דבעלמא צריכין לישבע היסת ליפטר וכמש"ר בשמו סי' ס"ט ובזה נתיישב דל"ת בעה"ת אהדדי ודו"ק: או שמת בתוך זמנו והא דל"ק נמי או שנידוהו להחזיר ומת בתוך נידויו דודאי לא החזיר דא"כ ודאי ג"כ לא נאנס דאם נאנס היה טוען כן ולא היו מנדין אותו וק"ל: ולא טענינן להו שנאנס כו' הטעם שטענת נאנס הוא מלתא דלא שכיחא וטענה דלא שכיחא לא טענינן להו ומ"מ חשיב מגו גבי טענת החזרתי לגבי אביהן משום דבטענת החזרתי אילו הוה משקר הוי העזה משא"כ בטענת נאנסו ועד"ר: ויש עדים שהוא מאותו עסק ואם היו היתומים קטנים צריך שיעידו העדים כן בחיי אביהן ב"י: יש ליורשי הלוה באותו ריוח חלקם ק"ק פשיטא וי"ל שאף שבשטר עסק מפורש שנתן לידו עסק בכפליים מה שנמצא והו"א כיון שכל העסק משועבד לקרן לא יטלו שום דבר עד שיהיה בידו דמי קרנו קמ"ל. וא"ל דגם זה פשיטא דהא כבר אשמועינן דטענינן להו שהחזיר להן העסק די"ל דהו"א ה"מ להוציא מהיתומים אבל זה העסק הנמצא הידוע שהוא של הנותן לא הוי הוצאה מידם ויקחנו קמ"ל ודברים אלו שכ"ר כתבם הרי"ף פרק המקבל וז"ל ואי איכא בזה רווחא בההיא שעתא דמית לוה שקלי מיניה יורשין או ב"ח כו' ע"ש דמפורש

בדבריו תרתי חדא דדוקא ריוח דההוא שעתא דמת ולא הריוח שיבא ע"י אותה סחורה לאחר זמן. והשני דב"ח דהמקבל העסק נוטל מאותו הריוח ולא מהעסק גופיה אבל רבינו דלא כתב זה צ"ל דכוונתו כמ"ש וע"ל סימן שכ"ט מ"ש רבינו בזה וכ"כ רבינו בשם הרמב"ם בסי' קע"ו בשותפים סל"ה ע"ש:

סעיף ח

ואם מת המלוה ובאים יורשיו וכו' הם דברי הרמב"ם בפי"ז ממלוה והמ"מ שם: ישבעו היורשין בנק"ח דשבועת המשנה היא ר"פ כל הנשבעין: בשביל השובר שנמצא עליו כדפי' לעיל סימן מ"ט וס"ה: שאילו א"ל כן לא היו יכולים לגבותו זה מפורש לעיל ס"ס ס"ה ע"ש:

סעיף ט

כתב א"א כו' כ"כ בתשובה כלל ע"א דין ז'. גובין חוב אביהן בלא שבועה כו' פי' ול"ת דהנאמנות שהאמין ליורשי המלוה היינו דווקא אם יטעון שפרע להם אבל משבועה זו שלא פרע לאביהם ע"ז לא האמינם קמ"ל וכן היא הסכמת בעה"ת שער י"ד פ"ב: וא"צ לישבע שלא פקדנו אבא פי' והדומה לו ושלא מצא כו': דאין שבועה מוטלת עליהן אלא שלא פקדנו ר"ל עכשיו שטוען הלוה עמהן ואמר שפרע לאביהם ואינו טוען שפרע להן עצמן א"צ לישבע אלא שלא פקדנו אבל אי יורשי המלוה תובעים ליורשי הלוה אז צריכים לישבע שלא נפרעו הן מאביהן הלוה וכמש"ר בסמוך סי"ז וי"ח וכ"נ מבעה"ת שער י"ד ח"ב:

סעיף י

דלאו בר צוואה הוא ומ"ש לעיל סימן ע"ב סכ"ט גבי מת שמעון והניח בנים קטנים כו' וישבעו שבועת יורשים שלא פקדנו אבינו כו' היינו משום דהתם טענו היתומים שאביהם צוה שהוא ממושכן במאה כו' ע"ש:

סעיף יא

א"צ לישבע שלא פקדנו אבי יתומים הטעם פשוט דמהיכא תיתי לומר שצוה לו טפי מלאחר מאחר שלא מינהו הוא אפוטרופוס: אין חוששין לומר שאם יצטרך לישבע כו' אמינהו אביו קאי שפטור משבועה שלא גזל לנפשו כלום מה"ט כמ"ש לקמן סי' ר"צ אבל מינוהו ב"ד יתבאר שם דצריך לישבע אפילו שלא גזל ע"ש וכן לעיל ר"ס צ"ג: שמצוה הוא עושה בשבועה זו כו' פי' ודווקא בשבועה שישבע שלא גזל הוא נמנע אבל שבועה שלא ציווהו אינו נמנע:

סעיף יב
ואם יש לקטן אחים גדולים ואינם רוצים להמתין כו' בס"א גרסינן א"צ להמתין והוא יותר נכון דלגי' שלפנינו משמע הא אילו רוצים להמתין צריך לישבע גם הקטן וז"א מן הסברא מיהו בעה"ת שער י"ד כתב ג"כ ואין רוצין ועד"ר: וכן אם מת הקטן זוכים כולם כו' לכאורה ק' דכ"ש הוא ונ"ל דה"פ אפילו מת הקטן קודם ששמע מפיו אם ציוותו אביו כלום אם לא והו"א אילו היה חי דילמא היה אומר שאביו פקדו דפרוע הוא והיה נאמן להפסיד חלקו ועד"ר:

סעיף יג
ואם אומר אחד מהיורשים לי ציוה כו' עד היה שורפו (כ"כ בעה"ת שם) ומיירי בדלא הוחזק בב"ד דאי הוחזק בב"ד הא קי"ל דבכה"ג לא אמרינן אי בעי קלתיה וכמ"ש בדרישה סי' מ"ז וברי"ס נ"ו:

סעיף טו
אלא גבי שליש פי' דכיון שהאמינוהו עליהם מתחלה נאמן עליהם בכל מה שאמר ומש"ר סימן צ"ג סכ"ב ז"ל והראב"ד כתב מאחר שהשטר כו' עד אבל אם השטר ביד שמעון נאמן לומר פרעיה שאני התם דהשטר נכתב ע"ש שמעון לכך נאמן משא"כ הכא דנכתב ע"ש אביהם או ע"ש שתי השותפים וק"ל ועמ"ש לעיל שם סי' צ"ג:

סעיף טז
נוטלים בלא שבועה משנה שם ר"פ כל הנשבעין וטעם הדבר הוא שהרי יש בידן שט"ח ואין עליהם שבועה אלא שלא פקדנו אבא והרי כאן יש עדים שאמרו שלא נפרע ומהימני טפי משבועתן:

סעיף יז
וכל הדין כו' עד במקום שיש חובה ליורשים כ"כ ג"כ בעה"ת שם שער י': ומ"ש שנשבעים שבועת היורשין ונוטלין מהם נראה דס"ל לרבינו דזהו לכ"ע לית בזה פלוגתא דהיכא דהיורשין של מלוה מוציאין ש"ח על יורשי הלוה דטוענים בעדם ושמא פרע אביהם לאביכם ואינו נוטלים בלי שבועה (ולא כבעה"ת שכתב בשער י"ד דין ט' בשם ב"ה דלא טענינן כלל בעד יורשי הלוה במקום יורש דמלוה ע"ש) ול"פ לעיל אלא היכא שתבעו ממלוה ע"פ שאם טוענים בעדם שמא פרע אביהם אזי יפסידו יורשי המלוה לגמרי וכן בסמוך פליגי הראב"ד וב"ה אי טוענים שמא פרע אביהם לכם ולחשוד אותן כמזידים שנפרעו ותובעים וכמ"ש לעיל בדרישה ס"ד ע"ש בזה נתיישב מה שיש לדקדק בסמוך במה שהאריך וכתב בשם כ"ה שא"צ לישבע שלא נפרעו ולא כתב סתם שא"צ לישבע גם כתב שלעולם טוענין להחזיק תיבת לעולם ל"ל וגם למה כתב כאן טוענין

להחזיק יותר ממ"ש לעיל אלא ודאי אשמועינן דאפילו בכה"ג דבטענה זו מחזקינן ליתומים לרשעים אפ"ה טענינן להו כיון דהוא להחזיק וגם ב"ה ל"פ אלא לטעון בעדם שלא נפרעו הן עצמן נמצא דב"ה דס"ל כאן דאין טוענין יכול להיות דס"ל לעיל במלוה ע"פ דטוענים והרמ"ה דס"ל לעיל דאין טוענים יכול להיות דס"ל כאן טוענים כיון דעכ"פ נוטלים בשבועה משא"כ לעיל כמ"ש ודו"ק: צריכים ג"כ לישבע שלא נפרעו עצמן מאביהם ז"ל ב"י נראה מדברי הראב"ד דהיינו דווקא שתקי יתמי הלוה הלכך טענינן להו כל מה דאפשר למיטען אבל כי טעני יתמי אבא אמר לנו פרעתי לאביהן אין עליהם שבועה שלא נפרעו הם בעצמם:

סעיף יט

ומסתברא כדברי הראב"ד אבל בעה"ת הסכים עם העיטור ע"ש:

סעיף כ

כתב רב אלפס בתשובה אעפ"י שיורשין נשבעין שבועת היורשים ונוטלים כו' עד וא"א כתב כו' מדברי הרא"ש דכתב על דברי הרי"ף נהי דאין אדם מוריש כו' מוכח דטעם הרי"ף הוא מכח דאין אדם מוריש כו' אלא שמחולקים בטעם דאין אדם מוריש כו' ונראה שחולקים בשני הסברות דכתב הבעה"ת שער י"ד ח"ב [ע' בב"ח שהביא ל' בעה"ת עד והפי' כו'] והפי' הראשון אנו רגילים לפרש וכ"כ הרב בה"מ דיתמי דיתמי משתבעי שלא פקדנו לא אביו ולא אבא דאבא ונוטלים מדקתני ל"ש אלא שמת מלוה וכו' ולא מפליג בדידיה ואמר ל"ש אלא יתומים אבל יתומים של יתומים אין נשבעין ש"מ דיתמי דיתמי נשבעין ונוטלין מיהו הרי"ף ז"ל פסק בתשובה דיתמי דיתמי אין עליהן אלא שיחרימו על יתמי הלוה סתם על מי שיש לו וממונם שיודה וכ"כ הרב אלברצלוני ז"ל בשמו בספר השטרות וגם הראב"ד ז"ל דן בא' שמת שהפסידו אחיו את חלקו (וכדאיתא לקמן תשובתו ואע"פ שהיו יכולים לישבע שלא פקדנו לא אבי ולא אחי) ודעתן רחבה מדעתינו ועליהן יש לסמוך עכ"ל הרי שהרי"ף פי' כפי' השני דבעה"ת וזהו ג"כ כוונת הראב"ד שכ"ר בשמו ז"ל והם אינם יכולין לישבע שלא נפקד אחיהן כו' משום דאין האח המת מוריש שבועתו לאחיו הבאין לירש אותו וכמ"ש הבעה"ת הנ"ל בשם הרי"ף והראב"ד בהדיא וכנ"ל והרא"ש כפי' הראשון דבעה"ת ורבינו דמסתמא ס"ל כהרא"ש בדינא דיורשי יורשיו כתב בסמוך בד"א שיורשי המלוה נשבעין ונוטלין כו' עד ואין אדם מוריש לבניו ממון שאין יכול לגבות אלא בשבועה וכ"כ הרא"ש ז"ל בהדיא בתשובה כלל פ"ו סי' י"ב האי לישנא גופיה דרב ושמואל לא אמרו אלא בממון שלא היה אפשר לאביהן לגבותו כ"א בשבועה וצ"ל דהרא"ש ורבינו ס"ל דתרתי בעינן שיהא שבועה הראשונה שבועת ברי וגם שלא יהיה אפשר לגבות הממון בלא שבועה דס"ל דאף אם

היה מוטל עליהן שבועת ברי אי לאו דא"א להן לגבות בלא שבועה אין טעם לומר שאין אדם מוריש שבועה לבניו והא ראייה שגם המלוה היה צריך לישבע להלוה שבועת ברי אפ"ה כשמת מלוה בחיי לוה בניו נשבעין שלא פקדנו ונוטלין וה"ט משום דהמלוה לא היה צריך לישבע עכ"פ דאם לא היה טוען הלוה השבע לי היה נוטל בלא שבועה וס"ל נמי דאם לא היה שבועה הראשונה שבועת ברי אין טעם שלא להוריש לבניו כיון שבקל יוכל להוציא מיתמי הלוה הו"ל כאילו לא היה חייב שבועה כלל ואף שבדברי רבינו לא נזכר בפירוש שמיירי שמת ג"כ הלוה אחר מיתת המלוה והיו יתמי המלוה מחוייבים לישבע עכ"פ מ"מ זה מרומז בדבריו במ"ש ז"ל אבל אם מתו היורשין שהיו להן לישבע כו' דמשמע שהיה להן עכ"פ לישבע דהיינו כשמת ג"כ הלוה גם הראב"ד כתב שהיה להן לישבע כו' ועוד שכל דברי רבינו לפני זה ואחר זה מיירי במת הלוה אבל א"ל דמיירי אף שהוא חי הלוה וכשכבר תבע מהן שישבעו לו דהרי לא היו יכולין לגבות עכ"פ בלי שבועה והבעה"ת שכתב שמת הלוה מיירי כשלא תבע הלוה השבועה מיורשי המלוה דז"א דא"כ אף כשלא מתו יורשי המלוה נמי כשתבע הלוה שבועה מהמלוה לא היה אפשר לו לגבות [כ"א] בשבועה ואחר כך כשמת המלוה ויורשי המלוה באין לגבות מהלוה עצמו נימא אין אדם מוריש ממון כהאי לבניו אלא ע"כ בכה"ג דהיה אפשר לגבות בלא שבועה כשלא תבע השבועה לא מיקרי אינו יכול לגבות בלא שבועה וק"ל:

סעיף כב

בד"א שיורשי המלוה כו' עד או שאר יורשים שאף הם כו' שם דף מ"ח רב ושמואל דאמרי תרווייהו ל"ש אלא שמת מלוה בחיי לוה אבל מת לוה בחיי מלוה כבר נתחייב מלוה בשבועה לבני לוה ואין אדם מוריש שבועה לבניו ופרש"י אין אדם מוריש ממון שהוא נתחייב עליו שבועה לבנים לפי שאין הבנים יכולים לישבע שבועה זו שנתחייב אביהם (והיינו כפירוש קמא דבעה"ת וכהרא"ש הנ"ל) שלחוה קמיה דרבי אלעזר שבועה זו מה טיבה שלח להו יורשין נשבעין שבועת היורשין ונוטלין כו' עד איקלע רב נחמן לסורא עול לגביה רב חסדא ורבה בר רב הונא א"ל ליתי מר ניעקריה להא דרב ושמואל א"ל איכפלי ואתאי כל הנך פרסי למעקריה להא דרב ושמואל אלא הבו דלא לוסיף עליה (ופירש"י הם אמרו בשבועת הבא ליפרע מנכסי יתומים שאינו מוריש אותם לבניו אם מת לוה בחיי מלוה אל תלמוד ממנו המחוייב שבועה אחרת) כגון מאי כהא דאר"פ הפוגם את שטרו ומת יורשיו נשבעין שבועת היורשין ונוטלין ההוא דשכיב ושבק אחא סבר רמי בר חמא למימר ה"נ דלא לוסיף עלה הוא א"ל רבא מה לי שלא פקדני אבא מ"ל שלא פקדני אחא עכ"ל הגמרא: שאף הם היו נשבעין שלא פקדנו אחא כו' כלומר

אין האח בכלל מ"ש הבו דלא לוסיף עלה אלא המשנה דקתני נשבעין שלא פקדנו אבא ונוטלין חדא מינייהו נקט וה"ה שלא פקדנו אחא ונוטל וא"כ גם רב ושמואל דקאמרי דכשמת לוה תחלה דאינו נשבע ונוטל קאי גם אאחי וק"ל ועד"ר:

סעיף כג

ואפילו אם השטר משכונא כו' דבלא שטר אינו יכול לגבות מיתומים כמש"ר בס"ס זה: אינה נפרעת אלא בשבועה פי' המלוה אינה נפרעת: מוחזקת ביד אביהן בחייו גובה בלא שבועה הריב"ש הביא ראייה מכתובת אשה שבאה ליפרע מנכסי יתומים דאם יחד לה ארעא אפילו בחד מצרא גבי בלא שבועה וטעמא משום דאין חוששין לצררי כיון שיחד לה קרקע זה ואעפ"י שאינו משכון ממש מוחזק בידה וא"כ מכ"ש הכא שהמשכון מוחזק בידו. וי"א אם היתה מוחזקת כו' עד והכי מסתברא. ק"ק כיון דהסכים עם דעת הי"א לא הול"ל מתחילה סתם דאפילו אם השטר משכונא והיה מוחזק כו' דאין אדם מוריש בו שבועה לבניו:

סעיף כד

בד"א שאין יורשים נוטלין כו' כ"כ בעה"ת שער י"ד ע"ש ומ"ש נשבעין יורשים ונוטלין שהרי כו' ק"ק הא פשיטא הוא ומאי למימרא וי"ל דאתא לאשמועינן אפילו לר"ח וחכמי נרבונא שפסקו כאבא שאול שאין הנאמנות מועיל לגבי יתומים דלוה וא"כ היה אביהן חייב שבועה אפ"ה לא דיינינן בזה דין מת לוה בחיי מלוה כו' והטעם מבואר שם ובכלל הבו דלא לוסיף עלה הוא כיון דמן הדין היה מועיל הנאמנות אלא שהחמירו גבי יורשים וק"ל: לא ללוה ולא ליורשים אבל יורשי המלוה צריכין לישבע כיון שלא האמין להם: אבל אם האמין כו' צ"ל ואם האמין כו' דלא שייך בזה לכתוב לשון אבל דהרי גם זה שייך לבד"א כו' הנ"ל קאמר אבל אם יש נאמנות יורשים נוטלין עכ"פ פעמים בשבועה והיינו כשלא האמין גם להיורשים בפירוש ואם האמינום נוטלין אפילו בלא שבועה וק"ל: נוטלים בלא שבועה קמ"ל בזה דלא קי"ל כחכמי נרבונא הנ"ל:

סעיף כה

אין מוציאין מידם כבר כתבתי לשון הגמרא דר' אלעזר פליג ארב ושמואל וס"ל דנשבעין ונוטלין ומסיק שם הגמרא שכל דיינא דעבד כרב ושמואל עבד ואי עבד כר"א עבד וכתב הרא"ש שם והוכיח דלכתחילה יש לפסוק כרב ושמואל אלא דאי עביד בדיעבד כר"א עביד קאמר ע"ש:

סעיף כו

אין לאפוטרופא שלהן לקרעו כו' מימרא דרב פפא שם בגמרא: יש להם להשהותו שמא ימצאו ב"ד כו' ואע"ג דקי"ל דלא חיישינן לב"ד טועין שאני הכא דשמא יש ב"ד דס"ל

כר"א וכל' הגמרא הנ"ל ומש"ר הטעם משום שמא ימצאו ב"ד כו' כתב מ"ו ר"ש ז"ל וה"ה דהומ"ל שמא יקדמו ויתפסו מנכסי הלוה שאין מוציאין מידו כדלקמן וק"ל עכ"ל ולעד"נ דמש"ה אפשר שלא היו משהין השטר כדי לתפוס הוא א"ע כמ"ש בסי' ע"ב ס"ג ע"ש והא ראייה דבהא דאי עביד כר"א עבד ליכא מאן דפליג ובהא דקדם ותפש כתב הר"ן בשם ר' האי דלא ס"ל הכי ועי"ל דרבינו תפס לישנא דגמרא והגמרא נקטא ה"ט משום דטעם דתפיס נלמד מהא דעבד כר"א עבד וכמ"ש הר"ן וק"ל

סעיף כז

והדר אתא לידי דיינא אחרינא ומגבי ביה מירי בדאיתרמי הכי שלא קרעוהו ב"ד קמא א"נ דאתא ליד ב"ד שהראהו לו ולא באו לפניהם לדין ב"י ול' רבינו שכתב ועביד כרב ושמואל ולא מגבינן כו' משמע דבאו לפניו לדין הילכך שינוייא קמא עיקר:

סעיף כח

קדמו יורשי המלוה ותפסו כו' אין מוציאין מידן נראה דג"כ אין מנדין אותן אבל שבועת היורשים ודאי בעו לאשבועי וק"ל ועד"מ:

סעיף כט

אבל שאר שבועה מורישה לבניו והטעם שבגבייה מן היתומים דווקא החמירו: כגון הפוגם שטרו כו' פי' אע"ג דבכל הני נמי אין אביהן היה יכול לגבות בלי שבועה ואפי' לא טען הלוה הב"ד טוענין ליה וכמש"ר בדין הפוגם שטרו ודין עד א' בסימן פ"ד ודין נפרע שלא בפניו בסימן ק"ו ע"ש ועד"ר: וכגון שהלוה קיים פי' וטען לפניו שהוא פגם ולא נשבע: אבל מת לוה בחיי מלוה כו' נראה דקמ"ל בזה דאף אם כבר נשבע המלוה ללוה שלא נפרע יותר ומת הלוה אח"כ ולא ידענו אם פרעו אח"כ המותר וזהו חידוש דאעפ"י דכבר נשבע אביהן (שכשח"ל) [שח"ל] אשטר זה כך וכך אפ"ה חיישינן שאח"כ פרע לו וצריך לחזור ולישבע ליורשים שלא פרעו המותר ואין אדם מוריש כו' ובזה נתיישב דל"ת דיוקי דדברי רבינו אהדדי שהתחיל וכתב וכגון שהלוה קיים דמשמע הא אינו קיים אעפ"י שמת אחר מיתת המלוה אינו מוריש משום דהו"ל יתומים מהיתומים דהיא בשבועה עכ"פ. ואח"כ כתב אבל אם מת לוה בחיי מלוה כו' דמשמע הא מת אחר מיתת מלוה מוריש לבניו אלא ודאי סיפא מירי בשכבר נשבע על הפגימה וק"ל ובזה נתיישב נמי לשון הבעה"ת דכתב בשער י"ד ז"ל לאו למימרא שמת הלוה בחיי המלוה כו' ע"ש והביאו הב"י דק' ג"כ דיוקי דבריו אהדדי א"נ ה"ק לאו למימרא דדין זה דפוגם שטרו אמרו בכל ענין דאדם מוריש אפילו מת הלוה בחיי מלוה דזה ודאי ליתא אלא מירי דוקא בדהלוה קיים. הא מת מלוה אפילו אחר מיתת המלוה ג"כ קי"ל בו דאין אדם מוריש שבועה לבניו ועד"ז יש לפרש ג"כ דברי רבינו ועד"ר: או ע"א מעיד שהוא פרוע

כו' כ"כ ג"כ בעה"ת בשער י"ד בשם ב"ה ע"ש ואף ע"ג דלפני זה כתב שם וה"ג בשבועות קשלחו קמיה דר"א ושלח להו שבועה זו מה טיבה פי' וכי שבועה זו שהיה חייב המלוה לבני הלוה מי היתה ש"ד דנימא בה מתוך שאינו יכול לישבע מפסיד הא ודאי מדרבנן היא ואי הוי אביהן קיים הוי משתבע ושקיל כו' עכ"ל ש"מ דבש"ד אפילו ר"א מודה דלא אמרינן דהם נשבעין שבועת יורשין ויטלו דמאמר דגבי אביהן לא היה זה ממון כלל עד שישבע עליו מן התורה איך יטלו הם מן הספק בשבועה שלא פקדנו וגם ע"א מזקיק לשכנגדו ש"ד שאני הכא שהעד העיד שהשטר הוא פרוע ובכה"ג אין המלוה נשבע אלא מדרבנן כדאיתא פרק הכותב (כתובות דף פ"ח) מתרי טעמי חדא דכל הנשבעין נשבעין ולא משלמין וזה ישבע ליטול ועוד שאין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות וכמ"ש ג"כ לעיל ס"ס פ"ד ובא"ע סימן צ"ו ע"ש ומה"ט מסיק רבינו נמי וכתב שם שכשיש ב' עדים שמעידים דפרוע הוא השטר שביד המלוה במקצתן דישבעו היורשין על שטרן ויטלו המותר דשבועה זו נמי מדרבנן היא דתקנוה דומיא דרבי חייא קמייתא דאמר בכופר הכל בתביעה שבע"פ וב' עדים מכחישין אותו בחציו שחייב שכנגדו ש"ד כדאיתא בר"ס ע"ה דוגמא דהכי תקנו כשמעידים על השטר שחציו פרוע שכנגדו ישבע שבועת המשנה ויטול המותר ובע"א שמעיד בשטר שהוא פרוע כו' נשבעין היורשין ונוטלין דמי כל השטר וק"ל: ודוקא בכה"ג דנקיטי שטרא כו' כ"כ בעה"ת שם בשם העיטור:

סעיף ל

וכן שבועת היסת שנהפכה לתובע ומת אעפ"י שסתם שבועת היסת איירי שאין למלוה על הלוה שטר וכבר כתב דבלא שטר לא ניתקנה שבועת היורשין מ"מ כתב זה דל"ת כיון דכבר עמדו בדין ופסקו שיטול ע"י הוה כמעשה ב"ד ושם ממון עליו טפי וגם ל"מ קאמר ל"מ שכיר ונגזל דאין זוכין בממון כ"א ע"י ש"ח דלא תקנו לישבע וליטול אלא אפילו בהיסת דזוכה בממון הנתבע בקלות אפ"ה לא תקנו בו וק"ל: שלא ניתקנה תקנתם פי' שיטלו בשבועת שלא פקדנו כו':

סעיף לא

והיה לי ערב כו' היינו כמו יורשין מיורשין פי' דלא שייך לומר בזה הבו דלא לוסיף עלה דהיינו כמו יורשין כו' ועובדא הוא בגמרא ופסקו הכי ע"ש ועיין בסי' קי"ד ס"ד מש"ר שם בדין ערב ואינו דומה לנדון זה וכמ"ש שם בפרישה ע"ש וק"ל: בין אם הוא ערב או קבלן כ"כ בעה"ת שם ואתא לאשמועינן דל"ת קבלן הוא כלוה גופיה שהרי אפילו אם הלוה לפנינו ויש לו נכסים הרשות ביד המלוה לתבוע ולהוציא מיד הקבלן וכמש"ר בסימן קכ"ט וסי' ע"ז מ"מ גבי יתמי שאני כיון דגם הוא בתר יתמי אזיל ועד"ר: אפילו לא הניח להן מאומה כו' גם דעת הרשב"א היא כן וכתב שכן משמע בגמרא דפרק מי שהיה

נשוי וכתב לשונו בדרישה ר"ס ק"ז ושרוב הפוסקים חולקין ע"ז ע"ש: הרי הערב אחר היתומים כו' פי' ה"נ מצוה עליהם שיחזרו ויפרעו לו מה שפרע בשביל אביהן אע"ג דלא הלוה לו הערב הואיל וגמל לו חסד כו': ולפי מ"ש למעלה הוא בר"ס ק"ז: כ"כ הר"ר משה כהן ז"ל ב"י נ"ל ט"ס וצריך להגיה הרמ"ה וכ"כ המ"מ בשם ר' מאיר שהוא הרמ"ה:

סעיף לב

ובאין לגבות מהלקוחות כו' כ"כ שם בעה"ת ע"ש וגם הר"ן כ"כ ס"פ בל הנשבעין: שהלקוחות אדעתא דארעא נחית דע"כ לא אמרינן שמצוה על היתומים לפרוע אלא למלוה או לערב שמשו חסד עם אביהם אבל לקוחות לא עשו עמו חסד שדרך הקונים לקנות שדה על עסק שלא ישאר בידם אלא יום א' ונראה לכאורה דאיירי כאן דלקחו באחריות וכסתם מקח דהוא באחריות מ"מ לא דמיא לחוב כיון דאיכא דזבין ליומא וק"ל. וכתב הב"י ז"ל ודע שאין צורך לדברים אלו אלא לדעת הר"ר משה בר יוסף הנ"ל. אבל לדעת הרמ"ה ורבינו כיון שלא הניח אביהם נכסים אין חייבין לפרוע לערב דין הערב ודין הלקוחות שוה עכ"ל ב"י גם הר"ן כתב האי דינא דלקוחות בתר דברי ר' משה בר יוסף הנ"ל מ"מ נלע"ד מדכתב רבינו שדין זה דלקוחות אינו דומה לערב וכבר גילה דעתו לעיל דגם גבי ערב אם לא הניח אביהן כלום אפילו מצוה ליכא נראה דמיירי הכא אפילו בגוונא דיש מצוה עליהן לפרוע לערב והיינו היכא דלא הניח להן קרקע אבל הניח להן מטלטלין ומיירי לדינא דגמרא. דגבי ערב כה"ג דעשה עם אביהן טובה וחסד מצוה עליהן לפרוע ולכך דקדק רבינו לעיל וכתב בדברי ר"מ בר יוסף אפילו לא הניח להם מאומה וכאן בדין לקוחות כתב שלא הניח להן נכסים כו' ומ"ש ואם לא הניח נכסים ליתומים וכן מ"ש בסוף ואין מצוה על היתומים לפרוע לקוחות מנכסים שלא הניח אביהן ר"ל נכסים שמן הדין אין חייב לפרוע מהן והיינו קרקעות ועד"ר:

סעיף לג

מלוה או יורשיו כו' הא מימרא דרב יודא פ' הכותב ומ"ש אמר לנו אבא לא לויתי כו' מיירי שטוענין כן בברי והן יורשים גדולים דאל"כ אין חוששין לדבריהם כמ"ש לעיל סי' ע"ב סכ"ט ע"ש: לא לויתי שטר זה מעולם והשטר הוא מקויים או שיוכלו עוד לקיימו: ואפילו האמין המלוה ללוה לומר פרעתי כ"כ הרמב"ם פי"ו ממלוה וע"ל ס"ס ע"א בסל"ב ול"ד דכ"ר שהרמב"ם ס"ל דנאמנות שהאמין ללוה מהני ג"כ גבי יורשין שנאמן הלוה נגד יורשי המלוה וגם המלוה אינו גובה מיורשי הלוה ע"ש והרא"ש כתב דלא מהני ע"ש סל"ה ול"ח ואליביה דהרא"ש צ"ל דמיירי כאן שהאמין גם ליורשי הלוה ושם לפני זה בסל"ד כתב לכ"ע אף שהאמין ללוה ל"מ ביה נאמנות סתם לפטרו מהשבועה ולפ"ז מיירי הכא שפטרו בפירוש גם מהשבועה גם י"ל דבא רבינו לומר דאף אם ירצה הלוה

לישבע וליפטר אפ"ה מלוה ויורשין נוטלין וק"ל: שהרי אינו טוען פרעתי פי' להמלוה לא האמינו אלא אטענת פירעון: יורשי המלוה שהן קטנים כו' והלוה הוציא שובר כו' כן הוא בגמרא פ' ח"ה:

סעיף לד

אין קורעין השטר וכו' עד"ר: כתב הר"ר יוסף אבן מג"ש אפילו אי לא הגיע זמן השטר כו' כ"כ הרא"ש בשמו פ"ק דבתרא דף קפ"ז ע"ד ז"ל ל"ת דווקא היכא דמטא זמנא דההוא שטרא בחיי אביהן וקתבע ליה בגווה אלא אפילו בתר דמית אבוהון מטא זימנא כיון דמידע הוה ידע דאיכא שטרא עליה אכתי איכא למימר אם איתא דתברא מעליא הוא איבעי ליה לאפוקי בחיי אבוהון ולאזמוניה לבי דינא ולכפוייה למקרע ההוא שטרא עכ"ל ורבינו דלא כתב וקתבעיה בגויה ס"ל דתביעה ל"ד קאמר הרא"ש אלא שכל שכבר הגיע זמן הפירעון בחיי אביהן חזקה אין אדם פורע עד שמחזיר לו הש"ח משא"כ כשפורע בתוך הזמן דחזקה אין אדם פורע בתוך הזמן כ"א לטובת הלוה דלא הוה ניחא ליה שיהיו המעות בביתו שמא יפזרם ולא יהיה לו במה לפרוע או מחמת שאר עניינים שכ"ר בסי' ע"ד והו"א דפרע ליה ע"י שובר ואחר הפרעון הוצרך לסמוך אדבריו שאמר שנאבד השטר מידו קמ"ל. (וא"ה נאמר דרבינו ג"כ ר"ל כמ"ש הגיע זמן בחיי): והר"מ הכהן כתב ס"א והרמ"ה כתב ועיקר: אסר זמנו של השובר וכ"כ הנ"י ז"ל ומיהו דוקא כשיש עדים שתבעו האב בב"ד וזה לא הוציא שוברו דבכי הא איכא למימר הו"ל לאפוקי הא לאו הכי אין חוששין לו עכ"ל ור"ל אף שתבעו אביהן בשטר שזמנו קודם לזמן השובר יכול זה לומר בשעה שפרעתיהו אחר התביעה אמר שאבד השטר וכתב לי שובר וד"י מג"ש והרא"ש ס"ל דהו"ל להודיע הדבר לב"ד והב"ד היו זוכרים הדבר מש"ה חוששין ביתומים לזיוף נמצא דר"י מגא"ש פליג על הרמ"ה בתרתי' הא' דלא בעינן שומן השובר יהיה קודם זמן השטר והשני אפילו לא הגיע זמן השטר בחיי המלוה כלל:

סעיף לה

אין גובין היתומים כדפרישית לעיל. בסימן זה כ"כ: וגם אין גובין מהם משנה וגמרא פרק הניזקין והאי ובין אם הם קטנים גם אלעניין שבועה קאי וכן הוא בגמרא ואע"ג דבג' דרכים שנזקקים בהם ליתומים קטנים א"צ שבועה כמש"ר בר"ס זה ובריבית אוכלת בהם דהיינו מלוה הנזכר בר"ס ק"י לא שייך שבועה משכחת לה כשגובין מהן כתובת אשה וכמש"ר בסי' ק"י ס"ב ע"ש: ומש"ר אפילו התנה כו' כן הוא שם בגמרא ומ"ש אפילו התנה שיגבה עידית או בינונית אע"ג דבבינונית א"צ תנאי י"ל דה"ק או בינונית והוא א"צ תנאי והו"א מדהתנה עליו כוונתו היה אפילו אאחר מותו קמ"ל אם לא דהתנה כן בפירוש כדמסיק: ומש"ר בין משאר יורשין כ"כ הרמב"ם פי"ט ובמה"ת שער ד' והביא

ראייה לדבריו שבכלל יתומים הנזכר בגמרא הוא גם שאר יורשין: וכתב הרמב"ן דווקא כו' כצ"ל רמב"ן בנו"ן וכ"כ הרא"ש בשמו:

סעיף לז

וכתב הרי"ף בתשובה כ"כ בעה"ת בשמו בשער ד': ומ"ש ואין ב"ח נוטל הימנה פי' אינו מחוייב ליטול ממנו דאם יש להן שאר שדות צריכין ליתן לו מהם ועד"ר:

סעיף לח

והיכא דתפס ב"ח בינונית וכו' כן איתא בגמרא פ' בתרא דכתובות ע"ש: ומ"ש שהרי תפיסתו מחיים נ"ל דמהני תפיסה בקרקע אף דלא מצינו תפיסה כ"א במטלטלי משום שאינו תופס אלא את שלו שהוא מוחזק ועומד בו וחשוב כתפיסה מטלטלי וק"ל ועד"ר: אבל אם היתה תפיסתו לאחר מיתת אביהם כ"כ בעה"ת שם וז"ל ואם היתה התפיסה לאחר מיתת אחר שהם נכסי יתומים שדינן בזיבורית יש לנו לומר שתפיסתו אינה מועלת כלום עכ"ל ור"ל דווקא כשהיה בידו מחיים דשכנגדו ואילו בא לגבות מידו היה גובה מהבינונית מש"ה מהניא התפיסה משא"כ כשקנהו לאחר מיתה ואילו היה בא לגבות מהיתומים לא היה גובה אלא זיבורית מש"ה לא מהניא תפיסה הימנו ולא ידעתי כוונת ב"י שכתב שדין זה מדאמרינן בהכותב דלאחר מיתה לא מהני תפיסה ונתבאר בסימן ק"ז. כי שאני התם בהכותב ובסימן ק"ז דאיירי שם בתפיסה דמטלטלים ומטעם דמטלטלי דיתמי אינן משועבדי' לב"ח וגם שם צריכין עדות שמחיים תפסן משא"כ בזה וכמ"ש ודו"ק: ומ"ש אבל אם היתה תפיסתו אחר מיתה כו' לא מהניא ע"ל סימן פ"ה דכתב רבינו דאם זמן גביותם שוה אז כל א' עומד בשלו אם לא שהיה לבעל הבינונית ג"כ עידית ע"ש בסס"ג:

סעיף לט

אבל אם הם גדולים גובה כו' דדוקא בבעל חוב דלא אסיק אדעתיה דמיית ונפלי נכסי קמי יתמי שקיל כדינו מן הזיבורית כיון דלא שייך כאן טעם של נעילת דלת אבל לעניין נזקין שדינן מדאורייתא מעדית לקטנים עבדי תקנתא ולא לגדולים כ"כ הרא"ש בשמו:

סימן קט

סעיף א

מכריזין עליה ל' יום משנה היא ר"פ שום היתומים וכתבו שם התוס' דכן הדין נמי בכ"ע אם באו ב"ד לירד לנכסיהם כדי לפרוע לאה כתובתה או לב"ח חובו וצריך שומא ל' יום כדאיתא כו' וא"כ אמאי נקט יתומים וי"ל דתא נקט יתומים לרבותא דמ"ד דיהיה ליתומים דין הקדש דמסיק שם במשנה דבעינן להקדש הכרזה ס' יום קמ"ל דל"ד להקדש אלא לשאר כל אדם עכ"ל התוס' ולפ"ז מוכח דהמשנה מיירי ביתומים קטנים דבהן

הוצרך לאשמעינן דהו"א שיהיו דומים להקדש דאילו יתומים גדולים דינייהו כשאר לוה דעלמא וזה מוכח נמי שם בגמרא דפריך מההיא מתניתין ארב אסי דקאמר שם אין נזקקים לנכסי יתומים קטנים אא"כ ריבית אוכלת בהן (וכמ"ש בדרישה ר"ס ק"י לשון הגמ' ע"ש) ומאי פריך הא רב אסי דוקא מיתומים קטנים איירי אלא ודאי משמע ומוכח להגמרא דגם המשנה איירי מיתומים קטנים ונראה דמשמע להגמרא כן מהאי דיוקא דתוספות הנ"ל מדנקטה המשנה יתומים וכמ"ש והנה רבינו דכתב דין שאר כל אדם לעיל ר"ס ק"ג וכתב כאן ג"כ דין יתומים נ"ל דאיירי נמי ביתומים קטנים ולרבותא נקטינהו דקמל"ן דבהכרזה ל' יום סגי ואיירי בהנך ג' עניינים הנ"ל ר"ס ק"ח וזש"ר בסמוך וז"ל ואם יאמר המלוה אני אקבל השדה בלא שומא בפרעון חובי כו' ש"מ דאיירי במלוה ישראל ולא בעכו"ם שלקח ריבית ולא באשה בכתובתה דג"כ נזקקים עבורן לגבות מנכסי קטנים כמש"ר ר"ס ק"י ונ"מ דבעכו"ם [שלוה] מישראל א"צ הכרזה ל' יום דכתב רבינו כאן מיהו בכתובת אשה ג"כ צריך כדאיתא פרק שום היתומים וכתבו רבינו בא"ע סימן ק"ד ודו"ק: יכריזו ס' יום עמ"ש לעיל סימן ק"ג: בשעת הכנסת פועלים פי' למלאכתן ועד"ר: כמו שמדקדקת האשה כן הוא שם בגמרא ועוד שם שאם מכר כדי לפרוע כתובתה צריך ג"כ לפרש בהכרזה משום דאיכא דניחא ליה טפי לקנות כדי לפרוע לאשה דשקלה על יד פי' לפי שאינה יודעת להתעסק במעות וא"צ לה אלא להוצאה אינה מקפדת אם לא יפרעוה בבת אחת והביאו הרי"ף והרא"ש פרק אלמנה ניזונית ע"ש ורבינו כתבו בא"ע סי' ק"ד ע"ש:

סעיף ב

ואם יאמר המלוה אני אקבלנה בלא שומא כו' כ"כ הרא"ש פרק מי שהיה נשוי ומיירי דידוע דאינו שוה עכ"פ טפי מחובו ומ"ש דאי מזדמני ליורש זוזי בתר הכי מסלק ליה בדמי פי' דהשומא הדרא לעולם ללוה וליורשיו כמש"ר סימן ק"ג וכששמוה ובא לפדותה ממעות של עצמו א"צ ליתן לו בעדו אלא כשיעור ששמוהו ממנו ואף אם החוב הוא יותר משא"כ בשלקחו בחובו בלא שומא ובמלוה הבא לטרוף מלקוחות אין הדין כן כמש"ר ס"ס קי"ד וה"ט דשם איירי שעדיין הלוה קיים ולכן שומעים להמלוה לטובת הלוה שיפטר בזה מכל חובו ומה"ט ג"כ לעיל בסי' ק"ג דאיירי בב"ד שמגבים נכסי לוה למלוה בשומא לא מצי למיכתב האי דינא כשהמלוה אומר אקבלנו בחובי בלא שומא דהתם ודאי שומעים לו דהא טובת הלוה הוא דבעודו חי עליו לשלם כל חובו ואיך יאמר דלאחר זמן יפרע בשומא דכשתשיג ידו צריך לשלם החוב ומיהו לפי מ"ש בדרישה כוונת רבינו בזה לפי שיטת ב"י הומ"ל נמי לעיל ודו"ק ועד"ר:

סעיף ג
ומש"ר וכיון שהכריזו אפילו טעו כו' פלוגתא דתנאי היא במשנה פ' אלמנה ניזונית ואפסיקא הלכתא שם בגמרא כת"ק דס"ל הכי:

סעיף ד
ומ"ש אבל אם מכרו בלא הכרזה אפי' לא טעו כו' משמע דאפילו אם שמוה ב"ד וקבלה המלוה בשומא אפ"ה מכרן בטל וזהו שלא כמ"ש התוס' פ' שום היתומים בשם הירושל' אלא כמ"ש בעה"ת בשער ג' וכתב דהלכה כגמרא דידן דפליג עם הירוש' ומשה"נ כ"ר סי' ק"ג דצריכים להשלים ימי ההכרזה וכ"כ ב"י שם ע"ש: ומ"ש אפי' לא טעו כו' שם בגמרא ומטעם דנעשו כטועים בדבר משנה שחוזר:

סעיף ה
אבל דברים שא"צ הכרזה בפרק אלמנה ניזונית וכתבו התוס' שם דמיירי שייחדו לה המטלטלים לכתובה או לב"ח א"צ כשתופסן מחיים דאל"כ הא לא מגבינן לב"ח ולאשה ממטלטלי דיתמי והרא"ש כתב דב"ד עושין כן לפעמים לטובתן של יתומים כי נראה להן טוב למוכרן ממה שימכרו הקרקעות: ובשעה שאין מכריזים כגון כו' שם בגמרא: שכל מי שהלוה לצורך א' מאלו כ"כ התוס' וכדי שלא תנעול דלת בפני גומלי חסד המלוים לכך וכתבו דא"א לפרש לצורך קבורה ממש דפשיטא הוא ומאי קמ"ל דאיך ס"ד שיהא מוטל ל' יום בבזיון כל ימי הכרזה. והמ"מ תירץ בשם המפרשים דר"ל דאפילו הכרזת שעה אין עושים בהם:

סעיף ט
וכתב הרי"ף כשאין צריך הכרזה כו' וא"א הרא"ש ז"ל כתב כו' טעם פלוגתתן תלוי בפי' הסוגיא דגמרא וכתבתיהו בדרישה ס"ט ודלא כב"י ע"ש ודו"ק:

סעיף י
פי' ר"י שמחזיר האונאה כו' כבר נתבאר טעמו. והרמב"ם כתב כו' בפי"ג מהל' מכירה כ"כ ע"ש:

סעיף יא
וא"א הרא"ש ז"ל כתב כו' עד יש רשות ביד הלוקח לבטלו בפ' אלמנה ניזונית כ"כ וז"ל והכי מסתברא דאי מייפים כח היתומים טפי מלוקח הוי ריעי ליתמי דלא זבנינן מינייהו:

סעיף יב
כתב הרמב"ם ז"ל ב"ד שמכרו כו' בפי"ג דהל' מכירה כ"כ: אין הלוקח יכול לחזור בו עיין בש"ג פ' המפקיד מ"ש שלדברי הרא"ש ורבינו דברי הרמב"ם סתרי אהדדי ע"ש שהאריך: ק' בר' כו' עד שלא יהא כח הדיוט חמור כו' ר"ל הדיוט מי שאינו יתום אלא גדול שמוכר קרקע או עבדים לחבירו דאיתא בגמרא דאין להם אונאה אפילו מכר שוה ק'

בר' או איפכא ואין הלוקח ולא המוכר יכולים לחזור כמש"ר סי' רכ"ז ושם כתבתי לשון הרמב"ם וסיעתו דס"ל דאפילו מכר שוה ק' באלף אינו יכול לחזור ולהתוס' והרא"ש וסיעתן דווקא במעט פחות והרמב"ם נקט כאן לשון הגמרא בר' וס"ל דל"ד ק' בר' קאמר ואמ"ש שלא יהא כח הדיוט חמור מכח יתומים עיין בהמ"מ מ"ש שם בשם הרמב"ן: והר"ר יונה כתב כו' כ"כ הרא"ש בשמו מטעם דשומת ב"ד כמו שהיתומים סומכים עליהם כך הלוקח סומך עליהם שלא יטעו והוי ב"ד שלוחים של אלו ושל אלו הלכך בין פחתו כו' משא"כ בשליח בית דין שמוכר דאין הלוקח סומך עליו מש"ה אם הותיר השליח והטעה הלוקח עד שתות המקח קיים (וכ"כ רבינו בשם ר' יונה בסמוך) וזהו טעמו כדין אם קנה מהמוכר עצמו וכלל דבריהם הוא דבמכרו ב"ד נכסי יתומים קרקע או עבדים בלא הכרזה וכדין עבדים שאין מכריזין עליהם ואף אם הכריזו עליהם ס"ל להרמב"ם דדינא כנא הכריזו וכדעת הרי"ף הנ"ל ואם מכרו שוה ק' בר' אין הלוקח יכול לחזור בו והא דאם נתאנו היתומים אפילו בשתות יכולים לחזור בו ס"ט דלא היתומים עצמם מכרוהו אלא הב"ד משא"כ בנתאנה הלוקח דהוא עצמו היה בלקיחה למה יחזיר בו טפי מאילו לקחו מחבירו והא דתנן בשום היתומים דאם הותירו שתות מקחן בטל וש"מ דלוקח יכול לחזור בו כשנתאנה שם איירי דווקא במלוה שהוצרך ליקחנה בשומת ב"ד בע"כ וכנ"ל והשתא א"ש דמסיק רבינו וכתב ע"ז דר' יונה והרא"ש ס"ל דגם מלוקח דעלמא דלקח ברצונו מיירי מתני' דשום היתומים דפחתו או הותירו שתות מקחן בטל ושניהם יכולים לחזור בהן בדברים שאין מכריזין ולא הכריזו עליהן ודו"ק:

סעיף יג

אפילו טעה בכל שהוא המכר בטל דא"ל לתקוני שדרתי ולא לעוותי: והר"ר יונה כתב אם הטעה הוא להלוקח עד שתות מכרו קיים הטעם כתבתי בסמוך כיון דהלוקח לא סמך נפשו אשליח משא"כ בב"ד שמכרו דשניהם סמכו אב"ד: וזכה המשלח ביתרון פי' ולא השליח כדלקמן בסי' קפ"ג:

סעיף יד

ואחריות המכר הוא על נכסי יתומים שם מימרא דרב יוסף וז"ל הגמרא עלה פשיטא מ"ד כל הלוקח מב"ד כיון ששם מוכרין בהכרזה בטוח הוא הלוקח שאילו היו עליו עסיקים היו יוצאים ומערערים הלכך שלא באחריות הוא לוקח קמ"ל והא דלא כ"כ לעיל סי' ק"ג בשומת ב"ד קרקע של לוה שלא מדעתו לב"ח משום דכאן הוא רבותא טפי דאע"ג דמהפכין בזכות היתומים כל מאי דאפשר קמ"ל דאין טוענין כנגדו הך טענה וכ"ש דלא טענינן כן בלוה עצמו וק"ל ועיין בב"י ובד"מ מ"ש בשם הריטב"א:

סעיף טו
צריך שיפרשו בה והכרנו כו' בפ' הנושא מפרש טעמא דדילמא זהו של יורש ולא של מורישו והלה ישבחנו והיורש יבור ויפסיד שדה של מורישו שהוא בטוח שיחזיר ויקח את שלו ואתי לאפוקי לעז על ב"ד שלא עיינו בתקנתו של זה:

סימן קי

סעיף א
אין נזקקים לנכסי קטנים כו'. מימרא דר' יוחנן פ' שום היתומים ועד"ר וכתב בעה"ת אפי' יש להם אפוטרופוס ממונה מאביהם או מב"ד דאין חבין לאדם שלא בפניו:

סעיף ב
ומ"ש אפי' יש נאמנות בשטרו ר"ל אפי' על יורשיו דאכתי איכא למיחש דלמא פרעיה וכתב עליה תברא ולכי גדלי משכחינן ליה כ"כ הרמב"ם והרא"ש ובעה"ת שער י"ד וכבר נתבאר בסי' ע"א דאפילו הימניה כבי תרי לא מהני נגד שובר וכתיבת ידו שמודה בעצמו שנפרע: שלא יתבע ליתומים עד שיגדלו עד"ר:

סעיף ג
ואם יש כו' כ"כ הרא"ש בתשובה והוסיף הרשב"א וכתב דאפילו אמרו הגדולים ידוע לנו שלא פרע אבינו ולא התפיס צררי מ"מ אין גובין מהקטנים דלא עדיפי הנך (רואים) [אחים] מעדים ואין מקבלין עדות שלא בפני ב"ד וכ"ש אחים דלאו בר עדות הן ובזה נתיישב דל"ת למה לא אמרינן אם איתא דהו"ל שובר הגדולים מצאוהו כמו שאמרינן לעניין שבועת היורשים דהגדולים נשבעים ונוטלים גם חלק הקטן דאם איתא דהוי שובר הגדולים מצאוהו כמ"ש סי' ק"ח סי"ב דדוקא לטובת היתומים אמרו כן ולא לחובתו דקטן וק"ל: וכדי שיפרע ב"ח מחלקם צריכים ב"ד להעמיד אפוטרופוס היינו כדי להקל מעליהם הא אם רצו ב"ד בעצמו לחפש אחר זכות הקטנים אין לך אפוטרופוס טוב מהם רשב"א:

סעיף ד
וטעמא דאין נפרעים כו' בר"ס ק"ח כתבתי דהלכה כרב הונא דאמר הכי ואליביה קאמר הגמרא דאם מודה או שמתוהו דנזקקים כו' וכתב בעה"ת דה"ה אם תפס כו' וזש"ר לפיכך כו' לאפוקי לטעמא דר"פ דאמר שהטעם דאין נזקקים הוא משום דיתמי לאו בני מיעבר מצוה נינהו וק"ל:

סעיף ה
ומש"ר אפי' אם תפס משלהן אחרי מות אביהן כו' היינו לפי תקנת הגאונים דמטלטלי דיתמי משועבדים לב"ח: ואמש"ר מותר לתפסו בחובו כתב ב"י ז"ל ויש לדקדק למה כתב

מותר לו לתפסו בחובו הול"ל מהני תפיסתו דהוי משמע שהב"ד פוסקים דמהני תפיסתו עכ"ל ויש לדקדק עוד דהתחיל בל' בדיעבד וכתב ואם תפס וסיים בל' מותר לו לתפוס דמשמע לכתחילה וחדא באידך מיתרצא דמשום דתפיסה בעניין שיכול לטעון לקוח דהיינו דתפס בלא עדים ולא ראה בידו אח"כ ודברים שאינן עשויין להשאיל ולהשכיר ולא יהיה אומן ולא גודרות וכמש"ר לקמן סי' קל"ג וקל"ד לא שכיח מש"ה קאמר ואם אירע שנזדמן שתפס בעניין כזה מותר לו לתפסו בחובו פי' להחזיקו בידו במקום חובו ועביד דינא לנפשיה כיון שידוע וברור לו כו' וא"צ לילך בזה לב"ד ואף אם ילך לב"ד הב"ד יאמרו לו בל' הזה החזק מתפיסתך נגד חובך והמותר תשלם כדין מי שתופס הקנס במקום שאין דנין קנס וכמש"ר בסי' א' ועד"מ בסימן זה ס"ז:

סעיף ז

ולכשיגדלו יתחייב ואינו דומה לדין ערב למלוה ומת הלוה בחיי המלוה ואח"כ מת המלוה דכ"ר בסי' ק"ח סל"א דאין גובין מערב דהתם אין היתומים נפרעים מן היתומים אפילו לכשיגדילו משום דא"א מש"ל ואם גובים מהערב יחזור הערב על היתומים וק"ל: והרמב"ן כתב שאין נפרעים מן הערב אפילו הוא קבלן טעמו כתב הנ"י פ' ג"פ בשמו ז"ל משום שהערב בתר יתמי אזיל וכל שהיתומים פטורים מטעם חשש פירעון איך יתחייב הערב ואם מפני שהוא יכול לפקח ולחפש בעסקיו אם פרע הלוה א"כ ע"כ אתה מחייב את היתומים שהרי הערב חוזר עליהם עכ"ל אבל א"ל שטעמו הוא משום דאין נפרעין מן הערב אלא דווקא שיוכל לתבוע מן הלוה עצמו כמ"ש בס"ס מ"ט והכא אין יכול לתבוע מן הלוים דהיינו היתומים עד שיגדלו דא"כ לא הוה פליגי עליה בזו דהרמב"ן והרא"ש כמו של"פ בההוא דינא דסימן מ"ט וה"ט דשאני התם דאין החיוב עליה דהאי בודאי משא"כ הכא דהחוב הוא ודאי עליה אלא דהחמירו ביתומים לחוש לצררי וק"ל: וא"א הרא"ש ז"ל חילק וכו' בפר' ג"פ כ"כ: ומ"ש אפילו שאומר ממי שארצה אפרע לקמן סימן קכ"ט יתבאר דין האומר ממי שארצה אפרע ודס"ל לר"ת דאפ"ה לא יפרע מן הערב תחלה כל זמן שיש קרקע ללוה אפילו היא זיבורית ולא מהני אלא שאם אין ללוה קרקע ידוע שאז תובע לערב וא"צ לחזור אחר הלוה אולי יתן מטלטלי כו' ע"ש והכא גבי קטנים אף שיש להם קרקעות כאלו אין להם דמי דהא אין נזקקין להם אפ"ה ג"כ אין יכול לתבוע הערב כיון דמן הדין יש לתבוע הלוה תחלה ומן הלוה אתה מהדר אערב לתבעו הו"ל כנכסי קטן דג"כ אינון ערבאים בהדיה ועיקר סמיכת המלוה היה מתחלה עליהם והו"ל כאילו אמר ע"מ שאפרע מהן אפ"ה אין אנו יורדין לנכסיו כיון דמן הקטן אתה מהדר אנכסיו וכמו שאין אתה לוקח מיד הקטן מאומה כן אי אתה לוקח מנכסיו מאומה כיון

דמן הקטן באת להדר אנכסיו וכל מה שטוענים לקטן טוענים לנכסיו כן וה"ה כיון שמן הקטן באת להדר אערב טוענים כן לערב מה שטוענין לקטן וק"ל:

סעיף ט

צוה אביהן כו' ז"ל הגמרא שם פ' שום היתומים סוף (ערכין דף כ"ב) אמר רבא הלכתא אין נזקקים לנכסי יתומים ואם אמר תנו (לו בחובו) נזקקים שדה זו ומנה זו נזקקים ואין מעמידין אפוטרופא שדה סתם ומנה סתם נזקקים ומעמידים אפוטרופא אמרי נהרדעי בכולן נזקקים ומעמידים אפוטרופא לבר מנמצאת שדה שאינה שלו דאחזוקי סהדי לשקרא לא מחזקינן אמר רב אשי הלכך אזדקוקי לא מזדקקינן דהא אמר רבא הלכתא דאין מזדקקינן ואי מזדקקינן מוקמינן אפוטרופא דאמרי נהרדעי בכולהו נזקקים ומעמידין אפוטרופא לבר מנמצאת שדה שאינה שלו דאחזוקי סהדי בשקרא לא מחזקינן עכ"ל ועיין בתוס' שם דף כ"ג ועיין שם עוד בתוס' בעמוד שלפני זה בד"ה ואם אמר תנו כו' ובזה דברי רבינו מבוארים וגם טעם פלוגתתן דהרא"ש פסק כנהרדעי וכרב אשי והרמב"ם פי"ב דמלוה ס"ל כרבא ועמ"ש המ"מ שם עוד ביישוב הסוגיא לדברי הרמב"ם:

סעיף י

ומ"ש ודוקא שצוה בשטר כו' עד וניכר שהוא כתב ידו כן הוא לדעת הרא"ש ומיירי שהדיינים שרואים כתב ידו מכירין אותו וממילא נתקיים שאין כאן קבלת עדים שלא בפני בע"ד א"נ שנתקיים בחייו ב"י וה"ה אם העדים כתבו צוואת ש"מ וחתמוה בחייו וחתימתן ניכרת לב"ד דדנים עליהם דמה לי ניכרת כתיבת ידו או כתיבת וחתימת העדים וכ"כ הרא"ש בשם הראב"ד פ' אלמנה ניזונית בהדיא וכתבתיהו ג"כ לקמן בס"ס זה ע"ש: שאין מקבלין עדים שלא בפני ב"ד וכן כתב רבינו בסי' זה בשם הרא"ש דאפילו עדי צוואה אין מקבלים שלא בפניהם והא דלא קאמר או שקבלו בעדים בחיי אביהן. משום דסתם עדי צוואה דהמחלק נכסים אין מקבלין עדותן בחייו כיון דכל זמן חיותו דשכ"מ יש בידו לחזור ממתנתו או שמא יעמוד מחליו ותהא המתנה בטילה ממילא. ואף דכאן איירי באומר תנו לו בחובו ושט"ח ביד דהמקבל וכנ"ל. מ"מ כיון דבשעת צוואה אמר כן נקט בזה דין עידי הצוואה וק"ל:

סעיף יא

שאלה כו' כלל פ"ה סי' ז' כ"כ:

סעיף יב

ומ"ש ואם אינו מקויים אין מורידים שאין מקיימים שלא בפני בע"ד הב"י כתב ע"ז ז"ל ותמיהא לי מילתא שכתב שאין מקיימין שלא בפני בע"ד והא בהגוזל בתרא מסיק רבא הלכתא מקיימים עדים שלא בפני בע"ד וכתבו רבינו בסי' מ"ו ס"ה ומ"ש ב"י בישוב

קושיא זו כתבתי בדרישה עם סתירת דבריו בצדו וכאן באתי לכתוב מה שצ"ל ביישובו. ושגם יש לתמוה על תמיהת ב"י ושלדבריו תקשה דברי הרא"ש אהדדי גם בשטר מקויים שהרי פרק אלמנה ניזונית כתב דאפי' בשטר מקויים אין נזקקין להן (וכ"כ ג"כ רבינו בסי' ק"ח ס"ה בפשיטות) ז"ל שם ובבאין מחמת אביהם אף בשטר דאז מקבלין כדאיתא בהגוזל בתרא ומקיימין השטר שלא בפני בעל דין אפילו אינו מקויים כמקויים אפ"ה ביתומים אין נזקקים משום צררי עכ"ל ובתשובת הרא"ש שהביא רבינו כאן כתב דאם השטר מקויים יורדין לנכסיהם וכתב בתשובה הטעם ז"ל אבל אם הוא מקויים הוי כנמצא שאינו שלו כי כשנתנה לקטן כבר היתה משועבד לאחר ומורידין ב"ח לנכסים ודוחק לומר דאיירי בתשובה זו בא' מג' דרכים דהיינו שהיה בתוך זמנו כשמת דא"כ לא הו"ל לרבינו לסתום תשובה זו כאן דאיירי (כדינם) [בסתם] דאין בהן א' מג' דרכים הנ"ל. וע"כ צ"ל דהרא"ש מחלק וס"ל דביורש עצמו שהוא קטן אף שהש"ח היוצא עליו משום אביהם הוא מקויים מ"מ לא מיחשב השדה שירש כאילו אינו שלו מחמת הש"ח שלוה שיש בו שיעבוד נכסים דהא י"ל דכבר נפרע בצררי שהתפיס אביהם וכשיגדילו ימצאו שובר או כתיבת יד אביהם שיוכיחו מזה שפרעו משא"כ בנדון דתשובה ההיא דמיירי דהיורש היה גדול ונתן נכסיו לקטן כדי להבריח מב"ח והיורש שהוא גדול ודאי כבר ביקש אחר הוכחה וראייה ולא מצא מש"ה מחשב שדה זה שנתן כאילו אינו שלו כיון דאתברר דלא בפרע שטר מקויים שביד זה מש"ה ס"ל דיורדין בזה לנכסיו אף שהוא קטן אבל בשאינו מקויים דאז איכא למימר דשטר זה זייוף מעיקרא הוא בזה ס"ל דאין מקיימים שלא בפניו (דאם יקיימוהו יגבהו בו ג"כ מיד בקטנותו ומטעם שכתבתי דכיון דהגדול כבר ביקש ולא מצא שובר או הוכחה נגד השטר) ואמרינן דילמא כשיגדיל ימצא עדים לפסול ש"ח של זה מעיקרו מש"ה אין מקיימין אותו עד שיגדיל. משא"כ בגדול דמקיימין שלא בפניו משום דאף אם יקיימוהו מ"מ כשיבא לגבות ממנו אם איתא דיש לו עדים דהשטר מזוייף הוא מעיקרו יביא אותן בשעת גבייה דהא גדול הוא ויכול לחקור אחר עדיו וזכיותיו ואף אם לא יהיה בשעת הגביה בביתו צריך להודיעו ואם הרחיק נדוד אזי תקנת חז"ל הוא לגבות משום שלא ילך כ"א וילוה ויסע למדה"י כיון דעל הרוב הגבייה יהיה בידיעת הגדול משא"כ קטן ומש"ה דקדק הרא"ש בתשובה זו וכתב דבנדון זה אין מקיימין כו' דמשמע הא ביורש קטן מקיימין דהא אף כשיהיה מקויים לא ירדו ולנכסים זהו הנ"ל בישובו ולא כר"ל בן חביב דאף דדקדק נמי במ"ש הרא"ש בנדון זה וכמ"ש ל' בדרישה מ"מ תמצא בדבריו שלא כיון למ"ש ודו"ק ועד"ר:

סעיף יג

קרקע שהיא בחזקת היורש כו' כבר כתבתי ל' הגמרא בזה ואפי' אין ראייה שדר בה אביו ג' שנים קודם מותו כשמת אביו היה קרקע זו בידו ולא ידעינן שלא היה של אביו אלא ע"י עדות שמביא המערער אי לא נתקבל העדות בחייו אין מוציאין מיד הקטן אם לא שלא ראו שדר בו אביו כלל אלא מעצמו תקף בעבדיו ונכנס בו וכדמסיק רבינו וק"ל ועמ"ש מזה בסימן כ"ח סי"ט בדרישה: ודוקא כשנתקבל העדות כו' עיין בדרישה סט"ו: ומש"ר או שהוציא שטר מקויים כו' דאז הוה כנחקרה עדותן בב"ד בחיי אביהן: ומ"ש ואביו לא החזיק בה ג' שנים כו' דאילו החזיק בה ג' שנים אחר זמן השטר איכא למימר הדר זבנה אביו מזה שהוציא השטר:

סעיף טו

וכן אם הודה כו' שיש לו משל פלוני כו' ע"ל סי' ק"ח ס"ז שם נתבאר דמטלטלים דעיסקא מוציאין מידם דיתמי אפי' לדינא דגמ' וכאן למדנו רבינו דאף אם לא נודע שהן משל עסק כ"א ע"י כ"י הו"ל בירור גמור ומוציאים מידם אפי' הן קטנים וק"ל: וכן אם גזל כו' משנה וגמרא ר"פ הגוזל בתרא: אפילו אכלום אחר ייאוש מקור דין זה כתב רבינו לקמן בסי' שס"א ס"ט ע"ש. וה"ט דבעי ייאוש ושינוי רשות ורשות יורש לא מקרי שינוי רשות דיורש כרעא דאבוה כדלעיל סי' ל"ז סי"א. ומ"ש אפילו הן קטנים כ"כ בעה"ת בשער י"ד וטעמו דבגזילה מקבלין עדים אפי' שלא בפני בעל דין וכמ"ש לעיל לשון הגמ':

סעיף טז

כתב הרמב"ן שאם לוו ב"ד או אפוטרופא לצרכם כו' כל זה עד סוף הסימן תמצא מבואר ומפורש בר"ן ובהרא"ש ר"פ אלמנה ניזונית ודברי הרמב"ן הן עד ור"י פי' ע"ש ודו"ק: נזקקים לנכסיהם ומוכרים בלא הכרזה ז"ל שם נזקקים לנכסיהם דלמ"ד משום צררי ליכא וכן למ"ד משום מצוה ודיתמי לאו בני מצוה נינהו כיון דאפוטרופוס לוה עליה דידיה רמיא הך מצוה כו' עד ולא בעינן הכרזה שאילו מכרו מתחלה כשנצרכו היתומים לא היו צריכים הכרזה כדפרי' לעיל גם כשמוכרים לפרוע מה שלוו לצרכם מוכרים בלא הכרזה עכ"ל ונפרעין מהן בבינונית דדווקא מה שפורעים בשביל אביהם תקנו בזיבורית אבל מה שלוו הב"ד עבורן דינו כשאר לוה לצרכו:

סעיף יט

וכן עדי צוואה מקבלים אותן כו' אף ע"ג דגם הא דאמר תנו היא צוואת ש"מ וכדמשמע בתוס' פ' שום היתומים (ערכין דף כ"ג ע"א) מ"מ הא כתבו התוס' שם דהא דאמר תנו מיירי שסובר שהוא חייב לאותו פ' ובתורת פירעון ציוה ליתנו לאותו פ' וכמו שהעתקתי לשונם לעיל. וצוואה הוא שמחלק כל נכסיו בלשון מתנה או ירושה. ויותר נראה דמ"ש

וכן עידי צוואה כו' ר"ל שצווה ליתן מנה ושדה זו או מנה ושדה סתם דאין מקבלין עידי צוואה בפני אפוטרופוס אלא באלו וכן יש לדקדק ממש"ר לעיל בס"ט ציוה אביהם ואמר תנו מנה או שדה לפלוני כו' ולא כתב סתם דמקיימין צוואת אביהן כשהוא כתב ידו כו' ש"מ דס"ל דדווקא שאמר תנו שאין למיחש לצררי ושובר מקיימין והכי הצעת דברי רבינו ולכל מילי דנזקקין לנכסייהו בין מנה כו' מקבלין העדות בפני האפוטרופא דהא קי"ל שהאפוטרופוס הן כבעלים כדאיתא בגמרא גבי קבלת עדות דשור המועד דקי"ל דמקבלין בפני האפוטרופוס ומה"ט בעדי צוואה דהיינו במנה ושדה זו כו' מקבלין אותן בפני האפוטרופוס והשתא א"ש דכ"ר בשם הרא"ש בסוף הסי' ובעדי צוואה כתב גם כן שאין מקבלין אותן בפני האפוטרופא דלכאורה ק' למה לא כתב ג"כ באמר שדה ומנה זו או שדה ומנה סתם וכמש"ר בריש העניין בס"ט אלא ודאי בעידי הצוואה ר"ל דאמר תנו מנה ושדה סתם או שדה ומנה זו ודו"ק:

סעיף כ

אבל אם לוו הם בעצמן אין נזקקין כ"כ שם הרא"ש לחלק משום דר"י הביא ראייה דאמרי' דאף חוב הבא מחמת עצמן אין נזקקין וכתב הרא"ש דזהו מיירי שלוו הן לצורך עצמן אבל ב"ד שלוו לצורכן נזקקין ע"ש והא דאמר דבלוו הן עצמן לצרכן דאין נזקקין להן עד שיגדלו היינו בדכפרי היתומים בהלוואה דאל"כ ק' הא רבי' כתב בסי' צ"ו סי"ב באם תבעוהו בדבר שיש בו הנאה לקטן כו' נפרעין ממנו מיד וככ"ר בשם הרא"ש לקמן בסי' רל"ה סי"ח ע"ש ועמ"ש בסמ"ע:

סימן קיא

סעיף א

המלוה את חבירו ע"פ אינו גובה כו' משנה הוא בסוף ב"ב ע"ש. ומ"ש אפי' מנכסים שקנה אחר ההלוואה כו' כתב המ"מ בפי"ח ממלוה שזהו שאמרו בפרק מי שמת מיניה ואפי' מגלימא דאכתפיה:

סעיף ב

ומ"ש אבל המלוה בשטר טורף מהלקוחות. בסי' קי"ב יתבאר דיש חילוקים באם קנה אחר שלוה ומכרו ע"ש: ומהמקבל מתנות לקמן בסי' קט"ו יתבאר שהשבח אינו גובה המלוה אלא חצי מלוקח וממקבל מתנה אינו גובה שבת כלל: אפי' אם אינו מפורש בשטר כו' דאחריות ט"ס הוא שטעה ולא כתבה דהא לא שדי איניש זוזי בכדי גמ' פ"ק דב"מ:

סעיף ג

ומיהו אם פירש בפי' שלא קיבל ק"ק פשיטא וי"ל דקמל"ן דאף דלא כתב לו אלא בהאי לישנא שלא קיבל עליו אחריות והלוה מכר נכסיו בלא אחריות וקמל"ן דאפי' מהן אינו טורף אף שאם יטרוף מהם לא יהיה היזק ללוה מהטריפה והוא לא התנה עמו אלא שלא קיבל עליו אחריות דהיינו שלא יהיה לו היזק מהטריפה:

סעיף ד

ואם קדם המכר או המתנה להלוואה אינו טורף אף ע"ג דפשיטא הוא מ"מ כתבה רבי' משום בבא דבתריה דאם יש הוכחה כו' וק"ל: ואם יש הוכחה שלא כיון כו' אבל מן הסתם אין לחוש לזה ועד"ר:

סעיף ה

וכן אם נתן ללוה כו' האי וכן לאו אדסמיך ליה קאי אלא אמ"ש אם פירש בפירוש שאינו מקבל עליו אחריות או אם קדם המכר או המתנה להלוואה דאינו טורף מהם וע"ז קאמר וכן אם נתן כו' ב"י: בין שקדם למכר כו' עיין בתשובת הרא"ש כלל ע"ד סי' ג' ותמצא שלא שאלוהו כי אם אמתנות וגם השיב דבמכר אינו מועיל תנאי וכמ"ש בסמוך לכ"ן למחוק תיבת בין ותיבת למכר ותיבת או וצ"ל ולא כתובה שקדם למתנה כו' וגם ראיתי בס"א מוגה כן: ואע"ג דכתב ליה דאקני. פי' אם לא כתב ליה דאקני פשיטא שאין הב"ח טורף ממנו דהא אם לא נתקיים התנאי חזרה המתנה אל הנותן ולא גרע מאילו נתן המתנה שניתן לו אחר ההלוואה לאחר דאין ב"ח גובה ממנה דהוה לוה וקנה ומכר או נתן דלא משתעבד אלא אפי' כתב לו דאקני והשתא אם תחשוב מה שהמתנה חזרה אל הנותן כאילו נתן הלוה המתנה לאחר היה ב"ח גובה ממנה ולכ"כ דאפי' דאקני אינו מועיל מטעם שכתב דהרי לא קנה כו'. גם י"ל דלרבותא בעלמא כ"כ וה"ק אפי' ב"ח שנתחייב כבר ואע"ג דבשעת ההלוואה כתב לו דאקני וא"כ סברא לומר הואיל שכבר כתב לו בפירוש דאקני לא יועיל התנאי קמ"ל דהרי לא קנה כו' וכן מוכח בב"י ובד"מ לעיל סי' צ"ט שהביא תשובת הר"ר יודא בן הרא"ש שכתב ג"כ דין זה ולא הזכיר שם ל' דאקני אלא ודאי לרבותא בעלמא כ"כ: אבל אם קנה קרקע והתנה עמו המוכר כו' וטעם החילוק שבין מתנה למכר מבואר בתשובה שהשיבו הר"י בן הרא"ש ורבי' (וב"י וד"מ הביאו לעיל בס"ס צ"ט) עיין שם שכתב חילוק בין מתנה למכר ועוד האריך שם: ולא היה לו בן אחר אבל אי היה לו בן אחר ב"ח אינו טורף ממנו אלא חצי שדה שבא על חלקו בירושתו וק"ל: ואח"כ לוה בסוף התשובה סיים וכתב דגובה המלוה בין שלוה בחיי אביו בין אחר מותו ומ"מ ממ"ש בסמוך דהוי"ל כלוה ואח"כ קנה וכתב ליה דאקני. מוכח דעיקר תשובתו זו היתה אכשלוה ואח"כ מת אביו דהיינו בלוה ואח"כ קנה. ומה"נ

כתב וכתב ליה דאקני דאי לא הוה כתב ליה דאקני לא היה יכול ב"ח לטרוף ממנו מאחר דאביו התנה בפירוש שלא יחול עליו שיעבוד דב"ח וא"כ מסתמא גם דעת הבן כשמת אביו שאינו רוצה לזכות בשדה זו מכח ירושה אלא ע"מ שלא יחול עליו שיעבוד ב"ח כמו שהתנה אביו ואין מזכין לאדם בע"כ אבל בשכתב לו דאקני מיד כשמת אביו ובא השדה ממילא לרשות הבן אפילו רגע א' הרי שיעבוד המלוה חל עליו ואף אם יאמר אח"ז לא ניחא לי בירושה סתם ל"מ לאפקועי מיד המלוה כיון דכתב לו דאקני וכמ"ש לפני זה דזה לא עדיף מאילו קנה ומכרה דטורף מהלוקח מכח דאקני ואע"ג דלא נזכר לא בשאלה ולא בתשובה דאירי בנדון זה דכתב ליה דאקני ס"ל להרא"ש דבנדון זה דלא היה בן אחר אף שלא כתב ליה דאקני כאילו כתב לו דמי דמסתמא סמך עליו (הלוה) [המלוה] שירשה מאביו ומש"ה דקדק וכתב דהו"ל כלוה ואח"כ קנה כו' בכ"ף הדמיון דמדמה נדון זה ללוה ואח"כ קנה וכתב ליה דאקני דעלמא וגם אפשר לומר משום דגם דאקני הוא ט"ס וכאילו כתב דמי וכמש"ר בשם הרא"ש בר"ס קי"ב ע"ש: ומ"ש ביאר עוד בתשובה הוא בכלל ע"ד סי' ד' ע"ש:

סעיף ו

אבל אם מצא ביד הלוה בנ"ח כו' משנה פ' הניזקין:

סעיף ז

לפיכך אם נתן הלוה מתנה לאחרים כו' דינים אלו הן שם בפ' הניזקין ובפ' יש נוחלין ורבינו כתב לפיכך ור"ל כיון שאינו גובה ממשועבדים במקום שיש בנ"ח ואפי' ממקבלי ממנה מש"ה אם נתן מתנה וקאמר ואחריו לפלוני אז גובה מהאחרון משום דמתנתו היה בנ"ח לראשונים ואגב זה שרצה לכתוב שאם אמר ואחריו הדין שלא יגבה מהראשונים כתב נמי שאם לא אמר ואחריו שגובה מכולם וגם י"ל דהאי לפיכך קאי נמי אמ"ש בדין קמא דאם יצא עליהם ש"ח גובה מכולם וכפי החלוקה כו' דאם היה הדין שיכול לטרוף ממשועבדים אפילו במקום שיש בנ"ח. אז אם היה רוצה המלוה היה גובה כל החוב מאיזה מהם שירצה דלא עדיף מה שנתן הלוה לחבירו מאילו הניח הלוה אצלו ולא נתנו לשום אדם וק"ל: ר' לפלוני וש' לפלוני כו' דנקט האי סדר משום רבותא דסיפא היכא דאמר ואחריו לפלוני אחרון אחרון נפסד דאע"ג דנראה דהוא אוהבו יותר מן הראשון שהרי נתן לו מתנה מרובה. רשב"ם: א"א כל הקודם בשטר זכה שהרי לכולם נתכוין ליתן ביחד כיון דלא אמר ואחריו אלא שאין אדם יכול להוציא ב' דברים כא' וכגון שלא פסק בינתיים דא"כ הו"ל נמלך רשב"ם וככ"ר לקמן בסימן רנ"ג והיינו דוקא כשלא חילק להם חלקים שוים אבל אם היה מחלק להם חלקים שוים ר' ר' מתוך שיכול לומר ד' מאות בין שני אלו ולא אמר ודאי להקדימו תחילה אמר כן וגובה מן האחרון אשר"י ויש

חולקים אזה כמ"ש המ"מ בפ"ו דזכיה: ובעל ד' מאות ד' חלקים ול"ד להא דלעיל סי' ק"ד סי"א דחולקים בשוה דהתם שאני כיון דכל א' הלוה לו מעות חל שיעבודא דכל א' על הנכסים כשוה משא"כ הכא שאין כאן שיעבוד כלל אלא גובה מתנתו של זה והרי הוא גילה דעתו בשעת הנתינה שרוצה ליתן לזה חלקים בנכסיו ולזה ב' ולזה א' והו"ל כאילו אמר כן בהדיא: ואם יצא עליהן שט"ח גובה מכולם היינו כשלא נשאר כלום מהירושה ביד היורשין אבל אי נשארה גובה מהיורשין דוקא בנ"ח ולא ממקבלי מתנה כמש"ר לקמן סימן ר"נ ורנ"ג וכ"פ ב"י כאן:

סעיף ח

ואם מכר הלוה קרקע בעירו כו' כ"כ הרא"ש בתשובה כלל פ' דין י"ח: ומ"ש ולא עדיף האי מגברא דאתי מחמתיה אע"ג דעדיף מיניה לעניין שאם נשאר בידו דלוה זיבורית שידחהו הלוקח אצל זיבורית שביד הלוה התם שאני משום דדין תורה הוא דב"ח יטול מזיבורית וכמ"ש לעיל ס"ס ק"ח משא"כ בזה:

סעיף י

הניחו הלקוחות בנ"ח ונתקלקלו כו' איבעיא דאפשיטא בס"פ מי שהיה נשוי: כגון שסילקו שיעבודו מהם ולקח מהמלוה בקניין כו' עד"ר:

סעיף יא

וא"צ ליקח חצי שדה מזה כו' אבל אם היה יכול לגבות שדה מכל א' אינו גובה מא' הכל כמש"ר בס"ס ק"ז והא דכתב בסמוך גבי ר' לפלוני כו' דגובה מכולם וכפי החלוקה כו' התם מיירי שנתן להם מעות או מטלטלין א"נ מיירי שנוטל מכ"א שיעור שדה ועי"ל דהתם נמי מיירי שנוטל כל א' חובו מאיזה מהן שירצה והאחרים צריכין ליתן לאותו שגבה ממנו כל א' כפי חלקו. וקיצר שם דלא בא אלא ללמדינו שהחוב נגבה מכולם:

סעיף יב

ואם הלוקח שקנה מהלוה מכרו לאחר כו' כ"כ בתשובתו כלל פ' דין י"ח: כשבא לידו שטר ישן כו' ע"ל בסי' ס"א וצ"ח וע"א:

סעיף יג

לוה שמכר נכסיו כו' כ"כ בעה"ת בשער דלא נ"ט ומ"ש וחתם המלוה על שטר המכירה כו' השני נוח לי כו' ע"ל ר"ס קמ"ז לעניין שטר מכירה דהפסיד המערער בכה"ג כיון שחתם נפשו אשטר מכירה וי"ל דבשטר שיעבוד דהכא שאני דיש לו בלא"ה התנצלות לומר סברתי שיפרע לי במעות או בדבר אחר ונראה שכן היה דעת הב"י במה שסתם וכתב דשאני הלוואה וכדי של"ת דמ"מ הו"ל לגלות להלוקח מש"ה כ"ר די"ל דניחא היה לי בקנייתו כי הוא נוח לי: ומ"ש אח"ז בתשובת הרא"ש שכן הדין נמי כשיש ללוי שטר

על הבית התם נמי מיירי שהיה לו עליו שטר שיעבוד דאל"כ אין לו שייכות למ"ש כאן. גם בלאו ה"נ שם לא עשה לוי מעשה לגרע כחו אלא שהיה עומד במעמד המכירה ואין זה מעשה ומה שמינהו על הבניין אין זה יפוי כח דיכול לומר כוונתי היה לאחר שיהיה בנוי לפי רצוני אטרפנו מידך ועמ"ש עוד מזה שם ר"ס קמ"ז:

סעיף טו

לוה שלוה ואח"כ נתן כו' כ"כ בעה"ת בשער כ': ואח"כ נתן במתנה נכסיו וע"מ להחזיר הא דנקט דינו בע"מ להחזיר משום סיפא נקט כן דאם המתנה קודמת להלוואתו כו' א"נ לרבותא קאמר הכי דהו"א כיון דס"ס יחזור ימתין זה עד שיכלה זמן מתנתו של זה: וכן יכול לדחותו בכל פעם עד"ר: מדר"נ נתבאר בסי' פ"ו. ויליף ליה מונתן לאשר אשם לו כו':

סעיף טז

שמעון הלוה ליהודא בשטר כפול הוא לעיל סימן פ"ז ס"ה: הואיל ושמעון הודה לו. פי' מודה שעדיין חייב לראובן. ומטענה אם מודה שמעון שש"ח זה פרוע הוא לא איירי כאן וגם ב"ח אין טוענין שהוא פרוע ודין ההוא נתבאר לעיל סימן מ"ז ופ"ו ע"ש:

סעיף יז

לא היה ללוה נכסים כו' ל"מ בעודן בידו כו' כל זה בבעה"ת שער מ"ג. ע"ל סי' ק"א מ"ש שם: ומ"ש דכי היכי דבעלי חוביו משועבדים לו. פי' ללוה: ונפלו השטרות לפני היורשים כו' פירוש היינו דוקא אחר תקנת הגאונים דמטלטלי דיתמי משועבדים לב"ח וכמ"ש לעיל ר"ס ק"א דאל"כ ק' מ"ש כאן למ"ש שם ע"ש. אבל א"ל דאפי' לדינא דגמ' גובה המלוה משט"ח שנפלו לפני היורשים מכח דשטר הוא שיעבוד קרקעות וקרקעות של ב"ח של לוה משועבדים לו ואין כאן מטלטלין דיתמי דז"א דשטרי מחשבי מטלטלי דעיקר החיוב שהם חייבים לו הוא מעות: ואפי' קנו בעל חוביו של לוה נכסים אחר שלוה מהמלוה שלו ק"ק מאי קמל"ן בהא כיון דכבר אשמועי' דאפי' נעשו חוביו של הלוה אחר שלוה הוא אפ"ה משועבדים לו וה"ה זה ועוד דמשמע שעכ"פ בעינן שיקנו הב"ח נכסים קודם שלוו הם משמעון מלוה שלהם וזה ודאי אינו לדינא וי"ל דקמל"ן דל"ת דבעינן שיהו לשמעון ב"ח הללו בשעה שלוה הוא מראובן או לפחות שיהיה להן קרקעות בשעה שלוה שמעון מראובן דאז אמרינן כיון דבשעת הלואת ראובן לשמעון היה לבעל חוב דשמעון קרקע אף שעדיין לא לוו הן משמעון מ"מ כשאח"כ לוו משמעון איגלאי מילתא למפרע דנשתעבדו לראובן משעת הלואת ראובן לשמעון. קמ"ל דלא בעינן שיהיה להן אז קרקע. וכיון דאשמועינן הא ממילא נשמע ג"כ דאפי' קנו הב"ח קרקע אחר שלוו הן משמעון גם כן נשתעבד לראובן וק"ל: אבל אין לומר דה"פ ואפי'

קנו ב"ח של לוה אחר שלוה ב"ח של לוה מהמלוה שלהם דהיינו מהלוה של מלוה הראשון שהוא מלוה שלהם דא"כ הול"ל כך בקיצור ואפי' קנו ב"ח של לוה נכסים אחר שלוו ממנו ועוד שלא הו"ל לומר אחר שלוה הלוה מהמלוה שלו בלשון יחיד מאחר שמתחיל בלשון רבים דקאמר שקנו בעלי חוביו. ועוד דדברים הללו דברי בעה"ת המה שכ"כ בשער מ"ג והוא כתב שם בהדיא ז"ל שקנו ב"ח של לוה אחר שלוה ליה הראשון מהמלוה דהיינו מהמלוה ראשון:

סעיף יט

או שבעלי חוביו מכרו נכסיהם אחר שלוה הוא מהמלוה נראה דהאי שלוה הוא מהמלוה לצדדין קתני דמה שמסר הלוה הש"ח צריך שתהיה אחר שלוה הוא מהמלוה שלו ומה שמכרו ב"ח נכסיהם צריך שתהיה אחר שלוו הם ממלוה שלהם דהוא לוה של הראשון ונקט לשון יחיד אחר שלוה הוא ר"ל כל לוה ולוה לפי דינו. אבל א"ל כפשוטה שכל זה נעשה אחר שלוה לוה הראשון ממלוה שלו. דז"א אפילו אם ב"ח מכרו נכסיהן קודם שלוה לוה הראשון ממלוה שלו הוי הדין ג"כ כיון שמלוה שלהם הלוה להם קודם המכירה ומ"ש וכן בשטר שיש ללוה על ב"ח כו' ז"ל ב"י וצ"ע דמשמע שלא צריך שיכתוב שיעבוד מטלטלי אגב מקרקעי אלא בשטר שיש למלוה על המוכר ומשום דשטר נכלל בכלל מטלטלין אבל בשטר דאחר מה צריך לכתוב עכ"ל ולעד"נ דמ"ש וכן בשטר ר"ל או בשטר וקאי באם מכרו ב"ח של הלוה נכסיהם דהיינו מטלטלי דנקראו נמי נכסים אם יש לשמעון לוה של ראובן שטר על לוי דהוה לוה שלו שיעבד מטלטלי אגב מקרקעי אע"ג דאין לראובן על שמעון שטר כלל אפ"ה יש לו לראובן דין קדימה על המטלטלי שמכר לו כמ"ש לפני זה ראובן הלוה לשמעון ע"פ כו' ואין להקשות הא אם מכר או נתן הלוה השני מטלטלין אין מלוה שלו יכול לגבות ממנו מכח תקנת השוק דיש כמה ענינים דלית בהו תקנת השוק כמש"ר לקמן סי' שנ"ז וכן צריך לומר לעיל סי' ק"ז ס"ז ול"ד למש"ר בסמוך בס"ס זה בשאלה דשם משמע דהיה ידוע שהיה בו דין תקנת השוק לולי שהיה שט"ח וק"ל: כיון שהוא קודם למכירה כו' ר"ל כל א' לפי דינו כמ"ש בסמוך:

סעיף כ

דאחר שלוה הוא משניהם יחלוקו. פי' כדין לוה ולוה ואח"כ קנה שנתבאר לעיל סי' ק"ד. ומ"ש רואין אם הלוה הלוה לב"ח בשטר נקט שטר משום דע"י השטר שנכתב בו הזמן אנו רואין אם הלוה הלוה לב"ח שלו אחר שלוה משניהן או לא: וכתב לראשון אגב זה קאי גם אאם חובותיו של לוי קודם לשניהן מש"ה לא כתב שהוא בדאקני אבל בלא אגב א"א דהא קי"ל דאין קדימה למטלטלין ובבא זו קאי אבבא הנ"ל דאין ללוה אלא שטר חוב שהן מטלטלין וה"ה אם כתב לשניהן אגב הראשון קנה ולא השני אלא דבא

לומר דאין קדימה לראשון בלא אגב ומ"ש או קודם שלוה מהאחרון כו' מיירי דכתב לראשון או לשניהן דאקני ומשום דפשוט הוא לא כתבו בפי' ולא כתב דצריך לכתוב אגב אלא הואיל שהוא שייך בב' חלוקות ולאפוקי דאקני לא צריך לכתוב אלא בחלוקה א' דהיינו או קודם שלוה מהאחרון. א"נ משום דאקני הוא בכלל אחריות ט"ס כמ"ש בסי' שאחר זה וברישא דלוה לב"ח אחר שלוה משניהן לא מהני לראובן כתיבת אגב להיות מוקדם להשני וכמ"ש בסי' ק"ד ס"ז ז"ל דהו"ל כמו לוה ולוה באגב ודאקנה והדר קנה דזכה בו התופש וכמ"ש שם:

סעיף כא

שאלה לא"א הרא"ש ז"ל בכלל פ' דין ה' כ"כ. ומ"ש מוקדם לשטר שהיה לו לראובן על שמעון ר"ל מוקדם לנתינת השטר שהיה לראובן על שמעון שנתנו ללוי. א"כ המעשה כך היה ונקטיה רבי' משום דע"י קדימה זו היה מבורר שהלוואת יהודה לראובן היה קודם נתינת ראובן לשמעון שהרי הזמן שבשטרות מוכיח שבשעת הלוואת יהודה עדיין לא הלוה ראובן לשמעון וק"ל: וזכה בו מדין קדימה ר"ל ששטרו מוקדם קודם נתינה ללוי:

סימן קיב

סעיף א

ואם שיעבד לו נכסיו וכו' מדהצריך לכתוב גם דקנה משמע דס"ל דאם לא כתבו אמרינן מדקדק לכתוב שיקנה לחוד דלא מקנה ליה מה שקנה כבר דדוקא קאמר דומה למ"ש בסמוך כשכתב אחריות ולא כתב דאקני דלא אמרינן דאקני ט"ס הוא אפי' להרא"ש וק"ל:

סעיף ב

דווקא שפירש לו בפירוש כו' עד"ר: ולא אמרינן בזה אחריות ט"ס הוא הטעם דבשלמא בקרקעות שהיה לו שייך לומר חזקה דלא שדי זוזי בכדי ובודאי לא הלוה לו אלא מפני שסמך על הקרקעות שהיה ביד הלוה בשעת הלוואה משא"כ קרקעות שקונה אח"כ דאיך יסמוך עליהם שמא לא יקנם וז"ש מה ששיעבד ללוי כתב כו' ר"ל ולא כדאמרינן באחריות דעלמא דאפילו מה שלא כתב ככתוב דמי וק"ל: בכל מה שראוי להשתעבד אמרינן אחריות ט"ס הוא (ע"ל סי' רכ"ה מ"ש שם) מיהו אם כתב מקצת אחריות ולא פירש לו דאקני י"א דלא אמרינן עוד ט"ס הוא דהואיל דפי' מקצתן מה שכתב כתב ומה שלא כתב לא כתב בש"ע כ"כ מור"ם והוא מדברי נ"י והביאו ב"י לעיל סימן מ"ג ע"ש וגם בשם רשב"ם כתב שם דדאקני הוא ט"ס:

סעיף ג

ואם לא כתב דאקני ומכר כו' ז"ל מ"ו לדעת הרא"ש היינו שפירש להדיא שלא יגבה מהם וק"ל עכ"ל ולפי מ"ש בסמוך דאם כתב מקצת אחריות ולא פירש דאקני דמודה הרא"ש א"ש בלא"ה וק"ל: אע"פ שהמלוה טוען ברי והלוקח טענת שמא פי' אפי' אם טוען טענת שמא ואאעפ"י שהתחיל בו קאי וק"ל: אז צריך הלוקח כו' וא"ת למה צריך להביא ג"כ ראייה באיזה שעה קנאו ולא סגי בעדים שקנאו כמ"ש ברישא אם יש עדים שקנאו כו' וגם לכאורה קשה דיוקים אהדדי שמתחלה כתב אם יש עדים שהלוה קנה כו' הא סתמא א"צ המלוה להביא ראייה אלא הלוקח ואח"כ כתב אבל יש עדים שהלוה היה מוחזק כו' משמע הא סתמא א"צ לוקח להביא עדים. וי"ל דוודאי אין לומר דראובן המלוה יבא להוציא מיד שמעון הלוקח מכח הלוואה שלו מסתמא אם לא שיברר ששדה זו שהוא ביד שמעון הלוקח היה של לוה שלו ובירור זה הוא ע"י אחד משני דברים או שיביא עדים שראו אותה ביד לוי הלוה והיה מוחזק בידו וע"י זה הוא נראה שהוא שלו או ע"י עדים שיודעים שלוי קנהו וקאמר דאם אין לראובן המלוה אלא עידי קנייה אזי אינו יכול להוציאו מיד שמעון המחזיק כיון דאין לו זכות אלא מכח עידי הקנייה הללו ועל ידם נתוודע שלא היה שלו ושל אבותיו מעולם ונוכל לומר שהקנייה היה אחר ההלוואה ואיך יוציאם מהלוקח המוחזק משא"כ כשיש לראובן המלוה זכות ע"י עדי חזקה שנוכל לומר על ידם שהיה של לוי ושל אבותיו מעולם אזי הוא עומד במקום לוי ואז אף אם יש עדים לשמעון הלוקח שקנהו לוי ולא היה שלו ואבותיו מעולם מ"מ מעמידין בחזקתו דלוי בכל מאי דאפשר ואומרים דקנהו קודם ההלואה אם לא שהלוקח יביא עדים שיאמרו בפירוש באיזה שעה קנהו ושקנהו אחר ההלואה וק"ל:

סעיף ד

וכן הורו הגאונים כו' עד שהכל בחזקת מקבל מתנה נשמע מזה דאע"פ שיש עדים שקנאם רק שאין יודעים שקנאוהו אח"כ מוקמינן אחזקת מקבל מתנה וה"ט משום דהכא ודאי היה מוחזק בהן דהא נמצא עתה בידו ובביתו ומסתמא מה שיש לאדם בביתו הוא שלו וה"ז דומה למש"ר בבבא שלפני זה ביש למלוה עדים שראובן היה מוחזק בו ומטעם שכתבתי שם ועמ"ש עוד מזה בבבא שאחר זה: ועוד יד בעל השטר על התחתונה ר"ל אע"ג דמכח מוחזק לא אמרינן שיהא נחשב הלוקח והיורש לודאי מ"מ הדין עמהם דיד בעל השטר על התחתונה. והיינו כיון דבעל השטר הוא איש נכרי לנכסים הללו אם לא מכח השטר מש"ה כל שאינו מפורש בשטר לית ליה זכות בגוה אם לא שתפס וע"ל בס"ס מ"ב:

סעיף ה

ואין בשום אחד מהן כתוב דאקני ולא מצי לכתוב דין זה אם כתב לשניהם דאקנה והמוקדם טען שידוע לו שלא קנהו אחר הלואות שניהם אלא (בין) קודם הלואת שניהן או בין הלוואתו להלוואה השניה משום דא"כ אין חידוש בזה דמוקמינן ליה בחזקת הראשון דהא בין אם היו בידו קודם הלואה בין אם היו בידו אחר הלוואתו קודם שלוה מהשני היה שלו משא"כ כשלא כתוב לשום אחד דאקני דאדרבה אי קנין בין שניהן היה של שני ואפ"ה מוקמינן ביד הראשון כשאין עדים כלל: והמאוחר טוען שלוה ולוה משנינו ואח"כ קנה כו' הא דלא כתב האי דינא אם המאוחר טוען שקנה אותה אחר הלוואת המוקדם ומשתעבדי לו לבדו משום דאם היה טוען כן לא היו נותנים כלום דריע טענתו בזה לומר דקנאם דווקא בין שני הלואות אלא סברא הוא או שהיו שלו מעולם או שקנה אותם השתא: ומה שכתב הרמב"ן דאם יש עדים שקנה חולקים חציה השנייה ולא אמרינן כיון שהנכסים הן ביד הלוה מוקמינן אחזקתו שהיה שלו ושקנהו קודם הלואת שניהן כמ"ש בב' בבות ראשונות ע"פ מ"ש. י"ל דשאני הכא דשניהן שם מלוה עליהן מאחר שידוע שקנה לא אמרינן ודאי קנהו קודם הלואת ראשון והוא שלו לבדו דילמא קנהו קודם הלואה השנייה והוא של שני לבדו. משא"כ בבבות הראשונות דמלוה ולוקח ויורש ומקבל דשני ענינים הן מוקמינן טפי אחזקה שהיה קודם למעשה הראשון וק"ל: ומ"ש שהוא הולך לסברתו כו' אע"ג דאינו דומה ממש וכמ"ש מ"מ כתב שהולך לסברתו לאפוקי מסברת י"א הנ"ל דלדבריהן גם כאן הוא ספק וכדמסיק וק"ל. אבל בד"מ כתב דגם סברא האחרת מודה בזה כיון דאינו מוחזק ע"ש: גם בכאן לעולם הוא ספק כו' פי' לעולם בין יש עדים שקנאה או אין עדים:

סעיף ו

ולא כתב למלוה דאקני וקנה ומת כצ"ל: שהכניסה לו אשתו פי' מן הנכסים שקנה אחר ההלואה אבל מה שהיה לו קודם לכן אמרינן אחריות ט"ס הוא או שכתב בו בהדיא בלא אחריות: אפילו למ"ד לוה וקנה והוריש משתעבד כצ"ל:

סימן קיג

סעיף א

מפני שהלוה יכול להבריחם עד"ר: ואפילו היה בידו בשעת הלואה כו' ואפילו אם עשאם לו אפותיקי בשטר דינא הכי כדלקמן סי' קי"ז:

סעיף ב

ודוקא שנתנם במתנת בריא כו' ז"ל ב"י ואע"פ שלא הוזכר רבינו בסי' זה עד עתה מתנה אלא מכר אפ"ה כתב ודוקא שנתנם משום דמתנה בכלל מכר לעניין זה דכשם

שאינו טורף מן הלקוחות כך אינו טורף ממקבל מתנה. ומ"מ צריך ליתן טעם למה לא כתב רבינו מתחלה ג"כ מתנה וי"ל דרבינו בכל יחד רבותא קמ"ל ראשון קמ"ל דאפילו מלקוחות אע"ג דסתם לוקח יכול לחזור על המוכר ליתן לו דמיו דהא אחריות ט"ס ג"כ במטלטלין כמש"ר בריש סימן רכ"ה משא"כ במתנות דסתמא אין לו אחריות ואח"כ בא לאשמועינן דאפילו ממתנות לפעמים דגובין והיינו ממתנות שכ"מ וק"ל: אבל נתנם לו במתנות ש"מ כו' ע"ל בר"ס רמ"ב שכ"ר שמתנות שכ"מ חשוב כירושה דזמנה אינה אלא אחר מיתה כירושה:

סעיף ג

אז יש להן דין מקרקעי דאז יש להן קול כמקרקעי: אם כתב לו דאקני אבל אם לא כתוב דאקני אז יכול לומר להמלוה שהלוה קנה המטלטלין אחר הלוואה שלך וקי"ל לוה וקנה קרקעות ומכרן אינו משתעבד כמ"ש בסימן קי"ב גבי קרקע וברוב פעמים אין עדים שיכולים להעיד בברי שהיה בידו קודם הלואה. אבל אם כתב לו דאקני אז ליכא למיחש למידי: למעלה בסי' ס' ע"ש ס"ז וכך"ר ג"כ בסמוך ס"ס קי"א:

סעיף ד

צריך למכתב דלא כאסמכתא כו' עד"ר: ושיעבוד מטלטלי אגב מקרקעי דומה לשיעבוד הערב כו' פי' אף לאחר שכתב לו בשטר שיעבוד מטלטלי אגב מקרקעי מ"מ לא הוי אלא כשיעבוד הערב. אבל מקרקעות הלוה בלא שיעבוד בשטר גובין מהן כמו שגובין מהערב וכמ"ש לעיל סי' קי"ב ס"ד גבי קרקעות הלוה דגובה מהן מדין ערב: דומה לשיעבוד הערב בתשובת הרא"ש כלל ע"ב סימן ח' מבואר דשיעבוד מטלטלי אגב קרקעי דומה לאסמכתא ולא אסמכתא ממש דכיון דשיעבדן באגב דינא כקרקע והמלוה על הקרקעות סמכא דעתיה וא"צ לשיעבוד קרקעות לכתוב דלא כאסמכתא ולא מעכשיו אלא כיון דמ"מ במטלטלין עבידן לאבד ולא סמכא דעתיה עליה (משא"כ בערב דלא שייך לומר עבידן לאבד ודאי סמכא דעתו עליו לגמרי וא"צ לכתוב דלא כאסמכתא ומש"ה כ"ר דומה לערב ולא ממש כערב) מש"ה צריך לכתוב דלא כאסמכתא לגלות דסמכא דעתיה עליו אבל אי לא אקני המטלטלי אגב מקרקעי אע"ג דהקנה מעכשיו אם לא יפרע לו לזמנו וכתב דלא כאסמכתא לא מהני כיון דבלשון דאי הקנה לו וכל דאי הוא אסמכתא משא"כ בשהקנה בק"ס במכר או במתנה ע"ש שהאריך. ובזה נתיישב תמיהת מ"ו כמ"ש בדרישה וק"ק ל"ל להרא"ש ליתן טעם משום דכל דאי הקנה לו תיפוק ליה משום דכיון דלית להו קלא למטלטלי ולא סמכא דעתיה דהמלוה וכמ"ש בר"ס זה וצריך לומר דס"ל דאי לאו דאי הו"ל כשלו כיון שהקנה לו מעכשיו ואם (גנב) [קנה] אדם מטלטלי ומכרו גובה מיד הלוקח וכמ"ש לעיל וק"ל: אפילו באסמכתא ובב"ד חשוב נלע"ד דר"ל או בב"ד

חשוב דמעכשיו בלא ב"ד חשוב או ב"ד חשוב בלא מעכשיו מהני להרמב"ם ולהרא"ש ועד"ר מ"ש גבי צריך לכתוב דלא כאסמכתא: ולא שטופס שטרות כך הוא פירוש שטר שאין בו ממש ולא נכתב לגבות בו אלא להעתיק ממנו שטרות מיקרי טופסי דשטרות ס"ה ועיין בב"י שהביא עוד פי' אחר:

סעיף ה

ואפילו מטלטלי דניידי בתשובת הרא"ש כלל פ' ס"ו כתב דעבדים ואע"ג דאין נקנין אג"ק משתעבדי אג"ק דכיון דשעבדינהו אג"ק אית להו קלא כמקרקעי: ואפילו בקרקע כל שהוא כתב בעה"ת בשער מ"ג ש"מ ד' אמות דכתבינן ל"ד הוא וכ"כ התוס' בב"ק דף ק"ד בד"ה אגב אסיפא דביתא ע"ש:

סעיף ח

יכתוב הקניתי לו ד' אמות כו' ואע"ג דלעיל משמע דלא צריך אלא שיהא כתוב בשטר ששיעבד לו מטלטלי אגב קרקע היינו היכא שידוע לנו שיש לו קרקע אבל מן הסתם וכ"ש היכא שידוע לנו שאין לו קרקע לא כתבינן ששיעבד לו מטלטלי אג"ק דאין זה מקרי הודאה דדילמא הוא סבר דאף שאין לו שום קרקע יכול לשעבד לו מטלטלי אג"ק לכן לא מהני האגב אא"כ כתוב בהשטר שהקנה לו אג"ק ויכול להיות שיש לו במדינה אחרת כדמסיק ובזה שכתבתי מיושב מש"ר יכתוב הקניתי לו דאינו ר"ל שאנו נותנין לו עצה שיעשה כן אלא כלומר בכה"ג לא סגי בסתם אג"ק אלא צריכין שיהא כתוב בו כן וק"ל: ואע"פ שאין אנו יודעים לו קרקע ע"ל סימן קכ"ג וז"ל הרא"ש ויש נותנים טעם לדבר לפי שאין לך אדם שאין לו ד"א קרקע לקברו או בא"י וליתא כו' אלא שפשט המנהג שלא לדקדק אם יש לו קרקע לפי שרוב המקנים מקנים לחובתן ליתן או לשעבד נכסיהם וסמכינן דעתן אהודאתן שהן מודין לחובתן ואין מדקדקין לבדוק אחריהם אבל בימי חכמי התלמוד היו רגילין לדקדק עכ"ל: ומיהו משמע מדברי כולם דבאם ודאי אין לו קרקע בשעת הקנאה דלא מהני האגב ובזה מיושב ל' שאפשר שיהיה לו קרקע כו' שכ"ר שהול"ל שיש לו קרקע אלא ה"ק אף שידענו כי לפני יום או יומיים שבודאי לא היה לו קרקע כלל. מ"מ כשהיום מקני לו באגב מהני דאפשר דאף שמי שאין לו ודאי קרקע כלל היום יהיה לו אחרי יום ואף שאין לו בודאי במדינה זו יהיה לו במדינה אחרת וק"ל:

סימן קיד

סעיף א

הולך וטורף מהן פי' הדין נותן שיכול לטרוף מהן וכך יפסקו' לו הב"ד אבל זה פשוט הוא דמעצמו לא יכול לטרוף עד שישלחו הב"ד אחר הלוקח תחלה וגם צריך המלוה

לקיים השטר וישביעו המלוה כדלקמן בס"י. ולא בא רבינו עתה אלא לכתוב דא"צ ד"א ועד"ר: וא"צ ד"א פי' אין צריך להדר אחר הלוה לתובעו תחלה (דמש"ר בס"ד ואינו יכול לומר לו לך אצל הלוה כו' חוזר גם אבבא זו וכמ"ש שם ומש"ה קיצר כאן) ושיכתוב לו ב"ד שזכה בדין מהלוה ושהשביעוהו להלוה דאין לו ושיש לו רשות לטרוף מהלקוחות זה א"צ כשאין הלוה בעיר עמהן או במקום קרוב להן וכ"ש שא"צ טירפא אלא יכול לתבוע הלקוחות מיד והם יחזרו אחרי הלוה כדמסיק רבי' בסמוך ואם הלקוחות לא ירצו להעמיד להלוה בדין אינהו דאפסידו אנפשייהו כי המלוה יכול לגבות משיעבודו במקום שימצאהו. גם מה שמסיק רבי' וכתב אם א"י לקוחות וצריך לחפש אחריהן כותבין לו בית דין טירפא נראה דה"ק הרשות ביד הב"ד לכתוב לו טירפא ושכאשר ימצא לקוחות ב"ד של אותו מקום לוקח כופין אותו לדין עמו ואינו יכול הלוקח לומר למלוה לך תחלה אצל לוה כו':

סעיף ב

כותבין לו ב"ד טירפא כו' ע"ל ס"ס ק"ב מש"ר:

סעיף ג

וקורעין שט"ח שלא יחזור ויטרוף בב"ד אחר: וכותבין בטירפא שקרעו אע"פ דלא חיישינן לב"ד טועין לשכחה חיישינן וע"ל סימן מ"א מ"ש שם גבי וצריך למכתב בקיום שקרעו ש"ח:

סעיף ד

כופין אותו לדון עמו. אדסמיך ליה לפניו קאי וכמש"ר לפני זה ומ"ש אח"כ ואינו יכול לומר לך אצל הלוה כו' קאי אשני הבבות הנ"ל וכנגד בבא ראשונה כתב שיכתבו לך טירפא. וכנגד בבא השנייה דמיירי שיש בידו טירפא כתב וכאשר יתחייב לך בדין. וא"צ לדחוק ולפרש דהכל קאי אבבא שנייה ומ"ש שיכתוב לך טירפא ר"ל טירפא מפורש עלי אי נמי שיאמר טירפא זה לא מחשב טירפא כיון שלא תבעת תחילה הלוה אלא אחר שתתבע הלוה ויכתבו לך טירפא אז אפרע לך וק"ל כנ"ל חבור הדברים ועיין ב"י שכתב אמ"ש רבי' וא"צ ד"א ז"ל כ"כ בעה"ת בשם תשובת הרמב"ן שכתבתי בסוף סימן זה וכתבתי לשונו בדרישה ר"ס זה ע"ש. ומשמע מדבריו דר"ל דא"צ טירפא וקשה דא"כ משמע דמה שמסיק וכתב דאם אינו יודע לקוחות שקנה מהלוה כותבין לו טירפא דר"ל דבזה צריך טירפא קאמר וז"א דהא אין כותבין לו הטירפא כ"א לעצה טובה וכמ"ש בדרישה בשם הרמב"ן. ועוד דלא הו"ל לרבי' לסתום ולכתוב א"צ דבר אחר. אלא הול"ל בזה לא אמרו חז"ל דצריך טירפא מיהו י"ל דגם לב"י ה"פ בבא ראשונה קאמר דא"צ ד"א אפי' לעצה טובה משא"כ כשאין יודע לקוחות שקנה וצריך לחפש במדינה אחרת דבזה

עצה טובה לו שיקיים שטרו בכאן במקום שיש לו עדים ויברר לפניהן כל זכיותיו והן קורעין ש"ח ויכתבו לו בטירפא כל זכיותיו. ומעשה ב"ד וחתימתן ניכרים בכל מקום שיבא וימצא שם לקוחות מאוחרים לילך לב"ד של אותו מקום ויטרפוהו ע"פ הטירפא שבידו: אלא ילך הוא פי' הלוקח: כגון דאתי שליח כו' צ"ל דאזיל וכן הוא בגמרא ור"ל כשאין רחוק יותר ממהלך יום א' כגון דאזיל כו' אז מודעינן ליה הב"ד מעצמן אפי' אינו מבקש הלוקח זמן. ואם הוא רחוק יותר אז אם אין הלקוחות מבקשין זמן אין ממתינין ואפי' כשהוא במקום קרוב אפשר לומר דדוקא מודיעים להלוה קאמר ר"ל שמודיעין לו דזה בא לטרוף כי אולי כבר פרעוהו לוה ויש בידו שובר אבל אין הב"ד משביעין מעצמן ללוה אלא א"כ הלוקח מעמידו בדין והא דממתינין ל' יום לבא ליפרע שלא בפניו ושולחין ומודיעין ליה כמש"ר סימן ק"ו שאני התם שמיירי שגובה מנכסי הלוה שלא בפניו דאין כאן מי שיטעון עמו משא"כ הכא שהלוקח הוא בפנינו והוא יטעון עמו כל זכותו לכן א"צ להמתין יותר מג' ימים ומ"ש בסימן צ"ח בשם הרא"ש דגם כשבא לגבות מהלקוחות ממתינין ליה צ' יום היינו כשיש שם הלוה וטוען שלא יטרפוהו מהלקוחות שיברר ששטר שביד המלוה מזוייף הוא דשם אזה קאי ע"ש וק"ל: בג' בשבת כו' נקט הכי משום דב"ד יושבין בדין בשני וחמישי וכמש"ר בסימן ה' וה"ה נמי אם בא הלוקח ביום ו' דנותנין לו נמי זמן עד יום ב' אלא לרבותא נקט בג' דאע"ג דאינו אלא ב' ימים קודם יום ה':

סעיף ה

שלא יבוא כו' ז"ל הרא"ש שכ"ז ב"ד אינו מן הדין אלא מדת רחמים נהגו חכמים על בעלי דינים שלא לדחות אותם יותר מדאי מנמוקי הרמב"ן ז"ל עכ"ל הרא"ש:

סעיף ו

ואם רוצה הלוקח לסלק המלוה מדסתם וכתב סתם סילוק משמע דס"ל דהרשות בידו לסלק בין שהסילוק מגיע לשיעור כל החוב בין למקצתו. ולהכי נמי כ"ר ויחזור וישאול מהמוכר מה שפרע ולא כתב שיחזור וישאול מהמוכר דמי החוב שפרע. וה"ט משום דאיירי בכאן בלא שומא והכרזה. ומש"ה ל"מ אי מיד כשבא המלוה ללוקח לגבות אומר הלוקח אסלקך בדמים דיכול לסלקו אלא אפי' אם כבר גבהו ממנו המלוה כההוא דקנה ב' שדות יכול לסלקו כיון דמיירי להר"י והרא"ש בלא שומא ועמ"ש אחר זה. משא"כ בשכבר עשו שומא והכרזה להמלוה דבזה אין הלוקח יכול לסלק להמלוה בכל ענין וכמש"ר בסמוך סט"ו ו'. וכ"ש אם כבר גבהו המלוה אחר השומא והכרזה וכמש"ר בסי' ק"ב בסכ"ב ע"ש. ועד"ר מה שכתבתי עוד מזה: ואם עשאה אפותיקי כו' כתב מ"מ פי"ח דמלוה ודוקא במפורש שא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזה:

סעיף ז

ואם קנה ב' שדות זו אחר כו' וכשבא כו' פי' קודם שקנה זה הלוקח שדה שנייה טורף ממנו האחת וכשקנה השני בא לטרוף גם השני. ואף שלשון הגמרא משמע לכאורה דקנה שניהם קודם שטרף מ"מ כ"ר הכי משום אורחא דמילתא דודאי אם היה יכול לטרוף שניהם כא' היה טרפן כא' א"נ כ"כ לרבותא דאע"פ דכבר גבה הראשונה ולא א"ל לסלקו בה בכל חוב דינא הכי וא"ל א"כ היאך טורף מתחילה הא' הא יכול הלוקח למימר הנחתי לך מקום לגבות אצל הלוה שהרי הקדים רבי' לכתוב דהחוב נגד שני השדות ועמ"ש סימן קי"ח. ואפשר לומר עוד אפילו אם כבר גבה שני השדות יכול לסלקו במאתים כיון שלא היה שומא והכרזה וכמ"ש בסמוך שהרשות ביד הלוקח לסלק המלוה במעות אלא שרבי' מפרש מעשה הנזכר בגמרא שכך היה ע"ש מיהו זה אינו מוכרע עד"ר: הדין עמו. כתב ר' ירוחם דוקא שקנה שתיהם לוקח א' אבל בשני לוקחים אין לוקח שני יכול לומר אם תרצה לקבל כו' דיכול לומר לו לאו בעל דברים דידי את באותו שטרפתי מלוקח האחר:

סעיף ח

וכתב הר"י וכו' עד שוב אינו יכול לסלקו דאל"כ אין לדבר סוף. והא דאמרינן שומא הדרא לעולם דוקא ללוה וליורשיו משום לעשות הישר והטוב כדי שתשאר הקרקע ביד בעלים אבל לוקח שנכנס לתוך שיעבודו של מלוה ולקח במעותיו יחזור ויקבל מעותיו מן המוכר וישאר למלוה שיעבודו עכ"ל אשר"י ורבי' כתב לעיל סימן ק"ג שהרמב"ם חולק ועד"ר:

סעיף ט

וצריך שישבע הלוה כו' כתב ב"י ז"ל שבועה זו היא תקנת הגאונים כמש"ר בר"ס צ"ט ושם נתבאר וכ"כ בעה"ת בשער ג' דגם שבועה זו דהלוה היא בנק"ח כמו שבועת המלוה דאח"ז ורבינו סמך אמ"ש כן שם בסי' צ"ט ומשה"נ שינה הלשון דכאן כתב וצריך שישבע הלוה ואחר זה כתב ומשביעין המלוה כו' אלא כלומר וצריך שישבע הלוה כמ"ש בסי' צ"ט. וגם זה תדע שמשביעין המלוה וק"ל. ואע"פ דגם דין זה דמשביעין למלוה כשבא לטרוף מן הלקוחות כבר כתב רבי' בסי' ע"א ובכמה מקומות מ"מ כאן דהוא מקור דין זה כתבו בל' כאילו לא נזכר ממנו דבר בשום מקום א"נ ה"ט דשבועת הלוה אינו אלא תקנתא ולא שבועת המשנה. אבל שבועת המלוה הוא שבועת המשנה. וכל שבועת משנה היא בנק"ח ולכן כתב בפירוש שם בנק"ח ולא כ"כ ג"כ בשבועת הלוה להורות שזו מתקנה וזו מדינא. וכיון ששבועת הלוה מתקנה כתב בעה"ת שאם אינו לפנינו אין מעכבין פרעון החוב בשבילה: ל"ש אם הם כו' כ"כ בעה"ת בשם תשובת הרי"ף:

סעיף י
ושלא מכרו לאחר דאי מכרו לאחר אין ללוקח ליתן לו כלום כיון דלאו בעל דברים דידיה הוא אלא מי שמכרו לו והך שבועה היא אחר ההכרזה כשבא לאכול פירות דקודם לכן למה נשבע כיון שאין ללוקח הפסד עדיין כ"כ מ"מ:

סעיף יא
אבל רבינו האי כתב כו' ככ"ר בשמו ג"כ לעיל בסי' ע"ח ס"ב ובסי' פ"ד ס"ג ועי' בהמ"מ פי"ד דמלוה שהביא שם ראיות לדברי רבי האי וסתר שם הראיות וסיים שם אבל בתוך זמנו משום חזקה שאין אדם פורע תוך זמנו הוא הילכך לקוחות ויתומים שוים בו אבל הרא"ש כתב דגם בזה יש לחלק דגבי יתומים הטעם משום דאי איתא דפרעיה הוה פקיד להו בעידן דמיית ולטובת לקוחות אפשר דלא חש ע"ש וע"ל סי' ק"ח וע"ח:

סעיף יב
וכאשר יורידו המלוה כו' בפ"ק דמציעא אמר שמואל ב"ח גובה את השבח וכתבו הרי"ף והרא"ש בין שבחא דאתי מחמת הוצאה בין שבחא דממילא וכ"כ הרמב"ם פכ"א ממלוה ויתבאר בסימן שאחר זה ב"י. שאם השביח אותם כו' לקמן בסימן קט"ו יתבאר כל פרטי דינים. וסתם כאן וסמך אמ"ש במקומו בסי' קט"ו. וכאן לא בא אלא ללמדנו שלא יאמר המלוה הרי זה הלוקח נחת לשעבודי וארעא דידי אשבח ממילא ולא אנכה (מחצי) [מחובי] אלא דמי שוויו של הקרקע קמ"ל. ועוד יש חילוקים שם בדין גביות ע"ש בסימן קט"ו: כמו שדנין לגבי יתומים ע"ל סי' ק"ט ס"ג ובסימן ק"ג דשם נתבאר:

סעיף יג
והרמב"ם כתב שאם טעו בכל שהוא פכ"ב דמלוה כ"כ וע"ש בהמ"מ מ"ש על הרמב"ם:

סעיף טו
כתב הר"ר יונה אם יבא שום אדם כו' כל זה כתב הרא"ש בפסקיו פרק מי שהיה נשוי: שהשומא והכרזה לתועלת הלוה כו' פי' ול"ת שלתועלת המלוה היא שאם לא יתנו אחרים כמו ששמוה לא יקחנה באותה שומא: אבל אם הלוקח כו' אין שומעין פי' נהי דקי"ל אם אית ליה וגיזי ללוקח מצי לסלקו בזוזי וכנזכר לעיל ס"ו ז' היינו כ"ז שלא היה כאן שומא והכרזה ואף אם כבר גבה אותו המלוה אבל אם כבר היה שומא ששמוה ב"ד בסך כך וכך אפי' לא גבה אין הלוקח יכול לסלקו דכיון שהב"ד הכירו שזה שוויו ודאי דקדקו בשוויו יפה: לתועלתו הוא מכווין כו' והרא"ש מסיק דמ"מ מכל החוב יכול לסלקו וכבר כתבתי כל זה ביאור היטב לפני זה ס"ו ז' בפרישה ודרישה ע"ש:

סעיף טז
כשאחד מוסיף עד כנגד כל דמי החוב כו' אפשר דהטעם הוא דניחא ליה ללוה שלא יהא עליו אלא ב"ח א' משא"כ כשלא סלקו בכל החוב דישארו עליו שנים:

סעיף יז

ואם יאמר המלוה אקבל כו' אין שומעין ללוקח פי' אפילו לא היה כאן שומא והכרזה כלל. וכתב הרא"ש בפרק מי שהיה נשוי הטעם לפי שיש הפסד ללוה. אבל אם היתומים אומרים כן שומעין להן ומכריזין עליו ומקבלו בשומא דאי אתי זוזי לידם דיתמי מסלקי ליה בדמי שוויו וכתבו רבי' בסימן ק"ט ואם הב"ד שמוהו בכדי חצי החוב והמלוה אומר או תן חובי אקחנו לי בכדי חובי ס"ל לרבי' דג"כ הדין עם המלוה וכמ"ש לעיל סי' ע"ב סט"ז גבי משכן דאם אינו שוה לשומת הבקיאים החצי שהוא טוען עליו כו' וכ"כ הרמב"ן. ובעה"ת שער ג' חולק כ"כ ב"י שמשוה דינין הללו. וכבר הארכתי מזה בדרישה בסימן ק"ז וק"ט וכתבתי דאין ענין זה למ"ש רבי' בסי' ע"ב ע"ש:

סעיף יח

כותבין לו אחלטתא בפרק ג"פ א"ר נחמן כל טירפא דלא כתיב בו קרענא לשטרא דמלוה לאו טירפא הוא. וכל שומא דלא כתיב בה קרענא אדרכתא לאו שומא היא כך גירסת הספרים לדעת הרב רבי' אשר ורשב"ם ובעל העיטור. וס"ל לרבי' שהאי שומא היינו שטר אחלטתא וכן מסיק המ"מ פי"ח ממלוה שכתב אדברי הרמב"ם שס"ל שאין עושין שטר מהשומא עד כלות ימי ההכרזה שעושין השטר ההורדה. וכשמורידין ב"ח בשומתו נקרא שומא עכ"ל:

סימן קטו

סעיף א

השביח לוקח את השדה כו' טורף אותה כמו שהיא עם שבחה מימרא דשמואל בפ"ק דב"מ כמ"ש בדרישה וז"ל הרא"ש שם דמשום דלא תנעול דלת בפני לווין אלמוהו רבנן לשיעבודא דב"ח שלא יפסיד כלל ממה שמכר הלוה קרקע המשועבדת לו וגובה השבח מן הלוקח כמו שהיה גובה אילו היתה השדה ביד הלוה והיה גם הוא עמל בה ומשביחה הלכך אפי' הוצאה לא מהדר ליה ואע"ג דבלוקח מגזלן מחזיר לו הנגזל ההוצאה הכא תקנה היא לב"ח כדפרישית עכ"ל וכתב עוד שם דכל עיקרו דשמואל לא אתי אלא לאשמועינן ששיעבוד המלוה על השבח ולא שיטול את כולו ופעמים נוטל את כולו כגון שכתב למלוה דאקנה ולא כתב ללוקח דאקני עכ"ל וה"נ דהאי שבח אשבח הלוקח אלא שאנו מחשבינן כאילו מכרו להמוכר הלוה והלוה חזר ומכרו להלוקח דהו"ל כמו לוה ולוה ואח"כ קנה ומכר וכמש"ר בסמוך מ"מ כיון דכתב להמלוה דאקני לחוד מיד שקנה הלוה השבח מהלוקח נקנה להמלוה לחוד וכשחזר ומכרו להלוקח נשאר בשיעבודו דהמלוה לחוד וק"ל ואחריו נמשך רבינו וכתב דכתב ליה דאקני. אבל נראה דתרווייהו לאו בדוקא נקטי וכתבי דהא לעיל סימן קי"ב כ"ר בשם הרא"ש דס"ל דגם בדאקני

אחריות ט"ס הוא אלא הכא פי' דברי הרא"ש למלוה כתב סתמא דממילא הוי דאקני וללוקח פירש דלא ישתעבד ליה בדאקני א"נ כתב להלוקח שאר אחריות ולא כתב לו דאקני דאז הוי כאילו מיעטו בהדיא לענין זה (אם לא [שלא] יהיה להמוכר ב"ח לגמרי וכמ"ש ג"כ סי' קי"ב) וזהו שדייק רבי' בתחילת דבריו וכתב טורף אותה כמו שהיא עם שבחא דמשמע כל השבחא והיינו בדכתב למלוה דאקני ולא ללוקח וכל' הרא"ש ועד"ר. וכן מוכח ל' רבי' כיון דס"ל דדאקני הוא ט"ס מדכתב ע"ז ז"ל דקי"ל היכא דכתב ליה דאקני כו' ולא כתב לפני זה דאיירי בדכתב לו אלא ודאי ס"ל דסתמא הו"ל כאילו כתב לו דאקני ומזה מוכח דהמגיהין דברי רבי' בר"ס קי"ב וכותבין דצ"ל שם ואין כן דעת א"א הרא"ש ז"ל. טעות הוא בידם ודוק: ומ"ש או נתייקרה עמ"ש בר"ס קט"ז. דקי"ל היכא דכתב לו דאקני ולוה כו' באשר"י כתב ולוה ולוה וגם רבי' רמזו במ"ש דכתב ליה ור"ל ליה למלוה ראשון דמיניה איירי. ואח"כ כתב ולוה ר"ל לוה עוד אח"כ משני וכתב לו דאקני ג"כ. אלא דאכתי קשה דהו"ל ולוה ומכר לכן צ"ל דרבינו קיצר כאן וכתב דקיי"ל בדאקני ולוה וקנה חולקין וסמך אמ"ש לעיל בסימן ק"ד וקי"ב בדין דאקני דמשם נתבאר ג"כ דלא צריכין דאקני אלא א"כ מכר אח"כ השדה שקנה וה"נ בשבח דומה כאילו קנאו המוכר מהלוקח וחזר ומכרו ללוקח וכדמסיק רבי' וכ"כ הני' ז"ל והא דאמרינן שגובה הב"ח השבח משום דכתב ליה דאקני טעמא דמלתא לפי שאנו רואים שבח זה כאילו קנאו מוכר מן הלוקח דהא לאו אדעתא למשקל מיניה השביח וכאילו מכרו ללוקח שהרי לוקח הוציא מעותיו והו"ל כאילו לוה ולוה ואח"כ קנה ומכר. אבל אילו היינו רואים אותם כאילו היה ברשות של מוכר ב"ח היה גובה חציו אפי' לא כתב לו לוה דאקני עכ"ל. וכבר כתבתי דלהרא"ש אמרינן גם גבי דאקני אחריות ט"ס וק"ל:

סעיף ב

וחוזר הלוקח וגובה הקרן ברייתא ס"פ מי שמת ופ"ק דמציעא: מנכסי המוכר כו' פי' אם יהיה לו בנ"ח קרקעות או מטלטלין שלא היו בידו בשעת שגבו ממנו המלוה דאם לא כן היה אומר לו הלוקח הנחתי לך מקום לגבות ממנו: ומ"ש או ממשועבדים ר"ל גם כן שמכר הנכסים שקנה אחר שטרף המלוה מהלוקח אלא שזהו קצת דוחק דא"כ למה המתין הלוקח עד שמכר המוכר שלא גבה אותן מיד שקנאם. ולכך תירץ המ"מ דאיירי במשועבדים שהיו לו כו' [עב"ח שהביאו] ועד"ר: השבח פי' חצי השבח שנטל המלוה אינו גובה אלא מבנ"ח מפני תיקון עולם כיון דאין קול להשבח לא ידעי הלקוחות להזהר:

סעיף ג

והרמב"ם חילק כו' בפכ"א מהל' מלוה כ"כ:

סעיף ד
מהיורד לשדה חבירו שלא ברשות כו' עי' בהרי"ף מ"ש על סברא זו נוטל כל השדה עם השבח המגיע לו דהיינו החצי כנ"ל טורף ואינו נותן שום הוצאה ולפעמים טורף כולו וכגון דכתב למלוה לחוד דאקני וכ"כ מ"ו ר"ש ז"ל:

סעיף ו
אבל עשאה אפותיקי שאמר כו' דוקא בשא"ל בהאי לישנא שהוא אפותיקי מפורש ב"י: אפי' יש לו מעות אינו יכול לסלקו וכתב המ"מ בשם הרמב"ן דאפי' היורשים שהם במקום מורישם אינם יכולים לסלק במעות שהרי הוא כמכירה כיון שלא פדאה האב ולא צוה לפדותו עכ"ל: אלא יטול כל השדה עם השבח כאן פי' עם כל השבח דכיון דעשאו לו אפותיקי כל מאי דאשבח בדידיה אשבח:

סעיף ז
ורואין במה שנשאר כו' גם אדלעיל קאי:

סעיף ח
יטול כולה עם שבחה כ"כ הרי"ף והרא"ש משום דאמר ארעאי אשבח ומיהו הוצאה שקיל מב"ח דהוצאה גבי דידיה הוא ואיהו מתהני מינה: ומותר השבח ר"ל המותר על ההוצאה שהוא השבח שלא נתן לו נוטל מן המוכר שכך כתב ליה בשטר מכירה אנא איקום ואשקוט כו' כדלעיל: והשאר יפסיד דהא איכא פסידא גביה מעיקרא דליכא שבחא כנגדה רי"ף ורא"ש:

סעיף ט
אין ב"ח נוטל מהם דהואיל דכבר תלשם נחשבים כמטלטלין הנאבדין דאין ב"ח גובה מהן:

סעיף י
אפילו אם נגמרו כו' וכתב רש"י והרמב"ן והרא"ש אלא שעדיין צריכין לקרקע מעט. אבל אם עומדים לתלוש כתלוש דמי. וכתב ב"י שרבי' סתם דבריו כדעת הרא"ש. וא"כ צ"ל מש"ר אלא שתלשם כבר ל"ד קאמר אלא שעומדים לתלוש וכן פי' הרמב"ן לדברי הרי"ף וב"י הביאו ע"ש: (וצ"ע דכאן הרא"ש ורבי' ס"ל דהעומד לתלוש ואינו צריך לקרקע כלל כתלוש דמי ולעיל בסימן צ"ה כתב רבי' בשם הרב רבי' אשר דפסק דכל זמן שמחובר לקרקע אפי' עומד לתלוש לגמרי לאו כתלוש דמי לפי מ"ש שם דצריך לקרקע מעט אפי' הרמב"ם מודה שחשוב כמחובר לקרקע): ואינו נותן לו כלום פי' מן ההוצאה אבל חצי שבח נותן לו וכנ"ל בדין שבח: ישארו הפירות ללוקח פי' ואין שייך לומר כאן כמו בשבח הנ"ל דרואין אם אין מגיע לשיעור שדה אז תלוי ברצון הלוקח. אלא בפירות אמרינן דעכ"פ ישארו ללוקח. אם לא ששניהן נתרצו לדמים: ונותן לו הוצאת עידור וניכוש ל'

הרא"ש נקט שכ"כ כאן ואפשר משום דגם עידור ענין ניכוש הוא וכמ"ש לקמן ר"ס של"ה מש"ה נקט האי לישנא בפירות ע"ש ודו"ק:

סעיף יא

אבל מקבל מתנה כו' אינו גובה כלל מן השבח הטעם דכיון שלא הדר גבי מהנותן דלא כתב ליה אנא איקום ואשקוט כו' לא מפסיד ליה במידי דלא אפסדיה לב"ח בשלמא לגופא של קרקע א"ל אמאי זבנת מהיכן אגבה חובי אבל שבשא א"ל מאי אפסדתיך בפירש"י: שהשביח השדה בידו פי' ברשותו: וכתב הרי"ף דוקא שבח הבא כו' דכי היכי דגבי ארעתא מטענת מהיכן אגבה חובי ה"ה לשבחא דממילא דא"ל אילו לא לקחת קרקעי כל מה שעלה בה ממילא הייתי גובה ממנה חובי ב"י:

סעיף יב

ואם הנותן קבל עליו אחריות כו' כ"כ הרמב"ם פכ"א ממלוה וכתב המ"מ דטעמו פשוט כיון שיש בו אחריות הרי היא כמכר:

סעיף יג

ורואין אם השבח נגד ההוצאה כו' זה קאי גם אאם אסיק באביהן שיעור ארעא ושבחא דאפ"ה צריך ליתן להיתומים ההוצאה כשעשאה לו אפותיקי וכמש"ר אחר זה:

סעיף יד

ואם ב"ח אומר אביכם השביח כו' וכן הדין אם הלוקח אומר אני השבחתי וב"ח אומר הלוה השביע דיש חילוק בין עשאו אפותיקי ולא עשאו כמו כאן כ"כ בעה"ת בשער ג' וא"ל בשעת הלוקח לפי ענינו ודינו הנ"ל. ונראה דמקבל מתנה דינו לענין זה כיתומים לגמרי וק"ל: והם אומרים אנחנו השבחנו כו' כתב ב"י אבל כו' [עב"ח שהביאו]:

סימן קטז

סעיף א

כותבין לו ב"ד טירפא אבל אין הב"ח צריך לכתוב לו הרשאה או שטר הודאה שטרף ממנו כ"כ הרשב"א הביאו ב"י בסימן קי"א וכ"כ רבי' בס"ס זה:

סעיף ב

והוקרה ושוה אלף וכו' י"מ דמש"ה נקט הוקרה דאילו נשבחה השדה אפי' מאליה כבר נתבאר בסימן קט"ו דאין הב"ח טורף כל השבח כ"א החצי משא"כ בהוקרה ולפ"ז צ"ל הא דכ"ר בר"ס קט"ו ז"ל בין שבחא דממילא כגון שעלה בו אילנות או נתייקרה לאו בחדא מחתא מחתינהו אלא כל חד לפי סברתו דהיינו בעלו בו אילנות אינו נוטל המלוה כ"א החצי ובנתייקרה נוטל כל השבח. ומאי דכתב אח"ז ולא שיטול כל השבח לא קאי אשבח דנתייקרה והוא דוחק גם דוחק הוא לומר דמ"ש דכותבין לו טרפא באלף לא

משום דיטול כל האלף אלא כותבין שנטרף ממנו שדה שקנה בה' מאות ובשעת טירפא היה שוה אלף והב"ד שיגבהו ידעו שלא יתנו כ"א חצי דמי היוקר לכן נראה דרבי' סתם כאן כמו שסתם לעיל ר"ס קט"ו וכתב כשבא המלוה לטורפה טורפה עם שבחא וכו' וכן הוא ל' הגמרא סתם וכמ"ש שם גם כתבתי שם דמש"ה סתם ללמדנו דפעמים טורף כל שבחא והיינו כשמיעט הלוקח מדאקני ע"ש ה"נ י"ל הכא דמיירי בדמיעט הלוקח שטרף ממנו מדאקני וכתב והוקרה וה"ה להשביחה אלא דחדא מינייהו נקט גם משום דכל הוקרה הוא שבח דאתי ממילא ואליבא דרמב"ם וסייעתו נוטל אותו הב"ח כולו אפי' יש דאקני גם להלוקח וכמש"ר בשמו בסי' קט"ו ודו"ק. ול"ד למ"ש רבי' בסימן ק"ג בסעיף כ' וכ"א בשומא דהדרא והוקרה דאיכא מ"ד שאינו נוטל משום דנראה כריבית דשאני התם דיגבה המלוה מהלוה בחובו. משא"כ בלוקח הבא לגבות מהמוכר לו דכיון דבתורת קנין בא תחלה לידו לא מחזי כריבית וק"ל: כותבין לו טירפא באלף דאל"כ הוי הפסד הלוקח בטירפא זו וזה המוכר כתב לו בלא פסידא כלל וזהו בכלל עמליהון ושבחיהון הכתוב בשטר מכר דעמליהון הוי שבח שכנגד ההוצאה ושבחיהון הוא מה שהשביח יתר על ההוצאה וה"ה להוקרה שלא מחמת הוצאה: [וכן] (וכ"ש) אם לקחה באלף כ"כ בעה"ת שער ג':

סעיף ג

ובא הוא לטרוף מהלקוחות שקנו אחריו פי' ואותן הנכסים כו' כדלעיל בסי' קט"ו ס"ב: אפילו לא מכר לו בשטר אלא בעדים בעלמא. הכי מסיק בב"ב דף מ"א מאן דזבין ארעא בפרהסיא זבין כי היכי דליפוק עליה קלא. וכתב רשב"ם דליפוק עליה קלא שיקפצו עליו קונים והלכך אפסדו לקוחות אנפשייהו שאם חקרו יפה היו שומעין מבני אדם שמכר מוכר זה כבר הקרקע באחריות עכ"ל ועד"ר:

סימן קיז

סעיף א

העושה שדהו אפותיקי סתם כו' בדרישה כתבתי ל' הברייתות והירושלמי ופי' תוס' והרא"ש ע"ש. והנה רבינו ס"ל כוותייהו וסידר ג' דינים זא"ז כפי' אותן ג' ברייתות שמה שכתב שטפה נהר ה"ז גובה. הוא ברייתא קמא דתלמודא דידן. ומ"ש אם מכרו כו' הוא ברייתא דירושלמי דמיירי כשכבר מכרה ומדסתם רבינו וכתב ואם מכרה כו' דמשמע שמכרה סתם וסתם מכר הוא כאילו מכרה לעולם ואפ"ה כתב דהוה מכירה א"ל שלא ימצא בנ"ח. ובירושלמי סיים וכתב ז"ל הוי כשמכרן לשעה אנן קיימין. אבל אם לא מכרן לשעה אינן מכורין. ס"ל כמ"ש המפרשים והביאם הר"ן דכתבו דהאי חילוק לא

קאי אמאי דמסיק ליה בעושה שדהו אפותיקי אלא ארישא אפלוגתא דר"י ור"א קאי דאיירי במוכר נכסי צאן ברזל ואחר כך כ"ר דאף כשהיא בידו יכול לסלקו כו' וזה למד רבינו מאידך מתני' דהגמרא דילן הנזכר בדרישה וע"פ פי' רש"י ותוס' והרא"ש וכמ"ש והוכחתי בס"ד באר היטב בדרישה. וב"י הניח דברי רבינו בזה בצ"ע והיינו משום דלא עלה לפניו ז"ל דיש חילוק בין פירושים הנ"ל לשיטת שאר המפרשים: שכל זמן שימצא בנ"ח אינו טורף אותה. נראה דר"ל דימצא בנ"ח בשעת גבייה הא אם לא ימצא בשעת גבייה אף אם היה ללוה בנ"ח בשעה שמכר להאי אפותיקי ואח"כ מכרן טורף מהאפותיקי דוקא ועד"ר: ומש"ר ואף כשהיא בידו שלא מכרה יכול לסלקו בשאר הנכסים פשוט דר"ל דווקא כדין ב"ח דהיינו בבינונית ולא בזיבורית (אף דגם זו זיבורית) וכמש"ר בסימן ק"ב ובסימן קי"ט ועד"ר. ואמ"ש בברייתא ושטפה נהר פי' הר"ן שטף כל השדה וגוף זה הקרקע מקולקל שהמים צפים לעולם עליה: ה"ז גובה משאר כו' שאע"פ שא"ל גבה מזה לא לאוקמיה ברשותא אסיק ולאו אדעתא לחוד אוזפיה כ"כ ר"ן: ומ"ש רבינו עשאה אפותיקי מפורש כו' הוא סיפא דברייתא קמייתא דגמרא דילן: מכלל דינים שנזכרו בעשאו אפותיקי סתם למד היפוכם לאפותיקי מפורש וק"ל: אא"כ יתן מעות. נראה דל"ד מעות אלא ה"ה שאר מטלטלין וכדמוכח מל' התרומות וכמ"ש בדרישה ונקט מעות ללמדינו שאם יש לו מעות צריך לשלם לו מעות: ואם מכרה כו' פי' אפר מכר ממכר עולם. ודלא כרמב"ם פי"ח דמלוה:

סעיף ב

ומשכונא כו' פי' שמשכן לו שדהו לאכול פירות בנכייתא וא"ל א' מהלשונות דאפותיקי הנ"ל: הויא כאפותיקי סתם. פירוש לענין דינים הנזכרים ועמ"ש בסמוך. והר"ן כתב דג' מיני אפותיקי הן אפותיקי מפורש ואפותיקי סתם ומשכנתא כו' והוא שבאפותיקי סתם הוה מכור מיד ובמשכנתא לא הוה מכורה כל זמן שיש לו לאכול פירות. ונראה דרבינו מודה בזה ולא איירי כאן אלא מעת שבא לגבותו וק"ל: ואם פי' כו' אז כו' נראה דקמ"ל דלא אמרינן דהא דא"ל לא יהא לך פרעון אלא כו' לאו לעשות אפותיקי מפורש קא"ל כן אלא לתנאי שאחר שיאכל (פ') [כ"כ] שנים פירות השדה על תשלום החוב לגמרי יהיה פרוע (שק) [ש"ח] באכילתו הפירות ותצא בלא כסף קמ"ל. א"נ סד"א דבמשכון אם א"ל לא יהא לך פרעון אלא מזו אפילו בדמים לא יוכל לסלקו אלא יהיה לו פרעון משדה זו באכילת פירות בנכייתא קמ"ל דהוה כשאר אפותיקי מפורש שיכול לסלקו בדמים:

סעיף ג

ומכרן כו' אבל בירושה גובה כמ"ש נ"י ועיין בהוספה: אפילו עשאן כו' כ"כ בעה"ת בשער ג' וטעמו משום דמטלטלי לאו בני שטרא נינהו ולית להו קלא ולכן אפי' כו' [כמו

בב"ח]: ואפי' ידע כו' כ"כ בעה"ת וע"ל סי' קי"ג: דלא פלוג כו' פי' אא"כ הקנה אותם לו באגב דאז גובה מהם מדינא אבל מתקנת השוק גם באגב אינה גובה מנהו וכמש"ר בר"ס ס' וסי' קי"ג:

סעיף ד

אין בהן דין קדימה פי' אם כבר תפס זה אין מוציאין ממנו ואם באים יחד לגבות חולקין וכמש"ר בסי' ק"ד: ועיין בבעה"ת בשער כ"ט ובתשו' הרא"ש כלל ס"ו סימן י"א:

סעיף ו

עשה עבדו אפותיקי כו' פי' אפילו בלא שטר רק שההלואה היה בשטר גובה ממנו: דקלא כו' פי' הרא"ש שהעבד מגיד לכל שעשאו רבו אפותיקי והיה להם ללקוחות ליזהר אבל בלא עשאו אפותיקי אינו יכול לטורפו ודינו כמטלטלי כמ"ש לעיל בסי' ק"ד: שהשיחרור מפקיע כו' שלא היה גופו קנוי לרבו שני אלא שיעבוד רש"י. ומימרא דרבא היא בכמה מקומות הקדש חמץ שיחרור מוציאין מידי שיעבוד ושלשתן כ"ר כאן אלא שבמקום חמץ כתב ע"ז או תכריכי המת. דחמץ דקאמר רבא ל"ד אלא חדא מאיסור הנאה נקט וכ"כ נ"י שם: וכאילו הזיקו אחר דמי פי' לאפוקי מהראב"ד כו' [עב"ח שהביאו] וכן דעת הרמב"ן והרמב"ם: ע"כ כתב הרמב"ם כו' עיין הטעם בב"י וכעין זה כ"ר לעיל ס"ס ס"ו גבי מחילת ש"ח: שמא יאמר לו עבדי כו' ויוציא לעז על בניו:

סעיף ז

אבל משביעין כו' חוץ כו' הכל מל' רבי' האי אבל לא תליא בסברת רבי' האי. אלא ה"ה להרמב"ם ורבי' מיהו יש צד רבותא לר' האי ללמדנו דאפילו בקדושת הגוף שהיא חמורה חיישינן שמא יבא לטרוף ההקדש שלא כדין ומשביעין את המלוה שבא לגבות ממנו וכ"ש לרבינו דאין גובין אלא מקדושת דמים שהיא קלה דחיישינן שוקל בקדושה לטרוף ממנו שלא כדין: חוץ מש"מ שאין משביעין אותו דחזקה כו' לכאורה משמע דקאי אש"מ המקדיש שהוא הלוה וקאמר שאין משביעין אותו משא"כ ברישא דאינו שכ"מ דמשביעין גם הלוה דלמא קנוניא עשו על ההקדש להפקיע כמש"ר בסימן קי"ד דקודם שטורפין מנכסים משועבדים משביעין הלוה והמלוה ע"ש אלא שק' הא מלפני זה לא קאמר שמשביעין להמקדיש אלא להמלוה הבא ליפרע ממנו ל"נ דה"ק כיון דחזקה שאין אדם עושה קנוניא בשעת מיתה ודאי קושטא קאמר שח"ל לכן אין משביעין ל"מ להלוה אנא אפילו להמלוה הבא לגבות מנכסיו שהקדיש ונראה דאעפ"י שבסימן קי"ז כ"ר דהמלוה כולל בשבועתו שלא מכרו לאחר ולא מחלו ודאי בזה שבא ליפרע מן ההקדש א"צ לישבע גם זה דדוקא היכא שנשבע עיקר השבועה שלא נפרע כולל זה אגבו דכן משמע לשון כולל דכ"ר וק"ל: והרמב"ם כתב הקדיש נכסיו כו' וכשפודין הקרקע כו'

בדרישה הארכתי בביאור דברי המ"מ והכ"מ שפי' לדברי הרמב"ם ומ"ש דעפ"ז יתבאר לך שעיקר הגירסא הוא וכשפודין הקרקע אומרים כו' ברי"ש. ור"ל מכריזין ואומרים וכמבואר ברמב"ם פ"ז דעירכין שהוא מקום דין הקדש שהאריך שם וכתב בהדיא דין הכרזה והאמירה ע"ש. ובפי"ח דמלוה שהביא רבי' כאן קיצר בלשונו וכתב ואומרים (והכא) [והכי] הוא וכמ"ש. וכן בכל ספרי הרמב"ם והטור שהביא דבריו שראיתי כתוב בהן ואומרים ברי"ש ויש גורסין ואומדים בדלי"ת ומפרשין דאומדים דלפעמים תמות האשה תחלה או יתעשר הלוה וישלם במעות לבעל חוב ולא יבאו לגבות מהאי שדה לעולם. וע"ד שאמרו מוכרין הכתובה בטובת הנאה. וז"א דהרי המשנה והרמב"ם איירי שכבר גירש האשה ובאה לגבות כתובתה וגם בב"ח הבא לגבות חובו כמשמעות הל' דקאמר והיה עליו כתובת אשה וב"ח. וכן פרש"י בהדיא וז"ל שקדמה גירושין להקדש: וכשפודין כו' פי' כשבא אחד לפדותו מודעינן ליה שיש ב"ח על קרקע זו ולצריך לפרוע ב"ח לפיכך כשתפדה כו' כצ"ל וכן הוא במיימוני: הא למה זה דומה כו' ג"ז לשון הרמב"ם בהל' ערכין פ"ז ור"ל כמו שמצינו בב' לקוחות שקנה זה מזה והב"ח כתב לראשון דין ודברים כו' שאינו יכול לגבות ממנו ואפ"ה גובה מן השני כדלקמן ס"ס שאחר זה ה"נ אעפ"י שאינו יכול לגבות מההקדש יכול לגבות מהפודה מן ההקדש ולא שייך כאן לומר שההקדש יחזיר לגבות ממנו ויעשו פשרה כמו לקמן משום דכאן מתחלה מוקדש אדעתא דהכי שיגבה ממנו הב"ח כשלא יהיה לו מקום זולתו וג"כ הודיעו להפודה שיצטרך לשלם החוב שהרי הכריזו כן ואדעתא דהכי קנהו ולא נתן בעדם להקדש אלא דבר מועט ומשה"נ משיג רבינו בדין ב' לקוחות בס"ס שאחר זה אהרמב"ם ולא השיג כאן משום דכאן מתחלה מוקדש אדעתא דהכי וק"ל:

סימן קיח

סעיף א

וקנו מידו הא לא"ה פשיטא דלא מהני ל' דין ודברים אין לי בנכסייך וכיוצא בלשונות אלו בדבר שכבר נשתעבד לו וכמ"ש הגמרא בפרישה לעיל ר"ס ל"ז ועד"ר: אין לו על הראשון כו' מפני שיכול לומר לו הנחתי לך מקום לגבות הימנו ואת אפסדת אנפשך. וכיוצא בזה כ"ר סימן קי"א ס"ב דאף אם גם הראשון מתרצה לב"ח ליתן לו שדהו והוא רוצה לחזור לטרוף מהשני יכול השני לומר כיון דאין להב"ח עליך כלום מן הדין לאו כל כמינך לעשות קנוניא עם (הכתב) [הב"ח] עלי וק"ל: לפי שלא היה לו על הראשון כלום נראה דל"ד קאמר דאף אם חובו של המלוה נגד שני השדות דיש למלוה שיעבוד

גם המשועבד ע"ז שקנה הראשון וכתב להראשון דין ודברים כו' מ"מ גובה מהשני דלא אפסיד השני בזה דסילק המלוה נפשו מהראשון אלא משום אינך בבא כתב האי לישנא:

סעיף ב

ואם היה חובו כו' דינים הללו נתפרשו ממ"ש פרק מי שהיה נשוי [וכן] ב"ח ושני לקוחות וכמ"ש בדרישה ועיין בא"ע סי' צ"א מ"ש עוד מזה. שהרי קנה אחריו פי' ונהי נמי שהיה שיעבודו של המלוה מ"מ ס"ל שיאמר השתא נתרווחו לו במאי שסילק המלוה שיעבודו מעליו בכתבו לו דין ודברים כו': ומלוה טורף אותם מלוקח ראשון. ואין לוקח ראשון יכול לומר הרי אני מחזיר ללוקח שני שדהו דא"ל לכי תהדר כיון דלית ליה תועלת בחזרתו. אבל לקמן ס"ס זה לא שייך לומר לכי תהדר שודאי יחזירו להמוכר כדי שהמוכר יחזיר מעותיו וע"ל סימן קי"ט סוף ס"ד מ"ש עוד מזה גם בסי' קמ"ח: שהרי כתב לו דין ודברים אין לי עמך כלומר על שדה זו ודו"ק:

סעיף ג

שאינה שלו פי' שהלוה גזלה וטרפה הנגזל מיד הלוקח וא"צ הנגזל להחזיר ללוקח הדמים וכמש"ר בר"ס שע"א: אפותיקי לב"ח אחר דאם לא היה אפותיקי לא היה ב"ח יכול לטרוף אותו ממנו שיאמר לו הנחתי לך מקום: לב"ח אחר מוקדם צ"ע למנ"מ כתב שהוא מוקדם והלא אף אם הוא מאוחר נמי דינא הכי שהב"ח השני טורפה מהראשון שהרי היא אפותיקי ואין הב"ח שאינו אפותיקי יכול לומר אני מוקדם ואין באפותיקי שלך כלום כיון שהיתה משועבדת לי קודם הלוואתך שהרי בעל אפותיקי יאמר לו כיון שהיה בידך לגבות גם מהשני ואפי' לא עשאה אפותיקי השתא דשניהם מכורין דין המוקדם לגבות מהאחרונה אפי' היא זיבורית ושלפניה בינונית וכמש"ר בסימן קי"ט נמצא הוא דאפסיד אנפשיה במאי דכתב ליה דין ודברים כו' ובעל אפותיקי מפורש פשיטא דגובה ממנה אפי' כבר מכרה הלוה ויש בידו עוד בנ"ח וכמבואר בר"ס קי"ז כ"ש במקום לוה מוקדם דאין לו אלא שיעבוד עליה והניח להמוקדם נכסים אחרים לגבות ממנו וכמו שאילו מכר הלוה שדה זו היה צריך לגבות מהאחרים ה"ה בעשאו אפותיקי. ולכאורה היה נראה לפרש דר"ל דמוקדם ללוקח ראשון אבל א"א לומר כן שהרי כתב בסמוך וכתב האחרון כו' פי' המלוה האחרון ממילא מ"ש מוקדם ר"ל שהוא מוקדם לבעל חוב דבר והפוכו למ"ש ב"ח האחרון ודוחק למחוק כל הספרים לומר ט"ס האי תיבת האחרון וצ"ל האחר וגם בש"ע כתב ל' זה האחרון ובדברי הראב"ד שהביא בעה"ת בשער ד' ומשם העתיק רבי' דין זה ולא כתב שם תיבת מוקדם ונראה דאה"נ לאו שהוא מוקדם ממש קאמר אלא אף אם הוא מאוחר קרא מוקדם לב"ח האחר שהרי אותו ב"ח האחר אינו יכול לגבות משום קרקע שהרי יאמר לו לוקח ראשון הנחתי לך

מקום לגבות. ומהשני אינו גובה שהרי כתב לו דין ודברים כו' ואין לו תקנה אא"כ יניח לגבות לזה שנעשה לו אפותיקי שיגבה מאפותיקי שלו בראשונה ואח"כ יגבה אותו לוקח ראשון מהשני ואח"כ יחזיר עליו המלוה ויגבה באחרונה ושפיר שייך לומר מוקדם ואחרון וק"ל. א"נ מוקדם ר"ל מוקדם לב"ח וכ"כ לרבותא שאפילו אם כתב לב"ח שני ג"כ אפותיקי על שדה הראשון אפי' הכי שייך שפיר פשרה וכגון שהאחד מוקדם וטורף מלוקח ראשון:

סעיף ד

ולא נהירא דכיון כו' גם הראב"ד ומ"מ תמהו עליו פי"ט דמלוה בהאי קושיא ועוד קושיא אחרת דמה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו והעלה המ"מ שאפשר לדעת הרמב"ם כשביאר דבריו ואמר כל זמן שתהיה בידך עכ"ל. והכ"מ כתב ישוב קושיות הללו בפ"ז דערכין עיין שם. וכתבתי דבריו וביארתים בס"ד בס"ס קי"ז בדרישה ע"ש:

סימן קיט

סעיף א

ראובן שמכר כל שדותיו. ופי' רש"י עידית בינונית וזיבורית ונראה דפי' כן משום דמסיק ואמר דלא אמרן אלא דזבין בינונית אבל זבין עידית וזיבורית כו' ש"מ דמיירי בדקנה מראובן שלשה מיני שדות. ועד"ר: בשטר אחד כו' דווקא בהקנאה אחת הוא דלא מחלקינן ולעולם רצה מזה גובה רצה מזה גובה אבל קנאם זא"ז דהיינו בשני שטרות אז יש חילוק כדמסיק: היא בינונית פי' דין ב"ח שגובה מבינונית: ובא ב"ח פי' ב"ח של ראובן: מבינונית שביד לוי כו' משום דשיעבודו בידו ואין לוי יכול לטעון שמעון מכר לי כל זכות שהיה בידו ושמעון היה ודאי מגבה לך מהזיבורית בטענת דאי שקלת שקלת. ואי לא מהדרינא שטרא דזיבורית לראובן דהא התוס' בפ' שני דייני גזירות והרא"ש ורבינו ס"ל דאפילו לגרוע כחו יכול לטעון כן (ולאפוקי מרש"י ותוס' דפ"ק דב"ק דלא ס"ל כן) ואפי' אי לא טען אנן טענינן ליה. וכמש"ר בסמוך ס"ה. וא"כ אף אני אדחה אותך לזיבורית אצל שמעון דכל כה"ג כולי האי לא אמרינן דכיון דלאו בידו של לוי למיהדר זיבורית אלא ביד שמעון קרינן בזה לכי תהדר שמעון וגובה שיעבודו (אלא) במקום שמצאו. והיותר נראה דגם דין זה מיירי במת ראובן הלוה בשעת גבייה דא"א להדרו. וכמש"ר בסמוך ס"ה ורבינו כתבו שם ע"פ סדר הגמרא דכתבו שם בהדיא בפ"ק דב"ק דף ח' והוא מוזכר שם קודם דין זה. וכן צ"ל בדין מכרן לא' בזו אחר זו כו' שכ"ר בס"ס זה דמיירי בשכבר מת ראובן בשעת הגבייה וכמ"ש שם. וכן פירשוה שם הנ"י בהדיא. ואע"ג דאילו לקח לוי לבינונית זו [מראובן] והניח אצלו זיבורית לא היה יכול ב"ח דראובן

לטרוף מידו הבינונית שאני התם דראובן ב"ח הוא ואמור רבנן מפני תיקון העולם כל זמן שיש אצלו ב"ח כדי חובו אפי' זיבורית לא יטרוף לקוחות. אבל כאן שמעון לאו בעל חוב הוא ואף עליו מכח טרפא הוא בא. רש"י: רצה גובה משמעון. ולא מצי לדחותו אצל לוי לגבות שיעבודו דמצי א"ל שיעבודו גבך היה ואתה הרחקתו ומכרתו ללוי איני רוצה לטרוח וללכת אחרי לוי רש"י ואשר"י. אלא אפי' לא נשאר בידו אלא עידית דקדק לומר אלא עידית כו' [כמו בב"ח] ועד"ר: אינו יכול לגבות כו' דא"ל להכי דייקי וזבני עידית וזיבורית ארעא דלא חזיא לך: אינו יכול לגבות מלוי שהרי הניח בינונית אחריתי ביד שמעון. והברירה היה ביד שמעון ליתן לו מאיזה בינונית שירצה כמש"ר סי' ק"ב. ומה מכר ראשון לשני כל זכות שהיה בידו וק"ל:

סעיף ב

וקנה זיבורית באחרונה כו' אבל קנה עידית באחרונה ומכר ללוי הבינונית שקנה קודם העידית רצה גובה מעידית שביד שמעון שהיתה בנ"ח באחרונה ושמעון הרחיק שיעבודו רצה גובה בינונית מיד לוי כיון דשיעבודו על בינונית דהא אם נשארה ביד שמעון מסתמא היה מגביהו מהבינונית והיה אומר לא ניחא לי בתקנת חכמים כו'. ואם קנה שמעון בינונית באחרונה ומכרה ללוי פשיטא דאם רצה גובה מלוי כיון שהיה שיעבודו גם היתה בנ"ח באחרונה. ואם רוצה גובה מעידית שביד שמעון כיון שהרחיק שיעבודו ואע"ג דאיכא תרתי לטיבותא לשמעון חדא דשיעבוד הב"ח מבינונית. והשני דבינונית הללו בנ"ח מ"מ אין נראה לחלק. ומש"ה דייק רבינו וכתב דווקא דאם קנה זיבורית באחרונה אינו גובה מלוי הא אינך הצדדין רצה מזה גובה רצה מזה גובה: מלוי דכשם כצ"ל והוא ל' התוס' ומטעם מה מכר ראשון לשני כל זכות שהיה בידו:

סעיף ג

לוה שהתנה כו' פי' שהסכים לוה והוא מבעה"ת ועיין בדרישה: מידי דהוה אניזק אבל מהא דקי"ל אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש ב"ח ואפילו הן זיבורית אע"ג דשיעבודו דב"ח מבינונית אין ראיה דשאני התם דמדאורייתא אין לב"ח אלא זיבורית אלא תק"ח היא דלגבות מבינונית מפני נעילת דלת ולהכי כי ליכא בנ"ח אלא זיבורית אוקמיה אדינא משא"כ זה שהתנה לגבות מעידית אבל מניזק מייתי שפיר ראיה דשיעבודא מדאורייתא מעידית כדכתיב מיטב שדהו ישלם ואפ"ה אם מכרה אין לו אלא זיבורית:

סעיף ד

כולם נכנסו כו' ודווקא בכה"ג אבל בכולם עידית או זיבורית גובין מכולם לפי חשבון ועד"ר: וגובה ניזק בעידית ז"ל התוס' וא"ת והא ניזקין מלוה על פה נינהו ומלוה ע"פ

אינו גובה ממשעבדי וי"ל שמשעמד בדין כמלוה בשטר דמי א"נ מלוה הכתובה בתורה כמלוה הכתובה בשטר דמי וכ"כ התוס' בקידושין דף י"ג וז"ל פירוש כגון קרבנות ופדיון הבן וערכין ונזקין שלא היינו יודעים ענייני נתינות הללו אם לא שחייבה התורה בפירוש אבל מלוה כגון שלוה לו מעות בלא שטר אע"ג דכתיב האיש אשר אתה נושה בו כו' לא חשיב כתובה בתורה כיון שאין צריך לפרש בתורה שיעור הנתינה דפשיטא מה שלוה צריך לשלם עכ"ל. והמ"מ תירץ שהנזקין יש להן יותר קול ממלוה והלקוחות אפסדו אנפשייהו. והנ"י תירץ דמשכחת לה דכתב ליה הניזק שטרא או קנה ליה בקנין: ואם טוען כל לוקח ולוקח לזה שבא ליטרף ממנו עד"ר שם כתבתי ל' הגמרא ומה שק' לכאורה על רבינו ממ"ש בשם הרמב"ן ור"י גם שם כתבתי דלר"י ל"ד בסוף היום קאמר אלא ה"ה אם נכתב בשלשתן סתם שקנו בחודש ניסן זמן שלשתן אינו חל אלא עד סוף החודש וע"ש היטב. ובדפוס ב"י נרמז דין זה במאי דהתחיל ביום א' וסיים בסוף הזמן ללמדנו דהכל תלוי בגילוי ובירור הענין יהיה או יום או חודש או שנה לעולם אין הקנין חל עד סוף הזמן המפורש בשטר וק"ל ועד"ר: אני לקחתי תחילה כו' הך דינא שייכא גם אם היו לשלשתן עידית או לשלשתן זיבורית או ב"ח אחד הבא לגבות מג' עם החשבון כנ"ל שכל א' טען אני קניתי ראשון וכן כתב בבעה"ת אהך מעשה עיין שם שער ד' ח"ח ונא כתבו רבינו בסגנון זה אלא משום דדברי ר"י ורמב"ן נלמדו מברייתא דב"ק דקתני מכרה לא' או לג' כא' כולם נכנסו תחת הבעלים כמ"ש בדרישה גם משום שיש צד רבותא לר"י בסיגנון זה דכל א' גובה כדינו אפילו אם א' מהם הוא חוב גדול גובה הכל מאחד מהן. משא"כ כשהן שווין דאו נפרעין מכולם בשוה. גם יש בו צד רבותא להרמב"ן דקמ"ל דבעל העידית יכול למדחי הניזק לגבות אפילו מהזיבורית וה"ה לב"ח מדינו בבינונית עד שיביא ראיה מי קנה באחרונה והראיה תהיה ע"י עדי מסירת השטרות לידו או אי החזיק או נתן מעות ראשונה ואם שטרי אקנייתא הן יעידו למי קנה ראשונה ומיירי שנכסי לאחד מהם או שניהם יחד מספיקין לשלשתן דאל"כ אלא שנכסי שלשתן יצטרפו לפירעון ג' חובות הללו שעל המוכר א"כ יכתבו הרשאה לא' מהן והוא יגבה משלשתן וק"ל: אם אין בהם דין קדימה פי' לשלשה החובות דניזק וב"ח וכתובת אשה: שזמנן ביום א' כצ"ל: וכתב להם דאקנה דבלא דאקנה לא היו טורפים לקוחות כמ"ש בסימן ק"ד וקי"ב ע"ש: כולם גובין מן האחרון מסקנא דגמרא שם: ובאין לגבות כא' פר ולא הספיק אחד מהן לשלשתן: זיבורית והמאוחר ממנו גובה משלפניו והמאוחר כו' כצ"ל. שכך הוא הדין שמי שקדם שיעבודו צריך לגבות תחלה. וה"ט דכמו שבאם אין כאן לגבות אלא כדי חובו היה דינו שגובה תחלה ה"נ אמרי' לגרוע כחו שהוא מוקדם בגבייה וכל

מוקדם גובה מן האחרון כדמסיק וק"ל: ואם הניוק יפייס ה"ה ב"ח יכול לפמס: כולהו ממשעבדי כו' ר"ל כל הנכסים של מוכר אפי' שיעבד עידית: מכרן לא' בזא"ז אבל אם מכרן לאחד בבת אחת בשטר א' זהו פשיטא דלוקח זה נכנס תחת הבעל לשלם לכל א' כדינו וכן הוא פשוט בגמרא עד"ר: לקח זיבורית באחרונה כולן גובין כו' זהו פשוט ומשום סיפא נקטו דקמ"ל דאם לא הספיק גובין משלפניה פי' ואפי' האי לפניה הוא עידית ולא יכול לדחות אצל בינונית שלפני פניה בטענת אי אפשי בתק"ח דהואיל דאמר לב"ח בתחלה אי אפשי בתק"ח ואגביאך מן הזיבורית ודחה לב"ח מדינו תו לא יכול לומר אי אפשי (וכן מוכרח אתה לפרש בסמוך הא דמסיק רבי' וכתב ז"ל ל"ש אם מת המוכר או קיים דקשה אם הוא קיים למה גובין משלפניה אפי' היא עידית ואמאי לא יאמר לו הלוקח אי תקבל ממני זיבורית טוב ואי לא מהדרינא זיבורית להמוכר. צ"ל דלא כתב האי ל"ש אם הוא קיים אלא אמ"ש ראשונה דכולן גובין מהזיבורית וקמ"ל דבזה אין חילוק שדינא הכי אפי' אם הוא מת ובזה מחלק נמי והולך וכתב דאם קנה עידית באחרונה אינן גובין ממנו אם הוא חי וק"ל. ולפ"ז המשך ל' רבינו כך הוא לקח זיבורית באחרונה כולן גובין ממנו ומש"ה לא הספיק גובין משלפניה מיהו לאשה בכתובתה דלא דחה תחלה מדינא מצי מדחי דתרי גופי מצי מדחי בכה"ג וכמ"ש בסמוך וק"ל. שאנו רואים כאילו החזיר עד"ר: כאילו החזיר להמוכר שטר של זיבורית כו' וה"ה אם לא חזר ומסר לו השטר קנין אלא הקנה להמוכר לו השדה בחזקה. וה"ה אם לא קנה השדה מתחילה בשטר אלא בכסף או בחזקה רואין כאילו חזר ומכר לו הקרקע בחזקה אלא שרבינו חדא מן הקנינים נקט תדע שהרי מסיק דאפי' שדה אחרת או מטלטלין יכול להחזיר להמוכר והיינו בקנין דכל א' כדינו. ושאפי' לא עשה הקנין אנו רואין כאילו נעשה בכתיבה ומסירה אבל בחזרת השטר לחוד לא ביטל הקנין אלא צריך למסור לו השטר ולכתוב לו גם כן שטר מכירה ע"ז השטר וכמש"ר בסי' ס"ו סעיף י"ג ושם נתבאר דדוקא בשטר קנין דהיינו שכתב בו שדי מכירה לך אותו שטר יכול למוכרו בכתיבה ומסירה אבל אם השטר אינו אלא לראייה שקנה השדה בא' מן ההקנאות אותו שטר אינו יכול למוכרו ע"ש. וצ"ל דלא נחית כאן לחלק בוה וסמך אמ"ש לעיל במקומו בסי' ס"ו וק"ל: ואפי' אם יתננה לו במתנה ר"ל אפילו אין למוכר ראשון מעות שיכול לקנותו מידו והו"א דלא מצי למימר אהדרינא שטרא למריה דהא אין יכול לקנותו ובודאי במתנה אין דרך למהדרי' קמ"ל. אבל באמת א"צ ליתן במתנה כמו שמסיק דכל מה שאדם יכול לעשות כו' אלא שצ"ע לפי מ"ש בסימן קי"ז וקי"ח וגם בסימן זה דלא אמרינן אהדר שטרא למריה אלא היכא דיש לו בו ריוח ממון אבל היכא דאין לו ריוח בחזרה אמרינן

לכי תהדר א"כ ה"נ במתנה לא יהיה למהדר ריוח בהחזרה וכ"ת כל מתנה כמכר הוא דיעשה או עשה לו הנאה בפעם אחרת א"כ גם בסימן קי"ז ס"ב איך כ"ר דמלוה טורף אותו מלוקח ראשון הא מצי לוקח ראשון למימר אי שתקת שתקת ואי לא מהדרנא ללוקח שני דאף דלא יתן לו מעותיו מ"מ יעשה לו הנאה אחרת עבור זה וצ"ל דשאני הכא כיון דאין הלוקח בא לדחותו לגמרי אלא ליתן על כל פנים זיבורית בעד חובו מש"ה יכול לומר אהדר כו' וק"ל: או אפי' מטלטלין אינן יכולין לגבות מהלקוחות לפי מ"ש בסי' ק"ז ובסי' קי"ד במקום שיכולין היורשים או הלוקח לסלק המלוה במעות יכולין ג"כ לסלקו במטלטלין ק"ק למה צריך כאן לומר שיחזיר הלוקח מטלטלין להמוכר הלוה כדי לסלק בו להמלוה ולא יסלקנו בהן הלוקח עצמו. ודוחק לומר דמיירי כאן שכבר בא ליד המלוה בשומא והכרזה ובכה"ג אין הלוקח יכול לסלק למלוה כמ"ש בסימן קי"ד דהא כאן איירי במלוה הבא לגבות ולא בשכבר גבה בשומא והכרזה וי"ל דלא נחית כאן לראיה וכבר כתבתי בסימן קי"ד בדרישה דפליגי (במוכר אמי אבא) (רמי בר חמא ורבא] אי לוקח יכול לסלק להמלוה אפי' במעות וכאן בפלוגתא לא קמיירי ולא בא אלא ללמדנו דהלוקח יכול לסלק להמלוה מכל וכל לומר לו לך אצל הלוה וממנו תגבה זיבורית או מטלטלין א"נ מיירי כאן שמחזיר להמוכר הלוה שטר חוב על אחרים דיש פלוגתא בזה בסימן ק"א אי הלוה יכול להגבות למלוה של בע"כ ובלוקח נראה דכ"ע מודים דאינו יכול לסלק מהן המלוה אבל כשמחזירין המלוה (והמלוה) [והלוה] אין לו בזה לשלם זולתו יכול לסלקו בו לכ"ע וק"ל. ונראה דדוקא כאן שקנה זיבורית מהלוה ויש לו טענה הואיל ואי לא קניתי הזיבורית היה שיעבודך עליה השתא נמי תקח ממנו אותם זיבורית או אחזיר ללוה מטלטלי שלי או זיבורית שלי במקום זיבורית שקניתי ממנו ויסלק בהן אותך מחובך. אבל זה פשוט דאין זה שייך במלוה מלוה שלו שבא לגבות ממנו ויש בינונית וזיבורית שאמר לו קבל מידי זיבורית או אחזיר הבינונית לאדם שקניתי ממנו דלאו כל כמיניה לאפוקי שיעבודא שלו וק"ל: דכל מה שאדם יכול לעשות רואין כו' מה שאדם יכול לעשות שיהיה לו תועלת ריוח בדבר כהך דהכא וכהך דלעיל ס"ס קי"ח ודלקמן סימן קמ"ח. אבל כה"ג דלעיל סימן קי"ח ס"ב לית ליה תועלת כלל במה שיחזירו ללוקח שני: אנן טענינן משום פתח פיך לאלם: דיתמי לא פרעי פי' כיון שלא הניח להם מידי ומטלטלי שיתן זה להם לא משתעבד ליה: ממה שקנו כו' דחזרה זו כאילו קנו דמי: אם לקח זיבורית כו' משום סיפא נקטו: יקחו כולן כדינן אף אם קנה בינונית ראשונה ואח"כ זיבורית ואינו יכול לדחות הב"ח לזיבורית בטענת תק"ה שהיא היתה בנ"ח בשעה שקנה הבינונית דכיון דדחה לב"ח כבר מעידית שהיתה בנ"ח באחרונה בטענת אי אפשי

בתק"ח תו לא יכול לדחותו מהבינונית שהם דינו דתרתי לא אמרינן גבי חד אלא בתרתי וכמ"ש בסמוך: שיאמר לא ניחא ליה דהא חכמים לא תקנוה אלא לטובת הלקוחות: ניזקין וב"ח בבינונית מטעם דאפשי בתקנת חכמים וכתובת אשה בזיבורית מטעם אי אפשי דלתרי גופות אמרינן לזה ניחא ולזה לא ניחא וכנ"ל:

סעיף ו

מכרן לא' בזו כו' דינים הללו עד סוף הסימן ג"כ הן שם ע"ב בגמרא ופירש"י ונמ"י דקאי אדין שלפניו דמיירי במת ראובן המוכר לשמעון כל נכסיו ומכר לו עידית באחרונה וקאמר שם דאם חזר שמעון ומכר ללוי הבינונית וזיבורית זהו פשיטא דגובין כולם מהעידית שנשאר ביד שמעון מטעם שמסיק רבינו אבל אם מכרה ללוי [עידית] יש שם פלוגתא דאביי ורבא והילכתא כדפסק רבא שם דאמר כדמסיק רבינו כאן דכולן גובין כדינן כו' וה"ט דמיירי כשמת המוכר וגם יש לשני הזכות שהיה לראשון ואילו היו עדיין כולם ביד הראשון לא היו מגבין כולם מהעידית אלא לכל חד כדינו גם השני אינו מגבה לכולם מהעידית אלא להניזק דלוקח ראשון היה צריך להגבות מהעידית כיון דמת המוכר שלו לא היה מצי הלוקח למדחייהו אבל זיבורית בטענת דאי שקלת כו' ולוקח ראשון מגבה לב"ח בינונית אף אם קנהו קודם הזיבורית דכיון דהדחהו מעידית שקנה באחרונה בלא ניחא ליה בתקנת חכמים תו למ"ל ניחא לי בחד גופא וכמ"ש ולאשה מגבה בזיבורית דיכול לומר תחלה לא ניחא לי בתקנת חכמים ליתן לה מעידית שקניתי באחרונה וגם לא מבינונית אם קנהו ביני ביני אחר הזיבורית וק"ל. ודע דבלאו האי טעמא הנ"ל דיכול לומר תחלה לא ניחא לי בתקנת חכמים ליתן מעידית שקניתי באחרונה דמה מכר ראשון לשני כו' אילו רוצין ב"ח ואשה לגבות מלוקח ראשון אינו יכול לדחותן אצל העידית שביד לוקח שני שהיתה בני חורין באחרונה דהא יכול למימר ליה אתה הרחקת שיעבודי וכמ"ש בריש סימן זה בשם הרא"ש ולא קאמר האי טעמא אלא ללמדך שאף אם רצו לגבות מלוקח שני לוקח שני יכול להדחותן מטעם מה מכר ראשון וצריכין לגבות דוקא מהראשון. ומש"ר ברישא דכולן גובין מהעידית כן הוא בגמרא וצ"ל דל"ד דקאמר כמו שהוכחתי לעיל בדרישה ר"ס זה אלא רצה מזה גובה קאמר שאם ירצה הב"ח יכול לומר ללוי סוף סוף עיקר השיעבוד דשייך לב"ח איתא גבך ואת לא עדיפת מגברא דאתית מיניה ואילו היו שלשתן ביד שמעון ודאי היה נותן לי הבינונית ולא העידית נמצא שאתה לקחת שיעבודי וכמ"ש בדרישה בר"ס בשם התוספות דכתובות וכן דעת רבינו. והא דכתב סתם גובין מעידית משום דמסתמא ניחא ליה לגבות מהעידית וכמ"ש בדרישה ע"ש:

סימן קכ

סעיף א

הלוה מעות מחבירו כו' כל דינים הללו מקורם ממשנה וגמרא דפרק הזורק וכתבתי לשונם בדרישה בביאור היטיב ומשם יתבאר לך דכל שאומר סתם זרוק לי דלא נפטר הלוה בכך מסתמא לזרוק ולשמור קא מכוין וכמש"ר עיין שם ודו"ק וע"ל ר"ס קכ"א:

סעיף ג

ומש"ר זרוק לי חובי בתורת גיטין כתב המ"מ פ"א דמלוה ז"ל פירש הרשב"א דבלשון הזה ממש קאמר ליה והיינו חידושו דאי מפרשו דא"ל זרוק לי חובי בתורת גיטין שיהא דינך כדין זורק גיטין פשיטא ומאי קמ"ל: שאם זרקו לתוך ד' אמותיו כו' והיינו בסימטא או בצידי ר"ה במקום דתקנו רבנן דליקנו ד' אמות כו' וכדלקמן סימן רס"ח וכ"כ התוספות: אם יכול המלוה לשמרו היינו דוקא כשא"ל זרוק בתורת גיטין אבל א"ל זרוק והפטר אפי' אין המלוה יכול לשמרו נמי פטור כן נראה מלשון רבינו שכתב לעיל גבי זרקו והפטר אפי' רחוק למלוה סתם משמע אפי' שאינו יכול לשמרו וכן מוכח מל' התוס' והרמב"ם ועד"ר: ואם שניהם יכולים כו' אבל שניהם אינם יכולים לשמרו כלל לא יצא מרשותו דלוה וחייב ועד"ר: לפיכך אם זרקו לו ונאבד כו' פי' ואפי' א"ל זרוק אמרינן זרוק ושמור קאמר וכנ"ל:

סעיף ד

אבל אם אמר הלוה הילך מעותיך פי' המעות ביד הלוה ואמר ליה הילך כו': אם הוא במקום שמלוה משתלמת פי' לאפוקי במדבר כמוזכר לעיל סי' ע"ד:

סעיף ה

וכן נמי כי א"ל הנה מעותיך צרורים ומונחים בביתי כו' נראה דהאי וכן אדלעיל קאי והמשך ל' רבינו כך הוא אם בא הלוה ומעות בידו ואמר הילך מעותיך ואין המלוה רוצה והלך הלוה וזרקן לפניו הוה פרעון וכן אם לא זרקן לפניו אלא א"ל מאחר שאינך רוצה ליקחם מידי אוליכם לביתי ואימת שתרצה תמצאם צרורים ומונחים בביתי והמלוה עומד בסירוב ואינו רוצה לקבלם ומתוך כך נגנבו ונאבדו בבית הלוה פטור ועד"ר. וגם י"ל לפי פשוטו קרוב לזה שכתבתי דמירי הכא דמתחילה א"ל הנה מעותיך צרורים ומונחים בביתי ומוכנים ליתנם לך בוא וטול ואינו ר"ל דוקא שיבוא עמו לביתו אלא ר"ל הכן עצמך לקבלן ואני אביאם אחריך או אתנם למי שתרצה והלה מסרב בו ר"ל שאינו רוצה לקבלן כלל ואח"כ נאבדו בזה אמרינן דפטור הלוה ולקמן בס"ס קצ"ח איירי דלא גילה דעתו שאינו רוצה לקבלם אם נתנם לו עתה מיד לידו וק"ל:

סימן קכא

סעיף א

שלח לו חובו כו' דינים דסימן זה מצורפים למש"ר בר"ס שלפני זה שכתב שם ז"ל הלוה מעות מחבירו הם באחריותו עד שיגיעם ליד המלוה או ליד שלוחו ובא בסימן זה לפרש באיזה ענין נפטר ע"י שלוחו מהאחריות והנה מר"ס זה עד ס"ח כ"ר וסידר ז' דינים זא"ז ג' מהן והם הראשונים מהני לפטור הלוה מהאחריות אפי' בעשאו שליח בלא עדים ושנים מהן האחרונים לא מהני לפטרו אפי' א"ל בעדים והדין הרביעי מהני לפטרו דוקא כששלח בעדים ואלו כולם הם מדינא דגמרא ואח"כ כתב עוד דין ז' והוא ממנהג לפטרו אפי' בלא עדים ובאחד מכל אלה אין הלוה מחוייב למסור המעות ליד שלוחו דהמלוה עד שיהא בידו הרשאה ולא איירי בסימן זה אלא שבאם ירצה הלוה ליתנם לו באיזה ענין שיהיה פטור באחריות המעות. ואחר שכתבתי לך סידור דברי רבי' בקצרה אבוא לבארם בס"ד. מה שכתב שלח לו חובו כו' בב"מ דף צ"ח א"ל השואל שלחם ביד בנו או ביד עבדי ביד שלוחי ביד בנך ביד עבדך או שלוחך כו' חייב וכן בשעה שמחזירה ע"כ וכתב הנמ"י שם בפירושו להמשנה ז"ל דמהכא דא"ל משאיל שלח פטור שמעינן דאם א"ל מלוה או בכתבו מנה שיש לי בידך שלחה לי עם הבא ראשון ושלחה פטור עכ"ל הרי דדקדק ממשנה זאת דינים הראשונים שכ"ר כאן וכתב דבין בשואל ובין בלוה אין חילוק בין אמר לו פא"פ ובין כתב לו בכתב ושגם אין חילוק בין יחד לו פ' לכתב לו שלח עם הבא ראשון וה"ה עם מי שתרצה לא הזכיר רבי' ולא שום אחד מהפוסקים דבעינן בהני בבא קמייתא שיאמר לו כן בפני עדים דוקא דלא אברי סהדי אלא לשיקרא וכמש"ר בר"ס קפ"ב ע"ש וה"ה נמי אם אמר לשליח בלא עדים לך ואמור לפ' ששלחתיך שישלח לי מעותי על ידך והוא מודה בשליחות ששלחו דהוי שליחות ועד"ר. ומ"ש אפי' שהשליח עכו"ם כו' כן כתב [בעה"ת] שער נ' והביא ראיה מהרמב"ם ומשמע שם אפי' לא א"ל והפטר ועד"ר:

סעיף ב

אבל אם שלח כו' או במקום סכנת דרכים כו' נראה דגם האי דינא בתרא דשלחו במקום סכנת דרכים אינו שייך אלא בהאי דכתב לו שישלחנו עם מי שירצה דאילו בבבא קמייתא דיחד לו פ' אין תרעומתו עליו אלא על שלוחו שלא הו"ל להוליכו לו בעת הסכנה אבל הוא נתנם ברשות דזה שצוהו וק"ל:

סעיף ג

ואפילו לא אמר לשליח כו' עד"ר דשם מבואר היטיב כוונת רבי' ורבינו כתב עוד רבותא דאפי' לא א"ל בפני עדים שיאמר להלוה שישלחם לו אלא לך וא"ל שדעתך לבוא לכאן

כו' ונראה שלמדו רבינו ממ"ש שם בגמרא דבממציא לו שליח אינו נפטר הלוה והיינו כדפי' רש"י דא"ל אית לי זוזי גבי פ' ולא קמשדר לי אתחזי ליה דילמא אינש הוא דלא משכח לשדורי לי וכמש"ר אחר זה מיד ומשמע ליה לרבינו דדוקא בכה"ג דלא עשאו בלשונו שליח כלל אפי' בהבאתו לו אחר שיתנם לו הלוה דלא נפטר אפי' א"ל כן בפני עדים הא אם א"ל הביאם לי מהני בכל ענין שיאמר להלוה בשמו וגם משום דאמירה לו בשמו שישלחם לו בלא אמירה על ידך לית ביה רבותא כלל. וגם יש לומר דבכלל דברי רבינו הוא אלא שקיצר דמסתמא א"ל שיאמר להלוה שישלחם לו והיינו נמי דכתב רבינו בסמוך מסר לו חותמו וא"ל הבא לי מעותי והשליח אמר לו שלחני אליך לאמר שלח מעותיו [ואין כוונת רבינו לומר שהשליח שינה בשליחותו וכמ"ש בסמוך אלא] משום דמסתמא כשא"ל הביאם לי גם כן א"ל שישלח לו אלא שלא א"ל שלח ע"י וכמ"ש שם ועד"ר:

סעיף ה

1 לא עשאו שליח בעדים אלא שמסר כו' ז"ל הגמרא שם אמר רב יהודא אמר שמואל אין משלחין מעות בדיוקני ואפילו עדים חתומין עליהם ר"י אמר אם עדים חתומים עליהן משלחין ע"כ וז"ל רש"י בדיוקני מסר בעל הפקדון לשליח סימנין וכתב לו (ר"ל או כתב לו) חותמו באיגרת למסור לו וא"ל לך והתראה לפ' ליתן לך מעות שיש בידו עכ"ל. וחותם הנזכר בדברי רבינו ר"ל ג"כ סימן שלו כגון כוורא דרב ועדים מעידים עליו ומשמע לרבי' דשמואל ור"י תרוייהו ס"ל דין הנ"ל דאם אמר לשליח בפני עדים מעות יש לי אצל פלוני לך והבא פשיטא דהוי שליח אבל אם לא אמר כן בפני עדים רק בינו לבינו אמור לך אצל פלוני ואמור לו שצויתיך לילך אצלו ואם יתן מעותי הביאם לי ובאולי לא יאמין לך שדברתי אליך דברים אלו הרי לך חותמי לסימן שמה שתדבר הוא ממני ומאתי ועל מסירת החותם העמיד עדים או שחותמו ניכר לעדים בזה פליגי שמואל סבר כיון שעל השליחות עצמו שא"ל הביאם לא העמיד עדים לא נפטר הלוה מהאחריות ורבי יוחנן סבר נפטר גם בזה. וזהו שדייק לשון רבינו לא עשאו שליח בעדים כלומר שליחות הנזכר לפני זה דהיינו דא"ל הביאם לי לא א"ל בפני עדים אלא מסר לו חותמו וע"י החותם יאמין לו כשיאמר להלוה פ' המלוה א"ל שצריך למעותיו ואם תתנם לי א"ל שאביאם לו וזש"ר ומסרו לו לאמר לך והבא לי מעותי כתב רבי' לאמר כלומר על ידי החותם יתאמת להלוה איך שא"ל להשליח לך והבא לי אבל אין עדים ממש על הדבר מש"ה פליגי בזה: ומה שכתב רבי' והוא בא כו' לאמר שלח לי מעותי לשונות הללו של המשלח ושליח שנקט רבי' לא מצאתי בשום פרשן ופוסק ונראה דרבי' אורחא דמלתא נקט וכתב גבי כל

חד לישנא דשייך ביה דסתם דיבורו של מלוה אל השליח לך והבא מעותי וסתם דיבורו של שליח ללוה הוא פ' א"ל לאמר לך שתשלח לו מעותיו ואני אביאם לו כשתתנם לי וזה יתאמת לך ע"י החותם שנתן בידי ולא שכיון רבינו לומר שהשליח שינה מדברי המשלח. ובנוסח דפוס ב"י נדפס בו כאן תוספת דברים וז"ל והוא בא ללוה כו' עד חותמו לסימן והלך זה והראה הסימן ותובע המעות שבידו להוליכן לפלוני והעדים מעידים כו' לפי נוסח זה נ"ל דצריכין להגיה אות י' דמ"ש והוא בא צ"ל והוא יבא ומדברי המלוה הוא וה"פ דמתחילה כ"ר כלל הדברים דענין מסירת החותם הוא שמסרו בידו לסימן שעמו ילך ויאמר ללוה מה שיפרש אח"כ ויביא לו מעותיו ואח"כ פירש הדברים שהשליח יבא ללוה לומר פלוני שלחני כו' וכן עשה השליח והלך והראה כו' והעדים כו' וק"ל. ובין לנוסח זה ובין לנוסח קמייתא ראיה מכאן למ"ש לפני זה דגם בעשאו שליח בעדים וא"ל המלוה שיאמר ללוה בשמו שישלח לו מעותיו רק שלא אמר שישלחנו ע"י [אינו שליח] וכמ"ש לעיל ומיירי שגם הלוה מודה שלא דיבר אליו השליח שישלחנו על ידו מש"ה לא כ"ר כאן שום קבלת חרם ושבועה ולא כמ"ש מ"ו ר"מ ז"ל בש"ע כאן ג"כ דין שבועה כמש"ר בסמוך בדעת הרמב"ם. ונראה מדעתו שהבין דברי רבינו שיש שינוי טענה בין הלוה להמלוה. ואת הנלע"ד כתבתי ועיין בסמ"ע. ופסק רי"ף כשמואל כולי ע"ש באשר"י שכתב מה שנ"ל למה פסק רי"ף הכי ודחהו: ומה שכתב וכ"כ הרמב"ם כו' בסוף פ"א דשלוחים כתב ז"ל אבל אם לא היה הכתב כתב ידו שאין הלוה יודע שהוא כתב ידו אז אפי' היו כתובין בו סימנין ואותיות שביניהן ביחוד אם טען ראובן ואמר לא שלחתי כתב ואחרים רימו בו שמעון חייב כו' ויש מי שהורה שישבע כו' וכלשון רבי' שבכאן והנה נראה דהוא ז"ל פי' הך מימרא דדיוקני כמ"ש התוס' וז"ל שם דף ק"ד אין משלחין בדיוקני פי' אם אמר לסופר כתוב לפ' שישלח לי מעותי ע"י פ' ואח"כ חתם בדיוקני שלו אפי' עדים חתומים עליה שהוא דיוקני שלו אינו מועיל כו' ע"ש וז"ש הרמב"ם טען ראובן ואמר אני לא שלחתי כתב זה ואחרים רימו אותך דמשמע דבסימן מודה דשלו הוא והוא נתנו לו בידו אלא שמה שכתב בכתב שאני שלחתיהו לשלחו ע"י שליח זה זה לא בשליחותי אלא אחרים רימו אותך ואני לא כוונתי בנתינת החותם אלא לגלות שהוא נאמן וכמ"ש לעיל הרי הלוה חייב באחריותן כשמואל נמצא שמש"ר וכן כתב הרמב"ם טען המלוה ואמר כו' הכל ענין אחד הוא ור"ל שגם הרמב"ם פסק כשמואל אבל בפירושא דמילתא אינן שווין שהרי רבינו כתב לפני זה שליחות מעות בדיוקני כפירש"י והרמב"ם פירשוהו כדפירשו התוס' וכמ"ש. ומל' ב"י משמע קצת דס"ל דרבינו כתב טען המלוה ואמר כו' לבבא בפני עצמו ולא נהירא דא"כ קשה למה הפסיק רבי' ענין

השליחות דפתח ביה והו"ל למסמך האי בבא לדינים הדומים לו שכתב אח"כ מס"ח ואילך וגם שכמעט דברים הללו נכללו במ"ש שם. ואשר לא העתיק רבי' גם ריש דברי הרמב"ם הנ"ל שכתב שהיה שם חותם מפני שסמך אמ"ש לפני זה ולא כתב אלא את אשר נתחדש בפירושו דהרמב"ם וק"ל. ומש"ר בס"א כתב לו שלח ע"י פלוני כו' פטור היינו כשמודה שהוא כתב ידו. וטעם דרמב"ם שכתב דהלוה חייב באחריותן והטעם דיש מי שהורה עיין בב"י וצ"ל דמיירי דאין השליח כאן דאל"כ היה צריך לישבע מטעם אחר כיון דאכחש ליה השליח וכמ"ש בסמוך ומה"ט נמי לא הזכיר רבי' כאן שבועה שצריך לישבע להלוה ששלחו (זו או) שנאנסו מידו כמו שהזכיר בסמוך וק"ל:

סעיף ז

כתב הרי"ף היכא דשדר כו' והכי נהיגי תגרי כו' כצ"ל ור"ל דנהגו דאפילו לא יחד לו אדם רק כתב לו שלח שולחין ע"י זה שמביא הכתב וע"ז כתב הראב"ד ובמקום כו' ודוק: וכתב הראב"ד כו' מכאן עד סי"ג הכל מדברי הראב"ד הביאו בעה"ת שער נ' ובשער כ"ט ע"ש:

סעיף ח

ודאי פטור כלומר ואע"פ שאין עדות על ההסכמה כיון שהודה בהסכמה ואיכא עדות שהוא כתב ידו: מתוך שיכול לומר נאנסו אף על פי שזו טענה גרועה וכמש"ר סימן ק"ח הרי גם טענת מסרתיו לשלוחך ע"פ כתבך טענה רעועה כיון שזה מכחישו ואומר לא עשיתיו שליח מעולם ואין זה כתב ידי: נאמן לומר מסרתיו כו' ומסיים בספר התרומה ז"ל ולא מצי היאך למימר שטרך בידי מאי בעי דהכי איפסיק הלכתא בפרק המוכר את הבית עכ"ל ור"ל דשם דף ע' פסקו כן ומטעם דהנפקד לא חש לשטרא כיון דיכול לטעון טענת נאנסו. וגם המפקיד לא חש דאורחא למדחיה נאבד שטרא: ואם הוא לוה ל' בעה"ת ואם הוא מלוה בשטר כו' ור"ל שאז יכול המלוה לומר שטרך בידי מאי בעי שאין ללוה טענת נאנסו דלוה חייב באונסים: אלא (שהמלוה צריך) [שצריך] לישבע שבועה חמורה כעין של תורה כך גירסת ספרים המדוייקים ור"ל כעין שהוא צריך לישבע על טענת נאנסו שהיא ש"ד ועד"ר:

סעיף ט

ואם התובע כו' הרי זה מחרים כו' עיין הטעם בב"י:

סעיף י

השליח אינו נאמן כו' פי' להיות פטור משבועה ולפטור הלוה כשהן שנים מן החרם לפי שהן נוגעים בדבר כו' פי' שצריכין לישבע כדי ליפטר. גם בר"ס נ"ז בדין שלישות בס"א ובס"ב כ"ר דהיכא דיש תרעומת על השליש דאינו נאמן אפי' כדין עד אחד ושם

בס"ג כתוב הטעם משום דיצטרך שבועה דאי לאו השבועה הו"א דהיה נאמן במגו דהיה אומר החזרתיהו להנפקד או הלוה מש"ה קאמר דאין זה מגו דהא גם בטענה זו לא היה מתנצל משבועה דהיה צריך לישבע וכדמסיק רבי' אח"כ וכ"ש אם היה טוען נאנסו מידי דהיה צריך לישבע ש"ד ומש"ה ניחא ליה למימר שנתנו למלוה וס"ד כשהן באין בתורת עדות א"צ לישבע כדין עדים וק"ל ועיין מ"ש בדרישה בסמוך סעיף י'. והקשה ר"ן כיון דס"ס נשבעין הם אין כאן נגיעות עדות כלל וי"ל כיון שא"א להאמינם אלא בשבועה אין תורת עדות עליהן שאין עדים צריכין שבועה: והלוה כו' חרם כו' וא"צ שבועה דהו"ל כאומר ודאי פרעתיך כו':

סעיף יא

נשבע השליח ללוה או לנפקד ס"א למלוה או למפקיד כו': והלוה או הנפקד נשבע להמלוה היסת כו' זה ל' בעל התרומות שם מפני שיש עליו כעין טענת ברי מפני שהשליח מכחישו שלא נתן לו כלום וכה"ג אמרינן בקידושין גבי הן הן שלוחיו הן הן עדיו כו' והא נמי דכוותא היא. עי' בבעה"ת מה שהקשה ע"ז מכח חנוני על פנקסו ומה שתירץ: וי"א שאין על הלוה כו' כתב ב"י הטעם כיון שאומר ודאי פרעתיך והמלוה טוען שמא. ומה שלא הביא רבי' י"א אלו לעיל סימן צ"א בדין חנוני ופועל וב"ה כשהב"ה נתן לחנוני מעות ליתן לפועליו דכתב שם דנשבע החנוני לב"ה היסת שעשה שליחותו ונפטר ואמאי הרי ב"ה טוען שמא נגד החנוני י"ל דשם כיון שהפועלים נוטלים מב"ה דין שישבע החנוני כדי להפיס דעתו של ב"ה משא"כ כאן שאינם נוטלים וק"ל:

סעיף יב

נשבע השליח כו' ונשבע המלוה כו' מקור דינים אלו בקידושין דף מ"ג ברש"י והרי"ף והרא"ש כמש"ר. וז"ל הר"ן שבועת השליח אינה אלא היסת ואינה שבועת המשנה כשבועת חנוני דהתם משום דליכא שבועת המשנה אלא כשנשבעין ונוטלין אבל מלוה דנשבע ונוטל צריך לישבע שבועת המשנה בנק"ח כשבועת שפועלים. וכתב עוד הר"ן ז"ל דהאי שבועת מלוה לא בדינא היא דהו"ל כמנה לי בידך והלה אומר איני יודע אם פרעתיך דחייב אלא משום דשלוחים מכחישים למלוה תקנו רבנן דלישתבע מלוה וא"ת השלוחים למה נשבעין הא אין הלוה טוען ברי נגדם שלא פרעו למלוה י"ל כיון שהלוה טוען ברי שנתן להם והמלוה טוען ברי שלא נתנו לו מצטרפין טענותיהן ומשביעין אותם וכיון דמש"ה הוא היכא דמת מלוה כו' (כמ"ש רבינו בסמוך בשם הרמב"ם) עכ"ל ר"ן. גם בעה"ת כתב דומה לדברים האלו שם ע"ש: נשבע השליח שנתנם כו' פי' שבועת היסת וכמ"ש ואם טען נאנסו צריך ש"ד ורבי' קיצר: שהשליח אינו נאמן כו' פי' לפטור הלוה: לפי שהוא נוגע כו' כמ"ש לעיל בשם ר"ן שכל עדים שצריכין שבועה לאו שמם

עדים. וכתב עוד אפי' אם הלוה יפטור העדים משבועה לא מהימני דאיכא למימר בההיא הנאה דפטר להו משבועה המה מעידים לו אך אם פטרם מתחילה נאמנים עכ"ל ר"ן ור"ל מתחילה כשנתן להם הממון (ולא קודם שידע שיש שם ערעור בדבר השליחות) אמר הרי לכם המעות ואתם תהיו נאמנים לומר נתננו למלוה: חשוב כע"א ומזקיק כו' פי' אחר שיפרע הלוה להמלוה יחזור ויתבענו ויאמר שלא כדין פרעתיך והרי עד בדבר ואז מזקיקו עד הזה למלוה שישבע ש"ד אבל א"ל מיד שהרי אין נשבע ש"ד ונוטל כמ"ש בסימן פ"ד וסי' ק"ח וגם בטור סי' צ"ו: ואם הן שנים הן עדים כו' ז"ל ב"י ויש לתמוה כו' [עב"ח שהביאו] וצל"ע לפי סברתו ששנים לא יפקיעו ע"פ דיבורו של הלוה ממון המלוה א"כ גם לחייב למלוה שבועה לא יהיה הלוה נאמן שהרי השבועה אתיא לידי ממון שאם לא ירצה לישבע יפקיעו ממנו הממון ודומה לזה כ"ר סי' צ"ג בשם הרא"ש בס"ו ע"ש ובעיקר הקושיא אומר אני כאן כיון דלאו כ"ע דיני גמירי לידע שהוא יתחייב למלוה ושהשלוחים יהיו פטורים לכן סמכינן אדיבוריה דאי לאו לקושטא קאמר אין מדרך עולם לפטור השלוחים ולומר אני ראיתי שנתן לך אדרבה מיד שתבעו המלוה דרכו לחזור על השליח ולומר הרי נתתי לך המעות איה ואיפוא הם תן אותם לי ולפיכך זה שאמר מיד אני ראיתי שנתנו לך ודאי קושטא אמר. ועי"ל דכאן מיירי שקודם לכן עד שלא ידענו שום ערעור מהמלוה שמענו מלוה שאמר אני ראיתי שהשלוחים עשו שליחותם שהלכתי עמהן ובעיני ראיתי שנתנו לו והך דומה למ"ש הר"ן דאם פטר להו מתחילה מהימני ולא חיישינן לקנוניא כולי האי שפטרם מתחילה כדי שיהיו נאמנים אח"כ לומר שנתנום לו ה"נ לא חיישינן שאמר מתחילה ראיתי כדי שיהיו נאמנים אח"כ. א"נ מיירי שיש עדים על הדבר שנתן הלוה (להעדים) [להם] המעות וגם יש עדים שהלכו עם העדים עד שבאו אל המלוה ובא הלוה ואמר קודם שידענו מהערעור בפני נתנו להמלוה דמסתמא אינו משקר וכן משמע לשון רבינו שכתב כגון שהמשלח הלך כו' דמשמע שכן הוא ברור לנו שהלך עמהן וק"ל:

סעיף יג

אבל אם בא השליח לבדו כו' אינו יכול להשביעו כו' סתם רבינו כאן כהרמב"ם שאינו יכול להשביעו כיון שאין מי שמבקש ליטול ממנו אבל לעיל סימן צ"א בחנוני ובפועלים הביא רבינו דעת הרמ"ה שחולק ע"ז וס"ל דאפילו בבא השליח דהיינו החנוני לבדו ואומר נתתי צריך לישבע מטעם כיון שבא ליטול מב"ה וק"ל:

סעיף יד

שאלה לא"א הרא"ש ז"ל בכלל ס"ט דין י"ב כ"כ וע"ש: אם יש חילוק כו' משום דמצינו לענין קנין דיש חילוק ביניהן דאיכא מ"ד הולך לאו כזכי דמי וכמש"ר בסימן קכ"ה

ובסימן רמ"ה מש"ה שאל אם יש נ"מ גם כן בזה וכן משמע לשון התשובה כתבתיה בדרישה אבל הוא דוחק דאין ענין זה לזה ועד"ר שם כתבתי פי' אחר ע"ש:

סעיף טו

ואיני מבין דבריו מה ענין זה למודה מקצת וכו' עיין בב"י שהביא לשון הרמב"ם בסגנון אחר [גם הב"ח הביאו] ומתרץ שם להרמב"ם [וקצת מנהו בב"ח] גם עיין בכ"מ שם: ישבע הלוה ויפטר אע"ג דלעיל אמר דאין עליו אלא חרם סתם שאני הכא דאמר המלוה חזקה שליח עושה שליחותו והריני לא שוויתיו אלא ליקח כו':

סימן קכב

סעיף א

אע"פ שלוה ששלח למלוה חובו בצוויו ע"י שלוחו ונאבד פטור כו' פי' כמש"ר בר"ס שלפני זה והוא ממשנה וגמרא כמ"ש שם וקמ"ל כאן דמ"מ אם ירצה הלוה לא ישלחנו לו ע"י שלוחו ומסיק וקאמר דאפילו עשאו שליח בעדים דליכא חששא שמא יכפור המלוה בהשליחות מ"מ איכא חששא אחרינא דשמא יבטל השליחות כו' והא דכ"ר אפילו יש עדים שעשאו שליח להביאו לו דבזה יש פלוגתא דרבה ורב חסדא אי מהני שליחות בזה כיון דלא עשאו שליח שפירש לשלחו על ידו וכמ"ש שם ולא כתב (הכותב) [רבותא] דאפי' עשאו שליח בעדים וא"ל ללוה או כתב לו לשלחו על ידו דאפ"ה אם ירצה לא ישלחנו מחשש ביטול השליחות משום דרבינו אגמרא דפרק הגוזל קמא קאי ושם לא נזכר שליחות בעדים כ"א בעשאו שליח להביאן וכמ"ש לעיל בסימן קכ"א וגם הרי"ף גם הרא"ש כתבו האי דינא אשליחות שעשאו בעדים מה"ט וכמ"ש לשונם בדרישה עיין שם. וגם אין נ"מ לדינא דמאחר דקי"ל כרב חסדא שוין הן וק"ל:

סעיף ב

וטעמא משום שיש לו לחוש כו' כתבתי בדרישה שדברים הללו כתב הרא"ש בפרק הגוזל קמא ולא הזכיר שם אלא חשש ביטול ולא חשש מיתה וכתבתי דנ"ל דה"ט משום דבסתם בני אדם לא חיישינן למיתה כ"א בזקן או חולה ושלא כ"ר חשש מיתה אלא לרווחא דמלתא ואגב חשש ביטול שליחות נקטו ונ"מ להיכא דהמה זקן או חולה ע"ש שהארכתי בזה בטוב טעם וראיה. מיהו כל זה קצת דוחק כי אין מדרך רבי' לסתום אלא לפרש. לכן נ"ל דרבינו ס"ל דאע"ג דלדינא לא חיישינן לה כלל כמו דלא חששו לה בדין גיטין כמ"ש בדרישה מ"מ אם יחוש הלוה או הנפקד לנפשו אין מכריחין אותו שלא יחוש ויתן (וכמ"ן הר"ן כתבתי לשונו בדרישה) והמשך לשון רבינו נראה דהכי הוא מתחיל וכתב כיון דיש חשש לביטול השליחות ומיתה לפיכך עצה טובה להלוה שלא יתנו להשליח אא"כ בא בהרשאה שהקנה לו בקנין הממון שיש ביד פ' ותו ליכא למיחש

למידי ולא כ"ר מתחילה אופן הקנין שיקנה לו בו ואיך יכתוב בהרשאה משום דז"א ברור וכדמסיק אלא כתב עליו מיד ע"כ כתב א"א הרא"ש כיון שהרשה וכתב זיל ודון כו' ור"ל ע"כ לתקן הני חששות כתב הרא"ש שיכתוב לו הרשאה וכיון שהרשה כו' ומשמעות לשונו הוא דבהא סגי אפילו בלא הקנאת אגב קרקע ואפילו מת לא נתבטל במותו וז"ש בס"ו ואם מת המרשה כו' דהיה נראה לפי סברת א"א הרא"ש כו' ומסיק ע"ז וכתב אבל בתשובה לא כ"כ וממילא צ"ל דס"ל להרא"ש דצריך להקנות אגב קרקע ולכתוב לו כן בהרשאה וכדמסיק וע"ז מסיק וכתב אבל הרמ"ה והראב"ד ס"ל כסברתו הראשונה וממילא אין צריך לכתוב אג"ק וזהו נמי שסיים רבינו וכתב אח"כ דין הרשאה וכתב עליו והרמ"ה כתב דא"צ להקנות לו אגב קרקע וכתב והרמ"ה כתב בל' פלוגתא משום דלהרא"ש הנ"ל צריך למכתב אג"ק כדי לבטל חשש מיתה משא"כ להרמ"ה דלטעמיה אזיל וכמ"ש שם לפני זה (וראיה לדברי דבש"ע ס"א כתב ז"ל אם ירצה לא ישלחנו לו עד שיבוא בהרשאה מפני חשש מיתה וסיים אא"כ בא בהרשאה שהקנה לו בקנין אג"ק כו' הרי דפי' הרשאה שהזכיר ברישא שיקנה לו ג"כ אג"ק) ואין להקשות לדעת הסוברים דהמיתה אינה מבטלת את הרשאה א"כ למה הצריך רבא לרב ספרא שיקנה ליה רבי אבא הממון אג"ק כדאיתא שם בפרק הגוזל דהא כתב המרדכי בפרק מרובה כתבתי לשונו בדרישה דבימים ההם עדיין לא הוי מקני בהרשאה מש"ה הוצרכו להאי תיקון עד דאתו נהרדעי ותקנו הרשאה וכתב שם המרדכי ג"כ דאין המיתה מבטלת ההרשאה ע"ש אלא דלפ"ז קשה למה לא הזכיר הרא"ש שם ג"כ חשש מיתה ואפשר דחדא מינייהו נקט אבל לפי הדרך הראשון יתיישב יותר וכמ"ש בדרישה בטוב טעם: ומש"ר וטעמא שמא ביטל השליחות פי' כדין ביטול דהיינו בפני עדים כמ"ש הרא"ש ועד"ר מיהו יש לומר דלא כתב הרא"ש דבעינן שיבטלנו בפני עדים אלא כשעשאו שליח בעדים אבל כשעשאו שליח בלא עדים גם הביטול א"צ עדים: ומש"ר שאם מת או ביטל דקדק רבינו בלשונו דמתחילה לענין חששא הקדים ביטול ור"ל ל"מ דחיישינן לביטול אלא אפילו למיתה חיישינן ואח"כ כתב איפכא משום דבאם אמת הוא שמת או ביטל אז סברא הוא יותר דנתבטל במיתה מבביטול וק"ל: ובה"ע כתב כו' שאפילו בטל כו' והא דהצריכו להרשאה אליביה אינו אלא משום חשש מיתה ב"י ועד"ר. וכ"כ א"א כו' ר"ל שהוא מזכיר הך חששא דשמא ביטל כתבתי לשונו בדרישה ש"מ דלא ס"ל כב"ה:

סעיף ג

לפיכך עצה טובה כו' והשתא ליכא למיחש כבר כתבתי פירושו בכלל דברי הנ"ל בשני הדרכים ולשניהם ליכא למיחש למיתה אלא דלפי דרך הראשון לא הול"ל ליכא למיחש אלא הוה ל"ל תו לא חיישינן ולדרך השני א"ש וק"ל:

סעיף ד

ע"כ כתב א"א כו' בפרק הגוזל כ"כ והעתקתי לשונו בדרישה ופירושו והמשך לשונו דרבינו כתבתי לעיל בסמוך: ומ"ש זיל דון ואפיק כו' ולא כתב וזכה ולא סב עד"ר: ומ"ש אע"ג דקיי"ל שליח שוויה שם בב"ק דף ע' קאמר כיון דכתבין ליה כל מה דמתעני לך מדינא עלי הדר שליח שוויה ומסיק הרא"ש וכתב שאפילו להרמב"ם והרי"ף דכתבי דמצי מבטל מ"מ צ"ל דס"ל דמהני ההרשאה לענין שאם ביטל שלא בידיעת המורשה ודן או שלא בידיעת הנתבע ונתן דאל"כ מאי אהנו חכמים בתקנתן שתקנו ההרשאה כדי שלא יהא נפסד הלוה או הנפקד בנתינתו הממון ליד השליח וכמ"ש הרא"ש שם על דברי הרי"ף וכמ"ש בדרישה וק"ל. ודברי הרמב"ם הם בפי"ג דשליחות דין ח' ודברי הרי"ף בפרק מרובה ע"ש:

סעיף ה

ומ"ש ואפילו לפי דבריהם כתב א"א הרא"ש ז"ל כו' שם בפרק מרובה כתב ז"ל ומתוך הל' [פי' מ"ש הרי"ף בשם ר"י גאון] משמע כיון דקיי"ל שליח שוויה מצי לבטולי שליחותיה ולומר אין רצוני שתהיה שלוחי אבל אם שותפא שווייה לא מצי לבטולי אבל בטל ההרשאה בלי ידיעת המורשה והלך וטען עם המחזיק בנכסים ונתחייב בדין לא מצי המרשה למימר כבר בטלתי שליחותיה כו' וכן אם נתן לו הממון ונאנס פטור עכ"ל ומדכתב הרא"ש סתם וכן אם נתן לו הממון ונאנס פטור משמע דהאי וכן דומיא דבבא ראשונה דטען עם המחזיק קאמר ממילא ידע המורשה בהביטול אף ע"ג דלא ידע המחזיק הנתבע אם נאנסו ההפסד הוא לנתבע וא"כ ע"כ צ"ל דרבינו דכתב דברי הרא"ש והוסיף בפירושו וכתב ז"ל ובלבד שלא ידע שביטל השליחות אבל אם ידע שביטל השליחות ונתן לו ונאנס חייב (ונ"ל) [ולשון] דידע ונתן משמע דמצריך שהמחזיק ידע ע"כ ל"ד קאמר דא"כ מנ"ל הא לכתוב בשמו כ"כ בפשיטות כיון דהרא"ש כתב לשון וכן אם נתן כו' אלא דכתב אורחא דמילתא דכל שהמורשה יודע שביטל המרשה שליחותו אינו הולך לקבל מהמחזיק כלום וחדא באידך תליא ואם אירע שידע והלך (הן) [ודן] או קיבל ונאבדו המעות ההפסד הוא להלוה תדע דהא הרי"ף ור"י גאון דייקי ממאי דקיי"ל שליח שווייה דמצי לבטל ליה א"כ מסתברא לומר דבכל ענין היה בטל אלא דהרא"ש כתב דמסתבר דהיינו דוקא דבידע המורשה דאל"כ הרשאה מאי אהני לדידהו ומנ"ל

להרא"ש להוסיף על המודה ולומר דתליא בידיעת המחזיק הנתבע וק"ל ודלא כב"י שכתב בפשיטות דבאם נתן לו המעות תליא בידיעת הנתבע ובדן עמו נסתפק אי תלי ג"כ בידיעת הנתבע ומסיק דנראה לו יותר דבדן תליא בידיעת המורשה ע"ש בב"י והנראה בעיני כתבתי דשניהן שווין הן ותלוין הן בידיעת המורשה ועיין בסימן קכ"ג ס"ח שכ"ר ואם ידע הנתבע כו' ולכאורה הוא סתירה לדברי אבל הוכחתי בפרישה ודרישה דע"א הוא ולק"מ ע"ש: וכן כתב הרמב"ם הך בבא בתרייתא כתב הרמב"ם בפ"ג דשלוחין הנ"ל אבל רישא דמילתא חידש הרא"ש דהו"א דדוקא בהאי דינא דסיפא דכבר נתן הלוה או הנפקד מה שהיה בידו לשלוחו בכה"ג דוקא פטור מליתן שנית משא"כ בדינא דרישא דזכה בדין ולא הוציא מתחת ידו שום דבר הו"א דצריך לחזור ולדון עמו וקמ"ל הרא"ש בפי' דבריהן דלא. כן נ"ל לפרש דברי רבינו ולא נצטרך לומר דמש"ר ואפילו לדבריהם דקאי אדברי ר"י גאון והרי"ף לחוד ולא אהרמב"ם ולומר דהרמב"ם א"צ פי' והא ראיה גם הרא"ש לא הזכיר דברי הרמב"ם שם דא"כ דברי הרמב"ם דכ"ר תחילה הו"ל לכתבו בסוף לאחר שכתב פי' הרא"ש וחילוקו הו"ל לסיים ולכתוב שכן חילק הרמב"ם וגם לא היה למכתב תחילה סתם בשם הרמב"ם שכ' שיכול להרשות לאחר מאחר שמתחילה איירי מביטול השליחות והרמב"ם חילק ביניהם אלא ודאי מוכרח כמ"ש משום דהרמב"ם לא פירש דבריו לחלק בהיכא שטען המורשה עם המחזיק ונתחייב וס"ל לרבינו שכמו שהרא"ש פי' כן לדברי ר"י והרי"ף כן יתפרשו ג"כ דברי הרמב"ם וק"ל:

סעיף ו

ואם מת כו' היה נראה לפי סברת א"א הרא"ש ז"ל שאינו פי' אבל הוא כתב בתשובה כו' ע"ש בתשובה ריש כלל ס"ב ותמצא דפשוטה של אותה תשובה איירי דידע המחזיק מהמיתה ומדמייתי רבינו מינה ראיה דס"ל להרא"ש דהמיתה מבטלת ההרשאה ש"מ דמה שהיה נראה לרבינו לומר לסברת הרא"ש דמיתה אינה מבטלת היינו אפילו בידע ודומיא דביטול שכ"ר לפני זה בשם הרא"ש ואף שמוכח באותה תשובה דהמיתה מבטלת ההרשאה אף בשלא ידע המחזיק שהנותן מת בשעה שנתן וכמ"ש בדרישה מ"מ פשוטה של התשובה קאי אכשידע ומש"ה כ"ר דלסברת הרא"ש היה נראה לומר כן ור"ל לאפוקי לסברת הרי"ף והרמב"ם אף לפי מה שפירשהו הרא"ש דסבירא ליה דלא מצי לבטל כשלא ידע מ"מ כיון דמצי לבטל כשידע מסתבר ג"כ לומר דהמיתה מבטלת אפילו כשלא ידע ומש"ה סתם רבינו ולא חילק בין ידע ללא ידע משום דבכל ענין איירי ודוק:

סעיף ז

אבל אם הקנה כו' כך מוכח בגמרא דפרק הגוזל מעובדא דרב ספרא עם רבא וכתבתיהו בר"ס זה בדרישה וכ"כ ג"כ שם בתשובה והרא"ש בפרק מרובה כתב בשם ר"ת דההיא

עובדא דר"ס דמהני לה אג"ק מיירי אפילו בהלואה אע"ג דקיי"ל דאין אדם יכול להקנות הלואתו לאחרים אפילו אג"ק שאני הכא כיון שיכול להרשות שהרי קיי"ל שליח שוויה נהי שאינו יכול ליתן הלואתו במתנה לאחרים שליח מצי לשווייה ועוד תקנה עשו כן שיהיה לענין שליחות כאילו היה הוא עצמו קונה קנין גמור עכ"ל. ומה"נ סתם רבינו כאן משום דמיירי נמי בכל ענין ועיין לעיל סימן קכ"ג: והרמ"ה כתב כו' מדסיים הרמ"ה וכתב כל זמן שאינו מבטלו ש"מ דמיירי בשלא הקנה לו אג"ק דא"כ לא מצי לבטל לכ"ע נמצא דפליג עם הרא"ש בתרתי דהרמ"ה ס"ל דאפילו בלא הקנה לו אג"ק המיתה אינה מבטלת ההרשאה כשלא ידע ואם בטלו מצי לבטל והרא"ש ס"ל דלא מצי מבטל אפילו כשידע והמיתה מבטלת אפילו כשלא ידע. וגם פליג עם סברת רבינו בתרתי דהיה נראה לו לומר לסברת הרא"ש שמיתה וביטול שווים הן ושניהם לא מהני ליה לבטל ההרשאה ואפילו כשידע וכמ"ש והרמ"ה ס"ל דבשניהן מבטלת ההרשאה כשידע וכן מוכח מדברי הראב"ד דמיירי דס"ל כהרמ"ה ומש"ה כ"ר דבריהם בלשון פלוגתא אמ"ש לפני זה וצ"ע לעיל בס"ב כתב ז"ל והראב"ד כתב כסברא ראשונה דר"ל דבלא הרשאה מצי לבטל וע"ק דלפני זה כ"ר בשם הרמב"ם והרי"ף דס"ל דמצי מבטלי למה לא כתב כן ג"כ בשם הרמ"ה והראב"ד וי"ל דמ"ש כל זמן שלא ביטל נוכל לומר דר"ל הא בטלו יש בו פלוגתא למר כדאית ליה [ולמר כדא"ל] וכן מ"ש הראב"ד היה יכול לבטל ר"ל למאן דס"ל הכי וק"ל כן נראה לי ביאור הדברים אחרי הדקדוה ועד"ר שם ביארתי בס"ד דברי ב"י מה היה כוונתו בביאור דברי רבינו במה שהביא לדברי הרמ"ה והראב"ד ע"ש ודוק וע' בבעה"ת דכתב ג"כ דעה אחת דמיתה אינה מבטלת הרשאה אפילו בלא אג"ק:

סעיף ח

המרשה כו' להוציא את שלו כו' כ"כ הרמב"ם פ"ג מהלכות שלוחין ומשום דרבינו איירי עד הנה בדין שליחות ששולח להלוה או להנפקד לקבל ממנו שאיירי ממנו הגמרא והפוסקים בפרק הגוזל ועכשיו בא לכתוב דין הרשאה שאחד שולח לתבוע למי שיש לו חילוקים עמו בממונו וממנו איירי נהרדעי בפרק מרובה מש"ה התחיל לכתוב מחדש דין המרשה לחבירו כו' וק"ל: ומ"ש צריך ליקח לו בקנין כו' עיין בב"י מ"ש דזה הקנין מיירי בק"ס ומש"ר והרמ"ה כתב כו' בלשון פלוגתא לא דק בלישניה דהא לפרש בא ולא לפלוגתא עכ"ל ב"י ולעד"נ דשפיר דייק רבינו וכתבו בלשון פלוגתא משום דס"ל כיון דחיישינן למיתה והמיתה מבטלת ההרשאה אפילו לא ידע שמת לדעת הרא"ש א"כ ודאי צריכין להקנות לו באג"ק ומש"ה כ"ר אבל הרמ"ה כתב כו' דא"צ לזה דהרמ"ה לטעמיה הנ"ל אזיל דס"ל דאין המיתה מבטלת ההרשאה כשלא ידע ואי ידע לא יתן לו

וק"ל: וצריך לכתוב לו זיל דון וזכי כו' עד"ר לענין זכי דלא גרע משליח הנעשה בעדים אף ע"ג דגבי שליח הנעשה בעדים אמרינן בגמרא דמש"ה מהני דמדטרח לאוקמי בעדים כו' כמ"ש ר"ס קכ"א ה"נ מיירי דהקנה לו בקנין לפני עדים שהרשהו אלא שלא כתב ליה זיל דון כו' ובלה"נ לק"מ דלא צריכין לטעמא דמדטרח אלא כשלא עשאו שליח ממש אלא להביא וכמ"ש שם משא"כ הכא דכתב לו לשלחו ע"י ובכה"ג אפי' לא עשאו שליח בעדים נמי פטור וכמ"ש שם אלא שרבינו קאי אלשון הגמרא שנזכר שם הפטור בשליח בעדים וכנ"ל מש"ה נקטינהו וק"ל:

סעיף ט

כיון דלאו לאקנויי גופא דממונא כו' כלומר דאילו לאקנויי בא ודאי היה צריך להקנות לו אגב קרקע כדינא ולא היה בידו כח לבטלו בפניו או להודיע וק"ל וכבר כתבתי גם כן זה בר"ס זה בכלל הדברים:

סעיף י

תשובה לרי"ף כו' מכאן ועד סעיף י"ב כתבה הבעה"ח בשער החמשים: ומ"ש בהשאלה דלא כתב בה דון וזכי כלומר לא דון ולא זכי הוה כתוב ביה. והשיב כיון דכתב בה סב סב וזכי חדא כו' כצ"ל ב' פעמים סב: אבל משום דבר האחר כו' כצ"ל האחר בה"א וברי"ש. שהם שאלו על שני לשונות והשיב שעל האחד אין לחוש ועל השני היה לחוש אלא שמצא לישנא אחרינא דכוותיה:

סעיף יב

ואע"פ שכתב כו' אפ"ה אינו אלא שליח בפרק מרובה (בבא קמא דף ע') פלוגתא דאמוראי ופסקינן הלכתא שליח שוויה ועד"ר בס"ה:

סעיף יג

וכן כל מה שיוציא השליח כו' פי' וכן לענין זה הוו נמי שליח ועד"ר:

סעיף יד

ואפילו לא הקנה המשלח אלא שליש ז"ל הגמרא שם דף ע' אמר אביי ואי כתב ביה למחצה לשליש ולרביע מגו דמשתעי למחצה משתעי דינא אכולה ע"ש וז"ל רש"י ואי כתב בה לשליש ולרביע דון וזכי לנפשך והמותר שלי מגו דאשתעי נתבע דינא בהדיה שליח אפלגא על כרחיה דלא מצי למימר לתו בע"ד דידי את משתעי אכולה ע"כ: וכתב הר"ר אברהם דוקא שליש או רביע כו' כ"כ הראב"ד בהשגות בפ"ג מהלכות שלוחין וי"מ דה"ט דבהרשאה על שליש מיירי דא"ל כל מה שתוציא טול ממנו שליש והרי אם יגבה הרבה יתרבה שליש שלו אך ק' שהרי מדסיים הראב"ד ע"ז וכתב אבל אם כתב לו ק' דינרים ממה שיש ביד פ' יהא שלך אינו דן כו' ש"מ דבכה"ג בשליש אפי' כתב לו שליש

מה שיש לי ביד פלוני יהא שלך ג"כ דן על הכל אע"ג דלא הקנה לו שליש ממה שיוציא ודוחק לומר דאורחא דמלתא נקט דכשמקנה לו שליש אינו מקנה לו אלא שליש ממה שיוציא לכן נ"ל דה"ט דבשם שליש או רביע נכללו ג"כ שאר החלקים ואע"פ שאינו מקנן לו מ"מ שתפו עמו בהן ולא שייך למימר בהמותר לאו בעל דברים דידי את משא"כ כשלא הקנה לו אלא ק' ממה שיש לו בידו וק"ל:

סעיף טו

הבעל שבא לדון בס"פ השולח ועד"ר: ואם יש פירות כו' אינו ר"ל שצריכין להיות לו עתה פירות בשעת תביעה אלא כשראוי להיות לו ממנו פירות בשנה זו או לכשימכור ראוי לו להיות מהדמים לדעת הרא"ש דבסמוך ולאפוקי אם הוא מודה להנתבע בפירות כגון שאומר הקרקע ניתן לשניכם לך הפירות על ג' ד' שנים ולאשתי הגוף או איפכא דאז אין דן עמו כלל אפירות וכן פרש"י ועד"ר:

סעיף טז

שאלה לא"א הרא"ש ז"ל בריש כלל ל"ה כ"כ: ורצה כו' כי אין כו' ר"ל מה"ט אומר שאין אשתו מסכמת למה שעשה: היו עומדים המעות פירוש שבשטר היה כתוב שחייב לה מעות ובמעות יכול ליהנות מיד: אבל רב האי כו' עד אלא כשיש בקרקע עצמו פירות גם זה נראה דר"ל כשהקרקע ראויה ליהנות מפירותיה כמות שהיא דהיינו כשיגדלו ולא כשאינה ראויה ליהנות ממנה אא"כ ימכרנה וכדמסיק ועד"ר: אף ע"ג דכל דבר וכו' גם זה מדברי רב האי הוא ומש"ה כ"ר דרב האי פליג אסברת הרא"ש וק"ל: והכי מסתברא עד"ר:

סעיף יז

שני שותפין כו' מימרא דרב הונא כתבתי לשונו בדרישה וכ"כ ב"י וכתב הב"י עוד ז"ל ובפרק שבועת הפקדון תניא וכחש בעמיתו פרט למכחש בא' מהשותפין ואוקימנא כגון דא"ל מתרווינן יזפת וא"ל אנא מחד יזפי דהו"ל כפירת דברים בעלמא וכתב הראב"ד דמכאן למדנו שאחד מהשותפין יכול לתבוע החוב עכ"ל ב"י. ולכאורה קשה הא פי' הראב"ד זה הביא הרא"ש בפ' שבועת הפקדון ע"ש וכתב שהרמב"ן דחה אותו ומשמע שם שהרא"ש ס"ל כהרמב"ן וכמ"ש לעיל ריש סימן ע"ז וצ"ל דאף דדחה אותו מלפרש כן הירושלמי דמביא שם אבל מ"מ הדין דין אמת הוא ונלמד מגמרא דילן דפ' שבועת הפקדון דיכול לתבוע כל חד מנהו הכל כשהוא בעיר וגם כשאינו בעיר עכ"פ יכול לדון עמו על חלקו להרמב"ם ואף שאינו יכול להוציא מידו בלא דעת חבירו כשאינו בעיר (גם בבעה"ת בשער מ"ד סוף דין א' כתב שם תחלה דאינו יכול להוציא ואח"כ כתב דיכול לתבוע) ומיהו צ"ע בלשון הרא"ש שם ובפרק מי שהיה נשוי דהרא"ש עצמו דכתב

דין זה רימז למ"ש בפרק שבועת הפקדון ע"ש וע"ל בר"ס ע"ז בדרישה וגם שם בסופו בדברי רבינו ובפרישה בס"י ודוק: לתבוע הכל ואי זכי צריך הנתבע לפרוע לזה הכל כיון שהשותף עמו בעיר וכדמסיק וכ"כ רבינו לעיל ס"ס ע"ז. ונראה דר"ל דיכול לתבוע הכל בלי הרשאה דשותפין א"צ הרשאה והא דסיים בטעמו דודאי שלוחו הוא ובשליח צריך הרשאה ה"ק כיון דודאי שלוחו הוא וכאילו שמענו מפי השני שרוצה בתביעתו מש"ה יכול לתבוע הכל כדין שותף וק"ל:

סעיף יח

יצא חייב פי' שנתחייב התובע להנתבע קאמר וכמו שסיים וכתב ונ"מ שיורדים מיד לנכסיו כו' לפעמים יבוא כן שראובן תובע לשמעון ושמעון טוען תביעות נגדו עד שראובן נתחייב וכפול הוא דין זה לקמן בהלכות שותפין בסימן קע"ו ושם מקומו וכתבו רבינו כאן אגב רישא: וכתב הרא"ש מאי איכפת ליה כו' ועוד מצי האי כו' נראה דלאו חדא ועוד קאמר אלא הכל טעם אחד הוא כיון דאין להנתבע נ"מ בזה דכיון שהוא עצמו כאן וכל שיודע לטעון אח"כ נגד השני יטעון גם כן נגד זה התובע ראשון ואם יצא חייב ע"י זה ג"כ יצא חייב נגד השני משא"כ בשני תובעין דאין זה יודע מה שיש במחשבה של השני לטעון וכיון דאין נ"מ לנתבע ויש נ"מ בזה לתובע הזה שיבוא חבירו ויאמר מאן פלג לך מש"ה צריך לטעון עמו על הכל זהו נ"ל סברת הרא"ש וגם הרשב"א ס"ל כוותיה בתשובה הביאה הב"י וראיה לזה שהרי רבינו השיב על שני הטעמים בחדא וכתב וכי בשביל זכות התובע נכוף להמחזיק שידון עמו על הכל בדבר שיכול להפסיד כו' ור"ל דיש לו בזה צד פסידא דבאולי השני לא יהיה חריף לטעון כמו הראשון או שאר עניינים כיוצא בו וק"ל. והב"י כתב על דברי רבינו ז"ל דברי טעם הם וגם אעיקרא דדינא פירכא דא"צ לחלק עם שותפו דליכא למימר בהא מאן פליג לך דהא ליכא עדיפותא בהאי מנתא מהאי מנתא דלימא ליה הכי ע"כ ולכאורה קשה הא גם כאן שייך עדיפותא כגון שלא ימצא אח"כ לגבות חלקו או שיצטרך לגבות מטלטלים גרועים וצ"ל דס"ל להב"י דדוקא לתבוע הרשות בידו אבל אין בידו כח. ליטול אפילו חלקו כשאינו בעיר וכמש"ר בס"ס ע"ז וכיון דאינו מוציא מיד הנתבע כלום לא שייך עדיפותא ומ"מ יש ליישב דעת הרא"ש דה"ק שחבירו יאמר מה שזכית בדין בהחצי צריך אתה ליתן לי החצי אם לא אזכה גם אני בדין וק"ל.

סימן קכג

סעיף א

מדינא דגמרא אין כותבין הרשאה כו' ז"ל הגמרא [עב"ח שהביא לשון הגמרא גם מ"ש התוס' עלה] ומהתימה על הב"י שכתב דמש"ר דכתבינן אפקדון דלא כפר הוא כלשון בתרא. וז"א דהא גם ללישנא קמא כתבינן א"ל בגזל איכא דאמרי אמרי נהרדעי [עב"ח שהביא ג"כ הא"ד]. והנה אע"ג דאלישנא בתרא קאמר הגמרא ז"ל טעמא דכפריה כו' אבל לא כפריה כתבינן ור"ל אפילו אמטלטלי דגזל מ"מ כיון דקיי"ל כר"י א"כ לא אזלינן בתר האי דיוקא אלא מחזקינן הלכתא כשני הלשונות ולא כתבינן לא אמטלטלין דגזל ולא אמטלטלי דכפר דלישנא בתרא נמי הילכתא היא דהא מינה פריך בשבועות ובבכורות ומדלא מיעט אלא מטלטלי דכפריה ש"מ דס"ל הא אקרקע אף ע"ג דכפר בה כתבינן עליה וממילא נמי כתבינן אמלוה בשטר דמחשב כקרקע וכפירתו הוה ככפירת שיעבוד קרקעות אלא כיון דבהרשאה בעי דיקנה ליה דבר התביעה ואין השטר גופו ממון מש"ה בעינן דיכתוב ליה קני לך כו' במקום שכותבין בהרשאות שאר דברים זיל דון ואפיק לנפשך אבל אהלואה בלא שטר אפילו אג"ק אינו יכול להרשות כיון דלהוצאה ניתנה ובמעות פקדון בלא קרקע נמי לא דאין מטבע נקנה בחליפין. ומ"ש אבל נהגו עכשיו לכתוב על הכל ר"ל על כל הני דמני לעיל דלא כתבינן עלייהו אבל לא כתב דכותבין גם אמטלטלי דגזל וגם הרמב"ם לא הזכירו ואפשר דה"ט כיון דטעם תקנת חז"ל הוא משום דלא ילך כל אחד ויטול ממון חבירו כו' וגזל לא שכיח הוא לא תקנו אדבר שאינו שכיח ומה"ט נראה לי דס"ל להרמב"ם דלא תקנו לכתוב אמלוה ע"פ. ומש"ה הוצרך רבינו לסיים ולכתוב כן בשם הרא"ש שעל הכל כותבין ל"ש פקדון וגזל ל"ש מלוה בשטר ובע"פ ואע"ג דכפריה ולא כ"ר שם בשם הרא"ש דמכח תקנת הגאונים כותבין גם אגזל ואמלוה אע"ג דכפריה דודאי לא פליגי בסברא אי תקנו הגאונים אדבר שאינו שכיח או לא אלא ס"ל דגם בימי חכמי התלמוד היו (ג"כ) [כ"כ] ומטעם שכתב הרא"ש שם וז"ל ומיהו תימה על מה שנהגו לכתוב האידנא הרשאה ואפילו אמלוה והלא אין אדם יכול להקנות הלואתו לחבירו ואפילו בקנין אג"ק כדמוכח בפרק מי שמת גבי ההוא שכיב מרע כו' ואר"ת דה"ט כיון שיכול להרשות משום דקיי"ל דשליח שוויה ונהי דאינו יכול ליתן להלואתו במתנה שליח מצי לשוויה ויש סמך למנהג זה מהא דאמר בהגוזל עצים רב פפא הוה מסיק זוזי בי חוזאי אקנינהו לרב שמואל כו' ועוד יש לדקדק דאין הרשאה תלויה בקנין דהא קיי"ל כא"ד דבמטלטלי דגליה כתבינן נמי הרשאה כדמשמע בשבועות ובבכורות אע"פ שנראה שאין יכול להקנותו כמו שאין יכול להקדישו דהא

קיי"ל כר"י גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדישו כו' ולפני זה כתב הרא"ש ג"כ טעם בשם ר"ת דהא דכותבין אמטלטלי דכפריה משום דמדמין זה לההיא דגיטין ודכתובות דלא חיישינן למיחזי כשיקרא וכתב דאע"פ שיש חילוקים בלמיחזי כשיקרא מ"מ נ"ל לדמות להההיא כדי לקיים המנהג כו' ע"ש ומבואר שם בכלל דבריו דבכל הני כותבין ממנהג התלמוד וכמ"ש ולא משום תקנה כדי שלא יטול כל א'. נמצא אנו למדין מכל זה דרבינו שכתב תחלה דלא כתבינן עלייהן מדינא דגמרא כ"כ לשיטת הרמב"ם שכתב בפ"ג דשלוחין כדברי רבינו ע"ש. וגם מ"ש אבל נהגו עכשיו כו' הוא לשונו דהרמב"ם דס"ל דעכשיו מיקרי תקנוהו ובמסקנא כתב דברי הרא"ש דעל הכל כותבין וסיים לכתוב בשמו ואע"ג דכפריה ובכלל זה הוא בין מלוה דכפר בין מטלטלי דכפר דגם הוא מזמן התלמוד ומטעם הנ"ל דלא חיישינן למיחזי כשיקרא כה"ג אפילו בזמן התלמוד ולאפוקי מהרמב"ם דס"ל דתקנת הגאונים היא. גם י"ל דגם לדברי הרא"ש א"ש מש"ר מתחלה מדינא דגמרא אין כותבין כו' דיש חילוק בין דין הגמרא דהיינו מתורת קנין ובין מנהג הגמרא דתקנו הרשאה ושליחות וכנ"ל ודוק. ומן התימה דהב"י קיצר כאן ולא כתב מכל הני דברים מידי. ובזה דברי רבינו מבוארים דרך כלל ועכשיו אחזור לבארם דרך פרט במקום הצריך: מ"ש או מלוה בשטר אפילו אם כפר בה הנתבע לפי שהוא כפירת ש"ק פי' מה"ט לא דמי למטלטלי דכפר והא דיכול להרשות אשטר אע"ג דאין גופו ממון בזה כתב וכשם שיכול להקנות השטר וק"ל. אבל אין כותבין הרשאה על פקדון כו' כבר כו' דקדק לכתוב כבר ור"ל קודם כתיבת ההרשאה דאם לא כפר בו עד אחר כתיבת ההרשאה ס"ל דלא נתבטלה ההרשאה וכ"כ הרמב"ם בפ"ג דשלוחין וכ"כ בעה"ת בשער נ' בשם הראב"ד ע"ש ולא כרי"ף והרשב"א דכתבו דאפילו כפר אח"כ אין דנין בה וכ"כ ב"י ע"ש: וכן אין כותבין על מלוה שבע"פ ר"ל מה"ט אפילו ע"ג קרקע אינם יכולים להקנותם לו וז"ש אלא במעמד שלשתן משא"כ לטעם דמטבע אין נקנה (אלא) בחליפין דיכול להקנות אג"ק ולדעת התוס' והרא"ש שכ"ר ס"ס פ"ח סעיף ל"ח ור"ל דמיירי כשאין ללוה קרקעות בני חורין או שמחל לו השיעבוד וכמש"ר שם לענין שבועה ודוק: שאין מטבע נקנית בחליפין אבל נקנית אגב קרקע ב"י: ומש"ר

סעיף ב

אבל נהגו עכשיו לכתוב על הכל כבר כתבתי לעיל בכלל הדברים דמדכתב לשון עכשיו דלשיטת הרמב"ם כתבהו ע"ש: גם על המלוה שלא יטול כו' פי' משום כדי שלא יטול ולא ירצה ליתנהו לשליח דהמלוה מחששות הנ"ל בר"ס קכ"ב שמא יבטל שליחותו או ימות מש"ה תקנום:

סעיף ג

ומ"ש ועוד תקנו שאם הרשהו ליטול מעות כו' פי' בין של פקדון בין של מלוה וכן הוא בהדיא במיימוני פ"ג דשליחות: ואין לו קרקע ד' אמות עד"ר: ודברים אלו קלים כו' ולעיל ס"ס קי"ג דכ"ר דכותבין אע"ג דלא ידעינן ליה שום קרקע כו' היינו משום שהוא בעצמו הודה שיש לו קרקע והודאתי כק' עדים דמי משח"כ הכא שהוא לזכותו. והגאונים בעצמן כתבו כו' ואינו אלא כדי לאיים כו' זה לא קאי אלא אהקנאה ד' אמות קרקע שבא"י וכמ"ש בדרישה ע"ש:

סעיף ד

דלא גרע זה משליח כו' ל"ד דלא גרע אלא דעדיפא מיניה דגבי שליחות כי נתנו לו אחר מיתת המלוה או אחר שביטל השליחות חייב משא"כ כאן דודאי כיון דלטובתי של מלוה עשו הרשאה זו לאיים על הלוה להוציא ממנו לא יתקנו תקנה שהיא פסידא דלוה משום תועלתו דמלוה וזה נ"ל ברור ולא כמ"ש ב"י סימן קכ"ב ס"ו וכמ"ש שם בדרישה. ואין להקשות א"כ כיון דלא ישאר כאן חששא להנתבע לפי מ"ש א"כ למה לא יהא מוכרח הנתבע ליתן המעות ליד המורשה זה או לדון עמו. די"ל דלא חלקו חז"ל בתקנותיהם דמאחר שתקנו שאין מכריחין לאדם ליתן או לדון בלי הרשאה וזה אין עליו דין הרשאה מש"ה אין מכריחין אותו וק"ל:

סעיף ה

וכן הורו כו' כצ"ל וכן הוא ברמב"ם. ומ"ש וכן הורו הגאונים כו' ודוקא בשטר כו' ר"ל שתקנו שיכול להרשות אשטר אפילו בלא קנין כתיבה ומסירה דלפעמים אין השטר בידו ואז אין שייך קנין כתיבה ומסירה כמבואר בר"ס ס"ז אבל בכתיבה ומסירה אפילו מדינא דגמרא היה יכול להרשות עליו אליבא דכ"ע וכמ"ש בדרישה ע"ש ודלא כב"י שכתב דלהרמב"ם לא היו יכולין להרשות אשטר מדינא דגמרא כ"א למכור השטר קנין גמור עד"ר. גם אמלוה על פה שלא כפר בה הורו הגאונים דמרשין משא"כ לדינא דגמרא וכנ"ל אבל זה כבר כתבו רבינו שתקנו שכותבין הרשאה גם אמלוה וק"ל: אבל מלוה ע"פ כו' ז"ל ב"י וקשה לפי טעם התקנה שלא ילך כל אחד ויטול ממון חבירו וילך לו אף במלוה ע"פ היה להם לתקן כן וא"ל דזה מיירי קודם התקנה שהרי לשון הרמב"ם לא משמע כן שכתב ז"ל אבל אם מלוה ע"פ הוא לא תקנו כו' עכ"ל. וכבר כתבתי בכלל הדברים שנראה לי שטעמו הוא שלא עשו תקנה אמלתא דלא שכיחא שיתן אדם מעותיו לחבירו בלא שטר וכמ"ש לעיל סימן ס"ז בפרוזבול שלא תקנו אלא בלוה שיש לו קרקע ופירש"י הטעם משום שלא תקנוהו אלא כשהחוב כשאר רוב שטרי חובות שאינם נעשים אא"כ יכול לגבות חובו מקרקעות הלוה כו' ע"ש. ואע"פ שבמלוה ע"פ דלא כפר ביה הלוה

לא כתבינן עליה אורכתא מדינא דגמרא ומתקנת הגאונים כותבין הרשאה שאני התם כיון דלא כפר בה לא איכפת ליה להנתבע כולי האי בהרשאתו. ומש"ר וא"א הרא"ש ז"ל כתב שעל הכל כו' כבר כתבתי בכלל הדברים דר"ל דהרא"ש ס"ל דאף בימי התלמוד היו כ"כ ע"ש:

סעיף ו

מדברי הרמב"ם כר עד ואין מעכבין שבועות משום תקנה זו כ"כ בפ"ג דשלוחין אלא שרבינו ערבב מעט דברים בדברי הרמב"ם. שאינו אלא דברים בעלמא פי' שאין זה תובעו אלא שבועה והדיינין לא ידונו ביניהם אלא שבועה וס"ל לרמב"ם שכל שבועה אינה ממון וכמש"ר סימן צ"ג ס"ז ואפשר דגם הרא"ש דפליג שם עליו מודה בהא אבל על שאר תביעות שתבעו ממון אפילו אינו מרשה אותו הממון אלא על התביעה מהני:

סעיף ז

מי שהרשה כו' רשאי ע"ל סימן קכ"ב ס"ד ה" שם כ"ר דעת הרי"ף והרמב"ם ושפירש הרא"ש דבריהן דס"ל שאינו יכול לבטל אלא ביד המורשה ושדעת הרא"ש היא שאינו יכול לבטל כלל וקיצר רבינו כאן וסמך אמ"ש שם במקומו וגם שם הביא רבינו דעת הרמ"ה ודעת הראב"ד באחרונה שס"ל דיכול לבטל ונראה דס"ל לרבינו כוותייהו ומש"ה סתם כאן כדברי הרמב"ם וק"ל:

סעיף ח

ואם הנתבע ידע כו' כ"כ בעה"ת שער נ' ע"ש ותמצא דאיירי בדלא בטלו בפירוש אלא מינה שליח אחר ומש"ה אמרינן דלא נתבטל הראשון עד שיבואו שניהן לפני הנותן אבל אם ביטל להראשון בפירוש נראה דאפילו אם לא ידע הנתבע מהביטול כ"א המורשה ג"כ נתבטל הרשאתו וכמ"ש בסימן קכ"ב בפרישה ס"ה ע"ש וכן מוכח ממ"ש ואם הנתבע ידע שביטל שליחות כו' ושניהן באין בהרשאתו לפנינו דק' כיון דידע הנתבע שביטל להראשון אפילו בלא באים לפנינו נמי ודוחק לומר דל"ד קאמר באין לפנינו דלא הול"ל כן כלל אלא מחוורתא כדכתיבנא דבכה"ג דלא ביטל בפירוש אמדינן דעת המרשה דלא כיון לבטל שליחות הראשון לגמרי כ"א כשיבואו שניהן ביחד לפני הנותן. ואפי' לדעת הב"י שכתבתי בשמו שם בסימן קכ"ב ס"ה שבנתינה בעינן שידע הנתבע מ"מ הלא פי' הב"י מש"ר כאן אין לו להשיב דר"ל לדון עמו ולהשיב על תביעתו וכמ"ש בשמו בסמוך א"כ קשה גם אליביה למה תלה בידיעת הנתבע הלא בלדון עמו בידיעת המורשה סגי כמ"ש הב"י שם ס"ה ולפי מ"ש ניחא ועד"ר: אין לו להשיב כו' כתב ב"י נ"ל שאם דן עם המורשה הראשון ונתחייב התובע חוזר וסותר הדין עכ"ל נראה מדבריו שפירש מ"ש בעה"ת אין לו להשיב אלא לשני שר"ל לטעון עמו להשיב על תביעתו וטענתו אבל

בבעה"ת שם לא כתב ל' להשיב אלא ז"ל יש לו ליתנם ליהודא ולא ללוי א"כ יש לדקדק מינה דגם אם קדם ונתן לראשון צריך ליתן גם להשני ורבינו שכתב להשיב ר"ל להשיב פקדונו או הלואתו או ס"ל דשווין הן לדון עמו שנית או נתינתו שנית וכמ"ש בסימן קכ"ב סעיף ה' ע"ש ודו"ק:

סעיף י

הבא בהרשאה שמחל כו' כ"כ הרמב"ם ובעה"ת בפ' ובשער הנ"ל: וכ"ש אם פי' בה הוצרך לכתוב זה דל"ת אע"ג דכ"כ לא ס"ד שמחל לו לגמרי שהרי כתב לו כמחילתי והוא אין דרכו למחול לגמרי (ודומה לזה כתב הרשב"א בתשובה אלף צ"ז הביאו הב"י עיין שם) קמ"ל:

סעיף יא

מורשה שבא בטענת ברי כו' אין הבבא קמייתא זו במיימוני בפ"ג דשלוחין אלא הכי איתא התם ראובן שבא בהרשאת שמעון ותבע ללוי ואמר לוי להד"ם כו' מוציאין כו' ומדברי רבינו הוא שכ"כ לרבותא דאע"פ שטען העד ג"כ טענת ברי אפ"ה לא הוי כע"א לחייבו ש"ד אא"כ הודה במקצת. וכתב ב"י דהיינו דוקא כשאין שכרו קצוב דהוי נוגע בעדות אבל אם שכרו קצוב אפילו אם לא יוציא מיד הנתבע אפילו אמר להד"ם ישבע שבועת התורה דהא עד אחד מעידו כנ"ל עכ"ל. ופשוט הוא ע"פ הדברים שיכתוב רבינו בסמוך בשם הרמב"ן: להפך השבועה על המרשה ואם כו' כצ"ל והטעם דש"ד אין מהפכין וכמש"ר בסימן פ"ז ופ"ח. ויש שמקיימין הנוסחא שלפנינו שכתוב בה המורשה וכותבין דמשה"נ התחיל רבינו וכתב דהעד טוען טענת ברי ללמדנו דאף דטוען ברי ויכול לישבע אפילו הכי אין הנתבע יכול להפקיע השבועה ולומר לו אתה שבאת לתבעני בברי וליקח חלק בממון התביעה השבע ש"ד שכדבריך כן הוא ואתן. אבל הוא דוחק שהרי בסיפא מסיים וכתב דבהיסת דיכול להפך מוציאין הממון מיד כו' וכשם ששם קאי אמרשה גם ברישא איירי במרשה וק"ל: ואם טען שישבע המרשה כצ"ל: עד שיבוא המרשה כו' דחיישינן דלמא יערים הנתבע לומר כן לפי שסובר שלא יצא התובע ממקומו בשביל זה לדון עמו לכך נתחכמו עליו חכמים שיוציא המעות ויתנם ליד בית דין ואז יש רשות ביד התובע לבוא לכאן לישבע וליטול מיד ממונו ולא יצטרך לדון עמו מחדש וכתב ב"י ז"ל ונ"ל שקובעין בית דין זמן כו' וכמו שכתוב בד"מ בעמוד:

סעיף יב

כתב הרמב"ן ז"ל בתשובה כו' כ"כ בעה"ת בשער נ' בשם גאון: כשרים הן קרוביו כו' עד"ר:

סעיף יד

יכול אדם להרשות נשים ועבדים כ"כ בעה"ת בשם גאונים: שאין קנין לעבד כו' שלא שייך שיקנה אדם מידי לעבדו לפי שאין אותו דבר יוצא מתחת ידו ורשותו במסירה זו שמסרו לעבדו וכאילו עדיין בידו הוא וכל הרשאה צריכה שיקנהו בק"ס ושיכתוב לו לך דון וזכי ואפיק לנפשך וכנ"ל וק"ל: ואין הבעל אוכל פירות פי' דאם הבעל אוכל פירות לא היה לה תועלת מהקנאתו שמקנה בהרשאה להקרקע זו דלא חשיבא לה לכלום דאף שהגוף ישאר לה ואמרינן לעיל דאם הקנה בהרשאה שליש יכול לדון על הכל שאני בעל עם אשתו שנכסיה הם בידו כל ימי חייו ואם היא תמות תחילה ישאר הכל בידו גם לפי מ"ש לעיל דטעם דשליש הוא דבדיבור זה שתפו בכולו ניחא דלא דמיא להא. וא"ת הא יכולה למכרה בטובת הנאה י"ל דבכה"ג אפילו הרא"ש מודה דלא מיקרי ממון בפרט אשה שבושה מבעלה למכור שלא יאמר שהיא מצפה על מיתתו:

סעיף טו

מכסף מקנתו כו' [כמו בב"ח]: וקנינא מיניה כו' דמשמע שהעדים קנו מהמרשה וזכו למורשה העכו"ם והוי העדים כשלוחי העכו"ם וכ"כ רבינו סימן קצ"ה ס"ז בשם הרא"ש דנוהגין להקנות בעדים שהם שלוחו לוה ומלוה. אבל בעכו"ם צריך לחנות הוא עצמו מהמרשה: דאין שליחות כו' בסימן קפ"ח נתבאר זה: אלא יכתבו וקנה העכו"ם ר"ל וכן יעשה שהעכו"ם עצמו יקנה מהמרשה: לענין שלא יוכל לעכב כו' ר"ל שלא נקרא שליח אלא לענין שלא יוכל לעכב. אבל לאו למימרא שיש לו דין שליח לענין שאין יכול להרשות עכו"ם:

סעיף טז

ואשר לא טוב עשה פסוק הוא ביחזקאל ובגמרא הביאו פרק שבועת העדות: זה הבא בהרשאה דמלוה יותר ניחא ללוה דזה אינו יכול לעשות פשרה הג"א: והנתבע במדינה אחרת נ"ל בעיר אחרת וכן כתב הראב"ד: ה'"ז עושה מצוה עיין בדרישה:

סימן קכד

סעיף א

מהא דאמרינן בירושלמי דסנהדרין כ"ג לא דן ולא דנין אותו כו' גירסת המשנה והגמרא והפוסקים ר"פ כהן גדול הוא דן ודנין אותו וכן הוא בירושלמי וכן נראה להגיה בדברי רבינו ועד"ר: ופריך וימנה אנטלר פי' למה דנין אותו ע"י עצמו ולא תקנו שימנה אנטלר כיון דאפי' לאחרים מותר ומשני הגע עצמך אם שיתחייב שבועה יהיה צריך הכ"ג לישבע בב"ד וא"כ א"א לחוש לכבודו במינוי אנטלר וכיון שכן לא תקנו אנטלר כלל: שומעת טענת שקר כו' ר"ל מפני שהוא אינו בוש לשקר מן זה התובע ונמצא מדת אין אדם מעיז

בפני ב"ח לוקה כן הוא לשון רשב"א אבל במורשה של התובע אי אמרת שילמד המלוה למורשה לטעון שקר כשיטעון בעצמו נמי יטעון שקר דמדת אין אדם מעיז לא שייך אלא לגבי לוה שהמלוה עשה לו טובה. וראיה לזה דהרי כופר הכל פטור מדאורייתא משבועה משום דאין אדם מעיז ולא אמרינן דליחייב משום דאין המלוה מעיז לתבוע מה דלית ליה גביה ש"מ שהמלוה מעיז אלא שחכמים האחרונים החמירו והזקיקוהו לשבועת היסת. והיותר נראה דשאני תובע דהוצרכו לתקן שידין עמו ע"י מורשה כדי שלא יהא כ"א נוטל ממון חבירו וילך לו למדה"י ויבא לידי נעילת דלת ותקנו שיתן הרשאה לשלוחו ויכתוב לו זיל דון ואפיק לנפשך ועי"ז מחשב הוא עצמו תובע לנפשו ומש"ה לא פליגי ויכול להעמיד מורשה בכל ענין משא"כ בנתבע דליכא נעילת דלת וגם לא שייך ביה הקנאה לנפשו למיהוי הוא בעצמו בעל דבר וק"ל ועד"ר מ"ש עוד מזה. וכתב ב"י ז"ל אבל ברמב"ם פכ"א מהלכות סנהדרין משמע דאפי' תובע נמי לא עביד מורשה שכתב לא יהיה הדיין שומע מפי המתורגמן כו' עכ"ל ונראה דמיירי כששניהן בעיר אחת אבל כשאין התובע עמו בעיר פשיטא דעביד מורשה כמוזכר בפ' מרובה דאמרי נהרדעי כל אורכתא כו' אבל אכתי קשה א"כ למה הביא רבי' ל' הרמב"ם זה סתם בלי מחלוקת לעיל בסי' י"ז סעיף ט' ומשמע דהכי ס"ל ובסי' זה כ' דבענין הנתבע אי מצי למנות מורשה איכא פלוגתא משמע הא בענין התובע ליכא מאן דפליג. לכן נראה דגם הרמב"ם לא קאמר דאין לשמוע מפי המתורגמן אלא בתורגמן שלא הקנה לו הממון בהרשאה אבל כשבא בהרשאה וכ' בו זיל דון ואפיק לנפשך מיקרי הוא בעצמו התובע. ועוד יש לחלק בין אם התובע ג"כ עם המתורגמן בא לב"ד דמסור ובין שולח מורשה או שליח במקומו דאז מיקרי הוא התובע ושוב מצאתי שחילק כן מ"ו ר"מ ז"ל בד"מ שלו בעמוד:

סעיף ב

וכן הנשים כו' משום שנאמר כל כבודה בת מלך פנימה ועד"ר: אבל לא למסור טענותיהם כו' שמא ישקר השליח וכנ"ל ואפשר דמש"ה קאמר דמשגרין לסופרי הדיינים מפני שמיד כותבין לפניה טענותיה ואי בעי תובע הולך עמהן כדי שתהא בושה לפניו וכדי שתדע על מה תשיב לו על כל תביעותיו ואח"כ הרשות בידה לשלוח שלוחה לב"ד לקבל דינה אבל בכ"ג הקילו אפי' במורשה משום דגם זה קצת גנאי הוא לו אשר"י ר"פ שבועת העדות וק"ל: ומ"ש וכ"כ הרמ"ה ז"ל כו' עד ואין המורשה יכול לכופו לתבוע למי שאינו רוצה ק"ק מאי נתינת טעם הוא זה ומהיכי תיתי נאמר שיכול לכופו אזה ונראה דענין בפני עצמו הוא ומתחלה כתב דהנתבע בעצמו צריך להשיב על טענתו ולא

ע"י המורשה משום דלאו כו' ואח"כ אמר אף אם הוא בענין שא"א לנתבע לבוא בעצמו לדין ומורשה שלו טוען שהוא יעמוד בדין עבורו ושבאם יתחייב ישלם ובאופן שיפטר מחובו שימסור לו שט"ח שבכה"ג הלוה בעצמו יכול לכוף לתובע בעצמו וכמ"ש בסי' ט"ז וכ"ד ע"ש כתב דאין שומעין גם בזה להמורשה דאינו יכול לכופו לתבוע למי שאינו רוצה אלא ישאר שט"ח בידו עד שיוכל לתבוע הנתבע בעצמו וק"ל:

סימן קכה

סעיף א

ראובן שהיה חייב כו' בגיטין דף י"ד [עב"ח שהביאו]: או שהיה לו פקדון כו' כפול לקמן בסי' רצ"ג ס"ה וע"ש: אם בא לחזור כו' אפי' אם בא לומר לו שמא יאנסו ממך בדרך רש"י: איני יכול והיינו כדמפרש ואזיל שהנפרד הוחזק כפרן. מת לוה פי' והו"א יורשי ראובן יאמרו נתבטל שליחות אבינו תנה לנו המעות: או מת מלוה (מלשון) [קמ"ל] דאין הלוה יכול לומר אדעתא דהכי לא מכרתי לידך להוליך לבניו וכמ"ש בסי' זה סי"ב: דהולך כזכי והיינו במלוה ופקדון דוקא וכמש"ר בסמוך ס"ו:

סעיף ב

ומ"מ ראובן כו' שם בברייתא ובדברי רב הנ"ל אינו מפורש דאף אם אחר שבא לחזור ואין מחזירין ליה דאפ"ה חייב הנותן באחריות אבל מדברי רבי' דמהפך וכתב תחלה אם בא לחזור אינו חוזר ואח"כ כ' ומ"מ חייב באחריות משמע דס"ל דבכל ענין חייב מיהו אינו מוכרע כ"כ:

סעיף ג

והעני אח"כ כו' משמע דוקא אם העני ראובן ואין לו במה לפרוע חייב לוי לשלם אבל אם יש לראובן לפרוע א"י לתבוע כלום מלוי וכל האחריות על ראובן לבד וע"ז כ"ר והרמב"ם כתב כו' כלומר שהוא כ' החזירו לו שניהם חייבים ויכול הלה לתבוע איזה מהן שירצה ראובן או לוי וכן פירש המ"מ ועיין בהגד"מ שם כתבתי פירוש דהמ"מ:

סעיף ד

והא דבפקדון כו' פי' אבל הלואה דמתחלה לא הלוה לו כי אם למלאות רצונו של ראובן והלואה להוצאה ניתנה ואיכא למיחש שמא יעני הלוה אח"כ ולא יהיה לו ממה לשלם בכל ענין אינו יכול לחזור ליטלו ממנו דהא זה השליח אין לו רשות להוציאו אלא למסור המעות מיד לבעליו: אבל לא הוחזק כפרן יכול לחזור וליטול ממנו ז"ל הגמרא שם פקדון לימא ליה אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר אמר רבי זירא כשהוחזק כפרן עכ"ל. ופי' רש"י והנ"י לימא ליה כו' פי' לימא ליה האי משלח אין רצונו של המפקיד שיהא פקדונו ביד אחר ואשתכח דחוב הוא לו ואין חבין לאדם שלא בפניו ואמאי אינו

חוזר הא לאו זכות הוא כשהוחזק כפרן בפקדון דאנן סהדי דניחא ליה לבעליו דיצא מתחת ידו עכ"ל. והנה לכאורה משמע דכל שאינו הוחזק כפרן צריך לחזור וליטלו מיד השליח מטעם דאין רצונו כו' ואין חבין לאדם שלא בפניו. אבל הרי"ף סיים וכתב אהא דר' זירא הנ"ל ז"ל אבל לא הוחזק כפרן ובא לחזור חוזר. וכ"כ שם הרא"ש וגם רבינו כתב כאן כוותייהו. ומשמע דברצון הנפקד תליא אי בעי לחזור חוזר ונוטל מהשליח ואי בעי מניחו בידו. ונראה דטעמייהו הוא דמסתמא אין הנפקד חייב נפשו מתחילה לשמרו לעולם אלא לזמן קצוב ושלאחר אותו זמן יהיה תלוי ברצון הנפקד אי בעי לחזור לשלחו ליד המפקיד ישלחנו ואף אם הפרידו סתם מ"מ אינו מחויב לשמרו בידו לעולם וגם אינו מחויב להוציא מנה על מנה להוליכן בידו ליתנו ליד המפקיד. והגמרא דפריך ליה אין רצוני כו' הא דקדק רש"י והנ"י ופירשוה דר"ל אמאי אינו חוזר הנפקד ליטלו מיד השליח כיון דמסתמא זכות הוא להמפקיד שיהיה הפקדון ביד זה שהפקידו בידו ואין רצונו שיהא ביד אחר. אבל אין כוונת הגמרא שמש"ה יהיה חייב לחזור וליטלו מיד השליח וק"ל: כתב הרמ"ה כו' כן הנוסח גם בספרים של קלף והוא ר' מאיר הלוי ובמקצת ספרים הנוסח הר"ר משה הכהן גם בסי' רכ"ב ס"ז נתחלפו הנוסחאות ואפשר שט"ס הוא וכמ"ש הב"י בסוף סימן ק"ח בסל"א וכ"כ שם משום דשם מצא שכתב המ"מ בשם הר"מ הלוי מ"ש בספרי הטור בשם ר"מ הכהן: ואפי' בממציא לו כו' לעיל ר"ס קע"א ס"ג נתבאר זה ע"ש: אלא דמהימן הוא גביה כו' גם המ"מ כ"כ בפ"א מהלכות שכירות אדברי הרמב"ם שכתב שם ז"ל היה בידו פקדון ושלחו ביד אחר לבעליו הואיל והשומר הראשון חייב באחריות עד שיגיע ליד הבעלים אם בא לחזור ולהחזיר הפקדון מיד השומר השני מחזיר אם לא שהוחזק הראשון כפרן כי' ע"ש וכתב ע"ז המ"מ דמ"ה דקדק הרמב"ם וכתב הואיל והשומר הראשון חייב באחריותו נ"מ דאם היו הבעלים רגילין להפקיד אצל זה השני אין הנפקד יכול לחזור בו שהרי כבר נפטר באחריותו כמו שנתבאר בדין שומר שמסר לשומר עכ"ל המ"מ. ונראה דמה"ת כתב ג"כ הרמ"ה כאן דאינו יכול לחזור בו (והא דבממציא לו שליח כתב הרמ"ה ג"כ דאינו יכול לחזור אע"ג דאינו נפטר מהאחריות שאני התם דגילה המפקיד קצת דעתו דניחא ליה לשלחו לידו שהרי המציא לו שליח). מיהו קשה למה לא נאמר דכשיחזור הנפקד לוקח מידו דיחזור הוא להתחייב באחריותו כבראשונה. וי"ל דאעפ"כ כיון דמיד שמכר ראובן הפקדון ליד זה שרגיל שמעון להפקיד מיד נסתלק שמירתו ואחריותו מהפקדון ואין לשמעון עוד עסק וטענה על ראובן אלא על לוי ומש"ה אף שראובן יאמר שיחזור ליקחנו ויקבל עליו אחריות לא יהיה קבלת האחריות אלא נגד לוי ושמעון יהיה דינו עם לוי וק"ל:

סעיף ה

הנה מעותיך ששלח לך פי' בחובך בידי הא דקאמר בחובך משום דמסיק וקאמר דהולך הוי כזכי והיינו דוקא בחוב ופקדון משא"כ במתנה וכמ"ש בסמוך ס"ו גם משום דבא לומר דהמשלח טוען עם השליח שזה יחזור ויתבענו וזהו שייך דוקא בחוב ופקדון ולא במתנה וק"ל: אבל אם יש לו כו' עד"ר: לא נפטר המשלח עד"ר: נאמן כו' במגו דפרעתיך כו' ובשבועה: וכנגד המשלח אין לו מגו וא"ת אם היה לו מגו גם נגד המשלח מ"מ דהשתא דלא טוען הטענה דמגו נגד המשלח אלא נגד המלוה נמצא דמלוה יחזור על המשלח והמשלח על השליח וי"ל דמ"מ אם היה לו מגו גם נגד המשלח אז היה גם המשלח פטור מהמלוה או המפקיד משום דיאמר לו ודאי האמת עם השליח שאתה חייב לו (וכיון שאין לך נכסים אף אם היו עדיין בידו היו נותנים לו) דאם היה רוצה לשקר למה טוען שהוא תופסו בשביל שאתה חייב לו דהיא טענה גרועה שיש לו דינין ממך וגם ממני שלא קיים שליחותו ניחא הו"ל למטען שהחזיר לי מה שנתתי לו שאז לא יהיה לו דינין אלא מצידי. ואף שאין השליח נאמן במקום שצריך להשבע וכמש"ר בסי' קכ"א סי"ב. מ"מ במקום חזקה בהא כזה נאמן. משא"כ כשאינו נאמן לומר החזרתים לך. וגם אינו נאמן במגו דאי בעי הוי אומר נתתים להמלוה. וי"ל שהיה יודע שאף שהיה טוען כן היה המלוה חוזר על המשלח והמשלח היה חוזר עליו כיון שאין לו מגו נגד המשלח מש"ה טען שתפסו בחובו דאז יהיה נאמן במגו שיש לו נגדך להיות פטור גם ממני וק"ל. שאינו נאמן לומר החזרתי כו' ומיירי שנתן לו מתחלה המעות בפני עדים דאל"כ יש לו מגו דלא קבלתי מידך מאומה וז"ש אח"כ לפיכך אם מת כו' עד ואפי' קבלם השליח מן המשלח בעדים כלומר כמו הרישא דאיירי דקבלם בעדים הואיל והולך כזכי דהא בחוב מיירי וכמ"ש בריש דבריו וק"ל: לפיכך אם מת המשלח כו' פי' לפיכך כיון דטעמא דהשליח צריך ליתנו להמלוה מפני שהשליח בעל דברים של המשלח הוא ממילא נלמד מינה דכשמת המשלח נפטר השליח. ודקדק רבינו וכתב דהיינו דוקא כשמת ולא הניח הנכסים דאם הניח נכסים הרי המלוה או המפקיד גובה מהם ואז יורשי משלח תובעים את השליח והו"ל כאילו אביהם חי ומוציאין מידו משא"כ בלא הניח נכסים דאין כאן תובע להיורשים וק"ל וכ"כ ב"י. כמאן דאמר ליה זכי או הולך ע"מ כו' כצ"ל וכן מצאתי בח"מ של קלף וה"ק אף שתן או הולך הו"ל כאומר זכי לו מ"מ כיון שהוציאו בל' הולך או תן לו הו"ל כאומר ע"מ שתתן לו וכשאומר בהדיא ע"מ שתתן לו ודאי אפי' בזכי עצמו לא מהני וק"ל: ודוקא במלוה כו' מימרא דאביי ריש השולח נקטינן שליח מתנה הרי הוא כשליח הגט נ"מ להולך לאו כזכי דמי ע"כ והטעם דמלוה או פקדון דהדבר שהוא

שולח לו הוא כבר של המלוה או המפקיד מש"ה מיד שיצא מרשות המשלח בדיבור קל זוכה לו השליח משא"כ במתנה דהוא של המשלח לכך צריכין אנו לשון מבורר שיזכה לו כו' כ"כ נ"י פ"ק דגיטין:

סעיף ו

ואפילו עשאו שליח לקבל וא"ל הנותן הולך כו' כדין גט דבאמירתו לשליח הולך ביטל שליחותו של המקבל שעשאו שליח לקבלה ונעשה שליח להולכה: לפיכך אם אמר הולך כו' יכול לחזור כו' פשוט הוא אלא שכתבו אגב שכתבו בריש הסי' דבחוב ופקדון אינו יכול לחזור בו כתב כאן דבמתנה יכול לחזור כו': ואם המקבל עני כו' כתב המרדכי דלא מיקרי עני אא"כ אין לו מאתים זוז: אמירתו לגבוה כו' גם בסי' רמ"ג כ"כ ועד"ר:

סעיף ז

ופי' ר"ת דהה"נ אם אמר תן מנה לפ' במתנה כו' כ"כ הרא"ש והר"ן בשמו בספ"ק דגיטין וכתבו שם טעמו וראייתו ע"ש. ומש"ר בשם הרב רבינו משה בר מיימוני דתן הוי כזכי כר כ"כ בפ"ד דזכייה ע"ש. ומש"ר בשם הרמ"ה כ"כ התוס' והרא"ש ג"כ בספ"ק בשם ר"ת אבל מסקי וכ' עוד דלא אמרי' תן כזכי במתנה וכמש"ר כאן בשם ר"ת:

סעיף ח

לכשיבוא לרשותו יזכה לו הל' משמע דרשותו של שליח דהיינו חצירו זוכה להמקבל מעצמו מאחר שהנותן א"ל שיזכה לו כמו דאם היה ברשותו של השליח מתחילה כשא"ל הנותן זכה לו דקנה לו רשותו אע"ג דלא הגביהו השליח לשם כך דאל"כ הו"ל לפרש. וא"כ גם בסיפא בדברי הרמ"ה שמסיק דבא"ל זכה לו ולא היה אז החפץ ביד השליח כשמגביה אח"כ כדי לזכות לו זכה נראה דהא דצריך להגביה היינו דוקא שאינו מונח ברשות השליח אבל כשבא אח"כ לרשות השליח וחצירו אז חצירו קונה להמקבל כמו ידו והגבהתו דאל"כ אלא תאמר שצריך הגבהה לשם כך דוקא א"כ הוי סברות הפוכות עם ר"ת דר"ת סבר דתן לא הוי כזכי ואפ"ה בזכי סבר דרשותו קונה לו בלא הגבהה והרמ"ה ס"ל דתן הוי כזכי ובזכי מצריך שיגביהנה דוקא. ולפ"ז הא דמסיק הרמ"ה וכתב ז"ל אבל אם לא א"ל זכי מחד אנפי ר"ל שלא א"ל זכי כלל מאיזה אנפי שיהיה אלא תן או הולך ומש"ה רשותו וחצירו דשלוחו לא קני לו וכן בש"ע לא כתב שם תיבות מחד אנפי אלא ז"ל אבל אם לא אמר לו זכי ודוק:

סעיף י

ראובן שאמר לשמעון הולך כו' מקור דין זה הוא בגיטין דף י"ד ושם בפ"ק אוקימתות בגמרא וס"ל להפוסקים דל"פ אהדדי לדינא וע"ש בתוס' ואשר"י והן הן דברי רבי' מ"ש בכאן: ליתנו ללוי ומצאו שמת חזינן כצ"ל ומיירי שגם הנותן מת אלא שרבינו קיצר ותפס

לשון הגמרא דקאמר ומצאו שמת ור"ל שבשעה שהלך ליתנו להמקבל מצאו שמת ואף שאז אינו יודע אי מת הנותן או לא לא יתנהו ליד יורשי המקבל עד שיוודע הדבר אם הנותן מי או מת (אימת) וק"ל:

סעיף יא

דקי"ל מצוה כו' ודוקא כשהוא ביד שליש כמו כאן שהיה ביד שמעון השליח אמרי' מצוה לקיים כו' וכמש"ר לקמן בס"ס ר"ן ורנ"ב ע"ש: דהולך לאו כזכי כו' פי' במתנה:

סעיף יב

אפי' אם המקבל מת בחיי הנותן ואפי' כצ"ל ועד"ר: ואפי' נולדו כו' נראה דה"ה אפי' נתעברו אח"כ ומה"ט גופא שכ"ר אלא כאן איירי דמת המקבל בחיי הנותן וסתם יורשיו הן בניו. וא"א להתעבר מהמקבל אחר מיתת הנותן כיון שמת בחייו:

סעיף יג

ולהכי אמר כו' ס"א ולהכי אמרינן כו' ובין כך ובין כך אתלמודא דספ"ק דגיטין הנ"ל קאי דקאמר שם תני חדא ליורשי מי שנתנו לו: וכמסורים דמו דכל היכא כו' כצ"ל:

סעיף יד

אפי' אם כבר בא ליד המקבל ומ"מ כו' כצ"ל:

סימן קכו

סעיף א

ראובן שהיה לו מנה ביד שמעון כו' מימרא דרב פ"ק דגיטין דף י"ג ע"ב ואסיקנא דהדין כן בין במלוה בין בפקדון ולאפוקי מסברת רבא שם דדוקא אמרי' הכי שצבור ועומד ברשות הנפקד אבל מלוה ע"פ דלהוצאה ניתנה לא ע"ש. אלא בק"ס כו' עד אבל בשאר קניינים כגון כו' אבל חזקת כסף ושטר לא נקט משום דאינן שייכים כ"א בקרקע ובקרקעות אינו יכול לחזור גם בכסף ושטר כמ"ש בסי' קצ"ה סי"ב אף דאינן בגוף הקרקע ע"ש: ואין המומחה כו' אבל המקבל לפעמים חוזר אם לא שפטרו בפירוש לדעת הרא"ש כדלקמן סעיף י"ב:

סעיף ב

ואפילו אם נולד כו' ספ"ק דגיטין איכא מ"ד כו' [עב"ח שהביאו] ומסיק דקנו דקנין מעמד שלשתן הלכתא בלא טעמא פירש"י כאילו קבלה משה הלכה מסיני בלא טעם ע"כ וכתבו התוס' פי' מה שמועיל מע"ג הוא הלכתא בלא טעם אבל טעם התקנה הוא שלא יצטרך לטרוח בקניינים עכ"ל וכמש"ר בסי' זה סי"ג:

סעיף ג

ודוקא שהיה לראובן כו' לא קנה פי' כן כתב הרי"ף והרא"ש בפ' המקבל וכתבתי לשונם בדרישה ע"ש: וכל אחד משלשתן כו' מדסתם משמע דאין חילוק בין שולחני לאחר וגם

שולחני יכול לחזור בו ועד"ר. ומש"ר בסי' צ"א ס"ה ז"ל והר"ר ישעיה כ' מתני' איירי דלא אמר לפועלים הפרעו מן החנוני כו' אבל אם אמר להם הפרעו כו' ל"ש בהקפה ול"ש הקדים ב"ה מעות נסתלקו מב"ה ע"כ. נראה דס"ל לר"י דשאני התם דכיון דאמר השולחני דעשה כמו שקבל עליו במ"ג ושנתן לפועלים בזה הכל מודים דאין הפועלים חוזרים על הב"ה כיון דקבלו עליהן מתחלה לקבל מהשולחני והרי אומר שנתן להן ולא קאמרי הפוסקים דחוזר על הב"ה אלא כשהנותן מודה דלא נתן לו עדיין וכבר כתבתי זה שם בסי' צ"א ועיין עוד מזה בדרישה ע"ש:

סעיף ד

שאלה כו' כלל ס"ט: או לאו תשובה חייב הלוקח ליתן למוכר כצ"ל ורבי' העתיק תשובה זו בשביל מ"ש בתשובה דאם לוי לא יתן חייב כו' ללמדנו דאין זה יכול לומר כיון שלוי לא נתן לו בטל המקח כי אדעתא דהכי קניתיהו קמ"ל ועיין שם בתשובה שהאריך בזה:

סעיף ה

עוד שאלה שם דין י' וק"ק מה חידש רבי' בהבאת שאלה זו וי"ל דלא תימא דוקא בתשובה ראשונה שמתחלה הודיע הממחה להמומחה שאין לו אז ביד הנותן כלום ולא סמכה דעתיה עליו מתחלה משא"כ בתשובה זו דלא גילה לו הנותן שאין לו בידו שחייב לשלם עכ"פ קמ"ל ואינו דומה למש"ר בסכ"ד בראובן שהשכיר חפץ לשמעון כו' דפסק שם דאע"ג דלא נתחייב לו כ"כ אם יצא לו בסתם דחייב ליתן לו דשאני התם דא"ל השוכר להמקבל מאה זהובים שאני חייב להממחה שהודה לו סתם שנתחייב וכמו שנתבאר שם בתשובה ע"ש משא"כ הכא דלא א"ל הגבאי מה שאני ח"ל אלא אני אתן לך בשבילו וק"ל:

סעיף ו

אמר ראובן לשמעון תן מנה ללוי כו' עד שוה כסף ככסף כל זה כתב בעה"ת בשער כ"ח ע"ש: ושמעון מודה שיש כו' ל' התרומות שאל לוי יש לך מנה זה משל ראובן א"ל הן למחר אמר כיון כו'.. אלא שאלוה לו מנה כו' ואע"פ שאם נתן לו על פי הממחה היה חייב לחזור ולפרוע לו כמ"ש לעיל בס"ג מ"מ זה לא רצה ליתן לו עבורו בהלואה: הלכתא בלא טעמא כבר נתבאר בסמוך וע"ע מזה בסי"ג מ"ש הרא"ש בשם ר"י: אלא כערבות פירוש ובדין ערבות דהיינו אם כבר היה חייב ראובן ללוי מנה אע"ג דאמר שמעון ללוי הניחהו לראובן ואני אתן הו"ל ערב שלא בשעת מתן מעות ובעי קנין ואי לא לא משתעבד וכמ"ש לקמן בדין ערבות בר"ס קכ"ט דהנח לו ואני אתן או ואני ערב בעי קנין גם בסימן זה כתבו הרא"ש בסי"ט ואי הוה עתה תחילת החיוב אפילו בא ראובן ליתן ללוי במתנה ואמר שמעון ללוי אני אתן לך עבור ראובן הו"ל כערבות בשעת מתן מעות ולא בעי קנין

וכמש"ר לקמן בסכ"ה וגם בעה"ת כ"כ שם בשער כ"ח דין ב' ע"ש ודוק. ובמעמד שלשתן גמור על המומחה דין לוה והממחה דין ערב כמש"ר בשם הרא"ש בסמוך סי"ג:

סעיף ז

ופירש לו תן לו נ' דינרין במעות נראה דבמעות ל"ד קאמר דאפי' א"ל תן לו נ' דינרים שהרי יש לי בידך כור של חיטין דהתחיל בו רבינו הו"ל כאילו א"ל במעות והראיה דחיים וכתב ז"ל אבל אם א"ל סתם תן לו כו' דמשמע דדוקא בכה"ג דא"ל מהחיטין הוא דקנה וק"ל: והלואה להוצאה ניתנה ואם כו' כצ"ל ור"ל מש"ה אף כי אמר לו נ' דינרין במעות אין כאן דקדוק לומר שדוקא למעות נתכוין אלא משום דמתחלה כשהלוהו החיטין חשבינהו בעיניו כהלואת מעות שהרי ביד הלוה לפרוע לו דמי שוויו במה שירצה שוה כסף ככסף כשלא יהיו בידיו חיטין ולא יצטרך להשתדל להחיטין:

סעיף ח

כתב ר"ת אפילו לא נתרצה כו' כ"כ התוס' והרא"ש בספ"ק דגיטין: שאין כופין הלוה או הנפקד כו' אין להקשות מ"ש משליח דאי אית ליה הרשאה כייפינן ללוה שיתן לו החוב כדלעיל ר"ס קכ"ב הן שהוא עמו בעיר הן במדינה אחרת ולולי חששא דביטול הוה כייפינן ליה אפילו כי ליכא הרשאה ובמ"ג גם כן אינו יכול לבטל ודוחק לומר דשאני התם משום דתחילת תיקונו הוה משום דלא יהא כ"א הולך במעות חבירו למה"י וי"ל דשאני התם דאמרינן ליה תן לזה השליח ואם אינך רוצה ליתן לו חזור אחר המלוה ותן אותם לידו או תפשר עמו כי להשליח אין נפקותא בזה אבל כאן שנכוף אותו ליתן דוקא אל השני זה לא מסתבר:

סעיף ט

לא אמר לו במעמד ג' כו' ל"ש מתנה מועטת כן הוא שם דף י"ד וע"ל ס"ס ר"ד וסי' רמ"ט חילוק בין מתנה מועטת ומרובה לענין אמירה ליתן מתנה לעני בלא קנין דבמתנה מועטת לעני הו"ל כמו נדר ע"ש והכא לא איירי מעני ומאיסור נדר אלא לענין דלא קנה מדין מעמד ג' ובזה דין עני ועשיר שוין: ומ"ש בשם הרמ"ה דלא מהני קנין אלא היכא דקנה מההוא דאיתא לממונא גביה כו' פי' כלל דברי הרמ"ה נ"ל הכי הוא דאין שייכות ק"ס אלא בההיא הנאה שמקבל מחבירו סודרו הוא מקנה לו תחתיו מיד קנין אחר ממה שבידו ומה"ט לא מהני קנין ממארי דממונא אפילו אם הלואה הוא כיון דאינו ברשותו הוא דלהוצאה ניתנה וכל שאינו ברשותו אינו יכול להקנות מיד ליד תחת זה הסודר שקיבל מחבירו וכ"ש אם פקדון הוא ואף דפיקדון בכל מקום שהוא כמונח ברשותו הוא מ"מ כיון דפקדון מעות נינהו הרי הן מטבע מונחים בעינייהו שמטבע אינו נקנה בחליפין דק"ס ומה"ט נמי אינו מועיל הקנין אפי' ממי שהממון גביה אם הוא פקדון

וכדמסיק רבי' וכתב ל"ש פקדון דאין מטבע נקנה בחליפין ונראה דהאי נתינת טעם דאין מטבע כו' לא קאי כ"א אדסמיך ליה ל"ש פקדון דקאמר דאז מטבע בעינייהו נינהו וכמ"ש אבל כשהן הלואה בידו לא שייך האי טעמא דהרי אין מטבע בעין נינהו ושם איכא חילוק אחרינא בין קונה בתורת הודאה ובין קונה בתורת מתנה דבאינו קונה מידו בתורת הודאה כ"א בתורת אתן לך מאה זהובים שאני חייב לפלוני דמחשב לקנין דברים וכמש"ר בר"ס רמ"ה דכל קנין אתן מחשב לקנין דברים לא מהני הקנין אלא צריך לקנות מידו בתורת הודאה והאי תורת הודאה ותורת מתנה מתפרש ממש"ר בשם הרמ"ה בסימן קנ"ו ומשם יתבאר דמ"ש דקנו בתורת הודאה דאית ליה להההוא שני גביה ל"ד קאמר אלא ה"ה אם קנה מידו שמתחייב ליתן להההוא שני כך וכך לא מיקרי בל' מתנה אם לא שאינו מזכיר ל' חיוב כלל אלא אומר אני קונה בק"ס שאני אתן להשני כך וכך ואז קנין אתן הוא דמיקרי קנין דברים ועד"ר מ"ש עוד מזה: ל"ש מלוה ל"ש פקדון דאין מטבע כו' כבר כתבתי דהאי נתינת טעם דאין מטבע כו' לא קאי כ"א אדסמיך ליה אפקדון ובהלואה שייך טעמא דקנין אתן הוא ובפקדון לא שייך טעמא דקנין אתן הוא דכל פקדון כיון שהוא בעין הרי הוא מקנהו לו מיד ודומה לזה כ"ר בר"ס רמ"ה דכשהוא אומר על שדה שיתננו לו מעכשיו דמהני הקנין ע"ש. ובקנין אג"ק יכול להקנות פקדון אף כשהוא מטבע ואפשר דמש"ה דקדק וקאמר לא מהני קנין גרידא ומשום פקדון דמסיק קא"ל ודוק:

סעיף י

ואם לאחר כו' פר"י שאינו יכול למחול כו' בספ"ק דגיטין כ"כ וכתב הרא"ש שם ז"ל אף ע"פ שהמוכר שטר לחבירו וחזר ומחלו מחול הכא אינו יכול למחול דכיון שהיו שלשתן במעמד א' נסתלק שיעבוד המלוה מעל הלוה ואפי' שיעבוד הגוף שהיה הלוה משתעבד למלוה פקע כמו שתקנו שנכסי הלוה ישתעבדו לשני בלא קנין משום תקנת השוק (כמוזכר בסמוך סי"ג) תקנו ג"כ שגופו ישתעבד לשני בלא קנין משום תקנת השוק דאל"כ בעלה עיקר התקנה שלא יסמוך הסוחר על מעמד ג' כיון שיכול למחול הלכך משתעבד לו גופו דשני ולא נשאר לראשון שום זכות בו ואין מחילתו כלום אבל מוכר ש"ח שלא בפני הלוה השיעבוד שיש למלוה על גופו של לוה אין קנין נתפס בו להקנות אותו שיעבוד ללוקח הלכך נשאר זכות למלוה בו ומחילתו מחילה עכ"ל באריכות הל' קצת והא דלא כתב הטעם בקיצור דכיון שהיו שלשתן יחד הו"ל כמוכר שטר לחבירו והלוקח פייס ללוה שנתן לו ש"ח על שמו דשוב אינו יכול למחול ההלואה כמש"ר שם דהרא"ש לטעמיה דס"ל דבמעמד שלשתן נתחייב הלוה ליתן אפי' בע"כ והרי אין כאן

טעם דנתפייס וק"ל: ומש"ר והראב"ד חילק דאם אמר בשעת מתן מעות משתעבדנא לך ולכל דאתי מחמתך דאם אינו יכול (למכרו) [למחלו] גם במוכר שט"ח לחבירו דקיי"ל דיכול למחלו חילק הראב"ד וכ' דהיינו דוקא דלא שיעבד נפשו למלוה ולכל הבאים מכחו וכמש"ר בשמו שם סכ"ה ושהרא"ש חולק עליו שם כמ"ש כאן וגם בתשובת אשר"י בתשובה כלל ס"ט כ' שאין דברי הראב"ד נראין לו כלל והאריך בראיות ע"ש. וא"א הרא"ש ז"ל כתב כו' הא דלא כתב וא"א הרא"ש ז"ל כ' כסברא הראשונה משום שר"י כ' סתמא וכבר אפשר דס"ל כהראב"ד:

סעיף יא

ואם לאחר שהעמיד ראובן כו' עד ונתרצה לוי ליתן לו כבר נתבאר דלר"ת והרא"ש א"צ לריצויו אלא דלרבותא כ"כ וק"ל: כתב הרי"ף כו' דברי הרי"ף הם בפרק המקבל ושם הביא הירושלמי ע"ש:

סעיף יב

אם לא שפטר בפירוש כלומר והירושלמי מיירי בפטרו בפירוש (ועוד יש לחלק בין דחהו או לא וכמ"ש בסמוך) ואפ"ה אם היה ערמה ביניהם חוזר וכ"כ נ"י בהדיא לדעות הללו ומש"ר בס"ד תשובת הרא"ש בראובן שהעמיד שמעון אצל לוי ליקח שכר מלאכתו והעני לוי דחוזר כיון דלא היה לו מידי גביה י"ל שמיירי אפי' אם פטרו בפירוש דאל"כ תיפוק ליה דחוזר כיון שהעני ולא פטרו. מיהו אינו מוכרח דיש לחלק בין העני לדוחה אותו לחוד דבהעני יכול ראובן לומר ללוי מזלא דידך גרם דהעני. ועוד אם לא היית מקבלו הייתי מוציא ממנו טרם שהעני ובכה"ג דוקא פטרו הירושלמי. ותשובת הרא"ש והב"ה אפי' לא פטרו המקבל בפירוש. אבל בדוחה אותו פליג הרא"ש וס"ל כיון דזה דוחה אותו מדחי אל דחי לאו אדעתא דהכי קבלו הנמחה וכל זמן שלא פטרו אותו בפירוש חוזר עליו. ובזה נתיישב נמי הש"ע בסי' זה בס"י וי"א שכתב מור"ם ז"ל בס"ט שלדעת הרא"ש אינם לצורך כלום (דמיירי בלא פטרו בפירוש) ולפי מ"ש לחלק בהעני א"ש גם לדעת הרא"ש ע"ש: ומש"ר וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל כו' עד"ר: ומ"ש וביאר עוד בתשובה כו' בכלל ס"ט דין ט' ע"ש:

סעיף יג

ומ"ש ופי' ר"י שעשו אותו כו' עד שיקנה לו בקנין ע"ש בתשובה שכתב ז"ל ואף קנין לא היה מועיל לקנות הלואה ותקנה זו לתקנת המלוה היה שיוכל לקנות סחורה באותה הלואה: ועוד יפו כח כו' וי"א ודאי אם העני כו' פי' שידוע לכל או בעדים שהעני אח"כ: ומ"ש אבל אם היה עני באותה שעה כו' פי' אבל אם ידוע עתה בבירור שהיה עני באותה שעה ואע"ג דראובן ודאי לא היה יודע אותו לעת ההיא ולא שייך לומר עליו

שעשהו בערמה אפ"ה חוזר על ראובן דהוא מקח טעות. ובזה נסתלקה תמיהת ב"י שכ' דהני דברים הם הם דברי הירושלמי הנ"ל שחילק בין עשהו בערמה או לא ולא הו"ל לרבינו לכתבם בל' י"א עכ"ל. וליתא אלא דברי הירושלמי לחוד ודברי רבינו לחוד אלא שקשה על י"א הללו איך הבינו את הירוש' שמצריך דוקא שעשאו בערמה וצ"ל דמפרשי להירושלמי כמ"ש לעיל בשם נ"י דהירוש' מיירי דפטר הנמחה בפירוש את הממחה ואפ"ה חייב והיינו דוקא כשעשה בערמה וק"ל: ולא ידע לוי כו' ומיירי נמי שאפילו ראובן לא ידע וכמ"ש ונקט לוי משום דאל"כ סבר וקיבל: ולוי מחרים סתם על מאן כו' ור"ל אם אין ידוע אם היה עני באותה שעה אם לאו אזי מחרים על ראובן שמא ידע מעניותו והטעהו. והא דכ' מחרים סתם על מאן דידע ולא כ' מחרים על ראובן משום דכבר נתבאר בס"ס ס"ט דכל חרם סתם אינו לנוכח. ושמעון המחויב אינו נאמן לומר עני הייתי או עשיר באותו שעה דחיישינן לקנוניא שעשה עמו א' מהן כיון שהוא הבעל דבר או שא' נוח לו מהשני. ואפילו אם יש שטר ללוי אראובן אין לו עליו אלא חרם סתם כיון דאין לוי טוען טענת ברי דמוקמינן ליה להאי לוה אחזקתיה שהיו מחזיקין אותו קודם לכן שהיה עשיר והרי שטר ונפרע בשעת המחאה וק"ל. ואם טוען לוי ששמעון היה עני פי' בבא זו מיירי כשאינו ידוע אם היה עני או לא וטוען כל אחד מהם ברי אז הדין חלוק אם הוא מלוה ע"פ כו' ודוקא שראובן טוען ג"כ ברי אבל אם לוי טוען ברי וראובן טוען שמא פשיטא דחייב לשלם לו אפילו במלוה ע"פ דהוה כאומר לויתי ממך ואיני יודע אם פרעתיך שחייב: אם יש נאמנות כו' ואף שהנאמנות אינו אלא על הפרעון הרי ה"נ אמר פרעתי בהמחאה זו שקבלת עליך להיות נפרע משמעון ומזלך גרם שהעני:

סעיף יד

ואם לאחר שנתרצה כו' עיינתי בחשבוני כו' מקור דינים הללו הם מעובדא דהנהו גינאי דאיתא בגיטין דף י"ד מדברי הרא"ש והר"ן דלשם כתבתיה בדרישׁ': ומש"ר בשם בעה"ת כ"כ בשער כ"ח ע"ש. ומש"ר אם נתנו בפרעון חובו ר"ל לאפוקי אם נתנו לו במתנה שא"צ לחזור ולשלם לו כמ"ש אח"כ בסמוך: ה"ג בספרים המדויקים כ' בעה"ת אם המחהו בפני עדים וגם קבע זמן למקבל כו' וגם בדפוס תוגרמא ובח"מ של קלף כן הוא הנוסח ופי' דתרתי בעינן להיותו אינו נאמן לומר טעיתי דהיינו שהמחאה היתה בעדים דתו לא שייכא טענת להד"ם והב' שקבעו לו זמן והוא בתוך זמנו דלא שייך טענת פרעתיך דחזקה אין אדם פורע תוך זמנו וכיון דאין לו מגו כלל א"נ לומר טעיתי כיון שכבר הודה אבל בחסרון חד מהני תרתי נאמן לומר טעיתי במגו דפרעתיך או במגו דלהד"ם ודוק ועד"ר שם כתבתי נוסחאות שאר ספרים:

סעיף טו

וא"א הרא"ש ז"ל כ' בתשובה כו' בכלל ס"ט כ"כ והביא רבי' בסמוך סי"ט ראובן קנה סחורה כו' ועמ"ש שם בדרישה. ז"ל ב"י הא דפליג אבעה"ת היינו דוקא כשהודה בפני עדים אבל כשהודה שלא בעדים מודה דלא דייק אינש דמימר אמר אי טעינא הדרנא בי וכמ"ש הר"ן ספ"ק דגיטין עכ"ל ואין להקשות א"כ למה סתם רבינו מאחר דהתחיל בתרתי הו"ל לפרשו דהרא"ש פליג אהסיפא לחוד דבאמת דבריו מדויקים לומר כן מדכתב בשם הרא"ש ז"ל אע"ג דיכול לומר פרעתי ולא קאמר נמי אע"ג דיכול לומר להד"ם ש"מ דס"ל דבליכא עדים דיוכל לטעון להד"ם נאמן נמי ג"כ לטעון טעיתי מדכתב דהוה כאן מגו במקום עדים ולא כ' דהוי כמגו בכ"ף הדמיון אלא ה"ט משום דמיירי דוקא בדהודה לו ליתן בפני עדים ומש"ה כשיאמר אח"כ טעיתי מיקרי מגו במקום עדים ממש. ועיין בתשובת הרא"ש שם דלא כ' בה האי לישנא דכ"ר כאן בשמו אבל מוכח כן מיניה וביה האי חילוק דהודה בפני עדים או לא וכמ"ש בדרישה ובד"ר:

סעיף יז

ואם הנותן מודה כו' כן הוא ל' הרא"ש ספ"ק דגיטין: לאו כל כמיניה לחוב כו' עיין בהוספה: ואין בזה חילוק פי' לענין חזרת הנפקד על הנותן ולא אמרי' דוקא כשנותן למקבל בשביל חוב דאף אם לא נתן הנפקד זה להמקבל עכ"פ הוה הממחה צריך לפרוע להמקבל זה חובו מש"ה מהדר עליו הנפקד כיון שפטרו מחובו משא"כ כשנתן לו בשביל מתנה קמ"ל. ואין זה כתולה תניא בדלא תניא דהא בנתן לו במתנה כ' לפני וה בהדיא דחוזר על הנותן ובנתן לו בחובו לא כתבו לפני זה דיחזור על הנותן דבנתן לו בחובו הוא פשוט דחוזר על הנפקד מטעם שכתבתי וה"ק כשם שפשוט הדין בנותנו כן הדין נמי בנותנו לו במתנה ומש"ה כתבתי לך לפני זה בנתן לו במתנה דחוזר עליו וק"ל:

סעיף יח

והנותן צריך לישבע שבועה למקבל כו' עיין מ"ש ב"י בזה: אבל אם המחהו אצלו בשביל מתנה פטור כו' דהא ליה כר וה"ט נמי בסעיף הקודם כשהנותן מודה והמקבל אינו יודע והוא מתנה דמהדר המקבל על הנפקד ולא על הנותן: ואפי' אם יודה הנותן כו' עד אינו חייב כו' והיינו דוקא כאן דמודה גם המקבל משא"כ בבא שלפני זה וק"ל:

סעיף יט

שאלה לא"א הרא"ש ז"ל ראובן כו' היינו תשובה שהזכירה רבינו לעיל בסמוך בסי"ו והיא כתובה בכלל ס"ט דין ו' ועד"ר: הדין עם שמעון פי' דנאמן לומר טעיתי מיירי דלא היו עדים בהמחאה אבל היתה בעדים כבר כ"ר לעיל בסמוך בשם הרא"ש דאינו נאמן

לומר טעיתי. ואפילו בדליכא אם בא להוציא מה שכבר נתן אינו נאמן וכמו שסיים בתשובה זו ועד"ר בסעיף ט':

סעיף כ

מ"מ אמרינן כו' כבר ניחא ליה כו' פירוש אנא שעתה בא לחזור וק"ל:

סעיף כא

ראובן חכר חכירות מהקהל כי' שם בכלל ס"ט דין ט' עיין שם. ובשאר החכירות עשה להקהל שטר כ' זה לאשמועינן שראובן נתחייב אז מיד בחכירות להקהל בחוב גמור והראיה שעשה ש"ח עליו להקהל בהמותר וממילא הנ' זהובים שנדר ליתן לשמעון במ"ג מיחשב כאילו יש לו בידו משל הקהל ואינו דומה ג"כ לשכירות שאינה משתלמת אלא בסוף ולא מיחשב כבידו כמש"ר בסמוך בסכ"ד דכיון דקיבל עליו בחוב גמור מיחשב כבידו וכמש"ר ג"כ שם בסכ"ד: אחר כך נתבטל כו' ר"ל והביטול היה בהסכמה מדעת ראובן וכדמסיק: וכ"ש שאחר שנתבטל כו' בס"א וגם שם בתשובה ליתא לתיבת שאחר אבל א"צ למחקו והוא כמו מאחר שנתבטל: אם לא מדעת כולם דאי היה תלוי הביטול בקהל לבד היה מיחשב כאילו אין בידו משל הקהל דלא סמכה דעתיה דראובן: ואפי' אם לא ינכו כו' כלומר אפי' לא יחזירנו הקהל לראובן הנ' זהובים שיפרע הוא בשבילם: אבל הכא בשעת המעמד היה כו' פי' שהרי החכירות נגמרה כהלכתו ועשה שטר עליו להקהל כמ"ש:

סעיף כב

ראובן תבע מנה משמעון כו' שם בתשובת הרא"ש דין ח': שהרי לוי יתן לך בשבילי ושתק פי' ושתיקה כהודאה דמיא: חייב שמעון לפרוע לראובן כו' פי' אע"ג דלא היה לראובן שט"ח עליו ובעלמא נאמן הלוה במלוה ע"פ בשבועה לומר פרעתיהו שאני הכא שהרי בעצמו הודה שח"ל אלא שסובר שפרעו בקבלת לוי עליו והרי אנן סהדי שלא פרעו שנית וקבלת לוי עליו אינו פרעון וכדמסיק הלכך גובה ראובן בלא שבועת זולת מה שטוען שמעון שבפניו קיבל מלוי אף שיש הכחשה ביניהן באותה הקבלה שמעון נאמן בשבועה כיון דאין שטר ביד ראובן וכדמשמע לשון התשוובה שכתב שהרי מודה שמעון שהיה חייב לו הרי דהיה צריך להודאתו ומה"ט נמי אין ראובן נאמן לומר סטראי נינהו כיון דלא היה בידו שטר ואילו בעי שמעון היה כופר החוב והיה נאמן בשבועת היסת כן נ"ל פשוט ולא כמ"ש בע"ש דמיירי שהעדים שהביא העידו שלוי נתרצה ליתנו בשבילו וג"כ ראו שנתן לוי לראובן מעות אלא שאינן יודעים כמה דאל"כ היה ראובן נאמן בשבועה ע"ש והנלע"ד כתבתי: ומ"ש שלא נתחייב כו' השיב זה אפילו לפי טענת שמעון שטוען שראובן פטרו ע"י שתיקתו כו' דאלת"ה הא ס"ל לרא"ש דכל שלא פטרו

בפירוש הוא חוזר עליו ולמה ליה הך טעמא שלא היה לשמעון כו' אלא כדפרישית. א"נ השיב זה דמש"ה אין על ראובן אפילו לתבוע תחלה ללוי אולי יתנם לו עוד:

סעיף כג

סוחר שאמר לסרסור כו' ביחור הדברים כו' [כמו בב"ח] וכן משמעות לשון השאלה שכתב שם סוחר שאומר לסרסור אחד שיקבל בשבילו מעות מן השולחני והעמידו אצל השולחני וכתבם על שמו הרי מדכתב לסרסור אחד משמע סרסור מאן דהו שמצא בשוק ביקש ממנו שיטריח עבורו גם מדכתב וכתבם על שמו משמע שהשולחני כתב בפנקסו שמעות אלו שייכים אל הסרסור כדין מעמד ג' ואילו היה שהזכיר לפניו ליתן לו בשליחותו ודאי לא היה השולחני כותבם ע"ש הסרסור וטען השולחני ודאי הסוחר חייב לך מעות אלו או נתנם לך במתנה והריני לוקחם בחובי שאתה חייב לי ואין הסוחר נאמן בעיני באמרו בתורת שליחות שלחת להביאם לי (היה) ומש"ה פסק הרא"ש דאין. לסוחר שום דין ודברים על השולחני שהרי מיד שא"ל במעמד ג' תן לזה נסתלק השולחני מהסוחר והסרסור נכנס תחת הסוחר וקבלתו כקבלתו ולכן אם הסרסור מודה שחייב לשולחני ישלם הסרסור להסוחר ואם הסרסור אינו מודה הסוחר הוא דאפסיד אנפשיה וישבע ליה הסרסור שלא היה חייב להשולחני כלום ומפטר גם הוא מהסוחר וק"ל. וכ"ת אמאי לא ישבע השולחני נגד הסרסור ונגד הסוחר שחייב לו י"ל דה"נ אם תבעו הסרסור על כך חייב לישבע לו אלא דלא מיירי בהכי ואף אם יתבענו הסרסור נראה דאין השולחני חייב לישבע שבועה חמורה כדין נשבע ונוטל דהא השולחני מוחזק ונפטר בהיסת במיגו שהיה יכול לומר נתתי המעות לסרסור שלוחו והוה נפטר בהיסת כמ"ש בסימן קכ"א והא דנקט בלישניה סוחר וסרסור ושולחני ולא סתם ראובן שמעון ולוי י"ל דנקט המעשה שהיה ועוד דאורחא דמילתא שהסוחר מוכר לשולחני ע"י סרסור ואח"כ שולח הסרסור אחר המעות ועד"ר:

סעיף כד

ראובן השכיר חפץ לשמעון בסך ידוע ליום כו' גם זה שם בתשובת הרא"ש כלל ס"ט סי' י"א ועמ"ש לעיל ס"ה בפרישה:

סעיף כה

תשובה לגאון כו' גם בעה"ת כ"כ בשם הגאון בשער כ"ח וסיים שם וכתב ז"ל וכ"ש אם היה חייב להמקבל ע"ז (פירוש אם אמרו כן במה שראובן הקנה לשמעון במתנה מה שיש לו ביד לוי דמיחשב ערב בשעת מתן מעות כ"ש אם ראובן היה חייב לשמעון המקבל והקנה לו בחובו המנה שח"ל לוי ולוי נתן ערב לשמעון דמיחשב ערב בשעת מתן מעות) ועכשיו פטרו בשביל זה שאומר שיפרענו והוא נפטר עכ"ל וב"י הביאו:

סעיף כו

מעמד שלשתן על ידי שליח כגון כו' כ"כ הרא"ש ספ"ק דגיטין והביא ראיה מעובדא דאיסור גיורא עם רבא דלא חש שמא יקנה המעות לרב מרי בריה ע"י שליח שישלח לו ליתנם במעמד ג' ע"ש ומכאן נראה דאפילו אם הנתינה היא לטובת הנותן כההיא דאיסור גיורא דהוי ניחא ליה בההיא נתינה כדי שיזכה ולא אחרים אפ"ה לא מהני ע"י שליח והטעם נ"ל דלא חלקו חכמים כיון דבשאר נתינת הפקעת הממון צד חוב הוא לנותן. ועוד נראה דהא דכתב הרא"ש הטעם דאין מפקיעין ממון הנותן ע"י שליח לא משום צד חובה נגעו בה אלא דאין כח השליח להפקיע ממון ומטעם זה נראה כ"ש דאין כח בשליח הלוה או הנפקד שעמד במקומו להבטיח להמקבל שיתן לו הלוה בציווי הממחה במעמד ג' דהא ג"כ יש בו צד הפקעת ממון אע"פ שיש לחלק ולומר כיון דהלוה או הנפקד עכ"פ מחוייבים ליתן הממון מידם להממחה ומה להן אם יתנו לזה או לזה לטעמא בתרא שכתבתי אין חילוק ותדע שהרי הרא"ש כתב שנ"ל שיכול המקבל להעמיד שליח במקומו ולא כ"כ אהלוה ועיין בת"ה סימן שמ"ז שג"כ כתב דאפוטרופא דאפילו לטובת היתומים אינו יכול ליתן ע"ש:

סעיף כח

עד שיבוא המנה לידו פירוש ליד לוי: ונמצא שלא זכה יהודא כו' פירוש מתורת מעמד ג' לא זכה יהודא אבל משבא ליד לוי ודאי זכה ליהודא מיד כדלעיל סימן קכ"ה ס"ט:

סעיף כט

כתב הרי"ף בתשובה כו' עד אבל ר"ת כו' כ"כ גם הבעה"ת שם בשער כ"ח בשם הרי"ף. הואיל ונתרצה סילק כו' עד"ר: וכן כשהוא ממונה בענין שלטון עכו"ם כו' נראה דלרבותא נקט שלטון דאע"ג דהוא שלטון אינו יכול הישראל המומחה להתנצל ולומר מחמת יראה הוצרכתי לומר שאתן לך ואין לך בידי כלום או מתיירא אני שיחזור ויוציא מידי באלמותו. מיהו מ"ש וא"ל כן אעשה נראה דהיינו דוקא בשלטון צ"ל כן אבל באחר כבר נתבאר בס"ח דר"ת והרא"ש ס"ל דאפילו בע"כ של הלוה או הנפקד נשתעבד: ומ"ש אבל ר"ת כתב שלא תקנו כו' ור"י כתב כו' בספ"ק דגיטין בדף י"ג כ"כ ע"ש ועד"ר. כל זמן שאין הישראל הנותן חוזר יכול ליתנו לעכו"ם ובבבא קמייתא שנפקד עכו"ם וקיי"ל דאין שליחות לעכו"ם לכאורה נראה דאף אם כבר נתן לו העכו"ם לא קנהו המקבל וצריך להחזירו להממחה דהו"ל כאילו לקחו המקבל מעצמו מיד עכו"ם וכ"ש דיכול לחזור בו ולמחות ביד העכו"ם מליתן לו וראיה ממש"ר בס"ס קכ"ג בשם ר"ת דשולחין הרשאה ע"י עכו"ם משום דקנהו העכו"ם לעצמו בחליפין הא אם היה בתורת שליחות לא היה יכול להרשהו ע"ש. וגם ראיה ממש"ר בי"ד ר"ס קס"ט. (ומקור דין אין שליחות לעכו"ם

לקמן בסימן קפ"ח). אכן מור"מ ז"ל כתב בש"ע סעיף כ"ב דאם כבר קבלו בכל ענין זכה בו המקבל ולא מפקינן ביה והוא מת"ה סי' שי"ג ע"ש לפיכך צ"ל דהחילוק דבין בבא קמייתא לתניינא הוא זה דבקמייתא קאמר לא קנה ור"ל דלא חל הקנין כלל ואם בא המקבל ליקחנו מיד עכו"ם ישראל אחר יכול למחות בעכו"ם שלא ליתנו לו אם לא שכבר נתן לו העכו"ם מרצונו משא"כ בבבא תניינא שכל שאין הנותן חוזר בו הרשות ביד הנפקד ליתנו לכתחילה להעכו"ם גם י"ל דלא בא לחדש ברישא כלום אלא משום סיפא נקטא וקמ"ל בהא הנותן יכול לחזור כר וק"ל: אבל אם חזר כר לא זכה העכו"ם ה"ט משום דלא תקנו מעמד ג' לתקנת העכו"ם ואם הנותן עכו"ם כו' עד שהפקיעו חכמים כו' ר"ל אע"ג דגם זה בכלל אין שליחות לעכו"ם הוא ואין באמירתו ליתן להישראל כלום הלא גם בכל מעמד ג' מישראל היה מן הדין שלא קנה המומחה באמירתו גרידתא אלא שחכמים עשו תקנה והפקיעו ממונו דהנותן שלא מן הדין כ"ש בעכו"ם וק"ל: והוא פטור מהמפקיד כצ"ל:

סעיף ל

וכתב א"א הרא"ש ז"ל כו' בפסקיו שם כ"כ: אם מלוה הוא פי' שהעכו"ם הלוה לראובן: אלא שומר לשני כמו שהיה כצ"ל ועד"ר: אבל במלוה לא שייך ה"ט ר"ל דאם אנס העכו"ם הנותן מישראל הלוה דאמרינן חייב ישראל הלוה לשלם גם למלוה התם לא שייך ה"ט כיון דלהוצאה ניתנה וא"ל הא אף אם [לאו] להוצאה נתנה לא חייב הלוה דלוה חייב באונסין וי"ל דהאי מקבל לא הלוה למומחה כלום וא"כ לגבי דידיה לא מיקרי לוה להיות חייב באונסין אלא שומר הוא לגבי המקבל. והיותר נראה דשאני אונס זה דהוא בא לו מכח מלוה וכל כה"ג נראה דפטור הלוה אם לא מכח דמלוה להוצאה ניתנה ודו"ק:

סימן קכז

סעיף א

האיש שלוה מאשתו כו' אין להם עליו כלום מיירי באפילו כתב לה שטר מלוה ושיעבד לה נכסיו דאנן סהדי דשום אדם לא יהיה ברצונו עבד לוה לאיש מלוה אם יכול להפטר משום ענין הימנו מש"ה איכא למימר דלהוציא מידה הוא וכתב לה שטר ושיעבד לה נכסיו זהו טעם הרמב"ם והר"ש חילק בין טמונים דשייך לומר לגלויי עבד לאינם טמונים ועיין בדרישה שם כתבתי טעם פלוגתתם באריכות: ומ"ש ור"ש כתב דוקא במעות טמונים פי' וגם טוען ברי שמשלו הן והיא גנבתן אז נאמן כיון שהם ברשותו משא"כ להרמב"ם דאפילו אינו טוען ברי אין לה עליו כלום משום דס"ל דהמעות מסתמא שלו הן כ"כ המ"מ וב"י ע"ש:

סעיף ב

שנתגיירו בניו עמו פשטא דלישנא משמע דגם בניו נולדו בגיות ונתגיירו עמו והיינו כפרש"י ועד"ר: או שהיה לו ממנו פקדון כו' משום סיפא דיחזיר להן נקטה דאילו ברישא דכתב דלא יחזיר זו ואצ"ל זו הוא דמה מלוה שעשה לו טובה עליו כ"ש בפקדון וכמ"ש התוס' כתבתי לשונם בדרישה בס"ב ע"ש וק"ל: אין רוח חכמים פירש"י ז"ל אין דעת חכמים נוחה עליהם במעשיו כלומר אינם מחזיקין לו טובה שלא הצריכוהו לכך עכ"ל וכתב הר"ן עליו ז"ל ומשום דמי שרוצה ליזוק בנכסיו וליתן למי שאינו חייב ודאי אין חכמים מוחים בידו מש"ה פרש"י אין רוח חכמים נוחה שאין מחזיקים לו טובה אבל אין משמעות הלשון דאין רוח חכמים נוחה הימנו בכל מקום הוא כן אלא לומר שעשה שלא כהוגן וה"נ ה"ק לפי שמשוה אותן עם ישראל וכדאמרינן בסנהדרין גבי המחזיר אבידה לעכו"ם עליו הכתוב אומר וכו' ועד"ר: היו הבנים הורתן ולידתן כו' ז"ל ב"י ט"ס הוא כו' לכך צריך להגיה עכ"ל. ולא כתב איך נגיה אותו משום דנסתפק הב"י אם רבינו ס"ל כרש"י צ"ל הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה או אם ס"ל כר"י וצ"ל הורתן ולידתן שניהן שלא בקדושה ומ"ש ברישא שנתגיירו בניו עמו עמו ל"ד קאמר אלא מיירי בלידתן בקדושה ולישנא דגמרא ג"כ כן הוא בחד ברייתא. ופי' דב"י וטעמו כתבתי בדרישה וכבר כתבתי דמדסתם רבינו והתחיל וכתב גר שנתגייר הוא ובניו עמו פשטא דלישנא משמע דס"ל כרש"י ומש"ה נראה להגיה כאן היו הבנים הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה גם בש"ע כתב כדעת רש"י לחוד ע"ש ודוק ועד"ר וע"ל ר"ס רע"ה דלענין ירושה בעינן שיהיה גם הורתן בקדושה:

סימן קכח

סעיף א

הפורע חובו כו' בכתובות דף ק"ח ובפרק אין בין המודר (נדרים דף ל"ג) נלמד דין זה: ומ"ש אפילו אם היה כו' ולא עוד לא אפילו כו' תוספות ורא"ש ור"ן שם:

סעיף ב

ופרש"י דבכל חוב איירי כו' הוכיחו כן מלשון הירושלמי ומטעם דמצי אמר מפייס הוינא ליה ומחיל לי וע"ל ס"ס ק"ה מ"ש שם דל"ת מדברי הרמב"ן שכ"ר שם ומש"ר כאן ועד"ר: דלא איירי בפורע חוב מזונות כו' מדלא כתב בקיצור אלא במפרנס אשתו. משמע דמיירי שראובן פרנס אשת שמעון ולוי הלך ופרע לראובן מה שהוציא בפרנסתה דזה מיקרי פורע חוב הבא ממזונות אשתו וגם הא דתנן במודר מחבירו דמותר לפרוע חובו דמוקי ליה בגמרא בכתובות ונדרים הנ"ל כחנן ר"ל כמו שחנן פוטר מלשלם להמפרנס אשתו עצמו (וז"א) [וה"ה] מה"ט נמי פטור מלשלם לאותו שפרע בשבילו למי שפרנס

לאשתו דגם הוא הניח מעותיו על קרן הצבי ולא עדיף מגברא דאתי מיניה ובזה מיושב מש"ר בריש דבריו ז"ל אפילו אם המלוה היה דוחקו כו' והלך זה ופרע למלוה דלכאורה לא שייך הך בבא אלא לפירש"י ולא לפר"ת דלר"ת אין האשה קרויה מלוה וגם לא שייך לומר שהיה משכון ביד המלוה והלך ופרע למלוה ולמה הזכירה קודם שהזכיר דברי רש"י ור"ת בפרט שמסיק שהרא"ש ס"ל כר"ת אבל לדידי א"ש דגם לפירוש ר"ת שייך זה וס"ל אפילו אם ראובן שפרנס אשתו דוחק לשמעון ואשתו לשלם אלא (פי') [אפי'] שיש לו משכון הימנו והלך לוי ופרע לראובן ונטל המשכון ממנו אפ"ה פטור הבעל מלשלם ללוי שסילקו ומוציא המשכון מידו. ובפירוש זה תתיישב ג"כ קושיא גדולה הנופלת לעיל בי"ד ריש סימן רכ"א במש"ר שם במודר הנאה מחבירו ופורע חובו וכמ"ש שם ע"ש ועיין בא"ע סי' ע': וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל עד"ר: מי שמשכנו אותו לפרוע כו' פטור ירושלמי פרק שני דייני גזירות והביאו רי"ף ורא"ש שם ונראה דאף לר"ת והרא"ש דס"ל דבשאר חובות הפורע בשביל חבירו חבירו חייב לשלם היינו כשהוא פרע מעצמו ועשה לו טובה וכדי שלא תנעול דלת בפני ג"ח אבל כאן לא שייך למימר הכי שהרי הוא לא פרע מעצמו בשבילו אלא ע"י כפייה עשה מה שעשה לכן לא תקנו חכמים בזה שישלם זה לו ועד"ר: אא"כ משכנוהו בשביל מס שעל כו' המ"מ פ"ח מחובל ומזיק כתב הטעם ע"ש: אבל תפשוהו כו' כתב ב"י אינו לשון הרמב"ם אלא לשון רבינו הוא ומכלל דבריו הוא נלמד ע"כ:

סעיף ג

שאלה לא"א הרא"ש ז"ל כלל פ"ט ס"ט: והיו שטרות ביד ראובן ז"ל התשובה היו להם שט"ח ביחד על עכו"ם והיו מהם ביד ראובן כתובים על שמו כו' ונשתלמו הקהל קצת מס משמעון משטרות שהיו לו בפני עצמו ונשאר חייב קצת מס וגבו ג"כ המס מראובן מה שנתחייב מהשטרות שהיו בידו משל השותפות שהיו סבורים שהיו שלו בפני עצמו כו' ובזה נתיישב למה גבו גם הקהל מאותן שטרות מס של ראובן לחוד וג"כ נתיישב דל"ת הלא הפורע מס של חבירו חייב לחזור ולשלם לו דשאני התם דגבו ממנו מס בשביל חבירו בפירוש או בשביל הקהל ותופס לאחד מהקהל וכמ"ש בתשובת הרא"ש שכתב רבינו אחר זה ס"ה משא"כ בנדון זה שלא היה ביד הקהל כ"א שטר אחד כתוב בו שנתחייב ראובן וק"ל והב"י כתב שלכאורה נראין שסותרין תשובות הללו וכשתעיין בתשובה ראשונה תתיישב קצת עכ"ל ונ"ל דנתיישב לגמרי ודו"ק:

סעיף ה

ראובן תבע משמעון כו' כן כתב בתשובות סוף כלל ה' ע"ש:

סימן קכט

סעיף א

הערב לחבירו משתעבד מן התורה בסוף ב"ב (דף קע"ג) ומייתי לה מאנכי אערבנו עכ"ל ב"י ואין כוונת ב"י דנלמד מהא לחוד דהא מסיק הגמרא שם ע"ז ז"ל מתקיף לה רב חסדא הא בקבלנותא היא דכתיב תנה אותו ע"י ואני אשיבנו אלא מהכא כו' בני אם ערבת כו' ע"ש. אלא ריש הסוגיא נקט הבית יוסף. מיהו קשה למה כתב רבינו דערב משתעבד מן התורה כיון דילפינן לה ממה דכתיב במשלי שהוא כתובים. לכ"נ דס"ל לרבינו דלא חזר התרצן לגמרי ממאי דאמר מעיקרא דנלמד מאנכי אערבנו אלא ה"ק המקשן דילמא אין צד חיוב לערב ומה שנאמר ביהודה אנכי אערבנו איירי דוקא בקבלן ואע"ג דלא נזכר שם לשון קבלנות דהא מסקינן בסימן זה סי"ט דכולהו (פי' בלשונות דחשיב לקמן) ל' ערבות עד שיאמר תן לו ואני אתן מ"מ י"ל דסמך התורה בזה אדברי ראובן שאמר לאביו מקודם לכן תנה אותו ע"י ואני אשיבנו לך והשיב כיון דמצינו בספר משלי דערב גרידא משתעבד מש"ה נפרש ג"כ דברי יהודה כפשוטם וכמשמעותם דבערבות גרידא משתעבד וכ"נ שהוא כוונת ב"י ודוק ועד"מ: ומ"ש בד"א כשערבו כו' עד"מ: ומ"ש אע"ג דמשעבד נפשיה כו' אדלעיל קאי וה"ק הערב משתעבד אע"ג דכל ערב משתעבד בל' אסמכתא בלשון אם כו' מ"מ בההוא הנאה כו' וזה הטעם שייך דוקא כשערב לו בשעת מ"מ וכן הוא בהגמרא וכמ"ש בדרישה לשונו וע"ש. אלא שצ"ע למה יהני הקנין לערבות לאחר מתן מעות כיון דאסמכתא הוא ואסמכתא לא קניא אם לא במעכשיו ובבד"ח וכמש"ר לעיל כמה פעמים והמקור לקמן בסי' ר"ז וסתמא דדברי רבינו והפוסקים משמע דבקנין בעלמא משתעבד וכן אנו נוהגים וי"ל דגם אחר מ"מ מחשב ליה הנאה קצת במה שמאמין והקנין מצטרף להנאה זוטרתא זו להועיל כמו הנאה גדולה דהימנותא דשעת מ"מ דמהני בלא קנין וראיה לזה שהרי ערב דב"ד מהני ואפי' אחר מ"מ ובלא קנין (וכמש"ר בסמוך) מטעם דאגב דהימנוהו הב"ד גמר ושיעבד נפשיה וק"ל: ומש"ר אפי' אין נכסים ללוה ז"ל ב"י כ' המרשים דאיתא בפרק הניזקין עכ"ל ויש לתמוה והלא גמרא ערוכה הוא זה בשמעתין בפ' ג"פ וכמ"ש לשונו בדרישה ע"ש וקמ"ל דל"ת כיון דלית ליה ודאי לא גמר בלבו לשעבד נפשו ואינו אלא פטומי מילי וכן פי' ר"ש שם: ומ"ש אבל אם לאחר שהלוהו כו' או שהמלוה תבע כו' לא זא"ז קאמר לא זו בבא אליו מעצמו לאחר מתן מעות ואמר אני ערב לך פשיטא דל"מ אלא אפי' היה מלוה חונק ללוה שלו שיפרע לו ובא זה ואמר הניחהו והניחו ע"פ הו"א דדמיא לשעת מ"מ אפ"ה ל"מ ול"מ חונקו דסבר מצוה קעבידנא שמצילו וכדפרש"י כמ"ש בדרישה דלא משתעבד אלא אפילו תבע

המלוה חובו והניחו ע"פ של זה נמי ל"מ ועיין ברמב"ם פ' כ"ה דמלוה דנקט בלשונו בבת הנח לו ואני ערב קודם בבת חונק את חבירו וכ"כ בש"ע וכתבתי טעמו בסמ"ע ע"ש:

סעיף ב

ואני אתנם או ערב לכם פי' בין שאמר בל' אתן בין בל' ערב. ותיבת לכם קאי ג"כ אאתנם. וברמב"ם פ' כ"ה דמלוה גרסי' ואני ערב לכם ותו לא מידי:

סעיף ג

פי' לאחר שחתמו העדים כו' ר"ל למטה תחת חתימת העדים כ' בכ"י אני פב"פ ערב. ר"ש ונ"י. ומסיק שם הנ"י דלאחר חיתום שטרות אפילו כתב ואני או ופ' בוי"ו אינו מעלה ומוריד כיון שכבר נשלם השטר בעדים וכל מ"ש משם והלאה כאילו אמר ע"פ הוא וכיון שהוא שלא בשעת מתן מעות בעי קנין ואז גבו מבנ"ח ע"ש. וזש"ר נמי מיד אח"כ וכל היכא דבעי קנין ולא קנה אינו גובה אפי' מבנ"ח אפילו כתב שטר (ועמ"ש שם) וגם אח"כ כתב דל"מ ופ' בוי"ו וקנין אלא קודם חיתום שטרות לגבות ממשעבדי וכמ"ש בסמוך: או שהעדים מעידים כו' נראה שצ"ל שעדים מעידים ולמחוק ה' של העדים: דהו"ל (כמו מנה אני ח"ל בשטר נלע"ד דסבירא ליה כמו שפי' רבינו תם לעיל סי' מ' דר"י דאמר בר"פ הנושא דמנה בשטר אני חייב לך דחייב לא איירי במי שמודה שחייב אלא מיירי שמתחייב עכשיו מנה דוגמת ערב שמשעבד עצמו אע"פ שלא קיבל ממנו כלום וק"ל. והרמ"ה כתב שאינו משתעבד והכי מסתברא ע"ל סי' מ' דכתב בשם הרמ"ה דכשאמר אחד לחבירו בעל פה לפני עדים אני ח"ל מנה בשטר משתעבד ושכן כתב הרמב"ם אע"פ שלא אמר אתם עדים כיון שאמר בשטר אע"פ שאינו ח"ל כבר וכבר שיעבד נפשו כמו שמשתעבד הערב עכ"ל הרי דס"ל דערב משתעבד בכה"ג ומשמע שם דרבינו ג"כ הכי ס"ל. וא"ת א"כ אף שכאן אינו הרמ"ה הנ"ל אלא ר"מ כהן מ"מ קשיא דברי רבינו אהדדי וצ"ל דהרמ"ה ורבינו ס"ל דשאני ערב דמחייב נפשו באסמכתא דאם לא שיפרע כו' וכיון שלא היה בשעת מתן מעות מש"ה אינו משתעבד אם לא בקנין משא"כ לעיל דמחייב נפשו בלא צד אסמכתא ולא דימהו שם לערב אלא בהא דמצי לחייב נפשו אע"ג דאינו ח"ל כלום ועמ"ש עוד בסימן מ' מזה ועד"ר:

סעיף ד

אלא לענין שיעבוד כתובה כאשר פירשתי בספר א"ע בסימן ק"ב ע"ש ועד"ר ר"ס זה:

סעיף ה

ומש"ר וכל היכא כו' עד אפי' כתב לו שטר נראה דר"ל אפי' כתב לו שטר גמור בעדים אע"ג דבלוה מהני שטר כזה אפי' לגבות ממשועבדים וכמש"ר בסי' ל"ט מ"מ ערב לא משתעבד בו כלל בלא קנין. וכן מוכח מדברי הרמב"ם ר"פ כ"ו ממלוה דכ'

שם ו"ל היה הערב בגופו של שטר קודם חתימת העדים כו' עד אבל אם כ' בו ופ' ערב שהרי ערבו הלוה עם הערב בשטר וקנו מידו של ערב ואח"כ חתמו עדים בשטר ה"ז נפרע ממשועבדים עכ"ל וכתב המ"מ שם דלהכי כתב וקנו מידו משום דס"ל כל שערב לאחר מתן מעות אם לא קנו מידו אף שהוא ערב בשטר לא נשתעבד כלל וכבר כתבתי דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל עכ"ל ור"ל שם לפני זה הביאם דס"ל דאפילו בכת"י לחוד לאחר חיתום שטרות נשתעבד אפילו בלא קנין ולאחר מתן מעות לגבות ממנו מבנ"ח וממילא לדידהו כשכתבו ופ' ערב קודם חיתום שטרות נשתעבד בלא קנין אפילו לגבות ממשעבדי וק"ל. ורבינו כבר הביא ג"כ דעת הרמב"ן ומסיק דלא מסתבר כוותיה וממילא נלמד מיניה דס"ל כהרמב"ם ומשה"נ מסיק וכתב דכל היכא דבעי קנין ולא קנה מידו שטר ל"מ אפילו לגבות מבנ"ח וק"ל:

סעיף ו

לא כתב ליה שטר אע"פ שנעשה כו' ב"י הביא כאן לשון נ"י דכתב בסוף ב"ב דאף שסתם קנין לכתיבה עומד אינו עומד לאחריות עד דאתני עמו בשעת קנין וכ' עליו הב"י ול"נ כו' ע"ש וע"ל בסי' ל"ט מ"ש שם אנ"י דלא כמו שהבינו הב"י: ומש"ר והרמ"ה כתב היכא דקנו מיניה טורף ממשעבדי אע"פ שלא כתב לו שטר מכאן ראיה למ"ש לעיל בסימן ל"ט ובסימן מ"ג דאף להרא"ש ונ"י ורבינו דכתבו דלא אמרו סתם קנין לכתיבה עומד כ"א כשנכתב לבסוף היינו באין עדי הקנין לפנינו אבל כשהן לפנינו ואומרים שזוכרים הקנין טורף למפרע מזמן הקנין וה"נ איירי בכה"ג. ואפילו הרב אי דפליג עליה וכתב עליו רבינו דהכי מסתבר היינו דוקא בערבות אבל בהלואה מודה ודו"ק: דהעמדה בב"ד ר"ל כשנתחייב בב"ד מיקרי עמידה ודומה לזה כ' בסה"ת שער י"ב בשם הראב"ד ז"ל כל העמדה בדין לאלתר הוא כמלוה בשטר וע"ל סי' ע"ט: והודאה בב"ד וכ"כ רבינו לעיל סימן ל"ט: ופ' ערב כתב ב"י נראה דצ"ל פ' כו' ופ' ערב פי' שכתוב בו פלוני לוה מפ' כו' ואח"כ בסוף השטר קודם חתימת העדים כתוב ופ' ערב כמש"ר בסמוך. והא דנקט וכתוב תיבת פ' משום דבעי לאשמועינן דבעינן שיהא כתוב ופלוני בוי"ו ה"ט משום דקאי אפלוני הנזכר לעיל כמ"ש בסמוך: ורב האי כתב כו' ז"ל ב"י ונראה דבערב ב"ד מודה רב האי דכמלוה בשטר דמיא דאית ליה קלא ואצ"ל שמודה בערב שיוצא קודם חיתום שטרות וכתוב בו ופ' ערב בדבר דשטר גמור הוא עכ"ל ב"י ואינו מוכרע דהא כבר כתבתי בסמוך ל' הרמב"ם והמ"מ דס"ל דאפילו כתב בו ופ' קודם חיתום שטרות בעי דוקא קנין גם מדמסיק רבינו וכתב עליו והרי מסתבר וכבר כתבתי דרבינו כהרמב"ם ס"ל דאפילו שטר גמור ל"מ להשתעבד כלל בלא קנין. וכן מוכח נמי מדברי רבינו כאן

מדהתחיל לכתוב אחר זה בבא בפני עצמו ז"ל לא עשה לו הערב שטר בפני עצמו כו' ואי כדברי ב"י הכי הול"ל לרבינו והכי מסתבר וגם בכתבו ופלוני ערב דמהני ה"מ קודם חיתום כו' אלא ודאי לא ס"ל כלל כוותיה דהרמ"ה אלא לעולם קנין בעי ודו"ק ועמ"ש עוד מזה בסמוך:

סעיף ז

לא עשה לו הערב שטר בפני עצמו כו' כבר למדנו רבינו דשטר בלא קנין ל"מ להשתעבד כלל וגם קנין בלא שטר ל"מ לגבות ממשעבדי עד שיהא שטר וקנין ועכשיו בא ללמדנו דפעמים אפי' שטר וקנין ל"מ ליה לגבות ממשועבדים והוא כשכתב בשטר קודם חיתום ולא כתב ופלוני ערב אלא פלוני ערב ולא הוצרך רבינו לכתוב בהדיא דאיירי כאן כשקנו מידו דמה שהתחיל וכתב לא עשה לו הערב שטר כו' אדסמוך לפני זה קאי דכתב נעשה לו ערב בקנין וכתב לו שטר וע"ז מסיק וכתב דאם קנו מידו ולא כתב לו שטר בפני עצמו כו'. ונראה דמיירי דבגוף השטר לא הזכירו העדים שם הערב כלל אלא כתבו שטר אהלוה שקנה בסודר להתחייב להמלוה ואחר גמר טופס ותורף השטר כתב הערב בכת"י ואני ערב או וראובן ערב דבזה אמרינן מדכתב אנפשיה ואני או וראובן בוי"ו הנוספת שדעתו להשתעבד נפשו להמלוה בקנין בשטר ומש"ה כתב וי"ו המצטרף לומר כמו שנשתעבד הלוה להמלוה בקנין בשטר הנ"ל גם ערבותיה היה בענין זה דאף שלא נזכר עליו קנין בהשטר מ"מ כיון דקנה ליה בעדים או בפני עצמו וכתב אנפשו ואני ערב הו"ל כאילו נזכר הקנין בשטר וזש"ר והקנין חוזר על הכל ור"ל הקנין הנזכר בשטר בלוה חוזר גם אערב ובודאי אינו ר"ל דמהני קניינו דלוה להשתעבדות הערב אלא כוונתו כמ"ש כיון דקנה עכ"פ אמרינן דבוי"ו שכתב אנפשו גילה דעתו שנתחייב לו בקנין בשטר משא"כ כשכתב פ' ערב בלא וי"ו דאז גילה דעתו שאף שקנה לו מ"מ אינו רוצה להיות משועבד לו בקנין בשטר אלא בקנין בפני עצמו דאינו גובה אלא מבנ"ח וז"ש בשטר אינו מועיל לו וזש"ר והו"ל כערב בשטר בלא קנין ודקדק ואמר והו"ל "כערב בכ"ף הדמיון ור"ל השטר אינו מועיל לו כלום ואי לא הוה קנין דמבחוץ אפי' מבנ"ח לא היה גובה וכמש"ר לפני זה דבשטר בלא קנין אינו גובה כלל. ומה שאמרי' בגמרא דאם כתב לפני חיתום שטרות פלוני ערב דגובה מבנ"ח וכתבתיהו בדרישה ע"ש היינו משום הקנין דמבחוץ דמכחו גובה מבנ"ח אפי' לא כתב לו שטר כלל וכמ"ש לפני זה. כנ"ל ביאור דברי רבי' וכן מוכח מלשון הנ"י הבאתי לשונו בדרישה ועוד כתבתי שם כמה ראיות לזה דאינו מועיל זפ' בוי"ו אם לא בקנין ובלא וי"ו אפי' בקנין ל"מ. ומ"ש דמיירי דכ' בכת"י ופ' ערב כן משמע ל' הגמרא והפוסקים ודומיא דכ' אחר חתימת עדים ולפ"ז מש"ר בד"א שכתבו קודם

כו' וי"ו של שכתבו צריכים לקרותו בחולם ולא במלופם ומיהו נראה דה"ה אם כתבו העדים פלוני ערב בלא וי"ו אמרינן שהערב צוה להן לכתוב כן וכן ופ' בוי"ו אמרי' דכ"כ בציוויו ודינו כאילו כתב עצמו כן ודוק: אע"פ שהיה בקנין כו' אין לדקדק מדכתב כאן אע"פ שהיה בקנין משמע דלפני זה בכתב לפני חיתום שטרות איירי אפילו בלא קנין דז"א אלא ה"ק אע"פ שהיה בקנין כדין ערב. וכיוצא בזה כתב המ"מ אל' הרמב"ם ר"פ א' ממלוה לדקדק ממנו דס"ל להרמב"ם דבעי קנין ע"ש:

סעיף ח

לא יתבע את הערב תחילה כו' שם דף קע"ג ע"ב ע"ש: ומ"ש ואם תבעו ואמר פרעתיך כו' כ"כ בע"ת בשער ל"ה ופשוט הוא וכ"כ רבי' בס"ס מ"ט דהיכא דנפטר הלוה נפטר ג"כ הערב. ודוקא מלוה ע"פ דאי בשטר המלוה נשבע ונוטל. ומש"ר ואפילו אין ללוה נכסים ידועים כו' כ"כ הרא"ש שם וכתבתי ל' בדרישה בסמוך סי"ו: ומ"ש כמו קרקעות ר"ל מסתמא כל קרקעות שיש לו במדינה הן ידועים ואשר אינם במדינה זו א"צ לגבות ממנו וכמ"ש בסמוך סי"א ומש"ה כתב אולי יגבנו מטלטלים וק"ל:

סעיף ט

ומ"ש חזר אחר הלוה כו' כ"כ בעה"ת שם בשער ל"ה ע"ש. ומ"ש וצריך לכלול בשבועתו כו' ואע"ג דגבי היכא שבא המלוה לטרוף מלקוחות כ"ר לעיל סימן קי"ד שמשביעין המלוה בנק"ח שלא נפרע כו' א"כ ה"נ הו"ל לאשבועי למלוה שלא נפרע י"ל דכל שבועה שמשביעין הוא כדי שיודה הנשבע האמת ואולי יודה (בבזה) בזה לומר שפרע ומשה"נ הכא דמיירי במלוה על פה ואם יאמר הלוה פרעתי נפטר הערב ואין המלוה נאמן להוציא בשבועה שלא נפרע מש"ה הטילו שבועה על הלוה אבל בסימן קי"ד איירי במלוה בשטר דהא איירי שם בבא לטרוף מלקוחות ואף שישבע הלוה שפרע אינו נאמן נגד שטרו לכך נשבע שם המלוה וגובה ושבועות הללו הן בנק"ח מתקנת חכמים ותקנו כן לישבע אפי' אטענות שמא דהא כאן ושם בסימן קי"ד לאו טענות ודאי הן שנפרע המלוה וכיון שהן טענות שמא מש"ה סגי כאן בשבועת הלוה לחוד ואין הערב יכול לומר לא מהימן הלוה עלי בשבועתו לומר (שנפרע) [שלא פרען ישבע לי המלוה הבא להוציא מידי ודוקא כאן שהערב נשתעבד נגד המלוה מתחילה סגי ליה בשבועת הלוה משא"כ במלוה שבא לטרוף מהלקוחות לא נשתעבדו מעולם נגד המלוה מש"ה צריך המלוה בעצמו לישבע. ובזה נתיישבה ג"כ הקושיא הראשונה וק"ל:

סעיף י

ואינו יכול ליפרע כו' כ"כ ג"כ הרמב"ם בריש פרק כ"ו ממלוה וקמ"ל בזה דאין הל' מתחילין מיום שנתחייב הלוה אלא מיום שנתחייב הערב. ומיהו נראה דבאם יש מעות

ביד הערב לשלם דאין נותנים לו ל' אלא צריך לפרוע מיד ודומיא דלוה דיש בידו מעות דשוין הן וכ"כ המ"מ בהדיא בפ"ב ופי"ב מה"מ ע"ש: ואם התנה עמו הכל לפי תנאו פשוט הוא וע"ל סימן ק' ובסי' י"ו:

סעיף יא

ואם אין הלוה לפנינו צריך להודיעו אם הוא קרוב כו' נראה דר"ל הב"ד שולחין אליו שליח ומודיעין אותו והמלוה נותן שכר השליח ומוסיף אותו על חובו וגובה אותו מהערב והערב גובה אותו מהלוה דומיא מש"ר לעיל בסי' ק"ו בהבא לגבות מנכסי הלוה שלא בפניו ואף שיש לחלק דשאני התם דכיון דנכסיו עצמן בכאן היה ראוי לגבות מהן טפי מהערב מש"ה גובה מהן גם שכר השליח אבל אין נ"ל לחלק כיון דלתשובת הרא"ש מדמה אותן אהדדי וכמ"ש בדרישה ע"ש: ומ"ש כדי שיוכל לילך ולבוא תוך ל' יום כו' עד"ר ואם אין לו כאן נכסים פי' אפילו יש לו נכסים במה"י מ"מ לא אמרינן למלוה שיוציא מאתים על מנה כ"כ המ"מ בשם הרשב"א: או ינדוהו עד שיפרע לו מה שפרע בשבילו נראה דתרתי קאמר אמ"ש אם הוא במדה"י קאמר ואח"כ יחזור הערב על הלוה ואמ"ש אם הוא גברא אלמא אזה כתב דאין המלוה צריך לטפל עמו לנדותו ולהוציא מידו אלא מוציא מיד הערב והערב ינדהו אח"כ כרצונו. וכ"כ הרמב"ם בפכ"ה וכ"ו ממלוה ע"ש:

סעיף יב

כתב רב נחשון כו' כ"כ בעה"ת בשער ל"ה בשם רב צמח:

סעיף יד

הביאו ע"ש בין השמשות אדלעיל מיניה קאי דקאמר ומשיביאנו לב"ד יפטר הערב עד שישבע הלוה וקאמר דהיינו דוקא כשהביאו להלוה בזמן שהיה יכול המלוה להשביעו ולדון עמו ואי לא השביעו המלוה מיד וברח הלוה איהו דאפסיד אנפשיה וצריך המלוה לטרוח ולילך אחר הלוה תחילה ולא אחר הערב מאחר שהערב הביאו לדין אבל אם לא הביאו הערב אלא בשעה שלא היה יכול להשביעו ולדון עמו מיד כגון בע"ש בין השמשות כו' לא נפטר הערב ור"ל אלא נותנים להערב זמן מחדש אם ירצה לטרוח ולילך אחר הלוה ויביאנו לדין כבראשונה וק"ל ועד"ר:

סעיף טו

וכל זמן שלא בא הלוה כו' כ"כ הרמב"ם בפ' כ"ו מהלכות מלוה אמלוה ע"פ דוקא וכ"כ בעה"ת שער ל"ה. וכ"כ המ"מ שם. אבל במלוה בשטר אדרבה הלוה או הערב צריכים להביא ראיה שפרעו דמסתמא אמרינן אי פרעו שטרא בידיה מאי בעי וכ"כ הב"י וכ' אע"ג דגם במלוה בשטר איכא למיחש שמא פרעו וכתב לו שובר חששא רחוקה היא ולא חיישינן לה ומסיק הב"י וכ' אבל מתשובת הרשב"א משמע דגם במלוה בשטר חיישינן

לשובר בכה"ג ע"ש ברי"ו: ומ"ש עד שיביא ראיה שלא פרעו היינו שטר או שמת תוך זמנו או שמת בנידויו כמ"ש לעיל ר"ס ק"ח. ומש"ר בסי"א ואי לא יתן יתבע מהערב שם איירי ג"כ בידוע שלא פרעו א"נ כגון שהודיעו ולא בא וגם לא שלח לומר פרעתי מש"ה אפי' במלוה ע"פ צריך לפרוע:

סעיף יז

ואם אמר המלוה ממי שארצה כו' עד"ר: ואם אמר בפירוש ממי שארצה אפרע תחילה כו' כן כתב במיימוני שם בפרק כ"ה ממלוה: ומש"ר והראב"ד כ' כו' שם בהשגות פכ"ה ממלוה כ"כ ועד"ר:

סעיף יח

וכן מן הקבלן כו' שם בגמרא הגיהו כן בהמשנה כתבתי ל' בדרישה בסמוך ע"ש:

סעיף יט

ואיזהו קבלן כו' שם דף קע"ד אמר רב הונא הלוהו ואני ערב הלוהו ואני פורע הלוהו ואני נותן כולן לשון ערבות תן לו ואני קבלן תן לו ואני פורע תן לו ואני חייב תן לו ואני נותן כולן ל' קבלנות כו' רבא אמר כולן לשון ערבות הן בר מתן לו ואני נותן לו ופסקו הרי"ף והרא"ש והרמב"ם הילכתא כרבא דכולן לשון ערבות והרמ"ה שהביא רבינו בסוף הסעיף ס"ל דהלכתא כר"ה וכ"כ הרי"ף בשם רבוותא קמאי אבל לא הסכים עמהן: ואם הוא לאחר מ"מ כו' כ"כ בעה"ת בשער ל"ה וכ' והוא דקנו מיניה וכמו שנתבאר ברה"ס: בכולן הוה ערב ואינו יכול לתבעו תחילה ולא ליפרע ממנו נראה דתרתי קאמר דאפילו אחר שתבע להלוה ודחהו ולא פרעו אפ"ה אינו יכול להפרע מן הערב כל זמן שיש לו נכסים ועד"ר שם כתבתי שהבעה"ת כתב חילוק זה בשם ר"י הלוי לפי שיטת פירושו לדבריו שכ"ר בשמו לעיל בסמוך: עד שיאמר תן לו כו' דלשון זה משמעותו קבלנות כיון שבאותו ל' שצוהו למסור לזה קבל עליו לפרעו והוה כאילו הוא עצמו קיבל מיד המלוה וכ' הרא"ש וכ"ש אם אמר תן לו ואני קבלן דר"ל קבלן עדיף הוא מאני נותן אבל אינך לישני אפילו תן לו ואני פורע או ואני חייב משמע אני אפרע לך בשבילו אם לא יפרע הוא וכ"כ הב"י וכ' דיש להסתפק בדעת הרמב"ם באמר תן לו ואני קבלן כו' ובמיימוני שבידינו כ' בהדיא דבאמר תן לו ואני קבלן דדין ערב יש לו ע"ש וכ"כ בש"ע ע"ש:

סעיף כ

וא"א הרא"ש ז"ל כתב כו' עד"ר:

סעיף כא

אז אין למלוה על הלוה כלום ר"ל בלא הרשאה מהערב אבל בהרשאה ודאי טורף מידו וכן נכון לעשות דהא ודאי אחר שיגבה המלוה מהערב הערב יחזור על הלוה ואטרוחי

בי דינא ל"ל ודוחק לומר בזה דיאמר הלוה הערב נוח לי והמלוה קשה ממנו ומסיק דאם אין לערב גובה מדר' נתן מהלוה אפי' בלי הרשאה וק"ל ועמ"ש בסמוך בסכ"ד עוד בישוב זה:

סעיף כג

אלא ראובן אמר לשמעון הלוה ללוי כו' כ"ש אם אמר בלשון קבלנות. אין לשמעון על לוי כלום פי' נראה דר"ל מדין ערבות אבל ודאי אי ידעינן שראובן נתן המעות מידו לידו יש לראובן על לוי מדרבי נתן וק"ל. נמצא שכלל גביות מלוה מהערב יש חמשה. הא' סתם ערב שאינו גובה מהערב תחילה אפי' אין נכסים ידועים ללוה. הב' אם אמר ממי שארצה אפרע דאז אם אין נכסים ידועים ללוה גובה מהערב תחילה. הג' אם אמר ממי שארצה אפרע תחילה אז אפילו יש נכסים ידועים ללוה גובה מאיזה שירצה תחילה. הד' אם נשא ונתן ביד אין לו על הלוה כלום מדין ערבות אלא מדר"נ. החמישי היכא שלא דיבר הלוה עם המלוה כלום דאז אפי' לא נשא ונתן ביד אין למלוה על הלוה כלום מדין ערבות אלא שאם ידוע שנשא ונתן ביד ללוה גובה המלוה מן הלוה מדר"נ. ובקבלן הן ג' דינים האחרונים לבד וק"ל:

סעיף כד

אינם יכולים לדחותו ע"ל ס"ס ק"ז דכ"ר דומה לזה ועיין בתשו' הרשב"א סימן תתפ"ח שכ' ז"ל וא"ת מאי נפקא להו ללקוחות בדחייה זו הא אפי' אם המלוה יגבה מן הערב יחזור הערב עליהן וי"ל דהוא נ"מ כגון דלא כתב מלוה לערב התקבלתי והו"ל ערב לגבי לוה כמלוה ע"פ עכ"ל [ר"ל] דיש נ"מ דאין הערב יכול לטרוף מהלקוחות דהלוה כיון דאין לערב על הלוה כ"א מלוה ע"פ ודוקא אם כ' התקבלתי לרשב"ם או מסר השט"ח בכתיבה ומסירה להר"ר יונה גובה מהלקוחות כמש"ר בסימן ק"ל סד"ה ע"ש. מיהו זה דוחק כיון דהמלוה רוצה לטרוף מהלקוחות ולא מהקבלן מאיזה טעם שיש לו א"כ אף אם פרע לו בלא כתיבת התקבלתי או כתיבה ומסירה יכתוב או ימסור לו אחר הפרעון דמהני בערבות אפי' אחר הפרעון וכמ"ש בסימן שאחר זה. ולכאורה היה נראה דיש נ"מ באם הלוה המלוה בעדים ובקנין ולא כתב השט"ח דמלקוחות דהלוה היה יכול לטרוף בעדי הקנין וכנ"ל ואינו יכול להעמיד הקבלן במקומו מהתקבלתי מאחר שאין בידו שט"ח וגם זה דוחק. לכן נראה דיש נ"מ דאם הקבלן הוא קרוב של הלקוחות או באיזה ענין אחר שהוא לא יטפל לתבוע ולהוציא מיד הלקוחות ובזה מיושב נמי הא דכ"ר בסכ"א דאין למלוה על הלוה כלום דנ"מ אם ידוע שהקבלן לא יטפל להוציא דבר מיד הלוה וק"ל:

סעיף כה

בשנים שנעשו אחראין כו' פירוש שלקחו מעות יחד מאחד וכ"א ערב בעד חבירו: אבל קבלן שנשא ונתן ביד אינו יכול לגבות מהלקוחות של הלוה כו' כבר כ"ר בסכ"א דגם בערב שנשא ונתן ביד הדין כן ואין לומר דסיום דבעה"ת נקט ושהבעה"ת ס"ל כהרמ"ה שכ"ר שם בשמו דדוקא בקבלן שנשא ונתן ביד דינא הכי דהא בבעה"ת שבידינו לא מצאתי האי סיומא דאבל קבלן כו' ע"ש שער ל"ה סוף דין א' עכ"צ לדחוק ולומר דדברי רבי' הן וכתבו משום סיפא דאם אין נכסים לקבלן דחוזר על הלקוחות דשם בקבלן הוא רבותא ודוק. והא דכתב דאינו יכול לגבות מהלקוחות ולא כ' רבותא דאפילו מיד הלוה אינו יכול להוציא י"ל משום דאיירי לפני זה בלוה דמכר כל נכסיו ועוד דמבנ"ח דלוה אין נ"מ. דהא אף אם גבה מהקבלן הקבלן יחזור על הלוה משא"כ מלקוחות דאין הקבלן [חוזר עליהם] אא"כ ימסור לו (הלוה) [המלוה] השטר חוב דרך קנין ועוד דאין חידוש בזה דהא גם בערב בלא קבלן אינו חוזר על הלוה אלא משום לקוחות דסיפא נקט וכמ"ש שם ודוק.

סימן קלא

סעיף א

תשובה לרב אלפס ערב שנתפייס כו' כ"כ בעה"ת שער ל"ה בשם הראב"ד ושם כ' הדין אערב קבלן והוא קצת רבותא לענין החזרה והרי"ף כ' אסתם ערב ובו נכלל ג"כ קבלן ויש בו רבותא ג"כ לענין לאחר מתן מעות דאפילו סתם ערב אינו יכול לחזור. וגם הרשב"א בתשובה הביאה ב"י במס"ב בסימן קכ"ט כ"כ אערב ואקבלן וכן הוא פי' דברי רבינו: ומ"ש קודם שיתן המלוה המעות כו' יש לדקדק [מזה] דכל זמן שלא נתן המעות אע"פ שנתן שטר על נפשו להיות מחויב להלוות לו והערב נתן כתב אנפשיה להיות ערב על ההלואה אפ"ה יכולין לחזור דאל"כ למה כ' האי קודם שיתן המעות כיון שכבר כ' חוזרני בי קודם ההלואה וק"ל: ומ"ש אבל לאחר מ"מ שצריך קנין והמעות כבר נתונים כו' זה תלוי בזה כיון דהמעות כבר נתונים מש"ה צריך קנין ולא בא אלא לומר כיון שלא נשאר שום מעשה לומר שסמך עליו הערב בשעת קניינו שהרי המעות כבר נתונים קודם קניינו מש"ה אין לאחר הקנין כלום משא"כ כשהערבות והחזרה היתה קודם מתן מעות דאף ע"פ שקנה מיד הערב מ"מ הקנין לא גרם השיעבוד להערב כ"א מה שילוהו על אמונתו והרי יחזור בו קודם שהלוהו וק"ל. ומש"ר בקודם מתן מעות ב"פ אפילו קנו מידו י"ל דמתחילה קאמר דאין הלוה יכול לבוא עליו מצד הקנין ואח"כ אמר דגם המלוה אין יכול לבוא עליו מצד הקנין אם לא שמע אליו ונתן המעות. והיותר נראה דמש"ר אם לא שמע

אליו המלוה ונתן המעות אפי' קנו מידו דאמלוה דסמיך ליה קאי וקאמר דאפילו קנו מידו דמלוה להלוות אין המלוה יכול לומר הייתי מוכרח להלוות מאחר שקני מידו וכדברי תשובת הרשב"א הנ"ל שכ' אע"פ שקנו מידם ומשמע דגם אהמלוה קאי ואף דאין המטבע נקנית בחליפין י"ל דבכה"ג דהלוה שיעבד לו נכסים בקנין והמלוה מקנה בק"ס מעותיו תחת נכסיו ששיעבד לו חל הקנין לולי שחזר בו א"נ שנתחייב לו בק"ס ושיעבד לו כל נכסיו עד שילוה לו המנה דבכה"ג חל הקנין וכמ"ש בסי' ר"ג ע"ש אלא שצ"ע אם בכה"ג יכול לחזור בו ועד"ר:

סעיף ב

כתב הרמב"ם כו' בפכ"ו ממלוה כ"כ: ומ"ש או שאמר הערב ללוה אתה הרשיתני לערב אותך וליתן כ' וליתן משום דהרמב"ם לטעמיה דמצריך שיאמר לי ושיערב וישלם עבורו וכמש"ר בסי' ק"ל מיהו גם להרמב"ם בהרשהו ליתן או לשלם עבורו אפילו לא הרשהו לערב עבורו סגי דהכל מודים בפריעת חובו של חבירו מדעתו דצריך לחזור לשלם לו ודוחק לחלק בין הרשהו ליתן ובין ביקש ממנו ליתן עבורו אלא אורחא דמילתא נקט דמכח דהרשה לערב בעדו הרשהו ג"כ ליתן ולשלם ערבותו. ומה שמסיק וכ' ז"ל והלה אומר מדעתך ערבת הול"ל נמי אמרתי לך לערב ולא אמרתי לך לשלם אלא חדא מינייהו נקט וק"ל: בכל אלו הטענות כו' כצ"ל בכלל בלא וי"ו: ומ"ש כשאר טענת ממון למדנו בזה דל"ת כיון דאין כאן הלואה או נתינת ממון מיד ליד לא ליהוי דינו כן לענין שבועה קמ"ל:

סעיף ג

כתב הרמב"ן ערב כו' כ"כ בעה"ת בשמו בשער ל"ה: כך אין זמנו של הערב כו' ר"ל וכל זמן שלא פרע פי' אפי' לאחר זמן ההלואה מיקרי תוך הזמן ועמ"ש עוד מזה בסמוך: ואני כתבתי למעלה סימן ע"ג ע"ש בסט"ו וי"ו וי"ז שם כ' דעת הרמב"ן דאין המלוה יכול לתבעו אף אם הוא מבזבז ושהרי"ף והרא"ש לא ס"ל הכי ושם כתבתי ישוב למה כ"כ כאן ואני כתבתי כו' כיון דכ"כ שם בשם הרי"ף והרא"ש ע"ש:

סעיף ד

ובזמן שירצה ר"ל שאינו יכול לומר ימתין לי איזה ימים עד שאוציא מהלוה אלא צריך לשלם לו מיד אם יש לו נכסים א"נ בזמן שירצה הן בזמן שהגיע הפרעון הן לאחר זמנו ואינו יכול לומר למה לא תבעתני בזמן הפרעון גם ר"ל בזמן שירצה אפילו הלוה במדה"י: בין שהוא במדה"י פי' כשבא המלוה להפרע הלוה הוא במדה"י אין בית דין יכולין לומר למה לא תבעתו בסוף זמן השטר שהיה הלוה כאן בפנינו וכן הלקוחות שקנו אח"כ אינן יכולין לומר אנן סברנו שכבר נפרעת מחובך בזמן השטר ולכך לקחנו ממנו כמש"ר

לעיל בסי' צ"ח וק"ל: ונראה שאם תובע כו' פי' ואף ע"פ שאינו מבזבז נכסיו ולאפוקי מהרמב"ן שכ' בבבא ראשונה שכל זמן שלא פרע בשבילו מיקרי להערב תוך זמנו וא"כ ממילא כשתרויח המלוה להלוה הזמן ואין הערב פורע בשבילו אין הערב יכול לכפות הלוה להוציאו מן הערבות. והא דלא כ"ר האי ונראה שאם כו' מיד לעיל אבבא קמייתא דהרמב"ן משום דקודם שידענו דביד המלוה להרחיב זמן להלוה בע"כ של הערב אין נ"מ בזה דיכול הערב לכפות הלוה בזמנו להוציאו מהערבות דבלאה"נ יפטור מהערבות והיינו שיתרה בהמלוה לגבות חובו מהלוה בזמנו ובאם לא שיהא פטור מהערבות וק"ל. וגם ניחא לרבינו לכתיב האי ונראה כאן דאיירי בהדיא בלאחר זמנו משא"כ לעיל שאינו כ"כ בפירוש אלא נלמד ממ"ש עד לאחר שפרע וק"ל:

סעיף ה

תשובה לרי"ף ישראל שהיה ערב כו' כ"כ בעה"ת שם בשער ל"ח בשם הראב"י: וא"ל היה ערב בשבילי לזה ל' לזה דפי' הרמוז משמע שהיו הערב והמלוה יחד וזהו שמסיק וכתב בטענות הערב שכבר ראית סרבנותי דמשמע דהיו משעה ראשונה יחד: שכבר ראית סרבנותי כו' סרבנותיה ראה במה שא"ל ואיני עושה שום ערבות דל' ואיני משמע כלל לא אפי' לא היה שבת והבנתו שאינו רוצה רק שהתנצל מן נפשו לתלות באיסור שבת ואינך יכול לומר שסברת שדעתי להיות ערב אם לא היה איסור שבת גם י"ל דה"פ ראית סרבנותי והבנת אותו ממה שתליתי מניעת הערבות באיסור שבת שהרי באמת אין בו איסור שבת ובפרט בעוד בין השמשות. והשיב הדין עם הערב מאחר שלא פירש ערבותו. מה שא"כ בתשובת רש"י שאחר זה ששם פי' ערבותו וק"ל: חייב הערב לסייעו להוציא החוב מיד העכו"ם כי' משום דמסתמא לא יעיז העכו"ם נגדו מאחר שעשה לו טובה:

סעיף ו

תשובה לרש"י ישראל כו' גם זה כתב בעה"ת שם שער ל"ה: והוא כבר הודה לעכו"ם שיחזיר כו' יש לדקדק מזה דאם לא הודה לו כבר היה צריך להשגיח בהתראתו ולומר לעכו"ם איני נותן מעותי על הערבות או אני צריך למעותי ועיין בש"ע דשם השמיט להאי טעמא והוא כבר הודה וכו' ועמ"ש שם בסמ"ע:

סעיף ז

שאלה לא"א הרא"ש ז"ל ראובן חכר כו' בכלל י"ח סי' ו' ז' ע"ש: וא"ל לא היה לך לפרוע כי כבר פרעתיו ר"ל היה לו לדחותו זמן מה ולומר תן לי זמן מאחר שאיני אלא ערב ואיני יודע אם פרע לך החייב או לא ובתוך הזמן אודע האמת או אביא החוכר לדין וכמו שהדין בדינינו ושמעון השיב לו הוצרכתי לפרוע לו כו' כי גם ידם תקיפה עלינו

ועל דתינו ואף אם שגם בזמנם היה דינם לתבוע להלוה תחילה וכמ"ש בס"ס ק"ל היינו כשהוא בביתו ולא כשהלך למרחקים גם אין נותנים זמן על שטר והסכים הרא"ש עם טענת שמעון מאחר שידם תקיפה כו' והשתא א"ש מ"ש בס"ח בסמוך כי ידם תקיפה וצריך ליתן כל מה שתבעו כפי שורת דינם והיינו כמ"ש. וגם לפי גירסת ספרים שלנו י"ל עד"ז וק"ל: כל זמן שלא הנחת בידי שטר הפרעון והנחת בידו עיקר השט"ח כצ"ל וכן הוא בספרים מדויקים ובתשו' הרא"ש כתב או שלא לקחת מידו עיקר השט"ח וגם נוסח זה א"ש. ולא כאשר נדפס בדפוס ב"י או שהנחת דמשמע מל' או שהנחת דא"ל לאחר שפרעו ולקח מידו דהפרש השובר היה ליטול מידו גם השט"ח וע"ז אמר ל' או ור"ל דאפילו אם הניח בידו שטר הפרעון אכתי לא הו"ל להניח ביד העכו"ם עיקר השט"ח כי שמא יאמר העכו"ם סטראי נינהו זה שקבלתי מידו דאכתי לא א"ש מ"ש ל' או שהנחת כו' בתרי בבי אלא הו"ל לקצר ולומר כ"ז שהנחת בידו השט"ח וק"ל:

סעיף ט

או שכתב בשטר ביני שיטי כו' כצ"ל שכתב בלא וי"ו ולא שכתוב בוי"ו דאעכו"ם הפרש קאי וקאמר דצריך שהיה ביד שמעון כ' מיוחד מהפרש כמה קיבל ממנו או שיכתוב העכו"ם כמה קיבל ביני שיטי. וכ"כ שם בתשובה בסוף דין ז' ז"ל והבירור שיברר שמעון מה שנתן ע"י פתקא העכו"ם הניכרת שקיבל ממנו כך וכך או שכתוב בשטר ביני שיטי עכ"ל. ש"מ דאעכו"ם דלעיל מיניה קאי ושם א"ש ל' שכתוב דאכך וכך הנ"ל קאי משא"כ בדברי רבינו דמסיק וכתב שפרעו כך וכך ואם לא תגיה בדברי רבינו עכ"פ צריך שיהיה הכתב שביני שיטי ניכר דלא הוי כתיבת ידו של שמעון שמא זייפו וכ' יותר ממה שיתן לו וא"כ הו"ל להרא"ש לפרש שאותו הכ' יהיה ניכר מש"ה נראה דצ"ל שכתב בלא וי"ו וק"ל:

סעיף יא

כתב הרמב"ם ראובן שמכר כו' בפכ"ג ממלוה כ"כ. גם כל מש"ר בשם הרמב"ם אחר זה בסי' זה הוא שם בפכ"ה ע"ש ועד"ר: שלא על אמונתו כו' פי' וטעמא דערב משתעבד הוא משום דכיון דעל אמונתו הלוהו גמר ומשעבד נפשיה: ואם קנו מידו לשלם דמי המכר בכל עת שיתבענו דקדק לומר דמי המכר ולא דמי הקרקע גם דקדק לומר בכל עת משום דלא מיירי שקנו מידו שכשתלקח הקרקע ממנו יתן לו דמיה דבכזה אינו מועיל הקנין כנ"ל אלא מיירי שקנו מידו שבכל זמן ועת שארצה לבטל המכירה תחזיר לי מעותי אפילו אם לא יהיה מי שיטרוף הקרקע ממני. ובזה שייך לומר שיחזיר לו דמי המכר כמה שנתן בעדה ולא כפי שוויה של הקרקע שתהיה אז בשעת שיחזור בו ומש"ה כ' הרמב"ם דבזה ודאי אין אסמכתא וחייב שמעון. וכ' המ"מ ז"ל הצריך רבי' ז"ל לזה קנין

לפי שהוא אצלו כערב לאחר מתן מעות לפי שמעות אלו לא ניתנו על דעת לגבות עכ"ל: שאין באחריות כו' ובהשגות שלפנינו נדפס שאין בערבות משום כו' והיא היא דה"נ קאמר שאין בערבות זה שהיה עבור אחריות השדה אם תוציא מידו משום אסמכתא וטעמו כמ"ש בסמוך סט"ו דל אסמכתא מהכא כו' ע"ש:

סעיף יב

נתערב לוי בשבילו שכשתבוא אשתו שתעשה גם היא שטר עליה וא"ת מאי יועיל זה הא תוכל לומר לאחר זמן נחת רוח עשיתי לבעלי מאחר שהוא מכר תחילה וכמש"ר בא"ע סימן צ' ודוחק לומר דמיירי דהשדה היה מנכסי מלוג שלה דמהני וכמ"ש שם. ואין לומר שדעתו היה שלאחר שתעשה אשתו שטר על נפשה יחזור בעלה לעשות לו שטר מחדש והו"ל אשה והדר בעלה דאכתי תתנצל לומר כששמעתי וראיתי רצון בעלי שמכר הוצרכתי ג"כ להסכים ולעשות שטר עלי. וי"ל דבלאה"נ קשה מאי מהני קנין מכירה והלואה בזמנינו שנוהגין להקנות אשה והדר בעלה אכתי הו"ל כמכירה או לוו שניהן יחד דלא מהני מטעם הנכתב לעיל דתוכל לומר לעשות רצון בעלי הוכרחתי להסכים וע"כ צ"ל דה"ט כיון דנוהגין לכתוב בשטרי מכירות והלואות אחריות נכסים מש"ה מהני וכמו שכתב רבינו שם בא"ע ומטעם דכולי האי לא עבד לנחת רוח אם כן יש לומר דהכא נמי הוה בכה"ג ותו אין צ"ל דדעת הבעל היה לעשות לו אח"כ על נפשו שטר חדש וק"ל:

סעיף יג

אם יהיה כך וכך ואם לא יהיה פירוש שהתנה תנאי כפול כדרך התנאים להיות שאם יהיה כך ישתעבד ואם לאו לא ישתעבד ובמיימוני איתא הגי' או אם לא יהיה וכ"כ ב"י ולפ"ז צ"ל דה"פ בין שהתנאי באם יהיה כו' בין שהתנאי באם לא יהיה. אבל הוא אריכות ל' ללא צורך. ונראה שהוא ט"ס ולמחוק א' דאו ולהגיה ואם ופירושו כמ"ש ראשונה: אף על גב דבכל ערב כו' אין זה לשון הרמב"ם אלא לשון רבינו ולפרשו בא. ומ"ש בסוף אבל אם קנו מיניה מעכשיו כו' גם ז"א בהרמב"ם והבעה"ת כ"כ בשער ל"ה ז"ל אבל הני דאמרי דלא משתעבד בהו הערב דאם קנו מיניה מעכשיו משתעבד. ומה שנדפס בספרי רבינו בסוף עד כאן ט"ס הוא. מיהו יש לישבו קצת בישוב קושיא אחרת והוא במ"ש בסוף שכל קנין מעכשיו אין בו אסמכתא דמשמע דבמעכשיו לחוד נסתלקה וז"א להתוס' והרא"ש ורבינו וכמש"ר לקמן בסי' ר"ז סעיף י"ט והארכתי שם בדרישה להביא ראיות ע"ז ע"ש וצריכין לומר דבעה"ת ורבינו לשיטת הרמב"ם כ"כ דס"ל דמהני מעכשיו בלא ב"ד חשוב וכמש"ר שם בשמו. ומן הרמב"ם נשמע לסברת הרא"ש דבכה"ג כשהקנין נעשה בבד"ח וקיצר כאן וסמך אמ"ש במקומו בדין אסמכתא מש"ה כתב ג"כ עכ"ל בסוף ללמדנו דזה כתב לשיטת הרמב"ם הנ"ל וק"ל. דסמכי שלא יתקיים כו' כצ"ל:

סעיף יד

אבל אם קנו מיניה מעכשיו עמ"ש בסי' ר"ו בכללים דאסמכתא ומעכשיו גם לעיל ס"ס קי"ג כתבתי קצת מנהו ועוד ע"ל סי' ר"ז ובס"ס קצ"ה מ"ש דאין כל קנין חל משום דבשעה דהיה לו לחול כבר חזר סודר למריה דיש בו חילוקים:

סעיף טו

יש מן הגאונים שהורו שהוא חייב כ' המ"מ ז"ל לדעת הגאונים אף שלא אמר אם לא אביאנה אהיה חייב לשלם סתמא כפירושו לפי שאין אדם מוציא דבריו לבטלה ואם לא נתכוין לכך מה היא הערבות ובמה יכריחנו המלוה להביא. והראב"ד מטיל פשרה וחילק בין סתם למפרש עכ"ל: והראב"ד כתב כלומר בערבות לא שייך אסמכתא ולא כהגאונים אחרונים והרמב"ם דס"ל דאפילו אם התנה עמו בפי' אינו חייב: ומ"ש שהרי סילקו בגמרא ר"ל פ' ג"פ דף קע"ג וכתבתי לשונם בפרישה ר"ס קכ"ט ע"ש. והרמב"ם וקצת גאונים ס"ל כיון דערבות גופא חידוש הוא אין בו אלא חידושו דהיינו כשערב לגופו דהלוה וק"ל: ואם לא א"ל כך כו' בזה פליג אגאונים הראשונים הנ"ל דס"ל דסתמא כפירושו וכמ"ש המ"מ הנ"ל בשמם ולהראב"ד אינו חייב לשלם כל שלא פירש אלא יהיה גופו תחת גוף הלוה עד שיתפשר וע"ל סימן קכ"ט סעיף י"ד:

סעיף טז

יכתב עוד הרמב"ם כו' עד"ר: א"כ לא ברב ולא במעט פי' א"כ אם אירע ערב בכה"ג לא משערינן בדבר לומר שאם הלוה לו אח"כ הרבה ודאי לא היה דעתיה דערב על סך גדול כזה וגם לא משערינן במעט לומר שאם הלוה לו מעט ודאי נשתעבד הערב על כך וחייב לשלם כל החוב אלא אמדי' בכמה רגיל ואמיד זה להשתעבד ונראה שהראב"ד לא אלשון הרמב"ם כתב א"כ לא ברב ולא במעט דהא להרמב"ם ג"כ לא תלוי הדבר ברב ומעט מדכתב כיון שאינו יודע הדבר ששיעבד בו חל השיעבוד ומשמע אפילו במעט לא חל אלא מפני שלדעתו דהראב"ד תלוי השיעבוד באומדן דעת מש"ה כתב דלפ"ז לא תלוי הענין ברב או במעט וק"ל. והמ"מ כתב על דברי הראב"ד ז"ל וזו הפשרה אין דעתי נוחה הימנה אלא המשתעבד בדבר שאינו קצוב או שהשיעבוד חל עליו לגמרי והיה לו ליזהר או אינו חל עליו כלל שאל"כ נתת דבריך לשיעורים ומי יודע זה הערב כמה היה אומד בדעתו להשתעבד והגע עצמך שהרי אינו מכיר ואינו יודע כמה הם אמודים היוכל לטעון לא הייתי סבור שיהא אלא נ' והן אמודים למנה. ואם היה דעת הראב"ד לומר ששמין בדעת הערב כמה הוא רגיל ואמוד אף זה אינו לפי שאם אינו יודע כמה נכסים יש ללוה האומדנא בטילה ובודאי נ"ל דלא אזלינן בתר אומדנא בכה"ג לפי שאין

המלוה ולא הערב בקיאין באומדנות אלו ודעות בני אדם חלוקים בהן ודברי קצת גאונים נראים עיקר עכ"ל:

סעיף יז

וכשם שמשתעבד הערב כו' כך הוא פי' ואפי' בלא קנין וכתב המ"מ קצת סמך לזה ממ"ש בפ' אלו נאמרים ערבא וערבא דערבא והטעם בזה דאע"פ שערב הראשון אינו נותן מעות ואין השני צריך (עצמו) קנין משום דשעת שיעבודו של זה כשעת מתן מעות דמלוה דמי וכן עיקר עכ"ל:

סימן קלב

סעיף א

עבד או א"א שערבו כו' כל זה עד ס"ד כתבו הרמב"ם בס"פ כ"ו ממלוה וגם בעה"ת כתב מדינים אלו בשער ל"ה ע"ש: ומ"ש ונתחייבו לשלם אין חייבין כו' ה"ק אפילו אם הוא בענין דנתחייבו לשלם והיינו שהיו ערבים גמורים והן קבלנים או כבר תבעו ללוה ואין לו נמצא שהחוב עליהן אפ"ה אין חייבין כו' וק"ל ומקור הדין הוא מהא דאמרינן בפרק החובל העבד והאשה שחבלו באחרים פטורים אבל משלמין לאחר זמן כו' ונראה דאם ניתן לאשה ועבד ממון ע"מ שלא יהא לבעלה ולאדונו רשות בהן דמשלמים ממנו הערבות מיד וכאן איירי דלית לה ולא אמרינן דתמכור האשה כתובתה בטובת הנאה דאשה לגבי בעלה ודאי תמחול הכתובה כשתמכרנה וכדלקמן בסימן תכ"ד וקמ"ל הרמב"ם ורבינו כזה דאע"ג דאין משלמין עתה מ"מ חל הערבות ומחויבים לשלם לכשיהיה להן משא"כ בקטן וכדמסיק:

סעיף ב

ואהא דקטן פטור כתב המ"מ שם ז"ל ול"ד למתנתו שהיא קיימת במטלטלים (כמש"ר בסי' רל"ה) דהא אמרינן בגמרא דערבות יש בו משום אסמכתא אם לא משום דכיון דעל אמונתו גמר ומשעבד נפשיה ובקטן אין בו דעת לשעבד עצמו בכזה עכ"ל ולפ"ז מה שמסיק רבינו וכתב ולא בכל כיוצא בזה מיירי ג"כ דברים שיש בהן אסמכתא או כדומה לו שאין בו קנין גמור:

סעיף ג

ואשה פנויה שערבה כו' דין הלואתה נתבאר בא"ע סי' צ"א ע"ש. והכלל דבעל מחשב כלוקח בנכסי אשתו ולהכי מאן דאוזיף לה או דערבה ליה בע"פ דלית ליה קלא איהו דאפסיד אנפשיה. גובה ממה שהכניסה פי' מקרקע שהכניסה לו או מטלטלין כשהקנה להמלוה מטלטלי אגב קרקע לדינא דגמרא כדין גבייה מלקוחות מיהו נראה דגם לפי מה שתקנו שלא יגבה מלוה מלוקח אף שמשועבדים למלוה אג"ק משום תקנת השוק היינו

דוקא מלוקח אבל מיורש גובין והבעל לא עשוהו כלוקח בדאית ביה פסידא לאחריני כדאיתא בגמרא פי"נ וכתבתיהו לעיל ס"ס ק"ג ע"ש בפרישה. אבל אם לותה או ערבה אחר שנישאת אפילו בשטר אין המלוה גובה מקרקעות שהכניסה לבעל שהרי קנין בעלה קודם להלואתה אחר שנישאת לו עד"ר:

סעיף ד

כתב הרמב"ם שנים שערבו כו' כ"כ בפ' כ"ה ממלוה ועיין בהמ"מ שם מ"ש בשם הרשב"א וע"ל סימן ע"ז מש"ש:

סעיף ה

כשיפרע המלוה יודיעו כו' שם במיימוני איתא הגירסא כשיפרע למלוה יודיעו על החוב איזה משניהם הוא פורע כדי שיחוור עליו עכ"ל. ובין כך ובין כך נראה דה"פ דמאחר דביד המלוה לגבות מהערב הכל אף אם נתרצה לקבל ממנו עתה החצי מ"מ הברירה ביד המלוה לומר בשביל פ' אתה פורע ועליו אתה חוזר ואני אחזור לגבות המותר מהשני שהוא בטוח בעיני יותר וק"ל וידעתי גם אני דמשמעות הלשון הוא להיפך דהערב יודיע להמלוה אבל א"א לפרש כן וכמ"ש בדרישה ע"ש ומה שקיצר וכתב יודיעו משום דאדלעיל מיניה קאי דב' שערבו לאחד קאמר דהמלוה יפרע מאיזה מהן שירצה וע"ז מסיק וכתב כשהאחד נתערב לב' ונפרע מהערב בהמחצה ואז ג"כ ידו על העליונה לחשוב הפרעון על איזה חוב שירצה ועל המלוה להודיעו כו'. ולפי גירסת ספרי רבינו שכתב בהן כשיפרע המלוה נוכל לומר תיבת המלוה אדלמטה קאי וה"ק כשיפרע הערב או המלוה יודיעו להערב ובש"ע בס"ס וה כתב נמי המלוה ובסי' ע"ז כתב למלוה ע"ש ועד"ר. ומיהו פי' זה קצת דחוק מאחר דלא נזכר פריעת חציה אלא כשיפרע וסתם פריעה משמע בכולה. ועוד דלפי פי' זה אין לזה הדין שייכות לדין שכתב לפני זה שיוכל לגבות כולו מאיזה שירצה. לכן היה נ"ל לפרש דברי הרמב"ם הללו ע"פ מש"ר בשמו בר"ס ע"ו דס"ל דבשנים לוו מא' הרשות ביד המלוה להיות נפרע מאחד מהן מאיזה שירצה כל החוב. וקאמר כאן דאם שנים לוו מא' ואחד ערב בשביל שניהן דאם אין ללוין ממה לפרוע והוא נפרע כל החוב מהערב אז המלוה יודיע להערב אם פריעה זו שנפרע ממנו היה בשביל שני הלווין והערב יחזור על שניהן להוציא (מ"מ א') [מכ"א] החצי או אם היה דעת המלוה להיות נפרע מאחד מהם כל החוב אם היה בידו ועתה נפרע מהערב בשבילו והערב חוזר עליו לבדו. ובזה נתיישב ג"כ הקושיא השניה דיש להדינים שייכות זה לזה משום דגם דין שני הוא מכח שיכול המלוה לגבות כולו מאיזה לוה שירצה וס"ל דדין ב' לווין וב' ערבים דין א' להן בזה אלא שכאן דאיירי בהלכות ערבות התחיל וכתב דינו בב' ערבים וק"ל: וכ"כ הרמב"ן כו' בס"ס זה כ"ר דעת הגאונים וכתב על דבריהם שהן

נוטין לדברי הרמב"ם כו' ומדכ"כ בהמסקנא נראה דס"ל כהרמב"ם וכן מוכח מתשובת הרא"ש הביא רבינו בסי' ע"ז ס"ט שכתבתי שם בשני ערבים ופטר המלוה לא' מהן דגובה כל החוב מהשני ואם איתא דאין על כ"א לפרוע הכל למה יפרע השני כל החוב הא איהו דאפסיד אנפשיה במה דמחל להשני ודוק. ועיין בסי' ע"ז שהארכתי מזה שם וכתבתי גירסות מחולפים בדברי הרמב"ם בשנים שלוו אי יכול לגבות מא' מהן הכל ע"ש: ואם אמר ממי שארצה כו' נראה דאפי' להחולקים בסי' קכ"ט סי"ו בערבות ואמרו דאפי' אמר ממי שארצה אפרע ויש נכסים ידועים להלוה דצריך לתבעו להלוה תחילה מודים בשני ערבים ודוקא בלוה שגוף החוב מוטל עליו אמרוהו וק"ל: פרע א' מהם כו' פי' בין שפרע ע"פ הדין לכל מר כדאית ליה דהיינו להרמב"ם בכל ענין ולהרמב"ן באמר ממי שארצה אפרע או שלא היה השני במדינה בין שפרעו מעצמו כולו: או בהתקבלתי כו' חוזר ותובע מחבירו חלקו כו' קמ"ל בזה דלא א"ל הרי לא ערבת עבורי אלא עבור הלוה ערבנו שנינו ולא אשלם אלא השליש וכמש"ר האי טענה ודחיית טענה בסי' ע"ז ס"ד או יאמר מולך גרם שתבעו ממך או למה פרעת ובטוען פרעתיך לא מיירי כאן ודוק לעיל סי' ק"ל סעיף ג' ד' ובדרישה סי' זה ועד"מ:

סעיף ו

וזה נוטה לדעת הרמב"ם כו' פי' שהרי כתב יכול המלוה לתבוע כל הממון מהשני ועד"ר:

סימן קלג

סעיף א

כל דבר המיטלטל כר נאמן המוחזק לומר מכרתו לי כו' כלל הדברים הללו דבדברים העשוים להשאיל ולהשכיר או שראו עדים שמסרו לידו בשאלה בפקדון כשלא ראו אותו בידו קודם תביעה אע"פ שאחר שמראהו בב"ד ומכירים אותו העדים שהוא של התובע אפ"ה נאמן לומר לקוח היא בידי במגו דלהד"ם ובאינו עשוי להשאיל וגם אין עדים איך שבא לידו נאמן בלא מגו דאמרינן ודאי לקח דאל"כ מטלטלי ראובן מאי בעי ביד שמעון וכן לטענת החזרתי א"צ מגו ומש"ה לא הזכיר רבינו שום מגו בטענות הללו בסא"ב אבל לטענת לקוח והוא עשוי להשאיל או שיש עדים שבא לידו בתורת שאלה או שכירות דליכא טענת בידו מאי בעי לזה בעינן מגו דהחזרתי ואי איכא עדי מסירה ועדי ראיה תו ליכא מגו וכמש"ר בסמוך ס"מ ומש"ר בס"ח בד"א בדברים שאינם עשוים להשאיל כו' קאי אבבא הנזכרת בדברי רבינו בסס"ה והיינו דלא מסר לו בעדים וראו אותו עתה

בידו וכדדייק לישנא דבד"א כו' ורבינו לא זא"ז קאמר ובזה נתיישב למה כ"ר הני דינים בג' בבות זא"ז וכנ"ל ולא כללינהו יחד ודוק:

סעיף ב

לפיכך אם טוען המוחזק משכון הוא כו' פי' כמו שנאמן לטעון עליו שלקחו להחזיק בגוף החפץ כן נאמן לטעון משכון הוא בידי אע"ג שמודה שגוף החפץ אינו שלו במגו דאי בעי היה טוען לקוח הוא בידי. ומ"ש שנאמן בשבועת היסת כדפרישית לעיל ר"נ בסי' ע"ב סי"א כ"כ לדעת הראב"ד אבל כתב שם ג"כ שהגאונים ס"ל דצריך לישבע בנק"ח וכבר הוכחתי שם שהרא"ש ורבינו ס"ל כוותייהו. דהגאונים ולא בא כאן אלא לומר דמהני מה שהוא מוחזק גם להיות נאמן לטעון שהוא משכון בידו אע"פ שהוא מודה שאינו שלו להגדיל הרבותא כתב דאפילו בשבועת היסת איכא מ"ד שהוא נאמן דומיא דלוקח וכדי שלא נבוא לטעות ולומר דס"ל הכי לדינא מסיק וכתב כ' הרמב"ם אע"פ כו' נשבע בנק"ח והו"ל למכתב והרמב"ם כתב אלא משום דאין כאן מקומו וכבר כתבתי הפלוגתא במקומו בסי' ע"ב לא דקדק כאן ועד"ז כתב הב"י. והיותר נראה דהפלוגתא רימז במ"ש כדפרישית לעיל ולא כ"ר הנאמנות בשבועת היסת אלא להגדיל הרבותא וכמ"ש ואח"כ מביא דברי הרמב"ם ללמדנו דאפילו אם לא טען שהוא משכון בידו אלא שנתחייב לו בשום צד ואח"כ בא זה הטלטל לידו ותופסו עד שיפרע לו כך וכך מה שנתחייב לו דגם בזה נאמן בנק"ח מש"ה לא כתב והרמב"ם כתב בלשון פלוגתא דבכה"ג דלא בא לידו בתורת משכון י"ל דכ"ע מודים דצריך לישבע בנק"ח. ובזה נתיישב למה כ"ר דין זה בשם הרמב"ם ולא כתב בשם הגאונים וכמ"ש לעיל בסי' ע"ב ודוק ועד"ר ופרישה לעיל סי' ע"ב: וכתב הרמב"ם אע"פ כו' כ"כ בר"פ ח' דטוען בדין חזקת מטלטלים:

סעיף ג

וכתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה שאם טוען נתחייבת כו' בכלל ע' דין ה' כ"כ וכבר כתבו ג"כ רבינו לעיל בסי' ע"ב סט"ו ע"ש והא דכ' לעיל ר"ס ע"ה בשם הרא"ש דא"צ לברר דבריו ע"ש מ"ש דלק"מ:

סעיף ד

ואפילו אם המערער מסר החפץ להמחזיק בעדים פי' אפילו מסרו לו לפקדון וכדמסיק שהמפקיד לחבירו בעדים כו': או לקוח הוא בידי במגו כו' וה"ה דיכול לטעון משכון הוא בידו שהלויתי לך עליו אחר שבא לידי בתורת פקדון ונאמן במגו דהתזרתי לך. וק"ק למה הוא נאמן לומר לקוח הוא במגו דהחזרתי הא אם היה טוען החזרתי לך היה צריך להזהר שלא יראה מתח"י לעולם לכך ניחא ליה לומר לקחתיה ממך ואין לומר דה"ק דנאמן לומר לקחתיה ממך בעודו בידי או שהפקדתו בידי במגו דהיה יכול לומר קניתי

ממך אחר שהחזרתי אותו לידך שהיה נאמן אף שרואים בידו עתה דהא גם בזה לא היה נאמן דהא בטענת לקוח זו בעינן מגו כיון שמסרו בידו בעדים ואין לו מגו אלא אי בעי היה אומר החזרתי לו לחוד והדרא קושיא לדוכתא דאין זה מגו די"ל דטוען לקוח כדי להראות לעין כל. לכן צ"ל דטענת לקוחה היא גרועה מצד אחד מטענת חזרה דאילו חזרה דכל מה שהופקד ביד חבירו לחזרה קאי משא"כ טענת לקוחה היא בידי דהוא ענין אחר דפקדון לאו למכור לו קאי ומש"ה מחשב טענת חזרה למגו וק"ל. ובזה מיושב נמי מש"ר בסי' קל"ד ס"ב דאם לא ראו עתה בידו נאמן לטעון לקוח במגו דלהד"ם כו' דק' מאי מגו הוא והרי לא ניחא ליה לטעון לקוחה בידו כדי להראותה וא"א ליישב אם לא בדרך זה משום דלקיחה טענה גרועה מאחר שידוע שבא לידו בתורת אומנות מי יאמר שלקח משא"כ במגו דלהד"ם וק"ל ע"ש:

סעיף ה

במגו שהיה יכול לומר נאנסו כו' כ"כ גם הרא"ש בפח"ה בשמעתתא דאומן ע"ש וקמ"ל דלא אמרי' דהי"ל מגו כמגו במקום חזקה ועדים דמסתמא אינו עובר אדעת המפקיד שא"ל אל תחזירהו לי אלא בעדים גם ל"ל להחזירו לו בלא עדים ולהביא נפשו לש"ד קמ"ל דאפ"ה נאמן במגו אבל בהלואה כה"ג אינו נאמן כמ"ש בסימן ע' ס"ה דבלוה לית ליה מגו דהא חייב באונסים וק"ל. ואע"כ שטענת נאנסו טענה גרועה היא דלא שכיח וכמש"ר בסימן ק"ח ס"ז מ"מ טענת החזרתיו ג"כ טענה גרועה היא דהוי העזה לכן נאמן במגו. והא דאינו נאמן בשבועת היסת במגו דאי בעי אמר החזרתיו לך בפני פלוני ופלוני והלכו למדה"י או מתי דהיה נאמן כדמסיק רבינו דהא כבר כתבתי לעיל סי' ע' בשם הרא"ש במגו גרוע כזה (דאמרי אינשי הרוצה לשקר ירחיק עדיו) לא אמרינן ע"ש לכך לא נאמן במיגו דטען כן אם לא שיטעון כי דהחזרתי כו' דכיון דטען כן שומעין לו אע"פ שהיא טענה גרועה וכנ"ל. ונראה דדוקא קאמר דנאמן לומר החזרתיהו לך במיגו דנאנסו אבל איני נאמן לומר לקחתיהו במיגו דנאנסו דכל האומר אל תחזירהו לי אלא בעדים הרי גילה דעתו שאינו מאמין לזה שהוא בידו בטענתו כ"א בעדים אפילו בחזרה דאינה בעינה כ"ש בטענתו לקוחה היא בידי דהיא בעינה ולא מהני ליה המיגו דנאנסו כ"א לטענת חזרה דאינו לפנינו דהיא מעין טענת נאנסה וק"ל: ואם טוען החזרתיו לך בפני פלוני ופלוני כו' אבל אם אמר בפני עדים סתם ל"מ וכמש"ר בשם הרמ"ה סימן ע' ע"ש בסי"ז: נשבע היסת ונפטר וכן הוא הסכמת הרא"ש ורבינו לעיל שם סי' ע' דלא כהרי"ף ורבי ישעיה דחולקים שם בהלואה ושם נתבאר דכשאמר אל תחזירהו לי אלא בפני פלוני ופ' גם להרא"ש אינו נאמן ל מר מסרתי לך בפני אחרים עד שיאמר החזרתי לך לפני

אותן פלוני ופלוני ומתו או הלכו למדה"י וע"ש וה"ה כאן אינו נאמן אלא בש"ד ובמיגו דנאנסו: ואם לא מסרו בעדים אפילו אם ראו אותה עתה בידו כו' פי' עתה סמוך לירידתו לדין באופן שאינו יכול לטעון החזרתים ועמ"ש ברה"ס:

סעיף ו

וגם ראו אותו עתה בידי אז איני נאמן לומר לקוח כו' כ"ש דאינו נאמן לומר החזרתיו לך דהא ראו אותו עתה בידו וכ"ש דאינו נאמן לומר החזרתיו לך ביני ביני ואח"כ לקחתי ממך וכשראו עדים עתה בידו שלו ראו דהא אינו נאמן לומר לקחתיה אם לא במיגו דהחזרתיו והרי ראו בידו ואינו נאמן בטענת חזרה לחוד וק"ל:

סעיף ח

אבל בדברים העשוים להשאיל ולהשכיר כו' בפ' כל הנשבעין (שבועות דף מ"ו) מימרא דרב הונא בר אבין ושם דרבא אפיק בכה"ג אפי' מיתמי וע"ל סי' ע"ב:

סעיף ט

וכתב הרמב"ם הורו הגאונים כו' בפ"ח מהלכות טוען כ"כ בשם הגאונים ועד"ר: שצריך לישבע היסת לפי שטוענים ליורש פי' כמו שאם היה אביהן קיים והיה טוען ברי שלקוח הוא בידו היה מזקיקו להמערער לשבועת היסת כן אנן מזקיקינן להמערער שבועת היסת בטענת שמא שטוענין הן:

סעיף י

כיון דמטלטלי לאו בני שטרא נינהו כו' פי' מטלטלים א"צ לכתוב שטר וראיה על שקנאו דכיון שהם נמצאים בביתו הוא נאמן לומר שלקחן ממנו (משא"כ בקרקע דאין שייך ביה לומר שעומד ברשותו) וקאמר דבדברים העשוים להשאיל ולהשכיר שאין מהני לו המציאה בביתו לטעון שקנאו ל"מ ליה גם חזקת ג"ש דהא גם בקרקע ל"מ חזקת ג"ש אלא הימנוהו ליה בטענותיה שטוען שטר ראיה היה לי ואבדתיהו ובמטלטלים שאין דרך לכתוב עליהן שטר אין בידו אלא טענת חזקה וחזקה גרידא לאו מידי היא וזהו שאמרינן בכל מקום חזקה מכח שטרא קאתיא ר"ל החזקה אינו מהניא אלא עם טענת שטרא היה לי ואבדתיו וק"ל: וכ"כ הר"ר יונה כו' ר"ל כ"כ לדינא אבל לא מטעמיה וע"ל בסימן קל"ה שם נתבאר דרבינו ס"ל כטעם רבי' יונה ולא כטעם דב"ה ויש ביניהם נ"מ לדינא וע"ש מ"ש עוד מזה:

סעיף יב

כאשר יתבאר בהלכות גניבה ע"ש בסימן שנ"ו גם לעיל בסימן צ' ע"ש:

סעיף יג

כתב הרמב"ם מי שהיה בידו דברים כו' בפ"ח מהלכות טוען כי' וכ' המ"מ שדין זה הוא כשלא יצא לו שם גניבה בעיר והבעלים אין טוענים השאלתיו או השכרתיו לאותו פ'

אע"פ שאם היה טוען כן היה נאמן השתא שטוען גנובין אינו נאמן דאחזוקי אינשי בגנבי כו' עכ"ל ורבינו לא הבין דברי הרמב"ם כן שהרי כתב כיון שהמערער טוען שהשאילם לאותו פ': שאדם עשוי למכור את כליו כצ"ל ולמחוק כל וכן הוא שם במיימוני: אני השאלתים כו' מוציאין כו' פי' ואית ליה עדים שיודעים שהיו שלו וכמש"ר בס"ח דאל"כ היה זה נאמן במיגו דאינם שלך. וא"ל דשאני הכא דקאי אירישא דמיירי שהוא הודה שהיה שלו דמ"מ יש לו מיגו דאי בעי לא הוה מודה וכן משמע בסימן קל"ד: אפילו אם היה אותו כו' לא היה נאמן פי' לפי שאמרינן לו הבא עדי מכירה אף לוה נאמר לא היה לך לקנות ממנו מאחר שאתה ידעת שהם של פ' זה עד שבירר בעדים שקנהו ומש"ה אפילו מעותיו שהוא אומר שנתן בעדן א"צ להחזיר לו משום תקנת השוק דלא היה לו לקנות: כיון שהמערער טוען שהשאילם או השכירם לאותו פ' כבר כתבתי שהמ"מ כתב דמיירי שטוען שגנובין הן מאתו ועד"ר. ולפי מה שפי' רבינו לדברי הרמב"ם דלא מיירי שטוען גנובין הן ואפ"ה ס"ל דאין מוציאין מידו היה מצ"ל ליה מ"ש זה מהא דאיתא בגמרא וכתבו רבינו בסי' שאחר זה בס"ג בטלית היוצא מיד אחר וטוען שהאומן מכרה לו ואמר לי שאתה מכרת לו דאינו נאמן דמ"ש כלי ביד אומן ומ"ש דברים העשוים להשאיל ולהשכיר ביד כל אדם אלא [די"ל] מכח (קנס) [קושיא] זה פשוט בעיני רבינו שאינו נאמן בדברים העשוים להשאיל מש"ה הקשה על הרמב"ם בקיצור וק"ל.

סימן קלד

סעיף א

אומן בדבר שהיא אומן כו' עד"ר: שאפילו לא נמסר כו' כלומר משא"כ באחר וכמו שכתב רבינו בריש סימן קל"ג: ומ"ש רבינו אפילו אם מסרו לידו סתם כ"כ התוס' והרא"ש שם. ור"ל שמסרו לו בפני עדים סתם וסד"א כיון דנתנו לו סתם ודאי כבר לקחו ממנו במעות ועכשיו הביאו לו ונתנו לו קמ"ל. ומפני שיש סברא ג"כ איפכא כתב בתחילה אפילו לא נמסר לו בעדים ולא כתב אפילו לא נמסר לו בעדים לתקן הכלי דמשמע דאם היה מוסר לו בעדים אפילו סתם פשיטא דלא הוה באמן לומר שקנהו ממנו והוא מל' הרמב"ם פ"ט דטוען וכתב רבינו ל' שניהם לרבותא וק"ל:

סעיף ב

ואע"פ שמסרו בעדים ואם העדים כו' כצ"ל ואם בוי"ו וכך מצאתי בשני ח"מ של קלף והאי ואע"פ כו' אדלעיל קאי וה"ק אבל אם לא ראו אותו בידו נאמן לומר לקוח בידו במגו דהחזרתיו ואע"פ שמסרו לו בעדים ואע"ג דכבר במה שכתב דנאמן לומר לקוח במגו דהחזרתיו לך נשמע דנאמן אע"פ שמסרו לו בעדים ועוד דא"כ הי"ל כן קודם

ונשבע היסת ונפטר מ"מ חזר וכתבו בפירוש משום דבעי למכתב עליו דעת ר"ת והרי"ף דס"ל דבמסר לו בעדים אינו נאמן לטעון לקוח הוא בידי ואח"כ מתחיל ענין בפני עצמו וכתב ואם העדים שראו החפץ כו' והוא מדברי התוס' שם בשמעתתא דאומן גבי רמאי דפומבדיתא ע"ש דף מ"ו אבל לפי נוסחת הספרים שבידינו שנדפס בהן אם בלא וי"ו (וכן משמע שהיה גירסת הב"י והש"ע) האי ואע"פ כו' אדלמטה קאי וקשה דהא לא מכיר רבינו אח"כ בשום דבר המסירה בעדים אלא תלה דבריו הכל במה שראו העדים בידו. ועוד דאף שהוא רבותא בחלוקה הראשונה לענין אם טוען לא נתתו לי דנאמן מ"מ בחלוקה השניה דאם טוען נתתו לי לתקן ולקחתיו דאינו נאמן אין זה רבותא והול"ל שם רבותא דאינו נאמן אפילו לא מסרו לו בעדים. ועוד דאיך כתב דאם טוען לא נתת לי מעולם נאמן כיון דוש עדים שמסרו לידו והן ודאי מכירין אותו דהא מדכ"ר דעדי ראיה אין מכירין משמע דעדי המסירה מכירין אותו. ועוד דא"כ הא דקאמר דאין להאמינו בטענת לקוחה היא בידי אלא במגו דלהד"ם או החזרתיו לך כו' קשה הא אינו יכול לטעון להד"ם כיון שיש עדים שמסרו לו. וא"ל שר"ל להד"ם שמסרת לי כלי זה לתקנו אלא אחר ואותו החזרתיו לך וזה של אחר הוא א"כ לא הול"ל תו או החזרתיו לך כיון דגם בלהד"ם צ"ל החזרתיו לך. ואף א"ת דר"ל דבעלמא אין לו להאמינו בלקוח אלא במגו דלהד"ם כו' אכתי קשה איך סיים רבינו שירא לומר כן שלשון כן משמע דקאי גם אטענת להד"ם. ועוד דנלמד דין זה מדמאי דפומבדיתא ושם לא אירי במסרו לו בעדים אלא בראו בידו ולא הכירוהו בטביעת עין ע"ש: אבל אם טוען נתתו לי לתקן כו' אינו נאמן קשה מ"ש דנקט רבינו הכי ולא קאמר אבל אם טוען מתחילה לקחתיו ממך אינו נאמן דהא גם בלקחתיו אינו נאמן כדמסיק שאין להאמינו בטענת לקוח כו'. ועוד דאלת"ה הו"ל למימר ברישא רבותא דבין אם אמר להד"ם בין אם אמר בלקיחה בא לידי מהימן ולפי גירסת הספרים שגורסים ואף ע"פ שמסרו לו בעדים אם העדים כו' וקאי הכל יחד אמ"ש למטה מיניה י"ל דמשום דברישא כתבו לרבותא דאפילו מסרו לו בעדים לתקנו אפ"ה יכול לטעון להד"ם אגב בבא ראשונה כתב גם בסיפא אבל כבר כתבתי שאין אותה הגירסא היא עיקר ויש ליישב ולומר דרבינו ס"ל דיש בו צד רבותא דגבי אומן כיון דאורחא למיהב ליה כלום לתקנו אי טעין מתחילה לקחתי מידך בתורת קנין ודאי א"נ אפילו שהה בידו כמה שנים דאנן סהדי דמשקר דמסתמא לתקנו בא לידו. אבל אי טעין אין נתתו לי לתקוני מיהו אח"כ קניתיו והראיה שהוא בידי זה כמה שנים והוא דבר שאפשר להיות הו"א דמהימן קמ"ל רבינו דאפ"ה לא מהימן. ובזה נתיישב ג"כ לשון הרמב"ם [והש"ע העתיקו] דכתב שאין האומן נאמן לומר בא לידי בתורת מכירה

או מתנה או נתתו לי לתקן ואח"כ מכרתו לי כו' וקשה מאי או דקאמר הא כ"ש הוא וא"ל דמשום סיפא דאם לא ראה בידו דאין מוציאין מיד המוחזק נקט הכי דהא שם בסיפא חזר ונקט שטען המוחזק שמכר או נתנה לו במתנה ולא כתב שקנהו אחר שבא לידו לתקן. אלא ודאי ס"ל דשקולים הן או לומר דהא דקניתי אח"כ הוא רבותא טפי ומטעם שכתבתי ודוק:

סעיף ג

ואם הטלית כו' שם דף מ"ה דביוצא מתחת יד אחר הו"ל כאילו אין יד אומן ביניהן ובעינן ראה ומסירה בעדים וכמש"ר בסי' קל"ג: ומש"ר אבל כשטוען האומן כו' פי' כשראו אותו עדים בידו ואף שלא ראו אותו ביד האומן כיון דהוא מכח האומן קאתי הו"ל כאילו ראהו בידו וקתבעו מיד. אבל אי לא ראו בידו אף שראהו ביד האומן הא האומן היה נאמן לומר החזרתיהו כיון דלא תבעו מיד אחר הראיה אגב זה הבא מכחו יש לו האי מגו כיון דלא ראוהו בידו וק"ל: ור"ת כתב כשיש עדים כו' מפשט דבריו נראה דס"ל דדוקא שמסרו לו בעדים אז אין חילוק בין ראה בין לא ראה לעולם אינו נאמן (וכתב ראבי"ה ז"ל הטעם מפני תיקון העולם שא"כ לא היה רשאי שום אדם ליתן לאומן לתקן כו' וכ"כ המ"מ טעם דהרי"ף בפ"ט דטוען כדי שיהיו בעלי בתים מצוים אצלם) אבל אי ליכא סהדי דמסרו בידו ולא ראה ס"ל לר"ת דנאמן ולפ"ז מש"ר וכ"כ הרי"ף בין ראה כו' ר"ל בין ראה אע"ג דליכא עדי מסירה או לא ראה ואיכא ע"מ ומ"ש ואע"ג דיכול למימר להד"ם פי' שבאו לידי מידך אלא מיד אחר בא לידי היכא דליכא עדי מסירה אע"ג דישנו עדי ראיה או החזרתי לך כשיש ע"מ וליכא עדי ראיה כי אמר לקוח אינו נאמן וכן פי' הרז"ה בהדיא וכמ"ש לשונו בדרישה ואף שסתם רבינו פירוש דברי הרי"ף ז"ל ס"ל דסתמו כפירושו דאל"כ הו"ל להרי"ף להוסיף ולכתוב בין ישנו עדי מסירה וראיה בין ליכא ע"מ וראיה כלל כו' ומדלא כתב אלא בין ראה ובין לא ראה משמע דעכ"פ חד צד לטיבותא בעי' וכמ"ש בדרישה: ומש"ר וא"א כתב כסברא ראשונה ר"ל דהכל תלוי בעדי ראיה ולא בעדי מסירה וכנ"ל: ומש"ר וכן דעת הרמב"ם ז"ל שכתב כו' ז"ל הרמב"ם בפ"ט מטוען האומן אין לו חזקה בכלים שתחת ידו א' כלים העשוים להשאיל ולהשכיר וא' שאר כלים כיצד ראה כליו ביד האומן והביא עדים שהן יודעים שכלי הזה שלו והוא טוען כו' עד ויש גאונים שדנו כו' עד ודין זה הוא פלא בעיני ואחר זה מיד כתב שם הרמב"ם ז"ל לא ראה הכלי ביד האומן אלא טען ואמר כלי פ' נתתי לתקן והאומן אומר חזרת ומכרתו או בתתו לי האומן נשבע היסת ונפטר מתוך שיכול לומר להד"ם ואפילו מסרו לו לתקן בעדים האומן נאמן מתוך שיכול לומר החזרתיו כו' עכ"ל. הרי בסוף דבריו כתב בהדיא

כדעת הרא"ש וסייעתו דאפילו מסר לו בעדים כל זמן דליכא עדי ראיה נאמן האומן במגו דהחזרתיו לך והיכא דאיכא עדי ראיה אף ע"ג דלא מסר לו בעדים כלל אינו נאמן כמ"ש זה בריש דבריו וע"פ הדברים האלה נתבאר דצריכים להגיה בדברי רבינו כמ"ש וכן דעת הרמב"ם שכתב יש גאונים כו' למחוק השי"ן של שכתב ולהגיה במקומו וי"ו וצ"ל וכתב דמלשון שכתב משמע דהרמב"ם לא כ"כ בהדיא אלא שמוכח כן מדכתב דברי הגאונים וכתב על דבריהם שדין זה פלא הוא בעיני וזה ליתא דהא כבר נתבאר מדבריו שכ"כ בהדיא אלא תרתי קאמר מתחילה בא לומר דהרמב"ם כתב בהדיא כדברי הרא"ש ואח"כ בא לומר דאפילו אם יש עדי ראיה אלא שאין מכירין אותן שהן שלו אפ"ה נאמן האומן ודלא כהגאונים שס"ל דבאומן סגי בראה בכה"ג וכמו שאפרש דבריהן בסמוך וק"ל וגם הב"י כתב דצ"ל וכתב בוי"ו במקום השי"ן אלא שהב"י כתב דהרמב"ם כ"כ בהדיא והביא ריש דברי הרמב"ם הנ"ל לחוד ומריש דבריו ודאי לא מוכח כן דדילמא חדא קתני ראה בלא עדי מסירה וה"ה איפכא דאם יש עדי מסירה אף דליכא עדי ראיה ג"כ אינו מהימן וכדעת ר"ת והרי"ף הנ"ל מש"ה כתבתי דעיקר הראיה הוא מהסיפא ואפשר שגם דעת ב"י כן הוה אלא שקיצר בהעתקה ודוק: ומ"ש הרמב"ם דיש גאונים שהורו אע"פ שלא הביא ב"ה עדים שכלים אלו הן שלו כו' בדרישה כתבתי ל' המ"מ דכתב דהני הגאונים הן הרי"ף וסייעתו ולפי מ"ש דרבינו ס"ל דגם להרי"ף בעי' עכ"פ עדי מסירה או עדי ראיה עפ"ז נראה דבזה נמי איירי הגאונים וכן יש לדקדק מדכתב אע"פ שלא הביא ב"ה עדים שהן שלו ולא כתב נמי אע"פ שאין עדים שראו בידו דהתחיל בו בבבא שלפני זה ש"מ דס"ל דעכ"פ ראה בעדים בעינן ומ"ש הואיל וראה כליו ביד האומן ר"ל כדין ראה המוזכר בגמרא ובפוסקים דהיינו ראה בעדים בידו קודם שעת התביעה וכלשון ראה כלי ביד אומן שכתב הרמב"ם לפני זה דג"כ פירושו ראיה בעדים אלא שכתב הרמב"ם דלא סגי בראיית עדים לפני התביעה אלא דצריך ג"כ שהכירו אותו אותן העדים או עדים אחרים שהוא שלו וע"ז מסיק וכתב דיש גאונים שהורו דבאומן סגי כשראה בעדים בידו קודם שעת התביעה אף שאין עדים מכירים אותן שהן של ב"ה וגם ליכא עדים שמסרו בידו לתקנו אפ"ה אין האומן נאמן לטעון לקוח הוא בידו מב"ה זה ולפ"ז נוכל לומר דמ"ש אח"כ בשם הגאונים דאם הביא ב"ה עדים כי' קאי אירשא אכשהודה לו וקמ"ל דאם הביא הב"ה עדים שהיה שלו אין האומן נאמן אע"ג דליכא עדי ראיה כלל. ואי"ת הא כתב הרמב"ם ע"ז שדין זה פלא כלומר ולא ס"ל הכי משמע דאשניהן קאי ומדהביא רבינו משמע דס"ל ג"כ כהרמב"ם ולעיל בסמוך ס"ב כ"ר דאם העדים שראו החפץ אין

מכירין בודאי והוא טוען לקחתיו דאינו נאמן משום דאין כאן מגו דחזרה שירא כו'. י"ל דדוקא התם שהעדים מכירים אותו במקצת שייך לומר שירא שמת מכירים אותו לגמרי משא"כ הגאונים הללו דמיירי דאין עדי הראיה מכירין אותו כלל. אבל לפי אינך פירושים שכתבתי בדרישה דהרי"ף ס"ל דאף דאין עדי מסירה ולא עדי ראיה אפ"ה אינו נאמן לאומן עפ"ז צ"ל דגם הגאונים ס"ל הכי דאפילו ליכא עדי ראיה כלל אין האומן נאמן ולא הוצרך לכתבו דאין נ"מ בראייתן כל זמן שאין עדים שמכירין אותן שהן שלו. ומ"ש הואיל וראה כליו ר"ל שהמערער זה ראה אותן בעצמו וס"ל דהא ודאי בעינן דאז טענתו ודאית דאם לא ראה אותו בעצמו אין מחייבים אותו להוציאו וכדפירש הרי"ף למ"ש הגמרא ראה תניא וכמ"ש בדרישה עיין שם ואז לא היתה טענתו ברי כ"כ והיה אומן נאמן וקאמר דבכה"ג אין האומן נאמן לטעון לקוח היא בידו הואיל והודה לו שהיה שלו אם לא שטוען האומן להד"ם דאז כיון דאינו מודה לו וגם אין לו עדים שהוא שלו אין מציאין אותו מידו ומסיק ע"ז וכתב אם הביא הב"ה עדים שראוהו בשעת תביעה והכירו אותו שהיה שלו כו' ואדסמיך ליה קאי וקאמר דאז אף על פי שטען להד"ם (ור"ל שלא נתתו בידי לתקנו אלא שלי הוא משעה ראשונה שבא לידי או להד"ם שנתתו אתה לי אלא מיד אחר בא לידי) ואין להב"ה עדי ראיה שראוהו בידו קודם תביעה מ"מ הואיל ויש לו עדים שמכירין אותו שהוא שלו והוא עצמו ראה וטוען עליו ודאי איני נאמן וכתב ע"ז דהדין זה הוא פלא בעיניו דאף דיש לו עדים שהוא שלו מ"מ כיון דלית ליה עדי ראיה הו"ל להאמינו לומר שבתורת קנין בא לידו במגו שלא הראהו לפני ב"ד כלל וכ"ש היכא דלית ליה עדים שמכירים אותו אף על גב דמודה לו המחזיק אלא שבתורת קנין בא לידו שאח"כ קנהו מאתו נאמן דאית ליה מגו דאי בעי לא הוה מודה לו כיון דאין כאן עדי ראיה כנ"ל לפרש דברי הרמב"ם אבל דוחק לומר דגם לפי' זה מ"ש ואם הביא הב"ה עדים כו' קאי אמ"ש ברישא דמודה האומן שהיה שלו ומכרה לו דא"כ קשה מאי בעי למימר בהא הא כ"ש הוא מבבא קמייתא דקאמר דאפילו אין לו עדים שמכירין אותה אינו נאמן וגם דוחק לומר דמ"ש ודין זה פלא היא בעיני לא קאי כ"א ארישא ודוק:

סעיף ד

ירד האומן מאומנתו כו' בן האומן כו' ברייתא וגמרא שם כתבתי לשונו בדרישה ע"ש:

סעיף ה

אם בא בטענת עצמו כו' כשאר כל אדם נראה דר"ל אם אפילו לאחר מיתת אביו טען כן נאמן ואפילו בלא אשתהה בידו ואף שהב"ה טוען מאביו האומן ירשה ואני נתתי לאומן לתקנה אין שומעין לו כיון שהוא מטלטל והבן מוחזק בה וטוען ברי שמכרו. א"ל שידוע שראו כלי זה ביד אביו האומן וידוע שהוא של זה הב"ה שאז מסתבר לומר

דבעינן שאשתהה בידו זמן רב אבל רבינו כאן איירי מסתמא דלא ראו הכלי ביד אביו ומש"ה קיצר רבינו ולא כב"י ועד"ר:

סימן קלה

סעיף א

אע"פ שהמחזיק כו' על בהמה וחיה אינו נאמן מימרא דר"ל דאמר בפרק ח"ה גודרות אין להם חזקה ועד"ר בסמוך. אא"כ החזיק בה ג"ש לפי מש"ר לעיל בסימן קל"ג בשם העיטור דטעמא דליכא חזקה במטלטלים משום דלאו בני שטרא נינהו נראה דה"ה בהמה וחיה. ודוקא לטעם הר"י הנ"ל דשמא שכח למי השאילם יש לחלק ולומר דדוקא מטלטלי דמניחין בתיבה שייך לומר דשכח למי השכירו או השאילו מה שא"כ בהמה הנכנסת ויוצאת ויראה אותה לפעמים לפניו ואין לומר דגם לב"ה י"ל כיון דדרכן לצאת מהבית מש"ה ג"כ בני שטרא נינהו קצת מה שאין כן במטלטלין שמניחים בתיבה שלו שזהו דוחק וגם הרמב"ם בפ"י דטוען כתב בהמה או חיה שאינה שמורה אלא מהלכת כו' אינו נאמן כו' וגבי עבדים כתב שם ז"ל והביא זה עדים שזה העבד היה אצלו ג"ש רצופים כו' ה"ז נאמן כו' משמע להדיא דס"ל דלבהמה וחיה ל"מ חזקה עולמית. וגם המ"מ כתב שם ז"ל ומדברי בעל העיטור נראה כדברי רבינו עכ"ל: הרי לך כמ"ש שדעת העיטור כדעת הרמב"ם והעיטור אזיל לטעמיה הנ"ל. אבל דעת רבינו כדעת הר"י שכ"ר בשמו בסי' קל"ג דהא דליכא חזקה במטלטלים משום דשמא שכח כו' וזה לא שייך גבי בהמה וחיה ולפי טעם זה בהמה וחיה ועבד שוין נינהו ועד"ר שם כתבתי טעם פלוגתתן מסוגיא דגמ': לפיכך אם יש להמערער כו' ופי' כשלא החזיק בה זה ג"ש ב"י וע"ז קאי מ"ש אחר זה ואם אין לו עדים נשבע ויש לדקדק מזה הא אם עשה חזקה ואין עדים להמערער א"צ לישבע המחזיק וזהו כעין מ"ש בסמ"ע ר"ס ר"מ ע"ש: ובמקום שדרך למסור הבהמה כו' גמרא שם: כדי דמיה ובשבועה ר"ל נאמן לומר קנויה לו ובהיסת או שהזיקה ובנק"ח לדעת הגאונים ועד"ר שהוכחתי דבטוען הזיקה לו נראה דלכ"ע בעינן שבועה בנק"ח:

סעיף ב

עבד כנעני כו' משנה וגמ' שם ועד"ר: עד אחר ג' שנים כו' וכתב הרמב"ם וצריך להביא ראיה שג"ש רצופים שימש בעבד זה כדרך שהעבדים משמשים לרבם כדין חזקת קרקע וכדין שאר מטלטלים כו' כדלעיל סימן קל"ג. ושכחתו שם בגמרא יהיב טעמא ז"ל משום דאימא לא מנשיא לברא:

סימן קלו

סעיף א

מי שנתחלפו לו ז"ל הגמרא [עיין תחילת ל' הגמרא בב"ח] מ"ש רישא ומ"ש סיפא. א"ר חייא וכי אין אדם עשוי לומר לאומן מכור לי טליתי ע"כ. וכתבו רשב"ם ותוס' ואשר"י הלכך איכא למימר שהאומן מכר טלית אחד בהיה מתקן במצות בע"ה וטעה ומכר טליתו של זה ונתן לו טליתו זה מדעתו (פי' שהאומן בכיון נתנו לו) וכיון שנתנו לו מדעתו מותר להשתמש בו. שאם יעמוד הלוקח במקחו ויחזיק טליתו שנתן לו האומן פשיטא שמותר שהרי ודאי ישתמש בו שלכך לקחו וכיון שהוא ישתמש בטליתו מותר זה ג"כ להשתמש בטלית זה. ואף אם לא יעמוד הלוקח במקחו ויתחרט להחזיר למוכר טליתו (מיד קודם שישתמש ויבא המוכר ויתן לזה את שלו ויקח מידו את שלו) ויקח מעותיו. כתב הרא"ש מ"מ כיון דהמוכר מחמת דחקו מכרו אינו מקפיד אם ישתמש הלה בו כיון שהוא משתמש במעות אבל אם לא היה עשוי לומר לאומן למכור לא היה מותר מחמת שטעה האומן ונתן את של זה לחבירו דהוה כנתחלפו לו בבית האבל או בבית המשתה וסופו שיחזור חבירו את שלי לאומן ויחזור ויתבע את טליתו ואותו אחר אינו משתמש בשלו (משא"כ עתה דהבע"ה משתמש במעות ואינו מקפיד וכמ"ש) ובזה דברי רבינו מבוארים. ומש"ר תלינן שמא. לשון שאינו מדוקדק הוא דהא מכח ספק הוה אסור אלא דאנו אמרינן כיון דאומר הילך טלית סתם ודאי מכר את שלו והכי הי"ל דתלינן אדם אחר וצ"ל דה"ק אף שאינו ודאי כ"כ וכמ"ש בסיפא דכשבא הלה וטוען שלא נתתיו לאומן למכור נאמן. מ"מ תלינן לקולא בהאי שמא דקרוב לודאי הוא: ומ"ש ודוקא שנתן לו האומן כו' שם בגמרא והטעם דבאשתו ובניו אמרינן מטעי טעו וטליתו עדיין אצל האומן או אחר לקח. אבל לא במכר ואינו משתמש בו. הילך סתם כו' פירש רשב"ם דאיכא למימר דלהכי לא א"ל טליתך שאין זה שלו ומדעת נתנו לו חליפי טליתו. אבל אמר טליתך ש"מ דטעות הוא כסבור שהוא שלו ואסור להשתמש בו: ומ"ש ואם שוה יותר כשיבא בעליה כו' פי' כשלא חזר בו הלוקח ובא בעל הטלית ואינו מביא טלית של זה בידו ומבקש המותר אז הברירה ביד זה ליתן לו המותר או להחזיר לו טלית זה שנתן לו האומן וליקח מידו המעות שנתן לו האומן אבל כל זמן שלא יבא בעליה אינו מחוייב זה להדר אחריו ליתן העודף מאחר דהאומן נתנה לו מדעתו אמרינן דגם הלה סבר וקיבל המעות בעד שלו: ואם יבא כו' השתא מפרש רבינו מ"ש בברייתא הנ"ל ורבינו לעיל שיבא בעל הכלי ויטול שלו: ויאמר לא צויתי לאומן כו'. ויקח טליתו פי' ואין זה יכול לומר תן לי תחילה את שלי כי זה יאמר לו את שלי מצאתי בידך החזירם לי וחזור אתה

אחר האומן וכן בסיפא בנתחלפו לו כליו בבית האבל ולא שייך בזה תקנות השוק אלא היכא שהוציא מעות וקנה שום חפץ אבל זה הו"ל כמו נפרע בו בחובו ובהקיפו דלא תקנו בו וכמו שכתב רבינו בסימן שנ"ו:

סימן קלז

סעיף א

היורד לתוך שדה חבירו כו' עד כיון שהוא מוחזק בה בפח"ה דף ל"ג גרסי' ההוא דא"ל לחבריה מאי בעית בהאי ארעא א"ל מינך זבינתה ואכלי שני חזקה אזל אייתי סהדי דאכלה תרתי שני אר"נ הדרא ארעא והדרא פירי. א"ר זביד אם טעין ואמר לפירות ירדתי נאמן (וכתב ר"ש ותוס' דרב זביד מילתא באפי נפשיה הוא וה"ק אם מתחילה כי א"ל מאי בעית בהאי ארעא לא השיב מינך זבינתיה אלא לפירות ירדתי כדין אריס או שמכרת לי הפירות עד עשר שנים נאמן במה שאכל למפרע ובשבועת היסת דזבנה מיניה) לאו מי א"ר יהודה האי מאן דנקט מגלא ותובילא ואמר איזיל ואגדר לדיקלא דפלניא דזבין ניהלי מהימן אלמא לא חציף איניש דגדיר דיקלא דלאו דיליה הכא נמי לא חציף איניש דאכל פירי דלאו דיליה עכ"ל הגמרא. וכתבו התוס' שם ז"ל וא"ת מאי איריא כו' [עב"ח שהביאו] ועוד כתבו שם התוספות אחר זה בד"ה לא חציף איניש כו' ז"ל לאו משום דקאמר בפרהסיא איזיל ואגדור קאמר דלא חציף איניש דאפילו ללקט בצינעא נמי שייך לומר לא חציף איניש אם לא שלקטן דרך גניבה עכ"ל. ונראה דכ"כ משום דהוה קשה להתוספות מאי מייתי ראייה מהא דאר"י כו' הנ"ל דילמא שאני התם דאמר כו' והנ"י שם ג"כ הקשה קושיא זו וגם חידושי רמב"ן ותירצו בע"א (ונראה שגם הרמ"ה דכ"ר בשמו בס"ס דתורת גניבה אינו של המלקט ס"ל כתירוציה דנ"י בזה ועמ"ש בסמוך) ע"ש אבל רבינו נמשך אחר תירוצו דהתוספות וכמ"ש בסמוך ומש"ה כתבו דמדמדמה להו רב זביד אהדדי נלמד דלאו מידי תליא באמר כן בפרהסיא קודם לכן אלא אפילו לא אמר קודם לכן כלל אלא הלך ביום במקום שיש רואים ולקט פירותיו של חבירו אי לאו דקושטא קאמר דזבנה ניהליה לא היה עביד חציפות כולי האי וז"ש התוס' אם לא שלקט דרך גניבה ר"ל שלקט בלילה ובעת שאין רואין דאז אין חציפות ונראה דמ"ש התוספות ובלבד שלא יאכל דרך גניבה לא כ"כ כ"א אמה דאיירי בו בגמרא והיינו דאין הפירות מונחים ברשותו אבל אם מונחים ברשותו והוא מוחזק בהן אינו יכול להוציא מידו אפילו לקטן דרך גניבה כי דרך גניבה לא ממש הגניבה וכמו שכ"ר בסמוך. ובזה שכתבתי דברי רבינו מבוארים דמתחילה כתב דהיורד לתוך שדה חבירו וליקט כו' ור"ל אפילו ירד בגניבה אפ"ה אינו יכול להוציא מידו כיון שלקטן כבר והוא מוחזק בהו וכמ"ש התוספות זה

בפשיטות דמהניא חזקה לזה. ואח"כ כתב ואין צריך לומר אם לקטן שנים רבות כו' ורצה לומר ג"כ אף שלקטן בגניבה דלית ביה טענת דאין אדם חציף אפ"ה נאמן במיגו דלקוח ומש"ה אפילו הפירות שאינו מוחזק בהן עדיין אין מוציאין מידו במיגו כו' דדרך גנובה אינו ממעט אלא דלא הוה חציפות אבל לא חזקה דג"ש וטוען לקוח הוא בידו מאחר דמ"מ אמר אלך ואלקט אלא שלא אמר כן בפרהסיא וכדפירשו הרמ"ה. ונ"ל דרבינו ס"ל כוותי' מדהביאו באחרונה וכמ"ש פי' דבריו בסמוך. ואח"כ כתב דינא דגמרא דאם אמר אלך ואלקט כו' דאין ב"ד צריכין למנעו ואם אחר שלקטן אפילו עדיין לא הוליכן לרשותו דלית ליה בהו חזקה אפ"ה נאמן הוא נגד ב"ה לומר שמכרן לו מטעם דאין אדם חצוף. והא דכתב בהאי בבא ואם אין בעל האילן והשדה כאן ולא כתבו בבבא ראשונה ה"ט דבבבא ראשונה דאיירי דידד בתורת גניבה אף שהיה כאן הו"ל כלא היה כאן דירד שלא מדעתו גם איצטריך לכתבו בהאי בבא לרבותא דאם היה הבע"ה כאן פשיטא דלא ימחה הב"ד כיון דהוא עצמו יכול למחות ואינו מוחה ודאי הדין עם זה היורד וק"ל. ואח"כ כתב דאפילו אם לקטן כבר והוא מוחזק בהן אפ"ה אם טוען שמכר לו גוף הקרקע אינו נאמן אף על הפירות והוא דברי ר"נ הנ"ל דאמר הדרא ארעא והדרי פירי. ואח"כ כ"ר דברי ר' חזקיה שהוא כדעת התוס' דל"ד קאמר דאמר כן בפרהסיא אלא ה"ה אם אמר כן בצינעה בפני אנשים מיוחדים. והא דלא כ"ר בשם התוספות הנ"ל נראה ה"ט משום דמדברי התוס' י"ל דס"ל דנאמן אפילו לקטן בצינעה ובלא אמירה כלל וגם אינו מוחזק בהפירות ולא מסתבר לרבינו שיהא נאמן בזה דהא אין כאן חציפות כלל מש"ה מביא דברי רבי חזקיה דמלשונו משמע דס"ל דלא בעינן אמירה בפרהסיא אלא גם אמירה בצינעה סגי אבל אמירה על כל פנים בעינן בפני אנשים מיוחדים דאל"כ אף שאינו הולך בגניבה ממש מ"מ דרך גניבה יש וכתב עליו דהרמ"ה פליג וס"ל דגם אמירה בצינעה תורת גניבה וגזילה יש עלה ולכך אמר תורת גניבה אף שאינו גניבה ממש מ"מ תורת גניבה עליו לענין זה דלא מיקרי חציפות כולי האי אלא בעי' אמירה בפרהסיא. ובזה מיושב דלא תיקשי דיוקי דברי הרמ"ה אהדדי דמתחיל בפרהסיא וסיים בגניבה ודין בצינעה בלא גניבה לא כתב אלא ודאי ס"ל דבכלל תורת גניבה הוא. והתוס' לא ס"ל כוותיה דהרמ"ה אבל כרבי חזקיה יכול להיות דס"ל כן נ"ל פי' דברי רבינו. ומהתימה על הרא"ש שקיצר ולא העתיק אלא לשון הגמרא מיהו י"ל משום דדין תפיסה פשוט ליה ובגמרא לא נזכר דצ"ל כן בפרהסיא ומש"ה לא הוצרך לכתוב יותר מדברי הגמרא ודוק:

סעיף ג

ומש"ר אבל אם באו קודם שלקטם מעכבין כו' הנ"י כ"כ ג"כ וכ' מילתא בטעמא וז"ל דהא טעמא דמהימנינן ליה משום דאמרינן אי לאו דקושטא קאמר לא הוה חציף כולי האי ללקוט פירות בשדה חבירו ולא ירא לנפשו דהבע"ה יבוא ויתפסנו עליה כגנב ואם נאמר דאף כשיבוא הבע"ה וימחה בידו שלא ילקט יהא נאמן לומר אתה מכרת לי ולא ישגיח בו וילקט לנפשו א"כ אין טעם כלל במה שנהימניה דהא אדם רע מעללים יסמוך ע"ז ללקוט פירות חבירו ויאמר אף אם יבוא בעל השדה וימחה בי אהיה נאמן נגדו עכ"ל ע"ש:

סעיף ד

והאומר אלך ואכרות כו' פי' דבשלמא גבי פירי דעבידי אינשי דמזבני אמרינן ודאי קושטא קאמר זה ולא חציף אינש כו' אבל דקל אין דרך בני אדם למכור ולקוץ וא"כ זה שאמר אלך ואכרות אנו רואים לפנינו דחציף הוא ולכן מוחין תוס' שם ע"ש. ודלא כב"י דפי' בע"א ועד"ר:

סימן קלח

סעיף א

שנים המוחזקים כו' אחר שישבע שאין לו כו' שבועה זו תקנת חכמים היא דחיישינן שמא ספק מלוה ישנה יש לו עליו והלך ותקף בטליתו של חבירו ואמר אני מצאתיה ורוצה להחזיק בה עד שיודע לו בדעתו האם חייב לו או לא להכי רמו רבנן שבועה עליה דאע"ג דלא פרשי אינשי מספק ממונא מספק שבועה פרשי ועד"ר: שאין כו' פחות מחציה לא רצו חכמים לתקן שישבע שחציה שלו משום דמרע לדיבוריה שאמר מתחילה כולה שלי אבל השתא ה"ק כולה שלי ולדבריכם שאינכם מאמינים בכולה שבועה שאין לי בה פחות מחציה ועד"ר: ופרש"י דוקא כו' כ"כ בפירושו שם דף ב' בד"ה סיפא במקח וממכר ע"ש ועד"ר: וכ"כ הרמב"ן כצ"ל הרמב"ן בנו"ן. דהרמב"ם פ"ט מטוען לא חילק וכ"כ המ"מ שם והב"י דהרמב"ם ס"ל דבכל ענין חולקים ושכן עיקר ע"ש:

סעיף ב

ומש"ר ור"י כתב כו' שם ע"ב בתוס' בד"ה אי תנא מציאה: כיון שידוע לנפקד כו' אפי' קודם שבאו לפני ב"ד לחלוק עליו האי לפני ב"ד ל"ד הוא גם באשר"י בר"פ ליתא וע"ש באשר"י תמצא מבואר דה"פ דמשעה הראשונה שהפקידו בידו ידע הנפקד דשל א' הוא מנה ושל השני מאתיים מה שא"כ כשהפקידו יחד אצלו (כבר) [בגד] דסבר הנפקד דשל שניהן הוא דשניהן מצאוהו או קנוהו או ארגוהו יחד עד שתבעו אותו אח"כ וכל אחד אומר כולה שלי. והכלל הוא דכל היכא דמשעה ראשונה אף שאין שומעין דעתן ידוע

להשליש שהוא נאמן שלהן וידו כידם שאינו של שניהן אין להוציא המלה מידו דדמיא לארבא דשנים מינצו עליה דלאחר שבא ליד ב"ד אסור ליתנו לשום אחד מהן בלי ראיה וכמש"ר בר"ם שאח"ז והרא"ש כתבו שם בשמעתין אבל כשאינו ידוע מתחילה דשל א' מהן הוא אזי הו"ל כאילו מוחזקין בו מתחילה ודינו כשנים המוחזקין בטלית דחולקין אף שלפי טענותיהן אחד בודאי רמאי הוא ודוק וע"ש באשר"י וכ"כ דבריו בסימן שאח"ז בדין ארבא ובסימן ש' בשנים שהפקידו זה מנה וזה ר' ע"ש:

סעיף ג

זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי כו' משנה שם ר"פ: ישבע שאין לו בה פחות מג' חלקים ז"ל הרא"ש שם מן הדין היה לו ליטול החצי שהוא מודה בה בלא שבועה אלא כדי שלא יכלול שום רמאות בשבועתו הזקיקוהו לכלול ג' חלקים בשבועתו אע"פ שנשבע על דעת ב"ד מאי דאפשר לתקוני תיקנו שלא לבוא לידי רמאות. מכאן ראיה שאם יראה לדיין כו' יכול להחמיר ולפרש בשבועתו כו'. וכ"כ הנ"י שם ר"פ במשנה. וכתב המ"מ פ"ט דטוען בשם הרשב"א דאם הוא דבר הראוי לחלוק לשליש ולרביע אילו רוצה נוטל ממנו החצי ונשבע על השאר שאין לו פחות מחציה עכ"ל. ומ"ש אולו רוצה כו' דלפעמים אינו רוצה מפני שלדעתו לא ישבע חבירו על הרביעית וישאר בידו כולה שלם ואז צריך לישבע שבועה שאין לו בה פחות מג' חלקים מפני הרמאות שאם ישבע שרביעית הוא שלו שמא יכוין על הרביעית מן החצי שחבירו מודה לו כו' אבל אם אינו רוצה להמתין אלא רוצה ליקח החצי שמודה לו בו ג"כ הרשות בידו דתו ליכא למיחש שהרי ישבע על החצי השני שבועה שאין לו בה פחות מחציה: והאומר חציה שלי ישבע כו' לשון תוס' אמאי ישבע יהא נאמן במגו דאי בעי היה אומר כולה שלי ותירצו דמגו להוציא לא אמרינן כו'. ועמ"ש לעיל סי' פ"ב. ועיין בהגד"מ: כשאוחזין בשפתה שאין ביד שום אחד ממנה ג' כו'. פירוש ג' אצבעות והוא מגמרא שם דף ז'. ואע"פ שיש ביד אחד ג' פחות מעט והשני דבר מועט אפ"ה חולקים בשוה דפחות מג' לאו מידי חשיבי ולא שייך ביה תפיסה: אבל כל שיש ביד אחד מהן ג' נוטל בראש מה שבידו כיון דתפיס ביה והשאר חולקים:

סעיף ד

ומ"ש אפילו שהטלית מוזהבת כו' והזהב לצד אחד כו'. שם בגמרא אמר רבא אם היתה טלית מוזהבת חולקים פשיטא (דקס"ד דכל הטלית הוא מוזהב) ל"צ דקאי דהבא בי מיצעי. הא נמי פשיטא. ל"צ דמקרב לגבי חד (ר"ל האי בי מצעי דקאמינא אינו ר"ל מיצעי ממש דאז לאיזה צד שיחתוך למחצה יבא לכ"א שוה אלא שעומד בי מצעי לשניהם כשיחלוק לארכה אבל לצד רחבה מקרב לגבי חד) מ"ד דא"ל פלוג הכי (לרוחב) קמל"ן

דא"ל מאי חזית דפלגית הכי פלוג הכי ורבינו לא הזכיר דקאי הזהב באמצע דס"ל דל"ד קאמר דהא לפי מה דמסיק דקאמרינן ליה פלוג לאורכ' אפילו הזהוב עומד בצד אחד מהן בכל משך רוחבו גם כן חולקין לאורכה ויבא לכל אחד חלק ולא קאמר בי מצעי אלא לאפוקי כולה וק"ל:

סעיף ה

כ"א נוטל מה שבידו ובשבועה והשאר כו'. ז"ל הגמרא שם תני רב תחליפא בי מערבא קמיה דר' אבהו ב' אדוקים בטלית כ"א נוטל עד מקום שידו מגעת והשאר חולקים בשוה. מחוי רבי אבא ובשבועה עכ"ל וכתבו הרמב"ם בפ"ט דטוען ז"ל השאר חולקים בשבועה. ופי' המ"מ שם דבריו דמה שיש לכ"א בידו א"צ שבועה אבל יכול לגלגל אותו בשעה שנשבע על חצי הנשאר. וכ"כ רבי' האי אבל הרא"ש כתב שם שגם על מה שבידו נשבע מטעם שלא יהא כ"א תוקף בטליתו של חבירו ובשיטתו אזל רבינו וכן משמע לי מדברי רבי אבהו דעל הא דתפיס כל אחד אמר ובשבועה דאי על השאר מאי קמל"ן הא כבר נשמע ממשנתינו דקתני חולקים בשבועה גם הראב"ד ורמב"ן והרשב"א ס"ל כרבינו:

סעיף ו

היה האחד אוחז בכולה והשני כו' כצ"ל וכ"כ מיימוני אוחז בכולה. וכן משמע בגמרא דקתני שם היתה טלית יוצאה מתח"י של אחד מהם המע"ה ואוקימנא לה שם דאתי לקמן כי תפיס לה חד מינייהו ואידך מסריך בה סירוכא עכ"ל הגמרא וגם בלא הגהות תיבת בכולה א"א לפרש בע"א דאם כן קשה למה מסריך בה מעט ולא יותר כיון שיש בבגד מה שלא תופס בו השני וק"ל:

סעיף ח

באו לפני ב"ד כששניהם אדוקים כו'. עד אבל אם טען כו'. שם דף ו' וכתב הרא"ש שם דנאמן לומר שזה חטפה ממנו ויחלוקו כיון דעד האידנא היו נידונים עליה וכשאמר השכרתיה לו אינו נאמן מפורש הטעם בגמרא דאמרינן ליה עד השתא חשדת ליה בגזלנותא והשתא קא מוגרת ליה בלא סהדי ואפילו במיגו דתקפה לא מהימנינא דאנן סהדי דשקורי קא משקר וכמיגו במקום עדים דמי ועד"ר. והרמב"ם ז"ל כתב שגם כו' עד"ר:

סעיף ט

שנים שחלוקים על בהמה כו' משנה שם ר"פ וגמרא דף ח' ע"ב ע"ש ובאשר"י שכתב דקמ"ל דלא אמרינן דהראשון עיקר והשני טפל לו שכן דרך עבדים לנוח מעט אחורי אדוניהם וגם אשמועינן דרכוב ומנהיג כאחד (והשני מנהיג לבד) קנו שניהם עכ"ל: וימכרוה כו' כן הוא שם דף ח' וקאמר ז"ל בשלמא טהורה חזיא לבשר אלא טריפה

אי חלקית לה הא אפסדוה ומשום דסתם בהמה שרוכבים עליה אינה עומדת לאכילה מש"ה כ"ר האי דינא הכא בדין היו חלוקים על בהמה שרוכבים עליה:

סעיף י

ומש"ר וכן בכל דבר אין בו כדי חלוקה ויפסיד אם יחלקוה נראה דתרתי קאמר שאין בו כדי חלוקה או יפסיד אם יחלקוה וכן פירש"י ועד"ר:

סעיף יב

ואם אחד רוכב ומנהיג ברגליו כו' ברייתא ואוקימתא דרב אשי דף ט' ע"ש: אותה ובית פגיה פי' מה שמן המוסירה בתוך פיה ועל לחיה של בהמה ומשום דבטל לגבי הבהמה: והשאר לא קנה לא זה ולא זה והטעם מפורש שם בגמרא:

סעיף יג

כגון ב' שטרות של מתנה כו' לכאורה היה נראה דדוקא במתנה שייך לומר שודא דדייני לזה היה אוהב ולא לזה אבל במכר לא שייך שודא וכן משמע קצת מפי' רשב"ם שם בגמ' דף ל"ה אבל לקמן סי' ר"מ ס"ג כ"ר ב' שטרות שיוצאים על שדה אחת של מכירה או של מתנה כו' וכן פירש"י בפרק מי שהיה נשוי ואפשר דמש"ה כ"ר כאן ב' שטרות מתנה משום דבשטרי מכר כיון דדרכו למכור באחריות ופעמים נותנין העדים לבם וכותבין מאיזה שעה הקנה לו לידע לטרוף מאותו שעה נוכל לעמוד ע"י זה ולשאול למי הקנה תחילה משא"כ בשטר מתנה דגם כי איכא עדים דמסר לפניהם אכתי מסתמא אינן נותנים לב לכתוב שעת המסירה כיון שאין כותבין אחריות לסתם מתנה וכש"ר לקמן סימן ר"מ האי חילוק דכשיש בשטר קנין אזי ודאי ידעו העדים מאימת נקנה ע"י לו ע"ש ודוק: שודא דדייני פי' שתלוי בדעת הדיין ע"ל סי' ר"מ ולעיל בסי' קי"ט ס"ד:

סימן קלט

סעיף א

שנים שחלוקים בדבר כו' בפרק ח"ה דף ל"ד ופסק ר"נ כל דאלים גבר ומסקינן שם ז"ל והלכתא הב"ד לא תפסי (אפילו אם מבקש הא' מן הב"ד שיתפסוהו אם לא ברשות שניהם) ואי תפסי לא מפקינן. וכתב האשר"י בפ"ק דב"מ הטעם דהאי דינא כל דאלים גבר משום שאין ב"ד מחויבים למתות למי שבא ליקח דבר שאין אנו יודעים של מי הוא והוא אומר שלי הוא ואין ראוי לפסוק להן דין חלוקה שמא נפסיד לאחד מהם ויותר ראוי לומר שכל מי שתגבר ידו בכחו או בראיה שיזכה וסומכים ע"ז שכל מי שהדין עמו קרוב להביא ראיות. ועוד שמי שהדין עמו מוסר נפשו להעמיד את שלו בידו יותר ממה שמוסר האחר נפשו לגזול. ועוד יאמר זה מה בצע שאמסור נפשי היום או מחר יביא הלה ראיה ויוציאנו מידו. אבל היכא ששניהם מוחזקים בגוף הטלית מחויבים

אנו למחות שלא יגזול א' את חבירו דכל מה שתפס אדם בידו בחזקת שלו הוא ואי היינו אומרים דכל דאלים גבר היה אחד גוזל מה שביד חבירו הילכך צריכים לפסוק להו דין חלוקה: ומיהו שכנגדו יכול להשביעו פי' שבועת היסת כדין מנה לי בידך כו' וכן כתב ב"י. וא"ת פשיטא כיון דקיי"ל דנשבעין היסת גם אטענת קרקעות וכמש"ר בס"ס כ"ו וצ"ה י"ל דהו"א כיון שהוא תפסו ברשות חכמים שאמרו כל דאלים גבר דלא ישבע ויאמר לו אילו גבר יד שלך ג"כ לא השבעתיך. ועוד כיון דדין זה דכל דאלים גבר אינו גמר דין אלא תלוי ועומד עד שיבורר הדבר וא"כ הו"א דלא ישבע קמ"ל. וכל זמן שלא יביא האחד ראיה כו' וא"ת הא כבר כ"ר ואותו שתגבר ידו תחילה הוא שלו עד שיביא האחר ראיה וי"ל דשם לא בא אלא ללמדנו דאף אם גבר ידו של האחד וזכה בו כתקחז"ל מ"מ מהני ראיה שיביא השני להוציא מידו והו"א דה"ה אם גבר ידו של השני להוציא מיד ראשון דג"כ מהני קמ"ל כאן דלא וק"ל: אין מניחים לו ליקח מזה שגברה ידו תחילה ז"ל הרא"ש שם פח"ה דלא מסתבר שיתקנו חכמים דבר שיהיו כל ימיהם במריבה ובמחלוקת היום יגבר זה ולמחר יגבר האחר אלא פסקו כל דאלים וגבר בפעם הזאת גבר וסמכו ע"ז דכל מי שהדין עמו קרוב להביא ראיה כו' וכמ"ש בסמוך:

סעיף ב

בא שלישי וחטפה כו' היינו כדברי רב אשי שם דף ל"ה ור"ל שבא שלישי קודם שגבר אחד מהם וחטפה ממקום שמונח וכן מוכח שם בסוגיא ומפירוש ר"ש ע"ש:

סעיף ו

ופי' רשב"ם כו" שהרי אינו יודע כו' וליכא למימר שיחזירנה למקום שנטל ותהיה הפקר לשניהם כבתחילה דהא פסקינן גבי ב"ד אי תפסו דלא מפקינן וכנ"ל וכתבו רבי' בסמוך: והרמב"ם כתב שמחזירו למקום שנטל בפ' ט"ו מטוען כ"כ וס"ל דלא דמי לב"ד דהתם ביד ב"ד הוא משומר לשניהן וידם שוה בה משא"כ בידו של זה ושיתן לכ"א ואחד ג"כ לא מסתבר כיון שלקחו מרשות הפקר לכן מחזירו לרשות הפקר ועד"ר: וא"א הרא"ש כתב כסברא הראשונה ומיהו פי' ר"י כו' נראה דהמשך לשונו הכי הוא הרא"ש הסכים לסברא הראשונה שהוא פי' רשב"ם ור"י נמי ס"ל כוותיה ומיהו פי' ר"י כו' ודו"ק:

סעיף ח

ואם תפסוהו כו' עד שיתברר של מי הוא כבר כתבתי לעיל שכן מסקנת הגמרא שם והטעם דמאחר שבא ממון של ישראל ביד ב"ד לא מפקינן אותם מידם עד שידעו למי ישיבו ומה"ט לכתחילה לא יתפסוהו אם לא מדעת שניהם כי שמא האחד שאומר לבית דין לתפוס שקרן הוא ואין לו עדים ורוצה להפסיד חבירו דיודע הוא כיון דתפסו לא מפקינן עד שיביא האחר ראיה רשב"ם והו"ל לרבינו להפך ולכתוב תחילה דין דאם

תפסוהו ב"ד אסור להוציאו מידן ואח"כ לכתוב דאם אמר אחד שיתפסוהו ב"ד אין שומעין לו אלא שרבינו נמשך אחר לשון הגמרא הנ"ל וק"ל:

סעיף ט

כתב הרמב"ם כו' בפ"ט מטוען: ומש"ר אפשר שר"ל כו' ר"ל הא דכתב בזה חולקין ולא כתב בה דין דכל דאלים גבר:

סעיף י

ואם הם חלוקים על שדה כו' כגון שמת בעל השדה כו' שם פח"ה דף ל"ג עובדא דקריביה דרב אידי שכיב ושביק דיקלא כו' (וע"פ גירסת ר"ח ור"י שלא גרסי' שהביא עדים שהוא קרוב טפי אלא שהוא קרוב והשני לא הוה ידיע אם היה קרוב או לא) וכדאביי ורבא דאמרי התם כיון דאודי שאכל הפירות אודי וחייב לשלמם ולא אמרינן דיהא נאמן לומר דידי אכלתי במגו דאי בעי הוה אמרי לא אכלתי הואיל שהקרקע יוצא מידו מן הדין דבקרקע ליכא מגו כן פירש רשב"ם ור"ל כיון שאין לו זכות בפירות אלא מכח הקרקע והקרקע יוצא מתח"י בעדים הללו ואין לו בו מגו צריך לשלם לו הפירות. ואין זה דומה למש"ר לקמן בסימן קמ"ה דאם אמר המחזיק אכלתי הפירות ג"ש והביא עדים שאכל פירות השדה ב' שנים דמוציאין מידו הקרקע וגם פירות של ב' שנים וא"צ לשלם הפירות שאכל בשנה השלישית אף על פי שהודה שאכל גם בשלישי אלא שאין העדים יודעין מזה דשאני התם דאם אתה בא לחייבו על שאכל בשלישי וע"פ דיבורו אם כן יש לו חזקה יכולו שלו בטענתו שטוען שקנאה מזה המערער שהיתה שלו משא"כ באכילה זו שאינו נאמן שלקחו לא מזה שמת ולא מזה שעדים מעידים עליו שקרוב הוא להיות לו חזקה ע"י אכילתו אפי' אכל בו ג' שנים ואף שאנו מאמינים לו שאכלן אין הקרקע שלו לא מכח חזקה ולא מכח קורבה שהרי עדים מכחישים אותו ואומרים שאידך הוא קרוב וממנו אינם יודעים כלום ואין לו שייכות לשדה זה וגם אינו נאמן במגו דאי בעי אמר קניתיה ממנו דאין זה מגו לחשש שיש קרוב יותר מזה וכמש"ר דומה לזה לקמן סי' קמ"ו וק"ל. ובכל אלו לא שייך שודא דדייני דכל אלו אפשר לברר ומש"ה דייניו בכל דאלים:

סעיף יא

ויש דבר שחלוקים עליו כו' כגון המחליף פרה בחמור מקור דין זה הוא בב"מ דף ק' וכ"ר בסימן ר"ג עם חילוקי דיניו ושם ביארתיהו בארוכה בס"ד וכאן אבוא בקצרה. מה שכתב כגון המחליף כו' הא דנקט לשון המחליף בפרה וחמור ולשון מכירה וקנין בשפחה ה"ט דבהמה אינה נקנית בכסף אלא בחליפין או במשיכה לכך קאמר בהו המחליף דאילו קנאה במשיכה היינו רואין ברשות מי ילדה משא"כ במחליף פרה בחמור דמשמשך

בעל הפרה את החמור נקנה הפרה לבעל החמור בכל מקום שהיא לפיכך לא ראינו כשילדה אבל עבד ושפחה דנקנים בכסף ומשנתן מעות נקנית לו השפחה בכ"מ שהיא הילכך אין ידוע ברשות מי ילדה וכ"כ רשב"ם ור"ן פח"ה דף ל"ה כגון שעומדת באגם ורבינו קיצר דבגמרא קאמר דמיירי בבהמה עומדת באגם ובשפחה שעומדת בסימטא:

סעיף יב

וכן כל כיוצא בו דאיכא דררא דממונא לשניהם כו' פירוש מש"ה לא אמרינן ביה כל דאלים גבר בשני עניינים הנ"ל אלא אוקמי' ממון אחזקתו דהיינו אחזקת מרא קמא כשעומדת באגם ובחזקת הלוקח כשהוא מוחזק בו משא"כ בארבא דאי הוי של זה לא הוי של זה מעולם וכן הוא בהדי' בגמר' כתבתי לשון בדרישה: ומש"ר שיש שייכות ממון לשניהם משום דאפשר דבשעת חליפין ילדה כ"כ גם כן רשב"ם שם ולפני זה כתב עוד משום דכיון דהפרה והשפחה של שניהן היו בזא"ז וכ"א טוען שילדו בהיותן ברשותו. ורבינו אפשר דהשמיט פי' זה הראשון בכיון משום דס"ל דלעולם כשיש ספק אי קודם או לאחר חליפין ילדה אז אזלינן בתר מרא קמא כיון שהממון היה מתחילה שלו ובספק הן שוין אוקמינן ממון אחזקתיה משא"כ בשעת חליפין דאז שניהן היו שוין שהרי באותה שעה בא המוכר להוציא מרשותו ולמכרו להלוקח ולזה דוקא מועיל החזקה דלוקח אמרינן הואיל דיש לו גם חזקת ממון דשוה בו עם המוכר מועיל לו חזקתו דרשותו שלא להוציא מידו: ומ"ש רבינו פי' דררא דממונא שייכות ממון כו' כן פי' ר"ש בפח"ה דף ל"ה. והתוס' פירשו שם דררא דממונא דבלא טענותיהם ראוי הדבר שיסתפקו בו וכמש"ר כאן די"מ כן. ורש"י פי' בפ"ק דב"מ דררא דממונא חסרון ממון שאם יפרע זה שלא כדין הוי חסרון ממון כו' וע"ל ר"ס פ"ז מ"ש בענין דררא דממונא:

סימן קמ

סעיף א

אע"פ שאדם נאמן כו' כמבואר לעיל סימן קל"ג: קרקע בחזקת בעליה עומדת זה נתבאר בכמה מקומות בתלמוד: ומש"ר שקרקע הידוע לראובן בעדים שיודעים שהיה בחזקתו אפילו יום א' כ"כ הרשב"א ג"כ בתשובה והביא הב"י בסימן קמ"ו במס"ב דאם הביא הראשון עדים שדר בה אפילו יום אחד קודם השני או שמת אביו מתוכו צריך השני להביא עדי קנין או עדים שהחזיק בה ג"ש ואינו יכול לומר להראשון הבא אתה ראיה מאין לך קרקע זו או הבא ראיה שהחזקת בה ג"ש כי הראשון לעולם מוחזק עד שיביא אחר ראיה ויוציאה מידו עכ"ל וע"ל סימן קמ"ז מ"ש עוד מזה: ומ"ש וטוען שלקחו פירוש אפילו טוען שלקחו מראובן וכ"ש אם טוען שלקחו מאחר ולא היתה של ראובן דמכחיש

בזה עדות ראובן שיודעים שהיה בחזקת שלו זמן מה: ומש"ר שראובן המערער נאמן וישבע ונוטל את שלו פירוש נשבע היסת וסתם רבינו משום דכבר נתבאר בסימן צ"ה דאין נשבעין על הקרקעות ש"ד אלא ש"ה ועהגד"מ: אלא א"כ החזיק בו שמעון כראוי ובטענה פי' שיחזיק בו ג"ש ויטעון שראובן מכרה לו או שנתן לו במתנה ושטר היה לו ע"ז ואבדתי השטר כשראיתי שלא עשית בי מחאה כל משך ג"ש וכמו שיתבאר בס"ס זה ובסימן קמ"ו דכל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה: ומ"ש אז [כו'] נשבע ועומד בשלו כ"כ הרמב"ם פי"א מטוען והאשר"י פח"ה ז"ל הילכך הבא בחזקה צריך שבועה דנהי דחזקה במקום שטר עומדת היינו לענין זה שאין מוציאין הקרקע מתח"י משום דל"מ זה לאזדהורי בשטרא לעולם ושבועה מיהא בעי עכ"ל: וא"צ שמעון כו' אפילו טוען ואומר שלך היתה ולקחתיה ממך נאמן במגו דאי בעי אמר לא היתה שלך מעולם ועד"מ: אע"פ שלא החזיק בו פי' שלא עמד שם אפילו (יום אחד בלא ערעור וק"ל:

סעיף ב

טען שמעון כו' יתקיים השטר בחותמיו מתחילה כ"ר דאפילו טען דמזויף הוא מהני קיום בחותמיו ואח"כ כתב דאפילו טען שטר אמנה הוא צריך קיום בחותמיו ואם אינו מקוים נאמן לומר שטר אמנה הוא במגו דמזויף וכמ"ש לעיל ר"ס פ"ב:

סעיף ג

טען שמעון שיש לו שטר שמכרה או נתנה לו וגם החזקתי בו ג"ש כו' בפ' ג"פ דף קס"ט ודף ק"ע הוא פלוגתא דרבי ורשב"ג והלכה כרבי דאמר דלא סמכינן אחזקה כיון דאמר דיש לו שטר אלא צריך לברר השטר כל היכא דאפשר וע"ל סי' ע' ס"ג בדרישה שם הארכתי בביאור פלוגתתן ובגירסאות המחולפות שבו דיש גורסים הלכה כר' וי"ג הלכה כרשב"ג. וגם גירסת ב"י נתחלף אגב שיטפא דכאן כתב משמיה דרב גידל הלכה כרבי ושם כתב כרשב"ג ע"ש ותמצא טוב טעם ודעת: ומ"ש או שהביאו ונמצא בטל פי' כגון שהעדים קרובים או פסולים ואצ"ל אם באו העדים ואמרו להד"ם ואין זו חתימתנו דנתבטלה נמי החזקה ואע"ג דרבינו מסיק לעיל בסימן ע' בס"ג כהרי"ף והרמב"ם דבאומר פרעתיך בפני פליני ופ' דלכתחילה אומרים ברר דבריך כדי להפטר מהשבועה אבל א"צ לברר ולא זו אלא אף זו דאפילו באו עדים ואמרו להד"ם נשבע זה שפרעו ופטור דאמרינן מילתא דכדי לא דכירי אינשי והו"ל כאילו לא אמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני אלא הוה אמר פרעתיך סתם דהיה נאמן בשבועה ה"נ הול"ל דהו"ל כאילו הזכיר שיש לו שטר וכיון דהוחזק ג"ש ישבע על חזקתו ויפטר הא כתב הר"ן פרק שבועת הדיינים לחלק בין דא לדא ז"ל דע"כ ל"ק רבי דצריך לברר אלא בכגון הבא לידון בשטר ובחזקה משום דחזקה מכח שטרא קאתיא (פי' החזקה מצד עצמה אינה כלום בלי טענת קניתי

(בשטר) ואם נמצא השטר בטל אף חזקתו בטלה אבל בטוען פרעתיך בפני פ' ופלו' טענת הפרעון אינה באה מכח העדים אלא מילתא יתירתא הוא דאמרי הילכך אפילו באו עדים ואמרו להד"ם נאמן עכ"ל:

סעיף ה

הבתים שהם לדירה כו' כל זו הסוגיא איתא בגמ' פ' ח"ה דף כ"ט וברשב"ם ותוס' ואשר"י דלשם. ובדרישה כתבתי שיטת פלוגתתם ע"פ הגמרא ע"ש. ופה בפרישה באתי לבאר בקיצור פרטי דבריהן. והתחיל רבינו בדין בתים מפני שבזה התחיל התנא בר"פ ח"ה. ובר"ס קמ"א כ"ר האחרים השנויים שם במשנה עמו שג"כ חזקתן ג"ש. אבל חלוקים המה בפרטי דינים דג"ש וכמ"ש כ"א במקומו בס"ד:

סעיף ח

ומ"ש ואפילו אם השאילו להם בחנם פי' אפילו אם היה המחזיק משאילם בחנם הוה חזקה ע"י זה למחזיק ולא בא רבינו למימר דכאן איירי אפילו בעדות שדרו בו בתורת שאלה שיבואו ויעידו דהן ודאי מחשבי לנוגעין דאם יזכה המערער יצטרכו לפרוע לו ול"מ למימר ליה אצל המחזיק כמש"ר בס"ס קמ"ה גם כאן בשכירות וגם ליכא למימר ואחרים יעידו שראו השואלים דרים בו דהא כאן איירי שהמערער טוען ברי ראיתי שיצאו בלילה ולזה בעינן עדות הדרים בו עצמן אלא שכדי שלא תאמר דאין זה מקרי חזקה כיון דעדיין לא נהנה מהפירות ע"ז כ"ר דז"א דבעלמא אפילו כשידוע שדרו מכחו בשאלה הו"ל חזקה ע"י כנ"ל ביאורו פשוט ואצ"ל דמיירי בגברא דלא עביד למיגר וביתא דלא קיימא לאגרא וכמש"ר בסימן שס"ג: ומש"ר פעמים שאין לו פי' ומשום לא פלוג חשבו לכל השוכרים לנוגעים כי על הרוב אינן יודעין אם המחזיק יש לו להחזיר או אין לו: כתב הר"י שיכול כו' כדי שלא יהיו העדים נוגעים בדבר והנ"י כתב בשם הרשב"א דל"מ החזרה עד"מ:

סעיף י

דהא אי בעו אמרי לא דרנו כו' כלשון הזה כתב ג"כ התוספות בשם ר"ח ומדכתב דאי בעי אמרי כו' ולא כתב דאי בעי היו שתקי ולא העידו כלל והיו אומרים להמחזיק אין לך תועלת בעדותינו כי לנוגעים יחשבנו ש"מ דס"ל לר"ח דאין זה דאי בעי הוו שתקי מיחשב למגו דאנו חושדים להני עדים שבאו להעיד שקר מחמת יראה שיראים שאם יזכה בו המערער וידור בו שלבסוף יוודע לו שהיו דרים בה ויוציא שכירות מידן משא"כ עתה כשיזכה בו המחזיק והמערער ילך לו דשוב לא יוודע שדרו בו ושהיו נוגעים בעדותו (אלא) [אלמא] כוונת ר"ח הוא שיש להן מגו אחר דהיינו דאי בעו היו מעידים אנו לא דרנו אלא אחרים דרו בו מכח המחזיק ג"ש וע"ז כ"ר ואינו נראה דכיון דבאים להעיד

להמחזיק כלומר לסברת ר"ח דס"ל שאינם רוצים לשתוק מיראה כמ"ש אלא רצו להעיד באופן שיזכה בו המחזיק א"כ היו צריכים להעיד שהן עצמן דרו בו דהא אם יטעון המערער ברי שראה שלא דר בו בלילה שום אדם (דמזה אירי רבינו גם דברי ר"ח הללו דקאי אמר זוטרא דכתב ואי טעין כו' ופירש ר"ח דבריו דקאי לתרץ קושיות רב יימר הנ"ל כו' וכמ"ש בדרישה ורב יימר קאי אכשטוען המערער בפי' כן ע"ש) בעינן עדות השוכרים שיעידו שהן עצמן דרו בו יום ולילה ולא סגי בהעדאתן שאחרים דרו בו מכח המחזיק וכנ"ל בפירוש רשב"ם וא"כ נוגעים בעדותן הן ואין כאן מגו כנ"ל ביאור הדברים ובזה נתיישבו תמיהת הב"י ומור"ש עשד"ר:

סעיף יא

שאם ב' שוכרים דרו בו ג"ש פירוש ששני שוכרים דרו ג' שנים בבת אחת: אין שם המוכר כו' פי' דשאני גבי שכירות דהקול הולך ראובן השכיר ללוי ובשנה השניה ג"כ הקול הולך כן וכן בשלישית ותמיד שם ראובן נשאר עליו משום שהקרקע לא יצאה מידו לגמרי והרי אחר שנות השכירות תחזיר לידו והו"ל לזה למחות משא"כ גבי לקוחות שקנו זה מזה דבדלא שטר אין שם המוכר עליו כיון שיצאה מידו לגמרי במכירה ולכך מצ"ל חשדתים בגזלנים:

סעיף יב

ולא עוד אלא שהיו ששה אחד בכל שנה נראה דלהרשב"א היינו דוקא כששכרו בשטר מהמשכיר דאל"כ נהי דמצטרפים כל הששה להיות כאילו דרו שני עדים בכל שנה ושנה מן שני חזקה מ"מ לא יועיל יותר מאלו ג' כיתי עדים שדרו בו כל כת שנה דכתב רבינו לעיל בסמוך בשמו דל"מ בלא שטר אבל כשדר בו א' אב"ג וא' דה"ו נראה דמועיל אפילו לא שכרו בשטר הואיל וכ"א דר בו ג"ש וע"י צירוף הוה כאילו דרו ביחד בב"א ג"ש. ומ"מ לא קשה למה כתב ולא עוד כו' כיון שאין ב' הדינים אלו דומים זה לזה. משום דלא אתא השתא לאשמועינן דין דשטר אלא דין דמצטרפין עדותן ולענין צירוף שייך לשון ולא עוד כו'. ולפי מ"ש בדרישה דנראה דהרשב"א ס"ל כהר"י ולא כתב האי חילוק דאם שניהן דרו בו ג"ש או לא אלא לסברת הראב"ד ע"ש א"ש טפי ולק"מ: אפילו בעדות קרקע פירוש בעדות ממון פשיטא דמצטרפין כמ"ש לעיל סימן ל' שאם ע"א מעיד שהלוהו מנה בניסן ואחד מעיד שראהו שהלוהו מנה באייר מצטרפין לשלם מנה: דשמא מפני שאינו דר בעיר אינו יכול לטעון טענת ברי כלשון הזה כתב ג"כ הרא"ש לשיטת פירוש רשב"ם וז"ל הרשב"ם שם טענינן ליה דדילמא משום דלא קביע במתא החזיק זה בביתו וכי הוה אתי במתא הוה נפיק האי מחזיק מן ביתא ולא ידע ביה המערער מעולם שהחזיק זה בביתו ולכך שתק ולא מיחה עכ"ל. ומפני שהיה קשה להרא"ש ורבינו אם כן הו"ל לטעון

טענת ברי שלא דר בו המחזיק ג"ש יום ולילה כיון דמיירי דבכל פעם שבא לא מצאו בביתו לכן כתבו דשמא מפני שלא דר בעיר אינו יכול לטעון עתה טענת ברי ור"ל דסבור המערער מאחר שיש להמחזיק עדים שהחזיק בו ג"ש יכול להיות האמת אתם ואף שלא ראהו שדר בו כשבא לעיר שמא היה בחדר העליון לאותו העת ולא השגחתי עליו וגם לא נודע להמערער שדר בו לעשות בו מחאה עד עתה שבאו העדים לב"ד ובאם כן היה באמת הוה חזקתו חזקה אלא שאנן טענינן ליה מאחר שזה טוען שלא ראהו כשבא לעיר אף שהעדים מעידים שהחזיק בו מ"מ אינן מעידים שלא יצא משם כלל ושמא נטמן ויצא מן הבית בכל עת שזה נכנס לעיר ומש"ה אין חזקתו חזקה משא"כ באחר הדר בעיר מאחר שעדים מעידים שדר בו בודאי גם הוא ראהו דר בו לפעמים מאחר שדר בעירו וא"כ ממ"נ אם עלתה על דעתו בעת שלא ראהו שהוא דר במדור העליון א"כ הו"ל למחות בתוך ג"ש ואם ברי לו שיצא לפרקים מהבית א"כ הו"ל למטען זה כנ"ל ביאור דברי רבינו והרא"ש ודוק ועיין בב"י:

סעיף יד

ור"ת כתב שא"צ שיעידו בפירוש על דירת יום ולילה ר"ל לא כרשב"ם שכתב דאם טען המערער ברי דאז בעי' לכל הפחות שיעידו שראוהו דר בו בכל יום וגם בלילה ראוהו נכנס בערב כו' ור"ת ס"ל דא"צ שיעידו שדרו בכל יום ויום כו' אבל גם ר"ת ס"ל דאם טען המערער ברי דבעינן עדות שבבי ולא סגי בסתם עדים שראו אותו דר בו כשבאו לפרקים מיוחדים וכן מוכח בתוספות ובאשר"י. ומה שהאריך רבינו וחזר וכתב אחר כך ואם אמר המחזיק כו' ה"ט דמתחילה כ' מה שקשה לר"ת על פי' רשב"ם דכתב דצריך שיעידו העדים בפירוש כו' דז"א דאטו בכיפא תלא ליה כו' אלא די כו' ואח"כ כתב המשך פי' דברי מר זוטרא לפי סברת ר"ת וזהו שכתב ואם יאמר המחזיק כו' ונמשך אחר לשון הרא"ש והרא"ש לפרש אליביה דר"ת דמר זוטרא בא לפרש דברי אביי דאף אם טוען המערער ברי שומעים להמחזיק כשישיב לו אין לי אלא עדות שבבי שיעידו עלי שדרתי בו בחזקת ג"ש וזהו נמי שסיים רבינו וכתב ואם יטעון המערער ברי ולא יטעון המחזיק יבואו עדים שבבי ויעידו סתם אז לא הוה טענינן עבור המחזיק ולא סגי בסתם שבבי וכדס"ל לרשב"ם הנ"ל ואין חילוק ביניהן אלא דלרשב"ם אם טוען המערער ברי לא מהני טענת המחזיק שיעידו לו השבבי בסתם אלא צריכים דוקא עדות שוכרים ולר"ת מהני וגם בשבבי שהן רוכלים יש חילוק ביניהן דס"ל לר"ת דברוכלים אמרינן הא דלא טען הרוכל העד או המחזיק מעצמו שדר בו בחזקת ג"ש משום דסבר דאינו מועיל כיון שעל הרוב לא היה בביתו (ורוכל עכ"פ עדיף מעדים דעלמא מפני שבזמן שהוא בביתו

רואה אותו משא"כ בשבבי דעלמא והיה להן לטעון מעצמן שדר בחזקת ג"ש או המחזיק היה לו לטעון וכעין פי' ר"ח הנ"ל ודוק היטב שזה נ"ל ברור ולא כמו שנראה לכאורה ממשמעות לשון רבינו דבא לומר כשטוען כן המחזיק שוב א"צ עדים שבבי כי זה ליתא: ומ"ש אטו בכפא תלא ליה כן הוא לשון הרא"ש שם ובפ"ק דסוטה דף ו' מצינו לשון זה בגמ' בסוטה שזינתה שפריך מאחר שפרחי כהונה מלוין אותה היאך זינתה וקאמר כגון שצריכה לנקבים ואטו פרחי כהונה בכפא תלא ליה ופירש"י בכיפה שעל ראשה. אבל בעל הערוך בערך כף הביאו וחברו עם מ"ש חמרא אכפא דגברא שואר ופירוש שניהם לשון כתף גם י"ל לשון כף יד: ה"ג ואם יאמר המחזיק לעדים העידו סתם שדרתי כו' כמש"ר אחר זה ברוכלין העידו סתם וכן כתבו בתוס' ואשר"י ע"ש ור"ל כשהמערער טען ברי נגד העדים והמחזיק שיודע שלא דר בו כל הימים וכל הלילות וקמ"ל דאם המחזיק טוען ואומר לב"ד שיעידו העדים שדרתי בו בחזקת ג"ש טענתו טענה ויכול לומר לעדיו העידו סתם: ומש"ר אע"פ שאינם יודעים כו' הוא מדברי רבינו ומש"ה אמר בלשון נסתר לפרש מהו עדות סתם ובחזקת ג' שנים דקאמר איירי שהמחזיק ודאי אמר כן לנוכח להעדים ולפני הב"ד והשתא א"ש מ"ש טענתו טענה ור"ל הטענה שטוען כן לפני הב"ד. והתוס' שכתבו שם אדברי ר"ת ז"ל דלפי פירושו לא הול"ל טענתו טענה אלא עדותן עדות כו' לא כתבו כן אלא לפי מ"ש בפי' ואי טעין ואומר כר שמיירי שאומר המחזיק כן לעדים ולא שמדבר כן לב"ד ולפי פירוש' שם כתבו דהול"ל עדותן עדות ע"ש. ונראה דאם העדים היו מעידים מעצמן שדר בו בחזקה יום ולילה ל"צ לטענת המחזיק אלא קאמר דאם לא אמרו העדים כן מעצמן דשומעים לטענת המחזיק ודוק: ומש"ר ואם היו העדים רוכלים כו' עד כיון שמעידים כו' הא דכתב לשון שמעידים ולא אם מעידים משום דעד השתא איירי שהמחזיק הביא עדים שראו שדר בו אלא שהמערער טען נגדם שראה שיצא וקאמר דבאינם רוכלים צריך המחזיק לטעון שיעידו שדר בחזקה ג"ש וברוכלים גם אנן טוענין עבורו דכיון שכבר העיד כו' וק"ל: ומש"ר וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל עד"ר:

סעיף טו

ומש"ר ור"ח כתב כו' גם שיטת פירושו כתבתי ע"פ הגמ' בדרישה בר"ס ע"ש: והרמב"ם כתב הפך הדבר כו' פירוש היפך לדברי ר"ח שס"ל דברוכלים אע"פ שודאי לא דרו בו ג"ש שלימות חזקתו חוקה והרמב"ם ס"ל דבכה"ג לא הוה חזקה ומה"ט אם הן רוכלים אף אם אין ידוע שבג"ש חזקה לא דרו בו יומם ולילה אנן טענינן מאחר שהן רוכלים [צריך] להביא ראיה שלא יצא משם בג"ש ולפי' ר"ת לא איירי הגמרא מזה ויכול להיות

שגם ר"ת מודה לדברי הרמב"ם דכשידוע דלא דר בו המחזיק ג"ש שלימים אף שהוא רוכל שדרכו בכך ל"מ חזקה ולכך כתב רבינו שדברי הרמב"ם המה הפך דברי ר"ח ולא כ"כ אדברי ר"ת וק"ל: טוענין אותו לכתחילה פי' טוען לתועלת המערער שצריך המחזיק להביא עדים שדרו בו ג"ש ימים ולילות שלימות אף שהמערער לא טוען וכי לא הוו רוכלים נהי דלא טענינן ליה מ"מ אי טען המערער שיביא לו עדים שיעידו בו הדרים ג"ש יום ולילה טענתו טענה וכ"כ בהדיא בריש דבריו ורבינו קיצר ועיין בפי"ב דטוען ועד"ר שכתבתי דעתו ופירושו בגמרא: הוי חזקה שכן מנהגו של עולם כו' גם ר"ת יכול להיות שסובר כן כמ"ש בדרישה:

סעיף טז

או של אחרים ר"ל כשאירע אבילות לשכינו החליף מקום עמו שכן היה מנהגם כמ"ש בי"ד בהלכות אבילות. אבל אין לפרש שר"ל באבילות של בנו או בתו ושאר הקרובים המפורשים בתורה שמתאבל עמהם כשאירע להן אבילות כמ"ש בי"ד סימן שע"ו דא"כ לא הול"ל של אחרים דבנו אינו אחר לו: אחרים אף אם היה כצ"ל. הוי חזקה שכן מנהג העולם כו' ול"ד לחנות דבסמוך שאף שאין דרך לישב בחנות למכור סחורה בלילות אפ"ה פסק האשר"י דצריך שישב שם שש שנים דשאני התם דזמן ביטולו ידוע וכמש"ר בשם הרא"ש ובמרדכי ר"פ ח"ה כתב חילוק אחר דה"ט דחנות דכיון דאם היה דר בה אדם אחר שאינו חנוני היה דר בה יום ולילה משא"כ הכא דכ"ע אינם נכנסים לב"ה כ"א בבוקר וערב:

סעיף יז

דאל"כ כל המערער יטעון אני דרתי עמך בבית הפנימי שם בגמרא דף כ"ט ההוא דא"ל לחבריה מאי בעית בהאי ביתא א"ל מינך זבינתיה ואכליה שני חזקה א"ל אנא בשכוני גוואי הואי אתא לקמיה דרב נחמן א"ל זיל ברר אכילתך ופירש רשב"ם ותוס' כמש"ר כאן. והרי"ף ורבינו משה בר מיימוני פירשו שכונה גוואי בפירוש אחר כתבו רבינו בסימן קמ"ו סעיף י"ח וע"ש:

סעיף יח

החנויות שאין דרך תשמישן אלא ביום שם דף כ"ט ע"ב קאמר הגמרא דמודה רב הונא בזה דאע"ג דהוה מפוזרת הוי חזקה דליממא עבידא ולילליא לא עבידא. ופיר"ש החנויות שמוכרים שם לחם ויין כו'. להרמב"ם הוי חזקה בג"ש דכיון שאין תשמישן אלא ביום חשוב כדירת יום ולילה. והרא"ש ס"ל דצריך לחזקתו ו' שנים ואשמועינן דהוי חזקה אע"פ שהן בפיזור. ול"ת כיון שאם היו דרים בהם בני אדם שאינם חנונים דרים בהם יומם ולילה לא הוי מהניא להם חזקה מפוזרת לחנוני נמי ל"מ קמ"ל וכ"כ התוס' ע"ש וק"ל:

סעיף יט
החזיק במקום מסויים משנה וגמ' ס"פ ח"ה ועד"ר כי שם ביארתי במאי פליגי הרי"ף והרא"ש:

סעיף כא
ומ"ש וכ"ז איירי בחזקת ג"ש כו' הר"י מיגא"ש והרמב"ם חולקים בזה ועיין מ"ש בסמ"ע:

סעיף כב
דמבואות שאינן מפולשין כחצר השותפים דמי ויכולין לעכב כו' נראה דרבינו דהביא דברי ר"י הלוי סתם שדימה אותו לחצר שותפין ובחצר שותפין עצמו כתב לעיל פלוגתא בין הרי"ף והרא"ש דה"נ קאמר שדימהו לחצר שותפין לכל מר כדאית ליה דהיינו לסברת הרא"ש בהעמדה גרידא הוה קפידא וחזקה ולהרי"ף דוקא בעשיית מחיצה אבל אין לומר דגם להרי"ף אף דאין חזקה בהעמדה גרידא משום דאיכא דלא קפדי מ"מ הרשות בידו לכתחילה להקפיד דא"כ לא הו"ל לתלות בחצר השותפין כיון דזה לא נזכר בחצר השותפין אלא סברא הוא ועוד דא"כ אין כאן מקומו ודוק:

סימן קמא

סעיף א
חזקת המרחצאות כו' משנה ר"פ ח"ה ועד"ר כתבתי לשונה ומפני שהני דנקט רבינו ראשונה פירותיהן בכל משך ג' שנה בשוה משא"כ באילנות ושדות מש"ה נקטינהו רבי' בבבא עצמו גם בית הבדים וכמ"ש בדרישה ועד"ר: ומ"ש ועבדים כו' שם דף ל"ו פי' ועבד כנעני גדול שיכול להלך וכמש"ר לעיל סי' קל"ה ע"ש ולקמן סי' קצ"ו: ומ"ש חזקת השדה בין שדה בית השלחין כו' ג"ז שם במשנה וגמ' שם דף ל"ו ע"ב ועד"ר: ומ"ש שעושה פירות תדיר פי' מתוך שהמעין בתוכה ומשקין אותה ממנו תדיר עושה פירות תדיר משא"כ בית הבעל שמספיק ממי גשמים ואינו עושה פירות תדיר ובהאי בין בין דכתב רבינו לא זא"ז קאמר דל"מ אם הוא בית השלחין דעושה פירות תדיר דהכל מודים בו דצריך להחזיק בה ג"ש שלימות לפי שכשאמרו ג"ש חזקה כל הראוי לצאת ממנה או להשתמש בה בג"ש אמרו אלא אפילו שדה בית הבעל ושדה האילן דאינו עושה פירות אלא פעם אחת בשנה וס"ל לרבי ישמעאל ולר"ע דלא בעינן בשדה הבעל ג"ש שלימות ובשדה האילן ס"ל דבחד שני סגי קמ"ל דלא קיי"ל כוותייהו אלא כחכמים וכמ"א לשונם בדרישה ע"ש ושם כתבתי גם כן במאי פליגי הרמב"ם והרא"ש ודוק. ובסמוך סעיף ט"ז כתב רבינו עוד דלא סגי באכילת פירות ג"ש הנושרים מאליהן כו' עיין שם:

סעיף ב

והרמב"ם כתב ששדה הלבן כו' לשון רבינו בשם הרמב"ם תמוה שסתם וכתב בשמו שדה הלבן א"צ מיום ליום והלא שדה לבן שם כולל לשדה התבואה ושדה בית השלחין בכללו וכמ"ש בערוך ערך לבן שנקרא שדה לבן לאפוקי שדה אילן שעושה צל ע"ש וברמב"ם מבואר בהדיא ר"פ י"ב דטוען דבשדה בית השלחין בעינן ג"ש מיום ליום וכן איתא במשנה בהדיא וכמ"ש לשונו בדרישה ושם ברמב"ם לא כתב אלא שדה בית הבעל ובית האילן ע"ש ואפשר דרבינו ס"ל דשדה בית השלחין ושדה של בית הבעל שזורעים בה תבואה שוים הן בדינייהו וא"צ מיום ליום ונקט הרמב"ם שדה בית הבעל וה"ה של בית השלחין של תבואה שלעולם אינה מגדלת אלא פ"א בשנה ומ"ש במשנה וברמב"ם דבבית השלחין צריך מיום ליום מיירי בבית השלחין שאינו מגדל בו אלא מיני צמחים ולא מיני תבואה: אלא כיון שאכל ג' תבואות כו' פי' כגון דקל נערה ובחורה שבפחות מג"ש טוענת ג"פ הוי חזקה דכיון שאכל ג'"פ מפרי א' ולא מיחה בו בטוח הוא שלא ימחה ושוב אינו נזהר יותר בשטרו דלאו בשנים תליא מילתא כ"א בפירות נ"י ע"ש שהאריך: ממין א' לאפוקי ג' מיני פירות בחד שנה: וכ"כ ר"ח עד"ר:

סעיף ג

למען תוסיף תת כחה פי' למען שלא תכחש בזריעת שנה זו ותפחת לשנה הבאה כי כשמוברה אזי כחה עדיף בשנה הבאה: בשני תבואות בשנים של תבואה: לא מצינא מינטר פי' איני יכול להושיב שם שומר לבדי אבל כשכולן זרועין שוכרין שומר בין כולן וגם אין מכניסים שם בהמות רשב"ם: ומדברי הרשב"ם יראה כו' ז"ל רשב"ם שם ואי טעין אידך אני באתי בתוך ג' ומצאתי ריקם ולכך לא מחיתי מצי א"ל מ"מ היה לך למחות שאף ע"פ שלא זרעתיה הייתי עושה בה ניר שאחר הקציר והיה לך להבין שבשביל שלא להכחישה לא חפצתי לזרעה עכ"ל מבואר בדבריו דלא בעי לעשות ניר מיוחד לסימן כשמובירה אלא סגי שיעשה בניר שרגילין אנשי שדה לעשות מיד אחר הקציר:

סעיף ה

ולא הוציא ממנה אלא כדי הזרע לא הוי חזקה מימרא דר"נ דף ל"ו דאמר אפיק כורא ועייל כורא לא הוי חזקה:

סעיף ו

ירושלמי ראוהו חורש וקוצר כו' שם בירושלמי דף י"ד ודוק בדבריו דלא נקט זורע ונראה דה"ט משום דבזורע הכל מודים וכדמסיק רבינו ושם כתבתי טעמו:

סעיף ז

וכתב הרמב"ן משמועה זו כו' בחידושי רמב"ן שבידינו לא מצאתי זה שכ"ר כאן בשמו אלא ע"א כתב שם ע"ש: או שנה אחת מג"ש פי' שבנה שנה א' ודר בה ב' שנים וא"ת איך למדו הדיינים משמועה זו דאם בנה שנה אחת ודר בה ב' שנים דלא הוי חזקה דלמא לא איירי הירושלמי אלא כשלא ראוהו מכניס פירות כלל דאז כל ענייניו היו לריק די"ל דא"כ הו"ל לסיים ולכתוב שאין חזקה כיון שלא הכניס "הפירות דה"א הידיעה דהפירות היה מורה דעל הפירות שטרח בהו קאי אבל בהכנסת פירות דקאמר משמע פירות דעלמא וממילא משמע דר"ל דאין שייכות התחלת החזקה כ"א משעה שמכניס פירות וק"ל:

סעיף ח

וכתב עוד דניר לא הוי חזקה דאפי' באותן ימים שנר בהם כו' שם דף ל"ו פלוגתא דתנאים ואמוראים בניר אי הוי חזקה (וק"ל) [וקיי"ל] דלא הוי חזקה אלא דרוב הפוסקים ס"ל דהיינו דוקא כגון שנר בשנה זו ולא זרעה ובשנה שאחריה זרעה וכדאיתא שם בריש הסוגיא ז"ל תניא נרה שנה וזרעה ב' כו' אבל הרמב"ן כתב דלמדו מהירושלמי דאפילו זרעה אח"כ באותה שנה אין שנת החזקה מתחיל מיום שנר בו ונראה דפי' כן דעת האומרים בגמרא דניר לא הוה חזקה וז"ש דניר לא הוה חזקה "דאפילו כו' מדכתב "דאפילו בדלית ולא כתב "ואפילו בוי"ו משמע דאגמרא קאי וה"ק מ"ש ניר לא הוה חזקה ר"ל אפילו באותן ימים שנר בהן וק"ל: אלא מהנה פי' הקרקע וע"ל סי' קצ"ב וער"ה: ואין דעת שאר המפרשים כו' זה לשון רבינו עיין בש"ע סעיף ח' ט' דמשמע משם דרבינו אינו חולק כ"א אמש"ר וכתב עוד דניר לא הוה חזקה שהרי ריש דברי הרמב"ן כתב שם בלי מחלוקת ודוחק לומר שמ"ש בש"ע שיש חולקים קאי אלפניו ואשלפני פניו ופליג אתרווייהו וכמ"ש אלא ודאי לא פליג כ"א בניר דסמיך ליה וה"ט דשאני בנין בית דבונה אדם אותו וראוי לדור באותו בנין כמה שנים ויכול המערער לומר לכך לא מחית כדי שהוא יבנה ואני אדור בו קודם שהוא ידור בו ג"ש משא"כ מלאכת שדה דלכל שנה ושנה בפני עצמה הוא וכשראהו נר בו הו"ל לחשוב שחרישה זו לא יהנה לו לאחר זמן ולצורך עצמו לאכול פירותיה שנה זו היא ע"ש וק"ל: וכ"כ א"א לקמן על בנות שוח עיין בסמוך בסי"ז ושם כתב רבינו הדין סתם ומכאן נלמד דמאן דפליג בזה גם הדין ההוא לא ס"ל: ועוד לדבריו כו' ודעת הרמב"ן נראה דס"ל דל"ד הזריעה לניר דבשלמא ניר עביד אינש דכריב ליה לארעא דחבריה וחבירו ידע ושתיק ואמר הלואי שיחרוש זה הרבה ותתרפה הקרקע ואח"כ אקחנו ואזרענו וכדאיתא שם דף ל"ו וה"ה בבנין אומר יבנה ואח"כ אלך ואדור בו אבל לא עביד אינש שיראה חבירו זורע בשדהו וישתוק שאינו מרויח מידי

שהרי יצטרך ליתן לזה מה שהוציאו על הזריעה ושמא לא יזרע כפי הראוי לזרוע בקרקע זו או כפי רצונו לכן חשבינן לזריעה תחלת הכנסת פירות וק"ל:

סעיף ט

אכלה שחת לא הוי חזקה כו' שם דף ל"ו ומה שחילק בין המתין מלקצרה עד שנעשים גבעולים כו' כ"כ בתוספות ריש פרק ח"ה בד"ה ג' חדשים כו' ע"ש: ומ"ש ובמקום שיש להן בהמות הרבה כו' שם דף ל"ו: ומ"ש ואם באה לידו בעודה שחת כו' החילוק דבין רישא לסיפא הוא זה דכאן בסיפא מירי דאכלה ג' תבואות גמורים בג"ש ופ"א שחת כיצד דרך משל שבא לידו בר"ח תמוז שבחודש ההוא היה גבעול ולא נגמרה התבואה עד ר"ח אב וכשבא לידו בתמוז לא אכלה או בעודה גבעול רק קצרה כתיקונה בחודש אב נמצא שאכל תבואה הראשונה בתוך ב' חדשים לשנה ראשונה ויאכל אח"כ תבואה שניה בתוך ב' חדשים לשנה שניה ותבואה שלישית בתוך ב' חדשים לשנה שלישית לחזקתו ועדיין לא כלו ג"ש חזקתו עד ר"ח תמוז שאז כבר חזר וגדל ונעשה שחת ואכל אחר שכבר אכל ג' תבואות גמורות והכל בתוך ג"ש מיום ליום משא"כ ברישא כשאכלה ראשונה בעודה שחת פי' גבעול בחודש תמוז שוב אינו יכול לאכול תבואה גמורה בשנה זו כ"א עד תוך ב' חדשים לשנה שניה ויכלו ג"ש חזקה קודם ביאת גמר תבואה שלישית: ומש"ר אע"פ שלא יאכלנה בשלישית כו' ר"ל בכלות השנה השלישית דהיינו אכילה הרביעית וכמ"ש וקמ"ל דאע"ג דבעינן שיאכל הפירות של כל הג"ש וכנ"ל מדלא קאמר איכא בינייהו מקוטעים ל"ת דלא הוה חזקה עד דיאכל גם תבואה שנתגדלה בשנה שלישית תבואה גמורה אלא סגי בזה וק"ל ועיין בתוס' ר"פ ח"ה ומהתימה שהרא"ש השמיט פרטי דינים אלו:

סעיף י

החזיק במקום שאינו משתמר כו' שם דף ל"ו ופירש רשב"ם ששדות הסמוכות ליער באים חיות רעות ואוכלים התבואה שבסוף השדה ויש שעושים קירות וגודרים השדה ומניחים חוץ לקיר מעט ומשליכים שם ורע ומה שצמח באות החיות ונוטלות ואוכלות אותם ואינם נכנסות בשדות ואם בא אדם והחזיק באותו קרקע שחוץ לגדר לא הוה חזקה דבלא"ה מייאש ממנו:

סעיף יא

תפתיחא לא הוה חזקה שם מימרא דר"נ והוא לשון פתיחה ובאיכות הפתיחה מחולקים בפירושו רשב"ם ור"ח כמש"ר בשמם ובשם רב האי דתיבת תפתיחא לא קאי על הארץ כ"א על צינורי המים שפתח לתוכה: ונבקעה כמו פתחי חרישה כצ"ל:

סעיף יג

אכלה באיסור כגון שאכלה ערלה ושביעית לא הוה חזקה שם דף ל"ו אר"י אכלה ערלה אינה חזקה (אכלה ערלה) תנ"ה שביעית וכלאים אינה חזקה. ופי' רשב"ם ערלה וכלאים אכילתן באיסור שביעית הפקר לכל לכך לא מיחה ובפירוש ר"ח גרסינן הכי אכלה ערלה ושביעית וכלאים ה"ז חזקה ולא נהירא עכ"ל רשב"ם והתוספות והרא"ש תפסו עיקר לגירסת ר"ח ופירשוה דמיירי באוכל זמורות שמותר לאכול זמורות ערלה וגם של כלאים כשלא הוסיפו מאתיים באיסור וכתבתי לשון התוס' בדרישה ע"ש. ולפי זה אין חילוק לדינא בין דגרסינן הכי או הכי אלא דאי גרסינן לא הוה חזקה לא נלמד מזה דאם אכל זמורות בג"ש ערלה דהוה חזקה דאף דפשיטא דלכ"ע הן מותרים כדדרשינן מדכתיב וערלתם את פריו ולא את עציו מ"מ דילמא אכילתן לאו שמיה אכילה להחזיק בהן משא"כ אי גרסינן הויא חזקה וקאי אזמורות. לכ"נ דרבינו ג"כ גרס הוה חזקה וכגירסת ר"ח והתוספות והרא"ש ומ"ש אכלן באיסור לא הוה חזקה לא בא לכתוב גירסת הגמרא אלא לכתוב הדינים על כי הסדר כמנהגו ומ"ש רבינו אכלה באיסור כגון שאכלה ערלה ושביעית זהו דלא כפירוש רשב"ם הנ"ל דכתב טעם שביעית משום דהוי הפקר ורבינו ס"ל דטעמא משום איסור דומיא דערלה וכלאי הכרם דנקט הברייתא עמו ומיירי כגון שעבר וחרש וזרע בשביעית דפירותיה אסורין משום לא תאכל כל תועבה כל שתעבתי לך כו' אבל הזמורות מותרים דלא גרע מערלה. גם במ"מ פי"ב מטוען מוכח דשביעית משום איסור נקטה ע"ש. והא דלא כ"ר ג"כ כלאים וכדנקט הברייתא הנ"ל שלשתן נראה משום דבכלאי הכרם אין היתר לזמורות אלא כשלא הוסיפו מאתיים באיסור והפירות דאסורין מיירי דהוסיפו מאתיים וזה רגיל להיות משום דבשעה שיזרעו הפירות ונאסרו כבר היו הזמורות גדולים וכמ"ש התוספות וכתבתי לשונם בדרישה ואנן קיי"ל כרבי יאשיה דאמר אין איסור כלאי כרם אלא בזורעה ב' מיני זרעים עם החרצן (דכרם) יחד במפולת יד א' וכמש"ר בי"ד בסימן רצ"ו בשם הרא"ש. ובזרען יחד כשהפרי נאסר בתוספת מאתיים גם הזמורות נאסרין ולא מצינו עפ"ז חזקת זמורות דכלאי הכרם ולא בפירות מש"ה לא נקטו רבינו והברייתא דנקטו היינו לאינך תנאים. א"נ משום. דבא"י החמירו וכמש"ר דעות בי"ד ע"ש. גם בברייתא אפשר דמש"ה כתב שביעית בין ערלה לכלאי כרם מה"ט דכלאי כרם נחלק מערלה בדינים ודוק ועד"ר: ומ"ש בשם הרמב"ם כ"כ פי"ב מטוען דין י"א ומדכתב אע"פ שאכלן באיסור כו' ש"מ דס"ל דאפילו באוכל הפירות שיש איסור באכילתן הוה חזקה והוא מפני שגרס כגירסת ר"ח ופי' שאכלה

ערלה כו' ר"ל בסתם אכילה דהיינו הפירות ואפ"ה ס"ל דהוי חזקה כיון דמ"מ אכל דבר הראוי לאכילה וע"ש בהמ"מ ובדרישה:

סעיף יד

זרעה כולה חוץ מבית רובע כו' מימרא דרבא שם דף כ"ט ע"ב ע"ש: ומש"ר אפילו אינה ראויה לזריעה כן מסיק הגמרא שם ומשום דהו"ל להעמיד שם בהמות או למשטח שם פירות וכדין שדה שכולה סלעים וכדמסיק רבינו אחר זה:

סעיף טז

אע"פ שעמדו על האילן עד שיגדלו נראה דלמד רבינו דין זה ממ"ש הרא"ש בשם רבינו האי בפירוש דדקל נערה וכמ"ש לשונו בדרישה בר"ס זה. אבל לפי' ר"ח דדקדק וכתב קודם גמרן משמע דאחר שנגמר בישולם על אילן אין חילוק בין לקטם בידים או נפלו מאליהן וכמ"ש שם בדרישה ע"ש. ולא כב"י דמשוה בזה דברי הרא"ש ודברי ר"ח ע"ש גם בעיר שושן נראה דהלך בשיטת ב"י ע"ש ובסמ"ע כתבתיהו:

סעיף יז

כגון בנות שוח כתב א"א הרא"ש ז"ל כו' כ"כ הרא"ש שם בדף קצ"ה ע"ג ע"ש שסיים בעצמו דאחזיק בה כדאחזקי אינשי:

סעיף יח

שדה האילן שיש בה ל' אילנות כו' מימרא דאביי בח"ה ועד"ר: בתוך שלש בית סאין שכן הוא צורך יניקתן בית סאה לי' אילנות בעודם קטנים ולאחר שהזקינו צריך בית סאה לג' אילנות ועד"ר: חנטו כבר לפני ב' שנים פי' התחיל לחנוט פרי זה שאכל: חנטו אשתקד פי' חנטו שנה אחת קודם שהתחיל להחזיק: שלש לכל סאה וסאה ל"ד דבסאה א' צריך לאכול ד': ומ"ש אבל אם אכל י' בסאה אחת כו' עד וי' בסאה שלישית לא הוה חזקה פי' לא הוה חזקה לכל הג' בית סאה דבזה איירי אבל לבית סאה זו השלישית הוה חזקה דהא בבנות שוח מיירי וכבר כתב לפני זה בשם הרא"ש דבבנות שוח אם התחיל בשני חוקה בשנה הראשונה ונעל וגדר ואכל פירות בשלישית דהוה חזקה מיהו י"ל דמיירי כאן בדלא נעל וגדר כל הג"ש ואפ"ה אם אכל הפירות משלשתן מפוזר בכל השנה הוה חזקה וק"ל:

סעיף יט

ורשב"ם פי' כו' עד ל"ק קרקע באכילת פירות ר"ל באכילת פירות י' לבית סאה מפוזרת וק"ל: דקי"ל אכלן רצופים הוה חזקה פי' דאם אכל כל השדה רצופים הוה חזקה לכל השדה וכדמסיק רבינו מיד אחר זה ה"ה שאם אכל ג' מהם לבית סאה דהוה נמי חוקה לכל הבית סאה ומיהו אין לסתור לדברי רשב"ם מהא דקי"ל אכלן רצופים כו' דהא יש

לחלק בין אכלן כולן ובין לא אכל מנהו אלא י' וכמו שחילק הוא בעצמו בנטועין בפחות מד"א וכמש"ר אחר זה: שלא יהיו נטועים על פחות מארבע אמות כל שאין בין זה לזה ד"א נטועים על פחות מד' אמות מיקרי וכן מבואר ממש"ר אחר זה:

סעיף כ

החזיק בשדה אילן שאילנותיו נטועים רצופים כו' מסקנא דגמרא שם דף ל"ו ע"ב:

סעיף כא

שדה האילן שהחזיק אחד באילן ואחד החזיק בקרקע וכ"א בא בטענה שלקחו עד"ר שם כתבתי ל' הגמרא ול' רשב"ם ול' ר"י והנה רבי' כתב דין זה ע"פ שיטת רשב"ם ור"י בשני מקומות כאן בהלכות חזקה סתם לענין חזקה שכ"א טוען כולה שלי ולקמן בס"ס רט"ז דאיירי בהלכות קנין כתבו לענין טענת קנין כששניהם מודים זה לזה וכנ"ל וזש"ר כאן שדה האילן שהחזיק אחד באילן ואחד החזיק בקרקע וכל אחד טוען שלקחו כדין הבא בחזקה דלא מועיל בלא טענת שלקחה או נתנה לו במתנה ואילו לקמן בס"ס רט"ז כתב בלשון אחר ז"ל מכר לשנים כאחד לזה קרקע ולזה אילנות מסקי' דזה קנה אילנות כו' ולשון זה משמע דמודים זה לזה או שהוא ידוע שמכרו לשניהם לזה אילנות ולזה הקרקע אלא שמחולקים בשיעור הקרקע שמכר עם האילנות וק"ל. והא דכתב רבי' ז"ל ור"י כתב שבעל האילנות כו' עד דאפי' בג' אין לו בגוף הקרקע כלום כיון שמכרו לאחר אע"ג דלפי' כאן לא מיירי במכרו לאחר אלא בכל אחד טוען שלו מכר כולו י"ל דשיטפא דלישנא מדין אם שניהן קנאוהו והאילנות והקרקע נקטה דבשניהן ס"ל דהדין כן וכמ"ש (וזה ברור בעיני ודלא כמ"ש ב"י כתבתי לשונו בדרישה) וגם כאן רימז רבי' שרשב"ם ור"י פליגי כן לענין כששניהן מודים זה לזה שהרי אחר שכתב הדין לענין חזקה מסיק וכתב ז"ל וכן הדין בלא טענת חזקה אלא בשנים שקנו בסתם מאדם אחד כו' ור"ל וכן הדין לכל מר הנ"ל כדאית ליה וקיצר כאן מפני שאין כאן מקום דין זה וסמך אמ"ש במקומו בס"ס רט"ז ושם כתב דהרא"ש כתב כר"י וע"ש שכתבתי טעם למה לא כתב גם כאן דעת הרא"ש והסכמתו. ובזה כלל דברי רבי' מבוארים. ועכשיו אפרש פרטי דבריו מ"ש בשם רשב"ם דאפי' לא קנה אלא שנים ע"ל סימן רט"ז ושם כ"ר בשם רשב"ם דלרבנן דפליגי עם ר"ע וס"ל דהמוכר בעין רעה מוכר לא קנה בשני אילנות שום קרקע וה"מ בשייר הקרקע לעצמו אבל כשלא שייר לעצמו כלום ס"ל לרשב"ם דבאם מודים זה לזה דלזה מכר קרקע ולזה אילנות א"ל בעל האילנות לבעל הקרקע כשם דלדידך מכר הקרקע בעין יפה כך לי מכר האילנות בעין יפה ומש"ה אית ליה בגוף הקרקע כמלוא אורה וסלו לעשות בו מה שירצה ה"ה נמי וכ"ש נמי הוא בנדון זה בבא בטענה שכולה שלו והחזיק באילנות שאין לו פחות מאורה וסלו וכ"ש לדעת ר"ע דס"ל לדעת רשב"ם דאפי' בשייר הקרקע לעצמו

יש לבעל האילנות כמלוא אורה וסלו בגוף הקרקע אבל ר"י ס"ל דאפי' לר"ע דס"ל דבעין יפר מכר אין לו להלוקח שני אילנות מבעל הקרקע ושייר הקרקע לעצמו בגוף הקרקע כלום כ"א כשיעור ללקוט פירות מאלו האילנות כאשר הם עד שיקנה ג' אילנות שאז קנה קרקע כמבואר בסי' רט"ז ובזה שלא שייר המוכר לעצמו כלום ס"ל לר"י דאין חילוק בין קנה או החזיק בב' אילנות או בג' לעולם יש לו בגוף הקרקע ליטע אחר במקומו ולא יותר כיון שיש אחר עמו שקנה או החזיק בקרקע. ומש"ר וכ"כ הרמב"ם היינו שגם הוא ס"ל שיש לו בגוף הקרקע כמלוא אורה וסלו לאפוקי מפי' ר"י ומפני שבשנים שקנו סתם הרמב"ם וכתב דיש לבעל האילנות חצי קרקע מש"ה לא כתב רבי' לקמן בס"ס רט"ז דהרמב"ם כתב כהרשב"ם וכמ"ש בדרישה ועמ"ש עוד בדרישה. ופי' כמלוא אורה וסלו הוא כדי שיוכל המלקט לעמוד שם הוא וסלו שמלקט בתוכו:

סעיף כג

אע"פ שהקונה אילן אחד בשדה חבירו כ"כ מסקנת דברי רבא שם בגמרא ע"ש:

סעיף כד

ומש"ר לפיכך המוכר אילן יחידי כו' ג"ז שם. ופי' צריך למחות צריך לעשות מחאה וכמבואר בדברי רבינו בסי' קמ"ו:

סימן קמב

סעיף א

אע"פ שאין חזקה בפחות מג"ש כו' עד ור"ח פי' כו' עד"ר ומשם נתבאר דמ"ש מיד הוה חזקה ר"ל ל"מ קודם ג"ש אלא אפילו קודם שבא לביתו עם הפירות גם לפי' ר"ח מיד שקבלם ממנו בתורת דורון הוה חזקה וה"ג בפי' ר"ח וקבלם מיד הוה חזקה מיד בלא וי"ו וכן הוא בספרים של קלף והוא דומה למ"ש בפי' ראשון מיד הוה חזקה גם מוכח דט"ס הוא מדכתב ושלח למערער ותו א"א לקבלם מידו וק"ל:

סעיף ב

ואם טען ואמר לפירות הורדתיו כו' שם אמר רב וביד ואי טעין ואמר לפירות הורדתיו נאמן וה"מ בתוך ג' אבל לאחר ג' לא דהו"ל למחויי ביה עכ"ל הגמרא וכן הוא ל' רבינו אלא שהוסיף על תיבת נאמן הנאמר בגמרא וכתב ולא הוה חזקה עד אחר ג"ש ולפי מש"ר בתחילה לא הוה צריך למכתב אח"כ שנית וה"מ כו' אלא שהעתיק ל' הגמרא גם י"ל דחזר וכתב כדי דל"ת דוקא כי סייעו בתחילה בלקיטת הפירות דהוא מודה דהיא של המחזיק בזה הוא דמהני אח"כ חזקת ג"ש לבטל טענת לפירות הורדתיו אבל כשלא סייעו מתחילה הו"א דמהני ליה טענה זו אפי' לאחר ג' אע"ג דלא מהני ליה מחאה דעבד

בתר ג' דשאני מחאה אחר ג' דאיכא בה ריעותא מה שהניחו לאכול פירות משדה שלו בחנם משא"כ בזה שדרך כל אדם להוריד לפירות קמ"ל וק"ל:

סעיף ד

ואם סייעו ע"י טעות כו' עד שטעה שלא היה מכיר י"מ שר"ל ששמעון טעה כו' ול"נ דמדכתב רבי' אח"כ אפי' סייעו שמעון משמע דע"כ לא מיירי משמעון (גם בש"ע מוכח דלא אשמעון קאי) לכ"נ עיקר דראובן קאי וטעות ראובן מהניא לשמעון וכמ"ש שם בגמרא דף מ' ז"ל רב ענן שקיל בידקא בארעא (שטף מים נכנס בשדה ונטל את המחיצות ולא מקומו) אזיל הדר גודא בארעא דחבריה (אזיל ועשה כותל חדש בינו ובין שכינו והעמידו בשדה חבירו) אתא לקמיה דרב נחמן א"ל זיל הדר כו' א"ל והא אחיל דאתא וסייע בהגודא בהדיה אמר ליה מחילה בטעות הוא את גופך אי הוה ידעת לא עבדת כי היכי דאת לא ידעת הוא נמי לא הוה ידע ע"כ הרי לפניך דכשראובן טעה אמרינן ודאי גם שמעון טעה וזש"ר כיון שהיה הסיוע של שמעון בטעות דאע"ג דלא ידעינן שודאי היה הסיוע בטעות מ"מ חשבינן לודאי טעה כיון שראינו שטעה נפשו ג"כ ראובן ובפרט דאיכא נמי חזקה דאין אדם מוחל בקרקע שלו אבל אם ידוע בודאי ששמעון לא טעה אז ודאי קא מחיל וכמו שמסיק רבי' לכתוב כן בשם הר"י ודוק: אפי' אם סייעו שמעון כצ"ל וכ"ה בס"א:

סעיף ה

לגבי כותל הוה שפיר חזקה והטעם דהתם גבי החלונות אמרינן דמימר אמר היום או למחר כשארצה אסתום החלון שהרי לא גזל השתא מידי משא"כ הכא בכותל שאין אדם מסייעו לחבירו לגזול את שלו אפי' שעה אחת ולא שייך לומר היום ולמחר אסתור הכותל:

סימן קמג

סעיף א

אין חזקה [אלא] עד אחר ג"ש כו' עד"ר: ומש"ר אבל אם אין שיירות מצויות כו' כן הוא בסוגיא דפרק ח"ה דף ל"ח משנה וגמרא שם ועד"ר: ואינו יכול לטעון לא ידעתי כו' והטעם קאמר שם בגמרא דחבריה חברא אית ליה:

סעיף ב

ומש"ר ואפי' יש עדים שבא המערער כו' עובדא שם בגמרא דף ל' ע"א ועד"ר: ומש"ר והיה אלו ל' יום בסוף ג"ש כו' עד"ר: ומיירי שיש לו בית אחר לדור כ"כ תוס' שם. ונראה דה"ה נמי אם לא היה בבית אחר אלא בחדר אחר ולא היה לו דרך עליו וכההיא דשכוני גואי דלעיל סימן ק"מ סעיף י"ז: אבל אם טוען שלא מיחה מחמת טירדא כו' כ"כ ר"ש

שם ועיין בב"י שהביא לשון נ"י וכתב עליו ז"ל דין זה ליתא אלא להמפרשים לא היה לי פנאי למחות עכ"ל ולא דק וכמ"ש בדרישה ועד"מ. והרמב"ם ז"ל כתב יראה לי שדין זה כו' כ"כ פי"א דטוען וז"ל כ"מ ותמיהני ע"ז שיותר טירדא יש בשווקים שבעיירות ממה שיש בשווקים שבכפרים ואפשר דבשווקים דקאמר היינו יריד פירייא"ש בלע"ז דכשהם בכפרים מתאספים עם רב ביותר משום דרויחי להו עלמא טובא עכ"ל גם י"ל שבעיירות רגיל להיות שם ימי השוק. בכל שבוע ומש"ה אינן טרודים כ"כ ביום בואו דמה שלא יקנה או יסחור ביום שוק זה יסחור או יקנה ביום שוק אחר משא"כ בכפרים שאין בהם יום השוק כ"א בעיתים רחוקים: וכל אלו הדברים לא נאמרו כו' כ"כ הרא"ש ועד"ר:

סעיף ג

ברח המערער כו' מימרא דרבא שם סוף דף ל"ח ע"ש: פן ירדפו אחריו כו' ומהאי טעמא אפילו הוא במקום קרוב לא הוה חזקה ובמחמת ממון אפילו הוא רחוק הוה חזקה אם לא שהוא רחוק כל כך שבלאו בריחותו ג"כ לא היה חזקה וכנ"ל והיינו נטוש שכתב ר"י אברצילוני בסמוך וק"ל:

סעיף ד

השבויין והנטושין בפ' המפקיד ריש (בבא מציעא דף ל"ט) מפרש נטושין קרי למי שהלך בע"כ ומש"ה נכסיו נראות נטושין ע"ש שנאמר והשביעית תשמטנה ונטשתה הרי קרי לאפקעתא דמלכא נטשת. רטושין קרי למי שהלך מדעתו ואין אנו יודעין אנה הלך נכסיו נקראו רטושין ע"ש שנאמר אם על הבנים רוטשה: מפני שאין אדם יודע אנה הוא וא"כ מי הגיד לו שזה החזיק בקרקע שלו ומש"ה אפי' הוא במקום קרוב לא הוה חוקה וכן בשבוי דבסמוך וק"ל: מפני שהוא טרוד בשביו ומחמת זה לא ידע שזה מחזיק בשלו. ונטוש שהוא במקום רחוק דלא שכיחי שיירות בו' זה הוא מילתא דפשיטא דלא גרע מאחר דאינו נטוש אלא משום סיפא נקט דבמקום קרוב הוה חזקה משא"כ באינך ומיירי שנטוש ועזוב מחמת מורא ממון א"נ משום ע"א דלא היה בו סכנת נפשות דהא כבר נתבאר דמחמת נפשות בכל ענין אין חזקתם חזקה וק"ל: והוא אינו מפחד מדבר פי' והוא המערער לאפוקי ברח מחמת נפשות כמ"ש לעיל: ולא נפיש טירדיה לאפוקי שבוי:

סימן קמד

סעיף א

שנים שהחזיקו כו' בגמרא עובדא שם דף כ"ט ע"ב בההוא אמתא: ובאים בטענה כלומר טוענים מהמערער לקחנו: לפיכך אם עשו חלוקה וו בשטר פי' אם אלו השנים עשו שטר ביניהם מתחילה שכ"א ישתמש בו שנה זא"ז ושמשו בו ג"ש והשטר לפנינו אף שאין אנו יודעין אם קנאוהו מהמערער או לא אלא שהן טוענין שקנאוהו יחד מהמערער הוה

חוקה בג"ש הראשונים כ"כ רשב"ם וכתב ודלא כי"מ דכיון דקלא אית ליה הוה ליה חזקה מיד כיון דלא מיחה וכמו שמכרה להם בפניו וגם לא כי"מ דבעי שש מפוזרות עכ"ל. וכתב הר"י דה"ה נמי אם טוענים שלקחו מפלוני ועשו להם המוכר שטר מכר הר"י מירי בשמודים השנים שלא קנאוהו מהמערער אלא מאחר ויש בידם שטר קנין מאותו פלוני וקמ"ל דגם בזה אף שלא החזיקו שום אחד מהן ג"ש וגם לא עשו הן בעצמן שטר בחלוקת אכילתן מ"מ הו"ל למחות כיון שיצא קול ששותפין הן בקנין זה ולא בתורת גזילה בא לידם ואנן טוענין להן שודאי אותו שמכר להן קנאהו מהמערער והוא שיש עדים שהיה דר בה מוכר זה יום אחד וכדלקמן סי' קמ"ו סעיף כ':

סעיף ב

אכלה האחד שנה ומכרה כו' שם סוף דף מ"א מימרא דרב:

סעיף ג

אכלה האב שנה כו' עד סוף הסימן נתבאר ממ"ש שם בגמרא דף מ"ב ע"א: ומ"ש וירשה הבן בזה א"צ שטר שהרי הבן בטענת ירושה מהאב הוא בא ואין זה דרך גזלנות משא"כ בלוקח מהבן דשם בעינן שטר דבלא שטר לית ליה קלא כמ"ש בסמוך ועהגד"מ שם כתבתי אי האי בן צריך להיות גדול בשעת חזקה או לא:

סעיף ד

אכלה המחזיק בחיי המערער שנה כו' אע"ג דזה שהורישו לבנו כבר מת עתה בשעה שמערער הלוקח על המחזיק בו מ"מ כיון שהערעור שמערער הלוקח עתה בא מכחו דהראשון קראו מערער וק"ל: אפילו הזכיר שדה זו בפירוש כן מוכח מדברי הרי"ף והרא"ש ע"ש ודלא כרשב"ם ועד"ר: והיה לו למחזיק ליזהר בשטרו לעולם פי' אפילו היה בידו כמה שנים בפני הלוקח ולא מיחה בו אפ"ה אין לו חזקה אם טוען שקנה מהאב דהוה ליה לשמור שטריה לעולם מאחר שמכר בן ראובן קרקע זה בתוך ג"ש הראשונים דמכירת הבן עדיף משאר מחאה דשם אם ישתוק ג"ש אחר המחאה נראה כחוזר בו מהמחאה אבל הכא כיון שמכרה לאחר א"א לחזור בו מהמחאה שאפי' אם יודה שמחאתו היתה שלא כדין והשדה של המחזיק אין בדבר זה כלום לחוב ללוקח עכ"ל הרא"ש דף קצ"ג ריש ע"ג אבל אם מכרה לאחר ג"ש דהיתה ביד המחזיק לאו כלום הוא דיכול לומר אבדתי את שטרי אחר ג"ש קודם שמכר וכמש"ר בסימן קמ"ו סימן ל"ב: ובס"ט שם. עוד שם בסימן קמ"ו סל"ב דהא דבעינן שיזהר בשטרו לעולם היינו דוקא אם אין ידוע שהמחזיק ידע שיש להלוקח שטר מהמוכר לו דאז אין לו מגו דהיה אומר קניתיה מהלוקח ראשון כיון דאינו יודע שיש להלוקח שטר מהמוכר וירא שהמוכר הראשון יבוא (עליו) לערער עליו אבל אם יודע המחזיק מהשטר שיש להלוקח מהמוכר

אז נאמן אם מחזיק ג"ש בפני הלוקח במגו דממך קניתיהו ועיין בתשובת רשב"א הביאו ב"י בסימן קמ"ו מס"א ובש"ע סימן קמ"ו ס"ח ועד"ר: וי"א דוקא שמכר הבן בשטר כו' פי' אז לא הוה חזקה אם מכר זה לבדה: ומש"ר ורבי יצחק פי' אפי' בלא שטר ז"ל מור"ש ז"ל נ"ל שהוא רבי' יונה ולא ר"י בעל התוס' כי התוס' נוטים לסברא הראשונה עכ"ל ועד"ר: כי אין למערער לחקור כו' פי' המערער שיש לו עדים שהיה השדה שלו ושל אבותיו מש"ה אין לו לחקור כי בטוח הוא שלא יוציאו השדה מידו כ"א בראיה וחזקה גמורה ומפורסמת כדת ודין משא"כ המחזיק שאין לו ראיה שקנה כ"א השטר מכר מש"ה אף לאחר ג"ש צריך ליזהר בשטרו עד שיודע לו שלא מכרו המוכר דזה הוי המחאה ולא יהנה לו החזקה: ומ"ש שלא ימכור אחר שדהו כו' פי' המוכר זה שהוא נחשב לאחר מאחר שכבר מכר לו לפי טענתו וק"ל: ודברי א"א הרא"ש ז"ל לקמן בההיא כו' ר"ל לקמן בסימן קמ"ו סל"ב ע"ש: ומש"ר נוטים לסברא הראשונה צ"ע למה כתב נוטים הא כתב שם בהדיא דדוקא בשטר אמרינן הכי דהו"ל כמחאה כו' ע"ש:

סימן קמה

סעיף א

הביא המחזיק עדים כו' עד"ר: אם זה מכחיש את זה כו' עד והשני מעיד שאכל דה"ו ולא כו' נראה דא"צ שיכחישו שניהם זה את זה והראיה דמסיק וכתב ואם אינן מכחישין וא"ו כו' הרי דנקט דאין שום אחד מהן מכחיש את חבירו ש"מ הא הכחיש אחד את חבירו לא הוה חזקה אע"פ שלא הכחיש גם השני את זה וא"ל דנקט הכי דאילו הוה אחד מהן בלא הכחשה היה צריך לשלם אפילו הפירות דז"א דהא מסיק בסמוך דא"צ לשלם ע"פ עד אחד שמעיד שאכל פירות ג"ש רצופים דאם נאמין לו בהא הו"ל נמי חוקה לכ"נ דמ"ש והשני מעיד כו' ר"ל או השני מעיד כו' א"נ איידי דסיפא דאחד אומר אג"ה וא' אומר בד"ו כו' נקט נמי הכא מכחישין זא"ז דבסיפא ודאי לא סגי כשלא יכחישו שניהם זא"ו במקום דלא מוברי דאל"כ היה צריך לשלם הפירות על פי עד אחד דאינו מוכחש דמתוך שאינו יכול לישבע נגד העד דהרי מודה לו שאכלן צריך לשלם וכמ"ש בסמוך דבזה לא שייך למימר אם נאמין לו ולעד בהא הו"ל נמי חזקה וכמש"ר בסמוך ס"ו דהתם (הביא) [העד] מעיד שאכלן ג"ש רצופים אבל בהא לא מעיד העד שאכלן רצופין דליהוי בו חוקה וק"ל: ומחזיר הקרקע ולא הפירות ואהודאת פירות אינו חייב לשלם הפירות דבסמוך שהרי אומר דידי אכלתי:

סעיף ב

ושנה חמישית לא הוה חזקה כצ"ל לא בלא דלי"ת:

סעיף ג

י"א אם הוא באתרא דמוברי דהוה חזקה דאזלינן בתר כל חד מינייהו דמעידים שאכל רצופין גם י"ל דס"ל כדעת הר"ר ישעיה דלעיל ר"ס קמ"א דס"ל דאם אכל רצופים באתרא דמוברי הוה חזקה דכ"ש דהו"ל למחויי ורבי' אזיל לסברתו דכתב שם דלא הוה חזקה כשאינן מוברי וק"ל: כיון דלדברי שניהן אכלם רצופין כלומר כשתצרף דברי שניהן הרי לא הוברר כו' ב"י ועד"ר: וכן באתרא דלא מוברי לא הוה חוקה כו' א"ל מ"ש מהא דכתב לעיל סימן ק"מ בשם הרשב"א דאפי' אם דרו ו' בשש שנים עלתה לו חוקה משום דמצטרפין ה"נ נימא דמצטרפי ויהיו רצופין דשאני התם דאין ריעותא בעדותן אלא כ"א מעיד כל מה שאפשר לו להעיד דהיינו שנה שדר בו ומש"ה מצטרפין משא"כ הכא דאיכא ריעותא בעדותם דכל חד על ג"ש בדילוג וק"ל:

סעיף ה

ל"ש אם אחד מעיד עליהם הטעם דהו"ל מחויב שבועה כנגד העד ואינו יכול לישבע (דהא הוא ג"כ מודה שאכלה) ודינו שמחויב לשלם וזה דומה לנסכא דרבי אבא ע"ל סימן ע"ה ואע"פ דאין נשבעין על הקרקעות פירות שכבר לקט ואכל הם כשאר ממון וק"ל:

סעיף ו

מחזיר הקרקע דהא יש עדים שהיתה של מערער ואין לזה ב' עדי חזקה. ואצ"ל כשאין עדים כלל על אכילת הפירות כו' אפשר שכתב זה אע"ג דפשוט הוא כדי לכתוב עליו דגם בזה צריך המחזיק לישבע שאינו ח"ל כלום מהפירות שאכל ובכל אלו ישבע המערער כו' שבועות אלו שבועות היסת נינהו וע"ל ר"ס ק"מ: שאינו ח"ל כלום מהפירות אבל לא ישבע שקנה הפירות דא"כ הוי שבועות סותרות זא"ז:

סעיף ז

הביא ב' עדים שאכלה ג"ש והוזמו משנה פרק ח"ה עד"ר שכתבתי לשונה: משלמים למערער דמי הקרקע משום כאשר זמם נוסף על קרקע שלו שנוטלה בעינה: שהרי נתבטלה עדותן פירוש ודוקא הקרקע שידוע שהיא שלו והם בעדותן בעי לאפסודי שייך גבה כאשר זמם משא"כ פירות שאין לו עדות שאכלם או שנטלם זה אלא עדות אלו שהביאם המחזיק והרי נתבטלה עדותן ואפילו לא הוזמו רק בשנה אחד לא אמרינן דהב"ש שלא הוזמו עליהן יהיו נחשבים כאילו העידו על אותן ב' שנים ב' עדים אחרים ואז היו צריכין אלו שהוזמו לשלם דמי הפירות של ב' השנים אלא אמרינן עדות שנתבטלה מקצתה נתבטלה כולה וגם כיון דהוזמו על שנה אחת רשעים נינהו ופסולים לעדות: ויודעים כמה היו לאפוקי אינן יודעין כמה היו וכמ"ש בסמוך בשם הרמב"ם: אז צריכים המוזמים לשלם למערער כר שהרי הם היו רוצים להפסיד אותם מהם ואע"ג

שגם המחזיק חייב להחזיר הפירות של פחות מג"ש ע"פ עדותן מ"מ גם הם חייבים לשלם משום קנס כמו שאמרינן גבי קרקע שחוזרת לבעליה וגם הם חייבים לשלם לו דמי הקרקע ועד"ר:

סעיף ח

יפרע כל כת מהן שליש דמי הקרקע וא"ת הא יוכלו שני כיתי עדים הראשונים להתנצל ולומר אנחנו בעדותינו לא בעינן להפסיד למערער אלא אדרבא זכות היה לו בעדותינו לחייב המחזיק בפירות וי"ל דמיירי שבאין כל ג' הכיתות יחד לב"ד ומעידין זא"ז וכיון דראה כל אחד שני כיתות האחרים ידעי שהחזקה תגמר בעדותם וכ"כ התוס' שם בפח"ה והא דסתם רבינו י"ל משום דמסתמא אין המחזיק מביא העדים כי אם כל שלשתן יחד כדי שלא להתחייב ע"י הראשונים בהפירות וק"ל: ואם הוזמו כת אחת מהם משלמים פירות כו' ואם הוזמו ב' כיתות מהן נראה דאינו משלם אלא פירות דשנה אחת ע"פ הכת שלא הוזמו וגם העדים המוזמים משלמים יחד פירות של אותה שנה לבד וגם נראה דדוקא קאמר דמשלמים פירות ולא קרקע דדוקא לענין עדות תשלומי פירות א"צ שיזומו כולם דהא בעדות כל כת יש נ"מ לענין פירות דאם לא היה מעיד אלא כת אחת או ב' כיתות היה מתחייב המחזיק ע"פ לשלם הפירות להמערער משא"כ לענין קרקע דבעינן שיזומו כולם דהא אילו לא הוזמו לא היה עדותם כלום לענין קרקע כ"א בהצטרפות כולם יחד וכשהוזמו כולם ליכא עליהן תשלומי פירות דהא נתבטלה עדותן וכמש"ר לפני זה. ואחר שכבר כ"ר חילוק דין בין פירות לקרקע קיצר אח"כ בהעדאת ג' אחין עם הצטרפות אחר עמהן וכתב ואם נמצאו זוממין משלמין ג' האחין החצי והאחר החצי ור"ל וכפי הדין הנזכר דהיינו אם הוזמו כולם אין משלמים פירות כ"א קרקע ואם לא הוזמו כל אחד על שנה אח' אז משלמין פירות ומשלם אותו אחר לבד חצי פירות שהיה מפסיד ע"י והאי דעמו ג"כ החצי ולא אמרינן גבי אותו האחר כיון שנתבטלה עדותו במקצתו דהיינו כל אותה שנה שהוזם בו תתבטל כולהו דלא אמרי' הכי כ"א בשנים שהעידו בבת אחת על ג"ש והוזמו על א' מהשנים אבל כאן שהעידו על כל שנה בפ"ע זא"ז מחשב כל הגדה לעדות בפ"ע אע"פ שהאחר העיד ג"פ ואמרינן אי לא העיד בפעם ג' על השנה השלישית אז היה מתחייב המחזיק לשלם להמערער פירות ב' השנים שכבר העיד עליהן עם ב' האחים זא"ז ובפעם הג' בא להפסידו מש"ה צריך לשלם. ואע"פ שנמצא שאותו האחר משלם ע"פ עדות עצמו שהעיד על ב' השנים הראשונים אין זה קושיא דהזמה מילתא אחריתא היא ומעלמא אתי להו שאם ראובן העיד על אשה א' שהיא א"א ואח"כ בא עליה הוא או אחיו ה"ז נהרג עמה ונמצא זה מת בעדות עצמו וטעמא דחיובא דהשתא מילתא

אחריתא היא כ"כ הנ"י שם ועמ"ש עוד מדין עדות ג' אחין ואחר עמהן לעיל בס"ס ל"ח. ועוד כתב הנ"י וז"ל וא"ת ה"ד אי כשהודו קודם גמר דין אין להם לשלם כלום כדאיתא במסכת מכות ואם לאחר גמר דין כיון דקא מחזיק בגוה זכה בה מיד והו"ל כאשר עשה. ותירץ אחד מגדולי רבני צרפת שא"א כאשר זמם ולא כאשר עשה כיון שאפשר בחזרה. והריטב"א ז"ל תירץ דאיירי שהמחזיק הוא חוץ לקרקע כשדן עליו ואחר שנגמר הדין הוזמו עדיו קודם שהחזיקו שם והשתא הוא כאשר זמם עכ"ל:

סימן קמו

סעיף א

מחאה מבטלת החזקה אפילו מיחה המערער שלא בפני המחזיק בפרק ח"ה דף ל"ט דמחאה שלא בפניו הויא מחאה: אם השיירות מצויות כו' דאם אין מצויות לא יבוא הדבר לאזניו של מחזיק שיזהר בשטרו והילכך לא הוה מחאה וממילא חוקתו של זה לא הוה חזקה דהא ל"מ למימר מדלא מיחה לא נזהר השני בשטר דהא לא יכול למחות דהא אינו מחאה כ"פ (ריב"ש) [רשב"ם] ע"ש וכן דעת רבינו ולאפוקי מי"א דהוה חוקה דאף דאין השיירות מצויות להוודע ממילא על ידי חברא חברא מ"מ הוה ליה להמערער לשלוח שליח מיוחד לעשות מחאה או להתקרב נפשו עד מקום שיוודע שם המחאה ומביאין ראיה ממש"ר בס"ס קמ"ג ו"ל אבל אם אין שיירות מצויות כו' לא הוה חזקה דיכול לומר לא ידעתי עכ"ל דמשמע דאם יודע הוא מהחזקה אף דאין השיירות מצויות הוה חוקה דהו"ל להמערער להתקרב ולעשות לו מחאה וז"א אלא חדא מינייהו נקט דיכול לומר לא נתוודע לי כיון דאין השיירות מצויות ומינה דאף אם אירע דנתוודע לו יכול לומר לא עשיתי מחאה בעבור שידעתי דלא יוודע המחאה להמחזיק וכן משמע מדברי הנ"י שכתב ז"ל כשהיה במקום שלא היה יכול למחות אמרינן דלא נזדמן לו שהיה יכול לבוא עכ"ל ומשמע מדבריו דאין מוטל על המערער להשתדל אולי יוכל להתקרב נפשו כיון דאין השיירות מצויות וק"ל: ומש"ר בפני שנים שם מסיק כן ר"נ ולאפוקי ממ"ד דבעינן ג' דאין גילוי מילתא כחות מג' דכיון שיש שנים שמעידים על המחאה ויכול לבוא לאזניו דהא לית ביה משום לישנא בישא די לבו בזה וא"צ אלא שלא יתרה בהן שלא יגלו הדבר כ"כ ר"ש שם דף ל"ט ע"ב: ומ"ש ואפי' זקנים כו' כן איתא שם בגמרא משמיה דרב דחברא חברא אית ליה:

סעיף ג

ע"א בעדות קרקע לאו כלום הוא פי' א"צ לישבע על דבריו ש"ד להכחישו דאם הוה חייב ש"ד הוה אמרינן דאית ליה דין מחויב לישבע נגד ע"א ואינו יכול לישבע וכמ"ש

בסימן שלפני זה ס"ה בע"א המעיד על פירות: ומש"ר ול"נ לא"א הרא"ש ז"ל כו' שם כתב דלא אר"נ מחאה בפני ב' אלא לאפוקי ממ"ד דבעי ג' ודוקא שלא בפניו ומשום דבעינן עדות אבל כשמיחה בפניו והוא מודה הודאת פיו כמאה עדים: דהו"ל ליזהר בשטרו כיון שידע שזה מיחה פי' וראה שדעתו לערער עליו הו"ל לשמור שטרו והראב"ד כתב כדברי הרמב"ן והביאו הרא"ש שם וגם הרשב"א כ"כ בתשובה ומטעם דיכול לומר המחזיק כיון דלא מיחה בי אלא בפני אחד ל"ד קאמר וחוכא בעלמא הוא ולא מזדהר בשטריה:

סעיף ד

דאפילו אם יאמרו העדים לא הגדנו לשום אדם כו' שם דף ל"ט וכדר"פ דסבירא ליה הכי ע"ש:

סעיף ה

ואפילו שאמר לעדים כשמיחה כו' שם בגמרא וה"ט דאמרינן דכוונתו היה לדידיה לא תימרו הא לאחרים תאמרוהו וה"ט נמי דבאמרו הן מעצמן לא נאמר לו דכוונתן היה אבל לאחריני נאמר ע"ש וק"ל: ומ"ש ואפי' אם אמרו לא נוציא הדבר הזה מפינו כו' וכדרב הונא בריה דר"י דס"ל הכי: דלא רמיא עליה דאינש אמר ולאו אדעתיה ז"ל רשב"ם דף ל"ט דכל מילתא דלא רמיא כו' שאין מוטלת עליו לברר וגם אינו מפסיד אם אומר אם לא אמרו. אמרו לבני אדם ולאו אדעתיה כלומר אינו נותן אל לבו שקיבל עליו לכסות הדבר עכ"ל. וה"נ בהני שאמרו שלא להגיד דדבר זה שלא יגידו לא רמיא עלייהו שאף אם היו מגידים לא היו נפסדים מש"ה אף שעתה הסכים שלא לאמרו לאחר שעה אמרו ולאו אדעתיה ר"ל שכח הסכמתו שהסכים תחילה שלא לאמרו משא"כ אם היה לו תועלת בהסכמה הראשונה ודאי לא היה שוכח אותה והוא ע"ד שאמרו כל מילתא דכדי לא דכירי אינשי וכ"ר לעיל סימן ע"ט וכמ"ש שם. וע"ד כלל ה"פ כל מילתא דלא רמיא עליה ושוו בעיניו שני הצדדים אמר איזה צד שיזדמן לו בפיו ולאו אדעתיה לשום לבו לא' מהצדדין יותר מלצד השני וק"ל:

סעיף ו

לא יצא דבר זה מפיכם פירוש לשון ציווי:

סעיף ז

וכיצד לשון מחאה שיאמר כו' שם דף ל"ח אמרינן ה"ד מחאה כו" [עב"ח שהביאו] ופירש רשב"ם ז"ל ל"א ועיקר פלוני גזלנא הוא ולא הזכיר על קרקע זה שמחזיק בה לאו מחאה היא שהרי לא מיחה מחמת שהחזיק בקרקע שלו אבל אם פירש ואמר דקאכיל לארעאי בגזלנותא הרי מיחה מחמת עצמו והודיע שקרקע שלו מחזיק זה בגזילה הוה מחאה אף ע"ג דלא מסיים למחר תבענא כו' ומאי דקאמר למחר תבענא ליה בדינא פי'

הוא למאי דקאמר דקאכיל לארעאי בגזלנותא עכ"ל ור"ל דכדי שלא יתמהו השומעים על דבריו ויאמרו אם הוא כדבריו למה אינו תובעו בדין לכן הוא אומר שהיום או מחר כשיהיה אפשר אתבענו וכ"כ הרא"ש והיא דעת רבי' ולהכי כתב ואפי' לא סיים לומר כו': ומש"ר או שיאמר משכונא או שכורה היא בידו כן כתב הרמב"ם פי"א מטוען וכן מוכח בגמרא שם דף ל"ט ממ"ש ערער וחזר וערער אי מחמת טענה הראשונה כו' ור"ל כשהשכיר או השכין אצלו ואכל הפירות בנכייתא וירא שמא יכבוש לשטר משכנתא או של שכירות ויאמר לקוחה היא בידי אז אצ"ל בפני עדים אלא משכונא או שכורה היא בידו: אבל ר"ח כתב כו' כ"כ הרשב"ם שם בשמו דס"ל דכל שלא אמר למחר תבענא כו' לא הוה כמוסר עדות אלא כנותן פגם בחבירו: וכ"כ הרמב"ם ז"ל ועד"ר:

סעיף ח

מיחה בשנה ראשונה א"צ למחות בכל שנה כו' שם דף ל"ט גידל בר מניומי מיחה קמי רבנן לשנה הדר אתא למחויי א"ל ל"צ כו' ופירש ר"ש ס"ד דכל שנה צריך למחות ואם מיחה ראשונה ושנייה ולא מיחה בג' איגלאי מילתא שלא כדין מיחה ראשונה ושנייה והוא חזקה וא"צ ליזהר בשטרו עכ"ל ורבינו לשון הגמרא נקט ובגמרא הוה כן המעשה ול"ד מיחה בשנה ראשונה קאמר א"נ נקטיה לרבותא דהו"א זה שבא למחות מיד בשנה ראשונה לא מיחה תו ודאי בטעות היתה קמ"ל:

סעיף ט

ודוקא מחאה ע"פ פי' מחאה הבאה ע"פ שהוא דיבר בפני עדים לשון מחאה ואע"פ שכתב מחאתו על כתב ושלח לו מחאה ע"פ מיקרי דזיל בתר טעמא ולא בא אלא לאפוקי מחאה הבאה ע"י מכירה וכדמסיק וכתב: ליזהר בשטרו לעולם כבר כתבתי הטעם לעיל ס"ס קמ"ד ע"ש ויתבאר עוד בסי' זה בסל"ב ע"ש:

סעיף י

ואם בסוף ג' כשמיחה אמר גזולה כו' עד יראה מדבריו עד"ר ושם מפורש מהיכן ראה לומר כן וגם מפורש שם דהמשך דברי רבינו הוא כן דאע"ג דיראה כן לכאורה מ"מ מדכתב הרמ"ה מילתא בטעמא י"ל דהרא"ש ג"כ ל"ד קאמר וק"ל: כשמשנה דבריו פירוש בין טען במחאה ראשונה בגזילה ירד ובשנייה אמר משכונה היא בידו בין הוה השינוי להיפוך לעולם נתבטלה מחאה ראשונה וכדמוכח מדברי הרמ"ה דבסמוך: ולא אמרינן עד השתא חשדת ליה בגזלנותא כו' ואף ע"ג דאמרינן לעיל בסימן קל"ח בס"ח גבי טלית אם טוען השכרתיהו לו אינו נאמן מטעם דעד השתא חשדת ליה בגזלנותא והשתא מוגרת ליה בלא סהדי דשאני טלית שהוא מטלטלים ויכול לכפור בו משא"כ

הכא בקרקע דמימר אמר קרקע ליכא למיגזלה מינאי ואי משום טענת חזקה סמכתי אהמחאה שאמחה לו בתוך ג"ש ולכך לא חששתי למחתיה באריסות:

סעיף יב

אבל אם אדם טוען בפני ב"ד ב' טענות כו' כי' ויכול לזכות בשניהם כמו שנתבאר לעיל סימן פ' והכא נמי יכול לזכות בב' המחאות: טעיתי במחאה ראשונה ל"ד ראשונה דה"ה שיכול לומר טעיתי בשנייה כיון ששניהם היו בתוך ג"ש אבל לעיל שמיחה ב' מחאות בתוך ו' שנים ממ"נ איזו מחאה שיברור הוה חזקה באידך ג"ש שהרי קיי"ל דצריך למחות בסוף ג' וג' וק"ל:

סעיף יג

כותבין אותה אף ע"פ שלא א"ל לכתבה מימרא דר"נ היא ריש דף מ' והטעם דזכות הוא למערער וזכין לאדם שלא בפניו ושלא ברשותו וכתבו התוס' אע"פ ששאר שטרות אין נכתבים אלא מדעת מי שהוא חובתו תקנת חכמים היא שיהא חשוב עדות כדי לבטל החוקה בעדות כל דהו וגם שתקנת המחזיק להחזיק בשטרו כשיוודע החזקה ועד"ר בסעיף שאחר זה:

סעיף יד

כל חזקה שאין עמה טענה כו' עד ודין הפירות כו' בפרק חזקת (בבא בתרא דף מ"א) במשנה כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה כיצד א"ל מה אתה עושה בתוך שלי והוא אומר שלא א"ל אדם דבר מעולם אינה חזקה כו' ובגמרא פשיטא מ"ד ההוא גברא מיזבן זבנה ליה האי ארעא ושטר הו"ל ואירכס והאי דקאמר הכי סבר אי אמינא מיזבן זבין ליה האי ארעא אמרי לי אחוי שטרך (ואי לא אחוינא מיקרי גזלנא תוס') הלכך נימא ליה אנן דילמא שטרא הו"ל ואירכס כגון זה פתח פיך לאלם הוא קמ"ל עכ"ל (פירש רשב"ם אמרי לי אחוי שאינו בקי בדינים לידע שחזקה במקום שטר עומדת) ומדקאמר הגמ' שיש סברא להעמיד הקרקע ביד המחזיק ולטעון בשבילו מש"ה אף דלמדנו מהמשנה דאין טוענין עבורו מ"מ כשחזר וטוען מעצמו שומעין ליה לקיימה בידו ואע"פ שסותר בזה קצת דבריו הראשונים וגם כשלא טען כן מעצמו אנן טענינן ליה דילמא שטר היה ליה לענין זה דצריך לישבע קודם שיטול הקרקעות וק"ל: ומ"ש רבינו ודין הפירות שאכל פירשתי למעלה בס"ס קל"ט ס"ח וקמ"ל דל"ת נהי דלא טענינן עבורו דשטר היה לו ואירכס כו' להחזיקו בקרקע זו שהיא בעינא ובחזקת המערער קאי על פי עדותן שהיא שלו אבל הפירות דכבר שמטן ואכלם או הן בביתם ברשותו טענינן עבורו קמ"ל דאפילו בזה אין טוענין עבורו כיון דהפירות מכח הקרקע אתו ומש"ה כשם שמוציאין מחזקתו הקרקע כן נוציא מידו ג"כ הפירות וכההיא דס"ס קל"ט בהחזיק אחד בשדה ואכל פירות

וטען שהוא קרוב של בעל השדה שמת ובא אחר והביא ראיה שהוא קרוב והמחזיק אין לו ראיה דמוציאין מידו גם הפירות שכבר שמט ואכל כיון דהפירות מכח הקרקע אתו ולא טענינן עבורו שמא הוא ג"כ קרוב או קרוב יותר להחזיק בפירות שבידו ולפ"ז לא הו"ל לרבינו לכתוב פירשתי למעלה מתי צריך להחזירם אלא הול"ל פירשתי למעלה דצריך להחזיר אלא די"ל דכלל ג"כ בזה הא דכתב רבינו בס"ס קמ"ה דשם נתבאר בשם הרמב"ם דאם אין ידוע כמה אכל ואין הב"ד יכולין לשער משלם מה שמודה לו ומחרימין על מי שאכל יותר ולא ישלם ומש"ה (לא) קיצר רבינו (וכתב) [ולא כתב] דישלם גם כל הפירות שאכל כדי לכלול בו דין דהרמב"ם הנ"ל ומ"מ לשון מתי צריך שכתב רבינו דחוק הוא לפירוש זה ועד"ר מ"ש עוד מזה:

סעיף טז

ומיהו אם הוא מעצמו כו' שומעין לו פי' כשחוזר וטוען קודם שיצא מב"ד שטר היה לי ואירכס ולפי שיראתי שלא תאמרו לי אחוי שטרך טענתי כן טענתו טענה עכ"ל נ"י ור"ל אע"פ שהטענות סותרות זא"ז ולא שייך לומר שמתרץ דיבוריה אפ"ה כיון שנותן אמתלא לטענתו הראשונה נאמן ומטעם שנתבאר לעיל בסמוך. וכן מוכח מלשון רמב"ם הביאו בש"ע סעיף ט' שכתב דאפילו אמר תחילה איני יודע של מי הוא כו' אפ"ה מסיק וכתב דשומעין לו כשחוזר וטוען מעצמו שטר היה לי ואבדתיהו ע"ש:

סעיף יז

ואם בא מחמת ירושה כו' משנה שם דף מ"א ע"א: שדר בה המוריש יום א' פי' בתורתי דירה וכמש"ר בסמוך סעיף ך' ומפני שזה צריך לדור בה בתורת דמה לא נזכר בגמרא אלא אדין דלקמן מש"ה כתבו רבינו ג"כ שם והיותר נראה דדוקא בסמוך דנקט בלישניה לשון הגמרא דאפילו ראהו בה שעה א' טענינן בעדו בזה כתב שצריכין שאותה שעה בתורת דירה היה אבל כאן דנקט בלישניה דראהו דר בה יום א" אז מסתמא נמי קא אמרינן נכנס בה כל היום וק"ל: והוא יום א' כתב ב"י ל"ד דה"ה אפילו לא דר כלל כיון שהחזיק בה אביו ג' שנים שוב אינו יכול לערער עליו עכ"ל ונראה דנקט רבינו כן לפי שסתם ערעור הוא שראובן מוצא לשמעון דר בביתו וקמ"ל רבינו אפילו לא היה דירת שמעון אלא יום אחד ולא יותר די והוא השיעור היותר קטן:

סעיף יח

טען המחזיק קניתים ממך ביום פ' כו' עד כתב הרמב"ם כר וכ"כ הרי"ף כו' ז"ל הגמרא שם סוף דף כ"ט ההוא דא"ל לחבריה מאי בעית בהאי ביתא א"ל מינך זבינתיה ואכלתי שני חזקה אמר ליה אנא בשכונא גוואי הוואי אתא לקמיה דרב נחמן א"ל זיל ברר אכילתך כו' והלכתא כוותיה דרב נחמן וכמ"ש הרי"ף והרא"ש ופירש רשב"ם דמ"ש

בשכונא גוואי ר"ל בחדרים הפנימים כו' ואותו פי' כתבו לדינא בסימן ק"מ סעיף י"ו ע"ש אבל הרי"ף פירש דמ"ש בשכונא גוואי הוינא ר"ל דלא הוינא בהדך במתא בההיא עידן דאת טעין דזבנת מינאי וא"ל רב נחמן להמחזיק אייתי סהדי דקיימא המוכר במתא ואפילו חד יומא דאפשר דזבנה מיניה בההיא יומא הוי חזקה ואי לא לא עכ"ל ע"ש דף קע"ד ע"ב. והרמב"ם בפט"ו דטוען אזיל בשיטתיה והוא אשר כתבו רבינו כאן בשמם כי ס"ל דשני הפירושים עולים לדינא אלא שהרא"ש ס"ל דהיינו דוקא כשאין השיירות מצויות וכדמסיק רבינו וכתב כן בשמו ונראה דמה שטען ואמר והלא לא הייתי בעיר כו' טענה בעלמא שקטען המערער כן עליו ולא שהביא ראיה ע"ז דא"כ איך מסיק בשם ר"י אברצילוני והרמ"ה וקאמר דבעי ראיה על אותו היום שהיה כאן והלא יהיו העדים מכחישין זא"ז וא"כ לא יהיו שני הפירושים על לשון אחד שבגמרא שוים דלעיל בסימן ק"מ בפי' טענת דרתי בבית הפנימי כתב שם דצריך להיות ידוע שדר שם וכאן בפי' זה יהיה נאמן המערער בטענתו בלא ראיה. ומ"ש הרי"ף והרמב"ם שיביא ראיה שהמערער היה במדינה בזמן זה כו' לפי מה שהן כתבו שהטענה והכפירה היתה אם היה עמו בזמן פלוני לא ביום מיוחד א"ש אבל דברי רבינו מגומגמים שהתחיל בטען קניתי ממך ביום פלוני והלה אומר לא הייתי אותו יום עמך וסיים שיביא ראיה שהיה בזמן ההוא עמו ואין לומר היום ההוא קרי ליה בזמן ההוא דהא סיים אפילו יום אחד משמע דזמן ההוא לאו אאותו יום דקאמר המחזיק קאי ודוחק לומר דיום ההוא ר"ל בזמן ההוא וצ"ל שרבינו לא רצה לשנות לשון הרי"ף והרמב"ם והביאו כאשר כתבו (הכא) ז"ל וממילא נשמע בטוען יום הזה דלדעת הרמב"ם יביא ראיה שהיה באותו יום עמו במתא אפילו שעה א' ומה שלא כתב רבינו טען המחזיק קניתי ממך בזמן פלוני אפשר דמשום סיפא נקט יום פלוני לאשמועינן דאפילו בטוען יום פלוני הייתי עמו במתא נמי ס"ל להרא"ש כשהשיירות מצויות שא"צ להביא ראיה אף על פי שידוע שלא היה עמו באותו יום וכ"ש כשטוען בזמן פלוני דאינו מברר היום דנאמן:

סעיף יט

ואפילו יאמר המערער כו' פי' ל"מ שאנן לא טענינן עבור המערער אמור באיזה יום היה והביא ראיה עליו אלא אפילו להמערער עצמו שטוען כן אין שומעין לו: ודוקא בשעת החירום ר"ל שאין השיירות מצויות. ונראה דר"ל באותו זמן לפני ג"ש שטוען זה שקנאה ממנו היה שעת חירום ואח"כ במשך הג"ש לא היה שעת חירום והשיירות היו מצויות דאל"כ אף שהיה לאותו העת עם המחזיק בעיר לא מהני ליה חזקה דיכול לומר לא ידעתי שהחזיק בה וכמש"ר ר"ס קמ"ג וגם אין חזקה במקום דלא היה יכול

למחות והיינו במקום שאין השיירות מצויות וכמש"ר בר"ס זה וק"ל: לא בעי לאתויי ראיה דההוא יומא כר פי' כל כמה דהמערער לא מברר בהדיא שלא היה עמו: דמגו דאי בעי אמר ביומא אחרינא וא"ת הא גם אי אמר כן היה צריך להביא ראיה על אותו היום שהיה עמו וי"ל דדוקא בשעת החירום דאין שכיחים שיבוא דוקא צריך להביא ראיה שבא והיה עמו משא"כ שלא בשעת חירום דאף אם אמר ביום פלוני הייתי עמך והוכחש יכול לומר ביומא אחרינא הייתי עמך ולאו אדעתיה וכמש"ר בדין אם אמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני או בצד עמוד פלוני והוכחש וכמש"ר בסימן ע"ט סל"ב ע"ש. או מילי מסרת לי ר"ל מכרתה ע"י שליח:

סעיף כ

טען המחזיק כו' עד סעיף כ"ה דברי רבינו בסעיפים אלו קצרים וסתומים וגם יש לדקדק בהן במקור הדברים בגמרא ופירוש רשב"ם ודברי התוספות והרא"ש וכתבתי כל הדברים על הסדר בדרישה. ופה בפרישה אכתוב ביאור דברי רבינו בקיצור דבר דבור על אפניו בס"ד ובתחילה אמסור לך כלל חיבור דברי רבינו עד גמירא. לעיל בסמוך כתב בסעיף י"ד דכל חזקה שאין עמה טענה לאו שמה חזקה ואח"כ בסעיף י"ז כתב שאם בא מחמת ירושה דשמה טענה ועתה בא לפרש באינו בא בטענת ירושה ולא בטענת אני קניתיה ממך ויש למערער עדים שהיה שלו ולהמחזיק יש חזקת ג' שנים מאי דינו. ומפרש ג' אופנים זה אחר זה. אופן א' הוה לכ"ע חזקה שעמה טענה. ואופן ב' לכ"ע חזקה שאין עמה טענה. ואופן ג' חילוק בין טוען דא"ל דזבנה ממך לבין לא טען כן. ואח"כ כתב דעת הפוסקים באם אין למערער עדים שהיה שלו ויש לזה חזקה ואין לו טענה טובה או יש לו טענה טובה ואין לו חזקה אי עומד המחזיק בשדהו או לא דלר"י ורמב"ן מהניא ולרשב"ם לא מהניא אא"כ יש לו תרתי חזקה וטענה טובה והיינו לרבינו יונה בהודאה מפי עצמו ולהרא"ש אפילו בהודאה ע"פ המוכר ומשמע מדברי רבינו דס"ל כרשב"ם. זהו כלל כל הדברים עד סעיף כ"ה. ועתה נפרש כל אופן ואופן על מכונו. טען המחזיק פי' המחזיק ג' שנים ומיירי נמי דיש להמערער עדים כמו שסיים בסמוך. והוא קנאה ממך בפני כו' בזה נאמן במגו דאי בעי הוה אמר ממך זבנתי' ואכלתיה שני חזקה. וא"ל והא הוה מגו דהעזה דהא גם במה שטוען ובנה בפני הוא מעיז (ועיין מ"ש בסמוך עוד מזה) ומה שסיים רבינו וכתב שטוענין ללוקח כו' זהו נתינת טעם למאי דסמיך ליה לחוד דגם אם לא אמר בפני ויש לו עדים שדר בה הוה חזקה וק"ל: או אפילו לא אמר בפני פי' אלא אמר מפלוני קניתיה שקנאה ממך: שטוענין ללוקח זה שהחזיק בה דקדק לכתוב שהחזיק בה דהיינו דהיה בידו ג' שנים דאל"כ לא הוה טענינן ליה אף אם יש עדים שדר

בה המוכר יום א' והיו מוציאין מיד זה המחזיק כיון שיש עדים להמערער שהיתה שלו דלעולם לא טוענים הב"ד עבור הלוקח והיורש אא"כ היתה ג"ש ביד המחזיק ועדות על שדר בה יום א' וז"ש אח"כ נמי דאם אין עדים על שדר בה המוכר יום א' לא הוי חזקה אפילו החזיק בה הוא ג"ש וק"ל ועד"ר:

סעיף כא

אפילו יאמר הוא שדר כו' ואע"ג דבודאי דבריו אמת שדר בה בפניו דהא אי רצה לשקר היה טוען אנא זבינתיה מינך והוה מהימן דהא מיירי דהחזיק בה ג"ש אפ"ה כיון שאינו טוען טענת ברי שקנאה ממנו לא הוא ולא המוכר גם הב"ד אין טוענין עבורו כיון דליכא עדים שדר בה המוכר יום א' ומטעם שכתב הנ"י דף קפ"א ע"ב ע"ז וז"ל דלא אמרינן מגו אלא במילתא דבתר דמהימנינן ליה משום מגו תו ליכא ספיקא אבל במילתא דאף כי נימא מגו אכתי איכא לספוקי אם לקחה המוכר מזה המערער אם לאו כמו בזה דאף שנאמין לו שדר בה המוכר יום א' עדיין מסופקין בו אם קנאה מהמערער לא אמרינן מגו דלא מפיו אנו חיין שנאמין כ"כ לדבריו משום מגו עד שנצטרך לברר ספק אחר מדעתינו ולמטען לקיים דבריו שהמוכר קנאה מהמערער עכ"ל ור"ל תרתי לא עבדינן ליה מדעתינו אבל כשברור לנו שדר בה המוכר ע"פ עדים חדא עבדינן ליה וטענינן עבורו שהמוכר קנאה כיון שהחזיק בה ג"ש. וא"ת בלאה"נ אין להאמינו שדר בה המוכר יום אחד במגו דמינך זבינתיה דהו"ל מגו דהעזה וי"ל כיון שע"י טענה זו הב"ד טוענין עבורו שודאי קנה ממנו המוכר הו"ל כאילו טען עצמו בפני קנאה ממך דהוה ג"כ העזה ועוד י"ל כיון דע"י טענה זו שדר בה המוכר יום א' שבאנו להאמינו ע"י מגו עדיין לא זכה להעמיד הקרקע בידו אלא שעי"ז באנו לטעון עבורו שודאי המוכר זבנה מהמערער בזה מאמינין לו ע"י מגו (בזה) אע"פ שיש מצד העזה ודו"ק. ורבינו סתם כאן הדברים אליבא דדעת הרא"ש אביו אבל ר"י חולק וס"ל באם טען מתחילה מפ' זבנתי והוא דר בה בפני יום א' מהני ליה כאילו הוה עדים ע"ז וטענינן עבורו כיון שהחזיק בה ג"ש וכמ"ש בדרישה לשון התוספות ע"ש ודוק: וישאל מעותיו מהמוכר פי' אי לית ליה פסידא למוכר בטענת המחזיק וכגון דאיכא עדים למערער שהיו שלו (שהרי גם בזה מיירי רבינו מדכתב ואפילו אם אין כו') אבל אם לא היה ידוע בלי טענת המחזיק שהיה של המערער אינו יכול לשאול מעותיו מהמוכר וכמ"ש בסמוך סעיף כ"ה לדעת רבי' יונה וכ"כ בהדיא הרי"ף שם:

סעיף כב

ואם לאחר שטען כו' ואם אחר טענתו ראשונה בא לתרץ דיבוריה בהא יש חילוקים אם טוען מתחילה דאמר ליה המוכר כו' לכ"ע תו ליכא לתרץ דיבוריה ולומר קמי דידי זבנתה שהרי מתחילה טען שהמוכר אמר לו שקנאו אבל הוא לא ידע מהקנין אבל אם

אמר מפ' קניתיה סתם ולא אמר שקנאה ממך לכ"ע יכול לתרץ דיבוריה וכמ"ש בדרישה ובאם אמר מפלוני קניתיה שקנאה ממך ושוב בא לתרץ דיבוריה ולומר בפני קאמינא לא הזכיר רבינו מאי דינו ויש בו פלוגתא דר"י ורא"ש וכמ"ש בדרישה ורבינו לא רצה להאריך משום דלסברת הרא"ש כ"ש הוא דיכול לתרץ בו דיבורו דכיון דיכול לתרץ ולהוסיף על דיבורו הראשון ארבע תיבות ומשמעות ענין אחר דהיינו "קמי "דידי "זבנה "מינך כ"ש דיכול לתרץ דיבוריה בתוספת תיבה אחת דהיינו תיבת "בפני וק"ל ועד"ז פירש הב"י ועד"ר. ונראה דהיינו דוקא בעודן בב"ד אבל יצאו חוץ לב"ד לא כמ"ש רבינו לקמן סעיף מ"א ולעיל סימן פ"א:

סעיף כד

וכתב ר"י כיון שאין להמערער עדים כו' ר"י כתב דבריו אההוא עובדא דפרק חזקת (בבא בתרא דף ל') (שהעתקתי בדרישה) דמיירי כשלא היה למערער עדים ומש"ה כתב לשון כיון ולא כתב אם אין עדים להמערער ורבי' העתיק לשונו וק"ל. אם יטעון המחזיק קנאה ממך בפני כו' עד במגו שהיה אומר לא היה שלך מעולם דקדק רבינו ולא כתב בשם ר"י דנאמן בהאי מגו אלא כשטוען בפני קנאה דטענתו ברי ואמרי' אי רצה לשקר היה טוען שלא היתה שלו מעולם אבל אם אינו טוען ברי שקנאה ממך אלא יש לו עדים שדר בה המוכר בזה מסתפק ר"י אי מוציאין מידו או לא כיון שהוא מודה שהשדה הוא של המערער ואינו יודע ודאי שקנהו ממנו המוכר והו"ל ספק וודאי אבל הרמב"ן בחידושיו כתב דגם בכה"ג אין מוציאין מידו דכיון דהמוכר א"ל שקנאה מזה המערער מוקמינן ליה להאי לוקח במקום המוכר והמוכר שאמר לו שקנאה ממנו היה נאמן בטענת ברי דקנאה ממנו במגו דלא היה שלך מעולם אפילו לא החזיק בה ג"ש כיון דאין עדים למערער שהיא שלו. ומש"ה מסיק רבינו וכתב והרמב"ן כתב ג"כ כו' ר"ל ס"ל ג"כ כר"י דלא בעינן תרתי אלא בחדא מינייהו סגי ואפי' בגרוע מנהו דהיו עדים על דירת יום א' לחוד בלא חזקת שלש שנים כתב הרמב"ן כו' דמהני. ודע דשם בתוס' מבואר דר"י (ובדרישה כתבתי לשונו) ס"ל דאם אין עדים להמערער דהיתה שלו וטוען המחזיק מתחילה מפ' קניתיה שקנאה ממך ודר בה יום אחד בפני דמחזיקין אותו ביד המחזיק ורבינו לא כתבה כאן בשמו משום דכבר סתם וכתב כדעת הרא"ש דלא מהני טענתו דהמחזיק בפני דר בה אפילו כשהחזיק בה ג"ש ואפי' אין עדים להמערער ואפי' טען כן מתחילה ומכ"ש זה ומש"ה לא רצה לחזור ולכתוב דעת ר"י בזה ושהרא"ש חולק עליו כיון דלדעת הרא"ש נלמד זה במכ"ש מדין הנ"ל וק"ל. והרמב"ן כתב ג"כ כו' כצ"ל הרמב"ן בנו"ן אבל הרמב"ם בפרק י"ד דטוען כתב בהדיא כרשב"ם וכמה שכתבתי בדרישה ע"ש

וכ"כ ב"י: אבל הרשב"ם כו'. ור"ל אבל הרשב"ם פליג וס"ל דלעולם בעי תרתי וטעמו נ"ל דס"ל אף שטוען ברי דמפלוני קניתי והוא קנאה ממך בפני מ"מ אין להאמינו ע"ז במיגו דהוי טוען לא היה שלך מעולם משום דהו"ל כמיגו במקום עדים דא"כ הוא הו"ל למנקט שטרו דהמוכר שיש לו מהמערער בידו כיון דבפניו זבנה ועדיין לא כלו ג"ש והיה לו לירא שהיום או מחר יבא לערער על השדה דאף דאין לפנינו עתה עדים להמערער מ"מ מה היה יודע אז דילמא יהיו לו עדים לכך מצריך רשב"ם תרתי בפני קנאה וגם שהחזיק המחזיק ג"ש דאז נאמן לומר היה להמוכר שטר ואבדו הוא או אני אחר שמסרו לי כשקניתי ממנו אבדתיהו אחר כלות ג"ש מקנייתו ומיהו היינו דוקא כשהודה המחזיק דלא החזיק בו ג"ש אבל כשאינו מודה נאמן לומר החזקתי בו ג"ש בלא עדים כיון שגם להמערער אין עדים שהיתה שלו. ובדרישה הארכתי והוכחתי סברא זו ובה ישבתי בס"ד כמה קושיות ברשב"ם ובאשיר"י ע"ש. וחזקת ג"ש בלא טענה בפני קנאה או העדאת עדים על שדר בה המוכר יום אחד זהו פשוט דל"מ גם לר"י ורמב"ן הנ"ל. דהו"ל כחזקה שאין עמה טענה דכיון דידע בודאי שהיא שלו ואינו יודע אם קנאה המוכר. וגם הב"ד אינן טוענין לו בלי עדים שדר בה וכצ"ל וגם הוא אינו טוען שקנאה מהמערער הו"ל כספק וודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי. וע"ז מסיק רבינו וכתב דרבינו יונה כתב דלא מקרי ספק וודאי אלא כשידע המחזיק מעצמו בלי המוכר דשל המערער היה דאל"כ אלא ע"פ המוכר הוה מוקמינן להמחזיק במקום המוכר וכמו שהמוכר היה נאמן בטוענו שקנאו ממני במיגו דלא היה שלך מעולם גם המחזיק נאמן. וגם כשטוען בפני קנאה ולא החזיק בה ג"ש דס"ל לרשב"ם דמוציאין מידו משום דהו"ל כמיגו במקום עדים וכמ"ש היינו דווקא כשיודע מעצמו. ומש"ר דרבי' יונה פי' דבריו עיין באשיר"י דהביא ג"כ דברי רבינו יונה ומשמע מדבריו דלא אפירוש רשב"ם קאי רבינו יונה אלא לפרש בגמרא גם בחידושי רמב"ן והנ"י כתבו כן בפירושים לדברי הגמרא ומ"מ כיון שבדבריו מיושבים דברי רשב"ם היטב מש"ה כתב רבינו כי גם באשיר"י תמה שם אפירוש רשב"ם והביא עליו דברי הר"י שבדבריו מיושבים ע"ש ודו"ק: ומ"ש אבל לא החזיק בה ג"ש אפילו שטוען שקנאה ממך בפני הא דלא כתב נמי או שהביא עדים שדר בה משום דכ"ש הוא. ואח"כ כתב תרווייהו משום הדיוק ללמדינו דאם היה עדים עם שני חזקה מהני ואע"פ שהוא פשוט בלאה"נ צ"ל שלא בא אלא לחזור דברים הראשונים וק"ל: וא"א הרא"ש ז"ל כתב שאפילו שלא ידע כו'. ע"ש באשיר"י דף קצ"ג ריש ע"ב שכתב טעמו והוא דהמחזיק ניחא ליה טפי לומר שלקחה מאותו שמכרה לו כי הוא סבור שימצא עדים שהמערער מכרה לו. ולא בעי לטעון לא היתה שלך מעולם שהוא ירא שהלוה ימצא

עדים שהיה שלו עכ"ל נמצא כיון דאין המחזיק נאמן בהא מיגו מצד עצמו אלא שבאתה להעמידו במקום המוכר כיון דלא ידע המחזיק דהיה של המערער כ"א על פי המוכר לו דא"ל שהיתה של המערער וא"ל ג"כ שהוא קנאו ממנו ור"ל הפה שאסר ליה הוא הפה שהתיר לו גם מטעם מה מכר ראשון ושני כל כח וזכות שהיה בידו. זה לא אמרינן דאם היינו מחזיקין השדה ביד המחזיק להאמין לו שקנהו מהמוכר אז היינו מחזיקין בידו אף אחר שיביא המערער עדים שהיה שלו והו"א שקים להו לרבנן שהמוכר לו זבנה מהמערער. משא"כ המוכר דלא היה נאמן אלא במיגו דלהש"מ מש"ה עוד שיביא המערער עדים שהיה שנו ודאי יוציאו ממנו. והא דהמוכר היה נאמן במיגו זה דלהש"מ משום דבהמוכר אין לומר דירא לטעון כן שמא יביא המערער עדים דא"כ מכ"ש דלא יטעון קניתי ממך שהוא טענה יותר גרוע שאם ימצא המערער עדים לא יועיל לו טענתו זו דקניתיה ממך. שהרי אין בידו על הקנאה לא עדים ולא שטר ולא חזקה. אבל המחזיק ס"ל דיש למוכר שטר או עדים על הקנייה וק"ל:

סעיף כה

קניתי' מפלוני ולא יותר פי' ולא היה לך להודות שאתה יודע שהיתה שלו לרבי' יונה הנ"ל דמפרש לה במודה שלא ע"פ המוכר (ולא) [אלא] שמעצמו ידע. והא דכתב רבינו ולא יותר משום דבעי לכתוב האי דינא ע"פ סברת הרא"ש וכן צ"ל בדין שאחר זה (אם עמד המוכר בדין כו'. והוא ג"כ מדברי רבי' יונה כדמשמע מלשון נ"י ריש דף קע"ה ע"ש) שכתב והודה לו שהיתה שלו על פי המוכר שא"ל שהיתה שלו דכ"כ לדעת הרא"ש דלרבי' יונה היה לו לכתוב שידוע לו ע"פ עצמו וק"ל וכ"כ נ"י בהדיא בשם ר"י וכן משמע מדברי המ"מ בפי"ד דטוען ע"ש ודו"ק:

סעיף כז

אינו נאמן לשוויי' נפשיה לוקח ויורש וכ"ת ניהימני' ליה במיגו דאיי בעי אמר מינך קניתיה י"ל דכיון דכי מהימני ליה נמי שהוא יורש אכתי צריך לטענה שנטען בשבילו דאבותיו או המוכר לו מהמערער קנאו וכולי האי לא עבדינן ודוקא כשידוע שהוא יורש או לוקח טענינן ליה. ואם טוען קמי דידי זבנתה אבהתי ממך אז א"צ לטעון עבורו דנאמן במיגו דהוא עצמו זבנה וק"ל:

סעיף כט

ואם לא הביא המחזיק עדים כו' וטוען המערער שהמוכר גזלם כו'. עד שהמוכר הוחזק גזלן כו'. עובדא שם בגמרא ופירש"י ותוס' כל חד ע"פ הגמרא כי' א' על פלוני גזלנא וכתב רבינו תרווייהו לדין ומש"ה כתב הנך טעמא בהאי דינא טפי מבאינך דינים מעשה שבגמ': שהוחזק המוכר גזלן על שדה זו לרבותא כ"כ דאפילו אינו גזלן אלא על שדה זו

וכדלקמן סימן קמ"ט סי"ד דאף דיש לגזלן בזה חזקה בשדות אחרות אבל בזו שהוחזק עליה גזלן אין לו חזקה: אתה נוח לי דוקא היכא דלא עביד מעשה אמרינן הכי ולא היכא דעביד מעשה וכמ"ש בר"ס קמ"ו: שראייה גדולה היא זו שאינה שלו ר"ל אפילו אם טוען אחר שבאו העדים יעצתי לו כדי שיהא נוח לי להוציא מידו ושכחתי כי מילתא דכדי לא דכירי אינשי אין שומעין לו דודאי האי לאו מילתא דכדי נינהו שראייה גדולה היא זו וא"ת הא אמרינן לקמן דאפילו אודי לגזלן שאינה שלו אינו מועיל דמחמת האונס הודה כתב הרא"ש דמ"מ בינו ללוקח היה רשאי לומר שגזלה ממנו ולא היה לו להשיאו עצה לקנותה:

סעיף ל

שאמר לו המערער ליקחנה לו פי' למערער. דעביד אינש דזבין דיניה ע"ש בפירוש רשב"ם: וכבר כתבתי לעיל בסמוך שצריך המערער לטעון כן מעצמו:

סעיף לא

טען המחזיק כו' ויש לו עדים שהמוכר דר בו כו'. ג"ז עובדא שם בגמרא סוף ל' ע"ש. ולפי מאי דטעין ליה המערער אנא לוקח מוקדם לא היה צריך להביא עדים שהמוכר דר בו יום אחד שהרי גם המערער מודה שהיה של מוכר זה שהרי טען לקחתיו ממנו אלא שרבינו נקט המעשה כמו שהיה שבא לערער עליו סתם מאי בעית בהאי ארעא וסבר המחזיק שערעורו הוא מכח שהוא שלו ושל אבותיו להכי השיב לו הכי וק"ל: וקדמה קנייתי לקנייתך ואת מינאי לא זבינתה הלכך חזקה שאין עמה טענה היא דהמוכר לא יכול למכרה לך שהרי כבר מכרה לי ר"ש: לא בשביל ג"ש אלא שנים רבות פירוש ויש לו עדים על זה וכדמסיק רבינו בסמוך: שומעין לו לשון גמרא עביד אינש דקרי לשני טובא שני חזקה:

סעיף לב

אפילו הביא זה עדים שהחזיק בו ז' שנים יתבאר בסמוך למה נקט ז' שנים: לפיכך אם אמר כו'. שהחזיק ז' שנים ונראה דאי מייתי סהדי אג"ש ראשונות לחוד נמי סגי שהרי קדמה קנייתו לקניית המערער ומה שמכר לו המוכר אחריו אינה מכירה שהרי מכר לו דבר שאינו שלו אלא לפי שמסתמא מיד כשבא המערער ואמר מאי בעית בהאי ארעא ולא גילה כוונתו במה יהיה עירעור שלו מיד הביא המחזיק עדים שאכלו ג"ש מהיום למפרע ע"ז אמרו דלא מהניא לו אותו חזקה דג"ש אחרונים עד שיביא עדים שהחזיק בו ג"ש קודם קניית המערער דהיינו ז"ש א"נ קאמר ז"ש לאפוקי אם הביא ראייה על ו' שנים ומחצה דלא קדמו ג"ש לשטרו דלוקח ראשון לא מהני ליה וכדמסיק רבינו וכן נ"ל לפרש דעת ר"ש שסיים שם וכתב ז"ל ובפירוש ר"ח נמי מצריך עדים לכל הז"ש

עכ"ל דל"ד קאמר אלא לאפוקי ממאי דבעי למימר שם דבג"ש אחרונים סגי ע"ש ועד"ר: דוקא שמכרה המוכר למערער בשטר ויש חולקים ע"ז כמ"ש לעיל בס"ס קמ"ד ע"ש ולפי דבריהן אפי' מכרה בלא שטר צריך ראייה שהחזיק בה ז' שנים: ודי לו בחזקת ג"ש אין זה מלשון הרא"ש ותוס' על דבריו מלשון רבינו הוא (והו"ל) [ור"ל] דוקא כשמכר לו בשטר אז לא מהני ליה שום חזקה וצריך ליזהר בשטרו לעולם (לאז) [דאז] בר שטר הוא ולא בר חזקה משא"כ כשמכר לו בעדים דג"כ בר חזקה הוא וו"ש רבי' ודי לו בחזקת ג"ש ולא קאמר בחזקה ג"ש דודאי חזקה דג"ש האחרונים לא מהני כיון שיש לזה עדים שלקחו זה ד"ש אלא צריך שיביא עדים שאכלה זמן מה קודם לקיחת המערער ואפי' יום א' וג"ש פחות יום אחד אחר לקיחת המערער. ולא בעי ראייה שאכלו ג' שנים קודם לקיחת הלוקח כמו לעיל בז' שנים וק"ל: במיגו שהיה יכול לומר לקחתיה ממך וא"ל הא הוי מיגו דהעזה דאם אמר שקניתי מהמוכר אין המערער יודע שהוא אומר שקר והשתא דיאמר דלקחתיה ממך יודע שאומר שקר די"ל דהטעם שטוען השתא שלקחה מהמוכר ג"כ אינה טובה דלפי דבריו מחזיק את המוכר לגזלן שאחר שמכרה לו חזר ומכרה לאחר וקבל ממנו הדמים שלא כדין. וגם כיון דהחזיק זה ג"ש ולא מיחה לא מחשב העזה כולי האי: שלא היה יודע שיש לו שטר מהמוכר כו' עד יתבענו המוכר לדין פי' ואז לא יהיה נאמן בעדות שהחזיק בה כו' ג"ש ודר בה זה הלוקח המוכר לו יום א' ויותר כיון שזה הלוקח מכחישו ואומר מעולם לא מכרתי לך משא"כ בטענה מפלוני זבינתיה כו' הנ"ל דמיירי דאותו פלוני מודה לו שמכרה לו או שאינו לפנינו להכחישו ואז שפיר טענינן לו שאותו פלוני קנהו ומכרה לו כיון שיש לזה עדים שדר בה יום א' וק"ל:

סעיף לד

טען המחזיק פירוש מי שדר בו עתה ומחזיקו לפנינו והשני בא לערער עליו ולהוציאו והוא מימרא דרב נחמן שם דף ל"ד דאמר ע"ז כל דאלים גבר וזהו שסיים וכתב כיון דדינא הוא כה"ג כשיש לשניהן עדים או שאין לשום אחד מהן עדים כל דאלים גבר. מש"ה תשאר ביד המחזיק דכיון שזה דר בו לפנינו אין מוציאין אותו מידו וכמ"ש ר"ס קל"ט דמי שגבר ידו תחילה אין מניחין השני להוציאו מידו בלא עדים ואם לא היתה עדיין ביד שום א' ושניהם עוררין עליו הוה דין כל דאלים גבר עד שיביא לי אחד מהן. וק"ל: ואומר אותן ג' שנים שאתם אומרים כו'. שאם לא העידו על אותן ג"ש אלא אמרו שהחזיק המערער ג"ש שלפני אלו היו מעמידין השדה ביד המחזיק בה ג"ש האחרונים וכ"כ המ"מ:

סעיף לה

הביא אחד עידי אבות כו'. והביא השני עידי חזקה כו'. ג"ז מימרא דרב נחמן שם דף ל"א ע"א: והביא השני עידי חזקה והכחישו כו'. פי' שאמרו אותן ג"ש עצמן שחתם אומרים היה ביד המערער: שהעידו בעידי אבות קיים ואין זה עדות מוכחשת דבאבהתא מי אתכחשא וקי"ל דשני עדים המכחישים זא"ז כ"א באה בפני עצמה ומעידה במאי דלא אתכחשא וכן איתא שם בגמרא ורבינו כתבה לעיל ר"ס ל"א:

סעיף לו

חזר השני והביא כו' נמצא שלכל א' עידי אבות ועידי חזקה ואף שא"א (להוכן) [להיות] שוה בעדות החזקה אם לא שיכחישו וא"ז וכמ"ש לפני זה דצריכין להעיד שניהן אחד ג"ש דאל"כ היו נותנין אותה להאחרון מ"מ כל א' יש לו עידי חזקה שהחזיק בה: מחזירין אותו לכמו שהיתה כו'. ז"ל הגמרא שם א"ר נחמן אנן אחתינן ליה ואנן מסקינן ליה ולזילותא דב"ד לא חיישינן ופירשו ר"ש והרי"ף והרא"ש דמיירי שלא היתה תחילה ביד אחד מהן ומסלקינן ליה לבסוף להיות כבתחילה והוי דינא כל דאלים גבר. והרמב"ן בחידושיו תמה ע"ז וכתב כיון דאפילו להאי עדים ולהאי עדים תו ליכא למיקם עליה דמילתא לעולם וספיקא דאורייתא הוא וכה"ג לא אמרינן אם לא דהיה עדיין ביד שום אחד מהן וכל דאלים גבר (ואחד) [מאחר] שכבר בא ליד האחד ברשות ב"ד אין ב"ד נזקקין לו ולא מסלקינן ליה מש"ה פי' הוא דאיירי שהיה מתחילה ביד האחד וקאמר דמחזירין לידו לבסוף וכן פירשו ר"ח וכן איתא בירושלמי עכ"ל אלא שקצרתי וכתב נ"י דצריכין לומר לדעת הרי"ף ור"ש דס"ל בכה"ג אפשר למיקם עליה דמילתא דמי שהדין עמו יחקרו ויוכיח אמיתו ע"ש ובזה דברי רבינו מבוארים וז"ש רבינו וא"א לא חילק וס"ל כטעם נ"י וק"ל: ומש"ר לא יצא מתחת ידו מעולם ר"ל ונשארה בידו שהרי כשמביא אח"כ גם השני עדי אבות אמרינן ליה מאי אלימא עדות דידך מדידי להוציא מידו:

סעיף לז

ור"ח כתב דוקא שהיתה תחילה כו' ר"ח אדברי ר"נ דאמר אנן אחתינן אנן אסקינן קאי וכנ"ל. ומיירי אפילו כשמתחילה לא היה להשני שום עדות וכמשמעות לשון ר"ח דכתב והוא לא היה לו וק"ל: באחרונה אלא שלקחוה ממנו כצ"ל וכן הוא בס"י ופי' שלקחה ממנו ונתנוה לראשון שהיה לו עדי אבות:

סעיף לח

טען כל אחד מהן שהוא של אבותיו כו' עד של אבותיו מעולם ולא מכרוהו כו' פי' בכה"ג הוא של מערער בכל ענין ולא יכול לתרץ ולפרש דבריו וגם אפילו היה להמחזיק עדים שראו שאבותיו דרו בו יום א' אנן לא טענינן בעדו לפרש דבריו משא"כ כשלא העידו

שלא מכרוהו מעולם דמסיק רבינו בסוף הענין דמהני וק"ל. ושם בגמרא דף ל"ב ע"ב ע"ש דקאמר דליכא להאמינו להאי דיש לו עדי חזקה במיגו דאי בעי הוה טען ממך קניתיה והחזקתי בו ג"ש דהו"ל מיגו במקום עדים לטענתו שטוען עתה שהיה של אבותיו והרי עדים של השני הכחישוהו שלא מכרוהו אבותיו מעולם וגם אין טוענין עבורו דאבותיו קנאו אותה מזה המערער עצמו אחר מות אבותיו דמערער אא"כ יביא עדים שדרו בו אבותיו דהמחזיק יום א' כדלעיל סעיף י"ו (ועיין מ"ש מזה בסמוך): אפילו אם אין עדים כו' ודאי בדין הזה דקאמר דהיה לו עדי חזקה והיינו שראו שאכל פירות. פשיטא דצריך לשלם גם הפירות אלא אפילו אי לא הביא עדי חזקה. והמערער טען עמו על הפירות שאכל אפילו בכה"ג אינו נאמן לומר אין אכלי ודידי אכלי במיגו דלא אכלי שזה מיגו במקום עדים. גם י"ל דה"פ אפילו הודה שהיה השדה בידו עשרה שנים ואכל פירותיה והעדים לא העידו אלא על חזקת ג"ש צריך לשלם פירות הז' שנים על פיו כיון דמודה דלא קנאם הוא אלא מחמת אבותיו אכלם והרי הוכחש בזה וק"ל אבל אין לפרש דמש"ר מתחילה דאחד הביא עידי חזקה מיירי שמעידים שאבותיו אכלוהו ג"ש והוא מודה שגם הוא אכל ואכילת אבותיו פשיטא דהוא אינו חייב לשלם. דז"א דגמ' דאמר דאייתי עידי חזקה מיירי שהיה מעידים שהאי מחויק אכלה ג' שנים וכמ"ש לעיל ועוד מדכתב רבינו אח"כ ז"ל ומיהו דוקא שאין לו עדים שאבותיו היו דרין בו יום אחד כו' ש"מ דעדי חוקה הנ"ל לא קאי אאבותיו וק"ל: שהרי עדים מכחישין אותו כו' פי' בעדים המעידים שמעולם היה של אבות דהמערער הוא מוכחש ממילא על מ"ש שאכל פירות משום שהיה של אבותיו וזה דומה לעובדא דקריביה דרב אידי הנזכר שם בגמרא דמסקינן ג"כ שם דהיה צריך לשלם לו הפירות מה"ט:

סעיף לט

מכרוה אילו טוען המחזיק כצ"ל: שאבותיו לקחוהו מזה או מאבותיו נראה דהכי הוא הצעת דברי רבינו וקאמר בזה אין כאן הכחשה לעדים שהרי אפשר שאבותיו קנוה מאבות המערער או מהמערער עצמו וכיון שאין כאן הכחשה מהעדים ולזה יש עדי חזקה אין מוציאין מידו דאנן טוענין ליה שאבותיו לקחו אותו מאבות המערער ולזה א"צ לברר בעדים שדרו אבותיו יום אחד כיון דהמערער עצמו אינו יודע לטעון ברי כנגדו שלא מכרו אבותיו (לאפוקי לעיל סעיף י"ז) משא"כ כשהעדים מעידים שאבות המערער לא מכרוהו דאז אין לו טענה רק שאבותיו קנאו ההמערער ובזה לא מצי לזכות כיון דאין לו עדים דדרו בו יום אחד שהרי המערער טוען ברי שלא מכרו ומכחישו ולא נקט רבינו לקחוה מזה אלא לומר שאין כאן הכחשת עדים אבל ודאי לא מצי לזכות בטענה

זו וכמ"ש והשתא א"ש שאינו מסיים אלא בחדא שכ' שאפשר שאבותיו כו' מכרוה כו' ולא הזכיר שהוא עצמו מכרוה וק"ל. ונראה דגם כוונת רשב"ם שם בשמעתין דף ל"א ע"א דכתב דא"צ דאמר על דירת יום א' כיון דיש לו חזקה שיש עמה טענה ע"ש ר"ל טענה גמורה כי הא דלית בה הכחשה מהמערער ע"ש: ועיין במ"מ פט"ו דין ו' שמשמע מדבריו דגם טענת אבותיו של המחזיק קנוה מאבות המערער אין טוענין עבורו מה"ט כי אין עדים שדרו בו אבותיו יום א' אבל רבינו ע"כ לא ס"ל הכי וגם מדברי הרמב"ם שכתב שם שאם חזר וטען אני קניתי ממך כו'. או אבותי קנאו מאבותיך טענה נכונה היא כו'. ולא כתב נמי או אבותיו קנאו ממך משמע דבכה"ג ס"ל דאין שומעין לו וגם המ"מ אפשר דלא כתב זה אהאי אלא בישוב קושיא זו סמוך אמאי שכתב שם עוד שינויא אחרינא ז"ל וי"א דכל זמן שהיורש טוען ברי באיזה דבר שיהיה אין אנו טוענין לו שום דבר וגם זה עיקר עכ"ל: לפיכך אין מפרשין דבריו כו' פי' ומש"ה כשאנן אחתינן ליה בקרקע חוזרין ומוציאין אותו מידו וכנ"ל אם לא שיפרש דבריו הוא עצמו דאז ישאר ביד המחזיק: כתב הרמ"ה אע"ג כו'. כצ"ל וכ"מ בספר מדוייק ב"י. ול"נ דצריך להיות הרשב"א כי התוספות שם ריש דף ל"א בד"ה אמר רבה כו' כתבו ז"ל דשמא לרשב"א כו' עד הא אפילו לא יטעון שלקחוה אלא אומר שדר בה ואנן טענינן ליה. ואמר רבי יצחק כו' עד ולקמן דנקט שלקחוה לא שצריך שידע שלקחוה אלא סגי באמרו ראיתיו שדר בו ע"כ אני רוצה לזכות כו' שמא לקחוה וטוענין ליורש עכ"ל. ואע"ג דכ"כ התוס' בשם ר"י בספר רבינו היה כתב רשב"א כי בלאה"נ יש דוחק לומר שהתוספות יכתבו שר"י תירץ מה שהקשה רשב"א שהיה אחרי ר"י כמה שנים וק"ל. ומ"ש ואע"ג דלא טען אנן טענינן ליה. אף ע"ג דאין דירת יום אחד ראיה כלל שהיה שלהן מעולם מ"מ כיון שא"צ להאמין כל הדברים להמחזיק והעדים המעידים על החזקה כי זולתן יש ראיה קצת שבא ליד המחזיק מאבותיו שראום דרו בו טענינן ליה שקנאוה מאבותיו:

סעיף מ

חזר המחזיק וטען כו'. שם בגמרא ריש דף ל"א זה אומר של אבותי כו'. ופסקינן שם דחוזר וטוען. ומה שטענתי של אבותי רציתי לומר כו' שומעין כו' נראה דשומעין לו בכה"ג אפילו כשעדי המערער העידו שהיה של אבותיו ולא מכרוהו אבל מש"ר וכ"ש אם יאמר של אבותי שקנאו מאבותיך זה אינו קאי אאם העידו שלא מכרוהו וברמב"ם ובש"ע לא כתב לשון כ"ש ע"ש וא"ת הא כבר כ"ר לפני זה ז"ל אא"כ יפרש הוא בעצמו ש"מ דטענת עצמו אבותי קנאו מאבותיך מהני. וי"ל דהכא ה"ק וכ"ש אם טען כן ונותן ג"כ אמתלא לדבריו דמ"ש תחילה סתם של אבותיו ור"ל דהו"ל כאילו היה שלהן מעולם.

ואע"ג דזה יותר פשוט. הא גם רבינו כתבו בלשון כ"ש ופשיטות ומדלא כ"ר עוד דאם מפרש ואומר אבותי לקחו ממך דנאמן משמע דס"ל דבכה"ג אינו מהימן א"ל שטען אבותי קנאו ממך בפני וזה לא הוצרך רבינו לכותבו דפשוט הוא דלא גרע מטוען פלוני זבני ממך בפני ואני קניתי ממנו דנאמן במיגו דאי בעי אמר קניתי ממך אבל בשטוען סתם אבותי קנאו ממך. וכוונתי מה שטענתי מתחילה של אבותי ר"ל היתה של אבותי ובודאי הן קנאו ממך כי יורש א"צ לטעון טענת ברי בזה אינו נאמן במיגו כיון דאינו טוען טענת ברי א"ל שיש עדים שדרו בו אבותיו יום א' ואז הב"ד טוענין כן בעדו אף שלא טען בו הוא ואפילו יש לשכנגדו עדי אבות ומעידים שאבותיו לא מכרוה מעולם עדיין יש לומר שאבותיו לקחוה מזה המערער וטוענין כן ליורש כיון שראוהו דר בו וזה ברור ודוק. ואף דכבר כתב רבינו דין זה דחוזר וטוען בסימן פ' וביארתיהו שם ע"ע הגמרא שאיתא בשמעתין זו חזר רבינו וכתב כאן משום דעל דיני חוקה אתאמרא שם בגמרא ובסימן פ' כתבו בכלל שאר דינים דטוען ונטען שכלל וכתב שם באותו הלכתא וק"ל:

סעיף מא

בכה"ג שאינו סותר דבריו אבל אי הוה סותר אינו חוזר וטוען כמ"ש לעיל כיון שלא מציל זכות בטענתו הראשונה וכמ"ש בדרישה בסימן פ'. ופי' ר"ש אפילו אמר חוץ לב"ד כו'. דעביד אינש דלא מגלי טענתיה אלא לבית דין שלא ילמד מי שכנגדו ליתן לבו מתחילה להשיב עליה:

סעיף מד

בא המחזיק מכח שטרו כו'. והמערער טוען שהוא מזויף כו'. ב' מעשים כהני איתא שם בגמרא דף ל"ב חד בתביעת קרקע וחד בתביעת ממון ופליגי שם רבה ורב יוסף ומסיק שם בגמרא דהלכתא כרבה בארעא וכר"י בדין הלואה. משום דבכל חד אמרינן כל היכא דקאי תיקום ורבינו כבר כתב דין הלואה לעיל ס"ס פ"ג ושם בארתיהו ע"ש והא דשינה רבינו וכתב כאן אם הוא בענין שיכול לקיימה ולעיל כתבתי שהוציא שטר מקויים משום דבכל חד נקט רבותא לעיל למדנו דאפילו אם כבר מקויים אפילו הכי אין יכול לזכות בו וכאן למדנו דאפילו אינו מקויים אלא דיכול לקיימו עומד מחמתו בשלו (אבל ברמב"ם פט"ו דטוען ד"ט ובש"ע כתב גם כאן שטר מקויים ע"ש) ומה"ט נמי כתב לעיל שטען דהשטר מזוייף או אמנה וכאן לא כתב אלא טענה שהוא מזויף משום דטענת אמנה הוא רבותא דאפילו הכי אין גובין בו וק"ל. ונראה דה"ט נמי דר"י ברצלוני דמוקי לה בהחזיק בה כראוי ג"ש. דאל"כ לא היינו אומרים דהיכא דקיימא ארעא תיקום ברשות זה המחזיק. דאדרבא קרקע בחזקת בעליה עומדת משא"כ כשהחזיק בה ג"ש דחזקה ג"ש גבי קרקע ומוחזקת ממון שאר מטלטלין שעה אחת שוין הן וק"ל. ומש"ר ול"נ דא"כ

מאי צריך שטרא פירוש דמלשון הגמרא ומפירושיה. משמע דמשום שהיה יכול לקיים השטר האמינהו בטענתו לומר ששטר מעליא הו"ל ואבדו הלא אף אם לא היה יכול לקיים השטר אין מוציאין הקרקע מידו מכח החזקה ואמרינן דודאי שטר מעליא הו"ל גם י"ל דהכי קאמר דאם כן דהמעשה בגמרא היה דבעל השטר כבר החזיק ג' שנים כראוי למה היה מכניס עצמו בספיקא לבא מכח שטרו כיון שידע באמת שהוא מזויף ולא ירא לנפשו שמא יוודע הזיוף ומוטב היה לו לבא מכח חזקה ולומר שטר היה לי ונאבד מידי ול"ד למ"ש לעיל ר"ס ק"מ שאם טען שמעון שיש לו שטר וגם עידי חזקה כו' ע"ש ש"מ דרגילין לבא בטענת שטר אף דכבר החזיק בה דשם איירי דגם לבסוף אינו מודה לומר שהוא מזוייף ואף שמסיק רבינו שם דמיירי אף בנתבטל השטר והב"י כתב דמיירי גם במזוייף ע"ש מ"מ הוא לא הודה לכך בא לטעון לפי סברתו משא"כ הכא וק"ל:

סימן קמז

סעיף א

בא המחזיק בכח שטרו משנה בכתובות דף ק"ט וז"ל העורר על השדה והוא חתום עליה עד אדמון אומר יכול לומר השני נוח לי וחכ"א איבד את זכותו. והלכה כחכמים ומיירי אפילו בדיש להמערער עדים שהיתה שלו ושל אבותיו ולהמחזיק אין ראייה שקנאו המוכר ממנו ולא על שדר בה המוכר יום אחד. וגם הוא לא החזיק בה ג"ש דבאופן זה נתבאר בסימן שלפני זה שהיו מוציאין מיד המחזיק לולי זה שהוא בעצמו חתום עליה בעד ורבינו שהתחיל וכתב בא המחזיק כו' ה"ק לאחר שבא המערער עליו בטענה שדה שבידך שקניתיה מפלוני גזולה היתה בידו בא המחזיק להוכיח על פניו שאינו גזולה מכח שטרו שהוא חתום עליו בעד ועד"ז כתבה הרמב"ם פי"ו מטוען ע"ש וק"ל: איבד זכותו ול"ד למש"ר לעיל בסימן קמ"ו סכ"ט ביעץ מערער למחזיק לקנותה דהדין עם המערער ויכול לומר השני נוח לי כו'. דהתם דיבורא בעלמא הוא ומקרי ואמר אבל למיעבד עובדא כי האי לחתום אשטרא שמבואר בו חובתו כל כי האי ודאי לא עביד אינש והכי מחלק בגמרא פרק חזקת (בבא בתרא דף ל' ע"ב) וגם התוספות כתבו שם בכתובות ז"ל ולא תקשי לך הא דקי"ל בפרק חזקת בראובן שגזל שדה משמעון ומכרה ללוי ואתא יהודא ומערער דלא ליזול שמעון לאסהודי ליה ללוי (והביאו רבינו לעיל סי' ל"ו) משום דניחא ליה דתיקום ארעא ביד לוי דאמר הראשון נוח לי כו' דהכא לא היה לו לחתום ולעשות דבר הנראה הודאה משום ניחותא דשני אבל התם לאו הודאה היא עכ"ל ועד"ר מ"ש ע"ז:

סעיף ב

ואצ"ל עשאה סימן לאחר כו'. זהו סיפא דמשנה הנ"ל ז"ל עשאה סימן לאחר כו'. אבד את זכותו ורבינו הוסיף הני תיבות וא"צ לומר ע"פ פרש"י דכתב שם דבהאי אפילו אדמון הנ"ל מודה דאבד זכותו שהרי ליכא למימר בהא השני נוח לי כו'. וק"ל: פי' שהמערער כו' עד"ר: ומש"ר וחתם המערער כן פירש"י שם וכתב הרשב"א דאם לא חתם עליו המערער אלא עדים דעלמא אע"כ שבשטר נזכר שדה זו למצר ע"ש המחזיק לא איבד בזה המערער וכותו דקי"ל עדים לאו אכולהו מילתא קמסהדי עכ"ל. והביאו ג"כ בד"מ ע"ש: וכן נמי כו'. והזכיר המערער כו'. דין זה לא נזכר בשום מקום אלא שלרבינו נראה דאין לחלק ביניהן דחד טענה לשניהן וגם צד כ"ש יש בו מדין קמא וכמ"ש בדרישה וממילא נלמד דאף שרבינו לא נקט כאן אלא חדא בבא ה"ה דאבד המחזיק את זכותו בכל ג' בבות הנ"ל כמו המערער אלא שרבינו התחיל בבבא ראשונה הנ"ל ועד"ר:

סעיף ג

שהדיין חותם על קיום השטר אע"פ כו' כבר מבואר לעיל בסימן מ"ו ע"ש: וכל היכא שאבד כו'. פירוש כל היכא שאבד זכותו על ידי שעשאה סימן ולא קאי על בבא שבריש הסימן דשם בשטר הקנייה מפורשים מצרי דכל השדה ובודאי אכל השדה העיד וק"ל וכן הוא בגמרא שם עובדא ומימרא דר"י ועד"ר:

סעיף ה

ואם טען על התלם כו'. ג"ז שם מימרא דר"י ועד"ר: אם אין כתב ידו כו'. פי' להכיר ע"י החתימה שחתם בהשטר כשעשאה המחזיק לסימן ואם עשאה המחזיק סימן לאחר ועדים אחרים חותמים מיירי שכתיבת יד אותן עדים אינו יוצא ממקום אחר וכ"כ שם בתוספות וכתבו דאם לא כן כיון שכבר עשאו סימן הודה שלא היתה שלו היאך יכול לחזור ולטעון שלקחה דהא לא אמרינן מילו למפרע. נאמן במיגו שאין זה כתיבת ידו עד"ר ומכ"ש אם טוען מיד שחזר וקנה ממנו כל השדה שעשאה סימן אם אין כ"י ימ"א אלא רבותא קמ"ל דאף על גב דמתחילה טען הודיתי לו על התלם זו ואח"כ חזר וטען לקחתי ממנו גם אותו תלם אפילו הכי נאמן במיגו. וע"ש בתוספות דכתובות דף ק"ט ומ"מ אם אין בהתלם ט' קבין א"נ לומר על תלם זה לבד הודיתי במיגו דהיה אומר אין זה כתב ידי דהו"ל כבמקום עדים דאנן סהדי דמשקר כיון דאין שדה פחות מט' קבין: ואצ"ל אם החזיק אחר ההודאה פי' אחר שעשאה סי' שמקרי הודאה החזיק ג"ש ובכה"ג אפילו אם כת"י ימ"א שומעין וזהו כפי' הרי"ף. ומ"ש לפני זה דאין כת"י ימ"א הוא פירוש התוספות והרא"ש כתבתי לשונו בדרישה ע"ש: ונראה דמש"ר דאצ"ל אם החזיק כו' מיירי אפילו כשהוא ביד המחזיק וכגון שזה בא לערער בעידיו על המחזיק בכל השדה

והמחזיק (הנ"ל דלא החזיק בו ג' שנים וכמ"ש בר"ס זה) מביא ראייה שעשאו סימן בשמו והמערער משיב שלא עשה מתחילה לסימן אלא תלם א' ואותו התלם לקחתי אחר זה ממך והיה בידי שטר עליו ואבדתיהו לאחר שהחזקתי בו ג"ש ועתה אחר אותן ג"ש באת והחזקת בתלם בגזל וגם שאר השדה הוא בגזל בידך כי אף שיש בידך שטר שקנית מפ' אותו פלוני גזלן הוא שהרי אין לו עדי קנין והא דהנחתיהו בידך עד הנה משום דלא היו עדים שלי על הקרקע בנמצא ומש"ה נאמן בטענתו להוציאו מיד המחזיק והר"ן פי' לדברי הרי"ף קצת בע"א וכתבתי לשונו בדרישה וטעמו בצידו אבל מדסתם רבינו נראה פי' כמ"ש ודוק: במיגו שהיה יכול לומר על תנאי כו' פי' בתחילה היה כולה שלי כמו שמעידים העדים ואח"כ מכרתי לו התלם בתנאי ואח"כ עשיתי אותו סימן בשמו כי אמרתי שיקיים התנאי ולא קיימו:

סימן קמח

סעיף א

מי שהיו ד' שדות של אחרים כו' כתובות דף ק"ט ע"ב פלוגתא דחכמים ואדמון והלכה כחכמים ומפורש שם בגמרא כמש"ר: ומש"ר ואפילו קנאם מאדם אחד פי' והיו של אותו אדם אחד מעולם אפ"ה כיון דאותו אדם המוכר היה ברשותו ליתן לו דרך כאיזה שדה שהיה רוצה וכמש"ר בס"ס זה מש"ה הני ד' לקוחות נמי כל אחד יכול לדחותו ולומר לא בשדה שלי היה נותן לך המוכר דרך כ"א בשל האחרונים וק"ל: אחזיר לכל אחד שטרו וכתב הרא"ש שם דכל היכא דאמרינן ואי לא מהדרנא כו' אע"ג דלא אהדר כמאן דמהדר דמי וזש"ר ואני קניתי מכל אחד מהם כו' כלומר ואף ע"ג דלא מהדרנא כמאן דמהדרנא דמי וכ"כ רבינו בסי' קי"ט ע"ש מיהא כתבתי שם דלא אמרינן הכי אלא כשירויח מה בחזרתו גם כאן ירויח כי המוכרים לו יחזירו לו כל השדות שהרי לא היה לו על שום אחד מהן דרך בבירור וק"ל: וילך בקצרה כן הוא לשון המשנה ורבינו מפרש באיזה מקום כו' שפעמים ניחא לבעלים שלא ילך בקצרה וק"ל:

סעיף ב

וכתב הרמב"ם אם החזיק בדרך כו' בפט"ו דטוען כ"כ וכתב המ"מ דנ"ל דהיינו כשהחזיק בו שיעור חזקה כדינו הא לאו הכי לאו כל כמיניה להחזיק בע"כ של זה וזה ברור עכ"ל ולפי זה אכל פרטי סימן זה קאי ועד"ר:

סימן קמט

סעיף א

יש שאין להם חזקה שאפילו כו' כיצד השותפין כו' משנה בב"ב דף מ"ב האומנין והשותפין והאריסין והאפוטרופין אין להם חזקה עכ"ל. ור"ל האומנין ואינך וכיוצא בו אין להם חזקה בשל אחרים שהן אומנין או אריסין או אפוטרופסין בנכסיהן אבל אותן אחרים מחזיקין בנכסיהן חוץ מבשותפין דאין שום א' מחזיק בשל חבירו משום דכל אחד הוא טורף של חבירו וזש"ר אבל אחרים מחזיקין בנכסיהן והיינו בנכסי אומנין ואריסין וכמש"ר ס"ס זה: ומש"ר ויש שאין מחזיקין בנכסי אחרים ולא אחרים כו' ר"ל כגון דבי ריש גלותא וכיוצא בו וכמש"ר בסמוך סי"ב וגם בכללו הוא הא דאין שותפין מחזיקין זע"ז וק"ל: בין אם המחזיק כו' פי' אם זה החלק הוא יותר טוב מחלק השני ושכנגדו טוען לא חלקנו אלא כך התנינו ביניהם שתאכל אתה אותו חלק ג"ש ואני אחריך. אבל אם אין לו עדים שהוא שותפו כו' ע"ל סימן צ"ג ס"ו ז' שכ"ר בשם הרא"ש דאמרינן מיגו בכה"ג ואפילו להרמב"ם שכ"ר שם בשמו שאין אומרים מיגו בכה"ג היינו משום דקאי אשבועה וס"ל דכיון דאף אם לא אמרינן מיגו אין עליו אלא חיוב שבועה דשותפות מש"ה אין אומרים מיגו לאפטורי משבועה אבל כאן אי לא אמרינן מיגו אין לו חזקה ומוציאין זו הקרקע מידו בכה"ג מודו כולי עלמא דאמרינן מיגו וק"ל: בד"א כשאין בה דין חלוקה היינו בבית ד' אמות ובשדה ט' קבין לכל אחד וכדלקמן סימן קע"ב: וי"מ דוקא כו' פי' הא (דב"ש) [דבישן] בה דין חלוקה יש לו חזקה היינו דוקא במחזיק בכולה דאז יכול המחזיק לומר אי לאו דמכרת לי לא היה לך להניחני לאכול כל הפירות כל השנים הללו אלא לחלוק עמי אבל אם מחזיק בחציה הטובה אף שיש בהשדה דין חלוקה אין לו חזקה שיכול זה לומר הנחתי לך לאכול ג"ש ואח"כ אאכול גם אני אותה כיון שגם בג' הראשונות היו לי פירות מחצי קרקע השניה לא הקפדתי לחלוק עמך כל שנה ושנה וק"ל ועד"ר: אבל ר"ח כתב כו' וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא הראשונה בדרישה ביארתי ע"פ פירוש ר"ש וסברתו ע"ש מיהו י"ל דסברת ר"ח הוא דכשאין בו דין חלוקה כיון דבכה"ג אפילו החזיק אחד בכולה לא הו"ל חזקה מש"ה גם בהחזיקו חצאין אין בו חזקה משא"כ כשיש בו דין חלוקה דאז אם החזיק אחד בכל השדה הו"ל חזקה מש"ה אפילו לא החזיק אלא בחצי הטובה יש לו חזקה כיון דיש בשדה זו קפידא בחלוקתה ומ"ש בדרישה נ"ל עיקר ע"ש:

סעיף ב

וכתב בה"ע דאחין אינן כשותפין בס"ס זה סעיף ל"ז מסיק רבינו בשם ר"י אברצילוני דאפילו אחין כל שאינן נחלקין וכיס אחד להן אין מחזיקין זע"ס וכאן מיירי כשהם

חלוקין בהוצאתם אלא שיש להם שדות שירשו ביחד והו"א שדינן כשותפין דאף ע"ג שהם חלוקים בהוצאתם אפ"ה אין מחזיקין בדבר השותפות קמ"ל דלא והטעם נראה דדוקא שותפין שנשתתפו אדעתא דהכי להיות יחד בדבר השותפות משא"כ באחים וממ"ש הב"י בשם הרשב"א במחודשים ס"א מוכח דגם אחים בדבר שירשו מאביהן דינם כשותפים ולפ"ז דמיירי כאן כשבאו האחין להחזיק זה על זה בדבר שלא ירשו וקמ"ל דאינן כשותפין אע"ג דמשותפין הן בשאר העניינים שירשו אבל מסידור דברי רבינו שכתב דברי ב"ה אחר דין שנותנין וכתב שאין דומין משמע כפי' קמא דבא לומר אף שהן משותפין בירושתן אפ"ה מחזיקין וק"ל:

סעיף ג

שאלה לא"א כו' כלל צ"ט דין ג': ולוי החזיק בו כו' פי' בכל הבית החזיק ומש"ה עלתה על דעת השואל לומר דאין מועיל החזקה בו אף בחלקו של ראובן כדמסיק וכתב ז"ל הואיל ואין מועיל חזקה לגבי שמעון פי' הואיל והחזיק זה בכולה וטוען שקנאה כולה ובחצי של שמעון ודאי לא שייך ביה חזקה גם אני לא חששתי ואמרתי כשיבוא לטעון טענת חזקה הכל יאמרו אין חזקה לחצאין וכמו שחזקה זו לא מהניא לגבי שמעון לא מהניא נמי לגבי דידי כיון שאין נברר עדיין איזה שלי ואיזה של שמעון. והרא"ש השיב לו לא ידעתי טעם כו' וכי בשביל זה כו' פי' לא היה לו לסמוך אטענה דמדהא ליתא הא נמי ליתא דהיה לו לירא שמא לא יטעון לוי שקנה גם חלקו של שמעון אלא של ראובן לבד ושיעמוד בשותפות עם שמעון במקומו והא דשימש והחזיק בכולה כן הוא דרך השותפין דכל אחד משתמש בכל מקום שירצה לעת שצריך לו או שמא שמעון יודה לו שמכרו לו ולא יערער כלום דאז מסולקת טענתו דמדהא ליתא הא נמי ליתא ונמצא שהפסיד קרקע שלו בשתיקתו וכן מפורשים הני טעמי בהדיא שם בתשובה. אבל לא רצה הרא"ש להשיב כפשוטו דאין סברא שיניח אדם להחזיק חבירו בשלו כ"כ שנים דהא מסקינן ריש פרק חזקת דאיכא דלא קפדי אאכילת פירות קרקעות שלהם אפילו אם יאכלם א' יותר מג' שנים וכמ"ש לעיל בסימן קמ"ג ע"ש: ועוד לדבריך כו' פירוש לדבריך שאתה אומר שכל שלא חלקו ואין ברירה יש לו בהשתמש ולומר שלכך לא מיחה אם כן לא היה לך לתלות השאלה במה שהחזיק אף בחלק של שמעון שלא בפניו וטוען שקנאו גם שמעון וזהו ריעותא לחזקתו ואמרינן כמו דלא מהניא לגבי שמעון כו' אלא היה לך לשאול אף אם שמעון בביתו ושכר ממנו וקנהו מראובן דאז אין ריעותא מצד שהחזיק ג"כ בחלקו של שמעון אפילו הכי לא מהניא חזקתו לגבי חלקו דראובן מכח דאין ברירה וקאמר דשכרו משמעון דאל"כ אין מדרך העולם להחזיק בחלק חבירו

כשלא טען שקנהו אלא שכרו ממנו. והרא"ש הוסיף שם בתשובה עוד בבא אחת ורבינו קיצר מ"ש. והא דכתב לדבריך מי שקנה כו' ר"ל מי שטען שקנה כו' ואדלעיל קאי א"נ בא לומר נמי דלדבריך אף מי שקנה באמת החצי בשטר יצטרך לשמור שטרו לעולם כי לא יועיל לו טענת חזקה כיון שזה המוכר יכול לערער עליו לאחר זמן ולומר לא חששתי למחות כיון דאין ברירה גם י"ל דכוונתו בזה הוא דמעשים בכל יום הן דשוכר מזה וקונה מזה ומהני ולדידך לא ליהני וק"ל: אלא ודאי לא חילקו כו' לשון התשובה לא נחלקו כו' והיא היא ור"ל תירוצא קמאי דפרק חזקת ותירוצא דרבינא שצידדו בדבר אם יש בשותפין חזקה כמ"ש בדרישה לא נחלקו אלא בשותף לגבי שותף אבל לא באחר לגבי שותף שתאמר שטעם שאין חזקה לשותפין משום דאין ברירה ואם כן הה"נ בנדון זה ז"א וק"ל:

סעיף ד

הבן שסמוך על שלחן אביו כו' משנה שם דף מ"ב ע"ב: אין לאחד מהן חזקה על חבירו פירש רש"י דדומיא דאפוטרופסין נינהו זה בנכסי של זה:

סעיף ה

אין לאיש חזקה בנכסי אשתו גם זה במשנה שם ור"ל בנכסי מלוג שלה שהבעל אוכל פירות ובנכסי צאן ברזל שלה אפילו אית ליה שטר עליהן לא מהני וכמ"ש רבינו בסימן קנ"א ע"ש: אפילו אין לו חלק כו' שם בגמרא דף מ"ט ע"א פריך על המשנה ז"ל פשיטא כיון דאית ליה לפירא פירא הוא דקאכיל לא צריכא דכתב לה דין כו' וה"ט משום דאין אשה מקפדת אם בעלה אוכל פירות נכסיה שלא כדין רשב"ם: ומש"ר כגון שכתב לה בעודה ארוסה כו' שם בגמרא מוקי לה הכי ומשום דלאחר שנשאת דכבר זכה בפירות אין מועיל לשון זה דדין ודברים אין לי כו' דהוא לשון סילוק ולדבר שכבר הוא שלו אין מועיל לשון סילוק וכתבו התוספות שם דהו"מ לאוקמא דכתב לה כשהיתה נשואה ובלשון טוב ע"ש וכתב עוד וקודם שנתארסה אין מועיל לסלק (נראה דאפילו לשון טוב אינו מועיל) דאף ע"ג שמסלקין מדבר שלא בא לעולם ומ"מ הואיל ואין לו עדיין שום שייכות בנכסים לא שייך ביה סילוק שכבר הוא מסולק ועומד וכמי שלא אמר כלום דמי ויש לו פירות עכ"ל: בנכסייך ולא בפירותיהם דאי לא כתב לה אלא בנכסייך אכתי אוכל פירות דלא מהני בנכסייך אלא שאם מכרה ונתנה שקיים תוספות שם: ולא לאשה בנכסי בעלה ג"ז שם במשנה ובגמרא דף נ"א ע"א פשיטא הא אית לה מזונא ל"צ דיחד לה ארעא ומסיק שם בגמרא דמיירי אפילו טענה שקנתה במעות גלוים או בשטר מתנה דאל"כ אפילו שטרא לא מהני לה ע"ש. וכתבו רבי' בריש סי' קנ"א: גירשה יש להם כו' ברייתא שם דף מ"ז ע"א ופריך פשיטא ומשני אפילו ספק מגורשת דבעלה עדיין חייב במזונותיה.

וכתבו התוס' שם וכגון שמייחד לה ארעא אסריתא למזונות אבל רשב"ם כתב שם ז"ל דאפי' לא יחד לה ארעא אחריתא לא אמרינן שהניח זו בידה כדי שתזון מפירותיה דכיון דהתחיל בגירושיה והוא שונא לה בטורח יתן לה מזונות כשיחייבוהו ב"ד עכ"ל ומש"ה סתם רבי' וגם השלחן ערוך. והב"י לא הביא לא דברי תוס' ולא דברי הרשב"ם:

סעיף ו

ואפילו אחר המחזיק בשלה כו' מימרא דרב שם בגמרא דף נ' ע"ב: ומש"ר ופי' ר"י כ"כ שם בתוס' ועד"ר: ומ"ש דאפילו כתב בחייך ובמותך כו'. כן הוא דעת ר"י וסייעתיה אבל לדעת הרא"ש וסייעתיה צ"ל דאיירי הכא דלא כתב ובמותך ועד"ר: שאם תמות ירשנה הטעם דלא מהני סילוק בירושה כמו דמהני בפירות כתבתי בא"ע ס"ס צ"ג דאפי' לפי מאי דקי"ל ירושת הבעל לאשתו היא מדרבנן מ"מ חכמים עשו לו חיזוק הואיל דאיכא בירושה צד דאורייתא והוא בירושת האב לבן משא"כ בפירות וע"ש מ"ש שם מזה. שאם תמות כו'. אבל לא שייך למימר שסמכה עליו משום שאם יאכל פירות אינה מקפדת עמו ולכן ימחה כדי שיאכל דכיון דבדין אין לו פירות כיון שכתב לה דין ודברים כו'. הו"ל לירא שמא לא יחפוץ בפירות ולא ימחה: וכתב הרמ"ה אפי' טען כו' נראה דהרמ"ה בא לחדש של"ת דלא איירי הגמרא אלא כשאין המחזיק טוען שקנהו גם מבעלה דאו היא יכולה לומר הרי אתה מודה שלא קניתיה מבעלי וסמכתי אבעלי שבודאי ימחה בידך אלא אכילו טוען שקנהו גם מבעלה ושבאם תמות היא קודם יעמיד המחזיק במקום בעל הלוקח כולו. ואם כדבריו כן הוא ודחי לא הו"ל לסמוך אבעלה. קמ"ל דא"נ בטענתו זאת וכדי של"ת דהו"ל למיחש לזה שמא יביא עדים ע"ז ויטעון שקנה גם ממנה והו"ל למחות בו ואפ"ה לא מחתה איכא ריעותא ויהא המחזיק נאמן. ע"ז כתב דכל דאית לבעל פירות לא איכפת לה ואין מדרכה למיחש והיא היא הטענה הנ"ל שסומכת אבעלה אלא שהרמ"ה שינה לשונו במקצת ונראה דלא פליג הרמ"ה אסברת ר"י הנ"ל דכשכתב לה דין ודברים כו'. דתו ליכא למימר שסמכה אבעל שימחה משום הפירות וכמ"ש לעיל בסמוך אפ"ה סמכה עליו שימחה משום ירושה אלא דהרמ"ה חדא מינייהו נקט וקאי אבדלא כתב לה דין ודברים כו'. וה"ה אם כתב לה ומשום טענה שבעל ירשנה וכמ"ש וק"ל:

סעיף ח

מידי דהוי אבעל הרמ"ה לטעמיה כמ"ש רבינו בסמוך בשמו דבחפר בה בורות אפי' בעל מחזיק בנכסי אשתו. ושם מבואר דלא ס"ל להרמ"ה הכי אלא כשכתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך וה"נ איירי בהכי וזהו קצת דוחק דהא הוכרחני לומר דמ"ש הרמ"ה לפני זה ז"ל דכיון דאית לבעל פירות כו' מיירי בדלא כתב לה וכמ"ש שם ומסתמא סוף דברי הרמ"ה שוה הוא למ"ש בריש דבריו ל"נ דלא כתב הרמ"ה בסמוך כי אלא בבעל בנכסי

אשתו דאמרינן דאין מקפיד עליו גם בוה כ"א כשכתב לה דין ודברים כו'. אבל באחר היורד לנכסיה. מודה דאפי' בלא כתב לה כן ג"כ יש לו חזקה ומ"מ שפיר מביא ראייה מבעל במה ששייך חזקה טפי בחפירת בורות מבאכילת פירות וכל חד כפי ענינו וק"ל:

סעיף ט

ונשארו בידו ג"ש כו'. אבל מקצת בחיי הבעל ומקצת לאחר מיתתו לא מהני ולא דמי לאכלה בפני האב שנה ובפני הבן ב' דהוי חזקה דהתם אם היה ג"ש בחיי אב הוה חזקה משא"כ כאן תוס': וטען מכרתם לבעל כו'. נאמן כלשון רבינו כן הוא שם בגמרא דף נ' והתוס' הקשו שם ז"ל תימא ואמאי נקט כה"ג דהול"ל דנאמן לומר מינך זבינתיה ואי מילתא דפשיטא היא דמהימן א"כ השתא נמי פשיטא דמהימן במיגו עכ"ל ולכאורה נראה דלרבותא נקט כן. ואע"ג דבשעה שירד לא היה בה חזקה דבחיי הבעל לא היה לה למחות מפני שהיתה סומכת על בעלה. מ"מ מיד כשמת היה לה למחות וכיון שלא מיחתה ודאי מעיקרא זבוני זבנה ניהליה. ועיין מ"ש בדין גר בסי"ט ובדין קטן בסכ"ג ובדין אומן ואריס שירדו מאומנתן ואריסתן בס"ל ול"א. ובדין בן אומן ובן אריס בסי' קנ"ב. ובדין ירד מתחילה בתורת משכנתא בסי' ק"ן ס"ד הארכתי וכתבתי הנלע"ד כלל דעת רבי' בדינים הללו שלא יסתרו דבריו זא"ז והוא שאף שכ"ר שם שהרא"ש הסכים לדברי הרמב"ן דכתב היכא דידוע דירד המחזיק בתורת משכונא אין לו בה חזקה לעולם אפילו ידוע ששלמו ימי המשכונא להחזיק בה ג"ש אח"כ דדוקא במשכנתא ס"ל להרא"ש הכי ולא במי שהחזיק בנכסי א"א ועכו"ם שנתגייר ואומן ואריס ושאר דברים וכתבתי טעם לחלק בינייהו ע"ש ולא כריב"ש דכ"כ גם בשאר עניינים הביאו הב"י בסי' זה והד"מ שם וס"ל דשוים הם ע"ש ועד"ר כאן ודוק. ואיני יודע למה עד"ר: ונראה דאכילו כו' עד"ר:

סעיף יא

כתב הר"י הלוי הא דאין חזקה לאיש כו' עד דדוקא חזקה הבאה מחמת כו' מדקדק וכתב ב' פעמים ותלה הדבר בחזקה הבאה מחמת גופה של קרקע נראה דכוונתו דדוקא כשעל ידי חזקה זו בא להחזיק גם בגופה של קרקע ולהוציא מחזקתה בהאי אמרו דלא מהני חזקה לאיש ולא לאחר בנכסי א"א אבל כשלא בא להוציא מידה ע"י חזקה זו גופה של קרקע אלא בא לסמוך לקרקע שלה אחד מהנזקים השנויין בפרק לא יחפור וכתבם רבי' בסימן קנ"ה כגון סמיכת קורות ורפת וזבל וסיד ואינך דקחשיב שם (ועליהן כ"ר בסימן קכ"ד סט"ו ובסימן קנ"ה בשם הרמב"ן דחזקתן לאלתר ע' שם) והני כלל ר"י הלוי כאן במ"ש בכל ניזקין ואח"כ כ' וה"ה פתיחת דלת כו' דהני לאו בכלל שם ניזקין סתם נינהו אלא גורמין לבעל הקרקע חסרון תשמיש בחצירו וקאמר דגם בהו כל שמחזיק

בחלון לראות או בדלת לילך דרך ביתו על הקרקע שלה מהני החזקה: ומ"ש כללא דמילתא כל חזקה דליתא מחמת טענה כו' ולא קאמר כל חזקה דלא בא להחזיק בגופה של קרקע כו' משום שזה תולה בזה דכל שלא בא להחזיק בגופו של קרקע א"צ טענת קניתיה ממך בשטר ובא לומר דכיון דלא בא להחזיק בגופו של קרקע דכשם שהקילו בו לאמר מסתמא דידע ומחיל כך הקילו בו ג"כ בענין חזקת נכסי א"א לאמר דמסתמא ידעה ומחלה משא"כ כשבא להחזיק בגופו של קרקע דהחמירו בו ואמרו דאינה שלו עד שיטעון קניתיה ושטר היה לי ואבדתיהו לאחר שהחזקתי בו ג"ש כזה אין אומרים בנכסי אשתו דאין מדרכה למחות דידעה ומחלה וכן משמע מדברי רבינו בסי' קנ"ד סט"ו במ"ש בשם הרמב"ן ע"ש שזה תלוי בזה. ומסיק רבינו וכ' שזו כדעת הגאונים אבל לדעת ר"י כל חזקה כו' פי' וממילא כמו דלא אקילו בהן בהא נמי אמרי' דאין לאיש ולא לאחר חזקה בנכסי א"א גם בחזקה דניזקין וכ"כ ריטב"א בהדיא וכתבתי לשונו ופירושו בדרישה וע"ש. ונראה דגם ר"י הלוי והריטב"א יכול להיות דמודים דכשראתה האשה שחופרים בורות שיחין ומערות בקרקעותיה ומחזיקין בזה ג"ש דהוה חזקה וכסברת רבי' הנ"ל דאשה מדקדקת גם עם בעלה כשראתה שקלקל בחפירת גוף השדה שלה משא"כ בפתיחת חלונות דאינו מזיק בגוף השדה שלה וא"כ בזה נמי י"ל דאפי' הסוברים שם דאין חזקה בנכסי אשתו בחפירת בורות יכול להיות דסברי כר"י הלוי דבשאר היזק מחזיקין עלה דשאני התם דע"י החפירה בא להחזיק בחזקה ג"ש בגופו של קרקע ובזה החמירו משא"כ כשבא להחזיק בגבולו בחלון שפתח לחצירו דאמרינן דידעה ומחלה מיד דכיון דאינו מזיק לה בגופו של קרקע הקילו בו וכנ"ל ומש"ה לא כ"ר שום פלוגתא ביניהן וגם ר"י הלוי מסתמא אינו חולק על דעת רבו הרי"ף ז"ל ודוק: ומ"ש וה"ה פתיחת דלת כו' ר"ל דמחזיקין: דליתא מחמת טענה פי' כגון חזקתו דעלמא שצ"ל קניתי ממך ואבדתי שטרי: ומקום כשורי והורדי פי' מקום הנחת קורות ורהיטין כדלקמן סימן קנ"ג סכ"ג: אבל לדעת ר"י כו' ע"ל סימן קנ"ה וכ"כ רבי' בס"ס קנ"ג בשם ר"ת והרא"ש:

סעיף יב

דבי ריש גלותא כו' ואין חוששין למחות שם ודף ל"ו וז"ל רשב"ם שמתוך שיש להם בתים ושדות הרבה מניחין בני אדם לדור בבתיהם ושותקין ושמחין כדי להשביח קרקע שלהם וימצאו מתוקנין ואינן חוששין למחות בהן שלא יטענו עליהן טענת חזקה לפי שיטלו מהם בזרוע כל זמן שירצו עכ"ל ורבי' לא נקט אלא עיקר טעמא דהיינו דאינן חוששין למחות דאילו במה שאין מקפידים גם באחרים אמרי' שם דף נ"ט דאין מקפידין לפעמים ואפ"ה הוי חזקה ולא כתבו רשב"ם אלא של"ת הא אדרבה כיון שאימתן מוטל

על הבריות לא הו"ל לזה לירד לתוך שדותיו א"ל שקנאם קמ"ל די"ל דמשום דניחא להו משום הכי ירדו וק"ל:

סעיף יג

שאלה לא"א הרא"ש ז"ל בסוף כלל י"ח: אין טבעו יוצא כ"כ כו'. ויכול לעשות מחאה בפני ב'. ומש"ה נמי אחרים מחזיקין בנכסיהן ולא אמרינן דהם בטחו בזרועתן ליטול את שלהן ומש"ה לא מיחו וראיה לזה דהא התם בתשובה מסיק דהדין כן במינקת תוך כ"ד חדש דאף אם נדרה לאדם גדול ההולך בחצר המלך יש לחשוש שתחזור בו ולא תראה מפניו כמו שמיראה מבי ר"ג וה"ה לנדון זה:

סעיף יד

הגזלן אין לו חזקה כו'. מימרא דר"י שם דף מ"ו. ז"ל ה"ד גזלן אר"י כגון שהוחזק על שדה זו בגזלנותא ורב חסדא אמר כגון דבית פלוני שהורגין נפשות על עסקי ממון ופי' רשב"ם דל"פ וכמש"ר ומדכ"ר בהוחזק שהורג נפשות על עסקי ממון דאז אין לו חזקה בשום דבר וסיים בהוחזק גזלן על שדה ידועה דיש לו חזקה בשדות אחרות ולא כתב בהוחזק גזלן גם על שאר שדות ואינו הורג נפשות מה דינו נראה דס"ל דכל שהוחזר. גזלן על כל דבר שבממון הוא היה המוחזק להרוג נפשות על עסקי ממון בהיות שדרך אדם בהול על ממונו ואינו מניח ברצון ליקח את שלו להבא לגוזלו וזה שבא לגזול את כל הכין נפשו לבא להרוג למי שיעמוד נגדו. משא"כ באינו הוחזק גזלן כ"א על שדה ידועה דאף דמוסר נפשו עליה וכמש"ר בסימן מ"א בס"ג מ"מ ידוע לנו ג"כ שאינו מוחזק גזלן בשאר שדות וק"ל. וז"ל המ"מ בספ"ג דטוען ופי' דהוחזק גזלן יש מי שפירש כגון שיש עדים שגזלה ממנו ויש מי שפירש כגון שגזלה ויצאה מתחת ידו בב"ד ועכשיו ראינוה תחת ידו עכ"ל. והנה רבינו שכתב תחילה הוחזק גזלן סתם ואח"כ כתב כיון שפעם א' הוחזק עליה גזלן ויצאה מתחת ידו בתורת גזילה דק' מאי פסקיה ליה לומר שיצאה מחמת ידו בתורת גזילה וגם למה ליה לרבינו לכתוב כן משמע דס"ל כפירוש השני דהמ"מ הנ"ל דהוחזק עליה גזלן היינו שיצאה מתחת ידו בתורת גזילה. ומש"ר אח"כ ז"ל וי"א שאם הדבר כו' אעפ"י שאין עדים שהשיב זה הקרקע כו' ה"ק אע"פ שסתם תשובה דגזלן הוא שמחזיר הגזילה מכח תשובה וזה שהחזיר בב"ד ראשונה לא מכח תשובה החזיר והול"ל כשנמצא אח"כ בידו שבתורת גזילה היא חזרה לידו כיון שהוחזק גזלן עליה. ע"ז קאמר דז"א אלא נאמן לומר אחר שהחזרתיו לו ראשונה בב"ד שהוציאו מידו בתורת גזילה עשיתי תשובה וקניתיה ממך ומכח קנין הלקיחה ההיא היא בידי עתה [ג'] שנים ומש"ה שינה רבינו בלשונו שכתב מתחילה שהשיב זה הקרקע ואח"כ כ' ל' החזרתיו לך והשתא א"ש מה שסיים וכ' דל"ד לאומן כו' עוד אבל הכא אינו ודאי כו' ר"ל

מאחר שידוע שהגזילה יצאה מתחת ידו בב"ד ושוב לא ידענו איך באה לידו נאמן לומר כו': ומש"ר וגם אין מחזיקין בנכסיו אין זה שם בגמ' אבל הרמב"ם כ"כ פי"ג מהלכות טוען וס"ל דדין הגזלן כדין הני דבי ר"ג הנ"ל וכ"כ הב"י ומסידור לשון רבינו משמע דגם בהוחזק גזלן על שדה זו לחוד דגם זה מקרי סתם גזלן בגמ' ג"כ אין מחזיקין בכל נכסיו ומטעם דיותר מטיל אימה על שדות שלו ממה שמטיל אימה על שדה זו שגזל ולא חשש למחות ועיין בסמ"ע:

סעיף טו

ומ"ש ולא דמי לאומן דאין לו חזקה דהתם ידוע בודאי שבא לידו בתורת אומן כו' נראה פשוט דקאי אאומן דתנן שם דף מ"ב הבאתי לשונה בר"ס זה ופירשו הרמב"ם ז"ל ורבינו דבאומנין של קרקע מיירי וכמש"ר בס"ס זה סל"א ובעינן שידענו בודאי שבא לידו הבית או השדה זו בתורת אומנות ודומיא דשותפין ואריסין דקתני שם במשנה בהדיא דמיירי דוקא בידועין שהן שותפין ואריסין בהאי שדה וכמש"ר בסימן זה סכ"ט ז"ל האריס שהוא ידוע בשדה פלוני ומש"ה ל"ת להו חזקה משא"כ כשאין ידוע דאינו נאמן המערער לומר שותפי או אריסי היה וה"ה באומן משא"כ באומן במטלטלין דכל הנמצא בידו בעודו באומנותו אפילו אינו ידוע נאמן הלוה. לומר נתתיהו לו לתקן כמש"ר בסימן קל"ד ושם כתבתי הטעם דאל"כ יתייראו הבעלי בתים ליתן לידם דבר לתקן שיאמר שלי הוא וקניתי מידו במיגו דהחזרתי לו וזהו אינו שייך בקרקעות דבחזקת בעליה עומדת א"ל שיחזיק בה ג"ש בלי מחאה וז"א שכיח כולי האי: ומש"ר אבל הכא אינו ודאי אלא שהוחזק עליה גזלן כו' ר"ל אינו ודאי שהיא עכשיו בידו בתורת גזילה אף שהוא בודאי שבא לידו ג"כ מתחילה בתורת גזילה והוי ידוע שיצאה מתחת ידו אותה גזילה דזהו הוחזק גזלן על שדהו לדעת רבינו וכנ"ל וק"ל:

סעיף טז

עכו"ם אין לו חזקה בשל ישראל אלא בשטר כו' שם דף ל"ה ז"ל ישראל הבא מחמת עכו"ם הרי הוא כעכו"ם מה עכו"ם אין לו חזקה אלא בשטר אף ישראל הבא מחמתו בעי שטר וכלשון הזה כתבו ג"כ הריף והרא"ש והרמב"ם פי"ד מה"ט ואין שום אחד כתב כלשון רבינו שכתב וישראל הקונה ממנו קרקע ידוע שהיא של ישראל כו' אבל הר"ן כתב כלשון רבינו וגם בש"ע בסי"ד וט"ו ע"ש ומ"מ נראה שלא כיוונו לומר שבעינן שהיה ידוע לכל מתחילה בשעה שקנאה מהעכו"ם ואז מסתמא גם זה כשקנאה מהעכו"ם ידע שהיתה של ישראל ולא היה לו לקנות מהעכו"ם עד שנתברר שקנאה מהישראל כיון שהיתה של ישראל הוא ודאי ושקנאה ממנו העכו"ם הוא ספק אבל אם אינו ידוע לא דז"א דהא קיי"ל קרקע אינה נגזלת ובכל עת שמוצאה ביד מי שהוא נוטלה בלא דמים

וכמש"ר בסימן רל"ו ובסימן שע"ח ובכמה מקומות ועוד הא מטעם דסתם עכו"ם גזלן הוא אתינן עליה ודינו כהני דבי ריש גלותא דאין להן חזקה וכמ"ש רשב"ם וא"כ אפילו אין ידוע נמי אלא י"ל מאחר שהוא ידוע לנו עתה שנתברר בב"ד שהוא של ישראל יכול להוציא מיד זה הישראל אף שהחזיק בה ג"ש דהוי כחזקה שאין עמה טענה אבל מדברי רשב"ם מוכח דס"ל דבעינן דליהוי ידוע לכל כן מתחילה ועד"ר:

סעיף יח

טען זה ישראל המחזיק כו' שם דף ל"ו. ומש"ר לפני זה ואין לו חזקה אלא בשטר לשון מימרא דרב יודא הנ"ל נקט ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי וק"ל: או הראני שטר שקנאה ממך נאמן במיגו שהיה אומר קניתי ממך פי' והחזקתי בה ג"ש דהא בזה איירי דלא שייך לומר דהוי מגו דהעזה שהרי גם טענת הראני שטר קנין העזה היא שזה יודע האמת שלא נתן לו שטר מעולם:

סעיף יט

ואם החזיק בה העכו"ם כו' עד י"א שאינו נאמן ה"ט כיון שבשעת ירידתו לתוכה היה עכו"ם ולא שייך ביה מחאה וחזקה שוב אינו נאמן בחזקה לומר קניתיה ממך אח"כ (וכמ"ש בשם הרמב"ם סימן ק"ן ס"ד) ורבינו כתב שהרא"ש היה אומר שהוא נאמן ושהביא ראיה דאף שירד לתוכה בגיותו יכול לטעון לקחתיו אח"כ שהרי ישראל הבא מחמת עכו"ם שבתחילה לא היה שייך מחאה לא בעכו"ם ולא בישראל הבא מכחו אפ"ה אי טעין קניתיו ממך אחר שלקחתיו מן העכו"ם נאמן (שהרי הא דהימנוהו בטענת בפני קנאה הוא מטעם מגו דאי בעי אמר ממך לקחתיו וכדלעיל בסמוך) ש"מ דלא אמרינן כיון שלא היתה השדה בתחילה בדין מחאה שוב לא חששתי למחות. וא"ת מ"ש עכו"ם שנתגייר זה מגזלן שעשה תשובה שמסיק רבינו בסט"ו דאף ששהה בידו ג"ש אחר שעשה תשובה א"י לומר דחזר ולקחה מידו אח"כ וי"ל דשאני התם דהוחזק עליה גזלן מתחילה משא"כ בזה דאף מתחילה אף שסתם עכו"ם גזלן הוא מ"מ אינו ודאי דזה השדה בא לידו בגזלנות: ומ"ש וא"א אומר נראה דבעל פה אמרה לרבינו דס"ל כך מדלא כתב וא"א כתב גם לא מצאתי כתוב לא ברא"ש ולא ברמזים ולא בתשובותיו מידי מדין זה והב"י רגיל לדקדק ולכתוב זה וכאן לא שם לבו לזה:

סעיף כא

אין מחזיקין בנכסי קטן בב"מ דף ל"ט אמר רב הונא אין מורידין קרוב לנכסי קטן ואמר רבא ש"מ מדרב הונא אין מחזיקין בנכסי קטן אפילו הגדיל ע"כ ועל זה כ"ר דאף שלא הזכירו בגמרא אלא קטן חרש ושוטה דינן בכ"מ כקטן וכ"כ הרמב"ם כ' י"ג מטוען והטעם לפי שאין להם דעת ואינן בני מחאה. והאי דאין מחזיקין בנכסי קטן הוא בכל

ענין בין שטוען שקנאו מאביו ולא החזיק בפניו כל ג"ש כ"א בפני הקטן (וכן פרש"י שם בהמפקיד אההיא דאין מחזיקין בנכסי קטן וכן מבואר בדברי ר"י מברצילוני בסמוך סכ"ח) ובין שטוען שקנאו מהקטן וכן הוא לשון הרמב"ם פי"ד דטוען דין ז' ז"ל אתה מכרת לי אתה נתת לי וכ"כ בש"ע סי"ט. וא"ת פשיטא דהא אין מכירת קטן בקרקעות כלום היא וכמש"ר בסימן רל"ה וי"ל דקמ"ל דאפילו הגדיל בשני חזקה וע"ז קאי שם הרמב"ם ע"ש: מפני שאין להן טענה כו' כתב המ"מ אין דעת רבינו לומר שאין להם צד קנייה דהא ודאי יש להם. ואפילו שוטה יש לו זכייה אם זיכה לו ע"י בן דעת אלא לפי שאין טענתן כשאר בני אדם ואין מקחן מקח דבר תורה כ"ר שאין חזקתן ראיה עכ"ל:

סעיף כג

איכא מ"ד דהוי חזקה דהואיל והחזיק בה ג' שנים אחר שהגדיל נאמן במגו דאי בעי אמר זבינתיה ממך אחר שנתגדלתי נאבד שטרי ב"י: והרמב"ם כתב כו' וא"א הרא"ש ז"ל כתב כו' נ"ל דמש"ה האריך רבינו בלשונו וכאילו אמר הר"י אברצילוני נסתפק בדבר שהרי כתב דאיכא מ"ד דהוי חזקה ואיכא מ"ד דלא הוי חזקה ולהרמב"ם ודאי ליה דהוי חזקה ולהרא"ש ודאי ליה דלא הוי חזקה ורבי' האי חילק בדבר. וצ"ע דכאן לא הכריע הר"י אברצילוני ביניהן ולקמן בסימן זה סל"ג כ"ר בשמו ז"ל אצ"ל כשהתחיל בעודן קטנים דודאי אין מחזיקין בנכסי קטן ואפילו הגדיל כו' הרי משמעות לשונו הוא דפשוט ליה דאין לו חזקה אפילו הגדיל: וא"א הרא"ש ז"ל כתב דלא הוי חזקה כו' ולפי טעמו דהרא"ש מוכח דס"ל דאפילו אי טעין חזרתי ולקחתי ממך בגדולתך לא מהימנינן ליה ואמרינן דמשקר והא דלא מיחה משום דלא ידע שהיתה של אביו שימחה כיון דירד בה בעודו קטן משא"כ בגר הנ"ל סי"ט וכן מוכח מדכ"ר ע"ז דרב האי חילק כו' משמע דהרא"ש לא ס"ל כוותיה אלא בכל ענין אינו נאמן המחזיק וע"ל ס"ס כ' מ"ש שם: שהחזיק עליו כשהוא קטן וטוען לו שמחל לו בשתיקתו פי' כדין חזקה דהיינו חזקה שיש עמה טענה שטוען שקנאה ממנו בקטנותו אלא מפני שאין מכירת קטן כלום טוען ואומר שלאחר שנתגדלת מחלת לי בשתיקתך והסכמת במכירה הראשונה והשתא אתי שפיר מ"ש אחר זה אבל היכא כו' חזרתי ולקחתי ממך ולא כתב חזרתי ולקחתי גם ממך משמע דגם בראשונה מהקטן קנאו וכן מ"ש אחר זה דחזר אביו וקנאו מאותו קטן לאחר שהגדיל וק"ל: ומ"ש אבל היכא שיכול לומר לו כו' ר"ל והוא טוען כן וכדמסיק בסמוך אבל אם אינו טוען כן אף שיש עדים שקנאה ממנו בקטנותו מ"מ השתא דמודה דלא חזר וקנה ממנו בגדלותו קנייתו שקנה ממנו בקטנותו לאו כלום היא ואיהו דאפסיד אנפשיה במה שהניח מעותיו על קרן הצבי ודומה לזה כ"ר בשם ריא"ב בסכ"ח ז"ל ואפילו אם דבריך

אמת את הוא דאפסדת אנפשך ע"ש. והא דכ"ר בסכ"ד ז"ל ודוקא שהיה ידוע שהיה של אביו אבל אם אינו ידוע נאמן במגו אף שמודה שלא קנאה ממנו אלא בקטנותו שאני התם דכיון דאינו ידוע שהיה של אביו בקנייה כל דהו יכול להוציאה מידו שהרי מדרבנן יש קנייה וזכייה קצת לקטן וכמ"ש לפני זה בסכ"א כשם המ"מ ע"ש ואפילו אי הוה טוען שקנאו מאביו והיה בידו מקודם שמת עד ג' שנים אחר שהגדיל בנו נראה דאינו נאמן במגו דמינך חזרתי וזבנתי אחר שהגדלת משום דהו"ל מגו דהעזה ואם אינו טוען שלקח ממנו מתחילה בקטנות וגם אחר הגדלות אלא עתה בגדלות לבד קנאה ממנו ג"כ אינו נאמן דאמרינן כמו שהיה בידו בקטנותו גזילה שהרי מוכח שלא קנאה ממנו ומאביו עד שעת הגדלות כן עתה בגדלותו לא קנאה ממנו ומש"ה הוצרך לכתוב רביי' האי שטוען שחזר וקנאה ממנו ודוק: ומת פי' האב המחזיק. אבל אם אינו יכול לבוא כו' זה קאי אמאי דמסיים כשמת האב המחזיק וטוענין ליירש ע"ז קאמר אבל אם אינו אפי' היה חי לפנינו לא היה יכול לטעון כגון שידוע לכל כו' אז א"א לטעון ליורש כן: ומ"ש א"נ אם החזיק כו' חוזר על בבא קמייתא וק"ל:

סעיף כד

והא דאין מחזיקין כו' עד"ר: דוקא כשידוע כו' וכשידוע שדר בה סגי אע"פ שאינו ידוע שהיתה קנייה לו או שירשה וכמ"ש לעיל בר"ס ק"מ ע"ש: במגו שהיה טוען לא היתה של אביך מעולם פי' מש"ה נאמן בטענתו שטוען קניתיה מאביך או ממך לאחר שהגדלת אף שלא החזיק ג"ש בגדלותו ובסמוך לפני זה כתבתי דאפשר דאפילו טוען קניתיה ממך בקטנותך נאמן בכה"ג ועד"ר:

סעיף כו

ואפילו אם יצא קול כו' עבד"ר ושם כתבתי דמתוך לשון הרא"ש משמע דגם ר"י איירי כשהקול לא יצא כ"א אחר ג"ש ומ"ש ואין ידוע ר"ל גם לאחר שיצא הקול לא ידוע לנו בבירור כ"א קלא בעלמא והשתא א"ש מש"ר ואפילו אם יצא קול המגרע חזקה דאחזקה הסמוך ליה לפני זה קאי שכתב כיון שהחזיק ג"ש כראוי בחיי האב כו' וכדמסיק רבינו בשם ר"י וכתב ז"ל כיון שאכלה ג"ש בחיי האב כו' דמדכתב לשון כיון מוכח דאדלעיל מינה קאי ולעיל מיירי בדהחזיק בחיי האב בלא קול כלל מוכח מינה דמ"ש ואפילו אם יצא קול ר"ל לאחר ג"ש יצא וא"כ לא הו"ל לרבינו לכתוב אבל רשב"ם עי' כו' ופי' הרבינו יונה את דבריהם כו' דמשמע דמ"ש בתחילה ואפילו אם יצא הקול ר"ל שיצא תוך ג' ואפילו הכי פירש ר"י כו' וצ"ל דהמשך דברי רבינו הכי הוא ומדברי ר"י נשמע דאין חילוק בין יצא קול תוך שני חזקה או לאחר כן לעולם נאמן לומר לקוח היא בידי וסתם דברי רשב"ם ורבי' האי משמעם דלעולם א"נ לומר לקוח הוא בידי וכ"ש טענה

אחרת אבל לפי מה שפירש הר"י שיש חילוק בין יצא קול תוך שני חזקה או לאחר כן י"ל דלא פליגי. ויצא לנו מדברי כ"א דין גדול. דמפירוש ר"י נלמד דאפילו שלא יצא הקול בחיי האב א"נ לטעון טענה אחרת במיגו דלקוח הוא וכמ"ש לשונו בדרישה ע"ש. ומפירוש רבי' האי נלמד דכל שיצא קול בחיי אב אפילו לטעון לקוח אינו נאמן וכן כ"ר בהדיא בסימן ק"ן ס"ו כדברי שניהם ע"ש ודוק: שהיתה משכונא בידו לשנים ידועות וכל השנים ההם כו' כך הגירסא ברוב הספרים וכן בכ"מ הביא דברי הר"י בסגנון הנדפס לפנינו ומשמע לפ"ז דה"ק שקול זה יצא תוך ג"ש ונמשך כל שני המשכנתא אחר מות אביהם משום דאל"כ הו"ל כקלא דפסיק דלית ביה ממש וכמ"ש בא"ע סימן מ"ז בקול פסול שפוסק אך קשה דמי בעי שימשך לעולם הא ודאי כיון שנמשך זמן מה והוחזק קול זה בב"ד קלא דלא פסיק מיקרי ובספרים של קלף ראיתי כתוב וכלו השנים כו' וכן הוא נדפס להדיא בראש פרק חזקת גם הרא"ש של קלף כתוב כן וגירסא זו לכאורה תמוה יותר דמה לי אם כלו שני משכנתא לאחר מיתת האב או שכלו בחייו הרי ס"ל לרבי' האי וחביריו דקלא תורת מחאה אית ביה וא"כ אף שכלו בחיי האב אין חזקתו חזקה כל שלא החזיק ג"ש אחר המחאה דהיינו אחר שכלו שני המשכנתא וכן משמע מדסיים רבינו וכתב אבל אם החזיק ג"ש קודם שיצא הקול כו' דקשה ליפלוג ולחלק בדידיה שאפילו אם יצא הקול מיד שהתחיל להחזיק כל שכלו שני המשכנתא בחיי האב חזקתו חזקה אלא לאו ש"מ דאין חילוק בזה א"כ כלו ל"ל ונראה שרבינו העתיק לשון הר"י כאשר הביאו הרא"ש והר"י כתב כן ליישב ביה לישנא דגמרא שאינו מתיישב לפירושו זולת זה וכמ"ש בדרישה אבל באמת לדינא אין נפקותא כלל והשתא א"ש דכשהזכירו רבינו לקמן סימן ק"ן לא הזכיר דבעינן שכלו ימי המשכנתא אחר מיתת האב משום דלית ביה נפקותא לדינא אלא כאן שהוצרך להביא דברי הר"י על רבי' האי העתיק לשונו כאשר מצאו:

סעיף כז

ואם החזיק בה המחזיק ג"ש בחיי האב כו' גם בסמוך כתב ז"ל אם מעידין שהחזיק בה ג"ש כראוי בחיי האב הא דבעינן דיחזיק בו ג"ש היינו דוקא בבית שהוא ידוע שהיה מתחילה של אבי הקטן אלא שלזה יש עדים שהחזיק בו ג"ש בחייו וטען שלקחו מידו אבל אי לא היה ידוע שהיה מתחילה של אביו כ"ר ר"ס ק"מ ז"ל קרקע הידוע שהיתה בחזקת ראובן אפילו יום אחד ועכשיו דר בו שמעון נאמן ראובן להוציא מיד שמעון כל שאין לשמעון עדים שהחזיק כראוי וק"ל:

סעיף כח

ולמכור בתים ושדות וכרמים להאכילם דקדק וקאמר להאכילם דשלא להאכילם אין רשאי האפוטרופוס למכור מנכסיהן כמבואר לקמן סימן ר"ץ: ובעוד שהיה כו' החזיק שמעון פי' החזיק בפניו שני חזקה משא"כ בחיי ראובן דלא היה בידו אלא שנה אחת וכן פי' מ"ש והחזיק בה מפטירת כו' וק"ל: וכ"ש שהיית מחזיק שנה בשאלה כו' אפשר דמש"ה נקט בשאלה אף דמסתמא לא ידעי במילי דאבוהון אם היה בא בשאלה או בגזילה משום דאחזוקי אינשי בגנבי וגזלן לא מחזקינן וכמש"ר בסי' צ' וקל"ג ושנ"ו וק"ל: ובודאי הקונה מאפוטרופא כו' המשך הלשון כך הוא ודאי כל הקונה מאפוטרופא צריך לשמור שטרו יותר משטר אחר ואם לא נזהר הרי הוא הפסיד על עצמו וכיון שכן אפילו אם דבריך אמת שקנית אותו ממנו את הוא דאפסדת אנפשך ואמרינן דלהכי לא שמרו משום שאינו מבקש שיאמינו לו שקנאו מהאפוטרופא והניח מעותיו על קרן הצבי ודומה לזה כתבתי בסכ"ג ע"ש. ואיכא מאן דבעי פירוש בהאי דינא בתרא דהיינו שטוען ראובן קניתי מהאפוטרופוס זה והחזקתי איכא מאן דבעי לומר חזקתו חזקה דבמקום האב הוא וכשם שהאב אם לא מיחה הפסיד ה"נ הוא אבל בדינא קמא דהיינו כשטוען קניתי מהאב והחזקתי לפני האפוטרופוס בזה לא פשטו מידי: ואינו נראה לנו לשון ריא"ב הוא שכ"כ אמאן דבעי למימר כו' הנזכר קודם לכן: וכיון שלא מיחה הרי הפסיד א"ת הא י"ל דלא מיחה משום דבאמת מכרו לו המחזיק ואי משום דאין אנו מאמינין לו כמ"ש לפני זה בטענת היתומים א"כ העיקר חסר מדבריו וי"ל דלא בא אלא לומר דאינו נראה לו דברי מי שאמר דהוה חזקה מדלא מיחה דאפוטרופא דימה להאב ע"ו כתב דאינו דומה לאב דבאב אמרינן אף אם אמת הוא שלא מכרו להמחזיק מ"מ מדלא עשה מחאה איהו דאפסיד אנפשיה וגם יורשין מפסידין עמו משא"כ באפוטרופוס דלית להיורשין פסידא במאי דלא מיחה האפוטרופוס אלא אמרינן כיון דהפסיד ולא מיחה אינו אפוטרופוס שלהם כדין שליח שמעוות שאמרינן לתקוני כו' ומסלקין את מעשיו כאילו לא עשה כלום גם בבבא קמייתא שטוען שקניתי מאביו ולא מיחה בו לא הוא ולא אפוטרופוס כו' דאין טענתו טענה כיון שלא החזיק רק שנה א' בחיי האב ומה שלא מיחה האפוטרופוס אין ראיה כמ"ש:

סעיף ל

האריס שהוא ידוע כו' כבר כתבתי לשון המשנה בר"ס זה ודין שותף כבר כ"ר בר"ה זה. והשתא מתחיל רבינו וכתב דיני דאידך זא"ז. והתחיל בשותף ובאריס משום דמינייהו נלמד על האומנין הנשנית בהדיה דבאומן דקרקע מיירי דומיא דאריס ושותף הנ"ל. וכ"ר דהבעלי בתים מחזיקין בשלהם והוא פשוט דזיל בתר טעמא. ומש"ר אריס שהוא ידוע

בשדה פלוני נראה דבאריס ובאומנים אפילו הרמב"ם מודה דדוקא באותו שדה הידוע הוא דאין לו חזקה ואף ע"ג דהוא חולק עם רבינו באפוטרופוס שכתב אח"כ בסל"ו שאם הוא אפוטרופוס בשדה פלוני יש לו חזקה בשדות אחרות ושלא כהרמב"ם כו' ע"ש: ואינם יכולים לסלקו פי' רשב"ם דף מ"ו שאין יכול להחליפו באריסין אחרים ואותם אריסין נוהגים לאכול כל הפירות ב' וג"ש ואח"כ יאכלו הבעלים כמותן אבל לשאר אריסין אינן מניחים לאכול כל הפירות דדילמא יסתלקו לשנה הבאה לפיכך אם אוכל הפירות ג"ש הוי חזקה. ולא שייך באריס לחלק בין אית בה דין חלוקה ואין בה כמש"ר לעיל בר"ס זה בשותף דשאני שותף דשניהן שוים בעבודת השדה ולמה הניחו לבדו לעבוד ולאכול משא"כ אריס דכל השדה ניתן לידו לעבדה ומשום הכי מניחו ג"כ לאכול כולה זמן מה ואח"כ יאכל הוא באותו זמן כולה: והוא אינו עובד עמהם הוי חזקה פי' אם החזיק בה ג"ש מאותה שעה ואילך: דלא עביד אינש כו' כן הוא לשון הגמרא שם ופירש ר"ש דלא עביד ב"ה דנחתי אריסים נכרים בארעיה בלא רשותו ושתיק שמא יקלקלו לו שדהו אא"כ אריס עמהן ורואה מה שהן עושין עכ"ל ולשון דנחתי אריסיה אריס דעלמא משמע והיינו אריסיה שלא יחד לשדהו והיינו נכרים ומש"ה קיצר רבינו ולא הוצרך לכתוב אריסין [נכרים] וק"ל:

סעיף לא

האומנין שהן בונים כו' כבר כתבתי לשון המשנה שכתב בה האומנין סתם ורשב"ם פירש שם דאיירי באומן דמטלטלין ולא איירי בחזקת ג"ש והקשו עליו דלא הוי דומיא דאריסין ושותפין ואידך דקתני שם בהדיא במשנה ומפרשים דאיירי באומן קרקע שבונה או מתקן כו' ואיירי בחזקת ג"ש וכ"כ הרמב"ם פי"ג מה"ט ונראה פשוט שגם רבינו שכתב או מתקנין לא איירי אלא באומנין של קרקע דהא כאן לא איירי אלא בחזקת ג"ש גם במטלטלים אין אומרים עליהם לשון חזקה ודין אומן דמטלטלים כתב רבינו לעיל סי' קל"ד:

סעיף לד

או שמינוהו ב"ד נראה דוה מיירי דאפילו מינוהו ב"ד על קטנים וכדרך ב"ד שממנים על קטנים דוקא וקמ"ל דל"ת דזה [הוי] חזקה משום דביררו ודאי איש נאמן וטוב וגם אימת בית דין עליהן ואינו משקר לומר שקנהו אי לאו דבאמת קנהו: ומש"ר בין על גוף הקרקע או על הפירות קאי גם אמינהו אביהן ומדלא הקדים רבינו לכתוב גם בבא דבין שהוא אפוטרופא מיתומים שסמכו כו' לבבא דבין על גוף הקרקע בין על הפירות ש"מ דהאי יתומים שסמכו אצל בעל הבית פירושו שסמכו עליו להאכילן ולהשקותן אפילו לא שמוהו אפוטרופא על נכסיהן כלל ולא זו אף זו קתני ל"מ כשהוא אפוטרופא

אגוף הקרקע זו אלא אפילו אפירותיהם לבד ואפילו לא הא ולא הא אלא שסמכו עליו בענין אכילתן לבד אפילו הכי אמרינן דלא חשו עליו במה שירד לאכול פירות השדה ג"ש ולא מיחה כו' אף שרבינו ס"ל נעשה אפוטרופא בשדה זו יש לו חזקה בשדה אחר מודה בכה"ג דאינן מדקדקים וזה דומה למה שמסיק בשם הרמב"ם ז"ל בין שמינה אדם אפוטרופא על הוצאתו והכנסתו דר"ל שמינהו על הוצאתו של עצמו:

סעיף לו

אע"פ שאין נראה כן מדברי הרמב"ם שכתב כו' בפ' י"ג מטוען כ"כ ע"ש. ואין להקשות למה כ"ר אין נראה כו' הא בהדיא כתב הרמב"ם דאפילו בשדות אחרות אין לו חזקה דיש לומר דה"ק אפוטרופא בין שהוא בודאי אפיטרופוס על שדה שטען שקנאו בין שהוא אפוטרופא על שאר נכסין בודאי ובהאי דקטעין קניתיו אינו ידוע אם היה אפוטרופוס עליה אם לא ובהא קאמר דאין חזקתו חזקה אבל לעולם איכא למימר אם ידוע שאינו אפוטרופוס אלא על שדה זו מודה הרמב"ם דמהני חוקה באידך שדות: הואיל ומשתמשין ברשות ר"ל שמשתמשין ברשות בקצת נכסים אין להם חזקה גם בשאר נכסים:

סעיף לז

כתב הר"י אברצילוני כו' נראה דמכאן עד סוף הסימן מדברי הרי"א הוא: ומדאמרינן באב ובן כו' בין שחלק כו' והא דלא מייתי מרישא דמתני' דקתני ולא אב בנכסי הבן משמע אב ובן ולא אחים דהו"א הא דקתני לא לאב בנכסי הבן היינו אפילו חלקו ובזה דוקא איכא למידק הא אחין לא אבל גם אחין כל שלא חלקו אין להם חזקה זה על זה לכן מביא ראיה מסיפא דקתני בהדיא בן שחלק יש לו חזקה משמע הא אחים אפילו לא חלקו יש להן חזקה וק"ל: אבל משיקול הדעת כו' ולא קשיא ממתני' דקתני בן שחלק כו' דכיון דקרובים להיות שוים וליכא למטעי ניחא ליה למיתני דבר הפשוט בטעמו ומינה נלמד כל הדומה לו וק"ל: לפיכך אם כל הוצאתן כו' ולא עוד כו' פי' היכא שאוכלים ושותים מכיס אחד פשיטא דאין להן חזקה זע"ז אלא אפילו אם אין שניהן מוציאין ביתם בשוה לאכול ולשתות יחד כגון שהאחד עשיר ואחד עני והעני נותן להעני כדי צרכו והוא אוכל בשלחן לעצמו והאח העני (כן הוא בש"ע) דר בבית העשיר שני חזקה נמי לא הוי חזקה אע"פ שאינן אוכלין ביחד: ומש"ר ודר בבית מיוחד לאחיו כו' נראה דה"ה אם דר בבית שירשו יחד דאינו יכול להחזיק עליו ולומר קניתי גם חלק של אחי העשיר מה"ט כיון שאוכל משלו הרי הוא כאוכל על שלחנו ודינן כאב ובן. וגם יש רבותא בזה טפי דאילו בית שירשו יחד פשוט יותר דאין יכול להחזיק דדומה בו לשותף וק"ל:

סעיף לט

ושל בית הכנסת בזמן הזה פי' בזמן הזה שאין הקדש לבדק הבית אלא סתם הקדש לעניים הוא וכמש"ר ס"ס צ"ה ולקמן ס"ס רי"ב: אם יודו ז' טובי העיר יש לו חזקה כו' וא"ת דמאחר דיודו למה קאמר יש לו חזקה דמשמע דלא זכה ביה כ"א אחר שהחזיק בו ג"ש וי"ל דס"ל להרי"א דלא יהיו נאמנין הז' טובי העיר שמכרו לו כיון שמדרך הלוקח להחזיק בשטרו ג"ש ולזה אין לו שטר איכא ריעותא ועוד איכא ריעותא כיון דלית ביה קלא ולאו כל כמינייהו דז' טובי העיר להזיק בהודאתם לעניים במקום ריעותא כאילו אבל אחר שהחזיק בו ג"ש דליכא ריעותא דשטרא נאמנים ודוק: ומ"ש ואם טוען שהלכו להן כו' עד הו"ל קלא כו' וא"ת בלא קלא נמי נימא דלא מועיל חזקה מאחר שאין מי שמוחה בהקדש וכמ"ש לפני זה ואיפכא נמי קשה ברישא דקאמר אין לו חזקה שאין מוחה בעבור ההקדש כו' דאמר שאין רגילין למכור ההקדש כ"א ז' טובי העיר וכמ"ש אחר זה ממאי קמיירי אי מודי למה אין להם חזקה ואי אינם לפנינו הו"ל דאין לו חזקה מחמת דלית ליה קלא וכ"ש אם הם לפנינ.. וכופרים אותו וי"ל דמדקאמר ואם יטעון קניתיו משבעה טובי העיר כו' ש"מ דלפעמים הוא נמכר בלא ז' טובי העיר כגון מגבאי הקהילה או ממונה ומתחלה קאמר דאם יטעון שקנהו מגבאי הכנסיות דלית ליה קלא עדיין לית ליה חזקה דלא שייך כאן מחאה דהרואה סבר שמאספו לצורך עניים ואח"כ כתב דאם יטעון שמז' טובי העיר קניתיהו ולא שייך לומר דלא ידעו דדבר שנעשה בהסכמת טובי העיר הוא ידוע לרבים וסמכתי ע"ז דמדלא עשו מחאה לא יערערו עלי ומש"ה לא נזהרתי בשטרי אמרינן ליה אדרבה אם איתא כדבריך שקנית מז' טובי העיר קלא הו"ל והשתא א"ש דקלא לא שייך בטענה קמייתא וטעם שסברו עבור עניים לקטו לא שייך בסיפא וק"ל ועמ"ש עוד מזה בדרישה:

סימן קנ

סעיף א

אבל אם אין כאן אלא קול כו' פי' שאינו מפורסם זה ביני הבריות אלא מחמת קול אבל המחזיק בעצמו מודה ואומר שאמר שהיתה ממושכנת בידו מתחילה ואחר כך קנאה וזהו שכ"ר שפירשו למעלה ור"ל בסי' הקדום סכ"ו גם בסמוך ס"ו אגב דינא דטענת מגו חזר וכתבו (וגם משום דבסימן הקודם כתב הני דיני לענין אם הוא מחזיק (לש"ש) [לע"ע] בנכסי יתמי וכאן מיירי בבעלי דבר עצמן שהן לפנינו ודין אחד להן כמש"ר בסמוך ס"ז ז"ל כאשר הדין כו') גם שאר כללי הדינים שבסימן זה עד ס"ח כולם נשמעו ונתלמדו ממש"ר שם בסכ"ו הנ"ל וחזר וכ"ר כאן בשביל פרטי הדינים שנתחדשו בכל כלל וכלל.

בכלל ראשון חידש העצה הטובה גם דברי רבינו יונה איזה משכנתא מבטל הקול. בכלל שני בס"ה חידש דאפילו אין ידוע כלל מהמשכנתא מ"מ אינו נאמן במגו במה שעדיין לא אכל. בכלל ג' דבס"ו אשמועינן דכשיצא הקול אחר שני חזקה אע"ג דנאמן לומר לקוח הוא בידי מ"מ בטענה אחרת במגו דלקוח א"נ ודוק:

סעיף ב

ומ"מ עצה טובה לממשכן למחות כו' אדלעיל קאי ובלשון זה הוא מוחה הוו יודעים שלא מכרתי לו אלא משכון הוא בידו רש"י פ' המקבל (בבא מציעא דף ק"י) וכבר כ"ר בסימן קמ"ו ס"ז גם משם נתבאר דהאי בסוף כל ג' ר"ל קודם כלות ג"ש ע"ש וק"ל:

סעיף ג

כההוא דמשכן פרדיסא כו' בפרק א"נ דף ע"ב ורבינו הביאו ללמדנו שיש לחשוש לרמאות כזה והדומה לו. נתנה הממשכן כו' פי' בשדה א' שזה שהשכין בידו רוצה לכופו שימכור לו השדה הקדים נפשו ונתן השדה בסוד לבנו במתנה כדי שיהא שטרו מוקדם למה שיתן לאח"כ שטר מכירה לבעל המשכונא המכריחו למכור לו וגם זה הוא שם בעובדא הנ"ל בפרק א"נ אזי המכירה פשיטא דאינה כלום (ואפילו לא הקדים המתנה להמכירה אלא ביום א' היה מ"מ הרי גילה דעתו במתנה זו דאינו מסכים במכירה וע"ל סימן ר"ה ושם בגמרא) אלא אפילו המעות שהוסיף ליתן לו בשעה שעשה לו שטר מכירה אינו אלא כמלוה ע"פ ומאותן מעות שהלוה לו עליו מתחילה לא איירי דאותן מעות נתן על המשכונת וכשיכלה זמנו יכלו מעותיו או כאשר הותנה בינייהו באותו שטר משכונא כן יקום ע"פ שטר משכונא ואף אם נקרע כיון דהממשכן מודה לו וגם קלא אית ליה לשטרו צריך לקיים מה שהיה כתוב באותו שטר כדין מלוה בשטר ודומה לזה כ"ר ס"ס ע' ע"ש:

סעיף ד

וכתב הרמב"ן ז"ל היכא שידוע כו' ע"ל סימן קמ"ט ס"ט וי"ט ועד"ר מ"ש בזה באורך: ומדברי א"א הרא"ש יראה כו' עד"ר. וכתב הר"ר יונה העידו העדים כו' ז"ל ב"י כלומר הראשונים שהזכיר לא חילקו בין משכן סתם למעידים שיודעים שמשכן לשנים ואינם יודעים לכמה אבל הר"י חילק בכך עכ"ל ומשמע משיגרת לשונו דס"ל דהר"י פליג אהרמב"ן הנ"ל וכ"כ בש"ע דעות אלו בשם י"א כאילו פליגי יחד וקשה דבכל הספרים של דפוס ושל כתב איתא הגירסא וכתב הר"י ואי פליגי הו"ל לכתוב והר"י כתב ולא עוד אלא דבספר א' של כתב ישן מצאתי הגירסא וכ"כ הרר"י ועוד דאי איתא דפליג הר"י אהרמב"ן והרא"ש הו"ל לרבינו להקדים ולכתוב דברי הר"י קודם שכתב הסכמת הרא"ש לכן נראה דל"פ ומתחלה אכתוב מה שיש לדקדק עוד בדברי הר"י לפי הגירסא

הנמצאת בדפוס ב"י גם בס"י של קלף גם בש"ע שכתב ברישא ז"ל העידו העדים ששדה זו משכונא אצלו ואין אנו יודעין לכמה שנים כו' דקשה למה לא נקרא זה ג"כ סתם משכנתא כיון שלא העידו שמשכנה לשנים ואף שבדפוס אויגשפורג מצאתי שנדפס שם משכונא אצלו לשנים ואין אנו כו' ודאי הגיה כן מי שהיה קשה לו קושיא זו מ"מ אנן בתר רוב ספרים של דפוס ושל כתב הקדמונים אזלינן. ובדקדוק זה יתיישב ג"כ דברי רבינו וסידורו הנ"ל והוא שס"ל שהר"י חילק בין סתם לסתם והיינו דכשהעדים מעידים לפנינו ואומרים שהם היו במעמד בשעה שמשכנה פלוני לפ' ושמעו שמשכנה לו סתם זהו סתם משכנתא דאינו אלא שתא ובזה הרמב"ן והרא"ש מודים דאם החזיק אחר אותה שנה ראשונה עוד ג"ש דחזקתו חזקה דזה לא הוי בכלל יורד בה ברשות דכיון דבתר שתא יוצאת מידו שם בעליו הראשון נקרא עליו תמיד ולא פסק ממנה וכאילו לא משכנה בידו דמי משא"כ כשהעדים אומרים שבשעה שמשכנה לו ולא היינו בגופא דעובדא אך אח"כ שמענו שמשכנה בידו אף שאינן מעידים ששמעו שהשכינו בידו לכמה שנים מ"מ אמרינן המע"ה ושמא אינו סתם משכנתא שמודה בו הרמב"ן או שמא עדיין אינו ג"ש אחר ימי המשכנתא שמודה בו הרמ"ה ולפיכך אינו חזקה והשתא א"ש דקאמר ואין אנו יודעים לכמה שנים דהוא רבותא למר ולמר לכל חד לפי סברתו וכמ"ש וכן דיוק ל' רבינו יונה דברישא כתב העידו העדים ששדה זו משכונא אצלו דמשמע ששמעו שממושכן בידו ועומד בה ובסיפא כתב העידו שמשכנה אצלו סתם דמשמע שמעידים שהיו שם בשעה שמשכנה ושמעו שמשכנה אצלו סתם וק"ל והוא ברור בעיני:

סעיף ה

ראובן שירד כו' עד הנה איירי כשטען לקוח הוא בידי ומכאן ואילך מיירי כשמודה שמשכונא הוא גביה אלא שטוען שיש לו עליה תביעה אחרת אם נאמין לו במגו דלקוח: אם ידוע לנו כו' ל"ד ידוע קאמר דהא בקול בעלמא שיצא אפילו לאחר שהחזיק ג' שנים לא מהני חזקתו להאמינו בתביעה אחרת במיגו דלקוח ואפילו פירות שכבר אכל צריך לשלם וכמש"ר בס"ו ועוד מאי איריא דאין להאמינו בתביעה אחרת במיגו דלקוח הא אפילו בטענת לקוח גופא אינו נאמן כמ"ש בסימן קמ"ט וברי"ס זה אם היא ידוע שבתורת משכונא בא לידו אלא רבינו נקט בלשונו מילתא דפסיקא דכשהוא ידוע לגמרי אז פשיטא דאינו נאמן בכל ענין במיגו דלקוח דהא אפילו בטענת לקוח עצמו לא היה נאמן ואם אינו ידוע כלל בכל ענין נאמן ואחר זה כתב הבבא שיש לחלק בה והוא כשהוא ידוע קצת ואינו ברור אלא בקול וק"ל: ומש"ר ובשבועה כ"כ התוס' דף ל"ג והיינו שבועת היסת דאין נשבעין על הקרקעות אלא היסת ועוד לרבי' יונה דמוקי לה בסמוך בשכבר

אכל ספירות הו"ל שבועה להחזיק וק"ל: דוקא שאכל כבר כו' נראה דה"ה אם הפירות עדיין בעין כל שליקטן כבר הן ברשותו וכאכלן דמי ולא הוי מיגו להוציא: שלא מצינו מיגו כו' דכיון שהוא מודה שלא ירד מתחילה לקרקע זו אלא לאכלה עד זמן זה ועכשיו בא לעכבה יתר על הזמן משום תביעה אחרת שיש לו עליו ודאי לאו כל כמיניה כיון שבא להוציא וכמש"ר בסמוך ס"ח:

סעיף ו

אם יצא הקול כו' אינו נאמן כו' סתם רבינו כאן כדברי רבינו יונה שהביא לעיל סימן קמ"ט וכהסכמת הרא"ש שם וכתבתי בדרישה שנראה דכ"ע ס"ל הכי. ורוצה לעכב הקרקע עד שיאכל כדי התביעה כו' פי' זה שהמשכון בידו מחשב בלבו שישתוק עתה ולעכב הקרקע בידו עד שיאכל פירותיה כדי תביעה אחרת שיש לו עליו ואח"כ רוצה להחזירו ולגלות הדבר אבל לא שטוען כן מתחילה דא"כ מאי איריא דאינו נאמן כיון שיצא קול הא בלאו הכי א"נ על הפירות שעדיין לא אכל כמ"ש הר"י בסמוך לפני זה וכן צ"ל בעובדא דרבה בר שרשום הנ"ל דאמר אכבשיה לשטרי ואכלה שיעור זוזאי דמיירי דאמר כן אחר שכבר אכלה והא ראיה דהקול היה נפיק עליה דאכל כבר ארעא דיתמי ודוק: שהורע כח המיגו כו' היינו כפי' דר"י בההוא דאמרי' גבי רבה בר שרשום לקוח לא מצית אמרת כו' שכיון שיצא עליה קלא דמשכנתא היא לא היה יכול להעיז פניו ולטעון לקוחה בידי מכל זה נראה דלא פליגי ר"י ורבי' האי ורבי' וכמ"ש בדרישה בסימן קמ"ט ע"ש בסכ"ו:

סעיף ז

שאם הוא בענין שיכול לטעון לקוח הוא בידי נאמן גם על הפירות היינו כשלא יצא קול כלל אבל יצא קול אפי' אחר שהחזיק ג' דנאמן לומר לקוח בידו אינו נאמן לטעון תביעה אחרת במיגו כמש"ר בסמוך לפני זה ורבי' לא חש להאריך ולפרט חילוק זה משום דלא כ"ר הך רישא אלא איירי דסיפא (תדע לך שהרי הך רישא פשיטותא הוא דהשתא אם שמעון אביהן היה קיים והיה טוען ברי היה ראובן נאמן כדלעיל כ"ש לגבי דידהו דאינן טוענין ברי) ללמדנו בסיפא אפי' בטענת שמא אינו נאמן והיינו עובדא דרבה בר שרשום דף ל"ג ע"ש: נאמן גם על הפירות שאכל דקדק לומר שאכל והיינו כדברי הר"י הנ"ל: עד כדי התביעה עד"ר: בין בטענת המיגו שהיא לקוח בידי זה בזה תליא הואיל שגם אי טען לקוחה היא בידי היה יכול להשביעו היסת גם בטוען טענה אחריתא יכול להשביעו עליה דאי לא היה יכול להשביעו בטענת לקוחה בטענה האחרת היה נאמן במיגו בלא שבועה וק"ל: וא"א הרא"ש ו"ל כו' עד"ר:

סעיף ח

ואין לו שטר פי' ואומר שלא היה לו שטר מעולם וזהו אליבא דכ"ע כדמסיק ולפי מאי דמסיק רבינו בשם הרי"ף והרא"ש בס"ס זה אפילו בהיה לו שטרא דינא הכי וק"ל: לפי שכבר זכה בקרקע לפי טענתו ע' מ"ש לעיל בס"ה מזה ול"ד למ"ש הר"י לפני זה בס"ו דאינו נאמן לאכול פירות להבא דשם מודה דלא החזיקו הממשכן [אצלו] מתחילה כ"א אדעת זמן הממשכן אלא שמעצמו בא להחזיקו בידו עוד זמן עד שיאכל פירות כדי חובו וק"ל: דכיון דלגוביינא קאי מיזהר זהיר ביה ולא כביש כו' כן הוא גירסת כל הספרים שראיתי ולא כביש וה"ק דוקא בדהודה דהיה לו שטר וטוען שאבדו (אף שגם שם מיירי דלא היה עדים שבא לידו בתורת משכונא דמ"מ הו"ל כמיגו במקום עדים כיון דאיכא ריעותא לפנינו במה שאמר שאבדו וכדמסיק גם ניחא לאינש לברר טענתו ע"י שטר ולא לסמוך אהמגו דלקוח) הוא דס"ל דאינו נאמן במיגו דשם איכא ריעותא בטענת המלוה דמאחר דשטרא קלא אית ליה שבא לידו בתורת משכון ולגוביינא קאי פירוש לגבות בו מעותיו שהלוהו משבח קרקע זו סך שנים שהתנה עמו ובכזה אין מדרך העולם לאכבושי שטרא אלא ליזהר בשטרו להיות מצוי בידו כל אותן משך השנים לראיה פן יטעון הממשכן עליו שכבר כלו שני המשכונא ויהי' נאמן נגדו דהא קרקע בחזקת בעליה עומדת והאי דטען שאבד ריעא טענתיה ואמרינן אין זה אלא מחמת שידע שכבר כלו שני המשכונא ואין לו מהשטר ראיה אדרבה הוא כנגדו ומש"ה כבשיה דאין לו היזק מכבישה מש"ה אינו נאמן וזהו שסיים וכתב לפיכך אם טוען כו' ור"ל כיון דדרך העולם הוא כן מש"ה פליג מ"ד זה ואומר דאינו נאמן וק"ל ועד"ר:

סעיף ט

ורב אלפס פסק כו' וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל גופא דהאי דינא כ"ר לקמן ס"ס שי"ז ע"ש ועד"ר כאן בס"ח:

סימן קנא

סעיף א

וכולם שאין להן חזקה כו' אבל אם יש להם עדים כו' כמבתי לשון הגמרא בדרישה:

סעיף ב

ובעל בנכסי אשתו ואשה בנכסי כו' מבואר בגמרא פרק חזקת (בבא בתרא דף מ"ט) ונ"א דבעל בנכסי אשתו ל"מ שטר וראיה שמכרה לו משום דיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי לכן מכרתי לו כדי שלא יכעוס עלי אבל לא גמרתי בדעתי להקנות לו (ולפי טעם וה ה"ה בשטר מתנה נמי שייך לומר נחת רוח עשיתי לבעלי ודוחק לומר דכולי האי ליתנו לו בחנם לא עשתה לו נחת רוח ומש"ר אפילו מעידים עדים שמכרו לו

ה"ה שנתנה לו אלא משום אשה בנכסי בעלה דבנתינה לא שייך טעמא דגלויי זוזי וק"ל) ואשה בנכסי בעלה משום שיכול הוא לומר ידעתי שמעות הטמינה ממני ונתכוונתי לגלות לי מעותיה ובחזרת מעות שלי לקחתי מידה ולא משום מכר וממילא בשטר מתנה או עדים מעידים שנתן לה שדה זה מהני לה וקנתה דלא שייך לומר לגלויי זוזי בעינא כך אמרו שם בגמרא בהדיא ובזה דברי רבינו מבוארים. ובתחילה נקט כללא דגזלן ובעל שמכר לאשה ואשה שמכרה לבעלה דבכולן אפילו יש שטר או עדים שמכרו ל"מ ליה למחזיק ואח"כ כתב החילוקים שיש שכל דין מהם ופתח במה דסיים וכתב דהא דאשה בנכסי בעלה ל"מ מכירה היינו דוקא במעות טמונים כו' ואח"כ כתב והא דבעל בנכסי אשתו ל"מ היינו בשאר נכסיה כו' ואח"כ כתב דין גזלן דאפילו אם מעידים כו' עד סוף הסימן ודוק. ומש"ר ודוקא במעות טמונים כו' כן אמרו שם פרק חזקת (בבא בתרא דף נ"א) וכ"ר עוד בא"ע סימן פ"ה ואפילו הרמב"ם וסייעתו דפליגי לעיל סימן קכ"ו ולא חילקו בין טמונים לשאינן טמונים מודים כאן דשאני מכר מהלואה וכמ"ש שם לעיל ע"ש. והוא אוכל פירות כ"כ הרשב"ם שם דלא עדיף מנכסי מלוג שלה: בנ"מ שלה מהני ראיה דשם לא יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלה דבשלה לא קפיד בעלה עלה. בין בנצ"ב מה שהכניסה לו היא מבית אביה מקרי צ"ב על שם שאם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו כמ"ש בא"ע סימן פ"ה: בין בשאר נכסיה פי' בין מה שעשה לה הבעל לאחר הנישואין אפותיקי לגבות ממנה כתובתה ולא כתב אותה בכתובתה בין כתב לה בכתובתה בשעת הנישואין שיהא שדה זו מיוחד לכתובתה ולתוספת כתובתה אם קנה ממנה אותה קרקע ונתן לה שטר חוב על הדמים לגבותן אחר מותו ל"מ ליה אפילו מכרה לו בעדים ובשטר ועד"ר. והרמ"ה כתב שדין נצ"ב כדין נ"מ דאינה יכולה כו' כך היא גירסת ב"י לפי הנראה מלשונו כמ"ש בדרישה אבל בדפוס אויגשפורג הנדפס על פי הגהות מהרר"ף ז"ל וכן בכל הס"י של דפוס ושל כתב אין הגירסא כן אלא ה"ג והרמ"ה כתב שדין נ"מ בדין נצ"ב דיכולה לומר כו' ונ"ל דגירסא זו עיקר וכמו שהוכחתי וכתבתי בדרישה וה"פ דיכולה לומר נחת רוח כו' וכשימות בעלה או יגרשנה המקח בטל ואע"פ דבגמרא מוכח דבנ"מ לא מציא למימר נחת רוח כו' היינו לענין שאינה יכולה לבטל המקח לאלתר כמו בנצ"ב וזהו דוקא שייך כשמכר השדה לאחר אבל כאן דמיירי דבעלה לקחו ממנה אין לה נפקא מינה בזה דמבטלת המקח מיד כיון דבלא"ה נשאר השדה ביד בעלה כל ימי היותה תחתיו וק"ל ועד"ר:

סעיף ג

וגזלן אפילו מעידים כשמכר לו ועשה לו שטר אינו מועיל באשה בנכסי בעלה ובעל בנכסי אשתו הנזכר לעיל פשיטא דלא מהני ליה ג"כ שטר דזיל בתר טעמא אלא דרבינו אלשון הגמרא קאי ולאפוקי מדרב דאמר שם דאם כתב לו בגזלן וסקריקון שטר קנה קמ"ל דקיי"ל כדשמואל וכמ"ש לשונו בדרישה בר"ס זה ע"ש ודוק: וכתב הר"י אפילו עשה לו אחריות אינו מועיל פי' כלל דבריו דשם בסקריקון דמיירי דאין הסקריקון מחזיק לעצמו אלא מכרו לאחר מש"ה אמרינן דמסתמא אין הסקריקון מקפיד על הלוקח משא"כ כאן דהגזלן בעצמו מבקש להחזיקו בידו מש"ה אמרינן דמסתמא מכריחו גם על כתיבת האחריות וק"ל. ואע"ג דבגמרא אמרינן קמשמע לן כדשמואל דאמר דאף בשטר ל"ק עד שיכתוב לו אחריות נכסים משמע דהאחריות נכסים מיהא מהני צ"ל דס"ל דשמואל אלקח מסקריקון דוקא קאמר כן ולא קאמר קמ"ל כדשמואל אלא ללמדינו דשטר לא מהני והיותר נראה דשם אלא הוחזק גזלן כי אם אשדה זו מייתי לכולה דברי שמואל ומהני ביה כשכתב לו אחריות וכמש"ר וק"ל: ה"נ אין יראים למחות כו' ר"ל אינן יראים למחות ולבטל רצונו לעניין אחריות שלא יכתבו לו שיעבוד דהא אינו גזלן אלא על שדה זו ולא על שאם יצא מתחת ידו שיתן לו אחרת תחתיו וק"ל:

סעיף ד

וזה טוען שלא קיבל ממנו כלום כו'. לכאורה נראה דאע"פ דאינו טוען דמחמת יראה הודה. אלא כופר ואומר לא הודיתי כלל אפ"ה אנן טענינן ליה דמחמת יראה הודה. ומכח שהיתה מילתא דכדי לא רמיא אנפשיה למדכריה וכן דייק קצת לשון רבינו שכתב לבסוף שמחמת יראתו כו' ולא הזכיר שהוא טוען כן ודומה למ"ש לעיל בסימן ל"ב ופ"א דהתובע לחבירו והוא טוען להד"ם אע"פ שיש עדים שהודה לו בפניהן אנן טענינן ליה דשלא להשביע הודה. מיהו י"ל דזה לאו מילתא דכדי מקרי ואדרבה יש לדמותו למ"ש שם דהמודה לפני עדים ע"י תביעה דאם טוען להשטות אותו הודיתי שומעין לו ואי לא אנן לא טענינן ליה עבורו וק"ל:

סעיף ה

דוקא כשמסר להם מודעה נראה דדוקא בגזלן בעינן מסירת מודעה אבל באיש בנכסי אשתו לא מצינן בגמרא ולא בשום פוסק דבעינן בהו מסירת מודעה. ובאשה בנכסי בעלה אפילו המעות א"צ להחזיר דהא במעות טמונין אייריי ודו"ק: ומ"ש קיימא לן תלויה וזבין זביניה זבינא אפילו כו'. ז"ל שם דף מ"ח אמר רבא הלכתא תלויה וזבין זביניה זבינא ולא אמרן אלא בשדה סתם אבל בשדה וו לא ולא אמרן אלא דלא מרצי ליה זוזי. ולא אמרן אלא דלא הו"ל לאשתמוטי. והלכתא בכולהו הוי זביניה זבינא עכ"ל. הרי דלפי

מסקנת הגמרא קי"ל דבכל ענין אמרינן אגב זוזי גמר ומקני וזה שאמר רבינו אפילו אנסוהו למכור שדה זו ידוע. דהיינו בשדה זו. ומ"ש ולא מנה המעות כו'. היינו לא ארצה ליה זוזי האמור בגמרא פי' שהעדים מעידים שכשלקח המעות מהגזלן לא מנאם לידע כמה נתן לו ולא הו"ל לאשתמוטי פי' וגם ידוע שלא היה מצי למידחי להאי גזלן לומר המתן עד שתבא אשתי או שום דיחוי אחר אפ"ה כל שלא מסר מודעא מכירתו מכירה: אבל באונסא דאתא ליה מנפשיה פי' שהיה צריך למעות ודין זה נלמד ממה שפי' על מימרא דנהרדעי שם דף מ' וע"ל סימן ר"ה דשם מקום דין דמסירת המודעא ושם בארתי כל הצורך:

סעיף ו

לכך צריכין שיכירו העדים האונס פי' שיכירו אם הוא אונס דנפשיה או אונס דאחריני. ואעפ"כ נראה דכל שטר מודעה שכתוב בתוכו שיודעין באונסיה אף שאינן מפורשין בו שיודעין מה היה אונסו אמרינן דהיה אונס דאחריני דאילו היה אונס דנפשיה לא היו כותבין סתם אונס כיון דלאו שמיה אונס ומש"ה נתפשט המנהג שאין כותבין בשטרי מודעה אלא ואנן ידעינן באונסיה סתם וק"ל. אם לא אנסוהו בפי' על מכירת השדה פי' שלא אנסוהו כלל על מכירת שום שדה. אלא שיתן לו מעות ולא היה לו מעות והוצרך למכור בהא ל"מ מודעה כן מפורש לקמן סימן ר"ה ולשון רבינו כאן שכתב על מכירת השדה בה"א הידיעה אינו מדוקדק כ"כ: והרמב"ם כתב שאין הנגזל כו' ע"ל בסימן ר"ה בפרישה סי"ג מ"ש: וא"א הרא"ש ז"ל לא כתב כן עד"ר כאן ולקמן סימן ר"ה בפרישה:

סימן קנב

סעיף א

כל אלו שאין להן חזקה ביניהן כו' כל הסימן הזה הוא שם דף מ"ז וע"ש בתוספות דגרסינן כגון דאמרי בפנינו הודה והם הם דברי רבינו בסמוך ודוק: ומ"ש אבל אם טוען בן הבן שירשה מאביו יש לו חזקה הטעם דטענינן ליורש שאביו לקחה מזה: אפילו אם מודה שבאה ליד אביו כו' עד אלא שטוען שקנאה אח"כ יש לו חזקה כן קאמר הגמרא שם בפשיטות ומשום דבן הגזלן הוא כמו אחר. וא"ת הא איש אחר המחזיק אינו נאמן אלא מכח דאמרינן מדלא עשה מחאה ודאי מכרה לו וא"כ בבן גזלן יתנצל המערער ויאמר יראתי לעשות מחאה מאימת הגזלן. וי"ל דלא שייך הטלת אימה אלא כשיאמר הוא בעצמו בפני הגזלן או בפני בנו (שהרי) [שדה] זו היא בגזילה בידו דיוודע דמאתו יצאו הדברים אבל לעשות מחאה בפני אחרים אף דיצא הקול ויגיע לאזניו ושיש ערעור עליו ששדה זו בגזילה בידו ויזהר בשטרו אבל לא יוודע ממי יצא הקול וק"ל. שוב מצאתי

שכ"כ בד"מ וכמ"ש בעמוד ע"ש: אלא א"כ יאמר בפני מנה לך אבי המעות נראה דדין זה כ"ר לשיטת הרא"ש דגם בנגזל מצריך שימסור מודעה כמ"ש בס"ס שלפני זה ומיירי כאן דלא ידעינן ממסירת מודעה דאל"כ מעות הדרי ולא היה לו חזקה בשדה כמ"ש בסימן שלפני זה ס"ה: וכתב א"א הרא"ש ז"ל אבל החזיק בו בן בן הגזלן וטוען בפני הודית כו' ז"ל הרא"ש שם בן גזלן אם אמר בפני הודה שמכרה לאביו לא מהניא הך הודאה שבשביל מורא הוצרך להודות גם בפניו אבל אי טעין בן בן גזלן בפני הודה שמכרה לאבי אבי מהניא הך הודאה דכולי האי כו' הרי מוכח מלשון דבבן גזלן אפילו הודה בפניו שלא בפני אביו שייך מורא דירא דיוודע לאביו הגזלן ובבן בן הגזלן אפשר דס"ל דדווקא להרא"ש בכה"ג דלא הודה לפני אבי אביו אלא בפני בן הבן לא שייך אימה ומש"ה דייק רבינו נמי דכתב בשם הרא"ש וטוען בפני הודית לי והא דכתב לפני זה ואם טוען הבן בפני הודית לאבי דמשמע דההודאה היתה בפניו משום בן אומן ואריס כ"כ דבהו אפילו הודה בפניהן הוה חזקה. ומה שבבן הגולן לא הוה חזקה אפילו אם ההודאה היתה שלא בפני האב הגזלן זה נרמז במה שסיים רבינו וכתב אא"כ יאמר בפני מנה לך אבי כו' פי' [דוקא] מנה דמשמע דבשום צד אחר לא מהני ודוק:

סימן קנג

סעיף א

ב יש חזקה כו' כיצד ראובן שהיה ביתו כו' משנה וגמרא ס"פ חזקת הבתים כתבתי לשונו בדרישה ע"ש ופיר"ש שם זיז הוא כעין נסר או ראש קורה הבולט מן העלייה לחוץ וראוי לתלות בו חפציו. וטוען שברשות הוציאו שקנה כו' רבינו ס"ל דבעינן בכל החזקות ג"ש וטענה כמו בחזקת קרקע כמו שיתבאר בסי' זה והבאים אחריו מש"ה כתב שקנה. הוי חזקה ומשתמש בו דלתשמיש כזה שאינו קבוע יש חזקה ולהיזק ראייה לכ"ע וכמ"ש בדרישה ס"ו ע"ש. ומונע את שמעון דמאחר שכבר החזיק בו ג"ש אמר לשמעון כשאבוא אני להשתמש בה תעכבני אתה בתשמישך בה לכן לא אניחך להשתמש בה כלל וגם משום היזק כותל יכול למחות והא ראיה דרי"א כתב בסמוך דבפחות מטפח אינו יכול למחות משום דבזיז פחות מטפח אין יכול לתלות משא כבד כ"כ לקלקל הכותל דמשמע הא בטפח יכול למחות מה"ט או יניח עליה כלי מלא מים וישפוך על הכותל ומתקלקל ועד"ר:

סעיף ה

בד"א בזיז בולט טפח לשון רשב"ם נקט דפי' ג"כ זיז טפח ר"ל בולט טפח והרא"ש נקט בלשונו רחב טפח ע"ש והיא היא וקרא הבליטה רחב כיון שהמשיכה בצד הכותל מקרי אורך וכדמסיק רבינו ודוק:

סעיף ו

ובענין שימוש בעל הזיז עליו ר"ל שישמש גם הוא עליו: ומ"ש רב הונא סבר כו' עד"ר:

סעיף ז

החזיק בזיז בולט טפח כו' שם בגמ' מימרא דרב אסי והטעם דכיון שהניח לו משך ד' או אורך ד' שהוא אורך של מקום חשוב נתרצה לו נמי ברחבו דאין מקום חשוב פחות מד' על ד' ר"ש: אבל אם החזיק בזיז בולט טפח כו' כן מסיק הרב רבינו אשיר"י שם. אלא יכול לעשותו בולט ד' ולא יותר נראה דרצה לומר כל משך י' ארכו הרגל לעשותו רחב ד' לאפוקי שתאמר שאין עושין רחב ד' כי אם במשך ד' דהיינו ד' על ד' וזה אינו. וכן משמע לשון לעשותו דקאמר דמשמע דרצה לומר לעשותו כולו וק"ל: להשתמש בד' שתחתיו אבל על קרקע שתחתיו יכול בעל החצר לבנות עד שיגיע לד"ט שמתחת הזיז ולא הזכיר הרי"ף בדבריו שיש בו אויר לשימושו גם תחת הזיז כ"א כשהוא ארוך או רחב ד"ט שהוא מקום חשוב לכן נ"ל ס"ל שיש לו דע"ד מכל סביבו אבל כשאינו (אלא) [אפילו] במשך ד' גם הרי"ף מודה דאין לו בו שימוש כ"א עליו ולא תחתיו ואפילו הרמב"ם מודה בזה וכמ"ש בסמוך בס"ד: יורדין לאויר החצר כו' פי' עד קרקע החצר:

סעיף ח

וא"א הרא"ש ז"ל כתב שאין כו' ז"ל שם ומ"ש הרי"ף שיש לו גם ד"ט למטה מהזיז לא מסתבר לי דזיז רחב משתמשין עליו ומה צריך לאויר שתחתיו עכ"ל: והרמב"ם כתב כו' בפ"ח מהלכות שכנים כ"כ: ומ"ש דאפילו אם אין בו טפח כו' פלי"ג אמ"ש למעלה בתרתי שכתב לעיל דבעינן ג"ש לחזקה זו ובזיז שפחות מטפח לא מהני חזקה כלל והרמב"ם סבר דאפילו בפחות מטפח מהני חזקה ואפילו לאלתר הוי חזקה ולטעמיה אזיל דא"צ חזקה ג"ש בניזקין וכמש"ר בסימן זה סכ"ה בשמו וביאור הסוגיא לשיטת הרמב"ם כתבתי בדרישה ע"ש: החזיק באויר כנגדו כו' ואם רצה בעל החצר לבנות תחת הזיז כו' בדרישה כתבתי והוכחתי דגם הרמב"ם ס"ל דאם ירצה בעל (הגג) [החצר] לבנות תחת הזיז אין בעל הזיז יכול לעכב עליו אפילו בזיז טפח אלא באם ירצה בעל החצר לבנות במקום הזיז ולבטל תשמיש הזיז לגמרי מלהשתמש בו אפילו ע"ג בזה חלוק דאם הוא טפח אזי החזיק באויר כנגדו פי' באויר החצר במקום שהזיז קבוע בו ולמעלה ממנו ואינו יכול לעקרו או לבטל תשמישו שע"ג ואם הוא פחות מטפח אף שלא מיחה בו ושוב

אינו יכול למחות בו לומר לו אתה מזיקני בראייתך מ"מ אם בא בעל החצר לבנות במקום הזיז ובו יבוטל תשמישו הרשות בידו ומ"ש לבנות תחת הזיז ר"ל במקומו כמו עין תחת עין והשתא א"ש שלא הזכיר הרמב"ם בבבא זו שיעור אויר שתחת הזיז שצריך להניח לו כמ"ש שם בסיפא כשהזיז משך ד' שכתב שם שאין בעל החצר יכול לבנות באויר חצירו תחת הזיז כלום אא"כ הניח לו תחתיו גובה אויר עשרה טפחים כדי שישתמש בזיז ע"ש ודוק. שם כתב המ"מ שיעור י"ט לא נזכר בגמרא ומ"מ נראה שדי בכך שהרי דירת בית היא דירה בעשרה טפחים כ"ש תשמיש הזיז עכ"ל. והא דלא כ"ר גם פלוגתא זו דשיעור י"ט כשהוא רחב ד' משום דכבר כתב דשיעור דרי"ף הוא ד"ט ושיעור דרי"ב הוא כל האויר וליתנהו אלא כהרא"ש דכתב שתחתיו אין בו כלום וממילא גם שיעור זה אינו: לא החזיק באויר החצר ר"ל שתחתיו:

סעיף י

שאם ירצה לקבעו ולהשתמש בו כלפי פנים פי' שאם ירצה לתקוע יתד או קורה שתעבור עובי הכותל מצד זה לצד זה כדי שתהיה חזקה יותר ואינו רוצה להשתמש בו אלא מצד פנים אין בעל החצר יכול למחות ולומר אולי תשתמש בו מצד חוץ וגם אינו יכול לטעון חזקה כיון שאינו משתמש בו ב"י: דאי משום היזק ראיה לית ליה לבעל הגג דלא יכול לראות מלמטה למעלה כולי האי ומה שיכול לראות בעמדו למטה בעת שמשתמש בזיז הלא בלא זיז נמי צריך לשמור מבעל החצר כיון שתשמישו קבוע בחצר משא"כ בעל הגג שאין תשמישו בקביעות על הגג וכמש"ר זה לקמן בסימן קנ"ד וק"ס ע"ש וע"י הזיז שישתמש עליו יראה למטה: ומשום חזקה נמי לית ביה פי' כשירצה בעל הגג לאחר זמן לעשות זיז מבפנים ברשות שלו במקום זיז זה אזי אין בעל החצר יכול למחות בידו שלא יזיז זיזו ממקומו כיון שהחזיק בו עד השתא. א"נ כשירצה בעל הגג לאחר זמן לסתור כותל זה ולבנות במקומו אחרת של קנים אין בעל החצר יכול למחות בו מפני הזיז וק"ל: שאם החזיק בעל החצר כו' ה"ה לענין החזקות דכתבתי לפני זה דאינו יכול בעל הגג לסתור כותלו וגם שלא לקבוע באותו מקום זיז שלו והוא בכלל מ"ש משתמש בו כו' דמכח דיש לו חזקה להשתמש בו לא יוכל בעל הגג לסתור כו' וק"ל: יש לו חזקה בחצר כו' ומכ"ש שיש לו חזקה לענין שיוכל להשתמש עליו: והא דאמרינן פחות מטפח אינו יכול למחות כו' ר"ל אל תטעה לומר דמ"ש אינו יכול למחות (ופר"ש) [ופירשו] רב הונא דבעל הגג אינו יכול למחות בבעל החצר דבכלל זה הוא נמי אם בא בעל החצר לקבעו דאין בעל הגג יכול למנעו משום דכופין על מדת סדום דז"א אלא מיירי דוקא כשכבר קבעו בעל הגג וקאמר דאין יכול למחות בבעל החצר מלשמש בו כל זמן שמניחו:

סעיף יא

שאין לו בו לא פתח פי' אלא הזיז שלפני הגג ומשתמשין עליו מהגג ועד"ר: אם רוצה להוציא זיז לפני חלונו פי' מתחת חלונו ובצד חלונו בתוך טפח ומה שסיים דגם לבנות כנגדו בלא הזיז כו' ר"ל שבלא זיז אינו יכול בעל החצר לבנות עד מקום הזיז שתחת החלון מפני שיכול לעמוד על הבנין ויראה מה שמשתמש בחלונו וגם אם הזיז הוא מן הצד בתוך טפח אסור לבנות שם אפילו לא היה שם זיז מה"ט ואף אם ירצה להגביה הבנין ד"א ולשפע הכותל אכתי אסור לבנות שם מפני שיאפיל על החלון וכמש"ר בסימן קנ"ד סל"ב נמצא מש"ר וגם לבנות כנגדו בלא זיז כו' כנגד מקום הזיז קאמר דאי כנגד החלון ומשום שמאפיל עליו לחוד קאמר קשה הא יש קפידא בזיז דבלא זיז יכול לבנות עד התחלת גובה החלון ומשום הזיז שתחת החלון אם יחזיק בו יהיה אסור לבנות אפילו תחת החלון במקום הזיז לכן צ"ל כמ"ש דכנגד אמקום הזיז קאי ומחשש שלא יעמוד על הבנין וק"ל:

סעיף יב

ויורדין דרך עלייה ס"א והיא עיקר: שהגג והחצר היה לאחד כו' עד הוי חזקה עד"ר: ומוקי לה בגמ' במזחילה של אבנים כו' בב"ב דף ל"ח המרזב אין לו חזקה כו' (עיין בב"ח שהביא המשנה והגמרא ועיין בפרשב"ם דלשם). וכתב הרא"ש ז"ל יראה כיון דפליגי הני אמוראי ולא איפסיק הלכה כמאן מהן וזה החזיק במרזב אזלינן בתר המיקל ולא יגע במרזב אך יכול לבנות תחתיו כרבי ירמיה בר אבא עכ"ל. והנה לדעת הרא"ש הני שלשה אוקימתות בעל הגג הם וה"פ שמואל אמר שלא החזיק בעל הגג ושלא יוכל לשנות בעל החצר המרזב ממקום למקום ברוח אחד אבל החזיק שלא יוכל לשנות מרוח אחד לרוח אחרת ובא ר' חנינא והוסיף בחזקה שאפילו ברוח א' אינו יכול לשנות בעל החצר אבל יכול לקצרו ובא ר"י והוסיף שאפי' לקצרו אינו יכול אבל יכול לבנות תחתיו דהרי בשלו הוא בונה ואינו נוגע בידים במרזב שהחזיק בו חבירו ועד"ר מ"ש לשון התוס' וביאורו במ"ש ג' פירושים אהא דאין לו חזקה מרוח אחד כו' ע"ש. ומ"ש א"א הרא"ש ז"ל לא הביאו בפסקיו פי' חילוק זה של בנין או של עץ: ומ"ש ואיני יודע למה עד"ר:

סעיף יג

רק שיקלחו מימיו לכאורה קשה דזהו כפל לשון. ונראה דהכי קאמר רק שיקלחו יפה דאם אין לו היזק בזה אף שהיה קצת היזק וטענה ממקום אחר כיון שלא זכה עליו אלא הקבלת המים והרי הן מקלחים יפה הדין עם בעל החצר וק"ל:

סעיף יד

ובין במרזב היינו צינור הנ"ל ומרזב הוא לשון משנה:

סעיף טו

לפיכך אם רצה לקבלו בכלי פירוש אם לא ירצה להניח מקום פנוי תחת הצינור אלא ירצה להשתמש שם באיזה שימוש או לבנות שם בנין ורוצה שלא יעשה צינור כלל אלא אומר שבכל פעם שיהיה גשם אקבלם בכלי מהמזחילה ואשפכם במקום אחר: ומ"ש או בצינור פי' כשהיו המים יורדים במזחילה לחצר שלא היה ארוך רק קצת יתר מהגג והוא רוצה לשמש שם במקום ירידתו וכדי שלא ירדו המים שם רוצה להוליכו משם ע"י צינור שישבר למזחילה כדי שיהיה מקום מוצאן חוצה רחוק משם הדין עמו ואף ע"פ שאינו לו כ"כ טוב כאילו ירדו דרך הליכתן וזה דומה למ"ש בשם הרמב"ם בסמוך בהפוכו רצה בעל הגג לעקור הצינור מצד זה כו' שהרי לא החזיק כו' וי"מ דהאי או בצינור ר"ל ביב שרוצה לעשות בחצרו ביב ארוך שיקבל מימי המזחילה ויצאו משם חוץ לחצר במקום א' ולא ישטפו ע"פ כל החצר ול"נ דא"כ קשה פשיטא ודוק:

סעיף טז

אחזיק לנטפי ולשופכי שופכי היינו שיורדים דרך מזחילה שנשפכין הכל למקום א' ונטפי שנוטפין דרך אורך הגג כשאין שם מזחילה צריפא דאורבני פר"ש גג של צריף שמכסין אותו בענפי ערבה והיינו אורבני ומתוך שהטיפין סמוכין מאד אין בעל החצר יכול להשתמש תחתיהם וקיי"ל כרב יוסף דאמר שם דף ו' אם החזיק לזה החזיק ג"כ לזה הגרוע ממנו וגוף דין זה כ"ר בסמוך סי"ח וק"ל:

סעיף יז

ואם לאחר שהחזיק כו' יכול בעל החצר לעכב כו' שם דף נ"ט: כן החזיק בעל החצר במימי הגג כדי להשקות מהם בהמותיו ולשאר צרכיו ויכול לטעון שע"מ כן נתרציתי כדי שנא תוכל לחזור בך כ"ש ודמי למקח וממכר: כתב הרמב"ם ז"ל רצה בעל הגג כו' בפ"ח דשכנים כ"כ ועד"ר שם הוכחתי דגם להרמב"ם בעל החצר יכול למחות בידו כשבא עליו מאיזה טעם צד היזק ולא איירי הכא אלא כשאין טוען שום טענת היזק אלא שבא לעכב עליו מצד שלא יקלחו המים יפה לצורך תשמישו כ"כ כבראשונה והמים משועבדים לו מש"ה קאמר דבזה אין שומעין לו וזהו שדייק וסיים והרי באים לו ודוק:

סעיף יח

ראובן שהחזיק בחצר שמעון שיקבל כו' היינו אחזיק לצריפא דאורבני וכבר פירשתיהו וע"ש בתוספות: יורדין בלא צינור ובלא מזחילה כצ"ל:

סעיף יט

שאלה לא"א הרא"ש ז"ל כו' כלל צ"ט סימן ה':

סעיף כ

סולם קטן שאין לו ד' שליבות כו' שם דף נ"ח ודף נ"ט וגם חזקת סולם זה הוא על פי שיטות הנזכרות למר לאלתר ובלא טענה ולמר לאחר ג"ש ובטענה ב"י:

סעיף כא

כתב הרמב"ם לפיכך כשבא בעל הגג כו' בפ"ח דהלכות שכנים כ"כ ועד"ר: יכול בעל החצר למחות בו שלא יחזיק עליו הרמב"ם לטעמיה אזיל דס"ל לאלתר בשתיקה הוי מחילה והוי חזקה: ומ"ש על דבריו ואינו נראה דהיאך ישתמש כו' המ"מ כתב שם שטעמו משום שזה נהנה וזה לא חסר וכופין על מדת סדום רבינו לטעמיה אזיל שכ"כ ג"כ לעיל בסימן זה ס"י אדברי ריי"א בענין הכנסת (ליד) [זיז] בעל חצר בכותל הבית דחבירו ע"ש:

סעיף כב

כותל הידוע כו' עד"ר שם כתבתי לשון הגמרא והרא"ש: וראובן החזיק כו' פי' וטען שקנה ממנו או שנתן לו במתנה כח להכניס בו קורותיו דהו"ל חזקה וטענה להכניס בכל הכותל באיזה מקום שירצה: או להכניס כו' ז"ל הרא"ש דהקונה מחבירו ליתן לו רשות לבנות בכותלו לא שכיח שיקנה לחצאין ולפי שעה לא הוצרך אלא לקטנות עכ"ל. ורבינו כתב כהרא"ש וגם למד מדבריו להוסיף והוא דכשם שאין קנין לחצאין לענין קטנות וגדלות כך אינו לחצאין לענין מקצת הכותל לכל הכותל וז"ש הוי חזקה להכניס בכל הכותל. ומ"ש באיזה מקום שירצה הוי ליה באילו אמר גם באיזה מקום שירצה דאם הכניסה בראשונה למעלה יכול להכניס לע"ע במקום אחר. אבל א"ל דאין כוונת רבינו לומר דיכול להוסיף במנין הקורות כ"א להוציאם ממקום זה ולהניחם במקום שירצה דא"כ בכל הכותל דכתב למה לי גם הב"י בסכ"ה כתב שלא משמע ליה לשון רבינו לפרש כן. וכדי שלא תאמר דהיינו דוקא לאותו מין קורות שהחזיק דהיינו קטנות יכול להוסיף במניינם אע"פ שמכביד בבנין אבל במין אחר א"י להחליף מש"ה כתב או להכניס בו גדולות וכבדות כו'. ונראה דה"ה שלשתן יחד יכול לעשות דהיינו אם היה מכניס תחלה ג' דקות יכול להכניס אח"כ אפילו הרבה עבות ובמקום אחר דזיל בתר טעמיה הנ"ל דאין קנין למחצה ובפרט להרא"ש דכתב דמה"ט חולק עמו אפילו באבנים וכמש"ר בשמו בס"ס זה וכתבתי לשונו כאן בדרישה. ולא כ"ר לשון או להכניס כו' אלא משום דס"ל דבדרי רב יוסף דאמר אחזיק להורדי אחזיק לכשורי אינו נרמז אלא ענין א' תרווייהו דהיינו להחליף גדולות במקום קטנות וס"ל דל"ד קאמר זה לחוד אלא ה"ה לתרווייהו ודוק ועד"ר:

סעיף כד

פרשב"ם כו' עד חסרון קרקע פירוש היזק לקרקע: ומ"ש כגון פתיחת חלונות פירוש פתיחת חלון על חצר חבירו ולפי שכל החצר אינו ראוי לו לתשמיש מחמת היזק ראיה קראו חסרון קרקע (ומה שכתב הרשב"א בתשובה הביאו ב"י במחודשים ס"א אכה"ג דאינן חסרון קרקע י"ל דר"ל חסרון גוף הקרקע) אבל פתיחת חלון כנגד חלון אין לו חזקה עולמית לרשב"ם כדלקמן בסימן קנ"ד ס"ה עפ"ר מ"ש הב"י שם בשמו אבל אני כתבתי שם בהגד"מ דאין דברי רשב"ם מוכרעין לפרשם כן ע"ש: ורגילין לכתוב עליו שטר לפי שהוא ענין גדול אדם מקפיד ואינו קונה אותו בלא שטר ואם כדבריו כן הוא שקנהו היה לו להיות שטרו בידו כל ג"ש דהואיל ואין מראה השטר לפנינו הדין עם המערער: אבל תשמיש קטן כזה ר"ל הכנסת קורותיו אין רגילין לכתוב עליו שטר ולכן לאלתר הוי חזקה הואיל שמעולם לא היה לו שטר וק"ל: אבל טענה צריך. פי' שצריך שיטעון שמכרה לו או נתן לו במתנה אבל בלא טענה אלא שאמר הואיל וראה שהחזקתי בו פ"א מחל לי אינו מועיל: והגאונים פירשו כו' פירוש פליגי עליה בתרתי שאפילו בתשמישים גדולים ס"ל לאלתר הוי חזקה וגם א"צ טענה ועד"ר:

סעיף כה

וכ"כ הרמב"ם ז"ל חפר שמעון כו' אע"ג דעיקר פלוגתת הגאונים ורשב"ם הוא במרזב ומזחילה ומזה לא איירי הרמב"ם ודוחק לומר דכוונתו לומר דס"ל כהגאונים שא"צ טענה וא"כ הו"ל לרבינו לפרש כן לכ"נ דר"ל וכ"כ הרמב"ם כדברי הגאונים דאפילו בהוצאת זיזין וכיוצא בזה א"צ חזקת ג"ש ונשמע זה מדהזכיר בדבריו שתיקה ומחילה ואם בתשמיש קטן כזה שתיקתו הוי מחילה אע"פ שאין לו כ"כ היזק ואפשר למימר דלא חש אם כן כ"ש וכ"ש כשהרואה שזה מוציא עליו זיז או מזחילה או שטר תשמיש גדולה דשייך בהו מחילה אם ראה ושתק משא"כ להרשב"ם שכתב הא דתחיבת קורות הוה לאלתר חזקה לפי שאין דרך לכתוב עליו שטר הוא להיפך דלהיזק גדול דרכן ליקח שטר ולהכי בעינן ביה חזקת ג"ש ובלאה"נ צ"ל דרבינו דקדק לשון מחילה דכתב הרמב"ם דאל"כ העיקר חסר דלא נזכר בדברי הרמב"ם הללו דמייתי רבינו דא"צ חזקה ג"ש ועד"ר מ"ש עוד מזה. ומ"ש הרמב"ם החזיק בקורה אחת אינו יכול להחזיק בשניה שהרי לא מחל אלא אחד עיין מ"ש המ"מ טעמו והב"י כתב עליו ז"ל ול"נ דלהרמב"ם כיון דמתורת מחילה נגעה בה לקורה א' חזינן דמחיל מחיל אפילו לעבה ממנו לב' קורות לא מחיל אפילו בשווין אבל לדעת האומרים דבחזקת ג"ש וטענה עסקינן ומשום דאין קנין לחצאין יכול לשנות ולהוסיף בכל הכותל עכ"ל בקיצור:

סעיף כו

אבל אם טען כו' ז"ל הריב"ש (ע"ש דקאי אדברי הרמב"ם) סימן ר"י יש לבאר דבריו דבכותל החוצץ בינו לבין חבירו שאף אם הא' יש לו כמה תקרות סמוכות לכותל ההוא. והא' אינו סומך כ"א תקרה א' וטוען ששותף היה בכותל מעת היותו נאמן אך צ"ע בדבריו מה צריך לקורה כלל כיון שהכותל חוצץ בין שניהם ואינו מוחזק לאחד יותר מן הב' אע"פ שהא' סומך הרבה קורות והשני לא סמך עדיין מה ראיה הוא שיהיה הכותל לאחד כיון שאף אם יהיה בשיתוף כל אחד יכול לסמוך כשירצה עכ"ל וכדבריו כתב המ"מ ע"ש פ"ח דשכנים ולא ר"ל דגם הרמב"ם מיירי כשידוע שמתחילה בנה שמעון הכותל וכמש"ר בר"ס כ"ב דבהכי איירי דין זה ומש"ה בעינן שימוש הקורות שהוא כמו אכילת פירות בג"ש לר"ת ורבינו ומחילה להגאונים דאם כן לא הוה מהני ליה שימוש קורה א' להשתמש בכל הכותל כשטוען שהוא שותף בה ע"ש: ור"ת פי' שלכל דבר כו' בסימן קמ"ט ס"א כ"כ רבינו בשם ר"י: חזקה במקום הכותל יש לדקדק דהתחיל בתרתי דהיינו באבני הכותל ובמקומו וסיים בחזקה במקום. ונראה דה"פ דל"ת הא דאמרו בגמרא אחזיק להורדי אחזיק לכשורי משום שקנה מתחילה הבנין והמקום שעליו הבנין מש"ה כתב דז"א דהמקום ודאי ל"ק שאין נעיצה כו' וא"כ ג"כ נאמר דהבנין נמי לא קנה רק לתחיבת כשורי לבד א"נ ה"ק כיון דהמקום ודאי ל"ק כיון שהוא ידוע א"כ מסתמא כל מה שעומד ומונח על המקום הוא של בעל המקום: והר"י כתב שאם נתן על הקורה כו' הר"י פי' מ"ש בגמרא אחזיק להורדי אחזיק לכשורי היינו היכא שנתן עליהן תקרה ומעזיבה וכ"כ ב"י בסוף סכ"ב: או להרחיב אלו כצ"ל וכן הוא בס"י של קלף ופי' להרחיב שאם היו מונחים מתחילה ו' קורות קרוב זה אצל זה אינו יכול להרחיקם ולעשות הרחבה בין זה לזה אף על פי שאין בזה כבידה מצד עצמן: וא"א הרא"ש ז"ל כתב דהוי חזקה כו' פי' אע"ג שאין עליו תקרה ומעזיבה וזה החילוק יש בין סברת הר"י והרא"ש דמאי דסבר הר"י שיש עליו תקרה ומעזיבה סבר הרא"ש אפילו בלא תקרה ומעזיבה והרמב"ן ס"ל דאפילו בלא מעזיבה הוי חזקה ואף לענין מקום הכותל ונמצא שיש בדין זה ד' חילוקי דעות וק"ל:

סימן קנד

סעיף א

יש חזקה לראייה כו' עד"ר. שאע"פ שאין אדם רשאי לפתוח חלון לחצר חבירו כו' עיין בר"ס קנ"ה שכ"ר ז"ל יש חזקה לניזקין שחייב כל אדם להרחיק כו' ואם לא הרחיק והחזיק בנזק מהני הרי שכתב האי דחייב להרחיק לנתינת טעם דמשום דמחויב להרחיק

ולא הרחיק הו"ל חזקה וא"כ לא א"ש מש"ר כאן שאע"פ שאין כו' שאדרבה היא הנותנת דבדבר שיש לו רשות לפתוח ואין הלה יכול למחות בידו אין לו חזקה אפילו החזיק בה כמה שנים ונראה דה"ק אף ע"פ שאין אדם רשאי כו' מכח שעושה איסור מן התורה כשרואה לרשות חבירו והו"א אע"פ שהחזיק בה כמה שנים בלא מחאה לא ליהוי חזקה דאיסור הכתוב בתורה הוא דהוי מחאתו קמ"ל דלא וק"ל:

סעיף ב

לחצר חבירו ואפי' לחצר שותפו בב"ב דף נ"ט לא יפתח אדם חלונותיו לחצר השותפים ובגמ' מאי איריא לחצר השותפין אפילו לחצר חבירו נמי לא וכתבו התוספות בשם ר"י דה"פ מאי איריא לחצר השותפין (פי' שהוא שותף עמו בחצר ויש לו פתח לתוכה) דמזיק לו בשני מקומות (דמצי למימר בשני מקומות דהיינו דרך פתחו ודרך חלונו ל"מ לאצענועי מינך) ל"מ קאמר (כלומר אדרבה לא מיבעיא קאמר) לא מיבעיא לחצר חבירו דלא אבל לחצר השותפין דא"ל ס"ס הא קבעית לאצטנועי מינאי בחצר קמ"ל דא"ל עד האידנא כי הוית בחצר בעינא לאצטנועי מינך השתא אפילו כי הוית בבית נמי בעינא אצטנועי מינך ע"כ. ופר"שי ותוס' עד האידנא כי הוית אתה בחצר בעינא לאצטנועי מינך השתא אפילו כשאתה בבית בעינא לאצטנועי מינך כו' ע"ש ולאפוקי מפירוש ר"ש השני דפירש כי הוי אנא בחצרי כו' השתא אפילו כשאני בביתי כו' ע"ש בתוס' שדחו פי' זה. והשתא א"ש דכ"ר ז"ל אין אדם רשאי לפתוח חלון לחצר חבירו ואפילו כו' ולא כ' בקיצור א"א רשאי לפתוח חלון אפילו לחצר שותפין אלא לפי שיש פנים לכאן ולכאן וכמ"ש ודייק נמי וכתב לחצר שותפו ולא לחצר שותפים כלשון המשנה וכמש"ר מיד אח"ז ל"ל וכן אם קנה כו' לחצר השותפים והוא ג"כ ל' המשנה דלשם משום דאתי לאפוקי מפי' הרשב"ם דפי' שם דהמקשן הקשה שם מאי איריא לחצר שותפים שהן רבים אפילו לחצר חבירו שהוא יחיד נמי אסר והתוס' דחו פי' זה ופירשו שותפין ר"ל שהוא שותף עוד עם אחר בחצר ומש"ה כחב שותפו וק"ל: וכן אם קנה בית שם במשנה לקח בית בחצר אחרת לא יפתחנו בחצר השותפין ופיר"ש לכך בית החצר הסמוך לזה החצר לא יפתחנו לחצר השותפין דאע"ג דיש לו חלק בחצר אינו יכול לרבות עליהן אכסנאים שמוסיף עליהן דריסת הרגל ונכנסים ויוצאים עכשיו יותר מבתחילה וליכא צניעות:

סעיף ג

ולא מיבעיא כו' אלא אפילו כו' זהו לסברת רשב"ם והתוס' והרא"ש ולא כדעת הרמב"ם שבסמוך וק"ל: אבל יכול לבנות חדר אחורי כו' ג"ז סיפא דמתני' הנ"ל ז"ל בנה עלייה ע"ג ביתו לא יפתחנו לחצר השותפין אלא אם רוצה בונה את החדר לפנים מביתו ובונה את העלייה ע"ג ביתו ופותחה לתוך ביתו ועד"ר: אבל לחצר לא יפתח שיותר יוצא ונכנס

כשהפתחים פתוחים לחצר משהם פתוחים לתוך הבית: אבל כשאינו כו' יתור ל' יש כאן ונראה דבא לאשמועינן דבנין חדש אסור אפילו לאוצר בעלמא אבל כשאינו מוסיף בבנין שפיר דמי לרבות דיורים ואפילו בכל ביתו ולאו דוקא עלייה או חדר א': שיכול למלאות כל ביתו אכסנאים בי"ס איתא אכסדרין ודיורין והנתינת טעם שכ"ר ז"ל שיכול למלאות כל ביתו אכסנאים ודיורין ועד הנה לא דיבר משום ריבוי דרין ואכסנאין בביתו משמע דגרסינן אכסדרות ודיורין וע"ד שאכתוב בסמוך ששם דיורין מורה על בני אדם הדרים בפני עצמם ולפי הגירסא שלפנינו צ"ל דרבינו ס"ל שזה תולה בזה כיון שיש לו רשות למלאות אכסנאים ודרים מותר לחלק נמי ביתו לצרכן לדור תוכו והוא דוחק: הרמ"ה כתב כו' ה"ג אע"ג דלא חזי לאוסופי ביה דרין הרי כו' וה"מ להוסיף דיורים אבל להוסיף דרין לא מצי כו' ל"ש נתרבו דרין או כו' כצ"ל וכן הוא מוכח מיניה וביה וכמעט הוא כן בדפוס אוגישפורג ודיורין ר"ל בני אדם הדרין בפני עצמם בחדר וכאילו אמר להוסיף מדורות ודרין ר"ל בני אדם הדרים עם בני הבית ואין להם חדר מיוחד. וכלל העולה מדבר הרמ"ה לעשות חדר מיוחד אפילו לחלוק חדר ישן לשנים אינו רשאי אפילו לבני ביתו ומשרתיו אלא דוקא לאוצר ולאוצר ג"כ לא שרי להוסיף בנין וכשאינו עושה חדר הכל מותר אפילו להוסיף דרין שאינם מבני ביתו ומשרתיו מטעם שכתב דהחצר לא נשתעבד למנין אנשים ידועים כו' ועד"ר. ושוב מצאתי שכתב מ"ו ר"ם כעין פי' זה בד"מ ע"ש. וע"פ מ"ש יש מגיהין אח"ז בדברי הרמב"ם להכניס שם דרין וא"צ להגיה די"ל דלשון הרמ"ה היה דוקא כן לדקדק בין ל' דיורין לל' דרין דהרמב"ם לא דק לחלק ביניהן: ומ"ש הרי מרבה לעצמו דרך לחצר כו'. פי' הדרך נתרבה מכחו בחצר שבני אדם אחרים נכנסים לחצר אצלו בשביל מה שיש לו באותו רשות אחר שהוסיף ובס"א כתב מרשות אחר במ"ם וקאי אהבעל החדר שהוא בעצמו נתרבה לו דרך ועסק בחצר מכח אותו חדר שהוסיף: אבל להוסיף דרין לא מצי כו' ס"א אבל שלא להוסיף דיורין לא מצי כו' והיא היא והגירסא שלפנינו עיקר וק"ל: והרמב"ם ז"ל כתב כו' עד"ר: אבל יכול לבנות כו' ס"ל ג"כ כטעמא דהרמב"ם שאינו עשוי להכניס שם דיורין כיון שאין עוברים אלא דרך עליו ועד"ר:

סעיף ד

ואפילו יש לאחד פתח כו' משנה שם דף ס' ז"ל לא יפתח אדם לחצר השותפין פתח נגד פתח וחלון נגד חלון היה קטן לא יעשנו גדול אחד לא יעשנו ב' אבל פותח הוא לר"ה פתח נגד פתח וחלון נגד חלון היה קטן עושה אותו גדול ואחד עושה אותו שנים עכ"ל המשנה והם הם כללי דברי רבינו מכאן עד ס"י: כגון שעשה מא' של ח' ב' מד' ד' ז"ל

הגמרא שם סבר רמי בר חמא למימר בר ד' לא לישוויה תרי בר ב' ב' דקא שקיל ח' בחצר אבל בר ח' לישוויה בני ד' ד' ש"ד א"ל רבא מצי א"ל בחד פיתחא מצינא לאצטנועי מינך בתרי לא מצינא לאצטנועי מינך ע"כ ופירש רשב"ם דשקיל תמניא בחצר דגם פתח של ב' אמות יש לו ד"א בחצר אבל כשהיה פתח א' של ח' שהיה לו בחצר ח' אמות כי עביד שנים של ד' ד' לית לן בה והשיב רבא דאף בכה"ג לא משום דחיישינן לצניעות ומצי א"ל בחד פיתחא מצינא לאצטנועי מינך כשהוא נעול יכולני להשתמש בחצר אבל בשני פתחים אפילו אם יהיה האחד נעול יהיה השני פתוח ולכן כ"ר כגון שעשה מא' של ח' ב' מד' ד' דהוה רבותא טפי וכ"ש מא' של ד' שנים של ב' ב' ואע"ג דהגמ' קאמר כן אפתחים כ"ר ג"כ אחלון משום דלפי הטעם שמסיק וקאמר בחד פתחא מצינו לאצטנועי מינך כו' ה"ה לחלון וק"ל: והרמב"ם כתב רצה לשנות כו' בפ"ז דשכנים כ"כ: בין למעלה בין למטה דאף ע"פ שהוא גבוה יעלה בסולם ויראנה ור"ל אפתח אחרת קטנה במקום אחר דאילו במקומה ממעט בנזק הוא והרשות בידו ופשוט הוא בדברי הרמב"ם ב"י וכבר רמז הרמב"ם זה במ"ש ואפתח אחרת דמסתמא במקום אחר קאמר וק"ל: ומש"ר והרמב"ם כתב בלשון פלוגתא ולעיל לא איירי מזה כלל נ"ל דהמשך ל' כך הוא מתחילה כתב דלא יעשה מא' ב' הא לעשות מאחד גדול אחד קטן ממנו מותר והרמב"ם כתב כו' דמשמע מלשונו שאפילו זה אסור ע"ז מסיק וכתב דז"א דכוונת הרמב"ם הוא דוקא לשנות ולעשות כן במקום אחר וק"ל:

סעיף ה

וחלון כנגד חלון כו' אפילו יש לו רשות כו' בגמרא יליף לה מדכתיב וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו מה ראה ראה שאין פתחיהם מכוונים זה כנגד זה אמר ראויים הללו שתשרה עליהם שכינה. ופירש ר"ש ראה שאין פתחיהם מכוונים זה כנגד זה דכתיב בתריה מה טובו אוהליך. ומ"ש אמר ראויין שתשרה עליהן שכינה פירשו התוס' דנלמד מדכתיב מיד ותהי עליו רוח אלקים ונראה דר"ל מכח שאמר דראויין אלו שתשרה עליהן שכינה היה עליו דבר אלקים לדבר עמו מעלות של ישראל וברך אותן והיינו דביקת השכינה או ע"ד כל המבקש על חבירו הוא נענה תחילה שמכח שאמר שראויין ישראל שישרה השכינה עליהן היה עליו רוח אלקים וסמיכת הכתובים קדריש מדכתיב ותהי עליו כו' בתר וירא בלעם כו'. ור"ש כתב דגם זה מדאמר מה טובו אוהליך קדייק. אלא משהו זה מכנגד זה ודוקא כשפותח לחצר השותפין דבלאה"נ יש לו פתח פתוח לחצר עד"ר: וכתב הרמ"ה דאפילו חזקה ל"מ ביה כיון דבאיסור עשאה כו' עד אבל חלון כנגד חלון דלא הוה כ"כ קפידא מהני ביה חזקה צ"ל דס"ל דמשום קפידא

הוא האיסורא וכן משמע בנ"י דכתב במשנה אהא דלא יפתח כו' משום היזק ראיה ע"ש. ומ"ש דאין בו קפידא כ"כ ה"ט מפני שאינו רואה עליו תמיד כ"כ דרך חלון כבדרך פתח. ונראה דדוקא חזקה ל"מ פתח נגד פתח אבל שטר או קנין ידוע ודאי מהני דלא עדיפא מקוטרא ובית הכסא דמהני בהו קנין וכמש"ר בס"ס קנ"ה ע"ש. וא"ל דשאני הכא דיש בו איסור דהא הרמ"ה ונ"י תלו האיסור בקפידא גם במקרא דוירא ישראל שוכן לשבטיו אינו מפורש בו שלא היה להן חלון או פתח זה נגד זה אלא דרז"ל דרשו כן דלשון שוכן לשבטיו משמע דכל א' היה הצנע לכת ולא ראה את חבירו ומסברא יש ללמוד דבפתח הוא איסור גדול טפי מבחלון וע"ד שכתבתי ונראה דלהרי"ף והרמב"ן וסייעתו דכתבו דלהיזק ראיה בחצר לכל חלון אפילו כשאינו כנגד חלון לא מהני ליה חזקה ואפילו מחל לו הנזק משום איסור וכמש"ר משמייהו בסי"ז ס"ל דאין תלוי האיסור בקפידא דא"כ כשמוחל לו הנזק ולא קפיד למה יאסר אבל הרא"ש דס"ל דמהני ליה חזקה ס"ל דהאיסור בקפידא תליא וה"ה דמהני ליה מחילה ודוק:

סעיף ו
וכתב הרמב"ן ז"ל דאפילו כו' עד"ר:

סעיף ז
שאלה לא"א הרא"ש ז"ל כו' כלל ק' סימן ג':

סעיף ח
כתב הר"ר יונה כו' כ"כ נ"י בשמו ר"פ לא יחפור. הבא לפתוח בעלייתו פי' לפתוח חלון בעלייה שלו ונקט בעלייה דאילו למטה פשיטא דיכול לפתוח דהא בלא"ה צריך לאצטנועי מבני ר"ה שעוברים ושבים: ומ"ש אין יכול לפתוח אלא עד חצי ביתו נראה דחצי לאו דוקא קאמר דהא צריך להעדיף עוד קצת לרשב"ם בפתיחה זה נגד זה בחצר וכבר כתבתי דדוקא בפתוח לחצר שותפין ס"ל הכי אבל לחצר חבירו בעי ד"א ובעלייה שהיא בגובה הו"ל כחצר חבירו דדין ר"ה וחצר שוים הם אלא שקשה דא"כ להתוספתא הנ"ל היה הוא צריך להרחיק (ד"א) [ב"א] עודפות והשני שבא לפתוח ג"כ כנגדו ב' אמות עודפות והו"ל לרבי' לפרש ואפשר דמשום דרבי' ס"ל כהרא"ש דזכה מהפקר לא רצה להאריך. גם י"ל דחצי דוקא קאמר ובהרחקה כזו הכל מודים לסברת הרא"ש דכיון דר"ה הפקר הוא דא"צ למנוע הפתיחה כ"א עד החצי וכשחבירו שכנגדו יבוא לפתוח צריך להרחיק הוא כל השיעור וע"ל סי' ק"ס בדין שני גגין הסמוכין זה לזה. וכתב ב"י ז"ל כ' הר"י כו' ולקמן בסימן זה יתבאר שהרא"ש חולק עליו עכ"ל. ונראה ביאור דבריו הוא שהרא"ש לא כתב בהדיא שאין א' יכול לעכב כו' אלא מתוך מ"ש הרא"ש בתשובה הביאו רבי' בסמוך סעיף י"א מוכח כן שהרי כתב דכל דפתח ברשות זכה מההפקר

אלא דפסק שם דשמעון א"צ להרחיק כיון דראובן פתח על אוירו ממש ולא היה שם דבר הפקר מעולם כיון דכל אחד דרכו לפתוח ולהוציא עלייתו וכמ"ש שם בפרישה גם בדרישה בסעיף זה ע"ש גם ראיה לזה ממ"ש הרא"ש ר"פ לא יחפור וכתבו רבי' לקמן סימן זה סעיף י"ז י"ח י"ט ע"ש ודוק. וראיה לזה שגם נ"י כתב דברי ר"י הללו וכתב עליהן ז"ל אבל הרא"ש כתב כו' עד והו"ל כזוכה מההפקר בח"מ סימן קנ"ד כו' מדכתב בח"מ כו' ש"מ דלא מצא זה מבואר בדברי הרא"ש אלא ממש"ר בשמו בסימן קנ"ד כ"כ (וא"ל שלשון המדפיס או המגיה הוא מ"ש בנ"י בח"מ סימן קנ"ד דהרבה פעמים מצינו שהביא הנ"י הח"מ) ושם בנ"י מבואר ג"כ דפלוגתת הר"י והרא"ש תלוי בפלוגתת ר"ש ורי"ף [ור"ח ור"ת ורש"י ורי"ף] דס"ל דאין המזיק יכול לקבוע היזק אע"פ שאין שם דבר הניזק (וכמש"ר בשמם בסימן קנ"ה סעיף מ"ז ע"ש) וכוותייהו סבר (הרי"ף) [הר"י] ור"ח ור"ת פליגי ע"ז וכוותייהו סבר הרא"ש ע"ש: אבל א"א הרא"ש ז"ל כתב שאין כו' רבותא נקט דאפילו כשזה עומד כאן ומערער על פתיחתו אינו משגיח בו ופותח ע"כ. וכדברי רבי' יונה נמי רבותא נקט דאפי' כשאין שום אדם מעכב ומערער אפ"ה אנן לא שבקינן ליה כדי שישאר כו': הוה כזוכה מן ההפקר כו' פי' ואין השני יכול לפתוח אח"כ חלון כנגדו אבל יכול לבנות על קרקע שלו אע"פ שמאפיל לזה כגון שאין ר"ה רחב ד"א ועיין בדרישה ותמצא שזה מוכרח בכמה ראיות. ומיהו היינו דוקא כשבונה ברשות שלו אבל להוציא זיז לר"ה ולהאכיל על חבירו שהוציא כבר זיז בצידו בזה יש חיליק בין דרך להוציא זיזין או לא וכמ"ש בסמוך סי"א ז"ל אמנם צריך לדקדק ראובן שפתח חלונו ברשות זכה לאורו מן ההפקר ואין שום אדם יכול לסלקו ור"ל דאפילו לבנות כנגדו ולהאפיל אינו ברשותו [כו' ע"ש] והא דכ"ר בסל"א תשובה לגאון דאין שמעון יכול להגביה כותלו ברשותו ולהאפיל על חלון ראובן שכנגדו שאני התם דמיירי דחלון דראובן היה בנוי קודם שקנה שמעון בית כנגדו וכמ"ש שם בדרישה ע"ש ודוק:

סעיף ט

וחנות אסור לפתוח כנגד פתח חבירו כו' תוספתא כתבה הרי"ף והרא"ש ס"פ ח"ה וכ"כ הרמב"ם פ"ה דשכנים וכתב הב"י ז"ל ל"ד כנגד פתח חבירו קאמר דאסור דה"ה כנגד חלון ול"ד כנגד אלא אפי' שלא כנגד כל שמזיקו בראייה אסור עכ"ל:

סעיף י

כתב הר"י ברצילוני דמבוי המפולש דינו כרשות הרבים אע"ג דכבר כתב רבי' בשם הרא"ש דא"צ י"ו אמה לר"ה בא לאשמועינן בדין זה דאפי' אם הוא רחב י"ו אמה אם אינו מפולש דיש לו דין חצר וק"ל. ודומה לזה לקמן סימן קנ"ו לענין אחר שבא להוסיף רופא אומן כו' לדעת הרמב"ם ע"ש:

סעיף יא

שאלה לא"א הרא"ש ז"ל ילמדנו רבי' כו' כן הוא בתשובה כלל צ"ט סימן ו' ובנו רבי יחיאל שאלהו: תשובה חזקה לא שייכא הכא כו' עד"ר: ראובן שפתח חלונו זוכה לאורה מן ההפקר כיון שברשות פתח ואין שום אדם כו' כצ"ל וכן הוא בתשובה כאשר הגהתי וכן הוא מוכרח דאל"כ לא הול"ל שזכה בשי"ן דמאי פסקא ליה שזכה לאורה מן ההפקר וגם אם פשוט לו שזכה האור מן ההפקר תו לא נ"מ במאי דקאמר ברשות פתח אבל לפי מה שהגהתי א"ש הכל ודוק: ואין שום אדם יכול לסלקו כדין כל הזוכה מן ההפקר שהוא שלו גמור ולכן אפי' לבנות כנגדו אין רשות לשמעון ועד"ר: דאל"כ הראשון היאך הוציא בליטת עלייתו שם בתשובה כתב עוד ו"ל ואת"ל כשלקח ביתו היתה הבליטה בנוייה ותנן לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות ה"ז בחזקתה מ"מ ימחה על שמעון שבא עתה להוציא אלא ניכר בשאלתך שהוא מנהג הרוצה מוציא וכיון כו' דאי לא הוי האויר שלפני ביתו כן הוא בתשובה האויר שלפני ביתו ור"ל ביתו של שמעון וכ"נ דאי גרסינן אור שלפני ביתו ורצה לומר שלפני ביתו של ראובן א"כ מאי זה שחזר ואמר וכשפתח ראובן כו' הא עד השתא מראובן קמיירי. ויותר נראה להגיה שלפני ביתו הפקר: ועד הנה לא היה שמעון כו' פי' וכי תימא אנן נטעון לראובן שקנה ע"ז כתב ועד הנה כו': הילכך אין חזקה כו' פי' ולכן אפי' אם היה ראובן טוען קניתי משמעון האור והחזקתי לא מהימנינן ליה: ויכול שמעון לבנות כו' נראה דל"ד לבנות אלא אפי' מותר להוציא חלון כנגדו כגון שירחיק בליטתו מבליטת ראובן מעט מצד אותו מקום פנוי ולפתוח חלונו נגד חלון ראובן שעשה בבליטתו כיון דראובן שלא ברשות פתח עד שיעשו פשרה ביניהן ולא דמי למש"ר לעיל בסמוך בשם הרא"ש דפליג עם הר"י וס"ל דראובן זכה מההפקר דשאני התם דבאמצע ר"ה אין בונין ואותו אויר הוא הפקר וק"ל ועד"ר בס"ח מ"ש שם בארוכה ביאור דברי רבי' ודברי הש"ע בענין זה:

סעיף יד

מי שיש לו חלון כו' מ"ש לחצר חבירו לטעמיה אזיל דס"ל דיש חזקה להיזק ראיה וכמ"ש בסמוך בסי"ו וי"ז וכדי לעמוד על דברי רבינו אעתיק לשון המשנה וגמרא וז"ל בב"ב דף ל"ח חלון המצרי אין לו חזקה ולצורי יש לו חזקה איזהו חלון המצרי כל שאין ראשו של אדם יכול ליכנס בתוכה ע"כ ובגמרא א"ר זירא למטה מד"א יש לו חזקה ויכול למחות למעלה מד"א אין לו חזקה ואין יכול למחות ורבי אילעי אמר אפילו למעלה מד' אמות אין לו חזקה ויכול למחות משום דא"ל זימנא דמותבת שרשיפא תותך וקיימת וקא חזית ההוא דאתי לקמיה דרבי אמי שדריה לקמיה דר' אבא בר ממל א"ל עבידנא ליה כרבי אילעי אמר שמואל ולאורה אפילו כל שהוא יש לו חזקה ע"כ. וכתבו הרי"ף והרא"ש

דהלכתא כרבי אילעי כיון שעבד רבי אבא עובדא כוותיה וכתב הרא"ש ז"ל דר"ת פירש דאחלון מצרי קאי אבל בחלון צורי שהוא דבר קביעות אפי' למעלה מד' ואפילו אינו עשוי לאורה יש לו חזקה ובחלון מצרי כשהוא למטה מד"א אע"פ שאינו יכול להוציא ראשו מ"מ דרך הילוכו שהוא מהלך בבית רואה תשמישו של חבירו בחצר ואיכא היזק ראיה כו' וה"ר יונה ז"ל הביא ראיה לפי' זה כו' עד ועוד נ"ל דאי אחלון צורי קאי כו' עכ"ל. ובזה דברי רבינו מבוארים. ומ"ש אם עשוי לאורה כו' הטעם פירש רשב"ם משום דחלון העשוי לאורה מילתא דקביעותא הוא דכל הימים אדם צריך לאורה והו"ל למחות וכיון דלא מיחה איכא למימר דברשותו עשה והחזיק בחזקה ג"ש ובא בטענה. ולשיטת הרמב"ם וסייעתו בחזקת ראה ושתק אפילו לאלתר סגי. ועד"ר בסי"ו שם כתבתי בע"א פי' המשנה והגמרא הנ"ל לשיטת הרי"ף וסייעתו דס"ל דאין חזקה להיזק ראיה ודו"ק:
פי' ר"ח שעשוי להכניס אורה במקום אופל כן הוא בס"א וכן באשיר"י ליתא לתיבת פי':
ופי' רשב"ם שאין כו' והרמ"ה כתב כו' כצ"ל שרשב"ם אינו חולק אפירוש ר"ח שהרי בפרק ח"ה גם רשב"ם כתב בפירוש אדין עשוי לאורה שמכניס אור במקום אופל כפירוש ר"ח אלא שבמשנה כתב בפסק הלכה בלשון זה שאין לו אור כו' וכ"כ הרשב"א דדעת ר"ח ורשב"ם שווים בזה וכתבתי לשונו בדרישה ע"ש מ"ש עוד מזה. והרמ"ה פליג אפי' רשב"ם וס"ל דיש לו אורה אלא שאין לו אור כ"כ כשאר בתים: והרמ"ה כתב עד"ר: י"מ דאפילו היכא דאין לו חזקה א"צ לסתמו הרא"ש סיים בטעמא ז"ל כיון שכבר החזיק ומוכח מיניה דמודים דקודם שהחזיק יש בידו למחות וצריך לסתמו וז"ש בגמרא הנ"ל יכול למחות ועיין דרישה:

סעיף טו

ואינו גוזל גוף הקרקע פי' שזה חסרון קרקע מיקרי אבל לא גזילת קרקע וכ"כ רבינו בסימן קנ"ג סכ"ד בשם הרשב"ם דהוה חסרון קרקע וכ"כ ריב"ש ומה שחזר רבינו לכתוב פלוגתתן בזה כאן אף שכבר כתב בסימן קנ"ג סעיף הנ"ל ועוד כתבו שלישית בסימן קנ"ה בסנ"א עמ"ש שם בישוב שלשתן דבכל אחד רבותא קמ"ל והוא דבסימן קנ"ג מיירי מדברים שמשתמש ברשות חבירו כגון זיז או מזחילה או קורות בכותל חבירו והדומה להן וכאן קמ"ל דאפילו בחלון דפתחו בשלו אעפ"כ ס"ל להרמב"ן [דהוי חזקה מיד] (והרא"ש שצריך להחזיק בו ג"ש כו' ע"ש) היינו דבא לחדש בשם הרמב"ן ור"ת חילוק בדין חלון ולכתוב עליו אי מיירי בהיזק ראייה או לא ויש נ"מ בפירוש הסוגיא וק"ל:
ומ"ש כגון סמיכת קורות או כיוצא בהן שכתב לפני זה שאין בהן גזל גוף הקרקע קאי:
ומ"ש בשם ר"ת ומיהו טענה צריך ר"ל לעולם צריך טענה בזה או שיטעון שקנאו ממנו

או שיטעון שחזקתו היתה בטעות וכדמסיק ולאפוקי בלא טענה אלא אמר אמת שלך היתה ואתה מחלת לי והא ראיה ששתקת כשסתמתי וק"ל:

סעיף טז

ומ"ש ובעיקר חזקת החלון כו' עד"ר:

סעיף יז

ומ"ש ואפילו מחל לו הניזק פי' ואז לא מצ"ל סבור הייתי לקבל כיון שאומר יודע אני שיהיה לי נזק בכך וכך ומחל עליו ול"ד לקוטרא שמתחילה סבר שלא יזיקנו בראייתו ואח"כ מרגיש שמזיק לו: ומ"ש וכ"כ הרמב"ם שאין חזקה כו' ב"י השיג ע"ז וכתב שהרמב"ם ס"ל כהרא"ש ועד"ר: וא"א הרא"ש כתב דיש לו חזקה נראה דכ"ש דס"ל דיש לו מחילה אי ברור הוא שמחל לו:

סעיף יח

וכתב א"א הרא"ש ז"ל ראובן כו' ר"פ לא יחפור כ"כ וטעמו דכיון דאין מזיקו עתה שייך בזה כופין על מדת סדום: וכיון שאינו יכול למחות ממילא אין לו חזקה דהוא בכלל אמרם כל דלא מצי מחי כו' הו"ל לאזדהורי בשטרו גם אחר ג"ש וכיון דלית בידו שטרו לא מהני ליה חזקה והאחרונים חלקו אזה וכמ"ש בדרישה ע"ש:

סעיף כ

וכן בגגין שלנו כו' פי' לאפוקי גגי א"י (ואויר"י) שהם משופעים כ"כ שאין עושין עליו תשמיש כלל וכ"כ בהדיא בתשובה כלל י"ח סימן ט"ו:

סעיף כא

והוא במקום גבוה דאל"כ היה אסור ליה לבנות תחתיו כדלקמן סל"ד שכל הבונה תחת חלון צריך להנמיך ד"א למטה ממנו: ואני לא אוכל למצוא עדים אבל ברישא כשבא לפתוח חלון על חורבת חבירו או על גג של רעפים של חבירו לא מצי בעל החורבה או הגג לומר שמא לא אמצא עדים דכשיבוא לבנות הכל רואים שקודם התחלת הבנין היה חורבה או היה שם גג משום שהבית שם ובכאן אין יכול לומר לו תיחד לך עדים וקח כתוב וחתום מהן שהחזקת בו או בעל הבנין יתן לו שטר הודאה ע"ז דמצ"ל זה שמא יאבד הכתב מידי ואין עלי לטרוח לשמרו ודוקא באם מהחצר שבצד חלונו נעשה פתאום חורבה מה עליו לעשות אז צריך לטרוח נפשו ליחד עדים לטובתו וכמש"ר לפני זה סי"ט ובזה נסתלקה קושיית הריב"ש עליו בזה ע"ש סימן תע"א:

סעיף כב

שאלה לא"א הרא"ש ז"ל ראובן יש לו בית כו' שאלה ותשובה זו ליתא בתשובת הרא"ש שבידינו הנדפסות ומצאתיה כתובה בכתיבת יד ואינו כתוב בה מה שמסיק לפנינו בשאלה ז"ל ועוד כמו שלא היה לך כח לסתום חלונותי כו' עד ולא חלונות אלו מביתי

ולכאורה נראה דט"ס יש לפנינו וצ"ל מהופך וכצ"ל שהיו רואין בהן גינתך כך אין לך כח לסתום עתה חלונות אלו מביתי שהיו פתוחים כו' ולפי גירסא שלפנינו צ"ל דתרתי קא"ל חדא כיון שחלונותי עומדים כמה שנים שאני רואה מתוכן ברשות איך ס"ד שתבוא עתה לסתמן מכח גרם היזק ראייה בגינתך והשני שאף שתאמר כיון שנתחדש לך היזק מכח חלונותי מה שלא היה מקדמת דנא דצריך אני לסתמם ע"ז כתב דז"א דאין לך תוספת היזק מכח חלונותי דהא גם לפני זה היינו אני וביתי רואים מחלונות לבית שמעון והוצרכת להרחיק תשמישך מגינתך או לסבול ראייתנו גם עתה סבול ראייתנו ובפרט שהיה עומדים פתוחים כמה שנים והאי כמה שנים קודם גינתך דסיפא וכמה שנים דרישא בשניהן אינו ר"ל שקדמו החלונות להגינה שהרי בתשובה השיב כשהגינה היה קודם אלא ר"ל שהנה הן פתוחין מקודם כמה שנים ודוק: לפי' רש"י ולהרי"ף שמפרשים ע"ל סי' קנ"ה סמ"ז ומ"ח שכ"כ בשמם: כגון בעל דבורים שבא לסמוך לחרדלו שקידם בהיתר כו' פירוש בעל החרדל הוא המזיק לפי שהדבורים אוכל את החרדל ומחדד את פיהם ואוכלים את דבש שלהם כדלקמן סימן קנ"ה סמ"ה: דבר חדש להזקיקו להרחיק חרדלו שקידם בהיתר כצ"ל וכן הוא בתשובה: ליכא מאן דפליג שצריך בעל החלונות להרחיק כו' עד"ר.

סעיף כה

וכן החלונות שבמרתף כיון שהחומה כו' בזה באו ליתן טעם שמותר לו לסתום חלון המרתף אבל אין זה טעם לסתום חלונות עלייה דשמא זה מחל לו וזה לא מחל לו וק"ל: לפיכך נהי דאינו יכול למנעו מלבנות כו' ר"ל דבזה הדין עם השואל ומותר לו לבנות כותל סמוך ממש לפני החלונות שבמרתף מ"מ לא יגביה אותו כותל שבביתו ואפשר שאז לא היה יכול לבנות כלל דהא צריך שיהא נמוך יותר מד"א וכמש"ר בסמוך סל"ב מש"ה כתב לשון מנעו לבנות משמע דמנעו לגמרי ודוק: מ"מ מונעו לבנות בשביל חלון ביתו הפתוח לחצירו ר"ל הואיל שהוא פתוח לחצירו ושם שייך היזק ראייה והו"ל למחות והואיל ולא מיחה בו יש לו חזקה ודוק:

סעיף כו

עוד שאלה כו' עד לחצר השותפין כו' כלל צ"ט סימן ג' ושם עוד שאלה כיוצא בזו באחד שהחזיק בבית השותפין בפני האחד כו' וכתבה רבינו לעיל ר"ס קמ"ט ס"ג ועל אותה שאלה השיב דיש לו חזקה מטעם שנתבאר שם דבחזקתו הוא עומד במקום שותף זה שהוא לפנינו להשתמש בכל הבית עם השותף השני כדרך השותפים משא"כ בחזקת חלון דאין לו שייכות בצד המרוחק מחלונו יותר מד"א כ"א בד"א הסמוכים לחלונו

שנהנה מאורן שהרי בהרחקת ד"א מותר לבנות נגד כל החלון ומש"ה השיב ע"ז דאין לו חזקה כיון דאין ברירה:

סעיף כט

עוד שאלה כו' כלל י"ח סימן ט"ו: ופתח חלון כו' ומיירי דלא בא ראובן בטענה שקנהו מהעכו"ם אלא שזכה בחלונו כמה שנים בפני העכו"ם והוה כזוכה מההפקר ואע"ג דאין נכסי העכו"ם בעודן בידו הפקר דהרי גזל העכו"ם אסור וכתב רבינו נמי ר"ס קצ"ד עכו"ם שמכר קרקע לישראל וקיבל המעות קודם שכתב לו השטר אותו השדה הוא כהפקר שהרי נסתלק העכו"ם והישראל לא קנה כל שלא כתב לו שטר כו' והוא מהגמ' ש"מ דבלא קיבל המעות לא הוה הפקר מ"מ כיון שבעוד שהיה ביד העכו"ם לא היה בידו לסתמו (וגם לא ביקש לבנות לפניה) מיד שמכרה לישראל נשאר חלונו בכחו הראשון ולולי אמרינן הכא מכח הרי הוא כעכו"ם לא הוה אמרו דאין לראובן חזקה מכח כן שאין מחאה אין חזקה כמו כאן דלא היה העכו"ם יכול למחות בו דזהו דוקא בבא בטענת קניתיהו והיה בידי שטר קנין ואבדתיהו לאחר ג"ש שלא מיחו בי וגם תשובת הגאון דמייתי רבינו אחר זה מדבר בזה ועד"ר שם הארכתי בזה: והחזיק בו כמה שנים י"מ דמיירי דהגג של העכו"ם היה רחב שיש עליו תשמיש דשייך לומר שהחזיק בו. ולפי מ"ש שבא בטענת זכיתי בו מההפקר א"צ לזה שעל כל פנים החזיק ראובן באור החלון ולא האפיל עליו עד היום וזה עיקר ולא אמרי כאן בגג רחב דוקא ואח"כ כתב ועוד יש צד אם הגג משופע כו' ור"ל במ"ש עד הנה אין נ"מ בגג איך שהיה ועוד יש חילוק באם היה הגג משופע כו' ודוק: דהבא מחמת עכו"ם כו' מימרא דרב יהודא אמר רב בפרק חזקת (הביאו רבי' בסימן קמ"ט סט"ז) דאמר מה עכו"ם אין לו חזקה אלא בשער כו' וס"ל להרא"ש בין לגריעותא ובין למעליותא הוה ליה כעכו"ם ועד"ר: אלא כל אחד כו' וכשרוצה כו' ושם בתשובה ביאר יותר דאפי' קנאו מאחר והחזיק בו כמה שנים נמי דינא הכי ע"ש: ועוד יש צד אחר כו' פי' ומצד זה אפי' אם היה גג זה של ישראל לא היה חזקת ראובן חזקה כיון שלא היה יכול למחות לא שייך חזקה וממילא הרשות ביד הלוקח אחר זמן כשמסיר הגג המשופע אפי' לסתום חלונות של ישראל כדין ישראל עם ישראל אבל ברישא לא גילה הרא"ש דעתו לענין סתימת החלון עצמו אלא לבנות לפניו ועד"ר: וראיתי תשובה לגאון כו' ז"ל מ"ו ר"ש דברי הרא"ש הם כדברי מהר"ם ועיקר וכן פסקתי בספרי פרק ח"ה עכ"ל ודברי מוהר"ם הביא המרדכי פרק ח"ה סימן תקנ"ג ע"ש: שאסור לו לקונה לסתום פי' אפילו לבנות כנגדו להאפיל וכן בסמוך בתשובה שניה

שנזדמן קרן כותלו לסתום החלון פי' קרן כותלו נזדמן תוך ד' לחלון וממילא הרי הוא כסתום וכן הוא בש"ע ועד"ר:

סעיף ל

עוד תשובה לגאון כו' הגאון לטעמיה הנ"ל אזיל ומש"ה לולי שמצא סתום מבחוץ לא היה כח ביד לוקח זה מהעכו"ם לבנות נגד חלונו דישראל אבל להרא"ש בלא"ה היה יכול לבנות נגדו כמו שהעכו"ם היה יכול לבנות והא דכתב רבי' משום דיש בה נ"מ ג"כ לדעת הרא"ש היכא דיש לחלון חזקה ידוע שבנאה ופתחה ברשות קודם שבא העכו"ם בצידה דאפ"ה יכול לבנות האי לוקח נגדו מאחר שמצאה עתה סתומה ואפי' אין ידוע אלא סתמא נמי אסור לבנות נגדו דאמרינן דילמא חלון ישראל הוה קדים וזכה מההפקר וכ"כ מ"ו ר"ס בש"ע בסי"ח ע"ש: מפני היזק ראייה כו' שהעכו"ם היה רואה מחצירו מה שאני עושה בביתי: ושייר הכותל כולו לפנים פי' עובי הפצימין של חלון דהוא עובי הכותל שייר כולו לפנים ולכאורה נראה דהמעשה כך היה שלא בנה כלום בריוח הפצימין אלא קבע דף או נסר ביתידות מחוץ לפצימין ונמצא נשאר פתוח כולו לצד פנים אלא שקשה דזה לא מיקרי סתימה כ"א כאשר סותם בבנין בריכסא ובטינא כמ"ש הב"י והד"מ בסט"ו בשם הריטב"א ע"ש לכ"ן דל"ד קאמר ששייר הכותל כולו לפנים אלא ר"ל הנשאר מהכותל הניח פתוח לצד פנים ומש"ר ושייר הכותל כולו לפנים גילה דעתו כו' נראה דמכ"ש אם סתם כל עובי הכותל דהוי סתימה ומותר לבנות נגדו ולא אתא אלא לאפוקי אם סתמו לצד פנים והניח הפתוח לצד חוץ: ומה שהשיב ז"ל ועוד יכול הקונה לומר אני מצאתיה סתומה מנין כו' והא דכתב הריטב"א הביאו הב"י והד"מ בסט"ו דאם הם מחולקים מי סתמו אע"פ שעדיין הוא סתום ובעל החלון אומר אפתחנו ולא סתמתיה כי אם לזמן מה לצורך שעה בעל החלון מיקרי מוחזק והבא לבנות נגדו עליו הראיה שהוא סתמיה (ובש"ע פסק כן להלכה וגם פסק האי דינא להלכה) ר"ל היינו דוקא כשבעל החצר לפנינו ואינו יכול להביא ראיה אבל כאן מיירי דהעכו"ם אינו לפנינו יכול האי לוקח לומר אילו היה העכו"ם לפנינו הוה מייתי ראיה שהוא סתמה. והיותר נראה דשם איירי בדלא פרץ פצימיו וכמ"ש שם בדבריו דהו"ל כאילו היה עדיין פתוח כל שהפצימין עדיין לא הוסרו ובטענה כל דהו נאמן בעל החלון וכאן מיירי בדלא בנוי דלא הוה ליה פצימין. והרשב"א כתב והביאו בהג"ה בש"ע בסי"א דהולכין אחר מנהג המדינה ויש חזקה לחלון בלא פצימין כשנהגו כן בחלונותיהן ע"ש דאם היה לו פצימין והוסרו איך הוה טוען מפני העכו"ם סתמתיה דאם כן למה הוסרו הפצימין ודוק:

ולסתום לאלתר הוי חזקה פי' כל שסתמו אחר לאלתר הוי חזקה משא"כ כשסתמו הוא עצמו דיכול לתת אמתלא לסתימתו ולא איבד זכותו ועיין ד"מ סט"ו:

סעיף לא

מבוי קטן כשיעור ג"א ביניהם ואין היזק ראייה למבוי שהוא משותף לרבים: וראובן רואה מעלייה פי' ממקום גבוה ואין העוברים ושבים במבוי יכולים להסתכל בחצר שמעון מפני המחיצה שהיתה מפסקת בין המבוי לחצירו דשמעון ולהכי שמעון רוצה להגביה כותל חצירו מחלונו של ראובן ולהאפיל פי' וע"י כן יאפיל ממילא והשיב דאינו רשאי כיון דהוא בתוך ד"א לחלון. וא"ת הא כתב הנמ"י בפרק השותפין והביאו ב"י והד"מ בס"ו דאסור לו לפתוח לר"ה כשיש בזה היזק ראייה לחצר שבצד ר"ה וא"כ ה"נ כיון דהוא מזיק לחצר שבצד המבוי יכול לבנות נגדו וי"ל דשאני התם דבא לפתוח מחדש ובשעת פתיחתו הוא מזיק משא"כ הכא דהחלון זה בנוי ועומד ולא ידענו שמא בשעת פתיחתו פתחו ברשות ואיזה צד ואף אם אין ידוע שכן היה יכול בעל החלון לטעון כן היה וזה שבא להאפיל עליו הראיה. ובזה נתיישב דל"ת מכאן שהשיב שאינו רשאי לבנות ברשותו להאפיל על חלון שכנגדו בצד השני ולעיל בס"ח כתבתי שאף שכבר פתח הראשון בהיתר וזכה מהאור שבר"ה מ"מ שכנגדו בצד השני יכול לבנות ברשותו ולהאפיל עליו דשאני הכא דיכול להיות דהחלון היה פתוח כבר ומה"ט מסיק וכתב כאן ז"ל כבר החזקתי להאפיל על הדלת הפתוחה מתחתיה העלייה כו' דהצריך להיות לו חזקה לזה כיון דכבר פתחה ברשות וק"ל. ול"ד לתשובת הרא"ש הנ"ל בסכ"ב בראובן שהיו חלונות לחצירו ובית שמעון מפסיק בין חלונותיו לגינה של לוי ונפל בית שמעון כו' דפסק הרא"ש דמכח הטענה הראשונה של ראובן שהיו חלונותיו שם זמן ארוך לא זכה והיה צריך לסתמן דהא כתבתי שם דמ"ש שהיו החלונות פתוחין כמה שנים אינו ר"ל קודם הגינה אלא הגינה יכול להיות שהיה (הגינה) קודם כדמשמע בתשובת אותה שאלה או שבאו כאחד אבל אין לתרץ דשאני הכא דלאו כל כמיניה לסתור ביתו לעשות חצר ולגרום היזק לבעל חלון דהא כל אדם יכול לעשות בשלו מה שירצה ועד הנה לא היה בו צד מחאה ומש"ה ג"כ אין לו חזקה וק"ל. ועיין בד"מ בס"כ שכתב בשם תשובת הגאונים דהיזק ראייה לא מיקרי גיריה דיליה ומסיק וכתב דפליגי הגאונים בהא אתשובת הרא"ש הנ"ל לפ"ז לק"מ הכא דכאן ג"כ תשובת הגאון היא אבל א"כ הוא לא הו"ל לרבינו להביא תשובת הגאון סתם אלא הול"ל דבריו בפלוגתא לכן המחוור כמ"ש ראשונה וק"ל:

סעיף לב

ראובן שהחזיק בחלונו כו' משנה בב"ב דכ"ב החלונות מלמעלה ומלמטן ומכנגדן ד"א ושם ע"ב תניא עלה מלמעלה כדי שלא יציץ ויראה ומלמטה כדי שלא יעמוד ויראה ומכנגדן שלא יאפיל. ומפרש שם בגמרא דבמקום דצריך להיות הקרקע נידוש וקשה צריך להרחיק ד"א מכותל חבירו אף אם אין בו חלון כלל. ודין איזה מקומות הצריכים דישה או לא כתב רבינו בסימן קנ"ה סי"ג והכא אירי רבינו במקום שא"צ דישה. וע"ש בגמרא ובתוספות שתירצו למה לא מוקי גם שם המשנה והברייתא דמיירי במקום שא"צ דישה ע"ש. ואע"ג דמתניתין חלונות סתמא קתני מפרש לה רבינו בחלונות הפתוחות לחצר אבל פתוחות לרשות הרבים דלא שייך בו חזקה יכול השני לבנות כנגדן וא"צ להרחיק ד"א אע"פ שמאפיל וכ"כ הרשב"א בהדיא בתשובה סי' אלף פ"ה וכ"כ ב"י במחס"ה ושם הביא דברי הרשב"א ועמ"ש בדרישה ס"ח: ואם מגביה כותלו כו' ל' המשנה הנ"ל נקט וגם רבותא הוא דאע"פ שמגביה הכותל מן החלון ל"מ אלא אם כן מגביה הוא ד"א וכ"ש אם הכותל שוה לחלון א"נ ה"ק ואף אחר שהרחיק ד"א ואינו מאפיל עדיין יש לחשוש שיראה מהכותל לתוך חלונו ואם בא לעשות התיקון לזה בהגבהת הכותל צריך שיהא ההגבהה ד"א ואם בא לעשות התיקון בנמיכת הכותל צריך שיהא ג"כ ד"א: צריך שיהא גבוה ד"א ל' צריך משמע דדוקא גובה ד"א בעינן ואפי' אי בעי לשפע להכותל וכן משמע לקמן בסמוך ושם כתבתי טעמו ע"ש: ומש"ר שלא יעמוד עליו ויציץ ל' שאינו מדוקדק הוא אלא שלא ישען עליו הול"ל ודוקא כשהיא נמוכה שייך לומר יעמוד עליו: צריך שיהא נמוך מן החלון כו' ואז א"צ להרחיק מכותל החלון כלום שהרי לא האפיל עליו וכ"כ הרמב"ם: ואם בא לבנות כותל מצד החלון כו' ג"ז שם בגמרא עד"ר: לבנות מצד אחד כצ"ל: די לו בהרחקת טפח מכנגדו פי' צד מזרח או מערב: וגם צריך שישפע ראש הכותל כ"כ ג"כ ר"ש ורא"ש תרתי בעינן וטעמייהו הוא מבואר בתוס' ואשר"י דשפוע לחוד בלא הגבהה או נמיכה ד"א אינו מועיל לפי שעדיין יכול להשען בבטנו על הכותל וישפיל או יגביה ראשו ויראה לתוך החלון וכ"ש כשהכותל כנגד החלון דלא סגי במה שמשפיע כותלו אם אינו מגביה ד"א. וההגבהה ד"א לחוד נמי ל"מ כשכותלו בצד החלון כמו שמסיים רבי' בטעמו ויכול להתרחק ולילך בסוף הכותל ולעמוד שם על הכותל ויגביה ראשו או ישפיל עיניו דיראה לתוך החלון וזהו שסיים וכתב ז"ל וכיון שהוא מן הצד ור"ל כמ"ש שאז יכול להתרחק ומחמת האלכסון רואה יותר משא"כ כשכותלו כנגד כותל החלון או סגי בהגבהה או נמיכה ד"א לחוד וכמש"ר בסמוך לפני זה. ומיהו היינו דוקא כשלא הרחיק הכותל שכנגדו אלא כשיעורו דהיינו

ד"א הא אם הרחיקו יותר ג"כ לא סגי בהגבהה או נמיכה ד"א ולפיכך סיים הברייתא הנ"ל וקתני כדי שלא יציץ ויראה דהיינו כל חד וחד כדאיתיה באופן שלא יראה וכ"כ המ"מ שם בהדיא בפ"ז דשכנים עי' שם ודוק ועד"ר: ומש"ר שאל"כ אע"פ שהוא גבוה או נמוך ממנו ד"א יכול להתרחק ולהציץ כו' ברש"י ותוס' ואשר"י דלשם שום א' לא הזכירו דין זה בנמוך וגם ל' הגמרא דפריך והלא מציץ ומשני במשפע אותה הקושיא קאי אמ"ש לפני זה מלמעלה ד"א כדי שלא יציץ מ"מ סברת רבי' אמת דכשאדם עומד רחוק מן ההר רואה מלמטה האנשים ההולכים למעלה על ההר מה שהן עושין וק"ל:

סעיף לג

מלבד רוחב החלון עד רק שיהא בין שניהם כו' עד"ר: טפח מצד הא' כו' כ"כ ג"כ המ"מ ז"ל ומכל מקום יש שכתבו אע"פ שיש בין ב' הכתלים ד"א צריך שלא יהא אחד מהם סמוך לחלון בפחות מטפח שהרי מצד א' מרחיק טפח אע"פ שהצד השני פנוי לגמרי וזה פשוט עכ"ל:

סעיף לד

שאלה לא"א הרא"ש כו' כלל ק' סי' ז': אבל בעליית עראי אין נזהרין ואיכא היזק טפי כן מצאתי בספר ישן ואיכא בוי"ו וע"ל בסימן זה בסכ"א שכ"ר בשם הרא"ש כשבא לבנות גג של רעפים תחת חלונו יכול למחות בידו כו' א"ל הא בלא"ה אסור לבנות תחת החלון משום שמזיקו בראייתו כמ"ש הכא דלעיל איירי אע"פ שמשפילו בענין שלא יוכל להציץ בו וז"ש שם והוא במקום גבוה וכמ"ש שם וגם א"ל דהכא אע"פ שמשפיל ד"א ימחה בו מטעם שכתב לעיל די"ל דהכא מיירי שקנה ממנו שיכול לבנות תחת החלון. והיותר נראה דמיירי הכא דהחלון לא היה פתוח לחצר דבעל הגג אלא היה פתוח לר"ה או לחצירו של בעל החלון עצמו והגג היה מכנגדו בחצר אחר ומ"ש אצל החלון חבירו ר"ל שעמד אצלו באופן שהיו יכולין לראות מעליו לתוך החלון א"נ מיירי שהיה עומד מן הצד ואצל החלון ממש כותל החלון היה הולך ממזרח למערב והגג היה הולך אצלו מצפון לדרום וכנ"ל וק"ל:

סעיף לו

אינו יכול לעכב עליו פי' מלבנות כנגדו:

סעיף לז

אחין שחלקו והגיע החצר כו' בב"ב דף ד' גרסינן הני בי תרי אחי דפלגי בהדדי כו' עד נהרדעי לטעמייהו כו' ע"ש דאחר הדברים הללו נמשכו דברי רבי' הללו שבסימן זה ושבס"ס קע"ג וע"ש שהארכתי בביאורו בטוב טעם: והר"י כתב דוקא שפירשו כו' עי' באשר"י פ"ק דב"ב והא דכתב שפירשו אינו דבוק לתיבות שלא היה שיהיה פי' שהתנו

בפירוש שהעילוי לא יהי' אלא בשביל הבנין דא"כ פשיטא ועוד דא"כ שלא יהא מיבעי ליה אלא מילת שפירשו עומדת בפני עצמה וכאילו כתב דוקא שפירשו שאז לא היה כו' ור"ל שפירשו ואמרו כמה שוה הבנוי יותר מן הפנוי כ"כ תתן לי בהא אמרינן דודאי לא היה העילוי בשביל החלונות אבל אם עלו סתם כמה שוה חלק זה על זה הכל בכלל העילוי ואפי' האור וכן פי' המ"מ דברי הרמב"ם ע"ש פ"ז: אבל אם הוא בית שאין לו אורה כו' דמסתמא כי עלו כו' דקדק לומר כי עלו אהדדי כי לא חלקו בתוס' אורה כ"א באחין או אחרים שחלקו בעלוי ושומא אבל כשחלקו סתם אף שהוא טוב מחבירו אמרינן שויתרו אהדדי ולא מחמת האור וכן הוכחתי בראיות מתוס' ואשר"י ושאר פוסקים לקמן ס"ס קע"ג הגם שיש חולקים בזה וכמ"ש שם ומ"מ רבינו שנמשך אחר התוס' והרא"ש ודאי ס"ל הכי וכמו שהוכחתי ג"כ מדברי רבינו שם מיניה וביה וע"ש: ומש"ר דמסתמא כי עלו אהדדי ושמו הבתים והעליות זו כנגד זו כ"כ שם גם באשר"י וק"ק עליות מאן דכר שמיה והול"ל והחצר ודוחק לומר דמ"ש והעליות ר"ל לשון עלוי ששמו העלויה שבזה נגד שבזה דהא משמע דלא פרטו כל מיני העלוים וגם לשון בתים אינו מדוקדק כיון דהתחיל בל' בית. וע"כ צ"ל דלאו אענין הנ"ל לחוד קאי וה"ה במ"ש והעליות: וכתב הרמב"ן נהי כו' אע"פ שכבר כ"ר פלוגתא זו לעיל בסימן זה ס"ס י"ד חזר וכתב כאן משום דשם קאי אבעלים עצמן וכאן למדנו דהרא"ש ס"ל דאפי' הבן דלא עשה החלון צריך לסתמו ואפשר דמה"ט כ"ר האי דינא שם בשם י"מ ולא כ"כ שם בשם הרמב"ן ואפשר בבעל עושה החלון מודה שצריך לסתמו וק"ל: ול"נ לא"א הרא"ש ז"ל אלא צריך לסתום ז"ל שם בפח"ה ואין דבריו נראין כיון דאין לו חזקה באורה היכי מצי מיעבד ליה היזק בראייתו ועוד דאיכא למיחש דבתר תלת שנין יטעון שני חזקה ועוד דאין להן דרך זה על זה משמע דאע"ג דאביהן היה עובר דרך שדה זו לשדה אחרת מוחה הוא באחיו מלעבור דרך שדהו וכן בחלונות מוחה הוא בו מלראות דרך החלון ולהזיקו וכ"כ הרמב"ם שצריך לסתום החלון ולהסיר אמת המים מעליו עכ"ל הרא"ש. והא דכתב ועוד דאיכא למיחש כו' ר"ל ועוד אף א"ת שאינו מקפיד כ"כ בהיזק הראייה מ"מ כיון דאיכא היזק ראייה יכול לסתום החלון מחשש שמא יטעון שהחזיק בחלון זה וימחה בזה שכנגדו לבנות בשלו נגד חלונו וק"ל. ומ"ש וכ"כ הרמב"ם עד"ר:

סעיף לח

ולאחד נפל הצד החיצון כו' והעביר הפנימי על החיצון אמת המים פי' אמת המים היה בשפת החלק החיצון או באמצעיתו ומשך האח שחלקו לצד פנים אמת המים דרך חריץ ע"ג חלקו של אחיו החיצון עד שבא לחלוקו הפנימי כזה ?* דכיון דשתק ולא מיחה מחל

לו והוה חזקה מיד נראה דבזה כ"ע מודים דא"צ חזקה ג"ש וטענה דכיון שאמה זו כבר היתה מימי אביהם מ"ה אמרינן כיון שלא מיחה והניח לזה האמה כמו שהיתה בפני אביהם ודאי מחל לו וכמו שהוא יעמוד וא"צ טענה ברורה שמחל לו בפירוש או שקנאה ממנו. וכ"כ הנמ"י פ' השותפין על דין חלונות דאין להן זע"ז דאם החזיק ג"ש אינו יכול למחות עוד דאמרי' ודאי מחל לו עכ"ל הרי דכתב דאמרי' כן דמחל לו וא"צ טענה ברורה אלא שהצריך ג"ש: ועוד אפי' לא כו' בטעות כי האי דלא מוכחא פי' ועוד אפי' ידעינן בודאי שלא היה יודע שיכול למחות אפ"ה הוה מחילה כיון דלא ידעינן בבירור שאם היה יודע שיכול למחות שהיה מוחה בודאי דאיפשר דבמילתא זוטרתא כי האי לא הוה מוחה לאחיו מש"ה לא מיקרי מחילה בטעות ועי' בהג"א פרק א"נ גבי פירות דקל דקא ידע ומחיל:

סעיף לט

ראובן שמכר כו' עד צריך לסתמן דין זה כתב הרמב"ם בפ"ב דשכנים. ומש"ר בשם ר"י אברצילוני שאם מכר החצר ושייר הבית לעצמו דיכול בעל החצר לבנות נגדו. כ"כ המ"מ בשם הרשב"א והביאו הב"י וכתב דנ"ל דה"ה איפכא אם מכר הבית ושייר החצר לפניו דאסור לבנות נגד החלונות דבעין יפה מכר. ולכאורה היה נ"ל לחלק דדוקא במכר החצר שייך לומר בעין יפה מכרה לו לעשות בחצירו כל מה שירצה אפי' לבנות נגד חלונותיו משא"כ במכר הבית אף דאמרינן בעין יפה מכר לו מ"מ גם לעצמו שייר בעין יפה לעשות בחצירו כל מה שירצה גם בנמ"י בשם ר' יונה דכתב והביא לשונו בד"מ בעמוד דבכה"ג מכריחין להלוקח הבית לסתום חלונותיו ומכ"ש שהרשות לבעל החצר לבנות לפני חלונותיו דהלוקח גם הריטב"א כתב והביאו הד"מ בס"ה דבמקום היזק ראיה לא אמרינן בעין יפה מוכר ע"ש ובב"י סימן מ"ו סל"ז במחודשים מיהו בסימן רי"ד משמע דלפי מאי דקיי"ל בעין יפה מכר בכללו נמי אפילו מה שיזיק לי ע"ש וכ"כ רי"ו בנל"ח ח"ו ע"ש וב"י וד"מ הביאו כאן. ומ"ש רבינו צריך לסתמן היינו כשמזיק לו בראייתו מותר לבעל החצר לבנות בשלו בחצר לפני החלונות אע"פ שמאפיל וק"ל:

סעיף מ

ומ"ש ר"ן אברצילוני די"א דאינו יכול למנעו שלא יאפיל עליו נראה דמדשינה רבי' דלעיל כתב צריך לסתמם וכאן כתב שלא יאפיל עליו דס"ל לרי"א דלכ"ע אינו יכול לכופו לב"ה לסתום חלונו אף דיש בו היזק ראייה להשני כיון דלגביה ליכא שינוי דהולך בביתו ורואה מחלונו כמו שעשה תחילה אלא שאין בידו כח למחול הבעל החצר לבנות נגדו ודוקא כשמכר לזה הבית ולזה החצר הול"ל דהבעל הבית הזה עד היום לא ראה מחלון זה מעולם מש"ה עתה כשבא לראות מתוכו לחצר צריך לסתמו והשתא א"ש נמי

מש"ר בזה כתב הרי"א דקשה מ"ש בזה הא גם בדין קמא במכר לשניהן יחד הדין כן אלא ודאי משום דבזה אינו יכול לסתום כ"א להאפיל ואע"פ שהוא קצת נגד הסברא דהרי י"ל ומה כשמוכר לשניהן יחד דיש עין יפה לזה כמו לזה אפ"ה צריך לסתום ק"ו בזה דלזה לחוד הוה עין יפה מ"מ יש ג"כ סברא זו שכתבתי ודו"ק:

סימן קנה

סעיף א

יש חזקה לניזקין פי' אע"ג דבב"ב בד' כ"ג אר"נ אין חזקה לניזקין הא אוקמוה דהיינו דוקא בקוטרא ובית הכסא וכיוצא בזה וכמ"ש רבי' בסכ"ג: שחייב כל אדם להרחיק והיינו לדעת רש"י ורי"ף אפי' אין שם עדיין דבר הניזוק ולתוס' ורא"ש דוקא כשכבר היה שם דבר הניזוק ע"ל סמ"ז ואם אין שם עדיין דבר הניזוק א"צ להרחיק וכיון דאין מחאה אין חזקה וק"ל: הבית והעלייה של שנים כו' והרשב"ם כתב כיון שבכירה כו' עד והרי"ב כתב ג"כ כו' דברי רבי' הללו מגומגמים טובא. הא' מ"ש כיון שבכירה כו' דל' כיון משמע דפשוט הוא דכירה אינה פתוחה ע"ג ומאי פשיטותא הלא בפ' כירה משמע דסתם כירה פתוחה למעלה ולא מן הצד ושם בר"פ פי' רש"י והר"ן הכירה עשוי כקדירה וסתם קדירה אינה פתוחה כ"א למעלה גם שם כתבו דהחילוק בין תנור לכירה הוא דתנור רחב למטה וקצר למעלה מש"ה נקלט חומו לתוכו טפי מכירה שפתוחה הרבה למעלה ושופתין עליה ב' קדירות (לטפח קדירות א') כו' ע"ש הרי לפנינו דמשמע דהיה הכירה כמו תנור בזה דלא היה מפתיחין אותו כ"א מלמעלה ולא מן הצד. ע"ק מ"ש בין למעלה בין למטה סגי בג"ט הא בהדיא איתא במשנתינו בכירה דסגי בטפח למטה. ע"ק מ"ש תנורים שלנו כו' איך נלמד דין תנור שחומו רב מכירה. ע"ק מ"ש ול"נ לא"א הרא"ש ז"ל אלא כו' דאין כאן מקומו דהא ע"כ לא איירי בדין תנור שלנו אלא שכתב סיומא דדברי הרשב"ם אגב גררא ועדיין לא סיים פלוגתת דין שיעורא דכירה למעלה שהרי מביא אח"כ דברי רי"ב שכתב בעינן למעלה ד"א ואי בעי רבי' לאורויי לן דיניה הו"ל לאורויי לן בסוף הדברים ולכתוב ומ"ש הרשב"ם דתנור שלנו סגי בג"ט לא נהירא לא"א כו'. וע"ק מ"ש והרי"ב כתב ג"כ מאי ג"כ אי אתנור הלא הרא"ש כ' דבעי יותר מד"א ואי אכירה הלא הרא"ש לא דיבר כלום בכירה ואדברי הרמ"ה והרשב"ם א"א לפרשו דהא לא ס"ל לרי"ב לא כהרמ"ה ולא כרשב"ם. ע"כ אעתיק לך ל' הגמרא דפרק לא יחפור והירושלמי ואח"כ נבוא לביאור הדברים. ז"ל משנה שם דף כ' לא יעמיד אדם תנור בתוך הבית (שמא ישרוף התקרה) אא"כ יש ע"ג גובה ד"א היה מעמידה בעלייה צריך שיהא תחתיו מעזיבה ג"ט ובכירה טפח ע"כ בגמרא והתניא בתנור ד' ובכירה ג' אמר אביי

כי תניא ההיא בתנור נחתומין דתנור דידן כי כירה דנחתומין ע"כ. ופירש רש"י והתניא לענין מעמידה בעלייה בתנור ד' מעזיבה תחתיו ובכירה ג' בדנחתומין שמסיקין אותו תמיד וכן הכירה בכירת נחתומין ע"כ. וז"ל הנמ"י אבל בתנורין שלנו שפתחן מן הצד מוכח בירושלמי ששיעור מעלה כלמטה ג"ט דגרסינן התם היה עשוי כמין שובך מהו נשמעינה מן הדא ר' יודא חומר עד שיהא תחתיו מעזיבה ג"ט ובכירה טפח וכירה לאו כמין שובך היא עשויה (בתמיה) ותימא בין מלמעלה בין מלמטה טפח וכאן נמי בין מלמעלה בין מלמטה ג"ט כו' ע"ש. והנה רבינו בתחילה כתב הדין כאשר מוזכר במתני' דבאם בא להעמיד בעלייה בעינן בתנור ג"ט מלמטה ובכירה טפח ואח"כ כתב דשיעור גובה שיניח ע"ג כירה אינו מפורש לא במשנה בסתם כירה ולא בברייתא בכירה של נחתומין ואח"כ כתב דברי רבוותא שמתוך דבריהן נלמדו ג' תירוצים שונים למה לא פירשוהו בהדיא ויש בהן נ"מ לדינא וכמ"ש בס"ד. דלהרמ"ה דס"ל דשיעורא למעלה ח"ט מש"ה לא הוצרך לפרשו דנלמד ממילא כמו שלמטה בכירה שליש מתנור כן למעלה. ורשב"ם ס"ל דמש"ה לא פירשו משום דהאי כירה המוזכר במשנה מיירי שפיה מן הצד כעין תנור שלנו וכפשטא דלישנא דירושלמי הנ"ל וכן ברייתא איירי שפתחו מן הצד ושיעור טפח דמתניתין וג' טפחים דברייתא קאי אלמעלה ואלמטה וכמ"ש בירושלמי הנ"ל והשתא א"ש מ"ש רשב"ם ל' כיון שבכירה וכאילו כתב המשנה איירי מכירה שפיה מן הצד וכיון שבכירה כו' א"ש דלא נתנו שיעור מיוחד למעלה משום דאיירי בכירה שפתחו מן הצד. ומשום דרבינו אין עיקר כוונתו בהבאתו להני רבוותא כדי לתרץ קושיא דמשנה ובריית הנ"ל אלא נקט דבריהם ללמד מהן לדינא מש"ה קיצר בדבריהם ומייתי דברי רשב"ם דמדבריו יוצא דהיכא דפתחו מן הצד אז למעלה ולמטה שוה ככירה והא דנקט הרשב"ם בלשונו ג"ט משום דקאי ליישב גם תנא דברייתא דאיירי בנחתומין וכתב דסגי בג"ט ר"ל לכל היותר ג' טפחים אבל לפעמים בפחות סגי ולמד מינה גם לתנורים שלנו דסגי בג"ט. וכ"ר עליו דסברא זו ל"נ לא"א הרא"ש ז"ל אלא ס"ל דתנא דמתני' לעולם אפי' בפיהם מן הצד מצריך למעלה הרחקת ד' אמות בתנורים שלהם וממילא בתנורים שלנו הגדולים לא סגי להו בהרחקת ד"א ומינה דגם בכירה לא אמרינן כשפתחיהן מן הצד דלמעלה ולמטה שוין וכיון דצריכים לחלק בין למעלה בין למטה בודאי גם הרא"ש ס"ל דהמשנה בכירה דפתחו למעלה איירי כסתם כירה שהיה בימיהן דהא הרשב"ם לא מוקמה בכירה דפתחה מן הצד אלא כדי ליישב ולומר דמש"ה לא קתני שיעור גובה משום דשוה כלמטה וע"ז מסיק רבינו וכתב וכ"כ הרי"ב דהמשנה מיירי בכירה דפתחה למעלה שהרי כתב שינויא אחרינא למה לא קתני המשנה שיעורא דלמעלה

והוא דס"ל דשיעורא בד"א כמו בתנור וסמכו ע"ז דנלמד בק"ו ומה תנור שיש לו מחיצות כו' אלא שדי לבא מן הדין להיות כנדון וסגי למעלה בד"א כמו בתנור (ולא מצאתים לדברי הרא"ש הללו בפסקיו גם ב"י לא הראה מקומם ואפשר דע"פ שמע רבינו ממנו כן) ולא פי' רבי' לנו דעת הרא"ש איך סבר בשיעורא למעלה ולא הביאו אלא לדחות דעת הרשב"ם וכמ"ש ומהירושלמי הנ"ל לכאורה הוא קשה לסברת הרא"ש וסייעתו ועבד"ר: ומ"ש שיש עליו מחיצות פי' דתנוריהן היו רחבים מלמטה ועולה ומשפע ומתקצר למעלה וכנ"ל והלהב מעצים דלמטה המונחים במקום רחב כשעולה בשוה למעלה פוגע במקום המשופע הסתום שעליו והוה ליה כמחיצות מה שאין כן כירה שהיה כמעט למעלה ולמטה שוה ברחבו וכמ"ש בשם רש"י ור"ן ואין לה מחיצה ודבר המעציר החום והלהב: ובתנור של נחתומין כו' שמסיקין אותו תמיד רש"י: צריך שיהא עובי המעזיבה כו' כבר כתבתי לעיל ל' הברייתא ובגובה שלא נתפרש שיעורו בנחתומין לא בברייתא ולא בדברי רבינו נראה דרבי' סמך אמ"ש כבר דברי רבוותא בדין גובה דלמעלה בכירה דב"ה ומינה נלמד ממילא ג"כ דין כירה דנחתומין דלהרשב"ם איירי בתנור ובכירה של נחתומין בכשפתחיהן מן הצד ואז שיעורן דלמעלה ולמטה שוה ועל שניהן קתני בתנור ד' טפחים ובכירה ג' טפחים ולדעת הרמ"ה משערינן לפי ערך ולא הוצרך לפרשו כמו שלא פי' נמי בכירה דבעל הבית שיעור דלמעלה. ואינך רבוותא הנ"ל סבירא להו דברייתא אהמשנה הנ"ל קא דקתני דבתנור יהא ד"א וה"ה לכירה וכנ"ל וס"ל דגם תנור וכירה של נחתומין שוה להן בשיעור הגובה והיינו טעמא דיותר מד"א אין הלהב מתלהב ועולה ודוקא בתחתיתו חלקו משום שבתנורים וכירות של נחתומין יש יותר תמידות מבסתם תנור וכירה וחששו דאיידי דתדירי להסיקו תבקע קרקעיתו ותאחז במעזיבה וק"ל:

סעיף ב

ואם הזיק כו' שם במשנה לא יעמיד אדם תנור ואם הזיק משלם מה שהזיק ואף שר"ש פליג ע"ז שם הלכה כת"ק ופירש"י שם ואעפ"כ מעכבין עליו השכנים להרחיקם בכל השיעורים הנ"ל שאולי ידליק בתיהם ואין לו במה לשלם עכ"ל. ומפני שיש לפרש ל' שכנים דכתב רש"י דר"ל השוכנים אתו בבית או בעלייה דוקא דעליה קאי שם במשנה מש"ה מסיק רבי' וכתב ז"ל ונראה כו' וכ"כ ר' ישעיה ולא כ"כ בשם רש"י משום דל' רש"י אינו מוכח וק"ל:

סעיף ד

היה לבעל העלייה אוצר כו' משנה שם ואע"ג דשם במשנה התירו לפתוח תחת אוצר יין חנות של נחתומין ושל צבעים מ"מ הא מפורש שם בגמרא דליין דבבל אפילו קוטרא דשרגא נמי קשיא ליה ויין של שאר ארצות לשל בבל דמי מש"ה לא חשש רבי' לכתוב

ולהזכיר דין א"י לפי שישוב ישראל בזמנו היה רחוק מאוד מא"י והוי לגביה דבר שאינו מצוי ב"י. ודומה לזה כתב בסימן ל"ד ובסימן ת"ט לענין בהמה דקה ע"ש: ולא יתן לשם שחת פי' תבואה שלא הביאה שליש והוא מימרא דרב ששת שם:

סעיף ה

וכתב הרשב"ם אפילו כו' ס"א הרשב"א:

סעיף ו

ואם מימי העליון יורדין כו' כ"פ שם באשר"י: חייב לסלק היזקו דהוי גירי דיליה דהכל מודים (כו') וז"ל הרמב"ם בפ"י מה"ש הא למה זה דומה למי שעומד ברשותו ויורה חיצים לחצר חבירו ואומר ברשותי אני עושה שמונעין אותם עכ"ל.

סעיף ח

מי שהיה לחבירו כותל כו' משנה שם בר"פ לא יחפור: ובא הוא ליתן בסוף גבולו גפת או זבל כצ"ל ובא בויו"ו וע"ש בפירש"י הטעם: וחול לח טעמו משום דלחלוחית החול מפסיד הכותל אבל לא משום דמוסיף הבל אע"ג דלענין שבת תנן דאין טומנין בחול בין לח בין יבש משום דמוסיף הבל וכתבו רבינו לענין הטמנה בא"ח ר"ס רכ"ג ע"ש הא קאמרינן שם דף י"ט דחול כשנותן לתוכו דבר חם כגון קדירות חמין בע"ש מחממי להו ומוסיפים בהו הבל ובקרירי כגון כותל זה קריר ליה החול טפי. וזרעים אמרינן בגמרא דצריך להרחיק אפילו לא חרש אלא כמפולת יד שחופר במרא ואינו מעמיק בעומק המחרישה שהוא ג' טפחים. וטעם איסור זרעים פירש"י משום שמחלידין הקרקע ומעלין עפר תיחוח ומתמוטט קרקע יסוד הכותל לצדדין וכן מחרישה. ומחרישה אסרי' אפילו בלא זריעה כגון ששורש לאילנות: או סד בסיד פי' בחדא מינייהו סגי בהך בבא ולא איבעייא בגמרא כ"א ברישא בהרחקת בור וכמ"ש בסמוך. והאי או סד בסיד דכ"ר לא קאי אלא אגפת וזבל כו' ולא אזרעים ומי רגלים ומחרישה וכן הוא במשנה ר"פ לא יחפור וגם בזרעים ומחרישה לא שייך סד בסיד שלהתמוטטות היסוד אינו מעלה הסיד שבצד הכותל וכ"כ הב"י ועיין בב"י מ"ש בזה עוד ודבריו מגומגמים טובא כמ"ש בדרישה סי"ב ע"ש:

סעיף ט

כתב הרמב"ם מרחיקין את הגומא כו' בפ"ט משכנים כ"כ: ומש"ר דמיירי בכותל של אבנים אין לתמוה עליו א"כ למה סתם הרמב"ם דבריו די"ל דסמך ע"ז דנלמד מענייננו דכלל יחד וכתב ז"ל מרחיקים את הזרעים ואת המחרישה ואת הגומא שמתקבץ בה מימי רגלים מן הכותל ג"ט והרחקה דמחרישה וזרעים איירי אפי' בכותל ואבנים דמקלקלים היסוד וכמ"ש לעיל בסמוך בשם רש"י ועד"ר: ומש"ר וצריך להעמיד דבריו כו' אין

להקשות למה לא הוכיח זה מיניה וביה דאל"כ קשה דברי הרמב"ם גופיה אהדדי דהא הרמב"ם גופיה כ' שם מיד אחר דין גומא הנ"ל ל' הברייתא עצמה דלא ישתין בצד כותל של לבנים אא"כ הרחיק ג"ט ואם היא של אבנים די בהרחקת טפח כו' ע"ש וי"ל דלא רצה להקשות דידיה אדידיה משום דהו"א דהרמב"ם גם ברישא איירי בכותל של לבנים וקמ"ל ברישא דאפי' בגומא סגי בהרחקת ג"ט ובסיפא קמ"ל דאפי' בהשתנה בעלמא בעי ג"ט ואח"כ כתב דבכותל של אבנים די בטפח וקאי אסיפא וארישא הנ"ל אבל מהברייתא דלא קתני אלא לא ישתין לחוד ק' דא"כ הו"ל למכתב בסיפא דכותל אבנים סגי בטפח אפי' בגומא דודאי מל' השתנה המוזכר בגמרא ברישא לא ידענא דין גומא אלא ודאי האי דסגי בהרחקת טפח דוקא מיירי מהשתנה ושפיכת מי רגלים הרבה וזהו דמסיק רבי' וכ' ז"ל וצ"ל דהא דסגי בטפח כו' ולא כתב וס"ל להרמב"ם דהא דסגי כו' משום דהוא מקצת מוכרח לומר כן מכח קושיא דהול"ל במציעתא דאפי' בגומא א"צ טפי מטפח וק"ל. ועד"ר מ"ש בישוב זה דוצ"ל כו' דבר יותר נכון ע"ש ודוק: ואמה שסיים רבי' וכתב ז"ל אבל אם מתקבצים בגומא כו' כתב הב"י דוקא כשאינו בנוי על צונמא ואף דלכאורה לא נראה לי הכי אלא עכ"פ מצריך בגומא ג"ט וכמ"ש בתשובה והארכתי בראיות ע"ש מ"מ מדכלל הרמב"ם הרחקת מי רגלים דגומא עם הרחקת זרעים ומחרישה ובהן נראה פשוט דבצונמא א"צ הרחקה ה"נ ס"ל כן הדין בהרחקת גומא וק"ל: צריך להרחיק ג"ט וסד בסיד בס"א אינו ודוק לקמן עכ"ל הר"ף בהגהותיו ור"ל דלקמן סי"ח כ"ר דלדעת הרא"ש אפי' בבור בחד סגי ואין ראיה מדברי הרא"ש לכאן דאפשר דרבי' כ' אליבא דהרמב"ם וכמשמעות הל' ואף שברמב"ם לא נזכר בהאי בבא וסד בסיד י"ל שרבינו למדו מדין החופר בור בצד הכותל דכתב בו הרמב"ם דבעינן הרחקה ג"ט וגם סד בסיד וכמש"ר בשמו בסמוך בסי"ב. ועוד י"ל דגם הרא"ש ורבי' דס"ל בכותל בור דא"צ תרווייהו וכ"ש בצד כותל דעלמא וכמ"ש בסמוך דפליגי עם הרמב"ם מ"מ אפשר דמודי הכא דמיירי בגומא של מי רגלים דחריפי טפי ואף שי"ל איפכא דאפי' הרמב"ם ל"ק אלא דוקא בגומא של מים שהיא תדירה משא"כ מי רגלים הא כתב המ"מ שם וכתבתי ל' בדרישה דשקולים הן וניחא לי לומר כן כדי לקיים גירסת כל הספרים שבידינו שכ' בהו וסד בסיד וא"ש נמי מה שסיים וכתב ע"ז רבינו ז"ל וכ"כ הרמ"ה כו' ובהרמ"ה כ' דמצריך שיסוד ג"כ בסיד ולא נצטרך לומר דלא כ' וכ"כ הרמ"ה אלא אעיקר' דדינא דשווין בענין ההרחקה אבל לא לענין וסד בסיד שזהו דוחק. וא"ל מנ"ל לרבי' לדייק דהרמב"ם איירי בכותל אבנים דאל"כ בלא גומא נמי דילמא מש"ה נקט גומא דשם צריכין תרתי הרחקת ג"ט וגם סד בסיד משא"כ בהשתנה בעלמא דבחדא סגי ז"א קושיא דהא הרמב"ם לא

נקט שם בלשונו דבעינן סד בסיד וא"כ העיקר חסר אלא ודאי הרמב"ם לא מש"ה נקט גומא אלא משום דאיירי בכותל אבנים ואותה רמזה הרמב"ם בהיקשא דזרעים ומחרישה וכנ"ל. ומש"ר וסד בסיד הוא נלמד ממ"ש הרמב"ם בדין נברכת (וגומא) [ובור] וכנ"ל ודוק וק"ל: ה"מ משתין או שופכין פי' שופך מי רגלים הרבה בפעם אחת סמוך לכותל חבירו ועד"ר:

סעיף י

מרחיקין הרחיים כו' שם במשנה ר"פ ובריייתא שם דף כ' אמרינן דאפי' בשל חמור ועמ"ש בסמוך: שהן ארבעה מהעליונה פי' שני אבנים יש לרחיים ומונחים זה ע"ג זה והעליון קצר טפח מהתחתון רש"י: ואפי' רחיים של חמור כו' רש"י פי' שם חמור ממש שמושך ברחיים מפני שרחיים קטנים הם ואין בהן נדנוד קרקע לכותל והתוס' והרא"ש כתבו ברחיים של יד מיירי ונקראת חמור ע"ש העצים הנושאים אותו שהן נקראים חמור כמו העץ שהמטה מוטלת עליו וכדתנן נקליטי המטה והחמור טהורין כו' וכ"כ בחידושי רמב"ן ומושב אלו הרחיים עשוין כמו כסא ועליו הרחיים והם האצטרובל ואדם יושב כנגדו במקום גבוה ורגליו מרווחות למטה ומסבב הגלגל ברגליו וטוחן ולית ביה נדנוד אלא קול בלבד דהיינו קול הרחיים וכתיב ותבקע הארץ לקולם: ומרחיקים התנור ג"ט כו' גם זה במשנה שם ז"ל ואת התנור שלשה מן הכלייא שהן ד' מהשפה עכ"ל ורבי' נמשך אחר ל' הרמב"ם ריש פ"ט דשכנים וכ' ככתבו וכלשונו והרמב"ם מסיים שם בטעמו וכתב ז"ל כדי שלא יחם הכותל כמה היא ומוסיפין עלה בהרחקה עד ג"ט מן הכותל ומינה נשמע דגם בשפתו דשיעורו ד"ט ג"כ עם עובי הכותל וכ' שם המ"מ על דבריו ז"ל ופירוש ד' משפתו לפי שהתנורין שלהן היו רחבין מלמטה ומתקצרין מלמעלה וגם מייתי המ"מ שם ע"ד הירושלמי דרבנן ס"ל דעובי כותלי התנור בכלל הג"ע ע"ש: ומ"ש מקרקעיתו ר"ל מהתחלת התנור ור"ל מלמטה מרחיקים ג"ט ומשערין עובי הכותל קאמר. ועיין בפי' רש"י שם ר"פ לא יחפור דפי' בע"א ומ"מ ג"כ כוונתו עד"ז שכתבתי. ומ"ש שם כלייא קרוי התחתון ר"ל תחתון מהבנין שסביב הכלי חרס העשוי לתנור ושפתו קרא לעליון מאותו בנין דכשהתנור עשוי מכלי חרס היו צריכין לעשות בנין סביב מטיט ולבנים כדי שיחזיק חומו והיה הולך ומשפע אותו בנין ממטה למעלה ואינו ר"ל בהתחתון להבנין שהיה בנין תחת הכלי חרס אלא מהתחלתו ודוק וע"ש בתוס' שפי' בע"א:

סעיף יא

כתב הר"ר ישעיה כו' עד אבל בשל אבנים אינו ניזוק נראה פשוט דלא קאי אהרחקה דמי רגלים הנ"ל דהא שם מחלק הברייתא הנ"ל וקתני דבשל אבנים מרחיק טפח ובשל לבנים ג"ט וגם בהרחקת הזרעים והמחרישה שייך גם בשל אבנים וכמ"ש לעיל בפרישה

ודרישה מ"ש ר"י דכל הנך הרחקות כו' ר"ל כל הני שהזקיקו להרחיק משום שיתקלקל הכותל עצמו מחמתן משא"כ מי רגלים וזרעים ומחרישה דהרחיקם מכותל הוא משום קלקול היסוד שהכותל עומד עליה ולא משום הכותל עצמו וק"ל.

סעיף יב

כתב הרמב"ם כו' בפ"ט דשכנים כ"כ וז"ל המשנה רפ"ב לא יחפור אדם בור סמוך לבורו של חבירו ולא שיח ולא מערה ולא אמת המים ולא נברכת כובסין אא"כ הרחיק מכותל חבירו ג"ט וסד בסיד עכ"ל (וכתבו התוס' וה"ה חריצין ונעיצין ושיח ומערה נקט אגב בור ונברכת נקט משום דיש לו צריכותא בגמ' ע"ש) וע"ש בפירש"י פירושה דהמשנה ועל נברכת פירש שהם ב' וא' קרוי נדיין ואנדיין כתב הרמב"ם שהוא מקום שהכובס מכה שם הבגדים וע"פ הדברים האלה נתבאר לך שיש חסרון בדברי רבי' בהעתקתו לדברי הרמב"ם וכצ"ל ולא מערה ולא יביא אמת המים כו' כ"כ במשנה הנ"ל וגם כ"כ הרמב"ם שם וגם רבינו מסיים בדברי הרמב"ם או לכותל האמה הרי לפניך דאאמה נמי קאי גם מ"ש במ"ס לשרות בו בגדים לכבוש ט"ס וצ"ל לכיבוס וכתבו התוס' בשם ר"י בר"פ לא יחפור דכל הנך דוקא כשיש בו מים ורבי' שכ' בסמוך סי"ח אפי' בלא מים ר"ל שלא היה שם מים בתחילת החפירה וכמ"ש שם: וסד בסיד עד"ר: מכותל דעלמא כלומר ולא איירי בהרחקה מכותל בנין: ומ"מ מסברא כו' פי' אע"פ דלא מסתבר דברי הרמב"ם במה שמפרש לכותל השנוי במתני' בכותל בנין וכמ"ש בדרישה מ"מ גופא דדינא שצריך להרחיק גם מכותל בנין מסתבר ודאי אבל בהא שהצריך הסדת סיד לא כתב דמסתבר ליה דברי הרמב"ם אלא ס"ל כהרא"ש שכתב בשמו בסי"ח דאפילו בחופר בצד בור בהרחקה לחוד סגי ומה שלא הזכיר דברי הרא"ש כאן לפי שגופא דדינא דעלה נשנה הסרת סיד להרא"ש דהיינו בחופר בצד בור אין כאן מקומו אלא בסעיף הנ"ל וגם ליכא למיטעי בהא דכיון דכתב דהמשנה דקתני וסד בסיד לא איירי מחופר בצד כותל בנין מהיכא תיתי תו לומר דבעינן הסרת סיד כנ"ל ולא כב"י ועיין דרישה:

סעיף יג

הבא לסמוך כותל כו' משנה שם דף כ"ב מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו ברחוק ד"א לא יסמוך לו כותל אחר אא"כ הרחיק ממנו ד"א ובגמרא וקמא היכי סמך כו' עד אלא אמר רבא ה"ק מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו ברחוק ד"א ונפל לא יסמוך לו כותל אחר אא"כ הרחיק ממנו ד"א מ"ט דוושא דהכא מעלי להתם אמר רב ל"ש אלא בכותל גינה אבל בכותל חצר אם בא לסמוך סומך ר' אושעיא אמר א' כותל גינה וא' כותל חצר אם בא לסמוך אינו סומך א"ר יוסי בר חנינא ולא פליגי הא בעיר ישנה הא בעיר חדשה עכ"ל הגמרא לפי גירסת רש"י ותוס' ורא"ש. וכתב התוספות ז"ל הקשה

ריב"ם דל"ל למינקט בכה"ג שהיה לו כותל ונפל ליתני לא יסמוך אדם כותלו לכותל חבירו אא"כ הרחיק ד"א וליכא למימר כו' ע"ש ועלה בקושיא בידם. והרא"ש תירץ וכתב ז"ל ורבותא קמ"ל אע"פ שזה ימים רבים היה המקום צר בין אלו ב' הכתלים ונתקרבו העוברים אצל הכתלים ונדוש הרבה אפ"ה צריך להרחיק כשנפל ובא לסמוך אחר עכ"ל הרא"ש ובזה רוב דברי רבינו מבוארים: ומש"ר משום דוושא פי' שבהילוך שהולכין כו' עד"ר. וכתב המ"מ בפ"ט דשכנים ז"ל י"מ במאי נשתעבד ראובן לשמעון בהרחקה זו ופירשו שהמשנה מיירי דוקא בלוקח מהמלך דבסתמא נשתעבדו לו ד"א חוץ לכותלו לדוושא וחבירו הלוקח ג"כ מהמלך צריך להרחיק ד"א שכבר נשתעבדו לו עכ"ל: ומש"ר ואפי' היה שם כבר כותל זה ימים רבים כו' פי' מרחוק ד"א מכותל חבירו (וכדברי הרא"ש הנ"ל) דאם היה בתוך ד"א ימים רבים הרי החזיק כבר ופשוט הוא ב"י: ונידוש הקרקע פי' מכח סמיכת הכתלים יחד נידוש טפי מאילו לא היה שם כותל שני וכמ"ש הרא"ש הנ"ל והו"א דיחשוב בדישת חמשין שנה כשאין כותל סמוכה לה קמ"ל דלא ודוק: ואם העיר חדשה שעדיין כו' ועד חמשין שנה נקרא העיר חדשה מרדכי פרק לא יחפור ונראה להביא ראיה קצת מדכתיב גבי לוט הנה נא העיר הזאת קרובה וגו' ופירש"י שנתיישב מקרוב לפיכך לא נתמלא עדיין סאתה כו' עד שנאמר ואמלטה נא בגמטריא חמשים ואחד ועד"ר שם כתבתי שיעור ס' שנים: שאין דרך בני אדם ללילך בה פי' שאין דשין בתוכה אף שדשין סביבותיה חוצה לה אין הקרקע מתקשה יפה כיון שאין דשין אותה גם בפנים וכן בבית בסמוך וק"ל: ומ"ש ואם כותל חבירו הולך ממזרח למערב ובא הוא לבנות כו' גמרא שם וכתבתי לשונו לעיל סי' קנ"ד סל"ב ע"ש: ומ"ש ולהרמב"ם דרך אחרת בזה שכתב כו' בפ"ט דשכנים כ"כ ועד"ר. ואם לא היה באורך הכותל כו' פי' שאין ד"א באורך כותל שמעון שבונה עכשיו ראובן כנגדה:

סעיף יד

עוצרי שמן או כותשי ריפות כו' עובדא שם ס"פ לא יחפור (בבא בתרא דף כ"ה) ורבינו שכתב שמכח הכאתם מתנדנד כותל חבירו הוא כפי' התוס' ע"ש ועד"ר:

סעיף טו

היה לחבירו שובך כו' משנה שם דף כ"ב מרחיקין את הסולם מן השובך ד"א כדי שלא תקפוץ הנמייה עכ"ל ופירשו ר"ן כלומר כותל המפסיק בין ב' חצירות ובעל חצר א' יש לו שובך סמוך לכותל המפסיק בעל חצר האחרת לא יסמוך סולם לאותו כותל אם לא ירחיק משובך חבירו ד"א כדי שלא תקפוץ הנמייה (והוא מין חיה) משם ותאכל היונים עכ"ל ועד"ז פירש"י שם ומדכתב ר"ן לא יסמוך סולם לאותו כותל אם לא ירחיק מהשובך כו' משמע דס"ל דכשירחיק מהשובך ד' אמות מותר לסמוך הסולם באותו

כותל עצמה והיינו טעמא דאף שיכול הנמייה לילך על הכותל להשובך מ"מ לא מחשב גירי דיליה כל זמן שאינה יכולה לקפוץ בקפיצה אחת מהסולם להשובך וכן משמע שם לשון המשנה הנ"ל וגם משמעות הגמרא דקאמר ע"ז דאתיא נמי כר' יוסי ומשום דיש לחשוש דבהדי דקמנח הסולם הויא שם וקפצה להשובך אבל מל' רבינו שכתב שצריך להרחיק הסולם מהכותל שיהא בינה ובין הכותל ד"א אויר כו' מוכח דס"ל דאם יוכל הנמייה לקפוץ מהסולם על הכותל ומשם יכולה לקפוץ להשובך ג"כ אסור להעמידה אף שאינה יכולה לקפוץ בפעם א' מהסולם להשובך כגון שהוא רחוק ממנו ד"א ומש"ר כדי שלא תקפוץ מהסולם לשובך ל"ד אלא הגירי דיליה נקט שע"י העמדת הסולם גרם שתקפוץ ממנה לשובך באמצעות הכותל בלי שיהוי. וק"ק מנ"ל לרבינו והרא"ש והרי"ף שם והרמב"ם וגם בש"ע לא כתבו אלא כל' המשנה וי"ל דבלא"ה אין מדרך השכנים לעשות זה שובכו על הכותל המפסקת ממש וזה להניח סולם שלו ממש על הכותל מפני שמונע בזה תשמיש חבירו שעל הכותל ויכולין למחות זה לזה משום התשמיש אף בלא היזק נמייה לגוזלות שבשובך מש"ה דקדק רבינו וכ' היה לחבירו שובך סמוך לכותל ולא כ' על הכותל וס"ל דבכה"ג נמי מיקרי גירי דיליה וכמ"ש וק"ל:

סעיף טז

ואת הכותל מהמזחילה ד"א שם במשנה ופרש"י מזחילה כו' ע"ש: כתב הרמב"ם כגון שהחזיק במזחילה כו' שם בפ"ט דשכנים כ"כ בל' אחר ע"ש. ורבינו קיצר לשונו דלשם ונקט כלל דבריו: ומש"ר ול"נ כו' אף שאפשר לפרש שמ"ש הרמב"ם שהחזיק במזחילה ר"ל שהחזיק בזקיפת סולם בחצר חבירו וממילא החזיק בחצירו של חבירו במקום שהסולם עומד שם ולכנוס שם לא משמע ליה לרבינו לפרשו הכי אלא כפשוטו שהחזיק בהקילוח היורד מהמזחילה שם ועד"ר. ור"י דפי' דמיירי שקנה ממנו מקום כו' ר"י לטעמיה אזיל דס"ל דאין חזקה בלא טענת קנין או מתנה וג"ש דוקא אבל להחולקים דס"ל היכא דליכא היזק וגזילת קרקע בראה ושתק סגי וכמש"ר בשמם בסי' קנ"ג וקנ"ד גם לקמן בסי' זה ה"נ מפרשי לזה דאף אם לא סגי בחזקת המזחילה מצד עצמה מ"מ סגי לה כשראו שזקף הסולם וניקר המזחילה ושתק. וטעמא דהרמב"ם כ' המ"מ בשם הרשב"א דחזקת המזחילה קבעה חזקה לעצמה לכל תיקוניה דאי לא מתקן לה גם היא אינה מקלחת ואין כאן חזקת מים ודמיא לחלון העשוי לאורה שהיא ראיה להרחקת כותל ד"א בחצר חבירו ומזחילה נמי להרחקת ד"א עכ"ל עד"ר:

סעיף יז

עשויה לחפור בה בורות פי' בית השלחין עשויה לבורות שצריכין להשקותה תדיר רש"י:

סעיף יח

צריך להרחיק ו"ט כו' כיון שזה חפר בתחלה כדין שלא בהרחקה ואיכא דפליגי בהא ועיין בד"מ ועיין מ"ש בסמוך בתשובת רב מתתי' גאון: אפי' אם חפר בור בלא מים פי' בשעת חפירה לא היה מים אבל אח"כ באו לשם מים ועד"ר: ומש"ר ויסוד כל א' בורו בסיד לדעת הרמ"ה כו' כבר כתבתי בדרישׁ' בסוף סי"ב דנראה לגרוס כאן בדברי רבי' לדעת הרמב"ם כר ור"ל לדעת הרמב"ם כו' שכ' בסי"ב בשמו דהחופר בור בצד כותל בנין דבעינן שירחיק ג"ט וגם יסוד בסיד וכ"ש בחופר בצד בור ע"ש שהארכתי בזה בטוב טעם אבל לא גרסי' לדעת הרמ"ה שהרי לא כתב רבינו בשם הרמ"ה לעיל דבעי' גם הסדת סיד כ"א בגומא עם מי רגלים דחמיצי וסריחי וק"ל:

סעיף יט

צריך להרחיק כל שיעור הרחקה ע"ל ס"ס קנ"ד בדרישה מ"ש שם דלא דמי למוכר חצר ושייר הבית לעצמו דיכול הלוקח לבנות בחצר או להאפיל על חלונותיו דהמוכר דשאני הכא דמזיקו למוכר בידים מכח כל מרא מרפה לארעיה ע"ש מ"ש עוד: (כ כא) שאלה כו' כלל ק"ח סי' י' וע' במרדכי בפרק לא יחפור כי הביא שם תשובת מהר"ם מענין זה והאריך כו' ועיין בד"מ: היכא דלא הוה גירי דיליה כו' פי' וה"נ הא לא היו המים קולחין מיד לחצר שמעון אלא לאחר שנתרבו והוה כמו מימי דהעליון היורדין על התחתון היכא דאיכא מעזיבה שכ"ר בס"ז ומ"מ אסיק וכתב כיון דמיד כשמתאספין המים בוקעין ועוברין הוי כגירי דיליה: והיכא שאינו ידוע כו' עד"ר:

סעיף כד

וכן מצאתי תשובה לרבי' מתתיה גאון כו' תשובה זה כתבה גם המרדכי פ' לא יחפור סי' תק"ב ע"ש: ראובן דאית ליה בירא פי' באר מים חיים: בצד מיצר שמעון כו' הל' דבצד משמע דראובן לא הרחיק כלל ואפ"ה לא הרחיק שמעון נפשו בתחילה כשחפר בית הכסא אלא ג"ט וכבר כ"ר היכן שהראשון לא היה צריך להרחיק צריך השני להרחיק ו"ט אלא שכתבתי שם שיש חולקים גם ל' בצד אינו מוכרע לומר שעל המיצר תוך ג"ט חפרו:

סעיף כה

הא דתנן לא יחפור כו' פי' דנלמד מינה דסגי בג"ט: ולא בור סמוך לבאר שבאר מים חיים ובארות רפיא ארעיה ועבידי דמלחלחי ושואבות מים מזו לזו וצריכי הרחקה טפי אבל בורות מים מכונסים היו חצובים בהרים כו' כ"כ המרדכי ל' תשובה זו ע"ש: אבל בארצות אחרות דרפו ארעיהון כו' בס"א של דפוס ושל כתב וגם בתשובת הרא"ש והמרדכי שהביאו תשובה זו בכולן כתוב אבל בארות במקום בארצות ונלע"ד דהיא היא דלא בא כאן אלא לדקדק מדקתני בור סמוך לבור ולא באר מים חיים סמוך לבאר ש"מ דשיעור

ג"ט דקתני לא אירי אלא במקום הרים כמו בא"י דהוי קאי התנא התם ולא היו שם בארות ולכן סגי בג"ט משא"כ במקום שיש בארות דהיינו בשאר ארצות צריך להרחיק טפי וכן בש"ע לא חילק בין באר לבור אלא בבור אם היא חפורה במקום הרים או לא ע"ש סכ"א אלא שק"ל למה לא סיים בתשובה זו דצריך להרחיק אפילו באר מים חיים מבאר מים חבירו טפי מג"ט כיון דעבידין דמתלחלחים ונלע"ד דאה"נ דס"ל דצריך להרחיק טפי מג"ט והא דלא הזכיר זה בכל סימן זה הוא משום דל' משנה נקט וכן מוכח ל' המרדכי שהבאתי בסמוך שכתב שבאר מים חיים ובארות מתלחלחים ורפים כו' צריכין הרחקה טפי אבל בורות דחצבי בהרים סגי בג"ט אבל ה"ה מבאר צריך להרחיק טפי מג' טפחים ולפי ראות הדיין ולפי שב"ה צריך הרחקה טובא נ' אמה נקטינה לבבא בפני עצמה בפירוש וגם משום שהוצרך להשיב על השאלה שהיה המעשה בב"ה נקטינהו וגם לפי שלא מצאנו בו בהדיא שנתנו בו חכמים שיעור מוגבל לכך סתם וכ' דצריך הרחקה טפי ולא פי' כמה וי"א דמש"ה לא נקטה בפירוש משום דסתם בארות מים חיים עמוקים והמים הוא בעומק הבאר ואף אם שם בעומק ירפה המים להארץ ויקוו מזה לזה אין הקפדה דבלאה"נ המים קוים שם מכל הצדדים ואף אם יפול שם כל הכותל שביניהם אין קפידא בזה כולי האי שלא יחפרו להן המים משא"כ בבור סמוך לבור או בור סמוך לבאר: ועל המזיק להרחיק את עצמו והיינו מטעם הרא"ש הנ"ל דמחשב כגירי דיליה וק"ל: וכ"כ רב עמרם כו' אשיעור נ' אמה מביא ראיה אבל מ"ש שלא יוכל לומר החזקתי א"צ ראיה דס"ל דכל ניזקין גדולים דומים הם לקוטרא וב"ה: דלא נגדי שורייני מן טעמא דב"ה ולרווחא דמילתא כו' כצ"ל ושורייני לשון משרה ור"ל מעיין וכן בערוך הביא משרה בערך שר ופי' עד שלא ימשכו מתונתא ולחות מטעמא וריחא דב"ה לבירא דיליה ויש לפרש אותו מלשון שורייני דעיניה בליבא תליא שפירשו קצת מפרשים ל' גיריה א"נ לשון הבטה ור"ל שלא ימשוך שום הבטה ומישוש מטעמא דב"ה:

סעיף כז

מרחיקין האילן כו' שם דף כ"ד שטעם הרחקה זו משום נוי העיר וכמש"ר בסמוך: וחרוב ושקמה נ' אמה משום שענפיה מרובים ר"ש: קוצץ בלא דמים משום היזקא דרבים: קוצץ ונותן דמים פי' קוצץ תחילה ואח"כ נותן דמים ובגמרא שם מפרש הטעם משום דקדירה דבי שותפי לא חמימי ולא קרירי כלומר אם באת להמתין עד מתן מעות יעמוד זה לאורך ימים דבני עיר סומכין זע"ז ובעל האילן רוצה בכך לפיכך יקוץ תחילה הוא ויגבה אח"כ מעותיו בב"ד: ספק איזה קודם כו' בגמרא פירש הטעם כיון דאף אם ודאי אילן קודם צריך לקצץ אלא שנוטל דמים ספיקו נמי אמרינן ליה קוץ וכשבא לגבות דמים אמרינן

ליה זיל אייתי ראיה ושקול: משום נוי העיר משום שנוי הוא לעיר כשיש רחוב פנוי לפניה: ומש"ר לפיכך אין דין זה נוהג בח"ל וכ"כ המ"מ בפ"י דשכנים וכ' דבח"ל אפי' בעיר שרובה ישראל אין אנו חוששין לנוי העיר:

סעיף כח

מרחיקין גורן קבוע כו' שם במשנה ועד"ר שם כתבתי והוכחתי דמדסתם רבינו ולא כ' פי' דגורן קבוע כדאיתא בגמרא ש"מ דס"ל דלא עלה אותו הפי' לדינא וס"ל דלא הצריכו הרחקה אלא למי שקובע גורנו שהוא מקום היזק משא"כ כשבא לזרות בעראי סמוך לעיר או בשלו דלא הצריכו ליה שום הרחקה אפי' זורה ברחת ועד"ר: ולא יעשנו בתוך שלו לכאורה נראה דקמ"ל בזה דל"ת דוקא סמוך לעיר שהוא מקום שהוא משותף לכ"ע הוא דצריך להרחיק משא"כ בתוך שלו קמ"ל אבל זה אינו דהא במרחיקין השובך מן העיר כו' ולא יעשנו בשלו כו' דבסמוך סל"א דאיתנייא שם במשנה שלפני זו ושם כתבו התוס' דר"ל ברחוק מן העיר בין השדות כו' וכתבו צריכותא למה ליה לתנא למיתני ולא יעשנו בשלו כיון דכבר תנא דירחיקנו מן העיר וכמ"ש לשונם בסמוך לכן צריך לומר דגם כאן ה"פ בתוך קרקע שלו אע"פ שאינו במקום שיזיק בני אדם כמו בשדה ומשום שהמוץ מזיק הזרעים כן משמע מל' פירש"י במשנה ע"ש. ובבבא ג' קמ"ל דאפי' היכא דאין זרעים חיישינן להיזק הנטיעות והניר ונטיעות שכתבו שם בברייתא קתני שצריך להרחיק ממקשואין ומדלועין ופי' רש"י נטיעה שהקשואין והדלועין גדלין בה וניר פירש"י הוא חרישה שחורשין בימי הקיץ ואין זורעין בו עד ימות החורף כדי שימותו שרשי הקוצים והעשבים וכמ"ש נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים והיזק נטיעות היינו שהמוץ בא בלב הפרח ומייבש ליה והיזק ניר לפי שמרבה לו זבל ושורף ומרקיב הזרעים שיזרעו בו אע"פ שזבל משביח הקרקע ריבוי זבל מזיק ודוקא בגורן שייך לומר לא יעשנו בתוך שלו אבל בדין הרחקת אילן מן העיר לא שייך לומר בתוך שלו סמוך לעיר דהא מגרש העיר אלף אמה ורחוק מן העיר בתוך שלו ג"כ פשיטא דמותר אי מרחיק כשיעור הרחקת אילן משדה חבירו כמפורש בסמוך סל"ה וק"ל:

סעיף כט

ל מרחיקין הבורסקי כו' משנה שם דף כ"ה ז"ל מרחיקין את הנבלות ואת הקברות ואת הבורסקי מן העיר נ' אמה ואין עושין בורסקי כו' ופי' רש"י והנ"י כולהו משום ריח רע ואין שם במשנה כבשונות ודבורים ונראה דמ"ש אין עושין בורסקי כו' בורסקי דוקא קאמר ולא לאינך דאל"כ ק' למה חזר ונקט במשנה בורסקי הול"ל סתמא ואין עושין אותן אלא למזרח העיר והוה קאי אכל הני דקתני לפני זה גם רבינו ושאר פוסקים לא כתבו האי דינא אלא אבורסקי והטעם משום שהוא מסריח ביותר ומה"ט נקטו רבינו

ברישא וכ' מרחיקין הבורסקי כו' דרך לא זא"ז ותנא דמתני' נקט בורסקי באחרונה כדי לכתוב עליו דאין עושין אותו אלא למזרח העיר ושפליגי בזה כמ"ש שם במשנה וק"ל: הכבשונות משום העשן: אלא למזרח העיר לפי שכל שאינו אותו הרוח בא לפורענות היא מנשבת בנחת לפיכך אינה מביאה הרוח לעיר רש"י ותוס' כתבו שרוח מערבית שהיא כנגד מזרח היא קשה ירחיק ויוליך הריח מן העיר. והרמב"ם בפ"י דשכנים כתב שהטעם הוא מפני שרוח מזרחית חמה ממעט' ריח עיבוד העורות:

סעיף לא

לב מרחיקין השובך כו' משנה שם דף כ"ג: ולא יעשנו בתוך שלו ג"ז שם וכתבו התוס' שם ז"ל ולא יעשה שובך בתוך שלו ברחוק מן העיר בין השדות ואיצטריך למיתני תרווייהו דאי תנא רישא להרחיק מן העיר התם דוקא מרחיק מפני שתבואות העיר מגדלות הן בחצר הן בגג אבל תבואות הנזרעות בשדה ומכוסות א"צ להרחיק ואי תנא סיפא משום דבשדות שכיח תבואה משא"כ בעיר כולי האי אימא לא צריכא עכ"ל. ור"ל דבסמוך לעיר ליכא למיחש ג"כ לתבואה שבשדות כי השדות רחוקות מן העיר אלף אמה וטפי מנ' א"צ להרחיק דבנ' אמה מלא כרם יהו גמרא שם. וז"ל נ"י ולא יעשנו בשלו אע"פ שיש לו סביב השובך גינות הרבה שיכולין לאכול משם עכ"ל:

סעיף לג

ואם לקחו כר נראה דה"ה בגורן ובורסקי וכל הני דלעיל אלא משום דבהאי דינא מיתנייא במתניתין והיא משנה ראשונה כתבו ליה גם רבי' אהאי דינא:

סעיף לה

לו היו לחבירו אילנות סמוך למצר כו' שס דף כ"ו לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אא"כ הרחיק ממנו ד"א א' גפנים וא' כל אילן ובגמרא שם תנא ד"א שאמרו כדי עבודת הכרם ומסיק דאמר שמואל דשיעור ד"א היינו דוקא לבני א"י שמחרישתן היתה ארוך ד"א מפני שארץ הרים היא אבל בבבל דלא היתה אלא ב"א א"צ להרחיק אלא ב"א לכן כ"ר סתם שירחיק שיעור מחרישה בכל מקום לפי ארכה. ומ"ש כדי עבודת הכרם פי' רש"י שהיו רגילין לחרוש סביב אילנותיהם ומש"ה צריך הרחקה שיעור המחרישה שלא יצטרך לדרוס על שדה חבירו הסמוכה לו (ובמשנה פירש"י בין שהיה שדה חבירו שדה לבן או שדה אילן צריך להרחיק) וכ' הב"י וממילא נלמד מינה דכשאין דרכן לחרוש סביבו כלל דמותר לסמוך לגמרי וע"פ הדברים האלה היה נראה לכאורה דמש"ר צריך להרחיק ממנו כו' ר"ל ממנו מסוף שדהו של חבירו ולא קאי ממנו אאילן של חבירו הנזכר דהא אסור לדרוס אשדה חבירו כלל ועוד דאי קאי אאילן הול"ל צריך להרחיק מהן בלשון רבים כמו שהתחיל באילנות לשון רבים גם משמע דהרחקת ד"א אינו תלוי

במה שיש לחבירו אילנות בשדהו דהא בלה"נ צריך להרחיק כדי שלא ידרוס על שדה חבירו וראיה לכל זה הוא ל' הברייתא דמייתי שם על המשנה דקתני לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אא"כ הרחיק ממנו כו' דשם לא נזכר אלא שדה חבירו וממנו עליה קאי אבל מהמשנה אין ראיה דהמשנה סיימה וקתני א' גפנים וא' שאר אילנות ומפרש הגמרא דר"ל הן דבא לסמוך בשדהו אילנות וחבירו נטע ג"כ כבר אילנות בשדהו וכן בגפנים. ומיהו צ"ע דרבי' והרמב"ם פ"י דשכנים לא הזכירו הטעם משום דאסור לדרוס בשדה חבירו אלא משמע מדבריהן דטעם ההרחקה הוא דמיירי דבשדה חבירו מצא אילנות נטועים ומימים רבים במיצר שדהו דבכזה אוקמינן אחזקתו שבהיתר וברשות נטעם (דומה למש"ר לפני זה בדין שובך שטוענין ללוקח כו') ומש"ה צריך זה הדר בצידו להרחיק כל שיעור המחרישה כדי שלא יזיק לחבירו זה שנטע כבר והחזיק בנטיעותיו לחרוש סביבותיהן וליכנס בשדהו של זה שיעור מחרישה ומ"ש צריך להרחיק ממנו אאילן של חבירו קאי וכן הוא מוכח מל' הרמב"ם דלשם דכתב אם בא ליטע גפנים בצד גפנים כו' צריך להרחיק כו' ור"ל אף אם בא לסמוך ואינו חש על אילנו שלא יהיה יוכל לחרוש סביבו דהא אילן שבצידו יעכבהו מלחרוש מ"מ צריך להרחיק בשביל אילן חבירו ופירשו כן דקאי אסמיכת אילנות מדסיים המשנה א' גפנים וא' כל אילן וכנ"ל וקיצור ל' הברייתא הנ"ל מתפרשת כל' המשנה וניחא להו לפרש כן דאם משום שלא יראה על שדה חבירו כמשמעות פרש"י נצטרך לדחוק במה שסיים המשנה וקתני א' גפנים כר אבל לפי מ"ש הרמב"ם ורבי' א"ש וע"ד שיתבאר. גם קשה דא"כ למה קתני לא יטע כו' דהא בנטיעה אין איסור והול"ל הנוטע בצד שדה חבירו: ומש"ר אבל אם בא ליטע כו' עד כאשר יפריחו כו' שם עובדא דרבר"ח דהו"ל דקלי אצל גפנים דרב יוסף ברחוק ד"א כשיעורא דמתני' וא"ל רב יוסף ה"מ דסגי בהכי בין אילן לאילן או גפנים לגפנים אבל בין אילן לגפנים בעי טפי וע"ז כתב הרא"ש שם ז"ל ואף ע"ג דקיי"ל הלכה כר' יוסי הא אמרינן מודה ר"י בגירי דיליה והאי נמי גירי דיליה הוא דכשרואה בעל האילן העופות יושבים על האילן מפריחן והולכין ויושבין על הגפן (שכן נוח להם לפרוח מן האילנות שהן גבוהין לגפנים שהן נמוכין ולכן כתב הרא"ש שם לפני זה דכ"ש דצריך להרחיק טפי בשדה לבן) וצריך להרחיק לפי האומד כאשר יפריחו העופות מן האילן כדי שיטתן קודם שינוחו עכ"ל הרא"ש. ונ"ל דה"ק דבעי אומד שיכולין לשוט וצריך להיות ההרחקה שירחיקו האילן יותר משיעור שיטתן דכשיבואו לנוח לא יגיעו להגפנים וכן יתפרשו דברי רבי בסברתו הראשונה שהיא כדברי הרא"ש וק"ל. והר"י הלוי פי' דהאי טפי היינו ד"א לפי שרבא בר רב חנן ורב יוסף בבבל היו וא"כ והא ארחיקי לי דקאמר היינו ב"א

כדין הרחקת בבל והשיב לו ר"י ה"מ דסגי בב"א בין אילן לאילן אבל בין אילן לגפנים בעי טפי כלומר בעי ד"א כמו מאילנות לאילנות בא"י מיהו בד"א סגי כ"כ המ"מ לדעת ר"י הלוי בשם הרי"ף וכן פירשו רבינו אבל נ"י נסתפק לדעת ר"י הלוי אי ד"א דקאמר לבד מב' לבני בבל וד' לבני א"י דהו"ל לבני בבל ו' ולבני א"י ח' ע"ש. והר"ר יונה מפרש כיון דרבא בר"ח הקשה לר"י ממתני' דתניא אחד גפנים ואחד אילנות כו' והשיב לו ר"י אבל אילן לגפנים בעי טפי משמע טפי משיעור המתני' ומדסתם ולא פי' כמה מסתבר ליה דג"כ אשיעורא דמתניתין קאי ור"ל בעינן טפי דהיינו עוד שיעור כזה דהיינו ביחד ח"א ומטעם ששיטת העופות מסתמא כ"כ הוא וממילא אין חילוק בין בבל לא"י ודומה כזה כ' ג"כ הב"י ע"ש ודוק: שגם אילנות א"צ להרחיק אלא ד"א לכאורה נראה דלא ס"ל הטעם דבעי' להרחיקו טפי משום דהאילן הוא גבוה וישוטו לגפנים שהן נמוכים דא"כ בד"א לא הוה סגי ועמ"ש בסמ"ע: ומ"ש רבינו יונה והיכא דלא ידע דיינא לשעורי ר"ל דאינו יכול לשער שיעור שיטת העופות קודם שינחו וק"ל:

סעיף לז

היה אילן של חבירו נוטה לתוך שדהו כו' עד כדי שיהא הגמל ורוכבו עובר שם דף כ"ז ע"ש: ופי' מרדעת הוא מלמד בקר וכדי שלא יעכבוהו מלהוליך מחרישתו שם אבל טפי לא יקוץ. והא דכתב בסמוך בשם גאון שכל הענפים הנוטים לרשותו שלו הן היינו דוקא באילן העומד על המיצר בשוה ממש שהשרשים קצתם בגבול זה וקצתם בגבול זה והענפים נוטים לגבול א' מהן אבל הכא שכל שרשי אילן הם ברשות של חבירו לא וק"ל: והטעם שבחרוב ושקמה קוצץ כל הנוטה מפני שצלתם מרובה וקשה לשדה: קוצץ הכל אף בשאר מיני אילנות מפני שהצל רע להן שמשקים אותם תמיד ואחר ההשקאה צריכים לזריחת שמש עלייהו: ומש"ר או לתוך שדה האילן כו' כ"כ גם הרמב"ם בפ"י דשכנים וז"ל המשנה שם בית השלחין כל האילן קוצץ הכל כן הוא גירסת רש"י כל בלא וי"ו ופי' כל האילן אפי' אינו חרוב ושקמה כשנוטה לבית השלחין קוצץ הכל וגירסת הרמב"ם ורבי' (גרסי') וכל האילן בוי"ו ור"ל או שנוטה לשדה בית האילן קוצץ הכל בכל מיני אילנות וכ"כ הב"י והכ"מ ע"ש:

סעיף לט

וכתב הרמ"ה וה"ה גבי זיז כו' הא דהוצרך רבי' לכתוב כן בשם הרמ"ה אע"ג דכתבה כבר הרי"ף שקדמהו וכמ"ש בתשובת הרא"ש שמייתי רבינו אחר זה בשם הרי"ף וגם יש לדקדק עמ"ש הרמ"ה וה"ה כו' דמשמע דנלמד מדין אילן הנוטה הנ"ל דהוא בס"פ לא יחפור והרי"ף בלא"ה כ"כ בס"פ ח"ה אלא שהמ"מ כתב דלמדו מאילן הנוטה דפ' לא יחפור הנ"ל וי"ל משום דהרי"ף לא החליט דבריו להתיר אלא כתב בס"פ ח"ה דאיכא

מאן דאמר כן משא"כ הרמ"ה דכ' דבריו בפסיקות והרא"ש בתשו' דכ"כ בשם הרי"ף ה"ק אפי' למ"ש הרי"ף דעה להיתר מודה בהא דמאפיל. א"נ מייתי דברי הרמ"ה משום דהוא כתב בדבריו דאפי' לר"ה יכול להוציא. וע"ל בדברי רבי' סי' תי"ז שם כתב דין הוצאת זיזין הנזכר בפח"ה לאיסור ודוקא היינו היכא שאין גמל ורוכבו יכולין לעבור תחתיו ושם מחלק אפי' היכא דמאפיל בין בני מבוי דמהני נטילת רשות מהם ובין הוציא לר"ה דאסור בכל ענין ע"ש:

סעיף מ

שאלה לא"א כו' בסוף כלל ק':

סעיף מא

מב תשובה לגאון כו' עד ושרשיה בתוך כותלו של לוי הוצרך לכתוב שהמעשה היה שהשרשים היו בתוך כותלו של לוי דאל"כ לא היה יכול להביא ראיה מהא דאמר רב הנוטה לכאן לכאן דשם הוכיחו התוס' דמיירי דוקא באילן העומד על המיצר והשרשין מתפשטין בשוה לגבול שניהן שאל"כ הכל מודים דשדינן הנופים בתר השרשים ע"ש בהמקבל דף ק"ז ע"א וכ"כ ג"כ הרא"ש ונ"י אבל השתא שהשרשים נכנסים בתוך כותלו של לוי הרי הוא עומד על מיצר שניהן וק"ל: הכא הלכתא כרב כן ס"ל להגאון אבל הרי"ף והרא"ש והרמב"ם פסקו גם בזה הלכה כשמואל וכ"כ רבי' בס"ס קפ"ז והא דכ"ר כאן לתשו' הגאון משום דס"ל כוותיה מטעמא קמא שהתורה נתנה רשות לניזק כו' אבל לא מטעמא בתרא דאין הלכה כרב גם מטעמא בתרא שייך קצת די"ל דלשמואל יכול לקוץ מהענפים כשיעור ענפים שאוכל מהן פירות כיון שיש לו היזק מהן אלא שאינו יכול לקצוץ הכל ועיין מ"ש עוד מזה בס"ס קס"ז והיותר נראה דל"פ בזה אי הלכה כרב מדלא אשתמט בשום פוסק לכתוב פלוגתא בזה וגם קיי"ל דהלכתא כשמואל בדיני ועוד דא"כ דפליגי בהלכה ק' למה ליה להגאון להשיב תחילה מהסברא דמותר לקוץ כיון דקים ליה לגאון דהלכה בזה הדין עצמו כרב דמותר לקצצן אלא ודאי נראה דגם הגאון ס"ל דהלכה כשמואל בדיני אלא שהשיב לפי זמנו שמצרני בני דורו נהגו כרב ומנהג עוקר הלכה דבפלוגתת רב ושמואל לא נזכר מנהג בני מצרא והשתא א"ש דרבינו הביא כאן כל דברי הגאון דהכל מודים בזה דאם נהגו בני הדור כרב דכן צריכין לעשות ע"פ המנהג וכמש"ר בס"ס רל"א דהרשות ביד בני העיר לתקן ביניהן מה שירצו והשתא א"ש דהשיב הגאון תחילה ע"פ הדין ואח"כ כ' (כו') לפי המנהג ולק' בס"ס קס"ז כ"ר הדין היכא דאין מנהגם קבוע ודוק ועד"ר:

סעיף מג

היה חופר בור בתוך שלו ומצא שרשי האילן כו' שם דף כ"ו ע"ש: ואם הם רחוקים כו' דלצורך יניקת האילן אין צריך אלא ט"ז אמה לכך עד ט"ז אמה הוא כגוף האילן והן של בעל האילן ולא יותר רש"י: עד כדי עומק ג"ט שהוא כדי צורך עומק המחרישה: אלא חורש ופגע כו' עד ג"ט קמ"ל בזה דאינו קוצץ אלא כדי עומק ג"ט א"נ קמ"ל דל"ת דוקא בחופר בור דהשרשים מקלקלין כותל הבור הוא דקוצץ אבל בחורש דיכול לזרוע בצד השרשים לא יקוץ כלל קמ"ל:

סעיף מד

היה לחבירו כו' שם דף כ"ה ופליגי שם רבנן ורבי יוסי במשרה וכרישין וחרדל ע"ש ובגמרא דף י"ח דר"י מתיר בשלשתן וסבר דעל הניזק להרחיק את עצמו אם לא היכא דהוה גירי דיליה וכמ"ש בסמוך. ורבותא קמ"ל רבי' דאפי' אם הירק הזה שם כבר אפ"ה מותר לעשות משרה כו' וכן בדבורים ובצלי'. ולענין הרחקת ג"ט משרה מירק נראה דהיינו דוקא כשהירק היה שם תחילה לדעת ר"ח ור"ת והרא"ש דבסמוך סמ"ז ומ"ח אם לא ששדה חבירו עשויה לירק דאז אפשר לדמותו לשדה העשויה לבורות דמחשבינן כאילו כבר נעשה הבור ועד"ר שם: מותר לו לעשות אצלו בסוף שדהו משרה מים ששורין בו פשתן אע"פ שנבלעים בארץ והולכין ומפסיד הירק: ובלבד שירחיק ג"ט כו' נראה דלא מטעם המשרה לחוד בעי הרחקת ג"ט אלא בצירוף טעם כרייתו לבור המשרה והו"ל כדין בור דעלמא דצריך להתרחק מבור חבירו ג"ט מכח ב' טעמים יחד דהיינו משום דבכרייתו להבור בכל מרא ומרא מרפה לארעא ואח"כ באים לתוכה מים ומתלחלחים העפר ומתקלקל כותל הבור וכמ"ש התוס' ר"פ וכתבתי ל' בדרישה סי"ח כן נמי בירק כשכורה בור המשרה בצדו בתוך ג"ט להירק בכל מרא ומרא מרפה לארעא ובאים מי המשרה ומלחלחים ונכנסים שם ומקלקלים הירק (ובזה אפי' אין בור לחבירו בשדהו וגם אינו עשוי לבורות אפ"ה צריך להרחיק משם הירק) ודוקא מי משרה לאפוקי שאר מים שהם טובים לירק ואפי' במי משרה דוקא ג"ט דהן מחשבין גירי דיליה דמכח דהארץ כבר נעשה רפיא ע"י עד ג"ט נכנסו המים שם מיד ומקלקלים וכמ"ש אבל מה שנדחקים משם והלאה יותר ומקלקלים עד נ' אמה (שהרי מש"ה ס"ל לרבנן דצריך להרחיק נ"א) בהא ס"ל לר"י דלא מחשב גירי דיליה וק"ל. ומש"ה סיים רבינו וכתב ז"ל וטעמא משום שאין הניזק כו' הרי שנתן טעם להא דא"צ הרחקה יותר משיעור כו' ולא כתב טעם להא שצריך הרחקה שיעור בור אלא משום דהא פשיטא ליה כיון דכאן הוא כריית בור עצמו וטעמו אשר כבר כתב דינו לעיל בסי"ח אבל היכא דאין שם כריית בור כגון בכרישין וחרדל ס"ל לרבי' דא"צ הרחקה כלל וכמ"ש בדרישה ע"ש. ומשה"נ דקדק רבי' וכתב

בכרישין וחרדל מותר לסמוך לו דמשמע סמוך לו לגמרי ובמשרה לא כתב מותר לסמוך אלא מותר לעשות ודוק. גם מוכח כן מדהתחיל רבי' וכתב דצריך להרחיק משרה מירק ג"ט משמע דבזה מודה ולא כ' פלוגתתו עם הרמב"ם אח"כ כ"א באינך תרתי וגם אמשרה וירק חולק כמ"ש הרמב"ם דירחיקנו ג"ט או מעט יותר דהאי מעט יותר הו"ל כאילו כתב לפי ראות הדיין כמה הוא מזיק בגירי דיליה ולפי טעמו דרבי' א"צ להרחיק כ"א ג"ט כשיעור הרחקת כורה בור. ולהב"י ק' דלא הול"ל תחילה הרחקת ג"ט במשרה וירק כיון דכתב אח"כ אדברי הרמב"ם דל"נ כן מהגמרא מיהו יש ליישב בזה בדוחק ולומר דגם ב"י סבר דרבי' מחלק בין משרה וירק לאינך מטעם שכתבתי ושאינו חולק על הרמב"ם והרי"ף אלא במה שכתבו הרחקה דג"ט גם בכרישין וחרדל ואין תמיהת הב"י כ"א למה כ"כ בשם הרי"ף ולא כ"כ בשם הרא"ש ואי משום דהרא"ש לא כ"כ כ"א במשרה וירק מטעם שכתבתי דמה"ט כ"ר דוקא במשרה וירק א"כ גם בשם הרי"ף לא הו"ל לכתבו די"ל דגם הוא דוקא במשרה וירק כ"כ ועד"ר ודו"ק:

סעיף מה

אע"פ שמזיקין לבצלים אח"כ כו' שהם מפיגין טעם הבצלים רמב"ם: אע"פ שמזיק לדבורים כו' שאוכלים החרדל ומחדד פיהן ואוכלין את הדבש שלהן אבל דבורים לא חשוב מזיק לגבי חרדל כדאיתא בגמרא התם דגרעיני החרדל לא משכחין הדבורים לפי שהן בתוך השרביטים ואינה מציא לאכול אלא העלה פעם הראשונה ומשאכלה פעם ראשונה תו לא אכלה כיון שהוא חד לזה אינו מיקרי היזק דחוזר וצומח בשנה זו כן פי' נ"י והרמב"ם ז"ל כו' ואין נראה כו' כבר נתבאר דאינו משיג רבי' אהרמב"ם כ"א בכרישין ובצלים וחרדל ודבורים ועד"ר:

סעיף מו

אבל כל שאר הרחקות כו' פי' כגון סמיכת גפת לכותל וכל אינך דכתב לעיל: חשבינן להו כאילו פי' אף על גב דלאו גיריה ממש הם מ"מ חשבינן להו גירי מטעם שאכתוב בדרישה בשם התוס' והרא"ש ונ"י ודומה לזה כ"ר בשם הרא"ש בתשובה ס"ך כ"א:

סעיף מז

אבל לדעת רש"י וריף כו' שמא יתעצל כו' עד"ר:

סעיף מט

כי היכי דפטרינן כו' עובדא שם דף כ"ו: והוי אזיל רקתא ומזיק לאינשי פי' מוץ שמנערין מן הפשתן רש"י: וכן גבי אם סמך כו' ר"ל כמו שמבואר שם בגמ' דפטרינן לו משום דמחשבינן ליה לגרמא בעלמא ה"נ נלמד מהן שהדין כן בכל אינך והרא"ש חילק ביניהן כדמסיק: ומזיקתו הנמייה בגרמתו עי' ע"י שמעמיד שם סולם כמ"ש:

סעיף נ
לפיכך לא חשיב מזיק אלא כצ"ל:

סעיף נא
החזיק בא' מאלו כו' עד כתב הרמב"ם דין זה וגם דין השני שכ"ר בשם הרמב"ם כתב הרמב"ם בפי"א דשכנים ע"ש. ורבי' כתב דין זה ג"פ משום דבכל א' רבותא קמ"ל בס"ס קנ"ג כתבו ואיירי באותו סימן דמשתמש בשל חבירו שהוציא זיזין או דלף מים לחצירו או סמך קורותיו על כותלו של חבירו ולא מיחה והו"א מש"ה הוי חזקה מיד משא"כ בפותח חלון קמ"ל דין פתיחת חלון בסי' קנ"ד בסעיף ט"ו ואי מהא הוה אמינא דוקא חלון דעשייתו הוא לאור שנכנס לביתו מאויר ואור של רשות חבירו ושתק הוי חזקה משא"כ בדין סמיכות הללו שהדבר הוא ברשותו לגמרי קמ"ל דאפ"ה הוי חזקה מיד כשלא מיחה ושתק: ומ"ש כגון שמסייע עמו מיד נראה דר"ל מיד שמתחיל לסייעו ואפילו בתחילת בניינו הוי חזקה וכ"כ משום דבאידך כגון שראהו שעשאו בצידו ושתק לא הוי חזקה מיד עד שיוודע שחבירו ידע שהוא מזיק לו שהרי לא אמרו אלא לסתום לאלתר הוי חזקה וכ"כ ריב"ש כתבתי לשונו בסמ"ע סל"ה ע"ש אלא שס"ל להרמב"ם דכשיסייעו בפתיחת החלון הו"ל כסתימת החלון בפניו בלא סיוע ע"ש ודוק:

סעיף נב
כגון שפתח חלון כו' ומש"ר לעיל ס"ס קמ"ב דפתיחת חלון לפניו לא הוי חזקה כ"כ לפי שיטת דברי הרא"ש וכמו שכתב אחר זה מיד: אבל לדעת א"א הרא"ש ז"ל שצריך ג"ש כו' והטעם כיון דאיכא ריעותא דאין שטרו בידו לא מהימנינן ליה במה שטוען שהחזיק ג"ש ואבד השטר וצריך לברר משא"כ להרמב"ם אע"פ שבפתיחת חלונו וכיוצא בו בעינן גם להרמב"ם שידע מהנזק ושתק וכמ"ש לפני זה מ"מ כיון דא"צ שטר לנזקין אלו ואין כאן ריעותא הולכים אחר זה שהוא מוחזק בו וכמ"ש בס"ס קנ"ו ע"ש:

סעיף נג
נד יש נזקים כו' שם דף כ"ג: כדברי ר"ת שכל דבר יכול לסמוך הוא מה שכתב רבינו בשם רבינו תם בסעיף מ"ז ומ"ח ע"ש: ואם החזיק אחר כך כו' אפילו החזיק בהיזק זה שלש שנים וכמש"ר בס"ס זה: ומ"ש רבינו ודאי אין שום אדם מוחל עליו ק"ק למה לא כתב רבותא דאין אדם מוכרו דהא אף אם טען שקנהו ממנו בדמים לא מהימניה ליה אם לא שיש לו עדים ע"ז וכמ"ש בסעיף ס"א וי"ל דמשום דסיים וכתב וכ"כ הרמב"ם ז"ל ולהרמב"ם בשאר ניזקין במחילה תליא וא"צ ג"ש מש"ה כ"כ וגם הרא"ש בפ' לא יחפור כ' האי דינא בשם הרמב"ם ע"ש:

סעיף נה

פי' ר"ת דוקא קוטרא דכבשן וה"ה של נחתומין ולא אתא אלא לאפוקי תנור של יחיד וכדמסיק: ומ"ש וכן כירה כו' נראה דקמ"ל בזה דאפי' עשן כירה שמדליקים אש תוכו תדיר שמבשלין בו ונמצא עשונו תדיר יותר מבתנור של יחיד המיוחד לאפיית פת שאופה בו רק פעם א' בשבוע וק"ל: כיון דלא שהי קוטרייהו כו' והיינו דוקא בסתם בני אדם אבל באדם שידוע שאין יכול לסבול העשן בכל ענין יכול למחות כמעשה דרב יוסף שבסמוך ב"י: לאו תדיר הוא וכתב ב"י משמע מל' הרמ"ה דאי הוה תדיר אף דלא היה עשנו כ"כ גדול כשל כבשן אין לו חזקה וכ"כ בירוש' הביאו הרא"ש ז"ל לא אמרו אלא בעשן תדיר משמע דל"ש בין רב למעט כל שהוא תדיר אין לו חזקה וכל שאינו תדיר יש לו חזקה עכ"ל וכ"כ נ"י והביא ראיה ממש"ר כאן בח"מ ע"ש: ומיהו לכתחילה כו' הל' מגומגם דהיא הנותנת הואיל דאמר דאית ליה חזקה ממילא נשמע דיכול למחות דכל דבר שאינו יכול למחות לא שייך גביה חזקה וי"ל דאה"נ קאמר ובא ליתן טעם למילתא למה הוי חזקה ולא נימא דלא היה בידו למחות דכופין על מדת סדום כיון שאינו תדיר ע"ז כתב ומיהו כו' והו"ל כאילו כ' דמיהו בדלי"ת וכן מ"ש אחר זה ומיהו הא נמי לכתחילה כו' ג"כ פירשו כן: ועשן תדיר נמי כו' לא מיחייב לסלקו נראה דר"ל ולא מצי מחי ביה והא דקאמר נמי ר"ל שאינו בכלל נזקין דאל"כ הול"ל ג"כ וקיימא עליה חזקה כמש"ר לפניו ולאחריו אלא דלפ"ז ק"ק כיון דלא מצי מחי ביה למנ"מ לא הו"ל חזקה. והטעם דרוח שאינה מצויה אינו שכיח כלל וק"ל ודלא כרמ"י ע"ש:

סעיף נו

ובה"כ פי' ר"ת כו' ר"ת קאי לפרש מ"ש בגמרא סתם דב"ה אין להן חזקה היינו משום שבימיהן היו כולן מגולין והיה להן ריח רע גדול וא"א לסבלו אבל שלנו שאינם מגולין אלא מכוסין יש להם חזקה: ומ"ש מכוסין בחפירות קושטא דמילתא קאמר שהן מכוסין דהואיל שהן חפירות בקרקע עושין להן כיסוי למעלה אבל ה"ה בלא חפירה כל שאינם מגולין יש להם חזקה כל שאין להן ריח גדול וכמ"ש אח"כ בשם ר"י הלוי והרמ"ה ואע"פ שאסור לקרות בהן ק"ש כמש"ר בא"ח סי' פ"ג שאני התם דאפי' ריח כל דהו מעכב. וי"מ מ"ש ר"ת שהן מכוסין בחפירות ר"ל כעין בתי כסאות דפרסאי שהזכיר רבינו שם בא"ח סי' פ"ג שהעוקא רחוקה מפי החפירה ד"א היתה ומתגלגל הרעי למרחוק ולכן דייק רבי' וכתב שהן מכוסין בחפירה כו' שע"י החפירה המעוקלת הן מכוסין אבל לא נ"ל דא"כ הו"ל לרבי' לכתוב דהן כמכוסין ולא מכוסין שהרי שם בא"ח סי' פ"ג הביא דברי רבא שאמר בתי כסאות דפרסאי הרי הן כמכוסין וכ' עליו דברי הר"י שכתב וב"כ שלנו אע"פ שהן מכוסין ש"מ דב"כ דפרסאי הן כמכוסין ממש ועוד דב"כ שהיו עושין בזמן ר"י היו

עשוין כזמן ר"ת ור"י כתב שם ז"ל והני בתי כסאות שלנו כו' ש"מ דלא היה להן ב"כ דפרסאי וק"ל:

סעיף נז

אבל אי אחזיק ועבד ב"ה כו' פי' המקום שיושב שם להוציא רעי נקרא ב"ה ומתחתיו הוא עוקא חפורה בקרקע וה"ה בלא עוקא מתחתיו נמי (דהא מבתי כסאות שלהן הנ"ל איירי דהיו מגולין ע"ג הקרקע) כל שהעמיד הכסא בארעא דחבירו ונכנס מביתו דרך פתח לשם הוי חזקה ונראה דפתח פתוח דרך ביתו דוקא קאמר דאז נראה הקביעות יותר משא"כ כשנכנס דרך מבוי לחצירו דחבירו. וי"א אדרבה דלרבותא כ"כ וכ"ש אי נכנס דרך מבוי לשם. וקאמר דאם העמיד הב"ה עם הגומא לביתיה דחבריה ויש לו פתח פתוח מביתו שהולך מביתו לשם על הב"ה (ומשום דל"ת היאך אדם עושה ב"ה שלו בבית חבירו מש"ה כ"כ דיש לו פתח פתוח לילך שם) ואח"כ אמר דל"ד זה אלא אפי' העמיד הב"ה בבית שלו והעוקא שמתחתיו הוא ג"כ בביתו אלא שהעוקא היא רחבה והולכת קצת לביתו דחבריה הו"ל נמי חזקה ועוקא פי' גומא דומה למ"ש חז"ל דכל חצר צריך לעשות עוקא מחזקת סאתיים שיטיל שם מי שופכים בשבת וכמש"ר בהל' עירובין סי' ש"ס ושע"ז ע"ש: ומ"מ אית ליה כו' אין להקשות מאי קמ"ל דהוי חזקה כיון שאינו מסריח והו"ל כטוען עליו בקרקע דעלמא שקנהו ממנו וי"ל דמיירי דהחזיק בה ג"ש בלא כיסוי והו"א דיכול הניזק לומר לכך לא עשיתי מחאה כי אמרתי אין חזקה לנזקין ולא ליהני ליה הכיסוי קמ"ל: ואי לא קמסלק לריחא פי' ואם אינו רוצה לגדרו ולבנות סביבו מחיצות לסלק הריח אלא שרוצה לשנותו מב"ה לדבר אחר א"נ ה"פ ואי אפי' אם מכסה אותו לא קמסלק לריחו ועדיין הוא מסריח וק"ל: דלב"ה אחזיק כו' נלע"ד דס"ל דדוקא היכא דיכול לכסותו שיסתלק ריחיה מחבריה אז אין עליו דין ב"ה וכאילו החזיק במידי אחרינא דמי והו"ל לזה למחות אבל כשלא יוכל לסלק מיניה ריחיה אמרי' ודאי לא קנה זה מעולם ולא מחיל ליה והאי דלא מיחה ביה עד השתא דסמך אדיניה דא"צ מחאה לב"ה ובודאי אם ראה שמשתמש במידי אחרינא הוי מחי ביה כדי שלא יחזיק ורבי' ס"ל כיון דמ"מ החזיק בגוף הקרקע הו"ל למחות דהחזקתו בגוף הקרקע הו"ל כאילו השתמש בדבר אחר:

סעיף נח

כי ההוא דפאפי יונאי כצ"ל והוא עובדא שם דף כ"ה ע"ש: לפי שרב יוסף היה אסטניס אע"ג דמשמע דמשום הפסד הפירות היו מרחיקים י"ל דהעורבים לא היו אוכלים הפירות אלא הדם שבפיהם היו מקנחים בפירות תוס':

סעיף ס

והיזק ראייה דחלון כו' כבר כ"ר בסי' קנ"ד סי"ז שפליגי בו הרמב"ם והרא"ש וחזר וכתבו בסי' זה כדי לכלול יחד הנזקים הגדולים ולפרש איזה יש לו חזקה לכ"ע וק"ל: כתב הרמב"ם והא דכ' לעיל בסמוך וכ' עוד הרמב"ם מי שהחזיק בנזק כגון שפתח חלון י"ל דמיירי בחלון שאין בו היזק ראייה ועד"ר שנתבאר שם בסי' קנ"ד סי"ז. והחזקה הוא דאסור לבנות כנגדו. וב"י כתב דגם הרמב"ם ס"ל כהרא"ש שיש חזקה להיזק ראייה כשעושה מעשה וע"ל סימן קנ"ד סי"ז כתבתי בדבריו בדרי' וסתירתן:

סעיף סא

כתב ר"ת כל נזק כו' אפי' הקנה לו בעדים כו' כ"כ שם בתוס' דף כ"ג בשמו ור"י כתב עליו דלא נהירא מדאמר שם אין להן חזקה משמע הא ראיה יש ע"ש: וקנין ג"כ צריך פי' אם מחל לו על ההיזק אבל כשמכר לו וקיבל דמי המכירה א"צ קנין דבמעות קונה דמחשב כקרקע דנקנית בכסף ומש"ר אחר זה ז"ל ואז מהני בין אם מכר או נתן או מחל דמשמע דגם מכירה צריך קנין נראה דמכר דומיא דנתן קאמר דלא קיבל עדיין דמי המכירה וק"ל:

סעיף סב

וכ"כ הרמב"ם ז"ל פירוש וכן כתב הרמב"ם דמהני קנין אפילו בדבר שאין לו חזקה כו' ודלא כרבינו תם וגם נלמד מינה דקנין מיהא בעי מדכתב דצריך להביא על זה ראיה שקנה מידו משמע דראיה על המחילה בלא קנין ל"מ וק"ל: המחזיק בנזק שאין לו חזקה כו' אבל בדבר שיש לו חזקה כבר כתב לעיל בסמוך בשם הרמב"ם דהמחזיק נשבע ונפטר וק"ל:

סעיף סג

ואפי' קנו והחזיקו אין חזקתן חזקה כבר כ"ר בסמוך בשם הרא"ש דקנין ידוע מהני בכל נזקין ומ"ש ואפי' קנו והחזיקו ר"ל שטענו שקנו אותו אבל אין להם עדים ע"ז כ"א במה שהחזיקו והכי הוא הצעת דברי הרא"ש ורבי' דמתחילה כ' ואפי' אם טוענין הקצבים שקנו המקום כו' וגם החזיקו ל"מ להן טענתן מטעם דהא דאמרו חז"ל שאין חזקה לניזקין כאלו היינו אפי' קנו והחזיקו ור"ל שטענו שקנו והוא מדברי התוס' ריש דף כ"ג בד"ה והא אחזיקו להו כו' ע"ש והרא"ש ביאר דבריו כן בהדיא בתשובה ורבינו קיצר והשתא א"ש דכ' דקנו והחזיקו דבלא"ה קשה אי ידוע שקנאו לזה חזקה למה לי ועוד דסיים וכתב אין חזקתן חזקה דהול"ל אין קניינן קנין אלא ודאי מיירי באין הקנין ברור אלא שטוענין כן מכח הראיה שהחזיקו בו בלי מחאה וזה הפי' ברור ודלא כמ"ש הב"י ועד"ר:

סימן קנו

סעיף א

אחד מבני חצר כו' עד כופין בני מבוי כו' מקור של דינים אלו הוא בב"ב דף כ' וכ"א ורבי התחיל בברייתא וסיים בהמשנה דלשם וז"ל המשנה שם חנות שבחצר יכול למחות בידו ולומר לו איני יכול לישן מקול הנכנסים ויוצאים אבל עושה כלים ויוצא ומוכר בתוך השוק ואינו יכול למחות בידו ולומר לו איני יכול לישן לא מקול הפטיש ולא מקול הרחיים ולא מקול התינוקות ובגמרא מ"ש רישא ומ"ש סיפא (פירש"י דס"ד ולא מקול התינוקות היינו תינוקות הבאים לקנות יין ושמן וכלים כו' מ"ש רישא דקתני יכול לומר איני יכול לישן מקול הנכנסים כו' ומ"ש סיפא דלא מצי למימר הכי) אמר אביי סיפא אתאן לחצר אחרת א"ל רבא א"ה ליתני חצר אחרת מותר אלא אמר רבא סיפא אתאן לתינוקות של בית רבן ומתקנת יהושע בן גמלא ואילך כו' (פירש"י אף על גב דקול הבא מחמת אחרים הוה לא מצי מחי משום תקנת יב"ג דתיקן שמושיבין מלמדי תינוקות בכל עיר ועיר) מיתיבי א' מבני חצר שביקש ליעשות רופא אומן וגרדי ומלמד תינוקות בני חצר מעכבין עליו הב"ע בתינוקות עכו"ם ת"ש מי שיש לו בית בחצר השותפין ה"ז לא ישכירנו לא לרופא ולא לאומן ולא לגרדי ולא לסופר יהודי ולא לסופר עכו"ם הב"ע בסופר מתא ע"כ. ופירש"י רופא מוהל. אומן מקיז דם. מעכבין עליו מפני שמרבה עליהם קול נכנסים ויוצאים עכ"ל (ופי' דסופר מתא כתבתי בדרישה ע"ש). וזהו כלל דברי רבינו ועכשיו אשיב לבארו בס"ד. מ"ש אחד מבני חצר כו' כן הוא גירסת התוס' חצר ול"ג מבוי. ובסמוך כ"ר שהרמב"ם נתן למבוי שאינו מפולש דין חצר ונוכל לדחוק ולומר דהכל מודים לו בזה עד"ר: ומ"ש שביקש ליעשות רופא אומן גם הרמב"ם כ"כ וכתב ב"י שהם מפרשים דרופא שהוא אומן קאמר ור"ל מקיז דם ולפ"ז צריך לומר דלא גרסי' בברייתא שניה הנ"ל לא לרופא ולא לאומן אלא לא רופא אומן וזהו דוחק שהרי"ף והרא"ש שהביאו כתבו סתם לא לרופא ולא לאומן לכן נראה דתרתי קאמר ודרך הלשון לחסר וי"ו כשנקט הרבה דברים זא"ז ע"ד אברהם יצחק ויעקב וכן בש"ע כתב רופא או אומן ונ"ל דר"ל רופא ברפואות הגוף או אומן היינו מקיז דם ושניהן אינן של מצוה ולא כרש"י דפי' התם רופא מוהל דהא רבי' כתב בס"ח דלכל מילי דמצוה אינם יכולים למחות משא"כ לרש"י דדוקא קאמר מלמד תינוקות וכמ"ש בפרישה ע"ש ודוק: גרדי במעשה אורג מתרגמינן בעובד גרדי: או מלמד תינוקות של עכו"ם וה"ה של ישראל אם אינו לומד תורה נ"י: ומ"ש בני החצר מעכבין עליו כלל זה נקוט בידך כל היכא שנזכר עיכוב באיזה דבר פירושו בין יחיד על יחיד בין יחיד על רבים יכול לעכב כ"כ הרא"ש

וכן משמע ל' רבי' בסמוך: מפני שבא להם היזק ממנו בברייתא הנ"ל קתני סתם שהן מעכבין עליו בלי טעם וכבר כתבתי ל' רש"י שכתב שמעכבים עליו מפני שמרבה עליהם קול נכנסים ויוצאים וגם רבי' כתב בסמוך ס"ג אין יכולין לישן מקול הנכנסין והיוצאין ונ"י ושאר מפרשים פי' מפני שמרבה עליהם את הדרך וכתבו דמ"ש במשנה איני יכול לישן מפני קול כו' ל"ד קאמר ונראה דגם רבי' ס"ל הכי ומש"ה שינה כאן וכתב סתם מפני שבא להן היזק ממנו ומ"ש בסמוך אינו יכול לישן מקול ל"ד קאמר אלא ל' המשנה נקט שם ועד"ר: שלא למכור ביתו פי' אפי' אם הלוקח ישראל ורוצה להיות ציית דינא עם בני חצר ואם יפסקו ב"ד שיסלק אומנותו מהחצר יסלק אפ"ה אין זה רשאי למכרו לו ועד"ר: אפי' אינו מוצא להשכירו בכדי שישכור אותו פי' שאין אחר שוכר ביוקר כמו זה ועד"ר ובחידושים:

סעיף ג

וכן אם ביקש כו' ודקדק הרשב"א מדתנן כו' המשך ל' רבינו כך הוא בתחילה כתב ל' הברייתא הנ"ל א' מבני חצר שביקש ליעשות רופא אומן כו' דמשמע דוקא ביקש עתה הא אם כבר החזיק אינם יכולים לעכב ואחר לשון זה נמשך רבי' ואח"כ כתב דין חנות הנ"ל הנשנה במשנה בל' ביקש וסיים וכתב ע"ז שהרשב"א דקדק מדתנן חנות כו' ש"מ שלעולם יכולים לעכב וא"כ ממילא נאמר הברייתא דקתני באומן ביקש ל"ד קתני והלשון קצת מגומגם ועד"ר: אין אנו יכולין לישן מקול כו' עמ"ש לעיל בסמוך דנראה דל"ד כ' לישן מקול אלא כלומר איני יכול לעמוד ולישן מפני רגל הדורסים שמרבים עלי הדרך ונמשך אחר ל' המשנה ועד"ר:

סעיף ה

ולא מיחו בו כו' הרמב"ם לטעמו דס"ל דחזקת נזקין לאלתר הוי חזקה כדלעיל בסימנים הקודמים:

סעיף ו

אבל אי בעי לאוגורי כו' הרי לפנינו דהרמ"ה ס"ל דיכול להשכיר ביתו לכמה אנשים שירצה אם אינו מחלק ביתו לחדרים מיוחדים בשבילם וזה דלא כב"י שמשמע מדבריו לעיל בר"ס קנ"ד גבי חולק ביתו לשנים דהרמ"ה סבירא ליה דלהכניס דיורין בכל גווני בני חצר מעכבין עליו ועמ"ש שם:

סעיף ז

אבל הוא עושה מלאכתו בביתו פי' ומוכרם בשוק: ואין בני החצר יכולין לעכב עליו כו' אי האי שאיני יכול לישן מקול הנכנסים כו' דקאמר רבי' לעיל ל"ד הוא אלא כדפירש"י החילוק מבואר דכאן שאינו מוכר אלא בשוק א"כ אין כאן נכנסים ויוצאים אליו אבל

אם דוקא קאמר רבי' לעיל שיכול לומר לו איני יכול לישן מפני הקול ק' לכאורה מ"ש קול הפטיש דאינו יכול למחות וצ"ל דשאני פטיש שעושה בביתו וזש"ר עושה מלאכתו בביתו משא"כ קול הנכנסים ויוצאים שהוא בחצר וכנ"ל. וב"י כתב דרבינו מיירי הכא בהחזיק ול"נ ועד"ר ע"ש:

סעיף ח

ואפי' הן רבים כ"כ לאפוקי מפרש"י וכמ"ש בדרישה:

סעיף ט

נתן למבוי שאינו מפולש כו' וכיוצא בזה כ"ר בסימן קנ"ד ס"י בשם רי"ב לענין פתיחת חלון ע"ש גם לעיל בס"ס ק"מ סכ"ב בשם ר"י הלוי ועד"ר:

סעיף י

כופין בני מבוי כו' זהו מימרא דרב הונא בריה דר"י שם סוף דף כ"א ובאיבעייתו דלשם נקטינן לקולא וע"פ שיטת רש"י ונוסחו ובדרישה בארתיהו ושם נתבאר דעיכוב זה אינו משום הנכנסים והיוצאים דזה לא שייך כ"א ברישא דאיירי בהדרים בחצר א' ולא בב' חצירות אפי' במבוי א' אלא משום דפסיק חיותיה דאומן הדר שם וזש"ר פי' היה שם במבוי א' כו' יכול זה לעכב עליו דדוקא זה האומן מעכב ומשום פיסוק חיותיה ולא משום דריסת הרגל. ומש"ר כופין בני מבוי זא"ז כו' ל"ד קאמר בני מבוי זא"ז דהא אומן בא' מהמבואות בעיר יכול לעכב את כל העיר אאומן שרוצה לבוא מעיר אחרת לשם משום דפוסק חיותא אם לא שתאמר שנקט תחילה מילתא דפסיקא באותו מבוי יכול לעכב לזה שבא מעיר אחרת בכל ענין אפי' נותן מס עמהן דכה"ג אינו יכול לעכב עליו שאר העיר וכדמסיק רבינו ובדרישה כתבתי שגם הנ"י פי' להברייתא דקתני כופין בני מבוי זא"ז שלא להושיב ביניהן חייט כו' דמיירי בא' שבא מעיר אחרת ונתן מס עמהן מכח האי קושיא גופא דאל"כ מאי איריא בני מבוי הא כל העיר יכול לעכב. ורבינו דכ' כופין בני מבוי כו' הוא מל' אותה הברייתא. ומש"ר דאם הוא מזאת העיר אין יכול לעכב עליו כו' נראה דמיירי ג"כ בכל ענין אפי' אינו נותן מס עמהן אלא דאינו שכיח שיהיו מסולקים בני עיר א' במסים. נמצא כללן של דברים א' מבני חצר שבקש לעשות דבר בחצר שע"י ירבו הנכנסים והיוצאים בחצר בני חצר מעכבין עליו ואפי' א' מהן מצי מעכב ואם לעשות אותו הענין בביתו ולמכרו בשוק אף שמגיע היזק לבני חצר מקול פטיש ורחיים וכיוצא בו אין בני חצר יכולין לעכב עליו ואפי' לא החזיק בו עדיין לדעת המרדכי והרמב"ן והרשב"א ורבי' אבל להרמב"ם וסמ"ג ורבי' ירוחם כל שלא החזיק יכולין למחות בו (ודלא כב"י שכתב שגם רבינו ס"ל כוותייהו) ולהיות מלמד תינוקות תורה אין בני החצר יכולין לעכב אפי' ליותר מנ' ולעסוק בשאר דבר מצוה כגון לכתוב

ספרים או להתפלל בי' ולחלק צדקה אף שירבו הנכנסים ויוצאים לדעת רבי' ור"י אבל יש גאונים החולקים ס"ל דוקא בלימוד תורה אינו יכול למחות ובדברים שיכולין לעכב על א' מבני החצר יכולין ג"כ לעכב אותו מלהשכיר ביתו לא' מאלו אפי' אינו מוצא להשכירו בכדי שושכור אותו זה ואפי' החזיק אבל יכול למכרו לא' מאלו ואח"כ ישתעו דינא בהדי לוקח כשאינו מוצא למכור בכדי דמים אלו (ודלא כב"י) וכשבא א' מבני חצר למכור או להשכיר ביתו לעכו"ם שאינו אומן לדעת הרא"ש אסור אם לא שאיני מוצא לישראל שיתן דמים הראוים ולדעת המרדכי למכור אסור אבל להשכיר מותר ואם רצה להשכיר ביתו לכמה אנשים להרמ"ה והראב"ד אינם יכולין לעכב עליו ומדברי הרמב"ם נראה שיכולין לעכב עליו ודעת הרמב"ם וגם דעת רבי' שהביאו כל היכא דבני החצר מצי מעכב בני מבוי שאינו מפולש נמי מצי מעכבי ואין כן דעת שאר הגאונים ואם א' מבני החצר יש לו בחצר חנות או מרחץ או רחיים ולא מיחו בידו בני החצר משום נכנסים ויוצאים לדעת הרמב"ם אין כח ביד בני החצר למחות ביד אחר הבא ג"כ לעסוק באותו ענין רק אומן הקדום מצי למחות בבני עיר אחרת שבא שם משום פיסוק חיותי' ולאינך גאונים יכולין למחות בהשני ובמבוי שיש שם א' מבני מבוי אומן או גרדי או שהיה לו חנות או רחיים לדעת הרמב"ם אפי' בן עיר אחרת אם הוא פורע מס עמהם שבא לירד לאומנותו אינו יכול למחות בו שלא יכנס באותו מבוי ולדעת רש"י ושאר פוסקים ורבי' יכול למחות בו אותו מבוי אם לא שהוא מזאת העיר:

סעיף יא

ומש"ר וכן יכולין בני כו' שלא יביאו סחורתם כו' עובדא בגמרא שם ועד"ר: ומש"ר בשם ר"י הלוי כ"כ הרא"ש שם בשמו: ומ"ש וגם אין סחורתם טובה יותר משל בני העיר עיין בב"י שכתב דמשמע ליה דאפי' היא יותר גרועה מותר משום דהו"ל כשני מינים והניחו ב"י בצ"ע ועד"ר: ובלבד שימכרו בשוק ז"ל הגמרא שם מעלמא אתו ולעלמא ליזבנו ופרש"י לנקבצים שם ליומא דשוקא לוזבנו ומשמע מלשונו דלבני העיר אסור למכור אפי' כשהן בשוקא ביומא דשוקא אבל מדברי הרמב"ם משמע דמותר וכן משמע לי מל' רבינו שכתב וביום השוק אין יכולין לעכב עליהן כלל. ודוחק לומר דכלל ר"ל אפי' לא נותנין בזול יותר ואפי' אינה טובה דלזה לא הוה צריך רבי' לכתבו דהא אזה קאי וגם ממ"ש בגמרא והפוסקים אבל לאהדורי לסבב בעיר לא משמע דבשוק אפי' לבני העיר מותר ראי דוקא לעלמא מ"ט אסור לאהדורי ולמכור לעלמא. גם טעם נכון לחלק בין מכירה להלואה דבמכירה שהוא מוכר למי שנותן לו מעות והוא נותן לו הסחורה מיד ושוב אין להן עסק זע"ז מש"ה הכל שוים אצלו וא"צ לעשות דרישה מאין הוא הלוקח

אם הוא מבני העיר או לא משא"כ בהלואה אף שהלוה לו על המשכון מ"מ כיון שהדבר תלוי ועומד ונמשך עד אחר ימי השוק הרי הוא כהלוה לבני העיר בלא יומא דשוקא גם מסתמא בשעת ההלואה הוא שואל ללוה מי הוא והיכן הוא דר ונודע לו שהוא מבני העיר הזאת ומש"ה אסור להלוות לו ומש"ה דוקא בהלואה כ"ר שאינו מותר אלא לבני העיירות המתקבצים שם וגם התוס' לא פירשו דבריהן במכר כ"א בהלואה וכ"ש הרא"ש דקיצר יותר ומשמע דלא ס"ל הכי כ"א בהלואה. ואף שהפוסקים והתוס' הלואה ממכר גמרי לה מ"מ כל חד וחד לפי טעמו הוא איסורו וק"ל: ומש"ר ואם בן עיר אחרת כו' עובדא שם א"ל רב כהנא זילו זבינו שיעור חיותייכו עד דעקריתו אשראי דידכו ואזליתו. וכתב ר"ת דר"ל שימכרו כ"כ כדי שיוכלו להתפרנס מהריוח דאל"כ אלא שימכרו קרן כדי חיותא קאמר א"כ למחר ימותו ברעב. ונראה דל' חיותייכו קדייק דאין זה מיקרי כדי חיותא ומש"ה הביא רבי' ל' הרמב"ם דשינה ל' הגמרא וכ' כדי פרנסתו ומשמע מזה דהוא פי' כדי חיותייכו דקאי אהקרן וק"ל. וכן פירשו המ"מ שם בפ"ו דשכנים ע"ש דאינו מתיר אלא שימכרו מהקרן כדי פרנסתן. והב"י לא שם לבו על דייק זה שכתבתי ומש"ה תמה על רבי' שהביאו וכ' דלא עדיף לישנא דהרמב"ם מלישנא דגמרא וכי היכי דלישנא דגמרא מפרשים דמוכרים כדי שירויחו כדי פרנסתן ה"נ יתפרש ל' הרמב"ם ומסיק ב"י וכתב ז"ל ואפשר מה שהביא רבי' ל' הרמב"ם לאשמועינן דאפי' אם הם חייבים לבני העיר מ"מ אין מעכבין עליהן עכ"ל ע"ש ואף דבס"א בספרי רבי' כתוב עד שיפרע מחובו הרמב"ם שלנו כתב עד שיפרעו חובן ומש"ה כתב הב"י דר"ל שיפרעו מה שהן חייבין אלא שקשה הלא ז"ל הגמרא אית לן אשראי ופירש"י שהקיפו לבני העיר סחורה שלהן ודוחק הוא דהרמב"ם לא יכתוב מה דאיתא בגמרא וכ' ענין אחר ואין זה דרכו וגם ל' אם יש לו מלוה לא משמע הכי דיש עליו מיבעי ליה ולכן נראה עיקר כמ"ש ודוק:

סעיף יב

ועל הרוכלין כו' וכן על מלמדי תינוקות כו' שם דף כ"א וריש דף כ"ב מימראות בגמרא. ורוכל מיירי ברוכל בשמים לנשים להתקשט בהן דתקנת עזרא היא שיהיו מחזרין כדי שיהיו הבשמים מצוים לבנות ישראל ועיין בהוספה: אין יכול למנעו אפי' מלקבוע משום דטרידי בגרסתייהו ולאו אורחייהו לאהדורי ולסבב העיר רש"י.

סעיף יד

ת"ח המביא סחורה לעיר כו' שם דף כ"ב:

סעיף טו

תשוב' כו' תשובה זו לא מצאתי בתשו' הנדפסות שבידינו ע"ש. ובסוף חזה התנופה כתב דומה לזה וכ"כ ב"י ועד"ר: שאדם יכול לדור בכל מקום שירצה ואז שייך במס שלהם ואין בני העיר יכולין לעכב עיין בהוספה:

סימן קנז

סעיף א

הלכתא היזק ראייה כו' מה שהיזק ראייה שמיה היזק כבר מבואר בסימנים הקודמים ולא כתבו רבי' אלא משום דנמשך אחר ל' הגמרא דאיכא תרי לישני דהני דינים תליא בהו וכמ"ש בדרישה וע"ש. א"נ להכי הדר וכתב משום דהו"א דוקא מחלון ופתח שייך היזק ראייה משום דאין ראייתו משם תמיד אבל זה שנחסר בינו לבין חבירו כל המחיצה הו"א ודאי אין החצר עומד לעשות בו תשמיש צנוע ולא שייך בו היזק ראייה (דומה למש"ר בשם הרא"ש בסי' קנ"ד סל"ד) קמ"ל:

סעיף ב

לפיכך ב' שהם שותפין בחצר פי' ובתי שניהם פתוחים לתוכה דכל חצירות ששנו חכמים לפני הבתים הם ורוב תשמישן בחצר רש"י: אם יש בו דין חלוקה פי' כדלקמן סי' קע"ב: יכול כל א' מהם לכוף את חבירו לחלוק ואפי' לעשות ביניהם מחיצה כו' בסי' קע"ב יתבאר דלחלוק כופין אותו אפי' למ"ד היזק ראייה לאו שמיה היזק כיון שיש בו דין חלוקה אלא דלמ"ד שמיה היזק כיון שכופה אותו לחלוק כופה אותו נמי לעשות מחיצה ולפ"ז צ"ל דברי רבי' הנ"ל כאילו אומר לפיכך אם יש ביניהם דין חלוקה דאז כופין אותו לחלוק יכול לכופו ג"כ על המחיצה וק"ל: ואין כל א' מכיר את חלקו פי' שכל אחד משתמש בכל החצר: דקנין דברים בעלמא הוא ל' רש"י קנין דברים הוא ואין חליפין קונין אלא בדבר הנקנה או מכר או מתנה או ש"ק או מטלטלין שהקנין חל עליו וכ"כ נ"י ביאור דבריו נ"ל דכל קנין היינו שהוא נותן לו סודרו ובהא דמקנה לו סודרו הוא מקנה לו כנגדו החפץ והכא כשקנו מידו על החלוקה אין כאן שום דבר שיחול עליו הקנין שיקנה לו נגד סודרו דחלוקה אין בו ממש ואין הקנין חל עליו ורמב"ם פ"ה דהלכות מכירה כתב דכל שמקנה לו דבר שאינו מסויים הוי קנין דברים ולכן כשבירר כל אחד חלקו שיש כאן דבר מסוים חל עליו הקנין לכ"ע אפי' הרמ"ה שמחלק בס"ד מודה בזה שמהני קנין: אבל אם בירר כל א' חלקו וקנו ע"ז פי' דזה הוי כמו קנין דעלמא דהרי מתחילה היה כל אחד מהן משתמש בכולו ועכשיו אומר כל א' לחבירו הנח לי חלקך מה שהיה לך בצד מזרח ואני אניח לך חלקי שהיה לי בצד מערב והו"ל כמו חליפין ובמקום משיכה דחליפין בא הקנין וכמו קנין דעלמא וכן משמע ל' רש"י שם שכתב ז"ל ברוחות זה בורר

כו' עד ומעתה נקנה חלק מזרחי לזה ואין לזה חלק בו וכן השני לחבירו עכ"ל. או לאחר שחלקו פי' באחים הנ"ל: החזיק אחד מהן בחלקו פי' החזיק בחזקה גמורה שנעל וגדר ופרץ ולא הוה קנין סודר בדבר: אפי' שלא בפני חבירו ר"ל אע"פ שבמכר אחר צ"ל לו לך חזק וקני היכא שבא להחזיק שלא בפניו וגם לא החזיק אלא אחד מהן בחלקו והשני לא עשה שום חזקה בחלקו אפ"ה שניהן קנו: נתקיימה החלוקה כו' פי' ואז כופים את חבירו ג"כ לבנות כותל ביניהן:

סעיף ג

דוקא כשאין בעיר מנהג ידוע אז מן הסתם כופין: אין כופין דס"ל דכ"ש הוא מגינה דאין כופין כשלא נהגו לעשותו כדלקמן סי' קנ"ח ועד"ר:

סעיף ד

וכופין לעשותו טעמו כיון דקיי"ל דהיזק ראייה שמיה היזק בחצר דתדירי ביה בתשמיש וביציאה ובכניסה נפיש היזקא מהיזק גינה אשר"י ועד"ר:

סעיף ו

והוא דאתרו ביה לכאורה נראה דלמאי דסמיך ליה דהיינו שאר גורם לאפסודי ממון דחבריה לחוד קאי דשם צריך התראה ול"ד התראה ממש אלא לומר לו הזהר לסלק דבר זה כי יבוא לי היזק ע"י דאל"כ מצי לאשתמוטי ולומר לא עלתה על דעתי שיבוא לך היזק מזה אבל ברישא דמתחייב למגדר בינו ובין חבירו ולא גדר ודאי מיירי שתבעו לבנות עמו המחיצה שביניהן על המחצה ולא רצה וזהו התראתו וא"צ להתרות לו בב"ד ולומר אם יארע לי היזק תזקק לשלמו דאל"כ קשה מאי מביא הרא"ש ראיה מפורץ גדר הא שם לא היה התראה (ודוחק לומר דשם ההיזק נגלה וידוע מש"ה א"צ התראה): פטור מדיני אדם ואפשר דדעת הרמ"ה דהתם לאו ברי היזקא כ"כ דאפשר שלא תאבד ועיין באשר"י בפ' לא יחפור שמחלק שם באריכות בין גרמי דנזקין דחייב ובין דינא דגרמא דפטור ולקמן סי' שפ"ז כ"ר כל החילוקים:

סעיף ז

אם השני רוצה ליכנס בשלו פי' להכניס כל המחיצה ולהעמידה על קרקע שלו ולבנות מממון שלו הרשות בידו: א"צ ד"א פי' ואין חבירו יכול לעכב עליו ולומר המתן עד שיהיה לי ואבנה עמך על קרקעות והוצאות שנינו כדי שאוכל למסמך עליה ג"כ קורתי או תן לי רשות לסמוך על כותל זה או כשארצה לבנות גם אני כותל אזי תן לי חצי הוצאות קמ"ל דא"צ ד"א אלא בונה בשלו ועושה מה שלבו חפץ ואין לחבירו עוד פתחון פה עליו וגם א"צ דבר אחר לא ראיה ובירור כמה הוציא שהרי כותל זה לעולם שלו לבד הוא: ואם לא רצה פי' ליכנס בתוך שלו אלא לבנות על המחצה כדין הבית ועלייה של שנים

כו' בסי' קס"ד כ"ר שהא' יבנה כל הבית לבדו וידור בכל הבית עד שחבירו יתן לו חלקו וה"נ יבנה זה כל הכותל על קרקעות שניהן וממונו ויברר חשבונו כמה הוציא וישתמש בכל הכותל עד שישלם לו חבירו החצי ע"ש וקמ"ל דאין בו משום רבית:

סעיף ח

שלא יזיק א' לחבירו כו' פי' אם א"צ לילך במקום שימוש חבירו או שיוכל לצמצם ראייתו שלא יראה כל תשמיש של חבירו ה"ז ירחיק בכל מה שיכול: ומ"ש אח"כ ובין כך ובין כך ר"ל בין אם מצפין ועומדין לעשות היום או למחר מחיצה או נתייאשו מזה מ"מ צריכין לשמור מן ההיזק ול"ת כיון שמצפין ועומדים לסלק הזיקו היום או מחר א"צ ליזהר כולי האי קמ"ל ומש"ה חזר וכתבו אע"ג דכבר כתב דצריכין ליזהר. ומ"ש תחילה צריכין להרחיק וכאן כתב צריכין לשמור אין זה דקדוק דכן דרך לשנות הל' במילות כפולות. וי"מ דמ"ש תחילה ומיהו צריכין להרחיק כו' כוונתו כמו שמפרש ואזיל דאם יכולין לקבל מהצדקה לעשות כותל של הוצא ודפנא כו' ואח"כ אמר בין כך ובין כך כו' ר"ל כמ"ש בין אם דעתו לעשות כותל היום או מחר או נתייאשו מלבנותו עכ"פ ישמור כו'. וי"מ בין כך ובין כך ר"ל כמו וביני ביני לב' הפירושים הנ"ל:

סעיף ט

וטוען חבירו מחלת לי כו' פי' ואין לו עדים אלא שטוען מכרת או מחלת לי והיה לי עדות או ראיה ע"ז ויש לו שני חזקה וקאמר דהאמת אתו דאהא לא סמכינן ר"ל דטעמא דכל מקום שמהני חזקה ולא אמרי' אי קושטא קאמר היכן שטרא היינו משום דכיון דשבק לו להשתמש בשלו ג"ש בלא ערעור ומחאה תו לא מזדהר בשטרא וא"כ הכא שיש לו אמתלא למה לא מיחה הו"ל לזה לאזדהורי בשטרא ואפי' למחילה דא"צ קנין מ"מ עדים או כתב הודאה ממנו מיהו צריך שלא יכפור המחילה והו"ל לזה לאזדהורי בעדיו ליקח מהן כתוב וחתום או בשטר הודאה ממנו וק"ל. ולא כב"י שפי' שלא מיחה י"ל כיון שראה ושתק ודאי מחל וכתב דזהו דוקא להרמב"ם אבל להרא"ש ל"מ וכתב שדברי הרא"ש הללו צ"ע ולפעד"נ דהאי פי' שכתבתי פשוט הוא ולק"מ. והשתא א"ש במ"ש וטוען חבירו מחלת כו' דלהרא"ש בעינן טענה משא"כ להרמב"ם דאנן טענינן ליה דמדשתק ידע ומחל ליה ודוק: כגון מי שיש לו חלון כו' מה"ט משמע להדיא דלהרא"ש בחלון לעולם הוה חזקה אפי' אם הוא באופן שא"א שלא יזיק מטעם דהו"ל לזה למחות כיון שהמחזיק מזיק ואינו ניזק ואפי' לטעמא בתרא נמי דינא הכי והיינו כמ"ש בסי' קנ"ד סי"ג ע"ש: לאו היזק תדיר כו' פי' אפי' אם הוא באופן שא"א שלא יראה תמיד בהליכתו בביתו מ"מ אין הליכתו לפני החלון והיזקו תדיר כ"כ כמו הליכתו והיזקו בחצר: ומ"ש

שלאורה הוא עשוי כו' ר"ל לאפוקי אם עשהו להסתכל ממנו בכיון דמיקרי תדיר כצ"ל לפי מ"ש בסימן קנ"ד ע"ש ודוק:

סעיף יא

אבל אם יש עדים שמחלו זה לזה כו' ר"ל ואפי' לא קנו מיניה על המחיצה ואע"פ שהאומר לחבירו קרע כסותי ושבור כדי יכול לחזור בו ויתחייב חבירו בהיזקו שאני הכא שנתחייב כל א' לחבירו לסייעו בבנין הכותל ותביעת ממון יש ביניהן והוה כמו שנתחייב לו מנה ומחל לו עליו שזכה במחילתו בלא קנין אשר"י ובזה נתיישב ג"כ דל"ת מ"ט הכא דמחילה בלא קנין סגי והא כ"ר בס"ס קנ"ה דבעי קנין על המחילה דשאני הכא דנתחייב כל א' לחבירו לסייעו והו"ל תביעת ממון. גם י"ל דש"ה דלולי הקנין יכול להתנצל ולומר הייתי סבור שאוכל לסבול ועתה אני רואה שא"א לסבלו וכדמבואר שם ואף שגם היזק ראייה זה דחצר דימה אותו הרא"ש כאן להיזק דקוטרא לא לגמרי השוווהו אלא לענין שהוא תדיר:

סעיף יב

אפי' אם יש לא' כו' י ל שגם רש"י ס"ל הכי דשם בר"פ פי' אמ"ש השותפין שרצו לעשות מחיצה בונין את הכותל באמצע ז"ל באמצע זה נותן ג"ט כו' עכ"ל ומדלא פי' באמצע כפשוטו ש"מ דס"ל דמיירי אפי' בכה"ג דאין החצר לשניהן בשוה דאז אין שייך לפרש דיעמידו הכותל באמצע החצר אפ"ה יתן זה ג"ט וזה ג"ט וק"ל: כגון שהא' בכור כו' נקט כגון בכור ופשוט מפני שבכור נלמד מקרא דפי שנים דיטול שני חלקים במקום א' כמו שיתבאר בסי' קע"ד דמיניה נלמד שנים שקנו חצר א' חלק א' והשני ב' חלקים דג"כ נוטל במקום א' וכמבואר שם בס"ס קע"ד ונקט רבי' העיקר. ובש"ע ס"ג כ' סתם כשיש לא' שני חלקים ולהשני חלק א' כו' ע"ש:

סעיף יג

ואפי' שנפל כולו כו' כן הוא בגמרא דאל"כ ק' פשיטא וכתבו התוס' במשנה דאכתי המקום פשיטא דיחלוקו אלא איידי דנקט חלוקה אאבנים נקט נמי חלוקה אהמקום עכ"ל ורבי' ג"כ ל' המשנה נקט גם י"ל דה"פ שהמקום הוא עדיין של שניהן בודאי כן האבנים שהיו על המקום נשארו בחזקת שניהן וכן צ"ל ג"כ לעיל בס"ס קמ"א וכמ"ש שם: והכניסם לרשותו שלא בעדים האי שלאב עדים קאי ג"כ אשלפניו שנפל לרשותו שלא בעדים וקמ"ל דל"ת ליהוי נאמן לטעון לקוחים הם בידי שמכרת לי חלקך שהוא מוחזק בהן כשאר מטלטלין שנמצאו ביד ראובן דאף שמביא שמעון עדים שמכירים אותן שהיו של שמעון ושמעון טוען השאלתים או הפקדתים בידך דמהני ליה חזקתו ונאמן לומר לקוחים הם בידי הא נמי יהיה נאמן לומר לאחר שנפל המחיצה לרשותו קניתי חלקך

והכנסתים לרשותי משא"כ שהיו עדים שנפל לרשותו או שפינם לפני עדים מיד אחר הנפילה לרשותו ועכשיו רואין האבנים בידו דהו"ל כעדים וראה דמבואר בסי' קל"ג וע"ב דא"נ לומר לקוחין הם בידי: ומש"ר ושהו ברשותו זמן רב פי' והו"א דאף דאמרי' שותפין לא קפדי אהדדי מ"מ אין מדרכן לשהות כ"כ זמן רב אפ"ה א"נ לטעון לקוחין הן בידי מטעם דכיון דהאבנים לפנינו ומכירין אותן שהן מזה הכותל אמרי' שותפין אלו לא קפדי אהדדי אפי' בזמן רב כזה וכ"ש דא"נ לטעון אני בניתי לבדי דהו"ל נמי מגו במקום חזקה דחזקה הוא דהכותל היה של שניהן ועד"ר דשם הוכחתי זה דרבי' ס"ל דא"נ אפי' כששהו בידו זמן רב לומר לקוחין הוא בידי וכן מבואר בריי"ף ורמב"ם והרא"ש והג"א (ולא כ"ר) [ואף שכ"ר] מיד אחר זה ז"ל ואפי' שאין בו דין חלוקה אינו יכול לומר לא נתרצית אלא ע"מ שאבננה הכל מ"מ לא מיירי מטענה זו לחוד דא"כ לא הו"ל לסתום מתחילה אלא שרבי' קאי שם מאין בו דין חלוקה דבו שייך שפיר לומר גם בטענה לא נתרצית וכלל שם כל הרבותא יחד ועיין באשר"י שכתב האי ואפי' אין בו דין חלוקה כו' אפי' המשנה קודם קושיית פשיטא וגם מוכח סברא זו שכתבתי ממש"ר ז"ל וכתב הר"י דוקא שהאבנים ניכרים כו' [משמע] דוקא כשהאבנים ניכרים או אפי' בטענת לקוח בידי א"נ אפי' בשהו זמן רב אבל כשאינן ניכרים נאמן דל"ת כו' ואף שהר"י אדברי הגמרא קאי מ"מ רבינו שהביאם וכ' ודוקא כו' צריכין לומר שמביאן אדבריו הנ"ל וכתבם בלא פלוגתא כ"א לפרש דבריו הנ"ל ומשה"נ אמר דכשאין האבנים ניכרים דנאמן לטעון לקוח במגו שיכול לומר אינם מאבני זה הכותל ול"ק דנאמן בחזקתו שהרי שהו בידו זמן רב אלא ס"ל דלא מהני ועד"ר דשם בארתי יותר: ואין כאן מגו במקום חזקה פי' חזקה שלא עשה הכותל לבדו כיון ששותפו היה מחויב לסייעו דבמה שטען שלקח האבנים אינו מכחיש החזקה שהרי מודה לו שסייעו אלא שחזר וקנאה ממנו:

סעיף יד

שאם אין בו דין חלוקה כו' ל"ד קאמר דה"ה וכ"ש כשיש בו דין חלוקה ובנה הא' כל הכותל דל"מ ליה סימן חזית אלא אורחא דמילתא נקט דכשיש דין חלוקה מדרכן לבנות יחד וק"ל: ואין מועיל לו סימן חזית כו' ע"ל סי' קנ"ח שפי' שם חזית קצה פי' שעושה סי' בראש הכותל שמטיח בחוץ לצד חבירו אמה על אמה וקאמר דזה הסי' לא מועיל בחצר דדוקא בבקעה תקנו רבנן חזית לפי שאין יכול לכפותו לבנות הכותל עמו אבל בחצר לא תקנו רבנן חזית דכיון דבחצר יש בו דין חלוקה יכול לכופו לעשות מחיצה ומשום חצר שאין בו דין חלוקה לחוד לא עבוד תקנתא ולא מהני חזית כ"כ הרא"ש בשם הר"י הלוי אבל הוא פליג עליה וס"ל אע"פ שלא תנן במתני' חזית בחצר מ"מ לא גרע מחלונות דאין

תקנה זו דחלונות שנויה במשנה ואינה ג"כ בכל מקום אפ"ה במקום שנהגו לעשות כן לסי' בשעת בנין מהני לכ"ע. והא דלא הזכיר במשנה דין חזית בחצר משום דגבי חצר שיכול לכוף את חבירו לעשות הכותל יחד א"צ חזית ועוד רבותא קמ"ל מתני' דאפילו בבקעה דיכול ליכנס בשדה חבירו ולעשות גם הוא חזית מבחוץ מהני כ"ש בחצר ועיין בדרישה. ומ"מ נראה קצת טעם לדברי ר"י הלוי דס"ל חזית שהוא תקנת חכמים למאי דלא תקנו לא תקנו משא"כ עשיית חלונות זהו דבר שהסכימו עליו שם באותו מקום והוא ידוע שכל בני העיר יכולין לתקן ולהתנות ביניהן מה שנתרצו ותנאיהן קיים על כל בני העיר ואינו נאמן לומר לא ידעתי ולא שמעתי מזה מש"ה ס"ל דמהימני טפי: אבל אם הא' בנה עליו תקרה ומעזיבה כו' י"א דזהו כדעת הר"י שכ"ר בס"ס קנ"ז וממקום הכותל לא איירי כאן ואני אומר דאין ענין זה לזה דבסימן קנ"ג איירי בידוע דהכותל בנה אחד מהן והשני טוען שקנה ממנו החצי לתשמיש זה בזה פליגי אבל כאן דאין ידוע מי בנה כ"ע מודו כשזה הניח עליו תקרה ומעזיבה ולא זה שהוא ראיה שכולה הוא שלו: אם יש לו חלונות כו' כך היה מנהג קצת מקומות וכמ"ש ומשמע אפילו לא נעשו החלונות לראות מתוכן לאויר שבצד השני אלא מבפנים לצידו היה כניסה כמו חלון וכן משמע באשיר"י. ואע"ג דחפירת חורין מקום הנחת הקורה ל"מ כמש"ר בסימן קנ"ג סכ"ג ובסימן זה בחלון הוה נהגו בו דליהני. א"נ שאני התם דידוע דהכותל בנה אחד מהן וכמ"ש. גם י"ל דהכא מירי דלזה יש לו בו חלונות ולהשני אין לו בו ע"ש: ומ"ש וניכר שנעשו בשעת הבנין מפורש באשיר"י ובנ"י דאל"כ יכול לומר מעצמך עשית בשעה שלא הייתי בביתי ולא הרגשתי בהן:

סעיף טו

וכתב עוד אע"פ שנשתנו המנהגים פי' במקום זה נוהגין כן ובמקום אחר בע"א אין א' יכול לדחות חבירו ולומר לא בנית אתה לבדך ועל סימן זה לא השגחתי כיון שאינו מנהג פשוט לכל אלא כיון שבאותו מקום שהם דרין נהגו לעשות סי' זה מפני הרמאין שלא יאמר לאחר זמן שבנו יחד מסתמא גם הוא ידע ויותר נראה דה"ק אף ע"ג דמשתנה המנהגות ר"ל דאין עכשיו נוהגין כאשר נהגו בזמן התלמוד לעשות חזית מ"מ אין אחד יכול לומר כיון שלא עשית סימן כמו שעשו בימי התלמוד לא השגחתי עליו אלא הולכין אחר מנהג קבוע בעיר:

סעיף טז

שאם נהגו בפחות מזה אינו כלום והוכיח כן מדקתני במשנה הכל כמנהג המדינה ומפרש בגמרא לאתויי הוצא ודפנא ולא קאמר לאתויי כל מקום לפי מנהגו אלא ודאי

הגמרא אלו דוקא קאמר ושאר מנהגים מנהג שוטים הוא ואין הולכין אחריהן עיין בתוס' בריש דף כ"ב:

סעיף יז

בפחות שבכתלים לבנים היינו ארוכין ג"ט וכפיסים הוא חצי לבינה טפח ומחצה ועושין ברוחב הכותל שני כפיסין דהיינו ג"כ ג"ט אלא שעם הטיט שעושין ביניהם לחברם הוה ד"ט ומשום דכל אחד יש בו צד שאין בהשני מש"ה נקטינן רבינו לתרווייהו וק"ל:

סעיף יח

ושיעור עביו כו' כבר נתבאר דבונים אותו כמנהג המדינה ובהוצא ודפנא שהן בערך טפח והכא בא ללמדנו שאם המנהג לבנות גויל ובא לבנות בגויל לא ימעט מעובי ו"ט וגם לא יוסיף עליהם וכדמסיק לומר טעם שאכתוב בסמוך והני שיעורים דגויל וגזית והאינך ממשנה וגמרא דר"פ הן עיין פירושן דגויל וגזית שם בגמרא: עם הסיד פי' עם הסיד שמסידין בב' צדדים וה"ה באינך (לא) בעיא דאיפשטא היה שם בגמרא וקאמר שם דאע"ג דלבני ג"ט וכפיסים ד' עם הטפח שביניהן בלא הסיד איכא דזוטרא מג"ט ועם סידן היה ג"ט וקמ"ל דבהכי סגי: ובכפיסים ד' שבונה הכותל מב' כפיסים זה בצד זה בעביו א' מכאן ואחד מכאן ומניח רחב טפח ביניהן וממלא אותו בעפר וטיט: ובלבנים ג' בגמרא מפרש אף ע"ג דשיעור סתם לבינה בפני עצמה בלא סיד הוא ג"ט וב' כפיסים נמי ג"ט בלא סיד המשנה מיירי בלבנים קטנים דלא הוה ג"ט אלא עם סידן: אבל בשל סיד אינו צריך פי' כשהוא (כמו) [בונה] המחיצה דבמקום האבנים יחד נעשה בסיד א"צ כו' ולמעלה איירי בסיד שטוחין מבחוץ שיהא משני צדדיו לבן ולנוי ואצ"ל דלמעלה סיד ל"ד קאמר: לפחות מהן או כו' פי' לפחות מו"ט בגויל או לעשות יותר מו' וה"ה באינך אין הולכין אחריו כ"כ הרא"ש דהא דקתני במתני' הכל כמנהג המדינה לא קאי אלא אעיקר המחיצה כמנהגן לבנות אם בגויל אם בגזית אפי' בהוצא ודפנא אבל שיעור עובי החומה לאו במנהגא תליא מלתא אלא בשיעור המפורש במשנתינו ואם נהגו ביותר לא כייפי' ליה לעשות יותר דקים להו לרבנן דלא בעי טפי ואם נהגו בפחות מנהג גרוע הוא ולא אזלינן בתריה דקים להו לרבנן דמחיצה בגויל בגובה ד"א לא קאי בפחות מעובי ו"ט הלכך יכול הא' לומר א"א לעשות מעותי אנפרות ולהוציא הוצאות בכל יום כל זה מל' הרא"ש ולפ"ז אם האחד רוצה לעשות כולה משלו עושה באיזה שיעור שירצה אבל הרמב"ן ונ"י כתבו ז"ל והטעם דבעי שיעורים גדולים כ"כ אף ע"ג שאינה אלא היזק ראייה משום דחיישינן שמא יפול ויצטרך להתעצם עמו בב"ד ובין כך ובין כך יהיה מזיקו היזק בראייה ע"כ ולטעם זה אפילו אם זה רוצה לבנות בשלו אינו רשאי לעשות פחות משיעורים הללו ושני הדעות כתב רבי' בסמוך:

סעיף יט
וקנו מידו לעשות פחות מבנין א' מאלו:

סעיף כ
דקנו מיניה דמיחייב כו' דדרך הודאה היא ר"ל והמודה שחייב אין בודקין אמאי והיאך נתחייב דודאי נתחייב באופן המועיל וכמ"ש בסימן ס' סי"ד ע"ש וא"ת מנ"ל דקנו מידו הא כ' המ"מ כמה פעמים דנהגו לעשות קנין גם בשאר הודאות לחיזוק הענין כדי להראות שאין בהודאתו טעם השטאה או השבעה והנתינה אין בה ממש שהרי אינו נותן לו עתה דבר בעין ממש שיחול עליו הקנין אלא שמקבל עליו לעשות כך וכך דהיינו מעשה בעלמא והרמ"ה לטעמיה שכתב רבינו בשמו לקמן ר"ס רמ"ה דאתן הוי קנין דברים עיין שם: ויראה מדברי א"א הרא"ש ז"ל דלבנות לא הוי קנין דברים עד"ר:

סעיף כא
אינו יכול לכופו ביותר כו' דאם יזיקנו אח"כ הלא יש שופטים בארץ אשיר"י:

סעיף כב
משפת מעזיבה העלייה כו' דהיינו קרקעית העלייה ואם אחד דר בעלייה וחבירו שכנגדו דר למטה בבית נראה דדינו כשתי חצירות הסמוכות אהדדי וא' גבוה מחבירו שצריך העליון לסייע לתחתון לבנות למטה עד גובה ד"א ומשם והלאה בונה העליון לבדו:

סעיף כד
ואפי' שטוען שפרעו קודם שגמר בנין כותל כו' לכאורה היה נראה דאינו ר"ל שעכשיו אחר גמר הבנין טוען שפרעו קודם לכן דא"כ בלא טעם דכל שורה ושורה זמנו נאמן במגו דאי בעי אמר עכשיו פרעתיהו (ואף דהגמרא ג"כ אמרה כן אהגמרא ל"ק דקאמר כן כדי שלא תפשט האיבעיא דלשם דאיבעיא להו אי אמרי' מגו במקום חזקה אבל לפי האמת קי"ל בהאיבעיא דלא נפשטה דהוא קולא לנתבע ואמרינן מגו) אלא ר"ל קודם גמר בנין טוען שפרע מה שבנה עד אותו זמן והאי קודם שגמר בנין הכותל קאי אזמן טענתו וכאילו כתב ואפילו אם קודם שגמר בנין הכותל טוען שפרעו. אבל ז"א חדא דהל' לא משמע הכי ועוד דמשמע דאדלעיל מיניה קאי דמיירי בטען לאחר זמן גמר הבנין ועוד דא"כ מאי בעי רבינו למימר בהאי דכתב דכל שורה ל"ד. אלא ה"פ ביום שנשלם הבנין או מיד בשעת גמר הבנין אמר פרעתי לך קודם גמר הבנין דבכה"ג בעלמא אינו נאמן דהא חזקה דאין אדם פורע בתוך זמנו וגם א"נ במגו דאי בעי אמר עתה לפני התביעה פרעתיך דהו"ל מגו דהעזה דאין אדם מעיז בפניו לומר עתה פרעתיך וחבירו יודע שלא פרעו ואף דאיכא איבעיא בגמרא אי אמרינן דנאמן לומר לאחר זמן פרעתיך בתוך זמני במגו דאי בעי אמר לאחר זמן פרעתיך הא כתבו התוס' שם דהאיבעיא איירי באמר כן

ביום דאחר כלות היום או בסוף היום דכלה הזמן דאז אין כאן מגו דהעזה דמתנצל לומר פרעתיך ושכחת וכמ"ש בסי' ע"ח בדרישה ע"ש אבל כאן נאמן משום דכל שורה זמנה ומשום דקשיא לרבינו איך נאמן לומר שפרעו כולה קודם כלות שורה אחרונה לכך כתב דשורה ל"ד אלא כיון שניתן לפרוע בכל שורה ושורה דרכו לפרוע בעת שעוסק בבנין אותה שורה אף שעדיין לא גמרה ועד"ר:

סעיף כה

ואפי' יש עדים שתבעו כו' שהיה עמהם כו' שלא פרעו פי' ומעידים שלא פרעו וכ"כ הרא"ש ז"ל כגון שבאו עדים ואמרו עמנו היה שמעון מיום שהחל ראובן לבנות ויודעים שלא פרעו:

סעיף כו

שיד שניהם שוה כו' ר"ל כל הכותל עד גובה ד"א היה של כל א' וא' מהם ויש לו רשות להשתמש בכולה כמו שמשתמש בשלו דשלו מיקרי לענין שכ"א יכול לעשות בה מה שירצה ולבנות עליה על הוצאתו כמו על כותל שלו זו דעת הי"א והרא"ש ס"ל דחבירו יכול לעכב מלהגביה כל עובי הכותל ואם ירצה לבנות יניח לו מצי הכותל שאויר חצי הכותל שלו הוא: וכל אחד יכול להשתמש בשלו ס"א להשתמש בכולו והיא היא דכל הכותל שלו היא וק"ל: ומש"ר ופעמים שזה צריך כו' ר"ל עד ד"א היה צורך שניהן שוה מטעם היזק ראייה משא"כ מכאן ואילך פעמים דצריך כו'. וא"א הרא"ש ז"ל כו' וכ' והא דקתני במתניתין למעלה אין מחייבין אותו דל"ת כיון ששתק והניחהו לבנות ולמעט אוירו ודאי ניחא ליה ודעתו לסמוך קמ"ל עכ"ל וזהו שמסיק רבינו וכ' ז"ל לא מנעו חבירו מלהגביהו והגביהו וכו' וע"ל ס"ס קס"ד בדרישה מ"ש שם: שאני רוצה להשתמש כו' פי' באויר עובי חצי הכותל אני רוצה להניח שם חפצי או שאר שימושי:

סעיף כח

מחייבין אותו כו' ז"ל נ"י שהרי גילה דעתו דניחא ליה במאי דבנה חבריה וא"ת במאי קנאה דמחייבין ליה י"ל דכיון שיש לו חצי הכותל בגובה ד"א הו"ל כחצירו וקונים לו וא"ת ואמאי מגלגלין עליו שמא כשיקרה את ביתו לא יסמוך קורותיו באותו כותל י"ל דמ"מ כיון שנעשה כותל זה מחיצה לביתו חייב וכן הוא בתוס' כו' עכ"ל וכ"כ הרמב"ן והוסיף עוד ז"ל וא"ת א"כ אינו צריך לכותל בריא (ר"ל כיון שאינו מחויב אלא הואיל שמ"מ נעשה כותל לביתו) י"ל אעפ"כ מגלגלין עליו דמי גויל וגזית כדי שלא יפול ונמצא צריך לחזור ולבנות כל הימים עכ"ל: כפי מה שבנה כנגדו באורך וברוחב אורך קרוי משך הכותל ורוחב שבנה כנגדו היינו גובה הכותל ואין מחייבין אותו ביותר מזה וכדמסיק ועמ"ש עוד מזה בסמוך: כגון שחפר בראשו מקום לראשי הקורות פי' בראש

כותל זה שסמך (ועמ"ש בש"ע בזה) גילה דעתו שרוצה לבנות עלייה ע"ג וסופו להגביה עוד בשיעור גובה עלייה וניחא ליה בגובה כותל הראשון ומש"ה מסייע בכל תוספת הגובה (אע"ג שהיא גבוהה יותר משיעור עלייה דומיא דמ"ש אם הניח אבן נכנסת ואבן יוצאת דמשלם כל משך הכותל) דהא שם לא שייך לומר שדעתו היה להאריך שיעור זה ולא יותר ועמ"ש בסמוך כלל הדברים: או שהניח קורה ארוכה עיין פירושו בפרש"י דלשם: חייב לסייע בכל כו' פי' כל אחד ואחד לפי עניינו: כלל הדברים אם הגביה חבירו כותל השותפין עד ח' אמות במשך כל הכותל והיא ארוכה ך' וגבוהה י"ב ועשה הוא כותל כנגדה גבוהה ו' אמות וארוכה ו' אמות אם לא גילה דעתו שרוצה להוסיף עוד על הבנין אמרי' למאי דסמיך סמיך ולמאי דלא סמיך לא סמיך ואינו מסייע אלא בהוצאת בנין גובה ב"א במשך ו'. ואם עשה מקום קורות הרי הוכחה שרוצה להגביה עוד ומסייע בתוספת כל הגובה במשך כותלו דהיינו הוצאת בנין גובה י"ב אמות במשך ו'. ואם לא עשה מקום קורות אלא שבאורך עשה אבן נכנסת ואבן יוצאת הוכחה שירצה להאריך עוד כותלו וצריך לסייע בהוצאת בנין גובה ב"א במשך כ' אמות. ואם עשה הוכחות בגובה ובמשך אז מסייע בכל התוס' שהוסיף שם חבירו לגמרי ודוק: כתב הר"י אם יטעון כו' פי' כו' [טעם של הר"י הביא הב"ח]: וא"נ כן בגמרא עד"ר:

סעיף כט

אינו נאמן לומר שפרעו לפי שמשפט זה שחייב לסייעו כשסמך כותל אינו ידוע לכל ועד שחייבוהו ב"ד אינו עשוי לשלם רש"י: מקום חפור כו' עד"ר: עד שיביא עדים שפרע שיכול לומר התובע אני עשיתי חפירת מקום הנתת קורות בשעת בנין שאם תפייס בממון לסמוך קורותיך על מה שהגבהתי לא אצטרך לקלקל הכותל רש"י וכ"כ רבי' בסי' קנ"ג: דטפי הוה כו' מקובע זמן לחבירו כו' פי' דתשלומי הוצאות יותר מד"א נמי תוך זמן מיקרי וכ"כ נ"י בשם הרמב"ן על דברי הרמב"ם ז"ל דהוי כאומר פרעתיך בתוך זמני וגרועה מיניה ונוטל בלא שבועה:

סעיף ל

לאחר ל' יום הוי חזקה דעד ל' יום לא קפיד אינש ולא מיחה דסבר חבירו זה צריך לצל ולימים מועטים יטלנו וכן סוכה דמצוה עד ח' ימים אבל בתר ח' ימים בסוכה דמצוה או בתר ל' בשאר סוכה הוה חזקה לענין טענת פרעון שודאי פרעו אבל לחזקה על גוף הכותל בהא בעינן חזקת ג"ש להרא"ש ועד"ר: ואם חברה בטיט כו' דהוה קביעות ולא מחי:

סעיף לא

וכל זה מיירי שידוע כו' עד"ר: שאין אחד מהן מוחזק בו יותר מחבירו כצ"ל:

סימן קנח

סעיף א

ובאין לחלוק אם יש בה כו' דין חלוקה דגינה הוא שיגיע על כ"א שיעור שיוכל לזרוע עליו חצי קב וכמ"ש בסי' קע"א וגם בסי' רי"ח ואף ע"ג דיש בה דין חלוקה כ"ר ובאין לחלוק ור"ל דכ"א מהן שירצה לחלוק יכול לכפות לחבירו לחלוק ולעשות כותל ביניהם וכמ"ש בסימן קנ"ז ובר"ס קע"א אפילו אגינה ושדה: מחייבין אותו לגדור כו' כצ"ל אותו וכן הוא ל' המשנה מחייבין אותו וכ"כ רבינו בסמוך אין מחייבין אותו דודאי אין מחייבין את שניהן כשנתרצו שלא לעשות מחיצה מיהו גם גירסת אותם מצינו לפרש דר"ל כ"א משניהן מחייבין א' לחבירו וק"ל: דמסתמא הוי כמקום שנהגו כו' בחידושי רמב"ן כתב ז"ל ותמיהני אי משום שאסור לאדם לעמוד על שדה חבירו בשעה שעומדת בקמותיה מאי חומרא דגינה מבקעה ושמא דרך בני אדם להפסיד בזרעוני גינה יותר מבקעה או מפני שכל ימות השנה יש שם זרעים משא"כ בבקעה אלא בשעה שעומדת בקמותיה או מפני שיש בה אילנות ונחמדין למראה וטובים למאכל ונפשו של אדם מתאוה להן יותר מן התבואות עכ"ל וזה הטעם שייך נמי למ"ד דגדר הגינה אינו אלא משום שיהא נתפס כגנב דבגינות יש אילנות טובות וראוין לאכול חיין צריכין שמירה יותר מגניבה מבקעה שהוא שדה לבן וק"ל ומדלא כ"ר שיעור מחיצה זו שהיא ד"א ואדרבה מביא על זה דברי הרמב"ם דכתב בי"ט סגי משמע דהכי ס"ל ומש"ר בסמוך בסעיף ז' ז"ל ה"מ בגדר שבינו לבין חבירו משום היזק ראייה ביארתי שם ע"ש:

סעיף ג

וכתב הרמב"ם בפ"ב דשכנים כ"כ: דשיעור גובה הגדר בגינה כו' דאין היזק ראייה בגינה ובבקעה והא דאמרינן בפ' המקבל (בבא מציעא דף ק"ו) אסור לאדם לעמוד בשדה חבירו בשעה שעומדת בקמותיה אינה אלא מדת החסידות ולפיכך די בי"ט כדי שיתפס כגנב ולשמירה בעלמא כ"כ המ"מ ועד"ר ור"ל דבפחות מי"ט אף אם יכנס לרשות חבירו לא יתפס כגנב אלא יכול להתנצל עצמו ולומר חפץ אחד נפל מידי שם ונכנסתי שם ליטלו אבל בגבוה י"ט אינו נכנס ויהי נתפס על הכניסה כגנב:

סעיף ד

יטיח בראש הכותל ל' הגמרא מאי חזית נשעייה באמתא לבר כו' ופירש"י יהיה טח בטיח אמה בראש הכותל מבחוץ וכל חזית ל' קצה הוא כו' ואחר דברי רש"י נמשך (ר"ת) [רבינו] ולכן דייק וכתב יטיח בראש:

סעיף ה

יעשה כל א' וא' סימן כזה כו' ובגמרא פריך ולא יעשה לא זה ולא זה ומשני דלמא אזיל חד מינייהו ועביד ואמר כולה דידי היא וכ' נ"י ע"ז אע"ג דחזית נעשה מבחוץ לצד חבירו והיאך יכנס לשם מ"מ טוב הוא לעשות חזית מכאן ומכאן כיון שאפשר שיזדמן לו שיכנס לשם וישייעינה באמתא ואמר כולה דידי היא כו' ע"ש ואף ע"ג דל' הגמרא צ"ל דקדים חד מינייהו ועביד כו' מ"מ כוונת הגמרא כך הוא וכך משמע מפרש"י:

סעיף ו

אפילו אם יפול לרשות אחד מהן נלע"ד דסברת רש"י הוא כיון דמן הדין לא הוי צריך להו לעשות חזית כלל [אלא] משום חשש רמאות וכנ"ל מש"ה בדיעבד שלא עשו שום אחד מהן חזית נמי הוא בחזקת שניהם כיון דאין לזה יתרון במה שנפל בחלקו דהא קיי"ל שותפין לא קפדי זע"ז וכמ"ש לעיל סימן קנ"ז ור' יונה ס"ל כיון דאיכא ריעותא לפנינו דהא הו"ל לעשות חזית ולא עשה אע"ג דגם זה שמונח בחצירו הו"ל לעשות מ"מ המע"ה כיון שמניח בחצירו ויש ריעותא ועד"ר:

סעיף ז

מי שיש לו ד' שדות כו' משנה וגמ' שם דף ד': ומ"ש והקיפו (מד') [מג'] רוחות פירש"י שמקיפו מבפנים סביב שדהו וכן פי' הרמב"ם שהרי כ' והביאו רבי' ס"ט ז"ל דוקא שבנה המקיף הכותל על של שניהם כו' וזהו ע"כ לא שייך אלא כשגדר מבפנים אלא שכתבתי שם בסמוך אדברי הרמב"ם דגם הוא ס"ל לדינא כדפי' ר"י ע"ש: אע"ג דמסתמא לא נהגו לגדור היינו כמ"ש בר"ס זה דסתם בקעה כמקום שלא נהגו דמי וכ"כ הרא"ש ע"ש: ה"מ גדר כו' ר"ל דסבר כשאינו עושה אלא גדר א' בינו לבין חבירו דעושין אותו בחצירו משום היזק ראייה בזה אמרי' דלא נהגו לגדור בהן ואין צריך חבירו לשלם לו החצי משום דאין היזק ראייה בבקעה אבל (גדר הוי כאילו) [גדרי'] הנעשים מד' תחומין לשמור הבקעה מרגל אדם ובהמה חייב לשלם מחלקו:

סעיף ח

וכן אם גדר ניקף וכו' קמ"ל בזה דל"ת כיון שהמקיף לא הועיל לו בג' שעשה א"כ אפילו כי נמי עביד ליה איהו אח"כ הרביעית אינו חייב לו מידי קמ"ל כיון דגילה דעתו כו' ועד"ר: חייב לשלם לו חלקו בג' כו' נראה כיון שהוא עשה הרביעית לבד מנכה לו מהג' חצי הוצאתו דכותל הרביעית וק"ל:

סעיף ט

וכתב הרמב"ם בפ"ג דשכנים כ"כ: דוקא שבנה המקיף הכותל כו' הרמב"ם במקיף חורבת חבירו קמיירי ע"ש וס"ל לרבי' דה"ה בבקעה נמי דינא הכי גם י"ל דס"ל לרבי'

דהרמב"ם נקט חורבה לרבותא דאפי' חורבה דאינו נכנס בה כלל אפ"ה חייב לשלם לו החצי כ"ש בקעה דנכנס בה תמיד וס"ל דגם כן שייך בה שימוש לתלות בהכותלים צרכי הבקעה או שאר עניינים: הכותל על של זה שבנאו כו' שהרי אין יכול להשתמש כו' זה לשון הרב המגיד דעת המחבר שאין מחייבין אותו בחצי הוצאות אלא מפני שזוכה בחצי הכותל לפי שנבנה במקומו לפיכך כל שלא נבנה במקומו כיון שאף אם היה רוצה לפרוע חצי ההוצאה לאותו שבנאה ולהיות שותף עמו בכותל אינו זוכה אם לא ירצה חבירו וה"ה נמי אם חבירו שבנאה אומר תן לי חצי הוצאה והוה שותפי בכותלי אם אין הוא רוצה יכול למימר איני חפץ להיות שותפך בכותל ולשלם חצי ההוצאה הרי לך מה שההניתני דהיינו כדי שמירה בעלמא ומזה כ"ר כאן דעת הרמב"ם סתם בלי חולק עליו ומשמע דס"ל הכי לדינא וק"ל:

סעיף י

אלא דמי הקנים ר"ל כאילו גדר כל הד' רוחות בקנים והא דקאמר הקנים בה"א משום דחיובו בא ע"י מחיצת הקנים הלזה דכותל הד' ונ"ל דקנים ל"ד קאמר הרמב"ן אלא ה"ה אם גדר הד' במחצלת לסברתו שכ"ר בשמו בסי' קנ"ז סי"ו ע"ש:

סעיף יא

כיון שברשות הוציא פי' כיון שאמדו חכמים דעת הבריות שניחא להו בהכי וחייבוהו לשלם והו"ל כאילו עשאה ברשות חבירו לקמן ס"ס שע"ה דכ"ר דבין בידן על העליונה או ידן על התחתונה אפילו אם לא גילה בעל השדה דעתו דניחא ליה אפ"ה היורד ונטעו נשבע ונוטל וצ"ל דגם שם מפני שעכ"פ מהנהו מיקרי כיורד ברשות ודוק והא דלא כ"ר דין זה לעיל ס"ס קנ"ז כשהגביה א' לכותל המפסקת יותר מד"א כו' ואח"כ סמך זה כותל כנגדו כו' נראה משום דהאי דינא דמקיף את חבירו איתא בגמרא שם דף ד' קודם דין זה דהמגביה כותל המפסקת דאיתא שם בגמרא דף ו' והרמ"ה נמשך אחר ל' הגמרא ורבי' העתיקו כאשר מצאו בדברי הרמ"ה והאי ישוב צ"ל בדברי רבי' כמה פעמים:

סעיף יג

ואם מתחילה אמר כו' הוא ל' הרא"ש בפ' הנזכר דלדידי סגי בנטורא דבר זוזא פי' סגי לי בגדר קוצים שעושים מזוזא להבדיל ביני ובינך כן פירש"י פרק כיצד הרגל וכ"כ ב"י כאן אבל מדברי התוס' דב"ב דף ד' בד"ה דמי הקנים בזול מוכח דלרש"י סגי בנטורא דבר זוזא ר"ל שאשכור שומר לשמור לי וא"צ לגדר שלך וכן נלע"ד שהוא דעת רבי' מדכתב ואם מתחילה אמר ניקף לא אתן לך כלום דמשמע משום שישכור לו שומר בזוזא לכן אינו רוצה ליתן לו כלום לצורך הגדר וגם מדסיים אין נותנין לו אלא דמי נטורא בר זוזא

דהא בתיבת נטורא אינו מרומז מחיצה של קוצים טפי ממחיצת אבנים דכתב בצידו בר זוזא וק"ל וכ"נ מל' הרא"ש דכ' ז"ל לא יהיה ליה אלא אגר נטירא עכ"ל:

סעיף טו

לפרש"י כו' אבל ר"י פי' כו' עד"ר:

סעיף טז

דבמקום שנהגו שלא לגדור פי' בינו לחבירו והא דכ"ר סתם מקום שנהגו שלא לגדור משום דכבר כתב בתחילת דבריו דבמקום שנהגו שלא לגדור דקתני במתניתין אגדר שבינו לבין חבירו קאי. אין לחלק בין כו' לטעמיה אזיל דכ' לעיל דל"ש בין גדר מקיף לגדר ניקף: אבל אם במקום שנהגו כו' כל הדברים האלו למד רבי' מחידושי הרמב"ן ע"ש וכתב שם שבמקום שלא נהגו לגדור אפי' אם אמר אני אגדור למחר ביני ובינך לאו כל כמיניה ודאי דיחוי קמדחי ליה: אף אם גדר המקיף הרביעית כו' האי אף אאם גדר גם הרביעית ור"ל מכ"ש כשלא גדר אלא ג' וק"ל: אלא במה שכנגד שדהו והוא ל' הרמב"ן ואינו ר"ל כנגדו במשך באורך וברוחב שכנגד שדהו אלא כנגד שיעור הנאתו לפי ערך כמות השדות וגדולתן הצריכין שמירה כדמפרש בשם הרמ"ה ואזיל ויש חילוק בין אם נותן לו מכנגד שדהו ובמשך רוחב ואורך ממש ובין אם נותן לו כדי הנאתו לפעמים כמעט הכפול והא לך ציורו כזה? כשהפנימי אמה על אמה והציורין שסביבו ג"כ כל אחד אמה ועשה גדר אחד סביב כולם אם ישלם פנימי להגדר שכנגד הפנימי מהד' רוחות החצי יצטרך לשלם ב"א לחלקו וכשישלם לפי שבא בתשבורת לא יצטרך לשלם כי אם אמה א' ושליש אמה מהוצאת הגדר והוא חלק התשיעי מהציור שבו ט' פעמים אמה על אמה עם הפנימי גם מן הסברא הוא שלא ישלם הפנימי בחציה מן הד' שכנגדו ממש מפני דהגדר הפנימי בכל צד משומר לחיצון מבפנים מהפנימי והוא נראה להחוש ומציור זה תקיש לשאר ציורים ודוק. ונראה דהרמ"ה אל' הגמרא דב"ק קאי דשם דף כ' בעי לפשוט מהא דתנן גדר ג' פטור הניקף הא גדר רביעית חייב ש"מ זה נהנה וזה לא חסר חייב ומשני שאני התם דא"ל מקיף את גרמת לי היקפא יתירתא עכ"ל וכתבו שם התוס' מדקאמר היקפא יתירתא מוכח דאגדר מבחוץ סביב שדהו איירי דאי בגדר בפנים איירי וכדפי' רש"י הול"ל את גרמת לי כל זה ההיקף דהא כל אותו גדר לא נעשה [אלא] להפסיק בין שדותיו לשדה הניקף אלא מבחוץ אית להו היקפא יתירתא והוא משום דמחמת שדה האמצעי ההיקף גדול יותר מדאי עכ"ל וכדברים האלה כ' הנ"י בשם הרמ"ה בשמעתין דגדר מקיף הנ"ל בפלוגתא דת"ק ור' יוסי וסיים וכתב בשמו ז"ל מהא שמעינן דכי מיחייב ניקף לפום היקפא יתירתא דגרם ליה למקיף הוא דמיחייב ליה לבד עכ"ל ע"ש וזהו ג"כ כוונת רבי' במאי דדייק וכתב בדברי הרמ"ה ז"ל והוא ניהו שיעור

היקפא יתירתא דגרם פנימי לחיצון ור"ל מה שאמרו בגמרא דכיצד הרגל הנ"ל שאני התם דגרם היקפא יתירתא צריך לשלם לפי הנאתו וכתב (ר"ת) [הרמ"ה] כמ"ש ומסיק עוד וכ' והוא ניהו שיעור היקפא יתירתא כו' ר"ל הוא ג"כ מוכח מהגמרא דקאמר דגרם לזה היקפא יתירתא דמשמע הכי ישלם לו לפי הנאתו וק"ל כדקיימא השתא בתברתא כמה הוי כו' תברתא ל' תשבורת ר"ל רואין כאילו כל קרקע של הה' נשברים ונחתכים לרצועות וכל רצועה ורצועה רחבה אמה ומשערים כמה יש בכולן יחד ואח"כ משערינן שדה האמצעי בפני עצמו ג"כ כמה אמות יש בהן ורואין כמה הגיעו שיעור אמות של האמצעי נגד ערך של כל הסך ואם הוא השליש מן כולן אז יתן האמצעי שליש דמי ההוצאות ואם רביעית יתן רביעית ואם פלגא יתן פלגא. ואין להקשות למה כ' הרמ"ה דחזינן כמה הוה אי פלגא פלגא הול"ל לשער כמה תגיע ההוצאה על כל אמה ואמה ואחר שידענו כמה אמות יש בשדה האמצעי כך יתן הוצאות לפי ערך האמות דודאי ק' מאוד לחלק ההוצאות על כל אמה דלפעמים לא יגיעו על אמה אלא דבר מועט דאין בו שיעור מטבע וגם בקל יוכל לשער תשבורת דכל הה' שדות יחד מאשר ישער הד' בפני עצמן והחמישי בפני עצמו ונתבאר ממ"ש דשיעור תברא זו הוא דוקא בזה שהקיף בחוץ לחמשתן אבל כשהקיף בינו ובינו מבפנים צריך עכ"פ ליתן חצי ההוצאות וק"ל: וצ"ל לפר"י דאף אם גדר כו' נראה דמשום אורחא דמלתא קאמר לפר"י דאילו לפירש"י שפי' שהקיפו בפנים סביב שדהו אז לא שכיח דכי גדר הניקף ברביעית (שהיה) [שיהיה] פתוח באותו צד כלל וק"ל: אא"כ גדר המקיף כו' פי' והוא לא מיחה אבל כל שרוצה למחות מוחה וכמש"ר לעיל:

סימן קנט

סעיף א

שני גגין הסמוכין זה לזה האי סמוכין ר"ל שהם שוים בגובה וכדמסיק דאז יראה מתי יעלה חבירו כו' ועוד דאל"כ לא יצטרכו מחיצה גבוה י' וגם סמוכין במשך ולא רחוקים זה מזה דאז יש בהן היזק ראייה וכמש"ר בס"ב וגם אם לא כן לא היו צריכין למחיצה גבוה י' דבלאו ה"נ נתפס כגנב כיון שהן רחוקין זה מזה וכן פי' דגג וחצר הסמוכין זה לזה בסי' שלאחר זה וכמ"ש שם וק"ל: לפי שאין בגגין כו' וגם מתוך כו' טעם הראשון לחוד אינו מספיק לאין כופין כו' שהרי אם הגגין רחוקין צריך ד"א כמ"ש בס"ב וגם טעם שני לחוד אינו מספיק לאין כופין שהרי חצירות אפי' סמוכות צריכים ד"א כדלעיל בסימנים הקודמים ולק' בסי' ק"ס אלא משום דאיכא בגגין הסמוכים תרתי למעליותא מש"ה אמרו דאין כופין כו' כדי שיהא כל אחד כו':

סעיף ב

אלא כשאני עומד וביום כו' פירוש בני ר"ה העוברים לפני גגי דרך העברה בעלמא אינם רואים אותי לעולם אפי' ביום וכשאני עומד אף כי יעיינו ויכוונו לראות אכתי אינם יכולין לראות אלא דוקא ביום וכשאני עומד ואתה רואה אותי מדרך העברה בעלמא אפי' בלילה ובשבתי ומש"ה שינה רבי' בלשון וכ' גבי בני ר"ה אינן יכולין לראות ואח"כ כ' ואתה רואה כו' ולא כ' נמי ואתה יכול לראות אלא כדי לרמז גם האי חילוק כי גם הוא נזכר בגמ' כמ"ש בדרישה ולפי מ"ש ר' יונה אם הגג נמוך ובני ר"ה יכולין לראותו לא נקט ל' יכולין אלא אגב רישא דהא כ' (נמי) [כמו] מי שעומד בגג ור"ל שיכול ג"כ לראותו דרך העברה כמו מי שעומד בגג מיהו אינו מוכרח די"ל דר"י ס"ל דאם הם שוין בענין הראייה תו אין צריך לתיקון בזה והגמרא לא הצריך אלא כשבא ראיות כולם יחד וק"ל ועד"ר: ע"כ כ' הר"י כו' פי' שיכולין לראות כמו מי שעומד על הגג אפי' בליליא ובשבתו ודרך העברה דבמבואות המפולשין וכ"ש בר"ה מצויים גם בלילה עוברים ושבים וכצ"ל לקמן בסי' קס"ב וכ"כ בתשו' רשב"א וז"ש ג"כ בגמרא רבי' ביממא חזו בליליא לא חוו דמשמע קצת דשכיחין גם בלילה רק שלא חזו ליה מפני שאין הראייה שולטת בלילה כביום וק"ל:

סעיף ה

שומעין לו שמרויחין בזה ההעדפה פי' אותו מעט שצריך כל אחד להוסיף על סתימת חבירו:

סעיף ו

ה"ג בס"י של קלף ועיקר אף אם רחוקים כו' יש בהן כו' ואין שם וי"ו של ויש וה"פ לעיל כ' דאם אינם סמוכין זה לזה יש בהן היזק ראייה וקאמר עתה דאפילו אם הם רחוקים בהרחקה גדולה דהיינו כשיעור הרחקת שליטת ראות עין ול"ת כיון שרחוקים כ"כ וא"א לראות דרך העברה כ"א בהבטה ובכיון שיכוין לראות דרך שם וזה דבר שאינו שכיח וגם אינו רואה כ"כ בטוב כיון שהוא רחוק כ"כ הו"א לא תחשב היזק ראייה קמ"ל דאפי' כה"ג יש בהן היזק ראייה ועל זה פי' וכ' ואם הן רחוקין הרבה כו' כלומר כיון דברחוקים זה מזה יש בו ג"כ היזק ראייה א"כ כה"ג לא תסתלק היזק ראייה משום שע"י האלכסון רואין למרחוק אז הדין אם יכולין להסכים כו' ולפי גירסת ספרים שלנו יש לפרש דמ"מ חדא מלתא היא ואדלפניו קאי דקאמר אבל אם המתין כו' יכול לומר כו' אזה כ' דאף אם רחוקין ויש בזה היזק ראייה א"כ הא דאם הן רחוקין כ"כ עד שאין מסתלק ראייתן אם לא שיעשנו א' כולו וא' כבר התחיל לעשות החצי דיכול לכופו לגמור כולה קמ"ל דלא אלא דינו כמ"ש אח"כ או יפייס או שיטילו גורל והפי' והגירסא הראשונה עיקר:

סימן קס

סעיף א

גג הסמוך כו' האי הסמוך ל' הגמרא הוא כמ"ש בדרישה סי' קנ"ט ור"ל גם כן שהן סמוכין במשך זה אצל זה דאל"כ לא יצטרך בעל החצר לעשות מחיצה גבוה י' מטעם דיהא נתפס כגנב דבלה"נ יתפס כגנב כשהן רחוקין זה מזה וגם שוים בגובה דאל"כ איצטריך לעשות מחיצה גבוה י' כדמסיק (גג) וגם קמ"ל דאע"ג דבשני גגין הסמוכין אין היזק ראייה וכמש"ר בסי' שקודם זה וחצרות הסמוכין יש בהן היזק ראייה ואין בעל החצר מזיק לבעל הגג והטעם משום שתשמיש של גג [אינו] קבוע ובעל החצר משתמש ואינו נזהר מבעל הגג שסובר שאינו שם ולפעמים שהוא שם ורואהו אבל בעל הגג כבר יודע שבעל החצר קבוע בחצירו ונזהר הוא מלעשות שם דבר צניעות: צריך לעשות ביניהן מחיצה ד"א וכל המחיצה עומדת על קרקעית גבול דבעל הגג וכן הוא בהדיא בר' ירוחם נתיב ל"א ריש ח"ו וכן משמע בדברי רבינו בסמוך והטעם דכיון דכדי שיהא נתפס שייכא בבעל הגג כמו בבעל החצר ויש לו יתר שמזיק גם בראייה ול"ד לשני חצירות דבסמוך ס"ג דהתם שניהם שווים ממש דכל א' מזיק הוא לגבי חבירו וק"ל: אלא כפי מה שיגיע חלקו למחיצת י"ט נראה דאם הגג גבוה י"ט א"צ בעל החצר לסייעו כלום דהא נתפס כגנב על הגג ואין בעל הגג יכול לומר ע"י בנין ביתי וגגי נפטרת מבנין י"ט דהא הגג ובית שכבר בנה לא בנאו בשביל הסתלקות היזק אלא כדי לדור בו (ס"א) וממילא אם הגג גבוה ו' טפחים אין בעל החצר נותן לו לסייעו לבעל הגג אלא כדי בנין ד"ט וכמש"ר בסמוך בדין אם היה חצר גבוה וזה היה פשוט בעיני רבינו ולא הוצרך לכתבו בסמוך אלא דבעי ללמדנו שם דבעל הגג צריך לבנות מלמטה וגם מלמעלה ד"א והכל על קרקעו ואין בעל החצר צריך ליתן לו להוצאת הבנין י"ט (ולפי) [אלא לפי] הערך ודוק:

סעיף ב

אפי' אם הגג כו' כצ"ל ואפי' בוי"ו וק"ל: שוב אין לו היזק ראייה שאינו חושש משום שיכול לראותו כשיעמוד בשפת החצר ונראה דאם אינה גבוהה ממנו אלא ג"א ס"ל דא"צ לבנות אלא אמה א' להשלימו לד' כמש"ר בשמו בס"ס זה בשני חצירות אלא שמ"מ כיון שצריך לבנות ממטה למעלה בשביל האמה הא' לא הוצרך לכתבו שהוא בכלל מ"ש שבעל הגג צריך לסלק היזקו מבעל החצר משא"כ בס"ס זה בב' חצירות זו למעלה מזו והעליון אינו גבוה אלא ג"א דקמ"ל דבונין על קרקעות שניהן מלמטה עד למעלה מקרקעית העליונה ד"א אף שהתחתון א"צ להגביה אלא אמה מקרקעית העליונה ולא אמרינן דג"א הנותרים יבנה העליון על יסוד הקרקע שלו או יתפשר עמו אלא כיון שמתחילה מוכרחים לבנות על יסוד שניהם גומרים ג"כ על יסוד שניהן ועיין עוד בסמוך:

סעיף ג

שני חצירות כו' פי' וכל שני חצירות מזיקין זא"ז בראייתן וכמ"ש לעיל: צריך העליון לסייע לתחתון כו' ז"ל הרא"ש שאם אין יסוד אין בנין ואין עליון יכול לסלק היזק ראייתי אלא ע"י בנין התחתון אם לא שיבנה כל הכותל על חלקו וזה אינו רוצה הלכך צריך לסייע את התחתון עכ"ל: כדפרשינן טעמא גבי כו' פי' משום דאם עומד בראש החצר בני הגג רואים אותו ומזיקו להכי צריך לסייע אפילו בבנין ד"א למעלה מקרקעית העליונה ובונין הכותל על קרקעות ועל הוצאות שניהן: עד שיהא גבוה ד"א כו' כצ"ל: ומיהו אין לו שיעור כו' כב"י משמע דר"י אמר דינו ג"כ בחצר וגג הסמוכה הנ"ל וצ"ע למה לא כ"ר בשם הר"י חילוק זה שם וי"ל דס"ל דדוקא בדין זה דשאני חצירות דעכ"פ צריכין לעשות ד"א גבוה מקרקעות של מעלה בזה מסתבר להר"י לומר שהתחתון פטור מהמותר משא"כ בגג הסמוך לחצר דאם נפטור לתחתון והעליון שהוא בעל החצר פשיטא דלא יעשה הד' אמות לא רצה להתיר כולי האי משום דלא פלוג ודו"ק:

סעיף ד

וגם בכאן כ' הר"י כו' כצ"ל ועד"ר. וצריך ליתן טעם במ"ש גם בכאן כ' כו' [ומאי] קמ"ל בזה דמהיכא תיתי לחלק ביניהן: ואם אינו נמוך ד' מה שחסר כו' פי' בונין בין שניהן מלמטה עד שיהא ד"א מלמטה וכ"כ הנ"י והרמב"ן בחידושים ע"ש וכן מוכח בגמ' וכמ"ש בדרישה:

סימן קסא

סעיף א

ה"ג בני חצר כופין זא"ז לבנות כו' וכן הוא ברוב ספרי הטורים וכ"כ הרמב"ם פ"ה מה"ש ור"ל חצר השותפין כ"א מהם כופה את חבירו כו' וכן דייק לשון המשנה דקתני כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר כו' ומל' אותו משמע דאשותפי חצר קאי דאיירי בהו שם במשניות הקודמים וכ"כ בהדיא ב"י ז"ל פירוש בני החצר כופין לאחד מהן שלא ירצה לפרוע כו'. ובטורים דפוס אויגשפורג איתא הגירסא בני מבוי כופין זא"ז לבנות בית שער ודלת לחצר כו' ולפי אותה הגירסא היינו צריכין לומר דה"ק כיון דכל החצירות שבמבוי שותפין הם במבוי ע"כ יכולין לכפות זא"ז שכ"א יבנה לפני חצירו דלת ובית שער כדי שלא יהא רגל בני החצר זו מצוי במבוי יותר מבני החצר אחרת אבל אינו נראה כן מסוגיא דגמרא דלשם ע"ש וגם מוכח מיניה וביה דאיך יכתוב ע"ז רבינו בשם הרמב"ם ז"ל וכן כל הדברים שהחצר כר אבל סיוד וכיור לא שאין לבני מבוי עם בני החצר בכל אלו ענין זה לוה לכ"נ דגירסא בני חצר היא עיקר: לבנות דלת פירש"י ור"ן לסגור החצר בלילה ע"כ וכיון שטעמא דמילתא משום שמירה פשוט הוא דנגר ומנעול

בכלל דלת הוא וכופין עליו ומש"ה לא הוצרך רבינו לכתבו ובסמוך ס"ג שכתבו רבינו שם העתיק לשון התוספות וכמ"ש שם ובכה"ג כ"ר בר"ס קס"ג וכמ"ש שם ודוקא בחצר כופין לעשות דלת לפי שכלי תשמישי החצר ותשמישי הבית מצוים בחצר ואיכא משום גנבי ומשום הכי לא משגיחין אמי שיאמר שאינו רוצה בדלת כמ"ש בסמוך ר"ס קס"ב [משא"כ] במבוי וע"ש מ"ש עוד: ובית שער פירש"י בדף י' בית שער להיות שומר הפתח יושב שם בצל ומרחיק את בני ר"ה מלהציץ בחצר עכ"ל ובטוא"ח ר"ס ש"ע כתבתי פי' אחר בפירוש בית שער ע"ש: כגון סיוד וכיור פי' סיוד טח בסיד וכיור ציורים מחוקין על פני הקיר כן פירש"י ז"ל וע"ל סי' ער"ה סי"ב ושם כ"ר ציור או כיור והב"י הגיה שם סיוד או כיור ופי' כיור ציורין ואני כתבתי שם דהנוסח הנכון בעיני היא ציור (או כיור) [וסיוד] ע"ש:

סעיף ב

אם גילה השני דעתו ז"ל המ"מ אולי הוציא דין זה מדין בונה הכותל למעלה מד"א שאם גילה א' דעתו שהוא רוצה בו פורע בהוצאה (וכמש"ר בסי' קנ"ז סכ"ח) וב"י כתב ואפשר שלמדו מדין המקיף את חבירו מג' רוחותיו ועמד ניקף וגדר את הרביעית (ודגילה דעתו דניחא ליה) מגלגלין עליו את הכל עכ"ל:

סעיף ג

ואינו דר בו תוספתא הוא כתבוהו הרי"ף ורא"ש וכתבתי לשונו בדרישה ונראה דמיירי דג"כ לא דר בה אחר מכחו דאי דר בה אחר מכחו מ"ל הוא ומה לי אחר וחייב בכל ואיירי כאן במי שאינו דר בו וגם לא השכיר לאחרים אבל רוצה ליתן השייך עליו מן הדין וקמ"ל דנפטר בנתינה לצורך נגר ואח"כ כתב רבינו והרמ"ה חידש דאם סירב מליתן אזי בני העיר ישכירו ויתקנו כו': אבל לא שאר דברים כתב ב"י נ"ל דהיינו בית שער וכיוצא בו עכ"ל ופי' נ"י דאפילו שדר באותה עיר ואפשר שכבר היה דר בהאי חצר אפ"ה כל זמן שאינו דר עמהן עתה בחצר אינו נותן עמהן דבר שאינו צורך כ"כ ע"ש:

סעיף ד

ולא לפי קירוב הבתים פי' לומר שהקרוב להשער יתן יותר לדלת מבית הרחוק מהשער כמו גבי חומה וכמ"ש בסי' קס"ג: אבל בחצר לא ז"ל נ"י שאין קרוב ורחוק בחצר שכל החצר כבית אחד:

סעיף ה

בזה התיקון ואינו רוצה להשכיר ביתו שבחצר כצ"ל:

סעיף ו

אחד מבני החצר כו' עד"ר:

סעיף ז

ויראה מדברי הרי"ף כו' עד ומדברי א"א הרא"ש ז"ל כו' דברי רי"ף הן לענין דין חזקה והביאו רבינו לעיל ס"ס ק"מ ומדין חזקה יראה לרבינו ללמוד כן דין מחאה בתשמישין ועד"ר מ"ש עוד מזה: אבל בהעמדה כו' עד או מגדל או לול של תרנגולים פירוש מגדל הוא מלשון שידה תיבה ומגדל לול של תרנגולים שהעמיד שם לול בנוי העשוי לטלטל ממקום למקום ובס"א אין כתוב בהן או מגדל וכן במשנה אינו ובס"י של קלף איתא גירסא שלישית ז"ל תנור וכירים או מגדל בו תרנגולים כו' והיא היותר נכונה שברישא מיירי כשעושה לול של תרנגולין דבר של בנין דומיא דמחיצה ובסיפא מיירי במגדל שם בלא לול וכ"כ לעיל סי' ק"מ ל' מגדל וכן הוא ברמב"ם ע"ש ועד"ר:

סעיף ח

השופכות מים לביב אחד ביב הוא חריץ מתוקן להוריד שם גשמים בעיר שהמים קשים להם להביא טיט וקלקול הדרכים או שאר מים הבאים מן החצרות אל חוץ רש"י בפרק המקבל: כולם מתקנות עם התחתונה מסייעים אותה לתקן כנגדם שכל זמן שלא ירדו גשמים מתחתונה יעמידו על עליונה במקומה אבל תחתונה אין להן לסייע לעליונה שכל זמן שלא ירדו העליונים למטה טוב להם רש"י וחזר וכ"ר בסימן ק"ע האי דינא אגב גררא ע"ש:

סימן קסב

סעיף א

כופין בני מבוי כו' לעשות לחי וקורה פי' או קורה לצורך הכשר מבוי לטלטל בשבת והיינו לביתם ממבוי שאינו מפולש ומיניה נלמד למבוי מפולש שתיקונו בצורת פתח מצד א' ולחי או קורה מצד שני:

סעיף ב

אבל אם באו להעמיד כו' פי' דוקא לעשות לחי כופין זא"ז אבל דלת ל"מ דאין כופין אלא אפילו כל אחד יכול למחות לומר אני רוצה כו' פי' רוצה אני שיהיה המבוי פתוח שאז אכנס בחבילתי בלי עיכוב משא"כ כשיש בה דלת ולפעמים תהיה סגורה ואצטרך להוריד חבילתי מעל כתפי ולהניחה על הארץ עד שאפתח וזה יהיה לי עיכוב וטירחא וגם המשקוף שעל הדלת יעכבו מליכנס עם חבילתו שעל כתיפו ודוקא במבוי אבל אין דרך ליכנס בתוך החצר וחבילתו על כתיפו מפני שבלא"ה החצר איננו פנוי אלא כשיגיע לפני פתח חצרו מוריד חבילה שם ונושאה אחת אחת לתוכו (ועמ"ש בש"ע בס"ס קע"א שאין אדם עשוי לפרוק משאו בדרכים לעין כל) ועוד בחצר ששם מצוי כלי תשמישיו

צריך שמירה יתירה בדלתות ולהכי בחצר ל"מ דאין יכולין לעכב זא"ז מלעשות דלתות אלא אפילו כופין וכמ"ש לעיל ריש סי' קס"א וזה התירוץ עיקר:

סעיף ג

ואפילו אם יסכימו כולם כו' כלומר כשאין כולם מסכימין בכל אופן בעולם יכול כל אחד מהם לעכב אפילו במבוי שאינו מפולש ואינו קרוב לר"ה ואפילו במבוי קטן שנכנס בתוך מבוי גדול אלא אפילו אם כולם מסכימים לעשות דלתות אפ"ה לפעמים רבים מעכבים למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה וכדמפרש ואזיל י"מ דוקא כו' ועד"ר: אפילו אם ירצו כו' ודאי אם עושין דלתות בקצה המבוי פשיטא דבני ר"ה מעכבין מפני ששם שכיחין רבים אלא אפילו אם ירצו להעמיד הדלתות לפנים הרבה אפ"ה יכולין לעכב: לפי שפעמים דוחקים פי' ביום השוק וכיוצא בו שיש הרבה בני אדם ובהמות בר"ה מעיירות אחרות ואינם יכולין לעמוד שם וצריכין לדחוק וליכנס לתוך המבואות וק"ל ועד"ר: י"מ כו' והרי"ב כו' עד"ר: וא"א הרא"ש ז"ל כתב כו' אלא לעולם מעכבין פי' אפילו פתוחה לכרמלית ולסימטא מיהו נראה דגם הוא מצריך שיהא מפולש והראיה דרבינו הביא מסקנת הרא"ש ומשמע דס"ל כוותיה וכתב עליו דברי הרמב"ן דמצריך שיהא מפולש ברוח א' ומ"ש ומיהו מבואות הקטנים כו' עד הפתוחים לר"ה או לסימטא זו ואצ"ל זו היא מ"ש או לסימטא אלא אגב רישא דכתב אלא לעולם מעכבין נקטא וק"ל:

סעיף ה

שפתוח לרחבו כו' כלומר שבל רחבו פתוח בצד רביעית: אבל היה בו פתח כו' כתב לשון היה משום דכשבאו לבנות לפנינו מוחין בידן משום עיכוב עתה דריסת רבים לשם מש"ה כתב ל' היה ר"ל שכך היה שם מימים קדמונים ושוב אין יכולין לסלקו כיון דהחזיק בו כבר וכמ"ש בסימן קנ"ה בסל"ב ול"ה ע"ש: שאינו רחב כרחבו של מבוי ויש לו פצימין כו' האי ויש צ"ל כמו שיש וכן כתב בש"ע ס"א דאל"כ קשה דיוקי דבריו אהדדי דמתחלה כתב דוקא כשהוא כולו מפולש ואח"כ כתב אבל יש לו פתח כו' ריש לו פצימין כו' תרתי למה לי אלא ודאי כל שיש לו פצימין זהו פתח שלו ונתעכבו רגל ר"ה ממנו וק"ל: מלבן בערוך ערך מלבן פי' דהיינו מזוזות הפתח והמשקוף:

סעיף ו

המפולשות לדרך עיר אחרת פי' שנוסעין דרך מבואות אלו אל מקום אחר: אפילו יש דרך אחרת כו' והיינו שאינו קרוב אותו דרך כ"כ כמו זה דאז קרינן ביה מיצר שהחזיקו בו רבים שאסור לקלקלו רש"י:

סעיף ז

חצר העומדת כו' עיין בדרישה:

סעיף ח
כל זמן שלא פרצו פצימיו כשסתם פתחו לא סילק מזוזות ומשקוף (ומפתן המבוי) [מפתחו] דגלי דעתיה דלא סילק לנפשיה וסופו לפתחו לאחר זמן רש"י: בד"א במבוי שאינו מפולש כו' אחצר העומדת בין שני מבואות וגם אפרץ פצימיו קאי ב"י והוא ודאי מילתא דמסתבר דכשהוא מבוי מפולש בשני צדדיו לא שייך ריבוי מהדרך דבלא"ה בקעי בה רבים תמיד מה שאין כן כשאינו מפולש וק"ל ועבד"ר:

סעיף ט
וכתב הרמ"ה אי אית ליה כו' כלומר אי אית ליה דלתות אזי דין מבוי מפולש כשאינו מפולש הוא:

סעיף י
כתב הרמב"ם א' כו' עד"ר: ה"ג שמא יבוא עליהן מס ומתמעט מחלקן מהמס וכן הוא במיימוני פ"ה דשכנים מיהו גם נוסח שלפנינו שכתב בו ומתמעט מחלק המס הקצוב כו' יש ליישב וה"ק ומפני שדרך המלך להטיל סך קצוב על עיר א' ואותו סך נגבה מהמבואות ממבוי זה חלק כך וממבוי זה חלק כך ונמצא הוא מתמעט עצמו מאותו חלק המס שאינו נותן להם כלום להגביה וק"ל:

סעיף יא
וכתב עוד בענין תשמיש המבוי כו' בס"ס קס"א כ"ר דין זה לענין תשמיש החצר וכאן למדנו דגם לענין תשמיש במבוי יש עיכוב מלשנות מהמנהג:

סעיף יב
ה' חצרות הפתוחות כו' שם דף י"א ע"ש ובפירש"י ותוספות שם יתבארו לך דברי רבינו ויתבאר לך מזה ג"כ שמ"ש הב"י על מש"ר ה' חצרות כו' ז"ל הוא הברייתא שכתבתי בסמוך ואליבא דרש"י עכ"ל ט"ס הוא וצ"ל אליבא דרבי וק"ל:

סעיף יג
לפיבך אם בנה כו' זהו לשון הרמב"ם סוף פ"ה דשכנים והיינו ע"ד פרש"י שם במימרא דרב הונא ואף שהרא"ש והתוס' כתבי דל"נ פירש"י והעיקר כפר"ח מ"מ ודאי דינא קושטא הוא לכ"ע וכמ"ש ריב"ש סימן רנ"ג וע' בהג"א שם:

סעיף יד
[טו] כתב הרמב"ם פתח בעל השניה כו' כ"כ שם ספ"ה דשכנים: ומ"ש פתח אחר פי' עוד פתח אחר וכ"כ בהדיא שם ברמב"ם ע"ש: אבל אם כו' פי' פתח שני פתח בינו לבין השלישי וכן הוא במיימוני בינו לבין השלישי הפנימי מעכב טעם העיכוב מפני שלעולם סמוך לפתח אין רגילין לעבור מפני הנכנסים והיוצאים משם דרך הפתח והרי גרם לפנימי תוספת דרך וע' בב"י מ"ש בזה: וכתב ע ד כו' פי' הרמ"ה כ"כ כי עיינתי

ברא"ש ורמב"ם ולא מצאתיה: כיון שאין אדם יכול כו' פי' דמיירי שכל רוחב המבוי הוא שלו וכמ"ש עליו רבינו ז"ל וצ"ל כו' וכאשר אבאר בס"ד: וצריך לפרש שגם מן הצדדין הוא שלו עד מקום שהוא סתום נ"ל דצדדין קרי ליה מה שהוא כלפי חצרו והלאה עד מקום שכנגדו שהוא סתום וה"ק וצ"ל כו' דאל"כ קשה הלא אף שיוכל לעכב על החיצונה מלעבור בסמוך לפתחו מ"מ יכולין לעבור רחוק מפתחו מצד דופן המבוי הסתימה שכנגדו וא"כ אין כאן טעם שמותר לו לסתום מפני שאינן יכולין לעבור כו' דהא יכולין לעבור אלא ודאי צ"ל שמיירי מבני מבוי שמדרכם הוא שכל מה שכנגד פתחו עד סתימת המבוי שכנגדו מחשב שלו או שקונה אותו מבני המבוי לשמש אלא שחיצונים אינן יכולים למחות בדריסת הרגל של הפנימים אבל הפנימים יכולים למחות ומש"ה יכול לסתום וכתב דרי"ב כתב דיכול לסתים אף שאין הצדדים שלו נראה שה"ט דס"ל דגם זה בכלל מ"ש שאין החיצון משתמש עם הפנימי אף שיכולין לעבור דרך עליו מ"מ מסתמא לא ניתן להו דרך תשמיש לבני חצרות החיצונים לצד פנים כי אם לצד חוץ למקום שנכנסים משם לר"ה: והוסיף לומר כו' נראה דטעמא מפני שכבר זכה בה אבל עכ"פ הוצרך רבינו לכתוב לעיל וצריך לפרש כו' דהא אין לומר דס"ל כרי"ב דזכה בה כבר דא"כ לא הול"ל הנתינת טעם דאין אדם יכול לעבור כ"כ בפשיטות אלא הול"ל דכבר זכה זה שסתם גם במה שכנגדו מלעבור עליו וק"ל. וי"מ מ"ש וצ"ל דמן הצדדין הוא שלו דר"ל מהצדדין שהן חוץ למבוי מאחוריו הן מצד דרום זה שהוא דר בו ולפנים ממנו הן מצד צפון שכנגדו ולפנים ממקום שבא לסתום דאל"כ איך יסתום זה שמא אלו הדרים מחוץ למבוי או מי שידור שם היום או למחר יפתחו שם פתח והשתא א"ש מ"ש ומסיק והוסיף לומר כו' ור"ל ל"מ בזה דאין חצר כנגדו למבוי משום צד אלא אפילו אם יש עוד חצר כנגדו כו' ולא נהירא לי פי' זה דא"כ קשה למה כתב דס"ל דהצדדין שלו הא אף אם אינן שלו ויש חצירות לפנים ממנו אלא שאינן פתוחות למבוי זה אלא למבוי אחרת שוב אינן יכולין לפתוח פתחים גם למבוי זה וכמ"ש לפני זה וא"כ הוא מותר לסתמו ודוק:

סעיף טו
ראו סעיף 14

סימן קסג

סעיף א
לעשות להם חומה כו' בב"ב דף ז' ומדכ"ר סתם כופין לעשות חומה משמע אפילו אינה סמוכה לספר ומשום זימנין דמיקרי ואתי גייסות והיינו כת"ק דרשב"ג דלשם וכן דעת

כל הפוסקים וכמ"ש ג"כ לעיל בדרישה בסימן קס"א לענין דין בית שער ע"ש: ולבנות להם ב"ה ולקנות להן ס"ת נביאים כו' לשון תוספתא הוא והביאה הרי"ף והרא"ש וכ"כ הרמב"ם ז"ל פ"ו דשכנים וסיים שם כדי שיקרא בהן כל מי שירצה ע"ש ולדידן דספרים מצוים בינינו לא נהגינן הך כפייה אלא בס"ת לבד ומ"מ במקום ביטול תורה שאין ספרים נמצאין יכולין ב"ד לכוף לאחד להשאיל ספריו ללמוד בהן כמ"ש הרא"ש בתשובה הביאו מור"ם בס"ס רצ"ב ע"ש:

סעיף ב

וכל מי שיש לו חצר כו' ג"ז לשון תוספתא הוא: חיוב לסייעם בחפירה כו' פירש"י הן בורות שחופרין לצורך מים לסיפוק בני העיר ורבינו שהתחיל וכתב שכופין לעשות חומה כו' [ולא] כתב הני חפירות אלא ברישא נקט לשון המשנה ואח"כ לשון התוספתא וכמ"ש ג"כ בר"ס קס"א ע"ש:

סעיף ג

ד ואם הוא דר בעיר כו' וכל מי שדר כו' הכי הצעת דברי רבינו בר"ס זה אמר בני העיר כו' והו"א דוקא התושבין ודעתו להשתקע שם קמ"ל בסיפא ואם הוא דר בעיר כו' וחזר ופי' דבריו שאותה דירה צ"ל י"ב חודש או שיקנה שם בית דירה וגם בואם הוא דר בעיר קא משמע לן שאף שאינו דר שם בקביעות דנכנס ויוצא סגי וכאשר פסקו הפוסקים: או שקנה שם כו' פי' וידור בה נ"י ודקדק רבינו וכתב ואם קנה לאפוקי אם באו בירושה או נתנוה ליה במתנה דאז ליכא גילוי דעת כיון דלא טרח בה וכן כתב הריטב"א: הרי הוא כאנשי העיר מיד אקנה בית דירה קאי וכן הוא במשנה ועיין בד"מ: ומש"ר הרי הוא כאנשי העיר לכל דבר היינו דוקא לדברים שאינם מילי דצדקה אבל מילי דצדקה אית להו שיעורא אחרינא כדאיתא בגמרא וכמש"ר בטי"ד סימן רנ"ו ע"ש:

סעיף ה

וכשגובין גובין לפי הממון כו' שם קאמרי כן אבנין חומות דלתים ובריח הנזכרים שם וכ"כ הרמב"ם שם פ"ז ז"ל כשהן גובין לבנות החומה גובין כו' ורבינו סתם הדברים ונ"ל דה"ה גביית דב"ה וספרים הנ"ל נמי דינא הכי וגם הרמב"ם אפשר דל"ד קאמר אלא אלשון הגמרא קאי וק"ל: ולאחר שחלקו לפי הממון רואין ג"כ איזה בית קרוב כו' פי' מתחילה עושין סכום ביניהן לפי ממון וגובין מכל מאה בשוה ואח"כ עושין שומא על הבתים ואיזה שהוא קרוב יותר לחומה יש עליו ליתן יותר מצד קורבתו למקום כניסת גייסות ואויבים להעיד והוא צריך שמירת החומה יותר משאר בתים ומשום דבשניהן שווים בממון הוה מילתא דפסיקא שהקרוב צריך ליתן יותר מש"ה נקט רבינו שומא דקירוב הבתים כששניהן שווין בממון אבל ודאי אף כשאינן שווין בממון שמין ג"כ

קירוב של זה כדמוכח מדברי רבינו מיניה וביה ועד"ר אלא שאז פעמים נותן הקרוב יותר ופעמים הרחוק לפי ריבוי ממון:

סעיף ז

ודוקא כשיש שלום בארץ כו' עד הואיל שעל עסק הכל הם באים הם דברי הרא"ש שם בשם ר"י הלוי:

סעיף י

כל הדברים שהם לשמירת העיר כו' ג"ז שם דף ח': ת"ח פטורים כו' מכל מיני מסים כו' דייק וכתב מכל פי' בין ממס המוטל על כל הציבור ביחד בין ממס המוטל על כל גלגולת וגלגולת בפני עצמו וע"ז כ"ר והרמב"ן כתב כו': ומש"ר בין קבועין כו' נ"ל לפרש דר"ל בין אם הוא מס הקבוע מידי שנה בשנה בין אם הוא מס הבא לפרקים בשעת המלחמה או שאר סבות וכ"מ בי"ד סימן רמ"ג:

סעיף יא

יב ה"ג ולא עוד אלא דמלכא לא טרח כו' וכן הוא בס"י וכ"כ בחידושי רמב"ן וה"ק ל"מ אם אמר המלך בפירוש לעבדיו שיגבו מכל נפש ונפש בפני עצמו סך כך וכך או שעל כל נפש ונפש יביא סך כך וכך אל הגיזבר דאין עמי הארץ פורעים בשביל הת"ח שהרי אם לא יתן המלך יתפוס אותו ויקח ממנו אלא אפילו אם הציבור גובין ביניהן אחר שתפס הגזבר מאחד מהן כסף הגלגולת המגיע על כל כ"א דלפעמים מלכא לא טרח כלל לגבות מכל יחיד ויחיד אלא אומר כך וכך גלגולת יש בכם נמצא שעולה לו מכס סך כך וכך ובאותה סך תפס את היחיד על כולם גובין גם בזה מת"ח כיון דס"ס גובה לפי מנין הנפשות ובירר דבריו שגובה כסף גלגולת דכל אחד וכן הוא בחידושי רמב"ן: ומ"ש ותופס מא' כו' כדיניה דקדק לכתוב כדיניה משום דקיי"ל בעלמא דאין אדם נתפס על חבירו וכמו שכ"ר בסימן קנ"ח של"ת גזילה איקרי והוי פטורים קמ"ל דהוה דיניה הכי וכמש"ר לקמן סימן שפ"ט ע"ש: וכן כתב ר"ח כל אלה כו' פירוש אגמרא קאי וד"ל כל אלה המאמרים דאמרו דאין לוקח מס מת"ח פי' ר"ח דמיירי כגון כו' ב"י ע"ש ובחידושי רמב"ן שהביאו: כגון שיש עליהם דבר קצוב כו' עיין בב"י מ"ש בזה: ואינו נראה לא"א הרא"ש ז"ל כו' כ"כ הרא"ש בתשובתו כלל ט"ו דין ז' והביאו ראיה לדבריו מתשובת הרמ"ה שכתב ז"ל ואפילו המס הקצוב על כל איש ואיש בפני עצמו הציבור חייבין לפרוע משלהם המסים הקצוב על הת"ח כדי לפטור דהא כרגא שהוא כסף גלגולת אקרקף גברא מונח כדאמרי' בכמה דוכתי ואמרו רבנן פטירי ואי לא משלמי ציבור עלייהו מדידהו היכי יכולין למפטרינהו מבי גנזא דמלכא אלא ש"מ דמיחייבים ציבור למפרע עלייהו ממונא דנפשייהו לבי גנזא דמלכא עכ"ל מבואר מלשון תשובה

זו דפליג אפילו אבבא קמייתא של הרמב"ן שהרי כתב היכי יכולין למפטרינהו מבי גנזא דמלכא משמע שתבע המלך מהן בפרוטרוט וגם בלא"ה כפל לשון ל"ל ומבואר עוד מזה דמש"ר אלא בכל ענין פטור דל"ד פטור קאמר דהא חיובי נמי מיחייבי ציבור לשלומי בעדו אלא משום דבגמרא אמרו דת"ח פטורין ממסים נקט הכי ור"ל בכל ענין אמרו חכמים שהוא פטור וממילא נשמע שהקהל יתנו בעבורו דאם לא כן איך יפטור מגבאי המלך והטעם שפטור אפילו מזה לפי שכל הפורעניות באין בסיבת ע"ה ובסיבתם בא לו ג"ז שתבע ממנו המלך מסים וגם ממה שהעתקתי נלמד שמש"ר וכ"כ הרמ"ה כו' הו"ל כאילו כ' ושכ"כ הרמ"ה כו' ור"ל הרא"ש כתב שפטורין מכל והביא שם ראיה מדברי הרמ"ה שכ"כ בהדיא ושחייב הציבור ובלא"ה יש לדקדק כן מלשון הרמ"ה שכ"כ כאן בשמו מדכתב חייבין למפרע עלייהו דלשון עלייהו משמע שתבעם הגזבר עצמו דאל"כ בעבורם הול"ל גם יש לדקדק כן ממ"ש ממונא דנפשייהו דהוא יתירא משמע אפילו מכסף גלגולת שתבע גבאי המלך מנפשם בפרוטרוט חייב הציבור למיתן בעבורם: ואפילו שהת"ח עשירים כו' אין זה לשון הרמ"ה אלא לשון רבינו ועד"ר: וכ"כ הרמב"ם נראה דאדסמוך ליה קאי שגם רמב"ם כתב שאפילו אם ת"ח עשירים הרבה יתנו הקהל (הרבה) בעבורם והוא מפירוש המשניות פ"ד דאבות ע"ש ועבד"ר:

סעיף יג

וכן כתב א"א הרא"ש ז"ל ט"ס הוא וצ"ל וכתב א"א הרא"ש ז"ל וכן הוא בס"י וכן הוא באשר"י שכתב בשם הר"י הלוי שבעינן שיהא תורתו אומנותו וכ' עליו הרא"ש לפרש דבריו ז"ל נראה שת"ח שיש לו אומנות כו' ובי"ד סימן רמ"ג קיצר רבינו וכתב דין זה דתורתו אומנותו בשם הרא"ש:

סעיף יד

ואדם שהוא בטל כו' עד אבל אם מעצמו פטרו כו' לשון הגמרא דף נ"ה ע"א א"ר אשי פרדכת מסייע מתא וה"מ דאצילתיה מתא אבל אנדיסקי סייעתא דשמיא הוא ופיר"ש אנדיסקי שפטרוהו מעצמן ומלשון סייעתא דשמיא משמע דל"ד פרדכת שהוא אדם בטל שפטרו מלך אלא ה"ה אחר נמי וכ"כ במרדכי פרק הגוזל בתרא אלא לאורחא דמילתא נקטו בפרדכת דאין דרך המלך לפטור לאחר ע"ש גם מזה כתבתי בחידושים וע"ש ועד"ר:

סעיף טז

ואף מן היתומים שם בגמרא ולשון ואף שכ"ר קאי אמ"ש לפני זה דבשאר דברים ת"ח חייבים בהם אלא שהוסיף ביתומים שחייבים ג"כ בשמירת העיר ב"י ויותר נראה דאר"ס קאי אמ"ש כופין בני העיר זא"ז לעשות כו' עד חייב לסייעם בחפירת שיחין ומערות ע"ז

מסיק וכתב דאפילו מהיתומים גובין לזה ומפני שיש דברים מהנ"ל שהיתומים פטורין מהן כגון (לקמן) [לקנות] תנ"כ משום דיתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו מש"ה כ"ר לכל צרכי העיר ושמירתה וק"ל: צריכין להחזיר להן הטעם דבשלמא שאר אינשי ידעי ומחלי אבל יתמי לאו בני מחילה נינהו רש"י וע"ש:

סימן קסד

סעיף א

הבית והעלייה שהיה של שנים תיבת שהיה מיותרת היא וגם אינו במשנה ובלשון רש"י ונראה דצ"ל שהן של שנים ודין זה כתבו הרמב"ם ג"כ בפ"ד מה"ש ועד"ר שם כתבתי בשם ב"י ראיות הרמב"ם לריש דבריו מהגמרא ומש"ה כ"ר סתם מפני שהוא מוסכם לד"ה: בעל העלייה כופהו פי' בחרמות או יורדין לנכסיו אבל לא שייך כאן שירד למטה וידור אצלו שהרי נתקלקלו הכתלים ואינו ראוי עוד לדירה וע"ל ס"ו ועד"ר: יתקננו בעל העלייה אם ירצה ר"ל ברצונו תליא אם ירצה יתקננו ואם ירצה ידור כך ולא שייך כאן עכ"פ יכפה אותו דלמה יכריחנו והלא הבית שוה יותר כשאין עלייה ע"ג וכ"כ המ"מ פ"ד דשכנים ופשוט הוא ולא בא אלא לאפוקי שאין בע"ה חייב לתקנו: והתקרה בעצמה כתב הרמב"ם כו' בפ"ד דשכנים כ"כ והטעם כ"ר אחר זה ז"ל לפי שיאמר כו': והמעזיבה חייב כתב המ"מ שם בפ"ד דמבואר בדברי הרמב"ם דדוקא בשותפין ס"ל הכי אבל בשכירות ס"ל דתחתון נותן הכל וטעמא דמילתא דבשותף אין התחתון חייב רק להעמידו בקרקע והתקרה הוא קרקע שלו ומיד שהעמידו בקרקעות אין לעליון עוד שום שיעבוד על התחתון אדרבה הוא מיחייב לעשות מעזיבה בשביל התחתון כי היכי שאם ישפוך למעלה מים דקיימי במעזיבה ולא ירדו מיד למטה דאל"כ הוה גירי דיליה אבל משכיר מיחייב ליתן לשוכר בית שיהא ראוי לדירה חזק וקיים וקי"ל כרבנן דמעזיבה אחזוקי תקרה הוא לפיכך התחתון חייב לעשות הכל: לפי שיאמר כו' זהו טעם על שהתחתון חייב בתקרה אף ע"פ שהוא קרקעיתו של עליון והתחתון אצלו (וכמ"ש בסמוך בשם הרא"ש) אבל לפטור התחתון ממעזיבה לא איצטריך טעמא דכיון שהעמידו על קרקעיתו פשיטא דלא מיחייב ליה תו מידי ובמ"ש נטלתי אני עליה כו' פירוש מסתמא מתחילה כשחלקו היה דעתם כשם שהתחתון יושב לעולם בלי שום הוצאה בקרקעות הבית כך יושב העליון בעלייה בתקרת הבית בלי שום הוצאה ומש"ה א"צ בעל העלייה לסייע לו בהוצאה כלום:

סעיף ב

ורש"י פירש דוקא כו' רש"י פי' המשנה דהבית והעלייה נפחתה העלייה כו' בשוכר ומשכיר וכתב הרא"ש דלדעתו דוקא בשוכר ומשכיר איירי כו' עד"ר: אדעתא דהכי נחית כו' שהגג מגין כו' פי' בשלמא בע"ה לא הצריך להתנות שיעשה לו בעל העלייה גג דפשיטא דיצטרך לעשות גג בשבילו וכי ידור בלא גג אבל בע"ה אפשר להיות בלא תקרה לכן הו"ל לבעל העלייה להתנות בתחילה החלוקה שהוא יבנה לו התקרה וכיון שלא התנה איהו דאפסיד אנפשיה ואמרינן דאדעתא דהכי נחית לעלייה שלא יעמיד לו התחתון רגל כלל וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל ומש"ר בס"ט רצה התחתון לשנות בבנין כו' ולעשות קורות חזקות כו' דמשמע שהתחתון בונה התקרה. שאני התם דמיירי בנפלו כל הבית והעלייה ושם רש"י מודה דעל התחתון לתקן תקרה שלמטה וכמ"ש רש"י בהדיא במשנה שאחריו והרא"ש ישב זה בע"א כתבתי בדרישה טעמו וישבתי הכל על נכון בס"ר ע"ש:

סעיף ג

הושפלה התקרה כו' שם דף ז' כתבתיהו בדרישה ע"ש ונראה דמיירי שהכתלים כדקיימי קיימי ואין בהם קלקול אלא שהתקרה נתדלדלה ויורדת למטה באויר הבית ולא היה צריך תיקון אלא התקרה וכן פירש הרמב"ם ומיירי שאף שאחר שנתדלדלה יכול בעל העלייה לדור ומש"ה גם הרא"ש ורבינו דס"ל לעיל שהעליון נותן התקרה מודים הכא שהתחתון צריך לעשות התקרה כיון שהעליון יכול לדור כאשר הוא עתה ומ"מ צריך העליון לסייע לו כיון שירד לרשותו של תחתון דהיינו למטה מי' ואותו רשות לא שיעבד לו כנ"ל ולא כב"י עד"ר: אלא בעצים כו' שם בגמרא פי' אע"פ שהוא בעצמו אינו דר בתוכו מצי א"ל לא מצינא דאטרח להוציא העצים והאבנים ע"כ: ואם התנו מתחילה וכו' עד ס"ד הכל מגמרא ומפי' רש"י דלשם:

סעיף ד

נפל כולו חולקין כו' עד ס"ו ממשנה וגמרא ר"פ הבית והעליה ע"ש: ומש"ר כ"א לפי מה ששלו גבוה כו' צ"ל דמיירי בבנין שהחומה הוא שוה למעליה כעובי דלמטה ולא כמו שבונין בזמן הזה או בכותל שאינה כ"כ גבוה דאין קפידא גם בזמן הזה דאל"כ גם באחר עובי החומה דלמטה וקלשות דלמעלה ילך וק"ל: כגון אם נופל למרחוק אז העליון משתבר יותר כן פירש"י ג"כ וא"ת בלא ה"ט הוה היכר שהאבנים שנפלו למעלה מן הצד נתרחקו ממקום הכותל יותר מהאבנים שהן בצד מטה של כותל וי"ל דמיירי שכבר פינם אלא שנפל ביום וראו שנפלו החומה מן הצד ואז צריכין לילך אחר אומדנא דהעליונה

ראויה להשתבר ומש"ר אח"כ ואם נפלו בלילה ופינם לא בא לחדש ופינם אלא מ"ש שנפלו בלילה ולא ראו איך נפלו וגם בגמרא צריך ישוב ואין להאריך כאן:

סעיף ה

דשותפין לא קפדי כו' נראה דגם כאן מירי אפילו נשתהו ברשותן זמן רב דאף ע"פ דדרך השותפין להקפיד בכך אפ"ה אמרינן כאן דלא קפדי ואינו נאמן לומר לקוחין הן בידי וכ"ש לומר שלו הן במגו דלקוחין כיון דהבית והעלייה ברשות שניהן הוה וכמ"ש לעיל סי' קנ"ז סי"ג אכיוצא בזה ע"ש: או שאומר על נ' ידענא כו' שם דף קי"ו כתב הטעם משום דהו"ל מודה במקצת ומחויב לישבע על השאר ואינו יכול לישבע ומשלם כדלעיל סי' ע"ה ואע"ג דכ"ר שם דהיכא דלא הו"ל למידע לא אמרינן מתוך שאיל"מ שאני הכא דהו"ל למידע דדרך בני אדם להתבונן במה הן בונים להשים על לכם אולי יפול וכן כתבו התוספות: אפילו הן גדולות פי' לבנים רחבים: וטובות יותר פי' מטיט יפה יותר מהאחרות והוא ל' הגמרא שם: והשני נוטל כ"כ כנגדן שלימות היינו כאביי דהתם דאמר דתו לית ליה ואידך דהאיך לפי החשבון שנטל זה נינהו והמותר שלימות ושבורות חולקין אלא שיפה כח של זה ליטול הטובים גם לו יפוי כח דאם לא נמצאו כ"כ עוד שלימים דנחסרין להשני:

סעיף ו

ואם אמר בעל העלייה פי' אחר שנפל הכותל והעלייה והוא משנה פ' הבית והעלייה (בבא מציעא דף קי"ז ע"א) כתבתי לשונו בדרישה ר"ס זה ע"ש וכ"כ הכ"מ פ"ד דשכנים ולא כמ"ש ב"י כאן: הוא יבנה לו הבית כו' שם במשנה פליג רבי יודא ע"ז וקאמר דאסור לעשות כן ופי' שם רש"י ותוס' משום צד רבית ונראה דהת"ק ס"ל דלא מיחשב רבית במה שידור בו שהרי זה נהנה וזה לא חסר דאילו לא בנה הוא גם התחתון לא היה בונה אותה ול"ד הא למש"ר בי"ד ר"ס קס"ז דהמלוה לחבירו לא ידור בחצירו חנם ואפילו הוא גברא דלא עביד למיגר והחצר ג"כ לא קיימא לאגרא דשאני התם דהיתה הלואה בפני עצמה משא"כ כאן דלא הלוה לו כלום אלא הוציא הוצאה בשביל עצמו ובנה בית על קרקעית שניהן לדור בה עד שיסלקנו חבירו וק"ל:

סעיף ז

ואם אין להם במה שיבנו כו' שם ע"ב וע"ש מ"ש תוס' בזה ועד"ר שהארכתי בזה ודלא כב"י ע"ש:

סעיף ח

באו לבנות כו' גם זה שם ע"ש בגמרא ובפירש"י: רצה התחתון לשנות פי' לשנות ממה שהיה קודם שנפלה העלייה: או למעט בחלונות ובגובה האי למעט גם אגובה קאי

שבא למעט בגובה הכותל ופירש"י הטעם משום דריבוי חלונות מממט חוזק הבנין וכן הגבהות כי בנין הנמוך חזק מהגבוה גם שכשמגביה מטריח את העליון לעלות עכ"ל ומל' רבינו משמע כטעם ראשון וק"ל: ולעשות קורות חזקות כגון ארזים דקיימי טפי משקמים:

סעיף ט

אבל אם בא לפתוח כו' פי' למטה בבנין הבית: קורות קטנות כלומר דקות שאינם חזקים וה"ה אם אינן דקים אלא שמחליף מארזים לשקמים וכתב כן בהדיא בגמרא וכבר כתבתי לעיל דאף דכ"ר בשם הרא"ש דעל בעל העלייה לתקן קורות התקרה מ"מ מודה היכא דנפל בו הבית והעלייה ועד"ר שם כתבתי קושיא אהרא"ש מדין זה: וכן עליון שבא להרחיב כו' פי' יותר ממה שהיה כבר אע"פ שלא תהיה עובי הכותל למעלה רחבה מאשר למטה היא וכגון שהיא למטה רוחב ד' ולמעלה היתה רחב ג' והוא בא לעשות גם למעלה רחב ד' וק"ל: אין שומעין לו כיון שמרבה להכביד יותר ממה שהיה וה"ה לאינך הנזכרים לעיל כגון להגביה הכותל או לעשות קורות גדולות נמי אין שומעין לו אלא רבינו חדא מינייהו נקט והיינו דוקא כשמשנה גם ממנהג העיר אבל כשאינו משנה אלא ממה שהוא בתחילה בזה חילק הראב"ד כמש"ר ואזיל בשמו וק"ל: אפילו אם יש מנהג בשניהם כו' כלומר אפילו יש מנהג בעיר הזאת שיש בונין בגויל ויש בונין בגזית: אפילו אם הוא רוצה ליתן תוספת ההוצאה פירוש אפילו אם העליון רוצה לבנות מיסוד החומה עד למעלה הכל על הוצאתו בגויל שהוא טפח בעובי יותר אפ"ה מעכב התחתון באמרו איני רוצה למעט אויר בית שלמטה אבל ברוצה העליון להרחיק בחלקו לבד מזה לא דיבר הראב"ד ודינו הוא דאם בא להרחיק הכותל למעלה יותר ממה שהוא למטה פשיטא דאינו רשאי דאף שאינו ממעט אויר ביתו מ"מ אין זה בנין שאפשר לקיים ואי אף אחר שירחיב למעלה יותר ממה שהיתה לא תהיה רחבה למעלה יותר ממה שהיא מלמטה בזה שומעין לו שהמנהג לבנות גם בו וכמ"ש אח"כ דכל שאינו משנה מהמנהג יכול להכביד בבנין לכן נקט בכה"ג וק"ל: אבל שינוי בכובד כגון שבא לשנות כו' פי' העליון בא לסכך תקרתו בארזים או למעט בחלונות כו' דאף דמכביד החומה מ"מ אינו נופל בקלות מאשר אם בא לשנות מגויל לגזית דמשמע בעובי הכותל (ואפ"ה) [ומש"ה] כתב לפני זה דיכול לומר אנא כותל חזק בעינא: והכי איתא בתוספתא כו' נמשך למטה למ"ש בית לא' ועלייה כו' שהוא לשון התוספתא ומינה נשמע דיכול לשנות בכובד כל זמן שהבנין הוא כמנהג המדינה:

סימן קסה

סעיף א

בית הבד הבנוי בסלע וגינה כו' כנ"ל משנה בב"מ דף קי"ז בלשון הזה וע"ש בפרש"י: אפילו לא נפחתה אלא ד"ט כו' כשמואל דאמר הכי שם והלכה כמותו: בעל הגינה יורד למטה וזורע כו' פי' זורע למטה בשיעור כל הגינה דאין אדם זורע חצי למעלה וחצי למטה ואע"פ שכל שאר בית הבד מחופה בקירוי אפשר לזרעו זרעים שא"צ לגשמים כגון חזרת: ל"ש אם הם שוכר ומשכיר כו' כ"כ שם גם הרא"ש ז"ל ול"ד לבית ועלייה שכ"ר בר"ס שקודם זה דאין ב"ה מחוייב לתקן תקרת הבית משום דהתם אין ב"ה חפץ בתקרת הבית כיון שגם של מעלה קיים כמ"ש לעיל אבל בית הבד התחתון צריך לתקרה שלא יתקלקל בית הבד שלו עכ"ל ור"ל מש"ה צריך לתקן התחתון הכל אף ע"ג דגם לבעל הגינה צריך אותו מ"מ מתחילת החלוקה אדעתא דהכי חלקו דאל"כ הו"ל לבעל בית הבד להתנות וק"ל ועד"ר:

סימן קסו

סעיף א

מי שהיה כותלו סמוך לגינת חבירו כו' שם דף קי"ז ולהכי נקט גינה משום דבחצר מחייבין אותו בכל מקום לבנות הכותל יחד ואין נוהגין לפנותן אלא לחזור ולבנות מהן מיד משא"כ בגינה דאין בונין אותן בכל מקום וגם מסתמא סגי במחיצה גבוה י"ט כמש"ר בס"ס קנ"ה גם י"ל דבגינה העומד לזרוע קפדי טפי לפנותן מגינתו א"נ איפכא דקמ"ל דאפילו מגינתו חייב לפנותן מכ"ש מחצירו שהוא במקום דירתו דקפדי טפי: ופינה אותם עד"ר אפילו הן בחצירו של זה אין להקשות דמתחיל בגינה וסיים בחצירו משום דנקט לשון המורגל בגמרא לומר חצירו של אדם קונה לו:

סימן קסז

סעיף א

שתי גינות זו אצל זו שם דף קי"ח וכתבתי בדרישה ע"ש: כל שהעליון יכול לפשוט ידו וליטלו הוא שלו פי' מן הדין הכל של עליון הואיל ומעפרו היא חיה אלא שכל שאינו יכול להגיע בפשיטת ידו עליון גופא אפקורי הוא דאפקיר גבי תחתון שגנאי הוא ליטול רשות ליכנס לתוך של חבירו וללקוט כן פירש"י ואיכא למימר טעם אחר דכיון ששניהן יכולים זה על זה דאם ירצה העליון יקח עפרו ואין כאן ירק וכן אם ירצה התחתון ימלא גינתו עפר להשוות לקרקע עליונה ואין כאן ירק להכי מסתבר לן למימר שכל מה שיכול ליקח בפשיטת יד הוא שלו וכל השאר של התחתון שברשותו קאי ומ"מ אם העליון

יכול להגיע עד למטה כמש"ר דלא פלוג חכמים: שהוא ודאי של התחתון שהוא כארעא סמיכתא: מגיע לעיקרו ולא לנוף (נמי) [כו'] פי' ויכול לתלוש שניהם בחדא תלישה: מיבעיא ולא איפשיטא שם בגמ' וכתבתי בדרישה וגם לשון הרא"ש וכתבתי שם שתמה למה לא נפשטה הא כל מה שהעליון יכול ליטול בפשיטת יד אינו מתייאש ממנו ושלפי הטעם שכתבתי שיש לו לרבינו ניחא דכיון דמכח שני הטענות דר"מ ור"י הנ"ל מסתבר ליה לר"ש לומר דתליא בפשיטת יד וכנ"ל משום הכי קא מיבעיא ליה אי אמרי' בכה"ג כיון שהכל נתלש כאחד עליון נוטל הכל א"ד אע"פ כן אינו נוטל אלא עד היכן שידו מגעת ולא איפשיטא לכן נוטל העליון עד שידו מגעת והשאר חולקין ועד"ר: ואם נטלו מוציאין אותו מידו ס"א אין מוציאין כו' וכן גרס ב"י וכן עיקר:

סעיף ב

אבל אילן כו' לשון ב"י אף ע"ג דבתרווייהו קתני חולקין שייך למיתני אבל דבסמוך קתני דחולקין מספק אבל באילן עומד על המיצר חולקין מן הדין עכ"ל ור"ל דנ"מ לענין תפיסה שבדינא קמא אם נטלו אין מוציאין מידו אבל באילן שעומד על המיצר כי נמי תפס מוציאין מידו וק"ל: אילן העומד על המיצר פלוגתא דרב ושמואל בב"מ דף ק"ז ופסק רבינו הילכתא כשמואל וע"פ התוס' דהתם ע"ש וע"ל סימן קנ"ה סמ"א שכתבתי בישוב דל"ת ממ"ש כאן למ"ש שם ודו"ק:

סימן קסח

סעיף א

שטף נהר זיתיו כו' עד בד"א בתוך ג' ז"ל המשנה [עב"ח שהביאו] ובגמ' ל"ש שחולקין אלא שנעקרו בגושיהן ובתוך ג' אבל לאחר ג' הכל לבעל הקרקע דא"ל כו' ע"כ ופירש"י נעקרו בגושיהן עם הקרקע שיכולין לחיות על ידיהן ובתוך ג"ש דאם לאו חייב בערלה מש"ה בעל הזיתים יקח חלקו בתוך ג' דגוש קרקעות הוא דגרם להו דלא הוה ערלה ובעל הקרקע נמי יקח חלקו משום דמקיים ליה בקרקע שלו ומפסיד מלזרוע באותו מקום ועוד שאם לא מחמת קרקעו של זה לא היה מגדל פירות ע"י גושין לבד כ"כ רש"י ונ"י והמ"מ ע"ש: אבל לאחר ג"ש הכל כו' מפורש בגמרא טעמא ע"ש [וקצת מנהו בב"ח] וכתב הר"ן דהאי הכל לבעל הקרקע ל"ד דמיהו צריך למיתב לבעל האילן דמי זיתים כמו שהיו שוין בשעה ששטפן הנהר ע"כ וכן משמע מדברי רבינו שבסמוך כתב דבין תוך ג' ובין לאחר ג' לעולם צריך ליתן לו דמי זיתיו וכ"כ הראב"ד בפ"ד מה"ש וזהו דלא כמ"ש המ"מ בשם הרמב"ם: אפילו תוך ג"ש הכל לבעל הקרקע וכ"כ הרמב"ם פ"ד דשכנים אבל כתב המ"מ עליו ו"ל אם רבינו מפרש כפירוש רש"י שהגושים מצילים מהערלה זה

שנעקר בלא גושים יש לתמוה במה זוכה תוך ג' הלא חייב הוא בערלה (פי' אבל לרש"י לק"מ שלשון הגמרא הנ"ל משמע דחדא בבא היא שהרי לא אמרו אלא אבל לאחר ג' כו' ולא אמרו נמי או בלא גושיהן דאפילו בתוך ג' הוה לבעל הקרקע וה"ט דס"ל דבלא גושיהן לתוך ג' אין הנאה מהן) אא"כ נאמר שיזכנה בעצים עכ"ל ולדעת הר"ן הנ"ל ורבינו נראה דגם בזה צריך ליתן לו דמי זיתים אלא שמה שהשביח האילן ונעשה עבה וגדולה אותו השבח הוא הכל לבעל הקרקע:

סעיף ב

ואם זה בא ליטול אילנותיו כו' שם דף ק"א: ומ"ש אבל בא"י אין שומעין לו מפרש הגמרא הטעם משום ישוב א"י ועיין בב"י מ"ש בזה: ומ"ש וזה נותן לו דמי זיתיו כו' כ"כ התוס' והרא"ש שם: ומ"ש כמו שעומדין לימכר לנטיעות י"ל שהוא יותר ממה שעומדין לעצים דעלמא לישרף ואם נעקרו בגושיהן דאז חולק בעל הפירות עם בעל הקרקע ג"ש פשיטא דאינו נותן לו אלא דמי זיתיו אלא אפילו נעקרו בלא גושיהן אע"ג דלבעל הזיתים שוו טפי מנטיעות אלו עמדו בקרקעו דאינן חייבים בערלה מ"מ השתא דעומדין בקרקעו של זה ודין ערלה להן ג"ש אינו נותן לו גם כן אלא כאילו קנה נטיעות לנטעם מחדש וק"ל: ואם זה אמר ליה טול כו' שם דף הנ"ל דקתני אם אמר הלה זיתי אני נוטל אין שומעין לו משמע הא לבעל הקרקע שאמר כן שומעין וכ"כ נ"י בשם ריטב"א שם וכתב ב"י עוד דסברא הוא דעד שאתה כופה לבעל הקרקע שיקיימם משום ישוב א"י תכפה לבעל הזיתים שיחזירם לקרקע שלו כמו שהיו בראשונה:

סעיף ג

המוכר זיתיו לקוץ כו' שם דף הנ"ל:

סימן קסט

סעיף א

מי שיש לו בור כו' משנה בב"מ דף צ"ט וע"ש בפרש"י הטעם ועד"מ: וכל אחד מהן עושה פותחת לבור כצ"ל וכן הוא שם במשנה פירוש מסגרת: שלא יכנס אחד מהן שלא לדעת חבירו פי' בעל הבור עושה מסגרת להבור שלא יכנס שם ב"ה ויגנוב מימיו משם ובע"ה נמי עושה מסגרת להבור משום חשד אשתו כן מפרש שם הגמרא וע"ש בפרש"י:

סעיף ב

מי שיש לו גינה כו' שם ע"ב ופי' רש"י ומסתמא לא שיעבד לו הדרך אלא מה שהוא צורך לו הרבה לתקן גינתו וללקוט פירות ולא כדי ליכנס מתוכו לשדה אחרת כשאין צורך בו לגינתו רק שהולך בדרך זה לקצר דרכו ומש"ה החיצון יכול לזרוע הדרך ואין

הפנימי יכול לעכב עליו ולומר שלא יכול להלוך שם בטוב כאילו לא היה זרוע שלא יהא לו הפסד גדול כיון שהוא באמצע גינתו: ולא להכניס לתוכה תגרין לקנות ירק:

סעיף ו
אבל לא יכנס מתוכה לשדה אחרת דמרבה עליהם הדרך ולא נתנו לו אלא צורך גינתו רמב"ם:

סימן קע

סעיף א
חמש גינות כו' מימרא דרב יודא בב"מ דף ק"ח:

סעיף ב
וחילופיהן בה' חצירות כבר נתבאר זה לעיל ס"ס קס"א אלא שרבינו חזר וכתב כאן אגב גררא:

סעיף ג
אמת המים פירוש נהר שנמשך והולך על פני השדות ומפני שיש לדקדק בדברי רבינו שהם נראים כסתרי דברי הגמרא והרי"ף והרא"ש והרמב"ם ע"כ אעתיק לשון הגמרא ואפרשהו קצת בפרישה וקצת בדרישה בס"ד ומשם תראה ותעמוד על ביאור דברי רבינו והוא זה פרק הניזקין (גיטין דף ס') גרסינן איתמר בני נהרא כו' [עב"ח שהביא כל לשון הגמרא] בדמיזל כ"ע ל"פ (וכתבו התוספות ז"ל אפילו נהר קטן שמימיו פוסקין כל הרוצה לדלות ידלה כיון שהנהר מושך כפשטו עכ"ל וגם רש"י פי' שם במיזל שדולין ממנו דרך הילוכו ולכאורה היה נראה לדקדק מלשון רבינו והר"ן דלא הזכירו לדלות אלא כתבו סתם שהנהר היה הולך ע"פ השדות שס"ל שהנהר משקה השדות דרך הילוכו באמצעית השדות או קרוב להן ומתיישב יותר מ"ש ומשקין ע"פ הסדר אבל אינו מוכרע) כי פליגי כו' [עב"ח] ואשקיה בהנדיזה (פירש בערוך סתום בורך ונשקה בשוה בדוולא) קמ"ל ע"כ ונראה דמ"ש בדמיזל כ"ע ל"פ ר"ל דאפילו רב דאמר תתאי שתו ברישא מודה בהא דאין התתתונים יכולים לעכב על העליונים מלדלות עד שישקו הן תחילה אף שהנהר קטן ויפסק וכמ"ש התוס' הנ"ל וגם רבינו שכתב ז"ל ואין אחד מהן יכול לעכב כו' כאילו אמר ואין התחתונים יכולים לעכב על העליונים מלדלות כו' אלא כל א' משקה ודולה מהאמה כשיורד המים ובא כנגד שדהו אבל אין לפרש לשון הגמרא דמ"ש כ"ע ל"פ דר"ל דגם שמואל מודה דאין העליונים יכולים לעכב על התחתונים מלדלות עד שישקו הן תחילה דהא מסתמא התחתונים אינן דולים עד שירדו המים מכנגד שדות העליונים ובאין נגד שדיהן דהתחתונים ואז אין קפידא לעליונים בשאיבת התחתונים וק"ל. גם מ"ש כ"פ במיסכר כו' פי' הכי דכשבא אחד מהעליונים לסכור הנהר שלא ירדו המים למטה

ולהמשיך הנהר על שדותיו ולמלא בורות שלהן ואח"כ רוצה לפתחו ותחתונים מעכבים לומר שלא תסכור אותו עד שנשקה גם אנחנו ונדלה כל אחד לפני שדהו בהא פליגי שמואל אמר עילאי שתו מיא כו' כלומר הדין עם העליונים דכיון שהם מקורבים טפי יכולים לסתמו ולסכרו כנגד שדותיהם ורב אמר הדין עם התחתונים שיכולים לעכב על העליונים מלסתמו עד שישתו הם ברישא משום דאמרי נהרא כפשטא ליזיל וכנ"ל מוכח מדברי התוספות הנ"ל שכתבו אמ"ש בגמרא בדמיזל כ"ע ל"פ ז"ל שאפילו הנהר קטן כו' דהיינו סברא שנאמר שהתחתונים יעכבו על העליונים ולא כתבו ג"כ סברא הפוכה לומר מכחה דהעליונים יעכבו על התחתונים וגם מוכח כן מל' רש"י דפי' אמ"ש כ"פ במיסכר וז"ל ורוצים העליונים לסכרו כו' והתחתונים מעכבים כו' ולא פי' איפכא ש"מ דס"ל כמ"ש דאין סברא לומר שהעליונים יעכבו על התחתונים מלסכרו מאחר שנעבר המים מנגד שדותיהן ופריך על רב ממתני' דקתני בור הקרוב לאמה מתמלא כו' וקס"ד דמתני' ה"ק בור הקרובה ועליונה לאמת הנהר היא קדומה למלאות מהנהר שהעליון עליון קודם וסותם פי הנהר וסוכרו עד שממלא בורו ולא אמרינן נהרא כפשטא ליזיל וקשיא לרב אבל ל"ק לשמואל ממתני' דקתני דאין בה אלא מפני ד"ש די"ל דשמואל נמי דקאמר עליונים שתו מיא ברישא מפני דרכי שלום קאמר ואף שאמר טעם דאנן מקרבינן טפי היא היא וה"ט דהמים הם הפקר לכל וכדי שלא יבואו לאנצויי תקנו שהעליונים ישתו ראשונה מפני ד"ש וכן פירש"י שם במשנה דומיא דהא דתני שם בהדיא כהן קורא ראשון מפני דרכי שלום שלא יבואו לאנצויי לומר כל א' אני קורא ראשון אבל על רב קשה ומשני שמואל אליבא דרב דבור הקרוב דקתני במתני' ר"ל שהיא קרובה ממש שהאמה עוברת על פניה ומתמלאה ממילא בלתי שיסתום הנהר ומיירי בבור שהוא כרויה כבר קודם שהעבירו שם האמה רשב"א. ומש"ר ימלא בורו ל"ד אלא ר"ל יניח בורו עד שתתמלא וכלשון המשנה מתמלא ראשון וס"ל לרבינו דאפילו אם התחתון אלים ויכול לגבור על העליון אפ"ה לא יסתום לבורו דעליון בכה"ג. גרסינן התם אמר רב הונא בר תחליפא השתא דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר כד"ג וכתב הרא"ש אף ע"ג דקיי"ל הלכתא כשמואל בדיני פר"ח ז"ל משום דשמואל תרגמה להא דרב להכי נפק מהך כללא ע"כ. ובזה דברי רבינו מבוארים דכתב אמה המושכת כו' עד ואין אחד מהן יכול לעכב והוא מה שכתוב בגמרא בדמיזל כולי עלמא פליגי ורצה לומר שאין התחתון יכול למחות בהעליון וכמ"ש ואח"כ כתב דאם בא אחר לסתום דכל דאלים גבר ולא חילק בין אמה הסמוכה לבור ובין לבני נהרא אלא בכולן שוה אחר דבא לסתום הויא דינא דכל דאלים גבר וגם מדלא חילק בין מיצעי לבין עליונים ותחתונים שיש לכל אחד מהן

טענה כדרב או כדשמואל מה שאין כן מיצעי ש"מ דס"ל לרבינו דאפילו במיצעי אמרינן כד"ג והטעם כתבתי בדרישה ע"ש ואח"כ סיים וכתב דאם האמה עובר ע"פ בורו דאחר דאין צריך לסתמו ר"ל אף אם גבר מהם אחד מהאחרים ולא חילק בה ג"כ אלא סבירא ליה דאפילו בורו דבני נהרא דאינן סמוכין כ"כ להאמה אף ע"פ כן דינם הכי ודוק ועד"ר מ"ש עוד מזה:

סימן קעא

סעיף א

שותפין שיש להם קרקע כו' בב"ב דף ב' בשותפין בקרקע מיירי גם במשנה דף י"א שם ומשם עיקרא דהא מילתא ולהכי נקט קרקע אבל ה"ה מטלטלין וכמו שסיים רבינו וכתב שאין חילוק בזה בין קרקע למטלטלין גם שם דף י"א ע"כ גם בטלית ע"ש: בין שקנאוהו או ירשוהו כו' פי' משא"כ בדין גוד או אגוד שאינו בכל ענין בשנים שקנאו כמש"ר בשם הרא"ש בס"ס זה סל"ג: כופה את חבירו ויחלוק עמו פירוש עכ"פ צריך לחלוק עמו כדי שיהיה לכל א' חלק מיוחד ובאופן החלוקה סמך אמ"ש לעיל בסי' קנ"ז וקנ"ח ההבדל בזה בין חצר וגינה ובקעה דמכולן איירי ג"כ כאן וכדמסיק וכאן בא ללמדנו בכמה שיעור חלוקה דחצר גם מש"ר אח"ז יכול לכוף חבירו להבדיל ר"ל הבדל דכל אחד לפי מה שהוא ע"פ דינו (והשתא א"ש לשון בד"א כו' דקאמר דמתחיל בא"צ חלוקה ומסיים בעשיית הבדל) וכ"כ המ"מ ברפ"א דשכנים ע"ש וזה הוא דלא כמ"ש ב"י כאן דהבדל זה שכ"ר ר"ל בו מחיצה ואיירי בדיש בו היזק ראייה והביא ראיה מהמ"מ וזה אינו אלא כמ"ש וק"ל ועמ"ש בס"ס זה סל"ו ז"ל ותימה איך יחלוקו במחיצה כו' ושם כתבתי דלק"מ: אבל אם כל אחד מכיר את חלקו יכול לכוף לחבירו להבדיל כו' פי' שהן הסכימו כבר שלא יכנס אחד בשל חבירו ומבקש הא' לעשות עוד חלוקה בהבדל ניכר שלא יכסנו בטעות האחד בשל חבירו בזה יכול לכוף לחבירו לזה ואפילו לא קנו ע"ז ול"ד למש"ר בר"ס קנ"ז דשאני הכא כיון דהכיר כבר כל אחד את חלקו גם אינן מבקשים לחזור מזה ולא איירי כאן אלא בכפייה דהבדל וק"ל:

סעיף ב

ואיזהו דין חלוקה כו' שם דף י"א: ומ"ש כל שאילו יחלק לפי השותפים כו' פי' לפי ריבוי השותפין דאם יש בשדה עשרה שותפין ולכולם מגיע שיעור חלוקה חוץ מלאחד האחד מעכב החלוקה על כולן וע"ד שיתבאר בס"ט וי"ו ע"ש וז"ש כאן ויגיע לפחות שבהם חלק כו' ור"ל לפחות שבהם כגון שאין לו אלא רביעית או חמישית בהקרקע לו ולהאחרים יש לכ"א שליש וכיוצא בהן וק"ל:

סעיף ג

ד"א על ד"א במשנה שם כתב סתם ד"א אבל הרמב"ם פ"ט משכנים כתב כלשון רבינו ד"א על ד"א וע"ל ריש וס"ס קע"ב: כדי חרישת יום א' עיין בב"י מ"ש בזה והאי כדי חרישת יום א' מפרש שם בגמרא דהיינו יומא דזריעה שהוא ב' ימים בשעת הניר שהארץ עדיין קשה ע"ש. וטעם כל אלו השיעורים משום שכר פועל ושוורים שהרי יצטרך לשלם לפועל יום שלם ואם יגיע לחלק א' פחות מזה הו"ל הפסד בחלוקה זו מיהו אין לומר דאם הוה מגיע טפי משיעור זה לחלק כל אחד דימנע החלוקה מכח שכירות הפועל דלא מצינו זה הטעם דכל שהוא טפי מפעילת יום אחד משכיר נפשו הפועל זה דאל"כ אין לדבר סוף וכי לעולם לא יחלוקו עד שיזדמן שיבוא לחלק האחד כדי פעולת יום אחד או שנים או שלשה בצמצום וק"ל. ומן התימה שלא כתב רבינו שיעור חלוקת גינה ונזכר שם במשנה וכתבו רבינו אגב גררא בסימן ריח וכאן במקומו לא כתבו. והרמב"ם כתבו בפ"א דשכנים כלשון המשנה ז"ל ולא את הגינה עד שיהא בה חצי קב לכל א' וא' עכ"ל. וקשה לומר שנגיה כן ג"כ בספר רבינו מאחר שלא מצינו בשום א' כתוב בו כן לא בהנדפסים ולא בהכתובים. לכן היה נלע"ד דהמשנה נשנית לבני א"י דבו לא הצריכו שיגיע לחלק דכל א' כדין שכירות פועל ליום משא"כ רבינו דאיירי בח"ל וכנ"ל ובשיעור גינה דהוא חצי קב אינו משכח פועל שישכר לו לפעולת חצי יום וגם זה דוחק קצת וצ"ע: בד"א כשאין לו כו' פי' כשאין לזה מעכב לחלוק קרקע אחרת אצל שדה זו שיוכל להצטרף יחד שיהיה בין הכל שיעור שדה אבל אם יש כו' והוא בענין כו' יכול לכופו לחלוק: ומ"ש הראוי לו משום סיפא נקט דכשיש לו שדה סמוכה לשדה זו המשותפת ביניהן אז החלק הסמוך מיקרי ראוי לו וקאמר דמיירי כאן בדלית לו קרקע אצלה דקאי עמה אחד מיצר שיתן לו הסמוך הראוי לו דאם יש לו קרקע הסמוכה לו בכזה יכולין לומר כמו שבאם היה בו דין חלוקה ואתה היית מבקש חלק זה שבצד שדך היינו צריכין ליתן לך גם עתה קניהו וחלוק וק"ל: אם הוא בענין כו' ע"ל סי' קע"ד ס"ג כ"ר וז"ל וכן אם יש לא' שדה אצל א' להם ואומר שיחלוקו כל שדה לשנים כדי שיגיע לי לפחות חצי חלקו של שדה אצל שדה שלו שומעים לו וע"ש שפירשתיה ודמיירי שעומדים כזה? וכתבתי שם דלרבותא נקט שם ב' שדות לאשמועינן דאע"ג דיכול השני לומר חלוק שדה נגד שדה אפ"ה אין שומעים לו ומקלקלין השדות וחולקים כל שדה לשנים ומטילין גורל על כל שדה בפני עצמו כדי שיגיע לו חצי חלקו עכ"פ אצל שדה שלו. וכ"ש אם אין להם בשותפות אלא שדה אחת והיא סמוכה אצל שדה של אחת כזה? לאחד שעכ"פ צריכין לחלק השדה שחולקים אותו לארכו ומטילין גורל ויגיע חלקו עכ"פ אצל שדהו

ולא לרחבו ולהפיל גורל וה"נ איירי בכה"ג וע"כ ל"פ הרא"ש ורבינו אהרמב"ם שם בס"ב אלא דלא יכול לומר פלוג שדה השותפות לרחבו ותן לחלקי החצי הסמוכה לשדה שלי בלא גורל ע"ש ומש"ה בזה נמי אפילו אם אין בו שיעור חלוקה אם האחד רוצה לחלוק יכול לכופו להשני לקבלו הואיל שהוא אצל שדה שלו וק"ל. ותרווייהו אחד מצרא דקאמר ר"ל שני החלקים של שדה זו שהם משותפים בו הם אחד מצרא סמוכים לקרקע שלו ולאפוקי אם עומדים כזה? דאז לא היה מגיע לו הסמוכה לשדהו ולדעת הרא"ש ורבינו עכ"פ אלא היו מפילין גורל כמבואר שם ודוק שבזה הפי' מתיישב לשון אחד מצרא וגם לקמן שם קאמר חלקי אמיצר שלי ולאפוקי מי"מ שר"ל אחד נגרא ושהרמ"ה ס"ל כהרמב"ם דלקמן שם א"נ כהרא"ש וכזה? ולאפוקי אם היה עומד אתרי צידי בצד אח' נהר ובצד השני נגר כזה? דאז הוי חולקין לרחבו שמא יתייבש האחד וכמ"ש שם בסימן קע"ד דאם כן מאי פסקא הא אפילו בחד נגרא שנמשך ע"ד זה לאורך השדה אין חולקין לארכו ועוד דא"כ לא הול"ל אחד מיצר אלא אחד נגר אלא מחוורתא כדכתיבנא ראשונה וק"ל:

סעיף ד

ואם אין מגיע לכ"א דרך כו' והא דאמרינן אין להם דרך זע"ז בסימן קע"ג ס"ג דמשמע דא"צ להיות לכל אחד דרך בפני עצמו מדביקש להיות לו דרך על אחיו מוקי לה נ"י כשהיה להם דרך ממקום אחר א"נ שנתרצו לחלוק כן ועמ"ש שם בס"ג:

סעיף ה

אלא דנין כו' לשון רבינו הוא וקאי אכל הני דאין בהן דין החלוקה הנ"ל חוץ מבחצר דלפני זה דיתבאר לקמן דסבירא ליה להרא"ש ורבינו דא"א בו גוד או אגוד דחצר משועבד לבתים ליכנס בו: דין גוד או אגוד פי' משוך או אמשוך שתרגומו של וימשכו ונגידו ור"ל קנה או מכור ערוך: ואפי' אם ישום כו' עד"ר ומבואר בתשובת רמב"ן סימן מ"ו דלפחות מדמי שוויה כ"ע מודים דאינו יכול לפחות דא"כ ידחה את העני לגמרי:

סעיף ח

דכל חד וחד מפסיד כו' אחנות לחוד קאי: וכן בית כו' פי' וכן כל בית א"א להם לדור יחד בבית החורף אחד ואפילו בשנים כל שאין לכל א' דרך בפני עצמו להלוך בו לתוך המבוי משום דיש בו ג"כ משום פיסוק חיותא או היזק ראייה אהדדי וק"ל: ונראה דבחצר פי' כיון שעכ"פ צריך ליכנס לביתו דרך החצר ויש היזק ראייה בעת כניסתו לא שייך שיחלקו לזמנים או שישכירוהו ואין לומר שיעלו דרך מגודר בחצר דאם יעשו גדר לא ישאר בחצר שיעור הראוי דהא בלית בה דין חלוקה איירי להכי ע"כ יהיה לו היזק וישתמשו יחד והגאונים ס"ל דנהי דע"כ יש לו דרך בחצר מ"מ על שאר החצר יכול לומר

נחלוק לזמנים או לשכירות דבתשמיש ודאי איכא היזק ראייה גדול וחיישינן ליה אף שלא חיישינן להוא היזק פורתא שמזיקו בעת כניסתו לבית דרך החצר וע' בהוספה: כגון מרחץ כו' עד"ר ועמ"ש בס"ס זה בסל"ד: שכשם שאינו יכול כו' פי' כשלא יאמר לו גוד או אגוד אלא א"ל מכור לי חלקך אבל גוד או אגוד יכול לומר לו כמש"ר בשם הרא"ש בס"ס זה ונקוט האי כללא בידך דגוד או אגוד אמרינן לעולם בדבר שאין בו דין חלוקה חוץ מבחצר להרא"ש מפני שהוא משועבד להבית: כך אינו יכול להפקיעו כו' מלשון זה משמע ששניהם רשאים להשתמש בפעם א' ממש כיון שיכולין ובבית הבד נמי זה טוען קורה זו וזה טוען קורה אחרת בפעם אחת:

סעיף ט

ואותו שיש לו שליש כו' פי' נשכיר אותו לאחרים וקח לך ב' שלישים ולי שליש או שכור אתה ותן לי שליש השכירות: ובעל ב' השלישים כו' אלא שישתמש עמו בבית תדיר בשליש שלו ובעל השליש אינו יכול להשתמש בשליש שלו כי אינו ראוי מחמת קטנותו לשום תשמיש. הדין עמו נראה שדימה רי"א זה להדין שכ"ר בסי"ב להי"א שהביא שם רבינו ע"ש וה"נ בית זה עשוי לדור וס"ל להרי"א כהי"א: וגם אין בעל השליש כו' ארישא נמי קאי וק"ל: אלא ישב בו כו' כל משך השנה ידור בו וא"צ להשכירו לאחרים ולא לחלוק עמו לזמנים חודש אחר חודש ואם ירצה בעל השליש ידור עמו בשליש שלו ואם לא ירצה ילך לו ואאם א"ל בעל ב' השלישים גוד או אגוד בהא לא קא מסיים מידי דלא נקטיה אלא לכ"ש ופשיטא הוא דאז דוחה אותו לגמרי מן הבית וק"ל: ול"נ דא"כ לקתה מדת הדין לא קאי אאם אמר בעל ב' השלישים גוד או אגוד דבזה כ"ע מודים דהא לא לקתה מדת הדין דנוטל דמים בעד חלקו וריא"א ג"כ נקטיה בפשיטות וכמ"ש: אלא כיון שאילו ישתמשו בו ביחד יפסיד בעל ב' השלישים כלומר כיון דא"א לזה להשתמש בשליש שלו לבד שאינו מספיק לו וא"כ אינו נוח לו תשמישו בבית אא"כ ישתמש עם הבעל ב' השלישים וגם אין בידינו כח לפסוק כן עליו לכן שורת הדין נותן או שישכירוה ויטול חלקו מהשכירות או דישתמשו בו לזמנים איזה מהדרכים שיתרצו כדי שלא תלקה מדה"ד לגרש זה העני מהסתפח בנחלתו וק"ל: ישתמשו בו כל אחד יומו פי' לפי חלקו:

סעיף י

יא והשני אומר שישתמשו בו ביחד פי' שיקנו ענבים בימות הבציר כו' כדבסמוך א"נ יבצרו לעצמן שניהם בפעם אחד וכשזה טוען יטעון ג"ז וכמ"ש לעיל בסמוך: ראשונה ושלישית ולא יהיו שנים רצופים פי' בג"ש הראשונים דוקא אבל אח"כ יהיה לו ממ"נ ב"ש יחד דאין סברא שיטילו גורל חדש כל ג"ש וק"ל: כופין זא"ז לחלוק ובאיזה ענין תהיה החלוקה אם כל חלק וחלק ראוי כו' חולקים ממש ואם לאו חולקים לזמנים: ואם

הא' עני כו' ז"ל התשובה חולקים אותו לזמנים וההוא דב' אחין ואחד עני והניח להן אביהן מרחץ כו' התם לא מיירי בחלוקה כי העני אינו תובע שיחלוק עמו לזמנים כי אין לו להשתמש בהן אף לזמנים כו' אבל אם היו שניהם עשירים פשיטא שחולקים לזמנים כו' ע"ש וזהו כוונת רבינו גם כן כאן בהעתקתו לתשובת הרא"ש בקיצור ויש להוכיח זה ממ"ש ב"פ חולקים לזמנים דמשום דהכניס לתרץ להההיא דעני בנתיים חזר וכתבו אח"כ בפשיטות ושם בתשובה מייתי אח"כ ראיה לזה וק"ל. ובסמוך יתבאר דהא דמשתמש בו העשיר לבד הוא דוקא באינו עשוי להשכיר. וצריך שתדע שכל אלו הדברים כשאין אחד מהן טוען גוד או אגוד וכמש"ר לעיל בסמוך: ואינם רוצים לקנות ולמכור בשותפות פי' אינם רוצים לקנות ענבים בשותפות ולמכור היין יחד ולקנות כ"א לעצמו ולדרכם בגת ולמכרו במרתף א"א משום דהו"ל האי מרתף ככל חנות דעלמא דקיי"ל כל א' יכול לומר לא מיתדר לי דמפסיד לחיותי ואף שמצד הגת בעצמה היה אפשר להשתמש בה ביחד וכמש"ר לעיל מ"מ מצד המרתף לא היה אפשר להם להשתמש יחד בגת ולהכי דינא הוא שיחלוקו לזמנים ועד"ר לעיל: ואינו ראוי לחלוק בפחות משנה ל' בתשובה כי הקונה יין בבציר לצורך כל השנה קונה ע"כ:

סעיף יב

שני אחין כו' כן הוא בב"ב דף קע"ב גם הביאו הגמרא בדף י"ג וכמש"ר כאן: ומש"ר דר"י פי' כו" שם דף קי"ג כ"כ בקיצור ע"ש ולדעתי מאי דקתני במתני' עשאן לשכר כו' ר"ל שהן גדולים שראוים לשכרן ועשאן לעצמו שהם קטנים וה"ה אף אם הם גדולים ולא נמצאו שוכרים יכול לומר העשיר לעני קח לך כו' וכן פי' אפילו אם הם קטנים ונמצאו שוכרים מחויב הוא להשכירן אלא אורחא דמילתא נקט דאם הם גדולים רגיל הוא דנמצאים שוכרים וכן אם הם קטנים לא נמצאים שוכרים וק"ל ועד"ר: ואין לו תקנה לעני כר זה קאי נמי לסברת הי"א וק"ל: אלא שימכור חלקו לעשיר ז"ל מורי בהגהותיו פירוש לעשיר אחר ע"כ ור"ל שאין תקנה אחרת לזה העני נגד מ"ש לו אחיו העשיר קנה לך עבדים ורחץ במרחץ (שרצה לדחוק אותו שאינו רוצה לקנות ולא לשכור ממנו חלקו וגם לחילוק זמנים אין לעני תועלת כי לא יהיה לו גם לאחר זמן ושוכר להשכירו לו אינו מצוי) וסובר שישתמש בו הוא לבדו עד שיבקש וימצא עשיר אחר שיקנה חלקו מידו ואם לא ירצה לקנותו בדמים יתנהו לו אפילו בחנם כדי להציל חלקו מיד אחיו העשיר כי לא ימלט שזה העשיר האחר יחזור ליתן לו מתנה כנגדו לעת מהעתים כיון שנתנו לו ולא לאחר משא"כ אחיו העשיר שסובר שאין אחר שיכנס בזה להשתתף עמו וישאר בידו בחנם ומה שסיים רבינו וכתב שיוכל לומר העשיר כו' פירוש נמי העשיר האחר

הלוקח יכול לומר לאחיו של עני זה גוד או אגוד או ישתמש בו גם הוא עמו ביחד או לזמנים דהא עשיר הוא ובידו לקנות עבדים ומפני שמיירי כאן שלא ימצא מי שישכרנו ומיירי במרחץ קטן ומש"ה אומר דיפסיד העני אא"כ כו' דעל הרוב אין אדם קונה מרחץ לחצאין וכמ"ש לעיל ובדרישה ובשם המ"מ ועד"ר שזה הפי' מוכרח מכמה קושיות:

סעיף יג

ואתה תקח הגדול בחנם ר"ל מה ששוה יותר על הקטן תקח בחנם ולא תצטרך ליתן לי מאי דביני וביני ופלוגתת רבנן ורשב"ג הוא שם לפי מסקנת הגמרא דף י"ג ע"ב דרשב"ג סבר דמצי א"ל בדמי לית לי דמי ליתן לך ואי במתנה לא ניחא לי דכתיב ושונא מתנות יחיה ופוסק כרשב"ג ור"ח כרבנן דפליגי וס"ל כיון שא"א לו לדור עמו או יתן לו הגדול או יקחנו הוא בחנם ואם אינו רוצה ישלם לו מאי דביני וביני וע' ברא"ש דף קע"ט:

סעיף יד

בזה ודאי אין שומעין לו דגוד איכא אגוד ליכא:

סעיף טו

ואתה הקטן אין שומעין לו וכ"כ הרא"ש והטעם לפי שאין דומה לגוד כולו או אגוד כולו דהתם בטענה נכונה ושוים לשניהם היא אבל הכא יכול לומר לו שאגוד אני הגדול וליתן לך דמי המותר אין לי מעות ליתן ואם אקח אני את הקטן לא שום לי כלום אלא אם תרצה גוד כולו ותן לי דמי חצי שויו המגיע לחלקי ומטעם זה מסיק רבינו בשם הר"ר יונה דיכול לומר לו טול אתה הגדול או אני אקח הגדול או אגוד הכל דאז אין טענה לנתבע על התובע כלל: אע"פ שאינו מניח לחבירו ליקח הכל דלא הזקיקו לזה למכור הכל כל זמן שהוא מתקן את חבירו שיכול לקנות לו כשיעור עכ"ל הרא"ש:

סעיף טז

והיכא דראובן כו' מרדכי ספ"ק דב"ב בשם הר"מ: ואין שמעון רוצה לחלוק פי' אלא רוצה שישכירו לאחרים ויקח כל אחד שכירות לפי חלקו או להשתמש בו לזמנים וכמ"ש לעיל וראובן לא ניחא ליה לומר גוד או אגוד וגם אינו ר"ל טול אתה חלק הגדול או הקטן או אני אקחנו או אקח הכל כדברי הר"י מפני שניחא ליה בהכל ואינו רוצה ליתן לשמעון הבריר שיקח (ג"א בלא דמים) [הכל]: כתב הרמ"ה כו' והא דנקט בכה"ג ולא נקט בחצר של ב' שותפין של ז"א שא' מהם יכול לומר אקח ג' ועל השאר גוד אתה הכל ושלם לי החצי אמה הנשארת לחלקי או אגוד אני הכל ואשלם לך דמי ג"א וחצי השייכים לן מפני דבזה חבירו יאמר מה ראית שתקח אתה ג"א בראש אני אקח ג"א בראש ועל השאר נאמר גוד או אגוד אבל בזה דיש לו ד' אמות שיעור חצר ויש לו בו שימוש כל צרכו מש"ה יש לו כח טפי לומר לשמעון שיסתלק ממנו במה שמניח לו

אמה וק"ל: חוץ מאמה א' שאשתתף עמך ברבוע חלקך ר"ל אמה זו היא רביעית מלבד ג"א שלו:

סעיף יז

יח ואם אין בחצר אלא ג"א כו' זה פשוט דלא איירי רבינו כאן בחצר דנכנסין ויוצאין ממנו לבית ומבית לתוכו ולר"ה דבזה כבר כ"ר בס"ח דבחצר כזה צריכין להשתמש בשותפות דאל"כ היאך יכנס לביתו ואע"ג דשם לא איירי מדין גוד או אגוד אלא משימוש לזמנים או להשכירו מ"מ זיל בתר טעמו דשייך ג"כ בגוד או אגוד אלא אף כשיש להן מקום לצאת וליכנס בו מ"מ מסיק רבינו דלא אמרינן בכזה גוד או אגוד ועד"ר: כתב הרמב"ן כו' כן כתב בחידושיו בפ"ק דבתרא בד"ה וגוד [או אגוד נמי שומעין לו ומסתבר דאית ביה דינא דגוד או אגוד כיון דהשתא] נמי לא חזי לדירה לא למר ולא למר: ולא נהירא דמצי כו' עד וא"א הרא"ש כתב דבחצר לא שייך כר המשך לשון רבינו לכאורה נראה דכך הוא דברי הרמב"ן שס"ל שיש לחצר של ג"א דין גוד או אגוד זה עכ"פ ל"נ משום דמצי למימר כו' אלא אם נדון ביה מידי לבטל שותפות היה נראה כדעת הרמ"ה שיחלוקו אלא שלפי מ"ש הרא"ש טעמא דבחצר ליכא גוד או אגוד משום ששייך לבית ואינו עומד לפי אותו טעם ג"כ נראה שאין כופין זא"ז לחלוק אלא יעמדו יחד בשותפות ואע"פ שהרא"ש לא פי' דבריו דמיירי אפילו בחצר של ג"א מ"מ מסתימת דבריו וגם לפי טעמו נראה דגם באין בו אלא ג"א מיירי מיהו י"ל דמש"ה לא רצה רבינו לכתוב דברי הרא"ש לפלוגתא אדברי הרמב"ן כיון דהרא"ש לא גילה דעתו בפירוש דאיירי גם בחצר שהוא פחות מד"א רק לבסוף כתב דא"א הרא"ש כתב כו' משום דמשמעות דבריו הוא בכל ענין וכמ"ש ומש"ר בסי"ו בחצר של ז"א שיכול ראובן כו' אי חצר שם דוקא קאמר נמצא דהרא"ש זה פליג עליה ג"כ והו"ל לכתוב הפלוגתא שם אם לא שנאמר שהרא"ש לא גילה דעתו ויכול להיות שדוקא בחצר שיש בו ד"א קאמר ומשום דיש בו כדי לאחד ופעמים ישתמש בו זה ופעמים זה וכמ"ש ודוק ועי' מ"ש עוד בדרישה בזה ושם נתבאר דתמיהת ב"י על דברי רבינו אינה תימה כלל: ומ"ש וטענה נכונה היא כלומר ושומעין לו לטענה זו: ומ"ש וא"א ז"ל כתב כו' בפ"ק דב"ב כ"כ:

סעיף יט

ירשו בית שארכו כו' ר"ל דגם בחצר לא היה בו כדי חלוקה לשלשתן דהחצר היה ארכו משוך לפני פתח הבית ורחבו לרחבו של בית והיו נכנסין ויוצאים דרך פתח הבית לחצר ומשם לר"ה וכבר נתבאר דכל שאין לו דרך בפני עצמו לחצר ולר"ה אין יכולים לכופו לחלק וכשהיו חולקין הבית או החצר לרחבו לא הגיע לכל אחד רוחב ד' ומש"ה לא היו יכולין לומר גוד או אגוד בחלק לוי שנפל לפניהן ואע"פ שאם היו משימין ארכו לרחבו

היה בו יותר מדע"ד הא אמרינן בס"ס קע"ב דכשאין ד' על ד' בריבוע אלא ארוך וקצר אין בו דין חלוקה: ומכר שמעון חלקו לראובן כו' עד שני חלקי ראובן כו' לקמן בס"ס קע"ג כ"ר דג' שקנו שדה בשותפות ושוב קנה אחד חלק חבירו כשבאין לחלוק אין יכול לכופו לחבירו שיתן לו שני חלקים ביחד כו' וע"ש י"ל דכאן מיירי דשמעון נתרצה להיות חלקיו דראובן יחד: ועתה באים ראובן כו' מעשה כך היה דלא ביקש ראובן לחלוק עם לוי אלא היה משתמש עמו ביחד או לזמנים אבל אם היה רוצה לחלוק עם לוי גוד או אגוד ג"כ דינו כך שהרי לא הגיע כל חלקו לשיעור ד' כמ"ש וה"ה אם היה רוצה ראובן עם שמעון להעמיד בשותפות את כולו לזמנים (דאילו לעמוד בשותפות בחלק של לוי לבד אינו יכול להכריח לשמעון כמ"ש בסי"ו בחצר של ז"א ויש לאחד בו ג"א) היו עושים ואין שמעון יכול להכריחו להניח לו מב' חלקיו עד שיהיה בו כשיעור ויאמר עליו גוד או אגוד אלא ברצונו של ראובן תלוי וכמ"ש בסי"ו דלהכי כתב שם דהיה בחצר של ז"א לזה ד"א ולזה ג"א ע"ש אע"ג דנתבאר בסי"ח דא"א בחצר גוד או אגוד שאני הכא דגם בבית לא היה שיעור חלוקה והיה ראובן אומר גוד או אגוד גם אחלוקת (המעות) [המקום] שבבית ואפשר דמש"ה חזר וכ"ר תשובה זו כאן אע"ג דכבר כ"ר בסי"ו דין זה דיכול להניח אמה מד"א שלו לג"א של חבירו לומר גוד או אגוד וה"ה בדין זה משום דקמ"ל בזה דאפילו הבית וחצירו יכול לדחות אפילו בגוד או אגוד בזה ודוק ומ"ש באים לחלוק ר"ל שאינם רוצים להיות עוד בשותפות ביחד אלא להיות חלוקים זה מזה ובכללו הוא דינא דגוד או אגוד וע"ז קאמר ודאי שני חלקי ראובן כו' נסתלקו מדין גוד או אגוד פי' אם בא שמעון לומר תניח משני חלקיך שישאר בחלק המשותף ביניהם שיעור חצר וגוד או אגוד לזה אינו יכול לכוף לראובן כי שני חלקיו דראובן נסתלקו כו' אלא ברצונו דראובן תליא מילתא כדמסיק וגם בכלל זה דאם בא ראובן לומר הריני משייר לך מחלקי עד שיהיה ביחד שיעור חצר גוד או אגוד אין שמעון יכול לומר לא כי אלא הניחני לגוד בכולו כדין חצר המשותף שאין שומעין לו מה"ט וק"ל ובזה נסתלקה תמיהת ב"י שכתב ומש"ר בתחילה כו'. שוב מצאתי שכחב מור"מ בד"מ שלו כדברי רק שדבריו צריכין ביאור וביארתים שם בס"ד בהגהותי ע"ש ודוק: וכיון שאין כו' פי' כיון שאין בחלק לוי דין חלוקה: אית ביה כו' פי' מעתה יכול ראובן להכריחו לדין גוד או אגוד ע"ד שמסיק שיאמר ראובן לשמעון כו' משא"כ אם היה בו דין חלוקה ועד"ר:

סעיף כ

לית דינא דגוד או אגוד כו' עיין בב"י מ"ש בכלל דברי רבינו:

סעיף כא
כגון ב' שפחות כו' עד"ר: אפי' אם דמיהן שוה כו' עד"ר: ואצ"ל אם אין שווים כו' יתן לחבירו כו' פשוט דאפילו ליטלו בחנם נמי אין יכול לומר מטעם הנ"ל שכ"א צריך לשניהם אלא שזה בכלל הטעם שאמר תחילה וכאן בא לומר לאין דמיהן שוים דאינו יכול לומר כן מטעם אחרינא בלא טעם הנ"ל וק"ל:

סעיף כב
וכן אם יש להם שדה וכרם זהו דלא כר"י הלוי (ס"א הרבינו יונה) דכ"ר בשמו בסל"ב דבשדה לא אמרינן גוד או אגוד אפילו יש בו כדי חלוקה וכמש"ר שם דהרא"ש כתב עליו דאין דבריו נראין וכן באשר"י ס"פ השותפין מייתי דברי ר"י הלוי אהאי דינא דשדה וכרם וכתב דל"נ ע"ש וזהו הטעם נמי דעבד ושפחה דאם היה אפשר לחלק היה אומר גוד או אגוד ואע"ג דהשפחה יכולה לעשות מלאכה ויחלקו במלאכה וכן העבד מ"מ האומר גוד או אגוד רוצה להשתמש עצמו בהם והוא כבית המרחץ שאינו עשוי לשכור: גוד או אגוד בשניהם כא' פי' על שניהם בפעם אחת אומר גוד שניהם או אגוד שניהם: שהרי כל אחד תשמישו פי' שא"א גוד כו' אלא היכא שאין מלאכה של א' מהן נגמרת אלא שצריכין לסיוע של השני שיכול לומר על שניהם יחד גוד או אגוד ועד"ר שם כתבתי כוונת הרמ"ה וכוונת ב"י וכמ"ש שם הוא העיקר:

סעיף כג
כיון שתשמישן שוה כו' יש בו גוד כו' פי' שתשמישן שוה וכל אחד ראוי לכל אחד יכול לומר גוד את זה ואגוד אני השניה או להפך אבל אינו יכול לומר בכל אחד זא"ז גוד או אגוד כמ"ש בסמוך בשם רב האי גאון גבי בית והטעם שא"כ אפשר שיהיו שניהם לאחד ולחבירו לא יהיה כלום ואין זה שורת הדין משא"כ לעיל כשאינם שווים בתשמישתם ושניהם צריכים לכל אחד ואחד יכול לומר אשניהם בזא"ז גוד כו' וק"ל: בין אם יאמר כו' יוסיף כו' ול"ד לטול אתה כשיעור ואני בפחות או להיפך שאין שומעין לו משום דיכול לומר בפחות מכשיעור לא בעינא אבל הכא הוי כשיעור לאחד וכן בסמוך בגדולה וקטנה ר"ל קטנה נגד הגדולה אבל מ"מ הוה בו כשיעור לאחד וק"ל: בין אם יאמר לו שיקח את איזה שירצה בלא תוספת דמים בזה אפי' הרי"ף הנ"ל מודה דאם לא ירצה בחנם יתן לו דמים ואם אין לו דמים יקח השניה ויקבל דמי יתרון ממנו כיון דיש כדי תשמיש גם בשניה משא"כ לעיל דאין כדי תשמיש בחלק הקטן וק"ל:

סעיף כד
גדולה וקטנה פי' קטנה נגד גדולה אבל יש בו שיעור שדה: וטול אתה מהגדולה שיעור הקטנה והיתרון אקחנו כו' והא דלא קאמר ובעד היתרון תתן לי דמים או אתה תקח

הקטנה ואני הגדולה ובעד היתרון אתן לך דמים נ"ל דלרבותא קאמר אע"ג דאיכא למימר דלהכי תובע בכה"ג כדי שישאר לו אח"כ הקרקע דמסתמא לא יחפוץ חבירו ליתן לו דמים בעד המותר כיון שאין בו שיעור שדה ועוד שלא יהיו שני החלקים יחד במיצר א' משא"כ אילו היה אומר קח אתה הגדול ותן לי המותר דודאי יחפוץ חבירו ליקח קרקע הגדולה וק"ל וגם למדנו מזה דיכול לומר גוד או אגוד אפילו בפחות מכשיעור לפעמים כגון בזה הנשאר מהגדולה דלית ביה כשיעור ואע"פ שבעלמא אין בו גוד או אגוד וכמש"ר בסי"ז ומ"ש וכ"כ הר"י אע"ג דהרמ"ה לא איירי בענין זה אלא כשלוקח אחד מהן המעולה כולה מ"מ שפיר קאמר וכ"כ הר"י דס"ל דשייך גוד כו' אפילו אם אין דמיהן שוה לאפוקי מדעת הרמב"ן וק"ל:

סעיף כה

וא"א בכל בית בפני עצמו גוד אגוד פי' לפי (שא"צ) [שא"כ] כשהנתבע ירצה ליקח שני הבתים ולא יהיה לתובע כלום וכן להיפך אפשר שהתובע אינו רוצה בשני הבתים והנתבע יאמר לו בשניהם גוד אתה לכן שורת הדין כיון שכ"א ראוי לתשמיש בפני עצמו ואין זה צריך לזה יחלוקו זה בשומא ועילוי ויאמר לו גוד אתה זה ואני השני או להיפך אבל בבית אחד שאין בו דין חלוקה ודאי אמרינן גוד או אגוד בכולו וכמ"ש הרא"ש בסמוך:

סעיף כז

כח שאלה לא"א ז"ל ראובן כו' בכלל צ"ח סי' ג' כ"כ: כפי מנהג טוליטולא זה מבואר בא"ע סי' קי"ח ע"ש: אלא אני אקח את הבית כו' נראה דהטענה הכי מאחר שאתה רוצה למכור חלקך מן הראוי הוא שאני אקח הבית ולא תגרשני מנחלת ביתי שהייתי ואתה תקח בשוויו כנגד ותמכרנו אבל בלא"ה בודאי לאו כל כמיניה לברור לחלקו הכי אלא ע"פ הגורל וגם הרא"ש מסיק וכתב ז"ל אם ירצה הבן יקחם בשומת ב"ד כו' משמע דאעלייה ומרתף וחנות שלפני זה קאי ועמ"ש שם: כדי שיהא שוה יותר דאם לא ימכור רק חצי שלו לא ימכור אלא בזול שלא ניחא לאדם להיות משותף בבית עם חבירו וק"ל: תשובה כו' עד שאין זה גוד או אגוד כו' נראה דהמשך דבריו כן הן דהשיב זה הבן שבא וטוען גוד או אגוד אין הדין עמו ממ"נ דאם יש בו דין חלוקה דינו שחולקין ואין כאן דין גוד או אגוד ואף אם אין בו דין חלוקה שהדין נותן שיכול לומר גוד או אגוד ה"מ שטוען כן בעבור תשמישו אבל לא כשבא בשביל תוספת דמים כדמסיק: יחלקו הבית מתהום ארעא כו' פירוש כיון שאין החדרים שוים שזה בית וזה עלייה וזה מרתף לכן יחלוקו כל הבית לא חדר נגד חדר (מה שאין כן בתשובה הנזכר לעיל שחלקו בתים כנגד בתים): ולא שייך כאן גוד או אגוד כו' פירוש אבל אם לא היה כדי לזה ולזה היה יכול

לומר גוד אתה הבית או אני אגודנו ואחר כך היה יכול לומר כן גם אחדרים וכמה שכתב רבינו בשם הרמ"ה בסימן כ"ח דיכול לומר בדברים שאינן שוים גוד או אגוד בתרווייהו בזה אחר זה גם י"ל דאפי' בפ"א היה יכול לומר בהכל גוד או אגוד אף שהחדרים אינם שווים מ"מ החדרים נמשכים אחר הבית שהוא עיקר ובבית (יש) [אין] בו כדי חלוקה ומה"ט אמר כיון דיש בו כדי לזה ולזה אע"פ שאם יחלקו לא יהיה בכל חדר וחדר כדי שיעורו משום דבתר עיקרו דבית אזלינן וק"ל: כיון שאין לו מעות כו' עד"ר: שאומר גוד חלקי כדי שאמכור כל הקרקע לפי גי' זו דכדי נראה דה"ק דמש"ה א"ל גוד או אגוד ולא מכר חלקו לאחר לחוד כדי שימכור כל הקרקע ר"ל כדי שיבוא כל הקרקע ליד אחד (ואחד) דאז הוא ביוקר יותר ומש"ה א"ל גוד ותהיה בידך הכל ותן לי בעד חלקי החצי מה ששוה כשהוא ביד אחד או אני אגודנו ואמכרנו יחד לאחר. אבל בתשובה כתב גוד חלקי כמו שאמכור כל הקרקע וא"ש טפי וגם גירסת כדי י"ל דהו"ל כאילו אומר בכדי דהיינו כמו ודוק: וכ"ש בנדון זה שהעלייה דירה בפני עצמה כו' ר"ל ואין טענתו טענה כ"כ לומר לא ניחא תשמישתו של הלוקח לדור עמה בחדר א' שהרי כאן כל אחד חדר בפני עצמו ומש"ה הדין עם האשה שהבן אינו יכול לכופה לדין גוד הכל או אגוד אלא שהרשות ביד הבן להשאר עמה בכל החדרים בשותפות וישתמשו יחד או יחלקו לזמנים וגם האשה חפצה בכך ולא השיבה לו אני אקח הבית כו' אלא ע"פ דבריו שרצה למכור כולו וע"ז מסיק וכתב ואם ירצה הבן שלא ישאר בשותפות אז יעלו זה בזה בשומת ב"ד וכמו שהשיבה לו האשה ונראה דאם לא היתה האלמנה רוצה ליקח אחד מהחדרים אז גם אם היה הבן רוצה לא היה יכול הבן לכופה כיון דאין החדרים שוים ואין באחד כדי לזה ולזה ועד"ר:

סעיף כט

ורי"ף כתב שהכל תלוי בתובע כו' כלומר אם ידו משגת או לא: וכ"כ הרמב"ם בפ"א דשכנים כ"כ ועד"ר:

סעיף ל

שיכול לומר אני נוח לך פי' לכך אתה מתרצה להמתין לי שלשים יום כשאגוד: והרמ"ה חילק בזה וכתב כו' ר"ל שהרמ"ה סבר דהתובע לא יכול לומר גוד או אגוד בהקפה אבל הנתבע יכול לומר אגוד בהקפה אפילו אומר התובע סתם גוד או אגוד: ושאל התובע זמן פי' ורוצה שיקבל לו עתה בקנין שיהיה לו בסך זה ובתוך שלשים יום יתן לו הדמים דאל"כ יכול לחוור בו הנתבע מגוד לאגוד וכמ"ש בסמוך: ולא מחייבין כו' ונראה דה"ה אם הנתבע מבקש זימנא והתובע אומר לא אדון עתה עמו בגוד או אגוד שמא יתייקר ביני וביני שומעין לו שהרי יכול לחזור בו בלה"נ מגוד ולומר איני חפץ לחלוק כמ"ש בסוף

דבריו אלא שאז כשיחזור ויבוא התובע לתבוע גוד או אגוד ויבקש הנתבע זמן נותנין לו משא"כ כשהתובע מבקש זמן ואין שומעין לו דאז כשחזר התובע ומביא מעות ואומר גוד או אגוד אין נותנין לנתבע זמן מחדש כדמסיק: מאן דזבין לחלקיה נראה דדייק לכתוב לחלקיה משום דס"ל כהרא"ש דלעיל דאינו יכול לומר גוד או אגוד הכל ואמכרנו לאחר כיון שאין לעצמו כדי לקנות ודוק: א"נ לכי מייתי כו' פי' עוד מצינו נ"מ אחר במה שאינו יורד עמו עכשיו לתורת גוד או אגוד והוא אם יביא כו' ומסיק וכתב דהאי נ"מ דנותנים לו זמן אחר שאינו בכל ענין אלא דוקא כשגם מתחילה ביקש זמן אלא שהתובע חזר בו מתביעת גוד או אגוד כששמע שביקש זמן בזה הוא דנותנין לו זמן מתביעה השניה והלאה אבל כו' והרמ"ה שהתחיל בתובע ביקש זמן ולא הזכיר בדבריו שהנתבע ביקש זמן וכתב דלא מחייבין להנתבע האידנא למיחת כו' אין בו נ"מ זה האחרון דהא בכה"ג מסיק דאין נותנין לו זמן מעכשיו אבל יש בו ב' נ"מ הראשונים כן נ"ל ביאור דברי הרמ"ה ודוק דבזה נתיישב דל"ת דברי הרמ"ה אהדדי ריש דבריו אסופם ודוק:

סעיף לא

אבל לא אמר מתחילה אגוד כו' לא יהבינן כו' ומ"מ גם לתובע אין נותנין זמן מב' הטעמים הראשונים שהזכיר לעיל דהוה פסידא דנתבע ופשוט הוא: מעכשיו ולאחר שלשים יום ר"ל וע"י קנין סודר וכמו שמסיק בסוף דבריו שצריכים קנין ונראה דלהכי צריך נמי מעכשיו דאל"ה בשעה שיחול הקנין כבר הדרא סודרא למרי' כמ"ש לקמן סימן קצ"ה: ומזבין בזול ה"ג בס"י ול"ג ליה וה"פ דילמא האי נתבע ימכור מנכסי עצמו בזול לאחרים כדי להשתדל מעות לקנות קרקע זו מחבירו ואחר כך יחזור בו התובע ולגירסא ופירוש זה לשון לא בעינא למיטרח לא יתיישב בטוב דהול"ל לא בעינא למיגד עד כו' ובספרים שלנו גרסינן ומזבין ליה בזול ולפי גי' זו ה"פ שמא מתחילה בשאלת גוד או אגוד אותו פעם זבין ליה התובע בזול ולהכי ירא נתבע שמא יתחרט ולכך רוצה שיגוד לו מעכשיו וכי היכי שלא יטרח בחנם אלא שלשון אבל לא יתיישב לפ"ז וע"ק לפ"ז הא כתב הרמב"ן בשם הרמ"ה דלפחות משויו לא אמרינן גוד או אגוד וכמ"ש לעיל בדרישה לשונו לכ"נ פי' ראשון עיקר:

סעיף לב

ולומר איני חפץ לחלוק פי' לא בעינא להיות מחולק מינך בגוד או אגוד אלא נשאר בשותפות כבתחילה ועד"ר: וכן נתבע נמי כו' מגוד לאגוד אבל אין תלוי בו לאמר נשאר בשותפות כל זמן שכנגדו תבעו לומר גוד או אגוד וכנ"ל וק"ל:

סעיף לג

לשון א"א הרא"ש ז"ל כתב הר"י הלוי כן הוא הנוסח ברוב ספרי רבינו שבדפוס וכן הוא באשר"י ספ"ק דב"ב אבל בנ"י ורי"ו כולם הביאו דין זה בשם הר"ר יונה וכן הוא בטורים המדויקים: ונראין דבריו כלומר ונראין לי דבריו דוקא בענין זה דלא היה להם בית דירה כו' אבל הר"י הלוי ודאי בכל ענין ס"ל דשותפין ל"מ אמרי גוד או אגוד מדכתב דליתא אלא ביורשים ומקבלי מתנה וז"ש הרא"ש אח"כ וז"ל וכ"כ כו' ר"ל ועוד כתב דבר פלאי ועל אותו דין מסיק הרא"ש וכתב דאין דבריו נראין כלל ועיין ברמזים שג"כ כ"כ בשם הרא"ש דדוקא אם היה להן מתחילה בית דירה ונשרף הוא דמצי למימר גוד או אגוד ולא בע"א וכ"כ רי"ו בשם הרא"ש ואף דמשמע שם דהרא"ש חולק על ר"י הלוי מכל וכל ע"כ צ"ל בלא"ה שט"ס הוא שם ואחר שנגיה אותו על אופנו כראוי מוכרח ג"כ שס"ל כאשר כתבתי וק"ל: אבל אם היה להם בית דירה פי' כשקנו בית זה ביחד כדי להשכירו היה לכל אחד בית מיוחד שהיה דר בו: ומ"ש וכן נמי אם הוצרכו כו' קמ"ל בזה דל"ת דוקא עם אחר מצי למימר איני רוצה לדור עמו שלא היה שותפו מעולם אבל עם זה דעשה מתחילה שותפות לא מצי למימר הכי קמ"ל דיכול לומר אדעתא לדור עמך בבית אחד לא נשתתפתי וק"ל:

סעיף לד

וזו היא סברתו כלומר וטעמו וסברתו של ר"י הלוי בזה זו היא דס"ל דדוקא כו': כמו בית דירה ומרחץ כו' והא דכתב רבינו לעיל בס"ח וי' דמרחץ הוא דבר שיכולין להשתמש בו ביחד היינו כשאין שום אחד מהן ר"ל גוד או אגוד דבזה אומר דא"צ לחלק לזמנים אלא רוחצים בו ביחד דלית ביה משום דחד מפסיד לחיותיה דחבריה וכמ"ש שם ע"ש: ואין דבריו נראין לי בזה פי' בדין שדה לא נ"ל דבריו אלא גם בשדה שייך גוד או אגוד ומיהו דוקא בשירשוה או קבלו אותה במתנה או שהיה להם שדה ועתה מכר האחד מחמת דחקו וכנ"ל:

סעיף לה

וכ"כ רבי' האי כו' כלומר גם רבינו האי כתב דלא כר"י הלוי ובלשון שותפין הוא דלקחו מתחילה דבר שאין בו חלוקה בשותפות והוא מדכתב דשייך בשותפין סתם אע"פ דר"ה סתם דבריו ולא כתב דמיירי דוקא בהיה להם בית דירה מתחילה ומכרו מחמת דחקו או נשרף מ"מ מוכח מינה דיש בלקיחת שנים דין גוד או אגוד ולא כר"י הלוי דסתם דבריו:

סעיף לו

והרמב"ם כתב כו' שם בפ"א דשכנים כ"כ ונראה דהמשך דברי רבי' כך הוא מתחילה כתב דהר"י הלוי כתב דבלקוחות לא אמרינן גוד או אגוד ושהרא"ש הסכים עמו בלקחו

לדור בו וגם דברי רבי' האי יש לפרש כן וע"ז מסיק וכתב אבל הרמב"כ. כתב דבשכירות כמי אניתא דמיא דגוד או אגוד ור"ל ומזה נלמד דס"ל דאפילו לא היה להם בית דירה וקנאוה בתחילה לדור בו אפ"ה אית בו גוד או אגוד שהרי טעמיה דשכירות ע"כ הוא כמ"ש הרשב"א בתשובה כיון שהם שכרו סתם יכול לומר כששכרתי סבור הייתי שאוכל לקבל להיות שותף עמך ועכשיו איני יכול לקבלה וה"ה בלקוחות גם מדכתב השוכר מחבירו מקצת כו' משמע להדיא שאין לו בית כלל ועכשיו הוא בא ועשה שותפות עם זה בחצר שאין בו דין חלוקה ואפ"ה יכול לומר גוד או אגוד ולכן כ"ר והרמב"ם כתב לפלוגתא ועד"ר: השוכר מחבירו מקצת חצר כו' פי' בכל החצר אין בו כדי חלוקה לשנים כגון דלית ביה ארבע על שמונה זולת מה שהוא מלפני הפתח כמש"ר ר"ס קע"ב ומאותו החצר השכיר ראובן לשמעון מקצתו יכול זה שאין בידו שיעור ד"א לומר להשני או שכור כו' ואם שכר החצי נמצא דאין ביד שום אחד מהן ד"א יכול כל אחד לומר להשני או שכור כו' וק"ל: ותימה היאך יחלקו כו' והב"י כתב ז"ל אין כאן מקום תימה דאי איכא היזק ראייה אטו מפני שאינו שלו אלא בשכירות יהא חבירו ניזק בראייתו ודברי הב"י תמוהין הן בעיני שאדרבה מכח זה מתמיה רבינו על הרמב"ם שכתב דבלית ביה דין חלוקה אמרינן ביה גוד או אגוד וביש בו דין חלוקה חולקין וגם ביש בו דין חלוקה הול"ל בזה גוד או אגוד כיון דאינן יכולין לחלקו במחיצה ובלא מחיצה א"א להן לדור יחד כיון דמזיק א' לחבירו בראייה ואף שס"ל דבחצר לא אמרינן גוד או אגוד כמ"ש בסי"ח א"כ באין בו דין חלוקה נמי לא הול"ל דיש בו גוד או אגוד ולסברתו דהרמב"ם כתב כאן דין גוד או אגוד בחצר באין בו דין חלוקה הקשה דגם ביש בו דין חלוקה הול"ל כן וע"ש וזה ברור בכוונת רבינו וע"ל בס"ס שי"ו שכתב רבינו בשם הרא"ש ג"כ דבכה"ג א"א להן לחלוק ע"ש ודוק:

סימן קעב

סעיף א

חצר המתחלקת כו' בפ"ק דב"ב דף י"א אהמשנה דתנן התם אין חולקין את החצר עד שיהא ד"א לזה כו' גרסינן שם בגמרא ז"ל אמר רבי אסי אר"י ד"א שאמרו חוץ משל פתחים (פי' רש"י וכל פתח צריך ד"א לפרק שם משאו מעל חמורו והן צרכי הבית) תנ"ה אין חולקין את החצר עד שיהא בה ח' אמות לזה וח"א לזה והאנן ד"א תנן אלא ש"מ כדרבי אסי תו גרסינן שם א"ר הונא חצר מתחלקת לפי פתחים ורב חסדא אמר נותן ד"א לכל אחד מהפתחים והשאר חולקין בשוה תניא כוותיה דרב חסדא היה לזה פתח רחב ח' אמות נוטל ח"א ברוחב הפתח וד"א בחצר כנגד הפתח ועכ"ל הגמרא עם פירושה.

וכתב הרא"ש ע"ז שם דרש"י וריב"א בשם הגאונים העמידו הא דרב הונא ורב חסדא הנ"ל בראובן שחלק נכסיו על פיו לב' בניו כו' אבל אם שניהם ירשו או קנו בשותפות לא יטול אחד בחצר יותר מחבירו דהא קיי"ל אחין שחלקו אין להן דרך וחלונות וסולמות זע"ז וכמו שאין החלון זוכה לו בהרחקת ד"א מכנגדו כך אין פתחו זוכה לו בד"א המשותף לחבירו והביא עוד ראיה לזה וע"ש ומכח האי קושיא גופא דאחין שחלקו אין להן דרך כו' מוקי לה הר"י הלוי להההיא דרב הונא ורב חסדא בזכו מן ההפקר והרא"ש כתב שם אדברי רש"י הנ"ל ז"ל ויראה לי דמה שפירש"י דמיירי בנותן מתנה לבניו כו' בשביל רב הונא פירש כן דאל"כ לא הוה אמר שחולקין כל החצר לפי הפתחים אבל דברי רב חסדא מיתוקמי שפיר אף באחין ושותפין שחלקו ב' בתים שבחצר בשומא דמסתמא לא היו שוים לגמרי וחלקו בשומא ועילוי וכמש"ר בשמו והביא ראיה מהא דתניא שני אחין שחלקו אחד נוטל שדה לבן ואחד נטל כרם וחלקו בשומא ועילוי דבעל הכרם נוטל ד"א קרקע בשדה לעבודת הכרם וכתבו רבינו בס"ס קע"ג ע"ש ובזה כלל דברי רבינו מבוארים ומש"ה כתב רבינו דברי הרא"ש שלא בלשון פלוגתא משום דגם הרא"ש ס"ל כאוקימתא דר"י הלוי או כרש"י דהיכא שלא חלקו בשומא ועילוי דבעל כרם נוטל ד"א קרקע אלא שאכתי צריכים ליתן טעם לדברי הרמ"ה שכ"ר בשמו אחר דברי הרא"ש דס"ל דבכל ענין נוטל בעל ב' הפתחים לכל פתח ד"א ואיך יתרץ למ"ש אחין שחלקו אין להם דרך ולא חלונות כו' זע"ז וי"ל דמדקדק הרמ"ה בלשונו וכתב אם חלקו הבית ואח"כ חלקו החצר לעולם נוטל כו' משמע דדוקא בכה"ג שחלקו החצר אחר חלוקת הבית הוא דנוטל לכל פתח ד"א הא אם חלקו אותן יחד וכ"ש אם חלקו החצר תחילה דנוטלין בשוה ומזה אירי אליביה ההיא דאחין אין להן זע"ז דרך וחלונות כו' ועד"ר מ"ש יותר מזה. ומעתה אבוא לכתוב פי' פרש"י ומדברי רבינו. ומ"ש נותן לכל פתח ופתח ד"א פי' לכל פתח בית הפתוח לחצר וכדמוכח בגמרא כנ"ל דאפתח בית קאי: ומ"ש והשאר חולקים בשוה היינו כרב חסדא ולאפוקי מדברי רב הונא ולא איירי כאן מדין כפייה ומחלוקת החצר במחיצה שביניהן עד סוף הסימן וקאמר דנוטל כל אחד לצורך פתחו הן שהיה פתח של אחד רחבה משל השני הן שהיה לאחד פתח אחד ולהשני ב' פתחים וכדתניא בברייתא הנ"ל ועל שני מיני הפתחים הן שהיא רחבה או מרובה הביא דברי ר"י הלוי ורש"י והרא"ש וכנ"ל: ומ"ש שכל פתח צריך לפניו ד"א כו' ה"ט לפי שסתם בית הוא מלא כלים ואין יכולים להכניס שם חמורו עם משאו לפיכך אם צריך ליתן לו ד"א בחצירו לפני פתח ביתו הפתוח לחצר וכמו שמפרש והולך בסמוך: ומ"ש ואם אין הפתח רחב כו' כן מוכח בגמרא פרק ח"ה וכתבתיהו בר"ס קנ"ד ועד"ר:

סעיף ב

ומ"ש נוטל לכל פתח ד"א כפי מה שהוא פתחו בש"ע כתוב כפי מה שהם פתחיו ור"ל אפילו אם הם רחבים הרבה נוטל ד"א ברוחב החצר נגד כל רחבה של פתח ואם קצרה מד"א כבר כתבתי לעיל דמשלים מהצדדים: ומ"ש ואח"כ הקיפו כו' ר"ל דאילו הקיפו תחילה ונעשה להם כחצר ואח"כ בנו בתים היו חולקים בשוה דכשזכו בחצר היה יד שניהם שוה בו ודקדק וכתב הקיפו אותם הא הקיף אחד לבד היה החצר שלו לבד זולת מה שלפני הפתחים ופשוט הוא:

סעיף ג

ולא יטול האחד יותר מחבירו כלום לקמן סוף הסימן יתבאר לך אי אין חולקין במחיצה עד שיהיה לבעל הפתח אחד כמו לבעל הב' פתחים או להיפך ודוק שם: ולשני בית בפתח אחד פירוש ואת החצר לא חילק דאיכא למימר שהאב נותן להם כדרך שהיה הוא משתמש:

סעיף ד

ואותו שהגיע לחלקו כו' נראה דלרבותא כ"כ דאפי' אם בעל ב' הפתחים העלה לבעל פתח האחד דהו"ל לפרש בעילוי שמעלה בשביל מה שיש לו ב' פתחים ומדלא פירשו י"ל ודאי לאו עלייהו קאי העילוי קמ"ל דאפ"ה אמרינן שהם בתוך העילוי ומכ"ש כשבית שבו פתח אחד מעולה מבית שיש בו ב' פתחים ובעל הפתח הא' העלה לבעל שני הפתחים דאמרינן דגם הפתחים נחשבו בתוך העילוי דהא אין סתירה ממה שעלו בסתם דמה לו לבעל פתח אחד להזכיר בתוך העילוי זכות ב' פתחים של אידך וזהו דלא כמ"ש ב"י כאן ולקמן ס"ס קע"ג ועד"ר: וזכה בהם כו' פי' והם שלו לגמרי ולא כמו שהיו בתחילה וכדמסיק ועד"ר ר"ס זה מ"ש בשם הירושלמי: והרמ"ה כתב דמיירי בכל ענין כו' כבר כתבתי טעמו ועד"ר:

סעיף ה

חפירה דסופלי יש לה ד"א בחצר לכל רוח שם פ"ק דף י"א ע"א הוא מימרא דאמימר וע"פ פרש"י והרמב"ם (בריש רע"א) [כתב בע"א] כתבתיהו בדרישה ע"ש: פי' אם יש לא' מהן חפירה כו' ר"ל כשלא הו"ל פתח מיוחד אצל חפירה זו אלא דרך פתח ביתו שהוא יוצא ונכנס בו היה לו דרך לילך אל החפירה פעמים בא עם המשא לצד מזרח של חפירה ופעמים לצד מערב לכך נותנין לו ד"א לכל רוח החפירה לזרוק שם הגרעינין שלא יצטרך לטרוח ולסבב עם המשא אלא תיכף שמגיע לא' מרוחותיה יזרוק שם: אבל אם יחד לה פתח פי' שהיה לו פתח בסוף ביתו אצל החפירה ודרך אותו פתח רגיל להשליך הגרעינין אין לו אלא ד"א שהרי אינו בא עם המשא אלא ברוח הזאת שכנגד אותו פתח:

סעיף ו

אכסדרה אין לה כו' שם ע"ב מימרא דרב הונא טעמא מאי נתנו לפתח ד"א משום פירוק משאו הני אפשר דעייל לגואי ומפרק ופי' רש"י באכסדרה כיון דסתם אכסדרה לית לה דפנות אפשר דמעייל לגואי ומפרק עכ"ל ומשמע לי מלשונו דה"ק דאפי' אם דרכן להניח כלים ושאר דברים באכסדרה זו אפ"ה כיון שאין לה דפנות אפשר להקיף עם החמור בצד הפנוי לפרק שם משא"כ בבית שיש לו דפנות וגם אינו פנוי מכלים לפנים מהפתח דא"א להכניס החמור ולפרוק שם. אבל המ"מ כתב ז"ל לפי פי' רש"י ז"ל הוא כשהיא בנויה על דרך שאין מניחין בה כלים והיא פנויה לפירוק משא עכ"ל משמע דחדא באידך תליא כיון שאין לה מחיצות לכך דרכה להיות פנויה וכ"כ נמ"י ז"ל כיון שאין לה דפנות אין נותנים בה כלום עכ"ל אבל באמת מדברי רש"י אינו מוכרח כלל וגם לשונו משמע כמ"ש ודו"ק: ור"י פי' בית כו' [כתב] כן לפי שס"ל שסתם אכסדרה מוקפת ג' מחיצות: ואם אין לה דע"ד כו' כ"כ הרא"ש על דברי ר"י ונרא' דזה ליתא אלא דוקא אליבא דר"י אבל לפירש"י א"צ להשלים עליה מחצר דלא יהא אלא בית שאין בו דע"ד דאין נותנין לו ד"א בחצר וכמש"ר בסמוך משום דלא עביד לדור ולהשתמש שמה וק"ל: ואם יש לה מחיצה גם ברוח רביעית כו' הוא מדברי הגמר' (ולמר) [ולכ"א] כדאית ליה: אלא שהם נמוכים פי' שמוקף מחיצות נמוכות שאינם מגיעות לתקרה דאילו מגיעות לתקרה אין שם אכסדרה עליה אלא בית ממש: בית שער כו' עד מרפסת כו' ברייתא שם: בבית שער ממש פי' שהיה דרכם לעשות אצל כל חצר וחצר בית שער קטן לתועלת החצר ולשמירתו (וכדלעיל ר"ס קס"א): של א' דאילו של כולם יחד אין נ"מ שיהיה לו ד"א בחצר דהא גם החצר שלהם בשותפות אבל כיון שהוא של א' מהן יש לו ד"א אלו לבד ועוד אם הוא של רבים אין מיוחד לתשמיש ולפרוק משאו וק"ל: ונראה יותר כפירש"י כו' נראה לפירש"י בית שער ממש אין לו ד"א בחצר כלום כיון דכולם נכנסים דרך שם שייך אל החצר ובטל אליו ואין עליו שם בית ליתן לו ד"א בחצר משא"כ בבית קטן אצל גדול וק"ל:

סעיף ז

מרפסת יש לה ד"א כו' עיין בא"ח סימן שע"ה ששם כ' רבינו פירושו ז"ל מרפסת הוא דרך לעליות הפתוחים לה ועומדת בחצר ועולים לה בסולם ובני עליות יורדים ממנה לחצר ועוברין לר"ה:

סעיף ח

לול של תרנגולים ופירש"י בית קטן שמגדלים בו תרנגולים ויש לו פתח בחצר ב"י וע"ל ס"ס קס"א: בית שחציו מקורה כו' ג"ז בעיא דאיפשיטא שם: ומ"ש בין שקירויו כלפי

פנים כו' ל"מ קאמר ל"מ בשקירויו לצד פנים וגילויו של בית לצד החצר ואין דרך לתת כלים באותו הצד השני שאינו מקורה דאז פשיטא דאין לו ד"א דהא יכול לעייל חמורו במשאו ומפרק שם אלא אפי' קירויו לצד החצר וגילויו לצד פנים אפ"ה אין לו ד' אמות דאפשר דמעייל חמור עד הגילוי ומפרק רש"י ע"פ הגמרא שם:

סעיף ט

בית סתום ברייתא שם ריש דף י"א ע"ב ועמ"ש בדרישה גבי חפירה דסופלי פרץ פצימיו אין לו ד"א שכבר סילק לפתחו כדלעיל סימן קס"ב:

סעיף י

בית שאין לו ד"א כו' ברייתא וגמ' פ"ק דסוכה:

סעיף יא

יב הזבל שבחצר כו' אבל חיל המלך כו' כל' רבי' כן הוא ל' הרמב"ם בפ"ב דשכנים ונראה דה"פ זבל שבחצר ר"ל הוצאות פינוי הזבל מתוך החצר לחוץ לעולם נגבים לפי הבתים שבחצר דלפי הבתים נתרבה הזבל בחצר אבל ההוצאות והמס שגובין ליתן אכסניא לחיל המלך נגבים לפי בני אדם הדרים בבתים ואף שדרים ב' ג' בני אדם בבית א' צריך כל א' וא' ליתן בשוה לאותה ההוצאה וכעין זה מוכח ומובן מדברי המ"מ בפ"ב דשכנים שכ"כ בשם אב"ן מיגא"ש ע"ש וכתבתי לשונו ופירושו בדרישה ורש"י ונמ"י לא פירשו כן ודבריהן צריכין ביאור להולמן וכתבתיהו בדרישה עי' שם:

סעיף יג

לפיכך כיון כו' עד מלבד הד"א של הפתחים כו' הוא מימרא דר' אסי אר"י שכתבתי בפרישה בר"ס זה: וצריך שיהא ח' על ח' מרובעות בשני ספרים ישנים של קלף מצאתי כתוב ח' על ד' וכ"כ הרי"ף בפ"ק דב"ב ע"כ וכ"כ הרא"ש שם דף קס"ה ז"ל והני ד"א דקאמרינן דוקא ד' על ח' דלא סגי לכל חד מבציר מד"א רוחב אע"ג דאיכא עשר אמות באורכא אי ליכא בפותיא ארבע אמות לית ביה דין חלוקה דכיון דלית ביה ד' אמות לא חזי לתשמישתא עכ"ל הרי"ף והרא"ש וכן הוא ודאי עיקר הגירסא ג"כ בדברי רבי' ואף דמשכחינן שפיר דלפעמים אינם חולקים עד שיהא בחצר ח' על ח' וכגון שבתיהם זה בצד זה והפתחים בסוף הבתים והחצר לפני הפתחים וכשנותנים ד"א לכל בית לפני הפתח ועוד ד"א בחצר היינו ארבע לכל בית נמצא לשנים ח' על ח' א"נ בבתיהם זו כנגד זו והפתח באמצע דמ"מ קשה ל"ל לרבינו למינקט בכה"ג דוקא ועוד תינח כששני בתים פתוחים לו דהוה ליה חע"ח [אבל] בשלשה בתים פתוחים לו מאי איכא למימר והוה ליה למיכתב סתם וכלשון הרי"ף והרא"ש אלא מחוורתא דגירסא משובשת היא וצ"ל חע"ד מרובע לכל אחד ולא ארוך וקצר ר"ל בשאין ברחבו ד"א אע"פ שהחצר גדול באורך

וכי משערינן לה איכא ביה יותר מחי' על ד' בריבוע אפ"ה אין בו דין חלוקה בזה: וכתב הר"י הלוי שא"צ כו' טעם דברי ר"י הלוי נראה דדייק לה מדתניא בברייתא המובא שם בגמרא לסייע לדברי רבי יוחנן ז"ל אין חולקין את החצר עד שיהא בה ח"א לזה וח"א לזה ומפרש הגמרא דמפני שצריך ליתן ד' אמות לכל א' לפני פתחו ומדתניא סתמא ח"א ולא קאמר עד שיהא לכל א' ד"א לפני פתחו ש"מ דלענין חלוקה א"צ ד"א לכל פתח וק"ל: אם יגיע לכל א' מהם כו' כלומר לכל א' מהבעלי בתים וק"ל: ונראה לחלק כו' ל' נראה לחלק משמע לכאורה דפליג על הרא"ש אביו וה"ק הרא"ש הביא דבריו לפסק הלכה סתם ומשמע שאין חילוק אבל נראה לחלק ובס"א של קלף איתא ונראה לחלק דבריו כו' ולפ"ז פי' קמפרש למילתיה ועד"ר: כיון שמדינא יש לו ד"א פי' כיון שמדינא דגמרא יש לכל פתח ופתח ארבע אמות וכמו שאמר רב חסדא נותנין ד"א לכל פתח וכל שאין בחצר לפני כל הפתח ד"א לא כייפינן לחלוק אע"פ שיש היזק ראייה כמ"ש רבי יוחנן ונהי דמחלקינן בין זכה מההפקר או (גדולה) [חלוקת] האב ובין לקחו או ירשו לענין שלא יקח זה של שני פתחים יותר מחבירו מ"מ למה נכריחנו לזה של ב' פתחים שיחלוק עם חבירו בעל פתח א' כל עוד שאין לו בחצר שיעור שאחז"ל שאדם צריך לכל פתח ד"א לפרוק שם משאו דכל זמן שאין החצר חלוק יכול להשתמש בכל החצר גם לפני פתח חבירו משא"כ עכשיו כשיחלוק ולמה יפסיד ומיהו כששניהם שוים בפתחים מסתבר לרבי' כיון שאין א' גרוע מחבירו ואין א' נפסד יותר מחבירו ויש לכל א' ד"א לפני פתחו שיכול לפרוק קצת משאו שפיר כייפינן לחלוק משום היזק ראייה ועד"ר שם כתבתי שהב"י סתר דברים הללו וכתבתי ישובם ועוד כתבתי שם ביאור אחר לדברי רבינו ודוק:

סימן קעג

סעיף א

כל דבר שנתרצו שותפין כו' עד חוץ מכתבי הקודש כו' משנה פ"ק דבתרא ד' י"א ע"א: משום ביזיון כו' היינו דוקא לספרים דידהו דהוה כתובין בגליון כס"ת דידן וגנאי הדבר לחתכן רש"י ועי' ד"מ: בד"א שהן בכרך אחד כו' מימרא דשמואל שם דף י"ג ע"ב: אבל בב' כריכות פי' והם שני עניינים דומיא דכרך א': חולקין פי' כשנתרצו שניהם הא לא"ה יכול למימר אנא בעינא תרווייהו כמו שאין יכול לומר גוד או אגוד מה"ט וכן הוא בהדיא שם בגמרא: ואם הם ב' עניינים אין בהם דין גוד או אגוד פי' גוד אתה זה ואני האחר או איפכא וע"ז מסיק בטעמו משום דתרווייהו צריכין להאי ולהאי וכן כתב רבי' בסימן קע"א סכ"ב ושם מסיק וכתב עלה בשם הרמ"ה דה"ה אי בעי למימר גוד תרווייהו או אני

אגודם אין שומעין לו מטעם אחר דיאמר לו כ"א מספיק לי ושם כתבתי דאם א"ל ממ"נ או גוד א' איזה שתרצה ואני השני או גוד תרווייהו ותן לי חלקי במעות או אני אתן לך דשומעין לו ע"ש ורבינו קיצר כאן ולא נקט אלא לשון הגמרא דקאמר שם דף י"ג אדין ב' שפחות הנ"ל דשאני התם דלמר מיבעי ליה תרווייהו ולמר מיבעי ליה תרווייהו ומשמע התם דה"ט נמי איכא בשני כריכות וכאשר יתפרש ל' הגמרא לדעת הרמ"ה יתפרש גם כן ל' רבינו ולהכי דייק רבינו וכתב כדפי' לעיל בסימן קע"א לרמז לך על דברי הרמ"ה: אמרינן בהו גוד כו' פי' גוד זה ואני האחר או איפכא ונ"מ אם הא' יש לו צד טובה מהשני (דכ"ל) [דצריך] ליתן לו חלקו בהמותר בדמים:

סעיף ב

השותפין שנתרצו לחלוק כו' משנה וגמרא ברפ"ק דב"ב וכבר כתבו רבי' דין זה לעיל ר"ס קנ"ז לענין אם נתרצו לחלוק חצר שאין בו דין חלוקה שעליה קאי הגמרא ושם כתבתי ל' המשנה והגמרא ומשם תבין מש"ר כאן: וכתב הרמב"ם כו' בפ"ב דשכנים כ"כ. ואמש"ר וא"א הרא"ש ז"ל כתב דבכה"ג הוי קנין דברים כתב הב"י ז"ל אני לא מצאתי שכתב הרא"ש ובכה"ג הוי קנין דברים אלא כתב סתם דברי רש"י (וז"ל רש"י ברוחות זה בורר לו חלק מזרח וזה בורר לו חלק מערב וקנו מידם ומעתה נקנה לו החלק המזרחי ואין להן לזה חלק בו וכן השני לחבירו עכ"ל ע"ש) וסובר רבי' דממילא משמע דכל כה"ג הוה קנין דברים בעלמא והחילוק שבין דברי הרמב"ם ומה שסובר רבי' להרא"ש נ"ל שהוא דלהרמב"ם לא בררו עד שעת הקנין שהוא נוטל קנין עליו ולהרא"ש תחילה בררו ואח"כ נטלו בקנין עכ"ל ב"י ואני תמה על דבריו דאם בררו בשעת הקנין למה יחשב לקנין דברים גם קשה עליו הלא הרא"ש לא כתב ל' רש"י אלא ז"ל בשקנו מידו ברוחות פלוני ליקח לו לחלקו רוח מזרחית ופלוני רוח מערבית עכ"ל ומשמעות לשון זה הוא אף דלא בירר כלום לפני הקנין אלא עד שעת הקנין לכן נלע"ד פשוט דודאי כן הוא מיהו אף אם אינו מברר עד שעת הקנין מ"מ בשעת הקנין מבוררים הם דבריהם דכל א' אומר אני לוקח לנפשי רוח פלונית וקנו מידו ע"ז משא"כ להרמב"ם דכתב שקנו מידם שזה רוצה ברוח פלוני ופ' רוצה ברוח פ' דל' קנו מידם אינו מורה דעתה נגמר הענין אלא שהם רוצים לעשות כן בשעת חלוקה והו"ל כמו קנין אתן דמחשב קנין דברים כמה ש"ר סימן קנ"ו וקנ"ז ולקמן בר"ס רמ"ה וק"ל: והרמב"ם ז"ל כתב כו' ל' ב"י צ"ל והרמב"ן בנו"ן שכ"כ בחידושיו אבל הרמב"ם בפ"ב מהל' שכנים לא כתב אלא ל' הגמרא ואין משם הכרע ועי' בסי' קנ"ז: ואם חלקו בגורל כו' ברייתא בפ' בית כור ד' קע"ב ומטעם שאכתוב בסמוך ופי' אם הם שנים כיון שזכה הלה בחלק זה זכה השני בחלקו ואם הם

ג' או יותר קונים לענין זה דזה שעלה לו הגורל זכה בחלקו והאחרים זכו לענין שצריכים לחלוק בגורל ואין א' מהן יכול לומר לא בגורל אני חפץ אלא בעילוי דכיון שעלה הגורל לא' מהם יחלוקו גם כולם בגורל כ"כ המ"מ בפ"ב דשכנים בשם הרשב"א ועיין ברשב"ם שם בגמרא דפי' בע"א והיינו דוקא כשהחזיק זה שעלו לו הגורל בחלקו דאל"כ יכולים לחזור אף בחלקו כמ"ש הרא"ש בסמוך בתשובה וכ"כ מור"ם בש"ע אדין זה ע"ש ולהכי הביא רבי' מיד אחר זה תשובת הרא"ש דמינה מובן פי' הענין דלדעת הרא"ש אין הגורל קונה אלא מברר לכל א' חלקו והוה ליה כבורר ברוחות דצריך גם כן עוד קנין אחר ה"נ מהני חזקה אפי' שלא בפניו ואפי' לא א"ל חזק וקני ואין חילוק ביניהן אלא שהבורר ברוחות שניהן ביררו ברצון זה מזרחי וזה מערבי מה שאין כן באלו שלא נתרצו בבירור אלא רצו שמי שיפול לו הגורל למזרח שם יהא חלקו והאידך יקח חלקו למערב נמצא שהגורל לא עשה אלא שעי"ז נתבררו לכל אחד רוחות מש"ה בעי נמי קנין או חזקה רבה שקונין בו. אלא שק"ק שלפי הטעם המפורש שם בגמרא דבההיא הנאה שנשמעים זה לזה לחלוק בגורל כדי שיטול כל א' חלקו בפני עצמו דאינם חפצים עוד בשותפות הלכך אין רוצים שיהא עיכוב בדבר וגמרי ומקני אהדדי לפי ה"ט הול"ל דא"צ עוד קנין אחר: שאלה לא"א הרא"ש ז"ל כו' כלל צ"ח סימן ב' כ"כ: תשובה הגורל לא קנה כי אם לברר החלקים כצ"ל: ורחל אומרת שאינה רוצה לקיים כו' פי' אינה רוצה לעשות קנין וכיון שאינה מקיימת התנאי שתלו בו קיום החלוקה נתבטלה החלוקה: דכיון דהחזיקה א' מהן כו' פי' אפילו החזיקה שלא בפני השנית ולא א"ל חזק וקני וכמ"ש לעיל בסמוך:

סעיף ג

אחין שחלקו כו' מימרא דרב נחמן משמיה דשמואל פ"ק דבתרא דף ז' ע"ב ועד"ר שם כתבתי לשון הגמרא: אין להם דרך ז"ל התוס' שם טעמא משום דהוה ליה כל א' כמוכר לחבירו וקיי"ל כר"ע דאמר מוכר בעין יפה מוכר ולא שייר כל א' לעצמו כלום בחלק חבירו ואף ע"ג דאמרינן המוכר בית ושייר חצר מכר לו עם הדרך שאני הכא דכולם מוכרין והו"ל כמוכר חצר ושייר בית דצריך ליקח לו דרך מבעל חצר עכ"ל ובדרישה הארכתי והוכחתי דכל הני מיירי אף שאין לו דרך ולא חלון ולא מקום סולם זולת זה אפילו הכי לא אמרינן דשייר לנפשו מכל הני כלום וצריך לקנות לנפשו (וזה) [ובזה] נטל כרם מיירי רבינו בחלקו בשומא וכמ"ש שם וכן הוא בגמרא וגם שם כתבתי דאף דסתם רבי' ברישא מ"מ מוכח מלשונו דבסיפא מיירי בעלו דכיון דחלוקתו היה שדה וכרם וסתם כרם עדיף משדה משא"כ ברישא דכתב אחין שחלקו סתם מהיכא תיתי לומר דמיירי בדעלו אהדדי ורבינו נמשך אחר הגמרא והגמרא גופא הכא והכא קמ"ל רבותא

ברישא קמ"ל רבותא דאין לו חלון ולא דרך אף שאי אפשר לו להיות בלא חלון ובלא דרך ואינך דקחשיב בהדיא אפי' הכי לא אמרינן דודאי שייר לנפשו מסתמא כל זמן שלא עלו ובסיפא קמ"ל רבותא דצריך ליתן לו ד' אמות לבעל הכרם בעלו אהדדי ולא אמרינן מה ראית להגדיל כרמך ולקצר שדה לבן שלי הלא כשלא יטע כרמו אלא פחות מד' אמות מסוף גבולו לא יצטרך לד' אמות הללו קמ"ל דאפ"ה כיון דעלו אפילו סתם שלא פירשו ליתן לו ד' אמות צריך ליתן להם ע"ש מה שכתבתי עוד מזה: שאם אביהם היה עובר דרך כו' פי' אפי' דרך כבושה מיוחדת דומיא דחלון דבסמוך וכן כתב ב"י לשיטת הרא"ש ורבי': ל"מ אם נפלה כו' התוס' דייקי דלא מיירי דמעמיד ראובן הסולם בחצר שמעון דהא היינו אין להם דרך זע"ז אלא אפילו שסמיכת הסולם לבד הוא על כותל שני נמי יכול השני לעכב עליו מלסמוך עוד כותלו מכאן ולהבא אף אם בחיי האב היתה סמוכה בקביעות על כותל זה וכיון שאינו יכול לסמוך ממילא צריך לעקור הסולם מכאן (ובזה מיושב מה שדקדק הבית יוסף אר"י ורמב"ם ע"ש דכתבו דאסור לסמוך הסולם ולא כתבו דצריך לעקור הסולם הקבוע שם) ומשום הכי א"ש שדקדק רבינו ושינה את לשונו וכתב תחילה אסור להעמיד ואח"כ אסור לסמוך וק"ל והטעם כתב הרמב"ן משיס דמיתרע אשיתיה ואף על פי שמסתמא בית לעלייה משועבד י"ל דנהי דמשועבד היינו לשאת משא העלייה אבל לא לשאת משא הסולם שהרי יכול לקבעו על עמודים ב"י: שאם היא עוברת פי' אפי' היתה קבועה כאן בחיי אביו: כדמפרשינן לעיל ס"ס קנ"ד: שמסלקו לגמרי וסותם פירוש אפילו סותם אותו לגמרי לאפוקי מהרמב"ן וראב"ד דס"ל דוקא לבנות כנגדו בלא הרחקה רשאי אף על פי שמאפיל אבל לא לסתום ממש וכתבתי לשונם בדרישה ע"ש: וממש"ר שמסלקו לגמרי משמע שבעל החצר יכול לסתום לו על ההוצאותיו אם ירצה אבל אינו יכול לכוף חבירו שיסתום הוא בעצמו על הוצאותיו וכדכתיבנא לעיל סימן קנ"ד בדרישה באורך בשני מקומות ע"ש סעיף י' ובסעיף ל"ו: שהם כשנים שקנו שדה מא' וחלקוהו ר"ל שנתנו מעות שוות להמוכר ואח"כ חלקוהו:

סעיף ד

וכתב הרמב"ם ז"ל כו' בפ"ב דשכנים כ"כ: אבל שנים שקנו משני אנשים או משני אחין כו' וכתב המ"מ פי' ודוקא כשהמוכרים היה חלק כל א' מיוחד לו והיו מחזיקין בניזקין אלו שאם המוכרים היו משותפים ואלו חולקים ודאי אין להם זע"ז כלום דמ"ל באים מכח א' מ"ל באים מכח שנים המשותפים עכ"ל והטעם שבאים מחמת א' לא הוה מתחילה שם היזק עליו ועתה ע"י חלוקתם נתחדש שם ההיזק ופשיטא דיכול לעכב:

סעיף ה

ועלה לחלק א' מהן כרם כו' כבר כתבתי דזה מיירי בחלקו בשומא ועלו אהדדי ע"ש ובדרישה: להפך בו מחרישתו פי' שהיו חורשים בשוורים ומתוך שיש גפנים בכרם אין המחרישה יכולה להתהפך ולפיכך צריך ד"א חוצה לה שתוכל להתהפך יפה ועד"ר:

סימן קעד

סעיף א

ומעלה אותו כו' שומעין לו כ"כ הרא"ש בשם רבינו יונה בפ"ק דבתרא בשמעתין [שאכתוב לשונם בסמוך] וכתב עליהן ומסתבר הכי שכולן מרויחים בעילוי הנכסים:

סעיף ב

היה לא' מהן שדה כו' הנה אעתיק לפניך לשון הגמרא ואכתוב עליה פי' התוס' והיא היא שיטת פי' הרא"ש ורבינו בדינים הללו וגם אכתוב עליה דברי הרמב"ם ושיטתו בביאור הגמרא כפי הנלע"ד אבל המ"מ והב"י פירשו לדברי הרמב"ם בע"א ואותו אכתוב בדרישה וגם שיטת פירש"י ומה שהתוס' סתרו אותו ע"ש ויש בו נ"מ לדינא. והא לך לשון הגמרא דפ"ק דב"ב דף י"ב ע"א ההוא דזבין ארעא אמיצרא דבי נשא (פי' רש"י קנה קרקע אצל שדה אביו) כי קא פליגי (פי' שבאו לחלוק שדה אביהם) א"ל פליגי לי אמיצרא (בקרוב לשדה שקניתי) אמר רבה כגון זה כופין אמדת סדום מתקיף ליה רב יוסף א"ל מעלינן כנכסי דבר מריון והלכתא כרב יוסף תרי ארעתא אתרי נגרי אמר רבה כופין אותו על מדת סדום מתקיף ליה רב יוסף זימנין דהאי מדויל והאי לא מדויל והלכתא כרב יוסף תרווייהו אחד נגרי א"ר יוסף כגון זה כופין אותו על מדת סדום מתקיף לה אביי מצי אמר בעינא דאפיש אריסי והלכתא כרב יוסף אפושי לאו מילתא היא חד גיסא נהרא וחד גיסא נגרא פלגינן ליה בקרנזול עכ"ל הגמרא ומפרשי' התוס' שם דהאי דקאמר רב יוסף ברישא דיכול לומר מעלינן ליה כנכסי דבר מריון מיירי בין בשדה בית הבעל בין בשל בית השלחין כל שמבקש ליקח חלקו על מצר שלו בלא גורל ס"ל לרב יוסף שומעין לו וה"ט משום דיכלי למימר מעלינן ליה כנכסי דבר מריון כלומר שהם היו עשירים ולא מכרו נכסיהם אם לא ביוקר גדול כך לא ניתן לך זכות שיש לנו באותה שדה אם לא בדמים יקרים שהרי יש לנו זכות בגורל זה שאם יפול לנו בגורל אותו שעל מצרך הרשות בידינו שלא נחליף עמך אם לא בדמים יקרים גם עתה אין אנו מבטלין זכות הגורל בשבילך והא דאמרינן כשזה נהנה וזה לא חסר כופין על מדת סדום היינו בשכבר דר בחצר חבירו דלא קיימא לאגרא שאינו מעלה לו שכר אף שהוא גברא דעביד למיגר אבל הא פשיטא שיכול למחות בו שלא יכנס לדור בביתו (ע"ש בתוס' דף י"ב) ואינך תרי פליגתא לא מיירי בבא ליקח חלקו אמיצריה אלא בסתם שותפים שבאים

לחלוק ב' שדות שיש להם בשותפות והאחד רוצה שיחלוקו כל שדה לשנים ויפילו גורל בין החלקים דכל שדה ושדה והשני אומר לא כי אלא בוא ונחלוק שדה כנגד שדה דבזה ס"ל לרב יוסף דבשניהם אחד נהרא שומעים להשני דהוה מדת סדום דעדיף טפי שיהיה לכל א' שדה שלם במקום א' ולא שייך כאן מעלינן ליה כנכסי דבר מריון דאטו אם א' מהן ירצה לחלוק כל שדה לכ' חלקים נשמע לו משום מעלינן זה לא מסתברא אבל כשעומדין השדות אב' נהרות שומעין לזה לחלוק כל שדה ושדה שאם יקח זה שדה שלם וזה שדה שלם שמא נהר של אחד מהם יתייבש ושל השני לא יתייבש. ומיהו רבינו שאזיל בשיטת התוס' והרא"ש כתב בס"ג דאם הא' קרובה לנהר וא' לנגר קטן דשומעין לו לחלוק כל א' מוכח דס"ל דאם היו שניהן סמוכין אנהרות או על נגרות אפילו כל א' על נהר או נגר בפני עצמו אין שומעים לו לחלוק דכיון דהן שוין לפנינו לא חיישינן שיתבייש הא' ולא השני כמו דלא חיישינן שילקה זה בשדפון ולא השני וגם לא שימטר על שדה זו ולא על השני ולפ"ז צ"ל דרבינו מפרש מ"ש בגמ' תרי נגרי ר"ל תרי מיני נגרי דהיינו לאחד נהר גדול ולאחד נהר קטן דהיינו נגר ובדרישה כתבתי שכן דעת הרמב"ם לפי' המ"מ והב"י ע"ש ואיפסיקא הלכתא כרב יוסף ומיהו ה"מ כשבא ליטול כל חלקו אמצר שדה שלו בלא גורל אבל אם אמר אטיל עמכם גורל אך לא נחלוק הבית לרחבו באופן שאפשר שלא יגיע לי כלום על מיצר בית או שדה שלי אלא נחלוק לארכו באופן שממ"נ יהיה לי קצת ממשך חלקי אמצרי פשיטא דשומעין לו וכמ"ש בר"ס קע"א ע"ש והוא שיטת פי' התוס' וסתרו שם שיטת פירש"י וכמ"ש בדרישה לשונם והרא"ש ז"ל בפסקיו הביא דברי רש"י וקושיית תוספות בשם ר"ת עליו ופירושו ומשמע מדהביא קושייתו ופי' ר"ת באחרונה ס"ל כוותיה ולא כרש"י ועמ"ש בדרישה עוד מזה. והא לך דברי הרמב"ם ופי' בפי"ב דשכנים כתב ז"ל האחין או השותפין שבאו לחלוק את השדה וליטול כל אחד חלקו אם היתה כולה שוה ואין שם מקום טוב ומקום רע אלא הכל א' חולקין לפי המדה בלבד ואם אמר אחד מהם תנו לי חלקי מצד זה כדי שיהא סמוך לשדה אחר שלי ויהיה הכל שדה אחד שומעין לו וכופה אותו ע"ז שהעיכוב בדבר הזה מדת סדום הוא אבל אם היה חלק א' שמנה וטובה או קרובה לנהר יותר או קרובה לדרך ושמו אותה היפה כנגד הרעה ואמר תנו לי בשומא שלי מצד זה אין שומעין לו אלא נוטל בגורל עכ"ל ונלע"ד שהרמב"ם הלך גם בזה בשיטת רבו הרי"ף וכדרכו כמעט בכל דרכיו לכתוב כפי מ"ש הרי"ף בהלכותיו והרי"ף כתב בר"פ י"נ דף י"ט רע"ב והלכתא כוותיה דרב יוסף בשדה קנין ומחצה שדה בפרק השותפין תרווייהו אחד נגרא א"ר יוסף כגון דא כופין על מדת סדום כו' הרי שלא פסק כרב יוסף אלא בהך בתרא בקאי אחד

נגרא ולאפוקי מאביי וקמ"ל דלאפושי אריסי לא חיישינן אבל בתרי פלוגתא קמייתא לא פסק הלכתא כוותיה דרב יוסף וממילא קיי"ל כרבה דהא בכל מקום דפליגי אהדדי ולא איפסק הילכתא כרב יוסף קיי"ל כרבה ואל תתמה ע"ז ולומר הא בהך בתרא לא פליג רבה ארב יוסף והל' משמע דבא לפסוק בהנך תלתא כרב יוסף במקום רבה ז"א דהא גם במ"ש כוותיה במחצה לא פליג עליה רבה בפרק מי שמת ע"ש דף קמ"ג אלא אביי הוא דאתקף עליה כמו כאן בשדה וא"כ א"ש הכל דהרמב"ם ג"כ לא כיון במ"ש כאן אבל אם חלק אחד יפה יותר או קרוב לנהר להך פלוגתא דרב יוסף בקאי אתרי נהרא ומשום דק"ל כרב יוסף אלא אדרבה כ"כ לפי מאי דקיי"ל כרבה דלעולם כופין על מדת סדום ולא יכולים להעלות בחלקים בנכסי דבר מריון ע"פ פי' התוס' מש"ה כתב דלעולם שומעין לו ליתן חלקו בצד מיצר שלו כ"א שניכר האחד יותר טוב מחבירו או א' קרוב לנהר או לדרך יותר שכל זה טובה מבוררת לפנינו אבל לא אזלינן בתר חשש בעלמא וכנ"ל וק"ל. וא"ת איך אפשר לומר שהרי"ף והרמב"ם פירשו דמאי דאיתמר בגמרא דהלכתא כוותיה דרב יוסף בשדה דר"ל ההיא דעומד אחד נגרא לחוד דא"כ למה סתם הגמרא לומר דהלכתא כוותיה בשדה כיון דבתרי דיני קמייתא דאיירי גם כן בשדה לית הלכתא כוותיה ועוד שבפרק השותפין בשמעתין איתא ברי"ף בהדיא הגי' כמ"ש בגמרא שהעתקתי לעיל דכתב בשלשתן דהלכתא כרב יוסף (ז"ל דמצאתי) [ומצאתי] וראיתי בדפוס תוגרמא בפ' י"נ דלא כתב שם הלכתא כרב יוסף בשדה כו' אלא בסדום במקום בשדה ואח"כ ג"כ סיים וכתב שם ז"ל בסדום בפרק השותפין תרווייהו אחד נגרא אמר רב יוסף כגון דא ודאי כופין על מדת סדום ולפ"ז נתיישב קושיא הנ"ל דבודאי מרומז בתיבת בסדום שר"ל דינו בתרא דאילו בקמייתא לא הזכיר הוא בדבריו בסדום והיינו צריכין לפרש דר"ל דקיי"ל כוותיה דרב יוסף בהא דלא אמרינן בהו דכופין על מדת סדום כדס"ל לרבה וז"א דא"כ לא הוה דומיא דקנין ומחצה דקחשיב בהדיה שהם סימני גופי הדברים שאמר רב יוסף וק"ל וגירסא זו של בסדום ופירושו כתב ג"כ בעל הערוך בערך סדום ז"ל סדום בפרק השותפין תרתי ארעתא אחדא נגרא א"ר יוסף כגון זה כופין על מדת סדום והלכתא כרב יוסף בסדום קנין ומחצה פי' סדום הא דאמרן כו' עכ"ל ומשמע מלשונו ג"כ דל"ג בגמרא בפרק השותפין הנ"ל והלכתא כרב יוסף בכל הג' פלוגתות הנ"ל כ"א אבתרייתא ולפ"ז צ"ל דטעות נפל בדפוס שלנו ברי"ף במ"ש בי"נ בשדה וגם במ"ש בפרק השותפין והלכתא כוותיה דרב יוסף בכל שלשתן ונשתרבב הטעות ע"פ גירסת הספרים דלספרים הגורסים הלכתא כוותיה בשדה גורסין ג"כ והלכתא בשלשתן כי שם שדה כולל שלשתן וכמ"ש והגורסין סדום אינם גורסין והלכתא כ"א אבתרייתא

דחד נגרא וזה ברור בעיני וק"ל (וק"ק על בעל הערוך למה נקט בלשונו סדום דרב יוסף ולא סדום דרבה כיון דגם הוא הלכתא הוא אלא דגם בלאו פירושו דהלכתא כרבה נמי קשה כיון דלא בא לחבר אלא ענייני דסדום יחד הו"ל למנקט בלשונו גם סדום דרבה) (הוא) וא"ת הא חדא מכלל חבירו נשמע דמדפסקי בבתרייתא בקאי אחד נגרא הלכתא כרב יוסף דכופין על מדת סדום א"כ נשמע מיניה דבמציעתא בעומדים על תרי נגרי אין כופין וכרב יוסף דאי גם שם כופין א"כ לא איצטריך לפסוק הלכתא כרב יוסף בזה דהא כ"ש הוא וי"ל דאע"ג דכ"ש הוא מ"מ חזר ופסק כרב יוסף כדי לאפוקי מדאביי דלא חיישינן לאפושי אריסי דזה לא הוה נשמע מהלכתא כרבה בעומדים על תרי נגרי דהן מפרשין דעומדין על תרי נגרי כזה? ואחד מבקש שיחלוקו שדה נגד שדה והשני אומר שיחלוקו כל שדה ושדה לטעם שמא ידויל האי ולא ידויל האי וודאי מבוקשתו הוא שיחלוקו אותו כזה? שאז יש מקום לטענתו שכשיחלוקו באופן זה יהיה לכל א' חצי נגר של זה ושל זה ואף שלא ידויל הא' ישאר לו לפחו' חצי מן השני משא"כ כשיבקש שיחלוקו אותו כזה? דהא אם יפיל גורל הא' לתרי חלקים אמצעים יהיה רחוק מהנגרים מכאן ומכאן. ובחלוקה קמייתא לא שייך טעמא דאפישי אריסי דאף שיש לא' שדה בצד אחד מהשדות ל"א אפושי אריסי כי אם במה שיצטרך לשכור פועלים בשביל שמירת חלקים הללו וא"כ לא הוה נשמע מינה דלא חיישינן לאפושי אריסי משא"כ בסיפא כשתרווייהו עומדים אחד נגרא כזה? אז יש מקום לטעמא אפושי אריסי שיאמר שנחלוק כל שדה לשנים ויהיו כל הד' חלקים סמוכים מצד אחד לנגר כבראשונה ושמא יפול גורלי בשני חלקים אמצעיים ואהיה משומר מאריסי שלך וק"ל. ונראה שלזה כיון בעל ההג"ה הנדפס במיימוני גדול בר"פ י"ב דשכנים שכתב אהא דכתב הרמב"ם שם אם היתה כולה שוה שומעין לו ז"ל לא הבינותי דעתו דהא פסק תלמודא הלכתא כרב יוסף כו' וכן בפרק י"נ פסקינן הלכתא כרב יוסף בשדה ענין ומחצה ופירש"י ור"י דהיינו הך דפ"ק ובערוך גורס סדום קנין ומחצה עכ"ל ובב"י ובכ"מ הביא הג"ה זו וכתב עליה שבעל ההג"ה זו הניח הקושיא על הרמב"ם בצ"ע ואני בעניי אומר שסוף דברי ההג"ה ליישב בא וכיון למ"ש דהרמב"ם ס"ל הגירסא כגירסת הערוך דגורס סדום ולק"מ. ועוד יש לדקדק מדברי הג"ה הנ"ל שכתבו ז"ל ושדה פירש"י ור"י דהיינו הך דפ"ק דלא היה כתוב בגמרא שבידו הילכתא כרב יוסף בשלשתן דא"כ לא הוה מניח סתם הגמרא והיה מביא פירש"י ור"י וגם מדהביא בהקושיא מדאיפסיקא הלכתא בפרק י"נ כר' יוסף משמע בפ"ק דב"ב לא איפסקא הלכתא כלל בשום אחד מהן ומינה דבספר הרי"ף שבידו לא היו נכתבו ההלכות בפרק קמא דב"ב דא"כ כיון שהרי"ף היה רבו דהרמב"ם ורגיל למשוך אחריו

היה לו לתמוה ממנו על הרמב"ם וק"ל והרב הגדול בעל המ"מ וגם הרב המחבר ב"י וכ"מ אזל בשיטת פירושו והאריך מאוד בב"י ובכ"מ וצידד בכמה צדדים ליישב דברי הרמב"ם כתבתי דבריהם בדרישה ומה שיש לתמוה על פירושן ע"ש. ובסוף כתב הב"י ג"כ בדרך הזה דנ"ל לומר דלא היה גורס והלכתא כרב יוסף כ"א בבתרייתא כו' ע"ש שכ"כ מנפשו ובלי ראיה גם לא הקשה ולא ישב שום קושיא מכל הקושיות הנופלות על גירסת הנ"ל ומה מאוד דחוק לומר כן בלי ראיה מוכרחת למחוק ספרי הגמרות וספרי הרי"ף הנ"ל וגם הוא נגד פי' התוס' והר"ן ורש"י והרא"ש שכולם פה אחד פירשו וכתבו דהילכתא כרב יוסף בשדה ור"ל בכל הני ג' פלוגתות הנ"ל ומהתימה על הב"י שלא הביא גירסת הרי"ף שהיה בידו דפוס תוגרמא שכתב בה בפי"נ סדום לראייה שודאי מאותה גירסא שמצאתי ברי"ף דפוס תוגרמא גופא וע"פ הערוך וע"פ הגמרא הנ"ל לבי אומר לי שתירוץ זה הוא אמת נכון מאוד ושריר וקיים ודוק. ומעתה יתבארו דברי רבינו מילתא בטעמא דמ"ש בשם הרא"ש שהוא בשיטת וטעם התוס' הנ"ל. ומ"ש בשם הרמב"ם הוא ע"כ שיטתו שכתבתי: ומ"ש וא"א הרא"ש ז"ל פסק שאין שומעין לו כבר כתבתי דהיינו דוקא כשאומר תנו לי כל חלקי אצל שדה שלי בלא גורל אבל אם אומר פלוג עמי לארכו של שדה וע"י גורל כזה? בהא נראה דגם להרא"ש שומעין לו: ומ"ש אע"פ שאין חלק האחד שוה על חבירו כלום נראה דה"ה אם שמו חלק הרע הרבה נגד חלק הטוב מעט אינו יכול לומר תנו לי חלק הרע בצד שדה שלי אלא יכולין להעלות עליו ודוקא אם אמר תן לי חלק הרע במדה חצי בחצי כחלק הטוב בזה משמע דגם רבינו מסכים עם הרמב"ם דצריך ליתנו לו מדהביא דברי הרמב"ם בסמוך בזה ולא חולק עליו: אלא יכולין להעלותו ולומר לו נחלוק עמך בגורל ואם תרצה ליטול חלק זה בלא גורל תן כך וכך ואצ"ל או אני אקחנו בכך וכך וזה שאמר בסמוך אם פקח הוא כו' והם לא רצו בזה וק"ל: יאמרו בעינינו הוא שוה כ"כ כבר נתבאר טעמו בדברי התוס' ומ"ש בסמוך בסעיף ג' ואם יש להן ב' שדות לחלוק כו' שומעין לו התם מיירי כשאין לאחד מהם שדה על מיצר שדה המשותף ומטעם שכתבתי בשם התוס': ומיהו אם הוא פקח יכול לפחות מעילויו כו כצ"ל וכן הוא באשר"י וס"ל דאפילו כבר פתחו המה להעלות הרבה יכול הוא להשיב להם שהוא ירצה ליקחנה בפחות וכן יש לפרש לשון הרא"ש ע"ש: ומ"ש וכתב הרמב"ם ז"ל אם חלק הרע אצל כו' (אלא) [א"ל] הא עדיפא מיניה כתב רבינו לעיל בסמוך בשם הרמב"ם דאפילו אם השדה שוה בשני חלקים שומעין לו ליתן אצל שדהו די"ל דהרמב"ם לטעמיה שכתב רבינו לעיל סימן קע"א סי"ג בשמו האומר טול אתה כשיעור ואני בפחות דאין שומעין לו משום שהנתבע יאמר שונא מתנות יחיה להכי איצטריך הכא לאשמועינן דבכה"ג

שומעין לו דלאו מתנה יהיב ליה כי היכי דלימא שונא כו' אלא בדמי חלוקה שקיל ליה משום דעדיף ליה זיבורית אחד מצרא מעידית אתרי מצרי וכ"כ הרמב"ן בשם הר"י הלוי ורבי' שלא ס"ל כמ"ד דיכול לומר שונא מתנות כו' וכר"ת וכהרא"ש כמ"ש שם בשמם בסימן קע"א מ"מ כתב לדברי הרמב"ם ללמדנו דבכה"ג גם לדעת הרא"ש כופין אותו:

סעיף ג

אולי יפול חלקי באמצע ויהיה שמור יותר כו': לנגר קטן כו' פי' יאור קטן מתייבש לפעמים ואינו טוב כנהר וכבר כתבתי דדוקא בכה"ג דזה נהר וזה נגר הוא דחיישינן ולא כששניהם שוין: וכן אם יש כו' אצל א' מהם פי' שאומר שיחלקו כל שדה ושדה לשנים ע"פ ארכן דלהטיל גורל בין שני החלקים כל שדה ושדה בפני עצמו וכזה? כדי שיגיע לו לפחות חצי חלקו אמיצריה שומעין לו ולא שייך כאן מעלינן ליה כו' כיון שאינו מבקש ליטול אלא ע"פ גורל שחלוקה ע"פ גורל דין הוא וכמ"ש לעיל כנ"ל. אבל א"ל דמ"ש וכן אם יש לא' שדה אצל כו' ר"ל שכל ג' השדות עומדות בשורה א' כזה חדא דא"כ קשה דהא אף אם יחלקו כל א' אפשר שלא יפול שום א' מחלקיו אמיצרי'. ועוד דא"כ אינם צריכין לחלוק כל שדה לשנים אלא יחלקו השדות לארכן לשני חלקים כזה? (דאם יוליד המחרישה ע"פ אורך שתי השדות יהיו שתי שדות כבראשונה אלא שמתחילה היו בצורות מרובעות ועכשיו יהיו ארוכות וקצרות) ויטיל גורל בין ב' החלקים (לב"י) [לבד] דממ"נ יגיע לו חצי חלקו אמיצריה. ועוד דלפ' זה לשון אצל אחד הם אינו מדוקדק אלא העיקר כדפרישנא. ונראה דרבינו רבותא קא משמע לן דאפילו בב' שדות שיש חלוקה בטוב ובקלות שדה כנגד שדה ומנהג החולקים לחלוק בכך אפ"ה אין שומעין לו אלא חולקין בפני עצמו כדי שיגיע לו חצי חלקו אמיצריה וכ"ש בשדה א' והוא מבקש שיחלוק השדה לארכו באורך שיגיע לו עכ"פ חצי משך חלקו בצד מיצריה דשומעין לו כיון דעכ"פ צריכין לחלק השדה ואין שומעין להשני (דאמר) כל שבא ליטול ע"י גורל:

סעיף ד

ומ"ש ואם חולקין שדה א' כו' עד לשמונה חלקים זהו שאמרו בגמ' הנ"ל שחולקין אותו בקרנזול ע"פ פירש"י והציור הוא כזה? וא"ת למה אנו חולקין לשמונה חלקים בששה חלקים סגי ונחלוק כזה? וי"ל דא"כ לא ישוו החלקים דחלק שמעון לצד דרום הוא קרוב לנהר וחלק ראובן לצד מערב יהיה קרוב לנגר אע"ג דהשתא נמי לא ישוו החלקים מכל צד מ"מ משווין בכל מה שנוכל וז"ש בעל נימוקי יוסף דף קס"ז ז"ל נחלוק אותו לשמונה חלקים שנשווה החלקים לכל א' במה שנוכל:

סעיף ה

בכור שבא לחלוק כו' ג"ז שם בגמרא בפ"ק דבתרא די"ב ע"ב וכתבו התוס' שם ז"ל כדנפקא לן בפי"נ דף קכ"ד ע"א מדכתיב פי שנים מקיש חלק ברור לחלק פשוט עכ"ל ובפ' י"נ פי' רשב"ם ז"ל דפי שנים היינו שני חלקים חלק פשוט וחלק בכורה והזכירם בתיבה אחת [דהומ"ל חלק א' על אחיו] ללמד מה חלק פשוט שהוא חלק א' נוטל במקום א' כן יטול הבכור שני החלקים ונ"מ דכל מקום שנפל לו הגורל לחלק פשוט יטול שם בלא גורל חלק בכורה כו' ע"ש וכיון שכן שחלק בכורה נלמד מחלק פשוט מינה נלמד ג"כ דלא עדיף מפשוט ובפשוט אם יש לאחד צד טובה מחבירתה או שהיא סמוכה למצר שלו כבר כ"ר לעיל בסמוך דאינו נוטל כל השדה במקום א' אלא חולקין כל שדה ושדה ה"נ גבי בכור הדין כן ואותו דין עצמו דבפשוט יכול לחלוק כל שדה לשנים דייק לה הרא"ש בשם רבי' יונה מדאמרינן בגמרא דהא דאין חולקין לעולם כל שדה לשנים אפילו בשוין אינו אלא מכח מדת סדום הא [אי לאו מדת סדום] היו חולקין לשנים אפילו בשוים נמצא כשיש לא' צד הנאה בחלוקת כל שדה אינה מדת סדום ומעמידין אותו על דין תורה שיכול לחלוק כל שדה ושדה אבל הרמב"ם ורבו אבן מיגא"ש לא ס"ל הכי ועד"ר:

סעיף ו

ויבם שנוטל חלקו וחלק אחיו המת כו' כדכתיב והיה הבכור ודרשינן הווייתו כבכור [ואין חלוקתו כבכור כלומר על החלק שנתחדש לו נקרא בכור אבל אין נותנין לו חלקו שהיה לו כבר אצל] חלק בכורה:

סעיף ז

וכתב א"א הרא"ש ז"ל ונקטינן מהכא דין הראשון נלמד מבכור לפשוט והשני מיבם הנ"ל. ואין להקשות דילמא דוקא בכור דגלי רחמנא דהא כבר כתבתי בארוכה שהתורה תלה דין בכור בפשוט וק"ל:

סימן קעה

סעיף א

לא היו כו' עד"ר: ואם הם מעות כו' פי' ואם הם מעות והם בגוונא שא"צ שומא שהולכין בהן אחר צורתן לא אחר משקלם ואין מדקדקין בהם א"צ ג' ועד"ר: דוקא מטלטלי כו' משום דיש נפקותא בקרקע בבירור ברוחות שפעמים אדם מעלה ברוח פ' וק"ל.

סעיף ג

בטלה החלוקה כו' משום דהוה חלוקה בטעות כיון דאדעתא דתרי נחתי: וכשבא כו' אפילו נתרצה כו' פי' ל"ת דוקא כשהאח הג' בא ליטול ע"י גורל נמצא דבא לבטל גורל הראשון מש"ה אף שנפל חלקו בשדה שחלקו יכולין כ"א לבטל חלוקתן דגורל שבטל

מקצתו בטל כולו משא"כ אם אין האח הג' מבקש גורל סד"א דלא בטלה לכן כ' הר"י דאפילו בכה"ג נמי בטלה חלוקה ראשונה וכ"א יכול לבטלה: וכשבא האח הג' פי' הגורלות על ג' כתבים ונתנם בקלפי ואיזה שיעלה בידו יטול ועלה בידו זה אבל הם לא חלקו עמו בגורל וק"ל:

סעיף ד

כגון שעשאו אפותיקי כו' דאל"כ לא היה טורח מחלקו של א' מהם לבד דהא כולם חייבים חוב אביהם ע' בב"י דכתב דלפעמים אפילו בלא אפותיקי גובה הכל מא':

סעיף ה

אחד מהאחין או כו' ונראה דאחין דומיא דשותפין נקט רבינו דהיינו שלא חלקו עדיין שדות ירושתן ור"ל אפילו אם האחין או השותפין המה הרבה ולא חלקו עדיין ומכר א' מהן חלקו לאחר שאר השותפין מסלקין אותו ולא מצי הלה למימר שמא לא יפול חלקך במצר שדה שקניתי וכן יאמר לכולם אלא מסלקין ליה דכל שלא חלקו בכל חלק וחלק יש לו חלק בו וכ"ש כשאין כאן אלא ב' אחין ועד"ר: יש לו חלק כו' פי' מאחר שלא חלקו יש לכ"א מהשותפין חלק בכל חלק וחלק מהנכסים ולפיכך אפי' כבר קנה המצרן יכול לסלקו וע"ל סכ"א: אלא אפילו המצרן מסלקו כו' ולא דמי למש"ר בשם הרא"ש בסי' קע"ד דאם היה לא' שדה אצל שדה המשותף ואומר תנו לי חלקי אצל שדה שלי דס"ל להרא"ש דאין שומעין לו ע"ש דשאני התם כיון דחצי שדה הוא אין חבירו יכול להכריחו ליתן לו את זה בחלקו והו"ל כמוכר שבדין זה דלית במוכר משום דינא דב"מ אלא דוקא גבי לוקח וק"ל:

סעיף ו

ת"ח ושכן כי' שכן בדירה או שרגיל להיות עסק עמו במשא ובמתן אבל לא איירי בשכן מצרן וע"ל סע"ד וע"ה:

סעיף ז

והלוקח חשוב כו' כ"ז ל' הרא"ש שם וכב"י דלפמ"ש הרא"ש שיכתבו השטר בשם המצרן אחריות המצרן ג"כ על המוכר ולא על הלוקח כלל וע"ל סל"ד:

סעיף ט

וכן אם הוקרה כו' פי' וכן כיון שהלוקח הוא שלוחו של מצרן מה"ט צריך הלוקח ליתנס למצרן כמו שקנאה אפילו נתיקרה:

סעיף י

לפיכך אם תיקן כו' המשך לשון רבינו עיין בב"י: דהו"ל כיורד ברשות כו' דין דהיורד ברשות כ"ר לקמן בסימן קע"ט ע"ש: הוה ליה כיורד שלא ברשות כו' פי' וידו על התחתונה דאם הוצאה יתר על השבח כו' ונראה דעכ"פ נותן לו מה שנהנה כדין המראה

לפועל בשדה שאינה שלו דחוזר ונוטל המראה מהבעל בית מה שההנהו וכמש"ר לקמן בסימן של"ו ושע"ה ע"ש: ואי עקר מיניה נטיעות כו' כתב רי"ו ני"א ח"ד דלדעת הרמב"ם. (שהזכיר רבינו לקמן סמ"ח) מיירי שמיחה בעל המיצר וגילה בדעתו שאינו מוחל שאם שתה כשראה אותו בונה או סותר איבד זכותו ולפי דברי הגאון (שהזכיר לקמן סנ"א) מיירי כ"ז שהעמידו בדין וסירב עכ"ל:

סעיף יא

אותן שאכל כו' כ"כ הרמב"ם בפ' י"ג מה"ש דמיירי אם המצרן בא לסלקו ודמים בידו והלוקח עדיין לא נתן המעות דלא שייך למיחשב אכילת פירות לריבית מ"מ אינו אלא שליח: ושאכל קודם כו' וכתב ב"י ז"ל המ"מ כו' ע"ש וכ"כ נ"י מ"מ אם קלקל אפילו מה שקלקל קודם לכן מנכין לו דכיון שעד שסילקו הוא כלוקח וארעא דיליה הוא שקלקל ולהכי מנכין לו כמו אדם שקנה קרקע במאה וקלקלה דודאי כשחזר ומכרה אין נותנין לו מאה וק"ל:

סעיף יב

ואם לוה הלוקח כו' ג"ז כתב הרמב"ם פרק י"ג דשכנים וכתב בלשון זה וסלקו בן המיצר אין שיעבוד כו' ונראה דרבותא קאמר אפילו סלקו כבר המצרן ללוקח ויהיב ליה הקרקע ונמצא דכי יקח הוא הקרקע לא יהיה לב"ח ממה לגבות אפ"ה אין השיעבוד חל עליו וכ"ש כשלא סילקו עדיין להלוקח והדמים עדיין בידו שאין שיעבוד ב"ח חל על הקרקע שהרי יוכל לגבות מהדמים ומש"ה סתם רבינו וכתב סתם אין השיעבוד חל עליו וכו' לומר לך דאין חילוק וכתב המ"מ ז"ל זה נמשך אחר מה שאמר שדינו כשליח ופשוט הוא:

סעיף יג

כגון שהרויח כו' הרא"ש כתב שם ז"ל כגון שמוכר שדה מפני רעתה ע"כ דאל"כ מנא ידעינן דהיה מרויח גם לאחרים ורבי' סתם הדברים כדי לכלול ג"כ גוונא אחרינא כגון דידעינן ביה שהוא חייב לאחרים לזמן פ' ומוכר השדה כדי שיהיה לו מעות לזמן ידוע וע"ד שכ"ר לקמן ס"ס ק"צ וקצ"ז: על המצרן להביא ראיה כתב הרא"ש משום דקרקע ברשות לוקח קיימא ואין למצרן בה שום זכות אלא משום ועשית הישר וכל כמה דלא מייתי ראיה אין כאן ועשית הישר והטוב עכ"ל. ומה"ט כ"ר בסעיף ס"ה וס"ו בשם הרא"ש דס"ל כהרמב"ם דיכול לטעון הלוקח על המצרן שאריס או שכיר או גזלן הוא בשדה כו' ע"ש והרא"ש לא כ"כ בפירוש אלא ממ"ש כאן דהשדה ברשות לוקח קיימא למדה וק"ל:

סעיף יד

ה"ג בספרים המדוייקים ובס"י קנאה במעט מפחות מר' ואינה שוה אלא מנה כו' צריך ליתן לו ר' וכן עיקר דהא בכפל לדעת התוס' והרא"ש ורבינו הוה ביטול אפי' בקרקעות כמשר"ל סי' ס"ו ולקמן סימן רכ"ו ומה שסיים צריך ליתן לו ר' הוא ל"ד דהא ודאי שלא יתן לו יותר ממה שנתן בעדו אלא ל' הגמרא דפרק המקבל נקט ולפי הספרים דגרסי כאן קנאה בר' ואינה שוה אלא ק' צ"ל דגם ברישא נקט לישנא דגמרא ולא חש השתא לדקדק בהכי דעיקר מקום דין שאין אונאה בקרקעות הוא בסימן רכ"ז ושם כתב הדעות אבל הוא דחוק כיון דהרא"ש בעצמו כתב שם בפרק המקבל דהאי קנאה בר' ל"ד קאמר לא הו"ל לרבינו לכתוב דבר שהוא ל"ד ושיש לטעות בו בדינא. בפרק המקבל העתיק הרא"ש לשון הגמ' כמו שהוא ואחר שהעתיק לשון הגמרא נשמר בלשונו וכתב ביתר משוויו כו' ביתר בדמיו כו' ולא הזכיר בכפל וכן רבי' לפי גירסת ס"א העתיק בתחלה ל' הגמרא ואח"כ דקדק וכתב שפעמים כו' יותר מכדי דמיו ולא כתב שפעמים קונה שדה בכפל ומ"ש קנה במעט בפחות מר' משום סיפא דאין אונאה לענין לתקוני שדרתיך נקטו ללמדנו דאפי' בשיעור גדול כזה א"י לומר לתקוני שדרתיך כו' וכמ"ש בדרישה: ואין כאן שליחות כו' אבל לא ס"ד שיתקיים המקח והלוקח יפסיד מאה דאין זה הוא הישר והטוב אלא קמ"ל מצי המצרן לומר כיון ששלוחי אתה ועיוותת אין מעשה הקנין כלום ואם אין המצרן רוצה ליקח אותה בר' וגם הלוקח רוצה להחזיר למוכר יחזיר השדה למוכר וכ"כ הרא"ש בפסקיו אלשון הגמרא כתבתיהו בדרישה ע"ש והוצרך לכתוב שגם הלוקח רוצה להחזירו דאל"כ איך ס"ד דיפסיד ע"י המצר המוכר ומש"ה כתב דקמ"ל האי דינא אף דגם הלוקח רוצה להחזירו אלא דבלא המצרן לא היה יכול לחזור בו דאין אונאה בקרקעות משא"כ ע"י המצרן שא"ל לתקוני שדרתיך והוא מסכים עמו שהיה שלוחו ורוצה ג"כ להחזירו ומשני כיון דלגבי הלוקח אין אונאה למ"ל לתקוני שדרתיך כיון דלאו שליח גמור הוא. ואין להקשות הא כ"ר בסי' קפ"ב ס"ו דאם אין המוכר יודע שהוא שליח דהלוקח אף שעיוות השליח מ"מ אין יכול לחזור בו אלא דינו בינו ובין הלוקח י"ל דזה מיחשב כידוע למוכר כיון שהוא מצרן וידוע שכל לוקח זולתו הוא שליח המצרן ומה"ט עדי הקנין כותבין שטר ממוכר למצרן כדלעיל וק"ל: שפעמים אדם קונה קרקע בהרבה כו' ל' הגמרא מפני שאין אונאה לקרקעות וכמ"ש בדרישה ורבי' שינה בכאן כדי דלא תימא אף שאין אונאה מ"מ האי מצרן יכול לומר לתקוני שדרתיך ומש"ה כתב שפעמים אדם קונה כו' ור"ל וה"נ האי לוקח לאו שליח דמצרן גמור הוא אלא לנפשו קנאה וא"י לחזור בו מצד עצמו לומר אוניתי דאמרינן ליה ידעת שאינו שוה כ"כ ואפ"ה קנית אותו

בסך זה שכן דרך ב"א בקרקעות ואין ביד המצרן לגרום היזק להמוכר ומש"ר שאין זה עיוות ר"ל לגבי לוקח אין זה עיוות מיקרי שלגביה אמרינן אין אונאה כו' וכן מפורש שם באשר"י גם בנ"י כתבתי לשונו בדרישה ע"ש:

סעיף טו

כתב הרמב"ם כו' וכתב המ"מ שטעמו במ"ש דנשבע הלוקח בנק"ח כו' שדומה לטוען על המשכון שנתבאר דינו בסימן ע"ב שצריך לישבע בנק"ח שכך וכך הלוה עליו ה"נ הרי הוא כשליח והשדה בידו בתורת משכון עד שיתן לו מעותיו ומדמדמהו המ"מ למלוה על המשכון משמע דמיירי גם כשאין בידו שטר מכירה כתוב בו שקנאה בר' אלא שהמוכר ג"כ אומר שקנאה בר' והמצרן טוען ואומר שלקנוניא אומר כן ואפ"ה הלוקח נאמן בשבועה. והא דכתב הרמב"ם בפי"ג והביאו רבי' בספ"ו דאינו נאמן הלוקח בשבועה כ"א בשטוען דמים הראוים ולא שוה ק' בר' כתב הב"י דשאני התם דמיירי דעשה ערמה וכתב שטר מתנה אקניה שקנה מהמוכר ואח"כ מודה בזה מש"ה א"נ אלא בדמים הראוים אבל היכא דליכא הערמה מוכחת לפנינו נאמן בשבועתו אפילו שוה ק' בר'. וגם מדברי תלמידי רשב"א מוכח דס"ל דנאמן אלא שכתב בשם הרמב"ם קצת בע"א והביא ב"י דבריהן כאן בסמוך ודחאן ע"ש. ונראה שצריך לטעון שיודע שעשו קנוניא ביניהם ואף שרבי' כתב בסיפא ז"ל והמצרן טוען שיודע בודאי שאמנה היה ולא לקחה אלא בק' ואילו ברישא לא כתב בודאי [סמך] אמה שאמרו דאין נשבעין על טענת שמא אלא דבסיפא יש עדים שאמרו שראו שנתן ר' והו"א דלא ישמעו לדבריו כלל קמ"ל דאפ"ה כיון דטוען ודאי שומעין לו וק"ל:

סעיף טז

ומשביעו שלקחו בר' כו' האי שבועה היא שבועת היסת וכ"כ הנ"י בהדיא בפרק המקבל דכיון דהעידו העדים חייב ליתן כמו שהעידו אלא שזה טוענו טענת ודאי מש"ה ישבע לו כדינו היסת ונפטר ממנו משא"כ כשאין עדים וזה טוענו בודאי שלא קנו בכ"כ ביוקר דהו"ל כטוענין על המשכון שזה אומר סלע הלויתיך עליו וזה אומר רק שקל:

סעיף יז

בין שהתנה המוכר כו' דכשהתנה המוכר פשיטא כל עוד שלא נתקיים התנאי עדיין הוא בידו ובמוכר לא שייך דינא דב"מ אלא אפילו אם כשהתנה הלוקח והמצרן רוצה ג"כ לקיים לו התנאי מ"מ אינו יכול להכריח הלוקח שיאמין לו על קיום התנאי: ויזכה הלוקח בקרקע כו' כתב מ"ו ר"ש ז"ל ובהרמב"ם שלפנינו (פי"ד דה"ש דפוס גדול) נוסחא אחרת ז"ל ויזכה הלוקח בקרקע ולא ישאר בה עמו כלל ואח"כ יסלק אותו כו' ור"ל שלא ישאר ולא יתלה הלוקח עוד עם המוכר דהיינו שכבר נתקיימו כל התנאים שאז זוכה

הלוקח במקחו ואז בא המצרן תחתיו ומסלקו ובנוסח הרמב"ם שבידינו דפוס קטן כתוב ז"ל ולא תשאר בה עילה כלל וכ"כ בש"ע סעיף י' והכל עולה בע"א לפי' שכתבתי וק"ל: בזה הערמה פירוש אחר שנתברר ונתוודע שאין הערמה בתנאים הללו לאפוקי אם יש חשש רמאות לומר שאין התנאים אמת אז המצרן מסלקו מיד:

סעיף יח
ויחלקוה באלכסון כזה?:

סעיף כ
ומקצתם במדינה אחרת כו' חזר וכתב זה דל"ת דווקא בכולן כאן דידעו ומדלא באו מחלו ליה משא"כ כשהם במדינה אחרת:

סעיף כב
אלא אפי' היה מיצר א' כו' ומיצר א' כו' אצלה כו' כצ"ל:

סעיף כג
ואצ"ל אם קנאה אינש דעלמא כו' הא דקאמר ואצ"ל כו' אף ע"ג דלפני זה מיירי דווקא באם קדם וקנאו השותף אבל אם קדם וקנאו המצרן אין השותף יכול לסלקו וכאן כתב דאפילו אם קדם וקנאו האחר השותף יכול לסלקו. נראה דה"ק אם נחשב שותף זה למצרן אפילו נגד מצרן כ"ש שנחשב מצרן כנגד אינש דעלמא וממילא אם הלוקח אינש אחר יכול השותף נמי לסלקו כדין כל מצרן שמסלק ללוקח אבל אם הלוקח מצרן פשוט שקדם וזכה בה. דמהיכא תיתי דליהוי כח שותף זה עדיף לסלק המצרן ועד"ר:

סעיף כד
וכן אם שדה הנמכרת כו' לרבותא נקט של שנים וכ"ש אם היה של אחד ומכר חציה לאחר ולא סיימה דאז פשיטא המצרן מסלק כיון שהיה המצרן לשדה זו כולה מעולם וק"ל:

סעיף כה
כתב הרמב"ם כ' עד סל"א הכל מדברי הרמב"ם בפי"ג מה"ש:

סעיף ל
אע"פ שהשליח בעצמו מצרן כו' הל' אינו מדוקדק דאע"פ שאינו מצרן מ"מ הוא טוב כמו אחר לקנותו לולי שאפוטרופוס אינו קונה לעצמו וברמב"ם פי"ג ז"א וצ"ל דהמשך לשונו כך הוא אף ע"פ שהוא מצרן אינו יכול לסלקו דהו"ל כמחילה ואע"ג שלא היה יכול לקנות לעצמו דהו"ל כאפוטרופוס ואיכא למימר דדעתו היה למכרו ואח"כ לחזור ולסלקו אפ"ה מחשב מחילה מדלא פייס להמוכר מתחילה למכרו לו מדעתו: כדאמרינן גבי אפוטרופא כו' טעמא משום חשדא וע"ל סימן ר"ץ סט"ו מ"ש שם לחלק וע"ע מזה שם סי"ז ובס"ס רצ"ב ובר"ס ע"ב וגם ע"ל סימן קפ"ה ס"ג דכ"ר בשם הרשב"א דכתב

אהא דאמרינן בגמרא מאן שם לך כו' דאפילו במקום דליכא חשדא נמי אין שליח יכול לקנות לעצמו משום דידו כיד בע"ה ואין הדבר יוצא מרשות לרשות אחר נראה דהיינו דוקא היכא דהמוכר בא לחזור בו. משא"כ הכא דלהמוכר לא הוה נ"מ ודינו בינו ובין המצרן. מש"ה הוצרך רבינו לכתוב שדינו כאפוטרופוס ושם בסימן קפ"ה מיירי שקצץ המוכר למכרו לו בד' דינרין דליכא טעם משום חשדא כאפוטרופוס מש"ה לא קאמר שם אלא טעם מאן שם לך וק"ל: שהרי הוא מכר כו' ר"ל הואיל שהוא נעשה שליח של מוכר לימכר בודאי מחל מצרנותיה דא"כ לא היה לקבל עליו לילך בשליחות בזה ועד"ר: דלימטי ליה בדמים מועטים וממילא אם נראה לפנינו שלא אוזיל ליה יכול לסלקו. ואף ע"ג דקנה מיניה כו' [קאי] אדלפני זה וקאמר אף דקנה האי לוקח מזה המצרן מה"ט ליכא למימר דלא מצי לסלקו להלוקח דשליחותיה דמוכר קעביד כו':

סעיף לב

ל"מ היכא דזבנה כו' פי' מכר: אלא אפילו דזבנה פי' קנה: ואפילו היכא דקנו מיניה יכול לסלק ליה ללוקח שני ולא מצי למימר אי שתקת שתקת ואי לא מהדרי שטרא למריה כמש"ר ס"ס קי"ח משום דא"ל לכי תהדר דכל שאינו מרוויח בחזרתו כמו הכא אמרינן לכי תיהדר מה שא"כ לעיל ס"ס קי"ח שמרויח בחזרתו ודאי יחזור למריה וכמ"ש שם ובסימן קי"ט ע"ש: ואיני מבין למה כו' ס"ל לרבינו דדוקא כשהמוכר נותן במתנה לא שייך ביה דינא דב"מ מטעם דהמוכר רוצה שיתקיים המתנה ביד המקבל להיות לו זכר שנתן לו אותה ועוד טעמים אחרים שכתבתי לקמן בס"ס זה גבי הנותן מתנה לאחרים לית בה דדב"מ שכולם שייכים דווקא במקבל מתנה מהמוכר עצמו ולא מהלוקח דהוא לא עדיף מלוקח גופיה כמש"ר ועד"ר:

סעיף לג

ב"ח שטורף הטעם כמבואר לעיל בלוקח דשלוחו של מצרן הוא: בד"א שאין הלוה חפץ בה כו' ביאור דברי רבינו הכי הוא דל"ת כיון דהא דשומא הדרא ללוה אינו אלא מפני ועשית הישר והטוב. ובמצרן ג"כ יש בו משום ועשית הישר והטוב א"כ למי שירצה הב"ח יתנוה ליד הלוה או להמצרן קמל"ן דלא ודין זה כתבו הרמב"ם שם פי"ג וז"ל כל ב"ח שטורף כו' יש לבעל מצרן לסלקו כו' ואם ירצה הנטרף ליתן דמים כו' תחזיר לו שדהו לעולם וכלשון זה הביאו הנ"י. ומלשון הרמב"ם משמע דר"ל דהלוה בא בכל עת ופודה שדהו גם ממצרן. ובודאי גם רבינו ס"ל הכי לדינא וכמ"ש חז"ל חוזרת לעולם. אבל לשון בד"א כו' שכ"ר מתיישב יותר ע"פ מ"ש ראשונה וק"ל:

סעיף לד

המצרן חוזר ונוטל כו' ר"ל המעות שנתן לו: שאין עשיית הישר כו' ר"ל שחיוב עשיית הטוב והישר הוא בדבר שאינו מזיקו ולא בדבר שמזיקו בממונא. ומ"ש ויהיה ללוקח ר"ל ויהיה ללוקח ממון לשלם ואם כן יגיע לו הפסד ובס"א נדפס ויהיה ללוקח הפסד ועד"ר:

סעיף לה

כתב הרמ"ה כו' עד ואי לא מצי לארוכי כן היא הנוסחא בדפוס ב"י לארוכי ולשון זה הוא בגמרא פרק מרובה אורכתא הבאתיה סימן קכ"א וקכ"ב והוא לשון הרשאה ולפי גירסא זו נראה דה"פ המצרן אינו יכול להרשות ולהוריד איש אחר במקומו שיסלקו הלוקח לצורך המרשה אלא היכא דאקני כו' ואף ע"ג שכ"ר סימן קכ"ג דא"צ להקנות להמורשה חלק בקרקע מיוחד אלא מקנה לו סתם אגב ד' אמות קרקע מכ"ש היכא שמרשהו אקרקע מיוחדת שא"צ להקנות לו מקרקע זו דווקא י"ל דע"כ לא אמרינן לעיל אלא בגביית חוב ומטעם שלא יטול כל א' מעותיו של חבירו וילך לו למדה"י וכמש"ר לעיל משא"כ הכא דלא שויך ה"ט ולית ליה להאי מצרן גביה דהאי לוקח מידי מדינא אלא מתקנת דעשית הטוב והישר להכי ס"ל להרמ"ה דצריך להרשותו שיהיה לשליח עצמו חלק בקרקע זו דוקא ולפ"ז א"ש מה שמסיק וכתב ז"ל ומיהו הו"מ לאפוקי מיניה כו' דמשמע כל דאתא לאפוקי מיניה דהלוקח אפילו לצורך המצרן בעינן שיקנה לו מהקרקע אם לא שאינו בא לאפוקי אלא לאזמוני זוזי דלפעמים שאין המצרן פנוי לטרוח ולמייתי זוזי והוא עכ"פ צריך לשלח המעות ללוקח מיד או להב"ד כדי שלא יפסיד זכיותיו (וכמ"ש לקמן בס"נ ונ"א) ולהכי רוצה לעשות שליח שיטריח ויזמין מעות לתת ללוקח כדי שלא יפקע זכות מצרכותיה (וכעין זה כתב הרשב"א בתשובה הביאה הב"י ס"ה ממחודשים ע"ש בסוף התשובה) אז ל"מ שא"צ להקנות לו מקרקע זו דווקא אלא אפילו מקרקע אחרת א"צ להקנות לשליח זה אלא בשליח שעשאו בעדים סגי ואין הלוקח יכול לומר לו לאו בעל דברים דידי את נמצא שעובר המצרן זמנו אלא דינו כדין שליח שנתבאר סי' קכ"א כנ"ל ביאור הדברים ויש עוד פי' אחר כתבתיו בדרישה והוא מתיישב לפי העניין אבל בתשובה נ"ל פי' זה עיקר וכמ"ש בה ודו"ק:

סעיף לז

מעותיו של לוקח טובים משל מצרן: ואומר שכך ניתנו לו ואינו רשאי לפותחן כו' כל זה מדברי המצרן הוא שאומר כן להמוכר אשר"י עד"ר:

סעיף לח

לט וכתב הרמ"ה ה"ה נמי כו' טעם פלוגתתן נראה משום דזה פשוט בעיני רבינו דמ"ש בגמרא הני טבי והני תקולי לית ביה משום דינא דב"מ מיירי אפילו בלית להמוכר

הפסד בשיעור סכום המעות אלא דיש טורח יותר בהחלפות תקולי מבטבי או איפכא וס"ל להרמ"ה דבזה שוה הלוקח להמוכר וע"ז השיג רבינו וכתב שאינו נראה כן מדברי הרמב"ם שכתב החליף שדה כו' והטעם שאין זה אלא הערמה וענין הערמה זו נראה לפי שיודע שאין לזה המצרן בהמות או מטלטלין מוכנים וטרם שיטרח ויקנה תכלה הזמן שיש לו למצרן שאינו אלא שיעור דאזיל ואייתי מגו ביתיה נמצא כל תחבולתו של לוקח להפסיד מצרן זה מדין מצרנותו להכי אין שומעין לו וא"כ ודאי ה"ה בטבי ותקילי מש"ה העתיק רבינו כאן מה שסיים הרא"ש על דברי הרמב"ם וכן כל כיוצא בזה כו' זה נ"ל בביאור דברי הרמ"ה ורבינו ולא כמ"ש ב"י דהעתקתי ל' בדרישה:

סעיף מ

וסיים א"א הרא"ש כו' בפרק המקבל הביא לשון הרמב"ם וסיים בו כן:

סעיף מא

אמר המצרן כו' בפרק הנזכר: אי אינש אמיד הוא כו' עד"ר: ואי לא לא פי' דאי אינו אמיד הוא אין מחויב המוכר להמתין אבל היכא שכבר קנה הלוקח והמצרן בא לסלק להלוקח לא אמרו בו האי דינא דאיש אמיד כו' אלא יתבאר דינו לקמן בס"נ ונ"א בפלוגתא דרמב"ם ורי"א ורבי' האי וע"ש וחילוק זה כתב שם ב"י בשם הרמב"ן שכ"כ בתשובה כ"ז:

סעיף מב

וכתב הרמ"ה כו' נראה דכוונתו דמתחילה אמר ב' כללים ואח"כ פירשם ובמאי דסליק פתח דעל מ"ש או לסלק ללוקח פי' וכתב לבתר דידע בזביניה דהלוקח ובדמי זביניה ועל מ"ש ראשונה דאתא בר מצרא למזבן חזר ופירשו דהיינו בתר דידע דבעי מוכר לזבוני לחד מינייהו בהני דמי:

סעיף מג

לפי שיש כו' ז"ל הגמרא בפרק המקבל ישוב עדיף ולית ביה דדב"מ ופרש"י ישוב דבתי עדיף לב"ד ולא תיקנו כאן עשיית הישר והטוב שזו טוב מזו ולכאורה היה נראה דאינו ר"ל ישובו של עולם דהא לא דקדק בישובה כ"א בישיבו דא"י אלא ה"פ דמעלת ישוב להיות מצוי לאדם זה דירה היא הנאה טפי מזריעה דמעלה מזריעה זו יהיה בנמצא לזה לקנות מן השוק לאכול מה שא"כ דירה דאינה בנמצא כ"כ וזהו שכתב רש"י עדיף לב"ד ור"ל דמעלה זו עדיף ושקול טפי בעיני הב"ד מעשיית טוב וישר ליתנו לזה לזריעה אבל לפירוש זה ק' א"כ למה יחשב נטיעה הנאה טפי מדירה גם מדכתב רש"י ישוב העולם נראה דפי' כפשוטו ע"כ נ"ל לפרש ישוב כפשוטו וה"ט דבית קבוע וקיים טפי מזריעה ואילנות מחוברים ונשרשים בארץ טפי מבתים וס"ל דהאי טעמא דיש ישוב טפי שייך אפילו בח"ל וכ"כ הב"י וכתב הטעם דכיון דדינא דבר מצרא אינו אלא משום ועשית

הטוב והישר בטענה כל דהו דחינן ליה ע"ש: שנטיעה חשובה טפי מבתים ק"ק אפילו לא חשובה מבתים אלא היה שוה המצרן קודם וי"ל דההיא גופא קמ"ל דהו"א נטיעה דומה לזריעה והיא גרועה מבנין קמ"ל דז"א אלא אפי' עדיף מבתים א"נ בא לאשמועינן אגב שבשניהם מצרנים אותו של נטיעה קודם:

סעיף מד

ה"ג או גמא בלא וי"ו וכו' קנה וסוף מתרגמינן גמא ועד"ר מ"ש עוד מזה: או רכב דקלים פי' שורה של דקלים הכפופים וסמוכים זה לצד זה:

סעיף מה

קנה הלוקח מעט קרקע כו' ז"ל הגמ' שם דף ק"ח זבין ליה גריוא דארעא במיצעא נכסיה חזינן אי עידית היא או זיבורית היא זביניה זבינא ואי לא איערומי קא מערים ופירש"י חזינן אי עידית היא כו' זביניה זבינא ואין מצרני המוכר יכולים לסלקו שהרי יש הפסק ביניהם ואי לא איערומי מערים כו' הילכך מהשתא מסלקינן ליה עכ"ל ורבינו שכתב ופי' רב האי כו' וישאר ביד המוכר וכן פירש"י אע"פ שרש"י לא הזכיר כלל ביטול מקח אלא אם המצרן יכול לסלקו או אינו יכול לסלקו מ"מ כיון שהוא מפרש דמ"ש זביניה זבינא קאי על אותו מעט שקנה בתחילה וכדדייק לישנא שכתב מפני שיש הפסק ביניהם ממילא מאי דקמסיים תלמודא וקאמר ואי לא איערומי קמערים קאי ג"כ לענין אותו מעט ור"ל דזביניה של אותו מעט לאו זבינא דאל"ה לא הוי דבר והיפיכו וא"כ ע"כ צ"ל שאם אין המצרנים רוצים ליקח אותו בדמים אלו שקנאו הלוקח המכר בטל לגמרי ותשאר ביד המוכר דאל"כ לא הו"ל לתלמודא למנקט לשון זביני הול"ל לא מסלקינן ליה ואי לא איערומי קא מערים ומסלקינן ליה וס"ל לרש"י ולרבי' האי דאי לאו שהיה שורת הדין נותן לסלק הלוקח ממה שקנה ראשונה בע"כ להחזירה אל המוכר היה ג"כ מצרן לאינך קרקעות זו דעת רבינו בדברי רש"י ורב האי אבל דעת הרא"ש הוא דמ"ש חזינן אי עידית כו' דאי חזינן לא קאי אקניה ראשונה אלא אלאחר שקנה שנית ג"כ שאר הקרקע ואז חזינן למפרע מה היה אותו המעט ואי לא הוה עידית או זיבורית ניכר ערמותו למפרע ובטל הזבינא לענין זה (דלא) [דאלו] נחשבים מצרנים בקנין השני אבל לענין הראשון לא אמרינן דיפסיד המוכר: ומש"ר ואפילו לא ערערו המצרנים כו' קאי לדעת הרא"ש ור"ל שלא ערערו מתחילה לאמור אין אנו מוחלין לך קנין זה עד דתיהוי מצרן כמונו דאז ודאי הוה מהני ערעורם אלהבא אלא אפילו שתקו מתחילה יכולין לערער בסוף ולומר שבערמה היה קניינו הראשון ולא מהני לו ערמותו הראשונה אלהבא כי לא מחלו לו לעולם ועד"ז פירשו הב"י ועד"ר מ"ש עוד ראיות לדברי רבינו ולדברי רבינו האי והרא"ש ע"ד שכתבתי ע"ש ודוק:

סעיף מו

בא הלוקח כו' דמצי אמר משטה הייתי בך שאם באתי אני אצל הבעלים היו מעלים לי בדמים בשביל שחביבה עלי רש"י דקדק לומר היו מעלים בדמים אבל לא שיתנהו להאי לוקח יותר גדול משוויו דהא כבר נתבאר לעיל דאם היה מוזיל גבי לוקח צריך ליתן לי המצרן כל דמי שוויו וזהו שדייק הרמ"ה אחר זה וכתב לזבוני ליה בהני דמי כלומר שהמוכר עצמו א"ל ליתנם לו בדמים שנתנם לזה והשיב דלא בעינא דבזה נסתלקה טענת השטאה הנ"ל: אא"כ לקח ממנו בקנין כתב הרא"ש וקנין דברים לא הוה כי זכות יש למצרן בסמיכתו ואותו זכות הוא מסלק בקנין עכ"ל. שר"ל נסתלקתי בדין בקנין אבל אי ס"ד דר"ל נסתלקתי סתם בלא קנין ודאי לא היה מועיל דדוקא כשאומר אתם עדי שאני חייב דאמרינן בסי' ל"ב ופ"א דמהני בלא קנין משום דהתם מודה שנתחייב לו וכיון שחייב לו ודאי חייב לפרוע לו אלא שבלא אתם עדי איכא טענת השטאה משא"כ כאן שיש לו אמתלא לא אמרתי כן אלא כדי שיתנוה לי הבעלים בדמים ראוים וק"ל:

סעיף מז

לזבוני ליה בהני דמי כבר נתבאר בסמוך דווקא לגבי מוכר מהני כי אמר לא בעינא אבל לגבי לוקח אפילו אמר לא בעינא ל"מ בלא קנין ודלא כר"ן ונ"י:

סעיף מח

כתב הרמב"ם כו' פי"ד משכנים כ"כ: אבל אם מחל כו' כלומר ל"מ מחל בפירוש דהוי מחילה דהא ליכא טעם משום דלא יעלה עליו בדמים א"ל הכי אלא אפילו לא מחל בפי' אלא כגון שבא כו' נמי הוי מחילה ושוב לא יכול לסלק: ומשתמש בו כלומר או נשתמש בו וכן מוכח בסמוך בדברי הרא"ש שכתב אדברי הרמב"ם שאם לא סייע כו' ולא ראהו משתמש כו' משמע דוקא כשליכא שום א' מהן יכול לסלקו אבל איכא חד מינייהו אפי' לא ראהו אלא משתמש לבד נמי מחל:

סעיף מט

שאם אי אתה אומר כן אין אדם כו' פי' ונמצא לקתה מדת הדין על המוכר ועיין מ"ש בסמוך:

סעיף נ

וכתב א"א הרא"ש ז"ל בפ' המקבל: ומתוך לשונו משמע כו' יכול לסלקו אפילו לזמן מרובה אין להקשות א"כ גם בזה שהוא עמו במדינה הורע כח המוכר שלא ימצא מי שירצה לקנות שיחוש אחר כמה זמן רב יסלקנו המצרן די"ל דבזה שהוא עמו במדינה אפשר שישלמו המוכר או הלוקח אל המצרן שאם ירצה לקנות יקנה ואם לאו יסלק עצמו. גם אין להקשות לפ"ז להרמב"ם הא אמרינן בגמרא דלא ממתינן ליה אלא עד

דמייתי זוזי מגו ביתיה וכמש"ר סעיף מ"ב. דהא כתב הרמב"ן בתשובה סימן נ"ז דדוקא כשבא בן המיצר לעכב בשעת מכירה לומר אני אקח ע"ז אמרו בגמרא דלא ממתינן ליה אלא כשיעור דמייתי זוזי משום פסידא דמוכר דלא לשהוייה אבל אם עמד א' וקדם ולקח נראה שאין בזה זמן ידוע אלא כל היכא דאתי בן המיצר מסלק ליה משום דזה שקדם וקנה נעשה כשלוחו של בן המיצר כו' ע"ש וב"י הביאו בסוף סצ"א. וכן ס"ל לכ"ע דיש חילוק בין סילוק להלוקח לתחילת קנייה מהמוכר כשבאין יחד וכמ"ש לעיל אלא שמחולקים בשיעור אימת הוי מחילה אחר שידע שקנאהו הלוקח ולא בא לסלקו וכמש"ר כאן בשם הרא"ש ודעת הרמב"ם וריי"א ור' האי והמ"מ כתב שם שדעת הרמב"ן הוא כרבי' האי ור"ל אף שכתב הרמב"ן כשבא המצרן לסלק הלוקח אין שיעורו כשיעור כשבא לקנות מהמוכר מ"מ ג"כ י"ל כרבי' האי דצריך לבוא בתוך שיעור אמטויי זוזי ותביעה מב"ד:

סעיף נא

והר"י ברצלוני כו' ומסתברא כר' האי כו' עיין בב"י מ"ש בשם הרא"ש: ואמטויי זוזי ממקום דשכיח ליה כצ"ל:

סעיף נב

ומיהו דוקא משעה שנתגלה המכר כו' וכ"כ הריב"ש סי' תק"א:

סעיף נג

כתב גאון כו' כ"כ הרא"ש שם: ומכר א' מהם זכותו ללוקח כו' יכולים האחרים לסלקו הטעם דלא עדיף ממכר שדה לאחר שהמצרן מסלקו ועד"ר:

סעיף נד

מכר כל נכסיו שם: לפיכך כשיזדמן לו א"צ להודיע להמצרן כו' אף ע"ג דאין עשיית הטוב והישר מוטל על המוכר ואינו מחוייב להודיע וכמ"ש לעיל בסל"ו מ"מ כיון שלא יקנהו שום לוקח מיראת המצרן דרך המוכר להודיע למצרן לכן כתב דבענין כזה לא תקנוה וכן הוא בלשון הרמב"ם ר"פ י"ד דשכנים ע"ש:

סעיף נה

מכרה לבעלים הראשונים כו' שם: שקנה הוא ממנו תחילה אין המצרן יכול לסלקו דגם זה ישר וטוב הוא שתחזור הקרקע לבעליה וס"ל לרבינו דדוקא אם מכרה להבעלים אין מוציאין מידו הא אם לא מכרה שניהם שוין וכמ"ש בשם ריי"ב דהו"ל כשני מצרנים כו' ומש"ה כתב (וגם) ריי"ב אם קדם המצרן וזבין כו' משמע הא לא קדם שניהן שוים דאל"כ ק' דיוקי אהדדי וכל זה דלא כמ"ש הנ"י והג"א הביאם ב"י דס"ל דאם באו יחד או קנאה אחר המצרן קודם: ומש"ר בשם בע"ה דאם מכרה לבן בעלים הראשונים המצרן מסלקו.

ל"ד לשומא דהדרא אפילו לבן הלוה כמש"ר בסימן ק"ג דשאני התם דהמלוה לא היה עליו אלא מעות משא"כ כאן דצריך לעשות עמו הישר והטוב וק"ל:

סעיף נו

כגון לאשה וליתמי כו' יתבארו בסמוך: ומ"ש ולשותפין ר"ל המשותף עמו בסחורה וכמ"ש לקמן דאילו שותף באותו קרקע כבר נתבאר לעיל דמצי לסלק אפי' המצרן שכבר קנהו:

סעיף נז

הקונה מן העכו"ם אין כו' בגמרא שם דא"ל ארי אברחי' ממצרך ופרש"י ואין לך ישר וטוב גדולה מזה:

סעיף נח

מכרה לעכו"ם שם בגמרא לאו בר דינא דמצרא הוא דלאו בר עשיית הטוב והישר הוא ובמוכר לא תקנו כי הוא אומר מה עשיתי לך אם ארצה לא אמכרנה לך ותהא בידי אבל בלוקח תיקנו שימשיך ידו מהקניין ויקחנו זה רש"י: אבל משמתינן ליה כו' פי' משמתינן ליה מהשתא עד דמקבל ועד"ר:

סעיף נט

וכתב גאון כו' כ"כ העיטור בשם גאון וכתבוהו הגהות בפי"ב מה"ש:

סעיף ס

אין לו במה לקנות. פי' אפילו פחות מכדי שוויה שנותן לו העכו"ם וק"ל: אפ"ה אינו יכול למכרו לעכו"ם. פי' אפילו אם רוצה לקבל עליו אונסא דמתייליד לשכינו מ"מ לא ניחא לשכנו בתשלומי היזיקו. וכן מוכח ממש"ר די"מ דאם מוכר לצורך פרנסתו מותר כשמקבל עליו כל אונסים ש"מ דלהגאונים אפילו קבלה לא מהני לעשות כן לכתחילה: אבל א"א כו' שם: באותם דמים שקנאה כו' פי' ודווקא שהעכו"ם אינו מעלה אותה בדמים אלא נותן בעדם כפי מה שראוי וכ"כ בהדיא הרא"ש פרק הגוול ועבד"ר ר"ס קנ"ו ע"ש גם מה שסיים כאן ואינו חייב למוכרה לישראל בפחות משמע בפחות מכדי שווייה ודוק: כגון בשכונת היהודים כי' כגון שאין שם עכו"ם אלא יהודים דלא הוה לזה העכו"ם לקנות שם שדה א"ל דכיון להשחית נחלתו:

סעיף סא

המוכר שדה כו' שם בגמרא: שמא בינתיים שיוודע למצרן פי' הלוקח יודיע או המוכר ועמ"ש בסנ"ד:

סעיף סב

החליף חצר בחצר אין בו כו' פי' אפי' אם המצרן רוצה ליתן ללוקח חצר טוב כ"כ כמו שהיה חצר שלו בכל דבר אפ"ה כתב הרמב"ם פי"ג משכנים יכול לומר בחצר דידי אני

חפץ דוקא משום דבחצר שהוא עביד לתשמיש ולדירה איכא קפידא: ובתשובה לגאון כו' דברי תשובה זו סתומה ביותר שהתחיל באם טוען המצרן עם הלוקח ובא לסלקו ואח"כ כתב ורצה ליתן לראובן כו' האי מצרן עם ראובן המוכר מאי קעביד והול"ל ורוצה ליתן ללוקח כו' וא"ל דמיירי בטוען עם המוכר דהא חזר רבי' וסיים שהוא מסלקו משמע שטוען עם הלוקח ועד"ר לכ"נ פשוט דס"ל לגאון דודאי כל שהחליף הלוקח קרקע בקרקע אין המצרן יכול לומר לו אתן לך שדה וקרקע אחרת במקום שלך אע"פ ששוים לגמרי שמצי למימר בדידי דוקא ניחא לי שמורגל אני בה וכשר בעיני (והא דהחליפה בשדה של ראובן משום דמעליותא לצורך השדה היה מכריע בעיניו חביבות כרם שלו) עד שיפוייס המוכר להחזיר ללוקח קרקע שלו ויקבל זה המצרן קרקע אחרת בחליפיו דודאי למוכר לא שנא בין כרמו או של מצרן דהא אינו מורגל בשום א' מהן ושיעור ל' הגאון ופירושו כך הוא ראובן שהחליף עם לוי קרקע בקרקע ושמעון מצרן ורוצה לסלק ללוי מהקרקע שקנה וליתן לו קרקע אחרת במקום אותו שנתן לו המוכר אינו יכול שהרי יאמר לוי בקרקע שלי אני רוצה להכי רצה ליתן לראובן קרקע שלו ושיחזיר ראובן ללוקח (בדמיו) [כרמו] וראובן השיב איני רוצה בכרם שלך הדין עם ראובן וכ"ר עליו ויראה מדבריו כו' דדוקא קאמר כשאין כרמו של שמעון טוב ככרמו של לוקח אז אף אם רוצה להעלות בדמים במה דביני וביני (וכעין מ"ש סל"ט) הדין עם ראובן וממילא אינו יכול לסלק ללוקח כנ"ל אבל אם היה כרמו של שמעון טוב כמו של הלוקח יכול הוא לסלק ללוקח שאומר לו או קח כרמי במקום כרמך או השתדל שיחזיר לך המוכר כרמך ויקח כרמי במקומו שאם לא תעשה כן ודאי קנוניא עשית עם המוכר שלא יחליף עמי: שהוא לא כתב אלא החליף חצר כו' לפי מ"ש דגם להלוקח א"י לכוף שיקח כרם במקום כרמו אפי' הוא שוה לגמרי אא"כ נראה שיש ערמה מצד המוכר שאינו רוצה באחר צריכים לפרש דה"ק רבי' ואפשר גם הרמב"ם לא קאמר דבחליפין לא יכול לסלקו אפי' בשוויו אלא בחצר דאינו כופה את הלוקח שישתדל מהמוכר דלא חיישינן התם לערמה שיש אמתלא גדולה למוכר לומר כבר נתתי כלי תשמישי בחצר זה ואינו רוצה להטריח ולפנותם מחצר זה לחצר אחרת דכיון שחצר עביד למידר ביה ולתשמיש ודאי אית ביה קפידא אבל בשדה וכרם היה מודה כששוה לכרמו של לוקח דאז מסלק ליה שבשדה וכרם השוים ודאי ליכא קפידא למוכר דלאו לדירה הוא עשוי ואם אינו רוצה ודאי קנוניא עביד הלוקח בהדיה וכבר נתבאר בסל"ט דמטלטלי ובהמות אפי' בדמים יכול לסלק ללוקח עצמו דלא שייך לומר במטלטלין שלי או בבהמה שלי אני רוצה ואף ע"ג דאמרינן בעלמא נ"מ לכושרא דחיותא מ"מ במקום מצרן לקיים טוב וישר לא אמרו

בפרט שראינו שמכרה והחליפה לא שמעינן ליה לטענה זו אבל בחצר וחצר שיש נ"מ גדולה בין שלו לאחרינא שומעין ליה ועד"ר:

סעיף סג

המוכר כדי לפרוע מס המלך כו' שם בגמרא לית ביה משום דדב"מ משום דחיישינן שמא יכעוס שוטר המלך כשישהו בדבר וכן לחסרון המזונות ובזיון המת לא משהינן עד שיוודע למצרן ומל' הרמב"ם משמע דה"ה אם כבר ידע המצרן ובא במעותיו לסלק אפ"ה לית ביה דדב"מ משום דלא פלוג וכן משמע מהג"א בשם ר"ח ונראה שגם דעת רבי' כן הוא ומש"ה כתב סתם: ומש"ר למזון האשה נמשך אחר ל' הגמרא וכבר כתבו תלמידי הרשב"א דה"ה למזון עצמו: ואפי' אחר שלוה כו' כך הוכיחו שם התוס' ז"ל לקבורה פשיטא דאטו יהיה המת מוטל בלא קבורה כל ימי אכרזתא או עד דמודעינן ליה לבעל המצרן וי"ל דאם לוו לצורך קבורה קאמר כו' א"נ דהו"א דממשכנין מחפצי יתומים עד שמכריזין קמ"ל עכ"ל ורבי' תפס תירוץ הראשון לעיקר וס"ל דכמו שתמהו התוס' אקבורה כן יש לתמוה גם אפרנסה דאטו (ידע בו) [ירעבו] עד שיודיעו למצרן ומש"ה חלקו רבינו וכתבן בשני בבות אפי' אחר שלוה לצורך קבורה ומזוני ואח"כ כתב לבבא בפני עצמו ואפי' הלוה לו חבירו לצורך המס דהו"א דצריך להודיע דהא אפשר לשהות קצת בזה וס"ל לרבינו דודאי שלשתן בחד מחתא נאמרו וכמו שבתרתי קמייתא מוכרחין לפרש כן כמ"ש כן יש לפרש גם הא דאכרגא ואגב שינה וכתב ביה ואפי' הלוה לו חבירו כו' דכיון דאין אדם נתפס על חבירו אלא לצורך מס וכמש"ר בסי' קכ"ח מש"ה כתב גבי מס הלוה לו חבירו דהיינו דהלוה לו מעצמו ודוק:

סעיף סד

מפני המס וכיוצא בזה מכרה לי כצ"ל: והמצרן טוען שקר כו' כלומר והמצרן טוען ברי שקר אתה דובר: על המצרו להביא ראיה שהלוקח חשיב מוחזק: ואם לא יביא ראיה נשבע הלוקח כו' דכיון שהוא מודה שהוא מצרן שלו נמצא שהוא בעל דברים דידיה והוה ככל טוען לחבירו והוא כופר דנשבע היסת וק"ל:

סעיף סה

לפיכך אם טען כו' נקט בזה ל' לפיכך ר"ל אע"פ שטענה זו טענה גרועה היא להוציא מחזקתו שהוחזק עד הנה בתורת מצרן מ"מ מדאמרינן שנאמן בשבועה לומר שפרע ממעותיו מס וה"ט שחשבינן להלוקח מוחזק לפיכך נמי מה"ט אמרינן גם בזה נאמן הלוקח להוציאו מחזקת מצרן הואיל שהוא חשוב מוחזק בשדה זו פי' בזו שאתה בא להיות מחמתו מצרן לקרקע שקניתי: או אריס או (שכיר) [שוכר] ובס"א או שכיר לגי' שכיר קאי אשדה דומה למ"ש ממושכן ולגי' (שכיר) [שוכר] קאי אמצרן דומה למ"ש

אריס ואע"פ דלקמן ס"ס זה כ"ר בשם הרא"ש דבשכירות יש דדב"מ אינו חולק על הרמב"ם זה כמ"ש שם ע"ש: צריך המצרן להביא ראיה כו' ואם לא הביא ראיה לא פי' בו רבי' מה דינו ונ"ל פשוט שאין על הלוקח אפי' שבועת היסת אלא עומד בקרקע ול"ד לדין הנזכר לפני זה דהתם מודה שהוא מצרן לקרקע זו כו' וכמ"ש שם אבל כאן אומר לו לאו בעל דברים דידי אתה כלל ואיני מחויב להשיב לך עד שתביא ראיה שאתה מצרן וכדומה לזה בתשובת רשב"א ועד"ר סל"ט גם נראה דמדברי הרמ"ה דאח"ז נלמד לדברי הרמב"ם הללו וכשם דלהרמ"ה אפי' אין המצרן טוען אלא שמא צריך הלוקח להביא ראיה ואם אינו מביא ראיה מסלקו המצרן ה"ה להיפך לדעת הרמב"ם כשהלוקח טוען שמא צריך המצרן להביא ראיה ואם לא הביא הלוקח עומד בשלו וא"צ שבועה מיהו בטענת גזלן נראה דצריך לטעון טענת ברי דאחזוקי אינשי בגזלני לא מחזקינן וכמ"ש בסי' צ"ו וקל"ג ולקמן בסימן שס"ד:

סעיף סו

והרמ"ה כתב ל"מ כו' גם אריש דברי הרמב"ם קאי כשטוען מכרה מפני המס ובו שייך שפיר לומר שהמצרן טוען שמא משא"כ בהני דיודע ודאי אם שכיר או אריס הוא וכן אינך אם לאו וק"ל: על הלוקח להביא ראיה דארעא בחזקת מצרן קיימא אבל לעיל אם קנה שוה ר' בק' וטוען המצרן שגם לאחר היה מוכרה כן מודה הרמ"ה דעל המצרן להביא ראיה משום דהתם אין דרך בני אדם למכור כך בזול ועמ"ש שם דמ"מ מוכח דהרא"ש פליג גם בהא עם הרמ"ה כיון דיהיב הרא"ש בקנאו בק' ושוה ר' הטעם דהשדה ברשות הלוקח קאי עד שיברר המצרן זכותו וטענתו כמש"ר כאן בשמו אע"ג דלא מצינו להרא"ש שכ"כ בהדיא מ"מ מוכח כן. והא דכ"ר שם בסט"ו דאם שוה ק' וקנה בר' כו' דאם טוען המצרן שעשו קנוניא ביניהן נשבע הלוקח בנק"ח ונוטל דטעמא דהלוקח נקרא מוחזק י"ל דשם בשם הרמב"ם כ"כ וסמך אמ"ש כאן שהרמ"ה פליג עליה ואין רצונו להאריך בפלוגתא כיון שהרא"ש ס"ל כהרמב"ם אלא מדכתב בקנה בק' ושוה ר' כו' ולא כתבו לא בשם הרמב"ם ולא בשם הרא"ש נראה דהיינו משום דס"ל (ז"ל) רבי' דגם הרמ"ה מודה כן ומטעם שכתבתי:

סעיף סח

והוה יכול לסלקו בעידנא דסלקיה גזלנא כו' ואע"פ שבאותה שעה לא הוציאה עדיין מהגזלן מ"מ הול"ל לב"ד הגזלן תקיף ממני לע"ע והיום או למחר תחזור לי קרקעי ואהיה מצרן בקרקע זו ועי' בסמ"ע: ומ"ש או ל"מ לסלוקיה זהו דלא כמש"ר בשם הרא"ש לעיל שמשמע מדברי הרמב"ם דאם לא ראהו המצרן להלוקח משתמש ולא סייעו יכול לסלוקיה לעולם אלא כאינך רבוותא ס"ל הרמ"ה וק"ל:

סעיף סט
המוכר לאשה שם בפרק הנזכר: או ליתומים קטנים [יתומים קטנים] דוקא קאמר אבל יתומים גדולים או קטנים שאינם יתומים אית בהו דדב"מ:

סעיף ע
כתב הרמב"ם כו' פרק י"ב משכנים כ"כ ועיין במ"מ שם:

סעיף עא
קטן שהוא מצרן ג"ז מדברי רמב"ם שם:

סעיף עב
המוכר לשותפו כו' בגמרא פרק הנזכר: אלא במשא ומתן כו' ע"ל ס"ה גבי א' מהאחין כו' מ"ש שם:

סעיף עה
לא בדינא דב"מ כו' ולפ"ז שכני העיר ר"ל שכנים הדרים סמוך לו בעיר ושכני שדה ששדה סמוכה לשדותיהן אף שזו שיש לו למכור אינה סמוכה לו ומיירי שמצרן של אותה שדה אינו מבקש לקנותה או שיש דבר הפסק ביניהן שאין בו דדב"מ ושם ברש"י מבואר דאם שניהם מצרנים אף שהאחד ת"ח שניהם שוין ע"ש ודוק [ור' ירוחם] פי' שכן ות"ח שכן פי' היינו חבירו הרגיל אצלו במשא ומתן וע"ז אמר הכתוב טוב שכן קרוב מאח רחוק אבל אינו ר"ל שדר אצלו כי כמה אנשים דרים זה אצל זה ואין להם שייכות מאהבה וחברה עכ"ל ועד"ר:

סעיף עח
ור"ת פי' כו' כ"כ הרא"ש בשמו בפרק הנזכר: ואחד יש לו שדה בעיר הסמוכה לזו התוספות כתבו שיש לו שדה אחורי ביתו הסמוכה לזו ומדלא כתבו הרא"ש ורבי' האי אחורי ביתו אלא יש לו שדה בעיר משמע דס"ל דהאי אחורי ביתו דכתבו התוס' ל"ד קאמר ולומר דאם אינה סמוכה כ"כ לביתו אז מצרן שיש לו בשדה שוה לזה דכיון דעכ"פ צריך להלך מביתו מהלך לשדה זו תו לא חלקו בין מהלך קטן למהלך גדול דקאמר אלא כל ששדה זו הנמכרת היא סמוכה לשדהו בעיר כיון שאין מהלך רב מביתו להלך לשם יש בה משום עשיית הישר והטוב שכל שקרובה לו לעיר כאילו היא אחורי ביתו והב"י נסתפק בל' התוס' אי אחורי ביתו דוקא קאמר או לא ולפעד"נ כמ"ש אבל אין לדקדק דע"כ אחורי ביתו לאו דוקא דא"כ למה מצריך שיהיה לו אחורי ביתו ולא מיחשב למצרן במה ששדה זו הנמכרת היא סמוכה לגמרי לביתו דל"ק ל"מ לר"ת דס"ל דאין דין מצרנות לבתי כמש"ר בשמו בסמוך ספ"א אלא אפילו החולקים על ר"ת גם הם לא קאמרי אלא בתים הסמוכים אהדדי אבל ביתו עם שדה לא מיחשב מצרן דאין ענייננו ותשמישו שוה ול"ד לבית לא' וקרקע לא' דכ"ר בסמוך ופירשו ב"י דאקרקע הנשארת

הסמוך לבית קאי דבנשארת שאני ומיהו לפי מ"ש בפי' ר"י ברצילוני מוכח דס"ל דיש דדב"מ אף בשדות הסמוכות לבתים מכח הבתים וכמ"ש שם אבל מ"מ לק"מ אתוס' שכ"כ בשם ר"ת לטעמיה וק"ל: וכן שכן ות"ח נראה דזה מפרש ר"ת כפשוטו שא' הוא שכן עמו בעיר או בשדה והוא ג"כ מצרן לשדה הנמכרת והת"ח מצרו לשדה הנמכרת ואינו שכן ת"ח קודם ועד"ר:

סעיף עט

קרקע שיש בו בנין כו' בגמרא פרק הנ"ל: אז כל א' וא' הוא מצרן שאם רוצה בעל הבנין למכור בניינו בעל הקרקע מצרן ואם בא בעל הקרקע למכור מקצת קרקע הנשאר לו מאותה קרקע שבניינו של זה עליה (דאילו הקרקע שהבנין עומד עליה איך ימכרנה והלא הוא משועבד לבניינו של זה עולמית) הרי בעל הבנין מצרן מחמת בניינו שעמד על אותה קרקע וגם יכול למחות בו אם בא למכור עובי הקרקע לבנות מרתפות ובניינים תחת לקרקע שאינו מזיק לשיעבוד ביתו ומה"ט צריך לכתוב הלוקח קרקע מתהום ארעא כמש"ר סי' רי"ד ועד"ר: כמו שותף שקודם כו' כדלעיל סעיף ה' ו': אבל אם אין לו כו' עד זמן כו' עד"ר: אז אם מכר בעל הקרקע פי' קרקע הנשארת או קרקע שהבנין עליה שהרי מיירי שהבנין מושכר או מכור לו לזמן: מכר בעל הבנין בעל הקרקע כו' בריי"ף מוכח שאפי' יכול לעכבו מלמכור אלא למי שחפץ בו ועד"ר ושם מבואר טעמו:

סעיף פ

אז בעל הקרקע מעכב זהו פשיטא (ודוק) [וק"ו] הוא מהרישא אלא לדיוק נקטיה וכאילו אמר אז בעל הקרקע דוקא מעכב ולא בעל אילנות וק"ל: וכן הדין אם נמכר הקרקע הסמוכה כו' לפמ"ש דקרקע ר"ל קרקע הנשארת צ"ל דפי' קרקע הסמוכה הוא כזה ? דבאופן זה הרי היא סמוכה לשניהן בשוה וכו':

סעיף פא

בתים כתב ר"ת כו' דטעמא דדינא דב"מ משום דיכול לקנות במקום אחר ובתים אינם מצוים לקנות בכל פעם ואין זה ישר וטוב ועוד שהרי הבתים מחולקים ומובדלים בחומות ואפי' בשדות אומרים דבהפסק סלע ביניהם נסתלק דינא דב"מ כמ"ש לעיל סמ"ד ומ"מ מה שאמר [ארעא] דחד ובתי דחד מודה ר"ת כמ"ש במרדכי בהמקבל ע"ש:

סעיף פב

וכ"כ הרב רבי יהודה ברצילוני שכתב אין דינא כו' הוא לשון העיטור והביאו המגיד משנה פי"ג משכנים וא"ת מאי וכן כתב דקאמר הא הרא"ש לא כתב אלא שנהגו כך ור"י אברצילוני יכול להיות דמכח דינא קאמר וי"ל דמ"ש שלא נהגו כן ר"ל כיון שהמנהג לאו הכי הוא ש"מ דקבלה בידם דלא כר"ת ומש"ה לא כתב תחילה אלא שדברי ר"ת נכונים

ולא כתב שהדין הוא כן וק"ל: אבל לא במטלטלין כלומר אם הוא שותף עמו במטלטלין אין לו דין מצרנות על אותן מטלטלים ועד"ר:

סעיף פג

כגון בית המרחץ כו' ושדות לכאורה זו ואצ"ל זו הוא דאם בבתים שכותל מפסקת אית דדב"מ כ"ש שדות שאין ביניהן הפסק לפי הסברא שכתבתי בסמוך ועוד מאי קמ"ל דבשדות וכרמים יש דינא דמצרנות אלא במאי יהיה דינא דמצרנות אם לא הוה בשדות וכרמים ועוד דמסיק וקאמר ובורות שיחין וכל המחובר לקרקע דהו"ל למסמך (רבינהו) [הנהו] למרחץ ובית הבד דלעיל מינה ועוד מאי מוכח מדברי ריב"ב דס"ל דדב"מ בבתים אפי' יש לו בית כבר דילמא שאני מרחץ וכל אינך דאין לו זולתו ונ"ל דה"פ דריב"ב בא ללמדנו דמי שיש לו בית וחצר לפניה וסמוך לחצירו עומד למכור מרחץ או בית הבד כו' (ובלתי דאיני) מיחשב הוא למצרן מכח שהן קרובים לביתו וחצירו וכיון שהן תשמישו וצרכיו של בעל הבית טוב וישר הוא למכרם בהיותם סמוכים לביתו והשתא א"ש דלא זא"ז קאמר ל"מ מרחץ ובית הבד אלא אפילו שדות וכרמים שאינם מיוחדים לצרכי הבית אפ"ה מחשב מצרן שהן מחמת ביתו וחצירו הסמוך להן ול"ז שדה אלא אפי' בורות ושו"מ אף על פי שאינן צריך כ"כ לאדם שיש בארות זולתן ומזה מוכח דס"ל לריב"ב דבתי יש דדב"מ דגם בית הסמוך לביתו אע"ג דיש לו בית כבר מ"מ לא גרע שג"כ הוא צריך לו לתשמישיו לאצור בו אוצרו וכמ"ש ב"י בשם מרדכי וגם מדכתב ריב"ב וכל המחובר וכל שיש לו חזקה ובכללו הם בתים וקאמר שאם הוא סמוך לביתו (דעל ביתו קאי כמ"ש) יש בו דינא דב"מ:

סעיף פד

חוץ מהעבדים שיש להן חזקה כדלעיל סימן קל"ה: ואין להן מצרנות פי' דדב"מ אם הן שותפין בו:

סעיף פה

ובמקומות שבב"ה כו' גם אלה דברי העיטור כתבם המ"מ שם והג"מ פי"ב שם: אע"פ שאין הדעת מתקבל כו' עי' בב"י: אבל זה אנו רואין ר"ל זה מתקבל על הדעת:

סעיף פו

הנותן מתנה לחבירו שם בגמרא: אין בעל המיצר יכול לסלקו כו' עי' בב"י שכתב שם ג' טעמים למה במתנה אין בו דדב"מ: והרמב"ם כתב פי"ג משכנים: ויראה שצריך כו' ז"ל הרמב"ם ונשבע בנק"ח ונוטל כדין שלוחין ויראה שצריך כו' ונראה שהאי דמים ראוים דקאמר ר"ל שהם קצת יותר מכדי שוויו ומעט יותר דקאמר ר"ל יותר מכדי דמים הראוים ולאפוקי הרבה מאוד [שוה ק'] בנ' כמו שמסיים בדבריו דאל"כ ק' למה צריך לישבע

בנק"ח ולמה יגרע כחו מאילו לא הודה שזבנה אלא עמד בדיבורו שמתנה הוא שנוטלו וצריך ליתן לו כדי שוויו בלא שבועה: אבל אם אומר על שוה מנה שקנאו בר' כו' כתב על זה המ"מ ז"ל וטעם הרב שאל"כ היו יכולים למכור ולהערים ויטעון דמים הרבה וא"ת שאין אדם חשוד על השבועה ומתוך כך נאמינהו א"כ אם היה טוען שהיא מתנה אע"פ שיש בה אחריות נאמינהו בשבועה אלא מאי אית לך למימר חזקה שאין אדם מקבל אחריות על המתנה הכי נמי חזקה אין אדם קונה שוה ק' בר' זה נראה עכ"ל: אפי' הוא ר' והוא אינו שוה אלא ק' כ"כ הרי"ף והרא"ש וכתב הטעם דממ"נ אי במתנה יהיב ניהליה מתנה לית בה דדב"מ ואי מיזבן קמיזבן מיניה לא עביד אינש דמקבל אנפשיה לחבריה מאי דלא קיבל ומסתייע האי סברא ממאי דאמרינן זבין בר' והיא שוה ק' אלמא עביד אינש דזבין קרקע שוה ק' בר' עכ"ל. ומש"ר ואינו מודה שלקחה כו' כ"כ גם הרא"ש ונראה דדוקא קאמרי דדוקא שאינו מודה הא אילו היה מודה לא הוי נאמן דכיון דראינו דמתנה ליתא הא נמי ליתא ויש בו רמאות משא"כ השתא דעומד ואומר שהיא מתנה וגם לשון השטר מורה על כך אלא שממה שכתב בה אחריות נראה דליתה מתנה מ"מ לא אמרינן הא נמי ליתא ודי לנו במה שמסלקינן אותו וצריך ליתן לו כל דמיו ועד"ר:

סעיף פז

אם ימצא כמותה במקום אחר כו' פי' כגון בשדות המלך שהם הפקר לכל לזרען וליתן טסקא למלך ב"י: יכול המצרן פי' בחנם שאינו נותן לו כלום: א"י לסלקו פי' דמסתמא אינו רוצה ליתן לו דמי שוויה של קרקע לכן אמר שא"י לסלקו אבל בדמי שוויה יכול לסלקו שהרי יוכל לקנות אחרת ולא עדיף מלוקח ופשוט הוא ואין לומר דבכה"ג דאין רגיל ליתן לו כל דמי שוויו לא תקנו בו דדב"מ אף לכשימצא דלא אמרו כן אלא היכא דאתיא מכח זה היזקא להמוכר וכנ"ל ע"ש:

סעיף פח

מי שמשכן שדהו כו' אין המצרן יכול לסלקו ל' הגמ' שם דף ק"ח משכנתא לית בה משום דינא דב"מ ובפרק א"נ דף ס"ח ע"א אמר רב אשי כו' מאי משכנתא דשכונה גביה למנ"מ לדינא דב"מ ע"כ פירש"י שזה שכן מצרן מכולן דאיהו כולה ארעא שכונה לגביה ומצרן אין לו בה אלא מרוח אחת: ולא עוד כו' כתב הרא"ש כו' בפ' א"נ כ"כ וכ"כ המרדכי בשם הרבינו יהודה ולאפוקי מהמ"מ פי"ב משכנים בשם הרשב"א והר"ן ונמ"י בפרק המקבל:

סעיף פט

וכתב א"א הרא"ש ז"ל אם כו' בפ' א"נ כ"כ וכן המ"מ פי"ב משכנים כתב שתי סברות אלו וכתב שדעת הרמב"ן והראב"ד כדעת הרא"ש דמצי למימר היאך נוח לו כו' וכן דעת

הר"ן ולאפוקי ממרדכי ועד"מ: וי"א דמצי למימר היאך נוח לי נראה דאף אם המצרן כאן ואמר גם אני אעשה כרצונו אפ"ה הלוה יכול לעכב ולומר מי יודע מה יולד הזמן ובטוח אני בזה שימלא רצוני ואינני בטוח בזה וגם נראה דאף אם הלוה אינו מקפיד לבסוף מ"מ כיון שיש קפידא בזה ועל הרוב אינו בנמצא שיתרצה כל אדם לעשות רצון הלוה הו"ל כמוכר כל שדותיו לא' דכתב הרא"ש ורבי' לעיל בסנ"ד דאף אם גם המצרן רוצה לקנות דלית ביה דדב"מ וק"ל: [ומשר"ל] אבל בגו שתא איערומי קא מערים דסתם משכון שנה הוא ועד"ר: כגון שלא נמשך זמן המכר ומש"ר בסמוך דין זה בשם הרמ"ה ולא סמך אדברי הרא"ש אלו משום דהרא"ש לא נתן שיעור מהו מיקרי סמוך להלואה ובדברי הרמ"ה מפורש שבתוך שנה מיקרי סמוך ועוד שמעינן מדברי הרמ"ה דאפי' בגו שתא אם מכרו מחמת דוחק אינו יכול לסלקו ומדברי הרא"ש שמעינן גם כן חידוש דהיינו מ"ש או שאין רגיל להלוות כו' דאז דוחין המלוה משעת הלואה ולהכי כ"ר תרווייהו כל חד וחד בלישניה וק"ל ועד"ר:

סעיף צ

ואם שדה הסמוכה כו' כן משמע ממ"ש הר"ן ונ"י בהמקבל בשם הרמב"ן שאם בא א' ולקח שדה אחת שהיא סמוכה לשדה זו הממושכנת בידו שאין הממשכן יכול לסלקו כו' ולא עדיף מארעא דחד ובתי דחד דמרי בתי ל"מ מעכב אמרי ארעא עכ"ל:

סעיף צא

לא גרע כח המלוה מכח שאר המצרנים לכאורה משמע מלשון זה דאם קנאו א' שאינו מצרן המלוה מסלקו כמו כל מצרן שמסלקו לשאינו מצרן אלא שממש"ר לעיל סעיף ס"ה בשם הרמב"ם משמע להדיא דאחר שקדם וקנה שדה אצל שדה הממושכן אין הממשכן מסלקו ואילו היה רבינו חולק לא היה כותב שם דבריו בסתם מש"ה נ"ל דמש"ר לא גרע כחו ר"ל לענין אם קדם וקנה או שכר דאין המצרן מסלקו ואפשר שגם אם אחר והוא באים לקנות או לשכור הוא קודם וכמ"ש בדרישה לקמן אבל קדם אחר אפי' אינו מצרן זכה בה האחר ועד"ר:

סעיף צב

שכירות כתב הרמב"ם שאין בו משום דדב"מ נראה דרבינו מפרש דברי הרמב"ם כמ"ש ב"י בסעיף זה וכמש"ל בשם ר"י שושאן ז"ל שדעת הרמב"ם שהמשכיר בית לראובן ובא שמעון מצרן הבית ההוא ורוצה להוציאו מראובן בין שיהיה המצרן בעל הבית ההוא הסמוך לבית הנשכר בין שיהיה שוכר דר בו בשכירות הדין שוה ואינו יכול להוציאו מראובן זה (והכי דייק לישנא דרמב"ם זה מ"ש שכירות לית ביה משום דדב"מ סתם ולאפוקי מהמ"מ דלא פי' דבריו כן וכמ"ש בדרישה) וטעמיה דס"ל שלא תקנו בשכירות

ועשית הישר והטוב כיון שאינו אלא לזמן אין הקפידא שיהיו נכסיו אמצר אחד וע"ז כ"ר אבל הרא"ש בתשובה כתב דגם בשכירות תקנו ועשית הישר והטוב דקרוי מכר ולהכי הבא להשכיר ביתו לראובן יכול המצרן להוציאו מידו וישכרנו הוא בין אם מצרן זה ג"כ דר בשכירות באותו בית דבא מכח להיות מצרן (דמיניה מיירי בתשובה) בין אם אותו הבית הוא של עצמו (הנשכר) ומ"מ מה שכבר מכר חצירו לאחר אין השוכר הדר בבית העומד על המצר יכול לסלקו כלל כמו משכנתא והכלל נקוט בידך שכירות דינו כמשכנתא לגמרי ולהכי קיצר רבינו בפרטי דיניו וסמך אמ"ש לפני זה במשכנתא ודוק ועד"ר: ומטעם זה יש בו אונאה פי' אע"ג דאונאה במקח וממכר כתיב כמ"ש וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד וגו' וא"ל אפי' אי הוה כממכר הא אין אונאה בקרקע (וא"כ) אלא ביטול מקח הוא דאית ביה ביתר מפלגא כדלקמן סימן רכ"ז י"ל דה"ק ומטעם זה אין בו אונאה במטלטלין אם השכיר בו כלים אבל אין לתרץ דר"ל בפלגא והרא"ש לטעמיה כמ"ש בסימן ס"ו סל"ח ולקמן סימן רכ"ז בשמו דפלגא ביטול מקח הוא ולא שם אונאה עליו דלא הו"ל להרא"ש לכתוב ומטעם זה יש בו אונאה וק"ל:

סימן קעו

סעיף א

אין השיתוף נגמר בדיבור כו' דה"א בההיא הנאה דצייתי אהדדי והסכימו לענין א' גמרי ומקני וכדעת המרדכי דהגוזל בתרא שאכתוב לקמן קמ"ל: ואינו מתקיים אלא בקנין פי' אפילו על מה שהרויחו כבר אם ירצה א' מהן לחזור מהשותפות כל זמן שלא הקנו יכול לחזור דאפילו אם התחילו ולא הניחו תחילה מעותיהן יחד לא מהני וכמ"ש בסמוך: כל דבר ודבר לפי קניינו מתקיים כו' ז"ל הרמב"ם פ"ד דשלוחים כללו של דבר בכל הדרכים שקונה הלוקח באותן הדרכים עצמו קונין השותפים זה מזה כו' וכ"כ בש"ע ונראה דגם ל' רבינו הכי מתפרש כ"ד לפי דרך קניינו במקח וממכר כך מתקיים השותפות:

סעיף ב

ומ"ש ויטילו לכיס א' ויגביהו ע"ז כתב הכ"מ שם ז"ל נ"ל דל"ד קאמר [עיין בב"ח שמביאו] ונראה דמ"ש וכ"כ בח"מ [קאי] למ"ש על דברי הרמב"ם ז"ל נראה דה"ה אם כל אחד משך מעותיו של חבירו כו' דכיון דכתב על דברי הרמב"ם הנ"ל דה"ה אם כל אחד משך מעותיו של חבירו ור"ל דל"ד הגבהה אלא ה"ה משיכה ש"מ דגם רבינו פירש דברי הרמב"ם דל"ד קאמר כיס אחד ולפ"ו נראה דהא דכתב הרמב"ם שיטילו לכיס א' בא ללמד דאפילו הטילו לכיס א' לא מהני עד שיעשו ג"כ עוד קנין והא דקאמר הרמב"ם קנין הגבהה ול"ק קנין משיכה משום דהגבהה קונה בכ"מ אפילו ברשות חבירו משא"כ

משיכה דבעינן שימשוך לרשותו וכמש"ר בסימן קצ"ז [א"נ] דמשיכה הוא דוקא בדבר שהוא בשל חבירו בעיניה ולא כאשר היא נתערבה ועיין לקמן ס"ס ר"ג דמטבע ג"כ נקנית בחליפין ע"י קנין אגב: אם כ"א משך מעותיו כו' פי' שכ"א משך מעות חבירו לזכות בו לשם שותפות דהיינו לזכות בחציו דאל"כ לא מהני האי משיכה דלא הוה אלא חליפין שמחליפין זה בזה ולא הוי שותפות וק"ל (וכצ"ל בסמוך במ"ש בקנו מידו שזה יביא חביתו כו' פי' יביאם לשותפות: ואפילו לא עשו כו' פי' לא הגביהו ולא משכו אלא הטילו יחד מעות לכיס אחד והתחילו לקנות ולמכור מאותו המעות בתורת שותפות: נראה דמהני פירוש לגמרי כמו הגבהה ומשיכה הנ"ל ואין אחד מהם יכול לחזור תוך הזמן שהסכימו יחד להיות בשותפות וכמש"ר לקמן סכ"ג בשם הרמב"ם והרא"ש ושם כתבתי הטעם דל"ד לפועל שיכול לחזור להבא אפילו נשכר לזמן ידוע כי בשותפין לא שייך הטעם דלי בני ישראל עבדים ע"ש ואם נשתתפו סתם מהני שיתוף זה לענין הריוח שכבר הרויחו ולדעת הב"י שכתב לקמן בסכ"ג דשני שותפים נחשבים כפועלים ויכולים לחזור בהן אימת שירצו לדעת התוספות והרא"ש ורבינו א"כ צ"ל דהכא דוקא איירי בלעבר והוא דוחק דא"כ לא הו"ל לסתום אלא לפרש ואע"ג דרבינו ס"ל דלהרמב"ם והרמב"ן אכילו התחילו לא מהני אלא דוקא בדאתו כל אומני אותו העיר יחד וכמ"ש בסמוך ס"ד שאני הכא שכבר שתפו ועירבו מעותיהן לשם שותפות מש"ה כשמתחילין להתעסק מאותן מעות לצורך שותפות אז נגמר הקנין של כל המעות כאילו הגביהו:

סעיף ג

וכן אם עירבו פירותיהן נראה דבעירוב לחוד נגמר השיתוף והיינו בפירות שהן שוות וא"א להכיר של זה מתוך זה והו"ל כא לו הכניס כ"א פירותיו לתוך ביתו של חבירו לשם שיתוף ה"נ הכניס פירות שלו לתוך פירות של חבירו ול"ד למעות שלהוצאה ניתנו ואין קפידא בתערובתן דאף לאחר שנתערבו כחלוקים דמי משא"כ בפירות דאף שהן שוות א"א לברר אלו מתוך אלו מש"ה מקפיד אדם וניחא ליה בשלו לולי השותפות ומש"ה א"ש דבהביא זה כדו וזה הביא חביתו דלא שייך ביה עירוב הצריך קנין או קנין מקום לשניהם ועד"ר:

סעיף ד

האומנין כו' גם זה מדברי הרמב"ם עד והראב"ד השיג: אבל אם היו לוקחין בגדים כו' [פירוש] אבל אי דרכן בכך שהחייטין קונין בגד ממעות שלהן לעשות מהבגד מלבושים למכור והאורגין קונין שתי וערב לארוג בגד על המכר: ונשתתפו בממון כו' פי' ועכשיו נשתתפו יחד בממונם באופן המועיל בהגבהה או במשיכה כדלעיל או שהתחילו לקנות ולמכור מהן אז מהני השותפות וא"כ פשיטא דמהני בזה כיון דנשתתפו

גם בממוניהם באופן המועיל וי"ל דהו"א דוקא בסוחרים מועיל לשיתוף בממון במשיכה או בהגבהה משום שקונים סחורה בעד המעות והסחורה ממתינין עד עת היוקר או מוליכין אותה במקום היוקר והרי הריוח הלה כאילו הוא בעין בשעת השיתוף משא"כ כאן דהמעות אינן עומדין אלא לקנות בהן שתי וערב ועדיין העיקר לא בא לעולם דהיינו מלאכת האריגה קמ"ל דאפ"ה מהני: והראב"ד השיג כו' נראה דהראב"ד לא השיג כ"א אמ"ש הרמב"ם באומנים וגם במיימוני בהשגות לא ציין אלא האומנים שנשתתפו כו' אמר אברהם כו' משמע דבמעות מודה כיון דאין גופן משועבד אלא נשתתפו לקנות סחורה בממוניהן כשיזדמן להן: בקנין כדין העבדים כו' עיין בב"י טעם הראב"ד והרמב"ם במאי פליגי ומ"ש הראב"ד בקנין היינו אפילו לא התחילו עדיין מ"מ אינן יכולין לחזור מכח הקנין אבל אם התחילו כבר והרויחו לא מצי חזר בהו אפילו בלא קנין כדין בין שותפין וכמ"ש בסמוך המשך ל' רבינו ועד"ר: שנים שהתנו כו' פי' לאפוקי התנו כל בעלי אומנות יחד דאז מודה הרמב"ם והרמב"ן:

סעיף ה

יראה כו' מדכתב בתשובה אם איתא שהיה בדעתם על מלאכת הרצענות היה להם לפרש כו' משמע אי פירשו היה הדין עם שמעון ולוי ואמאי לימא ראובן אני חוזר בי כיון שלא היה אלא תנאי ודיבור בעלמא והוה דשלב"ל (ודוחק לומר דמיירי שלא היה רוצה לחזור בדיבורו אם היה הדין נותן שהכל בכלל תנאו דכיון דלפי דעתן לא התנו על כך אין בזה גנאי לחזור בו ואין אדם נתפס ונבזה על כיוצא בזה) אלא ודאי ס"ל כהראב"ד דלעולם מהני תנאי אפילו בלא קנין מה שהרויחו כבר ועד"ר שכתבתי שיש ד' שיטות בדין קיום השיתוף ותנאו:

סעיף ו

שמו הדבר כו' י"מ דר"ל שמתחילה עירבו שותפות סתם ואח"כ שמוהו כו' וקמ"ל בזה דל"ת כיון דעירבו סתם מחלו זה לזה ביתרון מה ששוה זע"ו בפרט בדבר הצריך שומא דלפעמים מוכרים דבר השוה מעט פחות בסך שמוכרין הדבר ששוה יותר ואח"כ כתב רבותא לא זו כששתפו בדבר הצריך שומא ומכרוהו ושמוהו מה שהיה שוה וחלקו הדמים מיד דלא אמרינן שמחלו אלא אפילו לא חלקו הדמים מיד אלא נשאו ונתנו גם בזה שמין למפרע אבל פירוש זה אינו נכון דא"כ לא הול"ל יש בו אונאה אלא הול"ל לא אמרינן דמחלו זה לזה דאונאה שייך למימר בדבר שכבר שמוהו או מכרו לו ע"ד שהוא שוה כך וכך ונמצא שאינו ולא בהנחה סתם ועוד דא"כ לא הו"ל להאריך לחזור ולכתוב עירבו השיתוף כו' אלא הול"ל בקיצור ואפי' אם מכרוהו ונשאו ונתנו בדמים כו' ועוד דהרמב"ם כתב בפ"ב דשותפין ז"ל שותפין ששמו פירותיהן כו' וכ"כ ג"כ בש"ע

לכן מחוורתא דגם כוונת רבינו הכי הוא כמ"ש שמו הדבר כו' ר"ל שמתחלה שמו הדבר ונשתתפו בו שסברו שהוא זה עד כזה ואינם שוה והו"א דלא יהי' בו אונאה דכי תמכרו ממכר או קנה כתיב קמ"ל כיון דראינו דשמוהו ודקדקו להיות שוה בשוה הו"ל כמכר ויש בו אונאה ואח"כ כ' דין בפני עצמו דאם לא שמו מתחילה ועירבו כו' וק"ל:

סעיף ז

ורואין כמה הוא השכר או ההפסד סתם כאן ולא פירש מה דינו מפני שהוא תליא בפלוגתת ר"ח והרי"ף והר"י והרא"ש דכתב אח"כ דמש"ר פלוגתתם בשנים שנשתתפו ונתן זה ק' וזה ר' כו' ל"ד שבתחילת הנאתם הניח הא' יותר אלא אפילו בכה"ג ג"כ פליגי דלר"ח והרי"ף חולקין בריוח לפי מעותיהן כמו בקרן ולר"י והרא"ש הריוח הוא לאמצע ואפילו נשתתפו בפירות פליגי ג"כ בכה"ג והא דכ"ר בסמוך ס"ט דבנשתתפו בפירות חולקין לפי המעות היינו דוקא כשחלקו מיד אחר שמכרו אותן נירות שנשתתפו בו אבל כשמכרום ונשאו ונתנו בדמיהן הו"ל כשנשתתפו במעות וכמ"ש שם מילתא בטעמא ע"ש וע"ל סימן רכ"ז סכ"ג שם כ"ר לשון הרמב"ם בזה ועד"ר:

סעיף ח

השכר לאמצע כו' [עי' בב"ח שהביא ל' הגמרא] ולא נזכר בגמרא הפסד לכן כ"ר וכן ההפסד דל' דבגמרא נקט שכר וה"ה הפסד וכן משמע במשנה שם ע"ש וע"ל סימן צ"ג ס"ב שפליג הראב"ד וס"ל דבהפסד אין מחלקין בשוה ולעיל ביארתי טעמו וכיון שיחיד הוא בדין זה לא הביאו רבינו כאן וצ"ע למה הביאו רבינו בסימן צ"ג באחרונה ועיין בש"ע בשני המקומות גם מש"ר כאן בשם הרמ"ה לחלק דאיני משועבד לשלם מבית לאמצע כ"ר שם בשם הרמב"ם: דוקא כשלקחו שור לחרישה כו' כצ"ל ופי' דוקא אם היתה הלקיחה לחרישה וגם סופו דהיינו מכירתו היה כן אפילו (נמלט) [נמלך] עליו למכירה: ומ"ש או אפילו לטביחה פי' או אפילו היתה תחילת הלקיחה לטביחה כל שמכרוהו חי חולקין: אבל אי טבחוהו כו' פי' ואפילו היה הלקיחה לחרישה וטעם דבריו נ"ל דכל שהוא חי החלקים מצורפים זה לזה וא"א להפרידן בחיותן נמצא דאף לזה שיש לו מעט בהשותפות יש לו חלק בכולו כמו המרובה משא"כ כשטבחוהו דאז א"צ האיברים זה לזה וראוי ליחלק מש"ה חולקין לפי מעות דכל אחד וה"ה בלקחו פירות או סחורה ראויה ליחלק נוטלין ריוח כל אחד לפי מעותיו והא דנקט שור לחרישה ל"ד לחרישה וכמ"ש בדרישה אלא ל' הגמרא נקט ומשום דבעינן שימכרנו חי דבשעת המכירה מצורפים האיברים יחד והיינו כדי שיהיה עומד לחרישה וכל כיוצא בו זהו דעת הרי"ף. אבל דעת ר"י הוא דכל שנשתתפו במעות וקנו בהמה הריוח לאמצע וטעמו משום דהוא יודע לקנות ולמכור ובטיב סחורה יותר מחבירו או מטעם שמפורש בירוש'

שאלמלא דינרים שלי לא היית יכול לקנות סחורתך שקנית כו' וע"ד אמר ר' אילא יכול הוא למימר עד דאת אזיל ואתי חד זמן אנא אזיל ואתי י' זימנין עכ"ל ודוקא בלקחו כ"א פירות במעותיו ונשתתפו בהן ונתייקרו הפירות ובאו לחלוק מיד בזה הכל מודים דנחלקים לפי המעות וכמ"ש אח"ז בס"ט משום דנשתכח מה שהניחו כ"א בעין וכמ"ש שם משא"כ כאן דאיירי שנשתתפו במעות וקנו סחורה ועד"ר מ"ש ל' הגמרא ודעת הפוסקים ופירושיהם בארוכה ודוק: ואפילו אם נזדמן ומכרוהו לאותו עסק כו' פי' ל"מ אם עלה בו ריוח מתוך משא ומתן מכח שעשו אחר כלות זמן השותפות דפשיטא שיש להם לחלק לפי המעות שהרי הזמן והמעות של שותפות כבר כלו אלא אפילו אם עדיין עסק הראשון בעין כגון שנשתתפו בפירות ונתייקרו אפ"ה כיון שכלה הזמן נוטל לפי מעותיו: שנתייקר אחר זמן כו' דוקא קאמר וק"ל:

סעיף ט

לקח כל א' פירות במעותיו כצ"ל כתובות דף צ"ג והטעם דכיון דהריוח הוא באותן פירות עצמן שמכרוהו בשער היוקר מש"ה לוקח כל אחד הריוח ממעותיו משא"כ כשנשתתפו במעותיהם וקנו בעדם סחורה וכנ"ל וע"ש בפירש"י: ונשתתפו ועירבום כו' איירי שחולקין מיד שמכרו אותן פירות ביוקר או בזול דומיא דנשתתפו במעות דקאמר בהדיא ופירשו הרמ"ה ורבי' מסיק כוותיה דמיירי דנשתתפו במעות ועלה הריוח באותן מעות עצמן ה"נ בפירות כשנשתתפו כ"א בשלו אבל אם אחר שמכרו אותן פירות שנשתתפו בהן נשאו ונתנו בדמים הו"ל כאילו נשתתפו בדמים ותלוי בפלוגתא הנ"ל וכמ"ש לעיל בסמוך ע"ש: להני זוזי סתמא כו' פי' לאפוקי אי התנו הכל לפי תנאם כדלקמן. עד שנעשו ישנים כצ"ל ובפירש"י בגמרא שם איפכא והביאו ב"י שמטילים זוזים ישנים עד שנעשו חדשים וע"ש בתוס' שכתבו אפי' רש"י והאי חדתא לא לאפוקי עתיקים דבהזהב מוכח בכמה מקומות דישנים יוצאים בהוצאה יותר מחדשים אלא לאפוקי ישנים יותר מדאי שאינן יוצאים בהוצאה בפרוטרוט והיינו איסתרא דצוציתא נמצא דרש"י דקאי אגמ' וקאמר הותירו זוזי חדתא כו' משמע דהחדשים גרמו היתור לכן פי' ישנים ונעשו חדשים לאפוקי איסתרא דצוציתא אבל רבינו דלא קאי אלישנא דגמרא כתב כפשוטו וכמשמעות הגמרא דפ' הזהב דישנים עדיפי מחדשים ומיירי מסתם חדשים וסתם ישנים חולקין לפי המעות: וכן פי' ר"י ע"ש בתוס' ומבואר שם דבתרתי פליגי על הרמ"ה חדא דלתוס' אפי' בא השבח מכח משא ומתן שלהם חולקים לפי המיוות ולהרמ"ה דוקא כשהשביחו בלא משא ומתן שלהם חולקים לפי המעות והשני דלתוס' אפי' נשתנו הזוזים קודם השבח נמי חולקים לפי המעות ולהרמ"ה דוקא נשתנו לאחר השבח וגם ל' רש"י דייקא דפליג

על הרמ"ה בהני תרתי: כיון שלא הרויחו בסכום המטבע ואין להם כו' כצ"ל וכן ברש"י שם אינו לתיבת אלא: ומסתברא כפי' הרמ"ה עד"ר:

סעיף יא

השותפין שומרי שכר הן בב"ב דף מ"ב: דשמירה בבעלים הוא לקמן בדין שומרים כתבו רבינו כמה פעמים בס"ס רצ"א ובסימן שמ"ו שכל שומר פטור כשבעליו עמו במלאכה ויליף לה מדכתיב גבי שואל בעליו עמו לא ישלם וילפינן שומרין מהדדי וז"ל התוספות שם ד' מ"ג אם התחילו לשמור יחד כ"א בשעה שהוא משמר חלק חבירו חבירו נמי משמר חלקו אע"פ שאין עמו במלאכה בשעת אונס כיון שהיה עמו בתחילת שמירתו בעליו עמו קרינן ליה כדתניא היה עמו בשעת שאלה אינו צריך להיות עמו בשעת שבורה ומתה כו' ואפילו לא התחילו יחד לשמור מכל מקום האחרון פטור שהראשון היה עמו במלאכה בשעה שהתחיל השני לשמור וכן כתב המרדכי: בזמן שכל אחד ואחד כו' כלומר שזה מתעסק היום וזה למחר להכי כיון שבשעה שנגנב כבר כלתה שמירתו של הראשון וגם בעת ששמר הראשון לא שמר הוא לאו בעלים עמו הוא ומזה היה נראה דל"ג לקמן נתעסקו כ"א ועמ"ש בסמוך: אפילו אם אח"כ נתעסק כו' פי' אפילו אם בשעה שנאבד היה הוא לבדו מתעסק בו וכבר כלה עסקו של הראשון אפ"ה קרינן ביה בעליו עמו כיון שבשעת התחלת השותפות היה בעליו עמו וכמ"ש בסמוך בשם התוספות: ואם מתחילה נתעסק בו אחד לבדו ואח"כ נתעסקו כו' כצ"ל ולא גרסינן תיבת כל וגם בס"א ובש"ע ליתא ומטעם דלעיל בסמוך ומיהו יש ליישב הגירסא דמ"ש כ"א לבדו אינו כאמור לעיל דכ"א משמר זמן ידוע דלעיל דוקא פירושו דאחר שכלה אותו הזמן הראשון התחיל לשמור השני אבל מ"ש כאן כ"א לבדו ר"ל ד"מ יום אחר יום דאף ביום שאינו מתעסק הראשון מ"מ עמו במלאכתו דהשני מיקרי כיון שיומא אחריתא יחזור למלאכתו ומכ"ש כשאין זמן ידוע לשום אחד מהן אלא פעם שומר זה ופעם זה דאף על גב דכל א' משמר לבדו מ"מ כל אחד במלאכתו של השני מיקרי וק"ל:

סעיף יב

אחין שהן שותפין כו' בב"ק דף י"א אר"א אחין שחלקו מה שעליהן שמין ומה שעל בניהן אין שמין כו' וכתב הרא"ש שם דמיירי באחין שותפין אחר מות אביהן שלא חלקו נכסי אביהן דמסתמא מעיקרא מחלי אהדדי כו' והנה רבינו כתב דין זה גם לקמן בסימן רפ"ח משום דכאן בהלכות שותפות עיקרו ללמדנו בא שמותר לכ"א לעשות בגדים לעצמו ולבניו קודם חלוקה אלא שאחיו יכולין למחות בו ואידך כתב אגב גררא ולקמן בסימן רפ"ח דאיירי בבאין לחלוק כתב עיקרא דדינא דגמרא אחין שבאו לחלוק ומעיקרא לא

מיחו כו' וק"ל: אם לא שיגבה אותו כו' פי' שינכה לו מה שהוציא מחלקו ובס"א איתא בהדיא ינכה:

סעיף יג

אבל אם בלו לגמרי כו' דמתחילה מחלו אהדדי בכה"ג שלא ידקדקו זה לזה אלא בדבר הנראה ובגדי בניהן ובנותיהן נמי כיון שאין דרכן לבוא לב"ד אין לבזותן ומחלי אהדדי אבל בגדי שבת יכולין להביאן לב"ד וא"צ הם עצמם לבוא רש"י ואשר"י:

סעיף יד

אבל בגדול שבאחין כו' שם בגמרא ויהיב טעמא דניחא להו דלישתמעון מיליה ופי' רש"י דכיון דהוא עוסק בנכסים להכנים ולהוציא דעד השתא ניחא להו לאחין דליכסו מדידהו בבגדים נאים כי היכי דלישתמעון מיליה עכ"ל וכ"פ רבינו לקמן בסי' רפ"ח ור"ל וכיון דניחא להו מעיקרא מחלי ליה משא"כ בשאר אחין אם לא מיחו אמרינן דלא הקפידו ומ"מ לא ניחא כ"כ וק"ל:

סעיף טו

ומסתברא דה"ה כו' כלומר אף שבגמרא נאמרו דינים אלו באחין מ"מ מסתברא דה"ה כו': וכ"כ הרמב"ם אחין או שאר היורשין כו' כצ"ל וכן איתא ברמב"ם ברפ"ט דנחלות וז"ל ב"י כלומר כיון שהרמב"ם מדמה אחין לשאר שותפין כל דינים דאיתנהו באחין איתנהו נמי בשאר שותפין:

סעיף טז

כתב הרמב"ם המשתתף כו' בפ"ה מה' שותפין כ"כ: לא ישנה ממנהג המדינה באותה סחורה כו' הרמב"ם כתב תחילה כלל שלא יעשה שום שינוי ואח"כ חזר ופירש דבריו דלא ישנה לא בהליכה למקום אחר ולא בהקפה ולא באינך דקחשבי ולפ"ז לא א"ש הוי"ו דשל ולא ילך דמשמע דהוא ענין אחר גם ק' במה שסיים וכתב ז"ל ואם שינה מכל אלו כו' עד או נשא ונתן בסחורה שאין דרך כו' שאין זה דבר והיפוכו עם הרישא שלא נזכר בה שלא יסחור בסחורה אחרת לכן היה נ"ל דמ"ש ברישא לא ישנה ממנהג המדינה באותה הסחורה הו"ל כאילו אמר המשתתף עם חבירו סתם לא ישנה לעסוק בסחורה אחרת ממה שעוסקין בה בני המדינה והשתא א"ש הכל ועד"ר מה שיתיישב עוד בסעיף זה: ולא ימכור בהקפה אלא דבר כו' כב"י במסי"א ובכ"מ שלהכי דייק וכתב שם ל' תדיר כמ"ש רי"ו בשם הגאונים שאם יש קצת ב"א מוכרים בהקפה וקצת אינם מוכרים אין לו למכור על הספק שלא מדעת חבירו שכל אשראי ספק הוא: ואין הדברים האלו צריכים קנין כתב ב"י הטעם דכיון שא"ל ונתרצה הרי מחל לו ולמחילה א"צ קנין עכ"ל ואף שהלכה רווחת היא דאין מחילה צריכה קנין מ"מ איצטריך הא לאשמועינן דאפי' אם

בשעה שהסכים בשינוי שעשה היה סבור שיבוא ריוח מחמת זה השינוי ואחר שהסכים עמו בא ההפסד והו"א דבעי קנין כמו הפשרה דבעי קנין מה"ט כמ"ש בסי' י"ב ועוד דבסימן ע"ג סל"א כתב רבינו בשם הרא"ש ולא שייך מחילה כ"א באדם שחייב לחבירו מנה ומוחל עליו דהוי מחילה במקום פרעון כו' קמ"ל דהא נמי המחילה היא במקום השבת הפסד וחסרון שהיה לו ליתן ולמלאות לזה ששינה עמו הסדר וק"ל:

סעיף יז

חייב לשלם לבדו כלומר חייב להשלימו לבדו ואין ההפסד לאמצע כמו הריוח כדמסיק כגון שנתן לו מעות כו' עמ"ש בסי' קפ"ג ס"ו בפרישה: שאלה לא"א הרא"ש ז"ל כו' כלל פ"ט דין י"ד. מלבד שט"ח לעכו"ם זה ממ"ש לעיל מלבד שלא ילוה בריבית לעכו"ם ומשמע דלא קפיד אלא דלא ילוה להן בשטרות אבל על משכון לא קפיד: ואומר שהם ממה שנמכר בהקפה פי' ולא היה אפשר להסתחר בלא זה: שלא הרשהו למכור בהקפה ומה שאמר לו בתחילת התנאי מלבד שלא ילוה לעכו"ם לאו למימר שליהודים יכול למכור בהקפה אלא אפילו ברבית לא תקיף וכ"ש ליהודים וק"ל: הדין עם שמעון כו' כלומר מצד טענת ראובן שלא הרשהו כו' הדין עם שמעון אבל אם היה המנהג שלא להקיף ודאי פשע שמעון כמו שמפרש ואזיל: אז יחלקו גם ההקפות כפי תנאם פי' אם לשליש או לרביע: יכול להשביע פי' בשבועת השותפי' הבאה אף על השמא ונקיטת חפץ: אבל אם אין המנהג פי' וממילא המנהג שלא למכור בהקפה וק"ל:

סעיף יח

עוד שאלה כו' כלל פ"ט ס"י: עליו ועל שמעון כו' פי' בידיעתו ול"ד למש"ר בסי' ע"ז ס"ב ומדכתב בטענת שמעון שאומר אני אפרע השטר לפי שהוא עלי וגם בסוף התשובה כ' וגם שמעון נזכר בשטר כו' דמשמע דאין שמעון יודע מזה אלא מה לעשות הואיל ושמו הוא נזכר בשטר ונראה דמירי ששמעון היה טוען שגם הוא לא היה יודע בהלואה אלא שנתן לאביו חתימתו לעת שיצטרך ללות מעות כדרך השטרות בזמן הזה הנקראין ממרמות. ומה שסיים שם בתשובה וכ' ז"ל עוד אני אומר שע"י השטר כו' [עיין בב"ח שמביאו] הכי פירושו ועוד אני אומר אם הוא שהיה ביד ראובן עליהם שטר גמור בעדים ואינו כעין ממרמות אזי יתבאר ע"י השטר כו' ומ"ש כי רבית הוא פי' אף שיש עדים שהסחורה שלו היתה מ"מ כיון שלא נזכר עיסקא בשטר אלא כ' עליו הקבלה בחוב גמור ואסור לעשות כן בעיסקא שמא יפסיד ויגבה ממנו כל הסך וכמש"ר בי"ד סימן קע"ז דזהו קרוב לשכר ורחוק להפסד שהוא רבית: ואיני יודע שטוען שמעון הוא שמא כצ"ל:

סעיף כ
אחד מהשותפין כו' כל זה הוא ל' הרמב"ם פ"ה משלוחין והיא כתובה אחר הך בבא שהביא רבינו בסי"ז אך שרבינו הפסיק בשאלת הרא"ש ששייכים לענין הנ"ל:

סעיף כא
אחד מהשותפין שבא ליישן כו' גם זה הוא מל' הרמב"ם שם: ומ"ש עד הזמן הידוע ר"ל שדרך העולם ליישן עד אותו הזמן. ומ"ש וכן פירש"י כו' ר"ל כיון שכתב רש"י שאין אחד יכול למכור קודם הגעת הזמן בלא דעת חבירו ממילא נשמע שאם אחד ירצה לישן עד הזמן הידוע אין חבירו יכול לעכב:

סעיף כב
ואם מכר כו' אין לחבירו עליו כלום פי' אם מכרו אחר שהגיע הזמן וק"ל:

סעיף כג
וכתב עוד הרמב"ם כו' ר"ל כתב עוד מדיני השותפים ולפי שבבא זו כתובה בפ"ד משלוחין ושותפין ולא גבי הני בבית הנזכרות לפני זה לכ"כ רבינו בוה וכתב עוד הרמב"ם: כל אחד מעכב על חבירו נראה דגם הרא"ש ותוס' ס"ל כן ודלא כבית יוסף ועד"ר:

סעיף כד
נשתתפו כו' שם ברמב"ם ועד"ר ויתבאר עוד לפנינו בסל"ב ול"ג: ואם לא היתה באותה סחורה דין כו' ע"ל סימן קע"א: היה זמן ידוע לאותה סחורה כו' עד"ר:

סעיף כה
היה להם חוב כו' אלא חולקין וכשיפרעו כו' ג"ז לשון הרמב"ם וס"ל דאין חולקון החובות עצמן מיד והרא"ש כליג וס"ל דגם החובות חולקים מיד וכמש"ר מיד אחר זה בשמו:

סעיף כו
היה עליהם חוב לאחר כו' כל זה ל' הרמב"ם בפ"ד והוא נלמד ומסתעף ממימרא דרבא דאמר הני בי תרי דעבוד עיסקא כו' וכתבתי ל' בדרישה וכ"כ ב"י וכו' דמסיק שם מזלא דבי תרי עדיף וה"נ מסיק וקאמר שהשנים מרויחים יותר מהאחד ואע"ג דשם רבא איירי מתרי דמקבלי עיסקא מאחר וניחא ליה להנותן שיתעסקו וירויח גם לחלקו עד סוף הזמן והרמב"ם שכ' היה עליהן שטר כו' סתם שטר מיירי שלוו מא' וכן משמע מדסיים וכ' אפילו אמר נחלוק וטול אתה כנגד כל השטר ושלם כל השטר ולא הזכיר שיתן לו ריוח לזמנו לק"מ דהא כתבתי שם בדרישה דלפי מאי דמסיק שם לומר מזלא דבי תרי עדיף אין חילוק בין מקבלי עיסקא או שותפין בשלהן אלא שכאן מיירי בשכלה זמן השותפות או שנשתתפו סתם דע"ז קאי האי בבא ואז כ"א יכול לחזור כשאינן אחראין זה לזה דמי מעכב אם בשביל שרוצה האחד להחזיק בידו המעות ולהרויח או שירא שמא יפסיד

ומזלא דבי תרי עדיף כיון דכבר כלה זמן השותפות אינו משועבד להיות עמו לטובתו משא"כ כשהן אחראין זה לזה דאז אף שכלה זמן השותפות מ"מ האחריות דיש להב"ח על כל א' מצטרפין יחד עד זמן פרעון של השטר וכאילו נשתעבד מתחילה שלא להפריד זה מזה עד שיגיע הזמן ויפרעו כולו אבל בתוך הזמן יאמר אחד אני רוצה להחזיק בחלקי עד סוף הזמן ואני ירא שאפסיד משא"כ כשאתה עמדי דמזלא דבי תרי עדיף ולא אפסיד ואם נפסיד פעם אחד נרויח בפעם אחרת למלאות אבל בשביל שירויח מכח מזל בי תרי מכח זה לא היה יכול לעכב החלוקה כיון שכבר כלה הזמן ואין האחריות מצרפן אלא בהדי תשלומי כל החוב בלי הפסד ולפ"ז גירסת שהשנים מרויחים בשי"ן מתיישב יותר מגי' המיימון שכתב בה והשנים מרויחים בוי"ו דמשמע דחדא ועוד קאמר חדא שמא אפסיד ועוד בשביל שנרויח יותר וז"א וכמ"ש אם לא נאמר שכ"כ משום דגם אירשא כשלא כלה זמן החלוקה קאי ושם שייך לומר גם בשביל שנרויח טפי ודוק: וא"א הרא"ש ז"ל כתב בתשובה כו' בכלל צ"ח סימן ז' ואמה שס"ל להרמב"ם דאין חולקין החובות מיד וכמ"ש ע"ז כתב אבל להרא"ש חולקין החובות מיד: ואם אין בו שיעור חלוקה והיינו כשאין שם אלא שטר א' דאל"כ אף שתאמר שאין לו עליו שטר כלל מ"מ לא מצינו תוב שאין בו שיעור חלוקה אם לא שיהיה פחות מש"פ ומזה ודאי לא איירי הרא"ש ב"י:

סעיף כז

הנותן מעות כו' ג"ז דברי הרמב"ם שם: לילך לו למקום פ' לסחורה פי' להסתחר שם במעות אלו אבל אין פירושו לקנות סחורה דא"כ הו"ל לסיים עד שילך למקום שהתנו ויחזור וימכור כמו שסיים בפירוש א"נ לקנות סחורה קאמר ותיבת למכור שבסוף דבריו קאי אלפניו ואלפני פניו וק"ל:

סעיף כח

וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל המקבל כו' נראה דחדא קאמר וה"ק כמו שכתבתי הדין בנותן המעות לחבירו כו' דאין הנותן יכול לחזור עד שנעשה המעשה שהתנו ביניהם כ"כ הרא"ש ג"כ בהמקבל מחבירו עיסקא דהנותן אינו יכול לחזור בו ובפרק המקבל על מימרא דרבא הנ"ל כ"כ ז"ל אבל הנותן א"י לחזור בו דחציה הוה מלוה עד אותו זמן וגם חצי הפקדון נתן לו רשות והשליטו להשתכר בו עד הומן עם המלוה ומשועבד הפקדון להשלים החסרון עכ"ל פי' ומש"ה אינו יכול לחזור ולומר תן לי החצי ומאי איכפת לך כיון שגם כשהוא בידך אתה נותן לי חצי הריוח קמ"ל דנהנה כשהוא בידו להשלים החסרון: המקבל יכול לחזור בו כדין פועל כו' ע"ל סימן של"ג ס"ב שכ"ר שקבלן אין לו דין פועל ושאם חוזר בו ידו על התחתונה כמו ב"ה שחוזר בו וכאן דימהו לפועל לחלקו מב"ה וי"ל דשאני התם דמיירי דמקבל עליו לעשות מלאכה פ' או לחרוש ולזרוע שדה

פלונית דעושה מלאכתו באיזה יום שירצה ואין שם עבד עליו משא"כ בקבלן דהכא צריך לעשות מחייתו בכל יום ויום שם עבד עליו ומיהו זה (רווחן) [דוחק] דהא גם כאן סתם עיסקא קאמר ופעמים העיסקא הוא לקנות לו חיטין בשער הזול ולהמתין עד שיתייקרו וכיוצא בו דבר שאינו עוסק בו תמיד (הכמו') (וכמ"ש) בסמוך:

סעיף כט

שני שותפין שיש להן תביעה כו' כתבתי ביאור דברי רבינו מהאי עניינא לעיל ס"ס קכ"ב שגם שם כ' האי דינא ע"ש ועכשיו באתי להוסיף קצת ביאור לפי הענין: בד"א שלא כו' פי' בד"א שאם היה בעיר א"י לתבעו שלא נתחייב כו': לא הפסיד שותפו בהודאתו פי' ויכול לומר שאינו כן: וכן אם יש לו להביא ראיה יביא פי' דחבירו אף אם מביא תו ראיה לא מהני ליה כמש"ר בסימן כ' אבל זה מביא ואינו נפסד במה שאמר חבירו שאין לו ראיה: ויורדין לנכסיו אע"ג דהשותפין היו תובעין אפשר דמתגלגל מילתא מכח טענותיהם שנעשו נתבעים א"נ נ"מ לענין אם היה לאחד משכון אצלם שהם צריכים להשיב לזה האחר משכונו ואמר ל' יורדין לנכסיו לכלול דאפילו ממונא דמחוסר גוביינא מגבינן מיניה ול"ד לנתבעים משעה ראשונה דלא גבינן מיניה מידי דמחוסר גוביינא כמש"ר בסמוך סל"א בשם הרמ"ה דהתם יכול למימר מי יתן והיית מחריש מלתבעני עולמית וק"ל: שימתינו לו עד שירד לדין פי' וירויח בזה שיתנו לו זמן חדש משעת פסק דין וכל זה כשהיה בעיר אבל כשלא היה בעיר אף שאין לו צד טענה להפטר מ"מ נותנין לו זמן כאילו היה אותו פעם תחילת הדין וע"ל ס"ס קכ"ב דשם קיצר ולא כ' אלא האי דאין יכול לשנות בטעמא כו' ע"ש: הייתי בודק כו' כלומר שאף שלא הייתי משנה בטענות בהעדאת העדים הייתי בודק והייתי עושה אותם מוכחשים: היכא שלא היה בעיר כו' יכול להחרים כו' פי' אבל כשהיה בעיר ויכול לשנות בטענות וכיוצא בו שיכול לתבעו ג"כ לא שייך לומר שיכול להחרים משום דמצי אמר יודע הייתי שירד שותפי עמד לדין ואני שלחתיו אך לתיקוני שדרתיו ולא לעוותי וק"ל:

סעיף ל

כתב הרמב"ם פ"ג מהל' שלוחין כ"כ: וכ' א"א הרא"ש ז"ל בפ' מי שהיה נשוי: וליתא דמאי איכפת ליה כו' דבריו סתומים ובלי טעם ונראה דהא דכתב הרא"ש ועוד דמצי א"ל כו' האי ועוד הוא כמו וגם ומכח שני טעמים אלו יחד כייפינן ליה לדון על הכל דכיון שלעצמות התביעה אין הנתבע מפסיד במה שידון על הכל דאם יזכה הרי פטור ממנו ואם יתחייב כנגדו אף אם לא ידון עמו אלא על החצי הלא יגלה השותף זה לחבירו במאי זכה נגדו ויטעון גם הוא כן ויזכה נגדו או יקח לשותף הראשון למורשה ואף שיהיה לו היזק בהרווחת זמן שיצטרך לשלם השתא הכל בפעם א' לא חששו לזה כיון שאם לא

ידון אלא על החצי יפסיד התובע בגוף התביעה שיצטרך ליתן החצי מחלקו לשותפו הילכך צריך להשיב לו על הכל והשתא סיים רבינו שפיר וכ' שמסתברא לו יותר סברת הרמב"ם שכיון שאם יתחייב יתחייב בכל נמצא מפסיד הזמן ולקתה מדת הדין ומ"ש הרא"ש שלא יחוש לזה שא"כ יפסיד התובע ע"ז כ"ר וכי בשביל שאינו כו' ודוק ועמ"ש עוד ביאור לדברים הללו בס"ס קכ"ב: ואלמלא שאין לי להכריע כו' עד"ר:

סעיף לא

שתבע אחד לאחד מהן כו' עד"ר. מפני חוב שיש לו על המוכר כו' הא דלא קאמר חוב שיש לו עליהן או שיש לו עדים שהם גזלוהו ממנו אפשר דרבותא קאמר דאפילו בכה"ג מסתמא ל"מ אחד מהן למיסתר דינא וכ"ש כשיש לו עליהן טענה שא' קאי במקום השני וק"ו ועד"ר: כגון קרקע או בהמה או עבד נראה דר"ל כל חד כדיניה דקרקע יכול להוציא מידן בלא דמים בין מחמת גזלת המוכר או מחמת חוב שנתחייב לו אבל בהמה ועבד א"י להוציא כ"א בטענת גזילה שמביא עדים שגזל ממנו המוכר וצריך ליתן להלוקח דמי קנייתו מפני תקנת השוק כמש"ר בסימן שי"ו אבל בטענה שנתחייב לו אין שייך כ"א כשיש בידו שיעבוד מטלטלי אגב מקרקעי גם בעבד מצינו גביית חוב המוכר כגון שעשאו אפותיקי אבל בבהמה ל"מ אפותיקי כמש"ר לעיל סימן קי"ז ובסימן צ"ו ע"ש:

סעיף לב

אחד מהשותפין כו' עד ואין חולקין אלא בב"ד הכל מדברי הרמב"ם בפ"ה משותפין וכבר כתבו רבינו ג"כ בר"ס קע"ה ע"ש מ"ש: ואפילו הן הדיוטות פי' ר"ן אפילו אינן יודעין בדין כלל אלא שבקיאים בשומא דא"א לפרושי כאן כמו שמתפרש הדיוטות בכ"מ והיינו דאיכא בהו חד דגמיר וסביר ותרי דמסברי להו ומסבר דא"כ פשיטא דטפי מהכי א"צ דבכל ד"מ סגי בהכי אלא ע"כ כדאמרן עכ"ל וברמב"ם כ' דהני ג' צ"ל נאמנים מ"ש ופשוט הוא מש"ה לא כתבו רבינו ב"י וע"ל ר"ס ג': אבל אם יש להם מעות כו' אפילו בלא ב"ד כו' ומיהו יחלוק לפני ב' לראיה וכמש"ר ר"ס קע"ה ומפני שאין חיוב בדבר ליקח ב' דלא איברי סהדי אלא לשיקרא וכמש"ר בסימן קפ"ט לכן לא כ"ר שצריך ב': קצתם חדשים וקצתם ישנים וישנים טובים מחדשים כמ"ש בס"ט:

סעיף לג

וכתב הר"י דוקא כו' עיין בהגמ"ר פ' א"נ: אבל אם שמו מעות בשותפות דוקא במעות הוצרך לומר חילוק זה מפני שהן נחלקים בלא ב"ב כמ"ש לפני זה אבל נשתתפו בשאר עניינים בלא"ה נמי צריך ב"ד: או לג' שהן ב"ד פי' הג' שצריך לחלק לפניהן הן הן נקראים ב"ד וא"צ יותר והאי דצריך לג' לא כדי שיתוודע לחבירו ע"י דא"כ בב' סגי וכמש"ר ר"ס קמ"ו בענין מחאה דבפני ב' סגי דחברך חברא אית ליה אלא דמגלה דעתו בפני ב"ד כדי

שלא יאמר שיתפו אח"כ מסתמא גם בשבילי טרחת ונחלוק הריוח: ומשמע מדבריו כו' דמדכתב עד שיודיע לחבירו או לג' ש"מ דס"ל דבהודעה סגי אפילו בע"כ של חבירו: ואין זה כדברי הרמב"ם שכתב כו' בפ"ד משותפין כ"כ וכתבו רבינו בסכ"ג: וכ"כ הראב"ד פי' ולכן דברי הרמב"ם עיקר וכבר כתבתי לעיל שס"ל להרא"ש ורבינו כהרמב"ם ולא כב"י:

סעיף לד

והרויח או הפסיד כו' פי' בחצי שלו ומיירי שעסק בעסק שהתעסק בו תחילה ומש"ה גם ההפסד לאמצע ודוק: שחבירו לא יערער כו' פי' כיון שהפסיד בודאי יהיה ניחא לחבירו בחלוקתו כדי שלא יהיה לו חלק בההפסד: ול"נ שלא חלק כו' עד"ר:

סעיף לו

שאלה כו' בכלל פ"ע ס"ח כ"כ וכבר כ"ר בסימן צ"ג סכ"ג ע"ש: שאם יברר שמעון כו' משמע דלא סגי ליה בעדות שיעידו שהוצרך שמעון לשלם להעכו"ם בשביל היהודי אותו החוב וה"ט דדילמא כבר פרע היהודי ובעלילה בא עליו העכו"ם ומש"ה צריך עדים שיעידו שלא פרעו להעכו"ם ומש"ה האריך ולא כ' בקיצור שהדין עם ראובן וק"ל ועד"מ מ"ש בהדומה לזה בסעיף זה ועמ"ש בסימן צ"ג: שיפרע ראובן וכל מה כו' כצ"ל וכל בוי"ו וכ"ה בתשובה שם וכן משמע מדחזר וסיים שיפרע ראובן חלקו דהראשון קאי על פרעון החוב עצמו והשני קאי על פרעון שאר הוצאות שיפרע ג"כ חלקו בו מיהו י"ל דא' הוא לשון השטר וא' ל' הרא"ש וק"ל:

סעיף לז

וראובן אומר כשיבוא לך הפסד אז אפרע לך לעיל בס"ס צ"ג כ' ז"ל וראובן השיב כשיבוא לך הפסד כו' אז תתבעני לדין ע"ש ווה כמו מה שהשיב על תביעה הראשונה כמוזכר גם כאן שהשיב לו ראובן כשיבוא לו הפסד יתבענו לדין כו' והרא"ש השיב באלו התביעות דלא כדברי ראובן ולא כדברי שמעון אלא יודה מיד לפני עדים כו' ור"ל עכשיו אינו מחויב ליתן עליו שטר גמור שמחייב נפשו לשלם כשיצטרך שמעון לשלם כדברי שמעון דלא ניחא ליה לאינש דיצא קול חיוב עליו וגם לא כדברי ראובן שלא רצה לעשות [כלום אלא] יתבענו בהודאתו וישלם ע"פ הדיינים וטעמו דהרא"ש מפורש בדבריו דבתביעה הראשונה ששמעון כבר נתחייב בשטר מש"ה גם ראובן צריך להתחייב נפשו בשטר מיד משא"כ באלו שתי תביעות דגם שמעון לא נתן אנפשו שום שטר וע"ל סימן צ"ג מה שכתבתי עוד מזה אבל זה נ"ל עיקר:

סעיף לח

וראובן ידע כ"כ רבינו ל' התשובה ג"כ לעיל סימן צ"ג סכ"ו שידע עד"ר: ושמעון אומר כיון שהיו שותפים כו' והיה נ"ל לתועלת כו' כצ"ל והכל לשון בעל התשובה והוא בל'

נסתר וכן הוא שם בתשובה כלל פ"ח דין י"ד וע"ל סימן צ"ג דכתב זה הלשון בל' נוכח והיא היא: ויטול אחיו חלק בריוח כפי חלקו במעות והיינו מכח דהתנה כן אבל אם לא התנה כבר נתבאר לעיל ס"ח דהרא"ש ס"ל כר"י דנוטל הריוח בשוה:

סעיף לט

עוד שאלה כו' כלל פ"ח סי"ד: ה"ג ראובן ושמעון היו אחין ושותפין כו' דאחין היו ויש בו נ"מ לדינא כדמסיק אח"כ בסמוך דקאמר ששמעון מחל לאחיו כו' טורח בשביל יתמי אחיו כו' וכן הוא בתשובה בהדיא אחין ושותפין: והניח אשה ובנים נקט בנים משום אינך שאלות שמסיק וכתב דדרך אחין לטרוח בשביל יתמי אחיו כו': כפי התקנה כו' כמפורש בא"ע ר"ס קי"ח דהיינו שחולקין העזבון בינה ובין הזוכין בירושתן שכל א' נוטל מחצה: ועוד אומרת לאלמנת ראובן כו' לאו דב' תביעות תבעה דהא אלמנת ראובן לא השיבה אלא על טענת הית מה אלא חדא תביעה תבעה וה"ק לפי תקנה אתה צריך ליתן לי חצי הנכסים והנכסים נתמעטו מכח שהשיא בעלה יתומה ומש"ה תבעה היא לאלמנת ראובן לפי שאחר שהניח להשותפות כפי מה שלקח בעלה יגיע לחלקה יותר: ששמעון מחל לאחיו לכאורה נראה דאפילו אי לא אחיו היה היתה נאמנת במגו כיון שטוענת ברי שמחל לו בפני אלא כיון שהן אחין היה משיב מסתבר יותר לומר שבודאי מחלו מיהו י"ל דאי לא אחיו הו"ל כמגו במקום חזקה דאין דרך שותפין למחול כ"כ ומש"ה ראה וכתבו הרא"ש בתשובה [שלו] שמחל לאחיו ולא כ' שהשיבה אלמנת ראובן שמחל לאחיו וק"ל: במגו כו' אין לך בידי אלא כך וכך כו' פי' במגו אילו היתה רוצה היתה נוטלת מהממון כפי הסך שהשיאוה ליתומה ותאמר אח"כ הרי לפניך עזבון בעלינו וקח את חלקך בראש נגד חלק נדן היתומה וק"ל: או נתתי לך מקצת וא"ת [עיין הקושיא בב"ח] וי"ל דגם טענה זו שהיא טוענת בעלך מחל לבעלי ליתן לה כל מה שירצה טענה גרועה היא ונגד הסברא לכך מהימנינן לה במגו זה בשבועה א"נ מ"ש נתתי לך ר"ל בעלי אמר שנתן לך או לבעלך שזהו ג"כ בל' בני אדם בכלל נתתי לך ותירוץ זה צ"ל בסמוך סמ"ג בתביעה שתבעה אלמנת ראובן כך וכך נתנו לי במתנה והוצאתי בבית דנאמנת במגו דנתתי לך חלקך ושם לא שייך לומר שינויא קמא: והשיבה אלמנת ראובן באותה שעה כבר חלקנו שאלה ותשובה זו צריכה ביאור ונראה דמתשובת הרא"ש על שאלתו מתוכה נלמד ונראה מה הותה טענתן של האלמנות ומוכח מתוכה שטענת אלמנת ראובן היתה כי מאחר שחלקנו באותה שעה מקצת הנכסים ומחלקנו השיאנו אותה ולא היה לך עלי ועל בעלי שום חיוב בשעה שהשיאונו אף שאח"כ פייסתני לבטל החלוקה אל תאמר דהו"ל כאילו לא חלקנו מעולם והשיאנו מהשותפות דאז ודאי היה לך ליטול כנגדו

דז"א טענה כי בשעה שחזרנו לשתף כבר היתה נשואה והיה לך לפרש ולהתנות (אך) בשעה ששתפנו מחדש שיהיה לך בהשיתוף יותר ואת לא עשית כן אלא פייסתני לבטל החלוקה דקדק לומר פייסתני לרמז שטענה מאחר שאת הדרת אחר חזרת השיתוף אף שידעת שהשיאנו היתומה זה היה ודאי מכח אחת משתים או שידעת דבשעת חלוקת המקצת היה בעלי מרויח באותו חלק כשיעור מה שהוציא בנדונייתה או שמחלת לו ההוצאה בהיות שידעת שהוא מרויח טפי ואף שאלמנת ראובן אינה טוענת בברי כן מ"מ הו"ל כשנים שהן בשותפות יחד ואין ידוע כמה יש לזה בשותפות וכמה יש לזה שמחזיקינן כל השותפות בשוה ואינו נאמן המוחזק לומר יש לי שני חלקים בשותפות וכמש"ר בסמוך בסי' קע"ט והא דכתב רבינו לעיל בסימן זה ס"ד שכשנשתתפו יחד בלא שומא שאח"כ בשעת חלוקה שמין חלק של כל אחד כמה היה מתחילה ואותו סך יטול כל אחד בראש היינו דוקא שם שבתחילת השותפות לא היה להם בשוה משא"כ הכא שבתחילת השותפות היה להן הכל יחד בשוה אם איתא שאח"כ היתה כוונת אלמנת שמעון שלא יהיה הכל בשוה היה לה להתנות והרא"ש השיב אם מחלוקה השיאוה הדין עם אלמנת ראובן דהיה לאלמנת שמעון להתנות אח"כ ואם מהשותפות השיאוה הדין עם אלמנת שמעון כיון שבשעה שלקח הממון מהשותפות להשיאה נתחייב לשמעון כנגדו וכדמסיק. וא"ת הלא גם אלמנת ראובן לא טענה אלא כבר חלקנו במקצת ומאותה חלוקה השיאנוה וא"כ גם היא יודעת שאם לא השיאוה מהחלוקה שאלמנת שמעון תטול כנגדו ולמה האריך הרא"ש ולא הו"ל להשיב אלא הדין עם אלמנת ראובן ואי ר"ל שצריכה לברר אם טענתה אמת גם בזה הו"ל להשיב בקצרה ועוד שכבר נתבאר למעלה שהיא נאמנת בשבועה במגו אם לא שנתברר היפך דבריה י"ל דהרא"ש נסתפק בטענת אלמנת ראובן אם ר"ל שמאותו מקצת השיאוה ממש או ר"ל כיון שכבר התחלנו לחלוק ודעתינו היה לחלוק גם המותר הו"ל כאילו חלקנו בכולו א"נ ר"ל אף שלקחנו הנדונייא מהמעות שעדיין היה בשיתוף מ"מ דעתינו היה למלאות מעות השיתוף מחלוקת הממון שהיה בידינו והוה כאילו השיאנוה מחלוקה ואח"כ פייסתני לערב ולשתף והו"ל כאילו כבר מלאנו אותן מכח טענה שמחלת או שידעת שהרויח בעלי בשעת החלוקה וכמ"ש דאל"כ הו"ל להתנות ומפני ספק זה הוצרך הרא"ש להאריך ולכתוב שני חלוקות א"כ הוא כו' וא"כ הוא כו' ודוק. אבל אל תטעה לומר כיון דהרא"ש שינה בלשונו דבחלוקה הראשונה כ' ז"ל אם הוא כדברי אלמנת ראובן שהתחילו לחלוק כו' ובחלוקה שניה כ' ז"ל אבל אם אחר שלקחו כל א' דמ"ה שינה הלשון מחלקו ללקחו שבחלוקה שניה מיירי כשלא חלקו כלל ממש אלא שלקחו כל א' קצת ממון מהשותפות ומאותו הממון השיאוה ומש"ה

כתב דאף השיאוה מחלקו כיון דלא חלקוהו ממש הרי הוא כאילו השיאוה מהממון שנשאר בהשותפות דז"א דהרי אח"כ כתב הרא"ש ז"ל כי כשיבואו לחלוק שנית ש"מ דגם בראשונה היתה חלוקה אלא שהרא"ש שינה הל' כפי הדין בכל חלוקה קרא ג"כ שמו עליו דבחלוקה הראשונה כ' שהדין הוא כשחזרו ועירבו דהוה כשותפות חדשה מש"ה כתב חלקו ובחלוקה שניה כתב דהדין נותן דהו"ל כאילו לא חלקו מעולם וכמ"ש ומש"ה כ' ל' לקחו וכל זה הוא ברור ועיין בתשו' הרא"ש שם כלל פ"ט בשאלה זו שכתב ז"ל והשיבה אלמנת ראובן כו' ואע"פ שאח"כ פייסתני לבטל החלוקה כשחזרנו לערב יודעת היתה שכבר היתה נשואה ואעפ"כ ערבת (ממנו) [ממונך] כו' הרי גם מל' זה מבורר בשאלה עצמה שטענת אלמנת ראובן היתה את ידעת ונתרצית לשתף ולא התנית וק"ל:

סעיף מ

שתות ממה שיש להם לפרוע כו' כל' הזה כ"כ בתשובה והל' מגומגם וצריכין לפרשו כאילו אמרה הד' שנים שכבר עברו בימי אלמנותי שבעלך ניכה בהן שתות המס בעבורי לפי התקנה תנה לי אותו הניכוי בראש אבל דוחק לפרשו שהתקנה היתה שכל אלמנה תהיה פטורה שתות מן המס ד"ש את מיתת בעלה ולא יותר כי תקנה כזו לא מצינו לפטור האלמנה על זמן אלא כל זמן היותן אלמנות ועוד דא"כ הו"ל תקנת העיר לפטור האלמנות ד"ש מהמס כו' וק"ל: כי דרך אחין השותפין כו' טורח כו' ע"ל סימן רפ"ז:

סעיף מא

גם עתה לא יקפידו כו' פירוש דוקא בהוצאה שגם בחיי שמעון לא הקפידו משא"כ למס שנפחת לאלמנה דנתחדש לאחר מותו:

סעיף מב

וברשות ראובן בעלה הא דיש רשות לבעל להרשות אשתו על ממון השותפות היינו משום דכל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד. ונראה דמיירי כשעשתה לאותו אחר שליח לקנות לה סחורה אבל ליכא למימר שנשתתף עמה דכה"ג אפילו לבעל לא היה כח לעשות כן כמ"ש בשם הרמב"ם סי"ז וק"ל אבל הל' אינו משמע כן וצ"ע:

סעיף מד

לעכו"ם שהיה חייב להם כו' ור"ל שמחזיר ש"ח לעכו"ם ולא היה פרוע אלא רובו ומכח שהחזירו אבדו בפשיעה שלא שילם להן מעט הנשאר ובתשובת הרא"ש נדפס שפשע שהחזיר שט"ח שהיה ללוי (צ"ל לעכו"ם) עליו שהיה פרוע רובו כו' ולפ"ז ה"פ שפשע שהחזיר ש"ח שכבר היה פרוע רובו ומכח שהחוירו חזר התובע עליהם והוצרכו לחזור לשלמו כו' אבל בתשו' הרא"ש מדוייקים מצאתי מוגה שהיה להם על עכו"ם וכן מוכח מיניה וביה שט"ס הוא דאם הם היו חייבין לעכו"ם שט"ח שעליהם בידם מאי בעי ולא

שייך לומר שהחזירו לעכו"ם ועוד דא"כ ההפסד לא הגיע להם מחמת החזרה אלא שנולד להן אח"כ ובתשובה כפל ושילש לומר שבחזרה הפסידו וק"ל: אם תברר בעדים כו' לכאורה קשה הא משמעות הל' משמע שהיא מודה שהחזירו אלא שטוענת שאין וה פשיטא כיון שעשה בו כמו בשלו שגם לו היה חלק בחוב זה ולטובה נתכוין וסבר שמה שמאמין לעכו"ם יהיה תועלת להם במקום אחר מהעכו"ם וא"כ למה השיב לברר וצ"ל דל"ד בירור בעדים קאמר אלא ה"פ אם תברר ע"י אנשים מבינים ויודעים שחזרת השטר הזה לא היה בו כ"כ תועלת כאשר יש לחשוש בו בהפסדו אז ודאי היה החזרה ההיא פשיעה ושגעון וחייב שמעון לשלם כל ההפסד אע"פ שנעשה בו כמו בשלו ולפ"ז א"ש דלא השיב שתשבע אלמנת ראובן שפשע בחזרת השטר שהרי היא נאמנת בשבועה בכל טענותיה וכמוזכר אלא לפי שא"א לה שתשבע ע"ו דשמא לטובה נתכוין לכן יכירו זה אנשים שיודעין בטיב משא ומתן וק"ל: דפשיעה גמורה כו' ושותפין שומרי שכר כו' צ"ל דלא היו בתחילה בשמירה יחד דאל"כ הוה שמירה בבעלים כ"כ רבינו לקמן סימן רצ"א דאפילו בפשיעה פטור אבל א"ל דשאני הכא דעשה פשיעה גמורה ופשיעה גמורה אפילו בבעלים חייב וכדין שטרות דאין בהן דין ד' שומרים ופסק הרי"ף והרא"ש דאפילו פשע בהן פטור ואפ"ה פסקו דאם הזיק בידים חייב כמ"ש בסימן ס"ו ה"נ דכוותה דזה מיקרי מזיק בידים דהא הרא"ש סיים וכתב דשותפי ש"ש הן וחייבין בגניבה ואבידה וז"א כשהיה בבעלים והול"ל וחייבין בפשיעה כזו:

סעיף מה

רפואה שאין לה קצבה היא כמו מזונות כו' משמע דבמזונות ודאי לא הקפידו והיה לאמצע כ"א מה שהיה צריך והא דכתב הרא"ש לעיל בטענת אלמנת שמעון שהוציא ראובן יותר כו' ז"ל אם נהגו עד היום לצמצם כו' משמע דמספקא אם מקפידין בהוצאה או לא נראה דשם איירי בשאר הוצאות בלא מזונות דבהן יש מקפידין ויש שאינן מקפידין א"נ כיון דהכא קאי על אלמנת ראובן שתבעה כאן מה שהוציא שמעון לרפואה ולעיל תבעה אלמנת שמעון לאלמנת ראובן בשביל הוצאת הבית לכן השיב כיון שאלמנת ראובן עצמה טענה תחילה לפטור נפשה מטענת מזונות משמע דכך נהגו לזון ביחד בלי קפידא מהשותפות א"כ מה"ט עצמו אין לו תביעה על אלמנת שמעון בשביל הרפואה שהרפואה כמזונות דמי וק"ל:

סעיף מז

ואין לתובע שום טענת ודאי ע"ז פי' ואין משביעין על הספק כמש"ר בסי' ע"ה:

סימן קעז

סעיף א

אחין השותפין עד"ר: כל מה שירויח או יפסיד כו' אפילו אם הוא הרויח טפי מאינך: ואם אין דרכו ליטול כו' ק' דלכאורה זהו פשיטא ואפשר דקמ"ל שאפילו אם היה גם אביהן ידוע בענין זה ואמרו נעמיד בנו תחתיו וכמ"ש בדרישה בשם הרמב"ם דתלוי בזה אפ"ה כשנוטל הישר בעיניו הכל לעצמו א"נ כגון שנוטל הישר בעיניו מחמת ממון ושם עשירותו הוא מחמת ממון הבית אפ"ה הכל לעצמו וק"ל:

סעיף ב

דוקא לאומנות המלך פי' שהמלך רגיל למנות אנשים מכל בית כמ"ש בדרישה וכיון שהן עדיין בתפוסת הבית הוי לאמצע: אבל לאומנות אחרת כו' דכיון שהוא טרח במלאכה והן יושבין בטלים הריוח לעצמו: אותו אח נוטל כו' אע"פ דקיי"ל אח שהשביח הכל לאמצע ואינו נוטל אפילו שכר פעולה היינו כשטרח בעלמא אבל טרח בגופו ודאי נוטל בראש שכר טרחו כדלקמן סימן רפ"ז ע"ש ומש"ר לעיל ס"ס קע"ו בשם תשובת הרא"ש כי דרך אחין השותפין כשנפטר א' הנשאר טורח כו' היינו דוקא בשביל היתומים טורח וכמ"ש שם א"נ אפילו תאמר דעביד אח דטרח בשביל אינך אחין היינו כשעושה מרצון נפשו ובצרכיהן בזה עביד דטרח אבל טירחא שבע"כ כמו הכא שנפל בע"כ לאומנות לעשות פעולת אחרים בשכר לא עביד שיפעול א' פעולה כל היום בשביל כולם ולא יטול שכר טרחו לפחות וק"ל:

סעיף ג

חלה א' מהן באונס אם יש כו' עמ"ש בדרישה שכן דעת התוס' והרא"ש ולא כמ"ש ב"י ע"ש: מתרפא מהאמצע כו' היינו דוקא כשלא רצו לחלוק או שכבר נתרפא אבל חלה ולא נתרפא יכולין לומר לו חלוק עמנו דלא גרע מהא דתנן אין הגדולים מתפרנסים ע"י הקטנים כו' כ"כ הרמב"ן ועד"מ: כגון שהלך בשלג כו' פי' שלא ישב עוד בביתו בזמן הקרירות והחום כדרך העולם אלא נשא ונתן אז כדרכו ונסע ממקום למקום זה מיקרי פשיעה ואין חילוק בין הולך ברגלין או ישב בעגלה דהא דין זה הוא ממ"ש הכל בידי שמים חוץ מציונים ושם לא חלקו: אפילו באונס מתרפא משל עצמו והא דכ"ר בתשובת הרא"ש דאפילו בשותפין רפואה שאין לה קצבה כמזונות דמיא נראה דבסמוך איירי שהיו שותפין מתעסקין כל א' לזמן ידוע בפני עצמו דכיון דחלה בשעה שעוסק במלאכת חבירו וטורח בשבילו דין הוא שיתרפא מהאמצע משא"כ כשחלה בשעה שמתעסקין יחד שאז כל אחד עושה בשבילו וס"ל לרבינו דר"י הלוי ל"ד קאמר דוקא זה שמתעסק באומנות המלך בשביל האחין [ואין האחין] מתעסקין כלל אלא ה"ה כשג"כ מתעסקים

רק שאינן מתעסקים ביחד אלא כל א' בזמנו ותדע שהרא"ש מיירי בתשובה הסמוכה בשותפות כזה שהרי כ' שם השותפים הם ש"ש לזה בעסק הממון וכבר נתבאר בדברי רבינו בסימן קע"ו סי"א דאינן ש"ש זה לזה כ"א כשאינן מתעסקין ביחד ואל תתמה אמ"ש בתשובה סתם שותפין דהא פירשנו בכה"ג במ"ש שותפין ש"ש זה לזה. וגם רבינו סתם וכ' בשמו רצה א' מן השותפין לילך ללמוד תורה כו' וצ"ל דמיירי בשותפין דכה"ג שהם מתעסקים כל א' לזמן וכמ"ש שם וגם בתשובות שתי אלמנות שכ"ר בסימן שקודם זה סמ"ה איירי בכה"ג שהיו בעליהן שותפין לזמן ידוע וכמ"ש ג"כ שם דבלאה"נ צ"ל כן כדי דל"ת אמ"ש שם דשמעון חייב בהחזרת השטר דהיה רובו פרוע משום דפשע דק' הא פשיעה בבעלים פטור וגם עיין בתשובת הרא"ש ותמצא ששתי תשובות הללו הא דלענין רפואה דבסימן הקדום והא דענין פדיון משביה דבסימן זה הכל היה בשותפות א' מראובן ושמעון הנ"ל ושותפותן היה לזמנים ודוק וזהו דלא כב"י ועד"ר:

סעיף ד

דשותפין הם ש"ש כו' כלומר דוקא בעסק שמירת ממין חייב כל א' באחריות חבירו אבל לא בשמירת גוף חבירו לומר שיהיה השני חייב בפדייתו ואף שרפואה הוא ג"כ שמירת גופו שאני רפואה דבכלל מזונות וממון הוא: שותפין ש"ש הן זה לזה פי' שותפין דממון דומיא דשותפין בגופן מה בגופן לא שייך לומר שמירה בבעלים אף בממון וכיוצא בו דהיינו היכא דליכא שמירה בבעלים שלא שמרו מתחילה יחד הוא דהוויין ש"ש זה לזה:

סעיף ה

רצה א' מן השותפין כו' [כמו בב"ח] ודלא כב"י ועד"ר: אע"פ שצריך יותר כשהוא לבדו הטעם שברכת הבית ברובא גמרא בפ' מי שמת וכתבו שם התוס' פר"ח ברכת הבית ברובא נר לאחד נר למאה וכן פי' רבינו בא"ע סימן צ"ד וה"ק רבינו אע"פ שצריך יותר אין צריך ליתן לו כל צרכו:

סימן קעח

סעיף א

שימחול לו ומחל לו פי' אפילו אמר בהדיא שמחל לו וכמו שסיים רבינו אח"ז ואמר אני מוחל בשביל פ' אפ"ה דוקא אם מעצמו בלא פיוס אמר כן אז הוא שלו אבל אם ביקש לו לעולם לאמצע שדרכן של שותפין שמבקשין זא"ז ועמ"ש לעיל בסימן ע"ז בסח"ט בפרישה ודרישה מענין זה:

סעיף ב

אפילו בקמה העומדת ליקצר כו' ל' הגמרא [עיין בב"ח שמביאו] ופי' רבינו כפי' רשב"ם שכתב ז"ל לומר שנוטל כדין אריס שיורד ברשות אפילו בשבח המגיע לכתפים גמר

פירי כגון קמה ליקצר וענבים ליבצר נוטל כל החצי כדין אריסי העיר ואפילו היא שדה שאינה עשויה ליטע אלא לזריעה ונטעה הוא נוטל כל דינו כו' ע"כ וביאור הדברים דתרתי קמ"ל חדא דאע"ג דשאר אדם שאינו יורד ברשות אפילו נטע שדה העשויה ליטע וזרע שדה העשויה לזריעה אפ"ה אינו נוטל כדין אריס שנוטל בגמר הפירות לשליש או לרביע או למחצה אלא שמין לו כמה אדם רוצה ליטול לקבל שדה זו ליטע מ"מ שותף כיורד ברשות דמי וכאילו אמר לו לירד בתורת אריסות לשליש או למחצה ועוד קמ"ל דאפילו נטע שדה שאין עשויה ליטע או זרע שדה שאין עשויה לזריעה דכה"ג באינש דעלמא שמין לו וידו על התחתונה אם השבח יותר על היציאה כו' אפ"ה בשיתוף לעולם יש לו דין אריס ואם אין כאן שבח עכ"פ נותן לו חלקו בהוצאה ואף שלא הזכיר רבינו וענבים העומדים ליבצר מ"מ כ' ואפי' בשדה שאינה עשויה ליטע דמשמע הוא נטע ונוטל ענבים (והול"ל אפילו אינה עשויה ליזרע כיון דמתחיל בקצירה) דל' הגמ' נקט בקיצור ושם כתב ג"כ ענבים ליבצר והא דכתב בקמה העומדת ליקצר משום דביה התחיל ר"ש בפירושו וכנ"ל:

סימן קעט

סעיף א

ואפי' נשתהה בידו עמ"ש סימן קנ"ז בפרישה ודרישה דס"ל להרי"ף והרא"ש ורבינו דאף דשותפין מקפידין ואין משהין כ"כ זמן רב מ"מ מאחר שנודע הדבר שהיה בשותפות ובא לידו כדי למכרו לאמצע הו"ל עדים וראה ול"מ ליה חזקתו וע"ש שהארכתי: אלא בראיה פי' בעדים כ"כ הרא"ש:

סעיף ב

וכתב הראב"ד כו' עד"ר: והוא דלא מצי למיטען נראה דאין זה מל' הראב"ד אלא ל' רבינו הוא מכאן עד סוף הסי' דבה"ע ובעה"ת הביאו ל' הראב"ד ואין זה שם:

סימן קפ

סעיף א

שותפין שנדרו כו' [הביא הטעם כמ"ש הב"ח בשם הר"ן]: אבל אסורין להעמיד בו רחיים כו' ז"ל הרא"ש משום דכל הני יכולים למחות זע"ז בלא נדר (וכמ"ש לעיל ס"ס קנ"ו וקס"א ועמ"ש שם אמש"ר שם בס"ס קס"א יראה מדברי א"א הרא"ש ז"ל כו') הילכך אסור לעשות עתה כשנדר וי"מ דכשמעמיד רחיים באים רוב העם לשם וממילא חלקו וחלק חבירו וכן לגדל תרנגולים דמתפשטים בכל החצר עכ"ל ועד"ר:

סעיף ב

הדיר א' מהן א' מן השוק כו' שם במשנה ובדרישה הבאתי לשונה וע"ש שהארכתי:

סעיף ג

וכופין את המדיר כו' הטעם דכיון דהא' שלא הדיר מותר להעמיד שם חיישינן דהשני יתקנא בו ויעמיד גם הוא שם ויעבור על נדרו לפיכך כופין אותו למכור משא"כ כששניהם מודרין זה מזה דשניהם אסורין דאין כופין לאחד מהם אם לא שהאחד רגיל לידור יותר מחבירו וכ"כ ב"י בי"ד סימן רכ"ו [וטעם דהרמב"ם והרמב"ן והרא"ש מפרש הכל כמו בב"ח] וע"ש בפסקיו פ' השותפין שהאריך:

סימן קפא

סעיף א

שיירא המהלכת כו' ברייתא בהגוזל בתרא דף קי"ו ואיכא התם תלת אוקימתא להך ברייתא חדא באינש דעלמא וע"י הדחק שניה בשותפין שלישית בפועל וכתבו הרי"ף והרא"ש דהני ג' פירוקא כולן הלכתא נינהו וזהו ג"כ דעת רבינו שכ' לשלשתן בסימן זה וע"פ פי' רש"י דלשם ע"ש: אם היו יכולים להציל כו' פי' אפילו שמעו שאמר לעצמי ושתקו לא קני: ויטול כ"א את שלו וממילא אם לא הציל משלו כלום אלא של אחרים הוא נפסד מכל וכל כמ"ש בסמוך: ואם היו יכולין להציל כו' לכאורה נראה דחילוק זה דע"י הדחק שייך ג"כ בשני האוקימתות שאחר זה אלא משום ששם לא צריך לפרש הגמרא בהכי מש"ה לא הזכירוהו שם:

סעיף ב

ואמר כו' עד כדי חלקו הוא לעצמו שהרי גילה דעתו שמבקש לחלוק ויכול לחלוק במקום פסידא ואגב שיכול לחלוק משום פסידא להציל חלקו חלוק מהן ג"כ בכולו לענין שאם הציל כולו והן שמעו ולא עמדו ג"כ להציל דהא כולו שלו וכדמסיק ודוקא אמר אבל לא אמר אפילו הציל כדי חלקו לבד הוא לאמצע ואם עמדו גם הם להציל דמוכח שלא נתייאשו מן הכל מה שהציל הוא לבעלים כן מוכח מפי' רש"י וכ"כ הרמב"ם בפי"ב מהל' גזילה ורבינו סתם דבריו קצת ב"י: לא אמר הוא לאמצע פי' ויטול כל א' את שלו וכמש"ר לפני זה:

סימן קפב

סעיף א

אסור להשתתף כו' עפ"ד מיתות וכתבו שם רשב"ם ור"ת כמש"ר כאן בשמם וסיים שם ר"ת בטעמו כיון דבזמן הזה נשבעין בקדשים שלהן ואין תופסין בהן אלוהות ואע"פ שמזכירין עמהן ש"ש וכוונתן לאלהיהן מ"מ אין זה שבועה וגם דעתם לעושה השמים ואע"פ שמשתתפין ש"ש וד"א לא אשכחן דאסור לגרום לאחרים לשתף ולפני עור ליכא דבני נח לא הוזהרו על כך עכ"ל והרמב"ן כתב דמאי דאמרינן אסור להשתתף כו' לאו

איסורא ממש קאמר דהא לא מיתסר אפילו מדרבנן דמשום לפני עור ליכא אלא במה שא"א לו לעשות אלא על ידי ישראל ועוד אפשר דאין נזהרין שלא לידור ושלא לקיים בשם ע"ז ונראה דלא ישמע על פיך לא אתי להכי כלל אלא לישראל גופא מזהיר רחמנא אבל בכה"ג אפילו מדרבנן לא מיתסר כיון שהעכו"ם נשבע מאליו ע"י שנתחייב שבועה לישראל ומשום דלא מיתסר אלא ממדת חסידות בעלמא אמרינן בפרק בני העיר דאמר אבוה בר איהי תיתי לי דלא עבדית שותפות עם העכו"ם כו' ולכאורה היה נלע"ד דגם רבינו ס"ל כהרמב"ן דלית ביה אלא מדת חסידות ומש"ה כ"ר בא"ח סימן קנ"ו ז"ל יש ליזהר דמשמע זהירות בעלמא לכתחילה איכא אבל איסור גמור בדבר ליכא בהשיתוף לכתחילה גם באשר"י בפ' ד' מיתות כתב ז"ל מ"מ צריך ליזהר תחילה שלא יעשה עמו שותפות אבל אין ראיה כ"כ מל' ליזהר דהא שם בא"ח לפני זה כתב ז"ל ויזהר מלהזכיר ש"ש לבטלה כו' והתם ודאי איסור יש בדבר:

סעיף ב

אסור לעשות סחורה כו' נתבאר בע"ה בי"ד סימן קי"ז:

סעיף ג

ואם עבר השותף כו' הוא ממ"ש בסי' קע"ו סי"ז ע"ש וה"נ אם יש הפסד הרי חבירו אמר לא היה רצוני שתעשה סחורה בדברים האסורים: (ד)

סעיף ה

שלוחו של אדם כמותו כו' בריש האיש מקדש ילפינן שליחות לכל התורה כו' מדכתיב גבי גירושין ושלח נלמד שהוא עושה שליח ועוד מדכתיב גבי קדשום ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל וכי כל הקהל שוחטים והלא אינו שוחט אלא א' אלא מכאן ששא"כ ועביד שם צריכותא ואסקי' דמגירושין ומקדשים ילפינן לכל התורה כולה חוץ מלדבר עבירה והיכא שהשליח אינו בר חיובא [עיין בב"ח] אפי' לדבר עבירה: וכ' הרמב"ם ז"ל האומר לשלוחו צא כו' ואין העושה שליח צריך קנין ומה שהאריך רבי' בהעתקת לשונו ולא קיצר לכתוב וכ"כ הרמב"ם דאין העושה שליח צריך קנין נראה לומר דאילו כתב סתם אין העושה שליח צריך עדים הוה משמע דדוקא לעצמות המינוי שממנה שליח הוא דא"צ עדים אבל כשקונה השליח או שום אדם דבר מחבירו צריך עדים כמו בגיטין וקידושין דלמינוי השליח א"צ עדים ולענין קבלת הגט והקידושין צריך עדים כמש"ר בא"ע סימן ל"ה מש"ה העתיק גם ריש דבריו ללמדנו דהאי א"צ עדים קאי גם אמ"ש לפני זה דהיינו אפי' אכשמוכר או קונה השליח:

סעיף ו

עבר השליח כו' ג"ז לשון הרמב"ם שם וכתב הטעם משום דא"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי וכמש"ר בסמוך: וחילק הרמב"ם ז"ל דוקא שהודיעו שהוא שליח כו' פ"ב משלוחין דין ד' כ"כ אעבר אדעת משלחו ע"ש ועד"ר: שמשך או שהמשיך פי' כשמכר השליח שאז המשיך להלוקח או שקנה שאז משך ולאפוקי ממשמעות הגהות אשר"י וכתבתי לשונו בדרישה ודוק:

סעיף ז

טעה וקנה ביוקר אפילו בכ"ש כו' כן הוא בגמרא פ' אלמנה ניזונת שליח כמאן כו' וכתב הרי"ף והרא"ש והלכתא שליח כאלמנה שאם טעה כל שהוא מכרה בטל וכן פי' רש"י ועד"ר:

סעיף ח

לפיכך אם התנה כו' פי' השליח התנה עם המשלח שיהיה שליח אפילו לעיוות: אם מכר לו כו' צ"ל דמיירי שהתנה עמו שלא יהא בו אונאה ובאופן שכ"ר לקמן סי' רכ"ז סכ"ד דאל"כ הא כ"ר שם סמ"א דיש אונאה לקרקעות כשהוא בכפל דהיינו שוה ק' בר' וכ"ש כאן דמכר לו שוה מנה שהוא כ"ה דינרים בדינר והיותר נ"ל דלשון הרמב"ם תפס רבינו והרמב"ם והרי"ף ס"ל דלעולם אין אונאה לקרקעות כמש"ר שם בשמם ועיין עוד בדרישה: וכתב הרמ"ה ז"ל כו' והמע"ה ואע"ג דהמשלח טוען ברי והמוכר טוען שמא הא אמרינן בר"פ הפרה דגם בכה"ג אמרינן המע"ה וכמש"ר סימן רס"ג ע"ש גם יש עוד סברא לזה דמסתמא כיון שאין לו שכר על שליחותו מה לו ולצרה זו שיקבל עליו לשלם מה שעיוות וודאי מסתמא לא קיבל עליו לכך יכול לומר להמשלח להביא ראיה משא"כ לקמן סימן קפ"ה ס"ה:

סעיף ט

וכתב ר' האי דה"ה נמי כו' שהשוו חכמים מדותיהם זכות הלוקח להמוכר וכמו גבי יתומים שמכרו ע"י ב"ד כמ"ש לעיל סימן ק"ט ור"י ורא"ש ס"ל דוקא ביתומים שכמו שהיתומים סומכים על הב"ד כן הלוקח סומך עליהן שלא יעשו לו עול והוה ב"ד שלוחים של אלו ואלו משא"כ בנדון זה דלוקח ידע עם מי נתעסק ומה שקנה ובודאי מחל בפחות משתות וע"ל סימן רכ"ז וא"ע סימן ק"ד:

סעיף יא

וכ' הראב"ד ז"ל שכן הדין כו' ע' פי' הראב"ד בדרישה וע"ז כ"ר דהרא"ש לא ס"ל הכי אלא עובדא הכי הוה שהודיעו שהוא שליח ומן הדין המקח בטל ויכול השליח להחזיר לו מעותיו אלא שהמעשה היה שלא היה להשליח מעות ולהמוכר לא היו יכולין לכוף

שיחזיר לו המעות אף שהיה בידו מעות משום שהמעשה כך היה שלא היו יכולין לברר שנעשה שליח סתם והמוכר היה אומר ודאי התנה עמך בין לתיקון בין לעיוות והמע"ה וכמש"ר בשם הרמ"ה בסמוך ומ"מ הואיל שהשליח הודה שעשאו שליח סתם ונתבטל המקח הצריכו ר"נ לחזור ולקנות מהמוכר וזהו דוקא בהודיעו שהוא שליח אבל אילו לא הודיעו הרי לעצמו קנאו וא"צ לחזור ולקנותו מהמוכר אלא הוא מוכר למשלח באחריות. וזש"ר ואילו קנה השדה סתם כו' ר"ל המעשה היה בהודיעו אבל אילו קנה סתם ולא הודיעו היה המקח קיים ולא כהראב"ד שלא חילק בין הודיעו או לא ותולה הכל בדעת המשלח והרא"ש ס"ל דאינו תולה בדעת המשלח כלל ודוק ועד"ר מ"ש עוד מזה: וזה נוטה לדעת הרמב"ם כו' כלומר מ"ש הרא"ש בקנה שלא באחריות כשקנה סתם ולא הודיעו המקח קיים נוטה לדברי הרמב"ם שכ' בעבר ע"ד משלחו כשלא הודיעו המכר קיים ודינו בינו ובין משלחו כשאר כל אדם שקנה לעצמו ומיהו כיון שאפשר לחלק ולומר דבקנה שלא באחריות דוקא כתב הרא"ש כן כמ"ש בחידושים להכי כ"ר לשון נוטה כדבר שאין לו הכרע ובזה נסתלקה תמיהת ב"י שתמה למה כ' נוטה ע"ש ועד"ר:

סעיף יב

הפוסק על השטר פ' א"נ דף ע"ד מקור דין זה וע' בי"ד סימן קע"ה: לא השליח ולא המשלח משלח לא דמצי אמר היה לך לפסוק כשער הגבוה ולתקוני שדרתיך ולא לעוותי שליח לא דמה בידו של זה לעשות שב"ד יקללוהו ואע"ג דבשלא הודיעו המקח קיים אי הוה קנין גמור לגבי מוכר וכמש"ר לעיל ואם כן השתא נמי למה לא יקבל מי שפרע כיון שלא מכר אלא לו מ"מ אכה"ג לא תיקנו חכמים מי שפרע כיון דאינו חוזר מדעתו אלא מכח המשלח וגם לא נגמר המקח בקנין גמור בין המוכר והשליח כן תירצו תלמידי רשב"א ועמ"ש רבינו בסימן קפ"ג ס"ד בשם הרמ"ה (והוא) דלא תיקנו מי שפרע אלא בין מוכר ולוקח ולא בין המשלח והשליח ע"ש:

סעיף יג

מכור לי משדי בית סאה כו' כתובות דף צ"ט היכא דא"ל זבין לי ליתכא וזבין ליה כורא לא תיבעי לך דודאי מוסיף על דבריו הוה כו' ופי' הרא"ש דודאי ליתכא מיהא קני בע"כ של מוכר אם ירצה הלוקח אבל הלוקח אי בעי מצי אמר אין אני רוצה לקנות אלא כור ביחד:

סעיף יד

ה"ז עובר על דבריו פי' כשמכרו בב' שטרות וכדמסיק וה"ט דלא ניחא ליה דליפשו עליה שטרי משום דזילי נכסיה: בד"א כו' ועשה ב' שטרות פי' ואז אפילו א"ל מכור לי סתם נמי המכר בטל וע"ז פליג ר' האי וכדמסיק רבינו ופלוגתתם תלוי בפי' סוגיית הגמ'

וגירסתם ועד"ר שם כתבתי וברורתי בס"ד הכל על נכון: אפילו מכרו לב' בשטר א' כו' דלא ניחא ליה בהרבה בעלי דינים: וא"א הרא"ש ז"ל כ' כו' ולא הכריע ק' דבטור א"ע סימן ק"ג כ' דמסקנת הרא"ש כרב האי וכתבו שם הב"י ומור"ש ז"ל והעלו זה בתימה שם בא"ע ונ"ל ליישב שכאן לא כתב אלא שלא הכריע ור"ל ולא הכריע בטעם והוכחה וראיות שהדין עם רב האי ושם בא"ע כ' ומסקנת הרא"ש הוא כרב האי ולא כ' שהרא"ש הכריע כרב האי ור"ל מדכתב דברי רבינו האי באחרונה משמע דס"ל כוותיה ויש חילוק גדול בין הכריע למסקנא דהמכריע דבר א' בראיות סומך אשמועה ההיא למילף מיניה גם לדוכתא אחרינא ולדמויי ליה כל דכוותיה אבל מסקנא אינו אלא לשמועה ההיא דעלה קאי המסקנא ולא ילפינן מיניה ות"ל: והרמב"ם כ' כו' המשך ל' רבינו הוא כך והרמב"ם כ' ברישא א"ל מכור לי בית סאתים כו' ל"ק ולא חילק פי' ומשמע לכאורה דאפילו אמר סתמא ומכרו לשנים אפילו בשטר א' נמי לא קנה וכ' עוד כו' כלומר אבל ממ"ש עוד בסיפא סתם המקח מובן מדבריו דס"ל ג"כ כהרי"ף דיש חילוק בין שטר א' לב' שטרות ובב' שטרות אפילו אמר מכור סתמא לא קנה ודלא כר' האי ועד"ר:

סעיף טו

אינו מכור אלא ע"ז התנאי כו' כל זה נלמד מפ' א"נ דף ס"ד מעובדא דההיא איתתא דאמרה להוא גברא עד את ונוולה אחי כו' (פי' קרובים ואוהבים): ומש"ר הוי אבק רבית כן הוא דעת הרא"ש אבל להרי"ף ורמב"ם רבית קצוצה הוי כמ"ש בסימן ר"ז ב"י ועד"ר שם הארכתי:

סימן קפג

סעיף א

הנותן מעות לשלוחו לקנות לו סחורה ידועה תוספתא וירושלמי כתבו הרי"ף והרא"ש פ' א"נ: ומש"ר סחורה ידועה נקט ידועה לומר לך דאפ"ה אין לו עליו אלא תרעומת גם נקט משום סיפא דדוקא כשאמר לו לקנות סחורה ידועה הוא דהוי רמאי כי קנאה לעצמו אבל סתמא אפילו רמאי לא הוה דהא יכול לקנות לו אחרת ופי' של סחורה ידועה נראה דר"ל קנה לי מין בגד זה אף ע"פ שלא דקדק עמו תנה לי מאיש פ' ובגד פ' בפרטות וכן משמע ל' התוס' דקתני הנותן מעות לקנות לו פירות ולא לקח אין לו עליו אלא תרעומת וכתבו רבינו בי"ד ס"ס קע"ז ושם לא כ' סחורה כ"א לקנות לו פירות כל' התוס' והיא היא וכמ"ש ומיהו אינו מוכרח כ"כ ודוק:

סעיף ב

לקחה השליח לעצמו פירוש ובמעות עצמו וכאשר יתבאר ועד"ר. ומ"ש צריך להודיע למשלח פי' רש"י והר"ן כדי להוציא נפשו מחשד רמאות ותרעומת ומה"ט מסיק הרמב"ם

בפ"ד דמפרש וכ' דאפילו אם מפחד דמתוך כך יזדמנו לאחר מ"מ יודיעהו אחר הקנין וכ"פ בש"ע ועד"ר:

סעיף ג

אחר שזקפם עליו במלוה פי' וכ"ש אם לא זקפם אלא שלח בם יד ושינה ממה שצוה אותו דהוה עליהן גזלן וקנה בשינוי ואם הותירו הותירו לו: שאין זה דין אמת אלא כו' פי' הלוקח לעצמו במעות חבירו לעולם המקח של המשלח אפילו שלח בהם יד וחוזר משליחותו בפני עדים וכ"ש בזקיפה עליו במלוה ועד"ר ובסמוך:

סעיף ד

זבין לי האי מידי דקדק לכתוב האי מידי כמש"ר ברה"ס לקנות סחורה ידועה דאל"ה ודאי יכול לומר את זו קניתי לי ולראובן אקנה אחרת וכמ"ש לעיל: וזבין ליה מסתמא כו' בש"ע כ' סתמא ור"ל דזבין סתמא ולא פי' בשעת קנייה אי לראובן אי לשמעון כו' אפ"ה קנייה ראובן וגם גי' מסתמא מתפרשת הכי ור"ל מסתמא כל זמן דלא שמענו דהדר ביה משליחותו: לזבינא מעליא קא מכוין פי' שיזכה לו מיד בקנייתו שיהיה ידו כידו וגם השליח קיבל עליו את השליחות משא"כ כשאמר ראובן אייתי לי כו' דלא כיון על הקנין אלא על ראייתה לכן יכול לחזור כמו שסיים וחילוקים כאלו כ"ר ג"כ לקמן ס"ס ר"ט בהמגביה מציאה לחבירו דחילק שם בין אומר זכה לי או תן לי ע"ש בס"ס: ואומר שקונה לעצמו פי' ובמעות עצמו וכדמסיים:

סעיף ה

אבל בשליחות לא דלא תקנו מי שפרע אלא בלוקח שנתן מעות ליד המוכר בתורת קנין גמור משא"כ בשליחות שלא מסר לידו המשלח המעות אלא שיקנה לו בו: אבל אי יהיב ראובן לשמעון זוזי כו' אדעתא דראובן כו' האי אדעתא אינו ר"ל שבפי' אמר למוכר אלא ר"ל שנתנם למוכר סתם וקאמר אדעתא לאפוקי שלא קנה לנפשו ודומיא דרישא דמיירי בזבנה סתם אלא שהיה דעתו לקנות לראובן אפ"ה אמרינן דמסתמא דעת המוכר להקנות למי שהמעות המה שלו משא"כ ברישא דהמעות באמת המה של שמעון אלא שנתנם לו אדעתא דראובן והרי חזר קמי משיכה: חזר בו שמעון וזבניה לנפשיה לכאורה הול"ל ושקליה לנפשיה דהא כבר נתן להמוכר מעותיו ונראה דבכיון דייק וכתב וזבניה כו' כלומר שחזר מיד ויחד מעות אחרים לתת אל המשלח ומשך להסחורה על שמו (דזהו זבניה לנפשיה מיקרי) ולא ביקש לזקפן עליו במלוה ולהכי כשהודיעו כן למוכר זכה לעצמו אבל זקפן עליו במלוה או ששלח בו יד אפי' הודיעו למוכר לאו כל כמיניה לזבוני לנפשיה בזוזי דחבריה וכדעת הרמב"ם הנ"ל: וכי לא הדר כו' לא אמרן כו' ארישא קאי אבל ודאי אי קנה במעות ראובן אפילו אמר אייתי כו' נמי קנה ראובן וק"ל:

סעיף ו

בין לאכילה בין לסחורה כו' פי' לאפוקי ממ"ד פ' הגוזל קמא דס"ל שליח ששינה קנה לנפשו בשינוי למיהוי הריוח שלו אליביה דוקא בששלחו לקנות חיטים לאכילה איכא קפידא כשמשנה וקנה שעורים דקנאם בשינוי אבל שלחו לקנות חיטין לסחורה ליכא שינוי דמה לנו אם ירויח בזה או בזה אבל לפי מאי דקיי"ל דאינו קונה בשינוי כלל אין חילוק בין קנאם לאכילה או לסחורה אם פחתו פחתו לו הואיל ושינה יאמר הלה אם לא שינית לא היה הפסד:

סעיף ח

היה השער ידוע כו' עד"ר שם כתבתי ל' הגמרא והתוס' והרא"ש וביאורו וכאן אכתוב ביאור דברי רבינו על נכון. מ"ש היה השער ידוע וקצוב כו' פי' כגון כלים קטנים וכל דבר שדרכו למכור במדה או במשקל המדה או המשקל בכך וכך. ואין לו קצבה היינו כמו טלית וחלוק וירק הנמכרים באומד ולפעמים מוותר למכור בזול ולפעמים בצימצום. והוסיף לו עליו מדעתו פי' שא"ל קח זה עבור מקחך ועוד אני מוסיף לך זה משלי: חולקין השליח והמשלח כתב רש"י כו' [עב"ת שהביא ל' רש"י ול' הרי"ף והנפקותא שביניהם]: ואם הוא דבר שאין לו קצבה הכל למשלח ואע"פ שאומר לו בפירוש ועוד אני מוסיף לך כו' מ"מ כיון דלפעמים מוותר למכור בזה בזול מסתמא לאו למתנה נתכוין אלא לשם מכר נתכוין וה"ק הנני מוותר לך עוד א' מה שלא היה עושה לך מוכר אחר ולהכי הכל לבעל המעות ע"כ כלל דברי הגמרא ופליגי בה ר"ת ור"י אי דוקא בהוסיף מדעתו איירי אי לא וכדמפרש ואזיל:

סעיף ט

ופי' ר"ת כו' כצ"ל: בד"א כשהוסיף כו' כלומר בד"א דבדבר שיש לו קצבה חולקים אלא כשהוסיף לו מדעתו ואומר בפירוש הרי לך א' תוספת וכנ"ל דאז חולקין מטעם הנ"ל אבל אם בלא דעתו נתן לו יותר כלומר שהקצבה ו' הוא בדינר והוא נתן לו ז' אפי' א"ל הרי לך ז' מ"מ כיון שלא א"ל ועוד אני מוסיף לך מסתמא לא ידע לקצבה ולפיכך הכל לבעל המעות וס"ל ה"ה בכל מעות נותן העכו"ם כגון שהיה לו לקבל ממנו מנה ונתן לו מנה ודינר דהוא לבעל המעות דלא שייך לומר לשם מתנה נתכוין ובודאי בתורת פרעון החוב נתן הכל ולפיכך לית ליה לשליח בההיא מעות שום שייכות בעולם: ור' יונה כו' ס"א ור"י וכן הוא בתוס' ומרדכי ובסמ"ג נדפס בהדיא ר' יצחק ועד"ר: דגבי מקח אין חילוק כולי פי' אלא בכל ענין הדין שחולקין בדבר שיש לו קצבה ומה שסיים וכתב ז"ל דלגבי מקח כו' ונתן הכל לבעל המעות תיבת לבעל ל"ד אלא כלומר ונתן הכל בעד המעות גם י"ל (דפליג) [דפי'] תיבת לבעל דוקא ור"ל שהנותן היה דעתו שיהיה הכל

לבעל המעות והוא זה שנתן לו ולא עלתה על דעתו שהוא שליח אבל לפי האמת שהוא שליח אמרינן דחולקין ביש לו קצבה גם י"ל דמש"ה אמר לבעל המעות משום דר"י ס"ל שבחשבון הוא הכל לשליח כדמסיק מש"ה קאמר אף שכתב שיהיה הכל לשליח מ"מ במקח שאני שכיון שקיבל ממנו עתה מעות דעתו ליתנו לבעל המעות מש"ה יש ג"כ לבעל המעות בו החצי ופליג עם ר"ת בתרתי דהיינו במקח ס"ל חולקין בדבר שיש לו קצבה ובמעות דעלמא ס"ל הכל לשליח ור"ת ס"ל דבתרווייהו הכל להמשלח וה"ט דר"י דגבי מקח אע"פ שנתנם לו בלא דעתו מ"מ כיון שנתן לו מכח המעות שמקבל עתה יש לבעל המעות שייכות בה לפיכך חולקין כשיש לו קצבה מכח הני טעמי שכתבתי לעיל בשם רש"י ובאין לו קצבה הכל לבעל המעות דאף שזה נתן לו כ"כ מ"מ כיון שבעד המעות שקיבל ממנו עתה נתנן לו דינו כאילו נתן לו כ"כ מדעתו כיון דלפעמים נותנין כל כך בעד המעות בכיון בלא טעות אבל שבחשבון שכבר חשב עמו כמה חייב לו ועתה אינו נותן לו כלום שתאמר שנותן לו בעד מה שמקבל ממנו אין לבעל המעות שייכות כלל בהיתרון מש"ה הכל להשליח כנ"ל ביאור דברי פלוגתתם ועד"ר: והיה מחזיר לו המותר דוקא כאן דהמעות הן של העכו"ם ומעולם לא זכה בהן עדיין הישראל המשלח משא"כ אח"כ בסמוך בתשובת מוהר"ם דהמעות של המשלח היו ונתנן להשליח ליתנם לעכו"ם וק"ל:

סעיף יא

דבשלו יכול לקדש השם הא דכתב יכול לקדש משום דאפי' בשלו הו"א דאינו רשאי וכמש"ר לקמן בר"ס רס"ו אלא שאם רוצה כמו שפסק מוהר"ם דלא יעכבם שמעון על הספק דלהאי פסק היה לו לשמעון לעכבם (ממש) [ממ"נ] אי לא יזכור העכו"ם זכה שמעון ואי יזכור יתנו לו וק"ל: ששכחם העכו"ם זכה שמעון ע"ל ר"ס קכ"ה בדין הנותן מעות לראובן ליתנם עבורו לשמעון ורצה לחזור וליקחם מידו דיש חילוק בין דמי הלואה ובין דמי פקדון: וכיון שלא שכחם העכו"ם אין שמעון כו' פי' כיון שלא שכחם וצריך להחזיר לראובן מטעם שהוא צריך ליתנם לעכו"ם אין שמעון יכול לבוא בטענה אחרת לומר אני זכיתי בהעכו"ם ע"ד שכ"ר הדין לעיל ר"ס קכ"ה דאין שליחות לעכו"ם: והרמ"ה זצ"ל סתר דבריו כצ"ל ור"ל והר"ם הנ"ל דפליג עמיה מביא ראיות ועיין בהגהות אשר"י ומרדכי:

סימן קפה

סעיף א

אין שליחות לעכו"ם כו' כבר כתב בר"ס קפ"ב דהא דשלוחו של אדם יש לו כח כמו משלח ילפינן בצריכותא ע"ש אבל הא דצריך להיות שלוחו בן ברית וגדול כן הוא מסקנת הגמרא פ' א"נ וילפינן לה מתרומה כו' [עב"ח שמביאו]: אבל אשה כו' עד כיון שחייבים כו' כלומר ל"ת כיון דילפינן איכות שליחות מאתם בעינן דומיא דאתם ממש דהיינו שחייבים בכל המצות קמ"ל דאתם אינו ממעט אלא דלאו בני ברית והנהו כולהו בני ברית ואפילו עבדים דכתיב מחוטב עציך כו' לעברך בברית כו' וחייבים בקצת מצות כך מבואר בספ"ב דגיטין ובפ' שואל ריש ד' צ"ט ועד"ר: אבל חש"ו כיון כו' ע"ל סימן ל"ה:

סעיף ב

ומ"ש לפיכך השולח בנו אצל חנוני כו' משנה היא בפ' הספינה ד' פ"ו ע"ש: שלא שלחו אלא להודיעו כצ"ל: שאבידה מדעת היא כיון שמסרה כו' כתבו התוס' שם אע"ג כו' [עב"ח שמביאו]: חייב גם עליה אפי' נשברה כו'. דהוה ליה שואל שלא מדעת וגזלן הוי וקניה להתחייב בה עד שתבוא ליד בעלים דבעינן והשיב את הגזילה אשר גזל והשבה ליד התינוק לאו השבה רשב"ם:

סעיף ג

כתב הרמב"ם כו' ואבד פטור פ"ב משלוחין כ"כ וכתב ב"י ויליף הכי מדין שלוחים שכתב בסמוך שאמרו בגמרא צלוחית אבידה מדעת היא עכ"ל ול"נ יותר דדייק לה מדקאמר טעמא דרבנן דלא שלח לו הקטן אלא להודיעו כו' וכנ"ל משמע הא בכה"ג שאמר ליה בפירוש שלחהו לי ע"י דפטור וק"ל. (ד) ולמעלה בסימן קכ"א כתבתי דין השולח כו' כצ"ל:

סעיף ד

ראו סעיף 3

סימן קפט

סעיף א

אין המקח נגמר בדברים כו' בפ' הזהב אפליגו רב ור"י דברים אם יש בהן משום מחוסרי אמנה ולכ"ע אין המקח נגמר בכך וע"ל סימן ר"ד: אפי' שהיה הדבר לפני עדים כו' עד ולאחר שנגמר כו' כן נלמד מעובדא דאתא לקמיה דרב אשי בפ' הזהב ע"ש:

סעיף ב
אין שום אחד מהם יכול לחזור בו ואפי' מחלו זה לזה אח"כ ל"מ וכן כתב בת"ה סימן שי"א עד"מ שמביאו:

סעיף ג
אבל אם היה פקדון כו' פי' אפי' היה בידו פקדון וכ"ש אי לית ליה גביה ולא מידי אלא לקחו מעצמו:

סימן קצ

סעיף א
קרקע נקנה בכסף כו' מ"ש בכסף ובשטר ובחזקה משנה הוא בפ"ק דקידושין ומ"ש ובקנין ר"ל בקנין סודר דהיינו חליפין ואינו שם במשנה אבל מבואר הוא בכמה מקומות בתלמוד והא דקראו סתם קנין נראה מפני שזה היה עיקר קניינם דכתיב וזאת לפנים בישראל לקיים כל דבר שלף איש נעלו וגו' והתם שדה הוה א"נ להכי נקרא ק"ס סתם קנין לפי שכל אחד מקנה לחבירו דבר מה שהרי אין חליפין בלא כלי משא"כ בשאר קניינים שאחד קונה לבדו וכדין במכר כן הדין בשכירות כמש"ר בס"ס קצ"ב וקצ"ה:

סעיף ב
ואין נקנה בפחות מש"פ כ' ב"י דנלמד מדאמרינן בריש קידושין דאשה בפחות מש"פ לא מקניא וכתבו התוס' דטעמא משום דגמרינן קיחה קיחה משדה עפרון עד כאן לשונם והא דכ"ר דבפחות מש"פ אינו נקנה דמשמע הא בש"פ נקנה היינו היכא שכל הכסף שנותן בעד המקח אינו אלא פרוטה א"נ הוא יותר מפרוטה ונתנו לו בתורת פרעון סתם ולא עייל ונפיק אזוזי א"נ זקף עליו השאר במלוה דהוי כאילו כבר קבלו ממנו אבל אי לא"ה אפילו פרוטה אינו קונה וכמו שיתבאר בסמוך ורבינו קיצר כאן וסמך אמ"ש בסמוך אבל א"ל שאינו ר"ל דמי המקח אלא כסף שנותנין על המקח כדי שיחול בו הקנין קאמר שלא יהא בפחות מש"פ ובזה קונה בכל ענין ובקנין הכסף בדמי המקח לא קמיירי השתא ויתבאר לקמן בדברי רבינו בזקפו במלוה וכיוצא בו דא"כ מהיכן ילפינן דאין כסף פחות מש"פ קונה מאשה ואשה גמרינן משדה עפרון והכסף הנזכר בשדה עפרון משמע שהיה דמי שוויו של שדה:

סעיף ג
ואפי' נתן לו הכסף ע"מ שיחזירנו כן הדין בכל הקניינים חוץ מבקדושי אשה כמש"ר ר"ס כ"ט בא"ע ושם כתבתי הטעם משום דאין אשה נקנה בחליפין וזה דומה לחליפין ע"ש:

סעיף ד
אמר המוכר ללוקח תן הכסף לפי וקנה לך כו' זה נלמד מדין ערב דערב לאו אע"ג דלא מטי הנאה לידיה משעבד נפשיה האי מוכר נמי אע"ג דלא מטי הנאה לידיה משעבד ומקנה שדהו: וא"ל יקנה לי כו' דאל"ה במאי גלי דעתיה דניחא ליה בכך אבל ברישא שנתן הלוקח למוכר עצמו א"צ שיאמר מידי וכן נמי בסיפא מה"ט וכמ"ש בסמוך ועד"ר:

סעיף ה
וכן אם אדם אחר א"ל למוכר כו' זה נלמד מדין עבד כנעני דתנן במתניתין קונה את עצמו בכסף ע"י אחרים שאחרים פודין אותו בממונם והוא קונה את עצמו ויוצא לחירות אע"ג דהוא לא חסר ולא מידי האי גברא נמי אף ע"ג דלא חסר ולא מידי קני להאי שדה:

סעיף ו
אם הלוקח אדם חשוב כו' דוקא כאן בעינן אדם חשוב כיון שהוא אומר הילך מנה שלי והוא חסר ממון לכן אם אינו אדם חשוב במה יקנה שהרי אפילו הנאה אין כאן אבל בבא שכ"ר לפני זה אף ע"ג שאינו אדם חשוב כיון שמקדים זה ציוויו ובשליחותו הוציא זה מעות כדי שיקנה הלוקח קרקע הרי הוא כקיבלו המוכר עצמו כ"כ המ"מ פ"ה מהלכות אישות: חשובה כאילו קיבל ממנו פרוטה עיין בד"מ וכאן לא הצריך רבינו שיאמר הקונה שדך מכורה לי (וכ"כ ב"י) ואע"ג דילפינן ליה מאשה ובאשה כ"ר בא"ע סימן כ"ז שצריך שיאמר הוא הרי את מקודשת לי כו' נראה דה"ט משום דגבי קידושין כתיב כי יקח איש אשה שהכל תלוי בו אבל כאן א"צ אלא גילוי בעלמא דניחא ליה במקח זה וכאן ודאי ניחא ליה ללוקח זה במקח זה ועד"ר:

סעיף ח
אבל במקום שכותבין שטר איני קונה כו' כ"ה שם דף כ"ו והטעם כיון דרגילין בהכי לא סמכה דעתיה דלוקח עד דנקט שטרא ועיקר דעתו לקנית על השטר הוא רש"י. וכ' הר"ן [עב"ח שמביא ל' הר"ן] וכ"כ הרשב"א הביאו ב"י וד"מ בס"ס קצ"א וכ"כ מור"ם לעיל סימן ס"ו סי"ד ע"ש: אם ארצה כו' פי' שיהיה תלוי ברצוני דוקא ולא ברצונך: וכן הדין אם התנה כו' כ' ב"י ופשוט הוא:

סעיף ט
נתן לו משכון פי' אפילו נתנו לו משעה ראשונה שקנה ב"י: לא קנה פירש"י משום דמנה אין כאן הילכך משכון אינו שוה כאן כלום שאין המשכון מתנה וכתב ר"י אבל אם אמר קנה בגוף המשכון כנגד מעותיך קנה וע"ל סימן ר"ז ס"ס כ"ב:

סעיף י
אלא א"ל הנה כו' דייק רבינו וכ' אלא אמר כו' לאשמועינן הא נתן לו סתם כנותן לתחילת הפרעון דמי וכ"כ רש"י ור"ן: הנה לך ערבון ויקנה לי ערבוני פי' שאמר הרי לך ה' זהובים

ויהיו בידך בתורת ערבון וקנס שאם אחזור בי יהיה הערבון מחול לך וגם ערבון וה יקנה לי מידך שדך כן משמעות ל' ערבון וכמ"ש בדרישה אבל באמת רבינו לא נחית כאן לכתוב דין זה בשא"ל אם אחזור בי יהיה מחול לך אלא אפילו א"ל סתם הרי תקבל מעות הללו ויקנה לי כל שדך כיון שא"ל מדעתו לקנות במעות הללו כל השדה והמוכר אינו מוזיל גביה מש"ה לא קנה אלא כנגד מעותיו וכדמסיק ועד"ר: ומהמקום הגרוע כדין לוקח חצי שדה וע"ל סימן רי"ח:

סעיף יא

אבל אם מכר לו שדה כו' בפרק האומנין דף ע"ז גרסינן בגמרא והביאו הרא"ש וכתב ז"ל תניא כל החוזר בו ידו על התחתונה כיצד המוכר שדה לחבירו באלף זוז ונתן מהם ה' מאות זוז בזמן שהמוכר חוזר בו יד הלוקח על העליונה רצה אומר תן לי מעותי או תן לי קרקע כנגד מעותי מהיכן מגבהו מן העידית אע"ג דב"ח דינו בבינונית הכא גובה כדין מזיק דכל דזבין ארעא אוזיל מוזיל ומזבן ובזמן שהלוקח חוזר בו יד המוכר על העליונה רצה אומר הילך מעותיך או הילך קרקע כנגד מעותיך מהיכן מגבהו מן הזיבורית כדין ב"ח דשקיל מן התורה בזיבורית אלא משום נעילת דלת תקנו רבנן שיגבה מבינונית והכא לא שייך נעילת דלת רשב"ג אומר מלמדין אותן שלא יחזרו בהן כיצד כותב לו אני פב"ב מכרתי שדה פ' לפ' ונתן לי מהם מאתים זוז והריני נושה בו ח' מאות ופריך בגמרא טעמא דכתב ליה הכי הא לא כתב ליה הכי לא והתניא הנותן ערבון לחבירו כו' עד ארשב"ג בד"א בזמן דא"ל ערבוני יקון אבל כו' (וכתבתי ל' לעיל בסמיך בדרישה) ל"ק הא דעייל ונפיק אזוזי הא דלא עייל ונפיק וע"ע בהרא"ש שם [ורובו כתוב בב"ח כאן] ובזה דברי רבינו מבוארים דמ"ש נתבטל המקח כנגד המעות שנשאר לו עדיין ליתן כו' וכנגד המעות שנתן כבר איזה שירצה כו' ור"ל כיון שנתבטל כנגד המעות שנשאר לו עדיין דתנן סהדי דאדעתא דהכי לא מכר לו כיון דעייל ונפיק אזוזי נתבטל נמי אפילו כנגד המעות שכבר נתן וגם קנהו בשטר או בחזקה (ואע"פ שרבינו כתב רבותא זו דאפילו אם החזיק כבר בשדה או קנהו בשטר כו' לענין חזרה כנגד המעות שעדיין לא נתן מלשון הרא"ש משמע קצת דכ' לרבותא זו גם לענין דיכול לחזור אמה שכבר נתן אפילו החזיק כבר כו' והיא היא ודוק) אפ"ה נתבטל מקח הראשון לענין זה שאיזה מהן שרוצה לחזור מפיסוק הראשון יכול לחזור אבל מ"מ כל החוזר בו ידו על התחתונה כיצד אם המוכר חוזר מפני שנתייקר יכול לומר ללוקח איני רוצה ליתן לך חצי קרקע זו שנתת עלי בדמים כבר בערך שפסקנו כ"א בשער של עכשיו אך ידו על התחתונה שאם ירצה הלוקח יאמר תן לי מעותי או אם ירצה יכול לומר איני רוצה במעות אלא בקרקע דוקא לפי שיעור

מעותי וצריך ליתן לו מעידית שבנכסיו והטעם כתבתי לעיל בל' הגמרא והרא"ש ומבואר ג"כ בלשון רש"י משום שדרך בני אדם שמוכרין נכסיהן הקטנים ומטלטלים אפילו בזול כדי לקנות בהן קרקע גדולה ועתה שחוזר המוכר נמצא שהזיקו לכן גובה מעידית שבנכסיו כניזק ועדיף מניזק דבניזק אם יש למזיק מעות אפילו סובין יכול לסלקו בהן למזיק וא"צ ליתן לו מעידית כ"א כשבא לסלקו בקרקע וכמש"ר בסימן תי"ט ע"ש אבל זה אם יש להמוכר מעות צריך ליתן לו קרקע ומהעידית שבנכסיו כנגד מעותיו אם ירצה הלוקח וכ"ש אם אין לו מעות להמוכר אלא מטלטלין שצריך ליתן לו מעידית שבנכסיו אבל מ"מ מהני למוכר חזרתו שנותן לו כשער של עכשיו ואע"ג שהעיכוב בא מחמת הלוקח שדחה את המוכר בפרעון מ"מ כיון שנתבטל המקח בגרמת המוכר יד הלוקח על העליונה וכמ"ש בשם הרא"ש הנ"ל ובזמן שהלוקח חוזר מפני שנזדלזלו השדות יד המוכר על העליונה להחזיר לו מעותיו או קרקע ומהזיבורית שבנכסיו מ"מ מהני לו חזרתו של לוקח לענין שנותן לו כשער של עכשיו הזול כנ"ל ביאור הדברים ע"פ שיטת הרא"ש הנ"ל וע"פ מ"ש בתשובתו סוף כלל צ"ו והביאו רבינו בס"ס רכ"ו מ"ש. ולולי ההיא תשובה היה נראה לפרש דברי הברייתא ודברי רבינו בע"א יותר מדוקדק דלפי' הנ"ל ק"ק דאין סברא לומר דבחזרת המוכר יכריחהו הלוקח ליתן לו מעידית שבנכסיו דנהי דהוא מזיק מ"מ לא גרע ממזיק דפורע לו אפילו בסובין (ולפירוש הראשון צ"ל דשאר מזיק כיון דאין בידו להשיב לו דבר הניזק בעצמו לא החמירו עליו לשלם לו דוקא מהעידית מה שאין כן במזיק זה דבידו לתקן ליתן לו דבר הנמכר שהוא בעינו ובעבורו בא לו ההיזק וק"ל) ועוד דהא כתבו התוס' פרק האומנין דאפילו דין מזיק גמור אין לו דצריך לפרוע לו כל היזקו וזה אינו פורע אלא כשיעור המעות שקיבל ממנו ועוד יש לדקדק בלשון הברייתא דקתני רצה אומר לו או תן כו' ואילו כוונת הברייתא דהברירה הוא ללוקח כשחוזר בו המוכר ליתנו רוצה אומר תן לי מעותי או תן כו' ולפחות הו"ל למיתני או אומר תן לי קרקע כו' ובנוסח זה הביאו הרי"ף והרא"ש להאי ברייתא וודאי לא לחנם דקדק וכן גם רבינו לא כתב אי אומר כו' וכן ברמב"ם לכ"ן יותר לפרש דלאו ברירה לשכנגד החוזר ממש קאמר אלא כולה חד ברירה היא וה"ק אם המוכר חוזר גם בפלגא שקנה כבר מחמת שנתייקרה הקרקע יד הלוקח על העליונה לומר למוכר או תן לי מעותי ואם אין לך מעות תן לי חלק קרקע כנגד מעותי ומעידית שבנכסים דוקא וכשער של עכשיו ואין המוכר יכול להגבות לו מבינונית או זיבורית של נכסיו כשאר ב"ח מיהו הברירה ביד המוכר ויכול לסלקו במעות ואפילו סובין כ"ז שירצה כשאר מזיק וכן אם הלוקח חוזר בפלגא קמייתא מחמת שהוזלו הקרקעות ידו על התחתונה ואומר לו

המוכר או קח מעותיך או קח קרקע מזיבורית שבכל נכסי נגד מעותיך וכשער של עכשיו ואף אם נאמר דלא גרע הלוקח משאר ב"ח דאם יש מעות להלוה צריך לסלקו במעות ולא בקרקע וכמש"ר סימן ק"א מ"מ אם אין לו מעות יכול לסלקו בקרקע ובזיבורית ובזה ידו דהמוכר על העליונה דאומר לו עמוד במקחך וקח מזיבורית שבה כשער שפסקנו או אתן לך סובין או מזיבורית שבכל נכסי כיון דאין לו מעות וכדין זה מסתבר לדינא ומתיישב על ל' רבינו וגם דברי הרמב"ם נראה לפרש הכי וכן משמע מל' המ"מ שהביא בחזרת הלוקח ובחזרת המוכר פי' הרמב"ן דנוטל כשער של עכשיו ע"ש והיינו משום דס"ל כרבינו דהמקח בטל לגמרי (וכמ"ש בדרי') נמצא שנעשו מעותיו חוב על המוכר ולא שייך עוד שער שפסקו אבל ממ"ש הרא"ש בתשובה הנ"ל נראה יותר כמ"ש ראשונה ועד"ר שם כתבתי פי' הר"ן דהיה לו שיטה אחרת בסוגיא זו ע"ש ודוק: ואי לא עייל ונפיק כו' ז"ל ב"י ומשמע דבשלא החזיק ולא קנה בסודר עסקינן וגם לא קנה בשטר במקום שאין כותבין שטר ואפ"ה במקצת המעות שנתן נתקיים המקח לגמרי מאחר דלא עייל ונפיק אזוזי עכ"ל ור"ל נתקיים המקח והשאר עליו הלואה: והראב"ד כו' לא מצי לוקח הדר והא דתנא בברייתא הנ"ל אם הלוקח חוזר בו מפרש הראב"ד לא שחוזר ממש אלא שאינו רוצה לפרעו וא"ל לך ושוב אין בידי שיחזור בו המוכר מפני דחקו וכ"כ נ"י וכתב עוד דמיירי שהמוכר גילה דעתו שמוחל לו שיחזור כיון שדחהו בלך ושוב ומ"מ יד המוכר על העליונה ושכ"כ ברשב"א ע"ש וב"י הביאו:

סעיף יב

ואם מכר לו השדה כו' היינו דברי רשב"ג הנ"ל דאמר מלמדין אותן שלא יחזרו כו' ואז מהני אפילו אי עייל ונפיק אזוזי וכדמסיק רבינו: מפני שהיא רעה כו' [כמו בב"ח]:

סעיף יג

לא קנה ושניהם כו' דאנן סהדי דע"כ מכר המוכר ויכול לומר לכך הייתי מחזר אחר מעות כדי לקנות שדה קטנה תחתיה רש"י: אבל אם הוא בענין שאם היה רוצה לטרוח כו' איבעיא פרק האומנין ריש דף ע"ח אי הוה כמוכר שדה מפני רעתה כיון דמשום טירחא דאהדורי אחר לוקח הוקל עליו למכור אותה ש"מ לא חביבה היתה עליו או לא: ומ"ש בשם הרמב"ם לפיכך הרוצה לחזור כו' היינו כנגד מה שנתן זה דמים וקיבלם המוכר אין המוכר יכול לומר לו טול מעותיך שקבלתי ממך והחזר לי מקחי וגם הלוקח א"י לומר החזיר לי מעותי וטול מקחך אבל המותר אינו יכול לכופו בב"ד שיתן לו הדמים כיון דלא אפשיטא ואיכא למימר שדומה למוכר שלא מפני רעתה ומ"מ אם תפס המוכר מעצמו אין מוציאין מידו דאיכא למימר שדומה למוכר מפני רעתה וז"ש ואי תפס כנגד המעות שנשארו בידו כו' ור"ל שנשארו ביד הלוקח ודקדק הרמב"ם וכ' שתפס ממקח שמכר

דהיינו אם נזדלזל הקרקע וחזר הלוקח מפיסוק הראשון כגון שקנה שדה במנה ונתן עליו חמשים זהובים ועכשיו שני שלישי השדה אינם שוים יותר מחמשים זהובים וקאמר דא"צ ליתן לו יותר מחצי שדה עכ"פ וגם באותו חצי שדה אם תפס ממנו המוכר ואינו רוצה ליתן להלוקח אלא השליש ונשארו בידו ממנה שני שלישים שהן שווים חמשים זהובים עתה לפי שער הזול אין מוציאין מידו אבל אם תפס ממקום אחר מן הלוקח מטלטלין או מקרקעי כדי להכריחו שיתן לו כפי שער שפסק עמו ס"ל דמוציאין ממנו כיון דלא אפשיטא האיבעיא. ואפשר דאפילו הרא"ש דחולק אר"ת וס"ל דמהני תפיסה בדבר אחר וכמ"ש לעיל בסימן א' ס"ו בשמו ע"ש מודה בהא דדוקא בדבר שעיקר חיובו מוטל על הגברא ליתנו או לקיימו ואין לפנינו דבר מיוחד שעליו המה מחולקין כ"כ דזה וזה משל אותו גברא ותופסו עד שיקיים הדבר המוטל עליו משא"כ בזה דמחולקים המה במכירת השדה שהוא דבר מיוחד. ונראה דה"ק אם נתייקר שער השדות ותפס הלוקח שני שלישי הקרקע בשביל החמשים שנתן אין מוציאין מידו והרמב"ם ורבינו שכתבו תפיסת המוכר רבינו נמשך אחר דברי הרמב"ם והרמב"ם כ"כ אשמכר לו שוה מנה במאתים ושם אורחא דמילתא דהלוקח חוזר בו מפני שקנהו ביוקר מש"ה כ' הרמב"ם דאם חזר הלוקח ותפס המוכר אין מוציאין מידו א"נ מסתמא המוכר תפס כיון דמכר מפני שצריך המעות וזה אינו נותנן לו ודוק. ועד"ר שם כתבתי גירסת הרמב"ם וקאי אענין אחר דומה לענין זה שכ"ר ומשם למד רבינו לענין דין זה ועיין בא"ע שם כתבתי ישוב ופי' אחר למה כתבו שתופס במותר מכר ע"ש שהוא שייך ג"כ למ"ש כאן:

סעיף טו

וכתב הרמ"ה ז"ל בית יוסף הרמ"ה בא לפרש בכמה פעמים מיקרי עייל ונפיק אזוזי ולא נהירא דזה מפורש גם כן בדברי הרא"ש לפני וה וגם רבינו כבר כתבו לעיל אלא שהרמ"ה חידש לנו דאפילו לא מצאו וביקש ממנו כו' וק"ל:

סעיף יז

ופי' עוד כו' או ביום שקרוב לו לפרוע האי לפרוע נראה דקאי אעייל ונפיק דקאמר לעיל מיניה וה"ק דעייל ונפיק ביומא דמקיימא להו לזבינא לפרוע ור"ל ביום שקבעו לו לפרעון או ביום שקרוב לו פי' או ביום שלפני הזמן דהיינו שקרוב לו עייל ונפיק וא"ל הזמן לך מעות כי למחר אני רוצה לוקח ממך ויותר היה נראה להגיה או ביום שקבע לו ור"ל דעייל ונפיק לופרע ביומא דאוקי זבינא דהיינו ביום המכר או דעייל ונפיק ביום שקבע לו לפרעון אלא שברוב הספרים לא גרסינן כך בין כך ובין כך מלת לפרוע קאי גם אלעיל אעייל ונפיק אבל אין לפרש דה"ק דעייל ונפיק ביומי דאוקי לזבינא דהיינו ביום המכר או ביום שקרוב לו ר"ל ביום הקרוב ליום המכר דהיינו למחרת יום המכר לפרוע

לו דהא כ' אח"כ אבל אי לא עייל ונפיק ביומא כו' אפילו עייל ונפיק עלייהו למחר לא מצי הדר ביה: ולא גלי דעתיה פי' שאם לא יתן לא יחזור:

סעיף יט

ומטלטלין דינם כמקרקעי לדבר זה שאפי' אם משך וכו' דקדק רבי' וכ' לדבר וה ללמדנו דאינם שווים אלא במה דל"ק כולו אפילו אם כבר משך הלוקח כל המטלטלים נמי דלא מהני חזקה ושטר וק"ס בקנין קרקע להיות כל המקח קיים בכה"ג וכנ"ל אבל מ"מ מחולקים הם בתרתי דבקרקע אמרינן דגם נגד מה שנתן יכול לחוור אלא שידו על התחתונה ויטול בקרקע כשער של עכשיו ואף שלא יגיע לו בשיעור דמים שנתן שיעור חלוקת קרקע מ"מ אמרי' דיטול חלקו בקרקע וימכרנה למי שיש לו קרקע סמוכה לאותו שדה או יעשה זה שכנגדו גוד או אגוד או ישמשו בו זמן אחר זמן משא"כ במטלטלים דאם הוא בר חלוקה צריך לקבל בשיעור דמיו כשער שפסק עמו תחלה (ואפשר דה"ט דקנין משיכת מטלטלים דמשכן לרשותו עדיף טפי וגם משום דמטלטלים רגילין לימכר מעט מעט יותר מקרקע) ואם אינו בר חלוקה המקח בטל לגמרי וצריך להחזיר מעותיו שקיבל ולא אמרי' שיד החוזר על התחתונה וזהו שמסיק רבי' וכ' אלא שבזה יש חילוק כו' כ' תחלה שיש ביניהן חילוק במטלטלים שאינם ראוים ליחלק דהמקח בטל ולא אמרי' ביה דיד החוזר על התחתונה ואח"כ כ' החילוק שביניהן בדבר שראוי ליחלק דבמטלטלים אינו רשאי לחזור כנגד מה שנתן לו לגמרי וחייבי' לעמוד בפיסוק שפסקו אהדדי מתחלה: ומ"ש אם הוא דבר שאינו ראוי ליחלק כגון חמור ל"ד קאמר אלא נקטה משום דהכי הוה עובדא בגמ' כמ"ש בדרישה וה"ה לב"ח דאינן עומדין ליחלק כמ"ש לעיל בס"ס קע"א וכ"כ בב"י כאן ומסיק וכ' דהרמב"ם לא חילק ביניהם לגמרי וס"ל שאין חילוק בדבר שראוי ליחלק לאינו ראוי ליחלק בין בקרקע בין במטלטלים ולעולם אמרי' בהו דיד החוזר על התחתונה ושהרא"ש כ' כסברא הראשונה ודוק ועד"ר מ"ש עוד מזה:

סעיף כ

וטעה במעות במניינם וכו' אבל בטעות במקח לא שייך דין זה דאם קנין קרקע הוא כבר אמרו דאין או קנאה לקרקעות ואם מטלטלין הוא וה תלוי בדין אונאה כמבואר לקמן בסי' רכ"ז ורל"ב:

סימן קצא

סעיף א

כתב לו על הנייר או על החרס כו' פי' אע"פ שיוכל להזדייף כגון שאינו עומד לקיים אלא לקנות בו מיד משא"כ בשט"ח דאפי' לגבות בו מיד פסול דגזירת הכתוב הוא וכמ"ש לעיל ר"ס מ"ב וגם יש ליתן טעם להדבר דבשט"ח דרכו להעמידו ימים רבים מש"ה

אף שטר שאינו נכתב אלא לשעה לא פליג ופסול משא"כ בכתב (עדי) [שדי] נתונה לך שאין שום שטר מכירה כזה עומד להתקיים אלא לאחר הקנייה רגילין לכתוב שטר גמור לראיה מש"ה כותבין עליו אע"פ דלית ביה ש"פ ר"ל אע"ג דבכסף שקונין בו צ"ל בו ש"פ כמש"ר בר"ס שלפני זה:

סעיף ב

במוכר שדהו מפני רעתה דניחא ליה דליקנייה שטר להלוקח כי היכי דלא מצי למיהדר ביה ועד"ר: עד שיתן הדמים פי' כל הדמים במקום שצריכים שטר ג"כ לא מהני מקצת כסף וכמ"ש בד"מ ובסמ"ע ע"ש: עד שיתן הדמים אבל במתנה קנה השטר לבדו וכמ"ש בד"מ ובסמ"ע:

סעיף ג

והשטרות שכותבים עתה כו' כ"כ הרא"ש בתשובה כלל ס"ח סי' ט"ז ועד"מ ובסמ"ע: ואין הקרקע נקנה על ידן נראה דס"ל דע"י [השטר] לחוד בלא דמים הוא דאינו נקנה אבל עם נתינת דמים נקנה בשטר בזה דהא אז צריך ע"ז שטרא לא לראיה:

סימן קצב

סעיף א

בחזקה כיצד כו' בב"ב הנותן מתנה והאחין שחלקו והמחזיק בנכסי הגר נעל וגדר או פרץ כל שהוא הרי זה חזקה ושם בגמ' סוף ד' נ"ב ונ"ג כתב פירושו דהאי כ"ש וכמש"ר כאן ועד"ר ומבואר שם דה"ה במכר וכמ"ש נמי בר"ס ק"צ לשון המשנה דקידושין דקרקע נקנית ג"כ בחזקה ולקמן בסי' ר"ה כ"ר ז"ל כיצד היא חזקה בנכסי הגר כדרך שמחזיק הלוקח כגון נעל וגדר ופרץ כל שהוא כדפרשינן לעיל עכ"ל והיינו מש"ר כאן ומכח משנתינו הנ"ל דאיתניא בה בהדיא דקניא בנכסי הגר וקניא במתנה ומכר המה בנעילה וגדירה ופריצה כל שהוא: וכתב הרמב"ם שצריך כו' וכ"כ הרא"ש כו' לא שכתבו כן בהדיא אלא שמוכח כן מלשונם וכמ"ש בדרישה: וי"א שאין צריך הוא דעת רשב"ם שם פ' חזקת ועד"ר: דכל שהשלימו לעשרה הוי הכי פי' דמסתמא קודם שהשלימו לעשרה היו יכולים לעלות ברווחא יעכשיו סלקי ליה בדוחק: אם הוא בזה הענין כגון שיש להם מדרון ומקום שיפוע מהכותל ולחוץ שהוא נבנה ע"ג תל א"נ ממנה ולפנים מצד שדה יש שיפוע שא"א לעלות לתוכה כ"כ רשב"ם שם דף נ"ג: וכן פרץ כל שהוא כו' שם בגמרא מפורש כן:

סעיף ב

שתיקן המנעול פי' ואע"ג דלא נעל קנה: אלא שסגר הדלת כו' משום דאין זה אלא מבריח ארי וכדאמרינן בנותן צרור (כדי שלא יכנסו בה מים ויקלקלו כמש"ר בסמוך בס"ז) או

נוטל צרור ר"ש: ור"י פי' דבנעילת דלת לחוד לחוד כו' והוא שיסגור הדלת במנעול כמ"ש בפ' הזורק ול"ד לנתן צרור ולשאר מבריח ארי דהתם המזיק מצוי שם ומוכן לבוא וזה נועל בפניו אבל זה שאינו נועל מפני מזיק אלא כדרך שאדם עושה בשלו למנוע ממנו רגל כל אדם ה"ז חזקה א"נ כי אמרינן מבריח ארי מנכסי חבירו היכא דלא מהני אלא לארי בלחוד אבל היכא דמהני לשאר דברים כגון נעילת דלת מעשה חשוב הוא דאלת"ה אף גדר נמי מבריח ארי הוא רמב"ן ור"ן: דבחד מהם כו' עד"ר:

סעיף ג

וי"א שגם בפתיחת דלת קונה כו' דומיא דפרץ כ"ש דהוי חזקה וכל זה כתבו הרא"ש ג"כ שם: והרמב"ם כתב בפ"א מה"מ כ"כ וכתב המ"מ מהא דגרסי' בהזורק תיחוד ותפתח כתב הרמב"ם כן: ומש"ר ואיני מבין דבריו כו' כתב הב"י על ישוב דברי הרמב"ם [עי' ב"ח שהביא ב' התירוצים בשם ב"י] ועד"ר:

סעיף ד

בין במכר בין במתנה פי' ולא אמרינן הנותן בעין יפה נותן גמ':

סעיף ה

ורשב"ם כתב דמסירת מפתח נמי קונה שם והביא ראיה מהא דאמרינן בפסחים מדוני בדיקת חמץ בשכירות בתים דמי שיש לי המפתח חייב בבדיקה כמ"ש בא"ח בסימן תל"ז ועיין שם בתוס' שהקשו על רשב"ם:

סעיף ז

ופתח לו מקום לצאת אינה חזקה אמרינן בגמרא משום דמבריח ארי מנכסי חבירו הוא ופי' רשב"ם הא למה זה דומה למשיב אבידה דכל ישראל מצווין להציל ממון חבריהם מן ההיזק ואינה קרויה חזקה אלא אם כן תיקן דבר מה בשדה:

סעיף ח

אבל בהילוך שהלך בה כו' בב"ב דף ק' תניא הלך בה לארכה ולרחבה קנה מקום הילוכו דברי רבי אליעזר וחכ"א אין הילוך מועיל כלום עד שיחזיק כו' א"ר יוסי בר חנינא מודים חכמים בשביל של כרמים הואיל ונעשה להילוך נקנה בהילוך כי אתא לקמיה דר' יצחק בר אמי (פי' על עסק אדם שהתנה לחבירו למכור שביל של כרמים) אמר ליה הבו ליה כי היכי דדרי טונא דשבישתא והדר ולא אמרן אלא דמסיימי מחיצתא אבל לא מסיימי מחיצתא כי היכי דשקיל כרעא ומנח כרעא תנא אחרים אומרים כדי שיעבור חמור במשאו והלכה כוותייהו ומסיק שם בגמ' דהיינו שתי אמות ומחצה ור"ל דוקא שביל של כרמים שאינו עשוי כלל אלא להילוך די בשיעור הנ"ל אבל בשאר דרכים בעינן טפי וכ"כ התוס' שם. ובזה דברי רבי מבוארים דמ"ש אפי' הלך בה כל ארכה ורחבה בא

לאפוקי מדר"א הנ"ל. ומ"ש כאן דשיעור דרך כדי שיגביה כו' ולקמן בסי' רי"ז כתב שהוא שתי אמות ומחצה מבואר מתוך מ"ש דיש חילוק בין שביל של כרמים דביה איירי הכא לשאר דרך יחיד דמיניה איירי לקמן סימן רי"ז. ומ"ש רבי' דאם אינו מסוים במחיצה לא קנה אלא שיגביה רגל כו' כן הוא ל' הגמרא הנ"ל והוא על פי פי' רשב"ם שגרס כן ע"ש ברשב"ם שהביא שתי גירסאות [גם הב"ח הביאו] אבל גי' הרי"ף ורמב"ם והרא"ש ור' ירוחם היא כגירסא השניה שדחאה הרשב"ם וס"ל דכשיש לו מחיצות והוא צר כדי הילוכה והוא ראהו סבר וקיבל וגם דעת התוס' נראה שהיתה כגירסת הרי"ף והרא"ש ע"ש בד"ה ולא אמרן אלא דלא מסיימי ועד"ר שם כתבתי טעם למה תפס רבינו גי' זו. ומש"ר וכמה שיעור רוחב הדרך שיקנה בהילוך לכאורה נראה דר"ל אם מכר לו סתם דרך להלך כמה. צריך ליתן לו וקאמר דבאין לו מחיצות א"צ ליתן לו יותר מכדי הילוך ומטעם הנ"ל. אבל מל' רבי' שכתב כמה שיעור רוחב הדרך שיקנה בהילוך (ולא כתב שיקנה להילוך) נראה יותר לפרש דה"ק מי שמכר לחבירו שיעור קצוב וידוע מקרקעותיו להיות לי לדרך ולשביל כמה קנה בחזקת ההילוך שהלך בה שודאי לא קנה שביל רחב בהליכה שהלך במקצת ע"ז אמר אם אינו מסוים מחיצות אז לא קנה בהליכתו אלא כני שיעור שיגביה רגל ויניח רגל כיון דסגי ליה בהכי לטעינת משוי של זמורות שעל כתיפו אינו יכול לקנות בהליכה אחת יותר מזה וצריך לקנין אחר או להלך בצידו שנית ושלושית לפי רוחב הדרך שיקנה בכל הליכה כשיעור שיניח רגל כו' אבל אם יש מחיצות סביב קנה בחזקת הליכתו כשיעור שילך אדם שם טעון במשאו ושני הפירושים כתב המ"מ שם בפ"א דמכירה וכתב שלשון הרמב"ם משמע כפי' השני ולשונו דהרמב"ם שם הוא כל' רבי' אלא שגירסתו היתה הפוכה מגי' רבי' וכנ"ל: ומ"ש רבי' כדי שיגביה רגל ויניח כו' עי' בב"י פירושו ופירושו נלע"ד דחוק מאוד ויותר נראה לפרש כפשוטו דר"ל שיהא רחב כדרך הילוך בני אדם כשהוא הולך ומניח רגל ומגביה רגל וה אחר זה אז אינו מצמצם להעמיד כל פעם רגלו סמוך לצד מקום רגל השני דאז נראה לעינים שיפול דרך הילוכו או לפחות יהיה הולך ונודד אלא מרחיב קצת רגליו זה מנגד זה והוא שיעור רוחב סתם דרך והיינו רוחב ב' רגליו מרווחים וק"ל. שוב מצאתי שגם מור"ם ז"ל בד"מ פי' כן:

סעיף ט

כתב הרמב"ם המוכר שדה כו' עד והראב"ד השיג כו' כל זה דברי הרמב"ם פ"א דמכירה וע"ש גם בפרק י"ט דמכירה: כיון שדש המצר פי' ע"י דישת ודריסת רגלים משוה מקום הגבוה שהיה מפסיק בין השדות: קנה הכל פי' קנה כל השדות אע"פ שלא עשה מעשה

בשדה עצמו וברמב"ם ליתא לתיבת הכל ודין זה כתב המ"מ דיצא מפי' הרי"ף על ההיא דב"ק דף ט' ראובן שקנה קרקע כו' ויצאו עליה עסיקין כו' וכתבו רבי' לקמן בסי' רכ"ו:

סעיף י

צחיח סלע שאין בה כו' פי' שלא שייך בה:

סעיף יא

או נרה היינו לסברת הרא"ש ורבינו דלעיל סימן קמ"א ס"ד ע"ש ודוק: או זמרן מלשון לא תזמור ופי' שם המ"מ דטעם דקנה בכל אלו משום דאמרינן פרק חזקת ודף נ"א) והרי אכילת פירות דבנכסי חבירו קנה כו' ומפרש ליה הרמב"ם ז"ל לענין קנין לאלתר וס"ל דדוקא כשהלוקח אינו נהנה הוא דבעינן דעבד מידי דמועיל לקרקע אבל אם הוא נהנה לא בעינן שיועיל לקרקע כלל עכ"ל. אבל הרא"ש ורבי' מפרשי ליה בקנין של חזקת ג"ש (וכמ"ש בהדיא סי' ער"ה ס"ח) אבל בקנין לאלתר ס"ל דבעינן דוקא מהנה הקרקע ולא נהנה כמ"ש בסמוך ודוק ועד"ר: וכן אם נתן ללוקח כל הפירות כו' בהרמב"ם הל' קצת בע"א ז"ל וכן אם אסף המוכר סל של פירות ונתן ללוקח וכתב המ"מ דגם בזה אזיל לטעמיה דיליף קנין לאלתר מקנין חזקה ובחזקה אמרינן אי דלי ליה צנא דפירי לאלתר הוי חזקה ופי' דלי ליה המוכר ללוקח קנה לוקח לאלתר ע"כ והביאו רבי' לעיל סי' קמ"ב ועמ"ש שם: והראב"ד השיג עליו וכתב כו' לא מהניא אלא כנגד טענה כתב המ"מ ביאור דבריו שלא אמרו בפרק חזקת והרי אכילת פירות דבנכסי חבירו קנה כו' אלא בחזקת ג"ש ובטענה שהלה טוען לא מכרתיה לך וזה מביא ראיה שהחזיק בה ג"ש בחזקה זו וטען שקנאה ממנו וחזקה זו ראיה לדבריו אבל להיותו קנין לא: והכי מסתבר עד"ר:

סעיף יב

כתב רב האי כל מה כו' פי' אגמרא קאי דמפליג בה ורבי' כ"כ בסי' ער"ה ע"ש: ומסתבר כדברי רב האי פי' דבבא להחזיק בנכסי חבירו אפי' לא עבידא אדעתא דארעא רק דמהני לארעא קצת קנה וכמו שדייק ר' האי וכתב כיון דלא סגי דלא מהני ובזה מיושב דלא תקשה הא כ"ר לעיל דמסתבר ליה כדברי הראב"ד וק"ל:

סעיף יג

מכר לו י' שדות בי' מדינות כו' כל זה למדו רבי' מגמרא דפ"ק דקידושין דף כ"ז והביאו הרא"ש שם דף צ' סע"ב וכתב שם כדברי רבי' וע"פ מה שאכתוב בביאור דברי רבי' כאן כן יתבארו ג"כ דברי הרא"ש דלשם מה שיש לדקדק בדבריו דוק שם ותמצא: אם נתן דמי כולן כיון שהחזיק כו' פי' אפילו באתרא דלא קני בכספא עד דכתבי ג"כ שטר אפ"ה כח חזקה עדיפא מכח כסף ולא בעי שטר וכמש"ר אחר זה מיד וגם קונין בחזקה לחוד בלא כסף וכ"כ הרא"ש בהדיא ומטעם כיון שהיא בגוף הקרקע משא"כ שאר קניינים

מיהו אף שעשר שדות המה סמוכות ותכופות זו אצל זו לא קני בחזקה א' כולן בלא כסף אלא אותה שהחזיק בה כדין נרה וכמ"ש בסמוך אלא שיעור שדה א' והיינו כשיעור שקונה המחזיק בנכסי הגר בחזקה א' וכדמסיק רבי' ס"ס זה במתנה אלא שזה יש ביניהן דבמתנה לעולם אינו קונה לדעת הרא"ש כ"א כפי אותו השיעור משא"כ במכר כשנתן מעות שקנה בחזקה אחת כשיעור מעותיו אפי' הרבה שדות ואפי' אינן סמוכות זו לזו וכשנתן נגד מקצתן קנאו בחזקה א' משא"כ כשלא נתן מעות דלא היה קונה כ"כ בחזקה א' אבל ודאי שיעור חזקה אחת היה קונה אף שלא נתן מעות כלל ורימז רבי' זה במה שסיים וכתב ז"ל ואפי' במקום שכותבין כו' אפי' הכי חזקה קונה וה"ט כיון דחזקה לחוד קונה משום דרבי' קאי כאן אכשנותן מעות אשדות הרבה דאז לא קנה כולן בחזקה אחת ובא לאשמועינן דמיהו כשיעור מעותיו קונה אפי' אינן סמוכות דהמעות מחשבין כולן לשדה א' בהיות שסדנא דארעא חד הוא לדעתו וק"ל ועד"ר. לא קנה אלא כו' ואפי' לא עייל ונפק אזוזי רא"ש:

סעיף יד

וכן אם היו בשכירות והחזיק באחד מהן קנה כולן ל"ד וכן קאמר דעדיפא נמי ממכר דבשכירות לא בעינן שנתן דמים דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף:

סעיף טז

ונתן המעות כו' פי' במקום שדינו ליתן דהיינו במכר וק"ל:

סעיף יז

אבל הרא"ש כתב דמתנה כו' אבל בשכירות מודה הרא"ש דשאני שכירות שאינה משתלמת אלא לבסוף לאו דעתיה אזוזי ודומה לו כאילו קבל המעות עכשיו וזקפן עליו במלוה ולהכי גמר ומקנה ליה אבל בנותן מתנה כיון שאינו מקבל מידי ניחא ליה שיהא ברשותו לחזור ביה וכל זמן שלא החזיק זה לא גמר ומקני ולהכי בעינן שיחזיק בכולן כנ"ל ועד"מ ומ"ש בהג"ה שם עליו:

סעיף יח

כיון שאותו שכנגדו זוכה בחזקתו פירוש כמש"ר ר"ס קע"ג דבב' אחין או שותפין כיון שהחזיק א' מהן בחלקו אפי' שלא בפני חבירו קנה חבירו חלק השני:

סימן קצג

סעיף א

כל המחובר לקרקע דינו כקרקע ונקנה כו' שני הדינים הללו נלמדים כמ"ש בדרישה ומבואר שם מל' (דהל') [דר"ל] דע"י שקונה הקרקע בכסף ושטר וחזקה קונה עמו כל המחובר בקרקע דהרי הוא כמוהו ולזה נתכוין ג"כ רבינו אבל אינו ר"ל דהמחובר עצמו

כשעושה בו קנין דכסף או שטר או חזקה נקנין ע"י אע"פ שאין מטלטלין נקנין בהן משום שכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע מדמסיים וכתב אפי' לא כיון לקנות כו' ש"מ וגם לפני זה מדבר כשעושה חזקה בקרקע דאל"כ הול"ל אפי' החזיק בקרקע ולא כיון לקנות אלא לקנות המחובר בה כו'. והא דבאמת לא כ"ר דין דהמחובר עצמו נקנה בכסף בשטר ובחזקה משום דכשבא לעשות חזקה בדברים המחוברים לקרקע היה צריך לעשות חזקה בכל אחד וא' בפ"ע וכמ"ש בדרישה ל' הגמרא משא"כ דכשקונה הקרקע דבחזקה א' קונה את כולם וק"ל. אלא דלפ"ז ק"ק דלא הול"ל כל המחובר לקרקע דינו כקרקע אלא הול"ל הרי הוא טפל ובטל אצל קרקע ונקנה בקנייתה לכן אפשר לומר דמיירי משניהן כל חד לפי דונו וצ"ע ועד"ר דשם כתבתי ל' הגמרא ומקור הדין ושיש על הגמרא פי' אחר ע"ש:

סעיף ב

וכתב הרמב"ם דוקא כו' פי' דוקא צריך לקרקע קרוי מחובר לקרקע ויש לו דין קרקע אבל עומדות ליבצר דינם כמטלטלים לענין קניה ולענין אונאה ומדסתם וכתב כאן ענבים העומדות ליבצר משמע דבכל שעומד ליבצר בשם א"צ לקרקע הוא וזה דלא כמ"ש המ"מ בשינויא קמא דפ"א דמכירה הבאתי לשונו בדרישה לעיל בסימן צ"ה דמחלק לדעת הרמב"ם בענבים העומדות ליבצר בין צריך לקרקע מעט או לא עי' שם וגם שם כתבתי דלכאורה אין דעת רבי' לחלק בהכי לדעת הרמב"ם ע"ש אבל במסקנא כתבתי דנראה מוכח מדברי הרמב"ם כשינויא דהמ"מ דמחלק בין צריך קצת לקרקע או לא ושי"ל דגם רבי' פי' דבריו הכי ע"ש ודוק ועמ"ש בסמ"ע שהארכתי בזה: דהא לענין שבועה חשבי להו רבנן כו' בפרק שבועת הדיינים (שבועות דף מ"ב) ור"ל דהא רבנן חשבי להו כמחובר ופשיטא דהלכתא כוותייהו וכיון דבשבועה כן הוא נראה דה"ה הכא לענין קנין דכמחובר הוה ועבד"ר ובסי' צ"ה כתב רבי' עוד דר"ח פסק כר"א דאמר כל המחובר לקרקע כקרקע דמי ועמ"ש שם על הב"י ומ"ש שם נתבאר דרבי' לא ס"ל כוותיה במכתשת הקבועה שנמכרה במכירת הבית וכמש"ר נמי בסימן רי"ד סי"ז ומטעם דהוי תחלה תלוש ולבסוף נתחבר משא"כ במקום אחר ומטעם שכתבתי שם ומש"ה נמי לא הביאו כאן ע"ש ודוק:

סימן קצד

סעיף א

עכו"ם שמכר קרקע לישראל אינו קונה אותו אלא בשטר כו' מדהקדים רבי' וכתב עכו"ם שמכר כו' ואח"כ כו' לפיכך משמע דס"ל דאפי' אם הוא במקום שישראל מישראל קונה

בלא שטר אפ"ה בעכו"ם וישראל צריך שטר דכיון דסתם עכו"ם אנס הוא לא סמכה דעתיה דישראל ולא קני כ"א בשטר אלא שקשה למה משתמיט רבינו מלהזכיר טעם הדבר והכי הו"ל למיכתב עכו"ם שמכר קרקע לישראל אינו קונה אותו אלא בשטר עם נתינת הכסף משום דסתם עכו"ם אנס הוא (וכמ"ש לעיל סי' קמ"ט סעיף ט"ז) ואם היה נאמר שדעתו כדעת הרמב"ם שכתבתי בדרישה דלעולם ישראל שקנה מעכו"ם אינו קונה אלא בשטר אפי' ידוע דסמכה דעתיה כגון שאמר בכסף לבדו אני רוצה לקנות ומטעם שכתבתי שם הוה א"ש אלא שמדהביא רבי' דברי הרשב"א בסמוך שלא בל' פלוגתא משמע דלא ס"ל כרמב"ם גם ממ"ש סעיף ו' לא משמע כן וכמ"ש שם: אלא בשטר עם נתינת הכסף כלומר עם נתינת הכסף שאחר כתיבת השטר ולא איפכא וכמש"ר בסמוך בסד"ה. אותו השדה הוא כהפקר כו' ודוקא לוקח מעכו"ם אבל לוקח מישראל חבירו אפי' באתרא דכותבין שטרא מ"מ נהי דלא קנה לוקח עד דאתי שטרא לידיה מיהו אין אחר יכול לקדום ולהחזיק שהרי עדיין ברשות מוכר קיימא: שהרי נסתלק העכו"ם ל' הגמרא עכו"ם מכי מטי זוזי לידיה מסתלק ופי' ר"ש שהרי כל קניינו של עכו"ם בכסף כדאמרינן בפ"ק דקידושין עכ"ל ולפי זה מ"ש רבינו בס"ס זה אבל במטלטלין קונה בנתינת המעות הוא הדין נמי שהעכו"ם קונה מישראל מטלטלין על ידי נתינת המעות וכן כתב רמב"ם בפרק א' דמכירה ופרק א' דזכייה דבמטלטלין קונה עכו"ם ומקנה על ידי דמים וע"ש בהמ"מ שכתב שיש חולקים ועד"ר מ"ש בסמוך בד"ה דכסף ודאי בעכו"ם קונה: בד"א במקום שאין משפט כו' כ"כ ג"כ הרמב"ם בספ"א דזכייה ונרמז כן בגמרא: שה"ה נמי אם החזיק פי' אפילו אם החזיק אחר נתינת המעות נמי לא מהני וכ"כ המ"מ בשם רשב"א והראב"ד וכ"כ נמ"י פ' חזקת ולא כמשמעות ל' רבי' בשם הרשב"א שכתב בשמו שה"ה נמי אם החזיק כו' (דהול"ל בשמו דאפי' אם גם החזיק) דמשמע לכאורה דאיירי בחזקה בלי נתינת דמים וקמ"ל דל"ת דקנין חזקה דהיא בגופא דשדה קונה טפי מכסף וק"ל: דכסף ודאי בעכו"ם קונה עד"ר: משום דלא סמכה דעתיה ל' ב"י שמתיירא מפני הפסד ממונו דסתם עכו"ם אנס הוא אבל השני שהחזיק בלא זוזי דעתיה למיקני בהאי חזקה דסבר אי אניס לה עכו"ם מינאי לא מפסידנא מידי ועבד"ר:

סעיף ב

אם נתן המעות כצ"ל: בתורת הפקר כלומר שיאמר בפירוש אני מחזיק בקרקע זו מכח הפקר ובהא גם הרשב"א מודה דע"כ לא קאמר רשב"א אלא כשהחזיק בה סתם דאז אמרינן אנן סהדי דלא סמכה דעתיה דמחזיק בקרקע זו לזכות בה מן הפקר אבל אם גלי דעתיה פשיטא דזכה בה ועבד"ר:

סעיף ג

מ"מ חלה עליו כו' והביא ראיה מאותה ששנינו הפודה משכונו של גר ביד ישראל ומת הגר ובא ישראל אחר והחזיק בו זה קנה כנגד מעותיו וזה קנה השאר (והביא רבי זה לקמן בסימן ער"ה) והרא"ש בפ' חזקת הביאו וכתב עליו דמזה אין ראיה דהתם בא משכונו של גר לידי ישראל בתורת משכונא אבל הכא הישראל נתן הכסף בתורת קנייה ולא בתורת משכון וכיון דלא קנה משכנתא נמי לא הוה לכ"נ דברי הרשב"ם דכתב מדקאמר הרי הן כמדבר משמע דזכי בהן לגמרי עכ"ל: וא"א ז"ל כתב כולי שם בפ" הנ"ל וכב"י והרא"ש אזיל לטעמיה [כו' ע"ש ולי נראה דלהרשב"ם] דס"ל דזה הישראל רשאי לתבוע מן העכו"ם מעותיו ואינו בכלל מסור כמ"ש רבי' אחר זה בשמו ואם כן מסתמא יעשה כן כיון שבדין יכול לעשות כן ואז ודאי יחזור העכו"ם על המחזיק ולא מיקרי מציאה ולכן שפיר הוה רשע משא"כ להרא"ש דאין זה רשאי לתבוע מעותיו מן העכ"ום ממילא הוה כמציאה ולא שייך ביה רשע אבל באמת אין כאן אזיל לטעמיה ממש דאף דס"ל להרא"ש דא"צ להחזיר לו מעותיו וגם אינו רשאי לתבוע להעכו"ם ומה"ט הויא כמציאה מ"מ אפשר דאפ"ה רשע מיהא הוה כיון דכבר גמר זה הקנין עם העכו"ם ולא חסר לו אלא שטר כדי שלא יאנסו העכו"ם ה"ז יורד למחייתו והוה רשע משא"כ בשאר מציאה (אלא שהרא"ש ס"ל שדינו לגמרי כמציאה) (ולרמב"ם) [ולרשב"ם] מה"ט הוה רשע אף אם ס"ל דא"צ להחזיר מעותיו וכן משמע במרדכי פ' חזקת:

סעיף ד

כיון שכבר נסתלק פי' העכו"ם כבר נסתלק משעה שקיבל מעותיו:

סעיף ה

ולא לשם קנייה פי' לקנות בה דירה מההפקר וכמ"ש בשם הרא"ש הנ"ל וקמ"ל בזה דאף דכבר נתן מעות וגם כתב לו שטר וגם דר בו אפ"ה זכה בה האחרון כל שלא דר בה הראשון כדי לקנותו מההפקר:

סעיף ו

כתב רשב"ם כו' בפ' הנ"ל כ"כ: (ז) שאין דעת הלוקח כו' עבד"ר: אבל במטלטלין כו' עד"ר מ"ש לפני זה בס"ב בד"ה דכסף ודאי קונה בעכו"ם וע"ל בסי' קל"ג מש"ר דמטלטלין לאו בני שטרי נינהו והטעם דבמטלטלין קונה טפי מבכסף משום דלא שייך למימר דלא סמכה דעתיה מפני שהעכו"ם אנס הוא אלא בקרקע אבל בקנין מטלטלים שלקחן הלוקח מיד לביתו לא שייך זה ואע"פ דגם כן שייך לומר דהעכו"ם יעכבנו מליטלו מ"מ כולי האי לא יעשה העכו"ם מאחר שקיבל מידו המעות משא"כ מליתן לו שטר יש לו

התנצלות לימא קנין שלי הוא בכסף ולא איצטריך ליתן לך השטר וכיון שאין בידו שטר סופו יבוא ויכחישנו לומר לא מכרתיהו לך ויטלנו מידו וק"ל:

סעיף ז
ראו סעיף 6

סימן קצה

סעיף א
בקנין כיצד הקונה יתן כו' הטעם דקיי"ל כרב דמפרש בריש הזהב הא דכתיב וזאת לפנים בישראל וגו' ושלף איש נעלו ונתן לרעהו בועז הקונה נתן להגואל המקנה משום דניחא ליה לקונה דליהוי מקנה קונה כי היכי דליגמר וליקני ליה עכ"ל הגמרא וה"ה אי אחר נתן הכלי להמקנה שיקנה בו הקונה וכמש"ר בסמוך משום שייך בו ג"כ האי טעמא: והוא יקנה לו החפץ שלו כו' אע"ג דכאן אקרקע קאי דגם קרקע בכלל חפץ מל' מה שלבו חפץ וק"ל: נקנו חליפין ללוקח כו' ועדיף משטר דאינו מועיל אלא במוכר מפני רעתה וזה מועיל בכל וכדין חזקה וכמ"ש בס"ס קצ"ב:

סעיף ב
ואין אחד מהם יכול לחזור כו' כ"כ הרמב"ם פ"ה מה"מ ומיירי אחר שפסקו מלעסוק באותו ענין וכמש"ר בס"ס זה או שפירשו בשעת הקנין בלא חזרה: אפי' אם אין עדים בדבר כו' כ"כ הרמב"ם שם וטעמו דלא איברו סהדי אלא לשיקרא וכמ"ש סימן תפ"ט:

סעיף ד
אלא ע"מ להחזיר כו' דבע"ק דקידושין דף ס' אמרינן בכולהו קני מתנה ע"מ להחזיר לבר מאשה וכבר כתבתיהו בדרישה ר"ס ק"צ:

סעיף ה
דהיינו שיעור ג' אצבעות פי' ג' על ג' אצבעות וכן הוא בהדיא בב"מ דף ז' אמר רב משרשיא ש"מ האי סודרא כיון דתפיס ביה ג' על ג' קרינא ביה ונתן לרעהו דכמאן דפסיק דמי והטעם משום דכלי בעינן דכתיב ושלף איש נעלו ופחות מג' על ג' לאו כלי הוא כדאשכחן לגבי טומאה רש"י וזש"ר שיעור כלי דהיינו כו' שהוא ידוע שהוא ג' על ג': והרמב"ם כתב אפי' אם אינו תופס כו' פ"ה מה"מ ופי' המ"מ שטעמו מדאמרינן בב"מ בדף הנ"ל אדברי רב משרשיא הנ"ל ומ"ש מדרב חסדא דאר"ח גט בידה ומשיחה בידו אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו אינה מגורשת ואם לאו מגורשת (ר"ל הרי כאן ג"כ עיקר הגלימא נשאר ביד הקונה ויכול לנתקו מיד המקנה שתפס בו ג' על ג' ולהביאו אצלו ולא נחשב כלי ביד המקנה) ומשני התם כריתות בעינן וליכא הכא נתינה בעינן ואיכא ודעת המחבר כיון דבגט כיוצא בזה אינה מגורשת דאזלינן בכל שהוא יכול לנתקו (ומיחשב

כאילו הוא בידו) ה"ה גבי קנין דאזלינן בתר התופס שהוא יכול לנתקו ומש"ה אפי' אין בה ג' על ג' קונה בו ואם אינו יכול לנתקו בעינן שיהיה בו ג' על ג' כדרב משרשיא הנ"ל וכ"כ ברמב"ם שם בהדיא. והב"י כ' על הגה"מ דפ"ה שהביא דכתב בו דצריך ג' על ג' ז"ל ויש לפרש דבריהם דהיינו לומר שיהא בסודר גע"ג אבל לא בעינן שיתפוס כל הג' עכ"ל ב"י ור"ל דאף בשיכול (הקונה) [המקנה] לנתקו דכתב הרמב"ם דא"צ שיתפוס גע"ג מ"מ בעי' שיהא בכל הסודר ג' על ג' ואז כיון (שהקונה) [שהמקנה] יכול לנתקו מיחשב להרמב"ם כאילו כל הגע"ג בידו והוה דומיא דנעל אבל הרשב"א כת' דליתא לדברי הרמב"ם בהא דהתם הא אסיקנא טעמא משום דבעינן כריתות אבל הכא נתינת כלי בעינן והא ליכא עכ"ל המ"מ:

סעיף ו

ושלא בפני הקונה דזכין לאדם שלא בפניו:

סעיף ז

ולכך הורגלו לעשות כו' הב"י הביא דברי הבעל העיטור שכתב טעם אחר במאמר השני ז"ל השתא תקינו רבנן במתיבתא דקני שליח בית דין או עדים דעבדי שליחותייהו דקונה ודמקנה וכתב גאון הטעם כיון דאי תפיס להו מקנה לחליפין לא מפקינן מיניה וחזו ב"ד דאתו לאנצויי תקנו למיקני בכלי שאינו של קונה כו' ולמפסקיה עכ"ל ור"ל דרב אשי קאמר בנדרים דאי תפס לא מפקינן מיניה אבל הר"ן והרא"ש כתבו בהדיא דרב אשי לדחויי בעלמא קאמר וקיי"ל דמפקינן מיניה אפי' אי תפס מש"ה כתב הרא"ש טעם אחר למה קונין בכלים של עדים וכמש"ר בשמו:

סעיף ח

קונין בכלי אפי' אין בו כו' בר"פ הזהב (בבא מציעא דף מ"ז:)

סעיף ט

ומש"ר ולא בשאר כל המטלטלין כו' שם גרסינן אר"נ ל"ש אלא בכלי אבל בפירי לא רב ששת אמר אפי' בפירי מ"ט דר"נ אמר קרא נעלו נעל אין מידי אחריני לא ואסיקנא התם דהלכתא כר"נ ופי' רש"י שם ופ"ק דקידושין כל מילי דלאו כלי אפי' שוה הרבה פירי מיקרי לענין חליפין ומשום דפירי שכיחי נקט פירי עכ"ל ולדבריו אפי' שור וחמור דראוין למלאכה ומטבע שנפסלה גם כן אין קונין בה וכן מוכח מל' רש"י עוד שם דף מ"ה בד"ה מ"ט דמ"ד אין מטבע נעשה חליפין אבל התוס' כתבו בקידושין דף כ"ח בשם ר"ח ור"י דכל דבר העומד למלאכה הוי דומיא דנעל וקונין בה ובזה דברי רבי' מבוארים דמ"ש ולא בשאר מטלטלין שאינן כלי כ"כ בין לפירש"י ובין לפר"י ואח"כ מסיק וכתב

שלר"י בבהמה נמי קונין בה ומדכתב רבינו סתם בהמה משמע אפי' בטלה נמי קונין וטעמא כיון דעומד לגדל צמר ויגזזו אותו לעשות ממנו בגדים הוי דומיא לכלי ועד"ר:

סעיף י

אין קונין במטבע אע"פ שהוא כמו כלי דראוי לתלותו בצואר בתו או לשקול בו מכל מקום אין קונין בו כיון דיש לו צורה אדעתא דצורה קמקני וצורה עבידא דבטלה שהמלך פוסל לה והו"ל כדבר שאינו מסוים והר"ן כתב והוה ליה כאותיות שאין גופן ממון ועיין לעיל סימן ר"ג ועד"ר: ולא בכליו של מקנה כרב הנ"ל ולאפוקי מלוי דאמר שם הגואל נתן נעל לבועז הקונה:

סעיף יא

אבל אם א"ל הקונה קנה כו' אפשר דלרבותא כ"כ דאע"ג דהקונה הסכים לזה שיקנה למקנה [מיד בלא] חפץ המקנה דלאו כל כמיניה שיקנה הוא מיד ויקנהו חפצו לאחר שלשים יום וק"ל ובסוף סימן קצ"ז ס"ט דכ"ר האומר לחבירו משוך כו' משום דשם במשיכה איירי ואין הלוקח מקנה לו חפצו נגדו מש"ה קאמר דהמוכר אמר משוך: ע"מ שתקנה לי מעכשיו כו' מדברי התוספות דפרק האומר הבאתי ל' בדרישה משמע דע"מ כדי קני מעכשיו כדי לא קני ולפ"ז צ"ל שלא כ"ר שיאמר מעכשיו וע"מ אלא כדי שיתפרסם הדבר שהוא במעכשיו ב"י גם מלשון התוספות דהאומר דמסקי וכתבו ולכך טוב לומר ע"מ מעכשיו משמע דיאמר תרווייהו ולא משום חיוב דדינא אלא ליתרון טובה והטעם שעל מנת מהני יותר מל' מעכשיו כו' [כמו בב"ח] ועד"ר:

סעיף יב

כל זמן שעוסקים באותו ענין בפרק י"נ יש פלוגתא בזה רבא ור"י וזהו א' מג' דברים שהלכתא בהן כרב יוסף לגבי רבא והם שדה ענין ומחצה וזהו ענין שעסוקין באותו ענין ושדה מפורש בסימן קע"ג ומחצה בסימן רמ"ז וכמ"ש כל אחד במקומו: מה שאין כן בשאר דרכי הקנאות ז"ל הרא"ש פי"נ ודוקא בקנין הוא שנתנו חכמים זמן לחזרה כי כן דרך לקיים כל דבר ומקיימין אותו בק"ס שלא יחזרו בהן לכך נתנו חכמים שעה להתבוננות אבל בכל שאר קניינים הגבהה משיכה מסירה כסף שטר וחזקה אין בהן חזרה אחר כדי דיבור עכ"ל ורבינו כתב בר"ס קכ"ו טעם אחר בין קנין שיש בגוף הדבר לאינו בגוף הדבר והוא מבעה"ת שכתב כן וכמ"ש שם מ"מ גם לאותו טעם נראה דכסף ושטר ג"כ אינן יכולין לחזור בהן דמיד כשנתן לו הכסף בעד הקרקע נסתלק [בעל] השדה והוה ליה כמעמד שלשתן דכתב שם וכן במתנה כשא"ל שדי נתונה לך דנסתלק מיד וכשכתב לו שדי מכורה לך הא נתבאר בסימן קצ"א דלא מהני שטר לחוד כ"א במוכר

שדה מפני רעתה ואז אנן סהדי דסלק המוכר ממנו לגמרי מיד ומש"ה גם הלוקח אינו יכול לחזור בו:

סעיף יג

כך שכירות קרקע נקנה בהם ברייתא במרובה ופי' רש"י השכיר לו ביתו משנתן לו כסף או שכתב לו ביתי מושכר לך ומסר לו את השטר או שהחזיק בה השוכר אין אחד מהם יכול לחזור ואע"ג דכ"ר לעיל סי' קצ"ב כתבו כאן לאשמועינן דגם לק"ס הוה שכירות קרקע וכ"כ ב"י ס"ס קצ"ב ע"ש והא דלא נטר רבינו ע"כ לכתבן יחד משום דהוצרך לכתבו שם בס"ס קצ"ב לענין דין דאינו שייך (בדין) [כאן] דשם אשמועינן דאע"פ דהחזיק בשדה של קנין [לבד] מועיל אותו החזקה גם לשדה של שכירות אף שלא החזיק בה משא"כ כאן [דיש] בהן קנין דכשמקנה בק"ס מקנה לו וא"ל בק"ס זה קני לך זה בקנין וזה בשכירות (והכי) [והוי] כולן שוים בקנין ולא כ"ר כאן אלא שקנין מהני גם בשכירות וק"ל:

סעיף יד

ובשאלת קרקע י"א שאין כו' עד"ר:

סימן קצו

סעיף א

עבד כנעני כו' בקידושין דף נ"ב וילפינן לה מדכתיב "והתנחלתם אותם לבניכם לשדה אחוזה הקישן הכתוב לאחוזה ועיין לעיל ר"ס שס"ג דכתבתי בשם רשב"ם דה"מ לענין מילי דאורייתא אבל במילי דרבנן דומים למטלטלי:

סעיף ב

אבל אם קראו ובא כו' והטעם דעבד אדעתיה דנפשיה אזיל אבל עבד קטן דינו כבהמה דאדעתא דמריה אזיל לפי שאין לו דעת: או שאמר לו כו' כ"כ הרמב"ם פ"ב דמכירה. כתב הב"י הטעם משום דכיון דטעמא דאדעתא דנפשיה אזיל לא שנא בין קראו לו ובא אליו לאומר לו רבו הראשון לך אצל הלוקח ונראה דבעבד קטן דמהני ביה קריאת הלוקח כדמסיק ה"ה דמהני נמי בשרבו הראשון א"ל לך אצל הלוקח דהו"ל כמסרו לידו:

סעיף ג

וכיצד הוא כו' עד הפשיטו הלבישו כו' לכאורה משמע מל' רבינו דעיקר החזקה היא התרת והנעלת מנעלו והולכת אחריו כלים למרחץ שבאם הפשיטו או הלבישו קאמר דמהני בו ג"כ החזקה ונראה דה"ט משום דבהני צד העבודה ניכר בהן טפי אבל בי"ד סימן רס"ז ערבינהו וכתבינהו אהדדי ע"ש. בגי' הגמרא איתא נמי הרחיצו וכ"כ בי"ד סי' רס"ז:

סעיף ד
ובהגביה רבו כו' עד"ר:

סעיף ה
וכתב א"א ז"ל שם פ' הנ"ל כ"כ: דוקא במלאכה של שימוש כו' כבר ביארתיו לעיל סימן קצ"ב ע"ש בדרישה בסוף הסימן מ"ש הב"י בשם הרא"ש דצריכין לחלק אליביה בין מלאכה אחרת דעביד ובין אכילת פירות דקונה בה קרקע ואני כתבתי שם עליו דל"נ דגם להדא"ש לא מצי לקנות הקרקע באכילת פירות ע"ש:

סעיף ו
וצריך שתהיה החזקה בפני רבו כו' פי' רבו המוכר ופשוט הוא כיון שהוקשה לקרקע הרי דינו כיוצא בו המ"מ:

סימן קצז

סעיף א
בין גסה בין דקה נקנית במשיכה פי' סגי להו במשיכה וה"ה במסירה ואפילו בדקה וכמש"ר בסמוך ס"ד ולא בא אלא לאפוקי מר"מ ור"א דס"ל דבהמה דקה צריך הגבהה וכדמסיק בס"ו ועד"ר ס"ז: (ב)

סעיף ג
אלא קורא לה כו' ברייתא פ"ק דקידושין וריש הספינה. או שהנהיגה בקול כ"כ הרא"ש דלא גרע מקורא לה והיא באה: משעקרה יד ורגל כו' וא"צ שתהלך כו' בב"ב דף ע"ה איתמר ספינה רב אמר כיון שמשך כל שהוא קנה ושמואל אמר ל"ק עד שימשוך את כולה לימא כתנאי כיצד במשיכה קורא לה כולי כיון שעקר יד ורגל קנאה רב אחי ואמרי לה רב אחא אומר עד שתהלך מלא קומתה לימא רב דאמר כת"ק ושמואל דאמר כר"א א"ל רב אנא דאמרי כר"א ע"כ ל"ק רב אחא אלא בב"ח אע"ג דעקרה יד ורגל בדוכתה קיימא אבל ספינה כיון דנדה בה פורתא נדה בה כולה ושמואל אמר אנא דאמרי אפי' לת"ק ע"כ ל"ק ת"ק אלא בב"ח כיון דמיעקרא יד ורגל אידך למיעקר קיימא אבל ספינה אי משיך לה כולה אין אי לא לא ופסק הרא"ש שם בר"פ הספינה דהלכה כשמואל בספינה וכת"ק בב"ח ומ"ש אע"ג דעקרה יד ורגל בדוכתה קיימא פי' גוף הבהמה לא זזה ממקומה שהרי נשען על אידך יד ורגל שלא עקרה ומשמע דאפילו לרב דוקא בעקרה חד יד ורגל לא סגי הא בעקרה ב' ידיה ורגליה סגי ליה וכתבו התוס' ז"ל וא"ת אמאי נקט מלוא קומתו כיון דסגי בעקרה ב' ידיה וב' רגליה וי"ל דעקירת ב' ידיה וב' רגליה קרי מלוא קומתו עכ"ל ובזה דברי רבינו מבוארים במה שפסק כאן בב"ח ובסימן קצ"ח בספינה וק"ל:

סעיף ד

כתב הרמ"ה שחמור וגמל שניהם נקנים כו' כלומר אע"ג דאמרינן בפרק קמא דמציעא חמור דרכו בהנהגה וגמל במשיכה אפ"ה אי עביד איפכא נמי קני ועד"ר: אבל א"א הרא"ש ז"ל כ' כו" עד"ר:

סעיף ו

והשני טפל לו שכן דרך העבדים לנוח אחר אדוניהם אשר"י: והרמב"ם כתב שברכיבת כו' וכן דעת הרי"ף כלומר והרמב"ם כתב בהדיא בפ"ג דמכירה שברכיבה לחוד קני ומדחזינן להרמב"ם דס"ל הכי נאמר שכן דעת הרי"ף שהשמיט ההיא דשמואל דאמר רכוב לא קני וזש"ר וכן דעת הרי"ף ולא כתב וכ"כ הרי"ף ועוד דהוה לרבינו להקדים הרי"ף להרמב"ם וק"ל: ומ"ש שרכיבה קונה היינו כשזזה ממקומה ועד"ר ובהוספה: וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא הראשונה תימה דבי"ד ס"ס רצ"ז כ"ר ז"ל ב' מינין הקשורים בקרון א' ומוליך אותן היושב עליו לר"י אינו לוקה (משום דס"ל דרכיב אינו כמנהיג) ולהרי"ף לוקה וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל עכ"ל וגם הב"י תמה שם על מ"ש שהרא"ש הסכים להרי"ף שאף שהביא דברי שניהן מ"מ לא כ' הסכמתו כהרי"ף ושאדרבה בפ"ק דב"מ פסק בהדיא כר"י דרכוב ל"ק ועפ"ר שם בי"ד דישבתי תמיה זו ודקדקתי מל' הרא"ש דכתב בהן דכלאים שהוא מחלק בין קניית ממון לכלאים וס"ל כיון דאזלא מחמתיה לא גרע ממנהיגה בקול ע"ש. ואם א' רוכב על החמור כו' הרוכב קנה החמור ובית פגיה ל' הרא"ש אחד רוכב חמור ומנהיג ברגליו ואחד תפוס במוסירה כו' ועד"ר: ובית פגיה פירש"י מה שבראש החמור שכחמור דמי וע"ל ס"ס ר"ב. קונה מה שתפס כו' דמה שבתוך ידו הוא מגביה לגמרי וקני ליה מהפקר (משא"כ המותר דביני וביני דלא קנה כיון דאין בידו אלא קצה א' וכמש"ר לקמן סי' רס"ו ע"ש):

סעיף ז

ומסירה ג"כ קונה בבהמה פי' במקום דלא שייך משיכה כגון בר"ה ועד"ר: ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל לפי מ"ש ב"י דהרא"ש ס"ל דבהמה אינה נקנית אלא במשיכה צ"ל דמש"ר דלזה הסכים הרא"ש אדסמיך ליה קאי דא"צ למסרו מידו ליד הלוקח ונ"מ לעניינים דקונין במסירה כגון ספינה וכמ"ש בסי' קצ"ה אבל היותר נראה מ"ש בדרישה ע"ש:

סעיף ח

מסירה אינה קונה כו' מימרא דאביי ורבא בב"ב דף ע"ו וע"פ פי' רשב"ם דמשיכה עדיפא ממסירה ע"ש וא"ת הא ס"ל לרשב"ם ורא"ש ור"י דמשיכה עדיפא ממסירה וס"ל דבמסירה לא בעי שימסרנה המוכר ליד הקונה אלא אפי' אחז בו שלא בפניו נמי קנה

כמש"ר בסמוך וא"כ בכלל משיכה מסירה שכיון שמשכה הרי תפס בה וא"א למשיכה בלא מסירה וכיון שהמסירה בר"ה היאך אפשר שלא תקנה לא תקרי לה משיכה אלא מסירה לאו קושיא היא דכיון שמשך גלי דעתיה דלא ניחא ליה דליקני במסירה אלא במשיכה ר"ן ספ"ק דקידושין וכ"כ ב"י בסי' קצ"ח ס"י בשם הרשב"א שכן כתב בשם הר"י מיגא"ש: ולא בחצר שאינו של שניהם פי' ומכ"ש ברשות מוכר לחודיה:

סעיף ט

והא דמסירה קונה דוקא ה"ה נמי הא דמשיכה קונה דוקא שא"ל קני סתם או חזק וקני והיא בסימטא אז מהני משיכתו אבל א"ל קני במסירה והוא משך ל"ק וכמו שסיים דלר"י אפילו שני למעליותא ל"ק אלא שרבי' נמשך אחר ל' הגמרא בב"ב דף ע"ו ספינה נקנה במסירה דברי רבי וחכמים אומרים עד שימשכנו או עד שישכור את מקומו ומוקי הגמרא שם להברייתא דמיירי בר"ה ומשום הכי קאמר רבי במסירה ומ"ש חכמים עד שימשכנו כו' ה"ט משום דהפלוגתא מיירי בדא"ל משוך וקני מ"ס קפידא הוה ומ"ס מראה מקום הוא לו ומאי עד שימשכנו מר"ה לסימטא ומאי עד שישכור כו' ה"ק ואם רשות בעלים הוא עד שישכור כו' וקיי"ל כחכמים דס"ל קפידא הוה לכן אם היא בר"ה ל"ק עד שימשכנו מר"ה לסימטא או לפחות עד שישכור את מקומו ע"ש גם י"ל דרבי' השתא בפלוגתא לא קמיירי ורצה לכתוב דינא אפילו לדעת החולקים על ר"י ובזה דברי רבי' מבוארים שמ"ש והא דמסירה קונה דוקא שא"ל כו' פי' הא דמסירה קונה בר"ה דוקא כשהיא בר"ה וא"ל לך חזק וקני והלך ואחז בה אז קנה מסירה בר"ה אבל א"ל משוך והיא עומדת בר"ה אע"ג דל"מ משיכה בר"ה אפ"ה לא מהני מסירה אלא צריך למשכה מר"ה לסימטא דכיון דא"ל משוך אמרינן דקפידא הוא שלא להקנותו אלא במשיכה ולא במסירה כדי [שאם] ירצה מוכר יכול לחזור בו כל זמן שלא משכה זה לרשותו ויש לדקדק עוד דקדוקים אחרים בדברי רבינו ובמ"ש בדרישה יבואו על נכון ודוק: ואם עומדת כו' ישכור כו' הא דלא כתבו לעיל בסעיף הקודם ושכירות מקום קונה י"ל דודאי לא אשמועינן דשכירות מקום קונה דהתלמוד מלא מדין זה דאחר ששכרו הרי הוא רשותו אלא כאן הוא דאיצטריך לאשמועינן דאע"פ דא"ל ב"ה משוך דהוה קפידא אפ"ה סגי לו בשכירות מקומה דגם בזה נמשכה לרשותו ממילא: ומש"ר ברשות מוכר עד"ר: ה"ג ושני ממשיכה כו' והו"ל דבר שקניינו בסימטא במשיכה ובר"ה במסירה וא"ל משוך כו' כלומר והיא עומדת בר"ה וא"ל משוך וקני והלוקח רוצה לקנות במסירה שתפס בה בהא הוא דלא קני מטעם הנ"ל: אבל אי שני כו' נראה משום דהתחיל בא"ל משוך משום דנמשך ע"פ סוגיית הגמרא כמ"ש לעיל משו"ה סיים בהגבהה דלגבי משיכה ליכא קנין

חשוב מיניה זולתו אבל ודאי ה"ה אם א"ל קנה במסירה והלוקח הלך ומשך נמי קני לדעת הרמ"ה דמסתמא גם לדידיה משיכה עדיפא ממסירה נמצא ששני למעליותא וכן מוכח מדכ"ר בשם ר"י או שא"ל קני במסירה ומשכה משמע לדעת הרמ"ה אפילו בכה"ג קני כנ"ל ודלא כב"י ועד"ר:

סעיף י

א"נ קיימא ברשות לוקח כו' א"ל לך משוך וקני נראה דה"ה נמי אם א"ל קני במסירה והיא עומדת ברשות לוקח אלא שנמשך אחר ל' הגמרא הנ"ל גם י"ל כיון דעומדת ברשות לוקח ושם לא קונים במסירה לא נקט ליה דאין מסירה שם מעלה ומורדת אבל משיכה שייכא ברשותיה אע"ג דמסתמא רשותו גרידא קונה ליה מ"מ האי דקפיד צריך לעשות בה ג"כ משיכה ועד"ר: שא"ל משוך וקני והגביהה או כו' לכאורה ק' דזו ואצ"ל זו היא וי"ל משום דמיירי כאן כשהבהמות עומדות בר"ה וכמ"ש לעיל ושם דרך לקנות במסירה והו"א דוקא כשא"ל לך משוך וקני חזינן דקפיד אבל כשא"ל קני במסירה כמו שנוהגין לקנות שם במסירה הו"א דלא לקפידא קאמר כן קמ"ל ועד"ר:

סעיף יא

משך שלא בפני המוכר כו' כב"י משמע שאם משך בפני המוכר א"צ לומר לו חזק וקני וכתב המ"מ משום דהוי דומיא דקרקע שנתבאר לעיל סי' קצ"ב: וקונה אפי' שלא בפניו פי' וקונה כשימשוך אח"כ שאר העדר אפי' שלא בפניו:

סעיף יב

אם משכה כו' או הגביהה בכל מקום קנאה האי בכל מקום אהגבהה לחוד קאי אבל משיכה והנהגה אינן קונין כ"א ע"פ מה שנתבאר לפני זה וכ"כ המ"מ על דברי הרמב"ם ע"ש וכוונת רבי' היא דבמשיכה והגבהה קונין כל אדה בשוה משא"כ ברכיבה בר"ה יש חילוק בין אדם חשוב לבינוני וכדמסיק וק"ל: ואם רכב עליה כו' כלל דברי רבינו הוא דרכב עליה בשדה או אפי' בעיר בסימטא קנאה אפי' אדם בינוני דאין בושת לרכוב בסימטא אבל בר"ה לא קנאה אדם בינוני שאין מן המנהג לרכוב בר"ה שהוא בושת אבל אדם חשוב דרכו לרכוב אפי' בר"ה וכן מזולזל לא חש בבושת וכן אשה דרכה לרכוב וקנאה כך הוא דעת רבינו ובדרישה כתבתי דעת רש"י: ומ"ש ובינוני ל"ק ר"ל מי שאין לו עושר דאין לו בושת להוליך בהמה ברגליו ולפיכך אין דרכו לרכוב: שכן דרכה לרכוב לפי שאין כח בידה לאחוז הבהמה ולהנהיגה בין בני אדם ההולכים בר"ה דמפסקי לה הבהמה מידה: ובמציאה והפקר כו' פשוט הוא זה דבמציאה והפקר ליכא דאמר ליה קני כדרך שבני אדם קונים ומש"ה קונה בכל ענין ואפי' במכר קנה בכל ענין אם לא א"ל קני כדרך שבני אדם קונים ב"י ועיין בדרישה שם כתבתי דר' ירוחם לא ס"ל הכי: (יג)

סעיף יד

משוך ותקנה משמע להבא וכו' אבל אי אמר משוך לקנות אפשר דס"ל להרמב"ם דקנה דפי' משוך כדי לקנות מיד וקני. ומש"ה כתב רבינו וגדולה מזו כתב רש"י דאפי' אמר משוך לקנות ל"ק ומטעם אחר דמשמע משוך לקנותו אבל אני איני מקנה לך וע"ז סיים וכתב אבל הרא"ש חולק על רש"י וס"ל דמשוך לקנות קנה והראב"ד השיג עליו ג"כ כלומר והראב"ד השיג אפי' על הרמב"ם וס"ל דאפי' אם אמר משוך ותקנה נמי קנה כנ"ל חיבור דברי רבינו ולא כמ"ש ב"י ועד"ר:

סעיף טו

אלא לאחר ל' יום לא קנאה כ' המ"מ פ"ג דמכירה אפי' אם הפרה עומדת ברשות לוקח ביום ל"א אינה קנויה לו דכיון דלא אמר מעכשיו במה יקנה במשיכה כבר כלתה משיכתו בסוף ל' יום ע"כ. ואם אמר ליה מעכשיו כו' שעומדת באגם כו' קנאה דוקא כשעומדת באגם דגם להלוקח יש רשות בה ומש"ה מהני מעכשיו בלא ע"מ ומחשבינן כאילו המשיכה נעשה אז באגם משא"כ כשהיא עומדת בר"ה או ברשות המוכר וה"ט דלעיל בס"ס קצ"ה דבעינן שיאמר ג"כ ע"מ דשם איירי דהחפץ נשאר ביד המוכר וכבר הדרא סודרא למרא וכמ"ש שם וק"ל ועיין בד"מ ובהגהותיו מ"ש במה שיש לתמוה על תמיהת הב"י במה שתמה על המ"מ ודוק:

סימן קצח

סעיף א

דבר תורה מעות כו' כר"י בב"מ דף מ"ז ופירש"י כדאשכחן גבי קונה מן ההקדש דכתיב ונתן הכסף וקם לו אבל ר"ן כ' שם שאין למדין הדיוט מהקדש אלא מסברא בעלמא דבדין הוא שיהיו קונות כיון שרוב הקניינים נעשים בכסף ע"כ ונראה לי מעות דוקא קונות ד"ת ולא משיכה ומסירה וכן מוכח בסימן קצ"ט ס"ג גבי אם מכרו היתומים פירות ומשכן הלוקח ונתייקרו אפ"ה יכולין לחזור משום דהעמידו דברוהם על דין תורה שמעות קונה ולא משיכה ע"ש: אחד בעלי חיים ואחד שאר מטלטלין פי' כיון שמעות קונות אין חילוק בין ב"ח למטלטלין משא"כ אילו הוינו אומרים כר"ל דמשיכה מפורש מהתורה ויליף לה מדכתיב או קנה מיד עמיתך שאין נקנה עד שיצא מיד זה ליד זה והיינו באופן היותר טוב דהיינו הגבהה במקום שהיא שייכא כדמסיק רבינו וכמ"ש שם ברש"י דף מ"ז: חזר המקח לרשות לוקח לכל דבר פי' לענין אונס למיחש וכחשא ויוקרא וזולא: ואין א' מהם כו' פי' וגם אין א' מהן יכול לחזור והא דכתב ואין א' קמ"ל דל"ת המוכר דיש (או שימשוך) בידו המטלטלין והמעות ידו על העליונה יכול לחזור: הן שלו מן התורה ואם

קידש כו' נ"ל דמש"ה כתב זה ללמדנו דאף לאחר התקנה אם קידש אשה מקודשת דקנין מעות מהתורה לא זז ממקומו לענין קידושין דאיסורא הוא ולחומרא: (ב) (ג)

סעיף ד

וחכמים תקנו כו' טעם התקנה יתבאר סי"ג ומבואר בגמרא פרק הזהב דכשם שתקנו משיכה למוכרים כך תקנו ללוקחים שכל שלא משך גם הלוקח יכול לחזור בו: עד שיגביה כו' או שימשוך כו' נראה דמדר"ל למדו לתקן קניינים אלו דהא לר"ל עיקר הקנין הגבהה כמשמעות ל' מיד עמיתך וכמ"ש בסמוך ואח"כ משיכה: (ה)

סעיף ו

וכיון שמשך כו' פי' כ"א וא' לפי דינו שנתבאר לעיל מקום הראוי לו לקנות: או שנמסר לו והא שלא הזכירו ברישא לפי שנכלל במאמר או שימשוך לפי' ר"י ורא"ש דס"ל דאין קונים במסירה כ"א ספינה וב"ח משום דמסירה דידהו הוה כמו משיכה כמ"ש בסמוך וכיון דלא בעי מסירה מיד ליד שייך לקרות לה שם משיכה: ואינו יכול לחזור בו וכתב ב"י והיינו בדלא עייל ונפיק אזוזי כדלעיל סימן ק"צ:

סעיף ז

שאין אחד יכול להגביה כצ"ל ונמחק תיבת מהם וכן הוא ברמב"ם פ"ו דמכירה: ויראה כיון שהוא משוי כבד כו' ל' רבינו הוא זה וחולק על הרמב"ם וס"ל דאפילו פשתן א"צ להגביהו וטעם פלוגתתן עבד"ר: (ח) ואם מגביה כו' ול"ד לרוכב בר"ה הנזכר בסי' הקודם ס"ב דשאני הגבהה דעיקר הקנין הוא בהגבהה וכנ"ל אלא שלא הטריחוהו בכך ולהכי כי טרח ועבד הגבהה פשיטא דקניא: ספינה נקנית במשיכה או במסירה מבואר בגמרא דר"ל כל חד וחד כדינו משיכה כשהיא בסימטא או בחצר של שניהם ומסירה אם היא בר"ה או בחצר שאינה של שניהם: י"א דה"ה נמי כו' ר"ל שיחזיר סיפא לרישא: (ט) וכן בב"ח איכא מ"ד כו' פי' אבל אנן קי"ל דסגי בעקירת יד ורגל וכמש"ר ר"ס קצ"ד ואף על גב דטעמייהו דספינה ובהמה שווין כמו שמפרש מ"מ בהאי עדיף בהמה מספינה וכדאמרינן התם בפרק הספינה אליבא דשמואל דשאני בהמה כיון דעקרה יד ורגל אידך למיעקר קיימי אבל ספינה אי משך כולה אין לי לא ע"ש דף ע"ה: משום דכי משך לה כל דהו אזלא ממילא פי' אפילו לא משכחת אלא כשהוא אוחז בחבל ומנענע בה כל שהוא הולכת מכוחו אפ"ה מותר וכמ"ש ר"י בסמוך סעיף י"ב אבל משיכת מטלטלין דצריכין משיכה ממש ומש"ה סגי בהו משיכה כל דהו כדמסיק ולא מהני משיכה כל דהו בספינה וק"ל:

סעיף יא

כתב הר"ר יונה י"א דספינה אינה נקנית כו' כלומר מה שאמרו בגמרא דספינה במשיכה כשהיא בסימטא או בחצר של שניהם היינו דוקא אם הספינה עומדת על המים או רקק בכה"ג דרך הספינה למשוך אבל אם היה ביבשה ל"מ לה משיכה אפילו בסימטא דאין דרכו ביבשה במשיכה ולהכי אין מועיל לו קנין אלא בהגבהה שהוא מועיל אפילו בדבר שאין דרכו בכך וכמ"ש בסמוך ס"ז ועבד"ר: עד שיגביהנה פי' ואם א"א להגביהה צריך שיוליכנה לסימטא שיש בו מים וימשכנה שם וק"ל: כתב הרמב"ם ספינה שיש בה טורח כו' לשון הרמב"ם בפ"ג דמכירה מבואר יותר דז"ל שם כיון שא"א להגביהה ויש במשיכה טורח גדול כו' ופירש דבריו שבא לומר דהא דאמרי אביי ורבא מסירה קונה בר"ה ובחצר שאינו של שניהם ומשיכה קונה בסימטא ובחצר של שניהם לאו בחצר של שניהם לאו בחדא מחתא מחתינהו דמשיכה בסימטא קונה בכל המטלטלין ובכל דבר אבל מסירה דהוא קנין גרוע אינה אלא בספינה ומשום שיש טורח גדול במשיכתו וה"ה נמי שאר מטלטלין שהם גדולים וכבדים די להם במסירה בר"ה וא"ת הא משיכה דספינה היינו דוקא כשהיא ע"פ המים כמ"ש ר' יונה ובמשיכה ההיא ליכא טורח וכמ"ש בסמוך הרא"ש דכשמנענעים ביה מעט הולך מעצמו ע"פ המים וא"ת אכתי אמאי מהניא מסירה בר"ה ודוחק לומר דלא ס"ל לרמב"ם כר"י שא"כ הו"ל לרבינו למיכתב והרמב"ם כתב וי"ל דאע"פ שבסימטא קל משיכת הספינה כשהיא על המים אבל בר"ה דלא שייכא ביה משיכה אלו לא היה מהני מסירה היה צריך למשכה מן הר"ה אל הסימטא שיש בו מים וזה ודאי יש בו טורח גדול למשוך ספינה גדולה כ"כ רחוק ומש"ה תקנו מסירה וא"ת א"כ גם בסימטא כשאין שם מים תועיל לה מסירה ואמאי כתב הר"ר יונה לעיל עד שיגביהנה וי"ל כיון דשייכא משיכה בסימטא וכשיש שם מים יכול למשוך בקל לא פלוג ביה רבנן ולא רצו לתקן ביה כלל מסירה אלא יגביהנה או יגררנה למקום שיש מים וימשכנה שם ולפי מ"ש ר"ן בפ"ק דקידושין לק"מ דז"ל שם א"נ ה"ט דמסירה ל"ק בסימטא משום שכיון שיש רשות לכ"א להניח שם כליו מוכר שקדם והניח ספינתו שם זכה באותו מקום והוי ליה מסירה ברשות מוכר דודאי ל"מ שהרי רשותו של מוכר מבטלת תפיסתו עכ"ל ור"ל משא"כ כשמשך דהרי משך אותו ממקום הראשון שהיה רשות מוכר אל מקום אחר שהוא רשותו עכ"ל ולפ"ז בסימטא לא אפשר למיקני במסירה כלל מה שאין כן בר"ה דאפשר למיקני ביה במסירה ואע"פ כן כל דליכא טורח גדול במשיכה לא תקנו במסירה שהוא קנין גרוע ודוק: לא קנה עד שימשכנה לגמרי מר"ה אל רשות אחר ועד"ר:

סעיף יב

וכ"כ הרמ"ה ז"ל שכל המטלטלין כו' כלומר שגם הרמ"ה כ"כ דמ"ש בגמרא מסירה קונה בר"ה ל"ד על הספינה וב"ח המוזכרים שם אמרו (וכדעת הרא"ש ור"י) אלא ה"ה שאר מטלטלין והיינו כרמב"ם אלא שהרמב"ם שחילק בין דברים שישנו כבדים לשאינן כבדים היינו משום דמיירי במסירה שאינה מיד ליד ובכה"ג נראה דגם הרמ"ה מודה דיש חילוק בין כבד לשאינו כבד ואפשר דגם זה הוא בכלל מה שכתב ודוקא מידי דבר משיכה הוא ור"ל דברים שאין בהו טירחא יתירה אינו נקנה במסירה ובריש מיירי במוסר מיד ליד ומש"ה לא חילק ועד"ר ובדרי' לעיל סימן קצ"ז: אלא שחילק היכא כו' המשך לשון הרמ"ה כך הוא היכא דלא מסר מקנה כו' א"ל חזק וקני דאז הדין שיכול למשוך אפילו שלא בפניו והוא עשה כן ותפס בה א"נ תפס בה כו' ר"ל אי נמי שלא אמר ליה חזק וקני שאז הדין דבעי למשוך בפניו והוא עשה כן ותפיס בפניו אבל הוא לא מסר ליה מיד ליד כה"ג אמרינן מידי דבר משיכה הוא (ר"ל שאין טורח במשיכתו) ל"מ מסירה אבל אם הוא מקנה לו לידו אז בכל המטלטלין מהני מסירה ועל זה כ"ר אבל ר"י פירש דלא מיקני כו" ר"י ורא"ש ס"ל דמה שאמרו בגמרא מסירה ברשות הרבים קאי דוקא על ספינה המווכרת שם בשמעתתא ההיא וה"ה בבהמה דדומה לספינה אבל שאר מטלטלין אפילו יש בהן טירחא ל"מ לא משיכה ולא מסירה בר"ה אלא צריך למשכה מר"ה לרשותו אם ירצה לקנות והטעם דאין מסירה חשובה מעשה ואינה ראויה שיקנה בה כלל אלא שבספינה שהיא ע"פ המים ובר"ה התם איכא טעמא למסירה משום שיש לה דמיון ושייכות למשיכה דהא ממילא אזל לא מחמת תפיסתו זו ולהכי כשהוא בר"ה שאין בו דין משיכה תקנו מסירה דדמיא לה אבל בשאר מטלטלין מאי ענין ושייכות למסירה זו שתקנו: משום דמסירה דידהו הוי כמו משיכה במקום המועיל: ומש"ר דמסירה דידהו הוי כמו משיכה כו' עד הולכת מכחו על פני המים אע"ג דמשיכה כזו לא מהני בר"ה עד שימשכנו אפילו בספינה מר"ה לסימטא או לרשות שלו מ"מ כיון שיש טורח במשיכה כזו מר"ה לא' ממקומות הנ"ל לא הטריחוהו למשכה כולי האי ואמרו שדי לו במסירה כיון דשם משיכה עליה ודוקא שיש קפידא מהמוכר לקנות הספינה במשיכה או שגילה הלוקח דעתו שרוצה להקנותה במשיכה בעינן שימשכנו מר"ה לרשותו:

סעיף יג

יאבד באונס דאלו בלא אונס בעי לשלומי גמרא פרק הזהב: כגון שתפול דליקה כו' פי' ויאמר נשרפו חטיך כו' וא"ת גם בקנין סודר הו"ל למיחש להכי י"ל דודאי כל שלא קבל

המוכר מעות או החליפין טרח ומציל כדי שלא יצטרך לריב עמו אח"כ בדינא ודייני וק"ל: והעמידו חכמים באחריות המוכר כו' עד"ר:

סעיף יד

לפיכך אם נאבד באונס ואפילו מי שפרע א"צ כו' ע"ל סי' רי"ד: (טו) אם היה ביתו של לוקח מושכר כו' גמ' בפ' הזהב (בבא מציעא דף מ"ט) וכתב שם רש"י דלא שייך לומר שתקנה לו חצירו של הלוקח שהמוכר דר בו ללוקח בנתינת המעות דכיון שקבל הלוקח מהמוכר השכר נקנה המקום למוכר כל ימי השכירות וחצירו של מוכר הוא אלא משום דהלוקח יטרח להציל ביתו אבל אם אין הבית של לוקח לפעמים יסמוך הקונה על המוכר דלאו כ"ע גמירי וידעי דיכול המוכר לומר לו נשרפו חטיך כו':

סעיף יז

שהרי צריך לקבל עליו מי שפרע ומי יימר שיקבל וכל זמן שלא קיבל אין לזה לתבוע מעותיו ממנו: וכן כתב הרמב"ם ז"ל פ"ז ממכירה ועיין בסמ"ע מ"ש שם שדברי הש"ע וגם של ב"י וכ"מ מ"ש בפירוש דברי הרמב"ם הן תמוהין ודקדק ב"י מל' דאי א"ל מוכר תא שקול זוזך ולא רצה ובא לב"ד וקיבל עליו מי שפרע אכתי מיחייב הוא באונסין עד שיאמר לו תא שקול זוזך אחר קבלת מי שפרע:

סעיף יח

והרמ"ה כתב אפילו שקיבל כו' עד שיעשה השבה המועלת במלוה עיין מ"ש לעיל בסי' ק"ך בדרישה מזה: וכתב הרמב"ם שאם חזר בו הלוקח כו' פ"ו ממכירה וכתב המ"מ הטעם דכיון שא"ל טול מעותיך אפילו את"ל שהמוכר רוצה שיקבל הלוקח מי שפרע אח"כ מ"מ אחר שהוא אינו מאחרם בשביל כך למה יתחייב וקבלת מי שפרע אינה אלא לתועלת מי שאינו חוזר ולא לחובתו עכ"ל וב"י כתב דיש מקום לחלוק דכיון שהוא רוצה שיקבל עליו מי שפרע י"ל מפני כך אין הלוקח רוצה לקחתם עד שימחול לו הוא המי שפרע ואם לא ירצה למחלו יקיים המקח וא"כ דין הוא שיהיה מוכר חייב באחריות שהרי ברשותו הם עד שיטלם הלוקח או עד שיאמר לו טול מעותיך ולא תקבל מי שפרע עכ"ל:

סימן קצט

סעיף א

כגון שהיה לו מעות בידו בלא מנין כו' לשון הגמרא בר"פ הזהב מכור לי באלו קנה ופרש"י אחז בידו מעות וא"ל מכור לי חפץ שלך במעות אלו שבידי ולא הקפיד לשאול כמה הם ולקחם מיד הלוקח קנה הלוקח ע"כ וכתב ב"י משמע מדבריו דכיון שהמוכר לא ידע כמה הם אף על פי שהלוקח ידע כמה הם נקנה המקח ע"ש וממש"ר שהיו

המעות בידו בלא מנין כו' משמע דבעי שגם הלוקח לא ידע כמה הם ונמשך בזה אחר לשון הרמב"ם שכ"כ בפ"ה דמכירה ומיהו כתב ב"י דאפשר דאורחא דמלתא נקט ונ"ל דכיון דהלוקח לא ידע גם המוכר לא ידע משא"כ אם הלוקח ידע מסתמא הלוקח אומר להמוכר כך וכך מעות יש בידי להחליף בהן וכו' וכן דייק סוף לשון רבינו שכתב ולא דקדק לידע כו' דהיינו לשון רש"י משמע דבמוכר תליא (דאל"כ הוה ליה להזכיר כלל האי ולא דקדק כו' וגם הרמב"ם לא הזכירו) או הול"ל כיון שלא דקדקו או וגם הוא לא דקדק וק"ל: ולא הצריכו בו חכמים משיכה דכיון דתקנתא דרבנן הוא כי תקינו במלתא דשכיחא במלתא דלא שכיחא לא תקינו: ואמר ראובן לשמעון מכור לי כו' פי' ואקנה פרתך בתורת חליפין ועד"ר: וכתב הרמב"ם אבל אם היה עליו כו' פ"ה ממכירה ואע"ג דס"ל לרמב"ם דמלוה אפילו הוציאה יכול לקנות בו קרקע וכמ"ש בשמו בסי' ר"ד היינו דוקא בקרקע אבל במטלטלין הא תקנו בהו חכמים משיכה דוקא וסתם הלואה שכיחא וע"ל סי' ר"ד ובדרישה כאן:

סעיף ב

יש זמן שמעות קונות וכו' משנה בפ' אותו ואת בנו: מת השור מת ללוקח פירוש ויפסיד הדינר: והם עי"ט האחרון של חג שהוא י"ט בפני עצמו (משא"כ י"ט האחרון של פסח) אבל עי"ט ראשון דחג נא משום דטרידי במצות סוכה ולולב. ועי"כ אז אוכלין עופות ודגים ועיין בי"ד סי' י"ו:

סעיף ג

וביתומים ג"כ כו' דינים אלו עד סוף הסימן מבוארין בפ' הניזקין והם דברים פשוטים שם וכלל הדינים אלו שוים יתומים להדיוט זולתי כשמכרו פירות היתומים ומשכן הלוקח והוקרו שיוכל לחזור בו מה שאין כן בשאר כל אדם ב"י: ומ"ש שאין קונין מהן אלא בכסף אף דמפרש ואזיל דלפעמים קונין מהם במשיכה נראה דה"ק העמידו קצת דבריהן על ד"ת ומכאן ראיה למ"ש (קצ"א) [בסי' קצ"ח] דמן התורה לא היתה משיכה קונה וכן מוכח ממ"ש ראב"ד ז"ל שאין נכסיהן נקנים אלא בכסף: לפיכך אם האפוטרופוס מכר כו' עד"ר: שרעה תבוא להן מכח שאם יצטרכו מעות אבל בנתייקרו יכולין האפוטרופסים לחזור ולא חיישינן דלא ימצאו מי שיתנו להם מעות כו' דלעולם אין מונעים מליתן מעות אלא כשהן גרועים משאר בני אדם משא"כ בנתייקרו דגם שאר מוכרים חוזרים בדין כה"ג ואע"ג דשאר מוכרים צריכין לקבל מי שפרע ה"מ כשהן עצמן מוכרים אבל כשמוכרין ע"י שליח א"צ לקבל מי שפרע לא המשלח ולא השליח כמש"ר סי' קפ"ט: יאמר לו המוכר נשרפו פירותיך עיין בב"י מה שהקשה בשם רש"י ותוס' ומה שתירצו:

סימן ר

סעיף א

יש עוד דבר כו' כגון שמונחין ברשותו כו' מקור הדברים בפרק הספינה ובפ"ק דב"מ: ואם אינו משתמר שם כתב ב"י דר"ל שאינו משתמר כלל לא לדעת הלוקח ולא לדעת המוכר אבל משתמר לדעת המוכר אף דאינו משתמר לדעת הלוקח סגי להרא"ש כיון דהמוכר מקנה ליה ול"ד למציאה ועיין בד"מ בעמוד מ"ש בזה: אז צריך שיעמוד אצלו פי' אצל החצר ובתוכו כ"כ המ"מ:

סעיף ג

או נתנוהו לו במתנה ובקנין כו' האי ובקנין גם אלפני פניו קאי דהיינו גם אשכירות ורבי' לטעמיה שכ' לעיל ס"ס קצ"ה דקנין מועיל אפילו בשאלה ושכירות: או אפילו בדיבור בעלמא כלומר כשהמקח ברשות אחרים הוא דסגי אפילו בדיבור בעלמא לכ"ע לאפוקי כשהוא ברשות מוכר יש פלוגתא אי מהני דיבור וקנין וכמ"ש ואזיל: דהשתא הוי ברשותו פי' כשמקום שלו בשכירות או במתנה בקנין או בדיבור הרי הוא כחצירו נמצא שמטלטלין שעליו מונחים ברשותו ובחצירו וקונה אותן בחצירו על ידו:

סעיף ד

דה"ה נמי אם הוא ברשות מוכר פי' והכי נמי אם נתן המוכר ללוקח חצירו בדיבור בעלמא דהוה נמי חצירו וזכה לו חצירו: ואמר בעל החצר כו' כ' ב"י בשם הרמב"ם דהיינו דוקא במעמד המוכר לאפוקי אם א"ל הלוקח פירות שברשותך מכרם לי פ' וקבל עליו (הנפקד לתתם לו לא קנה עד שיאמר לו המוכר ויקבל עליו) כן ע"פ מאמרו: שאין אדם יכול לזכות כו' עד"ר: ויקנה לו בכסף או בשטר כו' פי' אם לא נתן לו דמי השכירות שהוא כסף נקנה לו השכירות בשטר או בחזקה ונראה דה"ה קנין לדעת רבי' כמ"ש ס"ס קצ"ה ונקט אלו ג' שהמלתא פסיקתא בהו ונראה עוד דה"ה אם נתן לו הקרקע במתנה בשטר או בחזקה דמועיל אלא דנקיט שכירות שאין דרך ליתן במתנה:

סעיף ה

ובאחד מאלו הדרכים כו' אכל הקניינים שנזכרו לעיל בסימנים קאי: אע"פ שלא מדד דמדידה אינה אלא גילוי מלתא כמה מכר:

סעיף ו

במקום שיש לו רשות לעשות בו עניינים אלו אבל יש לו רשות נמי להעמיד שם כליו לאפוקי חצר המיוחד לאחר וכ"ש רשות מוכר דלא ובר"ה נמי אע"ג דהוי רשות לכל מ"מ כיון דרבי' דורסים ובוקעים שם אין מדרך בני אדם להניח שם כליהם וגם אין מניחין לאדם להניח שם כליו דרך קבע: לפיכך אם מדד מוכר הפירות כו' דקדק וכ' שמדד

המוכר מש"ה בעינן שיתנם לתוך כליו של הלוקח אבל אם מדד לוקח קנה במדידה לחודא דמסתמא כשמודד א"א שלא יגביה ידו במדידתו נמצא שקנה בהגבהה וכמש"ר סי"ג דאם מדד לוקח מסתבר לו דקנה וכ"כ הרמב"ם ז"ל וכן מדד הלוקח בר"ה קנה ראשון ראשון בהגבהה: ונתנם בתוך כליו של לוקח בסימטא כו' דוקא נתנם לתוך כליו אבל מדד לו ע"ג קרקע הסימטא לכ"ע לא קנאם עד שימשוך כך פשוט בב"ב דף פ"ד: אבל לא מדדם כו' אא"כ יאמר כו' עד"ר שהרי"ף חולק בזה ע"ש:

סעיף ז

וכליו של לוקח כו' פי' אם הכלי בטל אצל הרשות או הרשות בטל אצל הכלי כמ"ש בסמוך: כאילו נתן לו רשות להניח כו' פי' אע"פ שודאי אף שאמר לו זיל קני ל"ק בדיבורו מקום הפירות שנאמר דקנה הפירות בתורת חצר וכמ"ש לעיל ס"ד דאינו יכול לזכות בשל עצמו לחבירו מ"מ ע"י דיבורו יש לו רשות להניח כליו כאן ואז כליו קונין לו הפירות וכמשמעות לקמן ס"ח: אדעתא למיקני ביה פי' פירותיו ודוק:

סעיף ח

קונה לו מה שבתוכו ר"ל הכלי קונה מה שיביא לתוכו: מפני שנהנה כו' וכ"כ הרמב"ם פ"ד דמכירה ועיין שם בהמ"מ שכ' שיצא להן דין זה מסוגיא דזרק לתוך קלתה המוזכרת בהך שמעתתא פ' הספינה: ואינו מקפיד על מקומו פי' שקנה ממנו הכלי ונהנה ממנו מסתמא משאיל לו מקום שעמד שם הכלי לאפוקי אי לא קנה ממנו היה צריך ליטול רשות ממנו להשאיל לו מקומו להנחת כליו והיינו ע"כ דלא כהרמ"ה דהא מזה שמעינן דכל היכא דאיכא למימר דאינו מקפיד על מקום הנחת כלי הוי כאילו השאיל לו המקום וקונה כלי שלו שמה דלא בעינן דוקא למימר זיל קני: א"כ כליו של מוכר כו' נמי לא קנה פי' אינו יכול לקנות פירות או מטלטלין המונחים בכליו של מוכר דשמא הרשות בטל לגבי כלי אבל ודאי אם רוצה לקנות הכלים עצמן ודאי קנה לו חצירו וק"ל: ופי' הר"י כו' אכליו של מוכר ברשות לוקח קאי: דבלשון הזה אין הכלי שאול לו כו' כל זה הוא ל' הרא"ש בפ' הספינה ונלע"ד דה"פ דכאן כיון שאין הפירות מונחים ברשותו ממש אלא בתוך כליו של מוכר נמצא שעיקר הקנין תלוי בזה שיקנה לו הכלי ובהאי לישנא דזיל קני אין הכלי מושאל לו להיות שלו לקנות הפירות בתורת חצר דבדיבור בעלמא אין אדם יכול לזכות ע"י עצמו כמ"ש בר"ס והכי דייק לישנא שאול לו משא"כ כשהם מונחים בכליו של לוקח נמצא שבלתי אמרו זיל קני יש לו לקנות הפירות בתורת חצר כיון שמונחים בכליו אלא שהרשות דמוכר מבטל ליה לכלי להכי מיד כשאומר זיל קני ומגלי דעתיה דלא יבטל רשותו כלי שלי סגי בזה אע"פ שאין הרשות קנוי לו וכן מבואר בנ"י א"נ יש לפרשו גם אליבא דרשב"ם וה"ק דבלשון הזה אין הכלי כו'

כלומר דאף שאומר זיל קני לא היה דעתו שמשאיל לו כליו שיקנה לו פירותיו וא"כ כיון שהפירות מונחים בכלים שאינן שלו במאי יקנה אבל בכליו של לוקח ברשות מוכר דמדינא הפירות קנויין לו מיד ע"י כליו אלא שהרשות מבטל ליה להאי ודאי מהני ל' זיל קני דמשאמר לו כן תו אין הרשות מבטל הכלי וק"ל: וכתב הרמ"ה דתרווייהו ספיקא כו' וכ"כ הרז"ה בספר המאור וע"ל ר"ס קנ"ז וברי"ס ש"ץ ס"א במ"ש שם:

סעיף ט

משיכה מהניא בכליו של מוכר כו" פי' ובמקום דשייכא משיכה כגון בסימטא וכיוצא בו וכשהוא ברשות מוכר בעינן שיוציא כל הכלים מרשותו לסימטא וכמש"ר בסי' קצ"ז קצ"ח וכ"כ שם התוס' והרא"ש והר"ן בפרק הספינה ע"ש: שאם מדד המוכר כו' פי' הא לא מדד המוכר צריך שיאמר לו משוך וקני דומיא דכליו של לוקח בסימטא דבעי' או מדד או שיאמר לו חזק וקני:

סעיף י

לא סמכה דעת שניהן דמי יימר שיתקיים המכר שמא המוכר יעלה בדמיה או הלוקח יזלזל בדמיה: דבר שדמיו קצובים עיין לעיל סימן זה מהו מיקרי דמיו קצובים: כפי שישומוהו ג' קונה פירוש אם שמוהו ג' קונה בכל ענין ואין המוכר יכול לומר אני רוצה שישומו אותו ג' אחרים בקיאים יותר (כמש"ר סימן ר"ו) וה"ה דאם שמהו א' דקנה כל זמן שאין המוכר אומר אני רוצה שישומהו אחר מיהו בס"ס ר"ו הביא ב"י תשובת רשב"א דמשמע מיניה דאם אמר כפי שישומהו א' מן השוק דינו [כמו] שיאמר כפי שישומוהו תלתא ע"ש:

סעיף יא

בד"א שאין המדירה כו' עד גמר הסעיף קאי אדלעיל אמ"ש בס"ה ובאחד מאלו הדרכים קנה כו' אע"פ שלא מדד: אלא א"ל כל מדה כו' הטעם דבמדה אנו רואין שאינו מקפיד אשיעור המדות שלא יחול הקנין במקצתן אלא מכר לו כל סאה וסאה בפני עצמה ולפיכך אפי' לא מדד לו כלל קנה מיד באחד מהדרכים הנזכרים לעיל שאין המוכר יכול לחזור בו: ומש"ר לפיכך הוי כל מדה כו' טעמא דמלתא קאמר וכמ"ש: אבל אם אמר ליה כור בל' זוז אני מוכר יכול לחזור בו ז"ל הרשב"ם (דף פ"ו ע"ב) דאמרי' דצריך היה למעות כנגד דמי הכור ולא נתכוין שיהא זה קונה פחות מכור ולא יתר על כור אלא כור בצימצום מקנה לו כו' [עב"ח שהביא לשון רשב"ם עד גמירא] וכ"כ הרא"ש אבל דעת הרמ"ה והרי"ף הוא שאף שא"ל כור בשלשים מ"מ הרי לא פירש לו שאין רצונו להקנות לו אלא הכור יחד אלא שאנו אומדים דעתו דמדאמר ליה כור בל' קפיד ולהכי כל דעביד לוקח בפני המוכר א' מדרכי הקנייניים כגון שמשך או שהגביה כל הכור ושתק המוכר קנה

הלוקח דכל דבפניו כאילו אמר משוך וקני דמי ופשיטא דאי אמר ליה משוך בפירוש דקנה לוקח ומכ"ש אם מתחילה בשעת פיסוק המקח היו מונחים ברשות לוקח על הקרקע או אפי' בסימטא ובכליו של לוקח (לדעת הרי"ף שכתבתי לעיל בדרישה דקנין בכליו של לוקח שוה בין בסימטא בין ברשות הלוקח ובתרוויהו קנה אפילו לא מדד) ועדיין הם שם דקנה ולא אמרי' דכור בל' הוי קפידא אלא היכא שלא משך ולא הגביה ולא היה עד עתה ברשותו אלא שעתה בא למדוד לכליו בכה"ג אמרינן דאפילו מה שנמדד לו כבר ומשכו לא קנה עד שימדוד כל הכור אפילו מדד לו לכליו של לוקח וברשות לוקח (לדעת רוב הפוסקים אבל מהרמב"ם משמע שיטה אחרת בדבריהן מוזכרת בחידושים שכיון שבאו לכלל מדידה והוא אמר ליה כור בל' אני מוכר לך גלי דעתיה שלא ימדוד לו ממנו מקצתו אלא כולו ועד"ר וזש"ר והרמ"ה כתב דוקא בסימטא פי' הא דאמרינן כור בלשון הוא קפידא היינו דוקא כשמתחילה הפירות מונחים בסימטא בקרקע ובא אח"כ למדדם לכליו של לוקח אבל אם הוא ברשות לוקח פי' אבל אם מתחילה מונחים ברשות קרקע של לוקח או כשהגביה כו' כלומר או אפי' בסימטא והגביה אותה וה"ה נמי משך בפני המוכר קני ומטעם שכתבתי: והר"ר יונה הוסיף לומר דאפי' לא משך כו' פי' הר"י ס"ל גם כן כהרי"ף והרמ"ה והוסיף לומר דאפילו לא משך כל הכור אלא משך כל סאה (תומשך סאה לביתו) [וסאה לבדה] אפ"ה קנה ומדכ"ר בשם הר"י (לכתוב) דמהני משיכה משמע אפילו משיכה בסימטא דמהני בעלמא מהני ג"כ בהא דכור בל' וה"ט דגם זה מיחשב גילוי מילתא שהקנה לו המוכר לאחרים מדעשה הלוקח לפניו משיכה ושתק ודוקא שמדד לו המוכר לכליו או לרשות הלוקח ולא עביד הלוקח לפניו מעשה ס"ל דאמר הגמרא דבעינן שימדוד כל הכור ומיהו כגון שמדד דכיון שמדד לו סאה ראשונה וראה שזה משכו מיד לרשותו ושתק כאילו א"ל משוך וקני דמי אבל אי משך מקצת מהכור בלא מדידה אף שראה המוכר ושתק לא אמרינן דהוי כאילו א"ל משוך וקני כן מוכח בר"ן וכן נראה ממש"ר ור"י הוסיף כו' דאל"כ אין זו הוספה אלא פלוגתא שהרי הרמ"ה כתב שהגביה כל הכור ודוקא כשא"ל כור בל' סאה בסלע אני מוכר לך ה"ז ספק אחר איזה ל' נלך ולהכי כל מה שתפס הלוקח הוא שלו כיון שברשות המוכר תפס שהרי הוא מדד לו לתוך כליו או זה משך או זה הגביה לפניו והוא שתק כנ"ל פי' דברי רבינו בקיצור ודברי ב"י אינם נכונים בזה ופי' זה למדתי מדברי ר"ן ומ"מ הרוצה לעמוד על עיקרן של הדברים יעיין בדרישה וימצא שהן מוכרחים ונכונים למבין ויש עוד פי' אחר בדברי רבינו מוזכר בחידושים: א"ל כור בל' סאה בסלע אני מוכר לך ה"ה נמי אם אמר סאה בסלע כור בל' נמי דינא הכי כדלקמן סי' שי"ב: ראשון ראשון

קנה הוא ל' הגמרא ולישנא דראשון ראשון קנה דייקא דלטובת הלוקח אמרינן כן שאין המוכר יכול לחזור אבל אם ירצה הלוקח לחזור במה שקנה יכול לחוור אם לא נתן המעות עדיין מדלא קתני אין א' מהם יכול לחזור וזו דעת הרמ"ה שהביאו רבינו ואדיוק הגמרא קאי ושיעור ל' כן הוא מוכר אינו יכול לחזור במה שכבר בא לידו אבל הלוקח יכול לחזור ל"מ שבמה שלא בא עדיין לידו דפשיטא שיכול לחזור בו אלא אף במה שבא לידו נמי יכול לחזור ומיהו דוקא כשלא נתן המעות וק"ל: ומ"ש והוא מוחזק לא מפקינן כו' ע"ל סימן ר"ב:

סעיף יב

וא"ל אני מוכר לך כו' המדה כו' פירוש דהוה כאומר סאה בסלע תדע דאילו בכור בשלשים דמנינן ליה איך השיב דמשאר חביות יוכל לחזור בו כיון שלא משך כו' הא אפי' משך נמי יכול לחזור בו לדעת הרא"ש כנ"ל: וטול אתה היין שבחבית בשומת בית דין ל' התשובה אינו כן אלא ז"ל כיון דנטל ממנה קצת אם היה נשאר כך הוי מחמיץ והוי גירי דיליה הילכך מיחייב באחריות היין אף על פי שלא משכן ולא התנה אמנם יכול לומר לו אני מחויב לך באחריות היין אמנם טול אתה היין שבחבית בשומת ב"ד ומה שיחסר אשלם ואפרע דמי החבית כמו שקניתיו עכ"ל ומשמע ליה דה"ק טול אתה היין בשומת ב"ד והן ישומו אותו בכמה ראוי לקנות יין כזה שיש עליו חשש חימוץ אחר שכבר הותחל החבית ודמי אותה השומא קבל המוכר בפרעון דמי החבית והמותר עד כפי שיעור שקנאה ממנו מתחילה חבית שלם יפרע לו הלוקח וק"ל וכן מבואר בריש תשובה זו שהשיב לו שם בראשונה ז"ל אמנם יכול לומר ישומו הב"ד היין שבחבית כמה היה שוה ועליו לשלם דמי החבית כשהיה מלא עכ"ל ולפ"ז נראה להפך דברי רבינו וכצ"ל אני מחויב באחריות היין דאם יפסיד ויחסר אשלם וטול אתה היין שבחבית בשומת ב"ד ואפרע כו' וגם בלא היפוך נוכל לפרש כן רק שנגיה דלי"ת דאם יפסיד במקום הוי"ו דואם יפסיד וכן נראה להמדקדק מכח כפל ל' בתשובה הנ"ל שכתב בו מה שיחסר אשלם ואפרע כו' ומש"ה הוסיף רבינו בל' התשובה לפרשו דמ"ש ואם יחסר אשלם ר"ל דאם יפסיד ויחסר אשלם ואפרע קאי אהמותר על שומת ב"ד ומ"מ כוונת רבי' היא ג"כ כמ"ש פי' התשובה הנ"ל וצ"ל דאם יפסיד בדלי"ת ודוק: ומ"ש בשומת ב"ד לאו דוקא קאמר אלא ר"ל ג' בקיאים שיודעים בטיב ענין מכירת היין.

סעיף יג

הכניס הלוקח כו' רבותא נקט אפי' הכניס הלוקח לא קני. אפי' אם פסק הדמים ומדד כו' פי' אפי' מדד אחר שהכניסם לביתו וגם אחר הפסיקה אפ"ה ל"ק ומיהו דוקא מדד מוכר קאמר ולאפוקי מהראב"ד כמו שסיים: אא"כ פרקן והכניסן פי' אפי' הכניסן המוכר

וכל שכן הלוקח כיון שפרקן לתוך רשות הלוקח קנאם הלוקח על ידי רשותו: ה"ג שאז יקנה לו ביתו לכשיפסוק וכו' ופי' אע"פ שפרקן קודם שפסק מ"מ כיון שיפסוק אח"כ עדיין הם מונחים בתוך ביתו ויקנה לו רשותו כשפסק אם הוא במשוי שאינו מונח בכליו של מוכר דאם הוא מונח בכליו של מוכר הרי צריך מדידה לכליו של לוקח ולא קנאה אפילו כשיפסוק אח"כ אלא דוקא פסק ואח"כ מדד וע"ש ברשב"ם מבואר כל הסעיף הזה כמו שפירשתיו:

סעיף יד

היה המוכר מודד כו' גם זה ברייתא שם פ' הספינה ד' מדות במוכרין כו' ע"ש: עד שלא נתמלאת המדה היא ברשות מוכר שאם נשפך היין או השמן או הוקרה למוכר ויכול לחזור בו דעל דעת כן השאילו מדה גדולה כזו כדי למדוד ולמלא מדה זו והרי היא מושאלת לו עד שיגמור מדידתו: משנתמלאת היא ברשות לוקח שגם לו נשאלה שכשתהיה הכלי מלא יהיה ברשותו שיצניע שם שמנו עד שיערה אותו לכליו: או בחצר שאינה של שניהם ר"ל חצר שאינה של אחד מהם לבד אלא של שניהם ורבי' לשון הגמרא נקיט ושם פי' בגמרא כן ובי"ס איתא שמחקו תיבת שאינה מפני שנראה להן דוחק שרבי' סתם דבריו ולא כתב בפירוש כמו שמפרש בגמרא: ונשברה המדה חייב עליה פירוש לשלם לבעל המדה שהשאיל להם למדוד: אע"פ שלא נתנו עליה שכר פי' לא נתנו לסרסור שכר על השמירה שישמור המדה אעפ"כ כיון שנתנו לו שכר על טרחת המדידה הוה כש"ש:

סעיף טו

והרמ"ה כתב כו' טעמו דס"ל בנוטל כלים להתפאר בהם בבית חמיו דמתהני נקרא ש"ש כמ"ש סי' קפ"ו אבל כאן אין לו הנאה כלל לכן אינו אלא ש"ח ודעת הי"א הוא דנלמד משם דהרי התם א"ל אם אין מקבלין ממני אני נותן לך כפי טובת הנאה שבהם הילכך אף שנתפאר בהם כיון דנותן שכר בחזרתו לא עדיף מנוטל כלי ע"מ לבקרו שמחזירו ואינו נותן לו כלום נמצא שאדרבה בהך הנאה שהבירה בידו להחזיקו בידו אם ירצה ראוי למיחשב כש"ש וע"ל סימן קפ"ו: שחייב באונסין עד שיחזירנו דמדאגבהיה ע"מ לבקרו ולקנותו אח"כ הוא דאיחייב באחריותו וכיון דחייב באחריות היכי מיפטר עד שיחזירנו לבעליו עכ"ל רשב"ם וכתב ב"י ואע"פ דנוטל כלים לשגרם לבית חמיו פטור בחזרה מאונסים שאני התם שכשאין מקבלין ממנו נותן לו כפי מה שנהנה מהם הילכך לא חמיר כולי האי לחייבו אף בחזרה עכ"ל ב"י אבל יותר נראה לי דשאני נוטל כלים לשגרן לבית חמיו דלעולם לא סמכה דעתיה בודאי ללקחם ולא מחשב לוקח כלל אלא שנתראה בהם ובההיא הנאה ודאי לא הוי אלא ש"ש ודי במה שנחזיקנו ללוקח בהליכתו

אבל כאן שתחילת הלקיחה היתה לשם קנין שאילו לא היה בדעתו לקנותו לא היה נוטלו מעולם אלא שרצה לבקרו ולשאול תחילה פי אחרים אם שוה כ"כ או אם הגון וראוי לו לכן עד שלא החזירו ליד הבעלים ראוי שיהא חייב באחריותו וכן דייק קצת ל' רשב"ם שם דף פ"ח שכתב ז"ל וטעמא משום דקייצא דמי וזבינא חריפא הוא והרי הוא בנטילה זו כמו לוקח עכ"ל וכן דייק רבינו דמשעה שלקחו הרי הוא כשלו ע"ל סימן קפ"ו ועד"ר: והוא שיהיה דבר כו' חוזר אריש הסעיף וק"ל: אבל אם הוא דבר שהמוכר קץ בו כו' ע"ל סי' קפ"ו מ"ש שם: ברשות המוכר הוא עי' אפי' קודם שגילה דעתו לחזור:

סימן רא

סעיף א

והיינו דאמר רב פפא כו' בב"מ דף ע"ד ז"ל אמר רב פפא האי סיטומתא קניא למאי הילכתא רב חביבא אמר למקניא ממש רבנן אמרי לקבולי עליה מי שפרע והילכתא לקבולי עליה מי שפרע ובאתרי דנהיגי למקניא קנה וכן הוא באשר"י שם וכן ברמב"ם ולפ"ז הו"ל לרבינו לפרש דבאתרא דנהיגי למיקניא איירי ונראה דרבינו ס"ל דמדקאמר ר"פ האי סיטומתא ר"ל האי סיטומתא קאי על המנהג וכאילו אמר האי סיטומתא דנהיגין ביה קניא ול' קניא משמע קונה לגמרי ול"פ אהדדי אלא כפי מה שנהגו בהא אמר דכן נוהג מן הדין וזהו שמסיק ואמר והילכתא דליקני ליה מי שפרע עכ"פ צריך לקבולי ובאתרא דנהיגי למיקניה ביה לגמרי וכמשמעות לשון רב פפא דמיניה איירי קונה בו לגמרי וכיון דדברי ר"פ משמעין דאיירי מקנין גמור מש"ה לא כתב עליה דין מי שפרע אבל כתבו בסימן ר"ד ס"ד בדין מי שפרע ע"ש ואף דרבי' לא כתב ל' האי דס"ל דגם סיטומתא קני לחוד מורה על הרמוז והנהוג וק"ל: ופי' רש"י היינו רושם שמרשים החנוני כו' ל"ד חנוני קאמר אלא ה"ה אינשי דעלמא נמי אלא שנמשך אחר תחלת ל' רש"י ורבי' קיצר בהעתקתו וז"ל רש"י סיטומתא חותם (כמו וחתמו בטבעת המלך דמתרגמינן וסטימו סטימתא דמלכא) שרושמים החנונים על החביות של יין שלוקחים הרבה ביחד ומניחים אותם באוצר הבעלים ומוליכין אותם א' א' למכור לחנות ורושמים אותם לדעת שכל הרשימה נמכרת עכ"ל: וכתב הרמב"ם ז"ל דוקא כו' בפ"ז דמכירה כ"כ: או שאמר לו המוכר לך רשום על מקחך כו' וקמ"ל דהאי לך רשום הו"ל כא"ל לך חזק כו' לענין שקונהו אח"כ אפי' עשה חזקה או משיכה שלא בפניו וק"ל: שתוקע כפו לכף כולי לא ת"כ ממש קאמר דההוא תורת שבועה עליו אלא שנוהגים בגמר המקח לתקוע כפו לחבירו לרמז שהושוו המקח ושם סיטומתא לפי' ר"ח נראה ששרשו טם והוא ל' נהרא טמימא שפירושו סתום כלומר בזה נגמר ונסתם הקנין א"נ גם לדידיה פי' רושם שכל

מה שנוהגין בגמר המקח ע"י המעשה יהיה מה שיהיה קרוי רושם. כגון במקום שיותן הלוקח פשוט עד"ר:

סימן רב

סעיף א

מטלטלין נקנין אגב קרקע משנה בפ"ק דקידושין. ומה שכתב רבינו כיון שקנה קרקע באחד מן הדרכים כו' ילפינן להם מדכתיב ויתן לה אביהם מתנות רבות לכסף ולזהב ולמגדנות עם ערי מצורות הרי לך קניית כסף וזהב שהן מטלטלין אגב ערים שהן קרקע:

סעיף ב

והרמב"ם כתב שאם הם בתוכו אינו צריך כו' מהרי"ק בכ"מ שלו כתב ז"ל הנכון בדברי רבינו הוא דלאו מטעם חצירו הוא דלא בעינן בצבורין אגב אלא הטעם הוא דנהי דכשאינן צבורין צ"ל אגב להודיע שעם הקרקע הקנה אותן מטלטלין אבל כשהן צבורין בתוכו א"צ לדיבורו שהרי הענין עצמו מוכיח שאגב החצר הוא מקנה אותן מטלטלין כו' עכ"ל ביאור דבריו שהרמב"ם מיירי בחצר שאינו משומר (ודלא כמו שפי' הר"ן ומ"מ וכמ"ש בדרישה) דאז אין שייך לומר שיקנה בתורת חצר אלא קונה בקנין אגב ואפ"ה ס"ל לרמב"ם דכל שצבורין בתוכו אצ"ל לו שיקנה באגב ומטעם שכתב הוא ועבד"ר: וכן יראה מדברי א"א הרא"ש ז"ל כלומר מדהביא ל' הגמרא סתמא והילכתא צבורין לא בעינן אגב בעינן משמע בכל אופן ואינו מוכרח:

סעיף ג

וקרקע אפי' כל שהוא קונים כו' עיין בהוספה:

סעיף ד

הקנה הקרקע לא' כו' מיבעיא אם קונה איבעיא זו שם בגמרא ופירש"י ז"ל אם אמר לבעל השדה קני השדה לעצמך ואגבו יקנה מטלטלין לפלוני מהו: ואם תפס אחר כו' אין מוציאין מידו וכתב ב"י הרמב"ם פסק כדרכו ברוב תיקו האמורין בגמרא בממונא דאי תפס לא מפקינן מיניה אבל הר"ן בשם הרמב"ן כתב דכל כה"ג מוציאין מידו עכ"ל והיינו טעמא כיון דהוה ספיקא דדינא אוקי ממונא בחזקת מריה ונראה דלזה כיון רבינו וכתב הדין בשם הרמב"ם ולא כתבו סתם כמו שעשה לעיל בסימן ר' סי"א באיבעיא אי תפסינן ל' ראשון כו' משום דדוקא התם הדין מוסכם דלכ"ע אין מוציאין כיון דתפס ברשות אבל בעלמא לא ולעיל בסי' ק"צ סי"ג ברוצה למכור שדה בעד ק' כו' דכ"ר בשם הרמב"ם שאם תפס לא מפקינן מיניה פליג הר"ן (נמי) וס"ל דמוציאין אך צ"ע דהא גם הרא"ש ס"ל דבספיקא דדינא [מוציאין] ועוד נראה דשם היה תופס ועומד קודם שחזר

בו המוכר משא"כ כאן דמיירי דתופס אחר שחזר בו המקנה וכמש"ר והיא היא דגם זה בכלל תפיסה ברשות הוא:

סעיף ה

היה לא' עציץ נקוב כו' בניטין דף כ"א קמיירי התם לפני מזה בעציץ נקוב לכן נקט גם כן ורבי' ל' נקוב אבל ה"ה עציץ של חרס לרש"י או של עץ לפר"ת אפי' אינו נקוב כנקוב דמי וע"ש טעם פלוגתתם גם י"ל דנקט עציץ נקוב שהוא מילי דפסיקתא לכולי עלמא משא"כ כשאינו נקוב בשל חרס לרבי' תם ובשל עץ לרש"י: וזרעים שבו הם של אחר ה"ה שניהם לאחד אין העציץ נקוב נקנה לחבירו [אלא] ע"י משיכה ולא הזרעים אלא ע"י חזקה ועיין בחידושים: עד שיחזיק בזרעים עצמם פי' ל"ק עד שיעשה חזקה בהם כגון עידור וניכוש וטעמו כדמסיק אחר זה דהזרעים נחשבים כמחובר לקרקע כיון דהעציץ נקיבותיו לקרקע והעציץ דינו כמטלטלין:

סעיף ו

החזיק בעציץ כו' פי' ולא משכו לקנות אלא עשה בו שום מלאכה במקומו ועבד"ר: אבל העציץ יש לו דין מטלטלין הילכך לא מקנה בחזקה אבל נקנה עם הזרעים ואפילו לא אמר אגבם כיון דצריך עציץ לזרעים בטל אגב הזרעים תוס' ור"ן:

סעיף ז

לא קנה הקרקעות דאפי' למאן דאמר דעבדי כמקרקעי דמי מ"מ לא אמרינן שיקנה קרקע זו בחזקה שעשה בעבד כדאמרינן מכר לו עשר שדות שאם החזיק באחת קנה כולן דשאני התם דסדנא דארעא חד הוא וכמש"ר בס"ס קצ"ב משא"כ כאן דעבדי קרקעי דניידי: החזיק בקרקעות אם כו' ז"ל הרא"ש כו' [עב"ח שהביאו] ביאור דבריו דשני מיני קניינים הם קנין אגב דיאמר קני זה אגב קרקע ואז קונה במטלטלין ואף על גב דלא נתן דמי המטלטלין והקרקע וזה מועיל ג"כ בעבדים אגב קרקע דנחשב לענין זה כמטלטלין מיהו בעינן עומדים בתוך הקרקע הואיל וניידי מה שאין כן אם היו נחשבים העבדים כקרקע דאז לא היו נקנין בדין אגב אע"ג דאמר קני אותן אגב קרקע ואף על גב דעומדים על גב קרקע דקיי"ל אין קרקע נקנית אגב קרקע אפילו אמר קני הקרקע שבתחתית הארץ ואגבה קני הקרקע שעליה ויש קנין שני שמהני בקרקע ואין מהני במטלטלין והוא כשלא יאמר קני אגב קרקע אלא קני עשר שדות ונתן להמוכר דמי כל הקרקעות דכשמחזיק באחד מהן קנה כולן מטעם דסדנא דארעא חד הוא מה שאין כן במטלטלין אבל בעבדים מהני קנין זה כשנתן למוכר דמיהם נקנין להמוכר בחזקת קרקע דלענין זה מיחשבי העבדים כקרקע דחזקה מילי דאורייתא הוא ובזה א"צ שיאמר קני אגב מיהו עומדים בתוכו בעונן דלא שייך בהו למימר סדנא דארעא חד הוא כנ"ל

ביאור דברי הרא"ש וכן מבואר בהתוס' דף ע"א ולזה כיון גם כן רבינו במ"ש החזיק בקרקע אם העבדים בתוכן קנה דר"ל אז בכל מיני קנין קנה הן בקנין אגב קרקע כשיאמר קני אגב ואפילו לא נתן דמיהם משום דנחשב כמטלטלין או אפי' לא אמר קני אגב אם נתן דמיהם ומטעם דנחשבים כקרקעי וסיים וכתב ואם לאו לא קנה אפי' א"ל קני אגב (וא"ל) [ור"ל] אף על גב דעומדים בתוכה קנה לפעמים אפילו בלא אמר קני אגב כשאינן עומדים בתוכה נא מהני אמירת קני אגב ומטעם שכתבתי וק"ל ובזה נתיישבה תמיהת הב"י שתמה על מש"ר אפי' א"ל קני אותן אגב מאי אפי' דקאמר הא רבי' ס"ל דלעולם אינו קונה אפי' בצבורין ועומדים בתוכה בלא אמירת אגב וכתב דרבי' תפם ל' הרמב"ם ואליביה (לא קנה) [קאמר] דהוא ס"ל דבעומדים בתוכה א"צ נמי אמר קני אגב קרקע וזה דוחק ולפי מ"ש ניחא דגם להרא"ש ורבינו בעבדים כשעומדים בתוכה ונתן דמיהם אצ"ל אג"ק ודוק:

סעיף ח

והוא שיהא כפות ואז לא הוי חצר המתהלכת כיון שאינו ראוי לילך: וגם ישן דאז הוא משומר לדעתו:

סעיף ט

א"ל משוך בהמה זו כו' לא קנה כלים שעליה במשיכתה איבעיא בפ"ק דב"מ דף ט' ולא אפשיטא ומבואר שם בגמרא דאפי' כפות מיבעיא דכיון שלא הקנה לו הבהמה נמצא שאינו יכול לקנות הכלים בתורת חצר שהרי חצירו של מוכר הוא ואין לו זכות לקנות הכלים אלא ע"י משיכת הבהמה לכן איבעיא ליה אי מהני משיכת הבהמה אל הכלים וה"ה נמי אם א"ל משוך בהמה וקני אותה וכלים שעליה ואינו כפות נמי איבעיא אי קני הכלים ע"י משיכת הבהמה אבל קני בהמם וכלים שעליה ואי כפות פשיטא דקנה לכליו בתורת חצר של זה מוכרח שם מסוגיא ובזה דברי רבינו מבוארים וכתב שם הר"ן הא דאיבעיא ליה במשוך וקני כלים שעליה ולא במשוך כלי זה לקנות מה שעליו משום כו' [עב"ח שכתב תירוץ של הר"ן בשם תוס' ורא"ש] וכ"כ התוס' והרא"ש וכן דעת רבינו שחילק בין משוך בהמה למשוך קופה ואע"פ שבכפות מיירי מ"מ כיון דסתם משיכת בהמה היא ע"י הילוך אין המשיכות דומות זו לזו וכב"י לא קני כלים שעליה משום דאיבעיא היא ולא אפשיטא ואוקי ממונא בחזקת מרא קמא ורבי' קיצר שהיה לו לכתוב ל"ק אפי' כפות וכ"כ הרא"ש בהדיא וגם ל' ולא מיבעיא זה אלא אפי' כו' לא א"ש דהא לאו בסגנון אחד הן רישא איירי אפילו בכפות וסיפא דוקא בלא כפות ול' זה הוא [משמע] דגם בסיפא לא קניא אפי' בכפות (משך כו' אלא מתורת חצר דקנה בהיותו משומר קנין ע"י חצר אפי' שייך לומר בי' ולא): אפי' אם עמדה כו' דאמר רבא

כל במהלך לא קנה עמד וישב ג"כ לא קנה: אא"כ היתה כפותה כו' בכה"ג דאינה בר דעת אפי' אינה ישנה נקראת משומר ר"ן:

סעיף י

ואם א"ל משוך קופה זו כו' הא דמצריך רבי' לומר שימשוך ויקנה כדי שתועיל משיכתו אפי' שלא בפני המוכר דאי בפניו אפי' לא א"ל ולא מידי נמי וכדלעיל סי' קצ"ח א"נ רבותא נקט רבי' דאע"ג דא"ל משוך קופה ולא תקנה במשיכה אלא הכלים ולא היא גופא דכה"ג דבמשוך בהמה וקני כלים לא קנה מטעם שלא הקנה לו הבהמה אפ"ה כאן קנה הכלים במשיכת הקופה וק"ל: בד"א בלוקח כו' לקנותה ואת הכלים כו' כך הגירסא בכל ספרי רבי' וכן הוא באשר"י ולפי גירסא זו צריך לפרש דה"ק בד"א דכשאמר לו קני בהמה וכלים שעליה דלא קנה כשאינה כפותה בלוקח ומשום דאיבעיא דלא איפשיטא היא אי משיכת בהמה מהני למשיכת מטלטלין כיון דאינן שוין ואם חזר בו הקונה מוקמינן ממונא בחזקת מריה אבל במציאה כשאומר אני מושך כו' קנאה ואפי' אינה כפותה ואם בא אחר והחזיק בה אינו רשאי שהוא זכה בה בתחילה ומקרי מוחזק אבל מל' הרא"ש בב"מ מוכח להדיא דהאי לקנותה ואת כו' ט"ם הוא וצ"ל לקנות את הכלים ואכפות קאי וה"ק בד"א דאפי' בכפות ל"ק הכלים כשא"ל משוך הפרה לקנות הכלים אלא בלוקח (קאמר דלא קני משום דבזה הבהמה ככלי של מוכר ואין הלוקח יכול לקנות דבר שהוא בכלי של מוכר) אבל במציאה כו' וכן מצאתי מוגה באשר"י ישן ודוק שם אבל בש"ע כתב כנוסח הרא"ש וע"ש:

סימן רג

סעיף א

מטלטלין קונין וה את זה דברי הרמב"ם פ"ה דמכירה: ל"מ אם אין המקנה מקפיד לידע סכום החפץ כו' פי' עתה בשעה שבא להקנות לחבירו חפץ שלו אינו מקפיד לידע שמצי מקנה לו אבל אח"כ יקבל מיד הקונה דמי שוויו של הדבר שהקנה לו ולא דמי למש"ר בר"ס קצ"ט שקונה אפי' במעות כשרין המוכר מדקדק לידע מניינם דשם איירי במקנה לו החפץ באותן דמים ואינו נותן לו אח"כ שום דבר יותר בעד החפץ שקונה לו: ופי' נמי כו' בריש הזהב ומבואר בסימן קצ"ה שהמטלטלין שאינן כלי פירי נינהו חוץ מב"ח: אע"פ שאין קונין כו' היינו דוקא בתורת קנין סודר שאינו בתורת שיווי דמים כגון שרוצה ליקח מחבירו כלי וה ונתן הקונה למקבל פירות שבחליפין יקנה הכלי ההוא בכה"ג אין קונים בהם משום דנעל כתיב אבל חליפין דנעשה בתורת שיווי דמים קונין בפירות תוס' דף מ"ז וכתב ב"י וכן משמע מלשון רבי' שכתב לקמן מטבע אין קונים בו ולא נקנה

בקנין ולא הזכיר כן בפירות עכ"ל ר"ל דבס"ג כ"ר מטבע אין קונין כו' כיצד כו' והתם איירי בתורת שיווי מדכתב במטבע דאין קונין בשיווי ולא הזכיר כן לפני זה בפירות ש"מ דבפירות קונין בשיווי דכה"ג וגם נ"ל להוכיח כן מדברי רבינו מדכתב בס"ח יש להם דין מטבע ואין קונין זה את זה ולא כתב יש להם דין פירות ואין קונים כו' אלא לאו ש"מ דכה"ג דאיירי ביה התם דהיינו חליפין של שיווי דמים איתא בפירות ואין חילוק בין חליפין דשוה בשוה לחליפין של דמים וכ"כ המ"מ שם שכן דעת הרמב"ם והרשב"א: שיחלקו חצר כו' ע"ל סימן ק"ט מ"ש שם שהן קנין דברים שלא הקנה לו חבירו דבר מסוים וידוע: חוץ ממטבע בגמרא שם יהיב טעמא משום דדעתיה אצורה וצורה עבידא דבטלה ופירש רש"י דעתו של מוכר את החפץ ונוטל המטבע בחליפין אינו סומך אלא על הצורה שאין המטבע חשוב אלא על ידי הצורה וצורה עבידא דבטלה ע"י המלך שפוסלה וגוזר לצור צורה אחרת והוה ליה כדבר שאינו מסוים ושלם ואנן דבר מסוים בעינן מדכתיב נעל כו' אע"ג דהוי כלי שהרי ראוי לשקול בו ולתלותו בצואר בתו אפ"ה מסוים בעינן ונעל גם כן ממעט דפירות אינן קונין בחליפין אלא נקנין בחליפין מדכתיב לקיים כל דבר אבל מטבע אפילו אינה נקנה בחליפין מטעם דלא סמכה דעתו וכמ"ש בסמוך והר"ן כתב בע"א כתוב בדרישה:

סעיף ב

אלא אפילו מקפיד כו' שם בגמרא ואר"ס קאי שכתב ל"מ כו': דהשתא דומה לדמים פי' ומעות אינן קונות כדלעיל סימן קצ"ח ומש"ה כתב אפילו מקפיד ואע"ג דכבר כתבתי דכשהוא מקפיד ומחליף דהוה בתורת (שהוא) [שיווי] הוא קונה עפי היינו לפי האמת שמסיק דבינו כאן דאע"ג דדומה לדמים אין לו דין דמים: ומש"ר אפ"ה נקנה אין להקשות דהול"ל אפ"ה קונה דה"ק במה שמקבל ממנו המטלטל שמקפיד עליו נקנה לו החפץ שבעדו והיינו קונה והוא דומה למש"ר בר"ס זה: ולא משך את הטלה לא קנה פי' ל"ק זה החמור וממילא ל"ק אידך הפרה: וי"א דוקא בכה"ג עד"ר: (ג)

סעיף ד

כיצד מכר לו כו' כלומר כיצד אין קונין בו מכר לו ורבותא נקט דאפילו בחליפין שוה בשוה אין קונים ע"י מטבע משום פירות וכנ"ל: או במטבע של נחושת שכל מיני המטבעות נקרא מטבע נגד מטלטלים כדבסמוך: לא נקנה החפץ ללוקח הטעם דל"ק על ידי מעותיו נתבאר לעיל סימן קצ"ח שלא יאמרו נשרפו חטיך כו' אבל בטעם דצורת מטבע עבידא דבטלה אינו שייך בזה כיון דכבר הגיעו בו דמי החפץ לידו והא ראיה שכ"ר בס"ד ז"ל לפיכך לא סמכה דעתו דבעל המקח עד שיגיע המעות לידו משמע כשהגיע לידו סמכה דעתו דאל"כ אין לדבר סוף ועמ"ש עוד שם: וכן אם בא להקנות

כו' זהו פרושא של נקנה בקנין כו': אבל יכול לשעבד נכסיו כו' עד"ר: לגבות מהן סך כו' כצ"ל וכן הוא בספרים של קלף: ומשמשך הלוקח אדלעיל קאי וה"ק אע"ג דכשנתן המעות לא נקנה החפץ ללוקח אבל איפכא כשמשך הלוקח החפץ נתחייב כו': ומיהו דוקא כו' וא"ל כאלו המעות כו' כלומר במקום אלו המעות שתקח מאתי תהיה פרתך קנויה לי: דכיון שיחדם אם יאבדו פירוש יאבדו או יגנבו משם וק' למה ליה לרבי' ה"ט דכיון שיחדם אם יגנבו כו' הלא בגמרא אמרו טעמא דאין קונין במטבע ולא נקנים משום דצורה עבידא דבטלה ועוד דא"כ איך עושין חליפין חמור בפרה וכיוצא בו אף דיחדם זה נגד זה וקיי"ל דאם משך זה בפרה נקנה לבעל הפרה החמור בכל מקום שהוא עומד שם לכן נראה דכוונת רבינו במ"ש כיון שיחדם כו' לא בא אלא לתת טעם הבדל מ"ש בין יחוד המטבע דלא קנה שום אחד מהן ומ"ש לא יחדם דקנה ראובן הפרה במשיכה אותה וראובן נתחייב לשמעון בדמי שוויה ע"כ כתב דשאני כשיחדם דאז אם נגנבו או נאבדו לא היה צריך ראובן ליתן לשמעון דמים אחרים שהרי דוקא אלו יחדם לו ומשום הכי אין שום א' קונה כשיחד כיון דצורה עבידא ושכיחא דבטלה ואז לא יתחייב ראובן ליתן לשמעון אחרים לא סמך ראובן בעל הפרה עד שיבוא המטבע לידו ולא נתבטלה משא"כ כשמחליף פרה בחמור וכיוצא בו דאף שא"צ ליתן לו אחרת כשנאבדה מ"מ כיון דגניבה ואבידה איני שכיח סמכה דעתו דבעל הפרה שתביא החמור אחר כך לידו וגם רש"י הנ"ל ס"ל ה"ט דמשום הכי אין נקנה הפרה לבעל המטבע משום דלא סמכה דעתו עליה כיון דשכיח דתתבטל צורתה מיהו היינו דוקא כל זמן שלא באה המטבע ליד המקנה אבל אחר שבאה ליד [בעל] הפרה ודאי מקנה לפרה ואינו חושש שתתבטל הצורה דא"כ אין לדבר סוף ומשום הכי הוצרך רש"י ליתן טעם למ"ש דאין קונין במטבע אף דכבר נתן הקונה המטבע ליד המקנה וכשבא לידו סמכה דעתו ומשום הכי כתב שם הטעם משום דבעיא כלי מסויים ושלם דומיא דנעל ודוק ועד"ר: באחד מכל המטבעות כו' שכל המטבעות הן חריפין להוציא יותר ממטלטלים וכן מטבע של כסף חריף להוציא משל זהב וכן כולם וק"ל: במשיכת המטלטלים פירוש כשימשוך הלוקח המטלטלים אז חייב הלוקח המעות למוכר:

סעיף ה

שאם מכר לו דינר זהב כו' ז"ל הגמרא כו' [עב"ח שמביא לשון הגמרא] ובזה דברי רבינו מבוארים ודייק רבינו וכתב בכ"ה דינרים כסף שהוא שיווי דינר זהב ומיירי דלא יחדם וכנ"ל דאז נתחייב לו בדמי שוויו של זה שמשך לא פחות ולא יותר: נתחייב למוכר בכסף כשאר קנין מטלטלים שאחר שמשכן נתחייב ליתן המעות: אם חדשים חדשים

כו' פירוש אם התנה עמו ליתן לו חדשים דוקא אע"ג דישנים עדיפא מיניה מצי א"ל בעינא להניח הדינרים זמן מרובה והחדשים נוחים שלא ישחירו (ויעלו חלודה) יותר מדאי גמרא ורש"י וע"ל סימן קע"ו ס"ט וקמ"ל בזה דאין שום א' מהן יכול לחזור בהן מחדשים לישנים או איפכא: וכל אחד מהם יכול לחזור בו דמעות אינן קונות: שיש לו דין מטלטלין ז"ל הרא"ש דנהי דאהני לכספים חריפותייהו לבטל חשיבות הזהב ולשווייה להזהב פירא שאני כספים דאיהו נמי חשוב וגם חריף טפי דסגי בכל דוכתא אבל נחשת דלא חשוב אע"ג דסגי בכל אתרא לא מהני ליה חריפותיה לבטל חשיבות הזהב וכן משמע סידרא דמתניתין דאחרון אחרון גרע וחשיב פירא טפי מן הראשון עכ"ל:

סעיף ו

מעות הרעות שנסדקו כו' פי' מעות שרעתן הוא מחמת שנסדקו ודברי רבינו כפירוש הרא"ש אביו ויש פירושים אחרים: אסימון כו' מתחייב במשיכתו המטבע כצ"ל וקמ"ל דאף על גב דעשוי עגול כתיקון מטבע היוצאת בעיר רק שחסרה צורה ובדבר מועט יציירו הרבה מהם אפ"ה חשיב פירי: אין מתחייב במשיכתן אסימון כצ"ל:

סעיף ט

בד"א כשיוצאים כו' הם דברי הרי"ף והרא"ש בריש הזהב: לא שנא פסלתן מלכות פי' רש"י פסלתן המלכות המלך גזר שלא להוציאן ובני מדינה לוקחים אותם בהצנע: פסלתן מדינה בני המדינה שנאוה אבל המלך לא צוה ומוציאין אותן בשאר מדינות המלך: והם אינם נקנים במשיכת המעות צ"ע דמאי קמ"ל הא אפילו אם היה להן תורת מטבע אין נקנים ע"י מטבע אחרת כ"ש עתה שהם נחשבים למטלטלין ואפשר דשאני התם דאינו דומה כלל למכר אלא חליפין הוא ואין מטבע נקנה בחליפין אבל מטבע שאינה יוצאת בהוצאה מטלטלין הוא ושייך בהן מכירה וסד"א עדיפא נמי ממטלטלי דהא אין מטלטלין נקנים במשיכת המעות הוא משום גזירה שיאמרו נשרפו חטיך בעלייה והך חששא ליתא כאן דמטבע קל להצילה ואין בה טירחא (וכמ"ש לעיל סימן קצ"ח בדרישה בחד תירוצא דמה"ט לא חששו לשמא יאמר נשרפו מעותיך כו') קמ"ל רבינו דאפילו הכי אינה נקנית במשיכת המעות משום דכיון שיש להם דין מטלטלין לא פלוג בתקנתן וק"ל: כיון שנפסלה צורתן כו' שהרי שם כלי עליהם כמ"ש לעיל שראוים לשקול כנגדן ולתלותן בצואר בתו:

סעיף י

המטבע אין יכולין לקנותו אלא אגב ז"ל ב"י וביאור הענין דכיון דקיי"ל דאין מטבע נקנין לא בחליפין ק"ס ולא בחליפין שוה בשוה נמצא דאין להמטבע דרך לקנות כו' וא"ת הלא נקנית היא במשיכת המטלטלין וי"ל דבא לומר שאין המטבע נקנית ליתנה

לחבירו בחנם כ"א אג"ק משא"כ במשיכת המטלטלין דאינו כ"א כשבא אחד למכור מטלטלי לבעל המטרע ב"י ומש"ה דקדק הרמב"ם ובש"ע בלשונם וכתבו ז"ל אין דרך שיזכה לו ר"ל שיזכה לו המטבע במתנה ובחנם והיותר נראה דהכי פירושו המטבע כמות שהיא בעינה אינה נקנית שיהיה צריך ליתן נו דוקא אותו מטבע בעינה משא"כ במכר לו איזה מטבע שירצה כהפורע חובו ואף אם התנה עמו לשלם לו במטבע פ' מ"מ נותן לו (מעות) [מאותו] מטבע איזה שירצה וא"צ ליתן לו המטבע הרמוזה ולא זולתה משא"כ במקנה לו אג"ק וכעין תי' זה כתב ג"כ ב"י כתבתיהו בדרישה וע"ש אלא שחדשתי של' המטבע מדוקדק ומרומז לפשט זה: ומש"ר (עד) שישכור מקום המעות או באחד כו' נראה לגרוס שישכור מקום המעות בכסף או בשאר כו' דהא גם בשאר ההקנאות שכירות נקנה כמש"ר לעיל ס"ס קצ"א וקצ"ב:

סעיף יא

וא"א הרא"ש ז"ל כתב כו' לא לפלוגתא אדלעיל מיניה כ"ר אלא דין בפני עצמו הוא ללמדנו דאף דאין יכול להקנות החוב אגב מ"מ כותבין עליו הרשאה לפ' להוציאו מיד החייב לו: שכותבין הרשאה פי' ע"ג קרקע דוקא: ולמעלה כתבתיו ע"ל סימן קכ"ג שגם הרמב"ם ס"ל דכותבין הרשאה אלא שאינו אלא כדי לאיים עליו ע"ש: ומעמד שלשתן סי' קכ"ו. ומכירת שטרות סי' ס"ו:

סימן רד

סעיף א

אע"פ שמעות כו' כלומר אע"פ שחכמים תקנו שמעות אינן קונות כדלעיל סי' קצ"ה מ"מ החוזר בו צריך לקבל עליו מי שפרע כיון שמן התורה מעות קונות ומיהו בדף מ"ח משמע דאפי' לר"ל דאמר משיכה מן התורה אפ"ה דברים שיש עמהן מעות עומד החוזר במי שפרע על שחוזר מן הדברים שבאו לכלל מעשה אבל דברים שלא באו למעשה שעדיין לא נתן המעות אין בהם אלא משום מחוסרי אמנה בין המוכר בין הלוקח כ"כ הרמב"ם בפ"ז מה"מ:

סעיף ב

ואפי' לא נתן כל המעות אלא מקצתן כב"י דאם נתן לו מקצת הפרעון (פי' ולא עייל ונפיק אזוזי) או סתם בקנין קרקע קנה בכולו כמ"ש בסי' ק"ץ ומינה נשמע גם בקנייני מטלטלין דעומד במי שפרע אם אינו נותן לו כולו דשוים הם עד כאן לשונו ע"ש וכדמסיק רבי' בסמוך: שיאמר לו הדיין שם בגמרא כדרבא לאפוקי מאביי דסבר אודועי מודעינן ליה לייט לא לייטינן ליה: מאנשי דור המבול כו' נקט אלו מפני שבהם נתבאר לעינים ההשגחה הפרטית של השם יתברך ומש"ה נקט שטבעו בים ולא שאר מכות לפי

שטביעתם בים היה מורה על השגחה פרטית של השם יתברך ויתעלה: שהדיין אומר לו כו' יפרע ממך ר"ל ידבר אליו לנו כח "ממך כו' ולא בל' נסתר "ממנו:

סעיף ג
אבל כל זמן כו' ברייתא שם:

סעיף ד
אפילו במקום כו' אף על פי שבמקום שנהגו לגמור המקח על ידי רושם נתבאר סי' ר"א דאין אחד מהם יכול לחזור כו' אפילו בקבלת מי שפרע מכל מקום שייך שפיר לומר ל' אפי' דהא ודאי גם לעיל אם השני אינו רוצה להכריחו על המקח אלא רוצה שיקבל עליו מי שפרע ודאי הוא שצריך לקבלו לכן אמר שאפילו במקום שנהגו שלא לגמור המקח בזה אפ"ה צריך לקבל מי שפרע וק"ל:

סעיף ה
אבל אם נתן משכון כו' כן איתא בפ"ק דקידושין גבי בני רב הונא בר אבין זבון אמתא וטעמו דמנה אין כאן משכון אין כאן וכאילו לא נתן לו כלום כדלעיל סימן ק"ץ וה"ה לכל אלו הדינים שכתב שם לענין קנין קרקע נשמע לענין קנין מטלטלין לקבל מי שפרע וכנ"ל ועד"ר:

סעיף ו
וכתב הרמב"ם כו' בפ"ז מה"מ כב"י והחוזר עומד במי שפרע והיינו דוקא בחוב דהלואה אבל חוב הבא מחמת מכר הוי קנין גמור לדעת הרמב"ם דנהי נמי דאין מעות קונות במטלטלין מ"מ כיון דהחוב בא מחמת מכר והקונה בחוב הבא מחמת מכר אינו שכיח לא תקנו ביה חכמים משיכה וכמ"ש בסימן קצ"ט באריכות:

סעיף ז
ובקרקע בכה"ג כו' דקרקע נקנית במעות וס"ל דהלואה אפילו אינה בעין הוי כמעות בעין: אבל א"א הרא"ש ז"ל כתב שלא קנה פי' אפילו בקרקע ל"ק אע"פ שנקנית בכסף כיון דלא נתן לו מידי גם במטלטלין אינו קונה להתחייב ע"י מי שפרע וכ"כ הרא"ש בהדיא ומיהו בחוב הבא מחמת מכר מודה כיון דאינו מצוי וכמ"ש ר"ס קצ"ט:

סעיף ח
כגון שהגיע זמנו לפרוע אבל לא הגיע הזמן אין זה קרוי הנאה בהרוחה ולכאורה משמע כן גם כן מדלעיל סימן פ"ח ע"ש אבל לפי מ"ש אין ראיה: יקנה לי שדה שלך כו' עד"ר:

סעיף ט
וכתב א"א ז"ל שם בהזהב: אלא כשחוזר משום יוקרא וזולא פירוש הלוקח חוזר משום שהוזלה הסחורה בשוק והמוכר משום שנתייקרה:

סעיף י

שיפסיד הכל כן הוא לשון הרא"ש וכ"כ ר' ירוחם דוקא שיפסיד הכל אבל לא יפסיד הכל לא: כההוא גברא כו' בב"מ דף מ"ט:

סעיף יא

אע"פ שבדברים בלא מעות כו' ברייתא בהזהב: לעמוד בדיבורו דכתיב שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב: אין רוח חכמים ר"ל אין נחת רוח לחכמי ישראל במעשיו של זה אין דעתם נוחה הימנו רש"י בב"מ דף מ"ח וכפירוש נ"י שם ועיין בסימן קפ"ז וסימן שס"ו שכתבתי בשם רש"י ור"ן פי' אחר בזה: וכתב בעל המאיר כו' כאביי דאמר התם דף מ"ט דהא דכתיב הין צדק יהיה לך שיהא הין שלך צדק שלא יהא אחד בפה ואחד בלב בשעת דיבורו בהבטחה שלא יהיה בדעתו לשנותו אבל אם נשתנה השער לאחר מכאן והוא חוזר בו מחמת שינוי השער אין כאן חסרון דברים וזהו דעת בעל המאור שהביא רבינו אבל הראב"ד והרשב"א אוסרים אפילו בתרי תרעא וכ"כ נ"י ודוקא אעשה דאורייתא ההן צדק אינו עובר בשינוי השער אבל מ"מ יש בו משום מחוסרי אמנה דבני ישראל וגו' ע"ש: וכן האומר ליתן כו' ג"ז שם:

סעיף יב

בד"א במתנה מועטת כו' שאז סמכה דעתיה של מקבל שיתן לו אבל במתנה מרובה לא סמכה דעתו שיתן לו כיון שלא הקנה לו בדברים שהם נקנים בהם וע"ל סימן רמ"ט בד"מ בסעיף ה' מ"ש מזה לדחות דווקא המבטיח לעשיר אבל המבטיח לעני אין חילוק בין מרובה למועט:

סימן רה

סעיף א

מי שאנסוהו למכור כו' בדרישה העתקתי לשון הגמרא ומתוכן יתבאר דברי רבינו על נכון: וקבל הדמים פירוש דכבר קיבל הדמים והטמינם דהוה כאלו אמר רוצה אני ועד"ר: בין במקרקעי בין במטלטלי. ועיין דרישה במקרקע נאמר הדין בגמרא ומטלטלי נלמד מינה במכ"ש ועיין מה שכתבתי עוד מזה בדרישה: דאגב אונסיה גמר ומקני לשון הגמרא סברא הוא אגב אונסיה גמר ומקני ופירש רשב"ם רב הונא מסברא דידיה קאמר דמתוך יסורים גמר בלבו ומקנה הואיל ואיכא תרתי יסורין ומתן מעות דלא מפסיד מידי עכ"ל וממילא נלמד מינה דאם תליוהו ויהיב במתנה לא גמר ומקני וכן איתא שם בגמרא ומלשון רשב"ם זה משמע דהיסורין גורמים שמקנהו להלוקח טפי מאלו לא יסרוהו ונראה ממנו שאינו מוכרה ברצון טוב וכן משמע נמי מלשון הרא"ש דכתב אהא דאמרינן תליוה וזבין זביניה זביני דל"ד תליוה דאונסיה יסורים גדולים אלא אפילו בלא יסורים

כגון אונס ממון כההיא עובדא דפרדיסא כו' חשיבי אונס וזביניה זבינא אי לא מסר מודעא כו' מדכתב חשיבי אונס דמשמע דוקא מכח אונס אע"ג דאינו כ"כ ביסורין גדולים אמרינן דמקנה אבל בלא אונס כלל אע"ג דקבל דמים לא אמרינן דגמר ומקני ואחריהן נמשך ג"כ רבינו ומש"ה כתב בסמוך ז"ל ל"ש אנסוה אונס הגוף כו' ל"ש אנסוהו אונס ממון כו' אהאי דינא דזביניה זבינא ולא כתבו אדין דמוסר מודעא אבל מלשון הרי"ף לא משמע לכאורה כן [עב"ח שהביאו בס"ד] מדכתב אע"ג דאניס כו' משמע דס"ל דכ"ש אי לא אניס כלל אע"ג דלא מכר ברצון זביניה זבינא וכן מוכח מדברי הרמב"ם שכתב בפ"י דהל' מכירה ז"ל מי שאנסוהו עד שמכר ולקח דמי המקח אפילו תליוהו עד שמכר ממכרו ממכר שמפני אונסו גמר ומקני כו' לפיכך אם מסר מודעא כו' המכר בטל כו' עד אחר שאנסוהו שהכוהו או שתלאוהו עד שמכר או שהפחידוהו כו' ומעשה בפרדס כו' ע"ש ודוק בדבריו שאדין הראשון דזביניה זבינא אגב אונסו לא כתב כן שיהיה אונס גדול או קטן וכתבוהו אדין מסירת מודעא דהמקח בטל מחמת מודעת אונסו ובודאי ה"ט משום דס"ל דלענין זביניה זבינא פשוט דאין חילוק בין אונס גדול לקטן דהא אפילו לא היה אונס ידוע לו כלל ג"כ הוה זביניה זבינא אף שידוע שלא מכרו ברצון ועיקר החידוש דר"ה במ"ש תלאוהו וזבין זביניה זבינא הוא ללמדנו שלא תקשה שלא יהיה מקח כלל כיון שבע"כ מכרו מחמת אונס הגדול דייסרוהו בתלייה והכאה כן נ"ל מוכח מדבריהן ז"ל וצ"ע א"כ לא הו"ל להשתמט שום חד מהפוסקים מלעשות פלוגתא ביניהן בזה: אבל מטלטלין כיון כו' ר"ל כיון דבמטלטלין יש דין אונאה וביטול מקח כדלקמן סימן רכ"ז גם כאן מחזיר אונאה אם לא נתן לו כדי שתות שויו ואם נתן לו פחות בטיל ולא אמרינן אגב אונסיה אחילו קמחיל ליה נמי על האונאה: אבל בסכום מעות כו' פי' אלא רוצה ליתן לו כפי מה שמבקש ממנו בעדה כדי שויה וזהו דלא כמ"ש מהרי"ק בשורש קפ"ה ועד"מ ובהגהותיו בסימן זה סי"ב מ"ש בזה ובתשובתי הארכתי בזה דמ"ו ר"ם ז"ל הביא דברי מהרי"ק זה:

סעיף ב

אלא שהודה בפניהם פי' ועתה אומר שלא קבלם: לא פי' לאו זביניה הוא דאמרינן מחמת יראה הודה ועד"ר וע"ל ס"ת:

סעיף ג

ל"ש שאנסוהו שימכור שדה ידוע ל"ש אנסוהו בסתם כו' זו ואין צ"ל זו הוא זה דהא בגמרא סבר רבא דבסתם דוקא זביניה זביני אבל לא בשדה זו דאמרינן כיון שהוא בירר מעצמו שדה זו ודאי בירר הרעה שבשדותיו וגמר ומקני אבל דבל' ל"ש ובל' בין בין אין מדקדקין ושכיח לנקוט זו ואצ"ל זו ולעיל סימן קנ"א כ"ר בקיצור אפילו שדה ידוע

כו' וק"ל: שבע"פ קבלם פי' והול"ל דגם לבסוף נתרצה: אפ"ה זביניה זבינא דאמרינן כיון שמ"מ קיבלם והטמינם נתרצה אגב אונסו וכמ"ש בדרישה ס"א: (ד) ל"ש אנסוהו כו' בבבא זו בא רבינו להוסיף וללמדינו דל"ת דדוקא באונס הגוף גמר ומקני דכל אשר לאיש יתן בעד נפשו ואלמלא נגדוהו לחנניא כו' אבל באונס ממון סד"א סבר אמלא רצונו ואמכור לו האי מידי כי היכי דלא לפסד ממוני ואח"כ אתבעיה בדיניה ולא גמר ומקני קמל"ן וכן מוכח ל' הרא"ש שכתב ז"ל ול"ד תליוהו דאונסיה יסורים גדולים ואגביה גמר ומקני אלא אפילו בלא יסורים כגון אונס ממון כי ההיא דפרדיסא חשיב אונס וזביניה כו' (וכעין זה ל' התוס') מבואר מלשונו דלפי מאי דמסקינן דטעמא דר"ה דתליוה וזבין זביניה זבינא משום דאגב אונסיה כו' כל כמה דגדול האונס יותר מסתבר לומר דזביניה זביני: כגון שהפסידוהו בהפסד ממון ל' רשב"ם בשם ר"ח כגון שהפחידוהו בהפסד כו' ומשמע דאפילו לא הפסידו עדיין אלא בגיזום בעלמא חשבינן ליה אנוס אבל ר"ם וראבי"ה חולקים ע"ז וס"ל דבגיזום בעלמא לא מקרי אנוס ומעשה דפרדיסא כאילו כבר הפסידוהו דמי כיון שהיה בידו לכבוש שטרו ואפשר שלזה כיון רבינו שדייק וכתב שהפסידוהו ומיהו יותר נראה להגיה שהפחידוהו וכן הוא בהדיא ברמב"ם ודברי רבינו הם לקוחים מדבריו: בין ע"י עכו"ם כו' פי' ב"י ל"מ אם פחד ההפסד היה ע"י עכו"ם כגון שימסור ממונו לעכו"ם שאין לו חזרה אלא אפי' היה ע"י ישראל כמעשה דפרדיסא שיכפור ממונו ויזכה בדין ישראל שאפשר בחזרה וסד"א דלא גמר ומקני קמל"ן ומ"ש ע"י ישראל ולא כתב בין בעצמו דהא מעשה דפרדיסא דמייתי עליה ע"י עצמו היה נראה דאיידי דע"י עכו"ם נקט לה: כההוא דמשכן כו' עד ואסיקנא דחשיב אונס לבטל מקח. כוונת רבינו להביא ראייה דאפילו אונס ממון ובישראל נמי אונס גמור הוא ומקני על ידו אם לא שמסר מודעא שהרי בההיא פרדיסא אסיקנא דחשיב אונס לבטל המקח ע"י מודעא ואי לאו מיקרי אונס גמור לא היה המקח בטל על ידי מודעא והא בהא תליא ומה שלא נקט רבינו בלישניה דחשיב אונס והמקח קיים כל שלא מסר מודעא משום דקושטא דמלתא הכי הוה בההיא עובדא שמסר מודעא ובטלו המכר מחמתו וקיצר רבינו כאן וסמך אמ"ש אח"ז מיד דין מסירת מודעא וקאי גם אענין כזה דמעשה דפרדיסא דגם שם בעינן מסירת מודעא ולא כדעת הרמב"ן ועד"ר: כההוא דמשכן פרדיסא כו' וא"ת היאך נתוודע זה האונס דא"ל שהעדים שמעו שדיבר עמו כן דא"כ לא היה כאן אונס שהרי לא היה אפשר לו למלוה לכבוש השטר שכבר שמעו עדים אלו שהודה בפניהן שהוא ממושכן בידו וצ"ל כמ"ש הרשב"ם ונ"י דמיירי שהטמין עדים אחורי גדר כו' (וא"א אכתי קשה למה מכר לו השדה כיון דהוא הטמין עדים והם שמעו דברי המאנס וי"ל

בדוחק דירא המוכר שמא לא שמעו העדים היטב דברי המאנס וגזמו ולא רצה המאנס להמתין יותר והוצרך למכרו לו על ספק זה שבאם שמעו העדים דבריו (שיחקר) [שיחזור] ע"י ממכרו וכן היה ששמעו) או ששמעו דטוען זבינתה ניהלי ולית לך עלי ולא מידי ואח"כ מכרו לו וכתב לו שטר מאותו (זמן) (וכון) [וכיון] שמכר לו שמזה ודאי (עבר) [ניכר] האונס לדברי הרמב"ם מיושב זה בע"א וכמ"ש המ"מ שם ובש"ע העתיק דברי הרמב"ם שם ובסמ"ע כתבתי שם ביאורו ע"ש אבל דברי הרא"ש ורבינו א"א לפרש כן וא"ת בין לרשב"ם בין לרמב"ם מסירת מודעא ל"ל הא בלא"ה ניכר אונסו דכיון דטען הלוקח בתחילה כבר זבינת ניהלי ואח"כ לקח ממנו מהיום מוכח מילתא דשקורי קא משקר וחנם היה שלאותו פעם עדיין לא נתרצה לו למכור ואניס קא מאנסיה למכור וי"ל דס"ס שמא בסוף בזמן כתיבת השטר נתרצה לו להכי כי מסר מודעא בשעת מכירה גלי דעתיה דמחמת האונס הראשון מכר לו אבל לא מסר מודעא אין כאן גילוי דעת:

סעיף ה

ואם מסר מודעא תחילה עד"ר פי' מודעא:

סעיף ו

אבל אונסא דאתי ליה מנפשיה ל' ב"י כ"כ העיטור וסברא הוא דאל"כ כל אדם כשיצטרך למעות ימכור וימסור מודעא וכשיהיו לו מעות יבטל המכר עכ"ל ועד"ר: אלא ליתן מעות ומחמת כו' הוצרך למכור כו' פי' אפילו מכר לאחר כדי ליתן לאנס מעות זביניה זביניה דהא אין האונס מצד הקונה והוא בכלל אונסא דנפשיה דמה לי שצריך המעות לצורכו או ליתנם לאנס וכ"ש אי זבין לשלם למלוה הדוחקו ומאנסו וגם דין זה סברא בעלמא הוא:

סעיף ז

אפילו אם עידי המודעא עצמם כו' גם הרמב"ם סוף פ"י דמכירה כתב זה לרבותא וה"ט משום דשם סוף דף מ"ח גבי עובדא דטבי תלא לפפי חתים רבב"ח אמודעא ואאשקלתא פריך הגמרא והאר"נ העדים שאמרו אמנה או מודעא היו דברינו אין נאמנים ומשני ה"מ ע"פ דלא אתי ע"פ ומרעא לשטריה אבל בשטרא אתי שטרא ומרע לשטרא וס"ל דיש רבותא באותן עדים עצמן שנראין העדים כעוקרים עדות המקח וכ"ש היכא שהחתומים על המודעא אינם החתומים על המקח דאתו הני ועקרי סהדותייהו דהני ועוד שהרי אינן עוקרים אלא אומרים שבפנינו מסר שאם ימכור לפני עדים שיהיה ידוע שהוא אנוס במכירתו ולא כשיטת ר' אפרים שכתבתיהו בדרישה ע"ש ודוק: אפילו אמר להם ברצוני כו' פי' וסד"א דליהוי ביטול מודעא כיון דלהם עצמן אומר שאינו מוכר באונס קמ"ל שכשם כו' ואם לא תפרש כן אין מקומו של דין זה כאן וק"ל ועד"ר:

סעיף ח

ואם מעידין בפנינו הודה כו' שמחמת יראה כו' כן הוא ל' הרמב"ם פ"ט דמכירה וכ"ר בס"ב דגם בלא מסר מודעא אין בהודאתו הודאה וא"ת הא תו ל"ל הא נלמד משם במכ"ש וי"ל דרבינו חזר והעתיק דין זה כאן לפי שבמקום הזה כתבו הרי"ף והרא"ש ומכאן למד רבינו מ"ש לעיל וכמ"ש בדרישה ס"ב גם י"ל דקמל"ן רבינו בזה מצד א' רבותא והוא דאע"ג דלא אמר לפני העדים במודעתו אלא שאנוס הוא במכירתו (וכמש"ר ל' המודעא לפני זה) ולא אמר לפניהן שאנוס הוא על הודאת קבלת המעות דאפ"ה כשבא אח"כ ואמר שאנוס היה גם ע"ז מוציאו מידו בלא דמים משא"כ ברישא דאיירי בלא מסר מודעא ומביא אח"כ עדים שאנוס היה ולא ראו שמנה לו המעות ואין חידוש כ"כ שמוציא מידו בלא דמים וק"ל אבל א"ל דלעיל קאמר דהמכר אינו קיים מחמת הודאתו אבל מחזרת ממון לא מיירי ואפשר דצריך למיהדרן לגזלן דאמרי' אילו היה אמת שלא נתן לו מעות הו"ל למסור מודעא דזה ודאי אינו דהא בהא תליא אי לא מהימן במאי דטען שלא קבל המעות ממילא מכירתו מכירה:

סעיף ט

וצריך שידעו העדים שהוא כו' פי' אע"פ שידעו שבא זה כבר לאונסו אפ"ה אינם כותבים לו מודעה אא"כ יודעין שעדיין בשעת מכירה אנוס הוא דאל"כ מאי קמל"ן פשיטא ומיהו א"צ לידע שהמכירה עצמה היתה ג"כ באונס ועיין בתשובה שיחדתי לדיני מודעא ולקמן בס"ס בדברי רבינו:

סעיף י

כתבו לי שמסרתי מודעא כו' פי' כתבו לי פלוני מסר מודעא בפנינו שפלוני אנסו בכך וכך למכור וע"פ מודעא זו אין פוסלין שום שטר כיון שלא כתבו שידעו באונסו מ"מ יצטרף עדותם זה לעדות שיביא אח"כ שיעידו שידעו שאנוס היה. ועדותן לבד ג"כ לחוד ל"מ שכל מודעא צריך למוסרה קודם המכירה וס"ל לר' יונה דאין שומעין לו משום דחיישינן לב"ד טועין שלא ידקדקו בנוסח דמודעות שיאמרו חזקה לא חתמו העדים אלא א"כ ידעו באונסיה ולבטל המקח ע"פ מודעה זו לבדו אבל א"ל דרבי יונה בא לומר דכשאומר כתבו לי מודעה גמורה ותחזיקוהו אצליכם וכשיודע אח"כ אונסי תתנוה בידי ולזה אין שומעין לו משום דמיחזי כשיקרא וכמש"ר דומה לזה לעיל ס"ס ל"ט חדא דא"כ העיקר חסר דהול"ל ותעכבו הכתב עמכם ועוד דאין ל' יצטרף עדותכם דקאמר מתיישב לפי זה אלא העיקר כמ"ש:

סעיף יא
ולפיכך כל מודעא כו' ז"ל ב"י מש"ר לפיכך אינו נמשך אחר דברי הר"י דהא גם לרשב"א דפליג עמו מודה בכך ול' הגמרא הוא אלא אדלעיל קאי דקאמר וצריך שידעו העדים כו' ולפיכך כל מודעא כו':

סעיף יב
או על מחילה ל' ב"י כתב הרמב"ם פ"י דפשרה דינה כמכר ומחילה דינה כמתנה (וכ"כ רי"ו) וע"ש בב"י הטעם דפשר ומחילה: דווקא גבי מכר אמרינן כו' גמר ומקני כו' עד"ר:

סעיף יג
כתב הרמב"ם זכרונו לברכה פרק עשירי דהלכות מכירה כתב כן ועיין דרישה: בחמסן שכופה כו' פירוש בחמסן שאינו אלא כופה המוכר על עצמות המכירה בלבד אבל דמי קא יהיב ליה להכי כשלא מסר מודעא אמרינן אגב אונסו וזוזי גמר ומקני: אבל הגוזל והוחזק גזלן ואח"כ לקח שדה שגזל כו' מדברי הרמב"ם משמע קצת מכאן ומפ"ט דגזילה דלא פי' הוחזק גזלן דוקא כשיצאה מתחת ידו בב"ד בתורת גזילה אלא שמפורסמת בידו בתורת גזילה והוחזק עליה בגזלן שלא עלה על דעתו עד היום להחזיר לו דמיו ואח"כ בא ליקחנה אבל מדברי הרא"ש ורבינו מוכח דפירשו הוחזק גזלן שהוציאו מידו השדה כבר פעם א' בב"ד בתורת גזילה כמ"ש בסימן קמ"ט סי"ד. ושני הפירושים האלה כתבו המ"מ ספי"ג מטוען ע"ש ובזה נ"ל ליישב דל"ת דברי רבינו אהדדי דלעיל ס"ס קנ"א העתיק ל' הרמב"ם דפ"ט דגזילה שחילק בין חמסן לגזלן וכתב עליו וא"א הרא"ש ז"ל לא כ"כ ובכאן כתב דברי הרמב"ם סתם בלי שום חולק די"ל דבס"ס קנ"א דכתב ז"ל דאין הנגזל צריך למסור מודעא כשמוכר לגזלן כו' לפי שאינו דומה למאנס עד שמוכר לו שדהו כו' דמשמע דאיירי בשעכשיו בשעת המכר לא היתה ביד הגזלן אלא שהוחזק על הגזלן שכבר יצא מידו בגזילה ועכשיו גזם לו אם לא תמכרנה לי אחזור ואקחנה ממך בגזילה וע"ז כתב בשם הרמב"ם שכתב פ"ט דגזילה דהואיל שהוחזק גזלן עליה א"צ מודעה ושהרא"ש לכ"כ ור"ל דלא חילק בזה אבל ל' זה שהעתיק רבינו כאן מפ"י דמכירה כתב בו ואח"כ לקח שדה שגזל משמע להדיא דמיירי שבא ליקח השדה שכבר היא בידו בגזילה ומדכתב אבל הגוזל והוחזק גזלן משמע נמי לפי' הרא"ש ורבינו דמיירי שכבר יצאה מידו בב"ד בתורת גזילה וא"כ לפירושו מדבר כשיצאה מידו הגזילה וחזר וגזלה ועכשיו בא ליקחנה ובכזה מודה הרא"ש להרמב"ם דא"צ מודעה ואף שהרמב"ם סתם דבריו מ"מ לפי פי' רבינו הוחזק גזלן הכי משמעותו ומש"ה סתם רבינו כאן משום דל"פ בהא אליבא פירושו דהרא"ש אבל להרמב"ם ודאי אין חילוק בין הא למ"ש בפ"ט דגזילה שהרי כתב כאן דין זה כמ"ש בהל' גזילה ורבינו ס"ל כוותיה דהרמב"ם ולא מטעמיה

דלדידיה אין חילוק בין איכא בידו בגזילה ובא לקנות לבין עדיין לא בא לידו בגזילה אלא בא לקנות בגיזום אלא בין גזלן לחמסן אבל לרבינו אין חילוק בין גזלן לחמסן אלא בין אם כבר בא לידו בגזילה שנית או לא ובזה מיושב ג"כ מה שתמצא שכתב בהגהותיו הגיה לעיל בסימן קנ"א וכתב על דברי המחבר דעת הרא"ש וכתב שכנ"ל עיקר ובסימן זה לא הגיה כלום על המחבר ואפילו דברי מראה מקום אלעיל לא עשה וכן תמצא שהראב"ד השיג על הרמב"ם בפ"ט דגזילה ואילו כאן בפ"י דמכירה לא השיג עליו ואע"פ שאין ראייה גמורה מזה זכר לדבר מיהא איכא ועמ"ש עוד מזה בדרישה ודו"ק:

סעיף יד

ולא היה ביטול כו' עד"ר: וחתים ביה בביטול מודעא פי' וסיים בשטר זביניה בביטול מודעא שביטל כל מודעא עד עולם וכ"כ הרי"ף והרמב"ם עד"ר:

סעיף טו

או שהודה לו נראה דל"ד הודה לו בפניו קאמר דא"כ כיון שהוא אנוס מה מהניא ההודאה הא אילו לא הודה היה ממטי ליה ולחמריה כו' אלא ר"ל הודה לדבריו ושלא בפניו אלא בפני עדים א"נ לו ממש קאמר מיהו הודה כמו מודה ור"ל דבפני ב"ד מודה לו וכיון שהודה לו פעם א' שוב לא מצי תבע ליה בעדי מודעא ופי' זה נראה עיקר דהכי דייק מה שסיים הרמ"ה וכתב דהודאת בע"ד כק' עדים דמיא וע"ע מ"ש בדרישה מזה:

סעיף טז

דאם כפוהו לבטל המודעות מהני הביטול כו' עד כל מה שאבטל כו' מזה מוכח דרבינו ס"ל דלהרמב"ם ל"מ ביטול מודעה אף כשלא מסר תחילה מודעה אהביטול דאל"כ לא הול"ל בל' הרא"ש אע"פ שאמר בשעת מסירת מודעה כו' אלא הול"ל בקיצור דהרא"ש ס"ל דמהני הביטול ואנן ידעינן דמיירי באפילו מסר מודעא אהביטול דהא הרמב"ם דעליה כתב רבינו דברי הרא"ש איירי דוקא מזה וק"ל וזהו ודלא כמ"ש המ"מ והב"י כמ"ש בדרישה ע"ש מיהו מסתמא שלא ידעינן שנאנס על ביטול המודעה בהא כתב גם הרמב"ם דמהני הביטול אם לא קמסר תחילה מודעה גם אהביטול שיבטל אח"כ והרא"ש ס"ל דאפילו אם מסר תחילה מודעה אהביטול עד עולם אפ"ה כשאומר בשעת ביטול כל מה שאמרתי תחילה דלא יהא ביטול עד עולם אני חוזר בו ומבטל אותו דיבור מהני ליה הביטול דאגב אונסיה וזוזי גמר ומקני לבטל הכל ועד"ר ששם כתבתי כל זה בטוב טעם:

סימן רו

סעיף א

כשאמכור שדה זו כו' אמכרנו לך במעכשיו במנה וקנו מידו כו' כל' רבינו כן הוא ל' הרמב"ם בפ"ח דמכירה בקצת שינוי ל' ז"ל האומר לחבירו כשאמכור שדה זו הרי היא מכורה לך מעכשיו בק' זוז וקנה מידו על כך כו'. והרשב"א כתב בל' זה ז"ל ומיירי שקנה האי ארעא מהשתא והחזיק בה בתנאי שאם ימכרנה תהא קנויה לו במנה וע"ל סימן ר"ז סי"ד וה"ט דבעינן קניין דמעכשיו משום דהו"ל כעין קניין דברים וגם גילה דעתו דלא יתחיל הקניין מיד אלא לאחר שירצה למוכרו ואע"ג דס"ל לרבינו דכל קניין סתמא הו"ל כאומר בפי' מעכשיו מ"מ במקום ריעותא כהכא בעינן שיאמרו בפירוש ועד"ר מ"ש עוד מזה. ולכאורה היה נ"ל דלרבותא כ"כ דברישא קמל"ן דאפילו קנאה בקניין מעכשיו מפורש אפ"ה כשמכרו לאחד ביותר ממנה זכה בה השני ובסמוך בדין אמכרנו לך כדשיימי בי תלתא דזכה בו הראשון סתם רבינו וי"ל דכוונתו דאפילו לא אמר מעכשיו ג"כ קנאו הראשון וכן בדין כשמכרו לאחר במנה אבל מ"ש ראשונה נראה עיקר ודו"ק: ומכרה לאחר בק"ך כן לישנא דגמרא נקט ובגמרא מעשה כך היה וה"ה אם מכרה לאחר בק"א שהרי מסיק וכתב אבל אם מכרו לאחר במנה כו' דמשמע דווקא במנה חשוב כאילו אנסוהו כו' ל' המ"מ שם שהרי זה כמי שנאנס ומכר דלא קנה קמא דאונסים לא מסיק איניש אדעתיה אבל ודאי אם אמר בפי' אם אני מוכר לעולם אפילו בכמה לדידך אני מזבינה בק' קנה דהו"ל כאילו מקבל עליו כל אונסא דאתייליד עכ"ל: אם מכרה כבר כלומר שהשני כבר קנהו בא' מן הקניינים: וא"א כתב כו' בסוף ע"ז כ"כ: לא יתבטל בשביל תוספת דמים של זה כלומר דוקא קניין הראשון נתבטל עם הוספת השני אבל לגבי השני לא נתבטל משום שגם הראשון רוצה ליתן הוספה זו. אבל אין לפרשו דר"ל אף אם ירצה ראשון להוסיף וליתן יותר מהשני דזה פשיטא דכיון שקנין של השני הוא קנין מה לנו בהוספת דמים של (השני) [הראשון] ועוד דהרי אדרצה ליתן ק"ך קאי דהיינו כמו (הראשון) [השני]: ואפילו יודע הראשון כו'. כלפי מ"ש תחילה בשם הראב"ד דאפילו כבר קנהו השני יכול הראשון לסלקו כתב הרא"ש דאפי' אם עדיין לא קנהו השני אפ"ה זכה השני בקנינו:

סעיף ג

אבל אם לא הזכיר כו' מסקנא דגמ' שם: כיון שלא קצב דמים פי' ולא סמכא דעתייהו לא דקונה ולא דמקנה ולהכי אפי' קנו מיניה במעכשיו קנאה השני. ואם אמר כשאמכרנה כו' מסקנא דגמרא שם וה"ה במוכר א' לחבירו מיד וא"ל כן נמי דינא הכי ועד"ר: כפי מה שישומו אותו כו' פי' רש"י דכיון דנקט ל' שומא ונקט ג' שהם ב"ד סתם לתורת דיינים

נחית ואפילו ב' מגו ג' שמין אותו ואם השלישי חלוק על השני הולכין אחר הרוב עכ"ל ומינה נלמד דבעינן שיהיו ג' ביחד וישאו ויתנו בדמי שוויין וכשלא ישוו ילכו אחר הרוב וכדין ב"ד ולאפוקי שלא יקפצו מתחילה כ"א ב' לשומו וכעין זה כתב רבינו לעיל ריש סי' ק"ג ע"ש: די בב' מהג' לפי מש"ר האי דין אכשאמכרנה כו' ה"פ כשמוכר אח"כ לאחר כפי מאי שישומו אותו השני' ובאינך בבי כשימכרנה לאחר כפי מה שהסכימו עליו שלשתן או ארבעתן וכן מפורש בדברי הרמב"ם ע"ש ואפשר דמש"ה כתבוהו הרמב"ם ורבינו האי דינא אדין לכשימכרנה ללמדינו דאע"ג דאיכא תרתי לריעותא חדא דלא עשה קצבה גמורה לדמי שווייה והשנית שלא יתחיל המכירה מיד אלא לאחר הזמן אפ"ה הוא קודם לאחר כשמכרו לאחר כסך ששמין אותו השלשה או השנים וק"ל: ה"ג כל הג' לדעת א' אמר כפי מה שישומו ד' עד שיסכימו כולן לדעת א' ואצ"ל אם אמר כו' וכן הוא בגמרא שם וכ"כ ב"י: עד שיסכימו כל הד' והטעם פי' רש"י דכיון דנחית להרבות דעות יותר מב"ד ודאי לאו לתורת דיינים נחית ולא אזלינן בתר רובא עד דאמרי כולהו דאי חלוקין מאי אהני ליה דעות וכעין זה כ"ר ר"ס ע"א:

סעיף ה

שמוהו ג' או ד' כו' כ"כ הרמב"ם שם:

סימן רז

סעיף א

על תנאי כו' אבל אם א"א לקיימו קי"ל דתנאי בטל ומעשה קיים (וכמש"ר בא"ע ר"ס ל"ח) ובסמוך ס"ג כ"ר דאין התנאי מבטל המקח אא"כ התנה בכל דיני התנאי כו' ולא כתבם רבינו כאן מפני שסמך עמ"ש בסמוך ולא כתב כאן זה דאפשר לקיימו אף שגם הוא א' מפרטי משפטי התנאים אלא משום דבעי למכתב דאם לא נתקיים התנאי לא מתקיים המקח מש"ה הקדים וכתב דהיינו דוקא שאפשר לקיימו וק"ל: נתקיים המקח שהוקנה בסי"ד כ"ר בשם הרמב"ם והוא דהחזיק המקח בתחילה ע"מ שיתקיים התנאים או שיקנהו בקניין בבד"ח כמבואר בסי"ט או שהוא בידו ולא גזים דאין בו משום אסמכתא וסגי בקניין לחוד לדעת הרא"ש ורבינו כמבואר בסעיף י"ו וי"ז דאל"כ הוה אסמכתא ולא קנה אף כשיתקיים התנאי וע"ש מ"ש: וכתב הרמב"ם בין כו' שני בפי"א הנ"ל כ"כ:

סעיף ב

וצריך לחלק כו' לכאורה נראה דגם הרמב"ם מודה בהאי חלוקה ולא הוצרך לפרשו כי מלת שהתנה יורה ע"ז דודאי ל' תנאי אינו כופל אלא על המתנה עם חבירו דבר שהוא לטובתו דאילו על טובת חבירו הול"ל ל' בטחון שמבטיח חבירו על ככה ואף שממ"ש

הרמב"ם עוד באותו הפ' והביאו רבינו סי"א משמע דלא ס"ל לרמב"ם האי חילוק וכ"כ ב"י כאן מ"מ לפי מ"ש שם פי' שני להרמב"ם לק"מ ורבינו שכתב כאן וצריכין לחלק כו' לטעמיה שכתב שם על דברי הרמב"ם ואיני מבין דבריו כו' ולא פירשו באותו פי' השני ע"ש: כההוא דזבין כו' פ' א"נ דף ס"ה וסיים שם שהמוכר ראה פניו של לוקח זועפים ועצבים. וא"ל אם טרפוהו כו': שלא באחריות פי' שהתנה עמו בהדיא שלא יקבל אחריות עליו דאל"כ הא אמרינן אחריות ט"ס רש"י וזהו שכ"ר שהלוקח היה צריך שיתנה זה התנאי שכיון שכבר פסק עמו בפירוש שמוכר לו שלא באחריות הו"ל לחזור מתנאי הראשון ולהתנות שיהא דוקא באחריות וכמו שמפרש רבינו ואזיל: שופרא ושבחא ופירי ע"ש בפירש"י: דאסיקנא דלא הוה תנאי דפטומי מילי בעלמא נינהו דהלוקח הו"ל להתנות כו' כן הוא ל' הגמרא וכמ"ש בדרישה ובסי"ג כתבתי דעת הרמב"ם בפי' הגמרא: ומיהו כתב א"א הרא"ש ז"ל כו' שם בפסקיו כ"כ והא דכתב רבינו על דברי הרמב"ם וצריך לחלק כו' ולא פירשו דמיירי כשהתנו כן בתחילת המקח דאז גם להרא"ש המקנה והקונה שווים הם דל' בין שהתנה כו' שכתב הרמב"ם משמע ליה דכמו דתנאי דלוקח מהני גם בגמר מקח גם מהני כן תנאי המוכר וק"ל: ובאתרא דקנה בשטר פי' שלא נגמר המקח בנתינת המעות לחוד עד שיכתוב ג"כ שטרא כדלעיל סימן ק"ץ ס"ח: כיון שלא התנה כו' פי' כיון שלא חזר הלוקח אחר אמירת המוכר להחזיק דבריו ולומר שע"מ זה קנאו ובדברי הרא"ש מבואר יותר וז"ל מדלא חזר הלוקח התנאי אף הלוקח לא החשיב הדברים הללו לעיקר התנאי אלא שהניח עוצבו ורוגזו אמנם חשב בלבו אם אחזיר התנאי הוא יחזיר מדבריו וטובה השתיקה הלכך אמרינן פטומי מילי נינהו אבל אם בתחילת הדברים כו' עכ"ל: אבל אם בתחילת המכר כו' לכאורה נראה דגם כאן מיירי דלפני זה התנה שמכר לו שלא באחריות אלא שחזייה שהוא עציב וא"ל שקיבל עליו אחריות דאל"כ לא היו צריכין לטעם שמסיק הרא"ש שקנהו כפי מה שפירש לו המוכר דבלאה"נ הא קיי"ל אחריות ט"ס הוא ועוד דהא בתחילת דברי הרא"ש כתב דבעי שהתנה עמו תחילה שלא באחריות וגם שא"ל המוכר בשעת גמר מקח אם טרפי מינך כו' משמע בהדיא הא א"ל כן מתחילת המקח אע"ג דכבר התנו על שלא באחריות מ"מ הוה תנאי קיים דאדעתא דהכי קנהו אבל התוס' לא פירשוהו כן כמ"ש בדרישה ודוחק לומר שהרא"ש ורבינו סתמו דבריהן שלא כדברי התוספות ועוד שאר הוכחות כתבתי בדרישה שאין פי' כן לכצ"ל דמיירי בזה לא נתרצה מתחילה לקנותו שלא באחריות ורבינו אורחא דמילתא נקט דמסתמא אם נתרצה תחילה לא הוה עציב מיד ומש"ה כתב ברישא דההבטחה היתה בשעת גמר מקח ואח"כ כתב ואם ההבטחה היתה בתחילת

המכר וממילא מיירי דלא נתרצה לפני זה לקנות שלא באחריות ואע"ג דבכה"ג אין נ"מ כיון דקיי"ל אחריות ט"ס הוא מ"מ נ"מ הוא לשאר תנאים וכ"כ התוס' שם ועד"ר:

סעיף ג

אא"כ התנה בכל דיני תנאים בתנאי כפול כו' בא"ע ר"ס ל"ח שם כ"ר דבעינן תנאי כפול ותנאי קודם למעשה ואפשר לקיימו והן קודם ללאו וגם שם כתב די"א דלא בעינן ת"כ וגם לא אינך ענייני התנאי כ"א לענין איסור גיטין וקידושין ושהרא"ש ורמב"ם ס"ל דבכל דבר בעינן ת"כ וטעם פלוגתתן כתבתי שם וכ"ר לקמן בסימן רמ"א והא דפרט רבינו כאן תנאי כפול ולא הניחו בכלל דבעינן שיהא בו כל דיני התנאי משום דהוא הראשון שבתנאים וגם ההן קודם ללאו תלוי בהת"כ וק"ל:

סעיף ד

שא"צ אפילו להתנות כו' פי' וכ"ש שא"צ תנאי ממש בכל משפטיו וז"ל הר"ן דכי בעי ר"מ תנאי כפול ה"מ במקום שאין גילוי דעת שצריכין להתנות וכיון שלא כפל יש במשמע שאפילו לא יתקיים התנאי יהא המעשה קיים אבל גילוי דעת בלא תנאי הרי הוא כאילו התנה וכפל עכ"ל ע"ש כההוא דזבין כו' עובדא בקידושין דף מ"ט וכתבו שם התוספות בשם ר"י דיש דברים דאפילו גילוי דעת א"צ כגון הכותב כל נכסיו לאחרים ושמע שיש לו בן כו' דאנן אומדין דעתו שאדעתא דהכי לא כתב לאחרים וכ"ר לקמן בסימן רמ"ו עיין באשר"י פרק האשה שנתארמלה שכתב כל חילוקי דינים אלו ועד"ר: ולא עלה כו' פי' מחמת אונס (ומש"ה הוצרך לטעם משום דהוה דברים שבלב) וכמש"ר בסמוך ואם יארע סכנה כו' אלא ששם אשמעינן דאפילו אינו אנוס גדול דמצי למיטרח בתר חבורה אפילו הכי יכול לחזור ועמ"ש בדרישה שם: כיון שלא אמר בשעת המכר כלום עיין בהרא"ש שם וע"ל סימן ר"ל:

סעיף ה

ופירש"י דוקא במכר קרקעות כו' אבל מטלטלים כו' מכאן ראייה למ"ש בסימן ר"ה ס"א בדרישה ועד"ר:

סעיף ו

ואם פירש בשעת המכר עד לדור כו' עד"ר: ואם אירע לו סכנה כו' עובדא שם בקידושין ועד"ר. ונ"ל דדקדק לכתוב יארע לו כו' שעתה נתחדש לו דבר הסכנה מה שלא ידע מתחילה וכמש"ר בסמוך גבי לא אצטריכו לו זוזי וכן בש"ע כלליהו יחד אבל אי ידע תחילה וכ"ש אי לא רצה לעלות מדעתו דמקחו קיים וכמ"ש לעיל:

סעיף ז
וכן הדין נמי במוכר חפץ כו' בעיא דאיפשיטא בכתובות דף צ"ז ולדעת רש"י ולדעת ר"ח שבסמוך שס"ל דוקא בקרקע הוי האי דינא צ"ל דמ"ש חפץ ר"ל קרקע דמיקרי ג"כ בלשון חפץ וכדלעיל ר"ס קצ"ה: ולא אצטריכו ליה זוזי עיין בחידושים: וכתב ר"ח דווקא כו' ס"ל פרש"י הנ"ל כי דין זה שוה לדין הנ"ל ב"י ועד"ר: כההוא בצורתא כו' שם בכתובות: ולבסוף אתו והוזלו חטי כצ"ל: אבל אם הוא בעצמו חזר בו כו' עד"ר וע"ע בחידושיו:

סעיף ט
מכר הקרקע והתנה המוכר כו' עד"ר וע"ש מ"ש בסמ"ע בביאור ל' הרמב"ם והש"ע בדין זה:

סעיף י
אסור לו ללוקח לאכול פירות עיין בי"ד סימן קע"ד ולעיל ס"ס קפ"ב: אבל אם אמר הלוקח כו' זה גם כן מיירי באומר כן בשעת גמר מכר דאינו בתחילת המכר אמרינן דמדעתיה מכרו לו ואילו לאחר המקח לא שייך תנאי וכמש"ר בס"ב בשם הרא"ש וכאן לא צריכין לומר שהיתה מתחילת תנאי ביניהן שלא יצטרך להדר לו זביני כשיתן לו המעות וכמ"ש לעיל דשאני הכא דסתמא נמי הכי הוי דכל דמזבין אדעתא למיקם בידו הוא זבנה וק"ל: או לאחר שהתנה כו' נראה דיש צד רבותא בזה דאף שהתנה המוכר טובתו והו"א דתו אמרינן פטומי מילי נינהו קא משמע לן דאפ"ה כיון שהשיב לו הלוקח אם לא תשתנה דעתיה אמרינן דעד עכשיו שלו היה וחוזר ומוכרו לו אח"כ ברצון נפשו:

סעיף יא
לשון הרמב"ם כו' ואינו מבין דבריו כו' עיין בב"י מ"ש ע"ז ועד"ר הארכתי בפלוגתתן בטעמיה ושתליא בפירוש הסוגיא:

סעיף יג
הלוהו על שדה זו בב"מ דף ס"ה וס"ו: ומה שכתב והוא שוה יותר אין זה לא במשנה ולא בגמרא וכונת רבינו הוא לומר שאילו לא היה שוה יותר אפילו לא אמר מעכשיו לא הוי אסמכתא כיון שהוא בידו וכמ"ש לעיל ר"ס ר"י מזה בדרישה וע"ע כאן בדרישה. ומש"ר וא"ל אם לא תפרעני עד ג"ש תהא שלי ה"ה אם א"ל הלוה אם לא אפרעך תוך ג' שנים יהא שלך הוי אסמכתא אף שתלה הדבר בו וכן מוכח ממש"ר אח"כ בסמוך ואם א"ל לא יהא לך פרעון אלא מזה ודו"ק: הוה אסמכתא שם בב"מ דף פ"ו אמר רב הונא לרב פפא הכי אמרינן משמיה דגמרא כל דאי ל"ק ויען כי דיני אסמכתא מרובים ודברי רבינו בסימן זה אינם מבוארים כפי הצורך אכתוב כלל הדברים ובו תדע ותבין דברי רבינו. שם אסמכתא פירוש דסמך מדעתו על לא דבר כסבור שיהיה כך וכך ולהכי

התנה כן ואילו ידעו שלא יבא לידי כך לא היה מתנה ושם זה כולל ג"כ שמסמיך חבירו בדיבורו זה כלומר שלא התנה כן אלא כדי שיאמין לו חבירו ויסמוך אדבריו אבל לא גמר והתנה כן בדעת שלימה ונפש חפיצה להתחייב בכך וכך וד' דרכים יש בדיני אסמכתא. האחד כל דקניס עצמו ואומר אם לא אעשה כן וכן אתחייב כך וכך והוא בידו ואינו בידו לגמרי שאפשר שלא יוכל לקיים התנאי בין בתולה בדעת עצמו כההיא דמתפיס זכוותיה ואומר אם לא אבא לזמן פלוני לבטל זכוותיה וכל כיוצא בזה אסמכתא גמורה בין בתולה בדעת אחרים כההוא דהבטיח לחבריה לקנות לו יין כו' שכ"ר בסי"ו אפילו עבר ולא קיים התנאי אינו חייב במאי דקניס עצמו כיון שאפשר שלא ירצו האחרים למכור לו ולא אמר כן אלא לפי שסמכה דעתו וסבר (שלא יוכל) [שיוכל] לקיים התנאי ואילו ידע שלא יקיימו לא היה מתנה הב' הקונס עצמו במידי דלאו בידו כלל כגון אתן כך וכך אם לא יעשה פלוני כן וכן וכיוצא בו וכן משחק בקוביא כגון הא לא הוה ליה דין אסמכתא דכיון דליכא מידי למיתלי ביה ולומר סבור היה כשהתנה שיהא כך ולא כך אלא אמרינן דכיון דכ"כ אפשר שלא יהיה כן כמו שיהא כן איך לא שת לבו בשעת התנאי שמא לא יהא כן ולמה הוציא דבריו לבטלה אלא ודאי גמר בדעתו שבין יהא כך או לא יהא כך יהיה (התנאי) [המעשה] קיים קיום גמור. השלישי דבר שבידו לגמרי ואין דבר לתלות בו ולא גיזום לומר מילתא יתירתא כההיא דאם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא וכל הדומה לו קני ולא הוה אסמכתא דכיון שבידו לגמרי ודאי גמר ומקני ואעפ"כ אי גזים ואמר אשלם אלפא זוזי הוה אסמכתא וכתב הרמ"ש בפ"ד דנדרים הטעם ז"ל דכיון דאמר מילתא יתירתא לא כיון להקנות אלא להסמיכו על דבר עכ"ל. הרביעי מי שאינו אומר בלשון קנס אלא אומר אם תעשה כך וכך אתן כך וכך אסמכתא הוא ולא קני אף שמסתמא יקיים זה התנאי כדי לקנות כך וכך מ"מ שאפשר הוא שלא יקיים זה התנאי הו"ל כדבר שבידו ואינו בידו ולא גמר ומקני וע"ע במ"ש בפרישה ודרישה בכל עניין ודוק: תהא שלי מעכשיו קנה פירוש קנה השדה וגם הפירות למפרע אם לא יתנהו לאחר ג"ש אבל מ"מ תוך ג' שנים אסור לאכול פירות שמא יחזיר לו המעות ולא היה מכירה מעולם אלא הלואה לכן משלשין הפירות עד סוף ג"ש וגם הנ"י כ"כ וכן איתא בגמרא על רישא דמתניתין בקנה שדה ונתן מקצת דמים וככ"ר בי"ד סימן קע"ד ורבינו שסתם כאן סמך אמ"ש לפני זה במכרו לו והבטיחו בשעת המקח דיחזירנו לו כשיתן לו המעות דאסור לאכול הפירות כ"ש כה"ג דהויא הלוואה וק"ל. א"נ שהתנה עמו שלא יוכל לפדותו תוך ג"ש והוה כאתרא דלא מסלקי דמותר לרש"י ולהרא"ש אפילו בלא נכייתא כמ"ש בי"ד סימן קע"ב ולא נחית הכא לדיני רבית אלא סמך אמ"ש במקום אחר

ולא כתב בסמוך וכל היכא דלא קנה השדה כו' הפירות שאכל כו' אלא ללמדנו שיש חילוק בין פירות דתוך ג"ש לפירות דלאחר ג' שנים ובסי"ט יתבאר לך טעמו של דבר למה מהני כאן בהלוהו על שדהו קניין דמעכשיו משא"כ בעלמא דבעינן דווקא קניין בב"ד חשוב ע"ש וגם לעיל סימן ר"ו כתבתיהו בדרישה ומשם יתבאר לך דמ"ש רש"י שם בדף ס"ו בד"ה בדא"ל מעכשיו ז"ל שע"מ מכר גמור החזיק בה מעכשיו ואוזולי הוא דאוזיל גביה ע"ת שיחזירנו לו לאחר ג"ש דהתוס' והרא"ש ורבינו ס"ל דאפילו בלא החזיק מעכשיו נמי קנה אלא בקנו מידו ע"ת וא"ל אם לא אפרעך תוך ג' קנה למפרע מעכשיו אמרינן דקנה ע"ש ואפשר דגם רש"י הכי ס"ל ודו"ק: הקפיד שלא למשכן פי' הקפיד מלעשות תנאי זה אלא בזו מסתמא לא היה בדעתו לפדות אשר"י: לא יהא לך פרעון אלא מזו שם אמר רב פפא אע"ג דאמור רבנן אסמכתא לא קניא אפותיקי הויא למגבה מיניה ואסיקנא אפותיקי דקאמר ר"פ מאי היא דא"ל לא יהא לך פירעון אלא מזו וכ' רש"י דא"ל לא יהא לך פירעון אלא מזו אף בתוך ג' ואם אין אני נותן לך מגופה כנגד מעותיך עד ג"ש תהא כולה שלך בהא אמר רב פפא דאע"ג דלא קנייא למיהוי כולו דידיה לאחר ג"ש (דכיון דלא אמר מעכשיו הוה אסמכתא) אפותיקי הוה למגבא מיניה דבלאו אסמכתא אפותיקי שוויא עכ"ל וכתב הרא"ש ואף ע"ג דמצי לסלוקי בזוזי דאל"כ לא מיקרי אפותיקי דמעתה הוי מכירה או כולה (לאחר ג' שנים) או מקצת (תוך ג' שנים) מ"מ לא חשיב דאי (כלומר וכל דאי אסמכתא הוה) דכיון שהמלוה אין יכול לתבוע ממנו פירעון ממקום אחר חשוב כקנו מידו אפילו לא אמר מעכשיו עכ"ל ומדכתב או כולה או מקצתה ש"מ דפי' ג"כ כרש"י דמיירי דא"ל תרתי לאחר ג"ש יהיה כולה שלך ובתוך ג"ש לא יהא לך פירעון אלא מזו וקמ"ל רב פפא (לפי' רש"י) דל"ת כיון שמאמר תהיה כולה שלך בטל מטעם אסמכתא גם מאמר לא יהיה לך פירעון אלא מזו בטל קמ"ל ונראה דכן דעת רבי' אף שקיצר בלשונו מ"מ אדלעיל מינה קאי דאל"כ הו"ל לומר ואם א"ל אם לא אפרעך בג"ש לא יהיה לך פירעון אלא מזו וכמ"ש תלמידי רשב"א לפי' בתרא דהביא הב"י דמשמע דלא א"ל [אלא] זה לחוד וקמ"ל דאף על גב דא"ל בלשון אם לא אפרעך מ"מ צריך לקיימו ועוד פי' תלמידי רשב"א לפני זה דמיירי דלא א"ל אלא אם לא אפרע לך בג"ש תהיה כולה שלך דאע"ג דהוה אסמכתא מ"מ מהני דאינו יכול לסלקו בקרקע אחרת והו"ל כאילו פירש וא"ל לא יהיה לך פירעון אלא מזו וע"ש דהקשו על פי' רש"י שהוא פשיטא ולפי מ"ש אין כאן פשיטות ורבינו פירשו כרש"י ורא"ש הנ"ל ועיין בסמ"ע מ"ש שם ע"ז: צריך להחזיר לו כו' דהוי מחילה בטעות דבתורת מכר ירד לשדה זו והמכר אינו מכר והוה כאילו מניח את חבירו ליטול חפץ מרשותו דכסבור שהוא שלו

ונמצא שאינו שלו אבל בג"ש הראשונים ידע שהשדה הוא עדיין בידו לפדותו והניח לו לאכול הפירות בתורת רבית ומ"מ סוף סוף אינו אלא אבק רבית ואינו יוצא בדיינים וע"ל ס"ס קפ"ב מ"ש בדרישה וגם בסימן ר"ט בדרישה ע"ש:

סעיף יד

בד"א שקנה כו' רבי' הוסיף וגרע ושינה בלשון הרמב"ם לתוספת ביאור כי ז"ל שם רפי"א מה"מ המקנה בין קרקע בין מטלטלין והתנה תנאין שאפשר לקיימן כו' אם נתקיימו התנאים נקנה הדבר שהוקנה כו' בד"א כשקנה באחד מן הדרכים שקונין בהן והרי יש עליו לקיים את התנאי אבל אם לא קנה עתה והתנה עמו שאם נתקיים התנאי הזה יקנה ואם לא נתקיים התנאי לא יקנה אע"פ שנתקיים לא קנה שהרי סמך קנייתו לעשות כך וכך וכל אסמכתא לא קניא שהרי לא גמר בלבו להקנותו כיצד המוכר בית לחבירו או נתנו לו במתנה ע"מ שילך עמו לירושלים ביום פלוני והוחזק זה בבית ה"ז קנה כשילך כו' אבל אם התנה ואמר אם תלך כו' אתן או אמכור לך בית זה והלך כולי אע"פ שהחזיק בבית אחר שקיים התנאי לא קנה שזו אסמכתא היא וכן כל כיוצא בזה לפיכך הנותן ערבון כו' וכן מי שפרע מקצת חובו והשליש את השטר וא"ל אם לא נתתיו לך עד יום פלוני תן לו שטרו כו' שזו אסמכתא היא וכן כל תנאי שמתנין בני אדם ביניהן כולי אם תעשה כך אתן לך כו' עד שהרי דעתו עדיין סומכת שמא יהיה או שמא לא יהיה כל האומר מעכשיו כו' עכ"ל הרמב"ם בקיצור ויש לעורר כמה דקדוקים בדבריו ועד"ר וכאן אוסיף דקשה דהזכיר הרמב"ם ל' אם בסיפא שכתב והתנה אם יתקיים כו' ולא ברישא עוד שארי דקדוקים שנתיישבו בפירושי לדברי הרמב"ם ע"כ נראה שכלל דברי הרמב"ם במ"ש בד"א כולי כך הוא שברישא מיירי בהני שכל דעתם זה להקנות וזה לקנות וקאי אריש דבריו שכתב המקנה בין קרקע בין מטלטלין והתנה כו' הרי שמיירי במי שדעתו להקנות אלא שרוצה שיתבטל הקניין אם לא יעשה לו הקונה דבר פלוני שמתנה עליו ומש"ה לא מיקרי אסמכתא משא"כ בבבא שנייה שתלה הקנאתו באם תעשה לי דבר פלוני אזי קנאה שאין ההקנאה בעיניו עיקר אלא רצונו שיתקיים התנאי ובחילוף קיום התנאי מקנה לו דבר פ' וכיון שקיום התנאי הוה אפשר שיהיה או לא יהיה מש"ה מיקרי אסמכתא וה"ה אם א"ל קנה דבר פ' אם תעשה לי כך וכך אע"פ שהקדים לומר קנה מ"מ כיון שתלהו באם שימש ל' אם מורה שעיקר עניינו הוא קיום התנאי מה שאין כן ברישא שלא תלה הקנאתו בל' אם ואף שגם כן אינו מקנהו כ"א על תנאי וכשלא קיים התנאי יבוטל הקניין מ"מ כיון שעיקר כוונתו היה להקנותו לא מיקרי אסמכתא ומש"ה לא הזכיר הרמב"ם ל' אם לא בריש דבריו ולא בכיצד כו' אלא כתב ברישא על מנת שילך

ור"ל קנהו מיד בחזקה או בק"ס או באחד משאר קניינים והקנאה זו אני מקנה לך על מנת שגם אתה תעשה לי זה ובזה גם הראב"ד והרא"ש ורבינו דאחר זה מודים ואין זה דומה להלוקח שנותן ערבון ביד המוכר וא"ל אם אני אחזור בי ערבוני מחול לך דהשיג הראב"ד ואמר דאסמכתא היא דהתם אף דמסרו לידו מ"מ בל' אם מסרו לידו ולא היה עיקר כוונתו שיקנה המוכר בערבונו אלא כוונתו לקיים התנאי ומ"ש הרמב"ם אח"כ לפיכך הנותן ערבון על המקח כו' עד אם חזר הלוקח קנה המוכר אין כוונת הרמב"ם לדמותם יחד ושמחד טעם הוא דז"א כמ"ש דבההוא דערבון יש בו פלוגתא ובאידך הכל מודים אלא משום סיפא נקט וה"ק כיון דאסמכתא ל"ק לפיכך כו' דמש"ה א"ר יודא דיו שיקנה כנגד ערבונו ור"ל שהמוכר אין צריך לכפול ערבונו דהוה אסמכתא אבל במה שהמוכר זוכה בערבון של לוקח בחזרתו אע"ג שגם כן תלה באם אחזור בי זהו מטעם דא"ל בלשון מחילה להרמב"ם דמהני אפי' באסמכתא ותדע דאין כוונת הרמב"ם במ"ש לפיכך להביא דוגמא הרישא דקונה בקיום התנאי שהרי מסיק וכתב אחר כך ז"ל וכן מי שפרע מקצת חובו כו' וכן כל תנאין שמתנין כו' הרי שכל מ"ש אחר כך אינו אלא דוגמת בבא תנינא נקטו (מקומה) [משום] שאסמכתא הוא ול"ק ולא כתב דוגמת הרישא דלאו אסמכתא הוא וקני ש"מ דלרישא לא בעי להביא ראייה וא"כ גם במ"ש לפיכך הנותן ערבון כו' אין כוונתו אלא בשביל סיפא כולי ומ"ש הרמב"ם בבא תנינא דכיצד ז"ל אבל אם התנה וא"ל כו' אע"פ שהחזיק בבית אחר שקיים התנאי ל"ק נ"ל דלרבותא כ"כ דלא מהני אם החזיק או עשה אחד משאר קניינים מיד דל"מ כיון דבשעת קניין היה תלוי ועומד אם יקוים התנאי אלא אף אם כבר קיים התנאי ועשה הקניין אחר קיום התנאי ל"מ כיון שאחר קיום התנאי לא א"ל המוכר לקנותו אלא מתחילה ואותו דיבור הוה אסמכתא וק"ל והשתא יתיישב שפיר ל' הרמב"ם הנ"ל במ"ש בד"א כשקנה בא' מן הדרכים שקונין בהן והרי יש עליו לקיים את התנאי דה"ק כבר קנהו ואין כאן שום אסמכתא שהרי אין עליו לקיים את התנאי ורימז למ"ש לפני זה ז"ל המקנה כו' אם נתקיים התנאי נקנה ואם לא לא ומפני שרבינו העתיק ריש דברי הרמב"ם ברה"ס והפסיק אח"כ בדברים הנלוים אליו ואח"כ חזר להעתיק ולכתוב דברי הרמב"ם והוסיף וגרע בדבריו וכתב בד"א שקנה כשמקיים התנאי כו' לתוספת ביאור וגם החליף רבינו לכתוב בקיצור כו' ע"ת במקום שכתב הרמב"ם ע"מ משום דברישא מיירי שהקנהו בקניין גמור ומש"ה א"צ לתנאי דעל מנת שהוא כמעכשיו (דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי) דאפילו בלא מעכשיו נמי חל הקניין בקיום התנאי וזש"ר על תנאי וכן כתב ג"כ ב"י ע"ש משא"כ בסיפא דתלה הקניין באם מש"ה ל"ק עד דאמר מעכשיו וכדמסיק הרמב"ם הנ"ל ורבינו בשמו בסי"ט

וה"ה אם אמר ע"מ דהוה כמעכשיו וכמ"ש ועוד נתיישבו ע"פ פירושי כמה דקדוקים וכמ"ש בדרישה ע"ש שוב מצאתי לדברי סעד בנ"י בפ' ג"פ כתבתיהו בחידושים ע"ש ועכ"פ יש חסרון בספרי רבינו שבידינו במ"ש אבל אם לא קנה ממנו עתה והתנה שאם לא יתקיים כו' וצ"ל והתנה שאם יתקיים תנאי זה יקנה ואם לא כו' וכן הוא במיימוני וכנ"ל: ומ"ש הרמב"ם כיצד כו' והחזיק זה בבית כו' ל"ד קאמר והחזיק דהא כבר כתב שיקנה באחד מהדרכים כו' אלא משום דברישא מדבר שעיקר ענינו להקנותה לו מש"ה כתב והחזיקו זה בבית להיות שלו באחד מהקנינים גם נקט והחזיקו דהוא א' מהקנינים דמהני כשעושהו הלוקח כן בפני המוכר אפילו שלא בציווייו משא"כ שארי קניינים דא"א לעשות כ"א ע"י צירוף מעשה המוכר ואף ק"ס דכ"ר בשם הרא"ש בסימן קצ"ה דקונין בעדים היינו דוקא בדבר שהוא זכות להן משא"כ במכירה ואם נותן המוכר להלוקח כסף או שטר או חליפין לאחר שנתקיים התנאי ודאי קנהו הלוקח אף שהתנאי היה באסמכתא וק"ל והמ"מ כתב על דברי הרמב"ם הנ"ל וז"ל כיצד המוכר בית לחבירו כו' ה"ז קנה נראה סיוע לזה ממ"ש למטה דבמעכשיו קנה אפילו שאינו מוחזק בבית או בשדה אלא שקנה מידו מעכשיו וא"כ כשהוא מחזיקו מעתה למה לא יועיל יותר משאמר לו מעכשיו והלא חזקה זו הוא מחזיק בו עכ"ל נראה ג"כ דל"ד נקט מחזיקו אלא לשון הרמב"ם נקט וה"ה אם מקנה לו באחד מהקנינים מעתה הוא עדיף או לכל הפחות שוה לאומר מעכשיו באם וק"ס וק"ל: ומ"ש אבל אם התנה כו' עד אמכור לך בית זה הא דכתב כאן בית זה טפי מברישא משום דברישא קאי אמ"ש לפני זה שכתב המקנה בין קרקע בין מטלטלין שדעתו להקנותו לו מיד באחד מהקנינים ומסתמא דבר הקנאה הוא ידוע משא"כ בסיפא מש"ה כתב בסיפא בית זה אבל נ"ל דכאן וכאן לא בעינן דוקא שיאמר זה וראייה מ"ש בגמרא האומר לחבירו בית אני מוכר לך יכול ליתן עלייה כו' וכ"ר לקמן ס"ס רי"ד ודלא כמשמעות ב"י בסי"ט ע"ש בפירושי דב"י והארכתי בזה ומ"ש ואח"כ החזיק כבר כתבתי דנראה דלרבותא כ"כ ועד"ר:

סעיף טו

ומ"ש לפיכך הנותן ערבון כו' כבר כתבתי שנ"ל דתיבת לפיכך משום סיפא נקטו וה"ק כיון שהאומר בלשון דאי לא קנה דהוה אסמכתא לפיכך הנותן ערבון כו' אם חוזר ביה המוכר אין מחייבין אותו לכפול דזו אסמכתא הוי ופירוש שמועה זו של ערבון הוא שהלוקח נותן משכון ביד המוכר ומקנהו לו שיהיה גופו קנוי לו לגמרי אם יחזור במקח שלקח והמוכר ג"כ אומר אם אני חוזר אכפול לך כלומר שתקח בקרקע שלי כפל מערך ערבונך נמצא שכל אחד קונס נפשו שבאם יחזור בו יפסיד כפי ערך הערבון וקבלו קניין

זה מזה והוא פלוגתא דר' יוסי ור' יודא בפרק הזהב דר' יוסי ס"ל נתקיימו התנאים ור' יודא ס"ל דיו שיקנה כנגד ערבונו (וכבר ביארתי פלוגתא זו כל הצורך סימן ק"צ סעיף י' בדרישה ע"ש) ומשמע ליה לרמב"ם ז"ל דמדאמר רבי יודא דיו שיקנה ש"מ דלא פליג אלא שאם חוזר המוכר לא יכפול לו הערבון אבל אם חוזר הלוקח נמחל הערבון דליכא אסמכתא אלא באומר אתן או אשלם אבל כשאומר הרי לך זה בידך שאם לא אעשה כך וכך יהיה מחול לך לגמרי קנה כשקנו מידו ואצ"ל מעכשיו א"נ אפילו במסרה לידו לא כתב הרמב"ם דאין כאן אסמכתא אלא דוקא בדא"ל מה שנתתי בידך מחול לך ר"ל מחול לך אלים טפי וכן כתב המרדכי וכמ"ש בשמו לקמן (ואף ע"פ שכ"ר בשם הרא"ש בס"ס ע"ג סל"א דלא שייך מחילה במשכון אלא בעינן שיאמר לו אני נותנו לך הא כתוב שם טעם בצידו וק"ל דלא שייך מחילה אלא כשאדם חייב לחבירו ומוחל דהוי המחילה במקום פירעון כו' ור"ל דווקא הלוואה שקבלו לידו ולהוצאה ניתן ועליו מוטל לשלם לו שייך מחילה משא"כ משכון ופיקדון שהוא בעין ומונח בידו בחזקת בעל המשכון דבו צ"ל ל' נתינה משא"כ ערבון זה ג"כ נתנו לו להיות גופו מוקנה לו חלוף הקניין וא"ל ערבוני יקנה לי דאל"כ לא היה קונה במשכון וכמש"ר בסימן ק"ץ ס"י ע"ש) מש"ה כתב הרמב"ם ברישא דבין מקרקעי בין מטלטלי דוקא שמקנה לו עתה בא' מהדרכים כו' דמשום שם לא אמר מחול לך בעינן א' מהקנינים אף אם מסר המטלטלים לידו מיהו אין משם ראייה דאימא מטלטלי דומיא דקרקע קאמר מה קרקע בחזקת בעליה עומדת ולא שייך בה נתינה והתפסה ביד חבירו אף מטלטלין כשלא התפיסן ביד חבירו אבל התפיסן בידו לא בעי שום קניין יותר כנ"ל ביאור דברי הרמב"ם:

סעיף טז

והראב"ד השיג כו' וכ' דאפי' הוא בידו בעינן שיהא דוקא הקניין בב"ד חשוב כו' ע"ש ועב"ח: שאף הלוקח אינו מוחל פי' אינו מוחל להחזיק בו המוכר בחנם אבל מ"מ קנה נגד המשכון ואין אחד מהם יכול לחזור וזהו מ"ש ר"י דיו שיקנה לו כנגד ערבונו ר"ל דיו שיקנה הערבון שאין אחד מהם יכול לחזור במקח זה דנגד ערבון אבל בשאר קרקע אפי' הלוקח יכול לחזור ואין הערבון מקנה וע"ל סי' ק"ץ ס"י: ולא חילק בין היכא כו' וזה תימה דבגמרא מחלק בזה עד"ר הבאתי ל' הגמ' והנה משמעות דברי רבינו הוא שדקדק על הרמב"ם במה שלא חילק ומשמע דס"ל דכמו שבדבר שאינו בידו מיחשב לעולם אסמכתא כן ס"ל ג"כ בדבר שבידו ובגמרא חילק דבדבר שהוא בידו לא חשיב אסמכתא כ"א בגזים ואין להקשות לפ"ז למה לא דקדק רבינו אחריו ג"כ במה שלא חילק בין בגזים ובין לא גזים מפני שהחילוק דבין גזים ללא גזים ס"ל לרבי' דאינו אלא במה

שהוא בידו וכיון דהרמב"ם משוה דבר שהוא בידו לדבר שאינו בידו ל"צ גזים כמו בדבר שאינו בידו דהוה אסמכתא אפי' בלא גזים ואפי' לדעת רבי' כמ"ש בסמוך וק"ל אבל קשה דהא משמעות דברי הרמב"ם הוא דס"ל כרבי' הן לחלק בדבר שבידו הן בלא גזים שהרי בפ"ח דשכירות דין י"ג כתב ז"ל המקבל שדה מחבירו והובירה כו' עד ומפני מה נתחייב לשלם מפני שלא פסק על עצמו דבר קצוב (ר"ל דבר קצוב מחשב גוזמא מפני שקיבל עליו הקיצוב ההוא אף שלא יהיה בו הפסד כ"כ וכ"כ ב"י כאן) כדי שנאמר הרי הוא כאסמכתא כו' אבל אם אמר אם אוביר אתן לך ק' דינרים ה"ז אסמכתא ואינו חייב לשלם אלא נותן כפי מה שראוי לעשות בלבד עכ"ל הרי לך בהדיא דחילק בדבר שהוא בידו בין גזים ללא גזים גם בפי"א דמכירה כל האסמכתות דחשיב הם דבר שאינו בידו או גוזמא דהא אם אני חוזר בי אכפול לך ערבונך וכן משליש שטרו ואומר אם לא נתתי לך ביום פלוני תן לו שטרו הן דברים שבידו ויש בהן גוזמא ומ"ש אח"כ וכן כל תנאי שמתנין בני אדם ביניהן אם תעשה כך או אם יהיה כך אתן לך מנה או בית הן דברים שבלאו בידו שגם ל' אם יהיה משמע אם יהיה מעצמו או ע"י אחרים ולא אייר בדבר התלוי בו וקאמר דהוי אסמכתא ומיירי אפי' בלא גזים דמ"ש אתן לך מנה אינו מוכח דהוא גוזמא דיכול להיות שאותו דבר שיעשה לו אז יהיה שוה בעיניו מנה ויותר לכן נראה דכוונת רבי' הוא בהיפך ממ"ש וס"ל דמ"ש הרמב"ם אם יהיה כך או תעשה כך אתן לך מנה או בית זה דהוא גוזמא והמשך דברי רבי' כך הם דהרמב"ם לא חילק בין בידו לאינו בידו ולעולם מצריך באסמכתא לומר דבר גוזמא שהרי גם בסיפא באומר אם יהיה כך או תעשה כך שהן דברים דלאו בידו אפ"ה קאמר אתן לך מנה או בית שהוא גוזמא ושוה יותר וע"ז מסיק וקאמר דבגמרא חילק דדוקא בדבר שהוא בידו בעינן גוזמא אבל באין בידו לעולם מיחשב אסמכתא אפילו בלא גוזמא חוץ מבמשחק בקוביא ובזה מיושב ג"כ קושיא ראשונה למה לא דקדק רבי' על הרמב"ם במה שלא חילק בין גזים ללא גזים וג"כ מיושב למה ציין רבינו סוף דברי הרמב"ם במ"ש אם יהיה ולא יהיה כו' ולא ציין במ"ש אכפול לך ערבונך או המשליש שטרו וה"ט מפני שהן דברים שבידו ושם גם רבי' ס"ל דבעינן גיזם והא דלא ציין ריש דברי הרמב"ם במ"ש כיצד כו' שכתב אבל אם מתנה ואמר אם תלך עמי לירושלים אתן לך בית פלוני שהוא ג"כ לאו בידו וכתב גביה דבר גוזמא ה"ט מפני דשם גם כן כתב או אמכרנו לך והא דמכורה לך לא מיחשב גוזמא ובאמת מכח סיפא מוכח דגם מכירת בית מיחשב ליה גוזמא מפני שאין אדם מוכר ברצון נכסיו ובתיו וכמ"ש בתוס' ותלמידי רשב"א כתבתי לשונם ר"ס ר"ו ע"ש כך הוא כוונת רבי' אבל באמת אינו מוכרח ויש ליישב להרמב"ם כמ"ש ראשונה דמכירת

בית דרישא ואתן לך מנה דסיפא באם יעשה כך לא מיחשב ליה גוזמא ולפ"ז לא יקשה עליו מהגמרא גם לפי שיטת פי' רבי' וב"י יישב ג"כ דברי הרמב"ם ונדחק מאוד ולכך לא ראיתי להעתיק ואשר כתבתי הוא הנכון בעיני ודוק: דבר שאינו בידו והוא תלוי כו' פי' אם אינו בידו לגמרי אלא תלוי גם בדעת אחרים ומיהו קרוב הדבר שהאחרים יעשו אותו וכבידו דמי לכן אמר ל' תלוי: האומר קנה לי יין ממקום פלוני כו' בגמרא ורי"ף ורא"ש לא נזכר מקום פלוני ואדרבה בהדיא מסקינן בגמרא דאפי' ביין סתם נמי אסמכתא היא (וכמ"ש בדרישה) ונראה דנקיט לה רבי' לומר דמיירי שהתנה עמו שיקנה לו יין ממקום פלוני שהוא שם בזול ואם לא יקנה לו שימציא לו יין משלו כמו שהוא נמכר בזול והוא הבטיחו על כך וקבל כן עליו (דאל"כ פשיטא דפטור דאינו אלא מבטל כיסו של חבירו) וכ"כ הרא"ש והר"ן ורש"י וזהו שכתב ממקום פ' וכיוצא בו כלומר ממקום שניקח בזול: דשמא לא ירצו המוכרים כו' פי' מסתמא כיון שלא היה בידו לגמרי לא גמר ומקני ואף שהבטיחו בפי' וכן סמך בדעתו וטעה שהיה פשוט לו שימצא לקנות לו ונ"ל דמש"ר אסמכתא היא ר"ל אסמכתא היא ויכול לחזור מדיבורו ואפי' לא הלך כלל אחר היין ולא אמרינן שילך לשם ויראה אי מוכרין לו וכ"מ ל' הגמרא דקאמר האי מאן דיהיב זוזי לחבריה למזבן ליה חמרא ופשע ולא זבין ליה כו' הרי לך בפי' דאפי' פשע לית לן בה כיון דאסמכתא היא:

סעיף יז

שהיא סבור שמא יבוא כו' קשה אדרבה שאם אינו סובר ודאי יבוא כו' אלא שמא היאך שייך לומר דאדעתא דהכי התנה לכ"נ לע"ד שצ"ל שהוא סובר שיבוא לידי כך א"נ יש לגרוס שהוא סובר שלא יבוא לידי כך וכך הוא בראש וז"ל התוס' דכיון שהוא יודע שאין בידו להרויח וידוע הוא שאחד מהן ירויח ודאי לא נתכוין להסמיך חבירו על דבר שאינו אלא גמר ומקני: כששוחקין במעות כ"כ התוס': אבל אם שוחקין כו' דס"ס כיון שאמר בלשון אם אסמכתא הוא לענין שאין מוציאין אא"כ קנו מיניה בבד"ח ואילו היה אסמכתא גמורה אפי' היו המעות מוכנים ל"ק מידי כן משמע מב"י לקמן בסי' זה במסל"ז ע"ש ויותר נראה לומר דנהי דלא הוי אסמכתא מ"מ אינו יכול להפקיע מעותיו של חבירו אא"כ הם על הדף אז המקום קונה המעות ומפקיע אותן מיד בעליהן וק"ל ועבד"ר שהוכחתי כן מל' ר"פ א"נ ומל' תשובת הרא"ש:

סעיף יח

ולא משלם כו' כתב ב"י כ"כ הרי"ף והרא"ש והרמב"ם וע"ש שכתב שהרא"ש והרי"ף מחולקים בהטעם ויש נ"מ בזה אלא שא"כ קיצר רבינו במקום שהו"ל להאריך: לפיכך כשהמוכר לעיל כתבתי בסי"ג כלל הדברים ע"פ הכלל ההוא נראה דדעת רבינו הוא

שכל דבר בעולם שאינה מוקנה לו בקנין ברור ואח"כ מתנה עליו תנאי אלא תולה הקנין בקיום התנאי ואמר אם תעשה כן אעשה כן או אתן או אמכור לך זה הוה אסמכתא דדמי למידי דבידו ואינו בידו להכי אף שמקיימו אח"כ יכול המוכר לחזור בו דאף שהיה בדעתו מתחילה שכשיקיים התנאי תהיה השדה מכורה או נתונה מ"מ לא היה כאן גמר קנין שלא יוכל לחזור בו וכיון דאפשר שלא יקיימנו מש"ה כ"ר לפיכך מוכר שמקנה ללוקח על תנאי כו' הוה אסמכתא כיון שקיום התנאי אינו תלוי ביד המוכר כו' פי' נמצא דלא הוה בידו לגמרי ומיהו בידו מיקרי כיון שקרוב לודאי שיקיימנו ולא הוצרך רבינו לסיים זה א"נ רבינו גריר עצמו בתר ל' דתלמודא דיהיב ה"ט גבי קנין יין וקאמר הכא לאו בידו ועד"ר ודוק: אינו תלוי ביד המוכר אלא ביד הלוקח פי' וכיון שתלוי ביד הלוקח דילמא יהיה התנאי כ"כ גדול וקשה בעיניו לקיימו עד שלא יהיה ניחא ליה בריוח ולכן הוה אסמכתא כנ"ל ועד"ר:

סעיף יט

כתב הרמב"ם כו' לעיל בפרישה סי"ד העתקתי ל' הרמב"ם ומשם תראה דהאי בבא קאי אמ"ש לפני זה דכשאומר אם תלך לירושלים אתן לך זה דהוה אסמכתא ול"ק ע"ז כתב בבא זו דאם אמר אם תקיים התנאי תקנה מעכשיו או לא אמר מעכשיו אלא דקנה בבד"ח קנה ועד"ר: קנה בית זה ל' הב"י דהרמב"ם ס"ל דוקא כשיחד לו בית או טלטל ידוע הוה דינא הכי ומש"ה כ' בית אבל אם אומר לתת לו טלטל (או בית) סתם או לתת לו מעות לאו כלום הוא דאין קנין קונה אלא בדבר ידוע ומסוים דומי' דקרקע עכ"ל וכ"כ בכ"מ רק בסוף לא כ' הני שתי תיבות דומיא דקרקע ונראה דה"ט דהא גם בקרקע הוצרך לכתוב לפני זה דבעינן שיאמר (בית) זה דבר ידוע וא"כ מאי אולמא קרקע משאר דברים דסיים וכתב דומיא דקרקע להנחה ולדבר פשוט והא דכתבו כאן בב"י נראה ליישב ולומר שמש"ה דקדק וכ' דומיא דקרקע ולא כ' דומיא דבית משום דס"ל דבקרקע פשוט דלהרמב"ם צריך לסיים לו איזה קרקע מקנה לו וכמש"כ הרמב"ם ברפ"ג מה' זכייה ע"ש וזהו דוקא בהקנה לו קרקע אבל בהקנה לו בית א"צ וכתבו רבינו לקמן בס"ס רי"ד דהאומר בית בבתי אני מוכר לך צריך ליתן לו בית ולא עלייה אבל נותן לו איזה בית שירצה ש"מ דא"צ לייחד בשעת הקנין [והטעם] כתבתי בסי' רמ"א דס"ל להרמב"ם דשם קרקע אינו מוגבל ומסוים כלל דאפילו אמה א' נקרא קרקע נמצא דאינו מסוים לא במקום ולא בשיעור מש"ה דוקא ל"ק משא"כ באומר בית בביתי דלבית יש שיעור כדאיתא פ' המוכר פירות וכ' רבינו לקמן בס"ס רי"ד בזה גם הרמב"ם [מודה] דקנה ונותן לו הפחות וכ"כ בהדיא בפ' כ"א מה"מ ע"ש ומה שדימה הב"י כאן בית לקרקע

שצריך גם בבית לומר זה אפשר שה"ט דס"ל דכמו שבמקנה קרקע כיון דאין לה שיעור מצד עצמה אמרינן דלא קנאה כלל עד שיאמר זה ה"נ במקנה באם ל' אסמכתא דס"ל דאפי' בבית צ"ל זה מיהו אין ל' ב"י משמע כן שהרי כתב שאין קנין קונה אלא בדבר ידוע משמע דס"ל הכי אפילו בקנין דאינו אסמכתא גם בלא"ה מוכח דלא ס"ל להב"י חילוק בין בית לקרקע דהא בסימן רמ"א הביא הב"י דברי המ"מ שהקשה אמ"ש הרמב"ם בפ"ג דזכייה הנ"ל מהא דמנחות ונדרים הנ"ל וגם רבינו הקשה שם בר"ס רמ"א מדברי הרמב"ם ולא חילקו בין בית לקרקע ע"ש ונראה דרבינו דהביא כאן דברי הרמב"ם דכ' בית זה ולא הקשה עליו משום דס"ל דל"ד כ' הרמב"ם כאן בית זה אלא אורחא דמילתא כ' שרגילין להקנות בל' זה ודוק ועמ"ש עוד מזה בסימן זה בס"ך בדרישה ובר"ס רמ"א בפרישה ודרישה: מעכשיו וקנו מידו ע"ז ל"ד ק"ס אלא ה"ה א' משאר קניינים שכ' לו שטר או שנתן לו הלה המעות או שהחזיק בו וטעמא שכיון שאמר מעכשיו הרי גילה דעתו שרוצה שיקנה עכשיו מיד בקנין גמור אלא שאם לא יקיים התנאי תתבטל המתנה ולהכי מהני כמ"ש לעיל בבא ראשונה ונקט וקנו מידו להשמיעך אגב דס"ל דסתם קנין לאו כמעכשיו ואפילו קנו מיניה בק"ס בעדים כשרים כל שאומר בל' דאי ל"ק אא"כ אמר מעכשיו ועד"ר: ואם קנו מידו בבד"ח פי' בכל אסמכתא בעולם אם קנו בבד"ח מהניא אפילו בלא מעכשיו: והוא שיתפיס כו' פי' והיינו דוקא כשמתפיס ההוא מידי דמחייב עצמו ביד הב"ד וכ"ש כשמתפיס ביד שכנגדו: ומ"ש זכיותיו כו' שטרו או שוברו כו' לישנא דגמרא דנדרים נקט ול"ד קאמר אלא ה"ה התפיס ממון או משכון וא"ל שיזכה בגוף המשכון וכדלקמן ודוק בדרישה: וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל שאם קנו מיניה בבד"ח במעכשיו קונה כן היתה גירסת ב"י במעכשיו (וכמ"ש בחידושים) וכן הוא ברוב ספרים גם בס"י ואל תטעה לפרש דדעת רבינו דלהרא"ש בעינן קנין ב"ד וגם שיאמר מעכשיו דא"א לומר כן חדא דא"כ מאי וכ"כ הרא"ש דכתב הא להרמב"ם בחדא מינייהו סגי ועוד מאי זה שסיים וכ' ואם קנו מידו כו' אפי' אם לא התפיס כו' דמשמע דזה לרא"ש ולא לרמב"ם וז"א דהא להרמב"ם אפי' כשאומר מעכשיו לחוד א"צ התפסה ואפי' בלא בד"ח ומאי רבותא דאפילו דקאמר לכ"נ לפרש דמש"ר במעכשיו ר"ל דבעינן שיהא קנין בסתם שהוא במעכשיו לאפוקי אם פירש בהדיא שלא יחול מעכשיו עליו (א"נ אף שהוא במעכשיו צריך בד"ח) ומש"ה לא כ' ומעכשיו או וא"ל מעכשיו והכלל שתנקוט בידך הוא דלהרמב"ם כל שאמר בל' דאי סתם קנין אינו במעכשיו ומש"ה בעינן שיקנה בפי' מעכשיו או שיקנה בבד"ח והתפיס הדבר שחייב עצמו בו ואז ההתפסה מורה שהוא כמעכשיו דאל"כ במאי קונה כיון שבשעה שיקום התנאי כבר הדרא סודרא למריה

והרא"ש ס"ל דגם באסמכתא הוא סתם קנין כאומר מעכשיו (א"ל) [אלא] דל"מ בזה אפילו אומר מעכשיו בפי' עד שיקנה בבד"ח ואז אפילו לא התפיס כיון דסתם קנין הוא במעכשיו ומש"ר וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל היינו דשניהן ס"ל דמהני קנין בבד"ח ולאפוקי משאר המפרשים דכתבו ופירשו דלדברי הגאון שהבאתי בדרישה דאינו מצריך בד"ח כ"א במקום שהוכרח להתפיס זכוותיה בב"ד ולא מרצון נפשו עשה וכמ"ש עוד מזה בדרישה ובחידושים ומש"ה דייק רבינו וכתב במעכשיו וגם סיים אפי' אם לא התפיס כו' ואף שמחולקים בהתפסה מ"מ כתב וכן משום דחדא באידך תליא דהטעם דלא מצריך הרא"ש התפסה הוא משום דס"ל דהוי במעכשיו משא"כ להרמב"ם ודו"ק בפירוש זה כי בו מיושבים כמה קושיות וגמגומים וברתי אותו משאר פירושי המפרשים בדברי רבינו אלו לפי שאינן עולים יפה בעינינו ובפרט לפי מ"ש בדרישה ע"ש ומשם תבין שפירושינו זה עיקר ולגי' קצת הספרים דגרסי שקנו מיניה בבד"ח או במעכשיו כו' נמי פירושו ע"ד זה וה"ק וכ"כ הרא"ש דבד"ח בלא אמירת מעכשיו כלומר או אמירת מעכשיו לחוד נמי מהני במקום דשייכא דהיינו היכא דלא הוה אסמכתא גמורה כההיא דהלוהו על שדהו דמהני מעכשיו לחוד בלא שום קנין כמש"ר לעיל ס"ג ומטעם שכתבנו בדרישה וא"ש נמי דכתב וכן כלומר כמו שהרמב"ם ס"ל לשיטתו בפירוש הגמרא דבד"ח מהני בלא מעכשיו כן נמי ס"ל להרא"ש דאצ"ל מעכשיו:

סעיף כ

כתב הרמב"ם כו' פי' בכל אסמכתא כפי מה שנתבאר לעיל והרא"ש מסיים וכ' דקנס שעושין בשידוכין אפי' גזים כו' ומפני שחזרת השידוכין בידו היא כבר נתבאר לעיל דדבר שבידו לקיימו לית ביה משום אסמכתא א"ל דגזים מש"ה כ' אע"פ שגזים וק"ל: קונין מבע"ח כו' החוב זה מחול לך כו' אע"ג דמחילה א"צ קנין מ"מ מחילה ע"ת שאני: ועד"ז היו עושין ברמב"ם דפוס גדול וקטן נדפס וע"ד זה היינו עושין בכל התנאים שבין אדם לאשתו ובכל הדברים הדומים להם עכ"ל ועד"ר:

סעיף כא

וא"א הרא"ש ז"ל כ' שקנס שעושין כו' קאי אמאי דסליק שכן היו עושין גם בשידוכין וכנ"ל אבל בשאר תנאים הסכים ג"כ לתקנת חכמי ספרד ואע"ג דכבר נתבאר לעיל בסימן י"ב שהראב"ד ורש"י חולקין אהרמב"ם וס"ל דאפילו במחול לך לא הוי מחילה שאני התם דיהיה לו הפסד במחילתו משא"כ בזה דלא יפסיד מכחו כלל רק במה שנתחייב לו מתחילה אדעתא דהכי שיהיה מחויב לקיים התנאי ואז יקח הממון ואם לא יקיים לא יקח ולא יפסיד וכ' דהרא"ש כ' דבשידוכין א"צ דבהן לא שייך אסמכתא:

סעיף כב

דכה"ג לא זכה במשכון כו' ז"ל הרא"ש בפ"ק דקידושין דף פ' י"מ דהיינו דוקא בקנין אשה ועבדים ומקרקעי דנקנין בכסף ואין כאן כסף שיוכל להקנות בו שאין המשכון קנוי לו שלא נתנו לו זכות בגופו אבל אם אדם נותן מתנה לחבירו ונותן לו משכון בשביל המתנה משיכת המשכון הוה כאילו זכה במתנה וליתא דאין חילוק וטעם א' לכולן לפי שאין המשכון משתעבד לכלום לפי שאדם יכול לשעבד נכסיו לדבר שנתחייב בו אבל בדבר שלא נתחייב בו לא חל שיעבוד מעולם על נכסיו ובמתנה שאמר ליתן לו לא נתחייב בה מעולם ויכול לחזור בו לפיכך גם המשכון לא נשתעבד עכ"ל ובזה תבין מה שהוצרך רבינו לחזור ולכתוב דין זה כאן אעפ"י שכבר כתבו לעיל בסימן ק"ץ דמנה אין כאן משכון אין כאן דקמ"ל כאן דאפילו במתנה הדין כן וק"ל ודוקא בשאר ערבונא דלאו בשידוכים דינא הכי אבל ערבונות שנותנים על השידוכים פשיטא דנקנים דהא לית בהו אסמכתא ונתחייב לו בקנס כאילו קנה לו בבד"ח (אבל אין לתרץ דמיירי הכא דלא עשה קניין כלל כ"א זה שנתן המשכון דז"א דהא סיים וכתב דבעיא קניין בבד"ח משמע דסתם קנין ל"מ) וכ"כ ב"י ומש"ה שינה רבינו ל' הרא"ש וכתב ושנים שהתנו כו' מלתא בפני עצמו לרמוז דלא קאי אשידוכין הנ"ל וק"ל וכ"נ לפרש דברי רבינו בא"ע ס"ס נ' (ועמ"ש עוד שם לתרץ זה) ואף אם תאמר שכתב שם הדין בערבונות דשידוכין י"ל דל' הרא"ש נקט שכ"כ פ"ק דקידושין ול"ד נקט שידוכין אלא דאיירי שם בשידוכין גם העתיק שם ל' התוס' שכ"כ שם פ"ק דקידושין דף ט' ובסוף כתבו ושמא בשידוכין אין אסמכתא בעבור הבושה ע"ש: אלא שצריך להקנותו לו בסודר דלא כאסמכתא ובבד"ח צ"ע הא ל"מ כתיבה [דלא] כאסמכתא כלום וכמ"ש בסמוך סכ"ג וגם למה צריך לה כיון שהקנין היה בבית דין חשוב ובאבן עזר סוף סימן נ' לא כתב ובבית דין חשוב בתוספת וי"ו וכן בספרים ישנים ליתא גם בפסקי הרא"ש בקידושין ליתא ולפי זה פירושו קא מפרש למילתא אלא אם כן יקנה לו דלא כאסמכתא דהיינו בבית דין חשוב גם י"ל דה"ק צריך להקנות לו דלא כאסמכתא וכדי שלא תטעה לומר כשמקנה לו סתם (שהוא) או שא"ל בפי' בשעת קניין מעכשיו דסגי בהכי וכדעת הרי"ף והרמב"ם מש"ה כתב דז"א אלא בבד"ח צריך להיו' אם ירצה שלא יהיה בו אסמכתא וע"ד שביארתי וכמ"ש בתשובה שאח"ז: או יאמר כו' בגוף החפץ כו' וא"ת הא בסי"ו כ"ר בשם רש"י וראב"ד דאם נתן הלוקח הערבון בידו של מוכר וא"ל אם אחזור בי ערבוני מחול לך דאפ"ה הוה בכלל אסמכתא ול"ק י"ל דשאני התם דלא נתן לו ערבון לקנות אותו אם חזר בו אלא אדעתא שאם יחזור בו המוכר שיכפל לו ערבונו וכיון שלא קונה מהמוכר דבר אף אם יחזור

כיון שלא נתן בידו כלום אנן סהדי דג"כ הוא לא הקנה לו אדעתא דהכי אבל בנדון זה שניהם שוים בנתינת ערבונו וה"ה במקום שלא נתן הוא המשכון אדעתא שיקנה גם הוא כנגדו וק"ל:

סעיף כג

כי אסמכתא היא הא דגזים פי' דאילו לא גזים לא הוה אסמכתא כיון שהיה בידו לגמרי דומיא דמשלם במיטבא דחייב להרא"ש ורבינו מדינא ולא מתקנה וק"ל ועד"ר סעיף הקודם מ"ש והוכחתי שם דבבד"ח לחוד סגי ודע כי תשובה זו היא בכלל ע"ב דין ח' וז"ל תשובה דע כי אסמכתא היא כל היכא דגזים כו' ובנדון זה גזים והוי אסמכתא ואסמכתא ל"ק אלא בקניין מעכשיו ובבד"ח כדאיתא בנדרים וכ"כ בשם ר' האי ובעלי תוס' אמנם רי"ף כתב בשם גאון דלא בעינן בד"ח כו' עד אני הנראה בעיני כתבתי אם היה הדין בא לפני הייתי פוסק כמ"ש אבל אם נהגו בכאן לפסוק בדיני אסמכתא קניא בלא בד"ח לא באתי לסתור הדינים שפסקו ע"פ רי"ף ז"ל עכ"ל הרי לך שבמקום השואל היה המנהג כדעת הרי"ף ז"ל דהיה די באמירת מעכשיו וע"ז השיב הוא ואסמכתא ל"ק אלא באומר מעכשיו ובבד"ח ר"ל לדידי ס"ל דאעפ"י שאמר מעכשיו צריך קנין בד"ח אבל לא בא לומר שדעתו שצריך קנין בד"ח ומעכשיו דא"כ הוה ליה למימר ואסמכתא ל"ק אלא בבד"ח ובאומר מעכשיו אלא כדפרישית:

סעיף כד

שאלה לא"א הרא"ש ז"ל כו' בכלל ס"ו ס"ט ומ"ש ואם תמצא טריפה אתן בשביל בשרה כך וכך פי' ולא כ"כ כמו אם תהיה כשירה מדכתב (בפשוטה) [בסופה] וא"ת דה"נ גזים שקנה בשר טריפה יותר מדמי שווים כו' ש"מ דלא נתן עכ"פ דמי כשירה: בלא קנין כו' פי' כיון שלא הזכיר השואל בדבריו אלא דברים בעלמא יראה שלא היה קנין משיכה מחייב או הגבהה זולת מה שהזכיר: ויכול שמעון לחזור בו כו' עד"ר: חדא דמעות אינן קונות פי' וזיל בתר טעמא דמעות אינן קונות משום שמא יאמר המוכר להלוקח נשרפו חטיך בעלייה ה"נ במשכון: נתינת המשכון אינה קונה פי' משכון זה שנותן על דבר שעדיין לא נתחייב אינו קונה במשכון כמ"ש לעיל סכ"ב: ואילו משך שמעון הפרה כו' כן הוא בתשובה ואילו בוי"ו ונקט משיכה בבהמה דדרך בהמה בחייה לקנות במה שמשך אותה מרשות בעלה למקום שיש לו גם כן בו רשות ולאחר שחיטה ונעשה בשר דרכו בהגבהה וכל שדרכו בהגבהה אין קנייתו אלא בהגבהה וכדלעיל סימן קצ"ז וקצ"ח: ולא הוה אסמכתא משמע דאילו הוה מתחילה אסמכתא בדבריהם תו לא הוה קונה במשיכת הבהמה הנעשה מיד קודם שחיטה וזהו דלא כמ"ש ב"י בשם הרמב"ם בסי"ד דאם החזיק בה מיד אף אם הוא אסמכתא קנאה ולפי מ"ש שם ניחא זה גם להרמב"ם

ולהב"י צ"ל דהרא"ש השיב זה אליבא דידיה ולא להרמב"ם מיהו י"ל דוקא התם דההחזיק בדבר שהיה לו לקנות כשיתקיים התנאי וכיון שהוא מוחזק בו הו"ל כקנו בידו מעכשיו משא"כ כאן דאף שמשך הפרה מ"מ הדמים שחייב נפשו ליתן עבורה כשתטרף לא החזיק המוכר וק"ל:

סעיף כה

כדאמרינן גבי כו' עד ופי' ר"ת כו' צ"ע דהא רבינו בשם ר"י כתב לעיל טעם אחר דמשום דלא שייך כאן לומר שסמיך אמידי שיהיה כן ומטעם דר"ת לא הביא לא הרא"ש ולא רבי' וגם בקיום שידוכין כתבו תוס' בשם ר"ת בפ' א"נ וז"ב דה"ט דלא מיחשב אסמכתא משום דשווים הם כל א' מקני לחבירו בההיא הנאה דאיהו בעי למיקני והתוספות והרא"ש ורבי' כתבו שם טעם אחר משום דלית בה מלתא יתירתא מפני הבושה ודוחים דברי ר"ת במשחק בקוביא ובקנס שידוכין ע"ש וי"ל דכאן לא שייך טעם ר"י הנ"ל דאוקמה אחזקה דרוב בהמות בחזקת בריאים וכשרים וגם י"ל דסמך דעתו לומר שאף אם תטרף מ"מ לא יהא היזק והא ראיה שאף לאחר שחיטה כשידע שהיא טריפה קיבל הלוקח הדמים ורצה בקיום המקח בסברו שלא יפסיד עד אחר זמן שראה שיפסיד בהן ומש"ה כתב טעם דר"ת ולא מטעמו לחוד כ"כ אלא גם מטעם ראשון דלא מיחשב ליה גזים אלא שקאמר אף א"ת שיש בזה צד גוזמא מ"מ הא כתב ר"ת כו' אבל בעלמא היכא דאיכא גוזמא ממש לא ס"ל להרא"ש דליקני מכח טעמא דר"ת לחוד ובזה יתיישב נמי מש"ר בסימן ר"ט האומר לחבירו כל מה שבבית זה כו' עד דאין זה אלא כמשחק בקוביא וכמ"ש שם ע"ש ודוק:

סעיף כו

כתב הרמב"ם כ"כ שם פי"א דמכירה ומסיים בה כיצד כו' ורבי' קיצר בהעתקת ל' מפני שכבר כ"כ בשם הרמב"ם לעיל בס"ס מ' באיזה אופן מצי אדם לחייב נפשו (ושם בארתיהו בס"ד) ולא בא כאן אלא לכתוב טעם הדבר למה יהא חייב ולא יחשב כאסמכתא לומר לא כוונתי לחייב נפשי דהא לא עשיתי שום קנין ודיבור בעלמא דברתי והא ראיה שכמה גאונים חולקים על הרמב"ם וכתבו שלא נתחייב בל' הנ"ל וכמ"ש המ"מ שם וכתבתיהו לעיל בסימן מ' קמ"ל דל"מ למימר הכי אלא דבר זה מתנה הוא ואמרינן שודאי ע"ש מתנה גמורה נתכוין ולא לאסמכתא לדבר דברים בעלמא וק"ל ומש"ה כתב שמחייב עצמו בלא תנאי דאילו בתנאי כבר נתבאר דיש בו לפעמים אסמכתא:

סעיף כז

חייב עצמו בדבר שאינו קצוב כגון לזון כו' ה' שנים בדפוס מיימוני שבידינו וכבר כ"ר ג"כ דין זה בשם הרמב"ם בסי' ס' ושם לא כתב בשמו ה' שנים וגם מדברי בעה"ת שער

ס"ד סימן א' מוכח דל"ג לה בדברי הרמב"ם ע"ש אבל מ"מ כתב שם דהרמב"ן השיבו דלהרמב"ם גם אם פי' ה"ש חשוב דבר שאינו קצוב גם רבינו כתב בשם הרמב"ן לעיל בסי' ס' בס"ט דהמחייב נפשו ליתן לו כ"כ חיטין בכל שנה מיחשב דבר שאין לו קצבה שמא יתייקרו החיטין עי' שם ולעד"נ זה מוכח פשוט מדברי הרמב"ם שהרי סיים וכתב ומפני מה הפוסק לזון את בת אשתו חייב לזונה כו' ובבת אשתו שנינו בהדיא במשנה ר"פ הנושא ה' שנים וא"כ מאי מקשה מהתם אלא ודאי דס"ל דה' שנים גם כן דבר שאינו קצוב מיקרי ואף שברמב"ם לא כתב ה"ש אצל פסיקת בת אשתו קיצר וסמך אמ"ש בריש דבריו לזון ה"ש וגם בעה"ת כתב שם בשער ס"ד דהרמב"ם גילה בדבריו דס"ל דאף בקצב ה"ש דבר שאינו קצוב מיקרי ותמה עליו גם בזה ועל זה גם כן שאל להרמב"ן כדמסיק שם בסוף אותו סי' ולא כב"י שכתב דבעה"ת נסתפק בכוונת הרמב"ם אי כה"ג דאמר ה"ש דבר שאינו קצוב מיקרי או לא וכבר כתבתי ג"כ זה לעיל בסימן ס' ועד"ר: שזה כמו מתנה כו' נראה דר"ל בשלמא כשהיה חייב בו כגון האב שחייב לזון את בניו עד שש שנים וכיוצא בזה דאף שהוא דבר שאינו קצוב כמה יצטרכו מ"מ כיון שהוא מחויב ועומד ע"ז א"צ גמר דעתו משא"כ בדבר שאינו חיוב המוטל עליו אלא שבא לחייב נפשו אף שמקבל עליו בל' חיוב מ"מ מתנה הוא וכל דבר שנותן ומחייב נפשו ואינו יודע השיעור והקצבה אינו גומר בדעתו בשיעבוד נפשו להתחייב באותו דבר ואף ששיעבד נכסיו ע"ז כדמסיק בתשובת הרא"ש דמייתי ע"ז מ"מ כיון שהחיוב בתחילה לא חל תו לא מצי לשעבד נכסיו דלא עדיפי ממשכון דאמרינן בכיוצא בזה מנה אין כאן משכון אין כאן וכמש"ר בסימן ס' סי"א בנותן מתנה דבר שאינו בעולם אינו מצוי בידו ע"ש והמ"מ כתב ג"כ שמה"ט כתב הרמב"ם שהאומר לחבירו כל מה שתתן לפלוני אני ערב לך שאין זה הערב חייב כלומר כיון שלא ידע הדבר ששיעבד עצמו בו לא סמכה דעתו ולא שיעבד עצמו וכמש"ר בשמו ס"ס קל"א ע"ש ומ"ש שלא היה ידוע ומצוי ר"ל אינו מצוי בידו כסות ומזונות בזמן שהתחייב נפשו שאילו היה מצוי בידו כ"כ ושיעבד אותו כולו לכסותו או למזונותיו לא איכפת לן במה שיתייקר אחר זמן:

סעיף כח

והראב"ד השיג עליו ע"ל סי' ס' מ"ש בשם ב"י שבא להביא ראיה לדברי הרמב"ם מהגמרא וכתבתי שם דאין ראייתו ראיה כלל:

סעיף כט

וכן נראה מתשובת הרא"ש ז"ל ע"ש סי' ס' שלא הביא אותו ובאמת שאין ראיה כ"כ מתשו' זו שאיפשר שראובן היה נשתעבד לשמעון באלף זהובי' ואח"כ חזר שמעון לו קנין שאם יפרנס אותו כל ימי חייו יהיה פטור מאלף זהובים וכמו שהיו עושין חכמי

ספרד דבאופן זה ודאי נשתעבד אלא שהיו מחולקין על מה שהיה כוונתו בחיוב פרנסתו ואפשר שמפני כן כ"ר וכ"נ מתשובת כו' ולפי שאינו מוכרח:

סימן רח

סעיף א

כגון שהוסיף בשיווי המקח כו' [כמו בב"ח] ועיין בי"ד ר"ס קע"ג וקע"ה: או שפסק כו' [כמו בב"ח]: ולא היה לו למוכר כו' דאילו היה יכול לפסוק עליו אפילו קודם שיצא השער וכמש"ר בי"ד סי' קע"ה ושם בס"ס כתב רבי' ג"כ הני דינים שכתב כאן ע"ש ועד"ר: ונתקיים בקנין כו' האי נתקיים בקנין מדובק למ"ש לפני זה כו' [כמו בב"ח] ונתקיים בקנין דקאמר ר"ל באופן המועיל לקנות על ידו דשלב"ל דהיינו שמחייב עצמו דאע"ג שאין אדם מקנה דשלב"ל מ"מ יכול לחייב נפשו בדשלב"ל וכמש"ר בסימן ס' גם י"ל דמש"ר דאין לו להמוכר היינו פירות גמורין אבל יש לו פירות המחוברין תיקון שחל עליהם קנין אלא שאסור לפסוק עליהן וכמש"ר בי"ד בסימן קע"ה דאל"כ קשה הא הפוסק עד שלא יצא השער אין קנין חל עליו וכמש"ר בסי' רי"א דדבר שאינו ברשותו ואינו בנמצא בשער לקנות כדשלב"ל דמי ועמ"ש עוד מזה בדרישה: ה"ג המקח קיים ויתן כשער של היתר ואין א' מהם כו' ואין בויי"ו ולא בדלי"ת וכן הוא בכל הספרים המדוייקים: ומ"ש אלא מכיון שקנו באחד מדרכי הקנאות פי' ב"י דבא ללמדנו הדיוק הא אי לא קנו מיניה אלא נתן מעות דל"ק אלא לקבולי עליה מי שפרע וכיון שהמקח נעשה באיסור לא שייך קבלת מי שפרע וקשה דזה ונלמד ג"כ מרישא במאי דכתב ונתקיים בקנין דנלמד מיניה דוקא בקנין נתקיים המקח אבל במעות שנתן א"צ לקבל עליו אפי' מי שפרע לכן נראה דרבי' תרתי קתני כנגד שתי הבבות שהתחיל בהן ומשום דחולקים בדייניהו ונגד מ"ש שהוסיף בשיווי המקח כתב מתחילה המקח קיים ואין שום א' מהן יכול לחזור בו והלוקח יתן לו כשער של היתר ור"ל ולא העודף על השיווי ונגד הפוסק עד שלא יצא השער אזי כ' כיון שקנו באחד מדרכי ההקנאות המקח קיים ואין שום אחד מהן יכול לחזור והיינו דוקא אם לא נתייקר השער ובא לחזור משום טעם [אחר] אבל אם נתייקר השער שניהן יכולין לחזור וזהו שכתב והריבית שבו אין מוציאין אותו מיד המוכר ר"ל אם נתייקר [אין] הלוקח יכול לכפות המוכר שיתן לו בזול וכפי מה שפסק עמו דהיינו הריבית (שם) אלא א"צ ליתן לו אלא כשער היוקר וגם אין המוכר יכול לכפות הלוקח שיקחנו כשער היוקר ובזה נתיישב למה כ"ר דאין מוציאין הריבית מיד המוכר ולא כתב נמי שאין מוציאין הריבית מיד הלוקח כשהוסיף בשיווי בשביל ההמתנה משום דזה כבר למדנו כמ"ש ליתן כשער של היתר וא"ת מאי שנא כשהוסיף

בשיווי הדמים דאמרי' שהמוכר צריך לקבל ע"כ כשער ההיתר ולא כפי מה שפסק עמו ואינו יכול לחזור ובפוסק עד שלא יצא השער לא מצי לכפות המוכר להלוקח ליקחם כפי השער כשנתייקר י"ל דהתם כיון שכבר יצא השער בשעה שפסקו אמרי' סלק פיסוק האיסור מהמקח ובטלה דעתם אצל המוכרים והלוקחים שבשוק ומעמידין אותן על אותו מקח משא"כ בסיפא שפסק עד שלא יצא השער אז דוקא אם לא נתייקר השער ועדיין השער כאשר פסקו אמרי' כיון שנתקיים המקח בתחילה בקנין מעמידין אותו על השער של עכשיו שהרי הוא כמו שפסק מתחלה משא"כ כשנתייקר דאז יכול הלוקח לומר כיון שחוזר בו המוכר מליתנם כאשר פסקתי עמו יתן לי מעותי כיון שלא יצא אז השער ואני לא ירדתי מתחלה ליקחם אלא כאשר פסקתי עמו כן נ"ל ביאור דברי רבי' וידעתי גם ידעתי שהיה נראה פשוט יותר לפרש דברי רבי' דגם ברישא מיירי בנתייקר השער. ומ"ש המקח קיים ויתן כו' קאי אתרווייהו בהוסיף בשיווי קאמר דלא יוסיף אלא יתן כפי שער ההיתר ובפוסק עד שלא יצא השער קאי אמוכר כשנתייקר מהפיסוק קאמר שיתן המוכר להלוקח כשער של היתר דהיינו כשער היוקר לא כפי הפיסוק וע"ז קאמר ואין א' מהם יכול לחזור לא המוכר ולא הלוקח והריבית שבו אין מוציאין כו' גם אריסא קאי בהוסיף אשיווי המקח והמוכר כבר קיבל המעות והלוקח משך הפירות וקאמר שאין מוציאין מהמוכר ההוספה ואין הלוקח יכול לחזור בו אבל כבר נדחה הפירוש זה וגם שאר פירושים ממ"ש בדרישה ועוד דא"כ הול"ל מיהו אבק ריבית הוא ואין מוציאין אותו בדיינים כמ"ש בס"ס ר"ז ובס"ס קפ"ז ושגם כאן לא בדין ריבית קיימינן ללמדנו איזה מוציאין ואיזה אין מוציאין אלא מחוורתא כמ"ש ראשונה ודוק:

סימן רט

סעיף א

כתב הרמב"ם כו' בפכ"א דמכירה ועד"ר: אם היה מינו ידוע כו' ואם אין מינו כו' כצ"ל: מכרן קיים אע"פ שנמצא כולי. פירוש אם אין הטעות בכדי אונאה מכרן קיים ואם הוא בכדי אונאה צריך ליתן לו אונאתו ועיין דרישה: ואין זה אלא כמשחק בקוביא ואע"ג דגבי משחק בקוביא אמרינן לעיל סימן ר"ז סעיף י"ז דקנה היכא דהמעות מונחים על הדף משום דהדף הוא ברשות שניהן וקונה להזוכה והכא נמי כיון דמשך תיבה של חבירו אדעתא דלהיות התיבה שלו ודאי לא גרע ונראה לי דרבינו העתיק ל' הרמב"ם כאשר כתבו שם פרק כ"א דמכירה מראש הסוגיא עד מי שפרע ולא רצה להפסיק לשונו בנתיים והרמב"ם דכ"כ משום דאזיל לטעמיה דס"ל משחק בקוביא אינו קונה ויש בו משום גזל וכמש"ר מדקדוק לשונו בסימן ש"ע ורבי' אף שלא ס"ל כוותיה במשחק בקוביא

דעלמא מ"מ בהאי דינא ס"ל כוותיה דמיירי במוכר שנחשב בין הבריות לעשיר ור"ל שע"ז סמך דעתו האי לוקח וסבר שבודאי ימצא בביתו הרבה. והיותר נראה דלא אמרינן דקנה במשחק בקוביא אלא כששניהן שווים משא"כ בזה דהמקנה יודע מה הוא בביתו ולא הלוקח ואף שרבי' לא ס"ל סברת ר"ת דאגב דבעי למיקני גמר ומקני אלא כיון דאין לו על מה לסמוך ודאי בכל לבו דעתו להקנותו מ"מ לא בשופטני עסקינן דבעי שיקנה לחבירו אם יש צד מעליותא לחבירו עליו בהקנאתו לו וק"ל:

סעיף ג

אין אדם מקנה דשלב"ל ביבמות דף צ"ד ובקידושין דף ס"ב אוקימנא לתנאי דאמרי אדם מקנה דשלב"ל בשיטה דלא קיי"ל כחד מינייהו ועמ"ש עוד בסמוך בדרישה: בין במתנה כו' אבל במחייב עצמו חייב כדלעיל בסי' ס' סי"ג: ומ"ש בין במתנת שכ"מ קמ"ל בזה דל"ת דבמתנת שכ"מ משום שלא תטרף דעתו יקנה טפי וכמש"ר בסימן רי"א במתנת שכ"מ לעובר שלו עיין שם: מה שיוציא אילן זה פי' רש"י דוקא קודם שחנט האילן לפירותיו הא חנט אע"פ שלא נגמר עדיין מיקרי דבר שבא לעולם ונ"ל דדוקא בפירות דקל ס"ל הכי מפני שהן גלויין וקיימין וממילא קא רבי משא"כ בולד פרה ושפחה וכן דייק ל' רבי' שבבא ראשונה כתב כיצד אמר לו מה שיוציא אילן זה מכור לך מה שתלד פרתי כו' וכן בסיפא כתב אפי' אחר שתלד הפרה ואחר שגדלו הפירות כו' ואילו במציעתא כתב אפי' היתה השפחה והפרה כבר מעוברת ולא הזכיר אילן מוכח בהדיא דס"ל כרש"י ורבי' דכתב [תיבת] זה באילן ה"ה בפרה ושפחה רק שכתבו בקמא וברמב"ם ר"פ כ"ב ממכירה ובש"ע כתבו בשלשתן זה ולסברת ב"ה דבסמוך נראה דבאילן קאמר דוקא זה דבלא"ה היה הלוקח יכול למיטען אני סברתי שהאילן כבר חנטו פירותיו וכמ"ש בסמוך אף שאמר מה שיוציא ר"ל יוציא גמר פירותיו ומש"ה לא קאמר זה בבהמה ושפחה דכיון דאמר מה שתלד אף שהיתה מעוברת הוה דשלב"ל וכמ"ש ועי' בא"ע ס"ס מ' שכ"ר בשם הרמב"ם ז"ל היתה אשת חבירו מעוברת והוכר העובר הבת מקודשת ע"כ משמע דכאן מיירי דוקא בדלא הוכר העובר דאם הוכר הוה כבא לעולם דומיא דהתם ועמ"ש שם בא"ע עוד מזה: ותפס הפירות פי' אם תפס קודם שחזר בו וכמ"ש בדרישה ע"ש והאי תפיסה דמהני לא מספיקא הוא כשאר תפיסות אלא דינא הכי הוה כמ"ש ברס"ה ע"ש:

סעיף ה

ואם מכר האילן לפירותיו כו' קנה דהרי גוף האילן הן בעולם ומכרן לו לענין מה שיולד מהן שיהיה שלו והכי משמע בפרק מי שמת:

סעיף ו

כתב בעל העיטור כו' עד ואין דעת א"א ז"ל כן עד"ר: ששניהם מתני' ויודעים בדשלב"ל כו' פי' שגם הלוקח יודע שמה שהתנה עם המוכר הוא אינו ברשותו ולא בא לעולם דהא אילן זה קאמר או מה שתוציא ותלד פרתי וכנ"ל ולהכי לא הוה תנאי: אבל אם המוכר מתנה בדבר כו' פי' והלוקח סובר שיש ביד המוכר אותו הדבר מש"ה חייב לקיים תנאו אבל אם גם הלוקח יודע שאינו בידו אינו חייב להשתדל לו אם לא שאותו הדבר מצוי בשוק למכור לכל דבזה חייב לעמוד במקחו וממכרו וכמ"ש בס"ס רי"א ועד"ר שהוכחתי זה: ואין כן דעת א"א הרא"ש ז"ל פי' אלא ס"ל דלעולם דבר שאינו ברשותו כדשלב"ל דמי ואין אדם יכול להקנותו ומש"ל בסימן ר"ח דפוסק עד שלא יצא השער ואע"פ שאין לו המקח קיים הא כבר כתב שם דהיינו דוקא כשהקנה לו באחד מדרכי ההקנאות ור"ל באופן המועיל דהיינו במחייב ומשעבד עצמו דמהני אפי' בדשלב"ל כמש"ר בסי' ס' וע"ע מש"ש ולקמן ס"ס רי"א ודוק:

סעיף ז

כך אין אדם משייר כו' כיצד כו' עד סוף הסעיף ג"ז פ' מי שמת וז"ל ר"ן ולא אמרינן כי היכי דגמר בדעתו לתתן במתנה גמורה לבעל הדקל ה"ה לבעל הפירות ומקום פירי שבק ליה אלא פירי דקא יהיב ליה כמו שהזכיר בדבריו נמצא דלא קנה הפירות וגם לא ניתרוקנו לנותן דהא איהו לא היה בדעתו לשיירו לעצמו הילכך הכל יהיב לבעל הדקל דאית ליה קנין הגוף כך פי' האחרונים ז"ל אבל אי משייר הפירות לעצמו כל לגבי נפשיה בעין יפה משייר ומקום הפירי שבק לעצמו ואע"פ שלא פירש עכ"ל ומלשונו משמע שקונה הדקל זכה בפירות בחנם מדכתב ולא ניתרוקנו לנותן דהא איהו לא היה דעתו לשיירן לעצמו ועבד"ר מ"ש מזה ודברי הר"ן הם ע"פ שיטת רא"ש ורמב"ן ובהם נתבארו דברי רבינו ועבד"ר ולקמן סימן רי"ג ורט"ז: ומש"ר ושייר מפירותיו ר"ל מקצת פירות נראה דה"ט דאל"כ קרקע למאי (חברא להמקבל) [חזיא להלוקח] כיון שלא יהיה בשום פירי ואי לשטוח בה פירי או שאר תשמישים היינו מקצת פירותיו דכל הנאה מקרי פירי וכמ"ש בסימן רי"ב ומשה"נ קתני לכל שנה דחדא באידך תליא וק"ל משא"כ בנותן דקל לזה ופירותיו לאחר דיהנה מגוע הדקל לאחר שייבש וכמש"ר בסוף הסימן והוא מל' רשב"ם בב"ב ד' קמ"ח: כאילו שייר לו מקום הפירות פי' מקום גידולי פירות ומ"ש כאן כאילו שייר לו מקום עצמו ומשמע דבאמת לא שייר לו המקום ובס"ס גבי שייר פירות דקל כתב דשייר לו גוף הענפים נתיישב ג"כ כמ"ש דבסיפא דמיירי דשייר לו כל פירות הדקל בהא אמרינן דשייר לנפשיה גם הענפים משא"כ בהך בבא דאמר שבעל השדה יתן לו מהפירות כך וכך מידות והרי נתן הקרקע ברשות הזוכה ועליו החיוב ליתן פירות לבד

וק"ל: והוי דבר שיש בו ממש כתב ב"י שאינו ל' מדוקדק דהא משום דשלב"ל אמרינן דאינו שיור ולא משום דבר שאין בו ממש ונלע"ד ליישב דכ"כ ללמדנו דאפי' לא שייר אלא אכילת פירות נמי שיורא הוה אע"פ דאכילת פירות הוה דבר שאין בו ממש ואינו נקנה כדלקמן סי' רי"ב משום דמה דקרוי דבר (שלא בא) [שבא] לעולם מיקרי נמי דבר שיש בו ממש וגבי שייר לאחר נקט טעמא דדבר שלב"ל דהוה רבותא טפי דאפי' שייר לו הפירות עצמן דהוה דבר שיש בו ממש אפ"ה ל"ק והיותר [נראה] דנתיישב עפמ"ש לעיל בסמוך דלא שייר לו המקום ומש"ה לא קאמר דהוה דבשב"ל אלא דבר שיש בו ממש ור"ל לאפוקי (שיחשב) [שלא תחשב] לדברים בעלמא ומה"ט דלגבי נפשיה בעין יפה משייר וק"ל:

סעיף ט

אינו נותן למוכר ראשון כלום טעמו משום דמיד שמכר לאחר פקע ליה זכותו של מוכר ראשון וכי הדר זבין ליה לוקח ראשון מה מכר לו שני לראשון כל זכות שבא לידו זבין ליה:

סעיף י

אלא לו ולא ליורשיו עי' בד"מ שהביא טעם הרמב"ן מ"ש בזה:

סעיף יא

אבל אם מתנה כו' נראה דס"ל דדוקא כי אמר ע"מ שתתן לי הוה דינא הכי אבל ע"מ שיהיו הפירות משוירין לי או מפירותיו בכל אלו ליכא תנאי אלא שיורא ובכה"ג מיירי רבי' ברישא ומש"ה כתב עליו דאין המקח מתבטל בכך לפי שלא ביקשן לתלות המקח בזה אלא לשייר לי פירות בעלמא נתכוין והשיור ההוא לא בא אל המכר אבל כי אמר הריני מוכר לך הכל ע"מ שתתן לי מן פירות שלך כך וכך כורין לא שייר במכר כלום אלא תנאי התנה עמו שהמקח לא יהיה מקח אא"כ יתן לו כך וכך ולכן בביטל התנאי בטל המקח ובזה אין חילוק בין אמר ע"מ שתתן לי או ע"מ שתתן לפלוני דלא מטעם שיור מקום נגע ביה אלא אפי' התנה על דשלב"ל הוה תנאי גמור שאם אינו מקיימו המכר בטל ורבי' שכתב ע"מ שתתן לי ל"ד אלא ה"ה שתתן לפלוני וכ"כ ב"י ולשון הברייתא נקט והברייתא הוצרך לומר שתתן לי ללמדנו שבבן לוי דאיירי ביה על מנת (שימכרוהו) [שיורא הוי] כמ"ש בדרישה בס"ס זה וכן מוכח ממה שסיים שיכול להתנות אפי' על דשלב"ל וא"כ ודאי לא שני לן בין אחר לעצמו ועוד צריך שתדע של"ד אמר ע"מ [שתתן] אלא ה"ה ע"מ שיהיה לי פירות כך וכך לשנה נמי תנאה הוה ולא שיורא וכן מפורש בקיצור פסקי הרא"ש ועד"ר:

סעיף יג

וכן אם מכר או נתן דקל לו כו' עיין בב"י בפירוש מילת וכן ולמה כ"ר דין זה ב' פעמים ונדחק שם מאד ולפי מ"ש לעיל בסמוך א"צ לתירוצים דחוקים הללו אלא ברישא אשמועינן רבותא דאע"ג דלא שייר לנפשיה גוף מקום גידול הפירות אפ"ה מחשב כדבר שלב"ל והוי שיור לגבי נפשיה ובסיפא אשמועינן דשייר לנפשיה גוף הענפים וגם אשמועי' דאע"ג דכשהוי שיור אמרינן דשייר לנפשיה גוף הענפים א"כ הו"א דלא הוי שיור דא"כ מאי קונה או מסר לראשון קמ"ל דזיכה לו הגזע לכשייבש וק"ל: ואין ללוקח אלא הגזע לכשייבש ואין הלוקח יכול לומר ליה אדעתא דהכי לא קניתיה והחזיר לי מעותי דכיון דא"ל חוץ מפירותיה הוה ליה כאילו פירש ליה ואף אם נתן דמים הרבה דבקרקע והמחובר לה כעומרים אין הדמים מודיעים וכמ"ש בסימן רי"ד בשם התוס' גבי מכר לו בית בבירה גדולה:

סימן רי

סעיף א

כמו המזכה לעובר פי' ע"י אחר מקור דינים הללו עיין בדרישה: והמוכר או המזכה לו ל"ק האי ל"ק אתיבת לו הסמוך קאי ור"ל העובר: וכתב הרמ"ה אפי' אמר לכשתלד כו' ואע"ג דהקונה דבר ונתן הדמים עתה וא"ל שיקנהו לאחר זמן כשהגיע הזמן קנאו אע"פ שכבר נתאכלו המעות וכמבואר בא"ע ר"ס מ' בענין קידושי אשה וכתבתיהו ג"כ לעיל בח"מ סימן ק"צ וקצ"ה ע"ש שאני התם דמעתה היה ראוי לקניין וקיבל המעות אדעתא דקניין רק שהתנה שלא יחול הקניין עד לאחר זמן משא"כ בעובר שלא היה ראוי כלל לקניין ונ"ל דמה"ט נמי בסמוך מסיק רבינו וכתב ז"ל ומיירי נמי כשלא הקנה לו בק"ס כו' דקשה הא מהני נמי בק"ס כשאמר מעכשיו וע"מ וכמש"ר בס"ס קצ"ה אלא ודאי שאני הכא כיון דעתה לא שייך ביה קניין כלל וק"ל: שאם אמר לכשיולד קנה דכיון דזיכה מעכשיו והוא מונח ביד הזוכה עד שיולד אין זה מזכה לעובר רשב"ם וטעם פלוגתתן עד"ר: או מת ונפלו נכסי קמי יתמי לא קנה כך הוא גם ל' הרא"ש ומדקאמר ל' יתמי משמע לכאורה דטעמא משום דטענינן להו שמא חזר בו אבל ע"כ זה ליתא אלא אפילו ידעינן שלא חזר בו נמי לא קנה מטעמא שסיים שלא נגמר הקניין ואין קנין לאחר מיתה ולפ"ז יתמי דנקט ל"ד וא"ת לפ"ז למה ליה למימר כלל ונפלו קמי יתמי לא הול"ל אלא כיון שמת בטל הקניין ור"ל דאי לא משום דנפלו ובאו הנכסי ליד אחרים לאחר מותו היינו נותנים להעובר כיון שראינו שניחא ליה לזכותו וק"ל: ומ"ש ולא בחזקה אע"פ

שהחזיק בעשיית גדר או עשיית חפץ ועדיין הוא קיים מ"מ כיון דבשעת עשיית גדר לא חל הקניין כלל תו לא מהני עשייתו לאפוקי אף שעדיין קיים:

סעיף ב

ופסק ר"ח דה"ה נמי בירושתו פי' אין זוכה בה העובר בעודו במעי אמו עד שיוולד ונ"מ כגון אם ירשו עבד כנעני מאביהן והבנים אשר המה בעולם שחררו ובא על אשה ישראלית ואח"כ הפילה העובר דאם יש לעובר זכייה עדיין שם עבד עליו ועבד הבא על בת ישראל נתחללה ממנו לכהונה אף שהולד כשר כמבואר בא"ע ס"ס ז' א"נ כגון שראובן מת והניח בן גדול וגם הניח אשתו מעוברת והלך הבן ולוה ולא כתב למלוה דאקני ואשת ראובן הפילה העובר ואח"כ מכר כל הנכסים שהניח אביו דאי יש זכייה לעובר במעי אמו הרי נכסי ראובן החצי הם של עובר ואחיו הגדול יורשם ממנו והו"ל דאקני ואין המלוה גובה מהם ואי אין זכייה נמצא דמעולם כל הנכסים של זה הבן הגדול היו ומלוה טורף מהם ועד"ר:

סעיף ג

ואם זיכה לעובר שלו קנה כולי אריש הסי' קאי ור"ל דלעובר שלו אפי' אמר סתם זה יהיה לעובר אשתי זכה ביה ושוב לא מצי הדר ביה הנותן ואפי' אם מת מפני שזכה בו מיד:

סעיף ד

ואם לאחר שא"ל כך כו' ג"ז עובדא שם דף קמ"ב ההוא דאמר לדביתהו נכסי לבני דיהוו לי מינך אתא בריה קשישא (הנולד לו מאשה אחרת) א"ל ההוא גברא מאי תהוי עלה א"ל זיל קני כחד מברא כו' עכ"ל ומל' מעשה זו משמע דאביהן הנותן בשעה שאמר קני את כחד מברא סבר שגם בניו שיוולדו לו קנהו כמ"ש נכסי להן ולפ"ז צ"ל דבעודם היו עסוקין באותו ענין הזה קאמר לבנו הגדול זה דאל"כ כיון דכבר זיכה נכסיו לאלו שתלד אשתו זו איך היה יכול לחזור ולזכות לבן זה שהיה לו מאשה אחרת וגם רבינו מהכי אייריי מיהו ק' א"כ מהו זה שאמר ל"ק והא כיון דלא קנה שום א' מהן נמצא דזכות כולן בשוה אחר מיתתו בירושתו וכאילו לא דיבר כלום וי"ל ע"ד שפי' רשב"ם שם דמ"ש ל"ק ר"ל למיהוי ליה חלק יותר על אחיו דסד"א כיון דזיכה לו בחייו חלק א' כאחיו אף דאחיו שיולדו ולא היו בעולם לא קנו מ"מ איהו שהוא בעולם קנה חלק א' יותר ונ"מ שאם יהיה לה ג' בנים לבר מהא קשישא הא' שיחלקו בד' חלקים ויטול זה חלק א' מהם וחוזרים וחולקים ג' חלקים הנותרים לד' חלקים ויטול כל א' שלו בתורת ירושה קמ"ל דלא קנה חלק יותר על אחיו וק"ל:

סעיף ו
קני את וחמור דלא תלה קנייתו בחמור אלא כל חד בפני עצמו וה"ה כשיאמר קני את ואותו שיולד שקנה הוא החצי ואותו חלק נוטל בראש ואח"כ יורש עם אחיו בשוה וכמ"ש בסמוך ולא נקט רבינו קני את וחמור אלא משום דלישני' דגמרא כך הוא קני את כחמור לא קני. וקני את וחמור אר"נ קנה מחצה וק"ל:

סימן ריא

סעיף א
אין אדם מקנה כו' היה אביו גוסס כו' בב"מ די"ו ע"ש ופיר"ת דוקא בסתם אבל אם פי' כו' דכיון דפי' ובירר מקחו וירושה ממילא קא אתי' לא חשבינן כולי האי דשלב"ל ואינו יכול להחזור בו ועיין בתו' פ' מי שהיה נשוי וברא"ש שם ובדרישה בסמוך: וצריך למכור לצורך קבורתו ל' הרמב"ם ואינו רוצה להמתין עד שימות וירש שמא יתבזה המת בהמתנ' לאחר מיתה עד שימכר וקנה צרכי הקבירה וכ"כ רשב"א: כדי חיי אותו היום וכ"כ הרא"ש והר"ן והמ"מ בשם ר' האי שדוקא כדי דמי אותו יום שמכר ועד"מ ובהגהותיו מ"ש ע"ז:

סעיף ב
אפי' אומר מה שאירש מאבא היום מל' אפילו ומל' היום משמע דבא לאשמועינן דאפי' מי שהיה אביו גוסס ונוטה למות ומכר לצורך קבורתו אפ"ה יכול בן הבן להוציא מיד הלקוחות אפי' בלא דמי וטעמא דכיון שמעולם לא זכה אביו בהשדה ולא יצא מרשות אבי אביו הרי הוא יורש אותו מאבי אביו ומוציא אותו בלא דמים מהלוקח וא"ת נהי דמכח אבי אביו קאתי הא לצורך אבי אביו נמכר ואיך יוציאנו י"ל דכיון שמת אביו בחיי אבי אביו מסתמא לא קנה מהן עדיין שום צרכי קבורה לאבי אביו ונתעכלו המעות וכפירושינו זה משמע להדיא בש"ע ועד"ר:

סעיף ג
ומתו ראובן ויעקב דוקא שמת ראובן קודם יעקב דאילו מת יעקב קודם הרי זכה ראובן מיד מנכסי יעקב אביו בירושתו ונפקע נמי חובו שהיה ח"ל וזכו הלקוחות במקח שקנאו ממנו:

סעיף ד
אבל הכותב נכסיו כו' דברי רבינו הם וקאי אריש הסי' לומר דבזה יש קנין אע"ג דלא באו לרשותו: מיתת הנותן כשימות הנותן כו' כצ"ל ונמחק הוי"ו:

סעיף ה
כתב הרמב"ם הפוסק כו' עד סוף הסי' הכל מדברי הרמב"ם פ' כ"ב דמכירה וז"ל כ"מ משנה שם דכיון דזה הוא דבר הנמכר בשוק הו"ל כאילו הוא ברשותיה וז"ש הפוסק על שער שבשוק דמשמע שהוא דבר הנמכר בשוק בכל שעה ולפ"ז מש"ר בסמוך שמי שמקנה מטלטלי אגב מקרקעי שאם אינם ברשות מוכר אינה קנוייה לו היינו דוקא מטלטלים שאין כיוצא בהן נמכר בשוק א"נ דכשנתן דמים נמכר אעפ"י שאינו ברשותו כיון שהוא בעולם קנה לעניין מי שפרע אבל כשהקנה לו מטלטלין אג"ק אע"פ שהיה בעולם כיון שלא היה ברשותו ההוא קניין ל"מ מדין קנין אג"ק עכ"ל והא דכ"ר בסי' ר"ח דכשפסק ולא יצא השער כו' נתקיים המקח כבר כתבתי שם ובסי' ר"ט ע"ש:

סעיף ז
והוא בחזקת שהוא קיים פי' שהרי פקדון ניתנה להוצאה אא"כ שיאמר הנפקד שאבדו או שכפר בו:

סעיף ח
ואני כתבתי למעלה ע"ל סי' קכ"ג: בקנין לאחר. פי' ע"י הרשאה:

סימן ריב

סעיף א
אין אדם מקנה כו' זה לשון הרמב"ם פרק כ"ב דמכירה: ריח התפוח כו' כצ"ל: הקנה לחבירו דירת ביתו כו' בפ' מי שמת ואע"ג דהוה כדבר שבא לעולם כיון דמיד ראוי לדור בביתו אפ"ה כיון דאין בדירה עצמה ממש אין קניין חל עליה:

סעיף ג
וכן המוכר רחל לגיזותיה כו' ושפחה לעובריה כו' כצ"ל הב"י הקשה שהדברים הללו כפולים שכבר כתבם בסי' ר"ט ועוד שאין כאן מקומם שכאן מיירי בדין קנייה דבר שאין בו ממש ואילו דין קנייה דשב"ל יש בהן ממש. ול"נ שאין פי' מוכר רחל לגיזותיה ופרה כו' הנזכר כאן כפי' של אם מכר האילן לפירותיו או פרה לעוברה הנזכר לעיל בסי' ר"ט דהתם לא איירי אלא ברוצה להקנות לו דבר מיוחד כגון פירות או עובר שעתידים לצמוח או להוליד בשנה זו ומקנה לו הפרה או האילן כדי שע"י יקנה דבר מיוחד ההוא שעדיין לא בא לעולם אבל כאן מיירי שגוף הדבר שהוא בעולם מקנה לו שיקנה ממנו כל ההנאות שאפשר שיהיו ממנו דומה לטעם הדבש ודירת ביתו הנ"ל שמקנה לו הדבש והתפוח לזמן מה ליהנות מגופו הטעם והריח וזהו דשלב"ל אלא שאין בו ממש ולהכי דייק רבינו וכתב לגיזותיה עובריה וולדותיה ל' רבים דמשתמע שמקנה אותה לו להנות מהיוצא מהם זמן מה ול"ד גיזה וולדות קאמר אלא ה"ה כל שאר ההנאות שאפשר ליהנות

ממנה אלא שרבינו נגרר אחר ל' הרמב"ם שכ"כ והרמב"ם אצל קניין דברים שלב"ל כתב לדברים אלו ורבינו העתיקם כאן כי היכא דלישתמע מינייהו כמ"ש וזה דומה למה שמסיק רבינו וכתב בשם הרמב"ם החילוק שיש בו אם מקנה הקרקע לפירותיה דאין הגוף מכור כ"א הפירות או אם מכרה לזמן קצוב דאז מכור גם הגוף לאותו הזמן לכל דבר ודו"ק:

סעיף ד

כדפרישית לעיל כו' בסי' ר"ט ס"ח:

סעיף ה

ואפי' לא הזכיר לו שיור בחצר פי' אפי' לא הזכיר אויר החצר: וא"ל ע"מ שהדיוט' כו' וע"ל סימן ריי"ד סי"א כי שם מקור הדין ושם מבואר הטעם:

סעיף ו

כתב הרמב"ם המוכר כו' עד ס"ח בפכ"ג דמכירה כ"כ: הרי זו מכירה ומשתמש כו' לאפוקי מהראב"ד שהשיג עליו ע"ש:

סעיף ז

אינו יכול לשנות בצורת הקרקע פי' לכאורה נראה דר"ל כגון חפירת בורות וכיוצא אבל קרקע העשויה ליטע יכול לשנות לזריעה כמ"ש בסמוך בסוף סעיף זה ז"ל הקונה שדה לפירות יכול לנוטעה ולזורעה או להוביר ה ומיהו אינו מוכרח דנוכל לפרש בסמוך דמ"ש לנוטעה ולזורעה כו' ר"ל כל א' כדינו ואשמועינן דיכול לזורעה כל אימ' שירצה אעפ"י שדרכה להוביר או להוביר ה במקום שדרכה לזרוע ובמיימו' ובש"ע כתוב בסמוך לנוטע' או לזורעה כו' ע"ש: אבל הקונה כו' ה"ז בונה והורס כולי כתב המ"מ שטעמו שזה דומה לקרקע בזמן שיובל נוהג שהיה יכול לעשות בה מה שירצה עד היובל בין שהיה קרוב או רחוק ואעפ"י שהיה ידוע שתחזור הקרקע לבעליה ה"ה הקונה לזמן קצוב עכ"ל ולפ"ז מ"ש הרמב"ם כמו שעושה הקונה כו' לעולם ה"ק כמו שמי שקונה קנין עולם הקניין הוא בידו לשנותו ולעשותו בו מה שירצה לעולם כן זה שקנהו אפי' לשנה א' נעשה בשנה זו בו מה שירצה וגם ביובל היה הדין כן שלא חלקו בה התורה בין קנהו כמה שנים לפני היובל ובין קנהו רק שנה א' מחשב שלו לגמרי בתוך זמן קנייתו וי"מ דמ"ש הרמב"ם כמו שעושה הקונה קניין עולם כו' דר"ל ע"ד עבדו לעולם שפי' לעולמו של יובל ומילתא בטעמא קאמר וכמ"ש המ"מ וז"א שהרי משמע דהמ"מ חידש זה טעם על הרמב"ם ועוד דא כן לא הול"ל כמו קנין עולם לעולם דהא הראייה הוא כמו שביובל אפי' לא קנהו אלא שנה א' קודם היובל היה יכול לעשות בו מה שירצה והכי הול"ל כמו שעושה הקונה בזמן היובל אפי' על שנה א' וע"ש בהשגות הראב"ד כתב מתחיל'

כמשיג על דברי הרמב"ם ולבסוף כתב ז"ל עוד אפשר לומר מוכר שדיהו לס' או לנ' או למ' שנה כו' ולעד"נ דלא בא להשיג על הרמב"ם בזה ולומר דוקא לזמן ארוך כמו מ' שנה דינא הכי ולא לזמן קצר כמשמעות ל' הרמב"ם דאין טעם לדבר דמה לי מ' שנה מה לי שנה ובפרט שהראב"ד הביא ראייה מיובל וביובל היתה מכורה לפעמים גם בשנה הסמוכה ליובל אבל המ"מ הבין להראב"ד שלהשגה כ"כ וכן פירשו ב"י וצ"ע: פירות שדיהו לחבירו פירוש אחר כו' כצ"ל והני ד' תיבות דהיינו פי' אחר שבאו לעולם אינו שם ברמב"ם אלא רבינו כתב לפרש דברי הרמב"ם דאל"כ הפרש גדול יש בינייהו שזה נקנה וזה אינו נקנה ועבד"ר: שהקונה שדה לפירות יכול לנוטעו כו' פי' אף במקום שדרכם לזורעה שנה ולהוביר שנה והוא טובה לקרקע למען תת כחה לשנה הבאה טפי וכמ"ש בסי' קמ"א וקמ"ג האי קונה לפירות עושה בה כבשלו ואם ירצה יכול לזרוע בכל שנה שהרי הרוצה להזיק בשלו מי ימחה בידו וה"ה בנוטעה דהנטיעה יש לה שיעור בכמה אמות נוטעין אילן והוא יכול ליטע ברצונו משא"כ בשכירות ואף שקי"ל שכירות ליומא ממכר הוא מ"מ להאי דינא לאו ממכר הוא: והשוכר אינו רשאי להשכיר עד"ר:

סעיף ח

וכתב עוד דין העניים כו' פכ"ב מה"מ כ"כ ע"ש: יהיה הקדש או תתנו לצדקה או יהיה אסור עלי כו' ע"ש במיימו' דלא כתבם בסדר זה אלא ז"ל יהיה הקדש או יהיה אסור עלי או אתתנו לצדקה אעפ"י כו' הרי דסידר יחד יהיה הקדש ויהיה אסור גם כתב אתננו במקום תתנו ולגירסת המיימו' הוא זו ואצ"ל זו דאתננו. וצ"ל דכ"כ כדי ללמדינו ששוים הם אמירת ל' יהיה ואמירת ל' אתן בדברים הבאים מאלו ושחד טעם לשניהן ועד"ר ע"ש ורבינו סדרם בסדר לא זא"ז דל"מ כשאמר יהיה הקדש דחל עליו הנדרים אלא אפי' אמר לבני ביתו כשיוולד תתנוהו לצדקה ג"כ נאסר ול"מ הללו דאסרם אכ"ע בתורת הקדש וצדקה אלא אפי' לא אסרם אכ"ע אלא אמר יהיה אסור עלי אפ"ה חל עליו האיסור והא דקאמר תתנוהו לצדקה ולא קאמר תתנוהו להקדש ה"ט משום דגם הקדש מקרי צדקה אלא דברישא שרוצה שיהיה אסור מעצמו בלא נתינה צריך לומר שיהיה הקדש אבל אין לפרש דמ"ש תתנוהו לצדקה דמיירי בשכ"מ שמצווה כן לבניו דא"כ לא הו"ל ליסתום אלא לפרש ועוד דא"כ מאי הואיל וכן הוא אם מצווה כו' דכתב הא גם לפני זה דיבר [בשכ"מ] אלא ודאי תתננו מיירי שמצוה לבני ביתו שיתנהג בציווי ובשליחותו בחייו והו"א דוקא בחייו דשלוחו של אדם כמותו אבל אחר מותו אינם מחוייבים הבנים ליתן מה שא"ל אביהן קמ"ל הואיל וכן הוא וק"ל: אע"פ שאינו מתקדש כו' פי' ואין העניים זוכין בהן מטעם שנתקדש מאליו או שנקנה להן מחמת דיבורו אלא לפי שעליו מוטל

לקיים דבריו מתורת נדר ואעפ"י שלא אמר אתן מ"מ כיון שאמר יהיה להקדש לאחר שיולד הרי נאסר על כל אדם מכח נדרו וממילא הו"ל כאילו אמר אתנהו לצדקה ועד"ר:

סעיף ט

והואיל וכן הוא כו' כשהוא שכ"מ כו' וכתב ב"י ואע"ג דאין הנודר כאן והיורשים לא נדרו ס"ל להרמב"ם כיון דשמעו ושתקו סברו וקיבלו והו"ל כאילו נדרו הם בעצמם וחייבים לקיים נדרם עכ"ל ב"י והמ"מ כתב דהטעם משום מצוה לקיים דברי המת ול"נ דס"ל דכיון שקיבל עליו תו אין ממון ירושה לבניו הוא אלא העניים זוכים בו: ויש גאונים שחולקים ואומרים שלא זכו כו' שס"ל שאפילו מתורת נדר לא זכו ועד"ר: ואין דעתי נוטה כו' כל זה מדברי הרמב"ם:

סעיף י

ודעת א"א הרא"ש ז"ל כו' כשיבא לידי אתננו פי' דאז קיבל עליו בנדר משא"כ כשאמר יהיה הקדש דלא קיבל עליו בתורת נדר וגם אינו מוקדש מיד הואיל וליתא בעולם ועד"ר:

סעיף יא

והראב"ד השיג עליו ג"כ ומחלק בין א"ל ל' אתן לאמר ל' יהיה ועוד השיג עליו לענין שאין היורשים חייבים בקיום נדרו ועד"ר: חייב אדם את עצמו שקיבל על עצמו: אבל אם אמר ינתן כו' פי' אבל אם אמר לאחרים או שאמר לבניו תנו כו':

סעיף יב

שאלה לא"א ז"ל כו' בריש כלל י"ג כ"כ: ואמר שמואל גמר בלבו צריך להוציא בשפתיו עד"ר:

סעיף יג

שאין הקדש כו' וכ"כ לעיל ס"ס צ"ה:

סימן ריג

סעיף א

היונים שיולדו כצ"ל: אלא מוכר השובך לפירותיו כו' פירוש מסתמא דעתו למכור השובך והכוורת לפירותיהן דאל"כ למה תלה הפירות בכוורת ובשובך הרי לאו מהן יוצאים אלא מהיונים ומהדבורים והול"ל פירות יונים או פירות דבורים מכור לך וא"ת מפני שלא הייתי יודע מאיזה דבורים שלו מוכר גם עתה בכוורת אינו יודע שהרי הרבה כוורת ונחילין יוצאין מהן יש לו וכמ"ש ל' רשב"ם ובס"ס ר"ך ע"ש ומדקאמר פירות שובך או פירות כוורת ש"מ שמכר הכוורת והשובן לפירותיהן משא"כ לעיל סי' ר"ט גבי מוכר פירות דקל דמסתמא כוונתו כפשוטו הפירות שיצאו מהדקל מכורין לך ולהכי צריך שיאמר בפירוש האילן מכור לך לפירותיו וק"ל: ומ"ש ה"ז כמוכר אמת המים לחבירו

כו' כוונתו דל"ת איך מכורין היונים בכלל השובך כיון שאינם יוצאים ונבראים מגוף השובך אלא נתגדלו בתוכו ונבראים זה מזה ע"י פריה ורביה מש"ה כתב שהוא דומה לאמת המים כו': ומ"ש וכמוכר אילן לפירותיו אינו דומה לו ממש שהרי שם הפירות נבראים ממנו אלא אחר שכתב שהוא דומה לאמת המים סיים וכתב דנמצא דהמוכר פירות השובך הו"ל כמוכר אילן לפירותיו וכן הוא מדוקדק מל' הרמב"ם בפכ"ג דמכירה ע"ש ועד"ר ומ"ש כאן נראה בעיני נכון יותר: והביצים והאפרוחים כו' ר"ל כ"ז שלא פרחו האפרוחין שאז דוקא יש בהן חיוב [שילוח] האם וכמש"ר בי"ד סי' רצ"ב והרמב"ם פי"ג דה"ש וילפי' ליה מדכתיב והאם רובצת על האפרוחין או על הביצים אפרוחים דומיא דביצים מה ביצי' צריכין לאמן אף אפרוחים יצאו מפריחים ועוד דרשו מדכתי' שלח תשלח את האם והבנים תקח לך דצריך לשלח תחילה האם ואח"כ יטול הבנים ולא קודם לכן אעפ"י שמניח האם ומ"ש לא תקח האם על הבנים ר"ל בעודה על הבנים לאפוקי אחר שנפרדו מאם דגם אותם מותר ליקח כל זה איתא בגמרא פרק שלוח הקן ועוד איתא שם דכל זמן שאסור ליקחם אף שהקן בחצירו וכתיב כי יקרא קן ציפור פרט למזומן כה"ג לא מיקרי מזומן דלא זכתה לו חצירו כיון שאילו היה רוצה ללוקחם אסור לו ללוקחם וממילא נלמד מינה דכשהוגבה מהן האם פעם א' אף שחזרה לרבוץ עליהן מ"מ מותר ליקח הכל יחד האם עם הבנים דהא מיד כשהוגבה מהן זכתה לו חצירו בהבנים והו"ל מזומן ותו מצוה דשלוח הקן אינו נוהג הרי זה דומה למ"ש רבינו בטור י"ד סי' רצ"ב דאם שלחה ונטל הבנים והחזירן לקן וחזרה האם עליהן דפטור מלשלחה ע"כ ומ"ש שלח תשלח אפי' ק' פעמים היינו דוקא כשאינו בחצירו וק"ל ובזה דברי רבינו והרמב"ם מבוארי' דמתחילה כתב והביצי' והאפרוחים שהם עתה בשובך לא קנה אותם בעל השובך כל זמן שלא פרחו ואיירי בשובך העומד בחצירו או במקום אחר באופן שהשובך הוא של המוכר וסתם שובך הוא שהאם רובצת על הבנים ולא עמדה עדיין מעליהם וכל' הקרא כי יקרא קן ציפור וגו' דאיירי באם על הבנים וקמ"ל דאעפ"י דהשובך הוא שלו וברשותו אפ"ה לא קנה אותם בעל השובך וכיון דלא קנה אותם ליטלם כ"ש דאינו יכול להקנות לאחרים בא' מהקניינים כל זמן שלא פרחו והאם עליהן אין לו תקנה אם לא שיטפח על השובך כדי שיתגבהו האמהות ויזכה לו חצירו ואז יכול להקנותם לחבירו בא' מהקנינים ועד"ר:

סימן ריד

סעיף א

דברים שהמוכרן סתם כו' ר"ל בסימנים הללו מסימן זה עד סי' ר"ך יתבאר בהן מדברים שהמוכרן סתם מה נמכר מהם: ואיזה דבר כו' ר"ל פעמים שהסברא נותנת שימכר כגון יציע בכלל בית ואינו נמכר. ופעמים איפכא כגון המוכר חצר שנמכר בו כל הבתים כו' ואיזהו מהתשמישי' דאמרינן בהו שהן בטלים להן בכלל דבר הנמכר: המוכר בית לא מכר היציע ל' המשנה (בר"פ המוכר את הבית) יציע. ובגמרא פירשו שהוא בדקא חלילא פי' לכ"ע שהוא בנין קטן וכ"ר לשניהם ועד"ר שם הבאתי סוגית הגמרא שממנו נתבאר דברי רבינו: שלפנים הימנו ר"ל לפנים מהבית ומהבית נכנסים לתוכה ואינו עשוי לדירה כתשמיש הבית אלא להצניע שם מטלטליו וחפציו ולהכי אינו נמכר עם הבית: אפי' עומדים בין המצרים כו' עד ונראה מדברי הרמב"ם כו' שם אמרינן אמר מר זוטרא והוא דהוה (איציע קאי) ד"א אלא מעתה גבי בור ודות נמי דתנן לא את הבור ולא את הדות ה"נ אי הוה ד"א אין אי לא: הכי השתא התם הא תשמישתיה לחוד והא תשמישתיה לחוד הכא אידי ואידי חדא תשמישת' הוא אי הוה ד"א חשיב כו' וכתב הרא"ש איכא לאסתפוקי אי בעינן נמי בחדר ד"א מדאמר מר זוטרא למילתיה איציע מכלל דבחדר לא בעי ד"א או שמא מדפריך מבור ודות ומשני משום דהא תשמישתיה לחוד והא תשמישתא לחוד משמע דוקא בור ודות דתשמישו חלוק לגמרי מתשמיש הבית הוא דלא בעינא ד"א אבל חדר תשמישו שוה לתשמיש הבית אינו נבדל מן הבית אם לא שיהיו לו ד"א ואיתא תו התם ולא את החדר כו' השתא יציע לא מזדבין חדר מבעיא לא צריכא אע"ג דמצר לה מצרים אבראי ע"כ ופרשב"ם השתא יציע שתשמישו שוה לשל בית אמרת לא מזדבין להדי ביתו חדר העשוי לשמירת ממונו ואין דומה תשמישו לשל בית לא כ"ש. דמצר לו מוכר ללוקח בשטר מכירה מיצרים חיצונים דחוץ לחדר והוא עומד בתוך המצר אפ"ה אמרינן דלא מכרו לו אלא דמצר לו מצרים נכרים וידועים לו ע"כ וכתב הרא"ש איכא לספוקי אי אמרינן ביציע נמי דמצר מצרים ל"מ דאיכא למימר ממשנה יתירה דחדר הוא דאשמעינן הכי אעפ"י שמצר לו מצרים החיצונים וה"ה נמי ביציע או שמא דוקא בחדר דחשיב טפי אמרינן מצרים הרחיב אבל יציע קנה ומסתבר' דל"ש עכ"ל ורבינו ס"ל כרא"ש אביו ומשמע לרבינו דהאי מסתברא גם אספיקא הראשון קאי וס"ל להרא"ש דאין חילוק כלל בין חדר ליציע ומש"ר לא את היציע כו' ולא את החדר כו' אע"פ דזו ואצ"ל זו הוא הא כתב מיד תשובתו בצדו דהיינו אפי' עומדין בין כו' וכשינויי' דגמרא ולישנא דמתני' נקט רבינו ולהרא"ש ורבינו מיושב הא דלא קמשני

תלמודא דחדר אצטריך דאפילו לית בה ד"א אינו נמכר להדי בית. ודעת הרמב"ם שהביא רבינו בפרק כ"ה דמכירה כ"כ והוא כדעת הרשב"א שכתב הר"ן בשמו ז"ל חדר אע"פ דלא הוה ד"א אינו מכור וכ"ת להכי איצטריך אע"ג דלית ביה ד"א אכתי פשיטא בחדר דאע"ג דלית ביה ד"א חשוב הוא ואי יציע לא מזדבן באית ביה ד"א כ"ש חדר אע"ג דלית ליה והיינו נמי דמר זוטרא א"ל גבי יציע ולא נטר דלימא ליה גבי חדר ולומר בתרוייהו והוא דהוה ד"א עכ"ל ולא בפירוש כתב הרמב"ם כן אלא לישניה משמע כן ומש"ה כ"ר דנראה מדבריו כן ודעת הרמב"ן ור' יונה ונ"י כדעת הרא"ש וההיא דמצר לו מצרים לא כתבו הרי"ף והרמב"ם אלא גבי חדר ולא גבי יציע ומשה"נ כ"ר דנראה לו מדכרי הרמב"ם דס"ל דדוקא בחדר דינא הכי ודו"ק: ובעלייה כתב הרמב"ם כו' עד"ר. ומש"ר וי"א שאינו בכלל כו' י"א הללו אזלי בשיטת פי' רשב"ם והא דכ"ר דעת החולקים בעלייה ולא כתב דעת החולקים בבנין קטן אצל הבית נמוך דלפירש רשב"ם הוא נמכר וי"ל דרבינו לא רצה לכתוב שם דעת רשב"ם לקולא לתובע כי המע"ה מאחר דמסתבר' ליה כפי' הרי"ף טפי מפירוש הרשב"ם ודוקא כאן שדעת הי"א הוא לחומרא כתבו רבינו. ומש"ר בחלל הבית כעין אוצר פי' שחלוק קצת הבית בגבהו וקרוי אוצר וע"ל ר"ס קנ"ד ובדרישה: ד"א וגבוה י' כתב ב"י אפשר דס"ל דכל היכא דבעינן רחב ד' בעינן נמי גבוה י' (וד' אמות למד ממ"ש כן ביציע ובחדר) או יליף לה ג"כ מגג ששנינו בו שאינו מכור בזמן שיש לו מעקה גבוה י': ולא מכר את הגג שם במשנה וכמ"ש בדרישה: בזמן שיש לו מעקה כו' דאז חשוב ואינו בכלל בית: ויש בו רוחב ד"א כו' אעפ"י שלא נזכר במימרא שיעור ד"א אלא ביציע רבינו ס"ל כהרא"ש דיליף בזה חדר מיציע וכנ"ל וה"ה גג אלא שאכתי ק' דהא הרמב"ם לא יליף חדר מיציע ואפ"ה כתב בגג דאינו נמכר דהוא דוקא כשיש בו ד' אמות וכזה הקשה ב"י אהמ"מ דכתב טעמו דהרמב"ם דיליף ליה מיציע וכתב הב"י דצ"ל דטעמו דהרמב"ם הוא דדוקא חדר דאינו נמכר בכלל בית משום דאין תשמישו שוה מש"ה אפי' לית ביה ד"א אינו נמכר עמו משא"כ גג דטעמו משום חשיבות הוא כל כמה דאינו רוחב ד' אינו מחלק רשות באנפי נפשי': ולא את הבור והדות משנה שם דף ס"ד ובגמרא תניא א' בור ודות בקרקע אלא שהבור בחפירה והדות בבנין וע"ש בפי' רש"י: אפילו עומדין בין המצרים כו' ונראה דמשום הכי סתם לכתוב כן דס"ל דבור ודות דחשיבי ויש להם שם בפני עצמם גם להרמב"ם הנ"ל דפליג ביציע וכנ"ל מודה בהכי דל"ח ליה מצר מצרים דחד שם מכר לו ולא תרי שמות ולא כב"י שנסתפק בזה. גם מש"ר וכתב לו ולא שיירית בזביני אילין כלום מדלא כ"ר כן לעיל איציע וחדר משמע דס"ל דמהני בהו אם כתב לו כן דהן דומין קצת לבית ובית מהני בהו ל' זה וכמש"ר בסמוך

ס"ו וכן משמע קצת באשר"י ע"ש ולפ"ז צ"ל דמש"ר אפ"ה אין כל אלו נמכרין כו' מ"ש כל אלו ר"ל בור ודות וגג הנ"ל דגם בגג יש צד רבותא דאף דכתב לו (דילמא) [רומא] וגם לא שיירי' בזביני אילין כלום דאפ"ה לא הוה מכור וק"ל: ורשב"ם כתב אפילו גג גבוה י' בכלל רומא הוא כו' ז"ל הגמרא דף ס"ג ע"ב אמר רב דימי מנהרדעי האי מאן דמזבין בית לחבירו אע"ג דכתב ליה עומקא ורומא צריך למכתב ליה קני לך מתהום ארעא ועד רום רקיע מ"ט דעומקא ורומא בסתמא ל"ק אהני עומקא ורומא למקני עומקא ורומא ואהני מתהום ארעא עד רום רקיע למקני בור ודות ומחילות ופי' רשב"ם מדסיים ואהני מתהום ארעא כו' למקני בור ודות ומחילות ולא סיים גג ש"מ דמשכתב לו עומקא ורומא קני עד רום רקיע ולא אצטריך למכתב עד רום רקיע אלא סוף דיבור הוא דלא מצי אמר מארעית תהומא עד שיפולא ביתא דמשמע דלא זבין ליה שיפולא בית ולמעלה כלום ור"י הקשה דאי משום הא הוה מצי למכתב מרומא ועומקא עד תהום ארעא ועוד דייק דאדרבה מדאמרו בגמרא ואהני מתהום ארעא ועד רום רקיע כו' ש"מ דאי לא כתב בהדיא רום רקיע אעפ"י שכתב רומא ל"ק ליה וגמרא דסיים למקני בור ודות כו' ה"ה גג ולא חש למנקט ע"ש ולפי דברי הרמב"ם דפ' כ"ד דמכירה יתיישב יותר דבדבריו מבואר שם דהאי מחילות הנזכר בדברי רב דימי לא אמרינן במחילה שתחת הקרקע כדס"ד דרשב"ם אלא במחילות שבין המעזיבה למעלה ע"ש נמצא דשפיר קאמר רב דימי דמהני כתיבת רומא לאותן מחילות וה"ה גג וחדא מינייהו נקע וכ"כ ב"י: וגם כשאינו גבוה י' כו' עד אבל היכא כו' כל זה הוסיף הרמ"ה מדעתו ואינו מוסכם משאר פוסקים והחילוק שביניהן תלוי בגרסת הגמרא דף ס"ג במ"ש ת"ש ולא את הגג כו' ע"ש באותו סוגי' וכ"כ ב"י:

סעיף ב

ע"כ לא מהני כו' פירושו כיון דאפי' כתב עומקא ורומא אין בור ודות מכורין לכ"ע ולר"י והרמ"ה גם הגג הגבוה י' אינו מכור א"כ ל"מ מ"ש לו עומקא ורומא אלא לעניין האויר שע"ג ושתחתיו: בהכנסת קורות פי' להכניס קורות תחת קרקע כגון שיש לו מערה תחת קרקעו וראשי הקורות התקרה נכנסו תחת לקרקע זה:

סעיף ג

וכ"כ הר"י הלוי כלומר הרמ"ה והר"י הלוי השוו שאין המוכר יכול לחפור תחת הקרקע אעפ"י שאינו מזיק דשמא סבור הוא שלא יזיק ושלא במתכוון יזיק אבל במ"ש הר"י הלוי שאם חפר הלוקח בורות כו' הם של מוכר אפשר שלא יודה לו הרמ"ה בכך וסברת ר"י הלוי כתבם המ"מ פכ"ד מה"מ ב"י: וא"כ מה תועיל שיור עומקא ורומא פי' א"כ מה תועיל עומקא אבל רומא ודאי תועיל לעניין בנין על עמודים:

סעיף ד

אם מכרם לו בפי' צריך כו' פי' אם מכרם לו בפי' וזה רוצה שיהיה מפורש כן בשטר לראיה לאחר זמן כן הוא שם בגמרא: צריך שיכתוב בשטר מארעית תהומא כו' וא"צ לכתוב עומקא ורומא כ"כ הרא"ש שם והמ"מ שם ודלא כי"א שכתב הרא"ש דבעינן תרווייהו דסברי דמחמת יתור ל' קנה הכל אלא ס"ל לישנא דתהום ארעא ועד רום דרקיע בעצמותו הוא מהני ומיהו גם לרבינו תקנו חכמים כתיבת עומקא ורומא סתם שמקנה לו הכל חוץ מבור ודות דאז אינו כותב לו מתהום ארעא כו' וכשכתב לו עומקא ורומא משום דברים הנ"ל:

סעיף ה

כתב הרשב"א המוכר החצר כו' דין החורבה ודין שדה וכרם שכ"ר בשם הרשב"א כתבם במ"מ בפ' כ"ד מה"מ: דהיינו כדי דנקט איסורייתא דמחוזא והדר. שיעור זה אמרו בב"ב דף פ' ופרש"י איסורייתא חבילות קנים ארוכים והדר מחזיר עצמו לכל צדדין ובגמרא איתא גבי הנהו בי תרי דהוו דיירי חד בעליונה כו' כי היכי דעיילי אפרוות' דמחוזא ונפקי וכ"כ הרמב"ם שם ורש"י מציין בפירושו שם וכתב ז"ל והדר מחזיר עצמו לכל הצדדין ונראה דחדא שיעורא הוא ומחזיר לכל הצדדין דכתב ל"ד הוא אלא עייל ונפיק באיסורייתא מיקרי נמי לכל הצדדין אלא שתיבת והדר נראה לרש"י שפי' הוא שמהדר והולך סביב בביתו ולא ניחא ליה לפרש והדר שנכנס והדר יוצא למקום שבא דאם היה נ"מ בין פי' ונפק הנכתב בגמרא לפי' והדר דהביא רש"י לא הוו שתקי התוס' שם או הפוסקים מלכתוב שיש גירסות בזה וק"ל: ובשדה כו' אבל עומקא לא קנה עד דכתב ליה עומקא דתנן כו' משנה הוא בב"ב דף ע"א ואע"ג דלא קנה הבור והדות בבית עד שיכתוב ליה מתהום ארעא כו' ודוחק לומר דס"ל דבשדה בכתיבת עומקא סגי כיון דאין דרך לחפור ולהניח קורות תחתיה אלא נראה דלא מביא ראייה אלא של"ת דבשדה שאין דרך לחפור ולבנות תחתיה מסתמא מכר הכל ויעשה בשדה שקנה מה שירצה ע"ז מביא ראייה דז"א דהא תנן לא מכר בכלל שדה בור והדות וממילא ידעינן דלא קנה בעומקא כלל אפי' שאר ענינים עד דיכתוב ליה עומקא כמו במכירת הבית וממילא ידעינן דבור ודות נמי לא קנה עד דיכתוב ליה מתהום ארעא כמו במכירת הבית ודע דשם במשנה תנן לא את הבור והגת וכן באשר"י אבל ברמב"ם ובמ"מ שם כתב ג"כ הדות ע"ש: והר"י כתב דבחצר קנה כל האויר ר"ל גם בחצר כ"ש בשדה ובחורבה וזהו שסיים רבינו וכתב א"א הרא"ש ז"ל דבכולן כו' כיון שאין מקום מסויים למעלה פי' דוקא במוכר את הבית הוא לפנינו והוא מסויים בגובהו בו דוקא אמרינן דלא מכר אלא עד גובהו של בית:

סעיף ו
כתב הרמב"ן כו' בפ' המוכר את הבית בחידושין סי' כ"ה כ"כ: פשיטא שאם נפל כו' דכיון שלא כתב לו רומא האויר משויר הוא למוכר לבנות כו' ע"ג דיומדים וכמ"ש לעיל ומפני שנפלה לא נתרוקנה רשות ללוקח ופשוט הוא:

סעיף ז
ואפי' אם כתב לו עומקא ורומא כו' פי' ואז קנה גם האויר שאינו יכול המוכר לבנות ע"ג ביתו אפי' ע"ג דיומדין. מ"מ אם בשעת מכירה היתה העלייה כבר בנוייה אפי' אם נפלה חוזר ובונה אותה כו' ע"ש בחידושיו ומביא ראיה מהירושלמי:

סעיף ח
אלא אותן עצים ואבנים כו' פי' ולא קנה האויר עם הבנין אלא אמרינן נפלה אזדא ליה כדאמרינן גבי משכיר וכמש"ר בסי' שי"ב ונראה דאפי' א"ל המוכר שמוכר לו העלייה עם האויר שבנויה תוכה הו"ל כמוכר חצר לזה ואויר לזה דהכל לבעל החצר וכמ"ש בסי' ר"ט גבי משייר דשלב"ל ה"נ אחר שנפל העלייה ונשאר האויר נשאר האויר לבעל הבית דבגמרא פ' מי שמת דימה יחד האומר ידור פלוני בבית לאומר יאכל פירות מדקל שלי וכמ"ש בדרישה ר"ס רי"ב ע"ש:

סעיף ט
אבל הקונה עלייה בנוייה כו' טעם הדבר דכיון שבנוייה היתה ע"ג בית קנה תחילה למקום קרקעות הבית שנבנית עליה:

סעיף י
בירה שהוא בית גדול כו' מימרא דרבה בר אבוה ע"פ הסכמות הגמרא בב"ב דף ס"א ופי' רשב"ם ואין הבירה עומד לתשמיש אלא לישיבה והילוך בני הבתים והכל בית א' הוא כדכתיב הבירה אשר הכינותי: ולבית יחידי אין קורין כו' פי' ולהכי כולה מכורה אפי' בלא מצר מצרים אבל אם כ"ע קורין לבית בית ולבירה ג"כ בית אז אי מצר מצרים מהני ואפי' לא כתב ליה ולא שיירית בזביני אילין כלום ואי לא לא מהני וכ"כ התו' בשם ר"י שם בפי' דברי הגמרא. ונראה דגם רשב"ם וריב"ם שהביאו התו' שם ס"ל כן אלא שמחולקים בפירוש הגמרא דלא ניחא לרשב"ם ולריב"ם לפרש הגמרא כן משום דהגמרא משמע להו דפריך דאפי' בלא מצר מצרים נמי כל הבירה זבין (מ"מ) [מש"ה] אינו אלא כשאין קורין לבית סתם בית אלא אומרים בית לבד וכמש"כ. ונראה דגם ר"י מודה לרשב"ם וריב"ם לדינא אלא שדחה פי' רשב"ם וריב"ם מכח ל' התרצן ומש"ה לא כ"כ שום פלוגת' בזה ולא היה לו להב"י לכתוב אדברי רבינו שנמשך אחר פי' רשב"ם וריב"ם וק"ל: והא דלא כ"ר הדין דנפקא מפי דר"י דאי הכל קורין לבירה בית וגם לבית

בית דכולם מכור אי מצר לו מצרים אפשר משום דלא איירי אלא בדינים המופלגים בכולה מכור אפי' לא כתב לו ולא שיירית כו' וגם לא מצר לו מצרים או דאינו מכר כולו אפי' מצר לו מצרים וכתב כו' ודין זה דאי הכל קורין לבית בית ולבירה ג"כ בית נלמד ממילא דאי מצר מצרים כולה זבין אפי' לא כתב ולא שיירית כו' ודו"ק: עד שיפרש בית לבד פי' בלא בירה: אז כולה מכורה ואפי' לא נתן דמיו אלא כדי שוויו של בית אמרינן אזולי אוזיל גביה ובאם אין קורין לבירה בית דאינו מכור אלא בית אפילו נתן לו הדמים הרבה א"צ לחזור לו כלום דלפעמים אדם קונה דבר שחביב עליו בדמים הרבה יותר ממה שהיא שוה וכמ"ש בכליו של ב"ה בסי' רכ"ו סכ"ז ע"ש ועיין בתוס' שם בד"ה ש"מ שיורי שייר כו' דהקשו שם אבבא תליתאי אמה שמסיק דאיכא דקרו לבית בית ולבירה בירה ואיכא דקרי לבירה בית דילמא הדמים מודיעים ומשני חדא די"ל דאתיא כרבנן דאין הדמים מודיעין ועוד אפי' ר' יהודה מודה דבקרקע אין שייך הדמים מודיעין דסתם קרקע חשיב על האדם ע"ש אבל בב' בבי קמייתא לא רצו להקשות זה דאפי' בכיוצא בי' מטלטלין אין שייך לומר הדמים מודיעים אפילו לרב יהודא כיון דאין קורין לבית בית סתם או לבירה אין קורין בית כלל וכן הוא בהדיא בפרק הספינה דף ע"ז ע"ש וע"ל סימן ר"ך גבי המוכר צמד בקר כו' ושם מפורש במטלטלי דקי"ל כרבנן דאין הדמים מודיעים אלא תולה הדבר אי הוא הטעם בכדי שהדעת טועה דאז מחזיר האונאה או מבטל המקח ואי בכדי שאין הדעת טועה אז אמרינן מתנה נתן לו אבל לעולם אין הדמים ראייה לאמר שמכר לו כולה ע"ש: אפילו מצר לו מצר חיצונים דאמרינן מצרים נכרים כתב לו כמ"ש לעיל ס"א: ואם איכא דקרו כו' כצ"ל איכא וכצ"ל בגמרא וכ"כ ברשב"ם שם ודלא כמו שנדפס לפנינו בגמרא וכן הביאו הב"י ז"ל לא צריכא דרובא קרי לבית ודו"ק: ואיכא נמי דקרו לבירה בית אם מיצר כו' כצ"ל ונמחק ולבית בירה חדא דליתא לא בגמרא ולא ברשב"ם ותוס' ועוד דאין נ"מ בזה כאן דהא בית קא"ל ולא בירה וגם מרי ר"ש מחקו בטור שלו:

סעיף יא

מכר הבית והתנה ע"מ שדיוטא כו' בריית' שם דיוטא הוא גג שיש לו מעקה וגבוה י': ולא הי' צריך לזה התנאי פי' למר כדאית ליה ולמר כדאית לי' (בסעי' א') והיינו לרשב"ם בדלא כ' ליה עומקא ורומא ולר"י אפי' כ' לו עומקא ורומא רק שלא כ' מתהום ארעא ועד רום רקיע. וא"ת אכתי הי' צריך לזה התנאי כדי לשייר לו דרך וכדאמרי' בסמוך סי"ד גבי בור ודות דאם לא אמר יתור לשון אין לו דרך להבור ודות וי"ל דדוקא גבי בור ודות שהוא תשמיש מיוחד ואינו דומה לשימוש הבית העשוי לדירה הוא דאמרי' דלא שייר לנפשו

דרך להן בתוך הבית שמכר לאחד אבל עלייה ודיוטא שהם תשמיש הבית ודרך הבית מתחלה משועבד להן פשיטא דיש לו דרך אף בלא תנאו וק"ל: להוציא ממנו זיזין כו' דה"ק ליה ע"מ שיהא דיוטא עליונה שלי לגמרי לעשות גם חפצי אף להוציא זיזין ממנו כבתחילה קודם שמכרתי לך הבית והחצר: וכן אם לא מכר החצר יכול להוציא זיזין מחצירו על דיוטא (הלוקח) אפי' בנין חדש וגדול שמכביד על הבית של לוקח בניעוץ קורותיו ובדירתו מ"מ כיון ששיירה בפי' להכי שייריה ואע"פ דהאי וכן כו' הוא ע"פ פי' התוס' שהקשו על רשב"ם שפי' הסוגיא בהוצאת זיזין לחצר שמכר ופי' הם דמיירי במוציא מחצר שלו וכמ"ש בדרישה מ"מ מסתבר לרבי' שאע"פ דבפירוש דשמעתא מחולקים רש"י ותוס' לדינא מיהו דברי שניהם אמת וגם אפשר דכ"ש הוא לפי' רשב"ם דכיון שיכול להוציא לחצר שמכרו מכח אמרו ע"מ שדיוטא שלי כ"ש שיכול להוציא ע"ג דיוטא שנכלל טפי בשיור דיוטא ועד"ר: שאם נפלה הדיוטא כו' דאי הוה שתיק המוכר ומכר הבית סתם לא היתה הדיוטא שלו אלא כל זמן שקיימא אבל אם תפול לא יחזור ויבננה ע"ג בית זה והא דתנן הבית והעלייה של שנים שנפלו כו' אמר בעל העלייה לבעה"ב לבנות כו' תירץ רשב"ם דמיירי דבחלקו זה נוטל בית וזה נוטל עלייה ואתני בהדדי בתחלה דהשתא משתעבד בית לעלייה כל הימים ואפי' לא התנו ע"ד כן חלקו והתוס' כתבו בשם ר"י שם דעלייה עדיפא וחשיבא טפי מדויטא אבל דיוטא דלא חשיבה כולי האי לא יפה כחו כמו עלייה עכ"ל ובסמוך אכתוב דכן נראה מדעת רבי'. דרב זביד ורב פפא פליגי כו' דר"ז ס"ל דלא מהני תנאה לחזור ולבנות דדוקא הוצאת זיזין אסיק אדעתיה שהרי צריך לו מיד אבל לחזור ולבנותו כשיפול לא מסיק אדעתיה לעתים רחוקים ור"פ ס"ל דדוקא להאי דיוטא הוא דמסיק ומשעבד ביתו לחזור ולבנותו כמו שהיה לו כבר קודם שמכרו לו אבל לא להוציא זיזין למקום שמכר לו ע"ש ועד"ר:

סעיף יג

והרמב"ן כו' עד ושייר עלייה כו' פי' הרמב"ן מביא ראי' לדבריו מהך מתני' שכתבתי בסמוך דבית ועלייה של שנים או א' שקונה מחבירו עלייה דקיי"ל דאם נפל חוזר ובונה וכ"ש כאן שלא מכר לו לעולם זה ומעולם היה שלו ואע"ג דכאן בדיוטא מיירי מ"מ לא מסתבר ליה לרמב"ן לחלק בין דיוטא לעלייה גם דוחק בעיניו לומר דמיירי באחין ובהתנו דוקא ונראה דס"ל להרמב"ן דאף אם לא אמר ע"מ שדיוטא העליונה שלי מ"מ כיון שמשויירת היא ואינה נמכרת בכלל בית אי נפל חוזר ובונה לכ"ע ור"פ שאומר דמהני תנאו דכי נפל הדר בני לה לא אנפילת דיוטא קאי אלא אנפילת בית הלוקח אם יכול המוכר לכוף הלוקח שיחזור ויבננהו בשביל דיוטתו או אם יכול לחזור ולבנות

הדיוטא על הבית האחר שיבנה הלוקח וכמ"ש בדרי' ע"ש שיטת פי' רשב"ם ורמב"ן בארוכה וגם ישוב דברי רבי' על נכון: וכן כתב הרמב"ם כו' פי' אם נפל הדיוטא שקנה חוזר ובונה אותה הדיוטא ולפי מ"ש דלהרמב"ן מצי הדר בני לה אפי' בלא תנאי ושיור ק"ק א"כ מאי וכ"כ הרמב"ם הא ברמב"ם משמע דדוקא מכח תנאי מצי הדר בני לה וצ"ל דהאי וכ"כ הרמב"ם אינו אלא לאפוקי מפי' רשב"ם: וא"א הרא"ש ז"ל כ' כרשב"ם כו' פי' דהלכתא כרב זביד דאינו חוזר ובונה כשנפלה וא"ת הא כ"ר על דברי הרמב"ן בס"ט ז"ל ואיני מבין דבריו למה אין הלוקח יכול לבנות אם תפול כמו שהיה עושה המוכר כו' הרי לך דס"ל דמוכר יכול לחזור ולבנות ודוחק לומר דלדבריו קאמר וליה לא ס"ל וי"ל דס"ל לרבי' דיש חילוק בין דיוטא לעלייה וכמ"ש בשם התו' לעיל אעלייה קאי:

סעיף יד

טו דבעין יפה מכר כו' עד המוכר בור ודות כו' עד דבסתמא מכר לו הדרך דע דלענין אם מוכר קרקע (שדה) ושייר לנפשו שני אילנות או מוכר שני אילנות ושייר הקרקע לפניו כתב רבינו בסימן רט"ז סעיף ח' ט' איפכא והוא מבבא בתרא דף ע"א ז"ל אמר רב הונא אע"ג דאמרי רבנן הקונה ב' אילנות בתוך של חבירו הרי זה לא קנה קרקע מכר קרקע שלו ושייר ב' אילנות לפניו יש לו קרקע ואפילו לרבי עקיבא דאמר מוכר בעין יפה מוכר הני מילי גבי בור ודות דלא קמכחשי בארעא אבל אילנות דקמכחשי בארעא אם איתא דלא שייר לימא ליה עקור אילניך שקול וזיל עד כאן לשונו וכן איתא בדף ל"ז ע"ש וכתבו התוס' שם בפ' המוכר בית ע"ש וכלל דבריהן הוא דמכר הקרקע או הבית סתם ולא גלי דעתיה בשום שיור לא באילנות ולא בבור ודות אפ"ה מאומדן דעתינו אנו אומדים דבהניח אילנות לפניו ומכר הקרקע ודאי היה דעתו לשייר לנפשו יניקת אילנותיו מהקרקע דאל"כ יאמר לו עקור אילניך ומדנחית לשיור שייר לנפשו כל השייך לו אפי' לזרוע ובהניח בור ודות שהן מצד עצמן אינן מכחישין לקרקע שמכר שיאמר לו שקול בידך וזיל ואינו מוכרח לומר דנחית לשיורא מש"ה אין לו דרך לבורו דכל המוכר בעין יפה מוכר אותו דבר שמכר לו ודוקא במוכר קרקע ושייר לפניו האילנות הוא דאמרי' מדנחית לשיורא נחית לשיורא בכל הצורך לו דמוכר מה שהוא רוצה מוכר משא"כ במוכר אילנות דלא תליא בדעתו דלוקח כל שהוא התנה בהדיא עמו שיתן לו ג"כ קרקע אין לו קרקע לאילנותיו אלא היניקה כל זמן שהן עומדין ולא אמרי' בזה מוכר בעין יפה מוכר דלא אמרי' כן אלא בדבר שמכר לו דאמרי' מסתמא מכרו לו בכל העניינים שצריכין לאותו דבר כגון מכר בור הנ"ל דיש לו דרך לבורו כיון דא"א להשתמש בבור ודות בלי דרך ואם יצטרך ליקח לו דרך אין כאן מכירה בעין יפה משא"כ זריעה תחת

האילן דאין זריעה בכלל מכירת האילן (ודומה לזה כתבתי בס"ס רט"ו ע"ש) וה"ה חזרת נטיעה כשייבש אינו בכלל מכירת האילן אלא כשיתייבשו אמרי' מה שמכר לו אזדא כדאמרי' בבית שנפל ומה"ט בהניח לפני נפשו הוא איפכא דאם מכר ביתו ונשאר לפניו הבור והדות ממילא אמרי' מסתמא כל מוכר בעין יפה מוכר והוא לא נחית לשיורא כנ"ל מש"ה אין לו דרך ואם נחית לשיורא בפירוש ואמר חוץ מבור ודות פשיטא דשייר לנפשו ג"כ דרך אבל בשייר לפניו ב' אילנות אף דלא שייר בפי' שום דבר סתמא כפירושו דמי וכמ"ש וכיון דשייר לנפשו בודאי במקצת תו לא מצינו למימר דמוכר בעין יפה מוכר מש"ה אמרי' דשייר לנפשו כל הצריך לו וזהו נמי טעם מכר דקל ושייר לפניו פירותיו דכיון דנחית לשייר לנפשו בפירוש אמרי' דשייר לו כל הצריך לו דהיינו מקום הפירות ולא הוי דשלב"ל ומטעם שכתבו התוס' דמוכר מה שרצה מכר כיון דמתחילה היה הכל שלו משא"כ במוכר פירות דקלו לאחר דאף דמוכר בעין יפה מוכר מ"מ כיון דהדקל לא היה של לוקח מעולם הוו לגביה דשלב"ל וע"ל סוף סי' רט"ו ובסי' רט"ז סט"ו מ"ש עוד מזה ודוק: ואי אמר חוץ כו' דאז אמרי' מדלא היה צריך להתנות והתנה לטפויי לו דרך אתני כמו שמבואר לפני זה בהתנה ע"מ שדיוטא עליונה שלי:

סעיף טז

מי שיש לו ב' בתים כו' מימרא שם דף ס"ה ע"ש: אין לפנימי דרך על החיצון דלשניהן בעין יפה מכר או נתן: ואצ"ל אם נתן לחיצון במתנה דלההוא רחים ליה ובעין יפה יותר נתן לו: ודוקא שהקנה לשניהם ביחד או לחיצון כו' דאז כמו שנתן או מכר לזה בעין יפה כך נתן או מכר לזה בעין יפה שלא ידרוס עליו רגל וה"ה כשמכר לחיצון ברישא ושייר הפנימי לעצמו דאמרי' דלחיצון נתן או מכר בעין יפה ולא שייר לדידיה כלום דקיי"ל כר"ע שצריך ליקח ממנו דרך וכשנתן אח"כ לפנימי לא נתן לו אלא זכותו שנשאר לו בה: ומ"ש דאי הקנה לפנימי ברישא מיד כשהקנה לו ושייר לעצמו החיצון כו' האי שייר ר"ל שמשויר מעצמו דבכה"ג דוקא אמרי' דבעין יפה מכר ולא כששיירו בפי' וכמ"ש לעיל בסמוך וק"ל: אבל אם מכר לחיצון כו' אע"ג דכבר כ' לעיל דאי הקנה לפנימי תחלה כו' י"ל דהתם דמיירי כששניהם במתנה או שניהם במכירה ובבבא זו קמ"ל דאפי' לחיצון במכר ולפנימי במתנה וק"ל:

סעיף יז

המוכר את הבית כו' שם דף ס"ה וע"ש בפי' ר"ש במתני' ובגמרא: לשון הרמב"ם המוכר כו' בפכ"ה מה"מ כ"כ: ומלבנות הפתחים כו' עד ולא מלבני כרעי המטה כו' ג' בעיות הן בב"ב דף ס"ט ופי' רשב"ם מלבנות הוא תקון שעושין סביב המזוזות מלמעלה ולמטה שהדלת שוקף עליהם וקצתם מחוברים בטינא וקצתם ביתידו' והן נוחין לפרקן ולטלטלן

ושל פתחים לחיזוק עבידן ושל חלונות רובן לנוי עבידן אבל ג"כ מחוברות ושל כרעי המטה חתיכות עץ היו נותנין תחת כרעי המטה כדי שלא ירקבו בקרקע ועד"ר ודע שהתו' כתבו שם ז"ל בעי ר"א מלבנות פתחי' כו' לא כפי' הקונטרס דאפתח הבית קאי דהא לא איירי כאן כלל במכר בית אלא נראה לר"י דאפתח שומירה קאי עכ"ל. ונראה דמה"ט לא סידר רבי' ברישא דין מכירת מלבנות בהדי הני דברים דנמכרים בכלל הבית. וגם הרי"ף והרא"ש לא כתבו הני איבעי' ודיני' כלל. ומיהו קצת קשה למה לא כתבוהו הרי"ף והרא"ש לכל הני דיני מלבנות אההיא דשומירה בדין המוכר את השדה אבל ארבי' לא קשה די"ל דסמך אמ"ש כאן בשם הרמב"ם בדין מכירת בית ושנראה מדבריו שמשוה מכירת בית לשומירה וצ"ע:

סעיף יח

האומר לחבירו בית אני מוכר לך משנה הוא בנדרים דף מ' דהנודר מן הבית עלייה בכלל בית לדברי רבנן דהלכתא כוותייהו ופריך מינה הגמרא לרב הונא דאמר האומר לחבירו בית בבתי אני מוכר לך מראהו עלייה וס"ד עלייה ממש קאמר וטעמא דאמר בית בבתי דמשמע בית כל דהו הא אמר בית סתם אינו נותן לו עלייה ומוקי לה הגמרא דר"ל עלייה שבבתים וכ' הרא"ש דר"ל בית ועלייה שניהן נקראים בית ונותן לו בית המעולה דאין בו עלייה וירידה אבל נותן לו איזה בית שירצה דיד בעל השטר על התחתונה והכי מסיק בשלהי מנחות עכ"ל בקיצור ובזה דברי רבי' מבואר ים"ש דנותן לו עלייה ולא אמרי' דיתן לו הבית עם העלייה כדאמרי' בהנודר מן הבית דלא אמרו בנודר אלא שגם העלייה נקרא בית ובכלל הנדר הוא ומ"מ במכירה חד בית מכר לו ולא שני בתים וק"ל: ומש"ר דהאי לישנא משמע מעולה שבבתים ל' הגמ' הנ"ל נקט לאפוקי ממאי דס"ד דעלייה ממש קאמר אלא פירושו מעולה ומיהו אינו נותן לו הטוב שבבתים וכדמסיק רבי' וק"ל ועד"ר:

סעיף יט

ואם אח"כ נפל כו' בסוף מנחות דק"ח וברמב"ם פכ"א מה"מ ועד"ר:

סעיף כ

המוכר מקום לחבירו כו' בב"ב דף צ"ח הוא זה ועד"ר. ודוקא במוכר מקום לבנות בו בית או מקבל לעשות לו בית דינא הכי דכל שבא לבנות מתחלה בבציר מד' על שש לא טרח אבל המוכר בית לחבירו סתם נותן לו בית של ד' על ד' דמיקרי נמי בית וכן כתב ר"ן שם: בית חתנות לבנו או בית אלמנות לבתו פירש רשב"ם דרך האב לעשות לבנו ביום חתונתו יציע סמוך לביתו ולבתו אינה עושה לה בית חתנות כי חמיה עושה אותו לבנו וכשמת בעלה וחוזרת האלמנה לבית אביה דרך הוא שאביה עושה לה יציע

קטן לבית אלמנות: וי"א דרפת בקר סגי בד' על ד' כן הוא גי' כל הספרים וכן הוא נכון ולא כב"י ועד"ר: ובית סתם ו' על ח' אבל בבית חתנות ל"פ היא וס"ל ג"כ שהוא ד' על ו' וס"ל דשאני בית סתם דמסתמא לעצמו קבעי ליה וצריך להיות גדול מבית חתנות וכ"כ רשב"ם בהדיא. ומש"ר בשם י"א דבית סתם וע"ח ה"ה להאומר בית קטן וכמ"ש בדרישה בשמם ולא כ' בית סתם אלא לאפוקי האומר בית גדול וכדמסיק ועד"ר: עושה אותו ח' על י' כצ"ל: טרקלין כו' עשוי למושב שרים ולא לתשמישן הילכך מרובע בעינן: ותרבץ אפדני הוא חצר גדול שעושין השרים בתוך אפדנייהו וע"ש שמרביצים אותו תמיד במים להשכיב האבק קרי ליה תרבץ: וגובה כל בית כחצי ארכו כו' שם במשנה ז"ל רומו כחצי ארכו וכחצי רחבו ופי' רשב"ם אכולהו קאי והיינו בית חתנות שהיא ד' על ו' רומו ה' שהוא כחצי ארכו וכחצי רחבו וז' בבית קטן וט' בבית גדול וי' בטרקלין עכ"ל:

סימן רטו

סעיף א

ב (ג) המוכר את החצר מכר בורות כו' משנה בב"ב דף פ"ז וכ' המ"מ בשם הרשב"ם הטעם שהבור ודות מכור בחצר ולא בבית לפי שהחצר עשוי לכביסה ולהשקות בהמות ותשמיש חצר ובור הוא אחד לפיכך נמכרין עמה משא"כ בבית שעשוי לדירה והר"י מיגא"ש ז"ל כתב שהטעם לפי שדרך החצר להיות בהן בור ודות ואין דרך הבית בכך ועיין מ"ש בסי' ריי"ד בדרישה ס"ה דהיינו דוקא במוכר שם חצר כללי שכולל כל מה שבתוכו ולא במוכר שיעור קרקע בחצירו ע"ש: החיצונים והפנימים פי' רשב"ם החיצונים הפתוחים לחצר וז"ל ר"ן במוכר חצר סתם נמי איירי דבכלל חצר משתמע בתים העומדים זו לפנים מזו דחצר סתם כחצר המשכן משמע ובחצר המשכן היה בתוכו אוהל מועד וקודש הקדשים ואיקרי חצר וכ"ש אי אמר דירתא דמשמע ל' דירה כו' עכ"ל ונראה דגם רבי' איירי במוכר חצר סתם וס"ל דאף דבמוכר את הבית אמרי' דלא מכר בכללו שאר חדרים כמ"ש בר"ס שקודם זה מ"מ במוכר את החצר הוא מכור בין החיצון בין הפנימי וגם רשב"ם הנ"ל אפשר דכיון לפי' זה וה"ק החיצונים הפתוחים להחצר לאפוקי הפנימיים דאינן פתוחים לחצר עצמו אלא פתוחים המה להחיצון ודרך החיצון נמי יוצאין להחצר וק"ל: והבתים שיש בהן חול כן הוא ל' הרמב"ם ול' הברייתא משמע כן דקתני בית החולסאות אבל רשב"ם בשם ר"ח פי' קרקע שעפרו חול שמוציאין ממנו זכוכית אע"פ שהוא מקום חשוב בפני עצמו עכ"ל וזה נראה קצת שלא כפי' רבינו אלא פירושו כמו בית סאה ובית כור וק"ל: הפתוחים לתוכה פירש רשב"ם שאין מוכרין אלא לחצר זו: אינן נמכרין עמה עיין מש"ל לקמן ס"ד: בר מחיטי ושערי דאלו אין להם

שום קביעות בבית ודעתו להביאן לחצר אחרת שידור בה כיון שאינו יוצא מן העיר דזה ממונא הוא: ומ"מ מרחץ ובית הבד הטעם משום דאין דרך החצירות שיהיה להן כן ואינם תשמיש מיוחד לחצר אחד דהרבה חצירות משתמשין במרחץ ובית הבד א' ר"ן:

סעיף ד

המוכר בית הבד כו' משנה דף ס"ז ופירשב"ם זה הכלל כל הקבועים מכורים ושאינן קבועי' אינן מכורין: מכר את האבן הגדולה כו' היינו ממל דקתני שם במתני' דמפרשינן בגמ' מפרכתא דהיינו שטוחנין ומפרכין עליהן הזיתים ונראה דבכללו ג"כ הריחים התחתונה שהיא ג"כ כלי הטחינה ולכן לא הזכירה רבי' בפי': ואת הים [כמו בב"ח]: והכלונסות כו' פי' שנועצי' בארץ בראש הגת מכאן ומכאן ונוקבין זה כנגד זה ונותנין בריחין מזה לזה ומעמידים הקורה על הבריח והיינו בתולות דקתני במתני': ואת הלוחות כו' שהם מחוברים וקבועים שם תדיר והם הנסרים הנזכרים בברייתא אבל לוחות שנותנים על הזיתים כשמורידין הקורה לכבשן הם דמיקרי במתני' עבירין ומפרש לה בגמ' כבשי ואינן נמכרים כיון דמיטלטלי כנ"ל ביאור דברי רבינו והם ע"פ שיטת רשב"ם ודברי ב"י אינן נ"ל: חוץ משקין ומרצופין שבהם נושאין זיתים לבית הבד ושקין הם מנוצה של עזים ומרצופין הן של עור ומשמע מל' רבינו שאפי' א"ל בית הבד וכל תשמישיו אין שקין ומרצופין מכורין וזהו דלא כמ"ש הרמב"ם פ"ה דהלכות מכירה והב"י תמה על רבי' מל' הברייתא וכתבתי ישוב לזה בדרישה ע"ש שהארכתי בזה מיהו יש לדקדק באריכות ל' רבי' שהתחיל וכ' ז"ל א"ל בית הבד וכל תשמישיו כו' עד אם א"ל בית הבד וכל תשמישתן כו' תרתי למה לי ואין מדרך רבינו לדבר שפת יתר רק דבר דבור על אפניו לכן היה נלע"ד להגיה שתי תיבות וכצ"ל א"ל בית הבד וכל תשמישיו אני מוכר לך כולן מכורין היה חוצה לו כו' והיא בבא בפני עצמה וכן הן דברי הרמב"ם בעינו ודוק: והיה חוצה לו חנויות כו' עובדא שם דף ס"ח: ואין עיקר תשמישתן כו' אלא עשויין למכור בהן פת ויין ושאר דברים ולא לשטוח בהן זיתים ושומשמין לבד והוא ע"פ פרשב"ם:

סעיף ה

המוכר את המרחץ כו' שם דף ס"ז ע"ש: הנסרים שיושבים פי' כשהן ערומים כן משמע מל' יושבין ורשב"ם פי' שהן נסרים שנותנים על גבי קרקע המרחץ ועומדים עליהן הרוחצים שלא יכוו מחום הקרקע א"נ שלא יטנפו רגליהם: ובית היקמים כצ"ל וכ"ה ברמב"ם ובש"ע ופי' המ"מ היקמים הם (ספסלאות) [ספלאות] של עץ שנותנים בהן מים לפני כל א' בבית המרחץ וכן הוא בס"י. שיושבין עליהם כו' כ"ה ל' הרמב"ם ומסיים ביה כשהן לבושין: הנסרים והיקמים כצ"ל: המספיקות מים כו' ל' הגמרא בין בימות

החמה ובין בימות הגשמים כו' וכן הוא בריי"ף ורמב"ם והרא"ש והר"ן וברשב"ם ופירשו רשב"ם והר"ן בין ביה"ח שהמים מועטים וסד"א דליהוי בטלים אצל המרחץ וכ"ש ביה"ג דיש בהן מים הרבה דחשיבי ולא בטלי גבי מרחץ ונראה שגם ל' רבי' יתפרש הכי דמ"ש ביה"ח וביה"ג אלא מכר קאי בין שהיתה המכירה בימות החמה בין שהיתה ביה"ג ואינו ר"ל שדוקא כשהן חשובין כ"כ שיש בהן סיפוק ביה"ח וביה"ג ומיהו (י"ל) נראה דרבי' לרבותא כ"כ דאפי' מספיק מהן מים ביה"ח וביה"ג והו"א שאז הן תשמישין קבועין למרחץ ימכרו בכללו וכ"ש כשאין מספיקין מהן מים כל השנה דאז אין מיוחדים למרחץ כ"כ ואפשר שגי' רבי' כך היתה בגמ': ולא את בית אוצר וכ' רשב"ם הטעם ע"ש:

סעיף ו

ובית השלחין שם דף ס"ח איתא ב' לשונות [עב"ח שהביא הב' לשונות] וז"ל המ"מ בפכ"ו מהל' מכירה בית השלחין יש מקומות שעניינו שדה בית הבעל ויש שעניינו גנות וכאן הכל בכלל עכ"ל: אע"פ שרחוקין ממנה עד"ר: אבל לא קנה המטלטלין מאני תשמישתי' כגון תנור וכירים וכ"ש חיטי ושערי: ולא את כפריה משמע אבל חלק א' בים ואחד ביבשה מכור הוא ועד"ר: ואם א"ל כו' הכל מכור אפי' בהמה כצ"ל אפי' בלא וי"ו ור"ל הכל מכור כל מה שמפרש ואזיל אפי' בהמה כו' אבל כפרי' וביברי' לא עד"ר:

סעיף ז

המוכר שדה מכר כו' שם דף ס"ח וס"ט: ומ"ש והעומדים על מצריו ילפינן כו' [כמו בב"ח]: שמניחין על העמרים פי' לאחר שקצרו ואע"פ שכל אלו מיטלטלין הן מ"מ כיון דקביעין להאי תשמיש ואין מזיזין אותן מהאי שדה לעולם חשיבי כמחובר רשב"ם: והוא שהונחו פעם א' עד"ר: ואת הקני' החלקים כו' ל' משנה ולא את הקנים ופריך קנים מאי עבידתייהו (פי' סתם קנים משמע במקום גידולם ומה צריכין לכרם קנים הגדילים בקרקע) ומשני קנים המחולקים שמעמידין תחת הגפנים לר"מ דמשפיין אע"ג דלא מוקמן לרבנן והוא דמוקמן ע"כ מבואר מל' משפיין דר"ל שהן חלוקים וכ"כ תו' ז"ל פי' בערוך שהסירו הקליפות כדי שלא יתליעו ע"כ ולכן שינה רבי' וכ' במקום המחולקים החלקים וכן הוא לשון הרמב"ם פכ"ו ומביאו בש"ע וגם רשב"ם ור"ן שפירשו מחולקים מפוצלים כוונתם כן והוא מלשון ויפצל בהן פצלות ומבואר עוד מזה הא דקנים נמכרים עם הכרם דוקא כשהועמדו פעם אחת תחת הגפנים ואע"ג דלא כתבו רבינו בפי' בקנים סמך אמ"ש כן באבנים וה"ה בקנים וגם אח"כ כתב כן בקנים גופן ז"ל ולא את הקנין שלא הועמדו עדיין תחת הגפנים עכ"ל וק"ל: אע"פ שהגיע זמנה ליקצר עד"ר: וחיצת הקנים כו' כך היא הגירסא בגמרא ופי' רשב"ם והמ"מ דר"ל קנים הרבה גדלים בקלח אחד וכשהיא פחותה מבית רובע אז היא בטילה לגבי שדה וברמב"ם וריי"ף ובש"ע הגי'

מחיצת הקנין ואפשר דהיא היא: ואת השומירה שאינה טוחה בטיט כו' כך היא גי' גמרא שלנו דכשאינה עשויה בטיט נמכרת עמה והעשויה בטיט אינה נמכרת עמה וכן גירסת רשב"ם ופי' שומירה סוכת נוצרים עשויה בטיט טוחה בטיט ואף ע"פ שמחוברת לקרקע מ"מ כיון דטוחה בטיט אינה מטולטלת וחשובה ויש לה שם בפני עצמה והרי הוא כמוכר את השדה שלא מכר את הבית אבל גירסת רי"ף ורמב"ם ורא"ש ור"ת היא איפכא דבטוחה בטיט ע"ג מיחשבה מחובר בקרקע אף ע"ג דאינה טוחה ומחוברת הסוכה עצמה להקרקע וכשאינה טוחה ע"ג לא מיחשבה מחוברת אף על גב דמחוברת הסוכה עצמה לקרקע ע"ש ומהתימה שלא הזכיר רבינו גי' הרי"ף והרא"ש אביו: אבל כשיזקין פי' שאז מרכיבין אותו ונעשה חשוב שיש לו שם בפני עצמו. ואת בתולת השקמה כלומר בבחרותה קודם שנחתכו ענפיה אבל כשמזקין קוצצין ענפיה ובאין אחרים במקומן ונקרא סדין השקמה ונעשה חשוב ואינו בטל לגבי שדה ומפורש שם טעמא בגמרא ע"ש ועיין בפירשב"ם שם: ולא ערוגה של בשמים כו' אורחא דמילתא נקט שרגיל להיות לה שם בפני עצמה וה"ה לדבר אחר שיש לה שם בפני עצמה רשב"ם:

סעיף ח

וצריך המוכר ליקח לו דרך כו' במשנה וע"ל סי' רי"ד סי"ד מ"ש שם:

סעיף ט

אם נתנם לאחר במתנה הכל בכלל כו' שם דף ע"א ושם בגמרא פריך מ"ש מכר מ"ש מתנה ומשני זה היה לו לפרש וזה לא היה לו לפרש וע"ש בפי' ר"ש במשנה ובגמרא: ומש"ר וכן אחין שחלקו כו' וכן המחזיק כו' גם זה במשנה שם ופי' ר"ש ז"ל אחין שחלקו כיון שזה נוטל אחד כנגדה להסתלק זה מזה נתכוונו ובחזקה א' שמחזיק בשדה קנה בו גם החרוב המורכב וסדין השקמה העומדים בשדה ואף ע"ג דאמרינן דהן נחשבין כשדה אחרת והמחזיק בשדה זו לא זכה בהשניה ה"מ כשיש מיצר ביניהן אבל בהני נהי דכשדה אחר דמי מ"מ אין מצר ביניהן וקנה כולן בחזקה א' ר"ש:

סעיף י

כתב הרמב"ם אף במוכר ולוקח אין כו' המ"מ כ' שכן איתא בתוספתא ורבי' שכתב בשם הרמב"ם אפשר משום דבדבריו מבואר הענין יותר:

סימן רטז

סעיף א

אע"פ שהמוכר כו' מכור כו' בפ' המוכר את הבית וכמ"ש לעיל בסי' רט"ו בס"ז: טוב הוא לפרש בשטר ז"ל הגמרא שם דף ס"ט ע"ב אמר רב יודא האי מאן דמזבן ארעא לחבריה צריך למכתב ליה קני לך דקלין ותאלין והוצין וציצין ואע"ג דכי לא כתב ליה קני אפ"ה

שופרא דשטרא הוא ופי' רשב"ם שופרא דשטרא דאפי' אי אתא לפני ב"ד טועין יהבין ליה עכ"ל ורבי' שינה וכ' דיכתוב וכל אילנות שבה כדי לכלול בה גם גפנים ושאר מינין שכולן מכורין בכלל שדה (כ"כ נ"י ועד"מ) ואף דבסתם אילן אינן נכללין כשיש בה ג"כ שאר אילנות כמש"ר בסמוך בס"ד מ"מ כשכותב כל אילנות נכללין כולן וא"ת הא השתא נמי דכתבינן דמכר אותה וכל אילנות שבה אתאי ב"ד טועין ויטעו ויפסקו ליתן לו אף חרוב המורכב וסדין השקמה והדומה שאינן נמכרין עם השדה והו"ל לתקן שיפרש כל לוקח איזה אילנות שלקח וכעין ל' הגמרא משמיה דרב יודא הנ"ל דכתבינן דמכר לו דקלין תאלין והוצין י"ל דליכא מאן דטעי בה לומר דסדין השקמה וחרוב המורכב הן בכלל סתם כל אילנות ועי"ל דב"ד טועין דאינן יודעין דין ברור לעולם פוסקין מספיקא המע"ה וכשיהיו המוכר והלוקח מחולקי' במכירת חרוב המורכב וכדומה לו יפסקו המע"ה וליכא טעות אבל כשלא יכתוב בו מכירת האילנות כלל אז ג"כ יפסקו המע"ה ויפסיד הלוקח עי"ז מש"ה סגי בתיקון כתיבת מכירת כל האילנות ודוק:

סעיף ב

וכן המוכר קרקע כו' לא שיירתי כו' זה נלמד מהא דרב מארי דאמר שם דס"א האי מאן דמזבן מידי לחבריה צריך למכתב ליה לא שיירית ליה בזביני כלום כדר"נ כו' פי' כיון דאר"נ דהמוכר בית בבירה גדולה ואיכא דקרו לבירה בית כו' ועוד אמר שם דהמוכר שדה בבקעה גדולה כו' אף דמצר בשניהם מצרים חיצונים אי לא כתב ולא שיירית בזביני אילין כלום יכול לטעון לא מכרתי לך אלא שדה א' או בית א' מש"ה תקנו לכתוב כן בכל מאי דמוכר אדם לחבירו דלא יטעון לא מכרתי לך כולה אלא החצי ומצרים נכרים הרחבתי לך וב"ד טועים ישמעו לדברי התובע ומדשינה רבי' ל' הגמ' וכתב האי מאן דזבין קרקע נראה דס"ל דדוקא במכר לו קרקע דהוא שיעור יותר משדה הוא דבעי למכתב ליה כן שלא יאמר לא מכרתי לך אלא שיעור שדה אבל אם אינו מוכר לו אלא שיעור שדה דהוא ט' קבין וכ' בהשטר שמכר לו שדה א"צ לכתוב ולא שיירתי כו' דהכל יודעין דאין שדה פחות מט' קבין ורב מרי הנ"ל דקאמר האי מאן דזבין מידי כו' כוונתו ג"כ דזבין מידי דיש לפקפק כו' וק"ל ואע"ג דבגמרא אמרינן בשני עניינים הללו צריך לכתוב וכ"כ הרמב"ם פכ"ד ובש"ע לשון צריך רבי' שינה לכתוב טוב לכתוב דהא באמת אינו אלא עצה טובה להלוקח וכמ"ש משום שופרא דשטרא וכמ"ש רשב"ם הנ"ל וק"ל וא"ת הא במוכר קרקע מן הדין צריך לכתוב ולא שיירתי וכדר"נ הנ"ל דאם אינו כותב לו כן מן הדין אין צריך ליתן לו אלא שדה א' מבקעה גדולה וי"ל דקמ"ל אפי' אם מכר

לו בקעה גדולה שיש בו שיעור הרבה שדות ולית מצר בין שדה לשדה דמן הדין קנה הכל וכמש"ר בסי' רי"ח ס"ח ומשום חשש ב"ד טועין טוב לכתוב ולא שיירתי ודוק:

סעיף ג

מכר השדה ופי' ואמר כו' שם דף ס"ט: כ"ש הטובים ממנו וה"ק אפי' חוץ מדקל זה וכ"ש הטובים ממנו דמשום האי ודאי לא נחית לשיורא: ומיהו כל הפחותים כו' או שהם כו' הטעם כיון דבסתמא הכל ללוקח אלא מדאמר חוץ מדקל פ' גורם שאין הכל מכור די לשנאמר שאין הטובים ממנו מכורים אבל זולתם אף השוים לו נמכרים וכן הוא דעת רשב"ם וק"ל: והרמב"ם ז"ל כ' שלא קנה מהדקלים כו' בפכ"ד מה"מ ואדיקלא בישא הוא דפליג וס"ל דאפי' הגרועים ממנו נמי אינן מכורין וטעמא דלא נחית למידק כולי האי לברר הרע שבכולן ואיהו אכולן איכוין משא"כ כשהדקל טוב כ' שם דאותו דקל לבדו הוא ששייר ע"ש:

סעיף ד

מכר לו שדה וכ' לו כו' שם בגמרא: אם אין בו אלא דקלים כו' דקלים וגפנים אינם נקראים אילן סתם ולכך כשאומר חוץ מאילנות אינם בכלל כשיש שאר אילנות אבל אם אין בשדה אלא גפנים או דקלים ע"כ צ"ל דדעתו עלייהו הוה וכשיש גפנים ודקלים גפנים נקראים טפי סתם אילן יותר מדקלים וכן פי' רשב"ם ועד"ר: אלא הגבוהין פי' שגבוהין שאם רוצה ללקוט פירותיה צריכין לעלות בחבל לפי שפירות דקלים הן בראשן ואין ענפיהן מתפצלים מן הצדדין כשאר אילנות לעלות ברום האילן דרך הענפי' וצריך לעלות בחבל: אבל שאין גבוהין כו' דלא מיקרי דקל ואע"ג דקאי אהא דאמר חוץ מאילנות מ"מ כיון דאין בו אלא דקלים ודאי כוונתו היה לדקל גמור שהוא אילן במין דקלים ולא הקטנים דאין שם אילן דקל עליהן ובזה מיושב למה כ"ר האי דינא באמר חוץ מאילנות ולא הוי בו אלא דקלים ולא כתבו באומר חוץ מדקלים והיו בו דקלים דאפ"ה הני דאינן גבוהין מכורין דלפי מ"ש זה רבותא הוא וק"ל וכאן לא שייך שיעור דכבישת עול דבסמוך דאפי' היכא דכבש ליה עול חשוב הוא אם עולין בחבל: ואם אין בו אלא שאר אילנות כו' בגמרא כתובה האי בבא ברישא וכ' רשב"ם אע"פ דהאי מילתא דפשיטא היא מ"מ משום דבעי למימר לקמן אילני וגופני כו' נקט לה ע"כ ולסדר רבי' י"ל דנקט ליה כדי לכתוב עליו ולא כולם כו' אבל רשב"ם קאי אגמרא דלא נזכר במימרא זו דשייר אילנות כו' דאיירי באין העול כובשן אלא מימרא אחריתא היא שם מש"ה הוצרך לתרץ משום סיפא נקטו וק"ל. ודע שברמב"ם ובש"ע כתבו בל' זה אם יש בו דקלים לבד שייר הדקלים ואם יש בו גפנים לבד שייר הגפנים וכן שאר אילנות כו' ולנוסח זה היה נלע"ד דמ"ש וכן שאר אילנות ר"ל כמו דאם יש דקלים או גפנים אמרי' דשיירם כיון דלית אילנות אחריני

ה"נ אם יש תאנים או רימונים לחוד אמרי' דשיירי כיון דליכא אחריני הא אי יש בו שם שאר אילנות אמרינן דשיירי האחרים ולא אלו החשובים והשתא ליכא פשיטותא כ"כ אבל ל' הגמרא הנ"ל לא משמע הכי ודוק: שהם עבים ואין העול כובשן חורשים היו בבקר סביב האילנות ואם העול כופף את האילן ועובר השור לדרכו ואין האילן מעכב השור אינו חשוב וכאן לא שייך עלייה בחבל שסתם אילנות יש להם ענפים מתפצלים לצדדים שיכולים לעלות על ידיהן כן פי' ר"ש שם: מכר את הדקלים כו' מדאמר סתם אילני ולא אמרינן בזה דלכך אמר אילני לכלול בו ג"כ דקלים נראה דמיירי דאפילו לא טענו האילנות קב פירות אפ"ה לא אמרינן מדשייר הא כ"ש דשייר דקלים הטובים ממנו כדאמר בחוץ מדקל פי' הנ"ל דשאני הכא דהוא ממין למין אחר וק"ל: מכר הגפנים ושייר האילנות ג"כ מטעם הנ"ל: מכר הדקלים ושייר הגפנים אע"ג דאמר לבד מאילני מ"מ כיון שאין כאן סתם אילן אמרינן שרצה לשייר לו גפן דבכלל אילן הוא יותר מדיקלי: חוץ מחרוב פ' כו' שם דף ע' ור"ל חוץ מחרוב המורכב שאינו נמכר בכלל שדה מפני חשיבותו כדלעיל סימן רע"ו ס"ו: לא קנה שאר חרובין כלו' לא קני הלוקח שאר חרובין המורכבין ולא אמרי' מדלא הוצרך המוכר להתנות על חרוב והתנה ודאי לטובת הלוקח אמר חרוב פ' אני משייר לי ושאר כל החרובין יהיו מכורין לך דכיון שיפה המוכר כחו לשיירו בפירוש לא נאמר שבשביל כך נגרע כחו אלא אדרבה מטפינן בתנאה זה מילתא דאם לא היה מתנה עליו לא היה לו רשות לילך אל החרוב דרך שדה הלוקח וכמו שסיים רבינו דהכי אמרינן בכל מקום מילתא יתירא לטפויי אתא ולא לגרוע רשב"ם עי' ב"ח: וגם חצי חרוב כולי. לא קני כלומר אם שייר לו חצי חרוב לא קנה הלוקח אפילו חצי השני: ואהני מה שהזכיר כו' לילך לאותו חרוב נראה דהיינו כי שייר חרוב שלם אבל שיור חצי חרוב אין לו אלא דרך לחצי חרוב ויכול הלוקח לעשות גדר משני צדדי חצי החרוב באופן שאין המוכר יכול ללקוט פירותיו ממנו אלא א"כ יקנה ממנו הדרך גם לחצי השני וק"ל נ"ל:

סעיף ה

א"ל קרקע ודקלים כו' שם דף ס"ט אמורים כל הני חילוקים: פי' ר"י שאין נותן לו אלא ב' דקלים דעת ר"י שכיון שפרט ואמר ודקלים כוונתו למעט לומר דקלים אני מוכר לך ולא יותר ועד"ר: ורשב"ם פי' כו' ועוד פי' מכר לו ב' כו' בדרישה פירשתי ל' רשב"ם דפי' הגמ' ע"פ שיטתו ומתוכו יתבאר שצריכין להגיה בדברי רבי' שמכר בשי"ן במקום מכר ע"ש: אבל אם אין לו א"צ לקנותם פי' מדינא אבל מיהא כדי שלא יהא מחוסר אמנה יקנה לו וכ"כ רמב"ם בהדיא שם וכ' נמי שאם אינו קונה לו שני דקלים דמנכה לו מדמי הקנייה

דמי הדקלים ואח"כ כ"ר ואם אין בו דקלים כלל כו' קאי אריש דבריו אמ"ש דאם יש בה דקלים דצריך ליתנו לו עם כל הדקלים שבה כו' וע"ז מסיק וכ' דכן נמי אם אין בו דקלים כלל הגיעו דהא שתי מכירות הן וארעא סתמא קא"ל הן שישנו בו הרבה או שאין בו כלל ואח"כ הוסיף ז"ל וקאמר דל"מ זה אלא אפי' אם אין לו דקלים גם במקום אחר והו"א כיון דמ"מ א"ל ודקלים והרי אין נותן לו דקלים כלל דיוכל הלוקח לבטל המקח לגמרי אם לא יקנה לו ב' דקלים קמ"ל דעכ"פ מקנין הקרקע אינו יכול לחזור בו וק"ל: והקרקע קנוי לו כמו שהוא כו' פי' ולא יכול הלוקח לומר אני קניתי ביחד ועל דעת שניהם ירדתי לקנות ולא זה בלא זה והטעם שהרי לא א"ל קרקע בדקלים: אבל הרמב"ם כתב כו' שם בפכ"ד כ"כ ונראה דגם הרמב"ם ס"ל דאם אין לו אינו מחויב לקנות שהרי לא היו ברשותו ואין הקנין חל עליהם כדלעיל סימן ר"ט וכן דייק לישנא כאן שכתב אם רצה לקנות אלא דבהא פליגי דרשב"ם ס"ל אם אינו חש מלהיות בכלל מחוסרי אמנה ואינו רוצה לקנות לו דקלים מכירת הקרקע עכ"פ מכירה גמורה היא ואין הלוקח יכול לומר או תן לי דקלי או לא אקח כלום ולרי"ף ורמב"ם יכול הלוקח לומר כן ואם אינו רוצה לקנות לו דקלים המכירה בטילה לגמרי ועיין בכ"מ שם מה שהקשה שם על הרמב"ם ומה שתירץ שם:

סעיף ו

ואם לאו מקח טעות הוא כו' לשון רשב"ם שם ששיקר בו והדר מעות ונהי דאין אונאה לקרקעות אפילו מכר לו ביוקר יותר משתות מקח טעות מיהא הוי דלדעת כן לא לקח אלא היה סבור שיש בה דקלים כמו שא"ל ע"כ:

סעיף ח

הקונה ג' אילנות כו' משנה בב"ב דף פ"א ופי' ר"ש דג' אילנות חשיבי שדה אילן ומיירי דקנאן כאחת דאילו קנאם זא"ז כ"ר בסמוך דלא קנה עמהן קרקע: קנה הקרקע שיעורא מפרש רבינו בסמוך: שהעול כובשן דאין עולין כו' פי' כל מין ומין מאי דשייך ביה דהיינו בדקל עליית חבל ובאילנות כבישת עול וכדלעיל וטעמיה דר' יונה משום דתנן אילנות ואלו נטיעות הן: והרמב"ם כתב כו' שם בפכ"ד וטעמו דג' אילנות סתמא קתני בין גדולים בין קטנים וכ"כ המ"מ: ואם קנה ג' יוצאין כו' עד סוף הסעיף שם דף פ"ב ופ"ג: ונטועין כראוי פי' כדמפורש אח"כ בסמוך: וקונה כל אילנות קטנות שביניהן דאילו גדולים אין סברא שבקניית ג' יקנה כל האחרים ב"י וכתב הנ"י שם דהני אילנות שביניהן היינו כשיש בין אילנות אלו ד"א לכל א' מהג' אילנות שקנה דאל"כ לא היו ראוים להתקיים ועד"ר גם מ"ש שם בשם התוס': תחתיהן וביניהן תחתיהן תחת עיקר האילן והנופים וביניהן קרקע מגולה שבין נופות אילן זה לבין נופות אילן זה: וחוצה להן סביב האילנות מקום שכלין נופותיהן ולחוץ ר"ש: כמלוא אורה וסלו פי' כדי שיכול לעבור שם מלקט

פירות עם הסל שבידו להניחו אצלו אורה מלקט כמו וארוה כל עוברי דרך שם ד' פ"ב:
אין א' מהן רשאי לזרעו בעל האילן לא לפי שאינו משועבד לו אלא בשעת לקיטת פירותיו
לדרוס עליו ובעל הקרקע לא כדי שלא יטנפו פירות הנושרים של לוקח ר"ש: פי' אחד
כנגד כו' דאז אין ראוי לזרוע ביניהם: אבל אי עומדין בשוה לא דיכול לזרוע ביניהן: ולא
יותר מי"ו דמה שאמר רבא בגמרא עד י"ו עד ועד בכלל ולא כנ"י שכתב שם דלא אמרינן
ועד בכלל ועד"ר: או שמכר לו ב' כו' וא' על המיצר כו' או ב' בתוך שלו וא' שיש לו
בתוך שדה של חבירו כולי ל' הגמרא דף פ"ג איבעיא להו א' על המיצר מהו שנים בתוך
שדהו וא' על שדה חבירו מהו תיקו ולקולת נתבע ופי' רשב"ם את"ל על המיצר קנה
שניה בתוך שלו כו' כגון שיש לו ב' אילנות בקצה שדהו ויש לו עוד אילן א' שקנה בשדה
חבירו הסמוך לאילנות הללו ויש להמוכר שם גם הקרקע עם האילן מהו ע"כ ולפ"ז קשה
דרבינו זו ואצ"ל זו קאמר ואפשר דנמשך בתר לישנא דתלמודא א"נ אפשר דס"ל לרבינו
דהאת"ל הוא להיפך וה"ק את"ל דא' על המיצר לא קנה כיון שהוא מקום גבוה ומסויים
בפני עצמו להכי לא שייך שיצטרף עם האילן העומד למטה ועוד שסתם מיצר עשוי
להלך עליו ורבים בוקעים עליו והוה כמו הפקר אחד בשדה חבירו מהו מסתמא שניהם
עומדים בשוה על הקרקע מיהו אין להוכיח כן דאל"כ קשה הא להגאונים כל את"ל
שבתלמוד פשיטותא הוא וא"כ אמאי פסקו באחד על המיצר דל"ק וי"ל דלא ס"ל דאת"ל
הוא פשיטותא אלא כשהאת"ל כתוב בהדיא בהגמרא וק"ל: או רכב דקלים פי' שורה
של דקלים הכפופים וסמוכים זה לצד זה ע"ל סי' קע"ה: ואצ"ל אם לא מכר כולי ואפ"ה
כתב רבינו לאשמועינן דל"ת דוקא כשמכר לו ג' והשלישי אינו בשדה שלו דאז ודאי אין
לו קרקע כלל וק"ל: והוא שאין גזעו מחליף אאו נקצץ קאי: ופירשב"ם לר"ע דאמר כו'
אבל ר"י פי' דאפי' לר"ע כו' פלוגתתן במשמעות הגמ' ד' ל"ז וכתבתיה בדרישה לעיל
בסמוך וא"ת איך כ"ר בשם רשב"ם דלר"ע דקיי"ל כוותיה אפילו בשנים יש לו קרקע
הא רשב"ם בעצמו שם לפני זה בסוף ע"א בד"ה זה קרה אילנות כו' כתב ז"ל ואפילו
לא הוה אלא ב' אילנות דקיי"ל דאין להם בקרקע כו' וי"ל אף דר"ש גופיה לא ס"ל בהא
כר"ע מ"מ רבינו כתב דלפי שיטת פי' ר"ש הוה דינא הכי לדידן דקיי"ל כוותיה כר"ע
גם בהא א"נ י"ל דר"ש גופיה ס"ל בהא דהלכתא כוותיה אלא שכתב אף דבפרק המוכר
את הספינה איתא סתם משנה דאין לו קרקע מ"מ בהא כ"ע מודו: אפי' לרבנן כתב זה
משום דבשני אילנות ר"ע כרבנן ס"ל דלית ליה קרקע ולא אמרינן בעין יפה מוכר: כאדם
המשאיל פי' דכיון שלא קנה קרקע מחמת קנייתו אומר הלוקח למוכר אילני בארעא
דידך קיימי ושיעבדת לי קרקע שלך לצורך אילנות כאדם שמשאיל מקום לחבירו בביתו

להניח חפציו כן גם זה משאיל לו כן. פי' רשב"ם אהא דאמר ר' זירא מדברי רבינו נלמד ג' הוא דאין לו דרך הא ב' יש לו כו' ע"ש דף פ"ב: ור' יונה כתב שאין המוכר כו' כתב בלשון פלוגתא משום דמפי' ר"י משמע שהמקום הוא של המוכר לענין לזרוע תחתיו מדהוצרך לומר שיש לו דרך ויכול ללקוט דאם אינו יכול לזרוע למה ימחה בו המוכר כל הני: ובג' שקנה קרקע אם הגדילו כו' שם דף פ"א ופי' ר"ש ז"ל דכיון דאין נטועים בקרקע של מוכר אלא בקרקע של לוקח והמוכר לא שעבד לו קרקע אינו מניחן ליכנס בשלו כיון שמזיקין לו עכ"ל ור"ל שמזיקין לו במה שהצל רע לבית השלחין וכמ"ש ר"ש שם לפני זה משא"כ בקנה ב' אילנות דאין לו קרקע והמוכר משאיל לו קרקע לכל צרכיו וכמש"ר אח"כ בהדיא: כתב הרמב"ן כו' כצ"ל רמב"ן בנו"ן ב"י וכ"כ המ"מ דהרשב"א כ"כ בשם הרמב"ן וכ' שלולא כתב הרב כן היה מסתבר לומר שעל המוכר להביא ראיה דכיון שידוע שמכר לו האילנות והקרקע שתתתיהן נמכר עמהן אמרינן כאן נמצאו כאן היו בשעת מכירה והמוכר נקרא המע"ה וכ"כ הנ"י בשם הרשב"א והריטב"א ושבטלו דעתם נגד דעת הרמב"ן ועמ"ש בסמוך בד"ה ויטעון לוקח לקחתי ג' כו' שם תמצא קצת ישוב לזה: ל"ש מן השרשים כו' בסמוך מפרש רבינו דהיינו מתחת לארץ: הכל לבעל האילן כיון שקנה ג' ויצא מקרקע שלו: ובשנים כיון שלא קנה כו' א"צ לקצצן שם ועיין בפי' ר"ש שם: ואם הוציאו שריגין מהשרשים כו' אקנה שנים קאי: והוא במקום שאינו כו' זהו פירושו דהוציא שריגים מן השרשים דשם במשנה קתני היוצא מן הגזע שלו מן השרשים של בעל הקרקע ואמרינן שם דף פ"ב מאי גזע ומאי שרשים אר"י כל שרואה פני חמה זה מן הגזע ושאינו רואה פני חמה זהו מן השרשים ופר"ש כל שרואה פני חמה היינו כל האילן שחוץ מן הקרקע ושאינו רואה היינו כל האילן שמתחת לקרקע ע"ש: שמא פעמים יצאו מהגזע פירוש אבל כשעולין מתחת הקרקע מהשרשים כיון דהיוצא מן השרשים הוא של מוכר המוכר הוא דאפסיד אנפשיה שלא קצצם: עד שיראו כשלשה כו' פירוש ויהיה בין גזע לשריגים שיעור רוחב הראוי להיות בין אילן לאילן: ויטעון הלוקח לקחתי ג' כו' ואם תאמר להרמב"ן דכתב לעיל דעל הלוקח להביא ראיה א"כ למה צריך לקצצן הרי אינו נאמן לטעון כן כבר כתב נ"י דמזה הביאו רשב"א וריטב"א ראיה שלא כדברי הרמב"ן הנ"ל אלא אמרינן כאן נמצאו כאן היו והרב הרמב"ן אפשר דס"ל דצריך לכתחלה לקצצן כדי שלא יצטרכו לבוא לידי דינא ודיינא ע"כ ור"ל דגם בכאן ס"ל להרמב"ן דבאם אירע שבאו לדין והמוכר טוען לא מכרתי לו אלא ב' והיה לו לקצץ השריגים ולא עשה ולאו אדעתיה להכריחו ע"ז שעל הלוקח להביא ראיה ולע"ד נראה דהרמב"ן מודה בזה דדוקא בהגדילו הענפים הנ"ל שהוא מילתא דשכיחא דבכל

שעה ושעה גדלין היא דיכול המוכר לטעון אחר המכירה גדלו ועל הלוקח להביא ראיה אבל כאן בהעלאת ארעא שרטון מילתא דלא שכיחא היא אין המוכר נאמן לטעון לאחר זמן אני לא מכרתי אלא ב' וארעא אסקא שרטון כיון דלא שכיחא ועוד דכאן יכול הלוקח למטען שטר ראיה היה לי (ש"מ) [שג'] קניתי ואבדתיהו לאחר ג' שנים משא"כ לעיל בהגדילו הענפים דאין מדרך בני אדם שיכתוב בהשטר כמה היו הענפים ארוכים: ואם קנה דקל אין לו כו' שם דף ס"ב ועיין בפי' ר"ש שם ולפירושו ל"ד קנה דקל א' אלא אפי' קנה שני דקלים דינא הכי אבל הקונה שלשה דקלים דקנה עמהן קרקע וכל האילנות שביניהן קנה נמי השריגים היוצאים מהן:

סעיף ט

מכר הקרקע כו' עד אפי' לא שייר אלא ב' אילנות כו' בפרק ח"ה דף ל"ז ז"ל פשיטא כו' [עיין בב"ח שהביא ל' הגמ' גם קצת ל' הר"ש] וגם התוס' כתבו דאיירי אפי' בהניח לפניו רק ב' אילנות אבל דחו פי' רשב"ם (דף ע"א) וכתבו דלפי פירושו אין כאן טעם מהא דיאמר לו שקול אילנך לכשייבש דאין ה"נ דמצי א"ל עקור אילנך לכשייבש ועוד. מדמסיק כולי עד ע"כ נראה לפרש כו' ע"ש וכבר העתקתי לשונם גם כתבתי ביאור דבריהן וישוב העניינים בארוכה בסי' רי"ד סי"ד וט"ו ולא באתי כאן אלא ללמדנו דמש"ר כאן דכששייר לפניו שני אילנות יש לו קרקע הצריך להן דלפי' רשב"ם אין לו כח בגוף הקרקע לזרוע תחתיהן וביניהן אלא ללקט פירותיו ומחייתן ולחזור ולנטוע שם לכשיתייבשו אלו ולפי' התוס' יש לו כח לזרוע כו' וכדין לוקח ג' אילנות ונראה דמדסתם רבינו וכתב סתם דיש להן קרקע הצריך להן ס"ל כהתוס' דיש לו אפי' לזרוע תחתיהן וביניהן כו' ועמ"ש עוד בסי' רי"ד סי"ד ט"ו ודו"ק: והרמב"ם כתב יש לו חצי קרקע הצריך להם כו' ל' הרמב"ם זה הוא מפכ"ד מה"מ [עיין ב"ח שהביא ל' הרמב"ם] ומוכח מלשונו מדכתב חצי קרקע כולה דחצי קרקע ממש קאמר וחילק בין שייר לפניו אילנות הרבה דאז יש לו חצי קרקע ובלא הניח לפניו אלא ב' אין לו חצי קרקע אלא הראוי להן ומטעם דכתבתי בדרישה ע"ש ואף דכתב וכן אם שייר שני אילנות כו' וגם כתב טעם אחד לשניהן דיאמר לו עקור אילנך ע"כ לא בא לדמותם לגמרי עד שתאמר שלשון גמרא נקט וחצי קרקע ל"ד כפי' ר"ש ור"י דא"כ הו"ל למכתב בקיצור בין שייר הרבה או רק ב' אילנות יש לו חצי קרקע הראוי להן ועוד שהרי זה לא נזכר בגמרא עד שנאמר שלשון הגמרא תפס ור"ש ור"י שכ"כ לא כתבוהו אהאי דינא כ"א בשנים שקנו או החזיקו יחד ועוד מדכתב חצי קרקע כולה ותיבת כולה אינה בגמרא ש"מ דלדוקא כתבו וא"כ קשה על רבינו דאיירי גם בשייר לפניו ב' אילנות ומביא על זה דברי הרמב"ם

משמע דלדעתו דהרמב"ם ס"ל דגם בשייר לפניו ב' אילנות יש לו חצי קרקע ועוד דחצי קרקע הצריך להן דכ"ר בשמו הן כשני הפכים בנושא אחד ולמה לו ועל מה שינה רבינו לשונו וגם חיסר תיבת כולה דכתב הרמב"ם ולולי דמסתפינא להגיה הייתי אומר דט"ס נפל בדברי רבינו וחסורי מחסרא וכצ"ל והרמב"ם כתב מכר קרקע ושייר אילנות לפניו יש לו חצי קרקע כולה שאילו לא כו' וכן אם שייר ב' אילנות בלבד יש לו קרקע הראוי להן שאילו לא כו': ולא נהירא ר"ל מ"ש דבשייר ג' אילנות יש לו חצי קרקע כולה זהו ל"נ והשתא א"ש הכל והא דמייתי סוף דברי הרמב"ם דבשייר לו ב' אילנות כו' אף דאינו חולק עליו בזה משום דמינה מוכח דחצי קרקע ממש קאמר דאל"כ למה חלק ג' משנים בשני בבות ובשני לשונות ובזה יש לדחוק וליישב גם גי' הספרים שבידינו וא"צ להגיה אלא וי"ו א' והרמב"ם כתב שני בבות ושני לשונות תחלה כתב חצי קרקע ואח"כ כתב הצריך להן ותיבת הצריך להן צ"ל והצריך ומסיפא מוכח דברישא ר"ל חצי קרקע ממש ושל"נ ליה הרישא וכמ"ש והטעם כמ"ש המ"מ דהמפרשים השיגו על הרמב"ם דהרי בגמרא אמרו דיש לו קרקע מטעם דאם לא יאמר לו עקור אילנך וזיל ולה"ט אצ"ל דשייר לפניו חצי הקרקע אלא בשייר לפניו כדי ליטע אחרים וכ"ש תחתיהן וביניהן כו' סגי ועד"ר. ולכאורה היה נראה ליישב ולומר דס"ל לרבינו דהרמב"ם פירש דחצי קרקע הנזכר בגמרא בדברי ר"פ (כמ"ש בדרישה) דר"ל חצי ממה שנותנין להקונה ג' אילנות ואין נותנין לזה אלא הראוי להן ע"פ צרכן והיינו תחתיהן וביניהן כו' וקראו חצי לאפוקי שיתן לו ג"כ לזרוע תחתיהן ושיהיו לו האילנות שביניהן והשריגין היוצאין מתחת הקרקע דכל זה לא יתן לבעל אילן זה אלא הראוי והצורך לגופו והיינו ליניקותיהן ולחזור וליטע כשיתייבשו וללקט פירותיהן ביניהן וחוצה ומש"ה אמר חצי קרקע כלומר ולא כל מה שנותנין דהקונה ג' אילנות והשתא א"ש לשון וכן דס"ל דבשניהן נותנין בשוה וחילק לב' בבות לרבותא בשניהן דבג' קמ"ל דאע"ג דבמכר ג' אילנות יש לו כל צרכן כאן דשייר האילנות לנפשו אין לו אלא החצי וכמ"ש ואא"כ כ' וכן בשנים אמרינן דשייר לנפשו כל הראוי להן אע"ג דבמכר שני אילנות אמרינן דלא מכר לו קרקע לכשיתייבשו ליטע אחרים בזה יש לו ורבי' כתב עליו ול"נ משום דס"ל דיש לו רשות ג"כ לזרוע תחתיו אפי' בשייר ב' אילנות לפניו מיהו זהו קצת דוחק דא"כ לא הו"ל להרמב"ם לכתוב תיבת כולה ודוחק לומר שבספרי הרמב"ם שביד רבינו לא היה כתוב מדהשמיטו רבינו כאן בהעתקתו ע"כ מחוורתא כדכתיבנא ראשונה:

סעיף י

מכר לשנים כו' מסקינן כו' כן הוא בפרק חזקת ועד"ר לשון הגמרא אדין זה וכבר כתבו רבינו לעיל בס"ס קמ"א בשם ר"י ורשב"ם כמ"ש כאן אלא דשם כתב עיקר הדין לענין שנים שבאו לפניו כל אחד אומר כל הקרקע עם האילנות שלי וזה מביא עדים שהחזיק בקרקע ג"ש ואכל פירותיו של קרקע והב' מביא עדים שאכל פירות האילן ג"ש ובסוף כתב שם אגב גררא שכן הדין נמי בלא טענת חזקה אלא בשנים שקנו ביחד בסתם ואותו הדין של שנים שקנו יחד הוא שכ"ר כאן כי כאן מקום דיני קנין קרקע וכמה קנה ושם מקום דיני הבאים בטענת חזקת ג"ש וס"ל דפלוגתת רב פפא ורב זביד הנזכר שם בפ' חזקת אף שהרמב"ם פירשו דמיירי בשנים שלקחו יחד מ"מ לענין דינא שוה לו שנים שבאו בטענת חזקת ג"ש ולפי' ר"י הוא בהיפך דהוא פי' דפלוגתתם איירי בשנים שבאו כל אחד בחזקת ג"ש וטוען כולה שלי אבל לדינא שנים שקנו כ"א שוה לו וכ"כ התוס' להדיא ע"ש ומש"ה כ"ר פי' ר"ש ור"י על שני הדינים וק"ל ועד"ר כי שם הארכתי ודוק: כיון שמכרו לאחר פי' ויכול לומר בעל הקרקע לבעל האילנות כשם שאין לי באילנך כך אין לך בקרקע שלי משא"כ במשייר לנפשיה מיהו יכול לנטוע לכשיתייבש משום דיכול לומר לבעל הקרקע כשם שלך זבין בעין יפה ולעולם כך זבין לי האילנות בעין יפה ולעולם דהיינו ליטע אחרים במקומן לכשיתייבשו ודוק בדרישה: וכן כתב א"א הרא"ש ז"ל כו' בקשתיו באשר"י של דפוס ושל כתב ולא מצאתי כ"א בהגהות אשר"י כ"כ בשם ר"י ע"ש גם לעיל בס"ס קמ"א כ"ר פי' ר"ש ור"י ולא כתב שדעת הרא"ש כדעת ר"י אבל ברמזים כתב שדעתו כדעת ר"י וי"מ דכוונתו דרבי' הוא מדכתב הרא"ש כל' הגמרא דא"ל רב פפא וכי מאחר דאין לבעל האילנות בקרקע כלום יאמר לו עקור כולי משמע הא כל דיש לו בקרקע כדי ליטע אחרים במקומן לכשיתייבשו לא קשה לרב פפא מידי וגם הוא מודה דסגי ליה בהכי אבל ז"א שהרי הרי"ף ג"כ כ"כ ושניהן לשון הגמ' העתיקו כדרכם וכאשר יפורש לשון הגמרא כן יפורשו ג"כ דבריהן וצ"ל שהיה כ"כ לפני רבינו באשר"י שבידו מאחר שג"כ כ"כ ברמזים וס"ל לרבינו דדוקא בזה שמכר ודאי גם לבעל הקרקע הוא דכתב הרא"ש דמכר לו גם כן בעין יפה משא"כ בזה החזיק באילנות כו' די"ל דלו לבדו מכר כולו בזה י"ל דס"ל להרא"ש כרשב"ם דקנה בעל האילנות גם בגוף הקרקע לזרוע תחתיהן וביניהן ומש"ה לא כתב בסי' קמ"א שדעת הרא"ש הוא כר"י ודוק ומה שרבינו כתב דעת הרמב"ם ברישא בשייר אילנות לפניו ולא כתבו בסיפא במכר לשנים כמ"ש לעיל בס"ס קמ"א נתתי טעם לזה בדרישה ע"ש:

סעיף יא

הקונה אילנות לקצצן כולי שם ד"פ: מניח לו שני ענפים פירוש הלוקח צריך להניח למוכר כדי שלא יקלקלו לגמרי שאז הן חוזרין וגדלים וזהו טעם לכולם: ומ"ש ובשאר אילנות עד טפח נראה דמה"ט כ' הרא"ש לענין ערלה והביאו רבינו בי"ד בסי' רצ"ד ז"ל אילן שנקצץ וחזר וגדל מהשורש כתב הרמב"ם שאינו חייב בערלה אא"כ נקצץ מעם הארץ וא"א כתב שאפילו נשאר בו עד טפח חייב ומטפח ולמעלה פטור עכ"ל: בקנים וגפנים מקשר התחתון ולמטה בברייתא שם ובכל הפוסקים כתבו מפקק ולמעלה ומפרש בנ"י שם דמפקק היינו קשר צ"ל דהן קאי אהקוצץ שיקצצנו מפקק ולמעלה ורבינו קאי אמה שישאר להמוכר וקאמר דיקצוץ באופן שיניח להמוכר מפקק ולמטה וע"ל סימן רע"ד שם כתב מה שמותר לכל אדם לקצוץ מאילנות של חבירו אפי' בלא קנין מתקנת יהושע ומיהו דוקא לצורך נטיעה וכדמפורש שם בתוס':

סימן ריז

סעיף א

נותן לו רוחב ג' אמות ז"ל הגמ' פ' המוכר את הפירות דף צ"ט ע"ב (לפי הגי' השניה שהביא רשב"ם וכתב עליה שהיא עיקר) אמר רב יהודא אמר שמואל אמת בית השלחין אני מוכר לך (פי' ר"ש א"ל אמת המים גדולה כדי להשקות ממנה בית הקלחין אני מוכר לך) נותן לו שתי אמות לתוכו אמה מכאן ואמה מכאן לאגפיה אמת בית הקילון אני מוכר לך נותן לו אמה א' לתוכה חצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן לאגפיה ע"כ וכן היא גי' הרא"ש אמה מכאן כו' בלא וי"ו ופירושי קמפרש למילתיה וה"ק נותן לו ב' אמות לתוכה של שדה לתקן אגפיה דהיינו אמה מכאן ואמה מכאן וכן באמת הקילון נותן אמה לתוכה של שדה והיינו חצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן והיא גי' רבינו. ומ"ש אמה רוחב לעיקר האמה כ"כ מדנקרא אמה וכ"כ רש"י בפ' שור שנגח את הפרה סוף (בבא קמא דף נ') אההוא דאמרינן ההוא תורא דנפל לאריתא דדלאי כו' ופרש"י שנפל ליאור דדולין ממנו מים להשקות שדות ממנו והיא עמוקה אמה ורחבה אמה לכך נקראת אמת המים גם התוס' כ"כ בשמעתא דכתבו דלפי הגירסא דגורסין בגמרא דנותנין לו שתי אמות לגוף האמה צ"ל דקרויה אמה משום דעמוקה אמה עכ"ל. ש"מ דס"ל דלספרים דאין גורסין דנותנין ב' אמות לרוחב אמה היא קרויה אמה גם ע"ש רוחב אמה וכדפי' רש"י הנ"ל ואף דשל קילון אינו רחבה אלא חצי אמה ונקראת אמה י"ל דההיא לא מצינו בתלמוד דנקראת סתם אמה. אלא אמות הקילון והוא שם מושאל מאמת בית השלחין וכדמפורש בגמרא דאין נותנין לשפתה כ"א חצי אמה לכל צד והוה חצי ממה שנותנין

לאגפי אמת בית השלחין מזה למדו ג"כ דרחב גוף בית הקילון אינו אלא חצי אמה ודו"ק ועד"ר: ואמה לשפה מכאי פי' ר"ש אמה נותנין לו לצורך שפה לאגפיה שאם יוכל יקחו מאותה אמה קרקע אחרת לעשות ממנה האגפיים במקום שנפלו. ומש"ר אחר זה שאם נפלו השפות נוטל עפר מבעל השדה ג"ז שם בגמרא ופי' ר"ש שאם אינו מספיק האמה שהניחו לשפה אז לוקחין מן השדה עפר אחר. ומיהו להכי נותן לו מתחלה אמה לכל צד לאגפיה דאין לבעל השדה לעשות שום תשמיש שיקלקל האגפיים כגון בנין או כל דבר שמכביד משא"כ מהאמה ולפנים יעשה בתוך שלו מה שירצה ואם לאחר זמן צריך ליטול עפר יטול משם עכ"ל רשב"ם וכן פי' הר"ן והביאו המ"מ והכ"מ לדברי ר"ש על דברי הרמב"ם ופירשו כן ולעד"נ דמדסתם רבינו ס"ל דמ"ש ואמה לשפה מכאן ר"ל שכל אותה אמה עצמה יהיה מיוחד עומד קיים להיות שפה להאמה ועומק האמה באמצע ובזה הלשון מדוייק טפי וגם יתיישב יותר מ"ש רבינו אח"כ דאם נפלו ונתקלקל מקצת מאותן השפה דנוטל עפר מן השדה לחזור לתקנן וכן יתפרשו דברי הרמב"ם ודו"ק: והרמב"ם כתב שצריך ליתן לו ד' כו' טעמו שגי' ספרו כגירסת הרי"ף שגרסינן נותן לו שתי אמות לתוכה ואמה כו' בויי"ו וכן גבי קילון וחצי אמה כו' וכן הוא נדפס בגמרות שלנו נמצא דתרתי קאמר של רוחב הקילוח מים בעצמו נותן לו ב"א ועוד אמה לאגפים לכל צד: להשקות בקילון פי' הוא עשוי להשקות בהמה ורחיצת בגדים וכלים ואינו גדול כ"כ ר"ש. וס"א ובמיימוני ובש"ע איתא סילון אבל בגמרא איתא קילון והוא הוא: נוטעין כו' פי' בעל השדה שאינו מקלקל האגפיים בזה שהשרשים מעמיקים הרבה אבל הזרעים מתפשטים מיד בתוך ג"ש ומחלחלים הקרקע למעלה בשפתו ר"ש ומש"ר שהזרעים מלחלחים כן הוא ברמב"ם וש"ע אבל בגמרא איתא מחלחלים וכן הוא בס"א וכן הוא ל' רשב"ם וכמש"ר: נוטל עפר מן השדה לשון גמרא שם ולימא ליה מימיך אשפלוה לארעך אמר רב פפא שע"מ כן קיבל עליו בעל שדה דמהיכן יביאו לו עפר אם לא מאותה שדה:

סעיף ב

המוכר לחבירו דרך לעבור בתוך שדהו אם דרך היחיד כו' שם בגמרא דף ק' והקדים רבינו לכתוב המוכר לחבירו דרך לעבור בו בתוך שדהו דזהו כלל אבל הדרכים הנפרטים אחר זה שכולן מיירי בקונה אותו מחבירו לעבור בהן דרך שדהו וחלוקים הם אם לצורך דרך היחיד דאז לא יפגעו בהליכתו באותו דרך וכגון שקונה דרך לכנוס דרך שדהו לשדה שלו שהוא מקום המיוחד לו והולך שם להביא משם משאוי לביתו טעון ע"ג בהמתו וכשקנה מחבירו לעבור דרך שדהו מעיר לעיר היינו כשיעור דרך בני אדם ליכנס ולצאת מכאן לכאן בהליכה וברכיבה ובטעון עגלות ופוגעים זה בזה (ומיירי שאחד אומר לחבירו

מכור לי דרך בשדך כשיעור הדרך שעוברים בו מעיר לעיר או כשיעור דרך ר"ה. דאל"כ אף שמכר לו דרך בשדהו לעבור בו מעיר לעיר ודאי לא יפגענו אחר שלא קנה ממנו לעבור דרך שדהו וק"ל) עד"ר: ועל דרך מעיר לעיר פי' ר"ש שם שהדרך מיוחד לב' עיירות הללו ואין אנשים מעיירות אחרות נכנסות לשם ועל דרך ר"ה פי' הוא עיר שיש בה מעבר שבאים דרך שם מארץ רחוקה: ומש"ר נותן לו רוחב ה' אמות כתב ב"י בספרי רבינו כתוב ה' אמות ונוסחא משובשת היא שנתחלף להם ה' בח' דצריך ח' אמות שאם יפגעו ב' עגלות שלא יתעכבו זו בזו עכ"ל וכ"כ ר"ש:

סעיף ה

לעשות לו מעמד פי' מקום שהיו עומדים שם בשובם מן הקברות סמוך לבית הקברות:

סעיף ו

מכר לו בור כו' הא דהפסיק רבינו בדין בור וכותליה בין דין מעמד להמוכר מקום לעשות קברים שהן ענייני מת ותרווייהו תנינהו יחד בסוף פ' המוכר את הפירות משום דניחא ליה לסדר דין מכירת מקום מעמד עם מכירת מקום דרכים שהן דומים יחד ודין בור וכותליה עם דיני כוכין שהכל הם ענייני כרייה בעומק מקום לכן סומכין יחד:

סעיף ז

המוכר מקום לחבירו לעשות לו מקום לקבורה כו' משנה שם סוף דף ק' ופי' ר"ש אם לא היו רגילין להקבר א' א' בפני עצמו אלא כל בני המשפחה מקברין במערה א' וכל א' בכוך בפני עצמו. מש"ה המוכר לעשות לו מקום קבר צריך ליתן לו מקום או לעשות כ"כ: מערה ארבע כצ"ל ארבע בלא ה' לשון נקבה כי פירושו ארבע אמות: ה"ג בדברי רבינו ג' לכל צד לאורך כו' עד וגובהן שבעה כו' וכן גרס ב"י וכן הוא בגמרא ופי' ר"ש שם סוף דף ק' שהיה גובהן ז' ז' להכניס הארון בריוח ועוד אויר טפת בין הארון לקרקע שלא לטמא העוברים דרך המערה. ציור הכוכין. כזה?. ג' לכל צד והיה בין כל א' וא' אויר אמה ורוחבה אמה וחצי אמה בכל קרן זויות ועיין בגמרא הטעמים ולדברי הרמב"ם והש"ע הציור בע"א כתבתיהו בסמ"ע ע"ש:

סעיף ח

המוכר קברו כו' ברייתא שם: בע"כ של לוקח מפרש שם טעמא משום פגם משפחתו ופירוש גנאי הוא להם שאין לקרובם מקום לקבורה ומ"ש רבינו נותנין להלוקח דמי הקבר ולא כתב סתם ומחזיר להלוקח דמיו ויהיה קאי גם אדרך קברו ומקום הספדו ומעמדו וכמ"ש בי"ד סי' שס"ו ומחזיר לו דמיו נראה דס"ל לרבינו דאין בני המשפחה יכולין לסלקו בע"כ אלא מדמי הקבר שהוא אסור בהנאה לאחר שיקברוהו שם אבל הדרך ומקום המעמד אם ירצה הלוקח יעמוד במקחו אלא שישאל להן הדרך ומקום

המעמד בעת שיצטרכו לו ואח"כ יחזור בו לעשות בו מה שירצה והא דלא כתב רבינו אלא שקוברין אותו בע"כ ולא הזכיר שיוליכוהו ויספדוהו שם בע"כ משום דזה תלוי בזה דכיון שקוברין אותו כאן אין קבר בלא מקום מעמד ומסתמא יהיה מעמדו במקום המיוחד שהיה להן מתחילה. ועי"ל דדוקא קבר שהוא מיוחד לכל אחד בפני עצמו הוצרך לומר שלא מהני מכירתו משא"כ מקום המעמד והספד שהיה מקום מיוחד לכל בני המשפחה יחד פשיטא דאין מכירתו מכירה כשמכרוה אחד לבדו וק"ל. וגם בי"ד נוכל לפרש דמ"ש ומחזירין לו דמיו דקאי אמה שסיים שם באין בני משפחתו וקוברין אותו בע"כ של לוקח דע"ז סיים וכתב ומחזירין לו דמיו. פירוש בעד אותו קבר שקברו בו בע"כ וכן משמע בבכורות בס"פ יש בכור דקאמר ז"ל ומאי ינכה לו מן הדמים דמי קבר אשתו עכ"ל מיהו אין ראייה משם דשם קאי אהמשנה ובמשנה לא מיירי אלא בקבר:

סימן ריח

סעיף א

האומר לחבירו בית כור עפר הנה אעתיק לפניך לשון המשנה וגמרא בקיצור כדי שתדע מקור לשונם והוספת דברי המפרשים ז"ל בריש פרק בית כור (בבא בתרא דף ק"ב ע"ב) תנן האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך היו שם נקעים עמוקים י' טפחים או סלעים גבוהין עשרה אין נמדדין עמה פחות מכאן נמדדין עמה. ואם אמר לו כבית כור עפר אפילו היו שם נקעים עמוקים יותר מעשרה טפחים או סלעים גבוהים יותר מעשרה טפחים הרי אלו נמדדין עמה ע"כ. ובגמרא אמר רב פפא אע"פ שאין מלאים מים (פי' אנקעים עמוקים דמתניתין קאי) מ"ט אין אדם רוצה שיתן מעותיו במקום א' ויראה לו כשנים ושלשה מקומות (פי' ר"ש דהיינו לחרוש למעלה ולמטה והמוכר ג"כ יודע שדרך הלוקחים היא כן והו"ל לגלות שיש בו טרשין) מתקיף לה רבינא והא דומיא דסלעים קתני מה סלעים דלאו בני זריעה נינהו אף הני נמי דלאו בני זרעים נינהו כי קתני דומיא דסלעים אפחות מכאן ופחות מכאן נמדדין עמה א"ר יצחק טרשין שאמרו בית ארבעת קבין אמר רב עוקבא בר חמא והוא שמובלעין בתוך ה' קבין ורבי יוחנן אמר שמובלעין ברובה של שדה. בעי ר' ירמיה בר אבא רובן במעוטה ומעוטן ברובה מהו תיקו ע"כ לשון המשנה וגמרא ומעתה נבאר דברי רבינו מ"ש בית כור עפר כו' לשון המשנה נקט ובסמוך יתבאר אם עפר דוקא קאמר או ל"ד נקט: ומ"ש אפי' אם ראוי לזריעה הא דכתב ראוין ל' רבים אנקעים קאי דנקט רבינו בל' רבים וכן מוכח מל' הרמב"ם והש"ע שכ"כ אנקעים (וא"כ) [ומש"ה] כתבו או סלעים גבוהים י' אבל סלעים מסתמא אינן ראוי' לזריעה וכמ"ש לשון הגמרא. ומה"ט כתב נמי רבינו בסמוך באם

אינן עמוקים אפילו מלאים מים שאינן ראויים לזריעה ולא כתב כן גם אסלעים. מיהו גם סלע לפעמים הוא עפר עליו למעלה וראוי לזריעה וכדאמר בסמוך היה סלע מלמטה ועפר מלמעלה וגם הטעם דאין אדם רוצה לחרוש למעלה ולמטה שייך נמי בסלעים אבל הרמב"ם כתב כלשון הגמרא ע"ש פכ"ח: ופי' רשב"ם דוקא שהם רחבים ד' טפחים דתרתי בעינן גבוהים י' ורחבים ד': שאז חשובין כו' שהם חשובין רה"י בשבת: וכתב הרמב"ם אין נמדדין כו' אלא כו' פי' הא דקתני במתניתין אין נמדדין עמה ר"ל אלא לוקח אותם בלא דמים. ומ"ש בכלל בית כור. ר"ל נותנים לו נוסף על הבית כור שקנה והן בטילין אצל הבית הכור ובכלל הקנים הן: וה"מ עד רובע כו' מדברי הרמ"ה היא אבל הרמב"ם לא חילק ביה: ורשב"ם פי' שישארו כו' ז"ל ב"י כן נראה ממ"ש אין נמדדין עמה אלא נותן לו בית כור שלם מקרקע חלק: ומ"ש וכן נראה מדברי א"א הרא"ש שכתב אין מודדין עמה אלא קרקע המישור שביניהם כו' שם בפסקיו. ומדלא הזכיר אלא קרקע המישור משמע דהנך אין ללוקח בהם כלום עכ"ל ב"י ור"ל דמרשב"ם מוכח בהדיא מדכתב נותן לו בית כור כו' משמע ולא יותר. אבל הרא"ש דלא כתב לשון נותן אינו מוכח זה מלשונו. אבל מ"מ נראה מדבריו כן. ומ"ו ר"ש ז"ל כתב על דברי רבינו ז"ל ואני לא אדע איך מובן בזה שהוא ס"ל כרשב"ם ועיין בספרי פ' בית כור סי' ב' (וכל) [עכ"ל] ול"נ דדייק רבינו כן מדכתב הרא"ש וצריך הלוקח לקבלו ואינו יכול לומר כו' ש"מ דס"ל דעיקר דין זה הוא לטובת המוכר והיינו שישארו לו הסלעים דאל"כ למה לא כתב ג"כ שהמוכר אינו יכול לחזור כשיוודע לו שצריך למדוד לו בית כור במישור וגם ליתן לו הסלעים בלא דמים וק"ל: כדברים אבודין ביד המוכר. נראה דמדמה זה להאומר הן חסר הן יתיר והותיר יתר מרובע לבית סאה וכולם יחד המה פחות מט' קבין דאמרינן במשנה וכתבו רבינו בסמוך ס"ח דהברירה ביד המוכר אם רוצה צריך ליתן לו בעד היתרון דמים כיון שלא הגיע היתרון לשיעור קרקע והוה כדברים אבודין להמוכר וה"נ דכוותייהו. אבל הר"ן והמ"מ כתבו דלא דמי דהתם הקרקע הוא שוה ואין קפידא להלוקח כאשר יתן לו דמים עבורם עב"ח:

סעיף ב

ופי' רשב"ם דוקא כו' שם בפרק הנ"ל: אבל ר"י פי' אפי' א"ל בית כור כו' והא דקתני במתניתין עפר לרבותא דסיפא דאעפ"כ פחות מגובה י' נמדדין עמה וכ"כ רמב"ן בחידושיו: לא היו הנקעים כו' נמדדין כו' משום דאין לך שדה שלא יהיה בהן טרשין ונקעים ובטולי להו לגבי שדה גמרא ור"ש: והוא שלא יהיה בכולן פי' כי מצרפת לבקעים דכולי ארעא יחד לא הוה אלא ד' קבין לכור אבל טפי מד' קבין כולי האי לא מחיל לוקח

דהא בית כור עפר אתני עמו והא דכתב שיעור ד' קבין לכור ר"ל וממילא על חצי כור ב' קבין ר"ש: ומש"ר ז"ל ומיהו היה אומר א"א הרא"ש לא נמצא זה מבואר באשר"י ואפשר דבעל פה שמעו רבינו ממנו וכן רגיל ב"י לדקדק ולכתוב היכי דכתב רבינו בשם הרא"ש היה אומר כן: וכתב הרמב"ן בנו"ן כצ"ל: א"נ עד ארבע אמות כצ"ל ור"ל כשאינן רחבים אלא י' או אינן רחבין אלא ד"א ואז נמדדין עמה כיון דאין בגובהן עשרה וכן הוא בהדיא בדברי הר"ן בחידושיו והוא מהירושלמי ז"ל רחבן כמה ר' ינאי אומר עד י' ר"י בר בון אומר עד ד' אמות וס"ל להרמב"ן דאם היה בא' מהן רחב בשיעור זה לכל מר כדאית ליה אע"פ שכולן יחד אינן אלא ד' קבין ואינן גבוהין י' לא הוה בטל דהוא חשוב ויש לו שם בפני עצמו: א"ל כבית כור עפר כו' (דמשמע כבית כור עפר ולא בית כור ממש אלא כמות שהוא ר"ש): ופי' רשב"ם דהכא נמי בעינן כו' וכן דקדק הרא"ש מדברי הרי"ף שכתב מימרא דרב יצחק (שאמר טרשים שאמרו בית ד' קבין) מיד אחר המשנה בלא פסקא משמע דאכולה מתניתין קאי ע"ש אבל הרמב"ם חולק אזה וכמו שסיים רבינו בסעיף ה' וכמ"ש שם: וקאמר רב עוקבא שצריך כו' כלומר הא דאמרינן כל שאינן גבוהין י' ואין בהן יתר מד' קבין נמדדין עמה דוקא שיהיו מפוזרים בתוך כו' וכן מימרא דר' יוחנן שהזכיר רבינו בסמוך ג"כ אהך בבא נאמרה בגמרא ורבינו סדרה כאן לפי דלטעמיה אזיל דס"ל דה"ה לגבוהי' ועמוקים י' ואמר כבית כור עפר אני מוכר לך דהוה נמי דינא הכי: אבל אם מכונסים בפחות כו' עב"ח: אבל פחות מד' קבין כיון שאינן גבוהין י' נראה דנקט הכי משום דמיירי השתא ביה וה"ה נמי גבוהים י' בכבית כור עפר דהוי נמי דינא הכי לדעת רשב"ם ורבינו: ומ"ש אפי' היה סלע א' נמדד עמה היינו דוקא בזה דכולן יחד אינן ד' קבין אבל כשכולן יחד הן ד"ק כבר כתב בשם הרמב"ן בסמוך לפני זה דכשהן רחבים ד"א אינן נמדדין עמה: דרוב בית כור י"ו כו' דבית כור למ"ד סאין: חשובין כסלע יחידי כו' בענין סלע יחידי כתב רבינו בסמוך דדוקא בשאינו מובלע בשדה הוא דאינו נמדד עמו וכאן במובלעים מיירי לכן נראה דמ"ש כאן דהן חשובין כסלע יחידי אינו רומז להן סלע יחידי דלקמן אלא אדאינן חשובין מפוזרין אלא כמכונסין כסלע אחד יחד: דרבי יוחנן פליג כו' דלא סגי במה שהן מובלעים בה' קבין אלא בעינן שיהיו הד' קבין מובלעים ברובו של שדה וגם שלא יגיע לבית סאה מהן רק רובע טרשין. אלא מוסיף על דבריו כו' כגון שאלו ה' קבין כו' פי' דס"ל דרב עוקבא ור' יוחנן מר אמר חדא ומר אמר חדא ול"פ ותרוייהו איתנהו שהד' קבין מפוזרין בה' ואותן ה' ברובה של שדה וזה א"א למצוא אלא שיהיה רצועה ארוכה וקצרה ברחבה וצריכין לתרוייהו דאי לדברי מר עוקבא לחוד הוה אמרינן דאף אם היו הה' קבין שהד' קבין

טרשים מובלעים בהן עומדים במקום א' בריבוע נמי הוה בטל קמ"ל ר"י דבעינן שיהיו נבלעים ברובה של שדה דווקא ואי לאו מילתא דרב עוקבא הו"א דאפי' אין הפסק כלל ביניהן דהיינו אם הד' קבין נעשו מהן רצועה א' מושכב ע"פ י"ו סאין בלי הפסק ביניהן ג"כ נמדד עמה כיון דמובלע ברובה של שדה בטילה גבה קמ"ל רב עוקבא דבעינן שיהיו מובלעים ד' קבין בה' דהיינו י"ו רבעים טרשים בכ' רביעים מהשדה ואז יהיה בין הכל ד' רבעים הפסק ביניהן וממילא ברצועה הנמשכת ע"פ י"ו סאין יהיה הפסק רביעית הרובע כשהוא א' מי"ו בקב) בכל בית סאה ואף לפי האבעיא דאיבעיא להו רובן במיעוטו כו' עכ"פ יהיה הפסק בין בית סאה לבית סאה אלא שהרצועה היא קצת רחבה ועומד בהז' סאות בכל א' יותר מרובע הקב וק"ל: ומסתברא כפי' רשב"ם עבד"ר: לא היו מובלעים בשוה כו' עד ט' רבעי הקב בז' סאין כו' לשון הרשב"ם ה"ג רובן במעוטה ומעוטן ברובה וכולה חדא איבעיא היא וה"פ אם רובן של ד' קבין דהיינו ט' רבעים בז' סאין (דהוא המיעוט מהי"ו סאין שאמר ר"י שיהיו נבלעים בתוכו) מהו מי אמרינן כיון דרובן של ד' קבין אינן מפוזרין כראוי כמו שכל הד' קבין אין מפוזרין כראוי ואין נמדדין עמה א"ד לא אמר ר' יוחנן אלא שיהיו כל הד' קבין מובלעים ברובה של שדה לאפוקי היכא דכולן במיעוט השדה דהוה כולן רצופין יותר מדאי כו' עכ"ל הרי לפנינו דגרס רשב"ם רובן במיעוטן ומיעוטן ברובן ועפ"ז הוצרך לפרש דהיינו ט' בז' וז' בט' ולא גרס רובן במחצה ומיעוטן במחצה. וגם אח"כ כתב בפי' האבעיא או דלמא כו' דר"י לא אתא אלא למעוטי היכא דכולן במיעוט השדה ולא קאמר דאתא למעוטי היכא דכולן במחצה של שדה כל זה הוא מטעם דמחצה יש לו דין רובא ולא דייקי כולי האי וכדאמרינן בעלמא מחצה ע"מ כרוב דמיא ובעינן דוקא רובא דמנכר והיינו ט' בז' וז' בט'. דר"י נתן שיעור שיהיה בכלל בית סאה רובע ובט' סאה היה להיות ט' רובעין והרי הן חסרים שנים והוא מנכר משא"כ כשלא היה חסר אלא א'. וגם מה"ט נראה דלא קמיבעיא ליה אם ט' רובע הקב עומדים בעשרה סאות יז' רובע הקב עומדים כו' דנמדד עמה ובלאה"נ כיון דבזה רוב הרבעין המה מפוזרין לא חוששין תו למיעוט הרובעין (ועיין בדרישה) ורבינו בשיטתיה דרשב"ם אזל וכמ"ש לפני זה דמסתבר ליה כרשב"ם: וכן מיבעיא אם הם עומדים בעיגול ז"ל הגמרא דף ק"ג ע"ב בעי ר' ירמיה כשיר מהו כשורה מהו איצטדינים מהו דרך עקלתון מהו תיקו. תנא אם היה סלע יחידי אפי' כ"ש אין נמדד עמה. ואם היה סמוך למיצר אפי' כל שהוא אין נמדד עמה: בעי רב פפא מפסק עפר בנתיים מהו תיקו (גם ברמב"ם כתב אבעיא זו וצ"ע על הרי"ף והרא"ש שהשמיטוהו וגם על רבינו שכתב בפשיטות דאם היה הסלע סמוך למיצר תוך ג"ט דאינו נמכר בתוכה. ובגמרא הנ"ל הוא אבעיא דלא איפשטא

היכא דעפר מפסיק ביניהן) בעי רב אשי עפר מלמטה וצונמא מלמעלה עפר מלמעלה וצונמא מלמטה מהו תיקו ע"כ. ופי' רשב"ם דאבעיא ליה אם הן מפוזרין ברובא של שדה ולא בריבוע כעין חצובא דהתם ודאי מזדרעא בנתייהו שתי וערב וכשיגיע אצל הסלע יגביה מחרישתו מעט. אבל עשויין בעגול כאצעדה לא מזדרע בנתייהו כ"כ ואת"ל דהכא נמדדין כשורה מהו שכל כנגד שורה אינו יכול לחרוש וכל חרישה בשתי וערב היא ומיהו ע"י הדחק יכול לחרוש ואת"ל כשורה נמדדין אצטדין כזה? מהו וכן כולן אחרון אחרון לא מזדרע כראשון עקלתן כזה? ומלשון הגמרא ופי' ר"ש שכתבתי מוכח שמ"ש בספרי הטורים ז"ל וכן מיבעיא אם הם עומדים בעיגול או בשורות הרבה זו אצל זו. האי בשורות ט"ס דהא בעומדים בשורה א' קא מיבעיא ליה וכנ"ל אלא צ"ל או בשירה ור"ל דבעייתו שהיה עומדים הרבה זו אצל זו. ומוכח נמי דמש"ר לעיל בפירוש ר"ש והרמ"ה דמיירי שהד' קבים מובלעים ברצועה ארוכה לא מיירי שהרצועה היא חתיכה א' זה בצד זה דהא מסיק וקאמר דזהו אבעיא דלא איפשטא באמרו כשורה מהו אלא מיירי שעומדין ברצועה כעין זה ברצועה כזה? ועב"ח ובסמ"ע:

סעיף ד

וכן מבעיא היכא דהוה עפר מלמטה כו' ז"ל הר"ן אם יש עפר תחת הסלע שאפשר לעקור הסלע ולחרוש תחתיו או אם יש לו עפר מלמעלה שאפשר לזרוע שם מעט אע"פ שאינו עמוק כעומק המחרישה (דאילו היה עמוק כעומק המחרישה כיון שאינו גבוה י' אף שהיה בהן יותר מד' קבין היו נמדדין עמה) ועיין בר"ן ור"ש דפרשו דאיבעיא זו ולא קאי לענין הבלעת ד' קבין אבל הרמב"ם ורבינו ס"ל דקאי אזה:

סעיף ה

ואם הוא סלע יחידי כו' עד אפי' אינו גבוה י' כו' ברייתא שם ומפרש ר"ש דאמתניתין קאי דקתני פחות מכאן נמדדין עמו וקתני שאם היה הסלע יחידי היינו שהוא עומד על מצר השדה או אפילו הוא בתוך השדה אלא שהוא אינו מובלע בתוכו אלא עומד תוכו סמוך למיצר ובא המוכר למדוד לו משם אפי' נמוך מי' וקצר מד' טפחים אפילו הכי אין נמדדין עמה ע"כ. ובשטתו הלך רבינו ולרמב"ם שיטה אחרת בזה ועב"ח: ויראה מדברי הרמב"ם כו' אז בכל ענין כו' פי' בין ביתר מד' קבין בין לשאר כל האיבעיות בכל ענין אם א"ל כבית כור הכל נמדד עמו דס"ל להרמב"ם דלא קאי כל הנ"ל כ"א כשלא אמר כבית כור והוא פחות מגבוה י' וק"ל:

סעיף ו

וכל זה מיירי כשאינו עומד כו' עד"ר: לפיכך כשאומר לו כו' ואפי' אין חסר ממנו אלא קב כו' לשון לפיכך דקאמר קאי אמ"ש לפני זה דכל שיש בטרשים יותר מד' קבין אין

נמדדין עמו וצריך להשלים לו מדידת הבית כור מקרקע המישור דטפי מד' קבין אין אדם מקבל כנ"ל והו"ל כחסר ובזה אם היה חסר קב היה צריך להשלימו. ומש"ר ואפי' קב ל"ד קאמר אלא איידי דבעי למיתני בסיפא אפי' חסר ז' קבין ומחצה הגיעו נקט נמי ברישא קב אבל אפי' פחות קב משלים לו ועד"ר: אם עומד כו' כן חלקו התוספות והרא"ש כדי לתרץ קושיא גדולה שקשיא להו בסוגית הגמרא כמ"ש בדרישה. והכלל שתדע שג' דינים יש האחד בית כור עפר סתמא ואינו עומד בתוכו אפי' ניכוי בדמים לא שייך אלא צריך להשלים לו כל הפחת בקרקע או מבטל המקח אם ירצה. השני בית כור סתמא ועומד בתוכו אי נמי אינו עומד בתוכו וא"ל הן חסר הן יתיר מחילה גמורה הוא עד רובע לבית סאה. הג' אם א"ל מדה בחבל מנכה לו מהדמים אא"כ יותר מרובע לסאה ומטעמים שיתבארו בסמוך בכל א' במקומו: דוקא כשאמרו בית כור עפר זה כו' אבל בית כור סתמא לא ואפי' עומד בתוכו לכאורה ק' הדיוקי' אהדדי דמסיק וכתב סתמא דהיינו דלא אמר זה וגם לא סיים לו הוא דלא הא אמר זה הוי מחילה ומתחלה כתב דוקא דאמר זה וגם סיים לו ולק"מ דודאי אין נפקותא בעומד בתוכו אם לא א"ל זה או שהוא יודע שמוכר לו זה דמה נ"מ בעומד בתוכו כשאינו יודע מה מוכר לו. ור"י הלוי שכתב תחלה דאמר זה היינו היכא דאינו עומד בתוכו דאז רגיל לומר זה אבל כשעומד בתוכו מסתמא מתחילה הכניס המוכר אדעתא דהכי למכור לו אותו מקום שמראה לו ועומד בתוכו. ומש"ה לא כתב הרא"ש ולא הר"י הלוי זה בעומד בתוכה וכן דייק לשון הרא"ש שכתבתי בדרישה שכתב דהכא מיירי בעומד בתוכו ורואה אותה כו' וק"ל ול' הר"ן בשם ר"י בן מאגש מבואר יותר שכתב ז"ל דהאי דינא ליתא אלא במסייע לו שדה וא"ל בית כור עפר זה כו' ע"כ מבואר דמיירי כשאינו עומד בתוכו אלא שמסיים לו הבית כור ואמר בית כור פלונית דהיינו בית כור זה וכן מוכח מל' המ"מ ע"ש ועבד"ר ולקמן סעיף י"א גם לקמן בסי' שכ"א כתב רבינו ז"ל היה עומד בתוכו וא"ל בית השלחין זו כו' הוכחתי שם בפרישה ודרישה דעומד בתוכו ל"ד קאמר שם ע"ש: ז' קבין ומחצה הגיעו דהיינו רובע הקב לסאה ולבית כור שהוא ל' סאין עולה ז' קבין וחצי אבל טפי מזה לא מחיל אינש אפי' א"ל הן חסר הן יתיר וכמו שיתבאר לקמן:

סעיף ז

מדה בחבל כו' משנה שם ופי' ר"ש מדה בחבל כלומר בצמצום יהיה בית כור כמו שמודדים במדת חבל לא פחות ולא יותר ואם יחסר מנכה לי: פיחת כל שהוא כו' פי' שלא היה באותו שדה בית כור שלם וה"ה נמי אם היה טרשים בו יותר מכשיעור מנכה לו מן הדמים ולא דמי למ"ש רבא דכל דבר שבמדה אפילו פחות מכדי אונאה חוזר ומקח

טעות הוי (וכמש"ר לקמן ר"ס רל"ב) דה"מ במטלטלין אבל במקרקע קי"ל לרבנן דניחא ליה להלוקח ליקח מה שימצא לפי המדה הן חסר הן יתיר ומוכר נמי הכי קא"ל לפי מדת החבל אני מוכר לך ואם יחסר תנכה לי כ"ש ר"ש והתוספות כתבו עליו דלא דק דבמקרקעי נמי איתא בהדיא כן בריש פ"ב דקידושין אלא אר"י דרבא איירי כשמדדו והטעהו במידה אבל הכא לא מדדו עדיין אלא באין למדוד כו' ע"ש ריש דף ק"ד וכ"כ ר"ן בר"פ האיש מקדש וע"ל בדרישה ר"ס רל"ב וגם אין שייך כאן אין אונאה לקרקעות דהיכא דמטעה זא"ז שאני ודו"ק: הוסיף כל שהו יחזיר והבירה ביד המוכר ליתן לו קרקע או דמיו וכמו שמפורש בסמוך וכ"כ ר"ש:

סעיף ח

דאמרינן אם פיחת או הותיר כו' לפני זה כ"כ בשם הרא"ש דהסכים לסברא הראשונה וע"פ הסכמתו כ"כ: ה"ה נמי אפי' אלף רבעים כו' ולא אמרינן כל שהרבעים עולים ליתר מט' קבין שהוא שיעור שדה לאו מחילה הוא: וכל מה שהוסיף יחזור לו כו' כך שנינו שם במשנה ע"פ מה שפירשוהו בגמרא כמ"ש בדרישה ופרשב"ם ז"ל לענין הפחת דכיון דחסר טפי מרובע לסאה לא מחל מידי כו' ע"ש: ומה מחזיר לו כו' אלו חלוקים ג"כ שייכים לעיל באומר מדה בחבל אני מוכר לך ובמשנה ג"כ עליו קאי וכ"כ ר"ש וכמ"ש לעיל. והוה התוספות ל"ה רבעים פי' דהיינו ט' קבין פחות רובע: צריך ליתן לו כשער הזול פי' המוכר צריך ליתן ללוקח והלשון דחוק דהול"ל צריך למכור לו ורבינו לשון הגמרא תפס אלא שבגמרא גופא לא יתיישב הלשון אבל לשיטת הרמב"ם שכתבתי בדרישה יתיישב בטוב דקאי אלוקח ודו"ק: פחות מל"ו סאין שאז יגיע יותר מרובע לכל סאה: או צריך לקבל כו' שהרי הגיע לשיעור שדה: מיבעיא ולא איפשטא ולקולא כו' דכל ספיקא דממונ' הוי חומרא לתובע וקולא לנתבע ולכן גם כאן כיון שהלוקח מוחזק בקרקע הרי הוא כנתבע ומחזיר לו מה שירצה ועד"ר: קודם שיחזיק כו' פי' קודם שיחזיק בהמותר ומש"ה כ"ר דוקא ברישא בהיה שדה ונעשה גינה ולא כתבה בסיפא בהיה גינה ונעשה שדה וה"ט דברישא בהיות שדה וכבר מדדו ומצאו יותר מרובע לסאה ולא הגיע לט' קבין ובירר המוכר שיקח מהלוקח דמים ואח"כ שב אותו המותר להיות גינה אילו כבר עשה הלוקח חזקה בהמותר נמצא דברשותו נעשית גינה ובזה לא קמיבעיא ליה דודאי אין ביד הלוקח לחזור מנתינת הדמים וליתן לו קרקע אלא אבעיתו הוא דוקא קודם שהחזיק הלוקח בהמותר דביה שייך לומר דנעשה גינה ברשות מוכר כיון שלא החזיק בה הלוקח אבל סיפא בהיה מתחלה גינה דאז המותר היה עומד מיד ברשות מוכר ואפי' לא עשה בה המוכר חזקה כיון דמתחלה היה כל הקרקע שלו אלא דמ"מ איבעיא ליה

כיון שמכרו לזה הלוקח הכל יחד דלמא נאמר נלך אחר עיקר השדה שהיא של לוקח וברשות הלוקח שב להיות שדה ומחויב ליתן לו דמים ולא קרקע ודו"ק וזה נלע"ד ברור ולא כב"י עד"ר: ונעשית גינה שנובע בה מעיין שגינה צריך מים יתרים: מה שירצה פי' הלוקח: דכיון דליכא בהאי שדה. אמר ל' דכיון דמשמע בפשיטות דליכא טפי בהאי שדה דאי איכא בה טפי לא שייך לומר גביה פיחת דלמה יפחת מלמדוד לו עד תשלום כל הכור כיון דאיכא כאן טפי: ליכא לחיובי למיהב ליה משדה כו' פי' דל"ת כשם שאם הותירו ט' קבין אמרינן דמוכרח המוכר לקבלם בקרקע כיון דיש להם שם שדה ה"ה נמי כשפחתו ט' קבין והלוקח רוצה בקרקע יכול לכפות למוכר שיתן לו קרקע ט' קבין כיון דשם שדה להם זה לא מחייבין אלא לעולם מנכה הדמים: מה אעשה בשדה קטנה כו' אע"ג דכבר כתב ביתר רובע דאירי אפי' אם קנה ממנו אלף סאות וה"ה בפיחת רובע נמצא דיגיע להפחת טובא מ"מ יכול הלוקח לומר לא נחתי ליקח שדה כ"א גדולה כ"כ כמו שדיברתי עמך וכל מה שאינו גדולה כ"כ קטנה כנגדה מקרי ועד"ר:

סעיף ט

א"ל בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל הן חסר כו' משנה שם דף ק"ה ועד"ר שם הארכתי וכן ארצה ואכתוב הסכמת דעתי דנראה דרבינו ס"ל דהרמב"ם (בפכ"ח דמכירה) פי' מ"ש בגמרא דהולכין אחר פחות שבלשונות ר"ל אחר הלשון שמפחית הדיבור של המוכר שהתחיל ואמר בית כור עפר אני מוכר. ואמרינן דלאו בדוקא בית כור א"ל אלא כוונתו היה כדסיים הן חסיר הן יתיר ואם יש בו יתרון מרויח הלוקח ואם יש בה חסרון מפסיד הלוקח א"נ משום דג' לשונות הן אם א"ל בית כור אני מוכר לך סתם ואינו עומד בתוכו אם חסר לו כ"ש מבטל המקח כנ"ל ואם אמר ליה מדה בחבל ונחסר אינו מבטל המקח אלא מנכה לו בדמים. ובחסר ויתר הוה מחילה וכנ"ל וע"ז קאמר דהולכין אחר הגרוע שבהלשונות וק"ל ורשב"ם ס"ל דפי' הגמרא הוא דמפחיתין כח של לוקח לעולם. ומדסתם רבינו נראה דסבירא ליה דהרמב"ם ורשב"ם שניהן מיירי אפי' לא נתן הלוקח עדיין הדמים וכן מוכח מדכתב בל' רשב"ם ז"ל ואם פיחת לא ינכה דמשמע דעדיין המעות בידו ובדרישה כתבתי דטעמיה הוא כיון דהמוכר מוחזק בקרקעתו הדין עמו ולומר מש"ה אמרתי שני לשונו' כי נסתפקתי אם הוא חסר או יתר ונתכוונתי לל' מדה בחבל אם יהיה חסר ולל' הן חסר כו' אם יהיה יותר. ומדשתק הלוקח קיבל עליו מה שמכר לו והראב"ד תלה הדבר בנתינת הדמים לבד ועד"ר שם כתבתי הוכחות וראיות לזה שכתבתי ודו"ק: ומ"ש ואם פיחת כ"ש לא ינכה ל"ד כ"ש אלא ה"ה רובע לסאה ואיידי דרישא נקט ועיין מ"ש לעיל בדרישה: והראב"ד ז"ל כתב נתן הלוקח כו' כ"כ

בהשגות שם וביאור דבריו נראה דר"ל דאם נתן הלוקח כל המעות אז ממ"נ הוא תובע אם פיחת הוא תובע שיחזור לו דמי הפחת ואם הותיר פי' והוא כבר נתן כל המעות אפי' מה שמותיר על הכור ועכשיו תובע מעותיו הנותרים ואומר לא ידעתי שהדין שרובע בסאה הוי מחילה עכשיו אני יודע שהאי מותר שייך לי כיון שאמרת הן חסר הן יתיר החזר לי מעותי שנתתי לך נגד המותר בזה הוי המוכר נתבע ולקולא דידיה אזלינן ובזה כתב שהוא קולא למוכר וחומרא להלוקח בין בחסיר בין ביתר. ואם לא נתן מעות כו' פי' ואם לא נתן כל המעות והמוכר מבקש דמי הקבים הנותרים או אם פיחת והלוקח לא נתן עדיין מעות הפחות והמוכר מבקש מעותיו אז הוא תובע ואזלינן לקולא דנתבע והוא חומרא לתובע בין בחסר ויתר:

סעיף י

א"ל בית כור עפר אני כו' שם דף ק"ו ז"ל בסימניו ובמצריו פחות משתות הגיעו עד שתות ינכה עכ"ל המשנה וז"ל ר"ש בסימניו ובמצריו האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך בתוך הכמנים והמצרים הללו הכל לך פחות משתות הגיעו דכיון דא"ל בית כור עפר אני מוכר לך כהן חסר והן יתיר דמי כדאוקמינן לעיל והשתא דהוסיף ואמר בסימניו ובמצריו מטפינן שיעורא עד שתות דכיון דהראה לו המצרים כמאן דמכר ליה שדה זו סתמא דמי כמות שהוא בין קטן בין גדול אלא דאהני מאי דאמר בית כור שלא יהא חסר יותר משתות וכן דלא ליהוי מותר יותר משתות עכ"ל ר"ש. ואף שיש קצת שינוי לשון בין לשון רבינו ולשון רשב"ם דרבינו כתב א"ל בית כור כו' עד כמו שהוא בתוך סימניו ומצריו. ורשב"ם לא הזכיר שצ"ל כמות שהוא ועוד שאר שינויים מ"מ הענין א' דהא בלאה"נ צריכין ליישב מנ"ל לרבינו דצ"ל כמו שהיא. וגם לרשב"ם מנ"ל דצ"ל הכל קח לך ונראה דס"ל דהמשנה הנ"ל דבסימניו ובמצריו קאי אהמשנה דר"פ דהתחיל וקתני האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך ומפרש ואזיל ומחלק בין אומר בית כור עפר סתם לבית כור במדה בחבל או בית כור הן חסר הן יתיר. ובין בית כור בסימניו ובמצריו. וס"ל דלא שייך לומר בסימניו ובמצריו אא"כ הראה לו תחלה מצרי השדה או שכבר ידועים לו (אבל אינו ניכר וידוע לו כמה מידת' דאילו הכיר וא"ל בסימניו ומצריו הגיעו עד רביעית כמש"ר אחר זה בסי"ג) וכיון שכבר הראם לו למה אמר לו בסימניו ובמצריו ע"כ צריכי' לומר דרצה בו כאילו אמר הכל קח לך והיינו כמות שהיא בסימניו ובמצריו הידועים לך דכ"ר. נמצא דמ"ש ר"ש בתוך הסימנים והמצרים הללו אין זה פירוש דסימניו ומצריו דהמשנה אלא ר"ל מכח לשון המשנה דקתני בסימניו ובמצריו דפי' שא"ל אני מוכר לך השדה יחד בתוך סימנים מוכח דכבר הראה לו הסימנים וכיון

דמיירי דהראם לו שפיר כתב דכיון דא"ל בית כור עפר אני מוכר לך כהן חסר ויתר דמי והיינו כמש"ר בס"ח דכל שא"ל בית כור עפר זה דינו כהן חסר והן יתר. ומה שסיים ר"ש וכתב ז"ל דכיון דהראה לו המצרים כמאן דהמוכר לו שדה זו סתמא כמות שהיא בין גדולה כו' לא בהראה לחוד תליא הדבר אלא קאי אמ"ש לפני זה דא"ל בסימניו ובמצריו ואזה קאמר כיון דא"ל בסימניו ובמצריו וגם הראה לו לפני זה המצרים מכח תרוייהו הו"ל כאומר שדה זו כמות שהיא כו' דאילו אמר בסימניו ובמצריו לחוד ולא הראהו לו תחילה ודאי לאו כלום כיון שאין ידוע לו על איזה שדה א"ל כמות שהוא או הכל קח לך. ומ"ש ר"ש כמאן דמכר לו שדה זו סתמא. ר"ל ולא הזכיר בית כור כלל דמי וק"ל: ומש"ר היה הפחת יותר משתות מנכה לו כו' פי' אף משתות עצמו מנכה לו דמים שהותיר וכמש"ר אח"ז שמחזיר אף השתות ומה שלא כ"ר כן ברישא משום דבעי למיכתב עליה והוי דינא כדלעיל לענין חזרת קרקע או מעות וזה לא שייך בפיחת וכמש"ר בס"ס ח' וכ"כ ב"י והמ"מ שנסתפק היינו דוקא בל' הרמב"ם דגם ביתר משתות לא גלה דעתו אם צריך להחזיר גם השתות ע"ש. ומש"ר שאם יש בתוספת פחות מט' קבין כו' אע"ג דבמכירת כור איירי עד הכא והוא ל' סאין ושתות ממנו הוא הרבה טפי מט' קבין הא כבר כתבתי והוא פשוט דל"ד קתני בית כור אלא הכל לפי ערך ומה"ט כתב רבינו בסעיף (ב) [ח'] שיעור ד' (קבין) [סאין] דהולכין בו לפי שיעורו וק"ל:

סעיף יא

ומ"ש רבי' בשם הרמ"ה א"ל בית כור עפר זה ומצר לו מצריו הרי הוא כאילו אמר ליה בסימניו ומצריו ר"ל הרי דינו כמו ששנינו במשנה א"ל בסימניו ובמצריו דשם שנינו דפחות משתות הגיעו משום דהוה יתור ל' וכנ"ל וקמ"ל הרמ"ה דבכה"ג דא"ל זה וגם מצר לו המצרים נמי דינא הכי ונ"ל דס"ל כשיטת הרא"ש הנ"ל ס"ו דס"ל דכל שעומד בתוכו וא"ל בית כור עפר אני מוכר לך הרי הוא כאילו א"ל הן חסר הן יתיר וה"ה אם אינו עומד בתוכו רק שא"ל בית כור עפר זה וכמש"ש ומש"ה האי דא"ל זה וגם מצר לו מצריו מכח יתיר לשונו אמרינן דלטפויי אתא ועד שתות הגיעו אבל לר"י הלוי הנ"ל בס"ו דס"ל דלא הוה דינא כא"ל הן חסר הן יתר עד שא"ל זה וגם מצר לו מצריו לדבריו המשנה דוקא קאמר בסימניו ובמצריו דהיינו שמיצר לו מצריו וא"ל קנהו כמות שהוא בתוך מצרים הללו. ומשום דרבי' ס"ל כהרא"ש מש"ה כתב כאן כתב הרמ"ה ולא כתב והרמ"ה כתב בל' פלוגתא וק"ל:

סעיף יב

ומ"ש ולא סיימוה במיצריו ר"ל שאינה ניכרת וידוע לו כבר כל מצריו שמכרה לו דאילו היתה ידוע' לו כבר הו"ל כא"ל זה וגם מצר לו מצריו והו"ל כא"ל בסימניו ומצריו גם י"ל

דמ"ש ולא סיימא משום דבעי' שיאמר בסימניו ובמצריו ע"ז קאמר כאן דאם מצר לו ולא סיימא לומר בסימניו:

סעיף יג

המוכר שדה לחבירו וא"ל סימניו ומצריו והלוקח מכירה כו' כבר כתבתי דהאי בסימניו ובמצריו דכתבו ל' המשנה תפסו וכאילו אמר בית כור עפר אני מוכר לך קחהו כמות שהוא בתוך מצריו וכאן יש בו עוד עדיפותא דבלא סימנים שמצר לו וא"ל קנהו כמות שהיא והכירה כבר מש"ה אפי' חסר' רביעית צריך לקבלו וכך היה בגמרא מעשה דמכר לו וא"ל שהוא כ' אמות ולא הוה אלא ט"ו והיינו רביעית ומשה"נ כ"ר שא"ל ר' ולא הוה אלא ק"ן והמ"מ כתב שם ול"ד רביעית אלא אפי' היה פחות חציה הגיעו. ומש"ר ז"ל ר"ל שהיא יפה כאחרת ששוה ר' האי ששוה נראה דט"ס הוא דהא לא איירי משויה אלא במספר המדות שא"ל שהיא גדולה במדתה מאתיים אמות וצ"ל כאחרת שיש בה מאתים. וכן הוא בש"ע וק"ל עיין שם ודו"ק:

סעיף יד

האומר לחבירו בית כור פלוני כו' בריש פ' המקבל וברמב"ם פכ"ח ונראה דכאן אף אם אין הלוקח מכירה מ"מ כיון דנקרא בית כור והוא א"ל פלוני על הלוקח רמיא להוודע אם כור ממש קא"ל או שם בית כור ולא הויא מקח טעות: והוא שנקרא בית כור כצ"ל:

סעיף טו

וכן אם אמר לו כו' שם בגמרא וברמב"ם שם: וכתב הרמב"ם כו' שם בסוף פ' כ"ח:

סעיף יז

האומר לחבירו חצי שדי כו' משנה וגמרא בפ' בית כור (בבא בתרא דף ק"ו ע"ב) וז"ל המשנה משמנין ביניהן ופי' ר"ש ז"ל ע"פ הגמרא דאם היתה שדה בת ק' אמה בק' דינרים ויש בה ל' אמות מקום שמן ששוה נ' דינרים נוטל המוכר ונותן ללוקח ע' אמה מן הגרוע בנ' דינרים ונ"מ דרוצה אדם בקב עידית מבשני קבין זיבורית אעפ"י שהן שווין בדמים וכן כשאמר לו חצי שבדרום לא אמרי' מדאמר חצי שבדרום אני מוכר לך דדוקא קאמר שם יהא מכור לך וכדס"ל להרמב"ם שהביא רבינו אלא ר"ל שלא ישומו אלא החצי שבצד דרום הן שהוא טוב הן רע וכפי דמיו יתן לו ועל מה שכתב רבינו ולא נהירא כתב מ"ו ר"ש ז"ל ואדרבה פי' הרשב"ם ל"נ עיין בספרי פ' בית כור בסופו עכ"ל עיין בד"מ וסמ"ע מ"ש:

סעיף יח

והמוכר נותן לו מחצה הנשאר כו' משנה וגמרא שם ופי' ר"ש גדר לגדר שדהו מכל צד מחיות שלא יכנסו לתוכו דסתם מוכר חצי שדהו מכרו לו עם כל צרכי השדה אבל

היכא דמכר לו שדה שלם התם כיון דמכר לו את כולו מה יוסיף ליתן לו יותר עכ"ל ר"ש: לעשות חריץ צורך החריצין מפורש שם כדי שלא תקפוץ חיה הקטנה כגון נמייה ואוכלת התבואה: וחוץ לאותו חריץ כו' לשון הגמרא ולעביד חריץ ולא לעביד בן חריץ (פי' החריץ הקטן) איידי דרווח קיימת בגויה וקפצה (ופר"ש נכנסת לתוכה ונמשכת מעט לאחוריה וקופצת) ולא לעביד אלא בן חריץ איידי דקטן קיימת אשפתיה וקפצה:

סעיף יט

ראובן שהיה לו שדה כו' עד פלגא דאית לי בארעא כו' מימרא דרבא פ' המוכר את הבית סוף (בבא בתרא דף ס"ג) ומ"ש ולא פי' כו' וכתב כו' כלומר לא פי' כמה אמות מכר לו אלא כתב לו פלגא כו':

סעיף כ

היה לו בקעה כו' מימרא דרב נחמן שם דף ס"ב ע"ב ומ"ש לא קנה אלא אותו שדה בגמרא פריך ה"ד אילימא דקרו לשדה שדה ולבקעה בקעה פשיטא שדה זבין לה בקעה לא זבין כו' עד לא צריכא דאיכא דקרו לבקעה בקעה ולשדה שדה ואיכא נמי דלבקעה נמי קורין שדה מה"ד כולה זבין לה קמ"ל מדהול"ל ולא שיירית בזביני אילין קדמאי כלום ולא כתב ליה שיורי' שייר ע"כ. וקיצר רבינו בפרטי דין זה וסמך אמ"ש בסי' רי"ד ס"י בדין מוכר לחבירו בית בבירה גדולה ושם בגמרא סמוכין הני שני דינים יחד ושניהן מימרא דרב נחמן נינהו ועבד הגמרא להו צריכותא דאי אמר דיני דבתים בבירה גדולה לחוד הו"א דוקא בית דכל אחד תשמישתיה לחוד הוא דלא זבין אחריני בהדי האי אבל בקעה דכולי חדא תשמישתי הוא אימא כי אמר סתם ר"ל כל הבקעה קמ"ל. ואי אשמועינן בקעה הו"א בבקעה הוא דאמרי' הכי משום דלא היה אפשר ליתן סימנין ומיצרים לשדה זו כ"א מצרים החיצונים שסביב הבקעה שהוא של ראובן ושמעון אבל בית שהיה יכול למצר לו מצרי אותו בית עצמו שכל בית יש לו בנין משונה מחבירו כי מצר לו מצרים חיצונים ודאי להקנות לו כל שבתוכן נתכוין קמ"ל: אע"פ שסיים כו' משום שמצרים ניכרים מצר לו כדלעיל סימן רי"ד:

סעיף כא

ארעא דבי פלניא כו' שם סוף דף ס"א עובדא כך היה: אינו נותן לו אלא מהפחות שבהם משום דיד בעל השטר על התחתונה: ואם אמר לו ארעתא כו' עד ופי' רשב"ם כל זה מסקנת הגמרא שם:

סעיף כב
ומש"ר בשם הרמ"ה דה"ה אם אמר ארעתא כו' פי' בין א"ל ארעתא סתם בין אמר ארעתא דבי חייא ועד"ר: ואין קורין ארצות בלשון פרט פי' לאפוקי אמר בדרך כלל כגון ארץ מצרים ארץ כנען שאז כולל הכל יחד וה"ה ל' ארעתא ג"כ אינו כולל בתים וגנות:

סעיף כג
זיהראי כו' פיר"ש כל הקרקעות נקראי' כן: אפילו לא אמר כל נכסים כו' עד"ר:

סעיף כד
האומר לחבירו נכסי דבי פלניא כו' עובדא הוה מייתי ליה הגמרא בפ' ח"ה ריש ד' ל' ובס"פ מי שמת ע"ש: ומ"ש לא מכר לו אלא קרקעות שקנה מפ' כ"כ גם ר"ש שם דמסתמא דעתו היה דוקא אהני דקנה מפ' אם לא דאין לו שום שדה דקנה מאותו פ' דאז צ"ל דדעתו היה אאותו שנקרא על שם הפ' וכדמסיק רבינו וק"ל: ומש"ר על המוכר להביא ראיה פי' יביא ראיה דאותו שרוצה ליקח לא קנה (וכן משמעות לשון הגמרא ורשב"ם) ואז מהני אע"ג דאמר כל נכסי דפלניא ולא אמרינן דיקח שתיהן וכן מייתי לה שם פח"ה אההוא דאמר כל נכסי דבר סיסין מזביננא לך כו' ע"ש ומשה"נ הוצרך המוכר לטעון דזו שרוצה לוקח לא קנה ממנו דק' אף אם קנה שניהן הא יד בעל השטר על התחתונה ונותן לו איזה שירצה אלא ודאי אם יודע לו שלקח ממנו שתים יבוא ליקח מידו שתיהן והא דסיים רבינו וכתב ז"ל ואי לא יביא ראיה צריך ליתן לו השדה כו' ולא כתב דאם לא יביא ראיה צריך ליתן לו שניהן זו מכח השם וזו מכח הודאתו משום דהמוכר יאמר לו אם אתה תלך אחר הודאתי קח זו לחוד דהא אי אתה יודע שזו של פ' היתה אלא מכח הודאתי ובשעת הודאתי אמרתי לא זו אלא זו וק"ל:

סימן ריט

סעיף א
האומר לחבירו כו' עד קונה כולה אפילו היא גדולה הרבה דין זה מסתעף ממימרא דרב נחמן כו' דבפ' המוכר את הבית (בבא בתרא דף ס"א ע"ב) ואע"פ שכבר כ' רבינו דין זה לעיל בסימן ריי"ח בסעיף כ' והוא מדברי הרא"ש דר"פ המוכר את הבית ע"ש דף ר' אמצע ע"א הדר וכתבו רבינו כאן לאשמועינן דאפילו לא סיים לו המצרים קנה כולה ומפני שזה הסימן מיוחד לדינים אלו כתבם כאן גם הרא"ש הדר וכתבו בל' רבינו שם בסוף העמוד מה"ט א"נ בעומד בתוכו והכא איירי אפילו אינו עומד בתוכו: ואם סיים המצרים כו' ע"ש דף ס"ב כתובים שם חילוקי דיני מצרים הללו וכ' שם הרא"ש כן ולאפוקי מדעת רשב"ם דכתב שם דאמרינן מדלא מצר שאר שני המצרים נחית לשייר ומדשייר אמרינן דשייר כולו חוץ מב' תלמים שמצר המצרים וכתב עליו הרא"ש דז"א אלא אמרינן דעתיה

הוה לקצר ע"ש דף ר' סוף ע"א: קנה כולה חוץ כו' דודאי אי לא הזכיר לו אלא ב' מצרים אמרינן שנתכוין לקצר וכנ"ל אבל כשהוסיף ולא מצר לו א' מן הצדדין גרע דודאי נתכוין לשייר: והמיצר חלוק מן השדה פי' שהוא גבוה משאר שדה וניכר שהוא עשוי למצר ואף אם הוא מובלע בין המצרים שבצדדיו עדיין ניכר הוא: ואפילו תלם א' לא שייר נראה דאפילו יש בתלם ט' קבין וגם ריכבא דדיקלא כיון דאינה מחולקת מהשדה והכל שם א' יש לו דהא מה דמסיק וכתב בד"א שלא קנה כו' הכל קאי אמ"ש רבינו יונה שיש לו מצר חלוק אבל באין מצר חלוק כבר כתב בשם ר' יונה דבכל ענין קנה הכל: כשאינו מובלע כזה ?*) מובלע כזה ?* כן פירש ר"ש והרב אבן מיגא"ש פירשו בע"א עיין בהמ"מ והמשך דברי רבינו כך הוא בד"א דלא קנה מצר רביעי כיון שהוא חלוק היינו דוקא כשיש בו תרתי למעליותא שיש ט' קבין או רכב דדיקלי וגם אינו מובלע אבל אין לו כלל למעליותא שהוא מובלע ואין בו ט' קבין ולא רכב דיקלי קנה ואם יש בו חד מינייהו לטיבותא תלוי בדעת הדיינים כו' והכי מסקינן שם בגמרא דף ס"ב ע"ב דתלה בשודא דדייני: לפי דעת המוכר כו' אם עינו יפה או רעה ר"ש שם: מצר לו מצר מזרח כולו זהו ל' הגמרא שם ריש דף ס"ב מצר לו מצר א' ארוך וא' קצר אמר רב ל"ק אלא כנגד הקצר כזה ?* א"ל רב כהנא ורב אסי לרב ויקנה כנגד ראש תור (פיר"ש הא איכא למימר דדוקא כתב לו מצר מערב ארוך ומצר מזרח קצר שיקנה כנגד ראשי השורות של מזרח ומערב כזה ?* שתיק רב ומודה רב היכא דאיכא מצר ראובן ושמעון מחד גיסא ומצר לוי ויהודא מחד גיסא מדהוה ליה למכתב דראובן כנגד לוי או שמעון נגד יהודא ולא כתב ליה (פי' אלא מצר א' מצר ארוך של שניהן) ש"מ כנגד ראש התור הוא דא"ל ע"כ והנה הרמב"ם פי' מ"ש בגמרא ומודה רב היכא דאיכא מצר ראובן ושמעון כו' דדוקא בזה סבור דקנה נגד ראש תור אבל אם הוא של אחד פליג רב והלכתא כוותיה בדינא והא דקאמר שתיק רב היינו משום דלא חש להשיבו (דאל"כ למה ליה להגמרא למימר להאי ומודה רב כיון דבגדול מיניה ג"כ מודה) והר"י והרא"ש ס"ל מדאמר שתיק רב ש"מ שהודה להם והא דקאמר ומודה רב כו' היינו מקמי דשתיק (וכן פי' ר"ש שם) וק"ל: ומש"ר קונה באלכסון מצר הקצר לצד הארוך אפילו לא מצר לו מצרי צפון ודרום מדכתב אפילו לא מצר משמע דכ"ש אם מצר לו גם מצרי צפון ודרום דהוי דינא הכי וזה אינו דאין טעם לדבר אלא נראה דהיה נוטל כל השדה חוץ ממצר הרביעי במקום שלא צייר שם כזה ?* דבמקום הפתוח שלא מצר אינו נוטל שם המצר: ואם מיצר לו מזרח ארוך ומערב קצר ומצר דרום ארוך ומצר צפון קצר כו' כצ"ל וכן הוא בכל הספרים המדוייקים ובשל קלף ולמדנו רבינו בזה דכמו דבמצר לו מצר א' ארוך והשני קצר שהיא נזכר בגמרא יהבינן

ליה באלכסון ראש תור א' מהמצר הארוך אל הקצר כנגד ראשי השורות עד"ז נמי הדין אם מצר לו עוד מצר א' ארוך ומצר א' קצר יהבינן ליה תרי אלכסונין בראש תור כזה ? * ולא תימא שלעולם אין לו אלא ראש תור א' מקצה קצר א' לקצה הארוך שכנגדו ונגד הקצר השני ליתן בשוה לו כנגדו כזה ?* וה"ט דפלגינן ליה לדיבוריה כאילו אמר כל א' בפני עצמו ואז הוה ממשיכין ראש תור מקצה מערב הקצר לקצה מזרח הארוך וגם ר"ת מקצה צפון הקצר לקצה דדרום הארוך וכל מה שבתוך השני ר"ת קנה והמותר לא קנה ויש עוד גי' ופירושים אחרים ולא נראין ועד"ר. ופי' ראש תור כבר כתבתי ל' רשב"ם שפי' לשון שורה והרמב"ם פ"ד דכלאים כתב ז"ל תור הוא שם העדי שישימו הנשים באזניהם כמו תורי זהב נעשה לך ותבניתו כמו זה ?* וע"כ יקראו לכל זוית מחודדת מכל תבנית ראש תור עכ"ל: ד' מצרים שבד' קרנות כזה ?* שם בגמרא וז"ל הרא"ש סיים ליה את הקרנות ד' קרנות בד' שורות מהו מי אמרינן לא מכרו לו אלא מה שנגד הקרנות כמו שתי וערב ובלבד שיהיה לו ט' קבין באלו הרצועות דכיון דמכר לו שדה לא הוי פחות מט' קבין א"ד אין דרך למכור נגד הקרנות לבד ולקצר נתכוין ולא להאריך לכתוב מצר כל אורך הרוחות ואמר בלבו שמצר הקרנות יספיק למצר כל השדה כו' והזכיר אחד ודילג אחד כזה ?* וכתב ראובן מצר מזרח לוי מצר דרום ישמעאל מצר מערב יוסף מצר צפון ועיין ברשב"ם שפי' שם האיבעיא:

סעיף ב

לא קנה אלא חציה באלכסון וכשראובן במצר מזרח וצפון ושמעון בדרום ומערב אמרינן דקנה כזה:

סעיף ג

מצר מזרח דמינה פליגא או דמינה פסיקא שם דף ס"ב עיין שם בפי' רשב"ם והא דכ"ר ואילין מצרנהא בוי"ו כן הוא ג"כ ל' רשב"ם שם וקאי הוי"ו אל' השטר שכ' לפני זה שאר עניינים מפרטי השטר מכירה אבל בגמרא כתוב אילן מצרנהא בלא וי"ו ע"ש דף ס"ג:

סימן רכ

סעיף א

המוכר את הספינה כו' בב"ב (דף ע"ג): והעוגין והם הברזלים כו' וכן הוא אומר הלהן תעגנה גמרא ור"ל שהוא מל' תעגנה שהוא מורה על עיכוב וקישור דבר שאינו יכול לזוז ממקומו: ואת כל המשוטים ובכלל זה החבלים שמושכין אותם בהם לנמל כ"כ המ"מ: ואת הכבש שעולין בה ממנה ליבשה כן הוא הגירסא בכל ספרי רבינו של דפוס ושל כתב וז"ל הברייתא שם המוכר את הספינה מכר את האסכלא כו' ופי' ר"ש אסכלא כבש של ספינה שעולין בו ובמיימוני ר"פ כ"ז כ' שניהן ז"ל ואת הכבש והאסכלא שעולין

בהן לספינה ויורדין עליה עכ"ל וכתב המ"מ ר"ש לא גרס כבש בברייתא אלא אסכלא ורבינו (הרמב"ם) גרס שניהן כבש ואסכלא ופי' אבן מיגא"ש דאסכלה ר"ל בית הכסא שבספינה עכ"ל וק"ל דאם כן לא הו"ל להרמב"ם לכתוב שעולין בהם לספינה לשון רבים משמע דגם אסכלא מין כבש הוא וגם הול"ל להיפך את האסכלא ואת הכבש שעולין לכ"נ דהרמב"ם ס"ל דשניהן מין כבש הן אחד מטולטלת ועומדת חוץ לספינה שעולין בה מיבשה לספינה כי פתח הספינה העשויה כמין בית מן הצד באמצע גבהו הוא וכשרוצין ליכנס מיבשה להספינה צריכין לעלות בכבש וכן כשבאין לפתחה של ספינה אין קרקעו שוה לה ויורדין בכבש א' משם למטה לתוך הספינה לישב שם ונראה שאותה שהיא לפנים היא קבועה טפי מש"ה יש לה שם אחר ונקראת אסכלא או מטעם אחר יש לה שינוי שם והשתא א"ש הא דכתב הרמב"ם הכבש והאסכלא שעולין ויורדין בהן שבאמת כל אחד מהן עשויה לעלייה וירידה דהיינו בכבש עולין בו כשנכנסים לספינה ויורדים בו כשיוצאין מהספינה ובאסכלא הוא איפכא עולין בה ביציאה ויורדין בו בכניסה ור"ש ורבינו לא גרסו בברייתא שניהן אלא אסכלא ופירשוהו כבש ואף שהן ודאי אינם מחולקין בהא וג"כ סוברין שהן שנים מ"מ ס"ל שם אחד לשניהן ורבינו משעת יציאה מהספינה איירי שאז עולין בו מהספינה לפתחה ומשם יורדין ליבשה מש"ה כתב ואת הכבש שעולין בה ממנה ליבשה והול"ל ג"כ ויורדים אלא שקיצר ותפס לשון ר"ש שכתב ג"כ ביה ל' עלייה א"נ מ"ש ליבשה ר"ל לצורך יבשה והירידה היא בכלל וק"ל: ואת בור המים אשר בה הם מים מתוקים שלוקחין מהם לשתות כי מימי הים מלוחים: אבל לא מכר הביצית שם סובר ר"נ דמכר את הביצית וסומכוס אמר דמכר את הדוגית ול"מ כמ"ש בדרישה ואפ"ה כ"ד שאינן נמכרים כי הרי"ף והרא"ש כתבו דלית הלכתא כותייהו פי' אף על פי שהן קשורין תמיד בספינה גדולה: שהולכין בה ליבשה ל' ר"ן שמטילין אותם לים להוציא סחורה ליבשה לפי שאין הספינה יכולה להגיע לארץ שמפני כובדה היא נכנסת במצולה ואע"פ שהן תשמיש לספינה דדמי לעבדים שאע"פ שהן תשמיש לספינה ראויין הן לעצמן ולשמש לדברים אחרים וה"ה לדוגית עכ"ל ובדרישה כתבתי ל' הגמרא ול' ר"ש ומשם מוכח דנקרא ביצית בל' בבלי בלא טעם ולכאורה נראה ליתן טעם שנקראת ביצית ע"ש היגאה גמא בלא ביצה ישגה אחו בלי מים שהוא ל' אגם ורקק שמפני טיט ועפר הסמוך לשפה דהיינו ביצה אין ספינה יכולה לילך שם: שצדין בה המלחים נראה דדקדק לכתוב המלחים ללמדנו שאפי' אין שום אדם צודה בה אלא המלחים אפ"ה אינו בטל אגב ספינה וק"ל:

סעיף ב
המוכר הקרון פי' עגלה שם דף ע"ז: ואם קשורין זה בזה כלומר בשעת המכירה (פליגי) שאז ודאי על הכל נתכונו כיון דאיכא דמים יתרים:

סעיף ג
מכר הקרון מכר גם הפרדות כו' לפי שהפרדות נגררות אחר הקרון דאי אפשר לעגלה שתלך בלי פרדות אבל אין הקרון נגרר אחר הפרדות שאפשר לרכוב אפרדות בלתי הקרון:

סעיף ד
אבל המשכיר הקרון כו' אפי' אינם קשורין כו' לפי שאין דרך לשכור קרון מזה ופרדות מזה כ"כ ר"ן פי' וא"א לקרון שתלך בלי פרדות אבל איפכא לא וכדלעיל וק"ל:

סעיף ה
המוכר הצמד כו' שם במשנה וצמד הוא העול של הבהמה שנותנין עליה בשעה שמנהיגין אותה לחרישה: אלא אפילו יש מקצת כו' ויש מקצת שקורין כו' לדברי הרשב"ם ל"ד מקצת קאמר אלא אפילו יש רוב שקורין לבקר צמד אפ"ה לא מכר אם לא שהכל קורין לבקר צמד וכמ"ש לעיל סימן רי"ד גבי המוכר בית בבירה גדולה וכן יתבאר בסמוך ושם במכר את הבירה אמרינן דאם מכר לו מצרים וכתב לו ולא שיירית לי כו' דמהני גם במקצת דקורין לבירה בית והכא בדין זה לא שייך לפלוגי בהכי: ולא נתן את המעות מוציאין ממנו כו' פי' מוציאין ממנו כל הדמים אע"פ שאין הצמד שוה אלא מעט ולפי מה שהסכים רבינו בסמוך שאם הוא בכדי שאין הדעת טועה שמתורת מתנה זכה המוכר במעות ק"ק מה טעם להוצאה זו שמוציאין מהלוקח כל המעות וכי כופין על המתנה הא ודאי פשיטא שכל הנותן מתנה יכול לחזור בו כל זמן שלא נתנו ודוחק לומר דמיירי בהקנו מיניה שהרי רבינו לא הזכיר קנין וי"ל נהי דבסתם מתנה שנתנו לו משעה ראשונה לשם מתנה יכול לחזור בו מ"מ זה שבתורת מקח וממכר ירד ליה ועל תנאי נתינת כך וכך מעות משך זה החפץ ודאי מועלת המשיכה שאינו יכול לחזור בו וצריך ליתן המעות אף ע"פ שאין המוכר יכול לזכות בו אלא מטעם מתנה וק"ל: ואין הדמים ראיה פירש לומר ודאי משום קנין הבקר נתן כ"כ: אלא אם טעה בכדי כו' כלומר אם היתרון אינו כ"כ אלא דרך אדם לטעות ביתרון כזה יש לו דין אונאה כמו שוה ה' בוי"ו ודין ביטול מקח דהיינו ביותר מוי"ו כמ"ש בסימן רכ"ז: בכדי שאין הדעת טועה כמו הכא שקנה צמד שאינו שוה אלא דינר במאה דינרין יש לנו לומר למתנה בעלמא הוא דיהיב ליה ועי' בסימן רכ"ז סי"א פי' אין הדעת טועה: כך פסק רשב"ם ור"ח כו' עיין בר"ן שכתב דר"ח ס"ל כרב האי וכ"כ בב"י לכן נ"ל להגיה כאן וצ"ל כך פסק רשב"ם והרמ"ה:

ור"ח ורב האי כתבו כו'. שוב מצאתי כן בח"מ של קלף ישן וטעם פלוגתתן הוא אי הלכתא כשינויא קמא או כשינויא בתרא ע"ש דף ע"ח: וא"א ז"ל כתב כדברי רשב"ם ל' ב"י אע"פ שלא כ"כ בפי' מ"מ מתוך שכתב הני תרתי לישני התם משמע שפוסק כלישנא בתרא וכ"כ ר"ן לדעת רי"ף עכ"ל:

סעיף ו

אפי' אם היו קשורין כו' וס"ל דוקא עגלות ופרידות דמפורש שם בברייתא דינא הכי: אבל אם קשורין כו' דס"ל דתנא דברייתא קתני לה בקרון וה"ה לצמד דחד טעמא אית להו: ואפילו אם אין הכל קורין לצמד בקר כו' ל' ב"י כוונתו לומר שאין הכל קורין צמד לבקר אלא הרוב ע"כ ולי נראה להפך הלמ"ד צריך להיות צמד לבקר והוה כאילו אמר לבקר צמד אלא שרבינו העתיק בזה ל' הרמ"ה נמצא בדבריו כתוב כן והמדפיסים טעו במה שראו כתוב לעיל לבקר צמד ועפ"ז הדפיסו כאן לצמד בקר ושוב מצאתי שגם הרמב"ם פכ"ז דמכירה כתב להאי לישנא שקורין לצמד בקר וגם בש"ע ס"ח כתב המחבר האי לישנא גם מ"ו ר"מ כ' בהג"ה ס"ח וכתב הא לישנא ודוחק לומר שנפל טעות בכולם ונראה ליישב דקאי אמאי דסיימו מכר הבקר לא מכר הצמד וע"ז א"ש מ"ש דאפילו קורין לצמד בקר ועד"ז יש ליישב כאן ל' רבינו שהעתיק הרמ"ה שכ"כ וביאור המשך ל' רבינו כך הוא תחילה כ"ר כדעת רשב"ם שאין הדמים מודיעין אא"כ הכל קורין לבקר צמד השתא קאמר שהרמ"ה סובר שאפילו אין הכל קורין לבקר צמד כיון שרובא קורין ליה כן נמי אמרינן הדמים מודיעין וכ"כ ב"י לפי מ"ש ליישב הנוסחאות שלפנינו שכתוב בה לצמד בקר יתיישב נמי המשך ל' רבינו ועד"ר וק"ל: אבל פירש לרדיא פי' לחרישה:

סעיף ז

כ' הרמב"ם המוכר את העול כו' בפכ"ז דמכירה כתב כן: ומש"ר ותימה הוא כו' עד"ר שכתבתי והוכחתי דהרמב"ם מיירי בקשורין להדדי ודוק:

סעיף ט

המוכר החמור כו' בב"ב דע"ח [עיין ל' המשנה והגמרא בב"ח] והלכה כת"ק איבעיא להו בעודן עלייהו מחלוקת כך גירסת הרי"ף ורמב"ם והרא"ש וכתבו הם ז"ל ולא איפשיטא הך איבעיא הילכך בין בזה בין בזה אין מכורין והמע"ה וס"ל הרי"ף ור"י דמדקאמר אבל באוכף ומרדעת הכל מודין דאפילו באינן עליו מכורים נמצא דלדידהו אוכף ומרדעת נמכרין מכירה גמורה אפילו אינן עליו ושק ודיסקא שעלו בתיקו אינן נמכרים מכירה גמורה אפילו הן עליו דהא הלכה כת"ק אלא הוה דינייהו המע"ה והרמ"ה וסייעתיה חולקין וס"ל דהאיבעיא קאי גם אהודאה והא דנקט בלישנא ל' מחלוקת משום דהא בהא תליא דאם פלוגתא דידהו בשק ודיסקא איירי דוקא בעודן עליו אם כן באוכף ומרדעת

נמי דמודה בו ת"ק הוא דוקא בעודן עליו וכיון דלא לפשטה האיבעיא הוי כשאין האוכף מרדעת עליו חומרא לתובע וקולא לנתבע ובזה דברי רבינו מבוארים וה"ק לדעת הרי"ף אוכף מרדעת דהן כלי רכיבה מכורין עם החמור מכירה גמורה ודאית אפילו אינן עליו משום דסתם חמור לרכיבה עומד אבל לא מכר מכירה גמורה ודאית את השק ודיסקא ומרכבת הנשים אפילו הן עליהן אלא בעיא דלא איפשיטא היא וכל המוחזק בין מוכר בין לוקח הוה השני המע"ה: אא"כ שאמר הוא וכל כו' פי' שאז מכר מכירה ודאית וקנאו ומפרש בגמרא דעליו לאו דוקא קאמר אלא אי א"ל הוא וכל מה שראוי להיות עליו הרי כולם מכורין ושק ודיסקא כשאינן עליו אינן מכורין כלל לרבנן דקיי"ל כוותייהו נמצא דמשייר בשק ודיסקא אינן מכורין אפילו הן עליו ור"ל וכ"ש כשאינן עליו קיצר במה שהיה לפרש ההבדל שביניהן דבאינן עליו אינן מכורין לגמרי משא"כ כשהן עליו דהוא ספק מכורין וגם בסמוך בדברי הרמ"ה קיצר בזה ודוק: ומש"ר ואפילו אם אמר חמור וכליו כו' עד"ה: ודעת הרמ"ה הוא דאוכף ומרדעת אינן מכורין מכירה גמורה אא"כ הן עליו ושק ודיסקא אפילו הן עליו אינם נמכרין מכירה גמורה וסתם רבינו לכתוב אינן מכורין אע"ג דהן מכורין קצת ואח"כ מאם פירש לו לרכיבה והלאה ר"ל באין מכורין אין מכורין כלל וה"נ דודאי סתם אינן מכורים משמע כלל לא אלא דבריש דבריו קאי אדברי רי"ף הנ"ל דכתב דאוכף ומרדעת אפילו אינן עליו מכורין ור"ל מכירה גמורה וכתב הוא עליו דאינן מכורין אותה מכירה דקאמר הוא היינו מכירה גמורה ובשק ודיסקא נקט ל' הרי"ף כי לא חידש בו כלום אלא שפי' דבריו יותר דה"ה דבאומר וכל הראוי להיות עליו סגי ומ"ש ואם פירש לו לרכיבה כו' שק ודיסקא אינן מכורין ר"ל אינן מכורין כלל וה"ט כיון דסתם חמור לרכיבה עומד והוא פירש לו לרכיבה מה שלא היה צריך ודאי ליפות כחו אמרינן ולמידק דשק ודיסקא וכל הכלים דעבידין למשאוי לא יהיו מכורין כלל ולכן אפילו הן ביד הלוקח מוציאין ממנו והא דלא אמר דהיפוי כח אתא לענין אוכף ומרדעת דאפילו אינן עליו הן מכורין י"ל דניחא ליה למימר דהיפוי כח אתא לענין אינן מכורין דהממון היכי קאי תיקום מלומר דאתא לענין שיהא אוכף מכורין בכל ענין שהוא הוצאת ממון ממקומו: ומ"ש ואם פירש למשאוי שק ודיסקא אם הן עליו כו' ה"ט כיון שפירש לו למשאוי נעשה שק ודיסקא כאוכף ומרדעת בסתם וכשם שאוכף ומרדעת בעודן עליו מכורין לגמרי ואם אינן עליו הוי חומרא לתובע וקולא לנתבע כיון דמספקא לן אי היה דעתו דמוכר עליהן בשעת המכירה וכמ"ש לעיל ה"ה נמי כאן ואוכף ומרדעת אם אינן עליו אינן מכורין כלל דכיון דפירש למשאוי הוה אוכף ומרדעת כמו שק ודסקיא בסתם וכנ"ל וכשהן עליו הוה חומרא לתובע כמו שק בסתם ואם פירש בין לרכיבה כו'

אז נעשה שוים והדין בהם כאשר הדין באוכף ומרדעת בסתם שהרי כאן אין יתור ל' במ"ש לרכיבה דכיון דהוצרך לפרט ולומר בין למשאוי הוצרך נמי לומר בין לרכיבה דאל"כ הייתי אומר דבמה שפרט למשאוי הוא מיעט לכלי רכיבה ודוק כנ"ל ביאור דברי הרמב"ם ובזה נסתלקו כל תמיהות ב"י גם במ"ש דרבינו בכדי נקט בדברי הרמ"ה דאם פי' לו לרכיבה דשק ודיסקא אינן מכורין אפילו הן עליו דכל הפוסקים ס"ל הכי זה אינו דלדברי הפוסקים הו"א דגם בזה מידי ספק לא נפקא והמע"ה והרמ"ה בא ללמדנו בזה דאינן מכורין כלל ומטעם שכתבתי דמדלא היה צריך לפרט לרכיב' ופרטו אמרינן דלמידק קאמר ומש"ה סתם רבינו בזה וכתב שאינן מכורין ואח"כ בפרט למשאוי כתב דהוי קולא לנתבע כו': וא"א הרא"ש ז"ל כ' כדברי רב אלפס ועד"ר:

סעיף י

המוכר פרה כו' זה נלמד מב"ב דף ע"ח ע"ב ומדברי התוספתא שהביאוה הרי"ף והרא"ש שם וטעמא דמלתא דבשלמא פרה אפשר דלחלבה הוא צריך ושפחה דינה כפרה דראויה להניק את בנו אבל תמורה מניקה למה אמר: ומש"ר ואצ"ל אם א"ל שפחה סתם מ"מ כתבו רבינו דל"ת דוקא קאמר לומר שפחה מניקה דפרט מעליותא דמניקה ולא פרט נמי מעליותא דולד הוא דאינו מכור אבל בשפחה סתם דלא פרט כלל אימא דהוי בכלל קמ"ל:

סעיף יא

המוכר שפחה לחבירו כו' תוספתא כתבוה הרי"ף והרא"ש שם: ומ"ש ולא הקטלאות ע"ל בא"ח סימן ש"ג ובי"ד סימן קצ"ח ושם מבואר דשני מיני קטלאות הן:

סעיף יב

כתב הרמב"ם בפכ"ו דמכירה כ"כ: האומר לחבירו ראש עבד זה כו' מכור חציו כו' עד"ר:

סעיף יג

המוכר הראש בבהמה גסה כו' בב"ב ד' פ"ג וכ' שם ר"ש בשם תו' בד"א במקום שלא נהגו אבל במקום שנהגו הכל כפי מנהג המדינה וכמ"ש בסמוך: מכר הקנה פר"ש היא הריאה ונקראת כן ע"ש קנה שלה:

סעיף טו

כתב רשב"ם כל אלו הדברים כו' וקמ"ל דאע"ג דכמה דברים הן אף שאין נמכרים בכלל בית וחצר ומרחץ ובית הבד ושדה מ"מ בנותן מתנה המה נתנין עמהם משום דנותן בעין יפה נותן וכמש"ר ס"ס רט"ו וכבר כתבתי שם מילתא בטעמא ע"ש:

סעיף טז

יז מכר בור מכר מימיו מכר אשפה כו' כן הוא לשון המשנה בב"ב דף ע"ח ופר"ש בור של מים מכונסים אשפה מקום עמוק ג' או גבוה ג' שרגיל לתת שם זבל בהמותיו

ואמרינן עלה בגמרא דף ע"ט אמר רבא מתניתא יחידאי היא כו' ומדאמרינן יחידאי היא משמע דלית הילכתא כוותיה דמתני' וזהו טעמא דהרי"ף והרמב"ם ר"פ כ"ז מה"מ אבל רשב"ם כתב דאעפ"כ הלכתא כסתם משנה וע"ש הטעם ועיין בב"י שנתן קצת טעם לפסקי הרי"ף והרמב"ם:

סעיף יח

ואם מכר המים והזבל כ' הרמב"ם שלא מכר הבור והאשפה יגעתי ולא מצאתי זה בכל ספרי הרמב"ם וכן מוכח מדלא כתב הב"י בש"ע שלו אלא מ"ו ר"ס כתבו בהג"ה וצריך להגיה רשב"ם במקום רמב"ם כי כן כתב הרשב"ם במלתא דפשיטותא במשנה דף ע"ח:

סעיף יט

מכר כוורת מכר דבורים כו' שם דף ע"ח: ומ"ש וכן נמי איפכא הוא מהתוספתא:

סעיף כ

ומ"ש בד"א שפירש כו' הוא מהרא"ש ועבד"ר: אלא יקח לוקח ג' נחילים הראשונים ומכאן ואילך כו' משנה שם דף ע"ט וז"ל הר"ן כי מט' ימים לט' ימים יוצא מן הכוורת נחיל של דבורים ויושבים על נוף האילן ומביאין כוורת חדשה ומכניסין לה לתוכה ואלו ג' נחילין כמו שיוצא זא"ז רצופים נוטל אותם הלוקח ומכאן ואילך המוכר נוטל אחד והלוקח א' וכל היוצא אחר חבירו גרוע מהראשון לפיכך יטול בדילוג כדי שישארו לו גם למוכר מן הטובים קצת ולא יטול כל הכחושים והגרועים וכן פי' ר"ש ובזה דברי רבינו מבוארים: ואם מכר סתם פירות שובך כו' בב"ב דף פ' הלוקח פירות שובך מחבירו מפריח בריכה ראשונה ובגמרא והא תניא בריכה ראשונה ושניה אמר רב הונא לא קשיא הא לה הא לאמה כך גירסת ר"ח ורשב"ם מ"ש אמה דמצטוותא אברתא ואזוגא דשבקינן ליה איהי נמי תצטוות אאמה ואזוגא דשבקינן לה אמה אברתא מצטוותא ברתא אאמה לא מצטוותא ע"כ ופירושו ע"פ שיטת רשב"ם בקיצור הכי הוא הלוקח פירות שובך כלומר מה שתלד האם שיש עתה בשובך בכל חודש משך שנה זו ודרך היונים לעשות שני ולדות בכל חודש זכר ונקבה חוץ מחודש אדר שאין יולדין והנהו ולדות גם הן לסוף שני חדשים עושים ולדות בכל חודש וכל שני ולדות קרויין בריכה צריך הלוקח להניח הבריכה הראשונה שתלד אחר המכירה ופריך בגמרא דברייתא משמע שני בריכות דהיינו אותה בריכה שתלד בחודש ראשון אחר המכירה ואותה שתלד אח"כ בחודש השני ומשני ל"ק הא לה כו' כלומר הא דקתני ראשונה ושניה לא שצריך להניח שתי בריכות ממה שתלד האם אלא ג' דורות זה אחר זה ותנא דמתניתין קתני דמניח בריכה לצורך האם והיא קרויה ראשונה ובריית קתני דמניח בריכה ראשונה ושניה ושניה לצורך לה ר"ל לצורך הב' וראשונה לצורך האם ואע"פ שהשניה היא ראשונה לה מ"מ

קרויה שניה כנגד אם הראשונה נמצא הכלל שאין הלוקח מתחיל ליקח פירות שובך עד שיהיו בשובך ג' בריכות יחד ואותן ג' בריכות יהיו דוקא אם ובת ובת בתה אבל אם וב' בנות לא סגי כלל והטעם שאמה אברתא לבד מצטוותא דרחמי האם על הבת אבל ברתא דהיינו בריכה ראשונה לא מצטוותא אאמה ואבן זוגה לבד אא"כ יש לה בנים דהשתא האם מצטוותא אברתא בריכה ראשונה ובריכה ראשונה מצטוותא נמי אברתא בריכה שניה ואם שהיא ראשונה לה וההיא מצטוותא אאמה ואאם אמה דהוה להו חבורות טובא ותו לא צריך להניח עוד והתוס' מפרשים כמעט בשיטה זו אלא שהם מפרשים דראשונה ושניה דקתני בברייתא ל"ד אלא תחילת דברים הוא וה"ה לעולם צריך להניח לכל זוג וזוג בריכה ראשונה כו': וכ' הרמב"ם אם היו בה אמהות ובנות בפ' כ"ג מה"מ כ"כ ובדרישה הוכחתי דמדלא כ"ר והרמב"ם כתב כו' ש"מ דלא לאפלוגי כתבו רבינו אלא להוספה והוא דס"ל להרמב"ם דבד"א (דבעי) [דסגי] בהנחת ג' בריכות זא"ז דוקא כשלא היו בשעת המכירה בשובך אלא האמהות אבל כשהיו בשובך בשעת המכירה ב' זוגות אמהות ובנות אז צריך להניח בשובך ה' זוגות הכל יחד כדי שיצטוותו זא"ז ועד"ר שכתבתי זה בטוב טעם ומ"ש אמהות הוא שם כולל לאב ואם דהיינו בריכה אחת ומ"ש ובנות פי' כמו בנים ור"ל זכר ונקבה דהיינו בריכה שניה ומה שאמר סתם אמהות ובנות לפי שאין יונה נקראת [אלא] לשון נקבה כדכתיב כיונים על אפיקי מים רוחצות וראיה מעלה זית טרף בפיה וכמ"ש רש"י שם: ומ"ש וכל הנולד מאותן שתי בריכות בהרמב"ם איתא וכל הנולד מאחר שתי הבריכות אבל לשון רבינו מדוקדק ביותר וקמ"ל בזה שאחר שהניח לאמהות בריכה אחת אחר המכירה ולבריכה שהיתה בתחילה ב' בריכות תו מה שילדו א"צ להניח ומכ"ש שאין צריך להניח מה שילדו האמהות והבריכה ראשונה עוד: ומ"ש והבריכה הראשונה כמו ומהבריכה הראשונה ובזה דברי רבינו מבוארים:

סימן רכא

סעיף א

מי שבקש לקנות מחבירו כו' דין זה הוא מהתוספתא כתבוה הרי"ף והרא"ש פ"ק דקדושין והרמב"ם פ"ב מה"מ ורבינו כתבו בא"ע בס"ס כ"ט ע"ש: ומ"ש ונתן לו מנה ר"ל פסק ליתן לו בעדו מנה ונתן לו החפץ סתם ר"ל שמשך החפץ סתם וכן הוא בש"ע:

סימן רכב

סעיף א

שנים שחלוקין על המקח כו' דברי רבינו קצרים וסתומים הם מאד ואעתיק לשון הרא"ש מ"ש בב"מ ומתוכו יתבארו דברי רבינו כי שם ברפ"ק תנן שנים אוחזין בטלית זה אומר

אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה ויחלוקו וז"ל הרא"ש ובגמרא קאמרינן למה לי למיתני זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי ליתני חדא אר"פ ואי תימא רב שימי בר אשי רישא במציאה וסיפא במקח וממכר ניחזי זוזי ממאן נקט ל"צ דנקט מתרוייהו מחד מדעתיה ומחד בע"כ ולא ידע מהי מדעתיה ומהי בע"כ הילכך זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה ופלגי להו לטלית ופלגי להו לדמי ת"ר (בקידושין דף ע"ב) הודאת בעל דין כק' עדים דמי כו' נאמן בעל המקח לומר לזה מכרתי ולזה לא מכרתי אימתי בזמן שהמקח יוצא מתחת ידו אבל אין המקח יוצא מתחת ידו הרי הוא ככל אדם ואמרינן עלה וניחזי זוזי ממאן נקט ל"צ דנקט מתרוייהו ואמר חד מדעתאי וחד בעל כרחי ושמעינן מיניה דהיכא דאין המקח יוצא מתחת ידו של מוכר אינו נאמן לומר נקטינא מהאי מדעתאי ומהאי בעל כרחי וקשיא לן הא דגרסינן הכא ולא ידע מהי מדעתיה ומהי בעל כרחיה מכלל דאי הוה ידע נאמן ואע"ג דאין המקח יוצא מתחת ידו דהא שניהם אוחזין בטלית ומסתבר לן הא דקתני שניהם אוחזין לאו אכוליה מילתא קתני אלא אמציאה לחוד אבל במקח וממכר בדאיתא ביד מוכר הוא כדקתני בברייתא משום הכי אמר ולא ידע מהי מדעתאי ומהי בעל כרחי הא ידע מהימן אבל אי ליתא בידיה דמוכר אלא שנים אדוקים בו אין בעל המקח נאמן לחודיה לומר לזה מכרתי ולזה לא מכרתי אלא עד דמצרף אחרינא בהדיה כשאר עדות דעלמא כל זה ל' הרב אלפס ז"ל וכן פירש"י דהא דפריך בגמרא בקדושין וניחזי זוזי ממאן נקיט קאי אשאין מקחו בידו ולפי דבריהם אם מקחו בידו נאמן אי נקט זוזי מאחד אפילו לומר לאחר לא נתרציתי וזה השליך מעותיו בעל כרחי ואי אין מקחו בידו ונקט זוזי מתרוויהו לא מהימן לומר מזה קבלתי מדעתי ונתרציתי והאחר השליך מעותיו בע"כ ואי נקיט זוזי מחד נאמן אפילו אי אומר נתרציתי לאחר דמידכר דכיר וק' לפי' דכשאין מקחו בידו אפילו נקט זוזי מחד מינייהו אמאי מהימן טפי מאינש דעלמא כיון שנסתלק מן המקח וקבל מעותיו וכן משמע ל' התוספתא דקתני אבל אין המקח יוצא מתחת ידו הרי הוא ככל אדם ועוד לרב אלפס דגרס ולא ידע ומתוך כך הוצרך לדחוק ולומר דשנים אוחזין דמתניתין לא קאי אמקח וממכר קשה טובא דמאי דוחקיה דבעל הגמרא לאפוקי מתניתין ממשמעותה ומתוך זה הוצרך לומר ולא ידע לוקמה כפשטה דשנים אוחזין קאי אכולה מתניתיה ואפי' ידע נמי אין נאמן כיון דאין מקחו בידו הלכך נראה כפי' רבינו חננאל שפי' בקדושין בזמן שמקחו בידו נאמן במגו שיכול ליתנו לאיזה צד שירצה ועלה פריך וניחזי זוזי ממאן נקט

ואנן סהדי דלאותו נתרצה והוה כמגו במקום עדים אם אמר שלאחר נתרצה ומשני התם דנקט זוזי מתרווייהו ואין יודע ממי קיבל ומי השליך בפניו מש"ה לא הוי כמגו במקום עדים אבל אם אין מקחו בידו אפילו יודע לא מהימן ואפילו נקט זוזי מחד לא מהימן דהוה כאינש דעלמא כיון שקיבל מעותיו ונסתלק מן המקח עכ"ל הרא"ש ויש לדקדק בדבריו במ"ש דלפי' רש"י והרי"ף אי נקט זוזי מחד נאמן לומר שנתרצה לאחר דמידכר דכיר מנ"ל להרא"ש הא וגם ל' רש"י לא משמע כן דהרי פי' שם בפ' עשרה יוחסין ז"ל וניחזי זוזי ממאן נקט דהא ודאי מידכר דכיר זוזי ממאן קיבל עכ"ל ומדכתב דדכיר זוזי ממאן קיבל משמע דס"ל דלאותו שנתן לו המעות יתנהו וכ"כ התוס' שם בהדיא דלרש"י פריך המקשן על סיפא דהברייתא דקתני דאם אין מקחו בידו אינו נאמן והא לאותו שנתן המעות ודאי נתרצה וצ"ל דהרא"ש ורבינו כ"כ לשיטתן משום דל' נאמן וא"נ משמע בכל ענין ובעוד המקח בידו קאמר דנאמן בכל ענין דאפילו נקט מחד נאמן לומר שנתרצה להשני וממילא גם לפי המסקנא דמתרץ דמיירי דנקט זוזי מתרווייהו דייקינן הא אם נקט זוזי מחד דנאמן היינו נאמן בכל ענין אלא דמל' המקשן משמע דפריך וליחזי ממאן נקט ויהיה נאמן לומר שאליו נתרצה ומש"ה פירש"י כן להמקשה דהקשה הכי וטעמו כדי להגדיל הקושיא למה קתני דאינו נאמן דמשמע בכל ענין לפחות יהיה נאמן כשאומר שנתרצה לזה שנתן לו המעות תדע דאל"כ ק' מאי פריך וניחזי זוזי ממאן נקט ויתנו לו דלמא באמת נאמן לזה והא דקתני א"נ לא קאמר אלא לאפוקי מנאמן דרישא דר"ל דנאמן אפילו לומר שנתרצה להשני שלא קיבל ממנו המעות אלא ודאי משום דאכתי קשה למקשן דגם בזה יהא נאמן אפילו באין מקחו בידו דכיון דלא קיבל זוזי אלא מחד מידכר דכיר אלא דרש"י לא פי' כן ע"פ ל' המקשן והמקשן בא להגדיל הקושיא וכמ"ש ואפשר דמה"ט לא כ"ר שדעת רש"י הוא כדעת הרי"ף כיון דקצת ל' רש"י לא משמע כן ואשינויא לא סמך לכתוב בפשיטות כן משמו ונראה דגם רש"י והרי"ף מודה לעיקרא דדינא דכ"ר בסמוך דאף כשאין מקחו בידו והוא נקט זוזי מתרווייהו דהוי כע"א אם מכר ממי קיבל מרצונו ונתרצה לו אלא שמחולק עם ר"ת ור"ח בזה שהן סוברין כן דאפילו אם קיבל מעות מחד דגם כן א"נ יותר מע"א ועד"ר מ"ש עוד מזה ליישב דברי הרי"ף והרמב"ם ורבינו ובזה שכתבתי כאן דברי רבינו מבוארים דרך כלל. ומעתה אפרש בס"ד פרטי דבריו: מ"ש כל זמן שהמקח ביד המוכר כו' כך הוא ל' הברייתא פ' י' יוחסין: ומש"ר יצא מתחת ידו כו' פי' ושניהם אוחזין בו וכל א' אומר לי מכר: לרי"ף כ"ז שהמקח בידו נאמן כו' פרש"י הטעם דאז מידק דייק שלא לעמוד במי שפרע משא"כ בשכבר מסר המקח לא' מהן דתו לא דייק ואליביה צ"ל דהיינו דוקא כשקיבל המעות משניהן

דאז אף שאומר הדבר (בכדי) [בברי] חיישי' שמא טועה במלתא דלא רמיא עליה כולי האי אבל כשקיבל המעות מא' מהן מאמינים לו בכל ענין לא מיבעיא אם אומר שנתרצה לזה שאומר שקיבל ממנו המעות אלא אפילו אמר שנתרצה להשני אמרינן אי לא שברי הדבר לא היה אומר דבר שהוא נגד הסברא ובמזיד לא חיישינן ליה שמשקר כן צ"ל הטעם לפי' רש"י ועד"ר שם אכתוב עוד טעם אחר בשם המ"מ אלא דלפי אותו טעם יש חילוק באין מקח בידו בין עומדים עדיין עליו או לא ורבינו לא חילק בזה מש"ה כתבתי טעם זה דהוא לשיטת רש"י: ל"ש נקט מחד פי' ובעלי דינים מכחישים עצמן זא"ז שזה אומר אני נתתי המעות וזה אומר אני נתתי: ואפילו אם ידוע איזה מהן נתן לו המעות מדעתו או מי כו' בס"י של קלף האי תיבת מדעתו ליתא גם הב"י לא נקטו בלישניה ע"ש לכן נ"ל דתרתי קאמר וקאי אמ"ש לפני זה ל"ש נקט זוזי מתרוייהו כו' ל"ש נקט מחד ובמה דסיים פתח דעל מ"ש ל"ש קיבל זוזי מא' מהן מסיק אפילו יש עדים איזה מהן נתן המעות אלא שהשני טוען אמת שלא נתתי אבל מ"מ קניתי בהגבהה וכנגד מה שכ' ל"ש נקט זוזי מתרוייהו קאמר אפי' יש עדים שראובן נתן בע"כ אבל אם נתרצה לשמעון אינן יודעין אפילו בכה"ג נאמן המוכר לומר שלמי שלא נתן לו המעות נתרצה וזה שאני תופס כו' ומכ"ש שנאמן כשמעידים ששניהם נתנו המעות לומר דגם השני נתן לו בע"כ ובסוף לא נתרציתי אלא לזה אבל לא קאמר דנאמן להכחיש העדים וכן דייק ל' רבינו שכ' ע"ז ז"ל נאמן לומר שנתרצה למי שלא נתן לו המעות וזה שאני תופס מעותיו לא נתרציתי לו אלא השליכם לי בע"כ כו' ולא קאמר בקיצור דנאמן להכחיש העדים וזהו דלא כמ"ש הב"י דס"ד דרבינו ס"ל דנאמן להכחיש העדים ועד"ר כתבתי דרך אחרת ליישב ג"כ נוסחת מדעתו: ואם אין המקח בידו כו' כבר כתבתי טעמו: אבל אי לא נקט אלא מחד נאמן אפילו אם אמר שנתרצה לשני עד"ר ושם כתבתי גם כן שנ"ל דמדסתם רבינו עכצ"ל דאפילו אינן עומדין עוד לפניו נאמן ולדעת ר"ח כו' כבר כתבתי טעמו דס"ל דלא עדיף כשאין מקחו בידו מאיש אחר דפוטר (משיד) [משיעיד] לזה ומחייב ש"ח לכשנגדו וכשמקחו בידו נאמן מטעם מגו דאי בעי הוה יכול ליתנו לאיזה שירצה וכשלקח זוזי מא' מהן א"נ לומר מטעם מגו שנתרצה להשני דהוי מגו במקום עדים: ומ"ש או ע"פ המוכר בעצמו כו' ע"ל ר"ס מ"ו דפליגי בעל העיטור ובע"ת אי נאמן לומר שהוא פרוע במגו דמזויף היכא דכ' בשטר נאמנות וכן פליגי בסימן ס"ט בכתיבת ידו ע"ש נראה דהכא כ"ע מודו דלא אמרינן שיהא נאמן במגו דאי בעי לא הוה מודה דקיבל המעות מזה דאנן סהדי שנתרצה למי שהודה ואזלינן בתר הודאתו: נוטל חציה וחצי הדמים בלא שבועה שהרי המוכר קיבל דמים משניהם. ומ"ש שנוטל בלא שבועה רבינו

כ"כ לשיטתו וכמ"ש בסימן כ"ט וס"ס פ"ו ופ"ב ופ"ד דכמו דע"א מחייב שבועה כן ע"א פוטרו משבועה וכבר נתבאר שם דיש חולקים בזה וכ"כ הרא"ש בהדיא בפ"ק דב"מ בהאי עניינא והאריך מאד בהבאת ראיות דע"א יכול לפטור מהשבועה ועיין בכ"מ פ"ב דמכירה שתמה אדברי המ"מ במ"ש שלדברי הרמב"ם ע"א פוטר משבועה וכתב שאין גילוי בדבריו שסובר כן עיין שם: ואם אותו שמסייע לו מוחזק בו לבדו אין כאן שבועה פי' פטור אפילו משבועת היסת וכמש"ר בס"ס פ"ד דעד המסייע פוטר אפילו מהיסת ועמ"ש בסימן כ"ט: ואם אין שום אחד מהן כו' כל דאלים גבר הטעם עיין בר"ס קל"ט ע"ש: נשבעין שניהן כו' בנקיטת חפץ וכמש"ר בסימן קל"ח בדין שנים אוחזין בטלית ושם נתבאר טעמו: ל"ש אם המקח ביד המוכר כו' דכיון שהוא מוחזק בשביל אחד מהן ואינו יודע למי הרי הוא כאילו ביד שניהם:

סעיף ב

לקח מקח מה' כו' בברייתא פ' הגוזל עצים ע"ש: או כל אחד תובעו ט"ס הוא תיבת או וצ"ל וכל א' תובעו וכן הוא בדפוס ב"י ובס"י ועוד (ס"ס עו' ט"ס) [בס"ס ע"ו] כ' רבינו דבאינו תובע אותו אפילו כדי לציי"ש א"צ ליתן לכ"א אם לא בגזילה וכן הוא בתוס' ואשר"י: מניח דמי מקח ביניהם ומסתלק פי' מניחו בב"ד כ"כ המ"מ:

סעיף ג

לקח מא' מה' וכפר כו' ג"ז מבואר שם:

סעיף ד

כתב הרמב"ם כו' שם בפ"כ מה"מ כ"כ: או שטוען הלוקח כו' ועדיין לא משכתי פי' א"כ לא קניתי ואחזור במקח: ולא ראיתי מכר זה כו' ס"א מום זה וכן נראה מדמסיים והמוכר אומר הודעתי לך דר"ל הודעתי המום ולספרים שגרסינן מכר ג"כ פי' כן שאומר מעולם לא ראיתי המכר לידע אם יש בו מום או לא והמוכר אומר הלא הודעתיך הכל איך הוא ומה הוא:

סימן רכג

סעיף א

וטוען בעל הפרה שילדה קודם כו' וכן המוכר כו' כן הוא ל' המשנה בפ' השואל ומיירי כאן דאומר אני מחליף חמור בפרה שלך כמות שהיא ואחר כך המה מחולקים אם היתה מעוברת בשעת פסיקא ומשיכה דאל"כ קשה הא כבר נתבאר בסימן ר"ך ס"י דהמוכר פרה לא מכר את ולדה אם לא שאמר פרה מעוברת או לפחות פרה זו (להרא"ש) אני מוכר לך ואי מיירי שאמר כן והיתה אז מעוברת א"כ אם אינו נותן לו גם הולד יאמר בעל החמור שמקחו מקח טעות ומפני שאין כאן מקום דין קניית הולד אגב אמו קיצר כאן

וסמך אמ"ש בסי' ר"ך וק"ל: וכן המוכר שפחתו ז"ל נ"י וכ"כ רש"י הא דנקט כו' [עב"ח שהביאו]: על הלוקח להביא ראיה כו' גם במחליף פרה בחמור שייך לומר הלוקח על בעל החמור שבא ליקח מבעל הפרה משא"כ בעל הפרה שכבר לקח ובא החמור לרשותו וק"ל: אלא עומדת באגם ואפי' אם הלוקח כו' פי' אפילו בכה"ג דאיכא תרתי לריעותא גבי מוכר אפ"ה על הלוקח להביא ראיה דקיי"ל כחכמים דפליגי אסומכוס וס"ל דאמרינן אוקי ממונא בחזקת מרא קמא ולאפוקי ממונא לא אמרינן ברי עדיף וכ"ש בשמא ושמא אך אם הוא מוחזק בולד אז אפילו לרבנן חזקתו עדיפא מחזקת מרא קמא ועל המוכר להביא ראיה מה"ט גופיה דהמע"ה ועד"ר: כתב הרמב"ם לא הביא כו' בפ"כ מה"מ כ"כ וז"ל שם המחליף כו' [עב"ח שהביא ל' הרמב"ם] ובמשמעות דבריו הוא דמה שסיים וכתב לא הביא ראיה ישבע כו' קאי גם אמ"ש לפני זה דאפילו אמר המוכר איני יודע כו' דגם בזה ס"ל דנשבע המוכר שאינו יודע ומחזיק בולד הפרה וא"ת הא מסיק דאפילו בשמא ושמא יחלוקו כ"ש בשלוקח טוען ברי והמוכר שמא י"ל דמ"ש הרמב"ם תחלה דאפילו טען איני יודע כו' זה קאי אכשהן קאים ברשותו דהמוכר ומ"ש אח"כ אע"פ שהפרה עומדת באגם כו' לא קאי אאמר איני יודע כו' דסמיך ליה אלא אדלעיל מיניה קאי ומיירי כשהמוכר אמר ברי וכן דייק לישניה שלא כתב ואע"פ שהפרה עומדת באגם כו' או ואפילו הפרה עומדת כו' בוי"ו הצירוף וכמש"ר ואפילו כו' דהוה משמע דקאי גם אדסמיך ליה ועוד מדחזר וסיים אע"פ שהפרה עומדת באגם כו' הרי הן בחזקת המוכר ועל הלוקח כו' ש"מ דזו היא בבא בפני עצמה והשתא מסיים שפיר וכ' ואם לא הביא ראיה ישבע המוכר כו' ואתרוייהו קאי דבין עומדת ברשות מוכר והוא טוען א"י א"נ טוען ברי והיא עומדת באגם לעולם אין לו ראיה ישבע המוכר ויטול כל הולד והא דפסק כסומכוס דיחלוקו היינו כשהמוכר טען שמא וגם אינו ברשותו ודוק. כל זה כתבתי ליישב דברי הרמב"ם אבל לרבינו לא קשה מידי דהוא חולק בסמוך על הרמב"ם וסובר דגם בשמא ושמא ועומדת באגם המע"ה וה"ה בברי דהלוקח ושמא דהמוכר ולהמ"מ פי' אחר בדברי הרמב"ם כתבתיהו בדרישה ע"ש והקורא יראה ויבחר: בנקיטת חפץ לא קאמר דישבע ש"ד אלא בנק"ח והיינו שבועת המשנה ואם הפרה עומדת באגם א"ש דנשבע בנק"ח כדין כל הנשבע ונוטל (כדלעיל סי' פ"ז) אבל אם היתה עומדת (באגם) ברשותו לכאורה אין טעם לשבועה זו בנק"ח ונראה דה"ט שאף אם היא ברשותו מ"מ כיון שהפרה היא ודאי של בעל החמור והולד נגרר אחריה הו"ל בעל הפרה קצת כנוטל מידו מש"ה נשבע ש"ח ועד"ר שם כתבתי מאין למד הרמב"ם שבועה זו ושגם רבינו מודה לו בשבועה זו ולא כ' עליו ול"נ כ"א אמ"ש בשמא ושמא יחלוקו: זה אומר ברשותי

ילדה והלה שתק זכה השני בהולד פי' זה שטוען זכה ונקרא השני נגד השותק (ובפ"א) [ובה"מ] כ' בהדיא זכה הטוען:

סעיף ב

היו לו ב' שדות א' גדולה כו' עד נשבע המוכר ש"ד כו' משנה שם דף ק' ובגמרא שם אמרינן ז"ל אמאי ישבע הא מה שטענו לא הוד' לו דהו"ל כתבעו במנורה גדולה והודה לו בקטנה כמ"ש בסימן פ"ח ומה שהודה לו לא טענו ועוד הילך הוא ועוד אין נשבעים על העבדי' (ומש"ה כ"ר ברישא דישבע היסת דהרי לפנינו טעמיה דאין נשבעים ש"ד עליהן והמ"מ נקט חד מהן ע"ש) א"ר אושעיא כגון שטוענו עבד בכסותו ואכתי כסות מה שטענו לא הודה לו אר"פ בדלייפי עכ"ל הגמרא וכתב הר"ן ז"ל שהבגד כו' [עב"ח שהביא כן בשם נ"י] ובזה דברי רבינו מבוארים: ואגב זה נשבע גם על [כו'] העבד כו' דתנן נכסים כו' [עב"ח שהביאו]: אם אין עסק שבועה ביניהם וכו' וכמ"ש בסמוך: פטור פי' וישבע המוכר היסת שאינו יודע דלא אמרינן ברי עדיף להוציא ממון אפילו עומד באגם או בחצר שאינה של שניהם מיקרי הלוקח מוציא משום דלמוכר יש חזקת מרא קמא וכנ"ל: ואם יש עסק שבועה ביניהם כגון שתובעו ב' עבדים כו' הנ"י כתב האי דינא בעבד א' שתובעו בעבד גדול בכסותו והוא מודה לו בעבד וכסותו ואינו יודע אם גדול או קטן ונראה שרבינו ניחא ליה למינקט ל' הגמרא שממנו נלמד דין זה שדין זה נלמד מהא דאמרינן התם בהשואל (דף צ"ח) אמתניתין דזה אומר שאולה מתה כו' דאמרינן לימא תיהוי תיובתא דר"נ דאמר מנה לי בידך כו' ומשני שאני הכא דיש עסק שבועה ביניהם כגון שא"ל ב' פרות שאולות יש לי בידך כו' דהתם לא סגי ליה דלא קאמר ב' פרות וכדמוכח מהסוגיא דהתם לכן נקט נמי רבינו הכא בטוענו ב' עבדים גם יש בשני עבדים צד רבותא דל"מ בתובעו בגדול והוא אומר איני יודע אם הגדול או הקטן דמשמעות דבריו הוא דכשירצה ליקח מהגדול שיעור הקטן יקח ממנו וכיון דמודה מהגדול עצמו קצת אין חידוש כ"כ שישלם המותר כיון שאינו יכול לישבע אלא אפילו בתבעו שנים והודה לו בא' ומהשני אינו מודה כלל אלא טוען איני יודע אפילו הכי אמרינן דאפילו בעבד משואיל"מ וק"ל: ומודה על האחד ועל הב' כו' דהו"ל מודה במקצת וצריך לישבע ואינו יכול לישבע כיון שאמר איני יודע לפיכך משלם ודוקא בטוען עבדים עם כסותם דינו הכי שעיקר השבועה על הכסות היא באה אבל אם אין כסות אין נשבע על העבד אפילו יש הודאה במקצת והאי משלם גם אעבד קאי ועד"ר:

סימן רכד

סעיף א

המחליף פרה בחמור כו' עד"ר שם כתבתי במאי פליגי הרי"ף והרא"ש: ומשך בעל החמור את הפרה ולעיל בסימן שלפני זה כ' ומשך בעל הפרה את החמור אידי ואידי ל' הגמרא נקט חדא מתני' בפ' השואל וכנ"ל חדא מימרא דשמואל בפ' המדיר וכנ"ל: שאם היה עומד בבית בעל החמור עליו להביא ראיה כו' משום דכאן נמצא כאן היה ואית לן למימר שמא קודם משיכה מת: אז צריך בעל הפרה להביא ראיה ואם לא הביא ראיה ישבע בעל החמור היסת שלא ידע אימת מת ופטור: וכיון שנולד הספק ברשותו כו' גם התוס' שם סוף דף ע"ו כתבו כמ"ש הרא"ש כאן וכתבו עוד ז"ל וא"ת בפ' השואל גבי המחליף פרה בחמור ומשך בעל הפרה את החמור וילדה הפרה פריך הגמרא וניחזי ברשותיה דמאן קיימי וליהוי אידך המע"ה (וכמ"ש בדרישה בסימן שלפני זה) משמע אי הוה ברשות בעל הפרה על בעל החמור להביא ראיה ואמאי והלא נולד הספק ברשותו דאחר שמשך בעל הפרה את החמור נודע שנולדה הפרה. וצריך לחלק בין ספק שנולד לטיבותיה לספק שנולד לגריעותיה עכ"ל התוס' ונראה דכוונתן בקושייתן הוא זה דנאמר גם שם מיד אחר שהומשך החמור עומדת הפרה ברשות בעל החמור ונוקמי הפרה אחזקת שלא ילדה בשעת משיכה כמו שאמרינן כאן שנוקים החמור אחזקתיה שהיה חי בשעת משיכה ומשני דוקא בספיקא לריעותיה אזלינן בתר הרשות שנולד הספק ומוקמינן אחזקה קמא אבל בספיקא לטיבותיה כי הך דמחליף פרה בחמור וילדה לא אמרינן דנוקי אחזקה דלא ילדה בשעת משיכה אלא אמרינן המע"ה ולכאורה היה נראה לחלק דלעולם אמרינן דלאחר המשיכה הרי כל א' יזכה בה כמות שהיא נמצאת עתה לפנינו ומש"ה הכא בחמור שנמצא שמת ובפרה שנמצא נקב בבית הכוסות כל א' צריך ליקחנה כמות שהיא אם אין לו ראיה ומה"ט נמי אמרינן בפרה שהולידה ואינו ידוע אימת דבעל החמור צריך לקבל הפרה כמות שהיא נמצאת עתה לפנינו והרי היא עתה בלא ולד ועוד נראה לחלק בע"א דדוקא הכא דהחליף הפרה בחמור ידוע ובמשיכת הפרה זכה הלה בחמור מש"ה מיקרי עומד ברשותו משא"כ במחליף פרה בחמור ומשך החמור וילדה הפרה ומחולקים בולד דלעולם לא נתברר אי הוה הולד בכלל הקנין או לא דיכול להיות שלא נתעברה או שלא תלד ולד קיים ונתקיים הקנין זולת הולד ודוק:

סעיף ב

ול"מ כאן כצ"ל והאי ל' ל"מ שכ"ר אליבא דהרא"ש כתבו דאילו לרי"ף לא שייך ל' ל"מ דאדרבה כ"ש הוא התם דכיון שהפרה עומדת ברשות הלוקח וברשותו נולד הספק אמרינן כאן נמצא וכאן היה ועליו להביא ראיה וק"ל: ומצא נקב בבית הכוסות עבד"ר:

וכיון שנולד הספק ברשותו עליו להביא ראיה ע"ל ס"ס ר"ל ורל"ב מ"ש ואע"ג דל' הברייתא בזה הוא המע"ה היינו משום דמסתמא אינו מוסר המוכר הפרה ללוקח בלא דמים אבל אם מסרו להלוקח בלא דמים ג"כ על הלוקח להביא ראיה אע"ג דהוא המחזיק וכן איתא שם בגמרא אלא דהרי"ף ס"ל דהיינו דוקא כשהנקב נמצא והבהמה עומדת ברשות הלוקח ולא כשנמצא והיתה עדיין בבית המוכר ע"ש:

סימן רכה

סעיף א

המוכר לחבירו כו' בב"מ דף ט"ו אמר רבא אחריות ט"ס הוא בין בשטרי הלואה בין בשטרי מקח וממכר: ומש"ר שאם הוציאו מיד הלוקח מחמת כו' לא זא"ז קאמר דהו"א דוקא אחריות מחמת מוכר כגון ב"ח דהוא שכיח ומסיק אינש אדעתיה הו"ל כאילו התנה משא"כ אחריות דגזילה בידו דאינו [שכיח] (וכמ"ש בדרישה בשם ב"י דג' מיני אחריות הן ודאחריות דמחמתיה דהיינו ב"ח הוא בכלל אחריות דעלמא דהיינו גזילה ולא איפכא ע"ש) קמ"ל ואם המוכר מתנה שא"ל שמוכר בלא אחריות הסברא הוא בהיפוך דמאחר שאמרו חז"ל דגם אחריות שאינו מחמתיה מסתמא קיבל עליה אלא שזה המוכר התנה שלא יהא עליו אחריות והלוקח קיבל עליו זה הו"א דלא קיבל עליו אלא אחריות דב"ח של המוכר דאסיק אדעתיה הלוקח דעבורו התנה המוכר אבל לא אסיק אדעתיה שימצא שלא היה השדה שלו מעולם קמ"ל רבינו בסמוך דג"ז בכלל התנאי וכתבה לרבותא מטעם שכתבתי והוא פלוגתת ר"פ ורב זביד בפ' חזקת: וחוזר ונוטל דמיו מהמוכר פי' הדמים שנתן לו בשעת קנין וכן מבואר במיימוני ובש"ע ואע"פ שגובה ממנו גם שבח ופירי אין כאן מקום דין זה ולא בא לכתוב אלא שאחריות ט"ס הוא ועוד דהכא מיירי גם במטלטלין דמסתמא אינן נשבחין ועוד דגם בקרקע הב"ח אינו נוטל אלא חצי השבח כמש"ר בסימן קט"ו וגם הנגזל צריך לשלם לו ההוצאה כמש"ר בר"ס שע"ג ע"ש: אע"פ שלא פירש כו' ואפי' לא נכתב האחריות כו' פי' ל"ת דוקא כשמכרו בע"פ ולא כתב שטרא בהא הוא דאמרינן דאפילו קנה סתם מסתמא חייב באחריות דחזקה דאין אדם מניח מעותיו על קרן צבי אבל אם שטר בא לפנינו ולא כתוב ביה אחריות הו"א מדנפרט בו כל ענייני המכירה ולא נפרט ביה אחריות ודאי תחילת המכירה היתה ע"ת זה שלא יהיה אחריות קמ"ל דתלינן בסופר שטעה ושכח מלכתבו וכמימרא דרבא הנ"ל בר"ס זה וכבר כ"ר לעיל סימן קי"א וקי"ב לענין שטרי הלואה ועי"ל ל"מ אם לא נכתב שטר דחייב באחריותו ואמרינן מסתמא אדעתא דהכי קנהו ואם היה כותב שטר היה כותבו כן אלא אפילו אם בא לפנינו שטר ולא כתוב בו אחריות דאיכא ריעותא לפני

הדיינין לאמר מדלא כתבו הסופר והוא דבר שרגילין לכתוב ודאי התנה המוכר שלא לקבל עליו אחריות קמ"ל דלא אלא תלינן הדבר בטעות הסופר:

סעיף ב

בד"א שהוציאו המקח מידו כו' אבל אם עובד כוכבים כו' בב"ב דמ"ה וכ"פ הרמב"ם: ומש"ר כגון שהיה גנוב או גזול ביד המוכר או שבא ב"ח כו' מאחר שכבר אמרו שגם גזילה בכלל האחריות מאז פשוט יותר מהסברא שחייב בו ולכך הקדימו רבינו אלא שקשה ל"ל לרבינו למיכתב האי כגון שהיה כו' דהא ע"ז קאי ואפשר דבא ללמדנו דאפילו בהכי שיש להנגזל עדי גזילה ולב"ח ש"ח בידו אפ"ה אינו חוזר הלוקח על המוכר אא"כ הוציאו מידו בב"ד הא אם נטלוהו מידו בלא ב"ד וכ"ש אם נתרצה הלוקח ליתן לו בעצמו ע"פ עדותו ושט"ח דאינו חוזר על המוכר דיאמר לו המוכר אחוי לי טרפך ואשלם לך וכ"כ המ"מ פי"ט מה"מ: ואפילו אם הוא חמור ולקחו העכו"ם ולא לקח האוכף גם זה שם בגמרא ואפשר דמש"ה נקט אוכף משום שדרך העולם להקפיד שלא להניח על החמור והסוס אוכף שאינו מיוחד לו פן יעשה מכה על גבו מחמת שאינו עשוי ע"פ מדתו והו"א כיון דזה מניח האוכף המיוחד לבהמה זו ודאי קושטא קאמר קמ"ל:

סעיף ד

אז חייב באחריותו כו' דגם זה בכלל אונס מצוי הוא המ"מ:

סעיף ה

וכתב הרמב"ם כו' בפי"ט מה"מ כ"כ: כההיא דר"פ ורב הונא כו' בפ' מי שאחזו (גיטין דף ע"ג:)

סעיף ו

ואם פירש המוכר כו' אפילו אם נמצאת גזולה כו' כרב זביד דפ' חזקת (בבא בתרא דף מ"ד) וע"ל סימן ל"ז מ"ש: ואצ"ל אם טרפה כו' עיין מ"ש בזה בריש הסימן:

סעיף ז

שאלה לא"א הרא"ש ז"ל כו' בכלל ק"ב סימן ב': ולכשיבואו לחשבון אם יוסיף כצ"ל וכן הוא בתשובה: ומסר המוכר ללוקח מפתח המרתף כו' יש לדקדק בשאלה זו למה הזכירו מסירת המפתח הלא מסירת המפתח אינו מקנה כמ"ש לעיל סימן קצ"ב ואף שבסימן זה נתבאר דאם המנהג להקנות בו קונין דלא גרע מסימטא מ"מ לא הו"ל לסתום אלא לפרש דהמנהג היה לקנות במסירת המפתח וגם מאי נ"מ באיזה ענין קנהו ובפרט בגוף השאלה בתשובת הרא"ש שם כתב שהשכיר לו המרתף ובדבר ידוע משמע שהקנה לו היין במקום שהיה מונח בו ועוד יש לדקדק שכפל ושילש ענין המדידה וק' הלא הקנין אינו תלוי במדידה וכמ"ש לעיל סימן ר' ס"י וי"א אם לא באומר כור בל' אני מוכר לך

ומטעם דאז אמרינן דכוונתו לקנות דוקא כור לא פחות ולא יותר כמ"ש שם משא"כ בנדון זה ומה זה שאמר שהתרה בו שימדוד קודם שיבא האנס הול"ל לך והציל היין קודם שינסך ומה השיב לו הלוקח עליך ליתן לי היין באיזה זמן שארצה למדוד הו"ל להשיב בקיצור אתה קבלת אחריות ניסוך היין גם כן עליך גם חזר ואמר כי לא פסקנו זמן למדידה הול"ל כי לא קבלתי עלי אונס ניסוך לכן נ"ל שבודאי המעשה היה שהקנה לו היין בקנין גמור בשעה שפסקו דמי היין המדה בכך וכך וכמ"ש בתשובה הנ"ל שהקנהו אגב מקום שהיה מונח בו במרתף וגם רבינו (ז"ל בלשונו) הביא ל' התשובה כתוב כן ראובן שמכר לשמעון מרתף של יין כו' משמע שמכרו מכירה גמורה אלא שלא רצה המוכר שיקחנו הלוקח לרשותו עד שימדדנו תחילה וידעו כל א' כמה מידות יש בהחביות ועפ"ז ישלם לו וז"ש ראינו שמכר לשמעון במכירה גמורה וגם מסר לו המפתח להיות ברשותו לילך למדד אימת שירצה גם כדי שיראה על החביות שלא יחמיצו ולא היה חסר אלא המדידה שהיה תנאי ביניהם שלא יקחנו בלא מדידה ומש"ה דקדק המוכר על המדידה כדי שיהיה ברשות הלוקח לגמרי והלוקח לא רצה למדדה עכשיו מכח סכנה וא"כ היין בחזקת המוכר אף אם יתנסך וק"ל כנ"ל ביאור כלל דברי התשובה ושאר הפרטים אפרש א' לא' בס"ד ודוק: ועתה בא אנס על הכפר לשלול נראה שהיה אנס כדרך הקדרים שבאו לשלול וליטול דברי המטלטלין הקלים ומניחים כל דבר כבד מונח על מקומו כי לא יטפלו בו בדרך מחמת היראה המוטלת עליהם מש"ה לא היה ירא המוכר שהאנס יקחנה עמו בשללו ולא חשש כ"א על הניסוך וק"ל: והלוקח השיב לו עליך ליתן היין באיזה כו' לא שהיה דעתו שאם יתנסך שיתן לו יין אחר כי בודאי אפילו לסברתו דגם זה בכלל האחריות הוי לא הוי אלא להחזיר מעותיו לא ליתן לי יין אחר אלא כוונתו היתה דלא היה יכול להפסיד דאם ינסך הרי הוא חייב להחזיר לו מעותיו ובאם לא ינסך ישאר במקח היין והמוכר לא רצה לעמוד בספק זה אלא א"ל החזר לי המפתח כו' כי נתייקר היין ודוק: אבל אונס ניסוך דלא שכיח לא אסקו אדעתייהו כו' עבד"ר:

סימן רכו

סעיף א

ראובן שמכר שדה לשמעון כו' מימרא דאביי בפ"ק דב"ק ד' ס' ע"ב ובפ"ק דב"מ ד' י"ד ע"א: אפילו שלא באחריות כלומר שפירש ואמר שלא להתחייב באחריותו דאל"כ הא קיי"ל אחריות ט"ס הוא: לוי ב"ח פי' ב"ח של ראובן: לעשות דין עם לוי פי' לעשות לנפשו בעל דבר לאמר שהשדה הוא בכחו: ונ"מ במה שראובן כו' וא"ת הלא יש נ"מ דראובן יכול לטעון ברי שפרע לו או ששטרו מזויף הוא ושמעון אינו יכול לטעון כן

בברי י"ל הא קי"ל דטוענין ליורש וללוקח וכל דאפשר למטען ב"ד טוענין ללקוחות ואף דאין הב"ד טוענין ללקוחות טענה דלא שכיחא מ"מ אם יארע כן מי ימחה בידו דשמעון שידבר עם ראובן מזה ויגמרהו טענותיו או יקחנו למורשה וק"ל לכן אמר שיש נ"מ לענין שיכול לסלקו במעות ועוד נ"מ לענין גביית שבח (ועיין בד"מ) ותרוייהו דוקא בעשאו אפותיקי דאל"ה אין נפקותא גם לשבח כדלעיל ר"ס קט"ו ובשלא קיבל עליו אחריות צ"ל טעם משום תרעומת דשמעון אבל בשקיבל עליו אחריות אף דמיירי דהשט"ח הוא טוב ואין לראובן לפרוע דאי יש לו לא הוי מצי לגבות משועבדים משמעון (שי"ח) [מ"מ] יש נ"מ לראובן בזה ריוח ממון מה"ט בתרא שאם יטרפנו מיד הלוקח עם השבח ולא יתן לו אלא ההוצאה יחזור הלוקח על המוכר ויגבה ממנו הקרן וגם השבח ויפסיד המוכר דמי השבח וק"ל וע"ע נ"מ בנ"י שם ובתוס': ולא שיעור שבחא דאם היו לוי כו' (כלל) כצ"ל דאם בדל"ת: היה גובה גם השבח פירוש כשעשאו אפותיקי וכמ"ש:

סעיף ב

ראובן שמכר שדה לשמעון כו' כתובות דף צ"א וצ"ב ע"ש: דנהי שלא קיבל ראובן אחריות כו' עיין שם בגמרא ד' צ"ב ויש שם חילופי גירסאות רש"י ז"ל גרס נהי דאחריות דעלמא קביל עליה אחריות דנפשיה מי קביל עליה ולפ"ז קאי על המוכר השני וקאמר דשמעון שחזר ומכר לראובן באחריות לא קיבל אנפשיה אלא אחריות דעלמא אבל אחריות דנפשיה ר"ל אחריות הבאים מנפשו של ראובן מי קיבל וגי' הרי"ף הוא דנהי דאחריות דעלמא לא קיבל עליו אחריות דנפשיה מי לא קיבל עליה והביאו הרא"ש וכתב עליו ז"ל ופי' הרמ"ה האי קיבל ולא קיבל לאו בקבלת המוכר דקיבל עליה אחריות ללוקח קאי אלא בקבלת הלוקח דסביר וקיבל דלא ליהדר המוכר כדאמרינן חייתא דקטירא סבר וקיבל וה"פ דכי הדר ראובן וזבניה מיניה דשמעון באחריות נהי דאחריות דעלמא לא קיבל ראובן עליה דנפשיה אלא אדעתיה דמפצי ליה שמעון הוא דזבין מיניה אחריות דנפשיה דראובן מי לא קיבל עליה דלא ליהדר אשמעון עכ"ל וכן דעת רבינו כגי' הרי"ף ופירושו דהרמ"ה: ומ"ש שאם יטרפנה אחר שאינו חייב לסלקו פי' לא קיבל ראובן אנפשו שאין שמעון צריך לסלקו ותד"ר: אבל אם ב"ח של אביו כו' פי' ושדה זו באה לראובן מתחילה בירושה מיעקב אביו וכן הוא בהדיא בגמרא דף צ"ג:

סעיף ג

ראובן שמכר קרקע כו' בב"ק ד"ח ובב"מ דף י"ד [עב"ח ל' הגמרא] ומפרשי שם התוס' והרא"ש דהאי דקאמר עד שלא החזיק בה אינו ר"ל לא החזיק בה כלל דא"כ מאי קאמר הגמרא מאימתי הוי חזקה הא בהדיא תנן נעל גדר ופרץ כו' אלא אף שכבר קנאה בא' מדרכי ההקנאות מ"מ יכול לחזור בו עד שיעשה שום מעשה לקיום הקנין וזהו שפריך

הגמרא וקאמר מאימתי הוי חזקה ופירשה הרא"ש וכתב ז"ל איזהו חזקה שקבעו חכמים לחזרה אחרי שכבר קנאה בק"ס או בשטר או בחזקה דרפק בה פורתא ובזה יתבארו דברי רבינו ועד"ר: או באחד מדרכי ההקנאות דהיינו שטר וחזקה ואף בכסף כשנתן לו פרוטה לשם קנין ודמי שוויו עדיין לא נתן וע"ד שנתבאר לעיל ר"ס ק"ץ ומפני שבגמרא קאמר משהחזיק אינו יכול לחזור בו הוצרך הרא"ש ורבינו לכתוב דאפילו אם קנו מידו בק"ס ול"ד בק"ס דכבר הדר סודרא למריה אלא אפי' בא' משאר הקניינים אפ"ה יכול לחזור. ומ"ש עוד שלא החזיק בו ר"ל דדייש אמיצרי: ועדיין לא נתן המעות כ"כ רש"י והרא"ש בפ"ק דב"מ ועד"מ ודרישה: כגון שהלך סביב מצרי השדה כו' עד"ר: אפי' אם קנה באחריות פי' והו"ל לומר כיון שקנה באחריות אין דעתו לקנות אלא נכסים משופים מכל ערעור ואע"פ שיחזיר לו בסוף לא ניחא ליה דליקום בדינא ודיינא תוס' דכתובות דף צ"ג וכמש"ר ל' זה בשם רמב"ם בסוף ענין זה: ולכשיוציאוה מידו כו' כלומר כשיוציאו ממך בדינא וכדאמרינן דא"ל אחוי טירפך ואשלם לך: דלא סגי דלא צריך טירחא לבי דינא כו' כלומר נהי שאם יוציאוה ממנו יחזור על המוכר מ"מ לא סגי כלומר יצטרך לפחות לטרוח ולבוא לב"ד: למיבטל מעבידתיה פי' לבטל אותו פעם ממלאכתו וטרחו וביטול ההוא חשיבי מום והוי מקח טעות וכ"כ ר"ן דמשום טירחת הלוקח הוא דחיישינן ליה לבטל המקח אבל הרא"ש בב"ק ורש"י בכתובות דף צ"ג תלו הטעם בטירחת הדיינים בכדי ל"ל ואפשר דרבינו כיון לשניהן ומ"ש דלא סגי דלא צריך טירחא לבי דינא כולל טירחתו וטירחת ב"ד ולהבטל מעבידתיה קאי אהלוקח וק"ל: דמיירי שלא נתברר כו' כלומר הא דאמרינן דאם דייש אמיצרי צריך ליתן לו דמיו היינו דליכא אמתלא דאי איכא אמתלא אז אפילו אם כבר דייש אמיצרי אין מוציאין המעות מיד הלוקח ל"מ אם אמר להביא עדים מיד אלא אפילו אינו אומר להביא אלא עד אחר זמן אפ"ה אם אינו אמיד אין צריך ליתן לו דמיו אפילו אם כבר דייש אמצרי וכדמסיק: ומש"ר שאם לא יצא אלא קול כו' זהו אינו מל' הרא"ש אלא כעין הגהה שהגיה רבינו באמצע הדברים ולפרש שמה שדייק הרא"ש וכתב שאמר שדה זו גזולה ממני ואביא עדים או יש לי שטר כו' היינו לומר שאם לא היה אלא קול בעלמא אפילו לא דייש אמיצרי מוציאין המעות ממנו ודוק שם בל' הרא"ש פ"ק דב"ק ועמ"ש מ"ו ר"מ ז"ל בהג"ה בש"ע ומ"ש בסמ"ע עליו שם ועל בכיוצא בזה עיין ברא"ש שהאריך עוד אדין עיקול ועיכוב ממון ע"י ב"ד וע"ל סימן ע"ג:

סעיף ד

כתב הרמב"ם ז"ל אסור כו' וכ' המ"מ עליו ז"ל פ' שבועת העדות אמרינן ואשר לא טוב עשה בתוך עמיו זה הלוקח שדה שיש עליו עסיקין וכיון שהלוקח לא טוב עשה נראה שהמוכר אסור למכור לו בסתם עד שיודיעו:

סעיף ה

שאלה לא"א הרא"ש סוף כלל צ"ז: תשלום המעות לג' זמנים ל' התשובה קיבל עליו ראובן שאם לא יתן המעות לזמנים הללו שיפסיד כל המעות שנתן כבר וע"ש עוד תנאים שהיו ביניהם והשלישו השטרות עד שיקיימו התנאים ומפני שאין נ"מ בזה בענייני התשובה על השאלה אלא שהשואל כחב המעשה כמו שהיה מש"ה קיצר רבינו בזה: ביותר מכדי שיווי כל הקרקעות שהיו למוכר הראשון ר"ל אף שהיה לאותו מוכר הראשון עוד קרקעות שהיו בנ"ח בשעה שלוו הלווים שלו גם בשעה שמכר לו (הקרקע) [הבתים] מ"מ לא יכול למימר הנחתי לך מקום לגבות כי אינם מספיקין לסלק הב"ח כי החוב היה יותר משיווי כל הקרקעות שהיה לו וק"ל: ושמעון ג"כ אין לו קרקע על מה שיהיה אחריות כו' עד חזקה דדייש אמצרי ואע"פ שכתב הרא"ש לעיל שהיכא שהמערער מביא שט"ח לפני ב"ד אף שאינו מקוים יכול לחזור הלוקח אע"פ דדייש אמצרי ואף שיש להמוכר שדות אחרות ואינו יכול לומר אחוי טרפך נראה שכאן היה המעשה שלא בא המערער לפני הב"ד לערער ולטרוף הבתים דהא ל' השאלה משמע שהדין היה הכל בין המוכר והלוקח ואינו מוזכר שבא בעל השטרות לפני הב"ד לטרוף דנמצא דלא הוי אלא כעין קול בעלמא וק"ל גם י"ל דלעיל ל"ק אלא דאין הלוקח צריך ליתן הדמים כיון דיש ערעור וכאן בא ליתן טעם דאפילו מה שכבר נתן לו צריך המוכר לחזור וליתן לו (מה"מ) [מה"ט] דאין לו אחריות עייל ונפיק אזוזא כיון שקבע זמני הפרעון וזה נוטה לדעת הראב"ד שכ"כ בסימן ק"ץ סי"ו ע"ש: אחוי לי טירפך כו' ר"ל הראה לי הטירפא שטרפו ממך הבתים שקנית ושנתנו לך הב"ד רשות לחזור עלי וכן משמע בסמוך: ומה שלא גמרו כו' לא היה אלא כו' כלומר וכ"ת למה הוציא המעות לצרכו כיון שהיה הדבר עומד על ספק ושמא יפסקו עליו הדיינים ליתן לשמעון המעות לזה כתב שלא מפני הספק שהיה להן בגמר דין נשתהו אלא שלא היה להן פנאי והוא ידע שהדין עמו:

סעיף ו

אע"ג דקיי"ל דכותבין שובר ע"ל סימן נ"ד: יאכל הלה וחדי פי' יאכל הלוה וישמח ולא ישלם למלוה עד שיחזיר לו הש"ח ולכך תקנו שיכתוב לו שובר ויפרע לו הלוה:

סעיף ז

אם צריך שמעון להחזירם לו אם יאמר כו' ר"ל צד הספק הוא אם יאמר לו טול כו' אבל זה פשוט שלא יוכל לומר לא אחזיר מעותיך עד שתקיים המקח שע"ז כבר פסק דאינו יכול להכריחו: בזמן שהמוכר חוזר כו' שנשתנה השער ונתייקר: רצה אומר לו תן וכו' כלומר תן מעותי אם יש לך ואם אין לך תן לי קרקע כנגד מעותי כשער של עכשיו וכן מוכח בסימן ק"ץ ע"ש וכן מ"ש בזמן שהלוקח חוזר כו' ר"ל רצה אומר לו הילך מעותיך כו' נמי הכי פי' הרי לך מעותיך ואם לא תרצה מעותיך הרי לך קרקע כנגד הדמים וכשער של עכשיו דהיינו שעת הזול דמחמתה מסתמא חוזר הלוקח: וה"נ שהלוקח כו' רצה אומר לו הילך מעותיך כו' פי' כשם שהתם דכשנתייקר השער הברירה ביד המוכר ה"נ הכא בשלא נתייקר השער הברירה ביד המוכר ליתן לו קרקע נגד מעותיו או מעותיו ולא בדעת הלוקח שרצה דליקח במעות: ומיהו נראה דל"ד כו' משום דעייל ונפיק כו' כלל דבריו צ"ל דה"ק דשאני התם שהחזרה באה בפשיעת הלוקח מש"ה הדין נותן שיד המוכר על העליונה כשחוזר בו הלוקח ואגב נתן טעם א"כ למה יכול הלוקח לחזור בו כיון שפשע וקאמר כיון דהמוכר יכול לחזור בו אין ביטול המקח לחצאין והואיל אם הלוקח חוזר בו אף שיכול לחזור מ"מ יכול המוכר לכופו ליתן לו קרקע בשער היוקר או מעות כיון שעיקר ביטול המקח בא בפשיעתו דכוותה נמי כשהמוכר חוזר בו יד הלוקח על העליונה לכופו ליתן מעות או קרקע כשער הזול משא"כ הכא שאין פשיעה ללוקח לכן אין ביד המוכר לכופו ליקח קרקע וזהו מ"ש הילכך התם בין בחזרת המוכר ר"ל עיקר הטעם פשיעת הלוקח אלא שהושוה המוכר ללוקח: יחזיר לו הדמים כו' ל"ד שהרי כשחוזר המוכר יד הלוקח על העליונה כמ"ש ואזיל אלא ר"ל ל"מ שמבטל המקח נגד מה שחייב לו עדיין אלא אפילו נגד הדמים שכבר קבלו ממנו ג"כ אם ירצה יחזור בהמקח ומחזיר לו דמיו כפי הדין גם על הרוב מיירי בלא נתייקר אלא שחוזר מפני שאינו רוצה למכור לחצאין ועוד כיון שדינו הוא שנותן לו קרקע כשער של עכשיו מיקרי דמים שהרי אין ממש במכירה זו וכמ"ש בסימן ק"ץ ודוק: ברצון אותו שרוצה לקיים כו' ל"ד אלא שיכול לכופו שיעשה אחד מב' דברים או יקח מעות א. קרקע: הילכך החזרה תלויה כו' פי' שם דוקא מצי להחזיר לו קרקע בעד דמים שקיבל ממנו ודוק:

סימן רכז

סעיף א

עובר בלאו דכתיב וכי תמכור ממכר לעמיתך או קנה וגו' לא תונו: לפי שבכלל לא תגזול הוא פי' שגם זה גזילה הוא ואגזילה כתיב והשיב את הגזילה דאמרינן לאו הניתק

לעשה דהשבה הוא ואין לוקין עליו וכמו שכתב רבינו בסימן שנ"ט וש"ס ועד"ר: הכי גרסי' כן פסק רב אלפס כו' ול"ג וכן בוי"ו וכן הוא בס"י דהא ודאי רבינו סבירא ליה כהסכמת הרא"ש דמייתי לבסוף דאפילו בפרוטה יש אונאה ומתחילה לא כ' אלא דעת הרי"ף שכ"כ בפ' הזה אמשנה דף נ"ה דקתני ה' פרוטות הן ולא חשיב אונאה ש"מ דאינה בפרוטה וכן אמר רב כהנא שם וכתב שם הרא"ש אר"כ דאמר הכי דס"ל דאין אונאה כ"א במעה שהיא מטבע של כסף כיון דאפיקתיה מפרוטה של נחושת והרא"ש מסיק שם וכתב דהלכה כלוי דאמר יש אונאה לפרוטה וס"ל דאונאה בכלל פרוטה דגזילה היא ואותו חשבה תנא דמתניתין. והא דלא פריך תלמודא התם בדף נ"ה ומשני לה כדמשני ישיבת הדיינים אליבא דלוי ע"ש בהרא"ש ובסיגנון זה סידר ג"כ רבינו דבריהן ועד"ר:

סעיף ג

כמה תהיה האונאה שחייב להחזיר שתות ז"ל המשנה בפ' הזהב כו' [ע' בב"ח שהביא ל' המשנה ול' הגמרא] וע"ש בפרש"י וקיי"ל כשמואל וע"ד זה המה דברי רבינו ועד"ר:

סעיף ד

כגון שמכר שוה ס' דינר בנ' דינר ופרוטה נקט בלישנא נ' וס' דינרים לרבותא לאשמעינן אע"ג דאינה לחבירו י' דינרים פחות פרוטה אפ"ה אינו מחזיר ועד"ר. ובדבר שבמדה ושבמשקל לא בעינן שתות כמש"ר לקמן בסימן זה וברי"ס רל"ב:

סעיף ה

שיש בו שיווי ממון דהיינו פרוטה ולמעלה: ודרך העולם למחול כו' ז"ל הרא"ש דרך העולם למחול עד שתות דאף אם יבוא המתאנה לערער לא ישומו השמאים בשוה זה אומר יש בו אונאה וזה אומר אין בו אונאה לכן מקבל עליו שתיקה ואינו מערער עכ"ל: אם הלוקח מגר דאל"כ על הרוב המוכר בקי בממכר שהיה בידו כמה ימים יותר מהלוקח שבא עכשיו ליקחנו: אם לא שפירש ר"ל שאומר יש בו אונאה כך וכך אם תרצה ליקחנו כך וכמו שאכתוב לקמן בסעיף כ"ו: ופעמים שהמוכר מזלזל בממכרו כו' או שהוא דוחק למעות כו' בסעיף י"א יתבאר שהמוכר מחמת דחקו אינו יכול לחזור על אונאתו אפילו ביתר משתות כי ידע ומחיל מיהו היינו דוקא דידעינן דידע במעות דהיתה ביתר משתות והיינו כמ"ש דמזלזל כ"כ עד שנותן בעדו בכדי שאין הדעת טועה ואז תולין לומר דמחמת דחקו מכר ומחל אבל מסתמא אף שהוא דחוק אינו מזלזל [אלא] בכדי שתות ודוק: וירא שמים יוצא ידי שניהם ר"ל אם נתאנה הוא אינו מתגרה מדון עם המאנה לומר לו אינך יוצא ידי שמים וחושש לדעת האחרון ואם אינה הוא אחר חושש לדעה ראשונה:

סעיף ו

אין כאן חזרה פי' חזרת אונאה:

סעיף ז

אבל אם המתאנה חפץ במקחו ואינו שואל אונאתו סיפא פי' ארישא דהאי חפץ במקחו איני ר"ל שאמר כן בפירוש אלא שאינו שואל אונאתו (אותו) והוא דבר והיפוכו אמ"ש לפני זה אלא אם המתאנה תובע אונאתו אבל בחפץ במקחו בפירוש כ"ע מודו דאין המאנה יכול לחזור וכמ"ש בסמוך בדברי ר' יונה: אין המאנה יכול לבטלו פי' אם רוצה לחזור מפני שהכלי שמכר חביב עליו ונתחרט שמכרו ואפילו תוך כדי שיראה לתגר כו' (אבל אם חוזר מפני שהוקר המקח נתבאר דינו בסי"ב) והטעם משום דיכול לומר לו המתאנה אי לאו דאוניתן לא מצית הדרת בך והשתא דאוניתן מצית הדרת בך בתמיה א"כ יהא חוטא נשכר: כ"כ רי"ף והרמב"ם עבד"ר: אבל אם המתאנה נתרצה במקח פירוש כגון שאמר כך בפני עדים שרוצה לקיימו או שתבע אונאתו וכן משמע בר"פ הספינה והיינו כשנתאנה המוכר אבל במתאנה הלוקח אפילו בלא ריצוי אלא כששהה יותר מכדי שיראה לתגר נמי דינא הכי וכדמסיק רבינו וק"ל: אין המאנה יכול לחזור בו כן צריך להיות וטעמא משום דאז שייך למימר אי לאו דאוניתן כו': אף על גב דאמרו רבנן מוכר לעולם חוזר פירוש היכא שנתאנה הוא ל"ת גם בכהאי גוונא כיון שקודם שיעור כדי שיראה לתגר היה יכול לחזור גם הוא א"כ לעולם ההחזרה בידו משום דלא פלוג רבנן בדבריהם ע"ז אמר הכא אינו יכול לחזור מיד שנתקיים המקח גבי לוקח מטעם דא"ל אי לאו דאוניתן (כתב) ועבד"ר דשם מבואר בע"א:

סעיף ח

עד מתי יכול לחזור שם בב"מ דף מ"ט:

סעיף ט

לשון א"א הרא"ש כו' שם בפ' הזהב אהא דאמר ר"נ ל"ש אלא לוקח כו'. ויש לדקדק בלשונו שאם מברר כו' ז"ל הב"י וא"י כו' [עב"ח שהביאו] ולי נראה שדקדק ולמד מדברי הרא"ש דאם אירעו אונס מתחילה אף דעבר ונתעצל האונס אח"כ קצת עדיין יכול לחזור בו ולומר מחמת האונס שבתחילה נשתכח הדבר מדעתי אח"כ ודקדק זה מדבריו מדכתב ואם נתעצל בלא עיכוב אונס דהוא כפל ל' דאם אירעו אונס לא הוה נתעצל אלא ודאי ה"ק דדוקא אם נתעצל בלא עיכוב אונס כלל דהוא הוא דאינו חוזר וק"ל ועיין בד"מ בישוב דברי המרדכי:

סעיף י

אבל מוכר כו' עד שיזדמן לו כו' שם מימרא דר"נ דף נ"א: וכ' הרמב"ם כו' בפי"ב מה"מ כ"כ ז"ל ה"ז אינו חוזר פי' המוכר:

סעיף יא

שאלה לא"א הרא"ש ז"ל כו' בכלל ק"ב כ"כ: הא דאמרינן מוכר לעולם חוזר עד מתי יהיה כו' ק' מאי שאל עד מתי והרי בהדיא שנינו לעולם חוזר ומפרשינן שם בגמרא עד דמיתרמי ליה זבינא כזבינתיה וידע אי טעה אי לא טעה וכמש"ר לפני זה והשואל דידע זה דאמרינן מוכר לעולם חוזר ידע ג"כ האמור גביה דהיינו עד דמיתרמי ליה כו' ועוד דהרא"ש לא השיב ע"ז כלום [אלא] אהא דשאל לו דלפעמים אדם מוכר מפני דחקו או שנשתנה השער ובשאלה כתוב זה לשאלה בפני עצמה שהרי כתב ועוד שאפשר כו' והנה אעתיק ל' התשובה שהשיב להשואל ואדקדק בה ומתוכה תתבאר לנו גם השאלה כי ז"ל התשובה מתוך דברי רי"ף יתבאר כל זה כי הוא כתב אבל מוכר לעולם חוזר מ"ט לוקח נקט מקחו בידו וכל היכא דאזיל מחוי ליה אי טעה אי לא טעה מוכר ליכא מקחו בידו עד דמיתרמי ליה זבינא כזבינתיה וידע דטעה ולאו קא מהדר ומזה יש ללמוד כיון דחזרת המוכר לעולם אינו אלא בשביל שאנו תולין שלא נתברר לו טעותו עד עתה הילכך מפני שינוי השער כו' עכ"ל תשוב' הרא"ש ויש לדקדק בתשובה במ"ש שיתברר מל' הרי"ף ומה יתרון מצא בל' הרי"ף הנ"ל מל' הגמרא הנ"ל וע"כ צ"ל שיש בתשובה זו חסרון הניכר דהשמיט הסופר מוידע דטעה קמא עד וידע דטעה בתרא וכן הוא ל' הרי"ף שם בפ' הזהב ז"ל אבל מוכר ליתא למקחו בידו עד דמיתרמי זבינא כזבינתיה וידע אי טעה [אי לא טעה] הילכך לעולם חוזר עד דמיתברר דאיתרמי ליה כזבינתיה וידע דטעה ולא קא הדר ביה עכ"ל הרי"ף וכן מצאתי מוגה בתשו' אשר"י מדויקת בל' הרי"ף הלזה והשתא כ' הרא"ש שפיר דמל' הרי"ף יתבאר כל זה כי שאלתו היתה עד מתי יהיה זה ור"ל אם יחזור אחר שנה או שנתים והלוקח יאמר שמסתמא נזדמן לו זבינא כזבינתיה בזמן ארוך וידע ולא קהדר והמוכר יאמר שלא נזדמן ליה ועוד דאפשר שמכרו מחמת דחקו כו' והשיב שמהרי"ף יתברר לו שהרי"ף העתיק כל' הגמרא הנ"ל ומסיק וכ' הילכך לעולם חוזר עד דמיתברר כו' ש"מ דכל שלא נתברר הדין עם המוכר וגם יש ללמוד מזה לענין שינוי השער כו' דבודאי לא האמינהו למוכר לעולם אלא מפני החזקה דלא היה חוזר עתה יותר מבראשונה אם איתא דנזדמן ליה זבינא בנתים וזה לא שייך לומר בנשתנה השער או מכר מחמת דחקו כן נ"ל ברור פי' השאלה והתשובה ורבינו קיצר דכל כוונתו אינו אלא ללמד לנו הדינים דרך קצרה וכתב לשון השאלה וסמך על המבין שיבין דהשאלה דעד מתי יהיה זה היה אם יטעון הלוקח שמסתמא נזדמן זבינא כזבינתיה אם היה נאמן ושעוד שאל אם ישתנה השער או ימכרנו מחמת דחקו וכתב ג"כ שהרא"ש השיב לו על השאלה בשינוי השער ומכירה מחמת דוחק דהדין עם הלוקח

ועל שאלתו הראשונה לא העתיק תשובתו וכאילו לא השיב לו עליו וממילא הדין עם המוכר וכל' המשנה וגמרא דסתמי וקאמרי דהמוכר חוזר לעולם עד דמיתרמי ליה כו' גם נרמז ונלמד תשובה לשאלה הראשונה ממה שהשיב דמפני שינוי השער ודחיקת השעה אינו יכול לחזור והוא מטעם שכתבתי שבהני אינו יכול לחזור משום דאין בהללו חזקה לומר מדחזר עתה ולא חזר לפני זה כו' ממילא נלמד דבמקום דיש חזקה לומר מדחזר בו עתה ולא חזר לפני זה כו' ש"מ דלא אזדמן זבינא מתחילה כזה עד עתה ומש"ה יכול לחזור בו עתה וק"ל מ"מ מן התימה על רבינו שלא בירר דבריו כדרכו ודוק:

סעיף יב

מכר לו שוה ד' בה' כו' מימרא דרב חסדא בב"ב דף פ"ז העתקתי ל' בדרישה: ומש"ר עד שהוקר ועמד על ז' לאפוקי על ו' דאינו אלא שתות שהרי קיבל [ה'] ורבותא קמ"ל אע"פ שהיה ביטול מקח מתחילה ועד סוף אפ"ה אין המוכר יכול לחזור כו' והטעם משום דא"ל לוקח אי לאו דאוניתן כו' וכמ"ש לעיל: אפ"ה א"י לחזור בו ואע"ג דכתב ר יונה והרא"ש לעיל דכל זמן שהלוקח יכול לחזור בו גם המוכר המאנה יכול לחזור בו שאני הכא דנתייקר ומסתמא אין הלוקח עומד לחזור בו ומ"מ לוקח יכול לחזור בו: אע"פ שאין כאן עוד אונאה ולא אמרינן לאלתר כשהוקרו כמי שנתרצה בפירוש דמי דכיון שנתנו חכמים כח בידו שיכול לחזור עד זמן ידוע אין רוצה לקיים המקח לגמרי וטוב לו שיהא בידו לחזור אם ירצה עכ"ל הרא"ש: והוזל ועמד בג' כו' כאן לא פירש זמן אימתי הוזל שהרי מוכר יכול לחזור בו אפילו לאחר זמן מרובה כדלעיל: ועמד בג' כו' דהיינו כדי ב"מ ללוקח שנתן לו ד' וכל' רבינו כ"כ הרמב"ם בהדיא בס"פ י"ג דמכירה וע"ש: ולא עוד אלא שחייב ליתן ללוקח סלע הא' כצ"ל פי' אע"פ שחזר לדין ב"מ אצל מוכר כו' אפ"ה כיון שאם תבעו קודם שהוקרו היה צריך להחזיר לו אונאתו גם עתה כשהוקרו ברשות דידיה הוקרו ועיין בדרישה מ"ש: שוה ששה כו והוזל ועמד בשלשה וה"ה בד' אלא איידי דנקט בבא דבסמון שהוקרו ב' נקט נמי כגון שהוזלו ב' כעין זה כתבו התוס' פ' הספינה על רב חסדא ע"ש:

סעיף יג

כשם שיש אונאה כו' משנה בפ' הזהב:

סעיף יד

ובכל דבר שייך אונאה כו' בין בבהמה בין בספרים כו' משנה שם דף נ"י אל דברים שאין להם אונאה העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות כו' עד ר' יודא אומר אף המוכר ס"ת בהמה ומרגליות אין להם אונאה אמרו לו לא אמרו אלא אלו עכ"ל ובגמרא שם דף צ"ח מביא ברייתא ומפרש טעמו דר"י ס"ת לפי שאין קץ לדמיו בהמה ומרגליות מפני

שאדם רוצה לזווגם פי' רש"י מי שיש לו שור שיפה לחרישה מחזר על אחר שכמותו לצמדו עמו בעול שהמצמד שור חלש עם הבריא מקלקל את הבריא וכן מרגלית שוה למלאות עם חברתה בזהב מן היחידות עכ"ל והלכה כחכמים ומזה יתבאר לך טעם למה כ"ר בכל דבר שייך אונאה אע"ג דבעבדים ובקרקעות ובשטרות והקדשות לית בהו אונאה וכמש"ר עצמו בסמוך דל' המשנה נקט דקתני בה לא אמרו אלא אלו ור"ל דוקא אלו לחוד דאין להו אונאה דמתמעטי מקרא וכמ"ש שם אבל שאר כל דבר שגופו ממון והוא מיטלטל יש בו אונאה ובזה מיושב דברי רבינו דכ' בתחילה כלל ובכל דבר שייך אונאה וחזר וכ' פרט בין בבהמה כו' ללמדך דלאו כללא לגמרי הוא אלא דוקא בהני פרטי דגופן ממון דהן דברים המיטלטלין וק"ל:

סעיף טו

וכתב הרמב"ם ויש ללוקח לחזור כו' ז"ל ב"י בפי"ב מה"מ כ"כ על ספרים ומרגליות ולמד כן מדיהיב טעמא בגמרא גבי מטבע דשאני טלית דכל אינש קים ליה בגוה משא"כ סלע דשולחני קים ליה כו' ש"מ דשאני לן בין דבר שהכל בקיאין בשומתו ובין דבר שאין הכל בקיאין בשומתו:

סעיף טז

ואף במטבע יש בו אונאה משנה הוא שם סוף דף נ"א ופליגי בו תנאים ר"מ סובר א' מכ"ד בדינר ר' יהודה ס"ל א' מי"ב בדינר ור"ש ס"ל בשתות בדינר והא דהתחיל רבינו וכתב ואף במטבע יש בו אונאה קשה מאי אף דקאמר הא ליכא מ"ד דלא יהא בו אונאה ואדרבה ר"מ ור' יודא ס"ל דאית ביה אונאה טפי מבדברים בעלמא דאפילו בא' מכ"ד או מי"ב הוי אונאה וי"ל דהו"א דלא יהא בו אונאה דכי תמכרו ממכר או קנה כתיב ומטבע גופא אין בו המקח והממכר קמ"ל ומאחר דאמרו דיש בו אונאה ס"ל לר"מ ור"י דיש בו אונאה טפי מבדברים בעלמא: ופסק רי"ף עד שתות כו' פלוגתא דאמוראי הוא בפ' הזהב ופסק הרי"ף כרבא דפסק שם כר"ש הנ"ל והרא"ש כתב שם על דברי הרי"ף אמנם רבה גרסינן הכא לא רבא כו' וכיון דגרסינן רבה א"כ הלכה כאביי דבתראה הוא ואביי ס"ל שם דהלכה כר' יודא הנ"ל דלא דמי מטבע לטלית דטלית עד שתות מחיל אינש סלע כיון דלא סגי ליה לא מחיל וע"ש בתוס': וכן פסק הרמב"ם כו' בפי"ב מה"מ: והוא שיהיה במקום שאין כו' שאם היו מוציאין אותו במשקל אפילו בכ"ש חוזר כמש"ר בר"ס רל"ב וכן היה מותר לקיימו לפי שכל הנוטלו ישקלנו וכ"כ התוס' והמ"מ:

סעיף יז

כדפרישית לעיל בס"ה כ"כ ומשום דגם אחר יקבלנו מידו ואין להמקבל הפסד בזה כלל:

סעיף יח

ושיעור חזרה למטבע כו' שם דף נ"ב עד שיראה לשולחני אבל בטלית כל אינש קים ליה בגוה לכך לא חלקו ביה בין כרכים לכפרים משא"כ בסלע שאין הכל קים ליה בגוה כ"א שולחני: עד ע"ש שבא להוציא לכבוד שבת ואז ידע אם יקבלוהו ואפילו עשיר שיש לו מעות אחרים להוציא מ"מ ודאי יותר ניחא ליה להוציא אלו ולהחזיק המעות שהן ודאי טובות ומיהו צ"ע למה לא אמר אם הוציאה בע"ש ואחר שבת בא זה שקבלו ממנו והחזירו לו מה יהא דינו של זה וכי יפסיד מכיסו מאחר שיש בו כדי אונאה (לא) יותר וי"ל דיכולין (הולכים) [לילך] לכרכים ולעיירות ושם הן שולחנין והו"ל להראות להן וז"ש הרא"ש והרי"ף בפסקיהן שבע"ש מוציאו בשוק אבל ז"א וכי על פי כפרים הרחוקים מהעיירות יכנסו בע"ש לעיירות וק"ל וי"ל דכל שיחסר המטבע כ"כ אף אם זה לקחה מ"מ אין רגיל שגם אחר יקבלנו ממנו כשיבוא להוציאה ובודאי הרגיש בו האחר ולא לקחה מיד והו"ל להחזירה לבעליו בע"ש או אחר שבת ומדלא החזירו ודאי מחל לו וסבר אוציאנו ע"י הדחק ואם קבלה אחר ממנו מסתמא הרגיש שהיתה חסרה וקיבלה כדי להוציאה ע"י הדחק: אם הוא מכירה פי' שהיתה שלו: ובלבד שתצא ע"י הדחק פי' אבל אם אינה יוצאת כלל אפילו מדת חסידות ליכא כיון שהוא המתין מלהחזירה כ"כ זמן רב ויש קצת דאיה לזה ממאי דקיי"ל שאם שהה יותר מכדי שיראה לתגר אפילו לקח שוה ק' בר' אינו יכול לחזור ולא לשאול אונאתו ומטבע שאינה יוצאה ע"י הדחק ודאי לא גרע משוה מנה במאתים וק"ל ועוד ראיה מדלא אמרו גם בטלית ושאר עניינים שמדת חסידות לקבלה אף אחר בכדי שיראה לתגר ש"מ דלא אמרו כן אלא במטבע שרגיל הוא שיכולין להוציאה ע"י הדחק אף אם היא חסרה משא"כ בשאר דברים ועד"ר שהוכחתי פי' זה:

סעיף יט

נפחתה וחסרה עד כדי אונאה כו' ברייתא וגמרא שם דף נ"ב ע"א: אבל לא יקבנה מן הצד דחיישינן שמא יחתכנה סביב עד שלא יהא ניכר הנקב ויוציאנה בשקל:

סעיף כ

חסר עד שעמד על חציו שם בברייתא קתני עד כמה תפחת ויהא מותר לקיימה בסלע עד שני דינרין ופירשוהו בגמרא כגון שנפל לאור ופחת בחד זימנא עד חציו דאל"כ הא מיד שנפחתה שתות אסור לקיימה ורבינו סתם הדברים משום דס"ל דוקא התם דקתני בברייתא עד כמה תפחת ומשמע לתלמודא שפחת אצלו דאל"כ הו"ל למימר היתה חסרה חציה כו' מש"ה הוצרך תלמודא למוקמי בכגון שנפלה לאור כו' אבל לרבינו לא נקט

לשון הגמרא וכתב חסר עד שעמד על חציו ומיירי באיזה אופן שנהיה כגון שמצאו כך או שנתנו לו האנס וכיוצא בו וק"ל:

סעיף כא

מכיר לי באלו כתב הרמב"ם כו' בריש פי"ג דמכירה כ"כ אע"פ דלחליפין נתכוונו ובאונאה ממכר כתיב מ"מ כיון שאמר ל' מכירה יש לו אונאה והיינו כרבא דאמר כן בר"פ הזהב משמיה דרב הונא: וא"א הרא"ש ז"ל כתב דספיקא הוא כו' דהוכיח שם דא"א לגרוס רבא אלא רבה ור' אבא משמיה דרב הונא פליג וסבירא ליה דאין לו אונאה כיון שלתורת חליפין נתכוונו ומספקא ליה הלכתא כמאן:

סעיף כב

כתב הרמב"ם החליף כלים בכלים כו' כ"כ שם בריש פי"ג ע"ש: ומ"ש אפילו מחט כו' אין בו אונאה כו' מדכתב אחר זה דשומא בפירות מהני דיש להן אונאה דבחליפי כלים לא מהני ביה שומא ואע"ג דמקפיד עליהן שהרי שמו אותן וכ"כ המ"מ שם וכ"כ תלמידי הרשב"א מטעם דמכר כתיב ולא חליפין ועד"מ:

סעיף כג

אבל החליף פירות בפירות בין שמו אותן כו' מדלא קאמר בין (לאשמועינן כלל) [לא שמו אותן כלל] משמע דגם בשמו אח"כ מ"מ היתה החליפין אדעתא דהכי שיהיו שוין זה כמו זה ולכן אע"פ דקיי"ל דפירות (אינן) נקנין בחליפין (דבעינן) [דלא בעיא] שומא אלא [דאינן נקנין בחליפין] דמיעטן רחמנא מנעל (כדלעיל סי' ר"ג) היינו כשאינו מקפיד בשומתן דאז תורת חליפין להן אבל מקפיד לשומן בשויהם אז תורת מכר להם ונקנין זה בחילוף זה דהוא בתורת דמים כמוכר לו דבר שנתחייב לו זה בחליפי דמיו וכמ"ש לעיל בסימן ר"ג וכ"כ ב"י ומיהו דוקא פירות שאינן מתקיימין ולכן נכנסין בגדר המכירה לענין קנין ולענין אונאה אבל כלים שמתקיימין אפילו חליפין ומקפיד עליהם אין להם אונאה שאינם נכנסים בגדר מכירה ולא קרינן בהו כי תמכור תמכר לא תונו וגו' וחילוק זה למד הרמב"ם מירוש' דפ' הזהב ודוק בהמ"מ שם פי"ג וז"ל סמ"ג לאוין ק"ע ונראה טעמו מפני שאין עושין חליפין כא' מכלים ובהמות ודרך חליפין כשנעל קטן קונין דבר גדול עכ"ל:

סעיף כד

אמר המוכר חפץ זה כו' ואפילו אם התנה ע"מ שאין לך עלי אונאה כו' בב"מ דף נ"א גמרא ז"ל איתמר האומר לחבירו ע"מ שאין לך עלי אונאה רב אומר יש לו עליו אונאה ושמואל אומר אין לו עליו אונאה כו' עד א"ר כגון לדידי מפרשא ליה מיניה דמר שמואל האומר לחבירו ע"מ שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה ע"מ שאין בו אונאה הרי

יש בו אונאה עכ"ל הגמרא ופסקו הפוסקים כרב דאפילו באומר ע"מ שאין עלי אונאה יש לו עליו אונאה דהלכתא כרב באיסורי ואונאה איסור הוא ונתבאר ממ"ש דאפילו שמואל דפליג עליה דרב מודה בא"ל על מנת שאין בו אונאה ומ"מ כתבו רבינו משום פרש"י דלפרש"י יש בו נ"מ לדינא דסבירא ליה דבכה"ג אפילו מקח טעות הוה ויכול לחזור בו מה שאין כן באומר על מנת שאין לך עלי אונאה והא ראיה שהביא רבינו לשון רש"י באחרונה משום דמיסתבר ליה כוותיה וק"ל ודקדק רבינו וכתב דהאומר על מנת שאין בו אונאה אין זה תנאי במקום שאמרו יש בו אונאה גם כן בשביל פי' רש"י דכתב דהוא מקח טעות מש"ה כתב אין זה תנאי ר"ל דלא הועיל בדבריו כלום לפרש"י: ופי' הרשב"ם כו' כ"כ. התוס' שם בשמו ומטעם משום דל' ע"מ שאין בו אונאה משמע שמתנה עמ"ש בתורה ורש"י כתב שם שלשון זה אינו משמע שמתנה עמ"ש בתורה אלא ל' תביעת אונאה פי' וכאילו אמר אני מבטיחך שאין בו אונאה ולא תצטרך לתבעני על אונאתו והרי יש בו והוא ע"מ קאמר דתלה מקחו בזה נמצא דהוי מקח טעות:

סעיף כה

ואפילו אם התנה ע"מ שאין לך עלי אונאה כלומר אע"פ דבכה"ג אינו עיקר ד"ת אלא מתנה עמו שאפילו יהיה בו אונאה שימחול לו שלא יתבענו ממנו ומה"ט במתנה בשביעית בכה"ג מועיל התנאי לכ"ע וכמ"ש בסימן ס"ז ס"ב אפ"ה באונאה אינו מועיל עד שיפרוט בפירוש כדמפרש תלמודא טעמא התם דף כ"א אליבא דרב ז"ל הכא מי ידע דמחל ופי' רש"י מי ידע דאיכא אונאה הוא סבר דאין בו אונאה:

סעיף כו

אבל אם פירש כו' כן הוא לשון הברייתא שם דף הנ"ל ועד"ר: כתב הרמב"ם ז"ל כו' בפט"ו ממכירה כ"כ ולמדו מדין האומר לחבירו שפחה זו גדמת היא כו' שכ"ר בסימן רל"ב ס"ח: שה"ז ידע בודאי כו' לטעמיה אזיל דס"נ דאינו יכול למחול דבר שאינו קצוב וע"ל סימן רל"ב דשם כתבתי דיכול להיות דגם רבינו מודה בכה"ג ע"ש:

סעיף כז

בע"ה המוכר כו' עד לא היה מוכר כלי תשמישו שם דף נ"א ופירושא הוי כמפרש יודע אני שיש בו אונאה וע"מ כו' דאין עליו אונאה והא דכ"ר בסי"ג כשם שיש אונאה להדיוט כך כו' והיא משנה בפ' הזהב כבר תירצו בגמרא התם במיני סחורה קאמר דבה בין תגר בין ב"ה יש להם אונאה אבל לענין כלי תשמישו של אדם בין תגר בין ב"ה אין להם אונאה דכלי תשמישתיה חביבין עליו ומה שאמרו ב"ה משום דלגבי כלי תשמישו ב"ה מיקרי וק"ל: אלא כל ב"ה אין לו דין אונאה פי' כשמוכר כלים ועיין בתשובת הרא"ש כלל ק"ב שהאריך בנתינת טעם לזה: דוקא בשתות דעליה איתמר בגמרא:

סעיף כח

ופי' א"א הרא"ש ז"ל כו' שם על מ"ש רש"י בשם השאילתות דטעמא משום דהו"ל כמפרש כו' כתב הרא"ש כן דוקא שהלוקח יודע שזה כו' פי' יודע שמה שהוא מוכר הן כלי תשמישיו: אבל אם לא ידע כו' או שקנה ע"י סרסור באשר"י של דפוס שבידינו ליתא האי תיבת או אבל בס"י וגם ברמזים איתא וה"פ או אפילו יודע בו הלוקח שכלים אלו מכלי תשמישתיה של ב"ה נינהו מ"מ כיון שנתנם לסרסור למכור לא שייך לומר אי לאו שהרבו לו בדמים כו' דכל המוסר לסרסור דעתו למכור כפי השער ועמ"ש בסמוך בסל"ה בפרישה ועיין מש"ר בסמ"ח בשליח שנתאנה דהוי ביטול מקח בכ"ש ואם השליח אינה להלוקח לרב האי ג"כ המכר בטל ולהר"ר יונה דינו בשתות כשאר כל אדם שאינה להלוקח שכתב דינו כו' כאן בסרסור דהוא ג"כ כשליח כמש"ר ס"ס קפ"ה סתם כדעת ר"י וה"ז ג"כ דעת הרא"ש כמש"ר בשמו סימן ק"ט גם יש לחלק בין שליח לסרסור שיש לו שייכות טפי במקח ודוק: דינו כלוקח מהתגר כלומר דינו כלוקח כלים שאינם לתשמישי הבית ואינהו שתות דמחזיר אונאה ואפילו קנאו מסרסור ודין סרסור כדין שליח כמש"ר בר"ס קפ"ח ובסמוך בסמ"ט כ"ר בשם רב האי דאם אינה השליח להלוקח בכ"ש ג"כ המקח בטל מ"מ הרא"ש כ"כ לסברתו דס"ל כסברת ר' יונה דפליג עם רב האי שם וכמש"ר בשמו בסימן ק"ט וק"ל:

סעיף כט

או לקח ואינה או נתאנה כו' גם המרדכי בפרק הזהב ס"ל כוותיה בהא דאם לקח ב"ה כלים ביוקר דאין בהם דין אונאה משום דמאני תשמישתיה יקרים עליה עכ"ל אבל במוכר ונתאנה לא ידעתי טעם לדעת הרמ"ה גם ב"י תמה על דבריו ואפשר שדעת הרמ"ה דאפ"ה איכא למימר כיון שב"ה הוא ודאי דעתיה היה לקנות כלים אחרים דחביבין עליו יותר לצורך תשמישתיה ומש"ה אין בו אונאה וכיוצא בסברא זו כתב בסימן זה ס"ה ע"ש אבל יש לתמוה היכא דלקח ואינה למה לא יהא בו דין אונאה ואפשר משום שחכמים השוו מדותיהן דכיון דאם הוא נתאנה אין בו דין אונאה גם אם אינה אין בו דין אונאה: ול"נ לא"א הרא"ש ז"ל כו' לא שהרא"ש כ' דברי הרמ"ה וכתב עליו ול"נ כו' אלא שהרא"ש סתם וכתב אבל מאני תשמישתיה יקירי עליה ואין לו אונאה אם נתאנה לוקח אבל אם נתאנה הוא הוה דינו כתגר כו' ע"ש וכ"כ ב"י: ומ"ש או קנה פי' או קנה ואינה או נתאנה:

סעיף ל

שאלה לא"א הרא"ש ז"ל כו' בכלל ק"ב סימן ג' כ"כ: ומ"ש אם לא יוכל לחזור בו אם לוי כו' פי' אם לא יוכל לחזור עליה מוכר מחמת שאין לו או שילך לו אם יוכל כו' וכמו שהשיב הרא"ש: מידי דהוה אמראה דינר לשולחני בסי' ש"ו דהדיוט חייב ל"ד קאמר

הדיוט אלא לאפוקי איסור ודנכו שהיו מומחין גמורים וכן משמע בסמוך ממה שהשיב לו הרא"ש וק"ל: ומה הדין במראה לתגר כו' פי' וגם באתי בשאלתי לידע מה הדין אם היה מראה לתגר: וכיונו שלוי ימצא כו' ס"א ימצע וכן הוא בתשובה אבל גי' ימצא עיקר שהרי לא בקשו מלוי דרך מיצוע אלא שומת שיווי ממש וק"ל:

סעיף לא

כיון שמסר החפץ ס"א שמשך: ומ"ש ע"פ שומת לוי דאילו משיכה בלא שומא לאו כלום היא דלא סמכה דעתיה דלוקח אלא דא"ל כדשיימו לה בי תלתא כמש"ר בס"ס ר"ו:

סעיף לג

למראה דינר לשולחני דכל אדם כו' כן עיקר הגירסא ור"ל בין שהוא שולחני שרוצה בשכר או אפילו בחנם ובס"א כתב וכל אדם ול"נ דהא כ"ש הוא דאם שולחני חייב כ"ש שאר אדם וכ"כ בתשובה דכל אדם וז"ל התשובה שם (כלל ק"ב דין ג') חוץ מדנכו ואיסור שהיו בקיאים גדולים:

סעיף לה

ששאלת על סרסור שהביא חפץ כו' בכלל ק"ב דין ה' כ"כ: כמו שהתנה עמו כי החפץ כו' כצ"ל והכל טענה א' הוא וכן הוא בתשובה וביו"ס כתיב גם החפץ וג"כ צ"ל שלא לטענה בפני עצמה אמר כן שטענו לקיים תנאו אינה טענה כי א"צ לקיים תנאו כדמסיק אם אין החפץ שלו (ונ"ל) [וגם צ"ל] משום ערבות בשעת מתן מעות שזה טען לטענה בפני עצמה וכמו שכתב וגם טוען כו' אלא ר"ל וגם שהיה זה וזה ותוכן השאלה עם התשובה נ"ל שהיה כדרך זה ודאי ראובן לא ידע מתחילה שהיה של שמעון ומש"ה הלך אצלו ליעצו כמה הוא שוה אבל כשבא אצלו גילה לו שמעון שהוא מסרו לסרסור וא"ל שהוא בזול בסך זה ושבאם יאמרו קרוביו שהוא ביוקר יחזיר לו המעות ובזה יתיישב שפיר הל' שאמר ליה אחזיר לך המעות דמשמע דהוא א"ל תן לי בעדו סך כזה עתה ואחזירנו לידך כשיאמרו קרוביך שאינו שוה כ"כ וגם א"ש שכתב שראובן טען עליו שהחפץ הוא שלו והול"ל תחלה שנודע לו שהוא שלו אבל למ"ש א"ש דמסתמא לאו ברשיעי עסקינן ויועצו ולא יגיד לו האמת אבל בשומא אפשר שטעה שמעון וסבר שהוא שוה (ועוד שאר קושיות שאכתוב בסמוך יתיישבו) וע"פ דברים אלה קנהו באותו סך ונתן לשמעון המעות והנה ראובן בא בשתי טענות על שמעון להחזיר לו מעותיו הא' לקיים מה שהתנה עמו גם מאחר שהחפץ היה שלו ושתיהן טענה א' הן דאילו מטעם שהתנה עמו לחוד סבר דיכול לומר שאינו רוצה לעמוד בדיבורו ואי משום שהחפץ היה שלו וקיבל ואינהו יותר משתות סבר לא אמרו חז"ל שיחזור על אונאתו או ביטול מקחו כ"א בכדי שיעור שיראה לקרוביו או לתגר כשהמה בעיר ולא בנדון זה שלא היו

בעיר ונשתהה הדבר אבל מכח תרוייהו יחד טען עליו ומאחר שבאו דמי אינאה לידך שאתה בעל החפץ והבטחתני להחזיר לי אפילו לאחר זמן שיראה לקרוביו שאינן בעיר החזר לי המעות שבאו לידך ע"י הבטחתך לי וע"ז שמעון השיב לו שלא היה בעל החפץ וממילא א"צ לקיים תנאו ועוד בא מטענה אחריתא לומר ערבת לי בשעת מתן מעות כלומר אף אם לא הוה החפץ שלך מ"מ אתה ערבת בשעת מתן מעות ומחויב לקיים תנאו אפילו בלא קנין ומש"ה כתב וגם טוען ולא כתב כן בתחילה וגם טוען שהחפץ שלו מפני שזה טען לטענה בפני עצמה ולא הראשון ושמעון לא השיב לו על טענה זו כלים דהרי זה אינו תלוי ברצונו כיון דהיה ערב בשעת מתן מעות וגם הרא"ש לא הזכיר זה בתשובתו ואפשר לומר משום דיש לדמות זה למש"ר בשם הרמב"ם בסימן קל"א סי"ג ערב ששיעבד עצמו על תנאי אף ע"פ שקנו מידו לא משתעבד ויכול להיות דה"נ סבר שמעון שהחפץ שוה כ"כ וכנ"ל ושהקרובים יאמרו גם כן שהוא שיה כ"כ ואף שהרא"ש חולק שם על הרמב"ם לא רצה הרא"ש להאריך ולהכניס נפשו בפלוגתא בתשובה זו והשיב לו הרא"ש כי שמעון בעל החפץ מיקרי מאחר שנתנו מידו לסרסור ואף שנשתהה החזרה עד ששלחה ליד קרוביו מ"מ זהו בכלל מ"ש עד שיראנו לקרוביו מאחר שלא היו כאן תגרין ולא קרוביו ושאם שמעון הוא ב"ה לא מהני טענתו דהוא בעל החפץ לחוד אם לא נתאנה ביתר משתות ואע"ג דכאן נתאנה יותר משתות השיב לו על כל הצדדין אף מה שאין שייך למעשה זה ומשה"נ השיב לו שאם שמעון ב"ה אין בו אונאה אע"ג דבנדון זה א"ל שהוא סרסור אלא ר"ל בעלמא אם היה שהיה ב"ה אבל א"ל שלפי טענת ראובן השיב לו שהוא טען עליו שהחפץ הוא שלו ולולי טענתו לא היה תובעו וכנ"ל ועפ"ז אמר ליה שאם כדבריו הוא ב"ה שלו אין לך עליו אונאה ז"א דהא לפי תשובת הרא"ש שהשיב דכיון שמסר לסרסור נקרא בעל החפץ וכנ"ל ומדהשיב שנקרא בעל החפץ משמע אף שאינו בעל החפץ דינו כבעל החפץ והיינו דוקא לענין גריעותא לחייבו באונאה ולא לענין מעליותא להיות דינו כבעל הבית כשחביבין עליו כליו וק"ל (ומ"ש (בשתות ועד) שתות עד [ועד] בכלל) אבל מכל מקום כיון שהתנה עמו וגם החפץ היה שלו כל תנאי שבממון קיים. ומש"ה הוכרחתי לכתוב שהמעשה כך היה ששמעון גילה לו מיד שהוא נתנו מידו לסרסור דאל"כ לא היה משיב הרא"ש כל תנאי כו' כיון שבשעת התנאי לא היה יודע שהוא בעל החפץ גם לא היה משיב שבאם הוא ב"ה אין לו אונאה כיון שלא ידע בשעת המקח וכמש"ר בשם הרא"ש בסכ"ח גם נתיישב במ"ש שהוצרך הרא"ש להאריך במה שהשיב הלכך היתה החזרה תלויה בראיית קרובים גם מיושב במה שראובן טען שיתן לו כמו שהתנה כו' במה נתחייב לקיים התנאי שהתנה בעת

שלא ידע שהחפץ היה שלו: וכל תנאי שבממון קיים צ"ל דכל בדלי"ת ובתשו' כתוב כל תנאי והיא היא:

סעיף לו

הכנעני עו"כ אין לו אונאה ברפ"ב דבכורות יליף לה מדכתיב אל תונו איש את אחיו וכנעני שאינה לישראל כו' כ"כ הרמב"ם פי"ג דמכירה וכתב המ"מ שכן יש ללמוד מסוגיא דבכורות ועד"ר: ומ"ש מחזיר האונאה כו' פי' כשידינו תקיפה עליהן דלא יהא כח הכנעני חמור כו' כצ"ל:

סעיף לז

הנושא והנותן באמונה כו' בב"מ דף נ"א: ופי' הרמב"ם ז"ל כו' כצ"ל כי הרמב"ם כ"כ פי"ג דמכירה וכן הגיה ב"י ובא לאפוקי מפרש"י ע"ש וכתב המ"מ דהטעם הוא לפי שלא סמך משעה ראשונה על השיווי אלא על הדמים שלקח זה: ומש"ר בשם י"מ נראה שהן התוס' שכתבו שם ז"ל ונראה דהיינו שמאמינו בכמה קנאה ונותן לו כך ויותר מעט והשתא שייך שפיר אין לו עליו אונאה עכ"ל וכן הוא בהג"א ונראה שיש חילוק גדול בין ב' הפירושים האלו דאילו לרמב"ם דוקא כה"ג שא"ל חפץ זה בכך וכך קניתיו והיא לקח אדיבורו ממני הוא דאמרינן דאין בו אונאה אבל אם בשעה שלקח החפץ מידו לא הזכיר לו בכמה לקחו אפשר דיש בו אונאה שיאמר אילו הייתי יודע זה לא הייתי לוקחו מידך כי לא עלתה בדעתי שקנית כ"כ ביוקר כנ"ל וכן דייקא לישניה ודוק בלשון הגהות אשר"י ותמצא ודלא כמ"ש ב"י דדברי הי"א בכלל דברי הרמב"ם הן ושינה רבינו בלשון י"מ דמתחילה בל' הרמב"ם וכתב שא"ל המוכר בכך וכך קניתיו ובלשון י"מ כתב שהלוקח א"ל תן לי החפץ כמו שקנית כו' משום דאי א"ל המוכר תן לי ריוח כך וכך ודאי היה מגלה לו נמי מיד בכמה קנהו משא"כ כשהלוקח דיבר עמו וא"ל תן לי כמו שקנית וק"ל ועד"ר: וי"מ דאפילו כו' כצ"ל: ומ"ש אין בו דין אונאה שאפילו כו' זה חוזר גם כן אדברי הרמב"ם וסיומא דשני הפירושים היא וק"ל:

סעיף לח

והנושא והנותן באמונה כו' שם בברייתא: שאינן שוות עשירית כצ"ל ופי' שאינן שוות דינר אחד שהוא חלק עשירית מכל המקח ובס"א כתוב בהדיא שאינם שוות דינר כו': לא יאמר קניתי כו' וכן אחשוב הרעות כו' פי' דרך התגרים הוא כשקונין יריעות וכל כיוצא בו הרבה ביחד ויש בהן רעות וטובות מתפייס הלוקח ליתן בעד כל אחד זהוב אף שיש בהן רעות שאינן שוות כ"כ בשביל שנותן לו הטובות שהן שוות טובא גם כן בזהוב וז"ש לא יחשוב הרע באמונה דהיינו ע"ש המכירה שבאמת נתפייס ליתן בעד כל

א' זהוב והטובות בשוות שאינו רוצה ליתן לו באמונה כמו שקנאן בזהוב כ"א בשוויים ודברי רבינו אלו כפי' התוס' ע"ש דף הנ"ל ושם מבואר יותר:

סעיף מ

ואלו דברים כו' בב"מ דף נ"ו ועד"ר וטעמן מבואר בברייתא שם וכתבו התוס' בר"פ המוכר הבית לא משום דעביד אינש דזבין ארעא ביתר מכדי שוויה דהא איתמעטו ג"כ עבדים ושטרות אלא דגזירת הכתוב הוא ע"ש וכעין זה כתבתי בסימן ריי"ד ובמשנה קתני ג"כ יצאו הקדשות שאינו נקרא עמיתו ורבינו השמיט זה משום דהקדש דבדק הבית אינו נמצא בזמנינו וצדקה שלעניים דין חולין יש לו כמש"ר בסימן ריי"ב ע"ש ועד"ר:

סעיף מא

וכתב הרמב"ם כו' עד פלגא ולא פלגא בכלל עבד"ר ושם מפורש טעם פלוגתתן וגם למה הקדים רבינו לכתוב דברי הרמב"ם לדברי הריי"ף:

סעיף מב

ובחטין שזרען בקרקע כו' מיבעיא כו' ל' הגמרא דף נ"ו כמונח בכדא דמי ויש בהו אונאה א"ד בטלינהו גבי קרקע ואין בהן אונאה: כגון שמכר לחבירו קרקע כו' רבינו פי' כפרש"י והתוס' אבל להרמב"ם שיטה אחרת ועד"ר: ואמר שזרעה כראוי כו' דאי באומר שדאי בה שיתא ועדים מעידים שלא שדי בה אלא ה' הוה מקח טעות וחוזר כמש"ר לקמן סימן רל"ב דדבר שבמשקל ובמנין אפילו בכ"ש חוזר וכן מפרש שם בגמרא לכן הוצרכו לומר דמיירי שאינן מחולקין בכמות הזריעה שידוע ששדי בה ה' אלא שהוא אומר שדי בזריעה זו ועדים מעידים שקרקע זו בעי טפי מ"מ לא חשיב זו אונאה קרקע כיון דאי הוה שדי בה כדבעי לה היתה שוה דמי המכירה נמצא שהאונאה מן החטים תוספות: לפיכך אין מוציאין מיד הנתבע וכן אין משביעין אותו אלא היסת דאין נשבעין על הקרקעות כמ"ש לעיל סימן צ"ה:

סעיף מג

וכשם שאין אונאה לקרקע כו' עד אבל לשכירות מטלטלין יש אונאה בעיא דאיפשיטא הוא שם דף כ"ו ע"ב בשכירות מטלטלין ומשום דשכירות ליומא ג"כ ממכר הוא ועד"ר:

סעיף מד

וכתב הרמב"ם כו' בפי"ג דמכירה כ"כ: אפילו לזמן מרובה כו' הטעם כתב המ"מ שלא נתנו זמן קצוב אלא בלוקח שמקחו בידו ומראה לתגר ואין כן דרך בשכירות עכ"ל וצ"ע שאחר זה כתב הרמב"ם ורבינו הביאו בסמ"ז דקיבל עליו לארוג בגד דשניהן חוזרים לעולם כמוכר ומדמדמהו למוכר אף (אם) [אנו] נאמר דאם השהה כ"כ עד שנזדמן לו

שכירות כשכירות זה לא מצי לחזור דומיא דמוכר דג"כ אין זביניה בידו וכנ"ל בסימן זה וצ"ע:

סעיף מה

מפני שהוא כקונה אותו לזמן כו' ואע"פ שיכול לחזור אפילו בחצי יום (ב"מ ע"ז.) מ"מ כל זמן שלא חזר הרי הוא משועבד לו לעשות מלאכתו ביום זה ועבד"ר:

סעיף מו

ומ"ש ואין לעבדים אונאה אע"ג דהא דאין לעבדים אונאה הוא משום דהוקשו עבדים לקרקעות וזה נלמד דמכתיב והתנחלתם אותם לבניכם (ויקרא כה מו) ובפועל ישראל לא שייך זה אפשר דלא חלקו בשם פועל:

סעיף מז

אבל קבלן יש לו אונאה דאינו משועבד לו לגמור מלאכתו ביום זה ועיין בדרישה:

סעיף מח

שליח שמכר כו' בקידושין דף מ"ב: אין בו דין אונאה פי' אלא שהמכר בטל אפילו בפחות משתות ואפילו במקרקעי והטעם משום דא"ל לתקוני שדרתיך כו' והא דכתב לעיל ר"ס קפ"ה ומכרו בנ' ופסיד כו' היינו היכא דלא נתאנה שאינו שוה אלא נ' אלא שעבר על דעת בע"ה שצוהו שלא למכור אלא במנה: ואפוטרופא דינו כשליח כ"כ הרמב"ם שם וסיים וכתב דאינו דומה לב"ד מפני שהוא יחיד:

סעיף מט

ואם אינה את הלוקח זה קאי גם אשליח: כתב רב האי כו' ע"ל ר"ס קפ"ב: והר"ר יונה כתב כו' לעיל בסימן ק"ט כ"ר עליו והכי מסתבר לא"א הרא"ש ז"ל ע"ש: וזוכה המשלח ביתרון פי' ולא השליח ביתרון והטעם כמו שכתוב בסי' קפ"ג ס"י ע"ש:

סעיף נא

האחין שחלקו כו' שם מימרא בר"פ האיש מקדש: שאם הטעו זה את זה במטלטלין כצ"ל ובמטלטלין הנדפס בסוף ט"ס וצריך למחוק: אין אונאה לקרקעות עד פלגא היינו לדעת רא"ש ור"ת כדלעיל:

סעיף נב

שאלה לא"א ז"ל כו' כלל צ"ח סי' ה': ולא שמו אל לבם שהמבוי סתום כו' פי' אינו מפולש ואמרינן בפ"ק דב"ב דף י"א דאחד מבני מבוי . שביקש להחזיר פתחיו למבוי אחר בני אותה מבוי יכולין לעכב עליו וכ"ר בסימן קס"ב ומבואר שם בגמרא דאילו היתה אותה מבוי מפולשת כיון דבלא"ה רבים שכיחים שם לא היה מצי לעכב על פתיחתו למבוי זו וכן מבואר שם בתשובת הרא"ש כלל צ"ט ע"ש: ומה שטוען שמעון שהוא יסלק כצ"ל

וכן הוא מבואר שם בתשובה ששמעון רצה לסלק: כיון שבשעת החלוקה טעו הדיינין שם בתשובה מבואר כי חלוקה זו עשו ע"פ דיינין ע"ש:

סימן רכח

סעיף א

שזה ניתן להשבון כו' ועוד אמרו בגמרא טעם אחר שזה נאמר בו ויראת מאלהיך וזה לא נאמר בו ע"ש ורבינו לא כתבו משום דכאן לא בא אלא לומר כשם שיש אונאה במקח כך יש אונאה בדברים ושל"ת דוקא בממון משום שחסר ממונו הוא אלא [קמ"ל] דקפיד המתאנה ואדרבה גדול הקפד הנתאנה בדברים מבממון שבממון אינו קפיד כ"כ כיון דיכול להשיבו כשיתבענו וגם קפיד יותר אבושת גופו וק"ל: נענה מיד שם דף נ"ט דכתיב והנה ה' נצב על חומת אנך ובידו אנך ל' אונאה ומדכתיב בידו משמע שהיא תמיד אצלו לענוש מיד:

סעיף ב

וגם צריך ליוהר באונאת אשתו כו' פי' צריך ליוהר מה"ט באונאתה יותר מבשאר אונאות ואיותר דכתב לפני זה באונאת הגר קאי: ועונש אונאתה קרובה כו' וסימנך ואל דמעתי אל תחרש שאינו לשון תפילה אלא הזכרת מדת הקב"ה שדרכו שאיננו מחריש ואיננו מתעלם מדמעה וק"ל:

סעיף ג

חברי איוב לאיוב ומה שהן אמרו לאיוב כן זה היה מפני שהוא היה מצדיק את עצמו וחשב שמידותיו של הקב"ה הם עול ח"ו:

סעיף ד

אפילו שהוא רגיל פי' כשאינו רגיל פשיטא דאסור משום דמלבין פני חבירו דכיון דאינו רגיל מתלבן ומתחוור אלא אפילו רגיל בשם ההוא אסור אם הוא מכוין לביישו כך מבואר בגמרא:

סעיף ה

כגון אם יש מום במקחו כו' נראה דאפילו אינו מטעהו בשוויו דנותן לו בזול טפי כפי ערך המום אפ"ה אסור והשתא הוה דומה לגניבת דעת דאסור אפילו בלא חסרון ממון ועוד דאל"כ ק' פשיטא דהו"ל בכלל אונאת מקח וממכר דלעיל א"ל שתאמר שאין החסרון עולה לשתות וא"כ (הו"ל) [הוא] נאמר אף שאין בו חסרון כלל וק"ל מיהו י"ל דכאן בא לומר דעובר על לאו דוכי תמכרו ממכר וגו' לא תונו דהזהירה התורה דלא ירמהו ויגנוב דעתו נוסף על לאו דגזילה ודומה לזה כ"ר בר"ס רל"א ז"ל אסור לדמות

לחבירו בענין המדה כו' והעושה כן עובר בלאו דלא תעשו עול מלבד מה שגוזל את חבירו עכ"ל:

סעיף ו

בחזקת שהיא שחיטה כו' שהנבלה אינו טוב ואינו ברי לגוף כשחוטה:

סעיף ז

ואף לגנוב דעת הבריות כו' עד ס"ח פ' גיד הנשה (חולין דף צ"ד) ע"ש: כגון שלא יסרהב בחבירו פי' רש"י לא יפציר ועד"ר: ולא יפתח לו חביות הפתוחים לחנוני ל' הגמרא שם חביות המכורות ופרש"י כל חביבותיהן מגופות היו וכשבא אדם חשוב אצלו פותח אותו להשקותו יין חזק ואם מכר חבית שלימה לחנוני והיא עדיין אצלו לא יפתחנה לאורח הבא לו מפני שגונב לבו להחזיק לו טובה חנם בסברו שזה הפסד גדול נפסד ע"י שהרי תשאר חבית זו חסירה ותתקלקל יינו וזה ימסרנה מיד לחנוני שמכרה לו ושם בגמרא מסיק דאם היה חביב עליו דבלא"ה היה פותח לו מותר והב"י תמה למה השמיטו רבינו: כגון שפגע בחבירו בדרך כו' שם ע"ב מביא מעשה דמר זוטרא בריה דר"נ הוה קאזיל באורחא וזה נלמד ממנו ועיין שם בתוס': סוך מפך זה והוא ריקן פירש"י שיודע בו שאינו סך וזה ודאי אסור משום גניבת דעת שמטעה לזה שהוא סבור כיון שא"ל הן ודאי היה בו אבל אם יש באמת אף שאין דעתו שיסוך ויודע בחבירו שלא יסוך אפ"ה אינו אסור משום גניבת דעת משום דמסתמא לכבודו נתכוין וכל דרך כבוד מותר וכמ"ש בדרישה בסמוך: וסבור האבל שהוא מלא יין כצ"ל ור"ל כדכתיב תנו שכר לאובד ויין למרי נפש וי"מ שהוא סבור שהוא מלא מאכל וסובר האבל שבא להברותו ול"נ דהא סעודת הבראה אינה אלא בסעודה ראשונה וכאן מסתם אבל מיירי: ואם הוא עושה כדי לכבדו מותר זה קאי גם אסוך מפך זה וכן הוא בהדיא בגמרא כלומר אם ידוע וניכר שלא נתכוין אלא לכבודו והודיע לכל חשיבותו של האורח אז אפילו אם הכלי ריקן לית לן בה וק"ל: מנעול של עור בהמה מתה כו' משני טעמים האחד שאינו חזק כשל שחוטה ועוד משום הסכנה דשמא מחמת נשיכת נחש מתה והארס נבלע בעור גמרא ורש"י: ושמן צף על גבו טעמו משום דאיכא למיחש שמא הוא יסבור שהוא הכל שמן ויהיה לו כל הצורך ועי"ז יזמן עלה אורחים ונמצא מתבייש ושם בגמרא מייתי מעשה שכך היה וחנק ב"ה את עצמו עי"ז מחמת הבושה:

סעיף ח

אין מפרכסין את האדם כו' משנה וגמרא פ' הזהב כו' דף ס': ואין השבח שמשביחם כו' ע"ש בפירוש רש"י: ולא שורין הבשר כו' ובמקום שהמנהג הוא שהקצבים קודם מכירתן

שורין הבשר וכדאמרינן בפרק כל הבשר דתלינהו בטבחי אין לחוש דכיון דהמנהג הוא לעשות כן הכל יודעין ואין בזה לחשוב שהוא לבן מחמת שמנותו וק"ל:

סעיף ט

אין מערבין מעט פירות רעים ל' משנה שם דף נ"ט וכ"ר ע"פ פי' הרא"ש. ומ"ש אפילו חדשים פי' אפילו בשווין לגמרי ושניהם יפים אלא שהן מב' שדות נמי אין מערבין מה"ט דא"א שלא יהיה אלו מעט רעים מאלו ועד"ר: ואצ"ל חדשים בישנים כך ל' המשנה ופליגי בה רש"י והרא"ש דרש"י ס"ל דדוקא קתני והרא"ש ס"ל דהוא מאמר כולל וכאילו אמר ואצ"ל דאין מערבין ישנות וחדשות זה בזה ועד"ר שם הוכחתו פי" זה להרא"ש ומשה"נ לא כ"ר תיבת נמי דהול"ל דהרא"ש כתב דישנות בחדשות נמי אסור ע"ש ודוק:

סעיף י

ויין ביין מותר כו' משנה וגמרא שם דף ס"א ע"א וז"ל המשנה באמת ביין התירו לערב קשה ברך ומפרש הגמרא דהיינו בין הגיתות ופרש"י שאז תוססין זה עם זה ונעשין טעם א' אבל לאחר הגיתות שכבר קלט כל א' ריחו וטעמו אין משביחו אלא פוגמו ע"כ וכתב הרא"ש ז"ל דאע"פ שהרך הוא טוב יותר לשתות וגם דמיו יקרים יותר מהקשה אפ"ה מותר לערב בין הגיתות לפי שכשנותנין מעט קשה ברך הוא משביח ומתקיים יותר וכ"ש רך בקשה שהוא משביחו עכ"ל אבל רש"י כתב בהדיא דדוקא קשה ברך אבל לא איפכא (וכמ"ש בדרישה) וכן משמע מל' הרמב"ם וריי"ף ורבינו כתב בשיטת הרא"ש והוסיף וכתב דרך בקשה מותר לערב לעולם נראה שלמד זה מדכתב הרא"ש סתם וכ"ש רך בקשה שהוא משביחו לשתות ומזה הטעם ס"ל דמותר לעולם אף שלא בשעת גיתות דכשבא אדם לקנות ממנו יין קשה ניחא להקונה מסתמא שיערב בה מעט רך שיהא נוח לשתות וגם דמיו יקרים וגם י"ל דרבינו דייק כן לפי' הרא"ש מהמשנה דמדסתם וקתני דהתירו ביין לערב כו' דהו"ל לפרש דהיינו דוקא בין הגיתות אלא ודאי פי' המשנה דקתני התירו לערב קשה ברך הוא כאילו אמר מותר לערב קשה ורך זה בזה דומה למה שפי' הרא"ש הרישא דקתני בפי' חדשות בישנות וכמ"ש בדרישה ומש"ה כתב סתם משום דהיתר רך בקשה הוא מותר לעולם ואף שבקשה ברך אינו לעולם סמך אהטעם שכ' מפני שמשביחו אבל אי לא איירי המשנה גם בעירב רך בקשה ודאי לא הוה ליה לסתום אלא לפרש ודוק:

סעיף יא

אין מערבין מים ביין ומי שנתערב כו' משנה שם ופי' רש"י לא ימכרנו בחנות הוא עצמו ולא ימכרנו פרוטה פרוטה אא"כ יודיענו לכל א' אחד הבאים לקנות ממנו שמים מעורבין בו ולא ימכרנו לתגר הכל ביחד אע"פ שמודיעו מפני שהוא לוקחו למכרו בחנות

וירמה אותן שלא יודיע להן עכ"ל ואף דהמשנה קתני ולא לתגר אע"פ שמודיעו שאינו אלא לרמות שינה רבינו וכתב שמא ירמה כו' דס"ל דה"ק דהאי תגר אינו קונה להחזיק לעצמו אלא למכרו לאחרים ואז יש לחוש שירמה וכאילו אמר שאינו אלא למכור ומזה יש ללמוד דדוקא לתגר אסור למכרו אבל לב"ה מותר למכרו לו ביחד כשמודיעו ודוק:

סעיף יב

הותר לערב כו' ל' הגמרא רב אחא מתיר בדבר הנטעם ואע"פ דרב אחא אעירוב יין ביין קאי משמע לרבינו דה"ה בעירב מים ביין: ומש"ר לעולם פי' אפילו שלא בין הגיתות ומיהו דוקא כשיעור שנרגש בחוש הטעם וק"ל ואמרינן שם בגמרא דלא חיישינן שמא הקונה אותו יוסיף עליו מעט יין ויבטל טעם המים וירמה בו אחרים דאינו אסור אלא דבר שיכול לרמות כמו שהוא דאל"כ אין לדבר סוף:

סעיף יג

אין מערבין שמרי יין ביין כו' לשון המשנה סוף פ' הזהב וכתבתי לשונו בדרישה והארכתי בביאור דעת רבינו מ"ש כאן ובסמוך מסי' י"ח והלאה ובביאור דעת הרמב"ם והביאו רבינו שם ס"ך וכאן בפרישה אקצר ואכתוב פי' פרטי דבריהן. מ"ש אין מערבין שמרי יין ביין ר"ל שמרים של חבית זה אסור לערבן ביין של חבית אחר וכ"כ הרא"ש בהדיא. ומש"ר שאפילו אם קנה ממנו שתי כו' פי' אע"ג דשמרי כל החביות מותר לערב ביין שלו לא אמרינן כיון שקנה שניהם כחבית אחת דמי וק"ל: מקלקלות חבית אחרת פי' יין של חבית אחר: יכול לערב השמרים כו' פי' אפי' אינו מודיע וכ"ש אם מערה יין מחבית זו לחבית אחרת שנותן שמריו לתוכו ודוק לקמן:

סעיף יד

התגר נוטל מחמשה גרנות כו' משנה שם ד"ס:

סעיף טו

מותר לברור שזהו דבר הנראה ג"ז משנה וגמרא שם והלכה כחכמים:

סעיף טז

ומותר לחנוני כו' משנה שם:

סעיף יז

ואין בני השוק יכולין לעכב כו' אחילק קליות ואמכירה בזול קאי ולאפוקי מאבא שאול שאסר שם מפני שמקפח בזה פרנסת בני חנוני חבירו ע"ש:

סעיף יט

בשל חבית אחרת פי' חבית אחרת של יין לא של שמרים ודו"ק. אבל אם מכר לו הרבה שמן כו' וה"ה יין וק"ל: ונותן לו מעט מעט כו' פי' שקנה ממנו מאה מדות ונתן לו מדה אחר מדה בכל פעם שצריך לקח מדה א'. אינו מנכה לו בשביל השמרים דיכול לומר

לזה מדלא ערבת לי תחלה בכל פעם שמדדת לי אחולי אחלית לי. ומה שסיים רבינו וכתב ז"ל אינו מנכה לו בשביל השמרים שהיה יכול לערב בו כ"כ [אכל מדה] וכאילו אמר אינו מנכה כיון שהיה יכול לערבו כו' גם כתבו להבדל ולדיוק ללמדינו דדוקא השמרים שהיה יכול לערבו אינו מנכה אבל הקמחים דאין דרך לערב בו (אינו) מנכה כדמסיק וק"ל: ומ"ש בשביל הקמחים בגמרא איכא פקטים ופירש"י פסולת הגרעינין:

סעיף כ

בד"א שקנאו ממנו בשעת הבדים שדרכו להיות עכור פי' עכור מקמחים אבל לא משמרים ושעת הבדים היינו תשרי שסתם שמנים עכורים והם בזול וזה הלוקח לקח ממנו השמן בזול כשער של תשרי ונוטל השמן ממנו בניסן שאז השמנים צלולים להכי מנכה לו קמחים אבל אם לקחו ממנו בשער של ניסן שכל השמנים ביוקר כיון שהם צלולים אינו מנכה לו כלום כך מפורש בגמרא ע"פ פרש"י והוא דעת רבינו ודוק: והרמב"ם כתב אסור לערב כו' עד סוף הסימן בפי"ח דמכירה וביאור דבריו נ"ל דהכי הוא אסור לערב שמרים בין ביין כו' כלומר המוכר שמן או יין לחבירו אפילו סתם שלא התנה עמו למכרו לו מזוקק אסור לו לערב ולבלבל השמרים המשוקעים שיחזרו ויתערבו ויבואו עם השמן בתוך המדה ומכ"ש שאסור לערב שמרי חבית זו בחבית יין אחרת ועד"ר שהוכחתי פי' זה ולא כב"י ודוק: ואפילו שמרים בשמרים כו' במיימוני כ' שמרים של אמש בשל יום ור"ל שמרים של חבית זו בשמרים של חבית אחרת מטעם שמתקלקל ועד"ר שם כתבתי ותראה דמש"ה השמיטו רבינו משום דאין לאסור לערב בשמרים כשמדד אותם לבד כ"א ערבב לו שמרים דבחבית זו בזו וסתמא כפי' (דמר) [דהרמב"ם]: אבל עירה כו' פי' מ"ש לא יערב היינו דוקא כשמוכר היין מדות מדות אבל אם מערה כל החבית לחביתו של לוקח שמודד לו כל היין שבחבית בזה נותן לו גם שמריו שהיה בתוכה: המוכר לחבירו שמן מזוקק פי' שהתנה עמו שיתן לו שמן מזוקק אינו מקבל שמרים דכיון דהתנה עמו שיתן לו מזוקק בכללו נמי שלא יקבל שמרים משא"כ במכר לו שמן סתם דאף דאסור לערב השמרים ע"פ אוקימתא דרב פפא לר' יודא מ"מ בכלל המכירה הן ג"כ השמרים וצריך לקבל לוג ומחצה לק' לוגין ולפי דא"ל אי בעית לאערובי לא שרי לי לאערובי לך אי קיבולי לא מקבלת עלך חסרון השמרים זבין וזבין תגרא איקרי כלומר מה ארויח הרי השכר כלה בשמרים ועד"ר: ומקבל עליו שמן עכור זהו פי' פקטים הנזכרת בגמרא הנ"ל: בד"א כשנתן לו המעות בתשרי כן פי' הרמב"ם חילוק הנזכר בגמרא בין ניסן ותשרי לענין גודל וקוטן המדה בתשרי כיון שהשמנים עדיין עכורים ומלאים פקטים לכן המדה גדולה לעת ההיא ובניסן שהשמנים

צלולים נותנים במדה קטנה ולהכי זה שנתן מעותיו בתשרי והיה ראוי לקבל מדה גדולה משמן עכור והוא לקח בניסן מדה גדולה משמן צלול לכן דין הוא שינכה לו הפקטים אבל אם לא לקח בניסן אלא מדה קטנה צלולה אינו מקבל שום פקטים לפי' שכך דין הוא שכל מדה קטנה תהיה צלולה לגמרי וק"ל: ולקח השמן בניסן במדת תשרי כצ"ל וכן הוא במיימוני ולית שם לשני תיבות אלו דהיינו מקבל עליו מיהו אין צריך למחוק הספרים די"ל דה"ק אז מקבל עליו לוג ומחצה כיון שלוקח ממנו בניסן במדת תשרי שהיא גדולה וק"ל:

סימן רכט

סעיף א

לחטין רובע הקב קטנית כן הוא בב"ב דף צ"ד אלא שבמקום ובקטנית רובע עפרורית תני בברייתא ובעדשים כו' וכתב רשב"ם קטנית דרכן לגדל בחטים ונישובים בשעורין נישוב היינו קש שהרוח מנשבו ומפזרו עפרורית דרכן להיות בעדשים וקטנית לפי שמעיקר עקרין להו עם צרורותיהן ולא קוצרין אותן כשאר תבואה ולענין עפרורית בחטים ושעורים אמרינן בגמרא שם פנים לכאן ולכאן דאיכא למימר דבחטים ושעורים אפילו פחות מרובע עפרורית אינו מקבל דכיון דחשובים הן ואין מצוי בהם עפרורית אדעתא דהכי קנאם שיהיו נקיים בלי עפר ואיכא למימר דה"ה בחטים ושעורים דמקבל רובע עפרורית והא דנקט עדשים לרבותא דאפילו עדשים דמצוי בהן עפרורית אפ"ה רובע הוא דמקבל אבל לא יתר מכן אבל קטנית בשעורים ונישובים בקטנית ועדשים משמע בגמרא דאפילו יתר מרובע מקבל וטעמא אפשר משום דהנהו לא חשיבי כ"כ כמו חטים: ומ"ש וה"ה נמי א' לי' אצטריך דל"ת הקונה דבר מועט אין דעתו ליקח שום מותלעת קמ"ל ב"י: וכתב הרמב"ם כו' ואם יראה כו' והתחיל לבררם כו' הוא שם מימרא דרב הונא והא דכ"ר ואם יראה כו' אורחא דמלתא קאמר דאם אינו רואה שיש בהן יותר אינו מתחיל לבררם דא"כ יפסיד שהרי יהיה אסור לו לערב אח"כ דהא בבורר בעודם ביד המוכר איירי מדסיים וכ' צריך ליתן לו שלמים וכו' והול"ל אם המוכר מודה לו שהיה כ"כ: והמותר ינכה לו דס"ל דיותר מרובע ודאי קפיד אינש ואדעתא דהכי לא זבנה דאל"כ אין לדבר סוף וכי לעולם לא קפיד ר"ן ועד"ר: והכי מסתברא דטעם תקנת רביעית משום דרובע שכיח יותר לא שכיח ואיהו הוא דעריב וכיון דעריב קנסוהו רבנן בכולהו ממילא היכא דידיע דלא עריב צריך לקבל כוליה אע"ג דאיכא לישנא וטעמא אחרינא בגמרא ס"ל כיון דקיי"ל המע"ה גם כאן נקטינן בהאי לישנא מה"ט דאף אם עדיין לא נתן הלוקח המעות מ"מ מודה שמושך התבואה לרשותו הרי הוא שלו והמעות חוב עליו

והמוכר נקרא נתבע וכמ"ש בס"ס רכ"ד: ושיהא היין צלול כו' אבל אם אין מנהג מותר לערב השמרים להרא"ש בכל ענין ולהרמב"ם במערה מחבית לחבית וכמש"ר בס"ס שלפני זה:

סעיף ב

הבורר צרור מתוך גרנו כו' מימרא שם: צריך ליתן לו חטים כשיעור הצרור כו' עד"ר:

סימן רל

סעיף א

האומר לחבירו מרתף של יין כו' משנה בהמוכר פירות סוף דף צ"ג ואוקימתא דגמרא שם דף צ"ה שם תמצא חילוקים הללו מכח קושיות ופירוקים אהדדי ע"ש. אני מוכר לך למקפה פי' ליתן לתוך התבשיל ולהטעים המאכל וה"ה נמי אם א"ל שקנהו לשתות מעט מעט: או אפילו לא הזכיר לו יין כו' מכלל דהיכא דא"ל מרתף וגם למקפה אין חילוק בא"ל יין או לא אלא החילוק בא"ל זה או לא א"ל זה דבא"ל זה בין הזכיר יין או לא נותן היין טוב ומקבלים למאה י' שהתחילו להשתנות ובלא א"ל זה בין הזכיר יין או לא צ"ל יין שכולו טוב וכמש"ר זה אחר זה: וראוי להתקיים פי' שלא יחמיץ כי דרך היינות להחמיץ העומדים פתוחים ולכן צריך שיהיה יפה וטוב יותר מסתם יין וק"ל: מרתף זה של יין כו' דהוה חדא לגריעותא דהיינו מה שאמר זה וחדא לטיבותא במ"ש יין: נותן לו מיין הנמכר בחנות דהיינו שהתחיל כו'. פי' סתם יין הנמכר בחנות קצת חמוץ הוא שכל יין מיד שנפתח מעט מתחמץ קצת וזהו בעצמו הטעם שכתב רבינו בסמוך דלקח יין כדי למכרו בחנות דצריך ליתן לו יין טוב כדי שיתקיים ולא יחמיץ לגמרי מיד אחר שיפתחו אותו כי כן דרך החנות להניח החבית פתוחה למכור תמיד מעט מעט ממנה ואם לא יהיה יין טוב ביותר יחמיץ לגמרי וק"ל: או שא"ל מרתף של יין סתם בהך בבא פליגי שם רב אחא ורבינא וקי"ל בפלוגתייהו דהלכה כדברי המיקל ולהכי אע"פ שלא פרע הלוקח עדיין המעות שנמצא שהלוקח הוא הנתבע אפ"ה צריך לקבל י' קוססות לק': שהתחילו קצת להשתנות דסתם מאה חביות אורחתייהו בעשר קוססות ומחיל אינש עליהן ואף שהזכיר למקפה מועיל מ"ש זה לקבל עילוויה י' למאה: י' קוססות למאה פי' היין הקרוב להחמיץ מל' פריו יקוסס ויבש דיחזקאל: ובמוכר חבית א' כו' ברייתא שם דף צ"ה ע"א: מחד חמרא משמע כלומר משמע שימלא לו חביתו מיין של חבית א' לא שיתן לו קצת יין רע לפי ערך י' קוססות למאה דהיינו מב' חביות: מעט מעט כשימכרנו פי' וה"מ דלא יחשב כמוכר לו חד חבית דהרי יקח מידו מעט מעט דרך מכירתו בחנות וגם במדידתו (בחמה) [במעט] אינו רגיל להיות טוב כ"כ אפ"ה צריך ליתן לו מהטוב. כתב הרמ"ה

שדינו כמרתף של יין פי' כמרתף של יין ואמר זה דאמרינן ביה דכי לא אמר למקפה נותן לו יין שנמכר בחנות דהיינו שהתחיל קצת להחמיץ וכשאמר למקפה נותן לו יין יפה ה"נ דכוותיה ואע"ג דבמרתף כי נמי אמר למקפה צריך שיהא לקבל עשר קוסטות שאני גבי חביות דלא שייך קבלת קוסטות כמ"ש לפני זה דחד חמרא משמע: לקח יין כדי למכרו כו' מימרא דרבא וסתם גמרא הוא שם דף צ"ח ע"א ודברי רבינו הם כפי' התוס' ור"ן ודלא כרשב"ם ע"ש והטעם דהוה ליה כאילו התנה עמו שיהא טוב שיוכל לקיים עד שימכרנו בחנות מעט מעט וכמ"ש לעיל: ומה שכתב צריך להתקיים מעט מעט עד שימכור קורא לשיעור מכירה מעט נגד שיעור שהייה בביתו כשהוא לצורך מקפה שהוא שיעור יותר ארוך וק"ל: כתב רב האי ה"ה היכא דלא אמר ליה למקפה כו' דברי רב האי הללו אתאמרו אלשון משנה וגמרא שם סוף דף צ"ז תנן המוכר יין לחבירו והחמיץ אינו חייב המוכר באחריות ואם ידוע שיינו מחמיץ (פי' בכל שנה) הרי זה מקח בטעות ואמרינן עלה בגמרא שם דף צ"ח ע"א אמאי הוה מקח טעות לימא ליה המוכר לא איבעי לך לשהויי ומשני דא"ל למקפה ובריש דמתניתין שאינו חייב באחריותו א"ר יוסי בר חנינא דמיירי בשנתנו הלוקח בקנקניו דא"ל קנקניו גרמו החימוץ כיון דאין דרך יין המוכר להחמיץ ובזה דברי רבינו מבוארים: אבל אם עירהו לכליו כו' עד שיאמר לו כליך גרם לו כו' כבר כתבתי בסמוך אוקימתא דגמרא מדברי ר"י בר חנינא דאמר כן גם שם לפני זה דף צ"ו ע"ב אמר שמואל חמרא אכתפיה דמריה שוור אפילו החמיצה תוך ג' ימים וכתב הרמב"ן בחידושיו ז"ל והוי יודע כי מה שחלקו בקנקנים לאו משום פגמן של קנקנים אלא מפני העירוי אע"פ שתמצא בירושלמי קנקניך החמיצו את היין פירושו העירוי לתוך קנקניך הוא גרם לי ובתוך קנקניך נתחמץ ולא קודם לכן וכן פירשו כל רבותינו עכ"ל ולפי זה יהיה (ביין ביאור) [כן הביאור] מ"ש אכתפיה החמיץ וס"ל דמשה"נ אם נשאו הלוקח אפילו בכלים דמוכר אין המוכר חייב באחריותו וגם דעת הרא"ש ורבינו והרי"ף והרמב"ם הוא שאין הדבר תלוי בטלטול ומש"ה לא הזכירוהו כלל אלא בהעירוי וכ"כ ב"י: וכן נמי בכליו של מוכר כו' עד אפילו אם החמיץ תוך ג' ימים כו' גם זה קאי אלשון הגמרא הנ"ל דאמרינן דכי לא א"ל למקפה יכול לומר לא איבעי לך לאשהויי וקאמר דזה שייך אפילו בתוך ג' ימים וכגון שקנה ממנו יין מעט דהו"מ לשתותו ע"פ דרכו וכמ"ש ר' האי הנ"ל ומ"מ אי לאו טעמא דמזל הלוקח גרם ודאי הוה חייב המוכר באחריותו אף ע"פ דשהי ליה משום דהוה אמרינן יין זה מעיקרא חלא הוה דאל"כ איך מיהר כ"כ להחמיץ בתוך ג' ימים והא דאמרינן דמזל הלוקח גרם מפורש טעמא בגמרא שם דף צ"ח דכתיב ואף כי היין בוגד גבר יהיר ואע"פ דהתם ר' חייא בר'

יוסף קאמר ליה ואנן קיי"ל כריב"ח הנ"ל דפליג עליה התם כמ"ש רי"ף ורא"ש כבר כתב ב"י דל"ק דע"כ ל"פ אלא כשהוא בכליו של מוכר וא"ל למקפה אבל לא א"ל למקפה מודה ר"י לר' חייא ומ"מ ודאי אי לאו דשהי יותר משיעורא לא אמרינן מזלך גרם דיותר מסתבר לתלות במזליה דמוכר כיון דלא שני לוקח מידי וגם הוא עדיין בקנקני מוכר: ומ"ש אא"כ נעשה חומץ חזק כו' שם בגמרא דף צ"ו אמרינן כן: ומ"ש והיכא שידוע שיינו של מוכר מממיץ פי' שרגיל להחמיץ בכל שנה וכבר כתבתי לעיל בסמוך שהוא משנה שם דצ"ז ושמוקים לה הגמר' דוקא בדא"ל למקפה דאל"כ לא הו"ל לאשהוויי כיון שידע שדרך יין זה רגיל להחמיץ:

סעיף ב

יין מבושל כו' יין ישן כו' מיושן כו' משנה שם דף צ"ח וגירסת ר"ש ורי"ף ורמב"ם ורא"ש הוא מבושם ופירש ר"ש ז"ל מבושם שיתקיים בדרך המתקיימים והרמב"ם כתב יין מבושל: ומ"ש להתקיים עד העצרת שם במשנה ופר"ש לאפוקי אח"כ שחום תקופת תמוז מקלקל אפילו יין מבושם ואפשר שהניחו בזמן עד עצרת משום שהוא זמן מוגבל וידוע וגם משום שבו נידונים על פירות האילן משנה שעברה היין שנתגדל בשנה שלפני זו: וכן מ"ש משל ג' שנים פי' שנתגדל לפני ב' שנים דעם שנה זו הוא ג' שנים דבשנה זו נתגדל בה יין שלישי: ומ"ש שיתקיים עד החג ברייתא שם ופר"ש דבעי שיתקיים ויתיישן עד גמר שנה שלישית דהיינו החג עת הבציר:

סעיף ג

ומ"ש וכל זה לא אמרו אלא במקום שאין מנהג כו' כן כתב הרמב"ם בפי"ז מה"מ:

סעיף ד

המקבל יין מחבירו בעיסקא ע"מ כו' בב"ב דף צ"ח ע"א ע"ש ובפרשב"ם דלשם:

סעיף ה

אע"פ שהמוכר ע"ד לעלות לא"י כו' עד"ר: שאין חילוק בין מוכר ללוקח דכיון שהזכיר שרוצה להוליכה למקום פלוני הרי הוא כמתנה שאם תוזל קודם לכן שיחזירנה והוא שהזכיר כן בשעת המכירה:

סעיף ו

וכ"כ הרמ"ה אלא שחילק דוקא שהתנה כו' אין להקשות דלמא גם ר"י הנ"ל ג"כ מודה בזה דכיון שהתנה דאין אחר התנאי כלום וי"ל דבאמת שאין בתנאי זה אלא גילוי דעת כיון שקנאהו סתם בקנין ומשיכה אלא שהתנה שלא יתבע מידו דמי הסחורה עד שימכור תחילה הסחורה ויקבל המנה ובתוך דבריו הזכיר שיוליכנה למקום פלוני למכרה שם

ולר' יונה אינו מועיל גילוי דעת כ"א גבי מוכר ולר"ח משמע דס"ל דלוקח ומוכר שווים לגמרי דאפילו גילוי דעת בעלמא בלי תליותא בנתינת הדמים מהני וק"ל:

סעיף ז

שכר אין דינו כיין כו' שם דף צ"ו: ומ"ש שהיין תלוי וכו' פי' אפילו כשהוא בכליו של מוכר וכשלא א"ל למקפה וכנ"ל: אע"ג דריחיה חלא כו' ע"ש דף צ"ו: המע"ה כיון דספק הוא מד"ר: אבל עירהו הלוקח לתוך כליו כבר כתבתי הטעם דהעירוי מקלקלו ובזה אין לחלק בין יין לשכר אלא בדבר התלוי במזל וכמו שכתוב אף כי היין בוגד וכנ"ל:

סימן רלא

סעיף א

אסור לרמות לחבירו [כו'] ולא ירמה בהן ליישב כפל הל' נ"ל דאפילו אחר שהן (שתות) [ישרות] יהיה נזהר שלא ירמה בהן א"נ ה"ק אסור לרמות לחבירו ולאו דוקא לחבירו אלא דלא ירמה בהן כלל אפילו עכו"ם ועל שניהן אמר וכל שאינו עושה כן עובר בלאו וכמ"ש נמי לקמן סכ"ד בשם הרמב"ם: עובר בלאו דלא תעשו עול כו' היינו קרא דפ' קדושים דכתיב לא תעשו עול במשפט במדה במשקל פרש"י שם שאף המודד קרוי דיין ואם עושה עול הרי הוא משוקץ ושנאוי כו' וגורם לה' דברים כו' ורבינו קיצר בפרטות ענשו ובזיונו לפי שאינו מעסקו ועניינו. א"נ התם איירי בישראל המוכר לישראל אבל המוכר לעובד כוכבים אינו עובר אלא בלאו בעלמא:

סעיף ב

חייבין ב"ד להעמיד כו' בב"ב דף פ"ט ודרשינן לה שם בגמרא מדכתיב איפה שלמה וצדק יהיה לך דיתורא הוא דהו"מ למיכתב לא יהיה לך אבן ואבן כ"א איפה שלמה וצדק אלא יהיה לך אב"ד קמזהיר שיהיה להם ממונים משגיחים על איפה שלמה וצדק:

סעיף ג

אסור לאדם להשהות כו' מימרא דרב יודא שם: אלא במדה הרשומה כו' כרב פפא שם ואע"פ דמסקינן שם ולא היא כו' ס"ל לרבינו דאלא אמרן דלא מהנדסי בי' כו' דסמיך לה לחוד קאי ולא אדר"פ וכן משמע בריי"ף ורא"ש שהשמיטו הכל ולא הביאו אלא דברי רב פפא עד אי לא חזי חותמא לא שקיל וכ"כ ב"י:

סעיף ד

מכמה עושין המדות כו' עד שאין ברתיחה שוה פרוטה בברייתא שם דפ"ט וריש דצ"ט: מסאה היינו ו' קבין: ושמינית הרובע כו' עד"ר: שלא תחליפנו ברובע סאה ולא חיישינן דיתחלף רובע סאה עם קב דבתלתא לא טעי אינשי אבל בריבעא טעי. והא דבתלתא לא טעי היינו דוקא במדות דחללן מוכח עליהן אבל במשקלות טועין אפילו בתלתא כדלקמן

בסמוך וטעם זה תמצא בר"ן: עושין אותה הין הוא י"ב לוגין דהיינו ג' קבין: ורביעית הין לוג כו' ז"ל רשב"ם והא דלא עבדינן נמי חצי רביעית ההין דהיינו לוג ומחצה משום דאתי למיטעי בחצי קב דיבש דהיינו ב' לוגין דבריבעא טעי אינשי. ושמינית היינו ג' רבעי ביצה דלוג הוא ו' בצים נמצא דשמינית בשמינית הוא ג' חלקים של"ב מהן עולין (ה' בצים) [ביצה א'] חלוק בו רביע ביצה לח' חלקים ומד' רביעותיו יהיו ל"ב חלקים וקח מהג' רביעותיו שהוא שמינית הלוג מכל א' חלק נמצא שיהיו בידך ג' מאותן ח' חלקים שכל א' מהן היא חלק מל"ב ביצה והוא שיעור שמינית שבשמינית אבל רשב"ם כתב שם דל"ג שמינית שבשמינית אלא חצי שמינית ושכן הוא בתוספתא ושזהו קורטוב שאמרו מ' סאה חסר קורטוב עכ"ל. נמצא שקורטוב הוא רביעית ביצה וח"ר דביצה. וכתב עוד רשב"ם שם ז"ל והא דלא עבדינן ג"כ ביבש מדה כזו אלא מינית כזו משום דאין דרכן למדוד ביבש בכלי קטן כ"כ אלא מוכרו באומד או במשקל ע"כ ופרכינן שם בגמרא שלישית ההין ורביעית ההין לא ליעבד (פי' שהרי ברביעית טעו אינשי ומשני כיון שהיו במקדש לא גזרו בהו רבנן ובמקדש לא חששו לטעות דכהנים זריזים היו ע"ש וכ"כ הרמב"ם:

סעיף ה

והמחק פי' שמוחקין בו המדות: משל אגוז ושל שקמה כצ"ל: מצד א' עב ומצד א' קצר מפני שהקצר נכנס בתוך התבואה ומוחק יפה והעב אינו נכנס כ"כ וחיישינן שבקצר ימכור ובעב יקנה אלא שניהם קצרים או שניהם עבים כפי המנהג: ומש"ר וכשהוא מוכר כו' ק"ק דזהו פשיטא אסור ומאי למימרא ונראה לגרוס בדלי"ת ובא ליתן טעם למה לא יהא בצד אחד עב ובמקום השני קצר משום דחיישינן שיבוא להטעות דכשהוא מוכר מוחק בצד הקצר וכשהוא קונה כו' וק"ל: ומש"ר אפילו אין ברתיחה ש"פ כו' והא דכ"ר בשם הרא"ש בסימן רכ"ז ס"ה דבפחות מש"פ איכא למימר דליתא איסור הנאה ע"ש הא מפרש שם הטעם בצידו משום דדרך מקח וממכר הוא בכך ופעמים כו' משא"כ בזה וק"ל:

סעיף ו

ולא ימחוק מעט מעט מפני שהוא מפחית ללוקח כן הוא גי' הגמרא דידן והרא"ש אבל הרמב"ם גורס איפכא:

סעיף ז

וצריך להשהותה אחר שיפסוק הקילוח כו' משנה שם דף פ"ו ז"ל וחייב להטיף לו ג' טיפין כו' ור"ל אחר שיפסוק כל הקילוח שלא יזוב כלום צריך להשהותה מנוערת עד

שיטיפו ג' טיפין מהדבוק בדופני הכלי: אבל חנוני א"צ להטיף מפני שטרוד במכירתו ואין לו פנאי לא הזקיקוהו:

סעיף ח

הסיטון כו' שם דף פ"ח וז"ל נ"י תבואה הוא סיטון בל' יוני וע"ש זה נקרא כל מוכר פירות הרבה סיטון וע"ז נקרא כל תגר גדול הן מיבש הן מלח סיטין כו' והרי כאן גם אדבר לח קאי: אחת לל' יום כו' ער"ר: והרמ"ה כתב שאף לדבר יבש צריך ז"ל ב"י איני מוצא לו טעם כיון דדבר יבש אינו נדבק מה יקנח ול"נ דע"כ שייך בו קינוח מדאצטריך רשב"ג למימר במתניתין בד"א בלח אבל ביבש א"צ ועד"ר:

סעיף ט

למדוד בדקה כו' כן הוא ל' המשנה שם דף פ"ח ופי' ר"ש בדקה קב לא ימדוד בגסה סאה אבל רבינו שסיים וכתב אפילו אם יתן לו ג' גסות בשביל ד' דקות א"א לומר שפי' כן דא"כ איך יתן ג' סאות בעד ד' קבין וי"ל דרבינו פי' גסה ודקה שניהן על קב או סאה אחד גדולה מהשניה כדי שיקח הכרעה לכל מדה דאפילו במקום שנהגו למחוק א"א למחוק כ"כ בצמצום:

סעיף י

לא ימדוד בדקה ז"ל רשב"ם משום פסידא דמוכר שאינו יכול למחוק כ"כ ובדקה מוחק יותר א"נ משום שמודד לו בריוח וכשמודד בגסה מכביד ומפסיד הקונה כן הוא נדפס לפנינו שם בפי' רשב"ם ובח"ש מחק מ"ש ובדקה מוחק כו' עד ומפסיד הקונה ועכ"פ נראה דמ"ש שאינו יכול למחוק כ"כ ר"ל שאין נמחק ממנו כ"כ ונשאר עליה טפי ממה שנשאר בהגדולה הנמדד בפעם א' וכמ"ש לפני זה וא"א למחוק כ"כ בצמצום ולפ"ז א"צ למחוק מ"ש ובדקה מוחק יותר אלא להגיה ובגסה מוחק יותר והוא דבר והיפוכו עמו דמטעם שאמר ברישא לא ימדוד בגסה משום הפסד לוקח מאותו טעם נמי אמר בסיפא דלא ימדוד בדקה משום הפסד המוכר ודוק. ויש ליישב בדוחק גם נוסח הספרים דרשב"ם הנ"ל וה"ק א"נ שמודד כו' ר"ל א"נ גם בזה יש צד פסידא דלוקח והוא שהמודד בגסה התבואה מונחת זה על זה ומכבידות זו את זו ומעייל במדה טפי לפי ערך מאם מודד לו בהדקה שאינו מכבידו כ"כ וז"ש שהמדידה בדקה היא בריוח ואינן מכבידות זע"ז כמו בגסה ועי"ז שמודד לו בהריוח בהדקה מפסיד הקונה: אפילו אם יתן לו ג' גסות כו' עד המשקלות כו' ברייתא וגמרא שם דף פ"ט ע"ש: אפילו אם ירצה לתת לו כו' כלומר כשקנה ממנו ב' מדות גדושות במקום שגודשים אפילו א"ל אתן לך ג' מחוקים דהיינו שני גדושים דגדושים הוא תלתא מלבר נמצא כשיערב הגדושים הוא השיעור הנכנס בתוך מדה א' דהוא ב' חלקים אפ"ה אסור דאין לו רשות לשנות ממנהג המדינה שמא

יראו אחרים ויאמרו כך המנהג למחוק וירמה המוכר את הלוקח וה"ה להיפך הלוקח את המוכר: אלא אפילו במקום שמוכרין כו' תן לי מחוקה בב' דינרין פי' ואיכא למימר כיון דפיחת לו משער הידוע או הוסיף לו כ"ע ידעי דבשביל המחיקה או הגדישה הוסיף לו או פיחת לו אסור ומפרש טעמא בגמרא דכתוב איפה שלמה וצדק יהיה לך שיהא צדק ושלם לגמרי שלא יהיה חשש רמאות והכא איכא למיחש שמא ידעי המחיקה והגדישה ולא ידעי בפחת או תוספת דמים ועוד כתב הר"ן שיטעו השומעים שזה מכר לו השליש יותר ולא ידע משום הגדוש שהוסיף לו מכר כל כך בעד כ"כ ויבואו ליקר השער וה"ה להיפך שיזלו השער:

סעיף יא

אבל לא פחות בברייתא שם דפ"ט ז"ל ת"ר היה מבקש ממנו ליטרא כו' רביע ליטרא שוקל לו רביע ליטרא מאי קמ"ל דמתקנין מתקולי עד הכי כן היא גירסת ר"ש ופי' ב"ד קדמונים התקינו המדות ע"כ ופחות מכאן שוקלין במטבעות ואם יבוא אדם לתקן בפחות אין שומעין לו פן יבואו לרמות ולומר זהו רביע ליטרא עוד שם בפי' ר"ש בשם ר"ח הגירסא ז"ל קמ"ל דמתקני מתקלי בענין זה ופי' ולא שליש ליטרא ולא חומש ליטרא מפני שמטעין להן עוד שם בעמוד בפי' ר"ש פי' שלישי ז"ל קמ"ל דמתקני מתקלי עד הכי דהתקינו מדות עד רביע ואין המוכר יכול לומר ללוקח לא אשקול לך דבר מועט כזה שאתן לך הכרע בשביל דבר מועט זה אבל בפחות מכן אין דרך לשקול ולא יתן לו שום הכרע דלא חשוב מקח בפחות עכ"ל וע"ש דיש שם בעמוד ביני וביני דברים בערבוב ובח"ש מחקו וגם על הפירוש זה האחרון כתב שהוא גליון ושבמקצת ספרי ב"י כתב ג"כ הדברים בערבוב ובהנדפסים מחדש קיצר ולא כתב אלא פי' הראשון ושניהם אינם נכונים אלא לא למחוק הג' פירושים הנ"ל גם רבינו כתב לשלשתן דעל פי' הראשון כתב תחלה המשקלות עושין כו' עד אבל לא פחות וגם בבא שלישית נרמז בו [ואח"כ כתב] אין עושין משקולות כו' עד פחות מהכפל ללמד על פי' ר"ח כו' לאפוקי שליש או חומש:

סעיף יג

ואין עושין אותן לא מבדיל כו' ברייתא שם דפ"ט ע"ב:

סעיף יד

והרמב"ם כתב כו' שם בפ' ח' דגניבה: מפני שמעלין חלודה פי' והחלודה אוכלת במתכת ומקלקלו עד שנופל מעט מעט ומתחסר וכפר"ש ואף שגם רשב"ם כ"כ כ"ר כן בשם הרמב"ם משום דהרמב"ם הוא פוסק משא"כ רשב"ם כתב דבריו דרך פירוש וק"ל:

סעיף טו
ולא יטמין במלח ברייתא שם ובפרק איזהו נשך: כדי שיקלו כן פי' ר"ת ורמב"ם שם ורשב"ם פי' מפני שמכבידין:

סעיף טז
החנוני ששוקל דבר לח כו' שם במשנה וכאן גם הרמ"ה מודה דדוקא בדבר לח הדין כן כיון דאין משקל בית קיבול וגם כף מאזנים הם רחבים ואינו מערב בתוכו כמו במידה ועמ"ש בדרישה מזה בס"ח: פעם אחת בשבת כלומר פעם אחת בשבוע ובמדות שכתב רבינו לעיל פעמיים בשבת ה"ט מפני הטיפין שאינו מטיף ונדבק בו הרבה:

סעיף יז
והמאזנים יהיו מיושרים ברייתא שם דף פ"ט והכלי ששוקלין בו עם כל הצריך לו בכללו נקרא מאזנים וחלקיו כף וקנה וחוט ולשון וק"ל: ששיות של נחושת וברזל כו' פר"ש ששוקלין חתיכות גדולות מאה ליטרות ביחד: יהיו גבוהים מן הארץ ג"ט כו' והכלל הוא שצריך שיהיו המאזנים תלויים באופן שכשיכריע יהיה מרוחק מהקרקע ומהגג כדי שלא יעכב ההכרעה הראויה לה וכל אחד לפי מה שהן גדולין ולפי מה ששוקלין בהן משקל כבד לפיהן גם הכרעה גדולה וצריך הרחקה גדולה מהגג ומהקרקע וזהו פי' ר"ש וגם נ"י כתב ז"ל ולפי המשקל הכבד צריך שתהיה הנפש תלויה באויר יותר כדי שלא יגיע למעלה או למטה ויעכב ההטייה הראויה לה והא דתנן (שם) (דף פ"ח ע"א) ההכרעה תהיה טפח וכמש"ר מיד אחר זה לאו בכל מידי קאמר אלא כמ"ש רשב"ם שם אהא דתני שם בברייתא דשל מוכרי זהב וכסף ג' אצבעות (וכמש"ר גם כאן) ז"ל דכך צריך להכריע ג' אצבעות דכי אמרינן דצריך להכרע טפח הני מילי בשר ומיני מאכל אבל באלו אינו צריך כ"א דבר מועט עכ"ל וא"כ ה"נ נאמר דבאינך צריכין טפי מטפח ולפי המשאוי: והחוט שהמאזנים תלויין בו כו' לשון הברייתא נפש המאזנים תלויים באויר ג"ט ופירוש נפש הוא ברזל החלל שהלשון זקוף בו תלויה באויר כו' שיהא ג"ט מן הקנה לגג הבית נמצא דללשון עצמו אין שיעור דהלשון אינו נעשה אלא לסימן לראות בו התחלת ההכרעה ומשה"נ כתב רבי' ויהיה האויר על הלשון ג"ט משום דללשון אין שיעור אפילו כל דהו או ר"ל במקום קביעת הלשון שם ויש מגיהין האויר של לשון וק"ל: והחוט שהמאזנים כו' פי' תלוי בגג הבית:

סעיף יח
ואורך הקנה כו' וכן כתב הרמב"ם ולא כרשב"ם שס"ל שהקנים עם החבלים יהיו י"ב טפחים וטעם שיעורים הללו דבפחות אין מכריע המאזנים בשביל דבר מועט לפי כובד משאה:

סעיף יט

במקום שנהגו להכריע כו' משנה שם לפני זה דף פ"ח אכל הני משקלות הנ"ל קאי ולא אשל חנוני ומיני אוכלין וכמ"ש לעיל בסמוך בשם ר"ש: שוקל לו עין בעין וצריך כו' משום דשוקל לו עין בעין להכי צריך להוסיף ושם יליף לה מדכתיב אבן שלמה וצדק צדק משלך ותן לו: א' מק' בלח כו' לשון המשנה שם היה שוקלו עין בעין נותן לו את גירומיו אחד לעשרה בלח ואחד לעשרים ביבש ובגמרא איבעיא להו היכי קאמר א' מעשרה בלח לעשרה דלח וא' מעשרים ביבש לעשרים דיבש א"ד א' מעשרה לעשרה דלח ולעשרים דיבש תיקו ופר"ש מלישנא דמתניתין דקתני א' לעשרה בלמ"ד ולא קתני אחד מעשרה במ"ם צ"ל דחסורי מחסרא והכי קתני א' מעשרה לעשרה בלח וטורח היה לתנא להזכיר ב"פ עשרה וחיסר האחד וקא מיבעיא ליה אהא דקתני סיפא א' לעשרים ביבש אי האי א' אא' מי' בלח קאי וה"ק אותו א' מי' דהיינו חלק (עשרים) [עשרה] מליטרא נותנין לעשרים ליטרא דיבש נמצא דנותנין ליטרא שלם הוספה לב' מאות ליטרין דיבש או לא קאי האי א' לעשרים ביבש אא' דלעשרה בלח דקאמר אלא כמו שמפרשין א' לעשרה בלח דר"ל א' מעשרה לעשרה דלח כן נפרש א' מעשרים לעשרים דיבש ור"ל חלק א' מעשרים חלקי ליטרא נותנין לעשרים ליטרא דיבש והיינו ליטרא א' הוספה לד' מאות ליטרא דיבש וכיון דנשאר בתיקו ספיקא היא והוה קולא למוכר ולא יתן אלא א' מכ' דיבש לכ' דיבש שהוא אחד מת' ביבש וכתב המ"מ ור"ש הטעם שהכרע הלח מרובה על היבש מפני שמן הלח ישאר בכלי ואין כן מן היבש:

סעיף כ

היה שוקל לו עשר ליטרין ברייתא שם: שקול לי כל ליטרא לבדה פי' ר"ש הנ"מ משום דאי אפשר שלא ישקול בריוח ומפסיד המוכר ואית דמפרשי בשביל ההכרעות ולא היא דאם היה אפשר לצמצם ההכרעות חד שיעורא הוה כו' ע"ש בדיבור המתחיל לא יאמר שקול דכ"כ ואף אח"כ בד"ה ונותן הכרע א' לכולן וצ"ל דפי' מ"ש והכרע א' ר"ל ע"י המשקל וההכרעה דשוקל כ"א בפני עצמו יפסיד וקשה לצמצם כשישקול י' פעמים אבל פעם א' יכוין דעתו ויצמצם נמצא דגם לדברי רבינו מתפרש הכי ועמ"ש בר"ש שם ודבריו אינן מוכרעים וע"ש:

סעיף כא

היה שוקל לו ג' רביעי כו' ברייתא שם דף פ"ט ע"א ור"ל כיון דאין עושין משקל אלא מליטרא וחצי ורובע ואם אתה אומר שיתן חצי ליטרא ורביע בכף א' שמא יפול רביע ליטרא ואין הלוקח רואה וג"כ לא יאמר לו שישקול כל רביע ורביע אלא יתן הרביע עם הבשר כ"כ הרמב"ם שם בפ"ח דגניבה הטעם ורשב"ם כתב שם ע"ז דהיינו דוקא

במקום שאין מכריעין הוא דאסור לומר שקול לי כל רביע משום דא"א לצמצם אבל במקום דמכריעין א"א לעשות כי דא"כ יתן לו ההכרעות של אותה רביעית שנותן עם הבשר בחנם ר"ל שצריך ליתן בכף כל כך בשר עד שיכריע הכף שבו הבשר עם הרביע לכף השנייה שיש בו כל הליטרא דהא ברביע המונחת עם הבשר אין לו הכרעה מצד עצמה אלא מצד תוספת הבשר שיניחו עמו בכף נמצא שיצטרך להוסיף להבשר גם בשביל אותו רביע כדי שיהא מכרעת הכל יחד להליטרא שכנגדו בכף השנייה ובמקום שמכריעין נותנין חצי ליטרא ורביע בא' מהכפות ובשר כנגדו מכריע עכ"ל:

סעיף כב

באו בני המדינה להוסיף כו' שם דף צ': יעשוה משל ו' כו' ויליף לה התם מקרא דהוסיפו על השקלים חמישית דמתחלה היה השקל כ' זוז ואח"כ עשאוהו משל כ"ד: אבל יותר משתות אין כו' משום פסידא דמוכר שיבוא לכאן ממקום אחר ולא ידעו שהוסיפו על המדה הראשונה וימכור בדמים הראשונים והרי אסור להרויח בצורך אוכל נפש כ"א שתות ונמצא שלא ירויח אלא יפסיד אבל שתות מותר להוסיף אע"ג דאינו מרויח כלום וא"ל זבין וזבין תגרא איקרי מ"מ כיון שברוב פעמים נתוודע לו שהוסיפו על המדות קודם שימכור וכיון שמצינו הכתוב שהוסיף שתות לא רצו לגזור בדבר דלא שכיח גמרא ורשב"ם שם:

סעיף כג

לדקדק במדידת הקרקע שם דף פ"ט ובפרק א"נ: לפיכך אם מדד כו' כ"כ הרמב"ם בפ"ח מגניבה:

סעיף כד

או עם עובד ע"ג כתב המ"מ שם הטעם משום גזל עובד כוכבים שאסור ואע"ג דבאונאה כתב בסימן רכ"ז דפטור שאני אונאה דכתיב ביה וגם ליכא בכלל גזילה גבי עובד כוכבים דהא ראה המקח וקנה ומשא"כ במדה שעל הימנותו סמך ליתן לו מדה אמיתית:

סעיף כה

קשה עונשן של מדות כו' שם דף פ"ח: שזה בינו ובין המקום כו' פי' ויש לו תשובה שלימה ורבינו קיצר בלשונו: וכל הכופר במצות מדות ככופר כו' כתב המ"מ איתא בספרי ענין זה המאמר שהשוקל במדה חסירה הוא כעובר עבירה בסתר שדוחק רגלי השכינה ושפירוש המאמר ההוא שהוא כופר בהשגחה וסובר שהיא כלה עד גלגל הירח ולא בארץ שנקראת על צד השאלה הדום רגלי יי' וכמ"ש והארץ הדום רגלי וכן הוא הכופר במצוה הזו וביציאת מצרים היו מופתים מחודשים והם מורים על החידוש ועל ההשגחה ובזה יתקיימו לנו ציוויי התורה ואזהרותיה ובלתי כן יתבטלו כולן וזה מאמרו

שהיא גרמה לכל הציוויים עכ"ל ועדיין אנו צריכין למודעי על מה שדקדק וכתב ברישא ככופר ביציאת מצרים בכף הדמיון ובסיפא כתב הרי זה מודה כו' ועוד דברישא כתב שהיא תחלת כו' ובסיפא שהיא גרמה כו' ונראה ליישב ולומר שאף שי"מ ומצות המדות שניהן ענין השגחה מ"מ אפשר דאף הכופר במצות מדות מודה שבעניינים גדולים וכוללים משגיח ה' משא"כ בדברים קטנים פרטיים אבל ודאי המודה במצות מדות כ"ש דמודה בי"מ מש"ה בכופר במדות כתב שהוא ככופר בי"מ כלומר אע"פ שאפשר שמודה בי"מ אפ"ה חשבינן ליה ככופר בי"מ מטעם שהיא תחלת כל הציוויים וכל המצות שצוה לנו יי' מסתעפים מי"מ ואם כן זה הכופר במדות שהוא סעיף מי"מ ככופר בה ובסיפא במודה במדות כ"ש ודאי דמודה בי"מ שאם לא שמאמין בי"מ לא היה מודה במדות שי"מ היא הגרם המביאה אל כל הציוויים וק"ל:

סעיף כו

חייבין ב"ד להעמיד כו' שם דף פ"ט והא דאין משתכרין יותר משתות שם דף צ"א. ומותר עליהן ירויח שתות פי' אחר שתכלול הכל ביחד הקרן ושכר טרחו והוצאותיו ירויח שתות מכל הסך ולא שתות מהקרן לבד וכן דייק לשון ומותר עליהן דמשמע דמחשבין שתות מהכל יחד כמו שכתבתי ומשום זה כתב נמי כאן דשמין לו כל יציאותיו במוכר בטורח דקשה הא במוכר סחורתו בלא טורח ג"כ תשלם לו יציאותיו אלא ודאי ה"ק דאין נותנין לו יציאותיו שכר טרחו בפני עצמו והקרן בפני עצמו ובהקרן לבד ירויח שתות אלא שמין הכל יחד ועדיף עליהן שתות מכולן וכך מותר להרויח אלא דאכתי קשה הא גם במוכר יחד כיון דהוציא הוצאה נחשבו לקרן והו"ל להשתכר גם כן עליהן שתות. ל"נ דלא בא הרא"ש ורבינו אלא ללמדינו שגם שמין לו הטורח ולאפוקי מהנושא ונותן באמונה שכ"ר סי' רנ"ז סל"ב דמעלה לו על דמי המקח שכר הכתף והפונדק וכוללן בדמי המקח אבל שכר טרחו לא יעלה על המקח אלא יקח ממנו כפי מה שנתפשר עמו שיתן לו ריוח עכ"ל וקמ"ל בזה דשמין לו ג"כ טרחו ועליהן יחד ירויח שתות: אבל אי כל חד כו' צ"ע דמהיכי תיתי דיכופו לזה ולא יכופו לזה ואמאי לא יכופו לכל וצ"ל דמיירי דמוכר עובדי כוכבים וע"ד שכ"ר בשם הרמ"ה ס"ס קנ"ו במכירה ת"ח ברישא ע"ש אי נמי דמיירי דליכא ביה דינא בעיר שיש בידם כח לכוף ע"כ. אך שיש בהם א' שרוצה לצאת ידי שמים וע"ז נאמר דאעפ"כ יכול למכור ביותר כיון שכולם מוכרים כך ולישניה דייק הכי שכתב ה"מ היכא דאיכא ב"ד כו': וכי שלמי פירי דידיה כו' אבל כ"ז דלא שלמי פירי דידיה בודאי יקנו כל העולם ממנו דהוא נותן בזול יותר והול"ל דאסור להשתכר יותר מש"ה צ"ל דכי שלמי כו' וס"ל:

סעיף כז
וכל המפקיע שערים כו' וכ"כ הרמב"ם בפ"ח דהל' גניבה:

סעיף כח
בד"א שיש בהן כו' גם זה מדברי הרמב"ם הן. ור"ל בד"א שאסור להשתכר יותר משתות: כגון שמנים כו' ל' הברייתא נקט וכ"ש שאר דברים שהם יותר חיי נפש אבל בשאר דברים שאין בהם חיי נפש כלל כגון הקושט ולבונה וכדומה ממייני סמנים ועיקרין שאינם לצורך חיי נפש דרשאין להרויח במה שירצו אבל ביצים ודברים הדומים להם שיש בהם קצת חיי נפש ולא כל כך כמו יינות ושמנים יכול להרויח עד פלגא אבל לא יותר כיון שיש בהן מיהו קצת חיי נפש וכ"כ רש"י והמ"מ שהבצים אינם בכלל דברים שיש בהן חיי נפש ועד"ר: אין משתכרין בביצים הכפל שם דף צ"א ופירשה רבינו כמ"ד על חד תרי ע"ש ועד"ר:

סעיף כט
אין אוצרין פירות כו' שם דף צ': מהשוק כדי לאצור כצ"ל: יותר מכדי פרנסת ביתו כתב רשב"ם ומיהו שייר לעצמו כדי הוצאותיו לשנה וכן ברישא מותר ליקח מן השוק לפרנסת ביתו:

סעיף ל
רשאין בני העיר לפסוק כו' ברייתא בפ"ק דבתרא ד"ו: אבל אם יש חכם ומנהיג ל' הגמרא בב"ב ד' ט' ה"מ היכא דליכא אדם חשוב כו' ופי' הר"ן ומ"מ דוקא שהוא ממונה על כך הא אם לא היה ממונה אפילו זולתו תנאן קיים וא"כ מש"ר חכם ומנהיג פירוש חכם והוא מנהיג: ואם תקנו כו' אינו כלום עיין בד"מ:

סימן רלב

סעיף א
המוכר לחבירו דבר במדה כו' מימרא דרבא פרק האיש מקדש (קידושין דף מ"ב:) וטעה אפי' בכ"ש פי' טעה במנין המידות או המשקלות: אלא כשטעו בשומא משום דאין כל אדם יכול לצמצם הדמים ולהכי כל הפחות משתות לא קפיד אינשי וכמ"ש בר"ס רכ"ז בס"ה: חוזר לעולם פירוש מחזיר האונאה וכדמסיק ולשון גמרא נקט ומ"ש לעולם ר"ל אפילו לאחר זמן מרובה ואפילו הוא פחות משתות אבל המקח קיים והיינו דוקא בדבר שיכול להשלים וכ"כ הרמב"ם פט"ו מה"מ ועד"ר: ונתן לו יתרון פי' שלקח בדמיו פחות מהראוי לו וכן מ"ש וקיבל פחות פי' שנתן ללוקח יותר מהראוי לתת בדמים שקבל. אבל לא שהיה הטעות במנין המעות שזה כתב אח"כ: וכן אם טעה במנין המעות כו' רמב"ם שם והוא ממימרא דרבא הנ"ל: אם הוא בכדי שהדעת כו' בפרק א"נ סוף דף ס"ג הוא

מימרא דר"נ ע"ש: ומש"ר וכן אם מצא עשר פעמים ב"ב כו' דטעי בעשיריות וה"ה במקום שמונין אחד א' איכא למימר טעה בעשיריות וז"ל רש"י שם ואם היו העודפות הרבה כגון נ"ה טעה בעשיריות כדפרשינן ויש כאן טעות של חמשים בדילוג א' ובחמשה העודפות טעה בין ג"פ ה' לד' פעמים ה' או אם העודפות ט"ו או כ"ה טעה ג"פ או ה"פ בחשבון של ה': א"צ להחזיר כלום פי' אפי' אותן שיוצאין בחשבון המנין דכמו דהאחרים הן מתנה כולה נמי מתנה הן רש"י:

סעיף ב

וה"ה לכל המקבל כו' בפרק איזהו נשך שם: וכתב הרמב"ם אפי' קנו מידו כו' בפ' הנ"ל כ"כ ואדברים שבריש הסימן קאי וכ"כ ב"י: קניין בטעת וחוזר פי' שצריך להחזיר לו מה שטעה אבל המקח קיים:

סעיף ג

וכתב הראב"ד ז"ל כו' (שם בהשגות) גם הראב"ד ס"ל דהא דאמר רבה דבר שבמשקל ובמדה חוזר היינו שחוזר האונאה אבל המקח קיים. אלא שחילק וכתב דהיינו כשלא א"ל זה. אבל א"ל שק זה אני מוכר לך אזי יש חילוק אחר שאם אינו יודע שלא יהיה בו המדה שא"ל הוי מקח טעות וחוזר לגמרי אפי' אם רוצה להשלים לו שהרי שק זה א"ל כמו שהוא. אבל ידע שלא יהיה בו כדי מידתו אפי' שאומר זה הרי סביר וקביל והמקח קיים אחר שישלם לו ודו"ק בדרישה: היה תופס שק מלא אגוזים פי' וכיון שהמוכר תפיס בו לא היה יכול הלוקח לשער כמה יש בו: הילך שק זה. דוקא קאמר זה כדפרישנא: ויש בו סאה של אגוזים הא דלא נקיט בקיצר וא"ל הילך סאה זו של אגוזים כדנקט בסיפא נראה דרבותא קאמר דאע"פ שבתחלה א"ל הילך שק זה בדינר ולא הזכיר שום מדה אפ"ה לא אמרינן דמה שהזכיר אח"כ ויש בו סאה פטומי מילי בעלמא הוא ולא מכר לו סאה אלא מ"מ כיון שהזכיר סאה יכול הלוקח לומר סאה דווקא קניתי ושק זה כמו שהיא ואיני רוצה בהשלמה וכן בסיפא נמי רבותא קאמר דאע"פ שתחילת דיבורו היה הנה לך סאה של אגוזים אפ"ה אם לא מצא סאה אין המקח בטל בשביל כך וק"ל: אבל אם היה לפניו כו' וזה יודע כו' פי' כיון שהוא לפניו ממילא זה יודע שאין בו שיעור המדה ואף אי לא ידע כיון שהיה לפניו ויכול לשער ולעמוד על שיעור המדה ולא עשה סבר וקביל אותו כמו שהוא: הנה לך סאה כו' לשון הנה כלשון זה דמי וכאילו אמר סאה זה של אגוזים אני מוכר לך:

סעיף ד

מכר חפץ לחבירו ונמצא כו' כ"כ הרי"ף והרא"ש בפ' הזהב: שזהו מקח טעות פי' ולא אמרו שיעור חזרה בכדי שיראה לתגר אלא גבי אונאה: והוא שלא נשתמש כו' עד שאלה

לא"א הרא"ש ז"ל הכל מדברי הרמב"ם פרק ט"ו דמכירה: אין מחשבין פחת המום אפי' למ"ד דאפילו דבר שא"א להשלים קיים המקח ומחזיר אונאה שאני הכא שחסרון בכולו שהמום מפחית ומגנה ונותן דופי בכל החפץ משא"כ בחסרון מדה וק"ל: הרשות ביד המוכר כו' נראה דלדעת ר' יונה שכתב רבינו לעיל סי' רכ"ו סעיף ז' בשמו דכל זמן שהמתאנה יכול לחזור גם המאנה יכול לחזור כו' ה"נ אפי' אם אין הלוקח מבקש הפחות כ"ז שלא גילה דעתו שרוצה בקיום המקח יכול המוכר לחזור ודו"ק:

סעיף ה

שאלה לא"א הרא"ש ז"ל כו' בסוף כלל צ"ו כ"כ. ובין ההסכמה והמכר כו' דקדק השואל לפרש שבין ההסכמה באו עכו"ם דאי לאו הכי פשיטא דמחל הלוקח על כל הקלקולים שימצא בו דאל"כ למה לא ראה תחלה על הבתים לזה אמר שבאמת מתחלה חקר וידע שלא היה בהם אך אח"כ נתחדש בהם הקלקול הוא דבר מועט כו' שהוא ינכה ס"א ושהוא ינכה כו' ובין כך ובין כך חדא מלתא היא וכאילו אמר כיון שהקלקול הוא דבר מועט כו' אנכה מדמי המכר כו' ור"ל ודאי אם היה הקלקול פחת וחסרון גדול בבית היה הדין עם שמעון שיכול לומר איני רוצה בבית מקולקל אפי' ע"י ניכוי אבל השתא שאין כאן אלא קלקול מועט וקל לתקנו אמאי לא יקבלו ע"י ניכוי (השרב) [והשיב] שהדין עם ראובן בזה וק"ל:

סעיף ו

כתב הרמב"ם כל שהסכימו כו' שם בפט"ו דמכירה כ"כ: כל הלוקח סתם כו' כצ"ל ונמחק ו' של וכל אף שהוא גם מדברי הרמב"ם מ"מ בבא בפני עצמו הוא ומשום סיפא נקטיה וק"ל:

סעיף ז

וזה נוטה לצד דבריו שכתב כו' בפי"א דמכירה כ"כ: ואני כתבתי למעלה בס"ס ר"ז וסי' ס': וה"ה שיכול למחול פי' וא"צ שיאמר מום זה או מום פחת כך וכך אבל מיהו צריך שיאמר לו הוי יודע שיש בו מום כדלעיל סי' רכ"ז סעיף כ"ו ועד"ר:

סעיף ח

המוכר פרה לחבירו וא"ל יש בה מום כו' מימראות בפרק האומנין ד' פ' ע"א ע"ש ובדרישה הבאתי הסוגיא ויש בסופה שתי נוסחאות א' לרש"י וא' להרא"ש ורבינו נמשך אחר נוסחת הרא"ש דגרס אפילו היו בה כל המומין ע"ש: ומש"ר ונמצאת נשכנית רי"ף ורא"ש מנאו האי דנשכנית בין מומים הגלויים אבל הרמב"ם כתב כמ"ש רבינו וכתב עוד או רבצנית ע"ש: אבל אם יש בה מומין הניכרין בין כולן כו' כלומר אע"ג דאין בה כל המומין הגלויים דחשיב אין הלוקח יכול לומר כשם שראיתי שאין בה קצת מאלו

הגליים סברתי שגם הנסתרים אין בה אלא אדרבה כיון שראה שיש בה קצת מומין הגלויין הו"ל למידק ולמיחש שמא ישנן בה גם אותן שאינן גלויין ומדלא בדק ודאי סביר וקביל: ואומר יש בה מום פלוני ופלוני כצ"ל וגם המ"מ ציין לשון הרמב"ם כן (אבל הרמב"ם שלפנינו תפס שם ל' הגמרא וע"ש) וכן מוכח מדסיים וכתב ונמצאו בהן המומין כו': ואפי' היה בה כו' פי' אפי' היו בו הרבה שאינן גלוין וסד"א יכול לומר לא סברתי שיהיה בה כ"כ מומין שאין ניכרים ול"ד למציעתא דהתם סמך אדבריו דלא הזכיר לו אלא חד מום שאינו ניכר קמ"ל דאפ"ה המקח מתקיים וכ"ש כשלא מצא בה אלא קצת מומין שאינן נגלים (וכן הוא בהדיא ברמב"ם פט"ו דמכירה ונמצאו בה כולן או מקצתן) ומה שסיים שלא הזכיר לו אלא מומין שבה פירוש שהרי לא הזכיר מהמומין הנגלים אלא אותן שיש בה לאפוקי אם היה מזכיר עמו מום גלוי שאין בו אז היה מקח טעות אע"ג דבמציעתא כתב דבמקצתן ג"כ אינו מקח טעות שאני הכא דאיכא תרתי לגריעותא חדא שהזכיר לו מומין הרבה שאינן נגלין וכולן יש בה דיכול לומר סברתי דעכ"פ אין כולן בה ולא הייתי יכול לבדוק אחריהן מאחר שאינן נגלין ועוד דיכול לומר כשראיתי שבמומין הנגלין קצתם אין בה סברתי שגם המומין שאינן נגלין מקצתן אין בה ואם היה כן הוי מקח טעות כיון דאיכא תרתי לגריעותא ומ"ש לפני זה ואפילו היו בה כל המומין דמשמע מכ"ש כשלא היו בה כל המומין שאינן נגלין היינו דוקא כשכל הנגלין יש בה וכדמסיק וכתב שלא הזכיר כו' וכמ"ש דאז ליכא תרתי לגריעותא וק"ל ועד"ר והא דכתב והראהו לו לרבותא כ"כ דאפילו הראהו ואינו יכול לומר אמרתי שלא יהיה בו אלא מום זה שהראה לי והשאר להשביח דעתי אמר ועד"ר:

סעיף ט

אא"כ נמצא בהן שחין רע כו' פי' ושחין רע מתיש כחו ואינו יכול לעסוק בשום מלאכה: וכן אם נמצא בו צרעת כו' פי' שאדם קץ בו נמצא שאינו יכול להתעסק לו במלאכת אכילה ושתייה וה"ה נמי אם יש לו שחין רע בידו אע"פ שאזנו מתיש כחו מלעסוק במלאכתו. או מוכתב למלכות פי' והמלך תופסו למלאכתו בכל עת שירצה כ"כ שם הרמב"ם אבל מדכ"ר בסמוך ז"ל וי"א דגונב נפשות הוי כמו מוכתב למלכות משמע שפי' דמוכתב למלכות להריגה שגזר עליו שיהרגנו כל מי שמוצאו וכן פרש"י: גנב או קוביוסטוס כו' מפני שכל העבדים בחזקת שיש בהן כל הרעות אא"כ פי' כ"כ רמב"ם בפ' הנ"ל: קוביוסטוס גונב נפשות כצ"ל וכן הגיה הב"י: וכ"כ הרמב"ם בפט"ו מהל' מכירה כ"כ:

סעיף י

המוכר פרה לחבירו כו' פא"נ דף נ"א ע"ש ברא"ש ור"ן: ומש"ר אם קנאה תוך ג' ימים נראה דתיבת אם הוא ט"ס וצ"ל וקנאה דהא התחיל וכ' ז"ל אם היה ידוע שהיתה טרפה כשלקחה כגון סניקב כו' וזה ברור שאין ידוע שהיתה טרפה כשלקחה א"ל בהצטרף שני העניינים שהוגלד פי המכה וגם קנאה תוך ג' ימים וק"ל: על הלוקח להביא ראיה דברשותו נולד הספק וכמש"ר ס"ס רכ"ד בשם הרא"ש ואע"ג דבגמרא אמרו המע"ה היינו משום דסתמא דמלתא כל כמה דלא יהיב ליה דמי לא יהיב ליה חפצא: או שקנאה תוך ג' ימים ולא הוגלד פי המכה דאז הוי ספק אם ניקב כו' או לאו מכאן מוכח דס"ל דאף לאחר ג' ימום לנקיבתו פעמים שאינו מוגלד פי המכה דאל"כ לא הוי כאן ספק אם ניקב קודם ג' ימים אלא הול"ל הספק אם ניקב אצלו או אצל המוכר והכל תוך ג' ימים וק"ל ועמ"ש בס"ס רכ"ז: וכ' הרמב"ן כו' כ"כ הרא"ש בפ' אלו טריפות בשמו: והר"ר אפרים כו' עיין בדרישה:

סעיף יא

וכתב הרמב"ם מכאן כו' בפי"ו מה"מ כתב כן אדין הנ"ל: ואם שינה ועשה כו' גם זה נלמד ממילא משם מדנקט תלמודא הדין בשחיטה שהוא מום שדרכה בכך משמע הא מום אחר לא: כיצד קנה כו' שם פי"ו לא כתב כיצד אלא שהמ"מ כתב שמה"ט הוא ובאמת האי כיצד לא א"ש כ"כ דהא לא קאי כ"א אבבא ראשונה לחוד: קנה בגד כו' פי' כשעדיין לא נחתך כלל אלא עדיין ביד המוכר או האומן קרוי בגד: ומ"ש. נודע לו המום מחמת הקריעה ר"ל שקודם הקריעה לא היה המום ניכר בו אלא בשעת הקריעה ראה והרגיש שהוא בגד ישן ומקולקל וזהו דומיא דשחט בהמה ונמצאת טריפה דקודם השחיטה לא היה (די) לו לידע מהמום וכן מ"ש אח"כ תפרו ואח"כ נודע לו המום מיירי במום שלא הו"ל אפשר להוודע קודם הקריעה דא"כ לא הו"ל לקרוע בלא בדיקה אחר המום וק"ל: אם השביח כו' נוטל כו' פי' השביח יותר על מה שהיה שוה אילו לא קרעו ותפרו דלא היה שוה אלא ח' מחמת המום וע"י תפירתו השביח עד שאין המום פוחת ממנו כ"כ שעכשיו שוה ט' דינרים ל"מ שצריך זה להחזיר לו דמיו ללוקח אלא אפילו הדינר שהשביח צריך ג"כ ליתן לו והא דקיצר ולא הזכיר דצריך להחזיר לו דמיו משום דאיירי נמי כשלא נתן הלוקח דמים להמוכר ונ"ל דה"ה אם קנהו בי' וע"י מומו אינו שוה אלא ה' וע"י תפירתו השביח עד ששוה י"א דיכול לחזור בהקנין וצריך לשלם לו אפילו השבח דיכול לומר הלוקח בכלי שהיה בו מום לא ניחא לי והרי עכ"פ נשבחה ע"י תפירתו:

סעיף יב
המוכר קרקע כו' גם זה מדברי הרמב"ם שם ואע"ג דאין אונאה לקרקעות מ"מ מחמת מום המקח בטל אפילו בשוויה כמש"ר בסימן רל"ג: ואם היה חצר ודר בו ז"ל המ"מ זה פשוט בח"נ בכיוצא בזה שאם המקח בטל הדרא ארעא והדרי פירי עכ"ל:

סעיף יג
שאלה לא"א הרא"ש ז"ל כו' בכלל ק"ב סימן י"ב כ"כ: ואם הדבר ספק המע"ה פי' מי שהוא מוחזק לוקח או מוכר ידו על העליונה ועד"ר:

סעיף יד
ששאלת שמעון שקנה כו' שם כלל ק"ב סימן ז' ע"ש: שלא היה יכול למכרו אלא בדוחק דכל היודעים בטיב שמן טוב לא יקנו אותו: ורוצה להחזיר לו השמן רוצה לדמותו למום שאפילו אם ירצה המוכר לשלם הפחת לו אין הלוקח מחוייב לקבלו כדלעיל ס"ד: ראובן המוכר ישבע שנתן לו שמן טוב כאשר התנה כו' מפני שהשואל קיצר ולא כתב לו תשובת ראובן המוכר אם טוען שלא התנה עמו מתחלה אלא על שמן כזה שנתן לו שהוא טוב אע"פ שאינו צלול או אם היתה תשובתו שאמת הוא שהתנה עמו על שמן טוב וצלול ושמן כזה נתן לו והוחלף ביד שמעון מש"ה הוצרך הרא"ש להשיב על שניהן וכתב אם ראובן ירצה לישבע לפטור נפשו אזי ישבע שנתן לו שמן כאשר התנה ובזה נכללו שתי התשובות ואם אינו רוצה לישבע ושמעון ישבע להוציא מידו אצלו יתחלק השבועה לפי תשובתו ולפ"ז מ"ש ושזה הוא השמן כו' הו"ל כאילו אמר או שזה הוא כו' גם י"ל שכתב ושזה כו' משום דאפשר דראובן יטעון שניהן מעולם לא התנה עמי בפירוש ליתן לו שמן צלול ואעפ"כ אני מעצמי נתתי לו טוב וצלול ובא"כ הוא טענתו צריך לישבע אשניהן וק"ל: ויחזיר לו השמן או ישומו כמה דמיו כו' ועיין בש"ג פ' הזהב שכתב על תשובה זו וז"ל ונראה דהיינו דוקא בשניהם מרוצים בכך דאל"כ אין המוכר יכול לכוף ללוקח שיחזיק במקח כו' ע"ש וכ"כ בעל הש"ע סי"ד ז"ל או ישומו כמה דמיו פחותים ואם ירצה הלוקח לקחתו יחזיר לו הפחת עכ"ל ור"ל ראובן צריך לקבל שמנו שמכר או יתן לשמעון הפחת אם ירצה שמעון מיהו גם אם ירצה שמעון אינו יכול לכוף לראובן על כך אלא יחזור ראובן ליקח שמנו וככל ביטול מקח דאין הא' יכול לכוף לחבירו שיתן לו האונאה ולא אתא לאשמועינן אלא שאחר שישבע הלוקח צריך המוכר להחזיר לו דמיו אם לא שיתרצה ליקח הפחת וקצת ראיה לדבריהן הוא ממש"ר בסימן רל"ג ז"ל אבל אם מכר לו חטין יפות ונמצאו רעות לוקח הוא חוזר בו כו' ואין המוכר יכול לחזור בו כו' והוא מהמשנה וכמ"ש שם מיהו אין ראיה גמורה משם דהא יש לדמותו למוכר על שם כסף צרוף ונמצא כסף סיגים דכתב המרדכי דאין יכולין לבטל המקח

אלא נותן לו הדביני וביני ועד"מ שם: וגם למה יערבנו לרמות כו' ור"ל כיון שהוא עכור יצטרך לערבו בתוך שמן טוב ולמכרו. ובספרים אחרים [הגי'] יעכבנו ר"ל למה יצטרך (להחזירו) [ליעכבנו] עד שיתרמה למי שלא יהיה בקי וירמה אותו וימכרנו בטוב אלא שיש לדקדק על לשון ולמה דמשמע שמותר לעכבו לרמותו כו' אלא שאמר למה יהיה מוכרח לעכב כו' והוא תמוה דהא אפי' לעכו"ם אסור לרמות כדלעיל בסי' רל"א וצ"ל דבכה"ג לעכו"ם מותר כיון שהוא רואה מה שהוא קונה ואינו דומה לגניבת דעת וגזל ומש"ה כתב לרמות בו העולם:

סעיף טו

המוכר לחבירו כו' בפרק המפקיד (בבא מציעא דף מ"ב) ועד"ר: ולא ידע שלא אכל ומת כו' פי' הרא"ש בפ' המפקיד דמיירי דפירש לו שקנאו לרדיא דאל"כ יכול לומר לו למה לא שחטתו מיד כדלקמן סכ"א והיא מימרא דשמואל פרק המוכר פירות א"נ אפילו מכרו לשחיטה הוה מקח טעות שצריך להיות שיחיה עד יום השוק: ואם הוא סרסור שקונה ומוכר ואפשר כו' כצ"ל ועיין בי"ד סימן קנ"א דכ"ר דאיש כזה נקרא ספסרא ולא סרסור וכן הוא ל' הגמרא כאן בפ' המפקיד וכמ"ש בדרישה אלא שרבינו לשון הרמב"ם תפס וליכא לטעות בדבריו כיון שכתב דקונה ומוכר וק"ל: ואינו נראה כן כו' עד"ר: מכל מקום הטעה אותם וצריך לשלם כן צריך להיות:

סעיף טז

וכן כתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל בתשובה כו' תשובה זו אינה נדפסת אבל כתובה היא בכלל ק' בסימן ו': המוכר ביצים לחבירו כו' עיין בב"י שכתב ע"ז ואין הנדון דומה לראיה דנראה דגם הרמב"ם מודה בזה דע"כ ל"ק הרמב"ם דפטור הסרסור אלא מפני שהיה לו להלוקח לבדוק השור ולהחזירו קודם שימות והיה גם הסרסור מחזירו לבעליו כמבואר בדבריו אבל בביצים מוזרות לא שייך ה"ט דהא אין אדם עשוי לבקע ביצים אלא בשעה שצריך להן עכ"ל ב"י ול"נ דהנדון דומה לראיה דאם נאמר בביצים דלא היה הלוקח יכול לבדוק גם במוכר לו הביצים שקנאן גם הוא נאמר כן דלא היה יכול לבדקן קודם שמכרן לו ואיך יוציא ממון מידו אלא ע"כ צ"ל כיון דשניהם שוין אדעתא דהכי לא קנאן והמכר בטל וחוזר על מוכר שלו ה"נ נאמר בנדון זה דשור דשניהם שוין דלשניהם היה אפשר לבדוק דכיון דאדעתא דהכי לא קנה המקח בטל וק"ל וזה נלמד מל' הרא"ש שכתב בתשובה זו ז"ל אע"פ שקנאן גם הוא ונתאנה מ"מ בשביל זה אין לו להונות אחרים עכ"ל הרי דס"ל דיד הלוקח על עליונה:

סעיף יח

המוכר לחבירו בב"ב כו' דף צ"ב ובגמרא דף צ"ג מפרש דליכא פלוגתא בזה דדוקא בזרעוני גינה חייב באחריות ע"ש: שיכול לומר לאכולה מכרתים לך פי' ולהכי לא דקדקתי בהן אם הם טובים לזריעה או לא ודוק לקמן מ"ש: כיון דרובא וחזקה מסייעין כו' נראה דדוקא הכא שאינו מחזיר לו הזרע בעינן (אבל) [רוב וגם] חזקה אבל בשור שנגח דבסמוך סכ"א שמחזירו לו לא הצריך הרמ"ה שם תרווייהו: דוקא כשאין דבר אחר לתלות בו כ"כ הרי"ף שם: אבל כל זמן שאין לו דבר לתלות בו מסתמא כו' חזר וכ"ר זה כדי לכתוב עליו דמסתמא חייב ול"ת שצריך להיות ידוע שלא היה מחמת ליקוי וכ"כ הרא"ש וז"ל משמע מתוך דברי הרי"ף שכל היכא שאין הליקוי ידוע כגין ברד וכיוצא בו תלינן בגריעותא דזריעה עכ"ל: אבל לא מה שטרח והוציא בזריעתם כו' פסק רבינו כת"ק דפליג על רשב"ג בברייתא בב"ב דף צ"ד וכאן מיירי כשלא ידע המוכר שאינם טובים כ"כ לזריעה דאל"כ קשיא הא כ"ר בסמוך בס"כ בשם הרמ"ה דאם המוכר ידע במום חייב בהוצאה ודוחק לומר שהרמ"ה פסק כרשב"ג דא"כ לא הוה רבינו מביא דבריו סתם אחר שכבר פסק הוא כת"ק אלא ודאי כמ"ש וכן דייקא ל' רבינו שהרי כתב אבל כל זמן כו' מסתמא הוא חייב באחריותן כו' דל' מסתמא משמע דמיירי שאין ידוע וניכר בזרעים שאינם טובים לזריעה ומש"ר לעיל שיכול לומר לאכילה מכרתי לך כו' ולא כ' שיכול לומר לא ידעתי שלא יהיו טובים לזריעה אפשר שם קמ"ל דאפילו ידע בהן שאינן טובים א"נ ה"ט משום דאף אם לא ידע במום הו"ל למוכר לעיוני בהו ולמבדק בהו אם טובים אם לא כיון דיהיה פסידא גדולה להלוקח משא"כ כשלא יהיה לו אלא הפסד טירחא:

סעיף יט

וכתב הרמב"ם מכאן כו' עד והרמ"ה כתב כו' הכל מדברי הרמב"ם הוא דכ"כ בפי"ו דמכירה ועד"ר: ומ"ש ומודיעו שמוליכו כו' נראה דמיירי שאין המוכר יודע שיש בו מום אלא מדהוה ליה למידק שלא יגרום היזק לאחרים לכך כיון שהודיעו שרוצה להוליכו צריך להחזיר לו הדמים ואע"פ שבדין שור שאין לו טוחנות הנ"ל בסט"ו ס"ל לרמב"ם דעל הלוקח הו"ל למידק שאני התם דהמוכר סרסור הוה משא"כ כאן שהוא בע"ה: ואפילו אם נגנב כו' נ"ל דהכי הוא הצעת דברי הרמב"ם דאם הודיעו מתחלה דרוצה להוליכו למדינה אחרת והוליכו שם ומצא בו מום חוזר הלוקח על המוכר וצריך להחזיר לו דמיו מיד שמודיעו שאינו רוצה לעמוד במקחו מפני המום שמצא בו ול"מ בזה דיכול הלוקח להחזירו אלא אפילו נגנב או נאבד להמוכר נגנב שהרי הודיעו שחוזר במקחו והיה לו לשלוח שם ליקחנו ולשמרו אבל אין נראה לפרש דאחר שהודיעו ר"ל שרוצה להוליכו דא"כ ל"ד להודיעו שכתב אח"ז בדברי הרמב"ם בס"ך ועד"ר ובאם נגנב קודם שהיה

הלוקח יכול להודיע לו שחוזר במקחו בזה לא איירי כאן ומסתמא הוא ג"כ ברשות המוכר דהמוכר הו"ל לרמיא אנפשו מתחלה וכמ"ש דזה מיירי כשגילה לו תחלה שרוצה להוליכו למדינה אחרת (והא דכ"ר אחר שהודיעו ר"ל מאחר שעשה מה שמוטל עליו וה"ה אם רצה להודיעו קודם ולא היה לו באפשרות ולאפוקי אם היה יכול להודיעו באופן שהיה יכול המוכר להצילו ולא עשה תדע דהא ודאי אף אם הודיע להמוכר ונגנב קודם שהצילו המוכר ודאי הוה פסידא דמוכר נמצא דאין נ"מ בהודעה זו וק"ל) אבל אם לא גילה זה מתחלה שרוצה להוליכו למדינה אחרת לא מהני ההודעה שחוזר בו מחמת מום ואפילו לא נגנב אין המוכר חייב להחזיר לו דמיו עד שיביא המקח יעמידנו במקום המוכר ויודיעו שחוזר בו שיד הלוקח המוציא על התחתונה וכמ"ש לפני זה דאפילו בלוקח זרעוני פשתן יכול לומר לאכילה מכרתי לך ה"ה דיכול לומר בזה דלא מכר לו להוליכו למדינה אחרת בפרט כיון דגם הוא לא ידע שיש בו מום:

סעיף כ

ואח"כ כתב דאם לקח ממנו מקח ולא הוליכו למדינה אחרת אלא עדיין הוא כאן ונגנב אחר שידע הלוקח שיש בו מום הרי הוא ברשותו ומיירי דנגנב קודם שהידיעו למוכר דיחזור בו כי נמצא בו מום דאם הודיעו מסתמא המוכר היה לוקחו לרשותו כיון שהוא עמו בעיר וכן מוכח ממ"ש אח"ז דמיירי כאן בלא הודיעו וע"ש ברמב"ם דכ' ז"ל הרי הוא ברשות לוקח עד שיחזיר המקח למוכר (נראה דר"ל עד שיגלהו למוכר דיחזור בו מחמת המום דאל"כ האי עד שיחזור בו למה לי): ואם התליע כו' ה"ט דמסתמא גם בבית המוכר היה נפסד מחמת המום ולא מהני להמוכר ההודעה: ה"ג ואם היה לו להודיעו כו' פי' ואם היה נ"מ בהודעה זו להמוכר שהמוכר היה יכול לעשות רפואה ותיקון שלא יהיה נפסד מחמת המום הרי היא ברשות לוקח וגם בלא הגהה נוכל לפרש כן ומש"ה לא עירבב ותני הרמב"ם גניבה ואבידה והתליע ונפסד מחמת המום בחד בבא משום שלענין גניבה ואבידה גם מסתמא אם לא הודיעו עומד ברשות הלוקח משא"כ בהפסד מחמת מומו וכמ"ש כן נ"ל המשך דברי הרמב"ם ודלא כב"י וד"מ שפי' בע"א וכמ"ש בדרישה ובסוף הניח דבריו בצ"ע ודוק: והרמ"ה ז"ל כתב ואם המוכר ידע כו' חייב אף בהוצאה כו' נראה דגם הרמב"ם מודה בזה כיון שהמוכר היה יודע בהמום שחייב אף בהוצאה דהולכה ולא פליג אהרמב"ם אלא כשלא ידע שהוא כתב דאין הלוקח חייב אלא בטירחא כו' משמע דבטירחא להביאה מיהא חייב והרמב"ם כתב דהטיפול להביאה על המוכר כמבואר לעיל בדבריו ועד"ר:

סעיף כא

לרדיא פי' לחרישה ומסתמא דמי רדיא (עדיפי) [טפי] מדמי בשר וק"ל: כגון דאייקור בשרא כו' כלומר בתחילה בשעת קנין היה הבשר ביוקר ובדמי רדיא ועתה הוזל הבשר א"נ אפילו עדיין הוא ביוקר מ"מ יש נ"מ לענין טירחא דצריך לטרוח ולמכור הבשר וכן הוא בהדיא שם בגמרא: מ"מ לא אזלינן בתר רובא כצ"ל: ומ"ש חזקת ממון עדיפא ר"ל בהאי עדיפא דדבר גדול הוא החזקה אבל אם רובא זבני לשחיטה ס"ל דמוציאין מיד הלוקת המעות ולא מהני ליה החזקה כ"כ מאחר שכבר המשיך הבהמה אליו וקנהו בקנין ומש"ה קאמר דוקא אפילו כי הדדי נינהו משא"כ כשיש המעות ביד המוכר דאין (מום אין) [מוציאין] מידו אע"ג דרובא זבני לרדיא כיון דכבר קנהו הלוקח בקנין גמור וק"ל: והמוכר מכירו לאפוקי אם אינו מכירו דלא הוי מקח טעות ב"י:

סעיף כב

ואי זבין לרדיא ולשחיטה כו' מבואר מתוך סוגיא הנ"ל: ומ"ש ואע"ג דקיי"ל כרבנן כו' כ"כ התוס' והרא"ש בריש פ' הפרה בשם ר"ת והר"ן בר"פ המוכר פירות: נקרא שור לכ"ע כו' לדברי הרמ"ה דלעיל סימן ר"ך ס"ו ל"ד לכ"ע קאמר אלא אפילו אם נקרא שור לרובא דעלמא סגי ולדעת רשב"ם דוקא קאמר וכמ"ש שם:

סימן רלג

סעיף א

המוכר לחבירו מין כו' עד ס"ס משנה בב"ב דף ס"ג ז"ל ד' מדות במוכרים כו' ומפרשם רבינו א' לא': ונמצאו אדומות דמין אחר לגמרי הוא:

סעיף ב

אפי' לא נתאנה בסכום כו' לשון אפילו משמע דמיירי מכ"ש שנתאנה קאמר בה נמי דהלוקח יכול לחזור ולא המוכר והיינו דוקא אם נתאנה עד שתות אבל יתר משתות גם המוכר יכול לחזור כדלעיל סימן רכ"ו ס"ז דמסיק בשם ר' יונה דכל זמן שהלוקח מסתמא יחזור גם המוכר מצי לחזור וק"ל: שמכרם לו בשוויים אפ"ה חוזר ואין המוכר יכול לומר לא נתת לי אלא דמי רעות דמכל מקום הא קאמר יפות ואין הדמים ראיה היכא דהוא נגד מה שפסק בהדיא כמ"ש בסימן ריי"ד במכר לו בית בבירה ובסימן ר"ך גבי צמד בקר ובסימן ריי"ח גבי מכר לו שדה בבקעה גדולה וכמ"ש: לא ארצה לקנות אלא יפות והרי יש ביניהם שינוי שם ודומה קצת לשינוי חפץ שאם רוצה המתאנה לבטל מקחו רשאי אבל לא המוכר לפי שאינו שינוי חפץ לגמרי מ"מ:

סעיף ג

אע"פ שאינן יפות שאין כו' ונקראו אלו רעות נגד היפות מהן ועי' בהר"ן שם והרמב"ם פי"ז מהל' מכירה ובהמ"מ שם:

סימן רלד

סעיף א

המוכר בשר בכור כו' עד וכתב הרמב"ם משנה הוא בבכורות דף ל"ו ופירש"י דבאכל בשר בכור (או טרפה) דגרם ספק איסור להלוקח קנסוהו רבנן להמוכר שא"צ לשלם לו מה שאכל: והנשאר ביד הלוקח יקבר משמע דהלוקח יקברנו והטעם הואיל ואסור בהנאה לא מאמינים למוכר זה עליה דשמא ימכרנו לעכו"ם משא"כ בסיפא במוכר בשר טרפה דמחזירין להמוכר והוא יטפל במכירתו ולא חיישינן שמא יחזור וימכרנו לישראל בחזקת כשרות כמו שעשה בראשונה דמכרו בחזקת כשרות אע"ג דהיה יכול למכרו לעכו"ם שלא ימצא תו קונים שיקנו ממנו שהרי טבח שיצאה טריפה מתחת ידו מעבירין אותו מאומנותו ומכריזין עליו וה"ה כל מוכר דבר איסור כמ"ש בי"ד סימן קי"ט גם לא חיישינן שיאכלנו דהנחשד לדבר קל לפני עיור לא נחשד לדבר חמור כמ"ש בי"ד סימן קי"ט וק"ל. והומ"ל בקיצור המוכר בשר בכור כו' יחזיר לו הדמים ומה שאכל אכל והנשאר יקבר אלא משום דגבי מוכר בשר טריפה צריך להאריך דשם אם נשאר ממנו ביד הלוקח א"צ המוכר להחזיר לו הדמים עד שיחזירנו לו דהא מותר בהנאה למכרו לעכו"ם להאכילו לכלבים והוצרך שם לחלק מש"ה חלקו ג"כ בבכור דבחד משנה נשנו שם תרווייהו ומ"ש בבכור ונודע שלא הראהו דמשמע דאין כאן ודאי איסור שחיטת בכור בלי מום אלא שלא הראהו וכן פי' רש"י בהדיא שם ז"ל שגרם להלוקח ספק איסור ובטריפה כתב ונודע שהוא טריפה דמשמע ודאי טריפה וכן הוא במשנה שם משום דבהמה שלא נבדקה מטריפתה איסור דבריהן היא כמ"ש ריב"ש והוה דיני לנכות לו מה שאכל כמש"ר בס"ס זה גם י"ל דכאן וכאן לרבותא נקט דברישא קמ"ל דאפילו בספק מום אין מחזירין ונותנין אותו לידו ובסיפא קמ"ל דאפילו בודאי טריפה צריך להחזיר להמוכר המותר ולא קנסוהו בזה וגם לא חשו שיחזור ויעבור בו עבירה וק"ל:

סעיף ב

וכתב הרמב"ם ז"ל כו' בפי"ו מה"מ כ"כ: אבל אם הוא אסור לאכול מדברי סופרים ז"ל המ"מ לא מצאתי זה מבואר אלא ראיתי שלא נזכר בגמרא כ"א איסורי דאורייתא ואיסורי הנאה של דבריהן ובירושלמי דשביעית חלקו לענין סחורה ואמרו שכל דבר שאסור מד"ת אסור לעשות בו סחורה וכל דבר שהוא מדבריהם מותר לעשות בו סחורה ואפשר שאף זה כן ואולי ממקום אחר יצא לו דין זה עכ"ל והא שאסור לעשות בטריפה סחורה

היינו לקנות לכתחלה טריפה למכרה ולהשתכר בה אבל אם נזדמן לו שבהמה שלו נטרפה מותר למכרה כמו שנתבאר בי"ד סימן קי"ז וגם יכול להאכילו לעבדו ושפחתו העכו"ם: וכל איסורי הנאה כו' מחזיר הדמים כו' שהרי מוכר לאו מידי חסר וק"ל:

סימן רלה

סעיף א

קטן ד"ת כו' וכ"כ הרמב"ם פכ"ט ממכירה ועיקר השמועה בהנזקין דף נ"ט שם תנן הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין ובגמרא ועד כמה אחוי רב יודא לבריה כבר ו' כבר ז' רב כהנא אמר כבר ז' כבר ח' במתניתא תני כבר תשע כבר עשר ול"פ כל חד לפי חורפיה וטעמא מאי א"ר אבא אר"י משום כדי חייו ואמרינן עלה בפרק מציאת האשה (כתובות דף ע') אמר רפרם ל"ש אלא שאין שם אפוטרופוס אבל יש שם אפוטרופוס אין מקחן מקח ואין ממכרן ממכר ע"כ וטעותן עד כמה א"ר זירא עד שתות בגדול בעי אביי מתנתו מאי כו' עד מתנתו מתנה א' [מתנת] שכ"מ וא' מתנת בריא א' מתנה מרובה וא' מתנה מועטת עכ"ל הגמרא ומדאמרינן דמקחן מקח משום כדי חייו ש"מ דמד"ת אין מקחן מקח וכ"כ המ"מ ובזה דברי רבינו מבוארים: ומ"ש שמבן שש שנים ואילך ויודע בטיב משא ומתן היינו מבר שית כו' ולפום חורפיה דגמרא: ומ"ש בשם הרמ"ה דעד י' צריך בדיקה טעמו מפני שבר י' הוא שיעור המאוחר דגמרא דנקרא פעוטות אלא שמחולקים דלהרמ"ה מי' ואילך מסתמא חריף אבל אי ידעינן ביה דאינו חריף ואינו יודע בטיב מו"מ אין מקחו מקח ולהרא"ש אין צריך רק שלא להיות שוטה דומיא דבן י"ג בקרקעות שקנה או שניתן לו במתנה דס"ל להרא"ש הכי וכמ"ש בסי"ג אבל עד י' שנה גם הרא"ש מודה דצריך להיות חריף והיינו יודע בטיב מו"מ ונראה דטעמו מדלא נזכר בגמרא הנ"ל החריפות כ"א עד י"ש וק"ל: ומ"ש ויודע בטיב מ"מ פי' בריר לן שיודע בטיב. ול' טיב פי' בערוך בערך טב ז"ל דבת הארץ תרגום ירושלמי טיבא בישא ומטיבתן של קרובים אתה למד טיבתן של רחוקים עכ"ל. משמע שהוא לשון עניין: אבל לא בקרקעי דמכירת קרקע צריכה הבנה גדולה: עד שתות הוי מחילה ואע"ג דאמרו רז"ל יתמי לאו בני מחילה נינהו מ"מ חכמים שתקנו משום כדי חייהן שיהא ממכרן ממכר תקנו נמי שיהא דינו כגדול במחילה עד שתות וגדולה מזו תקנו שיהא מתנתן מתנה אפילו במתנה מרובה כ"כ המ"מ. ומש"ר והרמב"ם כתב קטן עד י"ב שנה כו' ע"ש פכ"ט מה"מ ונוסחא שלפנינו שם אינו כן כמ"ש בדרישה ונוסחא זו נראה דלעניין ד"ת איירי. וכמ"ש לענין נדרים שנדריה נדר דבר תורה מי"ב ואילך ואחר שמעל בהקדשו שהקדיש לוקה עליה וכמ"ש הרמב"ם בהדיא בפרק י"א דנדרים באריכות ע"ש

ומביאו רבינו בי"ד סימן רל"ג ע"ש ה"נ לענין מקחו וממכרו כשיודע בטיב מו"מ ועד"ר: אבל יש לו אפוטרופוס כו' כל מיני אפטרופוס קאמר אפילו בעל בית שסמכו היתומים מעצמן אליו דכיון שיש להם מי שימכור ויקנה בשבילן ליכא בהן תקנה משום דכדי חייהן והיינו דוקא עד שיגדיל ועיין בד"מ: משום כדי חייו פי' דאי לאו זביניה זבינא לא מזבני ליה: ולפי דעתינו אנו רואים כו' כלומר אף שאסור למכור אלא כשיעור כדי חייו מ"מ דעתינו נוטה ונראה דאם יש שם הרבה ממון שנותנין לו ממנו קצת בסחורה כדי שיתלמד שזה ג"כ טובתו ובכלל כדי חייו: ומ"ש ולפי מראית עיני הדיינים ר"ל כך דעתי נוטה שהדיינים שבכל זמן וזמן כשיבוא לפניהן ענין כזה יתנו עיניהן לדבר כמה יתנו בידו ואם יש תועלת בנתינת ממון לידו ולפי ראות עיניהן כן יעשו ומסיק רבינו וכתב דהרמב"ן כתב דלא פלוג רבנן וק"ל ולא כי"מ דמ"ש ולפי דעתינו הוא כמו לפי ראות ב"ד דז"א דאל"כ למה חזר וכתב אח"כ ולפי מראית עיני הדיינים ועיין באשר"י פרק הנזקין שכ"כ בשם רב האי וכתב דברי הרמב"ן עליו וגם הר"ן שם: אנו רואין שאם יש כו' שנתן לו כו' כצ"ל וכן היא בהרא"ש הנ"ל: והרמב"ן כתב כיון כו' כצ"ל וכ"כ שם באשר"י וכתב שהביא הרמב"ן ראיות לדבריו וכ"כ ב"י שצ"ל הרמב"ן:

סעיף ב

ומתנתו מתנה כו' בעיא דאיפשיטא בפ' הניזקין: בין במתנה מרובה אע"ג דבמכר לא התירו אלא כדי חייו כל חד וחד לטעמיה במכר שתקנו שיהיה מכירה משום דא"כ לא מזבני ליה ולא זבני מיניה לכן דוקא כדי חייו אבל יתר לא ובמתנה שתקנו משום דאי לא עביד ליה נייח נפשיה לא הוה יהיב ליה אפי' מתנה מועטת ומשה"נ אמרו אם נותן לו מתנה מרובה ודאי נייחא גדול עביד ליה ולהכי מתנתו מתנה דאם לא תהא מתנתו מתנה לא יעבדו לו אינשי אותו דבר גדול והנה הכל בכלל התקנה וק"ל: ומ"ש בין מתנת שכ"מ פי' שהקטן נתן לאחרים כשהיה שכ"מ ואע"פ דלא שייך ביה טעמו כי היכי דליעבדו ליה מיליה לא פלוג רבנן כ"כ ר"ן:

סעיף ג

ודוקא מטלטלי כו' שם כ' הרא"ש כן: אפילו נתנה לו במתנה או שקנאו כו' כ"כ הרא"ש כלל ס"ה וסוף כלל א': אפ"ה לא הוה מתנתו מתנה כו' פי' אפילו מתנה דעדיפא ממכר שהרי תחלת התקנה היתה דאפילו מרובה הוה מתנה קמ"ל דאפ"ה מקרקעי לא: או שקנאו לו אפוטרופוס עבד"ר ס"י וא"ת אי יש לו אפוטרופוס א"כ גם מטלטלי לא יכול ליתן כמ"ש לעיל במכר דכי יש לו אפוטרופוס אינו יכול למכור ודוחק לומר דמיירי דנסתלק האפוטרופוס בשעת המתנה וי"ל דכ"כ ע"פ מש"ר בסמוך בשם ר"ח דבמתנה אין חילוק בין יש לו אפוטרופוס לאין לו: שלא ירשה מאביו דאילו במה שירש מאביו

שלא טרח בה פשיטא דלא הוה בה מתנתו מתנה (וכמש"ר בסמוך לענין מכירה) אלא אפילו קנאה בדמיו או שטרח ועבד נייחא נפשיה לחבריה וחבריה יהיב ליה השדה במתנה אפ"ה לא הוה מתנה:

סעיף ד

וכתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה בכלל הנזכר סימן ט' כ"כ: שיכול ליתנה לאחר במסירה וכתיבה דהקנאת שטרות כ"ר ר"ס ס"ו וקמ"ל רבינו דאע"פ שהשטר הוא שעבוד קרקעות ויש לו דין קרקע לענין שבועה ואונאה ושאר עניינים אפ"ה יכול ליתנו: ור"ח כתב דמתנתו מתנה כו' כ"כ הרא"ש ס"פ מציאת האשה בשם ר"ח ונראה דקאי אמ"ש לפני זה ז"ל ומתנתו נמי הוה מתנה ור"ל במ"ש תיבת נמי דאע"ג דפרק הנזקין איבעיא להו אי מתנה דומיא דמכר מ"מ הא איפשיטא לבסוף דמתנתו מתנה ומשמע מינה דס"ל דעכ"פ לא עדיף מתנה (וכן דעת הרמב"ם וכ"כ ריב"ש בסימן ק"ט שיש חולקים בזה על דברי ר"ח) ומש"ה מסיק רבינו וכתב ור"ח כתב כו' בל' פלוגתא וק"ל: דלענין מתנה אין חילוק כו' ומיהו היינו דוקא במטלטלין אבל מקרקעי לא וכמ"ש לעיל: שהאפוטרופוס אין רשאי כו' פי' והואיל דתקנו שמתנתו מתנה בכל ענין מתנתו מתנה אשר"י:

סעיף ה

וכתב הרמב"ם כו' שם בפכ"ט מה"מ: אין מקח הקטן וממכרו קיים כצ"ל: אינו מקבל מי שפרע פי' הקטן ודין מי שפרע נתבאר בר"ס ר"ד: ואחרים שחזרו בהן פי' שחזרו ביתומים קטנים מלמכור להן: עומדין כו' ולא אמרי' דהשוו מדותיהן דלא יהא על האחרים דין מי שפרע בחזרתו כיון דאין דין מי שפרע לקטן בחזרתו וכמ"ש בב"ד שטעו או שהטעו בשתות וכמש"ר בסימן ק"ט סי"א:

סעיף ו

ומ"ש וכן אם קנו מיד הקטן אף דאיירי כאן שלוקחין מהקטן ובכליו של קונה קונין דהיינו שהלוקחים נותנים סודר שלהם והמוכר אוחז בידו הסודר ובחילוף הסודר שקיבל מקנה לו המקח וא"כ הו"ל למימר שהקטן קונה מידם ה"נ ה"ק שקני המטלטלים ע"י ידו דקטן דהיינו שהקטן משך בידו מהן הסודר והקנה להן המטלטלין וכן מ"ש אח"כ ז"ל וכן קטן שקנה מטלטלים מאחרים וקנה מידם שהוא כפל לשון נמי ה"פ שקנה המטלטלין ע"י שידם משכו ממנו הסודר או הקטן שכר מהן מקום המטלטלין כו' וק"ל: או השכיר מקום כו' כדי שיהיה אותו מקום כחצירו דלוקח ויקנה לו המטלטלין שקנה מן הקטן: שאין מוציאין מיד הקטן כלום כו' דוקא כשהמשיך שכל משיכה בעינן שימשכנה מרשות המוכר למקום שיש לו חלק בו וכמ"ש בסימן קצ"ז דאין צריכין תו להוציא מיד הקטן הוא דמהני אבל לוקח זה שלא משכו ועדיין הוא ביד הקטן אין

מוציאין מידו מכח הקנין שעשה ולמה שלא קנה בשכירות מתורת חצר ע"ז לא כתב הרמב"ם טעם וכתב המ"מ שלא הוצרך לכתוב טעם דפשיטא הוא דשכירות מכירה היא ואין ממכרו ממכר במקרקעי ואע"פ שיש לחלק דדוקא במכר להיות יוצא מתחת ידו דקנין עולמית הוא דאינו יכול משא"כ זה דלא תצא מתחת ידו אלא להקנות על ידו מטלטלי מ"מ לא פלוג רבנן:

סעיף ז

שהקנין כשטר כו' היינו משום דסתם קנין לכתיבה עומד וכל מקום שאינו ראוי לכתיבה הקנין אינו קנין ולא תימא כשם שבעלמא מהני ק"ס כמו משיכה במטלטלין גם כאן יהיה כאילו משך קמ"ל דלא:

סעיף ח

או שכר את מקום המטלטלין כו' כדי שיהיה אותו מקום כחצירו ויקנה לו המטלטלין שקנה ע"ז מסיק שלא קנה שהרי אפילו היה זה חצירו מעולם אינו קונה לו דחצר משליחות איתרבאי וכשם שאין שליחות לקטן כך אינו קונה לו חצירו אבל לא בעי למימר דלא קנה בשכירות קרקע משום דאין קנין לקטן בקרקע נמצא דלא זכה בקרקע ששכר שהרמב"ם לטעמיה שכתב והביאו רבינו בסמוך דזכין לקטן שלא בפניו וזכה בקרקע שקנה וכ"כ המ"מ ליישב בזה הרמב"ם מהשגת הראב"ד ע"ש: ולא מדין ידו כו' דאילו היה מדין ידו הוה קנה דכיון דהוא בידו אין מוציאין מידו וכמו שתקנו שמשיכתו בידו הוה משיכה והוא ג"כ מה"ט וגם מציאה שבא לידו יש בו גזילה מפני דרכי שלום וכ"ש בקנין שיש דעת אחרת מקנה אותה וסיים שם הרמב"ם וכתב ז"ל ולא יהיה הקנין או שכירות מקום גדול מחצירו עכ"ל וכתב עליו המ"מ דאין ראיה מכאן להיכא שקנו מאחרים מפני מה לא זכה עכ"ל ור"ל דוקא במציאה לא זכה חצירו מפני שאין דעת אחרת מקנהו לו אבל זה שקנה מאחרים ויש דעת אחרת מקנה ודאי זכין לו חצירו וה"ה לשכירות דהו"ל כחצירו גם הראב"ד השיג עליו מה"ט:

סעיף ט

אבל קטנה שנתרבתה מידה פי' חצר של קטנה נתרבתה מידה ולא מדין שליחות וזה יתבאר בגמרא שם ובדברי רבינו לקמן בסימן רס"ח: ומ"ש קונה מטלטלין מאחרים ט"ס הוא וצ"ל קנתה מטלטלין דהא אקטנה קאי וא"א לפרש דמ"ש קונה ר"ל חצירה של קטנה וחצר ל' זכר הוא דהא סיים וכתב ע"ז אם קנתה מידם וחצירה לאו מתורת קנין קונה ובמיימוני דפוס גדול וקטן כתב תקנה המטלטלין וא"ש נמי שתקנה יתפרש להבא אקטנה כמו קנתה לעבר ואף שזה שקנתה המטלטלין אם קנו מידה אינו ממה שקאמר

חצרה מתורת יד איתרבאי מ"מ ס"ל כיון דמצינו בקטנה קנין של גדול במה דחצירה קונה לה משום הכי נמי תקנו חז"ל שקנתה בקניינה כמו שקונה בה הגדול וק"ל:

סעיף י

ויראה לי שהקטן שקנה קרקע כו' ז"ל המ"מ פכ"ט דמכירה זה מבואר בגמרא שמי שמקנה קרקע לקטן שקנה כו' עד וכבר כתבתי שיש סוברין דאפילו מדאורייתא יש להן זכייה כשדעת אחרת מקנה אותן ומה שחידש המחבר הוא שאפילו במקח שהרי אין מקחו מקח ונראה שהקטן יכול לחזור בו ואין המוכר יכול לחזור בו עכ"ל ור"ל שאפילו במקח שאם בא הקטן לחזור במקחו יכול לחזור לא אמרינן כמו שאין המקח נגמר גבי הקטן הלוקח דהרי מצי לחזור בו כך לא יהא נגמר גבי גדול המוכר ויחזור בו כשירצה קמ"ל דלא משא"כ במתנה דהמתנה שנותנין לקטן נגמר גם גבי קטן דמסתמא ניחא ליה לקבלה ולא יחזור וק"ל: ומ"ש ונתן דמים והחזיק נ"ל דל"ד דבעי תרווייהו אלא במקום שקונים הכסף בנתינת דמים לחוד סגי וע"ל סימן ק"ץ וה"ק קטן שקנה קרקע בין שהקנין היה בכסף או בחזקה כו' ומק"ס לא אירי כאן: שהמקנה מקנה לו כל קניינו ואינו חוזר בו רבינו קיצר בדברי השגת הראב"ד ובדרישה כתבתי לשונו ושביארם המ"מ דר"ל דקנין אלים ועדיף מכסף שהרי כסף אף שהעבד קונה בו את נפשו לצאת בו לחירות מ"מ בעי גט שיחרור וע"י קנין יצא לחירות וא"צ גט שחרור ש"מ שהמקנה ע"י קנין מקנה כל קניינו ומפקיע אפילו איסור עבדות שבו ומש"ה קטן שקנה מהגדול ע"י ק"ס הגדול אין הגדול יכול לחזור בו משום דהקנה לו כל קניינו מיד ולא שייר בידו כלום ומה"ט גופא אמרינן דקטן שמכר לאחרים ע"י ק"ס בשעת הקנין הקנה לו כל קניינו וגמרו כאילו משכו בידו דמי ולא מצי הקטן חוזר בו ועד"ר שם כתבתי מ"ש המ"מ ע"ז:

סעיף יב

ויראה מדברי א"א כו' עד"ר שם כתבתי מקור דברי הפלוגתא ומ"ש שם: אין מקחו מקח פי' אפילו קנה קרקע ונתן דמיו והחזיק ונראה דדוקא לענין אם הקטן בא לחזור קאמר דאין מקחו מקח אבל אם הגדול בא לחזור אינו חולק הרא"ש על הרמב"ם דכתב רבינו לפני זה בשמו דבכלל זכין לאדם שלא בפניו הוא וא"ת א"כ מאי בא רבינו ללמדנו במאי דכתב בשם הרא"ש דבמקרקעי אין מקחו מקח ואין ממכרו ממכר עד שיגדיל והו"ל לקצר ולכתוב שיראה מדבריו (דאשה) [דאם הוא] גדול והוא חריף מוכר אפילו בנכסי אביו ודלא כהרי"ף י"ל משום דעד הנה עיקר דברי רבינו היה מדין מכירה וקניית מטלטלין ומעתה התחיל לכתוב דין מכירה וקניית קרקע משום הכי התחיל מעיקרא לומר דיראה מדבריו דס"ל דמ"ש בגמרא דקטן במקרקעי אין מכירתו מכירה ואין קנייתו קנייה היינו דוקא עד שיגדיל דבזה חילק בין קרקעות למטלטלין אבל משהגדיל והוא

פיקח מוכר כו' וק"ל ועד"ר מ"ש לפני זה בס"ו: אחר שהיו לו י"ג שנים פי' לזכר ולנקבה י"ב שנים סגי גם בזה כדאיתא שם בגמרא פ' מי שמת (בבא בתרא דף קנ"ה ע"ב):

סעיף יג

עד שיהיה בן כ' שנים כו' דחיישינן שמא ימכור בזול כיון שאינו יודע בטיב משא ומתן מסתמא דעתו נוטה אחרי מעות אבל אם קנה קרקע כיון שקנאו ונתן כמה מעות בעד השדה לא מיקרב דעתיה לגבי זוזי שהרי בזוזי קנאו ואוהבו יותר לכן במתנה אע"ג דלא שייך ביה ה"ט מ"מ כיון דאי לאו דטרח קמיה לא הוה יהיב ליה וכיון דלאו ממילא אתא כמו בירושה קפיד: ואפילו אם הביא תוך שנת ך' עדיין אין יכול למכור זהו מ"ש בגמרא שם תוך זמנו כלפני זמנו ולא אמרינן בזה דמקצת שנה כשנה ונתבאר מזה דמ"ש ואפילו (הכי) [הביא] הרבותא לאו (אההיא) [אהביא] קאי אלא אמה שהוא בשנת ך' וק"ל: ומיהו אם קנה קרקע מקחו מקח רבינו נמשך בזה אחרי דברי הרא"ש שכתב שם אהא דאיתמר דאין יכול למכור עד שיהא בן ך' שנה ז"ל נראה דהיינו דוקא לענין דאין מכירתו מכירה אבל מקחו מקח משעה שהגדיל דהא לא שייך בו ה"ט דדעתו קרובה לזוזי ומה"ט נמי נראה דדוקא בנכסי אביו אינו יכול למכור אבל אם קנה קרקע יכול למכרו כו' (וכמ"ש טעמו בסמוך) ועד"ז הן דברי רבינו דהחחיל וכתב המימרא דאינו יכול למכור כו' ועליו כתב אבל אם קנה מקחו מקח ואח"כ סיים וכתב דאפילו יכול למכור אותו קרקע שקנה וק"ל וכתבתי זה משום דמקצת אריכות דברים בזה בדברי רבינו שלא לצורך מש"ה כתבתי דהוא משום דנמשך אחר הרא"ש: כשלא היו לו סימני סריס סימני סריס מבוארים בא"ע סי' קע"ב ע"ש: אבל אם קנה קרקע כו' אהא דאינו יכל למכור מה שירש מאביו כשאינו חריף עד שיהא ך' שנה קאי: אפילו אינו יודע בטיב כו' שאילו לא הגיעו הנאה גדולה לא היה נותן ומתנה דבר שאינו שכיח הוא ואמרו חכמים יתקיימו דבריו כדי שיהיו דבריו נשמעים גמרא כתבתיה בדרישה: אינו יכול למכור לאחר שיגדיל כצ"ל ונמחק תיבת עד וכן מצאתי בח"מ של קלף וכ"נ מוכח דקודם שיגדיל ליכא מ"ד שיכול למכור: ובנכסי אביו כו' גם הרמב"ם ס"ל כוותיה וכמש"ר בסמוך סט"ו בשמו: במתנת שכ"מ שהיא כירושה פי' במתנת שכ"מ בכולה לא בעי קנין ולא קנאו בחייו ואם עמד חוזר אבל אם לא הוה בכולה בעי קנין ולא מקרי מתנת שכ"מ אלא מתנת בריא כמ"ש לקמן סימן ר"ן ס"ו:

סעיף יד

אע"ג דמכר קודם שנתברר נ"ל דצ"ל דבמכר בבי"ת וה"ק אע"ג דבמכר קודם כו' מ"מ אם נתברר כו': כל שאילו כו' ממכרו ממכר פי' כגון בחריף ובנכסי אביו מבן י"ג שנים ובנכסי שקנה אפילו אינו חריף כדלעיל ועיין בריב"ש סימן תס"ח שהאריך בזה:

סעיף טו

שמכר בנכסי אביו משום דס"ל כהרי"ף דעד ך' אין מכירתו מכירה בקרקע שירש אפילו הוא חריף משא"כ בשאינו נכסי אביו והוא חריף דבי"ג שנים סגי וכמש"ר בשמו בסי"ג וה"ה דהיה יכול לומר שמכר בנכסים שקנה והוא אינו חריף אלא לרבותא כ"כ דאף על גב דהוא חריף יכול להוציא: שמין לו ומחזיר השאר מדסתם וכתב שמין לו נראה דס"ל דשמין לו כדין יורד ברשות וידו על העליונה ליטול מהפירות שיעור הוצאתו וגם שכר טרחתו כדרך פועל או שתלא וכמש"ר בסימן קע"ז ויתבאר לקמן בסי' שע"ב:

סעיף טז

ואני אומר שאפילו קטן ולא מיחה כו' כתב המ"מ אפשר שלמד כן ממ"ש מתקדשת למיאונין כיון שגדלה שעה א' ולא מיחתה שוב אינה יכולה למאן ואע"ג דההיא ממונא ושם איסורא מ"מ גם זה מדין שתיקה הוא ואף כאן השתיקה היא כהודאה ומועילה וכן גבי פרנסה אמרו שאם לא מיחתה הפסידה עכ"ל והא דלא הביא ראיה מממון לממון דהרמב"ם כ' והביאו רבינו לעיל סימן קמ"ט סכ"ג דאם אפלה לפני הקטן ג"ש אחר שהגדיל הוי חזקה כיון דלא מיחה ויש לחלק דשאני התם דטוען כשהגדיל דלא מכרתיהו לך לעולם בזה ריעא טענתיה דא"כ לא הו"ל להניחו לאכול חינם משא"כ כאן שמודה שמכר אלא שרוצה לחזור בו ולהחזיר לו מעותיו וממ"ש הרמב"ם כיון שלקח המעות ומשתמש הלוקח ולא מיחה משמע דתרתי בעינן וק"ל:

סעיף יז

מי שמכר כו' ובאו קרוביו כו' שם דף קנ"ה ושם בגמרא אמרו עוד טעמים אחרים דאסור לבדקו משום דמנוולא וגם מטעם דסימנים עשויים להשתנות לאחר מיתה ורבינו חד מינייהו נקט ב"י:

סעיף יח

קטן שלוה מאחרים כו' עד וא"א הרא"ש ז"ל חילק כו' כ"כ בפ' שני דייני גזירות ע"ש וע"ל סימן צ"ו סי"ב שם כ"ר דין קטן שנשתבע על דבר שיש בו הנאה ממנו כגון על עסק מו"מ כו' ואותו הדין כתב הרא"ש בפ' הדיינין ושם כ"ר הדין סתם בלא דעת חולקין וכאן כ' דעת הרמ"ה ור' יונה שחולקין ולכאורה נראה דכאן איירי אפילו בקטן שלא הגיע לעונת הפעוטות אפ"ה ס"ל להרא"ש דצריך לשלם וה"ק כמו שתקנו שכשיגיעו לעונת הפעוטות דמקחן מקח משום כדי חייהן ה"ה לצורך מזונותיהן אפילו בעודן קטנים יותר צריך לשלם דבצורך מזונותיהן ס"ל דאין צריכין לעונת הפעוטות ובזה דוקא פליג הר"י אבל זה דוחק דא"כ הו"ל לרבינו לכתוב שם בסימן צ"ו ג"כ דין לוה לצורך מזונות קודם

זמן פעוטות אלא נראה שגם כאן הלך רבינו בדרכו דשלא במקום מקור הדין מקצר וכותב הדין אליבא דהלכתא ועיין בש"ע סט"ו דנראה דס"ל כשינויא קמא:

סעיף יט

החרש דינו כקטן כו' עד שאלה לא"א הרא"ש ז"ל מקור הדברים הוא מפ' הנזקין כתבתי בדרישה ע"ש: אבל לא בקפיצת פיו פי' עקימת שפתיים דאינו סימן טוב כ"כ וניכר כמו רמיזה: וכתב א"א ז"ל שם בס"פ הניזקין כ"כ ועד"ר: וא' חרש גמור שאינו לא שומע כו' וא' נשתתק כו' דינן שוה כו' ונקט הני תרתי משום דחרש גמור כו' הוא משנה בהנזקין ונשתתק הוא ברייתא הביאה בפ' מי שאחזו (גיטין דף ע"א) וכמ"ש בדרישה וחרש גמור דבעי בדיקה נלמד מסברא דנשתתק וכ"כ המ"מ ומדכ"ר דינן שוה נשמע שגם בזה דינן שוה דכשם דבחרש גמור מטלטלי אין מקרקעי לא ה"ה בשומע ואינו מדבר מטלטלין אין מקרקעי לא: ומ"ש כמ"ש בספר א"ע בסימן קכ"א כ"כ ע"ש ונראה דרבינו ס"ל דדוקא נשתתק דנעשה בו שינוי בגופו דמתחלה היה יכול לדבר ואח"כ נשתתק וכל שינוי הוא רע ודאי שטותו או חולי הביאו לידי זה ומש"ה דינו שוה לחרש גמור אבל אם היה משעת לידה שומע ואינו מדבר והיינו אלם דינו שוה למדבר ואינו שומע ועל שניהם אמרו בברייתא וזה וזה הרי הן כפקחים לכל דבריהן ועד"ר ואפילו בקרקע א"צ בדיקה: ומש"ר ויראה שהמדבר ואינו שומע דינו כפקח ולא קאמר ג"כ שאלם שהוא שומע ואינו מדבר משעת לידה שג"כ דינו כן נראה דלרבותא נקטו דאפילו זה דנקרא בשם חרש דהא חרש הוא מצד שאינו שומע וכן בברייתא שם קראו חרש אפ"ה הוי כפקח ומכ"ש שומע וא"מ והוא כן משעת לידה דדינו כפקח והא דכ"ר על הרמב"ם ז"ל הרי החמיר יותר במדבר ואינו שומע דמשמע שרבינו סבר איפכא שהחמיר יותר באינו מדבר ושומע מבמדבר וא"ש וזה ודאי אינו כמ"ש אלא ר"ל הרי החמיר יותר כו' ר"ל הרי הוא החמיר הרבה במדבר וא"ש דאפילו בבדיקה לא מהני בקרקע כן נ"ל ודלא כב"י דכתב דנקט רבינו לדבר ואינו שומע דניכר מתוך דבורו אם הוא בן דעת דא"כ תקשה לרבינו ג"כ הברייתא דקתני הרי הן כפקחין לכל דבריהן (מיהו בזה י"ל דע"כ צ"ל דיש לרבינו ישוב להברייתא שהרי רבינו לא סתר מיניה לדברי הרמב"ם וכמ"ש בדרישה (ע"ש) ועוד למה כתב תחלה ואמר נשתתק כו' הול"ל נמי אלם שדינו כחרש. ועוד דלפי' ב"י ק' ממ"נ במאי קמיירי תשובת הרא"ש דמייתי רבינו בסמוך ס"כ אי ביכול לדבר אפילו לא היה שומע כלל ס"ל לרבינו דהרי הוא כפקח ואי באינו יכול לדבר ק' אף שהיה שומע שמיעה גמורה הלא ס"ל לרבינו לפי' הב"י דדינו כחרש דזהו נשתתק. וע"ק דהרא"ש כתב שם ז"ל דע כי בכל מקום שהזכירו חרש אצל שוטה וקטן היינו שא"מ ולא שומע כלל וכך

היה ממעי אמו וא"כ למה כ"ר בנשתתק דשומע היא דינו כחרש גמור אבל לפי מ"ש א"ש הכל ולפ"ז צ"ל דמ"ש הרא"ש כך היה ממעי אמו לא כ"כ אלא לחומרא ור"ל הא דבעינן שיהא א"ש וא"מ היינו דוקא כשהוא כן ממעי אמו לאפוקי אם נשתתק אח"כ אז אפילו שומע דינו כחרש וק"ל:

סעיף כ

שאלה לא"א כו' בכלל פ"ה דין י"ב כ"כ ולעיל בסמוך כתבתי פירושו והוכחתי דמיירי אפילו באלם שאינו יכול לדבר מ"מ כיון ששומע כשמדברים עמו בקול רם הרי הוא כפיקח:

סעיף כא

שוטה אין מעשיו קיימים שם דף קנ"ה ובפ"ב דכתובות ע"ש:

סעיף כב

וכתב הרמב"ם כו' עד השיכור כו' שם בפכ"ט כ"כ:

סעיף כג

ומ"ש שמא בסוף עת שפייתו ובתחלת שטותו כו' במיימוני שם כתב שמא בסוף עת שטותו או בתחלת שטותו ודברי רבינו מדוקדקין בעיני יותר משום דבסוף עת שפייתו יסברו העדים שהוא שפוי כמעיקרא ומקחו מקח והוא סוף שפויו שאז מתחיל שטותו ובכלל שוטה שאין מקחו מקח הוא מש"ה צריכין העדים לדקדק בדבר אבל על מקחו דשוטה גמור א"צ דקדוק דהכל רואין שהוא שוטה:

סעיף כד

השיכור כו' קיימין ואם הגיע כו' כצ"ל וכן הוא במיימוני פכ"ט ובש"ע וכ"מ בספר ישן. מיהו א"צ למחוק נוסחא ספרי הטור שבידינו שכתב בהן ז"ל קיימין והוא שלא הגיע לשכרות של לוט והוא כו' אלא שצריכין להגיה דל"ת וכצ"ל דהרי הוא כשוטה כו' ור"ל דהרי אם הוא כן הוא כשוטה וק"ל:

סעיף כה

כתב הרמב"ם כו' שם בפכ"ט: זוכה בהן כו' פי' שלא מדעת הלוקח ולכן הברירה בידו ולא ביד המוכר שהרי המוכר נתנו ליד האחר לזכות להלוקח:

סעיף כו

וכן העבד כו' בלא רשות האדון לכך הברירה ביד האדון וק"ל: לא רצה כו' במתנה נמי שייך שאינו רוצה כגון שיש בהן עבדים ואינו רוצה לזווגן כמ"ש בסימן רמ"ג ל' הגמרא או משום שונא מתנות יחיה בסימן רמ"ט וקע"א: ואין צריך לקנות כו' האי א"צ לקנות אקיום ואביטול קאי דגם בביטולו הו"א דדינו כראובן שקונה משמעון ורצה ראובן לחזור בו ולהקנות לשמעון דלא קנה שמעון בדיבור בעלמא שהרי כבר יצא מרשותו עד שיחזור

ויקנה בא' מדרכי הקנאות מראובן כמש"ר בסימן רמ"ג ס"י ובסימן רמ"ה ס"י ע"ש שהוא פלוגתת רבנן ורשב"ג והלכה כרבנן:

סעיף כז

דין מכירת כו' עד בספר א"ע כו' בסימן צ':

סעיף כח

ב"ד שמכרו כו' הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ' ל' מה"מ והם מותרין למכור קרקעותיו כדי לשלם חובות אבי היתומים אבל אין מתנתו מתנה כיון שאינה שלו. כאשר יתבאר לקמן סימן ר"ץ:

סעיף כט

המוכר או קונה כו' ירושלמי פ' אחרון די"ט ופסקוהו הרי"ף והרא"ש שם והרמב"ם סוף ה"מ וכן הדין לענין אם קידש או חלץ ויבם וכמ"ש בא"ח סימן של"ח וע"ל סימן ר"ח:

סימן רלו

סעיף א

השליש ממה שנתן להעכו"ם כו' מדסתם רבינו וכתב השליש ממה שנתן העכו"ם ולא כתב השליש משיווי הקרקע (וכל' רבינו כן הוא משמעות ל' המשנה וגמרא ורש"י וכל הפוסקים) נראה מוכח מזה דלא אזלינן בתר שיווי הקרקע אלא אחר מה שנתן להעכו"ם הן שקנאה בזול יותר מרביעית דהיינו שקנאה שוה מ' בעשרים הן שקנאה בשוויים או אפילו ביוקר שוה מ' בנ'. ואפילו יש להלוקח עדים ע"ז לעולם צריך ליתן לבעלים עוד שליש ממה שנתן להעכו"ם דהיינו רביעית מלבר. וה"ט כיון דהסקרקון דרכו למיזל שליש ואין אונאה לקרקעות וגם האי לוקח מסיקריקון ידע תקנת חכמים דצריך לפייס בעלים הראשונים ברביעית מש"ה לא חלקו חז"ל בתקנתיוהו. והשתא א"ש מה שמסיק רבינו וכתב ז"ל ואם אינו מאמין לו בכמה קנאה וגם אין לו עדים בכמה קנאה ישבע לו בכמה קנאה דמשמע דברישא מירי אף שיש עדים בכמה קנאה אפ"ה צריך ליתן לו שליש. וק' מאי פסקא הלא לפעמים קנה שוה מ' בכ' והו"ל ליתן לו המחצה. ופעמים קונה שוה מ' במ' ולא הו"ל ליתן לו כלום אלא ודאי כדכתיבנא. ולפ"ז אם קנאה הלוקח בזול יבחרו הבעלים ליקח רביעית בקרקע ואם קנאו ביוקר יבחרו ליקח שליש מהמעות. ומש"ה קאמר דאם אין עדים בכמה קנאה כו' פי' דאם טוען שקנאה בזול והבעלים אינם מאמינים לו שמא קנאו ביוקר. וניחא להו טפי ליקח שליש מעות מרביע קרקע או איפכא ודו"ק. ואף שגם לפי מ"ש לא הו"ל לרבינו לסתום אלא לפרש מ"מ נ"ל מוכרח לפרשו כן כי חפשתי על כל צידי צדדים בגמרא ופוסקים ולא אשתמט שום חד מינייהו לתלות השליש בשומת הקרקע. רק בשיעור נתינת המעות שנתן לסקריקון תלוי הדבר ומשמע

דאם ידוע בעדים או שמאמין להלוקח או שנשבע בכמה לקחה צריך ליתן לבעלים שליש ממה שנתן לעכו"ם בין אם נתן לו פחות שליש משוויה או יותר (פחות או יותר) משויה. ורבינו נמי דכתב בסיפא ז"ל ואם אינו מאמינו וגם אין לו עדים כו' ומשמע דדין קמא מיירי דיש עדים או מאמינו וזה לא נזכר בשום פוסק. אלא ודאי מוכרח לרבינו שכן הוא דעתם במה שסתמו וכתבו שיתן הלוקח לבעלים שליש ממה שנתן לעכו"ם וכמ"ש ודו"ק:

סעיף ב

ואח"כ קנאה מהעכו"ם מקחו קיים פי' קיים לגמרי וא"צ ליתן לו אפילו שליש: ואח"כ מהבעלים כו' פי' אם ירצו הבעלים ואם ירצו יתן להם שליש וק"ל: ואפי' עשה לו שטר כשמואל דאמר הכי שם וה"ט דאמרינן מיראה עבד א"נ יאמר השני נוח לי והראשון קשה ממנו. רש"י. וזה לא שייך בשקנה תחלה מישראל דאיך ידע שמא לא יתרצה העכו"ם למכור להאי ישראל וק"ל: או שהודה לו נראה דצ"ל שמודה לו ור"ל שהוא מודה עדיין בפני ב"ד שקיבל המעות רק שטוען שמחמת יראה קיבל אמרינן מדלא מוסר מודעא אגב זוזי גמר והקנה לו אבל כשהודה בפני עדים תחילה שקיבל המעות ועתה אומר שמחמת יראה הודה טענתו טענה. וכן כ"ר לעיל סימן ר"ה בס"ב וח' ע"ש:

סעיף ג

שטוענין לומר כו' ונתן להם שליש כו' שם בברייתא וטעמו דאילו היתה עדיין ביד לוקח הראשון והיה טוען כן היה נאמן במיגו דקניתיה מינך תחלה ואכלתי שני חזקה וכל מאי דמצי טעון טוענין להלוקח ממנו והוה מצ"ל דטוענין שמא קנאה מהבעלים קודם שקנאה מסיקריקון דג"כ המקח קיים וא"צ ליתן לו כלום כמ"ש לעיל. ורבינו חד מינייהו נקט: וביד לוקח שני ג' כו' דאמרינן בכה"ג אם היתה הקרקע עד הנה ביד לוקח ראשון יהיה נאמן בטענתו כנ"ל מש"ה טוענין כן להלוקח שני אלא שבאם לא היתה ביד הראשון יום א' לא הוה טוענין הב"ד לזה הלוקח כיון שהוא עצמו לא טען כן דהו"ל חזקה שאין עמה טענה וק"ל:

סעיף ד

לקח העכו"ם כו' כתב הרמב"ם כו'. בפ"י מה"ג כ"כ ועד"ר וה"ה כי משכנה ישראל ביד עכו"ם ועיין בד"מ וע"ל סימן שע"א מדינים אלו:

סעיף ה

בא עכו"ם בעקיפין כו' דדוקא גבי סקריקון גמר ומקני מחמת שרוצה להרגו אז נתייאש כו' עיין בד"מ: פי' רש"י כו' שם אברייתא: אלא שמין כמה יתן ז"ל ר' גרשון (והביאו התוס' והרא"ש בפ' הכונס) בע"ה יתן להלוקח מה שההנהו וכתב הרא"ש שם על דבריו

ז"ל ואינו נותן לו כל מה שהוציא כמו רועה שקדם במקלות (בסימן ש"ג) דהתם נתכוון לטובת בעל הצאן אבל הכא לצורך עצמו קנהו עכ"ל ולזה נמי כיון רבינו במ"ש שמין כמה היה רוצה כו' פי' וא"צ ליתן להלוקח כל מה שהוציא. וכמו שיד בע"ה על עליונה בזה כן הוא נמי על העליונה אם קנהו הלוקת בזול והב"ה לא היה יכול להשתדלו מהעכו"ם כ"כ בזול דבכזה לא אמר ר"ג ליתן לו כפי מה שההנהו וא"צ ליתן להלוקח בזה אלא כפי מה שהוציא ולא הוצרך ר"ג לפרש זה דפשוט הוא דאיך יעשה סחורה בביתו של זה וכמ"ש הרא"ש ה"ט בתשובה בהדיא ועוד דר"ג לא בא אלא ללמדינו דאין הדין כרש"י וסייעתו דס"ל דהלוקח צריך להחזיר בחינם קמ"ל דלא אלא צריך ליתן לה כל מה שההנהו. גם מפני שסתמא דמלתא לא היה יכול הב"ה להשתדל ליתנהו לו בזול יותר. מש"ה כתב ר"ג שצריך ליתן לו כל מה שההנהו וכן היה כוונת הרא"ש בתשובה שהביא רבינו אחר דין זה. שבאותה תשובה סוף כלל צ"ה נשאל ע"ז ע"ש. וכאשר כתבתי נתיישב נמי דל"ת ששם בתשו' דימהו הרא"ש לרועה שקידם ברועים כו' ובפסקיו פ' הכונס הנ"ל כתב דלא דמי דבפסקיו איירי הרא"ש באם היה יכול הב"ה להשתדל בזול יותר ובתשובה איירי כשלא היה יכול להציל בזול יותר גם נתיישב דל"ת דשם בתשובה כתב אבל יותר ממה שהוציא כו' הרי כתב האי דינא בל' אבל ורבינו שהביא התשו' כתבו בל' א"צ ליתן לו יותר ובאמת לשון וגם אינו מיושב שפיר. דהרי לפני זה איירי בצריך ליתן לו ובמ"ש ניחא דרבינו הביא כאן התשובה כאילו לא הושבה על השאלה הנ"ל והביא תחלה דברי ר"ג דאמר דשמין לו והיינו דאין הולכין אחר הוצאת הלוקח אם היה יכול הב"ה להשתדלו בזול יותר ואח"כ כתב שהרא"ש כ"כ בתשובה והוסיף בפירוש דבריו ב' דינים חדא דלפעמים הולכין אחר הוצאת הלוקח עד כדי דמי הבית והיינו מסתמא שלא היה יכול הב"ה להשתדל בזול יותר. השני דוגם בזה אין הולכין אחר משמעות ל' כ"כ והיינו דאם קנהו הלוקח בזול א"צ הב"ה שיתן לו כפי מה שההנהו וק"ל ובמ"ש נתיישב נמי דל"ת דברי רבינו אהדדי דמתחיל וכתב דשמין לו כו' ואח"כ כתב דנותן לו כפי הוצאתו ודו"ק:

סעיף ו

וכתב א"א הרא"ש סוף כלל צ"ה:

סעיף ז

ומ"ש ואם בעודה בידו בנה אותה שם בתשובה השיב כן על מה ששאלוהו: טול עציך ואבניך כו' ע"ל סימן שפ"ה נתבאר דין זה:

סימן רלז

סעיף א

המחזר אחר כו' ר"פ האומר רב גידל כו' [עב"ח שהביאו] והנה מדאמרינן עני המהפך בחררה שהיא מטלטלין ועובדא דר"ג בקרקע מש"ה כ"ר בין קרקע ובין מטלטלין ודקדק וכ' המחזר אחר דבר לקנותו דומיא דהתם דקאמר הוה מהפך דהיינו שעדיין ל"ק קנין גמור ומיהו כתב המרדכי פ' חזקת דבעינן שכבר גמר הראשון פיסוק הדמים ולא חסרו כ"א הקנין אבל אם עדיין אינם מושווים יחד בפיסוק הדמים לא מקרי האחר רשע אם קדם וקנאם ועתה נוהגין לפסוק אכיוצא בזה שהוא השגת גבול ולכאורה נראה לחלק דכשבא אחד לקנות דבר מהשני ומחולקים בפיסוק הדמים זה אומר קחהו בששה וזה אומר תנהו ד"מ בד ומתעסקים בפיסוקו זה להוסיף וזה לגרוע ולולא שבא השלישי היו מושווים נפשם זהו מיקרי גם כן השגת גבול והא דאמרו שאינו נקרא השגת גבול עד שיהיו מושווים בפיסוק היינו כשהלוקח הלך מהמוכר ואמר לא אתן יותר מזה ועד"מ. ומש"ר נקרא רשע ר"ל וקורין אותו ג"כ כן בב"ה ועיין בד"מ והטעם משום דהוה ליה לטרוח ולקנות במקום אחר: ומש"ר דה"ה בשכירות הטעם ג"כ דיכול לטרוח לשכור במקום אחר. ומה שחילק בין דבר הפקר שאינו מצוי ובין דברים הנקנים או נשכרים כן כתבו התוס' והרא"ש שם בפרק האומר והביאו ראיה מהא דתנן במסכת פאה נפל כו' [עב"ח שהביאו] ולא כרש"י ורמב"ן דס"ל שאין חילוק וכתבו דההיא דפיאה שאני משום דהכל חוזרין אחריה לזכות בה ודוק:

סימן רלח

סעיף א

כותבין שטר למוכר עד"ר: ומש"ר וכגון שמכירם כו' זהו אינו במשנה ולישנא דמכירם משמע שצריכין להכיר המוכר והלוקח וכן כתב רבינו בסימן ל"ט ומ"ט גבי מלוה ולוה דצריכין להכיר שניהן והקשה שם ה"ה למה צריך להכיר המלוה והא משנה שלימה שנינו כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו וה"ה למוכר אע"פ שאין הלוקח כאן כלל ומשמע דא"צ להכיר שם המלוה והלוקח וכתב המ"מ די"ל דחיישינן שמא כתב ללוות ולא לוה ויטרוף שלא כדין מכל הקונים אחרי כן אבל כששניהן לפנינו ודאי נותן לו מיד השטר לידו ומתני' דכותבין שטר ללוה מיירי בשטר הקנאה ע"ש והנה כאן תהדר הקושיא לדוכתא דאין טעם בהיכר הלוקח שהרי כתב בסמוך ואף למוכר אין כותבין אלא בשטרי אקנייתא כו' ואפ"ה כתב ברישא וכגון שמכירם ועוד דהטעם דכ"ר כאן דאל"כ איכא למיחש כו' לא שייך אלא להכיר המוכר ואף א"ת דשייך גם להכיר הלוקח

ק' א"כ אפילו אם מכירם לא יהני כיון שאין הלוקח לפנינו גם מ"ש טעם אחר בסימן ל"ט ס"ח דמש"ה כתב שם דצריך להכיר שניהם דמיירי כששניהן לפנינו דאז כותבין בשטר כאילו נעשה ההלואה אז המקח מדעת שניהם ויש לחשוש שמא אחר יעלה שמו בשם הלוקח ולא יהיה ניחא ללוקח להעשיר אותו ואין כל וכמש"ר בשם הרמ"ה בסמוך ס"ה גם בשם מור"ש ז"ל כתבתי שם ישוב וכולם אינם שייכים כאן דאיירי דאין הלוקח לפנינו ולכאורה היה נראה דגרסינן במשנה הנ"ל ובלבד שיהא מכיריו בנו"ן פשוטה ולא מכירם במ"ם סתומה ואעדים קאי ור"ל שצריכין העדים להיות מכירין המוכר ולא קאי אהלוקח וא"ש אבל בכל נוסחאות כתוב מכירם במ"ם סתומה וגם בש"ע כתוב בהדיא שצריכין העדים להכיר שניהן ע"ש לכ"נ דצריכין לדחוק ולומר דמש"ר כגון שמכירם אמוכרים דעלמא קאי ולא הוצרך רבינו לפרש זה שסמך אמ"ש לפני זה אע"פ שאין אותו פ' לפנינו כו' דאז פשיטא דא"צ להכיר שם הלוקח וכמ"ש ודוק גם י"ל שמ"ש שיכירו שניהן קאי אאם הלוקח לפניהן דלרבותא כתב תחילה אע"פ שאין אותו פ' לפנינו ומיירי במכ"ש אם הפ' לפניהן וק"ל וכן צ"ל בש"ע ששם כתב בהדיא שצריכין שיכירו שניהן: אבל אם בא א' לפנינו כו' ג"ז במשנה שם בלוקח וגם במלוה וכתבתי בדרישה ע"ש ורבינו כתבו ג"כ במלוה בסימן ל"ט סכ"א ע"ש:

סעיף ב

וכתב הרמב"ן האי מילתא דפשיטא כו' ע"ל סימן ל"ט סכ"א כתבתי בשם המ"מ שתירץ בע"א ע"ש. דלא אמרינן סתם קנין כו' אלא בפניו ומסיים הרמב"ן ומיהו זכה זה במקחו מחמת קנין לדעת רש"י פ"ק דמציעא עכ"ל ועיין לעיל בסימן ל"ט מ"ש בשם ב"י שתמה במחס"ה למה לא כ"ר לעיל דברי הרמב"ן לענין הלואה ומשמע שם אמ"ש בשם נ"י דאין הלכתא כוותיה גם הרמב"ן כתב תירוצים אחרים אקושיא זו ולכאורה היה נראה לומר שגם דעת רבינו היא דלא ס"ל כוותיה בהלואה כ"א במכירה וטעמו דבמכירה איכא למימר דלא היה דעתו בקניינו שיכתוב לו שטר כ"א שיקנה השדה ולזה מועיל הקנין אפי' שלא בפניו משא"כ בהלואה שכשמודה לפני עדים באתם עדי אז נתחייב לו מיד בהודאתו והקנין שעשה ודאי לא עשהו אלא לכתוב לו שטר אבל לעיל בסימן ל"ט כתבתי והוכחתי דרבינו ס"ל כוותיה אפילו בהלואה ע"ש ונראה דרבינו ס"ל מדתנן זה במשנה ב"פ חד במלוה וחד בלוקח דבעינן שני התירוצים ומש"ה לא כ"ר דברי הרמב"ן לעיל בסימן ל"ט דהוה ק' מנ"ל לדקדק האי דינא הא נתיישב הקושיא דפשיטא בתירוצו דהמ"מ ונראה דמה"ט גם הרמב"ן לא כתבו אמלוה אף שהיא נשנה שם במשנה קודם לוקח ע"ש בחידושיו ותמצא שלא כתבו הרמב"ן אלא בסיפא ומשום יתור דתרתי ל"ל

ובדרכו הלך רבינו אבל לדינא גם במלוה ולוה הדין כן דמ"ש הא תהא וכן הוא משמעות ל' הרמב"ן דכתב בפשיטות דלא אמרינן סתם קנין לכתיבה עומד כו' ודו"ק. ועמ"ש עוד בסימן ל"ט: והלוקח נותן כו' עניין בפני עצמו הוא וארישא קאי וכן הוא במשנה וגמרא וכמ"ש בדרישה:

סעיף ג

אלא בשטרי אקנייתא כו' אבל ר"י פסק כו' עיין מ"ש בסי' ל"ט סכ"ג כל דבר בבאר היטב:

סעיף ד

היינו שמעידין על עצמו שכבר קיבל הדמים נ"ל שגרסינן שמעידן בלא יו"ד השני ור"ל המוכר מקבל עדים על עצמו וא"ל הוו עלי עדים שמכרתי שדה זו לפ' וכבר קבלתי דמיו והן כותבין כן בשטר המכירה: אבל אם לא העידן על עצמו כצ"ל העידן בנו"ן וק"ל:

סעיף ה

ומ"ש הילכך אם טעו העדים כו' ר"ל כיון שלא היה להן לכתוב שטר כזה אין בו דין שטר להיות בו כח לתבוע בו את הלוקח משא"כ אם היתה תקנת (חכמים) חז"ל שבכל ענין כותבין שטר למוכר ס"ל לר"י הלוי שבשטר כזה שנכתב ברשות תקנת חז"ל יכול לתבוע הלוקח אבל הרמב"ן בחידושיו כתב שאין כתיבת השטר בזה מחייב את הלוקח וכמש"ר בסמוך בשמו ואפשר שגם ר"י הלוי ס"ל שאינו מחייב להלוקח מעות עכ"פ אלא דהיה עליו תביעה חזקה מחמת השטר והיה מזקיקו לקבל וליתן דמים או ישבע שבועה חמורה וק"ל: אם משמע מתוך השטר כו' אין כותבין הל' דחוק וצ"ל דה"ק אם המוכר רוצה שיהיה משמע מתוך השטר דנעשה מדעת הלוקח אין שומעין לו ואין כותבין כן:

סעיף ו

ומסתברא שאם העיד כו' ר"ל אפילו לדעת הרי"ף דכתב לעיל בשמו דאין כותבין שטר למוכר אלא בשטר אקנייתא דמקנה לו מיד כו' ולר"י הלוי הנ"ל דאין כותבין עד דמעידן שקיבל מעות מודים שאם המוכר מודה שקבל הכסף כו' שכותבין שטר על פי הודאתו אפילו שלא בפני הלוקח אפילו בלא אקנייתא דהא בזה ליכא למיחש להקנוניא הנ"ל דשמא כתב בניסן ולא נתנו עד תשרי: ומ"ש שהודה שקנה בכסף כו' הא דלא נקט או בשטר ה"ט דאז הוי ריעותא דהקונין בשטר מחזיקין בידם השטר לראיה אפילו לא כתב לו אלא שדי מכורה או נתונה לך מ"מ מחזיקין אותו בידם עד שישתלחו לידן שטר ראייה גמור: ומ"ש שהמוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים אע"ג דהמלוה בעדים אינו גובה ממשועבדים כל שלא נכתב לו שטר ה"ט דמאן דיזיף בצינעא יזיף משא"כ מאן דזבין דבפרהסיא זבין: שהרי נכסים שלו הם כו' ר"ל דהא מיד שהודה ע"י הודאה זו

דהשדה של זה הלוקח שהודה לו הוא ומה שירצה יעשה בהן מהיום ואילך ר"ל דאף דאין הולכין אחר הודאתו אם אומר שקנהו לפני זמן מה אבל מהיום שעומד בו ומודה לו נחשב זה ללוקח גמור ואם יטרפנו מידו מוקדם יחזור ויטרוף ממשועבדים שנשתעבדו אחרי הודאתו כדין הודאה בשטר: ומ"ש ולא שייך בהו קנין כלל. ר"ל דוקא לעיל דמיירי בשטר שקונין השדה על ידו במסרו ליד המקבל שייך קנוניא דשמא קודם שימסרנו לידו ויקננו ימכרנו לאחר כו' אבל זה א"צ מיד קנין שהרי קנהו מיד בהודאת פיו דבמוכר שמודה שכבר קנה זה שמודה לו בכסף או בחזקה וק"ל ועד"ר:

סימן רלט

סעיף א

מי שבא כו' עד כי היכי דתיקום ארעא בידיה בב"ב דף קס"ח ודף קס"ט ומיירי שידוע וברור שקנאה מתחלה והיה לו שטר עליו: ה"ג כתבינן ליה לא למגבי ביה לא מב"ח ולא כו' ועד"ר: ודוקא מזמן ראשון כו' ואם אין זוכרים זמן ראשון אין כותבין מזמן הזה כלל דכיון דאיכא ריעותא לפנינו דאין שטר הראשון בידו איכא למיחש דחזר ומכרו משא"כ בס"ס זה דשם איירי דלא כתבו לו העדים עדיין שטר מעולם וק"ל. ואע"פ שכותבין מזמן ראשין אפ"ה צריך למיכתב ביה דלא למגבי ביה כו' משום שמא יבא לטרוף ע"י פעמיים וכמ"ש לעיל בר"ס מ"א ע"ש:

סעיף ב

אע"ג דשטרי חוב מאוחרים כשרים כו' ענין בפני עצמו הוא ואיירי כשעדיין לא נכתב לו שום שטר על ההלואה או המכר: וכתב לו זמן מתשרי כצ"ל ור"ל שביום המכירה דהיינו בניסן עומד וכותב זמן השטר מתשרי שאחריו וז"ש דיש לחוש שיהיה לו מעות ויחזור ויקנה הכל לשון להבא. משא"כ לפני זה דכתב לשון לשעבר חזר ומכרה למוכר ועיין מה שאכתוב בסמוך: יש לחוש שמא קודם זמן כו' בגמרא שם פרכינן ע"ז א"ה ש"ח נמי זימנין דיזיף בניסן וכתב ליה שטרא מתשרי ומתרמי ליה זוזי ביני וביני ופרע ליהוא"ל הב לי שטרא אירכס וא"ל לי וכתב ליה תברא וכי אמטא זימנא מפיק ליה ומשני קסבר אין כותבין שובר ואי כותבין שובר לא לכתוב ביה זמן וכיון דתקנו רבנן תקנתא אי לא עבוד איהו דאפסיד אנפשיה וכ"כ ל' סימן נ"ד ע"ש:

סעיף ג

ואפילו אם אחרו לכתוב כו' שם דף קע"ב יכולים לכתוב לו אותו זמן כו' ואין זה מוקדם דעדים מפקי קלא משעת קניין אשר"י: ואם אינן ווכרים ז"ל ב"י וא"ת הא איכא למיחש שמא בין זמן המכירה ובין זמן הכתיבה חזר המוכר כו' וכדלעיל וצ"ל דכל כה"ג קלא אית ליה הלכך לא חיישינן עכ"ל. ביאור דבריו נ"ל דה"ק בהך דהכא דכותבין השטר אחר

זמן הלקיחה דאם איתא שחזר זה ולקחה ביני וביני קלא הוי ליה פי' דכל המוכר בעדים ובקניין מוכר והם מפקי קלא והרי עד השתא לא שמענו כלום משא"כ לעיל דמיירי שמיד בשעת הלקיחה כתבו השטר אלא שאחרו הזמן לכתוב מתשרי בזה ודאי יש לחשוש שמא יחזור זה ויקחנו קודם שיבא הזמן שכתוב בשטר ואז אף אם יצא קול קניין השני לא יועיל דזה יבא בשטרו ויראה שזמנו מאוחר ויאמר חזרתי ולקחתיהו שנית מידך בזמן הנכתב בשטר וק"ל. ועי"ל דדוקא בשטרי מקח מאוחרין דבזמן הלקיחה כותבין העדים הזמן מאוחר ונותנין אותו ליד הלוקח חיישינן דהפרצה יקרא לגר..... דהיינו שהלוקח יהדר לפתות המוכר לחזר ליקחנו מידו ביני ביני ובדעתו שיחזור והוציאו מידו בהשטר מאוחר שבידו משעה ראשונה. משא"כ בזה דלא ידע הלוקח שהעדים ישכחו זמן הקנין ויכתבו זמן הכתיבה שניחוש שחזר וקנאה ביני ביני וק"ל:

סימן רמ

סעיף א

והמוכר או הנותן כו' כתבתי ל' הגמרא בדרישה ודקדק רבינו וכתב נוטל הפירות ור"ל הפירות שהן בעין נוטלם אבל מה שכבר אכל א"צ לשלם ועד"ר: וגובה התוספת כו' עד"ר:

סעיף ב

וצריך שלא יראה שטר של מכר כ"כ גם התוס' והרא"ש וכתבו שאפילו שטר מתנה שכתוב בה אחריות אית ביה דינא דב"מ כו' ע"ש וא"ל כיון שכשמראה שטר מכר לבעל המצר יכול לסלק א"כ למה נתנו חז"ל עצה לרמות ולדחות בעל המצר מזכותו שזכתה לו התורה וי"ל כיון שאילו היה רוצה בעל השטר היה נותן לזה המוכר דמי השדה במתנה וקיבל השדה ממנו במתנה. ולא היה שייך דינא דב"מ. השתא נמי דלא עשה וקנה ממנו כדי שיהיה לו אחריות ולקח ממנו שטר מתנה בפני עצמו לא עשה בזה שלא כהוגן רק שזה יכול לבא עליו בטענה דועשית הטוב והישר כיון שרואה בידו שטר קניין ולכך מותר להשיאו עצה שלא יראה אותו: ואפילו אי לא שייך כו' כ"כ התוס' והרא"ש שם ומש"ה חילקן ג"כ רבינו ולא כלל יחד הנ"מ דדיני דב"מ ודרך כיון דדב"מ לא שייך בכל ענין וק"ל: ומ"ש כגון שהלוקח או המוכר עצמן מצרנים ר"ל כל חד כפי דינו דהיינו הלוקח כשהוא מצרן בצד א' משדה זו שוב לא יוכל לסלקנו שום א' מהמצרנים דהג' צדדים האחרים וכמש"ר בסימן קע"ה משא"כ כשאין הלוקח מצרן בשום צד אלא שהמוכר מצרן אז לא ינצל הלוקח זה מסילוק המצרנות אם לא שאין שם מצרן לשדה זו כלל והיינו שהמוכר יש לו שדות אחרות סביב שדה זו שמכר לזה מכל צד וק"ל:

ומ"ש כגון לענין דרך כו' עד"ר שהארכתי ועמ"ש בסי' רי"ד עוד מזה: שאם יבוא ב"ח כו' פי' שאם יבוא ב"ח של הנותן המוקדם לו ויטרוף ממנו כדינו ואז ילך המקבל בשטרו לב"ד לכתוב לו טרפא אזי יראה שלא יוחזק בב"ד שטר של המתנה דא"כ יראו שהשטר מכר לא נכתב אלא ליפוי כח ולא יכתבו לו טרפא משום פסידא דמשועבדים אחריני וכן פירוש מ"ש אח"כ בדברי הרמ"ה משום יפוי כח דב"ח כתבינן ר"ל שאם יטרוף ממנו ב"ח אזי ילך לב"ד ויכתבו לו טירפא ע"י השטר מכר וק"ל והא דהצריכו שלא להראותו נראה פשוט דהיינו דוקא כשבא המקבל לטרוף משועבדים שקנו מהנותן אחרי שבאו ב' השטרות לידו אבל כשיש בנ"ח להנותן עצמו ובא לגבות ממנו באחריות השטר נגד השדה שטרפו ממנו אף שיראו הב"ד שני השטרות בידו ודאי יגבו ממנו דהא מש"ה כתבינן לו מתחלה שטרא אחריות וגם בכאן אין צד איסור במה שמשיאו עצה לזה ולחוב למשועבדים שאחריו כיון שנתן ב' שטרות קודם ששעבד לזה הבא אחריו ומי ימחה ביד הנותן במה שיחייב עצמו לזה באחריות ואינהו הן דאפסידו אנפשייהו דהא קלא אית ליה להאי שטרא איך שמכרו וקיבל עליו אחריות וק"ל: לא ביטל שני את הראשון פי' אין לו דין הנ"ל ברישׁ הסימן דשטר האחרון מבטל הראשון: אי בעית בהאי גובה כו' ואין שייך לומר דגובה בשניהן כיון דהראשון היה של מתנה ויש בו יפוי כח דמצרן ושאר עניינים והשני אינו אלא אם יבוא ב"ח ויקחנה מידו ואז אין מועיל לו של מתנה כלל ויגבה ויטרוף בהשני מה שאין כן שהראשון של מכר דאז מהני ליה שניהן בזו השדה וק"ל: לא שייך אחרון במתנה כו' פי' כיון שאין מוסיף במתנה זו בגוף השדה על מה שמכר כבר וגם במקום אחר לא הוסיף לו כלום לפיכך כו' משא"כ כשהראשון במתנה והשני במכר דאז בכלל מכר הוא שיש לו אחריות על שאר נכסיו לא מיקרי יפוי כח דראשון להיות טפל ובטל אצלו וק"ל:

סעיף ג

שני שטרות שיוצאים כו' ואין בהן קנין דאם היה בהן קנין בעדים היה זוכה זה שהקנה לו תחלה ואע"פ שאין הקדימה מבוארת בשטר השטר אינו אלא לראיה והקנין נגמר תיכף בשעת הקנאה וכמש"ר ואזיל והא דכתב רבינו אלא כתב לכל אחד שדי מכורה או נתונה לך נראה דה"ה אם היו עדים חתומים בכל אחד לא אמרינן בכה"ג מוקדם משעת החתימה וכ"כ התוס' דף צ"ד וכמש"ר בסימן ל"ט אלא שבאם אינו מקנה לו השדה בהקנאה דרך לזכות לו השדה ע"י השטר שכותב לו שדי מכורה או שנתונה לך מש"ה כתב רבינו כן וכן מוכח שם בגמרא דקאמר טעמא דשמואל דאמר שודא משום דס"ל כר"א דלא אזיל בתר עדי חתימה אלא בתר עדי מסירה ע"ש מיהו לפי מאי דקיי"ל כאביי

דאמר עדים בחתומיו זכין לו אף שלא בא לידו עד לאחר זמן ומכרו בנתיים אפ"ה יכול זה להוציא מיד הלוקח וכמש"ר לעיל סימן ל"ט ה"נ בכה"ג ואפשר דמש"ה נקט רבינו בלשונו שטר דשדי נתונה לך דלכ"ע אין בו דין קדימה בכה"ג ושטר הקנאה דלכ"ע יש בו קדימה ובפלוגתא לא קמיירי כאן וסמך אמ"ש בסימן ל"ט ובאינך מקומות שכתב שם דין דעדים בחתומיו זכה לו ועמ"ש בסמוך בדרישה מזה וק"ל: ואינו ידוע למי נמסר תחלה כו' פי' אינו ידוע למי נמסר שעה אחת קודם לחבירו דאם היה ידוע שנמסר לזה שעה אחת לפני השני היה זוכה בה הראשון ודלא כב"י ועד"ר: קיי"ל שודא דדייני פי' השלכת דעת הדיינים וע"ל סימן קל"ח ולקמן ס"ס רנ"ג וא"ת כיון דאפשר דבבת אחת נמסרו שטרות שניהן וזכות שניהן ביחד הול"ל דיחלוקו י"ל משום דהוא מלתא דלא שכיחא ודיני דשודא שכיחי טפי ר"ן. ודין זה דוקא בשטרי מקח ומתנה אבל בשטרי הודאות והלואות קיי"ל יחלוקו כמ"ש לעיל סימן ק"ד וכמ"ש בדרישה בשם ר"ן: ור"י כתב דאף במטלטלי כו' אבל מומחה ג"כ בעי דהא רב ששת גברא רבה הוא וא"ל ר"נ לאו דייני את לעשות שודא תוס' ורא"ש:

סעיף ד

ויצא הממון כו' פי' המתנה או המכר: והיא ברשות אחד ממקבלי מתנה פי' מיד שכתב שדי מכורה לפלוני מיד יצא מרשות המוכר או הנותן ובא לרשות הלוקח או המקבל מתנה והספק הוא ביניהן שאינו ידוע מי קודם ולא שייך למימר בהו העמד השדה על חזקתו הראשונה שהרי לא היה עד עתה לשום אחד מהן בו זכות ודין [ומה] שאחד מהן קדם עכשיו ועשה בה חזקה אין חזקתו חזקה כיון שזכות שניהם בשטרות שווים וחזקתו כגזילה נעשה: וחזר שמעון בו ביום כו' ל' וחזר ל"ד דהא מסיק וכתב דמיירי דאינן יודעים מי הוא האחרון ונראה דה"ק שמתחלה בא בפני ב"ד כתב שכתוב בו שראובן הקנה לשמעון ואח"כ חזר ובא כתב לפני ב"ד שכתוב בו ששמעון הקנה לראובן ואין הבית דין יודעין לאיזהו הקנה תחילה וק"ל: אבל אי קיימי ברשותיה דחד מינייהו מוקמינן ליה בחזקתיה ובטעם דחזקת המוחזק עדיף מחזקת מרא קמא וכמש"ר לעיל ר"ס רכ"ג ע"ש:

סימן רמא

סעיף א

עד שיגביה או ימשוך דבר שאין דרכו להגביה ע"ל סי' קצ"ח שם מבואר איזה דברים שדרכם להגביה שצריך בהן דוקא קנין הגבהה ושם מבואר ג"כ דאם הגביה דבר שאין מדרכו להגביה ג"כ קונה בו ושם ובסימן קצ"ז מבואר ג"כ שיש דברים שקונין בהנהגה ויש במסירה ובסימן ר' מבואר שרשותו וכליו של לוקח קונים לו וכל זה כלל רבינו

במ"ש או בא' משאר דרכים שהמטלטלין נקנין בהן ועמש"ר עוד בסימן רמ"ג: וכל זמן שלא קנה כו' וכן עבדים כו' כ"כ הרמב"ם פ"ג מהל' זכייה: וכן עבדים וקרקעות נקנין פי' במתנה בלא כסף ולכך נקט שטר וחזקה ולא נקט כסף ג"כ וע"ל סימן קצ"ב וקצ"ו שם מבואר דין קנין חזקה דעבדים וקרקעות ובסימן קצ"א כתב רבינו דאין קונין קרקע בשטר לחוד כ"א במוכר שדהו מפני רעתה ובסמ"ע כתבתי שם דהיינו דוקא במכר אבל במתנה אין לחלק בכך ע"ש:

סעיף ב

אם מודים זה לזה דלא איברו סהדי אלא לשיקרא וכמ"ש בסימן קפ"ט במכירה:

סעיף ג

אבל המוחל לחבירו כו' בפ"ק דסנהדרין ובפרק המקבל דקדקו כן התוס' והרא"ש מכמה דוכתי וע"ל בסימן י"ב ועיין בד"מ ובהגהותיו חילוקי דינים אלו:

סעיף ד

וכתב הרמב"ם וכן הדין בנותן כו' בפ' הנ"ל כ"כ: שהיה מופקד בידו כו' פי' היה מופקד ביד המקבל והטעם מבואר דכיון שהוא בידו מיד זכה בו דאין לך משיכה גדולה מזו ב"י. והא דלא כתב משום דרשותו קנה לו וכמ"ש לעיל סימן ר' בקונה דבר שמונח ברשותו נראה שה"ט שכאן שהיה פקדון בידו הרי אותי רשות שהוא מונח בו כאילו הוא מושאל להמפקיד מש"ה כתב דמ"מ עכשיו שנתנו לו ומוחזר לרשותו לא גרע ממשיכה וק"ל ודקדק לומר וכן הדין בנותן ר"ל דוקא בל' נתינה לאפוקי בל' מחילה ועי' מ"ש בד"מ:

סעיף ה

ולמעלה פירשתיו יפה בסימן קכ"ו ע"ש:

סעיף ו

כתב הרמב"ם כשם שהמוכר צריך לסיים כו' עד כיצד כו' שם בפ"ג כ"כ ועבד"ר: ואני כתבתי למעלה שגם במכר יכול להקנות כו' בספרי ב"י כתוב ז"ל בסימן קכ"ז עכ"ל וק' הלא לא נזכר בסימן קכ"ז דבר מזה ונראה דט"ס נפל בהדפוסים ונחלף להן כ"ף בקו"ף וצ"ל קק"ז ור"ל בס"ס ר"ז סעיף ב"ח דשם כתב רבינו דאפילו דבר שאינו קצוב כלל יכול אדם לשעבד וחל השיעבוד עליה וכ"ש דבר קצוב אלא שאינו מסויים שיכול להקנותו גם בסימן ס' ס"ט כתב רבינו כן ודלא כהרמב"ם מ"ש ואף דבאלו מקומות לא דיבר ממכר אלא משיעבוד ושם בסוף סעיף י' חילק רבינו בין שיעבוד להקנאה שכתב שם ז"ל אע"ג דקיי"ל אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ה"מ לענין מכר או מתנה אבל בל' חיוב חל האחריות והשיעבוד ע"כ צ"ל דרבינו ס"ל דבזה שוים הן שהרי בסימן רל"ב ס"ז כתב אדברי הרמב"ם ז"ל וזה נוטה לצד דבריו שכתב שאין אדם מקנה לחבירו דבר

שאין לו קצבה ואני כתבתי למעלה שלדעת א"א הרא"ש שיכול להקנותו וה"ה שיכול למחול עכ"ל הרי דס"ל בפשיטות דהדין כן לענין הקנאה וה"ה במכר ומתנה וק"ל כן נראה שהוא דעת הב"י במ"ש למעלה בסימן קק"ז אבל היותר נ"ל דמש"ר ואני כתבתי למעלה רימז למ"ש לעיל ס"ס רי"ד דהאומר בית בביתי אני מוכר לך נותן לו בית הפחות והמשך ל' רבינו כך הוא ואני כתבתי למעלה (בס"ס רי"ד) שגם במכר יכול להקנות דבר שאינו מסויים והוא מגמרא דנדרים דבית בביתי צריך ליתן לו בית גם איני מבין כו' כלומר אפילו אם נאמר דס"ל להרמב"ם דההיא דנדרים לא קיימא אליבא דהלכתא כ"א ההיא דמנחות כמ"ש ר"ן שם אכתי איני מבין מה שחילק כו' ועוד דהא כו' ר"ל ועוד הא אפילו למסקנא דמנחות צריך עכ"פ ליתן לו לפחות עלייה אע"פ שלא סיימה ובזה נתיישב דלא תקשה שדברי רבינו סותרים אהדדי ששם ס"ס רי"ד כתב שאם אמר לו בית בביתי אני מוכר לך אינו יכול ליתן לו עלייה וכאן כתב אלא ניתן לו עלייה וק"ל ובאמת צריך ליתן טעם לדברי הרמב"ם שנהירין לי שבילי דתלמודא כשבילי דמתא איך לא שת לבו לזה ולא עוד אלא שהרמב"ם גופא כתב האי דינא דהאומר בית בביתי או שור משורי אני מוכר לך דנתן לו הקטן או המת או הנפול (מיהו בזה י"ל דהרמב"ם נקט בלשונו שם וכתב ז"ל בית מביתי אני מוכר לך כו' נותן לו הקטן כו' נראה דשינה וכ"כ משום דבית מביתי הו"ל כאומר חלק משדה שלי המיוחד ומש"ה ניחא דלא הקשה רבינו דברי הרמב"ם אהדדי אבל ל' הגמרא דקאמר בית בביתי דמשמע מכל בתי מיניה מקשה להרמב"ם) וס"ל לדוחק לומר שהרמב"ם שינה גירסת כל הספרים לגרוס מביתי במקום בביתי ולכאורה היה נראה דהרמב"ם לא כתב דלא קנה אלא באומר קרקע מנכסי דשם קרקע אין לו שיעור דגם חצי אמה מיקרי קרקע ולא סמכה דעתו דהלוקח דדוקא לשדה נתנו חז"ל שיעור שהוא ט' קבין וכמ"ש לעיל סימן קע"א וסימן רי"ח ולא לקרקע משא"כ כשסיים לו קרקע וא"ל חלק שליש או רביע מקרקע זו ואז שיעורו ידוע ובאמר כל נכסי נתונים לך חוץ ממקצתו אע"פ שקנה לכל הפחות הרוב שאני התם דשם נכסי כולל כל דבר גם מטלטלין כמ"ש רבינו לעיל בס"ס רי"ח ולקמן בסימן רמ"ח וכבר כתבתי זה לעיל סימן ר"ז סעיף י"ט אבל ממ"ש המ"מ שם דדעתו דהרמב"ם כדעת ר"י הלוי וכמ"ש לשונו בדרישה ור"י הלוי כתב בהדיא דגם במקנה לו מטלטלין אגב ד"א קרקע אינו קונה עד שיהיו הד"א מסויימות ע"כ לא ס"ל כמ"ש דהא נתן לו ד' אמות בפירוש וע"ל ס"ס קי"ג מ"ש רבינו דמהני קניית מטלטלין אגב ד"א קרקע ולא כתב שם דבעי שיסיים לו הד"א ולא הזכיר שם דעת חולקת וי"ל דרבינו לטעמיה אזיל מיהו ע"כ צריכין לחלק ולומר שהקילו שם דהא התם כתב דאפילו אין ידוע שיש לו קרקע מהני ומטעם שכתבתי שם

ועיין בדרישה מ"ש עוד בישובו דהרמב"ם: וכן השיג עליו הראב"ד כתב ב"י לא קאי אלא למה שהקשה מההיא דמנחות וא"ל הא לעיל סימן ר"ט הביא רבינו דברי הרמב"ם סתם בלי מחלוקת שכתב דבר שאינו מסויים אם אין מינו ידוע אינו נקנה י"ל דס"ל לרבינו דל"ד דהתם לא סמכה דעתיה של לוקח כלל דאפשר שלא יהיה בבית זה אלא תבן ולא זהב ונמצא שלא יגיע לו כלום בעד מעותיו והוה כמשחק בקוביא וכמ"ש הרמב"ם גופיה אבל כאן שכותב לו קרקע מנכסי קנויה לך או כל נכסי חוץ מקצתן דיודע זה הלוקח וסמכה דעתיה שיגיע לו עכ"פ קרקע א' במקחו אך שאינו יודע איזהו אם גדולה אם קטנה אם עידית או זיבורית בזה ודאי קנה אף ע"ג דהוה דבר שאינו מסויים וק"ל אבל הרמב"ם נ"ל שמדמה העניינים יחד וכמ"ש בדרישה ע"ש:

סעיף ז

הנותן מתנה לחבירו כו' עד לעשות בו כל חפצו כו' האי דינא נלמד מהא דאמרינן פ' י"נ (דף קל"ד) כל מתנה שאם הקדישה אינה מקודשת לאו מתנה ודייק הרא"ש שם דף י"ט ע"ב מסוגיית הגמרא דל"ד להקדיש קאמר אלא אם אינו יכול ליתן כו':

סעיף ח

בד"א שנתנה לו סתם אלא שניכר פי' שנתנה לו בתחילה סתם בלא תנאי אלא שממעשיו וממחשבתו ניכר שהיה דעתו כך בתחלה וכההיא עובדא דבית חורון המוזכר שם (פ' הנ"ל) שאם נתן לחבירו ביתו במתנה והיה אומדנא דמוכח דכדי שיבוא אביו על שמחת בנו שהיה מודר הנאה ממנו נתנו לו אבל גוף המתנה היתה בסתם: אבל אם מפרש אפילו אם נתנה ע"מ שלא ליתנה כו' זה נלמד מדין שכתב רבינו אחר זה שמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה אף ע"פ שאינו יכול להקדישו ועוד הוכיחו הרא"ש הנ"ל מנדרים ס"פ השותפין וגם מהירושלמי ע"ש וטעמא נ"ל דכיון דאמר כן בפירוש הרי המתנה מבוררת וכאילו נתן לו כלי זה ע"מ שיהיה שותף בו עמו דודאי שמה מתנה ה"נ נתן לו החפץ והשאיר לעצמו שלא יהא רשות להקדישו וכל תנאי שבממון קיים משא"כ נתן לו סתם ולא התנה עמו כלום וגילה דעתו שלא נתנו לו לכל דבר דאין המתנה מבוררת וק"ל:

סעיף ט

והנותן מתנה ע"מ כו' נלמד מההוא דאמר רבא אתרוג זה נתון כו' בפי"נ (דף קל"ז ע"ב ע"ש): בין מיד או לזמן קצוב כו' ואע"ג דזו ואצל"ז הוא דרך הפוסקים למנקט כן בלישנא דבין בין גם משום דהוי לא זו אף זו למ"ש בסיפא אם אינו מחזירה:

סעיף י

לפיכך הנותן כו' והקדישו כו' ה"ז קדוש ג"ז מימרא דרבא שם בתר מימרא דאתרוג הנ"ל ותיבת לפיכך שכתב רבינו לפי הנראה קאי אמאי דסמוך ליה לפיכך כיון שצריך

להחזירה אמר ע"מ שתחזירהו לי כו' והוא קצת דוחק דא"כ הו"ל לרבינו להתחיל בסיפא ולכתוב לפיכך הנותן שור לחבירו ואמר ע"מ שתחזירהו לי כו' לכן נראה דאריש הענין קאי שכתב הנותן מתנה לחבירו סתם אינה מתנה אא"כ שיהיה בדעת הנותן שיעשה בה המקבל כל חפצו נשמע מזה שהנותן לחבירו שור סתם ע"מ שיחזירהו סתם הקדישו קדוש שהרי מסתמא היה דעת הנותן שיעשה בו כל חפצו כדין כל הנותן ואינו ממועט מסתמא אלא מה שפירש ואמר שיחזירנו והרי החזירו אבל אמר תחזירהו לי הקדישו אינו קדוש שהרי התנה שיחזירנו באופן שהיה ראוי לו וממ"ש אינו קדוש משמע דאף אם הקדישו לא חל עליו ההקדש דאין בידו להקדישו כיון דצריך להחזירו בענין שיהיה ראוי לו ומותר לשמש בו כל ימי השאלה כיון דלא חל ההקדש כלל: ומ"ש וכיון שלא קיים תנאו כו' זהו פשוט דאם לא קיים התנאי דהמעשה בטל ודוק:

סעיף יא

בין שהתנה הנותן בין שהתנה המקבל כו' וע"ל ריש סימן ר"ז מ"ש רבינו בזה ובשם הרא"ש ושם מבואר דהיינו כשהתנו כל א' טובתו או שהתנו כן בתחילת הקנין ועיין לקמן בסימן רמ"ג סעיף ט' בדרישה שכתבתי שם במה שיש לדמות מתנה למכירה בעניינים אלו: והוא שיהיה התנאי כפול כו' פי' כגון שאומר אם תתן לי מנה הרי שדה זו שלך ואם לא תתן לא יהיה שלך ולא שיאמר הרי שדה זו שלך אם תתן לי מנה דזהו המעשה קודם לתנאי ועיין בא"ע סימן ל"ח שכ' רבינו פרטי דינים אלו ועבד"ר: אע"פ שרשב"ם וקצת גאונים כו' אלא לתנאי גיטין כו' עבד"ר: שא"צ כל אלו כו' אבל המ"מ כ' תנאי קודם למעשה בעינן בכל דוכתי עיין ברמב"ם פ"ו דאישות ופ"ג דזכייה ועיין בא"ע סימן ל"ח מ"ש שם:

סעיף יב

שאלה כו' ראובן נתן ממונו כו' בכלל פ"א דין א' כ"כ: וריבה לזה ומיעט לזה יש לדקדק ל"ל למכתב דריבה לזה ומיעט לזה כי שוים הוי נמי דינם הכי ודוחק לומר משום שמעשה כך היה ונראה דהשואל כ"כ דאם היה נותן לשניהן בשוה והתנה ע"מ שלא ימכרו כו' לא היה מסתפק דאז ודאי דעתו דמי שיעבור שתתבטל מתנתו ויהיה להשני החצי מחלק זה שעבר וכמו שהשיב הרא"ש דאל"כ למאי נתן ולמאי אמר ע"מ והלא בלא מתנתו נמי יירשוהו שניהן בשוה (דמיירי שנתן להן בשעה שהיה שכ"מ וכמ"ש בסמוך) משא"כ עתה דריבה לזה ומיעט לזה נסתפק השואל משום די"ל דלא היתה כוונתו בתנאו אלא שאם יעבור זה שריבה לו יהיה מתנתו בטלה ויהיו שוים בנחלתו ליטול חלק כחלק וק"ל: כאומר מעכשיו דמי ואם נתקיים התנאי המתנה קיימת משעת נתינה כו' שם בתשובה הביא ראיה לזה מהא דתנן בפ' מי שאחזו האומר ה"ז גיטך

ע"מ שתתני לי מאתים זוז ה"ז מגורשת ופליגי בגמרא רב אמר והיא תתן רב יודא אמר לכשתתן מאי בינייהו איכא בינייהו שנקרע הגט או (שנמכר) [שנאבד] קודם שנתנה דלרב הונא מגורשת למפרע אם תתן אח"כ משא"כ לרב יודא דאינה מגורשת למפרע אלא משעה שתתן חל הגירושין והרי באותה שעה אין הגט בעולם והלכתא כרב הונא ולמד הרא"ש מזה בנדון זה דכמו שמתחיל המתנה למפרע כן מתחיל הביטול למפרע וכדמסיק וכתב דאם לא נתקיים התנאי המתנה מעיקרא בטלה ויש נ"מ בזה וכמ"ש בסמוך: לפיכך אותו שביטל התנאי נתבטלה מתנתו מעיקרא ונשארה ביד אביו כו' שם בתשובה מבואר יותר ז"ל שם ואין לומר כיון שהגדול ראוי לירש לא יועיל שום תנאי להוציא הנחלה מידו כדאמרינן בפרק י"נ נכסי לך ואחריך לפ' אין לשני בהם כלום לפי שאין זה מתנה אלא ירושה וירושה אין לה הפסק (וכמש"ר לקמן ריש סימן רמ"ח) ל"ד דהתם המוריש הוציא הנחלה מתחת ידו בלא תנאי ולא שייר בה לעצמו כלום אלא שצוה שאחרי מות היורש תשוב הנחלה לאחר וכסבור היה שירושה יש לה הפסק ואין לה אבל בנדון זה שייר הנותן לעצמו דכיון שהטיל התנאי במתנתו ולא נתקיים התנאי נתבטלה המתנה מעיקרא ולא יצאה המתנה מרשות אביהם מעולם הילכך מתנת הגדול לשניהם עכ"ל וזהו ג"כ נרמז כאן במש"ר דנתבטלה מתנתו מעיקרא ונשארה ביד אביו ומשה"נ כתב כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי כו' וק"ל וע"ל ר"ס רמ"ח ובסי"ב שם דהוכחתי דגם הרא"ש ורבינו ס"ל דלא אמרינן דאין לה הפסק אלא כשהיה נותן בשעה שהוא שכ"מ ושכ"כ רוב הפוסקים בהדיא ושגם מדברי רבינו סימן רמ"ו ס"ב יש להוכיח כן וצ"ל דגם כאן מיירי כשהיה נותן להן בשעה שהוא שכ"מ והשתא א"ש נמי הא דסתם בתשובה וכתב ואחרי מות אביו ירשה כו' ולא כתב ואחר שימות אביו יירשנה משום דאיירי בשכ"מ ומת מיד ועמ"ש עוד מזה בסימן רמ"ח:

סעיף יג

אע"פ שפסק רב אלפס כו' דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו כו' הרי נחלקו עליו כו' גם במעכשיו פליגי עליו וכמש"ר בא"ע סימן ל"ח ע"ש: ומ"ש וגם רשב"ם פי' כו' עד"ר סי"א מ"ש מזה:

סעיף יד

או בסוף השטר וקנינא כו' פי' או אם כתוב בסוף השטר וקנינא:

סעיף טו

אע"פ שכתוב בשטר ע"מ שלא יוכל א' מהן למכור כו' פי' דמשמע אינו רשאי למכור ואם מכר מכירתו אינה מכירה והמתנה קיימת וכמ"ש בסמוך ואע"ג דמיירי דהתנה תנאי כפול ואמר ואם ימכור שלא תהא מתנה הו"א דה"ק לא תהא מתנה להיות שלך לענין

שתוכל למכרה וע"ז מביא קרא דלא תוכל לאכול בשעריך דשם אי אפשר לפרש דתהא האכילה בטילה אלא בא להזהיר שלא יאכלנה וה"נ עיקר התנאי היה שלא ימכרנה והתנאי כפול אתא דאם ימכרנה לא תהיה מתנתו מתנה: ומ"ש וע"כ צ"ל שלא ימכור ואם ימכור כו' ומ"מ הוצרך הרא"ש לכתוב הראיה ממ"ש לא תוכל לאכול דאל"כ ק' אע"פ שצ"ל כן מ"מ אין זה במשמעות לשונו דאמר לא יוכל למכור וק"ל: עשה בה כל מה שירצה והא דאמרינן לעיל דיכול לפרש ולהתנות במתנה מה שירצה שם התנאי מי הוא דאם לא יקיימו תהיה המתנה בטילה וכדמסיק שם:

סעיף טז

וששאלת אלמנה כו' בכלל ע"ב דין ג' כ"כ: ומ"ש שנתנה שלה כו" ס"א אינו לתיבת שלה ונראה עיקר כספרים שלנו דהמעשה היה דעשאה חלוקה בנכסיה לפי רצונה בין הבנים ואמרה שבאם לא יתרצה בנה הקטן בהחלוקה דאז יהיו כל נכסיה מעכשיו לבנה הגדול: ובאת לומר שאינו מתנה כו' כצ"ל ועל השואל אמר וק"ל: ואין קנין לאחר מיתה ל' קנין משמע שהיה ק"ס בדבר ויש לדקדק הא סתם קנין מעכשיו וכאומר מעכשיו דמי כדלעיל סימן ר"ז וי"ל דהיינו כשלא תלה המעשה בתנאי שהוא לאחר זמן אבל בכאן שתלתה התנאי באם לא יתרצה בנה הקטן לאחר שיגדיל דהוי לאחר זמן וכאומר מעכשיו משוך פרה וקני לאחר ל' יום דמי וכאומר קני זה לבר ברי לכשיהיה צורבא דרבנן ומשום הכי אין הקנין אלא לאחר קיום התנאי אם לא שאמר ע"מ שאז כאומר מעכשיו דמי: שמקבל עליו להפסיד כך וכך פי' ולא כיון מעולם להקנות אלא כדי להסמיך דעת חבירו שיאמינו אחר כך כ"כ הרא"ש פ' שבועת הדיינים ד' נ"ח ע"ד ועמ"ש לעיל סימן ר"ז סי"ו שכתבתי פי' תשובה זו והוא שמחלק דוקא היכא שבתנאי שמקבל עליו אם לא יקיימו יפסיד מכיסו דבר שלא היה חייב בו דבזה דוקא אמרינן דלא גמר בדעתו לקיים אותו תנאי משא"כ בתנאי זה דאין האם מפסדת מכיסה כלום דעכ"פ דעתה ליתן כל אשר לה לבניה והתנאי לא היה אלא שיקח בנה הגדול הכל ואין זה מיקרי הפסד לגבי דידה וע"ש עוד שכתבתי שנראה מדברי הב"י פי' אחר ודחיתי אותו: לפיכך אם היה התנאי כו' כגון שאמרה אם לא יתרצה בנה כו' הא דהוצרך לפרש איכות התנאי משום דתנאי זה הוא אינו כתנאי גד וראובן דשם היה התנאי אם יעברו ונתתם וכאן היה אם לא יתרצה תקוים המתנה ומשה"נ סיים וכתב ז"ל ואם נתרצה בנה הקטן המתנה בטילה ר"ל אם נתרצה דהיינו התנאי לביטול המעשה דהיינו מתנה וק"ל: אם היה התנאי כפול והן קודם ללא כו' ואילו אפשר לקיימו לא' קחשיב משום דהאי עובדא דעלה קאי אפשר לקיימו היה:

סעיף יח

דקיי"ל כר' יוסי דאמר זמנו של כו' וכ"כ רבינו לקמן סימן רנ"ח:

סימן רמב

סעיף א

מחמת אונס כו' אינה מתנה בפ' ח"ה (דף מ' ע"א) והטעם דדוקא גבי מכר דמקבל זוזי אמרינן דאגב זוזי ואונסא גמר ומקני אי לאו דמסר מודעא כמ"ש לעיל ריש סימן קנ"א ור"ה והאי אונס ל"ד אונס גמור וידוע אלא אפי' בגילוי דעת בעלמא דלא ניחא ליה במתנה זו המתנה בטלה וכן איתא בגמרא בהדיא דגילוי דעת במתנה ובגיטא (וצריכין לחלק דבגמרא פ' השולח מסקינן דהלכה כאביי ביע"ל קג"ם והגימ"ל הוא גילוי מילתא בגיטא דלאו מילתא היא וכ"פ הפוסקים ובטור א"ע סימן קמ"א ע"ש) מהני לבטלן וכ"כ רבינו לעיל סימן ר"ה סי"ב ע"ש והשתא א"ש מש"ר אחר זה ז"ל לפיכך המוסר מודעא כתבינן ליה אע"ג דלא ידעינן באונסיה כו' כיון שגילה דעתו כו' דק' מאי לפיכך הא לפני זה כתב דצריכין דידעינן באונסיה אלא ודאי אונס ל"ד הוא אלא כל שגילה דעתו דלא ניחא ליה ונותן ודאי מחמת שום ענין נתנו למראית עינים ולא בלב שלם ואותו טעם וענין שהיה לו נקרא אונס במתנה וק"ל: אפילו אם קבל עליו אחריות ר"ל אע"פ דבקנה מסקריקון והדר מבע"ה דג"כ לא מהני ביה שטר אפ"ה מהני קבלת אחריות וכמש"ר לעיל בסי' רל"ו ס"ב סקריקון שאני וכמ"ש רבינו לעיל סימן קנ"א ס"ג ע"ש:

סעיף ב

ואפילו אינו מוסר מודעה כו' שם ע"ב בשם נהרדעי:

סעיף ג

ואח"כ בטלה מדעתו פי' לאפוקי בטל באונס אע"ג דבמכר דיהיב זוזי אפי' בטלו באונס הוה בטול לדעת הרא"ש כדלעיל ס"ס ר"ה:

סעיף ד

וכל מתנה כו' צריך שתהא גלויה ומפורסמת ל"מ אם כו' בגמרא פ' חזקת (בבא בתרא דף מ' ע"ב) גרסינן אמר ר' יהודא האי מתנתא טמירתא לא מגבינן ביה ה"ד מתנה טמירתא א"ר יוסף דא"ל לסהדי זילו איטמורו וכתבו ליה איכא דאמרי א"ר יוסף דלא א"ל תיתבו בשוקא ובברא ותכתבו ליה מאי בינייהו א"ב סתמא איבעיא להו סתמא מאי רבינא אמר לא חיישינן רב אשי אמר חיישינן והלכתא חיישינן וכתב הרא"ש שם אהא דאמר ר' יודא האי מתנתא טמירתא לא מגבינן בה ז"ל ואפילו אי תפיס מפקינן מיניה שאנו אומדים דעתו שלא גמר לתת לו בנפש חפיצה אלא שהוצרך לפנים לתת לו הילכך לא קנה ולא שיהיה הדבר מסופק אם קנה או לא קנה ואפי' אי הוי ספיקא דדינא לא מהניא תפיסה דתפיסת ספיקא לאו תפיסה היא ואוקי ממונא בחזקת מריה כדאמרינן פ"ק דמציעא תקפה כהן מוציאין מידו עכ"ל והן הן הדברים שכתב רבינו בשם הרא"ש בסמוך שאפילו

במטלטלין מוציאין דומיא דתקף כהן הבכור דהוא מטלטלין ואע"ג דהרא"ש כתב דבריו אדברי רב יודא דאמר מתנתא טמירתא כו' הא קיי"ל כא"ד דפירשוהו אפילו בסתמא ודעת הרמ"ה שמחלק במטלטלין נ"ל דלא קאי אלא אסתמא ולא גילה דעתו בהדיא דנותנו בטמירתא ואפשר דס"ל דהא דמסקינן בגמרא דחיישינן בסתמא כלומר דספיקא הוא והא דכתב הרמ"ה ז"ל וטוען דבמתנה גמורה יהביה ניהליה אינו ר"ל שטוען שבפניו אמר לעדים שיהביה ניהליה במתנה גלויה ומפורסמת וכדפירשו ב"י ודייק מיניה הא אי מודה המקבל דלא אמר כן לעדים דמוציאין מיניה דז"א דא"כ הול"ל וטוען שנתנו לו במתנה מפורסמת אלא ר"ל שטוען ידעתי שלא לפנים נתנו לו אלא בכל לבבו ודעתו נתנו לו ומסיק דהרא"ש ס"ל דאפילו בכה"ג מפקינן מיניה דומיא דתקפה כהן ונ"ל דהצעת דברי רבינו דהתחיל וכתב ל"מ אם אמר תתחבאו כו' ועליו כתב ואפילו אם תפש והוא אליבא דכ"ע ואח"כ כתב שהרמ"ה ס"ל שבסתם מהני תפיסה ושהרא"ש חולק גם ע"ז וק"ל וזהו דלא כמ"ש הב"י ע"ש: ומ"ש בין של שכ"מ נראה דדוקא שכ"מ אבל מצוה מחמת מיתה כ' הרי"ף והרמב"ם ברפ"ט דזכייה דהויא מתנה וכתבו רבינו בסימן רנ"ג סעיף ז' והטעם שמצוה מחמת מיתה ודאי אין נותן לפנים כדי להחניפו דהא מיית ואזיל ליה וגם אהבתו גם שנאתו כבר אבדה וגם מצינו שהקילו במסוכן שאומר כתבו גט לאשתי אע"ג דלא אמר תנו לפי שמתוך טרדתו אינו יכול להאריך ולומר כתבו ותנו ה"נ אמרינן דמתוך טרדתו לא אמר כתבו בשוקא וכ"כ בית יוסף ומיהו כל זה דוקא בסתמא אבל אי אמר בהדיא איטמרו וכתבו ודאי גם במצוה מחמת מיתה לא הויא מתנה והאידנא אפילו בשכ"מ אין מדקדקין דלא גרע מכל אדם דכתב רבינו בשם הרא"ש בסמוך ס"ח דהויא מתנה האידנא וכן מבואר שם באשיר"י ע"ש וע"ל סימן רנ"ג סעיף ז' מ"ש עוד מזה: ומש"ר אא"כ א"ל כתבוהו בשוקא כו' נראה דה"ק אא"כ א"ל כו' ואז אף אם לא כתבוהו בשוקא אלא בביתם מ"מ כיון דגילה דעתו שאינו מפקיד אם יכתבוהו בשוקא לא מיחשב למתנה טמירתא וק"ל:

סעיף ה

ומ"ש הרמ"ה מוציאין הקרקע מידו משום דבקרקע לא שייך חזקה מודה הרמ"ה דמוקמינן אחזקת מרא קמא:

סעיף ו

אבל אי מקנה ליה בקנין או בחזקה לכאורה נראה שטעמו דהר"ר יוסף שס"ל כר' ירוחם שכתב בנט"ו ח"ב (הביאו בית יוסף כאן בסעיף ו') דאם החזיקו אותו מעכשיו לא שייך בה דין מתנה טמירתא עכ"ל (וכ"כ מ"ו ר"ס בש"ע בסעיף ג') ובכל הני ג"כ מקנהו מעכשיו ואפשר דה"ה אם כתב לו שדי נתונה לך ונתנו לו דקני ג"כ מיד אע"ג דמצווה

אח"כ לעדים לכתוב לו ג"כ שטר ראיה אצ"ל להן כתבוהו בשוקא מה"ט דקנה מיד: כיון דסתם קנין לכתיבה עומד דכמאן דא"ל כתבו דמי כו' פי' כל שקנו מידו הוא מטעם שהלוקח או המקבל מהדר ומבקש מהנותן שיקנהו לו כדי שהעדים יכתבו לו שטר דכל קנין לכתיבה עומד נמצא דכשקנה לו הנותן הו"ל כאילו אמר לעדים אני מקנה לו האי שדה וכתבו לו שטר וכיון דהוי כאילו הזכיר הכתיבה צריך שיזכיר הכתיבה שתהיה מפורסמת באופן המועיל ואי לא הו"ל כאילו אמר אטמרו וכתבו: ומ"ש ולזה הסכים הרא"ש ז"ל עבד"ר:

סעיף ז

וכתב הר"ר יונה כ"כ נ"י בשמו בפ' חזקת: אבל ודאי צריך לצוות על החתימה כו' פי' ולא סגי בציווי על הכתיבה שתהא בפרהסיא ב"י: אע"פ שלא צוה על המסירה פי' לא צוה שינתן וימסר לו בפרהסיא (וכ"כ רמ"א בש"ע סעיף ד' אבל בפנים בש"ע כתב עדי מסירה ע"ש) אבל אין פי' עדי מסירה דכשיש עדי חתימה א"צ למסור בעדי מסירה וע"ל ס"ס נ"א ובסימן ס"ה מ"ש שם:

סעיף ח

וכ' א"א הרא"ש ז"ל שם בפרק חזקת כתב כן: האידנא דלא כתבינן כו' פי' ואמאי לא חיישינן כיון שלא כתבוהו בשטר ודאי גם הנותן לא אמר להן אלא סתם כתבו ומתנה טמירתא היא: משום דנהיגי כו' פי' נהגו למכתב בתוך השטר איך שא"ל כתבו בשוקא כו' (אבל בימי האמוראים אף שא"ל כתבו בשוקא לא היו נוהגים לכתוב בתוך השטר איך שא"ל כתבו בשוקא כו' כ"א כשצוה להן בפירוש לכתבו מש"ה כשבא לפניהם שטר שלא נכתב בו איך שא"ל כתבו בשוקא היו מצריכים בירור שא"ל בשעת הקנין כתבוהו בשוקא) ומפני שהיה המנהג פשוט כ"כ נשתרבב המנהג לדידהו דלא הזכירו כלל בשעת הקנין לומר כתבוהו בשוקא אלא סומכים אמנהג הסופרים ונעשה להן הסתם כאילו אמר בפירוש ומשם נשתרבב המנהג יותר כיון דהנותן אונו מזכיר כלל דגם הסופרים אינן כותבין כלל כי הדבר מורגל ופשוט בפי כל כלל הדברים דמ"ש משום דנהיגי פי' משום דהיו נהיגי והילכך ראשון שהזכיר רבינו קאי אמנהג קדמונים והילכך שני אמנהגינו ור"ל כיון שמתחילה היו רגילין לכתוב בכל שטרות ואמר לן כתבוהו כו' הילכך נתבטל דין התלמוד דהיינו שצ"ל כתבוהו בשוקא משום דסתם אדם דעתו היה כן אף שלא פירש ומזמן ההוא שהורגלו בני אדם שלא לומר נתפשט המנהג שג"כ לא כתבו הסופרים דכיון דאינו מזכיר לפניהן כתבוהו בשוקא הם אינן כותבין כי מסתמא דעת כל אדם כן וע"ז מסיק וכתב הילכך הו"ל כאילו אמר כתבוהו בשוקא והשתא א"ש דל"ת דדברי רבינו סותרין זא"ז כמ"ש בדרישה וגם א"ש הא דפתח בלמה לא כתבינן

האידנא וסיים בהילכך הוה כאילו אומר משום דחדא באידך תליא אלא דמתחלה דייק דמדאנו רואין שכל השטרות הבאין לפנינו אינו כתוב בו כן ש"מ שגם כשלא מזכיר לפניהן הנותן כתבוהו בשוקא מועיל המתנה ומסיים דה"ט משום דהו"ל כאילו אמר ועבד"ר ושם כתבתי עוד מה שהכריחני לפרש כן ואכתי קשה הא דכ' הרא"ש בתשובה והביאו רבינו בסימן ס"א ס"ז ז"ל וכל דבר שנהגו לכתוב הן נאמנות הן כתבוהו בשוקא שכבר נהגו הסופרים לכתוב כו' ש"מ שגם בימי הרא"ש היו נוהגין לכתוב כן וצ"ל דמ"ש שכבר נהגו ר"ל שבימים קדמונים נהגו כן ועל אותו מנהג סומכין עדיין שיכול הסופר לכתבו בלא ציווי הנותן והוא קצת דוחק ועבד"ר:

סעיף ט

מתנה טמירתא לא חשיבא אפילו במודעא ז"ל הגמרא שם אמר רבא והויא מודעא לחבירתה אמר רב פפא הא דרבא לאו בפי' איתמר אלא מכללא איתמר דההוא גברא דאזיל לקדושי אשה כו' (וכמש"ר) עד אתו לקמיה דרבא א"ל לא מר קנה ולא מר קנה מאן דחזא סבר משום דהוי מודעא לחבירתה ולא היא התם מוכחא מילתא דמחמת אונסא הוא דכתב לה ונראה דבהא פליגי ר"י הלוי ור"ח דר"ח ס"ל דאחר דמסיק רב פפא לומר ולא היא התם מוכחא מילתא כו' מה"ט לחוד קאמר דפסק רבא דלא קנתה האשה ור"י הלוי ס"ל דמדאמר מאן דחזא סבר משום דהוי מודעא ע"כ לא טעו לסבור הכי אלא משום דשמעו מרבא דתלי טעמא דלא קנתה האשה משום מתנה קמייתא וסברו שאותה מתנה ראשונה לחוד גרמה דהוי כמודעא וע"ז מסיק רב פפא לומר ולא היא אלא טעמא דרבא משום דגם נלוה אליו טעם דמתנה שנייה היתה קצת באונס וק"ל כן הוא פי' כלל דבריהן ועכשיו אכתוב פי' פרטי דברי רבינו בזה. מ"ש אלא אם כן כצ"ל והאי אא"כ איכא הוכחה אתיא גם אליבא דר"ח אלא דלר"ח אין הביטול למתנה שנייה מכח מתנה הראשונה כלל אלא מכח הוכחה דמתנה שנייה ולר"י מצרפינן ההוכחה לגילוי מילתא דמתנה הראשונה וכדמסיק: ומ"ש ופי' הר"ר יוסף הלוי דה"ט כו' כלומר הא דהוצרך לבטל המתנה שנייה במתנה הראשונה הא בלא"ה לאו מתנה היא כיון דהיתה אונס ותירץ דאונס דאתי מחמת נפשיה הוא זה ואי בעי כפי ליה ליצריה ולא היה מקדש אשה זו ב"י וע"ל סימן ר"ה ס"ו: ואי בעי מצי למיכף כו' פי' ומש"ה אפילו לגילוי דעת כל שהוא דמבטל המתנה לא חשבינן להאי אונסא ואדרבה אמרינן כמו שקידושי אשה ברצון היו בודאי גם המתנה ברצון היתה דלאו כל כמיניה לקדש בהשטאה לכן בעינן מודעא קמייתא ומיהו במתנה קמייתא לחוד לא סגי אע"פ דבעלמא כי מסר מודעא אפילו שהוא שקר שאינו אנוס אפ"ה מתנתו לאו מתנה כדלעיל שאני הכא שהמודעא

לא היתה אמתנה זו עצמה אלא ממשמעות מתנה אחריתא משום הכי בעינן שיהיה גם קצת אונס במתנה זו השנייה: דאנוס הוה דאפילו בלא מודעא כו' כצ"ל:

סימן רמג

סעיף א

המזכה לחבירו מתנה על ידי אחר כו' כן משמע בפרק קמא דגיטין דף י"ד וע"ש באשר"י דף צ"ט: ומה שכתב כיון שהחזיק הזוכה כו' האי חזקה ל"ד הוא דבמטלטלין לא שייך חזקה אלא ר"ל שעשה בו אחד מהקניינים שזכה בו ע"י וק"ל: ומ"ש שיד המקבל על העליונה כו' עד ואם אינו רוצה אינו מקבל פי' כגון שיש בהן עבדים ואינו רוצה לזונן או משום דשונא מתנות יחיה (כמש"ר בסימן קע"א ובס"ס רמ"ט) ומיירי כשהקנהו ע"י אחר שלא בפני המקבל ודומה למש"ר בשם הרמב"ם (שכ"כ ר"פ ל' דמכירה ופ"ד דזכייה לענין מתנה) לעיל בס"ס רל"ה סכ"ה בענין מכירה ז"ל המוכר קרקע או מטלטלין וזיכה בהן אחר להלוקח שלא מדעתו יד הלוקח על העליונה כו' וכתב המ"מ שם שפשוט הוא דאם אינו רוצה בו הו"ל בכלל מ"ש אין חבין לאדם שלא בפניו ומהתימה על הב"י שכתב דדין זה נלמד מפלוגתא דרשב"ג ורבנן בפ' י"נ בכותב נכסיו לאחר והיה בהן עבדים כו' ומיירי בצווח מעיקרא כו' ע"ש וז"א במשמעות לשון רבינו דהא סתם וכתב כאן ולא הזכיר צוויחה וההיא דינא דצווח מעיקרא מיירי בזיכה לו ע"י אחר בפניו ורבינו כתב לאותו דין לקמן בס"ס רמ"ה ע"ש בסט"ו אבל כאן מדבר במזכה לו ע"י אחר שלא בפניו וכן ברמב"ם שני דינים הללו סדורים זא"ז בפ"ד דזכייה וגם בכאן ודאי אם כשהודיעו האחר מהמתנה שזכה לו והוא שותק הוה מתנה ומיירי בצווח מיד כששמע קמ"ל דל"ת דלא ליהני ביה צויחה כיון דכבר זכה בו אחר בשבילו וק"ל:

סעיף ב

בד"א שאמר זכה במתנה כו' מימרא דאביי בר"פ השולח: לא הוי כזכי כו' עיין סימן קכ"ה ס"ו דכתב כן ודוקא בהלואה ופקדון שהיא ממונו של המקבל בקל זוכה בו אפילו בל' הולך משא"כ במתנה אבל מ"מ משום מחוסרי אמנה איכא בחזרתו אם המתנה היא מועטת כדלעיל ס"ס ר"ד: ואם המקבל עני פי' דאמירה לגבוה כמסירתו להדיוט עבד"ר:

סעיף ג

אלא א"כ הוא ברשותו פי" של הזוכה וכן כתבו רבינו לעיל סימן קכ"ה בשם הרמ"ה: לכשיבוא ברשותו כו' פי' וכשהיה מתחילה ברשות הנותן דאל"כ הו"ל כדבר שלב"ל כדלעיל ס"ס רי"א ואין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כמ"ש לקמן וק"ל:

סעיף ד

ופי' ר"ת דה"ה אם אמר תן כו' והרמב"ם כתב דתן הוי כזכי כו' ע"ל בסימן קכ"ה מ"ש דל"ת דבריהן אהדדי: לא הוי כזכי במתנה פי' אלא דוקא במלוה ופקדון לחוד כדלעיל סימן קכ"ה ס"ז ומטענות הנ"ל: שלא יגיע לידו פי' מיד השליח ליד המקבל:

סעיף ו

אמר לשנים כו' אבל אם אמר כו' מימרא דרבא בר יצחק בפ' הספינה: זכו בשדה פי' הרא"ש דסתם זכו משמע בק"ס: והחזיקו בשדה פי' עשו חזקה המועלת כדי לזכות ע"י השדה בשליחות המקבל ול"ד חזקה קאמר אלא ה"ה נמי אחד משאר הקניינים והראיה שסיים בקנין וק"ל: שלא יכתבו לו השטר דאין עושין שטר בע"כ של נותן דאם יפה כחו במתנה בע"פ לא ניחא ליה דתיהוי מתנתו בשטר דאית ליה קלא יותר זיילי נכסי: אע"פ שהקנה לו השדה ע"י בקנין פי' אף שכבר זכה המקבל בגוף השדה באחד מן הקניינים ול"ד בקנין סודר א"נ רבותא קאמר דאפילו אם כבר הקנהו לו ע"י בק"ס וסתם קנין לכתיבה עומד אפ"ה אין כותבין לו השטר כיון שחזר בו וכמ"ש רבינו בסמוך סעיף י"ב:

סעיף ח

אבל אם אמר להן זכו כו' ע"מ כו' יכול לחזור בו שלא יכתבו לו השטר כו' פי' אע"פ שכבר החזיקו לו בהשדה לא אמרינן כיון שתלה הזכייה בכתיבה כשם שאינו יכול לחזור בזכייה כיון שכבר החזיקו כך אינו יכול לחזור בכתיבה אלא אדרבה אמרינן כשם שיכול לחזור בכתיבה דודאי לא גרע מאילו לא אמר ע"מ כך יכול לחזור בזכייה ודוק: שתכתבוהו ותתנוהו לו קאמר כלומר מה שאמר כתובו מסתמא היתה כוונתו שיתנוהו לו אחר הכתיבה:

סעיף ט

וי"א דוקא כו' אבל אם אמר זכו כו' דדוקא בכתיבת השטר דהוא חובתו של נותן אין רשאין לכתוב חובתו בע"כ כיון דהוא עשאם שלוחים לכתוב גם הוא יכול לבטלם אבל בע"מ שתתנו למקבל ר' זוז אין זה חובתו אלא כשאר תנאי דעלמא וקיי"ל כל האומר ע"מ [כאומר] מעכשיו דמי הילכך בע"כ כשיתקיים התנאי תתקיים המתנה למפרע אבל דעת הרא"ש הוא דאין זה כשאר תנאי שכל תנאי שהוא לטובתו של מקבל צריך הוא עצמו לאתנויי וכשהתנה המוכר או הנותן לא מיקרי תנאי אלא פטומי מילי בעלמא הוא הילכך לטובתו של הלוקח לאו תנאי הוא ויכול המוכר לבטל התנאי והמעשה בטל ממילא ואין לומר כיון דלאו תנאי הוא א"כ המעשה קיים אפילו לא יתקיים התנאי דלטובתו של המתנה הוה תנאי כיון שאמר על מנת ויכול לחזור בגוף המתנה כל זמן שלא נתקיים התנאי אפילו לא נתקיים בגרמתו כיון שתלאן אהדדי ועיין באשר"י פ' הספינה שכ"כ שם

ועבד"ר: ובזכו לו וכתבו לו את השטר שחוזר בשטר כתב ר"ת כו' בפ' הנזכר בתוספות ודוקא בזכו לו וכתבו לו כתב ר"ת דאין הדין כן במכר להכריח הלוקח על הקנין ולחזור בשטר אבל בשאמר לו ע"מ דתלה הקנין בהשטר גם ר"ת מודה דיכול לחזור בהשטר והרשות ביד הלוקח לחזור בהקנין וק"ל ועבד"ר: אבל אם הוא שטר מכר כו' כותבין כו' עבד"ר: לא קניתי אלא ע"מ כו' אע"פ דבלא שטר נמי גבי ממשעבדי וכמ"ש בדרישה מ"מ דילמא ימותו העדים או ילכו למדינת הים א"נ שאני הכא דמיחה בעדים תו לא מפקי קלא כ"כ וכמ"ש בדרישה ע"ש וק"ל: גם המוכר יכול לחזור בשטר אם יקבלו כו' ס"א או יקבלנו וכן משמע באשר"י ולפי גי' אם צ"ל דה"ק אם הלוקח אינו רוצה לחזור במקח אף אם הדין נותן שלא יתן לו שטר דבזה שייך לומר דגם המוכר יכול לחזור בו אבל אם אין לוקח רוצה ליקחנו בלא שטר והמקח חוזר להמוכר בעל כרחו לא שייך למימר בזה דהמוכר יכול לחזור בשטר דהרי אם חוזר בשטר מקחו בטל: וכן דעת א"א הרא"ש ז"ל עבד"ר:

סעיף י

יא והר"ר יונה כתב (כ"כ נ"י שם בשמו) וחילק בין זיכה לו ע"י אחר כו' שכתב בו ראייתו מסוף דבריו שכתב וי"א כו' והא דמייתי רבינו ריש דברי הר"ר יונה י"ל דאל"כ הייתי אומר דמדכתב הר"ר יונה די"א כן ש"מ דאיכא דפליג עליה ולא ס"ל הכי מש"ה מייתי רבינו גם ריש דבריו וס"ל לרבינו דליכא מאן דפליג על הי"א בהדיא דאף דברישא דדברי ר' יונה מיירי שמדבר המוכר עם הלוקח עצמו שהרי כתב דא"ל שדה זו אני נותן לך באחריות לך חזק וקני מ"מ גם שם לא איירי דוקא דליכא אלא מוכר ולוקח אלא גם בעדים ולרבותא קאמר דאע"ג דלא אמר אלא לו לבדו אפ"ה יש לו אחריות מבנ"ח ובסיפא במ"ש אבל לכתוב לו השטר כו' איירי דהעדים עשו החזקה ולא הלוקח והא דלא פי' דבריו שם כן משום דלא נחית שם לחלק בהכי והשתא א"ש דל"ת למה כתב רבינו דר' יונה חילק כו' כיון דלא כ"כ אלא בשם י"א וריש דבריו איכו כן ודוק: ומ"ש משום דהוי קנין דברים כוונתו במ"ש בתשובה הביאה רבינו בסמוך בסעיף י"ד שכתב ז"ל האי קנין דברים הוא שאין כאן קנין שיחול השיעבוד עליו כו' ע"ש וכלל דבריו הוא שכל קנין שאין בו תועלת לגרום שיעבוד נכסים יותר מיקרי קנין דברים משא"כ כשקונה או החזיק בשביל האחריות במתנה דהקנין גורם חיוב האחריות דלולי הקנין לא היה אחריות במתנה אבל כשקונה על השטר סתם ולא פירש דבריו באחריות גם ע"י שטר אינו מחויב באחריות במתנה ובמכר בלא שטר נמי טורף אחריותו ממשעבדי ולפי מ"ש בדרישה בשם מ"ו ר"ם ז"ל דבזה דעשה מחאה לא גבה ממשעבדי דתו לא מפקי קלא

כ"כ א"כ גם ע"י שטר לא יפקע הקול כ"כ כיון דכבר מיחה וגילה דעתו דלא ניחא ליה בקול ומש"ה לא הוי אלא קנין דברים אבל בדרישה כתבתי דנראה לי דלא איירי ר' יונה במכר כ"א במתנה וכאן בשטר איירי דלא הזכיר אחריות בדבריו מש"ה לא הוי אלא קנין דברים דאילו הזכיר אחריות הרי קנין השטר הוסיף לטרוף ממשעבדי ע"י השטר ודוק ועבד"ר: ומ"ש וי"א דאפילו כו' טעם הי"א שחלקו בין כשמחזיק הלוקח בעצמו נ"ל דס"ל דהלוקח עצמו כשמחזיק בהשדה דעתו ודאי לקנות באותה חזקה גם השטר ושלא יקנה זה בלא זה כיון דשייכי אהדדי ולא הוה קנין דברים דבהדי קנין השדה קונה גם כן השטר משא"כ כשמקנהו ע"י אחרים דמאי איכפת להו לאותן אחרים לדקדק שלא לקנות השדה כ"א בקנין השטר ומש"ה הו"ל הקנאת השטר קנין דברים ולא חל כן נראה לי ודוק: ומ"ש אבל כשאומר ללוקח כו' עד אינו יכול לחזור בו לפי מ"ש הרא"ש והרמ"ה בסמוך דלעולם יכול לחזור בהשטר נראה דה"נ יכול לחזור בו המוכר אלא שבאם יחזור בהשטר הרשות ביד הלוקח ג"כ לחזור מהמכר אלא שבא"כ הוא דוחק מ"ש זה במקבל דהיינו מקבל (שהוא) [מתנה] דמסתמא אינו חוזר מקבלת המתנה בשביל שאין נותן לו שטר: מתחייב נמי באחריותו דכמו שמתחייב בו' כצ"ל דכמ"ו בדלי"ת:

סעיף יב

שאלה ראובן שקנו מידו כו' בראש כלל ס"ו כ"כ: מיחה הניתן שלא יכתבו השטר וא"ת הא גם בכתב זכירה גובין כמו שכתב רבינו ברישׁ סימן ס"א י"ל דמ"מ לא ניחא דליפשי שטרי עליה. וגם יותר קלא יש לשטר ממה שיש לכתב זכירה. שוב עיינתי בתשובה זו וכתוב שם בל' השאלה ז"ל ותקנת העיר שלא ישוה שטר אם לא יהיה מכתב יד הסופר כו' ע"ש ריש כלל ס"ו אלא שא"כ לא הול"ל לרבינו להשמט זה. והיותר נראה לי דמ"ש שמיחה לכתוב השטר אין כוונתו על הכתיבה לחוד כ"א על הנתינה לידו ובכלל ההמחאה היה שלא ליתן לו גם הזכירה תדע שהרי סיים הרא"ש וכתב ז"ל ואי משום שכבר כתבו הזכירה רשב"ם פי' כו' דיכול לחזור בו והתם ע"כ ר"ל יכול לחזור בו מליתנם לו וק' דהו"ל לפרש כן אלא ודאי שגם מ"ש לפני זה שבא למחות כו' ר"ל שמיחה הנתינה לידו וק"ל:

סעיף יד

ובמקומינו נוהגין כו' עד דע כי נכתב השטר ולא תוכל למחות. הלשון דחוק מאוד דאם בא לומר שבכה"ג מהני ז"א כמ"ש מיד בסמוך שאפילו קנו ממנו בפי' ע"מ שלא לחזור אפ"ה יכול לחזור בו וא"ל דהתם ה"ט כדקאמר דהוי קנין דברים שכבר נשתעבדו לו נכסיו בשעת מכירה והיינו שקנהו תחילה ואח"כ עשה קנין על השטר. והכא אמר דהיו נוהגין דמתחלת הקנין אמרו הוו יודעין שנכתב שטר ועשו קנין עליו עם המכירה

ביחד דלא שייך למימר שכבר נשתעבדו כו' דאכתי ק' דלא מהני זה לדעת הרמב"ם שכתב רבינו בשמו בסמוך דהוי דבר שלא בא לעולם. ואם נאמר דאה"נ קאמר במקומינו שנוהגים שהעדים אומרים כו' ללא תועלת עושין כן שהרי אפילו אם קנו מידו על השטר כו' הלשון אינו סובלו. ועוד שבתשובה עצמו הפסיק בין האי ובמקומינו ובין מ"ש ואפילו אם קנו כו' הפסק גדול ורב לכן נלע"ד להגי"ה דע כי נכתב השטר שלא תוכל כו'. וה"פ העדים אומרים הרי אנו מתרים בך שנכתב ונמסר השטר במהירות וזריזות היותר אפשרי באופן שלא תוכל למחות בנו שקודם שתמלך בדעתך לחזור כבר יהיה כתוב וחתום ונמסר ע"כ גמור עתה בדעתך כדי שלא יהיה לך אח"כ תערומות עלינו. וממילא נשמע ממנהג זה שכל שלא נמסר כבר יכול לחזור בו אפי' אחר הכתיבה וכמ"ש אח"כ: דהאי קנין דברים בעלמא הוא כו' שם בתשובה ריש כלל ס"ו מדמה זה לקנו מידו לחלוק עמו החצר שכתבו רבינו לעיל ריש סימן קנ"ז. והוא גמרא ערוכה בריש בתרא ע"ש ומ"ש שם:

סעיף טו

וי"א שאם אמר כו' שמיד שכתבוהו כו' פי' דס"ל דהא דאמרינן בגמרא סתם חוזר בשטר ומשמע אפילו לאחר שנכתב היינו כשאמר וכו בשדה וכתבו לו השטר דלא אמר להן שיזכו לו בהשטר. אבל אם הקדים הזכרת הכתיבה ועלה הזכיר ל' זכייה משמע לי"א הללו דזכייה זו גם אשטר קאי ואחר שיכתבוהו לו השטר הו"ל כאילו בא ליד המקבל: דבההוא שעתא כו" כלומר בההוא זימנא שקנו מידו לזכות השטר בשביל הלוקח לא היה השטר בעולם ואיך יחול הקנין אשטרא הא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וק"ל:

סעיף טז

ששאלת ראובן הוציא שטר משכונא כו' בכלל ס"ו דין ג' כ"כ: אצל ישמעלים א' שפחתה צ"ל דעניינה של לאה נעשית ע"י לוי מש"ה לקח הוא הכרך מהשפחה וגם אמר מעולם לא צותה לאה כו' וק"ק מנא ידע זה אלא ודאי אמר אי איתא דצותה היה לי ידיעה מזה וק"ל: שלאה נתנה החצר בקנין כו" פי' וכיון שהוא שטר אקנייתא שנזכר בו קניין אף אם לא היה מגיע השטר לידו לעולם מ"מ זכה בו דעדים קא זכו ליה משעת הקנין לאפוקי אם לא היה נזכר בשטר שום קנין רק היה כתוב בו שדי נתונה או מסורה לך לא קנה ליה עד שהגיע השטר לידו בחייה כדין כל שטר הודאה וכמש"ר ס"ס ל"ט והא דמשמע מתשובה שכתב רבינו לעיל ס"ס רמ"א אלמנה שנתנה לא' מבניה כו' דאין הקנין חל עד לאחר מיתה שאני התם שהקנין הנזכר בשטר היה באופן שלא יקנה אותה כ"א ע"פ התנאי המבואר בו ולהכי מסתמא לא היה הקנין חל עד לאחר שיקויים התנאי וכמ"ש

שם ועיין בגוף תשובה כלל ס"ו דין ג'. ומ"ש וגם שטר זה אין ידוע שהיה ביד הנותן כו' ר"ל גם כו' דמה"ט לחוד בלי טעם ראשון זכה בו שאול:

סעיף יח

ששאלת ראובן מת כו' בסוף כלל ק"ה כ"כ: ואחותו מתה קודם שמת הוא פי' קודם שמת ראובן אחיה וכ"כ דאם היתה בחיים היה מוטל עליה לברר טענותיה. ואם מתה אחר מות אחיה ראובן קודם שתבעה השטרות כ"ש דאיכא ריעותא דמאחר שנראה שמת אחיה היה לה להוציא השטרות מיד היורשים מיד בבירור טענותיה. אבל אין לפרש דמ"ש קודם שמת הוא ר"ל קודם שמת בעלה שגם בעלה מת כדמסיק וכתב ויהבינן ליה ליורשי הבעל דא"כ נמצא בעלה יורשה ואיך מסיק וכתב בהשאלה דיורשיה תובעים השטרות אלא ודאי מיירי שמת בעלה קודם שמתה היא: ושטר הקרקע שהיה לה כו' בתשובה כתוב שטרי הקרקעות כו' ואותה הגירסא מיושבת יותר ע"פ מה שמסיק וכתב שטר קרקעותיה ודאי שלה היו. ואיכא לספוקי בשטר המתנה כו' אבל בשטר מתנה שנתן בעלה לה משמע דלא היו מסופקים מפני דהיו ידוע שהיה בחזקתו בחיי בעלה או אחרי מותו. כיון דלא אשתכח ברשותו ואיכא בהדיא וכו' פי' וגם איכא בהדיא שטרא מתנה דיהיב לה בעלה. ואיכא למימר שהשלישו בידו שני השטרות שלא יקויים מתנה א' מהן עד שיקויים השנייה וממילא מאחר דנתקיים בידה המתנה שנתן לה בעלה זכה ג"כ הבעל במתנה שנתנה היא לו: תשובה ודאי שטר נדונייתא נראה דהמשך דברי תשובתו כך היא דהשיב אתה כתבת בשאלתך דלא נסתפקת אלא בשטר המתנה שנתנה לבעלה משמע אבל בשטר נדונייתה פשוט לך שמחזירין ליורשיה (וע"ש בגוף השאלה שכתב השואל שמסתבר ליה למימר הכי אלא שרבינו קיצר בהעתקה ונקט הכלל) וע"ז יש לתמוה דהא בודאי יש לשטר נדונייתה דין שטר ב"ח דחיישינן ביה שמא כבר נפרע ואין מחזירין אותו אלא שצריך לומר שבנדון זה שאני כיון שהיו השטרות קשורים כולם יחד אף שטרי קרקעותיה שהן שלה בודאי מש"ה מחזירין לה שטר הנדוניא א"כ מטעם זה נמי מחזירין ליורשיה השטר שכתוב בו שנתנה שדה לבעלה וק"ל: שניתן לגבות בכל פעם פי' ואיכא לספוקי שמא כבר פרע והלוה הפקידו בידו או לא פרע והמלוה הפקידו בידו או נפרע מקצתו והשלישו שניהן בידו ועיין בא"ע סימן קי"ח בתשובת הרא"ש שמביא רבינו שם המתחלת וששאלת שמנהג הוא כשהאשה מכניסה קרקע לבעלה כו' שם מסיק וכתב דמנהגם היה דשטר נדונייתה שכותב לה בעלה נגד אותו שדה שהכניסה לו היתה יכולה לגבות ממנו בכל עת שתרצה וזהו שכתב ג"כ בתשובה זו דשטר נדונייתה הוי כשאר שטרות כו': והיינו דתנן כו' כלומר ודינו כדתנן כו':

סעיף יט
אין מזכין למקבל כו' עד ואם יש בקטן קצת דעת כו' מימרא דרב יודא בפ' התקבל ע"ש. ומש"ר זוכה לעצמו אין להקשות הא אמרינן מציאת חרש שוטה וקטן יש בהן גזל משום דרכי שלום משמע דלית ליה זכייה בגוויה התם ה"ט משום דליכא דעת אחרת מקנה אותן ר"ן שם וחרש דינו כקטן כמ"ש לעיל סימן רל"ה דהקנאתו הקנאה במטלטלין משא"כ שוטה דאין מעשיו קיימין אפילו במטלטלין מש"ה אינו מועיל דעת אחרת מקנה אותן כשהן זוכין בעצמן וכ"כ הרמב"ם ולא כמ"ש בע"ש ועיין בסמ"ע:

סעיף כג
וכתב הרמב"ם כו' בפ"ד מהל' זכייה כ"כ: ואפילו אשת איש כו' פי' יש על ידה צד זכייה דהיינו כשהמזכה הוא אחר שאינו בעלה יכול הזוכה לזכות ע"י ולא אמרינן דאין לה יד לזכות על ידה לאחרים כיון שהיא משועבדת לבעלה אבל הבעל אינו יכול לזכות לאחרים ע"י אשתו אם לא שיש לאשה גם זכות במתנה זו דאמרינן מגו דזכיה לנפשה כו' המ"מ וע' מה שכתבתי לעיל בסימן קפ"ח:

סעיף כד
אבל עובד כוכבים אינו זוכה פי' אבל אין מזכין לישראל ע"י עובד כוכבים וע"ל ס"ס קכ"ג וסימן קכ"ו וסימן קפ"ח:

סעיף כה
נתן המתנה בחצר המקבל כו' בב"מ (דף י"א) ויש ב' אוקימתות ופסק הרי"ף והרמב"ם כאוקימתא קמייתא והרא"ש כבתרייתא ע"ש: וכ' הרמב"ם כו' שם בפ"ד כ"כ: בחצר המשתמר' דזכיית חצר מתורת שליחות הוא ושליח משומר הוא: עד שיהא עומד בצדו פי' שאז אע"פ שאינו משומר בעמידתו שם וליכא שליחות מ"מ זוכה מטעם יד דסמוכה לו וע"ל ריש סימן רס"ח: ואפילו אינה משתמרת ואינו עומד אצלה טעמו כיון דדעת אחרת מקנה לו ודוקא במציאה בעינן משתמרת ומיהו משומר לדעת הנותן או לדעת המוכר שהם עומדים שם בעינן ולא בא [לאשמועינן] אלא דלא בעינן משומר לדעת המקבל ונראה דלהרא"ש א"צ שיאמר תקנה לי שדה ע"ש באשיר"י וע"ל ריש סימן ר' ובסימן קצ"ח סעיף ו' במ"ש שם:

סעיף כו
וקנטה יש לה תורת חצר כו' שם (ע"ב וריש דף י"ב) מפורש דחצירה משום ידה אתרבאי גבי גט דכתיב ביה ונתן בידה וכשם שיש לקטנה יד יש לה חצר כדתניא ונתן בידה אין לי אלא ידה גגה חצירה וקרפיפה מנין ת"ל ונתן מ"מ ופירש"י מדלא כתיב ובידה יתנהו דרש ונתן או כתב לה אלמא חצרה משום ידה איתרבאי וילפינן שאר דברים מגט וכתב

הנ"י והיינו דוקא בדלית לה אב א"נ שכבר נשאת עכ"ל אבל בקטן חצר משום שליחות אתרבאי וכשם שאין שליחות לקטן כך אין לו חצר וע"ש באשיר"י ולעיל סימן רל"ה ולקמן סימן רס"ח ועיין מ"ש בסמ"ע:

סעיף כט

הזורק ארנקי כו' שם פ"ק דב"מ (ריש דף י"ב): וחוזר בו בעודו בבית כן הוא בכל ספרי הטור ובקיצור פסקי הרא"ש והוא לכאורה תמוה דאי זריקה באויר לאו כמונח דמי פשיטא דיכול לחזור בו אפילו אחר שכבר יצא מהבית גם עיינתי ברא"ש ור"ן שהביאו בעיא זו ולא הזכיר א' מהן האי בעודו בבית ונראה ליישב זה באשר נעורר עוד קושיא אחרת גדולה היא אלי והוא במה שסיים וכתב ז"ל לפיכך אם חזר בו אין בעל הבית יכול להוציא מידו דלא הול"ל אין יכול להוציא מידו אלא הול"ל מוקמינן ליה אחזקת מרא קמא וכל' הרא"ש שכתבתי בדרישה ואותו ל' משמע דאפילו אם החזיק בו המקבל אחר שכבר חזר בו הנותן מוציאים אותו מידו ומחזירין אותו למרא קמא וכדין תקפה כהן דפ"ק דב"מ והו"ל לרבינו לפרש דבריו כמו שפירשם אח"כ בהפקר דכתב דאפילו אם החזיק בו אחר מוציאין מידו ונותנים אותו ליד בע"ה לכן נראה דרבינו ס"ל דמ"ש בגמרא הזורק ארנקי בפתח זה ויצא בפתח אחר מהו כו' אינו ר"ל שכבר יצא אלא ה"ק שזרק בכח בפתח זה עד שאם אין לו מעכב יצא בפתח אחר אבל קודם שיצא חזר בו הנותן ונכנס לבית המקבל ותפס הארנקי בעודו באויר הבית ובהפקירו מיירי דהאחר נכנס לבית זה והחזיק בו וס"ל לרבינו דבכה"ג דוקא הוא דקמיבעיא ליה דאילו כבר יצאה פשיטא דלא זכה בו בעל הבית אפילו אם הפקירה כיון דזרק בכח דלא היה ראוי לנוח בבית וגם לא נח תוך הבית אלא יצאה לר"ה במקום שאינה משתמרת שם כלל ואפילו הרא"ש מודה דבכה"ג לא קנה דע"כ לא פליג הרא"ש אסברת הרמב"ם הנ"ל אלא שא"צ שיהא משומר לדעת המקבל אבל מ"מ בעינן שיהא משומר שם לדעת המוכר או הנותן וכמ"ש לעיל אבל השתא דנכנסו לתוך הבית ותפסוהו מאויר ביתו שהוא מקום משומר אע"פ שאילו לא תפסוהו היה יוצא משם מ"מ יש לדמותו לצבי שרץ דרך שדהו דקיי"ל במתנה אפילו אי רץ כ"כ שאם בעל השדה היה רץ אחריו לא היה יכול להגיעו בעודו בתוך שדהו ובא אחר ונטלו בעודו בתוך שדהו אפ"ה קנהו בעל השדה ומוציאין אותו מיד זה שקדם לזכות בו וכבר כתבתי בדרישה שצ"ל לדעת הרא"ש ורבינו שהפקר דינו כמתנה ע"ש אלא שהגמרא קאמר דילמא שאני התם דמגלגל ורץ ע"ג שדהו דהוי כמונח טפי מזה שזרק דרך אוירו ונשאר באיבעיא וס"ל לרבינו דמכח ספיקא מוקמינן לה בחזקת מרא קמא נגד בעל הבית ובחזקת בע"ה נגד אחר שקדם וזכה בתוך ביתו

כהפקר וס"ל דוקא כשחזר ותפס בו מרא קמא בעודו בבית אין מוציאין מידו הא אי קדם והחזיק בה הבע"ה אין מוציאין אותו מיד בעה"ב כיון שלא יצא ממקום המשומר וזהו דלא כמ"ש הרא"ש דמשמעות לשונו הוא דלעולם מוקמינן ליה בחזקת מרא קמא מיהו י"ל דגם רבינו לאו דוקא קאמר מוציאין מידו אלא אורחא דמילתא נקט דכשחזר בו רץ אחריו ותפס בו והוא בידו ומש"ה קאמר דאין מוציאין אותו מידו וסמך אפשיטותו דבספיקא דדינא לעולם מוקמינן ליה אחזקת מרא קמא וכמו בתקפה כהן ומ"ש בגמרא ויצא בפתח אחר צ"ל יצא בציר"י ובשני ספרים של קלף מצאתי שכתוב ויוצא בוי"ו והוא סיוע למ"ש דמ"ש ויוצא ר"ל הזריקה היתה בכח עד שיוכל ליכנס בפתח זה ויוצא בפתח אחרת ועבד"ר מ"ש עוד ראיות לזה ומה שנתיישב עוד בזה כמה קושיות ודוק:

סימן רמד

סעיף א

האומר לשנים כתבו כו' בפ' כל הגט רב אמר מתנה אינה כגט ושמואל אמר מתנה הרי היא כגט וז"ל הרא"ש ס"פ התקבל אמר רב מתנה אינה כגט כו' כלומר בגט הוא דאמרינן אם אמר כתבו גט לאשתי לא מצי לשווייה שליח למכתב גט משום ביזיון דבעל (משום דעליה רמיא לכתבו כדכתוב וכתב ויאמרו שאינו יודע לכתוב ר"ן) אבל במתנה ליכא ביזיון ושמואל אמר מתנה נמי כגט דס"ל דהטעם הוא בגט משום דמילי נינהו ומילי לא מימסרי לשליח דלטעם זה אין לחלוק בין גט למתנה והלכתא שמואל ובזה הכל מודים וכמ"ש הרמב"ן בסמוך דלא אמרו מתנה הרי היא כגט אלא באומר כתבו כו' ש"מ דבזה מודה והכי הוא הצעת דברי רבינו מתחיל בדין הפשוט לכ"ע דגם במתנה אמרינן מילי לא מימסרי לשליח ואח"כ כתב והרמב"ם כתב דגם באומר אמרו שוה דין מתנה לגט שדבריו אינו כלום אפילו אמרו כן לאחרים כמו שציוה להן וכ"ש אם שינה מציוויו וחתמו הם עצמן והראב"ד הוסיף עוד להשוות מתנה לגט דאפילו אמר לג' תנו אינו כלום אבל הרמב"ן כתב כו' דלא כהרמב"ם והראב"ד ומסיק דהכי מסתבר ועבד"ר:

סעיף ב

וכתב הרמב"ם שאם אמר לג' כו' פ"ד דזכייה כ"כ ולרבותא נקט ג' דהו"א הואיל והם ב"ד אלימא מילתא דב"ד דיכולין למימסר מילי קמ"ל וכן הוא בתוס' וכ"ש אם אמר לשנים שיאמרו כו' וכן הוא ברמב"ם ועבד"ר: והוסיף הראב"ד כו' וה"ה אם אמר להן תנו דע דלשון הראב"ד בהשגה אינו כן אלא ז"ל א"א ה"ה אם א"ל תנו ע"כ לכן נ"ל דהאי וכ"ש אם כו' הוא מדברי רבינו שהגיה כן ויש ט"ס בדברי רבינו שנהפכו הדברים וצ"ל לא קנה וכ"ש אם חתמו הם עצמם והראב"ד הוסיף על דבריו ה"ה אם אמר כו'

ופי' הכי הוא דאפילו בעשו הג' כדברי המזכה ואמרו לעדים כו' אינו כלום כ"ש אם שינו מדברי המזכה שלא אמרו לעדים כמו שציוה להן אלא הן חתמו בעצמן דאינו כלום והראב"ד הוסיף דל"ת דוקא כשאמר לג' שיאמרו לעדים לכתוב הוא דאינו כלום הואיל ומתנה אית ליה דין גט ובגט אפילו ר"מ דס"פ התקבל מודה בכה"ג לדעת שמואל דקיי"ל כוותיה אלא אפילו אמר להם תנו והן ג' הו"א כיון שהם ג' וגם א"ל ל' תנו ולתורת ב"ד הוריד להם ור"ל שהם יצוו על מי שירצו שיכתבו המתנה והם יתנוהו או יצוו בנתינת המתנה כר"ת וכדס"ל לר"מ בס"פ התקבל לענין גיטין קמ"ל דהלכה כר"י דפליג עליה שם וס"ל דאפילו בכה"ג לא עשאם ב"ד אלא שלוחים ואינם יכולים לעשות שלוחים אחרים ועיין בא"ע (סימן ק"ך) ולגי' שלפנינו ג"כ פירושו הכי ואפשר שבספר שהיה ביד רבינו דהשגת הראב"ד היה כתוב בו כן אבל בודאי פשוט שאם אמר תנו וכתבו וחתמו הן בעצמן דשפיר דמי אבל הרמב"ן כתב כו' אלא בדאמר כתבו כו' פי' דס"ל דלא אמר שמואל דמתנה כגט אלא באומר לג' תנו או כתבו דאין רשאין לצוות לאחרים דע"ז קאי הפלוגתא דר"מ ור' יוסי בפ' התקבל (גיטין דף ס"ו) כשר לכ"ע במתנה והא דבגט פסול טעמא אחרינא הוא דאפילו ממנה הבעל אותן פ' ופ' שלוחים בפירוש ובפרטות שמותן שלא בפניהם ל"מ משא"כ במתנה ועיין בר"ן ס"פ התקבל (ועיין בא"ע סי' קמ"א וק"ך מ"ש שם ועיין בתשו' מהר"ר דוד כהן בית ששי):

סימן רמה

סעיף א

כתב בשטר נתתי שדה כו' או נתתיה כו' לשונות אלו הם בברייתא פ' השולח (גיטין דף מ') ומפרש להו ר' יוחנן דכולן בשטר אבל באמירה לא דשדה לא מיקני באמירה: ומ"ש רבינו נתתיה לו כן הוא בגמרא וברמב"ם פ"ד אבל באשר"י (דף ק"ו ע"ב) כתב נתונה לו וכן מצאתי מוגה בגמרא והכי מסתברא דאל"כ מה בין אמר נתתי לו לאומר נתתיה דעושה מהם ב' חלוקות ולפ"ז צ"ל דהרמ"ה בא לחדש שבאמרו תהא נתונה לו נמי מהני וק"ל:

סעיף ב

אבל אם כתב אתננה לו כו' דאין זה אלא לשון הבטחה שמבטיח לו שיתננה לו לאחר זמן ועדיין לא עשה:

סעיף ג

אבל בדיבורא לא קני בחד מהנך כו' וכתב הר"ן וא"ת באומר נתתי שדה פ' לפ' אמאי לא מהני משום הודאת בע"ד וי"ל דכי אמר בדרך הודאה ה"נ אבל הכא בבא ליתן לו עכשיו בל' זה עסקינן:

סעיף ד

אפילו אם קנו מידו לא קנה עבד"ר: דקנין דברים בעלמא הוא ולכן נוהגין לעשות בשעת החופה תנאים חדשים כמ"ש מהרי"ו בתשובתו סימן קמ"ג (ועיין בסמ"ע מ"ש מזה ועיין סימן רמ"ג סעיף י"ד ובסימן קנ"ז):

סעיף ו

האומר נתתי שדה פלוני לפלוני כו' בפ' השולח (דף ע"ב) בברייתא ז"ל האומר נתתי שדה פ' לפ' והוא אומר לא נתן לי חיישינן שמא זיכה לו ע"י אחר (וכתב הרא"ש והתוס' האי חיישינן פי' ודאי זיכה לו ע"י אחר כמו חיישינן שמא באמבטי עיברה שמא חוץ לחומה לנו עכ"ל וזש"ר דאיכא למימר זיכה לו ע"י אחר ור"ל דמש"ה הולכים אחר דברי הנותן ולא אמרינן הודאת פיו כו'): ומש"ר והקרקע היה עומד עד עתה בחזקתו ר"ל בחזקת הנותן: כתבתי ונתתי לו והוא אומר לא כתב ולא נתן לי הודאת בע"ד כק' עדים דמי ופי' רש"י הודאת בע"ד ויכול זה לחזור ולזכות בו אם ירצה דאמרינן טעה וסבר שקבלה זה מידו עכ"ל והנה מל' רש"י זה מוכח דבאם רוצה הנותן לחזור בו איירי והמקבל אינו רוצה לוותר לו אם הדין נותן שהוא שלו וקאמר ברישא דהדין עם המקבל ואין רשות ביד הנותן לחזור ולזכות בו ובסיפא הדין עם הנותן והרשות בידו לחזור ולזכות בו: לא מהניא הודאתו לחוב ר"ל אפילו אם המקבל אינו אומר שלא נתנה לו אין הלוה נאמן לומר על הדבר שהוא מוחזק בשלו לומר שאינו שלו במקום שחב לב"ח וכמ"ש לעיל (סימן מ"ז): כיון שב"ח קדם פי' קדם להודאתו שמודה שנתנו לו אבל אין לפרש קדם לגוף המתנה דזה פשיטא הוא ולא ניתן להכתב: נתתיה בידו כו' פי' וליכא למימר שזיכה לו ע"י אחר: הודאת בע"ד כק' עדים דמי ואף אם היה ב"ח לזה המקבל מ"מ כיון שאומר שמעולם לא נתנו לו נמצא שלא היה בחזקתו מעולם נאמן בהודאתו וכמ"ש רבינו בסמוך (סעיף י"ב) ונראה דאפילו הראב"ד דפליג שם (סעיף י"ב) מודה כאן דאיירי שהמקבל רוצה בהמתנה אלא שאומר האמת וגם שאני הכא דלא בא לידו עדיין כלל: הודאת בע"ד כו' והרי היא של הנותן וא"ת ומפני מה אין אנו אומרים לגבי נותן הודאת ב"ד כק' עדים דמי והמקבל טעה וי"ל שהמקבל זכור יותר מן הנותן לפי שהנותן קדמה לו מחשבה לתת קודם שנתנה ופעמים שהוא סבור שנתן מפני שעלה בדעתו שיתן והוא לא נתן אבל המקבל אין לו במה לטעות ולשכוח אם קיבל כ"כ המ"מ והרא"ש כתב דה"ט דהודאת הנותן אינה ברורה כ"כ כי שמא ציוה לאחר ליתנה לו והוא לא נתן עכ"ל:

סעיף ז

לא תנתן לא לזה כו' ג"ז מיירי כשרוצה הבן במתנה ומש"ה משלשין הפירות דשמא יבואו עדים שמסר הקרקע לאביו וזה לא ידע רש"י: כיון שהבן לא קבל השטר בידו פי' וגם הנותן לא אמר שהבן קבל השטר: אבל אם לא היה במעמד היינו כמו נתתי כו' פי' אבל אם אינו אומר בפי' שהיה במעמד אע"פ שאמר ברי לי שלא נתנו לאבי אפ"ה לא אמרינן דכיון שאומר כן בבירור מסתמא היה שם במעמד אלא הוא כאומר נתתי והמקבל אומר לא נתת דחיישינן שמא זיכה לו כו' ה"נ אמרי' מסתמא דלא היה שם ואם לא תפרשהו כן ק' מאי קמ"ל בזה הא כ"ש הוא מרישא היכא דאמר האב בעצמו לא נתת לי וק"ל: דחיישינן שמא כו' פי' דאמרינן ודאי זיכה לו ולשון גמרא נקט וכמ"ש לעיל:

סעיף ח

כתב הרמב"ם כו' ספ"ד מזכייה כ"כ: אלא שומר אני עליה כו' כצ"ל: ונשבע שבועת היסת ותחזור כו' דוקא בהך בבא שמיירי שהשדה היא תחת ידו הצריך שבועה להאמין דבריו אבל לא בבבות שהזכיר רבינו לפני זה וגם הרמב"ם כתבם שם לפני בבא זו ולא הזכיר דצריך שבועה וק"ל:

סעיף ט

נשבע המקבל שבועת היסת כו' ודוקא כשהחזיק בה שני חזקה המ"מ: ואיני מבין מה ענין שבועה כו' גם הראב"ד והמ"מ תמהו ע"ז וכ' המ"מ ואפשר שאם תבעוהו ב"ח שלו וא"ל אתה מערים להפקיע שעבודינו נשבע ע"ז היסת וצ"ע עכ"ל וכתב ב"י ודוקא בטוען הב"ח טענת ברי אבל בשמא אין עליו אלא חרם סתם ע"כ. ומה שהניחו המ"מ בצ"ע לפי מ"ש בשם המ"מ נראה דהיינו משום דכיון שהיה מוחזק בהשדה והנותן אינו מערער אינו נאמן המקבל לחוב לב"ח אפילו לא החזיק בו ג' שנים דומיא דשט"ח שהיה בידו וכמש"ר (בסי' מ"ז) ומשה"נ כ"ר ואיני מבין כו' מיהו י"ל דהרמב"ם ס"ל דאינו דומה לשט"ח שנכתב על שמו דהמקבל מש"ה אינו נאמן לומר פרוע הוא משא"כ שדה דבחזקת בעלים הראשונים עומדת מיהו ק' דאיך יתפרש רישא דדברי הרמב"ם בלא היה מוחזק בה ג' שנים וסיפא בהיה מוחזק בה אלא ודאי גם רישא איירי בהוחזק ג' שנים וא"כ פשוט דאינו נאמן נגד ב"ח וצ"ל דמיירי דאינו חב לאחרים וא"ש שכ' רבינו ואיני מבין כו' וצ"ע דהמ"מ ודוק:

סעיף י

שאלה לא"א הרא"ש ז"ל יעקב כו' בכלל ס"ח סכ"ח כ"כ: ולא במחילה דלא מהני מחילה אלא בהלוה לחבירו ומחל לו ההלואה שביד הלוה וכמש"ר (בסימן ע"ג סל"א ובסימן רמ"א ס"ד) אלא צריך קנין מחדש מראובן כמש"ר לעיל (סימן רמ"ג סעיף י"ו):

סעיף יא
מקבל מתנה כו' בר"פ השולח מימרא דרבא בר אבהו: מבוטלת היא תבטל כו' כל הני לישני להבא משמע והואיל וכבר קבלה וזכה בה אינו יוצא מרשותו אם לא שמפקירו או נתנו במתנה בפי': אי איפשי בה כו' עד אלא שלו היא היינו לדעת רבינו ובקרקע דוקא וכמו שכתב רבינו בסי"ג:

סעיף יב
בטלה היא לשון זה משמע בטלה היא כבר ועבד"ר: אם קבלה הוא בעצמו פי' לאפוקי אם קבלה האב והבן אומר בטלה היא דמעיקרא לא היתה מתנה דלאו כלום וכמש"ר לפני זה ס"ז ובשני ספרים של קלף מצאתי הגי' אפילו אם קבלה הוא בעצמו כו' ר"ל דלא תימה כיון דקבלה ש"מ דניחא ליה בה וכ"ש אם קבלה אחר עבורו דיכול לומר מעולם לא הסכמתי עליה ואין זכין לאדם בע"כ וכמש"ר ס"ס רל"ה ע"ש: אבל אם חב לאחרים כו' אינו נאמן היינו לפי שכבר באה לידו וכמ"ש (בסעיף ו') ע"ש:

סעיף יג
כתב הרמב"ם ז"ל דכשאומר כו' ורש"י חילק כו' דברי הרמב"ם הן בפ"ד דזכייה ודברי רש"י והרא"ש בפ' הנזכר ועבד"ר: כיון שהן בידו ואמר אי אפשי כו' כצ"ל: הכותב נכסיו כו' ל' הגמרא שם הכותב נכסיו והוסיף רבינו או נתן כו' וה"ק הנותן קרקעותיו ע"י כתיבה (דאילו מטלטלין אינן נקנין ע"י כתיבת טלטל זה נתון לך דקיי"ל מטלטלין אינן נקנים בשטרא) או מטלטלי בנתינת מידו לידו שווין הן והיותר נראה דשניהן בכתיבה מיירי אלא דכותב נכסיו כולל הרבה מהן והנותן מתנה משמע מתנה אחת מהן והשתא א"ש דכתב בסמוך אם הנותן בריא לא זכה עד שיבוא לידו השטר משמע דבשניהן בשטר איירי וגם אח"כ כתב ואם הנותן שכ"מ כו' ומיד כשכתבו לו הרי דבכתיבה איירי וכן נראה לפרש מ"ש רבינו (בס"ס רמ"ז) הנותן מתנה לחבירו או שכתב בו כל נכסיו וכן בריש (סימן רמ"ח) הנותן מתנה לחבירו או שכתב לו כל נכסיו ע"ש ובכל א' מצינו לומר טעם דבא לאשמועינן דל"ת דוקא בנותן הרבה או איפכא ומש"ה מקדים פעם כתיבת נכסיו לנתינה ופעמים איפכא ודוק: וחזרה ליד הנותן ולא הוי הפקר לפי שהנותן לא סילק עצמו אלא אדעתא שיקבלנו זה וכיון שלא קיבלה מעולם נמצא שלא יצא מרשותו כלל עד שיבוא לידו השטר ומשום דהגמרא קאי אהכותב נכסיו כ' רבינו עד שיבוא לידו השטר וה"ה בנתינת מטלטלין עד שיבואו לידו. ומיד כשכתבו כו' וה"ה מיד כשאמר אלא מיירי כאן בלא אמר לפני עדים אלא כתבו נכסי לפלוני ובכה"ג לא בעינן נמי יפוי כח דדוקא כשאמר השכיב מרע לפני עדים שדה זה לפלוני ושוב אמר כתבו ותנו לו שטר על זה דמגרע גרע לעשותו מתנת בריא שלא יקנהו כ"א בשטר ואז אמרינן דאין

שטר לאחר מיתה אם לא במייפה את כחו וכמש"ר בסימן (ר"ן סעיף כ"ט) א"נ בדכתבו (בלא) [בל'] צוואה וכמש"ר שם (סעיף ל') ע"ש:

סעיף יד

כתב הרמב"ם שם בפ"ד כ"כ ודין זה איתא בס"פ י"נ ור"פ בתרא דכריתות ב"י: שהוא ספק כו' פי' אי אמרי' מדשתק קנהו ועתה מהדר הוא דקא הדר ואינו יכול א"ד הוכיח סופו על תחילתו ופלוגתא דרבנן ורשב"ג הוא ומספקא הלכתא כמאן והאי דינא איתא בגמרא אפילו בש"מ ואע"פ דלפני זה אמרינן בש"מ דלא מהניא צוויחתו שלאחר הכתיבה או האמירה לכ"ע בזיכה ע"י אחר שאני דאע"פ שנעשה בפניו והוא שותק ס"ל לרשב"ג דיכול הוא להתנצל ולומר מה היה לי לצווח כיון שלא דיבר עמי וכשיבוא הזוכה ליתן לי לא אקבלנו ואצווח ודוק בדרישה: וכיון שאמר איני רוצה כו' עבד"ר: ומדברי הרא"ש יראה כו' היינו דמשמע דס"ל דהלכה כת"ק ועבד"ר: שזכה בה המקבל פי' וכיון שזכה המקבל תו לא מצי למיהדר לנותן בל' אי איפשי אלא נעשה הפקר:

סימן רמו

סעיף ב

מי שהלך בנו למדינת הים כו' ברייתא היא בפ' מי שמת (בבא בתרא דף קמ"ו) וגמרא פ' י"נ (דף קל"ג) ע"ש: וכ' כל נכסיו כו' הא אם שייר כ"ש לא כמ"ש בס"ס זה:

סעיף ג

שהיה צריך לברוח כלומר הוא עצמו היה צריך לברוח מפני ב"ח ואויביו שהיו רודפים אחריו: הואיל ונדחה השעה כו' פי' השעה והזמן שהיה בו עד הנה שהיה צריך לברוח ומש"ה קאמר השעה בה"א הידיעה כלומר שהכל יודעין מזה: וה"ה נמי בבריא כיוצא בזה כלומר בבריא שהוא כיוצא דש"מ דהיינו בורח מפני רודפים דסובר נמי שלא יהנה מהן לעולם: דההוא דמי ששמע כו' אירי בבריא כו' פי' וא"כ מבינייהו דההוא דש"מ וההוא דשמע כו' נילף דהכותב נכסיו מחמת בריחה בטלה המתנה דמההיא דשמע שמת בנו לחוד ליכא למילף די"ל דדוקא התם דשבק לנפשיה וגם לבריה כולי האי ודאי לא עביד לולי דסבר שמת בנו משא"כ האי דצריך לברוח דאינו שביק אלא לנפשיה ומההוא דש"מ לחוד ג"כ אין ראיה דיש לחלק בין מתנת ש"מ דהמיתה לפניו וסבר שלא יהיו נכסיו ראויים לו עולמית משא"כ האי בורח דהיה לו להעלות על לבו שמא יתפשרו עמו וק"ל: דכיון דשביק נפשיה פי' שלא שייר לעצמו כלום לבריה נמי שביק וכתב הב"י דמ"מ נראה דבדינו של הרמ"ה במי שהיה צריך לברוח גם הרמב"ן מודה ולעד"נ דז"א דכיון דראינו דהרמ"ה גופו לא למדו משכ"מ לחוד אלא מבינייהו וכיון דלהרמב"ן ליכא למילף מבינייהו אם איתא דהרמב"ן מודה לדברי הרמ"ה הו"ל לרבינו לפרשו אלא משום

דהרמב"ן קאי אהברייתא דמי שהלך בנו כו' ואפשר דלא ידע כלל מדברי הרמ"ה מש"ה לא חלק בהדיא גם אדברי הרמ"ה וק"ל:

סעיף ד

וכן הכותב כל נכסיו כו' גם כאן דוקא קאמר כל נכסיו כמש"ר (בס"ס זה) ועיין בדרישה שם כתבתי לשון הגמרא ופירושה לשיטת הרי"ף והרא"ש: ל"ש בריא כו' איבעיא דלא איפשיטא היא בריש דף קל"ב ופי' רשב"ם בריא בין שכתב לו מהיום במתנה לגמרי בין מהיום ולאחר מיתה מי אמרינן בש"מ ניחא ליה דלישתמעון מיליה אבל בבריא הא קאי הוא א"ד בריא נמי ניחא ליה דלישתמעון מיליה מהשתא פי' שכריכין להיות כפופין לו וכתבו הרי"ף והרא"ש דבהך איבעיא דלא איפשיטא לקולא עבדינן ולא עשאו אלא אפוטרופוס וצ"ע אי תפיס מאי דינו (ועיין לקמן סימן רמ"ח סעיף ט"ו): ואפילו הוא קטן עיין בד"מ:

סעיף ה

בד"א שכתבם בל' מתנה אבל פי' לכאורה קשיין דיוקי אהדדי ובדרישה כתבתי דבשניהן דוקא קאמר דאם כתב בל' מתנה בפירוש גם בבת ואח הוי אפוטרופוס ואם כתב בל' ירושה בפי' גם בבן נוטלו משום ירושה ומסתמא לא איירי כאן עד לקמן (סימן רנ"ג סעיף י"א) ושם כתב דבסתם יש חילוק דבבן הוי אפוטרופוס ובבת ובאח לא הוי אפוטרופוס ועבד"ר ושם הארכתי ודוק: אבל אם כתב לו בל' ירושה כו' הטעם משום דכתיב ביום הנחילו את בניו והו"ל למכתב ביום שינחלו בניו אלא ללמדך שהתורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה ודוקא בל' נחלה שהוא ל' ירושה אבל כל שלא אמר ל' ירושה לא ול' ירושה לא שייך כ"א במתנת שכ"מ אבל לא בבריא וכמו שסיים רבינו וכך מפורש פי"נ (דף ק"ל) ועבד"ר: ודוקא בכותב לבן בין הבנים משום דאזה הדין אמרינן שם דהוא א' מהדברים שהן הלכתא בלא טעמא וס"ל להרי"ף דאין לך אלא מה שאמרו חכמים ומ"ש דלהרי"ף בת בין הבנים קנתה היינו דוקא בשכתב לה בל' מתנה דאילו בל' ירושה הו"ל מתנה על מ"ש בתורה ולא קנתה ואע"ג דלרי"ף אין חילוק בין אמר ל' ירושה לאמר ל' מתנה כמ"ש בדרישה היינו בבן בין הבנים דנעשה אפוטרופוס ס"ל דבין כ' לו בל' מתנה או ירושה נעשה אפוטרופוס אבל בבת דאינה נעשית אפוטרופוס להרי"ף לא קנתה בין הבנים בל' ירושה דהוה מתנה על מ"ש בתורה וכן הוא שם בגמרא בהדיא כתבתי כ' בדרישה וכ"כ רבי' לק' (ר"ס רפ"א) ע"ש: וכן אם כ' לאח בין האחים כו' מדהצריך לכתוב זה משמע דבאח מסתבר למימר טפי דעשאו אפוטרופא מבת בין הבנות וה"ט משום דבת לאו בת אפוטרופא נינהו כולי האי ומדכתב דזהו לדעת הרי"ף משמע דס"ל דהרא"ש פליג עם הרי"ף גם באח בין האחים דהוא אפוטרופוס כמו בבת בין

הבנות והא דלא מסיק וכתב בהדיא דלדעת הרא"ש גם באח בין האחים הויא אפוטרופוס משום דכל שכן הוא וכמ"ש ועוד משום דהרא"ש הקשה לדברי הרי"ף מבת בין הבנים ומיניה נשמע ג"כ לאח בין האחים וכמ"ש בדרישה ודוק שם: ומ"ש רבינו אבל לדעת כו' פלוגתת הרי"ף והרא"ש תליא בגי' הגמרא ועבד"ר: היכי דחזיין למשקל מזוני פי' לאפוקי לאחר שנתבגרו או שנתנשאו לגוברין וכמבואר בא"ע סימן קי"ב ע"ש: ומ"ש אע"ג דמשמעתין לא משמע אי קני אי לא קני צ"ע אמאי קאי דכ' אי קני דהא בשמעתין מבורר דלא קני אלא נעשה אפוטרופא ואי אמזונות כ"כ הא מסיק וכ' אע"ג דקני לא מפקינן משמע דמזונות ענין אחר הוא: לא מפקינן לבנות כו' דלא עדיף מאילו אמר האב בפירוש לא יזונו בנותי מנכסי דאין שומעין לו וכמש"ר בא"ע (סי' קי"ב) ב"י:

סעיף ו

ז וכתב הר"ר יונה כו' דברים אלו כתבם הנ"י שם בשם הר"י ע"ש ועד"ר: דכותב דוקא קאמר כו' פי' מדלא אמרינן בגמרא דהמקנה נכסיו לבנו לא עשאו אלא אפוטרופוס אלא הכותב אמרינן בגמרא: ונראה דמיירי במייפה כחו כו' מדהתחיל ר' יונה באיכא מ"ד וסיים וכתב עד כאן מוכח דהכל מדברי הר"ר יונה הוא ובא לחלוק על האיכא מ"ד דכיון שיפה כחו בקנין קנה וקאמר הר"י דליתא והוכיח זה שהרי ע"כ מיירי ביפה כחו שאמר תנו ואף כתבו (דאל"כ אפילו אפוטרופוס לא עשאו כיון שאין שטר לאחר מיתה) וביפוי זה בעלמא קנה כדלקמן (סימן ר"ן) ואפ"ה בכותב כל נכסיו לבנו לא קנה דלא עשאו אלא אפוטרופוס וא"כ ה"ה למייפה כחו בקנין דל"ק לדעת ר"י וכן דעת ב"י בפירושו ע"ש וכן כתב נ"י בשם הר"י דאפי' בקנין לא עשאו אלא אפוטרופוס ולפי זה נראה להגיה דאם אמר כתבו ותנו כו' בדלי"ת במקום וי"ו וק"ל אבל מדברי ש"ע לא משמע כן דהרי כ' בסוף סעיף ד' דאם הקנה לו בקנין כו' קנה דמשמע דכ"ע ס"ל הכי ואח"כ בסעיף ז' כתב ז"ל י"א דכותב כל נכסיו לבן בין הבנים אם נתן לו בקנין ויפה כחו קנה וי"א דאע"פ כן לא קנה ומדלא עירב וכתבינהו בחד סעיף משמע דס"ל דבהקנהו לו בק"ס ס"ל דקנה ול"פ כ"א בהקנהו לו בשטר כתיבה נכסי נתונים לך ויפה את כחו ע"ש ואין טעם נכון לחלק ביניהן ועיין בסמ"ע מ"ש בביאורו:

סעיף ח

שמקנה לו הקנאה גמורה ולא בתורת אפוטרופוס כו' ק"ק דזהו פשיטא ומאי למימרא והיה נראה לומר דכוונתו דאף אם לא כתב בשטר אלא שמקנה לו בהקנאה גמורה קנה ומ"ש ולא בתורת אפוטרופוס אינו ר"ל שכך כתוב בשטר אלא ל' ר' יונה הוא שכל שכתוב בו הקנאה גמורה ר"ל ולא בתורת אפוטרופוס מיהו אינו מוכרע כל כך די"ל דפתח בדבר פשוט משום דבעי למכתב עליו או שפירש כו' דהוא חידוש וכאילו אמר

בין שכתב כן או כן לעולם קנה מ"מ לדינא נראה דבכתוב בו שהקנה לו בהקנאה גמורה ג"כ קנה וק"ל:

סעיף ט

ואם כתב כל נכסיו לבנו ולאחר כו' שם בגמרא בפ' י"נ ע"ש גם מ"ש הרמב"ם בפ"ו דזכייה הוא עד"ז ועיין מ"ש בסמ"ע עוד מזה: ומ"ש ל"מ אם כתב החצי לאחר כו' עד ואם כתב חצי נכסי לבני פ' וחצי נכסי לבני פ' הראשון כו' הכל בפסקי הרא"ש ובנ"י שם: אלא שהקדים לבנו במתנתו ר"ל מדראינו דהקדים לבנו מוכח כוונתו דלמתנה לבנו כיון דאל"כ הו"ל לכלליהו או להקדים להאחר:

סעיף יא

הכותב נכסיו לשתי נשיו כו' פי' ולא הוי מתנה אלא אפוטרופסות הן וטעמא דהא הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא כמ"ש בגמרא ורבינו כתבו בסמוך וא"כ הכותב לשתי נשיו דינא ככותב לשני בניו וכל זה כתב הרא"ש שם: וא"א הרא"ש ז"ל כ' דלאשתו הוה מתנה דאשתו לגבי בנו כאחר דמי:

סעיף יב

ודוקא בכותב כו' בין ששמע כו' עבד"ר: ומ"ש אבל אם שייר כל שהוא בין כו' כל שהוא ממש קאמר ול"ד לשכ"מ שכתב כל נכסיו כו' דכתב רבינו לקמן (בסימן ר"ן ס"ו) דצריך לשייר כדי פרנסת י"ב חודש אע"ג דבגמרא מנינהו יחד וכמ"ש כאן בדרישה והטעם כתבתי בסימן ר"ן ע"ש בסעיף ו':

סעיף יד

אבדה כתובתה עיין בא"ע: (סימן ק"ו) הטעם דכיון שחלק לה כבוד לחלוק לה חלק עם הבנים ודאי מחלה כתובתה כיון ששמעה ושתקה:

סעיף טו

שטר חוב מוקדם פי' מוקדם למתנה זו: הפסידה כתובתה לפי שהיא סמכה דעתה אמתנה זו שכתב כל נכסיו ומחלה לו הכתובה וב"ח חוזר אמתנה זו שהרי קדמה חובו לזמן מתנה זו (א"ע סימן ק"ז) ודוקא כשכתב לה באופן המועיל דלא נעשית עליו אפוטרופוס לבד כמבואר שם (בא"ע סימן ק"ז):

סעיף טז

ושטר הברחה ר"ל שהאשה רוצה להבריח נכסיה מבעלה ובא"ע סימן צ' כתבו רבינו: ובספר א"ע בארתיו (סימן ק"ח):

סעיף יז

כתב הרמב"ם כו' בפ"ו מהלכות זכייה (דין י"ג) כ"כ:

סעיף יח

שאפילו הנותן מתנה בפי' כו' כתב המ"מ זה פשוט כל זמן שאין המתנה בטעות שתהא בטלה מעיקרא וראיה מנותן בפי' ע"מ להחזיר ובודאי לא עדיף סתמא מפירושו עכ"ל ונ"ל פי' לפירושו דהני דמני רבינו לעיל והם המה שעליהן קאי גם הרמב"ם שם כגון הכותב נכסיו לאחרים בשביל ששמע שמת בנו ושטר מברחת וכן הכותב לאחר מפני שצריך לברוח כל הני אף לבסוף מסתמא ניחא ליה שיהיה בידו ויאכל הפירות עד שיבוא בנו ויחזרו הנכסים לידה מבעלה או עד שישוב מאויביו שהרי אם מת בנו היה לו במתנה גמורה גם עתה שאינו מת מסתמא ניחא ליה שיהיה שלו עד שיבוא בנו וכן אינך ודומין הן כאילו נתנו לו במתנה ע"מ להחזיר כשישתנה הענין וז"ש ולא גרע זה שנתן לו סתמא מאילו פי' ע"מ שיחזירנו לומן פלוני ודוקא היכא שמעיקרא לא נתן בידים אלא היה בטעות בידו כגון הא דכתב רבינו לעיל (בסימן ר"ז סעיף י"ג) הלוהו על שדהו וא"ל אם לא תפרעני תוך ג' שנים תהא שלי ולא פרעו דמחזיר השדה והפירות שאכל אחר ג' שנים כיון שלא נתן לו הפירות לאכול ברצון אלא שסבר שאין בידו לפדות כמבואר שם ודוק (וכ"כ לעיל סימן רל"ב ע"ש):

סימן רמז

סעיף א

השולח חפצים כו' גמרא פ' מי שמת (בבא בתרא דף קמ"ג ע"א) ועד"ר: ינתנו לכלותיו פי' הדברים הראוים לנקבות יתננו לכלות ולא לבנות ודייק רבינו וכתב אם הבנים נשואים כו' ינתנו לכלותיו אבל אם אין הבנים נשואים אע"פ שהבנות נשואות לא אמרינן הבנים יקחו כל הבגדים ויהיו מונחין אצלן עד שיהיו להן נשים והטעם דפרנסת כלותיו מוטלת על בניו ולהכי דעתו קרובה יותר לאשת בנו מלבנותיו הנשואות אבל כל זמן שאינן נשואין עדיין אין דעתו שיתנו לבניו מה שאינו ראוי להן אלא ליתנו לבנותיו לחבבן על בעליהן: ואם אין הבנות נשואות כו' דעתו ודאי לכבד בנותיו כדי שיקפצו עליהן ועיין מ"ש עוד לקמן: ויחלקו בין הבנים והבנות קמ"ל בזה דל"ת שכוונתו הוא שיתנו הכל לבנות שגם זה בכלל שיקפצו עליהן לנשאן הוא שימצאו אצלה דברים הראוים להני שאין להן אבל ברישא דאמר ינתנו לכלותיו לא הוצרך לחלק דאף אם יתנו לכלותיו הכל ממילא יקחו בניו מנשותיהן הראוי להן וק"ל: וכתב הרמ"ה שאם יש בו דברים הראוים לבנים ולבנות פי' דברים שכל א' מהן ראוי לשניהן: יתנו לשניהן פי' לשניהן בשוה וקאי אמש"ר לפני זה והיינו בנים נשואים והבנות אינן נשואות וכ"ש כששניהן אינם נשואים ודוקא באמר שיתנום לבני ביתו סתם אבל אמר יתנום לבני בהא ס"ל כמ"ש רבינו בסמוך

בשם הרב רבינו משה בר מיימוני שנותנים אותן לבנים וע"ע בסמוך ועבד"ר: ודאי לדידה שדר פי' הראוי לנקבות:

סעיף ב

יתנו לבני הבנות בכלל כן הוא בירושלמי פ' שני דייני גזירות כתבתי לשונו בדרישה ע"ש והיינו לענין דברים שאינן ראוים אלא לבנות אבל דברים הראוים לבנים לבד פשיטא שאינם בכלל דלא עדיף מאילו אמר סתם יתנו לבני ביתי והרמב"ם ז"ל הוסיף דכשאמר יתנו לבני אפילו דברים הראוים לשניהן כאחר נמי הוי לבנים ומסיים התם בירושלמי ואם אמר בשעת מיתה אלו לבני אין הבנות בכלל וכ' נ"י הטעם משום דבחייו רוצה לכבד בנותיו כדי שיהיו חביבות על בעליהן אבל בשעת מיתה אינו רוצה לעקור נחלה דאורייתא והרא"ש בתשובה שהביא רבינו בסמוך כתב הטעם דבחייו חפץ שיהיו קופצים לבנותיו וזה ע"י שתהיינה מלובשות בכבוד אבל לאחר מיתה יש להן עישור נכסים ונראה דאידי ואידי איתנהו ותרווייהו איצטריכו דהירושלמי סתמא קתני ומשמע דמיירי בין בבנות נשואות בין באינן נשואות וכל א' וא' כדשייך דהיינו אם הבנים נשואים אז הא דבנותיו בכלל היינו כשאינן נשואות (דאל"כ כלותיו קודמים וכנ"ל) וא"כ הא דמחלק בין בריא לשכ"מ היינו מטעמא דרא"ש ואם הבנים אינן נשואים אז הא דבנותיו בכלל היינו אפילו בבנות נשואות וא"כ הא דמחלק בין בריא לש"מ היינו מטעמא דנ"י והרא"ש גופא מסיק וכתב שם בתשובה שהביא רבינו בסמוך טעמא דהנ"י ובסמוך אעתיק לשונו כי שניהן צריכים וכמ"ש ובזה תבין מה שסתם רבינו ולא חילק בזה בין נשואות [לבין אינן נשואות] דסמך אמ"ש לפני זה ודוק:

סעיף ג

ד בד"א בבריא כו' שם בירושלמי: אף על פי שאמר בני לשון רבים בעיא דאיפשיטא בפרק מי שמת והטעם דכתיב ובני פלוא אליאב ועיין בדרישה: וכתב הרמ"ה כו' עיין בדרישה. וכן אין בן הבן בכלל. וכתב הרא"ש בתשובה דאף על פי דאמרינן בעלמא בני בנים הרי הן כבנים בלשון בני אדם אין בני בנים כבנים וראיה מנדרים: אלא בר ברא ודאי אבר ברא קאמר פי' ויתנו לו ולא לבנות אפילו דברים הראוים לנקבות ולית ליה אשה לבר בריה כיון שהוא שכיב מרע ואין דרכו להעביר נחלה וכשהוא בריא ואית ליה בר ברא ובת ינתן לשניהן דבר ברא במקום בן קאי ובנותיו בכלל בניו הם כשהוא בריא ונ"ל שזהו כוונת ב"י שכתב אדברי הרמ"ה הללו ז"ל מסתברא דה"מ היכא דאית ליה ברא אבל לית ליה ברא אלא ברתא ובר ברא לבר ברא יהיב או לשניהן עכ"ל דר"ל לבר ברא היכא שהנותן היה שכ"מ ולשניהן כשהנותן היה בריא ודוק:

סעיף ה

שאלה לא"א הרא"ש כלל פ"ה דין ג': והיה לו בת כ"כ שם בשאלה ומשום סיפא נקט ליה הרא"ש דמסיים שם ז"ל ועוד יש לחלק בט"א בין בחייו בין בשעת מיתה דבחייו שהוא נותן מתנה הכל בכלל אבל בשעת מיתה שבא להנחיל אנו אומדים דעתו שאינו רוצה להעביר נחלה מבנים לבנות כי עבירה היא כדאמר שמואל לרב יהודא לא תיהוי במעבירי אחסנתא כו' וזה הנותן העביר נחלתו מבתו וכ"ש שלא יחוש להעברת נחלת אחותו עכ"ל: יחלוקו ב' אחיותיו ויתמי אחותו פי' יתמי אחותו השלישית יחלקו עם ב' אחיותיו שהן בחיים שוה בשוה שליש בשליש כן הוא שם בשאלה והוצרך לפרש כן דאם לא אמר אלא והשאר יטלו שתי אחיותיו ויתמי השלישית היו נוטלין היתומים המקצת וכמש"ר בהדיא אחר תשובה זו ורבינו קיצר משום דאין בו נ"מ:

סעיף ו

תשובה נראה לי בכלל כצ"ל: בכלל יתמי אחותו כו' פי' השואל היה מסופק בתרתי שיתמי אחותו היו זכרים ונקבות ואותן נקבות היו גדולות ושאל אם הם בכלל יתמי אע"ג שהן גדולות או לא או אם אינן בכלל לגמרי כיון שהן נקבות וע"ז השיב דבכלל יתמי יש זכרים ונקבות גדולים וקטנים וק"ל: שלא מצינו חילוק בתלמוד בלשון יתומים כו' שם בתשובה מסיק וכתב ע"ז ז"ל והא דאיתא בפרק הנזקין בעי ר' אחדבוי יתומים שאמרו גדולים או קטנים על מתניתין דאין נפרעין מנכסי יתומים התם משום דיהיב טעמא למילתיה דתקנה הוא דעבוד רבנן ליתמי ולקטנים הוא דעבוד רבנן לגדולים לא עבוד רבנן כו' ורבינו קיצר ורמזו במה שמסיק וכתב אלא שיש מקומות שתקנו כו' וק"ל: כיון דמתנה נתן להם כ"כ ג"כ בתשובה ונראה שדקדק לכתוב כן משום דאין בת זוכה במקום בן בלשון ירושה וכמ"ש בסימן רמ"ו: היינו דוקא היכא דאמר בני כו' אלא דבחייו כו' כתב כן כדי שלא תקשה כון דאומר לבני אין הבנות בכלל אם כן למה חילק שם בירושלמי בין בריא לשכ"מ וכנ"ל וקאמר דהטעם משום דבחייו ניחא ליה שיהיה להן קופצים כו':

סעיף ז

הנותן מתנה לחבירו או שכ' כו' פי' הן שהמתנה היה דבר מטלטל הניתן מיד ליד או שהוא קרקעות שדרך ליתנם בכתיבה גם י"ל דר"ל הן שנותן לו מתנה פרטית או מתנה כוללת דהיינו נכסיו שכולל הרבה כמ"ש רבינו בס"ס רי"ח ובס"ס רמ"ח אפ"ה אמרינן דיחלוקו ובמתנה כללית דרך בני אדם לכתוב מש"ה כתב לשון כתיבה אצל נכסיו כאן ובסמוך ריש סימן רמ"ח ולעיל בס"ס רמ"ה סעיף י"ד ע"ש: וא"ל לך ולבני פי כו' גמרא פי מי שמת (דף קמ"ג): היא נוטל החצי כרב יוסף דאמר שם הכי ולמד לה מדתניא והיתה

לאהרן ולבניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו ואיפסיקא הלכתא כוותיה בשדה ענין ומחצה וזהו שמעתתא דמחצה ושמעתתא דענין כתב רבינו לעיל ס"ס קצ"ה כל זמן שעסוקים באותו ענין יכולין לחזור ע"ש ושמעתתא דשדה כ' רבינו לעיל ריש סימן קע"ד ע"ש הוא נוטל החצי ובני פ' החצי כצ"ל: וכן הדין אם הנפרטים כו'. אשמועינן דל"ת הטעם דנוטל החצי משום דבמה שפרט אותו אחשבינהו נגד הכלל ולעולם אין הכלל נוטל אלא כא' מהנפרטים קמ"ל דלא אמרינן הכי אלא דלפעמים הפרט נוטל פחות דהטעם הוא מדחלקינהו אמדינן דעתו דיטול כל א' החצי אשר"י ור"ן: כגון שאמר נכסי לפ' ולפ' ולפ' ולבני כו' כצ"ל וז"ל מ"ו ר"ש ולא נראה בעיני כאשר כ' בשם הרמב"ן באשר"י דמי שמת (דף רי"ב ע"א) עכ"ל:

סימן רמח

סעיף א

הנותן מתנה לחבירו כו' ברייתא הוא פ' י"נ (דף קכ"ט ע"ב) ולשון הברייתא הוא נכסי לך ואחריו כו' ורבינו הוסיף וכתב ז"ל הנותן מתנה או שכתב כו' ור"ל הן שנתן לו מתנה פרטית או מתנה כללית וכמ"ש בסמוך (ס"ס רמ"ז ובס"ס רמ"ה) ומש"ה אמר כל נכסיו ומיירי באופן דלא נוכל לומר דלאפוטרופוס איכוין כגון שנותן המתנה לאחר דאינו מכוין להשביחו לעשות אפוטרופוס או לבן ואין בנים יותר או שפי' שלמתנה גמורה מכוין וכמ"ש לעיל (סימן רמ"ו ס"ה): ואחריך יירש פ' ואחריו יירש כו' כצ"ל וכן הוא ל' הברייתא שם: קנה שלישי עכ"ל הברייתא ומפרש רבינו וכגון שאינו כו' והוא מימרא דרב אחא בריה דרב עוירא שם משמע מלשון רבי' דאפי' אמר בפירוש שהיא נתנו לו במתנה (דהרי התחיל בלשון מתנה) אפ"ה כיון שהוא ראוי לירשו שוב אין לו הפסק ואפילו אם השני ג"כ ראוי לירשו כגון שאמר נכסי לראובן בני ואחריו לשמעון בני אפ"ה מת ראובן בניו יירשוהו אחריו והטעם כמ"ש ר"ן וז"ל שמכיון שהחזיק ראובן בנכסיו הו"ל יורש שהתורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה וכיון שמחזיק בהן מכח ירושתו אע"פ שהוא בא להפסיק ולתתה לבנו האחר אינו רשאי שהרי הוא כמצווה על נכסים שאינן שלו ע"כ ומדברי הר"ן הללו מוכח דלא מיירי זה אלא בשכ"מ וכ"כ ר"ן שם בהדיא שכתב ז"ל והא דרב עוירא דוקא בשכ"מ אבל במתנת בריא לא אמרינן דאין לה הפסק אלא יש לשני מה ששייר הראשון כו' ע"ש וכ"כ הרמב"ם (בפי"ב מהל' זכייה) דבשכ"מ דוקא איתא האי דינא אבל בבריא כו' וכתב שם המ"מ עליו ז"ל נראים דברי הרב נכונים בדין הבריא דכיון שהעלינו שאין הבריא יכול להעביר נחלה אלא בלשון מתנה ואם היה בלשון ירושה אפילו בראוי לירשו אינו כלום א"כ ודאי מתנה יש לה

הפסק וכן כתב הרשב"א בתשובה (סימן אלף מ"ה והרמב"ן סימן מ"ה) בפשיטות וא"כ יש לתמוה על רבינו דסתם וכתב מתחילה הנותן מתנה לחבירו כו' דמיירי אפילו במתנת בריא ובקנין למה סתם וכתב עליו דאם הוא ראוי ליורשו שוב אין לו הפסק דמשמע אפילו נתנו במתנת בריא למי שראוי ליורשו ולא ככל הני רבוואתא. ואם היה שרבינו חלק עליהם ודאי לא היה שותק מלהזכיר דעתם ולכתוב טעמו וראיותיו לסתור דבריהם. וגם נראה דהוא דלא כמשמעות מסקנא הגמרא פ' י"נ (דף קל"א) דמוקי להההיא דר"י ב"ב דאמר באומר איש פלוני ירשני והוא ראוי ליורשו דבריו קיימין. דוקא בשכ"מ אבל בבריא אינו בר ירושה. ואף א"ת שכאן איירי בנותן לו מתנת בריא בקנין מ"מ אין שייך לומר הטעם ירושה אין לו הפסק כיון דבשעת מתנה לא בתורת ירושה נחית אלא בתורת מתנה ומיד בשעת נתינה איפסקא ונתנו לו ע"ת שאחריו תהיה לפלוני. לכן נראה שגם רבינו ס"ל הדין כן בפשיטות וכן פסק בש"ע ומש"ה לא הוצרך לכתבו בפירוש ורמזו במ"ש ואם הוא ראוי ליורשו ואין להפסיק ירושה דאורייתא. דשם ירושה אינה חל כ"א ביורש ובשעת שהוא שכ"מ. וכמ"ש לעיל (סימן רמ"ו ס"ה) ז"ל אבל אם כתב לו בלשון ירושה קנה אם הוא שכ"מ ודו"ק ועד"ר דהא דכתב בסימן רמ"ו בלשון ירושה היינו דוקא בנותן כל נכסיו וע"ש:

סעיף ב

שהרי יכול למכרם כו' פי' שהרי אם מכרם הראשון ממכרו קיים אבל לכתחילה ודאי לא וכמ"ש רבינו בסמוך (סעיף ז'): דאחריך לאו כאומר מעכשיו כו' כך פשוט מסוגיית הגמרא בעובדא דסבתא (דף קכ"ה) לפי מה שפירשה רשב"ם והכי פי' גם הרי"ף והרא"ש והרמב"ם ויש כאן שיטות אחרות כתבתי קצת בדרישה והרוצה לעמוד על הדברים יעיין בדברי הר"ן: וכאילו אמר כל ימי חייך כו' ואם תשאיר כו' ע"ל סעיף ה' מ"ש בשם הרר"י:

סעיף ג

שעשה באיסור כו' כלומר שעשה איסור גמור שעבר על עשה דלעולם בהם תעבודו וכדאיתא בי"ד (סימן רס"ז) ואיכא למימר אדעתא למיעבד איסור במתנה זו לא יהיב ליה: ועשאן תכריכין למת כו' מפרש בגמרא דל"מ למימר לשווינהו איסור הנאה לא יהבית לך קמ"ל וז"ל נ"י (דף רכ"ה ריש ע"ב) ועשאן תכריכין כו' פי' שזרקן על המת יותר מהצריך דליכא מצוה ומש"ה לא ניחא ליה למעבדינהו איסורי הנאה עכ"ל ור"ל דליכא מצוה דתכריכין ואדרבה יש עבירה בזה וכמ"ש באבל רבתי הביאו רבינו בי"ד (סימן שמ"ט) ז"ל כל המרבה לזרוק כלים על המת הרי זה עובר בבל תשחית ומנוולו ומרבה עליו הרימה ע"ש והוא רבותא טפי מעבדים והוציאן לחירות דאף שעשה בהן איסור מ"מ נהנין ממנו העבדים וגם הביאן לכלל ישראל וק"ל ורבינו קיצר ולא כתב

אלא לשון הגמרא: שאין מתנת שכ"מ קונה כו' וכשימות יקדים כו' כן הוא שם בגמרא (דף קל"ז) ופיר"ש דטעם דהנותן באחריך לפ' משמע משעה שאין הראשון צריך לנכסים הללו זיכהו הנותן לזה השני אחריו מיד והיינו משעה שהתחיל הראשון להיות גוסס ונטרף מיד קנה לו השני וסתם אדם הנותן ממונו מחמת מיתה אינו רוצה להוציא ממנו מכחו עד שתגמר מיתתו נמצא שפ' המקבל באחריך הוא קודם: וכתב הרמב"ם בד"א כו' בפ"ב מזכייה כ"כ ור"ל בד"א שאין לשני אלא מה ששייר ראשון שמכר הראשון כו': ואיני מבין מה חילוק יש כו' והמ"מ מפרש הטעם משום דודאי דעת הנותן היה מתחלה שלא יתן הראשון ליורשיו דא"כ לא עשה כלום בנתינתו לשני שהרי ידוע שכל מה שיש לאדם נותן לבניו אבל כשאינו רשאי ליתן לבניו או ליורשיו אע"פ שיכול ליתנם לשאר בני אדם אין אדם חוטא ולא לו עכ"ל ועבד"ר:

סעיף ד

וכתב עוד כו' שם וכתב המ"מ לא מצאתי זה מבואר אבל מ"מ נראה שפשוט הוא דכל שלא מכר או נתן שאז א"א לסלק הקונה במעות ודאי זכה שני וכיון שכן בשיעבוד הרי יכול לסלק מי שנשתעבדו לו במעות דאי לא כשאמרו למכור יאמר לשעבד דעדיפא ליה טפי שאינו מסתלק עתה לגמרי אלא ודאי כדאמרן עכ"ל וכתב ב"י שכ"כ בעל התרומות (שער נ"א) ונ"י ס"פ י"נ ע"ש: מת הראשון כו' אין ב"ד מגבין כו' גם בבא זו נמשך לטעם בבא ראשונה וחידש בבא זו שאם מת אפילו מהפירות אין מגבין וזהו שדייק וסיים אין מגבין כלום: אפילו עשאן אפותיקי או שיחדן לאשתו בכתובתה יחוד שייך בכתובת אשה משום דאין זמנה לגבות עד לאחר מיתה וגם דינה בקרקע ואפילו יש להיורשים מעות הרשות בידם לסלקה בקרקע משא"כ בב"ח:

סעיף ה

והר"מ מרוטנבורק לא כ"כ כו' נראה דלא פליג אלא אגביית כתובה אבל בב"ח מודה שאין מגבין אפילו לפי הטעם שהביא רבינו בשם הרא"ש משום דשיעבודו מחיים אפ"ה שאני שיעבוד כתיבה משיעבוד ב"ח דכתובה סמיכתא אקרקע טפי מב"ח ודמיא יותר למכר ובזה מיושב דלא תקשה על רבינו דלעיל (ס"ס ק"ד סי"ו) הביא דברי הרמב"ם הנ"ל ולא הזכיר לדברי הרמ"מ כלל אלא שמתחילה כתב סברת הרמ"מ בשם י"א ואחר סברתו כתב והרמב"ם חילק בין מכר כו' ומשמע דס"ל כוותיה אלא משום דהתם דגוף הדינים איירי בשיעבוד דב"ח הביא לדברי הרמב"ם באחרונה והסכים עמו בב"ח וכאן הביא הרמ"מ שחילק על שעבוד כתובה לבד ומה שכתב רבינו שם די"א דגובה מהם צ"ל דרבינו שמע או מצא כן עוד דעת אחרת זולת מהר"מ דהכא ומשום הכי כתב יש אומרים ולא כתב כן בשם מהר"מ דלפי מ"ש לחלק יש לומר דמהר"ם לא איירי אלא

בכתובה וק"ל: כתובת אלמנתו כלומר אלמנת הבן: הביא דברי הר"מ בתשובותיו (כלל פ"ד סימן ג' עיין שם): והוה כשאר לוקח פי' ול"ד לראשון שנתן במתנת שכיב מרע דשני קודם דהתם אין זכות להמקבל בנכסים עד לאחר מיתה מה שאין כן כתובה דשיעבודה מחיים עליה ומיהו ב"ח אף על גב דשיעבודו גם כן מחיים אפ"ה אינו דומה ללוקח כמו אשה בכתובתה וכמ"ש וק"ל: וכתב הר"ר יונה לאו משום דאמר ואחריך לפלוני כו' אין להקשות הא גם מדברי מהר"ם הנ"ל מוכח כן שפסק שהאלמנה תגבה כתובתה והסכים הרא"ש עמו אע"ג דלא נזכר שם דאמר אחריך די"ל דהרי גם נכסי לך לא נזכר בהדיא והו"א דהמעשה היה דאמר ואחריך אלא שקיצר קמ"ל בדברי ר' יונה וק"ל. ומ"ש ומיהו אם אמר נכסי לך לי' שנים ואחריך לפ' כו' עד לאו למתנה גמורה נתכוין וצ"ע מאי לשון ומיהו דכתב הלא זה נלמד מדין הראשון כיון דלא תליא הדבר באחריך כ"א בנכסי לך דמשמע לשון מתנה גמורה דאי תליא באחריך אין חילוק בין נתן לי' שנים לנתן לו כל ימי חייו והול"ל ומש"ה אם נתן לו לי' שנים וצ"ל דה"ק ומיהו אע"ג דכתיבנא דנכסי לך לחוד ג"כ משמע מתנה גמורה לפעמים אע"ג דכתב לו נכסי לך וגם כתב לו ואחריך דאיכא תרתי לטיבותא אפ"ה אין בידו למכור לגמרי דהרי ראינו דלאו למתנה גמורה נתכוין

סעיף ו

ואחריך מהיום כו' בדרישה ס"ב כתבתי דהכי משמע בגמרא דבאומר מעכשיו אין רשות לראשון למכור: יחזרו ליורשי שני שהרי הוא כאילו אמר בפירוש שנתן גוף הקרקע מהיום לשני ופירי לאחר מיתת הראשון: והוא שבאו ליד שני כו' הטעם דנהי שאמר לו מהיום סוף סוף הא אמר נמי ואחריו לשלישי הרי תלאו לשלישי בשני ורצה שלא יזכה לשלישי כ"א אחר שבאו הפירות ליד השני הילכך מת השני בחיי הראשון חוזרים הפירות וגם הגוף אחר מיתת הראשון ליורשי הנותן משא"כ ברישא שאין כאן שלישי והשני קנה קנין הגוף מש"ה מת השני בניו יורשים אחריו וק"ל:

סעיף ז

אע"ג דקיי"ל כו' זה מבואר בס"פ י"נ: אסור לו לראשון כו' דנהי שלא הקפיד הנותן קפידא גמורה שלא יהיה רשאי למכרן מ"מ ודאי הוה ניחא ליה שישתיירו לשני וזה שמכר (לו) עשה נחת רוח של מת: ואם עבר ומכרה כו' משום המשיאו נקרא רשע נקט ליה ולומר לך מילתא בטעמא דהא דאמרינן בגמרא שהמשיאו נקרא רשע היינו כיון שהועילו מעשיו שמכר ומכרו קיים ולא נעשה נחת רוחו של מת ודוקא המסית נקרא רשע כיון שחוטא ולא לו אבל המוכר עצמו לאו רשע הוא כיון שלהנאתו עשה המכירה או הנתינה והשליטו הנותן בגוף ופירי לעשות בהן כרצונו ולא הקפיד הנותן בקפידא

גמורה שלא יהיה רשאי למכרו כן פי' רשב"ם בהדיא (דף קל"ז ע"א) ולא כע"ש שכתב שכ"ש שהמוכר נקרא רשע:

סעיף ח

אבל אם אמר ואחריך יחזור לי כו' נראה דלא בעינן דוקא שיאמר כן דהא מוצא דין זה הוא מעובדא דההיא איתתא דהוה לה דיקלא בארעיה דרב ביבי בר אביי אקניתיה ניהליה כל שני חייו כו' והעתקתיו בדרישה בסעיף ג' ש"מ דכל שלא אמר ואחריך לפ' אלא הקנה לו סתם כל שני חייו כאילו אמר ואחריך לי דמי וכ"כ בהדיא ריב"ש סימן ת"ע (וכ"פ בש"ע) ורבינו תוכן וכוונת הענין ומילתא בטעמא נקט אבל מ"מ אין דעת רבינו וריב"ש שווים בזה כלל כמ"ש בסמ"ע ובהגהת ד"מ ודויקא בדשייר לעצמו אבל אם אמר ואחריך ליורשי ס"ל לרבינו דמכירת ראשון הוה מכירה וכמ"ש בדרישה מילתא בטעמא ולא כמ"ש מ"ו ר"מ ורע"י בש"ע עיין בסמ"ע

סעיף ט

ואם אמר ואחריך ליורשי כו' היינו עובדא דההיא סבתא שהעתקתי לשונו בדרישה (סעיף ב') וכגי' רשב"ם דגרס ובתרא לירתאי הוות ליה ברתא כו' ומתה בחיי מקבל ראשון דמסקינן שם דאי הוה לה ברא לברתא יורש אותה ולא בעלה דהו"ל ראוי וכתב הר"ן שם דאליביה דהרי"ף וסייעתיה דס"ל דהאומר אחריך לפ' לאו כאומר מעכשיו דמי ה"ה דאין קרוביה לבית אביה דודה ובן דודה יורשים אותה אלא משום דעובדא היה שם דהבעל בעי לירשה קאמרי שם דאין הבעל יורש אותה וכ' רשב"ם והטעם דזרעה יורש אותה אע"ג דהנותן אמר ואחריך ליורשי ואחי אביה הם יורשיו וזרע הבת הוא יורשי יורשיו אפ"ה כיון דזרעה עד סוף כל הדורות הן קודמין לירושה מן התורה (לאחי) [לאבי הנותן ולאחיו מש"ה כשאמר סתם ליורשי ודאי להן היתה כוונתו והא דקאמר בגמרא טעם דאין בעל יורש אותה משום דהו"ל ראוי ולא נקטו הטעם משום דליורשיו דוקא היתה כוונת כתב הר"ן משום דהוא הטעם דאמרינן בכל דוכתי דאיו הבעל יורש את אשתו משום דהו"ל ראוי ומש"ה דקדק רבינו וכתב ז"ל אין שאר יורשים כו' עומדים במקומה ולא כתב אין שאר יורשים נוטלין אותו דודאי כוונת הנותן היה דוקא אזרעו אלא שתאמר כיון שהבת מתה ולא הניחה זרע שאר יורשיה עומדים במקומה לירש אותה קמ"ל דלא וה"ט כיון דלא אמר מעכשיו ונשארו הנכסים ביד המקבל הראשון והמ"ל גם בבעל ה"ט דמ"ס ירושה אין לה הפסק היינו דוקא בזרעו אלא שנמשך אחר לשון הגמרא וכנ"ל:

סעיף י

ומש"ר דאם אמר מעכשיו הבעל יורש אותה ה"ה דשאר קרוביה עומדים במקומה כשאין לה בעל אלא שכשיש לה בעל הוא קודם לשאר קרוביה מש"ה נקטו גם יש בו צד רבותא אע"ג דאינו יורש של הנותן כלל כל זה מבואר להמדקדק בדברי הר"ן ורשב"ם ובזה נסתלקה תמיהת ב"י שתמה על רבינו למה לא נאמר דאחיו ובניו יהיו יורשיו כיון דאין לו זרע דהא כבר כתבתי דדעתו היה אזרעו לחוד וכל האחרים נחשבו כאומר ואחריך לפ' דכשמת אותו פ' בחיי מקבל ראשון ישארו הנכסים ביד הראשון וה"נ כשמתה הבת בחיי המקבל ראשון ולא הניחה זרע ישארו להראשון ולא יחזרו להנותן וליורשיו ונראה דגם רבינו ס"ל דאם לא היה לו הבת בשעה שאמר ואחריך ליורשי דהיינו אומרים דדעתו היה על קרובו שהיה לו אז הראוי לירשו מן התורה ויוצאי יריכו וק"ל ועיין במרדכי פ' יש נוחלין דכתב בשם ר"א מרעגינשפורג כדברי רבינו ע"ש ודוק:

סעיף יא

או פנויה ואח"כ נשאת נכסי כו' כצ"ל: זה ביארתי בספר א"ע (ריש סימן צ"א):

סעיף יב

שאלה לא"א הרא"ש מי שנתן מתנה (כלל פ"ד סימן ב'): ליפול עליו כו' ל"ד עליו קאמר אלא ר"ל עליו ואחיותיו גם י"ל דהשואל טעה וסבור כיון דמצד ירושה מאחיו הוא קודם כשמתנת שמעון אינה מתנה יפול הכל עליו דירושה אין לה הפסק ולא היה כח באביו לומר שיהיה גם לאחיותיו אלא מיד שאמר שיהיה לאחיו שוב לא חל מתנת אחיותיו אבל טעה דהא ראובן זה במתנת בריא נתנו לבניו ובמתנת בריא יכול להפסיק מהיורש וכנ"ל והשתא א"ש שהשיב הרא"ש דמתנה טובה היא זו דהו"ל כנכסי לך ואחריך לפ' דמה [שכ'] כנכסי בכ"ף הדמיון לאפוקי מדעת השואל דס"ד דאית ביה משום ירושה אין לה הפסק ולא שייך ביה ואחריך לשמעון והשיב דז"א אלא הו"ל כנכסי לך כיון דמתנת בריא היתה אלא שקשה איך טעה בזה דאם נאמר דשייך בזה לומר ירושה אין לה הפסק א"כ ס"ד לומר דמתנת שמעון לגיסו לא היתה מתנה כיון דשמעון הוא היורש אין להפסיקו מידו ויכול לעשות בחלקו מה שירצה: תשובה כו' דהו"ל כנכסי לך ואחריך לפ' הא דכתב דהוי כנכסי לך בכ"ף הדמיון משום דכאן לא אמר לשון אחריך והו"א דדוקא בלשון אחריך תליא קמ"ל וכמ"ש בשם ר' יונה בס"ד ועוד דהו"א דוקא במכר הראשון הוא דאמרו דאין לשני אלא במה ששייר ראשון ולא במתנה וכמש"ר לעיל (בס"ג) דאם נתנן במתנת שכ"מ אינו כלום קמ"ל דכאן דהיתה מתנת בריא מתנתו מתנה וכ"כ שם בתשובה ע"ש ועמ"ש בדרישה מזה לעיל ס"ג שזאת התשובה היא שכתב הב"י שם עליה שהאריך בה הרא"ש ללא צורך ומדכתב דהו"ל כנכסי לך ואחריך לפ' מכאן מוכח דגם

הרא"ש ורבינו שהביאו ס"ל דלא אמרינן ירושה אין לה הפסק כ"א כשאמר נכסי לך כשהיה שכ"מ דאל"כ בלאו ה"ט דהו"ל כמו אחריך הול"ל דלא היה בידו כח להפסיק הירושה כיון שנתנו לבנו וממילא אין יכול למחות בידו שלא יוכל לקנות חלקו לאחר הואיל והוא יורשו וק"ל ועיין מ"ש בריש סימן זה שכן דעת כל הפוסקים:

סעיף יג

ששאלת ראובן שנתן לשמעון ולוי כו' בכלל פ"א ס"ב כ"כ: או ישא אשה בחיי אביו פי' בלא רשותו: לאחיו שמעון וכתב לו כל הבית מעכשיו כו' כצ"ל וכן הוא שם בתשובה כלל פ"א דין ב': והמתנה אינה כלום ר"ל חלקו של לוי שהיה ראוי להיות של שמעון אחר שלא קיים התנאי ושמעון נתנו ללוי על אותו חלק אמר דאינה מתנה וכמ"ש הטעם מפני שאותה המתנה עדיין לא באה ברשותו אבל חלקו של שמעון עצמו ודאי מתנה היא: היה זוכה פי' היה הוא זוכה ולא האב:

סעיף יד

ששאלת ראובן נתן חדר כו' תשובה זו אינה נדפסת בתשובות שבידינו אבל מצאתיה כתובה בגליון בתשובות הרא"ש כלל פ"א דין א': עם שאר בני הבית אין ר"ל בני ביתו של שמעון דא"כ הכי הול"ל שישתמשו שמעון ואשתו עם שאר בני הבית בחצר ובבור כו' ועוד דכיון דבכלל בני ביתו הן ג"כ בניו וקאמר דישתמשו בהן לעולם לשון לעולם משמע ודאי גם לאחר מותו אלא ודאי בני ביתו של ראובן קאמר ששמעון ואשתו ישתמשו תמיד בבית ובחצר עם בני ביתו של ראובן שיהיו בבית אחרי מותו כשם שמשתמשין עם ראובן עצמו ומה שדייק הרא"ש מדהזכיר אשת שמעון כו' היינו משום דאף אי לא היה מזכירה מסתמא כשנותן רשות לשמעון שישתמש בבית עם אשתו קאמר והא ראיה שאפילו על הבנים לא נסתפק השואל אלא אם ישתמשו אחר מותו משמע הא כל זמן שהוא חי פשיטא דבניו משתמשין (ע"מ) [עמו] וא"כ כ"ש אשתו ומה שפרטה ע"כ משום תיבת לעולם שכתב בשטר המתנה ולומר שדוקא האשה תשתמש גם אחרי מותו בבית ובחצר כמו בחייו אבל לא הבנים וק"ל:

סעיף טו

בריא או שכ"מ כו' גמרא פ' מי שמת (בבא בתרא דף ק"ן ע"א) ופי' בריא בקנין או שכ"מ באמירה: לבר מחטי ושערי ובהמותיו לשון הגמרא פשיטא אמר מטלטלי לפלניא כל מני תשמישתיה קני לבר מחטי ושערי ופי' ר"ש וה"ה לבר מבהמותיו ע"כ נמצא שתיבת בהמותיו שכתב רבינו היינו ההוספה שהוסיף ר"ש ונראה דמש"ה כ' רבינו והרמ"ה כ' כו' כלומר רשב"ם הוסיף בהמותיו משמע דשאר מילי הכל בכלל מני תשמישתיה אבל הרמ"ה כתב דה"ה שאר מיני סחורה בכלל חטי ושערי הן וב"י כתב שלשון רבינו

אינו מדוקדק בזה במ"ש והרמ"ה כתב כו' בלשון פלוגתא ולפי מ"ש א"ש: בעיא ולא איפשיטא והרמ"ה כתב שלא קנה ורי"ף כו' עבד"ר: וקנה הרחיים העליונה טעמא משום שרגילין ליטלה משם כדי לתקנה אבל התחתונה מתקנים במקומה ולא מטלטל: ואם אמר כל דמטלטל כו' לפי שמשמע כל שאפשר לטלטלו: ואם אמר נכסי לפ' קנה כל המטלטלין רבינו לטעמיה אזיל דס"ל לעיל (ס"ס רי"ח) כר' יונה דהאומר נכסי הכל בכלל אבל רשב"ם לא ס"ל כן עד שיאמר כל נכסי ומפרש להך דהכא באומר כל נכסי והתוס' והרא"ש מחלקים בין מתנה למכר דבמתנה בעין יפה נותן וכולל יותר וכ"כ ב"י שם (בסוף סימן רי"ח): ובגדים ובהמה וחיה כו' פרט להו רבינו לכל הני משום דבגמרא מייתי ראיה אכל א' מאלו שהם בכלל שם נכסי (ע"ש דף קנ"א) אבל ס"ת מיבעיא מי אמרינן כיון דאסור לזבוני לאו נכסי הוא או דילמא כיון דמיזבן ללמוד תורה ולישא אשה בכלל נכסי הוא ע"כ ומש"ה חולק הרמ"ה וסבר כיון דשאר ספרים מעשים בכל יום דמוכרין אותה בכלל נכסי הן וגם בגמרא לא נזכר איסור מכירה כ"א בס"ת ואע"ג דהרא"ש כתב (והביאו רבי' בי"ד ריש הלכות ס"ת) דהאידנא ספרי מקרא משנה וגמרא אין למכרן כ"א לישא אשה ות"ת מ"מ לא חמירי כס"ת והא דכ' והרמ"ה חילק בלשון פלוגתא אע"ג דגם לדעה ראשונה כתב דנותנין לו תפילין ומשמע דה"ה שאר ספרים י"ל איפכא מדנקט תפילין דוקא תפילין שהן לו כמו מלבוש וגם הם מצוה המיוחדת לגופו וכדאמרינן גבי סידור דב"ח דנותנין לו תפילין מה"ט ולא שאר ספרים וכמ"ש רבינו לעיל (סימן צ"ז) ע"ש ב"י:

סעיף טז

שאלה לא"א הרא"ש ז"ל כלל ע"ה סימן ב' והביאו רבינו בקיצור לעיל (ריש סימן ס"ו): שדבריו ככתובין וכמסורין דמי והוה כבריא כו' במהרי"ק פי' דה"ק כלומר כיון שאמרו חכמים (בפרק מי שמת) דברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמי תרתי ל"ל ש"מ דה"ק ככתובין לעניין קניית קרקעות וכמסורין לענין קניית מטלטלין דלא קני בשטר כ"א במשיכה ובאמת שיש לפרש ג"כ שניהן אקרקע ואמטלטלין דהאומר שדי נתונה לך דבבריא בעינן כתיבה ומסירה ובשכ"מ כאילו נעשו שניהם דמי ובמטלטלים כגון שטרות שבבריא א"א לקנות אם לא שימסור לו השטר ויכתוב לו קני לך איהו ובשכ"מ כיוצא בזה באמירה בעלמא קנה וזהו שכתב הרא"ש שם בתשובה שלכך אמרו דברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמי וק"ל: אע"פ שהקנה לה השטרות כו' מלשון הקנה לה ולשון לא קנתה מוכח דקאי אהך עובדא דאיירי ביה דהקנה לאשתו כל הנכסים והקנם לה בקנין אג"ק וא"כ מה שסיים וכתב כיון שלא היה מסירה כו' ל"ד קאמר שהרי בסמוך

כ' רבינו בהדיא דקנין אגב חצירה הוה כמו מסירה (וכ"כ רבינו בהדיא לעיל סימן ס"ו) אלא ה"ק וצריך מסירה שטר הכתוב בו קני לך איהו כו' וכדמסיק והא דסיים וכתב רבינו חולקים עליו הרי"ף כו' אע"ג דהרי"ף לא מצריך כתיבה כשהקנה השטר אג"ק מ"מ כיון דאמירת קני לך כו' עכ"פ בעי וכדמסיק מש"ה כתב שהרי"ף ג"כ חולק ארשב"ם שלא הצריך לא כתיבה ולא אמירה ואגב דאינך גאונים החולקים ארשב"ם הצריכו אפילו כתיבה כלל גם להרי"ף עמהן:

סעיף יח

היינו שהקנה לו כו' כלומר הרי"ף עצמו ע"כ לא קאמר דמהני קנין אגב אלא לענין דלא בעינן שיכתוב לו קני לך איהו כו' אבל מימר ודאי מיהא בעי למימרא (וכ"כ רבינו בשמו בסימן ס"ו) הילכך בהך עובדא שלא א"ל כן לא קנתה כל זה השיב לדבריו של הרי"ף אבל הוא ס"ל דאפילו בקנין אגב בעינן כתיבת קני איהו וכל שיעבודא כדלעיל (סי' ס"ו) וזהו שסיים בסמוך כיון שלא כתב לה קני איהו כו' אבל מסירה מודה דלא בעינן אם נקנה בקנין אגב כמ"ש וכן מוכח לעיל (סי" ס"ו):

סימן רמט

סעיף א

הנותן מתנה לחבירו כו' כלומר האומר לחבירו ליתן לו מתנה וחוזר בו ב"י ופשוט הוא: אבל במתנה מרובה לא כן הוא בפ' הזהב מימרא דרבה בר בר חנה ודוקא לעשיר אבל לעני אפילו מרובה נמי דזכי לה מתורת נדר כדלעיל (סימן ר"ד ורמ"ג וקכ"ה:

סעיף ב

אסור ליתן מתנת חנם כו' בספ"ק דע"ז תני לא תאכלו כל נבילה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכור לנכרי ר' יהודא אומר דברים ככתבן לגר בנתינה ולעכו"ם במכירה ואע"פ דר"מ פליג הלכתא כר' יהודה והא דכתב רבינו אבל מותר ליתן לגר תושב ולא קאמר דמצוה ליתן לו דהרי אנו מצווין להחיותו וכדמסיק י"ל דה"ק מותר ליתן אף שיש בידו דגר משלו בדי חיותו ויותר מ"מ כיון דמצוה להחיותו כשאין לו אין זה בכלל איסור מתנת חנם ודקדק רבינו לכתוב מתנת חנם לאפוקי מתנה לרגיל לעשות עמו נייח נפשיה דמיחשב כמכרו לו וכ"כ התוס' פ' כל שעה. עוד שם דהא דאמרו מפרנסין ענייי עכו"ם עם ענייי ישראל מפני דרכי שלום ההיא לא מיקרי מתנת חנם כיון שיש בו משום דרכי שלום עכ"ל וכ"כ רבינו בי"ד (ס"ס רנ"א) ושם לא כתב רבינו עם ענייי ישראל וכ"כ בשם מ"ו ר"ש דעם ל"ד קאמר גם י"ל דמש"ה קאמר עם דאף אם יש ענייי ישראל אל יאמר האדם אם אפרנס ענייי עכו"ם אזי אחסיר לענייי ישראל ע"ש ובסימן של"ה ובסימן שס"ז:

ומ"ש לעע"ג כתב ב"י לאו לאפוקי ישמעלים (ע"ל סי' רס"ו) אלא למעוטי גר תושב והוא המקבל עליו ז' מצות בני נח שאנו מצווים להחיותו ע"כ:

סעיף ג

הנותן מתנה לעבד כו' מבואר בכמה מקומות מהם פ"ק דקידושין ובפ' חלון: ביארתי היטב כו' סימן ע"ה:

סעיף ד

בספר י"ד סימן רס"ז:

סעיף ה

מדת חסידות שלא לקבל מתנה כו' ברפ"ג דקידושין: שנאמר ושונא מתנות יחיה פסוק הוא במשלי ט"ו וכך דריש ליה בריש פ"ג דקידושין. והא דקבע הכתוב שכר מצוה זו ביחיה מפני שדעת האדם להיט אחר קבלת המתנות בסוברו שיחיה ע"י המתנות לנפשו ולנפש ביתו. ע"כ כתב שאדרבא הבוטח בה' ושונא המתנות יחיה גם י"ל שכ"כ כדי לשמוע מכלל ההן הלאו לפי שהנוטל מתנה צריך להחניף לבריות הנותנים לו ולבלתי הוכיחם אף אם רואה שדרכיהם מקולקלים וכל כיוצא בזה ובזה ודאי גורם מיתה לעצמו משא"כ המבזה ושונא מתנות דא"צ להחניף לשום אדם וק"ל ועבד"ר:

סימן רנ

סעיף א

בד"א שמתנה צריכה קנין אריש הלכות מתנה קאי שכתב בריש סימן רמ"א דמתנה צריכה א' מדרכי ההקנאות: אבל במתנת שכיב מרע כו' בפ' מי שמת יש בו פלוגתא וקי"ל כרבנן וכן הוא בהדיא בספ"ק דגיטין: שדברי ש"מ כו' פי' כשהוא בכולה או שמדבר שבדין מתנת שכ"מ הוא נותן או שמצווה מחמת מיתה אפילו במקצת. וכמו שיתבאר בסעיפים הבאים: ככתובין וכמסורין דמי עמ"ש פירושו בסימן רמ"ח סי"ו בפרישה ומפרש בגמרא (דף קמ"ז) טעמא שמא תטרף דעתו ופרש"י שמא תטרף דעתו בחליו מתוך צער שהוא יודע שלא יקיימו בניו צוואתו ע"כ בין אם כתב או אמר פי' בין אם נתן לו מתנה ע"י כתיבה שלא אמר כלום אלא כתב בכתב ידו כל נכסי לפלוני (וכמ"ש בסימן רמ"ה סי"ד) או אם נתן לו המתנה באמירה שאמר בפני עדים נכסי לפלוני. אבל אין לפרש בין אם כתב דר"ל שאמר לעדים שיכתבו דא"כ לא מהני בלא יפוי כח כמ"ש רבינו לקמן בסימן זה (סעיף ל"ד) ורבינו כתב דומיא דאמר קאמר דמשמע אפילו בלא יפוי כח וכעין זה כתבתי לקמן סמ"ג בשם נ"י ע"ש ודו"ק: קונה לכשימות למפרע נראה דרבינו מילתא בטעמא קאמר כיון שלא היה במתנה זו שום קנין אלא שחז"ל תקנו שיהיו דבריו ככתובין ומסורין אם ימות והיינו למפרע אחר מיתה אגלאי מילתא שהיו דבריו

כתקנת חז"ל משעת צואתו כמסורין דמי אבל באמת אין הקנין חל עד לאחר מיתה דהא אין דעת שכ"מ ליתנו אלא אם ימות ושכל זמן שהוא חי יהיו שלו ומה"ט יכול לחזור מצוואתו שנתנו לזה וליתנו לאחר וכמש"ר לקמן. ומה"ט נמי אמרו דאם הנותן נתנו לפלוני ושאחריו יהיה לפלוני והראשון נתנו במתנת שכ"מ לאחר שקנאו פלוני השני וכמ"ש רבינו בריש סימן רמ"ח ומטעם שכתבתי שם. גם מה"ט מוציאין למזון האשה והבנות ממתנות שכ"מ וכמ"ש בריש סימן רנ"ב ומטעם שכתבתי שם מיהו לקצת עניינים יש נ"מ במה שקונה למפרע והוא כמ"ש רבינו בסימן קכ"ה סעיף י"ב בהמקבלה ע"י שלית וכתב שם דקונה למפרע ועוד לענין שתק מתחילה ואח"כ צווח וכמש"ר בסימן רמ"ה סי"ד ע"ש: ובזה נסתלק תמיהת ב"י שתמה אמש"ר שקונה למפרע מהא דאמרו מתנת שכ"מ אינו קונה כ"א לאחר מיתה כו' ע"ש ולק"מ כמ"ש ודו"ק: אפילו בלא קנין אע"ג דמתנת ש"מ בקנין ל"מ מ"מ שייך לומר לשון אפילו דמה שהקנין ל"מ בשכ"מ היינו לאחר שתקנו חז"ל דמתנת שכ"מ א"צ קנין דאז הנותן בקנין דעתו ליתן ליה במתנת בריא דאל"כ קנין דעביד ל"ל משא"כ אילו היה תיקון חכמים דמתנת שכ"מ לא תועיל בלא קנין לא הוה הקנין מגרע וכן מוכח לשון רבינו להדיא לקמן (סעיף ל"ח) שכתב ז"ל מתנת שכ"מ בכולה לא בעי קנין כדפרישית ואם היה בה קנין כו' גרע ולא קנה וק"ל:

סעיף ב

ואם יעמוד חוזר בפ' מי שמת מומרא דרב יודא אמר שמואל ולשון רשב"ם מדלא שייר מידי אמרינן לאו אדעתא דהכי יהיב ליה שאם יעמוד מחוליו ימות ברעב ויצטרך לבריות ועיין בד"מ: אם מחמת חולי הראשון מת כו' ר"ל אם נוכל לומר שמת מחמת חולי הראשון מתנתו מתנה והיינו אפילו בלא אומד ומימרא דר"א שהעתקתי בדרישה ועליה קאי הרי"ף וכתב האי דמתנתו מתנה וא"צ אומד כו' וק"ל ועד"ר שם כתבתי קצת בע"א:

סעיף ג

בד"א בנותן כו' פי' בד"א שאם עמד חוזר בנותן כל נכסיו במתנה אבל אם הודה על כל נכסיו כו' וכ"כ רבינו בהדיא לקמן סימן רנ"ב דאפילו הודה על כל נכסיו הדין כן: ומש"ר שהודה על נכסיו למדנו דאפילו אם נכסים אלו ידועים בבירור לכל שהיו שלו מעולם ולא של פלוני מ"מ הודאת ב"ד כק' עדים דמי ואמרינן שעתה הוא נותן אותם לו במתנה וכיון להוציא דבריו בלשון הודאה כדי שלא יהיה להם דין נותן מתנה לענין חזרה וכ"כ תוס' ורשב"א ורא"ש. ומיירי כשאומר אתם עדי א"נ אמר ותנו אותו לו באופן שליכא למיחש שאמר כן כדי שלא להשביע את עצמו ולא הוצרך רבינו לפרשו כאן שאין מקומו כאן ויתבאר לקמן סימן רנ"ה ועבד"ר:

סעיף ד

ואם הקדיש נכסיו כו' מבעיא כו' שם (דף קמ"ח ע"ב) ורבינו תפס לישנא אחרינא דאיתא התם בגמרא לעיקר וכ"כ הרא"ש. והאבעיא היא מי אמרינן כל לגבי נפשיה לא גמר ומקני א"ד כל לגבי הקדש ולגבי צדקה דהיינו עניים גמר ומקני וכן בהפקר איכא למימר כיון דלעניים כעשירי' הפקיר גמר ומקני: וכתבו הרמב"ם והרמ"ה כיון כו' כצ"ל וע"ל בסי' רנ"ב שכתב רבינו כן בשמם: והחילוק שחילק פי' והחלוקה שחילק לעניים: ואין מבטלין מעשיו אלא היכא דבריר לן האומדנא כו' כתב ב"י ז"ל דבריו תמוהין בעיני דהכא ודאי איכא אומדנא ברורה דלא עביד איניש דיהיב כל נכסיו לאחריני והוא יחזור על הפתחים אלא משום דלדבר מצוה נינהו מספקן לן דילמא גמר ומקני הילכך מספיקא (נראה דר"ל כיון שיש פנים לכאן ולכאן אוקי' חד כנגד חד והו"ל כאילו לא נתן כלל) ואין מוציאין מידו עכ"ל ותמיהתו תמוה בעיני דהרא"ש ורבינו לטעמייהו דס"ל אמירה לגבי עניים כמסירה דמי וכמש"ר לעיל סימן קכ"ה ס"ו ובסימן רמ"ג סעיף ב' ושם כתבתי טעמו נמצא זה שהקדיש וחילק לעניים באמירתו כמסרו תכף באותה שעה לידן דמיא וקנו קנין גמור ולכל הפחות אין זה בכלל דאין מוציאין ממון דאדרבה ההקדש נקרא קצת מוחזק אלא שהדין נותן שאף במוסר ליד המקבל כשעומד יכול לחזור כמ"ש בס"ס קכ"ה (ועמ"ש בסמוך בסכ"ב) שאני התם דאומדנא דמוכח הוא דלא נתן לו אלא אם ימות אבל בהקדיש ומחלק לעניים אין כאן אומד ברור וכנ"ל אין מוציאין מידו מספק והכי דייק ג"כ לישנא דרבינו דכתב בשם הרא"ש ז"ל שהרי אנו באין לבטל מעשיו ואין מבטלין מעשיו ולא כתב לבטל דיבורו ש"מ שמחשב לדיבורו ואמירתו כאילו מסרן תכף לידן ובא אח"כ לחזור אבל אין לתרץ ולומר דאין זה נקרא מוציא מידו כיון דדברי כל שכ"מ חשובין ככתובין וכמסורין דהא לא אמרינן כן אלא דוקא אם ימות דאז אמרינן דהו"ל למפרע כמסורין ומשום כדי שלא תטרף דעתו וכנ"ל משא"כ בהקדש ונדר דחשובין כמסורין מיד ועיין באשיר"י שם (דף רי"ב ע"ג) דהביא ראייה לזה מדין שכתב רבינו בסמוך סעיף י"ו) דשכ"מ שעומד אינו חוזר אא"כ ידוע בברור שאין לו עוד נכסים ממקום אחר כו' והיינו דוקא כשנתן בקנין דאז ג"כ הקנין חשוב כמעשה ואין מבטלין מעשה הקנין מכח האומדנא כיון שיש לומר שיש לו עוד נכסים במקום אחר וכמ"ש שם בפרישה ע"ש ומ"ו ר"ם לא דימו זה לזה וצ"ע למה ועיין בסמ"ע ודו"ק:

סעיף ה

ואם מכר כל כו' בעיא דאיפשיטא התם: ואם הוציאם אינו כו' ז"ל ב"י מ"ש רבינו וגם הרמב"ם הוציאם במקום מה שאמרו בגמרא פרעינהו בחוביה משום דמשמע להו

דבכל ענין שהוציאם אינו חוזר דכיון שהוציא מוכחא מילתא דלא מכר ע"מ להחזיר אם יעמוד עכ"ל:

סעיף ו

בד"א בנותן כל נכסיו קאי אכל מ"ש בסימן זה דמתנת שכ"מ אינה צריכה קנין ואם עמד חוזר וקאמר דהיינו דוקא כשנתן כל נכסיו אבל מקצת הוה כמתנת בריא והא דבעי במקצת דוקא קנין היינו שלא הזכיר שנתן במתנת שכ"מ כמ"ש רבינו לקמן (בסעיף י"ד) בשם הרמב"ם ולכן בכל מקום שאמרינן שכ"מ שאמר תנו כו' א"צ לומר דמיירי דוקא שנתן כל נכסיו דנוכל לומר שכ"מ שנקט ר"ל שהזכיר שנתן במתנת שכ"מ דמהני אפילו במקצת בלא קנין וגם [בכל] מקום שנזכר בגמרא דברי שכ"מ ככתובין וכמסורין היינו בידוע לנו שהוא נותן מחמת שהוא שכ"מ ואז אפי' במקצת הוי מתנתו מתנה ואם עמד חוזר וכמ"ש רבינו בסמוך במתאונן לפני כן על מיתתו אע"פ שאינו מזכיר המיתה בשעת הנתינה והשתא א"ש דהגמרא שם בפ' מי שמת כתב כמה פעמים שכ"מ במקום דהול"ל מצוה מחמת מיתה גם הרא"ש שם (דף רי"ב סוף ע"ב) סיים וכתב ז"ל אלמא דאחר ג' ימים נקרא שכ"מ וכל צוואתו מחמת מיתה הוא (כתבתי לשונו בסמוך סעיף ז' בפרישה) והול"ל נקרא מצוה מחמת מיתה אלא ודאי כל שידוע לנו שמתנתו היא מחמת שהוא שכ"מ מתנתו מתנה אפילו במקצת בלא קנין ולא אמרינן דבעי שיתן כולה אלא מפני דכל שלא נתן כל נכסיו מסתמא אינו נותן מחמת שהוא שכ"מ וק"ל: אלא בקנין ר"ל צריך קנין כמתנת בריא כל חד לפי ענייני שנתבאר לעיל במקרקעי ובמטלטלי: אפילו אם מת צריך קנין כלומר אפילו לאחר מיתה אינו קונה למפרע אא"כ קנו מיניה בעודו בחיים ומהני הקנין אפילו בלא יפוי כח וכמ"ש לעיל ברישׁ הסימן דהא בהא תליא וכ"כ רבינו לקמן: וכמה הוא השיור כו' כתב רי"ף אפילו כל שהוא ועמ"ש בסמוך: כל זמן שלא שייר כדי פרנסתו כמימרא דרב יהודא אמר רב דאמר התם כמה כ"ש כדי פרנסתו והרי"ף כתב שם דע"כ מימרא דרב יהודא ליתא דהא אמר רב נחמן חמשה עד שיכתבו כל נכסיהן ואלו הן שכ"מ כו' וש"מ דשיור מידי הוי שיור והרא"ש כתב דאין ראיה משם דאטו בחדא מחתא מחתינהו לכולהו ע"ש ומה"ט גם כן באשה המברחת מבעליה נכסיה וכותבת נכסיה לאחר קודם נישואיה דהברחתה מבעלה הוי הברחה והאחר קונה אותה שם נמי כל זמן שלא שיירה לנפשיה כדי פרנסתה אינו זוכה אותו האחר וכמ"ש רבינו בא"ע (סימן צ') וצ"ע למה לא כתב שם שיעור כדי פרנסתה כמ"ש כאן ואפשר דאשה דאין דרכה לצאת בעינן טפי וכמ"ש בסמוך ואפשר לומר דטעמא דהרי"ף הוא דבשייר כל שהוא ליכא כאן אומדנא המוכחת דאפשר דסבר דמכ"ש אפשר שיעשה ממנו הון רב

ויהיה לו כדי חייו כל ימיו וכדאמרינן גבי אחין (והביאו רבינו לעיל סימן ס"ב) דאם חלקו בשום דבר אמרינן מעיסתו קימץ וק"ל וכדברי הרי"ף כ"כ רמב"ם פ"ח דזכייה: דטעמא דמתנת שכ"מ כו' בא ליתן טעם מ"ש הכא דבעינן כדי פרנסתו ומ"ש דכותב כל נכסיו לבנו דאמרינן אפילו כ"ש ממש הוה שיור וכן מי שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת וכתב כל נכסיו לאחרים חוץ מכ"ש דכ"ש ממש כמ"ש לעיל (סימן רמ"ו)וקאמר דהכא הא דיכול לחזור אם יעמוד היינו משום דלא היתה כוונתו שיהיה חסר לחם וא"כ כל שלא שייר כדי פרנסתו איכא להט"ז ולפ"ז מ"ש לעיל ריש סימן רמ"ו בשם הרמ"ה דה"ה הכותב כל נכסיו מחמת שהוצרך לברוח כו' אינו מדמהו אלא לענין אם לא שייר אבל לענין אם שייר מחולקין המה דלגבי נפשיה לא סגי בשיור משהו: ויראה שיעור פרנסתו אם כו' פי' ויראה שיעור פרנסתו האמור בגמרא היינו אם הוא קרקע כדי שיפרנס ממנו הוא וכל הצריכים לו לשמשו ואם הוא מתעסק בסחורה כדי שיוכל להתפרנס מהריוח ומ"ש הרא"ש ובני ביתו לאו למימרא בניו וכל בני ביתו דא"כ קשה הא רב יהודא כדי פרנסתו לחוד קאמר ואין לומר דמסתמא הוא כן (דהא בשמע שמת בנו ונתן נכסיו לאחר ושמע שחי אם שייר כ"ש מתנתו מתנה ואמרינן ששייר את [הכ"ש] (לבנו) ובסידור ב"ח (בסימן צ"ז סמ"א) אמרינן לו לבדו ולא לבניו גם לעניין ערכי עלי וכמ"ש שם ואף שיש לחלק מ"מ קשה מנ"ל להרא"ש הא אבל במשרתיו שהיה רגיל בהן ודאי מן הסברא הוא וכמש"ר בשם הרא"ש (בס"ס ר"ו) ע"ש. והיותר נראה דגם הרא"ש לא כתב ובני ביתו כ"א בשייר לפניו קרקע דכמה עבודת פרך יש בחרישתה וזריעתה וקצירה ודישה והברה דאין רגילין לעשותן אדם אחד כ"א ע"י עוזרים והיינו בני ביתו משא"כ בשייר לפניו שאר עניינים להרויח בהם ומש"ה סתם הרא"ש ולא הזכיר בני ביתו בהתעסקו בשאר עניינים וק"ל גם בש"ע לא הזכיר מ"ו ר"ם בני ביתו כלל ונ"ל שהוא מה"ט עיין בסמ"ע: כדאמרינן גבי נכסים מרובין עיין בא"ע (סימן קי"ב) ובריש פרק מי שמת ס"ל לרב הכי במי שמניח בנים ובנות ונכסים כדי שיזונו יחד י"ב חודש ניזונים יחד דבזה מיקרי נכסים מרובים אבל שמואל ס"ל עד שיהו כדי שיעור עד שיבגרו ופסק הרא"ש כוותיה גם בטור הנ"ל ומ"מ ליכא להקשות א"כ גם הכא הול"ל שצריך שישייר כדי חיי כל ימיו דשאני התם גבי בנות דאין דרכן לצאת חוצה לישא וליתן ולהטריח אחר מחייתן לכן צריך עד כדי שיבגרו אבל כאן דדרך איש לישא וליתן ולהרויח עד שירויח ממעט הרבה לכן א"צ כ"כ אבל מ"מ מסתבר ליה להעיטור דלא סגי בכ"ש ממש אלא כשיעור המפורש ג"כ בעלמא דהיינו י"ב חודש וק"ל:

סעיף ז

וכל ג' ימים הראשונים יש לו דין מתנת שכ"מ פי' שצריך קנין או מתנה בכולה אבל לאחר ג' ימים דינו כמצוה מחמת מיתה דאפילו בשיור בלא קנין קנה וכמ"ש בסמוך בסי"א: בד"א שלא קפץ כו' ז"ל הרא"ש בפרק מי שמת (דף רי"ב סוף ע"ב) מסוכן שתקף עליו החולי ונטוי למות כל צוואתו חשבינן מחמת מיתה אפי' לא הזכיר מיתה והכי איתא בירושלמי דפאה איזהו שכ"מ כל שלא קפץ עליו החולי דרך ארץ הקרובים נכנסים אצלו מיד והרחוקים לאחר ג' ימים ואם קפץ עליו החולי אלו ואלו נכנסין מיד ע"כ אלמא משמע דאחר ג' ימים נקרא שכ"מ וכל צוואתו מחמת מיתה הוא עכ"ל הרא"ש ור"ל (במ"ש דלאחר ג' ימים נקרא שכ"מ כו') שמתנתו הוא מחמת שהוא שכ"מ וכאילו הזכיר המיתה וכמ"ש לעיל בסמוך בסעיף ו' ולמד רבינו מדבריו דבתקף החולי אפילו תוך ג' או לאחר ג' אפילו לא תקף בשניהן א"צ להזכיר שום גילוי מילתא דמיתה וכמ"ש רבינו בסמוך בשם ב"ה וכתב עליו דזהו כדברי הרא"ש ולאפוקי מר' שמואל בן חפני דבסמוך:

סעיף ח

לשון הרמב"ם ז"ל פ"ח דזכייה: אבל החולה שתשש כחו כו' עד והרי הוא נופל על המטה כו' המ"מ כתב שם על דברי הרמב"ם הנ"ל זה פשוט ממשמעות לשון שכ"מ גם ממה שאמרו כד קציר ורמי בערסי' פי' חולה ומוטל על המטה עכ"ל לפ"ז צ"ל דכוונת רבינו בהבאת דברי הרמב"ם הוא זה שהרמב"ם לא חילק בין תוך ג' לאחר ג' ומשמע דס"ל דאפילו לאחר ג' כל שלא קפץ עליו החולי דין מתנת שכ"מ יש לו אבל הרא"ש חילק ועד"ר מ"ש עוד מזה:

סעיף ט

ואם נשתתק כו' ברייתא בפ' מי שאחזו: בספר א"ע סימן קכ"א (וע"ל סימן רל"ה סעיף י"ט):

סעיף י

וגוסס כתב ר"ח כו' מחלוקת זו עיין בפ' י' יוחסין בתוס' ובאשר"י: דאין מתנתו מתנה נראה דאף לדעתם לאו משום דחשבינן ליה כאילו כבר מת שהרי בי"ד (סימן ש"ע) כתב רבינו סתם דגוסס אינו מטמא ש"מ דחשיב כחי אלא משום שגוסס לאו שם אדם עליו להיות מתנתו מתנה וק"ל:

סעיף יא

כגון שמתאונן על מיתתו היינו מה שאמרו בפ' מי שמת (בבא בתרא דף קנ"א) גבי אחתיה דרב דימי דאמרה ווי דקא מיתא הך איתתא ופר"ש דאמרו העדים דכששלחה

אחרי אחיה ולא רצה לבוא אמרה ווי דקא מיתא הך איתתא ולא תראה את אחיה וכתב הרא"ש אע"ג דלא הזכיר מיתה בשעת המתנה כי הך דבגילוי מילתא בעלמא סגי:

סעיף יב

ור"ש בן חפני פי' מי שמזכיר מיתה כו' גם ר"ש בן חפני ס"ל דבגילוי מילתא דמיתה סגי וכדמוכח מהגמרא הנ"ל ובהא ליכא מאן דפליג אלא דמדבריו משמע דאם ליכא גילוי מילתא דמחמת מיתה לא הוה ליה דין מצוה מחמת מיתה ולא חילק בין תקף עליו החולי או לא ובין ג' ימים ראשונים לאחר ג' וע"ז כתב רבינו דבבעל העיטור חילק בתרווייהו ושזה דעת הרא"ש הבאתי לשונו לעיל וק"ל גם בכאן קיצר הב"י לשונו ע"ש:

סעיף יג

כתב ריי"ף היוצא בקולר ומסוכן ומפרש לים ויוצא כו' כצ"ל ובפ' התקבל כ"כ אההוא דאמרינן שם גניבא יוצא בקולר הוה כי קא נפיק א"ל הבו ד' מאה לרבינא מחמרא דנהר פקוד (ומסקינן שם מחמרא דקאמר ליפות כחו ופרש"י שיהא לו כל היין כולו באחריות כו' וכמש"ר בסימן רנ"ג סכ"ה ע"ש) וא"ר הונא גיטו ומתנתו שוין לענין דא"צ לפרש (לומר תנו) ובלא קנין ושאם עמד חוזר וכתב שם הריי"ף דעל כל הארבעה (דהיינו היוצא בקולר ואינך) הנזכרים שם במשנה קאי וכן דעת הרמב"ם ומש"ה כ' בפ' ח' דזכייה דאם מת אפילו לא נתן אלא מקצת ובלא קנין מתנתו מתנה ואם עמד חוזר אע"ג דלא נתן אלא מקצת ובקנין וכדין מצוה מחמת מיתה בשניהן וכ"כ הריי"ף שם שדינם כמצוה מחמת מיתה אבל הרא"ש ס"ל דלא קאי רב הונא דמשוה מתנה לגט אלא אמסוכן ויוצא בקולר ודינם הן כמצוה מחמת מיתה כנ"ל אבל מפרש בים ויוצא בשיירא ל"מ דאין דינם כמצוה מחמת מיתה אלא אפילו כמתנת שכ"מ נמי לא הוה דאפילו נתן בכולו בלא קנין ומת אין מתנתו מתנה דכבריאים חשיבי וכן מוכח ממ"ש הרא"ש בפ' מי שמת (דף ריי"ב ע"ב) אדברי הריי"ף נהי דלענין גט מדמינן להו ליוצא בקולר וכדתנן במשנה דפ' התקבל דמשוה כל הד' וכמש"ר (בא"ע סימן קמ"א) היינו לעניין בהלה דמחמת טרדת הדרך הם בהולים ואין דעתם מיושבת עליהם לגמור דבריהם ולומר תנו ובהילי טפי ממסוכן לכן באומר כתבו גט לאשתי סגי אבל לענין נתינת ממון לא דמו דדוקא מסוכן ויוצא בקולר כשנתנו כל ממונם ודאי מדעתם שהם סבורים למות נתנו אבל במפרש ויוצא בשיירא מדעתם יצאו ודעתם לחזור עכ"ל והא דכתב כשנתנו כל ממונן נראה דכ"כ משום דבא ללמדנו דביוצא בשיירא ופירש לים אפילו נתנו כל ממונם ומת אין [מתנתם] מתנה וכמ"ש וכ"כ הר"ן בהדיא פרק התקבל בשם ר' יונה אבל במסוכן ויוצא בקולר גם הרא"ש ס"ל דאפילו במקצת ובלא קנין ומת מתנתו מתנה דהא בההוא עובדא דגניבא מתנה במקצת ובלא קנין הוה וכ"כ הרא"ש בפרק מי שמת וטעם דהריי"ף והרמב"ם

מתפרש ממ"ש הנ"י בפרק מי שמת (דף רל"ב ע"א) ז"ל ומיהו צריך טעם דהא מפרש בים ויוצא לשיירא כבריאים נינהו לכל דבריהם שדעתם לחזור ומתוך דברי ר' יונה ז"ל למדתי דהרבה מהם הולכים להשתקע שם ומש"ה יהבי דאפשר דמספקי אם ישתקעו שם ולפיכך כשלא נשתקעו וחזרו חוזרים במתנתן אפילו במתנה במקצת ובקנין כדין כל המצוה מחמת [מיתה] וכדכתיבנא עכ"ל ובזה דברי רבי' מבוארים והכי גרסינן ומסתבר טעמיה ביוצא כו' ונמחק בני מערבא ויו"ד וי"ו מטעמייהו וכ"כ ב"י:

סעיף יד

כתב הרמב"ם ז"ל הא דמתנת שכ"מ כו' בפרק ח' מזכייה כ"כ: אבל אם נתן מקצת נכסיו בפי' במתנת שכ"מ כו' לעיל בסמוך כתב רבינו דכשמפרש שמצוה מחמת מיתה או מזכיר מיתה לפני כן דהוה דין מתנה במקצת כדין נותן כל נכסיו וכאן בא לחדש בשם הרמב"ם דאף שאינו מזכיר מיתה כלל אלא שאומר בלשון הזה מתנה זו אני נותן במתנת שכ"מ הוה ג"כ מתנה במקצת כנותן הכל ואפילו תוך ג' ימים ראשונים ואפילו לא קפץ עליו החולי: א"צ קנין ואם עמד כו' נראה דה"פ א"צ קנין לפי שאינו אלא מתנת שכ"מ וממילא דינו ידוע דאם עמד חוזר אפי' קנו מיניה ואם לא עמד קונה המקצת אפילו בלא קנין: ומ"ש ואף אם יש בה קנין כו' שם ברמב"ם ובש"ע ליתא לתיבת ואף אלא ה"ג ואם יש בה קנין ולישב תיבת ואף נראה דה"ק ואף בזה הוא דומה למצוה מחמת מיתה דאם יש בה קנין צריך דוקא יפוי כח משא"כ במתנת שכ"מ במקצת וק"ל ועמש"ר בסעיף כ"ט בשם הראב"ד: אלא במיפה כחו מפורש בדברי רבינו (בסעיף כ"ט) בסימן זה ע"ש:

סעיף טו

וכן אם כתב לו כל נכסיו כו' מעכשיו ומקנה לו מחיים ר"ל ומקנה לו באופן המועיל בבריא וכדמסיק שאם הגיע השטר ליד המקבל או שקנה מיד הנותן קנה ואין יכול לחזור בו ומ"ש מתחילה אם כתב לו פירושו כדמסיק שאם הגיע השטר ליד המקבל כו' או אמר והקנה לו בק"ס ומ"ש מעכשיו ל"ד אלא לאפוקי מתנת שכ"מ שהוא לאחר מיתה וז"ש ומקנה לו מחיים וה"ה אם הקנה לו מהיום ולאחר מיתה ומסר לו השטר מחיים דקנה וכמ"ש רבינו בס"ס זה: או שקנה מיד הנותן פי' בק"ס וק"ס הוא בכליו של המקבל ומיד הנותן דקאמר ר"ל על ידי משיכת יד הנותן וכן כתבתי אדברי רבינו בסימן רל"ה סעיף ו' עיין שם:

סעיף טז

אע"פ שנתן שכ"מ כל נכסיו כו' לשון הגמרא (דף קמ"ח) אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן שכ"מ שכתב כל נכסיו (וכתב המ"מ לאו שכתב בפירוש כל נכסיו אלא שנתן וחילק כל הנכסים הידועים לכו) לאחרים ועמד אינו חוזר חיישינן שמא יש לו נכסים

במדינה אחרת ואלא מתני' דקתני לא שייר קרקע כ"ש אין מתנתו קיימת היכי משכחת לה אמר רב חמא באומר כל נכסי אלו מר בר רב אשי אמר במוחזק לן דלית ליה עכ"ל וז"ל הרא"ש (דף רי"ב ע"ג) והא דחיישינן מספיקא לאפוקי ממונא ה"ט משום דיש כאן מתנה גמורה בקנין אלא דמחמת אומדנא הוא דאמרינן אם עמד חוזר והאי אומדנא לא אמרינן אלא היכי דבריר לן בודאי דהוי מתנה בכל נכסיו אבל היכא דמספקא לן לא אמרינן אומדנא עכ"ל (וביאר שם דהיינו נמי טעמא לענין הקדיש והפקיר שכתב רבינו לעיל סעיף ד' וכמ"ש שם) והנה ממ"ש הרא"ש בפשיטות משום דיש כאן מתנה גמורה בקנין משמע להדיא דס"ל דכל שלא אמר כל נכסי לא הוה מתנתו מתנה בלא קנין אף אם מת דחיישינן שמא יש לו נכסים והיא מתנה במקצת וכיון דאיכא קנין ס"ל שלא לבטל המתנה עד דניהוי מוחזק דלית ליה טפי או דאמר כל נכסי אלו כן הוא ביאור דברי הרא"ש וכן הוא ג"כ דברי רבינו שכתב וצריכה קנין ואח"כ כתב אינו חוזר אם יעמוד משום דחיישינן ודוק (אבל הרמב"ם פ"ח דזכייה ס"ל דחששא זו אינה אלא לטובת המקבלים וכמשמעות לשון דרב נחמן הנ"ל וכ"כ המ"מ ע"ש): ומש"ר אא"כ הוא מוחזק לנו כו' לשון גמרא הוא וכנ"ל ופליגי ר"י ורשב"ם בפי' מהו מוחזק: א"נ באומר כו' זהו ג"כ לשון הגמרא כנ"ל ופליגי ביה ר"ת ורשב"ם בפירושו דרשב"ם ס"ל דמיירי דוקא שנותן בלשון כל נכסיו סתם הן שנותנו לא' הן שנותנו לרבים לכל א' כפי רצונו ביחד דאף אם יש לו יותר מאלו שהן ידועין לנו מ"מ ליכא למיחש למידי דהרי כל נכסיו סתם נתן ביחד לא' או לרבים בכל מקום שהן משא"כ באם א"ל שנותן לו כל נכסיו שהן אלו או ואלו הן ומונה והולך או שהן ידועין בעיר ואומר כל נכסי אלו שהן ידועים לכם אני נותן ליחיד או לרבים ביחד כל זה מיחשב למתנת שכ"מ במקצת דחיישינן שיש לו יותר דאל"כ לא הו"ל אלו או ואלו כלל וכ"כ המ"מ שם בפ"ח דזכייה בשם הרשב"א שתיבת אלו מגרעת אמירת כל נכסי אבל הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ס"ל כגירסת ר"ח וס"ל דאף אם אמר אלו או ואלו כיון דאמר ג"כ שנותן כל נכסיו מאמינים לו שאין לו עוד ולא חששו אלא באינו אומר שנותן כל נכסיו אלא מחלק נכסיו שאז אף ששמענו ממנו שחילק ומונה והולך כל הנכסים הידועים לו שיש לו חיישינן שמא יש לו טפי כל שלא הזכיר בחילוקו ונתינתו תיבת כל נכסיו ועיין באשיר"י (דף רי"ב ע"ג) ודוק: ומש"ר ור"ח כתב שא"צ לפרש שיתן לו כל נכסים כו' הלשון קצת דחוק דהא גם ר"ח מסיק וכתב ז"ל אלא אומר כל נכסי ואלו הן דמשמע דמצריך לומר כל נכסי נתונין לו אלא שס"ל דאף אם אמר גם ואלו הן מהני והול"ל דר"ח כתב דאף אם אמר ואלו הן מהני ואם נגיה בדברי רבינו אלו הן א"ש די"ל דה"ק ר"ח אם אמר כל נכסי אלו הן ואני נותנן לו מהני אבל

אינו ר"ל שא"ל אני נותן לו כל נכסי מיהו גם גירס' ואלו יש ליישב דה"ק דא"צ לפרש ולומר בלשון שיהא נשמע מינה בפירוש שנותן לו כל נכסיו אפילו אם יש לו עוד נכסים במקום אחר אלא אף אם אמר ואלו הן ואינו מונה אלא נכסים שיש לו כאן דהו"א דמ"ש ואלו הן מורה שכוונתו היה במ"ש שנותן לו כל נכסיו לכל נכסיו שיש לו כאן דאין בכלל אלא מה שבפרט שמנה לו אלו שבכאן ואם היה לו נכסים במקום אחר גילה דעתו שלא נתנם לו אפ"ה מתנתו מתנה ואמרינן דכוונתו היה דאין לו עוד אלא אלו שמנה לו:

סעיף יז

לפיכך שכ"מ שחילק כו' שם (דף קמ"ח ע"ב) מימרא דרב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן והתם פריך אם הפסיק בנתיים למה נאמר שהוא כנמלך יותר הול"ל האי דשתק בין מתנה למתנה עיוני מעיין מה יתן לכל א' (ופי' הרא"ש דכיון שראינו שלבסוף חלק לכל נכסיו איכא רגלים לדבר שגם מתחלה היה דעתו לחלק לכולן אלא שעיוני מעיין ולכך אם עמד יחזור בכולן אע"ג דקנה בקנין לכל א' משא"כ בשכ"מ שנתן נכסיו ולא ידעינן אי אית ליה יותר וקנו מידו דאמרינן לעיל דאם עמד אינו חוזר מספק כיון שכבר קנו מידו כמ"ש לעיל דהתם ליכא רגלים לדבר) ומתרץ סתמא דשכ"מ עיוני מעיין בלבו מה יתן לכל א' קודם שיבואו לפניו ואין לו לשתוק בין זה לזה ומדשתק הוה נמלך: מתנה בפני עצמה כל הראשונים כו' כצ"ל ונמחק לפיכך: והאחרון הוה מתנת שכיב מרע בכולה נראה דהיינו דוקא כשהראשונים היו בקנין דאל"כ הא ודאי כיון שהראשונים לא קנו הוה מתנת האחרון מתנה במקצת וכן משמע בסמוך: אפילו בלא קנין פי' וכ"ש בקנין כשיש בו יפוי כח כדינו וק"ל אבל אין לפרש דאם היה בו קנין קנהו בלא יפוי כח ואמרינן הא דעשה לו ק"ס לא משום דכוונתו היה שלא יקנהו אלא בקנין אלא כדי שלא יהא גרע מהראשונים וכמש"ר בשם הרמ"ם בסל"ב דז"א דהרמ"ם לא כ"כ אלא בכתב ונתן לא' בקנין ואח"כ רצה לחזור בו וליתנהו לאחר בזה שייך לומר דכוונתו היה דאם לא יתנהו גם לשני בקנין אזי הראשון קנהו ולא השני משא"כ כשאין חוזר ממתנת הראשון אלא נתן אחריו גם לשני מתנה וע"ש מ"ש עוד:

סעיף יט

לפיכך אם נתן כו' עד שהרי חזר מכולו אבל אי לא חזר ביה בכולו הוה מתנתו מתנה בהנשאר ולא מיחשב כמתנת שכ"מ במקצת דצריכה קנין כיון שמתחלה בשעת נתינה הוה מתנה בכולה ונ"מ בזה לדינא שאם אמר בפי' שאינו חוזר בכל דמקצתן הנשארין לראשון מיהא קני אפילו בלא קנין כיון שבשעה קמייתא קני להו בדיבור בעלמא וק"ל וכ"כ נ"י וב"י הביאו ע"ש:

סעיף כ

נתן מקצתו לראשון בקנין והמותר לשני כו' כבר כתב רבינו דין זה בסמוך (סעיף י"ז) דאם הפסיק היינו מקצתו שנתן לראשון ואח"כ המותר לשני דהוה לראשון מתנה במקצת ולשני דין מתנה בכולה אלא משום דבגמרא סיימו בהך דינא דחזרה במקצת חזרה בכולה מקצתן לראשון וכולן לשני ראשון קני שני לא קני כתבוה רבינו ג"כ וכדי שמתוכו נלמד פירושו דכולן לשני שהזכירו בגמרא דאין פי' שחוזר מראשון ונותן הכל לשני אלא ר"ל שכל הנשאר ממתנת הראשון נתן לשני וכן הוא לשון הרא"ש שם ויותר נראה לומר שרבינו בא לחדש דין בהך בבא שכל שאמר מקצת נכסי לפ' והמותר לשני אע"פ שלא הפסיק ביניהם אלא אמר כן בפעם א' אפ"ה לא הוה כמחלק ולומר דאם עמד גם הראשון לא קנה אע"ג דהוה בקנין דנחשב הכל למתנה א' בכולה קמ"ל דלא אלא הוה כנמלך כיון שאמר בלשון מותר והשתא א"ש הא דסתם רבינו וכתב ראשון קנה ולא כתב דהיינו דוקא כשהפסיק בין ראשונה לשניה ואי משום דסמך אמ"ש לעיל א"כ לא הול"ל האי דינא כלל כיון דכבר כתבו אלא שק' דא"כ מנ"ל לרבינו האי דינא דנחשב אמירתו לשון מותר אף כשלא הפסיק כאילו הפסיק ביניהן וגם הא דסתם ולא כתב דמיירי כשהפסיק ל"ק כולי האי די"ל דהוא דומיא דרישא דנתן כל נכסיו וחזר במקצתן כו' דהוא ודאי נמלך דהא חוזר בו מהראשון דומיא דהכי איירי נמי בסיפא וצ"ע:

סעיף כא

אפי' שכתב לו שטר ומסרו בגמרא שם (דף קנ"ב ע"ב) אמרינן פשיטא כתב לזה וכתב לזה היינו דאמרינן דייתיקי מבטלת דייתיקי אלא אפילו כתב וזיכה לזה וכתב וזיכה לזה אמר שמואל דהשני קנה אבל אם כתב וזיכה לראשון וגם קנו מידו אינו יכול לחזור ממתנתו וכ"ש ליתנו לאחר עכ"ל הגמרא בקיצור ומחולקים רשב"ם ור"י והרא"ש בפי' זיכה דקאמר הגמרא דר"ש פי' זיכה דמסר לו השטר והרא"ש והר"י פי' זיכה לו ע"י אחר נמצא לר"ש אם כתב ומסר וקנה לראשון אינו יכול לחזור בו וה"ה אם כתב ומסר וזיכה לו ע"י אחר הו"ל כמו קנו מידו ולהרא"ש ור"י יכול לחזור בו בכתב ומסר וזיכה לו ע"י אחר דכל זה הוא בכלל זיכה הנזכר בגמרא ומש"ה גם אם כתב ומסר וקנו מידו יכול לחזור בו דהא זיכוי ע"י אחר וקנין שוים הם וק"ל: ומש"ר אפילו כתב לו שטר אין להקשות מאי אפילו הא בשכ"מ גרע טפי בשטר וכמש"ר לקמן דאין שטר לאחר מיתה ודוחק לומר דמיירי ביפוי כח א"נ בשטר הנכתב בלשון צוואה דא"כ העיקר חסר מן הספר ונראה דהיא גופא קמ"ל דאפילו כתב ומסר הוה בכלל מה שאמרו אין שטר לאחר מיתה ולא תאמר בכולי האי לא אמרו וכמו שהוא לפי האמת בכתב וזיכה וגם קנה דאינו יכול לחזור בו כיון דעבד כולי האי וכן צ"ל בריש סימן זה וכמ"ש שם וק"ל:

סעיף כב

כל זמן שלא הגיעה המתנה ליד המקבל ע"ל (ס"ס קכ"ה סי"ג וי"ד) שכתב רבינו בשם הרמ"ה דשכ"מ שאמר הולך מנה זו לפ' (כ"ש אם אמר זכה לו) דאינו יכול לחזור בו השכ"מ דכיון דהוציא הממון מתחת ידו ונתנו לזה דעתו היה שיקנה לו מיד אם לא שיעמוד דחוזר אדעתא דהכי לא נתנו וכשעמד אפילו נתנו בעצמו ליד המקבל חוזר וצ"ל דמ"ש הכא דאם הגיע ליד המקבל דאינו חוזר היינו טעמא כיון דעבד כולי האי דכתב ומסר וגם זיכה לו ע"י אחר וכבר בא לידו דכולי האי לא עבד אם לא להקנותו בכל ענין אבל צ"ע במש"ר אחר זה ז"ל לפיכך אם שנים הוציאו כו' אפילו אם כתבו ומסרו וזיכה לזה ע"י אחר אפ"ה יכול לחזור בו וליתנהו לשני אפילו לא עמד ומירי אפילו בנתן המטלטלין ליד האחר לקנות לו בו כמש"ר לפני זה וזהו דלא כדברי הרמ"ה שכתבתי ודוחק לומר שרבינו כתב לסברתו שכתב שם (בסימן קכ"ה סי"ב) ז"ל דלכאורה היה נראה שאם ירצה הנותן יכול לחזור בו כדין מתנת שכ"מ כו' דהא לא כ"כ אלא נ"ל לכאורה וכתב מיד עליו דברי הרמ"ה הנ"ל וגם משמע דהאי לפיכך אם שנים הוציאו כו' דכתב רבינו דיכול לחזור מהראשון כ"כ לדעת ר"י והרא"ש שמסכימין בפשיטות לזה כמו שס"ל בדין הראשון דיכול לחזור בו לעצמו וצ"ל דזיכה לו ע"י אחר דכתב כאן היינו שנתן המטלטלים לאחר וא"ל שיהיו מונחין בידו ולא יתנהו להמקבל עד שימות ואז יתנו להמקבל ולא דמי להוליך הנ"ל (בסימן קכ"ה) דשם מיירי דא"ל להוליכו וליתנו לו מיד וצ"ע ועיין מ"ש מ"ו ר"ם בש"ע בזה: לפיכך אם שנים הוציאו פי' כמו שהוא לעצמו יכול לחזור כשיעמוד כה"ג נמי מועיל שיתן בשעת חליו להשני וק"ל: ומסר וזיכה לזה פי' מסר השטר לידו וזיכה לו המתנה ע"י אחר ודוקא במיפה כחו דשני כדלקמן כמו שיתבאר לקמן (בסכ"ט) דין יפוי שצריך לכתוב לשון הוספה אף הכא דוקא שכתב לו וזכיתי לו ע"י אחר מוסיף על מתנתא דא ואע"ג דלקמן (סעיף ל"ב) כתב רבינו דא"צ יפוי כח לשני משום דאין הקנין מגרע כיון שאיכא למימר שאגב שכתב לראשון בקנין כתב גם לשני בקנין (ואין לומר דהתם מיירי דלא חזר מהראשון אלא נתן לשניהם דז"א חדא דאין טעם דהרמ"ם שייך כ"א כשחזר מהראשון וכמ"ש לפני זה בסי"ז ועוד דהא שם ג"כ כתב וחזר וכתב גם לשני דלשון חזר משמע דחזר מהראשון ועוד מדכתב שם שהשני קונה בלא יפוי כח משמע השני ולא הראשון ואי בנתן לשניהם מיירי הראשון מכ"ש דקנה אפילו בלי יפוי כח כיון דמתנתו היה במקצת נכסיו דבעי קנין וק"ל) שאני התם דמיירי כשלא יפה כחו של ראשון אבל הכא ע"כ מיירי כשיפה כחו של ראשון דאל"כ מאי איריא שיכול לחזור בו אפי' בלא חזרה נמי לא קנה הראשון אלא ש"מ כשיפה כחו

דראשון קאמר וכיון שכן ודאי השני א"א שיקנה אם לא ביפוי כח דאל"ה היה הקנין מגרע כחו דהא ליכא למימר שרצה להשוות מתנה השניה למתנה הראשונה ומש"ה נתן לו בקנין דהא בלא"ה לא השוה אותם שהרי יפה לראשון ולא לשני לפיכך אין שני קונה אא"כ יפה ג"כ כחו והיינו דוקא כאן שעיקר הדין בא לאשמועינן דיכול לחזור מהראשון אבל לקמן לא בא אלא לאשמועינן דשני יכול לקנות בקנין בלא יפוי כח ולא בא שם לכתוב דין דיכול לחזור מהראשון מסתמא איירי שם דלא כתב יפוי כח גם לראשון וכמ"ש שם ע"ש ודוק: דאין שטר לאחר מיתה ל"ד נקט רבינו שטר דה"ה דאין קנין לאחר מיתה אלא לשון הגמרא נקט וכמו שיתבאר לקמן בסעיפים הבאים:

סעיף כג

וכתב הרמב"ם ז"ל דה"ה כו' בפ"ט מזכייה כ"כ: ולא נהירא כו' ואינו יכול לחזור בו כתב ב"י י"ל דמשכחת לה מתנת שכ"מ במקצת שיכול לחזור כגון בשעה שנתן לו אותו מקצת פירש שנתנו לו בתורת מתנת שכ"מ דכל כה"ג יכול לחזור כמ"ש רבינו וכמ"ש בשמו לעיל (סעיף י"ד) עכ"ל וכבר כתב תירוץ זה המ"מ פ"ח על ההיא שהביא רבינו לקמן (סעיף ל"א) ומ"ש רבינו בשם הרמב"ם כאן הוא בפ"ט ולא הוצרך המ"מ לחזור ולפרשו כיון שכבר כתבו בפ"ח ורבינו שכתב עליו ולא נהירא נראה לו האי תירוצא לדוחק דא"כ מאי קמ"ל הרמב"ם בזה דהא כבר נתבאר דבענין כזה דין מתנת שכ"מ יש לו וגם כ"ש הוא דכיון דפירש דבריו דבמתנת שכ"מ נותן לו הרי גילה דעתו שלא בכל ענין הוא נותן לו וק"ל ועבד"ר שכתבתי ישוב אחר לדברי הרמב"ם שפי' כשיטת התוס' ודוק:

סעיף כד

אבל אם כתב לו שטר זה חוזר אמ"ש (בס"כ וסכ"ב) בשם ר"י ורא"ש דלא מהני כתיבה ומסירה וקנין אלא יכול לחזור בו הן לעצמו הן לאחרים ע"ז סיים וכתב אבל אם עשה שלשה דברים לטיבותא דתו לא מצי לחזור בין לעצמו אם יעמוד בין ליתנו לאחרים בעודו חולה וכנ"ל: ודאי קנה נראה מדכתב רבינו בסעיף הקודם ודוקא במיפה כחו דשני וכאן לא הזכיר יפוי כח ש"מ ודאי דהכא לא איירי ביפוי והכי מסתבר דזיל בתר טעמא דהא מה שאינו יכול לחזור בו כאן הוא כיון שעשה כ"כ ענייני קניינין אמרינן דנתכוין להקנות לו מיד ואף אם יעמוד לא יוכל לחזור בו וא"כ היפוי כח למה לי ואדרבה הוה מגרע כחו דהא פי' דהיפוי כח כתבתי בסמוך דר"ל דאני מקנה לך בקנין או בשטר יותר על מתנת שכ"מ דא ומשמע דלחיזוק המתנה דשכ"מ קאתי וזה אינו דהא אפילו אם עומד אינו יכול לחזור בו וזה ברור בעיני שוב מצאתי שכתב כן בהדיא ר' ירוחם (נתיב כ"ד חלק א') דאפילו בלא יפוי כח קנה ע"ש: וכתב הרמ"ה [כו'] ואם זיכה לו וגם קנה כו' לשון גמרא הנ"ל נקט ויתפרש הזיכוי לר"ש ולר"י הנ"ל בסכ"א לכל מר כדאית ליה

ואצ"ל דהרמ"ה ס"ל כפי' ר"ש וק"ל: אינו יכול לחזור בו אם עמד ר"ל אפילו אם עמד מחליו וכ"ש שאינו יכול ליתנו לאחר כיון שכבר זיכה לזה וגם קנה:

סעיף כה

אפי' הקנה לו בכל מיני הקנאות ז"ל נ"י דעת רבוותא דמצוה מחמת מיתה ומסוכן ומתנת שכ"מ בכולה שווים הם אלא שנחלקים מצד מה היכא דאיכא כתיבה וקנין וזיכוי דבמתנת שכ"מ קנה לכ"ע ומסוכן ומצוה מחמת מיתה לעולם חוזרין ונ"ל דמסתבר טעמא דשכ"מ הזיכוי הוא גילוי דעת דבמתנת בריא יהיב משא"כ מצוה מחמת מיתה שידוע לנו שאינם נותנין אלא מחמת מיתה א"א שיגלה הזיכוי מה שאינו עכ"ל ומשמע מלשונו דאפילו בסתם מצוה מחמת מיתה יכול לחזור גם בתר זיכוי וקנין ודלא כמ"ש רבינו בשם הרמ"ה:

סעיף כו

שכ"מ שכתב כל נכסיו לעבדו כו' וכ"כ נמי הרמב"ם בפ"ח דזכייה והוא מריש פ"ב דגיטין וכתב שם המ"מ הרשב"א נותן טעם לדבר שאינו חוזר בעבד שהרי ידוע הוא שיצא עליו שם בן חורין ואין בן חורין חוזר ונעשה עבד ולפיכך גמר וזיכהו לעצמו מעכשיו עכ"ל והכי יתפרש ג"כ דעת רבינו וא"ל למה ליה להרשב"א לפרש משום דדעת האדון היה לגמור ולזכהו לעצמו ולא פי' דתקנת חכמים הוא כן כיון שיצא עליו שם בן חורין אף שידוע הוא שהאדון לא גמר נהקנותו לעצמו דא"כ לא הול"ל ואינו חוזר בעבד דמשמע דהוא בן חורין לגמרי דבמאי נשתחרר לגמרי בלא שטר שחרור לישא ישראלית והול"ל דנותנין לו חומר בן חורין ואין במשמעות הלשון דכופין אותו לכתוב לו ג"כ שטר שחרור וק"ל:

סעיף כז

שאלה לא"א הרא"ש כו' כלל מ"א סימן ה:

סעיף כח

מתנת שכ"מ בכולה לא בעיא קנין ואם היה בה קנין כו' מקור הדברים הוא מגמרא פרק מי שמת (ריש בבא בתרא דף קנ"ב) ומדברי הרא"ש שם (דף רי"ב ע"ב) וכתבתים בדרישה והן ג' מימראות דאמר שמואל דנלמד מהן דמתנה שיש בה קנין הן שצוה בע"פ וקנה בק"ס או בחזקה הן שכתב לו הצוואה בכתיבת ידו וכתב בו שהקנה לו בא' מהקניינים הן שבשטר עצמו הוא הקנין כגון שכתב לו שדי נתונה לך הן שצוה לפני עדים ע"פ ואמר להו כתבו ותנו שבכל אלו גילה דעתו שאינו רוצה להקנות לו באמירה בעלמא כדין צוואת שכ"מ שדבריו הן ככתובין וכמסורין אלא בהקנאת מתנת בריא בקנין או בשטר בכולן ס"ל לשמואל דלא קנה והטעם דאנן סהדי דלא הוי דעתו להקנות לו עכ"פ אלא אם

ימות נמצא דהו"ל כרוצה להקנותו לו בקנין או בשטר לאחר מיתה ואז אין בידו להקנותו לו דמי יקנה לו ועליהן אמר אין קנין לאחר מיתה אם לא במיפה כחו כמבואר שם בגמרא ורבינו שהתחיל וכתב מתנת שכ"מ בכולה לא בעי קנין ר"ל לא בעי שום א' מהקניינים דמתנת בריא הנ"ל ומש"ה לא כתב ק"ס אלא סתם קנין (וכ"כ נ"י דהיכא דלא נזכר קנו מידו רצו בו גם שאר קניינים) גם מ"ש ע"ז ואם היה בה קנין ל"ש אם כתב לו שטר ופי' בו הקנין ר"ל שפירש בו שקנה מידו בק"ס או בחזקה או במשיכה או בהגבהה או שכתב בו שדי נתונה לך ל"ש נתן לו בע"פ בק"ס או בחזקה או באינך ומש"ה לא כתב רבינו ל"ש אם כתב לו כתב עם הקנין ל"ש אם לא כתב לו כתב עם הקנין משום דמיירי נמי דהכתב הוא גופו הקנין כגון דכתב בו שדי נתונה לך וקאמר דבכל ענין הקנין גורע כחו מטעם שכתבתי אם לא במיפה את כחו מיהו יש חילוק בין קנין סודר או חזקה דבע"פ ובין אם נכתב א' מהקניינים בשטר דבנכתב בשטר לא מהני מסירת השטר ליד המקבל כיון דהן עצמן הקנין דמתנת בריא משא"כ כשקנה מיניה בק"ס או בחזקה וכתב אח"כ שטר צוואה ולא כתב הקנין בהשטר דבזה ס"ל להרא"ש ורבינו דכשבא אח"כ השטר ליד המקבל מחיים קנה המתנה בהשטר דאמרינן מדמסר לו השטר בחיים ולא כתב בו שום קנין גילה דעתו דלא היה דעתו בק"ס או חזקה לעשותו דוקא מתנת בריא אלא ליפות כחו עשאהו או שחזר מהקנין ובא להקנותו בשטר זה מהיום ולאחר מיתה אם לא יחזור בו וכדין מתנת שכ"מ וזש"ר ואפילו מסר לו השטר מחיים כו' וכתב עליה דהיינו כשכתב השטר בלשון מתנה שדי נתונה לך דהוא שטר שיש בו קנין והומ"ל דכתוב בו הקנין סודר שקנו מידו דבו ג"כ לא מהני מסירת השטר וכדמוכח בדברי הרא"ש (וכ"כ הריב"ש בפשיטות בתשובותיו בסימן רס"ז וכמ"ש בד"מ ובש"ע) אלא שחדא מינייהו נקט ועוד מטעמים אחרים שכתבתי בדרישה ע"ש ובזה נסתלקה תמיהת ב"י שהקשה ז"ל אי במתנה שיש בה קנין עסקינן מה צריך למסירת השטר שיהיה כמו קנין דהא כתבתי דמש"ר ואם היה בה קנין כו' ופי' בו הקנין אינו ר"ל דוקא ק"ס אלא גם אם כתב בו שדי נתונה לך מיקרי קנין גם נתיישב מש"ר שמא לא גמר להקנותו אלא בקנין ובגמרא קאמר לא גמר להקנותו אלא בשטר דבשטר קנין מיירי וקמ"ל דאפילו מסירת השטר לא מהני ורבינו גם אקנין ע"פ קאי מש"ה נקט קנין:

סעיף כט

וכתב הראב"ד דה"ה כו' בפ"ח מזכייה כ"כ: ומ"ש ואם פירש שלא הקנה אלא כדי ליפות כחו כו' וקנינא מיניה מוסיף על מתנתא ר"ל נוסף על המתנת שכ"מ שנקנית באמירה עשיתי לו עוד ק"ס ליפוי כח ולשון הגמרא נקט דקאי שם במימרא תליתאי דשמואל

אק"ס ומש"ה כתב דהיפוי כח הוא במ"ש וקנינא מיניה ובאם כתב לו בשטר שדי נתונה לך שייך ביה יפוי כח דכתבינן ביה וכתבתי לו קנין זה מוסיף על מתנתא דשכ"מ הנקנית באמירה וכן פי' ר"ש בהדיא שם בגמרא אמימרא תניינא דשמואל דאיירי באמר השכ"מ כתבו ותנו ובעינן יפוי כח וכמ"ש לשונו בדרישה ע"ש ואי עשה לו קנין ע"פ ולא כתב שטר בעינן שיאמר בשעת הקנין קנו ממנו מוסיף על מתנתא דא או אף קנו ממני על מתנתא דא דלשון אף מורה על התוספות ויפוי כח ומש"ר בסמוך והוי כמו מתנת שכ"מ שיש בה קנין שצריכה יפוי כח ר"ל כמו עשה לו ק"ס או חזקה בלא כתיבה ומסירת שטר כלל אי שכתב ומסר לו שטר וכתב בו הקנין דבעי יפוי כח וכן הוא שם באשר"י כמ"ש בדרישה ואח"כ (בסעיף ל"ד) כתב רבינו המימרא תניינא דשמואל דשכ"מ שצוה בפני עדים וגם א"ל כתבו ותנו דגם בזה מגרע כח מתנת שכ"מ דמראה דלא סגי ליה באמירה אלא יקנהו דוקא בשטר ואין שטר לאחר מיתה אם לא שמיפה את כחו וכתב בה רבינו היפוי כח בלשון אחר דהיינו דא"ל תנו ואף כתבו ואז צריכים העדים לכתוב כן ג"כ בהשטר איך שא"ל תנו ואף כתבו ומיהו אף אם לא יפה את כחו לא באמירה ולא בכתיבה אלא כתבו ומסרו לו בציוויו השטר מחיים תקנו במסירתו דלא מגרע עוד הציווי דכתבו ותנו וכ"כ הרא"ש וזש"ר ג"כ שם ז"ל ומת קודם שנכתב השטר לא יכתבו ויתנו לו כו' הא כתבוהו ומסרוהו לו מחיים קנה המתנה וק"ל:

סעיף ל

ומיהו הא דאמרינן כו' אם הגיע ליד המקבל מחיים כו' הכל בפסקי הרא"ש שם:

סעיף לא

גם בכאן כתב כו' בפ"ח דזכייה: ומ"ש רבינו ולא נהירא כבר כתבתי לעיל בסמוך (סכ"ג) ישוב וכתבו המ"מ בפ' זה ועי' בדרישה (סעיף כ"ג) שכתבתי דנ"ל דבלה"נ לק"מ דהרמב"ם בשיטת התוס' אזיל ע"ש ודוק:

סעיף לב

ואם כתב לאחד והקנה לו כו' נראה דמיירי כאן בדלא כתב כאן יפוי כח להראשון ומש"ה כתב הרמ"מ דהשני קנה אף בלא יפוי כח וכמ"ש לעיל בסמוך (בסעיף כ"ב) מילתא בטעמא ואכתוב עוד מזה בסמוך ואין להקשות ממ"נ במה מחזיקינן לזה הנותן אי בחזקת שהוא יודע שכל קנין מגרע א"כ מ"ש שני מראשון ודאי גם בו לגרעון נתכוין ואם בחזקת שהיה עם הארץ וסבר שקנין הוא יפוי כח א"כ בלא טעמא דסבר שלא יקנה אם יפחות לו מהראשון לא ליבעי יפוי כח לקנין או שטר די"ל דודאי כל שכ"מ לטובה מכוין אלא שאנו אומרים כיון שעשה לו ק"ס או כתב לו שטר גילה דעתו שלא סמך אמתנת שכ"מ (דאל"כ למה עשה לו הקנין) וסבר דמהני ובאמת אינו מהני מהטעם דאין

קנין לאחר מיתה מש"ה אינו קונה משא"כ כשמקנה להשני דליכא כאן גילוי דעת אלא אומרים דדעתו לסמוך אמתנת שכיב מרע אלא שהוצרך לעשות הק"ס כדי דלא לגרע כחו וק"ל:

סעיף לג

ולפ"ז אם כתב ומסר כו' לכאורה נראה דר"ל ולפי דברי הרמ"מ מה שאמרו בגמ' זיכה לזה וחזר וזיכה לזה שני קנה פי' נמי אפילו בלא יפוי כח ודלא כמ"ש לעיל (סעיף כ"ב) אך זה דוחק דא"כ הו"ל לרבי' להזכיר לעיל שהרמ"מ חילק ולא לכתוב הדברים בסתם ועוד דאם כן הול"ל ולפ"ז אם כתב והקנה לזה וכתב והקנה גם לשני שני קונה בלא יפוי כח דהא מזה מיירי הרמ"מ כאן וגם מש"ר לעיל (בסעיף כ"ב) ודוקא במיפה כחו דשני כו' לאו אכתב ומסר וזיכה לזה ולזה דסמוך ליה לחוד קאי אלא גם אכתב ומסר וקנו לו דלעיל מיניה קאי דגם כן בעי השני יפוי כח אלא ודאי ל"פ אלא לעיל דמיירי בדין חזרה וקמ"ל דאע"פ שיפה כחו של ראשון אפ"ה יכול לחזור בו וליתנו לאחר בכה"ג גם השני בעי יפוי כח משא"כ הכא דאיירי בדלא יפה כחו דראשון וכמ"ש לעיל ע"ש ולשון ולפ"ז יתפרש הכי ולפ"ז שכתב הרמ"מ כתב והקנה לזה ולזה דלא בעי השני יפוי כח ה"ה בכתב ומסר וזיכה לשניהם דלא בעי השני יפוי כח והוא דומה ממש למ"ש רבינו לעיל (בסעיף כ"ב) שכתב ז"ל וכן אם כתב לו שטר ומסרו לו וזיכה לו כו' דר"ל כמו שהדין בכתב והקנה לו בקנין סודר כן הדין ג"כ בכתב ומסר וזיכה לו ה"נ כתב כאן דדין קנין שווים הן וק"ל ומה שסיים רבינו וכתב דקנין דשני לאו לגרוע כו' גם מ"ש לפני זה דהאי קנין דשני כו' אינו ר"ל ק"ס אלא ר"ל לאו להקנאה קמכוין וכמ"ש לעיל דאל"כ ק' איך סיים רבינו וכתב ז"ל דקסבר שלא יקנה אם יפחות לשני מהראשון משמע דגם לראשון הקנה בקנין והגע בעצמך אם אפשר לומר אי ס"ד שהיה קנין לראשון אין יכול לחזור בו דהא כבר מבואר לעיל והוא מהגמרא דאם כתב וזיכה והקנה אינו יכול לחזור בו ואי משום דלא הוי יפוי כח א"כ העיקר חסר אלא ש"מ כדכתיבנא וק"ל:

סעיף לד

וכן אם צוה כו' בס"פ י"נ דשלח רבין כו' וכבר נחבאר זה בכלל הדברים שכתבתי בסכ"ח ע"ש: ומש"ר אין כותבין ונותנין נראה דהאי ונותנין לא קאי אנתינת השטר אלא אמתנה וכנגד מה שמצוה ואמר כתבו ותנו דר"ל תנו המתנה על ידי כתיבה וכמ"ש לפני זה שיכתבו שטר למקבל עם הנתינה קאמר כאן אין שומעין לו לכתבו וליתן: ואין שטר לאחר מיתה פי' אין כתיבת או מסירת שטר לאחר מיתה ומטעם שכתב הראב"ד ז"ל לפי שהעדים שלוחין הן וכיון שהמשלח מת מעשה השליחות בטל שהרי לא נתקיים מעשה השליח אפילו שעה אחת מחיים ע"כ פי' וכיון שזה אמר כתבו יש לחוש שמא

אינו רוצה שיקנה זה כ"א עד שיגיע לו השטר אבל ודאי אם הגיע השטר לידו ואפילו לא מסרו לו הוא עצמו אלא העדים הן הן שלוחין שלו וכמותו הן להכי קני לדברי הכל וכן מוכח מלשון הרא"ש וכמ"ש בדרישה בריש ענין זה בסכ"ח ואפילו הראב"ד מודה וכמ"ש בדרישה: וכתב הראב"ד כו' מדכתב רבינו וכתב הראב"ד משמע דס"ל דלא פליג אר"ש ומ"ש ר"ש ומת קודם שנכתב השטר אורחא דמלתא נקט דאילו לא מת היו כותבין והיו נותנין לו השטר מחיים והיה קונה ובזה גם הראב"ד מודה ועבד"ר:

סעיף לה

ודוקא דאמר כתבו ותנו כו' לשון הגמרא נקט וה"ה תנו וכתבו וכמו שסיים וכתב וכל כיוצא בזה וק"ל: דאיכא למיחש כו' דאף דהקדים לומר תנו קודם כתבו מ"מ כתבו אתנו דלפניו קאי וה"ק תנו לו המתנה ע"י כתיבת השטר דוקא: אלא לזכרון דברים ר"ל שיכתבו כל מה שצוה שיהיה לו לראיה ולהכי אפילו לא הגיע לידו קנה ודברי מור"ם בהגהתו לש"ע בכאן צ"ע וע' בסמ"ע:

סעיף לו

ומ"ש וכתב הר"ר יונה כו' בפ' מי שמת בנ"י הביא כל דברי ר' יונה ע"ש: ומ"ש ותנו מנה לפלוני כן הוא לשון הגמרא שם פ' מי שמת וכתב נ"י ז"ל אליבא דכ"ע מיירי שזה המנה הוא כל אשר לו דמתנת שכ"מ במקצת ל"ק אא"כ יש בה קנין ומעכשיו וכיוצא בו שקונה מחיים עכ"ל ולקמן בסימן רנ"ג סעיף ל"ד כתב רבינו בשם הרמ"ה דאפילו אם הקנה לו בקנין לא קנה דאין מטבע נקנה בחליפין אם לא במצוה מחמת מיתה או דמסרו המנה ליד השליח מחיים והא דלא אמרינן דשוה מנה קאמר כמש"ר (בסימן רנ"ג סמ"ב) דלא אמרינן הכי אלא בהמחייב עצמו במנה ולא באומר תנו מנה וכן צריכין לחלק שם מיניה וביה כמ"ש שם ואפשר דמש"ה לא כתב רבינו בריש דבריו לשון הגמרא דאמר תנו מנה אבל כבר כתבתי לעיל דבהזכיר שנתנו במתנת שכ"מ הו"ל כאילו נתנו מחמת מיתה וא"כ אצ"ל דמנה זו הוא כל אשר לו ושפיר נקנית המטבע בדיבורו שהוא כמסירה וק"ל: דמשמע כתבו מנה כו' פי' מדסמך מלת תנו לכתבו משמע דהנתינה קאי גם אכתיבת השטר: אבל כשאומר תנו כו' לא נתכוין כו' פי' ודלא כפר"ש שכתב שאין חילוק:

סעיף לז

וכן שכ"מ שאמר כו' גם זה לשון ר' יונה: מה שצוה בפניהם דהיינו לשון תנו לבד:

סעיף לח

ובריא שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני כו' ז"ל הגמרא פ' י"נ (סוף דף קל"ה) מתיב ר' אבא בר ממל בריא שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת אין כותבין ונותנין הא שכ"מ כותבין ונותנין הוא מותיב והוא מפרק לה במיפה את כחו ומפרש שם דיפוי הכח הוא שאמר

ואף כתבו וחתמו והבו ליה אפ"ה לא קני ולא אמרינן כיון דאי אמר תנו לחוד היו נותנין משום מצוה לקיים דברי המת לר"י אלא משום דאמר ג"כ כתבו דגילה דעתו שמקנה לו ע"י השטר גרע לו א"כ כשיפה כחו ליהוי דינא כשכ"מ שיפה כחו קמ"ל דלא וה"ט דבריא בשעת דיבורו לא ידע שמת ובודאי כוונתו היה שיקנה דוקא ע"י שטר ואין שטר לאחר מיתה וכ"כ ר"ש שם (דף קל"ה ע"ש) ונלמד מיניה דלר"י דס"ל דמצוה לקדה"מ אפילו בלא השליש המנה אם כתבו ונתנו השטר ליד המקבל בחיי הנותן אע"ג דלא נתנו לו המנה בחיי נותן נותנין לו לאחר מותו משום דמצוה לקדה"מ וכאילו אמר תנו לחוד כיון דכבר מסרו לו השטר בחייו וזהו דלא כהרמב"ם דס"ל דאין בזה משום מצוה לקדה"מ. ולפ"ז ק"ק למה קיצר רבינו ולא כתב כל' הגמרא הנ"ל בריא שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת אין כותבין ונותנין ללמדנו הא אם כתבו ומסרו בחייו נותנין לו המתנה לאחר מותו ואפשר שזה היה פשוט בעיני רבינו דאחרי שכבר מסרו השטר מחיים הו"ל כאומר תנו לכל מר כדאית ליה וק"ל ועד"ר: משום מצוה לקיים כו' ולדידיה צ"ל דה"ה מתנת שכ"מ במקצת כשאמר בלשון תנו קנה המקבל כשמת הנותן משום מצוה לקיים דברי המת והא דאמרינן מתנת שכ"מ במקצת ל"ק בלא קנין היינו אם אמר לשליח תן מנה לפלוני שאני נותן לו ומת המקבל בחיי נותן ואח"כ מת הנותן דמשום מצוה לקיים דברי המת ל"ק ומשום מתנת שכ"מ אם היה בכולו או שציוה מחמת מיתה קנה כמ"ש רבינו (בס"ס קכ"ה) וכ"כ התוס' והרא"ש בהדיא אהאי קושיא גופא בס"פ מציאת האשה והר"ן בספ"ק דגיטין ע"ש גם יש חילוק בינייהו אי ציוה ראובן ליתן שדה לשמעון וקדמו היורשים ומכרוהו דמשום מצוה לקד"מ אין מוציאין ומשום מתנת שכ"מ מוציאין וכ"כ הגמ"ר הביאו בד"מ סימן רנ"ב ס"ב ע"ש ועוד י"ל דיש נ"מ אם אמר אני מניח לפלוני דמהני בשכ"מ דוקא ולא בבריא וכמש"ר בשם הרא"ש (בסימן רנ"ג ס"ה) ובכה"ג אם היה במקצת ל"ק דכל מקצת הוה מתנת בריא ומ"ש ולא קנה בכתיבה כה"ג ר"ל לאפוקי אם כתב לו שטר דרך הודאה שח"ל דודאי צריך ליתן לו:

סעיף מ

אלא היכא דאתפסיה ביד שליש כ"כ התוס' והרא"ש ספ"ק דגיטין וס"פ מציאת האשה ע"ש וע"ש בתוס' פ"ק דגיטין (דף ג' ע"א) בד"ה והא לא משך כו' משמע דס"ל דמצוה לקדה"מ שייך אף באינו מושלש ואח"כ כתבו שם דברי ר"ת דבעינן שיהא מושלש משמע דסתם תוספות לא מצריכי שיהא מושלש וסתם תוספות הם מדברי ר"י ורבינו לקמן (בסימן רנ"ב) סתם וכתב ז"ל קיי"ל מצוה לקדה"מ בד"א שנתן ביד שליש היינו משום

דהרא"ש ס"ל ג"כ הכי וכנ"ל ודוק: וה"מ דאמר כתבו ותנו מנה לפלוני וה"ה מטלטלי דלאו בני שטרא נינהו אבל בקנין דמסיק נראה דקנה גם מטלטלין כמו שדה:

סעיף מא

ומ"ש דאם אמר כתבו ותנו שדה לפלוני אי מחיים כותבין ונותנין לו צ"ל דא"ל כתבו לו שדי נתונה לך והם כתבו איך שא"ל לכתוב כן וקנה השדה בשטר כזה כאילו כתב להן הנותן עצמן דאל"כ במאי קנו ואין לומר דלא קנו מחיים אלא מהני הכתיבה ונתינת השטר לידו מחיים כדי שיוכל לקחתו לאחר מיתה משום מצוה לקיים דברי המת אפילו להרמ"ה משום דהשדה עומדת במקומה והוה ליה כאילו התפיס מנה ביד שליש דז"א דהרא"ש כתב בהדיא בס"פ מציאת האשה (דף קל"ד ע"ב) דלא אמרינן מצוה לקיים דברי המת אלא כשהשליש ביד שליש אבל בשהיה כבר ביד השליש (וכ"כ רבינו בסימן רנ"ב ס"ב דכשהיה מחחילה ביד אחר ולא לשם כך לא אמרינן מלקדה"מ וא"ל תנהו לפלוני ומת אינו בכלל מצוה לקדה"מ וכן כשמונחין כבר בקרן זוית ע"ש וכ"ש בשדה שעומדת כבר ברשות בעלים הראשונים וק"ל: ומ"ש ואי קנו מיניה כו' כותבין ונותנין דכל קנין סתם הוה כמעכשיו וקנו לו השדה מיד (משא"כ מטבע) ושטר אינו אלא לראיה בעלמא ודוקא בבריא אבל בשכ"מ ל"מ קנין סתם:

סעיף מב

מי שמת ונמצא קשורה כו' כך הוא לשון המשנה פרק י"נ ופר"ש לרבותא נקט קשורה בו דליכא למימר אחר (פי' זה המקבל הנזכר בשטר) כתב ונתנה שם כדי לזכות בנכסי המת ע"כ: שהרי כל ימיו יכול לחזור בו פי' וחיישינן שמא חזר בו וגם ברישא בצוואת שכ"מ מה"ט אינו כלום ולפיכך אפילו נכתב בשטר צוואה שהשטר או הקנין הוא ליפות כחו אפ"ה אינו כלום דחיישינן שמא חזר בו וכן מפורש בדברי הרמב"ם בהדיא בספ"ט דזכייה ע"ש ורבינו רמזו במ"ש ע"ז ז"ל וכל זמן שלא הגיע ליד המקבל בחיי הנותן ל"ק משמע אפילו קנה מידו וגם מדסיים רבינו וכתב ז"ל כתב הרמב"ם וכן מי שכתב שט"ח כו' וכתב א"א הרא"ש ז"ל כו' עד שמא כתב ללוות ולא לוה כו' הרי שס"ל שכל זה הענין הוא מטעם שמא חזר ממחשבתו הראשונה אבל רשב"ם כתב שם במשנה טעם אחר ז"ל אינה כלום משום דחז"ל תקנו דדברי שכ"מ הוה ככתובין וכמסורין כדי שלא תטרף דעתו אבל זה שלא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה עכ"ל וב"י הביא לה"ט על דברי רבינו ולא נהירא לי דה"ט לא שייך אלא כשאין בשטר יפוי כח והרי הוכחתי דרבינו ס"ל דאפילו ביפוי כח ל"ק ועוד דהרי בגמרא קאמר על המשנה איזהו מתנת בריא שהיא כמתנת שכ"מ כל שאומר מהיום כו' והוא אשר כתבו רבינו ז"ל או שמפורש בו מהיום אם לא אחזור בי כו' ש"מ דגם טעם דמתנת שכ"מ הנ"ל הוא מטעם

חזרה וגם רשב"ם ודאי ס"ל ה"ט אלא שמעמיד המשנה בסתם צוואה דלית בה יפוי כח דאז א"צ לטעם דשמא חזר בו וק"ל: או שמפורש בו כו' פי' ואפילו אינו נכתב בלשון צוואת שכ"מ דינו כמתנת שכ"מ ויתבאר לקמן (ס"ס רנ"ז ע"ש): זיכה בו לאחר כו' עד דבריו קיימין כן הוא לשון המשנה פ' י"נ ומחולקים רשב"ם וראב"ד בפירוש זיכה בו לאחר רשב"ם מפרש שאמר לאחר זכה במה שכתוב בשטר זה קנה זה השני שהרי דברי השכ"מ ככתובין וכמסורין וקנהו זה באמירה והא דקתני מתני' בין מן היורשין בין שאינו מן היורשין עיקר הרבותא במ"ש בין במ"ש שאינו מן היורשין ור"ל שאפילו אם זה השני הוא אחר אפ"ה זכה במה שכתוב בו וכ"ש אם הוא יורש והראב"ד פי' שאומר לאחר זכה בשטר זה לצורך שמעון ור"ל שיהא מסירת השטר לידו כאילו זיכה המתנה ע"י עכשיו בפי' ועיקר הרבותא במתניתין הוא במ"ש בין מן היורשין שאע"פ שזיכה לו ע"י א' מן היורשין שידם כידו של נותן ומתנת שכ"מ אינו אלא לאחר מיתה והנכסים בחזקת היורשין אפ"ה דבריו קיימין וטעמו כתב נ"י ז"ל מפני שאין אלו כשטר אלא כאמירה ולא גרעה האי אמירה ע"י כתב מאמירה ע"פ ומעתה אפילו נתנה ע"י אשתו ועבדו הכנעני שידם כידו דבריו קיימין הריטב"א עכ"ל וזש"ר ולא אמרינן כו' מתחת ידו ר"ל מתחת יד הנותן וק"ל:

סעיף מג

ודוקא בחולק מקרקעי כו' מדברי הראב"ד הוא זה וכמו שסיים רבינו ע"ז עד כאן וגם פשוט הוא דלהראב"ד דוקא הוא חילוק זה לאפוקי לפר"ש דאינו אומר אלא שיזכה בהכתוב בשטר וא"כ לא יהא אלא כאמירה וצוואה בעלמא דפשיטא דקנה אף במטלטלין כמ"ש לעיל ריש סימן זה:

סעיף מד

כתב הרמב"ם בפ"ט מזכייה כ"כ: וכן מי שכתב כו' פי' כשם שבדייתיקי קשורה חיישינן שמא נמלך ה"ה בשט"ח הנכתב ע"ש א' מבניו (פי' איך שחייב לבנו פלוני כך וכך) או שנכתב ע"פ אחר נמי חיישינן לנמלך ולא לוה: וכתב א"א הרא"ש בתשובה כו' לא מצאתי תשובה זו: דהיינו דוקא בשט"ח כו' נראה דה"ה נמי בשטר מכר בלא קנין כדלעיל (ריש סימן רל"ח) ואע"פ שהרא"ש ור"י ס"ל דעדיו בחתומיו זכין לו למפרע היינו כשבא אח"כ השטר לידו מדעת הלוה אבל כאן כיון שמת ודאי חיישינן ונראה דאפילו כתב לו שט"ח בהקנאה גמורה אינו כלום מה"ט דילמא הכינו ללוות עליו ולא לוה ולא אמרינן דבשטרי אקנייתא זכה משעת הקנין לכ"ע אלא כשלוה לבסוף ומסרו לידו דלא מיחשב מוקדם וכמש"ר בסימן ל"ט ורל"ח או בשטרי מתנה דזכו להמקבל עדי הקנין מיד משעת הקנין והשתא א"ש דמסיק וכתב ז"ל אבל במתנת בריא בקנין כו' דמשמע דדוקא במתנת בריא

ובקנין מהני דכיון שהקנה לא שייך חזרה ולא חיישינן במי שמא ע"ת הקנה כיון שמסרו ליד שליש וליכא מיגו דאי בעי קלייה מש"ה קני הא בשט"ח אפילו בקנין לא מהני וע"ל סימן רמ"ג וסימן ל"ט ומ"ג ודוק:

סימן רנא

סעיף א

מתנת שכ"מ בקנין במקצת שכתוב כו' מקור דין זה הוא ממימרא דרב פ' מי שמת (ריש בבא בתרא דף קנ"ג) והרמב"ם ורבינו הוסיפו לכתוב במקצת לרבותא דל"ת כיון דהוה במקצת בקנין ואמר בחיים דקני מיד ולא היה לו לחזור בו קמ"ל דאפ"ה כיון שהזכיר מיתה יש לו דין משכ"מ וכ"ש אם כתב לו כל נכסיו וכן פי' רשב"ם ור"ן דמיירי בין בכולו בין במקצתו ונראה דהאי מתנת שכ"מ דקאמר ר"ל שיש לו דין כמצוה מחמת מיתה אפי' בלא קנין במקצת נמי אם מת הוי מתנה ודוקא כשיפה כחו בהקנין וכמש"ר בסי' ר"ן בסכ"ט ע"ש: או מחיים ובמות פי' לאפוקי מרבא דאמר שם דאי כתב מסיים קנה משום דלשון מחיים משמע דעתה התחיל המתנה קמ"ל: אלא לסימנא דחיים ז"ל הרמב"ם פ"ח דזכייה דין י"ט והא דאמר מחיים ליישב את דעתו שיחיה מחולי זה וז"ל רשב"ם לפי שהזכיר מיתתו לא רצה לפתוח פיו לשטן והזכיר ג"כ לחיים לסימן טוב כלומר המקום יצילנו מחולי זה ולא ימות עכ"ל:

סעיף ב

וכתב הרמב"ם אבל בריא כו' כ"כ בסוף הלכות זכייה ומיירי נמי בנותן בקנין בין בכולו בין במקצתו דודאי דברי בריא אף שאומר בהדיא אני נותן לך כל נכסי מחמת מיתה לא אמרינן דדבריו ככתובין וכמסורין דמי ובעי קנין ואז קנהו מיד ואף דאמר ובמותי לא אמרינן דדעתו היה מהיום ולאחר מיתה אלא כדמסיק דהוה ליה כמי שאומר מעתה ועד עולם (וע"ל ס"ס רנ"ז) דבריא שכתב במתנתו מהיום ולאתר מיתה קנה הגוף מיד ואינו יכול לחזור בו והפירות לא קנאם עד אחר מיתה (וע"ל סי' רנ"ג): ומ"ש שכתב בה מחיים ובמות כ"כ בכל ספרי הרמב"ם וגם בש"ע מיהו נראה דה"ה אם אמר בחיים ובמות:

סעיף ג

מתנת שכ"מ שכ' בה בכולה ובקנין הא דהתחיל בל' מתנת שכ"מ אע"ג דמיירי שהן מחולקין בדבר וגם מסיק וכתב ז"ל אם הוא בריא כו' משום דהמשנה קתני שם (דף קמ"ג ע"ב) וחכ"א המע"ה ולהרי"ף והרא"ש היינו אפילו אם הוא עתה בעת שהן טוענין יחד הוא בריא אפ"ה על המקבל להביא ראיה כ' רבי' מתנת שכ"מ לפי מסקנא דהלכתא כהרא"ש ללמדנו דמחזיקין המתנה בחזקת שהיה שכ"מ ושהמקבל צריך להביא ראיה שהיה בריא ועבד"ר: כדקציר ורמי כו' שהוא לשון מתנת שכ"מ: וגם לא כדמהלך כו'

שהוא לשון מתנת בריא: דאתפטר מגו מרעיה כו' כך וכך היו רגילין לכתוב לדעת שמת מתוך אותו חולי ולא עמד בנתיים ומירי אפילו לא היה כתוב בה קנין כלל וק"ל: לרשב"ם אם בריא הוא פי' עכשיו בשעת העמדה בדין: עליו להביא ראיה פלוגתא דתנאי ואמוראי הוא שם בפ' מי שמת (בבא בתרא דף קמ"ג ע"ב) ופסק רשב"ם כמ"ד אוקי גברא אחזקתיה כמו שהוא עכשיו היה מקודם ורי"ף פסק כמ"ד המע"ה ולעולם על המקבל כו' וטעם פלוגתתן מבואר שם בגמרא (דף קנ"ג וקנ"ד) ובראש"ש וכל א' הוכחתו מהגמרא ורמב"ם סתם דבריו לכתוב כן בס"פ ח' דזכייה מש"ה הביא רבינו דעת הרמב"ם באחרונה וכתב וכ"כ הרמב"ם וק"ל: ומ"ש קברו מוכיח עליו כוונתו כיון דמתנתו מתנה אם לא שנאמר שנתרפא מחולי הראשון וקברו מוכיח שלא נתרפא שהרי מת ומי יאמר לן שנתרפא מאותו חולי וחזר ונחלה פעם שנית: ומ"ש רבינו וכ"כ הרמב"ם בפ"ח מהלכות זכייה כ"כ: לא מצא ראיה כו' כ"כ לסברת הרי"ף והרא"ש דאם אין להמקבל ראיה ישבע הנותן וממילא נלמד מזה דלמאן דס"ל דאם הוא בריא דעל הנותן להביא ראיה אם אין לו ראיה המקבל [אינו] נשבע [אלא] היסת וכ"ש הוא כיון דיש שטר מתנה ביד המקבל וגם מעמידים גברא אחזקתו שהוא בריא עתה לפנינו מיהו היסת עכ"פ צריך לישבע כדין כל טענת בריא שטוען עליו שכנגדו וגם במטלטלין שהוא מוחזק בהן ונאמן במגו כדמסיק עכ"פ צריך שבועת היסת: אבל [אם היו] המטלטלין בחזקת המקבל ואם אין המטלטלין ברשות המקבל ג"כ הנותן נשבע ונפטר מש"ה סתם הרי"ף והרא"ש וכתבו דלעולם על המקבל להביא ראיה אלא שרבינו בא לכתוב כאן אע"ג דאמרינן דקרקעות לעולם בחזקת הנותן המה במטלטלין לפעמים אינו כן וק"ל גם קמ"ל דאף לפי טענת המקבל שטען שנתן לו במתנת שכ"מ נמצא שבתחילת הנתינה לא בא לידו להיות שלו בודאי דהא אם יעמוד יחזור לנותן אלא שהוא טוען שמת מתוך החולי ההוא והיתומים טוענים שעמד מאותו החולי ומן הדין לא הו"ל להיות מוחזק בזה שהוא בידו קמ"ל דאפ"ה נאמן במגו וק"ל אלא דלפ"ז הו"ל לסיים ולכתוב נאמן לומר מת מתוך חולי זה וי"ל דחדא מינייהו נקט: שיכול לומר שלי כו' פי' היינו בליכא עדים וראה וכמש"ר (סימן קל"ג וקל"ד) ודוק:

סימן רנב

סעיף א

אינה קונה אלא עד לאחר מיתה לפיכך כו' בפרק יש נוחלין מימרא דרב הונא ורבא וע"ל (ריש סי' ר"ן וגם בסי' רמ"ח) שם כתבתי מילתא בטעמו: שהרי במיתתו כו' והמקבל אינו קונה כו' פי' מש"ה אין שייך בזה הא דקיי"ל דאין מוציאין [למזון] האשה והבנות מנכסים משועבדים דכיון דאינו קונה אלא לאחר מיתה ומדרבנן הילכך כירושה שווייה

רבנן וגרע מירושה דאילו בירושה קיי"ל דאם יש לו נכסים מועטים והניח אלמנה ובן או אלמנה ובת דנזונות יחד ולא אמרינן שתטול האלמנה הכל וכמ"ש רבינו בא"ע (ריש סימן צ"ג ע"ש) והיינו טעמא דלא רצו חכמים שתעקר ירושה דאורייתא לגמרי משא"כ במתנת שכ"מ דאין כאן צד דאורייתא אלא תקנת רבנן מש"ה גבינן מהן כל צרכן אפילו לא ישאר ביד המקבל כלום וק"ל ועבד"ר:

סעיף ב

קיי"ל מצוה לקיים דברי המת כו' בס"פ מציאת האשה פסק רב נחמן הלכה כר"מ דאמר הכי וכבר כתבו רבינו לעיל (סימן ר"ן סעיף ל"ח) אלא דשם כתבו אגב גררא ומש"ה הדר וכתבו רבינו כאן לגופא דמילתא וגם כדי לכתוב עליו בד"א שנתנו ביד שליש כו' מה שאין כן לעיל שכתב הדבר בפלוגתא וק"ל:

סעיף ג

שכ"מ שהודה וכו' מכאן ועד סוף הסימן כפול לעיל (בסימן ר"ן בסעיף ג' ד' ה') וכבר תמה הב"י למה ליה לרבינו לחזור ולכתבו. ומה שהתחיל רבינו וכתב שהודה על כל נכסיו וסיים בין הודה במקצתן הוא סיוע למ"ש לעיל (סימן ר"ן) דלדעת הרא"ש ורבינו האי בעיא בגמרא היתה אם יחזור כשיעמיד וממילא נלמד מזה בין בכולה בין במקצתה לכשאיפשטא אפילו הודה בכולה איפשיטא דהודאת בע"ד כק' עדים דמי ודוק:

סימן רנג

סעיף א

אלא לבקרו וצוה לפניהם כו' אם ירצו כו' דברים הללו המה מגמרא דפ' י"נ (סוף דף קי"ג) א"ר יהודא ג' שנכנסו לבקר את החולה רצו כותבין בתורת עדות רצו עושין דין בלבד ע"כ ומפורש שם הטעם דמדכתיב והיתה לבני ישראל לחוקת משפט אורעה כל הפרשה דנחלה להיות דין והעומדים שם אם רצו בית דין הם כאילו צוה להם תחלה להיות דיינים בכל דבר שיסתפק בלשון הצוואה וכיון שהוא כאילו קבל עליהם מש"ה אין א' מהם יכול לומר לב"ד הגדול קאזלינא: ל"ש אם חלק נכסיו כו' ל"ש אם צוה ליתן לאחרים כלומר ל"מ חולק לבניו דפשיטא שנעשו כדיינים מדכתיב והיה ביום הנחילו את בניו התורה נתנה רשות לאב להנחיל לבניו לרבות לזה ולמעט לזה אלא אפילו חולק לאחרים דלא כתיב בקרא נמי נעשו דיינים ומטעם שכתב הרא"ש בשם ר"י ז"ל דכיון דאמרו רבנן דברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמי אף בצוואה שהוא מצוה ליתן לאחרים שאין ראויים ליורשו מסתבר דכך הוא הדין גם לענין שג' שעומדים שם שנעשו דיינים דמתנת שכ"מ כירושה שוויוה רבנן דהרי אינה חלה אלא לאחר מיתה כעין ירושה וכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תוקון ורב יהודא סתמא קאמר למילתא דג' שנכנסו לבקר

את החולה ל"ש במחלק לבניו ל"ש במחלק לאחרים עכ"ל: בד"א ביום כו' וכדכתיב נמי בקרא והיה ביום הנחילו כו' וכן הוא שם בגמרא: כיון שאין השעה ראויה לדין כו' ע"ל (ריש סימן ז') ושם כתבתי ג"כ דעות מחולקות באם דנו אם דיניהן דין ועבד"מ בעמוד: וכתב הרשב"ר דוקא כו' כצ"ל וכ"כ ב"י: שוב אין יכולין לדון כו' דאין עד נעשה דיין ור"י ס"ל דוקא עד המעיד ולא בנתכוין להעיד ולא העיד וכן כתב ב"י: במתנת שכ"מ במקצת בקנין כו' ז"ל רשב"ם שם וה"מ דאם רצו עושין דין דמשמע שאפילו החולה אינו יכול לחזור כו' (פי' דשם בגמרא מוכח דאפילו בחייו דנין וכתבתיהו בדרישה ע"ש) כגון מתנת שכ"מ במקצת דאיכא קנין דלא מצי הדר ביה אבל בלא קנין דמצי הדר ביה לא כדמוכח לקמן שאין להם לדיינים לעשות דין בדבר שאפשר להתבטל ואם דנו אין דיניהם דין דעדיין לא קנו עד שימות האב שמא יחזור בו עכ"ל ורבינו כתב עליו ולא נהירא דההיא דין מתנת בריא יש לה ור"ל וא"כ איך נלמד מפסוק והיה ביום הנחילו כו' שהנכנסים יכולין לעשות דין בע"כ דהא מהפסוק לא נלמד אלא לענין נחלה אבל לענין מתנת בריא מנ"ל דיכולין לעשות דין כל זמן שלא קבלו עליהן אלא ודאי לא איירי אלא במתנת שכ"מ בכולה והא דאמר רצו עושין דין עיקר הדברים קאי אאחר שימות הנותן דאז כבר נסתלק הנותן וא"צ קנין דהא קיי"ל כריב"ב דאמר דמקרא ילפינן דמה שמצוה אדם ליתן לבניו לרבות לזה ולמעט לזה דבריו קיימין אחר שימות ובלא קנין וזהו שכתב רבינו מתחילת דין זה ואין היורשין יכולין לומר לב"ד הגדול אזלינא ואף דמהגמרא מוכח דאיירי נמי דעושין דין בחיי הנותן גם זה לא קשיא לרבינו דמוקי לה דמיירי כשנותן בקנין גמור במתנת בריא מעכשיו אם ימות וכ"כ התוס' שם וכתבו ז"ל וקרי ליה נחלה לפי שהוא כעין נחלה שאינו קונה אלא לאחר מיתה עכ"ל ור"ל דכל כה"ג יש לו דין מתנת בריא שאינו יכול לחזור בו ליתנו לאחרים ולא למכרו ודין מתנת שכ"מ שאינו קונה אלא עד לאחר מיתת הנותן וע"ש זה קראהו הקרא נחלה ואף שסתם רבינו ולא הזכיר זה דמיירי במתנת שכ"מ בקנין מהיום ע"כ צריכין אנו לפרשו כן מדסיים וכתב ז"ל ואין יכולין לעשות דין עד דמשהה כו' ובגמרא איתמר זה אקנין מיד אחר דין זה גם מייתי הגמרא שם על זה דצריך להשהות כו" דין הנ"ל דג' שנכנסו לבקר כו' משמע דבקנין איירי מיהו אין זה ראיה דאדרבה מדכתב רבינו בתר הכי דין דצריך להשהות כו' ולא הזכיר קנין משמע דגם בלא קנין מיירי וס"ל כיון דבקנין צריך להשהות ה"ה במתנת שכ"מ דאף דדבריו ככתובין וכמסורין דמי מ"מ לא עדיף מקנין דבריא ומ"מ מוכח מינה דברצו לעשות דין בחייו מיירי דאי אחר מיתה לא אצטריך למימר דצריך להשהות דהא אין לך שינוי דעת וענין גדול משינוי מחיים למיתה וק"ל ועבד"ר: עד דמשהה לבתר

דסליק מההוא ענייא שם בגמרא (דף קי"ד) ואקנין קאי שם וכנ"ל והטעם כתב רשב"ם שם ז"ל דקים להו לרבנן דאדם לא גמר ומקני מיד אלא אדעת שיתן לבו אח"כ לידע אם אפשר לו בקנין זה לעשותו קנין גמור עכ"ל: ואם דנו פירשב"ם שאינו דין כבר כתבתי לשונו וטעמו לעיל בסמוך אבל התוס' כתבו דמ"מ דינו דין אלא לכתחילה לא ידונו משום אטרוחי בי דינא בכדי:

סעיף ב

כולן לשון מתנה הם מימרא דרב ששת (דף קמ"ח) וכתב נ"י איצטריך רב ששת לאשמועינן דלשונות אלו הן לשון מתנה אפילו בשכ"מ דל"ת כיון שאין שם לא משיכה ולא קנין ל"מ אלא לשון מתנה דוקא והיינו טעמא נמי דהני אחריני יעמוד וישעון כו' (וכתבן רבינו בס"ו) דלא קנו כיון דעלו בתיקו עכ"ל:

סעיף ג

אבל בבריא לא מהני דכל לשונות הללו משמעותן תקנה להבא ועדיין לא הקנה ואפילו לקנות מידו ע"ז לא מהני דקנין דברים בעלמא הוא אלא שצריך שיאמר חזק וקני או משוך וקני וכיוצא בדבר שמשמעותן שיקנה עתה בעת שימשוך או יחזיק אבל הראב"ד והרמב"ן כתבו שאין קנין דברים אלא באומר אתן או אמכור לך או שקנו מידו לחלוק אבל האומר יטול ויחזיק במתנה זו או במשיכה זו משמע ועבד"ר:

סעיף ד

יאכל פירות דקל זה אע"ג דבאו לעולם נראה דלא מיירי דוקא בדאמר יאכל פירות דקל זה קודם שבאו לעולם ושע"ז קאמר דאע"ג שבאו אח"כ לעולם ולא חזר בו אפ"ה לא מהני בבריא דאם כן מאי איריא דאמר לשון יאכל דהוא להבא הא אפילו בקנין גמור אינו קונה בכה"ג אפילו כשבאו אח"כ לעולם כמ"ש (בסימן ר"ט) אלא ה"פ דאע"ג שאחר שבאו הפירות לעולם אומר יאכל פירות אלו שהן פירי של דקל זה אפ"ה לא קני כיון דהוא לשון להבא ואינו תלוי במאי דאמר של דקל זה (ע"ל סימן זה בסעיף ל"ז בפרישה):

סעיף ה

אני מניח לפ' כו' ז"ל הרא"ש בתשובה שם (כלל פ"ג) ששאלת אם כתב בצוואה אני מניח לפ' כך וכך אי מהני משום דבבריא לא מהני האי לשון ואמרינן כל דליתא בבריא ליתא בשכ"מ תשובה יראה לי דמהני דעיקר לשון צוואת שכ"מ הוא בלשון זה לפום ריהטא דעלמא לפי שהוא נפטר מן העולם ומניח נכסיו אחריו הוא מצווה ואומר לפ' אני מניח זה ולפ' זה אבל בבריא לא שייך האי לשון ול"ד להאי דאמרינן ידור פ' בבית זה כו' דלא אמר כלום (והביאו רבי' לקמן סעיף ל"ו ל"ז) ומפרש טעמא דכיון דליתא בבריא ליתא נמי בשכ"מ דהתם אין טעם לחלק ביניהם שבשניהם הוה טעות שטעו בזה דסבורים היו

דדירת בית הוה דבר שנתפס בקנין ואין קנין תופס בדירת אויר ולא בפירות עד שיקנה לו גוף הבית לדירה וגוף הדקל לפירותיו הילכך כיון דליתא בבריא ליתא בשכ"מ בדיבור אבל בדבר שיש חילוק בין בריא לשכ"מ בלשון ובבריא היה מועיל בו קנין בדבר הניתן בלשון השייך בבריא מועיל בו נמי דיבור בלשון המועיל בשכ"מ ובשכ"מ אמר רב ששת יטול יזכה יחזיק כולן לשון מתנה וכשאומר השכ"מ מניח אני לפ' כאילו אמר יטול כי הנטילה חילוף ההנחה עכ"ל (ועיין בריש סימן רי"ב וכאן בדרישה):

סעיף ו

ואם אמר יחסין כו' שם במתניתין תני אף יחסין ויירש בראוי לירשו וכתב נ"י אשמועינן מתניתין דיחסין מועיל כמו יירש דלשון ירושה הוא א"נ קמ"ל דהלכה כר"י ב"ב דאפילו בן בין הבנים קנה ע"כ: אבל אם אינו ראוי לירשו לא פי' ל"ק כלל דהוה לשון ירושה והאומר על אחר שיירש במקום שיש יורשים כ"ע מודים דלאו כלום הוא כדאמרינן לא נחלקו חכמים ור"י על אחר במקום בת כו' שלא אמר כלום ול"ד בת קאמר דה"ה במקום א' משאר יורשים כגון אחים ודודים ובניהם עד סוף כל הדורות וק"ל: ואם אמר לשון יפול כתב בתשובה כו' כלל פ"ד (סימן ג' וד'): ואם אמר יהנה כו' שם בפ' מי שמת:

סעיף ז

כתב הרמב"ם מצוה מחמת מיתה כו' אע"פ דסתם שכ"מ דינו כבריא לענין מתנה טמירתא וכמ"ש רבינו לעיל (ריש סימן רמ"ב) גם הרמב"ם עצמו כ"כ ריש פ"ה דזכייה מ"מ מצוה מחמת מיתה שאני משני טעמים וכמ"ש לעיל (ריש סימן רמ"ב) ע"ש: וכתב רב האי אפילו אמר אל תגלו כו' עבד"ר:

סעיף ח

ששאלת ראובן שנתן קרקע לאשתו כו' סוף כלל ע"ט ומ"ש שנתן קרקע לאשתו במתנת שכ"מ ר"ל שפי' בהדיא שמכח שהוא שכ"מ ומיראת מיתה נתנה עד"ר: תשובה אין המתנה בטלה בכך עבד"ר:

סעיף י

שכ"מ שא"ל נכסיך למי ואמר כמדומה כו' ברייתא פ' מי שמת (סוף דף קט"ו) ע"ש:

סעיף יא

שכ"מ שאמר נכסי כו' פי' כל נכסי וכן הוא בגמרא שם במימרא דרב הונא וכן משמע מדסיים רבינו וכתב אבל אם הוא בנו לא עשאו אלא אפוטרופוס והיינו דוקא בכולו כמ"ש רבינו לעיל (בס"ס רמ"ו סי"ב) ומש"ה לא כתב רבינו אלא האי נ"מ דירושה אין לה הפסק וכמ"ש בדרישה ע"ש: שירושה אין לה הפסק כו' כבר נתבאר כל זה בריש סימן רמ"ח ע"ש: בד"א כו' בבת או אח כו' לכאורה נראה דלצדדין כ"כ דלדעת הרי"ף

מיירי אפילו בבת ולדעת הרא"ש באח דבאח דוקא אפשר לומר כן לדעת הרא"ש אבל לא בבת דהא ס"ל דבת כבן בין הבנים דמי וכמ"ש (בסימן רמ"ו ס"ה ועיין מ"ש שם בדרישה) ורבינו קיצר כאן וסמך אמ"ש שם אבל אחר הדקדוק יותר נראה דגם לדעת הרא"ש כ"כ דאפילו בבת נוטלת משום ירושה ודוקא בסימן רמ"ו דאיירי דכתב לי בלשון מתנה מפורש ס"ל דהוה אפוטרופוס בבת וה"ה באח וכמ"ש שם אבל הכא דמיירי בדלא אמר לשון מתנה אלא נכסי לפ' להרא"ש גם בבת זכתה משום ירושה וכמו שהוכחתי זה שם (בסימן רמ"ו) ע"ש בדרישה גם כאן בדרישה:

סעיף יב

שכ"מ שאמר תנו ר' זוז לפ' בני כראוי כו' בפי"נ (דף קל"ח ע"א) ת"ר שכ"מ שאמר תנו מאתיים זוז לפלוני בני בכור בראוי לו נוטלן ונוטל את בכורתו ואם אמר בכורתו ידו על העליונה רצה נוטלן רצה נוטל בכורתו כו' (עיין שם שתני כן בברייתא גם באשה ובב"ח וכמו שכתב רבינו) ופריך בגמרא שם ע"ב ע"ז ז"ל ומשום דאמר כראוי לו נוטלן ונוטל את חובו ודילמא כראוי לו בחובו קאמר אמר רב נחמן הא מני ר"ע היא דדייק לישנא יתירה דתנן ולא את הבור כו' (וכמש"ר לעיל סימן רי"ד סי"ד ע"ש) ומזה הוכיח רשב"ם דה"ה אם אמר תנו מאתיים זוז לפלוני בני סתמא (פי' ולא אמר בני בכורי וגם לא אמר בבכורתו וגם לא אמר כראוי לו) דידו על העליונה דהא מסקינן דדוקא מכח לישנא יתירא דכראוי לו אמרינן דיטלנו לבד מחובו ולבד מבכורתו הא לא"ה לא הוה מתנה וכתב דמש"ה נקט הברייתא בבכורתו דאתא לאשמועינן רבותא דאע"ג דפריש בהדיא בבכורתו אפ"ה יטול כל בכורתו אם היא יתר ממאתיים זוז דידו על העליונה עכ"ל ומוכח מלשונו דלאו אבנו סתמא לחוד כתב הרשב"ם כן אלא גם אחוב וכתובה דאם לא אמר בכתובתה ובחובו ולא כראוי להן ידן על העליונה דהא הוכחתו ממאי דקאמר בגמרא אחובו וגם נקט הרשב"ם בהדיא בלשונו ב"ח וכנ"ל וגם הרא"ש שחולק עליו חולק עליו בשלשתן כמבואר בלשונו שהביא שם לשון רשב"ם וכתב עליו ז"ל ולי נראה דודאי אי אמר תנו מאתיים זוז לבני בכורי נוטלן בבכורתו מדהזכיר בכורה וכן לפלוני אבל בחובו אם אמר לפלוני בני סתמא או לפלונית אשתי מתנה נתן להן יתר על הראוי להן עכ"ל והנה הוא נראה לעינים שט"ס הוא בהרא"ש במ"ש וכן לפלוני אבל בחובו אם כו' הנ"ל ונראה להגיה להפך תיבות אבל בחובו וצ"ל בחובו אבל כו' וא"ש וא"ת א"כ ק' מאי וכן דקאמר הא ברישא לא אמר שיתנהו לו בבכורתו י"ל דבהאי וכן ר"ל דגם בב"ח אף דלא אמר תנו לפלוני בעל חובי בחובו אלא אמר תנו לפלוני בחובו לחוד מדהזכיר בחובו אמרינן דלא למתנה נתכוין אלא ליתנו בחובו וידו על העליונה

וסיים וכתב אבל אם אמר לפלוני בני סתמא או לפלוני אשתו מתנה נתן לה כו' וה"ה אם אמר לפלוני בעל חובי סתמא אלא שקיצר וכמש"ר בשמו בשלשתן ונראה דהא דכתב הרא"ש הנ"ל ורבינו בשמו דאם אמר תנו ר' זוז לבני בכורי דנוטלן בבכורתו מדהזכיר בכורה היינו דוקא כשאמר לפלוני בני בכורי ולא הוצרך הרא"ש לכתוב פלוני כי סמך אירישא דנזכר בו פלוני בגמרא ובדברי רבינו (וכצ"ל באשר"י וכמו באשתו ובב"ח דכתב ברישא ע"ש) דאל"כ ק' מ"ש כשאומר לפלוני בעל חובי דאמרינן דלמתנה נתכוין ומ"ש לבני בכורי דאמרינן דנוטלן בבכורתו אלא מחוורתא דלא כ"כ הרא"ש ורבינו בשמו אלא בשגם אמר לפלוני בני בכורי דבכה"ג שפיר יש לדקדק דלא הוה צריך למימר בכורי אבל כשלא אמר ג"כ פלוני אמרינן בכורי לסימנא קאמר וכמו דאמרינן כשאמר לפלוני בעל חובי דבעל חובי לסימנא בעלמא קאמר. ועוד נראה לדקדק ולומר דלהרא"ש צ"ל דמש"ה קתני הברייתא הנ"ל כראוי לו בשלשתן ללמדנו דאף דאמר בבכורתו ובכתובתה ובחובו אפ"ה כיון דאמר ג"כ כראוי לו הו"ל כאילו לא אמר בבכורתו כו' וה"ק הברייתא אם אמר כראוי אז בכל ענין נוטלן בתורת מתנה אבל אם אמר בבכורתו כו' ולא אמר כראוי לו ידו על העליונה והשתא א"ש דרבינו השמיט ברישא תיבת בכור ולא כתב אלא תנו ר' זוז לבני פלוני כראוי לו דס"ל דהברייתא והרא"ש דנקטו תיבת בכור ללמדנו דאף דהזכיר ג"כ בכור אפ"ה כיון דאמר כראוי לא הו"ל מתנה ורמזו בבכור וה"ה באינך ורבינו סמך אמ"ש אחר זה דדוקא כשלא אמר כראוי לו לא הויא מתנה דמינה נלמד הא ברישא דאמר כראוי לו הויא מתנה בכל ענין וכמ"ש ועיין בנ"י בשמעתין פ' יש נוחלין דשם כתב בחד שינויא כמ"ש דכשאומר כראוי לו הויא בשלשתן מתנה דאמר בבכורתו ובכתובתה ובחובו וע"ש מ"ש עוד שם בשינויא בתרא ועד"ר ועמ"ש עוד מזה בסמוך בסי"ו ובזה כלל דברי רבינו מבוארין: ומש"ר דנוטלין מאתיים עודף על חלק הבכורה כו' ה"ט דמלישנא יתירה דכראוי לו מיפין את כחו ואמרינן דה"ק כראוי לו שהוא ראוי לכך מפני שעשה לי נחת רוח בדברים אחרים ר"ן:

סעיף יג

וידן על העליונה עבד"ר:

סעיף יד

לפלוני בני שהוא פשוט בירושתו האי שהוא פשוט לשון רבינו הוא ר"ל שהוא אומר תנו לפלוני בני בירושתו כו' ואותו בן הוא בן פשוט: אין לו אלא ר' זוז דביום הנחילו את בניו כתיב התורה נתנה לו כח להנחילן כפי רצונו משא"כ בבכור דכתיב ביה לא יבכר (וע"ל סימן רע"ז):

סעיף טו

וכתב רשב"ם דה"ה נמי אם אמר לבני סתמא דידו על העליונה כן הוא העיקר ובא"ע (סימן ק"ט) כתב איפכא בשמו ושם הגהתו בשם מור"ש וב"י ז"ל כמ"ש כאן ע"ש וטעמן דרשב"ם ורא"ש בפלוגתן בזה כבר נתבאר במ"ש:

סעיף טז

משום דמיחזי כריבית כבר הוזכרה סברא זו בנ"י בשמעתין (דף רכ"ו) ומבואר שם דבעל סברא זו ל"ג בברייתא הנ"ל. גבי ב"ח דאם אמר בחובו דידו על העליונה וע' מ"ש שם עוד מזה וגם בספר התרומות (שער נ"ט) הזכיר סברא זו: וכן היכא דאמר לפלוני ב"ח כו' דלסימנא בעלמא הוא דקאמר שידעו למי יתנו ר"ן וא"ת הא כתב רבינו לפני זה בשם הרא"ש דכשאומר תנו לבעל חובי סתמא דבמתנה נתנו לו י"ל דנקט כאן לשון הי"א דהתחיל (בבן) [בהן] וללמדנו דלית ביה משום רבית ויש בו נ"מ דלהרא"ש נוטלו במתנה ולית ביה משום רבית וק"ל ועד"ר גם בד"מ כתב עד"ז ע"ש:

סעיף יז

שכ"מ שאמר תנו ר' זוז לפלוני כו' לפלוני כו' ברייתא פ' י"נ (דף קל"ח ע"א) וסיפא דמילתא שם מ"ש רבינו בסמוך (בסעיף ך') דאם אמר ואחריו כו' וכתב שם רשב"ם להכי נקט שכ"מ דבדידיה איכא לאפלוגי בין היכא דאמר ואחריו לפלוני בין היכא דלא אמר משום דרגילי לחלק כל נכסים בדיבור (פי' בלי קנין) לזה כך ולזה כך אבל בריא רגיל ליתן לכל אחד בפני עצמו (בקנין) והדבר ידוע למי מקנה תחלה ע"י העדים וזהו שכתב רבינו ג"כ בסמוך (סכ"ב) ז"ל וה"ה בריא כו' אבל אם הקנה לעצמן כו' וצ"ל דמיירי בדלא שייר אחריהם מידי דאי שייר מידי היה צריך קנין גם בסמוך (סכ"א) נתפרש הטעם בשם ר"י למה קתני דאמר לאחד ר' ולא' ש' ולא נקט המתנה בשוויה וע"ש מ"ש עוד מזה וכתב רשב"ם עוד שם דמיירי ג"כ שלא שתק בנתיים דאל"כ הו"ל נמלך וכמש"ר לעיל (סימן ר"ן סעיף י"ז): כיצד חולקים הממון לט' חלקים כו' כ"כ הרא"ש ונ"י ורשב"ם ול"ד למש"ר (בסימן ק"ד סעיף י"א) בבעלי חובות שזמנם שוה לגמרי אחד של ר' ואחד של ש' ואחד של ת' שכתב שם רבינו בשם רי"ף ורמב"ם ורא"ש דחולקים בשוה דשאני התם שבאים ליטול מחמת שיעבודא שיש להם על נכסיו להכי דין הוא שיטלו בשוה דכך יש לבעל הר' שיעבוד על נכסיו לשיעור מעותיו כמו בעל ש' משא"כ כאן שבאים ליטול מחמת המתנה שנתן להם בעל הנכסים להכי דין הוא שיטלו כפי הערך שנתן בעל המתנה לכל אחד דאמדינן דעתו כאילו אמר פלוני יקח ב' חלקים ופלוני ג' ופלוני ד' וק"ל: ומיירי שנתן להן קרקע כו' עד מתנת שכ"מ כיורש שוויוה רבנן כלשון זה כתב רשב"ם שם אברייתא שהבאתי בסמוך וקשה הא תיקנו הגאונים דגם מטלטלי דיתמי

משועבדים לב"ח דאבוהון וגובה מהיורשין אפי' מטלטלין שקנה אביהן אחר שלוה מב"ח כמו שהיה גובה מאביהן כשהיה חי דיורש כרעא דאבוה הוא וכמש"ר בסימן ק"ז ע"ש סי"ג גם לא שייך במקבלי מתנת שכ"מ תקנת השוק כמו דלא שייך ביורשין מאחר דכיורשין שווינהו למקבלי מתנת שכ"מ וכמש"ר בהדיא בר"ס קי"ג ס"ג ע"ש בשלמא ארשב"ם דכתב דלא גבה ממטלטלי דיורש לק"מ דהוא כ"כ אלשון הברייתא ובזמן חכמי הברייתא עדיין לא היתה התקנה לגבות ב"ח ממטלטלי דיתמי אבל על רבינו שלא הזכיר לשון ברייתא אלא כתב פסקי דינים זה אחר זה ק' ועכ"פ לא הו"ל לרבינו לסתום אלא לפרש וע"ק דהב"י כתב דמש"ר מתנת שכ"מ כיורש שוויה רחמנא דלנתינת טעם למ"ש דאילו גבי מטלטלי לא משתעבדי לב"ח כ"כ ושכ"כ לדינא דגמרא אבל האידנא משתעבדי עכ"ל והנה מ"ש דקאי לדינא דגמרא הוא דוחק כמ"ש גם מ"ש דהוא נתינת טעם למטלטלי ז"א דא"כ מאי איריא דהוה כיורש הא אי הוה כלוקח או מקבל מתנת בריא מכ"ש דלא גבו מטלטלי מנהו ודוחק לומר דבא ללמדנו דל"ת דהוה כהנותן הלוה עצמו דגובה ממטלטלין דמהיכי תיתי לומר שהוא גרע מיורשי הנותן וליהוי כהנותן עצמו וע"ק דהא חילוק זה דמיירי שגבו קרקע ולא מטלטלי ושמתנת שכ"מ הוא כיורש הכל הוא מדברי רשב"ם שכ"כ אהאי ברייתא כנ"ל והרשב"ם כ"כ לנתינת טעם אמה שגובה הלוה מהן קרקע ולא אמה שאין גובין מהן מטלטלין ע"ש וע"ק דהו"ל לרבינו לכתוב דמתנת שכ"מ כיורש שוויוה רבנן בדלי"ת דמורה על נתינת טעם וכ"כ רשב"ם שם בדלי"ת ולמה כתב מתנת שכ"מ בלא דלי"ת ולכאורה היה נ"ל לומר דרבינו לא לנתינת טעם כתבו אלא התחלת דברים הוא וקאי אמ"ש אח"כ וללמדנו דאע"פ שמתנת שכ"מ שוויוה רבנן כיורש אעפ"כ כתב רבינו שאם יש כו' אבל גם זה קצת דוחק דא"כ הו"ל לרבינו לקצר ולכתוב בשם ר' יונה דאע"פ דמתנת שכ"מ הוא כיורש מ"מ אם יש כו' למאי בא ללמדנו במ"ש שהוא כיורש וגם הקושיות הראשונות למה סתם רבינו עדיין במקומן עומדות לכן נראה דאלמעלה קאי ובא ללמדנו בזה תלתא הא' שאחר שכתב לשון הברייתא עם פירושה בא ללמדנו דל"ת דמ"ש דגובה קרקע מיירי דוקא בב"ח המוקדם למתנת שכ"מ וכדין גבייה ממתנת בריא דגובה מלוה מוקדם מבעל מתנה מאוחר דוקא קרקע ולא מטלטלי קמ"ל דז"א אלא אירי אף במלוה מאוחר שגובה ממקבלי מתנת שכ"מ מוקדם קרקע וה"ט דכיורש שוויוה רבנן דגם מקבל מתנת שכ"מ זה אף שנתן לו קודם שלוה השכ"מ ממנו מ"מ כיון דלא נתן לו המתנה עכ"פ אלא אחר מותו מש"ה הו"ל דינו כיורש ומש"ה גובה ממנו קרקע והשני דמינה נלמד דמ"ש דלא גובה מטלטלי הוא לפי זמן חכמי התלמוד דוקא אבל לפי תקנת הגאונים דגובה

מלוה מטלטלי מיורש גובה ג"כ ממקבלי תתנה ואפשר דגם לזה נתכוין רבינו במ"ש דכיורש שוויוה רבנן דבמלת רבנן נכללו ג"כ תקנת הגאונים ולא כתב בהדיא שוויוה הגאונים משום הלימוד הראשון דהוא היה גם בימי חכמי התלמוד והשלישי דנלמד ג"כ מזה טעם למ"ש מתחילה דאם גבה הכל מהא' דחוזר ומשתלם מהאחרים ולא אמרינן ממאן דגבה גבה ומזל דידיה גרם דה"ט דשוויוה רבנן כיורש וביורש נמי דינא הכי דאם קדם ב"ח וגבה מהא' דחוזר וגובה מהאחרים וכמש"ר בס"ס ק"ו בסכ"א ע"ש ודוק דבזה נתיישב הכל:

סעיף יח

ב"ח קודם לגבות מהיורש כו' וכ"כ נ"י בשמו וכ"כ המ"מ פ"י דזכייה בשם הרשב"א וכתב הטעם משום שיורשין כרעא דמורישן הן ובמקומם הן עומדין ונכסי ירושתן כבני חורין ואין גובין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין: ודוקא שפי' חלק מקבל המתנה כו' נראה דה"ק אם לא פי' חלק היורש אפילו הקדימו כגון דאמר כל נכסי לבני לבד מר' זוז לפלוני אפ"ה גובה הכל מן היורש אבל אם פי' בהדיא סך הראוי ליורש אז דינו כאילו נתן לשני נכריים שאם אין מתנותיהן שוה גובה משניהן בשוה ואם מתנתן שוה גובה הכל מהאחרון ומה שסיים הרב ז"ל בדין אם שניהן שווים במתנתן משום דאיידי דנקט ברישא שכשלא פי' גובה הכל מהבן נקט בסיפא דלפעמים גובה הכל מהאחר והיינו אם פירשו והקדימו ואף שיש פנים אחרים בביאור דברי הר"י מ"מ כמ"ש כן עיקר וכ"כ בהדיא נ"י ביו"נ (דף רנ"ב ע"ב) שכל שפירש חלק הבן דינו כאחר וכן מבואר בהדיא בתשובות רשב"א (סימן תתפ"ז ע"ש) ולפ"ז מש"ר בסמוך בשם תשובת הרא"ש שהבן יפרע הכל צ"ל אע"פ שפי' ואמר והשליש לבן לא מיקרי פירש חלקו וכאילו אמר והשאר לבן ולירושה נתכוין ודוק:

סעיף יט

שאלה לא"א כו' כלל ע"ס סימן ט' בדפוס לועז ובדפוס תוגרמא כלל פ' דין י"ד: ואפילו אם הזכיר נתינה לבן ירושה היא כלומר ואפילו לא היה אומר והשליש ישאר אלא היה אומר והשליש ינתן נמי לשון ירושה הוא אא"כ יפרט סכום ידוע להבן שאז דינו דבן שוה לנכרי וכמ"ש בסמוך וע"ש בתשובה ודוק:

סעיף כ

ואם אמר תנו ר' זוז כו' ואחריו כו' זהו סיפא דברייתא הנ"ל:

סעיף כא
ופי' ר"י דה"ה דאם נתן לכולם בשוה ולא הזכיר ואחריו ולדבריו צ"ל דהברייתא דנקט סכום שאינו שוה לרבותא דאף ע"פ שהשכ"מ אוהב האחרון יותר שהרי נתן לו מתנה מרובה אפ"ה גובה מהאחרון אחרון כיון דאמר ואחריו וכ"כ הרא"ש ורשב"ם שם:

סעיף כב
שזיכה להם ע"י אחר פי' וכגוונא דלעיל שנתן לו אלף זוז יחד ואמר לו לפלוני ר' ולפלוני ש' ולפלוני ת"ק דאל"כ ודאי למי שיזכה קודם הוא קודם: אבל אם הקנה כו' פי' ע"י ק"ס לפני עדים או שנתן לכל א' בידו לפני עדים או שאין הכחשה ביניהן בזה וע"ל סימן קי"א ס"ז שכתב האי דינא בבריא שנתן:

סעיף כג
מי שאמר יש לי כך וכך כו' ומתוך כך כו' פי' אחר שגמר דבריו לחשוב כמה שנתחייבו לו אמר מיד עליו תנו לפלוני ר' זוו בלי הפסק דאם היה מפסיק בין החשבון להנתינה היינו אומרים שדעתו ליתן לו עכ"פ ודין זה בתוספתא דבתרא וז"ל האומר ר' זוז יש לי ביד פלו' וש' ביד פלו' ות' ביד פלוני ות"ק ביד פלו' ופלו' יטול ר' זוז אם יתכנסו כולן נוטל ואם לאו אינו נוטל אלא לפי חשבון עכ"ל ורבינו שכתבו בשם רשב"א כדי לכתוב עליו אבל אם נאבדו כו' שזהו חידוש הרשב"א וגם ברישא הוסיף לכתוב ומתוך כך צוה ללמדנו שצריך שיהיה בלי הפסק וכמ"ש: אין נותנין לו כל הר' זוז כו' כלומר אין נותנין אותן מיד אלא רואין כפי מה שיתקבצו מדמיו כך יתנו לו: אבל אם נאבדו מקצת הנכסים כו' נראה דקאי אמ"ש לפני זה דאין נותנין לו כל הר' זוז אא"כ יתקבץ כל הסך אבל לפי החשבון שיתקבץ מיהו נוטל אזה כתב אבל אין אומרים שאם לא יתקבץ הכל ונאבדו מקצתן שיהיה אותו מקצת הכל הפסד של המקבל מתנה לומר לו שלך אבוד קמ"ל דלא אמרינן כן אלא כשנתן לו מנה זה או א"ל חבית מחביותי אני נותן לך דהוה דבר מסוים או כי נאבד אין נותנין לו אחריני אבל הכא שלא נתנו לו דבר מסויים לא אמרי' דידיה נאבד אלא נאבד לפי חשבון ומה שהתחיל בלשון קביצה וגבייה וסיים בל' אבידה ולא סיים ג"כ אבל לא נקבצו מקצת הנכסים כו' היינו משום דמתחלה כתב לשון התוספות וכמ"ש ואח"כ נתן טעם אל התוס' וכתב דלעולם לא אמרי' שהיא פסידא דמקבל מתנה לגמרי אלא היכא שנתן לו דבר מסוים שזה נלמד מההוא עובדא דגניבא דהחמיץ היין ונאבד לכן נקט לשון אבידה הנ"ל ועד"ר:

סעיף כד
שכ"מ שאמר תנו ר' זוז לפלו' וישא את בתי כו' מעשה היה כן בגמרא פ"ב דביצה (ריש דף כ') ע"ש והביאו הרי"ף בפרק מי שמת וטעם החילוק הוא פשוט דברישא דהקדים

לומר תנו ודאי לאו לתנאי נתכוין דאם כן הוה ליה להתחיל בישא את בתי וק"ל ועיי בת"ה (סי' ש"ן) שמהרא"י שם כתב תחילה טעם אחר אבל מסיק לבסוף בהג"ה שטעם זה הוא העיקר ע"ש:

סעיף כה

שוה ר' זוז מייני כו' בס"פ התקבל גניבא יוצא בקולר הוה כו' ועד"ר: ההפסד הוא כפי החשבון דוקא בכה"ג אבל אם נתן לו דבר מסוים כגון חבית א' בין החביות ונאבד א' ההפסד על המקבל לבד וכמש"ר לפני זה (בסכ"ג): ומ"ש לכל אחד ואחד ר"ל למקבל מתנה וליורש שאם הר' זוז הוא שליש מדמי היין יש למקבל מתנה בההפסד שליש וליורש ב' שלישים:

סעיף כו

ואם אמר לו תנו לו מדמי כו' ונמכר כו' דקדק לומר ונמכר ונאבדו כו' אבל החמיץ קודם שנמכר פשיטא שההפסד הכל ליורשין שהרי אמר מדמי ייני וק"ל: ההפסד גם כן לפי החשבון מטעם הנ"ל: אבל אם אמר תנו לו ר' זוז מייני כו' פי' כיון דאמר שיתנו לו מעות מהיין וידוע שאין עושין מן היין מעות אלא ודאי כוונתו היתה שיהא היין ודמיו הכל משועבד לנתינת סך זה:

סעיף כז

ואם נתייקר לעולם כו' בס"פ נערה שנתפתתה ההוא דאמר להו (ת' זוזי) נדוניא לברתא זל נדוניא אמר רב אידי בר אבין פורני ליתמי ההוא דאמר ת' זוזי מחמרא לברתא אייקר חמרא אמר רב יוסף רווחא ליתמי וזהו שכתב רבינו בסמוך (סעיף ל') לענין תנו לבתי כו' ומההיא ילפי' לה דינא דהכא: ומש"ר באיזה ענין שאמר בא לאפוקי מהראב"ד שכתב דדוקא באומר מדמי חמרא אבל אמר מחמרא דאז היין לאחריותו הריוח למקבל קמ"ל שאין חילוק וכ"כ הרא"ש:

סעיף כח

שכ"מ שאמר תנו לפלוני בית כו' בפ' המוכר את הבית (בבא בתרא דף ע"א) ועד"ר: ונמצא שמחזיק ק"ך כו' ומיירי שלא היה לו בית אחר ר"ש ואף שסתם רבינו בזה מ"מ רמזו במ"ש ונמצא שמחזיק כו' וקמ"ל דלא תימא שיקנו לו בית אחר המחזיק ק' חביות קאמר או שלא יתנו לו זה כולו אלא ה' חלקים וחלק הששי ישאר ליורשין קמ"ל דלא וה"ה אם היה לו בתים טפי וצוה ליתן לו בית זה המחזיק ק' חביות דאמרינן דעתו היה ליתנו לו כולו כמות שהוא והא דקאמר ק' קסבר היה שאינו מחזיק יותר ולשם חשיבות א"ל כן דמתנה גדולה כזאת נותן לו ר"ש:

סעיף כט

שכ"מ שאמר תנו לבתי כו' מסקנא דגמרא פ' המקבל: שוה ק' בר' בשומת הנדוניא עיין בא"ע (סימן ס"ו) שם נתבאר דמנהגם היה בקצת מדינות ומקומות לשום מה שמכניס אבי הכלה לנדוניית בתו בכפל לכבוד חתן וכלה וכדי שיכתוב לה החתן כתובה גדולה כי כפי אותה שומא כתב לה החתן בכתובה והוא הנקרא נדוניא זולת מנה ומאתים שכתב ובשעת גביית כתובה לא היתה גובה כל הסך וכמבואר שם ומש"ה התחיל רבינו וכתב שכ"מ שצוה ליתן כך לכתובת בתו וסיים בנדוניא וק"ל:

סעיף ל

והוקרו או הוזלו כו' גמרא ס"פ נערה שנתפתתה וכתבתיהו לעיל סכ"ז ומה שחזר לכתוב דין דהוקרו או הוזלו אע"פ שכבר כתבו בסמוך גבי יין נראה דה"ט דל"ת מדאמר תרתי כך וכך חפצים בר' זוז דבמה דפרט החפצים גילה דעתו שאותן חפצים יתנו לה עכ"פ להתקשט בהן אף אם יוקרו ובמ"ש בר' זוז גילה דעתו שאם יוזלו יתנו לה יותר עד שיהיה בדמיהן ר' זוז קמ"ל ולא כב"י שכתב שלא הוצרך רבינו לכתבו כאן אלא אגב גררא דאיירי מדין נדוניא נקט ליה אלא העיקר כמ"ש וכן משמע להדיא מלשון הרא"ש דפ' נערה ע"ש:

סעיף לב

נותנין להם כל צרכם כו' בין שאמר אל תתנו כן הוא מסקנת הגמרא ס"פ מציאת האשה ועיין מ"ש בדרישה (ר"ס רמ"ח) הטעם דאמרינן דניחא ליה בזה וכהא דאמר הכי לזרזינהו גמרא שם ופרש"י לזרזינהו שיחזרו אחר מזונותיהן ולא יהיו רעבתנים:

סעיף לג

יירשו פלוני ופלוני אחריהם כו' לשון הגמרא שם יירשו אחרים תחתיהם וכן ברא"ש והוא מדוקדק יותר מלשון רבינו כי בלשון יירשו אחרים דסתם דבריו מסתמא ר"ל בו בדין ירושה והיינו אם לאחר שימותו בניו יהיו להם בנים יירשום הבנים ואם לא יהיו להם בנים יירשו שאר יורשים הקרוב קרוב קודם וא"ש לשון ירושה דקאמר אבל אם אחרים ממש קאמר וכגון שמתו בניו בלא בנים (וכדפרש"י שם) דאז ירושה יש לה הפסק ויכול ליתן נכסיו לאחרים ממש אף שאינם ראוים לירושה וכמ"ש בדרישה לא הול"ל לשון ירושה וק"ל וא"ת א"כ דאחרים הראויים לירש קאמר לשתוק ואנו ידענו שהראוי לירש יירש י"ל שאמר כן כדי שלא יתנו להבנים כל צרכן ויכלו הממון באופן שלא יניחו אחריהן מידי לשאר יורשים ולפי מש"ר יירשו פ' ופ' דפרטם בשמם צריכין לומר דכוונתו בפ' ופ' אבני בניו של המקבל ור"ל פ' ופ' מבניו ולא כולם ומשה"נ שינה רבי' וכתב תיבת אחריהם במקום תחתיהם הנכתב בגמרא ובאשיר"י דלשון אחריהם דשייך בנחלת אב

לבניו ואפשר דכתב רבינו כן כדי ליישב למה הוצרך לומר דאם ימותו יירשו אחרים הראויים לירש כמשמעות לשון ירושה כנ"ל ולא ניחא ליה במ"ש דאמר כן כדי שלא יתנו להן כל צרכן דהא לאו כל אדם דינא גמירי ולפי מ"ש דפ' ופ' ר"ל מקצת בניו ולא כולם א"ש דהוצרך לאמרו וגם לפי' רש"י הנ"ל נוכל לפרש כן ודוק שוב ראיתי שרשב"ם בפ' י"נ (דף קכ"ט ריש ע"ב) פי' אמ"ש גם שם הברייתא ואם אמר אם מתו יירשו אחרים תחתיהן ז"ל יירשו אחרים פ' ופ' ולא בני בניו כו' ע"ש הרי דס"ל דמיירי אף בדיש להן בני בנים ואפ"ה הרשות בידו לומר שיירשוהו אחרים ולפ"ז צ"ל דלשון ירושה ל"ד הוא דהא אף אותו פ' ופ' הן אחיו מ"מ בני בניו הן קודמין לירושה ולפי פירושו דרשב"ם כדי של"ת הא לאו כל כמיניה ללקחו מבני בנים וליתנו לאחרים כיון דאין לירושה הפסק צ"ל א' מהתירוצים שכתבתי לעיל (ר"ס רמ"ח) ע"ש ונראה שגם דעת רבינו בכאן הוא כן ומש"ה נקט בלשונו פלוני ופלוני וא"ש נמי שסתם דבריו ולא הזכיר שאמר שאם ימותו בניו בלא בנים ודוק ועבד"ר: אין נותנין להן אלא שקל כו' ז"ל רש"י שאין לנו להפסיד את הבאין אחריהן והמותר יזונו מן הצדקה וליכא לאקשויי עלה הא אמרינן בפ' נערה (וכתבו רבינו בסימן זה סעיף מ"ז) לאו כל כמיניה שיעשיר את בניו ויפיל עצמו על הציבור דהתם קאי אמי שאמר שלא יקברוהו מנכסיו דהנכסים דידיה נינהו הילכך לא צייתינן ליה לקברו מן הצדקה כדי להעשיר את בניו אבל הכא נכסי לאו דיתמי נינהו כ"א לפי צוואתו עד כאן לשון רש"י:

סעיף לד

בין אם אמר מנה סתם כו" בפ"ק דגיטין (דף י"ג ע"א) מסקינן כן וקמ"ל דלא אמרינן מנה הקבור ועצור תחת קרקע נתן לו לך וחפוש אחריה היכא היא: דמטבע אינו נקנה בחליפין כמו שכתוב לעיל (סימן ר"מ וסימן ס') והיינו דוקא דאמר תנו מנה שהיא מטבע בעינא קאמר לאפוקי בסמוך (סמ"ב) שם לא אמר תנו מנה וכמ"ש גם כן לעיל (סימן ר"ן סעיף ל"ד) עיין שם: ליד שליח מחיים פי' מסר לו שיזכה לו:

סעיף לה

שכ"מ שאמר הלואתי כו' בפ' י"נ מימרא דרבא בר רב נחמן: מעמד שלשתן כו' ואע"ג דקיי"ל מילתא דליתא בבריא ליתא בשכ"מ תירצו בגמרא הלואה איתא בבריא פי' כיון דמצינו בבריא דקונה במעמד ג' תקנו דבשכ"מ מהני אפילו בלא מעמד שלשתן ודוקא במילתא דליתא דכוותיה בבריא כלל ליתא נמי בשכ"מ:

סעיף לו

וכן אם נתן לפ' ש"ח כו' בפ' מי שמת (בבא בתרא דף קנ"א) ופי' דאותו שטר הוא כל נכסיו א"נ אפילו במקצת ומסירה זו שמסרו לו בחייו הוא במקום קנין וכמ"ש לעיל

(סימן ר"ן סעיף כ"ב) וכן משמע מלשון רשב"ם: א"צ לכתוב לו פי' א"צ לכתוב לו קני לך איהו וכל שיעבודו: אע"ג דבבריא הנותן כו' וכ"כ רבינו לעיל (סימן ס"ו סעיף כ"ד): אם נתנו במתנת שכ"מ אין היורש יכול למחול דהא מטעמא כדי שלא תטרף דעתו אם לא יתקיימו דבריו עשאום לדבריו כאילו המה כתובין ומסורין מש"ה נמי אינו יכול למחול כדי שלא תטרף דעת השכ"מ ר"ן ועיין מ"ש בסמוך:

סעיף לז

אבל אם אמר ידור פ' כו' או יאכל כו' אינו כלום כו' סיים הרמב"ם בזה משום דהוה דבר שאין בו ממש ע"ש בפ"י דזכייה אבל לרבינו והרא"ש דלא הוה אכילת פירות דבר שאין בו ממש (וכמ"ש לעיל סימן ריי"ב סעיף א' וע"ש בב"י) צ"ל דתורת דבר שלא בא לעולם נגע ביה כאן ועבד"ר סל"ו וכתב המ"מ (שם דין ב' גבי תנו שטר כו') ול"ד למי שנתן ש"ח לפלוני דקיי"ל דאין היורש מוחל אע"ג דלא כתב ליה איהו וכל שיעבודיה ש"מ דאנן מוסיפין על דברי שכ"מ ואמרינן שכך היתה כוונתו גם כאן נוסיף על דבריו ונאמר דר"ל דקל לפירותיו וכו' דבשטר כשאנו אומרים שבמילות תנו שטר זה יהיה נכלל שיעבוד השטר וזכותו אין לו הוספה ואדרבא השטר הוא עיקר הראיה דאע"פ שהמועיל בשטר הוא הראיה מ"מ אין ראיה בלא שטר ולכן הראיה נקנות במילות השטר ודומה כאילו אמר איהו וכל שיעבודיה אלא שבבריא צריך לפרוט אבל דירת בית שהבית הוא העיקר ואפשר להיות שהבית בלא דירה לכן כשאמר דירה הוה ודאי בית תוספת וענין אחר וק"ל וזהו קיצור לשונו:

סעיף לח

צוה שיתנו דקל לפ' כו' עובדא הוא בפרק שני דייני גזירות (כתובות דף ק"ט): אע"פ שאינן טובים רש"י כתב שיש טורח יותר בשני חצאין: וי"א שאם יש לו דקל שלם כו' טעמן כתב הרא"ש שם דבמקום שיש לו דקלים שלמים לא הוה קרי לתרי פלגא סתם דקל ולא שייך בזה למימר יד המקבל על התחתונה: ומש"ר ול"נ לא"א הרא"ש ז"ל עיין שם ברא"ש דכתב על הי"א הללו דאם איתא דעובדא היה דלא היה לו דקל שלם לא היה מסתפק רב אשי שם אי הוה דעתו אהשני חצי דקלים דאמאי ליהוי דעתו זולת אלו ע"ש:

סעיף לט

שכ"מ שאמר כו' יתנו באותה העיר כו' תוספתא פרק הגוזל ועיין מ"ש בפרישה לעיל (ס"ס ז' סי"ז) אמש"ר שם תנו מנה לעניי העיר כו': ומש"ר היה רגיל בשתים יתנו לכל א' וא' אל תטעה דר"ל דלכל א' וא' יתנו מאתים דהא שם בתוספתא לא קאמר לכל א' וא' אלא יתנוהו לשתיהן וגם בי"ד סימן רנ"ח כתב יתנו לשתיהן ע"ש ועוד דשם בתוספתא מסיק וקאמר דר' אחא אמר דהאומר תנו מאתיים לעניים דיתנוהו לעניי כל ישראל וא"א

לומר דר"ל דיתנוהו לעניי כל א' מישראל מאתיים אלא לכולם יחד ה"נ פירושו דת"ק דקאמר יתנוהו לשניהן ועוד דאין טעם לומר דיתנוהו לכל א' כיון דהשכ"מ לא ציוה אלא ליתן מאתיים ועוד דהרא"ש בהביאו לשון תוספתא זו בפסקיו בפ' ח"ה סוף דף קצ"ז שינה בלשונו וכתב ברישא בהאומר תנו ס"ת או מאתיים זוז לב"ה יתנו להרגיל בו וכן כתב בסיפא בהאומר תנו מאתיים לעניים דיתנו לעניי העיר הרגיל בו ובמציעתא באם היה רגיל בשניהן כתב (יתנו) [ינתנו] בשניהן ומדשינה לשונו לכתוב בהרגיל בשניהן לשון ינתנו משמע דקאי אהב"ד וודאי כוונתו היתה דבדבר כזה שיש להסתפק בו למי יתנוהו אזי הב"ד יתנוהו לשניהן יחד ע"ש ודעת הי"מ (והביאו רשב"ם שם ודחהו) משא"כ ברישא ובסיפא דאין בו ספק כ"כ כתב בו לשון יתנו ור"ל בניו או יורשיו יתנוהו להרגיל בו גם בנ"י בפח"ה דקדק בלשונו לכתוב כן וברי"ף שם בפח"ה כתב ל' נותנין אשלשתן ור"ל ג"כ אף שסתם השכ"מ דבריו ולא פירש לאיזה עניים או ב"ה יתנוהו הב"ד נותנין כו' וא"כ ע"כ גם כוונת רבינו במ"ש יתנו לכל א' וא' הוא דר"ל חיוב הנתינה הוא לזו כמו לזו ומש"ה יתנוהו לשתיהן יחד וקיצר וסתם דבריו כאן שלא במקומו וסמך אמ"ש במקומו בי"ד ריש סימן רנ"ח ובלאה"נ צ"ל כן דה"נ קיצר כאן וכלל הכל בבבא א' ושם בתוספתא וגם בי"ד סימן רנ"ח כתבן בשתי בבות ע"ש ודוק שוב מצאתי שרמ"י בש"ע שלו בי"ד ג"כ פירשו כן ע"ש וכאן סתם דבריו כלשון רבינו:

סעיף מ

מא מי שאמר יחלוק פלוני בנכסי כו' עד לרי"ף ולרשב"ם נוטל רביע כו' ז"ל הגמרא פרק המוכר את הבית (ריש בבא בתרא דף ס"ג) פשיטא אמר יחלוק פלוני בנכסי פלגא תנו חלק לפלוני בנכסי מאי אמר רבינא בר קיסי ת"ש האומר תנו חלק לפלוני בבור סומכוס אמר אין פחות מרביעית לחבית אין פחות משמינית לקדירה אין פחות משנים עשר לטפיח אין פחות ששה עשר עכ"ל הגמרא ומפרש רבינו פשיטותא דרישא בין בבריא בין בשכ"מ ור"ל כל חד כדיניה בבריא בקנין או בשכ"מ בלא קנין אלא שאמר יחלוק פלוני עם בני נמי אית ליה פלגא וכ"כ נ"י. ומיהו מ"ש רבינו בין בבריא הוא לשיטתו דס"ל דלשון יטול ויחלוק מהני אפילו בבריא אבל יש חולקין בזה כמבואר לעיל (סעיף ג'). ומש"ר או אפילו שכ"מ ואומר שיתנו כו' עבד"ר ומ"ש לרי"ף ולרשב"ם נוטל רביע ע"ש דרשב"ם פי' האיבעיא הנ"ל תנו חלק מהו מי אמרינן האי חלק לשון חלוקה הוא ופלגא שקיל או חלק הראוי ליתן קאמר ובדעת ב"ד תלוי הדבר לשער בכמה הוה חלק ופשט ליה מהאי ברייתא דהאומר תנו חלק נוטל רביע הבור והאי ברייתא סומכוס אמרה ולטעמיה אזיל דאמר ממון המוטל בספק חולקין והאי לישנא נמי ספיקא

הוא אי פלגא קאמר אי כ"ש להכי נוטל פלגא דפלגא וכתב רשב"ם דכולהו יש לפרש בהך שיטה ומ"ש באומר חלק לחבית נוטל שמינית משום דחצי בור צריך לחבית וכי קאמר חלק מספקא לן אי חצי חבית קאמר דהיינו רביע בור או חלק כל שהוא קאמר להכי מספיקא אין לו פחות משמינית ובחלק לקדירה חלק א' מי"ב משום דשליש הבור סגי לקדירה וחלק לקדירה שקאמר יש לספק בו אי חלק ר"ל חצי שיעורו דהיינו ששית הבור או ר"ל כל שהוא לכך נותנין חלק י"ב שבבור ורביעית הבור סגי לטפיח ובחלק לטפיח יש לספק אי ר"ל חצי והיינו שמינית או ר"ל כ"ש לכך נותנין לו חלק י"ו שבבור ולפ"ז קיי"ל כסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין (אבל ר"י ורי"ף ורא"ש חלקו עליו בזה וס"ל דהלכתא כרבנן דהמע"ה ומש"ה פירשו הך סוגיא בדברים אחרים וכמו שיתבאר) והרי"ף פי' דפשיט ליה מהאי ברייתא דחלק סתם בבני אדם הוא רביע ולאו משום ספיקא ול"פ בזה רבנן אסומכוס אלא כ"ע ס"ל הכי ושיעורי חבית וקדירה וטפיח ס"ל להרי"ף דאין להם טעם אלא שכך היו בקיאים בלשנייהו ומש"ה כתב דאין למדין משיעורא התם לעלמא וכ"כ ר"ן ז"ל סומכוס אמר אין פחות מרביע דכיון שלא פירש למאי אין לדון בו אלא מלשון חלק ופחות מרביע אינו קרוי חלק ומש"ה גמרינן מיניה לאומר תנו חלק לפלוי בנכסי שנוטל רביע אבל שיעור דחבית וקדירה וטפיח אומדנא נינהו בכל חד דהכי הוה בקיאי אינהו בהו ולא גמרינן מינייהו והרא"ש ס"ל בפי' הברייתא כפי' רשב"ם אלא דס"ל דלא מייתי הגמרא מילתא דסומכוס אלא לאשמועינן דהאומר תנו חלק מספקא לן אי חלק כ"ש קאמר אי פלגא ומש"ה ס"ל לסומכוס דנוטל רביע דלטעמיה אזיל ומדסומכוס נשמע ממילא דלרבנן דס"ל בכל ספק המע"ה א"כ בהא אמרינן דאין לו אלא כ"ש והלכתא כרבנן ואין לו אלא כ"ש וכ"פ ר"י ורמב"ם פי"א דזכייה כתב דיעה רביעית ז"ל דהאומר תנו חלק מנכסי נוטל חלק י"ו ויש מי שהורה דנוטל רביעית הנכסים עכ"ל וס"ל דפשט ליה רבינא מסיפא דקתני גבי חלק לטפיח נוטל חלק ששה עשר ה"נ כיון דמספקא לן יש לו חלק ששה עשר דס"ל גם כן כהרי"ף דאין אנו בקיאין בלשונות הללו ומ"מ הפחות שבהן עכ"פ נוטל ולא מצינו בלשון חלק שיעור יותר פחות מחלק י"ו ובזה כלל דברי רבינו מבוארים וממנו תבין שמש"ר להרי"ף ולרשב"ם נוטל רביע כו' שווים הם בדינא אבל מחולקים בטעמן להרי"ף מכח דסתם חלק הכי הוה ולרשב"ם מטעם ממון המוטל בספק חולקין גם תבין למה הזכיר רבינו דעת הרמב"ם בסיפא ואילו ברישא גבי תנו חלק מנכסי לא הזכירו וה"ט לפי שהרמב"ם הביא בההיא דינא ב' דעות ולא הכריע גם תבין שמש"ר וכתב דאין למדין כו' צ"ל וכתבו דגם הרי"ף כ"כ וגם תבין שדוקא לשיטת הרי"ף ורמב"ם לחוד אין למדין מהן אבל לאינך מפרשים

למדין גם תבין שמש"ר ולזה הסכים הרא"ש כו' חוזר גם באומר תנו חלק לפלוני בנכסי ודוק. ומעתה אכתוב ביאור פרטות דברי רבינו: מ"ש אם הוא בריא צ"ל ואם בוי"ו: ומ"ש חלק בבור פי' הרי"ף בשל מים וכן פי' רשב"ם (ודלא כהרמב"ם שפירשה ביין): לחבית היינו להשקאת בהמותיו לא להשקאת שדותיו: ומ"ש לקדירה פי" דאמר תנו חלק לפלו' מבור לתקן מאכלו: לטפיח כלי קטן לשתות בו בני אדם: וכתבו דאין כצ"ל:

סעיף מב

שכ"מ שהיתה אשתו מעוברת כו' משנה פ' מי שמת (דק"מ:) ופר"ש האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה ילדה זכר נוטל מנה ור"ל הא אם ילדה נקבה אינה נוטלת כלום דילדה מה שלא פירש וכן אם אמר אם תלו אשתי נקבה כו' וילדה נקבה כו' הא אם ילדה זכר אין לו כלום (ואע"ג דכבר תנא רישא בזכר דיטול מנה ולא הוה אסמכתא וקנה אע"פ שלא היה בעולם מ"מ חזר ותנא ג"כ בכאן דל"ת כיון דאמר ליתן לנקבה כ"ש שדעתו היה ליתן לזכר כשתלד קמ"ל דלא אלא הולכין אחר דבריו בדוקא) ואם לא אמר אלא אם זכר מנה ואם נקבה כו' ר"ל שפי' לשניהם בפעם א' ואמר אם זכר תלד כך ואם נקבה כך אז איזה שתלד נוטל לפי מה שצוה וקמ"ל בזה דאף אם פרט רק זכר וילדה נקבה או איפכא לא היתה נוטלת כלום אבל בזה דגילה דעתו על לידת זכר ועל לידת נקבה כל מה שתלד יטול כפי דבריו ומיירי בדלא אמר (בכותב) [בבות] הראשונות דאם כן היינו צריכין לומר דלתאומים נתכוין אלא מילי מילי קתני וק"ל אבל אין כוונת המשנה דאומר גם (בכותב) [בבות] ראשונות דא"כ ודאי היה כוונתו לתאומים ובזה דלא קאמר אלא בבא אם זכר מנה אם נקבה מאתיים וילדה זכר ונקבה דקתני המשנה הנקבה תטול מאתיים והזכר מנה פליגי ביה רשב"ם והי"מ דרשב"ם ס"ל דאו או קאמר ר"ל המשנה דקתני וילדה זכר ונקבה הוי"ו של ונקבה לא הוי וי"ו המדבקת אלא וי"ו החולקת וכאילו אמר וילדה זכר או נקבה ואז דוקא נוטל האחד שתלד כמו שאמר דמסתמא לא היה דעתו אתאומים כדקאמר בגמרא הא זכר ונקבה לא קאמר כו' כ"כ רשב"ם וכן הוא גם כן הסכמת הרא"ש דאמרינן דדעתו היה ג"כ אתאומים ועיין בסמוך שכתבתי לשון תשובת הרא"ש ובו כתוב ליישב בהוכחת רשב"ם הנ"ל מהגמרא עיין שם: וכן פי' א"א הרא"ש בתשובה בדרישה בסמוך (בסמ"ג) העתקתי לשון אותה תשובה ע"ש: יטול בפחות שבשניהן הא דלא קיצר וכתב יטול מנה משום דהאי דינא נלמד מרישא דמתניתין הנ"ל דקתני הניח זכר ונקבה וטומטום אם הנכסים מרובים כו' ופי' רש"י ור"ן שם אם הנכסים מרובין שקיל כנקבות ובנכסים מועטים נזון עם הזכרים ע"כ והביאו רבינו בסי' ר"פ וה"ה נמי הכא אם אמר לזכר ק' ולנקבה ר' וילדה טומטום נוטל ק' ואם אמר אם זכר ר' ונקבה ק' נוטל ג"כ ק'

ואע"ג דבמשנה לא נזכר שם אדרוגינוס ס"ל לפוסקים דשווין הן שהרי רשב"ג דפליג ארישא דמתניתין הנ"ל נקטיה לתרווייהו וק"ל: פי' רי"ף ור"י הלוי כו' עיין בדרישה סימן זה ולעיל (סימן ר"י): ועוד דהא אסמכתא כו' אבל בשכ"מ לא שייך אסמכתא דדבריו ככתובין כו': אלא ככל מתנה כו' דומה לזה כתב (לעיל ס"ס רמ"א סעיף י"ו) בשם תשו' הרא"ש ע"ש:

סעיף מג

שאלה לא"א הרא"ש (סוף כלל פ"א): ולאחיו השליש פי' לאח של שכ"מ הנותן: ראובן זה רצה להעביר נחלתו כו' אפשר דהקדים לכתוב זה כדי לכתוב עליו דמש"ה הכל לבן דכיון דזה חידוש הוא דבא לשנות מהדין ומהנהוג מש"ה כל שלא נתקיים תנאו ממש ניחא לן להעמיד הדבר על הדין הנהוג ולומר שגם דעת הנותן היה כך ואפשר דמה"נ דקדק הרא"ש וכתב אחר זה נתבטל המתנה כי כל מתנה שנתנה כו' דר"ל כיון דמתנה חידוש הוא בכל דהו מבטלין אותה וק"ל: לא פי' בתנאו אם תלד זכר ונקבה במה יהיה דינה כצ"ל וכן הוא שם בתשו': והכל לבן רבינו קיצר כאן בהעתקה ובדרישה כתבתי טעמו ע"ש:

סעיף מד

ואמר נכסי לטוביה כו' גמרא פ' הכותב (כתובות דף פ"ה ע"ב): ואפילו אם יש טוביה אחר כו' הרא"ש שם כ"כ: ומש"ר אלא ודאי זה שבא תחלה כו' ולרמאין ליכא למיחש כיון דאיכא למיקם עלה דמילתא ויש לו לירא שמא יבוא אחר זמן אחר שיברר שדעת השכ"מ היתה קרובה אליו יותר ושכוונתו היתה עליו ודין זה דומה להההוא ארבא דאמרינן ביה כל דאלים גבר כדלעיל (סימן קל"ט ע"ש):

סעיף מו

אחד מהם שכנו כו' ת"ח קודם ופרש"י דמסתמא אדם מצדיק מעשיו בשעת מיתה ואמר מר כל הנביאים לא נתנבאו אלא למהנה ת"ח מנכסיו: וכן אם א' מהן קרוב כו' ז"ל הגמרא שם שכן ות"א ת"ח קודם קרוב ות"ח ת"ח קודם איבעיא להו שכן וקרוב מאי ת"ש טוב שכן כו' ע"כ ש"מ שהאיבעיא צידד לומר דקרוב הוא עדיף ורבינו נמי נמשך אחר לשון הגמרא וכתב כל החילוקים דקרוב ות"ח נשמע מדין שכן ות"ח לפי המסקנא ועכ"פ לא היה צריך לכתבו א"נ כתבו משום דאם ידוע שדעתו קרובה לשכנו ולקרובו דבזה לא זו אף זו הוא ודוק: אלא בשכן חבירו ורגיל כו' כלומר אהאי שכן קאמר קרא טוב שכן קרוב מאח רחוק וכתב ב"י דמשמע מלשון רבינו דתרתי בעינן שיהיה דר אצלו וגם יהיה רגיל אצלו ושמדברי הרא"ש לא משמע כן שכתב אלא שכן היינו שהוא חבירו ורגיל אצלו תמיד במשא ומתן עכ"ל ומדכתב שכן היינו כו' משמע דס"ל דחדא מילתא

היא וכשרגיל עמו אפילו אינו דר אצלו שהדירה אינה מעלה ואינה מורדת כן הוא כלל דברי ב"י ולי נראה שגם דעת רבינו כך היא ותיבת חבירו נמשך למטה עם מ"ש ורגיל וכאילו כתב חבירו הרגיל דאל"כ ק' כיון דהתחיל וכתב ז"ל לא מיירי בשכן הדר אצלו הו"ל לסיים ולכתוב אלא בשכן הדר אצלו ורגיל עמו כו' אלא ודאי כוונתו לפרש דהאי שכן היינו חבירו הרגיל והיינו כדברי הרא"ש ודלא כב"י וק"ל: ולא נהירא כו' שלא היה צריך לצוות כו' וא"ת דמיירי כשפורט יורש א' בין היורשים וי"ל דרבינו בא לסתור דברי הי"א דס"ל דהגמרא דקאמר שכן וקרוב ינתן לשכן ולא מיירי הגמרא מקרוב היורש אזה כתב דזה אינו דהא כשאין לו אלא קרוב א' הראוי לירשו אזה ודאי ג"כ קאמר הגמרא וקאמר דינתן לשכן וכיון דגם קרוב היורשו בכלל זה דינתן לשכן א"כ אית לן למימר דהגמרא בכל ענין קאמר דינתן לשכן אף דאית ליה שני קרובים שווים לירשו (וק"ל) דאל"כ הו"ל לחלק בין יורש ליורש ולא בין יורש לרחוק וק"ל: למי שהיתה דעתו כו' כן פרש"י ורמב"ם שודא דדייני הנזכר בגמרא אבל ר"ת פי' שהדיין יתן למי שירצה ומביא ראיה לדבריו וא"ת א"כ יתן הדיין למי שיתן לו יותר שכר וי"ל דיין דמקבל שוחדא לאו דיינא הוה ע"כ וכן פי' רא"ש ור"ן:

סעיף מז

שכ"מ שצוה שלא יספידוהו פרק נגמר הדין (סנהדרין דף מ"ו) ועיין בי"ד סימן שד"מ:

סעיף מח

שאלה לא"א הרא"ש ז"ל כלל י"ג סימן י"ז וכלל פ"ח סימן ו': עשה צוואת בריא כו' ל"ד וכמ"ש בסמוך: אפ"ה היורשים כו' חייבים כו' שם בתשובה סיים ז"ל ומה שנתן ממונו לאחרים כבר זכו בהן במתנת בריא ואינו בכלל ממונו ע"כ ונראה דמה שנקטו הוא והשואל בריא לאו למעוטי מתנת שכ"מ דהא כבר כתב רבינו (לעיל סעיף י"ט) דאע"פ שמתנת שכ"מ כיורש דמי אפ"ה ב"ח גובה מהיורש ולא ממקבל מתנה וא"כ ה"ה לגבייתי קבורתו נמי גובין מהיורש ולא ממקבל מתנה אלא צ"ל דלגבי יורשים כל מתנה מיקרי מתנת בריא שהמקבל מתנה לכי מיית הנותן זכה בה למפרע משא"כ ירושה דאחר מיתה היא משמשת ובאה מאליה וק"ל: כי מממונו הנשאר כו' מלשון הרא"ש שכתבתי בסמוך מבואר שאינו בא ליתן טעם למה יתחייבו היורשים ולא המקבל מתנה דהא ע"ז כתב טעם אחר שהמקבל פטור כיון שכבר זכה במתנה וראיה מגביית ב"ח וכמ"ש אלא בא ליתן טעם למה יתחייבו היורשים לימרו כשם שהמקבל זכה בחלקו ואינו נותן כלום כך אנו זכינו בחלקנו ולא ניתן כלום שהרי אמר שהניח לנו חפצי הבית ולא יקבר כלל או יהיה מוטל על הציבור לזה אמר אף ששייר מעט לבניו מ"מ מממונו חייבם כו' כלומר ממונו של זה המת משועבד ליקח ממנו צרכי קבורתו ואפילו אם אמר הוא עצמו קודם

שמת שלא יקברוהו אין שומעין לו אלא הב"ד חייבים לירד לנכסיו ולקברו כ"ש שנוטלין מממונו שהניח להן בע"כ של היורשין ולאו כל כמיניהו להטיל קבורתו על הציבור ותיבות ואם אמר כו' כמו שאם אמר כו' וק"ל:

סעיף מט

ששאלת על שכ"מ כו' סוף כלל פ"ב:

סעיף נ

ששאלת שטר צוואת שכ"מ כו' כלל נ"ח סי' ג': אי דמי למקח וממכר או למתנה פי' ששטר מכר כשר שכבר קנה לה במעות שנתן לו והשטר אינו אלא לראיה בעלמא משא"כ במתנה שקונה בשטר שכותב לו שדי נתונה לך וה"ה שטרי הודאה הרי הם כחרס הנשבר כמש"ר לעיל סימן ס"ח ע"ש: אז נקנה הכל במסירת השטר פירוש אז הקנין נקנה מיד משמסר לו השטר וחל אפילו בעודו בחיים ואפילו עמד אינו יכול לחזור וכמש"ר לעיל סימן ר"ן:

סעיף נא

וכותבין השטר לראיה בעלמא ע"ל סי' קצ"א:

סימן רנד

סעיף א

אע"פ שמתנת שכ"מ כו' קונין ממנו אפילו בשבת בפ' מי שמת (בבא בתרא דף קנ"ו ע"ב) א"ר לוי קונין משכ"מ אפילו בשבת שלא תטרף דעתו ויש בו ג' דעות הרמב"ם דבעמוד ודעת הרשב"ם דקונין אפילו במתנתו במקצת ודעת הרא"ש דלא כמר ודלא כמר וכמש"ר בשמו ומזה נתבאר דמ"ש בספרי רבינו והרשב"ם כתב קונין כו' ט"ס הוא וצ"ג והרמב"ם כתב כו' שכ"כ בפ"ח דזכייה אבל רשב"ם ס"ל דקונין ממנו בכל ענין וכ"פ ב"י: קונין אפילו בשבת פי' אע"ג דקנין דומה למקח וממכר שהרי קונין בכליו של קונה שמקנה סודרו כדי לקנות בו המתנה אפ"ה התירו חכמים כדי להפיס דעת השכ"מ שלא תטרף משא"כ כשקונין ממנו סמכה דעתו רשב"ם: שזה הקנין א"צ פי' שהרי דבריו ככתובין וכמסורין דמי:

סימן רנה

סעיף א

שכ"מ שאמר כו' כותבין כו' עד ואינו נראה לחלק כו" ז"ל הגמרא פ' י"נ (דף קל"ח ע"ב) שכ"מ שאמר מנה יש לי אצל פ' העדים כותבין אע"פ שאין מכירין לפיכך כשהוא גובה צריך להביא ראיה דברי ר"מ (ופי' ר"ש אע"פ שאין מכירין את הלוה אם נתחייב לו מידי אם לאו) וחכמים אומרים אין כותבין (דחיישינן לב"ד טועין כו') אמר רב דימי מנהרדעא

הלכתא אין חוששין לב"ד טועין ע"כ ומפרש הרמ"ה ז"ל דהא דקתני שכ"מ שאמר מנה יש לי כו' לאו שאמר זה לחוד אלא שאומר כן דרך צוואתו ומ"ש דוקא במחלק נכסיו לאחרים ואומר כו' נראה דלאו לאפוקי שאם לא אמר אלא מנה יש לי ביד פ' תנתן לפ' אין כותבין דזה ודאי ליתא דזיל בתר טעמא כיון דיש בה זכותא למקבל בכתיבה אמאי לא נכתבה אלא כדי שלא תקשה עליה הא בגמרא לא הזכירו אלא שכ"מ שאמר מנה יש לי ביד פ' לכן כתב דלא איצטריך גמרא לפרושי דמסתמא כל אמירת שכ"מ היא דרך צוואה זה לפ' וזה לפ' ואמר זה בתוך שאר צוואתו: ומש"ר ואינו נראה לחלק הוא מדתנא בברייתא הנ"ל סתמא מנה יש לי ביד פ' כו' גם מסקינן דלב"ד טועין לא חיישינן משמע דבכל ענין כותבין וס"ל דטעמא דמילתא הוא דמ"מ יש קצת נ"מ בכתיבה זו דשכנגדו לא יעיז פניו כשיהיה בידו כתוב וחתום משא"כ כשלא יכתבו שמא ילכו העדים מכאן או ימותו קודם הדין:

סעיף ב

ואותו לא תבעו כלומר לא תבעו קודם שהודה: ומש"ר או שהקדיש נכסיו ואומר מנה לפ' כו' לשון הגמרא הוא סוף בתרא ז"ל שכ"מ שהקדיש נכסיו ואמר כו' ועבד"ר שם הוכחתי הסכמת הפוסקים דאם הקדיש בעודו בריא ובשעה שהוא שכ"מ אומר מנה לפ' בידי דאינו נאמן אפילו באומר תנו כ"א בשיש שטר מקויים ביד זה שכנגדו דלא גרע הקדש מלקוחות או שאר שיעבודים דלא מצי מרעיה בדיבוריה ולחוב לאחרים אלא מיירי בשכ"מ דהקדיש ותוך כדי דיבורו אמר מנה לפ' בידי דאז לא חל שם ההקדש על כולו מעולם והו"ל דומיא דיורשים דבשעה שבא להנחילם ולהניח את שלו אומר דלא מניח להן כולן אלא מנה חייב לפ' וכשלא אמר תנו וגם אין בידו שטר מקויים אפילו בכה"ג חיישינן דשלא להשביע את עצמו אמר כן וכמ"ש בסמוך ובזה יהיו דברי רבינו מבוארין שעולין יפה במה שכלל דין יורשים והקדש יחד דלפ"ז דינן שוה ועבד"ר ואף שהתוס' שם פירשו הגמרא דמיירי כשהקדיש בשעה שהיה בריא דאל"כ תפשוט מזה האיבעיא דאיבעיין בשכ"מ שהקדיש ועמד אם יכול לחזור בו דאם איתא דיכול לחזור בו אם עמד גם קודם עמידתו היה בידו לחזור כאן מההקדש וליתנו לזה האחר דלפי דברי הרא"ש והטור פשיטא דלק"מ דהא הן ס"ל דנקטי' האיבעיא לחומרא ואינו יכול לחזור מההקדש אפילו אם עמד כמ"ש (בסימן ר"ן ס"ד) ואפילו לדברי החולקים י"ל דמיירי כאן כשהקדישו באופן דלא יהיה כח בידו לחזור בו וק"ל ועד"מ: אם אינו מקויים אין נותנין לו משום דחיישינן שמא מזויף הוא ומה שהודה לא הודה אלא כדי שלא להשביע את בניו וזהו טעם לסתם שכ"מ שאמר מנה לפ' בידי שהתחיל בו רבינו

אבל בהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפ' לא שייך האי טעמא דהא עכ"פ לא יהיה זה לבניו אלא לפ' או להקדש אבל שייך למימר דשלא להשביע את עצמו אמר כן והכי איתא בהדיא בגמרא וכמ"ש בדרישה ופי' נ"י בדף רמ"ו מפני שהיה בחייו מעני את עצמו ושלא יאמרו עתה עליו שהיה מתרושש והון רב וטעם זה שייך נמי באומר לבניו תנו ויש לתמוה דהו"ל לרבינו לכתוב טעם זה דשלא להשביע את עצמו השייך בשניהן וצ"ל. משום דבגמרא מתחיל בזה הטעם אדברי רב ושמואל נקטי' גם אפשר משום דהא דאמרינן דשלא להשביע את עצמו הוא פשיטא וליכא מאן דפליג ביה משא"כ בשלא להשביע את בניו דבזה יש פלוגתת ר' חייא ור' ישמעאל בר יוסי וכמ"ש לשון הגמרא בזה לעיל (בס"ס כ"ה ע"ש) מש"ה נקטיה (ודוק) [ודוקא] כשאין השטר מקויים אבל כשהוא מקויים גובין מהיורשים וגם מההקדש ואפילו בלא שבועה והא דלא חיישי' ביורשים לפרעון ושלא להשביע אמר תנו כמו שחיישינן לזיוף זהו מטעם שכתבו התוס' שם ז"ל (דף קע"ה) דהיכא דנקט ההוא מלוה שטר אין הלוה רגיל לומר שלא להשביע שחייב לו מנה כמ"ש בשטר היכא דפרעיה שלא יהיו סבורים העולם שלא פרע ע"כ ועבד"ר:

סעיף ג

וכן אם תבעו והודה כלומר וכן אם הודה אחר שתבעו ג"כ נותנין דשלא להשביע אינו שייך אלא במי שאומר כן בלא תביעה דרך סיפור דברים בעלמא אבל אם כבר תבעוהו אין זה אלא כמודה על התביעה אלא שאם הוא בריא צריך שיאמר (הלוה) [המלוה] אתם עדי ואם לא אמר כן הרי זה יכול לטעון השטיתי בך משא"כ בשכ"מ דאין אדם משטה כו' וק"ל:

סעיף ד

וכתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה כו' בכלל ס"ה דין א' כ"כ והביאה ג"כ רבינו לעיל (בסימן פ"א סכ"ג) ושם הוכחתי דהיינו דוקא כשהכתיבת יד יוצא מתחת יד המקבל ע"ש:

סעיף ה

תבעוהו מנה כו' כתב הרמב"ם שאין נאמנים כו' בפ"י דזכייה כ"כ ואע"ג דשם לא הזכיר תבעוהו אלא ז"ל אמר מנה לפלוני ואמרו יתומים נתננו כו' הרמב"ם לטעמיה דס"ל המודה בדרך הודאה גמורה אפילו לא תבעוהו לא שייך שלא להשביע וכמש"ר בשמו לעיל (סימן פ"א) ורבינו שכתב תבעוהו הוסיפו בדברי הרמב"ם לשיטתיה אבל ודאי בין לרבינו בין לרמב"ם ע"כ מיירי באופן שלא שייך לומר שלא להשביע ועבד"ר שם כתבתי מקור ראייתו דהרמב"ם וס"ל דהא דמי להא דאמרי' אמרו לו חייב אתה ליתן לו ואמר פרעתי דאינו נאמן כו' כיון דלאו לישנא פסיקא קאמר וכ"כ המ"מ שם בשם ר' יוסף הלוי ושהרמב"ם תלמידו נמשך אחריו וזהו שכתב טעם הדבר שהרי לא א"ל תנו כו' שהוא

מילתא דפסיקא ורבינו והראב"ד ס"ל כיון דלא שייך למימר שלא להשביע (כיון שהודה הודאה גמורה להרמב"ם או שתבעוהו לדעת הרא"ש) הרי ודאי יודעים שמצווים ליתן וכשאמרו עשינו מצות אבינו נאמנים ועבד"ר:

סעיף ח

פי' ברישא נ"ל דצ"ל ופי' ר"י ברישא כו' כי התוס' כ"כ בשם ר"י בפ' גט פשוט דף הנ"ל ויש קצת סיוע לפי' ר"י מהגמרא וכמ"ש בדרישה: ואמר לנו פרעתי שאומר כו' כצ"ל ונמחק תיבת כגון: אין נאמנין בסיפא פי' כשאומר תנו: וכן ברישא פי' כשלא אמר תנו: דדוקא דאמרי חזר ואמר לנו פרעתי אחר כו' אבל אם אמרו שאמר שפרע קודם כו' דיוקי דבריו סותרין אהדדי דמרישא משמע שאם אמרו סתם חזר ואמר לנו פרעתי אינם נאמנים ומסיפא משמע דסתמא נאמנים ונראה דברישא דוקא קאמר דכיון דס"ל להרמ"ה דהודאת ב"ד כק' עדים דמי (דעי) [הוי] לישנא ברירה לבטולי הודאה זו ועוד דאין טעם לומר דברישא ל"ד קאמר אבל בסיפא י"ל דניחא ליה למנקט אותו לישנא שנקטו החולקים עליו וה"ק אבל אם אמרו שפרע קודם כו' אינם נאמנים ולא כיש סוברים דאפילו בכה"ג נאמנים אבל באמת לדידיה אפילו בסתמא נמי אינם נאמנים: ומ"ש ולא מיבעיא אי חזרו ואמרו כו' נ"ל דט"ס הוא וצ"ל אי אמרי חזר וא"ל פרעתי כו' ופירושו ל"מ אמרו סתם א"ל פרעתי דנאמנים אלא אפי' אמרו בפירוש שאמר פרעתי קודם שהודה נמי נאמנים: ומ"ש כיון דליכא עדים ר"ל דאי איכא עדים על ההודאה אינם נאמנים לומר אפילו בא"ל פרעתי סתם וכנ"ל: מהימן ומהימני אינהו כצ"ל: לא

סעיף ט

לא מיבעיא אם חזר ואמר חזרתי ופרעתי כצ"ל:

סעיף י

שאלה לא"א הרא"ש כו' כלל פ"ו סי' ה':

סעיף יא

גובה מהלקוחות כו' עיין במ"ש בחידושים (סי' רנ"ב): כיון ששטר הצוואה כו' פי' ומסתמא ידעו היורשים בשטר הצוואה ושייך כאן שטרך בידי מאי בעי: ולא חיישינן נמי לקנוניא שמא נתנו כו' פי' אם אמרו שלא נתננו לו לא חיישינן שנתנו ולקנוניא אמרו שלא נתנו לו ואף ע"פ שזה כ"ש היא דאם כשאמרו נתננו לו להכחיש המקבל לא מהימנינן להו ומוציאין מיד הלקוחות מכ"ש כשאומרים לא נתננו כדברי המקבל דמוציאין מהלקוחות מ"מ כתבו משום סיפא כשאין כתב הצוואה בידו דשם לא זו אף זו הוא:

סעיף יב

ראובן שהטמין אביו כו' לשון הברייתא פ' ז"ב (דף ל"ו ע"א) ובלא הטמין נמי אצ"ל הכי אלא משום סיפא דהוא רישא דברייתא כמ"ש בסמוך נקט הטמין: אם כמוסר דבריו כו' פי' אף שהיה בריא כשאמר כן ואח"כ מת מ"מ מדקדקים על כוונתו אם נראה מדבריו אז שהיה ירא מהמיתה ויבוא הפסד לאחרים דבריו קיימים ועל היורשים לעשות כמו שצוה: ואם כמערים שנראה להן שאמר אל תחשבו שכל זה הממון שלי אלא מפ' שהפקיד בידי ומת בלא צוואה אין חובה על היתומים להחזיר להם הממון ועיין ברי"ף פ' ג"פ (דף רמ"ו ע"ב) ובנ"י שם:

סעיף יג

וכן אם בא כו' לשון וכן שכתב רבינו אינו מדוקדק וליתא בשום פוסק דהא בהאי דינא אין תולה במוסר דבריו וכמ"ש בסמוך בשם נ"י גם בגמרא ליתא אלא תרתי בבי נינהו בברייתא דז"ב והך סיפא היא רישא דברייתא שם ונראה דס"ל לרבינו דאם זה אומר דלא אמר כמוסר אלא כמערים אפילו אם יכול ליטלו וליתן לו אין ליתן לו כיון דהוא גופו אמר שלא היה נשמע מפי המטמין שכוונתו היה ליתנו לו ומש"ה היפך רבינו וקבע הרישא בסוף כדי ללמדנו דהאי בבא מיירי באומר שהיה נראה מדברי המטמין שהיה כמוסר ואע"פ כן לא היה זה נאמן כיון דאינו אלא א' מש"ה הוצרך בזה שהיה יכול ליטלו וליתן לו ומשה"נ כתב לשון וכן אם בא כו' כלומר דבכה"ג נמי אין נותנין לו אפילו אי הוה כמוסר אבל הנ"י כתב בפ' ז"ב וא"ת נהי נמי דאיהו מהימן מ"מ ניחוש שמא כדי שלא להשביע את עצמו אמר כן וליכא למימר דהכא במוסר דמדפליג בסיפא ולא מפליג ברישא ש"מ דרישא אפילו בסתם מיירי י"ל שאני הכא דכיון שהראה אותו לו והניחן במקום שיוכל ליטלן נראה ודאי שזה נאמן הוא בעיניו ודברי אמת מסר לו עכ"ל: ואם לאו אינו נאמן פי' נ"י ואפילו במוסר דמ"מ ע"א הוא ועל פיו לא נוציא ממון מחזקתו:

סעיף יד

היה פקדון כו' ברייתא שם. ואמר להן כו' מסתימת לשון רבינו משמע דקאי אאביהן דאמר להן כן בחלום והוא הנקרא בגמרא בעל החלום ואיתא שם שבעל החלום אמר ליה של מעשר שני הן ומשמע מדברי המרדכי דדוקא במעשר ומעות צדקה דינא הכי ולא בפקדון (אבל הרמב"ם פ"י דזכייה כתב ג"כ של פקדון הם כדברי רבינו) דאית ביה גזל לאחרים: לא מעלין כו' פי' ויכול להוציאן ממקומן:

סימן רנו

סעיף א

גר שנתן מתנת שכ"מ כו' עיקרא דהאי דינא מילתא מפ' מי שמת (בבא בתרא דף קמ"ט ע"א) גבי עובדא דאיסור דהו"ל תריסר אלפי זוזי בי רבא ורב מרי בריה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה הוה אמר רבא (בשעה שהיה איסור שכ"מ) היכי ליקני רב מרי להני זוזי אי בירושה גר לאו בר ירושה הוא ואי במתנת שכ"מ מתנת שכ"מ כירושה שוויוה רבנן כל היכא דאיתא בירושה איתא במתנת שכ"מ כל היכא דליתא בירושה ליתא במתנת שכ"מ כו' ע"ז כתב הרי"ף ה"מ בנותן לבניו משום דקיי"ל דלגבי יורש לשון ירושה ולשון מתנה חד טעמא נינהו: אבל לאחר קונה דדברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמי: ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל כו' עבד"ר: אלא אין חילוק כו' וכ"כ רשב"א בחידושיו ונתן טעם משום דמתנת שכ"מ אינה אלא לאחר גמר מיתה ומן הדין אינה כלום בכל אדם שאין מתנה לאחר מיתה אלא משום ירושה תקנוה והילכך גר שנתן במתנת שכ"מ כיון שאינו בר ירושה אף מתנתו אינה מתנה עכ"ל:

סעיף ב

כדמפורש לעיל (סימן ר"ן ס"ג) וגם זה נלמד ממסקנא דעובדא דאיסור גיורא עם רבא הנ"ל ע"ש:

סעיף ג

כתב הרמב"ם שכ"מ שצוה כו' בפ"ט מהלכות זכייה כ"כ: לעובד עכו"ם ל"ד אלא לאפוקי גר תושב וכמ"ש לעיל (סי' רמ"ט ולקמן סימן רס"ו): לעבור עבירה מנכסיו כו' (ע"ל סימן רמ"ח ס"ג):

סעיף ד

אבל אם הודה לו נותנין לו ודוקא שהודה בהודאה גמורה להרמב"ם באופן דלא שייך ביה לומר שלא להשביע אמר כן ב"י:

סעיף ה

כופין כו' מפורש בירושלמי פ"ק דגיטין ובתוס' פ"ה דגיטין ובגמרא פ' השולח מימרא דרב דימי בשם ר' יוחנן: שעבד חייב במצות כתב ב"י ומבואר שבא ליתן טעם היאך מותר ליתן לו גופו במתנה כיון דאינו ישראל גמור והרי אסור ליתן מתנה לעובד כו"ם וקאמר כיון דחייב בקצת מצות שרי ולא אסרו ליתן אלא לעכו"ם גמור וכתב עוד שהמ"מ כתב שיש מקשים הא המשחרר עבדו עובר בעשה דלעולם בהם תעבודו ולמה כופין ושהרשב"א תירץ דכיון שצוה השכ"מ לשחררו אומדין אותו שודאי עשה לו טובה שהוא חייב לו כך על גמולו דאחזוקי אינשי בעוברי עבירה לא מחזיקינן וכיון שכן הוא הרי

כמוכרו לו ומה שאסרה תורה לשחררו היינו בלא גמילות טובה אלא מרצון לבו עכ"ל ואעפ"כ נהי דלא עבר משום משחרר סוף סוף כיון דעבדו הוא אינו חייב לו שום גמול על טובה שעשה לו וא"כ הדרה להיות מתנת חנם ואסור משום לא תחנם מש"ה בעינן לטעם כיון שיש בו קצת במצות נ"ל ודוק וכ"כ בכ"מ (וא"ת א"כ בציוה ליתן לעכו"ם נמי נאמר אחזוקי בעוברי עבירה דלא תחנם לא מחזיקינן ובודאי עשה לו טובה ודוחק לומר דלעכו"ם אף שעשה לו טובה אסור ליתן כיון דליורשין לא עשה טובה וגם דוחק לומר דלא משמע להו לאינשי איסור כל כך ליתן מתנת חנם כדמשמע להו לשחרר עבדייהו) ור"ן כתב הא דכופין לשחרר משום דאחזוקי בעובר [עבירה] לא מחזיקינן דמנפשיה שחרריה אלא אמרינן שנפדה בכסף של אחרים ע"ש וב"י הביאו (סי' רנ"ג ס"ס מ"ד) ולפי טעמו לא בעינן לטעם שחייב במצות:

סעיף ו

ומ"ש אמר פלוני שפחתי כו' בפ' השולח מימרא דרב שמואל בר יודא בשם ר' יוחנן: אלא עבודה שהיא רוצה בה מכל העבודות כו' פי' מכל העבודות הידועות שהיתה רגילה לעשות קודם לכן ע"פ מנהג המקום תברור היא עתה הקלה שבהן שכן משמע לשון קורת רוח: ורש"י פי' שכופין כו' כצ"ל וז"ל הרא"ש והכי מסתברא שהדבר ידוע שהקורת רוח של שפחה הוא השחרור ואדעתא דהכי צוה עכ"ל וכתב בית יוסף ואי סברא זאת מוכרחת משום דא"כ הוה אמר בפי' שחררוה אלא ודאי לא צוה אלא שיעשו לה קורת רוח בעבודה עכ"ל ואין זו קושיא כלל שלא רצה לפרש בצוואתו שישחררו אותה שאילו היה אומר כן ודאי לא היה מתרצים אלא בשיחרור להכי אמר קורת רוח באולי תספיק עצמה בהקלת עבודה אבל לעולם אם לא תתקרר דעתה בזה מחוייבין לשחררה נ"ל:

סעיף ז

שאלה לא"א הרא"ש ז"ל עד סוף הסימן בכלל ט"ו: כמו שאין לה כח להוריש ז"ל ב"י הרא"ש לטעמיה אזיל דגר ליתא בתורת מתנת שכ"מ כלל אבל לרי"ף ורמב"ם אם המקבל לא שהיה ראוי לירש זכה במתנתו וכמ"ש לעיל ריש סימן זה:

סעיף ט

אלא בממון שהושלש כמ"ש לעיל (סימן ר"נ ורנ"ב):

סעיף י

וששאלת שאמרה הגיורת כו' שם וסיום תשובה הראשונה הוא:

סימן רנז

סעיף א

הכותב נכסיו לבנו כו' האב תולש כו' שתי משניות הן זא"ז בס"פ י"נ (דף קל"ו ע"א) ובסוף (דף קל"ח) וע"ש בגמרא (ריש דף קל"ט) מדינים אלו: מש"ר אפילו תלשו כו' כ"כ הרא"ש בסוף י"נ: או שהגיע זמנו ליתלש כו' חשוב כתלוש עבד"ר:

סעיף ב

בד"א בנותן לבנו כך חלקו בגמרא שם כמ"ש בדרישה: או לבא מכח הבן כלום. ולא דמי למה שכתב רבינו בסימן רי"ד סעיף ט' זה לשונו איני מבין דבריו למה אין הלוקח יכול לחזור ולבנות כמו שהיה עושה המוכר שמכרה לו כו' דשאני התם דכבר זכה בה המוכר ומכר לו כל הזכות והכח שהיה לו בה מה שאין כן כאן בשעת הנתינה לא היה ידוע שימות האב בשעה שיהיו פירות בשדה שלא יגיע: עדיין זמנם ליתלש: או יניחם כו' פי' וכשיגמרו יקחו היורשים הכל וא"צ ליתן להלוקח כפי מה שגדלו אחר מיתת הנותן וכ"כ נ"י ע"ש:

סעיף ג

מכר האב הפירות כו' פי' אפילו מכרם סתם מכורים הפירות עד שימות ודומה למ"ש אח"כ ז"ל מכר הבן ור"ל שמכר אפילו סתם: כדרך שהוא עושה אם לא מכר האב ר"ל ומוציא מיד הלוקח אפולי הפירות המחוברים שלא הגיע זמנן ליתלש כדרך שהיה מוציא מיד היורשים אם לא לקחו זה וק"ל ועבד"ר:

סעיף ד

ואפילו אם מת הבן בחיי האב כן פי' רשב"ם שם:

סעיף ה

וכשימות האב יקח הלוקח כו' שם בגמרא פלוגתא דר"ל ור"י והלכה כר"ל ואע"ג דבחיי אביו אין לבן בו כלים אין זה כמקנה דבר שלא בא לעולם כיון דלא נשאר לאביו בשדה אלא פירות וקנין פירות לאו כקנין הגרף דמי וכ"כ רבינו לעיל (סימן רי"א):

סעיף ו

כתב הרמב"ם כו' בסוף הלכות זכייה כ"כ: ומ"ש הרי זו כמתנת שכ"מ בספ"ק דמציאה ובספי"נ אמר אביי איזו היא מתנת בריא שהיא כמתנת שכ"מ דלא קני אלא לאחר מיתה כל שכתיב בו מהיום ולאחר מיתה ופי' ר"ש איזו היא דלא קנה פירות אלא לאחר מיתה דומיא דמתנת שכ"מ שאינו קונה כ"א לאחר מיתה ומיהו בהכי עדיפא משכ"מ דמתנת שכ"מ יכול לחזור בו וליתנו לאחר אבל מתנת בריא דמהיום ולאחר מיתה אינו יכול למכור עוד הגוף כל ימי חייו אלא פירות עכ"ל והתוס' והרא"ש הקשו שם על רשב"ם והוכיחו דההיא ברייתא לא אירי במקנה סתם כפי' רשב"ם אנא מיירי דפי' ואמר מהיום

אם לא אחזור בי עד לאחר מיתה כו' ולדינא אין נ"מ בינייהו אלא בפי' הברייתא במאי מיירי ומש"ה כתב רבינו פי' דתרווייהו לדינא כאן זא"ז אלא שק' למה התחיל רבינו וכתב דין הראשון בשם רמב"ם כיון דהכל מודים בזה לדינא וכמ"ש הדין הב' סתמא אליבא דכ"ע באמר מהיום אם לא אחזור וגם אי רצה למנקט א' ממפרשי הגמרא כן למה כתבו בשם רמב"ם ולא בשם רשב"ם והב"י הקשה זה ג"כ והניחו בצ"ע ונלע"ד דרבינו נקט לשון הרמב"ם משום דס"ל דבלשון רשב"ם איכא למיטעי שכתב מתנת שכ"מ יכול לחזור בו וליתנו לאחר אבל מתנת בריא מהיום כו' אינו יכול למכור דמשמע דוקא למכור או ליתנו לאסר קאמר דאינו יכול אבל לחזור בגוף המתנה ולהשאיר לפניו הו"א דמצי חוזר וכמ"ש כבר חילוק זה בסימן ר"ב בדרישה ורבינו כתב כעין חילוק זה בשם הרמ"ה (בס"ס קכ"ה) לכך הביא לשון הרמב"ם שכתב ז"ל אע"פ שקולה הגוף מחיים כו' הרי דס"ל שקנה המקבל הגוף מיד וממילא אין בידו כח לחזור ממתנתו כלל אפילו להשאיר לפניו ומש"ה סיים רבינו וכתב על דברי הרמב"ם י"ל לפיכך הגוף קונה מיד כו' כאילו נלמד מדברי הרמב"ם שקונה הגוף מיד ובזה מיושב ג"כ הקושיא הראשונה דמש"ה לא כתב האי דינא סתמא משום דמלשון הגמרא אינו מוכרח דא"ל כפי' רשב"ם ודוק:

סימן רנח

סעיף א

ב הנותן מתנה לחבירו כו' אם יש בשטר זמן שפי' בו הזמן כו' ס"פ י"נ (דף קל"ו) תנן הכותב נכסיו (פי' בריא שכ"כ) לבניו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה (דאם לא כן הוה אמרינן אין קנין לאחר מיתה) דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר אין צריך ע"כ ומפרש טעמא דר"י בגמרא משום דזמנו של שטר מוכיח עליו שמאותו זמן התחילה המתנה (דאם לא כן למה כתב ביה זמן) ופסקו משמיה דרב הלכתא כר' יוסי ועיין ברי"ף ורמב"ם בפ"ח דגירושין דס"ל דהיינו דוקא בממונא אבל באיסורא כגון בגיטין לא אמרינן הכי ומדסתמו הפוסקים משמע דאין חילוק בין כתב הזמן בראש השטר או בסופו אבל רשב"ם כתב בפי' המשנה הנ"ל בשכתב זמן בתחילתו בכך וכך בשבת לירח פלוני אמר לנו כו' ולכאורה משמע דדוקא קאמר דטפי הוכחה יש כשכתב הזמן מתחילתו וצ"ע: קנה את הגוף מיד פי' מעידנא דמטא שטרא לידו אבל קודם דמטא שטרא לידו פשיטא דלא קנה כיון שאינו אלא שטר הכתוב בלשון שדי נתונה לך שמסירת השטר עצמו הוא הקנין וכל כמה דלא מטא לידו במאי ליקני והא דכתב מיד דל"ת לא היה דעתו להקנותו כ"א לאחר מותו ואין קנין לאחר מיתה וגם לענין דלא יכול לחזור בו קאמר דהוא קנה מיד וכן מש"ר אחר זה וכן אם יש בו קנין קונה הגוף מיד כו' וסיים במיד כשהגיע השטר

לידו הא דכתב מתחילה מיד סתם כוונתו כמו שכתבתי והב"י תמה וכתב בקנין טעמא מאי בעינן הגיע לידו הא קיי"ל דסתם קנין כמעכשיו הוא ולי נראה דשאני הכא שהזכיר ואמר (מהיום ו) לאחר מיתה די בכך שיועיל הקנין עם השטר ושתחול המתנה משעה שהגיע השטר בידו ומיהו כי כתב לו מהיום וגם יש קנין בשטר או זמן עם הקנין נ"ל דקנה ליה מיד ממש משעה ראשונה שנכתב השטר שהרי מהיום לחוד עושה להאי מתנה מתנת בריא וא"כ כל קנין מעכשיו ליקני לגמרי שאין זה יכול לחזור וליתנו לאחר וה"ה אי אמר מהיום או הזכיר זמן ע"פ דקנה מיד אפילו קודם כתיבת השטר וכן כתב הר"ן בס"פ מי שאחזו וכ"כ מ"ו ר"ס בס"ס זה ועבד"ר:

סעיף ג

וכן אם יש בו קנין כו' איבעיא הוא שם בגמרא ואסיקנא בהקנאה אינו צריך: והרמ"ה ז"ל כתב דוקא דכתב ביה זמן הרמ"ה פליג בתרתי חדא דס"ל דגם לר"י לא סגי בלא מהיום אלא דוקא בכתב בו זמן אבל בלא זמן אפילו היה בקנין אין המתנה מתנה כלל כיון שהזכיר מיתה ועוד שאפילו כתב ליה מהיום בקנין ל"מ מיום המעשה או הכתיבה אלא מיום דמטא שטרא לידיה הוא דקני ליה ועבד"ר: כתב כסברא ראשונה פי' דגם קנין לחוד אפילו לא נזכר זמן בשטר א"צ למכתב מהיום:

סעיף ד

כתב עוד הרמ"ה כו' עבד"ר מ"ש לזה קצת סמך לדעת הרמ"ה מהגמרא: וכולהו לא אמרן פי' וכל אלו בבות שאמרנו דר' יוסי מודה דלא אמרינן בהו זמנו של שטר מוכיח עליו כולהו לא אמרן אלא אם אין בשטר קנין: אבל בשטר שיש בו קנין פי' וגם נכתב זמן אז לא בעי מהיום אפילו אם אמר לאחר ל' יום ודוק:

סימן רנט

סעיף א

הרואה את האבידה חייב כו' עבד"ר:

סעיף ב

ואם נטלה ע"מ לגזלה כו' עד אלא משום לא תוכל להתעלם כו' מימרא דרבא פ' אלו מציאות (בבא מציעא דף כ"ו ע"ב) ופרש"י לא תגזול שייך אשעת הנטילה כמו ויגזול את החנית מיד המצרי לא תוכל להתעלם אינו אלא אזהרה לכובש עיניו ונמנע מלהציל הילכך הנוטלה ע"מ להחזיר ולאחר יאוש נתכוין לגזלה אין כאן מתעלם אבל משנטלה עד שישיבנה איכא משום השב תשיבם עכ"ל: ומש"ר ואפילו אם יחזירנה אח"כ ר"ל אחר שנתייאשו הבעלים וכן איתא בגמרא שם בהדיא ואזה קאמר שם דאע"ג דהחזיר מתנה בעלמא הוא דיהיב ליה ואיסורא דלא תוכל להתעלם דעבד עבד אבל לאו דלא

תגזול ניתק לעשה ונתקן בהחזרה וממילא לא עבר נמי על השב תשיבם ואם החזירם קודם יאוש גם על לאו דלא תוכל להתעלם תו לא עבר כיון דתיקן האיסור בעוד שם אבידה עליו כ"כ התוס' והרא"ש שם וכן הן דברי רבינו וק"ל:

סעיף ג

בד"א שהוא במקום כו' אריש הסימן קאי: במקום שחייב להשיב משם לאפוקי מצאה במקום שרובה כותים וכדמסיק: להסתפק שהיא אבידה לאפוקי מצאה בצד גדר וכיוצא בו וכמש"ר (ר"ס רס"א): שמוכחת שהיא אבידה שם ר"ס רס"א חמור וכליו הפוכין וכיוצא בו: ושלא תהיה מדעת דהיינו באשפה העשויה לפנות כמ"ש בס"ס ר"ס: ויהיה בה שוה פרוטה כמ"ש בר"ס רס"ב: וסימן בגופה או במקומה שם: ושיהיה מטפל בה כו' (בסי' רס"ג) של מי שהיה חייב כו' לאפוקי של כותים (בסי' רס"ו):

סעיף ה

והוא מצאה במקום שרוב העוברים שם ישראל זה לא קאי אלא אכשרוב שאר העיר כותים אבל אם היא מחצה על מחצה אפילו מקום המציאה היא ג"כ מע"מ חייב להחזיר וכן בסיפא דוקא ברוב העיר ישראל ורוב העוברים כותים הוא דפטור הא בשניהן מע"מ חייב וא"ת מ"מ לא הו"ל לרבינו לסתום אלא לפרש י"ל דרבי' למדנו כל זה במה שמתחיל וכתב ז"ל כיצד המוצא במקום שישראל מצויים שם חייב להחזיר דהאי מצויים ר"ל לפחות מחצה ע"מ ישראלים וכותים הם העוברים במקום שמצאו וע"ז קאי מ"ש ואפילו אם שאר העיר גם כן המחצה כותים ומחצה ישראלים אמרתי לך דחייב להחזיר ואח"כ כתב בבא חדשה ז"ל או אפילו רובה כותים והוא מצאה במקום שרוב העוברים שם ישראל חייב להחזיר ולמדנו דבזה שרוב העיר כותים אין צריך להחזיר א"ל כשרוב ישראל עוברים במקום המציאה וחזר ופי' דבריו בדבר והיפוכו וכתב ז"ל אבל אם רוב שאר העיר כותים ור"ל ובמקום המציאה ישראלים מצויים שם והיינו מע"מ וסתם כאן וסמך נפשו אמ"ש תחילה שמיירי שבמקום המציאה ישראלים מצויים שם דכתבתי דר"ל מע"מ ואח"כ כתב או אם רוב שאר העיר ישראל ובמקום המציאה רוב כותים א"צ להחזיר:

סעיף ו

אבל אם רוב העיר כותים כאן סתם ולא כתב איכות המקום שנמצא בו משום דאפילו במחצה ע"מ אין צריך להחזיר כמ"ש ומסתמא אין עוברים שם בעיר כזה רוב ישראלים: (או אפילו רובה כותים כו') או אפילו רוב העיר ישראל כו' ואין להקשות הא קיי"ל רוב וקרוב הולכין אחר הרוב ולא אחר הקרוב כמש"ר בסימן זה ולקמן וסי' ר"ס ס"ט) וא"כ גם הכא ברישא ניזיל בתר רוב כותים שהם יותר רוב מהעוברים הישראלים ובסיפא

נאמר איפכא דשאני הכא דמסתבר לומר שנפל מרוב השכיחים במקום זה עצמו שנמצא בו משא"כ התם דגם הקרוב אינו במקום שנמצא בו אלא שתאמר שנתגלגל ובא משם ולכך מסתבר טפי שנתגלגל ובא מהרוב וק"ל (וזה) [ומה] שכתב רבינו או אפילו רוב העיר ישראל כו' כן משמע מההיא דאמרי' מצא בשוקא דבי דייסא או בשוקא דגלדאי כו' ופי' הרא"ש משום דמקומות ההם רוב כותים מצויים בהם משמע אע"פ דכל העיר רובה ישראל הוא ודוק: ומש"ר אפילו אם ידע כו' ויש בה סימן כו' כן אמרו בפרק אלו מציאות רבה הוה אזיל בתרא דרב נחמן בשוקא דגלדאי א"ל מצא כאן ארנקי מהו א"ל הרי אלו שלו בא ישראל ונתן בה סי' מהו א"ל הרי אלו שלו והלא עמד וצווח נעשה כצווח על ביתו שנפל ועל ספינתו שטבעה בים ע"כ ועבד"ר מ"ש בביאור זה ומזה תבין שמש"ר ויש בה סי' ר"ל אפי' בא אחד ונותן הסי' אפ"ה הרי הוא שלו: שיש לתלות שנודע מיד כו' דאל"כ הא קיי"ל כאביי דאמר יאוש שלא מדעת לא הוה יאוש וכמו שאכתוב לשון הגמרא בסמוך (בסעיף י"ג): כאשר יתבאר נקמן ר"ל בסי' רס"ב בס"ט יתבאר איזה מן הדברים שיש לתלות שנודע מיד:

סעיף ז

לפיכך המוצא כו' מימרא דרב אסי הוא שם (דף כ"ד ע"ב) ותיבת לפיכך שכתב רבינו נמשך אסוף דבריו וה"ק לפיכך חבית הנמצא בעיר שרובה כותים אפילו נתן ישראל סימן הוא של מוצאו והיינו דוקא בשגם העוברים הם מחצה כותים לפחות וכצ"ל וסתם רבינו משום דסתם עוברים הם לפי ערך הדרים וכמ"ש לעיל בסמוך והא דנקט רבינו חבית מימרא דרב אסי נקט (ע"ש דף הנ"ל) דמההיא מימרא נלמד דברוב כותים אינו חייב להחזיר: תולין אותה בשל כותים פי' שמילאו מתחילה מיין שלו ומש"ה אפילו בחבית סתם אסורה לשתות והקנקן מותר ואפילו אם הוא בענין זה שאם היה בודאי של ישראל לא הוה יאוש כגון שידוע שלא ידע באבידתו עד לאחר שבא ליד המוצא אפ"ה הקנקן מותר דתולין בשל כותי: אם היא רשומה פירוש סתומה. ואפילו לית עליו חותם ליכא למיחש למגע כותי דאם נגע בה לא הוה טורח את עצמו לסתמו אלא היה לוקח מהיין והולך לו או היה מוליכו כולו לביתו אבל כשמפקידין בידו יין איכא למיחש טפי לזיופא וצריך שיהא חותם בתוך חותם כ"כ נ"י בשם רשב"א ור"ן וע"ע בסמוך (סי' רס"ב):

סעיף ח

מצא חבית שצפה כו' רבינו קיצר כאן וסמך אמ"ש בי"ד (ס"ס קכ"ט) כי שם מקומו: בעיר שרובה כותים אסור פי' היין אסור בשתייה ובהנאה והקנקן מותר: ובעיר שרובה ישראל מותר מדסתם רבינו וכתבה כאן בהלכות אבידה ומציאה נראה דר"ל דמותר לגמרי לשתייה וגם להחזיק בה המוצא וא"צ להכרזה דכל שצפה בנהר ואין בה מכשולות

ודברים המעכבים אותם מיד בדרך שטיפתה הבעלים מתייאשים ממנה וכמש"ר בסמוך סי"ג וק"ל: אפילו מצא קרוב לבית כו' דקיי"ל כרב באיסורי דס"ל בפרק לא יחפור (בבא בתרא דף כ"ד) דקרוב ורוב הולכין אחר הרוב:

סעיף ט

ונודות של יין כו' גם זה שם בפרק לא יחפור: גדולים מותרים כו' פי' דגדולים לא שכיחי אלא אצל המוכרים או הקונים למכור לא אצל הקונים לתוך ביתם ורוב המוכרים והקונים למכור הרי הם ישראלים להכי לא איכפת לן ברוב לוקחין כותים והן מותרין דנתייאשו דרוב העוברים כותים וק"ל: קטנים אסורים מטעם הנ"ל דקטנים שכיחים גבי לוקחים לנפשם ורוב עוברי דרכים הלוקחים לנפשם הם כותים ופירוש אסורים היין לשתות אבל הקנקן מותר: ואם יש קטנים וגדולים כו' כיון שהגדולים הם ודאי של ישראל שקנה כדי למכור והם עדות וראיה שגם הקטנים של ישראל הם וקנה אותם כדי להשוות המשא ועיין עוד בי"ד סי' הנ"ל כי שם מקומו:

סעיף י

מ"מ טוב וישר הוא כו' שם בפרק א"מ רב יודא הוה אזיל בתר שמואל בשוקא דבי דייסא א"ל מצא כאן ארנקי מהו א"ל הרי הוא שלו בא ישראל ונתן בה סימן מהו א"ל חייב להחזיר תרתי א"ל לפנים משורת הדין ע"כ:

סעיף יא

בשר הנמצא שם שחוט מותר והוא של מוצאו שם פ' א"מ (סוף דף כ"ד) ר' חנינא מצא גדי שחוט בין טבריה לציפורי והתירוהו לו ומסקינן שם דהוה במקום דהוה רוב כותים ורוב טבחי ישראל ורוב ישראל המצויים אצל שחיטה מומחין הן ומש"ה התירוהו לו משום שחיטה וגם התירוהו לו משום מציאה דודאי נתייאשו ממנו בעלי ישראל כיון דהוה שם רוב כותים ורבינו לרבותא נקט בשר הנמצא שם שחוט דאע"ג דחתיכת בשר מצא ולא ניכר בה שחיטה וגם אין בה סימן דשל ישראל היתה אפ"ה מותרת באכילה כיון דרוב טבחי ישראל נינהו מסתמא מטבחי ישראל הוא כמו ביין הנמצא בנודות הגדולות דאזלינן בתר המוכרין וכשהן רובן ישראל מותר ושחוט ל"ד קאמר דשחיטה אינה סימן אפילו בבהמה או עוף שלם ולנבילה או לטריפה ליכא למיחש דקלא הו"ל אם נמצא טריפה במטבחיים או שמבדילין אותו גם י"ל דמש"ה נקט שחוט לומר דאע"ג דהוא מסתמא או ודאי שחוט ומתירין לו לאכול דאמרינן שרוב טבחי ישראל הוא אפ"ה מותר לו גם כן משום מציאה ומיירי באופן דליכא לאסור משום בשר שנתעלם מן העין כגון בהמה שהכירה שהיא של אחד מבני העיר הזאת ולא באה מעלמא או שראינוה מרחוק שהניחה אדם שם דבכה"ג לא חיישינן אפילו אם היה עכו"ם כיון דרוב טבחי

ישראל נינהו ומהם קנה העכו"ם דהרא"ש ורבינו ס"ל כרשב"ם דלא חיישינן אלא באבד ומצאו או בעוף שהפינה לפנינו דאיכא למיחש דבמקום רוב טבחי עכו"ם באה אבל אם מצאה אפילו ביד עכו"ם והוא במקום דרוב טבחי ישראל שם שרי וכמ"ש בפרישה בי"ד (סי' ס"ג ע"ש):

סעיף יב

אבל עוף שחטף כו' פי' בגמרא שחטף לפנינו דליכא למיחש שמא עכו"ם לקחו: אפילו רובן ישראלים כו' לשון הגמרא שם לפני דין הנ"ל ההוא דיו דשקיל בישרא ושדייה בצנייתא דבי בר מריון אתא לקמיה דאביי א"ל זיל שקול לנפשך והא רובא דישראל נינהו שאני דיו דכזוטו של ים דמי ע"כ מוכח מזה דאפילו אם הבעלים עומדים וצווחים נעשה כצווח על ביתו שנפל ואפילו אמר לא נתייאשתי לא מהימנינן ליה וכמש"ר בסמוך וא"כ מש"ר שודאי נתייאשו לאו סתמא קאמר אלא אפילו עומדים וצווחים שלא נתייאשו לאו כל כמינייהו משום דודאי נתייאשו והטעם דדרך העוף לילך למקום מרחוק ולהשליכו למקום שאינו יכול להחזירו ועיין מ"ש הרא"ש על זה בשם הראב"ד:

סעיף יג

המציל מן הארי כו' עד הרי אלו שלו ברייתא שם (דף כ"ב ע"ב) ויליף לה מדכתיב כן תעשה לחמורו ולכל אבידת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה מי שאבודה הימנו (דהאי ממנו יתירה הוא) ומצויה אצל כל אדם יצאת זו שאבודה ממנו ואינה מצויה אצל כל אדם עכ"ל הברייתא ופריך מינה תיובתא לרבא דאמר יאוש שלא מדעת בדבר שאין לו סימן הוה יאוש דהא מהאי קרא ילפינן היתרא היכא דאבודה מכל אדם ואסורה היכא דאינה אבודה אלא ממנו ומדילפי מחד קרא מדמינן להו אהדדי איסורא דומיא דהיתרא מה היתרא בין דאית בה סימן בין דלית בה סימן אף איסורא אף בדלית בה סימן והיינו היכא דלא היה ראוי להתייאש אילו עמד שם כגון דיש עקולי ופשורי דקרוב לו וכמ"ש רבי' אחר זה ומהא איפסיקא שם הלכתא כאביי (העתקתי כל זה כדי שתבין מש"ר בסמוך) ופרש"י שם זוטו של ים מקומות יש בשפת הים שדרך הים לחזור לאחוריו (נראה דר"ל דהש"י שם חול גבול לים וכשהוא שוטף ויוצא מהחול מיקרי חוזר לאחוריו) עשר או ט"ו כרסאות פעמים ביום ושוטף מה שמוצא זוטו גדול ושרוע בלשון יווני ושלוליתו שם נהר כשהוא מתפשט ויוצא חוץ לגדותיו ושולל שלל ושוטף הנמצא עכ"ל: נעשה כצווח על ביתו כתב נ"י אפילו בא ליד המוצא לפני יאוש ואפילו אמר לא מייאשנא ואפילו רדף אחריהם בטלה דעתו אצל כל אדם עכ"ל ומ"מ ג"כ אית ביה משום עשיית טוב וישר להחזיר לבעליו אם לא שבעל האבידה הוא עשיר והמוצאו הוא עני וכמ"ש בד"מ ס"י ע"ש: בד"א שאין מכשולות בנהר כו' נפלו בו קורותיו ועציו כו' אם הבעלים

מרדפים כו' עד ואם סתמא כו' לא הוה יאוש דברי רבינו סתומין ונראין לכאורה כסותרין זא"ז שברישא כתב אם הבעלים מרדפים כו' והוא שיהיה בענין שהיו יכולין להציל מיד כו' משמע דאפילו ביכול להציל בקל לא הוה יאוש עד שירדפו או לא היו שם הא היו שם ולא רדף הוה יאוש וא"כ למה כתב בסיפא באינו יכול להציל דאם עמד שם ולא רדף דהוי יאוש הא אפילו ביכול להציל ג"כ הוי דינא הכי ועוד דמסיק ברישא בטעם דלא זכה כיון דלא היה ראוי להתייאש קשה הא בסיפא דראוי להתייאש ג"כ כתב דהוה סתמא יאוש ובסיפא ג"כ ודאי מיירי דאפילו שמע ממנו אח"כ דמייאש אפ"ה לא הוי יאוש וכאביי דס"ל הכי דכל שסתמא לא הוה יאוש תו לא מהני יאוש דמייאש אחר שבא לידו באיסור וע"ק הלשון דמתחיל דאם היו הבעלים מרדפים משמע שהיו שם מיד ורודפין וסיים באם היו עומדים שם כו' משמע דאינן מרדפין מיד ונצטרך לומר פי' מרדפין לאחר זמן וק' דרדיפה לאחר זמן ודאי לא הוה סימן גם ק' ל' או אפילו אינן שם שכתב הא בהכי איירי שכתב שאם היו עומדין כו' וע"ק דמאי איכא בין יכול להציל בקל לאינו יכול להציל כ"א ע"י הדחק הא אידי ואידי סתמא לא הוה יאוש ועומדים ולא רודפים הוה יאוש. וכדי לעמוד על כוונת רבינו וביאורו אעתיק לשון הגמרא ותוספות ואדקדק בהן מה שראוי לדקדק וע"פ זה יתלבנו דברי רבינו בס"ד והוא דשם פא"מ (דף כ"א ריש ע"ב) גרסי' יאוש שלא מדעת (פי' רש"י שסתמא יאוש לכשיודע שנפל ממנו וכשמצאו עדיין לא ידעו הבעלים שנפל מהן) אביי אמר לא הוה יאוש ורבא אמר הוה יאוש בדבר שיש בו סי' כ"ע לא פליגי דלא הוה יאוש אע"ג דשמעי' דאייאש לאחר שבא לידו דכי אתא לידיה באיסורא אתא לידיה (פי' דדבר שאינו עשוי להתייאש הוא) מימר אמר סימנא אית לי בגוויה יהיבנא סימנא ושקילנא ליה בזוטו של ים ובשלוליתו של נהר אף על גב דאית ביה סימן רחמנא שרייה ואף על גב דבא ליד המוצא לפני יאוש כי פליגי בדבר שאין בו סימן אביי אמר לא הוה יאוש דהא לא ידע דנפל מיניה רבא אמר הוה יאוש דלכי ידע דנפל מיניה מייאש מימר אמר סימנא לית לי בגוויה מהשתא הוא דמייאש (פי' שהרי נפל וכשידע שוב אין דעתו עליו) ת"ש שטף נהר קורותיו ונתנו בתוך שדה חבירו אם נתייאשו הבעלים הרי אלו שלו (כן הוא גירסת התוספות) הא סתמא לא (פי' וקשיא לרבא) הב"ע בשיכול להציל א"ה אימא סיפא אם היו בעלים מרדפים חייב להחזיר ואי ביכולין להציל מאי איריא מרדפין אפי' אין מרדפין נמי הב"ע ביכולין להציל ע"י הדחק כו' עכ"ל הגמרא וכתבו התוספות ז"ל שטף נהר כו' צ"ל דמיירי ביכול להציל בקל אם רודף בשעת שטיפה דאל"ה הוה כזוטו של ים שאבוד ממנו ומכל אדם וע"ז לא היה אומר הא סתם לא אלא איירי ביכול להציל בקל בשעת שטיפה ואפי' אין בהם

סימן ולפי שיעכבם עקולי ופשורי ויקחם שם ואפילו יקדמו אחרים ויקחו יחזירו לו לפי שניכר שהוא בעליו לפי שרדף מיד וס"ד דמיירי דאי לא רדף מיד בשעת שטיפה שלא יכול עוד להציל כלל כדמוכח בסיפא לפי שיקתום אחרים כשיעכבם עקולי ופשורי ולא יחזירו לפי שאין בהם סימן וה"פ אם נתייאשו הבעלים דהיינו שהיו שם בשעת שטיפה ולא רדפו ואפי' אומרים שאינם מתייאשים אין בכך כלום דודאי הן מתייאשין בלבם הא סתמא שלא היו הבעלים בשעת שטיפה ולא נתייאשו עד שידעו הבעלים ששטפו הנהר ואז כבר אינו יכול להציל לפי שאין בו סי' לא דכשמצאו באיסורא אתי לידיה שהבעלים לא ידעו עדיין אלמא יאוש שלא מדעת לא הוה יאוש ומשני ביכול להציל אפי' אחר שטיפה כגון שיש באבידה סי' אי כשיכולין להציל מאי איריא מרדפין אפי' אין מרדפין נמי הב"ע בשיכולין להציל ע"י הדחק כו' וא"ת מנ"ל הא סתמא חייב להחזיר דילמא נתייאשו אתא לאפוקי שהיו שם ורדפו דחייב להחזיר וי"ל דא"כ לא ליתני אם נתייאשו אלא ליתני סתמא שטף נהר קוריו ועציו הרי הוא שלו דפשיטא דלא מיירי ברדפו בשעת שטיפה דהא קתני סיפא דאם היו הבעלים מרדפין חייב וא"ל דמצי דייק מסיפא טעמא דמרדפין הא סתמא הרי אלו שלו דלעולם נימא דה"ה סתמא דיחזיר ולא נקט מרדפין אלא לאפוקי שהיו הבעלים בשעת שטיפה ולא רדפו וע"י סיפא ידעינן דמיירי באין יכול להציל עכ"ל התוס' ונ"ל פשוט שמ"ש התוס' בריש דבריהן דמיירי דיכול להציל בקל כו' אין פירושו שיכול ליקחנו מיד בהשטת ידו דאם כן לא מסיימי שפיר מ"ש דאל"ה הוה כזוטו כו' אלא כמו שמפרשים אח"כ שיש בנהר עקולי ופשורי בקרוב למקום שנשטף משם באופן שא"א שיוליכם הנהר למרחוק זהו מיקרי בקל יכול להציל אע"ג דלית בהו סי' לפי שע"י רדיפה שירדפו מיד אחריו יצילו אותם שאף אם יקדמו אחרים ויקחם כל שירדפו מיד יחזירו אותם לו שרדיפתו מיד מוכחת שהיא שלו וודאי לא נתייאשו והשתא סיימו שפיר דאל"ה כו' כלומר דאי בדליכא עקולי ופשורי בקרוב שיעכבם א"כ הוה כזוטו של ים שהרי הנהר יוליכו למרחוק ואפילו שירדף מיד את יהם לא ישיגם וכל כה"ג אפילו אביי מודה דשל מוצאו הוא ואפילו בעלים עומדים וצווחים שאינם מתייאשים וכנ"ל ואיך ס"ד דהמקשן לדייק הא סתמא לא אלא ודאי בדאיכא עקולי ופשורי בקרוב לשטיפתו וכדכתיבנא ומ"ש וס"ד דמיירי כו' כדמוכח בסיפא פי' ס"ד דהמקשן דהברייתא מיירי בדלית בהו סי' לעציו ואבניו ומש"ה אפי' היכא דאיכא עקולי ופשורי בקרוב אם לא ירדפנו מיד שוב אינו יכול להציל דכבר יקחו אותם אחרים ומשהגיע לידם שוב אינם מחזירים כיון שאין בו סימן אם לא שרדף מיד אחריה וזה כיון שלא רדף לא יחזירו לו וזה מוכח מהסיפא דקתני אם היו מרדפין יחזיר

ואי בדיש בו סימן שיכול להציל ע"י אפילו אם לא ירדפו א"כ מאי איריא מרדפין אפי' לא מרדפין נמי וכאשר הקשה המקשן אח"כ על מאי דשני ליה בדיכול להציל ופירשוהו התוס' דר"ל דיכול להציל ע"י סימן שבו ומ"ש ולא נתייאשו עד שידעו כו' ואז כבר אינו כו' באו להסביר שסתמא זה הוא כיאוש שלא מדעת הנ"ל דפליגי ביה אביי ורבא וכמ"ש ומ"ש ע"י סיפא ידעינן דמיירי באין כו' פי' דקשיא להן לדעת המקשן סיפא דקתני מרדפין אחריה ל"ל אי לדייק שאם לא רדפו הוא יאוש כבר תני לה רישא אם נתייאשו הבעלים כו' לזה תירצו דלהכי תני סיפא לגלויי לך דמיירי באין בה סימן ולא היה יכול להציל אם לא רדף מיד ואפ"ה סתמא לא הוה יאוש וזה מוכח מהסיפא כמ"ש לעיל דאי יש לה סימן ויכול להציל לעולם א"כ מאי איריא מרדפין כו' כן הוא ביאור דברי התוס' לע"ד ונמצא דלפי מאי דאיפסיקא הלכתא כאביי דיאוש שלא מדעת לא הוה יאוש ממילא פירוש הברייתא קמייתא כדעת המקשן (ובאמת לשונו מדוקדק בטוב יותר לפי פי' המקשן) ופי' ההוא העולה לדינא הוא שאם יש עקולי ופשורי בקרוב אז אי מרדפין מיד אחריהן או אפילו אינן מרדפין אלא שלא היה שם לא היה יאוש משום דהוה יאוש שלא מדעת והוא סיפא דברייתא וע"פ מה שכתבו התוס' דמרדפין דקתני ל"ד קאמר ואם עמדו שם ולא רדפו אזי ודאי נתייאשו אף ע"ג דלא שמענו מהן דנתייאשו והוא רישא דברייתא הנ"ל. וע"פ הדברים הללו מבוארים דברי רבינו בשני דרכים. האחד כשנאמר שנתהפכו דברי רבינו בדפוס או במכתב מהקדמון ואזי עולין יפה בלי הגהה כלל ואזי אין צריכין להגיה כלל (רק אז אפילו כו' במקום או אפילו כו' וכן מצאתי בס"י) והיה כתוב בדברי רבינו הג' דינים שכתובים בגמרא כנ"ל זא"ז ואחר כך כתב עליהן דברי התוספות וכצ"ל אם הבעלים מרדפין אז הוי הוכחה שהן שלהן ומחזירין להן אם עמדו שם כששטף ונתייאשו ולא רדפו אחריו הוי יאוש (והיינו רישא וסיפא דברייתא הנ"ל ואח"כ כתב הדיוק שדייק הגמרא מינה והיינו) ואם סתמא הוא שלא ידענו אם נתייאשו או לא לא הוה יאוש (ואח"כ כתב רבינו ע"ז הפירוש שפירשו התוס' והיינו מ"ש) והוא שיהיה בענין שאם היו עומדים כו' וקאי אמה שסיים לומר דאם סתמא הוא לא הוה יאוש ע"ז כתב דהיינו דוקא שיהיה בענין שאם היו עומדים כו' עד דאם הוא בענין שאם היו כו' עד וראוי שיתייאשו ור"ל וכיון שהוא ראוי להתייאש לא הוה אמרינן הא סתמא לא הוי יאוש והוא ממש כדברי התוספות הנ"ל וק"ל. הדרך השני הוא שלא נהפך דברי רבינו אבל צריכין לדחוק קצת בפי' דברי רבינו ונאמר דמש"ר מתחילה אם הבעלים מרדפין אחריהן לשון הברייתא נקט וכתב עליו לשון התוס' דל"ד מרדפין קאמר אלא ה"ה אפילו סתמא נמי דהיינו שלא היה הבעל שם בשעת שטיפה דלא הוה יאוש כיון דזה היה יכול

להציל בקל אילו היה שם ורדף אחריו וצריכין לפרש דברי רבינו כאילו כתב בלשון זה הא דקתני אם הבעלים מרדפין מחזירין להן ע"כ ל"ד קאמר מרדפין דהא אפילו מרדפין אחריו אין מחזירין להן אלא דוקא כשיהיה בענין שאם היו עומדין שם היה יכול להציל מיד ונמצא בהיות כן והן רדפו מיד אחריו רדיפתו מוכיח דודאי לא נתייאשו אז אפילו כו' ר"ל וכיון דבהכי ע"כ צריך לאוקמי אפילו ברדפו אם כן אז אפילו אם אינן שם כששטף כו' (ואח"כ מוכיח זה שכתב דצריכין לומר דמיירי שהיה יכול להציל בקל וכתב) ואם הוא בענין (כלומר דאם היה בענין) שאם היו הבעלים כו' עד וראוי שיתייאשו ור"ל ובכה"ג אפילו רדפו נמי לא הוי מועיל (לפ"ז נראה למחוק ו' מתיבת וראוי שיתייאשו וצ"ל ראוי) ואח"כ כתב דין אם עמדו כששטף כו' והיא רישא דברייתא הנ"ל וללמדנו בא דאפילו בכה"ג דכתב דיכול להציל בקל אפ"ה כשעמד אצל השטיפה ולא רדף הוי יאוש והאריך בלשונו וכתב לשון הברייתא ופירושה ביחד וק"ל ואח"כ כתב ואם סתמא הוא שלא ידענו כו' בא לפרש בזה של"ת דוקא אם ודאי לא היה שם כששטף דלא הוי יאוש וכנ"ל אלא אפילו אם בסתמא כזה שלא ידענו אם היה שם ואז מדלא רדפו אחריו ודאי נתייאשו מיד או אם לא היו שם ולא נתייאשו ותו הוי יאוש שלא מדעת אפ"ה לא הוי יאוש ודוק היטב שגם זה הדרך עולה יפה והוא ג"כ כדברי התוס' הנ"ל בעינם ובזה שכתבתי נתבארו כלל דברי רבינו. ומעתה אכתוב עוד קצת פרטי דבריו. מ"ש שהיה יכול להציל מיד לאו מיד ממש בתפיסת יד קאמר אלא ע"י עקולי ופשורי שיעכבוהו במקום קרוב ויגיע אליהן מיד קאמר וכלשון התוס' הנ"ל וקאי אמכשולות שכתב רבינו לפני זה (בסי"ג): ומ"ש או אפילו אם אינן צ"ל אז אפילו כו' וכ"כ בס"י וכנ"ל: ומ"ש אם עמדו שם כששטף נראה להגיה ו' וצ"ל ואם עמדו ועבד"ר מ"ש עוד מזה:

סעיף טו

וגדר שעושין בו שכר אגמי נפש עיקרא דדינא איתא שם בפ' א"מ ולשון זה לשון המקרא הוא (בישעיהו י"ט:י') והיו שתותיה מדוכאים כל עושי שכר אגמי נפש ופירש הרד"ק שר"ל שסוכרין בפני המים כדי שיקוו המים ויצודו בהם דגים ואגמי נפש ר"ל האגמים שיש בהם דגים וקורא הדגים נפש ורש"י פי' בענין אחר ע"ש:

סימן רס

סעיף א

המוצא בגל או בכותל ישן כו' לשון המשנה וגמרא פ' א"מ כתבתי בדרישה ע"ש: ומש"ר ולא היה מימות העולם כו' סרסהו ופרשהו וכאילו כתב ולא היה בחזקת זה שדר בו ובחזקת אבותיו מעולם כלומר נהי שהוא ואבותיו היו מוחזקין בבית זה מ"מ אינו ידוע

שהיה שלהם מעולמים ושהם בנאוהו דאפשר שכותל זו היא מימות אמוריים אבל אם היו זוכרין שבנאוהו ישראלים אחרים הוה דינו שיהא מונח עד שיבוא אליהו מפני שיש להסתפק של מי הוא ולא היה יאוש כיון שבא שם דרך מטמון וגם אין לומר שהוא בחזקת האחרון כמו במשכיר ביתו דבסמוך דכל שנמצא דרך מטמון אנו אומרים שמת בעל המטמון ולא לקחו משם: הרי הוא שלו פי' אפילו אית בהו סימן ומטעם שנתבאר דשל אמוריים היה והמע"ה וא"ת ליקני לו חצירו של זה שדר שם תירץ במרדכי בשם ר' ברוך ממגנצא ור' אביגדור כהן ז"ל דלא אמרינן חצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו אלא הפקר גמור אבל לא גבי אבידה אפילו היכא דאיכא יאוש כיון דאילו היה ידע ליה לא הוה מפקירו ע"כ וטעם זה כולל ומספיק לכל הדינים ועמש"ר בשם תשובת הרא"ש בסמוך (בסוף סעיף ג') ואין ראיה משם לסברא שכתבתי בשם המרדכי שהרי לא כתב שם שחצר אינו קונה כ"א דבר הפקר אלא האמת כתב שם דאין זה הפקר וכמ"ש סיום לשונו דהרא"ש שם בדרישה ע"ש: ומ"ש והוא שהעלה חלודה ר"ל ואז בכל ענין שנמצא אפילו בצד פנים הוא של מוצאו לאפוקי אם לא העלה חלודה אז בכל ענין לא יגע בו וכדמסיק בשם הרמב"ם באם לא ימצא מטה מטה מיהו מ"ש הרמב"ם דאם לא נמצא מטה מטה לא יגע כו' ור"ל אפילו אם העלה חלודה נראה דטעמו הוא דכיון דכותל ישן הוא ואין שימוש בני אדם שם דומיא דגל איכא למימר אדם מעלמא הטמינו שם בכיון דומה למוצא כלים באשפה שכתב בס"ס זה דלא יגע בהן דאמרינן שמדעת הטמינם שם כשאינה עשויה ליפנות והאי ג"כ אינו עשוי ליפנות שהרי כבר עמד כ"כ ימים רבים ולא פינהו וה"ט נמי דכתב בזה לא יגע בו דומיא דהתם ומשה"נ לא חילקו הרמב"ם ורבי' בזה בין נמצא לצד פנים או חוץ כמו שחילקו בסמוך בדין נמצא בכותל חדש דשם כיון דדרך בני אדם למשמש בחורי הכותל ליכא למימר דאינש דעלמא עשה מטמון שם בכיון ולהניחם שם כ"כ זמן ארוך עד שעלה בה חלודה דהיה ירא שמא יקחנו אחרים משם וליכא לספוקי שם אלא אי בעל הבית הניחו שם או אינש בעלמא הניחו שם לשעה ושכחו שם ונתייאש מש"ה חולקין המוצא והב"ה וגם נראה דבכותל חדש אף אם נמצא מטה מטה חולקין ודוק: וכתב הרמב"ם והוא שימצאנו כו' בפי"ו דהלכו' גזלה כ"כ ועבד"ר: מטה מטה כדרך כו' פי' שאין דרך בני אדם להניח דבר בתחתית כ"כ וא"כ זה שנמצא מטה מטה ע"כ מטמון ישן הוא ומחמת ישנה שקעה בקרקע עד שנעשית תחתית כ"כ א"נ מחמת שהגביה קרקע הרחוב נעשה כ"כ תחתון וק"ל: אם נסתפק לו בדבר כו' כצ"ל: שמא הונח שם וספק הינוח אסור ליטול כמ"ש לקמן (סעיף י') ועבד"ר: והוא שהעלה חלודה שודאי כו' שמדלא בא הבעל שהניח שם לבקשו זה ימים רבים

ודאי שכח אנה הניחו ונתייאש ואע"ג דאית ביה סימן דומיא דסכין וכיס אפ"ה כיון דרוב העיר עכו"ם מייאשין ולכן ג"כ א"צ אפי' הכרזה שהרי נתייאשו קודם שבאו ליד המוצאו: כתב הרמב"ם כו' אבל אם הוא מודה כו' שם פי"ו דגזילה כ"כ וכתב שם המ"מ טעם נכון יש בדבר שהרי מה שאמרו הוא של בע"ה לא מתורת קניית חצר אמרו כן אלא מטעם דאיהו אצנעיהו וכיון דהוא מודה שהוא אינו שלו הודאת בע"ד כק' עדים דמי עכ"ל:

סעיף ב

המשכיר ביתו לאחרים כו' שם במשנה וגמרא: היא של הדר בו באחרונה פי' הדר בו עתה לפי שסתם שוכר בית כשהוא יוצא ממנו מחפש כל זוויותיו ונוטל את שלו ויוצא ולהכי לא אמרי' שכחוהו הראשונים כ"כ התוס' והרא"ש ועבד"ר: ואם האחרון עכו"ם הרי היא של מוצאה ולא אמרי' זכתה לו חצירו כמ"ש בריש סימן זה בפרישה ודרישה: וכן אם היו דרים בה שני עכו"ם וישראל ביחד כו' עבד"ר:

סעיף ג

שאלה לא"א הרא"ש ז"ל ריש כלל א': ממכר הוא והוי כמו כצ"ל והוי בוי"ו: ואם קנה א' מהן כו' נ"ל דל"ד א' מהן קאמר אלא ה"ה אם קנאו אחר הנכנס לשם דזיל בתר טעמיה דכתב דאין זה דבר הפקר כו' אלא אורחא דמילתא כתב א"נ משום דהמעשה שנשאל עליו הרא"ש היה כן שקנאהו השוכר מש"ה כ"כ ועבד"ר שם כתבתי סיום ל' תשובת הרא"ש שכתב מילתא בטעמיה למה אינו דבר הפקר:

סעיף ד

המוצא בחנות בין התיבה לחנוני כו' כן הוא שם במשנה כתבתי בדרישה ע"ש וז"ל רש"י שם בין התיבה שהחנוני יושב לפניה ותמיד נוטל ממנה ונותן לפניו ומוכר ומעות שנותנין לו נותן לתוכו ולא נפל שם דבר אלא מן החנוני עכ"ל ור"ל יושב לפניה לצד שנפתחת דהיינו לצד פנים והקונים עומדים מבחוץ באופן שהתיבה עומדת בינו לבין הקונים דומיא דשולחני וק"ל: ומ"ש ור"י פי' אפי' כו' וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל וז"ל וה"ט לפי שהשולחני והחנוני דרין בבית מימר אמרי (פירוש מי שאבדו) מכדי הנהו דיירי בהו ואינהו אשכחו אמרי קמייהו ולא אהדרו לי ודאי דעתייהו למגליה ולא מצינא לאוקמינהו בדינא דמישתמיט ואמר אנא לא אשכחנא אינשי דעיילי ונפקי דילמא חד מינייהו אשכח וודאי נתייאש לכן הוא של מוצאו (ועיין מ"ש מזה בסימן רס"ב היכן אמרינן כן או לא כי פלוגתא דרב נחמן ורבא הוא בזה) וחצירו לא קנתה דלא סמכה דעתיה כו' כמ"ש סיום לשונו בדרישה וע"ש בתוס' ובנ"י (וב"י הביאם כאן) דכתבו דר"י דכתב אפילו שיש בו סימן דמיירי בחנות דנכנסו בו רוב כותים דמתייאש ונראה דהרא"ש

לא ס"ל הכי דהא לפי ה"ט שכתבתי בשם הרא"ש אפי' בלא עכו"ם נמי מייאש ועוד דא"כ לא הו"ל לרבינו לכתוב פלוגתא בין רש"י ור"י ונראה דהתוס' ונ"י לא כ"כ אלא לפי המ"ד דלית ליה ה"ט הנ"ל:

סעיף ה

בין כסא לשולחני גם זה במשנה וגמרא שם ופירוש שולחני המחליף מעות ונותן מטבעותיו בשולחנו (והוא עומד מבפנים) והבאים להחליף נותנין ג"כ מעותיהם לשם (ועומדין מבחוץ) והכסא היינו רגל שהשולחן מונח עליו דומיא דתיבה גבי חנוני נמצא שהכסא דהיינו השולחן מפסיק בין השולחני ובין בני אדם הבאים אצלו להחליף להכי הנמצא בין השולחני להשולחן ודאי מהשולחני נפלה שהרי אין דרך איש נכרי להפסיק בינו להשולחן והנמצא בשאר החדר בין מן הצדדין בין לפני השולחן לצד חוץ בין ע"ג השולחן הכל של המוצאו ועבד"ר: והרמב"ם ז"ל כתב כו' בפי"ו דהלכות גזילה כ"כ ע"ש: ואינו נראה כך מתוך הגמרא עבד"ר:

סעיף ו

המוצא קציעות שם (סוף דף כ"א) ובדרישה כתבתי לשון הגמרא ופרש"י קציעות תאנים שקוצצין אותן באזמל ומוהל שלהן זב ושוטחין בשדה ליבש: הרי הן שלו כו' עד שהדבר מראה שהן ממנו פי' אע"פ שכן הוא האמת שהן ממנו והכל יודעים זה אפ"ה הן של מוצאן ומטעם שכתב רבינו בסמוך גבי תאנים שהבעלים מתייאשין מהן דנמאסין בנפילתן מיהו זהו קצת דוחק דהרי עשויין לכך להיות מונחין בשדה ליבש וכל השדה שבצידם הוא מלא קציעות דהיינו שנוטלין א' א' ומחתך אותם באזמל ומניחין אותם בשדה ליבש כדפי' רש"י הנ"ל אלא שאולי נתגלגלו מהאחרים ולשון הרמב"ם והש"ע ג"כ כתבו שהתאנה עם נפילתה נמאסת ולא כ"כ אקציעות עכ"נ דבקציעות הטעם הוא הנ"ל בגמרא ומש"ר המוצא קציעות בדרך ל"ד בדרך קאמר דה"ה אם אין רגילין שם עוברים ושבים מותרין מה"ט כמו בתאנים הנמצאין תחת התאנה ועבד"ר:

סעיף ז

וכן המוצא תאנים שם ובפ"ג דמעשרות: שהבעלים מתייאשין פי' קודם נפילתם מתייאשין מינייהו כיון דעבידי דנתרי ונמאסין מיד ונמצא דהוה יאוש מדעת הבעלים קודם שבא ליד המוצא ובקציעות ותאנים אפילו הקיפו גדר (דבסמוך) הוי יאוש אבל אם תיקן דבר שיפלו עליו ולא ימאסו לכאורה נראה דאסורין ולפ"ז מש"ר אחר זה ז"ל ואם יש הוכחה כו' עד או שתקנו המקום כו' גם אהני קאי ומיהו אפשר דלעולם נמאסין בנפילתן אף שיציע דבר תחתם: אבל כה"ג בזיתים כו' פירוש כשנוטים על אם הדרך אסורים והטעם שאינם נמאסין בנפילתן ואף אם היו עבידי דנתרי ליכא יאוש כלל:

וכן תמרים שהרוח משיר כו' פי' ועבידי דנתרי להכי הבעלים מתייאשין ואע"פ שאינן נמאסין מכח הנפילה מ"מ דרך בהמות וחיות לאכלן מפני מתיקותן ומש"ה כי איכא גדר שאין שקצים ורמשים נכנסין לשם אסורות משא"כ בשאר פירות שאין דרך לאכלן לא שייך לפלוג בהם בין גדורים לאינן גדורים וק"ל עבד"ר: או שתקנו המקום שנפלו כצ"ל ופירוש ששטחו שם דבר מה שיפלו הפירות עליהם ולא יטנפו:

סעיף ח

המוצא במקום הגורן שדשו התבואות כו' עד סוף הסעיף גמ' שם בפ' א"מ ומדכתב רבי' המוצא במקום הגורן שדשין כו' משמע שס"ל שהכל תלוי במקום ואף שאינו בשעת אסיפת הגרנות אלא אחר זמן מ"מ אמרי' שנשארו משעת הדישה כאן והוא בדין קב בד"א הן של מוצאן וכן הוא ל' הרמב"ם והגהות אשר"י וכן נראה מדברי הרי"ף ע"ש ולא כרש"י שמשמעות לשונו שם הוא דתלוי בשעת אסיפת הגרנות ולא במקום ע"ש (וע"ל סי' רס"ב סעיף ט') בדרישה מ"ש מל' סוגיא דגמרא ותוס' וביאורם ודו"ק: ומש"ר מפוזר בד' אמות על ד' אמות הוא מדברי התוס' וממילא מה שסיים וכתב האיבעיא בחצי קב בב"א ר"ל בב' על ד' ואפ"ה אינו של המוצאו ועבד"ר שם ביארתי: מפני שטורח כו'. כלומר שאנו תולין כאן דשן הבעלים ונשא העיקר ונותרו אלו ואבדה מדעת היא שאין הבעלים רוצים לטרוח בליקוט קב פירות מפוזרות בד"א ומפקיר אותן ושרי: לא יגע בהן כו' פי' דאמרי' דהניחוהו שם מדעת ודעתן לחזור וליטלן וקיי"ל דכל דבר שניכר שהונח שם מדעת בעלים אסור ליגע בו אף שיש לו סימן בגופו או במקומו כמו שיתבאר בסמוך: או קב שומשמין או קב תמרים כו' כצ"ל: מיבעיא אי שרי ליטלן כו' כל הני הן איבעיות דרבי ירמיה שם בר"פ א"מ וטעם איבעיות הללו הוא משום דחצי קב בב' אמות אף ע"ג דלא חשיב מ"מ זוטר טירחייהו וההיפך בב' קבים בח"א על ד"א אע"פ דנפיש בטירחא טפי מ"מ חשוב יותר מקב בד"א ושומשמין גם כן הוא חשוב מחיטין רק מחמת שדק נפיש בטירחא וההיפך בתאנים ורמונים דג"כ לא חשיבי אלא מחמת שהן גדולים לא בפיש בטירחא כמו חטין ולא איפשיטא ואסירי וכ"כ הרא"ש ז"ל וכיון דלא איפשיטא ספיקא דאורייתא לחומרא וחייב להכריז אבל הרמב"ם בפט"ו כתב לפיכך לא יטול ואם נטל אינו חייב להכריז:

סעיף ט

המוצא גוזלות בדרך כו' דין זה נלמד מסוגיא דגמרא דפ' לא יחפור ועבד"ר: ומש"ר אם אין שובך כו' הרי הן שלו בסמוך בסוף הסעיף יתבאר מל' רבי' שזה אפי' במדדה ואע"פ שכל המדדה אינו מדדה אלא נ' אמות מ"מ האי דאשתכח חוץ מנ' אמות נפיק ליה מתורת מדדה וקם ליה בתורת מפריח ואיכא למיזל ביה בתר רובא דעלמא עכ"ל

רש"י שם. ולכאורה נראה דר"ל דאמרי' כיון שראינו שנדד חוץ לנ' נדד נמי טובא ותלי' ליה ברובא דעלמא אבל זה דוחק כיון דקיי"ל דכל המדדה אינו מדדה יותר מנ' אלא נ"ל דר"ל דקם ליה בתורת מפריח כמו דדינו של מפריח הוא של מוצאו כן זה נמי של מוצאו אבל לא מטעמא דמפריח דשם הוא של מוצאו מפני דתלי' דנפרח משם ובמדדה אמרי' דמעוברי דרכים נפל ורובן הן עכו"ם וק"ל ועבד"ר: ואם מצאן בתוך נ' כו' טעם דנ' אמה במדדות הוא משום דכל גוזלות מליין כריסייהו בליקוט שיעור נ' אמה כדאיתא בגמ' פ' לא יחפור (בבא בתרא דף כ"ג ע"א) וגם התוס' כ"כ אהך עניינא שם ע"ב בד"ה ניפול הנמצא כו' ע"ש: בשביל של כרמים כו' שע"י הכרמים נדדה חוץ לנ' ומ"מ לא תלי' ברובא דעלמא משום דכל הממדה אי חזי לקיניה כשמחזיר ראשו ואי לא לא מדדה והאי אי מעלמא אתא לא מצי חזי לקיניה דכרמים מפסיקין לפניו גמרא. ובעוברי דרכים נמי לא תלי' כל היכא דמצינו למימר דאתיא שם ע"י דידוי לפי שסתם עוברי דרכים משמרים מה שבידם שלא יפול ועבד"ר ובחידושים: אחר הרוב אפי' הוא רחוק כו' דרוב וקרוב הולכין אחר הרוב כדלעיל (סי' רנ"ט סעיף ח'): פי' שאין יכולין לפרוח אבל אם יכולין לפרוח כצ"ל: בכל ענין הן של מוצאן פי' משום דאזלינן בתר רובא ואמרי' מעלמא אתו וכנ"ל:

סעיף י

במקום המשתמר כו' בפרק אלו מציאות. וכלל דברי רבינו שג' דינים יש בזה. משתמר לגמרי. ומשתמר קצת. ואינו משתמר כלל. והך בבא במשתמר לגמרי הוא ועבד"ר: כגון קורדום או טלית בצד גדר כו' כיון עד שהניחם מדעת כו' שכן דרך עובדי אדמה להניח שם כלי מלאכתן ומלבושן כ"כ התוס' (סוף דף כ"ה) והרא"ש והוא מברייתא (ריש דף ל"א) וצ"ל דיש חילוק בין שהניח בצד גדר דמיקרי מקום משתמר ובין אחורי גדר דמיקרי אינו משתמר לגמרי כ"א קצת כמ"ש במשנה וגמרא (דף כ"ה ע"ב) וכ"כ ר' ירוחם בהדיא האי חילוק ע"ש: אם ידוע שבעליו כו' כצ"ל: אפילו אם אין בו סימן ואצ"ל כו' כן הוא בספרי רבינו ור"ל ל"מ אם יש בו סימן בגופו דלא יגע בו כדי שלא יטריח על בעליו ואי משום כדי שלא יפסידו בעליו לזה ליכא למיחש דכל המוצאו מונח שם יטלנו ויכריז עליו אלא אפילו אין בו סימן בגופו והוא יודע של מי הוא והו"א דיטלנו להחזירו לו דילמא ימצאנו אחר ולא ידע של מי הוא ויטלנו לנפשו קמ"ל כיון דמצאו במקום המשתמר לאו שם אבידה עליה להתחייב בהשבתה. וי"מ דה"ק אפילו אין בו סימן דהו"א דנתייאשו ממנו הבעלים קמ"ל דלא ואמרינן דאין זה אבידה שחייב בהשבתה וז"א דא"כ לא הו"ל לסיים ולכתוב דאין זה אבידה שחייב בהשבתה דמשמע דס"ד שיטלנו כדי להשיב אלא

הו"ל לסיים ולכתוב דאין זה יאוש להחזיקו לנפשו דהרי יש לו סימן מקום דאמרינן דהניחם שם. אבל באשר"י (דף קל"ג ע"א) כתב ל"מ אם אין בו סימן מצד עצמו דלא יגע דהרי לא יוכל להדר לבעליו כ"א בסימן מקום ושמא בעליו לא יתן לבו היכן הניחו והוי יאוש שלא מדעת אלא אפילו יש בו סימן וכן הוא בתוס' וכן מוכח בסמוך בדברי רבינו שכתב בנמצא בשבילן אם יש בו סימן כו' נוטלו ומכריז ור"ל משא"כ ברישא במקום משתמר דאפילו יש בו סימן לא יגע בו: ואם נטלן להוליכן לביתו יחזירן למקומן כו' והוליכן לביתו לא יחזירן כו' כצ"ל וכן הוא באשר"י:

סעיף יא

כמו כריכות קטנות כו' פי' עמרים קטנים: שאין בהן סימן לפי שמסתמא כל הכריכות קושרין בשוה נמצא שאין סימן בחפץ ומקום לא הוה סימן לפי שמתגלגלים: הניחום שם בעליהם להקל ממשאם כו' פירוש כשהיו עומדים לפוש: ושכחום שמה ונתייאשו פי' נתייאשו מיד טרם שיבוא ליד המוצא משים דאיידי דחשיבי ארגיש תיכף בשכחתו וכמ"ש רבינו לקמן (סימן רס"ב ס"ט): כגון שבילין שבשדות סתם שביל שבשדה מן הצד הוא ולהכי מיקרי משתמר קצת: אם יש בו סימן בין בגופו בין במקום האי בין במקום יתור הוא שהרי אחר זה כתוב ואם אין סימן בגופו אם הוא דבר שיש לתלות שהונח שם יש סימן במקום כו' וליישב זה היה נראה לגרוס דאפילו אם אין כו' וה"ק אם יש סימן בין בגופו בין במקומו נוטל ומכריז וחזר ומפרש דבריו דמ"ש בין במקומו היינו דאפילו אם אין סימן בגופו שייך סימן במקומו אם הוא דבר שיש לתלות כו': כיון שאינו נשמר כו' כלומר להכי ודאי ניחא להו להבעלים שהמוצא יטלנו ויכריז: אם הוא דבר שכשנתלה כו' כלומר אם יש לתלות שהונח שם מדעת ונמצא שיש סימן במקום (וכגון אלומות גדולות כו') נוטל ומכריז אע"ג דלאו ודאי הוא שהניח שם מ"מ מספק מחמירין: (וגם) [וג'] מטבעות כו' פי' שגם בהן יש סימן מנין כדלקמן (סימן רס"ב ס"י): כגון אלומות קטנות שמתגלגלין פי' ע"י רגלי בני אדם ההולכין שם ואע"פ דהשתא מיירי רבינו במצאו במקום המשתמר קצת דהיינו שאין בני אדם מצויין שם מ"מ אותו יחיד שהולך שם מנשתפו ומגלגלו ממקומו דרך הילוכו ולפ"ז מש"ר לקמן (סימן רס"ב סי"ג) אבל מצאן בר"ה הרי הן שלו ל"ד ר"ה קאמר אלא כל שרשאין בני אדם לילך שם אע"פ שאינן מצויין שם ר"ה מיקרי (וע"ל סימן רע"ד) ויש הוכחה לזה ממ"ש שם ברישא כגון שדה זרועה משמע שדה זרועה דוקא מיקרי רה"י אבנ שדה קצורה או שאינה זרועה או שביל שבשדה ר"ה מיקרי לענין זה כיון שרשות לבני אדם לילך שם ודוק: שמא נדדו שם כו' עד ואם יטלנו יפסידנו לבעליו פי' דאף אם יבואו בעליו ויאמרו במקום זה שמצאוהו

שם הנחנוהו אין מאמינים להם להחזיר לידם ע"י סימן מקום זה דאמרינן שמא מיד אחר נפלו במקום אחר ונתגלגלו לכאן ומש"ה לא יטול ויבואו הבעלים אלו בעצמן וידעו מקום שהניחוהו שם ויטלו את שלהם אם האמת אתם: כבר נתחייב בהשבה מעליא לפי שהאבידה היא ודין השבה יש בה וצריך לעשות השבה מעליא משא"כ במקום המשתמר לגמרי וכנ"ל בס"י: והרמב"ם כתב אם נטלו הוא שלו כו' עבד"ר וצ"ע למה לא כתב ג"כ הא דפליג הרמב"ם עם הרא"ש וכתב דאפילו יש בו סימן לא יטלו לכתחילה כיון שהן ספק הינוח וכדי שלא יטריח על בעליו ועיין בסי' רס"ב בסעיף י' בדין מצאן כשיר כחצובה שם כתב רבינו פלוגתת הרא"ש והרמב"ם ועמ"ש שם בפרישה: ולא נהירא עיין בדרישה:

סעיף יב

המוצא באשפה כלים מכוסים כו' משנה וגמרא שם (דף כ"ה ע"ב). שמדעת הטמינום שם כו' כיון שאינה עשויה להפנות וכדמסיק אינה בכלל אבידה שיהיה מוזהר עליה בלא תוכל להתעלם: והרי היא של מוצאה שאם לא יטלם זה יטלם אח"כ עכו"ם בעת שיפנהו ועמ"ש בסימן שאחר זה: אבל כלים קטנים כו' פי' כגון סכין או שפוד וכיוצא בהן ודוקא בכלים קאמר שיש בהן סימן אבל אם נמצא שם דבר שאין בו סימן אז אם אינה עשויה להפנות לא יגע בו ואם עשויה להפנות לכאורה נראה דיטלנו ויהא מונח בידו אם לא שהוא דבר חשוב דידע מיד בנפילתו דהוה יאוש מדעת וזה דומה לראה דבר שנפל מג' או מב' ואין בו סימן שכתב רבינו בסימן רס"ב ע"ש:

סימן רסא

סעיף א

המוצא דבר (שאינו ניכר) [שניכר שאינו] כו' בפ' אלו מציאות מימרא דרב יודא: כגון טלית בצד הגדר כבר נתבאר בסימן שלפני זה (סעיף י') ומטעם שכן דרך בעלי מלאכות להניח לבושיהן שם: א"צ ליטפל בהן פי' אפילו יודע של מי הוא א"צ ליטפל בו להחזירו לבעליו דאל"כ קשה למה כתב א"צ ליטפל בהן אסור ליגע הול"ל וכמש"ר בסימן שלפני זה (סעיף י') במוצא טלית בצד גדר ע"ש: או חמור וכליו הפוכין פי' אוכף ומרדעת שעליו אינן מונחין בדרך הנחתן: וטלית באסרטיא והוא דרך כבושה לרבים רש"י: בבוקר השכם כו' לפני עלות השחר ואין דרך להשכים ולהעריב לרעות כן כל הימים: ג' ימים זא"ז הוי אבידה אבל פחות מכן אימר איתרמויי אתרמי ליה ונפק ועבד"ר: אם אל המדבר פניה לשון הגמרא הא דאפה לגבי דברא וכ"כ בסמוך הדברי הרא"ש ופי' דברא הוא שדה כהא דאמרינן בפ"ק דתענית לדידן דאית לן פירי בדברא כו' דפי' בשדה ובש"ע

כתוב ג"כ כלפי שדה ולשון מדבר שכתב רבינו לא ידעתי ואפשר לומר דרבינו מילתא בטעמא קאמר דהא דמחלקינן בין מחזירה אפה לגבי דברא או לא משום דאיכא למיחש שתרוץ אל המדבר במקום שאין יכולין להחזירה עולמית דאל"ה נהי דאפה לגבי דברא מסתמא תחזור מעצמה אל העיר וי"ל נמי דדייק רבינו כן משום דבגמרא לא הול"ל הא דפניה כלפי דברא דהא כל הענין איירי שם בבהמה שמצאה חוץ לעיר בשדה או בבקעה ובדרך ולא הול"ל אלא הא דפניה כלפי העיר והא דליכא פניה נגד העיר אלא ודאי מש"ה קאמר כלפי דברא ללמדנו דמיירי דוקא באופן שיש לחוש שתלך אל המדבר ול"ד מדבר אלא במקום שאין עוברים ושבים מצויים להשיב אותה לבעליה ואפשר דמתפרש לשון דברא כלשון ברייתא דפי' חוץ ור"ל חוץ למקום הישוב וק"ל: אנקטה נגרי כו' פי' למדה פסיעות נכריות ללכת חוצה ונעשית אבידה וחייב להחזירה: וכתב הרמב"ם כו' בפי"א מהלכות גזילה כ"כ: מ"מ אין חייב כו' ואין נראה כו' אל תטעה לומר שפלוגתת רבינו והרמב"ם לענין חיוב הטיפול וכדמשמע מלשון מ"מ שהביא רבינו אלא ה"פ הרמב"ם כתב דהא דאמרינן אבידה מדעת היא היינו לענין שאינו חייב ליטפל בה אבל מ"מ אינו רשאי ליטלה ואינו נראה דודאי אבידה מדעת היא והפקר גמור ושלו הוא: אם אינו מתעה כו' רצ"ל וכי הוא בגמרא וקאי ארפת שמכח שהוא פתוח לכל הצדדין הוא מתעה את הבהמה וגורם שבורחת משם: וכתב א"א הרא"ש ז"ל כו' והראב"ד כו' הכל בפסקי הרא"ש שם: והראב"ד כתב היכא שמוצאה פי' והראב"ד כתב דהא דאמרינן מצאה בר"ה חייב אפילו אפא לגבי דמת' ואינה הולכת תועה והא דאמרינן באפה לגבי דמת' דאינו חייב להחזיר היינו כשהיא במקום שאין רבים בוקעים שם ומ"ש בשביל של כרמים ל"ד ועבד"ר:

סימן רסב

סעיף א

ב כל אבידה שאינה שוה פרוטה כו' עד אפילו היתה שוה פרוטה בשעת אבידה והוזלה כו' בפ' א"מ (דף כ"ז ע"א) ת"ר אשר תאבד פרט לאבידה שאין בה שוה פרוטה ר' יהודה אומר ומצאתה פרט לאבידה שאין בה שוה פרוטה מאי בינייהו ומסיק רבא בפרוטה שהוזלה א"נ פרוטה שהוקרה לכ"ע פטור כי פליגי בפרוטה שהוקרה והוזלה וחזרה והוקרה מאן דאמר אשר תאבד איכא למ"ד ומצאתה בעינן דאית בה שיעור מציאה משעת אבידה עד שעת מציאה וידוע דהלכה כת"ק: כתב הרמב"ם כו' והוזלה חייב כו' בפי"ג מהלכות גזילה כ"כ ור"ל הוזלה קודם שעת הכרזה חייב להכריז אע"פ שאינה

שוה פרוטה בשעת הכרזה כיון שהיה ש"פ בשעת אבידה ושעת השבה דהיינו שעת מציאה חל עליה מצות השבה ותו לא פקע וכן פירשו בד"מ ועבד"ר:

סעיף ג

בד"א שידוע שהן שותפין בו כו' פי' שידוע שכולן עדיין שותפין בו ולא מחל שום א' מהן חלקו ונקט שנפל משלשה במקום שכתוב תחילה של שותפין הרבה והיא היא אבל אין לחייבו מחששא שמא לא היו שותפין בו של א' מהן הוא דכ"ש שהוא שלו שהאובדו מייאש וכמ"ש בסמוך: אפילו בא לידו קודם כו' שמ"מ בהיתר בא לידו ולא בידיעתו תליא מילתא: ואם אינן שותפין הן מתייאשין אע"פ דליתא הלכתא כרשב"א ברוב ישראל כדלעיל (סימן רנ"ט) היינו במי שאבד חפצו שלא במעמד בני אדם ולא ידע מי עבר שם דסבר בעל אבידה ההוא דמשכח לא ידע ממי נפלה ולכשיגיע הרגל יכריז ואתן סימן ואטול אבל בני אדם שעומדים יחד ונפל מא' מהן חפץ ודאי מייאש מטעם שכתבנו לעיל (סימן ר"ס סעיף ד') דמימר אמר ודאי חבירי ההולכים עמי מצאו והנה כבר אמרתי לפניהם ולא הדרו לי ולדינא לא אוכל לתבעה דכל א' ישמיט עצמו לומר אני לא שקלתי (וכ"כ רש"י) בהדיא האי חילוק (דף כ"ו סוף ע"א) משא"כ לעיל כשמחל א' חלקו אין (אלא) [אלו] השנים מתייאשין שאינם חושדין לו דגנבו מהם כיון שהיו שותפין אלא שמחל חלקו אלא סוברים הם לצערינהו בעלמא קמכוין ובשעה או שתים יחזיר להם וכמש"ר בסמוך אחר זה ועבד"ר: ומ"ש ואם אינן שותפים הן מתייאשים האי מתייאשים לשון רבים ל"ד דהא דוקא כשהוא של א' מהן הוא בר הכרזה לחזרה בהאי דאינו אלא ש"פ ולא כשהוא של שנים אלא ר"ל מתייאשין בו א' מהן למי שהוא וק"ל:

סעיף ד

אבידה פלונית כו' דקיי"ל כר"נ דאמר גלימא מכריז ומקרבינן האבידה בכל מאי דאפשר כדלקמן (ריש סימן רס"ז):

סעיף ה

אבל אם אין בו סימן בגופו ולא במקומו כגון כו' האי כגון אולא במקומו קאי וה"ק אבל אין בו סימן בגופו דעל סימן שבגופו שייך לומר בו סימן שבעצמותו הוא הסימן משא"כ בסימן שבמקומו וא"צ להגיה תיבת לא בגופו כמו שמצאתי מוגה במ"ס וק"ל:

סעיף ו

ואצ"ל אם הדברים מוכיחים כו' מימרא דר"נ שם: היום או למחר אתפוס כו' כתב הרא"ש (דף קל"ג ע"ג) כי אף אם זה רוצה לישבע היסת שאינו בידו אפ"ה אין זה מחויב להחזיר מאחר שגם לו ברור שזה לקחה מהני תפיסתו וע"ל סימן פ"ז ומכאן יש ללמוד להא דכתב המרדכי פרק שבועת הדיינין כשהיה ראובן בבית שמעון ומצא שמעון תיבתו פרוצה

ונוטל מתוכה והוא חושד לראובן דיכול להשביעו היסת כו' וכתבו מ"ו ר"ם בהג"ה בסימן ע"ה סי"ז דה"ה באם תפס משל ראובן בלא עדים אין מוציאין מידו כשלא היה כאן זולתו וגדולה מזו כתב רבינו בס"ס צ' בשם הרמ"ה דמוציא אפילו בדיינין בכיוצא בזה שלן ראובן בבית שמעון ויש עדים שהיו בביתו כלים ומיד כשיצא ראובן נאבדו ע"ש ובש"ע שם ס"ו כתבנו להלכה: אפ"ה חייב להחזיר דאיכא למימר כו' פי' אפ"ה אינו רשאי להחזיקו לעצמו עכ"פ דשמא היו שותפין אלא צריך להכריז ביניהן ואם יוודע שלא היו שותפין אז הוא שלו אפי' הוא שוה הרבה דודאי נתייאש האובדו מיד וכמש"ר לעיל בסמוך ואין אחד מהן חושד לחבירו אלא אומר חבירי מצאה ולצערני הוא שותק ואחר שבעה יחזיר לי רש"י: שאם ראה ממי נפל יחזירנו לו כו' עד יהא מונח כו' ק' כיון דהן ג' ואיכא למימר ודאי נתייאש כו' א"כ יחזירנו לשלשתן יחד דממ"נ אם שותפין הן בו הרי החזירו לבעליהן ואם אינן שותפין בו אזי אותו שאבדו כבר נתייאש ממנו ומן הדין לא היה צריך להחזירו לידו ומאי מפסיד כשמחזיר לשלשתן יחד וע"ק דהלשון דחוק דמתחיל וכתב ז"ל וצריך להחזיר אפילו אין בו סימן וכתב עליו שאם ראה כו' עד יהא בידו כו' הרי דאינו מחזירו להן בכל ענין לכן נראה לגרוס ואם ראה ממי נפל בוי"ו ולא שאם בשין וענין בפני עצמו הוא דלעיל אייריי בראה שנפל מג' ולאחר זמן מה הגביהו דבו שייך לומר דכבר נתייאש ועליו כתב דצריך להחזיר ור"ל דמחזיר לשלשתן יחד מכח הממ"נ כמ"ש ואח"כ דאם ראה ממי נפל כו' ר"ל שמיד כשראה שנפל הגביהו קודם שנתייאש אז הוה דינו דצריך להחזירו לאותו שנפל שמא אינן שותפין ובא לידו קודם שנתייאש ומה"ט אם לא ראה ממי נפל ואין בו סימן צריך להיות מונח בידו וק"ל: כדפרישית לעיל פי' דשמא א' מחל לשנים ולאפוקי פרוטה א' וק"ל:

סעיף ז

בד"א [כו'] שנתייאשו מימרא דרב זביד שם: אבל אם ידוע שנתייאשו כו' פי' קודם שבא ליד המוצאו:

סעיף ח

וכן המוצא דבר שמוכיח כו' שם מימרא דר' אבא: שומן רב כו' שנתייאשו כו' פי' שאז ודאי נתייאשו:

סעיף ט

לפיכך המוצא מעות כו' משנה שם ואדלעיל קאי אמ"ש אבל אם אין בו סימן לא בגופו כו': וככרות של נחתום פי' שסתם ככרותיהן שווין הן לאפוקי של בע"ה דיש בהן סימן: וחתיכות של בשר שאין בהן כו' פי' וחתיכות של בשר שהן נחתכין באופן שאין בהן סי' לאפוקי נחתכין אתלת קרנתא דהוה סימן כמ"ש בסמוך: ולשונות של ארגמן צמר

סרוק ומשוך כעין לשון וצבוע ארגמן ומצויין הן רש"י: הרגישו הבעלים בנפילתן כלומר הרגישו מיד בנפילתן: חשיבי פי' ע"י חשיבתן ממשמש בהו וידע מיד בנפילתן: ועיגולי דבילה וככרות ומחרוזות כו' הא דלא פרט נמי חתיכות בשר דתנן שם במשנה ורבי' ג"כ נקט בלשונו לפני זה אפשר משום דבכלל מחרוזות הוא והא ראיה דהתוס' כתבו שם (כ"ג ריש ע"ב) בד"ה ומחרוזות של דגים ז"ל וה"ה מחרוזות של בשר ואע"ג דלענין בשר שנתעלם מן העין הוא סימן דהוא איסור קל דאין הלכה כרב משא"כ בענין אחר ע"ש וא"כ רבינו נקט רבותא דאפילו מחרוזות בשר אין בו סימן וא"צ להכריז וכ"ש חתיכות בשר: מידי דמיכל הוא וחשיבי עבד"ר: והרמב"ם כתב מצא פירות כו' בפט"ו מהלכות גזילה כ"כ: ולא נהירא כו' במכנשתא דבי דרי ר"ל ואם כדברי הרמב"ם הו"ל לאוקמי למתניתין בכל ענין ומיירי בדאשכח הפירות בדרך נפילה אלא ודאי אפילו מצאם דרך נפילה אפ"ה חיישינן דילמא אתיא לידו קודם שיתייאשו ועבד"ר: מכנשתא דבי דרי פי' בשעת אסיפת הגרנות: כדפרישית לעיל סימן ר"ס סעיף ח': וידוע שנתייאשו פי' שנתייאשו מתחלה קודם שבא ליד המוצאו וק"ל: אבל המוצא ככרות כו' שם במשנה: וחתיכות בשר כו' שיש בהן סימן פירשו בגמרא אע"ג דיהיב סימן בחתיכה אי הוה דדפקא או דאטמא לא הוי סימנא עד דיהיב סימן איך נחתך כי הא דרב דרכו הוא למחתך אתלת קרנתא וכמ"ש רבינו בסמוך בסי"ו בהדיא: קודם שיפתחו האוצרות כו' מקור דברים הללו הם שם פ' א"מ (דף כ"ב ע"ב) באוקימתא דאביי ויש שם ב' פירושים פי' רש"י והתוס' כתבו שם על פרש"י שאינו נראה להן והנה נראה לפרש כל דברי רבינו בזה ע"פ פי' רש"י ופי' התוס'. לפי' התוס' הוא זה שכתבו שכל חביותיהם היו מגופין למעלה במגופה של חרס וכל בע"ה שהיה לו יין למכור עשה מגופת חביותיו משונה מחבירו וע"י אופן עשיית המגופה היה כל בע"ה מוכר חביותיו ולכן נקרא רושם וקודם שנפתחו האוצרות היינו קודם שהגיע זמן מכירת היין ואז המכירה אינה שכיח וזש"ר חביות הנמצאות קודם שנפתחו האוצרות חייב להכריז שיש סימן ברשימתן כלומר שאופן עשיית רשימת החביות הוא סימן כיון שאין כל בעלי הבתים רושמים בשוה לכן אם יבוא הרגיל למכור ליתן הסימן מהדרינן ליה ולא חיישינן שמכרו ואם חנוני הלוקח יין נותן הסימן מהדרינן ליה ולא חיישינן שמא של חנוני אחר הוא שקנה ג"כ מבע"ה זה וממנו נפלה כיון דלאו שעת מכירת יון הוא ואין זה שנפל ממנו החבית מתייאש וחייב להכריז אבל אחר שנפתחו האוצרות שהגיע ומן מכירת היין ובע"ה א' מוכר לכמה בני אדם שוב אינו חייב להכריז משום דבעליהם מתייאשים לומר המוצא לא יחזיר לי באמרו שמא מחנוני אחר נפל ואין הרשימה סימן וגם הלוקחין אין יכולין לטעון טענת ברי שהוא שלו מה"ט ומכ"ש

שאין מחזירין אותן לבעלי בית המוכרים מה"ט שמא מכרו ומלוקח נפל ואח"כ אמר ועוד אפילו כו' ור"ל ועוד איכא טעמא אחרינא אצל בע"ה המוכר דאפילו אי יבוא ויתן סימן מיוחד שאינו רגיל בשאר חביות ואין הנכנסים לבע"ה לקנות מרגישין באות' סימן אפ"ה אין מחזירין לו כיון דהוא זמן מכירה ושמא מכרו כו' ואף שלא נזכר זה בגמרא נראה דלמדו רבינו מדין שטרות הנמצאין שכתב רבינו (בסימן פ"ה ס"ח) דאין מחזירין מה"ט אפילו אומר סימן מובהק שבשטר ע"ש ומ"מ נראה דכאן דוקא לבע"ה כתב רבינו דלא יחזיר הא אם חנוני שאינו רגיל למכור חביות מחזירין לו בסימן מובהק מיוחד ומ"מ א"צ להכריז דמסתמא אין לחביות סימן כ"א הרשימה וק"ל. וגם ע"פ פירש"י נוכל לפרש כל דברי רבינו בזה שכתב שאין סימן ברשימה עצמה להיות לכל בע"ה רשימה מיוחדת אלא שהמגופה רשומה בטינא לאחר שפותחין החביות קאמר (והוא סימן משום שקצתן נושאין החביות בלא רשומת המגופה בטינא אלא מניחין המגופה עליו כן פירש"י בשינויא קמא שאמר הא ברשום הא במציף פי' שמונח המגופה עליו בלא רשימת טינא אבל בשינויא בתרא דקודם ולאחר פתיחת האוצרות א"צ לזה דמניחין המגופה עליו בלא רשימה ע"ש) וקודם שרגילין למכור אין רגילין לפתחם כלל אלא המגופה עם החבית סתומה בשוה ואין לו סימן כלל מש"ה כשנמצאת זו החבית שהיא נפתחת ונרשמת בטינא מיחשב לסימן משא"כ לאחר שרגילין למכור ולפתוח חביותיהן שאז נמצאין רשומין הרבה מש"ה אין ברשימה סימן ופירוש זה כתבו הרמב"ם פט"ו דהלכות גזילה ואבידה וכמ"ש המ"מ ונראה שכ"כ מדכתב הרמב"ם שכל הכדות כך היו רשומים דלפי' התוס' הול"ל שכל כדי בע"ה א' רשומין הן וק"ל ויתיישבו ג"כ דברי רבינו ע"פ פי' זה ומה שמסיק רבינו וכתב ועוד אפילו אם יתן בע"ה כו' ר"ל יתן בו סימן מובהק אחר וכמ"ש לפי שיטת התוס' וק"ל ובאמת שכך נוח לי לפרש דברי רבינו ע"פ פרש"י דאילו לפי' התוס' לא הו"ל לקצר אלא לפרשו אבל הראב"ד כתב שם כפי' התוס' ע"ש ועכ"פ ל"נ דברי ב"י בזה שפי' ריש דברי רבינו אליבא דרש"י: ומש"ר ועוד אפילו אם יתן כו' כפי' התוס' ודוק. ואגב אכתוב ליישב בגמרא דל"ת לפרש"י מאי מקשה המקשן או למה לא מתרץ ר' זירא שם דהמשנה דקתני יכריז מיירי ברשום והברייתא מיירי בעדיין לא נפתח החבית מעולם דאז אין שם סי' וצ"ל דס"ל דמסתמא כל שנמצא בשוק היינו לאחר שנפתחו האוצרות למכור ומש"ה מוקי ברשום ובמציף ע"ש ודוק: ופי' ר"י דוקא במלאים כו' כ"כ בשמו בהגהות מרדכי דכשהם חסרים לא שייך למיחש לשמא מכרו דא"כ איך לא ירא שמא משעת המכירה לקח קצת מהמדות שמסתמא הלוקח חבית חסר אינו עומד לאוצר אלא לשתותו או למכרו מיד אלא ודאי האמת אתו שלא מכרו

עדיין וק"ל: מצא ציבורי פירות כו' הא דכתב ציבורי לשון רבים לשון משנה נקט וה"ה ציבור אחד כיון דמקום הוה סימן וכן הוא בגמרא ע"ש (דף כ"ה ע"א) דקאמר ז"ל ציבורי פירות כו' שמעת מינה מנין הוה סימן תני ציבור פירות שמעת מינה מקום הוה סימן תני ציבורי פירות ופרש"י זיל הכי קמדחי ליה זיל הכי קמדחי ליה שמעת מינה דלטעם סימן מקום גרסי' ציבור פירות ולפי מ"ש בדרישה דנראה לגרוס בדברי רבינו ג"כ ציבורי מעות וכלשון המשנה א"ש דכתב ציבורי וכצ"ל מצא ציבורי פירות ומעות ועבד"ר:

סעיף י

וכן אם מצא כו' פי' נמי חייב להכריז: ויכריז מטבעות מצאתי כך אמרו בגמרא ועמ"ש בסמוך: וזה יאמר ג' הן כו' דודאי שלו הן דאל"כ מנא ידע שהן ג' שמא ב' או ד' או ה' הן משא"כ בשנים דכיון שמכריז טבעא כאילו מכריז שנים מצאתי שרוב מיעוט שנים ותו אין סימן באומר שנים הן: ואצ"ל שעשויין כמגדלים עבד"ר: וכן המוצא א' מכאן כו' פי' נמי חייב להכריז ויכריז טבעא: אבל מצא ב' אפילו כו' וא"ת יהיה מקום סימן וי"ל דתרי אתרמו ונפלו אהדדי ואינו מוכח שהונחו שם א"נ בדברים קטנים כמטבעות לא שייך שיהיה מקום סימן ועבד"ר: פי' מקצתו כו' ולשון שלחופי לשון יציאה כלומר יצאה מזה הונחה ע"ז כמו שיכל את ידיו מתרגם בירושלמי ושלחיף את ידוהי: וכתב הרמב"ם ז"ל דלא יטול בפי"י מהלכות גזילה כ"כ: וא"א הרא"ש ז"ל כתב נוטל ומכריז טעם פלוגתתן נראה דהרא"ש ס"ל כיון דלא איפשיטא האיבעיא אי אמרי' דהוי דרך הנחה ואז יהיה לבעל אבידה סימן מנין ואי הוה דרך נפילה ואז מייאש נפשו שאין בו סי' מנין דא' נפל כאן וא' כאן ומש"ה נוטל ומכריז ובזה נדע דאם איש א' הניחם שם יבוא ויתן סימן מנין ויחזירם לו ואי לא יבוא שום אדם אזי ודאי דרך נפילה בא שם ויחזיקם לנפשו והרמב"ם ס"ל כיון דיש להסתפק שמא הניח שם לא יגע בו שיבוא בעליו אחריו ויטלנו משא"כ כשיטלנו ויבוא זה ויראה שאינן במקומן יתייאש נפשו מהן באמרו שכבר נתפזרו וע"ל ס"ס ר"ס סי"א בפרישה בדין מצאו במקום המשתמר קצת דכתבתי בפרישה דגם שם פליגי הרא"ש והרמב"ם בכיוצא בזה ע"ש: בסימני מקום נ"ל להגיה בסימני מנין ומקום: או אפילו שמו כתוב עליה ופי' שמו של הבא ואומר שלי ולאפוקי מי"מ דר"ל שמו של מלך דאין זו ראיה דשלו היה מעולם ולמה לי טעמא דשמא הוציאה: ושמא הוציאה ומאחר נפלה פי' דומיא דחבית יין שכיון שאינו עומד אלא למכירה חיישינן שמא מכרו והרמב"ן והנ"י פירשו בע"א ולכי אותו פי' אם יש לו סדק מכריזין ומחזירין בסימן סדק ועבד"מ בעמוד שהביאו:

סעיף יא
ראה שנפל סלע כו' מימרא דרבא שם: אלא שחושש אולי אמצא כו' לשון הגמרא מבורר יותר וז"ל מימר אמר כי היכי דנפיל מינאי דידי הכי נמי נפיל מאינש אחרינא ומשכחנא מידי ע"כ ומ"מ מהאי טעמא לחוד דשמא של אחרים הוא היה אסור להמוצא ליקחנו כיון דמזה ודאי נפל ומאחרינא הוא ספק מש"ה צריך לטעם שודאי נתייאש וק"ל:

סעיף יב
מצא עמרים קטנים כו' משנה שם ופירש"י כן ע"ש: ברשות היחיד כגון בשדה זרוע כו' דוקא נקט רבינו שדה זרוע וכל שאינה זרוע רה"ר מיקרי וכן מוכח ממ"ש רבינו לעיל (סימן ר"ס סעיף י"א): אם ניכר שדרך נפילה כו' מפני כו' שבגופן אין סימן שכל עמרים בין גדולים בין קטנים נקשרים בשוה ומקום נמי ליכא דהא לא ידע היכן נפל מיניה:

סעיף יג
אבל מצאם בר"ה כו' משנה וגמרא שם: כל דבר שיש בו סימן כו' שהוא נדרס (שם דף כ"ב) וכרבא דאמר סימן העשוי לידרס הוי סימן ופרש"י דבר שיש בו סימן בגופו אע"פ שמונח במקום שרבים דורסים שם והחפץ נמוך ונוח לידרס וסבר רבה דא"צ להחזיר אפילו עדיין סימן עליו ובעליו נותנין הסימן משום דודאי נתייאש כיון דעשוי לידרס ולבטל הסימן ורבא ס"ל כיון דמ"מ איתא לסימן בעינו חייב להכריזו דס"ל דבעלים אינן מתייאשין דסוברים ישראל ראשון המוצאו לא ידרוס עליו אלא יטלנו ויכריז ונותן בו סימן ובזה תבין שמש"ר כל דבר שיש בו סימן ר"ל שעדיין הסימן עליו ומ"ש אפילו הוא ברה"ר שהוא נדרס כו' ר"ל שהרה"ר הוא נדרס ברגלי אדם ובהמה והול"ל שבעל האבידה נתייאש ממנו בסברו שהסימן כבר נתבטל בדריסת הרגל שדורסין שם קמ"ל ושם אליבא דרבא קאמר בגמרא דכריכות קטנים בר"ה שאינו חייב להכריז ה"ט משום דלית בהו סימן בגופן וכריכות גדולים בר"ה חייב להכריז אע"פ שאין בו סימן משום דמקום הוה סימן וכמש"ר לעיל בסמוך וע"ש בגמרא (דף כ"ב):

סעיף יד
ואיני יודע למה פסק כו' עבד"ר:

סעיף טו
המוצא מחטין וצינוריות שם (ריש דף כ"ד) ופרש"י מזלגיות קטנות שטוין בהן זהב: שאין מניינן סימן כו' ומה"ט גופא לא שייך למימר שיתן סימן שהיה בבד שדרך העולם לחרזן בבד ומקום לא שייך שיהיה סימן דבדברים קטנים כ"כ א"א לכוין המקום כמ"ש לעיל: וזה יאמר ב' בדין הן כו' ומיירי כשנמנאו כשהיו כרוכין יחד דלא נתייאש הבעל כיון דיכול לומר סימן מנין כשזה יכריז מחטין מצאתי יאמר שני בדין היו וכמ"ש

בדרישה ע"ש: וכן אם מצא מחטין הרבה כו' נ"ל דמסברא דנפשיה כתב רבינו כן וטעמו דהוה דומיא דציבורי פירות וציבורי מעות דקיי"ל דיש בהן סימן כמ"ש לעיל (סעיף ט') דכיון שהם ציבורי מחטין ודאי לאו דרך נפילה הן אלא הניח אותן בכיון לכאן ולכן הוה מניינם סימן אלא שלפי זה גם מקום היה ראוי להיות סימן ואפשר דאה"נ א"נ מחטין איידי דזוטרי טובא אפילו בציבור א"א לכוין המקום ולפי מ"ש בדרישה דמדברי ר' ירוחם ותוס' נראה דהאי דבדין מיירי כשניכר שהונחו כאן כגון שמקושרין יחד או בשום אופן ואם כן הך סיפא דרבינו נמי מיירי בכה"ג והרבה ל"ד אלא ר"ל יותר משנים באופן שיכול ליתן סימן במניינן וק"ל ועיין בדרישה:

סעיף טז

חתיכת בשר כו' עד אבל כשנותן סימן בחיתוכה כו' כבר כתבו רבינו לעיל (ס"ט) אלא דשם כתב דהמוצאה חייב להכריזה וכאן קאי אסימן ולומר דחיתוכה הוה סימן ועפ"ז קצת יתור הוא דהא חדא באידך תליא:

סעיף יז

הלוקח פירות כו' משנה שם דף כ"ו: אם צרורים כו' פי' המעות צרורים ומונחים בפני עצמן בתוך הפירות חייב להכריז דהא אפשר שיתן סימן אפילו באופן עשיית הקשר וכ"ש שיכול ליתן סימן מנין כנ"ל ועבד"ר: ואם הם מפוזרים פי' ואז ודאי דרך נפילה באו ומש"ה הבעלים מתייאשין שלא יחזיר להם המוכר שיאמר לו דילמא משל אחר הן: וכן הדין כשהתגר בעצמו מצאן והוא ששהו בידו כו' האי והוא ששהו בידו (קאי) אכשהתגר בעצמו מצאן דלפני זה קאי וה"ק כיון שלא מצאן עד ששהה כשיעור עירוב דאז הוה יאוש מדעת כשמצאן לאפוקי אם מצאן קודם שיעור עירוב אף אם לא בא עדיין בעל המעות אחריהן מ"מ משעת מציאה עליו להחזירן דהו"ל יאוש שלא מדעת ועד"ר שהבאתי לשון התוס' שמוכח מלשונו כן וישבתי לשון הרא"ש דלא משמע מדבריו כן ע"ש: והוא שדשן כו' כצ"ל:

סעיף יח

מצא חמור ואוכף כו' מימרא דרבא שם דיליף מיתורא דקרא:

סעיף יט

וכן כלי ופירות בתוכו כו' עד אם אחורי הכלי כנגד הפירות כו' ז"ל הגמרא (דף כ"ה) תנינא להא דת"ר מצא כלי ולפניו פירות כיס ולפניו מעות הרי אלו שלו כו' ורמינהו מצא דבר שאין בו סימן בצד דבר שיש בו סימן חייב להכריז כו' אמר רב זביד לא קשיא הא בכובא וכיתנא הא בצנא ופירי רב פפא אמר הא והא בצנא ופירי ולא קשיא הא דאשתייר בה מידי הא דלא אשתייר בה מידי ואיבעית אימא הא והא דלא אשתייר בה

מידי ולא קשיא הא דהדרי אפיה לגבי פירי הא דלא הדרי אפיה לגבי פירי ואיבעית אימא הא והא דהדרי אפיה לגבי פירי ולא קשיא הא דאית ליה אוגניים לצנא הא דלית ליה אוגניים לצנא ופרש"י הא בכובא וכיתנא כו' הא דקתני כלי ולפניו פירות כיס ולפניו מעות הרי הן שלו מיירי בכובא וכיתנא גיגית מוטלת פשתן לפניה דודאי האי פשתן לאו מכובא נפל דאי מיניה נפל הוה משתייר בה מידי וה"ה לכיס ולפניו מעות מה"ט משא"כ בצנא ופירי דעבדי דשרקי ונפלי כולהו מיניה והתוס' כתבו שר"י פי' אדרבה פירות כיון דאינם מחוברין יחד אילו הוי נפלי מזה הכלי היה קצת מהם נשאר בכלי אבל פשתן שקשור ביחד יכול להיות שבכלי היה ונפל ע"כ וכתב הרא"ש ז"ל נקטינן לחומרא מכל הני שינויים כו' ע"ש ועד"ז כתב רבינו (ומה שיש לדקדק בלשונו כתבתי בדרישה ע"ש) וכן נראה דעת הרי"ף שהביא לכל הני שינויים דרב פפא וכ"כ הרמב"ם: אז מחזירין הפירות אגב הכלי כצ"ל ועבד"ר: ומש"ר לרש"י ז"ל בכל ענין הם של מוצאן נתבאר ממ"ש דר"ל בין יש לו אוגנים בין אין לו ואפילו פניו דכלי לגבי כיתנא אבל ודאי אם נשאר שם דבר מהכיתנא צריך להכריז: ומש"ר ולר"י בכל ענין הן של הנותן סימן בכלי ר"ל אפילו אחורי הכלי נגד הכיתנא וכן מוכח מדברי הרא"ש שם לפי מאי דנקיטנא לחומרא דבצנא ופירי היכי דאשתייר ביה ובכובא וכיתנא אפילו לא אשתייר ביה חייב להכריז לפי' ר"י אפילו לא מהדר אפיה לגבי הפירי והכיתנא ע"ש ודוק: וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל עבד"ר:

סעיף כ

אם התובעו ת"ח כו' לפיכך כו' ר"ל כיון שטביעות עינו של ת"ח הוי כמו סימן של אדם אחר מש"ה המוצא במקום שת"ח מצויין חייב להכריז שאז הת"ח (ודוקא ת"ח וכמ"ש בסמוך) אינו מייאש אבל במקום שאין הת"ח יושבים הת"ח מייאש ויאמר שהמוצאו יתלהו ברוב ישראל שאין מחזירין להן בטביעות עין ולא יכריזנו וכ"כ המ"מ בשם הרמב"ן ודלא כהרמב"ם ספי"ד דגזילה דמשמע מדבריו דחייב להכריז אפילו במקום שאין ת"ח יושבין כל כלי ישן ששבעו עין שמא של ת"ח הוא ויבוא ויכירנו בטביעת עין וכן פירשו ב"י ע"ש: ומ"ש שלא נתייאשו הבעלים פי' הת"ח שאבדו כשהוא בעל אבידה אבל ישראל שאבדו שם ודאי מייאש נפשו שאף שהמוצאו שם יכריזו לא יחזירנו לו בטביעות עין ושמא (שמא) של ישראל אחר הוא שעבר שם במקום שיושבין הת"ח וק"ל: שאומרים המוצאו פירוש הת"ח אומרים המוצאו יחשוב כו': במקום שת"ח יושבין חושב שמא כצ"ל ומקום שיושבין ת"ח הן בתי מדרשות וכנסיות וכ"כ המ"מ: אלא במסכתא ופוריא ואושפיזא פרש"י (ד' כ"ג בסופו) מסכתא יש בידך מסכתא זו אע"פ שהיא סדורה

בפיו יאמר לאו ומדת ענוה היא זו פוריא שימשת מטתך יאמר לאו ומדת צניעות הוא או אושפיזא שאלוהו על אושפיזא אם קבלוהו בסבר פנים יפות יאמר לאו כדי שלא יקפצו עליו בני אדם שאינן מהוגנים ויכלו את ממונו עד כאן לשונו והרמב"ם פירשו בע"א עבד"ר וסימן על זה אל"ף קטן ר"ת "אושפיזא "לימוד "פוריא שבשלשה דברים הללו יקטין עצמו וישנה מפני ענוה וצניעות וגם סימן לזה אלף פיך לומר איני יודע ופי' אלף למד ור"ל בר"ת של אלף תלמד פיך ותרגילהו לומר עלייהו איני יודע וק"ל:

סימן רסג

סעיף א

אם הוא בענין שאילו היה שלו כו' ל' המשנה פרק א"מ (דף כ"ט ע"ב) מצאו שק או קופה אם אין דרכו ליטול ה"ז לא יטול ובגמרא שם (דף ל' ע"ב) יליף לה מדכתיב והתעלמת פעמים שאתה מתעלם כו' עוד שם אמר רבא כל שבשלו מחזיר בשל חבירו נמי מחזיר ע"כ אין להקשות מאי קמ"ל רבא מתני' היא די"ל דאי לאו רבא היינו מפרשים הא דקתני במתני' אם אין דרכו ליטול כו' פי' כל דבר שאינו רגיל ליטלו ולנשאו מפני שהוא מתבייש בלבד אע"פ שאם היה שלו לא היה מניחו לילך לאיבוד אלא היה מחזירו לעיר אפ"ה אינו חייב להחזירו שכן משמע לשון אם אין דרכו כלומר שאינו רגיל בכך וקמ"ל רבא דליתא אלא כל שמחזיר בשלו משום הפסד דרכו ליטלו מיקרי וחייב להחזירו וק"ל וכ"כ ב"י ולזה כיון רבינו במ"ש אם הוא בענין שאם היה שלו היה מחזירו וק"ל: ואם היא בהמה כו' חייב להשיבה בפ' הספינה (בבא בתרא דף פ"ח) יהיב טעמא משום דאנקטה ניגרי ברייתא ולפ"ז בהמה דוקא קאמר ועיין בד"מ ובהגהתו בעמוד ובסמ"ע: מיבעיא ולא איפשיטא ז"ל הגמרא שם (דף ל' ע"ב) מי אמרינן השבה מעליא בעינן וכיון דאין דרכו להחזיר בעיר פטור אף בשדה א"ד בשדה מיהא הוא דאיחייב וכיון דאיחייב ליה בשדה חייב נמי בעיר תיקו ועיין בסמוך: אלא יחזירנה מן השדה כו' ואז יניחנה דלא שייך כאן אנקטה ניגרי ברייתא דאדרבה הוליכה למקום המשתמר יותר אשר"י ועבד"ר: איסורא הוא גבי דידיה אם יזלזל בכבוד תורתו עיין בסימן רע"ב (ס"ט) שם כתב רבינו פלוגתת הרא"ש בזה ומ"ש שם ע"ז בפרישה:

סימן רסד

סעיף א

ופגע באבידתו כו' אם יכול להחזיר כו' כ"כ הרמב"ם פי"ב מהלכות גזילה: שאבידתו קודמת כו' משנה בפרק אלו מציאות (בבא מציעא דף ל"ג ע"א) ול"ד אבידתו אלא ה"ה שאר הפסד שיגיע לו כגון ביטול מלאכתו מחמת ההשבה וכדמסיק רבינו לכתוב בסימן

זה ובסימן שאחריו אלא שבשאר עסק ומלאכה כשרוצה לשלם לו שכר מלאכתו צריך לעסוק בהשבה משא"כ באבידה כשהיא אבידה כשיעור אבידה של חבירו דכשישלם לו חבירו שיעור כל אבידתו לא ירויח כלום בהשבה וגם לפעמים יאמר באבידתי אני חפץ שהיא חביבה עלי ולא בתשלומין מש"ה נקט וכתב אבידתו קודמת וק"ל: מאפס לא יהיה כו' כן הוא שם בגמרא ופרש"י הזהר מן העניות ומסיק הגמרא וקאמר אמר רב יודא אמר רב כל המקיים בעצמו כך סוף בא לידי כך ופרש"י דאע"פ דלא חייבתו תורה יש לו לאדם ליכנס לפנים משורת הדין ולא לדקדק שלי קודם אם לא בהפסד מוכיח ואם תמיד מדקדק פורק מעליו עול ג"ח וצדקה וסוף שיצטרך לבריות עכ"ל והן הן דברי רבינו ונ"ל כוונתן שלא יורה היתרא לנפשיה להתנצל תמיד ולומר לא אשיב ואעסוק בעסקי שלא אבוא לידי הפסד והתורה אמרה אפס כי לא יהיה בך אביון שבאמת לא פטרה התורה אלא בשהפסד שלו מוכח וניכר: שאם ידקדק [כו'] סופו כו' מדה כנגד מדה שכיון שהוא פורק ממנו עול ג"ח מיראתו שלא יבוא לידי עניות לכן בסופו יבוא לידי כך והוא ע"ד שאמר הכתוב מגורת רשע [היא] תבואנו ונ"ל דמזה הורגל בפומי דאינשי לומר דקדוקי עניות לפי שהעניות באה לו מהדקדוק וכמ"ש וק"ל:

סעיף ב

שטף נהר חמורו כו' עד סוף הסימן מקור דברים הללו המה ממשנה וגמרא דפ' הגוזל בתרא (בבא קמא דף קט"ו וקי"ו) ועבד"ר בסימן זה ובסימן רס"ה ושם כתבתי לשון הגמרא ולשון הרא"ש וביאורו בס"ד: שלו שוה מאה ושל חבירו שוה ר' דאל"כ מה היה דעתו של זה שהניח שלו לאבדן והציל של חבירו אלא משום שסבר שיטול מחבירו יותר מכדי שיעור חמורו: אין לו אלא שכרו כפי מה שנותנים לפועל בטל להציל חמור אבל שכרו מיהא נוטל ואינו מחשב שכר השבת אבידה דהא לא גרע הצלת חמור שלו מאילו היה לו מלאכה ובשיש לו מלאכה התורה פטרתו מלהשיב כדלקמן (סי' רס"ה) ועמ"ש שם בדרישה:

סעיף ג

בד"א שהיה בעל החמור שם וזה לא התנה פי' כיון שלא התנה והיה יכול להתנות יכול בע"ה למימר מי ביקש זאת מידך אם לא היית מצילו אני בעצמי הייתי מצילו או ע"י אחר: אבל אם לא היה שם פי' אם לא היו הבעלים שם להציל אף שלא התנה עם שום אדם צריך ליתן לו דמי חמורו דכיון שהניח מלאכתו דהיינו הצלת חמורו ועסק במלאכה כבידה כמו מלאכתו דהיינו הצלת חמור חבירו דין הוא שיתנו לו בערך ביטול מלאכתו דהיינו דמי חמורו ול"ד למבטל ממלאכתו ועוסק בהשבת אבידה דאין לו אלא כפועל בטל וכמש"ר (בר"ס רס"ה) דהתם הוקל לו בטרחת השבת אבידה ומש"ה אומדין לו ואף

אם יאמר לא ניחא לי בביטול אין מאמינים לו אם לא שהתנה בפי' משא"כ כאן כמ"ש וק"ל: או שהתנה כך בפני ג' פי' ואפילו היו הבעלים שם אם התנה עם ב"ד ש"ד וכן מוכח בסמוך (ס"ו) ודין זה יצא ממה שאמרו בפ' א"מ גבי השבת אבידה כמו שיתבאר בסימן הבא: אפילו עלה שלו מאליו טעמא כיון דמעיקרא בשעה שירד להציל חמור חבירו הפקיר חמור שלו ועי"כ מתחייב לו חבירו מיד לשלם דמי חמורו כשעלה אח"כ חמורו מאליו זכה בו מההפקר ומשמיא רחימו עליה:

סעיף ד

ולא הציל כו' שם בעיא דאיפשיטא: שכרו הראוי לו כו' פי' ולא כל מה שהתנה עמו ול"ד לשוכר את הפועל להביא תפוחים לחולה והלך ומצאו שמת או שהבריא דנותן לו שכרו משלם דהיינו כל מה שהתנה עמו אפי' הרבה (כדלקמן ס"ס של"ה) דהתם עביד שליח שליחותיה משא"כ כאן (כך תירצו התם בגמרא דהגוזל דף קי"ו ומדמקשה שם בגמרא מהא דשוכר הפועל כו' להההיא דירד להציל מזה דייק וכתב ר"מ מפד"ו ז"ל בתשובותיו סימן ס"ג בשם רמב"ן דהא דלא הציל דקאמר נמי ר"ל בין נשטף בין עלה מאליו דומיא דהתם דקתני מצאו שהבריא או מת כו' ע"ש) וע"ש בתוספות ונ"י ומ"ש לקמן:

סעיף ה

וכן שנים שפגעו כו' משנה פ' הגוזל (בבא קמא דף קט"ו): ונסדק כד של דבש כו' פי' בגמרא שהחבית כרוכה ומקושרת בעקל באופן שאע"פ שהיה מסודק אינו אלא מטפטף מעט מעט: ושפך זה יינו פי' זה שפך יינו מעצמו: אין לו אלא שכרו פרש"י שכר כלי ושכר פעולה ע"כ כלומר אבל לא דמי כל יינו והטעם כמ"ש לעיל גבי חמור כיון שהבעל שם היה לו להתנות וכיון שלא התנה יכול לומר מי ביקש זאת מידך כיון שלא היה אלא מטפטף אף בלא הצלתך לא היה לי הפסד כ"כ שהייתי מציל בעצמי או ע"י אחרים ושם בגמרא עבד צריכותא לתרווייהו דאי אשמועינן הך דהכא הייתי אומר הכא הוא דכי התנה כמה יהיה שכרו בעי למיהב ליה כל שכרו מטעם שזה הפסיד בשבילו את יינו בידים. אבל גבי חמור דממילא אימא אפילו התנה ופריש נמי אין לו אלא שכר טרחו קמ"ל ואי אשמועינן התם הייתי אומר להיפך דהתם כיון שלא הפסיד בידים אין לו אלא שכרו כשלא התנה אבל הכא דפסיד בידים אפילו לא התנה נמי קמל"ן ועבד"ר:

סעיף ו

ואם אמר לא אשפוך וכו' עד שתתן כו' נראה דאם לא היה שם בע"ה ולא ב"ד שיוכל להתנות לפניהן ג"כ צריך ליתן לו כל דמי יינו כמו בהציל חמור חבירו הנ"ל ומטעם שכתבתי אלא משום דהתחיל בשנים שפגעו זה בזה והיינו שהבעל היה שם מש"ה סיים ג"כ בזה שהתנו עמו או עם ב"ד של שלשה שהיו ג"כ אצלם ועבד"ר שם כתבתי טעם

אחר ודו"ק: ואם הוא בענין כו' היה נשפך לארץ פי' ואם אינו כרוך בעקל שאז היה נשפך מיד לארץ והיה נפסד (כיון שאין לו כלי להצילו בו משא"כ לעיל בחמור שיכול להציל בידו לכן אינו מפקירו שסובר תמיד שיצילו בעצמו רש"י) אז הוי כמו הפקר כלומר ואע"פ שצווח ואינו מפקיר הו"ל כצווח על ביתו שנפל ודאי שנתייאש וכל מה שיציל הוא לעצמו:

סעיף ז

אין לו אלא שכרו הראוי לו פי' שכר כלים ושכר פעולה כדלעיל ודין זה כתבו ג"כ הרמב"ם ז"ל פי"ב דהלכות גזילה ולמדוהו מההוא דטול דינר והעבירני דבסמוך דכל כה"ג דרגילין לשלם אין צריך לעשות בחנם אף שזה היה מסוכן וניצל על ידי זה שהעבירו וכי בשביל זה ישתכר שלא ישלם שכרו של זה שספינתו מוכנת ועומדת לכך כל השנה ליטול עליה שכר לכל הבא להעביר את עצמו וכן קנקנים של זה הפועל מוכן ועומד לעשות מלאכה כזו וליטול עליה שכר לכל הצריכים אליו וכמו שמשמע מלשון וזה בא בקנקנים כו' דמשמע שיצא מביתו להיות מוכן להצריכין לו ולא שתכר זה עבורו שהציל לו את דבשו וק"ל: כיון שלא הפסיד כלום כלומר כיון כשנותן לו ישכרו מה שרגילין ליתן לו שוב אין לו הפסד בהצלתו זו ובהמותר יכול לומר לו משטה אני בך גמרא:

סעיף ח

ואמר לו טול דינר כו' פי' ואמר לבעל המעבורת טול דינר: אין לו אלא שכרו פי' שכר הקצוב להספן: בטל מצודתך כו' צריך ליתן לו כל שכרו נראה דר"ל כל מה שפסק לו אפילו טובא ואע"ג דבגמרא קאמר טעמא דמילתא משום דא"ל אפסדתן כוורא בזוזא ה"ט משום דקאי שם כשפסק לו דינר בשכרו אבל ה"ה טפי נמי כשפסק לו יותר מה"ט גופא דהא ידוע דגם בזוזא דהוא דינר לאו מילתא דפסיקא דאפסדיה אלא כיון דהיה יכול להיות שהיה צודה בעת הזאת בעד דינר דגים הצריכוהו ליתן כל הדינר כמו שפסק עמו ה"ה אם פסק עמו טפי משום דגם זה יכול להיות שיעלו במצודתו בפעם ההיא כ"כ דגים ומש"ה סתם רבינו וכתב כל שכרו וכן מוכח לשון הרא"ש והרמב"ם ועבד"ר כי שם הארכתי בהוכחת זה ודוק:

סימן רסה

סעיף א

יכול לקבל עליה שכר מטעם המפורש לעיל (ריש סי' רס"ד) דכתיב אפס כי לא יהיה בך אביון שלך קודם:

סעיף ב

ולא יטול כל שכר כו' הטעם משום דבלי ספק ניחא ליה לאדם בריוח חצי דינר ע"י מעט הטרחא מבדינר ע"י כובד וטורח וסתם מלאכת אדם כבידה מהשבת אבידה להכי אמדינן ליה לזה המשיב אבידה כסתם אדם שיש לו מלאכה כבידה שמניח משכרו כדי לעסוק במלאכה קלה ודברי רבינו אלו הם מהמשנה דס"פ א"מ וע"פ פירש"י ועבד"ר: אע"פ שמגיע לו כו' פי' והתורה חייבתו להשיב בחנם ולא היה לנו ליתן לו אלא כפי אומד מה שאדם רוצה ליטול להתבטל ממלאכתו לגמרי וכלשון רבינו כן הוא לשון הרא"ש הבאתי לשונו בדרישה (ריש סי' רס"ד ע"ש) ואף שכתב שם בלשון אחר היא להמעיין בו ודוק: כיון שלא חייבתו כו'. כלומר כיון שפטרתו התורה אין מצות השבה חל עליו לכן נוטל שכר גם על השבה: אפילו עד כדי דמי האבידה והטעם דאכתי טובה היא לבעלים דרוצה אדם בקב שלו כו' וכדאמרינן נמי בעלמא (כתבו רבינו לקמן בסי' ש"ג) משום כושרא דחיותא וק"ל ואם הוא בטל כו' חזר רבינו וכתבו כדי לכתוב עליו הלפיכך אם שכר כו' וכיוצא בלשון זה כתב רבינו לקמן (ריש סימן רע"ב): ומ"ש יותר משכר הבטלה כלומר יותר משכר מלאכתו ולפי דאיירי השתא באדם שאינו רוצה במנוחה אלא ניחא ליה בריוח מלאכתו אף שהוא בטורח (וכמ"ש בסמוך אבל אינו חייב להניח את מלאכתו) ואדם כזה כל שכר מלאכתו נקרא שכר הבטלה. אלא אם הבעלים שם כו' יתנה ויאמר עבד"ר: ואתן לך כל שכרך כלומר כל שכר מלאכתך: חייב להשיב אף אם לא ירצה נראה דאפילו הרי"ף דפסק דאינו מחוייב לשפוך יינו או להניח חמורו לשטוף אף אם ירצה הלה לשלם לו כל הפסדו וכמ"ש רבינו בשמו לקמן (בס"ס רע"ד) שאני התם דיכול לומר ניחא לי בשלי אבל במלאכה שעושה כדי להרויח מודה הרי"ו. ועמ"ש עוד שם: אפילו אם פסקו לו יותר מן הראוי פי' כראוי לפי שכר פועל בטל הנ"ל ועבד"ר: והא דאמרינן שלוקח כפועל כשיעשה מעצמו דוקא כשאין הבעלים כצ"ל כו' וה"פ והא דשיימינן ליה לזה המשיב כפועל הבטל ממלאכתו הכבדה ועושה מלאכה קלה כשהשיב מעצמו דווקא כשלא היו בעלים שם שתקנו חכמים כן כדי שישיב וכמ"ש לעיל: אלא כפועל בטל לגמרי כלומר שמין אותו כמה היה נוטל והיה יושב בטל לגמרי ולא היה עוסק אפי' בטרחת ההשבה והטעם שכיון שהיו הבעלים שם ולא הוצרכו חכמים לתקן לו שכר דהו"ל להתנות וכיון שלא התנה איהו דאפסיד אנפשיה וכזה מיהא משלם לו אף ע"פ שלא התנה מפני שאומדן דעת כן הוא שבכך ניחא ליה לבעל האבידה כדי שיתנו לב להשיב וכ"כ הרא"ש ועבד"ר שם נתבאר שאם השכר לישב בטל לגמרי עולה ליותר ממי שהוא בטל לגמרי כמה היה נוטל להשיב אין נותנין לו אלא

שכר השבה וראיה מהניח להציל חמור שלו והציל של חבירו הנזכר בסי' שלפני זה דאין לו אלא שכרו כאדם בטל שהצילו עבד"ר ודוק:

סימן רסו

סעיף א

אבידת כותים היתה מותרת בפ' הגוזל ומאכיל אמר רב חמא בר גוריא אמר רב מנין לאבידת כותים שהיא מותרת דכתיב לכל אבידת אחיך ודייקינן דוקא אחיך: אפי' אם באה לידו דכתיב לכל אבידת אחיך ומצאתה ותניא ומייתי לה ברפ"ק דב"מ ומצאתה דאתי לידיה משמע ואפ"ה דוקא של אחיך תחזיר: ולא עוד אלא שהיה איסור כו' בפ' הנשרפין (סנהדרין דף ע"ו) מימרא דרב יודא ועבד"ר: ואם יש חילול השם ברייתא בפרק הגוזל ומאכיל ד' קי"ג ע"ב ופי' כגון שאבדו במקום שרוב ישראלים הם שיחשוב הכותי שישראלים גנבוה ממנו ב"י: וכתב הרמב"ם ז"ל ואם מחזירה כו'. בפי"א דהלכות אבידה כ"כ ועבד"ר:

סעיף ב

ובכל מקום מכניסין כליהם מפני הגנבים עם כלי ישראל מפני דרכי השלום ירושלמי ס"פ הניזקין ומדכתב רבינו לשון מכניסין (וכ"ה בירושלמי והרמב"ם וכמ"ש לשונם בדרישה) ולא כתב לשון משיבין ועוד מדכתב רבינו מפני הגנבים ואי באבידה ממש מיירי מאי איריא מפני הגנבים מפני שאר בני אדם ג"כ צריך להכניסו שלא ידע של מי הוא ויחזיק בו שיש אינשי דלא מעלי דמורה היתר לנפשיה לאמור שהבעלים ודאי כבר נתייאשו ממנו וגם למה לו לכתוב כאן מפני גנבים טפי מבכל הלכות אבידה ומציאה אלא ודאי ס"ל דלא הקפידה תורה לאסור בכותים אלא דוקא היכא שמצא דבר שנפל מהכותי בלי ידיעתו ואינו יודע באיזה מקום אבדה וליד מי באה שמצאה משא"כ כשהניח הכותי כליו וה"ה שאר מטלטליו בכיון במקום אחד כגון בחצירו וכיוצא בו ולא ס"ד שיבואו גנבים לגנבו משם והישראל נתוודע לו שיבואו גנבים ויגנבו משם (כי) דלאו שם אבידה עליה אמרו רז"ל דהוא מותר כיון דיש בו מפני דרכי שלום וק"ל וע' בסמ"ע מ"ש עוד מזה ועבד"ר שם כתבתי ליישב למה כתב רבינו עם כלי ישראל ולפי אותו דרך נראה דמותר אפילו באבידה ממש אבל מ"ש כאן נראה עיקר דלא התירו אלא הכנסה לבד וגם בעינן שיהיה בו דרכי שלום וע"ד שכתבתי שם בדרישה ודוק. ומ"ש ובכל מקום כמ"ש כוונתו אפילו היכא דליכא משום ח"ה וק"ל:

סעיף ג

של כל ישראל חייב כו' בפ"ב דע"ז נלמד מדכתיב כל אבידת אחיך כו' כאילו כתיב אבידת כל אחיך וק"ל: ל"ש אבידת קרקע כו' בפ"ב דמציעא מימרא דרבא וגם זה מדכתיב

כל אבידת אחיך נפקא ומש"ה נקטו רבינו כאן (אע"פ שמקום דין זה בסימן רנ"ט) לאשמועינן שהני תרתי דינים מחד קרא נפקא מיתורא דכל דקאי אאבידת ואאחיך ב"י: ומ"ש חייב לגדור בפניהם כדי להציל נראה פשוט דבעל הקרקע צריך לשלם לו דמי הגדר ושכר פעולתו וכמ"ש לעיל (בסי' רס"ד) דצריך ליתן שכר הראוי לבעל הקנקנים ולהמעבירו בנהר כיון דעשה לו מלאכה דמדרך בני אדם לשכור עליו פועלים וליתן לו שכרן וקמ"ל כאן דחייב זה לעשותו ולקבל שכרו וק"ל:

סעיף ד

כותים וכו' כצ"ל וכ"כ הרמב"ם שם וכן מבואר בפרק דחולין וכ"ה בסימן ב' בי"ד ושם כתבתי בשם תוס' ומרדכי דהאי בפרהסיא קאי על שניהם אכותים וכו' ע"ש:

סעיף ה

מי שמודר הנאה מחבירו מחזיר לו כו' בפ' אין בין המודר והטעם דמצות לאו ליהנות נתנו: ל"ש אם נכסי בעל אבידה כו' אע"פ דנהנה המחזיר פרוטה דרב יוסף כמש"ר בסימן רס"ז (סעיף ט"ו): אם נכסי בעל אבידה אסורים על המחזיר יפול כו' כ"ה הגי' ברוב הספרים וב"י כתב ז"ל אין דבריו מכוונים כאן אלא כמ"ש בטור י"ד (סי' רכ"א) וז"ל שם ובמקום שנוטלים שכר על השבת אבידה אם נכסי בעל אבידה אסורים על המחזיר אסור לו לקבלו אלא מחזיר לו בחנם ואם נכסי המחזיר אסורים על בעל אבידה צריך לקבלו ואינו רשאי להחזיר לו בחנם ואם נכסי שניהם אסורים זע"ז אינו יכול לקבל השכר שא"כ הוא נהנה ואסור להניחו שא"כ הוא מהנה אלא יפול השכר להקדש עכ"ל משמע מדברי ב"י שיש להגיה גם כאן כן ול"נ שא"צ אלא העיקר כמ"ש לפנינו ומשום דרבינו איירי השתא במצות השבת אבידה שחייב להשיב הוצרך למינקט הך בבא אם נכסי בעל אבידה אסורים על המחזיר והוא במקום שנוטלים שכר לאשמועינן שאעפ"כ מחוייב להשיבו ואין המוצא יכול לומר בחנם איני מחוייב לטרוח ולהשיב כיון שהוא במקום שנוטלים שכר וליטול שכר אינו רשאי וא"כ אינני משיב קמ"ל דמחוייב להחזירו ואם אינו רוצה בחנם יטול השכר ויתננה להקדש ומינה נלמד במכ"ש דאם נכסי שניהן אסורים זע"ז דאז אסור לו להחזיר לו בחנם דעכ"פ צריך להשיב ויפול השכר להקדש ואם נכסי המחזיר [אסורין] על בעל אבידה פשוט דא"צ להשיב לו בחנם עד שיתן לו שכרו ומחזיק השכר לנפשו והא דכתב בי"ד בבת איסור נכסי בעל האבידה על המחזיר דמחזיר לו בחנם היינו אם רוצה וכמ"ש אם ובי"ס כתוב כאן או איפכא וזהו ט"ס ובספרים המדוייקים אינו ודוק:

סעיף ו
חתול רע ההורג לקטנים כו' כ"ה בפרק מרובה (בבא קמא דף פ' רע"ב) משמיה דרב ושם כתב דאסור לקיימו וכתב ב"י ולא כתב רבינו כאן דאסור לקיימו משום דאין כאן מקומו עכ"ל ול"נ דרמזו רבינו במ"ש אלא כל המוצאו הורגו כו' דאל"כ הול"ל מותר להרגו וזוכה בעורו וק"ל וע"ל ס"ס ת"ט דינו דכלב רע:

סעיף ז
א"ל אביו אל תחזיר כו' משנה פ' א"מ ועבד"ר:

סימן רסז

סעיף א
לגינתו או לחורבתו יצא פ' א"מ (דף ל"א) ויליף לה דכתיב השב תשיבם ודרשינן השב אפילו ק' פעמים תשיבם אפילו לגינתו או לחורבתו וקאמר שם דהיינו דוקא שתהא משתמר שם וקמ"ל דלא בעינן דעת בעלים כגנב וגזלן וד' שומרים שהשיבו דצריכים להודיעו ואם לא הודיעו ומתה או נגנבה חייבים באחריותה דכיון דידע שאבדה ולא ידע שהושבה לא נזהר בה ולא האכילה עכ"ל הגמרא עם פירש"י: כתב הרמב"ם ז"ל החזירה בשחרית למקום כו' אינו חייב ליטפל בה כו' כצ"ל וכ"ה בהדיא ברמב"ם פי"א דגזילה דין ט"ו וטעם בשחרית משום דאז שכיחי אינשי להיות בביתם וחזי ליה מש"ה מהני החזרה שם אפילו במקום שאינו משתמר משא"כ בצהרים שהוא מצוי בשדה (ולמד זה ימסוגיא דפ' הכונס): אבל בעלי חיים כו' כיון דנקטיה ניגרי ברייתא בעי נטירותא יתירתא:

סעיף ב
אפילו כמה פעמים כו' כבר כתבתי דבגמרא אמרינן שם דמשמעות השב משמע אפילו מאה פעמים ותשיבם דרשינן לענין אחר וכן קאמר שם על מ"ש שלח תשלח הקם תקים עזוב תעזוב ע"ש:

סעיף ג
ג' רגלים כו' משנה וגמרא שם (דף כ"ח) ומשום דמי שנדר להביא קרבן אסור להשהותו יותר מג' רגלים ובודאי כשיכריז ג' רגלים כבר נשמע לכל ישראל וק"ל: ואחר הרגל האחרון ז' ימים כו' שם במשנה ומסיים בה שם כדי שילך כל א' לביתו בג' ימים משישמע ההכרזה וידע אם אבד לו כלום ואם יבין שאבד יחזור בג' ימים ויכריז יום א' אני אבדתיה ואלו סימניה ומפרש רבא שם דאף ע"ג דא"א להלך או לחזור בג' ימים מירושלים עד קצה א"י לא הטריחוהו רבנן לבעל המציאה שיהיה שוהה יותר מז' ימים: שיהו מכריזין בבתי כנסיות וממילא א"צ להמתין ג' רגלים: ומש"ר והיכא דליכא למיחש כו' פשוט הוא ב"י:

סעיף ד

וכיצד מכריז מזכיר שם האבידה כו' הנה אכתוב לשון משנה וגמרא דפ' א"מ (דף כ"ח ע"ב) ומתוכו נעמוד על ביאור דברי רבינו ז"ל המשנה אמר את האבידה ולא אמר את סימניה ה"ז לא יתן לו והרמאי אע"פ שנתן סימניה ה"ז לא יתן לו שנאמר עד דרוש אחיך עד שתדרוש את אחיך אם רמאי הוא אם אינו רמאי עכ"ל ושם בגמרא איתמר רב יהודה יאמר אבידה מכריז משום דחיישינן לרמאי (ופירש"י שמא שמע האובד מתאונן בין שכיניו שטליתו נאבד וזה יודע את סימניה וכשישמע את מוצאו מכריז טלית מצאתי יקום ויתן סימניה) ר"נ אמר גלימא מכריז לרמאי לא חיישינן דא"כ אין לדבר סוף (טעמו דכל מאי דאפשר למקריבה לבעל אבידה לאבידתו מקרבינן ליה לכך מכריז גלימא שאז יתן לבו יותר ויתן סימניה) וחריך עליה דר"נ מדקתני במתניתין ולא אמר סימניה לא יתן לו ואי מכריז גלימא צריכא למימר דאי לא אמר סימניה לא מהדרינן ליה ומשני רב ספרא מאי לא אמר סימניה לא אמר סימנים מובהקין דידה ע"כ ופסקו רי"ף ורא"ש הלכתא כרב נחמן וז"ש רבינו ואינו חושש לרמאי כו' כלומר לאפוקי מרב יהודא שחושש לרמאי וק"ל וכן הוא לשון הרמב"ם שם רפי"ג דהלכות אבידה דין ב' ז"ל כיצד מכריז אם מצא מטבע יכריז מי שאבד לו מטבע יבוא ויתן סימניה ויטול ואינו חושש מפני שהודיע מן האבידה (פי' שיבוא א' ברמאות) לפי שאינו מחזירה עד שיתן סימניה המובהקים עד כאן לשונו. וזה שכתב עד שיתן סימניה המובהקים (דמוכח דסבירא ליה דמחזירין על ידי סימנים) ר"ל דכן היו נוהגין קודם התקנה בדין תורה והיה סגי כשנתן סימן ארוך או גוץ וכן מבואר בלשון הרמב"ם שם אחר זה בדין ד' שכתב בראשונה כל מי שאבד כו' עד משרבו הרמאין התקינו ב"ד שיהו א"ל הבא עדים שאין אתה רמאי וטול. הסימני' המובהקין סומכין עליהן ודנין ע"פ בכל מקום דין תורה והמדה והמשקל ומנין או מקום האבידה סימנים מובהקים הן עכ"ל הרמב"ם הרי דהתחיל בד"ת בדין ב' הנ"ל ובדין ד' למדנו וכתב דאע"ג דהתקינו באבידה דצריך עדים כו' מ"מ אם יביא עדים שאינו רמאי הרי הוא כקודם התקנה ויטלנה בסימן דמשקל ומנין וק"ל וכתבתי זה ליישב בו דברי רבינו שהתחיל וכתב שהרי אין מחזירין אלא בסימן מובהק ואח"כ כתב בו פלוגתא ושהרמב"ם ס"ל דאפילו בסימן מובהק אין מחזירין לו עד שיביא עדים כו' ולפי מ"ש לק"מ דהרי גם הרמב"ם כתב בהאי לישנא רק דלהרמב"ם הוא כן לדין תורה דוקא וא"ש ג"כ אליביה וה"ק דהא עכ"פ צריכין סימן מובהק ור"ל מכ"ש לאחר תקנה דאפילו בסימן מובהק לא סגי ולהרא"ש דינא הכי הוא דוקא לאחר התקנה אבל קודם התקנה לסתם אדם לא היה צריך אפילו לסימן מובהק דארכו ורחבו אלא אפילו בסימן כל דהו דחיורא וסומקא

ג"כ סגי וכמ"ש בסמוך ודוק: ומש"ר ותניא כל מי שאבדה לו אבידה כו' עד והרמב"ם ז"ל כתב כו' טעם פלוגתתן הוא דהרמב"ם מפרש לה דה"ק בראשונה כל אדם שיהיה נותן סימנים מובהקים דידה היה נוטל אותה משרבו הרמאין ונתנו לב על האבידה ועל הסימנים התקינו שאפילו בסימנים מובהקים לא יחזירו להן אא"כ מביא עדים שאינו רמאי ואז מחזירין לו ע"י סימנים מובהקים אבל בסתם סימנים אפילו קודם שנתרבו הרמאין לא היו מחזירין לשום אדם והרא"ש מפרש דה"ק בראשונה היו מחזירין לכל אדם ע"י סתם סימנים משרבו הרמאין התקינו שלא יחזירו לשום אדם בסתם סימנים אא"כ יש לו עדים שאינו רמאי אבל בסימנים מובהקין נותנין לכל אדם אפילו לאחר התקנה ואפילו בלא ראיה וכן מפורש שם בהדיא בדברי הרא"ש שכתב על האי ברייתא ז"ל הבא עדים שלאו רמאי את וטול אבל בסימנים מובהקין יראה שמחזירין לכל אדם ולא איירי אלא בסימנים שהיו מחזירין בהן בראשונה עכ"ל ש"מ דס"ל דבראשונה היו מחזירין אפילו בסימן שאינו מובהק ומפורש שם לפני זה בדברי הרא"ש דסימנין שאינם מובהקין ר"ל חיורא וסומקא וסימנים מובהקין היינו כשמכוין מדת ארכו או רחבו וא"צ שיאמר דוקא סימן מובהק דנקב יש בצד אות פלוני וכיוצא בו וכן מוכח מדבריו שם בשמעתא דלפני זה (דף קנ"ג ע"ד) במ"ש על האיבעיא אי סימנים דאורייתא כו' ע"ש והן הן דברי רבינו כמ"ש בסמוך ס"י ועבד"ר:

סעיף ו
מדה ומשקל כו' ברמב"ם שם כנ"ל:

סעיף ז
באו שנים וכו' כל זה מפורש שם בגמרא (דף כ"ח ע"א):

סעיף ח
נתן הא' סימן כו' אפילו אינם מעידים שנפלה כו' כ"כ הרא"ש שם (דף קל"ג ע"ד) ע"ש:

סעיף ט
נתנו שניהם סימנים כו' ומיהו א"א כו' שם:

סעיף י
הביא א' עדי אריגה כו' מימרא דרבא שם: דשמא הא' מכרה כו' אע"פ דבעלמא לא חיישינן למכירה הכא כיון שסימנו של הב' מבורר יותר חיישינן למכירה וק"ל:

סעיף יא
שאפשר ששיער הרמאי מדת רחבה כשהיתה ביד הבעלים נראה דר"ל דמסתמא כל בגד או בגדי פשתן כשהם ביד בעליהן מקופל אזי האורך מקופל זה על גב זה וכל מדת הרוחב הוא בידו כשהיא מקופלת או נכפל ובקל יכול לשער הרוחב שהיא לפניו לעינים משא"כ האורך שהיא מקופלת זה ע"ג זה וק"ל ולשון רש"י והרמב"ם והרא"ש אינו כן אלא ז"ל

שאפשר ששיער הרמאי מדת רחבה כשהיה בעליה מתכסה בה עכ"ל נ"ל דר"ל שדרך טלית וגלימא שהיו מכסין בה רוחב הבגד לקומת האיש וארכו היה מעוטף סביבו כדרך שלובשין טליתות של מצוה שלנו ומש"ה יכול לשער הרוחב לפי קומת האש משא"כ האורך שהוא מעוטף ומכוסה עליו זע"ג זה ואין יכול לשער דבר המכוסה ומעוטף בו:

סעיף יד

הכריז או הודיע כו' פשוט בפ' אלו מציאות:

סעיף טו

כתב הרמב"ם שהוא ש"ש שם בפי"ג דגזילה ואבידה כ"כ: הוא עוסק במצוה ופטור כו' היינו כרב יוסף דס"ל הכי בפ' א"מ (ריש ד' כ"ט) ובפ' הכונס (בבא קמא דף נ"ו) ופי' דאי מיתרמי ליה בעת שמטפל בה עניים פטור מלמיהב להו פרוטה ובההוא הנאה הוא שומר שכר: ור"י ז"ל כתב שאינו כו' פסק כרבה שחולק שם על רב יוסף וס"ל דלא מסתבר שבשביל הנאת רגע זו יהיה ש"ש על האבידה כל זמן שהאבידה אצלו דא"ל דפטור מלמיהב ריפתא לעני כל זמן שהאבידה אצלו אפילו אינו מתעסק בה דא"כ אדם שלובש ציצית בבגדו יהיה פטור מכל המצות כל הימים כ"כ התוס' (דף כ"ט): ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל כו' וב"י כתב דאינו מוכרע דס"ל כן ואדרבה מתשובותיו משמע איפכא ועמ"ש לעיל (ריש וסוף סימן ע"ב) ראיות רבינו וטעמו ועיין מ"ש עוד מזה בסמוך (סעיף כ"ז):

סעיף טז

ואפי' גיזת זנב השור שם (ד' כז) שור דכתב רחמנא גבי אבידה למה לי (פי' שהרי כבר כתיב לכל אבידת אחיך) לגיזת זנבו ופי' התוס' דר"ל אע"פ שאין בה ש"פ בשעת גזיזה צריך לגזזם בעת שראוי לגזוז כדי שיחזור ויגדל ויחזור ויגזוז ולבסוף הוה פרוטה:

סעיף יז

מצא כסות מנערה כו' משנה שם (דף כ"ט ע"ב) וכל הני דינין הן שם במשנה וגמרא בדף כ"ט ע"ב וריש דף ל' ע"ש: אבל צמר הניעור קשה כו' פי' רש"י לפי שנמתחת ונקרעת ודינו שיהא מונח אצלו בלי ניעור כלל עד שיודע של מי הוא וכ"כ בש"ע בסי"ט ז"ל מצא כלי זהב וכלי זכוכית וכסות של פשתן לא יגע בהן עד שיבוא אליהו עכ"ל והיינו משום דפסק כהרי"ף דס"ל דכלי פשתן הניעור קשה לו ומיניה דלרש"י בכלי צמר יהיה מונח וק"ל: לצרכה לבד פרש"י לשלוט בה האויר שלא תאכלנה עש: אפילו אם גם היא צריכה איבעיא היא שם (דף ל') ולא איפשיטא ולחומרא וכתבו התוס' שם דדוקא בשיטוח כסות וכל דדמי ליה הוא דאיבעיא ליה משום ע"י צרכו יניחנה שטוחה יותר מכדי צרכה עד שתתקלקל אבל בספר אמרינן דקורא בהן אע"ג דצרכו הוא כמו צרכה ולא גזרו דליכא

למיחש למידי כיון שקובע לו זמן אחד לל' יום ולא ילמוד בו בתחילה גם לא יקרא וישנה וכלי נחושת דתניא לקמן דמשתמש אפילו בחמין וכלי כסף בצונן אפילו לצרכו מותר כיון שע"י אותו תשמיש אינו יכול לבוא לידי קלקול עכ"ל ואע"ג דשם במשנה קתני כלי כסף וכלי נחושת משתמש בהן לצרכן אבל לא לשחקן ואיכא למימר שדוקא לצרכן לבד התירו ולא לצרכו ולצרכן (ס"ל) [י"ל] דלשון משתמש משמע להו להתוס' דעושה בהן לצרכו שימושים והיינו לכל הפחות לצורך שניהן ובזה דברי רבינו מבוארים שלא הזכיר איסור לצרכן ולצרכו כ"א בשיטוח הכסות והא דחששו בשטוחה שמא ישכח ולא סמכו אנתינת שיעור שיטוח ולא חששו כן בקריאה מתוך הספר טעמו כמו שכתבו התוס' שאף אם יקרא בו זמן רב לא יבוא לידי קלקול כיון דלא יקרא בו בתחילה ולא יקרא וישנה גם י"ל דלא חששו שיעשה מעשה בידים להוסיף על מה שהתירו משא"כ בשיטוח דלא יעשה מעשה אלא ישכח ויניחנה וההפסד יבוא ממילא וק"ל: שמא תגנב ואפילו לדעת הרמב"ם דס"ל דנעשה ש"ש עליה וחייב בגניבה ואבידה מ"מ מסתמא ניחא לבעלים טפי בחפצם מבתשלומיו וק"ל:

סעיף יח

כלי עצים כו' ברייתא שם (דף ל'): כדי שלא ירקבו כן הוא גם לשון הגמרא והפוסקים ונ"ל דר"ל דכשמונחים תמיד על מקום אחד ע"ג קרקע מרקיבין מלחות שעל הקרקע: כלי נחושת כו' ז"ל המשנה כלי כסף וכלי נחושת משתמש בהן לצרכן אבל לא לשחקן ובברייתא שם בכלי נחושת משתמש בחמין אבל לא ע"י האור וכלי כסף משתמש בהן בצונן ופרש"י לצרכן מפני שצריך לתתן בקרקע כדאמרינן לקמן שזו שמירתן הילכך משתמש בהן לפרקים כדי שלא יתעפשו בקרקע עכ"ל מבואר מזה שהעיקר הוא לתקנת הכלי אלא שאגב שהטריחוהו ליקחם לפעמים מתחת הקרקע התירו לו ג"כ שישתמש בהן לצרכו במידי דלא מקלקל להו וכדמפרש ואזיל אלא שיש לדקדק אמ"ש שצריך לתתן ברקע כו' הא לא אמרו כן אלא בכסף (וכמו שכתב רבינו לקמן בסימן רצ"א) ולא בנחושת ונראה דגם כוונת רש"י לא הוה בנתינת טעם זה כ"א אכלי כסף ומפני שכסף הוא מתכת זקוק כעין זהב וכלי זהב אמרי שלא יגע בהן מפני שאינו מתפש אפילו בקרקע וכסף אף שאינו זקוק כ"כ מ"מ גם הוא אינו מתעפש מלחות הקרקע כשהם באויר קרקע ע"ג מש"ה צריכין לטעם ששמירתו הוא בקרקע והעפר כל סביבו אבל כלי נחושת שאינו זקוק מתעפש מלחות הקרקע אף כשהן ע"ג כמו כלי עצים הנ"ל וק"ל אבל הרמב"ם שם פי"ג וגם בש"ע לא הזכירו שום טמינה בקרקע משמע דס"ל דגם בכלי כסף שהן ע"ג קרקע משתמש בהן: בחמין פי' וכ"ש בצונן רש"י: ופרש"י שלא ישהו כו' ברש"י בספרים

שלנו לא הזכיר לשון שהייה אלא ז"ל לא יתן הכלי ע"ג האור וכן הוא ברש"י הנדפס סביב הרי"ף וכלשון זה מצאתי כתוב בטור של קלף ולפ"ז כוונת פרש"י הוא שלא תטעה לומר שאין איסור כ"א בשימוש בו באור ממש כגון אסכלאות ושפודין או לשאת בו גחלים אבל לתתו אצל האור להחם בו חמין שרי קמ"ל דלא שרי אלא לתת בתוכו חמין שהעבירן מן האור: מגרפות וקרדומות פרש"י עשויים לגרוף הכירות ולהפריש תאנה המדובקת: אבל לא בקשה מפני שנפגמים ממנו: מצא כלי זהב כו' דזהב אינו מתעפש בקרקע וזכוכית חיישינן לשבירה רש"י: ומ"ש לא יגע בהן ר"ל לא ישתמש בהן אלא כשמצאם יטמנם ויהיו מונחין במקומן עד שיוודע של מי הן וכנ"ל:

סעיף יט

וכרך שאמרו באבידה כך אמרו בפקדון ברייתא שם דאיתניא בדין מציאת כלים הנ"ל שכדין באבידה כן הדין בפקדון ולפני זה איתא שם בברייתא אחרת בדין מציאת ספרים שילמוד מתוכן ושכן הדין בפקדון ורבינו נמשך אחר לשון הברייתות מש"ה הפסיק בדין פקדון בין מציאת כלים לספרים וכתב אצל כל אחד בפני עצמו שכן הדין בפקדון וק"ל: שהלכו בעליו למד"ה עבד"ר:

סעיף כ

מצא ספרים כו' משנה שם: ולא יקרא פרשה וישנה ברייתא שם: אבל ג' אפילו כו' אע"ג דפשיטא הוא דהא היינו ב' בע"א מ"מ איידי שכתב בסברת הרמב"ם אפילו ג' כו' כתב גם בסברת רש"י לשון זה וגם י"ל דקמ"ל דג' בב' עניינים לא יקראו אף שהשלישי לא יקרא בתמידות עם אחד מהשנים בע"א אלא מקצת עם זה ומקצת עם זה והו"א דוקא בשנים קורין בתמידות בע"א הוא דאסור קמ"ל: והרמב"ם ז"ל פי' בהיפך כו' בפי"ג מהלכות גזילה כ"כ:

סעיף כב

מצא בעלי חיים שצריך להוציא עליהם הוצאות כו' משנה וגמרא שם (דף כ"ח ע"ב): ה"ג מטפל בהם י"ב חודש מיום המציאה (ושוכרן) [ומוכרן] ולוקח כו' וכ"ה בהדיא בטור של קלף וכן הוא ברמב"ם וסמ"ג ולא כס"א שכתב בהו מיום ששוכרן: וסייחין חמור קטן נקרא כן כדאמרינן בפרק הספינה אמאי קרי ליה סיח שמהלך אחר סיח נאה: במקום מרעה פי' בארץ מרעם ובזמן הדשא שאין טיפולו מרובה: שלא במקום מרעה פי' וצריך לפטמו על אבוסו בבית ודמיו יקרים א"צ אלא ל' יום: אווזים ותרנגולים פרש"י זכרים: גדולים ג' ימים שאוכלים הרבה ואינם עושין כלל: מכאן ואילך כו' שם ת"ר והשבות לו ראה היאך תשיבנו לו שלא יאכל עגל לעגלים כו' כלומר דבדבר שאינו עושה ואוכל צריך למכרו כדי להשיב מידי לבעלים: ופרש"י מוכרן בב"ד כו' לא כ"כ בפירוש

אלא מכלל דבריו נלמד כמ"ש בדרישה וכוונת דבריו שהב"ד ימכרו אותן לאחרים ויתנו הדמים בידו ויהיו מונחים אצלו עד שיבואו הבעלים אבל אינו רשאי לקנות לעצמו: ומ"ש בשם הרמ"ה שיכול לשומם לעצמו ר"ל יכול ליטלם לעצמו באותה שומא שישומו ב"ד: שיכול לשומם לעצמו כו' כצ"ל וכן הוא בספרים של קלף ול"ד לגבאי צדקה דאמרינן דאין פורטין לעצמן דכיון דמשיב אבידה הוא לא חשדינן ליה: שיכול לשומם בעצמו כו' מה"ט גופא כיון דמשיב אבידה הוא לא חשדינן ליה כלל: ונוטלן באותן הדמים פי' וגם נוטלן לעצמו: וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל עבד"ר: והרמב"ם ז"ל כתב שם דמיהם כו' שם בפי"ג כ"כ: והרי הם שלו ושל כו' פי' כדרך השותפין והוצאות המזונות יקח ממלאכתם ויתר (השבה) [השכר] חולקים: כדרך כל השם כו' פי' ושם דמיהם כנזכר כאן בגמרא כאותה שאמרו בפ' א"מ השם בהמה לחבירו כו' עיין בי"ד (סימן קע"ז):

סעיף כג

ותפילין א"צ לשמרן כלומר להשהות בידו וליטפל בהן לשמרם שלא ירקיבו כמו בספרים ובשאר אבידות הנ"ל והוא מימרא דשמואל שם (דף כ"ט ע"ב) ומפרש טעמא משום דתפילין שכיחי בבית האומן תמיד ליקח מהן כפי חשק לבו אבל שאר אבידות אדם חפץ בשלו יותר: אלא מוכרן מיד ה"ה שיכול נמי ליקחם לעצמו ומפני שזה גם בשאר אבידות לדעת הרא"ש ואינך הנ"ל לא דקדק בזה כאן ולא כתב אלא מה שיש בזה מה שאינו בשאר אבידות כצ"ל לדעת ב"י אבל היותר נראה שגם הלקיחה לעצמו נכלל בלשון מכירה ועבד"ר וכן פירות שהתחילו לירקב כו' כ"כ הרמב"ם פי"ג דאבידה וכתב המ"מ ויצא לו מדאיפליגו רבנן בפקדון בפרק המפקיד (בבא מציעא דף ל"ח) בפירות המרקיבין אם יגע בהן ש"מ דלענין אבידה שאין הבעלים יודעים בהם לכ"ע ימכור:

סעיף כד

מה יעשה בדמים ישתמש כו' משנה שם (דף כ"ט ע"ב) וכר"ט דאמר הכי: אפילו אם לא נשתמש כו' כיון דאי מזדמן ליה זבינא יש לו רשות להשתמש בהן:

סעיף כה

אבל מצא מעות כו' מימרא שם:

סעיף כו

וכן מי שהפקידו אצלו מעות של יתומים ז"ל הרא"ש פ' א"מ אמעשה דאיתמר בגמרא (דף כ"ט) דבי רחבא הוי בידייהו זוזי דיתמי וסברי לאשתמושי בהו ומטעם שעשה טובה עם היתומים שהיו סמוכים אצלו וגם כדי שלא יהיה אחריות המעות על היתומים ולכך רצו לדמותו לדמי אבידה אבל בשאר דמי פקדון פשיטא דאסור כדאיתא פרק המפקיד כו' ומש"ה הוצרך גם רבינו לכתוב כאן וכן מי שהפקידו מעות של יתומים כו':

סעיף כז
והרמב"ם כתב כו' בפי"ג מהלכות גזילה כ"כ: על דמי אבידה פי' על דמים שיש לו בעד האבידה שמכר: וזהו לשיטתו שכתב שהוא ש"ש כו' פי' ששם בסוגיא איתא דלמ"ד דשומר אבידה ש"ש הוא ס"ל דעל דמי אבידה הוא שואל וחייב באונסין ולמ"ד ש"א ש"ח הוא ס"ל דעל דמי אבידה הוא ש"ש ע"ש:

סעיף כח
כתב הרמב"ם כו' שם בפי"ג: בלא שבועה מטעם שיתבאר בסמוך במוצא מציאה:

סעיף כט
המוצא מציאה כו' משנה פרק הניזקין (גיטין דף נ"א): ומש"ר ואפי' אם טוען ב' כיסין כו' והן קשורין כך הוא ל' הגמרא שם וא"ל למה ליה למנקט ב' כיסין קשורין מצאתי שא"א למצוא זה בלא זה הול"ל שזה טוען ראיתי שמצאת ב' כיסין שלי דא"כ יצטרך לישבע דאין כאן דין מציאה אלא דינו כשאר טוען ונטען כיון שזה טוען ראיתי וק"ל:

סימן רסח

סעיף א
מיד כשהגיע לתוך ד' אמותיו כו' מימרא דר"ל בפ"ק דמציעא (ד"י) והני ד"א תקנו חכמים שיהא להן דין חצר שקונה לי היכא שהוא עומד בצדה אע"פ שאינה משתמרת כמ"ש בסמוך (ס"ו) וטעם התקנה מפורש בגמרא כי היכי דלא ליתו לאינצויי ועיקר אינצויי שייך במציאה ואגב תקנו שד"א של אדם יהיו חשובים כחצירו בכל דבר בקונה קנין או ניתן לו במתנה וגם צד כ"ש הוא כיון דדעת אחרת מקנה לו וכ"כ הרא"ש וכ"כ בש"ע רס"ד ע"ש:

סעיף ג
וכתב הראב"ד כו' הר"ן שם כ"כ בשמו: וא"א הרא"ש ז"ל היה אומר הב"י רגיל לדקדק בכל מקום שכתב רבינו היה אומר דר"ל שאמר לו כן בע"פ אבל לא כתבו לא בתשובות ולא בפסקיו גם כאן לא מצאתי שכ"כ וגם הב"י לא כתב עליו מראה מקום אבל לא דקדק כאן לכתוב שלא מצא כ"כ ושבע"פ היה אומרו:

סעיף ד
בד"א בסימטא בגמרא שם ופרש"י קרן זוית הסמוכה לר"ה והוא הפקר לרבים למשוך לתוכה הצריכים לצאת מפני הדחק וכן צידי ר"ה: אבל בר"ה כו' לא תקנו כו' הטעם שהרי אין שם לשום אדם ד"א מיוחדות שהרבה עומדים אצלו:

סעיף ה

לפיכך ראה כו' ונפל כו' פי' כיון שד"א בר"ה אינן קונות לפיכך אם ראה מציאה בר"ה אפי' נפל עליה כדי לקנות לא קנאה ול' הברייתא נקט רבינו דקתני נפל לו עליה כו' ע"ש (ד"י):

סעיף ו

ואין צריך לומר שאם הגיע כו' ארישא דמילתא קאי דד"א הקונות לו לאדם מדין חצר הוא וכיון שד"א קונות לו מדין חצר מכ"ש שחצירו קונה לו אע"ג דאינו משומר כשעומד אצלו וכדמסיק רבינו שכתב אפי' אינו עומד אצלו בד"א כו' והו"ל לרבינו למכתב תחילה דבעינן שיהא עומד אצלו כשאינו משומר דומיא דד"א שהתחיל בו ולכתוב עליו בד"א בחצר שאינה משתמר' כו' אלא משום דסתם חצר הוא משומר ולהגדיל הרבותא התחיל בזה שקונה לו זה המשומר אפי' אינו עומד אצלו גם י"ל משום דבמציאות שאינן מהלכות כגון כסות וכלים כשהעומד בצד ד"א הו"ל כמשומר בתוכו נמצא דעומד בצד ד"א הו"ל כמו חצר המשומר מעצמו ואינו עומד אצלו והשתא א"ש שכתב ואצ"ל שאם הגיע לחצירו כו' משום דחצירו עדיף שהוא משומר בין לדעתו בין שלא מדעתו ונילף משליחות וכמ"ש בסמוך מ"מ הוצרך רבי' לכתבו שהיה מקום לטעות ולומר דגם בחצירו בעינן עומד בצדו או בתוכו דל"ת דדוקא בעומד אצל מציאה בתוך ד"א בצידי ר"ה תקנוהו משום דשם שייך ביה טפי אינצויי מאשר בא לחצירו המשתמרת אפי' כשאינו עומד בתוכה ולא בצידה קמ"ל: אפי' אינו עומד אצלו שם בגמ' (ד"י) מפרשינן דחצר קונה משום יד ומשום שליחות דהיינו אם הוא משומר קונה במתנה ובמציאה אפי' אינו עומד בצידו שזכות הוא לו ולא גרע משלוחו שזוכה לו שלא בפניו ואם אינו משומר אז א"א לו לקנות בתורת שליחות דאנן סהדי דלא ניחא ליה לאינש שיהיו חפציו ביד שליח שאינו משתמר בידו מש"ה צריך שיעמוד אצלו ואז קונה לו חצירו מטעם ידו דסמוכה לו וכ"כ רבינו ירוחם לקמן (בסי' רע"ג) והא דכ"ר בס"ס רמ"ג בסכ"ה בשם הרא"ש דבמתנה קונה לו חצירו אפי' אינה משתמרת ואינו עומד אצלה ע"ש הא כתבתי שם דר"ל דהמקבל אינו עומד שם אבל הנותן הוא דעומד שם ומשתמרת אדעת הנותן ע"ש: ואפי' אם אמר תזכה לי חצירי כו' כן מוכח בפ' השואל (דף ק"ב) ע"ש: ואם יצא לו שם מציאה כו' גם זה שם בברייתא וגמרא ופר"ש שיצא שם בעיר שבא צבי שבור בתוך שדהו דאז מיבדל בדילי אינשי ממציאתו והוה כחצר המשתמרת ומ"מ בעי אמירה כיון שאינו משתמר ממש אשר"י: לפיכך אם היה צבי כו' אדלעיל אמ"ש בד"א כו' קאי ומיירי בלא יצא לו שם מציאה: אם הם בענין שיכול לרוץ אחריהן וליטלם פי' קודם שיצאו מהשדה ונמצא דהוו דומיא דשאר מציאה כגון כסות או כלי שאינו יכול לזוז מאליו ממקומו ומשתמר

בתוך השדה אם לא יטלוהו אחרים מש"ה זכתה לו שדהו מיד אפילו אינו רץ אחריהן ושוב אסור לאחרים ליטלם אפילו לאחר שיצאו מהשדה כן מוכח מהסוגיא דגמרא (דף י') ומוכח שם דלא מהני ליה הא דהיה יכול לרוץ ולהגיע אלא להשוותו למציאת כסות וכלים כמ"ש ומ"מ בעינן שיהיה עומד בצדו (וכמ"ש בדרישה) ולא בשעומד מרחוק לשדהו אף שהיה יכול לרוץ ולהגיע דהא מ"מ כשלא רץ אין שם חצר משתמרת עליו וכן מוכח ממ"ש המ"מ בפי"ז מהלכות גזילה ואבידה דכתב ז"ל יש שפירשו עומד בצידו ובתוכו אבל בצידו וחוצה לו לא וכן מוכח לדעתם פ' כל גגות עכ"ל וס"ל לרבינו דצבי רץ ועומד בקרוב לו ויכול לתפסו דינו כצבי שבור שעומד מרחוק ויכול להגיעו וצבי שבור ואינו יכול להגיע בעודו בשדהו דינו כצבי רץ שמפורש במשנה שלא קנה לו שדהו אפי' עומד בצידו משום דאינו משתמר בתוכו כמו שאר מציאה וכ"כ התוס' ובזה דברי רבינו מבוארים שמ"ש או שעומד בקרוב להן פי' או אפי' צבי רץ וגוזלות הפורחים והוא קרוב אליהן שיכול ליקחן מיד בשחייה אחת קנתא לו גם כן חצירו וע"ל (סימן רע"ג): נמצא שנשמרים בתוך שדהו פי' האי נמצא קאי אשניהם אצבי שבור ואעומד בקרוב וצבי רץ ומיירי נמי בעומד בצד שדהו וכמ"ש ואע"פ שלא הזכירו רבינו כאן סמך אמ"ש לפני זה דהא האי לפיכך אדלעיל קאי ולעיל איירי במציאת כסות והדומה לו שאינו יכול לזוז וכאן מצבי שבור ומש"ה הוסיף דבעינן שיכול להגיע וכמ"ש וק"ל. אבל אם אינו יכול להגיעו או שאינן משתמרין בס"י ראיתי שבמקום האי תיבת או כתוב שם אז וז"ל אז אינן משתמרין בתוכו ולכאורה נראה אותה הגירסא לעיקר כי הוא דבר והיפוכו עם מ"ש רבינו לפני זה שכתב ז"ל אם הם בענין שיכול לרוץ כו' נמצא שנשמרים כו' כנגד זה כתב כאן שבאם אינו יכול להגיען אז אינן נשמרין בתוכו מיהו בכל הספרים הנדפסים כתוב תיבת או שאינן משתמרין ולא אז אינן כו' לכן נראה ליישב גירסת הספרים ע"פ מ"ש דאף אם יכול לרוץ אחריהן ולהגיען מ"מ אין שם משתמר עליו כל זמן שאינו עומד בצד שדהו וע"ז כיון כאן במ"ש או שאינן משתמרין ור"ל או שיכול להגיע בו אבל אינו עומד בצד שדהו שאינו שם משתמר עליו בשניהן לא קנה וק"ל. והאי אינו יכול להגיעו ר"ל בכל אופן הנ"ל שיהיה הן שהוא כ"כ רחוק מהצבי שאף שהוא צבי שבור הן שהוא קרוב לו אלא שהצבי אינו שבור ורץ מהר וק"ל: והרמב"ם כתב אפי' משתמר בתוכו כו' בפרק י"ז דאבידה כ"כ והאי משתמר ר"ל מכח עמידתו בצד שדהו משתמר קצת אבל בחצירו המשומר ממש ס"ל להרמב"ם שקונה אפי' בלא אמירה ועבד"ר:

סעיף ז

יש לה תורת חצר כו' דחצר דאשה משום יד אתרבאי דכתיב גבי גט וכתב ונתן בידה ומדלא כתיב ובידה יתנהו דרשינן וכתב ונתן מ"מ אפי' בחצירה כדאיתא בב"מ דף י' ופרש"י ומשום ידה אתרבאי דאי משום שליחות הא כבר כתיב כדתניא ושלח מלמד שהאשה עושה שליח עכ"ל ואע"ג דהאי קרא באשה גדולה כתיבה מ"מ כיון דמשום ידה אתרבאי חצרה מינה נילף דה"ה לקטנה ג"כ יש לה יד וממילא יש לה חצר וגם ד"א שיש לה דין חצר כנ"ל משא"כ חצר דאיש דאין לו לימוד מכח יד ואמרינן דקונה כדין שליח הילכך ליתא אלא בגדול דיש לו שליחות (וע"ל סי' רל"ה):

סימן רסט

סעיף א

המגביה מציאה לחבירו כו' (בפ" ק דמציעא) פי' ראובן שאמר הריני מגביה מציאה זו מע"ג קרקע כדי לזכות בה לשמעון אפי' לא א"ל שמעון שיגביה אותו על שמו קנאה ואין המגביה יכול לחזור בו והיינו כשהגביה מן הקרקע לגמרי וכדמסיק: אפי' לא אמר כו' רמב"ם פי"ז מהל' אבידה כ"כ:

סעיף ב

הגביהוה שנים כא' כו' רמב"ם שם והרא"ש שם ומטעם דכל אחד מגביה לחבירו דהא אי לא הוה הגבהת חבירו הוה כמונח ראש השני על הארץ ולא היה זוכה אלא במה שבידו וניחא ליה לכל אחד למיעבד שליחות דחבירו כדי שיקנה גם הוא על ידו וק"ל:

סעיף ג

לא קנה לא זה ולא זה דהגבהת חרש לא מהניא (אלא מפני דרכי שלום כדלקמן סי" ער"ה) והו"ל ראש אחד כאילו מונח ע"ג קרקע ומתוך שלא קנה פקח ל"ק חרש דטעמא מאי אמרו רבנן שהגבהת חרש הוא הגבהה לעצמו משום דרכי שלום דהיינו כי היכא דלא ליתו לאינצויי בהדי החוטפים ממנו הכא מימר אמרי פקח לא קנה אנא אקני גמרא שם: ומיהו מה שביד כל אחד קונה פירוש אפילו חרש קנה מה שבידו ומפני דרכי שלום כמ"ש: אבל אם הגביה כו' קנה מדכתב קנה משמע פקח לבדו צ"ל דמיירי דלא הגביהו החרש כ"כ גבוה מעל הארץ עד כדי שתיעקר מע"ג קרקע בהגבהתו ולית ביה משום אינצויי דהא מצינן ליה למימר מילתא בטעמא דאילו לא הגביה פקח כ"כ גם הוא לא הוה קנה ואם הוא איפכא שהחרש הגביה כ"כ ולא הפקח נראה דבכה"ג הראב"ד מודה דלא קנהו החרש לבדו כיון דלא קנהו הפקח ולית ביה משום אינצויי למימר אי הוה מגביה הפקח כ"כ הוה קנה כיון דמ"מ עתה מהגבהה זו לא קנהו ומש"ה נקט הראב"ד בלשונו דאם הגביה הפיקח ולא כתב אם הגביה אחד מהם ומ"מ צ"ע שאינה מונחת

ע"ג קרקע בהגבהתו כלומר שהרי בהגבהתו לבדו אינה מונחת ע"ג קרקע אם יניחנה החרש ומשום שהחרש תפס בה לא גרע וק"ל: הגביהוה ב' חרשים כו' מבואר בגמרא שם ומטעם הנ"ל כדי שלא ליתו לאינצויי

סעיף ד

טלית שמונח כו' גמרא שם: וניתק ראש הב' כו' אע"פ שלא הגביהו אלא השפילו כשהביאו אצלו מ"מ כיון שראש האחד עדיין בידו נחשב כאילו ראש השני ג"כ בידו ומש"ה קני: אבל אם לא היה ראש השני עדיין בידו כו'. פירוש שהתחיל לנתק ראש הב' וקודם שהגיע ליפול מהעמוד שמט ידו גם ממה שהיה בידו נמצא כשניתק מהעמוד לגמרי ונפלו שתי הקצוות ביחד לארץ מש"ה לא קנאה אע"פ שקודם שנפלו יחד היה אז מוגבה הכל בפעם אחת ג"ט מכחו כיון שעתה (פי' לאחר שנפל מהעמוד) לא היה בידו הו"ל כעני המנקף בראש הזית שלא קנה אע"פ שמכחו היה כולו באויר גבוה ג"ט מהארץ כיון שבדרך ירידה היה באויר וכמ"ש בדרישה: ומ"ש כיון שעתה כולה בארץ ל"ד עתה קאמר אלא ה"ק במאי קא באת לומר דקנה כיון שהיה מוגבה מכחו ג"ט הלא עתה באותה שעה שהיה מוגבה היה מוכן ליפול באין מעכב בו לארץ והרי הוא אז כאילו הוא מונח בארץ ולא היה באויר מכחו וק"ל:

סעיף ה

והכה ע"ג הדף ועלה מכחו ג"ט הא דבעינן ג"ט מעל גבי הדף נראה דהיינו דוקא כשחזר ונפל ע"ג הדף שאז הדף נחשב כקרקע שלו אבל אם הוגבה מע"ג הדף מחמת הכאתו ונפל לארץ אפילו לא הוגבה מע"ג הדף אלא מעט כיון שעכ"פ הוגבה מכחו והיה אז ג"ט באויר מע"ג הארץ קנהו וז"ש אח"כ אבל אם לא עלה מכח הכאתו למעלה ולא כתב אבל אם לא עלה ג"ט מחמת הכאתו אבל דוחק לומר כל שלא הוגבה ג"ט כאילו לא הוגבה כלל דמי ועד"ר ודוק: אפילו שהדף גבוה ג' כו' כיון שלא היה שום דבר בידו וגם לא הוגבה כלל ע"ג הדף שיהא נראה בו הקנין ועבד"ר:

סעיף ו

ראה המציאה כו' משנה שם:

סעיף ז

ואם אמר תנה לי ונטלה כו' קנה אפי' לדעת הרמב"ם דס"ל בעלמא דכל האומר תנו כאומר זכו דמי וכמ"ש בשמו לעיל (סי' רמ"ג ס"ד וסי' קכ"ה) שאני התם כיון דאיכא דעת אחרת מקנה אותו אנן אמדינן לדעתיה דניחא ליה דליקני מהשתא משא"כ כאן שראובן אומר לשמעון תנה לי נמצא שעשאו שליח ליקחנה וליתן אותה לידו ולא לזכות בשבילו והרי שמעון אומר אמת שהגבהתיה כדי ליתן אותה לך דמ"מ לא קנאה ראובן עד שיתנו

לידו שכך א"ל תנה לי ועכשיו אני חוזר בשליחותי ואיני רוצה ליתנה לך נ"י: ואח"כ אמר זכיתי בה כו' לא אמר כו' דאף לפי דבריו שזכה בה לעצמו תחילה כיון שנתנה לו אמרינן ודאי לשם מתנה נתנה לו נ"י ע"ש:

סעיף ח

וה"ה נמי אם הגביה מעצמו כו' פי' אף שאמר ברבים קודם שהגביה שהגבהתו לזכות חבירו ובשבילו מ"מ יכול לומר כשהגבהתיה נשתנה דעתי והגבהתיה לעצמי והא דאמרינן המגביה מציאה לחבירו קנאה היינו כשאמר בשעת ההגבהה הריני מגביה לצורך חבירי וק"ל ועיין בסמ"ע (סי' קס"ג) שם כתבתי דלא תקשה דברי ש"ע דשם אמ"ש כאן בסימן זה:

סימן רע

סעיף א

מציאת חש"ו כו' פי' שמצא ובא לידו מההפקר אבל מה שנתנו לו אחרים במתנה וכ"ש מה שירש מאביו יש בו משום גזל גמור כיון דדעת אחרת מקנה לו אלא שאין טענתן טענה להשביע ע"ז כדלעיל ר"ס צ"ו: אלא משום דרכי שלום כו' משנה פ' הניזקין וטעמו כיון דליכא דעת אחרת מקנה להן ועבד"מ:

סעיף ב

לפיכך אם גזלה כו' שם בגמרא: אין מוציאין כו' פירוש אין מוציאין בדיינים:

סעיף ג

מציאת בנו ובתו כו' עד ומציאת פועל כו' כל' רבינו כן הוא לשון הרמב"ם בפי"ז דגזילה זולת מה שכתב רבינו בסיפא מציאת בנו ובתו שאינם סמוכים על שולחנו כו' דליתא שם תיבת בתו: ומה שכתב רבינו אפילו הן גדולים בבתו ר"ל אפי' בתו בוגרת שאינה ברשות אביה כלל לא להשיאה למי שירצה ולא למכרה לשפחה אפ"ה הואיל והיא סמוכה על שולחן אביה לא עדיפא מבנו הגדול שסומך על שולחן אביו דמציאתו לאביו כדאיתא בב"מ וכמ"ש בדרישה: ומציאת בתו הנערה כו' דאע"ג דמן הדין הוא שלה דהא דכתיב בנעוריה בית אביה בהפרת נדרים הוא דכתיב וגם אין שייך איבה דבידו למכרה לשפחה דבהיותה נערה אינו יכול למכרה וכמ"ש בסמוך מ"מ חכמים תקנו שיהא לאביה משום איבה שבידו למסרה למנוול ומוכה שחין כדכתיב את בתי גו' ולרבותא נקט נערה כו' וכ"ש בתו קטנה אפי' אינה סמוכה על שולחן אביה דאית בה ותרתי דבידו למכרה לשפחה וגם לאישות למנוול ומוכה שחין ועבד"ר: ואפי' היתה מכורה כו' כל' הזה כתב ג"כ הרמב"ם ומשמע דקאי אנערה דמינה איירי וא"כ א"א לפרשו דר"ל דעדיין היא מכורה בנערותה דהא ילפי' מדכתיב ויצאה חנם אין כסף דיצאה מאדוניה בסימני

נערות וגם היא אינה יכולה למכור את עצמה בהיות נערה וכמ"ש התוס' בב"מ (דף י"ב) ושכן איתא בספרי וצ"ל דר"ל אפי' היתה מכורה כבר ויצאה בשש או ביובל מאדוניה בעודה בקטנותה ושוב אין אביה יכול למכרה כדדרשינן בקידושין (דף י"ח) מדכתיב לעם נכרי לא ימשול למכרה בבגדו בה והו"א דתו ג"כ אין יכול להשיאה למנוול ולא שייך שום איבה ותהי' מציאתה לעצמה קמ"ל וה"ט דאעפ"כ יכול להשיאה למנוול דהכי איתא שם בברייתא מוכר אדם את בתו לאישות ושונה לשפחות (ופרש"י אם נתארמלה או נתגרשה מאישה מן האירוסין דאילו לאחר נישואין תו אין לאביה רשות בה) ושונה לאישות אחר שפחות כו' ע"ש ומיהו לא בשביל נערה לחוד כתבו הרמב"ם ורבינו להאי אפילו היתה מכורה כו' דהא אין כאן מקור דין זה ללמדנו דיכול למכרה לאישות אחר שפחות אלא קאי גם אמ"ש לפני זה מציאת בנו ובתי אפי' הן גדולים דמשמע וכ"ש קטנים ע"ז כתב ואפי' היתה מכורה לאחר לאמה דאז אינה סמוכה על שולחן אביה וגם לא שייך איבה דימכרנה לאמה דהרי היא מכורה אפ"ה מציאתה לאביה מטעם דאכתי איכא איבה דיכול למסרה למנוול כו' ודוק: ומציאת בנו ובתו כו' הן שלהם יש לתמוה הלא כ"ר לפני זה שמציאת בתו נערה הוא של אביה אפי' אינה סמוכה על שולחנו וכתבתי דמכ"ש כשהיא קטנה וכן מוכח מדכתב שם ואפי' היתה מכורה וכנ"ל וראיתי שיש מוחקים תיבת בתו ומביאין ראיה דברי"ף ורא"ש ורמב"ם ליתא לתיבת בתו בהאי בבא אבל אינו נ"ל חדא דעיינתי וחפשתי בכל ספרי הטור של דפוס ושל כתב וכולן שווין בגי' זו ועוד דבכל הך בבא נקט רבינו ל' רבים סמוכים קטנים כו' משמע דקאי אבנו ובתו וגם בקיצור פסקי הרא"ש שחיבר רבינו כ"כ דבתו קטנה שאינה סמוכה על שולחן אביה מציאתה שלה ולכן נ"ל לקיים גי' הספרים ובתו דומיא דבנו קאמר דהיינו היכא דליכא למיחש למסירה למנוול כגון שכבר השיאה ונתגרשה או נתארמלה מן הנישואין שאז יצאה מרשות אביה וכנ"ל ולהכי כיון שאינה סמוכה על שולחנו מציאתה שלה דומיא דבנו הקטן בשאינו סמוך ע"ש אביו ורבינו המציא דין זה כדי שלא נצטרך לומר דר"י דאמר גדול לאו גדול ממש כו' (וכתבו לשונו בדרישה) לא קאי אלא אבן דלפ"ז גם אבת קאי ובתנאי שתהא הבת דומה (לכן) [לבן] דלא יהא שייך בה חששא דשמא ימסרנה למנוול וק"ל ועבד"ר: ומציאת עבדו כו' כך הוא לשון המשנה וכבר כ"ר לפני זה דאפי' היתה מכורה הוא של אביה והיינו כשאביה חי וכאן איירי כשמת אביה ועדיין היא אצל אדונה וקמ"ל דמציאתה לעצמה ולא לאדוניה דאין הלכה כר"ל דאמר כשמת אביה יצאה מרשות רבה והרמב"ם ז"ל כתב ז"ל כל אלו המציאות אינן שלו עכ"ל והוא ל' מדוקדק קצת יותר דנכלל בו הן אביה חי או מת עכ"פ מציאתה אינו שלו פי' של אדוניה

אלא של עצמה אם אין אביה חי ושל אביה אם אביה חי ורבינו סמך אמ"ש כבר וכמ"ש ודוק: אפילו בספק גירושין כו' שם בגמרא ומשום דטעמא מאי אמרו רבנן מציאת אשה לבעלה משום איבה והכא איתא לה איבה ואיבה:

סעיף ד

ומציאת פועל פ"ק דב"מ (דף י"ב): על פני השדה ושכרו ללקטן כו' כצ"ל: כתב הרמ"ה ז"ל כו' ל' רבינו מוכח שלא הביא לדברי הרמ"ה לפלוגי אמ"ש לפני זה אלא להוסיף על דבריו ללמדנו דאפי' לא שכרו ללקוט מציאות בהדיא אלא סתם ואח"כ הוליכו ללקוט מציאות ג"כ הוה של ב"ה ומש"ר תחילה היינו כשלא הוליכו ללקוט מציאות אלא העבד מעצמו לקטן וכה"ג גם הרמ"ה מודה דבעינן שישכור הפועל לכך ועיין בדרישה טעמו ונימוקו של הרמ"ה מאין יצא לו כל זה ודוק:

סימן רעא

סעיף א

בהמה של הפקר כו' בפ' אין בין המודר: ובא אחד לזכות בה כו' פי' איך יזכה בה שלא יבוא אחר לחזור לחטפה מידו: או שנים כו' נתבאר בסימן קצ"ז דבשניהן רוכבים עליה ומנהיגין ברגלם ביחד שניהן קנאוה וכן אם א' רוכב ומנהיג ברגליו והשני הנהיגה לבד משא"כ בא' רוכב על החמור וא' תופס המוסירה וע"ש עוד שאר חילוקי דין קנין בהמה: נקנית כדרך שנקנית במכירה וא"ת הלא כ"ר בשם הרא"ש בר"ס קצ"ז ז"ל דוקא גמל במשיכה וחמור בהנהגה אבל חמור במשיכה וגמל בהנהגה איכא חד מינייהו דלא קני ולא ידעינן הי מינייהו קני והי מינייהו לא קני הילכך במכר ובמתנה לא קנה חד מינייהו דאוקי ממונא בחזקת מריה ובמציאה והפקר קנו שניהן עכ"ל הרי לפנינו שבאלו נחלקה קניית מציאה והפקר מדין מציאה וי"ל דהרי רבינו לא כתב אלא דקניינן הן שוים ושם נמי קניינן שוה אם היינו יודעין במאי הן נקנין אלא שמכח ספיקא אמרינן בכל א' מהן לפי ענייננו המע"ה וק"ל:

סימן רעב

סעיף א

מי שפגע בחבירו כו' דינים הללו מפ' א"מ מדף ל"ב והלאה ע"ש: ומש"ר מי שפגע בחבירו בגמרא ורי"ף והרא"ש לא הזכיר שפגע בחבירו אבל הרמב"ם כתב ג"כ כלשון הזה ולישנא דקרא עזוב תעזוב עמו נקטו דמשמע שהבעל עמו וזהו שסיים רבינו וכתב חייב לסייעו לפרקה וק"ל ובסמוך יתבאר בדברי רבינו דהאי פגיעה אפילו ברחוק רס"ו אמה מיירי: חייב מן התורה כו' דכתיב כי תראה חמור שונאך רובץ וגו' דרביצה משמע

שצריך לפרוק: וכן אם צריך להטעינה דכתיב לא תראה את חמור אחיך או שורו נופלים וגו' וילפינן שם (דף ל"ב) מדכתיב נופלים דמיירי דרמו אינהו וטעונייהו באורחא וצריך להטעינו. אלא שבטעינה כו' כך ס"ל לרבנן שם והלכה כוותייהו וטעמייהו שם דאי ס"ד תרווייהו בחנם ליכתוב רחמנא טעינה ולא בעי פריקה ואנא אמינא ומה טעינה דלית בה צער ב"ח וליכא חסרון כיס אם לא יטעון חייב פריקה דאית בה צער ב"ח וחסרון כיס (פרש"י שהבהמה נשברת ומתקלקלת תחת משאה) לא כ"ש אלא להכי כתב לך רחמנא פריקה לומר לך פריקה בחנם טעינה בשכר ופירש"י הילכך אי לא כתב לך רחמנא פריקה ואתיא ק"ו מטעינה הו"א דיו מה טעינה בשכר כו': לפיכך כו' אמ"ש לעיל קאי וה"ק כיון שאמרנו שחייב לטעון מן התורה אלא שהותר לו ליקח שכרו לפיכך אם צריך להתנות ביותר כו' אין לו אלא שכרו הראוי לו אפילו היכא דליכא למימר משטה אני בך דכיון שנותנין לו שכרו הראוי לו חיילא עליו מצות טעינה ותנאו שהתנה הוה כמתנה על מה שכתוב בתורה: ומ"ש שכרו הראוי לו ר"ל כשהוא בטל נותן לו מה שראוי ליתן לפועל בטל על טירחת טעינה זו ואם מתבטל ממלאכתו הוא דינו דין השבת אבידה וכדמסיק רבינו והיינו סתם בעל מלאכה ניחא ליה בעבודה קלה וליטול פחות מלעסוק במלאכה כבידה גם לזה יתן כפועל בטל ממלאכתו הכבידה ולעסוק בהטעינה אם היא קלה ממלאכתו ואם לא ניחא ליה בקלות המלאכה כ"א בשכר מרובה צריך להתנות עם הבעלים או לפני ב"ד ואם אין שם בעלים או ב"ד להתנות עמהן אינו מחוייב לפסוק ממלאכתו ולעסוק בהטעינה כי שמא לא ירצו הבעלים לשלם לו כ"א כמו לפועל בטל וכמש"ר כל זה (בסימן רס"ה) והטעם כתבתי (בסימן רס"ד) דכתיב אפס כי לא יהיה בך אביון שלך קודם:

סעיף ג

אפילו כמה פעמים חייב שם בגמרא שנאמר עזוב תעזוב ודרשינן עזוב אפילו כמה פעמים תעזוב אפילו אין בעליו עמו:

סעיף ד

היו הבעלים שם כו' פטור דכתיב עזוב תעזוב עמו משמע שגם הוא יסייע והאי פטור ר"ל מטעם מצות פריקה אבל משום צער ב"ח חייב בפריקה ונ"מ דמותר לקבל עליה שכר וכדבסמוך בסי"א: אבל אם אין הבעלים שם או שהיה שם והוא זקן או חולה חייב פי' הוא לבדו בפריקה בחנם ובטעינה בשכר:

סעיף ה
היה עליו יותר ממשאו פי' לאפוקי מדר"י הגלילי דדריש שם (דף ל"ג) מדכתיב רובץ תחת משאו משמע דוקא משאוי שיכול לעמוד בו אלא כרבנן דפליגי עליה (רבצן) ודרשי רובץ ולא עומד רובץ ולא רבצן וכדמסיק רבינו:

סעיף ו
רס"ו אמות כו' לשון הגמרא שם (דף ל"ג) ושיערו חכמים א' מז' ומחצה במיל וזהו ריס וכתבו התוס' שם ז"ל וזהו ריס אית דגרסי רוס דז' ומחצה רוס עולה אלפיים דהוי שיעור מיל כדמוכח בפ' שני שעירים כו' עכ"ל ורבינו שכתב משיהיה ביניהן רס"ו אמיות ושני שלישי' מוכח דס"ל ג"כ דעיקר הגירסא היא רוס וס"ל ששם רוס ע"ש רס"ו אמות דז' פעמים ומחצה רס"ו עולה אלפיים פחות ה' אמות וכדי למלאות החשבון כ"ר וב' שלישי' דט"ו שלישי' עולים ה' אמות וכ"כ בערוך וסיים ביה ז"ל ס"ה אלף תתרצ"ה ואל יקשה בעיניך חסרון הה' אמות לפי שלא היה יכול לעשות ריס שיהא עולה החשבון יותר מאלפיים לכן העמידוהו ברו"ס עכ"ל ור"ל אע"פ דבעלמא נזכר בגמרא שיעור ריס כאן שהשיעור א' מז' (ומח') ומחצה במיל לא היה אפשר לתת השיעור כמלא ריס שז' פעמים ומחצה ריס עולה יותר מאלפיים לכן נקטו בלשונם רוס ולא חששו אב' שלישים הנותרים כיון שלא הגיע לאמה ונראה שגם התוס' הנ"ל שכתבו אית דגרסי רוס שז' ומחצה רוס עולה אלפיים כוונתן לזה מדכתבו לשון עולה וס"ל דלא דקדקו בהחמשה אמות ועיין בח"ש מ"ש ע"ז ונראה שכתב דבריו לגירסת ריס ע"ש וגירסת רבינו ולשונו הוא מדוקדק יותר:

סעיף ז
וצריך ללכת עמה מיל בגמרא ובכל הפוסקים איתא פרסה שהיא ד' מילין ועבד"ר שכתבתי ישוב וטעם לדברי רבינו: אבל צריך ליתן לו שכרו ע"ז ז"ל התוס' שם ונ"י אע"פ שההליכה זו צריך פריקה ופריקה היא בחנם אפ"ה צריך ליתן לו שכר ההליכה משלם והא דכ"ר שאם יפול יחזור ויסייעו ולא כתב שאם ירבץ תחת משאו שיפרק ויטעננו נראה דגם פריקה בכלל שאם יפול הוא והיינו שהמשא יטה מע"ג הבהמה לצדדים ואז דרכה לרבוץ תחת משאו כי קשה עליה לישא מצד א' וק"ל:

סעיף ח
היה כהן כו' משנה שם ואם היה שלו היה מניחו כו' עיין מ"ש בדרישה:

סעיף ט
וכתב הרמב"ם כו' חסיד ועושה לפנים כו' כן הוא במיימוני פי"ג דרוצח ור"ל אם עושה בשאר ענייניים לפנים משורת הדין בממונו גם בזה יעשו בגופו: אין לו רשות לזלזל

בכבודו דנהי שיכול למחול תוספת כבוד כדאמרינן בעלמא הרב שמחל על כבודו כבודו מחול על כבודו דוקא אמרו אבל לנהוג בעצמו זילותא אסור מפני כבוד התורה ואע"פ שיש בפריקה צער ב"ח דהוא דאורייתא מ"מ כיון דפטריה רחמנא פטריה אפילו במקום צב"ח ומש"ה נראה דבסמוך (סי"א) כ"ר צער ב"ח דאורייתא לפיכך כו' כגון ולא חשב נמי זקן ואינו לפי כבודו אלא ודאי הוא פטור גם בזה ואיסורא איכא להרא"ש אם יזלזל דומיא דהוא כהן והיא בבית הקברות וגם התוס' כתבו שם (דף ל"ב) דאף דצער ב"ח דאורייתא התירו לעקור על המלכים משום כבודן וכן התירו לאו בל תשחית משום כבוד הנשיאים ע"ש. והב"י כתב בס"ס רס"ג דלהרמב"ם י"ל דלא מקרי זלזול גביה כ"א כבוד שמים מאחר דאין דרכו לעשות כן בשלו ומטפל בשל חבירו לפנים משורת הדין: יוותר מממונו כצ"ל ור"ל יפריז מממונו ומה שלא כ"ר זה לעיל (בס"ס רס"ג) לפי ששם לא איירי אלא מדין חיוב ומהאבעיא דאיתא בגמרא באם דרכו לטפל בשדה ולא בעיר דאית דאמרי דחייב גם בעיר וע"ז כתב דהעיקר כגירסת הרי"ף דבעיר פשיטא דפטור ואע"פ שהרא"ש כתבו גם שם היינו טעמא שכתבו לפי גירסא דאית מפרשי דגרסי בהאיבעיא שם חייב בעיר אבל רבינו קיצר שם וסיים כגירסת הרי"ף משה"ה לא כתב גם לזה וכבר כתבתי כל זה בדרישה שם (סימן רס"ג) ע"ש: וקנאם ממנו ר"י כו' ובגמרא איתא עוד שהפקירו מיד כדי שלא יכשלו בני אדם בלא תגזול ולפי שאין כאן מקום דין זה דלא אתא רבינו אלא ללמדנו איך נעשה בהשבת אבידה לפנים משורת הדין משה"ה השמיטו רבינו ועמ"ש עוד מזה בסימן רס"ג ס"ח:

סעיף י

הפוגע בשנים כו' ברייתא שם: ה"ג בד"א כששניהן אוהביו או שונאיו כו' דאילו אהובים או שנואים משמע שהם שנואים מעצמן במעשיהם ובכה"ג אפילו הא' שונא לא שייך טעמא דכפיית יצרו דהוא מותר לשנאותו ועוד דהא סיים וכתב אבל אם הא' שונאו כו' ש"מ דברישא ג"כ מיירי בשונאיו ועיין בסמ"ע:

סעיף יא

חייב משום צער ב"ח ונ"מ שאם ירצה ליתן לו שכר שרשאי לקבלו כלשון הזה כתב נמי הרא"ש בס"פ א"מ וגם ר' ירוחם וקיצור פסקי הרא"ש כ"כ ונראה דכתבו האי לישנא שאם ירצה ליתן כו' לאפוקי אם אינו רוצה ליתן לו בעליו שכר שמחוייב לעשותו בחנם משום צער ב"ח אבל לא נקטו משום שאסור לו להתחיל ולומר לו אני אפרוק ע"מ שתתן לי שכרי כי ודאי אין איסור בזה רק שלא ימנע מלפרוק עבור זה משא"כ בטעינה ובפועל הנ"ל משה"ה כתב שם שרשאי לומר לו לא אטעון עד שתתן לי שכרי ומש"ר מותר לקבלו

ר"ל לאפוקי במקום שמצווה על הפריקה דאסור לקבל כמו שכר דין (סימן ט') ושכר ראיית מומין בי"ד (סימן שי"ב) ע"ש ועבד"ר:

סעיף יב
אבל לא בכותי כו' שם (דף ל"ב) ע"ש:

סעיף יג
דליכא איבה דיכול להשמט ולומר דבר איסור הוא לנו:

סעיף יד
ובפריקה חייב כו' פי' ואפילו בי"נ גמרא שם:

סעיף טו
כתב הרמב"ם בהמת כותי כו' בפי"ג מהלכו' רוצח כ"כ: ומ"ש אין זקוק לו מיירי בטעינה לבד ועבד"ר: למה אין חייב לסייעו משום איבה אבל לא שייך להקשות ליחייב משום צב"ח כמ"ש בסמוך דבבא זו מיירי בטעינה לבד ועבד"ר: וכי גרע כו' ונראה דדעת הרמב"ם דכיון שהמשא של ישראל לא חיישינן לאיבה ועבד"ר: תיפוק ליה משום מצות פריקה דנ"מ לדינא יש בה"ט דמשום צער ישראל דהיינו שהישראל ישהה שם זמן רב מותר לקבל עליה שכר כמו בצב"ח משא"כ למצות פריקה ועוד למה הניח עיקר מצוה דאורייתא ונקט טעם צער דישראל דאינו נזכר בדאורייתא אבל במציעתא לא שייך האי קושיא כיון דאין הבהמה של ישראל לית בה מצות פריקה ומותר לקבל עליה שכר ועבד"ר ושם הארכתי לתת טעם לכל וכ"מ) סברא זו ליישב דברי הרמב"ם) אלא שמדאמרו בגמרא סתם משום איבה משמע לרבינו שאין חילוק וס"ל דלא דמיא להיא דחרש ופקח דהתם שניהם יחד משא"כ כאן ואף אם מיירי דניכר דהמשא הוא של ישראל מ"מ כיון דאין הישראל עם הכותי והטעינה מוטל על הכותי ליטפל עם המשא דישראל ולהטעינה לכך ודאי איכא איבה ובעל המרשים רצה להוכיח סברא הנ"ל וכתב דאי ס"ד דשייך איבה א"כ מאי קאמר בגמרא הנ"ל ואי צב"ח דאורייתא אמאי וחדלת כו' הא גם אם צב"ח לאו דאורייתא נמי קשיא אמאי וחדלת הא איכא איבה וכן התרצן דמוקי לה בטעינה לא תירץ (וכן נראה כוונתו ז"ל) ואין זו הוכחה כלל דס"ל לרבינו דהא דקתני התם בברייתא וחדלת רצונו בעל כזה כתיב בתורה וחדלת וכן הוא דודאי מדאורייתא א"צ לסייע לכותי ותמיהת רבינו היא דוקא על הרמב"ם דלא הול"ל סתם אין זקוק לו דמשמע דאפילו מדרבנן אינו זקוק לו וזהו אינו דהא מדרבנן חייב משום איבה מיהו אפשר לומר דהרמב"ם ס"ל דלית בזה משום איבה מכח סברא הנ"ל בלא הוכחה ומש"ה דקדק וכתב אין זקוק לה במקום וחדלת להורות לך שאפילו מדרבנן אינו זקוק לה וק"ל ומ"ש הרמב"ם ואם ישראל שם חייב לפרוק ולטעון משום צער ישראל

נראה דנקט ה"ט משום דשייך בפריקה ובטעינה דכיון דהישראל שם וצריך להשהות בתרווייהו איכא צערא דישראל וצער דישראל אף שלא שלא נרמז בתורה מ"מ לא גרע מצב"ח דבהמה דס"ל שהוא דאורייתא אבל אמ"ש הרמב"ם בסיפא ואם הבהמה של ישראל ומשא של כותי דחייב בפריקה וטעינה משום צערא דישראל הקשה רבינו שפיר דהול"ל דחייב משום פריקה דיש נ"מ גדולה בזה דמשום צערא דישראל מותר לקבל דמי הפריקה כמו שמותר בצב"ח כנ"ל משא"כ כשהטעם משום מצות פריקה דהא איכא כאן שלשתן צב"ח וצערא דישראל וח"כ אבל במציעתא דמיירי בבהמת כותי לית בה ח"כ שם ודאי מותר לקבל שכר כנ"ל מש"ה לא הקשה נמי שם שיאמר טעם דפריקה וק"ל ובזה עולה הכל יפה בס"ד ומ"ש הב"י והחכם והמרשים והב"י הביאו בזה לא יכונו בעוני והקורא יראה ויבחר:

סעיף טז

חמרים שרגליו של אחד כו' זה הדין מהתוספתא כתבוה הרי"ף ר"פ א' ד"מ וז"ל התוס' חמרים שרגליו של א' מהן רעועות אינן רשאין לעבור עליו כו' עכ"ל וכן הביאו הרא"ש שם בלשון הזה אלא שבמקום חמרים כתב שם חמורים בוי"ו והרמב"ם כתב דין זה בסוף הלכות רוצח וכלשון רבינו ומבואר שנוסח לשון הרמב"ם ורבינו היא מחולקת בתלתא עם נוסחת הרי"ף והרא"ש הנ"ל הא' במה שהם כתבו תיבת חביריו והשני תיבת להקדים והשלישי שכתבו מעליו במ"ס וברי"ף וברא"ש כל אלו תלתא ליתנהו כנ"ל ובגירסת חמורים או חמרים בלא וי"ו מחולקים הנוסחאות דהרב רבינו משה בר מיימוני כתב חמרים בלא וי"ו וגם בספרי רבינו המדוייקים וברי"ף כתוב בהן חמרים בלא וי"ו ובקצתן כתב חמורים בוי"ו והנה נראה אף שהנוסחאות מחולקות כנ"ל מ"מ הענין מכולם א' וכולם לדעת אחת נתכוונו למ"ש הרמב"ם ורבינו וכמ"ש בפרישה וזה ברור שהרמב"ם ורבינו שמדרכם למשוך אחר דברי הרי"ף והרא"ש ע"כ נראה כמ"ש והיו לאחדים אבל הראב"ד כתב בהשגותיו ז"ל חמרין שרגליו של א' רעועות אין חביריו רשאין להקדים ולעבור מעליו פי' אין חביריו רשאין לדרוס עליו ולעבור אבל אם נפל רשאין ודוקא בחמור אבל באדם לא עכ"ל הנה שלקח שיטה לנפשו במה שפי' התוספת' הנ"ל שר"ל אין רשאין לדרוס ע"ג החמור ובודאי שס"ל שכן הוא ג"כ דעת הרי"ף אבל דעת הרמב"ם א"א לפרש כן מדכתב ל' להקדים ולא מעליו במ"ס ואף ששם בהשגות הראב"ד ציין בריש הדברים ג"כ תיבת להקדים ותיבת מעליו ואפ"ה כתב הפי' הנ"ל דר"ל שידרסו עליו נ"ל דט"ס הוא שהקדימו לציין כל' הרמב"ם הנדפס שם ולא שמו עיני הבטתם על הבדל פירושו ושנוסחאתו היה כנוסחת התוספתא והרי"ף הנ"ל וכיוצא בזה צ"ל הרבה

פעמים בהשגות הראב"ד ואפשר שנוסחת הרמב"ם שהיתה לפני הראב"ד היה כתוב בה כנוסחת הרי"ף ומש"ה לא כתב דבריו בלשון השגה אלא בלשון פי' ובאמת פי' הראב"ד מצד עצמו הוא תמוה וכמ"ש גם הכ"מ שם עליו ז"ל ותמיהא לי שיהיה להן רשות לדרוס על החמור שנפל שאפשר שימתוהו בדריסתם ולי נראה דה"פ שאינם רשאים ללך להם ולהניחו כל זמן שלא נפל עד כאן לשון כ"מ ודו"ק: ואם אמר כו' זה קאי אריש אמ"ש רשאין החמרין כו' ומיירי כשלא אבדו בפשיעה: ה"ג שאיני רוצה ליקח חמור אחר ואני רוצה לשמור עמכם כו' ראשון בב' יודי"ן והשני ביו"ד אחת וכן הוא בספרי' המדוייקים גם ברי"ף וברמב"ם ועבד"ר:

סעיף כא

ספינה המהלכת כו' עד סוף הסימן ברייתא גמ' שם: לפי המשאוי ולא לפי הממון פי' שאם א' יש לו מאה ליטרא ברזל וא' מאה ליטרא זהובים משליכין בשוה לתוך הים רש"י שם פ' הגוזל:

סעיף כב

במקום שאין הספינה כו' לשון הרמב"ם ה"ג שאין הספנין הולכין באותו זמן וכן הוא בש"ע ור"ל דבגמרא פריך פשיטא ל"צ דבניסן מרחקין חד אשלא ובתשרי תרי אשלי ואזיל ביומי ניסן למקום תשרי ופרש"י שבניסן שהנהר גדול מהפשרת שלגים וגשמים אין מתרחקים משפת הנהר אלא מלוא חבל אחד ובתשרי שהמים חסרים והספינה אצל השפה גוששת רגילין להתרחק לתוך עומק המים תרי אשלי:

סימן רעג

סעיף ב

והוא שיפקירנו בעליו הפקר גמור כו' משנה הוא בפ"ו דפיאה: לא הוי הפקר פי' ואם זכו בו העניים לא עשו כלום (כדמוכח בפ' א"מ בעובדא דר"י בר יוסי) וגם חייב במעשר:

סעיף ג

כתב הרמב"ם ההפקר כו' ז"ל הרמב"ם פ"ב דנדרים דין י"ז ההפקר אע"פ שאינו נדר הרי הוא כמו נדר שאסור לחזור בו ומקור דבריו הוא מפ"ק דנדרים (דף ז') דשם איבעיא ליה אם יש יד לצדקה אם אמר דינר זה לצדקה וזה ואת"ל הוי יד לצדקה יש יד להפקר אם אמר דבר זה הפקר וזה מי אמרינן הפקר הרי הוא כצדקה א"ד אינו דומה לצדקה דצדקה לעניים והפקר לעניים ועשירים ומש"ה כתב הרמב"ם נמי האי לישנא הרי הוא כנדר ואינו נדר ושם לא איפשיטא האיבעיא וכתב הר"ן דגבי צדקה אזלינן לחומרא דלהרמב"ם כל את"ל איבעיא דאיפשיטא הוא אבל בהפקר דאין לו את"ל אין מוציאין מחזקת הבעלים ומה"ט פסק הרמב"ם בהפקר לקולא ובפ"ח מהמ"ע בצדקה לחומרא

וגם רבינו כאן בסמוך פסק לקולא ובי"ד (ר"ס רנ"ח) בצדקה לחומרא וק"ל: ומ"ש ואסור לחזור בו פי' אם קדם אחד וזכה בו זכה ואסור לו למחות ולומר דיבור בעלמא דברתי ומיהו אם הוא מקדים נפשו וזכה בו בהגבהה קנה וכדמסיק ומשמע מדבריו דאין בחזרה זו אלא איסור הא חזר בו הוי חזרה ושוב אין יכול לזכות בו אחר כן הוא דעת הרמב"ם שכ"כ בהדיא שיכול לחזור בו כל ג' ימים הראשונים להפקירה אבל רבינו ס"ל דאין יכול לחזור אלא שהעתיק לשון הרמב"ם ועבד"ר:

סעיף ה

ה"ג וכל הקודם וזוכה בהן קנהו וכן איתא בהדיא במיימוני:

סעיף ו

ומ"ש הפקיר עבדיו הגדולים כו' בפ"ק דקדושין גבי גר שמת:

סעיף ז

ומ"ש דבר זה הפקר כו' בפ"ק דנדרים:

סעיף ח

וכתב עוד ד"ת אפילו הפקר בפני א' כו' רמב"ם בפ' הנזכר: אבל חכמים אמרו כו' בס"פ אין בין המודר גרסינן אמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק המפקיר בפני ב' לא הוי הפקר בפני ג' הוי הפקר ריב"ל אמר ד"ת אפילו באחד הוי הפקר ומ"ט אמרו בג' כדי שיהא אחד זוכה ושתים מעידין וכתב הרא"ש והר"ן דקיי"ל דהלכה כריב"ל לגבי ר"י והטעם דאף דהוי הפקר לאלתר כי ליכא אינש בהדיה מאן קא מסהיד עליה דהלה הפקירו וכאילו לא יצא מידו דמי שהרי יכול לחזור בו לכפור בהפקירו משא"כ כשיש תרי מעידין שהפקירו: ומ"ש וא"א ז"ל כתב כו' אדבר תורה קאי ולימר דל"ד אמרו בגמרא ד"ת אפילו באחד הוה הפקר דה"ה אפילו בינו לבינו ונ"מ לענין איסור שבת כגון שהשאיל בהמתו לנכרי ולא החזירו לו קודם שבת וע"ע בדרישה:

סעיף ט

דבר של הפקר כו' והביט בו כו' בסוף ב"מ אסיק רבא בלישנא בתרא דהבטה בהפקר לא קנה: ואיזה דבר מופקר כו' כ"כ הרמב"ם בפ"א מה"ז:

סעיף יא

אעפ"י שאין אדם רשאי כו' שם ברמב"ם כתב המ"מ פשוט הוא שאין לאדם רשות לכנוס לשדה חבירו שלא מדעתו עכ"ל:

סעיף יב

ואם בעל השדה כו' ס"ל להרמב"ם כיון שפירש המצודה שלא ברשות מועיל המצודה לבעל השדה לעשותו כצבי שבור (כמפורש דינו בסי' רס"ה) שע"י המצודה יכול להגיעו אף שאינו שבור ורבינו ס"ל דאף שפירש זה שלא ברשות מ"מ לא מהני לבעל השדה

עמידתו ואמירתו לענין שאם אח"כ יבא בעל המצודה ויקדום לבעל השדה ליקחנו מהמצודה אם לא שג"כ יכול לקחם בלא המצודה ואז ס"ל דלא צריך אמירה כמש"ר בס"ס רס"ח ועבד"ר: הרי הוא גזל כלומר ומוציאין בדיינים שכבר הוא חצר המשתמר וזכה בהו בעל השדה כ"כ המ"מ: ואז זכתה לו שדהו רבינו לא בא להקשות על הרמב"ם שהרי כבר נתבאר (בסימן רס"ח) דהרמב"ם ס"ל דלעולם צריך אמירה אלא רבינו בא לגלות דעתו וכשטת הרא"ש כתבו וכן פי' ב"י:

סעיף יג

דגים שקפצו כו' בב"מ (דף ט') ולא חשבינן ליה חצר המהלכת פי' דחצר המתהלכת אינו קונה כדלעיל סימן ר"ב:

סעיף יד

מי שפירש מצודה לצוד כו' בגיטין (דף ס') והבאתי לשון הגמרא בדרישה בסמוך בסי"ב וכתבתי שם בשם המ"מ דמיירי דבמקום הפקר פירש המצודה דאילו ברשות חבירו לא הוה גזל גמור אפילו עשוי בכלי דלא עדיף מכליו של לוקח ברשות מוכר דלא קני לוקח אע"ג דדעת אחרת מקנה אותו כמשר"ל סימן ר' ע"ש: עני המנקף כו' בגיטין (דף ס' וס"א) ופרש"י מנקף חותך ואם לקט מהאילן בידיו ונתנן ע"ג קרקע הואיל ומטו לידיה גזל גמור ודוקא כשחותך הפירות מהאילן ולא תפסן בידו ונפלן מיד לארץ קאמר דאין בו אלא מפני דרכי שלום עכ"ל רש"י:

סעיף טו

שחלים הגדלים בשדה כו' ב"מ (דף ק"ז): או שגדלו כל צרכן כו' ואז מאי דאפסיד כבר אפסיד:

סעיף טז

כל שדה שיש בו כלאים כו' כן פירשו בגמרא ריש מ"ק והוא רובע הקב מסאה שהסאה הוא ו' קבין: הרי הוא הפקר עבד"ר:

סימן רעד

סעיף א

עוד יש דברים המותרים כו' כל דיני דסימן זה הוא מס"פ מרובה ועבד"ר: משום תקנת יהושע פי' יהושע כשהנחיל את הארץ לישראל ע"ת האלו הנחילם להחזיק כל אחד בחלקו שיהיו שלו חוץ מלדברים הללו שיהיה הפקר: שנוהגת אף בח"ל כו' כלומר וכיון שהם נוהגים אף בח"ל לכן אביאם הדברים ואפרשם ומש"ה כ"ר שנוהגת בשי"ן ולא כתב ונוהגת בוי"ו ומ"ש שנוהגת בח"ל בב"ק דף פ"א א"ל רב יודא לשמואל תנאין שהתנה יהושע אפילו בבבל א"ל אני אומר אפילו בח"ל וכ"ש בבבל שמצוים עוברים ושבים

והוצרך להתנות עכ"ל. ורבינו שכתב משום תקנת יהושע לשון משום משמע לי כאילו אומר אף על פי שיהושע ודאי לא התנה עם ישראל אלא בא"י בהיותם שם בזמנו ולא עלה על דעתו אז שיגרשו ממנה מ"מ מתקנתו יש ללמוד לנהוג כן ג"כ איש עם רעהו ישראל וזהו שאמר שמואל אני אומר אפילו בח"ל ובזה יתיישב נמי הא דתניא שם וכתבו רבינו בסמוך אר"י תנאי ב"ד הוא שיהא זה יורד לתוך שדהו וקוצץ ענף של חבירו כו' עד שע"מ כן הנחיל יהושע את הארץ דק' שהתחיל ואמר שתנאי ב"ד הוא וסיים וכתב שע"מ כן הנחיל יהושע את הארץ אלא ודאי ה"ק מתנאים של יהושע למדו הב"ד לתקן ג"כ האי והא דפריך שם ז"ל עשרה ותו ליכא כו' ולא קאמר דהאי לא קחשיב משום דיהושע לא התנה עליהן אלא שלמדוהו מתקנתן י"ל דה"ט משום דחשיב שם בהדייהו ג"כ הא דשלמה תיקן והו"ל למחשב נמי הא וק"ל ועבד"ר:

סעיף ב

ביער שאילנותיו גסי' שאינה יכולה לכלות האילנות ע"ל סימן ת"ט ששם כ"ר דין בהמה דקה אי מותר לגדל בח"ל בכ"מ בשלו: ואצ"ל בהמה גסה כו' כל זה כך הוא בגמרא ונראה דמ"מ אצטריך לאשמועינן ליה דל"ת דוקא בהמה דקה ביער דקה אסור משום דדרך בהמות דקות להשחית אבל גסה אין עליה שם משחית ואף אם מקלקלת קצת אינו היזק ביער דקה משום דהדר צמח ליה (מש"כ) [מכ"ש] ביער גסה קמ"ל: לחים המחוברים בכל מקום פי' אפילו בשדה חבירו דכיון שהם לחים וגם מחוברים אסח בע"ה דעתיה מינייהו ובגמרא מסיק ובלבד שלא ישרש כלומר לא יעקרם עם שרשיהן ולא ידעתי למה השמיטו רבינו: אבל התלושין שכיון שטרח עליהן בעל השדה ותלשן דעתיה עלייהו ואסור ליטלן רש"י: והן יבשים דעתיה נמי עלייהו לאור: בכל ענין אסור אשאר עצים קאי כלומר ושאר עצים שאינם קוצים בין תלושין בין מחוברין בין לחים בין יבשים לעולם אסור ליקח מהן:

סעיף ג

ומלקטין עשבים כו' למאכל בהמה: והוא שזרען לאכול הקנים פי' הקנים הם מאכל אדם ואז העשבים יפים לו לפי שהם מתפשטות ומודלות על העשב ונעשין להסמיכם כעין דלית של כרם ואם זרען להאכיל התלתן לבהמה כיון דלבהמה הוא דזרען עשבים נמי איבעי לה ובגמרא קאמר ומנא ידעינן אמר רב פפא עושין ערוגה ערוגה לאדם ואין עושין ערוגה ערוגה לבהמה: אז העשבים קשין לה דמכחשי לה וממעטים יניקתה:

סעיף ד

וקוטמין נטיעה כלומר אדם הרוצה לקטום בד הראוי לנטיעה לנטוע או להרכיבו רשאי לקטמם: וכאשר יקטום כו' מדחזר רבינו וכתב בזיתים שלא הוצרך להזכירו שכבר הזכיר

זיתים גם מדכתב וכאשר יקטום ולא אמר בקיצור חוץ מגרופיות של זיתים שאינו רשאי לקטום אלא צריך להניח כביצה כו' מוכח דתרתי קאמר רבינו ולהקדמת הענין צריך שתדע מש"ר ס"ס רי"ו ז"ל הקונה אילנות לקצצם לשריפה מניח לו שני ענפים הסמוכים לארץ וקוצץ השאר כו' ע"כ והוא בב"ב דף פ' והטעם כמ"ש שם שאז חוזרין וגדלים וז"ל הגמרא שם הוא מניח לו שני אגרופות נמצא שרבינו מפרש לשון גרופיא המוזכר בגמרא ענפים וכן פי' הערוך והתוס' וא"כ מש"ר כאן חוץ מגרופיא של זיתים כו' ה"פ הרוצה לקטום ענף מאילן חבירו לנטוע קוצץ בכל מקום שירצה בלא רשות חבירו חוץ מגרופיא של זיתים כלומר מזיחו ?זית שכבר נקצץ לשריפה ונשתיירו בו לאחר שנקצץ ב' גרופיות שמשם אין לקטום כלל והטעם כיון שכבר נקצץ פעם אחת כשחוזרין וקוטמין ממנו אפילו בד קטן ממהר להפסיד משם ואפשר דה"ה בשאר אילנות נמי אין קוצצין ממה שגדל מהנשאר ע"פ השיעור שנתבאר סימן רי"ו אבל יותר נראה דדוקא קאמר וכמ"ש בדרישה ואח"כ כתב וכאשר יקטום כו' פי' וכאשר יקטום במקום שרשאי לקטום דהיינו בשאר אילנות בכל אופן ובאילן זית שלא נקצץ מעולם צריך להניח בזיתים כו' פי' מאילן זית אינו רשאי לקטום שום ענף כ"א מאותן הגדלים ויוצאין מגוף האילן משיעור ביצה גובה מקרקע ולמעלה ולא מאותן הענפים היוצאים למטה ממנה ובקנים ובגפנים רשאי לקטום מהענפים הגדלים לתעלה מפקק התחתון ופקק היינו קשר שדרך אילנות להיות בהם בליטות כעין קשרים ולא מהגדלים למטה מן הפקק כך פירש"י והרמ"ה פי' בזית כו' פלוגתתו עם רש"י הוא דלרש"י יכול לקצוץ כל הענף עד גוף האילן ושיעור ביצה לא נאמר אלא על מקום יציאת הענף בגובה האילן ולהרמ"ה שיעור ביצה הנזכר בגמרא בזית ושיעור פקק הנזכר בקנים קאי על שיעור מה שיניח מאותו ענף הנקצץ וס"ל שאף במקום שהתירו לו לקצוץ צריך להניח דבר מה מעיקר הענף שיוכל לחזור ולגדל משם ואפשר דלהרמ"ה יכול לקצוץ אפילו מהענפים הסמוכים לקרקע: ומש"ר אבל מגוף כו' אינו מלשון הרמ"ה אלא לשון רבינו הוא וגם לרש"י אינו רשאי לקטום מגוף האילן מידי שלמה יתירו לו ליקח עצו של חבירו לחנם ושלא לצורך ועבד"ר: ומאילן חדש פירש"י בד הגדל וניתוסף בשנה זו שעדיין אינו עושה פרי:

סעיף ה

אפילו מחדש פי' וכ"ש מעיינות ישנות מימות יהושע רש"י:

סעיף ו

ומחכין בימים לשון חכה שצדין בהם הדגים בל"א אנגיל: ומ"ש של כל אדם פי' שיש לכל אדם בחלקו ביחידות ולשון הגמרא הוא בימה של טבריה ופירש"י ואע"פ שנחלק

כו' כלומר ונמצא שהיתה של יחיד ועד"ז הן דברי רבינו: לפרוש קלע פירש"י דרך שרים לתקוע יתידות ולעשות גדרי קנים במים להלכד שם דגים:

סעיף ט

מפני היתידות פי' בימות החמה יבש הטיט ונעשה כיתידות במקום דריסת האדם והבהמה שדרסו שם בימי החורף ונעשו כשחיתות וכדי להנצל מהם יכול להלוך בצד הדרך אפילו במיצר שדה חברו ואפילו בשעה שהתבואה שם בשדה רש"י:

סעיף י

והתועה בכרמים פי' שיצא מן הדרך הישר ובא בכרמים:

סעיף יא

ואם הוא כו' כפול בי"ד סימן שס"ד:

סעיף יב

ר"י אומר עוד תנאי ב"ד בגמרא לא נזכר בדברי ר"י תנאי ב"ד אלא סתם ר"י אומר בשעת הוצאה כו' וסיים ביה שע"מ כן הנחיל יהושע כו' ובברייתא דר"י כתוב בה תנאי ב"ד אבל סיים בה נמי שע"מ כן הנחיל יהושע כו' ופריך התם תלמודא אמאי לא חשיב להו נמי בברייתא די' תקנות כו' ומשני כיחידאי לא קאמרינן ומזה פסק הרי"ף דלית הלכתא כוותייהו של אלו המוסיפין והרא"ש כתב נהי דלא ניחא לתנא למנקט דברי יחידאי מ"מ אפשר דהילכתא נינהו וכבר כתבתי לעיל ר"ס שמ"ש תנאי ב"ד וסיים ביהושע היינו לומר שהב"ד שאחרי יהושע תקנו כן שלמדו מתקנתו דיהושע ע"ש: שיוציא אדם את זבלו פי' שמוציאו כדי לזבל שדהו ומניחו בר"ה תחילה שדריסת הרגל טוב לזה: כל ל' יום פי' כל ל' יום יכול להניחו בר"ה ואין בני ר"ה יכולין למחות בידו: ומיהו אם הזיק חייב לשלם ע"ל סימן קנ"ה מסמ"ח עד סנ"א: שמי שברח לו נחיל פי' של דבורים: וחבירו אומר לו שפוך כו' הא לעשותו מעצמו לא כדלעיל סימן רס"ד וחילוק זה חילק הרא"ש בפ' הגוזל בתרא לדחות ראיות הרי"ף ע"ש: וכתב הרי"ף דאין הלכה כו' כבר כתבתי טעם פלוגתתן ונראה דדוקא בהא פליג משום דלא ניחא ליה לאינש להיות ניזק ולקבל שכרו או לשפוך יינו ואינך דניחא לאדם בשלו אבל מודה דאם אמר בעל אבידה תניח מלאכתך ותשיב אבידתי ואשלם לך כל שכרך דחייב לעשותו כמ"ש רבינו בס"ס רס"ה ומש"ה סתם רבינו שם וכתב הדין כן בלא פלוגתא וגם נזהר רבינו ולא כתב בסימן רס"ד בדין שפיכת יינו ושטיפת חמורו דין זה דאם זה אמר שפוך יינך או תניח חמורך להציל את שלי ואני אשלם כל דמי יינך או חמורך דמחויב לעשותו משום דלא רצה לכתוב שם הדין דיש בו פלוגתא וסמך אמ"ש כאן בס"ס רע"ד אבל להרא"ש ודאי כולן שווין הם

דכמו שסבר דמחוייב לשפוך יינו ולקצוץ ענף אילנות ה"נ מחוייב להניח לשטוף חמורו כשהלה רוצה לשלם לו כל הפסדו וק"ל:

סימן רעה

סעיף א

אחר שנתגייר כו' דין זה למד מההיא דאיסור גיורא (ב"ב דף קמ"ט) דהו"ל תריסר אלפי זוזי בי רבא כו' ואע"פ שמרי בריה לידתו בקדושה היה כיון שזריעתו לא היה בקדושה לא היה יורשו וכ"כ ב"י ולפ"ז לא הו"ל לרבינו לכתוב ולא הוליד בישרא כו' אע"פ שהוליד בנים בעודו עובד כוכבים כי ידוע לך מ"ש רש"י ז"ל בפי' החומש בפ' בראשית על הפסוק ועירד ילד ז"ל שלידה משתמשת שתי לשונות לידת האשה וזריעת תולדות האיש וילד ידובר על שעת זריעת האיש והוליד ידובר על שעת לידת האשה הבאה ע"י זריעתו האיש בה והול"ל כאן ולא ילד בישראל שפי' שלא הזריעה בישראל ואח"כ הול"ל אע"פ שהוליד בישראל פי' הוליד האשה כשהיה ישראל כיון שזריעתו היה בעודו עובד כוכבים אינו יורש ואפשר של' תורה לחוד ול' גמרא והפוסקים לחוד וע"ל ס"ס קכ"ז ס"ב בלוה מן הגר ומת דלא יחזיר לבניו שם נתבאר בגמרא דאם לידתן בקדושה אף שהורתן שלא בקדושה מחזירין להן וכמ"ש שם בפרישה ודרישה ע"ש:

סעיף ג

שהפקר אין כו' וברמב"ם פ"א דזכייה מסיים שזו כמתנה היא פי' ובמתנה ליכא דינא דבר מצרא כדלעיל סימן קע"ה ונראה פשוט דאף אם בעל המיצר רוצה ליתן לו דמי השדה שזכה מהגר או שדה אחר במקומו אפ"ה אין בידו כח לסלקו וכדין מתנה הנזכר בסימן קע"ה אע"פ שאותו טעם דמתנה דאמרינן בגמרא (וכתבתיו שם והוא דניחא ליה לנותן ולמקבל שיהא האי שדה בידו למזכרת אהבה) לא שייך כאן בנכסי גר מ"מ מדמדמהו למתנה אין לחלק בינייהו:

סעיף ד

שאלה לא"א הרא"ש כו' בכלל ט"ו כ"כ: ומש"ר ושיעבוד קבורתו כו' שם בתשו' איתא ושיעבוד קבורה כו' והוצרך הרא"ש להביא ראיה מב"ח של"ת שחל שיעבוד קבורתו על הנכסים שהרי אם נתן כל אשר לו במתנת שכ"מ היה צריך להניח ממנו לצורך קבורת הנותן דהא כתב הרא"ש בתשובה והביאה רבינו בסימן רנ"ג סמ"ח דאם נתן ראובן כל אשר לו לשמעון חוץ מחפצי הבית שהניח ליורשו דאין על המקבל מתנה לקברו כ"א על היורש מחפצי הבית שהניח לו ע"כ דמשמע הא לא הניח ליורשו כלל חייב המקבל מתנה ליתן לצורך קבורת הנותן מש"ה כתב דאין מזה ראיה דחל השיעבוד אהנכסים דא"כ גם ב"ח היה מחויב להניח להקבורה דהא ודאי שיעבוד דקבורה חל מיד שקנה

השדה והוא מוקדם לב"ח ואנן קיי"ל דאין ב"ח צריך להניח וכדמסיק ושכ"כ הרמ"מ בחוב האלמנה אלא ודאי לא חל שיעבוד קבורה על נכסיו ומקבל מתנה (שכ"כ) שאני משום דכיורש שווייהו רבנן וכמש"ר בסי' רנ"ג סי"ח וביורש ה"ט משום דאין להן לירש הנכסים הצריכין למורישם לקבורה והטעם דעדיף הזוכה מנכסי הגר ממקבל מתנת שכ"מ משום דהזוכה בנכסי' הגר זכייתו היא מדין חכמים וזוכה בו קודם יציאת נשמתו משא"כ מקבל מתנה דזוכה בו מכח הנותן והנותן אין כוונתו שיזכה כ"א לאחר מותו וכמש"ל:

סעיף ה

וכן פסק הרמ"מ ז"ל כצ"ל:

סעיף ו

היה לגר כו' בב"ב ד' נ"ד ואע"ג דבמכר אפילו י' שדות בי' מדינות קנה כולם בזוכה בנכסי גר שאני כמש"ר לק' ס"ס קצ"ב ועבד"ר: אפילו במכוש אחד פי' בהכאה אחת דהיינו רפק בה פורתא: לא קנה במכוש אחד אלא כמלוא מענה פירוש מדת תלם אחד דהיינו שיעור מה שדרך השור לחרוש בחרישה אחת: מלוא מענה לימינו כו' הכלל שתדע הוא שלעולם קנה ע"י המכוש כמלוא מענה לכל צד בנכסי הגר נמצא כשהכיש בקרן זוית של גבול שדה גר א"א לו שיקנה אלא תלם א' לאורך השדה ואחד לרחבו דצדדים האחרים של מקום המכוש אינם מנכסי הגר וכשהכיש באמצע השדה אז קונה לכל צדדיו וזהו ציורו * (דהיינו אם הכיש במקום שרשום א' קנה במרובע עד מקום שרשום ב' ג' ו' ואם הכיש במקום שרשום ב' קנה במרובע מקום שרשום א' ד' ג' ה' ואם הכיש במקום שרישומו ו' קנה מקום של כל הציור א' ד' ז' ח' וק"ל): ומ"ש ומלוא מענה לפניו מרובע ר"ל כל מענה בפני עצמו ארכה עם רחבה תהיה מרובע: בד"א בשדה בית הבעל פירוש שם אינו קונה אלא תלם א': אבל שדה בית השלחין דהיינו שהוא יבש מאוד וצריך השקאה תמיד בהאי קנה טפי במכוש א' דהיינו כל מה שנקרא ע"ש הגר ומפרש רבינו ואזיל דלאו ממש כל הנקרא בשמו דהיינו כל נכסיו קאמר אלא כל מה שהיה נקרא בית השלחין של פלוני הגר על שם שהיה רגיל להשקות מבורו ועיין בדרישה ושם הוכחתי דמה שכתב רבינו מתחילה כל מה שנקרא ע"ש הגר לשון הגמרא תפס ולאו דוקא קאמר אלא ר"ל כאילו כתב כל מה שנקרא ע"ש בור א' שיש לו לגר דמיניה אירי כאן וה"ה ע"ש בור א' וכלל הדברים המה דקנה כל שיעור קרקע שרגילין להשקות מבור יחיד (שאותו הבור מצרפן יחד אף שיש בו שיעור שדות הרבה) ואומרים מקום פ' שותה מבור פ' ולאפוקי המותר שאינו נשקה מאותו הבור אלא מבור אחר אותו לא קנה במכוש זה וזהו שדייק רבינו וכתב מבור פ' ולא כתב מבור של פ' אלא

פ' קאי אבור ולא אבעל הבור והו"ל כאילו אמר מבור יחידי פלוני ודוק ועד"ר: ה"ג ואם הוא מסויים במצריו ואין ביניהם כו' א"נ ה"ג כגון דלית ביניהן כו' ועיין בדרישה ושם הוכחתי גירסות הללו ומ"ש ואם הוא לשון יחיד משום דקאי אשם קרקע והם זא"ז יחד: כל מה שהוא כו' פי' יהיה מה שיהיה בין של בעל בין של שלחין: מצר וחצב שם בגמ' מאי חצב אר"י אמר רב שבו תיחם יהושע את הארץ לישראל ופי' ר"ש בין איש לאיש בין שבט לשבט נטע אותו לפי שאינו יונק ומתפשט לא לכאן ולא לכאן אלא יורד ויונק כנגדו ולפיכך חשוב ג"כ מצר להפסקה: והרמב"ם ז"ל כתב כו' וא"א הרא"ש כתב כו' פי' הרמב"ם לא חילק בין שדה בה"ב לשדה בה"ש אלא אם נקראים כולם ע"ש הגר אז קונה כולה אפי' בשדה בה"ב ואם לא נקראו על שמו כלל אז לא קנה אפילו בבה"ש במכוש א' אלא כדי שיעור התלם במרובע ועד"ר:

סעיף ז

היו לו ב' שדות כו' כל זה מבואר שם דף נ"ג

סעיף ח

לקנותו ואת החיצון כו' והטעם כיון דהחיצון משועבד לפנימי לדריסת הרגל הוא בטל לגבי פנימי להיות נקנה בחזקתו כל שנתכוין לקנות גם אותו: ורי"ף נתן לפנימי כו' מפני שהוא גורס החזיק בפנימי לקנות אותו ואת החיצון פנימי קנה חיצון לא קנה:

סעיף ט

כיצד היא החזקה כו' כן משמע שם דף נ"ג: ומש"ר כדפרשינן לעיל ר"ל בסימן קצ"ב ע"ש: ויש שהיא חזקה כו' דברי רבינו שבכאן סתומים ולכאורה נראה שהאי חזקה דאכילת פירות קאי אחזקה שקונין בה מיד דומיא דנעל גדר ופרץ וקאמר דהוי חזקה בלוקח וק' לפי' זה דלעיל בסימן קצ"ב סי"א כ"ר בהדיא שזו דעת הרמב"ם אבל לדידיה מסתבר כהראב"ד דס"ל דגם בלוקח לא קנה ע"י אכילת פירות ועוד דא"כ מאי אפילו אכל פירות כמה שנים דקאמר הא ודאי לענין חזקת הקנין אין חילוק בין שעה אחת לג' שנים שכל דעביד מידי דקונים ביה אפילו לא עשאו אלא שעה אחת קנאו ואם עבד מידי דאין קונין בו מה יועיל עשייתו אותו זמן רב ומאי רבותא לכן צריכין לומר דרבינו כ"כ אליבא דמאן דס"ל הכי וה"ק ואפילו מ"ד דמהני בלקיחה בזכייה בנכסי הגר מודה דנ"מ וסמך רבינו אמ"ש בסימן קצ"ב במקום מקור הדין דשם כתב מקור אשיש בו פלוגתא אבל גם זה דוחק לכ"נ לפרש דברי רבינו דה"ק כיצד היא חזקת קנין בנכסי הגר כדרך שהיא בלוקח כך היא בנכסי הגר דהיינו נעל גדר ופרץ אבל יש חזקה המועלת בלוקח ולא בנכסי הגר והיא חזקת ג"ש שהלוקח שבא בטענה ואמר ששדה זו לקחתי ממך והיה בידי שטר מכירה וכשהחזקתי בה ג"ש ולא מחו בידי לא דקדקתי עוד בהשטר

טענתו טענה כמו שמפורש לעיל ואילו בנכסי הגר הבא ואומר החזקתי בהן חזקה גמורה והראיה שאכלתי ג"ש פירותיה לאו ראיה היא דבנכסי הגר מי ימחה בידו לכן אין האכילה ראיה ופי' זה הוא אמיתי לכל הדיעות (והוא כל' הגמרא דב"ב דף נ"ז דקאמר הרי אכילת פירות דבנכסי חבירו קנה ובנכסי גר ל"ק ע"כ) אבל ק' דא"כ מה זה שסיים רבינו וכתב ולא תיקן גוף הקרקע הא ע"כ רבינו איירי עד השתא כשטוען שתיקן גוף הקרקע דאל"כ בלוקח לא מהני חזקת ג"ש כמ"ש בהל' חזקת קרקעות דחזקה בלא טענה אינה חזקה ומשנה שלמה היא אלא ע"כ כשטוען החזקתי כראוי והראיה שאכלתי ג"ש ודכותיה בנכסי הגר מיירי באומר החזקתי כראוי בתיקון גוף הקרקע והראיה שאכלתי ג"ש לאו חזקה היא דלא מהימנין לוה וא"כ מאי ולא תיקן כו' הול"ל אינו ראיה שתיקן גוף הקרקע ולא הוי חזקה וצריכין לדחוק ולומר דה"ק דאין לו ראיה שתיקן בה ועוד יש לדחוק וליישב דמש"ה כתב ולא תיקן כו' דק' לים לרבינו אמאי ל"ק בנכסי הגר באכילת פירות נהי דאין האכילה ראיה שהחזיק כבר חזקה גמורה זולת האכילה מ"מ אכילת פירות עצמו תיהוי חזקה לקנות בו דהא א"א שיאכל פירות אם לא ע"י חרישה שחרש יחפר באדמה ולא גרע מנעל וגדר ופרץ בשלמא בלוקח א"ש דאפילו גדר ופרץ ל"מ אא"כ עושה כן בפני המוכר או שלא בפניו וא"ל חזק וקני להכי כשזה כופר ואמר מעולם לא החזקת בה ברשותי צריך ראיית חזקת ג"ש אבל בנכסי גר קשה לכן כתב דמיירי באופן שאכל הפירות ולא תיקן הקרקע כלום שלא חרש ולא עשה דבר בגוף הקרקע וכגון שמצאה חרושה וזהו שסיים לפיכך המוצא שדה הגר חרושה כו' ודוק ועמ"ש בדרי' ס"ס קצ"ב ודלא כב"י שם: ולא כיסה אחר הזריעה כו' וזה לא הוי חזקה דבעידנא דשדא ביה לא שבחה השתא דקא שבחה ממילא קא שבחה גמרא: דלוקח קונה בכל ענין כו' כצ"ל: דאי בפניו כו' כלומר דאי בפניו ולא א"ל חזק וקני ע"כ בעסוקין באותו ענין דאל"כ לא הוה קונה כלל אם לא שא"ל חזק קני ואז מהני אפילו שלא בפניו כיון שעסוקין באותו ענין ודאי אדעתא למקני בה עבד: מסתמא שליחותיה דמקנה עבד ובסימן קצ"ב הסכים לדבריו:

סעיף י

הבונה פלטרין כו' מימרא בב"ב ד' נ"ג ועד"ר: וכגון שעשה כו' ז"ל מ"ו ר"ש ז"ל זו היא דעת התוס' אבל דעת רשב"ם דאף בהעמדת דלתות לחוד קנה וכן מסקנת הרא"ש כדלעיל סימן קצ"ב עכ"ל ואני בעניי אין [אני] רואה כאן מקום קושיא כלל כי כבר כתבתי בסימן קצ"ב דמוכרח מדברי הרא"ש שחילק בין קנין נכסי הגר לקנין איש מרעהו דאל"כ

סתרי דברי הרא"ש מיניה וביה דמעיקרא הוכיח דהעמדת דלתות לא מהני ואח"כ מסיק כדברי רשב"ם דמהני ע"ש ותראה כדברי ועמ"ש מזה עוד בדרישה:

סעיף יא

וה"ה אם עשה כו' כ"כ הרא"ש בפ' חזקת: וכתב הר"י והעצים כו' ביאור הפלוגתא נ"ל שהר"י ס"ל דמ"ש בגמרא ובא השני ונעל קנה פי' קנה הקרקע אף במקום שצריך לשלם להראשון העצים והאבנים או לחזור וליתנם לו כשאמר הראשון עצי ואבני אני נוטל וכמ"ש בסימן שע"ה דהיורד לתוך חורבתו ובנאה שלא ברשות אם רוצה אומר עצי ואבני אני נוטל והוא מסקנת הגמרא פ' השואל ואם רוצה להניח שמין לו וידו על התחתונה והרמ"ה חולק עמו בתרתי חדא דס"ל כל שלא הגביה כדי לקנות אין הגבהתו מועלת לו כלום השני דס"ל דבנכסי הגר אם היו האבנים שלו או שכיון לקנות אז לא קנה הקרקע שום אחד מהן שהרי זה יכול לומר עצי ואבני ממש אני נוטל נמצא שלא יועילו לו דלתות של זה כלום ותלמודא דקאמר שני קנה מיירי בהגביה סתם ובנאה (הגר) ולא כיון לקנותה ולהכי שני קנה הכל והרא"ש ס"ל בחדא כר"י ובחדא כהרמ"ה דהיינו לענין אפילו לא כיון הראשון לקנות בהגבהה בזה ס"ל כר"י דאפ"ה קנה ולענין היכא דקנה הראשון העצים והאבנים ס"ל כהרמ"ה דכיון שיכול לומר עצי ואבני אני נוטל לא קנה השני הקרקע ותלמודא דקאמר בתרא קנה היינו כשבנה ע"י פועל ודוק:

סעיף יב

המוצא פלטרין כו' שם בפ' ח"ה דף הנ"ל: אפילו ציור א' וכיור ז"ל הב"י הגי' היא סיוד וכיור ופר"ש סיוד טוח בסיד וכן הוא גי' הרמב"ם פ"ב מה' זכייה וט"ס הוא בדברי רבינו מ"ש ציור וכיור [כו'] ציורין מחוקין על הקיר עכ"ל ולי נראה דגרסינן ציור וסיוד ולומר דרבינו לא רצה לכתוב לשון הגמרא אלא לשון המפורש יותר וטעות זה נפל בספרים דכתבו כיור במקום סיוד: ומש"ר כנגד הפתח דוקא קאמר ופי' בכותל שכנגדה דשם נראה יותר לנוי וסגי באמה אבל במקומות אחרים טפי מאמה בעי ומדברי הרמב"ם נראה דשלא כנגד הפתח אפי' טפי מאמה ל"מ ודוקא צורת פרחים אבל של חיה ועוף חשוב ודי בא' ולא בעינן אמה ב"י:

סעיף יג

המציע מצעות כו' מימרא דר"ש שם ופר"ש המציע מצעות ושכב שם על הקרקע כו': הואיל ונהנה פי' משא"כ אכילת פירות דלא מיקרי נהנה מגופה אלא דומה לנהנה ממעשי ידיו של עבד שבישל לו קדירה או תפר לו בגדו דאינו קונהו עד שיגביהנו וכן דימה אותו הרמב"ן והר"ן הביאם ב"י בסימן קצ"ב ע"ש:

סעיף טז
היתה מחיצה כו' מימרא הוא בעירובין דף כ"ה: אפילו נבלעו כו' פי' לאחר זמן ועיין בא"ח סימן שנ"ז דלענין קרפף שלא הוקף לדירה ובנה מחיצה ע"ג מחיצה ונבלעו התחתונות מהני העליונות כתבתי שם בדרישה לחלק בין הבא לקנות בנכסי הגר דבעינן שיעשה מעשה דמהני לגוף הקרקע בשעת הקנין:

סעיף יז
היה גודר או פורץ כו' ?פשוט ביבמות פרק ר"ג:

סעיף יט
משכונו של ישראל כו' מימרא בפ' הפרה: מוציאין אותו מידו פי' מיד המחזיק:

סעיף כ
וה"ה נמי אם יש לו פי" לגר: משכונת קרקע מוחזק ביד ישראל אין לפרשו שהקרקע מוחזקת ועומדת איך שהיא של ישראל אלא שהגר אוכל פירות דא"כ ק' דלמה דייק יותר לכתוב תיבת מוחזק גבי קרקע מגבי משכון מטלטלין ועוד דביד ישראל לא משמע הכי וגם אין לפרש דר"ל שהקרקע היא ביד ישראל והוא אוכל פירות אלא שמוחזקת היא שיש לגר שיעבוד עליה דאדרבא לימא רבותא דאפילו היא ג"כ ביד הגר אפ"ה מוציא ישראל הראשון בעלה מידו לכן נ"ל להגיה מיד במקום ביד ומוחזק אגר קאי וכאילו אמר אם יש לגר חזקת משכון על קרקע של ישראל וכן מבואר לעיל סימן ע"ב וי"מ דה"ק הקרקע שלוה עליה הגר לישראל מוחזקת היא עתה ביד ישראל אחר זה שהחזיק בה עתה אחר מיתת הגר דדינו נמי דמוציאין אותה מיד הזוכה אבל לשון התרומות סוף שער מ"ט שם כתב סתם אם יש לגר שט"ח על משכונת קרקע מוחזקת ומ"ש וה"ה נמי במשכונת קרקע אע"ג דלכאורה כ"ש הוא משום דהו"א במשכונת קרקע שאכל הגר פירות תחשב של גר טפי וק"ל:

סעיף כא
משכונו של גר ביד ישראל כו' מימרא בפ' הפרה:

סעיף כב
גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו כו' ברייתא היא בב"ב דף קמ"ב ודברי רבינו הם כדברי הרמב"ם בפ"ב דזכייה ולאפוקי מפי' רשב"ם דלשם דפי' דאיירי שמת בנו אחר חזקה של ראשונה וק"ל: או שעדיין לא מת פי' הגר:

סעיף כג
ומש"ר והחזיקו בהן אחרים כו' נראה דוקא כשהחזיקו בו אחר שכבר שמעו שנית שמת אבל החזקה שהחזיקו קודם שידעו האמת שמת לא כלום היא וק"ל: והמחזיקים בראשונה ל"ק כתב המ"מ בפ"ב מהל' זכייה הטעם כיון שלא החזיקו אלא מחמת שמועה

ולבסוף שמעו שאין חזקתן כלום ונסתלקו מהנכסים והחזירו נפקע חזקתן עכ"ל ואין להקשות מזה למש"ר בי"ד גבי אבילות בסימן ש"מ א"ל מת אביו וקרע וישב עליו ג' ימים ובאו כו' ופסק ואח"כ א"ל מת כו' (היה בראשונה) דיצא ידי קריעה ובימים שישב באבילות דשאני הכא דמיד שהוגד להן שחי היה הגר ונפקע חזקתן הן עצמן יאשו נפשם מהנכסים ועשאום הפקר כבראשונה וק"ל:

סעיף כד

גר שמת כו' בפ"ק דקדושין וכגי' הרי"ף והרא"ש דגרסי וכאבא שאול וכ"כ הר"ן שם וכ"כ בפ' השולח וכ"פ הרמב"ם שם:

סעיף כה

גר שבזבזו ישראל כו' כ"כ המ"מ שם בשם העיטור:

סימן רעו

סעיף א

ובן אין לו והעברתם כו' מפני כו' עד ובנות אחי אבי המת לאחות אבי המת הכל מבואר בר"פ י"נ דף קמ"ו ע"ש: ומ"ש וכל יוצאי יריכו של בן קודמין לבת ילפינן לה מדכתיב ובן אין לו ביו"ד (דהול"ל אן מל' מאן יבמי) ודרשינן עיין עליו באם יש צד יורש מהבן יתנו אותו ליורשי הבן ולא להבת ונראה דר"ל דדרשינן אין כאילו נכתב איין דהיינו דאיין ואפס בנמצא שום יוצאי חלציו והגמרא דקאמר עיין עליו כוונת הענין נקט ולא פי' דאין ולא משום דאותיות אחה"ע מתחלפין אל"ף בעי"ן דזהו דוחק וגם לא כי"מ דה"ט מדכתיב ובן אין לו ולא כתב ואם אין לו בן דהאי אין לו קאי אהבן הנזכר ור"ל דלבן אין לו זרע מיוצאי חלציו אחריו דשיבוש הוא שהרי בתריה כתיב ואם אין לו בת ונתתם נחלתו לאחיו ואם אין לו אחים ונתתם נחלתו לאחי אביו ואם אין אחים לאביו ונתתם נחלתו לשארו כו' דבכולם הקדים אין (לבן) ואפ"ה דרשינן בכולן אין מל' עיין דהא יוצאי חלציה דבתו הן קודמים לאחיו ושל אחיו לשל אחי אביו וכן כולם וק"ל: בת קודמת לאחין הומ"ל בתו קודמת לאביו וכן מ"ש אחין קודמין לאחי האב הול"ל קודמין לאבי האב דהוי רבותא טפי אלא דנקט ל' דקרא דכתיב בפ' נחלות ואם אין לו בת ונתתם נחלתו לאחיו ואם אין לו אחים ונתתם נחלתו לאחי אביו וטעמיה דקרא נוכל לומר דלא איירי התורה בדרך קללה דהיינו שימותו הבנים בחיי אביהן ואגב דכתב ונתתם נחלתו לאחיו כתב אח"ז ונתתם נחלתו לאחי אביו והקדמת אביו נלמד מדכתיב ונתתם נחלתו לשארו ואביו שארו יותר מיוצאי חלצי דנפשו: ומ"ש ואחין קודמין כו' דבכלל אחין הן ג"כ אחיותיו וגם בזה ל' דקרא הנ"ל נקט: אם יש לו זרע פי' (בן) [לבן]:

סעיף ג
ולשני אין לו אלא בן א' ל"ד אלא ר"ל אין לו אלא יורש א':

סעיף ה
לפיכך אחין כו' ר"ל לפיכך כיון דאם אינה יורשת בנה דאילו יורשת בנה היה האם מורשת לבנה השני שהוא אחיו מן האם וכנ"ל באביו ואבי אביו דהמת:

סעיף ו
אבל האיש משנה פי"נ האיש את אמו והאיש את אשתו כו' ואגב איש את אשתו נקט איש גם באמו ורבינו נמשך אחר ל' הגמ': בנכסי האם כו' פי' כמו שבנכסי האב הבן קודם לבת כנ"ל כן בנכסי האם וילפינן לה מדכתיב וכל בת יורשת נחלה ממטות מדכתיב מטות למדנו שפעמים יורשת מב' מטות כגון שאביה משבט ראובן ואמה משבט שמעון ואין להן אלא בת זו וכ"ש לבן ומדכתב שבט אביה ושבט אמה במלה אחת דהיינו מטות למדנו דמוקש מטה האם למטה האב כו' י"נ דף קי"א:

סעיף ז
להנחיל לאחין כו' כתב המ"מ בפ"א מה"נ דה"ה לאב כשנתגרשה אמו אלא שדברו בהווה עכ"ל: אין אומרים כו' קיצר רבינו במובן ור"ל אין אומרים כיון שאילו היה חי היה יורשה ומוריש אח"כ למשפחת אביו א"כ אף שכבר מת היה להן לעמוד במקומו דומיא דבניו העומדים במקומו אף אם כבר מת הוא בשעת מיתת אמו ומ"ש הם מזרעו קמ"ל דלא:

סעיף ח
וגם עובר כו' בפ' יוצא דופן וקמ"ל דלא תאמר דוקא אם ידוע שהבן מת קודם דאינו יכול להנחיל משא"כ בעובר ועבד"ר:

סעיף י
כל הקרובים אפילו כו' בפ"ב דיבמות: אבל בנו משפחה כו' דבבן שפחה כתיב האשה וילדיה תהיה לאדוניה ובכותי כתיב כי יסיר את בנך מאחרי ולא כתיב כי תסיר וכדפי' רש"י שם דמיניה למדינן (דבן בנו) [דבנו] הבא מכותית לא מיקרי בנו:

סימן רעז

סעיף א
בין אם הניח כו' קמ"ל דפי שנים האמור בתורה אין פי שנים בכל הנכסים קאמר ואם הניח ו' מנים ויש לו ב' אחין יטול הוא ד' מנים דהיינו פי שנים בנכסים וכל א' מהפשטים מנה אלא פי שנים כאחד מן האחין שאם הניח ה' בנים וא' מהן בכור מחלקין הנכסים לו' חלקים וכל א' מהפשוטים נוטלים שתות והבכור נוטל שני שתותים דהיינו פי שנים בחלקם וכן עד"ז לעולם רמב"ם וש"ע והטעם מפורש פי"נ דכתיב והיה ביום הנחילו את

בניו דכתבה תורה נחלה אצל האחין ופר"ש דכתבה תורה נחלה שלא יטול פי שנים בכל הנכסים היכא דאיכא ב' ג' אחים עכ"ל: שניהן ביחד פי' במצר א': כאשר ביארתי למעלה סימן קע"ד ס"ה ועמש"ר שם דה"מ בשכל השדה שוה ועוד שאר חילוקים ע"ש:

סעיף ב

וילדה תאומים פי' נמצא שהוא בכור לאותו שנולד עמו שהוא אחיו מן האב וק"ל: אין הבכור נוטל פי שנים ב"ב יליף לה מדכתיב יכיר לתת לו פי שנים והא ליתא לאב שיכירו ואפילו נולד כשהוא גוסס אינו בכור לנחלה דלהכי יליף לה מיכיר ולא מוילדו לו לאשמועינן דגוסס לאו בר היכרא הוא תוס' ור"ן אבל נולד בחייו אפילו לא ראהו אביו מעולם כל הראוי לבילה כו':

סעיף ג

ואם יצא כו' כ"כ הרמב"ם בפ"ב מה"נ: פדחת בחיי האב פי' יצא כשהיה אביו בריא וחזר לאחוריו ואח"כ מת האב ונולד אחר מותו חי וכר"י דאמר פ' יש בכור פדחת כילוד אף לנחלה וכי יכיר קרינן ביה או שיצא פדחתו ומת אביו פתאום קודם שנולד אבל אין לומר שהוציא רוב פדחתו כשהיה אביו גוסס ונוטה למות ומת אביו קודם שנולד דהא כתבו התוספות והר"ן דגוסס לאו בר היכרא הוא וק"ל:

סעיף ד

בכור שנולד כו' דוהיה בן הבכור כתיב משעת הוויה יהיה בן כן איתא פרק י"נ ומלשון רבינו דכתב משעת לידה כו' משמע דמוילדו לו בנים יליף לה אבל זה אינו דמהתם ילפינן שאינו ממעט חלק בכורה כמש"ר בסמוך סכ"א:

סעיף ה

אפילו שיצא כו' וכן הוא בפרק יש בכור ובס"א כתב רוב הנפל וגם זו גירסא נכונה היא ועד"ר: ה"ג זה שנולד אחריו הוא בכור לנחלה וכן בן ט' שיצא ראשו מת זה הבא אחריו בכור לנחלה אבל כו':

סעיף ו

בן ט' שיצא ראשו כו' ל"ד נקט ראשו דיציאת פדחת גם כן מיקרי ראש לענין זה כמש"ל א"נ הכא דאיירי כשנמצא אח"כ מת אי לאו שהוציא כל ראשו א"א להכיר ולעמוד על הדבר שהוא חי בבירור:

סעיף ז

המפלת כמין בהמה כו' אפילו שיש בחציים בס"א כתוב אפילו שיש בה וכן נקט ב"י בלשונו וכן הוא לשון המשנה פרק יש בכור אבל שם כתב הרא"ש ז"ל מה שאמרו חכמים במשנה עד שיהא בה מצורת אדם ל"ד כל צורה אלא אפי' חצי צורה כו' ע"ש וכן כתב רבינו בי"ד לענין טומאת לידה סימן קצ"ד ובסימן ש"ה לענין בכור לכהן ע"ש אבל מ"מ

נראה דגירסת בה היא עיקר הגירסא כאן והא דבי"ד כתב רבינו חצי הוא לרבותא דקמ"ל דאפילו אין לה אלא חצי צורה מספק טמאה לידה י"ד ימים כדין בת ולענין פדיון ג"כ קמ"ל רבותא דהבא אחריו א"צ ליתן חמשה סלעים אע"פ דהנולד לפניו לא היה אלא חצי בני אדם והם המה דברי הרב בפרק המפלת (ומשה"נ כתב הרא"ש הנ"ל דל"ד כל צורה כו' דקאי שם גם כן אבכור לכהן) וכאן כ"ר סתם לאשמועינן דאפילו יש בה כל צורת אדם אפ"ה הנולד אחריו הוא בכור לנחלה כנ"ל וכתב ב"י ע"ז ז"ל הרמב"ם בפ"ב מה"נ השמיט כל זה לפי שבכלל נפל המה: ואצ"ל המפלת שפיר כו' והא דכ"ר זה משום דהתם במשנה נשנית לרבותא דאפ"ה הוי בכור לכהן וק"ל:

סעיף ח

ה"ג יוצא דופן והנולד אחריו שניהן אינן בכור כו' ומשנה הוא בפ' יוצא דופן והטעם דזה לא נקרא ילוד והשני מפני שקדמו אחר:

סעיף ט

הבכורה תלויה באב כו' משנה שם: לפיכך אם אין לאב בנים כלומר לא היו מעולם בנים וכמו שכתב רבינו מיד אח"ז אבל היו לו בנים:

סעיף י

כותי שהיו לו בנים כו' שם ובפ' הבע"י פלוגתא דר"ל ור"י: בגיותו ונתגייר כו' לרבותא כ"כ דאפילו אם הבנים נולדו לו בגיותו אפ"ה הבא אחריו אינו בכור לנחלה ולעיל בר"ס ער"ה נתבאר שהבן הנזרע בגיותו אע"פ שנולד אחר שנתגייר שאינו בר ירושה ומכ"ש שאינו נחשב לבכור:

סעיף יא

אבל ישראל כו' כן משמע במשנה שם בפ"ב דיבמות: הנולד אח"כ מישראלית כו' כצ"ל והטעם דבנו משפחה וכותית אינו חשוב בנו כלל וכמ"ש בס"ס שלפני זה וממילא אינו מפסיד את הבא אחריו בבכורתו: אין הולד כו' והנולד אחריו מהגיורת נראה דג"כ אינו בכור דהא לפני זה כתב כותי שהיה לו בנים בגיותו ונתגייר ונולדו לו בנים אין לו בכור לנחלה ומה לי גר מגיורת או ישראל מגיורת:

סעיף יב

היה הבכור ממזר משנה בפ"ב דיבמות ונלמד מדכתיב כי את [הבכור] בן השנואה יכיר זו ששנואה בנישואיה וכ"כ הרמב"ם בפ"ב מה"נ: ואצ"ל בן גרושה גם הוא ל' הרמב"ם שם פי' גרושה לכהן ואף שהוא כ"ש מממזר מ"מ כתבו הרמב"ם ורבינו לואצ"ל כדי שלא תאמר מנ"ל דילמא שנואה דקרא לבן גרושה דוקא אתיא לא לממזרות לכך כתב

דזה ואצ"ל הוא דכיון דקדושין תופסין בחייבי לאוין לא איצטריך קרא לרבויי וכי אתא קרא לממזר אתא אף דקדושין אין תופסין בה ואסור לבוא בקהל וק"ל:

סעיף יג

ספק בכור כו' מימרא דר' ינאי בפי"נ דף קכ"ז ובבכורות דף מ"ז: לא הוכרו כו' לא מהני כו' ודוקא בבכור דינא הכי דכתיב ביה יכיר אבל בן ראובן פשוט ובן שמעון פשוט שנתערבו אפילו לא הוכרו מעולם איזה של מי כותבין הרשאה זה לזה וק"ל:

סעיף יד

מי שלא כו' ביבמות דף ק': אפילו כפשוט כו' ואפילו תפס מפקינן מיניה כיון שהוא עצמו אינו יכול לטעון ברי וכן הוא בהג"א: אפילו ע"י הרשאה דבעינן שיכיר הבכור:

סעיף טו

ג' נאמנין כו' מימרא דר"נ פ' י' יוחסין (קידושין דף ע"ד:) אמו כל ז' ואביו לעולם פי' מז' ימים ואילך דקודם ז' אין אביו מכיר בו דעדיין לא יצא מתחת ידי אמו ומכאן ואילך דמכניסו לברית מוטל על אביו להכירו דכתיב ביה [יכיר] רש"י:

סעיף טז

אפילו אומר על מי כו' ז"ל ב"י נ"ל שלמד כן מהא דתנן בפי"נ (דף קל"ד) האומר זה בני נאמן (וכתבו רבינו לקמן ר"ס רע"ט ועמ"ש שם) ומשמע לרבינו דכיון שהוא נאמן לומר שהוא בנו ה"ה שנאמן שהוא בכורו לר"י דקיי"ל כוותיה עכ"ל ר"ל ולא אמרינן דר"י ל"ק כן אלא אמי שמוחזקין בו אנו שהוא בנו לומר שהוא בכורו ולא אמי שאין אנו מוחזקין בו שהוא בנו קמ"ל ודקדק רבינו וכתב ז"ל אפילו אומר על מי שלא הוחזק לנו שבנו הוא ולא כתב אפילו על מי שמוחזקין אנו בו שאינו בנו משום דאהא ודאי א"נ דחזקה זו ממ"נ ע"י מי באה אם ע"י אביו שהיה רגיל לומר שאינו בנו הא כ"ר בסמוך דבזה אינו נאמן כיון שהוגד אינו חוזר ומגיד ואם ע"י עדים שמעידים שנולד מאשה אחרת ודאי בכה"ג ג"כ א"נ להכחיש העדות וק"ל: ומ"ש שנאמן אפילו לענין נכסים שיפלו לו בפ' י"נ שם ובפ' י' יוחסין (קידושין דף ע"ח) מימרא דר"נ: כשהוא גוסס ר"ל גוסס וגם אינו יכול לרמוז דאז אינו בר מתנה וכן פר"ש שם דאל"כ קשה הא כבר כתב לעיל סי' ר"ן ס"י הסכמת הרא"ש דגוסס שיכול לדבר הוי בר מתנה ע"ש ועד"ר:

סעיף יז

וכן אם אמר על כו' בב"ב דף קכ"ז ע"א אינו כן אלא ז"ל היו מוחזקים בזה שהיא בכור ואמר אביו על אחר שהוא בכור כו' ומש"ה א"ש מש"ר בשם הרמב"ן ע"ז ז"ל והוא מעיד על זה שהוא בכור פי' השני ועמ"ש שם: נאמן שהוא מעיד כו' פי' שאינו מכחיש העדים

אלא שעל אותו שאמרו העדים שנולד תחילה הוא אומר שאינו בנו וזהו במאי שאומר שהשני הנולד אחריו הוא בכור שלו וממילא הראשון אינו בנו:

סעיף יח
שמעו עדים שאמר פלוני כו' ב"ב דף קכ"ו

סעיף יט
דגמירי שרוק כו' שם דף קכ"ו כן הוא והוא עובדא דאתא קמיה דר' חנינא:

סעיף כ
מי שנשתתק כו' ברייתא היא בפ' מי שאחזו: ומ"ש כמפורש בא"ע הוא בסימן קכ"א גם לעיל סי' רל"ח:

סעיף כא
טומטום שנקרע כו' ב"ב ד' קכ"ז: חשבינן לענין חלק בכורה כו' פירוש לגבי חלק שנוטל הבכור יתר על אחיו חשבינן לזה כאילו אינו והטעם משום דכתיב וילדו לו בנים עד שיהיה בן משעת לידה וכ"כ ברמב"ם זה הטעם בפירוש: ונוטל הבכור בחלק הבכורה ב' מנים ר"ל שהרי הבכור נוטל חלק אחד כפשוט ועוד חלק אחד משום בכורה ואילו לא היה שם אלא הבכור והפשוט היו חולקים לג' חלקים והיה הבכור נוטל שליש בראש משום חלק בכורה והשליש הוא ב' מנים וישארו ד' מנים ואם היו חולקין אותו בין שלשתן לא היה מגיע לחלקו אלא ג' מנים שהיו חולקין מתחילה לד' חלקים והבכור היה נוטל ב' חלקים דהיינו ג' מנים דכל חלק הוא מנה ומחצה: וכן בן הנולד כו' ב"ב ד' קמ"ב: ומת נוטל הבכור כו' פי' בן הנולד ג"כ אינו ממעט וכיון שאינו ממעט נמצא דאם יש שם ו' מנים ויש שם בכור ופשוט ובן הנולד כו' נוטל הבכור כו' ומ"ש ומת וכן בסוף דבריו כתב וכשימות האח כו' זה לא נזכר בראש"ש ולא ברמב"ם (בפ"ב מה"נ) ולא בש"ע ואפשר דרבינו סירכא דלישנא דגמרא נקט דז"ל שם על הברייתא דתני תינוק בן יום א' נוחל ומנחיל ופריך בן יום אחד אין עובר לא כו' עד מר בריה דר"י משמיה דרבא אמר לומר שממעט בחלק בכורה ודוקא בן יום א' אבל עובר לא מ"ט וילדו לו אמר רחמנא ע"כ ופר"ש דתינוק שהיה בן יום אחד כשמת אביו ואח"כ מת הבן ג"כ מיד נוטל חלק עם אחיו וממילא נתמעט חלק הבכורה של הבכור וכשמת אח"כ הבכור חוזר ויורש עם אחיו חלק זה האח המת אבל אינו נוטל חלק בכורה מאותה ירושה משא"כ בעובר שלא היה נולד בשעת מיתת האב אינו נוטל עם אחיו כלל לענין שימעט חלק בכורה כו' ע"ש וגם אפשר לומר דרבינו כתב ברישא מת אגב סיפא ובסיפא בא לאשמועינן דשעה אחת מעלה ומורדת בדין נחלה ואם היה בעולם רק שעה אחת בפני אביו אע"פ שמת מיד אחר מיתת אביו הוא ממעט בחלק בכורה וק"ל:

סעיף כג
מת הבכור כו' ב"ב דף קי"ו:

סעיף כד
לשון הרמב"ם ז"ל וכן הדין כו' בפ"ב מה"נ כ"כ: אם היו אבי אחד מהיורשים בכור כצ"ל וכן הוא במיימוני: ואיני מבין דבריו עבד"ר:

סימן רעח

סעיף א
אבל לא בנכסי האם שנאמר כי לו משפט הבכורה משפט הבכורה לאיש ולא לאשה והוא משנה וגמרא פרק יש בכור:

סעיף ב
שאלה כו' סוף כלל נ":

סעיף ג
ואין הבכור כו' משנה שם: אבל לא במה שראוי לבוא שנאמר בכל אשר ימצא לו ומה"ט אין לו חלק בכורה ממלוה של אביו כמ"ש בסמוך ס"ז וז"ל ב"י ודע שלא חילקו בין ראוי למוחזק אלא לגבי מוריש כי מה שהוא ראוי למוריש בשעת מיתתו אין בכורו נוטל פי שנים אבל לא לענין יורש שהרי כשמת הבכור בניו יורשין חלק בכורתו בנכסי הזקן כמש"ר בסימן שקודם לזה והטעם דגבי אביו של בכור המוריש כתיב בכל אשר ימצא לו יטול פי שנים ולא מה שאינו מצוי בידו ואע"פ שהוא מצוי אצל אבי אביו שהרי הוא בכורו לאביו ולא לאבי אביו אבל מה שהוא מצוי ביד אביו בשעת מותו בנו הבכור יורשו בקבר ומנחיל לבניו ובני בניו אחריו:

סעיף ד
ולא נוטל ג"ז משנה שם וגם זה נלמד מדכתיב בכל אשר ימצא לו: אלא נוטל ב' חלקים כו' פ' הגוזל עצים גרסינן ג' שמין להן את השבח ומעלין אותן בדמים וחד מינייהו בכור ופשוט: ל"ש שהשביחו היורשים ל"ש שבחו הנכסים מחמת נכסים כן איתא הגי' בספרי רבינו המדויקים ואף של' זה ליתא בגמרא לא בבכורות ולא בפי"נ אבל בפ' מי שמת (בבא בתרא דף קמ"ג) אכיוצא בזה איתא שם האי לישנא וז"ל מי שמת והניח בנים גדולים וקטנים והשביחו הגדולים את הנכסים כל השבח לאמצע וגרסינן בגמרא ל"ש אלא ששבחו הנכסים מחמת נכסים אבל שבחו הנכסים מחמת עצמן השבח לעצמן ופי' ר"ש מחמת הנכסים שלקחו מהשותפים ושכרו פועלים והשביחן ומחמת עצמן שטרחו הגדולים בגופן או שהוציאו משלהן (וכתבו רבינו לקמן ריש סימן רפ"ז) וה"נ כוונת רבינו בכאן הן שהשביחו היורשין ר"ל שהשביחוהו בטורח גופן הן ששכרו פועלים מתפיסת

הבית שירשו מאביהן ובס"א כתב ז"ל ל"ש שבחו הנכסים מחמתן ואינו ר"ל ששבחו ממילא דהא בדקל דק שנעשה עב נוטל פי שנים וכדמסיק רבינו וצ"ל דבפי' מחמתן ר"ל ג"כ מחמת הנכסים וכמ"ש: אם בנו בתים כו' ברייתא היא בפ' י"נ: אע"פ שהוציאו עליהן כו' פי' אפ"ה אינו נוטל פי שנים בשבח אלא בהוצאות וזה בלא מיבעיא קאמר משום דנתחדש ענין חדש מה שלא היה: מוחכרת או מושכרת מוחכרת למחצית שכר שאין שכירות קצוב וידוע אלא לפי מה שיהיה הן רב הן מעט יתן לו ממנו החצי ומושכרת הוא ששכרו בדבר קצוב וידוע עד זמן פלוני ר"ש וע"ל סימן ש"ך: שאין מזונותיה עליהם פי' אע"פ דהוה כשבח דאתי ממילא ועבד"ר: או שהיתה רועה באפר אינו נוטל פ"ש לא בולד ולא בשבח כו' כן היא הגירסא ברוב הספרים וכן עיקר ורבינו לא זו אף זו קתני ל"מ ולדה פשיטא דאינו נוטל פ"ש דהוי מידי אחריני דהא נולד לפנינו דבר חדש אלא אפילו שבח גוף הפרה ואפילו שכירות דהוי שבחא דממילא בלי שינוי עצמות הפרה כלל אפ"ה אינו נוטל בה פי שנים ובמקצת ספרים גרסינן שהיתה רועם באפר וילדה אינו כו' אבל מל' רבינו שבסמוך לא משמע כן כמ"ש בדרישה: ומיהו דוקא בכה"ג פי' כגון פרה שילדה או השביחה בגופה שזה הולד או השבח שהושבח בגופה מילתא אחריתי היא דלאו כל פרה עומדת להוליד או להשביח: וכגון שחת כלומר א"נ כגון שחת שגדלה ונעשה תבואה דאע"פ שכל שחת עומד לגדל וכן תמרים קטנים סופן להיות גדולים מ"מ ס"ס אשתני שמם דמעיקרא נקרא שחת והשתא תבואה וכן בתמרים כשעודם קטנים נקראי' בלשון תלמוד שלופפי וכשגדלו נקראי' תמרים אבל אילן דק דרכו להתעבה ואין לו שינויי שם הוה שבחא דממילא ממש להכי נוטל בה פ"ש ובגמרא הזכירו עוד ארעא ואסקא שירטון (וכמ"ש בדרישה) ורבינו חדא מינייהו נקט לדוגמא: ה"ג בס"א ואם מחמת הוצאה השביח אינו נוטל בה פ"ש וק"ל: ור"ח פסק משמע מל' רבינו שס"ל לר"ח דלכתחילה נוטל פ"ש בכל שבח הנ"ל וצ"ע שיגעתי ולא מצאתי לדברי ר"ח לא ברי"ף ולא בר"ש ולא בתוס' והרמב"ן ור"ן שהזכירו דברי ר"ח אבל לא כתבו בשמו שיהא נוטל שבח לכתחילה וכמ"ש בדרישה לשונם לכן נ"ל שצ"ל ר"ת שכ"כ בשמו התוס' וכתבתי לשון הדרישה והמדפיסים טעו והחליפו ת' בח':

סעיף ה

והרמב"ם כתב כו' בפ"ג מה"נ כתב כן וטעם פלוגתתם כתבתי בדרישה ע"ש והרמב"ם לא זו אף זו קאמר ל"מ בבהמה מוחכרת ומושכרת אלא אפילו בולדה דהוי שינוי גם כן נוטל פ"ש נמצא דרבינו והרמב"ם מחולקים חילוק גדול דלהרמב"ם בתרווייהו נוטל ולרבינו בתרווייהו אינו נוטל ודע שהר"ן מחלק בין שכירות ושבח ובין ולדה וכמ"ש

לשונו בדרישה: ממכירי אביו כו' בגמרא מפרש להא דתניא שם בברייתא הנ"ל בדרישה דבכור נוטל פ"ש בזרוע בלחיים כו' דמיירי במכירי כהונה ופר"ש במכירי כהונה שאנשי העיר קרוביו ומכיריו של כהן זה ומזכין לו זיכוי גמור במתנות בהמותיהן מיד כשנשחטו קודם שהופרשו מהבהמה כו' ע"ש וס"ל דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמי דאל"ה הוי ראוי וגדולה מזו שם בגמרא וכ"ר בי"ד סימן ס"א ז"ל כהן שיש לו מכירין שרגילין ליתן לו מתנותיהן יכול לזכותם לישראל שיקבלם מיד מכיריו אע"ג דעדיין לא באו לידו כו' ע"ש: ודעת א"א הרא"ש נוטה כו' כלומר לא כתב בהדיא כסברא ראשונה אלא שדבריו נוטים כך כמ"ש בדרישה:

סעיף ו

ואם מיחה הבכור כו' מימרא דר"ה בפ' י"נ: אם לא עשו בהם שינוי כו' הטעם דכיון דקיי"ל יש לבכור פ"ש קודם חלוקה משעה שחפץ לזכות בבכורתו (וכמש"ר סי"ב) והרי מיחה בהן ורצה לחלק מיד לכן זכה בחלק בכורתו מיד בכ"מ שהוא הילכך נכסים דידים אשבח כ"כ ר"ש ור"ן. שאם נתקלקלו הענבים כו' פי' נתקלקלו ע"י הדריכה ושווים פחות ממה שהיו שווים בעודן באילן אע"פ ששבחו בתחילה בבצירה והיה לבכור חלק בשבח הבצירה מ"מ עתה שנשתנו כיון שנתקלקלו ע"י הדריכה קנאם בשינוי והוי ככל גזלן דמשלם כשעת הגזילה ומשעת בצירת הענבים מן האילן שלא ברצונו התחילה הגזילה וכן נראה דעת רשב"ם אבל הר"ן חולק ועד"ר: וכן אם לא שינו כו' עד אע"פ שיש לי חלק בשבח נראה דר"נ אע"פ דיש לו חלק בשבח אם לא נתקלקלו אבל השתא דנתקלקלו אחר הבצירה פשיטא דא"צ לשלם חלק שבחו בבצירה ואף על גב דלא נתקלקלו מחמת הבצירה דכיון דהקלקול ממילא נעשה יכולין למימר ליה ממ"נ אי ברשותך קיימי גם לאחר הבצירה א"כ ברשותך נתקלקלו ג"כ וק"ל:

סעיף ז

ואינו נוטל כו' מימרא דר"פ שם דף קכ"ה ז"ל ואין הבכור נוטל פ"ש במלוה בין שגבו קרקע בין שגבו מעות: אפילו משכנו פי' דמשכון שלא בשעת הלואה פשיטא דנוטל דקנהו מדר"י אלא אפילו בשעת הלואה מ"מ נוטל פ"ש משום דהו"ל מוחזק ועבד"ר: ואם המלוה על משכונא כו' מימרא דר"פ בפ' א"נ דף ס"ז ולשון זה משמע דאפילו גבו לבסוף האי משכונא בחובו קאמר דבאתרא דמסלקי אינו נוטל ממנה פ"ש משום דהו"ל כגבו מעות וזש"ר בסמוך ז"ל לכאורה נראה דאפילו בגוף הקרקע כו' ומסיק דהראב"ד לא כ"כ: ומ"ש דאז כקרקע דמי נראה דר"ל דבאתרא דלא מסלקי גובה הבכור ממנו פי שנים אפילו מפירות שאכל ומשום דגם הפירות מחשב כקרקע וכמ"ש בסוף סעיף זה ע"ש והא דחילקו אח"ז בסמוך בין גוף קרקע לפירות היינו דוקא באתרי דמסלקי לענין

שלא לגבות ממנו פ"ש: הוה כמכר לעולם פי' ואפי' כלה הזמן בחיי אביו דאף שאח"כ צריך ליתנו לפדותו הו"ל כאילו אז חזרו ומכרו לו ונוטל פ"ש ודלא כר"י הנ"ל גם משמע קצת דרשב"א ס"ל דאף אם פדהו אחר מיתת אביהן וקבלו מעות דהבכור נוטל מהן פ"ש וזהו דלא כדברי הראב"ד דבסמוך וק"ל: וכ"ש באתרא דלא מסלקי כו' פי' וכ"ש באתרא דלא מסלקי אפילו אחר שנה ראשונה עד סוף זמן שקבעו בינייהו להלואתו לו דאמרינן אפילו כלה כבר הזמן בחיי אביו מיקרי מוחזק ולא ראוי:

סעיף ח

נוטל ממנה כו' דהו"ל ממון המוטל בספק וחולקין דאין ידוע אי נחשביה להאי ממון מוחזק ביד האב שהרי בכור זה מסתמא רוצה הוא לשעבד נכסיו לאביו לגמרי ובעין יפה גמר ומקני ליה כדי שיהיה אביו מוחזק בהך מלוה ויטול בה פ"ש או דילמא ל"ש משאר מלוה הילכך פלגי כ"כ ר"ש שם דף קכ"ו והתוס' כתבו ז"ל לא משום דהוי ממון המוטל בספק וחולקין דהא קיי"ל כסומכוס אלא המע"ה אלא ה"ט שתקנת חכמים כך היתה בזה ובעניינים אחרים ידועים שיחלוקו עכ"ל ע"ש:

סעיף י

ואם אינו רוצה ליטול כו' כן הוא לשון הברייתא דף קכ"ד וקמ"ל דל"ת כיון דבכור הוא זכי ליה רחמנא ובע"כ הן שלו עד שיפקירם או יתנם לאחרים בקנין וצריך להגבות להמלוה כנגד פ"ש שלו קמ"ל וה"ט דכתיב לתת לו כעין מתנה ואין מזכין לאדם בע"כ אבל בחלק פשיטותו אינו יכול לומר כן שהרי יורש הוא בע"כ עכ"ל ר"ש: ומ"ש ונ"מ דאם שאר היורשים קטנים כ"כ שם התוס' גם רבינו כתב לעיל ר"ס קי"ב דמי שמת והניח יתומים קטנים וגדולים דהמלוה לא נפרע אלא מהגדול וכפי מה שמגיע עליו דאם הקטנים שנים והגדול השלישי אינו משלם אלא השליש ואם הוא רביעי משלם רביעית וחלק הקטנים צריך המלוה להמתין עד שיגדילו הקטנים ומטעם שנתבאר שם וכתבתיהו כאן בדרישה ע"ש: ומש"ר או אם אינן כאן ר"ל או שהן גדולים אלא שאינן כאן ואז אין יורדין לנכסיהן כ"א ע"ד שנתבאר לעיל סימן ק"ו ע"ש ואז הדין שהמלוה גובה כל חלק פשיטותו דבכור וכמשר"ל בס"ס ק"ז בסכ"א ורבינו כ"כ הנ"מ לכל אחד לפי דינו והא דלא קאמר הנ"מ לענין טיפול משום דקיי"ל דאין על הלוה טיפול וכמש"ר בשם רשב"א ואפילו לר"י הלוי אין כאן טיפול דכיון דבחלק פשיטות צריך לטפל אגב הפשיטות מוכר גם חלק הבכורה וק"ל והתוס' כתבו שם בשם ר"ת עוד נ"מ דאם בכור זה היה חייב חוב דנפשו יכול לסלק נפשו ומפסיד ב"ח לגמרי ור"ל מסלק נפשו מהירושה מכל וכל ואין לו במה לפרוע משלו ע"ש:

סעיף יא

כתב הר"י הלוי כו' כולן אהברייתא הנ"ל קאי דר"י הלוי ס"ל דהברייתא דכתב דין זה גבי חלק בכורה משום דדוקא בחלק בכורה יכול למימר הכי אבל לא בפשיטות ול"מ דמגבין להמלוה ממנו אלא אפילו כופין אותו בשוטין ליטפל בו למכור ולהגבותן או לשומן פי' למכור הקרקע ולהגבות להמלוה המעות או שיטפל בשומת הנכסים ויגבנו להמלוה בעינו והרשב"א ס"ל ג"כ כוותיה דהברייתא דוקא בחלק בכורה קתני ולא בא הרשב"א לפלוגי אלא לפרש דברי ר"י הלוי דלא כתב כן אלא לרב פפא דאליביה דוקא הטיפול מוטל עליו אבל לדידן אין הטיפול מוטל אפילו על הלוה עצמו אלא הבית דין מורידין את הבעל חוב לנכסי הלוה וה"נ מורידין לזה הבעל חוב בחלק הפשוט דבכור זה שהוא לפנינו שיהא נפרע ממנו כפי חלקו והראב"ד פליג וסבירא ליה דהברייתא דקתני בכור לא בא לומר דפשוט אינו יכול לסלק אלא ה"ק בכור שסילק נפשו בחלק בכורתו רשאי ר"ל סילוקו מחשב סילוק מיד לגמרי וממילא אינו יכול לחזור בו אח"כ משא"כ בפשוט וק"ל ועבד"ר: ומ"ש ר"י הלוי הנ"מ דכופין אותו להטפל ולא כתב נמי הנ"מ דאם אחיו קטנים דאינו יכול לסלק נפשו גם מהפשיטות כמו מהבכורה י"ל דר"י הלוי רצה לומר הנ"מ אפילו אין לו אחין כלל וק"ל: ומ"ש רבינו בשם רשב"א דכתב על ר"י הלוי שלא אמר אלא לדברי רב הונא נ"ל שהוא ט"ס וצ"ל לרב פפא דאמר כן בפ' שום היתומים ובפ' הכותב ובס"פ ג"פ: ומ"ש אבל לדידן אין כופין ר"ל לדידן דקיי"ל כר"ה בריה דר"י דפריעת ב"ח לאו מצוה דגופיה היא אלא שהחוב מוטל על נכסיו אליביה אין כופין בשוטים אלא בהורדה לנכסיו ועד"ר שם בארתיהו יותר בראיות: וכי פרעו אחי בזוזי הדר כו' דייק הראב"ד וכתב דפרעו בזוזי מצי הדר כו' משמע הא פרעו בקרקע לא מצי הדר עליה דב"ח ואע"ג דכ"ר ל' סימן ק"ג סכ"ג דשומא הדרא ליורש היינו כשמכרו הב"ד אבל מכר היורש עצמו ודאי לא הדרא כמבואר ג"כ שם וק"ל: וכי אמר לא פרענא כו' משמע דבחלק הפשיטות אף כי אמר אי איפשי לא הוה הפקר ול"ד למש"ל סימן רמ"ה סי"ג דכשנתנו לו מתנה ולאחר שבאה לידו אמר אי איפשי הוה הפקר לדעת הרמב"ם בכל מילי ולרש"י והרא"ש נמי במטלטלין מיהא הוי אי איפשי ל' הפקר דשאני התם דלא היה הממון שלנו מעולם עד עתה אבל כאן ממונו ממש הוא וזה פשוט דהרוצה להפקיר ממונו שיש לו כבר צריך שיתננו בפי' במתנה לאחר או יפקירנו בפי' ולא מהני אמירת אי איפשי ועי"ל דשם בסימן רמ"ה דוקא באתא המתנה לידו קאמר דמהני ל' אי איפשי לכל מר כדאית ליה משא"כ כאן דהירושה עדיין לא אתא לידיה מיקרי:

סעיף יב

שיש בה כו' וכתב ע"ז הרא"ש ז"ל ואע"ג דאמרינן לעיל דאין הבכור נוטל פ"ש בשבחא משום דמתנה קרייה רחמנא ועד דמטיא לידיה אלמא אין לבכור קודם חלוקה וי"ל דעיקר דין ההוא מכלל אשר ימצא לו נפקא והשבח לא היה ברשות אביו (כשמת משא"כ כאן דאיירי בחלק בכורתו שהיה ברשותו כשמת אלא שעדיין לא חלקו ומוכר לחבירו הזכות שזיכתה לו התורה מכח בכורתו) אלא כדי של"ת דההוא אינו ממעט אלא השבח שהשביחו היורשים מהני ההוא קרא דמתנה קרייה רחמנא דגם בשאר שבח הואיל ולא היה מצוי לא יטול פ"ש אבל במה שהוא מצוי ביד אביהן זכי בה מיד אפילו קודם חלוקה אשיר"י וע"ש עוד ומש"ר לפני זה בשם הראב"ד ז"ל אבל בחלק בכורה אכתי לא זכי ביה דמתנה קרייה רחמנא היינו דאכתי לא זכי ביה לגמרי ממילא אבל כאן דבא למכור חלק בכורתו הרי ראינו דניחא ליה לזכות בו:

סעיף יג

לפיכך כו' פי' כיון שיש לו בו זכות קודם חלוקה לפיכך אם חילק בשוה ויתר: ובצרום וחלקום בשוה לא ויתר פי' דהו"א כיון שנשתנו מכמות שהיו לא תועיל בו מחאה ראשונה וכיון דחילק בו עמהם בשוה גילה דעתו שמחל על בכורתו גם בשאר נכסים קמ"ל וכתב ב"י וטעמו דהרמב"ם מדאמרינן בפ' י"נ אר"ה בכור שמיחה מיחה כו' וכתבתי ל' הגמרא לעיל בדרישה ס"ו ופירשו הרמב"ם לענין ויתור כשחילק בשוה וכן פי' ר"ח ע"ש ואע"פ שרבינו ורשב"ם כירשוה לענין נטילת שבח ששבחו וכמש"ל ס"ו (ועמ"ש שם בדרישה) מ"מ לדינא שני הפירושים אמת ודוק:

סעיף יד

כתב הרשב"ם ובחלק פשיטות כו' עבד"ר:

סימן רעט

סעיף א

האומר על א כו' משנה פ' י"נ ועד"ר: ומ"ש בין נכסים כו' כן הוא דעת הרא"ש וכדמסיק רבינו וכתבתי ל' בדרישה ומשמע מלשונו דס"ל דבלא קרא דיכיר הנכתב בבכור הוא נאמן בפשוט. מכח סברא כיון שאין ידוע לנו אם בנו הוא או לא למה לא נאמינו כשאומר שהוא בנו וא"ש דל"ת מנ"ל למילף פשוט מבכור דא"ל היכא דגלי קרא גלי ועוד דילמא דוקא בידוע לנו שהוא בנו האמינתו תורה לומר שהוא בכורו אבל באין ידוע לנו שהוא בנו אינו נאמן לומר עליו שהוא בנו וכיון דיליף לה מכח סברא לחוד נראה דלא איירי הרא"ש ורבינו אלא כשבאין לכאן מחדש ואין לנו הכרה בהן כלל אם הוא בנו או לא הא אם היו דרים כאן כמה שנים ולא היה משגיח עליו והיה בערום ובחוסר כל הו"ל

כהוחזק שאינו בנו ושוב א"נ לומר עליו שהוא בנו וכן מש"ר בסימן רע"ז בבכור שנאמן אפילו באינו מוחזק שהוא בנו מיירי בכה"ג דוקא ואע"ג דבסמוך באומר זה עבדי ואח"כ אומר עליו שהוא בנו נאמן התם מיירי באין ידוע אם השגיח עליו או לא או שידוע לנו שהשגיח עליו ובדיבור פיו לחוד קראו עבד אבל איפכא ודאי נאמן על מי שאנו מוחזקין בו שהוא בנו לומר שאינו בנו דהא בזה שהאמינתו תורה לומר על בן בין הבנים שהוא בכור ממילא משוה נמי שהוא מוחזק בנו לאינו בנו ה"ה שנאמן ג"כ לומר בהדיא אינו בני וק"ל ואע"ג דהרא"ש לא כתב אלא נאמן בנכסים שיפלו לאחר מכאן ולא הזכיר שיהא נאמן בנכסים שיפלו לו כשהוא גוסס מ"מ מסתברא לרבינו דאין חילוק לדידן דקיי"ל כרבנן דס"ל דאין אדם מקנה לחבירו דשלב"ל א"כ מה לי לאחר מכאן מה לי כשהוא גוסס וכ"כ בזה הב"י:

סעיף ב

ודעת רשב"ם הוא דא"נ אלא בנכסים שהן בידו ובמגו דאי בעי הוה נותנם לו במתנה ולא בנכסים שיפלו לו לאחר מכאן וכ"ש כשהוא גוסס וק"ל:

סעיף ג

אינו אחי [כו'] א"נ דדוקא על בנו האמינתו תורה להכירו ואינו נאמן במגו דאי בעי היה נותן ממונו לאחרים דמגו במקום חזקה הוא זה כיון דמוחזקין אנו בו שהוא אחיו:

סעיף ד

אע"פ שא"נ כו' לענין יוחסין פי' כשיש לו בנים א"נ לענין יוחסין לפסול לבנו מ"מ לענין ירושה נאמן אפילו יש לו בנים והטעם כתב המ"מ דלענין יחוס אינו מן הדין שנאמר שיהיה הוא פסול ובניו כשרים הילכך כיון דלגבי בניו דבנו א"נ גם לגבי בנו א"נ אבל לענין ירושה מה לבני הבן בירושתו בעוד אביהם קיים הילכך אינם מעלין ולא מורידין לענין ירושה ועוד דאפילו יהיה זכות לבני הבנים בירושה מ"מ כבר היא יכול להפקיעו אם נותן נכסיו לאחרים משא"כ לענין יחוס שא"א לפסול ואע"ג דלגבי אחיו א"נ לומר זה אינו אחי במגו דאי בעי יהיב נכסיו לאחר התם הוא שלא נתנה לו תורה ההיכר אלא לבנו והו"ל כאומר אחי הוא ולא יירשני שלא אמר כלום אבל בבנו אפילו יש לו בנים ודאי נאמן:

סעיף ה

אמר זה בני עד והרמ"ה כתב כו' כל זה בב"ב דף קכ"ז: ומש"ר לא היה קוראו תחילה בני דחזקה אין אדם מחבב עבדו כ"כ לקרותו בן וכיון שהגיד שהוא בנו וע"ז האמינתו התורה שוב אינו חוזר ומגיד אפילו תוך כדי דיבור אע"ג דבכל התורה תכ"ד כדיבור דמי שאני הכא דכיון דחזקה דאין קורין לעבד בנו מאי שיצא מפיו מחזיקו לבנו ודאי

ושוב אינו יכול להפקיעו מחזקתו דאנן סהדי דלאו עבד הוא והו"ל דומיא דקידושין וע"ז דאמרי' דאפילו תכ"ד אינו יכול לחזור בו וכ"כ ב"י ורבינו ס"ל מדלא פרטו אלא קידושין וע"ז ש"מ דבעלמא בכ"מ אמרינן תכ"ד כדיבור דמי ומשום דאין הכרח לדברי רבינו מש"ה כתב ונראה כו' ולא כתב בל' פלוגתא וק"ל ועמש"ל ס"ס קצ"ה ונלע"ד דלכ"ע אם כשאומר אח"כ מה שאמרתי תחילה בני זה עבד הוא דנאמן ואמרינן דבנו הוא אבל מן השפחה נולד לו ואף דאז לא הוה בנו דהרי ישראל הבא על השפחה הולד עבד כמוה מ"מ בנו הוא ושייך למיקרי בזה יכיר ונאמן אפילו הוא אמר בנך אני ואיני עבד כיון שגם הוא מודה שבנו הוא ודוקא כשאומר שאינו בנו אלא עבדו א"נ עליו דהא לא האמינתו התורה כ"א אבריה והרמ"ה חידש דאפילו אמר בני זה עבד הוא א"נ כשאמו מוחזקת בישראלית: ואפילו אינו משמשו תשמיש של עבד מ"מ כיון שהוא מוכן תמיד לעבודתו וסר למשמעתו לכן קראו עבד: אמר עבדי וחזר כו' פי' למוכסן אמר שהוא עבדו שאם היה בנו למה היה לו לומר למוכסן שהוא עבדו שהרי מן העבד צריך ליתן מכס ולא מן בנו: והרמ"ה כתב כו' ק"ק למה כתב והרמ"ה כתב בל' פלוגתא דאפשר דהכל מודים לדברי הרמ"ה וא"ת למה כתב הרמ"ה דינו אכשעבר אבית המכס ולא כתב בסתם הא דנאמן לומר עבדי כו' וי"ל משום דלא מצינו בגמרא דנאמן לומר עבדי כ"א בזה ובמ"ש שם דאם אמר עבדי הוא ושוה כך וכך דהוי עבד ואינו נאמן לומר אח"כ שהוא בנו וזה שעובר אבית המכס נזכר שם בגמרא ראשונה ועוד דבההוא דאם אמר עבדי הוא ששוה כך וכך וחזר ואמר בני הוא דקאמר א"נ אינו מוכח ממנו דעבד הוא ע"פ דיבורו אלא א"נ לומר שהוא בנו וק"ל: ה"מ דלא איתחזק אמו בבת ישראל כו' כלל דבריו נ"ל שנתבארו במה שהקדים וכתב שהתורה לא האמינתו כ"א אבריה וכמ"ש (כי את בנו) יכיר ולמד ממנו ר' יודא שנאמן עליו אפילו לשווייה ממזר וה"ה לשווייה עבד והיינו דוקא כשאומר בני הוא עבד ואין אמו מוחזקת בבת ישראל ואז הוי כאילו אמר אני הולדתיהו משפחה אבל כשאמו מוחזקת בבת ישראל אז א"נ לומר בני זה עבדי הוא דהרי הוא כאילו מעיד על אמו שהיא שפחה והרי היא בחזקת ישראל (ואין לומר שכוונתו הוא להעיד על נפש עצמו שהוא עבד ובא על אמו ישראלית ומצידו הוא עבד דא"כ לא הוה זה הבן עבד דעבד הבא על בת ישראל הולד כשר) אבל ודאי נאמן לומר להרמ"ה ע"ז שאנו מוחזקים בו בבנו שהוא ממזר אף שאנו מוחזקים באמו שהולידתו שהיא אשה כשרה דהו"ל כאילו אמר זה אינו בני ובזה הוא נאמן דגם זה בכלל יכיר הוא דיכיר אם הוא בנו או לא ומ"ש הרמ"ה בריש דבריו דנאמן לומר בני זה ממזר דאיכא למימר דהולידו מחייבי כריתות דמשמע דוקא כשאין אנו מכירין את אמו שהולידתו אבל כשאנו מכירין את אמו שהולידתו והיא

בחזקת כשרה א"נ לומר שהוא ממזר ואצ"ל אינו בני דנעשה ממזר ממילא וכדמסיק ז"א דא"כ אדכתב הרמ"ה דכשמוחזקין באמו שהיא בת ישראל שא"נ לומר עליו שהוא עבד הול"ל נמי דכשאמו ידועה ובחזקת כשרות אינו נאמן לומר עליו שהוא ממזר אלא ה"ק כשידוע שאשתו הולידתו אז א"א לומר עליו בני זה ממזר הוא דכיון שידוע שאשתו הולידתו והוא מודה ואמר שהוא בנו א"כ אינו יכול להיות שהוא ממזר הילכך לעולם בהאי לישנא שיאמר בני זה ממזר א"נ אלא כשאין אמו ידועה דאז מצינו למימר דעם א' מחייבי כריתות שכב וילדה ממנו דבנו הוא וממזר הוא אבל כשאינו אומר בני זה ממזר אלא אומר זה שאתם מחזיקים עליו שהוא בני מפני שאשתי ילדתהו ממזר הוא ודאי נאמן כאילו אומר אינו בני הוא דגם באומר ממזר ר"ל שהוא מעם זר ולא ממני נתעברה והו"ל ממזר ממילא אבל לא כשאומר זה שאתם מוחזקים בו שבני הוא אינו בני אלא עבד הוא דאף כשאינו בנו אינו מוכרח להיות עבד אא"כ אמר שאמו שפחה היא וע"ז לא האמינתו התורה ונראה דה"ה כשאמו ידועה בבת ישראל כשרה והוא אומר בני זה ממזר הוא א"נ לעשותה ממזרת דלאו כל כמיניה לפסלה בממזרת כמו בשפחות וק"ל:

סעיף ו

כתב הרמב"ם ז"ל מי שהיתה כו' כ"כ בפ"ד מה"נ ועיין בהמ"מ שהאריך ליתן טעם לדבריו: אם ת"ח הוא כו' פי' זה האב דודאי לא עבר לבעול שפחה אי לא שחררה תחילה: ה"ז יירשנו וכ"ש שאינן יכולין למכרו לעבד: מהמפקירין עצמן לכך פי' שדרכן לבעול שפחה ושייך ביה ל' הפקר שעבר על לא יהיה קדש וכן על הכזונה יעשה את אחותינו מתרגמינן שם נפקת ברא ופירש"י ל' הפקר: מוכרין אותו וכ"ש שאינו יורש: ה"ג במיימוני ואם אין לאביו בן חוץ ממנו אשת אביו מתייבמת ור"ל אשתו האחרת הכשירה בודאי וגם גירסא שלפנינו אחין מאביו מתפרשת כן ומשום דפטור יבום וחליצה תולה בבני האב: שהוא על עיקר הקבלה כלומר על עיקר דין התלמוד וקראו קבלה לפי שהכל הלמ"מ וע"ד משה קבל תורה מסיני כו': ויש מי שלא חילק בין כשרין לשאר העם לענין שלא ימכרו כו' כן הגי' לפנינו בכל הספרים והמשך לשונו הכי הוא לי נראה דבין לענין יבום בין לענין מכירה בין לענין ירושה יש חילוק בין ת"ח וכשר לאדם אחר ויש שלא חילקו בין ת"ח לשאר העם לענין מכירה וס"ל שבשניהם אינו יכול למכרו אבל לענין ירושה מודים לי דיש חילוק בין ת"ח לאיש אחר ויש מי שחולק לגמרי עלי וס"ל דאפילו לענין ירושה לא נחלוק בישראל פי' לא נחלוק בין אדם כשר לשאר אינש ובשניהן יורש כיון דמ"מ ישראל הוא ותיבת בלבד אינה נמשכת עם לענין שלא ימכרו אלא מלה עומדת לעצמה ור"ל שלענין מכירה לבד חולקין ור"ל שאין לחלק בו בין כשר להדיוט ולאפוקי

היש מי שהורה שס"ל דגם לירושה אין מחלקינן וק"ל ובמיימוני איתא הגי' אלא לענין כו' אבל א"א לישבה כלל דממ"נ מה בא למעט אי ר"ל דוקא למכירה לחוד יש חילוק בין [כשר] להדיוט אבל לענין ירושה בשניהן יורשין א"כ קשה הא ודאי אם יורש כ"ש שאינו יכול למכרו ואיך כתב שלענין מכירה יש חילוק בין כשר להדיוט ואי ר"נ דוקא במכירה מחלקינן בין כשר להדיוט אבל בירושה בשניהן אינו יורש א"כ העיקר חסר מן הספר במה שסיים וכתב ויש מי שהורה כו' דהול"ל ויש מי שהורה שאפי' ליורשו לא נחלוק ויורש כו' ועוד דהו"ל למכתב דהיש מי שהורה פליג ג"כ לענין מכירה דהא לדעת הי"א יש חילוק בין כשר להדיוט ולפי היש מי שהורה דלעולם יורש מכ"ש שלעולם אינו יכול למכרו לכן נ"ל שהגי' שלפנינו עיקר דל"ג אלא: ורב נטרונאי כתב כו' ר"ל שהוא מוסיף על יש מי שהורה כו' הנ"ל וס"ל שהוא בנו גם לענין לפטור את אמו מהחליצה והרא"ש הסכים עמו וכתב מה שלא נראה להרמב"ם דברי הגאונים דכתבו דגם לענין לירשו ולמכרו הוא בנו לא נראה לי כמוהו בזה אלא אפילו עדיפא בזה נ"ל דהוי בנו לכל דבר אפילו בפטור את אמו מהיבום וכרב נטרונאי וק"ל: וכתב הרמב"ם לא נראו כו' ר"ל הרא"ש כתב איך שלהרמב"ם לא נראו לו דברי הגאונים אבל אין דבריו נראין לי אלא העיקר כמ"ש הגאונים:

סימן רפ

סעיף א

אחד מהאחין שאמר על אחד מהשוק זה אחינו הוא כו' עד ופי' רשב"ם כו' הכל בב"ב דף קל"ד ע"ש: יורש עמהם כו' אע"ג דזה פשוט הוא שהרי כולם שווים באמרם אחינו הוא מ"מ איידי דסיפא נקטו אבל אין לתרץ דקמ"ל דלא חיישינן דהן או א' מהן חייבים לב"ח והב"ח בא לגבות מהירושה ומשום שרוצים להבריח קצת מהירושה אומרים שקצת מהירושה שייך לפ' דבזה לא היו נאמנים (ולא) [דלא] מיירי כאן אלא בטענות שבין האחין והספק: אם הם ב' אחים נוטל אותו כו' כצ"ל: ונותן ממנו לספק השליש פי' השליש ממה שלקח הוא שכך יש אצלו למשל שהעזבון הוא ג' מאות אילו היה גם השני מודה בהאי ספק היה כ"א נוטל ק' ועתה שכפר בו נוטל כ"א ק' וחצי נמצא יש לספק זה אצל כ"א שליש חלק דהיינו נ': מה שנטל למקומו לזה כו' מה שנטל למקומו הוא לשון המשנה שם ומפרשו רבינו דהיינו (לאמצע להאחין) [לזה שהעיד] לא כפרו כו' עד יחזור מה שנטל לזה המעיד ואע"ג דהנותן מודה שזה שמת היה אחיהן של כולם מ"מ אינן יורשין אותו דזה המודה אומר להם הרי החזקתם כבר בנחלה הראוי לספק מאבינו אותו טלו לכם בחלקיכם כי לא מחל לכם חלקו עד היום ובגזל היה בידכם:

ואפילו מה שלקח פי' מה שנטל מזה: הוא של המעיד לבדו אע"ג דעלתה בגמרא בתיקו וכמו שאכתוב בסמוך אעפ"כ פסק רבינו כאילו נפשט שאין האחין האחרים יורשים משום שזה ודאי והאחרים ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי כמש"ר בסמוך המ"מ וב"י: ופירש רשב"ם שבח כו' ר"ל שטרח ונעשה בעמל ובכתפיו: ושאין מגיע כו' כן היה גירסת רשב"ם בגמרא בעי רבא שבח ששבחו נכסים מאליהן מהו בשבח המגיע לכתפים לא תיבעי לך דכי נפלו לו נכסים ממקום אחר דמי כי תיבעי לך בשבח שאינו מגיע לכתפים כגון דיקלא ואלים ארעא ואסיק שירטון מאי תיקו ופי' רשב"ם דיקלא ואלים דקל קטן ונעשה גדול ארעא ואסקא שרטון ר"ל שלא זבנה ואסקא עפר וצרור מאליה וז"ל ר"ן פ' י"נ אסקא שירטון שהביא הנהר תבן וקש ממקום אחר כשעבר על שדה זו ונעשה זבל ונזדבלה השדה והשביחה בכך וכל אלו היה שבח דממילא והא דלא אמר שלופפי והוה תמרי וכיוצא בו דהוי רבותא טפי דאשתני שמיה כדלעיל סימן רע"ח דודאי כאן לא שייך לחלק בין אשתני שמיה ללא אשתני דאין הדבר תלוי כאן בראוי או באינו ראוי וק"ל: ל"ש שביק הנהו נכסי כו' ז"ל ב"י דברים תמוהים הם שהרי מ"ש בסוף ואי ליתא לממונא דהאי אחא כו' סותר למ"ש בתחלה וצ"ע עכ"ל ולעד"נ ליישב שהרי בלא"ה ק' בדברי הרמ"ה הללו דלאו כריש דבריו הן סוף דבריו דהתחיל וכתב ז"ל והיכא שנטל הספק כו' וקנה נכסים ממ"א וסיים וכתב הילכך היכא דשבק האי ספק כו' עד ל"ש נפלו ממ"א כו' הרי דפתח בקנה נכסים ממ"א וסיים בנפלו לו ממ"א וחילוק גדול ביניהן דבקנה ממקום אחר איכא למימר מכר אלו וקנה אלו שבמקום אחר בדמיהן של אלו משא"כ בנפלו לו ממ"א דמשמע דנפלו לו בירושה בחנם ולא מכח דמיהם של אלו שנתן לו אחיו ומנ"ל להרמ"ה הא וגם מאי הילכך דקאמר היאך נלמד זה מזה וע"כ צ"ל דנפלו ממ"א דקאמר אינו ר"ל שנפלו ונוספו לו נכסים ממ"א ואין אלו הראשונים (ואין) [אלא דאין] אנו יודעים אם באו מכח הראשונים או לא מש"ה דינא הוא דשקיל האי אחא כו' כיון דהוא ודאי נתן לו ואחיו באים מספק ומ"ש בסוף ולא ממונא דידיע דאתא מחמתיה ר"ל ולא נשאר בידו ג"כ מאותן נכסים דידועים לנו שבאו מאותו ממון שנתן לו אחיו נמצא דאפילו ספק אין כאן אם נשאר בידו מה מאותו שנתן לו ומהבא מחמתו אלא ודאי שבא לו מעלמא בזה דוקא חולקין אחיו עמו ודוק (שוב מצאתי קצת דברי בד"מ) ואין להקשות אם ידוע שאין בידו לא הוא ולא בא מחמתו פשיטא דפלגי להו כולהו אחין י"ל דקמ"ל דל"ת כיון דאילו קאכיל מנכסים שנתן לו היה צריך לאכול הני דשביק וא"כ הני יכנסו במקומן קמ"ל ועבד"ר שכתבתי עוד מזה:

סעיף ב
הרי שהיה יושב בנחלתו כו' עד נאמן אפילו שיצא קול כו' ב"מ דף ל"ט ועבד"ר:

סעיף ג
אין ספק מוציא כו' פי' כיון שאין ספק מוציא מידי ודאי לפיכך מי שמת כו' דכל הני דינים נמשכים זה מזה עד וספק וסבא ודין ספק וסבא נלמד ממה שהקדים לכתוב דבשניהן ספק חולקין וכמו שיתבאר:

סעיף ד
לפיכך מי שמת והניח בן ובת וטומטום ב"ב דף קכ"ו: אם היו הנכסים מרובים כו' ר"פ מי שמת מבואר שם איזהו מרובין כל שיש לזון בנים ובנות עד שיבגרו הבנות ואז הדין שיורשין הבנים הכל ולוקחין המעות והנכסים בידיהן והם מפרנסים להבנות עד שיבגרו ואין יכולת ביד הבנות לומר תן לידינו או ליד ב"ד שיעור כדי פרנסתינו שמא תרדו מנכסיכם ומיד שזכו בו הבנים בשעת מיתת אביהם שוב אין מוציאין מידן אף שיורדין (הבנות) [הבנים] מנכסיהן ונעשו מועטין ואיזהו מועטין כל שבשעת מיתת אביהן אין בו כדי לזון כולם יחד עד שיבגרו והדין בהן שנוטלין הבנות הנכסים אצלן ונזונות מינייהו והבנים ישאלו על הפתחים כן מבואר שם ר"פ מ"ש וכ"כ רבינו בא"ע סימן קי"ב ונקוט כלל זה בידך למה שיתבאר עוד ומכלל דבריהם יש ללמוד נמי דאם היו מקצת הבנות באות בשנים כגון בשנת י' או י"א ומקצתן עדיין קטנות בנות ו' שנים דלא מחשבי הנכסים מרובים עד שיהיה בנכסים כ"כ כדי שיזונו הבנים עם הבנות עד שיבגרו גם הקטנים ואי לא אזי אף נגד הבנות הגדולות נחשבים נכסים מועטים ולא יוכלו הבנים למימר לבנות ניזון כלנו יחד עד שיבגרו הגדולות מפני שעי"ז ימעט חלק הקטנית מלהיות להן מזונות לבסוף עד שיבגרו מש"ה מוציאין העזבון מיד: ומיהו אינו ממעט כו' ואע"ג דהנכסים מרובין וישאר לירושת הזכרים יותר מחלק מזונות כולם (שהרי אי לאו הכי לא היו דוחין אותו אצל הבנות וכמו שיבואר בסמוך) וא"כ איך שייך מיעוט (ואין ליישב ולומר דמשום בבא שאחר זה כ"כ ולגרוס אח"כ דאם במקום ואם הנכסים מועטים לומר שהכל בבא א' וה"ק ומיהו אינו ממעט כו' דאם הנכסים כו' דא"כ לא א"ש מ"ש ואח"כ יתנו לטומטום כשיעור הזה כיון דבנכסים מועטים מיירי לא פסקא מילתא שייכלו ליתן לו ככל שיעור זה) מ"מ מצינו מיעוט בהן לבנות אם לא היו נותנין לבנות תחלה לענין זה דאף שהנכסים מרובין (בין) אם הבנים רוצים לסלק הבנות במזונותיהן הרשות בידם ואם אין שם מעות מזומנים כפי ערך מזונות כולם או שיש עידית וזיבורית קמ"ל דנותנין להבנות המזונות או העידית בראשונה למזונותיהן והמטלטלים או הזיבורית יתנו להטומטום ובזה נסתלקה תמיהת הב"י ועד"ר שישבתי

בע"א: הבנות דוחות כו' ואין לו כלום כדין ספק הבא להוציא מידי ודאי: ואם יש מותר כו' ז"ל ב"י כלומר אם היו הנכסים שאין בהן כדי מזון הבנות וטומטום עד שיבגרו אבל מ"מ מותר יש להן על כדי מזון הבנות עד שיבגרו אותו מותר חולקין אותו בין הזכרים והטומטום ממ"נ אם הוא נקיבה הרי כל המותר שלו לזון מהם ואם הוא זכר יורש במותר הזה חלקו עכ"ל ולשון רבינו שכתב נוטל בו חלקו עם הבנים משמע כדברי ב"י דנוטל חלק כמותן ולא יותר אבל קשה למה לא יטול הטומטום ג' חלקים בזה המותר ממ"נ דמ"ש מנכסים מועטים ואין כאן אלא בן וטומטום דהוה דינא הכי כמש"ר אח"ז. והרי גם כאן הבנות כבר נסתלקו וכאילו אינן דמי וי"ל בדוחק ולומר דשאני הכא דיש בן ובת וטומטום ונכסים מועטים דהנכסים נופלין תחלה לפני הבנות והוא נדחה מהבנות וכיון דאידחי אידחי ואין לו זכות בנות כלל לומר להבן ממ"נ משא"כ כשאין אלא בן וטומטום בנכסים מועטים או בת וטומטום במרובין דבתחלת הנפילה יש זכות גדול לטומטום ודוק: ויש לו ליטול הכל כו' המוטל בספק חולקין כו' כ"כ הרא"ש והטעם שחולקין אפילו לרבנן דסומכוס כיון שאין א' מהן מוחזק עכ"ל וכתב ב"י ז"ל וצ"ל דמיירי כשהנכסים מרובים כו' שברביעית מהן אין פחות מכדי שתזון הבת עד שתבגר דאל"כ היאך יטול הטומטום ג' חלקים שמא זכר הוא והרי הבת יש לה מזונות עכ"ל ופי' זה דחוק הוא גם אכתי לא נתיישב כיון דצריך עכ"פ ליתן להן מזונות אמאי קאמר יטול הכל ועוד הלא אין כל חציה השנייה מוטל בספק כיון שצריך ליתן מזונות להבנות בראשונה ולכאורה נראה לומר דהנהו ג' חלקים דנקט איירי בשכבר הוציאו למזון הבנות אבל זה דוחק לכ"נ יותר דשפיר קאמר שמא זכר הוא ויטול הכל שכבר כתבתי ל' שהדין בבנים ובנות ונכסים מרובים דהבנים לוקחין כל הנכסים אצלם והם מפרנסין הבנות מידם נמצא שכאן עיקר המחלוקת שבינייהו הוא באידך פלגא שהבת טוענת שבת אתה ולקחת חלקך והא פלגא שני הוא [והטומטום טוען שזכר אני] ואני אקח הנכסים לרשותי ואני אזון אותך עד שתבגר לכך חולקין והרביעית לוקחת הבת מעכשיו לרשותה ואידך שקיל טומטום לרשותיה וכי לא יגיע הרביעית הזה כדי מזונות הבת עד שתבגר יזון לה הטומטום משיכלה זה הרביעית ואילך וק"ל:

סעיף ה

אבל אנדרוגינוס דבריה הוא כן הוא בס"א ור"ל דבריה בפ"ע הוא לכן כשהוא עם הבן אין לו כלום לפי שירושה מן התורה היא לבן נמצא שהוא יורש ודאי והאנדרוגינוס אינו ידוע בודאי שהוא בן לכן אינו יורש עמו וכ"ת אכתי צריכין ליתן לו מזונות ואמאי אין לו כלום וי"ל דזיל בתר טעמא דמדאורייתא הבן יורש הכל והא דמזונות לבנות עד שיבגרו היינו

משום תנאי כתובה ותקנת חז"ל היא ולאו דאורייתא וע"כ לא תקנו אלא לגבי בת ודאית לפי שאין דרכה לשאול על הפתחים אבל זה האנדרוגינוס דצד זכרות יש בו יכול לשאול על הפתחים ולהכי לא תקינו גביה מזונות כמו בנכסים מועטים דהבנות יזונו והבנים שואנים הפתחים וק"ל: ומ"ש ואם הוא עם הבת יורש עמה בנכסים מרובים ה"ט דהא אין לבת ירושה אא"כ כדדרשינן ובן אין לו עיין עליו כנ"ל בסימן רע"ו וא"כ מה לי בת מה לי אנדרוגינוס הרי גם כן זרעו הוא ולהכי יורש עמה בשוה ומ"ש במועטין אינו נזון עמה ג"כ מטעם הנ"ל דלא תקנו גביה מזונות וק"ל כנ"ל לפרש ובזה מסולקת קושיית ב"י וכעין זה כתב בד"א אך לפי מ"ש ב"י דמשמע ר"פ מי שמת דטומטום ואנדרוגינוס שווין הם לענין ירושה בין עם בן בין עם בת צ"ל דהא דכ"ר בנכסים מועטים גבי בת יורש עמה באופן שמפורש לעיל גבי טומטום דהיינו שנוטל ג' חלקים ממ"נ ודוק ועמ"ש בדרישה:

סעיף ו

וספק וסבא בנכסי יבם כתבתי בא"ע ע"ש בסימן קסג ומסיק שם דחולקין ושם לפני זה האריך בדין זה:

סעיף ז

נפל הבית עליו כו' ב"ב דף קנ"ט: להנחיל לאחיו כו' לאפוקי אם היה לבן זרע דאו יורש בקבר להנחיל זרעו אחריו כדלעיל: מעמידין הנכסים כו' משום דהוחזקה הנחלה לשבטה: ל"ש היה לה בן כו' שאז אף אם האם מתה תחלה אינה יורשת בנה המת כ"א בחצי ובנה השני החצי ואם הבן מת תחלה אזי יורש בנה השני אח"כ מאמו הכל והו"א שדוקא בכה"ג הוא דקאמר שהנכסים הם בחזקת יורשי האם הוא הבן השני החי מפני דהוא ודאי יורש ממ"נ והאי יורש של בן המת הוא ספק דשמא הבן מת תחלה ואין לו כלום ואין ספק מוציא מידי ודאי אבל בשלא הניחה בן אז נימא שיחלוקו וכמ"ש ר"ש אליבא דת"ק דקאמר יחלוקו דכתב דהיינו דוקא כשלא הניחה עוד זרע אבל הניחה עוד זרע יורש הכל אבל ריב"א וריב"ם ור"ת חולקים על ר"ש וס"ל דבכל ענין יחלוקו אליבא דת"ק ע"ש ומיניה למד רבינו דלפי מאי דקיי"ל כמ"ד דהנכסים עומדים בחזקת האם ג"כ בכל ענין קאמר אפילו לית לה בן אחר אלא שאר יורשים וכ"כ בהג"מ בס"פ מ"ש וכ"כ ב"י ע"ש:

סעיף ח

נפל הבית עליו כו' בב"ב דף קנ"ט ע"ש: כתב הרמב"ם כו' כצ"ל: חולקים עם יורשי הבן עיין בסמוך טעמו: וא"א כו' בתשובה כלל פ"ד סימן ה': להעמיד דברי הרמב"ם בדוחק שהוקשה למה לא פסק הרמב"ם גם בזה להעמיד הנכסים בחזקת שבט האב כמו שפסק בנפל הבית על האם ועל הבן ותירץ וז"ל נ"ל לחלק דאם נפל הבית עליו

ועל אמו שאם מת הבן תחלה ואח"כ האם באו הנכסים ליד קרוביה לכן מעמידין כל הנכסים לאלתר ביד קרוביה אבל בנפל הבית עליו ועל בן בתו ממ"נ ממשמשת הנחלה בקבר לבת שהיא (פי' הנחלה) קרובה לבת וספק מת האב תחלה ותבוא הנחלה לבתו ומהבת לבנה ומבנה לקרובי הבן מצד אביו או אם מת הבן תחלה ותחזור ותמשמש מהבת למעלה ליורשיה מצד אביה הילכך הואיל וממ"נ ממשמשת הנחלה מן האב לבת אע"פ שהיא עדיין בחוקת אותו שבט הואיל ויצאה מיד מי שהיתה עד היום הזה וספק אם תורידנה למטה או תעלנה למעלה יחלוקו ע"כ כוונת עניינו דהרא"ש אלא שיש ט"ס שם בתשובה וגם ב"י הביאה בטעות וצריכין להגיה ע"ד שכתבתי (ולא כע"ש שהניחה בטעות ופי' בו פי' זר א"א לשמוע ע"ש ובסמ"ע) ומ"ש דממ"נ ממשמשת לבת כו' היינו משום דאף אם מת הבן לפני אבי אמו אף שאמו ג"כ מתה קודם מיתת אביה מ"מ מיד כשימות אביה הנחלה ממשמשת לירד לזרעו דהיינו הבת בקבר אלא שבאם לא הניחה זרע חוזרים למעלה לקרוביה מצד אביה והואיל ועכ"פ יצאה הנחלה מיד אביה המוחזק בה ליד בתו מש"ה חולקין אבל באם ובן לא אמרינן שהנחלה עכ"פ תבוא ליד בנה יוצאי חלציה דהם אמרו דאין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחיו מן האב אבל באב ובתו כשאין לה בנים יורשיה הן יורשי אביה וק"ל:

סעיף י

נפל הבית עליו כו' ב"ב דף קכ"ז וכפול לעיל ס"ס ק"י: וב"ח אומר כו' עיין בב"י שכתב במשנה זו דכתב ליה דקנאי ודאנא עתיד למיקני כו' לכאורה תמוה הא ל"ל בלה"נ ב"ח קודם אם לא שנתנה או מכרה לאחרים בחייו וכמ"ש בסימן ק"ד ואפשר דמשום דשם במשנה כתב דב"ש ס"ל יחלוקו משום דב"ח גם כן מיקרי מוחזק דס"ל דשטר העומד לגבות כגבוי דמי מש"ה כ"כ דאל"ה מאי מוחזקת יש לב"ח הלא ביד הלוה למכרה או ליתנה לאחרים: ולא יגבה כו' ר"ל הואיל ולא היה בחייו במצוי כ"א בראוי ואינו יורש בקבר כדי לפרוע מהן ב"ח ואע"ג דאם היה לו זרע היה נוחל כדלעיל: ואי לאו לא יטול דהנכסים ישארו בחזקתן שהרי יורשי האב הם יורשים ודאי או מיעקב או מראובן וכמוחזק דמי שהרי יעקב מוחזק בנכסים רשב"ם:

סימן רפא

סעיף א

האומר איש פלוני כו' בב"ב דף קכ"ו: לא אמר כלום מפני שמתנה ע"מ שכתוב בתורה וז"ל הרמב"ם פ"ו דנחלות ואע"פ שזה ממון הוא לפי שנאמר בפ' נחלות והיתה לבני ישראל לחוקת משפט לומר שחוקה זו לא נשתנה ואין התנאי מועיל בה עכ"ל: וכן אם

אמר בתי כו' שם דף ק"ל: שאינו יכול להוריש פי' דוקא בל' ירושה אינו יכול אבל בל' מתנה יכול בכל ענין וכמ"ש בסמוך ס"ו: ולא לעקור הנחלה פי' שיאמר בני לא יירשני וכו' כדלעיל:

סעיף ב

אבל אם היו לו בנים כו' ק"ק למה ליה לכתוב זה אם בבן דבריו קיימין ה"ה וכ"ש בבנות דבריו קיימין דנפקא מדכתיב ביום הנחילו את בניו ודוקא בל' מתנה כ"ר לעיל סימן רמ"ו דלא עשאו אלא אפוטרופוס דלא קנה דיש שנותן מתנה גמורה ויש שנותן מתנת אפוטרופוס אבל בל' ירושה ואפילו בבנו ואפילו כותב לו קונה הנכסים קנין גמור דלשון ירושה משמע שקם תחת המוריש לקנות נכסיו לגמרי רשב"ם ולא כדעת הרי"ף דמחלק בין בנו לבת ובין כותב לאומר ואינו מחלק בין לשון ירושה למתנה וכמ"ש בסי' רמ"ח וגם בש"ע בסימן זה ועיין בסמ"ע מ"ש עוד מזה: אבל אם אמר פ' כו' פי' וסיים ואמר אלא שאר בני יירשוני ואע"ג דכבר כתבו בר"ס זה חזר וכתבו דלא תטעה לומר דדוקא כשמעביר הנחלה מבניו ונתנה לאחר בל' לא יירש בני ואין לו עוד בנים הוא דקאמר דלא אמר כלום משא"כ בזה שאמר וייירשוני שאר בני קמ"ל: ולא יירש שמעון כלום זה קאי גם אאומר בני יירשנו וק"ל:

סעיף ג

אבל בבכור אינו יכול להעביר כו' שנא' לא יוכל לבכר את בן האהובה והוא ג"כ שם במשנה דף קכ"ו:

סעיף ד

ואין חילוק בכל זה בין בריא כו' כיון דראוי לירשו קרינן ביה ביום הנחילו את בניו: אבל רב האי כו' עד דוקא בשכ"מ כו' ברישא דלא אמר כלום מיירי בשכ"מ וכ"כ הרמב"ם בהדיא ברישא בין בבריא בין בשכ"מ ובדין זה כתב ג"כ בשכ"מ וכ"כ בש"ע:

סעיף ה

כגון שאמר פ' בני יירש כך וכך עיין בנ"י: או שהשוה להן הבכור פי' שחילק נכסיו לכולן בשוה לבכור כפשוט ומ"ש לפני זה שריבה לאחד היינו לבן הפשוט אמר שיטול כך וכך מאות לחלקו ממילא יגרע פי שנים דבכור בהמותר והוא ג"כ משנה שם דף קכ"ז: כדין ב"ח שנוטל מהן כו' ע"ל סימן רע"א וריי"ג וקי"א:

סעיף ו

אבל אם נתן בלשון מתנה כו' דהא כאן לא שייך טעם דאין אדם מתנה על מ"ש בתורה: ואפילו בת בין הבנים או אחר כו' יתור לשון הוא כאן אף אם תאמר דקאי אלמטה מינה דהא אזה קאי וכמ"ש לפני זה בד"א דלא מהני בבת בין הבנים כו': אם אמר בלשון מתנה

עם הירושה כו' שם דף קכ"ט וכפי' רשב"ם: או שנתן לשנים כו' מהני כו' דכמו שנתכוין ליתן לזה כך נתכוין ליתן לאידך הואיל דבדיבור אחד נתן לשניהן: אבל ב' שדות כו' עד לא מהני כו' פי' זה לא מהני לכ"ע והא דכלילינהו יחד בזה פליגי ר"ש ור"י הלוי כדמסיק וק"ל: עד שיאמר פלוני כו' ויירשום דהשתא יליף לשון מתנה מל' ירושה דכי היכי דל' ירושה נאמר לשניהם דל' ירושה קמא קאי על ראובן ובתרא על שמעון גם לשון מתנה שבאמצע נאמר לשניהם בע"כ דלמאן תרמייה אבל אם אמר פ' ופ' יירשו שדה פ' ופ' ותנתן להם שדה פ' ופ' ויירשום ושם איכא למימר דהאי ותנתן כו' ויירשום אשמעון קאי לא קנה ראובן דכיון דב' מעשים הם יש לחלק להם גם הלשונות לאפוקי אם אמר שנתתי להם שמערב ל' נתינה אל' ירושה וכן אם לא הדר ואמר לבסוף וירשום אע"ג שאמר שנתתי להם אכתי איכא למימר ב' הלשונות נגד ב' המתנות לראשון נתן בל' ירושה ולשני בל' מתנה וקנה רשב"ם (ועמ"ש בסמוך אח"ז ליישב ל' נתתי להם) ומל' רשב"ם הלזה משמע דגם כשלא אמר שנתתי אלא ותנתן קנה שמעון השני וכן כשלא חזר ואמר ל' ויירשום לבסוף קנה שמעון השני וכן היא כוונת רבינו בשם הרשב"ם ואף דסתם רבינו וכתב לא מהני ה"ק לא מהני ל' מתנה לתקן לשון ירושה וכמו שהתחיל וכתב ואם אמר ל' מתנה עם ירושה ובאמצע אמר ותנתן נמי מהני (וכן נראה מלשון רשב"ם שכ"ר בשמו שכתבו להאי באחרונה דמשמע דצד רבותא יש בו דלא מהני ממילא לר"י הלוי מכ"ש דמהני בזה) ור"י הלוי לאו ארשב"ם קאי אלא אמ"ש שם בגמרא שאמר בל' ירושה תחלה וסוף ונתתי באמצע וע"ז כתב דה"ה כו' וכ"כ הרמב"ם דשלשתן מהני וכתב עליו המ"מ שדעתו כדעת ר"י הלוי רבו והא דקאמר בגמרא ל' ירושה תחלה וסוף ול' נתתי באמצע מפני שהוא מרווח יותר ע"ש בדברי המ"מ עוד: והכי מסתברא וגם המ"מ כתב ז"ל דפי' ר"ש אינו מחוור בעיניו דהיאך אפשר לומר בל' מתנה בסוף כשאומר שנתתי להם דלא קאי אלא אאחרון והא להם קאמר דמשמע דקאי אכולהו ע"ש ולכאורה היה נ"ל דמש"ה לא מהני משום דאיכא לספוקי ולפרש ל' ירושה אשדה אחת ולשניהן ול' מתנה אשדה שניה ולשניהן וכאילו אמר ראובן ושמעון יירשו שדה פ' ועוד שדה פ' נתתי לשניהם במתנה ומ"ש לא מהני ר"ל ל' מתנה דזו ול' ירושה דזו וכנ"ל ודוקא כשלא חזר ואמר ל' ויירשום לבסוף דאז ניחא לן לקיים שני הלשונות משא"כ כשחזר ואמר ל' ירושה לבסוף וכנ"ל ואפשר דמש"ה שינה רבינו ולא העתיק לשון רשב"ם משום דל' רשב"ם א"א לפרש הכי שהרי סיים וכתב דראובן לא קנה ושמעון קנה ולפי מ"ש השדה ראשונה לא קנה שום א' מהן ושני קנאו שניהן יחד ודוק:

סעיף ז

שאלה ראובן כו' סוף כלל פ"ד: והנחתי ליורשי אחרי חמשה זהובים. אפשר שאמר זה להתנצל שלא הניח ליורשיו מה שבו תתקיים ירושה דאורייתא ודומה לזה כתב בתשובה שהביא רבינו לעיל סימן צ"ט ס"ך ז"ל ראובן כתב נכסיו לאחד מבניו כו' עיין שם ויש מפרשים דמשום הכי הניח ה' זהובים דאם לא כן לא הוה מתנתו מתנה דהכותב כל נכסיו לאשתו אמרינן דלא עשאה אלא אפוטרופוס אי לא דשייר כלום וכמו שכתב לשונו בסימן רמ"ו ואי משום דבלשון ירושה אינה נעשית אפוטרופוס הא מסקינן דל' ותחזיק עשאו ללשון מתנה וי"ל (דגם) [דאי גם] השכ"מ ידע זה אכתי לא היה צריך להניח לבניו כלום אלא לא היה לו לומר ל' ותחזיק או לגלויי דעתיה שאין כוונתו לאפוטרופוס וכמ"ש שם ועוד דא"כ מה היה דעת השואל שאלה זו להרא"ש דהא מדהניח ה' זהובים כדי שלא תהא אפוטרופוס ש"מ דלמתנה נתכוין דאי לירושה בלא"ה לא שייך בו אפוטרופוס וק"ל: ותחזיק הוא לשון מתנה י"מ משום דבירושה אין צריך חזקה ול"נ דא"כ הו"ל לדייק מדעשה קנין וכמ"ש בהשאלה ולקח קנין ע"ז ושכ"מ אין צריך קנין אלא ודאי אין ראיה מזה דשמא לא ידע הדין אלא העיקר דל' ותחזיק עצמו מורה על לשון מתנה כמש"ר לעיל ריש סימן רנ"ג:

סעיף ח

שאלה אחרת כו' כלל פ"ג סימן ה': מהני ל' מתנה ולא הוה זה כב' שדות לב' אנשים ולא כלליהו יחד דלא מהני לשון מתנה דזה ללשון ירושה דזה דכיון דאמר והשאר לאחיותיי עשאו כאילו הוה כוליה חד עניינא ואמר ממנו יהא החלק זה לזה והשאר לזה וכבר נתבאר דבאומר משדה זו תנתן מחצה לפ' והשאר יירש פ' דמהני א"נ מיירי כשנתן לכולם בתוך כדי דיבור דמהני גם בשני שדות וב' בני אדם כנ"ל: דאפי' ליכא הכא מתנה כו' פי' אפילו לא תהא הוכחה ממה שאמר שיתנו לפ' כך וכך דהוא ל' מתנה ומועיל ללשון ירושה כמ"ש לפני זה מ"מ קנו אחיות כו':

סעיף ט

דלא בעי שיור כו' היכא שמת לאפוקי אם עמד דאומדן דעתו דאין אדם נותן כל נכסיו והוא יחזור לשאול על הפתחים אם לא ששייר קצת כדלעיל סימן ר"ן וק"ק דלא הו"ל לסיים ולכתוב דלא בעי שיור היכא שמת דאין ענייננו לשאלתו דשואל אם יירשו (בנות) [אחיות] במקום בת או לא ואפשר דנסתפק הרא"ש במה היתה שאלתו דהשואל והשיב לו על ב' צדדים אם שאלתו היתה אם יירשו האחיות במקום בת אם שאלתו היתה מפני שמורגל בלשון בני אדם דמתנת שכ"מ אינה מתנה אם לא ששייר לנפשו כלום וע"ז השיב דהיינו דוקא אם עמד אח"כ מאותו חולי ולא היכא שמת באותו חולי וק"ל:

סעיף י

יא שאלה אחרת ד' אחיות כו' כלל כ"ד סימן ה': היו פנויות ודרות ביחד ומבואר שם בתשובה שהיו מתפרנסין מעמלן שכתב והצליחו בעמלן משמע שהיו משותפות יחד בנכסיהן וז"ש בסמוך להיות לארבעתן בשותפות כבתחלה: אלא אחיותיה יטלו חלקו פי' החלק שראוי הוא לירש מכל אחת מאחיותיו אבל לשון חלקו אין שייך לומר שפיר אדבר שלא היה בידו עדיין אלא שראוי לבוא לידו לאחר זמן לכן נראה שכצ"ל חלקה וכן הוא בתשובה ודייק וקאמר חלקה ולא קאמר יטלו את שלה לפי שהיו משותפין יחד ולא היה לשום א' מהן ממון בפני עצמה וכמ"ש: וכן עשו כל אחת ואחת כו' האי וכן עשו לפרש בא הא דאמר לעיל ונתנו ארבעתן כו' באיזה אופן היתה הנתינה ומפרש שבאופן זה עשו שכל אחת ואחת כו' ושם בתשובת אשר"י הוא קצת בענין אחר ז"ל כל נכסיה לג' אחיותיה וכן עשו כולן כו' והיא היא ולכאורה היה נראה דצ"ל מהופך וה"ג והיו רוצין להעביר כו' עד אלא אחיותיה יטלו חלקו וכן עשה כל אחת כו' עד והכל ביום אחד ונתנו ארבעתן כו' עד לב' אחיותיה והשתא א"ש דלא יהיה כפילת דברים דקאמר מתחלה והיו רוצין להעביר כו' ואח"כ כתב וכן עשו כו' כאשר רצו ואח"כ כתב דנתינתן היתה מתנת בריא ומהיום וק"ל: ובאים בני האח לתבוע כו' ונסתפקנו בדבר זה אחר שכולן כו' או דילמא מה שנתנה הוא במתנה כו' תשובה מתוך שאלתך כו' יש לדקדק וליתן לב במה היו מחולקין הטוען והשואל והרא"ש ז"ל המשיב ועוד ליישב כמה דקדוקים שצריכין לישוב במה שי"ל בשאלה ותשובה זו ונראה (דמעתה) [דדעת] בני האח הטוענין היה ישר בעיני הרא"ש דגם הרא"ש השיב דנתבטלה כל המתנה אלא שבני האח הטוענין לא חלקו בין אם היתה מתנה בפעם אחת לנתנו זא"ז והרא"ש השיב לחלק ביניהן ודעת הטוען היה בלי טעם כ"כ אלא אמר מאחר שלא נשתנה הדבר אחר נתינתן מאשר היה בתחלה כי בתחלה היו כולם משותפות בממון גם אחר שחזרו חלילה ונתנו כל אחת לחברתה עמדו בממונן כבראשונה והרי לא עשאו כלום אלא משותפות כבתחלה משום הכי בקשו לירש חלק הג' אחיות שמתו אבל חלק של זו הקיימת לא בקשו אף שכבר נתנה חלק לאחיותיה דכיון דנתבטלה המתנה חזר הדבר לכמו שהיה בתחלה והשואל היה מסופק אם הדין עם הטוען ולא מטעמיה שחשב לומר דהרי לא עשאו כלום דודאי קנין המתנה הוא קנין אלא שיש ליתן טעם משום דהרי הוא כאילו לא עשאו כלום כי מאחר שכ"א לא נתנה אלא חלקה לאחותה ולא פרטה לומר שגם מה שתקבל במתנה מאחיותיה היא חוזרת ונותנת לאותן שתשארנה בחיים נמצא שלא הבריחה כ"א אלא חלקה ואחר שכ"א קבלה מג' אחיותיה כשיעור שהיה לה בתחלה ואותו לא הבריחה

הרי הוא כאילו לא עשאו ולא כלום וממילא יורשים בני האח ג' חלקי הממון משום הכי האריך השואל ליתן טעם לדבריו גם בצד השני ולא כתב בקיצור או דילמא הרי הוא כאילו לא עשאו כלום וכדברי הטוענים ועוד דהשואל דקדק לומר כי הרי הוא כאילו עשאו בכ"ף הדמיון והטוען כתב בפשיטות חוזר כל הממון (וק"ל) [ור"ל] א"ד לא יירשו כלום כי ניזיל בתר אומדנא וכאילו פירשה כל אחת בפירוש לאמר אני נותן לאחיותי הן מה שהיה בחלקי הן מה שאקבל מאחרים והרא"ש השיב לו מה שפשוט לך שלא יירשו בני האח חלק מה שנתנו כל אחת מנין לך ור"ל הרי אם נוכל לברר מי נתנה תלה ומי בשנית כו' אז יירשו חלק מה שנתנו ונ"מ שיירש לפעמים כל הממון והיינו כשזו הנשארת חיה נתנה באחרונה דגם חלק מה שנתנה באחרונה יירשו עם מה שקבלה מהן: ומ"ש הרא"ש אם אח שחזרו חלילה כו' ר"ל ואם לא היו המתנות זא"ז אלא נכתב בשטר שחגלה ומלכה כו' כ"א נתנה כו' וזהו חלילה שמתנותיהן היו ביחד זו לזו אז נתבטלו כל המתנות ר"ל ובזה אף שלא יירשו גם חלק הרביעית מ"מ חלק הג' אחיות שמתו יירשו מה שנתנו וכדמסיק ולא כדעת השואל שלא יירשו עכ"פ חלק מה שנתנו כ"א מה שיירשו או לא כלום: ומ"ש הרא"ש מתוך שאלתך משמע כו' הא דכתב ל' משמע אע"ג דכ"כ השואל בפירוש בשתי החלוקות בראשונה כתב כמו שלא יירש מה שנתנה כו' ובשניה כתב מה שנתנה היא במתנה לא יירש כו' נראה דמשום הנ"מ דזו הקיימת דגם חלקה יירש כתב ל' משמע ודוק. אלא שביאור זה דתשובת הרא"ש הוא דחוק במ"ש וזה מנין לך דהעיקר חסר מן הספר גם במ"ש אח"ז אם אחר שחזרו חלילה כו' צ"ל שאינו מחובר למ"ש לפני זה והוא דוחק וג"כ יהיה לפי מ"ש עיקר חסרון וקיצור לשון ועוד למה כתב אם אחר שחזרו כו' ולא כתב ברישא אם אחר שנתנו המתנה זא"ז כו' לכן נלע"ד דמה שהשיב וזה מנין לך אם אחר שחזרו כו' הכל מחובר יחד ועיקר דקדוקו דהרא"ש על השואל היה במה דכתב בדבריו ז"ל ונסתפקנו בדבר זה כו' עד וחזרו חלילה כו' דמאחר דלפי שאלתו נתנו המתנות בחוזר חלילה והיינו שאמרו כל אחת מאתנו שתמות יהיה ממונה לאחיותיה כו' א"כ למה פשוט לך שחלק מה שנתנו כ"א לא יירש הא כבר נתבטלו כל המתנות ואע"ג דאין נ"מ בדינא בין אם יירש מה שנתנה כל אחת ובין אם יירש מה שקבלה דזה וזה א' הוא הא גם אחר שקבלה כ"א עלה לשיעור מה שהיה בידה תחלה מ"מ דייק לשונו דאם כדבריך שנתנו בחוזר חלילה א"כ לא א"ש מ"ש דאינו יורש מה שנתנה כ"א ולדקדק שאלה ודאי לא היו מתנותיהן בחוזר חלילה אלא בזא"ז דאז לא נתבטלו כל המתנות ולהיותן כבראשונה וכדמסיק וא"כ ראוי לך לשלוח לידי שטר מתנותיהן ואדקדק בו איך נתנו המתנות גם יש נ"מ בדינא כמו שדקדק הרא"ש

וכתב מנין לך הא שלא יירש מה שנתנה כ"א והוא כשלא היו החלקים דד' אחיות (או אחרים שנתנו בענין זה) שווין דאז לא יהיה חלק דכ"א מה שקבלה כחלק מה שנתנה ודוק ומה שמסיק וכתב דאם היו המתנות שיחולו מהיום ושעה אחת קודם מיתתן אז אין בן האח יורש כלום עד לאחר מיתת האחרונה הטעם שהרי ג' אחיותיה שמתו כל אחת ואחת קודם מיתתה נסתלקה מחלקה ונתנה חלקה לאחיותיה הנשארות והם לא חזרו וקבלו בחייהן מהנשארת מידי כיון שלא נסתלקה שום א' כ"א קודם מותה ואז האחרות כבר מתו נמצא שנשאר הכל ביד אחת זו הנשארת חיה כן נ"ל ביאור הדברים דרך כלל. ועתה אפרש קצת פרטי דבריהם מ"ש בשאלה ונתנו ארבעתן במתנת בריא בא לאפוקי שלא היתה המתנה שעה אחת קודם מיתתן ומ"ש וכן עשו כל אחת ואחת לומר שלא אמרו דרך כלל בהסכמה כל אחת מאתנו נותנת ממונה לג' אחיותיה אלא כל א' וא' בפני עצמה נתנה חלקה כו' ויש נ"מ בזה כמבואר בתשובה ומ"ש והכל ביום אחד לאפוקי בב' ימים שאז גם השואל היה יודע שהכל לאחרונה וע"ל סימן ר"מ (ע"פ דעת קצת מפרשים) ומ"ש אחר שכולן בחיי אחיהן נתנו כולן דייקי לאפוקי לא נתנו כולן בחיי אחיהן ומ"ש לא היה דעתן שיירש כו' כלומר היה דעתן שלא יירש כו' ומ"ש כמו שלא יירש ממה שנתנה לאחותה כלומר לאחיותיה ומ"ש ותעשה סכום כו' ק"ח זהובים ר"ל ק"ח חלקים וזהו ל"ד קאמר אלא אף אם יוסיף או יחסר מק"ח זהובים יעשה חשבון ויחלקנו לק"ח חלקים שבאופן זה עלה הציור והסברת הענין יפה ומ"ש וחזר כ"א להיות כו' כבתחלה פי' כמו שהיו שותפות ביחד בתחלה ומ"ש אם יש לילך בתר אומדנא הוא מ"ש בשאלה הנ"ל לא היה דעתן שיירש האח דסבר לילך בתר אומדנא כמו שמצינו במי ששמע שמת בנו דהלכו בתר אומדנא: כגון מי כו' צ"ל כמו מי כו' (ויש פנים אחרים לפרש בו שאלה ותשובה זו וכתבתיהו בדרישה הישנה אבל אחרי רואי שפירש זה עיקר לא ראיתי להעתיקן כאן במהדורא בתרא) ודוק:

סעיף יא

ראו סעיף 10

סימן רפב

סעיף א

הנותן נכסיו לאחרים כו' בב"ב דף קל"ג ופיר"ש שם אין רוח חכמים נוחה הימנו אין לחכמים נחת רוח ממעשיו אלא חרון אף גורם להם שכועסין עליו דקא עקר נחלה דאורייתא עכ"ל ביאור לדבריו שפי' אין רוח חכמים נוחה ושקט בקרבם כי הוא גרם להם שהתרגזו ברוחם עליו וא"כ הימנו ר"ל בשבילו וק"ל ועיין בי"ד סימן קס"ב לענין חזרת

הרבית ועושה תשובה והיא מפ' הגוזל עצים שם פירש"י אין רוח חכמה וחסידות נוחה בקרבו ולעיל ס"ס קכ"ז לענין המחזיר הלואה לבני גר וס"ס ר"ד לענין החוזר מדיבורו וריש סימן שס"ו לענין המקבל מהגזלן שעשה תשובה. אפילו אין היורשים כו' וטעמא משום דלא ידעינן מאי זרע נפיק מיניה:

סעיף ב

וחז"ל אמרו כו' מימרא דרב פ"ק דשבת וסמך רבינו זה לנתן נכסיו לאחרים ומניח את בניו לומר שאין ראוי להטיל קנאה:

סעיף ג

שאלה לא"א הרא"ש כו' כלל ס"ד דין א': שלא אמרו נכסי לך כו' בלה"נ לא שייך כאן דינא דאחריך לפ' כיון דראוי לירשו אין לה הפסק דא"ל דכאן איירי שנותן לבנו הגדול במתנה דהוי הפסק לדעת רשב"ם וכמש"ל בסימן רמ"ח באריכות דהא להנחיל נכסיו קאמר שוב ראיתי בתשובת הרא"ש שהשיב לו בתשובתו בהדיא כן ז"ל ועוד דקיי"ל נכסי לך ואחריך לפלוני אם הראשון ראוי לירשו אין לשני כלום במקום ראשון עכ"ל ומיהו י"ל דשאני הכא דבאחריך לא נתן לנכרי כי אם ליוצאי חלציו דבנו הגדול דאפשר היה יכול ליתן ומש"ה אפשר שהשמיטו רבינו בסמוך בתשובה או משום דקיצר כאן וסמך אמ"ש בסימן רמ"ח ועד"ר בסמוך: שיקדיש נכסיו ע"מ כו' פי' לעולם לא יהא לשום אדם כח לפדותן פחות מכדי פדיון הקדש כדינו חוץ מבנו הגדול וכן בן בנו הגדול שיהא כח לפדותן בדינר לשנה וא"ל הלא בלא סלע יכול לומר אם לא תורישנו אתה לבנך הגדול ובנך הגדול לבנו הגדול יהיו הנכסים הקדש די"ל דודאי אינו רוצה שיהיו הנכסים הקדש אלא עיקר כוונתו שלא יירשו אחרים לכן הוצרך לומר שיהא הקדש מעכשיו בתנאי לפדותן בנו הגדול כשירצה וק"ל וע"ד שכתב לקמן בתשובה דאם לא יזכה לבנו הגדול תחזור לאחיו הקטן כו' והיותר נראה דכל שלא הקדישו עתה אלא ששייר לנפשו וליוצאי חלציו כח לפדותן בסלע תו לא חל ההקדש וכ"ש עם התנאי לאחר מותו ולכמה דורות: מקדיש ומשייר כו' ר"ל שיור זה ששייר לנפשו בהקדש להנחיל בנו לבן בנו הגדול לא עדיף מאילו היה כולי שלו דלא היה יכול להנחיל לבן בנו כיון שאינו בעולם: כדתנן הכותב כו' אין ראיה מזה דהא י"ל דדוקא בכותב נכסיו לאחרים הוא דאין ר"ח נוחה הימנו משא"כ כשנתן לבנו הגדול אף שהניח שאר בניו אלא ראייתו הוא ממאי דמסיק שם אפילו מברא בישא לברא טבא וכן הוא בתשובה ומש"ה נראה להגיה כאן תיבת כו' דצ"ל אין ר"ח נוחה הימנו כו': דקיי"ל כר"ש שאין לשני כו' ואם מכר הראשון מכור פי' וא"כ בנו הגדול נמי אף על פי שאין בידו למכור כיון שהקדישו אביו על תנאי מ"מ יש בידו להקדיש גם אותו שיור בעוד השדה בידו ומסיק ועוד דבלה"נ אין יכול

לוכות לבן בנו כיון שאינם בעולם ואין לבנו ובן בנו לפדותם בסלע ועד"ר: כי אין תנאי מועיל כו' שם בתשובה מייתי ראיה מהא דפ' המוכר את הבית בבן לוי שמכר לישראל וא"ל ע"מ שמעשר שלו כו' הבאתי לשונו בסימן ר"ט ע"ש: אלא בענין כו' פי' לדינא אבל אין לעשות כן כמ"ש לפני זה א"נ ר"ל שיתן לבנו הגדול קודם שנולדו לו בנים אחרים דאין כאן העברת נחלה וק"ל: ותחזור לאחיו כו' פי' מעכשיו תחזור לקטן ולא הוצרך לפרש זה דכל ע"מ כאומר מעכשיו דמי והכלל שיעקב זה שנתן ממונו ורוצה שילך מבן גדול לבן גדול עד עולם מעמיד ומברר בחייו ב' או ג' אנשים כגון בניו האחרים או אחיו שהם אתו בחיים שיעמדו על המשמר שיקיים ראובן התנאי שיתן ממין זה לבנו חנוך בתנאי שיהיה בטוח שגם בנו יתננו לבנו הגדול ושיעשה הבטחה על זה ויעמיד ג"כ אנשים על המשמר ואם יעבור ראובן אז ולא יתן הממון בתנאי ובאופן זה לבנו הגדול הרי הממון נתון מעתה לאחד מאלו האנשים הקרובים שהם עתה בעולם העומדים על המשמר נמצא יעקב הנותן בטוח שיקויים תנאו שאף שיהיה דעת ראובן קרובה גם אל שאר בניו מ"מ ודאי צריך ליתנו לבנו הגדול כדי שלא תסוב לגמרי ממנו לכן צריך הוא וגם בנו חנוך לעשות חיזוק וקיום לתנאי זה שלא יתבטל דהיינו שיבררו גם המה יורשים אחרים שיהיו בזמניהם עמם בדורם שיעמדו על המשמר שיקויים התנאי שאם לא יעשה ראובן כן הרי באים יורשים אחרים שהועמדו על המשמר ונוטלין הממון וכן מטעם זה ואופן זה כל דור ודור מחוייב לקיים התנאי ולחזקו ולעשות קיום לו שיקוים בבירור גם אחר מותו: ומש"ר שתתבטל המתנה כו' ה"ה שאם אין לו אח יכול לברר ולהעמיד יורש אחר שיעמוד על המשמר עד"ז וכ"כ בתשובה: ומ"ש ותחזור לאחיו כו' שתסוב הנחלה כו' לא שתסוב ממילא אלא כן אמר לבנו הגדול אם לא תקיים התנאי הרי אני מנחילהו לאחיך האחר או אסוב הנחלה ממך לאחד מן הקרובים לי הראויים לירש אחריך ע"ד שמפורש לעיל בסימן רע"ו:

סימן רפג

סעיף א

הכותי יורש את אביו בפ"ק דקדושין דף י"ח אמרינן דרש ר' חייא בר אבא כותי יורש את אביו דבר תורה כדכתיב כי ירושה לעשו נתתי את הר שעיר ומסיק שם ודילמא ישראל מומר שאני אלא מהכא כי לבני לוט נתתי את ער ירושה ועיין בתוספות:

סעיף ב

אבל גר יורש כו' מימרא דרבא שם דף י"ז: שלא יחזור לסורו פשוטו היה נ"ל שלא יחזור להיות סר מעבודת הש"י כבראשונה אלא שק' דהא מתחלה כשהיה כותי לא היה

נקרא סר מהקב"ה דהא לפני זה מעולם לא היה עובדו ע"כ נראה כדפי' רש"י בפ"ק דהוריות דף י"ג ע"ב אמ"ש שאלו תלמידים את ר"א מפני מה הכל מושלים בעכברים מפני שסורן רע פירש"י ז"ל שסורן רע שיצר שלהם רע יותר מדאי סור סר שלהם כדאמר בגר שסורו רע דהיינו יצר הרע שסר שלו רע הוא עכ"ל ונראה ביאורו שהיצה"ר שבכל בריה לפי מה שהוא נקרא סרו על שם פעולתו שהוא מסיר לאותו בריה שהוא בתוכו מדרך הישר למעוות להאדם מעבודת קונו ולהלוך בדרך עקלתון לרצוח ולנאוף ולגנוב ולהיות זולל וסובא גם בעכברים שייך מסיר אותן מדרך הישר דהיינו שמקלקלין את הכל ועל שם זה קרא היצר סר כמו שפירש"י בפ' וארא על מ"ש ואם מאן אתה ז"ל כינוי לאדם ע"ש המפעל כמו שלו שקט סר וזעף עכ"ל ולענ"ד נראה דסורו חייבו לשון סורחו כדאמרינן בפרק הנזקין ואייתי מידי דסריא וע"ש עכו"ם שעבד הגר קודם לכן קאמר שיחזור לסרחונו אבל ברמב"ם פ"ו דנחלות כתב שלא יחזור למרדו וכ"כ בש"ע והיינו כמ"ש ראשונה:

סעיף ג

טול אתה עכו"ם ואני מעות משנה בפ"ו דדמאי ומייחי לה בפ"ק דקדושין ובפרק בתרא דעכו"ם והטעם דכיון דאינו יורש את אביו מן התורה שאינו מתייחס אחר אביו וכקטן שנולד דמי לא מחשב כאילו הוא ברשותו ויכול להתנות אבל משבאו לרשותו אסור להתהנות מעכו"ם שהיא אסורה בהנאה ומכאן דייק הגמרא שם בקדושין דגר אינו יורש את אביו מן התורה:

סעיף ד

ישראל שהמיר כו' כן משמע מר' חייא הנ"ל ועיין בד"מ ובהוספה הרבה דינים ששייכים לזה: מן הדין יורש פי' כל הקרוב לו אביו ובנו בדין ירושה: וכתב הרמב"ם כו' בפ"ו מה"נ כ"כ: ואם באו ב"ד כו' כתב בת"ה סימן שמ"ט ע"ז משמע דלאו מילתא דפסיקא היא בכל המומרים לקנסן דדילמא יחזור בתשובה כו' ע"ש שהאריך:

סעיף ה

שאלת לא"א ז"ל כלל י"ז: מומר שנתן הירושה כו' אע"פ שכבר נתבאר לעיל סימן רי"א דהאומר מה שאירש מאבא מכור לך אינו מכור משום דהוא דבר שאינו ברשותו וה"ה למחנה הא כתב שם שר"ת פי' אם אמר שדה זו שאירש מאבא מכור לך קנה וה"נ מיירי בכיוצא בזה: הנה כתב ר' יודא כו' יש מקשים למה האריך הרא"ש מה לי אם אינו יורש המומר מכח דאורייתא או מכח תקנת רבנן וי"ל דה"ק אם היה מדאורייתא דאינו יורש המומר א"כ ג"כ לבתו אין לה זכייה דהא בתו מכח אביה קאתי והיו שאר בני אביו יורשים הנכסים אבל אם מדאורייתא יורש אלא שחכמים קנסו אותו נשארת בתו במקומו

וזכתה בנכסי אביה אלא בא ליתן טעם של"ת כיון דמדאורייתא יורש יש לו ג"כ ליתן לאמו במקומו וע"ז קאמר כיון שאינו יורשו לא היה מעולם למומר זכייה אלא שבתו ממילא קאתיא מכח ירושה במקומו וק"ל ועד"ר: ולא היה למומר לעולם זכייה ז"ל ב"י וא"ל שדברי הרא"ש בתשובה זו סותרין למ"ש בפסקיו בפ"ק דקדושין (והוא מש"ר לפני זה) דמומר יורש אביו די"ל דבפסקיו מיירי מן הדין ובתשובה מיירי לפי תק"ח עכ"ל:

סעיף ו

ילמדנו רבינו לאה כו' כלל ל"ב: לצורך פדיונה כו' דאדעתא דהכי לא התנדבו שתאכלם בגיותה: שהרי לא התנדבו אלא לפדיונה הילכך כו' וכן הוא שם בתשובה וע"ש שהאריך בשו"ת בנתינת טעמיהן:

סימן רפד

סעיף א

ולא ידעו אמיתת נ"ל שצ"ל שלא ידעו בשי"ן שמפני שאינן יודעין אמיתת יחוסו אינן עדי היחוס וק"ל אבל במיימוני פ"ד דנחלות כתב ולא ידעו כו' וכ"כ בש"ע ר"ס ר"פ ע"ש ועיין בא"ע סימן י"ט שכ"ר לשון הגמרא שמלקין וחונקין וסוקלין ע"פ החזקה:

סעיף ב

אבל אין יורדין כו' כל אלה דברי הרמב"ם פ"ז דנחלות: אין היורשים נוחלין עיין מ"ש בסמוך ס"ה:

סעיף ג

האשה שאמרה שמת כו' כ"כ הרמב"ם שם ומסיק וכתב ז"ל אבל אמרה מת בעלי ונתייבמה הרי היבם נכנס על פיה לנחלה שנאמר יקום על שם אחיו המת והרי קם יבמות (דף קי"ז) ולא ידעתי למה השמיטו רבינו ב"י ועיין בא"ע ר"ס קנ"ח שכ"ר שם להאי דינא אבל א"כ הו"ל לחזור ולכתבו כאן בדין נחלות:

סעיף ד

ובאו עדים שטבע כו' וא"ת מ"ש באלו דכתב דאין משיאין אשה על פיהם אפילו שהן ב' עדים ולעיל בסמוך כתב שמעו בו שמת כו' דמשיאין אפילו אקול בעלמא ועוד מ"ש התם דאין יורדין לנחלה על פיהם ומ"ש הכא דיורדין לנחלה על פיהם וי"ל דלעיל לענין נשואין הקילו משום חומרא שהחמירו על אשת איש בסופה וזה לא שייך לענין לירד לנחלתו דאין שם חומרא בסופן אלא שהאחרונים כתבו ז"ל דלא סמכו להקל בתחילתן משום חומרא שהחמירו עליה בסופה אלא כשמעידין שודאי מת ואז כיון דיש עדות שידאי מת הקילו אע"פ שעדים מעידים ע"ז הן אשה הן עבד כו' משא"כ כשאין עדות דודאי מת לא רצו להקל בא"א החמורה אף אם יש עדים כשרים שנטבע במים או אינך

וכמ"ש בא"ע סימן י"ז ואדרבה יש צד לומר שמכח דיש עדים שמעידים דברים כאלו שחזקתן למיתה תסמך היא ע"ז ולא תחקור יותר והרי לא ודאי מת אבל לענין ממון סמכו אעדים שמעידים דברים כאלו שרובן למיתה והארכתי בתשובתי בענין זה ע"ש: אע"פ שאין משיאין את אשתו לכתחלה פי' הא אם נשאת לא תצא וכמבואר בא"ע סימן י"ז: או שנהרג ולא הכירו פניו רבינו השמיט כאן ולא כתב לשון הרמב"ם ז"ל ולא הכירו פניו אבל יש בו סימנים מובהקים כו' וכתבו ג"כ בש"ע וה"ט דזה פשוט דעל פי סימנין מובהקין גמורין משיאין ג"כ אשתו וכמבואר בא"ע סימן י"ז אלא שבלשון הרמב"ם מבואר כמה פעמים שסתם סי' סי' מובהק קרי ליה לאפוקי חיור וסומק או כליו וכמ"ש לשונו בסימן רס"ז בזה אין משיאין את אשתו משא"כ שבמקום שכתב סימן מובהק מובהק ממש קאמר כגון נקב יש בצד אות פ' ועיין בסימן רס"ז שכתבתי בשם המ"מ ג' מיני סימנים: ושאבד זכרו ואח"כ נשמע שמת כלשון הזה בעינו כתב שם הרמב"ם ומשמע דתרתי בעינן עדים מעידים שראו דברים שעל ידו אבד זכרו וגם נשמע אח"כ שמת והא בלא הא לא סגי ואפילו בכה"ג לא משיאין אשתו כיון דאינו אלא קול בעלמא שמת אביו ואם כן קשה למה סתם הרמב"ם דבריו לפני זה וכתב ז"ל אם באו עדים שראוהו שנפל לגוב האריות כו' בכל אלו הדברים אם אבד זכרו אח"כ יורדין לנחלה ולא כתב שצריכין לנשמע שמת ושוב מצאתי שהכ"מ תמה ג"כ ע"ז שם והניחו בצ"ע ע"ש ויש לדחוק ולומר שצ"ל להרמב"ם שכל שאבד זכרו מסתמא יצא הקול שמת ומש"ה לא הוצרך לכתבו ברישא וכאן כתבו לרבותא ללמדנו שאפילו לא שמעו בו שמת אלא אחר שהעידו על דברים כאלו והו"א שהקול שמת נתפשט מכח עדותן על דברים שהן למיתה ואפ"ה יורדין לנחלה וכ"ש אם נשמע הקול שמת קודם שהעידו על דברים כאלו שסתמן למיתה וק"ל:

סימן רפה

סעיף א

שבוי שנשבה כו' נכסים כו' כל הסימן הזה מתבאר מתוך הסוגיא דפרק המפקיד (בבא מציעא דף ל"ח) ודף ל"ט: שכיון שאין מי שעיין כו' ולא יחוש שיפסיד כן כתב הרא"ש ומייתי ראיה מהא דאמרינן בפרק האשה שנפלו דבעל אינו יכול למכור קרקעות אשתו לפירות דחיישינן שמא תכסף:

סעיף ב

ומיהו היה אומר אדוני אבי הרא"ש כו' זה לשון ב"י לא מצאתי להרא"ש שכ"כ לא בפסקיו ולא בתשובה ונראה שבע"פ היה אומר כן לבניו ותלמידיו והכי דייק לשון היה

אומר דאל"ה הו"ל למימר ומיהו כתב א"א כו': יכול היורש למחות פי' אבל אם אין יורש שמוחה ודאי הב"ד נותנין הנכסים בידו וכמש"ר לפני זה דאין תקנה גדולה מזו אלא שכיון שאין מוטל על הב"ד למנות להן אפוטרופוס שומעין להיורש שבא למחות לטובתו ועד"ר:

סעיף ג

לפיכך בין שמעו כו' עבד"ר: ומ"ש וכתב א"א הרא"ש כו' שם בפרק המפקיד כ"כ: אלא עובדין שלהן ע י אחרים כו' כ"כ הרא"ש שם ונ"ל דלרבותא קאמר אע"פ שיש להן נכסים כיון שאינן עובדין בעצמן בתוכן וכ"ש אם אין להן נכסים:

סעיף ד

בא השבוי אח"כ שמין כו' לשון הגמרא אינו כן אלא ז"ל דף ל"ט תנא וכולן שמין להן כאריס ומלשון זה יתכן פירש"י שכתב רבינו בשמו שמחשבין עמו בכל שנה כו' והיינו קודם שבא ורבינו שכתב בא השבוי ע"פ דעתו ודעת הרא"ש כ"כ: ומש"ר ופירש"י שמחשבין עמו כו' עד"ר: ור"י פי' שנוטל כל הפירות פי' אפילו לכשיבואו בעלים אין מחשבין לו אלא השבח וז"ל התוס' שם (בד"ה וכולן שמין כאריס כו' בשם ר"י) כל הפירות אוכל בחנם ואם זבל וחרש ובעלים באו קודם שקצר יטול כאריס שכר טרחו ועמלו עכ"ל היינו דפי' שבח היינו שהשביח הקרקע והכינו שיהא ראוי לזריעה ולצמוח ועדיין לא בא לכלל צמיחת הזרע והפירות: ומש"ר ולכאורה נראה שאין חילוק כו' עד"ר ושם מבואר ועכ"פ צריך שתדע דמש"ר ולכאורה נראה שאין חילוק ר"ל שקודם שהורידוהו להנכסים שמעו בו שמת דנקרא בברייתא היורד לנכסי שבויין (פי' שנשבה תחלה ואח"כ שמע שמת) בין לא שמעו בו שמת והורידוהו שם וז"ל דכיון דמטעם שלא סמכה דעתיה תקינו (רבינו) רבנן שנוטל כאריס כדי שלא יפסידוהו וממילא ידענא דכששמעו בו שמת דסמכה דעתיה וסבר שישאר כולו בידו בירושה דינו כמוציא הוצאות על נכסי אשתו הגדולה עכ"ל הרא"ש ולהכי כל מה שאכל קודם שבאו הרי זה זריז ונשכר: ומ"ש אין לו בשבח כלל ה"ה דפירות שלא אכל ג"כ אין לו אלא רבותא קאמר דאפילו השבח שהשביחו קודם שבאו הבעלים נמי אין לו כיון ששמעו בו שמת גם י"ל משום דבפירות אם קדים ואכל ה"ז זריז ונשכר ואכל לאו דוקא הוא אלא שכל שקדם ותלשן אין מוציאין אותן מידו ומסתמא שמיד ששמע שבא ממהר לתלשן משא"כ בשבח הקרקע דא"א לומר זה דקדם ותלשה ועד"ר מ"ש עוד בזה:

סעיף ה

אבל במטלטלים שלו כו' הא דמניח קמה לקצור שם דף ל"ט ומשם למד הרמב"ם (בפ"י דנחלות) ג"כ דה"ה בחצירות ופונדקאות וכן במטלטלין והטעם כתב המ"מ שם

דכיון דהא דמנחי בהו קרובים ושמין להו כאריס הוא כדי שלא יתקלקלו לו לא מוקמינן אלא בשדות וכרמים העשויים לאריסות וההפסד מצוי בהן לא באינך כו' עכ"ל והראיה לדבריו נ"ל מסוגיא דף ל"ח ע"ב דאמר מדרשב"ג דאמר המפקיד כו' ילמד דמורידין קרוב לנכסי שבוי ממאי דלמא ע"כ ל"ק רשב"ג הכא אלא משום דקא כליא קרנא אבל התם ה"נ דאין מורידין ע"כ ופרש"י שדות וכרמים אף שנתקלקלו קצת מ"מ לא כליא קרנא עכ"ל הרי לפנינו דדוקא משום הפסד מורידין ומטלטלין דלא יפסדו כשאינם משתמשים בהם ואדרבה בשימוש תמיד יפסדו למה נפסיד הבעלים בידים חנם:

סעיף ח

בורח מחמת נפשות כו' שם דף ל"ט:

סעיף ט

אבל היוצא לדעת כו' שם גם בסוף ל"ח תניא אביו או אחיו היורד לנכסי רטושין מוציאין אותן מידו ומפרש שם דהיינו היוצא לדעת וק"ק למה כ"ר בשם הרמב"ם הא דמוציאין מידו כיון דתניא שם בהדיא כן בנכסי רטושין גם קשה מאי חידש שמואל בזה דאין מורידין קרוב כיון דאפי' מוציאין ממנו ואפשר לומר דבא שמואל לומר דאין מורידין קרוב לנכסיו דהיוצא לדעת כל עיקר אפי' להתעסק בהן כאריס ואי מברייתא הו"א דוקא לירד לנכסיו להחזיק בהן ולמכרן הוא דאסור הא להיות בהן כאריס מורידין והרמב"ם בא לחדש דאף אם ירד להיות בהן כאריס מיציאין אותן ועמ"ש המ"מ שם בפ"י דנחלות אמ"ש הרמב"ם בריש דבריו שבוי שנשמע שמת כו' דמיירי דוקא בזה שירד להחזיק ולמכור כו' ובזה מיושב נמי לשון הברייתא וא"צ למ"ש התוס' בשמעתין בסוף דף ל"ח דברייתא דקתני היורד לנכסי שבוי אין מוציאין כו' דה"ה מורידין לכתחלה ומשום סיפא נקט אין מוציאין דלפי מ"ש א"ש דמיירי דירד להחזיק ולמכור דבזה דוקא כשכבר אין מוציאין אבל לכתחלה לא אם לא ע"י בירור גמור ועכ"פ צריכין שנדע דמ"ש ברמב"ם שבידינו בלא שמע בו שמת אין מוציאין מידו הוא ט"ס תיבת אין וכ"כ ב"י ע"ש וכ"כ המ"מ שם בריש דבריו בדין ד' דביצא לדעת ולא שמע בו שמת אפילו ירד להיות בו כאריס מוציאין מידו ומזה איירי בבא זו דהרמב"ם ע"ש בדין ח' ועוד כתב ב"י דהאי יוצא לדעת היינו דוקא במקום רחוק וסכנה ואין השיירות מצויות ועד"מ בעמוד ובסמ"ע:

סעיף י

מי שהניחו שכן כו' פירוש שעומד ושוכן בהם: ואבידה מדעת אין אנו מצווים להחזיר ע"ל סימן רע"א: ומורידין קרוב כו' ואע"ג דבשבוי ששמעו בו שמת אמרינן לעיל דלדעת הרא"ש ור"י נוטל כל הפירות כל שלא בא שאני זה שיצא לדעת ולא חש שיפסדו השדות הב"ד נמי אין חוששין שיפסדו הקרובים בנכסים כל [זמן] שלא יאכלו כל הפירות ומש"ה

אינן אוכלין אלא כאריס דעלמא ועד"ר ס"ד: ומ"ש עד שיביא ראיה שמת פי' ואז יהיה שלו הכל: ומ"ש או עד שיבוא פי' ואז ישומו כאריס וגוף הנכסים יטלו הבעלים מידו ולאפוקי אם שמעו שממשמשים ובאים ומכ"ש אם שמעו שהקול שיצא עליו שמת הוא בטל אבל אין יודעין אם חי אם מת דאין מירידין ומוציאין השדות מיד הקרוב מאחר שכבר נתנוהו הב"ד בידו אבל אינו ר"ל או עד שיבוא דלאחר שיבוא אין שמין לו כאריס בשבח הנשארים מאחר ששמעו בו שמת כסברת התוספות והרא"ש הנ"ל דז"א דהא הרמב"ם כתב האי לישנא גם בשבוי שלא שמעו בו שמת ועליה קתני בברייתא דשמין להן בין לעבר בין להבא:

סעיף יא

ומש"ר וכ"כ א"א הרא"ש לכשישמעו כו' פי' בההיא דמורידין קרוב לנכסיו אחר ששמעו בו שמת כתב בהדיא כהרמב"ם ולאפוקי מהרמב"ן והרשב"א דפליגי עליה וכמ"ש המ"מ ע"ש ומיהו גם במ"ש הרמב"ן דדינם כאריס ומשמע אפילו אחר שבאו הבעלים וכמ"ש אפשר דגם הרא"ש מודה בהאי דיצא לדעת דהו"ל גביה שמעו בו שמת כדין לא שמעו בו שמת בשבוי דמי וכ"כ המ"מ שם וכמ"ש בדרישה ס"ד:

סעיף יב

והוא ישמור חלק השבוי פי' ולא יתן להקטן כלום (אלא שיש טובה לקטן בהעמדת אפוטרופוס שיראה שלא יתקלקלו הנכסים ואם ישמעו שמת השבוי יהיה הכל לקטן דאל"ל קשה הא אמרינן בר"ס זה דאין מצוי מי שירצה להיות אפוטרופוס לגדול) כדאמרינן בסבתא וג' בנותיה כו' דבסמוך דמעמידין אפוטרופוס לכל הנכסים ופירש ר"י דהאפוטרופוס אינו לתועלת הקטן כו' אלא לתועלת השבוי וכמ"ש מילתא בטעמא גם אותו טעם שייך כאן וכן משמע בב"י שכתב ע"ז כדאמרינן בסבתא כו' ש"מ י דחד דינא הוא והא דלא כאן לדברי ר"י משום דהוכחתו דר"י הוא מההוא דינא דאל"כ למה לא יורידו הגדולה עצמה בחלק כו' וכמ"ש שם ע"ש:

סעיף יג

שראוי לירש עמו דייק וכתב עמו הא יש לקטן קרוב אחר יותר קרוב ממנו מורידין לזה דהא תו ליכא חששא שיאמר זה אני ירשתיו: שמא יחזיק בהן ויאמר כו' ז"ל נ"י הא דאמרי' דאתי לאחזוקי בהו טפי מאחר לאו מטעם חזקה אדרבה משום קורבתא גריעא טפי והוו כשותפים שאין להם חזקה זע"ז אלא ה"ק שמא הרואים יהיו סבורים כשרואין אותו אוכל קרקע זה שלחלקו בא ואין מודיעין את הקטן לכשיגדיל ואף הוא ידע ויבוא להפסיד אבל באחר (פי' באיש אחר שאינו אחיו שירד לנכסי קטן) אין טועין ומודיעין אותו עכ"ל וכן הוא כוונת רבינו: ומ"ש אינו יודע שימחה ר"ל לכשיגדיל א"י

שהיה של אביו לטעון נגדו ולהוציא מידו: כגון שהקטן יש לו כו' פי' כגון שיש לו בן מלאה שמו חנוך ובן מרחל שמו פלוא ומת ראובן ונשאת רחל לשמעון וילדה לו את נמואל ואע"ג דבני אדם יודעים שנכסים אלו היו ביד אביו של קטן יאמר האי חנוך לא מפני שהיו הנכסים של אבי הקטן אנא מפני שאכל פירות נכסי מלוג של אשתו אם הקטן היו בידו ומת אבי הקטן בחיי אם הקטן ואח"כ נשאת גם אם הקטן הגיעו נכסים אלו שתחת ידי לחלק אחי מאבי (אם) שהוא אח הקטן מאמו וירשתיו ואח"כ כ"ר ל"מ בזה דחשש קרוב הוא שישקר בחדא ויאמר דלא של אביו דקטן היה אלא של אמו היה וממילא הגיע הנחלה לידו מאחיו אלא אפילו אין כאן שום אחוה אלא שאם הקטן בעלת הנכסים נשאת לאביו דהאי (וקרוב דנקט היינו משום מצד נשואין דאם הקטן שנשאת לאביו) ואפילו מת אביו בחיי אם הקטן חיישינן דלמא ישתקע הדבר ויטעון האי ויאמר לא כי אלא אם הקטן מתה תחלה וירשה אבי וזש"ר ואין מורידין אפילו קרוב מאם ר"נ אף שאין לחוש שיטעון שנפלו לפניו הירושה מצד אחוה אלא מצד קורבה דאביו נשא אם הקטן כו' ולכאורה היה נראה דקרוב מאם לרבותא קאמר וה"פ אע"ג [דהיכא] דליכא למיחש לרמאות עדיף טפי למיקם קרוב בנכסים כמש"ל וא"כ הו"א בקרוב מאם שאין בו רמאות הוה מוקמינן קמ"ל דלא כיון דאיכא למיחש לצד רמאות כגון שאם הקטן כו' אבל ה"ה וכ"ש אם זה אינו קרוב שלו כלל אלא שאמו נשאה את אביו דאסור מה"ט בנדון כזה וק"ל אבל זה דוחק דא"כ למה ליה לרבינו ציור אחר בציור הראשון הו"מ לאשכוחי האי רבותא וכגון שאחים הראשון עם האחרון ג"כ הוא קרוב מצד עצמו וק"ל ועד"ר: ואין חילוק בין (ב') בתים לשדות כו' ר"ל אע"פ שבבתים איכא שכנים דידעי לחלק מי באו אלו הבתים אפ"ה חיישינן שמא יטעו:

סעיף יד

דלא פלגי רבנן כו' וה"ט דבמעות גם רחוק יכול למעול בו מעל ולומר מעולם לא נתת לי שום דבר וע"כ צריכין לסמוך אעדות או אשטרות וכה"ג יכול לעשות גם עם הקרוב משא"כ בקרקעות שהם לעולם עומדים בחזקת אבותיו של הקטן שאין הקטן יכול למעול בו מעל דהא אין מחזיקין בנכסי קטן משא"כ בקרוב דיכול לומר אני ירשתיו וק"ל:

סעיף טו

ההיא סבתא כו' שם דף ל"ט ע"ב: שמא מתו ב' השבויות ה"ה אי לא מת אלא הסבתא ויגיע שליש הנכסים לקטן אין מורידין הבת שנשאת לנכסים מטעם שכתב רבינו וכן הוא בהדיא שם בגמרא אלא שרבינו כתב כל החששות שאפשר לחוש ב"י: ואין מורידין קרוב לנכסי קטן אף ע"פ שידוע שהקטן אחיה הוא יש לחשוש שמא תטעון כל זה חלקי הוא עיין בדרישה: אלא מעמידין אפוטרופוס ז"ל הגמרא מגו דאוקמינן אפוטרופוס לפלגא

דנכסים מוקמינן נמי לאידך פלגא ופי' הרא"ש שם דהאי אפוטרופוס הוא לתועלת השבוי וכמש"ר בשם ר"י ומוכיח כן דהרי מה שהוא אפוטרופוס אהאי פלגא הראויה לאותה ברתא הנשארת כאן ודאי אינו לתועלת ברתא אנא לתועלת השבוי דאל"כ למה לא יורידו לה לעצמה באותה פלגא (וזהו שדייק רבינו וכתב בסמוך שתרד הבת לשליש הנכסים שהוא חלקה כו') ואע"ג דבעלמא אין מוטל על הב"ד להעמיד אפוטרופוס [מ"מ מאחר שהוא נמי] לתקנת ולתועלת חלק הראוי לקטן יוסיפו מעט טורח יותר ויעמידו אפוטרופוס לכל נכסי השבוי לתועלת השבוי אשר"י וע' בדרישה: שישומו להקטן כאריס כצ"ל: וירד הקטן לשליש ע' בב"י כו' וכ"כ הרא"ש כב"י ז"ל ותלתא יהבינן ליה לינוקא ואם יודע להשתדל בנכסים יטרח בהו ואם אביו העמיד לו אפוטרופוס או הסמיכו אצל בע"ה ישתדלו בהו עכ"ל: והשליש כו' דמגו דמוקמינן לחצי השליש העומד בספק דינוקא מוקמינן נמי לאידך חצי השליש העומד בספק אחותה גמרא:

סעיף טז

שאלה לא"א הרא"ש כו' כלל ל"ב דין ה': ואם ישובו הבעלים כו' פי' שיעשו תשובה: ובשבח שהשביחו כו' כדעת ר"י דלעיל ס"ד ושם בתשובה האריך והוכיח כדברי ר"י ע"ש: כל ימי חיי הסבתא כו' וכל ימי חייה כו' נראה דל"ד קאמר סבתא אלא ר"ל בחייה וחיי תרתי בנתין שוב מצאתי בתשובה שכתב בהדיא כן ז"ל ויניחום בידו כל ימי חייהם ואחרי מותם כו': וכל ימי חייהם הנכסים בחזקתן לרבות לזה כו' בקצת ספרים נדפס בגליון על בחזקתן (ר"ל של ב"ד) ורצונם לומר שמ"ש הנכסים בחזקתן בחזקת ב"ד קאמר וק' לי וכי אפשר לומר כן הרי בסמוך כתב ויתנו ב"ד לכל אחד חלקו ואחרי מותו יחלקו בין היורשים ולמה כתב כאן לרבות לזה ולמעט כו' לכן נ"ל פשוט דאין פירושו כן אלא ר"ל הנכסים בחזקתן של סבתא ותרתי בנתין דילה שיצוה ליתנם או שירבה או שימעיט לאחד מבני משפחתם יעשו ב"ד דבריהם כיון דהממון הוא שלהן משא"כ לעיל סימן רפ"ג דאין הממון של המומר בשעה שנתן לאמו אלא מה שהיה לו לירש וק"ל:

סימן רפו

סעיף א

מי שמת והניח בנים כו' בב"ב דף קל"ט כתבתיהו בדרישה ע"ש: יחלקו הנכסים כו'. לא שצריכין לחלוק מכל וכל קאמר דהוא הדין אם יטול זה חמשים זהובים לחלקו וממנו יזון או ילבש וכנגדו יטול השני וירויח בהן לנפשו ובהמותר ישארו שותפין וכן משמעות ל' הרמב"ם אלא ודאי ה"נ קאמר רבינו א"נ ה"ק באם אחר שידקדקו הקטנים

לומר אין רצונו שיתפרנסו הגדולים מהאמצע ויאמרו הגדולים א"כ נחלוק עמך מכל וכל ה"ז יחלוקו וכן משמע מדברי נ"י כתבתי לשונו בדרישה ע"ש:

סעיף ב

וכתב הר"י כו' ונזונו ונתפרנסו לבוש וכסות מיקרי פרנסה בלשון משנה וכמ"ש בדרישה לשון המשנה ע"ש: יכולין לתבוע אלו כו' מל' ר' ישעיה משמע דאפילו מה שכבר כלה ונאבד יכול לתבוע במותר חלקן אם לא חילק בין נפשו ובין נפש אשתו ובניו כמו שחילק בכל זה לקמן בסימן רפ"ח והיינו טעמא דשאני התם דאיירי דלא גילו דעתן בשום הקפדה עד שבאו לחלוק ואז מסתמא אמרינן דלא קפדי בכל מה שעבר בהיותן יחד עד עתה שבאין לחלוק ורוצים לחלוק גם הבגדים שהן בעין כמו שאר נכסים שהן בעין ואף אם א' רוצה לתבוע גם לשעבר בטלה דעתו משא"כ כאן דמיירי דגילה דעתן בעודם בשותפות יחד בזה ס"ל לר"י דאף ששתקו תחלה כיון דגילו דעתן אח"כ קודם שבאו לחלוק דקפדי איגלאי מילתא למפרע דמעיקרא לא שתקי משום מחילה אלא לתבוע אותן לאחר זמן במותר חלקן ועד"ר מ"ש עוד מזה:

סעיף ג

בד"א שאין תועלת כו' מימרא דרבא שם: ורשב"ם פי' כו' וכ"כ הרא"ש וכמ"ש בדרישה:

סעיף ד

נשאו הגדולים כו' שם דף קל"ט ע"א ועיין בסימן קי"ג שכתב בע"א כן הדין לענין נשואי הנקבות ופרנסתן:

סעיף ה

כתב הרמב"ם כו' בפ"ט מה"נ כ"כ: שושבינות כו' ולאמנון ריע מתרגמינן שושבינא כן פי' בערוך בערך ששבן ועיקר דיני דשושבינות הם בב"ב דף קמ"ד וכתבם רבינו בא"ע סימן ס' בארוכה יותר כי שם מקומם ולא כתב כאן כ"א קצת אגב גררא בשביל שהן כמלוה ונתנו לתבוע בב"ד וק"ל:

סעיף ו

שלח האב כו' ברייתא פ' מי שמת: והרמב"ם כתב כו' בספ"ט דנחלות כתב כן: ואין זה שנשתלחה לו כו' פי' שישאו כולם ואז שולח לכל א' חלקם בעת חתונתו וזהו מ"ש וסיים ז"ל לפיכך אם שמח עם קצתן פי' שנשאו מקצתן והיה עמהן בעת הנשואים כי כן הדין כמ"ש בא"ע סימן ס' וכן בהמ"מ ע"ש וברמב"ם כתוב עד שישמחו הבנים כולם ר"ל ג"כ בעת חתונתם: והראב"ד השיג עליו כו' גם מדברי ר"י מיגא"ש משמע כדברי הראב"ד ז"ל והמ"מ כתב ע"ז ז"ל ואני אומר דהדין עם רבינו דשמא לא ישאו אחרים נשים או אם ישאו לא ישאו אותן כדרך שישא זה שנשתלחו לו ויכול זה לומר איני רוצה לעשות

עמכם אלא כדרך שעשיתם עמי כמבואר בפ"ז דזכייה ונמצא שמשושבינות לא יחזור להם אלא זה החלק ונמצאו האחין מפסידין חלקם ואין אומרין להן להניח את הודאי על סמך הספק ועוד דפשטא דברייתא הכי משמע דקתני חוזרת לאמצע ואפשר (שדעת ן' מיגא"ש והרמ"ה ז"ל הוא) שדעת האב כך היה שכל א' יגבה חלקו לכשישא אשה ודברי רבינו נראין עכ"ל המ"מ ולע"ד ק' על נתינת טעם המ"מ במ"ש שמא לא ישאו האחרים נשים כו' דאדרבה כיון דמתחלה לא נתחייב זה שנשתלח לו להחזיר השושבינות כ"א לחלקים לכל א' חלקו כשישא אשה ודוקא נשיאת נשים כעין זה שנשתלח לו ובאם לא יפטר נמצא דמתחלה נעשה החוב לחלקים והו"ל כאילו חילק החב המתנה ששלח לחלקים ונתן לכל א' מבניו חלקו בפני עצמו שהם ישלחו כל אחד את חלקו בשם עצמו ולמה יפסיד זה שנשא כעין שנשא זה שנשתלח לו חלקו במה שלא נשא אחיו כעין אותן הנשואים לכך היה נראה דברי הרא"ה והרב מיגא"ש עיקר וצ"ע:

סימן רפז

סעיף א

מי שמת והניח בנים כו' בב"ב דף קמ"ג ע"ש: ואפילו שכר עמלם לא יטלו דאחין מחלו אהדדי ולא כשותפין דנוטלין שכר טרחן כאריס משום דלא מחלי אשר"י: בד"א ששבחו נכסים כו' מימרא דרב חביבא שם ועמ"ש בסמוך: כיון דאין בו אלא ריבוי טורח פי' וכל שאינו טירחא כהשבחה בגופו אע"פ שבא לו טורח רב מבחוץ ע"י השתדלות מחלי אהדדי: גם הם היו יכולים לעשותו ובנ"י כתב דל"ד דאפילו אם אלו הקטנים מוטלים בעריסה כל שהמלאכה אפשר למעבד בקטנים כגון שמירת המלאכה נמחלת:

סעיף ב

והראב"ד כתב הא כו' כ"כ הרא"ש בשמו בפ' המפקיד אעובדא דמרי בר איסק ועמש"ר בסמוך ס"ו במי שבא לו אח כו' דנלמד ג"כ משם ועמ"ש שם:

סעיף ג

ואם אמרו ראו מה שהניח לנו אבינו שם במשנה ובדרישה כתבתי והוכחתי דל"ד צריך שידבר כן עמהן אלא אפילו אמר בפני עדים שלא בפניהן הו"ל כאילו אמר כן בפניהן ושתקי ומחלי ע"ש: אפילו בחלק האחין פי' לאפוקי דעת הרמב"ן ור"ן דס"ל שבחלק האחין אינו נוטל אלא כאריס: אע"ג דבשאר שותף כו" כ"כ הרא"ש שם במשנה וה"ה דהו"מ להקשות זה אמ"ש דאם השביחו בגופן או משלהן דה"ה לעצמן דאע"ג דבשאר שותפין אין הדין כן דאף בכה"ג אינו נוטל אלא כדין היורד ברשות ולתרץ דשאני אחי דלא נחתי כדי להרויח וכיון דזה משביח בגופו או משלו נוטל כולו משום דהרא"ש כ"כ על מ"ש במשנה ואותו דין דהשביחו משלהן או בגופן אמרו בגמרא אחר המשנה ורבינו

נמשך אחר לשון הרא"ש גם בלה"נ נ"ל דלק"מ משותפים דהם נשתתפו מתחלה אדעתא דהכי דהאי שותף יתעסק זמן מה ויטרח בגופו ואח"כ יעשה כן השני זמן בעדו משא"כ בגדולים וקטנים דהכא אבל כאן הקשה שפיר כיון דסתם אחין שותפין הן ומחלי אהדדי אפ"ה אמרינן יכולין לומר לעצמנו אנו עושין מ"ש משותף שאף שאמר אינני רוצה לעמוד עוד בשותפות ולעצמי אני עושה ועושה והשביח דאינו נוטל הכל וק"ל: צריך שיאמר אותו בפני ב"ד דדילמא ב"ד יעמידו א' לקטנים שישביח להן והוה זה כיורד שלא ברשות דידו על התחתונה רא"ש: ואם זה שהשביח ת"ח כו' שם דף קמ"ד בעובדא דרב ספרא ע"ש: והרמב"ם ז"ל כתב אפילו אמר לעצמי כו' וא"א ז"ל כתב כסברא ראשונה עד"ר טעם פלוגתתן ומינה נלמד דהרמב"ם פליג גם אירשא בהשביחו סתם וס"ל דבכל ענין הוא לאמצע:

סעיף ד

וי"א דהאי דינא כו' כ"כ נ"י בפ' המפקיד בשם הראב"ד בשם ריב"א: וא"א כתב שאין חילוק בין גדולים כו' ז"ל הרא"ש שם ריב"ם פי' דלאורחא דמילתא נקט המשנה גדולים וקטנים דה"ה גדולים וגדולים כו' ונ"ל דמילתא דפשיטא הוא כיון דלקטנים מחיל כ"ש לגדולים דמימר אמר אטרחנא השתא וגם הם יטרחו היום או מחר ועוד דאין דרך שיורד אדם לנכסי גדול שיש בו דעת לחלוק וחולק בלא ידיעתו אי לאו דמחיל אבל בקטן אפשר דיורד אדעתא להשביח לעצמו והא דלא הודיעו משום דמימר אמר אף אם אודיענו אין בו דעת לחלוק אפ"ה אמר דמחיל וכ"ש לגדולים ובסיפא כיון דלגבי קטנים אמרינן כיון דהודיעו הוה מחילה כ"ש לגדולים דבני מחילה נינהו וגם היה בהן דעת לחלוק ולא חלקו עכ"ל:

סעיף ה

וכן הדין אם אשת כו' שם במשנה: ומת שמעון כו' פי' לאפוקי מת ראובן תחלה מיד היה יורד שמעון לנכסי אחיו ראובן לאחר מיתת שמעון והיו כל אחיות שוות בירושת אביהן ואף אם אשת ראובן גדולה מהן ויורדת לנכסים ומשביחתן ה"ז כדין הראשון דמה לי כולן אחין והשביח הגדול ומה לי כולן אחיות והשביחה הגדולה וק"ל וע' בא"ע סימן צ"ה:

סעיף ו

מי שמת אביו כו' נלמד מעובדא דמרי בר איסק בב"מ דף ל"ט: אם זה שבא קטן כו' כ"כ הרי"ף והרא"ש שם וטעמם דכיון דאין מורידין קרוב לנכסי קטן א"כ אע"ג דלא ידע דנחיל עמו השבח לאמצע וא"ת א"כ אפילו הפירות שאכל הו"ל למיהדר וי"ל כיון דלא ודע ביה שניהם אינו מחוייב לשלם מה שאינו בעין גם אפשר שהיו מתקלקלים אם

הניחם ונראה שאפילו הוא עתה גדול לא היה נוטל ממה שהשביח בעוד שהיה קטן אלא שמילתא דפסיקא נקט דבעודו קטן אז אינו נוטל מהשבח משא"כ כשהיה עתה גדול דהיה נוטל שבח מעתה שנעשה גדול ואין להקשות למה כתב הרא"ש ורבינו דאם הוא גדול דנוטל כאריס הואיל ולא ידע בו מ"ש מהיורד לנכסי אחיו (או א' משאר מורישיו) השבוי ששמע בו שמת דכתב הרא"ש ורבינו דאם הוא גדול [אינו] נוטל כאריס דמאחר ששמע שמת סמכה דעתיה ולא יפסידו כו' ע"ש דשאני התם אף ששמע בו שמת מ"מ לא היה סבור שעכ"פ בודאי מת ונכנס אדעתא דהכי דבאם אולי יבוא אחיו או מורישיו שיטול את שלו ומחשב קצת לידע בו ומחיל משא"כ כאן דלא ידע בו כלל וגם נכנס ברשותו וק"ל: שהרי לא ידע בו הא ידע בו לא והחילוק שחילק הראב"ד לעיל ס"ב בין נזונית בתפיסת הבית כו' אין שייך כאן כיון שהא' לא היה במדינה וז"ל המ"מ ושמא אם היה יודע היה מחזיק בחלקו ובשאר היה יורד כאריס דהא קיי"ל מורידין קרוב לנכסי גדול עכ"ל

סימן רפח

סעיף א

האחין שבאו לחלוק כו' בב"ק דף י"א ע"ב ע"ש: ואם בלה לגמרי או נאבד אין מנכין כו' עמ"ש בדרישה בר"ס רפ"ו:

סעיף ד

ובגדול אחין מימרא דר"פ שם: כי היכי דלישתמעו מיליה כו'. פירוש ואי אמרת דכשיבואו לחלק ישומו מה שעליו מעיקרא מימנע ולא ליבש בגדים נאים ומטי פסידא ליתמי דלא לישתמעו מיליה ב"י ולי נראה דהטעם הוא דכיון דמתחלה ניחא להו בעשייתן ומחלי ליה בודאי תו אין בידם כח לשום מה שעליו (ונראה דמש"ה השמיט הרמב"ם האי דינא דר"פ וכמ"ש בדרישה ע"ש) משא"כ באחרים דאמדינן דעתן מדמחי בהו עתה לא מחלי להו מעיקרא לגמרי ועיין בדרישה:

סעיף ה

צוה האב ליתן כו' עובדא בכתובות דף ק"ט: ויחלקו כבתחלה ר"ל יחלקו מחדש: וחבירו יתן לו מעות פי' כפי חצי שוויה של שדה וק"ק ממ"נ אם מרוצה חבירו ליתן לו מעות פשיטא מי ימחה בידן על אשר נתפשרו ואם לא ירצה חבירו איך יוכל לנכותו וא"ל שקא"ל או אני אתן לך שדה ותן לי חלק מעות או תן לי השדה ואני אתן לך חלק מעות דהא צוה ליתן לו שדה פ' וא"כ צריכין ליתן לו דוקא אותה שדה ובאמת שבגמרא ובאשר"י לא כתב שדה פ' וגם בגמרא א"א לומר דמיירי דא"ל שדה פ' כדמוכח שם ממש"ר וי"ל דס"ל כיון דבסתמא ניחא ליה לאינש בקרקע או באילן טפי ממעות וזה

האח אמר שלא יתרצה ליתן מעות דודאי דעתו הוא לבטל החלוקה מפני שנפל לו חלק שאינו נוח בעיניו וכה"ג יכול הא' לכפותו שיתן לו מעות אבל מ"מ לא הו"ל לרבינו לקצר ולסתום דבריו בפרט מאחר דמדברי הרא"ש משמע דלא להכי כיון אלא דאפשר דממילא נלמד מיניה גם האי וצ"ע ועמש"ר לעיל ר"ס קע"ה ס"ג באחין שחלקו ובא להן אח שלישי שלא ידעו בטלה חלוקה וכתב ר" יונה דאפילו אם נתרצה האח השלישי ליטול מעט מזה ומעט מזה אפ"ה יכול כל א' מהשנים לבטל החלוקה כיון שהיתה בטעות עכ"ל אין להקשות משם דגם כאן יאמר אידך לבטל החלוקה דיש לחלק דשאני התם דחלק האת הבא הוא על כל השדות בשוה ואם היה רוצה היו צריכין להפיל לו גורל מחדש א"כ גם אם נתרצה יכולין האחרים לבטל מה שאין כן הכא דציוה ליתן לו שדה פלונית ואף רבגמרא ובאשר"י לא קאמר פלוני וכצ"ל מ"מ הא קיי"ל דיד בעל השטר על התחתונה ונותנין לו הגרוע והו"ל כאילו אמר להן תנו לו זה הגרוע ואין להמקבל שייכות בהאידך ומאחר שנתרצה זה שנפל לחלקו צריך לקבל (מ"מ) גם האידך הבא לבטל מחמתו (אינו) [ואינו] יכול לבטל וק"ל ונראה ללמד מכאן למש"ר בשם הרא"ש בסימן קע"ה ס"ד ז"ל וכן אם בא ב"ח כו' דהיינו ג"כ דוקא כשלא נתרצה זה שנטלו ממנו השדה לקבל מאחיו כפי חלקן אבל אם נתרצה ליקח מעות לאו כל כמינייהו דאידך לבטל החלוקה כמו כאן ודוק:

סימן רפט

סעיף א

האחין שיש בהן גדולים וקטנים כו' כ"כ הרא"ש פרק אלמנה נזונת: ומ"ש ובשומת ב"ד בא לאשמועינן דאין כח לאפוטרופוס לחלוק בלא שומת ב"ד ב"י וכ"כ המ"מ: ובגורל משום דיתמי לאו בני מחילה נינהו: ומ"ש דוקא דלא טעו אבל אם טעו בשתות אין להקשות דהול"ל ודוקא שלא טעו בשתות דל' הגמ' נקט דמקשי אהדדי ומשני הא דטעו הא דלא טעו וכתב הר"ן עליו די"מ הא דלא טעו דוקא דלא טעו כלל אבל הרי"ף והרמב"ם כתבו דוקא דטעו בשתות ע"ש: ומ"ש אבל אם טעו בשתות כו' אע"ג דבעלמא בטעו שתות המכר או החלוקה קיים ומחזיר אונאה ביתומים שאני וכבר נתבאר זה בסי' ק"ט הרא"ש: דשייך בו גוד כו' הטעם דאין אפוטרופסין רשאין למכור חלקם וכמ"ש הביאו רבינו לעיל ס"ס קע"א גם ב"י ל' סימן ר"ץ סי"ז אבל אינו ר"ל שלא יחלקו לחצאין דבר שאינו ראוי לחלוק כי אם לומר עליו גוד כולו או אני אגוד כולו דזהו פשיטא ואצ"ל דמאחר שאין בו שיעור חלוקה מהיכי תיתי שנאמר שיחלקו בקטנים טפי מבגדולים:

סעיף ה

שיתן מה שבידו פי' פקדון שבידו מעזבון המת: מפני שהוא מצוי ס"א מצוה ועיין תשובה זו כלל ס"ו סימן ח' ובתשובת הרא"ש שכ"ר לעיל ס"ס רנ"ג במ"ש שם:

סימן רצ

סעיף א

מי שמת והניח כו' פי' מי שנוטה למות וז"ש צריך למנות עליהן כו' וכמעט כל סימן זה מפורש ממ"ש בגיטין דף נ"ב וממ"ש הרא"ש שם והרמב"ם פ"י ופי"א דה"נ: או שהניח כו' וכ"כ הרמב"ם בפ"י דנחלות לשון צריך למנות ואע"ג שכתבתי בסמוך ר"ס רפ"ט שאם רוצים לעמוד בשיתוף יחד הרשות בידן וא"צ אפוטרופוס הכא מיירי כשאין הגדולים אנשים שיכולין להשביח הנכסים בטוב א"נ שכבר חלקו נכסיהן או שאינן סמוכין על שלחן אחד כ"כ המ"מ שם על הרמב"ם ע"ש ובלה"נ לא קש' מידי דה"ק כל אדם קודם שימות ישגיח על בניו הקטנים ויראה שיהיה אפוטרופוס עליהן להשגיח על שלהן ואם יודע אביו בבניו הגדולים שיתרצו ליטפל גם בנכסי הקטנים וראויין לכך מה טוב ואם לא יעמיד עליהן איש אחר וק"ל: ב"ד חייבין כו' לא שיהיה כח ביד כל ג' דעלמא שיעשו עצמן ב"ד על היתומים אלא ר"ל ב"ד הממונה בעיר או גדול בדורו וכן כתב בתשובת הרא"ש כלל פ"ה: למנות אפוטרופוס וכ"ש אם בעצמן רוצים להתעסק בצרכי יתומים דעושין:

סעיף ב

צוה המוריש כו' הרשות בידו דמצוה לקיים דברי המת ועוד ק"ו ממ"ש בפרק הניזקין שהרשות בידו למנות קטן לאפוטרופוס ואפילו מוטל בעריסה (וכמשר"ל בסימן רמ"ו) וכ"כ המ"מ: (ג) ואין ב"ד ממנין לא נשים כו' [עיין ב"ח]: ועם הארץ לפי שאין בור יראי חטא ומורי היתרא לנפשיה דאגר טרחא קא שקיל והרמב"ם והרי"ף מוקי לה בעם הארץ שאינו לא במצות ולא בדרך ארץ נמצא מה שכתב כאן שהן חשודין כו' קאי אעם הארץ לחוד אך קשה למה סיים רבינו יותר טעמיה דע"ה מטעמייהו דאחריני לכ"נ דצ"ל שהוא חשוד ור"ל בתנאי שיהיה ע"ה שהוא חשוד וכפי' הרי"ף והרמב"ם בש"ע וכב"י שהוא בחזקת חשוד על עבירות ע"ש ולפי מש"ר בסימן ל"ד סכ"ח בשם הרמב"ם ובלי פלוגתא ז"ל נמצא כל ע"ה בחזקת פסלות אם לא שיוחזק שהולך בדרכי הכשרים ע"ש א"ש הנוסח שלפנינו ללמדנו שמסתמא הם פסולים ובעבדים לא הוצרך לאמרו ופשוט הוא שהן נחשדין וק"ל: ואם מינם האב פי' הרשות ביד האב ולא חשבינן להו כאפוטרופוס דמפסיד דמסלקינן ליה ר"ן וכתב שם שר"י ורשב"א גרסו הרשות בידן וקאי אהב"ד פי' אם היה רגיל אביהן להאמין לאלו והיו עוסקים באמונה בחייו גם ב"ד ממנין אותו אחר

מותו והביא ראיה לדבריהן ע"ש וב"י הביאו ומסיק וכתב דאף שגירסת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש היא הרשות בידו מ"מ הדין דין אמת:

סעיף ד

וכתב הרמב"ם בודקין כו' פ' י' דנחלות כ"כ: וטוען טענותיהן ר"ל אם היתומים הן התובעים אבל כשהן נתבעין הא כ"ר בסימן זה סי"ח דאין לו לטעון בעדם וכן משמע לעיל סימן ק"י דרשאי כשהוא תובע אחרים וכן משמע מדברי המ"מ שהביא ב"י בסמוך סי"ח גם מבואר שם בסימן ק"י ס"ט דאם צוה מורישיהן [תנו שדה כו'] ממנין ב"ד אפטרופוס באולי יוכל לבטל הצוואה ע"ש: לא ירד לקרקעות כו' אבל למטלטלין ירד כמ"ש הטעם לעיל סימן רפ"ה סי"ד:

סעיף ה

צריכין ב"ד לחשוב עמו כו' שם פלוגתא דר' ורשב"ג והלכה כרשב"ג דאין מחשבין באחרונה וכתב הר"ן שם אבל לכתחלה מחשבין וש"ר בסמוך סי"ו דא"צ ליתן חשבון היינו לבסוף אבל לכתחלה ודאי יקבלו ממנו חשבון לכל דבר שיתנו בידו שמאחר שכתבו ב"ד שטר ממה שהפקידו בידו אף אם באחרונה אין מחשבין עמהן מ"מ יראו הב"ד לפי השטר ההוא אם מחזיר להם את שלהם ואם ב"ד ימצאו ברשותן בעין מאותן מטלטלים הרי הן בחזקת היתומים וכן אם יחסר מן הנכסים כל כך שא"א שהוציא אותן בצרכי היתומים ויראה ב"ד בבירור גמור שהוא גזלם אין ספק שב"ד מסלקין אותו ומוציאין ממנו וכ"כ ריב"ש סימן שכ"ד: דהא על טענת ברי משביעינן ליה כו' ר"ל אע"פ דאין משביעין אפוטרופוס בטענת שמא מ"מ בטענת ברי כגון שאומר יודע אני שלקחת משלי כך משביעין אותו ר"ן וצ"ל שרבינו אמינהו אבי יתומים עצמו כ"כ דאי מינוהו ב"ד ס"ל דמשביעין ליה אפילו בשמא כמש"ר לקמן סכ"ב אך מש"ר וכאשר ימנו כו' משמע דקאי אמינוהו ב"ד וצריכין לדחוק ולומר דאף שמינהו אבי יתומים מ"מ אחר מותו כאשר הב"ד מטפלין עמו ונותנין לידו כל דבר ודבר בקצבה ובחשבון ע"ש זה כתב וכאשר ימנו שנקרא סוף המינוי על שם הב"ד (שוב מצאתי שכ"כ החכם בן לב בתשובתו) גם י"ל שמש"ה כתב וכאשר ימנו ל' רבים כדי שיהא נ"מ גם למינוהו ב"ד והיינו היכא דלא משביעינן בטענת שמא כגון דאין הכפירה ב' כסף לדעת הרמ"ה או שאין הודאה במקצת לדעת הראב"ד אפ"ה משביעינן ליה כשיש טענת ברי וע"י גלגול וכמ"ש לשונם סכ"ב להכי יקבלו הב"ד חשבון מיניה כדי שיהיו יכולין לטעון טענת ברי ולחייבו שבועה אפילו לא יהיה לו טענת ב' כסף וק"ל:

סעיף ו
וכתב הראב"ד כו' שם הנ"י הביאו. ב' שטרות כו' כדי שיהא תמיד לוכרון לעיני האפוטרופוס מה שלקח מהן שיחזיר להן בסכומן:

סעיף ז
והאפוטרופוס רשאי כו' כל זה נלמד מעובדא דעמרם צבעא שם בפ' הניזקין (גיטין דף נ"ב) וקאמר שם דאם אכל ושתה יותר אמרינן שמא מציאה מצא:

סעיף ט
ומשביעין אותו פי' אע"פ שאין משביעים לשאר אפוטרופוס כיון שיש עדים שהפסיד צריך לישבע דכל כי האי לא איכפת לן במה שלא ירצה להיות עוד אפוטרופוס וק"ל:

סעיף י
וכתב הרמב"ם דוקא כו' שם בפ"י כ"כ וע"ש בהמ"מ טעמו וכ"כ ריב"ש סימן שכ"ד: וא"א ז"ל לא חילק גם הר"ן כתב בפ' הניזקין שהרי"ף חולק על הרמב"ם בזה גם הרשב"א כתב שלא ירד לסוף דעתו בזה:

סעיף יא
בדרכי חשך ס"א בדרכי חשק ושם ברמב"ם ראיתי שכתב בדרכי החשד: שפורץ בגדרים ס"א שפורץ בנדרים ועיקר: שחייבים ב"ד לסלקו פי' המ"מ דכיון שנשתנה לגריעותא אחר מיתת האב מסלקין אותו ואומרים אילו היה כן בחיי האב היה האב מסלק אותו אבל אם היה כן בחיי האב ומינהו אין מסלקין אותו שהרי רצה בכך עכ"ל:

סעיף יב
וכשמעמידין ב"ד כו' כלשון זה הוא לשון הרמב"ם שם בפי"א וכמו שסיים רבינו בסמוך וכתב עד כאן: ומש"ר ומטלטלין שלא נמכר שם כתוב ומטלטלים שלא נמכרו דלכתחלה הדין נותן שימכרו מטלטלין וירוויחו במעות במחצית שכר וכמ"ש הרמב"ם שם לפני זה בדין ב' בהדיא דמוכרין המטלטלים ויצטרפו המעות עם המעות של יתומים ע"ש ובודאי גם אחר שלא נמכרו ונתנו אותו לאפוטרופום אם יכול האפוטרופוס למכרן אח"כ מוכר אותן כי כן משמע ל' שלא נמכרו אבל ודאי אם יש קצת מטלטלין שאין מוכרין אותן משום שבת בית אביהן אותן הם ג"כ מונחין ביד האפוטרופוס ועמ"ש עוד מזה בסמ"ע אבל זה עיקר:

סעיף יג
קרוב לשכר כו' שיתנה עמו שאם יהיה שם ריוח שיקבלו היתומים מחצית אותו ריוח ואם יהיה שם הפסד לא יקבלו היתומים כלום אלא הקרן קיימת וז"ל ב"י וכגון שהתנו שיעמדו כל המעות מיוחדים ושיקבלו היתומים מהריוח הנמצא שם ממנו אבל לא שיוציאם הלוה לצרכו ושיפרע לאחר מכאן כלום כי זה רבית גמור הוא עכ"ל בשם

הרשב"ם וע' בי"ד סימן ק"ס: ונתן משכון זהב משובר וסיים הרמב"ם בזה ולמה לא יקחו משכון כלים של זהב ותירץ שמא של אחרים הוא ויתנו סימן ויטלוהו אחרי מותו אם ידע הדיין שאין זה אמיד עכ"ל ודברים אלו בב"מ דף ע' אך מ"ש הרמב"ם אחרי מותו כו' שאין זה אמיד כו' אינו בגמרא אלא ז"ל בודקין גברא דאית ליה דהבא פריכא כו' אבל דבר מסויים לא דילמא אתא מריה ויהיב ביה סימנא וכתבו התוס' והרא"ש ז"ל ותימה היכי שקיל האי ע"י סימנא הא מצי האי לומר לקוח הוא בידי ואי חיישינן שמא מודה ליה מקבל דשלו הן א"כ דהבא פריכא נמי ניחוש שמא מודה ליה וא"ת כיון דאין בו סימן לא יאמינו לו א"כ בדבר מסויים נמי ניחוש שמא הגיד לו ואפילו לא היה אמיד נאמן לומר לקוח הוא בידי דמימר אמר מציאה אשכח או מתנה נתנו לו וי"ל דילמא אחר מיתת המקבל יביא המפקיד עדים שהפקיד ביד אביהם כלי שיש בו סימן זה ומאחר שמביא עדים על כך אין להם לב"ד להעלים שלא להראות אותו חפץ לעדים ויכירו אם הוא זה דכיון דעדי הפקדון נתנו סימן מובהק והרי אנו רואים אותו סימן תחת ידינו והו"ל כעדים וראה לגבי יתמי דלגבי דידיה כל זמן שלא ראוהו בידו מצי למימר לקוח הוא בידי במגו דהחזרתי לך אבל ליתמי לא טענינן מילתא דלא שכיחא וצריכין אנו להראותן לעדים ואם יכירוהו הו"ל עדים וראה אבל בדהבא פריכא (אין) סימן דמשקל לא הוי סימן כו' ע"ש שהאריכו ולפי דבריהם אירי אפילו באמיד וכמש"ר לקמן סימן רצ"ז ס"ה אלא שהרמב"ם ס"ל דבאינו אמיד אפילו אינו מביא אחרי מותו עדי פקדון אלא יהיב סימנא בגוויה נמי אין טענינן ליה דשלו הוא וכ"כ בהדיא המ"מ על דברי הרמב"ם ע"ש: וכמה יפסקו בשכר כו' או שליש השכר או חציו או רביע כו' מדקאמר וכמה יפסקו בשכר דמשמע יפסקו שכר להמקבל וגם מדלא קאמר כסדר או חציו או שליש או רביע כו' מוכח דמ"ש שליש או חציו קאי אהמקבל שיתנו לו שליש או חציו או אפילו ג' רביעיות ולא ישאר ליתומים אלא רביעית ולפי זה יהיה כסדר: ונראה שצריך כו' ז"ל ב"י אין בדברי רבינו הכרע ועד"ר: ואכלי זוזא ר"ל שהב"ד יתנו להן מעט מעט לצורך פרנסתם:

סעיף יד

ופירש"י הטעם מפני שיש לבית דין כח כו' ובהרא"ש כתב טעם אחר משום דתיהוי ללוה אימתא דב"ד ונראה דרבינו מש"ה כתב טעם דרש"י להחמיר דלטעמו אם לא נתנו בבית דין אסור ליקח הריוח כיון דלא הפקידו ממונא דהמקבל ביד ב"ד ואפשר דגם הרא"ש מודה בהאי טעמא ע"ש באשר"י ובב"י עוד בשם תלמידי רשב"א ע"ש: וכן במשכנתא בנכייתא אפילו לדברי האוסרין כו' עיין בי"ד סימן קע"ב:

סעיף טו

כתב הראב"ד כו' הנ"י פרק מי שמת הביאו גבי הניח בנים גדולים וקטנים כו': ונ"ל שגנאי כו' וב"י כתב דאין כאן בית מיחוש כיון שהודיע הדבר לב"ד וע"ל ס"ס רצ"ב סכ"א בשומר פקדון ואיתא שם בברייתא דכשמכרו בב"ד לא ימכרנו לעצמו והשמיטו רבינו שם והב"י תמה עליו שם וכאן (כמגיות) [תמה] בהיפך וגם קשה על הראב"ד ועל הב"י הבא לישבו ההיא ברייתא דשם מוכח דאפילו מכרו בב"ד לא ימכרנו לעצמו וי"ל דס"ל דדוקא במוכר פקדון שישאר בעין בידו אית ביה משום לזות שפתים דלא ידעו כל הרואים שהב"ד מכרוהו לו משא"כ במעות דיתמי דאין סימן במטבע ולא יכירם בידו ועוד דהכל יודעים דמעות רגילים ליתן לעסוק בהו וליתן ריוח מהעסק לבעל המעות משא"כ דמשתמש בכלי של חבירו דלא ידעו דברשות בית דין עושה ויסברו דמשתמש בשלהן בלא רשות מיהו אכתי קשה דהא בהדיא תנן פורטין מעות צדקה לאחרים ולא הגבאי לעצמו והביאו הטור לעיל ר"ס ע"ב ללמד מיניה דאם השכין פסל וקרדום דמשכירו לאחרים ולא לעצמו והרי פורטין מעות דבר שאינו בעין הוא וגם רגילים לפרוט ואפ"ה אסר לעצמו לכן צ"ל דהראב"ד והב"י ס"ל דדוקא הכא ביתומים מותר גם לו כיון דמודיע תחלה לב"ד שהן אביהן והו"ל כאילו התנה עמו מתחלה דגם במשכון מותר בהתנה עמו ושאני התם במשכון ולקמן בפקדון דאין שייך לומר הודיעו לב"ד דאין בית דין נזקקין לדברים כאלו ורבינו אינו מחלק וס"ל דבכולם שייך לזות שפתים וחשד וסמך לקמן בסימן רצ"א אמ"ש בסי' ע"ב וכאן בסימן ר"ץ וק"ל:

סעיף טז

מי שיש בידו כו' עובדא דרבינא בס"פ אלמנה נזונת: לא יאמר אעשה בהן כר כ"פ הרי"ף והרא"ש ולאפוקי מהרמב"ם שם וע' בב"י ובש"ע: ונראה דזה לא איירי כו' כתב ב"י ויש לדחות דגם זה דינו כאפוטרופוס דאע"ג דלא נתמנה מ"מ כל שנכסי יתומים בידו דינו כאפוטרופוס דלא גרע מיתומים שסמכו אצל ב"ה שדין אותו ב"ה כדין אפוטרופוס (וכמש"ל סל"א) וכיון שזה אסור גם אפוטרופוס שנתמנה אסור כ"א ע"פ ב"ד ע"ש:

סעיף יז

האפוטרופא רשאי למכור עבדים כו' נ"ל להגיה בהמה ועבדים וכן הוא שם פ' הנזקין דף נ"ב וכן הוא ברמב"ם פי"א דנחלות וכן מוכח כאן מהא דמסיק: אבל לא ימכור להניח כו' פירש"י שמא יגנבו המעות קודם שיתנם ליד איש מהימן למחצית שכר ואפוטרופוס פטור מגניבה ואבידה כדלקמן דאי לאחר שנתנו לאיש מהימן קרוב לשכר ורחוק להפסד ודאי הוא חייב בגניבה ואבידה דלא עדיף מש"ש וק"ל: ורשב"ג אוסר גם בזה שמא לא יצלחו או שמא יצא עליהן ערעור ויטרפו אותן מן היתומים: וכן דעת א"א הרא"ש ז"ל

עד"ר: ולכ"ע כו' לוקח בדמיו שוורים דר' יוסי קרא לשור שדה על שם שהוא עיקר קיום השדה והיינו דוקא כשהוא צריך אותו עתה להשדה:

סעיף יח

היה לאדם תביעה כו' ברייתא שם: שמא יתחייב בדין ז"ל המ"מ וא"א שיעמדו בדין ואם זכו זכו ואם נתחייבו לא עשו ולא כלום דא"כ לקתה מדת הדין שיהיה תובע זה יכול להפסיד ולא להרויח לפיכך אמרו שאין האפטרופוס כשאי ליזקק ואם עבר ונזקק ונתחייב לא עשה ולא כלום עכ"ל ודעת רבינו נראה ג"כ כן אבל דעת רש"י שאפילו לכתחילה יכול לדון בשבילם אלא שאם יזכה יזכה ואם יתחייב לא עשה ולא כלום: אבל אם ירד כו' וזכה כו' פי' האפוטרופוס:

סעיף יט

ואפי' ליקח מהעבד דמים כו' שם בברייתא ופירש"י לכי שאין גופן קנוי להן לשחררן אבל מוכרין אותן לאחרים לתקנת היורשים כגון להאכיל או ליקח שדות (וכנ"ל) ואותן האחרים שהיו רוצים לתת להם כסף לפדות עצמן הם יקחום ויהיו קנויים להם ואח"כ ישחררום ע"כ ודוק בלשונו שכתב ויהיו קנויים להם שר"ל שאותן הנותנים לו המעות כדי שיהיו משוחררים לא תהיה כוונתם בנתינת המעות שיהיו העבדי' משוחררים מיד שיצאו מרשות היתומים אלא יתנו המעות בתורת קנין ואחר שיהיו קנויים להם הם ישחררו אותן כפי רצונם ונראה שזהו מש"ר ולוקחין מהן המעות ע"מ שהם יוצאים לחירות דודאי אין כוונתן בע"מ שיתנה אפוטרופוס עם הלוקח שישתחררו דמאי איכפת ליה בשחרורו ואין ענייני לדין זה אלא כלומר שלא יקבל הדמים כ"א אדעת שיהא קנין גמור ושמיד הלוקח יצא לחירות ולא ממנו ולפ"ז גרסינן ברבינו ע"מ שהם יוציאום וכל' הגמרא הנ"ל וכ"כ בש"ע ולא יוצאים דמשמע שיוצאין מעצמן לחירות בקבלת המעות וק"ל ועמ"ש בסמ"ע מזה:

סעיף כ

סוכה לולב כו' שם בברייתא ואף ע"פ שכל מצות הללו לא נצטוו אלא לחנכן:

סעיף כא

מיהו אם פסק עליהם צדקה כו' בפ"ק דב"ב:

סעיף כב

וכאשר יגדלו היתומים כו' פרק הניזקין (גיטין דף נ"ב) פלוגתא דרשב"ג ור' והלכה כרשב"ג: ונשבע בנקיטת חפץ כו' כד"א כו' שם במשנה והלכה כאבא שאול דאמר כן וטעמא מפורש שם ע"ש:

סעיף כג

וא"א הרא"ש היה אומר כו' לא מצאתי להרא"ש ז"ל שכ"כ ובודאי ע"פ היה אומר כן ולכן כ"ר היה אומר ומדרכו של ב"י לכתוב כן אבל כאן לא כ"כ ולא ידעתי למה: שהוא תועלת יתומים כו' ושאין בו הפסד נראה דה"ק דאין להן הפסד במה שלא ישביעוהו לזה דהא אם יבקשו אחר לא ימצאו מי שרוצה לישבע:

סעיף כד

וכפר איהו בשתי כסף כו' ואפ"ה לא בעינן הודאה במקצת פי' אע"פ שלענין כסף משוינן ליה לשאר שבועות דאורייתא כדלעיל ר"ס פ"ח אבל לענין הודאה לא משוינן ליה ודע שבר"ס צ"ג כ"ר בשם הרמ"ה שאם יש גם הודאה במקצת אפילו במינהו האב משביעינן ליה ע"ש וע' מ"ש מזה בסמוך בדרישה:

סעיף כה

ואם יש לאפוטרופוס חלק כו' נראה שזהו סיום דברי הרמ"ה הוא וטעמא דמסתבר הוא דכיון דיש לו חלק בריוח לא אתי לאמנועי אף כי רמית עליה שבועה ב"י: שתהא בטענה שתי כסף והודאה במקצת פי' טענה מיקרי החילוק שנשאר ביניהן אחר ההודאה ומתחלה טענוהו בשתי כסף ופרוטה והוא כפר בב' כסף ומודה בפרוטה והיינו דומיא דשאר שבועות אלא דבעלמא אין נשבעין אטענת שמא וכאן נשבעין אפילו בטוענו ע"ז שמא: או שתהא האפוטרופסת עדיין קיים בידו דקדק וכתב עדיין קיים בידו ר"ל שאינו מבקש ליתן מידו עתה אלא עדיין קיים מונח בידו וא"כ מה שבידו הוא ההודאה ממילא אבל אי הוה בעי ליתן לו הו"ל הילך: אבל אם אין כו' פי' אבל אם לא היתה טענה והודאה כשיעור הזה אז אין כאן שבועת המשנה דהיינו שבועת אפוטרופוס אלא אם טען אותה טענה אחרת ודאית או בענין עזבונו טען עליו טענה ודאית ונשבע היסת מגלגלין עליו שלא עיכב בידו כלום משלו דהיינו שבועת אפוטרופסים כו' וכן מבואר בש"ע:

סעיף כו

כגון דגדלי יתמי כו' הוצרך לומר כגון דגדלי יתמי ולא אמר שהב"ד טוענין עליו ברי לנו שיש לך עוד כך וכך בידך משל היתומים דא"כ אין כאן שבועה אלא היה צריך לשלם דאין לך עדות גדולה מזו דאף שהן אפוטרופסין ואביהן של יתומים מ"מ כשרים הן לדון ולהעיד כמ"ש הרא"ש והביאו רבינו בסמוך והיותר נראה משום דאיירי כאן באפוטרופוס הבא לסלק נפשו לאחר שגדלו היתומים ומוסר להם מה שבידו ואז רואין מה שנחסר להן וטוענין עליו ברי ואף שאין היתום יודע כ"א ע"פ ב"ד או איש אחר א"ל שזה מחזיק בשלו מיקרי טענת ברי ומשביעין ליה ע"ז אפילו ש"ד וכמש"ר בשם הרי"ף בס"ס ע"ה סל"ג ע"ש אבל היכא שבא האפוטרופוס לסלק נפשו אין בודקין אחריו

בסתמא להשביעו דמהיכי תיתי לומר שמבקש לתפוס מה שבידו מש"ה נקט האי לישנא וק"ל: דמיחייב לישבע שבועת השומרין כו' פי' וכל שבועת שומרין שבועת שמא היא ואע"ג דהאפוטרופוס נאמן לומר מכרתי והאכלתיהו מ"מ לא האמינוהו בטענת נאנסתי כיון דאונס לא שכיח אבל לא איירי כאן מגילגול וק"ל: וכ"ש היכא דאיכא טענת ברי ואיכא עסק ש"ד ק"ק דמשמע מדבריו דלא משכחת שישבע במינהו אבי יתומים כ"א שבועת התורה אבל לא שבועת האפוטרופוס ולעיל ר"ס צ"ג כ"ר בהדיא בשמו דכי איתא הודאה במקצת אפילו מינהו אבי יתומים ואפילו בטענת שמא משביעינן ליה ועוד שכתב כ"ש היכא דאיכא טענת ברי ואיכא עסק שבועה כו' למה לן תו עסק שבועה כיון דאיכא טענת ברי דהא כבר כתב בשם הרי"ף דמשביעינן ליה על טענת ברי וא"ל דבא לאשמועינן דנשבע ש"ד או ש"ח דהא לא התחיל בזה הרמ"ה אלא כתב סתמא דמשביעינן ליה לכן נלע"ד לפרש דמ"ש ואיכא עסק שבועה כאילו אמר או עסק שבועה דמתחלה כתב הרמ"ה דאפילו בטענת שמא משכחת לה כו' ואח"כ כתב וכ"ש היכא דליכא טענת שמא אלא טענת ברי ר"ל כמ"ש הרי"ף הנ"ל או איכא עסק ש"ד דעד א' או מודה מקצת וגם זה הלשון אכל שכן דהתחיל בו קאי דהוא יותר כל שכן מטוען טענת ברי שהרי כאן איכא תרתי טוען טענת ברי וגם איכא עסק שבועה דאורייתא דעד אחד או מודה מקצת והא דלא כתב נמי מודה מקצת בטענת שמא כמ"ש בסימן צ"ג משום דאינו נכנס בגדר הכ"ש וגם י"ל דמש"ה דקדק וכתב או איכא עסק ש"ד דעסק משמע דלא איירי בש"ד עצמו אלא מיירי בטוען טענת שמא ב' כסף ופרוטה והוא מודה לו בפרוטה או כופר הכל ויש לו עד אחד אפרוטה דזהו מיקרי עסק וצד ש"ד והיינו טעמא דהרמ"ה בסימן צ"ג דחייב לישבע בכה"ג כיון דיש בו צד ש"ד [והא] דלא כתב שם עד אחד י"ל דחדא מינייהו נקט וה"ה לאידך ומה שסיים כאן וכתב דאשתבע ש"ד ה"ק המודה מקצת ועד אחד גורמין בעלמא ש"ד ומ"ש זה לכ"ש ה"ט כיון דחשדינן ליה בשמא כשבועת שומרין שמא עדיין הוא בידו אע"ג דליכא ראיה לדבר כ"ש היכא דאיכא הודאת פיו במקצת או עד אחד וק"ל:

סעיף כז

כתב ר"ח דאפוטרופוס שפשע כו' בפרק שור שנגח ד' וה' כתבו התוס' ראיה דחייב (וב"י הביאו מההוא דפ' המפקיד בההוא אפוטרופוס דזבין תורא דלא הו"ל ככי ושיני כו' ע"ש ובאשר"י פרק הניזקין גם בחידושי רשב"א פ' הנ"ל: כל כמה דלא כו' עד לגניבה ואבידה ל"ח פי' ודאי אם ידוע שנגנב מידו דבר חייב לישבע שמא פשע בה עד שנגנב ע"י פשיעתו דכבר נתבאר דאפוטרופוס חייב לישבע שבועת שומרין היכא דטוען דאיתנס

מידו אבל היכא דלא ידעינן שנגנב מידו דבר והוא טוען שלא נגנב מידו דבר לא חיישינן שנגנב להשביעו על שלא פשע ועל הגניבה בעצמו ודאי פטור כדמסיק: והרמב"ן כתב דבמינוהו כו' כן הגיה ב"י כי הרמב"ם לא דיבר כלום מזה: דבמינוהו ב"ד כו' דס"ל דיש לו דין ש"ש בההוא הנאה דיצא עליו קול דמהימן הוא:

סעיף כח

ההוא אפוטרופא דיתמי כו' עובדא בב"מ דף מ"ב ע"ש: ומש"ר משתלמין מן המוכר כו' מבואר לעיל סימן רל"ב סט"ו ורבינו סמך אמ"ש שם ומש"ה קיצר כאן ושם ביארתי בארוכה ע"ש:

סעיף ל

לאחר שנמסרו כו' פי' והתחיל להתעסק בצרכיהן וכדמסיק: בין מינהו אבי יתומים דהכי איתא כו' כצ"ל וכן הוא בס"א: משהחזיק כו' והיינו דוקא כשנשאר כאן במדינה אבל אין חובשין אותו להיות מוכרח לדור דוקא כאן בשביל זה וכמש"ר בשם הרמב"ם סימן רצ"ג ס"ד לענין נפקד ע"ש ובד"מ כאן:

סעיף לא

יתומים קטנים שסמכו כו' משנה שם ריש דף נ"ב: וכתב הראב"ד כו' הרא"ש הביא שם דברי הראב"ד שכתב ז"ל ק"ו הדבר השתא באפוטרופוס דמינהו אבי יתומים דאיכא למימר אי לאו דהוה ליה הנאה מיניה לא עביד אמרת לא ישבע משום דילמא ימנע כ"ש כשסמכו מאיליהן דאתי לאימנועי וקורא אני בזה משלם רעה תחת טובה וכתב עליו הרא"ש ונ"ל דאיכא למיחש לאדם שאינו הגון שימשוך היתומים אצלו ויכלה ממונם מאחר שאין לו לישבע ולא שייך דאתי למימנע בשביל השבועה דמי בקש מידו ואם אדם הגון הוא ועושה לשם שמים בשביל שרואה שאין להם עוזר וסומך לא ימנע בשביל השבועה עכ"ל: וכתב הא דיש לו דין אפוטרופא כו' בריב"ש סימן תצ"א הביא לדברי הרמ"ה ע"ש ולא הזכיר שם בדבריו קטן בן ט' אלא סתם פעוטות וגם תמוה דהא קיי"ל דזמן פעוטות מתחיל מבן ו' ולמעלה עד י' ולמעלה כל חד לפי חורפתו וכמ"ש בר"ס רל"ה וכתב שם שכן דעת הרמ"ה ואפשר לומר דס"ל כשהוא בן ט' שנים ועומד בעשירית תו א"צ בדיקה משא"כ לפני כן דצריך בדיקה וכמש"ר בשם הרמ"ה ריש סימן רל"ה ר"ל עד עשרה צריך בדיקה שהוא בחזקת שאינו חריף ולפ"ז צ"ל דעד י' דקאמר שם עד ולא עד בכלל קאמר וריב"ש דכתב שם ומבן עשר ולמעלה אין צריך בדיקה נ"ל מהתחלת עשר ולמעלה וק"ל: וא"א כתב דאין חילוק עד"ר:

סעיף לב
לשון הרמב"ם ז"ל אע"פ כו' עד שאלה לא"א הרא"ש ז"ל הכל מדברי הרמב"ם הן שכ"כ בסוף הלכות נחלות ע"ש: שהוא רוכב ערבות כו' נ"ל שהוא ע"ד כי אלהים בשמים ואתה על הארץ על כן יהיו דבריך מעטים ודרשו חז"ל אפילו חלש למעלה וגבור למטה אימת חלש על גבור ק"ו איפכא שהגבור מלמעלה וחלש מלמטה וכדפירש"י בפ' וזאת הברכה על רוכב שמים בעזרך וגו' ולכן נקט הרמב"ם בלישניה רוכב ערבות וגם מביא רישא דקרא סולו לרוכב בערבות כו' וק"ל:

סעיף לג
אעפ"כ אין מונעין ממנו כו' אבל מוכיחים אותו ש"ע:

סעיף לה
שאלה לא"א הרא"ש ז"ל כו' בכלל פ"ז סימן ג' כ"כ: שהאפוטרופוס מעיד כו' וכה"ג כ"ר לעיל סימן קכ"ו לענין הרשאה דמורשה יכול להעיד: ומילתא דפשיטא דמעיד כו' בתשובה לא כתב דמעיד אלא כך הוא שם ומילתא דפשיטא הוא כשאינו מקבל כרס שאינו נוגע (הוא) בדבר (ע"כ בסי"ב וי"ג) [ע"ש בס"ג] ור"ל הואיל ואינו נוגע בדבר יכול להיות דיין לכוף לראובן לפרוע אלא שמתחלה השיב לו שגם התוס' בשם ר"י כתבו שהאפוטרופוס יכול להעיד וכמ"ש בעל העיטור ע"ש וק"ל: ומ"ש ומילתא דפשיטא הוא כשאינו מקבל פרס דאינו נוגע בדבר ק"ק אף אם יקבל פרס אינו נוגע בדבר כשמקבל הפרס עכ"פ הן שיוציא ממון או לא וכמש"ל סימן קכ"ג בדין מורשה ע"ש ונראה דה"ק היכא דאינו מקבל כרס מילתא דפשיטא הוא בלי שום חילוק משא"כ כשמקבל פרס אז יש חילוקים בדבר אם עכ"פ נותנים לו הפרס או דוקא אחר שיוציא או לפי ערך דאז אינו דיין ועד וק"ל:

סעיף לו
ראובן היה אפוטרופא דיתמי כו' סוף כלל ק"ג כ"כ: שאין להוציא מהיתומים כו' פי' אבל בעודו חי נאמן זה ע"י פנקסו כדלעיל סימן צ"א וכ"כ כאן מור"ם ז"ל ודוקא בדא"ל ליתן לפועל והוא לא ידע שלא נתן לו וה"ה לעצמו ואינו יודע כמה נתן לו אבל אם הב"ה מכחישו וא"ל לא כ"כ נתת לי ודאי שאין החנוני נאמן על פנקסו להוציא מידו וע"ל סימן צ"א:

סעיף לז
שמעון ולוי כר כלל פ"ב סימן ב': שמה שמסר ראובן ליהודא כו' פי' מפני שאינו אלא שליח ולא ניתן לו כח לעשות שליח במקומו וצריך הרשאה מקטנים או מב"ד וכן מסיק שם בתשובה ע"ש:

סימן רצא

סעיף א

כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור כו' מקור הדברים הללו הן מפרק השואל וכמ"ש בדרישה ופירש"י שם ז"ל ג' פרשיות כו' ע"ש: ומ"ש בסמוך ז"ל עוד רמז לדין רביעי כו' ל"ד קאמר דין רביעי דהרי אין לו דין בפני עצמו וכדמסיק (בשלמא מ"ש במשנה ד' שומרין דמ"מ ד' מיני שומרים הן אבל דינים של שניהם שווין) אלא לפי שנכתב כל אחד בפני עצמו קרי להו רביעי וזהו שדייק וכתב רמז לדין רביעי כו' ולא כתב דין רביעי וק"ל וגם י"ל שקורין דין רביעי מפני שהיא כל קה בטענה רביעית וע"ד שפירש"י בפ' תצוה על חשן המשפט כי משפט נקרא ג"כ טענת בעלי דינים כו' ועד"ז קוראו גם כן דין רביעי: ואצ"ל באונסין הגדולים מהן כגון שבורה ומתה הוצרך רבינו לכתוב זה דל"ת אדרבה כיון שאונס כזה לא שכיח אם כן נימא מזלא דשומר גרם גם ליכא למיחש דימנע מחמת זה לשמרו כיון דלא שכיח הוא קמ"ל ואח"כ בש"ש כ"ר ואצ"ל פשיעה ר"ל דל"ת מה שחייבה התורה אגניבה היינו כשנגנב בפשיעה לכן כתב דזה אצ"ל: דכתיב ואם שכיר הוא כו' ופירש"י שם אם השור אינו שאול אלא שכור הוא בא בשכרו ליד השוכר הזה ולא בשאלה ואין כל הנאה שלו שהרי ע"י שכרו נשתמש ואין לו משפט שואל להתחייב באונסין: ונחלקו בו חכמים דאיכא למ"ד כו' ואיכא מ"ד ב"י כתב פלוגתת ר"מ ור"י פי' דר"מ אמר כש"ח ור"י אומר כש"ש והלכה כר"י עכ"ל ב"י ונראה דאין כוונת רבינו לזה דא"כ הול"ל רמ"א כו' וריי"א כו' וקיי"ל כר"י ועוד כיון דבכ"מ הלכה כר"י נגד ר"מ הו"ל לקצר ולמימר דשוכר קיי"ל שדינו כש"ש אלא נראה כוונתו משום דיש חילופי גירסאות בגמרא פ' האומנין דף פ' ע"ב יש גורסים שיכר רמ"ח כש"ש וריי"א כש"ח כו' וי"ג להיפך מש"ה כתב איכא מ"ד כו' וכוונתו על בעל הגירסאות דלשתי הגירסאות הלכה כר"י ומסיק דקיי"ל כגירסא דגרס דר"י ס"ל דהיא כש"ש: והכי קיי"ל וטעמיה כתב רש"י פרק האומנין הואיל ולהנאתו הוא אצלו אף על פי שנתן שכר פעולתו ש"ש הוא כו' ע"ש:

סעיף ב

שומר חנם הוא שהפקיד כו' קמ"ל דל"ד קאמר התורה בש"ח כסף או כלים אלא משום אורחא דמילתא וכמ"ש בריש הסימן: אלא א"ל הנח לפני הוא ש"ח ס"פ האומנין ולקמן ס"ו יתבאר דס"ל לרבינו דמיד שנסתלקו בעליו משמירתו חייב השומר ביה ולהכי אפילו עומד בשוק וא"ל הנח לפני ואפילו לא הניחו זה בתוך ד' אמותיו הוה זה ש"ח עליו וק"ק על הב"י שכתב כאן בשם נ"י דמיירי בבהמה והכישה במקל או שהניחה בד' אמותיו כאילו ס"ל לרבינו כך וז"א דנ"י בשיטת הרמב"ם כ"כ דס"ל דבעי משיכה וכמש"ר בשמו

בסמוך ס"ו אבל רבינו בשיטת הרא"ש אביו קאי ולהכי סתם כאן וק"ל: הנח לפניך או כו' ל"מ קאמר ל"מ א"ל הנח לפניך דר"ל שמור לעצמך דלא הוה אלא ש"ח (אפילו) [אלא] אפילו א"ל הנח סתם דאפשר שהנח ואשמור קאמר מ"מ כיון דאיבעיא הוא בב"מ דף פ"א ועלתה בתיקו הוה לקולת הנתבע דהמע"ה: ואינו חייב שבועה כלל ר"ל ואפילו שבועה שאינו ברשותו וכ"ש אינך שבועות שלא פשע ושלא שלח בהן יד שהן שבועות שומרים:

סעיף ג

שאלה לא"א הרא"ש כו' בכלל צ"ד ס"ד ועד"ר ובחידושים: וא"ל שמעון הולך כו' כצ"ל: כך הוליכם ראובן ולא קשרם ר"ל דאילו קשרם ראובן לא הוה פשיעה במה שהלך קצת מן הצד להסך רגליו וכדמסיק הרא"ש בתשובה וכתב ז"ל ופשע במה שהניחה על החמור בלי קשירה והפליג מהם: הא דאמרינן הא ביתא קמך כו' עבד"ר שם הוכחתי דאין חילוק בין חצר ובית לשוק לא בהנח לפני דהוי ש"ח בכולם ולא בביתא קמך או הנח לפניך או הנח סתמא דבכולם לא הוה שומר כלל להתחייב אנזק דאתי להנפקד מעלמא ודוקא בהיזק דאתי לנפקד מיניה דמפקיד פסקו רבנן בא"ל עול דחייב עלה וכמש"ר בסמוך ס"ד וה"ה בהנח סתמא ומ"ש הרא"ש כאן זהו בבית הנפקד לא אתי לאפוקי אם א"ל כן בשוק דהא ודאי בהנח לפניך אין חילוק וה"ה בהנח סתמא דבחדא כללא כיילינהו וגם לפני זה בס"ב כיילינהו רבינו יחד לפטור וא"כ הוה ליה להרא"ש לכתוב זהו דוקא בבית הנפקד ולא כזה דהחמור לא היה בבית המשתמר אלא לרבותא קאמר דאפילו בבית הנפקד דמחייבי רבנן בא"ל עול וה"ה בהנח סתם ומ"מ ס"ל דלא הו"ל שומר להתחייב בנזקין דאתי לה מעלמא ותאמר דה"ה מעשה זה דא"ל הנח מנעליך על החמור דלא עדיף מא"ל הנח בביתי קמ"ל דלא דשאני בית הנפקד דהוי משתמר ור"ל דגם הנפקד לא בקש ממנו אלא להניחם שם להיות משומר שם באשר הוא משא"כ בזה דהלך בדרך ודאי היה בדעתו להניחם ולשמרם וכדמסיק (ומ"מ) [ומש"ה] חייב בעל החמור על האבידה דאתי ליה מעלמא כיון דנתרצה לו ול"ד לא"ל הנח סתם והוא בשוק דשם הנפקד נשאר שם משא"כ בזה דהנפקד הלך עם המנעלים לדרכו והמפקיד נשאר פה וק"ל ועד"ר. ואמר לשמעון הניחם על החמור כצ"ל ונמחק לפני וכן הוא שם בתשובה:

סעיף ד

בקש מחבירו שיתן לו רשות כו' בהא פליגי ר' סבר כו' פלוגתא הוא בפ' הפרה דף מ"ז ומ"ח ועבד"ר: אבל לא קיבל עליו כו' אבל שומר דעלמא חייב אפילו לשמרו מהיזק דאתי ליה מעלמא. אשר"י ועבד"ר: וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל עבד"ר:

סעיף ה

ואפילו כשמקבל עליו לשמור כו' מימרא דר"ה סוף פ' הכונס: ומ"ש אבל אם הפסידו בידים כו' ה"ט דא"ל מאי הוה לך גביה להפסידו: ומ"ש שאם נתן לו לשמור דינר זהב כו' פי' אף שבירר המפקיד אח"כ דשל זהב הפקיד בידו ובזה האופן דוקא מיירי מ"ש אבל אם הפסידו בידים כו' ר"ל ואח"כ בירר המפקיד דשל זהב הפקיד בידו וזהו פשוט ולא כתבתיהו אלא מפני ששמעתי דהקשו כאן מ"ש לעיל סימן צ' סי"ח מדין עשו תקנת נגזל בנפקד מה צריך לטעם דהוי"ל מחייב שבועה ואינו יכול לישבע ע"ש ולק"מ:

סעיף ו

והשומר הזה מיד כו' כ"כ הרא"ש פ' האומנין וכתבתי לשונו בדרישה: ונסתלקו הבעלים משמירתו חדא באידך תליא (כאן) [כיון] שנסתלקו ממילא הוה השמירה עליו מיד ועוד אי לא נסתלקו והיו שומרים עמהם קצת הוה שמירה בבעלים דפטור כדלקמן בסימן זה סכ"ט: ובמקום שמשיכה קונה היינו בסימטא או בחצר של שניהם כמבואר לעיל סימן קצ"ז ס"ח:

סעיף ז

ואם שמרו כראוי לו ונגנב כר ז"ל ב"י זהו פשוט הוא דהא ש"ח פטור מגניבה ואבידה ולא כתבו אלא משום סיפא אם פשע ולא שמרו כראוי אע"פ שבסוף נאבד באונס חייב: ומש"ר דפשע בזה דכספים אין להן שמירה אלא בקרקע לאו מכח נורא הוא אלא כדי שלא יגנבו כמ"ש בסמוך בסי"ו ובגמרא ובהרא"ש לא נזכר כאן הך דכספים אין להם שמירה אלא בקרקע וצ"ל דכ"כ לאשמועינן דאע"ג דיש לזה להתנצל הרי מה שאמרו חז"ל כספים אין להם שמירה אלא בקרקע מחששא דגנבי אמרו והרי הנחתיהו במקום דליכא חששא וא"כ הו"א דאין זה פשיעה קמ"ל דאפילו הכי הוה פשיעה משום דצריפא דאורבני הוא עלול לגבי נורא דמיד שפגע בו אש נשרף וא"א להציל מה שבתוכו משא"כ בטומן בבית של שאר עצים וכמ"ש השתא דאיכא טפוחאי מנחי בשמי קורה וכמ"ש בסמוך ואע"פ שכוונתו לטובה היתה להטמינו מהגנבים תקנו חכמים תקנה אחרת דהיינו שיטמנם בקרקע והוא לא עשה כן ושינה ממה שציוו לו חכמים מיקרי פשיעה לגביה כנ"ל לדעת רבינו וע' בהרמב"ם שכתב שהמעשה היה שהטמינו במחיצה דצריפא בענין שלא היו גלויים ואפ"ה חייבוהו וכ"כ בש"ע וע' בסמ"ע ומדלא כ"ר כאן בריש דבריו דבעינן שיבוא האונס מחמת פשיעה ש"מ דלא צריך שיהא האונס מחמת פשיעה דא"כ פשיעה הוא ולא אונס אלא הכלל הוא כל היכא דפשע בשום צד בתחלת הענין אע"פ שנפסד ונגנב אח"כ באונס גמור מ"מ תלינן ואמרינן אי לא פשע ושמרו כראוי לא הוה נעשה האונס כההיא דצריפא דאע"ג דלענין גניבה אונס גמור הוה מ"מ אמרינן אי לא

פשע מחמת אש והיה טומנם בקרקע כראוי לא היו אלו הגנבים שמצאו כאן מחפשים אחריו ג"כ בקרקע ומש"ה חייב וכן מוכח ל' הרא"ש דף קל"ו ע"א ע"ש וה"ה לעל בעידנא דלא עיילי אינשי דפשע שמא יבוא גנב ויגנבנו או כלב אחד ויאכלהו אע"פ שבאו עליו אח"כ כמה כלבים או אריות חייב דתלינן ואמרינן אי לא פשע מתחלה והיה שם אולי לא נעשה ההיזק וכן בנשרף עליו כל הבית דבסמוך סי"ו וכמ"ש גם בהפקידו בידו בדרך שצריכין להיות צרורין ומונחין בידו או נגד פניו אם לא עשה כן אפילו אם אח"כ נאנסו חייב כמש"ר בסכ"ב דאמרינן אילו היו נגד פניו לא היה בא האנס נגד פניו לקחתן ממנו וכן מוכח ל' רש"י דף ל"ו ע"ב וגם ל' הרי"ף שכ"כ אפלוגתא דאביי ורבא בדף ל"ו בפשע ויצא לאגם ומת ע"ש ולא פליג הרי"ף כ"א בארי וכיוצא בו וס"ל דאמרינן אם הוה נעשה האונס ג"כ כשהיה כאן באיזה סיבה אבל גם הרי"ף והרמב"ם מודים כשאפשר לתלות ולומר דלא הוה נעשה האונס כשלא פשע דחייב וכן הוא ל' התוס' בהמפקיד דף מ"ב דכתבו ז"ל תחילתו בפשיעה וסופו באונס ודוקא היכא שיכול להיות דהאונס לא הוה נארע אם לא שפשע בתחלה כו' ע"ש הרי שכתבו היכא דיכול להיות ור"ל אף שהוא רחוק וכן מוכח בדבריהן עוד שם ע"ב ועד"ר מ"ש עוד מזה בדרך אחר:

סעיף ח

איני יודע אנה הנחתיו הוה פשיעה שם בפרק המפקיד וכתב המרדכי דחייב לשלם מיד ואינו יכול לדחות ולומר המתן ודוק:

סעיף ט

באו עליו גנבים כו' כן איתא בב"מ דף צ"ג: ומ"ש ואילו צווח כו' פי' בתחלה חתרו בסתר ואח"כ ראם הנפקד דאל"כ לא מיקרי תחלה שם גניבה עליו: אבל אינו חייב ליתן שרר כו' והיינו דוקא בש"ח אבל ש"ש חייב ליתן שכר שיעזרו לו וכמ"ש בסימן ש"ג:

סעיף י

פשע השומר ולא שמר כו' מימרא דרבא פ' המפקיד (בבא מציעא דף ל"ו:) ע"י מלאך המות פטור כו' ז"ל רבא שם דמ"ה מ"ל הכא מ"ל התס ולא דמי לזוזי דמנחינהו בצריפא דאורבני כמש"ר לפני זה:

סעיף יא

הרי היא בבית הגנב פי' והחיוב בא לו על שעת הגניבה נמצא שנתחייב קודם שמת הילכך אין להפטר מטעם מ"ה מ"ל הכא כו':

סעיף יב

העלה הבהמה כו' מקור דין זה בב"מ דף ל"ו ודף צ"ג ובטורים המדוייקים כתוב העלה הבהמה לראש ההר לרעות ונפלה וקמ"ל דאע"ג דהעלה לרעות מ"מ מיקרי פשיעה ומ"מ

צ"ל דמיירי דלא העלהו שם משום דיש בהר מרעה שמן וטוב דבכה"ג לא מיקרי פשיעה בש"ת אף ע"פ שהיה בידו לתקפה ועבד"ר:

סעיף יג

עלתה מאליה פטור הכא מיירי שיצא עמה לשמרה באגם מגניבה וזאבים לכן לא היה תחילתו בפשיעה בש"ח אם עלתה מאליה לראש ההר משא"כ לעיל בסמוך שכתב פשע השומר ויצאה לאגם כו' ונגנבה דחייב דשם מיירי דלא נעל בפניה כראוי ואח"כ יצאה מאליה לאגם בלי שמירה ופשוט הוא: אלא דומה לנגנבה פי' ולהכי ש"ח פטור אבל ש"ש חייב בזה כדלקמן ס"ס ש"ג:

סעיף יד

הניח הבהמה כו' שם בפ' השוכר ובפרק המפקיד (בבא מציעא דף מ"א:) אם נכנס בשעה שדרך בני אדם כו' גם זה דוקא בש"ת אבל לא בש"ש כמש"ר בסימן ש"ג ס"ח וע' בגמרא ס"פ הפועלים: אם היה שם היה בורח ממנו כר דהוה מקויים גם את הארי (ואת) הדוב הכה עבדך גם אפשר דאף מפני אדם חלש בורחים כדכתיב ומוראכם וחתכם כו' אשר"י וזה הטעם האחרון כ"ר בשם הראב"ד אבל הנ"י פ' המפקיד ובפ' הפועלים הביא דברי הראב"ד ולא כתב שם ה"ט אלא משום דהו"ל להכניס עמו לעיר ואפשר דמשום דמ"מ צריך הראב"ד טעם לדבריו הא לא הוה אונס הבאה מחמת פשיעה אפ"ה כ"ר כן בשמו א"נ לא כ"ר ה"ט בשם הראב"ד אלא כתב דהראב"ד ס"ל דחייב והטעם לנפשו כ"ר אבל מב"י לא משמע הכי ע"ש: וכן עיקר וב"י כתב שנ"ל שאינו עיקר כיון דהרי"ף והרמב"ם לא פסקו הכי:

סעיף טו

כל דבר ודבר צריך כו' ב"מ דף מ"ב: כתב הרמב"ם כיצד כו' ריש פ"ד דשאלה כ"כ: להניחו בבית שער כו' פי' אף על פי שדרך רבים ליכנס ולצאת שם מ"מ כיון דקורות הו לא חיישינן ובית שער ע"ל סימן קס"ב וקע"ב: להניחו בתיבה כו' ע' במרדכי דלא כ"כ: כגון בגדי משי וכלי זהב ק"ק הא גם זהב אין לו שמירה אלא בקרקע וכמ"ש הרמב"ם והביאו רבינו בסמוך סי"ט וגם בהרמב"ם ובש"ע כתוב כלי כסף וכלי זהב וא"ל שהרמב"ם איירי בזה אפילו בזמנינו וס"ל כר"י אברצלוני דכ"ר אח"ז ס"ך דהא הרמב"ם כתב מיד אח"ז דהכספים אין להם שמירה אלא בקרקע ש"מ דמדינא דגמרא איירי גם הב"י כתב מדסתם הרמב"ם וכתב דכספים אין להם שמירה אלא בקרקע ש"מ דלא ס"ל להא דר"י אברצלוני וצריכין לחלק בין לשונות וחתיכות כסף וזהב לכלי כסף וזהב דכלי כסף וזהב שהוא דבר דק מתקלקל בקרקע טפי ועי"ל דמ"ש כלי כסף וכלי זהב ל"ד כלים

ממש קאמר אלא ר"ל בגדים או מטפחת או שאר תכשיטין מרוקמים בזהב דהנהו ודאי הקרקע מאבד אותם:

סעיף טז

השומר שהניח כו' זה נלמד מצריפא דאורבני הנ"ל בס"ז ב"י: ונשרף עליו כל הבית כו' ברמב"ם שם ליתא תיבת עליו וכבר נתבאר דהרמב"ם כהרי"ף ס"ל דאע"ג דפשע בתחלה אם נאנס לבסוף ולאומדן דעת אף אם לא פשע נעשה האונס פטור הנפקד בההוא דעל בעידנא דלא עיילי אינשי ונאנס לבסוף ע"י אריות שכ"ר לעיל בסי"ד דפוטר הרי"ף ולפ"ז נראה דג"כ הכא אם נשרף כל הבית וגם הארגז שהיה כל אשר לו בתוכו ואף אם היה עושה כתקנת חכמים והניח בגד זה בארגז היה נשרף אינו חייב וא"כ להרמב"ם ודאי לא אירי בכה"ג מיהו לרבינו וסייעתו דחייבו לעיל בארי י"ל דחייב גם בזה ואמרינן באולי ע"י זה הפקדון היה נותן לבו יותר להציל ומדסתם רבינו וכתב אפילו נשרף כל הבית אין ראיה לזה שיתחייב שהרי בשם הרמב"ם כתבו וכבר נתבאר דאליביה ודאי אינו חייב בכה"ג וצ"ע:

סעיף יז

אם המקום ראוי כו' ואם לאו חייב דאדם רשאי לפשוע בשלו ולא בשל אחרים ולמד כן מהירו' הביאו הרא"ש והרי"ף בפ' המפקיד ורבינו כתבו בסמוך:

סעיף יח

כספים אין להם כו' שם דף מ"ב ונראה דר"ל כספים מעות שרובן הן של כסף וכ"ש אם הן של זהב וברמב"ם כתוב בהדיא ז"ל הכספים והדינרין אין להן שמירה כו' והדינרין היינו דינרי זהב כמ"ש בסימן מ"ב והטעם שהגנבים מוסרין נפשייהו עליהן טפי ולפ"ז הוה כספים דהיינו מטבע דוקא והשתא א"ש מש"ר בסמוך בסי"ט בשם הרמב"ם וכתב ז"ל הורו מקצת גאונים שה"ה לכל דבר פי' דמשמע דוקא מקצת גאונים כ"כ מפני שפירשו טעם בגמרא שאמר כספים אין להן שמירה אלא בקרקע מפני שמשאו קל ואין הקרקע מאבדת אותו ולפי זה כספים ל"ד הוא (לרוב) [ולרוב] גאונים יש להן טעם ראשון שכתבתי וכספים והדומה לו שהגנבים מוסרים נפשם עליו דוקא קאמר ולכל הטעמים כחושת וכיוצא בו א"צ לטמנו בקרקע ודלא כמשמעות לשון רש"י ונ"י שכתבתי בסימן רס"ז סי"ח ועמ"ש שם ישוב למשמעותן ליישבן ע"פ הדין ובמ"ש כאן: ויתן עליהם עפר בגובה טפח כ"כ גם הרמב"ם שם ועבד"ר: לא הטמינם כראוי כו' ונגנבו כו' חייב וא"ת למה לא כתב רבותא טפי דאפילו נאנסו בשריפה חייב וכמש"ר לפני זה סי"ו וי"ל דרבותא זו כבר אשמועינן שם בסי"ו דהיכא דפשע מתחלה דלא הניח במקום המשומר מגנבים דאפילו נאנסו בסוף דחייב וכאן לא בא אלא ללמדנו דזה פשיעה

מיקרי וכולה חדא מילתא היא וה"ק כספים אין להם שמירה אלא בקרקע ואם לא שמרו בקרקע או במקום הראוי אפילו נעלם בתיבתו דלענין שאר דברים קאמר שם דהו"ל זה שמירה מעולה אבל בכספים אם נגנבו או נאבדו משם חייב דמיקרי פשיעה וממילא נלמד דאפילו נאנסו בדליקה משם לבסוף חייב וכמ"ש לפני זה וק"ל: ואם הופקדו אצלו בערב שבת כו' שם בגמרא אמר רבא כו' [עיין ב"ח בסעיף זה לשון הגמרא] וז"ל הרא"ש בע"ש ב"ה פי' סמוך לערב ולא בין השמשות ממש דלא אטרחוהו רבנן לפי שהוא טרוד בכבוד שבת ואי שהה למ"ש שיעור למקברינהו ולא קברינהו חייב ואי צורבא מרבנן הוא המפקיד אין חייב עד אור הבוקר דאמר מיבעי ליה זוזי לאבדלתא עכ"ל ונראה דמ"ש הרא"ש בצורבא מרבנן עד אור הבוקר מה שלא נזכר בגמרא משום דקשיא ליה דאי אין המפקיד ת"ח אמאי חייב הנפקד כי שהה שיעור קבורה אחר עד שיבדיל אלא ודאי הא שאמרו ואי שהה למ"ש דמצי למקברינהו ר"ל שיעור שיקברנו אחר שיבדיל וקראו מ"ש דכל זמן שלא הבדיל הנפקד עדיין [שבת] שלו הוא וכי שהה אח"כ שיעור שמצי למקברינהו קאמר חייב וא"כ מה שאמרו ואי צורבא מרבנן הוא סבר דילמא זוזי בעי לאבדלתא ע"כ כל לילה של מ"ש קאמר (דאל"כ מה הפרש יש בין אם הוא צורבא מרבנן או לא) והטעם דאמרינן כיון שהוא ת"ח מדקדק ביותר ואינו מבדיל אלא על כוס של יין ודילמא לא מתרמי ליה עדיין יין לקנות וכשימצא לו לקנות יין יבוא ויקח זוזי מיניה משא"כ אחר דאע"פ שמבדיל מ"מ אינו מהדר על כוס של יין ואם אין לו יין מבדיל אשכר או שאר משקין הנמצאים לו אבל הרמב"ם ורבינו ס"ל כפשטא דלישנא דגמרא דמשמע דכי שהה במ"ש עד כדי שיעור דמצי למיקברונהו חייב ומש"ה כתבו וצריך לטמנם מיד ומאי דק' ליה להרא"ש כי נמי לא הוה צורבא מרבנן איך נחייב לנפקד למקברינהו קודם שיבדיל ס"ל לרמב"ם ורבינו כמ"ש המ"מ וז"ל פ"ט דשאלה והענין שהיה להם היין ביוקר ולא היו כולן מבדילין על היין ואפשר שהיו שומעים מאחרים ויוצאין וזה שהוא ת"ח רוצה לברך הוא בעצמו עכ"ל כנ"ל דעת הרמב"ם ובזה נסתלקה קצת תמיהת הב"י שתמה על רבינו גם מ"ש ב"י טעמא דהרא"ש דבעי עד שיאיר היום משום דכולה לילה סבר שמא נתעסק באיזה ענין והשתא קאתי כו' לא מסתבר שנחשד צורבא מרבנן בכך אלא טעמא כמ"ש לעיל דמהדר על כסא דחמרא וק"ל: זה השיעור כשהנפקד ת"ח כו' וק' איך מפרש מ"ש בגמרא בטעם הדבר סבר דילמא מיבעי ליה זוזי לאבדלתא וצ"ל שלא היה גורס כן בגמרא וגם בנוסחאות רמב"ם שבידינו ושהיה ביד המ"מ ליתא אלא ז"ל ואם ת"ח אינו חייב עד שישהה אחר שיבדיל כדי לקברן עכ"ל וכתב עליו המ"מ זה מורה שעל הנפקד הוא אומר שהוא ת"ח ואין זה עיקר הנוסחא אלא על המפקיד קאי

מ"ש ואם הוא ת"ח וכן מוכיח בהלכות כו' ע"ש מיהו יש ליישב ל' הגמרא שלפנינו אף לפי הסברא דאנפקד קאמר אם הוא ת"ח כו' וע"ד שכתב הרמב"ם והביאו רבינו לעיל סימן כ"ח סי"ז וז"ל והרמב"ם כתב ואם הבעל דין ת"ח שפיר דמי (פי' להזכיר לעדים) כיון שהוא ת"ח יודע שלא יהא העד מעיד אם לא שזכרו מעצמו עכ"ל ש"מ שת"ח סובר שגם אחרים אף שאינן ת"ח מ"מ מחזיק אותן בחזקת יודעין דין ודת ועד"ז יש לפרש נמי כאן דס"ל דאם הנפקד ת"ח סובר כמו שהוא מדקדק לקנות יין להבדלה גם המפקיד ידקדק ויבוא ליקח מעות להבדלה כי אף שאין המפקיד ת"ח מ"מ כמה בעלי בתים המה שגם המה מדקדקים בכך משא"כ כשהנפקד אינו ת"ח דאינו נותן אל לבו שהמפקיד אף שהוא ת"ח יצטרך למעות לקנות יין והו"ל למקברינהו ולפ"ז נוסח שבידינו בדברי (הרא"ש) [הרמב"ם] דמשמע דאנפקד קאי היא העיקר דאזיל הרמב"ם לשיטתו דההוא דהזכרת העד הנ"ל ולא כמ"מ שכתב שהנוסחא ההיא אינה עיקר וכנ"ל וק"ל:

סעיף כ

אלא מניחו במקום שמניח את מעותיו דודאי יודע שנשתמר שם מפני הגנבים: וכתב הרא"ש שראוי לסמוך כו' וכ"כ הרמב"ן והר"ן והרשב"א והנ"י כמה ראיות לדברי ר"י אברצלוני וחדא מינייהו מגמרא דילן דאמרינן האידנא דשכיחי גשושאי כו' ש"מ דהכל תלוי בזמן: אם נתנו במקום שרגיל כו' פטור ומבואר בירושלמי היינו דוקא כששומר ממונו במקום שאין חשש גנבים והוא מש"ר לעיל סי"ו וכ"כ תלמידי רשב"א ורבינו ג"כ רמזו במ"ש ואם נתנו במקום שרגיל וידוע דאף אם לפעמים [אין] אדם נזהר לטמון את שלו במקום המשומר מ"מ אינו רגיל לעשות כן:

סעיף כא

ע"מ שלא אטמנם כו' פי' אפילו אם גנבים מצויים: הכל לפי תנאו דכל תנאי שבממון קיים:

סעיף כב

צרר המעות בסדינו כו' שם דף מ"ב: או שיהיו צרורים כו' איירי שנתנו לו בדרך להוליכם לביתו דאל"כ לדינא דגמרא הא צריכין שמירה בקרקע וכ"כ הרמב"ם בפ"ד דפקדון ובשו"ע ע"ש א"נ איירי במעות שיודע שהמפקיד יבוא ויטול מהם לצרכו וניחא להמפקיד שלא יקברם בקרקע:

סעיף כג

שכל המפקיד כו' שם ע"ב ופירש"י כל המפקיד ע"ד שלא יהא שומר נמנע מלמסרן לאנשי ביתו הגדולים ונאמנים הוא דמפקיד וכ"כ המרדכי דל"ד אשתו ובניו אלא כל בני ביתו ומי שרגיל למסור לו דבר: שאם הודיעם כו' צ"ע דלקמן מסקינן דאפילו לא הודיע

לאמו נמי הנפקד פטור ומסתבר למימר נמי [הכי] הכא באשתו ובניו הגדולים ודוחק לומר דכ"כ משום סיפא דכתב ודינו של המפקיד עמהן דהוינו דוקא בהודיען וכמ"ש שם בסכ"ו ונראה דכאן איירי דשמרם שמירה פחותה ומש"ה אם לא הודיעם פשיטא דהיה חייב המפקיר דאינו יכול להתנצל ולומר סבור הייתי דיותר ישמרו כשיסברו שהן שלי שהרי סופו מוכיח דלא חשו על ממונו ולא שמרום כלל ועל אשה כזו אינו יכול לומר כן דודאי ידע דרכה משא"כ כשהודיעה שהוא של פקדון דיכול להתנצל ולומר אף שידעתי שאינו חסה כ"כ על ממוני אמרתי שתחוס על פקדון ותשמרנו כראוי כיון דאין הבעלים כאן ולא יצטרכו לו זמן מה אבל בסמוך מיירי דשמרם קצת כראוי ומש"ה כתב שם דהמעשה היה דהניחה בארגז רק שלא טמנם בקרקע והשתא א"ש הא דכתב הרא"ש כאן דאפילו בהודיעם ואין [להם] במה לשלם דחייב (המפקיד) [הנפקד] משום דכאן איירי דלא שמרם כראוי כלל דהו"ל למידע בבני ביתו מי הן וק"ל: ואם אין להן לשלם מפסיד הרמב"ם לא כ"כ בפירוש אלא כתב שהן חייבין לשלם לבעל הפקדון ובע"ה פטור שכל המפקיד כו' ומפרש רבינו דבריו שמ"ש ובע"ה פטור ר"ל אף אם אין להם מה לשלם וכ"כ המ"מ בשם הרמב"ן ורשב"א שכן דעת הרמב"ם:

סעיף כד

או ליד עבדו בין גדול כו' דברי הרמב"ם הן פ"ד דשאלה ונראה דטעמו משום דסתם עבדים גזלנים ואין המפקיר מפקיד על דעתם ב"י:

סעיף כה

השומר שמסר לשומר כו' כן הוא בס"א ומיהו גירסא דשומר שמסר כו' הוא יותר נכון והוא נתינת טעם למ"ש לפני זה או ליד שאר כל אדם ונגנב כו' דלגי' השומר הוי כפל דברים: ואפילו נאנס כו' לכאורה נראה לפרש שהוא טען שנאנס בידו אבל אין ראיה או עדים לדבריו אבל יותר נראה דר"ל אפילו ידוע בודאי שנאנסו ביד השני אפ"ה חייב כ"ז שאין עדים ששמר זה השני כראוי ולא פשע בה שע"י נאנסו וכמש"ר בסי' רצ"ד דבירושלמי מוכח דאף שיש עדים שנאנס בידו צריך לישבע שלא פשע בה ואגב צריך לישבע נמי שלא שלח בה יד ולפ"ו אין צריך להגיה בסמוך ונאנס וכמ"ש בסמוך ודוק: ואפילו אם ידוע כו' כ"כ הרא"ש והטעם דמצי למימר אין לך להאמין למי שאין לי עסק עמו: מי שהמפקיד רגיל תמיד כו' כ"כ גם הרמב"ם פ"א דשכירות ונראה דל"ק תמיד נאפוקי אם היה מפקיד פעם א' אצל אחר אע"פ שהפקיד פעמים רבות אצל זה דזה ודאי אינו אלא לאפוקי אם רוב הפעמים אינו מפקיד אצלו אף דלפעמים מפקיד אצלו וכמ"ש בדרישה בשם מהרי"ו וראיה לדבר דבסימן ש"ה ס"ה לא הזכיר רבינו לשון תמיד אלא רגיל להפקיד ושם אש"ש קאי וכ"ש בש"ח וק"ל ועד"ר: וכן אם יש עדים ששמר כראוי

ונאנס שלא נשאר כו' כן הוא במיימוני ובש"ע ומשום דכל שומר צריך לישבע שבועה שלא פשע בה ושלא שלח בה יד ושאינה ברשותו וכמ"ש בסימן רצ"ד וזה שאינו נאמן לו בשבועה צ"ל לו עדים על כל זה וגירסת הספרים שכתוב בהן ולא נשאר בו' ולא שלא בשי"ן יש ליישבו ג"כ עד"ז וה"ק אם יש עדים ששמרה כראוי דהיינו שלא פשע בה ולא נשאר עליו שום שבועה דהיינו שיש עדים שנאנסה וזהו שסיים וכתב ז"ל אבל אם נשאר עליו שום שבועה כו' ולפמ"ש לעיל בסמוך אמש"ר ואפילו נאנס כו' א"ש טפי דלעיל ג"כ מיירי שיש לו עדים שנאנסה בידו אלא שהיה חייב משום דנשאר עליו שבועה שלא פשע וכמ"ש ואזה מסיק כאן וכתב דאם יש עדים ששמרה כראוי דאז לא נשאר עליו עוד שום שבועה ללמדנו דביש לו עדים ששמרה כראוי סתמא לא סגי וק"ל: פטור הראשון אע"פ דיכול לטעון אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר מ"מ לא מחייבינן לזה לשלם בדיעבד:

סעיף כו

ההוא דאפקידו גביה כו' ב"מ דף מ"ב: שיותר תיזהר כו' כשסבורה שהן שלי כו' והיא סברה שהן שלו והניחם בידה כדי ליקח מעט מעט מהן להוצאות הבית או ליקח אותן לעסק ולהכי לא טמנתם בקרקע והוא לא עלה על דעתו מה שעלה על דעתה אלא היה סבור שהיא תעשה בהן כדינא שתקברם בקרקע וכל היכא שנוכל לתרץ ולומר שלא פשע מתרצינן: אע"פ שהיתה חייבת כו' מטעם שאין שמירת כספים אלא בקרקע אבל הוא ממ"נ פטור דמתחלה הפקיד בידו ע"ד אשתו ובניו כדלעיל:

סעיף כז

ההוא דאפקידו כו' שם. כגון שהיה רחוק יותר משלו ושהה כדי להביא כר כן פירש"י שם ע"פ הגמרא ולא אמר ג"כ איפכא אם הוא קרוב יותר ואז היה לו להרגיש כאשר מיהר לבוא דזהו פשיטא [דבמש"ר היה ה"א] דיכול להתנצל ולומר דהיה סבור דלקח משלו ושהה מחמת איזו סבה שבאה לידו וק"ל: כיון שלא פירש לו פי' אע"פ שא"ל בתחלה הטל מזה שהוא שלי מ"מ כיון דלא א"ל מתחלה מזה ולא משל זה יכול להיות שהעבד לא יקפיד ויסבור שמראה מקום הוא לו מיהו בשביל זה לחוד אינו חייב אלא משום שהיה לו למחות כשראה ששהה השליח והרגיש בשליח שטעה וק"ל: והנפקד נמי פטור כו' כב"י בשם התוס' דההוא דוקא בש"ח אבל בש"ש חייב הנפקד דהו"ל לפרש ולמימר ומהא לא תרמי: ואינו משלם אלא מה שנהנה ונ"מ שאם היה ברשות כל פקדון קוצים ונתקלקל השכר ממנו קצת אע"פ שהיו ראויין למאכל בהמה אינו משלם אלא מה שנהנה ממנו בהטלתו בשכר ואם נעשה השכר חומץ אינו משלם כלל וז"ש לפיכך אם החמיץ כו' וכן איתא שם ברש"י ותוס' ע"ש: בין כך ובין כך צריך כו' פי' דאם

אינו משלם פשיטא דצריך לישבע אלא אפילו אם משלם אכתי צריך לישבע שכך היתה דדילמא ברשותו הוא עדיין דשבועה שכך אירע עכ"פ צריך לישבע כדלקמן סימן רצ"ה:

סעיף כח

אפילו בדברים בלא קנין כר' יוחנן דס"פ הפועלים דס"ל דבההיא הנאה דקמפקא עליה קלא דאיניש מהימנא הוא גמיר ומשעבד נפשיה וכעין זה אמרינן נמי בערב בשעת מתן מעות וכמשר"ל סימן קכ"ט ועמ"ש לעיל בסימן זה ס"ב מזה גם לקמן בסימן ש"א בדרישה:

סעיף כט

ואם בשעה שקיבל כו' עד פטור הנפקד הטעם דבשואל כתיב בעליו עמו לא ישלם וכדמסיק רבינו ובר"פ השואל יליף לה דהדין כן גם בשאר שומרין ואמש"ר ואם בשעה שקבל עליו הנפקד כו' כתב ב"י דל"ד הוא אלא כמש"ר אח"כ דאזלינן בתר שעה שמשך הפקדון לשמרו וכך הם דברי הרמב"ם פכ"א דשכירות עכ"ל ואני אומר דאין ראיה מהרמב"ם דאזיל לטעמיה דאין השומר חייב עד שעה שעשה משיכה כאשר נתבאר לעיל ס"ו מסי' זה אבל רבינו שכתב שם דנתחייב מיד שקיבל עליו לשמור א"כ מ"ש כאן ברישא אם בשעה שקיבל עליו הנפקד לשמור הוא דוקא ומ"ש אח"כ בשעה שמשך ל"ד ולא כתב בשעה שמשך אלא משום דהוא מילתא דפסיקא וידיע וק"ל: בדין שזאל ע"ל בסימן שמ"ו:

סימן רצב

סעיף א

אין הנפקד רשאי לשלוח יד כו' ב"מ ד' מ"א הכלל דלא מיקרי ש"י אלא כשמחסרו אלא ילפינן מקרא דאפילו לא חסרו עדיין אלא שדעתו לחסרה ונאנסה הו"ל כאילו חסרה וקמה ליה ברשותיה וחייב באונסין ומיהו אינו מיחייב משום זה אלא כשהגביה או משכה כולו אפילו לחסר ממנו מעט ושואל שלא מדעת לא הוה אלא כשכבר משנה ואז חייב באונסים אף שלא חסרה ולא היה דעתו לחסרה: אפילו אינו מכוין הבע"ה לגזלו כו' פי' לגזלו לכולו אלא להשתמש בו בחסרון ואף אם ירצה לשלם החסרון מ"מ קם ליה ברשותיה: אינה צריכה חסרון פי' אינה צריכה שיהיה כבר נעשה החסון ועד "ר: שואל שנא מדעת כו' ואע"פ דשואל מדעת חייב באונסין מיד שמשכה מרשות בעליה אפי' לא נשתמש בה כלל שאני התם דמשכה מדעת בעליה כדי להשתמש בה מש"ה הו"ל כאילו כבר נשתמש בה ועד"ר:

סעיף ב
הטה את החבית כו' שם דף מ"ג: כיון שלא הגביהה ואם משכה הו"ל כאילו הגביה כולה דהו"ל קנין אדעתא לחסרו אלא דהגבהה קונה בכ"מ ומשיכה דוקא בחצירו או בסימטא וכמש"ר בסימן קצ"ו:

סעיף ה
אבל שאר פירות כו' ל"ד פירות ממש אלא ה"ה דמי פירות ושאני יין דאכתפיה דמריה שוור וע"ל סימן ר"ל ועבד"ר:

סעיף ו
אמר שרוצה כו' משנה שם וכב"ה דס"ל הכי ומיירי אפילו אמר שרוצה לשלוח יד בכל החבית: אינו כו' שנאמר אם לא שלח ידו במלאכת רעהו עד שישלח בה ידו והא דכתיב על כל דבר פשע דמשמע דחייב אפילו בדבור ההוא אתא ללמדנו דאפילו אמר לשלוחו כו' ועשה מאמרו חייב המשלח ומה"ט סמך רבינו שני הדינים יחד והוא ברייתא שם דף מ"ד ע"א ונראה דהשליח אינו יודע שהוא פקדון או שאינו בר חיובא כמ"ש לעיל ר"ס קפ"ב דאל"כ הא קיי"ל אין שליח לדבר עבירה ודוחק לומר דשאני הכא דרביי' ליה קרא מדכתיב על כל דבר פשע דאל"כ קרא ל"ל דהא י"ל דקמ"ל דהמשלח חייב ומוציאין ממון מידו אע"ג דלא עביד מעשה ולעולם דוקא בדלא ידע השליח וכמו בעלמא וע"ל סימן ש"ן ס"ד:

סעיף ח
שאינו משלם אלא כמו כו' פי' לאפוקי מב"ש ור"מ עיין לשונם בדרישה אלא כב"ה וכר' יודא דאמר הגזלן קנה הכל בשינוי וא"צ לשלם אלא דמי הבהמה כמות שהיא עתה ולא הגיזה כמו שהיתה בשעת הגיזה (אלא) [אבל] ודאי צריך לשלם כמו ששוה הגיזה בשעה שגזלה ומזה לא איירי כאן וסמך אמ"ש זה בסימן שנ"ח ששם מקור דין זה ואם גזלה ריקנית ונטענה אצלו אין צריך לשלם מן השבח כלל אלא כמות שהיא עתה לאחר שגזזה וק"ל ועבד"ר: שאם שלח יד ברחל ריקנית ונטענה כו' כצ"ל: וגזזה או ילדה אינו כו' ה"ה נמי שאם לא גזזה עדיין או לא ילדה נמי השבח שלו ואינו משלם אלא כשעת הגזילה אלא שרבינו נקט בלישניה לא זו אף זו דל"מ כשגזלה ריקנית ונטענה אצלו וגם גזזה דפשיטא דקנה הגיזה והולדות שהרי קנאה בתרי שינויים שינוי הטעינה ושינוי הגיזה אלא אפילו גזלה טעונה וגזזה דליכא אלא חד שינוי נמי קנה הגיזה וממילא איפכא כשגזלה כשהיא ריקנית ונטענה ועדיין גזילה עליה:

סעיף ט

וכן לענין יוקרא וזולא כו' האי וכן לאו דוקא הוא אלא ה"ק כמו ששוין שליחות יד וגזילה לענין שבח הגזילה כך שוה דין שליחות יד בפקדון לדין גזלן לענין יוקרא וזולא וק"ל ועבד"ר: אם בשעה ששלח יד שוה ד' זוז כו' בגמרא שם עתה שאינו בעין משלם ד' כו' ובהא ליכא מאן דפליג דתנן כל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה ריי"ף ורא"ש: אם שברו בידים כי' נשבר מאליו כו' שם בגמרא תברא כו' [ע' ל' בב"ח] ולקמן בסימן שנ"ד ביארתי באריכות:

סעיף י

שלח יד בחבית כו' משנה שם סוף דף מ' ודייק רב ששת מדקתני טלטלה ולא קתני נטלה ש"מ דלא אירי בנטלה ע"מ לגזלה או ע"מ לשלוח בו יד דהיינו לעשות בו תשמיש שמחסרו אלא שטלטלה בלבד לעשות בה תשמיש שאינו מחסרו כגון שטלטלה לעלות עליה במקום סולם ליטול גוזל מקן ואפ"ה ס"ל לר"ע דצריך חזרה מדעת ואפי' החזירה למקומה לא מהני וקיי"ל כר"ע וכך הם דברי רבינו דאל"כ הו"ל לחלק מיניה וביה הכל בטלטלה לצרכו ולפ"ז קשה דלא הו"ל לרבינו לכתוב שלח יד בחבית כו' דל' שלח יד משמע דבקש לחסרה וכמ"ש לעיל ולפ"ז מ"ש הנ"י בפירוש המשנה דמיירי בדקפיד הבעל הבית בטלטול החבית י"ל דמש"ה כתב רבינו ל' ש"י משום דס"ל דטלטול חבית מציאה לצורך תשמיש אע"פ שדעתו להחזירה בעינה למקומה מכל מקום מחשב כש"י כיון שיש לחשוש שישברנה והבעלים מקפידים עליה הא אי הוה מפקיד בידו כלי שאין בעלים מקפידים על תשמישו אף שחייב עליה אם נאנס בידו לאחר שהחזירה למקומה תו לא מיחייב עליה באונסין וכן הוא דעת המרדכי וכמ"ש בחידושים אלא שזהו דוחק דא"כ לא הו"ל לרבינו לסתום דבריו לעיל ולכתוב דמשעת תשמיש חייב משום שואל שלא מדעת דהוה כגזלן דמשמע בכל ענין ולכך נראה דשולח יד בחבות דכ"ר ל"ד נקטו וק"ל ודוק בדרישה: אלא אפילו החזירה למקומה כו' דמדשקלה קמה ליה ברשותיה והשבה בלא ידיעת בעלים לאו השבה היא רש"י וע"ל בסימן שנ"ה בדין גונב סלע מן הכיס: ואצ"ל אם לא יחדו לו מקום דאז בשעת הנחה לא שייך למימר שהניחה על מקומה: טלטלה לצרכה שהיתה מונחת במקום שנוחה להשתבר רש"י: ודוקא שלא אירע האונס מחמת שינוי המקום פי' שחזר והניחה למקום הראשון ונשבר או נגנב משם ואז אף דפשע מתחלה כאשר נטלו ממקום שיחדו הבעלים כי אולי ע"י הטלטול יגרום לו היזק מ"מ לבסוף כשהחזירה למקומה ונשברה האונס לא בא מחמת פשיעה כלל אבל אם בא האונס מחמת שינוי המקום פי' שלא החזירה למקום הראשון וגנבוהו הגנבים משם ואף שאותו מקום השני משומר יותר מן הראשון מיקרי אונס הבא

מחמת פשיעה דבמקומה הראשון לא היו גנבים אלו מצויים וי"ל שלא היו באים שם לגנוב: פטור כשנאנסה משהניחה אבל בידו לעולם חייב כיון דהטלטול הוא לצרכו וכל הנאה שלו:

סעיף יא

היה הנפקד שולחני או חנוני כו' משנה שם ריש דף מ"ג: מותר להשתמש בו כו' שהרי המפקיד ידע שהנפקד זה צריך תמיד למעות ומדהפקיד בידו ש"מ דאינו מקפיד ע"ז אף אם יוציאם רש"י ואף ששולחני רגיל להצטרך למעות ומותר להשתמש בהן לא אמרינן דליהוי ליה דין שואל להתחייב באונסין מיד אפילו קודם השימוש דשאני שואל דאדעתא דהכי אשאליה והוא ברשותו כיון דכל הנאה לשואל משא"כ כאן והמפקיד לשמרו הפקידו וכן משמע מל' התוס' הנ"ל בדרישה בריש הסימן: אפילו קודם שנשתמש בהם דבההיא הנאה דאי מתרמי ליה זבינא דאית ביה רווחא זבין בהו הוה עלייהו ש"ש ודוקא בשולחני וחנוני שייך ה"ט דצריכין תמיד למעות אבל בע"ה לא אם לא מלוה ברבית ואף לדעת רי"ף ורמב"ם שפסקו בדמי אבידה דחייב עליה אפילו באונסין אע"ג דלא נשתמש בהן כיון דמותר להשתמש בהן כדלעיל ר"ס רס"ז שאני הכא דתשמיש דמי פקדון גרעי לפי שהוא ירא לקנות בהן סחורה שמא פתאום יבוא המפקיד ויתבע פקדונו משא"כ בדמי אבידה דבטוח הוא שישהה אצלו ימים רבים אשר"י בשם הראב"ד ותירצו עוד בענין אחר אבל זה כתבו לעיקר: אפילו אחר שהחזירי כו' כ"פ הרי"ף וכתב הרא"ש כלומר דסד"א כיון דזה הוה כשואל מדעת בעליו כמ"ש שהם יודעים שיוציאן א"כ כשהחזירן למקומן הו"א דפטור מהאונסין קמ"ל דלא כיון דכבר נהנה ועוד מצפה לו ליהנות אם יזדמן לו סחורה עכ"ל:

סעיף יב

באו אנסים על הנפקד כו' עובדא הוה בגמרא פ' הגוזל בתרא (בבא קמא דף קי"ז ע"ב) ומביאו רבינו לעיל סימן קכ"ו ע"ש: אם אינו אמוד בממון פטור וכתבו התוס' והרא"ש שם ז"ל אע"ג דאמרי' לעיל אם נשא ונתן ביד חייב אפילו באונסין (פי' היכא שהאנס מעצמו לא היה יכול ליקחנה וע"ל סימן שפ"ח) שומר שאני דאדעתא דהכי קיבל שמירה ולפי' הירושלמי ניחא כיון שידעו הגנבים שהפקדון בידו אפילו שיאנסוהו להביא פטור עכ"ל הרא"ש:

סעיף יג

וכתב הרמ"ה דוקא שלא היה אצלו כו' וכ"כ התוס' שם דף קי"ו ז"ל אע"ג דמשמע דהוה אמיד מדלא מפליג בגמרא בזה בעובדא קמא מ"מ הואיל ולא היה לו באותה שעה מה ליתן להם חשיב פדיון שבויים עכ"ל והאשר"י לא העתיק דברי התוספות זה כדרכו

נראה דלא היה כתוב בתוס' שלו ומשה"נ א"ש דכתבו רבינו בשם הרמ"ה ולא בשם התוס' וק"ל:

סעיף יד

הופקדו אצלו פירות כו' דינין הללו בב"מ דף מ': ומש"ר ויאמר לו הרי פירותיך לפניך זהו ברייתא שם דאם יחד לו קרן זוית א"ל הרי שלך לפניך ודינו כמש"ר בסימן רצ"ו בשם הרמב"ם סעיף ג' ומטעם הילך ואמר שעל המותר לא נעשה שומר וכמ"ש שם: ערבם עם שלו כו' פירוש כשחסרו יותר ממה שדרכם לחסור דאל"כ אלא תאמר עכ"פ צריך לישבע שמא לא נחסרו שנה זו כ"כ מ"ש מכשנסתפק ממנו דמנכה לו ואף דשם אינו יכול לישבע מ"מ הול"ל מתוך שאינו יכול לישבע משלם וז"ל המ"מ שם שיש לו לישבע שהרי זה כטוען נאנסו עכ"ל: ולאורז קלוף כו' אבל אם אינו קלוף מנכה לו ג' סאין לכור כמ"ש בסמוך לפי שהגבעולין מתייבשין ונופלין והרוח מנשבתן רש"י: מפני שהן תופחות תופחות בל"א קועלין וס"א טופחות בטי"ת והוא לשון טופח ע"מ להטפיח ועבד"ר: מנכה לו שתות משנה שם פירש"י שהקנקנים בולעים שתות: לכל ק' לוגין [ולוג] וחצי כו' נמחק ו' של ולוג: לוג וחצי בשביל בליעת הכלי אבל לעיל בסימן רכ"ח גבי מוכר לחבירו א"צ לקבל כ"א לוג ומחצה מחמת שמרים אבל לא מחמת בליעת הכלי ששם חבית של מוכר ישן ומה שבלע כבר בלע ותו איני בולע:

סעיף טו

כתב הרמב"ם המפחיד כו' בפ"ה מהל' שאלה כ"כ:

סעיף טז

ואם אמר המפקיד מיירי בשהפירות עדיין מעורבין דאי כשנאבדו בפשיעה מאי איריא ערבם עם שלו אפילו הניחן בפני עצמן ופשע ונאבדו ואינו יודע כמה היו ס"ל להרמב"ם דהוה ליה מחוייב שבועה ואי"ל ומשלם כמ"ששם מיד אח"ז והביאו רבינו בר"ס רצ"ח וק"ל: ה"ז פושע במה שערבם בלא מדידה: ונמצא משואי"ל כו' משום דהוא כמו חמשין ידענא וחמשין לא ידענא דהו"ל לידע כיון שזה הפקיד לו פירות מיוחדין כ"כ המ"מ וכ"כ רבינו לעיל בסימן ע"ה וע"ב וע"ל סימן צ' ולקמן סימן רצ"ח: הר"י הלוי ורבו הרי"ף ב"י: היו שוים ב' כסף ופרוטה ע"ל סימן פ"ח: שאף בפחות מש"פ קרויין פירות עכ"ל בפרק שבועת הדיינין ודוקא בפירות אבל בממון פחות שבממון פרוטה הוא וכ"מ ל' רבינו לעיל סימן ע"ה סכ"ו:

סעיף יז
לא עירב הפירות עם פירותיו כו' שם דף ל"ח ועד"ר: ועדיין לא נשלם השנה כו' פי' ויש לחשוש שיחסרו עוד בשנה הזאת ובגמרא מפרש טעם דלא ימכרו משום דניחא לאדם בשלו: לדעת הרי"ף כו' עבד"ר:

סעיף יח
הופקד אתו יין והחמיץ כר ברייתא שם וכחכמים דס"ל הכי: דבש והדביש יצא טעמו ומתקו כמו תשרש תעקר שרשיה רש"י ובגמרא נמי איתא שמן והבאיש והרי הן מקולקלין ועומדין ואינן ראויין לשום אדם: יכול למכרן כו' ובגמרא שמן והבאיש דבש והדביש למאי חזי ומשני שמן למשוח בו עורות ומנעלים ודבש ליתן על מכה של כר הגמל לרפואה ולדברים הללו הם ראויים גם לאחר זמן אלא כדי שלא יופסד (הכל) [הכלי] התירו למכור:

סעיף יט
כ הופקד אתו חמץ כו' ע' בא"ח סימן רמ"ג: ה"ג חמישית וכתב הרמב"ם ז"ל דה"ה כו' וצריכין למחוק וכן (בכל) דהא האי דינא דחמץ עובדא הוא בפ' כל שעה דף י"ג ואיך שייך לכתוב עליו וכ"כ הרמב"ם יהודא ועוד לקרא בתמיה שוב מצאתי בהדיא כמו שהגהתי: ומ"ש דה"ה בשאר כו' המ"מ כתב דכ"ש נמי הוא שהרי בחמץ ההפסד ברור אפ"ה לא ימכרו עד שעה ה' והטעם בכולהו דניחא ליה לאדם יותר בשלו כדרך שאמר גבי תבואה אדם רוצה בקב שלו מט' קבין של חבירו: שיוזלו בזמן פלוני כו' כצ"ל:

סעיף כא
כל נפקד שמוכר כו' עבד"ר: לא ימכרנו כ"א ע"פ ב"ד הברייתא מסיים וכתב (הביאו הב"י) דאפילו ע"פ ב"ד לא ימכרנו לנפשו וכ"כ רבינו בסימן ר"ץ סט"ו במעות של יתומים ומשם נלמד בק"ו בפקדון שמתמששים בו בעין ומש"ה לא הוצרך לכתבו כאן וכמ"ש שם והראב"ד והב"י ס"ל דוקא כאן שנשתמש בו בעין אמרו חז"ל דלא ימכרנו לנפשו וכמ"ש ע"ש ודוק:

סעיף כב
גוללן כל ל' יום עד"ר:

סעיף כג
שאין המפקיד עמו במדינה מכאן יש ראיה קצת דמש"ר לעיל בסימן רס"ז בעיר לאו דוקא אלא ר"ל במדינה וק"ל ועמ"ש שם:

סימן רצג

סעיף א

אין המפקיד כו' דינים הללו נלמדים מב"ק דף קי"ח ע"ש: אלא במקום שהפקידו לשם ולעיל בר"ס ע"ד מבואר דלענין הלואה אין הדין כן ושאר דיני סימן זה כתובים לעיל שם לענין הלואה ושם נתבארו ע"ש:

סעיף ב

אבל בכל מקום שירצה כ"כ הרמב"ם פ"ז דשאלה: בע"כ הוה נתינה וכן בהלואה כדלעיל ס"ס ק"כ:

סעיף ג

בד"א בישוב כו' משנה שם: ואם כשהפקידו כו' משנה שם: והשיב הנפקד כו' גם לעיל סימן ע"ד ס"ד כ"ר ז"ל א"ל הלוה כו' ע"ש דהמפקיד הלוה הן שווין בענין זה דשניהן מקבלין טובה זה מהנפקד וזה מהמלוה ושניהן אינן רשאין להחזיר במדבר להמפקיר ולהמלוה וקאמר בשניהן דמ"מ אם אחר שאמר המפקיד או הלוה אני רוצה לצאת למדבד השיב לו הנפקד או המלוה גם אני כו' נעשה גבייהו המדבר כישוב ויכולין להחזיר בע"כ והא דשינה רבינו וכתב כאן יכול להחזיר לו במדבר ובסימן ע"ד [כתב] וצריך ל קבלו במדבר הענין הוא א' דכיון דכתב דיכול להחזיר לו במדבר ש"מ דהמפקיד צריך לקבלו וה"ה איפכא אלא דכאן בנפקד שמחזיר הפקדון בעין אמר לשון יכול להחזיר לו במדבר וא"ל הרי שלך לפניך קבלתי עלי על אחריותי לטובתך עד הנה ותו איני מקבל ואי אפשי להיות עוסק בו ובסימן ע"ד במלוה דלהוצאה ניתנה והוציאה הלוה לטובתו קאמר דמ"מ כיון שגילה זה לזה שדעתו לצאת למדבר אם ירצה הלוה לשלם לו במדבר צריך לקבלו ואין אומרים בזה עבד לוה לאיש מלוה והא דלא קאמר שם דהמלוה יכול לכופו שישלם לו בכה"ג במדבר משום דבלה"נ התחיל רבינו וכתב שם דהמלוה ניתנה ליתבע אפילו במדבר אלא שמסיק וכתב שם דאם אמר אין לי עליו אלא שבועה הה"נ בכה"ג וה"ה וגם כ"ש הוא במפקיד דאם אומר הנפקד אין פקדונו בידי דמה יעשה לו ודוק:

סעיף ד

כתב הרמב"ם המפקיד כו' ספ"ז דשאלה כ"כ וז"ל שם וא"א להוליכו עמו שמא יארע לו אונס ויהיה חייב באחריותו עכ"ל ור"ל הב"ד ודאי לא יאמרו שיוליכו עמו (שאז יהיה הנפקד פטור מאחריות כיון שברשות ב"ד לקחו עמו) מאחר שיש חשש סכנת דרכים במדברים ושיקחנו הוא בעצמו עמו ג"כ א"א שאז יהיה הוא חייב באחריות ויצטרך להיות אסור במדינה עבור זה ורבינו השמיט כאן ולא כתב יהיה חייב באחריות כדי

לכלול דא"א הוא הן מצדו הן מצד הב"ד וק"ל ובש"ע כתב ואין אומרים לו כו' הוא ט"ס וצ"ל ואי אפשר ועי' בסמ"ע:

סעיף ה

שלח לו פקדונו כו' בגיטין דף י"ד: בין שאומר לו הלך לו או תן לו כו' כלו' אע"פ דבמתנה ושאר דברים יש חילוק בין לשון הולך ללשון תן כדלעיל סי' קכ"ה ורמ"ג במלוה ופקדון אין חילוק כיון שכבר הוא של המלוה או המפקיד בל' כל דהו בהלואה או כשהנפקד הוא כפרן זוכה בו וע"ל ר"ס קכ"ה: בד"א שלא הוחזק כו' כפול לעיל ר"ס קכ"ה ושם כתבתי דבהלואה אף כשאין הלוה הוחזק כפרן אינו יכול לחזור בו: ומ"מ חייב באחריותו. ע"ל ר"ס קכ"ה דכ"ר דאם החזיר הפקדון ליד הנפקד והעני דחייב המחזיר באחריותו והרמב"ם ס"ל דהאחריות על שניהן על המחזיר ועל הנפקד עמ"ש שם:

סימן רצד

סעיף א

תבעו הפקדון וכפר כו' בב"ק דף ק"ה ובפ"ק דב"מ ונראה דאפילו אם אין עדים שהפקידו בידו מ"מ כשתבעו זה פקדונו וכפר בו ואומר להד"ם ובאו עדים ומעידין שראוהו בידו בשעה שכפר הרי הוא גזלן ע"פ עדים וא"נ לומר לקחתיהו מידך דא"כ לא הול"ל סתם להד"ם וע"ל ס"ס רצ"ו דלענין שבועה לא בעיא עדים: ומש"ר מידנעשה עליו גזלן פי' מיד שכפר אפילו שלא נשבע ואם גם נשבע ונמצא שקרן דין גנב יש לו לענין תשלומי כפל וכדלק' ס"ו וט' וגם כתב מיד לאפוקי מדין הכופר בהלואה דלהוצאה ניתנה דאפילו יש עדים דבשעה שכפר בהלואה היו המעות בידו דלא נעשה עליו גזלן וכמ"ש בר"ס ע"ה ס"ב ע"ש ובתשובה שהשבתי למוהר"ר פייביש מקראקא הארכתי בזה בישוב הגמרא דפ"ק דב"מ ע"ש:

סעיף ב

במקום שעדים מצויים כו' ב"מ דף ס"ג תניא איסי בן יהודא אומר אין רואה שבועת ה' תהיה בין שניהם הא יש רואה צריך דוקא ראיה וע"ל סימן קכ"ז: וכתב הרמ"ה דוקא במילתא כו' וכ"כ רבינו לק' בסימן רצ"ו ס"ב בשם הרמב"ם שכתב ז"ל במקום שמצויים עדים כו' א"נ ע"ש והא דלא כתב הכא בשם הרמב"ם משום דמדברי הרמב"ם יש לטעות שכתב שהוא בענין שא"א שאירעו האונס אם לא שידוע הדבר כו' דמשמע הא סתמא דאפשר לומר שראו או אפשר לומר שלא ראו נאמן בשבועה ופטור ומדברי הרמ"ה משמע דמסתמא לא נפטר ומסתבר ליה דברי הרמ"ה ומיהו י"ל דהרמב"ם ג"כ ס"ל הכי ול"ד קאמר וק"ל: כההוא עובדא כו' שם סוף פ' האומנין:

סעיף ג
החפץ ששואל המפקיד פי' שתובע אותו המפקיד: כיון שאילו היתה כו' וכ"פ הרמב"ם הביאו רבינו שם בסימן רצ"ו ס"ג: והכא כיון כו' שומר מהימן פי' בלא היסת דלא גרע ממפקיד אומר שמא והוא אומר ברי:

סעיף ד
ויכלול בשבועתו כו' עבד"ר: אלא ששמרו כראוי ואירעו כו' כולה חדא מילתא ור"ל שישבע שאירעו זה שטוען דהיינו גניבה אחר ששמרו כראוי בלי פשיעה והא דהאריך בזה היינו משום דחשדינן ליה שפשע בשמירתה דאל"כ היאך אירע שנאבדה ומש"ה מתנצל בשבועה ואומר ששמרו כראוי ואירעו זה שטוען ועד"ר: ושלא שלח בה יד שאם שלח בה יד קמה ברשותיה ומיחייב באונסין וכמש"ר בר"ס רצ"ב:

סעיף ה
אבל אם יש עדים שנגנבה כו' אינו נשבע כלל מפיק לה מדתניא איסי נשבר או נשבה אין רואה הא יש רואה יביא ראיה ויפטר אלמא אע"פ דאיכא למימר ששלח בה יד כיון דאין כאן חיוב שבועה על אונס שהרי יש רואה א"צ לישבע על שליחות יד דאחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזיקינן אם לא שאין עדים על האונס דאז יש רגלים לדבר מאחר שהפקדון שהפקיד לו אין עמו מסתבר לומר שהוא ברשותו או שפשע דגניבה ואונסין אינן שכוחין והא ראיה דבכל טענת שמא אין משביעין לו חוץ מטענת שמא דשומרים שמשביעין אותו מה"ט שכתבתי והא דקאמר קרא שבועת ה' וגו' אם לא שלח ידו וגו' פירש ר"ת דמיירי בשאינו מת לפנינו ואיכא למיחש שמא אכלו הנפקד וכתבתי לשונו בדרישה ע"ש והמ"מ פ"ד דשאלה כתב ליישב זה דלא בא הכתוב לומר שהשבועה תהיה אם לא שלח ידו אלא כלומר שבועה שלא פשע בה תהיה בין שניהם ובזה נפטר השומר אימתי אם לא שלח ידו כלומר אם אין ידוע לנו ששלח ידו אז יכול לפטור אותו בשבועה שלא פשע לאפוקי אם ידוע לנו ששלח ידו אין מועיל לו השבועה וצריך לשלם וכיון שאין צריך לישבע ששלח יד שבועה שלא פשע נמי אין משביעין אותו דמהיכי תיתי לומר כן מאחר שראינו שנאנס אבל הירושלמי ס"ל כיון דלא מחזיק בה ברשיעי צריך לישבע עליה ואגב כולל ג"כ דלא שלח בה יד וק"ל:

סעיף ז
ואם אחר שנשבע כו' עד יש לו כל דין גנב כו' והיינו דוקא בטוען טענת נגנבה מידי משא"כ בטוען נאבדה מידי דאז אינו משלם אלא קרן כשאר גזלן הן נמצא בידו בעין או שאכלו וכמ"ש בב"ק דף ק"ח והביאה הגמרא בפ' מרובה (בבא קמא דף ס"ג) וע"ש בתוס' ורבינו קיצר וסמך אפשיטותא דלא נזכר בתורה כפל אלא בגנב וגם בסעיף שאח"ז

דקדק וכתב ז"ל ואת"כ טען שנגנב כו' וק"ל: אע"פ שלא שלח בה יד תחלה פי' קודם שנשבע והא דקאמר ל' אע"פ שלא כו' היינו לפי האמת דקיי"ל כמ"ד דחייב כפל אף כששלח בה יד והו"א דבעינן דוקא שושלח בה יד קמ"ל:

סעיף ח

וכן אם שלח בה יד כו'. ולאפוקי ממ"ד דאינו חייב כפל בזה דמיד ששלח זה ידו קנאה ותו לא מהני בה שבועה ופלוגתת האמוראים היא כמו שכתב בדרישה:

סעיף ט

אבל כל זמן שלא נשבע כו' משנה בפ' הגוזל עצים ומייתי לה בפ' מרובה ויליף מקראי: אין לו דין גנב אלא דין גזלן דאינו משלם כפל אבל פסול הוא לעדות ולשבועה כמ"ש בדרישה סימן ל"ת ס"א:

סעיף י

נגנב [כו'] בלסטים מזויין כו' בב"ק דף ק"ח גם התוס' כתבו שם דאין שום גניבה קרויה אונס כ"א בלסטים מזויין עכ"ל אבל ק' למה קאמר הגמרא נגנבה באונס והול"ל סתם בנגנבה ויפורש כדינו של כל א' בש"ח וש"ש לכ"נ דדוקא בלסטים מזויין שייך דין זה דאם נמצא הגנב צריך השומר לשלם לבעליו וידין הוא עם הגנב דאי בסתם גנב דצריך לשלם כפל אין מן הסברא שיהא השומר מטריח לדון עם הגנב להוציא הכפל ולחזור וליתן לנפקד וא"ל שיוציא הכפל לעצמו דא"כ פשיטא הוא שיותר ניחא להמפקיד לטרוח בעצמו להרויח הכפל לזה כ"ר נגנב באונס כגון בלסטים מזויין שאינו משלם כפל והא דסתם רבינו ולא כתב בהדיא ולא נשבע משום דלסטים מזויין שגוזל בפרהסיא מצויים להיות עדים בדבר: צריך לשלם לבעלים היינו כרש"י דפי' דלא סגי בזה שמטריח עבור הבעלים לתבוע הגנב אלא ג"כ משלם להמפקיד והוא חוזר ומוצוא מיד הגנב ועבד"ר:

סעיף יא

ואם ירצה יטרח כו' פי' ואין הגנב יכול לטעון לאו בעל דברים דידי את ודומה לזה לעיל בסימן רס"ו:

סימן רצה

סעיף א

טען הנפקד שנגנב כו' בב"מ דף ל"ד: משביעין אותו שאינו ברשותו ושבועה זו היא בנק"ח וכ"כ הרמב"ם פ"ו דשאלה וכן מוכחא הסוגיא ועיקר שבועה הנזכרת בתורה היא שאינו ברשותו וא"ת מה מרויח זה מה שמשלם הא אכתי משתבע שאינו ברשותו וא"ל דה"נ קאמר אף שהוא רוצה לשלם כדי שלא ישבע שנגנבה אכתי יש עליו שבועה שא"ב

וכיון דהכי הוא דעכ"פ צריך לישבע ודאי ישבע ולא ישלם ז"א דהא מסיק רבינו וכתב יכלול בשבועתו כו' נשבע ואח"כ משלם כו' גם א"ל דלא ניחא ליה דתיפוק עליה קלא שנשבע ש"ד להכי רוצה לשלם כי היכא שלא ישבע רק שבועת המשנה דכבר נתבאר בסי' כ"ז דלעצמו של שבועה אין חילוק בין ש"ד לשבועת המשנה וי"ל דמש"ה משלם כדי שלא יצטרך לישבע שלא פשע ולא לכלול בשבועתו שלא שלח בה יד דירא לנפשו דילמא נהנה מהפקדון ושלח בו יד או פשע בו לפעמים בשמירה:

סעיף ב

וה"ה נמי לכל כו' כ"כ הרמב"ם פ"ו משאלה וא"ת מהיכי תיתי לחלק בין ש"א לש"ש ושואל י"ל משום דרב הונא בעל מאמר זה קאמר משביעין אותו דכינוי אותו קאי אהמשנה דר"פ והמשנה מש"ח איירי גם משום דלענין הקנאת כפל אחר שנשבע שאינו ברשותו ורוצה לשלם יש חילוק ביניהן דבשואל לא מקני ליה כפילא עד שכבר שילם כדאיתא שם בגמרא ורבינו כתב לקמן בסימן שמ"ב מש"ה כתב מתחלה דלענין עצם השבועה אין חילוק ביניהן:

סעיף ג

טען שנגנב אבל אמר כו' ב"מ דף ל"ג ול"ד ועד"ר: או אפי' כו' כלומר ל"מ בטען הש"ח שנגנב שהתשלומין יתירים הן ולפנים משה"ד פשיטא דאקני ליה כפילא אלא אפילו טען פשעתי שחייב בתשלומין מדינא אפ"ה מקני ליה כפילא כשאמר הריני משלם ובזה מיושב דלא תיקשי מאי אפילו הא בגמרא משמע דש"ח מסתבר יותר שיקנה הכפל באומר הריני משלם מש"ש שהרי הקדימו הש"ח כמ"ש המימרא בדרישה: והריני משלם ושילם כו' עמ"ש בסמוך: משלם הכפל לנפקד מפורש שם בגמרא הטעם משים דהוי כאילו אמר בשעה שמסרה לו שאם תגנב ותרצה לשלמה (ולא תפטור עצמך בשבועה) תהא פרתי קנויה לך מעכשיו דקים להו לרבנן דניחא להו לבעלים שיהא בטוח בקרן ע"מ שיהא ספק כפל העתיד לבוא לשומר ונמצא למפרע כשגנב הגנב של שומר היתה ולהכי אמר אפילו אם בשעת הגניבה עומדת באגם כאילו גנבה מרשות שומר דמי שהשומר קנה אותו למפרע במשיכה קמייתא שמשכה מבית בעלה (ושל שבחות) [וכל שבח] דממילא שלו הם (חוץ משבח דגופה) ולא מחשב דבר זה שלא בא לעולם כיון שהקנה לו גוף הבהמה: כגון בגיזות וולדות לא פי' בין מה שנתרבה עליה גיזה וולדה קודם שנגנבה בבית הנפקד בין לאחר שנגנבה בבית הגנב לא זכה בו הנפקד אלא או המפקיד דהיינו כשנגנבה כשהיתה טעונה או מעוברת ועדיין לא ילדה ולא גזזה דחזרה הבהמה בעינה להמפקיד עם הגיזה או הולד והכפל לבד נוטל הנפקד או להגנב דהיינו אם גזזה הגנב או ילדה בביתו דאז קנאה הגנב בשינוי וזהו שדקדק רבינו וכתב אבל

גיזות וולדות לא ולא כתב שיתנו להמפקיד משום דהדין מתחלק וע"פ מה שנתבאר ר"ס רצ"ב ור"ס שכ"ד ועד"ר: ואם הוקר כו' עד והוא של נפקד נלמד מעובדא דאייתי שם בב"מ דף ל"ה גם כאן כ"ר ומשמע דאפילו משהוקר בבית הנפקד קודם שנגנבה הוא של הנפקד וכ"כ המ"מ לדעת הרמב"ם והטעם דהא אמרינן דמשעת משיכה הקנה לו ולאפוקי מדעת הראב"ד והמפרשים וע"ש בהמ"מ ובדרישה ודוק: ומש"ר ואח"כ הוכר הגנב ל"ד שטען מתחלה נגנב אלא ה"ה טען שנאבד מידי או לא ידענא היכי אותיביה ושלם או נשבע שאינו ברשותו ורוצה לשלם קנה ג"כ מה שהוקר וכן בגמרא קאי אכה"ג וכ"כ הרמב"ם בהדיא בפ"ה דשאלה נגנב או נאבד לענין הוקר וכן מש"ר אח"כ בסמוך או נמצא אפקדון מיירי בכל ענין וק"ל: אבל לא שלם ולא נשבע כו' אינו זוכה בכפל פי' אפילו אמר בפני ב"ד הריני משלם וכמ"ש באורך בדרישה בר"ס ע"ש: אינו זוכה בכפל פי' בהוכר הגנב: ולא במה שהוקר פי' בהוכר בגנב או בנמצא האבידה וק"ל: ואפילו נשבע והטריחו לבוא לב"ד בשביל השבועה פי' מתחלה נשבע שנגנב ולא רצה לשלם ואח"כ מעצמו בא לפרוע זוכה בכפל ומש"ה כ"ר ואפילו נשבע וק"ל והוא פלוגתא דאביי ורבא בב"ק דף ק"ח והלכה כרבא ועד"ר:

סעיף ד

אמר איני משלם וחזר ואמר כו' דף ל"ב: ומש"ר ודאי זכה נראה דר"ל בהא ליכא מאן דפליג לאפוקי בטרח ונשבע תחלה ולא רצה לשלם ואח"כ שלם דפליגי בה אביי עם רבא וכמ"ש בס"ג: וחזר ואמר הריני משלם כו' פי' וכגון שגם נשבע שא"ב לשיטת הרא"ש וכמש"ר בס"ג דאז סמכה דעתיה דמפקיד קצת דמסתמא לא יחזור בו ולכן כל הריני משלם הנזכרים בהני איבעיות מיירי שנשבע ג"כ שאינן ברשותו וצ"ל כן בב"ד שרוצה לשלם דאל"כ לא סמכה דעתיה ורבינו כתב בסיפא אמר בב"ד וה"ה ברישא אלא שכ"כ בסמוך לרבותא דאע"פ שאמר כן בב"ד ואינו יכול לחזור בו אפ"ה מיבעיא ליה וק"ל:

סעיף ה

אמר בב"ד הריני משלם כו' כ"כ שם התוס' והרא"ש. אפ"ה מיבעיא אם זכה בכפל טעם האי בעיא מפורש שם בגמרא ע"ש ומיירי אע"פ שלא חזר אח"כ ואמר הריני משלם עד שנמצא הגנב אפ"ה מיבעיא אי קני ועד"ר: ואומרים בניו אין אנו כו' ז"ל הגמרא מי אמרינן מהדר קא הדרי בהו א"ד במילתא דאבוה קיימין ודחויי קמדחי ליה: ה"ג או שלא הספיק כו' ושלמו או מתו הבעלים ונגנב ואמר השומר לבנים הריני משלם או כו' וכן הוא בגמרא (אך צ"ע שהרי"ף והרא"ש השמיטו ג"כ) וע"ש בפירש"י: או ששלם הנפקד למפקיד החצי כו' פי' מי אמרינן שקנה חצי הכפל ואת"ל לא קנה לחצאין שאל ב' פרות ושלם אחד מהן מהו שיקנה כפל בהמה זו שהרי שלם כולה ואת"ל גם זה לא קנה שאל

מהשותפים כו' מהו שהרי שלם לזה חלקו וקנה חלקו בכפל: ושלם לאחד מהן חלקו כצ"ל: ושלם אחד מהן מי אמרינן הרי שילם כל המוטל עליו: פרת נכסי מלוג שלה כו' בגמרא והרי"ף ורא"ש ליתא שם נכסי מלוג שלה בשתי הבבות ומלשון רבינו שכתבו נראה דמיירי ששאל ממנה כשהיתה נשואה וכן פירש"י שם אבל התוס' ונ"י דחו פירש"י ופי' ששאל ממנה כשהיתה פנויה ואח"כ נשאת וחייב לשלם לבעלה דאמרינן דילמא מקני ליה כפילא כיון שאין זה תשלומין מעליא דאין כל הנאה שלה כו' וכן פי' בסיפא ששאל ממנה כשהיתה פנויה ואפשר לדחוק דגם רבינו פי' כן וקראה נכסי מלוג על שם העתיד וכשנשאת דהיינו שעת תשלומין דאז פרה זו נכסי מלוג וכן משמעות לשון ששאל מהאשה ואילו לאחר נשואיה אין בידה כח לבד להשאיל: שלה ושלם בעלה כצ"ל: וכתב הרי"ף דהמפקיד כו' פי' דס"ל אף ע"ג דבעלמא קיי"ל המע"ה הכא שעדיין עומד ביד הגנב ואין שום אחד מהן מוחזק בכפל חולקין: ואם תפס א' כו' אפילו בח"ל אין לפרש דרבינו בא ליישב בזה הא כפל קנסא הוא ואין מוציאין מיד הגנב שאין דנין האידנא דיני קנסות נהכי אמר דנ"מ לענין שאם תפס כו' דא"כ מה עניינו לפלוגתת ריי"ף ורא"ש ולעיל בס"ג מיד אחר שהזכיר משלם הכפל לנפקד הו"ל לכתוב ונ"מ האידנא אי תפס כו' וע"ק דלפי' זה משמע דלהרא"ש אי תפס כו' מפקינן מיניה ומחזירין ליד הגנב וזהו ודאי אינו דתפיסה מהני האידנא לכ"ע כמש"ר בסימן א' וא"כ למאי נ"מ כתב רבינו פלוגתת ריי"ף והרא"ש הא אין נפקותא האידנא ועוד דהול"ל בקיצור ואי תפס לא מפקינן מיניה כו' אחד מהם ל"ל וגם ברי"ף ורא"ש ליתא והרמב"ם ורבינו לא בחנם הוסיפו אלא נ"ל דה"פ כתב ריי"ף דמפקיד ונפקד חולקין (במקום שדנין דיני קנסות ומוציאין מיד הגנב) לפי שהמפקיד והנפקד שניהם שווים בו ואין נא' זכות בו יותר מן חבירו וכיון שכן ממילא אי תפס אחד מהן יהיה איזה שיהיה הן המפקיד הן הנפקד תפיסתו תפיסה ולא מפקינן אבל ר"י פסק דהמע"ה והנפקד חשיב כמוציא כו' ולדבריו אפילו תפס הנפקד מוציאין ממנו שאין לנפקד שום זכות בו אלא אוקמינן ממונא בחזקת המפקיד דהיינו בעל הפרה והיינו דוקא הכא דתפסו שלא ברשות משא"כ כשבא לידו ברשות וכמש"ר בסימן ר' סי"א גבי כור בל' סאה בסלע אני מוכר לך ועד"ר שהבאתי ראיה לזה וע' בכללים וע' עוד בדרישה: והנפקד חשוב כמוציא דכיון דמספקא לן אי מקני בהמה לכפילא אוקי בהמה בחזקת בעליה ולא הקנה לו:

סעיף ו

כתב הרמב"ם ז"ל אפילו כו' בפ"ב מהל' שכירות ובפ"ג מהל' טוען כ"כ: אפילו היה הדבר הנפקד שוה פרוטה כלומר אפי' לא היה אלא ש"פ: והרמב"ן כתב שצריכין כפירה

שתי כסף וטעמו משום דכסף או כלים כתיב דמיניה ילפינן דבעינן ב' כסף דומיא דכלים בשומרים הוא דכתיב אבל הודאה במקצת דילפינן מכי הוא זה אע"ג דכתיב בשומרים הלכתא כרבי חייא בר יוסף דאמר עירוב פרשיות כתיב כאן ואמלוה הוא דכתיב והרמב"ם ס"ל דגם בכסף או כלים עירוב פרשיות וקאי אמלוה ודוק:

סימן רצו

סעיף א

ופירש הרמב"ם כו' ולעיל ר"ס צ"ג כ"ר כן בשם ר"י מיגא"ש וגם בדין זה כתב המ"מ כן בשמו: וא"א הרא"ש כתב ודאי כו' בר"פ כל הנשבעין וכן דעת הר"ן שם:

סעיף ב

ומיהו נהי כו' אדלעיל קאי שכתב דלא פטרינן ליה במגו שהיה יכול לומר לא הפקדת כו' וכ"כ הרמב"ם שם בפ"ב דשכירות: בטענה אחרת פי' אינו נאמן בטענת גניבה במגו דהיה טוען הך טענה דלא הפקדת כו': אבל אם טוען כו' פשוט הוא והוא מבואר בפ"ב דשכירות. אבל החזרתי לך כו' דקיי"ל המפקיד את חבירו בעדים א"צ להחזיר בעדים: נשבע היסת ונפטר כצ"ל: אפילו הפקיד אצלו כו' בפ' המוכר את הבית בעיא דאיפשיטא ואין זה יכול לטעון שטרך בידי מאי בעי: [וכב"י ומש"ר] ששבועה זו היא שבועת התורה כו' כ"כ הרי"ף בסוף פ' המפקיד: אילו היה טוען נאנסו פי' כל הני דקחשיב לפני זה מיקרי אונס כל אחד לפי עניינו גניבה גבי ש"ח ומיתה גבי ש"ש ומתה מחמת מלאכה גבי שואל וק"ל וכעין זה כתב לק' סימן רצ"ח ס"ג: וכתב הרמב"ם בד"א כו' בפ"ב משכירות: אבל אם היה צריך כו' שהוא בענין שא"א כו' לאו דוקא הוא אלא אם הוא דבר דמצי לשלוט ביה עינא אף שאפשר שלא ראו אותו העדים כמשר"ל סימן רצ"ד ס"ב בשם הרמ"ה ועמ"ש שם ג"כ מזה: אלא ישבע בעל השטר כו' והיינו דוקא דא"ל הנפקד אשתבע לי שלא החזרתי לך אבל אנן לכתחלה אמרינן ליה זיל שלים כ"כ הראב"ד והמ"מ וכעין שכ"ר לעיל סימן פ"ב ס"ג בהוציא עליו שטר הלואה מקויים ואין בו נאמנות ע"ש:

סעיף ג

וכתב עוד הרמב"ם כו' בפ"ז מהל' שאלה: ומה שנתת אתה נוטל אהכל קאי גם אמאה כורין הפקדתי לך ואין אלו אלא נ' ולהכי נשבע היסת בכולן דאפילו כשמודה במקצת כיון שאמר הא לך מה שנתת לי הו"ל הילך ואין כאן ש"ד וכן מצאתי נדפס בהגהות ר"א מפראג: אלא בזמן שמודה כדברי המפקיד עצמו כצ"ל ור"ל בעצמו של פקדון כו' ובמיימוני פ"ו דשאלה כתב שם כל זה בסגנון אחר מבואר יותר ובש"ע העתיק לשונו ע"ש: וזה אומר חמשים כו' היינו מה דתנן בפ' שבועת הדיינים זה אומר עד הזיז וזה אומר עד החלון חייב ולא מיקרי הילך שאינו אומר טול מה שנתת לי אבל דעת הרמב"ן

והרשב"א דכל פקדון הוא ברשות בעליו וכשהפירות בעין אע"ג שאין זה טוען הא לך הוי נמי הילך ומתני' דעד הזיז חייב מיירי כשהרקיבו הפירות וזה אומר עד החלון היו והרקיבו ואותן אשלם לך דלא הוה הילך וכ"פ שם ר"ן וכ"כ רבינו סימן פ"ח סכ"ח ע"ש: לא היו אלא ק' [כורין] של שעורין נשבע היסת שלא נתן לו חטים ופטור אפילו משעורים כדלעיל סימן פ"ח דהודאה שהודה לו בשעורים לא היה אלא השטאה בעלמא אבל אם היה נשבע שהפקידו שעורים ולא חטין א"א לומר על השטאה נשבע שקר וחייב ליתן לו השעורים ולא אמרינן מדלא תבעו השעורים ש"מ דמחל ליה השעורים אין זה טעם של עיקר וכמ"ש שם בסימן פ"ח סי"ד ע"ש:

סעיף ד

טען המפקיד שהתנה עמו כו' הכל מדברי הרמב"ם בפ"ב דשכירות:

סעיף ה

טען שהפקיד אצלו והנפקד אומר לא אמרתי אלא הנח לפניך נשבע היסת המ"מ כתב בפ"ב מהלכות שכירות הטעם משום שבטענה זו שידוע בה המפקיד כמו הנפקד אין שם חיוב ש"ד ועד"ר: שלא שלח בו יד כו' פי' שלא שלח בו יד להגביה אותו לתשמישו נמצא שאז היה עומד ברשותו וחייב עליו אף באונסין: ושלא איבד כו' פי' אפילו במקומו שלא הגביהו ולא קנאו מ"מ אם אבדו בידים היה חייב: ושלא גרם לו להתחייב על ידו אבל א"צ לישבע סתם שלא פשע כש"ח דודאי בש"ח מתוייב כל פעם ופעם לסגור אחריו ולהטמין מעות בקרקע משא"כ זה שלא נעשה שומר שאומר הנח לפניך ואינו חייב אא"כ אבדו בידים או גרם גדול הנראה כאילו אבדו בידים:

סעיף ו

טען הנפקד תנאי היה כו' בפ"ו דשאלה: אע"פ שהפקיד אצלו בעדים כו' ז"ל המ"מ שם אין כוונת הרב ז"ל שהעידו העדים שבלא תנאי בא לידו שא"כ לא הוה נאמן השומר שהרי מגו במקום עדים הוא אלא אין עדים הללו מעידים [אלא] שהדבר הזה הוא פקדון אצל זה ולא ידעו אם בתנאי אם שלא בתנאי ולפיכך הוא נאמן ומדין מגו ובזה נסתלקה השגת הראב"ד עכ"ל ונ"ל ביאור דבריו שמעידים שהכניס לו החפץ להפקיד אצלו והן לא המתינו לשמוע מה שהתנו ביניהן בענין השמירה היאך תהיה כש"ש או כש"ח או באיזה אופן ועד"ר: לפיכך ישבע שלא שלח כו' פי' ישכע ש"ד במגו דנאנסו ועיקר השבועה אינה על שלא שלח בה יד דהא כבר נתבאר בסימן רצ"ד ס"ה דלא חשדינן ליה ברשיעא אלא כיון שהפקידו ופשע בו צריך לישבע שהיה תנאי ביניהן שא"צ לשמרו ונאמן במגו דנאנסו ואגב כולל ונשבע נמי שלא שלח בו יד ועי"ז אינו ברשותו דאם שלח בה יד קמה ברשותיה להתחייב על הכל וק"ל:

סעיף ז

וכתב עוד הרמב"ם ז"ל כו' שם בפ"ו כ"כ ועד"ר: מאי הוי אלא נשבע היסת ז"ל ב"י ויש חסרון בלשון השגת הראב"ד שהעתיק רבינו וכך צ"ל ואם כשהפקיד אצלו בעדים קאמר דאינו יכול לומר תנאי היה בינינו קשיא רישא דמ"ל לשקר במקום עדים כמ"ש ונ"ל דר"ל אם איתא דמיירי דהפקיד בעדים קשיא ליה בסיפא זו מה שהקשיתי לעיל ברישא דלמה ליה להרמב"ם בסיפא טעמא דאינו נאמן מפני שיש עדים שפשע בלא"ה אינו נאמן כיון שהפקיד בעדים דזה הוא שהקשה ברישא וק"ל ועבד"ר:

סימן רצז

סעיף א

המפקיד אצל חבירו כו' דין עדים וראה איתא בתלמוד בכמה מקומות והעיקר פרק ח"ה דף מ"ה מ"ו וע"פ מ"ש הרא"ש שם וכבר נתבאר לעיל בסימן ע"ב וקל"ג וכאן חזר וכ"ר דינים המסתעפים ממנו ובא לכתוב עליו החילוק שיש בין הנפקד עצמו ליורשיו: ומש"ר נאמן להד"ם פי' שהפקדתיהו בידי ואפילו ראו אותו בידו ומכירין אותו [שהוא] של טוען יכול לומר לקוח הוא בידי ממך או מאחר שמכרת לו או במתנה נתתו לי וק"ל: והאי נאמן ר"ל בשבועת היסת וכמש"ר בסימן שלפני זה ס"ב שבטענת החזרתי נשבע ונפטר כיון שהנפקד טוען טענה שהמפקיד יודע בה אם הוא טוען אמת משא"כ בטענת נאנסה וכמ"ש שם (גם) ג"כ בשם המ"מ: ה"ג נאמן לומר החזרתיו לך או לקחתיו ממך או נתתו לי במתנה (ועמ"ש בסמוך בס"ג) דכיון שאין עדים שראו אותו עתה בידו הרי נאמן בהיסת החזרתיו לך וזה אחר הוא דהמפקיד אצל חבירו בעדים א"צ כו' וכיון דנאמן לומר החזרתיו לך ממילא נאמן ג"כ בהיסת לומר לקחתיו ממך או נתתו לי במתנה במגו דהחזרתיו אבל במגו דנאנסו היה צריך לישבע שבועה חמורה וק"ל:

סעיף ב

ואפילו לא אמיד כו' הטעם דיש מתרוששׁ כו' ועוד שמא מציאה מצא וי"א דמש"ה כ"ר לפני דטען דיהיב ליה במתנה ושיבוש הוא דהא לקחתיו ממך ג"כ מצי טעין ועוד דאינו אמיד בכלל ג"כ דאינו בר הכי הוא דאפילו מצא במציאה כלי כזה לא היה מחזיקו בידו אלא היה מוכרו וק"ל ומיירי נמי (הכי) [הכא] באפי' ג"כ אינו רגיל בבית הנפקד נאמן לומר להד"ם שדין זה למדו רבינו ממ"ש הרא"ש בפ' הכותב על מעשה דר' מייאשא דמן היתומים דוקא מוציאין ולא מאביהן אילו היה חי וכמש"ר בסמוך ס"ד והתם גם בלא רגיל מיירי וק"ל: נאמן לומר להד"ם אנישא קאי כשהפקיד בידו שלא בעדים נאמן לומר להד"ם וממילא כשיש עדים בפקדון ואין כאן עדי ראייה נאמן לומר החזרתיו וכנ"ל ואין מזקיקין אותו להוציאו להראותו: ואפילו אם טוען הפקדתי בידך חיטין כו' כן הוא

ביבמות דף קט"ו עובדא בשומשמין וכתבו הרמב"ם בפ"ו משאלה: אפ"ה נאמן הנפקד לומר אלו אחרים הם כיון שאין אלו הסימנים סימן מובהק דמנין ומשקל לאו סימן מובהק הוא ואע"ג דנתבאר לעיל בסימן רס"ז דמנין ומשקל הוה סימן ה"מ כשאין מי שכנגדו להכחישו לומר גם לי היה כלי בסימנים הללו ומדנאמן לומר החזרתיו לך נאמן ג"כ לומר חזרתי ולקחתי ממך או נתתו לי במתנה במגו דהחזרתיו ומדסתם רבינו וכתב דנאמן משמע דנאמן בהיסת דומה למ"ש בסמוך בר"ס דנאמן לומר להד"ם דמיירי בשבועת היסת וכמ"ש אבל הרמב"ם כתב בפ"ו דשאלה סימן ד' דנשבע בנק"ח והראב"ד השיג עליו וכתב הלא קיי"ל המפקיד בעדים א"צ להחזיר בעדים והמ"מ המליץ בעדו וז"ל ואולי מפני שנתן בהם הסימנים אמר רבינו שישבע בנק"ח וכבר כתבתי זה בסימן רצ"ו:

סעיף ג

אבל אם עדים מעידים כו' קאי אדלעיל: ורואים אותו עתה בידו פי' הן אותן עדי הפקדון הן עדים אחרים רק שיכירו אותן בטביעת עין ועד"ר: (ה"ג א"נ לומר חזרתי ולקחתי ממך או נתתו כו' וכן הוא ל' הרא"ש דפ' הגוזל בתרא (ומש"ה הגהתי ג"כ לפני זה בהפקידו בעדים ולא ראה או לקחתיו ממך וק"ל) וכן הוא ל' המיימוני בפ"ו דשאלה ודוקא לפני זה שאין עדים שראו עתה בידו שייך לומר החזרתיו אבל חזרתי ולקחתי ממך דהיינו אחרי שהפקדתני מכרתיהו לי זה שייך לומר אלא שאין מאמינים לו בזה כיון שאין כאן מגו דלהד"ם ולא מגו דהחזרתיו לך: אלא אפילו אם מת פי' אע"ג שבעלמא טענינן בעד היתומים כל מאי דאפשר למטען בזה לא טענינן בעד היתומים:

סעיף ד

ול"מ אם העדים מכירים כו' המשך דברי רבינו הכי הוא מאחר דלמדתיך דמוציאין מן היתומים בכה"ג ולא טענינן להו תדע ג"כ דל"מ אם ראו ומכירין כו' אלא אפילו לא ראו כו' מוציאין מידן והטעם כדמסיק דכל לגבי יתומים לא טענינן טענה דלא שכיחא וגריעא והיינו נמי טענה דלא שכיחא אף שהיה אביהן אמוד מ"מ לא היה נאמן לומר לקוחה היא בידי אלא במיגו דהחזרתיו לך וכיון דרואין בידו כלי בסימנין הללו שהמפקיד אומר מסתמא היא היא ולא החזירו לו אלא שי"ל דלמא אחרת היא מש"ה צריכין להראותו לעדים והו"ל כעדים וראה מעצמן דלגבי אביהן וק"ל: ה"ג ורואין עתה בידן לשון רבים דהא התחיל ביורשים ל' רבים וגם מסיק וכתב צריכין להראותו: צריכין להראותו לעדים כו' פי' העדים יכירוהו בטב"ע משא"כ הב"ד שאין מכירין אותו בטב"ע אלא בסימנין רואין אותו וכ"כ התוס' והרא"ש פרק א"נ וע' מ"ש בדרישה לעיל בסמוך: אע"ג דלגבי אביהן בעודו חי נאמן כו' פי' דזה אחר הוא וא"צ להוציאו ולהראותו לעדים שיכירוהו בטב"ע ונראה שדין זה נלמד מב"ב דף מ"ו על רמאי דפומבדיתא שפיר קאמרי ראה תניא

וכל זמן שלא נראה מאליו א"צ להוציאו ולהראותו וע"ל סימן קל"ד שכ"ר בדין זה דהיכא שאינו ניכר בטב"ע שנאמן לומר החזרתיהו או להד"ם אבל א"נ לומר לקחתיהו במגו דלהד"ם ע"ש: אף על פי שאם יתומים בעצמן טענו כו' נאמנין בשבועה אע"ג דבס"ס ס"ט וע"א נתבאר דא"צ יתומים [שבועה] ליפטר שאני הכא דהמפקיד בא בעדים כו' הו"ל להיתומים כאילו בא להחזיק בדבר שאינו שלהן ואין זה בכלל ליפטר נפשם וק"ל:

סעיף ה

לא אמרו היתומים שא"ל אביהן שהיה שלו כו' הוא בפ' הכותב (כתובות דף פ"ה) בעיבדא דר' מייאשא ור"ל אף אם אין כאן עדי הפקדון ולא עדים להראות אותו להן שיכירוהו בטב"ע אלא הוא בעצמו נתן בו הסימן מ"מ אם לא אמרו היתומים שאביהן א"ל ששלו הוא ונתחברו אלו ג' דברים יחד סימן ואינו אמיד ואינו רגיל מוציאין אותו מידן שאנן לא טענינן להם כמש"ר לעיל משא"כ באביהן שלעולם הוא מצי טעין שלי הוא עד שיהיו עדים וראה וכ"כ הר"ן בפ' הכותב דבדליכא עדי פקדון כלל מוציאין מהיתומים בהתחברות ג' ענייניים הללו וגם כתב שאם יש עדי הפקדון אפילו אם אביהן היה אמוד ת"ש ומזה איירי רבינו לפני זה דהרי כתב שם שהמפקיד בא ואמר יש לי עדים כו' ואינו מזכיר שם שבעינן שהנפקד לא יהיה אמוד וכ"כ מור"ש ז"ל דרבינו מיירי כאן בסיפא דליכא עדי פקדון ומש"ה בעינן כל הג' יחד ודוק:

סעיף ו

ואומדן דעתם אינו אומד ואין לדיין אלא כו' פי' ואין אמידתן אמידה אלא יאמדוהו הב"ד לנפקד אבל אין פי' שיעשה הדיין כטוב בעיניו כמו בעלמא וק"ל:

סימן רצח

סעיף א

כתב הרמב"ם כל שומר כו' כפול לעיל סימן צ' מסי"ח והלאה ומכאן עד וא"א הרא"ש ז"ל כתב כו' הוא מדברי הרמב"ם פ"ה דשאלה ורבינו קיצר והוסיף עם תוספת ביאור לדבריו במקום הצריך ודע שהרמב"ם כתב לפני זה מי שהפקיד פירות שאינם מדודין אצל חבירו ופשע הנפקד וערבן עה פירותיו דהו"ל משואי"ל כמה וישלם למפקיד בלא שבועה מה שטוען ואומר כמה היה ועל זה כתב שם וכן כל שומר שנתחייב לשלם כו" וכמש"ר כאן בשמו והנה בדין הראשון דעירב פירות הנפקדין אצלו עם פירותיו לא חלק ע"ז הרא"ש ואדרבה מסכים בר"פ שבועת הדיינין וכמש"ר ג"כ כאן בשמו בסימן רל"ב סי"ו ע"ש וה"ט דשם לא מצי הנפקד להתנצל ולומר דלא הו"ל למידע אף אם הפקידו הפירות בשק מיוחד דמה לו ולפירותיו של חבירו לערבן בידים בלי מדידה וה"ה אם הפקידו פקדון שאינו בשק ובתיבה משמע מדברי הרא"ש דס"ל כהרמב"ם דבזה רגילין

למידע וכמש ר ג"כ שם בסי' רצ"ב סי"ו בשם הרא"ש ז"ל והוסיף לבאר בהאומר לחבירו כך וכך פירות הפקדתי אצלך והלה אומר פירות הפקדת אצלי וא"י כמה היו כו' עד יש כאן חיוב שבועה כו' ור"ל והו"ל משואי"ל ומשלם ומש"ה נראה דדקדקו הרא"ש בס"פ הכונס ורבינו כאן ולעיל בסימן צ' בלשונם וכפלו ושלשו דאין הנפקד מדרכו לדקדק מה שהפקידו בידו בשקים ובתיבות משמע דוקא בכה"ג אין מדרכו לדקדק כיון שהוא מונח בכיס ובתיבה ובשק והראב"ד השיג על הרמב"ם גם בהפקידו שאינן מדודין ומטעם שאינו טוענו בבירור שהוא יודע שכך היה וכמו שביאר המ"מ שם דברי השגתו וכתב שם הרמב"ן ישב השגה זו והרא"ש פרק שבועת הדיינים הביא לישובו דהרמב"ן וס"ל כהרמב"ם בעירוב (פרשיות) [פירות] כנ"ל נמצא דמש"ר בסמוך אחר דברי הרא"ש דכ"כ הראב"ד לא בכל מילי ס"ל כוותיה וגם בלא"ה אינם שווים בכל דבר וכמ"ש בדרישה ע"ש:

סעיף ב

זה אומר שמא היו בו מרגליות כו' אין בזה משום טוענו לו בחיטים והודה לו בשעורים דפטור אף מן השעורים דשאני הכא דהא ג"כ המפקיד אינו טוען ודאי מרגליות אלא טוען שמא ובכלל השמא הוא ג"כ סיגין ומבקש ממנו שישבע על מה שיודע שהיה בו וישלם לו אותו וק"ל: זה אומר שמא היו בו מרגליות כו' וא"ת למה מפרש כאן טענות אחרות ולא אמר כמו שאמר לפני זה דהיינו שזה טוען שמא אלף דינרין היה בו וזה אומר שמת לא היה בו אלא מאתים וכיוצא בו וא"ל דה"ט כיון דמכח טענת שמא אינו מחוייב שבועה (ואפי' לצאת ידי שמים אין צריך וכמש"ר בסימן ע"ה בדין טענת הלואה אלא היה משלם מה שברי לו ובהמותר פטור) אלא ע"י גלגול דשבועה שאינו ברשותו ג"כ נשבע שא"י כמה היו ושבועה שא"ב אינה בטענת מעות מטעם שכתב הרמב"ם הביאו רבינו בר"ס רצ"ה שאם הפקדון הוא דבר שמצוי ושוה בשוק לקנותו אינו נשבע וכ"ש שאין כאן חיוב תשלומין כיון שטוענו בשמא ומש"ה כתב שטוענו כסף צרור ושמא היו בו מרגליות או שאר מינים שאינם מצויין וצריך לישבע שאינו ברשותו ובו כולל ג"כ שא"י שהיה שוה יותר דאכתי הומ"ל כעין טענה ראשונה שטוענים כיס שבו מרגליות הפקדתי בידך ויכול להיות שהיה בו אלף וזה אומר יכול להיות שלא היה לו בו אלא אחד או שנים אלא משום דהאי עובדא דמייתי הרמב"ם ורבינו אח"ז מהירושלמי בחד גברא דאפקיד גבי חבריה כו' איירי בהכי מש"ה כתב הרמב"ם גם בזה דטוענין שניהן ספק א"צ הנתבע לשלם והא דלא כתב ברישא בטוען ברי דטוען בכה"ג שהפקדתי בידך שק מלא מרגליות והנתבע משיבו שמא סיגין היה בו משום דהרמב"ם שם אהאי דינא

דכל שומר שנתחייב לשלם כו' עד יטלו בלא שבועה מסיק וכתב ז"ל ומנין שהדין כך הוא הגע עצמך שהפקיד אצלו כיס מלא זהובים כו' עד נמצא בטוענו מאתים והודה לו במקצת כו' ע"ש וכיון דלהוכחה ולפשיטות ולראיה כתב דין זה מש"ה כתבו בטוענו מלא זהובים היו דהו"ל דומה לטוענו מאתים זהובים כו' כדמסיק וק"ל. והא דכתב דאביו הפקיד שק צרור כו' ולא כתב שהוא בעצמו הפקידו ושכח מה היה בו נראה דה"ט דכל דבר שהיה להמפקיד לדקדק בו ולא דקדק אפילו עי"ג אין לחייב להנתבע שבועה דל"ד לטענת סוטה דמינה ילפינן גלגול דהתם לא הו"ל לאיש למידע ולדקדק ואפילו לצאת י"ש א"צ וכמש"ל בסימן ע"ה בהלואה ע"ש ודוק:

סעיף ג

ואירעו אונס בס"פ הכונס כתב נ"י דהאי אונס ל"ד דא"כ מה זה ישבע ויטול אלא ר"ל שנאנסה ונאבדה מידו בש"ח או בש"ש כ"א כדינו וכן לעיל סימן רצ"ו ס"ב: האי אומר מטכסא נדפס בגליון פי' משי מובחר ע"כ. והרמב"ם כתב האי מעשה וכתב שהיה טוען חלי כסף ומרגליות וכ"מ מדטען אידך סיגין ואין מחלפין סיגין במשי וק"ל: אפילו כשאומר הנפקד ברי לי שסיגין היה כו' פי' דמשום מה אתה באת לחייבו לנפקד לשלם משום דאילו הי' טוען ברי היה מחוייב שבועה דמודה מקצת כו' וכאן ז"א דהו"ל פטוען בחיטים כו' ומ"מ בהאי עובדא פסקו דישבע המפקיד ויטול אע"ג דהו"ל כטוענו בחיטים דפטור כו' בהיסת גם כשאומר הנתבע א"י לפטור בהיסת כתב המ"מ שם בשם ר"י הלוי דלא אמרו דנשבע שאינו יודע ונפטר אלא בשאינו מודה לו משום דבר בברי אבל כאן מודה לו שהפקידו וא"י בזה תקנו הגאונים שישבע ויטול:

סעיף ד

וא"א הרא"ש ז"ל כתב דליכא לחיוביה בס"פ הכונס כ"כ וחולק אהכלל שכולל הרמב"ם כל שומר שנתחייב לשלם כנ"ל וגם חולק במ"ש הרמב"ם בעובדא זה דהו"ל כטוענו חטים כו' וכתב הוא שם דז"א דהתובע תבעו גם בהשק והו"ל כטוענו חיטים ושעורים והודה לו באחד מהן ובהשני אומר א"י אלא משום דלא הו"ל לידע מה שבכיס לא אמרו שיטול בלא שבועה ומן הדין היה להנתבע לישבע וליפטר אלא שחז"ל עשו תקנת נגזל בפקדון כו' ע"ש: אלא כשיש טענת רמאות כו' ע"ש דכתב הוכחה לזה מהיתומים דלוה שטענו נ' ידענא שחייב לך אבינו ונ' לא ידענא דפטורין מה שאינן יודעין מטעם דלא הוה להו לידע ע"ש: ולא לגמרי כנגזל עיין בדברי רבינו לעיל סימן צ' סי"ח שכתב שיראה מדברי הרא"ש שאינו מסכים לדברי הגאונים אלא בטוען שמא ומשמע מדבריו דהגאונים גם בברי תקנוהו וע' מ"ש שם: אלא תקנת חכמים כו' כיון שזה הנפקד אינו יודע כמה היו חשו לממוניה והטילו שבועה על המפקיד וע' בדברי הרא"ש בס"פ הכונס

שהאריך בזה וכתב דיש לפרש הירוש' זה דאמרו דישבע ויטול לא קאי אהנפקד שפשע ונגנב אלא אמזיק באש קאי אלא ששמע שהגאונים פירשוהו להירושלמי בפקדון וכתבו דעשו תקנת נגזל בפקדון ואין לזוז מדבריהן (ושם) ובמ"ש נתיישב דל"ת למה סיים רבינו וכתב ושמעתי שהגאונים כתבו הלא כ"כ הירוש' שהביא לפני זה וע"כ לא היו מחולקים הרא"ש עם הרמב"ם אלא אם להיות חיוב בלא שבועה דה"ט משום דמהירוש' אינו מוכרע דקאי אפקדון וק"ל ועד"ר שם הארכתי: ומש"ר ולפי זה אין חילוק בין אם ההודאה ממין הטענה כו' עד"ר שם כתבתי מנ"ל לרבינו לפרש בשם הרא"ש דאין חילוק ע"ש:

סימן רצט

סעיף א

שנים שהפקידו אצל אחד כו' דין זה כפול לעיל סימן ע"ז ס"י ע"ש: ומ"ש ובא אחד מהן ליטול את שלו כו' פי' אם יאמר תן לי החצי פקדון שהוא חלקי אין שומעין לו וכמ"ש הרא"ש והר"ן בפי' אותו הירושלמי על מ"ש שם וכיחש בעמיתו פרט למכחיש באחד מהשותפין ע"ש: אינו רשאי ליתן לך בס"י כתוב איני חייב ליתן לך וגירסת הספרים שלנו נראה יותר דהא אף אם רצה הנפקד ליתן ויתייאש נפשו דאם יתבענו חבירו שיסלקנו במעותיו אינו רשאי דהרי חבירו מצי למטען ניחא לי טפי בשלי מבתשלומין ולשון הרא"ש שם הוא אינו חייב ואינו רשאי: ואם מודה הנפקד יותן לזה ר"ל שורת הדין נותן שינתי לזה שתובעו וצריך ליתנו לו: ואי כופר ידין על הכל ר"ל אין לו להתנצל כי היום ומחר יתבענו גם השני דכיון שהוא בעיר ולא בא אינו יכול לתבעו נמצא מה שטוען עמו השני צריך לקבלו וע"ל ס"ס קכ"ב ובסימן קע"ז:

סימן ש

סעיף א

שנים שתובעין לאחד כו' כל הסימן נתבאר בב"מ דף ל"ז ומדברי הרא"ש שם וכבר כתבתיהו לעיל בסימן ע"ו בדרישה אדברי רבינו שכ"כ לענין אחד שלוה מב' מזה ק' ומזה ר' או מא' משנים כעין זה ושם בארתיהו בטוב טעם וע"ש שבדרישה ההם מבוארים ג"כ דברי רבינו שבכאן: שניהם נשבעים ונוטלים שהנפקד פשע במה שלא כתב שם המפקיד על כיסו ועבד"ר:

סעיף ב

וכן אם הפקידו שנים כו' פי' זה שלא בפני זה וכמש"ר בסמוך וע"ל סימן שס"ה מש"ר בדין גזל דשם אין לחלק בזה: מי הוא בעל הר' או מי הוא בעל הק' נראה דחדא אסיפא קאי וחדא ארישא דשנים שהפקידו אחד מהן מנה קאי ובמאי דסיים פתח ומשה"נ כתב

ל' או מי הוא בעל הק' וק"ל. אבל אם אינן תובעין פי' שגם להן ספיקא בדבר או שכחו בדבר לכן פטור דיכול להתנצל ולומר סמכתי ע"ז שמי שהפקיד בידי הוא יתבעני ולא אחר משא"כ ברישא דשניהן באין ותובעין וטוענין ברי והוא ודאי קיבל מאחד מהן והי מינייהו מפיק: ומ"מ אם רוצה כו' לכל אחד ר' ובאומר א' משניכם כו' הטעם דדוקא בשניהם הפקידו בידו עליה דנפקד רמיא טובא למידק ולכתוב על כל אחד שמו כיון שידע שיש אצלו ב' פקדונות לאפוקי המפקיד לא ידע מפקדון השני דהא מיירי שהפקידו זה שלא בפני זה וכדמסיק משא"כ כשאחד הפקיד בידו דיש לו קצת התנצלות לומר סברתי אותו שהפקדון שלו יבוא ויתבעני וכנ"כ וק"ל וע' ברא"ש פ' המפקיד וע"ל סימן ע"ו מ"ש.

סעיף ג

אבל אם אמר אביכם כו' דבשלמא אם המפקיד חי הו"ל להמפקיד למידק משא"כ כשמת בד"א כשהפקידו לו כל אחד לבדו זה מנה וזה מאתים כו' נראה דבשלא הפקיד אלא אחד מנה אף שהפקיד לו בפני השני התובעו עתה ג"כ מיקרי ב' כריכות וא"י לומר ולהתנצל אמרתי שאתה מאמינו אלא כשגם השני הפקיד בידו שהיה לו לירא ממנו מאחר שיש לו דרך דממונא לתבוע ממנו שיתבע הר' ומש"ה לא נזכר לא בגמרא ולא בפוסקים האי חילוק דבאם לא הפקיד בידו אלא אחד בפני חבירו דיחשב לכריכה אחת וק"ל: שלא הייתם חושדים כו' פי' שמא חבירו הרואה יתבע ר':

סעיף ד

ורועה [כו'] ואפילו שהפקידו זה בפני זה ז"ל התוס' דאפילו כו' [ע' לשונם בב"ח] והא דכתב ורועה שהפקידו לו שנים כל אחד בהמתו ומת אחד מהן כו' לשון גמרא נקט דרבא קאי בבכורות אהאי דינא דמיתה וכמ"ש התוס' שם וה"ה אם הפקידו שנים א' ב' טלאים ואחד א' ואפילו זה בפני זה ומה"ט וכ"מ בתוס' ע"ש דף ל"ו: שלא מדעתו כר ז"ל התוס' שם ל"ד שלא מדעתו אלא כלומר שלא בראייתו של רועה דהשתא לא הו"ל למידק:

סימן שא

סעיף א

אינו נוהג בעבדים כו' ב"מ דף כ"ו ויליף לה מדכתיב כי יתן איש אל רעהו כסף אי כלים לשמור וגו' ודרשינן כלל דומה לפרט מה כסף וכלים דבר שגופן זמון ומטלטלים לאפוקי קרקעות שאינן מטלטלים ועבדים הוקשו לקרקעות ושטרות אין גופן ממון והקדש רעהו כתיב וברמב"ם ג"כ ממעט מרעהו עכו"ם והיא ממכילתא וק"ק למה הקדים המשנה ורבינו וגם שאר פוסקים אחרים עבדים לקרקעות גם מפסיק בין עבדים לקרקעות בשטרות דהו"ל למתנינהו על הסדר דהיינו קרקעות דהוא גוף הלימוד דאינו מיטלטל

ואח"כ עבדים שהוקשו להן ואחריהן או לפני שניהן שטרות שהן מטעם ולימוד אחר ולעיל בר"ס ע"ה כתבם על הסדר וכ"ע: ונגנב או נאבד או נאנס פי' דבשאר דברים חייב השואל על שלשתן וש"ש על גניבה ואבידה: אבל נשבעין כו' פי' כ"א כדינו נשבע היסת ונפטר אם יש טענת ברי ונשבע בנק"ח ונוטל כההיא דפוגמת כתובתה וכ"כ הרי"ף והרא"ש בפ' שבועת הדיינים ולעיל ס"ס צ"ה:

סעיף ב

וכתב הרמב"ם פ"ב דשכירות: אבל אם פשע בהן ונאבדו חיוב כ"כ המ"מ שיש לדקדק כן ממתני' הנ"ל דקתני ש"ח אינו נשבע ולא קתני אינו משלם משמע דאם נודע בודאי דפשע חייב וכן פירש"י וע' בסמוך ס"ה מ"ש: וא"א הרא"ש ז"ל כתב דאפילו פשע בו' בפרק שבועת הדיינים כ"כ וטעמו דפושע בדבר אינו דומה למזיק בידים שהרי פשיעה בבעלים פטור ומזיק בבעלים חייב ומן המשנה אין ראיה דמתני' לא הזכירה אלא מה שנזכר בקרא ובש"ח לא נאמר תשלומין בכתוב כ"כ בפרק הזהב: ומ"ש ואפילו השואל כ"כ הרא"ש בפרק שבועת הדיינים:

סעיף ג

ולמעלה בסימן צ"ה כו' אף ע"ג דגם דין דענבים כתב לעיל בסימן הנ"ל מ"מ חזר וכתבו כאן משום דזה המחובר לקרקע הוא כקרקע לכ"ע ואגב קיצר וכתב ואפילו ענבים העומדים ליבצר שהוא אליבא דהרא"ש משא"כ דין המוסר לחבירו לשמור שכתבו שם בפלוגתא ולא הכריע ביניהן מש"ה לא כתב כאן הפירוש אלא כאילו אמר ע' בזה לעיל בסימן צ"ה:

סעיף ד

ואפילו ענבים כו' ע"ל סימן הנ"ל וסימן קצ"ג וסימן רכ"ז מ"ש בדין זה (וע"ל בסימן קצ"ג בסמ"ע מ"ש):

סעיף ה

הופקדו אצלו מעות של עניים דינו כשל הקדש ופטור עליהן עובדא בב"ק דף צ"ג ויליף לה מדכתיב לשמור ולא לחלק ופי' דע"כ לא חייבה תורה לנפקד אלא בשנמסר בידו ע"מ לשמור דהיינו שיחזיר לאחר זמן לזה שהפקידו בידו אבל זה שמסר לידו מעות עניים לאו אדעתא שיחזור ויקחם מידו מסרם לו אלא שהוא יחלקם ויתנם לעניים וא"כ לאו שומר של זה המפקיד הוא וכ"ת א"כ שומר של עניים הוא לא מיקרי שומר בשבילו שהרי [אין] שום אחד יכול לתבעו מיניה וכעין זה פירש"י שם ונראה דמש"ה דייק רבי' וכתב דינו כהקדש פי' ה"ז כמו שהפקידו בידו הקדש שאין מחזיר לרעהו הפקדון וגם אין מי שיתבע אותו ממנו ולהכי לא נקט אינך דחשיב לעיל דפעור בהו לפי שהנהו לא מטעם

זה איתמעטו וכמש"ל ודע דשם בגמרא מבואר בהדיא דאפי' פשע בהו פטור והרמב"ם בעצמו כתב בפ"ה דשאלה בדין זה דאפילו בפשיעה פטור וכן דייק לשון הרמב"ם בפ"ב דשכירות דכתב ז"ל ונ"ל שאם פשע השומר בעבדים ובקרקעות ושטרות כו' ואילו הקדש לא הזכיר וע' בהר"ן פ' הדיינין שכתב ג"כ בזה על הרמב"ם וכן הוא בש"ע ומ"ש בשם הרמב"ם לפני זה דאם פשע כהן חייב אאידך ג' לבד קאי ולא אהקדש: אבל אם יש כו' פי' אז הוה שומר של עניים ותל עליו שם שומר שהרי כל אחד יתבע שלו משא"כ הקדש דאין לו מי שיתבע ממנו ומיירי ג"כ שהמעות מיוחדין הן לעניי עיר הזאת משא"כ אם אין מיוחדים אלא לעניים דעלמא דאף אם היה קצבה ליתן לכל אחד דרך משל ו' גדולים לכל יום מ"מ ממון שאין לו תובעין מיקרי שיוכל לומר אתנם לאחרים וכן פי' המ"מ לדברי הרמב"ם פ"ה מהל' שאלה ושכ"כ רש"י ע"ש:

סעיף ו

ומעות של יתומים בפ' אלו מציאות: אין להם דין הקדש כו' פי' ונשבעין מליהן גם כאן בא לאשמועי' דל"ת כיון דמעות אלו ב"ד הפקידו בידו דאי היתומים אין נשבעין על טענת קטן וכמש"ר סימן ש"ב וסימן צ"ו וא"כ כיון דלאו שומר דיתומים הוא שהרי הם לא הפקידו אותן בידו וגם שומר של ב"ד אינו שהרי המעות אינם שלהם לאו שם שומר עליו כמו בהקדש קמ"ל דהרי הן כשאר כל אדם דודאי יש למעות הללו תובעין דלכשיגדלו היתומים יתבעו את שלהן ממנו: ואסור להשתמש בהן כבר כ"ר בס"ס רפ"ז ושם ביארתיהו דקמ"ל דל"ת שמותר להשתמש בהן (ולדמותו לדמי אבידה) בשביל שהוא עושה טובה עם היתומים שהיו סמוכיס עליו וגם כדי שלא יהיו אחריות המעות על היתומים ע"ש. ומה שחזר וכתב דין דאסור להשתמש בהן גם אין לו שייכות ה"ט משום דכתב דדינן כשאר כל אדם דהיינו שפטור ש"מ מגניבה ואבידה מש"ה הוצרך לומר דאסור להשתמש בהן דאי מותר כבר נתבאר דבמעות שמותר להשתמש בהן נעשה עליהם ש"ש ואע"ג דעדיין לא שימש בהן:

סעיף ז

וכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ב הנ"ל: והרי הוא ביד השואל רבותא קאמר דאפילו שואל פטור בהקדש אבל לעיל לא מצי אמר השואל הקדש ואח"כ פודהו והרי הוא חולין ביד השואל דאין שאלה בהקדש ואם עבר הגזבר והשאילה הרי מעל בה ויצאה לחולין: וכן העכו"ם כו' והרי הוא ביד ישראל אין זה במיימוני ונ"ל דה"ג והרי הוא ישראל וזהו שמסיים דבעינן שיהא תחלה וסוף ישראל א"נ ה"ק והרי הוא ביד ישראל כלומר שעדיין הוא בידו שעדיין לא לקחה מידו דומה למ"ש לפני זה והרי הוא ביד השואל ולכאורה היה

נראה להגיה עוד בבא אחת והוא וכן ישראל שהפקיד ביד עכו"ם ונתגייר והרי הוא ביד ישראל וא"ש וק"ל:

סעיף ח

אין השומר חייב ברייתא בס"פ החובל: אא"כ שיתננו לו כו' פי' כשבאה לידו בתורת שמירה אז הוא מחוייב לשמרה מפשיעה בתורת ש"ח אבל לא כשבאה לידו כדי לאבדה ואח"כ פשע ונגנבה ונאבדה ועוד חילוק בין באה לידו בתורת שמירה או כדי לאבדה כ"ר בר"ס ש"ף והוא דאם נתנו בידו לשמור אז אפילו א"ל אח"כ אבד אותו או קרע אותו והוא עשה כן חייב וכדתנן במתני' פ' החובל האומר לחבירו קרע כסותי חייב אא"כ א"ל קרע לכסותי ותהא פטור (ומפרשים התוס' הטעם שם דכיון שמסרו לו לכתחלה בתורת שמירה מה שא"ל אח"כ קרע או אבד איכו אלא פטומי מילי והשטתה בעלמא) אבל אם נתן לו מתחלה בידו לאבדו או לקרעו אע"פ שאמר אח"כ שישמרהו ויפקידהו אצלו פטור אפילו לא א"ל קרע ע"מ לפטור ועוד כ"ר חילוק בין באה לידו בתורת שמירה או כדי לאבדה בסימן שצ"ו ס"ג ביצאה הבהמה והזיקה לאחרים ע"ש וכולם נלמדו ממ"ש בשומרים לשמור ודרשי' ולא לאבד ומפרש כל אחד לפי עניינו ודוק:

סימן שב

סעיף א

אחד האיש ואחד האשה כו' כ"כ הרמב"ם בפ"ב מהל' (שטרות) [שכירות] וכ"כ המ"מ אע"ג דכתיב כי יתן איש אל רעהו וגו' אפ"ה השוה בכל התורה האשה לאיש:

סעיף ב

וכתב הרמב"ם כו' שם ובפ"ה מטוען כ"כ וז"ל המ"מ פ"ה מה' טוען דכי תנן אין נשבעין על טענת קטן דוקא שבועות שהן באות מחמת טענה אבל שבועה שהיא באה על שמא נתחייב גם לקטן עכ"ל. דין המקבל פקדונות מן העבדים ומן הנשים ומן הקטנים ע' בטור א"ע סימן פ"ו:

סימן שג

סעיף א

שומר שכר הוא שנותנין כו' כלומר אע"ג דבתורה כתיב בהמה בש"ש וכסף בש"ח תרוייהו איתנהו בתרוייהו וכמו שנתבאר לעיל ר"ס רצ"א ומש"ה הקדים רבינו במ"ש בהמה לכסף וכלים כיין דגביה כתוב בהמה. במקום שראוי למשוך היינו שימשכנה מר"ה לרה"י או בסימטא או בחצר שהוא של שניהם וכמש"ר בסי' קצ"ז: אבל לדעת ר"י מיד כשקיבל כו' לעיל בסימן רצ"א כתב שכן הסכים הרא"ש וע"ש:

סעיף ב

צריך לשמור כו' רוב דינים דסימן זה הן ס"פ הפועלים דף צ"ג ע"ש: ואפילו נתן הכספי' כו' כן דקדקו התוס' והרא"ש בפ' הכונס דלעולם חייב על כל שם גניבה אעפ"י שבאה ע"י אונס גדול דכל גניבה קרוב לאונס הוא כדאמרינן בפ' השואל ואפ"ה חייביה התורה הלכך אין חילוק בין אונס גדיל לקטן אבל לסטים מזויין או ארי ודוב שדרסו וטרפו היינו שבויי' דכתיב בהדיא בקרא דפטריה רחמנא אשר"י והכלל דצריך להיות עיניו תמיד על הדבר הנתון בידו לשמור ואז דוקא הוא פטור דמה לו לעשות שנטלה מידו בזרוע משא"כ כשאין עיניו עליו אמרינן אילו היה שם לא היה בא הגנב לחפור תחת הקרקע: אונס בעידנא כו' ואפילו נאנס במה שחטפתו שינה אי אונס אחר בגופו של שומר חייב דלא פטרי' רחמנא אלא באונס המגיע לגופו של פקדון כשבוי' או שבורה פן דעת רשב"א ויש חולקין בזה: אין אומרין כו' ואם לאו פטור כי' הלשון דחוק דקאמר ואם לאו פטור משמע דאיירי בדבר דאף אם היה שם בודאי לא היה יכול להציל א"כ למה סתם וכתב: דאמרינן אילו הי' שם היה יכול להציל. ועוד מאי זה דקאמר ואם לאו כי' דהא אנן סהדי אף שלא היה מוקף תומה אם היה שם לא היה בא הגנב לגונבה משם דגנב אין בא לגנוב אלא במקום שאין רואה ונראה דבתחלה נקט לישנא שמושאל ממקום אחר מדין אינם דאיתא בברייתא ובגמרא דס"פ הפועלים דאם על בעידנא דעיילי אינשי אין אומרין אילו היה שם היה מציל אלא אומדין אותו אם היה יכול להציל חייב ואם לאו פטור וכמש"ר בסמוך בס"ח וקאמר שם בהאי לישנא משום דשם נמי היה אפשר דאם היה שם היה מקויים בו ואימתך ומתך אתן כו' או גם הארי את הדוב כו' מ"מ כל שלא על אלא בעידנא דעיילי אינשי לא אמרינן הכי אלא אזלינן בתר דרך העולם וה"נ הול"ל הכי כיון שהקיפה חומה הרי היתה בחזקה משומר לפי דרך העולם ומה לו לעשות עוד קמל"ן דלא אמרינן הכי כ"א גבי ארי דמיקרי אונס אבל לא בגניבה ואבידה דחייב עליה רחמנא ומש"ה כיון דלפי האמת אם היה שם לא היה בא הגנב לא אזלינן בתר דרך העולם ועמ"ש בס"ח עוד מזה בשם התוס':

סעיף ג

ואינו פטור אלא מהאונסים כו' עיין בחידושי':

סעיף ד

מב' רוחות הוי אונס עבד"ר:

סעיף ה

כתב הרמ"ה כו' אע"ג דכבר כ"ר דאם אינו יכול להציל דפטור שאני הכא כיון דמסתמא אדם יכול להציל מזאב או מכלב א' והו"א זה שאמר שלא היה יכול להציל אילו היה טרח

נפשו היטב היה ג"כ מצילו קמל"ן: הארי והדוב כו' משנה בס"פ הפועלים: והברדלס אפעה וגם הוא מין נחש וכ"כ התוס' בפ"ק דסנהדרין סוף ט"ו וכתבו שם דשני מינים ברדליס הן א' הוא חיה קטנה מין חולדה וא' מין נחש שממית ומש"ה מונה אותן שם במשנה עם ארי ודוב ע"ש:

סעיף ו

באו לסטים עליו כו' מבואר שם בגמרא: וליתן להם שכר עד כדי הבהמה דמסתמא ניחא להו לבעלים בהצלה משום טירחא שלא יצטרך לטרוח ולקנות אחרת א"נ משום כושרא דחיותא ומיהו אין הרועה חייב להצילו אלא בכדי דמיה לחוד לא בכדי כושרא דחיותא או בכדי דמי טירחא למשל אם הבהמה עצמה שוה י' זהובים וכושרא דחיותא שוה זהוב א"נ דמי טירחא לקנות אחרת זהוב אין הרועה מחוייב ליתן להם שכר אלא י' זהובים דשמא אם יתן להם י"א זהובים יאמרו לו הבעלים אח"כ מי צוה לך להוציא עליה כ"כ ולא איכפת לן בטירחא או אין אנו רוצים לקנות אחרת וק"ל וכן מוכח מדברי הרמב"ם וכמ"ש בסמוך בס"ז: ואם היה צריך לשלם כו' נ"ל דרבינו רבותא קאמר דאפי' אם היה צריך ליתן בשכר הצלתה כדי כל דמיה אפ"ה כשלא הציל חייב מיהא ליתן לבעלים דמי טירחא שצריך ליתן לאדם זהוב א' שישתדל ויקנה לו בהמה אחרת ויפה כמו הראשונה וממילא גם בבבא הראשונה דהיינו כשהיה יכול להציל בפחות מכדי דמיה שכ"ר שמשלם אותו המותר צריך לשלם לו גם דמי הטירחא (ומיהו אינו מוכרח ובהשגות הראב"ד כמעט לא משמע כן ועיין בסמ"ע מ"ש עוד מזה): מיהו כושרא דחיותא א"צ לשלם לו לא ברישא ולא בסיפא וק"ל:

סעיף ז

כתב הרמב"ם כו' בפ"ג דשכירות כ"כ: נשבע ונוטל מה שטוען וכתב המ"מ שם ז"ל זה הכלל לכל המוציאין ברשות שהן נשבעין ונוטלין עכ"ל ונקוט האי כללא בידך כי בזה צריכין לחלק בכמה מקומות בין מוצא ברשות חכמים וברצון זה שכנגדו ובין שלא ברצונם: שאינו יכול כו' מלשון שאינו משמע לי דנתינת טעם הוא וה"ק למה נשבע ונוטל מפני שאינו יכול לטעון אלא עד כדי דמיה דהיינו י' זהו' ולא דמי טירחא וכיון שכן נאמן במגו דאמר נטרפה (לאפוקי אם הרועה יכול למטען עד י' זהו' דהיינו כדי שוויה וכדי טירחא ודאי דאינו נאמן במיגו דנטרפה שהרי בטענה זו מייתר זהוב ועיין בסמ"ע מ"ש מזה) כשם שאם היה טוען נטרפה היה נפטר בשבועה ה"נ דנאמן להחזיק במה שבידו בכדי דמיה בנק"ח:

סעיף ח

רועה שהיה רועה כו' שם בגמרא: אם נכנס כו' אם לא היה יכול להציל אילו היה שם פטור כיון שאירעו אונס. וא"ת כיון שהיה יכול להציל אילו היה שם מאונסים קלים והוא נכנס נחשבה לפשיעה וכל שתחלתו בפשיעה אף שסופו באונס חייב תירצו התוס' בזה בס"פ הפועלים דף צ"ג ע"ב בד"ה אי הכי כו' כיון דעל בעידנא דעיילי אינשי לא מחשב זה לפשיעה אנא כעין גניבה ואבידה שהוא קרוב לפשיעה וקרוב לאונס וכל כה"ג לא אמרינן דלהוי כתחילתו בפשיעה לחייב על האונסין בסופו ודוקא דעל בעידנא דלא עיילי אינשי זהו מחשב פשיעה לחייב עליה אפילו באונס דארי כיון דאיכא למיתלי' אפי' בצד רחוק ולומר אילו היה שם לא היה בא הארי וכנ"ל וק"ל: אפי' ע"י רועים אחרים כלומר אעפ"י דבש"ח כה"ג פטור כדלעיל סי" רצ"א: אפילו לא היה יכול להציל כו" מכאן משמע כדברינו שכתבנו לעיל סי' רצ"א סי"ד שמש"ר שם ז"ל אבל הכא כיון כו' ואתא ארי אפשר אם היה שם היה בורח ממנו כו' לאו בדוקא נקט ארי ומשום דשמא היה מקוים גם את הארי גם את הדוב הכה עבדיך או אימתך וחתך אתן כו' אלא גם באונס אחר שלא היה יכול להציל לפום הנראה אם היה שם אפ"ה אם היה יכול להצילו ע"י סבה אם היה שם בשום צד חייב שהרי כאן סתם רבינו ולא הזכיר ארי: והרמב"ם כתב בין נכנס כו' שם בפ"ג כ"כ. וז"ל ב"י ויש לתמוה כו' [עיין בב"ח] ואין לדחות ולומר משום דהרי"ף לא גילה דעתו כ"א בש"ח אבל בש"ש יכול להיות דמודה לסברת הראב"ד שכ"ר בסי' רצ"א דז"א דבפרק המפקיד בפלוגתא דאביי ורבא מייתי הרי"ף הברייתא דאירי בש"ש. הרי דמשוה להו וס"ל דאפילו בש"ש הוי דינא הכי: כתב הרמב"ם ואם אין הדבר ידוע כו' שם כ"כ: חייב לשלם ז"ל ב"י נראה שטעמו משום דמן הסתם היה יכול להציל ע"י רועים ומקלות ולפיכך עליו להביא ראיה שלא היה יכול להציל עכ"ל ונראה דאין טעם זה מספיק אם לא שנאמר שהרועה עצמו אינו טוען ברי לי שאם הייתי שם לא הייתי יכול להציל דא"כ היה נאמן במיגו דאי בעי היה אומר מתה מעצמה (ודוחק לומר דמיירי בידוע שלא מתה מעצמה) דהיה נאמן בשבועה אלא ש"מ דמיירי בשהוא עצמו אינו יודע אם היה יכול להציל או לא ולהכי אוקמינא ליה אחזקה שהיה יכול להציל ומשלם וק"ל:

סעיף ט

העביר הבהמות כו' בס"פ הפועלים עובדא הוה דאתא לקמיה דרב פפא ופסק כן: מתה הבהמה כו' משנה שם: אפילו לא מתה מיד כ"כ שם הרא"ש והתוס' כתבו [עיין לשונם בב"ח] ומש"ה לא כתבו רבינו לעיל בש"ח בסי' רצ"א דודאי ש"ח כיון דלא מתה מיד או שיש לתלות בדבר אחר תלינן אבל ש"ש בעי למינטר נטירה מעליותא וק"ל:

סעיף יא
העלה לראש ההר כו' משנה שם: אפי' שעלתה מאליה כו' ונפלה חייב משא"כ לעיל בסי' רצ"א בש"ח: ומתה שם כדרכה פטור הטעם משום דמ"ה מה לי הכא כו':

סעיף יב
אבל אי גנבה גנב מהאגם כו' ה"ט דמיד שנגנבה הגנב נתחייב בגניבה. אבל קשה (דמאי) [דמ"ש] דגנבה גנב מהאגם אפי' גנבה מביתו ואח"כ מתה בבית הגנב נמי חייב בש"ש וצ"ל דהאי ואם גנבה גנב כו' מיירי אפילו בלסטים מזויין ומתה בביתו וקמל"ן דחייב על הפשיעה דפשע מעיקרא שיצאה לאגם דע"י הפשיעה לקחה הליסטים מזויין מהאגם. ובזה מיושב קצת למה הדר כתב דין זה הכא בש"ש הא נלמד במכ"ש ממה שכבר כתבו לעיל סי' רצ"א בשומר חנם: לאונס וקרוב לפשיעה וחייב עליהם ש"ש אך חכמים תקנו שיפטר בשבועה שלא פשע בה לגמרי או יביא ראיה שלא פשע: לעשות לו לפנים כו' פי' לפטרו מתשלומין וגם. מצוה אפילו ליתן לו שכרו אם הם עניים כו' ומשמע לי דלענין תשלומין אפילו אם הוא עשיר אין לחייבו וכ"כ לשון הגמרא דגרסי' שם רבה בר בר. חנן תברי ליה הנהו שקולאי לחביתא דחמרא שקל לגלימייהו אתא א"ל לרב א"ל הב להו גלימייהו א"ל דינא כך א"ל אין למען תלך בדרך טובים. יהיב להו גלימייהו א"ל עניי אנן כו' אמר ליה הב להו אגרייהו כו' הרי לך אפילו קידם שידע שהיו עניים צוה רב שאין לחייבם בתשלומין וק"ל. ישבע שלא פשע בה דעשאו שבירת חבית כשבורה ומתה הבהמה.

סימן שד

סעיף ב
אדם הנושא חבית גדול כו' שהוא כבד למשא אדם אחד ונתקל פירוש אפילו נתקל במקום מדרון נמי פושע הוה כיון שנשא משא שלא יכיל האדם לישאנה ומ"ש וחייב פי' מדינא אבל ודאי משום מצוה איכא כדלעיל (וכן פירש"י בעובדא דרבה בר בר חנא דפשעו א"נ שנשא בריגלא ואפילו הכי א"ל רב זיל הב להו גלימייהו) אבל שבועה ג"כ לא שייך כאן שלא תקנו חכמים כיון דפושע גמור ועיין בסמוך ס"ג:

סעיף ג
וחנושא משא כבד במוט כפיף באמצע שם בגמ': ונותן ב' כדים בב' ראשים ונשבר כו' כצ"ל כדים בכף ול' נותן כלומר שמחלק המשא לתוך ב' כדים כדי שלא תהיה כבידה כל כך (רב שהמשא) [דכשהמשא] אינה מונחת על מקום א' קל לנושאה וזש"ר שהרי קל הוא לשנים וכבד לאחד כלומר וכיון שאינו ראוי לב' משאות אעפ"י שהוא כבד למשא אדם א' דרך ב"א להתחזק ולטוענו ביחד לבד כשהמשא מחולקים כגון במוט

כפוף ולהכי הוי קצת אונס משא"כ בנושא חבית גדול כו' דחייב מפני שהוא כבד למשא אדם אחד ואעפ"י שאין בו כדי נמשא ב' ב"א (וכמש"ר לפני זה) משום דהתם כל המשא מונחת על מקום א' ואין דרך בני אדם להתחזק ולטוענו ביחיד וזה שנושא פשע לכן חייב לשלם הכל ומש"ה כתב ונותן שני כדים ור"ל דאותו ענין המונח בחבית א' הוא מחלק ונותנו לב' כדים ונושא בב' ראשי המוט וק"ל ועיין בדרישה:

סעיף ד

לשון הרמב"ם כו' ונראה דגם הרמב"ם מודה בדינים הקודמים ועבד"ר: והרי זה אונס ומשלמין החצי ז"ל המ"מ שם לפי שהיה היה להם להתחבר יחד נשאת אלא משא של כל א' יכול נהעבירו לבדו וכיון שמשא זה כבד אצל כל אחד מהן היה בדין שישלמו הכל וכיון שהוא קל לשניהן היה בדין שיהיו פטורין ולפיכך משלמין מחצה זהו דעתו ז"ל לפי מה שביאר בבא השנייה עכ"ל. וז"ל הרמב"ם בבבא השנייה מכאן שהאחד שהעביר חבית גדולה שאין דרך כל הסבלים להעבירה שהוא פושע ואם נשברה בידו משלם הכל עכ"ל. וע"פ הדברים האלה נ"ל דכוונתו דס"ל להרמב"ם כיון שהוא כבד אצל א' ואינו נותן לשאת לא' א"כ יש על משא זו שם פשיעה לאדם א' הבא לנושאה ואף שנתתבר אחד עמו ומסייעו לשאת אותם כיון שאין מדרכן להתחבר בענין כזה כאילו נשאו א' דמי מיהו הואיל וקל הוא לשנים אינו חייב אלא החצי כן נ"ל ולא כעיר שושן שכתב אדברי המ"מ הנ"ל ז"ל כיון שמשא זה כבד אצל כל א' מהן י"ל שכל א' מהן סמך על חבירו להקל משאו והרי פשע כו' ע"ש וז"א דהא שהרי המ"מ סיים וכתב שהרמב"ם ביאר כן בבבא שנייה ואין פירושו דרמ"י נזכר כלל בבבא שנייה ודו"ק:

סעיף ה

ואם נשבר החבית בענין כו' מימרא דרבא פ' השואל: אם שבר בא' משאר ימים משלם ד' פי' וה"ה נמי חבית יין ואפילו היה יום השוק בין יום השבירה ובין יום התשלומין דלא שייך הכא למימר אילו היה לי ייני הייתי מוכרה כבר ועכשיו למעות אני צריך דהא לא הזיק לו אלא בארבע וכל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה והרי חזר ומשלם לו ד': לפיכך אם יש לו כו' נראה דר"ל שאחר שנשבע חוזר וקנה יין בין השבירה לתשלומין דאי באית ליה יין שנשאר לו מיום השוק הראשון יום השבירה ודאי נפטר בחבית של יין שהרי אינו יכול לומר לו אלולי ששברתי הייתי מוכרו שהרי מה שהיה לו כבר לא מכר וגם רבינו בסמוך לא כתב בשם הרא"ש אלא דלא סגי ליה בשילם ד' כשהיה לו יין מתחלה אבל בחזרת לו חביות יין ודאי סגי וכמ"ש בסמוך וק"ל: וי"א אם היה לו יין כו' הרא"ש שם הביאה: ולא נמכר לו כו' נראה דר"ל שלא נמכר ביום השוק שנשבר אף שנמכר אח"כ ואין לו יין כלל ואפי' עברו בנתיים ב' וג' יום השוק אפ"ה ס"ל לי"א שאינו

משלם אלא ד' והטעם דכיון שבאותו יום השוק שנשבר היה לו יין הרבה עד שלא מכרו כולו הו"ל יום השוק לגביה כיומא אחרינא ואינו משלם אלא ד' מיהו הרא"ש שחולק עליה ש"ל דאפילו היה לו עדיין יין מיום השוק הראשון שנשבר בו ולא מכרו אפ"ה כשבא ליתן לו דמים צריך ליתן לו ה' כיון שסוף סוף ביום שהזיקו בה' ומיהו בודאי פשיט דגם להרא"ש אם בא לחזור לו חביות מחזיר לו וכמ"ש לעיל ודו"ק בדרישה: וכ"כ הרמב"ם בפ' הנ"ל ועבד"ר: ולהוציא עליה לכרוז ולעשות כו' ל' גמרא ומנכה לו אגר טירחא ודמי ברזינייתא וע"ש בפרש"י דבשני הפירושים שלו גרים ברזינייתא בבי"ת ולתרוייהו ל' ברזא הוא והיינו העץ שתוחבין בנקב החבית שמוציאין מתוכו יין אלא דלפירוש הראשון אין קפידא בהוצאת עשיית הנקב ולא בעשיית ברזא לתוך הנקב מפני שאירי בחבית של עץ שאין הוצאת עשיית הנקב נחשב לכלום ומש"ה הוצרך לפרש שההוצאות הוא עבור הכרוז ונקרא אותה הוצאה ע"ש הכרזה שמכריזין יש לפלוני יין הנמכר בברזא כלומר הנמשך מעט וחוזר ונשתם כל פעם בברזא משא"כ לפירוש השני דהוצאה עבור הנקב שמיירי בחבית של חרם שיש הוצאה רבה ע"ז מפני שצריך אומנות שלא ישתבר החבית בנקיבתו וקורא הנקב על שם הברזא משא"כ ברזא בלא נקב וק"ל. ורבינו כתב הוצאות שני הפירושים ולא נקט בלשונו ל' הגמרא אלא הענין המכוון ממנו וכתב לכרוז דהיינו פי' קמא דעושין הכרזה פ' יש לו יין למכור ולעשות נקב הוא פירוש השני ולא הזכיר ברזא כלל מפני שאין הוצאה על עשיית הברזא וכמ"ש והרמב"ם פי' דמי ברזנייתא ע"ד אחר כתבתיהו בסמ"ע עיין שם:

סימן שה

סעיף א

לענין שאם כופר פי' שאומר שמעולם לא חל עליו דין שומר: או שיש כו' כלומר או שהוא מודה שהוא שומר אלא שאומר כמו שמסרת לידי כן הוא עתה אינו נשבע אלא היסת וע"ל סימן רצ"ו ס"ג: ישבע שהוא כדבריו פי' שנאנסה ממנו בלי פשיעה ושלא שלח בה יד דאם שלח בה יד ברשותו הוא קאי לענין להתחייב באונסין דאל"כ קשה הא כבר נשבע שהוא כדבריו דהיינו נאנס וא"כ ודאי אינו ברשותו ובס"א כתוב שאינו בלא וי"ו וא"ש טפי וי"מ כפשוטא דאעפ"י שכבר נשבע שנאנסה ממנו אפ"ה חיישינן שמא יודע להשתדל ולהחזירו לרשותו וכעין זה בב"מ דף ל"ה דקאמר התם דלמא הדר טרח ומייתי לה כו' וכן משמע קצת הל' הרמב"ם הועתק בש"ע סי' רצ"ה אבל הוא דוחק ועמש"ל סי' רצ"ד: נמצא הגנב הכפל שלו פי' אחר שנשבע כמשכ"ל בסי' רצ"ה. וכל

הדינים שפירשתי למעלה בש"ח כו' כתב ב"י אנמצא הגנב הכפל שלו דסמוך לו קאי כו' ע"ש:

סעיף ב

ואם נגנבה בלסטים מזויין צריך לפרוע פי' השומר צריך לפרוע לב"ה מיד והוא יעמוד הגנב בדין דמאחר שנמצא גנב מסתמא יוכל להוציא ממנו אכן אם אינו יוכל להוציא מחזיר לי הבע"ה את הדמים דכיון שנגנבה ממנו בלסטים מזויין הוי אונס ואין נפקותא אלא נפרעון ביני ביני וק"ל: ואפילו אם נשבע כו' פירוש השומר יפרע ואין להמפקיד עסק עם הגנב ומש"ה הקדים לכתוב צריך להעמידו בדין ואח"כ כתב והוא יפרע לומר דאף שכבר העמידו בדין ופסקו הב"ד על הגנב לשלם מ"מ הנפקד ישלם למפקיד והוא יגבה מהגנב ומש"ה קיצר לכתוב וכן הדין אפי' אם נשבע כו' כדי ללמדינו זה וממנו נלמד בק"ו לאם עדיין לא נשבע ואין בש"ש חילוק בין נשבע ללא נשבע וכמ"ש לשון הגמרא בדרישה בס"ס רצ"ד ע"ש:

סעיף ג

כדפרישית לעיל בש"ת בס"ס רצ"ה ע"ש ובמ"ש שם ועמ"ש עוד בסמוך:

סעיף ד

ואם קיבל עליו השומר כו' בס"פ הפועלים ובס"ס רצ"א נתבאר שאפילו בדברים בלא קנין ובלא משיכה נתחייב ב"י וכ"כ רבינו נקמן סי' ש"ז:

סעיף ה

אלא אפילו מסרו לש"ש שלא מיעט בשמירתו ג"כ חייב אפילו באונסין דיכול למימר את מהימנית לי בשבועה ולא אחר. ואע"ג דדין זה פשוט במכ"ש מש"ח שמסר לש"ש דחייב (דלעיל סי' רצ"א) מ"מ סיפא איצטריכא ליה דאפי' ש"ש לפעמים פטור וגם בא לאשמעינן דאם מסרו לש"ח אפי' רגיל לא מהני וכמו שסיים. משא"כ בש"ח שמסר (לש"ח) [לש"ש] והא דלא אשמעינן דרבותא דאפילו מסרו לשואל דעילויי עלייה לשמירתו נמי חייב דאדרבה כשמסרו לשואל פשיטא דחייב אפיל מתה מחמת מלאכה שהרי שלח ידו בפקדון בשאלה זה (וכ"כ הב"י לקמן בסימן שמ"ב בשם ריטב"א דדוקא שוכר ושואל אינם חייבים (באונסים) כששואלים או שוכרים אותו לאחרים וע"ש) שהבעל מסרו לידו בתורת שמירה ולא להשתמש בו והוא מסרו ליד אדם המשתמש בו וכבר נתבאר לעיל ר"ס רצ"ב דהיכא ששלח יד בפקדון אפילו נאנס אח"כ ממנו חייב: כגון שהבעלים רגילין להפקיד כו' אע"פ שלא הזכיר רבינו תמיד אין להביא מזה ראייה לדברי ב"י שכתבתי לעיל שי' רצ"ה סכ"ה די"ל דרגיל היינו תמיד דהא ודאי פשוט שמלת תמיד הנזכר שם בסי' רצ"ה לא תמיד ממש הוא בני הפסק אלא ר"ל שרגיל להפקיד בידו

אבל מ"מ בעינן שהפקיד בידו כמה פעמים וכמ"ש לעיל ע"ש: אבל אם מסרו לשומר חנם כו' כ"כ הרמב"ם בפ"א דשכירות ל' המ"מ הביאו הב"י ע"ש: ומיהו אם יש להשני ראיה וכב"י ה"ה שהראשון נאמן בשבועה (ומש"ר לעולם חיוב היינו לאפוקי רגיל ושבועת השני) ולעולם זה לבד נקרא פושע ולא לענין דהוה כתחילה בפשיעה וסופו באונס דהוא חייב כיון שהאונס לא הוה מחמת פשיעה וכמ"ש בסי' רצ"א: כיצד אם יש עדים כו' לעיל סי' רצ"ד נתבאר דהרא"ש ס"ל דאעפ"י שיש עדים שמתה או נאנסה בעינן שישבע שלא פשע ומה שנקט רבינו אם יש עדים שמתה כו' מילתא פסיקא נקט אליבא דכ"ע ור"ל אפי' לר"י דחולק שם בס"ד וה' על הרא"ש אינו נפטר כאן אלא בעדים שמתה אבל א"ל דאפילו הרא"ש מודה הכא דנאמן השומר השני אפשיעה בשבועה כיון שיש עדים אמיתה דז"א דהא בס"ס רצ"א כתב דלא ישאר עליו שום שבועה משמע אפי' שבועת פשיעה ודו"ק:

סעיף ו

שמור לי כו' בפרק האומנין מפרש ר"פ כן: כדפרישית לעיל כו' אע"ג דבש"ח לא נזכר דין דשמור לי כו' מ"מ דין שמירה בבעלים נזכר בס"ס רצ"א: ואמר השאילני כליך ואשאילך כו' ברייתא שם וטעמא דכל א' לצורך עצמו שומר כדי להשתמש בו לכך אינו פטור מטעם עמו במלאכתו: שהרי הוא משאיל כו' תחת כו' פי' ולפיכך אין עליו דין שואל ברישא ובסיפא ובמציעתא דשמור לי ואשאל לך לא נקט אלא לאפוקי מהרמ"ה וכאילו אמר דבהני תלתא דין ש"ש יש להן לא דין שאלה ושמירה בבעלים והרמ"ה ס"ל דיש להן דין שמירה בבעלים:

סעיף ח

והרמ"ה כתב כו' עבד"ר: ושמור לי [ואשאילך או השאילני] ואשמור לך כו' כצ"ל וכן הוא בס"י וכן מוכח מדמסיק רבינו וכתב עליו ז"ל אבל שמור לי ואשאיל לך כו' ש"ש דגם בבא זו נזכר בדברי הרמ"ה וגם בברייתא תננהו יחד ודין א' להן לכל מר כדאית ליה: אבל רש"י פי' באלו שאינו כו' ר"ל באלו שהזכיר הרמ"ה אבל שמור לי ואשמור לך כ"ע מודים דהוה שמירה בבעלים ומזה ג"כ מוכח דל"ג בדברי הרמ"ה שמור לי ואשמור לך:

סעיף ט

אבל שמור לי ואשאילך כו' אלא כליו כו' והשאילני ואשמור לך כו' לא הוא ולא כליו ז"ל ב"י קושיא ראשונה יש לדחוק ולומר דכיון דכליו שאיל לו הוה כאילו בעליו עמו אבל מה שהקשה בהשאילני ואשמור לך דאין המשאיל עם השואל כלל כו' זה ודאי קושיא הוא וצ"ע עכ"ל. ור"ל דכשאומר ראובן לשמעון תחלה שמור לי ובשכר השמירה אשאיל לך כלי לעשות בו מלאכתך א"כ הואיל ומותר לעשות מלאכתו באותו כלי של

ראובן [הוי] עמו במלאכתו ופטור שמעון על הכלי שבא לידו לשומרו אבל כשאומר לשמעון תחלה השאילני ואשמור לך אם כן נתחייב על השאלה שהיא קדומה דאע"ג שנותן לו עוד כלים לשמור כיון שאסור בו לעשות מלאכה לא מחשב כלי זה כאילו היה הבעל כאן וליכא שמירה בבעלים ודו"ק. ולענ"ד בישוב הקושיא הוא דס"ל להרמ"ה דהא דכתיב בעליו אין עמו לא ישלם לאו דוקא עמו במלאכה קאמר דא"כ לא הו"ל לקרא למסתם אלא י"ל בעל המשאיל אינו עם ענין השאלה שלא תלה עסקו וענין אחר בשאלה זו אז חייב לאפוקי כשאמר השאילני ואשאילך שאל לי ואשמור לך שכולם מיקרי בעליו עמו שהרי תלה השמירה או השאלה בענין אחר שאמר אשאילך בתנאי שתשמור לי או השאילני בתנאי שאשמור לך כנגדו ומיהו דוקא באמר השאילני ואשמור לך היום אבל השאילני ואשמור לך למחר לאו עמו מיקרי דעמו משמע מיד בשעת שאלה ודוקא תלה השאילה בתנאי אחר לאפוקי מסר לו ב' פרות אחת שאולה ואחת שכורה חייב ולא דמי להשאילני ואשמור לך דתלה השאילה בתנאי השמירה מה שאין כן התם גם בלא"ה נמי שאני התם דהנאת השאילה כולה דהשואל היא דהא השכר שנותן לו אינו אלא בעד בהמה השנייה וכן כשאומר לו שמור לי על תנאי שאתן לך כך וכך דמים פשיטא דחייב ולא שייך שמירה בבעלים שהרי לא תלה השאלה או השמירה בענין הדומה למה הוא עושה לו אלא במה שיתן לו שכר על טירחא שלו וש"ש הוא וחייב ודו"ק: וחד הוה רכיב כו' כצ"ל והוא בב"מ דף פ"א ועבד"ר. וזהו כדברי הרמ"ה שכיון שמוכח דס"ל להרא"ש דהא דפריך תלמודא והא שאלה בבעלים היא אהשאילני ואשאילך נמי קאי וצריך לאוקמא לברייתא דקתני דנעשה ש"ש בהשאילני היום ואשאילך למחר ואם כן ה"ה לאינך כולהו דקתני בברייתא נמי מיירי במהיום ומחר ועבד"ר שכתבתי עוד ראיות שמוכח דדעת הרא"ש כדעת הרמ"ה:

סימן שו

סעיף א

לתקן בקבלנות כו' לכאורה היה נראה דל"ד כתב בקבלנות דה"ה נמי שכיר יום כש"ש הוא מה"ט וזהו שסיים רבינו בההיא הנאה שנתן לו לתקן אלא נקט בקבלנות משום דסתם קבלן עושה המלאכה בביתו שייך בה שאחר גמר הכל יהי' שומר עליו משא"כ שכיר יום שעושה בבית בעל הכלי מיד שנגמר הכלי הרי עומד בבית בעליו ולא שייך שיהיה השכיר יום עוד שומר עליו (וע"ל סימן שנ"ח סי"ג) גם גניבה ואבידה דשוכר חייב עליה אינו שייך כל כך בשכיר יום העושה מלאכתו בבית בע"ה ומסתמא הכלי לא זז מתחת יד בע"ה לרשותו ותש"ה אפי' קודם שנגמר מלאכתו אין הבע"ה מבקש

שמירתו אבל מלשון רש"י ונ"י לא משמע כן וכמ"ש בדרישה לה"נ דגם כוונת רבינו הוא דדוקא קבלן הוא ש"ש ולא שכיר יום כיון דהשכר שנותנים להם לא בשביל השמירה נותנין להן כ"א בשביל טירחא והיום נתנוהו להן ומחר יתנוהו לאחר לא שייך למימר בההיא הנאה דמיגר להו די"ל דזה נזדמן לפניהן ושכרוהו והא ראיה שלמחר ישכרהו לאחר ולא סמכה דעתיה דשכיר יום לקבל עליו השמירה בשביל האי שכר וק"ל ועבד"ר ועיין בנ"י מ"ש בזה:

סעיף ב

טול את שלך כו' או שהודיעו שגמרו כו' שם ובטול את שלך קמ"ל דאפילו בכה"ג ש"ח מיהא הוא ובגמרו קמל"ן דלא הוה ש"ש וכן הוא בגמרא ע"ש: אבל א"ל הבא מעות כו' דייק רבינו וכתב שנראה כדי שתשמע מיניה מה שדקדקו ג"כ תלמידי רשב"א מלשון רש"י דאי אמר אליהם בהדיא טול את שלך דאינו שומרו עוד פטור אפילו אמר הבא מעות וטול לכן כתב שנראה משמע אבל אם אמר בפירוש שאינו שומרו לא:

סעיף ג

כל האומנין שקלקלו כו' בב"ק דף ק':

סעיף ד

וקי"ל אין אומן קונה כו' כן פסק הרי"ף שם כרבא ולאפוקי רב אסי וכ"פ הרמב"ם פ"י משכירות וז"ל מור"ש כן הוכחתי בספרי כדאיתא פרק הגוזל קמא והטור א"ע סי' כ"ח כתבו להיפך ולא דק ע"ש עכ"ל. ובש"ג פרק הגוזל קמא הקשה דברי הסמ"ג אהדדי בדין זה ויישבו בדוחק ובא"ע סי' כ"ת הארכתי בזה וכתבתי שלפי מ"ש שם בנוסחאות דפוס תוגרמא לק"מ ע"ש: לעשות שידה כו' ולא אמרינן דהשבח הוא של האומן וא"צ לשלם לו אלא דמי עצים:

סעיף ה

בנאי שקיבל משנה שם ועיין בחידושים:

סעיף ו

והקדיחו יורה ל' המשנה דפרק הגוזל עצים נקט ופי' כמ"ש רש"י דהרתיחו יותר מדאי. ונותן לו דמי צמרו דהרי מעולם לא היה שבח: צבעו כעור פי' שצבעו בשיורי צבע מהפסולת שנשאר בשולי יורה גמרא: צבעו כעור כו'. ומה שקצב ליתן לו שכרו דהיינו (זהב) [י' דינרים] נקרא הוצאה לכי שהיה עליו להוציא מכיסו לשלם לזה אילו היה צבעו כראוי שבח נקרא מה שמשביח אחר שנצבע יותר על ט"ו כי אלו חמשה שהיה לו להשתכר אילו היה צבעו כראוי מחשב קרן כיון שהיה לו להרויח עכ"פ אם לא שינה ועבד"ר:

סעיף ז

וכן הדין בנותן עצים כו' ברייתא שם בפלוגתא דר"מ ור' יודא והלכה כר"י: אין שומעין לו דעשו תקנה לכל א' מהן ב"י: כתב הרמב"ם כו' בפרק הנ"ל כ"כ: הא לך דמי צמרך הרמב"ם לשיטתו כ"כ דפירש המשנה דצבע נותן הצבע (כמ"ש בדרישה) דאילו לשיטת רבינו הול"ל הא לך דמי צמרך וסממנך:

סעיף ח

המוליך חיטין לטחון כו' ב"ק דף צ"ט: ולא לתתן פי' שדרך כל אומן לשרותן במים וכותשן במכתשת להסיר הקליפה החיצונה כדי שתהא סלת נקייה: נפולין נשבר ונופל כשאוחזין אותו: בד"א בהדיוט אבל אומן בחנם פטור אכולהו קאי וכ"כ המ"מ פ"י דהלכות שכירות בשם הרמב"ן דדין כולם שווים בשכר חייב בכל ענין ובחנם [אומן] פטור והדיוט חייב ע"ש. ונ"ל שדקדק כן מהא דכתב הרמב"ם שם טבח ששחט בחנם ונבלה וכן שולחני שאמר יפה ונמצא רע וכל כיוצא בזה עליו להביא ראיה שהוא אומן ואם אינו מביא ראיה משלם עכ"ל ומדכתב וכל כיוצא בזה ודאי להני דכתב לעיל טוחן ואופה שכלליהו הרמב"ם יחד וגם בברייתא מתני בהדדי וע"כ בחנם איירי דומיא דטבח שהתחיל בו דאל"כ אפילו הוא אומן חייב בשכר וש"מ דגם באינך אם הוא הדיוט שאינו אומן חייב אפילו בחנם ורבינו הטור שהביא ג"כ דברי הרמב"ם משמע דס"ל כוותיה וק"ל: דאיכא למימר שמא בעצם נפגמה פי' והוה אונס גמור אבל אי הוה ידעינן דנפגמה בעור ודאי הי' חייב כיון דנפגמה בעור ודאי היה הסכין רע וחליש פומיה ולא הו"ל לשחוט ודמי לגניבה ואבידה דלאו אונס גמור הוא אעפ"י שבדקה תחלה ועבד"ר:

סעיף ט

והטבחים שלוקחים הכרכשתא הריב"ש תמה על המנהג וביי"ד סי' י"ח כתבתי ע"ש:

סעיף י

המראה דינר כו' מימרא שם: אם הוא בקי גדול ז"ל הרא"ש בהכרת המטבע צריך בקיאות גדול ולית להו למחזי אלא אומן גדול כדנכו ואיסור (שהיו ב' שולחנים בקיאים בטיב המטבע) אבל שאר כל אדם מיקרי הדיוט בהכרת המטבע ול"ד לשחיטה. ואפילו דנכו ואיסור חייבים בשכר: וכתב רי"ף כו' וטעם פלוגתתן בפרק הגוזל דף הנ"ל מייתי עובדא בר"ל דמחזי דינר לר"א וא"ל חזי דעלך קסמכינא כו' וכתב הרי"ף שם ש"מ מהאי עובדא דהדיוט (ל"ד הדיוט אלא אפילו אומן כל שאינו בקי גדול הדיוט מקרי כמ"ש בסמוך) לא מחייב לשלומי עד דמודעי ליה דעליה קא סמיך והתוס' והרא"ש ס"ל דעובדא הכי הוה אבל אה"נ אפילו לא אמר כן נמי חייב והכי מסתברא דסתם מראה דינר הוא מראהו

לידע אם הוא טוב כדי שיפטור מי שנתנו לו דאם כבר פטרו מה לו להראותו כשיוציאנו ידע אם יקבלוהו ממנו עכ"ל:

סעיף יא

כתב הרמב"ם כו' פ"י דשכירות כ"כ וכתב המ"מ דלמד מהא דאמר ר"י להההוא טבחא זיל אייתי ראיה כו' בפרק הגוזל דף הנ"ל. וק"ו הוא לשולחני ומה טבח שרוב מצויים אצל שחיטה מומחים הם עליו להביא ראיה שולחני לא כ"ש:

סעיף יב

שתל הנוטע נטיעות כו' בפרק המקבל רוניא שתלא דרבינא הוה כו' ע"ש: אע"פ שלא התרו כו' כתב ב"י בשם הראב"ד והוא דמוחזק בכך: והפסיד כו' פי' לא שהפסיד לגמרי שלא עשה פירות כלל שהרי בסמוך כתב נותן לו חלקו בשבח אלא ר"ל שלא נטען כהוגן וקלקלו שאינו עושה פירות כ"כ כאילו היה נוטע נטיעה נכונה והגונה וק"ל: וכן טבח שניבל עיין בדרישה: שטעה ולמד בטעות או שלא למד כלום כו' בגמרא אמרו מקרי דרדקי פסידא דלא הדרי פירש"י מפני דשבשתא כיון דעל על. וברי"ף פי' שנתבטל מלימודו והרא"ש פי' מפני דההיא שעתא דמלמדו טעות היה יכול ללמדו דבר אחר ולפ"ז נראה שרבינו לא זו אף זו קאמר ל"מ שלמד בטעות דאיכא תרתי לגריעותא חדא דשבשתא כיון דעל על וגם מבטל אותו שעה שלמד עמו שיבושים והיה יכול ללמוד דבר אחר אלא אפילו ביטל לבד נמי מסלקינן אותו אבל במרדכי כתב דכ"ש הוא: ונראה שאין חילוק כו' מההוא עובדא דרוניא כו' עיין בדרישה:

סימן שז

סעיף א

השוכר מחבירו בהמה כו' דקיי"ל כר"י דב"מ דף צ"ג ודף פ' ע"ב כמ"ש בסי' הקדום ובריש סי' רצ"א וטעמא פירש"י שם ז"ל משנם כש"ש הואיל ולהנאתו הוא אצלו ואע"ג דיהיב ליה שכר פעולתו מ"מ ש"ש הוה ואי לא יהיב שכר הוה חייב באונסין כשואל: ולהתחייב כו' לעיל בסי' רצ"א ס"ו ובריש סי' ש"ג כ"ר שהרמב"ם חולק ע"ו ומה שסתם כאן עבד"ר:

סעיף ב

אבל המשכיר יכול לחזור בו והיינו כר"מ פרק השואל ופירשו הרא"ש והתוס' שם כן ע"ש דה"ה השוכר יכול לחזור מהשכירות אלא שכל זמן שלא חזר ומסר הבהמה ליד המשכיר חייב בשמירתה דכיון שנסתלק המשכיר מהשמירה מדעת השוכר קמה ליה ברשותיה וכ"כ לקמן סי' ש"ם בשם הרא"ש ע"ש ועד"ר:

סעיף ג

שאלה כו' כלל פ"ז ועיין עוד בכלל ק': ונפלו כותליו אחרים כו' ר"ל כותלים מבית שכיניו שבצדו שהיו משולבין בכותל זו וכן משמע בסמוך שכתב ותובע שמעון ושכיניו כו' וק"ל: אם היה ניכר כו' תרתי בעינן היכר וגם התראה דבלא (התראה) [היכר] אף שהתרו בו בעדים יכול לומר מה לי להשגיח בהתראתך כיון שלא היה נראה שום קלקול ובהיכר קלקול לחוד נמי לא סגי דיכול לאשתמוטי ולומר לא ידעתי בהקלקול לכך בעינן שיתרה בו: דהוה גירי דיליה שהכביד כו' ול"ד לפורץ גדר לפני בהמת חבירו דפטור מדיני אדם ומה"ט פוטר הרא"ש (ורבינו הביאו לעיל סי' קנ"ז ס"ו) במאן דמתחייב למגדר בינו ובין חבירו ואתו גנבים וגנבו ליה מידי דרך הגדר ואפי' אתרו ביה מעיקרא למגדר כדמוכח שם דשאני התם דמ"מ ההיזק בא מעלמא והוא לא הוה אלא גרם לזה. משא"כ דתבואה שלו הוה גיריה דיליה ומינה בא לשכיניו ההיזק וכאילו הפילם בידים דמי וז"ש דהוה גירי דיליה דבגיריה ועל ידו נעשה ההיזק. ומ"ש שהכביד משוי על כתלים רעועים כו' אע"ג דלשעה שנתן שם תבואתו לא היו הכתלים רעועים וכמשמעות השאלה מ"מ מדהתרו בו שיסלקו ולא סילק הו"ל כאילו הכביד בשעה שהיו רעועים:

סעיף ד

חייב אפילו באונסים פי' אע"ג דיש עדים לשני שנאנס בידו אכתי יש לחוש שמא פשע או שלח בה יד לפני זה בענין אחר מה שנשברה ומאז קמה ליה ברשותיה גם לאונסים אלא א"כ יש לו ראיה שמעולם לא שינה בה אבל בשבועה אינו נאמן השני אבל ראשון נאמן וכמ"ש לעיל בסי' רצ"א ע"ש:

סעיף ה

ואם השאילה לאחר כו' משנה בפ' המפקיד וזה הדין לא שייך בהני שומרים דלעיל שאיך ישכירו או ישאילו מה שאינו שלהם ופשיטא שחייבים אפילו באונסים דהוי שליחות יד כמ"ש בסי' ש"ה ודוקא בשוכר שייך ששכרו לעשות בה מלאכתו דא"ל מה לי הוא מה לי אחר: תחזור לבעלים הראשונים כו' פלוגתא דרבנן ור"י בב"מ דף ל"א ע"ב וס"ל לרבנן דישבע השוכר שמתה מחמת מלאכה והשואל ישלם לשוכר ור"י פליג עלייהו וס"ל כיצד הלה עושה סחורה כו' ואיפסקא הלכתא כוותיה שם בגמרא: ואפילו אם המשכיר יודע שמתה כדרכה כלומר אפי' מתה בפני המשכיר אפ"ה תחזור הפרה לבעלים הראשונים ולאפוקי מהתוx' שכתבו שם דטעמא דר"י הוא משום דסובר שוכר לא קנה אלא בשבועה ויאמר לו המשכיר דל אנת ודל שבועתך ואשתעי דינא בהדי שואל דלפי ה"ט כשמתה בפני המשאיל מודה ר"י שהשואל משלם להשוכר משום דשוכר קני לה במיתה גרידתה שא"צ לעשות כלום קמ"ל רבינו דאין זה טעמו של ר"י אלא משום

דס"ל שהשוכר אינו שלוחו של משכיר ובמקומו קאי וכאילו. השאילו המשכיר גופיה לשואל ולהכי לעולם משלם שוכר למשכיר וכ"כ הרא"ש והרי"ף והרמב"ם והר"ן. ומיהו אם אמר לשוכר כו' כן מבואר שם בדברי הרא"ש ופשוט הוא: אז ישלם השואל לשוכר כו' פי' והשוכר נשבע שמתה כדרכה כדאיתא שם במתני' ונפטר בזה וקמ"ל רבינו דל"ת מאחר שאמר לו ויהיה דינך עם השואל ויהיה דיני עמך דר"ל אף בשעה שהיה דינך עם השואל דהיינו שמתה בודאי וחייב שואל גם בזם יהיה דיני עמך כאתה תוציא מידו ותתנהו לי וק"ל ולא כב"י שכתב שפשוט הוא:

סעיף ו

כתב א"א כו' כל זה כתב הרא"ש ז"ל בפסקיו ר"פ השואל. ונולד בה מכה בפשיעת השוכר כצ"ל וכן הוא באשר"י ר"פ השואנ ומה שלא כתב דין זה גבי ש"ח וש"ש משום דסתם מכה אינה באה אלא מחמת מנאכה ובש"ש וש"ח אין שם מלאכה ומש"ר שלא מחמת מלאכה היינו שלא מחמת עצמות המלאכה ששכרה עבורה (דאילו מחמת עצמות המלאכה פשיטא שהיה פטור דהא למלאכה שכרה) וכל ששינה אותה למלאכה אחרת פשיעה הוא לגביה שהרי חייב אפי' בגניבה הקרובה לאונס וכן הוא באשר"י שם. ואין שבת בבהמה דהאדם פטור מד' דברים לגבי בהמה: ויש מחייבי' דדוקא כו' כצ"ל.. חשוב נזק וחייב ז"ל מור"ש ז"ל בכאן לא הכריע אבל לקמן ר"ס ש"ס כתב כחכמי צרפת גבי אם כחשה אם סופה לחזור פטור והוא כדין זה כדאיתא בגמרא באשר"י ריש השואל ובפ' החובל סי' כ"ב כתבתי כדעת החולקים עכ"ל וכ"כ ב"י וע"ל סי' ש"פ ס"ו שם בדרישה כתבתי דיש לחלק דשאני התם דמיירי בהוכחש הבשר מאליו משא"כ הכא דעשה לה המכה בפשיעה ובאשר"י ר"פ השואל ג"כ מיירי דוקא בהוכחש מחמת שינוי דעליה קאי התם יע"ש ואע"ג דבסי' ש"ם בשואל חייב אפי' במתה או הוזק מאליו מ"מ בכה"ג דחוזר אח"כ לבריאותו לא החמירו בה ע"ש ודוק:

סעיף ז

אין אדם רשאי כו' תוספתא כתבוה הרי"ף והרא"ש וכ"כ הרמב"ם בסוף הלכות שכירות:

סימן שח

סעיף א

השוכר בהמה כו' בב"מ דף ע"ט:

סעיף ג

והיא מעוברת ומניקה פי' אפילו שניהם כאחד כך היא מסקנא דתלמודא שם: וכ' הרמ"ה ז"ל דדוקא כו' פי' הא דאמרינן דיכול להרכיב עליה כל אשה היינו כששכרה לאשה סתם אבל שכרה לאשה זו אפי' מכבדה לקלה אין יכול לשנות וטעמא כמש"ר בסמוך

דמדמי ליה הרמ"ה לדין ספינה הנזכר שם בגמרא ונראה דמ"ש לאשה אחרת לרבותא נקט דאע"פ דאין כאן שינוי השם דאאשה שכר ואשה רוצה להרכיב אפ"ה אינו רשאי לשנות וכ"ש מאשה לאיש דאיכא שינוי השם שע"פ שהוא קל מאשה: אא"כ שכרה האשה לעצמה כו' פי' אע"פ שהוא דומה קצת לאשה זו שהרי שכרה לעצמה אפ"ה יפול לשנות ממנה לרבותא כיון דלא הזכירה בדבריה שום דקדוק אמכרה דוחא לנפשה ומ"מ שוכר לאשה סתמא עדיפא מזה שיכול לשנות אפי' (עדיפא) מקל לכבד:

סעיף ד

ואם אין השוכר בעצמו הולד עמה או שאין הבעלים כו' כלל דבריו נ"ל שבא לומר דמה שהתירו בגמרא לשנות מכבד לקל אינו אלא כשהשוכר או הבעלים הולכים עם הרוכב דאז לא שייך לומר אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר משא"כ אם אין אחד מהן הולך עם הבהמה דאז אפי' מכבד לקל ומאשה לאיש לא ישנה דאין השוכר רשאי להשכיר דאמרי ליה הבעלים את מהימנת לי ולפי זה ל' או שאין כו' אינו מדוקדק דמשמע או שהשוכר הולך עמה רק שהבעלים אינם הולכים ג"כ עמה וז"א דהא באחד מהם הולך עם הבהמה סגי ובס"א לא כתוב או אלא והבעלים אינם הולכים כו' ונראה ליישב דרך העולם נקט שמי שמשכיר בהמתו לחבירו יום או יומים לרכוב עליה לאיזה מקום ולחזור שאין הבעלים הולכים עם הבהמה וכן אותו ששכרה לרכוב עליה א' מביתו אין מדרכו לילך אחריה וקאמר דבזה שרוצה לעשות להרכיב עליה מי שלא השכירה על שמו דאחד מהן צריך להלוך עמו אמר ל' או לדייק מיניה שבהליכת אחד מהם סגי וה"ק ואם אין השוכר הולך עמה באשר היה מן הראוי לו לעשות או שאין הבעל הולך (ע"מ) [עמו] לשמור בהמתו אינו רשאי לשנות הא הלך עמו אחד מהן מותר לו לשנות כן נ"ל ביאור דבריו והב"י פירשו קצת בענין אחר ועבד"ר: ור"ל שהשוכר בהמה למשא ידוע כו' נ"ל פשוט דקאי אתחלת דברי הרמ"ה שכתב אבל שכרה לאשה זו אינו רשאי לשנות לאשה אחרת וד"ל אפי' אינה כבידה ממנה (כדמוכח ממה שסיים אח"כ ז"ל ובלבד שלא תהא כבידה): וע"ז כ"ר ור"ל שהשוכר בהמה כו' והב"י הבין שרבי' אסוף דברי הרמ"ה קאי ומש"ה מתמה עליו ואגב שיטפי' לא דק וק"ל: לקמן גבי ספינה בסי' שי"א בס"ג ד' וגם שם כתב בשם הרמ"ה כן ושהרא"ש חולק וכתב דל"ד ושם כתב טעם הרא"ש דל"ד לספינה זו ונשברה הספינה דשם מצאה קפידא מקום לנוח ונחה זה ע"ש:

סעיף ה

ובמקום שמוצאין לקנות מזון כו' שם דף ע"ט ושם מזון קאי בין על מזונות אדם. בין על מזונות הבהמה וזהו שמסיק וכתב שהניח עליה שעורים ותבן שהוא מזון הבהמה ומזון של עצמו: ומ"ש בכל מלון ומלון פי' בכל לינת לילה וכן משמע ל' לינה וכן פירש"י על

מאוונא לאוונא הנאמר בגמרא מיהו נראה דאף אם ימצא בכל אושפיזא לקנות אפ"ה מניח עליה מאכל של כל היום משום דאין פנאי לחמרים לשהות ביום עד שיהדרו לקנות מזונות משא"כ בלילה שבלא"ה שרויין כל הלילה בהאושפיזא וק"ל: ויותר מכן השוכר מעכב דדרכו לחזור אנה ואנה לחזור בכל לילה לקנות מזון של יום אחד משא"כ גבי שוכר שאין דרכו בכך:

סעיף ו

ואם אין מצוי לקנות מזון בכל מלון ומלון פי' וא"כ אפשר שלא נמצא בשום מלון לכן מניח עליה מזון של כל אותו הדרך: מניח עליה כסותו התו' כתבו שם דר"ת גרס כסתו ופי' כסת שמניח תחת מראשותיו בדרך הכר הוא הגדול והכסת הוא הקטן ע"ש: יותר מרן בעל הבהמה מעכב עליו ר"ל יותר ממזונותיו וכסותו שירצה להניח על הבהמה גם שאר ענייים בעל הבהמה מעכב ולשון הברייתא הוא מכאן ואילך ורבי' שינה את לשונו לתוספת ביאור:

סעיף ז

הוסיף עליו ג' קבין חייב שם במשנה הוסיף עליו ג' קבין לחמור חייב עכ"ל והוא אחד מל' דחצי כור הוא ט"ו סאין וכל סאה ו' קבין ועד"ר:

סעיף ח

שיעור משא אדם ל' קבין כן למד רש"י מברייתא שם דקתני קב לכתף ופירש"י קב הוה תוספת לאדם הנושא בכתף וחייב המוסיף בקלקולו מכאן למד שמשא אדם בינוני ל' קב עכ"ל: וקמתרץ אביי כו' ר"ל הא דקתני שהוסיף לכתף קב חייב היינו בשחבטו מיד ולא הספיק להשליכו מעליו עד שנפל מתחתיו וניזוק ומשמע הא לא חבטו לאלתר אפי' קלקלו זה בתוספתו פצעים וחבורות פטור דהו"ל להשליכו מעליו ובזה אין הלכה כמותו וכמ"ש בדרישה ע"ש ורבא מתרץ דמה שאמרו קב לכתף לא לענין אם חייב בקלקולו הבא ע"י משא תוספת זו אלא לאגר' פי' שחכמים שיערו כשמוסיף עליו קב צריך להרבות לו שכרו ורב אשי אמר לעולם שיעורו דקב לכתף לענין חיוב בקלקולו הוא וכ"ת אמאי לא השליכו מעליו אפשר דאף דכאיב ליה המשא סבר אדם נושא משא כזה וגם הוא רגיל לישא משא כזה ולא ידע דזה טפי משיעור הוא ויאמר האי דכאיב משום דחלשא דלבא אתת ליה לפום שעתא ולפום שעתא יזיל מי ניה ולכך סבלו ולא השלים לכך דין הוא שישלם לו זה נזקו שהגיע לו ע"י תוספת של זה: וכתב א"א הרא"ש עד"ר: דלא בעי למיתן אגרא יתירא וא"ת מ"ש מבהמה שהטעינה יתר ממשאה שיעור ל' דחייב בהוספתו שכר וכמש"ר בשם הרמב"ם מיד אח"ז וי"ל דשאני (התם) [הכא] דהו"ל להתנות ליתן לו שכר יתר או למישדי': ומסתברא דלא יהיב ליה כו' ז"ל ב"י דברי רבי'

קצרים הם שלא הזכיר בתחילת הענין שנתחייב המוסיף בקלקולו כדי שיפול עליו לומר דלא יהיב ליה אלא נזק בלבד כו' עכ"ל פי' לדבריו דכך הול"ל וליתא לדרבא דאוקמיה כו' אלא כר"א דנותן לו דמי קלקולו ונראה ליישב דהרמ"ה כתב דבריו אהגמרא ורבי' ג"כ כבר למדו כמ"ש על דברי הרא"ש וכ"כ הרמ"ה והרא"ש דפסק כר"א (ודחה לרבא) בתשלומי נזק איירי ולכך קיצר רבי' במקום שאין צורך להאריך וק"ל: לשון הרמב"ם כו' בפ"ד משכירות כ"כ ונראה דהרמב"ם פי' למשנה הנ"ל דקתני להביא עליה לתך חיטים ואם הוסיף עליה ג' קבין חייב דמיירי בהתנה עליה לשכרה למשקל זה דלתך ולא כמו שפירשה רבי' והתוס' כמ"ש בדריש' ומינה למד הרמב"ם בשכרה לכל משקל שיהיה חייב בתוספת ג' קבין ומש"ה הביא רבי' ל' הרמב"ם גם חידש בל' הרמב"ם דצריך לשלם לו שכר התוס' ומסיק וכתב דה"ה בשכרה סתם והוסיף עליה אחד מל' יותר מהמנהג דחייב ור"ל חייב במיתתה בהוסיף שיעור ל' ובפחות משיעור ל' אינו חייב במיתתה דמחשב אונס כיון דאין דרכה למות בכך אבל חייב שכר וכדין שכרה לשיעור ידוע הנ"ל:

סעיף ט

שכר החמור להביא עליו ט"ו סאין כו' גמרא שם: י"ו סאין כו' שהן כבדים כו' כן הוא לשון הברייתי' ופירש"י שם כן שי"ו סאין שעורין הן לדעת רבא כבדים כט"ו סאין חיטין ומש"ר כגון לא בא אלא לאפוקי מדעת אביי דס"ל שם דאפי' לא הטעין עליה שעורין אלא ט"ו סאין וג' קבין חייב משום דנפח הוא כמשאוי וע"ש: והוא קשה לבהמה אע"פ דלעיל כתב בס"ז דבהוספת ג' קבין דוקא חייב חד טעמא הוא וכן בכאן ס"ל לרבא דהנפח קשה לה כמו התם הג' קבין וק"ל:

סימן שט

סעיף א

השוכר בהמה להוליכה למקום ידוע כו' מכאן עד ס"ג משנה בב"מ דף ע"ח כתבתי לשונ' בדרישה ע"ש: והוליכה למקום אחר פי' ב' המקומות שוים כגון ששניהם בהר או ששניהם בבקעה: אם אויר המקום שהוליכה לשם כו' פי' אם הוא ידוע שהוא כך ודוק בדרישה: או שנחשים מצויים שם פי' מצויים שם יותר מבמקום שהיה לו להוליכה כ"כ באשר"י:

סעיף ב

אפי' לא מתה מיד כמש"ל בסי' ש"ג ס"י: שכ"ש שהיתה מתחממת בבקעה וא"ת היכא ידעינן כו' [ע' בב"ח]:

סעיף ג

שאלה לא"א כו' בכלל ל"ב כ"כ וע"ש: לילך מאלשך לטוליטולא ולהחזירה לו למחרת בתשובה ליתא תיבת לו דא"כ אינו נראה מלשון השאלה דתנאי היה עם השוכר בשביל הבהמה שלא יחלישנה בהחזרתו בו ביום דילמא לצרכו התנה כי צריך לה לעת הערב או בהשכמה ביום הב' והרי החזיר אפי' קודם לכן אבל מל' להחזירה למחרת משמע שפיר דר"ל דלא יחזיר הבהמה ממקומה עד מחרת והיינו ע"כ שלא יחלישנה וק"ל: החזירה בו ביום והוליכה מהלך כצ"ל: ואמרו לו לקבלה ולהשתדל כו' דעתם היה לעשות כן לפנים משורת הדין ליטפל בה ואח"כ ידין עם השוכר על ההוצאה גם י"ל דלא חשבוה למסוכנת יסברו כיון דאדם המזיק בהמה פטור מד' דברים דהיינו שבת ריפוי צער בושת כמשר"ל ס"ס ש"ז וגם זה אינו אלא בכלל שבת והרא"ש שהשיב בסמוך ז"ל והמשכיר לא היה רוצה לקבלה כו' ובזה היה הדין עמו היינו מטעם שכתב כי מכיר היה בבהמתו שתחלש כו' ור"ל ותהיה מסוכנת עי"ז א"נ שס"ל דבהמה בכלל נזק הוא כדמסיק בשם הרא"ש בס"ס ש"ז ועמ"ש בדרישה וק"ל: ואם הוליכה פרסה כו' יראה דבתוספת כי האי כו' פי' מי ששכר בהמה להלוך עליה י' פרסאות והלך עליה פרסה או חצי יותר ומתה יראה שזה ודאי אין שינוי שנאמר שמחמת זה מתה אם היה בכח כל בהמה להלוך בה י"א פרסאות וה"ה כאן: וגם את זה הודיעני מה שכתבת שישבע שלא פשע כו' אם רצונך שישבע שעמדה הבהמה בחצירו מאז ועד עתה בלי רכיבה כלל ובפעם אחת הוי פשיעה או לא וגם פשיעת מאכל יש להסתפק אם האכילה פעם אחת יותר מדאי מיקרי פשיעה או לא: וכיון שמתה לסוף ח' ימים ל"ד אלא דעובדא הכי הוה נקט ליה וכן מ"ש אח"כ היה צריך להראות בכל יום לעדים כו' ל"ד בכל יום אלא ר"ל כל עת שרואה בה השתנות לגרעון: ואם היתה חיה יותר זה תשובה למה ששאל עד אימתי כו' ור"ל אם היתה חיה יותר זמן ארוך ודאי היה צריך להראות כו': וזה שברשותו לקחה פי' המשכיר שלקחה לרשותו כו' וזה תשובה למה ששאל כמה שיעור פשיעת אכילה: ועל הרכיבה כו' הוא תשובה על שיעור הרכיבה ששאל:

סעיף ד

השוכר את הפרה כו' שם דף פ' כתבתי בדרישה ע"ש ושינוי זה לטובת המשכיר הוא דאינו נשבר כ"כ בבקעה כמו בהר: עם הנערים החורשים כו' אלו הנערים מסתמא הן שכיריו של בעל הבהמה והוא שלחם עם זה השוכר וכדמסיק: והמנהיג את הפרה פטור ולא אמרינן שלא כיון את הפרה יפה והוליכה בעיקול ועיות השורה של מענה שע"י נשבר המחרישה אלא ע"י שהעמיק זה כ"כ בארץ: היא שדה מליאה אבנים כו' דכיון שהיא מליאה אבנים בקל הוא נשבר והיה לכל אחד מהן ליתן לב על חבירו כמו על

עצמו ולהזהירו וכיון שלא הזהירו זא"ז שניהן פשעו ושניהן חייבים תוס' ועבד"ר: וכן הדין אם לא שינה כו' קמ"ל דאף בשכרן להר וחרשו בהר אפ"ה זה שאוחז ביתד לבד הוא משלם אם שמוחזק וידוע ההר באבנים ול"ת סתם הר של אבנים הוא והו"ל כשדה מליאה אבנים להתחייב שניהן בפרעון קמ"ל: השוכר חייב דסתם הר קשה מבקעה ונוחה להשבר: וכתב הרמב"ם שדין השוכר עם כו' בפ"ד משכירות כ"כ וכתב המ"מ והטעם הוא שמבואר בגמרא דכל זמן שהשוכר לא שינה מדעת בעל הפרה האומנין משלמין לבעל הפרה אף ע"פ ששכרה לחרוש בהר וממילא נלמד שאע"פ ששינה השוכר וחייב לשלם דינו אח"כ אם האומנין והן משלמין לו עכ"ל וממילא נלמד ג"כ שכשאין לשוכר לשלם דין המשכיר עם הנערים וע"ז הביא רבי" ל' הרא"ש שכתב דאפי' היכא שאין להשוכר לשלם למשכיר אין הנערים מפסידין בשביל כך כלום ואפילו שכרן צריך ליתן להן: דמסתמא המשכיר שכר כו' עבד"ר: מסתמא היה דעתך שנעשה כו' כצ"ל:

סעיף ה

שכרה לדוש בתבואה כו' משנה שם:

סימן שי

סעיף א

השוכר את החמור ונסתמא כו' בב"מ דף ע"ח השוכר את החמור והבריקה או שנעשית אנגריא א"ל הרי שלך לפניך מתה או נשברה חייב להעמיד חמור אחר עכ"ל ובדף ע"ט מקשה והתניא השוכר את החמור לרכוב עליה והבריקה או שנשתטית חייב להעמיד לו חמור אחר אמר רבא בר רב הונא לרכוב עליה שאני אמר רב פפא וכלי זכוכית כלרכוב עליה דמי תו גרסי' שם א"ר בר ר"ה אמר רבה השוכר את הבהמה לרכוב עליה (כן הוא גי' ספרים דידן) ומתה לו בחצי הדרך נותן לו שכרו של חצי הדרך ואין לו עליו אלא תרעומת אף ע"ג דלא שכיחי לאגורי מכאן והלאה משום דא"ל אי בעית למיתי עד הכא לאו אגרא בעי' למיהב (וכתבו התו' דמיירי שיכול למכרו גם כאן ולהרויח בו) ה"ד אי דאמר ליה חמור סתם יעמיד ליה חמור אחר אי דא"ל חמור זה אם יש בדמיה ליקח יקח לא צריכא כשאין בדמיה ליקח ואם יש בדמיה לשכור ישכור רב לטעמיה דאמר רב לא מכלינן קרנא ושמואל פליג עליה וס"ל אף אם יש בדמיה לשכור ישכור ומכלינן קרנא והלכתא כשמואל בדיני וע"ז יסובבו כלל דברי רבינו ע"פ מ"ש בס"ד בכל דין ודין במקומו: יאמר לו הרי חמור לפניך פי' מזלך גרם כמו מזלי ושנינו נפסיד ולהכי בעי לשלומי ליה שכרו משלם וכ"כ הרא"ש בשם התוס' וכ"כ ג"כ הרי"ף והרמב"ם: שכרו לרכיבה פי' דאיכא למיחש שמא ישליכנו באחת הפחתים: שישברם אם יפול החמור

אין זה נתינת טעם למה שיתן לו אחר אלא נמשך עם מ"ש וכיוצא בזה כו' וכלומר כלי זכוכית וה"ה כל שאר דברים כיוצא בהם דאיכא למיחש שמא ישברם דינא הכי דאל"כ ק' למה לא כתב נמי טעם לרכיבה וק"ל: אם שכר לו חמור סתם חייב אף ע"פ שלא נזכר במימרא בדין זה אלא בדין מת או נשבר מ"מ מסתבר ליה לרבינו דכל ששכרו לרכיבה או למשאוי של זכוכית כך לי נסתמא או התליע רגליו כמו מת וכן משמע בגמרא וכ"כ ב"י ולקמן נתבאר במה נשתעבד ורבי' קיצר וסמיך אדלקמן ובסי' שי"ב סי"ו בהשכיר לו בית ונפל כתב רבינו בשם הרא"ש דלא אמרי' דימכרו עציו ואבניו וישכרו בדמיה בית אחר ושם כתבתי בשם הרא"ש מ"ש מחמור זה ע"ש: אם יש בדמי זה להשכיר כו' ר"ל אע"פ דמכליא קרנא וכ"ש אם יש בדמיו ליקח אחר וגם בזה קיצר וסמך אמ"ש בסמוך אם בדרך הליכתו ביטל כן הוא דעת שמואל שם דף ע"ח ע"ב וז"ל בין אנגריא חוזרת בין אינה חוזרת אם בדרך הליכתה ניטלה אומר לו הרי שלך לפניך ואם לא בדרך הליכתה ניטלה חייב להעמיד לו אחר: ומש"ר ז"ל פי' שאין מחזירין מעצמן אם לא שילכו אחריהן כן פי' ג"כ רש"י אבל הרמב"ם כתב (והעתיק לשון בעל הש"ע) ז"ל אע"פ שאין סופו לחזור עכ"ל ולזה משמע דאין סופו לחזור כלל או לפחות שלא יחזירנה בעוד שצריכה השוכר למלאכה או לרכוב ששכרה עבורן כי לאחר זמן שיחזירה לא יהיה לו עוד צורך בה וכ"כ התו' בשיטת פי' ר"ח סוף דף ע"ח כי באמת מיושב פי' זה ע"פ פי' ר"ח דפי' דרך הליכתה שלקחוה מידו בהיותה בדרך ומטעם דאז אמרי' מזלו דהשוכר גרם ומש"ה אף אם לא הוחזר לידו כלל או בעת צרכו הוא פסידא דידיה ול"ד למת דשם אמרי' מ"ה מ"ל הכא כו' אבל אם חפשוהו אחריו בביתו הוה דומה למת וק"ל ועמ"ש עוד בסמ"ע מזה: אומר לו לך עמהן כו' פירש"י שכור חמור אחר למשאך ולך עמהן ובתו' הקשו עליו דלמה ישכור משלו בהמה אחרת וכתבו לכך נראה כפי' ר"ח כו' ורבינו לא חש לקושיית התוס' והביא ג"כ פירש"י לפסק הלכה משום דבאמת לא קאמר דאיכא למימר לו כיון שמזלך גרם לכן עליך לשכור בהמה אחרת וכ"כ ב"י בשם הרמב"ן שמצא בירושלמי דאיכא דמפרש כרש"י ואיכא דמפרש כר"ח:

סעיף ב

ופי' הראב"ד כו' והא דלא כתב הראב"ד דינו אדין הנ"ל בשכרו לרכיבה או לכלי זכוכית דקיי"ל דאם א"ל פטור סתם חייב ליתן לו חמור אחר והול"ל דהיינו דוקא כשקנו ממנו משום דזה הדין דמת החמור או נשבר הוא מוקדם בגמ' במשנה ריש שמעתתא וכמ"ש לעיל ועליו כתב הראב"ד את דבריו: אין כאן אלא מי שפרע דאע"ג דמשך לחמור ומשיכה קונה בכל מקום ס"ל דלא מהניא המשיכה אלא לאותו חמור: וכיון שמת כו' פי' אף

שהשכיר לו סתם מ"מ לא תקנו מי שפרע אלא במי שחוזר בו לגמרא אבל לא בזה שעמד בדיבורו ונתן לו חמור ומש"ה סיים רבי' בדברי הראב"ד ולא כתב שבדמי הנבילה צריך לשכור לו כמ"ש הרמב"ם בפ"ה דשכירות צ"ל שהראב"ד ס"ל דבלא קנין אפי' בדמי הנבילה אין צריך לשכור כי א"ל חמור סתם ואע"ג דעשה משיכה בחמור זה וגם התחיל לעשות בו מלאכתו דשאני חמור זה שיחדו לו וכ"מ מל' נ"י ע"ש בפירושו להמשנה ותמצאהו מבואר (וכמ"ש באריכות לקמן בסי' שי"ב סי"ח בדרישה) אבל מ"מ נראה דגם הראב"ד ס"ל דאין השוכר חייב ניתן לו שכירות כלל אם לא יעמיד לו חמור אחר וכדעת הרמב"ם ודוק ועיין בחידושים שכתבתי קצת ראיה מהגמרא שבחמור סתם אינה משועבדת לו הנבילה דבמשיכת החמור נשתעבדו הנכסים כו' דהו"ל כמתכוין לעשות קנין בממונו של משכיר שזה החמור ג"כ בכללו דהרי לא חמור זה בפרט שיעבד לו אלא נתחייב להעמיד לו חמור מממונו וכ"כ הרשב"א ור' יהונתן הביאם המ"מ בפ"ה דשכירות וע"ל סי' שי"ב סי"ח: ויש לו עליו תרעומת פי' על שהשכיר לו חמור כחוש וחלש. ואיני מבין מה חילוק כו' גם המ"מ השיג עליו: ומדברי רש"י יראה כו' פי' בין באמר חמור זה בין באמר חמור סתם ס"ל כן וכמ"ש בדרישה ורבי' פליג אתרוויהו וכתב ול"נ דכל זמן שיש בדמיה לשכור כו' וה"ק רש"י כתב בתרווינהו בין בחמור סתם בין בחמור זה דאם רוצה המשכיר יכול להחזיר שכירותו ול"נ דהא מאי דקתני במתני' יעמיד לו אחר מיירי בין באמר חמור סתם בין באמר חמור זה וכשם שבאומר חמור זה קיי"ל דמשועבד לו זה החמור כל זמן שיש בו ש"פ ש"מ דחשבינן לה כאילו היא עדיין קיימת ולא פקע שיעבודא דשוכר במיתתה ממילא נלמד ונשמע מינה דה"ה בחמור סתם ומת (דאמרי' דנשתעבדו לו נכסיו לשכור לו אחר) ג"כ חשבינן לגבי דמשכיר כאילו הוא חי ואינו יכול לחזור בו כיון דמתניתין בחדא מחתא מחתינהו וק"ל: נראה שצריך ליתן לו שכר חצי הדרך כו' ל"ד חצי קאמר דה"ה אם הלך עליה פחות או יותר מחצי דרך דצריך ליתן לו שכרו עד מקום שהלך כמש"ר לפני זה עד מקום שהלך אלא לשון דגמרא נקט ליה: ואינו מוצא לשכור אלא ביוקר פי' שנתייקרה מאשר שכרה בתחלה ועד"ר: ואשלים עליה מחצי השכר כו' פי' מחצי השכר שעדיין לא הלך (דאי מחצי שכבר הלך כבר אשמועינן לעיל דאפי' אין הנבילה שוה כלום צריך ליתן לו כפי מה שהלך) במשל ששכרה בעד ד' זהובים והלך בה חצי דרך ומתה ועכשיו נתייקרה וצריך ליתן מחצי דרך הנשאר ג' זהובים והנבילה שוה זהוב אחד אין השוכר יכול לומר כיון שהנבילה משועבדת לי אקח הנבילה וגם חצי השכירות אחזיק כדי שאוכל לשכור חמור אחר לפי שהמשכיר לא נשתעבד לו אלא להשתדל על מקומו בסך ב' זהובים לחצי הדרך נמצא

כשהנבילה שוה זהוב אין המשכיר מחוייב ליתן לו עוד רק זהוב אחד שכן שכר חצי הדרך בשעת השיעבוד ומה שהאריך רבי' לכתוב שלא נשתעבד לו אלא עד כדי דמיו ולא כתב בקיצור שלא נשתעבד לו אלא עד כדי חצי השכירות כפי כו' משום דבא ללמדך שטיפול מכירת הנבילה עליה דשוכר רמיא ודוק:

סימן שיא

סעיף א

השוכר ספינה קטנה כו' בב"מ דף פ' וע"ל בס"ס ש"ח לענין משא אדם ומשא חמור והכל מיתני' שם יחד ע"ש:

סעיף ב

השוכר את הספינה כו' שם דף ע"ט: ואני אביא יין ואוליך בה כו' ול"ד להשכיר לו חמור ומת אפי' השכיר לו חמור זה ומשא סתם שכ"ר בסי' ש"י בס"ב דצריך לשלם לו שכר הראוי דשאני התם דמ"מ ההנהו במה שהוליך לו ולסחורתו קצת הדרך ויכול למכרה או לשכור כאן כמש"ר שם בס"ס משא"כ כאן שהסחורה נטבעה ולא נתהנה כלל: וכ"כ הרמב"ם כו' בפ"ה מהל' שכירות כ"כ: אלא שכתב צריך לנכות לו כו' גם הרי"ף כ"כ דצריך לנכות לו ואפשר שבספרי הרי"ף שהיו לפני רבי' לא היה הגירסא כן וכן הרא"ש בפ' האומני' העתיק דברי הרי"ף ולא כתב בשמו דמנכין לו הטורח: ודמי לאוכלוסי דמחווזא לקמן ס"ס של"ד ושל"ה יתבאר דינייהו: דבטילה דהאי דאפסדה לספינתו כו' כצ"ל דאפסדה ולא דאפסדיה וכן הוא בס"י וה"פ הרמב"ם כתב דמנכין לו משום דאינו דומה המטפל בספינה ליושב בטל ע"ז כתב הרמ"ה דבטילה כזו אין לו קורת רוח דבטילה דהאי גברא דפסיד לספינתא קשה ליה ודמי לבטילה דאוכלוסי דמחווזא דאין מנכין להן על בטילתן ומ"ש דהאי דאפסדה ר"ל דהאי דפסיד וק"ל: וא"א הרא"ש כתב שלא יתן כו' וטעמא משום דכל אונס שאירע לבע"ה שלא היה לידע יותר מהפועלים פסידא דפועלים כדאמרי' גבי אגר אגירי לדוולא אשר"י וכ"כ התו' בשם ריב"ם ומסיק התו' ומ"מ אם כבר נתן כל השכירות אינו מוציא מידו כיון שהוא מוחזק ומזומן לקיים תנאו ובהני בבי דספינתא סתם (או יין) [ויין] זה או להיפך לא חילק בין אם הביא ספינה או יין אחר או לא משום דבספינה סתם מצי א"ל בעל הספינה ל"ל להביא ספינתי כיון שא"א לבעל היין לקיים תנאו והרי הוא כאילו קיים תנאו וכן ביין סתם וספינה זו להיפך וק"ל: אמר המשכיר ספינה זו כו' עד לא יחזיר לו דיאמר לחבירו כיון דאינך יכול לקיים תנאך מזלך גרם והמע"ה וכ"כ התו' בשם ריב"ם ובר"ס ביין סתם וספינה זו דקאמר אע"ג דבעל הספינה מוחזק צריך להחזיר הכל התם שאני כיון דבעל היין יכול לקיים

תנאו אמרינן דהממון בחזקת מאריה קיימא ואף שכבר קבלה בעל הספינה הרי לא קבלה אלא אדעתא לקיים התנאי והרי הוא כאילו התנה בעל היין לומר שאם לא תוכל לקיים בספינה זו תחזיר משא"כ בשניהן אמרו זו ובעל הספינה מוחזק דמועיל לו חזקתו לחשביני' כאילו התנה לומר שלא יוכל בעל היין להביא יין וא"צ להחזיר לו כלל אפי' להרא"ש הנ"ל כיון שהוא מוחזק וכמ"ש בשם התוס': אם המשכיר כו' צריך ליתן לו שכרו פי' כל שכרו אפי' מה שלא הוליכו ואע"ג דבספינה סתם ויין זה ס"ל להרא"ש דאין נותן לו אלא שכר חצי הדרך וכנ"ל שאני התם דמיירי דלא הביא בעל הספינה ספינתו לפנינו לקיים תנאו ואפשר אפי' הביא ספינתו כיון דאתני בעל היין ואינו יכול לקיים תנאו דהא זה קאמר מש"ה פסידא לבעל הספינה בשכירות דלא הוליכו עדיין וכמ"ש משא"כ כשא"ל יין סתם דגם הוא יכול לקיים תנאו ובעל הספינה כבר קיים תנאו וק"ל וכ"ש אם בעל היין מקיים תנתו וכבר נתן לו הכל דצריך להחזיר לו הכל כדין יין סתם וספינה זו הנ"ל ומיהו אין בעל הספינה צריך להעמיד לו ספינה אחרת ואינו מפסיד מביתו כלום מטעם שאכתוב בסמוך ודקדק רבינו וכתב בזה אפי' שקיבל כו' ר"ל אע"פ שהוא מוחזק בכולו וגם כבר הוליכו חצי הדרך אפ"ה צריך להחזיר הכל וכל זמן כו' כיון שעדיין לא קיים לא אחד מהן תנאו אזי חולקים כל השכירות שהתנה עליו מתחלה ממש וכמ"ש בדרישה ע"ש ודוק ולכאורה נראה דהאי חולקין ממש קאמר דאפי' אם הוליכה פחות מחצי הדרך או טפי מחצי הדרך חולקין וכן נראה מהתו' כמ"ש בספיקתו של ריב"ם ע"פ דרכו הנ"ל ועמ"ש בסמ"ע עוד מזה מיהו אינו מוכרע וצ"ע: שאיני מאמינך שתביא את שלך ונמצאתי טורח ואפסיד מעותי עבד"ר וא"ת מ"ש ספינה סתם משוכר חמור סתם או בית סתם ונפל הבית או מת החמור דאמרי' לעיל סי' ש"י ס"ב דחייב להעמיד לו בית וחמור אחר להרא"ש ובספינה סתם אמרינן דמחזיר לו שכרו או חצי שכרו וא"ל (דלהרא"ש דיהיב טעמא לעיל משום דמהני ליה משיכתו דחמור כו') דכאן לא עבד השוכר שום קנין וחזקה בספינה דמיירי דבעל בעצמו מוליך בספינתו הסחורה למקום אחר ששכרו ואין בעל הסחורה מושך או מנהיג הספינה דהא התו' כתבו שם בד"ה אלא בספינה סתם דהמשכיר קונה השכירות במשיכת השוכר הספינה כו' ש"מ דגם בזה השוכר הוא המושך וצ"ל דשאני חמור שמת ובית שנפל שנשתעבד בעל החמור למשאר או לרכיבה של זה ועדיין הן בעין מש"ה עליו לקיים דהא השוכר תובעו ואומר שכרתיך למשא או לרכיבה סתם ולא נתת לי חמור שיש בו כדי לקיים תנאך וכן בבית שנפל משא"כ בנדון [דספינה] שגם היין נטבע ואין הדבר הנשכר בשבילו בעין אף שאמר יין סתם הרי מ"מ הטעינו יין זה ואיננו לע"ע:

סעיף ג
ודקדק מכאן הרמ"ה כו' פי' מדאמרי' ביין זה אינו יכול לקיים תנאו ליתן לו אחר וכן להיפך: מי ששוכר חמור למשא ידוע אינו יכול לשנות כו' דוקא משא ידוע אבל משא סתם ודאי דיכול לשנות וכמ"ש אח"כ מיד בסחורה וק"ל:

סעיף ד
וכן המשכיר חמור אינו יכול לדחותו אע"פ שכ"ש מדקדוק ראשון הוא שאם אין השוכר יכול לטעון משא אחרת וזה המשכיר מוציא שכירותו בע"כ ממנו כ"ש שזה השוכר מחזיק בשלו ואין המשכיר יכול לומר אתן לך אחר אלא הרמ"ה אשקלא וטריא דהאי ברייתא דאמרה יין זה וספינה זו קאי ומש"ה נקט לתרווייהו וק"ל: אלא שמצאה כאן קפידא מקום לנוח ונחה כצ"ל מדכתב שמצאה בל' נקיבה משמע דאקפידא קאי וכ"כ המ"מ הל' בשם הרמב"ן ע"ש ור"ל הקפידא מצאה מקום להקפיד כיון שכבר הפסיד ומש"ה נחה משא"כ במקום אחר דמיקרי זה נהנה וזה לא חסר ומש"ה לא משגיחינן לקפידתו:

סעיף ה
השוכר ספינה כו' ברייתא שם ע"ב: מהשנפסדה הספינה בהוצאת הסחורה של הראשון פי' שאינה עומדת להוציאה כאן אלא במקום שיוציא שם סחורה השנייה ושם הוצאה השנייה תעמוד במקום הוצאה הראשונה: ויש לו תרעומת כו' כן פירשו שם התו' הגמרא ועד"ר:

סעיף ו
דכל מה דאמרינן שקבלן ובע"ה כו' ר"ל לקמן בסימן של"ג גבי פועלים וב"ה שאינן יכולין לחזור בהן היינו דווקא כו':

סימן שיב

סעיף א
המשכיר לחבירו בית כו' [עיין בב"ח] ועד"ר:

סעיף ב
ואפי' העני כו' פי' ואיכא מ"ד בירוש' דקאמר דבכה"ג אמרי' דלא עלתה על דעת המשכיר שימות ברעב וצריך לצאת מיד כדי שיוכל למכרה וחד מ"ד פליג עליה וס"ל דאפי' בכה"ג אמרי' שלא יצא השוכר קודם זמנו אלא ימכרנו זה מחמת דחקו והלוקח יקח השכירות מיום הלקיחה עד שיכלה זמן השכירות וקיי"ל כוותיה דאותו מ"ד וכ"כ הרא"ש ומטעם דשכירות ליומא ממכר הוא והרי הוא לוקח קדום וק"ל ורבינו לא כתב הא דכתב הרא"ש אביו דהשוכר יתן השכירות להלוקח משום דמסיק הרא"ש שם וכתב

דאם הקדים השוכר ונתן להמשכיר השכר מתחלה אפילו לזמן מרובה אין יכול להוציאו מד שיכלה זמן כל השכירות שהקדים לו יהביא ראיה מהיורשלמי דפ' מקום שנהגי דקתני המשכיר בית לחבירו ועמד והקדישו כו' ע"ש וה"ט מפני שהקדים לו שכרו וזה המשכיר נשתמש במעותיו ומפני דחקו של משכיר לא יפסיד השוכר עכ"ל הרא"ש וס"ל לרבינו דכדין הקדש כן הדיך לוקח דאם הקדים ככר למשכיר צריך להניחו הלוקח לדור בו בחנם וזה שסיים רבינו וכתב ז"ל ואם הקדים לו השכר אפי' לזמן מרובה אין יכול להוציאו עד שיכנה כו' וקאי גם אלוקח שצריך להניחו לדור בו חנם והוא כדעת הרא"ש אביו דכתב ג"כ אפילו לזמן מרובה ובזה נסתלקה תמיהת ב"י ע"ש ועד"ר:

סעיף ד

וכ"כ הרמב"ם כו' בפ"ה דשכירות: חזר ומכרו אי השכירו לעכו"ם או לאנש קאי גם אמכירה דבלאו הכי א"י להוציאו מביתו אפי' רוצה לשכור לו ביח אחר וזש"ר וכ"כ הרמב"ם כו' ור"ל מדכתב דעכו"ם או אנס משמע הא מכרו לאחר א"י להוציאו מביתו כלל ואפי' בעכו"ם או אנס צריך לשכור לו בית אחר משום שמפקיע שיעבודו והיינו כדעת רבינו:

סעיף ה

אין הלוקח יכול ליקחנו מיד המלוה תוך השנה דלא עדיף מגברא דאתי מיניה דסתם משכנתא שתא ואי בעי הממשכן לפדותו לא היה בידו לפדותו תוך שנה ראשונה וכמש"ר בי"ד סי' (קפ"ה ספ"ח) [קע"ב] ע"ש: ומ"ש ולכשיכלה זמן הקצוב כי' כתבוהו הרי"ף והרא"ש בס"פ השואל וכ"פ הרמב"ם בפ"ו משכירות:

סעיף ז

השכירו לו ללינה כו' ירושלמי ורמב"ם שם: לנשואין אין פחות מל' יום כצ"ל וכ"כ הרי"ף ובמיימוני כ"ו דשכירות ובפ"ז מהל' שאלה וע"ל סי' שמ"א ס"ב שחזר וכתב דין זש בשאלה שכתב ג"כ שם ל' יום ושם בס"ד כ"ר בשם הרמב"ם דהשואל חלוק מחבירו לילך כו' לעשות בו משתה שלו אין פחות מל' יום וכתב ב"י שם דבנוסח הרמב"ם דידן במקום ל' יום שכ"ר בשואל חלוק כתוב שם ז' ימים אבל בשואל פונדק לא כתב מידי:

סעיף ח

השכירו לו סתם כו' משנה וגמרא שם ועבד"ר: אם לא הודיעו עד אחר סוכות פי' אם לא כלו ל' יום של ימי ההודעה עד שהתחיל להיות סוכות כי זמן ההודעה שיבוקש לו מקום לדור בו הוא ל' יום ומתחילין מט"ו אלול ומגיעין עד ט"ו תשרי התחלת החג וכל שלא הודיעו ל' יום קודם החג בכלל אם לא הודיעו הוא וכאילו לא הודיעו כלל ותו לא מהני שום הודעה אפ"ה מצריך רבינו דגם אחר שידור בביתו בע"כ כל יה"ג צריך

לחזור ולהודיעו ל' יום קודם פסח וק"ל וכ"כ הרמב"ם וכמ"ש ל' בדרישה ועמ"ש עוד שם בישוב ל' רבינו והרמב"ם אבל ז"ש כאן נ"ל עיקר והא דלא כלל רבינו דברי שני הבבות יחד והכי הול"ל אבל ביה"ג אם לא הודיעו ל' יום קודם סוכות אפי' חסר יום אחד א"י להוציאו עד הפסח וגם צריך שיודיעו שנית מט"ו באדר [משום דרבינו כתב לשון המשנה עם פירושו תחלה ואח"כ כתב עליו מימרא דרב אסי האמור שם בגמרא והבאתי לשונה בדרישה ע"ש]: ומ"ש ואם הודיעו קודם החג ולא נשלמו כו' מימרא דרב אסי: ומ"ש אבל בכרכים כו' משנה [והטעם של הזמנים אלו עיין בב"ח בשם רש"י]: כך השוכר צריך להודיע למשכיר כו' ברייתא שם: ומ"ש ואם לא הודיעו א"י לצאת כו' כ"כ הרמב"ם בפ"ו מהל' שכירות וכב"י דיש להסתפק אם גם השוכר לחנות צריך להודיע לבעל החנות י"ב חודש קודם ומסיק דנראה דצריך השוכר להודיע להמשכיר י"ב חודש קודם כדי שאותו משכיר החנות ישתדל לנפשו איש מי שישכור חנותו ואותו איש צריך זמן י"ב חודש לגבות חובו שמכר ועשה הקפות בהחנות שיהיה שם עוד כתב ז"ל וגם כדי שיודיע לבעל החנות שלו שרוצה לצאת עכ"ל ב"י ולשונו תמוה במ"ש וגם כדי שיודיעו כו' דהא נסתפק בזה הב"י תחלה אם צריך להודיעו לבעל החנות כ"כ זמן קודם ובא ליתן טעם דצריך וא"כ אין זה נתינת טעם כדי שיודיע כו' וצ"ל דכולה חדא טעמא הוא חדא דאותו איש צריך זמן י"ב חודש וגם צריך אותו איש שגם זה השוכר עכ"פ הודיע לבעל החנות ל' יום לפחות שרוצה לצאת כמו שאר שוכרים וכיון שצריכין עכ"פ להודיע וגם יכול להיות שעשה אותו האיש הקפה סברא הוא דכל שוכר צריך להודיע י"ב חודש למשכיר כדי שימצא איש עוד כתב ב"י דנראה דאפי יש כאן שוכר אחר שרוצה לשכור אם אין דעתו נוחה הימנו מפני שאינו הגון כראשון צריך לשלם לו עכ"ל ב"י וע' לקמן בסי' שי"ו:

סעיף ט

אם בא להוסיף פי' אם בא המשכיר להוסיף על השוכר: אבל אם נתייקרו כו' גמ' שם: אע"פ שלא הודיעו כו' ודוקא דאתני הכי כל ל' יום קודם שדר בה אבל אי כבר דר בה לא יכול להוציא מידו טפי מאשר קצבו ראשונה ר"ן ועיקר החידוש דאשמועינן הוא שאפי' לא הודיעו כן ל' יום קודם לכן:

סעיף י

נפל בית המשכיר כו' גמרא שם סוף השואל: יכול להוציאו זה מיירי כשלא קצב עמו לזמן ידוע תחלה אלא שכרו בכך וכך לחודש ואין שייך כאן לומר הו"ל להודיעו דמי ידע דיפול ביתו אבל ל' ימים הראשונים הו"ל כשכרו לזמן קצוב כי סתם שכירות היה ביניהם לחדשים וכמ"ש:

סעיף יא

אבל אם נתן המשכיר ביתו כו' שם בגמרא ור"ל הבית שהשכיר נתן והא דנקט תיבת אבל ה"פ אע"פ שנפל הבית לזה שנתן לו כיון שלמשכיר לא נפיל ליה ביתי' לרו עדיף מיניה. ודע שבגמרא איתא זבנה או אורתה או יהבה במתנה המשכיר ביתו לאחר כו' וכ"כ הרמב"ם בפ"ו ובש"ע סי"ג ורבי' שהשמיט תיבת הוריש אפשר משום דנלמד מלוקח דאם לוקח א"י להוציאו אע"ג דקיבל המוכר דמים ממנו כ"ש היורש והא דכתב או נתנו משום דהו"א כיון דהמקבל אינו חוזר ומקבל דבר מהנותן יוציאנו דומיא דטריפת פירות ושבח מהב"ח שבא ליטול ממנו השדה דהמקבל מתנה עדיף מלוקח מה"ט וכמש"ר בסי' קט"ו ובסי' קמ"ט:

סעיף יג

ששאלת כו' כלל (צ"ב) [א'] והכלל שבא לחדש בתשו' זו שכאשר היה הדין בימי התלמוד בל' יום מפני דשכירות בסתם הוא ל' יום כן הוא הדין בשנה במקום ששוכרים לשנה וכן נראה מדברי רש"י ב"י ולפ"ז נראה דאף דאם לא נכנס בדירתו בשנה זו כ"א שבוע אחד צריך לשלם לו שכירות שנה שלימה ולא נקט חודש בשנה אלא משום שהמעשה כך היה ומיהו א"צ להודיעו קודם התחלת השנה דאין דעתו לדור בו עוד כיון שהיה להם ראשי השנים קבועים והמשכיר ידע זה והו"ל ליתן לב לשאלו אם ירצה לדור בו גם אחר כלות שנה הראשונה וק"ל:

סעיף יד

השוכר בית כו' בב"מ דף ק"ב: וכתב הרשב"א בד"א כשעמד בר"ה כו' הר"ן פ' קונם יין כתב דברי הרשב"א הללו ב"י: אבל אם א"ל שנה אחת אין לו כו' נראה שזה ג"כ קאי אכשעומד בר"ה ואמר כן אבל באמצע שנה ס"ל לרבינו דאפי' בשנה אחת חודש העיבור בכלל וכמ"ש בי"ד סי' ר"ך ועבד"ר: השכיר לו לחדשים כו' ג"ז שם: צריך להוסיף לו כו' זהו פשיטא ומשום סיפא דשכרו לחודש ושנה נקטו וכ"כ בנ"י ע"ש מיהו י"ל דקמ"ל דל"ת כיון דחודש העיבור נתעבר בה למלאות חדשי הלבנה לחדשי החמה הו"א דלא ליחשב לחודש בפני עצמו קמ"ל: הזכיר לו חודש ושנה שם בגמרא פלוגתא דאמוראי והלכתא כר"נ דאמר הכי ושנה זו ג"כ פירושו כמ"ש לפני זה בשם הרשב"א שאומר שנה זו או השנה ובנ"י פ' השואל כתב הא דמספקא דוקא בכל הלשונות הסמוכות זו לזו אבל אינן סמוכות זו לזו לכ"ע האחרון עיקר וכדאמרי' גבי שטרות: ואפי' לא בא לשאול כו' כן פירש"י והרי"ף והרא"ש ולא אמרי' שזה מוחזק בשכירות ופירש"י הטעם [ע' בב"ח שמביאו] וכתב הרי"ף דהיינו דוקא במקרקעי אבל במטלטלים כל היכא דמספקא לן אי תפיס ל' ראשון או ל' אחרון אי תפיס תפיס ולא מפקינן מיד שום אחד מהן וכתב

דהיינו דוקא במילתא דלא עבידא לאיגלויי וכ"כ הרא"ש וע"ל סי' שי"ז ס"ג דשם כ"ר בהדיא בשמו כן וע"ל ס"ס בדרישה ועד"ר: הזכיר לו חודש ושנה כו' עד צריך ליתן לו השכירות וכ' הרמב"ם כו' אין להקשות מ"ש הא מהא דכתב הרמב"ם (והביאו רבי' לעיל בסי' רי"ח) אם אמר מדה בחבל הן חסיר הן יתיר אני מוכר לך דאין לו אלא בדין הן חסר הן יתיר ולא אמרי' דלעולם יהיה יד בעל הקרקע על העליונה דומיא דהכא וכמ"ש רשב"ם באמת גם שם דאפשר לומר דס"ל להרמב"ם דשאני התם דכשחסר ליה אז טוב לו למוכר לילך אחר ל' הן חסיר הן יתיר וכשהותיר לו אז טוב למוכר לילך אחר ל' מדה בחבל ואינו מן הסברא לילך פעם אחת אחר ל' זה ופ"א אחר ל' זה משא"כ הכא דלעולם הולכין אחר ל' א' דהיינו דינר לחודש אבל אין לחלק ולומר דשאני התם דגם הלוקח שקנה הקרקע הוא מיקרי בעל הקרקע משא"כ הכא דאינו אלא שכירות דז"א כמ"ש בשם רשב"ם שם:

סעיף טו

וכתב הרמב"ם וכן אם אמר כו' פ"ז משכירות כ"כ וכתב המ"מ גם זה מטעם הנ"ל שהקרקע בחזקת בעליה עומדת: והשוכר אומר בסתם השכרת לי פי' אע"ג דגם הוא מודה דלא קצב לו זמן ויכול להוציא אימת שירצה מ"מ נפיק ליה מיניה דכשהוא באמצע זמן של דרך השוכרים דאם קצב לו זמן היה צריך לצאת כמ"ש בריש הסי' גם בסתם צריך להודיעו ל' יום קודם משא"כ בזמנו קצוב: ומוציא השוכר מן הבית פי' וה"ה אם כבר דר בו מוציאין ממנו השוכר וכמ"ש לפני זה ואדלעיל קא סמיך וכ"כ רבינו בשם הרא"ש בסי' שי"ז דאם א"א להודיעו בעדים מוציאין מיד השוכר ע"ש:

סעיף טז

נפל הבית כו' בב"מ דף ק"ג ע"ש כו' ופרטי דינין כתב רבינו: שאם יש בעציו ואבניו כדי לשכור ישכור מדין חמור זה למד הרמ"ה כן וכמבואר לעיל סי' שי"א: וא"א הרא"ש ז"ל כתב כו' אין צריך ליתן לו אחר בפרק האומנין גבי ההוא דשוכר החתור ומת אם יש בדמיו ליקח כו' כ"כ התו' שם ומטעם דביתו אינו עומד למכור אלא להוסיף עליו ולחזור ולבנותו כבתחלה וזה לא קבל עליו הוספה אלא בית זה כמו שהות וכי נפל אזדא ליה וגם אין יכול לומר אבנה מאלו עצים ואבנים חדר קטן דגם לזה אינו עומד לבנות קטן מאשר היה בראשונה אבל חמור שמת אינו עומד אלא למכרה בדמיה ולכך אם יש בדמיה ליקח יקח לשכור ישכור וא"ת לפ"ו מנ"ל לרבינו בדין התליעו רגליו או נסתמא והשכירו לרכיבה לדמותו כאילו מת (שהרי כתב לעיל ר"ס ש"י ז"ל ונראה דאם יש בדמי זה לשכור אחר וימכרנו וישכור אחר שחמור זה נשתעבד לו ומבואר שם דלמד זה מדין מת החמור כו') הא יש לחלק דשאני מיתה דאינו עומד אלא למכור משא"כ נסתמא אי

התליעו רגליו דעדיין ראוי הוא למשא וכמ"ש שם וכמו שמחלקינן כאן בששכרו בית זה וי"ל דחמור המותלע או נסתמא גם למשאוי אינו מצוי מי ששוכרו אלא של שוכר זה אמרי' מזלך גרם ונסתחפה שדך וכיון שאינו מצוי להשכיר אפי' למשא ג"כ אינו עומד אלא למכור וק"ל: דמסתמא הוא עומד לתקן דקדק לכתוב הוא עומד לתקן ור"ל דהוא הבית הראשון בעצמו מתקנין אותו ולא שייך למימר גביה אזדא ליה: ואם המשכיר סתר הבית כו' כצ"ל סתר ולא סותר בו' וכ"כ בספרים ישנים ודין זה כתב ג"כ הרמב"ם פ"ה דשכירות וכתב המ"מ פי' שלא אמרו אזדא ליה אלא כשנפל מאליו שאין המשכיר סבה בנפילתו אבל אם הוא רוצה לסתרו בזמן שכירותו של זה ודאי שהשוכר מעכב עליו וכשעבר וסתר פשיטא שחייב לו להעמיד אחר:

סעיף יז

אלא שיהא קרוב כו' כב"י דמדברי רש"י משמע שם דבזה ג"כ יהיה עכ"פ בית זה שוה לראשון שיהא קרוב לנהר ולמרחץ עכ"ל ואם רבינו ג"כ ס"ל הכי ק' דלא הו"ל לסתום אלא לפרש לכן נראה פשוט דרבינו לא ס"ל הכי אלא כמשמעות הרי"ף והרא"ש דז"ל הרי"ף והרא"ש דס"פ השואל ה"ד האי דקא"ל כזה דקאי אגודא דנהרא קמ"ל מאי כזה אמדת ארכו ורחבו קאמר לפיכך לא יעשנה קטן וגדול ממנו כו' ול' זה מבואר דלא קפדינן אעמידת גודא דנהר ודוק וכ"כ נ"י בשם הריטב"א ושכך הם דברי הרמב"ם עוד כתב שם דאפי' בבית סתם אי כבר נחית והתחיל לדור בבית גדול ונפל צריך לחזור וליתן לו בית גדול כאותו בית:

סעיף יח

וכתב הרמ"ה כו' נראה לדקדק מלשונו דהרמ"ה ס"ל דאפי' יש בדמי עציו ואבניו לשכור אחר אפ"ה אינו מוכרו לקנות או לשכור אחר אף דבבית זה ס"ל דמוכר ומשכיר כמש"ר לעיל בסמוך בשמו לא ס"ל כן בבית סתם וכמ"ש בסי' ש"י בשם הראב"ד בהשכיר לו חמור ומטעם שהרי החמור והבית הזה לא יחד לו שיהיה (בעבורו) [שעבודו] חל ע"ז החמור והבית אלא המשכיר עצמו הוא שהקנה לו ליתן לו חמור או בית עד זמן שקצב והרי נתן לו חמור או בית וכי נפל או מת אין לו שום כח להוציא מידו אם אינו רוצה להיות נאמן בהבטחתו ואפי' קנו מיניה אין הקנין חל אלא על הבית או החמור שהוא בידו בשעת קנין אבל בית אחר שאינו בעולם א"נ על נבילת החמור או עצי ואבני הבית שממנו הוא ולא חמור ובית איקרי לא חל השעבוד ויכול לחזור ביה ולהכי אין לו כלום ואף של' הרמ"ה אינו מוכרע כ"כ לומר כן דיש לדחוק ולומר דדוקא קאמר כן אין כופין אותו דהיינו להוסיף משלו או לטרות הוא בקנייתו אבל כשירצה השוכר ליטפל ולמכור העצים ולקנות או לשכור אחר צריך ליתנן לו והחילוק שבין סתם לזה הוא בשכירות

דבבית זה אם אינו יכול לשכור בדמי עציו בית אחר אין צריך להחזירלו כל שכירותו אלא מנכה לו כפי מה שדר בו וכן דעת הרמב"ם בחמור סתם וזה וכמ"ש לעיל בסי' ש"י ע"ש ולא הוצרך הרמ"ה לכתבו בבית סתם שמוכרו ושוכרו אחר בדמיו כיון שכבר כתבו בסמוך בבית זה מ"מ מ"ש נראה עיקר דא"כ לא הוה משתמיט מלכתוב דישכור לו אחר בדמי העצים והאבנים וכן משמע ל' ב"י בחמור סתם וזה וכמ"ש לעיל בסי' ש"י ס"ג: דאע"ג דקנו מיניה שישכור לו כו' עבד"ר: ולפי מ"ש א"א הרא"ש ז"ל כו"ב סי' ש"י ס"ג כ"כ: ומש"ר ה"נ כיון דקנו מיניה נשתעבדו לו כל נכסיו כו' צ"ע בלא קנין נמי ליהני החוקה כמו המשיכה בחמור דמהני בלא קנין ודוחק לומר דקנין דקאמר ר"ל חזקה וי"ל דמ"ש כיון דקנו מיניה לא אתא אלא למעט אם דר בה שלא לשם קנין וכמש"ר בסי' קצ"ד ס"ה ע"ש ה"נ בא לומר כיון שקנה בה ר"ל כל קנין כפי מה שהוא דהיינו קנין סודר או חזקה או שדר בה רק שיעשה לשם קנין לאפוקי אם דר בה שלא לשם קנין כי סבר שדי לו במה שהתנה עמו להעמיד לו בית ועמ"ש עוד בדרישה ישוב בענין אחר ושם כתבתי ל' ב"י ודחייתו:

סעיף יט

מי שיש לו בית ועלייה כו' משנה וגמרא בב"מ דף קי"ו ע"ש: אמר לו עלייה סתם כו' לדעת הרמ"ה הנ"ל דס"ל דאפי' קנין לא מהני לשעבד לו בתים אחרים כיון שהוא דשב"ל צ"ל דצריך לשכור לו עלייה אחרת שהיה לו בשעת קנין או צריך להחזיר לו דמי שכירותו אם כבר קבלו: ומ"ש ומיהו אם ירצה יתן לו עלייה אחרת ה"ק אל תאמר שמ"ש חייב ליתן לו עלייה ר"ל שיבנה לזו שנפלה וכמ"ש בבבא שאח"ז אלא אם ירצה יתן לו אחרת אפי' פחות מזו כנ"ל או יניח בידו שכרו וכנ"ל כעין זה כתב הנ"י בשם הרנב"ר ז"ל לוגיר ליה אי אית ליה עלייה וקנו מיניה א"נ קיבל מיניה אגרא ע"כ לוגיר ליה אחריתא דאי בדלית ליה לא מצי לאשתעבודי שאין אדם מקנה דבר שאינו שלו אא"כ שיעבד לו נכסים לבנות לו בפירוש ומש"ה שוכר לא מיחייב באגריה אי לא מוגיר ליה עלייה אחריתא עכ"ל: אם נפחתה בד' טפחים כו' מימרא דשמואל שם [ע' בב"ח הטעם] ורבינו הוסיף וכתב עם בע"ה ור"ל שאין בע"ה צריך לצאת בשביל כך מן הבית אלא שניהם דרים בו וזה גם מ"ש אח"כ ונכנס ויוצא דרך פתח כו' הן איבעיות שם וז"ל בעי רבה בר ממל כשהוא דר לבדו דר כדמעיקרא כו' ואת"ל דרך פתח כו' עליות זו ע"ג זו מאי כו' (והוא האיבעיות שכ"ר בסוף הסי') תיקו וכ' הרא"ש ומסתבר' דכל הני את"ל הלכתא נינהו דטעמא דמסתבר נינהו ובתרייתא סלקא בתיקו ויד השוכר על התחתונה עכ"ל ואחריו נמשך רבינו וק"ל ומל' הרא"ש הזה דקדקתי דלא ס"ל כהרמב"ם דכל את"ל בפשיטות

דאיבעיא קמייתא הוא דא"כ לא הוה מסיק לכתוב דטעמא דמסתבר הוא וגם מדכתב ומסתבר דכל הני כו' משמע הני דוקא ודו"ק: אבל אם נפל הבית כו' עמ"ש בסמוך:

סעיף כ

כההוא דאמר לחבריה כו' כב"י אירשא קאי דקאמר נפחתה בד' טפחים או יותר חייב המשכיר לתקן ואם לא יתקננו ירד השוכר ודר עם בע"ה ואהא קאמר כההוא דקאמר לחבריה דלית שע"ג פרסק זה אני משכיר לך כו' עכ"ל ור"ל שמה שאמר בסמוך שכשאמר עלייה זו שע"ג בית זה שיעבד בית לעלייה נלמד מההוא מעשה דפרסק ובאמת שגם בגמ' הביא להההוא עובדא אהא אבל לא נהירא דגם אמ"ש בסמוך ליה דאם נפל הבית והעלייה א"צ לבנות לו אחר דכיון שא"ל זה הוה דקדוק דוקא בעודו קיים ומשתפול גם הבית לא יהיה מחויב לתקן לו העלייה ע"ז מביא ראיה כדאמרינן גבי פרסק שחייב להעמיד לו פרסק כל זמן שהדלית קיימת משמע שאם נפל גם הדלית א"צ להעמיד לו פרסק וה"ה גבי בית כי נפלו שניהם א"צ להעמיד לו עלייה וכמ"ש בסמוך בפרישה ודרישה שבזה יבואו דברי רבי' על נכון בכל הסימן: דלית שע"ג פרסק פי' גפן מודלת על אילן אפרסק: דוקא נפחתה העלייה יורד לבית פי' הא דקתני במתני' נפחתה העלייה יורד למטה כו' בדוקא נקט נפחתה העלייה ור"ל שנפחתה תקרת הבית וזה שיעבד לו הבית כשא"ל שע"ג בית זה אבל אם יפלו כותלי העלייה אינו חייב לתקן ולא ידור עמו בבית שאין זה הקלקול מחמת הבית וגם עלייה אחרת א"צ ליתן לו או לתקן את זו כיון דא"ל עלייה זו אזדא וכנ"ל ועבד"ר: כגון דקיימא ע"ג קונדיסין לא מיחייב כצ"ל: ה"נ כיון דא"ל בית זה כו' לכאורה נראה דגם בדין זה רבינו מודה ביה דהא סיים וכתב ז"ל ואין נראה כו' ולא הזכיר שבע"ה חייב לבנות לו את הבית אם נפל כולו אלא שק' דא"כ למה כתב לעיל בסמוך ז"ל אבל אם נפל הבית והעלייה א"צ לבנות לו אחר כיון דא"ל בית זה הול"ל נמי דאפילו אם נפל הבית לחוד א"צ לחזור ולבנותה ודוחק לומר משום דלא איירי ע"ג קונדיסין לכן נראה דבכלל זה שכתב רבינו בסמוך על דברי הרמ"ה ואינו נראה אלא בעל הבית חייב לבנות את העלייה ורצה לומר לתקן לו את התקרה שנפחתה והוא מטעם שכתבתי בסמוך דשיעבד לו את הבית להיות תקרת קרקעיתו של העלייה אע"ג דאמר בית זה כמות שהוא והרי נפחתה וע"ז הקשה בגמרא ברישא אזדא ליה אפ"ה ניחא ליה להגמרא בזה דתליא העלייה בבית כיון שהעלייה קיימת לא אמרי' בבית אזדא הה"נ בנפל כולה ודוק: שנפל אזל ליה ופקע כו' כצ"ל: ואפי' היכא דנפחתה העלייה כו' דשיעבד בית לעלייה כו' זה חוזר אדלעיל ור"ל מ"ש לעיל דאם נפחתה תקרת הבית דהיינו קרקעית העלייה שהבית משועבד לעלייה היינו לענין דירה בלבד שיש לו

לשוכר זה למידר למטה בבית עד שיתקן לו המשכיר את העלייה מהוצאותיו ומכיסו: אבל להוציא יציאות כו' פי' אבל שיהיה מחוייב זה המשכיר לתקן לזה העלייה אם לא ירצה השוכר לדור אתו בבית זה לא אמרינן אלא אם רוצה המשכיר לקלטו ואין השוכר רוצה לדור אתו כ"כ בדוחק ובלחץ יבנה ויתקן העלייה לעצמו מכיסו והוצאתו וטעמו נ"ל משום דעלייה זו קאמר והרי אזדא כדפסיק הגמרא אלא ששיעבד לו הבית לדור בו למטה כשירצה השוכר ודעת רבינו הוא דכיון ששיעבד בית זה לעלייה ותקרת הבית הוא קרקעית העלייה שיוכל לדור בה לא אמרינן בכה"ג אזדא ליה וק"ל: ומ"ש לגבי פרסק לאהדורי לדוכתיה כו' פי' שהשוכר יחזירנו למקומו ולא יוכל המשכיר לעכב על ידו וכמ"ש בסמוך וז"ל והא דאמרי' שחייב להעמיד לו פרסק לא להחזירנו למקומו וכ"כ ב"י: אלא שלא היה רשאי להבריחו ס"א להכריתו וכן הואגירס' ב"י וכתב ז"ל ור"ל לא להעמידו בידים אלא שלא היה רשאי לכרתו שאז אין לו תקנה בחזרה למקומו עכ"ל אבל יותר נ"ל גירס' הספרים להבריחו דהא קאי אפרסק שכבר נעקר וקאמר שיניחנו הבע"ה במקומו ולא יבריחנו אבל להכריתו אין שייך לומר כ"א שלא יכריתנו מתחלה להפריד גוף הפרסק משרשיו וק"ל: וכן אם נפלה כו' ז"ל ב"י לשון זה תמוה בעיני מצד הלשון דמאי וכן דסיפא ורישא חד מילתא היא וגם מצד הענין הוא תמוה שדברי הרמ"ה דברי טעם הן וכמ"ש והיכי דחי להו בגיליתא דחיטתא בלי טעם וראיה עכ"ל ודבריו תמוהין דמ"ש דסיפא ורישא חד הוא כבר כתבתי דהרמ"ה תרתי קאמר בנפלה העלייה לגמרי דהיינו כותליה ס"ל דאין המשכיר חייב לבנות לו עלייה אחרת וגם לקלטו אצלו בבית ג"כ אינו מחוייב ועוד דין שני אמר שאפי' נפחתה העלייה אם אין השוכר רוצה לדור אתו למטה אין השוכר יכול לכופו שיתקן לו העלייה אלא יבנה לו מדידיה על תרתי דיני' אלו כתב רבינו ואין נראה אלא בע"ה חייב לבנות כו' פי' אם נפחתה העלייה ואין השוכר רוצה לדור אתו חייב המשכיר לתקן לו העלייה מכיסו ומ"ש במשנה ואין ב"ה רוצה לתקן יורד בעל העלייה כו' לטובת השוכר אמרו כן שאם ירצה השוכר לדור בבית ואין המשכיר רוצה לדור כ"כ בלחץ כופין אותו שידור עמו עד שיבנה לו עלייתו ואינו יכול לשכור לו עלייה אחרת (ולאפוקי אם אמר עלייה סתם דאינו מחוייב לקלטו אל ביתו אלא שוכר לו עלייה אחרת וכמ"ש בגמרא לוגיר ליה אחריתא) ומ"ש לעיל ידור השוכר עם בע"ה פירשתי ע"פ הגמרא דאם השוכר רוצה לדור לבדו בבית כל זמן שלא תיקן לו העלייה א"נ כשניחא ליה לזה לדור עם הבע"ה יותר ממה שידור למעלה א"נ שיודע שאין יד בע"ה לתקן העלייה ורוצה שידור למטה לבדו אבל ודאי ב"ד כופין את המשכיר לבנות לזה עלייתו כשרוצה זה לדור למעלה ואינו רוצה לדור עמו ועל דין

השני כתב וכן אם נפלה כולה חייב לבנות פי' כמו דאמרי' בהשכיר לו בית סתם כי נפל יעמיד לו בית אחר ה"ה השכיר לו עלייה ג"כ יעמיד לו עלייתו אחרת אפי' נפלה כולה ואע"ג דא"ל עלייה זו מ"מ כיון שא"ל שע"ג בית זה והבית קיים הו"ל כאילו גם העלייה קיים אלא שנפחתה וצריך לתקנה ונפחתה העלייה דקתני במתני' ל"ד ורבותא נקטיה כמ"ש בדרישה ומה שתמה ב"י על הענין איך דחה דברי הרמ"ה שהן דברי טעם כתבתי בדרישה:

סעיף כא

כב היו לו ב' עליות כו' השכיר לו את התחתונה ונפחתה מיבעיא אם יורד ודר בבית או אם עולה לדור בעלייה כו' שם ריש דף קי"ז איבעיא זו וז"ל האיבעיא מי אמרינן שם עלייה קבלת עלך א"ד מצי אמר חדא עלייה קבילי עלי תרי לא קבילי וכתבו התוס' שם דמיירי ג"כ דא"ל עלייה שע"ג בית זה אני משכיר לך ומספקא ליה דדילמא עלייה נמי בכלל בית והוא דא"ל שע"ג בית זה משום דעיקר הבית הוא למטה ואע"ג דמוכר את הבית לא מכר את העלייה (כמש"ר בסי' רי"ד ס"א) לענין שיעבוד זה מיהא הוה בכלל בית עכ"ל התו' וכן הוא דעת רבינו ולא הוצרך לכתבו משום דקאי אדלעיל מיניה דמיירי שא"ל עלייה שע"ג בית זה אני משכיר לו וק"ל: ואם דר אין מוציאין כו' ובמיימוני ובש"ע כתב ז"ל ואם דר אין מוציאין אותו משם עכ"ל וזה משמע שר"ל שמיד שנכנס לדור בבית אין מוציאין אותו מהבית אע"פ שעדיין לא דר בו ונראה דגם כוונת רבינו כך ומ"ש אין מוציאין מידו ר"ל דירת הבית אין מוציאין מידו וע"ש שהוא נקרא מוחזק כיון שכבר נכנס לדור שם כתב לשון זה ועד"ר:

סעיף כב

ראו סעיף 21

סימן שיג

סעיף א

המשכיר בית לחבירו כו' בב"ב דף ו' ופירש"י בירה גדילה בית ארוך מאוד וחלוק בתוכו להרבה חדרים וקיטוניות והשכיר לזה א' מהן ה"ז משתמש בחורי הכותלי' ע"פ ארכה מבחוץ עד ד' אמות אף שלא כנגד ביתו ובזיזין היוצאין מכותליה עכ"ל רש"י: ובמקום שנוהג כל אדם כו' כן הוא ל' הגמרא שם וז"ל רש"י ונ"י שם עליו שאם שכר עלייה יכול להשתמש ברוחב עובי הכותל במקום שנהגו הבעלים להשתמש שם ואין מקפידין בו גם שוכר ישתמש בד' אמות ול"ד בכותל בירה שהוא לפני פתחי החדרים אלא אף בכותל גן עדנו יכול להשתמש וברחבה של אחורי הבתים כיון שביתו פתוח נמי שם עכ"ל נ"י וגם רש"י כ' בכותל הגינה ע"ש ולמדנו מדבריהן תרתי ששימוש עובי הכותל הוא דוקא למי

ששכר העלייה וגם היתר שימוש בגינה וברחבה הנזכר בגמרא ובפוסקים ר"ל בכותליה ובאמת צריך ליתן לב א"כ למה סתמו הפוסקים לכתוב סתם היתר שימוש בגינה בחצר וברחבה ומנ"ל לפרש דאכותל דוקא קאי וי"ל דס"ל דמדאמרו השוכר בית בחצר חבירו אין לו בחצר כלום כ"א דריסת הרגל וכמש"ר אחר זה מיד ולא שום שימוש כ"ש בגינה שהוא מקום מוצנע ומיוחד יותר וק"ל:

סעיף ב

המשכיר לחבירו חצר סתם כו' בב"מ דף ק"ב ע"א:

סימן שיד

סעיף א

המשכיר בית לחבירו חייב לעשות לו כו' משנה וגמרא פ' השואל דף ק"א ול' הברייתא שם סוף דף ק"א הוא לפתוח לו חלונות ופי' הראב"ד אפי' יש לו אורה חייב לפתוח לו כל החלונות דהיינו שלא נפרצו פצימיהן: לחזק לו התקרה פי' אם התליעו הנסרים רש"י ור"ל נסרים המונחים על גבי הקורות שבתקרה: הקורה שנשברה ר"ל אם נשבר א' מן הקורות שבתקרה רש"י: נגר ומנעול נגר שנועלין בו מבפנים את הדלת ותוחבין אותו בחורהאסקופה מנעול שנועלין בו מבחוץ רש"י:

סעיף ב

מעשה הדיוט כו' ומרזב כו' עיין בפי' רש"י. וסולם של גג כו' כ"כ נ"י ועד"ר: ומקום המזוזה והמזוזה על השוכר לעשותו כן הוא הגי' במקצת ספרים ובמקצת ספרים ליתא לתיבת והמזוזה וגי' הראשונה עיקר שהרי גמרא ערוכה היא בדף הנ"ל דמזוזה חובת הדר היא דהיינו חובת השוכר ואיך ישמיט ליה רבינו וגם הרמב"ם כתבו בהדיא בפ"ו דשכירות וזהו שסיים רבינו וכתב ומ"מ לא יטול המזוזה כו' והטעם מפני המזיקין וכאילו הזיקו בידים דמי וכבר כתבו רבינו בי"ד סי' רצ"א אלא אגב גררא שכתב שהשוכר חייב במזוזה כתב ג"כ דין זה ובספרי ב"י לא היה כתוב בהו והמזוזה אלא מקום מזוזה בלבד ותמה על ל' ומ"מ לא יטול שכ"ר ולפי מ"ש א"ש: ואם נפחתה המעזיבה והתקרה זה קאי אאם השכיר לו עלייה וכ"כ בהדיא במיימוני דאל"כ אין טעם לשיעור ד' טפחים דנקטו דלא מצינו שיעור ברוש פ' הבית והעלייה דתנן נפחתה העלייה חייב בעל הבית לתקן כו' ומפרש שם בומרא דנפחתה בד' טפחים ושם קאי אמי שדר בעלייה וכשנפחתה שיעור ד' טפחים מחוסר ליה מקום תשמיש מקום הנחת כלי א' וכדפירש"י שם וכמש"ר בסי' שי"ב סי"ט משא"כ במשכיר לו בית שדר למטה והעלייה מסתמא לא נשתעבדה לו לתשמישו ודוחק לומר דבשנפרץ למעלה גם למטה כנגד הפחת אינו יכול לשמש לפעמים בעת הגשמים כשאין עליה גג ומש"ה ג"כ נקט שיעור תשמיש כלי א' שהוא ד"ט

דז"א דאף בנקב קטן יכנסו מים הרבה ומפסידו מקום תשמיש הבית אף שלא במקום הנקב ע"כ מחוורתא כמ"ש: שמעזיבה נמי חיזוק התקרה היא פי' והוה מעשה אומנות לאפוקי מר' יוסי שאמר מעזיבה אשוויי גמות היא והוה מעשה הדיוט: וכתב הרמב"ם ז"ל בכל אלו הדברים הולכין אחר המנהג כו' הרמב"ם כ"כ ברפ"ו דשכירות וקאי שם אמ"ש המשכיר בית לחבירו משתמש בכל הכותל ובזיזיה כו' וכ"כ בש"ע שם ורבינו סידר דבריו כאן כדי שתלמוד מיניה לכל מה שנזכר בשני סימנים אלו דשי"ג ושי"ד וק"ל:

סימן שטו

סעיף א

כשם שהקרקע נקנה כו' וכתבו רבינו לעיל בסי' ק"ץ ובסי' קצ"ב ובס"ס קצ"ה כ"ר דגם בק"ס הן שווין ע"ש: שהשכירות מכירה הוא ומטעם זה כתב הרא"ש שגם אין אונאה לשכירות קרקעות ומש"ר לעיל בס"ס קע"ה וז"ל ומטעם זה יש בו אונאה ר"ל ומטעם זה דשכירות הוא כמכר הוה בשכירות מטלטלים אונאה וכמ"ש שם בפרישה:

סעיף ב

וכשם שמתנה כל תנאי שירצה במקח כך מתנה בשכירות כ"כ הרמב"ם בפ"ו משכירות ונראה דא"צ לתנאין הללו קנין בפני עצמו וכמו שסיים רבינו בס"ס זה בשם הרא"ש ז"ל וז"ל וכל תנאי של שכירות א"צ קנין ונראה דר"ל ג"כ דא"צ קנין חדש אלא כשקנו מידו על השכירות והמקח אמרי' מסתמא דהקנין והשכירות היה על תנאי שהתנו ואפי' בלא קנין לאחר שכבר דר בו בשכירות ע"ד אותן התנאים צריך לקיימן וכן בשכירות הנער בסוף הסימן כיון דהכניס ראובן השוכר הנער לביתו אדעתא דהכי חייב שמעון בכל מה שהבטיחו כי כל תנאי שבממון קיים:

סעיף ג

וכל שממכרו ממכר כו' שם ברמב"ם ובכלל זה הוא קטן שאינו יכול למכור עד שיגיע לי"ג שנים או לעשרים בקרקעותיו לכל מ"ד כדאית ליה ומבואר בסי' רל"ה כך דינו בשכירות וה"ה לאינך דקחשיב חרש ושיכור ע"ש: אא"כ יש לו פירות בלבד באותה קרקע ה"ז משכיר ואינו מוכר [כ' מהרי"ק] לאו למימר שלא יקרא שכירות זה מכירה אלא ה"פ אע"פ שאמרנו למעלה דכל שאינו יכול למכור כך אינו יכול לשכור מ"מ בזה שיש לו פירות השדה ולא הגוף אע"פ שאינו יכול למכור השדה שהרי אין הגוף שלו מ"מ יכול לשכור השדה לפירותיו כיון שהפירות שלו ומ"מ גם שכירות זה נקרא מכר עכ"ל והא דכתב דיכול לשכור השדה ולא כתב לשכור הפירות מהשדה גם מהיכי תיתי לומר ששכירות פירות יהיה אסור כיון שאין לו אלא הפירות מהשדה ולא גוף השדה י"ל משום דקיי"ל דאין אדם מקנה דשלב"ל ופירות דשלב"ל הוא (בשלמא בעל הפירות

עצמו י"ל שמיירי שנתן לא' הגוף השדה מהיום והפירות לאחר מיתה והפירות שייר לנפשו עד יום מותו או כגון בעל בנכסי אשתו משא"כ כשבא הוא לקנות הפירות שיש לו לחוד לאחר) וצריך להקנות לו הפירות עם הקרקע וכמש"ר בסי' ר"ט וזה כיון שאין השדה שלו אינו רשאי להקנות השדה לפירות בתורת מכירה שאם ימכור השדה לפירות יהיה רשות ללוקח לזרוע ולנטוע או להובירה כל זמן שירצה ונמצא מזיק חבירו וכאילו מוכר שדה חבירו משא"כ במשכיר שדה לפירותיו דאין השוכר רשאי לורוע ולנטוע ולהובירה שלא כפי המנהג כמבואר לעיל סי' ריב שכתב בשם הרמב"ם וז"ל מה הפרש יש בין קונה שדיהו לפירותיה ובין השוכר שדה מחבירו שהקונה שדה לפירות יכול לנטוע ולזרוע כל זמן שירצה או להובירה והשוכר אינו כן ע"כ א"כ אינו מזיק לבעל השדה במה שמשכיר השדה לפירותיו כנ"ל ביאור דברי הרמב"ם ע"פ פי' מהרי"ק הנ"ל וי"ל עוד בע"א שגם מדברי מהרי"ק נראה שם שמהרי"ל פי' בענין אחר אבל פי' זה נראה בעיני נכון וקיצר כאן הרמב"ם וסמך אמ"ש במקומות אחרים ודוק: ה"ז משכיר ואינו מוכר אע"ג דאינו רשאי להשכיר וכמש"ר בשם הרמב"ם בסי' ריב בס"ז ואפי' בקרקעות ומטעם שכתבתי שם האי דיש לו פירות דאיירי ביה כאן אינו שוכר אלא מיירי שיש לו זכייה בפירות וכנ"ל ועמ"ש בסמוך בסי' שי"ו וגם מ"ש כאן בסמ"ע מזה:

סעיף ד

ששאלת שמעון שכר כו' בכלל (צ"ב) [א'] כ"כ: ויעשה להם דיורים פי' חדרים שהם נקראים כן וכן הוא לעיל ריש סי' קנ"ד ע"ש: קרקע בחזקת בעליה עומדת לכל הספק הנולד ביניהם וכ"כ רבינו בשם הרמב"ם בסי' ריב סי"ד ועמ"ש שם ובדרישה סי' שי"ב:

סעיף ה

ששאלת ראובן שכר נער כו' כלל א' (וצ"ב) כ"כ:

סימן שטז

סעיף א

כתב הרמב"ם כו' רפ"ה דשכירות ע"ש: משכירו לאחרים כתב המ"מ עליו ז"ל ולא אמרו שיש לו תרעומת אלא בספינה מפני שיש לו לבעל הספינה לדור עם השוכר ולסבול דעתו אבל בבית כזה שהשכירו לו לדור לבדו אפילו תרעומת אין לו עכ"ל: כמנין בני ביתו אבל אם הם כו' כצ"ל: שלא אמרו חז"ל כו' הוא נתינת טעם אמ"ש משכירו לאחרים ועד"ר: אבל בקרקע וספינה שהרי בעליה עמה א"א כן פי' בשניהן א"א שיהא איסור בדבר אבל מ"מ אין דומין ממש שהרי בקרקע כשאין בע"ה דר עמו אפילו תרעומת ליכא ובספינה דאיירי בה הרמב"ם לפני תרעומת מיהא איכא וכמ"ש: וע"ש שהרי בעליה עמה בספינה יש לפרשו כפשוטו וכמ"ש אבל בקרקע לאו מילתא דפסיקתא היא שיהיה

הבעל תמיד עמה והתחלת לשון הרמב"ם דכתב המשכיר בית לחבירו כו' משמע דמיירי שהשכירה לו לדור בו לבדו אלא נגד מטלטלין דיבר כן כלומר בקרקע ובספינה אף שמשכירין לא שייך לומר אין רצוני שיהא פקדיני ביד אתר כיון שאינו כמטלטלין שיש לחוש שמא יבריחן ויוציאן מן העולם אלא תמיד ברשות הבעל קיימא ובלשון הזה כתב הרשב"א בתשו' והביאה הב"י בס"ס שמ"ב שהשואל יכול להשאיל ספינה וקרקע כיון שא"א להבריחן אפי' אין בעליו עמו דומיא דקרקע ע"ש וד"מ וש"ע ג"כ הביאו. וכן אני אומר כו' נ"ל זה כתוב שם במיימוני וסיים שם בדין זה ז"ל שזה באל תמנע טוב מבעליו כו' ופי' האי וכן נראה דה"ק כמו שאני אומר שהשוכר רשאי להשכיר קרקע משום שזה נהנה וזה לא חסר משום אל תמנע טוב כן אני אומר איפכא שאם המשכיר מבקש ממנו שיניחנו לו צריך השיכר למלאות רצונו מה"ט ושניהם נלמדו מדין ספינה הנ"ל דאמרינן בו שאינו יכול למנוע הנווב ממנו להשכירו לאחר כדי שלא יפסיד השוכר ליתן השכירות להמשכיר ואין הספינה צריך לו עוד וממה שסיים הרמב"ם בטעמו שזה כאל תמנע טוב מבעליו כנ"ל נראה דאם האחר ירצה ליתן תוספת בשכירות ממה ששכרו הוא שאינו יכול לומר ליוצא הניחו כו' אם לא שהמשכיר ירצה ליתן לו אותו הריוח וק"ל. שוב מצאתי שכ"כ מור"ם ז"ל בהגהותיו בש"ע לקמן בסי' שס"ג ס"י ע"ש: ויש או שמורה שאינו יכול להשכירו וכן הוא דעת הראב"ד שם בהשגתו ועיין בהמ"מ שם טעמם ומסיק שם דטענתם תלושה:

סעיף ב

שאלה לא"א הרא"ש ז"ל בכלל (צ"ב) [א']: חדא שטוען ליתן לשכירות כו' עד כיון שראובן אינו מפסיד בדבר הא דנקט מילתא דפסיקא שלא יפסיד ה"ט שזה הוא שכיח שהשוכר בית עם חצר שימצא לחזור להשכיר אבל החצר שיהיה להן ביחד זהו אינו שכיח שישכור אדם חצר בשותפות ומש"ה קאמר כיון שזה רוצה ליתן לו לא יפסיד וק"ל ומשמע אם לוי רוצה ליתן לו יותר מאשר יקבל מראובן צריך להניחו לראובן שהרי השואל שאל ע"ז אם ראובן יכול לגלגל עליו הרבה שכירות ולא השיב לו שכן וה"ט כיון דעכ"פ יש לראובן חלק בו ודר בו מש"ה אינו יכול להעדיף עליו ואינו דומה למ"ש בסמוך (ס"ג) בשם מור"ם ז"ל וק"ל: ועוד אני אומר כו' ומסיק שם בתשובה ז"ל והא דבספינה דבעליה עמו ואפ"ה אמרינן תרעומת דוקא הוא דאית ליה אבל לעכב אינו יכול היינו דוקא ספן שספינתו עשוייה לכך להשכיר לאחרים יש טוב ויש רע ואינו נמנע בשביל זה מלהשכיר ספינתו אבל לדור בבית בשותפות אדם מדקדק עכ"ל:

סימן שיז

סעיף א

אמר השוכר פרעתי שכר הבית כו' גמרא ס"פ השואל סוף דף ק"ב: או יתן ויחרים כו' כ"כ הרמב"ם פ"ו משכירות: או יטעון עליו לאחר שפרעו כו' ונראה דהאי או ל"ד קאמר דהא מצי למיעבד תרווייהו להחרים תחלה סתם ולשלם לו ואח"כ מצי לחזור ולתבעו בדמים שנתן לו תחלה אלא אורחא דמילתא נקט דמי שרוצה לחזור ולתבוע אין מדרכו להחרים תחלה ועד"ר: אפי' ביום שנשלם הזמן פי' אפילו בתחלת היום דמשלם זימניה והא דכ"ר בסי' ע"ח דא"נ כ"א בתבעו בסוף היום היינו כשאומר אז פרעתיך בתוך הזמן דבתבעו בשוף היום נאמן במגו דאי בעי אמר פרעתיך בתחלת היום ושכחת משא"כ בתחלת היום דאין כאן מגו דא"י להעיז ולומר בפניו נתתי לך כיון שאין לו להתנצל לומר נתתי לך עתה ושכחת מש"ה אם אמר בתחלת היום פרעתיך עכשיו נאמן וכמ"ש כל זה בסי' ע"ח בראיות ברורות ע"ש והכא מיירי באומר פרעתיך עכשיו ואין חילוק בין שכירות להלואה בזה שהרי דיני הלואה נלמד מדין זה בס"פ השואל כמ"ש ועד"ר: על המשכיר להביא ראיה ואינו דומה למ"ש בסי' שי"ב בהמשכיר לו חודש ושנה דאפי' כבר דר שם צריך ליתן לו שכירות דשאני התם דהוא ספיקא דדינא והספק היה גם מתחלת החודש כמ"ש שם משא"כ הכא דלא היה חייב לו אלא שטוען פרעתיך עתה ולכן הממון היכי דקאי תיקום: ואי חילוק בזה כו' כ"כ הרמב"ם שם ומ"ש ואין חילוק בזה ר"ל בזה בשכירות משא"כ בהלואה דבשטר המלוה נשבע:

סעיף ב

ולא הזכיר בו זמן פי' מתי נכתב השטר וכ"ש אם נכתב זמן בשטר מתי נכתב אלא שאין ידוע אם נכנס לדור בה מיד דפשיטא דאינו נאמן לומר דלאחר זמן נכנסתי לדור בה ומש"ה סתמו הרי"ף והרא"ש ורבינו וכתבו וליכא זמן בשטר דמשמע בסתם זמן של שטר היינו זמן הכתיבה וק"ל: על השוכר להביא ראיה דקרקע בחזקת בעליה קיימא ושם בגמרא אמרו דאין השטר שביד השוכר דומה לשטר הלואה משום דמצי א"ל משכיר לשוכר לא כתבתי לך שטר אלא כי היכי דלא תחזיק עלי ולומר לרוח הוא בידי ע"ש וק"ק מה חידש הרמב"ם במ"ש בפ"ו דשכירות והביאו רבינו בסי' שי"ב סט"ו ז"ל וכתב הרמב"ם וכן אם אמר הבע"ה לזמן זה השכרתי לך השוכר אומר בסתם השכרת לי או לזמן ארוך על השיכר להביא ראיה או ישבע המשכיר ומוציא השוכר מן הבית עכ"ל וברמב"ם שם בפ"ז דשכירות כתב תחלה אותו הדין באם מחולקין המה דהשוכר אמר לזמן ארוך השכרת לי ואח"כ כתב הדין דהשכירו לו בשטר לי' שנים וק' לכאורה הא כ"ש הוא כיון דבהשכירו בשטר קמ"ל ר"נ דאם אין ראיה להשוכר מוציאו המשכיר מהבית ולא

אמרינן דהשטר מסייע ליה כמו במלוה כ"ש בשכרו בע"פ ומאי קמ"ל הרמב"ם ואין לומר דהרמב"ם קמ"ל בדין קמא דאפי' אם השוכר רוצה לפרוע לו השכירות אפ"ה מוציאים מהבית דהא הרמב"ם שם ורבינו לעיל כתבוהו אדין י"ב דינר לשנה דינר לחודש ושם מחולקים בהשכירות וגם א"ל דקמ"ל דאפי' באותו שכירות דהוא בע"פ צריך המשכיר לישבע דהא כתבוהו בל' וכן הדין דחודש העיבור ושם לא נזכר דישבע המשכיר.

סעיף ג

השכיר לו הבית בשטר כו' עובדא הוה בב"מ דף ק"י וכרב כהנא דאמר שם פירות בחזקת אוכליהן ופסיק הגמרא כוותיה ופריך שם והא קיי"ל כר"נ דאמר בהשכיר לו מרחץ י"ב דינר לחודש ונתעברה הבנה דאפילו בא בסוף החודש שמוציאים מיד השוכר משום דקרקע בחזקת בעליה עומדת ומשני שאני הכא דהוא מילתא דעבידא לגלויי פירש"י שיבואו עדי השטר ויעידו ואטרוחי בי דינא כו' ונראה דבחלוקה שלפני זה נמי אם היו מחולקים שזה אמר כבר כלו י"א שנים תן לי שכר משנת הי"א והשוכר אומר עתה כלו העשר שנים דג"כ אין מוציאין מיד השוכר שכירות שנה זו שהם מחולקים בה עד שיביא המשכיר ראיה דהתם נמי עבידי לגלויי ע"י עדי השטר מתי התחילו העשר שנים והא דלא כלל רבינו הכל בדין א' משום שנמשך אחר שיטת הגמרא שזה מימרא בהשואל וזה מימרא בהמקבל וגם יש בזה צד רבותא דקמ"ל דאע"פ שהשטר שכתוב בו שנים סתם מסייע להמשכיר דסתם שנים תרתי משמע כדאמרי' לעיל בסי' ס"ח סל"ג בכתוב בו דינרים סתם קמ"ל דאפ"ה אין מוציאין מיד השוכר ושאני התם בדינרין סתם שבאנו להוציא מיד הלוה דקאמר דאין מוציאין מידו ג' כיון דהשטר מסייע ללוה ודוקא אם כבר דר בו אין מוציאין מהשוכר מה"ט אבל אם עדיין לא דר בו והמה מחולקין דהשוכר אומר דעדיין יש לו לדור שנה פשיטא דאין מניחין לו לדור כמ"ש לפני זה בי' שנים וכן מוכח ממש"ר בס"ס זה דדוקא אם כבר דר בו ג' שנים קאמר דנאמן לומר לה' שנים שכרתיו מכח מגו ואין מוציאין אותו משם וק"ל:

סעיף ד

ואם דר בו השוכר כבר ג"ש כו' פי' ואמר שכך היה כתוב בשטר השכירות בהדיא והמשכיר אמר לא השכרתיו אלא לג"ש ואומר דכך הוא כתוב בשטר: נאמן במגו שם וא"ל הלא מגו להוציא לא אמרינן וי"ל הא תירץ רבי' יונה אכזה והבאתי לשונו לעיל ס"ס ר"ן וז"ל לפי שכבר זכה בקרקע ע"פ טענתו משעה שירד בה והחזיק בה ה"ש עכ"ל ואף דמסיק שם רבינו וכתב ז"ל לפיכך אם טוען הו"ל שטר משכונא ואבד אינו נאמן כו' לא כ"כ רבינו אלא לאותו מ"ד בגמרא דפליג אבל מסיק שם רבינו דהרי"ף והרא"ש לא פסקו כאותו מ"ד אלא כמ"ד דפליג עמו וס"ל דאפילו אם טען המלוה הממשכן שטר

היה לי ואבד נאמן לומר שהוא לה' שנים במגו דלקוח ומטעם רבינו יונה הנ"ל וק"ל: כיון שהיה בידו ג' שנים כו' ואיירי דוקא שאין שם עדים שירד בה בתורת שכירות או משכון וגם בעל הקרקע לא מיחה בו וכ"כ המ"מ בפ"ז דשכירות:

סימן שיח

סעיף א

ראובן השכיר ריחים כו' עובדא הוה בפרק הנושא (כתובות דף ק"ג:) וקנה ריחים אחרים ובאותן ריחים טוחן לצורך מאכל ביתו: לדעת ר"י כו' וטעמו משום דשם בגמרא קאמר רב עוירא טעם דא"צ ליתן לו דמים משום דאף אם גם המשכיר אין מוצא דבר לטחון מ"מ מצי השוכר לומר כיון דאתה עשיר קנה לך חיטין וטחנם וזבנם ובמה שאתה צריך לביתך טחון אצלי כבתחלה וקשה לר"י למה לי ה"ט דטחון וזבין בלאה"נ הא השוכר רוצה לעמוד בתנאו שהשכירו עמו לטחון ולא ליתן דמים ויהיה לו הפסד בנתינת דמים כיון דאינו מוצא לטחון במקום אחר וכתב ר"י דצ"ל ולולי ה"ט היה המשכיר יכול לחזור משכירותו עכ"ל אלא שקצרתי ושניתיהו לתוס' ביאור ולפ"ז צ"ל דמש"ר דאם גם ראובן אינו מוצא לטחון ר"ל אינו מוצא אפי' לטחון ולזבין דאם לא כן קשה הא כתב שם דמה"ט אינו יכול לחזור משכירותו והא דסתם רבינו משום דמסתמא כיון דזה אינו מוצא לטחון גם זה שדר עמו בעירו אינו מוצא אפילו לטחון ולזבין וע"ז קאמר רבינו ואם גם הוא אינו מוצא לטחון הן מצד חסרון התבואה או הקונין או שאין לו דמים: ומש"ר בשם הרא"ש דא"י לחזור משכירותו הוא בפסקיו שם וכתב דאין דברי ר"י נראין דשכירות ליומא ממכר הוא ושהגמרא דקאמר ויהיב טעמא דטחון וזבין כו' קאמר לרווחא דמילתא ולאפוקי מסברא דרבינא כו' ע"ש:

סימן שיט

סעיף א

מי שבקש מחבירו שישכיר לו ביתו כו' עד והטעהו כו' עובדא בפרק השואל דף ק"א ע"ש ועיין בדרישה: ומיהו צריך להודיעו כ"כ שם הרא"ש ור"ל לאחר שהשליכום לשוק צריך להודיעו שיבוא ויכניס פירותיו למקום אחר ואז אי לא אשגח ביה ונאנסו אח"כ פטור זה מתשלומיהן והא דקאמר ונאנסו גם בגניבה ואבידה פטור ונאנסו מיקרי לכל אחד כדינו כמ"ש לעיל כמה פעמים: וכתב הרמב"ם בפ"ז דשכירות: ומדת חסידות הוא כו' לראה דלא פליג על הרא"ש דמ"ש הרמב"ם שיודיע לב"ד ר"ל קודם שיוציאום מן החצר וזה אינו מחוייב מן הדין אלא ממדת חסידות והא דאינו מודיע לבעל הפירות משום שאינו רוצה שיכנס לביתו ואילו מודיעו ירא לנפשה שיכנס לביתו מאחר שעשה

עמו שלא כהוגן אלא אחר שהוציאו מחצירו תייבוהו מהדין להודיע ויצילם משם וקמ"ל הרמב"ם דלב"ד מדת חסידות שיודיעו קודם שיוציאן מן החצר ועבד"ר:

סימן שכ

סעיף א

החוכר שדה מחבירו כו' הוא מירושלמי דדמאי יכתבו הרי"ף בפ' המקבל ע"ש: ליתן דבר קצוב מן הפירות בסי' שכ"ג מבואר דכל חוכר אינו נותן אלא מהפירות הגדולים בתוך השדה ואם רעים הם או התליעו או החמיצו א"צ ליתן לו פירות טובים לכך דקדק רבינו וכתב מן הפירות ר"ל מן הפירות הגדלים בתוך שדה זו ואפ"ה כ"ר דאין חילוק בין חוכר לשוכר ושניהם שוים בזה דאם אכלה חגב או נשדפו או שאר מיני הפסד שעלו בם בפירות השדה ששכר ולא נהנה ממנו כלל אפ"ה חייב ליתן שכירותו במעות או בפירות לקנות מהשוק אם לא שהיתה מכת מדינה דאז בשניהן מנכה לו לפי ערך ההפסד וכמו שיתבאר כל זה בסמוך בסימן זה ובסי' שכ"ב ושכ"ג ושכ"ח ע"ש:

סעיף ב

וקבלנות הוא כו' שם: חלק ידוע מהיוצא כו' פי' ד"מ רביעית או שליש ואם יהיו פירות בשדה הרבה יהיה חלק שלו ג"כ הרבה ואם יהיו מועטים גם חלקו יהיה מועט והא דכ"ר כאן דקבלנות הוא המקבל השדה הוא נותן לבעל השדה חלק ידוע ובר"ס שכ"א כ"ר ז"ל מנכה לו שאם קבלה ממנו ברביעית עתה שיבש הנהר צריך להוסיף לו בחלקו דמשמע דבעל השדה נותן להמקבל חלק מהיוצא מהשדה וי"ל דל"ד קאמר שם א"נ כאן איירי רבינו כשהמקבל נותן הזרע ובסי' שכ"א איירי כשהבעל הבית נותן הזרע וכעין שכתבתי בדרישה בשם התוס' בר"ס זה באריס ע"ש: ומ"ש וזה דינו חלוק מהשוכר כו' היינו במה שיתבאר בסימנים הבאים:

סעיף ג

ובין בחוכר כו' כן הוא לישנא דמשנה בב"ב דף קס"ז ע"ב' אין כותבין שטר אריסות וקבלנות אלא מדעת שניהן והמקבל נותן שכר: ומ"ש ומשכתבו אין יכולין לחזור בהן גם לקמן בסי' של"ג כ"ר בקבלן וה"ה חוכר דאין לו דין פועל שחוזר בחצי יום והא דכ"ר בסימן קע"ו סכ"ח דהמקבל עיסקא מחבירו לזמן יש לו דין פועל שחוזר אפילו בחצי יום י"ל דשאני קבלן דהכא מיירי דקיבל עליו לעשות מלאכה פ' או לחרוש ולזרוע שדה פ' דעושה מלאכתו באיזה לילה או יום שירצה ונפטר (מש"ה נותן) [מהנותן] ואין שם עבד עליו משא"כ בקבלן דהתם מיירי דקיבל עיסקא דאינו בן חורין ממנו כל זמן העסק ומיד שקיבל הסחורה זו צריך לקנות אחרת ולמכרה והו"ל עליו שם עבד וק"ל: ואם התנו כו' נלע"ד דה"פ אם התנו ביחד דרך חכירות והיינו שהן יגדלו פירות בשדה הן לא יגדלו

לעולם יהיה מחוייב לתת לו י' קבין חיטין או כך וכך מעות דבר קצוב שם תשלומין עליו והוה גביה כחוב גמור ומשכתבו הוה כמלוה בשטר לטרוף ממשעבדי ומש"ה אסור לכתוב אם לא מדעת שניהם (וע"ד שנתבאר לעיל סימן ל"ט) זולת טעם הראשון לאפוקי אם התנו יחד שממה שתוציא השדה יהיה לך כך וכך דהיינו אריס ומקבל שבזה לא שייך לומר שהתנה שישלם לו כלום שאין זה תשלומין אלא חלק מהיוצא מן השדה ומש"ה אף אם יכתבו לא שייך מלוה בשטר דהא אין כאן דבר ברור ואין כאן טריפה ממשעבדי כמו שאמרו שאין גובין למזון האשה והבנות [אלא] מנכסים בנ"ח אלא שגם באלו לא יכתבו אלא מדעת שניהן מטעם ראשון דכל זמן שלא נכתבו יכולין לחזור מן השכורות או החכירות או הקבלנות גם י"ל (לי) שלא בא כאן ליתן טעם על שלא יכתבו אלא ענין אחר בפני עצמו הוא לומר שזה שהתנה לשלם לו כנ"ל ונותן השטר ע"ז הו"ל כמלוה בשטר לטרוף ממשועבדים והא דכתב ואם התנה שישלם מילתא בטעמא קאמר דמש"ה הוא מלוה בשטר אלא שלשון כלום לא הול"ל שוב מצאתי בשני ספרים ישינים של קלף שלא כתוב בהן תיבת כלום אבל א"ל שכוונת רבינו הוא שהתנה שהבע"ה ישלם להמקבל שכר טרחו דמזה לא איירי רבינו והו"ל לפרש גם בש"ע בהגהות מור"ם משמע כמ"ש ראשונה ע"ש ודוק:

סעיף ד

והמקבל נותן השכר פי' שכר הכתיבה לסופר ג"ז משנה שם ובגמרא פריך פשיטא ומשני ל"צ בבורה ופירש"י שצריך להובירה שנה או שנתיים לטובת הקרקע ואין ריוח עתה למקבל וזהו שכ"ר ואפילו אם הובירה וכתב דין זה במקבל וכ"ש בחוכר דצריך ליתן הוא השכר וכדין לוקח שנתבאר בר"ס רל"ה ע"ש: ודינו של המקבל כו' עד וכתב הרמ"ה מימרא דרב יוסף דף ק"ג ע"ב: ומ"ש והדלי והכד שתולין בו ז"ל הגמרא שם כו' [עי' ב"ח שהביאו עם פירש"י] ונראה שכן הוא כוונת רבינו במ"ש והדלי והכד בכ"ף וכן הוא בס"י ונקט כד במקום זרונקי הנזכר בגמרא ולא כספרים שנזכר בהן הבד בבי"ת ונדפס בצדו פי' מוט דמאי פסקא שדולין בדלי ע"י מוט מבור עמוק וגם מדכמב שדולין בו בשלמא אי גרסינן כד בכ"ף קאי בו אנוד ואדלי על כל אחד בפני עצמו אבל אי גרסינן בד בבי"ת הול"ל שדולין בהן פי' בדלי שעם הבד וק"ל: הסייג והחפירה כו' ע"ל סי' רי"ח סעיף י"ח שם כתוב היו נוהגין לעשות חוץ לגדר חריץ רחב שלשה טפחים וחוץ לאותו חריץ חריץ אחר רחב ששה טפחים ומניחין בין שני החריצין מקום טפח וכל זה כדי שלא תקפוץ הנמייה עכ"ל והוא מהגמרא ע"ש בדרישה: שמירה מעולה על המקבל

כו' מפני שאינו עושה אלא להקל מעליו שלא יצטרך לטרוח כלל בשמירה רש"י: וכתב הרמ"ה דהה"נ בחכירות כו' עי' בב"י טעם דהרמ"ה וטעמייהו די"א:

סעיף ה

ובין בחוכר כו' עד סוף הסי' משנה ובריייתא וגמרא ר"פ המקבל הוא: אינו רשאי לעקור פי' לעקור עם השורש לפי שלפעמים ניחא ליה לבע"ב שתשאר השורש במקום זבל ופעמים ניחא ליה דתיעקרא ארעא וכן המקבל פעמים צריך קש ליתן לבהמותיו לכך נוטלו עם השורש ולפעמים חש על הטירחא דקל יותר לקצור מלעקור גמרא ריש המקבל: לחרוש אחר הקצירה פי' כדי לעקור ולהפוך שרשי עשבים רעים שבו שלא יחזרו ויצמחו לכשיזרעם רש"י: אפילו אין מנהג כו' ז"ל הגמרא שם לחרוש אחריה יחרוש פשיטא לא צריכא באתרי דלא מנכשי ואזיל איהו וניכש מהו דתימא א"ל האי דנכשיה אדעתא דלא כריבנא לה קמ"ל דאיבעי ליה לפרושי ליה עד כאן לשון הגמרא ומשמעות הגמרא במ"ש דהו"ל לפרושי ר"ל דהול"ל כן בשעת השכירות שאם ינכש אז אין יתחייב לחרוש ואז מהני אפילו שתיק המשכיר דכל תנאי שבשעת השכירות קיים דאם לא היה מסכים תחלה המשכיר לא הו"ל למשתק אבל אי לא אמר כן בפירוש בשעת השכירות תו לא מהני אמירתו דשוכר אם לא שיתרצה המשכיר בפירוש אבל הרמ"ה ס"ל דאפילו אמר אח"כ בשעת הניכוש והמשכיר שתיק דמהני ומש"ה כ"ר והרמ"ה כתב בל' פלוגתא משום דמשמעות לשון הגמרא לא משמע כן לרבינו ועד"ר: ואם נוהגין לנכש כו' הטעם דזרע עשבים הרעים שיפול מהן לארץ יצמחו אח"כ ולא תיהני לזה חרישה הבאה אח"כ רש"י: נוטל חלקו באילנות שבו פי' בפירות אילני אותו שדה אע"פ שלא טרח בהו שא"צ עבודה: אם הוסיף כו' בחלק החוכר ז"ל הגמרא ל"צ דכ"ע יהבי בתילתא ואזיל איהו ויהבי' בריבעא מ"ד כו' ודברי רבינו הם פירש"י שם: ואינו יכול לומר כו' דאיבעי ליה לפרושי: ואפילו אם הוסיף בחלק של בע"ה פי' כגון דכ"ע יהבי לבע"ה ריבעא והוא יהיב ליה תילתא:

סימן שכא

סעיף א

החוכר או המקבל כו' הנה אציע לשון המשנה ומאי דאיתמר עלה ומתוכו יתבאר לשון רבינו והוא בב"מ דף ק"ג שנינו המקבל שדה מחבירו והוא בית השלחין או בית האילן יבש המעין ונקצץ האילן אין מנכה לו מן חכירו אם אמר ליה חכור לי בית השלחין או בית האילן זה יבש המעין או נקצץ האילן מנכה לו מן חכירו ע"כ ובגמרא ה"ד אילימא דיבש נהרא רבא אמאי אינו מנכה לו מן חכירו נימא ליה מכת מדינה הוא אמר רב פפא

דיבש נהרא זוטא דא"ל איבעי לאתויי בדוולא אמר רב פפא הני תרתי מתניתא קמייתא משכחת לה בין בחכרנות בין בקבלנות מכאן ואילך דאיתא בקבלנות [כו'] עכ"ל הגמרא והנה מש"ר החוכר או המקבל והיא בית השלחין הוא לשון המשנה וע"פ אוקימתא דרב פפא דמיירי בין בחכירות בין בקבלנות והא דמסיים אין מנכה מחכירו הוא כלשון המשנה הנ"ל וחדא מינייהו נקט ומ"מ חזר ופירשו בסיפא וכתב ומנכה לו מחכירו בין אם הוא בחכירות או בקבלנות וגם הוצרך לחזור ולכתוב כן בסיפא במנכה משום דל"ת דדינו בזה כמו באכלה חגב דג"כ הוא מכת מדינה ואינו מנכה בקבלנות הה"נ ביבש נהרא קמ"ל וטעם החילוק אכתוב בסמוך ומ"ש המשנה ורבינו והמקבל שדה מחבירו והיא בית השלחין מיירי שא"ל חכור לי שדה זו סתמא ואותה שרימז עליה היא בית השלחין וה"ה אם א"ל חכור לי בה"ש סתם ולא אמר זו שדינה הכי וכמו שיתבאר מדברי רבינו בסמוך דאינו מנכה ביבש נהר קטן עד דיאמר זו וג"כ בית השלחין אלא חדא מינייהו נקט וכלשון המשנה הנ"ל ובית השלחין פי' שדה יבישה דלא דיה לה במי הגשמים ומשקין אותה מן המעין רש"י: או שיש בה אילנות פי' ובשביל האילנות היא חביבה על האריס והחוכר שנוטל חלק בפירות בלא טורח וכמש"ר בס"ס שלפני זה: אפילו נקצצו כל האילנות כו' לשון רבינו מגומגם דכתב בתחלה או אפילו נקצצו כי האילנות ואח"כ כתב שלא נשאר בהם ממטע י' כו' דמשמע זו דוקא אבל ט' מיהא בעינן שישארווכן הקשה הב"י וי"ל בדוחק דודאי נקצץ האילן הנזכר במשנה הנ"ל ר"ל אפילו נקצץ כולה דומיא דיבש נהרא דקאמר דר"ל יבש לגמרי אלא משום סיפא דמתני' הנ"ל דקתני דבעומד בתוכו ואמר ליה חכור לי בית האילן זה מנכה לו והתם איירי אפילו בדלא נקצצו כל האילנות אלא שלא נשארו ממטע י' לבית סאה אפ"ה מנכין לו וכדאית' בירושלמי וכמש"ר ג"כ בסמוך בד"א כו' מש"ה הקדים רבינו וכתב בלשון זה ללמוד שכל שלא נשאר ממטע י' לב"ס ג"כ נקצץ האילן מיקרי דתו לית עליו שם בית האילן ובין ברישא ובין בסיפא מיורי בין בנקצצו כולן ובין בנקצץ עד דלא נשאר ממטע י לב"ס וק"ל ועד"ר מ"ש עוד בישובו: כיון שאפשר כו' מהנהר הגדול וטירחא עליה דאריס רמיא ומזליה גרים רש"י:מכת מדינה היא ומנכה לו בין בחכירות בין בקבלנות אע"ג דבאכלה חגב או נשתדף דג"כ מכת מדינה היא ויתבאר בסמוך בסי' שכ"ב ואינו מנכה לו בקבלנות אלא מה שבשדה הן רב הן מעט נוטל כ"א חלקו על פי תנאם שאני הכא ביבש הנהר הגדול דהמקבל יכול למנוע עצמו קודם שיגדלו התבואה והפירות לומר לא אדלה מים מנהרות הרחוקים כי אדעתא דהכי לא קבלתי מתחלה וכלשון התוס' שכתבתי בדרישה בר"ס זה משא"כ באכלה חגב או נשתדפה דשם מאי דהוה הוה ואין

המקבל נמנע בשביל זה בשום מלאכה ועד"ר: היה עומד בתוכה וא"ל בית השלחין זה זהו סיפא דמתני' הנ"ל דקתני אם א"ל חכור לי שדה בית השלחין זה או שדה בית האילן זה יבש המעין ונקצץ האילן מנכה לו מן חכירו ובגמרא שם דף ק"ד פריך ע"ז ז"ל ואמאי לימא ליה שמא בעלמא אמרי לך מי לא תניא האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך אע"פ שאין בו אלא לתך הגיעו שלא מכר לו אלא שמא והוא דמתקריא בית באגי אמר שמואל ל"ק הא דא"ל מחכיר לחוכר הא דא"ל חוכר למחכיר דקפיד (והיינו דעת הרמ"ה בסמוך) רבינא אמר אידי ואידי דא"ל מחכיר לחוכר מדקאמר זה מכלל דקאי בגווה עסקינן בית השלחין ל"ל למימר דקאמר ליה בית השלחין כדקיימא השתא עכ"ל הגמרא וכאוקימתא דרבינא קיי"ל ובה איירי רבינו בבבא זו שכתב שהיה עומד בתוכה וא"ל בית השלחין זה כו' אלא שיש לדקדק בדברי רבינו מאחר שבגמרא דייק מתיבת זו דקאמר במתני' דמיירי בדקאי בגווה וא"כ רבינו שכתב בהדיא היה עומד בתוכו למה כתב זה וצ"ל דעומד בתוכו ל"ד קאמר אלא כל הרומז ואומר חכיר לי שדה זה עומד בתוכו מיקרי תדע לך שהרי בסמוך כתב או שעומד בתוכו ולא הזכיר לו בית השלחין כו' משמע הא אם הזכיר בה"ש אף שלא הזכירזו אין קפידא ורבינו מילתא בטעמא קאמר וכאילו אמר היה עומד בתוכו דהיינו שא"ל חכור לי בית השלחין זה מנכה לו ואח"כ אמר אבל אם אינו עומד בתוכו כלומר אבל אם לא א"ל זה אע"פ שאמר בית השלחין אינו מנכה לו ועד"ר שהוכחתי זה מלשון הגמרא ע"ש והוא נכון בעיני גם לעיל בסי' רי"ח ס"ו דכ"ר ז"ל וכל זה כשאינו עומד הלוקח בתוך השדה כו' עד אבל אם עומד בתוכו כו' הוכחתי שם בפרישה דעומד בתוכו ל"ד קאמר אלא ברמז רמז אליה ואמר בית כור עפר זה ע"ש: אפילו יבש הנהר כו' ר"ל אפילו יבש הנהר הקטן ונקצץ האילן דלא הוה מכת מדינה אפ"ה מנכה לו: בד"א כשלא נשאר כו' ביארתי בסמוך: אבל אם נשאר ממטע י' דיכול למימר ליה הנשארים יגדלו טפי הואיל והם מרווחים ירושלמי והביאו הרא"ש: דוקא כי אמר כו' זהו כאוקימתא דשמואל הנ"ל וה"ט דמחכיר זה ודאי אינו מדקדק וי"ל שם בית השלחין חכור לי ויש לו עדיין שם בה"ש אף ע"פ שיבש הנהר הואיל והיה שם תחלה וכן משמע מפירש"י דלא נקרא תחלה בית השלחין אלא כשיש לו נהר או מעין להשקות ממנו שכתב ז"ל חכוך לי בית השלחין גלי דעתיה שבשביל שהוא בית השלחין טפי ליה וחכרה ממנו: אבל אם אמר חוכר למחכיר כו' האי מנכה ל"ד דהא מסיק רבינו בשם תוס' דבשלא אמר זו וקפיד צריך להעמיד לו אחר אלא משום דעד הנה לא דיבר רבינו אלא מדין מנכה או לא מש"ה כ"ר גם בזה לשון מנכה ור"ל דא"צ ליתן לו חכירותו משלם בלא ניכוי או בלא העמדה לו אחר וחדא מינייהו נקט וק"ל: ובתוספתא משמע

כדברי הרמ"ה עד"ר: אבל א"ל סתם כו' צריך להעמיד לו אחר ז"ל נ"י כיון דקפיד ומיהו כשאומר בית השלחין זו אני חוכר אין כאן מקח טעות אלא מדקאמר זו משמע דקפיד כדקאי השתא ודמי לאחריות וכשם שהלוקח שדה באחריות ובא ב"ח וטרף מקצת אין המקח מתבטל בכך אלא שחייב מוכר לשלם לו בנקצץ וביבש האילן ומעין נמי דכוותיה ולפיכך מנכה לו עכ"ל:

סימן שכב

סעיף א

החוכר שדה כו' אם מכת מדינה לשון המשנה הוא המקבל שדה כו' ודייק רבינו וכתב החוכר והוא מטעם שכתב שם רש"י [עי' לשון רש"י בב"ח] ועמ"ש לעיל בדרישה ובחידושים בסי' שכ"א: ומ"ש בין בפירות בין במעות ר"ל אפילו חכרה בפירות דכיוצא בזה במקבל לעולם ההפסד הוא לשניהם וכן נ"ל מ"מ בחכירות ההפסד לחוכר לבדו כיון שאינו מכת מדינה: ובאשתדוף ד' שדות כו' פלוגתא דרב יהודא ועולא בגמרא ופליגי שם בהלכה כמי: אע"פ שלקו כל שדותיו של מחכיר לא אמרינן מזלו גרם משום דאמר אי מזלא דידי גרם הוה משתייר לי פורתא כדכתיב כי נשארנו מעט מהרבה ובאשתדוף כל שדותיו של חוכר לא מצי למימר כך משום דא"ל מחכיר אי הוה חזיא לאשתייר לך מידי הוה משתייר בנפשך גמרא וז"ל התוס' משתייר מדנפשך וכיון שנשתדפו כל שדותיו של חוכר אפילו יפטור אותו המחכיר לא נשתייר לו כלום משא"כ ברישא בנשתדפו כל שדותיו של מחכיר דמצי א"ל הרי משתייר מן שדותי חכירותי שאתה חייב לי כו' והא דקאמר וכן אם לקו כל שדות של חוכר ר"ל שישוה לו בדין דגם בזה אינו מנכה לו ורבותא הוא טפי מהראשון דאע"פ דהוא מכת מדינה אפ"ה אינו מנכה לו: ולא זרעה פעם אחרת כו' ל"ד שלא זרעה פעם אחרת דכי נמי זרעה פעם אחרת ולא צמחה אם לא חזר וזרעה כל זמן שראוי לזריעה ועבד"ר: אע"פ שבא חגב כו' אינו מנכה כו' משום דא"ל אילו זרעת הוה מקויים בי לא יבושו בעת רעה ובימי רעבון ישבעו ובשינה וזרע שעורין יכול לומר ליה אילו זרעת חיטין הוי מקויים ותגזר אומר ויקם לך ואני לא בקשתי מן השמים שיצליחני אלא בחיטין גמרא וע"ש בתוס' דחדא באידך לא שייכי:

סימן שכג

סעיף א

החוכר שדה מחבירו ליתן לו כך וכך כו' כל סימן זה הוא בב"מ דף ק"ו ע"ב ונשנה ג"כ בלשון המקבל ופירש"י [עיין לשון רש"י בב"ח]: אחר שנקצרו פי' בעודן שטוחות לייבש ובלבד שלא יאחר שם מן המנהג רש"י:

סעיף ב
וזרעה שעורין כו' פי' ולא אמרינן שיתן לו כאשר גדלו בשדה וה"ה אם לא לקו השעורין אלא השביחו אינו צריך ליתן לו מהם אלא קונה מן השוק כאשר התנה עמו:

סעיף ג
והקריסו פי' התליעו: והחמיץ בחבית צריך ליתן כו' דארעא כבר עבדא שליחותא דהענבים לא לקו אלא משנעשה יין בחביותיו ובביתו לקה ואמרינן בב"ב חמרא אכתפיה דגברא שוור ונראה דהיינו דוקא כשהתנה עמו מתחלה יין סתם וכמעשה שהביא שם בגמרא אבל התנה עמו בתחלה ליתן לו חבית יין הנעשה מכרם זה אין צריך ליתן לו יין אחר וק"ל:

סימן שכד

סעיף א
החוכר שדה מחבירו כו' משנה שם דף ק"ו אליבא דת"ק ורשב"ג אוסר ומפרש בגמרא טעמא דרשב"ג מפני שהארץ מתקלקלת כשמשנה לזרוע בה מה שאין רגילין לזרעה והאי דהחכירו לזרוע חיטין אמרינן ודאי דרכו לזרוע בה חיטין ובגמרא ריש דף ק"ו גרסינן מתני כו' [עיין לשון הגמרא בב"ח] כן הוא גירסת רש"י והרא"ש ורבינו ועפ"ז מבוארין דברי רבינו ועבד"ר ומכאן מוכח דהרא"ש ורבינו לא פסקו כהכלל שאמרו בכ"מ ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו חוץ כו' וכן מוכח בסי' של"א וכמ"ש שם גם הוכחתי כן בר"ס קס"ג בפרישה וגם בא"ח בסי' תל"ג במטה החולקת כל הבית כו' שכ"ר על דברי רשב"ג הן דברי יחיד כו' ועי' מ"ש על הגהות מור"ש ז"ל בזה: אם הוא טוב יותר דאמרי אינשי ליכחוש ארעא ולא ליכחוש מרא והרי הוא נהנה בשינוי זה רש"י והאי ליכחוש ארעא כו' הוא ל' גמרא שם דף ק"ד ופי' ולא ליכחוש מרא שיטול פחות וירעב הוא ובני ביתו: אבל בבבל כו' שהיא טבועה בבצעי מים וליכא למיחש לכחשא דארעא וכן פירש"י והרא"ש ודעת הרי"ף והרמב"ם יתבארו בדרישה ע"ש ודקדק רבינו וכתב בבבל וכיוצא בו ללמדנו דאף בשאר ארצות הדין כן וכ"כ נ"י דכל ח"ל דין בבל יש לו לענין זה ע"ש:

סימן שכה

סעיף א
החוכר שדה מחבירו כו' כל סימן זה דף ק"ט ע"ש: ואפילו בשבח כו' אין לו פי' לומר שישומו לו שבחם לכשיסתלק:

סעיף ב

ואם לא עלו היה נוטען מירי באילנות שאינן מכחישין יותר מן זרע תוס' ולי היה נראה כמו דמותר בבבל לשנות מתבואה לקטנית כדלעיל ה"ה דמותר לשנות מזריעה לאילנות ומש"ה סתם רבינו משום דסתם ארצות דידן דין דבבל יש להן וכמ"ש לעיל ורבינו לא איירי מא"י ומש"ה צריך ליתן לו דמי האילנות הנטועים בקרקע ולא דמי נטיעות העומדים ליטע כיון דאדעתא דהכי נחית וברשות נטען ועבד"ר: אם היה בענין כו' דמדאמר שהיה נוח בזריעה גילה דעתיה דלא נחית להאי ארעא אדעתא למיעבד בה מידי דבר קיימא אלא מידי דאתעקרא ומצי משקל וליזיל לכן כשמסתלק אין צריך ליתן לו כל השבח כמו ששוין עתה בנטיעתן אלא כאילו נתעקרו ומש"ה ראויין ליטע במקום אחר משלם לו דמי נטיעה העומדים ליטע ואם לאו הרי אינן עומדין אלא לשריפה ומשלם לו דמי עצים רש"י ותוס' ועבד"ר וא"ל גם אם ראויין ליטע לא ישלם אלא דמי תבואה הראויה לזרוע שם שזה יכול לומר (קרקע) הייתי נוטע שם בגמ' ועד"ר:

סימן שכו

סעיף א

המקבל שדה מחבירו וכו' [עי' בב"ח]: גם דמיהן יקרים מהחיטין כן הוא בספרים של קלף: אלא יחלקו לפי תנאם ומפרש שם הגמרא הטעם משום דליכחוש ארעא ולא ליכחוש מרה: לשון הרמב"ם המקבל כו' פ"ח דשכירות והעתיק רבינו לשונו מפני שיש בהן חידוש והוא שאם עשתה פחות משומשמין דצריך לשלם הפחת ולא אמרינן דכיון דהועיל להנותן דלא כחיש לא נוציא מיד המקבל ול"ד דשוה יותר דחולקין דשם אין מוציאין מיד המקבל וגם ברישא אשמעינן דתרעומת מיהא יש להמקבל בעל השדה דצריך ליתן לו כל חלקו בחיטין (ואם) [ואין] מנכה לו עבור דלא הוכחש ארעיה ואי בעי להיות נקי מהתרעומת צריך לפייסו וכן פירשו המ"מ ע"ש ונראה דגם בסיפא להמקבל על בעל השדה האי תרעומת וצד כ"ש יש בו ומש"ה לא כתב שם אלא מה שחידש בו שם שצריך לחלוק עמו אפילו היתרון וק"ל:

סימן שכז

סעיף א

המקבל שהגיע כו' ברייתא שם:

סעיף ב

וכשם שחולקים בתבואה כו' משנה הוא ר"פ המקבל: ובקנים כו' אם עשאום כו' ה"פ ובקנים דינם כך אם עשאום בשותפות יחלוקו ואם אחד מהם עשאום כו' וכן הוא במשנה וגמרא שם:

סימן שכח

סעיף א

המקבל שדה מחבירו כו' שם פרק המקבל (בבא מציעא דף ק"ה:) שתי סאין אחר כל ההוצאה פירוש נוסף על כל דמי ההוצאה שהוציא יש לו שתי סאין ונראה דשיעור שתי סאין דקאמר היינו דוקא לשדה ידוע להן בשיעורו דודאי אין סברא לומר דיהיה שיעורן שוה גדולה וקטנה מאחר שהאחת טרחתו מרובה משל חבירו:

סעיף ב

ונותן לו כפי תנאו פי' שליש או רביע או כמנהג העיר במקבל שדה סתם: שכן כותב לו כו' כתבו התוס' וכל האחרונים דל"ד כשכותב אלא אף ע"פ שלא כתב לו ממש ל' זה הוה דינו כאילו כתבו דכתנאי ב"ד דמי וכ"כ רבינו לעיל בס"ס מ"ב ע"ש וכן מוכח לשון רבינו שכתב בסוף הסימן וכמו דלא כתב דמי כו' ש"מ דאף שלא כתבו חייב לשלם לו כפי הראוי כיון שנהגו לכתוב כן:

סעיף ג

הוי אסמכתא כו' פי' לגבי מאי דאוסיף על שיעורא [אבל כפי שיעורא] מנהג הוא וכתנאי ב"ד דמי וכנ"ל:

סימן שכט

סעיף א

המקבל שדה מחבירו כו' הוא מלשון תוספתא דפרקין פ"ט ע"ש שכתוב ב' הבבות ובגמרא פרק המקבל מביא מעובדא דרב יוסף בבבא תניינא לחוד ע"ש ודברי רבינו כלשון הרא"ש שם ותלמידי הרשב"א כתבו ג"כ כהרא"ש פירוש התוספתא ובביאור יותר [והביאו הב"י בסי' קע"ז סל"ה] ע"ש [וקצת מנהו כתוב בב"ח] ובזה דברי רבינו מבוארים ומובן ממנו דמ"ש וכן לא יאמר הבן תן לי מה שעשה אבא ור"ל הנח בידי השדה שהתחיל אבי לעשות בו מלאכה ואני אגמרהו ואקבל כל חלקו ומש"ר אלא שמין כו' לא קאי אלא למאי דסמיך לפניו וכן הבן לא יאמר כו' דכתבתי דמיירי בדלא קיבל אביהן שכרו בזה מסיק וקאמר אלא שמין כו' משא"כ ברישא דמיירי דכבר קיבל אביהן כל שכרו ובזה נתבאר דאמרינן דהדין עמהן דישאר בידן הכל או יניחו בידו לגמרן אם ירצו וק"ל וע"ל סי' קע"ו סל"ה שכ"ר בשם הרמב"ם שאם אחד מן השותפין או המתעסקים מת בטל השותפות או העיסקא אע"פ שהתנו לזמן קבוע כיון שמת האחד נפל הממון לפני היורשים כו' א"ל בלא ה"ט נמי אלא מטעם כיון שמת נתבטל השותפות כמו כאן דשאני הכא דמת המתעסק הראשון יכול הנותן למימר אין אתה נאמן בעיני כמו אביך משא"כ התם דמיירי דמי שעסק תחלה חי ולכך צריך להטעם דהממון נפל לפני היורשים וכמעט

היא היא ועוד י"ל דשאני התם דהמקבל יש בידו העסק והוא מוחזק בו והול"ל דהוא דומה למ"ש כאן דאם כבר קיבל אביהן כל שכרו דאין מוציאין מידם דיאמרו הנח אותו בידינו ונגמור אותו מש"ה צ"ל שם דשאני התם דנפל הממון קמי יורשים וק"ל:

סימן של

סעיף א

המקבל שדה כו' לקבל י' אילנות כו' ואם יש בהם יותר כו' פי' וצריך ליטע אחרים תחתיהן או לשלם ההפסד והטעם כמש"ר לעיל סי' רכ"ט גבי הא שמקבל הלוקח י' תאנים מתליעות לק' כו' והוא מדברי ר"ה שאמר כן בב"ב דף צ"ד דאם יש מותר מאלו קנסינן ליה וצריך ליתן ליה כולם טובים דתלינן דהוא ערבן ה"נ תלינן שהוא פשע בהם שלא עשו פירות אבל עד י' למאה שכיח והגמרא שם דף צ"ה מדמה העניינים יחד ע"ש ועמש"ר עוד שם וצ"ע אם שייכים אותם חילוקים ג"כ כאן:

סעיף ב

נטע והשביח כו' בב"מ דף ק"ט וכרבא דאמר הכי: ומ"ש נטע והשביח נטע והפסיד פי' בקצתם השביח ובקצתם הפסיד ויש שבח יותר על ההפסד: ונוטל השאר ומסתלק הטעם כמש"ר לעיל ס"ס ש"ו סי"ב דשתל שהפסיד אף שמשלם מסלקין אותו ושם פירשתי ונראה דה"ה לעיל כי יש יותר מי' אילנות בורין דמסלקין ליה והא דלא כתבו רבינו שם משום דרבינו נמשך אחר לשון הגמרא ושם בפרק המוכר פירות לא איירי בדין סילוק ובדין זה שהוא בפ' המקבל איירי בדין סילוק וגם עובדא דרוניא שתלא דרב יוסף כו' דנלמד מיניה דין הנזכר לעיל ס"ס ש"ו מייתי הגמרא כאן אחר דין דנטע והפסיד כו' הנ"ל:

סעיף ד

שתל שרוצה להסתלק כו' שם ע"ב וכדפירשו רב אשי שם דנותנין לו ריבעא (פי' רביעית מהנשאר אחר שנטל האריס חלקו) שהוא דנקא (פי' שתות מהכל) וע"ד שפירשו רבינו ואזיל וכן פירשוהו הרי"ף והרא"ש ושתל הוא הנוטע כרם מתחלה בקרקע דבע"ה ועליו להיות אריס כל הימים ונוטל בפירות המחצה רש"י: ואריס היורד כו' פי' והמנהג שאריס דעלמא היורד לשדה נוטל שליש בזה הדין כאן כמ"ש ואזיל: יקח האריס ד' שהרי צריך לשכור אריס במקומו: כל שתל שנוטל החצי כו' בגפנים שהזקינו כו' גם זה מימרא שם דרב מניומי ופירש"י כיון דאורחא בהכי שמזקינין מתחלה אדעתא דהכי נחית: החצי בגפנים שהזקינו אדעתא דהכי נחית וזה פירותיו רש"י: אבל אם שטפן הנהר כו' פי' לאילנות שאינן זקינות וראויין לנטוע ובאין הבע"ה והשתל לחלקן אין לו בהם אלא השתות כדין שתל המסתלק בלא זמניה הנ"ל דאמרינן יהבי ליה שבחא כי היכי דלא

נימטי הפסד לבע"ה ה"נ כיון דאילנות אלו ראויין לנטען וצריך בע"ה לשכור אריס ליתן השליש בשכירותו לא ישאר להשתל אלא ריבעא מהנשאר אחר שיטול האריס חלקו שהוא שתות מהכל ואשטפן הנהר פירש"י בגמרא ז"ל פעמים שנעקרין מהשטיפה לגמרי ופעמים ששוטף מהן הקרקע ומכחישן ואין ראוי לצאת בו כלום עד זמן מרובה עכ"ל:

סימן שלא

סעיף א

השוכר את הפועלים כו' בב"מ דף פ"ו ע"ש במשנה ובגמרא ומאי דאיתמר עלה חסורי מחסרא ובזה יהיו דברי רבינו מבוארים:

סעיף ב

ומ"ש ואע"פ כן פסקו עמו פי" שהפועלים התנו עם השוכר ליתן להם מזונות ואורחא דמילתא נקש שהן מתנין הובתן וגם במעשה דבן ר"י הנ"ל שאמר ופסק להן ר"ל שפסק להן ע"פ תנאם שהתנו עמו: ומש"ר שלכאורה נראה שהלכה כת"ק גם מכאן מוכח דלא ס"ל הכלל דכל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו וכמ"ש בסי' שכ"ד בדין קבלה לזרוע חיטין יזרענה שעורים דגם שם כסק כת"ק ולא כרשב"ג וע"ש מ"ש: והרמ"ה פסק כרשב"ג עבד"ר:

סעיף ג

אע"פ שמוסיף להם על שכרם כו' דיכול למימר ליה הא דאוסיפת ליה אדעתא למיעבד לך מלאכה שפירתא גמרא שם וכ"נ בסמיך בסי' של"ג ע"ש:

סעיף ד

ה בזריחת השמש דכתיב תזרח השמש יאספון וגו' יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב גמרא פי' יאספון החיות דלעיל מיניה כתיב תשת חשך ויהי לילה בו תרמוש כל חיתו יער ונלמד מהאי קרא דא"צ הפועל לצאת מביתו לעבודת בע"ה עד שיזרח השומש וצריך להיות בעבודתו עד ערב ופי' רבינו דהיינו עד צאת הכוכבים והירושלמי דמייתי רבינו אח"ז דכתוב בו דבע"ש בין בהשכמה בין בערבה משל בע"ה ה"ק כמו שבהשכמה ודאי משל בע"ה כי כן הוא כל ימות השבוע כן יהיה ג"כ הערבה דע"ש ג"כ משל בע"ה ומפרש רבינו ואזיל ל"מ (לומר כן) שא"צ לעבוד בע"ש עד ערב דהיינו צאת הכוכבים אלא אפילו צריך להיות בביתו זמן מה בעוד היום גדול כדי שיכין לנפשו צרכי שבת צליית דג כו' ובא"ח סי' ר"מ כ"ר לשון הגמרא דג' תקיעות היו תוקעין כו' ומפרש שם ע"פ הרמב"ם דתקיעה הראשונה היו תוקעין כדי שישמעו העם שבשדות וימנעו מלעשות מלאכתן ויכנסו הרחוקים עם הקרובים כו' ושם מסיק וכתב שאחר שלשה התקיעות שהה עוד כדי צליית דג קטן כו' ולא הזכיר שם כדי למלאות חבית מים כמ"ש כאן וגם שם כתב דג

קטן וכאן לא כתב קטן י"ל דשם לא כ"כ אפועלים כ"א אכל אדם וכל אדם שהיו בבית כבר הכינו צרכיהם מליאות מים ובישול דגים גדולים משא"כ הפועל ומה"ט נמי כתב והדליקו הנירות קודם וכאן בפועלים כתבוהו אח"כ ולפ"ז צ"ל דהפועל בא לביתו מעט קודם לשאר בני אדם וק"ל:

סעיף ו

והרמ"ה ז"ל פי' מחשבין כי' כגון אם הגדול בשש והקטן בד' נותן להם חמש ודברי הרמב"ם פ"ט דשכירות ג"כ כדבריו ע"ש ונראה דלפ"ז אם הגדול בשמונה והקטן בד' והבינוני בה' שלא אזלינן בתר בינוני ליתן לו ה' אלא נותן לו החצי ממה שהוא בין הקטון והגדול דאל"כ היינו פרש"י וק"ל. דומה לזה כ"ר ר"ס ק"ג בשומא בא' שמו בשמוני' וא' במאה וא' בק"י ע"ש דיש בו פירושים וגם שם פי' הרמב"ם כמ"ש הרמ"ה כאן:

סימן שלב

סעיף א

האומר לשלוחו צא ושכור לי פועלים בד' כו' דברי רבינו בכל סי' זה ממשנה וגמרא דר"פ השוכר את האומנין הוא ע"ש: ואפילו עשו מלאכה ששוה ד' כו' פי' אין לך פועל שהיה נשכר לעשותו מלאכה כזו בפחות מד' אפ"ה כיון שא"ל ג' סברי וקבלי ואוזלי לגבי מלאכתן ובכלל זה ג"כ דאפי' אם היו כל הפועלים נשכרים בד' אלא דרבי אורחא דמילתא נקט דאם כולם נשכרים בד' לא היה אומר השליח לזה ג' וכיון שהפועל אינו נוטל אלא ג' גם השליח אינו נוטל מהבע"ה ד' כפי שיווי המלאכה שההנהו כמו שיתבאר בסמוך דברי הרמ"ה ועבד"ר בסמוך: ויש להם תרעומות משום אל תמנע טוב מבעליו: וחוזר ונוטל מבע"ה מה שההנהו כן היא גירסת הספרים המדוויקים וכן נראה עיקר ופי' אף דאיכא דמתגרי בג' כיון שמלאכתן שוה ד' נוטל ד' וה"ה אם לא נשכרין הפועלים בבציר מד' מה שההנהו מיקרי: וכתב הרמ"ה ודוקא עד ד' כו' פי' דוקא עד ד' נוטל מבע"ה דהיינו כמו שנתן להן אבל טפי אינו נוטל מבע"ה אפי' אם המלאכה שוה יותר וגם לא שכיח לאוגרי פועל' בבציר דאיך יעשה זה סחורה כו' ולא אמרי' כיון דאילו היה מלאכתן שוה פחות מד' והוא שכרם בד' לא היה מחזיר לו הבע"ה ד' גם עתה שמלאכתן שוה יותר יתן כפי מה שההנהו ועבד"ר: כפי מה שנשכרים כו' דכיון דשני שליח בשליחותיה בטל שליחותיה והוה כמאן דעבדי ליה הפועלים סתמא דדינא דשקלי כמנהג המדינה אשר"י: אפי' יש כו' אין להם אלא ג' דדעתיה דאינש אתרעא זילי: נותן להם ד' אפי' כו' דאמרי ליה משום דאמרת לן טרחינן ועבדינן לך מלאכה שפירתא: אם אי אפשר לעמוד כו' כגון שחפרו חריץ סביב שדה ונתמלאה מים: ואינו יכול להשבע

ס"א להשביעו פי' הפועל אינו יכול להשביעו לב"ה שא"י ואע"ג דבאומר לחבירו יש לי בידך נ' זוז והלה טוען א"י אם הלויתני חייב לישבע שא"י כמ"ש בסי' ע"ה שאני התם דטוען עליו ברי שהוא יודע שהרי הלוה לו מידו לידו משא"כ כאן אף שהפועל טוען שיודע שהיה עבודתו שוה ד' מ"מ אינו יכול לטעון ברי שהב"ה יודע ואפי' להרמב"ם דכ"ר בשמו בסי' רצ"ח בפקדון שטוען הנפקד איני יודע כמה הפקדתני דהו"ל משוי"ל ומשלם שאני פקדון דמסרו לידו והו"ל לידע:

סעיף ב

וחוזר ונוטל מבע"ה פי' נוטל כמו שההנהו וע"ד שפירש' לעיל וקיצר רבינו כאן וסמך אמ"ש לעיל אכעין דין זה: ה"ג מור"ש ז"ל אם יש שנשתכרו בג' ויש שנשתכרו בד' ומלאכתו שוה ד' ואפי' כולם נשכרים כו' ומחק תיבת או אם וכתב ז"ל כן צריך להיות וכן מוכח בהדיא באשר"י ר"פ האומנין דכתב בהא דהוה כאילו לא אמרו כלל כמ"ש בע"ה עכ"ל (וגם מור"ם בד"מ שלו תמה על רבינו בזה) וכן משמע מדברי הרי"ף ר"פ האומנין כתבתי לשונו בדרישו' והרמב"ם והמ"מ פ"ט מהל' שכירות וכ"כ בקיצור פסקי הרא"ש וכ"כ הרי"ו ע"ש. ולפי גירסת מ"ו הנ"ל יש ליתן טעם למה לא כתבו רבינו כסדר והול"ל אם מלאכתו שוה ד' ויש שנשתכרו בג' ויש בד' ואפי' כולם בג' נוטלין ד'. ויש ליישב זה בדוחק ולומר דרבינו כתב תחלה ל' הרא"ש (וכתבתי ל' בדרישה ע"ש) ואח"כ הוסיף וכתב ואפילו כולם נשכרים בג' והרא"ש הא דכתב דיש שנשכרים בג' ויש בד' ל"ד כתבו כן אלא משום שקאי אהרי"ף שמוקי לה במלאכתן שוה ד' וכתב עליו הרא"ש דצ"ל דמיירי באמר ליה השליח שכרכם על הבע"ה ואין כל הפועלים נשכרים בד' דאי כולם נשכרים בד' אזי צריך ליתן להם ד' ואגב כתב אבל זה יכול להיות דמקצתן נשכרים בד' וק"ל. אבל אכתי הל' מגומגם ול' רבינו בכל מקום צח וזהיר ובהיר. ועוד דבלאה"נ יש לדקדק בדברי רבינו דהול"ל דבר והיפוכו כיון דהתחיל וכתב ואמ אמר שכרכם עלי נותן להם ד' והיינו עכ"פ אפי' פעולתן אינו שוה ד' הו"ל לסיים ולכתוב דאם אמר שכרכם על בע"ה פעמים אין צריך ליתן להן אלא שלשה והיינו כשפעולתן אינו טובה משאר פועלים ואין כל הפועלים בשכרים בד' ובפרט כיון דכתב בל' אם ואם דרגיל להיות א' היפך מחבירו וגם כיון דהתחיל וכתב ז"ל ודאי לא היה דעתן לפחות כו' הו"ל לכתוב דאפ"ה לפעמים נותנין לו פחות והיינו כשאמר שכרכם על הבע"ה ומלאכתן אינו שוה ד' לכן נ"ל דטעות נפל בספרי רבינו ארבע במקום שלשה ואח"כ חסר תיבת ארבע וא"ש הכל וה"ג ואם אמר להן שכרכם על הבע"ה נותן להן ג' אם יש שנשתכרו בג' ויש שנשתכרו בד' (ר"ל אפי' יש שנשתכרו בד' לאפוקי אם נשכרים כולם בד') או ארבע אם מלאכתן

שוה ארבע אפי' כולם נשכרים בג' כו' והשתא א"ש הכל ודוק ובדרישה כתבתי דרך ופי' אחר ולפי אותו פי' א"צ להגיה כלום אבל מ"ש כאן נראה יותר נכון ע"ש ודו"ק:

סעיף ד
שכרם בע"ה בעצמו כו' עד סוף הסי' גמרא שם דף ע"ז ע"ש:

סעיף ה
ופייסם כו' הבע"ה פייסם:

סעיף ו
ואינו יכול לומר כו' שם בגמ' מסיק הטעם כן כמש"ר ע"ש ועד"ז פירש"י על ל' הגמרא דלשם אלא שנראה שט"ס נפל שם בדפוס רש"י ע"ש ודו"ק:

סימן שלג

סעיף א
השוכר את הפועל איזה מהם שבא כו' ב"מ דף ע"ו ובדרישה כתבתי לשונו ע"ש כי בה נפרשו כמעט כל דברים שבסימן זה. איזה מהן שבא לחזור כו' פירש"י דהא דברים בעלמא נינהו ותביעת ממון ליכא ומיהו תרעומות איכא שצריכין לחזור זה אחר פועלים וזה אחר בע"ה השוכרים ומדכ"ר דרשות לכ"א לחזור בו משמע לי דס"ל דאפילו משום מחוסרי אמנה לית ביה והטעם נ"ל דהא כ"ר לעיל ס"ס ר"ד דהיכא דחוזר בו משום דנשתנה השער לית ביה משום מחוסרי אמנה וה"נ זה שחוזר בו מיירי דהפועלים יכולין להשתכר במקום אחר וכן בע"ה ימצא לשכור אלא שחוזר בו בע"ה משום דא"צ פועלים או ששוכרים ביוקר ועתה מוציא פועלים בזול וכן פועלים איפכא וכדמסיק רבינו והו"ל זה כאילו נשתנה השער מיהו החולקים שם וס"ל דאפילו בתרעא אית ביה משום מחוסרי אמנה כמ"ש הב"י. ובד"מ כתב שם שיש חולקים בזה המה חולקים גם כאן ודו"ק: ומיהו כתב ר"ת כו' עד"ר: בד"א שיכולין לחזור כו' ולא מצא כו' וה"ה תם מצא ובע"ה חוזר בו והן נפסדין ע"י כך וכדמסיק בשם הרא"ש: ומצא לחה פירש"י לחה במים ואין ראויה לעידור ובהא דמצאו לחה דמשלם להן כפועל בטל חלקו שם בגמרא דף ע"ז בין סייר בע"ה ארעא מאורתא לנא סייר וכתבו רבינו לקמן סי' של"ד כי שם נקט כללא דדיני בין היכי דאמרי דהוא פסידא דפועלים או פסידא דבע"ה ע"ש גם משום דרבא אמר בהדיא אההיא מימרא דאתא מיטרא בלילה וה"ה כשהיא לחה בלא מטר ע"ש: וכתב א"א הרא"ש ז"ל לאו דוקא הלכו ולא הלכו כו' וכ"כ המ"מ בשם הרמב"ן: וכן אם לא הלכו ועכבם עד שלא מוצאים להשתכר כו' גם התוספות הוכיחו זה דאל"כ קשה הא קי"ל כר"מ דדאין דינא דגרמי א"כ אמאי לא יתן להם כפועל בטל כיון שע"י נתבטלו אותו היום: כפועל בטל לפי התנאי הגדול כו' פי' שמין מי שהשכיר עצמו למלאכה כזו

שיתנו לו ד' דינרים כמה היה רוצה לפחות משכרו ולישב בטל. אבל [אין] שמין לפי ערך למה שנותנין לשאר פועלים בשכר מלאכה וו דהיינו ג' וק"ל: או ישכירו עצמן כשאר כו' נראה דהברירה בידו ליתן להם כפי מה שירצה או כפועל בטל או תשלום השכר שהתנה עמו וכן משמע לעיל בסמוך שכתב ואם א"ל לך והשכר כו' צריך לעשותו מיהו כתבו תלמידי רשב"א אם אינו מוצא להשתכר אלא במלאכה כבידה מזו אם רצה לא יתעסק ונותן לו שכרו כפועל בטל עכ"ל ומלשונו משמע ג"כ שהברירה ביד הבעלים ליתן להם כפועל בטל או להשלים על השכירות אם לא במלאכה כבידה:

סעיף ב

בד"א שלא התחילו כו' זהו בד"א השני הנזכר בברייתא ואדלעיל קאי והכלל שדין התחילו במלאכה ולא הלכו או הלכו ולא התחילו שווין הן וקיצר רבינו בבא זו כי סמך אמ"ש בדין הלכו ולא הלכו וכללם בקיצור כמ"ש יכול בעל הבית לחזור כל זמן שאינו גורם להן הפסד וי"ל עד שכתב לפני זה ונקט בע"ה וה"ה לפועל וכנ"ל אלא משום דמסיק וכתב דבע"ה אינו יכול לחזור ושפיר יום דהיינו פועל יכול לחזור מש"ה נקט ברישא בע"ה לרבותא וק"ל. והפועל אם הוא שכיר יום פי' דאז הוא משועבד כל היום לעשות מלאכתו בלי ביטול כעבד: יכול לחזור דכתיב כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים: ושמין כמה היה שוה מה שעשו כו' אע"ג דלפעמים שמין כפי העתיד לעשות וכמש"ם בסמוך באם הוזלו אלא רבינו לשון הברייתא נקט דקתני שמין להן מה שעשו ובריייתא אורחא דמילתא קתני דאם הפועל חוזר ביה ודאי מחמת שנתייקרה המלאכה חוזר ביה ורבינו כתב בתחלה לשון הברייתא דהיינו בנתייקרה המלאכה ואח"כ כתב וה"נ אם הוזלו. ומש"ה כתב דכך אם הוזלו כאדם המוסיף מדעתו ואמר אע"פ שאינו מפורש בברייתא אלא נתייקר מ"מ נראה דה"ה הוזלו ובזה מיושב ג"כ מה שסידר רבינו דברי ר"י שחילק בין אומר סתם לבין חוזר מחמת שנתייקר אחר שכתב וה"נ אם הוזלה ולא כתב לעיל במקומו אנתייקר אלא כלומר נראה דה"נ אם הוזלה ג"כ ידו על העליונה והא דקתני בברייתא נתייקר רבותא קמל"ן דאע"ג דמסתמא כשחוזר הפועל מחמת שנתייקרה המלאכה חוזר והל"ל דאין שמין לו (וכמ"ש ר"י) קמל"ן דכל זמן שלא אמר בפירוש שחוזר מחמת יוקר יכול לחזור. ואם הוא קבלן כו' גם הוא כו' אדלעיל קאי ור"ל כמו שבע"ה א"י לחזור כך הוא א"י לחזור ובברייתא לא נזכר דין פועל אלא דין קבלן ובע"ה ומש"ה כ"ר גם הוא כאילו כתבם סמוכים זא"ז. ששמין לו מה שעתיד לעשות גם כאן ל' הברייתא נקט וכדברי ר' דוסא דקי"ל כוותיה ובריייתא מיירי בנתייקרה וכמ"ש לעיל וה"ה אם הוזלו שאין נותנים לו אלא ד' דינרים דהיינו כפי מה שעשה וכמש"ר

בסמוך: א"צ לשלם מכיסו כלום פי' אא"כ בא חבילתו לידו דתפיס מידי משלו דאז שוכר עליהן כן מוכח רבינו בסמוך שכתב כיון שאינו תופס משלו כו' דמשמע כל היכא דתפיס מהני ואפילו לא תפיס כלי מלאכת אומנתו אלת ממון אחר ואין נ"מ בכלי אומנתו אלא דוקא בשלא התחיל במלאכה דאז הוה משיכתן כאילו התחילו ומיהו נראה דגם בבא חבילתו ליד ב"ה אינו שוכר עליהן אלא כדרך בע"ה השוכרים בדבר שאינו אבוד והיינו דמוסיפין קצת לפועלים שנתייקרו כדי לגמור מלאכתן מיד ואם נתייקרו טובא ונראה להן דלאחר זמן יוזלו הפועלים ממתינין עד שיוזלו ולא אמרו שלוקח מהחבילות אפי' מ' ונ' אלא בדבר האבוד והיינו שאינו יכול להמתין במלאכתו עד אחר זמן וגם בדבר האבוד לא אמרו עד מ' ונ' אלא משום דדרך הבע"ה לשכור בדבר הזה עד מ' ונ' וכ"כ בהדיא ב"י ונראה פשוט דבכלל זה נמי שיכול להטעותן שהרי לא מיעט רבינו אלא שלא ישלם מכיסו ונלמד ג"כ מהא דכתבנו דאם תפס חבילתו דשוכר עליו משל חבילתו דממונא הוא כ"ש דיכול להטעותן שאינן מפסידין בזה מכיסם וליכא נמי הוצאה מידי בדיינים וכן מוכח מתשובת הרא"ש שכ"ר בסמוך בס"ס זה: לפיכך אם התחיל כו' אע"פ שהלך כי' אין מפסיד כו' ז"ל ב"י ל"מ כו' [עיין ל' ב"י בב"ח] ויותר נראה גירסת מקצת ספרים דאית בהו הנוסחא בל' זה לפיכך אם לא התחילו כו' אע"פ שהלך כו' ר"ל ל"מ בהתחילו דמיניה אייריי עד השתא דאין מפסידין מכיסן כלום דדי להם בהפסד מקצת מלאכה שעסקו בה אלא אפי' אם לא התחיל במלאכה אע"פ שהלך דאז הוה כמו שהתחילו ויתר שאת שאינו מפסיד ממלאכתו כלום אפ"ה אינו מפסיד מכיסו כלום ונוסחת הב"י הנ"ל היא דחוקה שמתחיל בלפיכך אם התחילו במלאכה ואינו מסיים מה דינו ביה אם משלם מכיסו או לא: ולא ישאיר לו אלא ב' דינרים משמע הא ב' דינרים נשארים לבע"ה והיינו דוקא אם מוצאים להשתכר נפשם במקום אחר דאל"כ ק' הא כ"ר לעיל שאם בע"ה חוזר צריך ליתן להם כפועל בטל וגם שם בקבלן מיירי הברייתא ופשוט הוא דהתחייב להן מדינא דגרמי כפועל בטל וכ"כ הר"ן בהדיא:

סעיף ג

בד"א שהפועל כו' זהו בד"א השלישי הנזכר בגמרא הנ"ל אבל בדבר האבוד כו' עד וכל כיוצא בזה בין פועל בין קבלן אם הן אנוסים כו' כן הוא נוסחת דפוס ב"י וכן ציינו בדבריו הכל בבבא א' ובא ללמדינו רבינו דבדבר האבוד שוה פועל למקבל דאינו יכול לחזור כ"א כשהוא אנוס אבל כשאינו אנוס לא ומותר להטעותו או לשכור על הפועל כמו על המקבל וכדמסיק רבינו וכתב אבל אם אינן אנוסים כו' אבל בנוסחת ספרים המדוייקים כתוב ברישא בל' זה וכל כיוצא בזה אין חילוק בין פועל לקבלן ואם הן אנוסין כר וא"ש

טפי דתרתי קאמר מתחלה כתב דבדבר האבוד אין חילוק בין פועל לקבלן דכמו דבקבלן כבר כתב דאם חזר בו ידו על התחתונה כן הדין גם בפועל ואח"כ כתב דאם הם אנוסין שניהן ידו על העליונה כו' אלא שלפ"ז מה שמסיק רבינו וכתב ז"ל אבל אם אינן אנוסין וחזרו בהן ידן על התחתונה כו' מיותר הוא לפי נוסחא זו דהא כבר נלמד ממנו ברישא שאין חילוק בין פועל לקבלן וכמ"ש וצ"ל דחזר וכתב כדי לכתוב עליו דין מטען או שוכר עליהן וק"ל ונוסחות דפוס ב"י הוא מסודרת קצת טפי ע"פ ל' הגמרא ע"ש ודו"ק: ומיהו אין צריך ליתן להר' כו' כתב ב"י פשוט הוא ולא כתבו אלא לסמוך עליו דברי הרא"ש שכתב בסמוך עכ"ל: בחצי יום האחרון מיירי דלא שכרו אלא ליום א' ואחרון וראשון אאותו יום א' ששכר קאי ור"ל בחצי האחרון של אותו יום או בחצי ראשון של אותו יום ואם השכיר נפשו לימים הרבה שייך לומר שבא לו האונס בחצי ימי השכירות דאחרונים או הראשונים וכן הוא שם בהרא"ש דכתב דינו אמ"ש בפ"ק דקידושין בעבד עברי דחלה ג' שנים אינו צריך להשלים דהתם מיירי דחלה ג' שנים הראשונים ואחר חליו קבלו רבו סתם ועבד לו ג' שנים האחרונים ולא אמר לנכות לו דאמרינן מסתמא מחל לו ע"ש: ומטען אפילו עדיין לא התחילו כ"כ הרא"ש שם שכן דקדק הראב"ד ממתניתין וכ"כ הרמב"ם ב"י: וכתב הרמב"ם אפי' כו' פ"ט דשכירות כ"כ בד"א שאינו מוצא פועלים לשכור כו' כתב א"א הרא"ש ז"ל כו' בדרישה כתבתי ל' הברייתא ושהרא"ש כתב דנראה לו דהאי בד"א שאין שם פועלים לשכור כו' קאי אמ"ש בברייתא ומטען וכמש"ר והוכיח זה וכתב דאי כפירש"י דפירשו אשוכר עליהן כו' ק' פשיטא כיון שמוצא לשכור בלי תוספת למה יעשה מעותיו אנפרות ויתן להם יותר ממה שמצא לשכור אבל במטען דאין דעתו ליתן להן מותר אלא להטעותן בא עביד אינש דמהתל ומטעה לאלו שבאין לחזור בו. מיהו רבינו חזר וכתב הבד"א כו' גם אשוכר עליהן כו' ללמדינו דאף אם נתייקרו הפועלים יד הפועל על העליונה כיון דעכ"פ נמצאים לפנינו פועלים אחרים לגמור מלאכתו ותו לא הו"ל דבר האבוד ע"י חזרתו ומש"ה ניתן לפועל זה רשות לחזור וידו על העליונה כדין הנ"ל בדבר שאינו האבוד ודו"ק: וכל מה שמוסיף כו' עד אפי' עד כדי הכפל כו' עד"ר שם כתבתי שכ"כ הרא"ש ושהביא ראיה מהירושלמי. וכתבתי שם ג"כ קצת טעם למה אמרו עד הכפל ולפיכך יהיה זה ג"כ בקבלן חילוק בין דבר האבוד דשוכר עליהן עד כפל שכירתו ובין דבר שאינו אבוד דידו על התחתונה (ודוקא בכדי שכרו אין משלם מכיסו כלום) משא"כ לפי' רש"י דפי' דגם בדבר האבוד ואין חבילתו בידו אינו שוכר עליו אלא כדי שכירתו שתופס הבע"ה בידו ע"ש ועד"ר ולא כב"י דכתב דפירש"י הן כדברי רבינו ודבריו תמוהין הן ע"ש ודו"ק: ואם היה בידו משלהם כו' כן אוקמוה

שם בגמרא דהא דתניא הברייתא שוכר עליהן עד מ' ונ' כשבאת חבילתו לידו ומשמע לרבינו דחבילתו ר"ל כל דבר שיש משלו בידו מהני (בהתחילו או בדבר האבוד) לשכור עליהם עד מ' או עד נ' ודלא כדברי החולקים וס"ל דוקא כלי אומנות קאמר ועיין בד"מ בעמוד שהביאם: אפי' עד מ' ונ' דינרים מסיים בזה הרמב"ם פ"ט מהל' שכירות ז"ל בכל יום לכל פועל וכתב המ"מ פי' רבינו מ"ש בברייתא עד מ' ונ' שהכוונה לפועל א' ביום א' ודרך גוזמא אחזו ונכון הוא ונראה דר"ל אלא כפי הצורך וכפי הדרך שאדם רגיל לשכור בדבר האבוד שלו וכ"כ הנ"י והרמב"ן בהדיא והב"י תמה על דברי הרמב"ן. ודברי הב"י הן תמוהין בזה בעיני וכמ"ש בדרישה ע"ש ודו"ק: בד"א כשאינו מוצא עתה פועלים אחרים כו' כבר נתבאר זה ממ"ש לפני זה בפרישה גם בדרישה באר היטב ע"ש ודו"ק: ואמר לו לך וצא ושכור פועלים מאלו כצ"ל וכן הוא לשון הברייתא וכן הוא במיימוני ובש"ע ור"ל מאלו המזומנים לפניך.

סעיף ד

שאלה לא"א הרא"ש ז"ל כו' כלל ק"ד סי' ב': תשובה כיון שקבלן כו' יכול להטעותו אפי' אינו דבר האבוד והוא מטעם שכתבתי בדרישה בס"ב: שתלה ראובן אמר כו' בסוף כלל הנזכר: תשובה חייב ראובן לשלם לאומן כל הפסדו משום דינא דגרמי כו' נ"ל ללמוד מדקדוק לשונו דלא הכריחו ליקחנו מידו וליתן בעדו דמיו אע"פ שע"פ עשאו מ"מ הרי לא משכו מעולם ולא חייבו אלא לשלם לו הפסדו והיינו אם הכל נפסד בשהייתו כמ"ש בשאלה צריך לשלם כפי מה שהוציאו וגם כפי מה שהיה יכול להשתכר אם לא צוה לו לעשות כליו כדין הלכו החמרין כו' דבריש הסי' ואם יכול למכור הכלי בפחות מ"מ צריך הוא להשלים לו כפי ערך שיעור הנ"ל:

סימן שלד

סעיף א

השוכר את הפועל לחפור בשדה כו' השוכר את הפועל להשקות כו' לפיכך השוכר את הפועל כו' הן ג' מימראות דרבא תכופים זא"ז בפ' האומנין: ובא מטר בלילה עד"ר: אם הראה לו השדה בערב פסידא דפועלים כן אמרו בגמרא גם אההיא דפועלים שהלכו לעשות מלאכתן בשדה ומצאו שדיהו לחה שכ"ר בר"ס של"ג וממש"ר שם בשם הרא"ש דהלך ולא הלך ל"ד נקט אלא אורחא דמילתא נקט ולפעמים יש נ"מ בזה כו' ע"ש כן הדין נמי בזה ובמקום שהיה לבע"ה להודיעו חייב הבע"ה אם לא הודיעו אפי' אם עדיין לא בא לשם כי הגמרא מדמה שם הדינים יחד ע"ש וק"ל. וטעם זה דכ"ר משום דבע"ה מכיר שדיהו משא"כ הפועלים אם לא בשהראוהו להם מבערב כתבו התו' והרא"ש ובדרישה

כתבתי ל' רש"י והרמב"ם ע"ש: פסידא דפועל הטעם כ"ר בסמוך דכל אונסא דמתיליד פסידא דפועל:

סעיף ב

והרמב"ם כתב אם ביקר כו' בפ"ט משכירות כ"כ והוא פי' סיירה באורתא דאבע"ה קאי משמע מדבריו דאם ביקר בע"ה אף דהפועל לא בקרו אע"ה פטור הב"ה משא"כ לסברא הראשונה וטעמא דהרמב"ם הוא דאם לא ראהו בע"ה מבערב נראה מדעתו דעכ"פ שכרן דאל"כ איך שכרן דלמא שדהו אינה ראויה או אינו צריך למלאכה משא"כ כשבקרו בערב וראהו שצריך וראויה למלאכה ועיין דרישה:

סעיף ג

לפיכך אם שכרו להשקות שדהו ובא מטר בלילה כו' בכאן לא חילק רבינו בין הראה לפועלים ללא הראה והטעם משום דדוקא בששכרה לחפור בסתם ומטר אינו מעכב כ"כ מלחפור ומש"ה כי לא הראה להם מקודם לא היה להן להעלות על לב שיהיה להם מניעה לחפור מחמת המטר אבל בעל הבית שהיה מכיר שדהו היה לו להודיען מה שאין כן בהשקאה שסתם מטר מלאים היאורים ותו אין צריך להשקות (מה) [מש"ה] לא היה להן לבא וכ"כ תוס' בשינויא בתרא ותפסו רבי' לעיקר ונראה שגם. הרמב"ם שכתב בפ"ט דשכירות בדין ד' דינא דהשוכר את הפועל להשקות ולמחר מצאוהו מלא מים עם דינו דשכרו לחפור כו' בבא א' ועל שניהם כתב אם לא ראה בע"ה השדה מאתמול פסידא דבע"ה כו' היינו דווקא בשמצאוהו למחר שנתמלאו מים ואז פשיעותא היא דאיכא למימר שכבר היה משא"כ כשנתמלא מחמת מטר הלילה: אבל הפועל אינו מכיר השדה אפי' הוא מן העיר דבדוולא לא היה להם לפועלים למידע מנהג שדהו שיהיה די לה בעליות הנהר לאפוקי כי אפסיק נהרא דידוע לכל פסיקת נהרא שאין לשם שדה השקאה וק"ל:

סעיף ד

לפי שאין האריסין כדין פועל לפי שהוא כשותף בשדה כ"כ הרי"ף והרא"ש וז"ל שאני אריס דכשותף דמי דהא אי איתנסא ההוא ארעא לא היה שקיל מידי הלכך כיון דקביל עליה דדלי ד' קני ליה תילתא וכיון דלא איצטריך לא פקע מנתיה דיליה עכ"ל והתוס' ג"כ כתבו כן ומטעם אחרינא [עיין בב"ח] וע"ש ריש ד' ע"ז:

סעיף ה

כתב הרר"י כו' עד סוף הסי' הכל מדברי הרא"ש בר"פ האומנין דלמד כן מדברי רבא ע"ש ועד"מ: וחלה התלמיד כו' ע"ל בסי' של"ג ס"ג שכתב בשם הרא"ש בחלה העבד

שקבלו רבו אח"כ סתם דצריך לשלם לו אח"כ משלם וכתבתי שם דה"ה לחלה המלמד ע"ש בש"ע ובסמ"ע. ולכאורה היה נראה די"ל כן ג"כ בחלה התלמיד ע"ש ודו"ק.

סעיף ו

הנותן לו שכרו משלם כו' אא"כ ידוע דניחא ליה יותר בביטול ועיין בד"מ כשאין לומדין הבטלה מביא כו' עיין בדרישה: לאוכלוסי דמחוזאי מחוזא עירו של רבא היה והוא אומר דין זה. בגמרא והיו שם בני אדם הרגילים תמיד לשאת משאות ול"ד של מחוזא קאמר והא ראייה שבסימן של"ה כ"ר סתם ז"ל ואם הוא אדם שהבטלה קשה לו כו':

סימן שלה

סעיף א

השוכר את הפועל למלאכה ידועה כו' ג"ז בב"מ דף ע"ז ז"ל ואמר רבא מהאי כו' [ע"כ הביא הב"ח] דקשה מיניה לא מפקיד להו ונותן להן שכרן משלם. אמאי וליתב להו פועל בטל. כי קאמר רבא באוכלסי דמחוזא דאי לא עבדי חלשי עכ"ל. זהו כלל דברי רבינו ומ"ש למלאכה ידועה ר"ל שהזכיר להם ניכוש או עידור לאפוקי אם לא הזכיר להם אלא שכרם למלאכה סתם דיכול לשנות אפי' מקלה לכבידה וכמש"ר אח"ז מיד אבל כיון שהזכיר אותה מלאכה ידועה (בה) [בה"ב] הו"ל לאתנויי שבאין בה שיעור מלאכת יום דאיהו הוא דידע ולא אתני ואפסיד אנפשיה וכ"כ הרמב"ן והרא"ש: כגון מניכוש לעידור לכאורה נראה אע"פ שרש"י פי' עידור בכמה מקומות חפירה כאן אין פירושו כן אלא ר"ל מלאכה הדומה לניכוש וע"ד שאמרו בסוף ב"ק מנכשי זרעים ועודרי ירקות ופירש"י שם וז"ל ומנכשי זרעים ניטלין ירקות מביניהם ועודרי ירקות כשהן תכופות יותר מדאי כדי שיהא מקום להרחיב ולהתפשט ע"כ ומש"ר אע"פ שאינה אותה מלאכה משום דהמנכש ירקות מבין זרעים אינו מדקדק כ"כ בעקירתן מן השורש אלא מנכשן וזורקן משא"כ בעודר זה מזה ונוטען במקום אחר דצריך כוונה יותר בעקירתן לעקרן עם שרשיהן. אבל אי פי' עידור ר"ל חפירה כבשאר מקומות ק' הלא ודאי מלאכת החפירה כבידה מניכוש ודוחק לומר משום דשניהם מלאכת שדהו נינהו. ולפי נוסחת מקצת ספרים דאית בהו כגון מעידור לניכוש לק"מ אלא דלפ"ז הו"ל לרבינו לכתוב כיון דקלה ממנה וק"ל. ועיין בי"ד סי' קס"א שם כ"ר לענין איסור ריבית ז"ל ולא יאמר עדור עמי ואנכש עמך שפעמים שהאחרת שעושה לו חבירו כבידה יותר. וכתבתי שם בפרישה שמש"ה כתב שפעמים כו' ללמדנו דאף על הרוב השנייה קלה יותר אפ"ה אסור כיון שלפעמים הוא להיפך ובזה נתיישבו שני הנוסחאות הנ"ל וק"ל: אבל אינו כופהו כו' פי' בסך שכירות שפסק עמו כבר אינו כופהו לעשות אבל אם רוצה להוסיף לו על השכירות כפי ערך כבידות

המלאכה זו מהראשונה יכול לכופהו וכ"כ המרדכי והביא ב"י בסי' של"ד וכ"כ ב"י בסי' של"ג וכ"כ רמ"א בש"ע בסי' זה: שהבטלה קשה לו כגון חופר אדמה או עובדי אדמה שדרכן לטרוח הרבה ושינוי הבטלה קשה להן ע"ד כל ימי עני רעים: ודוקא שלא הראה להם כו' נראה דמיירי שלא אמר לו ששכרו לעדור על יום א' אלא שכלו סתם לעדור ולא הראו לו דאילו שכרו לעדור ליום אע"פ שהראה לו המלאכה מצי א"ל מדשכרת לי ליום סברתי שיש לך עוד מלאכה כזו במקום אחר להשלים עבודת היום ולא הוצרך רבינו לבאר זה דמילתא דפשיטא הוא ועוד שסמך על מה שהתחיל וכתב ששכרו לעדור ולא הזכיר יום:

סעיף ב

השוכר את הפועל כו' עבד"ר: להביא לו קנים כו' כיון דהן דבר כבד יש לו לנכות בשכרן ולא ישלם לו אלא כפועל בטל דומיא דשכר חמרים להביא תבואה ולא מצאו שכתב לעיל ר"ס של"ג דנותן להם שכרן כפועל בטל. וגם בתוספתא קתני שם שני הדינים ואין זה נלמד מההיא דחמרין דה"מ דשאני התם דשכרן על כל היום והלך ולא מצאן ואין שייך לומר שיתנו לו שכירות כל היום משא"כ זה דשכרן על הבאת קנים פ"א דהו"א דיתנו לו קמ"ל ועד"ר:

סעיף ג

לא יאמר לו טול מה כו' פי' אלא נותן לו שכרו משלם ולא הוצרך לפרשו דפשוט הוא דהא עשה מה שהיה לו לעשות ועיין דרישה:

סימן שלו

סעיף א

השוכר את הפועל לעשות בשלו כו' ב"מ דף ע"ו ודף קי"ח: וחוזר ונוטל מבע"ה שההנהו עמ"ש ר"ס של"ב וע"ל סי' ל"ז סע"ד דכתב בשם הרמ"ה ז"ל כשאין בה פירות מעיד לו כו' עד שהמערער צריך לשלם כו' כדין השוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו וקשה הא כאן אמרינן בדין זה דהשוכר צריך לשלם ואינו נוטל מחבירו אלא מה שההנהו לכן נ"ל להגיה שם וצ"ל שהמתערערים צריך לשלם והיינו כמ"ש כאן שהשוכר חייב לשלם ודוקא כשאין בו פירות דנוטל שכרו כפועל בשדה שאין בו פירות משא"כ ביש בו פירות דנוטל כאריס ששכירותו טפי מפועל: וא"י לומר טול מה שעשית בשכרך כו' עד"ר: אבל אם שכרו כו' עד כיון שאין שכרו עליו כו' והיינו דוקא כשהפועל ידע שאין השדה שלו. וסתם דקאמר רבינו פי' דלא א"ל שכרך עלי וכסתם שמזכיר רבינו לפני זה א"נ גם בענין זה השדה שכר לו סתם ולא א"ל שהוא של חבירו אלא שהפועל מעצמו ידע שהוא של חבירו ושתק. אבל. אי מסר לו השדה סתם והפועל ג"כ לא ידע מעצמו

של מי הוא השוכר חייב בשכרו ואפי' לא אמר שכרך עלי. ובכלל השוכר את חבירו לעשות בשלו והראהו בשל חבירו הוא כיון דהפועל סובר שהוא שלו ונמצא שהוא של חבירו וכמש"ר בשם הרא"ש בסי' של"ט ס"ו ע"ש ועיין בב"י שכתב ז"ל ומדברי רש"י משמע שחולק ע"ו שכתב דכי לא אמר שכרך על הבע"ה שכרו עליו ע"כ. ול"נ דליכא הוכחה כלל מלשון רש"י דרש"י כתב זה דוקא כששכרו לעשות בשלו והראה בשל חבירו ובכללו הוא כל שלא ידע הפועל שהוא של חבירו וכמ"ש אז חייב עד שיאמר שכרכם על הבע"ה אבל כששכרם סתם והפועל ידע שהוא של חבירו גם רש"י מודה דבמאי נתחייב ותדע דהא דין זה כתבו התוס' דפשיטא הוא דיכול לומר טול א"כ אין סברא לומר דמאי דפשיטא לתוס' יהיה ס"ל לרש"י להיפך ועיין בדרישה:

סעיף ג

השוכר את הפועל כו' השתא אתא לאשמועינן דאפי' עשה בשלו א"י לומר טול כו' דהו"א דוקא לעיל דהוא של חבירו ליכא למימר זכי ביה אתה דאין לו כח ליתן לאחר מה שאינו שלו והוא שכרו לעשות בשלו אבל הכא דשלו הוא מצי א"ל טול כו' קמ"ל והוא ממשנה שם דף קי"ח (ואם) ואיירי אפילו אם המלאכה שוה כדמי שכירותו ואע"ג דבכל דוכתא קי"ל דשוה כסף ככסף שאני פועל דכתיב בי' בל תלין שכרו והיינו מזומנים או מאי דאתני בהדיא כן פירש"י שם במשנה וה"ט גופא הוא בשכרו ללקוט לו דבר של הפקר דמיד כשלקט זכה הבע"ה ואפי' למ"ד המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו שאני פועל דיד פועל כיד בע"ה דמי והרי הוא כאילו שכרו לעשות בשלום משא"כ בשכרו לשמור דבר של הפקר דבשמירה בעלמא לא זכה ביה לא הפועל ולא הבע"ה והרי הוא כשכרו לעשות בשל חבירו דיכול לומר לא עבדי לו מידי וכל זה מבואר שם בגמרא ע"פ פירש"י ע"ש וק"ל ועבד"ר: ואם נתרצה הפועל כו' ואח"כ חזר בו אין שומעין לו שם במשנה ודומה לזה כ"ר סי' קס"ו ועד"ר: לא בעי משיכה אחריתי ל"ד קאמר דהא הטעם הוא דרשותו או כתיפו קנה ליה מיד אפילו לא משכו מתחלה כלל על דעת לקנות לו אלא כלומר לא בעי קנין אחר גם משום דכל קנין חצירו ורשותו שם משיכה יש עליו דנמשכו ע"י מרשות המוכר או הנותן ובא לרשות הלוקח או המקבל וכמ"ש דומה לזה סי' שי"ב סי"ח ע"ש ועד"ר: וילך הוא ויזכה בו נראה דה"ק כיון דהוא דבר של הפקר יכול הוא לילך ולזכות בו משא"כ כשהראהו בשל חבירו דלא יכול לזכות בשל חבירו שלא ברשותו וכעין זה פירש"י שם בד"ה של הפקר ע"ש א"נ עצה טובה הוא דנותן לו שהפועל ימהר וילך ויזכה בו הוא שלא יקדמנו אחר אז יהיה קרח מכאן ומכאן דאין לו על השוכר כלום ומינה נשמע דאף אם המלאכה לא שוי' כדמי שכירותו דמצי א"נ לך

טול זה בשכרך ומפסיד המותר: אבל אי איכא מידי אחריני לב"ה לאשתלומי מיניה או מידי דקפץ כו' צ"ע ל' או דקאמר דמשמע או לית ליה מידי אחריני כו' דא"כ היאך אמר תו או מידי דקפיץ עליה זביני טפי גם ק' מ"ש מתחלה ה"מ דלית ליה מידי לאשתלומי מיניה א"כ איך קאמר ברישא דלא ישמע לו בדאמר טול מה שעשית בשכרך כיון דלית ליה מידי אחריתי לכן נראה לומר דמ"ש דליכא מידי לאשתלומי מיניה ר"ל מעות מזומני' שהוא פרעון של פועל וכמ"ש לעיל בסמוך והשתא א"ש מ"ש או כו' דר"ל או אין לו מעות אבל איית ליה דברים שקפיץ עליה זביני אלא דאכתי קשה דנראה דלדעת הרמ"ה אם אין ההפקר שוה כדמי השכירות צריך שישלם המותר מכיסו כיון שפרעון מוטל עליו וא"כ הו"ל לרבינו לכתוב גם האי פלוגתא והחילוק שביניהן דהא לרבינו מפסיד הפועל מה שלא שוויה ההפקר דמי שכירותו וכמ"ש וצריכין לומר שסמך רבינו ע"ז דהא בהא תליא דאם מציא א"ל טול את שלך מה שעשית בשכרך נשמע ג"כ מיניה דאפי' לא שווי' והוא דוחק דמ"מ לא הו"ל לסתום דבריו ועד"ר: ואין נראה דטעמו שיכול כו' ז"ל ב"י דברי רבינו נכונים המה בטעמם ע"פ פירש"י ואפשר היה מפרש סוגיית הגמרא בענין אחר עכ"ל:

סעיף ד

השוכר את הפועל ונאחז כו' הוא מן התוספתא:

סימן שלז

סעיף א

הרי זה אוכל ממה שהוא עושה כו' ברייתא שם ע"ש בברייתא דף פ"ז גם בדף פ"ח ע"ב אשכחן אדם במחובר וכו' ותמצא לכל פרטי דינים שכ"ר. ורבינו כתב כל זה וכתב הדינים השייכים לכל א' בפני עצמו ומש"ר אפי' אינו מזיז לא ידיו ולא רגליו היינו כרבנן ולאפוקי מר' יוסי בר יהודא דאמר עד שיעשה בידיו וברגליו דומיא דשור בדישו אלא ילפינן מדכתיב כי תבא בכל מילי דעביד:

סעיף ב

בין אם קצץ עמו פירש"י פסק לו מעות כדי שלא יאכל. ומ"ש ודוקא לענין מלקות קאמר אבל איסור איכא טעמא דשם אח"כ פריך ויהא אדם מצווה על חסימתו מק"ו משור ומה שור דאי אתה מצווה להחיותו אתה מצווה על חסימתו כו' ומשני אמר קרא כנפשך כו' וס"ל לרבינו כיון דמדינא היה ראוי לנקות עליו מק"ו דשור אך שמיעטה התורה בהיקש דכנפשך שיהה פטור בחסימה אית לן למימר דלא פטרה אלא ממלקות אבל איסורא מיהא איכא והא דאיסורא איכא היינו נמי דומיא דשור שאחר חסמו בע"כ אבל ודאי

לדעתו אפי' לכתחלה מותר שכן מסתבר וק"ל: וכ"כ הרמ"ה כו' פי' דכתב נמי לא מצי למיחסמה והיינו אסור והוסיף עליו דאם עשה צריך לשלם:

סעיף ג

בד"א כו' במחובר בשעת גמר כו' כל זה שם דף פ"ז ז"ל ואלו אוכלין מן התורה כו' ותנו שאין אוכלין כו' ושם יליף לה דומיא דכרם מה כרם גידולי קרקע וגמר מלאכה אף כל כו' בוכר בענבים ומוסק בזיתים כו' כולם לשון לקיטה הם קודם שיגמור סוף המלאכה דומיא דדייש שמוזהרין אחסימה דשור בשעת גמר מלאכה דהא ילפינן שור מאדם ואדם משור כנ"ל: בחיוב האחרון שבו פירוש בתאנים ויין חיוב מעשר ובדגן חלה כמ"ש בסמוך: המגבן והמחבץ מיני חריצי חלב: ואע"פ שהוא גמר מלאכת הקטנים פי' ל"מ כשעוקר מביניהם שאר ירקות שאינם יפות דאינו אוכל מקרא דואל כלייך לא תתן דמשמע בזמן שנותן לתוך כליו של בע"ה ועכשיו אינו נותן כלום אלא אע"פ דשליף בצלי' קטנים אותם דקורים ניבו"ט שלא יהיו גסין לעולם ועוקרין אותן מבין הגדולים להרחיב להם מקום להתפשט דאיכא השתא נתינה לכליו שלבעל הבית חותך בצלים קטנים ולא ממעטינן מואל כלייך לא תתן אעפ"כ ממועט מדינא דבעינן דומיא דדיש דהוא גמר מלאכה והאי לאו גמר מלאכה הוא דעיקר הפעולה משום תיקון הגדולים הוא ולכן אפי' מן הקטנים אינו אוכל עכ"ל נ"י דף קי"ו ע"א וזש"ר נמי ואפילו המנכש בבצלים ור"ל שהניכוש הוא בבצלי' עצמן והיינו הקטנים מבין הגדולים וזהו שחזר ופירשו וכתב ז"ל כגון שעוקר כו' וק"ל:

סעיף ד

כתב הרמב"ם כו' פי"ב דשכירות כ"כ ע"ש בהשגות הראב"ד שהשיג עליו וחזר ופירשו אבל רבינו והמ"מ לא ס"ל ההוא פירושא. וכלל הפלוגתא שביניהן אינו אלא בדין תורה שהרמב"ם ס"ל דכל זמן שיעשה מלאכה אינו רשאי לאכול מן התורה שלא יבטל ממלאכתו. ואם אוכל עובר בלא תעשה שנ' וחרמש לא תניף כו' משמע כל זמן שהוא עוסק בקצירה לא יניף חרמש לאכילתו (וכ"כ בהדיא שם בסוף דבריו) אבל אחר שגמר מלאכתו אז מותר לו לישב לבטל ממלאכתו ולאכול שאין שם קפידת מן התורה לבטל ממלאכתו אבל חכמים הקפידו ע"ז ואמרו להשיב אבידה זו כו' וכמ"ש בדרישה ל' הרמב"ם ע"ש ורבינו וראב"ד והרמב"ן כתבו דהא דכתיב וחרמש לא תניף כו' דרשו בסיפרי וקטפת מלילות בידיך אבל לא יניף חרמש לקצור ולאכול. חרמש לא תניף בשעה שאתה מניף חרמש על קמת בע"ה אתה אוכל שלא יעש' אכילתו קבע כעין מלאכתו וכמש"ר בסי"ב שיאכל דוקא בשעת מלאכה וכל זה לדין תורה אבל מפני השבת אבידה

תקנו חכמים בע"א כמש"כ בסי"ב ובזה אינן מסולקין כלל ומשנה שלימה הוא שברישא דמתני' מחולקים בגי' איך הוא דין תורה וכמ"ש הכל בדרישה ע"ש:

סעיף ה

העושה בתלוש כו' שני ברייתות הן שם דף פ"ט ומסקינן בגמ' דה"ק. דיש מה דיש מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר ולחלה פועל אוכל בו אף כל כו' יצא הבודל בתמרים ובגרוגרות כו' שנגמרו מלאכתן למעשר ויצא הלש והמקטף והאופה שכבר נגמרה מלאכתו לחלה דאין פועל אוכל בו. ופירש"י דהלש משנתן מים וגלגל נתחייב ועדיין צריכין ללוש ולשוף ולבעוט הרבה ומקטף ערך וטח פניה ושם קאמר בגמ' מידי מעשר קגרים גמר מלאכתו קגרים ופרש"י דילפינן מדיש ל"ש בזמן מעשר ל"ש שלא בזמן מעשר דמעשר גבי אכילת פועל לא כתיב וזש"ר בסמוך ואפי' האידנא כו' וק"ל: בודל בתמרים פי' שמבדילן זה מזה שכבר נגמרה כל מלאכתו ומש"ה נתחייבו במעשר אלא שפעולתן עתה לחזור להבדילן זה מזה למכרה או לבשלם פרודות: כגון תאנים וענבים כו' פי' סתם ענבים עומדים לעשות מהן יין ובודאי יין הוא גמר מלאכתו וקודם אינן חייבין במעשר והיינו מעשר דגן ותירוש הנזכר בתורה אא"כ חישב עליהן לאוכלן ואפשר שגם תאנים סתמן עומדין לקציצה ואז גמר מלאכתם למעשר וז"ש לאחר שנתחייבו ר"ל כל א' לפי ענינו: אוכל עד שיגמור מלאכתו כו' דקדק רבינו וכתב כגון חיטין העומדין לעשות פת משום דסתם חיטים עומדים לפת דוקא מה שאינו כן שאר תבואה כמש"ר בעצמו ס"ס של"ה בדין שעורים שהושרו במים ומייבשין אותן בתנור ואח"כ דשין אותן בפרות להסיר קליפתן דאין בהם משום בל תחסום לפי שכבר נתחייב במעשר כו' והוא דף פ"ט וכ"כ התוספות שם בהדיא אההיא ברייתא זה לשונו פרות המרכסות בתבואה כו' אינו עובר משום בל תחסום ופירש רש"י דבשעורים שהושרו במים איירי והתוספות ביארו דבריהן יותר וכתבו ז"ל פרות המרכסות בתבואות כו' לא לעשות מהם לחם איירי כו' אלא בתבואה לעשות קליות או שתית מיירי עכ"ל מוכח מדבריהן דבדבר המיוחד ללחם כל המלאכה שעושה בו הפועל אוכל והולך בו עד שנגמרה מלאכתו וזהו דלא כדס"ל הנ"י בשמעתין דכתב דכיון דילפינן הכל מדיש גם בפועל בחיטין מיד שנגמרה מלאכתו אסור לאכול בו אלא שאם בחיטין אחר שנגמרה מלאכתן למעשר עושין ואח"כ עושה בו מלאכה הפועל שטוחן ורוקד חוזר ואוכל בו עד שיוגמר המלאכה לחלה דהו"ל במלאכות אלו כדי שאוכל והולך בו עד שנגמר חיוב מלאכת מעשר כו' עוד שם דכן ס"ל נמי הרמב"ם ז"ל ושמשום הכי פי' להברייתא הנ"ל דקתני דפרות המרכסות בתבואה כו' בע"א וכתבתיהו בדרישה בס"ס של"ח ע"ש ורבינו כאן ושם סתם דבריו ע"פ פרש"י ותוס'

הנ"ל דבדבר המיוחד ללחם עובר בבל תחסום עד שיגמור מלאכתו לחלה ושאינו ק' מברייתא דפרות המרכסות כו' דאיירי דוקא בשעורים שלא תבא לידי חיוב חלה וכנ"ל ודו"ק: השוכר את הפועל לקצוע בתאנים אוכל מהן שעדיין לא נגמרה מלאכתן למעשר כך גי' ספרי רבינו שלפנינו ונלע"ד שפי' לקצוע מל' קציעות שרוצה לעשות מהן עגולי דבילה וא"כ לא נתחייב במעשר כ"ז שאינן נעשים קציעות בעיגול ובס"א אינו ובס"י איתא וכתב שם (לקצוע) [לקצור] בתאנים: נפתחו חבית של יין משנה שם דף צ"ג: ומ"ש כגון שנפתחו לגתות פי' והפועל סבור שמעולם לא היו בחביות כי עדיין לא נמשך מהגת וכן גבי נפתחו עיגוליו צ"ל שלא גילה להן אלא אמר להן עשו עמי בעגולין והן סברו שלא נתחייבו במעשר כי לא נגמר מלאכתן ומקח טעות הוא ושאילו [ידעו] לא נשתכרו בשכר זה (וכן פירש"י שם) אבל שכרן לעשות מלאכה בסתם והביא להן פרצים עגולין כו' אינן אוכלין ולא משום איסור (עגל) [מעשר] אלא אפי' עישור כבר לפי שאין הפועל אוכל בדבר שנגמר מלאכתו ודו"ק ועד"ר:

סעיף ו

אין הפועל אוכל כו' שם דף צ"ג וכשמואל דאמר כן ועד"ר: ואצ"ל השומר במחובר כו' קמ"ל דאפ"ה מהלכות מדינה אינו אוכל אע"ג דשומר מתחלה ועד סוף כל זמן שהוא מחובר ועד"ר שישבתי עוד בע"א:

סעיף ז

יכול הפועל לאכול כו' שם דף צ"ב וכחכמים דס"ל הכי בד"א בששכרו כו' פי' אפי' אינו שוה יותר משכרו וכן מוכח בגמרא וכמ"ש בדרישה: והאי בד"א קאי גם אריש הסי' שכתב העושה מלאכה כו' אוכל ממה שעושה ע"ז קאמר בד"א כו' וק"ל: ואפי' שכרו לכל היום כו' עיין בדרישה: אלא יתן תחלה לכליו של בע"ה דלא התירה התורה לאכול אלא לפועל ואין פעולתו ניכרת כשלא הניח תחלה בכליו של בע"ה וק"ל:

סעיף ח

היה משמר כו' שם דף צ"ג ז"ל המשמר ד' וה' מקשאות הרי זה לא ימלא כריסו מא' מהם:

סעיף ט

היה עושה בתאנים לא יאכל בענבים שם דף צ"א ובגמרא שם איתא ז"ל איבעיא להו עושה בגפן זה מהו שיאכל בגפן אחר ממין שאתה נותן לכליו של בע"ה בעינן והא איכא א"ד מה שאתה נותן נכליו של בע"ה בעינן והא ליכא ת"ש היה עושה בתאנים לא יאכל בענבים הא תאנים ותאנים דומיא דתאנים וענבים אוכל ואי אמרת אסור היכא משכחת לה אמר רב שישא בר רב אידי משכחת לה במודלת ע"ש בפירש"י. ובזה דברי רבינו מבוארים דמ"ש היה אוכל בתאנים לא יאכל בענבים מיירי אפילו במודלה שהרי רבינו

כתב בסמוך האיבעיא הצ"ל. ומיהו לפי סברא הנ"ל דעושה בגפן זה מותר לאכול בגפן אחר לא נצטרך למוקי' הברייתא במודלת ובתאנים וענבים יכול להיות דמותר כשהן מודלות וא"כ מידי ספיקא לא נפקא. ואם אכל לא מפקינן מיניה. מש"ה לא כ"ר כן בהדיא דבתאנים וענבים דאפילו במודלה אסור בכל ענין וק"ל: אבל מונע עצמו הלשון משמע דר"ל דמונע עצמו בשעה שעושה בגפן זה עד שיגיע לגפן אחר טובה ממנו ויאכל כל שבעו ממנו דאי תאנים וענבים לא שייך לומר עד שיגיע למקום היפות הא כל מין הוא טוב ויפה בפני עצמו וכן מוכח בגמרא דהא בעי לפשוט מיניה דהעושה בגפן זה אסור לאכול בגפן אחר ע"ש אבל מ"מ נראה דה"ה בתאנים וענבים יכול למנוע עצמו מלאכול בתאנים ולאכול כולי בענבים כשהוא עושה בתאנים כשיעשה בהן דהא לא אמר דאסור כ"א שלא לאכול מהענבים כשהוא עושה בתאנים אלא מפני דאינו שכיח דימנע עצמו מהענבים כדי שיאכל מתאנים לבד או איפכא כיון דשני מינים הן דאדם אוכל מזה ומזה דרווח' לבסומי שכיח משא"כ ממין אחד דאדם רגיל למנוע עצמו מלאכול מהגרוע ולאכול מהיפות לבד וק"נ:

סעיף י

ומ"ש לפיכך הפועלים הוא מימרא דר"נ שם:

סעיף יא

ומיבעיא לן אם עושין בגפן כו' פי' שאשתו או בניו יביאו לו מאותו הגפן באופן שלא יצטרך לבטל ממלאכתו כן מפורש שם בגמרא. והה"נ אם יקחו מגפן זה בשעה שגמרו לבצרו והולכין לבצור גפן גרוע ממנו אם מותר לאכול מאותן פירות שהביאו עמהן מגפן הטוב אלא דהגמ' נקט ענין דאיירי בה שם ע"ש: ואי אכל לא מפקינן מיניה ולא מנכינן ליה באגרי' דא"כ היינו אפוקי כדאמרינן במשכנתא ודין משכנתא כ"ר בי"ד סי' קס"ו וכמו שביארתי שם: ולא שישב כו' כבר כתבתי לעיל ס"ד פירושו וטעמו ע"ש בפרישה ודרישה:

סעיף יג

ולא יאכל עם ענבים פת כו' ברייתא שם דף פ"ח וכבר נתבאר ר"ס זה דילפינן לה מדכתיב ענבים ולא ענבים וד"א. ודוקא הני אכשורי פירות נינהו הוא דאסור אבל אכשורי גברא לטבול פתו בציר ליכא מיעוטא דמותר כמש"ר אח"ז בסמוך. וצ"ע מה שכלל רבי' הבהוב בהדי (מטבל פתו) [לא יאכל] במלח או מוצץ וכל אינך דקחשב דכולם הם דברים פשוטים בגמ' ובהבהוב איבעיא להו וכבר כ"ר בסמוך [היכא] דהוה איבעיא ולא איפשטא אי אכל לא מפקי' מיניה ובאינך כולהו פשוט הוא דצריך לשלם וא"כ איך עירבב הדברים ואפשר לומר דכאן אפי' בהנהו דפשיטא לן דלא יאכל לא שייך תשלומין

שהרי הטעם שלא יאכל ענבים (ודאי) [וד"א] כדי שלא יאכל הרבה וא"כ כי עבר ואכל ענבים וד"א מי ישלם וכי ידעינן כמה שאכל יותר משיעורו אילו לא היה אוכל ד"א בהדייהו משא"כ לעיל גבי עושה בגפן זה ואוכל מגפן אחר שייך שפיר תשלומין שהרי אכל ענבים של בע"ה במקום שלא התירה לו התורה אם לא דסלקא לו בהאיבעיא להכי אינו משלם וק"ל: ולא יהבהבם ולא יפריך ע"ג סלע כצ"ל דאין הבהוב ענינו לגבי סלע וכן הגיה הב"י ופירש"י שם דף פ"ט למתקן ע"י האור וכתב דקאי בין אענבין בין אמלילות ונראה דגם יפריך ע"ג סלע (ואפילו בענבים מבושלים ג"כ שייך ביה פריכא כמ"ש התוס' שם בשם ר"י ע"ש בתוס' בסוף ד"ה פועל מהו שיהבהב כו') ול' הברייתא שם ז"ל ולא יפריך ע"ג הסלע ויאכל אבל מפריך על ידו ואוכל ופירש"י על ידו מיד ליד עכ"ל ומזה משמע דקאי אמלילות מיהו אינו מוכרח וק"ל: כגון שיש לו אשה כו' שיהבהבם וה"ה גבי פריכא וכדאיתא שם בגמרא וכן הוא בש"ע בהדיא:

סעיף יד

ורשאי בעל הבית כו' ברייתא שם:

סעיף טו

איסי בן יהודא כו' שם דף צ"ב ור"ל אם בלא רשות בע"ה הוא רוצה לעשות בשביל אכילתו ואינו מבקש שכר ממנו ומסיק הגמרא דחכמים ס"ל דאסור ע"ש בגמרא ובאשר"י ויש טעם בדבר דכששוכר פועלים לכל הכרם אוכלים שעה א' או ב' ביום ואח"כ אינם מתאנים לאכול ענבים כל אותו יום ופעמים בשני ימים כי יקוצו בהענבים משא"כ כשיעשה ויאכל כל מי שירצה אזי כל מי שיתאוה לענבים יכנס לעשות ולאכול לשובע נפשו ואח"כ ימנע נפשו מהמלאכה:

סעיף טז

פועל שאמר לבע"ה כו'. ונראה פשוט הא דקאמר אין שומעין לו היינו דוקא בשלא התנה עמו מתחלה כן אלא שאחר שכבר השכיר נפשו לו בסתם בא לומר תן לאשתי כו' דאילו התנה עמו כן בתחלה כל תנאי שבממון קיים וק"ל: ומ"ש דאפי' נזיר קמ"ל בזה דל"ת כיון דהבע"ה ידע דהנזיר ודאי לא יאכל מן הענבים אף שנשכר לו סתם הו"ל כאילו פירש והתנה שיתן לבניו או לאשתו מה שהיה לו לאכון: שנא זכתה התורה כו' וי"א אם כבר נטלו כו' שם בגמ' איבעיא להו פועל משלו הוא אוכל או משל שמים הוא אוכל למאי נ"מ דאמר תנו לאשתי ובני אי אמרת משלו הוא אוכל יהבינן להו אא"א משל שמים הוא אוכל לדידיה זכי ליה רחמנא ולא לאשתו ובניו ופירש"י לדידיה בצדקה וכל זמן דלא מטא לידיה לא זכה ליה ליתני' לאשתו ובניו עכ"ל רש"י ומסקנא דגמרא הוא שם דפלוגתא דתנאי היא ופסקו הפוסקים כמ"ד דמשל שמים הוא אוכל והנה מלשונו

דרש"י משמע דלאחר שמביא לידו הרשות בידו ליתנו לאשתו ובניו וזהו כדעת י"א שכ"ר אבל התוספות כתבו שם ז"ל אי משלו הוא אוכל יהבינן להו דמשעה ששכרו הוה כאילו התנה עמו ואי משל שמים הוא אוכל לא יהבינן להו שלא זיכה לו הכתוב אלא מה שהוא לועס ואוכל ואין לו כח ליתן כלום עכ"ל התוס' וזה דעת רבינו שמסיק וכתב ז"ל ונראה דאפ"ה אינו יכול כו' ועד"ר:

סעיף יז

היה הוא ואשתו ובניו עושים כו' משנה שם דף צ"ג וצ"ע למנ"מ נקט דהוא עושה עמהן ובמשנה שם ליתא האי לישנא ויש ליישב בדוחק ולומר דהו"א מדהתנאי מועיל ביה יועיל נמי באשתו ובניו ואם לא יועיל בהן גם גבי נפשו יהיה בטל כיון שהתנה על שלשתן בתנאי א':

סעיף יח

כתב הרמב"ם כו' כ"כ בפ' הנ"ל סמוך לבבא שהביא רבינו בריש הסי'. וכתב ב"י ויש לתמוה כו' [עיין בב"ח שהביאון]. ונ"ל ליישב דהרמב"ם ורבינו שווים בזה דאסור לבטל ממלאכתו בשביל אכילתו אלא שהרמב"ם ס"ל שכל אכילה בשעת מלאכה מיקרי ביטול אעפ"י שסתם וכתב המבטל ממלאכתו סמך אמ"ש בבבא דלפני זו דאסור לאכול כלל בשעת המלאכה גם סיים וכתב ז"ל עובר בלא תעשה שנאמר וחרמש לא תניף מפי השמועה למדו שכל זמן שעוסק בקצירה לא יניף חרמש לאכילתו עכ"ל ורבינו כתב בריש הסי' דאינו מסכים עמו בזה דלא יאכל מן התורה בשעת מלאכה וגם סיום דברי הרמב"ם דחרמש לא תניף כו' לא העתיק רבינו כלל משום דס"ל דלד"א בא וכמ"ש בדרישה בריש הסימן אבל ג"כ ס"ל דלא יבטל ממש ממלאכתו בשביל אכילתו כגון שישב ויאכל וכדפירש"י ומש"ה העתיק ל' הרמב"ם שכתב המבטל ממלאכתו דבמבטל ממש ס"ל דעובר בלא תעשה. ומ"ש הרמב"ם או שאוכל כו' גם רבינו ס"ל הכי דהא דרשינן מקרא דקודם שנגמרה מלאכתו אסור לאכול מפעולתו וכמש"ר בר"ס זה ס"ג ע"ש. ומ"ש ה"ז עובר בל"ת שם ברמב"ם פי"ב דשכירות כתב דעובר בהראשון משום וחרמש לא תניף וגו' מפי השמועה למדו שכל זמן שהוא עוסק בקצירה לא יניף ובשנים האחרים כתב עובר משום ואל כלייך לא תתן. ובסמ"ע כתבתי דג"כ עובר משום לא תגזול או לא תגנובו דכיון דלא התירה לו התורה בכה"ג הוא כגניבה או כגזילה בידו. תדע שהרי רבינו ס"ל דחרמש לא תניף נאמר אענין אחר וכנ"ל ואפ"ה העתיק לשונו דעובר בלאו ולא כע"ש ועיין בסמ"ע:

סעיף יט

אין הפועל רשאי לעשות כו' תוספתא כתבוה הרי"ף והרא"ש פ' הפועלים והרמב"ם בסוף הל' שכירות: ומ"ש ולא ירעיב ר"ל ממזונות של עצמו שניזון מהן בביתו משלו ולא קאי אמה שיאכל מהכרם דזה כבר כ"ר דאסור מטעם דלא זכתה לו התורה אלא מה שמשים הפועל בפני עצמו ולא ליתנו לאשתו ובניו וכמ"ש בדרישה בסי"ד ע"ש ובסי' של"ח ס"י כ"ר דרשאי בעל הפרה להרעיב בהמתו כדי שתאכל הרבה מן הדישה התם שאני דכל אכילתה ושביעתה הוא מהתבואה הלכך אף שמרעיבה תחלה מ"מ מיד שנכנסה לדוש אוכלת מתבואה שבאה לידוש וחוזרת לכחה משא"כ פועל שעיקר מזונות אינו מהכרם לכך אסור להרעיב נפשו ממזונותיו העיקריים וק"ל:

סעיף כ

כתב הרמב"ם ז"ל כו' בסוף הל' שכירות: דקדקו חכמים בזימון על ברכה רביעית כו' שם במיימוני אינו לתיבת בזימון. ולכאורה היה נראה לגרוס ועל ברכה רביעית שלא כו" וי"ל שפטרו אותן מברכת הזימון וגם מברכה רביעית ועיין בטור א"ח סי' קצ"א: לפיכך נוטל שכר אף בעה"ז וכן הוא במיימוני ובש"ע:

סימן שלח

סעיף א

כדרך שפועל אוכל כו' כך בהמתו פי' אפי' בהמתו של בע"ה עצמו: ומ"ש בין במחובר כו' זה מבואר בב"מ דף פ"ד ודף פ"ט דאע"ג דכתיב גבי בהמה לא תחסום שור בדישו דהיינו תלוש מ"מ ילפי' שם בגמרא אדם משור ושור מאדם בהיקשא וכתבתי בר"ס של"ז ע"ש ופי' במחובר בבהמה עד"ר: ומ"ש ואוכלת ממשאוי שעליה שם דף צ"ב וכתבו התו' [ע' ל' התוס' בב"ח]: ובלבד שלא יטול כו' זה קאי אכשעשאה בין במחובר בין בתלוש והטעם דלא תחסום כתיב דלא תעשה מעשה למנעה מאכילה ולא שתתן לה בידים:

סעיף ב

אחד שור וא' שאר כל בהמה ילפינן בפ' שור שנגח את הפרה שור דלא תחסום משור דשבת:

סעיף ג

ואחד החוסם ודש בה כו' בעי' דאיפשיטא שם דף צ' דלא תחסום דקאמרה תורה ר"ל בשעת דישה לא תהא חסומה ואמרינן זהו דומה למ"ש יין ושכר אל תשת בבואכם אל הקודש והתם אסור אף קודם ביאה לשתות וליכנס שתוי ע"ש: ואפילו חסמה בקול שם וכר"י דאמר עקימת פיו הוה מעשה:

סעיף ה

חסמה ודש בה כו' עד ד' קבין לפרה כו' לשון ברייתא נקט וז"ל שם דף צ"א ת"ר החוסם את הפרה ודש בה לוקה ומשלם ד' קבין לפרה וג' קבין לחמור עכ"ל ור"ל אם שכר בהמה מאחד וחסמו ודש בה וכן הוא במיימוני בהדיא ואע"ג דקיי"ל אין לוקה ומשלם תירץ ר"פ דשאני הכא דמשעת משיכה מיחייב לה במזונותיה ומילקי לא לקי עד שעת חסימה ולהכי אין א' פוטר את השני (ועמ"ש בסי' ש"מ ס"ח דהאי דקאמר ר"פ בשעת משיכה ל"ד קאמר אלא ר"ל משעה שנסתלקו הבעלי' משמירתן) והני ד' קבין נותן לבעל הפרה בשביל אכילתה יתר על שכירותה וכן יתן בעד כל יום ויום משך הימים שחסמה כשדש בה כל היום וכ"כ מור"ם ז"ל בש"ע ע"ש:

סעיף ו

אין בו איסור כו' פי' ואע"פ שהישראל יודע בו אין צריך למחות בו כל שהוא שלא בפניו והראיה דגם כשא"ל הישראל להעכו"ם חסום פרתי מיבעיא אי איכא איסור ומשום אמירה לעכו"ם שבות וכמ"ש רבינו בסמוך ש"מ בדלא אמירה אף דידע פשיטא דאין בו איסור: מיבעיא אי כו' ז"ל האיבעיא מי אמרינן אמירה לעכו"ם שבות גבי שבת דאיסור סקילה אבל באיסור לאו לא א"ד ל"ש וס"ל לראב"ד דלא נפשטה והוה ספיקא דרבנן ולקולא והרא"ש ס"ל דאיפשטא מההוא דאבוה דשמואל דמייתי שם למעלה ע"ש: ופירש"י כו' דאפי' בזה כו' לאפוקי מפי' התוס' [עיין בב"ח] והרא"ש כתב כדברי רש"י [עיין בב"ח]:

סעיף ח

ובישב לה קוץ בפיה הא דכתב ובישב ולא ישב משום דהני איבעיא מיבעיא שם אחר האיבעיא דא"ל לעכו"ם חסום פרתי כו' הנ"ל ואחר שכ"ר שבאותה איבעיא הוא פלוגתא אם אסור או לא ותליא בהא אם איפשיטא או לא מסיק וכתב ובישב כו' כלומר אבל באינך איבעיא דאיבעיא שם לית בהו פלוגתא וכ"ע ס"ל דאסור ואינו לוקה וגם בגמרא מפורש דוקא בישב לה קוץ מעצמה בפרה או ארי הולך בעצמו נגדה ומפחד ובהאי איבעיא אי צריך להסירה ממנה או לא אבל אי היה עושה כן בידים פשיטא דהוא חייב דמה לי חסימה בזממא מה לי חסימה בארי או בקוץ אבל בפורס עור ע"ג דיש אפילו עושה כן בידים כיון שאינה רואה התבואה מיבעיא אי הוה בכלל חסימה או לא ורש"י ותו' כתבו שם אהא דישב לה קוץ דאע"ג דכבר נתבאר דאפי' חסמה מבחוץ ודש בה לוקה שאני התם דחסמה בידים (בין הוא בין אחר) כדי שלא תאכל אבל הכא דנעשה מאליו דילמא הוה כחלתה עכ"ל: בכולן מיבעיא כו' כב"י ז"ל כיון דמלקות כו' [עיין ל' ב"י בב"ח] ועד"ר ונראה דבכל הני אם שכר בהמה מאחר ועשה א' מאלו וגרם לה

שלא אכלה דצריך לשלם לבעל הפרה ד' קבין ליום וכנ"ל דהא מיד דמשכה מתחייב במזונותיה והרי לא אכלה:

סעיף יב

שעורים שהושרו כו' לפי שכבר נתחייב במעשר כמ"ש לעיל סי' של"ז ס"ה ועבד"ר: אבל משום מראית העין פי' הרואה בתחלה שחוסם אותה יאמר שעובר משום בל תחסום לכך יביא מעט מאותו מין ונותן אותו לתוך השק או הטרסקל שסביב פיה דאז ליכא למיחש למראית העין דהרואה תחלה החסימה יראה ג"כ שנותן מאותה תבואה לאכול ומי שיבוא אחר החסימה ויראה אותה חסומה בטרסקל סביב פיה ידמה בלבו הרי השק מעיד ע"ז שנותנו לאכול ומשום טובתה כדי שלא תצטרך לשוח וגם תבטל עי"ז ממלאכה תלה בצווארה השק לאכול מתוכו דרך הילוכה ואותו שיראה שאין בה כלום יאמר ודאי כבר אכלה כדי שבעה ולאחר זמן יחזור ויתן לה מתוכה לאכול אבל לחסמה בזממא ממש זה ודאי אסור מפני מראית העין ולכן דייק רבינו וכתב ותולה בצווארה: ומש"ר מביא מעט מאותו מין הוא כדברי ת"ק דלשם ולא כרשב"י דפליג שם בברייתא עליו ואמר ז"ל מביא כרשינין [ותולה לה שהכרשינין] יפות לה מן הכל עכ"ל ואף שבזה ודאי לא פליגי אם כרשינין מעלי לה מן הכל וגם מסקינן שם בגמרא דמשום דמעלי לה צוותה התורה שלא לחסמה ומש"ה אם היה לה חולי מעיים וקשה לה רוב האכילה מותר לחסמה וכמש"ר ג"כ לפני זה י"ל אף דכרשינין יפות לה מכל מיני תבואה מ"מ ס"ל לחכמים דיהיה בו משום מראית העין אם לא יאכילוה מאותו המין וכ"כ בתו' שם בד"ה א"ל תניתוה כו' ע"ש:

סימן שלט

סעיף א

מצוה לתת כו' וקאמר עובר בלאו ולא קאמר עובר בב' לאוין כמ"ש בסמוך משום דלא עובר בב' לאוין אלא בשכר שכיר ואין דעתו ליתן לו אבל אם בדעתו ליתן לו אלא שאינו נותן לו בזמנו אינו עובר אלא בלאו א' וכן דייק ל' רבינו ול' הרמב"ם ובהא לא אמרינן דלא תלין ולא תבא בחדא מישך שייכי כמ"ש בסמוך וק"ל: אחד שכר אדם ואחד שכר בהמה וכלים כצ"ל וכן הוא בב"מ דף קי"א ושם בגמרא יליף להו מקרא כמ"ש בסמוך:

סעיף ב

דדרשינן כל כו' ר"ל דכתיב לא תעשוק (שכר) שכיר עני ואביון מאחיך או מגרך אשר בארצך ודרשינן מבארצך כל שבארצך לרבות בהמה וכלים:

סעיף ג

כאילו נוטל נשמתו ל' ברייתא שם דף קי"ב ואמרינן שם בגמרא עלה ז"ל רב הונא ורב חסדא חד אמר נפשו של נגזל דכתיב כן ארחות כל בוצע בצע את נפש בעליו יקח וחד אמר של גזלן דכתיב אל תגזול דל וגו' כי ה' יריב ריבם וקבע את קובעיהם נפש ובריית דקתני כאילו ה"ק הכובש את השכר הזה כאילו המית הוא את נפשו שגורם לנפשו מיתה: ועובר בה' לאוין ועשה כן הוא בגמרא וכן הוא בש"ע והם לא תעשוק את רעך ולא תעשוק שכיר עני ולא תלין פעולת שכיר ולא תגזול ולא תבא עליו השמש ומשום ביומו תתן שכרו ובגמרא דף קי"א ע"א לא חשיב לא תגזול אבל צריכין להגיה אותו שהרי אמרו שם עובר בה' לאוין ובגמרא מקשה הני דאיכא ביממא ליכא בלילה דאיכא בלילה ליכא ביממא ומשני אר"ח שם שכירות בעלמא עיין בפרש"י שם [וקצת מנהו בב"ח] ורבינו שסתם וכתב עובר בה' לאוין ועשה (ר"ל בשלמא בגמרא דקתני לחמשה לאוין בפירוש נראה מהן דעובר ל"ד קאמר אלא כלומר שם שכירות אבל כשאינו מונה אותן בפירוש נראה דעובר ממש קאמר) נמשך אחר ל' הרמב"ם ז"ל שכ"כ בפי"א דשכירות וצ"ל שהוא מפרש [עיין בב"ח שהביאו] עכ"ל ב"י ונכון הוא ובזה יתיישב עוד דקדוק א' בדברי רבינו וכמ"ש בדרישה בס"ס זה:

סעיף ד

ואיזהו זמנו שכיר יום כו' בב"מ דף ק"י ע"ש עם פרש"י וב"י הביאו: ושכיר שעות כו' אם כלה בלילה כו' ג"ז שם ובדרישה הארכתי ע"ש:

סעיף ה

נתן טליתו לאומן כו' והטעם דאין פעולת שכרו עם הבע"ה אלא בידו דפועל: עובר משום בל תלין עד"ר: שקבלנות היא כשכירות שם דף קי"ב איבעיא דנפשטה היא ז"ל האומן קונה בשבח כלי והלואה הוא ואינו עובר משום בל תלין או אינו קונה ושכירות הוא ומסיק דאינו קונה וכמש"ר סי' ס"ו ועמ"ש שם:

סעיף ו

האומר לשלוחו צא ושכור לי פועלים שם דף ק"י ודף קי"א: אין שום א' מהן כו' זה לפי שאין פעולתן אצלו וזה לפי שלא שכרן: אם אינו טרוד ומכוין כו' לאפוקי אם הוא טרוד ולא מכוין לדחות דאינו עובר בו מוכח שם מיהודא בר מרימר א"ל לשמעי' כו'. והיה אומר א"א הרא"ש עיין בב"י: אם הפועל יודע שאינו שלו זהו כעין מ"ש בסי' של"ו ס"כ על מש"ר ז"ל אבל אם שכרו לעשות בשל חבירו סתם כו' דר"ל דהפועל יודע שהוא של חבירו ע"ש וחד טעמא נינהו:

סעיף ז
משעבר זמנו אין בע"ה כו' שם דף ק"י ת"ר מה ת"ל עד בקר מלמד שאינו עובר אלא עד בקר ראשון בלבד מכאן ואילך אמר רב משום אל תאמר לרעך כולי ע"כ ולפ"ז אם לא תבעו בזמנו אינו עובר כלל משום בל תלין:

סעיף ח
שכיר שמכיר בבע"ה שאין דרכו כו' שם דף קי"א ע"א: אפילו יש לו מעות דאדעתא דהכי נשכר לו ואפי' תבעו לא עבר עד יומא דשוקא רש"י שם: ומיום השוק ואילך [כו'] משום אל תאמר כו' אבל לא משום בל תלין ואפי' לא תבעו עד עתה ולא אמרינן שיהיה יום השוק כיום ראשון:

סעיף ט
לא תבעו כו' ולא היה לו מעות ברייתא שם דף קי"ב ע"א דדרשינן אתך לדעתך (פי' ולא מדעתו שלא תבעו) אתך כשיש לך אתך ולא כשהמחהו אצל חנוני: וקיבל עליו ליתן לו ז"ל ב"י וקצת משמע שאפי' לא נתרצה הפועל בהמחאה זו כיון שקיבל עליו הלה ליתן לו שוב אינו עובר עכ"ל ב"י ומש"ר אח"כ וזה לא אמר בפירוש אני פוטרך אלא בסתם כולי דמשמע דבקיבל עליו עכ"פ איירי שם מיירי דהפועל רוצה לחזור אבל לענין שאין בע"ה עובר אפי' בלא קיבל עליו נמי ס"ל לב"י דמהני וק"ל: ואין לו בידו כלום אלא מקיף לבע"ה לאפוקי אם היה בידו והמחה לזה במעמד ג' אין א' יכול לחזור כדלעיל סי' קכ"ו: וזה לא אמר בפירוש לאפוקי אם אמר אני פוטרך והשולחני רצה ליתן לו אין השוכר יכול לחזור עליו: אלא בסתם פי' שכשאמר בע"ה קבל ממנו אמר הן אקבלנו: דבר פשוט כולי פירוש הפועל חוזר ותובע מבע"ה אם [אינו] רוצה ליקח מהשולחני וע"ל סי' קכ"ו מחסי"א והלאה:

סימן שמ

סעיף א
השואל מחבירו כו' בב"מ דף צ"ו: ואצ"ל שחייב בגניבה והא דכתבו רבינו זה ולא סמך אפשיטותא משום דבגמרא איתא פרק השואל ריש דף צ"ה ז"ל גניבה ואבידה בשואל מנלן וכ"ת נילף משבורה ומתה מה לשבורה ומתה דלא אפשר לבעלים למטרח ולאתויי תאמר בגניבה ואבידה דאפשר למטרח ולאתויי אמרת ק"ו מש"ש דלא מיחייב בשבירה ומתה חייב בגניבה ואבידה כו' וכ"ת מה לש"ש שכן משלם תשלומי כפל בטוען טענת לסטין מזויין אפ"ה קרנא דשואל (דמיחייב עכ"פ) עדיפא א"נ קסבר לסטין מזוין גזלן הוא עכ"ל הגמרא וזש"ר ואצ"ל כו' דל"ת מדכתב התורה שבורה ומתה דדווקא הן חייבין ולא גניבה ואבידה ומטעם דאפשר לבעלים לחזור אחריהן קמ"ל דמש"ה לא כתבה התורה

משום דאצ"ל הוא דיש ללמוד מק"ו משוכר: אלא אפי' אם מתה כו' דלאו לאוקמא בכילתא שאל אותה ואף ע"ג דחייב באונסין במתה ולא אמרינן מלאך המות מה לי הכא מה לי התם מ"מ לא מתחייב בפשיעת המשאיל וכאן המשאיל פשע שהשאילו פרה שאינה ראויה למלאכה רמב"ן וה"ה אם נשבר במלאכתו פטור דפשיעותא הוא לגבי משאיל שאינה ראויה למלאכה ושבירתה זו היא מיתתה:

סעיף ב

והוא שלא ישנה כו' פי' דאם שינה בה לפני זה פעם א' מיקרי עליה שולח יד להתחייב עליה אפי' במתה מחמת מלאכה דומה לש"ח ששלח בה יד דחייב עליה אפילו באונסין כמש"ר בר"ס רצ"ב ובכמה מקומות לעיל והוא מגמרא שם:

סעיף ג

וכן אם נכחש הבשר מאליו פי' שלא מחמת מלאכה ועד"ר:

סעיף ה

כתב הרמב"ם כו' ומתה תחתיו באותו דרך כו' כצ"ל וכן הוא במיימוני פי"א מהל' שאלה דאי לא לא הוה בשעת מלאכה: ויראה מדבריו שאינו פטור אא"כ מתה בשעת מלאכה וכתב הריב"ש בסי' תכ"ג דטעמא דרמב"ם לפי שהוקשה לו איך נדע שמחמת זה מתה הבהמה ולכן פי' כן שכל שמת בשעת מלאכה נתלה ונאמר דמחמת מלאכה מתה וכשמתה שלא בשעת מלאכה אז נאמר שלא מחמת מלאכה מתה ועדיין אין דבריו נכונים וכבר השיגוה הרשב"א והרמב"ן ז"ל עכ"ל:

סעיף ו

להביא דשאיל שונרא מחבריה כו' זהו כמ"ד בב"מ דף צ"ד ע"א אבל בלישנא קמא אמרינן שם דהמעשה היה בחברו עליה עכברים וקטלוה ולפ"ז אין ראיה כלל משם דזה ודאי מחמת מלאכה עצמו הוא שוב ראיתי שלפי מ"ש בת"ה ס"ס שכ"ח משמע איפכא דבאכלה עכברים טובא הוה מתה מחמת מלאכה טפי מחברו עכברים עליה והרגו אותה וא"ש ועמ"ש בסמ"ע דנראה דמש"ה כתב מור"ם ז"ל דחברו עליה עכברים ואכלוה דהוה רבותא טפי וק"ל: אע"פ שלא הרגתו המלאכה גופא הב"י כתב דר"ל האכילה לא הרגתו אלא מחמת שאכלה טובא חביל ומתה ול"נ דעיקר המלאכה דשאלה הוא בשבילה לא היתה כדי לאכלם אלא להרגם ולגרום שיבער מן הבית אלא שהאכילה באה ממילא ונגרמת ממלאכת האכילה והשתא א"ש ל' הרא"ש שכתב עליו דל"ד לשונרא דשאלה להרוג עכברים ש"מ מלאכת שאלתה היתה להרגם וסיים דהתם באותה מלאכה עצמה נאנסה ור"ל אף שדברי הרמ"ה כן הוא שלא הרגתה המלאכה גופא מ"מ באותה מלאכת ההריגה נאנסה וא"א זה בלי זה ודומה לשואל בהמה להלוך ולא מתה בשעת ההליכה

אלא נתעייפה לאחר זמן ומתה בגרמת ההליכה ועייפות ה"נ בגרמת הריגתם אכלם כי כן טבעה דמש"ה הורגת כדי לאכלן וק"ל: וא"א הרא"ש ז"ל אומר כו' עיין בב"י:

סעיף ח

ובמזונותיה אע"פ כו' כמ"ש בסי' רצ"א ס"י ע"ש ואע"פ דר"פ אמר בגמרא בשעת משיכה חייב במזונותיה וכמ"ש בפרישה סי' של"ח ס"ה ס"ל להרא"ש דל"ד קאמר וה"ה משעה שנסתלקו בעלי' הראשונים משמירתן דרב פפא לאו דינא קאמר אלא שינויא בעי למימר דל"ת יהא המלקות דחסימה והתשלומין דמניעת האכילה באין כאחד וכמ"ש שם א"נ איירי אפי' לא נסתלקו הבעלים משמירתן דעדיין המה שם אפ"ה משעת משיכה נתחייב וכבר מבואר לעיל בסי' רצ"א דהרמב"ם וריף ס"ל דר"פ דוקא משעת משיכה קאמר:

סעיף ט

ואם שלח לו המשאיל כו' שם דף צ"ח ושם ג"כ דין שאחר זה אם א"ל השואל כו' וגם דין החזרה ע"ש: והך שליח פי' שלוחו של שואל דקאמר היינו שכירו ולקיטו כך מוקי לה הגמרא בב"ק דף ק"ד עיין בפירש"י שם וע"ל סי' צ' ס"ז והא דקאמר או שלוחו נראה דר"ל נאמן שלו וע"ל ר"ס קכ"א דאם נותן לו חותמו לסימן או א"ל התראה בפניו אולי ישלחנו על ידך ג"כ אינו נפטר הלוה ונ"ל דה"ה לשואל: אבל אם עשאו שליח בעדים כו' שם כתבו התוס' והרא"ש וגם רבינו לעיל ר"ס קכ"א אשליח שעשאו בעדים לענין מלוה ששלח ללוה דפטור הלוה דמיירי אפילו לא אמר המלוה לשליח לך אצל הלוה ודבר לו בשמי שישלם לו המעות ע"י אלא א"ל בפני עדים התראה לפניו ואם יתן לך הביאם לי מיקרי שליח בעדים ושם מקשה משואל ומשאיל אדין מלוה ולוה וגם הפוסקים כתבו דחד דינא אית להו ומשם נלמד דפי' העושה שליח בעדים דכתב רבינו כאן ג"כ מיירי בכה"ג וגם מוכח מל' התוס' שם ומהתימה על רבינו שסתם דבריו כאן וגם הב"י לא כתב מזה כלום ודוק. בד"א כו' פי' בד"א דשלח ביד עבדו דמשאיל דחייב השואל אלא ביד ע"ע כו'.

סעיף י

כתב הרמב"ם כו' פ"ג דשאלה כ"כ. וא"א הרא"ש כו' שם פ' השואל אהא דקתני ביד עבדו חייב פריך יד עבד כיד רבו דמי ומשני שמואל בעבד עברי דלא קני ליה גופיה רב אמר אפילו תימא בעבד כנעני באומר לו הכישה במקל והיא תבוא ע"כ ובזה מבואר פלוגתת הרמב"ם והרא"ש דהרמב"ם ס"ל דשמואל פליג בדינא והרא"ש ס"ל דמר אמר חדא ומר אמר חדא ול"פ:

סעיף יא
אבל לאחר ימי שאלתה כן הוא בב"מ דף פ"א ובדין זה הכל מודים אפילו הרי"ף והרמב"ם דסבירי להו בדמי אבידה דחייב עליה אפילו באונסין כמ"ש לעיל סוף סי' רס"ו דשאני התם דמותר לו להשתמש בהן בכל עת שירצה משא"כ שואל דלאחר ימי שאילתה דתו אסור לו להשתמש בה ואע"ג דכ"ר דין זה בסי' מיוחד לקמן סימן שמ"ג מ"מ כתבו כאן דל"ת דדוקא באירע לה אונס בביתו דשואל הוא דפטור כיון דכבר כלתה שאלתו דמה הו"ל למיעבד אבל כאן כיון ששלחה לדרך כל לגבי דרך וע"י שלוחו הוה תחילתו בפשיעה ולהתחייב באונסין קא משמע לן ולקמן סימן שמ"ג אתי לאשמועינן דאפי' עומדת עדיין בביתו ונגנבה או נאבדה חייב:

סעיף יב
לענין להתחייב באונסין דאע"ג דלא קאי ליה ברשותו ממש דהרי יכול המשאיל לחזור בו מ"מ כיון שסילק בעל הבהמה שמירתה מעליו מדעת השומר קמה ליה ברשות השומר לשמרה אשר"י.

סימן שמא

סעיף א
השואל כו' כתב ר"ת כו' עד"ר: וכ"כ הרב רבינו משה בר מיימוני כו' בפ"א מהלכות שאלה:

סעיף ג
תניא השואל פונדק כו' הוא מהתוספתא וכפול לעיל סי' שי"ב:

סעיף ד
כתב הרמב"ם כו' בפ"ז מהלכות שאלה: שאלו כו' אין פחות מל' יום וכב"י כן כתוב כאן דבנוסחי דידן בספרי הרמב"ם איתא אין פחות מז' ימים וכ"כ בש"ע ז' ימים. וא"א הרא"ש ז"ל הביאו בלשון אחר ר"ל תוספתא זו הביא בל' אחר והיא בפ"ק דמכות וסיים בזה ז"ל משמע הא סתמא אפילו קודם שיצאו ימי הרגל והמשתה נטלו ע"כ ור"ל דלא כר"ת הנ"ל ועיין דרישה:

סעיף ה
משתמשין בה כל ימי שאלתה ז"ל הר"ן משום דכל דבר השאול לכל זמן שהוא שאול מותר להשתמש בו ואע"פ שהשואל מת וכן אם לא קבע ביה זמן משתמשין בה הזמן הראוי לפי אותו תשמיש ששאלה עכ"ל וכ"כ רבינו בסמוך בס"ז עמ"ש שם ול"ד למש"ר סי' שכ"ט גבי קבלן שמת שיכול בעל הבית לסלק הבן אפי' תוך הזמן שקבע עמו אע"פ שגם הבן בקי בהמלאכה דשאני שאלה שכל זמן השאלה הוא כקנוייה לו דמי שהרי

חייב באונסין להכי בניו יורשים מה שקנה אביהם עד כלות הזמן: מתה אין חייבים באונסיה דהא לא קבל עלייהו נטירא אבל מ"מ הואיל ונהנין במלאכתן חייבין בגניבה ואבידה כש"ש וכתב ר"ן ואפי' לא נשתמשו בה נמי חייבים כיון דיכולין להשתמש בה ע"ש: ויראה לי דבסתם מיירי כו' ג"ז לשון הרא"ש ור"ל דהא דאמרינן בגמרא הניח להם אביהם כו' משתמשין בה היינו בסתם: אבל אם המשאיל כו' הדין עם המשאיל משום דגם אדעתא דהכי השאיל לאביהם ולמה יניחן להשתמש בה בלא קבלת אונסין:

סעיף ו

משלמין דמי בשר בזול שם [עיין בב"ח] ורבינו ס"ל דהברירה בידן אי יחזירו העור כמות שהיא או ישלמו אם ירצו דהא ודאי קנוה בשינוי וזש"ר ישלמו דהחזרה בעינה ג"כ מיקרי שילום: ואם הניח להן כו' או מטלטלי האידנא פירוש האידנא בשעה שתקנו הגאונים להיות מקרקעי ומטלטלי דיתמי שווין לכל השיעבוד וכמ"ש בסימן ק"ז: מחוייבין לשלם פי' משלמין כולהו דאבוהון פשע במה שלא הודיען שאינו שלו ומאותו שעה נשתעבד נכסי דאבוהון ואיכא בגמרא תרי לישני ודעת הרא"ש כלישנא בתרא דהאי דהניח להן אחריות נכסים משלם דוקא אטבחוהו ואכלוהו קאי דפשע אביהן דהו"ל לצוות לבניו ולומר שהבהמה לאו שלו היא אבל מתה לא וה"ט דלא אשתעבדו נכסי דאבוהון בשעת שאלה אלא עד שעת האונס ובשעת האונס ליתא לשואל והן לא קבלוה עליהן ואע"ג דהאי מתחילתו בפשיעה דילמא יאכלוהו וסופו באונס וקיי"ל דחייב ה"מ כשבא האונס מחמת הפשיעה אבל כאן מלאך המות מה לי הכא אם הודיען אביהן שהיא של אחר מה לי לא הודיען. אבל הרמב"ם פסק כלישנא קמא [עיין בב"ח].

סעיף ז

כיון שמשך השואל כו' מימרא דר"א כשם שתקנו משיכה כו' ואע"ג דכבר כ"ר בסמוך (ס"ב) דאם שאל לזמן קצוב כיון שמשכו אין הבעלים יכולים לתבעו כו' שאני הכא דלא שאלו לזמן קצוב אלא לעשות מלאכה פלונית והו"א דמצי לומר לא העלתי ע"ד שימשוך המלאכה כ"כ זמן קמ"ל:

סעיף ח

שואל אדם מחבירו בטובו לעולם בב"מ דף ק"ג ואמר עלה רב מרי ברה דבת שמואל והוא דקנו אמר רב מרי בריה דרב אשי ומהדר ליה קתא עכ"ל לפי גרסת רש"י ותוס' ורא"ש הא דאר"נ שואל אדם בטובו לעולם ר"ל כיון שאמר השאילני בטובי רצה שיהא מושאל לו לעולם משמע אפילו הדריה למשאיל אפ"ה יכול לחזור וליקחנו מידו וע"ז קאי רב מרי וקאמר והוא דקנו מיניה ר"ל דאז מהני הקנין שלו לעולם אפילו הדריה בנתיים ועד"ר נמצא עיקר החידוש דבא ר"נ להשמיענו לפי פירש"י הוא (אפי' אינו) [דאינו] יכול

לתבעו ממנו לעולם ואם הדריה למשאיל אם יכול לחזור וליקחנו ממנו (מזה) [ומזה] לא איירי הרי"ף: ולכשישתבר מחזיר לו שבריו זהוא מ"ש רב מרי ומהדר ליה קתא וע"פ פירש"י וכן פי' הרמב"ם ונ"י מביא הרנב"ר דדייק מהרי"ף שכתב משתמש בו עד שיכלה הברזל ומהדר ליה קתא דס"ל דאע"פ שנשבר מתקנו (וכ"כ המ"מ שי"א כן) אבל מסיק הרי וכתב עליו שאינו מוכרח בדברי הרי"ף אלא ס"ל ג"כ כהרמב"ם ומ"ש ומהדר ליה קתא רבותא קמ"ל דאפילו קתא שהוא עדיין בטובתו בברזל אחר כמו בזה אפ"ה צריך להדר דקתא בתר כלי גרירא ומ"ש הרי"ף עד שיכלה הברזל כשנשבר היינו כלוי הברזל כו' ע"ש שהביא ראיה משאלת גרגותא דבסמוך נמצא דדברי רבי' אינן מוכרעין לומר שהוא פי' דברי הרי"ף דס"ל דיכול לחזור ולתקנו אלא העתיק ל' הרי"ף ואדרבה מדכתב עליו וכ"כ הרמב"ם והרמב"ם כתב להדיא דאין בידו כח לחזור ולתקנו משמע דס"ל דפי' דברי הרי"ף כדברי הרמב"ם וכדעת נ"י ולא כדעת הרנב"ר ודו"ק:

סעיף ט

ורי"ף כתב בשם גאון כו' (בטובו) [בטובתך] כו' ר"ל שהוא פי' שואל אדם בטובו הנ"ל דלאו אכלי אלא אמאשאיל ומ"ש בטובי הוא ל' דר"נ ובל' נסתר אבל בל' נוכח א"ל בטובתך דקנה מיניה ר"ל שיעשה עמו טובה וישאילו עד עולם ולא לזמן ולא כשאר סתם שאלה דאינו אלא עד זמן שיתבענה אותו והא דקאמר דאושלי סתם אינו ר"ל דהוה סתם שאלה אלא לאפוקי דלא הוה כאן זמן כלל אלא שאלה סתם עולמית וק"ל: וכן (הוא) פי' הרמב"ם עד"ר: ול"נ לא"א הרא"ש ז"ל כו' ר"ל אף שא"ל בטובתך לא רצה שיעשה לו טובה יתירא וישאיל לו לזמן ארוך יותר משאר שאלה סתם אלא לשון בני אדם בעלמא קאמר שדרכן לומר כן עשה עמי טובה והשאילני: ומספקא ליה להראב"ד כו' זה קאי גם לפי' הרא"ש ובדאמר השאילני בטובו וע' בנ"י שהאריך בטעם ספק הראב"ד: ואין השואל רשאי להשאיל ותו דחיישינן דילמא מיתבר ומפסיד לקתא פי' דמתחלה אמר אין השואל רשאי להשאיל דלמא יכחיש לו הכלי וניחא ליה למשאיל הראשון בכלי יותר מבתשלומין ואח"כ אמר ותו דאף לא נחשדו לזה שיכחיש הכלי מ"מ יש לחוש שמא ישברנו ויפסיד לקתא פי' כל הכלי עם שברי הברזל קרא הרמ"ה קתא כמו שפירש"י בגמרא אהא דקאמר ומחזיר לו הקתא שפי' ומשייר לו שבריו וכנ"ל וקאמר דמפסיד גם להשברים דהראשון נאמן לו שכשנשבר יחזיר לו השברים ולא יחזור לתקנו והשני אין נאמן לו לזה אלא יחזור ויתקננו עד שיפסיד כל השברים עד שלא יהיה ראוי לתיקון כלל וק"ל:

סעיף י

האומר לחבירו השאילני כו' מימרא דרבא ס"פ השואל: או כרמו חופר בו כו' ז"ל נ"י וקמ"ל דלא אמרי' תרי פרדיסא דוקא אלא לאו דוקא כיוך שהשואל מוחזק בכלי ומיהו פרדיסא דעלמא לא שא"כ אין לדבר סוף והרי הוא שאול לו לעולם עכ"ל ונראה דמה"ט ברישא קאמר דחופר אפילו אינו כרם שלו כיון דאינו חופר בו אלא חד כרם א"כ יש לו קצבה וידו על העליונה כיון דמוחזק בכלי וק"ל:

סעיף יא

השאילני שוקת זה שם בגמרא ור"ל בשוקת באר מים חיים להשקות ממנו שדות:

סעיף יב

השאילני מקום שוקת פי' מקום לחפור בו באר: ה"ז בונה בכל מקום שירצה כו' לכאורה נראה דבא לאשמועינן דהברירה ביד השואל לחפור באיזה מקום שירצה חבל אין נועם לדבר ומנ"ל לרבי' הא הלא בגמרא אינו מבואר כן אלא ז"ל בפ' השואל בי גרגותא כרי ואזיל כמה גרגותי בארעיה עד דמתרמי ליה (פי' אפי' לא ימצא כאן באר יחפור במקום אחר עד שימצא) וכן הוא ברמב"ם ספ"א דשאלה וכן הוא בקיצור פסקי הרא"ש לכן נראה שכוונת רבינו הוא במ"ש בונה בכל מקום שירצה ר"ל חושר זא"ז בכ"מ עד שימצא באר מים: שיספוק לו להשקות כל שדותיו או כל בהמותיו לפי מה שהתנה כו' זה אינו לא בגמרא ולא ברי"ף אלא ל' הרמב"ם הוא וז"ל בונה והולך בקרקע המשאיל עד שתבוא לידו שוקת שאפשר להשקות ממנו בהמותיו או ארצו כמו שהתנה עם המשאיל עכ"ל ור"ל לפי שהשוקת שמשקין ממנו שדותיו היא גדולה מהשקות שמשקין ממנו בהמותיו וכמש"ר בסי' רנ"ג וברי"ס רי"ז במוכר אמה לקילון כו' וקמ"ל זה בבבא זו דלא תימא דהמשאיל יכול לומר מה שהרשיתיך לחפור באר גדול כך וכך לא הרשיתיך אלא אדעת שסברתי שתמצא מים בחפירה ראשונה ולא תצטרך לחפור יותר עכשיו שאתה חופר בכל שדותי איני רוצה שתחפור באר גדול כ"כ וק"ל:

סימן שמב

סעיף א

אין השואל רשאי להשאיל כו' בב"מ ד' כ"ט והטעם דלא ניחא ליה שיהא פקדונו ביד אחר מפני שיוכל השני להבריחם אבל בית וכיוצא בזה שאינו יכול להבריח מותר להשאיל וע"ל סי' שט"ז וסתם רבינו וכתב אינו יכול להשאיל ור"ל אפי' לאותו דבר שהשאילו לו דאילו לדבר אחר מהיכא תיתי דמותר: אפי' שאל ס"ת כו' פי' אפי' שאל זה הראשון ס"ת שעשה מצוה בשאלתו לכל מי שיבוא לשאול ולקרות מתוך ס"ת שלו וניחא ליה לאינש לעיעבד מצוה בממוניה קמ"ל דאפ"ה זה השואל לא ישאיל בלי רשות:

סעיף ב
אפי' נתקלקל מחמת מלאכה ר"ל כגון ששאלו קורדום לבקע עצים וגם השני בקע בה עצים ונשברה (בה) בשעת מלאכה מ"מ בזה שאין עדים וראיה ע"ז חייב הראשון דאמר המשאיל השני אינו נאמן לי בשבועה דילמא פשע בה או שינה בה ואפי' הוא נאמן מ"מ כיון דנתקלקל מצא הקפידא מקום לנוח ונחה ועד"ר: אא"כ שיש לו ראיה כו' ע"ל סי' ש"ז ורצ"א:

סימן שמג

סעיף א
מיד כשיכלה הזמן כו' בס"ס ש"מ כ"ר גם כן דין זה לענין אם שלחה למשאיל ושם כתבתי למה חזר וכתב כאן ע"ש וגם בש"ש מיד שכלתה זמנו אינו אלא ש"ח ב"י:

סימן שמד

סעיף א
טען השואל כו' ס"פ האומנים: במקום שאין עדים כו' דכתיב אין רואה שבועת כו' הא יש רואה אינו נשבע כדלעיל סי' רצ"ד: שהוא כדבריו כו' בפ' המפקיד ונראה דהאי שאינו ברשותו הוא כגון שלא שינה בו שהוזכר לפני זה בעדים וה"ק ישבע שהוא כדבריו שמתה מחמת מלאכה ושלא שינה בה מתחלה דע"י קמה ליה ברשותו להתחייב אפילו במתה מחמת מלאכה ובזה מיושב נמי דל"ת [כיון] שהוא נשבע כדבריו ודאי אינו ברשותו וכעין זה פי' לעיל סי' רנ"ד ע"ש:

סעיף ב
ומ"ש ואם התנה כו' בסוף פרק הפועלים: שלא ישלם אם גנבה כו' כצ"ל:

סעיף ג
לא רצה לישבע כו' פי' שאינו רוצה לישבע שבועה מחמת מלאכה כו' אלא רוצה לשלם אבל מ"מ צריך לישבע שבועה שאינה ברשותו אם לא שהוא מין המצוי בשוק שלא שייך לומר שמא עיניו נתן בה (וכמ"ש כי' רצ"ה) וקאמר דאע"פ שנשבע שאינו ברשותו וגם אמר בב"ד שרוצה לשלם אפ"ה לא מקני ליה כפילא כיון שכל הנאה דידיה בש"ח ובש"ש דבכה"ג זכה בכפל וכמ"ש סי' רצ"ה ע"ש:

סעיף ד
וכאשר ישלם שמין לו כו' בב"מ דף צ"ו: משא"כ בדין גניבה וגזילה כמש"ר בסי' שכ"ד ושס"ב והטעם ע"ש:

סעיף ה
שאלה כו' עד"ר:

סעיף ו

השואל פרה מחבירו כו' שם ד' צ"ז: או שאמר השוכר כו' האי דקאמ' או אע"ג דנראה דכ"ש הוא מדין קמא שהשואל טוען איני יודע משום דאיכא צד לחיובא בזה ש"ד טפי ע"י גלגול וכמ"ש הרא"ש כתבתי לשונו בדרישה ע"ש ודו"ק: המע"ה ואע"פ שזה טוען ברי וזה טוען א"י מ"מ לא הוה אלא כטוען ברי שהלויתיך ולא פרעתני והלה משיבו א"י אם הלויתני דפטור מתשלומין ואינו נשבע אלא היסת שא"י מהלואה וכמש"ר בסי' ע"ה ה"נ כאילו טוען א"י אם השאלתני ואם אין לו ראיה אינו נשבע אלא היסת דאילו בשעת שכירות מתה אזדא ליה השאלה וכ"כ התו' הבאתי ל' בדרישה וע"ש עוד השייך לכאן ועבד"ר: ישבע השוכר שמתה כדרכה ויגלגל פי' אבל בלא גלגול לא היה שייך שבועה וכמ"ש בדרישה גם שם כתבתי טעם הרא"ש למה נפטר ברישא בהיסת ואינו מיחשב ש"ח ע"י גלגול ע"ש: וכן הדין בשאל פרה א' כו' עד סוף הסי' האי וכן קאי אכל הדינים הנ"ל ור"ל כל חד וחד לפי דינו בטוען חד מינייהו או שניהן א"י נשבע היסת ונפטר ואם שניהן טוענין ברי צריך לישבע שבועה בנק"ח ע"י גלגול ועד"ר:

סימן שמה

סעיף א

שאל ממנו שתי פרות כו' שם דף צ"ז וצ"ח: מתוך שאיל"מ אבל לעיל בטענות שבסוף סי' שלפני זה אין אומרי' כן כמו שכתבתי בפרישה שם ע"ש ועד"ר בסי' זה מ"ש:

סימן שמו

סעיף א

השואל פרה כו' בפ' השואל דף צ"ה מייתי הגמרא ברייתא ז"ל תניא בעליו אין עמו שלם ישלם טעמא דליתא בתרווייהו (פי' לא בשאלה ולא בשבורה ומתה דאיירי בהו קרא לפני זה) הא איתא בחדא וליתא בחדא פטור והא כתיב אם בעליו עמו לא ישלם טעמא דאיתא בתרווייהו הא איתא בחדא וליתא בחדא מיחייב לומר לך היה עמו בשעת שאלה א"צ להיות עמו בשעת שבורה ומתה היה עמו בשעת שבורה ומתה צ"ל עמו בשעת שאלה כו' עד איפוך אנא לומר שבשעת שבורה ומתה פוטרתו ולא בשעת שאלה אמר רב אשי אמר קרא וכי ישאל מעם רעהו ולא רעהו עמו שלם ישלם הא רעהו עמו פטור א"ה בעליו אין עמו ואם בעליו עמו ל"ל אי לאו הנך הו"א אורחא דקרא הוא עכ"ל ועיין בפירש"י שם ובזה דברי רבי' שבסימן זה וגם בסימנים הנ"ל דכתב בהו בג' פעמים דכל השומרי' בבעלי' פטורים כולם נלמדו מזה שכתבתי ודוק: אפי' פשע בה ונגנבה כצ"ל ונגנבה בוי"ו ובס"א כתוב או נגנבה ולפי אותה גירס' צ"ל דה"ק אפילו פשע בה

ונאנסה או אפי' פשע בה ונגנבה או נאבדה דהוה רבותא טפי ופטור ולגי' זו ק' הול"ל ונאנסה. והאי דינא דפשיעה בבעלים היא פלוגתא שם ד' צ"ה ופסקו כמ"ד פטור ורוב הדינים דסי' זה נתבארו שם מדף צ"ה עד דף צ"ו ע"ש:

סעיף ג

אבל אם משך תחלה כו' שם דף צ"ז אמר רבא האי מאן דבעי למישאל מידי מחבריה וליפטר נימא ליה אשקיין מיא דהוה שאלה בבעלים ואי פקח הוא לימא ליה שאול ברישא והדר אשקייך ע"כ ול"ד אשקיין מיא אלא אפי' מלאכה גמורה אם היא אחר משיכת השואל לא הוה שאלה בבעלים אלא דנקטו משום רבותא דרישא:

סעיף ה

ואח"כ שאל הבעלים או שכרם פי' השואל שאל גם (לפרה) [לבעל] להיות מושאל לו או ששכרו אין זה כו':

סעיף ו

ומיהו אם שאל כו' עד וכ"כ הראב"ד כו' שם דף צ"ב קאמר בגמרא ז"ל ומדקתני סיפא ואח"כ שאל את הפרה מכלל דרישא דקתני עמה עמה ממש עמה ממש היכי משכחת לה פרה במשיכה ובעלים באמירה כו' ושם דף צ"ו גבי הא דאמר רבא מקרי דרדקי שתלא כו' כולן בעידן עבידתייהו שאלה בבעלים הוא כתב הרא"ש תימה דהכא משמע דוקא בעידן עבידתייהו ולעיל בר"פ אמרי' בעלים באמירה אלמא משעת אמירה מיקרי שאלה בבעלי' אף על פי שעדיין לא התחיל במלאכה וצ"ל דבעידן עבידתייהו לאו דוקא אלא בשעה שמזמינן: וכ"כ הראב"ד (וכמש"ר) כו' עד וכ"כ הרמ"ה ע"ש באשר"י: כיון שהתחיל ללכת עם פרתו ר"ל כיון שמכין עצמו ללכת עם פרתו ותדע לך שהרי מסיים וכתב אע"פ שעדיין לא יצא מפתח כו' ומש"ה כ"ר וכ"כ הראב"ד דהא א"ל להליכה בביתו עכ"פ מצריך הראב"ד דאין טעם לזה דהליכה בביתו והכנתו בלי הליכה שוי' הם: וכ"כ הרמ"ה אלא שחילק כו' דוק בלשונו שהתחיל בלא פירש לו זמן וסיים במלאכה ידועה וצ"ל דה"ק ודוקא שלא פי' לו זמן כו' דזה צ"ל עכ"פ ואז כשלא פירש לו זמן יש חילוק בין השואל לו למלאכה ידועה או לא דבמלאכה ידועה אינו מועיל רצונו והכנתו ללכת למלאכתו עד שיתחיל המלאכה ממש: ומ"ש לעשות לו מלאכה ידועה מיד ר"ל אע"פ שא"ל עשה עמי המלאכה מיד אפ"ה אינו קרוי עמו במלאכתו וגם בריש דבריו במ"ש דוקא שלא פירש לו זמן רבותא נקט ומכ"ש אם א"ל שיעשה מלאכה מיד (דכל שלא א"ל מלאכה ידוע) דכל שא"ל מלאכה ידועה אפי' מיד אינו מועיל רצונו והכנתו עד שיתחיל בהמלאכה עצמו משא"כ כשלא א"ל מלאכה ידועה דאז כל שמכין נפשו לעשות לו רצונו מיקרי התחלה דאותו רצון ג"כ הוא מלאכתו ועניינו ובקצת ספרים

ליתא לתיבת מיד אבל כפירושו דמי גם בס"י ישנו וזהו החילוק שחילק הרמ"ה ועליו כ"ר וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה ומ"ש וכ"כ הרמ"ה ר"ל שגם הוא ס"ל דבעידן עבידתייהו דקאמר בגמרא ל"ד הוא ועיין בדרישה:

סעיף ז

השאיל לו פרתו כו' עד אין זה שאלה בבעלים זה הכל נלמד מעובדא דאיתא שם דף צ"ו וכתבתיהו בדרישה ע"ש:

סעיף ח

אמר לו שמור כו' הוה שמירה בבעלים כו' ופטור מגניבה ואבידה שחייב עליה ש"ש וכבר כ"ר דין זה [כמו בב"ח]: אבל הם ש"ש כו' שזה שומר לו היום בשביל שזה ישמור לו למחר ולהכי חייב בגניבה ואבידה ול' אבל דכ"ר ה"פ אע"פ שלא מיחשב שמירה בבעלים כיון דאינו בזמן א' מ"מ מיחשב שכירות אף שאינו עושה לו היום כלום כ"א למחר: וה"ה נמי אם א"ל שמור לי היום כו' [כמו בב"ח]:

סעיף ט

האומר לשלוחו כו' מקור דין זה בב"מ דף צ"ו ועד"ר: והרמ"ה כתב דשלוחו כו' ומהני כו' כלומר כיון דבעלמא קיי"ל ואמרי' שלוחו של אדם כמותו אמרינן גם בזה כן ועד"ר:

סעיף י

שותפין ששאלו זה מזה שם דף צ"ו ע"א וכתב הב"י ז"ל כלומר אחד שאל מחבירו והשני לא שאל מזה דאילו שאלו זה מזה בעת א' כבר נתבאר עכ"ל וא"ל דלעיל לא כ"ר אלא דין שמור לי ואשמור לך אבל השאל לי ואשאיל לך אית ביה פלוגתא ומש"ה כתב דבשותפין כ"ע מודי' דא"כ אין טעם לדבר למה יהיה בשותפין טפי שמירה בבעלים אלא משום שהן יחד במלאכה כל א' במלאכת חבירו וכמש"ר וא"כ ק' למה כ"ר ששאלו תרווייהו זה מזה הא בשאל חד מינייהו סגי אלא ודאי דבאמת בהכי מיירי וק"ל: וכן השואל מאשתו פי' כל אימת ששאל ממנו דהיא עוסקת תמיד במלאכת בעלה אבל שאלה היא ממנו לא מיקרי שאלה בבעלים אלא בשעה שהוא עוסק במלאכה נ"י וב"י:

סעיף יא

שאל מהאשה פרת נכסי מלוג כו' עד לא הוה שאלה בבעלים שם בגמרא והטעם דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי והרי אין לבעל בהן אלא הפירות ולא דמי לשותפין ששאלו הנ"ל דהתם יש לכל א' מידי בגוף כמו בפירות ועיין בהר"ן דף קי"ט:

סעיף יב

שאל פרה לרבעה כו' עד מיבעיא לן כו' בגמרא שם וז"ל כדשיילי אינשי בעינן ולהכי לא שיילי אינשי או דילמא טעמא מאי משום הנאה והכא איתי ליה הנאה ליראות בה (פי' להראות עשיר ויקיפו לו) ממונא בעינן והאיכא או דילמא בעינן ממונא מיניה דשאלה

גופא והא ליכא פחות מש"פ מהו מי אמרינן ממונא בעינן והאיכא א"ד פחות מש"פ לאו כלום הוא שאל ב' פרות מהו מי אמרינן זיל בתר שואל ומשאיל והאיכא א"ד זיל בתר פרות ובכל חדא וחדא ליכא ממונא תיקו וכל הני איבעיות פירש"י ורבינו לענין אי הוה לשואל בזה דין שואל להתחייב באונסין או לא אבל אי שאלינהו בבעלים לא קמיבעיא ליה בהו פשיטא דפטור מאונסין ולאפוקי מהרמב"ם דפי' גם הני איבעיות לענין שאלה בבעלים וכמ"ש המ"מ שם: וכתב הרמ"ה כצ"ל ולא הרמב"ן דהוא לא דיבר בזה כלום וכ"כ ב"י

סעיף יג

שאל מב' שותפין כו' שם בגמרא מיבעי' לן אי הוה בחלק של אותו ששאל לו שאלה בבעלים. או לא (אבל מאידך פלגא פשיטא שחייב האי שואל לשותף השני כ"כ נ"י שם דף קי"ט ולכך תמה על הרמב"ם ע"ש) וע"ש בגמרא: ואיני מבין מה חילוק יש כו' והמ"מ כתב כו' [עיין בב"ח שהביאו]:

סעיף יד

מקרי דרדקי של בני העיר ושתלא כו' שם דף צ"ז ואע"ג דאמרינן כולן בעידן עבידתייהו כשאלה בבעלים הא כבר כתבתי בריש הסי' בשם הרא"ש דבעידן עבידתייהו ר"ל בזמן הראוי למלאכה קאמר ואע"פ שאין עוסק בה וכמש"ר ונראה דאע"ג דכאן הוה מלאכה ידועה אפ"ה מודה הרמ"ה הנ"ל דהוה שאלה בבעלים אפילו לא עביד מטעם כיון שהוא משועבד תמיד לבני העיר מתי שירצו ולהכי כ"ר דין זה סתם: ומש"ר מידי דהוה אשותפין נראה דר"ל מידי דהוה אשנים ששכרו בשותפות שכיר לחודש או לשנה שיהא שכיר למלאכת שניהן לכל איזה מהן שיצטרך לו שיעשה מלאכתו ושותפין דקאמר ר"ל שהן שותפין בשכיר חודש זה ולא בשאר דברי' אם ישאל א' מהן מהשוכר מידי כל ימי שכירותו פטור מטעם דהוא נשאל לכל אחד מהם לכל שעה אבל אין לפרש ששכרו אחד לעשות מלאכתן שהיא ג"כ בשותפות דא"כ ל"ד לכאן דהשתלא וטבחא וכל הני מה שעושין לא' מבני מתא אין להשני חלק באותה מלאכה וגם בני העיר אינם שותפין יחד בשום דבר בשתלא זה וק"ל:

סעיף טו

הרב השונה כולי [עיין בב"ח].

סעיף טז

שאל פרה בבעלים כו' עד מיבעיא ולא איפשיטא הכל מפורש בדרישה ע"ש:

סעיף יז

והרמב"ם פ' דלא הוה שאלה בבעלים אלא בשאלה בבעלים ואח"כ שכרה מש"ר בשם הרמב"ם דלא הוה שאלה בבעלים אלא כו' ל"ד שאלה קאמר דהא אשכירות שלא בבעלים קאי אלא ר"ל מהני שאלה הראשונה שהיתה בבעלים לענין שכירות שאחריו וק"ל ועד"ר:

סעיף יח

לא אמרינן דראשונה תגרר לשנייה כו' פי' אע"ג דקיי"ל שאם לא היתה תחלת השאלה או השכירות בבעלים אף דאח"כ היה בבעלים מיחייב וה"נ נאמר כמו שבאם שכר תחלה בבעלים ואחר כך שלא בבעלים מיחשב הכל לשכירות אחד ה"נ נאמר איפכא וא"כ הוה מתחלת השכירות שלא בבעלים קמ"ל דלא משום דלהקל אזלינן בשומרים:

סעיף יט

בעל בנכסי מלוג כו' עד ואכילו שכרה פרה מאחר ונשאת לו כו' שם דף צ"ו ע"ב בעי רמי בר חמא בעל בנכסי אשתו שואל הוה או שוכר הוה אמר רבא לפום חורפיה שבשת' מאי קמיבעי' ליה אי שואל הוה אי שוכר הו"ל בבעלים ופטור ואי קמיבעי' ליה בדאגר מינה פרה והדר נסבה גם בזה מאי קמיבעי' ליה בין דהוה שואל או שוכר אתיא שאלה או שכירות בבעלים וקמפקע שכירות שלא בבעלים דמעיקרא אלא כי קמיבעיא לי' כגון דאגרה איהו פרה מעלמא והדר נסבה ואליבא דרבנן (רבנן ור' יוסי פליגי בהמפקיד בשוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר ומתה כדרכה דלרבנן השואל משלם להשוכר ולר"י לבעלים הראשונים) לא תיבעי לך דודאי שאלה בבעלים הוא כי תיבעי לך אליבא דר"י דאמר תחזור לבעלים הראשונים דכמאן דשאל מינייהו דמי מאי שואל הוה וכמאן דשאל ממרה שלא בבעלים דמי ומשלם א"ד שוכר הוה ושוכר פטור במתה שלא כדרכה ולא משלם אמר רבא בעל לא שואל הוה ולא שוכר הוה אלא לוקח הוה דבאושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג שלא בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מן הלקוחות והביאוהו הרי"ף והרא"ש והן הן הג' בבות שכ"ר כאן זא"ז ולא הוצרך לכתוב בבבא הראשונה טעם דפטור משום דהוה בבעלים דבלאה"נ פטור משום דהוה כלוקח בנכסי עצמה אלא נקט ל' הגמרא (גם נקט אגב בבא תניינא וכמו שאכתוב בסמוך) אך מה שסיים רבינו וכתב דבשכרה היא ונשאת אפילו פשע בה ונגנבה פטור זהו לא נזכר שם בגמרא אבל הרמב"ם ג"כ כ"כ וגם הנ"י בשם כמה רבוותא וכמ"ש לשונם בדרישה אך שלא יסתור מש"ר כאן למש"ר בס"ס זה דשם כתב בעל בנכסי אשתו אינו פטור בה אם פשע ונגנבה מטעם לוקח אלא משום דהו"ל פשיעה בבעלים וכאן משמע איפכא דמטעם פשיעה בבעלים שהתחיל בו רבינו לא פטרה אלא מטעם לוקח לכן צריכין לומר דמ"ש כאן דאפי' שכרה

ונסבה ופשע דפטור משום לוקח איירי בשכירות או בשאילה שהוא כל ימי חיי אשתו או כל זמן שהכלי בטובו או הפרה בחיותה דבכאלו מפטר בעלה אף אם פשע משום דהוה לוקח כיון שיהיה בידו כל ימי חיי אשתו או כל ימי חיות הבהמה ואינו פטור משום פשיעה בבעלים דלא מיקרי בעל הפרה כשכורה או שאולה בידו אלא המשכיר או המשאיל להן הן הבעלים לר' יוסי דקיי"ל כוותיה ובס"ס זה מייתי דברי ר"י בעל תוס' והוא כ"כ אדברי רבא הנ"ל דקאמר בעל בנכסי אשתו הוה לוקח דע"ז כתבו בשם ר"י שאעפ"כ חייב בפשיעה ושהדין בכל לוקח לשלשים יום כו' ולמדנו רבינו (והוא מדברי הרא"ש) דאין כוונת ר' יוסי הוא דבעל בנכסי מלוג של אשתו עצמה חייב בעלה בפשיעה דזה ודאי אינו דהא בנכסי עצמה הוי פשיעה בבעלים וכנ"ל אלא מיירי בנכסי אשתו כשהן דומיא דלוקח לל' יום והיינו כששכרה הבהמה קודם שנשאת לו לל' יום דבכה"ג גם בלוקח ממש חייב בפשיעה א"כ בעל בנכסי אשתו כאלו דלא היו שאולי' או שכורי' בידה אלא לל' יום לא עדיף מלוקח ממש דהא גם אין בזה משום פשיעה כנ"ל ואכזה דוקא כתב (ב"י) [ר"י] דהבעל ש"ח וחייב בפשיעה ועד"ר שם בארתי ביאור זה בדברי ר"י ורבינו בראיות יותר ולכאורה היה נ"ל לתרץ דס"ל לרבינו דכיון דלהקל אזלינן בשומרי' מצטרפי' אשה בנכסי בעלה תרי קולות יחד ואמרי' שהוא פטור אפי' מפשיעה כיון דשם לוקח עליו וגם קצת שמירה בבעלים שייך ביה אף שאינו בעלה ממש ומ"ש התו' דמ"מ חייב בפשיעה ר"ל משום לוקח לחוד הוא חייב בפשיעה ונ"מ ללוקח לזמן וכמ"ש הרא"ש והטור אדברי ר"י ובזה מתיישב ג"כ הכל אבל הוא דוחק דאין הל' משמע כן ע"כ מחוורתא כמ"ש ראשונה ודוק:

סעיף כ

והיא חייבת לשלם מאין לה מעות לשלם עבד"ר: והרמב"ם כתב ואם הודיעה לבעל כו' כ"כ בסוף הל' שאלה וכתב עליו המ"מ ז"ל וטעמו כיון שהוא כלוקח לא יפה כחו מכחה שהרי הוא בא מחמת' וכיון שהודיעתו ונשתמש בה חייב ואינו דומה ליורשין דאמרינן אפי' יודעים שהיא שאולה ביד אביהם ונשתמשו בה אינן חייבין באונסין (כדלעיל סי' שמ"א) דהתם ירושה היא ויכולי' לומר זכות [אבינו] אנו יורשים להשתמש בה שלא בקבלת חיוב אונסין עכ"ל ולפי מש"ר שם בשם הרא"ש דגם ביורשי' אי אמר המשאיל ליורשים או תקבלו עלייכו אונסין או החזירו לי הפרה שומעין לו א"כ א"צ להאי דכתב המ"מ אלא גם כאן אשתו אמרה לו ששכורה היא בידה ואני חייב לשלם מש"ה או התזירהו או תקבל עליך חיוב אחריות וכן משמע ל' הראב"ד שכתב והוא שקיבל אותו על עצמו בשכירות משמע שהיא מודיעה אותו עבור זה אלא שהראב"ד ס"ל שצריך לקבל

עליו בפי' והרמב"ם ס"ל שכל ששמע דבריה ונשתמש בה אח"כ שתיקה כהודאה דמיא וכ"כ המ"מ שם על דברי הראב"ד ע"ש מזה מוכח דהמ"מ לא ס"ל האי חילוק דהרא"ש ביורשי' ודוק: כתב [ר"י] אע"ג דבעל כו' עמ"ש לעיל בסמוך ביאורו:

סימן שמז

סעיף א

שאל פרה בסתם כו' כל סי' זה בב"ק דף י"ג ועמ"ש הרא"ש שם עליו: שורו של שואל לשורו של משאיל פי' לשור זה ששאל ממנו שהוא של משאיל: דמסתמא צריך לשמרו פי' דכל ששאל סתם צריך כו':

סעיף ב

ואם קיבל כו' אבל לא שלא יוזק נראה דאינו ר"ל שהתנה עמו בפי' שלא ישמרנו שלא יוזק אלא כלומר שקיבל עליו בפי' שישמרנו שלא יזיק וממילא נשמע שלא קיבל עליו שמירת שלא יוזק דאל"כ לא היה מתנה מידי דהא בסתם חייב לשמרו שלא יזיק ושלא יוזק ואם לא רצה המשאיל לסמוך אסתמא מכ"ש דהו"ל להתנות עמו בפי' ג"כ על שמירת שלא יוזק אבל לדינא צ"ל דאף אם התנה בפי' שלא ישמרנו שלא יוזק אפ"ה צריך לשלם בעד תם חצי נזק ומועד נ"ש: מוטל לשמרו שלא יזיק כצ"ל: אבל לא שלא יזיק ג"כ פי' כדלעיל:

סימן שמח

סעיף א

אסור לגנוב אפי' כל שהוא כ"כ הרמב"ם בריש הל' גניב' וכתב שם המ"מ דדין פחות מש"פ בממון כדין חצי שיעור באיסורין: ואפי' ע"מ להחזיר ולא גנבו אלא ע"מ למיקט ולצערו: ומ"ש ע"מ לשלם ר"ל ע"מ לשלם לו גם הכפל וכן איתי' בגמרא פ' א"נ ז"ל לא תגנובו דכתב רחמנא ל"ל לכדתניא לא תגנובו ע"מ למיקט ע"מ לשלם תשלומי כפל כו' וכ"כ ב"י ונ"ל דרבינו רמזו דאל"כ ק' דהוה זו ואצ"ל זו דאם ע"מ להחזיר בעין אסור ע"מ לשלם דאין מחזירו בעין מיבעי' דאסור אלא ודאי מ"ש ע"מ לשלם כוונתו לשלם לו כפל דאפ"ל דכוונתו לטובה אפ"ה אסור וע"ד סי' שנ"ט בדין גזילה: עובר על לאו דלא תגנובו כ"כ הרמב"ם שם וטעמו כו' [כמו בב"ח]:

סעיף ג

אבל טעותו היה מותר כו' עד ובלבד שלא יודע לו כצ"ל ועד"ר:

סעיף ד

ואיזהו גנב פי' להתחייב בכפל ד' וה' כשטבח ומכר לאפוקי גזלן שאינו חייב בהן כדלקמן סימן ש"ן.

סעיף ה

ומשעה שמשך הגניבה כו' משנה שם ונראה דהיינו דוקא כשמשכה לרשותו או לסמט' או לחצר שהוא של שניהן דבהני מקומות דוקא מהני' משיכה לענין קנין וכמש"ר בסי' קצ"ב: עד שיגביהנה שההגבהה מועלת אפי' ברשות בעלים כדלעיל סי' קצ"ז וקצ"ח:

סעיף ו

ואם הכניסה לרשותו אפי' לגגו חצירו כו' דכתיב אם המצא תמצא בידו ומרבינן מיתורא דתמצא כל מקום המשתמר דומיא דידו אע"פ שלא משכה ולא הגביהה אלא נכנסה לשם ונעל בפניה לגנבה כן פירש"י בב"מ דף י': וכל דבר נתרבה לענין כפל בב"ק דף ע"ג מייתי לה מקראי ומיהו שטרות וקרקעו' והקדשות תנן בפ' הזהב דלית בהו כפל וכך"ר בסי' ש"ן הוסיף עליהם הגונב מן העכו"ם ע"ש:

סעיף ז

כגון שהודה שגנב וטבח כו' [עיין ל' הגמרא בב"ח והוא מימרא דר"י שם] ועיין בהר"ן וכן מסיק שם ע"ב בגמ' וקאמר ז"ל היא גופא קמ"ל דכיון דאמר גנבתי דאע"ג דלא אמר טבחתי ומכרתי ובאו עדים שטבח ומכר פטור מ"ט תשלומי כפל אמר רחמנא ולא תשלומי ג' וד' עכ"ל ועד"ז יתפרש דברי רבי' שכשהודה שגנב אפי' לא הודה על הטביחה ואחר כך באו עדים שטבח או מכר נפטר מכל הקנס: ומ"ש כגון שהודה שגנב וטבח או מכר צ"ל דהאי וטבח או מכר לאו אכשהודה קאי אלא מל' רבי' הוא וה"ק אף שלא הודה אלא אגניבה ובאמת הוא שג"כ טבח או מכר ואח"כ באו עדים על הכל אפ"ה פטור מכל הקנס מיהו הל' לפי זה הוא דחוק לכן נראה דרבי' לא נחית כאן לדין זה דד' וה' אמר רחמנא ולא ג' וד' אלא ללמד באיזה מקום מודה בקנס פטור ומשום סיפא דאיצטריך לכתוב דאע"ג דהודה בטביחה או מכירה חייב כיון שלא הודה על הגניבה נקט נמי ברישא כשהודה על הגניבה וטביחה או מכירה דחייב ודוק: ומש"ר אבל אם אמר לא גנבתי כו' ל' שאינו מדוקדק הוא [עיין הקושיא בב"ח בד"ה ומ"ש אבל] ורבי' לשון הגמרא הנ"ל תפס ול"ד קאמר אלא כאילו אמר אבל אי לא אמר גנבתי ומיהו תימה שהרי"ף והרא"ש והרמב"ם כולם תפסו וכתבו האי לישנא אמר לא גנבתי וע"כ ל"ד קאמר וכמ"ש וצ"ל דאורחא דמילתא נקט משום דאין דרך הודאה אא"כ תבעו הנגנב וא"ל גנבת את שלי והוא מודה לו שגנב או כופר ואומר לא גנבתי ודוק: ואח"כ באו עדים שטבח ומכר חייב כו' דוקא באו עדים אבל אי לא באו עדים היה פטור מהקנס [אע"ג] דלא חייב נפשיה בהקרן משום דאמר כיון דאין עדים על הטביחה או המכירה כ"א הודאתי אם מחשב הודאתי הודאה לענין תשלומין ליהוי ג"כ דין המודה בקנס פטור וכעין וה

כתבתי בדרי' ברישׁ סימן זה: אלא דוקא בפני ב"ד פי' ג' מומחין דלקנסות בעינן מומחין ב"י: ובמקום ב"ד פי' שהב"ד הם במקום ישיבתן ועד"ר:

סעיף ח

אין מועיל שום הודאה ליפטר מקנס אע"פ שאין דנין דיני קנסות בזמן הזה מ"מ נ"מ לענין אם תפס אין מוציאין מידו כמש"ר בסימן א' בשם הרמב"ן ועמ"ש בדרישה:

סעיף ט

בזמן כו' ומשלם לזה את הקרן אבל לא את הכפל כדדרשינן בפ"ק דקידושין ואם אין לו ונמכר בגניבתו אבל לא בכפלו ונזכר זה ג"כ ברבינו בסי' ל"ח:

סעיף י

אלא גוזרין עליו בגזיר' בס"ת הא דכתב עליו אפשר דהאי גאון ס"ל כרב האי גאון דכ"ר בשמו בסי' ע"א סי"ז ע"ש:

סעיף יא

שאלה לא"א הרא"ש ז"ל כלל ס"ד דין א' ועד"ר: תשובה מן הדין לא היה לך להשביעו דקדק לכתוב מן הדין כי הב"ד ודאי יש כח בידם להשביעו ולעשות כפי ראות עיניהם שלא מן הדין וכמ"ש לעיל סי' ב' וסי' ד': ומ"ש כי מיד שהגביהה כו' קנאתם פירוש קנאתם לענין זה להיותן עומדים ברשותה לחייב עליהן אפי' באונסין: אם היתה אומר' כו' עד היתה נאמנת כו' פי' נאמנת במגו וכ"כ שם בתשובה: שמעון שראה שאחותו גנבת' כו' נראה דהאי גנבת' ל"ד אלא כמו לקחת' שהרי בסמוך כתב שמעון טוען שבדין לקחה והא דאמר גנבת' משום דחזקה כל מה שנמצא בבית של אדם הוא בחזקת שלו והאחר שבא להוציא בחזקת גנוב הוא וזה שראה אחותו מוציאה כאילו ראה שגנבה ומה שמסיק דהא ליתא דהא טען שמעון שבדין לקחה פשוט דטענה זו אינה מועילה אלא דוקא בנדון זה שלא היו עדים לראובן שהוציאן מביתו ומהני טענה זו שלא נאמר הרי ראיית שמעון לנפשו היא כמו עדים אבל אם היה לראובן עדים ע"ז כבר נתבאר לעיל סי' צ' ולקמן סי' שס"ד דהנגזל נשבע ונוטל אף שזה טוען שבדין לקחה אינו נאמן אפי' בשבועה ואף ששם סימן צ' ס"ב מסיק וכתב אינו נאמן א"ל שהוא איש שאינו עשוי למכור כליו והוציאן טמוני' כו' ע"ש מ"מ הא מסיק וכתב שם בסימן שס"ד דאם לקחן שלא בפניו בכל ענין בחזקת גנוב הוא בידו ע"ש ונדון זה משמע שהמעשה היה שלקחן שלא בפניו (וכ"ש לפי מ"ש וחלקתי שם דאין ראיה משם) זזה שדייק הרא"ש וכתב כיון שאין לראובן עדים כו': שהרי החוטף חפץ מחבירו בפני עדים כו' ל' התשובה וראיה דידיה הוה בעדים דאינש דעלמא ע"כ ע"פ:

סעיף יב

ומ"ש ועוד אני אומר אם ראה ראובן כו' כלומר ל"מ בזה ששמעון טוען שהוא יודע שאחותו בדין לקחה שפטור אלא אפי' אם אין שמעון יודע אם היא שבדין לקחה או לא מ"מ כיון שהיא נתנה לו וטוענת שבדין לקחה וכ"כ שם בתשובה ע"ש ומסיק וכתב ל"מ שאין לחייבו במה שסייע אלא אפי' אם אח"כ בגניבה היה בידו והחזיר לה מה שהפקידה בידו כיון שאין עדים שגנבה זולתו אין לחייבו ע"ז: והיה שמעון עוין עליו לישנא דקרא נקט דכתיב ויהי שאול עוין את דוד מהיום ההוא והלאה (שמואל א י"ח:ט'):

סעיף יג

ששאלת ראובן תבע כו' כלל ק"א ס"ז: כי כל המונח בביתו של אדם כו' ואף דגם כאן לא היו עדים על ההוצאה מדהשיב שמעון אמת היה שהוצאתי משמע שזולת הודאתו לא ידע בבירור שהוא אמת ובתשובה שלפני זה כתב ועוד כיון שאין לראובן עדים כו' משמע דמכח טענה זו לחוד אפי' בלא טענה ראשונה דקנאתה בהגבהה פטור לשמעון מ"מ שאני הכא דלא ידע שמעון שבדין לקחתם וכמו שאמר בטענתו ולא ידעתי כו' לכך חייבו הרא"ש דהו"ל למיסק אדעתיה שכל מה שברשות האדם ובביתו בחזקת שלו אבל בתשובה הראשונה טוען שמעון שבדין לקחתם וגם מ"ש לעיל דאין לחייבו משום שומר אבידה כו' אע"ג דלא ידע שהדין אתה וה"נ ודאי כלתו טוענת שום טענה למה לקחתן וי"ל דשם לא פטר אלא אחזרה שהחזירו להגנב אבל אינו פוטר עבור זה ליכנס לבית חבירו ולסייעו להוציאם ודוק: ומה שטוען שהיא הגביהתם כו' ר"ל והוא לא נתכוין לגזלן נמצא שאין לו טענה עליו וכמ"ש בתשובת הרא"ש ז"ל [הנ"ל] כי מיד שהגביהה כו' וק"ל:

סימן שמט

סעיף א

אחד האיש ואחד האשה כו' ואיש דכתיב גבי גניבה בא למעט קטן כדלקמן: ומש"ר חייבין לשלם ד' וה' דזה ג"כ כפל הוא דהא על (הכסף) [הכפל] מוסיף בצאן עד ד' ועד ה' בבקר ומשום דקרא מתחיל בד' וה' כדכתיב כי יגנוב איש שור או שה וטבחו או מכרו ה' בקר ישלם כו' וסיים אם המצא תמצא בידו כו' חיים שנים ישלם מש"ה הקדימו נמי רבינו בל' וכתב אחר זה ובכפל ממתין עד שתתאלמן כו' ור"ה בחיוב ד' וה' וק"ל: עד שתתאלמן כו' עיין בס"ס שמ"ו בדרישׁ' מ"ש בשם ב"י: ויתבענה פירוש פסק דין יקח מיד ויוציא מידה מיד כשתתגרש ועד"ר:

סעיף ב

שאלה כו' תשובה זו בעינה לעיל סי' צ"ו והוא סוף כלל ל"ט ועיין בתשובת הגאונים סי' שמ"א ותמצא דומה לזה: צריך לישבע שאינם ברשותו כו' אע"ג דכ"ר בסי' שמ"ח סי"א בשם תשובת הרא"ש ז"ל מן הדין לא היה לך לחייב לשמעון שבועה כו' י"ל הא כתבתי שם דדקדק וכתב מן הדין ללמדנו הא מכח ראות עיני ב"ד משביעין לפי הענין וה"נ קאמר דהא חושדין לשמעון שיודע כו' ומשמע דגם הב"ד היו חושדין אותו בזה מכח זה פסק הרא"ש לפי הענין להשביעו ועוד שכיון שהודה שבא לרשותו ויש לפנינו ריעותא שעכשיו טוען שא"י ומצינו דמשביעין על טענת ספק כזה במקום ריעותא בכל שבועת השומרים ובזה נתיישב נמי דל"ת מ"ש שישבע שלא פשע בה דלכאורה קשה למה צריך שמעון לישבע שלא פשע בה הא אפילו אילו היה פשע לא חייב שהרי לא קיבל עליו שמירתן כלל ואפילו ש"ח לא הוה ולא גרע מאומר הנח סתמא דאיבעיא לא איפשיטא הוא ולקולא כמש"ר בסי' רצ"ה ס"ב ובש"ע לא הזכיר שלא פשע ע"ש אבל בתשובות כתב כמש"ר וכ"כ מור"ם לעיל בהגהותיו ס"ס צ"ו ולפי מ"ש ניחא ואין צריכין לפרש דמ"ש ושלא פשע אינו ר"ל שפשע בשמירה אלא שפשע כ"כ בפשיעה גדולה וגרם שנגנבה שנתחייב עליה וכמ"ש לעיל בסי' רצ"ו במ"ש בשם הרמב"ם שנשבע שלא גרם לה דבר שיהא חייב ע"י דהכא בלא"ה א"ש וכמ"ש:

סעיף ג

קטן שגנב כו' [כמו בב"ח]: פטור כו' אף לאחר שיגדיל גמרא פ' החובל וטעמו כיון דהגניבה נעשה בהיותו קטן בבלי דעת ועד"ר: וגם אין בעליו כו' משנה סוף מסכת ידים ומייתי לה פ"ק דב"ק ור"ל [דאין] בעליו חייב לשלם בשבילי אפילו הקרן של גניבה כשאינו בעין גם לא שאר כל דבר שהזיק ול"ת דחייב מק"ו מה שורו וחמורו כו' ע"ש במשנה הנ"ל: וידליק גדישו של חבירו אבל בגדישו של רבו ליכא למיחש די"ל דבשעה שמקניטו ישמור רבו ממנו וירחיקהו מגדישו ומאשר לו: כתב הרמב"ם כו' בפ"א מהל' גניבה כ"כ: וכן מכין העבדים כו' פי' משום דסתם עבדים גדולים ויכולים לסבול כפי כחן מכה רבה משא"כ בקטנים דלעיל דמכין לכל א' כפי כחו: שלא יהיו משולחין להזיק פי' מורגל לכך וע"ל סי' שפ"ט:

סעיף ד

אף על פי שכתב הרמ"ה כו' אע"פ שכתב הרמ"ה דבזמן הזה אפילו תפס מפקינן מיניה אפ"ה כתבתי הדינים כיון דל"נ לא"א הרא"ש ז"ל כו': וכל כה"ג עביד איניש דינא לנפשיה עיין בסמוך סימן ש"ן ס"ט:

סימן שנ

סעיף א
לא שנא לפני יאוש כו' אמכירה קאי וקמ"ל דאפילו מכר לפני יאוש חייב [כמו בב"ח]: היו מעידין אותו שגנב בין שאותן עדים כו' [כמו בב"ח] וכתבו שם התוס' הטעם משום דכיון דכל א' ראה כל מה שהיו יכולין לראות לא מיקרי חצי דבר והביאו ראיה לדבריהן ע"ש וכבר כתבתי זה לעיל ס"ס ל' וע"ש ועד"ר: היו ב' עדים כו' ואין על השחיטה אלא עד אחד כו' ולא ד' וה' כן הוא לשון המשנה בפרק מרובה (בבא קמא דף ע"ד ע"ב) כו' [כמו בב"ח]:

סעיף ב
גנב שור כו' עד"ר: והודה לא' מהן וכפר לא' מהן נראה דר"ל בב"ד א' הודה לזה שטבחו והשני תבעו בב"ד שני וכפר שם להשני דאילו בב"ד אחד כשהודה לזה הודה גם לשני שהרי שותפין הם וכן צריכין לפרש לקמן בסי' שנ"ב וכמ"ש שם בס"ד: ה' חצאי בקר עד"ר:

סעיף ג
גנב כו' או שהקיף לו שם ופירש"י הקיף מכר לו באמונה ואשראי שלא קיבל ממנו הדמים:

סעיף ד
עשה שליח כו' [כמו בב"ח] וע"ל סי' רצ"ב:

סעיף ה
כתב הרמב"ם כו' בפ"ב מהלכות גניבה וכ' המ"מ ז"ל מימרא בפ' מרובה אלא שגי' ספרינו הוא פרט לכשיקנה לו לל' יום ע"ש:

סעיף ו
מכרה חוץ מא' ממאה שבה או חוץ מידה כו' עד"ר ושם נתבאר למה נקט חוץ ממאה וחוץ מידה כי' ע"ש. או ששייר בה דבר הניתר בשחיטה דבעינן נמי שימכרנו כולו באיסור. אינו משלם ד' וס' עכ"ל הרמב"ם: וא"א הרא"ש ז"ל כתב אפי' שייר קרנא עד"ר:

סעיף ז
גנב קיטעת כו' [כמו בב"ח] והוה שפיר כולה באיסור משא"כ במכירה חוץ מחלק א' ממאה הנ"ל: ומש"ר גנב קיטעת כו' עד ומכרה אפשר דלא כתב ג"כ וטבחה משום טריפה דאע"ג דרבי' כתב בסמוך דגם בטריפה חייב ולא מפטר משום שחיטה שאינה ראויה התם מיירי שנמצא טריפה לאחר שחיטה והכא מיירי בטריפה שניכר קודם שחיטה והשוחט טריפה כהא פטור מד' וה' משום שחיטה שאינה ראויה וכמ"ש שם ע"ש ולא

רצה לאשמועינן כאן דאם שחט טריפה ידוע כה"ג פטור משום שאין דרך העולם לשחוט בהמה הידועה לן קודם שחיטה שהיא טריפה: אבל אם היה לו שותפות כו' [כמו בב"ח]:

סעיף ט

וקטע [כו' שם קטע] ממנה אבר ומכרה מהו מי אמרינן מאי דגנב הא לא זבין א"ד מאי דזבין הא לא שייר תיקו: או שמכרה חוץ מל' יום פי' מהיום תתחיל המכירה אך ל' יום תשאלני למלאכתי ול"ד למש"ר בס"ה בשם הרמב"ם: או חוץ ממלאכתה פירש"י אם תרצה לשחטה שחוט מיד ואם תעשה בה מלאכה תהא המלאכה שלי מי הוי שיור או לא: וכתב הרמב"ם ז"ל דאם תפס אין מוציאין כ"כ בפ"ד דהל' גניבה וטעמו דמשוה זה לכל ספיקא דתלמודא: וא"א כתב דאפי' תפס מפקינן וכן הראב"ד השיג בהשגותיו שם על הרמב"ם ומטעם דקנס לא מיחייב אלא בב"ד ובדין פסוק בלי ספק ר"ל וזה כיון שספק הוא אצלם איך גמרו הדין וכ"כ המ"מ שם וכעין זה כתב ג"כ הרא"ש גבי קרן וכפל בשעת העמדה בדין וע"ש ודוקא בספק ס"ל כן אבל בקנס שחייב לו מהני' תפיסה דאי היו ב"ד היו יכולין לגמור הדין וכמש"ר ס"ס שמ"ט ועמ"ש לקמן ס"ס שנ"ב ס"ח:

סעיף י

שותפין שגנבו כו' [כמו בב"ח]:

סעיף יא

גנב ועמד בדין [כו'] צא תן לו כו' פטור [כמו בב"ח] וע"ל סי' ע"ט ול"ט וסי' כ"ב ועי' בר"ן שם:

סעיף יג

שנמצאת טריפה משנה שם דף ע' ע"א ושם נתבאר דזה כדעת רבנן אבל ר"ש פליג ע"ז ומחשבינהו לשחיטה שאינה ראויה דלאו שמה שחיטה וכמו שיתבאר בסמוך סי"ח בשחט בשבת דפטור משום שאינה ראויה לאכילה כרבי יוחנן הסנדלר וא"ת מ"ש בשחט ונמצאת טריפה דפסק כאן כדעת רבנן ובשחט בשבת פסק שם כר"ש י"ל משום דיש לחלק בין שחט בשבת דבתחלת השחיטה ידע דשחיטה שאינה ראויה היא בין בשחט את הטריפה דמיירי בשחט ונמצא אח"כ טריפה באיברים הפנימיים ומש"ה דקדק תנא דמתני' ורבינו וכתבו שנמצאת טריפה ולא כתב השוחט את הטריפה דהוי משמע אפי' טריפה הידועה בשעת שחיטה ומה"ט יש לחלק נמי בין נתנבלה ומעקר ונוחר דבהן בשעת שחיטה רואה שלא שחטה כראוי משא"כ בנמצאת טריפה וק"ל וכ"ש בשחטה לרפואה או לכלבים דאי בעי מצי אכיל מיניה ואף דבגמרא הנ"ל מדמה אותן יחד וקאמר מאן חכמים דפטרי שוחט בשבת ע"י אחר ר"ש היא דאמר בשחט את הטריפה פטור מ"מ מצינו דתנא דמתני' סתם בטריפה כחכמים דפליגי עם רשב"ג ובברייתא הנ"ל דפליגי

בטבח בשבת סתם כר"ש שהרי כתבו בל' חכמים וכדאמרינן בחולין דף ס"ה ז"ל אמר רבי חייא בר אבא אר"י ראה רבי את דבריו של ר"מ באותו ואת בנו ושנאה בלשון חכמים (פירש"י דשוחט את האב ונמצא טריפה שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה לחייבו בשחט אח"כ הבן) (כמש"ר בי"ד בסי' י"ו) ודברי ר"ש בכיסוי הדם ושנאו בלשון חכמים דפטור בכיסוי (וכמש"ר בי"ד סי' כ"ח וגם לענין להתיר עובר שבמעיה כמ"ש בי"ד סי' י"ג) ומפרש שם טעמו ע"ש ועיין בסמוך סי"ח: וכן השוחט כלאים פי' שבא מתיש הבא על כשבה והו"א דיהיה פטור דשור ושה בלי תרעובת אמר רחמנא לענין ארבעה וחמשה וכמ"ש לעיל סימן שמ"ט ועיין ביו"ד סימן י"ו וסימן כ"ח וס"א דין כלאים לענין אותו ואת בנו וכיסוי הדם ומתנות כהונה ועבד"ר:

סעיף יד

גנב ברשות הבעלים ושחטו חוץ לרשותן כו' [כמו בב"ח]:

סעיף טו

והטמינה פי' עי"ז הוה גנב:

סעיף טז

גנב ומכר בשבת או לעכו"ם דאין כאן חיוב מיתה למימר דקם ליה בדרבה מיניה: ואמר למקח כו' עד שתנוח כו' שם בגמרא אבל אי לא אמר כן היה קונה אותו מיד שהגיע לאויר חצירו: שאיסור שבת ואיסור מכירה באין כא' פי' חיוב מיתה משום שבת וחיוב ממון משום מכירה באין כאחד ופטור דקם ליה בדרבה מיניה: אפילו לא התרו כו' כן הוא מסקנת הגמרא בפרק אלו נערות [עיין בב"ח במביאו] והא דלא כתב הטעם משום שחיטה שאינה ראויה דהלכה כר"י הסנדלר וכמש"ר בסמוך סי"ח משום דבא ליתן טעם זה אפילו אליבא למ"ד דאינן פוסקין כר"י הסנדלר א"נ מ"ש כאן בלא התרו בו ר"ל אפילו הוה בשוגג גמור ובשחט בשוגג בשבת גם לר"י הסנדלר שחיטה (באינה) ראויה היא וכמש"ר בא"ח סי' שי"ח דמותר לאחרים במ"ש: ואפילו היתה גנובה לו כו' ה"ה אם נגנבה בשבת כבר נתחייב בקרן ולא אתא למעוטי אלא היכא שהיתה שאולה בידו וטבחה לשם גניבה וכדמסיק אלא דלרבותא כ"כ אפי' היתה גנובה קודם שבת וק"ל: דאין חיוב ממון בא בשבת אלא חיובו דכפל ד' וה' כב"י דגם בכפל שחייב קודם שבת משעת גניבה וכתב דצריך למחוק תיבת כפל וכן הוא לשון רש"י ועיין בדרישה שם כתבתי ליישב גי' הספרים: אפ"ה פטור פי' מקנס ד' וה' לאפוקי ממ"ד דבקנס יש מיתה וממון כיון דחידוש הוא: ואצ"ל דפטור היכא כו' פי' דפטור מהכל ואף אם הבהמה השחוטה עדיין בעין מ"מ הוא פטור ממה שחכרה משוויה ע"י השחיטה ומש"ה כתב רבינו וק"ל:

סעיף יז
הטובח ביה"כ והתרו בו כו' אבל לא התרו בו חייב כיון דאפילו היו מתרין בו אין חייב מיתה ביה"כ אלא מלקות וכר"י דס"ל הכי שם בפרק אלו נערות דדוקא גבי חיוב מיתה אמרי' כיון שאילו התרו ביה כו' אבל לא בחייב מלקות וקיי"ל אין לוקה ומשלם אע"ג דמיירי בהתרו בו מ"מ לא נתן הטעם משום שחיטה באינה ראויה וכמו השוחט בשבת ע"י אחר דבסמוך סי"א משום דר"י הסנדלר לא קאמר דאסורה לעולם אלא בשוחט בשבת דקרא דקדש הם דלמד מיניה בשבת כתיב אבל ביה"כ דמודה מותר במוצאי יה"כ וכן מוכח באשר"י דשמעתין ע"מ במ"ש במשנה דטבח ביה"כ כו':

סעיף יח
כתב הרמב"ם שהוא חייב פי' המשלח ובפ"ג מהל' גניבה כ"כ: כר"י הסנדלר דר"י ס"ל המבשל בשבת בשוגג יאכל במ"ש לאחרים ולא לו ובמזיד לא יאכל עולמית לא לו ולא לאחרים ולהכי הוה שחיטה שאינה ראויה לאכילה והרמב"ם לא ס"ל כר"י הסנדלר כמבואר בא"ח בהלכות שבת סי' שי"ד: ולדעת א"א הרא"ש ז"ל פטור כו' פר"י הסנדלר עד"ר:

סעיף יט
לא לבעלים ולא לגנב כ"כ הרמב"ם ונתן טעם כו' [כמו בב"ח]:

סעיף כא
והשני אם גנבו אחר שנתייאשו הבעלים חייב בכפל רבינו סתם ולא פי' דבריו דלדעת ר"י ורא"ש בעינן שנתייאשו הבעלים קודם שמכרו הגנב הראשון דאז דוקא קנהו הלוקח ביאוש ושינוי רשות וכמ"ש בס"ס שנ"ג אלא דיש פלוגתא בזה כמ"ש שם מש"ה סתם כאן והניח הדבר במושלם לכל א' וא' כדאית ליה וסמך אמ"ש במקומו בפני עצמו וגם משום דזה ל' הרמב"ם הוא שכ"כ בפ"א מהל' גניבה והרמב"ם סתם משום דס"ל דקנהו אף אם הוה היאוש אחר שינוי הרשות וכמש"ר שם בשמו מש"ה סתם רבינו ג"כ כאן וסמך אדלקמן וק"ל:

סעיף כב
עבדים ושטרות כו' משנה הוא בפ' הזהב ושם יליף מכלל ופרט וכלל:

סעיף כג
גנב פטר חמור כו' מפ"ק דבכורות:

סעיף כד
הגונב חלבו כו' ואכלו משלם לו דמי חלבו וכפלו כצ"ל ואע"ג דבכתובות דף ל' ג"כ לא כתב בהדיא כפל שאני התם דכתב סתם חייב ור"ל חייב כדינו קרן וכפל וכמ"ש הראב"ד והמ"מ שם אבל רבינו דכתב בההיא משלם לו דמי חלבו צריכין להגיה וכפלו

של"ת שלמעוטי כפלו עשה וק"ל וקמ"ל דאע"פ שהוא חייב מלקות וכרת על אכילת חלב אפ"ה לא אמרינן קלב"מ משום דבאיסור גניבה נתחייב קודם שיבוא לידי איסור חלב דזה משעת משיכה וזה אינו אלא משעת אכילה וק"ל:

סימן שנא

סעיף א

יש גנב שפטור מלשלם כו' [כמו בב"ח] ובפרק בן סורר ומורה (סנהדרין דף ע"ב) מסיק דהא דפטור היינו דוקא בשדינהו בנהרא אבל איתנהו בעין חייב להחזיר וכ"כ הרמב"ם בפ"ג מהלכות גניבה וגם רבינו כתב בסמוך אחר דין הבא במחתרת שכתב ז"ל ודוקא שאין הכל בעין וה"ה לעיל בגונב כיס וק"ל: כגון הגונב כיס כו' וחיבר ידו כו' כן מסיק בכתובות דף ל"א אהא דתניא שם ז"ל הגונב כיס בשבת חייב שכבר נתחייב בגניבה קודם שיבוא לידי איסור סקילה היה מגרר ויוצא פטור שאיסור שבת וגניבה באין כאחד ופריך ה"ד אי דאפקי' לרה"י איסור גניבה איכא איסור שבת ליכא ואי דאפקיה לר"ה איסור שבת איכא איסור גניבה ליכא (דמשיכה לר"ה ל"ק וכמש"ר בסי' קצ"ז) כו' עד רב אשי אמר כגון שצירף ידו למטה מג' וקבלו כדרבא דאמר רבא ידו של אדם חשובה לו כד' על ד' עכ"ל ופירש"י רב אשי אמר לעולם כו' ומיהו ברה"י לא אגבהה דתקנו ליה מקמיה דליתי חיוב שבת עליו וביאתו לר"ה וקנייה באין כאחד ולהכי משני בשצירף כו' דלא תיהוי הגבהה ברה"י כדקתני מגרר ויוצא עכ"ל והנה מ"ש ומיהו ברה"י לא אגבהה כו' להכי משני כשצירף כו' ר"ל דלהכי קאמר שידו השניה שהיא בחוץ היא למטה מג' לקרקע ר"ה דאי בגבוה ג' מקרקע ר"ה לא היה אפשר להוציא הכיס (קודם לכן ברה"י בשעה שרוצה להוציא מהבית) מקרקע הבית [אלא א"כ הגביהו] למעלה מג' ונותנו לידו השנייה ואז הוה איסור גניבה קודם לאיסור שבת דמסתמא קרקע הבית וקרקע ר"ה שוין הן ואף דאכתי אסקופת הבית שהיא גבוה היא ביניהן מסתמא ג"כ אינו גבוה ג"ט מקרקעית הבית והוא מגביה הכיס מעט ומניחו על האסקופה ומשם מגררו ומניחו לידו השנייה הסמוכה להאסקופה מבחוץ (ואי לא היה ידו השנייה סמוכה למפתן היה איסור שבת קודם לאיסור גניבה והיינו בשעה שמוציאו מהאסקופה קודם ביאתו לידו השנייה וכנ"ל בכה"ג היה [נמי] פטור כיון שעכ"פ חייב מיתה בשעה שבא לידו מ"מ ניחא ליה לומר שחיבר ידו שאז באין יחד ופטור אליבא דכ"ע לאפוקי כשבא איסור שבת קודם דאיכא ביה פלוגתא עד"ר) וכל תוך ג' טפחים לא מיקרי הגבהה וכמו שדייק רש"י לפני זה שכתב כאילו הגביהו למעלה מג' דאין בהגבהה למיקנייה ע"י פחות מג' וכמ"ש בסי' קצ"ד וקצ"ח כנ"ל דעת רש"י וכן הוא דעת רבינו וז"ש שחיבר ידו למפתן הבית ר"ל שאין

הפסק בין האסקופה שהוא כלות רשות הנגנב לידו דהגנב ומ"ש תוך ג' סמוך לקרקע ר"ה דאז אין צריך להגביה ג' וה"ה אם היה למטה מג' טפחים או ע"ג קרקע ממש דקנה ליה ידו כדרבא כו' ולא אתא אלא לאפוקי שאין גבוה ג' ומג' ולמעלה ומטעם שכתבתי וי"א דלהכי אמר תוך ג' דאילו הגביהו ג' או איסור גניבה איכא איסור שבת ליכא דידו כחצירו דמי ורשות בפני עצמו הוא ולא כר"ה דמי משא"כ תוך ג' דמיחשב כלבוד לענין זה וז"א דהא בריש מסכת שבת בבעל הבית שמוציא מרה"י ונותן לתוך ידו של עני דחייב משמע שם אפילו ידו דעני מוגבה יותר מג"ט מהארץ ע"ש:

סעיף ב

וכן הבא במחתרת ע"ל סי' תכ"ה: וה"ר ישעיה כתב דאינו נפטר כו' ובההיא שעתא לאו חיוב מיתה איכא מדקאמר דבההיא שעתא כו' נראה להוכיח דדוקא [הכא] מיחייב שמשיצא מן המחתרת מיד אזלא לחיוב מיתה דאסור להרגו כי אם בעודו במחתרת ולא שייך תו קם ליה בדרבה מיניה אבל לעיל גבי גונב בשבת ג"כ מודה דפטיר דשם חיוב מיתה של איסור שבת (לעיל) לא אזיל ליה א"כ אף שאבדה אח"כ משבאו לרשותו פטור מלשלם דקלב"מ ולהכי לא כתב רבינו לדברי ה"ר ישעיה לעיל גבי כיס ועד"ר:

סימן שנב

סעיף א

הטוען על הפקדון כו' עד קודם שבאו עדים בפרק מרובה (בבא קמא דף ס"ג) איתא כן שם בברייתא וגמרא אהא דכתיב בפרשת משפטים בשומר חנם כי יתן איש אל רעהו כו' ע"ש דיליף שם הכל מקרא למש"ר ומשם נלמד ג"כ דדוקא בטוען טענת גנב הוה דינא הכי ולא בטוען טענת אבד ונשבע והוכחש בעדים וכמש"ר אח"ז. כתב הרמב"ם כו' בפ"ד מהל' גזילה כ"כ וס"ל כרב ששת דפרק הגוזל עצים (בבא קמא דף ק"ז ע"ב) דאמר כתיב ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו כו' הא שלח ידו פטור ופירש הרמב"ם הטעם דכיון דשלח בו יד קודם שבועה הו"ל גזלן ולא גנב ועיין במ"מ שהאריך בישוב דבריו והרא"ש ס"ל כרבי חייא בר בא אר"י כו' ע"ש באשר"י וכתבתי קצת מיניה בסמוך ס"ג:

סעיף ג

טען נאבד ונשבע ע"ז כו' כבר כתבתי דאיתא בפרק מרובה דבטוען טענת אבד אע"פ שנשבע ע"ז והוכחש בעדים פטור מהככל וכאן למדנו רבינו דאפילו טוען אח"כ טענת גנב ונשבע ע"ז והוכחש בעדים דפטור מהכפל והוא מהמימרא דר"י ורבי אילעא בב"ק דף ק"ז ז"ל אר"י הטוען טענת אבד ונשבע וחזר וטען טענת גנב ונשבע ובאו עדים פטור הואיל ויצא ידי בעלים בשבועה ראשונה פירש רש"י פטור מכפל הואיל ויצא שומר זה

ידי בעלים בשבועה ראשונה שמב"ד ראשון נסתלק מידם אפילו מתשלומיהן דהא ש"ח פטור מגניבה ואבידה שבועה זו לאו שבועת הדיינים (לחייבו ע"י כפל דכיון דנשבע תחלה שוב לא היו מחזירין השבועה לבעלים עכ"ל ועד"ר ועמ"ש התוס' דף ק"ח ע"א בד"ה וחזר וטען טענת גנב כו' ולבסוף העלוהו בתימה ולפי מ"ש ניחא קצת ודייק הרא"ש מכאן דמדלא קאמר רבי אילעא הואיל וקנאה כבר בשבועה משמע דלא מהניא שבועה וה"ה שליחות יד למפטר מכפל (ולאו כשליח דמי) והמ"מ תירץ אליבא דהרמב"ם דשאני שליחות יד מנשבע דגזירת הכתוב הוא וכמ"ש בסמוך:

סעיף ד

הטוען טענת גנב כו' שם דף ק"ח ע"ש והכלל דהודאת פיו אחר השבועה מחייב חומש ולא כפל ועדים מחייבים אותו אחר השבועה דנגנבה כפל ולא חומש ודין חומש אינו נוהג בזמנינו מש"ה לא כתבו רבינו:

סעיף ו

כתב הרמב"ם הפקיד לשנים כו' בפ"ד מהל' גניבה כ"כ וז"ל הגמרא שם דף ק"ח בעי רבינא כו' [עיין בב"ח שמביאו] ומפרש הרמב"ם דקרן פשיטא ליה דמשלם בין שניהן וגם החומש אותו שהודה ולא מיבעיא ליה אלא בכפל אותו שבאו עליו עדים והרא"ש מביא ראיה מהאיבעיא דאיבעיא שם לפני איבעיא זו שהכפל פשיטא ליה שם דמיחייב אותו שבאו עליו עדים ובחומש מיבעיא ע"ש ונראה שכאן אינו משלם אלא חצי כפל על חלקו דהא לשניהם יחד הפקידו:

סעיף ז

תבע המפקיד פקדונו מנפקד כצ"ל והוא מימרא דרבא שם דף ק"ח: וכפר ובאו עדים כן היא הגירסא בנוסחאות המדוייקות ולא כס"א שנדפס בהן וכפר ונשבע דהא גנב א"צ שבועה כדלעיל בריש הסימן וגם בגמרא ליתא: שאע"פ שיצא ידי בעלים כצ"ל: וכשהודה לו כו' ואין לו עסק עם המפקיד ז"ל רש"י דכיון דנאמן אנן סהדי דניחא ליה לבעלים שיתבע לזה דאי משתכח בידיה ניחא ליה דתיהוי בידו דהאיך הילכך תביעתו תביעה וממילא הודאתו שהודה לו הודאה אבל אם לשקר נשבע אנן סהדי דלא ניחא ליה למריה דליהוי תו שומר עליה ותביעתו אינו תביעה וא"כ הודאת גנב אינו הודאה וק"ל: ואם תפסו אין מוציאין כו' ולפי גירסת רש"י יראה כו' עבד"ר:

סעיף ח

תבע המפקיד לנפקד ושלם כו' ובאו עדים שגנב אין מוציאין מיד הגנב איבעיא שם בגמ' ע"ש: ואם תפס אין מוציאין מידו עד"ר:

סעיף ט
דכתיב כי יתן איש אל רעהו כו' רבינו קיצר כאן דמלשונו משמע דשניהן למד מהאי קרא לחוד דמאצריך קרא שתהא הנתינה בגדלות ובאיש ממילא הוא גדול אח"כ בשעת תביעה וק' דא"כ לא הו"ל לרבינו למכתב אלא עד שתהא הנתינה בגדלות אלא ודאי כוונתו במ"ש ותביעה בגדול בא למעט אם גנב את אבי הקטן בגדלותו ומת ותבעו הקטן וזה לא נלמד מהאי קרא לחוד אלא בצירוף קרא אחרינא דכתיב באותה פרשה עד אלהים יבא דבר שניהן דבעינן שתהא נתינה ותביעה שווין כא' ואתרווייהו בעינן איש כ"כ התוס' בפ"ב דכתובות וכבר כתבתיהו לעיל ר"ס צ"ו ע"ש והא דלא כתב רבינו אלא אפילו נתנו לו כשהוא קטן משום דבזו כ"ע מודים וכמ"ש בר"ס צ"ו ע"ש:

סעיף י
גם זה דינו כגנב כו' בב"ק דף פ"ו מ"ט דכתיב על כל אבידה אשר יאמר כי הוא זה: וכתב הרמב"ם שנגנב בלסטין כו' בפ"ד מהלכות גניבה כ"כ: שהרי פוטר עצמו בטענת גנב פי' וע"י שבועה שנשבע על ככה וכנ"ל וק"ל:

סימן שנג

סעיף א
מי שגנב טלה ונעשה איל בב"ק דף ס"ה ופסקו הפוסקים כוותיה:

סעיף ב
וא"צ להחזיר אלא הדמים פי' דמי הטלה שהיתה שוה בשעת הגזילה דכל הגזלנין והגנבים משלמין כשעת גזילה וכמ"ש בסי' שכ"ד והא דכ"ר ומשלם הכפל כמו שהיתה שוה בשעת הגניבה לאו למעוטי קרן אתא אלא משום דרב אמר שם דף ס"ו קרן כעין שגנב כפל ד' וה' כשעת העמדה בדין מש"ה כ"ר דכאן אין הדין כן אלא הכפל כעין שגנב ד' וה' אינו משלם כלל וק"ל: לפיכך אם טבחן כו' פי' כיון שקנהו בשינוי נמצא דשלו הוא טובח ומוכר לפיכך פטור מד' וה' וכ"כ הרי"ף: אבל שינוי החוזר בב"ק דף צ"ג וצ"ו וע"ש: ולקמן בדיני גזילה כו' בסי' ש"ס ע"ש:

סעיף ג
ואם נתייאשו וכו' שם דף ס"ז מביא הגמרא כמה אמוראיה דילפי מקרא יאוש אינו קונה ובדף ס"ו איתא בגמרא דרבא נסתפק כו' ושרי"א דאינו קונה אפילו מדרבנן ע"ש: ונראה לא"א כו' עד קונה מדרבנן עד"ר: אם קידש בו אשה צריכה גט מספק ואם קדשה עוד אחר קודם שגירשה זה נתקדש גם לו מספק וק"ל: ואפילו אם אין ידוע כו' דסתם גניבה כו' לקמן יתבאר זה ר"ס שס"ח ובא"ע ר"ס כ"ח שכתב דאם לא נתייאש מהגניבה וקידש בו דאינה מקודשת שם איירי בידוע שלא נתייאש:

סעיף ד
אפי' הוא גרוע כו' כגון נסכא ועבדא זוזי דחוזר להיות נסכא וכל כיוצא שהן כ"כ הרא"ש שם בפרק מרובה וה"ה לשינוי מעשה עם היאוש:

סעיף ה
פי' שמכרה או נתנה לאחר עיין לעיל סימן שס"א בפרישה ובסימן שס"ט בדרישה בסעיף ו' מ"ש שם: הרמב"ם כתב כו' כ"כ בפ"ב דהל' גזילה וע"ל סי' שמ"ו ס"ה שהביא רבינו לשונו ושם בארתיהו בס"ד.

סעיף ו
אבל אם מכר כו' כן משמעות הסוגיא דרב זביד ור"י בב"ק דף קט"ו ע"ש והטעם דלא מיקרי מכירה גמורה מהגנב להלוקח כל זמן שלא נתייאשו הבעלים ממנו וממילא לא מיקרי שינוי רשות ביד הלוקח וק"ל: והרמב"ם כתב שקונה כ"כ בפ"ב דהל' גזילה ובפ"ה דהל' גניבה והמ"מ תמה עליו שם וישוב דבריו ע"ש: וא"א הרא"ש כתב כסברא ראשונה גם (הרא"ש) [הראב"ד] השיג על הרמב"ם וכמש"ר בסי' שס"א ס"ה בגזל ומכר וק"ק למה לא כתבו רבינו כאן דברי הרמב"ם שהראב"ד השיג עליו וכמ"ש בסי' שס"א ע"ש:

סעיף ז
אבל אם מת והורישו כו' כן מוכח מהסוגיא בב"ק דף קי"א ע"ש וכל דינים הללו יתבארו עוד בדברי רבינו בסימנים שלפנינו בהל' גניבה וגזילה ע"ש.

סימן שנד

סעיף א
השביחה הגניבה כו' בר"ס שס"ב כ"ר דהשבת של הגזלן אפי' לא נשתנה אלא שינוי החוזר ומפני תקנת השבים וה"ה בגנב כו' דחד דינא אית להו וכמש"ר שם ומה"ט סתם רבינו כאן וכתב דשבח שע"ג גזילה דגנב הוא וכ"כ בשלטי גבורים ובדרישה כתבתי לשון המשנה והגמרא ולשון הרמב"ם ע"ש ולכן אקצר כאן בפרישה: מ"ש ל"מ גנב פרה כר פי' דאז איכא תרתי שינויי הטעינה והגזיזה העיבור והלידה להכי פשיטא דקנה הכל ואפ"ה א"צ להחזיר בעיניה אלא משלם דמיה כמו שהיתה שוה בשעת הגזילה דס"ל לרבינו דשינוי הלידה והגזיזה חשיב שינוי אפילו לגבי פרה ולא מיקרי שינוי החוזר וכ"כ הרא"ש וכמ"ש בדרישה ע"ש: אלא אפילו גזל כו' רבינו התחיל בגניבה גם איירי כאן בהל' גניבה וסיים בל' גזילה משום דדין גניבה וגזילה בזה שווין וכמ"ש בסימנים שלפנינו וכ"כ המ"מ בהדיא ע"ש והרמב"ם כתב דין זה אגזילה ע"ש: ומ"ש הגיזה והולדות שלו לאו למעוטי הפרה אלא לפי שהגיזה והולדות שלו ממש ואפילו דמים א"צ ליתן בעדם כיון שברשותו נטענה ונתעברה משא"כ הפרה שאינו שלו לגמרי

ובגזילה שהיתה מעוברת או טעונה כתב שהכל שלו משום דשם דין פרה וולדה שווין הן שהגזלן קנאן בשינוי וצריך לשלמן כשעת הגזילה: חשיב שינוי גמור דמעיקרא הוה ליה גופא מליא והשתא גופא סריקא: היכא שגנבה ריקנית פירוש דאז העיבור והטעינה הוה שינוי וקנאה כך הוא שיטת רבינו ע"פ סברת הרא"ש וכדמסיק לבסוף ושיטת הרמב"ם היא שמה שאמר במשנה ר"פ הגוזל דשבח גזילה דגזלן מיירי דוקא לאחר יאוש וס"ל דגיזה ולידה וכ"ש טעינה ועיבור לא מיקרי שינוי אבל אם השבח בשינוי שאינו חוזר לברייתו כלל כגון טלה ונעשה איל עגל ונעשה פרה אז אפילו בלא יאוש הכל של הגזלן וד' חילוקי דינים לדעת הרמב"ם. לפני יאוש אפילו כבר גזזה וילדה מחזיר הכל בעין כמו שהוא אפילו גם נתעברה אצלו. ולאחר יאוש יש חילוה בין אם השבח עוד על הגזילה או לאו אם עודה עליה אז כוטל הנגזל הכל ומשלם לגזנן השבח שנשבח אחר יאוש ואם אין השבח עדיין בשעת התביעה על הגזילה יש עוד חילוק אחר אם כל השבח נשבח אחר היאוש אז כל השבח של גזלן ומחזיר לנגזל הפרה בעין ואם היה לנגזל קצת חלק בשבח כגון שהתחיל להשביח קודם הגזילה או קודם היאוש אז כיון שזה כבר נטל השבח מע"ג גזילה ואם בא נגזל זה ליקח פרתו עדיין לא תהיה גניבתו חוזרת כו' שתחסר לו מקצת השבח והגזלן אינו מחוייב להחזיר הולד והגיזה ולקבל חלקו בדמים מהנגזל כיון דכבר נתייאש ונתיילד אצלו ולא אמרינן שיחזיר לו פרתו וגם יתן לו בה הגזלן בעד מקצת השבח השייך לו דמים אלא כיון שמחזיר לו מקצת הגזילה בדמים ע"פ הדיין וכמ"ש מחזיר לו כל גניבתו בדמי' ומחזיק הגניבה לעצמו אלו הם כלל דברי הרמב"ם ומעתה תבין דברי רבינו:

סעיף ב

מ"ש והרמב"ם חילק כו' כלומר הרמב"ם לא פי' המשנה דריש הגוזל כמ"ש דהא דגיזה וולדות שלו משום שקנה ע"י שינוי הגזיזה והלידה אלא שחילק בין לפני יאוש לאחר יאוש ומוקי להמתני' לאחר יאוש ולענין למיקני השבח שהשביח אח"כ מכח היאוש לא (מוקי) [למיקני] גוף הגזילה או הגניבה מכח השינוי: ומש"ר בסוף ז"ל וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה וכן השיג הראב"ד ר"ל דגם הראב"ד ס"ל דאין לך שינוי גדול מגזיזה ולידה וכמ"ש בדרישה ל' השגתו אלא לענין החילוק שחילק הרמב"ם בין לפני יאוש בין לאחר יאוש לזה הסכים עמו הראב"ד וכן פי' ב"י: ומ"ש ומשלם אותה ואת ולדה כו' ר"ל הכל מחזיר בעין הפרה והולד או הגיזה דלא מחשב הלידה שינוי אם לא נתייאשו קודם שהשביח ואע"ג שכתב ל' משלם אין כוונתו שיחזיק הגזלן בגוף הגזילה וישלמנה אלא כמ"ש וכן הוא ל' הרמב"ם שכתב ל' תשלומין על החזרה וכמ"ש שם עוד ז"ל מפי

השמועה למדו אם היא כשגזלה משלם אותה ואם נשתנית בידו משלם דמי' הרי לפנינו דאם לא נשתנה מחזירה כעין שגזלה דהיינו אותה וקראה תשלומי'. ולא נשתנית הגזילה פי' לא נשתנית. שינוי גמור דהיינו טלה ונעשה איל: משלם דמי פרה העומדת לילד עכ"ל הרמב"ם והוא גם כן לשון המשנה ריש הגוזל וכמ"ש בדרישה ומפרש רבינו (של') [שס"ל] והפרה והולד ישארו לגנב וגם דעת (מוכן) [הראב"ד] כן (ולאפוקי מדעת המ"מ ושלטי גבורים וכמ"ש בדרישה ובחידושים) וכן משמע לשון הרמב"ם שכתב משלם דמי פרה משמע בהדיא דדוקא הדמים ולא הפרה גופה והטעם כמ"ש לעיל בסמוך: ואם עדיין לא ילדה שמין כו' כבר כתבתי הטעם דכיון דעדיין השבח על הגזילה אע"פ שהשביחו ברשות הגזלן מ"מ זה הנגזל נוטל גזילתו דהיינו פרתו כמו שמוצא אותה ומה שיש עליה השייך לגזלן משלם לו בדמים ובחידושי' הארכתי והבאתי שם ל' הרמב"ם וכתבתי שם מה שמחולק רבינו עם המ"מ בביאור דהרמב"ם גם חידשתי בביאור הרמב"ם בס"ד ע"ש:

סעיף ג

גנב בהמה או כלי' כו' ז"ל הגמרא [עיין תחילת ל' הגמרא בב"ח] מ"ט דרב אמר רבא גניבה וחיים אחייה לקרן כעין שגנב וז"ל הרי"ף (ע"פ הגמרא בקיצור) שם ולא שגנב כחושה והשמינה דהא תניא כחושה והשמינה משלם כפל וד' וה' כעין שגנב דא"ל אנא מפטימנא ואת שקלת ואי גנב שמינה והכחישה משלם כפל וד' וה' כעין שגנב משום דא"ל מה לי קטלה כולה מ"ל קטלה פלגא אלא כי אמר רב ביוקרא וזולא ולא דמעיקרא שוי' זוזא והשתא שוה ד' דהא אמר רבא כו' אלא כי קאמר כגון דמעיקרא שוי' ד' והשתא זוזא כשמשלם קרן כעין שגנב כפל וד' וה' כשעת העמדה בדין וה"מ לענין יוקרא וזולא אבל גנב טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור אמר ר' אילעאי קנאה בשינוי ומשלם תשלומי כפל כעין שגנב והנה רבינו התחיל כעין מימרא דרבא והיינו כשהוא מתחלה בזול והוקר אח"כ ואח"כ כתב מימרא דרב כשהיה מתחלה ביוקר ונתבאר מדברי הרא"ש כתבתי בדרישה דד' וה' חיובו תליא בשעת טביחה או מכירה בין לקולא בין לחומרא שהוזל אח"כ ובקרן כתיב אחיי' לקרן לשלמו בשלמותו ולא כפל דאזלינן ביה לקולא וע"פ הדברי' הנ"ל יתבארו בס"ד פרטי דברי רבינו: ומ"ש גנב בהמה או כלי' בשעת גניבה היה שוה זוז ובשעת העמדה בדין שוה ד' ל"ד בשעת העמדה בדין קאמר אלא גם בשעת שבירה היה שוה ד' והוא מימרא דרבא הנ"ל ומש"ה כתב דמשלם הכל כשעת העמדה בדין דאמאי קמחייבת ליה אשעת גניבה הא לאו מידי עבד דכל זמן שהיא בעין יכול להחזירה נמצא שהשתא כי תברה או שתיה הוא דהוציאה מן העולם ולהכי אשעתא דהשתא קמשלם: ומש"ר או אבדו פי' דכל אבידה (בשבא) [כנשבר] בידים דמי דכל

גניבה מיקרי פשיעה ועמ"ש בסמ"ע ליישב דברי הרמב"ם לחלק באבדו ממילא): ומש"ר משלם הכל קרן וכפל כשעת העמדה בדין כבר כתבתי דהיינו דוקא הכא דמיירי כשגם שעת מכירה כך היה והא דלא אמר בפי' בשעת השבירה וכן מש"ר וד' וה' בשעת טביחה אע"ג דגם קרן וכפל משלמים כדין זה י"ל דרבינו לא בא אלא להוציא דין זה ממימרא דרב הנ"ל דאמר קרן כעין שגנב וד' וה' כשעת העמדה בדין וקאמר דאזה דהיה מתחלה שוה זוז והשתא שוה ד' לא קאי כללא דרב אלא דין כפל וקרן הוא בשוה הכל כשעת העמדה בדין ואשמועינן אגב דהעמדה בדין דד' וה' הוא שעת טביחה וכל' הרא"ש שכתבתיהו בדרישה ויש בו נ"מ לדינא שיכתוב אחר זה והשתא א"ש דפתח בל' זו משלם הכל וסיים בדינים מחולקים. ומ"ש והכלי נשבר מאליו דקדק לכתוב דוקא בלשון נשבר אבל נאבד חייב בכל ענין וכמ"ש בסמוך דכל אבידה פשיעה היא: משלם קרן וכפל כשעת גניבה דהא השתא לאו מידי עביד ואינו נתחייב אלא אשעת גניבה שהוא עיקר מעשה וד' וה' אינו במתה ונשברה כלל וכמ"ש.

סעיף ד

ואם היה שוה כו' זו מימרא דרב. ושחטה או מכרה או שבר הכלי כו' משלם קרן כשעת גניבה בזה לא אמרינן הא בשעת גניבה לאו מידי עביד והשתא הוא דהוציאה מן העולם ומשעתא דהשתא הוא משלם דא"כ יהא חוטא נשכר כמ"ש בדרי' בשם הרא"ש: וכפל כשעת העמדה בדין משום דכיון דכתב רחמנא גניבה וחיים ללמד אחיי' לקרן כעין שגנב ולגופיה לא איצטריך כמ"ש בשם הרא"ש בדרישה כ"א לדיוק היינו הכפל אבל [אין] לדייק מיניה לתשלומי ד' וה' דמה שייכות לתשלומי ד' וה' לתשלום הקרן זה בא על הגניבה וזה בא על הטביחה משא"כ בקרן וכפל דשניהן באין על שעת מעשה הגניבה כמ"ש בדרישה והא דאזלינן בכפל בתר שעת העמדה בדין דוקא כשהוזל ממה שהיה בשעת גניבה אבל אם הוקר בשעת העמדה בדין ודאי לא אזלינן בתר העמדה בדין דכיון דלאו מידי עבוד אחר הגניבה והטביחה וק"ו הוא מקרן דאם היה בזול מתחלה ואח"כ הוקר ונשבר מאליו דמשלם בזול בשעת גניבה וכמ"ש הרא"ש כתבתי ל' בדרישה וגם שם נתבאר דתלינן הכפל בשעת העמדה בדין לקולא משום דאי בעי הוה מודה והיה פטור אבל בד' וה' אין הודאתו דטביחה ומכירה כח לפטור מהם אם באו עליו עדים מתחלה שגנב וגם אחר ההודאה באו עדים שטבח או מכר וכמש"ר בסי' שמ"ח ומש"ה ד' וה' לעולם משלם כשעת טביחה ומכירה בין הוקר או הוזל אח"כ קודם העמדה בדין דחיובו תלוי במעשה דטביחה או מכירה: ומש"ר ואם הוקר או הוזל כו' בא לפרש הנ"מ במ"ש דבד' וה' אזלינן בתר טביחה: ומ"ש בין טביחה או שבירה נראה דצ"ל מכירה

במקום שבירה וכן במ"ש אח"כ לעולם בתר טביחה או שבירת הכלים וכו' ט"ס היא וצ"ל בתר מכירה אזלינן דהא בשבירת כלי ליכא ד' וה' ובכפל לא אזלינן לעולם בתר שבירה כ"א כשהוקר אחר כך וכמ"ש וגם באשר"י ליתא האי שבירת הכלי וליישב גירסת הספרי' צ"ל דמ"ש רבינו ואם הוקר או הוזל כו' ענין בפני עצמו הוא ומשום דעד כאן לא איירי בנשתנה בין טביחה ומכירה להעמדה בדין ועכשיו בא לחדש דין זה דאם ישתנה בין טביחה ושבירה להעמדה בדין וקאמר דאזלינן בתר טביחה וקאי דוקא אקרן ומיירי בששברה בידים דאז אזלינן לעולם בתר השבירה ובין הוקר ובין הוזל כיון שהיתה שעת הגניבה והשבירה בשוה אלא שאח"כ נשתנה וכמ"ש אבל אם היה מתחלה בשעת גניבה ביוקר והוזל בשעת שבירה כבר נתבאר דאזלינן בתר שעת הגניבה וק"ל והוא דוחק: וכחשה ופטמה דהוי ממילא כו' הכל מבואר בל' הרי"ף הנ"ל וגם בל' הרא"ש: וכן אם הכחישה הוא בשעת הגניבה הטעם דמ"ל קטלה כולה ומ"ל קטלא פלגא בכחישה.

סעיף ה

אין אומרים יתן להבעלים השברים כו' אע"ג דגבי שומרים ומזיקים אמרינן כסף ישיב לבעליו אפי' סובין וכ"ש ששמין לו אלו השברים עצמן וכ"כ רבינו לעיל סימן שד"מ אפ"ה גנב שאני דכתיב ביה חיים שנים ישלם חיים ולא מתים וכן הדין בגזלן כמש"ר בסי' שס"ב וילפי' מדכתיב והשיב את הגזילה אשר גזל כאשר גזל והכי איתא בירושלמי הילכך צריך להחזיר להם הגניבה או דמיהן דמה לי הן ומה לי דמיהן דכשיש להן דמיהן יכולין לקנות לעצמן כלי וכעין זה שנגנב או נגזל מהן אשר"י פ"ק דב"ק: ואם ירצו כו' שומעין להן דתקנה זו שישלמו כלים שלמים לגנב ולגזלן לטובת בעלים הוה וכשאינן רוצין בתקנתן שומעין להן והמ"מ תמה וכתב למה לא קנאם הגזלן בשינוי ואולי בששמו עליו עכ"ל ר"ל כשלא נשבר מהכלי כל כך עד שנאבד שמו ממנו אלא נשבר ממנו קצת דעדיין שם כלי הראשון על הנשאר ולפי מ"ש הר"ן שם כתבתי ל' לקמן בסי' שס"ב ע"ש לק"מ וכמ"ש שם ע"ש ודוק:

סעיף ו

אינו יכול להקדישו כו' זה לפי שאינו שלו [וזה לפי שאינו] ברשותו ומ"ש גזל ולא נתייאשו הבעלים עמ"ש בדרישה לעיל סי' שנ"ג מזה:

סימן שנה

סעיף א

אם ידעו הבעלים שנגנבה דאז הוה גניבה גמורה ובעינן השבה מעלייתא רש"י

סעיף ב

ונתנם לתוך כיסו דאדם ממשמש בכיסו וסופו קודם שיתנם לתיבתו ימנה מה שבכיסו אבל לא מה שבתיבתו כן הוא ל' הרא"ש ומינה דלהרא"ש ורבינונאצ"ל דאדם ממשמש בכיסו תמיד דהא אפילו לא ימשמש בה אלא קודם שיתנם לתיבתו סגי בהכי והגמרא דקאמר אדם ממשמש בכיסו תמיד הנהוג מדרך העולם נקט אבל להרי"ף והרמב"ם דס"ל דסגי ליה בהחזרה לכיס שיש בו מעות אפי' לא ידע כמה יש כו' אליבייהו צריכין לומר שדוקא נקטו הגמרא שאדם ממשמש בכיסו תמיד ומכחו יודע כמה היה בו קודם החזרה ושניתוספו לו מעות בכיסו אחר החזרה ודוק ועיין בסמ"ע: או לכיסו שלא ידע האי לא ידע דוקא אנתנו לתוך כיסו קאי דאילו בתיבה אפי' ידע מה שבתוכה לא הוה השבה כיון דאינו ממשמש בהו ועיין בסי' שס"ו בהשבת גזילה שכ"ר בכעין דין זה:

סעיף ג

אבל שומר שגנב מרשות עצמו כו' גם זה שם פלוגתא דר"י ור"ע והלכה כר"ע דאמר הכי. ומ"ש שהופקד אצלו כיס או טלה ר"ל אפילו לא נקטה נגרא ברייתא וגם לא שייך כאן טעם דאנקטיה נגרא דהשומר עצמו רוצה לשמרו יפה וקמ"ל דאפ"ה לא מהני מטעם שכלתה שמירתו ואע"ג דלא ידעו הבעלים מהגניבה וכן תירץ הרמב"ן ז"ל והביא הר"ן פ' הגוזל בתרא דף מ"ח ועוד כתב שם בשם הרמ"ה תירוץ אחר ע"ש וגם בש"ג פ' המפקיד ברי"ף סי' שמ"א כתב תי' אחר ע"ז וכתב שם בעל ש"ג ג"כ ז"ל לי תימה [עיין בב"ח שמביאו] ולי נראה דמש"ה כתב הרמב"ם ורבי' ויש עדים שגנבו אע"פ שזה לא נזכר לא בגמ' ולא ברי"ף ולא בהרא"ש דצריך שתהא הגניבה בעדים משום דאז אין ראיה בחזרתו שעשה תשובה ודוק אבל א"ל דמש"ה כתב שגנב בעדים דאל"כ מי יאמר דבתורת גניבה לקחו דילמא אדעתא להחזירו לקחו דאכתי ק' למה לי עדים בשהוא עצמו מודה בדבר שלגניבה נתכוין ועוד שכבר כתבתי לעיל בס"ס רצ"ב כמה דעות דשואל שלא מדעת אף אדעתא להחזירו שם גניבה יש עליו ע"ש אלא מחוורתא כדכתיבנא:

סימן שנו

סעיף א

אסור לקנות מן הגנב שום דבר כו' שאסור לקנות דברים שחזקתן גנובים וכמש"ר בסי' שנ"ח ע"ש: ומ"ש והקונה ממנו עון גדול הוא בפ' האיש מקדש לאו עכברא גנב אלא חורא גנב: ומ"ש שאם לא ימצא קונה לא היה גונב אע"ג דיכול להוליך הגניבה במקום שלא יכירוהו ויקנוהו ממנו מכל מקום לא היו שכיחים הגנבי' כ"כ וה"ק אם לא היה מוצא קונה כלל לא היה גונב כלל ועכשיו כשלא יקנה ממנו במקומו לא יהיה מצוי הגניבה:

סעיף ב
והקונה ממנו לפני יאוש כו' ב"ק דף קט"ו ע"ש:

סעיף ג
שאין שינוי רשות קונה אא"כ היה היאוש קודם רבינו סתם כאן כדעת הרא"ש אביו וכמ"ש בס"ס שנ"ג:

סעיף ד
משום תקנת השוק פירש"י שם על שקנאו הלוקח בשוק בפרהסיא ולא הבין לבו שגנבו עשו לו תקנה שישלם לו הבע"ה מעותיו עכ"ל וכן פי' ר"ן: ומ"ש ואצ"ל בשלא הוכר הגנב הוצרך רבינו לכתבו דל"ת דוקא בשהוכר דאין פסידא לבע"ה שיכול להדר עליו תקנוהו קמ"ל ודומה לזה כתבתי בפרישה לעיל ר"ס ש"מ: ואין חילוק בין אם קנה שוה ק' בר' בין שוה ר' בק' ולאפוקי מרב ששת דאמר דכשם דק' היתרים מתנה הוי' ק' דשויי' נמי מתנה הויא אלא כדרבא דאמר עבד אינש דקני בדמים יקרים ומ"ש בשוה ר' בק' לא נזכר בגמ' אבל הרמב"ם כתבו ג"כ בפ"ה מהל' גניבה ונראה שהטעם משום דעביד אינש דמוזיל ומזבן לפי שהוא צריך למעות וכ"כ ב"י ולא אמרינן מדהוזל כ"כ הו"ל למידע שהוא גנב: בד"א בגנב שאינו מפורסם כו' אע"ג דמסיק רבי' וכתב שר"י אינו מחלק בזה ושלזה הסכים הרא"ש מ"מ כתב בתחלה ל' בד"א כו' כיון דרבא כמחלק בין מפורסם לשאינו מפורסם אלא שר"י והרא"ש ס"ל מ"ש רבא בגמרא דלא עשו בו ת"ה בגנב מפורסם שהוא פירושו ודאי רבא לא איירי אלא כשהגניב' שבידו עתה היא מפורסמת להלוקח מדמסיק שם לומר [והלכתא] בכולהו עשו תק"ה כדי שלא שלא תיקשי הלכתא אהלכתא וכמ"ש בדרי' ומה שכתב רבינו הבד"א כו' הוא גם להרא"ש ומ"ש עליו לפרשו והוא יוציא מעותיו מן הגנב זהו דלא כר"י והרא"ש דאלייהו ידוע שהיה גניבה בידו צריך להחזירו לו בחנם וכדמסיק ומש"ה סיים רבינו וכתב ע"ז ז"ל כ"כ רב אלפס והרמב"ם ז"ל ור"ל דהן פירשו דגנב מפורסם הנזכר ר"ל שהגנב מפורסם אף שהגניבה אינה מפורסמת ומסיק דר"י והרא"ש לא פירשוהו הכי אלא פירשוהו שהגניבה מפורסמת ובזה נתיישב מש"ר בס"ס זה ז"ל ואם גנב מפורסם הוא דקשה למה כתב דבר שהוא נגד דעת הרא"ש אביו ועמ"ש שם ובזה שכתבתי כאן דס"ל לרבינו להלכתא מ"ש בגמרא דלא עשו ת"ה בגנב מפורסם אלא שפירשו שהיינו שידוע שהכלי שבידו גנוב הוא א"ש דנקט ל' הגמרא וק"ל גם בר"ס שפ"ט חילק בין גנב מפורסם ע"ש ולכאורה היה נראה לחלק בין ידע הלוקח שהוא גנב מפורסם או לא דבידע גם רבינו מדה ובזה מיושב גירסת הספרים דבסמוך שכתוב בהן אלא אם ידע הלוקח ודאי שהוא גנב וא"צ להגיה גנוב אבל מדפירש"י ת"ה היינו שקנאה בשוק ולא ידע שהוא גנב מוכח שהדבר תלוי בידיעת דבר הגנוב ולא

בידיעת הגנב וק"ל: כך כתב הרי"ף והרמב"ם אבל ר"י כו' עיין בדרישה: אא"כ ידע כו' שהוא גנוב כצ"ל לפי שהלוקח ידע שזה הכלי עצמו שקנה עתה שהיא גנוב אבל אי לא אע"פ שהכירו הלוקח שהוא גנב מפורסם דילמא זה משלו היה: אז צריך להחזירו בחנם ואפילו הגנב עצמו א"צ להחזיר לו מעות דודאי נתנם לו לשם מתנה הואיל וידע שאינו שלו וקנאו סמ"ג:

סעיף ה

כתב הרמב"ם נתייאשו כו' כ"כ פ"ה דגניבה וז"ל שם נתייאשו הבעלים מהגניבה בין שנתייאשו ואח"כ מכר בין שנתייאשו אחר שמכר קנאו הלוקח בשינוי רשות ויאוש ואינו מחזיר עצמו לבעלים אלא נותן להן דמיו אם לקח מהגנב מפורסם ואם לא היה המוכר גנב מפורסם אינו נותן לו כלום לא הכלי' ולא הדמים מפני תק"ה עכ"ל שם וכתב שם המ"מ שהוא הנוסחא האמיתית וכן נדפס במקצת ספרי הטורי' וכ"כ הב"י שכצ"ל (ולא כאשר נדפס בדפוס ב"י הנוסחא בע"א) וה"פ דהרמב"ם ס"ל דביאוש ושינוי רשות אינו קונה לגמרי אלא שא"צ להחזיר לו גוף הגניבה אבל הדמים צריך להחזיר לו וכמש"ר לעיל סי' שנ"ג ולכך בגנב מפורסם דלא עשו תק"ה צריך הלוקח להחזיר לבעלים דמי הכלי' אבל כשלקחו מגנב שאינו מפורסם אינו מחזיר לו כלום דהא דמי כלים כבר נתן לו לגנב בשעה שקנאם ממנו ואי לא נתייאשו הבעלים היו לוקחים גוף הגניבה מהלוקח והיו נותנין להלוקח דמי הכלי' שנותן לגנב מפני תק"ה והשתא שנתייאשו גם גוף הכלי קנה: והוא הולך לשיטתו שאין כו' אין דברי רבינו מדוייקים דמאחר דלא מצינו להרמב"ם שכ"כ אלא במקום הזה לא הול"ל והוא הולך לשיטתו כל אלה המה דברי ב"י וגרסתו ודחה גי' הספרי' ועד"ר וקושייתו האחרונה שהקשה שם למה כתב שהלך לשיטתו כו' י"ל שר"ל לשיטת פירושו להמשנה והגמרא דקתני ביאוש ושינוי רשות דר"ל גוף הגניבה לחוד:

סעיף ו

כתב הרמב"ם כו' ג"ז מדברי הרמב"ם שם ע"ש:

סעיף ז

גנב ופרע בחובו כו' מסקנת הגמרא דפ' הגוזל בתרא ע"ש:

סעיף ח

משכן הגניבה כו' מכאן ועד סוף הסי' כן הוא בגמרא שם דף קט"ו מימראות ועובדות ופסקי הלכות: ומ"ש בין שלקח עליה כדי שווי' כו' אתא לאפוקי מאמימר דס"ל לא עשו בו תק"ה מטעם דאין דרך לעשות כן להלוות על המשכון כל שוויו הילכך לאו אדעתא

דהאי משכנתא אוזפיה אלא הימוני הימני' ליה: ומ"ש או יותר זה לא נזכר כלל בגמרא אלא הרמב"ם כתבו ג"כ שם פ"ה דגניבה ועיין הטעם בב"י:

סעיף ט

לא אמרינן כו' אלא צריך להחזיר לו בחנם כו' כתב המ"מ דהיינו דוקא שנתן לו החפץ סתם אבל אם אמר הלויני על חפץ עוד ק' אחרים ודאי משכנתא היא דעשו בו חכמים תק"ה וק"ל:

סעיף י

ראובן שקנה כו' עד הבעלים נותנים לשמעון הק"ן כו' שם בגמרא ויהיב טעמא ז"ל השתא לוקח מגנב עשו בו תק"ה לוקח מלוקח מיבעיא: ואם גנב מפורסם הוא נוטל הגניבה משמעון בלא דמים כו' אין זה שם בגמרא וכבר נתבאר ממש"ר לעיל שהרא"ש והר"י לא חילק בין גנב מפורסם לאינו מפורסם מ"מ כתבו רבי' משום שיש בו נ"מ בהאי פיסקא גם לדעת ר"י והרא"ש היכא שידע ראובן שקנאו שזה הכלי גנוב הוא ביד המוכר ועד"ד גם בפרישה ס"ד כתבתי ישוב אחר לזה דלק"מ: ומ"ש דנוטלו משמעון בלא דמים אע"ג דיכול להיות דשמעון לא ידע שראובן קנאו מפלוני זה שהוא גנב מפורסם מ"מ כיון דמן הדין (אצ"ל) [אין] להבעלים ליתן כלום אפי' בלקח מגנב שאינו מפורסם אלא מפני תק"ה תקנו שיחזירו הבעלים לי דמיו בכה"ג לא תקנוהו בפרט כיון שהוכר הגנב ויכול הלוקח להוציא דמיו מהגנב ועד"ר שם כתבתי שהרמב"ם חולק על זה:

סימן שנז

סעיף א

המכיר כליו וספריו כו' בדרישה כתבתי ל' הגמרא ופירושה ע"ד רש"י והרא"ש ובדרכו הלך רבינו וע"פ זה אפרש בס"ד דבריו: מ"ש ויצא לו שם גניבה בעיר פי' שכבר צעק על גניבתו שנגנב כלי שסימנו כך וכך עכשיו רואה כלי כזה ביד הנתבע והוא טוען שהוא הוא ומביא בני אדם שמעידין ששמעו הכרוז והצעקה שנגנב לו כלי בסימני' הללו אבל אין מכירין הכלי הזה בטב"ע שהיה של התובע וזה לבד לא מהני דשמא זוזי איצטריכו ליה ומכר ונתחרט על מכירתו ומש"ה הוציא קול כדי להאמינו כשיערער ע"י להנתבע ומש"ה בעינן שיהיה גילוי מילתאוסברא שנעשה לו גניבה והיינו שבאו בני אדם ולנו כו' וראו שחתרו וחבילות על כתיפן ואז לא על פיו סמכינן רק הכל אומרי' מן הסברא שנעשה לו גניבה ואף שאין הרואי' ראו מה שהוציאו שכל חבילה אינו ניכר לעין הרואה מה שהוא בתוך החבילה מ"מ כיון שהאנשים האלו בחזקת גנבים הם שהרי חתרו ויצאו וזה צעק אחר היציאה שנגנב מידו כלי או ספר שסימנו כך וכך ועכשיו רואים כלים כאלו ביד הנתבע וזה התובע אינו עשוי למכור כליו מש"ה מצרפין הדברים ומוציאין אותו

מיד הנתבע רק שצריך ליתן לו הוצאתו ע"פ השבועה מפני תקנת השוק אבל אי התובע עשוי למכור כליו אז אין מוציאין מיד הנתבע עד שיש שמעידים שראו מה שהוציאו בעין ולהכיר אותם בסימני' והיה כעין הכלי שנמצא עתה ביד הנתבע וגם שמעו שזה התובע צעק על גניבתו אז ינתן סימני' זהו כלל הדברי' שעל פיהם דברי רבינו מבוארי': ומש"ר בעשוי למכור א"נ עד שיעידו כו' וזה נותן בהם סי' כו' כלומר ואז בשעה שראו אותן יוצאין מהחתירה ונושאי' כלי' הללו שמעו שזה התובע נותן סימן לגניבתו כעין הסימני' שנמצאו באותן כלי' שנשאו אבל עכשיו אחר שראו הכלים ביד הנתבע אין שייך לומר ונתן בהם סימן ועוד שאר הוכחות לזה כתבתי בדרישה ע"ש ודוק: ומ"ש שחתרו להם בקיר כו' אין פי' שצריכין העדים לראות שעשו החתירה שהרי במשנה לא אמרו אלא כגון שהיתה מחתרת חתורה כו' דפי' דלמחר נמצאת חתירה בבית פ' וראו אנשים יצאו משם ונושאים כלי' וכן הוא בהדי' ברמב"ם פ"ה דגניבה ז"ל באו בני אדם ומצאו מחתרת ובני אדם שלנו בתוך ביתי יוצאים כו' וכך אפרש ל' רבינו שר"ל שהם מסתמא אותם שחתרו להם החתירות שמצאו למחר וראו ג"כ יוצאי' וחבילות כו' וק"ל: והראב"ד כתב דמיירי כו' פי' כמו שס"ל להרמב"ם דאין יאוש ושינוי רשות קונה אלא לענין שא"צ להחזיר הגניבה וכמש"ר בשמו בסי' שלפני זה כן סבר ג"כ הראב"ד וכמש"ר בשמו ר"ס שס"ח ע"ש ומש"ה פי' המשנה דקתני המכיר כליו כו' ישבע לו לוקח כמה נתן ויטול דמיירי בין לפני יאוש ואז ישבע הלוקח והבע"ה מחזיר לו הוצאתו ונוטל הגניבה מיד הלוקח ובין לאחר יאוש דאז גוף הגניבה נשאר ביד לוקח אבל צריך לשיטתם להחזיר לבעלים דמי שיווי הגניבה רק שמנכה לו מה שהוציא ונתן להגנב דמסתמא יש יתרון בשיווי כי הלוקח מהגנב בזול הוא קונה ועל אותו יתרון קאמר ויטול פי' הבע"ה נוטל מיד הלוקח וא"ש פי' המשנה טפי וכמ"ש בדרישה ע"ש ודלא כב"י. ואע"ג דסתם גניבה יאוש בעלים פי' ומסתמא היאוש נעשה מיד שנגנב דהיינו קודם מכירה דהא מכח דלא ידעינן מי גנבו מתייאש וק"ל וע"ל ר"ס שס"ח שם כ"ד הדין דסתם גניבה יאוש כו': כתב הרמב"ם כשאינו עשוי כו' ור"ל כיון שהעדים מכירים כו' והכי מסתברא [רבינו] ס"ל ג"כ כהרמב"ם לדינא דבישׁ עדים שמכירים אלו הכלים הנמצאים ביד הנתבע בטב"ע שהיה של התובע סגי ליה ביצא שם גניבא לחוד וא"צ לאינך תנאי' הנ"ל ודוקא כשאין עדים המכירים כלים אלו בטב"ע הצריכם רבינו לעיל וכמ"ש שם רבינו בהדיא ז"ל אע"פ שאין עדים מכירים שהן כליו וכמ"ש שם ומש"ה כתב רבינו דכשיש תנאי' הנ"ל שראו שחתרו והוציאו משא על כתיפם כו' א"צ לעדים שיעידו בטב"ע רק שמחולקים בפירוש השמעתא אבל בדיני ל"פ ובדרישה הארכתי ודלא כב"י ע"ש:

סימן שנח

סעיף א

כל דבר שחזקתו גנוב כו' כל מ"ש בסי' זה הוא מב"ק דף קי"ח וקי"ט ע"ש: או שרוב הדבר ההוא גנוב כו' עד"ר:

סעיף ב

חלב גדיים וטלאים כו' פי' חלב או טלאים או גדיים דכ"א מהן אסור לקנות ואפילו גדיים או טלאים הרבה אין להם היכר בעדר ומש"ה לא חילק בהן וכמ"ש בסמוך דמתיר בד' צאן שהן גדולים ויש להן היכר בעדר וכמ"ש שם: אבל אם הוא תפור מותר פירש"י בגדים תפורים דא"נ גנבו קנאו בשינוי עד"ר: ד' צאן וד' גיזות מעדר קטן שחסרונו ניכר בעדר ואינו יכול להשמט ולומר זאב טרפם: ה"ג ואין לוקחין משומרי פירות פירות או עצים כו' וכן הוא ל' המשנה ובריייתא שם: לפי שיש לו חלק בפירות ובסל וכן הוא במ"ס רבינו אבל בס"א אינו לתיבת ובסל וגם בגמרא ומיימוני וש"ע ליתא אלא כתב שם שיש לה חלק בפירות ובעצים: אבל אם ידועים לנו שלא חלקום כו' עד"ר. שמרצון בעלה מוכרתו פי' בשליחותו של בעלה: ועגלי' בשרון ז"ל רש"י [ע' ב"ח שמביאון] וכ"כ נ' ונראה דלפי האי ל"א דמפרש בעגלים בשרון דמכח שהיא מקום גידול עגלי' אין הבעלים מקפידין ומוחלין לנשיהן ליקח לעצמן ה"ה מ"ש כלי פשתן בגליל ג"כ מפורש כן וזה דעת הרמב"ם והש"ע הביאו ע"ש אבל רבינו תפס לישנא קמא לעיקר ומש"ה כתב תלינן שמרצון בעלה משמע שהיא שלוחו של בעל: מן הבדדים פי' בעל בית הבד שתגרים הן בשמן ולוקחין זיתים ושמן מנשיהם: במדה כלומר דרך מכירה בפרהסיא ודבר מרובה שאין יכולון לגנוב כל זאת ולעשות בצנעה רש"י ומסתימת לשון רבינו היה נראה שהוא מפרש שבדדי' הן פועלים שכורין מבעלי בתים לעצור שמן מזיתים שלהן וקאמר דלוקחין מאותן פועלים בדדים זיתים כו' והשתא הוה זה דומה לאינך בבי דלפניו ולאחריו: שהכובס מוציא כו' פי' דרך שטיפתו: אין בע"ה מקפיד והמקפיד אין קפידתו קפידה דבטלה דעתו רש"י: אבל אותן שמוציא הסורק כו' עיין בא"ח סי' ש"א ששם כתבתי כי כן דרד הסורק לאחר האריגה היה לוקח הבגד והיה מותח ע"ג יתידות וסורקו בקוצים כדי ליפותו ע"ש: והן של הכובס נלע"ד של"ד קאמר כובס אלא ר"ל לאותם ששורי' הבגד במים קודם שגוזזים הבגד מהצמר הבולט ומקודם השרייי' נוטלי' השפה כמו שאנו עושים: ואם יותר מג' כולן לבע"ה דומה לזה כ"ר סי' רי"ח ורכ"ט וסי' ש"ל ע"ש: כגון שחור ע"ג בגד לבן ע"ש בפרש"י. אין לוקחין מהגרדין לא אירין ע"ש בפירש"י. ולא נימין בגמרא ולא נירין ועיין פירושו בא"ח סי' י"א: ואפילו הוא מנומר פירושו של מנומר וטווי ואותות ודוגמאות הכל מפורש בפירש"י שם: אבל לוקחין מהן

בגד וצמר צבוע נראה דר"ל בגד אפי' נמטי וכדאיתא שם בגמ' וקנאם בצביעה דצביעה דאמר בסוף קאי גם אבגד וקנאן בשינוי הצביעה ועד"ר: ששייר מהחוט מלוא מחט וחוץ למחט כו' פירש"י שכל זמן שאין מן החוט אלא מלוא מחט מצומצם אינו יכול לתחבו בבגד: וכן אם שייר כו' פי' אם כשחותכין הבגד שייר ג' אצבעות: שהחרש מוציא במעצד כו' פי' מעצד קורדום רחב ובל"א קורין אותו ברי"ט ה"ק ומחלקין בו הנסרים והוא מפיל שפאים דקים וכן המקדיח והרהיטני והמגירה אבל הכשיל והוא קורדום מפיל שפאי' גסים וכ"ש הנפסק במגירה שהעץ ארוך ופסקו הוא של בעל הבית רש"י: אבל אם עושה בבית בע"ה פי' שהוא שכיר יום רש"י: הכל לב"ה צ"ע אם גם בכל הני דלעיל הדין כן: ומפסקי אילנות ומפסגי גפנות ומנקפי הגא כצ"ל עיין ברש"י שם ניקוף שייך בהגא כדכתיב וניקף סבכי יער בברזל הוא ל' סנה:

סימן שנט

סעיף א

אסור לגזול אפילו כל שהוא ומן התורה אסור דחצי שיעור דאורייתא וכמ"ש לעיל ר"ס שמ"ח וכ"כ הרמב"ם ריש הל' גזילה והמ"מ כתב שם דדבר מועט דליכא אינש דקפיד ביה כגון ליקח מהחבילה או מהגדר דבר לחצוץ בו שיניו מן הדין מותר אבל ממדת חסידות אוסר בירושלמי עכ"ל וטעם החסידות כתב ב"י מפני שאילו היה עושה כן כל א' וא' נמצא החבילה כלה והגדר נהרס עכ"ל:

סעיף ב

כאילו נוטל נפשו בב"ק דף קי"ט ילפינן לה מקרא ופליגי בו אי נפשו של נגזל או של גזלן קאמר וכמ"ש ג"כ לעיל סי' של"ט גבי פעולת שכיר ושם פליגי בה בפ' המקבל ריש (בבא מציעא דף קי"ב:) (ג)

סעיף ד

ומש"ר ואסור לגזול אפילו כו' בר"פ א"נ דריש לא תגנובו ע"מ לשלם ובפ' הכונס דריש קרא דויתאוה דוד כו' כמ"ש בסמוך: ומ"ש ע"מ לשלם ר"ל הטוב ממנו ומחשש שמא לא יהא לו לשלם אסור וכדמסיק: וכתב א"א הרא"ש ז"ל דוקא כו' שם: אבל אם התשלומין בעין מותר ולא חיישינן לשמא ירגיל בכך וכמש"ר בסי' שמ"ח דשאני גבי גניבה שכל הגונב במסתרים איכא למיחש לה"ט דמילתא. דשכיח הוא משא"כ גזלן שהוא גוזל בפרהסי' מרשות בע"ה לפני כל והוא מילתא דלא שכיח דהרואים שבא לגזלו מונעי' אותו ממנו בחזקה ולא שייך ביה לשמא ירגיל: כההיא דמייתי עלה שרצו כו' בפ' הכונס דרשו מקרא (דשמואל ב' כ"ג) [ועב"ח שמביאו] ועיין בפרש"י דלשם ושם מוכח דלא היו עדשין בידן וכמ"ש בדרישה ע"ש. עוד איכא שם לפני זה בגמרא מ"ד דלא היה המעשה כן

אלא שדות של שעורים ושל עדשים שניהם הוו של ישראל ומעשה כך היה דהוו מטמרי בשניהן פלשתים ובעי דוד למקליי לאותן שדות כדי להציל נפשם מפלשתים הטמונים שם ולא היה כוונתם לשלם וע"ז שאל לסנהדרין אי מותר אי לא ושלחו להגיד לו דאסור להציל עצמו בממון של חבירו אבל אתה מלך אתה ופורץ גדר לנפשו ואין מוחין בידו ואין שם בגמרא באוקימתא זו ובאוקימתא שלפניה דקאמר טמון באש קמיבעיא ליה כו' דהשיבו לו חבול ישיב רשע גזילה ישלם אלא אדרבה באוקימתא דטמון איתא שם בגמרא בהדיא ז"ל ופשטו ליה מאי דפשטו ליה ובאוקימתא זו השנייי' קאמר שם דשלחו ליה אסור להציל כו' אבל אתה מלך כו' ובזה דברי רבי' מבוארים במ"ש ז"ל ואפי' היה בסכנת מות ובא לגזול כו': ומ"ש דודאי אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש כו' כ"כ הרא"ש ע"ש ודוק:

סעיף ה

ואפי' הלוקח מחבירו בתורת שאלה כו' מימרא דרב ששת פ' המפקיד וכ"כ רבינו לעיל ר"ס רצ"ב ושם נתבאר:

סעיף ו

וכתב הרמב"ם ואפילו החוטף משכון כו' בספ"ג דגזילה כ"כ: והראב"ד השיג עליו וכתב שאינו נקרא גזלן כו' פי' אפי' לבית למשכנו שלא ברשות והא דתנן נגזל נשבע ונוטל כיצד או שנכנס לבית חבירו למשכנו שלא ברשות (וכ"כ רבינו לעיל סי' צ' אליבא דכ"ע) מפרשו הראב"ד שם בהשגות דמיירי במשכנו ונמצא שלא היה חייב לו וכן כתב בהדיא המ"מ שם בשמו:

סעיף ח

ואיזהו גזל כו' כל זה דברי הרמב"ם בפ"א מגזילה ועד"ר:

סעיף ט

אבל אין לו דין גזלן כו' הכי משמע בריש מציעא כי לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו וע"ל סי' ל"ד מ"ש שם והרמב"ם שכתב איזהו גזל כו' קאי אהגזל הנכתב בפ' אשם גזילות א"נ ס"ל דלא תגזול הכתוב בתורה אף שאינה צריכה לגופא אשכירות מ"מ אין המקרא יוצא מפשוטו וקאי אגזל דעלמא ומש"ה כתב הרמב"ם איזהו סתם גזל אלא שא"כ ק"ק דלא הול"ל רבא אמר בל' פלוגתא אלא אמר רבא ודוק: כתב הרמב"ם כל החומד כו' בפ"א דהל' גזילה כ"כ: ואינו עובר בלאו עד שיקנה שנא' לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת חימוד שיש בו מעשה:

סעיף י

וכיוצא בהם משאר דברים שא"א כו' במיימוני כתב גם בזה אפשר לקנותו ולפי אותה נוסחא צ"ל דרבותא קאמר אפי' הן באופן שא"א לקנותן כגון שאין לו מעות כ"כ או א' משאר הנמנעות אפ"ה עובר בבל תתאוה ומה ששינה רבי' הגירס' אפשר משום דהיה ק' ליה דאי גרסי שאפשר לקנותו א"כ למה האריך הרמב"ם לכתוב בבא אחרת הו"ל לכללן בחדא בבא וק"ל גם י"ל ששתי הגי' כוונה א' לשתיהן שכאן איירי בדברים שק' לאדם המוכר להיות זולתן וא"א למכרן כ"א בקושי ומ"מ הוא אפשר לקנותו במפייס אותו ברצי כסף טובא שהרי מסיק וכתב דעובר בלא תחמוד כשקנאן וגי' אפשר לקנותו ג"כ להכי נתכוין דאע"פ שק' לקנותן מ"מ הוא אפשר ואם א"א לגמרי לא היה בא לידי לא תתאוה דלא היה מתאוה דבר שא"א לבוא לידו ולכך חלקם לשני בבות דברישא איירי שבקל יכול לקנותן מיד ממנו וג"כ לא שייך בזה לא תתאוה מה"ט אלא לאו לא תחמוד ואף דברישא נקט ג"כ ביתו י"ל דמיירי במוכר שיש לו בתים הרבה ואפשר לקנות ממנו בקלות אבל בסיפא מיירי באין לו בתים הרבה וכן אינך הם דברים הצריכין לו דצריך לחשוב מחשבה איך יכול לפייסו ולקנותו בזה דוקא שייך לא תתאוה וק"ל: עובר בלא תתאוה שאין כו' כצ"ל וכן הוא ברמב"ם ובש"ע: ואם גזל כו' פי' שלקח ממנו בחוזק ולא שילם לו בעדו אז עובר על ג' לאוין וע"ל ס"ס שע"א מ"ש הרא"ש בענין חימוד וגזילת קרקע:

סימן שס

סעיף א

בד"א שהיא שוה פרוטה כו' כן מוכח בב"ק דף ק"ג ודף ק"ה: ומיהו אם גזל ג' אגודות כו' מימרא דרבא שם וכתבו התו' דכ"ש אם גזל ש"פ והוזלה דצריך להשיב אותה או דמיה ש"פ אלא רבותא קמ"ל אע"נ דכבר קיים כאן מצות השבה במה שמחזיר שתים אפ"ה צריך להחזיר השלישית עכ"ל וע"ל ר"ס רס"ב בדין השבת אבידה דילפינן מקרא דבעינן שיהא ש"פ בשעת אבידה ובשעת מציאה וכ"ר שם בשם הרמב"ם דאם היתה ש"פ בשעת מציאה והוזלה צריך להחזיר ע"ש: כיון שמתחלה היתה שוה ג' פרוטות פי' כיון שמתחלה בשעה שגזלה היה גם בזו ש"פ שהיא בתורת השבה אבל אי גם בתחלה לא היה ש"פ באגודה זו אע"פ ששלשתן יחד היה שוה ג' פרוטות א"צ להשיב אגודה זו כיון שקיים מצות השבה בב' וכן משמע לקמן סי' שס"ז ס"ג שכתב החזיר לו כל הגזילה חוץ מפחות מש"פ כו' וכ"כ תו' שם ועמ"ש עוד מזה בפרישה ודרישה שם בסי' שס"ז ס"ג: והחזיר לו א' קאמרי' כו' שם בגמרא: גזילה אין כאן כן הוא בנוסחאת בכל

ספרי רבי' של דפוס ושל כתב א' מהן לא נעדר והב"י כתב שיש כאן חסרון הניכר וצ"ל אע"פ שגזילה אין כאן מצות השבה אין כאן אבל לעד"נ אין נכון להגיה כן דא"כ לא יתכן מש"ר וכ"כ הרמב"ם ועד"ר: ואין ב"ד נזקקין לכופו פי' שהרי אין בית דין נזקקין על פחות מש"פ וודאי אם לא החזיר שום א' מדעתו אלא בציווי ב"ד כופין אותו ג"כ להחזיר השני' כההיא דתניא הוזקקו ב"ד לש"פ גומרים אפי' לפחות מש"פ אשר"י: וכ"כ הרמב"ם גזילה אין כאן מצות השבה אין כאן כצ"ל וכן הוא בדפוס תוגרמא וכן הוא ברמב"ם פ"א דגזילה דפוס קטן גם הב"י וד"מ כתבו שנוסח זה הוא עיקר ולא כס"א שכתוב בהן גזילה יש כאן וכן מוכח מדברי רבינו דא"כ ק' מאי זה דכתב וכ"כ הרמב"ם ואף שבח"מ של קלף ליתא שם וכ"כ הרמב"ם אבל בדרישה כתבתי דשפיר גרסי' ליה ע"ש שהארכתי בפירושו ודלא כב"י:

סעיף ב

ומהו משלם הקרן כו' עיין בב"י שפירש ב' פירושים ולפירוש הראשון גרסי' כאן ואם הגזילה כו' וזה נראה עיקר דגם בספרים של קלף כתוב ואם: אפילו היא קורה כו' עד משום תקנת השבי' בפ' הניזקין (גיטין דף נ"ה:) סוכה לחג כו' סוכה דף ל"א והטעם דמצוה משוי' כל ז' בנין קבע: שהרי לא חברה בטיט ע"ל ס"ס קנ"ז וגם דומה לזה ס"ס רי"ד:

סעיף ג

נשתנית הגזילה כו' מכאן ועד סוף הסי' נתבאר בב"ק דף צ"ג ודף צ"ו ע"ש: ואפי' שיפן כו' כן הוכיחו שם התו' והרא"ש בפ' הגוזל מדתני שם במתני' עצים ועשאן כלים משמע כלים דוקא:

סעיף ד

ה"ג גזל עפר ועשאו לבינה כו' וכן היא הגי' בספרים המדוייקים וכן הוא בגמרא שם דף צ"ו גזל עפר ועשה מינה לבינה כו' ועבד"ר: פנים חדשות באו לכאן עיין בפרש"י שם ומה שפרש"י גבי נסכא: גזל כסף ועשה מטבע ל"ק וכתב הרשב"א דמ"מ שמין השבח לגזלן וככ"ר בהדיא בר"ס שס"ג: אבל צרפם בכור כו' פי' ב"י שהתיכן בכור ועשה מהן מטבע חדשה אבל אם לא התיכן אלא חדשם בכור ל"ק דחוזרין ליושנן עכ"ל ור"ל מינכר צירופייהו ושם מטבע חדשה עליו ועד"ר: טווי ועשאו בגדים קנה וס"ל לרבינו דלא הוה שינוי החוזר משום דאף אם חזר ונתקו לעולם מינכר דהוה בגד ולא גרע מגזל מטבע חדשה בכור הנ"ל וק"ל ועד"ר ישם הארכתי: חתיכות קטנות כו' דחתיכי דקל קרי להו: והפריד העלים כו' דמעיקרא לולבי מיקרי והשתא הוצי פירש"י הוצי שניתקו עלים שלה מן השדרה ועיין בא"ח סי' תרמ"א דומה לזה ומ"ש שם: כל עלה מגבו לשני' פי'

שעושין כן כדי לעשות מהן מכבדות לכבד הבית והטעם שקנה לפי שמעיקרא מיקרי הוצי והשתא חופי': חלק התיומת עיין בא"ח סי' הנ"ל פירושו:

סימן שסא

סעיף א
כל זמן שלא נשתנית הגזילה כו' עד וכן השיג עליו הראב"ד כל זה נתבאר לעיל בסי' שנ"ג בדין גניבה ודין גזילה וגניבה שווין בדיני' הללו:

סעיף ג
אבל רחמנא קיי"ל כו' ע"ל ר"ס שס"ח ושם יתבאר בס"ד:

סעיף ד
צריך ליתן הדמים פי' הלוקח צריך ליתן להנגזל דמי שווי' של גזילה מן הדין אלא מפני תקנת השבים מנכה לו מה שנתן להגזלן המותר אם קנהו בזול מחזיר להנגזל וכמ"ש לעיל סי' שנ"ו בדין גנב כי גם בקונה מגזלן עשו תק"ה וכמ"ש בסי' שס"ח:

סעיף ה
וכן השיג עליו הראב"ד ז"ל ע"ל סי' שנ"ג:

סעיף ו
אא"כ שמכרו כו' כ"כ הראב"ד והרשב"א בר"פ הגוזל בתרא ונראה פשוט דאם מכרו או נתנו הגזלן לאחר אפי' אם ידע הלוקח או המקבל אז שגזילה היא אפ"ה מיקרי שינוי וקנאו מדלא חילק רבינו בזה וגם מדסיים בסמוך ז"ל ל"ש שידע השני שהיא גזולה ביד הגזלן ל"ש לא ידע וכן הוכחתו בסי' שס"ט ע"ש בדרישה בס"ז בדין נטל חמורו כו' ודלא כמ"ש ב"י שם דמוכח בדבריו דס"ל דבכה"ג לא מיקרי שינוי רשות ע"ש ובש"ע מ"ש עליו ג"כ שם: כי אין דינו כו' פי' אם ירצה הנגזל:

סעיף ז
ואפי' אם אכלו בב"ק דף קי"א ע"ש: עתה שאכלו פטור כן דרשו מדכתיב והשיב את הגזילה אשר גזל כעין שגזל כלומר אם הגזילה בעין יחזיר ואם לאו א"צ להחזיר ובגזלן עצמו ליכא לאוקמא אלא בבנו או בגזלן מן הגזלן ע"ש דף קי"ב:

סעיף ח
וכן אם מת והורישו לבניו כו' שם דף קי"א וכרבא דאמר רשות יורש לאו כרשות לוקח וכ"כ רבינו לעיל סימן שנ"ג ועד"ר:

סעיף ט
אבל אם הניח להן אחריות נכסים שם במשנה וגמרא (ע"ל סי' שמ"א) והטעם דאז אישתעבדו נכסי אבוהון מחיים וה"ט אם מכרן אביהן לאחר חייבין הן לשלם מנכסיו:

סעיף י

ואם [אמרו] הגדולים ידענו כו' דף קי"ב ודייק רבינו לכתוב אמרו אבל לא אמרו אנן לא טענינן להו אע"ג דבעלמא קיי"ל דטוענין ללוקח וליורש (כדלעיל סי' ק"ח) ותירץ הרז"ה דאין טוענין להן כה"ג שהוא רחוק מן השכל שהגזלן ישיב דמי הגזילה שהיא עדיין תחת ידו כו' אבל הר"ן דחה תירוץ זה וישבו בע"א ע"ש בהגוזל בתרא: נאמנים פי' נאמנים לומר דלא פש לך גביה מידי במגו ועד"ר:

סימן שסב

סעיף א

השביח הגזילה כגון פרה וילדה כו' כתבתי הכל למעלה בסי' שנ"ד ס"ב ועיין בהמחבר ש"ע בסי' זה ורבי' סתם כאן וכתב דעת הרא"ש לחוד דהגזלן קנה שבח אפי' לא נתייאשו הבעלים ואפילו בשבח הבא ממילא בלי הוצאה כגיזה ולידה ואפילו בשבח שחוזר לברייתו לכמות שהיה כגזל עפר ועשאה לבינה וכדמסיק וק"ל:

סעיף ב

קנה הלוקח והיורש השבח בב"ק דף צ"ו ופירש"י מפני תקנת השבים וכן משמע מל' הרא"ש שכתב ז"ל אמר רבא גזל והשביח ומכר כו' דל"ת דוקא בהשביח הגזלן דנו בשבח משום תקנת השבים ע"ש וכן משמע קצת שם בגמרא אכן להרמב"ם א"א לפרש כן שהרי ס"ל דאם השביח הגזלן עצמו לפני יאוש ועדיין היא בידו אין להגזלן בהשבח כלום ואם מכרה או הורישה בהשבח ס"ל דהלוקח או היורש לוקחין דמי השבח מהנגזל ועיין בסמ"ע וצ"ע: וכתב הרמב"ם ז"ל ונוטל כו' בפ"ג מה"ג כ"כ ואיירי שם בסתם שבח ואח"כ פי' דבריו וכתב אשבח הנ"ל כיצד גזל פרה ונתעברה אצלו כו' ומזה נלמד דגם בזה דהתחיל בו בהשביחה ומכרה אייר בעיבור ולידה ומש"ה כ"ר והוא הולך לשיטתו כו' ועד"ר: ומ"ש ונוטל דמי השבח מן הנגזל ר"ל אפילו דמי השבח וכ"ש דמי שיווי הגזילה כמו שקנאה מהגזלן במקום שיש בו משום תק"ה וגם אאותן דמי שיווי מסיק וכתב דחוזר הנגזל ונוטל מהגזלן וק"ל:

סעיף ג

והוא הולך לשיטתו שאינו מחשיב כו' פי' ולכן צריך להחזיר הגזילה בעין ועיין בדרישה: א"צ להחזיר הגזילה אלא דמיה כו' היינו במקום דאין בו משום תק"ה או מיירי כשיש מותר על הדמים שנתן להגזלן בעדו וכמ"ש בסימן שנ"ו ע"ש:

סעיף ד

וכן אם השביחה כו' שם איבעיא דרבא:

סעיף ה
מכרה הגזלן לעכו"ם כו' השבח של בעלים שם ומשום דתקנה לעכו"ם שיקנה השבח לא עבדינן וה"ה אי גזלה העכו"ם ומכרה בתר דאשבח לישראל פשוט להגמ' שם דהבא מחמת עכו"ם הרי הוא כעכו"ם והשבח לבעלים אבל אי גזלה ישראל ומכרה לעכו"ם וחזר העכו"ם ומכרה לישראל אחר שנשבע ביד עכו"ם מיבעיא לן בגמ' מי אמרי' לא עדיף מעכו"ם דאתי מחמתיה א"ד כיון דמעיקרא ישראל והשתא ישראל עבדי רבנן תקנתא ונראה דה"ה אי אשבח גזלן ישראל ומכרה לעכו"ם וחזר העכו"ם ומכרה לישראל דג"כ יש להסתפק בזה ודין א' להן:

סעיף ו
ואי תפיס נגזל לא מפקינן מיניה עד"ר:

סעיף ז
ופיטום שע"י הוצאה נראה שע"י הוצאה דקאמר לא קאי אלא אפיטום לא אגיזה ולידה: וצריך להחזירה כמו שהיא אפי' נתייאשו בעלים קודם שנתייקרה כצ"ל:

סעיף ח
לפיכך גזל חבית של יין כו' בב"ק דף ס"ה וכבר נתבאר טעמו בסי' שנ"ד ס"ג ובסי' רצ"ב ע"ש:

סעיף ט
הגוזל מחבירו כו' בב"מ דף צ"ט ע"ב ומסיק בטעמו דהא תנן בהניזקין שמין בית סאה באותו שדה וכמש"ר בסי' שצ"ד וע"ש בתוס' פירושו:

סעיף י
אין אומרים יתן השברים כדלעיל ס"ס שנ"ד והר"ן פ"ק דב"ק כתב בשם הרמ"ה דדוקא כשיש לגנב או לגזלן מעות לשלם בהן אבל כשאין לו אפי' יש לו מקרקעי או מטלטלי א"צ לשלם לו מהן אלא שיימינן לו אלו השברים והמותר ישלם לו מהמטלטלין ע"ש שנותן טעם לדבריו ובזה נ"ל ליישב תמיהת המ"מ כתבתיהו בס"ס שנ"ד והוא דלמה שומעין לבעלים כשירצו השברים הלא כבר קנינהו הגנב או הגזלן בהשינוי די"ל דמיירי כשאין להגנב או להגזלן מעות דאז משלם לבעלים במטלטלין ע"ז קאמר דאם הבעלים אומרים כיון שאין אתה משלם לי כדיני דהיינו במעות איני חפץ במטלטלין אחרים כי אם בהשברים הבאים מכלי שלי וק"ל: ומש"ר לשון מוטב ולא כתב טוב או הול"כ בקיצור שומעין להן נ"ל דה"ק טענה זו דבעלים היא טובה יותר לשמוע מאשר שומעין להן ברישא ליתן להם דוקא מעות וברמב"ם בפ"ב מהלכות גזילה לא כתב שם תיבת מוטב ע"ש:

סימן שסג

סעיף א

גזל פרה והזקינה כו' עד הדר בחצירו כו' כל זה נתבאר בב"ק דף צ"ו ודף צ"ז: או פירות והרקיבו כולן אף דבמשנה קתני סתם פירות והרקיבו מ"מ צ"ל דהוה דומיא דאינך דכתב שם בהדיא דנתקלקלו כולם ונראה דכולן ל"ד קאמר אלא רובן נמי ככולן ואפילו מחצה על מחצה חשבינן ליה כרוב ומש"ה לא מיעט רבינו אלא מקצתן כדמסיק וק"ל: הוי כמו שגזל כלי ושברו שמשלם כו' האי ושברו ל"ד נקט דהא כאן לא עשה הקלקול בידים אלא מעצמו נעשה ובכלי נמי אף אם מעצמו נשבר צריך לשלמו מה שהיה שוה בשעה שגזלו וכמש"ר ס"ס שלפני זה וכאן לא איירי בהוקר מש"ה לא דקדק וה"פ דדברי רבינו כמו שבנשבר הכלי אינו יכול לומר הרי שלך לפניך דהרי נתקלקל וצריך לשלם דמיו כשעת הגזילה כה"ג נמי בהכי איירי וק"ל: אבל אם כחשה הפרה כחש שיכול לחזור כו' עד א"ל השׂ"ל ע"ל סי' ש"ז ס"ו דכ"ר פלוגתא אם יש דין שבת בדהמה נראה דהיינו דוקא בדין ד' שומרין דלשם פליגי אבל בדין גנב וגזלן כ"ע מודים דא"ל הרי שלך לפניך ומש"ה סתם רבינו וכתב בדין זה דכיחש כחש דחוזר דאומר השׂ"ל וע"ש עוד בס"ס ש"מ ודוק: א"ל הרי שלך לפניך אע"פ שנהנה מהן ג"כ [אפ"ה אינו] משלם כשעת הגזילה וזהו דוקא במטלטלין הנגזלים וברשות גזלן הן עומדים לכך א"צ לשלם מה שנהנה משא"כ בקרקע שהיא עומדת תמיד בחזקת בעליה בין לזכות בין לחובה וכמש"ר בסי' שע"א: בד"א שהוא בעין כו' גם אפירות ופרה הנ"ל קאי והא דקאמר אם נאבד [אחר] שנאסר בהנאה כו' לרבותא נקטי דאפי' חמץ דאם היה מתזירו לו בעין לא היה יכול ליהנות ממנו אפ"ה אם לא החזירו חייב לשלם כשעת הגזילה וכ"ש אינך וק"ל: ואם נפסל כתב הרמב"ם (אפי') פסלתו מלכות כו' שם דף צ"ו ע"ב מטבע ונסדק משלם כשעת הגזילה מטבע ונפסל א"ל השׂ"ל ובגמ' ד' צ"ז אמר רב הונא נסדק נסדק ממש נפסל פסלתו מלכות רב יודא אמר פסלתו מלכות נמי היינו נסדק אלא ה"ד נפסל שפסלתו מדינה זו ויוצא במדינה אחרת (בפסלתו מלכות אין שייך לומר שיוצא במדינה אחרת שכל שהמלכות פוסלו פוסלו בכל מדינות ממשלתו ומסתמא כל מלכות יש לו מטבע בפני עצמו נמצא דאינו יוצא כלל) וס"ל להרמב"ם דהלכה כר"י אבל הרא"ש כתב נראה דהלכה כרב הונא דהוה רביה דר"י ועוד כתב ראיות אחרות ע"ש ושם בגמרא פריך לר"י דאמר פסלתו מלכות נמי היינו נסדק הרי תרומה ונטמאה דכי פסלתו מלכות דמי וקתני אומר לו השׂ"ל א"ל התם לא מינכר היזקא (פירש"י תרומה לא נשתנית מראיתה משאר חיטין הכא אין צורה זו דומה לצורה של כל היוצאים עכשיו (דכל שהמלכות פוסל מטבע א'

באים מטבעות אחרות במקומה) וכשגזלה ממנו היו כל צורות המדינה שוות לה) ובזה מיושב מה שקשה לדעת הרמב"ם מ"ש פסלתו מלכות מחמץ שעבר עליו הפסח וק"ל: דעבדי במטלטלי דמי עמ"ש בסמוך: ומ"ש וכ"כ הרמב"ם עיין בב"י וכ"כ בש"ג וכתב שם דצ"ל הרמב"ן: וא"א ז"ל כתב דאומר לו הש"ל [כמו בב"ח] ועמ"ש לעיל סי' רמ"ח:

סעיף ב

גזל בהמת חבירו כו' אינו חייב כו' מטעם הנ"ל דבהמה נגזלת ואינו משלם אלא כשעת הגזילה: ומ"ש כיון שהחזירה בעין בלא כחש נראה דר"ל בלא כחש שאינו חוזר דאילו חוזר אפי' נכחש אומר לו הש"ל וכנ"ל ודוחק לחלקו ולומר דשאני הכא דנשתמש בה ונהנה ממנו מש"ה מיחייב אפי' בכחש החוזר ולהביא ראיה לזה ממש"ר בסמוך בס"ו דאם דר בבית דלא עביד למיגר וחסרו מעט במה שהשחירו צריך לשלם לו הכל אע"ג דמסתמא יכול לחזור ללבנו להיות כבראשונה דשם גופא צ"ל דמיירי בא"א לתקנו כבראשונה א"ל בהוצאה וטירחא משא"כ בכחש החוזר דחוזר לבריאותו מאליו: ומיהו כו' אפילו בח"ל שם דף צ"ו דההוא דגנב פדנא דתורא כרב בהו כרבא וזרע בהו זרע ואתא לקמיה דר"נ א"ל זילו שומו שבחא דאשבח כו' א"ל רבא גזילה הוא והדרא בעינה א"ל גזלן עתיקא הוא ובעינא דאקנסיה עכ"ל וכתב שם הרא"ש ומיהו דוקא גדול בדורו כר"נ או טובי העיר שהמחום רבים עליהם אבל לא דיינים בעלמא וע"ל סי' ב' כי שם מקומו דאיירי בקנסות למגדר מילתא לפי השעה והזמן והאיש:

סעיף ג

התוקף עבדו כו' דעבדי כמקרקעי דמי ר"ל שאין לו דין להדרא כמו שהיתה בשעת גזילה אלא צריך לשלם לו פסידותא ורבי' סתם דבריו כאן ומשמע דכתב כן גם להרי"ף הנ"ל והיינו דוקא כשתוקף כו' שלא בתורת גזילה אלא לעשות מלאכתו ולהדר ולזה הרי"ף מודה וכן חלקו התו' [בפ'] א"נ אבל להרא"ש וסייעתי' בכל ענין מיירי והטעם שכ"ר דעבדי כמקרקעי דמי כתבו רבי' לסברת הרא"ש דאליביה דיניה הכי אף אם תקף בו כדי לגזלו וק"ל ועד"ר: ואם לא היה עושה כו' פטור דניחא ליה שלא ילמוד עבדו דרך הבטלה גמרא ועמ"ש בסמוך: חייבים ליה עי' לתוקף אסור לתוקף להשתעבד ביה אע"פ שאינו מבטלו ממלאכת רבו:

סעיף ד

התוקף בספינתו כו' שם דף צ"ג התוקף ספינתו של חבירו ועשה בה מלאכה א"ר אם רצה שכרה נוטל רצה פחתה נוטל ושמואל אמר אינו נוטל אלא פחתה אר"פ לא פליגי הא דעבידא לאגרא הא דלא עבידא לאגרא ואב"א הא והא דעבידא לאגרא הא דנחית אדעתא דאגרא הא דנחית אדעתא דגזלנותא וכתב הרא"ש הילכך אי לא עבידא לאגרא

אפילו נחית לה בתורת אגרא אין לו אלא פחת ואי עבידא לאגרא ונחית לה בתורת גזלנותא כשמואל ובתורת אגרא כרב ובזה דברי רבינו מבוארים ולפ"ז לא נטלה ע"ד ליטול שכר פי' אלא ירד בתורת גזלנותא: ומ"ש דינו כגזלן ר"ל אע"ג דעביד להשכיר אפ"ה אינו משלם אלא מה שקלקלה ואם לא קלקלה אינו נותן כלום:

סעיף ה

ומש"ר וכן הדין אם נטלו ע"ד שאלה כו' פי' וכן אם לא ירד לא בתורת שכירות ולא בתורת גזלנות אלא אדעת שאלה דהיינו להחזירו אפ"ה אינו משלם אלא מה שקלקלה ואם לא קלקלה אינו נותן לו כלום דהוה דינו כגזלן והראיה למ"ש לעיל ר"ס רצ"ב ע"ש: אבל אם השכירו לאחר כו' ואע"פ דקיי"ל בעלמא שבח גזילה דגזלן הוה (ואפי' היכא דלא קנה גוף הגזילה וכמש"ר בסי' שס"ב) ועשו כן מפני תקנת השבים י"ל דלא תקנו שיהא השבח של הגזלן (אבל) [אלא] בשבח שיש בו שינוי קצת (עיין סמ"ע) כגון גזל עפר ועשאו לבינה דאף דאין שינוי גמור דהרי חוזר לברייתו מ"מ שינוי קצת ע"י טרחתו הוא ושייך בו תקנת השבים וכ"ש אם נשבח בגיזה ולידה דמחשב שינוי גמור וקנה בו אפי' גוף הגזילה וגם בנתפטמה ע"י הוצאה דשייך בו ת"ה דאין צריך לאבד מכיסו מה שהוציא וכן בעשה הוא מלאכה א"צ לשלם ולהוציא מעות מכיסו משום ת"ה אבל בנידון זה לא נשתנה כלל וגם לא הוציא עליה כלום אלא מעלמא אתא ליה הריוח לא תקנו שמפני ת"ה ירויח ויקח לנפשו ממון השייך לבעלים הא לא דמי אלא לנתפטמה מאליו או להוקרה דכ"ר בסי' שמ"ב דלא קנה הגזלן אותו השבח ודוק בל' רבינו שם בסי' שס"ב דכפל ושילש בלשונו לומר דקנה שבח גיזה ולידה ושל שינוי החוזר ושבא לידו ע"י הוצאה כו' משמע דכל דזולת זה לא כנ"ל ואין צריכין להתירוץ שכתב הב"י והד"מ ועיין בדרישה וגם א"צ למ"ש בש"ג בפ' א"נ דף צ"ז בישוב זה שכתב דהכא מיירי שהשכירות עדיין ביד השוכר כמשמעות הלשון שכתב צריך ליתן השכירות כו' משמע דעדיין לא נתן וכסתם שכירות שאינה משתלמת אלא לבסוף ולהכי איך יעשה זה סחורה בפרתו של חבירו והו"ל כשבח דיוקרא דמוציא הנגזל מיד הגזלן הגזילה כמות שהיא ביוקר עכ"ל דא"כ לא הו"ל לרבינו לכתוב נמצא כשנוטל הגזלן כו' אלא הול"ל כשיטול הגזלן יטול ממון נגזל וק"ל ועבד"ר:

סעיף ו

הדר בחצר חבירו כו' כל זה מתבאר בב"ק דף כ' ודף כ"א ע"ש: ופי' ר"י כצ"ל וכ"כ הרא"ש בשם ר"י וגם המ"מ כתבו בשם התו' וכ"כ ב"י שמצא בספר מדוייק ר"י במקום רשב"ם: אפי' אם הדר לא היה צריך לשכור כצ"ל ומש"ר ולזה הסכים כר מטעם שהרי אכל חסרונו של זה ולא דמי לנועל ביתו של חבירו (בדין שאח"ז שכ"ר בשם הרא"ש

דפוטר) דהתם לא בא לידו כלום מחסרון ביתו של חבירו אבל זה אע"פ שלא נהנה מ"מ השתא מיהא אכל מה שחבירו נפסד עכ"ל הרא"ש וז"ש רבינו על דברי הרמ"ה וא"א הרא"ש ז"ל כתב ע"ז דפטור ור"ל במ"ש דשאני זה דלא היה אלא גרם בעלמא: ואם אין החצר עומד להשכיר כו' כיון שלא חסרו כו' אבל גבי תוקף עבדו של חבירו שלא בשעת מלאכה אי לאו טעמא דלא ילמוד עבדו דרכי הבטלה לא היה פטור מפני כך דיכול לומר לא ניחא דליעבוד עבדי בחנם ולא דמי לבית דאמרי אינשי ביתא מיתבא יתיב או שאיה יוכת שער וכדאיתא שם בגמרא בהדיא פרק הגוזל (בבא קמא דף צ"ז) הני טעמא בעבד ובבית ע"ש: צריך לשלם לו כו' כ"כ ג"כ הרשב"א והביא ראיה מההוא עובדא דמייתי בגמרא שם דף כ"א דאגביה ר"נ לאפדנא מיניה ע"ש וכן פסק הר"ן פ' כיצד הרגל בשם הריטב"א ושהרמ"ה חולק ע"ש וממש"ר כל מה דאיתהני משמע דוקא בכה"ג דגברא עביד למיגר הוא אבל אי גם גברא דלא עביד למיגר פטור וברי"ו כתב די"א דאפ"ה מגלגלין עליו הכל דכיון דמוטל עליו לפרוע הנתחייב מגלגלין עליו את הכל ודומה לזה כ"ר בסי' רי"ח ביתר מרובע הקב כו' ובסי' רכ"ט ע"ש: אבל אם גילה בדעתו כו' כ"כ התו' שם בד"ה טעמא דניקף כו' ע"ש: ומש"ר קודם שהיה יוצא ממנו הא ל' קודם הוא ל' שאינו מדוקדק וכאילו אומר היה נותן לו שכרו ולא היה נותן להפקיע נפשו מהבית ובש"ע לא כתב תיבת קודם אלא כתב ז"ל די"א דאם גילה דעתו שהיה רצונו ליתן לו שכר אם לא יניחנו לדור בו בחנם כו' ע"ש והיינו כמ"ש וי"א זה הוא הטור ויש טועין ומפרשין ל' קודם דבא למעט דאם לא גילה דעתו עד לאחר שיצא ממנו דאז לא הוה בגילוי דעתו כלום וטעות בידם דא"כ לא הו"ל לרבינו לכתוב ל' היה יוצא אלא לשון קודם שיצא דל' שהיה משמע דהגילוי דעת היה אפי' אחר שיצא וק"ל:

סעיף ז

ואצ"ל בחצר דלא קיימא כו' אדלעיל קאי כו' [כמו בב"ח]: ומ"ש שהיה סבור שהוא שלו (וזהו שכתב הנ"י דהוי טעות גבי משכיר) עיין הטעם בב"י וז"ל דזהו ג"כ הטעם דלא אמרינן כאן דכיון ששכרו בדמים הרי גילה דעתו שאם היה מוציאו הוה שוכרו בדמים ולהכי יתחייב לזה השני וכמש"ר לפני זה דכיון דהוא מקח טעות אין כאן גילוי דעת כלל ובלאה"נ י"ל דלא מהני גילוי דעת אא"כ מגלה דעתו שהיה שוכרו מזה הבע"ה עצמו ובלא"ה אנו מוכרחים לומר כן שהרי בחצר דלא קיימא לאגרא אמרינן אע"ג דעביד למיגר אפ"ה אינו נותן לזה כלום אע"ג דודאי אם לא היה זה מניחו לדור בחצירו היה שוכר חצר מגברא אחרינא שהרי עביד למיגר וא"כ אין לך גילוי דעת גדול מזה ואפ"ה כיון שלא גילה דעתו לשכור מבעל החצר זה אם לא יניחנו לדור בחנם לא מיקרי גילוי

דעת ה"ה נמי כאן אע"פ ששכר בחזקת שהוא שלו דעתו לשכור אפ"ה כיון שלא גילה דעתו מזה אין כאן גילוי דעת וק"ל: ובחצר דקיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר כו' פי' או זה וכגון שחסרו מידי בחצר דלא קיימא לאגרא חייב ליתן שכר כמש"ר לשון זה ובש"ע כתוב האי דינא אחצר דקיימא לאגרא לחוד ע"ש:

סעיף ח

מי שהיה לו צמר וסממנין שרויין כו' בב"ק דף ק"א: ומ"ש שהיו הסממנין שרויין מבואר בגמ' שם דאם לא היו שרויין אז היה קונה הגזלן הסממנין במה ששינה אותן ודקינהו ותרינהו והיה צריך להחזירן כעין שגזל ואינו יכול לומר הרי שלך לפניך: ושואל הנגזל סממנין פי' והגזלן אומר הרי שלך לפניך הצבע על הצמר:

סימן שסד

סעיף א

נגזל נשבע כו' עיין בר"ס צ' ובס"ך שם מסיק נמי וכתב ז"ל לפיכך כל אלו חילוקים שייכים נמי בנגזל שנכנס אחד לביתו למשכנו כו' והוא משנה וגמרא פ' כל הנשבעין ושם כתבתי דיש חילוק בנכנס ונוטל כלי' בפניו בין אם טוען לקחתים מידו דבר חלקו שם בס"ך בין הוציאן טמונין והוא אינש דלא צניע והכלים אין דרכם להצניע והב"ה אינו עשוי למכור כליו או לא ובין אם טוען שלי לקחתי או לא נטלתי שכתב רבינו שם בר"ס צ' סתם נשבע ונוטל ע"ש וכאן בדין גזילה בא לחדש ולכתוב. דין הנכנס ונוטל שלא בפני בע"ה והכי הצעת דברי רבינו כאן דין נגזל נשבע ונוטל השנוי במשנתינו ובגמרא כבר כתבתיהו לעיל סי' צ' ולא בא כאן לחזור ולכתבו אלא שבא לחדש ולומר שאותו דין נגזל נשבע ונוטל אין שייך אלא בנכנס לפני בע"ה (ול"ד בפניו אלא ה"ה בפני שכירו ולקיטו ע"ש] אבל אם היתה אותה כניסה שלא בפניו אינו בכלל אותו הדין דנשבע ונוטל אלא אינו נאמן: אפילו הוציאן מגולין והבע"ה עשוי למכור כליו וטוען לקחתים ממך כו' אע"פ שבכה"ג נאמן כשנכנס לפניו כנ"ל ואף שגם שם בסי' צ' כ"ר בסכ"א וז"ל וכל זה לא מיירי אלא בדאיתא לב"ה כו' עד אבל אם ראו עדים שנכנס ונטלם שלא בפניו אינו נאמן כו' מ"מ כיון שכאן הוא מקור דין גזילה חזר וכתבו כאן בכלל פרטי דינים ובסי' צ' קיצר מפני שאין שם מקומו כל כך:

סעיף ב

שכל מה שהוא בביתו כו' עד מודה שחטף כו' כל זה כתב הרי"ף פרק כל הנשבעין והוכיח כן מדאמרי' בפ' חזקת הגודרות אין להם חזקה כו':

סעיף ג

ואם אין שם אלא ע"א כו' עד הו"ל משואיל"מ וא"ת הא כ"ר בסי' צ' ס"ה דבע"א נשבע היסת ונפטר וכן ק' אהדדי דברי הש"ע מ"ש כאן בס"ג למ"ש שם בסי' צ' בס"ג וי"ל דשאני התם דמיירי דהעד לא ראה מה שהוציא וכמה היה דבכה"ג קאמר שם דאפילו אם ראוהו שנים שנכנס למשכנו וראוהו שהוציא ולא ידעי כמה הוציא דאין הבע"ה הנגזל נוטל כ"א בשבועה וכל דאפילו שנים אין מחייבין לגזלן כ"א בשבועה בא' נשבע ונפטר ולא אמרינן בכה"ג מתוך שאי"ל נגד העד משלם משא"כ כאן דמיירי דהעד ראה כמה הוציא דבכה"ג בב' כל שנכנס שלא בפניו או למשכנו נוטל הב"ה הנגזל בלא שבועה בכי הא אמרינן בא' מתוך שאי"ל נגד העד משלם וק"ל ובסמוך ס"ז דכתב בשם הרמב"ם דאפילו באין יודע העד כמה נטל דהו"ל משואיל"מ מ"מ מיירי שם דהעד ידע דעכ"פ נטל כלי אלא שאינו יודע כמה והכי הוא מודה שנטל ך' אלא שאומר שלי היו והחזקה עומדת לנגדו דכל שנמצא בבית של אדם הוא בחזקת שהוא שלו וש"ר בסי' צ' דמיירי בנכנס והוא בביתו:

סעיף ד

כההוא גברא דחטף נסכא כו' הראיה שמביא הוא דאמרינן בכה"ג דהו"ל משואיל"מ אבל אינו דומה ממש דהא שם בנסכא דרבי אבא חטפו מידו והיה טוען הנחטף ברי שהוא גזלו ממנו וק"ל ולא אמרינן דמהימן בשבועה למימר דידי חטפתי מגו דאי בעי אמר לא חטפי והטעם לפי שהתורה האמינה ע"א לענין שבועה כשנים לענין ממון וכדתניא בפ' שבועת הדיינים כל מקום שב' מחייבין אותו ממון ע"א מחייבו שבועה וכיון שיש לו נאמנות לענין שבועה כשנים לענין ממון יש לבעל הדין לשלם או לישבע להכחיש העד אבל כשלא הכחישו לא מצי למימר דידי חטפתי לענין [שבועה] כי היכי דלא מצי למימר הכי בשנים לענין ממון (אלא מחוייב לשלם מכח החזקה שכל מה שהוא בבית האדם היא שלו) ולהכי הו"ל משואיל"מ ואי תימא נהימניה במגו דאי בעי אמר החזרתיו ואפי' לגבי ב' עדים יש להימניה בכך (דקיי"ל הגוזל מחבירו בעדים א"צ להחזירו בעדים אבל בסי' ע"ה וצ' כתבתי דעת החולקין ע"ז) י"ל דהכא כשהנסכא או הכלים עכשיו יוצאים בפניו מתחת ידו עסקינן עד כאן לשון הר"ן בשבועות בשם ר"מ וע"ל סי' צ' וסי' ע"ה מ"ש עוד מזה:

סעיף ה

כתב הרמב"ם חטף זהובים כו' כל מש"ר בסי' זה בשמו כ"כ בפ"ד דגזילה ע"ש ומדכתב לשון חטף מוכח דמיירי שחטפו בפני בע"ה ובסמוך דמיירי שחטפו שלא בפני בע"ה אמר לישנא דנטל: ואמר דידי חטפתי ועשרים היו פי' והתובע מודה לו במנין: ונמצא

בע"א מ"ש כו' שהעד ראה שחטף זהוב אבל אם ראה שחטף ואינו יודע מה אפי' היו ב' עדים לא הוו מחייבי את החוטף ממון א"ל בשבועת הנחטף שישבע שזהו' חטף וכך וכך היה וכל מקום ששני' אין מחייבין אותו ממון אם לא בשבועת התובע אין אומרים בא' מתוך שאיל"מ וכמ"ש לעיל בסי' צ' ע"ש:

סעיף ו

משלם הך' שהוא מודה כו' ולא מהימנינן ניה במגו דאילו בעי היה אומר לא (היה) חטפתי אלא שנים ואפי' היו ב' עדים י"ל דאין זה מגו טוב דודאי יותר ניחא לפטור עצמו מכל וכל בטענת דידי חטפתי וכשטוען דידי חטפתי מה לי אומר ב' מ"ל ך' ועוד דהו"ל כמגו במקום חזקה ועיין בד"מ: ונשבע שבועת כו' אע"ג דגזלן אינו נאמן בשבועה אלא תקנו שהנגזל נשבע ונוטל היינו דוקא כשיש ב' עדים שמעידים שנכנס ליקח אבל כאן מיירי בע"א דע"פ ע"א לא נעשה גזלן אלא שהעשרים שהודה הו"ל מטעם משואי"ל וכמ"ש: שנשבע היסת שהרי לא הודה כו' ול"ד לדר' חייא קמייתא דאמר הכופר בכל ועדים מכחישים אותו במקצת דנשבע על השאר ש"ד במלוה ובפקדון הוחזק כפרן וכמ"ש בר"ס ע"ה דשאני התם דהעידו עליו עדים בפי' וכמ"ש טעם הדבר דלא יהא הודא' פיו גדולה מהעדאת עדים אבל כאן אין עדות ברורה וק"ל:

סעיף ז

נטל מבית חבירו כלים כו' פי' שלא בפניו וזהו שסיים וכתב דהבע"ה אומר כלים היו בביתי ואינו טוען ודאי שהוא נטלם: היאך יתחייב זה שבועה נראה דר"ל למה כתב הרמב"ם ה"ז מחויב שבועה ואיל"מ הלא אין חיוב שבועה מוטלת עליו בכהא ול"ד למ"ש הראב"ד והביאהו רבינו לעיל בס"ס ע"ה בסל"ג שהטוען לחבירו ע"פ ע"א שמביאו לידי ש"ד אע"פ שהתובע אינו יודע שחייב לו כ"א ע"פ העד דשאני התם דיודע העד ודאי שח"ל אבל כאן גם העד אינו מעיד אלא שנטל ויכול להיות שהאמת עם הנכנס ששלו נטל ולמה משלם העשרה והמ"מ כתב כו' [עב"ח שמביאו]:

סעיף ט

שאלה לא"א י"ל כו' כלל ק"ז סימן ד' כ"כ: בעדים שהכמין לה פי' שהטמין בסתר כמו שנתבאר לעיל סי' ל"ב: כיון שאין עדים [מעידים] שנטלה כלום אע"פ שיש עדים שהכמין לה שהודית בפניהם הרי גם באותה פעם שהכמין לה שמעו העדים שאמרה כן:

סימן ששה

סעיף א

הגוזל לא' מה' ואינו יודע כו' פ' האשה שלום ובב"מ דף ל"ז ועמ"ש לעיל בסי' ע"ו ובסי' ש' מזה ובביאור המשנה והגמרא דלשם: כ"א נשבע ונוטל משום דכלל הוא לכל הנוטל

ממון חבירו ע"פ דיבורו שהוא חייב לישבע א"נ כיון דמדינא פטור מליתן לכל א' אלא מניח מנה ביד ב"ד ומי שהוא הנגזל יביא ראיה ויטול אלא משום דעביד איסורא אתה קונסו אינו ראוי לקנסו לשלם בלא שבועה: וכתב הרמב"ם כו' בפ"ד מהלכות גזילה כ"כ:

סעיף ב

מאחד ק' ומא' ר' כו' וכן הדין בפקדון סי' ש' ולעיל בסי' ע"ו אלא שזה יש ביניהן דבפקדון דוקא בשהפקידו בשתי כריכות וכמ"ש שם משא"כ בגזל דלא שייך לחלק בהכי וק"ל: כל א' נשבע ונוטל פי' נוטל מאתים:

סעיף ג

בד"א כשתובעין אותו כו' משנה וגמרא פ' המפקיד:

סעיף ד

אין ב"ד מחייבין אותו פי' לשלם לכל א' אלא מניח הגזילה ביד ב"ד: אבל אם בא לצאת כו' צריך ליתן וכן הדין בהלואה ע"ל סי' ע"ה:

סימן שסו

סעיף א

גזלן הבא לעשות תשובה כו' עד אין רוח חכמים כו' בב"ק דף צ"ב שכן הדין בגזלנים ובמלוי ברבית ודין מלוה ברבית כ"ר בי"ד סי' קס"ב דשם מקומו: אמרו חכמי' אין מקבלין ממנו פי' כשבא לב"ד ורוצה להחזיר הגזילה מחמת שסובר שלא יהא יצא ידי חובת הדין אם לא שיחזיר אז אין הנגזל רשאי לקבל ממנו אבל אם הגזלן אומר אח"כ אף ע"פ שאינך רוצה לקבל ממני ומחלתיהו לי אני רוצה להחזיר לפנים משורת הדין כדי לצאת ידי שמים מקבלין ממנו וכדלעיל גבי שמיטה ס"ס ס"ז שאומר לו מלוה משמט אני ואם אמר הלוה אעפ"כ כו' ויכול המלוה לקבלו ע"ש: אין רוח חכמים נוחה הימנו פירש"י והר"ן פ' הגוזל עצים אין רוח חכמה וחסידות בקרבו ולעיל ס"ס קכ"ז וביו"ד סי' קס"ב כתבתי עוד פי' אחר: ופי' ר"י שלא תקנו כו' כצ"ל: שקשה לו לפרוש ס"א לפרוע:

סעיף ב

כגון בורות שיחין כו' ומכניס בהן מים לשתות ויהנו ממנו גם הנגזלים רש"י:

סעיף ד

לפיכך אם לא ידע כו' וכ"כ לעיל סי' שנ"ה ונתבאר שם דוקא כיסו קאמר שרגיל למנות מה שבתוכו אבל לא לתוך תיבתו וכאן לא שייך לחלק דבאם לא ידע מהגזילה דיצא ידי חזרה בכל ענין מפני שכל גזילה ידוע לו שע"ש זה נקרא גזלן על שם ויגזול החנית מידו וכמ"ש בסי' שנ"ט ע"ש:

סעיף ה

וכן החוטף כלי מיד בנו כו' הכי איתא בב"ב דף ס"ז אמתניתין דשולח בנו אצל חנוני להביא לו באיסר שמן כו' ואפי' בחוטף מיד בנו קטן מיירי וכמש"ר כל זה לעיל סי' קפ"ח ס"ב וזש"ר כאן שחשוב כגזלן כו' דל' שחשוב דכתב משמע דדין זה שחשוב כגזלן כבר אשמועינן והוא ידוע וכאן לא בא אלא ללמדנו דבעי חזרה מעליא שלא יחזירנו לקטן והאי חטיפא ל"ד קאמר שנטלו מידו בחזקה דאז הוה גזלן וחייב עליה אפי' בלי שימוש אלא כל שנטלו מיד הקטן אפי' בידיעתו מיקרי שואל שלא מדעת וחייב באונסין מכח השימוש ובש"ע לא כתב חטף אלא לקח ועוד נראה מדלא כתב הרמב"ם ורבי' חטף או לקח מיד בנו קטן משמע דאפי' לקח מבנו הגדול דב"ה נמי שואל שלא מדעת הוה דאף דשאלו לו מהבן כיון דידע שהוא של אביו נתחייב באונסין בשאלה זו מבנו ומיהו אי הוה חוזר ונותנו לבנו הגדול הוה חזרה כיון שנטלו מתחלה מידו אבל החזרתו ליד הקטן לא מהני אע"פ שנטלו מידו ודוק וה"ה דהוה מצי למימר דהחוטף כלי מיד בע"ה לא יחזירנה לבנו הקטן אלא שנקט סגנון ולשון אותה משנה:

סעיף ו

ובא להחזירו במדבר לא יצא כך הוא ל' המשנה בריש דף קי"ח ודקדק רבינו לכתוב ואם ירצה הנגזל כו' שלא תאמר אף אם קבל הנגזל לא יצא וצריך לחזור ולשלם קמ"ל ב"י והיותר נראה דבא ללמדנו בזה דבזה ברצונו תליא מילתא ול"ת כיון דעכ"פ מחזירו מחוייב הוא לקבלו משום תקנת השבים אף בגזלן שגזל באקראי.:

סימן שסז

סעיף א

אין צריך לילך אחריו כו' אפי' אם כפר בו כ"כ ג"כ הרמב"ם בפ"ז דגזילה ז"ל אבל אם כפר בו אם חזר בו והודה אינו חייב לרדוף אחר הבעלים כו' עד אבל אם כבר נשבע כבר נתייאשו הבעלים מאחר שנשבע ואינן יכולין לתבעו עוד וחייב לרדוף אחריהן כו' עכ"ל ומדבריו נלמד דהרבותא דאפי' כפר בו הוא דהא ג"כ כבר נתייאשו הבעלים ממנו ולא יבואו עוד אחריהן לתבעו קמ"ל ויליף לה רבינו מדתנן בב"ק דף ק"ג והגוזל את חבירו ונשבע לו יוליכנו אחריו למדי ולא יתננו ליד בנו או לשלוחו אבל נותן לשליח ב"ד משמע דוקא בנשבע אבל לא נשבע בכל ענין אין צריך להוליכו אחריו וק"ל: ומ"ש אלא יודיענו כו' הא דצריך להודיעו שכך וכך גזל אע"פ שסתם גזילה מיירי שגזלה מידו ויודע הנגזל משעה ראשונה כמה גזל ומ"מ כיון דכפר בו תחלה ובא לצאת י"ש צריך להודיעו שרוצה להחזיר לו כל מה שגזל דהיינו כך וכך דאל"כ אינו יוצא בהודאתו דיסבור הנגזל שאין רצונו להחזיר לו כולו ולכאורה משמע מל' יודיענו תחלה לומר כו' שצריך הגזלן

לשלוח למקום שהנגזל שם ולהודיעו שכך וכך גזלו ומשה"נ קאמר בוא וקחנו ולך והריני נותן לך ק' זהו' ממני אבל הרמב"ם כתב ז"ל אלא יהא בידו עד שיבואו ויטלו את שלהם ואף שמור"ם הוסיף וכתב ז"ל ויודיעו אותו מ"מ מדלא כתב שצ"ל ויודיעו אותו ויטלו מוכח דס"ל דה"פ עד שיבואו מעצמם למקום שהגזלן שם ואז יודיע אותו וס"ל שכל שלא נשבע ודאי לא נתייאש הנגזל ויבוא מעצמו ואז יודיע לו אמת שגזלתיך כך וכך וק"ל: אבל אם כפר ונשבע אין לו תשובה עד שיחזירנו לידו כדכתיב לאשר הוא לו יתננו וגבי נשבע לשקר כתיב [דהא כתיב] ביום אשמתו דמשמע שנשבע לשקר ומביא אשמו:

סעיף ב

ולא יתן לא לבנו פי' לבנו של נגזל להוליכנו לאביו שמא יאנס זה בדרך וחייב ליה גזלן לחזור וליתן דאין זה השבה עד דמטי לידיה דלא גרע משואל דתנן דאם החזיר לו השואל ע"י בנו אז ע"י שכירו ולקיטו ומתה חייב רש"י שם וזה הדין שלא יתננו לא לבנו ולא ליד שלוחו של נגזל נראה דאפי' עדיין לא נשבע ג"כ דינא הכי אלא דאורחא דמילתא נקט דבשאינו נשבע דא"צ להדר ולהחזיר הגניבה ליד נגזל אלא הנגזל מהדר אחריה מסתמא לא יתננה לבנו ולשלוחו של נגזל כי למה לו להכניס נפשו בספק: אלא הוא שכירו ולקיטו ע"ל סימן ש"ס. או ממציא לו שליח דא"ל אית לי זוזי גבי פלניא ולא קמשדר להו אתחזי ליה דילמא אינש הוא דלא משכח לשדור לי על ידו וכ"כ רבינו סימן קכ"א אפי' אמר לו כן בפני עדים מ"מ כיון שלא א"ל להיות שליח שלו בעדים אינו יוצא: וכן אם עשאוהו ב"ד שליח ונתן לו יצא שם במשנה וכנ"ל וזהו תקנת חכמים שתקנו מפני השבים שלא יצטרך להוציא כמה הוצאות בהחזרתן רש"י ועד"ר:

סעיף ג

החזיר לו כל הגוילה כו' לכאורה נראה דמיירי כשאינו בר השבה כלל והוא ג"כ מתחלה בשעת הגזילה לא היה זה ש"פ דכשהיה מתחלה ש"פ ואח"כ הוזל כ"ר לעיל ר"ס ש"ס דצריך להחזיר בגנב ג' אגודות וכמ"ש שם בס"א ע"ש: אפי' כשהגזילה קיימת כו' שם בגמרא דף ק"ה ע"א וכלישנא בתרא דר"פ דאמר הכי ופי' כשאינה קיימת פשיטא דאין צריך להוליכה אחריו שהרי אינה בעין ושוויה הוא דחייב ליתן לו והרי הוא פחות מש"פ ואפי' אם תתייקר לדידיה הוא תתייקר אלא אפי' היא בעינא וברשותיה דמרה קיימא אפ"ה לא חיישינן שמא תתייקר כו' ולהוליכה אחריו אלא יהיה בידו עד שיבוא הנגזל ליטול השאר ועד"ר: ור"י פי' כו' עד א"צ להחזירה לו משמע דר"ל דאינו בתורת השבה כלל עד"ר: אבל כל זמן שנשאר בידו כו' אמ"ש לעיל חוץ מפחות מש"פ קאי:

סעיף ד

מת הנגזל כו' שם במשנה דף ק"ג.

סעיף ה

יתננה לבניו של אביו שם במשנה סוף דף ק"ח וז"ל הגוזל את אביו ונשבע לו ומת ה"ז משלם קרן וחומש לבניו ולאחיו ואם אינו רוצה או שאין לו לוה וב"ח באין ונפרעין ובגמרא אמר רב יוסף אפילו לארנקי של צדקה עכ"ל המשנה והגמרא ורש"י והרא"ש שם פירשו כמש"ר כאן: והרמב"ם כתב כצ"ל בל' פלוגתא שהרי פליג עם רבינו בדינא וכמ"ש בסמוך ודברי הרמב"ם הם בר"פ ה' דגזילה: עושה חשבון כו' על הקרן בהרמב"ם כתב שם ג"כ על החומש ורבינו השמיט חומש מפני שאינו נוהג ופי' עושה חשבון ר"ל מאותם דמי גזילה עצמם יטול חלק אחד כמו שנוטל חלק בירושת שאר דברים ועמ"ש עוד בסמוך: ואם אין לו אחים כו' מוציא הגזילה מתחת ידו לבניו הרי חולק בתרתי על רבינו חדא שהוא מפרש מה שאמר במשנה לבניו או לאחיו ר"ל בניו ואחיו של גזלן ואילו לדעת רבינו אף שאין לו אחים לגזלן צריך להחזיר הגזילה לאחי אביו הנגזל והם מוקדמים לבניו של גזלן והשנית מ"ש במשנה אם אין לו פי' הרמב"ם אם אין לו אחים או בנים ומש"ה הוצרך לפרש מ"ש במשנה לוה וב"ח כו' היינו שהוא לוה מעות ומחזיקן לעצמו והב"ח גובה מהגזילה וה"ה אם יש לו ב"ח ממלוה ישנה ולרבינו ה"פ ואם אין לו פי' ממון לוותר חלקו לוה מעות מאחר ופורע בהן הגזילה ואח"כ בא הב"ח וחוזר וגובה מהגזילה ודוקא בשיש אחים או שאר יורשים שיוכל לקיים על ידם תחלת השבת הגזילה אח"כ בא הב"ח וטורף מהן אבל כשאין יורשים שיוכל לקיים ע"י תחלת השבת גזילה כ"ר אח"כ בסמוך דצריך ליתנו לצדקה ולא כתב שיבוא [ב"ח] הקדום לו ויגבנו לו בחובו כי רבינו ס"ל שאין יוצא בזה ידי השבת הגזילה ומה"ט נמי כ"ר בס"ס זה דאם גזל הגר כו' צריך להוציא הגזילה מידו ליתננו לצדקה ולא כתב כהרמב"ם שכתב שם בפ"ח ז"ל וכן הגוזל הגר כו' עד חייב להוציא מתחת ידו עכ"ל וה"ט שהרמב"ם לשיטתו אזיל דס"ל בגוזל אביו ולא נמצא יורש זולתו דבמה שנתנו לב"ח יוצא בה ידי השבה וכנ"ל וה"ה בגוזל את הגר דאין לו יורש הדין כן ולרבינו שאינו יוצא בגזל את אביו גם בגזל הגר אינו יוצא בזה וק"ל: הואיל שיוציאנו מתחת ידו נפטר כצ"ל: ואין זה מדרך המשנה דל' המשנה דקתני דמשלם לבניו או לאחיו הרי דמקדים בניו לאחיו ולהרמב"ם הול"ל לאחיו ולבניו וכ"כ הב"י ועד"ר שם פירשתי המשנה לדעת הרמב"ם: זה אינו דלא נוטל בה מאומה ע' בב"י מ"ש בזה גם מ"ש בשם המ"מ ועד"ר: ואם אין לו נכסים שיוכל לוותר חלקו ממנו לוה מאחרים כבר כתבתי ל' המשנה דקתני ז"ל ואם אינו רוצה או שאין לו לוה וב"ח באין ונפרעין ורבינו כלל האי דקתני במתני' אם אינו רוצה או שאין לו בתרתי כתב הוא בחדא ואם אין לו כו' וה"ט דמסתמא כשאינו רוצה טעמו מפני שאומר שאין

ביכלתו לוותר חלקו והן שיהיה כן האמת והיינו אין לו או שהוא כמתנצל דהיינו אינו רוצה בשניהן הדין שוה שלוה מאחרים כו' ובאשר"י לא כתב אלא אם אינו רוצה ע"ש וה"ט משום דאם אין לו נלמד ממנו מכ"ש מש"ה לא כתבו: ומש"ר כגון אם יש לו ב' אחין והוא השלישי נפרעין ב"ח מהירושה (פי' מההשבה וכן הוא ברש"י בהדיא) שליש החוב והשאר יגבה ממנו דבריו מגומגמים דמשמע דלוה מאחרים יותר מהשליש ווה למה לי כיון דאין המלוה גובה אלא שליש הגזילה לא הו"ל להלות אלא כשיעור הגבייה דהא ההלואה אינה אלא כדי לגבות ולהציל שליש הגזילה ודוחק לומר דכדי שלא יהא נראה דעושה כן בהלואה משום גביית הגזילה מש"ה לוה עודף ונראה דמשום דברוב ההשבות המלוה גובה כל הגזילה דדוקא כשמשיב לאחיו היורשי' אביהן עם הגזלן אין להמלוה לגבות [אלא חלקו] אבל כשאין לו אחין דצריך להשיב את הגזילה לאחי אביו ואם אין לו משיבה לבניהן או לאבי אביו או לאחי אבי אביו או לבניהן וכן לעולם כל הקודם לירושה קודם להשבה וכנ"ל ובכל אותן השבות זולת אחי עצמו א"ש דלוה כדי כל הגזילה והמלוה גובה מאותו יורש כל הגזילה וכנ"ל ומש"ה נקט ל' שמלוה כנגד כולו אף כשמשיב לאחיו דעצמו וק"ל: ואם אינו מוצא יורש לאביו יתננה לצדקה כיון דלא קיים תחלה השבת גזילה ודקדק רבינו וכתב ואם אינו מוצא יורש לאביו וכן הוא ל' רש"י והרא"ש ע"ש שס"ל דמ"ש במשנה משלם לבניו או לאחיו המשנה קיצר ולא נקט אלא היורשים המוקדמים ומינה נלמד דאם אין לו גם אחין מחזיר לבני אחין או לאחי אבי אביו הקרוב קרוב קודם ולעולם אינו צריך ליתנו לכיס של צדקה אא"כ אינו מוצא יורשים כלל (היה) [שיהיה] יונא ע"י בהשבת הגזילה ומפני שאין לך אחד מישראל שאין לו יורשים עד יעקב אבינו מש"ה כתבו ואם אינו מוצא שודאי יש לו אלא שאינן מצויין ליתנה להן אז צריך ליתנה לכיס של צדקה ובדרישה כתבתי דבאם מחזיר לאחיו המלוה אינו חוזר וטורף מאחיו אלא חלקו ואם השיב לאחי אביו לוה כדי כולו וטורף כולו מידם ואפשר דגם מארנקי של צדקה יכול לטרוף ואינו נותן לארנקי של צדקה אלא לצאת ידי השבה והשתא א"ש בגמ' הנ"ל ז"ל אמר רב יוסף ואפי' לארנקי של צדקה ואם לא היה ברשותו ללוות מאחרים ולטרוף ממנו ק' מאי אפי' דקאמר ואף שיש בה צד רבותא דיוצא בה ידי השבה אף שאינו מחזירה ליורשי הנגזל וכדפירש"י מ"מ אין בזה חידוש כ"כ שהרי גם בגזל הגר מחזיר לכהנים ומשום דמשלחן גבוה קזכו וה"ה לצדקה ולפי מ"ש דיכיל לחזור ולטרוף ממנו א"ש וקאי אמ"ש במשנה ואם אינו רוצה או שאין לו לוה מאחרים כו' וע"ז קאמר דכן יכול לעשות אפי' בארנקי של צדקה וק"ל ובמה שכתבתי נתיישב קצת דברי רבי' עובדיה שכתב בפי' המשניות שלו כפירש"י ורבינו ואעפ"כ כתב

בסוף דבריו דאם אין לו יורשים לוה רכ"ח באין כו' ע"ש ודוק ודוחק לומר דס"ל פירושו דאין לו לוותר חלקו דיכול ללוות ממכיריו ולשלם ליורשי אביו הגזילה וב"ח חוזר וגובה חלקו מהיורשים או אם אין לאביו יורשים כלל יכול לשלם בגזילה זו חובותיו וצ"ע:

סעיף ו

הגוזל הגר ונשבע כו' עמ"ש לעיל בס"ה בדרישה בשם ב"י ומור"ם אי נשבע הוא דוקא או לא: ומ"ש אפי' זקפה עליו במלוה דהשתא הו"ל נכסי הגר ר"ל ל"מ אי מת הגר אחר שנשבע לי ולא הודה דאז פשיטא דלא יהנה מהגזילה דדין תורה הוא דמיד שמודה לאחר מיתה קנאו השם ונתנו לכהנים אלא אפילו הודה להגר בחייו וזקפו עליו במלוה לפרוע לו לאחר זמן והי"א דהו"נ כשאר הלואה שלוה מהגר ומת דזוכה הלוה במה שבידו קמ"ל: ומ"ש דצריך ליתנה נתבאר ממ"ש לעיל בסמוך ובזה הוא שוה להגוזל מחבירו ולא נמצא לו יורש דאינו יוצא ידי חובתו עד שיוציאנה מידו ליתן לצדקה ועד"ר:

סימן שסח

סעיף א

הלכתא סתם גזילה כו' אבל סתם גניבה כו' ופירש"י הטעם דבגזלן דידע מאן שקליה מיניה לא מייאש משא"כ בגניבה דלא ידע למאן יתבע מש"ה מייאש דלא כר"ש דס"ל איפכא דגזילה דשקלי מידו בכח ולא מצי קאי באפיה מייאש משא"כ בגניבה ועמ"ש עוד מזה בסמוך:

סעיף ב

לפיכך המציל כו' והקונה מהגנב כו' שם בגמ' פלוגתא דעולא ורבא בפי' הפלוגתא דר"ש ורבנן הנ"ל ופסקו כעולא:

סעיף ג

ופי' הראב"ד שקונה גוף הגניבה אף שכבר כתבו בהל' גניבה וגם אין ענייני דגניבה כאן דמיירי בהל' גזילה מ"מ כתב דמיניה נשמע לדין גזילה ללמדנו דאליביה בגזילה אפילו הגוף לא קנה דכיון דבגניבה דסתם הוי יאוש וקנה וס"ל דל"ק אלא הגוף ממילא בגזילה דסתמא לא הוי יאוש וקתני בה לא קנה אפי' הגוף לא קנה וק"ל: אלא שצריך ליתן לבעלים דמיה והיינו מדין תורה אבל מפני (תקנת השבים) [תקנת השוק] תקנו חכמים שיחזיר הנגזל ללוקח זה דמים שנתן בה ומ"מ יש נ"מ בזה כשקנה מגזלן בזול בי' זהובים והגניבה עצמה שוויה כ' זהובים צריך הלוקח להחזיר להנגזל דמי הגזילה וי' זהובים מנכה לו וכמ"ש לעיל בארוכה בסימן שנ"ו ושנ"ז בדרישה וכבר כתב רבינו לעיל בסימן שנ"ג גבי גניבה דין זה בשם הרמב"ם וכ"כ לקמן סימן שפ"ט:

סעיף ד

דוקא בגנב ישראל כו' ז"ל המשנה [עב"ח שמביאו]. ופירש"י בגיות בגיאות ובזרוע מימר אמר צא תן לו ואין חובטין במקלות ל"א דאמרי לנגזל מי יימר כדקאמרת הבא עדים שגנבו ממך (וצ"ל דגנב ישראל נידון בדייני ישראל ולסטים עכו"ם צריכין לתבען בפני דייני עכו"ם דאל"כ הו"ל לחלק אם הדיין הוא עכו"ם או ישראל לא בגנבים וגזלנים) והנה דעת הרא"ש מבוארת מל' גמרא הנ"ל דבגזלן ישראל קאמרי דמסתמא הוי יאוש והחילוק שמחלקו רבנן הנ"ל בין גזלן וגנב אינו בגזלן וגנב עכו"ם אבל הי"א ס"ל דפלוגתת ר"ש ורבנן הנ"ל הוא בגנב וגזלן ישראל ואפילו בישראל אמרי רבנן דמסתמא לא מייאש מגזילה וסוגיא דגמ' הנ"ל דמוקי לה מתני' דוקא בגזלן עכו"ם אבל של ישראל מסתמא הוי יאוש ס"ל דאותה משנה אתיא כר"ש הנ"ל דס"ל דסתם גזילה הוי יאוש והיינו דוקא בישראל אבל בעכו"ם מודה דלא הוי סתמא יאוש וק"ל ועד"ז פירשו נמי הב"י ע"ש וצ"ע למה סתם רבינו בר"ס שפ"א ס"ג וכתב דסתם גזילה לא הוי יאוש כיון דלהרא"ש בלסטים ישראל הוי יאוש דהא איירי שם בחזרה ומשמע בגנב וגזלן ישראל מדבר וצ"ל דל' הגמרא הנ"ל נקט ומפרשי כל מר כדאית ליה ויש נ"מ גם לגזלן ישראל ואליבא דרבנן במקום ידוע דגם דייני ישראל דייני בגיאות:

סעיף ו

ואם המחזיק טוען כו' פי' ועוד שאלה אחרת אם המחזיק טוען: צריך להחזירם פי' ונותן לו הנגזל מה שהוציא: אין לו לחזור על הקונה כו' פי' אלא הלוקח קונה לגמרי לר"י אם נתייאש קודם שקנאו דהו"ל יאוש ואח"כ שינוי רשות ולהרמב"ם והראב"ד מחזיר מותר הדמים: תשובה אם הבעלים מרדפים כו' הכי הצעת דברי תשובה זו תחילה השיב להן כל חילוקי דין דעלמא כעין נדון זה ואח"כ כתב לפיכך אם נתברר כו' וכאילו אמר מאחר שהודעתיך כלל הדין ובנידון דידן טען התובע שיש לו עדים שחיפש ורדף אחריו א"כ חייב הקונה להחזירו לו: ומ"ש אין סומכין לא על דברי זה כו' פירוש דהא לא אמרו אלא סתם גניבה יאוש הוא אבל כי הכא דטוען הנתבע ברי דלא נתייאש לא מיקרי סתם גניבה אלא הדבר צריך אומד כו': והלוקח מן הלסטים כו' פי' אז צריך להחזירו אע"פ שכבר נתייאשו הבעלים דאילו קודם שנתייאשו בדיני אדם חייב להחזיר ב"י. ואי משום הא לא איריא די"ל דאפילו בלפני יאוש מיירי וקמ"ל דאם בא לציי"ש צריך להחזיר לו בחנם דכיון שהוא לסטים ורואה מי הוא שגזלו יאמר לו לולי שלקחתו הייתי תובעו בדין והיה צריך להחזיר לי בחנם ונראה דגם לב"י מ"ה כ"ר לוקח מלסטים דבלסטים דוקא דינא הכי כיון שרואה ויודע מי חטפו יש לו תקנה שיחזור רשתדל מידו ולא הוי יאוש גמור משא"כ בגניבה ואבידה אבל מן הדין אין יכולין להוציא ממנו כיון דכבר נתייאש: ואם

נתכוין לקדם הבעלים ר"ל דאם זה הלוקח אינו בא לצאת ידי שמים דינא הכי דאם היה שנתכוין לקדם לבעלים לקנות בזול ואינו רוצה להחזירו לבעלים כיון שכבר נתייאש אז מוציאין מידו בדין כיון שמתכוין להפסיד הנגזל שלולי שקנהו היה יכול להוציאו מהלסטים בחנם אבל אם אין זה ידוע שכיון לכך יכול הוא להתנצל ולומר לא ידעתי שגזולה היא בידו מש"ה קאמר שדבר זה מסור ללב ונפרעין ממנו מן השמים כדין כל הדברים הנמסרים ללב:

סימן שסט

סעיף א

ב אסור לקנות שום דבר כו' והלוקח ממנו מטלטלין כו' כ"כ הרמב"ם פ"א מה' גזילה: דינו כלוקח מן הגנב כדלעיל סי' שנ"ו: שאם הוא כו' זו היא סברת הרי"ף והרמב"ם אבל רבינו ס"ל דאפי' בגזלן מפורסם עשו ביה תק"ה שהבעל יחזיר לו דמיו ופמו שמבואר שם סי' הנ"ל ומ"מ נ"מ אליביה דרבינו בדין זה לענין אם ידע שזה הדבר שקנה ממנו הוא גנוב וכמ"ש לעיל ע"ש א"נ אפשר לומר דכאן גבי גזילה אפי' רבינו מודה דבגזלן מפורסם לא עשו תק"ה כיון דכל גזלן חוטף מידו והנגזל צועק על גזילתו ואף אם יכחישנו הגזלן כיון דגזלן מפורסם הוא ניכרים הדברים דהנגזל דהן אמת ולא הו"ל לקנותו ועוד גזלן מפורסם שלוקח בחזקה סתם כל מה שנמצא בידו הוא גזול משא"כ גנב מפורסם שאינו מוציא חור כל שעה לגנוב ממנו וה"ה גזלן שאינו מפורסם א"נ סתם גזילה אינה יאוש נמצא שלרוב כל מה שנמצא בידו דין גזל יש עליו משא"כ בגניבה שסתמא יאוש והא ראיה שהרמב"ם ורבינו כתבו שאסור ליהנות ממה שנמצא ביד הגזלן ולא כ"כ אמה שנמצא ביד הגנב ואף שכתב רבינו שדינו כלוקח מהגנב דמשמע דשווין י"ל דלשון הרמב"ם תפס שכ"כ בפ"ה דגזילה ואתא לאשמועי' דאפי' בגזלן אם אינו מפורסם עשו בו תק"ה ולאפוקי מהחולקין ואומרים דכל גזילה יוציא שם גזילה עליה והו"ל כגנב מפורסם וכמ"ש המ"מ שם:

סעיף ג

לדעת הרמב"ם כו' ומחזיר דמיה לבעלים פי' מן הדין ומתק"ה מותר וכמ"ש בר"ס שס"ח בדעת הראב"ד ע"ש והא דכתבו כאן בשם הרמב"ם ושם בשם הראב"ד נראה דה"ט משום דהראב"ד כ"כ בפירושו בהדיא בדין הנ"ל במקום שנזכר שם בגמרא משא"כ הרמב"ם שלא כ"כ בפירוש אלא כתב הדין כן בספרו ומש"ה כ"ר כאן לדעת הרמב"ם ור"ל לדעת הרמב"ם שכ"כ בגניבה ה"ה (דנאמן) [דנאמר כן גם] כאן בגזילה:

סעיף ה

מי שהוחזק גזלן כו' עד אע"פ שהוא מיעוט פלוגתא דרב ושמואל בס"פ הגוזל (בבא קמא דף קי"ט) והלכה כשמואל דאמר הכי והטעם פירש"י כיון שידוע לנו שיש לו מיעוט משלו תלינן ואמרינן דיהיב ליה מדידיה: ור"ח כתב עד שיהא רוב ממונו שאינו גזול טעמו עד"ר: וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה ואע"ג דרבינו לעיל בר"ס שנ"ח כתב דאסור לקנות מהגנב אם רוב הדבר ההוא גנוב כתבתי שם דלק"מ ועד"ר מ"ש עוד מזה בשם המ"מ. וכ"כ הרמב"ם שם בפ"ה דגזילה ועד"ר:

סעיף ז

נטלו לו מוכסין כו' כן הוא בב"ק דף קי"ד ופירש"י שם דקנהו האי ביאוש ושינוי רשות: ומש"ר והרי הוא כאילו מכרו לו כלומר אע"ג דביאוש כדי לא קנה ואחר הבא ונוטלו מבית גזלן לא מיחשב שינוי רשות כמש"ר בסי' שס"א אא"כ הגזלן מעצמו מכר או נתן אפ"ה כאן קנה דזה מיחשב כאילו מכרו וק"ל: מפני שהבעלים מתייאשין הא אם ידוע שלא נתייאשו צריך להחזיר. ומש"ר בשם הרמב"ם ואם ת"ח ותיק הוא כו' בפ' הנזכר כ"כ ואע"ג דשם בגמרא איתא דאיכא דאמרי כן וכמ"ש לשונו בדרישה ע"ש דכתבתי ג"כ דהתוס' מפרשין ללישנא קמא דלשם מיירי בלא נתייאשו עד אחר שבא לידו דהאיך וא"כ הו"א דבזה אירי נמי הלישנא בתרא ואין ראיה מוכרחת משם ודוק ועד"ר:

סעיף ח

בד"א שהמוכס הוא כגזלן כו' שם דף קי"ג איתא כל זה: ליקח קצבה ידועה מכל אדם ובהשוה קצבת היהודים אף שלא השוה קצבתן עם קצבת העכו"ם מיקרי קצבה מהרי"ק שורש קצ"ה: ואינו מוסיף ליקח יותר ונראה דאפי' אם לוקח יותר] מ"מ אסור להבריח ממנו דבר הקצוב דאטו משום שהוא עושה שלא כדין לגזול יגזלו בני אדם ממנו חלקו והו"ל כגוזל מן הגזלן דאסור כ"כ ב"י ומור"ם בש"ע אישראל שקנה המכס וצ"ל דה"ה בגבאי המלך ומיהו נראה דאם הוא במקום שהמוכס מאמין לסוחרים והסוחר יודע שאם יגיד להמוכסן כל הסחורה אזי יטול ממנו עשרה זהובים שלא כדין אזי לא יגיד לו כל הסחורה אלא לפי הסך שמגיע עליו ליתן מן הדין כך יאמר לו דרך משל שיש לו מ' אמות בגד וממנו יקח המוכסן מ' גדולים ומן הדין אין ראוי ליתן אלא ל' גדולים אזי לא יגיד להמוכסן רק מל' אמות: וכל המבריח עצמו כו' ע' בהגהות מור"ם מ"ש בזה והוא מדברי הר"ן בפ"ד דנדרים: וכן אם ישראל כו' אע"ג דלכאורה כ"ש הוא מ"מ שפיר כתב וכן דל"ת דוקא מלך דדינא דמלכותא דינא אבל לא מי שקנה ממנו:

סעיף ע

והלכו הם וכרתו הכל מאחד כו' שם בגמרא ויהיב טעמא משום דשלוחו דמלכא כמלכא ולא טרח ואינהו אפסדינהו אנפשייהו דאיבעיא להו דאינקטא כולה באגי ולמישקל דמי וכן המס כו' הכניסו כולה מבואתם כו' עד אבל האריה כו' שם בגמרא אמר רבא מאן דאשתכח בבי דרי פרע מנתא דמלכא וה"מ שותפים אבל אריסיה אריסותיה הוא דקא מסיק וע"ש בפירש"י וצ"ע מאי רבותא דאפי' הכניסו כולה תבואתם כו' דכ"ר הא אדרבה רבותא טפי הו"ל לומר דאפילו עדיין כולם בשדה מותר לו ליטול מא' מהן בשביל כולה כמו בכריתת אילנות דאילנות דכולה הם עדיין בשדה ואף שרש"י ג"כ כתב בפירושו דג' מהן הכניסו התבואה לביתו וכן הוא משמעות ל' הגמרא הנ"ל דקאמר רבא מאן דמשתכח בכי דרי ופרע כו' ומשמע דהא' נמצא לבד בבי דרי י"ל דהן לא לרבותא כ"כ אלא אורחא דמילתא כשהן יחד בגורן א' רגיל ליטול מכל אחד ואחד ואפשר נמי דצריך ליקח מכל אחד ואחד כיון דליכא בזה טירחא אבל רבי' שכתב שאינו גזל לפי שאין עליו לטרוח לגבות מעט מעט מכל אחד ואחד משמע דלא ס"ל הכי וגם לא הול"ל לשון אפי' ונראה רמשום סיפא כ"כ דכתב וזה שנטלו ממנו יגבה מכל בעלי השדות דע"ז שייך ל' אפי' ור"ל ל"מ אם עדיין כולם בבית הגורן ואומר עבד המלך מה שיש לי לגבות מכל א' וא' אגבהו הכל מאחד דחוזר זה וגובה מכל אחד חלקו דהרי גם תבואתן היה ליקח ממנו גובה המס אלא אם כבר הכניסו תבואתן דהו"א דבזה שייך לומר אין אדם נתפס על חבירו לחזור ולהשתלם ממי שמשכנו עבורו אף שאותו שמשכנו הוא חייב באמת וכמש"ר בסי' קנ"ח ומטעם דיכול לומר מפייס הוינא ליה דלא הוה גובה ממנו וכמ"ש שם קמ"ל דבמס לא אמרי' הכי וכמש"ר ג"כ שס בסי' קכ"ח ע"ש וכן משמע מל' רש"י דכתב דהרביעי נמצא בגורן פורע בשביל כולן ולכשיבואו חביריו אין יכולין י' לומר שלך הוה ולא שלנו כו' משמע דעיקר הדבר דבא רבא ללמדנו הוא דזה יכול לחזור ולגבות מהן והכי מסתבר דודאי לא שייך לומר דבא רבא ללמד מה מותר לעבד מלך שהוא עכו"ם לגבות או שלא לגבות אלא שיש נ"מ עוד בזה דמה שמותר לו לעשותו אינו גזל בידו ומותר ליהנות ממנו וכתב רבי' ג"כ הא ודוק ולפ"ז גובה המס מהאריס ואין הדין נותן לגבות ממנו ובגזילה גבה ממנו נראה דאין האריס חוזר וגובה משאר בעלי השדות דהוה בכלל אין אדם נתפס על חבירו וכן משמע מל' רבי' שזה תלוי בזה שכתב ז"ל אינו גזל לפי כו. עד וזה שנטלו כו' דמשמע מכח דאינו גזל חוזר וגובה ועוד דא"כ אין כאן מקומו מ"ש דזה חוזר וגובה ממנו וממילא נשמע דכשגובה מהאריס שהוא גזל דאין האריס חוזר וגובה ממנו:

סעיף עא
ומ"ש וכן יש רשות ביד גבאי כו' בד"א בתוך שנתו כו' שם בגמרא: ומ"ש והגבאי פרעו כבר כו' כן פירש"י שם ומסיק וכתב ז"ל ומעתה המס הוא שלו ולו אין כח למשכן אחד בשביל חבירו והנ"י פירשו בע"א ע"ש:

סעיף עב
גבאי המלך שמוכר שדות בשביל המס שעליהן כו' בפח"ה ד' מ"ה:

סעיף עג
ומ"ש ואם צוה המלך שכל מי שלא יתן המס הקצוב לו כו' פי' מס של שדהו (מנכרי) ואדלעיל קאי והוא מפ' א"נ דף ע"ג דקאמר שם ארעא לטסקא משתעבד וכ"כ הרמב"ם פ"ח מהל' גזילה ומשמע שם מדברי המ"מ דאם ברח בעל השדה ומכר הגזבר לישראל אחר ממכר עולם דמכירתו הוה מכורה ע"ש והטעם דהא גוף הקרקע הוא למלך אלא שזה שברח כבר החזיק בה וחזר המלך ונטלה ממנו לאחר שברח:

סעיף עד
ומש"ר וכן אם צוה כו' שישתעבד בה כו' שם בפי' א"נ ע"ב: ומ"ש ובלבד שלא יעבוד בו עבודת עבד כו'. כ"כ הרמב"ם שם והא דהוצרך לכתוב זה כאן ע' הטעם בב"י:

סעיף עה
ומ"ש בד"א בדבר כללי שגוזר כו' כ"כ הרמב"ם פ"ה מהל' גזילה: ומש"ר וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא הראשונה עד"ר: וכתב הרמב"ם בד"א כו' שם בפ"ה:

סימן שע

סעיף א
כתב הרמב"ם כו' עד לכל רוח בפ"ו דגזילה כ"כ: כגון מפריחי יונים כו' במשנה פ' זה בורר סוף (סנהדרין דף כ"ד) מני להו בהדי פסולי עדות: כגון שמשלח כו' שם דף כ"ה וע"ל בסי' ל"ד סכ"ה ושם פירשתיהו ע"ש: כגון שמשלח יונה בישוב פי' אף שדעתו שתלך למדבר ולמקום הפקר להביא משם מ"מ כיון דבישוב משלחה חיישינן שהביא מדבר שאינו של הפקר: ונמצא שגוזל מאחרי' פי' מפני ד"ש מדרבנן אבל גזל גמור אין בהן דלא זכה בהן בעל השובך דממילא קאתו ורבו שם: ולא ביונים בלבד אמרו אלא ה"ה מכל מיני בהמות כו' נראה דבהמה ל"ד קאמר אלא ה"ה חיה ועוף ועד"ר: (ב)

סעיף ג
וכן אסרו לצוד כו' ואין פורשין רשתות כו' משנה וגמ' וס"פ מרובה וקמ"ל בזה דל"ת דוקא למפריחי יונים אסור שהן מביאים יונים ממקום אחר משובך של חבירו והיה כגזלן מרשותו אבל כאן שהוא מוצא אותם בשדות של הפקר מותר לצודם קמ"ל: אא"כ הרחיק לתוך המדבר ד' מילין הוא שיעור ל' ריס הנזכר במשנה שם פ' מרובה (בבא

קמא דף ע"ט) וכן פירש"י שם דז' ריס ומחצה הוא שיעור מיל וכדאיתא בב"מ דף ס"ג ובגמרא בפ' מרובה גרסי' ז"ל אין פורשין רשתות ליונים אא"כ הרחיקו כו' ומי אזלי כולי האי והתנן מרחיקין את השובך מן העיר נ' אמה אמר אביי מישט שייטי טובא כרסייהו בחמשים אמה מליא ומישט ל' ריס ותו לא והתניא בישוב אפי' מאה מיל לא יפרוס רב יוסף אמר בישוב כרמים (שהולך מכרם לכרם עד למרחוק) רבה אמר בישוב שובכין של עכו"ם או של דידיה או של הפקר ובזה דברי רבינו מבוארין: ובמקום כרמים אפילו הרחיק מאה מילין כו' ע"ל בסי' ר"ס בדברי רבינו ושם כתוב בשביל של כרמים:

סעיף ד

ומרחיקין השובכין מן העיר נ' אמה דבנ' אמה ממלאין כרסייהו משל הפקר ותו לא יאכלו מתבואה שבגנות של בעלי בתים אחרים.

סעיף ה

ולא יעשנו בתוך שלו פי' אפי' בשדות שיש לו שאינן סמוכין לעיר שמא יאכלו משדות שסביבו ופן הוכחתי פי' זה לעיל סי' קנ"א סכ"א ול"א ע"ש:

סעיף ז

אין בו משום גזל אע"ג דגזל העכו"ם אסור מן התורה כשל ישראל וכמ"ש לעיל ר"ס שמ"ח ור"ס שנ"ט מ"מ הכא דאין גזל אלא מדבריהם לא חשו בשל עכו"ם ועוד דהעכו"ם לא מחשב זה לגזל שהרי מדעתו ומרצוני מקנה למשחק עמו כדי שאם ירויח הוא שגם הישראל יקנהו לו והוא יטלנו וק"ל. ויראה שפוסל כו' עד"ר: אפי' שיש לו מלאכה אחרת פי אבל אוכל מממון השחיקה דאל"כ קשה הא כ"ר לעיל אדברי הרמב"ם סי' ל"ד ז"ל ולפ"ז אם יש לו ממון אחר שאוכל ממנו אינו פסול עכ"ל אלא ודאי התם מיירי כשיש לו ממון אחר ואוכל ממנו ואינו רוצה לאכול מזה ואז נראה מענייננו שהוא עצמו מחשבתו לגזל ואינו רוצה ליהנות ממנו אבל מניח ממון זה לחוד ולשחק בו כדי להוציא אריכת זמנו בזה ואינו נחשד שיעבור עבירה מחמת ממון וק"ל וע' בכ"מ פי"ב דעדות:

סעיף ח

אא"כ אין לו אומנות אחרת כו' ע"ל בסי' ל"ד אבל אם יש לו מלאכה אחרת אינו פסול ואסמכתא אין כאן דודאי גמרי ומקני להדדי וכמש"ר לעיל סי' ר"ז.

סעיף ט

הפורש מצודה כו' עד כתב הרמב"ם כו' כפול לעיל סי' רע"ג:

סעיף יא

כתב הרמב"ם הדבורים כי' בפ"ו דהל' מכירה כ"כ והוא משנה בפ' הגוזל: ה"ז גזל מדבריהם ולא גזל גמור והפקר נינהו אלא מפני דרכי שלום. ולמעלה כתבתי בסי' רע"ד כ"כ. מרדפים כו' בב"ק ד' קי"ד ופירש"י מרדפין אחריהן קודם דברי הקטן דרגלים לדבר

דאלו הן עכ"ל ומבואר שם בגמרא דדוקא כאן דקנין דרבא הוא דמהני מסיח קטן לפי תומו ולעדות אשה אבל בעלמא לא ע"ש ועד"ר:

סימן שעא

סעיף א
שאם נתייאשו מהם הבעלים פי' שדין מטלטלין הוא שאם נתייאשו כו':

סעיף ג
לפיכך אם אירע בה קלקול כגון ששטפה נהר כו' בב"ק דף קי"ז ע"ש: אבל אם הפסידה הגזלן כגון שחפר בה בורות כו' בב"מ דף י"ד וע"ש בתו':

סעיף ד
גזלוה מהגזלן כו' עד והראה לו גם את זאת ונטלה המלך כו' בב"ק דף קי"ז:

סעיף ה
ונטלה המלך חייב להעמיד לו שדהו שם והטעם שהרי אינו שלו ולא אנסו אלא להראות מה שהוא שלו ע"ל סי' שפ"ח בדין מסור:

סעיף ו
וכשם שהקרקע הנגזלת כו' כך היא לטובתו כ"כ הרא"ש בתשובה כלל צ"ה דין ב' ע"ש: שאע"פ שאם גזל מטלטלים כו' ע"ל סי' שס"ג מ"ש בפרישה ודרישה:

סעיף ז
גזל קרקע ונשתמש בה ואכל כו' שם בתשובה והוא משנה פ' הניזקין ופ"ק דמציעא:

סעיף ח
וכתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה כו' בכלל צ"ה ס"א: ושמעון כופר הכל כו' עד ישבע שמעון כו' עד"ר: ששוה בשעת הבציר ה"ט משום דכל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה ואם עשה מן הענבים יין קנה בשינוי וכמ"ש בסי' רע"ח ס"ו בבכור ופשוט ע"ש ובסי' שנ"ד: והפסד קרקע לא ישלם טעמו מפני שלא הפסיד הכרם בידים אלא מעצמו נפסד וכבר נתבאר דמצי א"ל הרי שלך לפניך ב"י:

סעיף ט
עוד ל' א"א הרא"ש ז"ל בתשובה כו' שם דין ג': שלש עבירות הן בענין גזילת קרקע שם בתשובה לא כתב קרקע אלא אמ"ש שם לפני זה דבית שאינו נגזל צריך לשלם שכירות הבית מסיק וכתב ז"ל ועתה אבאר דין גזל קרקע כי כן הוא האמת ג' עבירות הן בענין גזל הראשונה במחשבה שמתאוה בלבו לממון חבירו כו' ומשמע מלשונו דאכל גזל קאי וכדמסיים במטלטלים וקרקע גם מדנקט בלשונו ל' ממון ג"כ אלא משום דהרא"ש ורבי' אייריי בקרקע מש"ה נקט בל' קרקע ואפשר דלרבותא כ"כ דאפי' קרקע דאינה נגזלת אפ"ה עובר בג' איסורין ועד"ר: הראשונה במחשבה שחמד ל"ד קאמר אלא ר"ל שנתאוה

וכמ"ש לעיל סי' שנ"ט דתאוה שייך במחשבה וחמדה בשעה שקנאו ובתשובה כתוב בהדיא שמתאוה וכמ"ש ל' בסמוך: והשנית בדבור עד"ר:

סעיף י

ומ"ש (אבל) [לפיכך] אם גזל שדה כו' לכאורה נראה דאפי' חרשה וזרעה כל שלא אכל פירותיה שם קרקע עליה ואינה נגזלת ואף כשתאמר כשזרעה וצמחה הכחיש בו הקרקע וכשנטל ממנה פירותיה הרי גזל כחש קרקע של חבירו בידו מ"מ בחרישה לחוד עכ"פ לא עשה כלום וזהו שסיים רבי' וכתב אבל אם אכל פירות השדה עובר משום לא תגזול דמשמע דוקא על אכילת פירות קרקע עובר בלא תגזול ולא בחרישת הקרקע (ומ"ש הרא"ש לא חרשה ולא זרעה הול"ל לא חרשה וזרעה) ואף דשם בתשובת הרא"ש כלל צ"ה סוף דין א' לא כתב שם האי אבל אם אכל פירות כו' רבי' העתיקו וכתבו בשמו אהא דכתב הרא"ש שם לפני זה באותה תשובה ע"ש ודוק ועמ"ש עוד מזה בסי' שע"ו: ולא העלה שכר לבעליו פי' אפי' הוא גברא דלא עביד למיגר וע"ל סי' שס"ג:

סימן שעב

סעיף א

כשבא הנגזל ליפרע מן הגזלן כו' כן מבואר בסוגיא דפ"ק דב"מ ד" י"ד וט"ו ע"ש: דהו"ל כמלוה ע"פ פי' אע"פ שהיא מלוה הכתובה בתורה מ"מ אינו טורף מלקוחות אף שקנו אחר הגזילה דלית להו קלא אבל אם כבר עמד בדין מעשה ב"ד יש לו קול וכמ"ש סי' ע"ט ע"ש: ואח"כ מכר כו' פי' קרקעות שלו: אם גזלוה מהגזלן מחמתו פי' ממזלו לאפוקי אם היתה מכת מדינה וה"ה שאנסו אנס להראות לו שדותיו והראה גם את זה דבזה ג"כ חייב להעמיד לו שדהו וכמש"ר סי' שע"א:

סעיף ב

גזל והשביחה כו' כ"כ הרמב"ם פ"ט מהל' גזילה: אינו נוטל מהנגזל אלא הוצאה ואין לו שום שבח דדוקא גבי מטלטלים דמדאורייתא גזלן קנה בשינוי דלא הדר הילכך תקנו רבנן דיקנה הגזלן מיהא השבח אפי' בשינוי דהדר מפני תקנת השבים וכמ"ש לעיל ר"ס שס"ב אבל גבי קרקע דאינה נגזלת לא עביד תקנת' עכ"ל הרא"ש והביאו ב"י בסי' שאחר זה:

סימן שעג

סעיף א

מכר הגזלן כו' עד ואם ידע הלוקח שהיא גזולה כו' מקרר דינים הללו המה מפלוגתא דרב ושמואל בב"מ דף י"ד וממסקנא שם סוף דף ט"ו ע"ש ופליגי הפוסקים בפי' הגמרא וע' באשר"י שם דף ק"ל ע"א שהביא ל' הרי"ף והתו' ודעת הרמ"ה שבסמוך כתב הרא"ש

שם בע"ג בשם הרז"ה: ואינו נותן לו כלום בין אם השביחה כו' ז"ל מור"ש ז"ל פי' השבח שהוא יתר על ההוציאה אכ"ל פי' לפירושו דהא דקאמר ואינו נותן כלום היינו מה שנשאר מן השבח יתר על ההוצאה ממנו אינו נותן כלום ומה שהוא נותן לו השבח שכנגד ההוצאה לא מיקרי שבח אלא הוצאה וק"ל ועד"ר: כל ההוצאה מהנגזל דשבח הוצאה גביה דנגזל הוא ואיהו מיתהני מיניה: אפי' לא כתב לו אחריות דאחריות ט"ס הוא כי דרך המוכרים לכתוב להלוקחים אנא איקום ואשפי ואדכי ואמרוק זביני אילין אינון ועמליהון ושבחיהון ופי' עמליהון שבח דאתי מחמת טורח והוצאה ושבחיהון שבח דאתא ממילא וכל מה שרגיל לכתוב אף שלא כתבו אמרי' אחריות ט"ס הוא: ואם ההוצאה יתירה כו' אין לו כו' כדין היורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות: דיקלא ואלים כו' פי' דקל קטן ונעשה גדול והשדה העלה שרטון שהוא במקום זבל וע"ל בסי' רע"ח: נוטלו הנגזל כו' דארעיה הוא דאשבח דאפי' שבח דע"י הוצאה אין לו ול"ד לשבח מטלטלין כמ"ש בסמוך ס"ס שע"ב: אבל קבל כו' וקנו מיניה או אית ליה כו' כנ"ל להגיה וכן מצאתי בספרים ישנים וכן משמע בב"י והטעם כתב משום דמ"מ שם זבינא איכא עליה ולא הוה הלואה ממש וכן הוא בגמרא האי חילוקא דקרקע על ענין אחר וע' בריב"ף וה"ט דכיון דמחזיר ליה קרקע לא מיחזי כרבית אלא דוקא כשמחזיר לו מעות אשר"י:

סעיף ב

ופירות שאכל הלוקח כר דקרקע אינה נגזלת וברשותיה דמריה קיימא ועד"ר:

סימן שעד

סעיף א

הגוזל שדה ומכרה או נתנה דינים דסי' זה הם מפ"ק דב"מ ע"ש ועד"ר. שלא כיון בלקיחתו אלא כו' כ' הר"ן ונ"י דוקא בלא הכיר בה שהיא גזול' אבל הכיר בה ל"ק הלוקח דלא שייך למימר בה טעמא דניחא ליה כו': לפיכך אם לא קנאה כו' פי' הואיל ולא נתקיים המקח או המתנה אלא מטעם שרוצה ליקום בהימנותיה לפיכך כו': שתבעו הלוקח בדין כצ"ל: והתחילו ב"ד להכריז כו' דהיינו שמכריזין ל' יום מי שרוצה לקנות שדה הגזלן יבוא ויקנה וכדין לוה ומלוה וע"ל סי' ק"ג: ולתת לו מעותיו פי' מה שנתן לו הלוקח כנגדה בשעה שקנאה ממנו ואם השביחה הלוקח ודאי הגזלן צריך לשלם להלוקח כל השבח מק"ו מאם בא הנגזל לטרפו מידו דאין הנגזל נותן לו אלא ההוצאה והשבח דיתר על ההוצאה צריך לשלם הגזלן להלוקח וכמש"ר בסי' שע"ג כ"ש כשהגזלן עצמו לקחו מידו דלוקה עם השבח דצריך הגזלן ליתן להלוקח כל השבח:

סעיף ב
וכן אם אחר שמכרה כו' שם: ומלשון הרמב"ם יראה כו' בפ"ט מהל' גזילה מבואר בדבריו כן: ואין נראה דמיד כשקנאה נתקיים כו' עד"ר:

סעיף ג
בזבנה אורתה פי' שמכרה לאחר או הורישה לאחד מבניו ואח"כ קנאה וכנזכר בדברי רבי' בסי' דס"ב:

סעיף ד
פליגי בה רב אחא ורבינא כו' טעם פלוגתתן דאיכא למימר אילו לא טרח לבעלים לא היו נותנים לו במתנה ומה שטרח היה כדי להעמידה ביד הלוקח כדי דליקום בהימנותיה וגם איכא למימר כיון דאתא ממילא כירושה דמי: וא"א כתב דלא מפקינן מיניה טעמו דהלקיחה שלקח הלוקח מהגזלן מתחלה לאו כלום הוא וכמו שהתחיל רבי' בתחילת סי זה והגזלן המוכר בא עתה במתנתו בכח הנגזל שהקרקע היה בחזקתו ע"כ הוא בחזקת הגזלן. עוד טעם אחר כיון דאנו מסופקי' אם קבלת המתנה עתה היתה בשביל להעמידה ביד הלוקח או לא והוא עצמו מכחיש לא מפקינן מידו בלא ראיה והסכים בית יוסף לדברי הרא"ש וכ"כ מור"ם בסי' זה בהג"ה:

סימן שעה

סעיף א
היורד לתוך שדה חבירו כו' בב"מ דף ק"א אסיקנא דאמר רבי יעקב אמר ר"י בבית שומעין לו בשדה אין שומעין לו א"ד משום ישוב ארץ ישראל וא"ד משום כחשא דארעא (דכבר הכחישו הנטיעות את השדה שינקו ממנו ומש"ה כיון דהפסידו ממון אפי' בח"ל אין שומעין לו רש"י וכן מוכח פי' זה שם מן התוס' ולא כע"ש ע' בסמ"ע) מאי בינייהו חוצה לארץ ופסק הרמב"ם בפ"י מהל' גזילה כלישנא בתרא ובזה טעם דברי רבי' מבוארי' דהנוטע אינו יכול לומר עצי אני נוטל אפי' בח"ל משום כחשא דארעא אבל בעל השדה יכול לומר כן ולומר איני חושש על כחשא דארעא דידי ובבונה חורבתו של חבירו דלא שייך שם כחשא שומעין גם לבונה כשאומר עצי ואבני אני נוטל וכמש"ר בסמוך ס"ו. ומ"ש די"א דאם היא עשויה ליטע אין שומעין ה"ט דס"ל דמסתמא ניחא ליה ותואנה הוא מבקש וכמ"ש הראב"ד פ"ד בחורבה וגם הרא"ש כתב שם דמסתבר טעמיה ומיהו ה"מ היכא דלא השתמש בחורבתו ויש לו משלו שראוי לבנות בנין כזה בלי קיפוח פרנסתו דאז תואנ' הוא מבקש ובכאן אף שעומדת ג"כ ליטע הרי בעל השדה אומר שניחא ליה לשמש בו בזריעה דלא גרע מרוצה לשמש שאר תשמישין בחורבתו כמקדמת דנא: ומ"ש אין שומעין לו כו' פי' אלא נותני' לו כפי מה שנותנין לשאר שתלי העיר וכדין אם גילה

דעתו דניחא ליה בהנטיעה דכ"ר בסמוך דאם שדה העשויה ליטע הוא דשמין כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו ליטענה והיינו כשאר שתלי העיר וכן פירש"י והרא"ש בגמרא אמ"ש ידו על העליונה ע"ש (אלא שכאן חילק הרא"ש מטעם שכתבתי כיון שאומר שניחא לו בזריעה) והיינו כשהשבח יתר על ההוצאה וכשההוצאה יתירה על השבח משמע מדברי הרי"ף והרמב"ם דנותנין כל ההוצאה כיון דעשויה ליטע הוא וניחא הוא במה שנוטעים ולולי שנוטעה זה הוה הוא הוציא הוצאה כזו עליה ואף שהב"י הביא תלמידי רשב"א דכתבו דלא מתחוור להן פי' הנ"ל בפי' דידו על העליונה מ"מ האחרונים תפסו לעיקר כמ"ש וכן מוכח בש"ע ע"ש בסמ"ע ועד"ר מ"ש עוד מזה.

סעיף ב

והרמ"ה כתב כו' עד שמין כמה אדם רוצה ליתן כו' כבר כתבתי דהאי שמין כו' הוא כפי' ידו על העליונה הנזכר בגמרא והא דשינה הרמ"ה והתחיל בל' ידו על העליונה וסיים בל' שמין ליה [ונ"מ] כמש"ר בשם הרמב"ם בס"ס (שע"א) נראה דה"ט משום דהרמ"ה אל' הגמרא קאי אמימרא דרב ושמואל ואעובדא דרב דמייתי עלה שם הבאתיה בדרישה בר"ס זה שם בדברי שמואל דאיירי בשדה העשויה ליטע קאמר ל' שמין ליה ובעובדא דרב דמייתי עלה ופי' הרמ"ה דמיירי בשדה שאינה עשויה ליטע ושם הזכיר כשגילה דעתו דניחא ליה ידו על העליונה ע"ש ודו"ק ועיין בב"י שהכריע כדברי הרמ"ה וכתב שם דהיינו דוקא כשבעל השדה אמר מתחלה אינו חפץ בנטיעותיך ואח"כ גילה דעתיה שניחא ליה בנטיעותיו דהוא גרע ואמדינן דעתיה דניחא ליה כאילו היתה שדה עשויה ליטע ושהכי דייק לישנא דרש"י כו' אבל כשמתחלה אמר הואיל ונטעת אותי אני רוצה לקיימה גם הרמ"ה מודה דכשהוא שדה שאינה עשויה ליטע דידו על התחתונה ואין משמעות ל' רבינו כן מדכתב או אפי' שאמר כו' דמל' אפי' משמע בשלא אמר שאינו חפץ בהן וע' בסמ"ע ועיין בעיר שושן מ"ש בר"ס זה שלא דק לפי מ"ש הנ"ל:

סעיף ד

ובעל בנכסי אשתו ושותף כיורד כו' כצ"ל וכתב המ"מ דהיינו באשתו קטנה ומשום תקנה אבל אשתו גדולה שמין לו וידו על התחתונה:

סעיף ה

הבונה חורבתו כו' וכ"כ הרמב"ם שם פ"י דהל' גזילה וכרב המ"מ דהו"ל כשדה שאינה עשויה ליטע:

סעיף ו

אמר בעלי הבנין עצי ואבני [אני] נוטל שומעין לו מסקנא דגמרא שם בפ' השואל וכבר כתבתי הטעם דלית בזה משום כחשא דארעא:

סעיף ז

שדרו ממתיבת' כו' כ"כ הרי"ף שם ועיין בנ"י מ"ש ע"ז: והראב"ד כתב שאין שומעין פי' לבעל החורבה. מסתבר טעמיה כו' ז"ל ב"י הפל בפסקי הרא"ש ז"ל ואפשר דאף דלמאי דשדרו ממתיבתא איתנהו לדברי הרא"ש עכ"ל:

סעיף ח

שאלה לא"א ז"ל כו' אין ראובן יכול להוציאו עד שיתן לו יציאותיו כו' אע"פ שגם השואל לא נסתפק בזה אלא אם צריך ליתן גם כל השבח מ"מ מדכתב לו בשאלתו דכשבא ראובן הוציאו לשמעון מביתו כו' הו"ל כאילו שאלתו היתה ג"כ אם הדין עם ראובן שלא רצה ליתן לו כלום או להיות ידו על התחתונה מש"ה השיב לו דלענין מה שהוציא לצורך הבנין אין הדין עם ראובן אלא צריך ליתן לו כו' ומה שסיים וכתב ז"ל וכשראובן נותן לשמעון זה או יצא מביתו אפשר דהוצרך לכתוב ג"כ ללמדנו דלא יכול שמעון לומר לפחות אדור בבית כשיעור ימים ושבועות שהיה ראובן צריך לבנותו כשבא וראה שביתו נטה לנפול קמ"ל. וסיידו וכיידו פירש"י סייד טיח בסיד כייד מצוייר ציורים ע"ג הכותל וע"ל סי' ער"ה שם כתבתי דצ"ל ציידו: אע"פ שאין הבית רעוע שניחוש לנפילה: ועוד כי הסיד היה כו' פי' ועוד יש לשמעון לטעון שהוא לא הוסיף בנין להנאתו שהרי קודם לכן ג"כ היה סיד אך שהיה מעופש ולכן בנאו מחדש לתיקון הבית.

סעיף ט

הרי זה כנוטע שדה העשויה ליטע פי' ומש"ה שמין לו כמה אדם רוצה ליתן כו' כדמסיק לאפוקי אם לא היה עשוי לבנות דהוה ידו על התחתונה וכנ"ל לענין לומר לו שקול עציך ואבניך וכבר נתבאר דהרא"ש ורבינו ס"ל דאפי' בעשויה ליטע ולבנית יכול לומר שקול והב"י כתב שכן דעת הרמב"ם וה"ה כאן בבונה בחצר דלא עדיפא מיניה וכמ"ש בדרישה.

סעיף י

כל מה ששמין כו' כתב המ"מ דזה נלמד מההוא דפ' האשה שנפלו דאמרי' שם בע"ה שהוציא בנכסי אשתו ולא אכל ישבע כמה הוציא ויטול אע"ג דבעל כיורד ברשות עכ"ל. בין שהיתה ידו על העליונה כו' ר"ל בין שירד ברשות שידו על העליונה ואם היציאה יתירה נוטל היציאה וכמ"ש בדרישה וה"ה אם השבח יתר על היציאה דאף שנוטל חלק בהשבח מ"מ נוטל ג"כ ההוצאה בין שירד שלא ברשות שידו על התחתונה דאפי' אם השבח יתר אינו נותן אלא כשיעור ההוצאה לעולם כשבא לגבות סך ההוצאה צריך לישבע: ומ"ש הרמב"ם וכן זה הנוטל שבח בלבד והיתה ידו על העליונה א"צ שבועה כו' נ"ל כוונתו דע"כ דיבר כשנוטל כדינו סך ההוצאה שיכול לומר איני רוצה לישבע

ישומו הבנאים כו' ועתה בא לומר דה"ה נמי אם היתה ידו על העליונה והיציאה יתירה על השבח דהדין ליתן לו ההוצאה אם הוא אומר איני רוצה ליקח ההוצאה היתירה בשבועה אלא השבח בלא שבועה וז"ש נוטל השבח בלבד פי' אם אינו רוצה ליקח אלא השבט בלבד שהוא פחות מההוצאה כדי שלא יצטרך לישבע שומעין לו וכל מה שישומו מהשבח יטול בלא שבועה ולא מצי אמר ליה כיון דרמיא עליך השבועה או השבע וטול יציאתך או לא תטול כלום וק"ל.

סעיף יא

וכשטוען בעל השדה כצ"ל. שהרי אומר לבעל השדה והרי עדיין לא שמו כו' כתב המ"מ שם דזה למדו מפ"ק דבתרא מכותל חצר שנפל שמחייבין אותו לבנות עד ד"א שנתן כו' ומפרש בגמרא דיתר מד"א מי יימר דמחייבי רבנן ואיך אמר שנתן ורבו' כתבו לעיל בס"ס קנ"ז.

סימן שעו

סעיף א

המסיג גבול רעהו כו' כ"כ הרמב"ם בפ"ז דהל' גניבה וכתב המ"מ שם דהוא מפורש בברייתא בסיפרי בפ' שופטים וזהו דוקא במסיג גבול רעהו בקרקע וע' במרדכי והביאו הב"י והש"ע לעיל בסי' קי"ו בדין מערופיא: ואם בא"י עובר כו' [עיין בב"ח מ"ש בשם הרמב"ם] ואמת הוא שהרמב"ם כתב שם שבא"י עובר בשני לאוין אבל אין נראה דכוונת רבי' הוא כן אלא דוקא קאמר בא"י עובר אלאו דלא תסיג לחוד דאילו לאו דלא תגזול ולא תגנובו אינו עובר דקרקע אינה נגזלת אלא דגזלן מדרבנן הוא מכח דעבירה דגניבה או גזילה יש עליו וז"ש כאן דבח"ל אם בחזקה ה"ז גזלן כו' ור"ל עבירה דגזילה ולא דעובר אלאו דלא תגזול ותגנובו:

סימן שעז

סעיף א

מי שהיה דרך הרבים כו' בב"ב דף צ"ט ומסיק הגמרא בטעמו משום דרב יודא דאמר מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו ופירשב"ם מצר שהחזיקו רבים שהשווהו ותקנהו להילוך והבעלים ידעו ושתקו אסור לקלקלו דודאי מחלו לרבים כ"ש זה שנתן להם דרך השני בידים הילכך מה שנתן נתן והוא שהחזיקו ובתשובת רשב"א סי' אלף וקנ"ב נתבאר בכמה הוא חזקתן וע"ל ס"ס קמ"ח מ"ש בביאור דברי הרמב"ם שכתב אם החזיק בדרך ע"ש:

סימן שעח

סעיף א

כשם שאסור לגנוב ולגזול כו' מדתלה איסור היזק ממון חבירו באיסור דגניבה וגזילה ולא למדו מאיסור היזק וחיוב דכתיב גבי נפשו דהא כתיב בתורה בהדיא חיוב תשלומי דד' אבות נזיקין דנזקי ממון הן וגם נאמר מכה בהמה ישלמנה נראה דבא לומר דיש איסור בדבר אפילו אם רוצה לשלם לו היזקו כמו שיש איסור בזה בגניבה ובגזילה דנתבאר בהו ממ"ש לא תגנובו שהוא מיותר כמ"ש בר"ס שמ"ח בגניבה וגם בריש סי' שנ"ט בגזילה מדכתיב חבול ישיב רשע גזילה ישלם ע"ש ומ"ש אח"ז בין במזיד בין בשוגג ענין אחר הוא וכאילו כתב ובין במזיד כו' בוי"ו והא ראיה שפתח באיסור וסיים בחיוב וק"ל: ומ"ש ובלבד שלא יהא אנוס כגון כו' מימרא דרבה שם בס"פ והרמב"ם בפ"א מחובל ומזיק ועד"ר: כתב הרמב"ם היה עולה בסולם כו' בפ"ו מהלכות חובל כ"כ: שזו מכה מידי שמים היא כתב המ"מ מפני שהוא אנוס גמור ואין רוח שאינה מצויה אונס גמור כ"כ ולדברי הרמב"ם צריכין לחלק בהכי אבל לדברי רבי' דגם ברוח שאינה מצויה פטור בנזקי ממון אין צריך לחלק ביניהן ועד"ר: והראב"ד השיג כו' לפטור טפי מרוח מצויה כן הוא הגירסא בכל ספרי רבי' שבידינו והוא נכון ע"פ מש"ר בסמוך דדוקא בר"מ חייב אבל ברש"מ פטור אבל שם בהשגה כתב ז"ל [מרוח שא"מ] דאיתלע לאו אונס [גמור וכנ"ל אבל מל' לאו אונס] משמע דאינו אונס לגמרי ודומה לר"מ ומש"ה הביא רבי' דברי הראב"ד כאילו כתב מ"ש ברוח מצויה מאחר דלשיטת הראב"ד דינו בזה ג"כ ברוח מצויה אלא שהראב"ד נקט בלשונו רוח שאינה מצויה לשיטתו (דאיירי) [דחייב] ביה הכי [אפי'] בהיזק ממון וכמ"ש בדרישה ודוק:

סעיף ב

כאשר יתבאר בע"ה בסי' שפ"ו

סעיף ג

דאסר רב יהודה כן היא גירסת הספרים שבידינו דאמר בדלי"ת ונכון הוא והוא בגמרא פרק המקבל ועד"ר: אסור לעמוד כו' הטעם כדי שלא יפסידנה בעין הרע רש"י ולעיל בסי' קנ"ח כתבתי ל' המ"מ דלדעת הרמב"ם (שהביא רבי' שם) צ"ל שאינו אלא מדת חסידות:

סעיף ד

כל מקום שמזיק חייב כו' נראה דצ"ל בכל מקום בבי"ת ומקור דינים הללו הן בב"ק דף מ"ח כתבתי בדרישה ע"ש:

סעיף ה

ה"ג ואם בע"ה הוזק בנכנס בוי"ו ולא גרסי' הזיק ביו"ד: וכתב הרמ"ה דוקא שלא ידע הב"ה כו' בדרישה כתבתי ל' רש"י שפי' דהזיק הוא שהזיקו בידים בין במתכוין בין שלא במתכוון והוזק פי' שהמזיק עומד במקומו והניזק בא ונתקל בה ושם בארתי ג"כ מתוך הגמרא דכלל הדברים הוא דהיכא דשוין הן הניזק והמזיק שניהן ברשות או שניהן שלא ברשות אזי הזיקו זא"ז חייב המזיק (אפי' שלא בכוונה דאדם מועד לעולם) ובהוזקו זב"ז פטור המזיק ואם אחד היה ברשות והשני שלא ברשות אם הזיק זה שברשות לזה שלא ברשות בשוגג אזי פטור המזיק אפי' בהזיקו בידים ואם הזיק שלא ברשות לזה שברשות חייב אפי' בהוזק מיהו כתב הרמ"ה הא דחלקנו בין שניהן שוין לאינן שוין כנ"ל היינו דוקא בדלא ידע הבע"ה בזה שנכנס שלא ברשות אבל ראהו בחצירו או ברשותו במקום שנעשה הנזק (פ"א) אזי הוה דינם כאילו הן שניהן ברשות דבהזיק חייב ובהוזק פטור ועפ"ז נתבארו דברי רבי' דהתחיל וכתב דאם בשוגג הזיק ב"ה בהנכנס שלא ברשות ב"ה פטור אפי' בהזיקו מפני שהוא ברשות ולא הו"ל לאסוקי אדעתיה שנכנס שם שום אדם שלא ברשותו ומסיק וכתב דאם בע"ה הוזק בנכנס אפי' בשוגג חייב הנכנס מפני שנכנס שלא ברשות ור"ל דכיון שהוא ברשות לא הו"ל לבע"ה לאסוקי אדעתיה שיכנס שם אדם שישמור נפשו ממנו והנכנס ידע בודאי שהבע"ה שם הו"ל לאזהוריה מש"ה חייב אפי' בהוזק ומסיק בשם הרמ"ה דאם ידע הב"ה מהכניסה דאז הו"ל ג"כ לאסוקי אדעתיה פטור הנכנס מהוזק בו בע"ה אבל לא מהזיק וכדין שניהן ברשות וה"ה ברישא בהזיק ב"ה להנכנס כו' וכמ"ש ואח"כ מסיק וכתב דאם שניהם ברשות תו שלא ברשות אזי פטורין בהוזקו והוא שלא ראו זא"ז פי' בשעה שנעשה הנזק לא ראו זא"ז [הא אם ראו זא"ז] חייב המזיק אפי' בהוזק ומסיק וכתב לפיכך שנים שהיו רצים כו' ללמדנו בזה דאפי' שניהן בר"ה מצינו שם כל החילוקים הנ"ל משום דההליכה שם נקרא ברשות וריצה שלא ברשות וקיצר בבבא זו ולא כתב דאיירי בדלא ראו זא"ז סמך אמ"ש לפני זה דהיא היא וק"ל ועד"ר שם כתבתי ל' התו' מילתא בטעמא:

סעיף ו

כגון שנתן בעל החצר לשניהן כו' וה"ה אם נתן ראובן רשות לשמעון ליכנס לחצירו והזיקו זא"ז שמיקרי שניהם ברשות (וכן פירש"י שם בהדיא) אלא משום סיפא נקטו שכתב אם לא ידעו זה בזה כו' וזה שייך בשנים שנכנסו לרשות השלישי ולא באחד שנכנס לרשות השני דאז ודאי ידע הנכנס שבע"ה ברשותו הוא וק"ל: אע"פ שלא כיונו דבניזקין אין חילוק בין כיונו ללא כיונו דאדם מועד לעולם וכנ"ל וכדלקמן סי' תכ"א ע"ש: לפיכך שנים שהיו רצין כו' בב"ק דף ל"ב:

סעיף ח

ומ"ש אבל בע"ש כו' מפני שרץ ברשות בגמ' קאמר בע"ש מאי ברשות איכא כדר' חנינא דאמר בואו ונצא לקראת כלה מלכתא וז"ל הרמב"ם בפ"ו דחובל רץ ברשות כדי שלא נכנס שבת והוא אינו פנוי עכ"ל ולפי ל' הרמב"ם קצת משמע אפי' רץ בעסקיו כדי לגמרם קודם שבת מיקרי רץ ברשות וז"א דא"כ אין לדבר סוף אלא ר"ל כדי שיהיה פנוי ממה שהוא צריך לשבת וכן מבואר בש"ע בדברי מור"ם ז"ל ע"ש וכתב המרדכי דאפי' לדבר מצוה אינו רשאי לרוץ אם לא שאין לו שהות לעשות אח"כ. כתב הרמ"ה אם שניהם רצו והזיקו זא"ז פטורין כו' עד עבד מעשה כו' מל' הרמ"ה משמע ומוכח דהמעשה הוא מה שהן רצין ודרך ריצתן שפוגעין זה את זה בזה מזיקין זא"ז הן שניזקו שניהן הן שניזק אחד עכ"פ אין לאחד על השני כלום כיון דגם הניזק עשה מעשה שהוזק ע"י ומ"ש הרמ"ה והא דאמרי' דהזיקו זא"ז חייבין כו' ר"ל הא דאמרי' בהפרה הנ"ל בשניהן ברשות או שלא ברשות הוזקו פטורין ובהזיקו חייב קאמר דהתם מיירי שהניזק לא עשה כלום דבזה הרמ"ה מודה דיש בו חילוק בין הוזקו בין הזיקו אלא שמחדש שבשניהן רצין ועבדי מעשה אפי' הזיקו פטורין ושאליביה אצ"ל דהזיקו זא"ז דקתני בהמניח דפטורין הוא ל"ד וצ"ל הוזקו כדפירש"י ואף שקתני שם במשנה נמי שנים שהיו מהלכין בר"ה והזיקו זא"ז פטורין נראה דהרמ"ה מפרשו דמיירי דבדרך הליכתם עשו שניהם מעשה מש"ה פטורין אף בהליכתן ואף שקתני המשנה סתם מ"מ יגיד עליו ריעו דכמו דשנים רצין דקתני שם בהדיא בהזיקו זא"ז דפטורין ומשום דשניהם עבדי מעשה כן מיירי נמי הא דשנים מהלכין ומשה"נ נקט הרמ"ה בלשונו שנים רצים דהא הוא כתב דהזיקו דוקא הוא והרי ודאי שם שניהן עשו מעשה ודוק. והא דלא כתב והרמ"ה כתב בל' פלוגתא ה"ט כיון דהרמ"ה מודה לדברי רש"י דיש חילוק בין הוזק להזיק וכמ"ש וגם רש"י אפשר דמודה להרמ"ה דבשניהם עבדו מעשה דפטורין והשתא א"ש דכתב הרא"ש בתשובה (ורבינו הביאו בסי' תכ"א) בפשיטות דשנים רצים והזיקו זא"ז דפטורין ולא כתב דברי רש"י דס"ל דדוקא בהוזק הדין כן ולא בהזיקו אלא ודאי גם רש"י מודה בזה והא דכתב רש"י בשניהן רצין והזיקו זא"ז דחייבין אפשר דמיירי בלא הזיקו זא"ז דרך פגיעתן בריצתן באופן דתרווייהו עבדי מעשה אלא נקט בלשונו שנים רצים או מהלכין כאילו כתב שנים שהיו מהלכין שלא ברשות והיינו כשרצין בר"ה או ברשות והיינו כשמהלכין ובתרווייהו איירי דהניזק לא עשה מעשה ודוק ועד"ר מ"ש עוד מזה: והוזקו זא"ז פטורין נראה דט"ס הוא וצ"ל והזיקו זא"ז שהרי בריש דבריו התחיל בדין הזיקו ועוד דהנך דשנים רצים היינו מתני' דפ' המניח כנ"ל ושם קתני והזיקו זא"ז פטורין (ועוד דא"כ הול"ל והוזקו זה בזה)

לכן נראה כמ"ש שוב מצאתי בח"מ של קלף שכתוב בו ז"ל אבל שנים כו' כהוזקו זא"ז דמי ופטורין:

סעיף ט

שאלה לא"א כו' כלל ק"א סי' ה': הוי כמו חציו פי' וחייב עליו בכל מקום כדלקמן סי' תי"ח או לרגל מדמינן ליה דפטור [בר"ה] כדלקמן סי' שפ"ט וסי' ש"ץ:

סימן שעט

סעיף א

שנים שמהלכין בר"ה כו' כל סוגיא זו מתפרש בב"ק דף ל"א ול"ב וע"ש מ"ש שם התוס' והרא"ש ע"ש: ופגעו זה בזה פי' שפגעו ממש שהלכו זה כנגד זה נמצא שגם בעל החבית סייע בשבירתו אבל בזה אחר זה האחרון עשה כל המעשה ואם בעל הקורה אחרון חייב וכדמפרש ואזיל: לפי שהיו שניהן ברשות כן הוא ל' המשנה שם וכתבו התו' שם דבא למעוטי אם היה בעל קורה רץ ובעל חבית מהלך דחייב אפילו סייעו בעל החבית דאז כיון שאין לו רשות להלוך שם לא היה לו לבעל החבית ליזהר ממנו עכ"ל וע"ל סי' שע"ח ס"ח: ואם עמד בעל הקורה לנוח מכובד כו' דמשונה הוא שאין דרך ר"ה לכך אבל לתקן משאו אורחיה הוא ועד"ר: אפילו אם אין הקורה ממלאה את כל הדרך כ"כ הרא"ש שם וז"ל ואע"ג דהגמרא מוקי לה בעומד כשלדא (פירש"י כנבילה המונחת ברוחב הדרך) וממלאה את כל הדרך הרי"ף לא הביא ההיא אוקימתא ונתן טעם לדבריו ע"ש:

סימן שפא

סעיף א

כתב הרמב"ם כו' בפ"ו דחובל כ"כ:

סעיף ב

שאין סתם ספסל ראוי נסבלן פי' אין ראיי לסבול אנשים שמנים כ"כ אבל אם היושבים אינם שמנים אפי' ישבו עליו עשרה דכל ספסל עשוי לסבול כ"כ אנשים שיכולין לישב זה אצל זה בארכו: אם לא היה נשבר כו' לבדו חייב שהרי הוא עשה וגרם עיקר ההיזק והם לא גרמו שום שבירה כלל ודומה לטוען באחרונה בספינה משא מכבדת על הספינה וכמעשה דחמרא: ואם הענין כך דבזולתו היה מתקיים שעה כו' ואם לאו כולם חייבים דיכול לומר להן כיון שמצאתי מקום פנוי בספסל לישב עליו יש לי רשות לישב עליו כמו אתם ואתם שידעתם שאין הספסל ראוי לקיים היה לכם לעמוד ולפיכך גם [לכם] חלק בשבירה זו אבל גבי ספינה הנ"ל ולקמן בסי' שפ"ג גבי חבילות כל שגרם זה האחרון בחבילתו כבידות יתירה להספינה או לבהמה הוא חייב ואינו יכול לומר כיון שראיתם שאין הבהמה או הספינה יכולים להכיל משאות אלו היה לכם ליקח משאיכם

דסתם חבילה ומשאוי הנטען על הספינה או בהמה עומדת להיות מונח עליה עד מקום שרוצה להוליכה שם ומדקדקים בשעת טעינה על הספינה או בהמה כמה ראויה לטעון עליה וגם כשטוענין עליה מיד ניכר הכבידות שאין הבהמה והספינה יכולים לילך בטוב (משא"כ בספסל שאין ניכר בה הכבידות עד שנשברה תחתיה בפעם אחת) מש"ה לא היה לטעון כיון שהוא אחרון וק"ל והיותר נראה דלא אמרי' כן דהו"ל כו' אלא היכא דגם זולתו היה נשבר לאחר זמן דבזה דוקא אמרינן כיון דעכ"פ אתם הייתם עומדים אח"כ היה לכם לעמוד מיד משא"כ בספינה וחבילות וכן הוכחתי בדרישה ע"ש:

סימן שפב

סעיף א

הקוצץ נטיעותיו אע"פ שאינו רשאי אחרים שקצצו חייבין כן הוא הגירס' בכל ספרי רבי' וה"פ אע"פ שהוא בר הכי שהוא מזיק וקוצץ נטיעותיו הטובים אע"פ שאינו רשאי לעשות אפ"ה אחרים שקצצו חייבי' ולא אמרי' שאיש כזה שאינו חס על ממונו וגם בעל עבירות הוא שהרי עובר בלאו דאותו לא תכרות גם אחרים שקצצו בנטיעותיו לא יתחייבו קמ"ל ועד"ר:

סעיף ב

חייב לשלם כפי מה שיראו הדייני' עד"ר:

סעיף ג

אתה אמרת כו' שם בגמרא: אבל שאר כל המזיק אינו נאמן פי' אפי' יש לו מגו לומר לא הזקתי כגון דליכא עדים שהזיקו אפ"ה אינו נאמן דהוי מגו במקום חזקה דאנן סהדי שלא א"ל שיזיקו כ"כ ר"ן שם והכריח כן מסוגיא ע"ש וכיוצא בזה כ"ר לעיל בס"ס קל"ו ע"ש:

סעיף ד

ובא אחר וכיסה כו' הא דלא אמר שזימן לו חיה ועוף לשחוט ובא אחר ושחט אפשר דלרבותא קאמר אפי' לא לקני לו אלא מצות כיסוי דלא פסיקא כולי האי שאם לא קדם זה וכיסה שהיה הוא מכסה שהרי אילו כסהו הרוח א"צ לכסות עוד וכמבואר בי"ד סי' כ"ח אפ"ה חייב לשלם הי' זהובים ויותר נ"ל דדוקא קאמר וכיסה כו' דאילו הכין לו לשחוט ובא אחר ושחט פטור מלשלם דלא מיקרי הפקעת מצות עשה דהא אי בעי לא אכיל ולא שחט משא"כ מצות כיסוי דמיד ששחט לא סגי ליה אי לא כיסה והוה שפיר חיוב מצות עשה וק"ל ולפ"ז מש"ר בי"ד ס"ס הנ"ל במי שנתנו לו בן למול וקדם אחר ומל שכתב ז"ל אבל אין לפטרו ומטעם דיתן לו תרנגול אחר לשחוט כו' ל"ד לשחוט אלא ר"ל לשחוט ולכסות ודוק: חייב ליתן לו י' זהובים ואין מגבין ליה עתה אבל אי תפיס לא מפקינן מיניה וכמ"ש בי"ד בס"ס הנ"ל:

סימן שפג

סעיף א
כשם שחייב כו' לפיכך אם כו' איבעיא דאיפשיטא בב"ק דף כ"ז:

סעיף ב
ומ"ש ולקמן בנזקי האש כו' ס"ס תי"ת שם כתב דעת רש"י דפירשו אף בלא כפות והארכתי מזה שם בדרישה ובסמ"ע ע"ש: ובעבד פטור אפי' בכה"ג מבואר שם דהיינו דוקא שיראה בעליו עומד אצלו ומשום דהמניח חושב שבעליו יסירנו כיון שעבד חייב במצות ולא יסמוך על התשלומין של זה משא"כ בשור כפות דהשור עצמו לא יכול לנערו ובעליו אינו חושש להסירה כיון שזה חייב בתשלומי': בשור נמי פטור דהרי יכול לנערה מעליו ובשלא נערה מיחשב כמו אונס ופטור אבל כשדחפו לים ליכא האי טעמא וזש"ר ומ"מ כשדוחף כו':

סעיף ג
ומ"ש בין אם הוא תם או מועד פי' כשהוא תם פשיטא דמותר דאם לא ישמטנו אזי יפסיד דלא ישלם לו אלא חצי נזק אלא אפילו מועד דלית ליה פסידא מותר לאינש למיעבד ליה דינא לנפשיה בכה"ג כן מפורש שם: אם יכול לשמטו כו' דוקא כאן שדוחפו בידים יש חילוק בין אם היה יכול לשמטו משא"כ ברישא דנוטל את שלו פטור אף אם היה יכול לשמוט העליון בנחת וק"ל:

סעיף ד
כתב הרמב"ם שנים שהמיתו כו' עד היתה בהמת כו' בפ"ו מהל' חובל כ"כ ועמ"ש המ"מ שם טעם לדבריו: משלשין ביניהן ור"ל הב"ד נעשה להן שליש ופוסקין להו לשלם ביחד וקמ"ל דל"ת דכ"א ישלם דמי כולו אף דיש בהכאה דכ"א כדי להמית ועד"ר:

סעיף ו
היתה בהמת חבירו במים כו' למד ק"ו מרוצח דלא עשה בו שוגג כמזיד ואונס כרצון חייבה התורה לצמצם (ומת) נזקין שעשה בהן שוגג כמזיד ואונס כרצון אינו דין שיחייב את המצמצם משום דינא דגרמי: שפטור מדיני אדם משום דגורם בעלמא הוא אבל חייב בדיני שמים:

סימן שפד

סעיף א
שאינו עושה בגופו הוא תולדתו ע' בדרישה:

סעיף ב
הכה בפטיש ויצא מתחת ידו ניצוץ כו' בב"ק ד' ס"ב:

סעיף ג
הבנאי שקיבל בב"ק ד' צ"ח וכתבו הרמב"ם בפ"ו מהל' חובל וכ' שם המ"מ אם מחמת הכאה חייב מפני שהוא כזורק חץ והזיק:

סעיף ד
החוצב שחצב כו' עד סוף הסי' ברייתא וגמרא הוא בב"מ דף קי"ח ור"ל החוצב שחצב אבן מן ההר ונותנו לאומן להחליקו: הסתת חייב בגמרא מוקי לה אפי' בקבלנות וכולן שותפין אפ"ה חייב זה שהיתה מסורה בידו כיון דמניחו הנזק מוטל עליו כל היכי דמתרמי: אם הם קבלנים פי' החוצב והמסתת והמחמר והכתף והבנאי [והמסדר] כולם קבלו יחד מב"ה לבנות לו כותל שכ"א יעשה לצורך הכותל כפי עניינו כולם חייבים דלאחר שהניחו שם לאו גירי דיליה וכולן שותפין יחד ועליהן המלאכה לעשות וקבלו אחריות הנזק יחד רש"י:

סימן שפה

סעיף א
המזיק לחבירו היזק כו' ע"ל ר"ס שס"ג: לפיכך אם מת כו' אין קונסין בנו כו' מימרא דאביי הוא בפ' השולח (גיטין דף מ"ד) וכן אם היה שוגג פטור וה"ה אם היה אונס וכ"כ הרמב"ם פ"ד דחובל: המנסך יין חבירו ע' בי"ד ס"ד ושם ביארתיהו: שאין אדם אוסר כו' פי' מסתמא אמרי' לא היתה כוונתו לאסור אלא לצערו קמכוין: ואם היה לו בה שותפות כו' חייב לשלם עד"ר: חל משעה שהגביהו מכאן הוכיח במסכת ע"ז דאין דרך ניסוך אלא בהגבהת היין ע"ש:

סימן שפו

סעיף ב
לפיכך כתב הרמב"ם פ"ד דחובל כ"כ: הדוחף מטבע כו' בב"ק אמר רבה שהוא פטור מ"ט כו' [ע' בב"ח בסעיף ג' שהביאו גם מ"ש הרא"ש על מימרא דרבה] ואמר רבה השף מטבע פי' שהכה בקורנוס עליה ופחת הצורה של המטבע ולא גרעה ממשקלה אלא גרמה דלא שויא להוצאה פטור וס"ל להרמב"ם דלדידן דקיי"ל כר"מ חייב בכל אלו ולר"י ס"ל דפטור כמ"ש בסמוך: דקיי"ל שהוא מחול כדלעיל סי' ס"ו סכ"ג: ומ"ש וכן השורף כו' שם דף צ"ח ורמב"ם שם: וכגון שמאמין כו' אבל אם אינו מאמין אינו משלם אלא דמי הנייר בלבד וע"ל בסי' צ"ה ס"ט ומ"ש שם בזה: שהעדים יעשו למלוה כו' נ"ל דל"ד קאמר שהעדים יעשו דהא מבואר לעיל סי' מ"א דאין העדים יכולין לעשות שטר חדש אלא ר"ל שהעדים יעידו בב"ד והב"ד יעשו לו שטר אחר וכמבואר שם: וכן הזורק כלי כו' עד"ר

סעיף ג

ור"י פי' כיון דקיי"ל כו' שם וכתבו הרא"ש שם ובפ' הגוזל עצים: צריך לחלק ביניהן כו' ושם מפורש בתו' ובמרדכי טעם החילוק דאינו חייב אלא כשהוא עצמו עושה ההיזק וכשההיזק נעשה מיד דכל אלו דחשיב רבי' בשם ר"י לחיוב נעשה בהן ההיזק מיד דבהמראה ממון חבירו לעכו"ם ג"כ מיד יפלו עליו כתוא מכמר כמ"ש בסי' שפ"ח ובמראה דינר לשולחני מיירי נמי דמקבלו מחבירו מכח דיבורו שאומר טוב הוא נמצא שההיזק נגמר מיד ואינו יכול להשמיט עצמו מלקבלו והאחרים שכ"ר לפטור בשעת מעשה לא ברי היזקא גם אינו עושה ההיזק בידים: ומסכך גפנו על תבואת חבירו פי' ועושה כלאים גמרא דף ק': והדוחף מטבע עד שנפל למים דהרי היא מונחת לפניו בעין וראויה להביאה אבל הזורק מראש הגג ואין תחתיהם כרים וכסתות חייב הזורק כמ"ש בס"ס זה דהתם נשבר הכלי מכח זריקתו: והשולח בעירה פי' ששולח דליקה ביד חש"ו דפטור מד"א וחייב בדיני שמים וכמש"ר סי' תי"א אבל אם שלח בהמה ביד חש"ו לבעור בשדה אחר נראה דחייב וכמש"ר בסי' שצ"ו בדין המוסר בהמה ביד חש"ו ויצאה והזיקה דחייב ע"ש: והטומן קמת חבירו מפני הדליקה וס"א הכופף קמת חבירו בפני הדליקה ושניהם בב"ק דף נ"ו וז"ל הכופף קמת חבירו בפני הדליקה והפורץ גדר בפני בהמת חבירו כו' פטור מד"א וחייב בדיני שמים ופריך ה"ד אי דמטיא ליה הדליקה ברוח מצויה מכח זה שכופף את הקמה א"כ מבעיר בידים הוא ובדיני אדם נמי ליחייב אלא דמטיא ברוח שאינה מצויה דמידי דלא סלקא אדעתא הוא רב אשי אמר טומן קמתו איתמר ופירש"י שכיסה קמת חבירו בסדיני' כשראה הדליקה באה ושווי' טמון באש והוא לא שלח את הבערה וגרם הפסד לניזק שפוטר המבעיר עכ"ל: וליבה ולבתו הרוח נתבאר שם בהכונס דמיירי דלא היה בשיעור להבתו כדי שישרוף אלא שהרוח גרמה והרוח אינה מצויה וכן לקמן סי' תי"ח: כל אלו פטורים מדינא דגרמי כלומר אין בהן דין דגרמי ב"י: וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל ע' באשר"י פ' לא יחפור דהאריך בנתינת טעם לחילוק דינים אלו אבל התו' פ' לא יחפור והמרדכי פ' הגוזל עצים סי' קי"ט הקשו על חילוקים אלו ומסקי בשם ריצב"א דעיקר החילוק הוא דדיני דגרמי לא חייבי אלא משום קנס וכל מילתא דשכיחא קנסו ביה רבנן שלא יהא הולך כל אחד ומזיק לחבירו וכל דלא שכיחא לא וכן איתא בירושלמי:

סעיף ד

כתב הרמב"ם פ"ז מהל' חובל כ"כ ועד"ר לעיל בסמוך בס"ב שם כתבתי טעמו וטעם רבי' שמתמה עליו:

סימן שפז

סעיף א

כאשר ישלם המזיק שמין לו השברים כו' עד סוף הסימן כ"כ ברמב"ם פ"ד מהל' חובל ע"ש בקצת שינוי לשון וכתב ה"ה זהו שמין לשואל האמור בפ"ק ובפ' השואל ואיתא בהלכות עכ"ל:

סימן שפח

סעיף א

כמו שהנגזל נשבע ונוטל כו' כ"כ גם הרמב"ם בספ"ז דחובל והוא בב"ק דף ס"א וס"ב ע"ש וכתב הב"י והטעם דשבועה שכל הנוטל מחבירו ממון דאידך לא ידע אינו נוטל [אלא בשבועה בנק"ח עכ"ל: ומ"ש והוא דבר שהוא אמוד שם בגמ': וכגון שיטענו בדבר הרגיל שם בגמרא ועד"ר: ומש"ר וא"א הרא"ש ז"ל כתב כו' לא מצאתי שכ"כ הרא"ש אהאי דינא אלא י"ל דלמדו מכלל דבריו ועד"ר גם מש"ר בכיוצא בזה בסמוך בדין מסור בס"ד: המוסר ממון חבירו כו' עד ס"ג מבואר בב"ק דף קי"ו ודף קי"ז ובפ"ק דף ה' ע"ש ומש"ר בין אנס עכו"ם כו' כ"כ הרמב"ם פ"ח דחובל ודינו כשאר מזיק כו' נראה שכ"כ לומר דמשלם ממיטב כדאית' ריש ב"ק וא"נ כ"כ לומר שאם מת גובה מיורשיו וכ"כ הרמב"ם פ"ח דחובל ב"י. או שאנסוהו להראות שלו כו' שם דף קי"ו לענין קרקע יכ"ר בסי' שע"א כ"ה וה"ה לענין: ולא אמרו לו על מה כו' חייב שי"ל שבשביל ממונו באו וכן איחא שם בגמרא ז"ל ההוא גברא דאפקידו בידיה כסא דכספא סליקו עליה גנבי שקלי' ויהבי להו דמסקינן אי אינו אמוד בממון פטור דודאי לא באו אלא בשביל הפקדון ואם אמוד בממון הוא עליה דידיה אתו חייב. וכ"ר סי' רצ"ב סי"ב ועד"ר: אבל אם אנסו כו' בתשובת מיימון דספר נזיקין סי' כ' מפורש דהיינו אונס נפשות ולא אונס ממון וכתב ב"י דאונס מחמת מכות הוה כאונס נפשות: והראב"ד כתב שהוא פטור כו' וכ"כ הרי"ף כו' עיין ברי"ף שם פ' הגוזל בתרא סי' רכ"ב שהוכיח כדבריו מהגמרא ובהר"ן הביא דברי הראב"ד וראיותיו האריך בזה מאוד וכתב שדעת הגאון גם רש"י ובעל העיטור כדברי הראב"ד וכתב שם הר"ן דאין סתירה להרי"ף ולסייעתו מעובדא דההוא דאפקידו בידים כסא דכספא הנ"ל דאמרי' דפטור אע"ג דנטלו ונתנו להן בידים דס"ל דשאני התם כיון שהיה פקדון אצלו האי כסא והם אדעת' דהאי כסא אתו נמצא דכל אונסא דמתיליד ליה מחמת האי כסא אתיילד ליה דאילו לא היה אצלו פקדון מעולם לא היו באי' אצלו. וכיון דאהאי כסא אתו למה יפסיד הוא בזה אבל כאן שמאנסי' אותו שיבא להן מעות של ראובן מבית ראובן דלא בא האנס מחמת מעות ראובן אלא ריע מזלו גרם דאל"כ איך

באים אצלו לאנסו שיתן להן מעות חבירו שאינו ברשותו ולהכי נסתחפה שדיהו חייב [אפי' הביאו להם]: ואפי' בזה כתב א"א הרא"ש כו' אבל ידע האנס שהיה לפלוני ממון כו' כב"י שכתב החכם המרשי' כו' (עב"ח שהביאו. ונ"ל דר"ל דמש"ר בשם הרא"ש דכי ידע האנס שיש לפ' ממון פטור בשנאנסו להביאו היינו בשידע האנס מקום ממון של פ' ולא היה יכול ליטלו ולא הוה כדקאי בתרי עברי דנהרא המוזכר שם דף קי"ז עליו דשם חייב בשמושיט לו אע"פ דידע מקומו משום דלא יכול האנס ליטלו. אבל בשלא ידע האנס מקום הממון אע"פ שידע שיש לפ' ממון אפ"ה חייב כשהביא לו הישראל דהא להרא"ש כל דעביד מעשה אפי' אנסו אונס גדול. מיהו צ"ל דלא ידע האנס מקום הנחתו ממש אלא שיודע שיש לו בבית זה ואם לא היה ישראל זה הי' מחפש בבית עד שמצאו דאל"כ קשה מאי ואפי' בזה כתב א"א הרא"ש כו' דכ"ר הא כ"ש הוא ממ"ש לפניזה באנסו להראות והראה הישראל מקומו אפי' נטלו אח"כ בידים ונתנו לו בלא אונס פטור וק"ל ועד"ר שם כתבתי די"מ בע"א ושאינו נראה ע"ש:

סעיף ב

ויסלק האנס מעליו כו' כ' בתשו' מיימון דספר נזיקין סי' כ"א דמ"מ אינו נקרא מלשין בעלילה ואפי' הפסיד לאותו שתקפו מידו ע"י אנסין הרבה כגון שהעלילו עליו כו' ע"ש:

סעיף ג

ראובן שהיה חייב מעות לאנס כו' הוא בירושלמי דפ' הגוזל בשם ריב"ל דאמר אין אדם נתפס על חבירו וחייב ליתן לו (כל) אלא בארנונא כו' ומטעם שמחוק המלך הוא למשכן במס איש על חבירו וא"כ אינו בדין שיפסיד וכמש"ר בסי' שפ"ט וקכ"ח והרמב"ם כתבו בפ"ח דחובל ע"ש:

סעיף ד

מסור מבעיא לן כו' בס"פ הכונס (בבא קמא דף ס"ב) ע"ש באשר"י דכתב דברי ר"ת ודברי ר"י שכ"ר בסמוך ע"ש: ומש"ר בשם הרמב"ם שאם תפס הנמסר כו' בפ"ח דחובל כ"כ ומבואר שם מדבריו דס"ל דמיירי האיבעיא כשמכחיש המסור לנמסר וכמש"ר בשם ר"ת בסמוך ומבואר עוד שם דאפי' באנסוהו להראות או להביא דאינו נקרא רשע כיון שאנוס הוא (כמש"ר בסמוך בשמו) מ"מ נשבע זה הנמסר ומחזיק מה שבידו ולא אמרי' שישבע זה המסור שהוא כדבריו כיון שכשר הוא ולא ישלם דכיון דמספקא לן אי עשו תקנת נגזל במלשין או לא ובכל תיקו ס"ל דמהני תפיסה וזה תפוס ומוחזק לא משבעינן ליה להוציא מזה המוחזק ודו"ק. ועי"ל הא דכתב הרמב"ם דאינו נקרא רשע היינו להיות פסול לעדות ולשבועה בממון אחר אבל לממון זה ודאי נעשה חשוד ופסול ודומה לזה כ"ר לעיל סי' ע"א וע"ט אהא דקי"ל חשוד לממון זה אינו חשוד לממון אחר: ולדעת א"א

הרא"ש כיון דדינא הוא כו' עמ"ש לעיל בר"ס זה בדין ניזק בדרישה: ור"י פי' אפילו אין המוסר כו' וכל זה במוסר לממון אבל מוסר גופו של חבירו או שגרם לו תפיסה הנמסר ישבע ונוטל ממנו כל היזקו:

סעיף ה

כתב הרמב"ם אין המוסר נשבע כו' שם בפ' הנ"ל ועמ"ש בסמוך: אבל אם אנסוהו להראות או להביא אותו ונשא ונתן ביד כו' כן הוא במיימוני פ"ח דחובל ובש"ע ולפ"ז א"ש מ"ש אע"פ שחייב לשלם דמשמע דקאי גם אמ"ש אם אנסוהו להראות וכשאנסוהו להראות והראה כ"ר לעיל דפטור אף מהתשלומין אלא ודאי ה"ק בין שאנסוהו להראות ונשאו ונתנו ביד או שגם אנסוהו להביא אותו אע"פ שחייב כו'. ומיהו א"צ להגיה בדברי הרמב"ם כאן ונשא ונתן ביד די"ל דה"ק בד"א בשהראה מעצמו ואז נעשה רשע אפי' לא הביאו אבל אם אנסוהו אינו נעשה רשע ל"מ במה שמראה ולא הביאה דאז פטור אלא אפילו אנסוהו על ההבאה והוא עשה כן ונשא ונתן ביד דאז חייב על התשלומין אפ"ה אינו רשע וק"ל:

סעיף ו

שאלה לא"א הרא"ש ז"ל בכלל י"ז דין ה' והביאו ג"כ רבינו לעיל סי' צ' ועד"ר:

סעיף ז

כתב הרמב"ם אסור למסור כו" עד וכ"כ רבי' אשר מלוני"ל הכל מדברי הרמב"ם שכ"כ שם פ"ח דחובל:

סימן שפט

סעיף א

כשם שאסור לאדם שיזיק כו' יש בו רוח חיים כו' אין בו רוח חיים כגון בור אש ותולדותיהן כל אלו מפרשין בתורה ורבינו מבארם בסימנים הבאים כ"א במקומו: שאם היה חייב בנזקיו כו' כבר כ"ר ג"כ בסי' שמ"ט ס"ג ושם ביארתיו: בהמה דכתיב כי יגוף שור את איש כו' ז"ל ב"י השתא אהדר לפרש מ"ש תחלה שהוא חייב על נזקי ממונו בהמה חיה או עוף וקאמר השתא בהמה מפרשי בקרא כי יגוף שור איש כו' ומינה ילפי' לחיה או עוף עכ"ל. ותנן אחד השור וא' כל בהמה כו' עד"ר:

סעיף ב

ומש"ר ואין הדין שוה בכלן כו' הכל מבואר בפ"ק דב"ק ע"ש: ויש שיש בהם דברים שמועדים כו' כצ"ל וה"ק יש שני מינין א' שהן מועדין מתחלת היזקן כגון הזאב והארי כו' וכמש"ר אח"כ בס"ג. ויש מין שני כגון בהמה שהוא מחולק שבמקצת דברים הוא מועד מתחלתו והיינו בשן ורגל שבו ובמקצתו הוא תם מתחלתו כגון בקרן ועיין בר"ס

ש"ץ ושצ"א ושם מבואר למה זה תם מתחלתו וזה מועד ועיין ל' הרמב"ם פ"א דנזקי ממון הלכה ד': ועוד יש בין תם למועד כו' עבד"ר: חיוב הנזק על נכסי בעליו פי' שנוטל השור המזיק ומותר הנזק משלם מביתו לאפוקי שור תם שאין לו שיעבודא אלא על גוף המזיק והטעם כיון דקנס הוא לא קנסוהו הבעלים בממונם אבל נ"ש לאו קנס הוא אלא כהזיקו הבעלים בעצמן: ותם נעשה מועד ע"י ג' נגיחות זא"ז פי' בג' ימים בכל יום פ"א אבל אם נגח ג' פעמים ביום א' או בב' ימים אין נעשה מועד ע"י כך ועד"ר:

סעיף ג

וכתב הרמב"ם ז"ל שכולן כו' בפ"א דנזקי ממון כ"כ ע"ש כגון הארי לדרוס ולאכול פי' מפני שהארי מלך בחיות ולא ישוב מפני כל אין ממתין לה עד שתמות אבל זאב ושאר חיות מפני מורך לבבם אינם אוכלים בעוד טריפה חי ומנענע כ"כ הרא"ש סוף פ"ק דב"ק נמצא דמ"ש או לטרוף ולהניח ר"ל שטורף הבהמה ומניחו שם מומת על הארץ ואינו אוכל כלל וזה דרכו הוא ולכך הוה מועד ארי ונחש שממיתין אע"פ שאינן נהנות כיון שכן דרכם ונח בזה רוגזם וכמ"ש עוד מזה בסמוך: וחייב עליו ברשות הניזק נ"ש ופטור בר"ה פי' דוקא לר"י דאין א' מהן מועדין אלא בדבר שדרכו בכך נמצא שיש לו דין רגל דחייב ברשות הניזק ופטור בר"ה לאפוקי לדעת הרמב"ם דס"ל שחייבים בכל מיני היזק שהזיקו אע"פ שאין דרכן בכך ממילא אין לו דין רגל דרגל אורחיה הוא משא"כ בזה וחייב אפי' בר"ה: כדין רגל שנאמר ושילח את בעירה וביער בשדה אחר ודרשינן בריש ב"ק ושילח זה הרגל וביער זה השן ור"ל דהיזיקות אלו צריכין שיהיו בשדה ורשות אחר דהיינו ניזק: וחייב ח"נ כו' בין בר"ה כו' והיינו בפחת שפחתה המיתה אבל על הנבילה שאכל משלם נ"ש ברשות הניזק ומה שנהנה בר"ה וכמ"ש סי' שצ"א: וזאב ושאר חיות דרכם בטריפה הא דלא כלילנהו במלה א' לכתוב ושאר חיות דרכם כו' משום דהרא"ש שם בפ"ק דב"ק כתב בפשיטות דדרכו של זאב בטריפה ואח"כ כתב ונ"ל דרוב ונמר וברדליס דרכן בטריפה כמו זאב וק"ל: ונחש נמי מועד ז"ל התו' והרא"ש שם והנחש נמי אע"פ שלא נהנה בנשיכתה כדאמרי' בפ"ק דתענית שמתקבצים כל החיות אצל הנחש וא"ל מה הנאה יש לך כו מ"מ כיון דאורחיה בהכי הוה כמו רגל וחייב ברשות הניזק נ"ש ובר"ה פטור ולא חשבינן לית כקרן בתר דנעשה מועד עכ"ל ור"ל לדין קרן שנעשה מועד דחייב ב"ש אפילו בר"ה. אבל בשן ורגל הן מועדין כו' דשן מועד לאכול הראוי לה ורגל מועדת לשבור דרך הליכתה:

סעיף ד

וקרן תמה כו' שם דר' י"ד תניא ד' כללות היה רשב"א אומר ע"ש בין שהזיק בר"ה בין שהזיק ברשות הניזק פי' ולאפוקי מר"ט דאמר בחצר הניזק משלם נ"ש: או בחצר

השותפין באיזה ענין שיהיה לאו בכל ענין קאמר דהא בסמוך יתבאר דאם היה לזה רשות לשוורים ולזה לפירות אז אם הזיק בעל השוורים לבעל הפירות בקרן פטור אלא ה"פ באיזה ענין שיהיה בו שותפין ממש שוה בשוה וא' מזיק לחבירו באותו דבר שהוא משותף עמו בחצר. ויותר נ"ל לומר דה"ק אף אם אין הרשות שלהם מיחשב ג"כ חצר השותפין אם מושכר לשניהן או חצר הניזק או המזיק והשכירו להאחר ועד"ז כתב הנ"י ז"ל ול"ת שיהיה הרשות קנוי לו אלא אפי' מושאל לו לפי שעה רשותו מיקרי עכ"ל וי"ל ג"כ דה"ק או אחר שתכניס שורו בחצר השותפים הזיק לאחד מהן באיזה ענין שהיו בו שותפין פי' אפי' מיוחד להם לשוורים ולא לפירות ועבר א' מהם והכניס לשם פירות ובא א' מן השוק והכניס בו שורו שלא ברשות והזיק לבעל הפירות בשן ורגל מ"מ מיקרי לגביה חצר הניזק וחייב וכעין זה כתב המ"מ בפ"ב מהל' נזקי ממון בביאור דברי הרמב"ם והביאו ב"י לפסק הלכה סוף ס"ז וכתבו ג"פ מור"ם בש"ע סי"ו והכי דייק קצת לשון רבינו שכתב או בחצר השותפין ולא כתב או בחצר (שאינו) של שניהם כמ"ש אח"כ או בחצר שאינו של שניהם ודו"ק:

סעיף ה

ומיהו פועלים שנכנסו כו' עד"ר. בזמן הזה מנהג פשוט הוא כו' כן הוכיח שם ממה שהשמיט הרי"ף הך ברייתא ע"ש. ומ"ש וגם אין מצוי לאדם מעות בכיסו לפרוע לפועלים ובימיהן היו רגילין להמחות אצל שלחני או חנוני לכך היו תובעין מהן בשוה הלכך ע"פ המנהג המצוי בינוני ישתנה הדין כו'.

סעיף ו

ושן ורגל אין חייבין כו' ואצ"ל ברשות המזיק דק"ו בקרי הוא שחייב בר"ה פטור ברשות המזיק שן ורגל שפטורין בר"ה אינו דין שפטורין ברשות המזיק ואף שפשוט הוא כתבו רבינו לו אצ"ל כדי של"ת שלא מיעטה התורה במ"ש וביער בשדה אחר אלא רשית המזיק מש"ה כתב דזה אצ"ל הוא וק"ל. ומיהו אם התיזה אבנים בר"ה והלכו ברשות הניזק כו' חייב הכי אמרי' שם דף י"ע וכתבה הרא"ש דאע"ג דגבי דרסה על הכלים ונתגלגלו למקום אחר ונשברה אסיקנא דבתר מעיקרא אזלינן (כמ"ש בס"ס שצ"א) שאלי התם שהכלי שהזיק היה התחלתו בר"ה משא"כ שהניזק לא היה מתחלה ועד סוף בר"ה וגלי לן קרא דאזלינן בתר הניזק ולא אחר דברים הגורם הנזק דכתיב וביער בשדה אחר ונלע"ד ע"ג דסתם רבינו וכלל יחד דין התיז אבנים כו' ודין עץ ארוך וכתב על שניהן סתם חייב לא בחדא מחתא מחתינהו דבדרס על עץ ארוך בר"ה והזיק בדריסתו כלי העומד ברה"י חייב נ"ש דהא כ"ר בסי' ש"ן דאם הזיקה הבהמה במשוי שעליה או התרנגול במשיחה התלוי ברגלו והזיקה דרך הילוכו חייב נ"ש ואילו ההיתוז אבנים יתפרש סי' ש"ץ דר"ל חייב

ח"נ וכאן לא נחית רבינו לעיקר הדין אלא לאשמועינן דל"ד לדרסה ע"ג הכלי ונתגלגל כו' ועיין באשר"י בפ"ק דב"ק ובתו' דף ז' ע"א בד"ה תאמר בהני דברשות שור יוכיח כו': וחצר שאינו של שום א' מהן כו' עד וראובן שהכניס פירותיו לחצר שמעון כו' ונתבאר מסוגיא דמקשן ותרצן פ"ק דב"ק דף י"ג ומשם והלאה ועיין בדברי הרא"ש שם שכתב כל הני חילוקים מדקדוק הסוגיא ע"ש והטעם דפטור כשהיה של שניהן מפני שיש להן רשות להלוך בכאן ודרך הבהמה להלוך ונאכול כדרכה ולשבר בדרך הילוכה ועל הניזק היה מוטל שלא להניח שם דבר שנפסד בשן ורגל. אבל אם היא של שניהם רק לפירות ונכנס בו שורו של א' מהן ואכל פירות חבירו. הטעם שחייב דהוי ברשות הניזק וקמ"ל דחייב בה על השן ועל הרגל כ"ש דנתחייב בה על הקרן דהא בקרן חייב בין ברשות הניזק בין בר"ה כל שאינו מיוחד להחזיק: או שהיא של שניהם לשוורים ולא' מהן לפירות והכניס פירותיו ואכלם שור חבירו הרא"ש הוכיח כן מתירוצא דרבינא וסיים ביה ז"ל אע"ג ששור המזיק נכנס שם ברשות קרינן ביה חצר הניזק כיון דמיוחד לא' רק לפירות ע"כ והר"ן כתב הטעם בזה שסתמא כי נותנין פירות בחצר לא מעיילי שוורים להתם כדי שלא יטנפו הפירות או יאכלם וא"כ כי נשתעבד לתרוייהו לשיורים ולחד לפירות ודאי הוא באופן זה דכל זמן שירצה כל חד למיעל שורו דידיה הרשות בידיה ואם ירצה זה לעיי"ל פירות דידיה אין להשני רשות להכניס בו שורו כל זמן שמונחים שם פירותיו וכי הכניס כאילו הכניס ברשות הניזק ע"כ תורף דבריו ע"ש. ונראה דלכאורה שהוא ג"כ טעם הרא"ש ורבינו אלא שצ"ע דלדעת הר"ן שלא היה לו להכניס שם שורו כל זמן שהפירות שם א"כ אם הכניס שורו בזמן שהפירות שם והוזק בפירות כגון שהוחלק בהן הול"ל דפטור כיון דשלא ברשות הכניס לשורו כל זמן כהפירות שם וק' מ"ש ממש"ר בסמוך בהוזק פרה בטלית דצריך בעל הטלית לשלם לבעל הפרה היזק דהפרה וצריכין לחלק לפ"ז דשאני פירות דמסתמא יאכל מהן הבהמה בהא דוקא אמרי' דלא הו"ל להכניס שם שורו משא"כ טלית אבל ל' הר"ן והר"ש משמע כן וגם רבינו נא הו"ל לסתום אלא לפרש חילוק זה ולכן צ"ל דגם לדעת הר"ן כיון דמ"מ יש לו רשות להכניס שם שורו נהי דאיחייב בעל השור בנזק הפירות מ"מ בעל הפירות מחוייב לשמור פירותיו שלא יוזק בהן בעל השור ולפ"ז מדוקדק יותר ל' הרא"ש מל' הר"ן ודו"ק: ואם היא של א' מהן לפירות ולא לשוורים כו' אין זה שם בהרא"ש אלא שמטעמו שכתב שם משמע ממילא ג"כ דין זה וכ"כ ב"י: והיזק אותו שהיא מיוחדת לשוורים לאותו שמיוחדת לו לפירות בשן ורגל חייב הוא פשוט ע"פ טעם הרא"ש הנ"ל דכיון שיש לזה לבד רשות להכניס פירות בחצר זה היה לגביה שדה אחר אעפ"י שהכניס שורו ברשות. ומ"ש דלגבייהו הוה

חצר הניזק ר"ל לגבייהו דשן ורגל ומשום דלגבי שן ורגל וביער בשדה אחר כתיב דלמדינן מיניה דאין חייב בהו אלא בחצר הניזק ומ"ש ובקרן פטור פי' אם הכניס בעל הפירות ג"כ שורו והזיק שורו של בעל השוורים לשורו של בעל הפירות (והא דקרי להיזק שור בשור בשם קרן משום דקרן הוא ההווזק כנזכר בפסוק בהדיא בשוורים דכתיב כי יגח שור איש את שור רעהו ושן ורגל נזכר בקרא דכתיב ושלח את בעירה וביער בהיזק פירות וק"ל) פשיטא דפטור דהכי כיון שאין לבעל הפירות רשות להכניס שוורים הוה חצר המזיק וז"ש דלגבי דידיה הוי חצר המזיק ר"ל לגבי קרן ומשום דחיובו דקרן הוא בכל מקום בר"ה ובחצר השותפין ובחצר שאינו של שום א' מהן זולת בחצר המזיק וכנ"ל מש"ה הוצרך לכתוב דהו"ל לגביה חצר המזיק ודוקא בכה"ג שנגח שורו לשור דבעל הפירות אבל אם הזיק בעל השוורים לבעל הפירות בפירותיו בהיזק קרן כגון בבעיטה או רביצה קלקל פירות חברו דהוה ג"כ תולדה דקרן בזה ודאי חייב בעל השוורים מטעם הנ"ל דכיון שאין לו רשות להכניס פירות כל לגבי פירות חצר הניזק מיקרי וכמש"ר בסמוך היה מיוחד לשניהן לשוורים ולאחר לשאר דברים והזיק שור של א' לטלית של האידך שמיוחד לו להכניס דחייב בעל השור על נזק הטלית וכ"פ שאין מיוחד אלא לא' לשוורים ולהשני לשאר דברים וק"ל. (וראיה למ"ש מש"ע שכתב בסמוך ז"ל ואם הזיקה בהמתו כו' במקום שכ"ד היזק קרן וכמ"ש בסמוך): ומ"ש ואם הזיק אותו שמיוחדת לו לפירות לאותו שמיוחדת לו לשוורים בקרן חייב כו' בשן ורגל פטור כו' פי' אם הכניס בעל הפירות שוורים ובעל השוורים פירות ואכל שור של בעל הפירות פירות חבירו דהיינו היזק דשן או קלקלם ברגל פטור בעל הפירות דכיון שאין לבעל השוורים רשות להכניס פירות ושינה והכניס לא מיקרי לגבי השני חצר הניזק אעפ"י שגם הוא מכניס שוויו שלא ברשית יכול למימר ליה אם היו פירותך או שורך מזיקים לשורי היה גם כן פסידא דידי דיש לכל א' רשות לשנות ולהכניס מה שאין החצר מיוחד כו' אך שאם יזיק א' מהם פסידא דידיה הוא אבל בקרן חייב פי' אבל אם נגח שורו של בעל הפירות לשורו של בעל השוורים חייב ח"נ דכיון שיש רשות לזה להכנים שורו ולא לזה הרי הוא חצר הניזק כן נ"ל לפרש דברי רבינו. אבל א"ל דה"ק אם הזיק בעל הפירות בפירותיו לבעל השוורים בקרן שרבץ עליהן השור וניזק ע"י כך חייב כיון דיש לזה רשות להכניס שור ולא להשני לגבי קרן מיקרי חצר הניזק אעפ"י שיש להשני ג"כ רשות להכניס פירותיו וכמ"ש בסמוך בטלית. דהא בכה"ג לא הזיק בעל הפירות לבעל השור אלא השור הזיק את עצמו במה שרבץ על הפירות ועוד דא"כ מאי בשן ורגל פטור דקאמר וכ"ת דה"ק ששורו של בעל השור ע"י הילוכו על הפירות ניזק ברגלו או שאכל מהפירות יותר מדאי

עד שהוזק מרוב האכילה א"כ ק' ברגל אמאי פטור מ"ש מהוזק שורו בטלית דבסמוך חייב בעל הטלית בהיזקו דשור ועוד למה קאמר אם הזיקו בשן דפטור משום דהו"ל לגביה חצר המזיק הא אפי' הו"ל חצר הניזק ג"כ פטור משום דהו"ל לזה לשמור שורו שלא יאכל יותר מדאי וכמ"ש רבינו בסי' שצ"ג דכי ניזק השור מרוב האכילה אפי' הכניס זה פירותיו לחצירו של בעל השור שלא ברשות פטור. ובש"ע כתוב בהדיא אם הזיקה בהמתו של אותו שמיוחדת לו לפירות לאותו שמיוחדת לו לשוורים בקרן חייב כו' הרי לפנינו בהדיא דבמקום שכ"ר בקיצור שהזיק בעל הפירות לבעל השוורים בקרן הוסיף הוא ופירשו דהאי בקרן ר"ל במה שהכניס בעל הפירות בהמתו והזיקה לבהמתו של בעל השוורים וממילא יתפרש ג"כ מש"ר שם אחר זה דבשן ורגל פטור כו' דאבהמתו הנזכר קאי ור"ל שבעל הפירות הכניס בהמתו ובעל השוורים הכניס פירותיו ואכל בהמתו הפירות דבעל השוורים אלא דקיצר כיון דגילה הפי' פ"א ומ"ש רבי' בסיפא בקרן חייב דלגביה הוה חצר הניזק ל"ד קאמר וה"ה אי הוה ר"ה או חצר השותפין או אינו של שניהן ג"כ חייב בקרן כל שאינו חצר המזיק וכנ"ל. וכן מ"ש אח"ז בפטור דשן ורגל משום דלגביה הוה חצר המזיק ל"ד קאמר וכנ"ל אלא משום דאינו אלא חצר של א' משניהן מיוחדת לכל כו" לענין זה קאמר האמת דלענין קרן הו"ל חצר הניזק ולגבי שן ורגל חצר המזיק וק"ל: ומ"ש וראובן שהכניס פירותיו לחצר שמעון שלא ברשותו כו' היינו דרב יודא בר סימן דר"פ הפרה: וחצר שהוא של שניהן לשוורים ולא לטלית כו' בברייתא דף י"ד ז"ל ת"ר פרה שהזיקה טלית וטלית שהזיק פרה אין אומרים תצא טלית בפרה ופרה בטלית אלא שמין אותה בדמים וכתב הרא"ש דף קכ"ח ז"ל פי' אם הזיקה פרה בטלית בחצר הניזק וטלית הזיקה בר"ה או בחצר המיוחדת לזה ולזה לשוורים ולא לזה ולזה למטלטלים אלא לחד דלגבי חיובו דבור לא מצי אמר תורך ברשותי מאי בעי דהא מיוחדת לשוורים ולגבי רגל נמי כיון דאינו מיוחדת למטלטלים אלא לניזק בחצר הניזק הוא וחייב ע"כ ומשמע לי מדבריו דהא דקאמר לזה ולזה לשוורים לא בא אלא לאפוקי דאין לזה ולזה מטלטלים וה"ק אף שמיוחדת לשניהם לשוורים כיון שאינה מיוחדת לטלית אלא לא' מהן שניהן חייבין כ"א בנזק חבירו אבל ה"ה אם היה לזה לשוורים דוקא ולזה למטלטלים דוקא והכניס זה ברשות שורו וזה טלית ברשות והזיקו זה בזה ג"כ הדין כן וכן יתבאר דברי רבינו ומ"ש הרא"ש דלגבי דבור פי' שהשור סכסך רגלו בטלית ונפל ושבר רגלו דהוה טלית זה דומה להבור והשור הזיק לטלית כגון שקרעו בדריסתו ועמ"ש לעיל בסמוך אדברי הר"ן מ"ש פירות מטלית וכמ"ש בדרישה ע"ש:

סעיף ז

קרן ורגל נקראין אבות כו' עיין מ"ש ב"י בזה: אלא דרך מקרה פי' לפי שאין דרכו בכך נקרא דרך מקרה אעפ"י שבאותו פעם שהוא נגח הוא מצוי להזיק: והרמב"ם כתב דוקא כ' בב"י כך היא גירסת ספרים דידן בפ"א מהל' כ"נ אבל מל' המ"מ משמע שהיתה לפניו הגירסא כגירסת הרי"ף והרא"ש ז"ל ועד"ר: וכ"כ רב אלפס ל' שאינו מדוקדק הוא שלא כתב כן בפירוש: אעפ"י שזאת שינתה ורבצה פי' וקי"ל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור וכמ"ש במי' שצ"ב מ"מ אין לה רשות לבעוט:

סימן שצ

סעיף א

רגל הוא אב דושלח כו' בב"ק דף ב': כגון שהזיקה בגופה דרך הלוכה בב"ק. דף י"ז וכתב רש"י ורשב"א וב"י הביאן דכל הני מיירי במזיקן דרך הילוכן דאל"כ אין ענין לרגל: או בשערה פי' כלי נסתבך בשערה וגררה ושברה: או בשליף שעליה פי' רש"י במשוי שבאמתחת ובמרצופים ובס"א כתב כאן ושליף או במשאוי שעליה משמע דתרי ענינים המה והיינו דשליף היא המשוי שנושאין באמתחות וכנ"ל. ובמשאוי ר"ל ומשוי הנשוי בעין ע"ג בהמה אבל בגמ' מינו ע"ש בגמ' ותוס' דף י"ב: או שהיו מהדסין פי' מרקדין: או נקרו בהו פי' ולא אכלו דא"כ הוה תולדה דשן דיש לה הנאה מזה: כשכשה בזנבה כו' ע"ש דף י"ט: אבל בכשכוש רב פי' אבל אם נשבר הכלי ע"י כשכוש הרבה ואי הוה מכשכשת מעט כדרכה לא הוה נשבר. כתב הרמב"ם כו' אבל א"א ז"ל כתב כו' טעם פלוגתתן כו' [עיין ב"ח שמביאו]. אבל כשכשה באמתה בגיד שלה: וכתב הרמב"ם כו' הרמב"ם אזל לטעמיה דגם בספיקא דדינא מהניא תפיסה כו' וגם ר"י לטעמיה אזל ועיין בכלל דיני תפיסה שכתבתי בסוף הספר: אם תפס גוף המזיק דקרן אינו משלם אלא מגופו ולא מן בעלים כמ"ש בסמוך ומספיקא אמרינן דקרן הוא וע"ל סי' א' הארכתי מזה ועוין בפסקי מהרא"י סי' ר"ח: ואפי' אם הזיק לאדם א' בר"ה וברשות הניזק כו' ע"ל סי' ר' ס"ח [הקושיא כמו בב"ח]. וצריכי ליתן טעם מ"ש ההיא מהך דהכא וי"ל דהתם הוה חד קנין ממ"נ אבל הכא דקנסא הוא שאני:

סעיף ב

בהמה שהלכה בר"ה והתיזה כו' אורחא היא ופטורה בר"ה בפ"ק דף י"ג ועבד"ר: אבל משלמין מן העלייה פי' התשלומין הן על הבעלים לא מן השור עצמו וכתב הרי"ף מאי עליה מעולה ועידית שבנכסים: חזיר נובר פי' מנקר בחוטמיו באשפה: בהמה שהטילה גללי לעיסה כו' שם דף י"ח: וכגון דדחיק לה עלמא כו' ז"ל הגמרא הא משונה הוא. ומשני דדחיק לה עלמא ופירש"י שעמדה במקום צר ואין לה מקום לזוז משם: בהמה

שהלכה בר"ה והתיזה מפורש שם דף י"ז ובמשנה דף י"ט ע"א: ומ"ש משלם ח"נ משום דאזלינן בתר מקום השבירה. ומ"ש היתה הולכת ברשות הניזק כו' עד ועל השני ח"נ שם אזלינן בתר עיקר הצריכות והתחלתה ולחומרא דף י"ט ע"א ע"ש: ומ"ש ואין חילוק בין כח א' לכח כחו הוכיח הרא"ש מהאיבעיא דרב אשי דאיתא שם דף י"ט דרסה ע"ג כלי ולא נשבר ונתגלגל למקום אחר כו' איבעיא דאיפשטא הוא שם דף י"ז וז"ל האיבעיא בתר מעיקרא אזלינן וגופיה הוא הוא א"ד בתר תבר מנא אזלי' וצרורות נינהו וקמבעיא ליה הכא דהדריסה והשבירה שניהן היו ברשות הניזק. ולפי מאי דאיפשטא בתר מעיקרא אזלי' אף אם הדריסה לבדה היה ברשות הניזק גם כן מחוייב נ"ש וק"ל ודוקא בכאן שנשבר ע"י דריסת גופו הוא דאזלינן בתר מעיקרא אבל היכא שהזיקה היתה ע"י צרורות לא אזלינן בתר מעיקרא וכמ"ש לפני זה בהלכה בר"ה והתיזה צרורות והזיקה ברשות הניזק דחייב משום דאזלינן בתר מקום שנשבר שם וכמ"ש: הלכה ברשות הניזק ובעטה כו' איבעיא זו ג"כ שם דף י"ט ודע שבכ"מ שכ"ר התיזה צרורות היינו אורחה שדרך הליכה העלתה צרורות. ובמקום שכתב בעטה היינו שינוי וזה פשיטא לרבינו דכיון שבעטה לאו אורחה הוא ואינו רגל אלא דאיבעיא לן אם נאמר כיון דצרורות גופן בלא בעיטה ח"נ ממילא התזת צרורות ע"י בעיטה דהוי שינוי אינו משלם אלא רביע כמו קרן לגבי רגל דעלמא דמשלם נ"ש וקרן ח"נ א"ד דאעפ"כ משלם ח"נ דפחות מפלגא לא מצינו תשלומין ולהכי לא חילק רבינו כאן בין ר"ה לרשות ניזק דלפטור בר"ה בולא כלום זה פשיטא לא אמרי' שודאי קרן הוא אבל בבעיא דבסמוך דהיינו בעיטה במקום שא"א שלא תתיז דשם איבעיא לן אי הוי כקרן וחייב בר"ה או הוי רגל ופטור לגמרי בר"ה שם שפיר חילק. והא דהתחיל רבינו וכתב הלכה ברשות הניזק ובעיטה היינו משום סיפא דכתב עליו דברי הרמב"ם דלהרמב"ם חייב רביע נזק אפי' בלא תפיסה כו' והיינו דוקא ברשות הניזק דאי בר"ה ופי' רביע אינו מחוייב בלא תפיסה אפילו בימיהן כיון דאיכא למימר שמא רגל הוא ופטור בר"ה וכמ"ש בדרישה בשם הרמב"ם ע"ש: וכתב הרמב"ם חייב רביע נזק כו' ואי תפיס ח"נ אי מפקינן מיניה עיין בדרישה: וזה בזמן שדנין קנס כו' אבל האידנא כו' כלומר דהאידנא לא שייך למימר חייב רביע כיון דאין ב"ד מגבין שום קנס והיכי דתפסי חצי נזק הוא גובה ולא רביע בלבד ואף על גב דחצי נזק צרורות ממונא הוא אם תימצי לומר דיש שינוי לצרורות רביע נזק דידהו הוה כחצי נזק דקרן דאסיקנא בסוף פ"ק דב"ק דקנס הוא והרא"ש כתב טעם אחר דלא מצינא בבבל צרורות דבעיטה הוה משונה וקנסא עכ"ל ב"י וכבר כתבתי טעם הרא"ש לפני זה בסמוך: ואם הלכה במקום שא"א שלא תתיז כו' איבעיא שם דף י"ט ועד"ר: דשמא שינוי הוא פי'

ומשלם רביעי חצי של דין קרן בר"ה משא"כ כשלא מחשב שינוי ואז הוה תולדה דרגל ולא מחייב בר"ה כלום: (ובר"ה) [וברשות הניזק] אם תפס גוף המזיק והא שלא הזכיר זה בהאיבעיא שלפני זה דהרביע שגובה אינו גובה אלא מגוף המזיק משום דהתם האיבעיא לא הוה אלא אי יש שינוי או אין שינוי אבל זה פשוט ליה דקרן הוה וא"כ ודאי בעינן שיתפם גופו כדין קרן דאינו משלם אלא מגופו משא"כ באיבעיא זו דהאיבעיא הוא אי הוי כאורחא דהיינו רגל ורגל משלם מהעלייה וק"ל: וכשם שחייב על כחו שיש בו ממש כו' עד כגון סוס שצנף כו' מימרא שם בסוף דף י"ח: ומ"ש או תרנגול שהושיט ראשו כו' אורחיה להכניס בו ראשו ולאכול וכיון דאורחיה לאכול אורחיה נמי לצעוק והוא אוקימת' דגמרא שם אליבא דרבנן דפליגי עם סומכוס עכ"ל: אבל אין כו' הוה שינוי ואת"ל יש שינוי לצרורות משלם רביע נזק אשר"י: ומש"ר והרמב"ם כתב שאף אם כו' שהוא משונה פי' בדין ח"נ דמשונה דהיינו דאינו משלם אלא מגופה וחייב גם בר"ה וזה מבואר בהרמב"ם ועד"ר: ול"נ כיון דאיכא שינוי דצרורות כו' והמ"מ כתב ישוב לזה וגם על הרי"ף תמה הרז"ה בע"א וכתב ישוב לדברי (הרא"ש) [הרי"ף] ז"ל ע"ש והרשב"א ישבו להרי"ף בע"א והביאו הב"י ע"ש ומפני שלא כ"ר לדברי הרי"ף מ"ה לא רציתי להאריך בו כאן:

סעיף ג

תרנגול שהיה הולך ושובר כלים כו' שם דף י"ז וע"ש ובגמרא דף י"ט ובתו' ובאשר"י שם בסוגיא ותמצא שם כל החילוקים הללו שכתבו כאן רבינו ומש"ר בד"א בחוט של הפקר כו' עד אבל אם החוט של בעל התרנגול כו' כלומר אבל אם החוט אינו של הפקר ולא אצניעוהו בעליו אז הדין בע"א. והיא דאם החוט של בעל התרנגול דינו שמשלם הוא הכל וכדפריש ואזיל (וכתב הרא"ש הטעם מידי דהוי אאבנו וסכינו ומשאו שהניח בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו) ואם הוא של איש אחר כדמסיים בסוף שכתב ואם יש לחוט בעלים פי' יש בו חיוב נ"ש כלומר חיוב נ"ש עכ"פ יש בו אבל מי מחייב בו זה מחולק כדמפרש ואזיל דאם הם של שני בעלים משלמין יחד ואם הוא של בעל התרנגול אז משלם בעל התרנגול הכל ואם התרנגול של' הפקר ולחוט יש בעלים אז משלם בעל החוט הכל וזהו שסיים רבינו וכתב לפיכך החוט שיש לה בעלים ולא הצניעו ונקשר מאיליו בתרנגול של הפקר חייב בעל החוט הכל והיא ג"כ מטעם הנ"ל שכתבתי בשם הרא"ש דהו"ל כאבנו כו' דתרנגול נמי אורחא הוא כרוח מצויה וק"ל: חייב משום בור המתגלגל פי' ודאי כי אצניעה הוא לא מיקרי בעל הבור כי הוא אנוס אבל כאן כיון דהוא לא אצנע החוט נמצא דבמקום שהיה מונח החוט היה עושה התקלה שנקרא בשם בור

אלא שההיזק לא נעשה במקום הנחת החוט קרי ליה בור המתגלגל ור"ל בורו שעשה בעצמו נתגלגל ממקומו למקום אחר ופטור בו על הכלים כדין בור שיתבאר לקמן בסי' ת"י אבל אדם שהוזק בו חייב ואינו פטור כי אם על מיתת אדם בור כמ"ש שם. אם יש לחוט בעלים כו' אין זה מדברי הרמ"ה אלא סיום מדברי רבינו הנ"ל וכ"כ באשר"י: ובעל החוט ג' חלקי' כדר' נתן דאמר כל היכי דליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי והכא אין על בעל התרנגול לשלם כ"א הרביע וכמ"ש בסי' שצ"ב ע"ש: לאחר שנח פטור בעל התרנגול דהא גבי בעל התרנגול מיקרי בורו של תרנגול אבל גבי בעל החוט מיקרי שפיר בורו המתגלל: ואם קשר אדם החוט ברגל התרנגול הקושר חייב בכל ל"ש יש לו בעלים ולא הצניעוהו כו' והרא"ש כתב ע"ז ז"ל מידי דהוי אהופך את הגלל דאפי' לא נתכוון לזכות בו חייב אם מגביהו למעלה מג' או שסלקו ממקומו שהיה מונח אפי' החזירו למקומו חייב דאסתלקו להו מעשה הראשון וזהו כורה בור חדש וק"ק דהול"ל נמי וגם לתרנגול יש בעלים או שהחוט הוא של בעל התרנגול דלשניהן יש בעל א' ואפ"ה הקושר לבדו חייב בכל: ומ"ש אפ"ה לא נתכוון הקושר לזכות בו כ"כ נמי הרא"ש והביא ראיה ממהפך הגלל ע"ש ודברי הרב רבינו משה בר מיימוני בדינים הללו תמוהים וכבר תמה עליהן הראב"ד וגם המ"מ ע"ש:

סעיף ד

תרנגול שהיה מחטט בחבל דלי כו' ברייתא דף י"ח ע"ש: ומש"ר או אפי' אין בו עיסה והוא בלוי שדרכו לפסוק ע"י חטיטת התרנגול חייב בין על החבל כו' כן מוכח מדברי התו' שם בד"ה והא חבל משונה שכתבו שחבל בלוי אורחיה למפסק מחמת חטיטה של תרנגול שבא ומוצץ המים שבתוכו (ואין כוונתן שבחבל חדש אין שייך בו מציצת המים אלא ר"ל שבחדש אין דרכו ליפסק ע"י חטיטת המציצה) ואף שהתו' כתבו שם ע"פ כי' הסוגיא דבחבל בלוי אין שייך בו תשלומין על. פסיקתו לא כ"כ אלא ליישב למה לא הק' המקשן בלא זה נמי וכתבו וי"ל דס"ד דמיירי בחבל גרוע וישן ובלוי דאין שייך בו תשלומים אבל לפי המסקנא א"צ לכך וגם התו' כתבו שם בשנוייא אחרינא דס"ד דמקשן דאיירי בהותר קשר החבל שהדלי קשור בו. ולפ"ז א"צ לומר דאין חיוב תשלומים בפסיקת חבל בלוי וק"ל:

סעיף ה

הכלב והגדי כו' משלם נ"ש מפני שהן מועדין עד"ר: שאין ראוי לשבור ע"י קפיצה דכל קפיצה הוא למרחוק: חייב דתחלתו היה בפשיעה כו' פי' דאם שימר נפשו מהפשיעה דהיינו שהיה מסלקן כדי שלא יקפצו על קצה האחר הרחיק וישברוהו אז לא היה בא לידי אונס זה וכל תחלתו בפשיעה בזה קמ"ל חייב: ורב אלפס כו' עד"ר וע"ש באשר"י

שהביא ראיה לדבריו: שהכלב קפץ בזקירה והגדי בסריכה פ' שהכלב קפץ בזקירה והגדי בסריכה פי' שהכלב רקד בעקירה ורקידה א' מהכותל לארץ והגדי נעץ ציפורני רגליו בכותל ודרכם איפכא אינו חייב אלא ח"נ אע"ג דאפי' אם נפלו חייב משום דתחלתו בפשיעה לענין קפיצה וה"נ הול"ל הכי דפשע לענין שיקפצו כדרכן מ"מ הא לא חייבה התורה אהיזק דבא ע"י שינוי אלא ח"נ דומיא דקרן: ונ"מ מי שמכר כו' פי' דאל"כ פשיטא דהא כבר נתבאר אדם מועד לעולם וחייב בין ער בין ישן בין שוגג בין מזיד ואשמירת עבדו כבר נתבאר בסי' שמ"ט ושפ"ט דאין אדם נתחייב על היזקו:

סעיף ו

ה"ג והרמב"ם כתב קפצו ממטה למעלה משלם ח"נ כו' עד"ר: ול"נ דהיאך יתחייבו כו' כצ"ל ול"ג ולא נהירא לא"א כו' ועד"ר:

סימן שצא

סעיף א

שן הוא אב דהא ושלח את בעירה וביער דכתיב כו' כצ"ל והיא משנה בב"ק דף י"ט: ובין אם לא אכלתן אלא שהפסידתן יליף בפ"ק דב"ק מדאקשיה רחמנא שן לרגל: כגון נתחככה בכותל כו' שם בגמרא דף כ"ג ולעיל ר"ס א' כתב נתחככה בבהמה להנאה ונתבאר בגמרא איך יודעין שנתחככה להנאתה כגון שגם אחר שהלכה הבהמה משם נתחככה בכותל וכיון דצ"ל דמיירי עכ"פ דנתחככה בכותל מש"ה כ"ר הדין כאן בקיצר בנתחככה בכותל:

סעיף ב

ומ"ש אבל אכלה דבר שאין ראוי לה משנה בב"ק די"ט: ומ"ש בין אכלה בחצר הניזק בין בר"ה הטעם דכל שינוי יוצא מכלל תולדות שן ורגל ונכלל בתולדות קרן דמתחייב בר"ה ג"כ והוצרך רבינו לכתבו לאשמועינן דקי"ל דכל המשנה ובא אחר ושינה בה פטור ה"נ הו"א דזה שהניח בגדו וכליו בר"ה מקרי שינוי כשבא הבהמה ושינה בהן ואכלתן להוי בעל הבהמה פטור וכן ס"ל לרב ור"ל בהא קמל"ן דבהא קי"ל כשמואל ור"י דאמרי דזה לא מיקרי שינוי דפעמים אדם מניח כלי או בגדו בר"ה כדי למתפח וכן איתא בגמרא שם דף נ' ע"א: אכלה דבר שאין דרכה לאכול כ"א ע"י הדחק כו' עד חיה שטרפה בהמה כל זה הוא שם דף י"ט חיה שטרפה בהמה ואכלתה ז"ל ב"י כבר נתבאר בסי' שפ"ט דהיינו דוקא בשאר חיות אבל ארי אורחיה לדרוס ולאכול ולא לטרוף ולאכול עכ"ל. ונראה שכתב כאן חיה שטרפה ואכלה ל"ד נקט שטרפה אלא כל חיה לפי דרכה וסמך אמ"ש בסי' שפ"ט. אבל הש"ג ספ"ק דב"ק תמה על יה דא"כ למה לא שינתה הגמרא כן דמקשה מאיתו ברייתא אשמואל ואם אינו מיירי בארי לק"מ אשמואל ע"ש: ומ"ש

אבל כלב שהמית כו' שם דף ט"ו ומ"ש בשם הרא"ש דדוקא בפחת שפחתה מיתה ע"ש: אבל דמי הנבילה פי' דמי הנבילה שאכלה: וברי"ה מה שנהנה ואינו כ"כ בדמי שוויה מה שאכלה כמ"ש בסמוך:

סעיף ג

אין חיוב השן אא"כ אוכלת כו' זה נתבאר ממשנה דפ"ב דף כ"א ע"ב ומגמרא דף כ"ג ועד"ר: אבל לקחה בר"ה כו' כתב הרמ"ה שחייב כצ"ל הרמ"ה במקום הרמב"ם כי לא פסיקא ליה לרבינו דס"ל הכי הרמב"ם וכמ"ש בסמוך וכן הגיה ב"י: פי פרה כחצר הניזק כו' ונ"מ כו' עד"ר: כגון שהיו הפירות מונחים במקום שא"א ליטלה משם פי' הפרה אבל אם היו מונחים במקום שהפרה יכולה ליקחם משם היה חייב בעל הפרה ואפי' אי אמרינן דפי פרה הוה כרשות המזיק משום דהוה תחלתו בפשיעה: ובא ראובן והושיט כו' לפי פרת לוי כו' פי' וגם עומדת בחצר שמעון בשעת האכילה ואז דוקא חייב בעל הפרה מטעם דפי פרה כחצר הניזק. ויש ספרים שלא כתוב בהן ונ"מ אפי' כו' אלא וכן נמי אפי' כו' ולפ"ז מש"ר פי פרה כחצר הניזק אדלפניו קאי וה"ק כתב הרמ"ה שחייב מטעם דפי פרה כחצר הניזק וכן נמי חייב אפי' כו' וכאותה גירסא משמע נמי בש"ע אבל בדרישה הוכחתי שאין הרמ"ה מה"ט מחייב וגם הב"י כתב שט"ס הוא אות' גירסא ע"ש: לשון הרמב"ם כלב שנטל בחצר הניזק כו' משלם מה שנהנה כו' פ"ג דנ"מ כ"כ והא דקאמר שנוטל בחצר הניזק פי' אעפ"י שנטלו ברשות הניזק אפ"ה פטור מהתשלומין מה שהזיקה כיון שאכלה בר"ה. ובסיפא כשאכלה ברשות הניזק חייב אפי' נטלה מר"ה אך דא"כ ק"ק דהול"ל אינו משלם אלא מה שנהנה לכן י"ל דכוונתו לאשמועינן שמשלמת מיהא מה שנהנה ואעפ"י דגם כשנטלו בר"ה הדין כן מ"מ כתב שנטלה מחצר הניזק משום סיפא וללמדינו דהא דאם אכלה בשדה של בעל החצר חייב בנ"ש היינו דוקא כשגם הלקיחה היתה בחצר הניזק דאם לא היתה הלקיחה בחצר הניזק לא מחייבינן ליה לשלם ודלא כהרמ"ה הנ"ל ומשום דאיכא לפרשו הכי והכי מש"ה כתב לשון הרמב"ם כדרכו בכל דבר המסתפק ועד"ר: כל מה שנקרא חצר הניזק לגבי רגל כפי מה שפירשתי למעלה ר"ל לעיל בסי' שפ"ט מסעיף י"ז ואילך ואעפ"י ששם ברישא הזכיר ג"כ שן מ"מ העיקר שם בסי' שפ"ט לבאר דיני רגל דמיניה איירי עיקר קרא דושלח את בעירה אלא קתני שם שן בהדי [רגל] אגב ע"פ מה שמוכח בסי' זה דגם אשן אינו מתחייב כ"א כשהוא בחצר הניזק וכן דייק ל' רבינו דהתחיל בר"ס זה וכתב ז"ל שן הוא אב דהא ושלח את בעירה וביער מוקמינן ליה נמי בבהמה שאוכלת כו' מדכתב ל' נמי משמע דעיקרו אהיזק

דרגל קאי דהכי משמע ל' ושילח ול' ביער שייך נמי ברגל דכל כליון ואבדון נקרא ביער וק"ל ובזה נסתלק תמיהת ב"י:

סעיף ד

כאילו היה תבן כן פירש"י שם והטעם ע"ש ברש"י: ואיני מבין דברי הרמב"ם כו' בפ"ג מהל' נ"מ כ"כ הרמב"ם וגם המ"מ תמה עליו וכתב אפשר שנסתפק הלכה כמי וכתב ב' הדעות להיות יד המזיק על העליונה איזה מהם שיהיה הפחות ישלם ונראה שהוא מפרש עמיר אגודות שבלים וכן פירשוה בעלי הנ' ולא כפירש"י שפירש עמיר תבן וקש עכ"ל. וב"י תמה על המ"מ שמ"ש שמשום שנסתפק לו הלכה כמי כ"כ (ור"ל דאף שהרי"ף ג"כ נסתפק הלכה כמי מ"מ אין מדרך הרמב"ם לכתוב כן אלא הול"ל יש פוסקין כהא ויש פוסקין כהא) ופי' הוא דהרמב"ם ס"ל דלא פליגי רבה ורבא כי עמיר פי' אגודות שיבלי' כמ"ש המ"מ ונמצא דעמיר היינו שעורים בשיבלים אלא שכל דבר נערך כפי זמנו שבזמן הקצירה דרך להאכילה עמיר ושלא בזמן הקציר דרך להאכילה שעורים שלא בשיבליה ומר אמר חדא ומר אמר חדא ול"פ ומ"ש בזול קאי אתרווייהו וכתב ב"י כיון שאין דבר זה מבואר בדברי הרמב"ם אין לסמוך להוציא מהמזיק דדלמא פירש"י בפי' העמיר הוא עיקר כו'. ומ"ש ב"י דל' בזול קאי גם לרבה כן הוא בריב"ף ע"ש ועיין בש"ג שכתב דברים אחרים בדברי הרמב"ם ולי נראה דדעת הרי"ף היא דכיון דלא נתברר הלכה כמי הוא יד המוחזק על העליונה ואי תפיש הניזק צריך לשלם לו דמי שעורים בזול וכן הוא דעת הרמב"ם ולפ"ז נוכל לומר דהרמב"ם פי' עמיר כרש"י קש ותבן. ובזול אשעורים לחוד קאי אלא ממ"ש הרי"ף תיבת בזול קאי גם אדברי רבה שכתב עמיר מוכח שפירשו עמיר הוא אגודה בשבלים ולפ"ז לא הו"ל לב"י לכתוב שאין הדבר מבואר בדברי הרמב"ם ומסתמא הרמב"ם נמשך אחר פי' הרי"ף רבו בפרט בזה שנראה שמסתפק הלכה כמו כמו הרי"ף ומש"ר וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל שם כתב ריב"ף איכא מאן דפסק כרבה דהוה רביה דרבא ואיכא דפסק כרבא דהוא בתראה דתניא כוותיה דרביה הוא עכ"ל ור"ל לאפוקי ברייתא תניינא דמייתי דתניא כוותיה דרבה דיחידאי היא עכ"ל רא"ש ור"ל דר"ש בן יוחאי אמרה היה נראה מזה דמסקנת הרא"ש דהלכה כרבא שהרי אמ"ש תחלה דברי הרי"ף שהיה מסופק הביא דברי הראב"ד שהכריע דהלכה כרבא ושנתן טעם לדבריו ולא ידעתי למה כב"י שאינו רואה בדברי הראש הכרעה לזה ועוד אני אומר שרבינו סמך אמ"ש הרא"ש במקומות אחרים כמה פעמים דהלכה כבתראי אף במקום רבים ועיין בפ"ק ובמקומות אחרים ודו"ק: אם אכלה דברים הרעים פטור שם דף כ':

סעיף ה

היו הפירות מונחים בצדי הרחבה כו' כשמואל דקי"ל כוותיה בדינים: והחזירה ראשה ונטלתם ואכלתם ברחבה כו' נראה דה"ה אם בשעת האכילה עדיין לא החזירה ראשה מצידי רחבה אלא אכלה שם אפ"ה פטור כיון דגופה בר"ה דהא מסיק וכתב דאינו חייב לשלם כל מה שהזיק אא"כ יצאה מרחבה לצידי הרחבה ואכלתן שם אלא רבינו אורחא דמילתא נקט וגם י"ל דרמז רבינו במ"ש בין דרך הליכתה בין שעמדה שם דבעמדה שם ר"ל דעמדה במקומה וראשה בצידי ר"ה ולא כב"י שכתב שתפס ל' הרמב"ם בזה. כו' דא"כ אין שום חידוש בזה. וגם בש"ע מוכח דבכה"ג ג"כ פטור ע"ש: ולקחתה שם ואכלתה שם נראה דהעיקר כאן כיון שאכלה שם אפי' לא לקחתה שם כ"ר דלקחה בר"ה ואכלה בחצר הניזק חייב ולקחתה שכתב כאן אורחא דמילתא קתני: משלמת כל מה שהזיקה דכל א' יש לו רשות להניח פירותיו נגד ביתו בצדי רחבה והוה חצר הניזק תו': אכלה מפתח החנות כו' שם דף י"ט ופי' התוס' מפתח החניות הן תריסי החניות שמניחין לפני החניות וכשפותחין אותן נותן שם פירות:

סעיף ו

הקצה מקום מרשותו לר"ה כו' כתב א"א הרא"ש ז"ל כו' שם דף כ"א ע"ב איכא לישנא בגמרא דקאמר דשמואל מחייב בכה"ג והוכיח הרא"ש דאין הלכה כאותו הלשון אלא במקצה מקום כ"ע ס"ל דפטור כו' ע"ש:

סעיף ז

היתה מהלכת בר"ה ופשטה צווארה כו' עד חשיב כר"ה כן פי' הרא"ש ברייתא ומימרא דאילפא ור' אושעיא הביאם הגמרא זא"ז שם דף כ' וז"ל הרא"ש דכל היכא דיכולה הבהמה לאכול כדרכה דרך הילוכה בלא קפיצה אין לו לאדם רשות להניח שם פירותיו והוה רשות הרבים ופטור אבל היכא דאין יכולה לאכול אלא בקפיצה יש לו רשות להניח פירותיו ומקרי חצר הניזק כו' ע"ש ולפי ה"ט שלשתן שוה: ומש"ר ולקחה פירות מע"ג בהמה ר"ל ואכלה ע"ג בהמה דאל"כ הא כבר נתבאר דאין הולכין אחר הלקיחה אלא אחר מקום האכילה ומאי קמל"ן בזה ועוד למה חייבו הרמ"ה בכה"ג כדמסיק רבינו גם מש"ר אא"כ תקפוץ ותקחה ר"ל ואוכלם בקפיצה ע"ג ודוחק לומר דבקופצת ולוקחת ממקום שלא היה ראוי ליטול מתחייב טפי דהא מ"מ הבעירה לאו בשדה הניזק הוה. ולהרמ"ה דכתב דבאוכלת מע"ג חבירתה או מתוך קופתו של חבירו מיקרי חצר הניזק ואעפ"י דלא קפצה צריכין ליתן טעם מ"ש מעמדה ברחבה ואכלה מצידי הרחבה דכתב לפני זה דאינה משלמת אלא מה שנהנית וכתבתי דאפילו אם אכלה כשעדיין ראשה

שם הוה דינא הכי ודוחק לומר שרבינו כתב שם כן לדעת הרא"ש שבכאן ושהרמ"ה פי' כשאין ראשה שם בשעת אכילה ועד"ר שהארכתי:

סעיף ח

מתגלגל מיבעיא לן אי חשיב כחצר הניזק כו' שם דף ך' ע"א בעי ר' זירא ושם כתב ג"כ דאם המשאוי הוא ארוך כו' וכדמסיק רבינו: ואם תפס אין מוציאין ז"ל ב"י זהו לדעת הרמב"ם אבל לדעת הר"י בספיקא דדינא ל"מ תפיסה כדלעיל סימן ש"ץ עכ"ל ואפשר דס"ל לרבינו דכאן כיון דנגד מה שנהנה כדין וברשות תפס מהני תפיסה גם להשאר וכמ"ש בקונטרס הכללים: ופירש"י כגין לקחה הבהמה כו' עוד כתב שם רש"י דהה"נ אם בהמה ברשות הניזק ועמיר בר"ה וגלגלה מר"ה לרה"י ובתוס' הק' על לשון רש"י הנ"ל ברישא מדין כלב שנטל חררה דבעינן שילך ויאכל בגדיש בעל החררה הא לא"ה לא ומש"ה פירש ר"י בע"א וכמש"ר בשמו בסמוך ועד"ר:

סימן שצב

סעיף א

כלב שנטל חררה ובה גחלת כו' משנה בב"ק דף כ"א הכלב שנטל חררה והלך לגדיש ואכל החררה והדליק הגדיש על החררה משלם נ"ש ועל הגדיש ח"נ ובגמרא דף נ"ג גרסינן אר"י אשו משום חציו פירש"י השולח בעירה דחייבו הכתוב משום חציו חייבו דאיהו קעביד דהו"ל כזורק חץ ומסיק בגמרא דאליביה חיובו דאש הוא ג"כ משום ממונו פי' כשורו ובורו שהזיקו ומש"ה היכא דלא שמר גחלתו חייב נמי בעל הגחלת אלא אי משום ממונו בלחוד היכא דהניחו על הגדיש לא היה חייב בעל הכלב כ"א על מקום הנחתה ולא על שאר הגדיש שנשרף מאליו מכח הנחתו שם דל"ד לשור ובור ומפרש שם בגמרא דאליביה מתני' דקתני משלם ח"נ על הגדיש מתפרש בתרי גווני או דמיירי דהכלב נטל החררה והניחה על הגדיש ואז על מקום הנחתו חייב נ"ש דבידים עביד ואורחיה הוא ליטול חררה עם הגחלת ולאנוחי ולאכול החררה ואשאר גדיש ח"נ דחציו דכלב הוא והיינו צרורות א"נ מתפרש המשנה דנטל הכלב החררה והשליכו על הגדיש ואז על כל הגדיש קתני דאינו משלם אלא ח"נ דצרורות וחציו מיקרי ובזה דברי רבינו מבוארים דמ"ש כלב שנטל כו' עד ועל הגדיש ח"נ העתיק לשון המשנה ומשם ואילך כתב מה שאיתא שם בגמרא: ומ"ש והלך לגדיש של בעל החררה שם בגמרא דף כ"ג דאז הוה שן בחצר הניזק אבל בלא"ה אינו משלם אלא מה שנהנית: משום על החררה פי' בעל הכלב משלם: ומש"ר בד"א כששמר בעל הגחלת גחלתו כו' שם דף כ"ג וליחייב נמי בעל גחלת וז"ל רש"י ה"ג וליחייב נמי בעל גחלת כיון דר"י ס"ל דבאש גם משום

ממונו חייב (וכמ"ש לעיל) ומשני כששמר גחלתו והכלב חתר את הדלת כי סתם דלתות חתורים הם אצל כלבים והו"ל לבעל הכלב לשמרו שלא יחתור ויזיק אבל לבעל הגחלת לא אטרוחי רבנן לשמור גחלתו טפי כדי שלא יוכל הכלב למצאו כשיחתור כיון שנטר לגחלתו כדנטרי אינשי כ"כ התוס' שם וכתבו עוד מ"ש לחייב בעל הגחלת ל"ד קאמר דהא מיירי דאכלה בגדיש דבעל חררה והוא בעל הגחלת וא"כ למי יחייב אלא כלומר שיפטור בעל הכלב מחלקו של בעל הגחלת ולא ישלם כ"א הרביע דגדיש במקום דתני מתני' שישלם החצי עכ"ל התוס' ובזה דברי רבינו מבוארים דמ"ש ול"נ אלא אם הניח על הגדיש על מקום החררה משלם כל א' חצי כלומר אילו שימר גחלתו מיחייב בעל הכלב על מקום החררה כל הנזק השתא כיון דאיכא שותפות בהדיה ישלם החצי ועל שאר הגדיש אינו משלם אלא ח"נ מה שהיה חייב דהיינו רביע ובעל הגחלת ג' חלקים מדרבי נתן דאמר כל היכא דליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי ואם זרקה על הגדיש אז משלם בעל הכלב רביע מטעם הנ"ל דכיון דכי לית ליה [שותפות] לא משלם הכל אלא ח"נ השתא דאית ליה שותפות לא משלם אלא פלגא דהיינו רביע ובעל החררה דהיינו בעל הגחלת משלם ג' חלקים מדרבי נתן וק"ל וכן פירשו ב"י ופשוט הוא ע"פ מ"ש בשם התוס' דכתבו וליחייב בעל הגחלת לשלם רביע וכנ"ל וגם נתבאר משם דמש"ר מתחלה ועד סוף שחייב בעל הגחלת כו' לשון הגמרא נקט ול"ד קאמר אלא ר"ל שיפטר בעל הכלב ממה שבא לחלק בעל הגחלת גם נתבאר ממ"ש בשם רש"י הנ"ל דכתב ה"ג וליחייב נמי בעל הגחלת ש"מ די"ס דל"ג תיבת נמי וכן מציינין התוס' לשון הגמרא ב' פעמים זא"ז ז"ל וליחייב בעל הגחלת ודוק ונראה דכן נמי היה גירסת הרמב"ם ומש"ה כתב דבעל הגחלת ישלם כולה ולא ס"ל רבינו כפי' המ"מ:

סימן שצג

סעיף ב

אבל אם אכלה מהם כו' פטור בעל הפירות מפרש בגמרא משום דהו"ל שלא תאכל וכתב הרא"ש כו' כיון שבמתכוין מביאה עליה דבר שמזיקה אין ראוי זה להתחייב בכך דלא הו"ל לאסוקי אדעתיה לשמרה מזה דמילתא דלא שכיח הוא שתאכל הבהמה יותר מדאי ותזיק לה ועל בעל החצר מוטלת שמירה זו שהוא מצוי בחצר ואם יראה שבהמתו אוכלת יותר מדאי יש לו למנעה ובכאן לא חילק רבינו בין עושה בחצר דבר צניעות או לא דכיון שלא ברשות נכנס ולא ידע בעל החצר שיכול לעשות דבר צניעות לא שייך לומר שסילק נפשו ויצא:

סעיף ג
כדי שלא יסתכל בה פי' בעת לישה ואפייה שמגלה זרועותיה: ואם אינו עושה דבר צניעות אז אינו חייב אם אכלתה בהמת בעל החצר עדיפא מיניה הומ"ל דאפי' אם הוחלקה בהן אינו חייב אלא משום דבעי למכתב עלה דאדרבה בעל החצר חייב בשמירת הפירות: לדעת ר"י כו' כדלקמן סימן שצ"ח וע"ל סימן רצ"א:

סעיף ד
חייב אם הוזקה בהן בהמת בעל השדה סיים הרי"ף שם ז"ל ודוקא שהוחלקה בהם אבל אכלה מהם יותר מדאי עד שהזיקו אותה פטור וכ"כ הרמב"ם בפ"י דנ"מ וכן דעת רבינו אלא שקיצר וסמך אמ"ש לעיל וק"ל:

סעיף ה
ואם א"ל שומר כו' מל' אע"פ שכ"ר משמע דה"ק אם בע"ה עצמו נתן לו רשות לכנוס ודאי עול ואנטר לך קאמר וכמו שפסק לקמן סימן שצ"ח ס"ו אלא אפילו אם השומר לבד נתן לו רשות אמרינן ודאי עול ואנטר קאמר ויש לו רשו' לכנוס ופטור בנזקי בעל השדה ועד"ר:

סימן שצד

סעיף א
המעביר בהמתו כו' בב"ק דף נ"ה ובגמרא דף נ"ז ודף נ"ח ע"ש: ואפשר לה לירד [כמו בב"ח]: בין ע"י נפילה שנפלה על ירקות והזיקה הירקות משלמת כל הזיקה אע"פ שלא מיחשבה הנאה כ"כ כמו אכלה הירקות: ואפי' ילדה וטנפה פירות שם דף נ"ח בעי ר' ירמיה ירדה כדרכה והזיקה במי לידה מהו אליבא דמ"ד תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב לא תיבעי לך כו' ופירש"י תחלתו בפשיעה בלא לידה וטנפה היה לו לשמרה שלא תכנס ותאכל וסופו באונס לא היה יודע שתלד עכ"ל וזש"ר וילדה וטנפה פירות דהוא ההיזק שעשתה בנפילתה ואע"ג דשם קאי אאם ירדה מרצונו וקמ"ל דאע"פ שהלידה היה אונס חייב וכ"כ הרמב"ם בפ"ג דנ"מ אאם ירדה ע"ש למד רבינו משם דה"ה אם נפלה כיון דתחלתו בפשיעה דהיתה יכולה לירד וק"ל: ואפילו שא"א לה שתרד פי' שהוא מקום גבוה ועמוק שודאי הבהמה מתייראת לירד שם ונפלה לשם שלא באונס שלא דחפוה ולא הוחלקה כדבסמוך אלא מעצמה קפצה אע"פ דשלא כדרכה הוא מ"מ כיון דמעצמה קפצה שם חייב לשלם על היזק שהזיק ממונו כדין שן ורגל ברשות הניזק: אינו משלם אלא מה שנהנית פי' אם אכלה הירקות משלם כפי הנאת האכילה ואם לא אכלה אלא הזיקה בנפילתה משלם כפי אותה הנאה כדמפרש ואזיל: ומש"ר ומה היא הנאתה לא קאי אלא אמאי דסיים לעיל דכתב בין ע"י נפילה אבל הנאת אכילה ידועה היא (ואינו

משלם כל הנאת אכילה אלא ע"ד שמפורש בסימן שצ"א ועד"ז משלם כאן בנפלה באונס וזהו שחילק ג"כ בין מה שנהנית ובין מה שהזיקה ומסיים וכתב ואפילו הלכה מערוגה לערוגה ואכלה אינו משלם יותר) ושם בגמרא קאמר דהו"א דבכה"ג תחשב כמבריח ארי מנכסי חבירו כו' [כמו בב"ח]: והלכה מערוגה לערוגה פלוגתא דאמוראי שם ופסק כר"י דאמר הכי ופי' הרשב"א והראב"ד ז"ל דמיירי אפילו בשראוה בעלים שנפלה וכי רועה היא שם פטור עד שתצא דמן שמיא הוא דקנסוהו ב"י:

סעיף ב

דלא סגי בשמירה פחותה שמירה פחותה ושמירה מעולה מפורש ר"ס שצ"ו:

סעיף ג

אבל אם דחפוה חברותיה ונפלה פשיעה הוא דהו"ל להעבירם חדא חדא כדי שלא ידחפו זו את זו: ומש"ר אבל ר"י פי' כו' עד"ר:

סעיף ד

אותו שהעמידה או שהכישה חייב ואפילו היו הפירות בר"ה כו' [כמו בב"ח בשם ה"ה וחשב"א וב"י]:

סעיף ה

בהמה שאכלה או הפסידה כו' כיצד משערינן כו' פירוש כשאכלה פירות שלא באונס דמשלם כל הנזק וכנ"ל על זה קאמר כיצד כו': ושמין שבא לקנות כו' שם במשנה דף נ"ה ובגמרא דף נ"ח וכחזקיה דאמר אפילו קלח בששים קלחים דאינן מקפידין על קלח א' בין ס' קלחים כמו שמקפידין על סאה בין ס' סאין ואיכא מ"ד התם אפילו לא אכלה אלא קלח א' משערינן כמה פוחתין בפחת סאה בין ס' סאות שבו קפידא גדולה ולפי ערך מה שמגיע על קלח א' או כפי שיעור שאכלה נותן לניזק קמ"ל דלא אלא לעולם משערינן בס' כפי מה שאכלה וזהו ע"פ פי' התוס' דלשם ומש"ה סיים רבינו וכתב וכן הדין בין אם אכלה מעט או הרבה ובגמרא יליף דשמין בס' ממ"ש וביער בשדה אחר מלמד ששמין ע"ג שדה אחר ועד"ר: ומ"ש וכן נותן לניזק פי' כפי ערך: (ו)

סעיף ז

ומ"ש הפסיד האילן כו' נשון הרמב"ם כו' בפ"ד מהל' נ"מ כ"כ והן מחולקין בפי' עובדא דגמרא פ' הכונס ההוא דקץ קשבא מחבריה והרא"ש פירשו בחילוק בין אילן שנגמר גידולו או לא והרמב"ם פירשו בחילוק בין אילן שפירותיו יפין או לא ע"ש וכ"כ הב"י:

סימן שצה

סעיף א

המשסה כלבו של חבירו פי' ראובן ששיסה כלבו של שמעון עד שנשך את לוי והוא משנה בפ' הנשרפין הובאה בב"ק דף כ"ד: פטור מדיני אדם כדין הגורם בנזקין: ובעל הכלב חייב שם והטעם דידוע אם ישסה את כלבו יהיה נושך ולא היה לו להניחו: וכתב הרמב"ם חצי נזק כו' פ"ד מנ"מ כ"כ וכתב המ"מ כו' [כמו בב"ח]: ואם שיסהו פי' שנשך הכלב למשסה עצמו פטור בעל הכלב והוא מימרא שם בגמרא: דכל המשנה היינו המשסה ובא אחר דהיינו בעל הכלב שגרם שכלבו נשך ושינה בו ר"ל בהמשסה פטור וע"ל סימן ת"ב:

סימן שצו

סעיף א

שור המועד כו' די להן בשמירה פחותה היינו כרבי יודא בב"ק דף מ"ה וטעמא דר' יודא מפורש שם בגמרא והא דמיעט רחמנא מועד דלא בעי שמירה מעולה פליגי שם רב אדא בר אהבה ורב אי שמרו בשמירה פחותה ויצא והזיק דלרב פטור לגמרי ולרב אדא אינו פטור אלא מחיוב תשלומי מועד דהיינו נ"ש אבל צד תמות במקומה עומדת וחייב אפילו במועד ח"נ ופסקו התוס' והרא"ש הלכתא כרב אדא בר אהבה ולפ"ז מש"ר פטור לאו בדוקא קאמר וכ"כ בש"ג והמ"מ פ"ו מהל' נ"מ כתב דהרמב"ם פסק כרב ופטור לגמרי וכן משמע מל' ש"ע שס"ל כן מדהעתיק ל' הרמב"ם ע"ש: ומ"ש רבי' וכן שן ורגל שהן מועדין מתחלתן בב"ק דף נ"ה מייתי לה מקרא דבשן ורגל סגי להו בשמירה פחותה ע"ש: אפילו לא נפלה [הדלת] ע"י הרוח אלא לסטים הוציאוה כו' פי' והזיקה בשדה חבירו או שאר היזקות חייב בעל הבהמה לשלם היזקה דתחלתו בפשיעה כו': ומ"ש או חפרה או חתרה הדלת והפילתו פי' או שחפרה בקרקע מתחת הדלת עד שנפלה הדלת או שחתרה ונגח' בדלת עד שנפל כל הדלת חייב דהוי תחלתו בפשיעה כיון שהית' הדלת רעועה כ"כ עד שהיתה ראויה ליפול מעצמה אע"פ שסופו באונס שמחמת חתירה ונגיחת הבהמה נפלה חייב: אבל אם חתרה בה פרצה כו' אבל אם לא הפילה כל הדלת אלא חתרה ופרצה חור בדלת או בכותל ויצאה דרך שם פטור שאין הדבר בא מחמת פשיעותיה שנעלה בדלת רעועה ואונס שלא בא מחמת פשיעה אינו חייב עליה כדלעיל סימן רצ"א ע"ש וכל זה מ"ש אח"כ ז"ל אבל אם שמרה כראוי כו' הוא שם במשנה ר"פ הכונס ובגמרא דף נ"ו ע"א:

סעיף ב
ומש"ר אבל אם נפרצה ביום חייב דקלא כו' ומיהו בלילה כו' כ"כ התוס' שם במשנה ר"פ הכונס בד"ה ונפרצה בלילה ע"ש:

סעיף ג
הוציאוה לסטים כו' שם במשנה וגמרא דף נ"ו ור"ל הגזלן חייב על מה שמזיקה הבהמה וע"ז קאי שם במשנה וכ"כ התוס' והרא"ש ז"ל וז"ל הרא"ש ואע"ג דגזלן לא קכי ליה במשיכה דמאן א"ל למשוך מ"מ כיון שנעשה לה דבר הקונה במקח וממכר והיא עתה ברשותו חייב בשמירתה ע"כ וכ"כ התוס' שם בגמרא באריכות יותר ע"ש אבל א"ל דחייב מטעם כיון שהבהמה ברשות גזלן קאי לענין שבח שהשביחה הגזילה אצלו בין לאחר יאוש בין לפני יאוש כדלעיל בסי' שס"ב דינו נמי שיהא חייב בשמירה דז"א דלא תקנו שיקנו השבח אלא מפני תקנת השבים כמ"ש שם ומצינו כמה דברים שהשומר חייב עליהן והגזלן פטור עליהן וע"ש בתוס': אבל הוציאוה כדי לאבדה פטור ירושלמי כתבו הרא"ש שם ור"ל דאם הוציא בהמת חבירו כדי שתהא נאבדת מבעליה והלכה הבהמה והזיקה אין המוציאה חייב על הנזקין ורבינו כתבו ס"ס ש"א ובסימן ש"ף וכולהו ילפינן לה מדכתיב לשמור ולא לאבד וכל א' מתפרש לפי עניינו וכמ"ש בכל א' מהן:

סעיף ד
הפורץ גדר לפני בהמת חבירו וברחה כו' שם דף נ"ה תניא כו' [עב"ח שמביאו] וכתבו שם רש"י ותוס' דבכותל בריא לא מיחייב כ"א אכותל ולא אהבהמה דגרמא בעלמא הוא (והיינו דוקא בד"א אינו חייב אבהמה אבל בדיני שמים ודאי חייב ק"ו מפרץ לפניה כותל רעוע) ומ"מ אין שייך לומר דקתני בברייתא פטור משום פטור בהמה כיון דאיכא צד חיוב דכותל (אבל בד"ש) [בד"א אבל] זה התירוץ לא ניחא ליה להרמ"ה ומש"ה כתב דבכותל בריא חייב נמי אבהמה דזה מיחשב לדינא דגרמי דחייב כדלעיל סימן שפ"ו ובכותל רעוע דחייב בד"ש כתבוהו התוס' דהיינו דוקא אבהמה ומסיק הרא"ש וכתב ז"ל ומיהו י"ל דאף אכותל רעוע חייב בד"ש דהא ראויה לעמוד יום או יומים עד שימצאו פועלים או צרכי בנין ומש"ה סתם רבינו דבריו וכתב וחייב בד"ש משמע דאתרווייהו קאי והרמב"ם בפ"ד דנ"מ פי' להא דאמר בגמרא בכותל בריא בדיני אדם נמי חייב דקאי אאם יצאה הבהמה והזיקה דומיא דכל מה שנזכר שם במשנה וגמרא דקאי החיובים אמה שהזיקה הבהמה והראב"ד השיגו דלא מיחייב אהיזקה כ"א כשמשכה או הכישה במקל שאז הדריכה לילך למקום הנזק ע"ש ובזה דברי רבינו מבוארים ועד"ר ושם כתבתי מה שהק' על דברי הרמב"ם ותשובתו על הקושיא:

סעיף ה

הניחה בחמה כו' עד או שחתרה דברי רבינו הם מב' מקומות הא' מר"פ הכונס דתנן שם ז"ל הניחה בחמה או שמסרה לחש"ו ויצאה והזיקה חייב ובגמרא שם דף נ"ו אמר רבה אפילו חתרה ל"מ היכא דלא חתרה דכולה בפשיעה היא (פשיעה היא אצל פתיחת דלת דאמרינן לקמן כל תחבולה שיכולה לעשות עושה אגב צערא דחמה רש"י) אלא אפילו חתרה נמי ולא אמרינן דבר זה תחלתו בפשיעה וסופו באונס (שחתרה) דכולה פשיעה היא מטעם הנ"ל דכל תחבולות כו' וכאשר קתני זה שם אהניח בחמה כן נפרש ג"כ במסרה ליד חש"ו דאפילו נעלו הדלת לפניה היטב ויכולה לעמוד ברוח מצויה מ"מ כיון דפשע מתחלה במסירתו ליד חש"ו דהן שוחקין עם הבהמה ויש לחוש שמתוך שחיקתן או משום טעם אחר יפתחו החש"ו הקשר אף שסופו באונס שיצאה בחתירה חייבים הבעלים ודע שברמב"ם שם כתב ז"ל אע"פ שהיה השור קשור הבעלים חייבים שדרך השור (עד"ר פי') לחתור ולצאת ולהזיק אפילו שמרוהו שמירה מעולה וחתרה ויצאה והזיקה הבעלים חייבים עכ"ל וכ"כ בש"ע ע"ש ונ"ל דה"פ אפי' בשעה שמסרוה ליד חש"ו קשרוהו הבעלים השור בקשר חזק וחש"ו נעל בפני השור הדלת הראויה לעמוד ברוח מצויה דהוא נקרא שמירה מעולה וכנ"ל ואח"כ מצא שהבהמה חתרה ויצאה משם שזה אונס גמור וכנ"ל אפ"ה הבעלים חייבים כיון דמתחלה פשעו במסירתן ליד חש"ו שמדרכן להתיר הקשר הו"ל כאילו הניחו הבעלים להבהמה לילך בלי שמירה כלל ומש"ה אף שנעלו החש"ו אח"כ בפני הבהמה בדלת חזקה והיא יצאה באונס חייבים הבעלים אע"ג דהאונס לא היה מחמת הפשיעה מ"מ כיון דאותו היזק עצמו שנעשה לבסוף היה ראוי לבוא מכח הפשיעה דאף שקשרוהו הבעלים הלא החש"ו רגילין להתירו ואז רגילה לצאת ולהזיק מש"ה מיחשב כאילו עשו הפשיעה בידיהן ומש"ה כלילנהו וכתבן רבינו בחד בבא הנחת הבעלים הבהמה בחמה ומסרם הבהמה ליד חש"ו משום דס"ל דזה דמסרה לחש"ו הוא דומה להנחת הבעלים בחמה דכמו ששם הם נקראים פושעים ביציאתה אף שקשרו וגם סגרו לפניה כן נמי במסרה ליד החש"ו ודומה [לזה] צ"ל לקמן בסימן ת"י בס"ט בכיסה הבור ואינו ראוי לעמוד בפני גמלים ונפל לשם שור ע"ש: (ומשמע) [ומש"ר] ונפרצה בלילה לרבותא כתבו דאילו ביום בודאי ידוע לבעלים מפרצתה וכבר כתב דחייבים הבעלים אפילו לא מסרם ליד חש"ו וק"ל: ומש"ר אפילו היתה קשורה בקשר כו' זהו מגמרא דפ"ק דב"ק הבאתי לשונו בדרישה ושם אמסרו ביד חש"ו קאי וקשרו בקשר חזק אפ"ה כיון דדרך החש"ו להתיר הקשר אמרינן דגם עתה התירוהו: ומ"ש ונפרצה בלילה לא קאי אהניח בחמה דחמה בלילה

ליתא אבל נפרצה או חתרה קאי שפיר גם אחמה ותיבת בלילה לרבותא דמסרו ביד חש"ו נקט וברמב"ם ליתא האי תיבת ונפרצה בלילה ועד"ר שם כתבתי עוד מזה וגם כתבתי שם פי' דברי הרמב"ם ודוק:

סעיף ו

אם אינו נשמר אלא בשמירתו של זה ר"ל אלא גם בשמירתו של זה: אם הנשארים לא נסתלקו משמירתו הוא פטור והם חייבים ז"ל הרא"ש שהרי מסר לכולן שורו לכל מי שיכול לשמרו ונתרצו לשמרו אפי' בלא חבירו:

סעיף ז

מסרו לש"ח כו' מימרא דר"א בב"ק דף מ"ה ואע"ג דר"א נקט ש"ח משמע דל"ד קאמר אלא ה"ה לשאר שומרים וכ"כ הב"י: ומ"ש מסתמא קיבל עליו פי' כשקיבל עליו לשמור מסתמא קיבל עליו שלא יזיק ושלא יוזק: אינו מקבל עליו אלא שלא [יזיק אבל לא שלא] יוזק שם בגמרא פירש"י דמסתמא שור נגחן כי מקבל אינש נטירותיה עליו מקבל עליו למה שהוא מוחזק וקבל עליו שלא יזיק אחריני אבל שלא יזיקו אחרים אותו לא אסיק אדעתיה שהרי אין שור מתייצב לנגדו מפחדו: והבעלים פטורים דכיון דנתנו לשומר לשמרו מה לו לעשות עוד מש"ה אפילו אין לשומר מה לשלם ממנו הבעלים פטורים: ואם אחר שהזיק התם כו' שהרי ב"ד לוקחין כו' כיוצא בדברים אלו כתב הרמב"ם ג"כ בפ"ד דנ"מ ועיין בדברי המ"מ שם ונראה פשוט דדוקא קאמרי שהמזיק הוא תם שהדין שמשתלמין מגופו של שור ומש"ה אין השומר יכול לומר לבעל הרי שלך לפניך ואני אתפשר בטוב עם הניזק שודאי לא יחזור הניזק אלא על שור זה אבל כשהוא שור מועד שהדין שמשתלמין מנכסי המזיק יכול השומר לומר לבעלים הרי שלך לפניך ובתשלומי היזק אתפשר אני עם הניזק וק"ל: כתב הרמב"ם ז"ל שמרוהו כראוי כו'. בפ"ד דנ"מ כ"כ: ומש"ר ואיני מבין דבריו כתב בכ"מ ז"ל וחכמי לוניל כו' [עב"ח שהביא לשון כ"מ]: ומ"ש דבשמירה מעולה השומרים פטורים היינו אפילו השואל דאע"פ שהוא חייב באונסין היינו דוקא לענין אם הוזקה הבהמה שהוא שומר עליה אבל לענין אם יצאה והזיקה פטור שואל וכ"ש ש"ש כ"כ המ"מ לטעם הרמב"ם והסכים עמו הב"י וכתב שכן הוא דעת רבינו ולא כהרשב"א ועד"ר: ומש"ר שמרוהו שמירה פחותה כו' בב"ק דף מ"ה וקאמר ה"ט ש"ח כלתה שמירתו בכך הנך לא כלתה שמירתן וע"ש בפירש"י מיהו דוקא בתם אבל במועד גם הבעלים פטורים בשמירה פחותה וכמש"ר בר"ס זה אלא שכתבתי שם שח"נ חייב אף במועד לדעת הרא"ש ע"ש:

סעיף ח

מסרו השומר לשומר והוזק חייב ששומר שמסר לשומר חייב אפילו ש"ח לש"ש כדלעיל סימן רצ"א אא"כ שמסר לבניו ולבנותיו או לתלמידו דאדם שהוא מפקיד ע"ד אשתו ובניו. הוא מפקיד כדלעיל סימן הנ"ל: ואם הזיק כתב הרמב"ם הראשון חייב כו' בפ"ד דנ"מ כ"כ והוא מר"פ הכונס (בבא קמא דף נ"ו ע"ב) אמתני' דקתני מסרה לרועה נכנס הרועה תחתיו קאמר הגמרא תחתיו דמאן כו' ע"ש: ומש"ר והראב"ד השיג עליו כו' כב"י שאין זו השגה [עב"ח שהביאו]:

סימן שצז

סעיף א

מי שבהמתו רגילה כו' בב"ק הנהו עיזי דבי תרבו דהוי מפסדי ליה לרב יוסף א"ל [לאביי] זיל אימא להו למרייהו דליצנעינהו א"ל אמאי איזיל דאי אזילנא אמרי לי ליגדור מר גדירא בארעא וכתב ע"ז הרא"ש ז"ל כתבו התוס' אשתמוטי הוא משתמיט אביי שלא היה חפץ לילך והא תנן אכלה מתוך החנות משלמת מה שהזיקה ולא אמרינן שהיה לו לנעול חנותו וכן פסק רי"ף ז"ל דליתא לדאביי ומצאתי כתוב בשם ר"ח ז"ל דפסק הלכה כאביי ומודה אביי דבעיר אם נכנסים לחצר הניזק ואכלה שחייב שאין אדם יכול לנעול דלתי ביתו כל היום והרועה יש לו לשמור הבהמה כשמוליכה דרך העיר שלא תכנס לבית ותזיק אבל כשמתפשטין בשדה אינו יכול לשמור את כולם שלא יכנסו לשדות אחרות הילכך צריך אדם לגדור שדיהו מבואר בדבריו דמ"ש בשם ר"ח דמודה אביי בעיר כו' שכ"כ להשיב על ראיות התוס' דרצו לדמות דין היזק בשדה לאכלה מתוך החנות או מצידי הרחבה שהיא בתוך העיר וכתב שר"ח חילק ביניהן ובזה דברי רבינו מבוארין ולכן כ"ר שמסקנת הרא"ש כר"ח מאחר שמביאו באחרונה וגם בגמרא הנ"ל משמע שהודה ר"י לדאביי אלא שהתוס' רצו להוכיח שאין הלכה כן מכח הראיות הנ"ל ועל הראיות הללו כתב הרא"ש שר"ח חילק ביניהן נמצא דאין ראיה מהן א"כ פשוט שהרא"ש ס"ל כמותו ולא כב"י שכתב שלא ראה הכרעה בדבריו דהרא"ש ואף לדעת ר"י והרי"ף צריכין לחלק בין נדון זה דנכנסו לשדה להההוא דאכלה מהחנות דשם לא נזכר דצריך להתרות בבעל הבהמה אלא צריך לשלם כל פעם כל היזקה ובנדון זה אר"י דיתרה בהו וכמ"ש הרי"ף ור"י וה"ט כדי שלא יתנצלו הבעלים למימר לרועה מסרתיהו והרועה יתנצל לומר שנתפשטו מרעות ברחבה של שדה ולא יכולתי לשמרם ועיין מ"ש בש"ג מזה:

סעיף ב

הקצבים שיש להם בהמות כו' שם מימרא דר"י תיכף אחר עובדא דבי תרבו הנ"ל ועד"ר שם כתבתי ל' הגמרא וכתבתי טעם לפי' הרמב"ם: ומש"ר אפילו אם הם מזיקים בר"ה כן הוא ל' רש"י והרא"ש שם ואף שלמסקנת הרא"ש בשם ר"ח דוקא בעיר צריכים הבעלים לשמרם אבל בשדה יכול לומר גדור שדך וה"ה בר"ה שאני הכא כיון דמ"מ לשחיטה היו עומדים אין היזק כ"כ בשחיטתן אף אם שוחטין אותן שלא ביומא דשוקא וכ"כ הרא"ש שם בהדיא ע"ש:

סעיף ג

לשון הרמב"ם כו' עד"ר: ומ"ש שאסור לאדם להזיק ולשלם מה שהזיק כ"כ ג"כ התוס' שם אבל לא ס"ל כהרמב"ם וכמ"ש בדרישה: ומ"ש וכן השיג עליו הראב"ד ע"ש בהשגותיו שכתב ז"ל לא נאמרו דברים הללו כ"א בעיזי דשוקא שעומדים לשחוט ואין להם רועה כו' ומדכתב שאין להם רועה משמע שפי' כן מ"ש עיזי דשוקא דכיון דאין להם רועה לרעותן בשדות מצויות הן בשוק ואשר אין להן רועה הוא משום שעומדות לשחוט וזהו פי' שלישי לא פי' רש"י ותוס' ולא כפי' הרמב"ם שכתבתי בדרישה ויש בו קצת נ"מ לדינא דדוקא באין להם רועה שייך האי דינא ודוק:

סימן שצח

סעיף ב

הזיק שור הנכנס כו' דינו כאילו הזיקו בר"ה קמ"ל רבינו דכתבו אפי' בחצר הניזק אינו משלם אלא ח"נ ולאפוקי מרבי טרפון וכמ"ש לעיל בסימן שפ"ט:

סעיף ג

קלקל את החצר כגון שחפר כו' שם דף מ"ח ופירש"י שם אהא דבעל החצר חייב אנזקי בורו דהיינו אם הפקיר רשותו ואע"ג דהפקיר אח"כ ג"כ בורו לאו כל כמיניה ליתן תקלה בר"ה ע"ש וכן הוא כוונת רבינו א"נ מירי בדחפר הבור בחצר חבירו בתוך ד' טפחים סמוך לר"ה דחייב בעל החצר ג"כ לסתמו וכמש"ר בסימן ת"י ס"ב ע"ש וגם בעינן שבשעה שהפקיר רשותו לא הפקיר בורו דאל"כ היה ג"כ פטור כיון דבשעה שכרה השור לא הפקיר רשותו. דלא היה עליו למלאות ואח"כ כשהפקיר הכל יחד הוא לא חפר הבור באיסור משא"כ כשהפקיר רשותו ואח"כ בורו והו"ל לסתמו כיון שכבר הפקיר רשותו והבור היה עדיין שלו וכן יתבאר בר"ס ת"י בחופר בור בחצירו שהיה לו לסתמו פי' אע"ג דכתיב איש בור ולא שור בור מ"מ הו"ל לסתמו דהא הבור דידיה ולא סתמו חייב:

סעיף ד

נפל לבור שבחצר והבאיש את מימיו משנה שם דף מ"ז: אם הבאיש בשעת נפילה כו' מימרא דרבא שאמר שם דף מ"ח אליביה דשמואל דהלכתא כוותיה בדיני: ובור פטור בנזקי כלים כדלקמן בסימן ת"י דדרשינן שור ולא אדם חמור ולא כלים אבל בשעת נפילה הו"ל כהזיק בקרן ותולדתו וחייב בו בעל השור אבל בלא ה"ט אין לפטור לבעל השור מהבאשת מים דבעל החצר משום דבעל החצר הו"ל לסלק ההיזק וכמ"ש בסימן ת"ג ס"ד דמשנודע להניזק מההיזק עליו לסלק ההיזק ועל המזיק ליתן לו ההוצאה (ודוחק לומר דכאן דבהכניס שלא ברשות מירי כשלא נודע לניזק שנפל לשם) די"ל דדוקא שם בסימן ת"ג דשור הניזק שהומת ישאר ביד הניזק לפרעון נזקו וכמ"ש והמת יהיה לו אלא שמחוייב המזיק למסרו ליד הניזק וכמ"ש שם בזה אמרינן דעל הניזק רמיא שיטרח למכור הנבילה קודם שיפחות דמיה והמזיק ישלם לו הוצאתו משא"כ בזה שאין לבעל המים חלק בשורו של זה וגם ל"ד למש"ר בסימן ת"י דאם שור ראובן חפר בור בחצר שמעון שראובן משלם לשמעון היזק חצירו וחייב שמעון לסתום הבור אחר שנודע לו כו' דשאני התם דהחצר הוא שלו וכיון ששילם לו היזקו נקרא הוא בעל הבור משא"כ כאן בשורו של חבירו שאינו נקרא על שמו וק"ל:

סעיף ה

פטור בעל השור בנזקי בעל החצר דהו"ל כאילו התנה עמו שיפטור כל א' בנגיחת שורו ובשאר היזקות כ"כ התוס' במשנה וכן ס"ל להרמב"ם דכתב בזה בפ"ו דנ"מ בזה דפטור בעל השור בנזקי דבעל החצר וגם אם הזיק שורו דבעל החצר לשורו דהנכנס ברשותו פסק כרבי דבעל החצר פטור דלא קיבל עליו שמירתו וכמש"ר בשמו בסמוך ס"ו אבל רבינו דכתב כאן דפטור ובסמוך בהוזק שור דבעל החצר בשל הנכנס פסק כרבנן דחייב צ"ל דלא ס"ל כהתוס' הנ"ל ונראה שטעמו הוא דדוקא בעל החצר דעל הרוב הוא בביתו מסתמא כי א"ל עול עול ואנטר קאמר משא"כ זה שהכניס שורו לחצר אחר ואינו מצוי שם בחצר מסתמא לא קיבל עליו שמירת שורו דבעל החצר וחילוק זה כתב הרא"ש שם בפרק הפרה והראב"ד שהביא רבינו כאן השיג שם אדברי הרמב"ם וצ"ל דהראב"ד פסק ג"כ כר' והכל תולה בחצר של מי הוא: והראב"ד כתב כו' שהרי חצר השותפין הוא כו' עיין בל' השגות הראב"ד וכתבתיהו בדרישה ונראה דה"פ דבא לומר מה שבאת לפטור ודאי לא הוה אלא משום דכיון שנתן לו רשות להכניסו הו"ל כחצר המזיק ונמצא דפטור על הכל ז"א דרשות שנתן לו לא מיחשב אלא כחצר השותפין ומכח זה היה לן לחייב גם על הנגיחה: ולא עוד כו' פירוש ואף אם תאמר שאנגיחה פטור דכיון שנתן לו רשות להכניס שורו הו"ל כחצר (הניזק) [המזיק] מ"מ על הבאשת מימיו ודאי חייב דמיחשב

לענין זה כחצר הניזק כיון שהוא מיוחד ליה לבעל החצר לבד וז"ש בל' השגות הראב"ד לא ידעתי למה יהא פטור אלא אנגיחה ור"ל אפטור בהבאשת מימיו לא ידעתי שום טעם אלא אפטור דנגיחה איכא למימר שום טעם והוא דמיחשב כחצר המזיק אבל אינו עיקר בעיניו. ובב". כתוב ל' השגת הראב"ד בל' זה ז"ל א"א זה לא ידעתי למה פטור אלא בנגיחה כו' והאי לישנא מוכח ג"כ כמ"ש דהו"ל כאילו אמר זה פטור דנגיחה הוא דבר תמוה ולזה דהבאשת מים לא ידעתי שום טעם ולזה פשוט שמ"ש שחייב על הבאשת מים היינו שהבאישן בשעת נפילה וכנ"ל ודוק ועד"ר שם כתבתי ל' המ"מ מ"ש בזה:

סעיף ו

רב אלפס פסק כר' כו' פלוגתת ר' ורבנן הוא שם במשנה דף מ"ז ע"ב: וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל ע"ל סימן רצ"א שהוכחתי שס"ל כן:

סימן שצט

סעיף א

אף על פי שהתם אינו משלם אלא מגופו כו' שם מ"ט גופה היא ופי' התוס' דעובר ירך [אמו] הוא. ח"נ ממנה ומולדה פי' אף אם אין הפרה בעצמה שוה ח"נ של ניזק ואח"כ קמ"ל עוד רבותא דאפילו אין הפרה כאן גובה כל חצי נזק מהולד [ולא אמרינן] לא יפרע מהולד אלא רביע נזק:

סעיף ב

אין גובין מביצתה כו' כתב המ"מ אם הביצה עדיין אגודה בגופה י"א דגובין ממנה ושם דייק ל' הרמב"ם כן ע"ש:

סעיף ג

פרה מעוברת שנגחה כו' כחכמים שם דאמרי המע"ה ולא כסומכוס דאמר חולקין:

סעיף ד

ואפי' שהניזק טוען ברי והמזיק אומר שמא לא אמרינן הרי הודה לו במקצת שהרי הודה לו על נזק הפרה על נזק הולד אומר איני יודע והו"ל מחויב שבועה ואיל"מ דלא אמרינן הכי אלא היכא דהו"ל למידע ואינו יודע משא"כ כאן דלא הו"ל למידע פטור ודומה ליורשים שטוען עליהם מנה לי ביד אביכם והם אומרים נ' ידענא ונ' לא ידענא תוס' ור"ן וע"ל סימן ע"ה וסימן רצ"ח: ואם לא יביא ראיה פטור אפילו משבועה פי' מורי היכא דכפר המזיק וטוען ברי א"נ אף אשמא קאי וכגון שהניזק אומר להמזיק ברי לי שאתה יודע כו' שאז מן [הדין] היה ראוי למזיק לישבע אפ"ה גבי תם פטור עכ"ל ולפי מ"ש בסמוך בשם תוס' (ור"ל) יש לפרשו דר"ל פטור מדין שבועה שנתחייב ואינו יכול לישבע והו"א שישלם על זה קאמר דפטור אך הל' לא משמע כן: ואי מודה מיפטר

אכפירה נמי לא מיחייב שבועה כתבתי זה לעיל בסימן פ"ז סל"ט שעל הטוען לחבירו טענה שאפילו אם הודה לא יתחייב לו ממון אע"פ שכפר אין מחייבין אותו היסת כו' ע"ש ובסמוך ר"ס ת' יתבאר דהיינו דוקא בתם אבל במועד צריך לישבע לו:

סעיף ה

שור שנגח פרה מעוברת והפילה כו' מימרא דרבא שם פ' הפרה: ומ"ש שא"כ מפסיד המזיק כו' ז"ל הגמרא ולאו דינא דיפסיד משום דא"ל פרה מעוברת אזיקנא מינך פרה מעוברת משלימנא לך: הוא לבעל הפרה לבד דהא מחמת הולד לא הוה שומן משא"כ בשנראית יותר גדולה שזה אתא מכח ולד לכך צריך לשלם ום לבעל הולד שהרי ע"י ולד שבמעיה היתה נמכרת מתחלה יותר ביוקר:

סימן ת

סעיף א

המע"ה אע"ג דמודה הנתבע דמחמת שהיה שורו רודף אחריו לקה בסלע אפילו הכי ליכא אלא גרמא וגרמא בניזקין פטור ר"ן: וכתב הרמב"ם ואם טען הניזק כו' בפ"ט מהנ"מ כ"כ: הואיל והוא קנס פי' ולא רמינן שבועה עליה דנתבע אלא כי היכי דלודי ובקנס המודה פטור וכמו שנתבאר לעיל ס"ס שצ"ט:

סעיף ב

היו שנים רודפים כו' שם במשנה: ומש"ר ועדים מעידים אין לפרש דלרבותא דרישא כ"כ דאפ"ה שניהם פטורים דא"כ הול"ל אפילו עדים מעידים ועוד כיון דטעמו הוא משום המע"ה אין רבותא בכה"ג בעדים אלא הוצרך לכתוב כן כדי של"ת פשיטא דפטור דהא כבר אשמועינן דאפילו בא' פטור משום דשמא בסלע לקה כ"ש בזה דאיכא ב' ספיקות חדא שמא בסלע לקה והשני דכל א' יאמר בהשני נלקה וגם בסיפא בששניהם של א' אינו כ"א כשיש עדים וק"ל: נוטל ח"נ ממ"נ מהפחות מיהו נראה פשוט דאם אינו שוה הפחות כדי ח"נ דמפסיד הניזק לדבריו משא"כ לדברי ר"י אברצלוני וכמ"ש בסמוך: או נאבד והן תמים פי' שהן משלמין מגופן דוקא: והם תמים כו' ואם הא' מועד כו' [כמו בב"ח]: אבל משתלם מן החי רביע נזק משום דס"ל דמן הספק יש לו חלק בכל א' מהן לגבות ממנו חצי מה שראוי לו דהיינו רביע נזק ולדבריו נראה דאם שניהן קיימין ג"כ נוטל מכל אחד רביע נזקו ונ"מ דאם האחד אינו שוה אלא כדי רביע היזקו אין המזיק יכול לדחותו ולומר לו קחהו ולך אלא יטול גם מהשני רביע נזקו:

סעיף ג

היו שנים [הרודפים] א' גדול ג"ז שם במשנה: ומ"ש הניזק אומר גדול הזיק פי' ויש בגופו כדי ח"נ: והמזיק אומר קטן הזיק ואותו קח והמותר בחצי נזקך תפסיד רש"י: כתב

הרמב"ם שמשלם מה שהמזיק אומר שם בפ"ט דנ"מ כ"כ: ודומה לטענו חיטין והודה לו בשעורים עיין באשר"י ס"פ המניח שהאריך בזה בטוב טעם: כשאין לו עדים פי' על שאר טענתו אבל על הנגיחה יש עדים וכנ"ל: תימה שזהו טענו כר והמ"מ תירץ ופי' דשאני הכא שיש עדים שא' מהן נגחו ע"כ ור"ל כיון שיש עדים על הנגיחה ויש צד חיוב ע"פ העדים אינו דומה להודה לו בשעורים דהודאתו ע"פ עצמו דמזיק מה שלא תבעו ועד"ר: שאפילו אם תפס פי' בעדים: (אלא התם הזיק): שהחיוב הוא על נכסיו פי' נמצא דהתם בכלל תביעתו הוא שהרי תם בכלל נכסיו הוא אבל א' גדול וא' קטן כו' כל אחד חשיב תביעה בפני עצמו ואין כאן מודה במקצת וכן פי' המ"מ את דבריו ומסיק וכתב שם שיש לחלק ולומר אפילו בששניהן תמין כיון שיש עדים חייב ש"ד וצ"ע עכ"ל ועד"ר:

סעיף ד

היו הניזקין שנים כו' ג"ז שם במשנה: ואם אין שם ראיה פטור לגמרי דהוי כמו טענו חיטים כו' דין זה כתב גם הרמב"ם שם בפ"ט דנ"מ אלא שהמ"מ פי' וכתב שם דמיירי כשאין שם עדים כלל על הנגיחה ומש"ה מודה הרמב"ם בזה אבל לרבינו הטור מיירי זה אפילו כשיש עדים שנגחו אלא שאין יודעין איזהו נגח לזה ואיזה לזה וע"ל כי דין שניהן שווין וכמ"ש המ"מ שם וכתבתי לשונו בדרישׁ' ע"ש:

סעיף ה

ובזה כתב א"א הרא"ש ז"ל שאם תפס כו' פי' ואף שבדין הנ"ל ס"ל דלא מהני תפיסה בהא מודה ועד"ר:

סימן תא

סעיף א

כתב הרי"ף שנעשה כו' ר"ל אף על חלק הבעלים בההוא הנאה דמשתלמי נזקייהו מהשור ולא מעריקי ליה בעלים לאגמא רש"י: אבל ר"י פי' שאע"פ כו' דאין השמירה מוטל עליו אלא על כ"א מוטל לשמור חלקו שהרי אם שיבח או כיחש הוא ברשות שניהן ועד"ר וממנו תראה דל' רבינו דחוק שהתחיל וכתב ז"ל אבל תפסו ניזק ליפרע ממנו אחר שנגח שנעשה שומר עליה לחייב בניזקין כתב ריף כו' דמשמע מל' דלכ"ע תפיסתו גרם לו להיות חייב בניזקין אלא דפליג הריף והר"י אי חייב בכולו או לא וז"א דהא לר"י אין חילוק בין תפסוהו ללא תפסוהו וכדמסיק והכי הול"ל אבל תפסו ניזק ליפרע ממנו אחר שנגח כתב הריף דנעשה שומר עליה לחייב בכל נזקיו ויש ליישב ולומר דמש"ר שנעשה שומר עליו להתחייב בנזקיו ר"ל בנזקיו דהוזק המזיק משוורים דעלמא וכדין שותפין שנעשו ש"ש זה לזה להתחייב בגניבה ואבידה אמה שבידם מהשותפות (וכמש"ר בסימן קע"ו סי"א) וקאמר דכיון שנעשה ע"ז ודאי שומר ס"ל להריף דנעשה

עליו שומר גם אם הזיק המזיק לאחרים ור"י ס"ל דאף הנעשה שומר אזה לא נעשה שומר אזה אלא שק' דל' להיות חייב בנזקיו לא משמע דקאי דוקא אם הוזק שור זה שתפס ועוד הא אדרבה הסברא הפוכה דיותר יש לחייבו אשמירה שלא יזיק מאשר נתחייב אותו באם הוזק מאחרים וכמש"ר בסימן שצ"ו ס"ז במסרו לשומר באם מכיר בו שהוא נגחן אינו מקבל עליו השומר אלא שלא יזיק ולא שלא יוזק כו' ומטעם שכתבתי שם לכנלע"ד לדחוק ולפרש דה"ק רבינו אבל אם תפסו ניזק כו' שנעשה שומר עליו ר"ל לענין גניבה ואבידה וכמ"ש בסימן קע"ו [אבל] להיות חייב בנזקיו כתב רי"ף כו' כלומר אף שהכל מודים שנעשה שומר עליו לענין גניבה ואבידה היינו דמחוייב לשמור קרנו דבעלים שלא יאבד אבל להיות חייב אם יזיק השור אחרים בזה יש פלוגתא ואם מזיק הוא לאחרים מזה לא אייתי וס"ל דה"ה דפליגי בו או אפשר דבזה גם הרי"ף מודה דאין על הניזק חיוב שמירה לענין זה ומטעם שכתבתי:

סימן תב

סעיף א

שני שוורים תמין כו' משנה הוא בב"ק דף ל"ג וז"ל שני שוורים תמין שחבלו זא"ז משלמין במותר ח"נ שניהן מועדין משלמין במותר נ"ש תם במועד משלם במותר ח"נ עכ"ל המשנה ומאי שכ"ר כגון אם הזיק בחבירו שוה ק' כו' ואינך כגון כולם מל' רבי" הוא לפרש המשנה ואין כולם מוסכמים לדעת רש"י שהרי האי כגון שכתב במועד בתם ומסיק דמשלם לו ע"ה אינו ע"פ פירש"י וכמש"ר בעצמו בס"ס זה ועל ל' המשנה הנ"ל כתב הנ"י דקמ"ל כו' [עב"ח בתחילת סימן זה שהביא ל' נ"י] ותירוץ השני כתבו ג"כ התוס' ע"ש: והנ' הנותרים ישלם לו חציים עבד"ר: כגון אם הזיק מועד בתם בק' הא דנקט שהזיקו ק' ולא נקט גם במועד שלא הזיקו אלא נ' שמנכין בה נגד כ"ה וכ"ה הנותרים נותן לו המועד להם משום דנקט ל' רש"י ורש"י פירש כן לשיטתו שכ"ר בסמוך דאם התחילו כאחד וחבלו זה בזה גם התם משלם נ"ש דלפ"ז צריכין לפרש המתני' דקתני המועד משלם במותר נ"ש דמיירי שהזיק המועד בתם יותר ממה שהזיק התם למועד מש"ה פי' רבינו כן אליבא דכ"ע בפרט מאחר דל' משלמין במותר משמע דאחבלה קאי וכמ"ש הרא"ש: תם במועד ישלם לו ח"נ כגון כו' פי' ישלם לו בהמותר הנ"ל ח"נ וכדמסיק ופשוט הוא: אבל אם האחד התחיל משלם המתחיל ח"נ כו' כלשון רבינו כתב ג"כ הרא"ש המתחיל משלם ח"נ כו' ואיירי כשהמתחיל הוא תם וה"ה כשהמתחיל הוא מועד משלם הוא נזק שלם והשני פטור וכ"כ הנ"י בהדיא אתם ואמועד ע"ש אלא מפני שהרא"ש כ"כ ברישא דמתני' דמיירי בשני תמין שחבלו זה בזה מש"ה כתב ח"נ כדין תם

דאיירי בה ורבינו העתיק ל'. גם י"ל דלרבותא נקט דל"מ כשהמתחיל הוא מועד פשיטא דהוא לבדו חייב אלא אפילו כשהמתחיל הוא תם אפ"ה הוא לבדו חייב את ח"נ ובשני כתב סתם פטור וללמדנו דאפינו הוא מועד פטור וק"ל: או לאחר שנפרדו כו' פי' לאחר שכבר נח רוגז של השני חזר וחבל בראשון וכן הוא באשר"י בהדיא שכתב או שחבל שני בראשון לאחר זמן וכ"כ בב"י בהאי לישנא ונראה דלאחר זמן דכתבו ל"ד אלא ר"ל לאחר שמשערין שכבר נח רוגזיה בודאי: המתחיל משלם כו' והאחרון כטור וכ"כ הרא"ש הדין בב' אנשים שחבלו זה בזה וכתבו רבינו לקמן בסי' תכ"א ועד"ר:

סימן תג

סעיף א

שמין השברים כו' [מציין הסימני' כמו בב"ח]:

סעיף ב

שמין אותה כמה שהיתה שוה כו' שם דף י' דריש לה מקרא דפחת נבילה דניזק הוה ע"ש ודקדק וכתב משעה שנודע לו דחזי היה לו למכרה משא"כ קודם לכן:

סעיף ד

אע"ג שטורח הנבילה הוא על המזיק שם פלוגתא דתנאי ופסקו הפוסקים כמ"ד כן ויליף לה מדכתיב כסף ישיב לבעליו והמת יהיה לו ודרשינן כסף ישיב והמת שגם המת חייב ליתן ליד הניזק:

סעיף ה

וה"ה נמי אם הוזלה פי' לעיל מיירי בנפחתה וכאן אמר אם לא נפחתה אלא שהוזל הדין ג"כ כן: ובשעת העמדה בדין שוה ק"ך מיתורא דוגם את המת יחצון (דהו"ל למכתב ואת המ"ת יחצון) נפקא ליה לר"י דקיי"ל כוותיה שם דף ל"ב שהמזיק נוטל חלק בשבח ואע"ג דאם נפחתה אין לו חלק בפחת מ"מ התורה חסה על המזיק שלא יצטרך לשלם כ"כ עבור שורו ע"ש בגמרא ורש"י שמפרש כן: ואם הוא מועד משלם לו כו' פי' יתר על שיעור שבחו דהוא י' ועבד"ר: ואם הוא תם מ"ה דלעולם השבח נשבח כפי ערך הדמים שהיה שוה תחלה דהרי נבילת גוף הבהמה דמעיקרא השביח אלא שהמזיק נעשה בה שותף ונוטל חלק בשבח ולכך במועד דנעשה שותף בחצי דמי הבהמה דמעיקרא מש"ה נוטל ג"כ חצי השבח דהיינו י' זוז ובתם דאינו נעשה שותף כ"א ברביעית דמי הבהמה דמעיקרא אינו נוטל בשבח ג"כ אלא רביעית וק"ל: שור שוה ה' סלעים היינו עשרים זוז והנבילה שוה שלשים זוז דהוקרה משמתה ועמדה על ל' זוז בהא ודאי לא שקיל שבחא שאין לו להרויח אבל מ"מ חצי נזקו ג"כ א"צ ליתן לו דא"ל לא אפסדתיך כלום וכן מוכח שם בסוגיא כמ"ש בדרישה ול"ד להאי דינא שכ"ר בסמוך ר"ס ת"ד דאף שהשביח

השור ואין היזק לניזק אפ"ה צריך המזיק ליתן לו חצי דמי היזקו דמעיקרא דשאני התם דאלמלא שהזיקו היה נשבח טפי אותו שבח עצמו וכמ"ש שם ודוק ועד"ר:

סימן תד

סעיף א

שור שוה ר' שחבל בשור שוה ר' והפחיתו שוה נ' כו' ז"ל הגמרא פ' המניח (בבא קמא דף ל"ד ע"א) ת"ר שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים וחבל בו נ' זוז ושבח ועמד על ת' זוז שאלמלא לא הזיקו כלומר הואיל ואיכא למימר שאלמלא לא הזיקו היה עומד על ח' מאות זוז נותן כשעת הנזק ולא מצי א"ל מאי אפסדתיך הא שבח טפי משום דא"כ אי לא אזיקתן הוה שבח וקאי על תמני מאה ל"א שאלמלא לא הזיקו כו' ועכשיו תובע ניזק מאתים חציין של ת' זוז שהפסידו שגרם שלא השביח ת' אינו נותן לו אלא כ"ה כשעת הנזק וראשון עיקר עכ"ל רש"י וגם התו' כתבו שם שפי' ראשון עיקר ע"ש ורבינו תפס וכתב ב' הפירושים דרש"י הנ"ל דאף שפשוט הוא מ"מ כדי שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק כתבו רבי' והא דכתבו התוס' דפשוט הוא כדי ללמדנו דודאי כוונת התנא דברייתא היה לפי' הראשון דרש"י לאשמועינן דמש"ה צריך ליתן לו כ"ה זוז ול"מ למימר לא אפסדתיך כלום משום דטענה זו דניזק טענה טובה היא דלולי שהזקת היתה משבחת יותר ונראה דהיינו דוקא בכה"ג דהשור הנחבל עדיין הוא חי ודרך הבהמות וחיות הבריאות להשביח יותר מהנחבלים נמצא דבשבח זה גופו שנשבח זה השור בשומן וגודל שבא המזיק לפטור נפשו כו' בא עליו הניזק בטענתו וא"ל לולי שנחבל היה נשתמן ונתגדל יותר אבל כשמתה הבהמה ונתייקרה הנבילה משיעור שוויה דאין דרך להתיקר בטבע יאמר לו המזיק מזל דידי גרם שנתייקרה ואין הניזק יכול לומר לולי שהמית אתה אותה היתה נשבחת יותר דאין זה מעין שבח זה דמה שהשביחה הנבילה היינו דנתייקרה ודרך בהמות חיות להיות נשבח בשומן וגידול ומזה פשיטא פטור כמ"ש התוס' דא"צ לשלם לו מה שהיתה הבהמה נשבחת או שנגדלת אם לא המיתה וזהו טעם רבי' בס"ס שקודם זה וכמ"ש שם ודוק:

סעיף ב

שמין הפחת כשעת העמדה בדין כו' שם בגמרא וז"ל דא"ל קרנא דתורא קבירא ביה בתורא ר"ל הקרן שנגח אותו בו הוא טמון עדיין אצלו ומכאיבו ומכחו הוא נכחש ומזה הטעם קאמר שם דהיינו דוקא דכשנכחש מחמת עצמו ולא מחמת מלאכה וק"ל:

סעיף ג

השביח המזיק פי' שור המזיק והוא ג"כ שם באותה ברייתא דף ל"ד: נחלט השור לניזק וברשותו השביח היינו כר"ע דאמר שור של מזיק מוחלט מיד לניזק בחצי נזקו והחלק

שנוטל בהשבח ובכחש היינו לפי ערך נזקו: אלא נוטל כפי מה שמגיעו בשעת הנזק אבל א"צ הניזק ליתן לבעל המזיק שום סיוע והוצאה אף שהיתה יתירה על השבח והמזיק שותף דניזק הוא מ"מ שלא ברשות ירד וכמ"ש מור"ם בס"ס קע"ח דאף דשותף כיורד ברשות ה"מ בשבח היתר על הוצאה דאז נוטל בהשבח כדין שתל או אריס וזש"ר אחר זה בשבח היתר על ההוצאה דנוטל שכר טרחו ועמלו משא"כ אם לא היה שותף וירד שלא ברשות דלא היה נוטל בהשבח אלא שיעור הוצאתו אבל אם ההוצאה יתירה על השבח אינו נוטל אלא השבח ומותר ההוצאה מפסיד ומש"ה אמרו שותף כיורד ברשות ולא יורד ממש ע"ש ובסמ"ע שם ובסי' שע"ה: ואם השבח יתר על ההוצאה כו' כדין היורד לשדה חבירו ונטעה שלא ברשות כן הוא הגי' בכל הספרים הנדפסים אבל בשני ספרי רבי' הנכתבים על קלף מצאתי שלא כתוב בהן תיבת שלא אלא לנוטעה ברשות וכ"כ התו' בהדיא ור' ירוחם וכן מסתבר דהא שותף כיורד ברשות דמי ולכאורה היה נראה לקיים הגי' [כמו שמפרש הב"ח] אלא שלפ"ז ק' דלא הו"ל לסתום אלא לפרש ולומר כיון דשותף זה ירד כו' וגם הול"ל נתינת טעם זה אחר בבא הראשונה או בסוף בבא שנייה ועד"ר שהארכתי בזה וכתבתי שם ישוב אחר לגי' הספרים הנדפסים אבל מ"מ הוא דוחק:

סימן תה

סעיף ב

ואפי' נתכוין לבהמה וחבל באדם וקמ"ל דל"ת דזה מיחשב לאונס טפי כיון דאדם יש לו מזל ולא כיון לו משא"כ בשכיון לבהמה זו וחבל בבהמה אחרת דמה לי זו ומה לי זו: פטור מד' דברים שאינו חייב אלא באדם החובל דכתיב איש בעמיתו ולא שור בעמיתו:

סעיף ג

לפיכך שור שבייש פטור בב"ק דל"ד וקמ"ל בהאי לפיכך כו' דל"ת דוקא היכא דחייב עכ"פ אנזק אחבלה הוא דפטור משאר ד' דברים משא"כ בושת שור דבייש דליכא חיוב חבלה קמ"ל:

סעיף ד

ושורו שחבל באביו שם במשנה ור"ל שהשור חבל באביו ואמו של בעל השור:

סעיף ה

נגח האשה ויצאו ילדיה כו' משנה בפ' הפרה: דלא חייבה התורה דמי ולדות אלא אדם דכתיב כי ינצו אנשים ולא שוורים:

סעיף ו
ומיהו אם נגח שפחה כו' מימרא דרב פפא בפ' הפרה: ושמין אותה כמה היתה כו' ע"ל סי' שצ"ד מ"ש שם:

סימן תו

סעיף א
שור של ישראל שנגח שור של כותי פטור משנה שם דף ל"ז מדכתיב את שור רעהו ואיתא שם דמן הדין ג"כ שור של כותי שנגח של ישראל הו"ל למיפטריה אלא דכתיב קרא אחרינא ויליף לה בבב"ק ד' ל"ח מקרא ודרשו רז"ל ראה שאין מקיימין שבעה מצות עמד והתיר כו' לכך חייבוהו חכמים בדבר שסברא הוא שישלם הואיל והזיק משא"כ גזל כותי או אונאתו דלא התירן לישראל ועמ"ש בסי' רכ"ז סל"ו:

סעיף ב
ושל הפקר שנגח פטור בפ"ק דב"ק: קדם אחר וזכה בו הוה שלו פי' ואין הניזק יכול לומר שלי הוא מחמת ההיזק שהזיקני: והפקירו קודם שעמד בדין פטור [כמו בב"ח]:

סעיף ג
וכן אם נגח ואח"כ מכר כו' שם וקמ"ל בזה דאע"ג דבעלים דקודם נגיחה אינם בעלים דשעת העמדה בדין אפ"ה חייב:

סעיף ד
שור של פקח שנגח שור של חש"ו כו' שם דף ל"ט:

סעיף ה
הוחזקו נגחנים כו' שם בגמ' ובתו' פי' הוחזקו שהם רשעים ומשתגעים ליגח ג"כ ודוקא כשהוחזקו אז מעמידין להן אפוטרופוס אבל לא הוחזקו לא ואפי' לאחר שהוחזקו והעמדת אפוטרופוס אין גובין אא"כ חזר ונגח ג' נגיחות דמה שהוחזק קודם לכן לנגחן לא היו שם בעלים להתרות בהם ולא היה יכול לעשות מועד וזהו שסיים רבי' ולא לגבות ממנו אם יגח בתמותו דר"ל האי מינוי אפוטרופוס לשמרו אינו כדי לגבות ע"י מיד אחר נגיחה ראשונה שעדיין הוא תם אלא אם הועדו ג"פ אחר שהועמד האפוטרופוס ועד"ר: נפרעין מן עליית היתומים שם בגמרא פליגי כי הועדו והזיקו משל מי נפרעין ר"י אמר משל יתומים ור"י בר חנינא אמר משל אפוטרופוס והלכה כר"י ומה שיצרף רבינו שני הדינין יחד וכתב אלא אם הועדו ואח"כ נגחו נפרעין מן עליית יתומים ולא חלקו והול"ל ונפרעין מעליית יתומים בוי"ו ולאפוקי מעליית אפוטרופוס משום דבגמרא תלה זה בזה דהא דאין ממנין אפוטרופוס מיד קודם שהוחזקו להיות נגחנים או אין גובין מהן אחר נגיחה הראשונה אחר שהעמידו להן אפוטרופוס ה"ט משום דהגבייה אינה משל

אפוטרופוס אלא משל יתומים ואין גובין מיתומים חוב כזה אם לא לאחר שנעשו מועדים דאז לא חסו עליהן וגובים מנכסי יתומים אבל אם היתה הגבייה משל אפוטרופוס אז היו גובין מהן ח"נ גם אקודם שנעשו מועדים לפניהן וק"ל:

סימן תז

סעיף א

שור תם שהזיק כו' עד"ר: ומ"ש ומכרו הניזק [כו'] הוי מכור רבי' אמתני' דפרק המניח (בבא קמא דף ל"ג) קאי דתנן שור שוה ק' שנגח שור שוה ר' ואין הנבילה יפה כלום נוטל את השור ועליה מייתי שם ברייתא דמכרו מזיק או ניזק דבזה מגיע כל השור המזיק לחלקו של ניזק ומכרו כולו וה"ה אפי' שוה שור המזיק יותר מדמי ח"נ ומכר חלקו המכירה קיימת והלוקח יהיה שותף עם המזיק בהשור במקום הניזק ועד"ר: ומ"ש לכשיתפסנו פי' הניזק יתפסנו או יקחנו הניזק מידו ונ"ל דכ"כ לרבותא דאפי' בזמן הזה דאין מגבין לניזק ואינו יכול למכרו אלא לענין לשיתפסנו אפ"ה הוה מכירה ודומה למש"ר אח"ז מיד ז"ל ואפי' לדידן דלא מגבינן ליה כו' ושם חזר וכתב לרבותא דאם שימש בו הלוקח או שחטו דהו"א דלא ליחייב ליתן לניזק הפחת שאין להניזק בו שום זכות עד שיתפסנו קמ"ל דלא אמרי' הכי כיון דאם תפס לא מפקי' מיניה מש"ה עומד ברשותו דניזק מיד משעת נגיחה והלאה לענין שאם יתפסנו אח"כ שצריך לשלם לו הכל ומכירתו הוה מכירה: ואפי' אם נשתמש בו הלוקח כו' עד"ר:

סעיף ב

היה המזיק חייב לב"ח כו' עד ממקום אחר ואף שאין לו ממה לשלם מ"מ מתחלה לא היה ב"ח (דלק) [לוה] עליו בסברו שיהיה לו ממה לשלם ממקום אחר ועד"ר: קודם לניזק אינו כלום כצ"ל:

סעיף ג

דב"ח [מאוחר] שקדם וגבה מה שגבה לא גבה פי' אם קדם וגבה קרקע קיי"ל דאינו גובה וכמש"ר בסי' ק"ז וה"ה בשור זה דמזיק דאיתא שם בגמרא דקלא אית ליה לכ"ע דתורא נגחנא קרי ליה דכקרקע דמי ול"מ ביה אם קדם ב"ח מאוחר וגבה ממנו וק"ל ומדלא כ"ר כן ברישא בעשאו אפותיקי מפורש לב"ח והוא קודם לניזק דאף אם קדם ותפסו הניזק דל"מ נראה דס"ל דדוקא גבי הניזק שם קרקע עליו דתורא נגחנא קרי ליה משא"כ בב"ח דלדידיה לא עדיף האי תורא משאר שור שעשאו אפותיקי מפורש דאם קדם ומכרו מכור וה"ה דאם קדם ותפסו הניזק או ב"ח אחר דמהני קדימת תפיסתו וגם בלא תפיסה נראה דאם באו לב"ד יחד הב"ח והניזק לגבות דמחלקין ביניהן כדין מטלטלין וכמש"ר בסי'

ק"ד ומש"ר אינו גובה ממנו ר"ל אינו גובה כולו כדין אם לא עשאו אפותיקי ועד"ר מ"ש עוד מזה:

סימן תח

סעיף א

ב כשם שאין דנין כו' בב"ק דף י"ד תנן שגבייה זו תהיה ע"פ עדים בני חורין ובני ברית ובגמרא מפרש ב"ח לאפוקי עבדים אע"פ שהן בני מצות בני ברית לאפוקי עכו"ם אע"פ שיש להם יחוס טפי מעבד עכ"ל משנה וגמרא וע"ז כתב ר"י שבאו להשמיענו כו' והרמב"ם ג"כ בא לתרץ זה והוא מש"ר בשמו בסמוך ל' הרמב"ם כו' ומפני שיש לספק ולומר דהרמב"ם לא ס"ל דינא דכתב ר"י דאפי' בשור של נכרי כו' כיון דלא כתבו ר"י אלא מכח האי קושיא ולהרמב"ם יש תירוץ אחר על אותה קושיא מש"ה כתב רבי' ל' הרמב"ם כדרכו בכל מקום שמסופק בדבריו בדברים הנ"מ לדינא וק"ל: ל' הרמב"ם אין הניזקין משתלמין כו' בפ"ח מהל' נ"מ כ"כ: אלא לעולם אין מחייבין ממון אלא ע"פ עדים כשרים עד"ר:

סעיף ג

שור שהיה רועה כו' הרמב"ם כתבו שם בפ"ח:

סימן תט

סעיף א

ואפי' שאינה שלו פי' אע"פ שאמרו אין אדם חוטא ולא לו ה"מ בבהמה גסה אבל בבהמה דקה שאסרו אפי' בבית לגדל אין חילוק מפני דשלא בידיעתו תצא ותזיק: דקאמר בגמרא שבבל יש לה דין א"י שם דף פ' אמרי' עשינו עצמנו בבבל כא"י לבהמה דקה מכי אתי רב לבבל ופירש"י שרב למדנו דין זה כיון שראה שם רוב ישראל וישוב קבוע וזש"ר דטעמא דאסור בבבל לפי שהיו כו': ונראה דבהא לא גרירינן בתר בבל כו' גם כה"ג כ"ר בא"ח סי' קי"ז בדין טל ומטר בשם הרא"ש ע"ש:

סעיף ב

קודם לרגל כו' ל' יום שם בברייתא ודרשו לה מקרא דכתיב אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח פי' שהיו קושרין בכרעי המטה עד שיבואו לקרנות המזבח לקרבן וה"ה לשמחת בנו מותר ע"ש:

סעיף ה

אפי' למשוח בהן עורות דאילו למכרן לאכילה אפי' מדאורייתא אסור אשר"י וע' בי"ד סי' קי"ז וטעם שאסור לגדלן אפי' למשוח בהן עורות מפורש שם דף ס"ב ע"ש:

סעיף ו
ואסור לגדל כלב רע שם במשנה ופירש"י מפני שנושך ומנבח ומפלת אשה מיראתו ע"כ ונראה דאם אסור בשלשלאות היינו טעמא שמותר כיון שהאשה רואה שהוא קשור אינה מתייראה מפניו: ובעיר הסמוכה לספר כו' שם דף פ"ג ע"א בברייתא וע' בש"ע מ"ש מור"ם ז"ל:

סעיף ז
ומש"ר מי שנפלו לו כלבים וחזירים בירושה שם דף פ' ת"ר גר שנפלו לו כלבים וחזירים בירושה כו' וס"ל לרבי' דהברייתא נקט גר מפני שאין ישראל נחשדין לעבור תקנת חכמים אבל אי עבר אחד וגדלם והורישו לבנו גם א"צ למכרם בפעם א' ומש"ה סתם רבינו ולא כתב גר שהוריש:

סימן תי

סעיף א
בור הוא מאבות נזיקין כו' מבואר ריש ב"ק ודף כ"ט ול' ע"ש במשנה ובסוגיא: ומ"ש בין הפקירו כו' בסימן זה יתבאר דהחופר בור ברשותו ואח"כ הפקיר רשותו וגם הבור ונפל שם דבר דפטור כיון דמתחלה עשאו ברשותו וא"ל דמיירי כאן בחופר בור בר"ה דלהא לא שייך לומר הפקירו דהא מופקר ועומד הוא ונראה דמיירי בהניח דבר משלו בר"ה ונכשל בו חבירו דגם זה מיקרי בור שלו ונתחייב עליו ועל אותו דבר קאמר שאפילו הפקירו אחר שהניחו דלאו כל כמיניה לגרום היזק לאחרים ולאפקוריה אח"כ וכמש"ר בסמוך בס"ג וגם מיירי בבור ממש כגון שחפרו ברשותו ואח"כ הפקיר רשותו ולא בורו דנתחייב על בורו ולא מהני מה שירצה להפקיר בורו אח"כ וכמ"ש בס"ג: ל"ש אם הוא בעומק או בגובה פי' בעומק פשיטא דיש בו גם כן הבל והבל המיתו אלא אפילו בגובה דליתא שם הבל אלא שנחבט בקרקע (גסה) [גופה] חייב משום דל"ד בור אמר קרא אלא כל דכוותיה ועיין בסט"ז שכ"ר שם פלוגתא דרב ושמואל ורבינו קיצר וסתם כאן לפי שפסק לקמן כשמואל: ומ"ש או אפי' לא זה כו' אלא ששפך מים בר"ה והוחלקו כו' חייב ע"ש בסוגיא בפרק המניח (בבא קמא דף כ"ט) ול' וכ"ר ג"כ בסימן תי"ח ס"ח ושם נתבאר דאפילו לרב מצינו כה"ג וה"ד כגון שלא תמו מיא אלא נעשו רפש שבמים עצמן הוזק שנמצא שנתקל בתקלה גופה דאפילו רב מודה בהא:

סעיף ב
בעל הבור חייב כתב המ"מ כו' [עב"ח שהביאו]: האחרון חייב כו' פי' במה שכיסה ומילא את החפירה הרי אזיל לה מעשה הראשון וכאילו חפר ליה הוא בור מחדש: אחד החופר או הלוקח כו' כ"כ הרמב"ם בפ"ב מהלכות נ"מ: כיון שהוא בעליו חייב דכתיב

בעל הבור ישלם בעליו מ"מ: כגון שיהיה לו שור כו' דכתיב כי יכרה איש בור ולא שור בור: אבל אם עשאו השור ברשותו חייב לסלקו ז"ל הגמרא שם דף מ"ה אמר רבא הכניס שורו לחצר בע"ה שלא ברשות וחפר בה בורות בעל השור חייב בנזקי חצר ובעל החצר חייב בנזקי הבור כיון דאית ליה למלייה כו' ופירש"י בעל החצר חייב אם הפקיר רשותו ואע"פ שנאמר כי יכרה איש בור ה"מ בבור בר"ה דלא עליה רמי' למלייה הכא כיון דאית ליה למלייה מקמי דליפקריה דהא בור דידיה הוא וכי אפקיר בתר הכי נותן תקלה בר"ה עכ"ל וכן הוא נמי כוונת רבינו כאן א"נ מיירי שחפר הבור ברשותו סמוך לר"ה דאז מיד שיודע לו חייב לסתמו וכמש"ר אח"ז בעשה בור סמוך לר"ה וה"ה חפר אחד ברשותו והוא לא כיסהו אחר שנודע לו חייב וכ"כ בש"ע וכן מוכח ממש"ר בסמוך בפותח לרשות חבירו דאחר שנודע לחבירו ולא סתמו פטור הכורה: כתב הרמב"ם אפילו נחפר מאליו כו' בפי"ב דנ"מ כ"כ והא דהוצרך לכתוב זה בשם הרמב"ם אף ע"פ דלכאורה נלמד דין זה במכ"ש מדין שור של חבירו שחפר ברשותו דאף דיש לשור בעלים אפ"ה חייב בעל החצר כשלא כיסהו די"ל דהו"א אדרבה דוקא כשחפר שור של חבירו דחבירו משלם לו היזק חצירו ובכללו הוה מה שצריך למלאות החפירה מש"ה חייב בעל החצר כשלא מילאהו משא"כ בנחפר מאליו וק"ל:

סעיף ג

אחד החופר בר"ה כו' פרטי הדינים הללו מב"ק דף מ"ט וכ' ע"ש וקיי"ל כרבה אליביה דר"ע דמחייב בין שעשה הבור בר"ה בין עשאו ברשותו סמוך לר"ה וזש"ר אחד החופר בר"ה או ברשותו בתוך ד' טפחים סמיך לר"ה כו' דכתב לר"ה לאפוקי מרב יוסף דלשם דאמר לר"ע החופר בור בר"ה פטור דלא מיקרי בעל הבור דבעינן דיזיק ליה ממונו: ומ"ש ברשותו בתוך ד"ט בזה למדנו דאף דהבור עצמו עשה ברשותו מ"מ כיון דפתחו סמוך לר"ה בתוך ד' טפחים דשם ג"כ נדחקו רבים ליכנס שמה חייב (כ"ש אי סמכו לר"ה ממש) ואח"כ הוסיף אפילו ברה"י באמצע רשותו והפקיר רשותו דנעשה כפתחו מתחלה לר"ה דחייב ואח"כ הוסיף דאפילו לא יגיע מהבור היזק לרבים אלא לחבירו לבד גם כן חייב וזש"ר או שחפר ברשותו ופתחו לרשות חבירו כו' וכאן לא כתב בתוך ד"ט סמוך לרשות חבירו דדוקא בסמוך לר"ה דלפעמים דחקי שם רבים נתנו שם ד' טפחים הסמוכים לר"ה כר"ה ולא בסמוך לרשות חבירו: ומ"ש או באמצע רשותו והפקיר רשותו ולא הפקיר בורו בפעם אחת דאילו הפקירם ביחד ומתחלה בהיתר עשאו ברשותו אינו חייב על תקלתו וכמש"ר בסמוך והוא מדברי הרא"ש שהוכיח כן שם: וכן החופר בור

בר"ה לצורך רבים כו' כ"כ הרא"ש שם ולמדו מדין בור של שותפים ע"ש: וכתב הרמ"ה וה"ה נמי כו' כצ"ל וכן הגיה ב"י:

סעיף ד

האומר לחבירו לחפור בור כו' ע"ל ר"ס קפ"ב:

סעיף ה

הבונה סמוך לר"ה רשאי לחפור כו' ואפי' להרחיבו כו' ברייתא שם ד' נ"א ע"א החופר בור ברה"י כגון אלו החופרין לאושין (פי' ליסוד פטור ואוקי לה בגמ' דאפי' ארווח ארווחי לר"ה פטור ופירש"י דארווח בה ארווחי לר"ה דהו"ל חופר בור בר"ה ונראה פשוט דהאי בענין שחופרין בר"ה שכ"ר לא בר"ה ממש קאמר אלא ר"ל שפתוחה לר"ה וקמ"ל הברייתא והגמ' דאע"ג דשאר בני אדם אסור להן לחפור אפי' סמוך לר"ה בתוך ד"ט זה שחופר לצורך היסוד מותר לחפור ולפתוח אפי' עד גבול ר"ה ממש כיון שהיום או מחר יסתום הכרייה בהיסוד ובשלו הוא חופר אבל אם חפר בתוך ר"ה ממש ודאי שלא ברשות וחייב על נזקיו ועד"ר מ"ש עוד מזה:

סעיף ו

אחד החופר בור כו' ל' המשנה דף נ' ומפרש שם בגמ' דהנהו כולהו לא זא"ז קתני ע"ש ולשמואל דחייב בה משום חבטה אתו ג"כ הצריכתות בענין זה ומשום דמסיק המשנה שם וקתני ע"ז ז"ל א"כ למה נאמר בור מה בור שיש בו כדי להמית י' טפחים אף כל שיש בו כדי להמית עשרה טפחים ומפרש שם בגמרא דלשמואל האי אף כל כו' לאתויי גובה דחייב משום חבטה א"כ המשנה ה"ק ל"מ בור דפשיטא דחייב דהא אית בה הבל טובא אלא אפי' שיח כו' ואפי' מערה כו' עד ואפי' גובה דלית בה הבלא כלל אפ"ה חייב משום חבטה ולרב הוצרך הגמרא לדחוק שם דהאי אף כל כו' דקתני לאו לרבויי אתא אלא דהמשנה קתני בור ושיח כו' לדיוקא והדר קתני דכולהו נלמדו מדכתיב בור והן דומין לה כשיש בהן עשרה כדי להמית בהבלייהו: ומ"ש ובלבד שיש בו כדי להמית דהיינו י"ט שם במשנה: אינו חייב על המיתה פי' אבל על הנזק חייב אפי' בפחות מי' כמ"ש בסמוך: אפי' כשנפל כו' עבד"ר: וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא הראשונה עבד"ר: אבל אם הוזק בבור פחות כו' לפי שהנזק בכל שהוא דבר מצוי וידוע ואין המיתה בכל שהוא מצויה והרי הוא כמו אונס כן הוא ל' הרמב"ם בפי"ב מהנ"מ:

סעיף ז

וב' טפחים מהם מים כו' שב' טפחים של מים חשובים כד"ט עומק של יבשה: אבל אם היה עמוק ט' כו' מיבעי' מי אמרי התם טעמא כיון דב' טפחים מים נפיש הבלא משא"כ באחד א"ד אדרבה כיון דעמוק טפי אית ביה הבלא ובעמוק ז' וג"ט מהם מים נפיש הבלא

אבל הבור אינו עמוק כן הוא ל' הגמרא ובאשר"י וכן הוא גירס' ספרי הטור המדוקדקים ובדפוס ב"י נדפס כאן פשיטות בעמוק ט' וטפח מים ומיבעיא בעמוק ח' ובט' מים או עמוק ז' וג"ט מים וכן הוא גירס' הרמב"ם וכתב המ"מ שם שכן היה גירסתו בגמרא וב"י כתב ע"פ גירסת ספרי הטור שבידו דשביק רבי' גירסת הרא"ש ותפס ל' הרמב"ם עכ"ל והוא דוחק ע"כ נראה שגירסת הספרים הנ"ל עיקר:

סעיף ח

חפר אחד ח' כו' והטעם בשני הדינים משום דכל המוסיף נעשה שותף עם הראשון בגרם זה שגרם וקירב המיתה או ההיזק יותר דדילמא אם לא היתה עמוקה אלא י' לא הוה שור זה מת אלא אם א' חפר ט' ובא אחד והשלימו לי' אז הוא לבד חייב כיון שהאחרון העתיקו ממדת נזקין למדת מיתה מתוך כך חייב המוסיף בכל כ"כ שם בתו' ומ"מ פי"ב מהנ"מ וכן מוכח שם בסוגיא ע"ש: מיבעיא אם כבר נסתלק מעשה הראשון פי' הראשון שחפר ט' נסחלק מעשהו דאותה חפירה לגמרי דהרי כבר נפטר בשעה שהשני השלימו לי' ואף שחזר לסתום אותו טפח הואיל ואיפטר הראשון איפטר או לא כן נראה לפרש והו"ל דומה למש"ר בס"ב שכבר נסתלק מעשה הראשון והב"י לא פי' כן ע"ש: ולדברי האומר דמהניא תפיסה ע' מ"ש בכללים: אי בהבל מיית פי' כגון שנפל שם דרך פיו לאפוקי דרך גבו וכמ"ש בסמוך: והרמב"ם כתב אי מחמת כו' כ"כ שם בפי"ב מהנ"מ וכתב עליו המ"מ ז"ל וביאור דבריו ז"ל כך כשחפר הראשון בור עמוק לשיעור המיתה ובא אחר והרבה ברחבה ונפל השור מאותו הצד שהרחיבו וכגון שלא הרחיבו בהיקף כולו ואפי' מת מחמת הבל הבור חייב שאם לא הרחיב זה האחרון היזק הבור לא היה נופל שם ואצ"ל אם מת מחמת חבטה נפל השור בצד הא' שלא הרחיב זה בו אם מת מחמת הבל האחרון פטור שהרי מיעט הבלו ואם מחמת חבטה מת האחרון חייב זהו כוונתו ז"ל והוא תימה איך עירב הלשונות כו' עכ"ל ובודאי כדבריו כן הוא דמוכח מדברי הרמב"ם מיניה וביה דבבא קמייתא דמחייב כשמת מחבטה אירי בשנפל מצד שלא הרחיב דאי מצד שהרחיב חייב אפילו מת מחמת הבלא וכמו שכתב שם ברמב"ם בהדיא (וכ"כ שם בדפוס גדול וקטן ורבינו קיצר בהעתקת לשון הרמב"ם) ומה שסיים הרמב"ם בבבא קמייתא בטעם חיוב מחמת חבטה שהרי הוא הקריב היזק בור זה רצה לומר כיון שפשע בבור זה והקריב צד היזק באם יזדמן דבר באותו צד משום הכי יקרא גם כן בעל התקלה להתחייב אף אם נפל מצד השני ול' הגמרא נקט וכמ"ש בדרישה ע"ש: ומש"ר ותימה הוא כו' עבד"ר:

סעיף ט

כיסהו כראוי ונפל לתוכו שור כו' שם דף נ"ב וכי מאחר שכיסהו כראוי היכי נפל תורא ומוקי לה בשהתליע מתוכו: כיסהו כיסוי שיכול לעמוד בפני שוורי' כו' ונפל לתוכו גמל ומת חייב אפי' לא שכיחי גמלים פי' ואפי' אינם מצויים כלל ונזדמן דבאו דהוה אונס דמ"מ מיקרי פושע דהי"ל לאסוקי אדעתיה שמא יבוא ויפול אבל לא הו"ל לאסוקי אדעתיה שמא יבוא גמל ויקלקל הכיסוי בעניין שיפול אח"כ שור היכא דאינם מצויים גמלים כלל וכ"כ התו' שם: ומ"ש ואפי' פקח הוא כצ"ל ואגמל קאי דאפי' הוא פקח וביום דכה"ג אפי' אם היה הבור מגולה פטור וכמש"ר מיד אחר זה גם לקמן בסי' זה מ"מ כיון שכיסה ואינו יכול לעמוד בפני גמלים חייב וכן הוא בהדיא במיימוני ובש"ע ומה שכתבתי ששייך לומר פקח או שוטה אשור מבואר שם דף נ"ד וכ"ר בסי' זה: ומ"ש ואם לא נפל בו גמל אלא גמלים עברו עליו כו' כל זה שם דף נ"ב וכא"ד דלשם דפשוט ליה האי בבא ובבא שנייה דהתליע איבעיא ליה ואיפשיטא שם דלא אמרי' מגו וכתבו התו' דהיינו דוקא כשהיה נופל הכיסוי מיד וכמש"ר וכתבו התו' שם וגם מוכח כן מדברי רבינו מיניה וביה דמש"ר בבבא דהתליע ושכיחי גמלים דחייב דל"ד שכיחי קאמר אלא אפי' מצויים לפרקים ג"כ תחילתו בפשיעה וסופו באונס מיקרי דהא בבבא קמייתא כיון דמצויים גמלים לפרקי' ויקלקלו הכיסוי מחייב ליה אם נפל אח"כ שור ורבי' קרי ליה שכיחי והראיה דברישא היכא דל"מ לעמוד בפני גמל ונפל שם גמל כתב דחייב אפי' היכא דלא שכיחי ולא כתב אפי' היכא דלא מצויים כלל דהא בכה"ג נמי חייב וכמ"ש בשם התו' לעיל אלא ודאי שכיח קרי ליה מצוי גם י"ל דכתב ושכיחי גמלים בסיפא בחיוב אגב מציעת' דשם כתב וגמלים שכיחים לרבותא דאפ"ה פטור וק"ל: יפלו מיד פי' וחזו שוורים פקחים ומזדהרי ולא נפלי וא"כ הוה תחלתו וסופו באונס:

סעיף י

בור של שני שותפין כו' שניהם חייבים כו' דין זה ממשנה וגמרא דף נ"א וכמ"ד משימסור לו דליו שפסקו הלכה כמותו ועד"ר ויש לתמוה על הרי"ף שלא העתיק אלא לשון המשנה וע"פ גירסתו שגרס הראשון חייב ור"ל גם הראשון וכמ"ש בדרישה והול"ל עליו ל' הגמרא ללמוד מינה דחיוב זה דהראשון אינו אלא עד שימסור לשני הכיסוי וי"ל דהרי"ף קיצר וסמך על מ"ש אלשון משנה הנ"ל מימרא דר"א דהמוכר בור לחבירו כיון דמסר לו דליו קנה דמהאי מימרא נלמד נמי דמשמסר הראשון לשני (דלא) [דליו] נפטר דאהא מייתי לה הגמרא שם ע"ש ודוק:

סעיף יא

וכן הדולה מבור של כו' שם ע"ב בברייתא קאמר ע"ז ראב"י משימסור לו דליו דמיפטר הראשון הלא"ה אף שאמר לו השני הנח לי לדלות והראשון הניחו משתמש ודלה והלך לו אפ"ה אין השני מתחייב בכולו אלא שניהן יחד וזהו ג"כ כוונת רבי' במ"ש אין השני מתחייב ר"ל אין מתחייב בכולו וכדמסיק רבי' וכ"כ בהדיא אחר הבאת הרמב"ם וק"ל: ל' הרמב"ם עבר כו' בפי"ב מהנ"מ כ"כ: ומ"ש עליו רבי' ול"נ כו' עד"ר: דליו פירש"י כיסויו והנ"י כתב טעם לדבר למה לא פי' דלי כמשמעו ע"ש ומסיק שם דר"ח פירש דלי כמשמעו ע"ש וכן הוא ל' הרמב"ם והש"ע בסכ"ב ע"ש:

סעיף יב

כיסהו הראשון ובא השני ומצאו מגולה שם ד' נ"ב ובגמ' שם גרסי' עלה ז"ל וראשון עד אימת מיפטר אמר רב בכדי שידע ושמואל אמר בכדי שיודיעוהו [ור"י אמר בכדי שיודיעוהו] וישכור פועלים ויכרות ארזים ויכסנו וכתבו ע"ז התו' שם ז"ל בכדי שידע כלומר שהקול יצא שהבור מגולה דמסתמא שמע ושמואל אמר בשמיעה בעלמא לא מיחייב דאין סומך על שמועה עד שיודיעוהו ור"י אמר עד שיודיעוהו וישכור כו' וה"ה דלשני נותנין לו שיעור זה אלא דלא בעינן שיודיעוהו שכבר ידע ושמואל סבר דמיד יש לו להושיב שומרין שלא יפול שום דבר בהבור עכ"ל תוס' והלכה כר"י וצ"ע למה כתב רבי' כדי שידע הא ר"י נמי בכדי שיודיעוהו קאמר כשמואל אלא שמוסיף בשיעורו ומה"ט נראה שלא כתב הרמב"ם בכדי שידע אלא ז"ל שידע הראשון שהבור מגולה וכדי שישכור כו' והרי שמצריך מתחלה ידיעה ממש ובשכירות כתב בכדי והוא כדברי התוס' הנ"ל ואפשר לחלק בין ל' בכדי שידע דר"ל בשיעור שידע ובין ל' כדי שידע ונראה דודאי רבינו בעי בכדי שיודיעוהו ולא הוצרך לפרשו דסמך אמ"ש וישכור פועלים ויכרות ארזים דכל זה ודאי אינו אלא אחר שיעור שהודיעוהו אלא משום דס"ל כהראב"ד דס"ל גם לשמואל ור"י לא בעינן הודעה ממש אלא בעינן שיעור יותר ארוך דהיינו כדי שיודיעוהו שהוא יותר משיעור בכדי שידע וכמ"ש התוס' ומש"ה כתב בכדי וכמש"ר מיד אחר זה דברי הראב"ד ומשמע דס"ל כוותיה והא דקאמר ר"י עד שיודיעוהו וישכור כו' לא אתי אלא לאפוקי מדשמואל דקאמר דאף שיודיעוהו לא נתחייב עד שג"כ ישכור פועלים כו' ודוק: ופי' הראב"ד אם יש בכדי כו' ז"ל בהשגות א"א אין בגמרא עד שידע הראשון אלא בכדי שידע משמע שיעור מנהגו שיחזור לדלות מבורו ופשוט דאין הראב"ד מחולק אלא בפי' כדי שידע שהוא מגולה אבל גם הוא מודה שיש לו זמן כדי לשכור פועלים וק"ל. ולזה הסכים א"א ז"ל טעמו מדכתב זה וזה כיון שכיסוהו כראוי ונתגלה אנוסים הם ואין צריכים להושיב שומר: מדלא קאמר ויקנה ארזים כו' דאז היה ודאי משמע שיקנה בכל

סך מה שימצאם לקנות דא"ל דאדרבה לכרות משמע (זו כוונת פי') דאם הוא ביוקר ילך ויכרות באיזה ענין כדי שיהיה לו שהרי אמרו ישכור פועלים ויכרות אבל הוא עצמו אינו מחוייב לכרות ש"מ בלכרות סגי קאמר וא"צ לקנות וק"ל:

סעיף יג

מדלא קאמרינן לדידהו כו' כצ"ל: אבל בור שהניחו מגולה פי' שגילהו ולא חזר לכסותו משום הכי הוי פושע משא"כ בשני הנ"ל דאף דלא כיסהו מ"מ הוא ג"כ לא גילהו אלא שראהו מגולה והניחו כן מגולה מש"ה ס"ל לר"י והרא"ש הנ"ל דאף להשני נותנין לו שיעור כדי שישכור פועלים כו' והאי דקאמר וה"מ דאניס כו' נראה שהוא מדברי הרמ"ה וקאי אמ"ש לפני זה דה"ה לכל הנזקין כו' עד מסיק וקאמר וה"מ דאניס כו' וק"ל:

סעיף יד

המכסה בור בכיסויו של חבירו כו' מימרא בב"ק דף ל"א:

סעיף טו

המוסר בורו לשומר כו' מסרו לחש"ו וכו' כ"כ הרמב"ם בפי"ב מהל' נ"מ וע"ש בהמ"מ: אע"פ שהוא מכוסה לפי שהבור עשוי להתגלות ואלו אין להן דעת וכתב המ"מ דזה איירי אפי' במכוסה כראוי וע"ל סי' שצ"ו כעין זה גבי קשירה:

סעיף טז

בענין חיוב בור בר"ה פליגי בו רב ושמואל כו' שם דף נ' ע"ש: ולא משום חבטה ומפורש שם דף נ"ג דהיינו היכא דקרקע עולם הזיקתו אבל בחצירו אפי' לרב חייב בחבטה שהרי נחבט בקרקע שלו וכבר כתבתי לעיל ס"ו דקיי"ל דאין חבטה פחות מי' אפי' לרב ע"פ המסקנא ע"ש:

סעיף יז

ומ"ש ונ"מ אם עשה תל כו' שם בגמרא והא דלא כ"ר עוד נ"מ אם היה רחבו כעמקו דאין לו הבל ופטור לרב וכמש"ר בס"ט משום דיש בו פלוגתא בגמרא וניחא לרבי' לנקוט הני דלית בהו פלוגתא:

סעיף יח

ומ"ש או שנפל השור כו' כ"כ שם התוס': ומ"ש והרמב"ם (כתב) [כשמואל] כו' בפי"ב דנ"מ כ"כ: ומש"ר ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל אע"ג דהדברים נראים בהאי פסק [כרב] באשר"י דף קל"ד מ"מ מדמסיק אח"כ וכתב על מימרא דרב שיזבי ורב אשי בבא אחת והרחיב הבור כו' וכ"ר לדין ההוא לעיל ס"ת דכתב הרא"ש שם דרב אשי דבתראה הוא כשמואל ס"ל דמחייב אחבטה ש"מ דס"ל להרא"ש דקיי"ל כשמואל גם מוכח כן בפסק זה דפלוגתת רב ושמואל מדמסיק הרא"ש וכתב שם דמסקנת הגמרא דמוקי להמשנה בדאיגנדר איגנדורי הוא דלא כרב ועד"ר לעיל בסי' זה ס"ז ש"מ דס"ל לסתם תלמודא

כשמואל ולא כרב דאליביה הו"ל לאוקמי בע"א וכמ"ש ודוק: לפיכך עשה תל בר"ה כו' חזר וכתב זה אע"ג דכבר כתב דנ"מ אם עשה תל כו' כדי לכתוב עליו דמי שעשה התל חייב בכל הנזק אע"ג דלא הוזק בתל כ"א בקרקע עולם כיון דאי אפשר לאשתלומי מהאי שהרי קרקע עולם היא משתלמין הכל מן האי שעשה הגובה כיון שהוא לבד עשה התקלה משא"כ כשנפל מקול הכורה ע"י תקלה בבור לאחורי הבור דהתם לא עשה בעל הבור כל התקלה וכמ"ש בסמוך ועד"ר סי' תי"א שם כתבתי דלא דמי זה לנתקל באבן וניזק בקרקע עולם שבצדו שפטור דשאני התם דלא היה ראוי למות ע"י אבן שאיני גבוה שנתקל בו משא"כ כאן שנתקל בגובה י'.

סעיף יט

היה הבור מלא ספוגין מבואר שם בגמרא וכתב ב"י מלא ל"ד דא"כ לא הוה בזה הבלא ע"כ ואינו מוכרח דודאי אף שהוא מלא ספוגין מיד בנפילת השור עליהן הן מתמעכין ויורדין למטה והוי ביה הבלא וי"ל דדעת ב"י הוא דאף דיהיה בו הבלא מ"מ לא יהיה בו הבל י' טפחים אם לא כשהבור עמוק כ"כ שאף שהוא מלא ספוגין כשידחקם יחד מכח הנפילה ישאר ע"ג חלל י' טפחים וז"ש שמלא ל"ד קאמר: והוא שיהיה עמקו יתר על רחבו כו' שם דף נ' ופסק הרא"ש כמ"ד אין לו הבל ופטור והטעם דכיון שהוא מלא ספוגין ודאי לא מתה גם מחמת החבטה נמצא דהוא אונס על מיתתה:

סעיף כ

ונפל שמה שור כו' שם דף נ"ד: ומ"ש אבל על האדם ועל הכלים פטור כו' שם דף נ"ג ונ"ד: ולא נתמעט אדם כו' פשוט בפ' המניח: אבל אם הוזק בו אדם חייב דקרא במיתה משתעי דכתיב והמת יהיה לו דממעטינן שלא יתחייב בכופר אבל בנזקין חייב אבל כלים שבירתן זו היא מיתתן ופטור בכל ענין:

סעיף כא

ואפי' על מיתת בהמה כו' בפ' הפרה מסקנת הגמרא:

סעיף כב

אבל פקחת שנפלה ביום כו' שם דף נ"ג מפני שזה כמו אונס שדרך הבהמות לעיוני בדרכים ולסור מהמכשלות ואע"ג דפשע לענין שאר בהמות דאינן פקחות מ"מ גבי הפקחת הוה אונס דאינו בא מחמת הפשיעה אא"כ פשע לענין זה עצמו שנפל בסוף ועד"ר לפני זה בס"ט:

סעיף כג

שאין דרכן של בני אדם כו' דדוקא בהמה שעיניה למטה דרכה לעיוני וכמ"ש בסי' תי"ב:

סעיף כה
בור שכרוי ועומד כו' שם דף נ"ב [עב"ח שהביאו] ובגמרא שם דף נ"ג פלוגתא דרב ושמואל דשמואל ס"ל דלאחריו פטור דקתני המשנה ר"ל שנתקל בבור ונפל לאחורי הבור ומש"ה פטור אבל אם נפל לבור מקול הכורה ונחבט בקרקעות הקרקע חייב ושמואל לטעמיה כו' ולאפוקי מרב דאמר שם אפי' נפל לבור בעינן דוקא לפניו דאז מת מהבל כו' ובזה דברי רבינו מבוארים: וכיון שא"א להשתלם כו' מדר"נ דאמר שם בגמרא דף נ"ג דכי ליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי וכתבתי לשונו בסי' שצ"ב ע"ש: אבל אם נבעת השור מקול הכורה ונתקל בבור ונפל לאחורי הבור פטור כצ"ל ול"ד למ"ש בסמוך דאם נתקל באבן ונפל לבור דחייב כל אחד חציה וא"כ הול"ל שישלם בעל הבור לכל הפחות החצי כיון שהשור נתקל בבור כמו שמחייב בעל האבן ואפי' הכל היה לו לשלם מדר"נ כיון שאין להשתלם (מהבור) [מהכורה] ולא מבעל הקרקע דהא קרקע עולם היא שנפלה לאחורי הבור דשאני התם שכל התקלה עשה בעל האבן משא"כ כאן שאין התקלה נעשית ע"י הבור לחוד כ"א ע"י שניהן דהיינו מקול הכורה הבור וכל אחד בפני עצמו אין שם מתקיל עליו לכך פטור בעל הבור תוספות ור"ן ועמ"ש לקמן סי' תי"א:

סעיף כו
היתה אבן מונחת כו' שם דף נ"ג מימרא דרבא:

סעיף כז
ושור שדחף בהמה כו' הוא פשוט לפי טעם הנ"ל:

סעיף כח
ואם אדם ושור דחפו אותה לבור מימרא דרבא שם ע"ב: שאם היה [אדם] בכוונה כו' [כמו בב"ח]: ואם (היה) דחפו אשה ויצאו ילדיה כו' כצ"ל וכל זה הוא במימרא דרבא שם עד וכתב הרמ"ה: ושור ובור פטורים פי' בעל השור ובעל הבור פטורים דכתיב כי ינצו אנשים וגו' ולא שוורים: ואם דחפו בו אדם והוזק פירש לאפוקי על מיתת אדם דאין בעל הבור חייב עליו וכן פטור על שבירת כלים דבסמוך כמ"ש לעיל: ובשאר ד' דברים חייב דאין משלם שאר ד' דברים אלא אדם: (כט)

סעיף ל
וכתב הרמ"ה דה"ה נמי שנים כו' וכ"כ הג"מ פי"ב מה' נ"מ: היכא דהוה עביד ליה איהו לחודיה פי' לאפוקי לפעמים נחבט יותר בחזקה מדחיפה שנייה וניזק יותר ועיין בסמ"ע שדחיתי פירוש זה ופירשתי בע"א ע"ש: ואין בראה דלא מחייב כו' עד והוא עשה כל הנזק פי' כגון הא שכ"ר בסכ"ה בור שכרוי ועומד ונכנס בו אדם להעמיקו ונפל שור לבור מכח קול. הכורה שאמרינן כיון דליכא להשתלם מן הכורה שאינו אלא גרמא בעלמא

חייב בעל הבור לשלם הכל כיון שכל הנזק בא לבעל השור על ידי בורו וכן מפורש שם באשר"י בפרק שור שנגח וגם נראה דבא לאפוקי דאם לא היה ניזק על ידו לחוד כ"כ כ"א בצירוף השני בו מודה להרמ"ה במ"ש ז"ל ודוקא עד שיעור מה דהוא חייב ביה כו' איהו לחוד אבל טפי לא ודוק: וכן כתב הר"ר חזקיה שור שדחף כו' האי שור שדחף פי' דברי ר' חזקיה הוא שמייתי מיניה רבינו ראיה דמדכתב ר' חזקיה דאין בעל הבור משלם אלא ג' רביעים ש"מ דס"ל דאין זה הנמצא משלם בשביל חבירו שאינו בנמצא או שאין לו וכן מוכח בש"ע דזה תלוי בזה ע"ש:

סעיף לא

החופר בור בר"ה ונפל עליו שור כו' כ"כ הרמב"ם בפ"ב מהנ"מ מברייתא דס"פ ג"פ ע"ש: ומ"ש דנוטל מיורשי בעל הבור דמי שורו ר"ל ל"מ אם נשאר החופר חי דצריך לשלם לו דמי שור דהרי נפל לבורו אלא אפי' אם זה השור נפל עליו והמיתו אפ"ה יורשיו צריכין לשלם ולא הוה כשאר מלוה ע"פ דאינה נגבית מהיורשין והטעם דדוקא כשהמלוה היה באופן שי"ל שכבר כרע אביהן אמרינן דאין נגבית מהיורשין שמא כבר פרעו אביהן משא"כ בזה דבחיי אביהן לא נתחייב כלל ואיך נאמר שפרעו וק"ל:

סימן תיא

סעיף א

תולדות הבור אבנו והכינו ומשאו כו' שם פליגי בה רב ושמואל דרב סבר דבור דחייבה עליו התורה היינו שהפקיר רשותו ובורו וכן נמי דוקא באבנו ומשאו (ואם לא הפקיר ממונו הוא דמזיק וחייב עליו אפי' על כלים דומיא דשור אבל ג"כ חייב עליו מתחלתו ודוקא בשור דאיכא למימר באקראי נגח בעינן שנגח ג"פ משא"כ בשאר ממונו) ושמואל אמר בבור חייב בהפקיר רשותו אפי' לא הפקיר בורו וה"ה באבנו ומשאו (ופטור בו על הכלים) וכן הלכה ומש"ה כ"ר בין לא הפקירו: ודוקא במקומן אחר שנחו לאפוקי הזיקו דרך נפילתן דאז הוה תולדה דאש שמזיק ג"כ דרך הילוכו כדאיתא שם דף ו' וכ"ר בסי' תי"ח: שדומה לבור כו' פי' כל אלו דומין לבור: לחייב נ"ש מתחלתו פי' בלא התראה משא"כ בשור דאינו משלם מתחלה אלא ח"נ: ועל נזקי דוקא נזקי כמו שכתב בסי' שקודם זה דבור פטור במיתת אדם: בין נתקל בקרקע שם דף כ"ח וכא"ד דלשם דחייב מדר"נ דאמר ב' שהזיקו כל היכא דליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי וכתבו התוספות והרא"ש שם ז"ל אבל אם נתקל באבן והוזק בקרקע פטור אפי' לשמואל כיון דהחבטה היתה בקרקע עולם ואינו דומה לנפל לבור שבחפירתו הוא גילה לאותו קרקע ועד"ר: וכן אם הניחם ברשותו כו' כדין בור הנ"ל בסי' שלפני זה ואם לא הפקיר רשותו

הו"ל בור בחצר המזיק דפטור: נפלו ברוח שאינה מצויה כו' פי' וע"י רוח מצוייה לא היה יכול ליפול דאל"כ תחלתו בפשיעה הוה ופשוט הוא: ואם אפקרינהו פטור כו' כרבנן דף כ"ט דאמרו המפקיר נזקיו אחר נפילת האונס פטור: ע"י רגלי אדם חייב כו' ע"ז כתב הרא"ש שם ז"ל אע"ג דאמרינן בפ' המניח אין דרכן של בני אדם להתבוננן בדרכים היינו לענין זה שאם שבר כלי שהיה מונח לפניו בלא התבוננות פטור אבל כולי האי אין לו להשתגע בהליכתו שיתיז הכלי ממקומו ויזיק דרך הליכתו ופושע הוא בהיזק זה: ובעל התקלה פטור ואע"ג דלגבי דליל הנקשר בתרנגול וכלב שנטל חררה ובה גחלת חייבים בעל הדליל ובעל הגחלת מחצה כמש"ר בסי' ש"ץ ושצ"ב שאני התם דהכלב והתרנגול לאו בני דעת נינהו אבל אדם דבר דעת הוא ופושע והזיק מיפטר בעל התקלה לגמרי: ואם התיזה הבהמה כו' כדלעיל סי' שצ"ז דנזק צרורות משלם ח"נ והשתא דהחוב מוטל עליו ועל בעל התקלה משלם הוא החצי של ח"נ דהיינו רביע: הו"ל בור וחייב כו' פי' הוא בור המתגלגל וכל זה כתב ג"כ הרא"ש שם:

סעיף ב

הכניס שורו לחצר חבירו כו' שם דף מ"ח וז"ל רש"י שם ודוקא כליו אבל הוא עצמו שהוזק חייב בעל השור ולא פטרינן ליה משום איש בור ולא שור בור דכל מידי דהוה דידיה בשעת נפילה כגון גללים וכגון שנפלה לו גמלו ולא העמידה דמחייבינן ליה משום בור אע"ג דאיהו לא כרייה אלא הגמל כרהו כיון דבשעת נפילה דידיה הוה ועליה לסלקו (ואפי' נודע לבעל החצר אין על בעל החצר לסלק כיון דאין הגללים [שלו] ול"ד לכורה בור בחצר חבירו כמ"ש בדרישה בסי' שצ"ח) כמו דכרייה איהו דמי ואע"ג דמפקיר ליה בתר שעתא ול"ד לשורו שחפר בור בר"ה דהחפירה לאו דידיה היא ולדליל הנקשר בתרנגול מאליו דדליל לאו דידיה הוא עכ"ל ועד"ר.

סימן תיב

סעיף א

המניח את הכד בר"ה כו' בב"ק דף כ"ז מסתעפים ממנו הני דינים שכ"ר בסי' זה עד ס"ו ע"ש: שאין דרך ב"א להתבונן עמ"ש בסי' שלפני זה בשם הרא"ש:

סעיף ב

שכל המפקיר נזקיו כו' כר"י דאמר כן שם דף ל': שהיה לו להסתכל אע"פ שאין דרך ב"א להתבונן בדרכי' שאני הכא דשכיח להיות כאן כדים להכי הו"ל להתבונן אבל אם הוא אפילה שאז אין יכול להתבונן חזר דינו כמניח במקום שאין לו רשות להניח בו:

סעיף ה

הו"ל רגל ופטור דרגל אינו חייב בר"ה או במקום הפקר לילך שם לכל: הו"ל קרן וחייב פי' חייב ח"נ כדינו:

סעיף ו

ז דנתקל לאו פושע שם כרבנן וע"ל ר"ס ד"ש וכיון דקיי"ל דאנוס הוא לפיכך כו': דהוה ליה מפקיר נזקיו לאחר נפילת האונס כו' גם בזה פסק כרבנן וע"ש דף ל' ע"ב:

סעיף ח

השופך מים לר"ה כו' משנה שם דף ל' ע"א: ופטור על הכלים כדין בור אבל אדם שניזק בהם חייב כדלעיל סי' ת"י: אבל אם הוחלק כו' חייב כשמואל דס"ל הנחבט בקרקעית הבור דחייב כדלעיל סי' ת"י סט"ז ובתו' פ' המניח (בבא קמא דף כ"ח) בד"ה ונישוף באבן כו' כתבו דמיירי שנחבט בקרקע שהמים נשפכים עליה דדמי לקרקעית הבור דאל"כ מ"ש מנתקל באבנו וניזק בקרקע עולם שבצדו דפטור וכמש"ר ג"כ בס"ס ת"י דפטור: וכ"ש אם נבלעו המים בארץ כלומר שנבלעו ונתערבו עם הארץ ונעשו רפש וטיט ולא שנבלעו לגמרי ובזה אפי' רב מודה דחייב שהמים בעצמן הן בור ולא היה קרקע עולם ולכן כתב רבי' וכ"ש כו' ב"י ודוקא כשנעשו בהן היזק קאמר דחייבין אבל כשהומת בהן השור נראה דלא מיחייב דהו"ל אונס כיון דאין עמוק עשרה טפחים וגם אין לו הבל כ"כ וכמש"ר בסי' ת"י ס"ז בעומק ז' ומהן ג"ט מים דהוא איבעיא דלא איפשיטא וכ"ש בכה"ג:

סימן תיג

סעיף א

שני קדרין שהלכו זא"ז כו' בב"ק דף ל"א וכתבתי בדרישה ע"ש: אבל אם לא היה יכול לעמוד פי' דאז לאו פושע הוא וכדלעיל סי' ד"ש ובסי' שלפני זה: פסק רי"ף כו' טעמו דס"ל כתירוצא דר"י והרא"ש פסק כר"נ בר יצחק שם דס"ל דמה שלא הזהיר הוא ג"כ פשיעה ועמ"ש בדרישה בסי' שע"ט דל"ת דשם לענין אם עמד בעל הקורה לתקן משאו סתם רבי' כדעת הרי"ף וכאן כתב דברי הרא"ש באחרונה ומשמע דס"ל כוותיה והרא"ש בפסקיו בפ' המניח משוה אותם יחד ע"ש: ואם היה יכול לעמוד או כו' פי' ואם היה יכול לעמוד ולא עמד דחייב לכ"ע או שלא הזהירם דחייב לדעת הרא"ש אותו החיוב הוא כמו שמפרש ואזיל: כתב הרי"ף שגוף הראשון כו' וכ"כ הרמב"ם כו' וא"א ז"ל כתב שגופו כו' עיין כל זה מבואר יפה בדרישה: היו ג' כו' אין זה מדברי הרא"ש אלא רבינו כתב דכ"ע מודים בזה וכ"כ ב"י: גוף השני חשוב כמו בור כיון דהו"ל לעמוד ולא עמד: וממונו אפי' דין בור כו' דאומר לו השני בור זה דהוא משאוי אין אני הכורה אותו אלא הראשון: כגון שהיה מוטל לרחב הדרך א' באלכסון שם בברייתא אם מחמת הראשון נפלו חייב על

נזקי כולם וקאמר ע"ז הגמרא מראשון היכי נפלו רב פפא אמר דפסק לאורחא כשלדא רב זביד אמר כחוטרא דסמיותא פירש"י כשלדא כנבילה מושלכת למעבר הדרך ברחבו וממלאה את כל הדרך כחוטרא דסמיותא המקל של סומים שמגששים בו שפעמים מושיטו לרוחב הדרך ומגשש וכתבו התוספות דרב זביד פליג ארב פפא וסבירא ליה לרב זביד דכי פסיק לאורחא כשלדא לא היה הראשון חייב בנזקי ג' דהו"ל ליזהר כשראה שני שנפל אבל בחוטרא דסמיותא דהוי באלכסון כשנתקל הראשון בראש החוטרא אותו שבא אחר כך ונתקל בסוף החוטרא לא ראהו ע"כ וכתב הרא"ש ע"ז וצ"ע כמאן הלכתא וכתב ב"י כיון דמספקא לן הלכתא כמאן נקטינן לקולא ולא מחייבינן ליה אלא כשהוא באלכסון ומש"ר ולדבריו אם לא היה מוטל כו' ט"ס הוא וצ."ל ולדבריו אם הוא מוטל כו' דודאי כשאינו מוטל לרוחב הדרך ולא באלכסון אין שום אדם שיחייב בזה ועוד דא"כ א"א שנפלו כולן מחמת הראשון וכמו שאמרו בגמרא היכי משכחת לה כו' אלא ודאי ט"ס הוא ומ"ש ולדבריו ר"ל לדברי הרא"ש אביו אבל לדעת הרי"ף והרמ"ה ס"ל דכיון שהוא מוטל על רוחב הדרך חייב אפילו לא מוטל באלכסון דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי עכ"ל ב"י ובאמת שאף לפי הגהתו עדיין אין הל' מתיישב היטב דאיך יכתוב רבינו ולדבריו אדברי הרא"ש ולא הזכיר קודם לזה דברי הרא"ש כלל בזה שהרי הך דין דהיו שלשה כו' לאו מדברי הרא"ש הוא אלא לכ"ע הוא וכמ"ש ב"י עצמו ונראה דצ"ל ולדברי א"א הרא"ש ז"ל היה מוטל כו' ולפי שהיה כתוב בספרים א"מ ז"ל ר"ת "אבא "מורי ["זכרונו "לברכה] החליף המדפיס מ"ם פתוחה דא"מ למ"ם סתומה וז"ל החליף בתיבת לא ומזה נפל הטעות אם לא אלא שאכתי קשה איך סיים לכתוב לפני זה ז"ל הוא חייב בנזקי כולם ואח"כ כתב פלוגתא בזה בשלמא מה שמתחיל לכתוב ז"ל ואם מחמת הראשון נפלו הוא חייב על נזקי כולם ה"ט דציין ל' הברייתא דקתני כן וכתב עלה דמשכחת לה בתרתי גווני ואח"כ כתב עליו הפלוגתא אבל זה שכתב שני חייב בנזקי כולם קשה וע"ק תרתי למה לי שוב מצאתי בשני ח"מ של קלף דליתא שם האי ולדבריו כו' עד גמירא וגם לפני זה לא חזר וסיים הוא חייב בנזקי כולם ולפ"ז נראה לומר דהוא גליון וכתבו אחד מהתלמידים אמש"ר ומשכחת לה כגון שהיה מוטל לרוחב הדרך או באלכסון ונתקלו בו כולם ונפלו אזה כתב אחד מן התלמידים הג"ה מן הצד וציין מ"ש הטור הוא חייב בנזקי כולם וכתב דלדברי הרא"ש היינו דוקא באם היה מוטל באלכסון ואם לא היה מונח באלכסון לא היה חייב בנזקי כולם ולהרי"ף חייב ואף אם תאמר שהכל מדברי רבינו הוא ואינו הג"ה נוכל לפרש ג"כ דלאחר שכתב דמשכחת לה בתרי גווני חזר וכתב דהאי חייב בנזקי כולם דכתיבנא והוא מברייתא כנ"ל להרא"ש

מיירי דוקא בשהיה מונח באלכסון ולהרי"ף אפילו מונח לרוחב הדרך וק"ל ורבינו שפיר דייק וכתב ל' הברייתא דאם מחמת הראשון נפלו הוא חייב על נזקי כולם ואח"כ כתב ל' הגמרא דמשכחת לה כגון שמוטל לרוחב או באלכסון ונתקלו בו כולם ונפלו ור"ל בתרי גווני אלו משכחינן דנתקלו כולם בראשון אבל לא סיים לכתוב שחייב הראשון בשניהם והיינו מפני שהוא מסופק בדברי הרא"ש הנ"ל ואף שגם זה הוא קיצור לשון דהו"ל לפרש י"ל דמסתבר ליה כדברי הרי"ף אלא שלא רצה להכריע לכתוב בהדיא שלא כדברי אביו. ומה שכתבתי שהוא גליון אל תתמה ע"ז שמצינו כיוצא בזה טובא גם הב"י כתב בסי' ת"י בס"ז והוכיח דמה שנמצא כתוב בנוסחאות הרי"ף שלנו הוא טעות והיה גליון ע"ש גם הוכחתי לעיל כן בס"ס ת"ט בדברי רבינו ודו"ק:

סימן תטז

סעיף א

הכותל והאילן שהם רעועין כו' משנה בפרק הבית והעלייה (בבא מציעא דף קי"ז) והובאה בפ"ק דב"ק דף ו' ושם באשר"י כתב הטעם דחייב משום בור: והתרו בבעלים שיוציאם ס"א שיסלקם ור"ל הב"ד התרו ולכאורה היה נראה דה"ה שותפיו שהתרו בו אבל ל' הרשב"א והש"ע לא משמע הכי אלא כל שלא התרו בו ב"ד יכולין לומר לא עלה על דעתי שאתחייב בדבר אבל ק"ק ממש"ר תשובת הרא"ש בסי' ש"ז דבהתראת שכנים שהתרו בו לסלק החיטים ולא סילק פושע הוא וחייב ע"ש וי"ל דשאני התם דהיה ניכר וגלוי וידוע קלקולם כמ"ש שם א"נ שאני התם דמיירי דנתן בידים החיטים על הכותל הרעוע מש"ה מיחשב טפי פושע מאשר לא סילק בו כותל רעוע הבנוי כבר הואיל ועתה אינו עושה בו שום דבר בידים וק"ל וכן חילק בתשובת הרשב"א עצמה הביאה הב"י וד"מ יש"ע בין גירי דיליה או לא ע"ש: לאחר הזמן שנתנו להן שם בפ' הבית והעלייה קאמר דזמן ב"ד כ" יום וכתב הרשב"א דהכל לפי ראות עיני הב"ד והביאו הב"י ע"ש וכבר נתבאר זה לעיל כמה פעמים ומש"ה סתם רבי' כאן ולא כתב ל' יום בין בשעת נפילה בין לאחר נפילה הו"ל דין בור ול"ד לאבנו וסכינו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצוייה והזיקו בשעת נפילה (דיש להן דין אש וכמש"ר בסי' תי"ח ולעיל כתבתי בפרישה בסימן תי"א) דהנך נעשו אש ע"י כח אחרים אבל כותל ואילן מחמת עצמן מריעות' שבהן נפלו כי ראו שלא היו יכולין לעמוד יותר והזהירו ב"ד עליהן להפילן ואי משום דהולכין ומזיקין ואינן דומין לבור (וגם לאש אינו דומה כיון דאינו נעשה ע"י אחרים וכנ"ל ותאמר שיהא פטור מהיזקו) לא גריע' מחמת זה וכ"ש דיש לחייבו יותר מידי דהוה אקושר אבן ברגלי בהמתו והלכה לר"ה והזיקה ואי משום דאין תחילת עשייתן לנזק שור יוכיח עכ"ל

הרא"ש שם: ואם לא התרו בו כו' פי' אבל מתחלה מיהו בנאו כראוי אבל אי מעולם לא היה כותל בריא ומחמת זה נפלה חייב בנזקיו: או שהפקירום פטורי' דהו"ל מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס דפטור (וכמש"ר לעיל סי' תי"ג) אשר"י:

סימן תיח

סעיף א

אש הוא אב כו' עד הוא תולדתו כו' משנה ריש ב"ק ובגמרא שא: ויש לו דין לפטור בו טמון פירוש כמו מוריגים וכלי בקר שהטמינם בגדיש שנשרף פטור וכמו שכתב רבינו בסמוך בס"ח: כתיב כי תצא איש כו' משנה וגמרא בב"ק דף ס' ע"ש: אפי' לא שרפה אלא עציו ואבניו כו' הכל שם במשנה ויליף לה מקרא ונראה דהאי שאינו ראוי קאי גם אאבניו שאין מן הדרך לשרוף ור"ל אע"ג דבאב דשן אינו מתחייב עליו נ"ש כ"א בדבר הראוי וכמ"ש לעיל בר"ס שצ"א ובדבר שאינו ראוי לו אינו משלם אלא ח"נ באב דאש ותולדתו מחוייב לשלם הכל אפילו שרף דבר שאינו ראוי לו: ומ"ש אא"כ הרחיק כשיעור שם דף ס"א וכר"ש דאמר הכל לפי הדליקה: וכן אם היה ביניהן גדר כו' ר"ל תחלה כתב דין הרחקה ברוחב אם אין דבר גבוה מפסיק ביניהן ועתה אירי בשיעור אם יש דבר גבוה מפסיק ביניהן אפי' דבר הנשרף בקרוב לו אינו חייב: אא"כ הרחיק כשיעור שם במשנה ז"ל המיימוני פי"ד מנ"מ לפי שזו מכה בידי שמים היא ול"ד למ"ש בסימן תי"ד דאף דנתנו לו רשות מ"מ אם הזיק חייב וע"ל בסי' תט"ז ס"ז מ"ש בשם הרי"ף בזה: ואם יש ביניהם נהר כו' שם דף ס"א: אבל אם נסרכה כו' פי' אבל אם האש קופצת אז אין לה שיעור שהרי אפי' הגדר גבוה הרבה אפשר שתעבור דליקה זו כיון שקופצת וק"ל: אבל המדליק בשל חבירו כו' חייב כ"כ הרא"ש שם והטעם דיאמר לו הניזק את ברשותי להדליק דליקה מאי בעית:

סעיף ב

נפלה דליקה בחצירו כו' בב"ק דף כ"ג והמי שנפלה אינו ר"ל שנפלה דוקא מעצמה אלא אם הדליקה בידים שנפלה מיקרי: שלא מחמת הדליקה כצ"ל שלא באל"ף:

סעיף ג

השולח הדליקה ביד חש"ו כו' עד וכן אם מסר לשומר שם דף נ"ט ודין אם מסר כשומר כתב הרמב"ם בפ"ד מהנ"מ וכתב המ"מ שיצא לו מדין שאר המזיקים שהשומרים נכנסים בהם תחת הבעלים: ומש"ר בד"א במוסר לו גחלת שם סוף דף נ"ט וכר"ל דקיי"ל כוותיה וע"ל סי' שצ"ו:

סעיף ד
הביא האחד עצים כו' עד עשה א' האש כו' שם דף נ"ט וריש ד' ס' וכן כתב הרא"ש שם כמש"ר ועד"ר: ליבתו רוח שאינה מצויה ז"ל המ"מ שם בפי"ד מהלכות נ"מ פי' רוח שאינה מצוייה תמיד הוא שאין העולם מתנהג בה תמיד אלא לפעמים אע"פ שהיא [באה] בעתים הרבה וא"צ לומר רוח סערה שאינה נושבת אלא לעתים רחוקים: ונצטרפו יחד וליבו פטור ולא אמרינן (כיון) [אע"פ] שסייעו הרוח בעשיית האש הוה כאילו עשאו לבדו מידי דהוה אזורה בשבת ורוח מסייעו דחשבינן ליה כאילו עשה המלאכה לבדו לענין מלאכת שבת דהתם מלאכת מחשבת אסרה תורה אע"ג דלא הוה אלא גרמא בעלמא בהכי אסרה התורה כיון דמלאכה זו עיקרה ע"י רוח אבל הכא גרמא בעלמא וגרמא בנזקין פטור עכ"ל הרא"ש ודבריו כאוקימתא דרב אשי שם ועד"ר.

סעיף ה
עשה אחד האש כו' והוסיף כו' הראשון חייב פ"ק דף ו' על סוגיא דהכשרתי את נזקו מבור כן במרבה בחבילה:

סעיף י
הכופף קומתו של חבירו כו' שם דף נ"ו ואם אינה יכולה להגיע ברוח מצויה פטור כתב המ"מ פי"ד מהל' נזיקין ודוקא שאין מצוייה בעת הכפיפה ואח"כ נסבה אבל אם היתה מצויה בדיני אדם נמי חייב ע"כ:

סעיף יא
גמל שהיה טעון פשתן כו' ואם הניח נרו לחוץ כו' שם דף ס"ב: ומש"ר ואם הגמל הולך ומסכסך בכל הבירה כו' חייב על מקום כו' למד רבי' דין זה מדין כלב שנטל את החררה והלך לו לגדיש הנ"ל בסי' שצ"ב וכ"כ ב"י:

סעיף יב
הלכתא טמון באש פטור שם ד' ס"א וכרבנן דס"ל הכי וילפי לה מדכתיב כי תצא אש ומצאה קוצים ונאכל גדיש או קמה מה קמה בגלוי אף כל בגלוי: כאילו היו שם שעורין או חטין ל"ד קאמר אלא כאילו היו שם שעורין וחטין בשיבוליהן ותבניהן וזה ג"כ בכלל מ"ש מה שהוא הגדיש וק"ל: בד"א במדליק בתוך שלו כו' וכתבו התו' משום דקרא כי תצא אש משמע דמיירי במדליק בתוך שלו אבל מדליק בתוך של חבירו חייב דלא אשכחן ביה קרא דפטר בזה טמון: בדבר שדרכו להטמין כו' דברבר שאין דרכו להטמין פטרו מסברא דלא איבעי ליה לאסוקי אדעתיה שיניח אדם ארנקי בגדיש: ומש"ר בכלו חציו ולא כלו חציו הוא מבואר שם דף כ"ג אליבא דר"י וכן הסכימו המפרשים אף שהרמב"ם לא כ"כ: אלא אפי' בכל מה שישבע כו' פי' אפי' אין עדים בדבר נאמן בשבועתו ליטול

בדבר שהוא אמוד כדין גזלן ונגזל וכבר כ"ר ג"כ בסי' צ' ע"ש מס"א עד סי"ד וע"ל סי' שס"ד וסי' שפ"ח דין מטיל ארנקי לים:

סעיף יג

המשאיל מקום לחבירו להגדיש כו' שם דף ס"ב: אינו משלם אלא דמי הגדיש היינו במדליק בתוך שלו אבל במדליק בתוך של חבירו חייב כ"כ התו' שם בסיפא אהא דקאמר להגדיש שעורין והגדיש חיטין וכתבו דאל"כ אמאי לא ישלם אלא שעורין כו' ע"ש וה"ה ברישא דהכל בבא א' הוא ואע"פ דשם הגמרא אליבא דר' יודא אזלא דחייב בטמון וקאמר רבי יודא מודה בהא דכיון דהגדיש בשל המבעיר ברשותו שנתן לו ומטעם דמצי המבעיר למימר לא נתתי לך רשות אלא להגדיש גדיש ולא דברים אחרים (פי' ומשלם המוריגי' כאילו הן גדיש כמו לרבנן) מ"מ מוכח בתוס' דגם לרבנן ס"ל הדין כן ומטעם דאם בהדליק בשל חבירו אף שברשותו הגדיש או שלא כלו חציו דהו"ל כפושע מחוייב לשלם המוריגים בשלימות ואפשר דיש גם לרבנן צד רבותא בזה דל"ת אף שהדליק בשלו מ"מ כיון שנתן לו רשות להגדיש הו"ל כאילו קיבל עליו שמירתו ויתחייב גם על המוריגים כמו בהכניס פירות לחצר חבירו ברשותו ואכלן שורו של בעל החצר דלר"י והרא"ש חייב בעל החצר בהיזקם מה"ט דאמרי' דמסתמא כיון שנתן לו רשות להכניס קיבל עליו שמירתן וכמש"ר בסי' שצ"ח וגם בס"ס שצ"ג בנתן לו רשות להגדיש ע"ש קמ"ל דאפ"ה פטור בטמון ומשה"נ כ"ר ושאר פוסקים להאי דינא אף לפי מאי דקיי"ל כרבנן דטמון פטור וק"ל והא דהוצרכו לומר שם בגמ' והביאוהו הפוסקים ורבי' דאם נתן לו רשות להגדיש חיטין והגדיש שעורין דאינו משלם אלא דמי שעורין ולכאורה ק' פשיטא וכי ישלם לו טפי ממאי שיזיקו וי"ל דקמ"ל אע"ג דקיבל עליו שמירת תשלומי חיטין א"צ לשלם אלא שעורי' ולא דמי שיווי המוריגים שבתוכם: או שהגדיש חיטין וחיפן בשעורין אע"פ שנתן לו רשות להגדיש חיטין אפ"ה פוטר דא"ל לא ראיתי אלא שעורין רש"י: ומש"ר וחיפן בחיטין כו' גם זה שם בגמרא ופירש"י שנתן לו רשות להגדיש שעורין ולא חיטין עכ"ל וא"ת פשיטא הא כבר כתב דבנתן לו רשות לשעורין אפי' הגדיש כולו חיטין דאינו משלם לו אלא דמי שעורין י"ל דהו"א דוקא התם דשינה מדעת ב"ה דינא הכי משא"כ כאן דלא שינה אלא בהחיפוי הו"א שישלם לו גם כדי חיפוי של חיטין קמ"ל:

סעיף יד

ראה א' הדליקה כו' והלך וכיסה כו' שם דנ"ו:

סעיף טו
הלכתא אשו משום חציו כו' שם דף כ"ב וכר"י דאמר הכי ושם (דף כ"ג) בסוגיא דגם ר"י ס"ל אשו משום ממונו אלא דקאמר דחייב גם משום חציו נ"מ לחייב בד' דברים ופירש"י שם ז"ל ד' דברים נזק צער שבת ריפוי אבל בושת לא דאמרי' דאינו מתחייב בו עד שיתכוין וכדאמרי' בשלהי פרקין נפל מן הגג ברוח מצויה דחייב בד' דברים ופטור מהבושת כו' והאי דנפל מן הגג כ"ר ג"כ בסי' תכ"א סי"ג ע"ש אבל הרמב"ם כתב בהדיא בדין זה בפי"ד דנ"מ דין ט"ו דחייב עליו גם בבושת (ואליביה צ"ל דמ"ש בגמרא בד' דברים ר"ל זולת הנזק דחייב עכ"פ אף אם אין אשו משום חציו אלא משום ממונו) ולענין נפל מן הגג ברוח מצויה פסק הרמב"ם דאינו משלם עליו בושת כיון דלא כיון וגם בש"ע כתב כהרמב"ם בשני מקומות וצ"ל דהרמב"ם חילק ביניהן דזה שעשה האש בידים והלך כדרכו ברוח מצוייה והזיק הו"ל לשמור מזה ומיקרי כוונה טפי מזה שעלה על הגג ונפל באונס אף שהיה ברוח מצוייה אבל הר"ן כתב גם כן בפי' דאינו חייב בבושת גם באש והרא"ש כתב סתם דבריו דחייב בד' דברים וכן רבי' סתם דבריו ונראה דדעת רבינו הוא ד' דברים בלא נזק כהרמב"ם דאל"כ הול"ל כמ"ש בסימן תכ"א והול"ל מילתא בטעמא משום דבושת בעי כוונה בפרט כאן דעדיין לא נזכר ונכתב בדברי רבי' דבעי כוונה ודוק:
ויש בו דין ממונו שהזיק פי' ואינו נהרג ע"י וגם אינו משלם ד' דברים:

סעיף טז
הניח לחבירו גחלת כו' עד תולדות האש שם דף כ"ד וע"ל ר"ס שס"ג:

סעיף יז
כיון שזה חייב לשלם נראה דה"ה האומר לחש"ו קרע כסותו של זה והוא עומד ורואה שקורעו חייב המשלח מטעם זה:

סעיף יח
תולדות האש אבנו וסכינו כו' בפ"ק דב"ק דף ו' ע"א וע"ל ר"ס תי"א:

סימן תיט

סעיף א
כשבאין להגבות לניזק נזקו רואין כו' פ"ק דב"ק ד"ז ע"ב מסקינן דכל מטלטלין מיטב קרינן דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתא ולא כתב רחמנא מיטב שדהו אלא אי בעי לשלם לו בקרקע ועד"ר שם כתבתי ל' הגמרא: רואין אם יש למזיק מטלטלין כו' נראה דמדסתם רבי' בטענת הניזק והמזיק נראה דאיירי בדרך בני אדם דמסתמא ניחא ליה לשלם מטלטלין מבמקרקעי שלו שהוא דבר של קיימא והניזק עומד וחפץ את דינו לשלם לו בקרקעות כמ"ש מיטב שדהו ישלם ע"ז כ"ר דאין יורדין למכור הקרקע ומטעם

דגם מטלטלין מיטב מיקרי ואפי' יש לו כסף יכול לשלמו בסובין אף שאין הדין כן במלוה ולוה וכמש"ר לעיל סימן ק"א וכיון שהרשות ביד המזיק ליתן לו מטלטלין מה"נ גם הב"ד כשבאו להגבות אף שלא בירר המזיק דבריו כגון שאינו בכאן אין יורדין למכור קרקעות אלא מגבין לו מטלטלין דמסתמא ניחא להמזיק בהכי ואם רוצה הניזק שיתן לו דוקא מטלטלין והמזיק ניחא ליה ליתן קרקעותיו מזה לא דיבר רבי' כאן אבל מוכח מדברי הרא"ש דלעולם הברירה ביד המזיק ודלא כב"י וכמ"ש בדרישה ע"ש: ומש"ר ושמין לו כפי מה שיכול למכרו מיד ובמקומו כ"כ הרא"ש שם ואע"ג דקאי שם אפריעת ב"ח ומטעם דאל"כ נעלת דלת בפני לווין שיתן לו הפחות שבביתו ולא יוכל למכרו לאלתר ס"ל לרבי' דה"ה לתשלומי ניזק דהא רחמנא מעדיף כחו דניזק לשלם לו במיטב משא"כ בב"ח דדינו מן התורה בזיבורית ומתקנת חכמים בבינונית וק"ל ועמ"ש בסי' ק"א בפירוש דימכרנו מיד ובמקומו: ואפי' אם זיבורית של מזיק טובה כו' שם וע"ל סימן ק"ב מ"ש שם:

סעיף ג

מת המזיק קודם שישלם כו' כל זה מבואר בפ"ק דב"ק שם: משום דהנזק נעשה עליהם כחוב פי' ואין נפרעין מיתומים אלא מזיבורית כמ"ש בסימן פ"ז: והאידנא שתקנו כו' כדלעיל סימן ק"ז: דבדורות הללו פי' דוקא בימיהם שהיו להם שדות וכרמים וסמכי דעתייהו עלייהו משא"כ עכשיו דעיקר משא ומתן שלנו הוא במעות ומטלטלין אף מדיני דגמרא גובין מהן דמטלטלין דידן עומדים במקום שדות דידהו ונ"מ דאם היה גובה מכח תקנה א"כ בדבר דלא שכיח לא היה גובה משא"כ מדינא דגמרא וכ"כ הרא"ש בב"ק וכך"ר בא"ע ר"ס ק' בשם הרמב"ם ע"ש אבל בכתובות פרק מציאת האשה הביא שם לר"ת שחולק ע"ז וכתב ול"נ דא"כ יבטל עכשיו תקנת השוק דאם כקרקע דמי ממילא אם מכרם הבעל תוציאם האשה מיד הלקוחות עכשיו וכ"כ התו' בדף ס"ז: מידי דהוה אגמלי דערביא כו' בכתובות דף פ"ז ופירש"י גמלים של ערביים דסמכה אשה דעתה עלייהו והוי כקרקעות:

סימן תכ

סעיף א

אסור לאדם שיכה לחבירו כו' עד קטע ידו הוא ל' הרמב"ם בפ"ה מהל' חובל: ומ"ש עובר בלאו שנאמר פן יוסיף כן כתוב בש"ע ונראה דר"ל כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא ל"ת אבל במיימוני כתב שם שנאמר לא יוסיף ותרווייהו ל' הפסוק הוא בסוף פ' תצא והיה אם בן הכות הרשע וגומר ארבעים יכנו לא יוסיף פן יוסיף להכותו על אלה

וגו' וגם רש"י פירש שם בפירוש החומש ז"ל פן יוסיף מכאן אזהרה למכה את חבירו ע"ש ועיין בלשון הרמב"ם: ומש"ר ואם הקפידה תורה בהכאת רשע כלומר שלא להכותו יותר על רשעו דהכתוב בהכאת רשע מיירי ונ"ל שרבי' ניחא ליה למילף מיתורא דקרא פן יוסיף דאי לאו יתורא דקרא הו"א דילמא לא הקפידה התורה כ"כ כ"א בהכאה יתירה על המלקות דכבר נלקה דאז יש בו סכנת מיתה משא"כ בהכאה גרידתא ואע"פ שהוא קרא יתירה מ"מ כיון דכתיב ברשע הוצרך רבי' לסיים ולכתוב ואם הקפידה בהכאת רשע כו' וק"ל והרמב"ם ניחא ליה ללמוד מדכתיב ולא יוסיף שהוא לאו גמור וגם רבי' לא למד הלאו מפן יוסיף אלא משום דכתיב עכ"פ לא יוסיף ארשע דמזה למד דגם פן יוסיף דקאי אעלמא לאו הוא וכדי של"ת איך נלמד מלא יוסיף דכתיב ברשע לפן תוסיף דקאי אצדיק מש"ה כתב דצד ק"ו יש בו וכיון דגלי גלי ודוק: ומכיצד קטע ידו כו' והלאה הוא ל' הרמב"ם בהל' חובל ע"ש:

סעיף ב

אע"פ שלא הכהו נקרא רשע בפרק ד' מיתות מייתי לה מדכתיב ויאמר לרשע למה תכה רעך למה הכית לא נאמר אלא למה תכה:

סעיף ג

והחובל בו חייב בה' דברים כו' משנה ר"פ החובל ובגמרא ילפינן כולהו מקראי ע"ש: צער וריפוי ובכלל ריפוי תוס' מזונות בימי חליו וכ' ר"ן בשם ירושלמי ריש החובל:

סעיף ד

לוקה כיון שאין בו חיוב ממון אבל אם יש בו חיוב ממון אינו לוקה בגמרא פרק אלו נערות (כתובות דף ל"ה) ושם פריך מ"ש חובל מכל התורה כולה דקיי"ל היכא דאיכא ממון ומלקות ואתרי ביה מילקי לקי ואינו משלם ומשני שאני הכא דרבי קרא לתשלומין דכתיב כאשר עשה כן יעשה לו כן ינתן בו למה לי דבר שיש בו נתינה ומאי ניהו ממון עכ"ל וע"ל ריש סימן תכ"ד שם קאמר דתרתי ממון ומלקות לא עבדינן ביה דכתיב כדי רשעתו כדי רשעה אחת אתה מחייבו ולא בשתי רשעיות:

סעיף ה

ואפילו הכה עבד כנעני של חבירו כו' כן הוא ג"כ בכל דפוסי הרמב"ם בפ"ה דחובל ועד"ר.

סעיף ו

כיצד קטע ידו או רגלו כו' והא דלא אמרי' דיקטע ידו ממש כמשמעות הקרא יליף שם בגמרא מכמה קראי: הכהו על ידו וצבתה כו' ירושלמי כתבוהו הרי"ף והרא"ש בפרק החובל ורמב"ם פ"ב מחובל:

סעיף ז
הכהו על ראשו כו' עד וכתב וא"א הרא"ש ז"ל כ"כ הרמב"ם שם והוא מגמרא דפ' החובל (בבא קמא דף פ"ו:)

סעיף ח
הכהו במקום שאין נראה כגון על ברכיו ולא ראוהו שום אדם כו' כ"כ הראב"ד שם ופי' בש"ע דההכאה לא ראוהו בני אדם העומדים שם וגם לאחר זמן לא תוודע ההכאה כיון שחבלתו היא בין ברכיו מקום שאין נראה והצריך שני תנאים לשלא יתחייב בבושת מפני שהבושת תלוי בידיעת בני אדם ממנה בשעת הכאה או בהתוודע אח"כ המכה וכבר כתבתי מזה לעיל ס"ס פ"ז ע"ש:

סעיף ט
אין כאן אלא בושת פי' הראב"ד שם ודוקא במקום שרואין:

סעיף י
אינו נותן לו אלא צער כו' ודוקא כשאין רואין דאילו יש רואין חייב גם בושת וכ"כ המ"מ ונקטינהו רבינו והרמב"ם שם בכה"ג כדי להמציא מקום דחייב זה ולא חייב זה:

סעיף יב
וכתב א"א דוקא כו' כ"כ שם בפסקיו: הוה גרמא בניזקין וכיוצא בזה כתב לעיל בסגירת בית חבירו ולא דר בו בסימן שס"ג בשם הרא"ש: (יג)

סעיף יד
גילח שער ראשו כו' סכו בסם כו' נותן לו כל ה' דברים כו' בב"ק דף פ"ו סכו נשיא דלא הדר נותן לו כל ה' דברים צער דאית ליה קרטופני ברישיה מצווחי מהני קרטופני ריפוי דבעי אסוותא שבת דהוי מרקד כי כוביא דבעי מחוי גווני רישא ולא מחוי מהנהו קרטופני בושת אין לך בושת גדול מזה ופי' רש"י נשיא סם המשיר את השער ואינו חוזר ואיכא נזק דהא אפחתיה מכספיה דמום הוא קרטופני ביקעי ביקעי חטטין מצווחי ליה מכאיבי ליה מחמת חוזק הסם דבעי לאסויי צערא דהנך קרטופני דבעי אחוי מראה נענוע בראשו להראות מיני שחוק כדרך הליצנים דהשתא עד שירפא הנך קרטופי לא מצי אחוויי ואע"פ שלא בטלו משאר מלאכה נותן לו שבת זו הואיל ומלאכתו בכך עכ"ל והנה מלשונו משמע שהנזק הוא חסרון השער והוא שייך אפילו בגילוח שער ראשו והשבת נותן לו מחמת שאינו יכול לעשות מלאכתו דהיינו נדנוד ראשו בשביל הבקעים והחטטים שבאו לו מחמת הסם ולא מחמת שאין לו שערות בראשו לנדנד בהן שהרי לא הזכיר רש"י שעושה בשערות שבראשו וכן מוכח לשון הגמרא דקאמר ולא מחוי מחמת הני קרטופני ולא קאמר מחמת שאין לו שערות גם צריך לומר כן כיון שנותן לו נזקו על שנפחתו דמיו בשביל חסרון השער שלא יחזרו לגדל לעולם וכדפירש"י אם כן איך שייך

ליתן עליה שבת ורבינו והרמב"ם שכתבו לרקד בראשו ולנדנד שער ראשו בריקודו צ"ל דל"ד קאמרי אלא ה"ק שגם בהיות השער בראשו רגיל לעשות מלאכתו בו שאין השערות מעכבין עליו מביעשות מלאכה זו בגווני דרישא דיכול ג"כ לעשות זה בשערות ראשו ומש"ה צריך ליתן לו נזק. וגם שבת ולא כ"ר דנותן לו נזק משום דזה פשוט ולא כתב אלא שאר ד' דברים הבאים מכח זה הסם דאף שאין כוונתו כ"א להשיר השער דהיינו נזק מ"מ נמשכים על ידו גם חיוב שאר ד' דברים והשתא א"ש דלא כתב שבת ברישא בגילח לו השער דודאי ע"י גילוח שערו אין לו שבת וביטול מלאכת נענוע דראשו כנ"ל מוכרח ע"פ מ"ש לפרש דברי הרמב"ם ורבינו אם לא שנאמר שהיה לו גירסא אחרת בגמרא והוא יותר דוחק ודוק:

סעיף טו

ואפילו הפיל את שינו כו' כ"כ הרמב"ם שם:

סעיף טז

החובל בחבירו וקרע העור כו' רצה לומר בקריעת העור חבל בחבירו וסיים הרמב"ם כו' [עיין בבית חדש שהביא לשון הרמב"ם ותמיהת הרב המגיד עליו] ואפשר לומר דבבת עם אביה דוקא קאמרי שאינו מקפדת עמו בשאר מקומות ומה שכתב רבינו לפיכך החובל כו' ה"ק ולפיכך אפי' לא חסר עורו אלא קריעה ג"כ חייב:

סעיף יז

וכיצד משערין הה' דברים כו' שם דף פ"ג ע"ש: כאילו היה עבד נמכר ר"ל כאילו היה נמכר להיותו עבד עברי (כן פירש"י ונ"י ר"פ החובל אבל הרא"ש כתב דשיימינן ליה כעבד כנעני דנמכר לעבד עולם כן חסרון אברו הוא לעולם משא"כ בעבד עברי דאינו נמכר אלא לו' שנים ואם באנו לשומו לכל ו' שנים פעם אחר פעם יעלה לערך יותר מכדי שעולה הערך כששמים אותו בפעם א' ע"ש) ואפי' אם הוא אדם חשוב שיימינן נזקו כעבד ואשר נגע בכבוד חשיבותו זה משלם בכלל בושת שהרי שיימינן הכל לפי המתבייש אבל לענין נזק הכל שווין וק"ל: כמה היה יפה קודם שחבל בו כו' ושומא זו להקל טפי ממה שהיו שמין דמי שיווי היד לחוד לקטוע היד עבדו דודאי הרואה עבדו שנם אין קוטע ידו אלא בדמים מרובים ולהקל בכל השומות אנו למדין מוביער בשדה אחר דאמרה תורה לשום ערוגה אגב שדה כ"כ הרא"ש ר"פ החובל וע"ל סימן שצ"ד: וכתב א"א הרא"ש ז"ל כו' שמין עבד נוקב כו' בשביל חסרון רגלו והוא דבר מועט י"מ דהוה כאילו כתב ולכאורה נראה דאם הי' עבד נוקב מרגליות ושבר רגלו שמין כו' אבל מיהו יראה דשומא זו ששמין לאדם כפי מלאכתו היינו דוקא כו' אבל יותר נראה דמ"ש והוא דבר מועט ר"ל דמחשב מועט כנגד קטיעת ידו אבל מ"מ צריך לשלם לו

כאילו קטע רגל דעבד דעלמא וכדמסיק הרא"ש דאל"כ הו"ל מיד דמ"ה הוה דבר מועט מפני שמחמתו יהיה יותר קבוע במלאכתו וכמ"ש אח"כ אלא ודאי לא כיוון הרא"ש לזה אלא כוונתו לומר בתחלה דבקטיעת יד עבד נוקב מרגליות צריך ליתן לו הרבה מפני שמלאכתו בידו ולא ברגלו ואח"כ חזר ופי' דבריו דלאו דבר מועט ממש קאמר גם נראה לדקדק כן מל' הרא"ש ורבינו שכתבו ז"ל אבל אם קטע רגלו והיתה שומתו פחותה משומת עבד שלם כו' מדכתבו והיתה ולא כתבו ואז שומתו פחותה כו' ש"מ לאו בכל ענין שומתו פחותה דיש אדון דיש לו עבד נוקב מרגליות ומדקדק ג"כ ברגל עבדו טובא כדי שיהא ראוי לכל מה שיצווהו וא"כ ק' למה סתם וכתב תחלה דשומתו מעט אלא מאי נגד שומת ידו קאמר ודוק: צער אם קטע ידו וכו' אומדין מי שנכתבה ידו כו' ז"ל המשנה ר"פ החובל אומדין כמה אדם כיוצא בזה רוצה ליטול כו' ופירש"י כיוצא בזה לפי מה שהוא מעונג רב צערו וכאבו וכ"כ הרמב"ם בפ"ב דחובל בהדיא ע"ש דין י' ובגמרא דף פ"ה צער במקום נזק היכי שיימינן (פירש"י היכי שקטע ידו ונתן לו דמים היכי שיימינן את הצער הלא יש לקצצה בשביל הדמים שנטל) כו' עד אלא אומדין כמה אדם רוצה ליתן לקטוע לו ידו המוכתבת למלכות בין סייף לסם עכ"ל הגמרא ובזה דברי רבינו מבוארים שדימה זה למי שידו מוכתבת למלכות שמוכרח לקצצה כמו כאן שזה קטע יד חבירו בסייף וכתב יד תחת יד אלא שדרשינן ליתן דמים כנגד הקציצה ודמי היד כבר נתן ועליו ליתן עוד דמי צער וכיון שזה המוכה צערו כבר נעשה שכבר נקצצה ידו לא מחמירינן על המזיק לשלם מה שאדם רוצה ליטול ולהצטער כך: והיכא שכואו בשפוד כו' נראה מדברי הרמב"ם כו' עד"ר: פירש ר"י כששמין הצער שמין כו' בפרק נערה כ"כ ע"ש והביאו הרא"ש בפרק הכונס: ורבינו משולם כתב שמשלם הכל צ"ל ר' שמשון כי כן כתב שם באשר"י בשמו בפרק הכונס וגם בתשובותיו ומפני שכתב שם דברי ר"י וראיותיו וכתב עליו דברי ר' שמשון שדחה ראיותיו משמע דהסכים לר"ש ומש"ה כתב וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל ועד"ר: כיצד משערין השבת אם לא חסרו אבר כו' שם דף פ"ו פלוגתא דאביי ורבא והלכה כרבא דאמר כן: ומ"ש ואם חסרו אבר כו' כל זה שם והרא"ש כתב עליו כדברי רבי': ומ"ש שמין אותו לאותה מלאכה כו' פי' לענין תשלומי שבת דכתב דינו דמשלם לו כשומר קישואין ע"ז קאמר דאם בעל מלאכה הוא מוסיפין בשבתו ולעיל סי"ז איירי רבי' בנזק שנותן לו כל דמי ידו ורגלו ועליו כתב בשם הרא"ש דלפעמים אין שמין אותו מה שמיוחד למלאכתו אלא כשאר בני אדם וק"ל: כיצד משערינן הריפוי אומדין כו' ברייתא שם דף פ"ה ע"א: כתב הרמב"ם כו' בפ"ג מהל' חובל כ"כ וכתב שם המ"מ דהוא דבר פשוט דהרי לא חייבתו התורה אלא ליתן דמי רפואתו

ושבתו והרי הוא נותן וגם מוכרח דין זה מדין עלו בו צמחים שכתב אח"כ דאם צריך ליתן תיכף בע"כ היה נפטר מהצמחים דעלו בו אח"כ ע"ש: עלו בו צמחים שלא מחמת המכה אינו חייב לרפאותו בגמרא פריך ע"ז שלא מחמת מכה צריכה למימר מאי שלא מחמת מכה שעבר על דברי הרופא ואכל מה שלא היה לו לאכול ורבי' שכתב בסמוך עבר על דברי הרופא כו' תני והדר מפרש כ"כ ב"י: והרמב"ם כתב חייב כו' והראב"ד השיג כו' שם בפ"ב ועבד"ר: וצריך לשכור לו רופא כו' שם דף ע"ב וז"ל הגמרא שם ואי אמר ליה אסייך אנא א"ל דמית עלי כאריא ארבא ורבי' לא כתב ה"ט מפני שהטעם דאומן שאינו מקבל שכר כו' מספיק לזה ולאומר יש לו רופא שירפאך בחנם ב"י. ואי אמר תן לי שכר הרופא כו' פי' אף אם יאמר קוץ עמי קצבה כמו שנותנין לרופא וכ"ש אם יאמר תן לי מה שצריך לרפואה מידי יום ביומו דשייך ה"ט ועוד טעם אחרינא דשמא פושע בנפשו כדי ליטול מהחובל טפי וכ"כ שם בגמרא ורבי' קיצר וק"ל: בושת הכל לפי המבייש והמתבייש כו' ר"פ החובל: ומש"ר שיותר הוא בושת המבוייש מהמזולזל כו' כן פרש"י בפ' החובל וכ"כ הרמב"ם בפ"ו דחובל וכ"כ בש"ע וכ"כ ר' עובדיה בפ' המשניות שפי' זה עיקר אבל רש"י פי' בפ' אלו נערות (כתובות דף מ') דבינוני שבייש בשתו מרובה מאדם מזולזל שבייש וכתב ר"ן שם דפירושו מוסכם במילי אחריני אבל לא באונס ומפתה ע"ש וע' בא"ע ר"ס קע"ז: וגם המתבייש לפי מה שכבודו שם דף פ"ו ע"א דלפי גדולת המתבייש שיימינן ג"כ: הכה את חבירו באזנו וחרשו או אחזו ותקע לו כו' אבל תקע באזנו בלא אחיזה ונתחרש ע"י כך פטור מד"א ברייתא דף צ"א וככ"ר בסמוך בצעק לו באזנו: אבל אם הוא בעל אומנות כו' כ"כ גם התוס' בדף פ"א אמימרא דרבא והביאו ראיה מהא דתנן בערכין דחרש נודר ונערך אלמא דיש דמים דהתם בבעל מלאכה איירי: קטע ידו ולא אמדוהו ושבר רגלו כו' מפני שיש במימרא זו חילופי גירסאות ולהן צורך לביאור מש"ה אכתוב בהן בקצרה ז"ל הגמרא שם בעי רבא קטע ידו ולא אמדוהו כו' עד ולבסוף חרשו מהו מי אמרינן כיון דלא אמדוהו בחד אומדנא סגי ליה ויהיב ליה דמי כוליה בהדי הדדי א"ד אדא חדא אמדינן ויהבונן ליה נ"מ דבעי למיתב לה צער ובושת דכל חדא וחדא נהי דנזק וריפוי ושבת דכל חד וחד לא יהבינן דכיון דקא יהיב ליה דמי כוליה כמאן דקטליה דמי והא יהיב ליה כוליה צער ובושת מיהא דכל חד וחד בעי למיתב ליה ואת"ל כיון דלא אמדוהו קיהיב ליה דמי כולו בהדי הדדי אמדוהו מהו כו' עד תיקו והתוס' הקשו על גירסא זו וכתבו תימא בשלמא נזק ושבת דין הוא שלא יתן שכל זה הוא בכלל דמי כולו אלא דריפוי למה פשיטא ליה שיהיה בכלל דמי כולו יותר מצער ובושת ואכתי ק' דמאי קמיבעיא ליה למה יפטור מריפוי צער ובושת בשביל שחרשו לבסוף ונותן לו דמי כולו

מ"ש מקוטע ידו דאע"פ שהוא נותן נזק שהוא דמי ידו נותן ג"כ ריפוי צער ובושת כו' עד ונראה לר"י דפשיטא ליה דמשלם צער ריפוי ובושת דכל חדא אלא דקמיבעיא ליה אם הקטעת יד ורגל וסימת עינו וחרשת אזנו היו בד' ימים זא"ז מי אמרינן דחשיב כאילו עשה הכל פעם אחת ואומדין הכל ביחד א"ד שמין כל אחד בפני עצמו ונ"מ שעולה השומא טפי כששמין כל אחד בפני עצמו עכ"ל התוס' וגירסת התוס' תפס הרא"ש לעיקר ע"ש דף קל"ט ע"ד והן הן ג"כ דברי רבינו ומסיק הרא"ש וכתב ז"ל ואת"ל כיון דלא אמדוה יהיב ליה דמי כולו פי' ואומדין הכל ביחד והכי הלכתא (ור"ל דהלכתא כאת"ל דגמרא) אמדוהו מהו כיון דאמדוהו כגבוי דמי א"ד כיון דמיחסרא גובינא לא תיקו ומסתברא דכמאן כגבוי דמי לפי מאי דפרישות דאין נפקיתא אלא לפי עילוי שומת פרטים לכללים למה יעשו שומא אחרת אחרי שכבר נתחייב בשומא ראשונה עכ"ל והנה רבינו כתב הדינין ע"פ פסקי הרא"ש דבלא אמדוהו ביני וביני פסק דנותן לו דמי כולו כפי מה שאומדין אותו בפעם אחת והאי דמי כולו לאו דווקא דמי שוויו קאמר דהא לענין שוויו דהיינו נזק וגם שבת אין נ"מ בין שומא אחת לשומות הרבה אלא לשון הגמרא הנ"ל נקט דמי כולו ור"ל גם הריפוי והצער והבושת אומדין הכל ביחד בשעה ששמין דמי נזקו ושבתו וסתם רבינו תחלה ואח"כ פירשו כמ"ש בשם הרא"ש ואח"כ כתב בפשיטות באמדוהו בין מכה למכה דנותן לו כפי מה שאמדוהו כמסקנת הרא"ש וכתב עליו דברי הרא"ש כדי ללמדנו למה פסק בספיקא דאיבעיא להוציא וליתן לו דמי כל אבר דה"ט כיון דאין כ"כ נ"מ מש"ה מסתברא לומר שלא לעשות שומא חדשה גם מבואר במ"ש מתחלה דנותן לו דמי כולו כו' וכמ"ש אבל הרמב"ם ס"ל דהו"ל ככל איבעיות דלא נפשטו דלכתחלה אין מוציאין ואם תפס תפס וכמש"ר בשמו בסמוך ומדלא הביא רבינו דברי הרמב"ם במ"ש שם (בלא [ברישא] לפלוג אדברי הרא"ש שהביא רבינו ש"מ דס"ל דגם הרמב"ם ס"ל כפי' הרא"ש בזה והמ"מ נסתפק בדברי הרמב"ם בזה ועד"ר שם כתבתי ביאור לדברי הרמב"ם במ"ש ואם תפש הניזק נזק כל אבר ואבר ודמי כולו דר"ל בדמי כולו מותר דמים שהיה שוה אחר שנקטעו איבריו ובזה א"ש דכתב דאין מוציאין מידו אבל אינו ר"ל דמי כולו כמו שהיה שוה בריא דא"כ איך יניחו בידו כל תפיסתו שתפס דמי איבריו בפרט ובכלל. ומה שכתב רבינו בשם הרא"ש דבכל שומא שמין כמה נחסרו דמיו בשביל אותו אבר פי' אינו ר"ל דאף שיאמדוהו אחר שנתחרש כל הניזקין בשומא אחת ביחד כמה היה שוה קודם שנתחרש וכמה שוה עתה דיעלה זה לשומת כל אבר ואבר בפני עצמו דז"א מן הסברא וגם המ"מ כתבתי לשונו בדרישה כתב בפשיטות דאין דומה דמי שומת נזק דכל אבר ואבר בפני עצמו לשומתן יחד אלא ה"ק אף לאחר

שנתחרש ל"מ להגמרא אי ישומו גם נזק ושבת דכל איבריו יחד אלא על נזק ושבת לא קמיבעיא להגמרא כמו אריפוי וצער ולא כהרמב"ם דס"ל דכשאומדין אחר שנתחרש קמיבעיא להגמרא אי שמין גם הנזק דאיבריו כל אחד בפני עצמו וז"ש בסוף ז"ל ואם תפס הניזק נזק דכל אבר כו' משמע דבלא תפיסה אין נותנין לו אפילו הנזק כ"א בשומת הכל יחד ועד"ר שהארכתי בביאור דברי המ"מ ע"ש: אין מוציאין מידו הרמב"ם לטעמיה דס"ל בכל ספיקא דתלמודא דמהני תפיסה ומה שלא גילה רבינו כאן דעת הרא"ש דלא ס"ל כוותיה ולא מהני תפיסה כמש"ר לעיל בשמו בסימן שפ"ח ושפ"ט לפי שלהרא"ש אפילו בלא תפיסה גובה הכל מדין וכנ"ל ואע"פ שהרמב"ם מיירי כשכבר חזרו ואמדו ג"כ דמי כולן מ"מ כיון דאומד שחזרו ואמדו דמי כולן יחד ללא צורך היה ושלא כדין אנו הולכין אחר הערך שאמדו על כל מכה ומכה וק"ל:

סעיף יח

כשב"ד מגבין כו' אבל אם לא עשה בו דבר אלא שביישו כו' שם דף צ"א אהא דתנן שם מעשה באחד שפרע ראש האשה ובאה לפני ר"ע וחייביה ת' זהובים ויהיב ליה זמן ופריך הגמרא ע"ז והאמר ר' חנינא כו' [עב"ח שהביאו] ומדקאמר כי לא יהבינן זמן לחבלות כו' ולא חלק בחבלות גופא דעל ג' דברים ממנו דהיינו נזק ריפוי ושבת אין נותנין זמן משום דחסריה ממונא ולא על צער ובושת וגם מדמסיים על בושת לחוד ולא כתב נמי צער דג"כ לא חסר לנחבל בממונא ש"מ דס"ל דבחבלה הואיל דמ"מ יש חסרון לנחבל אין נותנין זמן לכל החיוב שבו ודוקא בבושת הבאה מחמת ענין דאין בה חסרון ממון כלל כההיא דפרע ראש האשה נותנין זמן וכן מבואר בלשון הרמב"ם שכתב בספ"ב דחובל ז"ל כשפוסקין ב"ד על המזיק ומחייבין אותו לשלם גובין ממנו הכל מיד ואין קובעין לו זמן כלל ואם נתחייב בבושת בלבד קובעין לו זמן לשלם שהרי לא חסרו ממון עכ"ל וכן משמעות סוף לשון רבינו שכתב ואם לא עשה בו דבר אלא שביישו כו' וא"כ ע"כ צ"ל גם ריש דבריו עד"ז שלא יסתרו דבריו זא"ז:

סעיף יט

וכאשר ידונו צריכין לשער כו' שם דף צ"א איבעיא דאיפשיטא הוא דדינא כמו דאמרינן למיתה שנאמר באבן יד או באגרוף אשר ימות בו ואם אין בו כדי היזק כזה אמרינן מכה בידי שמים היא: אבל בבושת א"צ אומד שהרי כו' ר"ל כוונתו דעל חבלה גדולה הנעשית ע"י עץ קטן חייב בבושת כאילו ועשתה אותה חבלה ע"י עץ גדול (וכ"כ בש"ע בסכ"ה) וראיה מרקיקה שחייב בבושת גדול אע"פ שהבושת באה לו על ידי (קנין) [ענין] קטן שעשה בו הרקק וכ"כ הרמב"ם בפ"א דחובל ע"ש ולא כי"מ דדוקא בושת הבאה ע"י מעשה דאין בו ד' דברים חייב בכל דהו ולא בבושת שבאה ע"י חבלה ודוק:

סעיף כ

כתב הרמב"ם אבד כו' שם בפ"א כ"כ: ישבע הנחבל ויטול כו' כתב הראב"ד ע"ז בהשגותיו ז"ל יפה כתב ומה אם במקום שאין העדים יודעים אם חבל בו בע"ה או שחבל הוא בעצמו אמרו נשבע ונוטל לפי שאין דרך שיחבול אדם בעצמו והולכין אחר החזקה כאן שראו עדים שחבל בו ואין האבן קטנה יכולה לחבול כזאת לא כ"ש שיהא נאמן בשבועתו: דאפילו מחט קטן כו' כן מפורש בפרק הנשרפין (סנהדרין דף ע"ז) אפילו לענין מיתה וכתב המ"מ דוקא שהיא חדה והמית בחידודה אבל לא כשהמית מחמת משקלה ע"ש:

סעיף כא

החובל בעצמו אע"פ שאינו רשאי אחרים שחבלו בו חייבים כן הוא הגירסא ברוב הספרים ומשנה הוא שם דף ל' וכבר כתבתי מזה לעיל סימן שכ"ב דאף דבמשנה כתב שם אע"פ שאינו רשאי פטור מ"מ בדברי רבינו ל"ג פטור והוכחתי כן ע"ש ור"ל אף שרגיל לחבול עצמו שאינו רשאי ועבר על דעת קונו גם לא חס על כבוד עצמו והו"א שגם לאחרים אין לחוס על כבודו דומה להמבייש ערום דפטור מטעם דלאו בר בושת הוא קמ"ל דאפילו הכי אחרים שחבלו בו חייבים ושם בגמרא דף צ"א מייתי תנאי דאיכא תנא דקאמר דאינו רשאי לחבול בעצמו דקל וחומר הוא מהמצער עצמו מן היין דנקרא חוטא דכתיב וכפר עליו מאשר חטא על הנפש כ"ש המצער עצמו בחבלות: כתב הרמ"ה שאינה הלכה כו' שם בגמרא איכא מ"ד דס"ל דמותר לחבול בעצמו וכתב על המשנה הנ"ל דקתני בה אינו רשאי דאינה הלכה אבל גם הרמ"ה מודה דהלכה כאותה משנה במה דקתני בה גם כן דאינו רשאי לקצוץ אילנותיו דהוא נילף מואותו לא תכרות ומש"ה לא מייתי ליה רבינו להרמ"ה לעיל ריש סימן שפ"ב ע"ש מ"ש ואע"ג דרבינו [הביא כל המשנה] לא הביא המשנה אלא ללמדנו דרישא דהמשנה שהבאתי ס"ל להרמ"ה דאינה הלכה אבל באחרים שחבלוהו פשיטא שחייבים במכ"ש לסברת רמ"ה וק"ל ובגמרא שם מחלק דאע"ג דאסור לאדם לקרוע בגדיו על מת יותר מדאי משום אל תשחית לכ"ע חבלה בגופו שרי טפי מפני שזה מעלה ארוכה [וזה אינו מעלה ארוכה] ופסידא דלא הדר הוא:

סעיף כב

המבעית את חבירו כו' שם דף צ"א: אחזו ותקע לו באזנו כו' חייב בתשלומין כבר כתב רבינו לעיל בסמוך וכאן חזר וכתבו לחלק בין אחזו בו או לא ומש"ה סתם וכתב כאן דאפילו אחז בו כו' חייב בתשלומין ולא כתב כמה משום דסמך אמ"ש לפני זה דנותן לו דמי כולו:

סעיף כג
כתב הרמב"ם אם הנחבל אומר כו' בפ"ב דחובל כ"כ: (כד)

סעיף כה
המבייש את הערום [כו'] נשבה בו הרוח כו' ז"ל המשנה כו' [עב"ח שהביא ל' הגמרא עם פרש"י] בבית המרחץ חייב בית המרחץ בר בושת הוא (פירש"י כולן עומדים שם ערומים) אמר רב פפא שביישו על גב הנהר ע"כ ובתו' הקשה על פירש"י ז"ל וק' לפי מ"ש דפריך אברייתא הו"ל למפרך אמתני' דקתני המבייש את הערום חייב ונראה לפרש כו' [עיין ב"ח שהביאו] ודע דמש"ר המבייש את הערום כו' עד ור"י פי' כו' כ"כ הרמב"ם ריש פ"ג דחובל ותראה שרבי' לא הזכיר הרמב"ם לכתוב זה בשמו משום דגם דין שלפני זה כתבו בשם הרמב"ם (אע"פ שאינם בפ"א) מדקאמר המבייש את הערום כו' ול"ק ביישו ערום וכל הברייתא יש לדקדק מינה כמו שכתבו התוס' על לשון המשנה דלא איירי שמביישו במה שמערימו לחוד אלא אפי' רקק בו או סטרו אפ"ה פטור וכדעת רש"י הנ"ל ובלה"נ מוכח כן דהא בגמרא הנ"ל אמרו דבערום ובבית המרחץ אין שייך בו בושת דערום וכ"כ המ"מ שם שדעת הרמב"ם כדעת רש"י ולא כדעת ר"י וכן דייק ל' רבי' שכתב על העתקת דברי הרמב"ם ור"י פי' כו' לפלוגתא: ומש"ר ז"ל ולא קאמר בגמרא המבייש את הערום כו' פטור נ"ל דמלת את ג"כ דייק דאף דהגמרא קאמר ערום בר בושת הוא בתמיה וס"ל דפטור בערום הגמרא לא קאמר את הערום דפטור משמע אף שביישו ברקיקה או בשאר עניינים ומש"ה לא קאמר את משום דמיירי בהפשטת בגדים וק"ל ומכל זה תימה על הב"י שכתב על דברי המ"מ הנ"ל שאין מוכרח שהרמב"ם ס"ל כדעת רש"י ושכיון דאפוקי ממונא הוא נקטינן כדעת ר"י עכ"ל בית יוסף וכבר הוכחתי דהרמב"ם כרש"י ס"ל וגם מ"ש וכיון דאפוקי ממונא הוא כו' תימה הלא אדרבה לדעת ר"י מפקינן ממונא במבייש לערום ברקיקה או בהכאה ואם נאמר שהרמב"ם ס"ל כדעת רש"י לא היה חייב עליהן לכן נלע"ד להגיה וצ"ל לא נקטינן כר"י וקאי אמ"ש לפני זה שהרמב"ם הוא כדעת רש"י אזה כתב דקיי"ל כוותייהו ולא כר"י כיון דאליביה דר"י אפוקי ממונא הוא:

סעיף כו
ביישו כשהוא ישן כו' שם דף כ"ו ע"ב איבעיא בגמרא וס"ל להרמב"ם דלא איפשיטא והרא"ש ס"ל דאיפשיטא לפטור וכתבתי לשונו בדרישה ע"ש:

סעיף כז
ישן שבייש פטור משנה שם:

סעיף כח
המבייש את השוטה כו' ברייתא שם: המבייש את הגר ואת העבד כו' רמב"ם שם פ"ג והוא מגמרא דלשם:

סעיף כט
רקק בחבירו חייב משנה שם דף צ' ובגמרא דף צ"א: וכתב הרמב"ם ויש לב"ד בכל מקום כו' בפ"ג מהלכות חובל כ"כ ונראה דגם ארקק בבגדיו שהזכיר רבי' לפני זה קאי קצת ראיה לזה ששם במיימוני כתב להיפך המבייש אח חבירו או שרקק על בגדיו פטור מן המשלימין ויש לב"ד לגדור כו':

סעיף ל
משקל ל"ה דינרי זהב בי"ד סי' של"ד כתבתי בדרישה בשם מהר"מ מ"ן שהוא משקל ל"ו זהובים ע"ש: ויש שתובעין הקנס ועושין פשרה כו' ר"ל ויש נוהגין בקצת מקומות לעשות פשרה אחר התביעה אבל הדיינים כו':

סעיף לב
שאלה לא"א ז"ל על ת"ח שביישוהו כו' בתשובותיו כלל ט"ו דין י' כ"כ: ומסרו גופו פי' לאותו תלמיד מסרו: ותבע ליטרא זהובים ונסתפקת במ"ש הרמב"ם קונסין אותו ליטרא זהב דעלך כו' כן הוא שם בתשובה: יותר גרוע הוא מעם הארץ ומסיק שם תמהתי שלא תבעת עלבון התלמיד על שמסרוהו למלכות וההוצאה שגרמה לו להפסידו במסירה דיני דגרמי הוא (פי' ולא גרמא בנזקין דפטור) וחייבין לשלם עכ"ל:

סעיף לג
מנדין אותו עד שיפייס כו' ע' מזה במרדכי פרק החובל חי' פ"א וק"ה וק"י וע"ל סי' א' סעיף ז': כ"כ א"א הרא"ש ז"ל שם בפ' החובל וכתב עליו ומסתבר דיותר בשת דברים מבושת של חבלה דאין לך דבר גדול כלשון הרע ודיבה שאדם מוציא על חבירו וכתבו רבי' בשמו לעיל ס"ש א' ע"ש: (ל"ד) כתב הרמב"ם יש הכאות רבות כו' פ"ג מהל' חובל כ"כ וע' במ"מ שם: סטרו על פניו פי' הכהו על הלחי: צרם באזנו ניקב באזנו והוא מל' פוגם: והסלע יש בו חצי דינר כסף וג' דינרין ומחצה נחושת והיינו סלע מדינה שהוא שמינית שבסלע צורי יש בו ד' דינרין של פסף וכן מבואר בדברי הר"ן אלא שק"ל מ"ש בסוף דבריו שנותן לו י"ב סלעים ומחצה כסף נקי הלא אף שיוצא בו ידי כסף שיש בק' סלעים לא יוצא בו ידי נחושת וצ"ל שהכסף שבשמינית מחלק צורי הוא קצת יותר מכסף שבסלע מדינה באופן שכשתחלק סלע צורי לת' חלקים כל חלק ישנו סלע מדינה משום שהנחושת אינו חשוב ולכך לא נתנו קצב בכסף ערוב שוב ראיתי בפ"ג דחובל דין י' שכתב הרמב"ם אחר שכתב דין תשלומי המכות הנ"ל ז"ל כל אלו הסלעים הן מכסף

א"י באותו הזמן שהיה בכל סלע חצי דינר כסף וג' דינרין ומחצה נחושת: לפיכך מי שנתחייב כו' לפי זה י"ל שבימי חכמי משנה וגמרא היה המטבע הנמצא ביניהם של סלע מדינה ומש"ה שיערו בהן ואילו היו אז מטבע של צורי שהן של כסף היו משערין בהן בשיעור כספו שבשל סלע מדינה כי לא היה דעתו מתחלה אנחושת ומש"ה קאמר שבמקום שיש מטבע כסף נקי ישערו לפי הכסף לחוד: ורי"ף כתב שאלו דמים הקצובים כו' כ"כ הרא"ש בשמו פ' המניח אבל גירסת הרי"ף שבידינו אינו כן ומשמע שם בהדיא שדעתו כדעת הרמב"ם ומיהו נראה ה"מ כשלא היה באותה מכה כדי לעשות נזק גדול כזה אבל מודה (הרי"ף להרמב"ם) [הרמב"ם עי' בב"י] אם הכהו מכה בחוזק עד שיהיה בה כדי לעשות נזק גדול שישלם ריפוי ושבת עכ"ל ב"י:

סעיף לה

ואני כתבתי למעלה בתחילת הספר דעת א"א הרא"ש ז"ל בסימן א' בסוף הסי' גם לפני זה בס"ד דכתב בשמו דאפי' ריפוי ושבת אין גובין בזמן הזה:

סימן תכא

סעיף א

אין חייבין על הבושת עד שיכוין לביישו משנה פ' החובל (בבא קמא דף פ"ו ע"ב) ויליף לה מדכתיב ושלחה ידה והחזיקה במבושיו דמשמע שמכוונת לו ואם כיונה להחזיק במבושיו של זה והחזיקה בשל אחר פטורה ר"ן:

סעיף ב

לפיכך ישן שבייש כו' שם במשנה וק"ק מאי לפיכך דקאמר הא היא היא וגם כ"ש הוא לכן נראה דה"ק לפיכך כלומר ומה"ט הוא הא דתנן הישן שבייש פטור:

סעיף ג

ואם כיון לבייש הקטן פי' קטן כזה כשמכלימין אותו נכלם כמש"ר בסי' ת"ך סכ"ט ע"ש:

סעיף ד

אבל צער וריפוי ושבת חייב [כו'] ובלבד שלא יהא אנוס גמ' פ' כיצ דף כ"ו ע"א פירש"י דלא מיחייב בד' דברים אלא במזיד או דומה למזיד דומיא דכי יריבון אנשים דהתם כתיב ריפוי ושבת:

סעיף ה

אבל בנזק חייב אפי' אנוס כו' שם ע"ב יליף לה מיתורא דכתיב פצע תחת פצע וכתבו שם התו' ז"ל וא"ת צער נמי ליחייב דהא בההוא קרא דמרבינן נזק כתיב נמי צער וי"ל דכל מאי דמצינו למפטר שוגג פטרינן ולכך מוקמינן להאי קרא דמרבה שוגג דוקא בנזק דאיירי ביה עיקר קרא ולא בצער עכ"ל התו' ואפי' בנזק דוקא בדברים השכוחים אבל

יש כמה דברים דאפילו אדם פטור עליהן כמ"ש בסי' זה קצת מהן גם כבר נתבארו כמה דברים כגון הא שכתב רבי' בסי' תי"ב אין דרכו של אדם להתבונן בדרכים לפיכך המזיק בר"ה דרך הילוכו פטור וכן הרבה ור' ירוחם נל"א ח"ב כתב ונתן כלל לדבר כל אונס שהוא כעין גניבה פטור וכל שהוא כעין אבידה חייב:

סעיף ו

ומ"ש בד"א כשישנו שניהם יחד כ"כ הרמב"ם בשם הירושלמי: ומ"ש והזיקו או קרע בגדיו שם במשנה דאדם מועד לעולם קאי בין אהיזק גופו בין אהיזק ממונו וכ"כ רבינו לעיל ר"ס שע"ח: ומש"ר ובא חבירו ושכב בצדו פי' וגם הוא ישן: ואם הראשון הזיקו פטור כ' רי"ו במישרים דנראה מכאן דבאונס גמור פטור מנזק כר (וכמש"ר) [וכמ"ש] לעיל בסמוך בשמו דכל שאינו אונס גמור חייב בנזק ובכלים אין בו חיוב אלא נזק: (ז) שאלה לא"א הרא"ש ז"ל שנים כו' בכלל ק"א ס"ו כ"כ: אדם מועד לעולם פי' לענין נזק ולמה נפטר מה' דברים שבכללן נזק: היכא דהוה אונס פטור צ"ע דהתחיל באונס ואח"כ כתב שנעשה שלא בכוונה וסיים וכתב דמחלו זה לזה ונ"ל דה"פ דאדמקשה הרא"ש לנפשו ממאי דאמרו אדם מועד לעולם כו' ע"ז כתב דע"כ לעולם ל"ד קאמרי דהרי באונס גמור פטור מנזק ובהיות כן צ"ל דמ"ש אדם מועד לעולם תליא בסברא ומסתבר לומר בזה שפטור ונדמה זה להא דתניא דבשניהם רצים והזיקו זא"ז שלא בכוונה פטור וה"ט דכל דרך בר"ה יודע שגם לאחרים יש רשות לרוץ שם וכשיפגעו זה בזה דרך ריצתן דרך בני אדם להזיק זה לזה ומש"ה פטורין דאמרינן דנתייאש להזיק זה מתחלת ריצתו בר"ה ומחלו למ' שיפגע בו בר"ה דרך ריצתו ג"כ ויזיק בו אם לא שיכוין אותו הפוגעו להזיק בו וה"נ בנדון זה דהתאבקו דכל א' נתכוין להפיל את חבירו וג"כ כל א' יודע שא"א לצמצם מתחלה וג"כ לא כיוונו נפשם להזיק בודאי מחלו היזקם אהדדי כן נ"ל ברור דברי רבינו ולא כע"ש דלא כיון יפה בביאור דברי הרא"ש וכמ"ש בסמ"ע וע"ש ודוק: ה"ג וכן בנדון זה התאבקו זא"ז כו' וכן הוא שם בתשובה ר"ל כמ"ש שבאם שניהם רצים והזיקו פטור כן בנדון זה שניהם התאבקו והזיקו זא"ז שלא בכוונה פי' שלא סברו שיבוא היזק גדול כזה מהפלה זו כי הדבר ידוע שבתחלת אבקתן היו יודעים שיפיל א' את חבירו ואילו היו סוברים שיבוא היזק גדול מהפלה זו לא היו מתאבקים לכך פטור:

סעיף ח

בכל מקום שחובל כו' אפי' נכנס שלא ברשות כו' מימרא בפרק הפרה כבר כתבתי בסימן שע"ח: אבל אם הוא מסרב [כו'] יש לו רשות אפי' לחבול כו' ברייתא בריש המניח (בבא קמא דף כ"ח) ואע"ג דהתם מוקי לה בעבדא גנבא היינו אליבא דמ"ד לא עביד

אינש דינא לנפשיה היכא דליכא פסידא ואנן קיי"ל כמ"ד עביד אינש דינא לנפשיה וכמ"ש בסי' ד' ב"י:

סעיף ט

פטור אף מהנזק פי' וכ"ש משאר ד' דברים: ואם זה שנכנס הוזק מאליו בבע"ה פטור כן הוא גירסת מקצת הספרים ובס"א כתוב בע"ה פטור וכב"י על שתי גירסאות הללו שהן ט"ס וכתב שלא גרסינן זה אלא ה"ג ואם זה שנכנס מאליו בעל הבית הוזק בו חייב כיון שנכנס שלא ברשות ע"כ ונ"ל שהיה ק' לב"י על הנוסחאות הנ"ל דזה שאם הנכנס הוזק מאליו פטור בע"ה פשיטא וכ"ש ממ"ש לפני זה (צ"ל) ומיהו אם לא ידע שנכנס והזיקו פטור דמה אם הזיקו בע"ה פטור הוזק מאליו לא כ"ש וכן (מ"ש) [ממ"ש] אח"כ שאם בע"ה הוזק בו חייב ממילא נשמע שאם הוזק הוא בבע"ה דפטור בע"ה ול"נ שאפשר לדחוק לקיים גירסת הספרים דה"ק ואם זה שנכנס הוזק מאליו בבע"ה פי' אע"פ שהבע"ה ידע בו וראהו אפ"ה פטור בע"ה ואע"פ שמסיק וכתב בשם הרמ"ה ודוקא שלא ידע כו' י"ל רישא דהוזק ממילא איירי בין בידע בין בלא ידע ועיקר הרבותא בידע וסיפא דואם בע"ה הוזק דחייב הנכנס פירשו הרמ"ה דאיירי דוקא בדלא ידע וק"ל. והא דאם נכנס מאליו וב"ה הוזק בו חייב מימרא הוא בפ' הפרה כתבתי בסי' שע"ח ע"ש: הזיקו זא"ז בכוונה חייבין ע"ש סי' שע"ח ס"ו שם כתב רבי' שבראו זא"ז והזיקו זא"ז אפי' שלא בכוונה חייב אם לא כששניהם עשו מעשה ע"ד שכתב שם בשם הרמ"ה ס"ח שפטור וכתבתי שם דנראה דגם רש"י ורבינו מודים בו ע"ש בפרישה שהארכתי ומש"ה נראה שכתב רבינו כאן בכוונה שאז אפי' שניהן עשו מעשה חייב המזיק ואם שניהם הזיקו זה בזה ישלמו במותר נ"ש כמש"ר בסעיף זה:

סעיף י

הנכנס לחנותו של נגר כו' ברייתא פרק המניח (בבא קמא דף ל"ב ע"ב): אבל אומן שדרך בני אדם ליכנס כו' פי' אע"פ שזה על חנם נכנס חייב בעל החנות דהו"ל למישמר נפשיה ודוקא בד' דברים חייב אבל בושת כבר ביאר רבינו דבעי כוונה:

סעיף יא

המבקע ברה"י והזיק בר"ה כו' משנה שם ומפרש דבמציעתא אשמועינן דל"מ דהזיק בר"ה במקום דשכיחי רבים אלא אפי' הזיק ברה"י נמי חייב ובריש אשמועינן אף ע"ג דברשותו היתה הבקיעה אפ"ה חייבים ובסיפא אשמועינן אע"ג דהבקיעה היתה ברשותו וההיזק במקום דלא שכיחי רבי' אפ"ה חייב ונראה דאפי' לרש"י דפוטר לעיל בסעיף י' בלא ראהו הכא מחייב דשאני התם [דהוי] כמו נכנס בחצר המזיק:

סעיף יב
היתה אבן מונחת לו בחיקו כו' מימרא דרבה בס"פ כיצד הרגל דף כ"ו ע"ב: ופטור מד' דברים כיון דשכח לא הוה פשיעה אבל לגבי ניזק אין חילוק בין שוגג למזיד ואונס לרצון:

סעיף יג
נפל מן הגג ברוח כו'. ואם נפל ברוח שאינה מצויה כו' ובנפילתו הזיק גופו של חבירו וכן הוכחתי בדרישה בסימן שע"ח עיין שם וכתבתי דכאן איירי דוקא בהיזק אדם ומש"ה חייב ברוח שאינה מצויה וסגי במה שפטרו התורה משאר ד' דברים משא"כ בהיזק כלים או שאר ממון חבירו דרך נפילתו דלית בהו ד' דברים ומש"ה כתב רבינו שם דפטור על היזקם ברוח שאינה מצויה ע"ש והוא מימרא דרבא שם: ואם נתהפך כו' חייב גם על הבושת שכל המתכוין בדבר ובא עי"ז היזק אף שלא היתה כוונתו להזיק ולא לבייש חייב בכולן:

סעיף יד
המכוין לזרוק שתים וזרק ד' פי' לזרוק עד ב' אמות וזרק עד ד' אמותיו וחבל שם באדם פטור מד' דברים דאונס הוא: או ד' וזרק ח' פי' אף ע"פ דלענין שבת חייב בכה"ג אם אמר כל מקום שתרצה תנוח דהא מלאכת מחשבת אסרה תורה ומיד שכיון לזרוק ד' וזרק חוצה להן מה לי ד' מה לי ה' חייב אבל לנזקין הוה כמו לזרוק ב' וזרק ד' דפטור בד' דברים וגם מימרא דרבה שם סוף כיצד הרגל דף כ"ו ע"ב:

סעיף טו
הזורק אבן ולאחר שיצאה מתחת ידו בפ' המניח ריש (בבא קמא דף ל"ג) וכלישנא דקאמר שם דפטור לגמרי (ולאפוקי מאידך לישנא דקאמר חייב בד' דברים) ומדקאמר פטור לגמרי מש"ה כתב הרמב"ם בפ"א מהלכות חובל דפטור אף מנזקו ומשום דממועט מדכתיב ומצא פרט לממציא עצמו אבל רבי' ס"ל דגם להלשון דפטור אינו ר"ל דפטור לגמרי אף מנזק אלא מד' דברים הוא דפטרו אבל נזק שחייב אף באונס חייב ג"כ בזה:

סעיף טז
המזיק אשתו כו' חייב בד' דברים בעיא דאיפשיטא היא ריש דף ל"ב וז"ל האיבעיא מי אמרינן כיון דברשות עביד פטור א"ד איבעי ליה לעיוני ופשט כיון דאיהו קעבד מעשה ולא היא חייב בד' דברים ופטור בבושת כיון שלא כיון והאי חייב דינו כמו שנתבאר בס"ס תכ"ד ובא"ע בס"ס פ"ג באם חבל אדם באשתו מה יעשה בהדמים וכאן לא בא אלא לומר שחייב אהיזק זה וק"ל:

סעיף יז

כתב הרמב"ם [כו'] קטע ידי בפ"ה דהל' חובל כ"כ וע"ל דומה לזה בנזקי ממון בסי' ש"ף ושניהם במשנה א' בפ' החובל (בבא קמא דף צ"ב ע"א) וע"ש בסי' ש"ף שביארתי שתי הבבות:

סעיף יח

ומש"ר וא"א הרא"ש ז"ל כתב כו' שם בפסקיו כ"כ: אלא מיירי שהנחבל אומר כו' י"ל אף שהמשנה קתני האומר סמא את עיני ע"מ ליפטר חייב דמשמע דהנחבל אמר ע"מ ליפטר ואפ"ה חייב וכמ"ש הרמב"ם אלא מיירי דהמשנה דהחובל אמר ע"מ ליפטר והנחבל אמר הן אלא שמכח שהשיב לו הן נראה כא"ל ע"מ ליפטר וק"ל:

סעיף יט

שנים שחבלו זה בזה כו' משנה פ' המניח (בבא קמא דף ל"ג ע"א): וכתב א"א ז"ל ודוקא שהתחילו שניהם כאחד כו' עד גם הוא מיד וחבל בו לכאורה היה נראה דהאי תיבת מיד ט"ס הוא דאם השני חבלו מיד בעודו בחימום הוא פטור וגם לעיל בסי' ת"ב בשני שוורים לא כתב רבינו לתיבת מיד ושניהן נשנו שם במשנה א' גם באשר"י שם דף קל"ב ע"א לא כתב תיבת מיד אלא ז"ל או לאחר שחבל זה כו' מיהו לאחר זמן שחבל זה כו' מיהו לאחר זמן ל"ד קאמר אלא העיקר שצריך להיות לאחר שכבר נתקרר מחימום המכה שעשה בו מיהו י"ל דס"ל לרבי' דאדם המועד לעולם חייב אפי' בעודו בחימום דכיון דכבר חבלו חבירו ופירש עצמו ממנו היה לו לתבוע להחובל ולא לעשות משפט לנפשו לחבלו: ומש"ר דאם הא' התחיל דהשני פטור היינו בעוד שלא נפרש ממנו החובל וירא שיחבול בו עוד קאמר או ר"ל שהתחיל במריבת הכאה ועדיין לא חבל בזה קאמר דאם הקדים השני וחבל לזה שבא לחבלו כדי להציל נפשו פטור ודוקא באדם דמועד לעולם כ"כ משא"כ בשני שוורים דאין בהן שכל דבהן ס"ל דאם האחד התחיל אף שכבר הלכו ופירש ממנו אם חזר הנחבל בחימומו וחבלו דפטור אם לא שכבר עבר זמן מנגיחתו שנתקרר דעתו אבל פי' זה דוחק גם בקיצור פסקי הרא"ש כתב ל' א' בשוורים ובבני אדם לכן נראה דט"ס נפל בספרים והאי מיד צריך להעמידו בסיפא אבל אם התחיל הא' וחזר השני וחבלו מיד פטור השני ודוק:

סעיף כ

וכן הדין באדם הרואה חבירו מכה אביו כו' וכן רואה א' מישראל מכה חבירו מדלא כלל הרא"ש בחדא בבא הרואה חבירו מכה אביו או אמו או את רעהו נראה דהדינים מחולקין דבתחלה כתב הרואה שחבירו מכה אביו או אמו והכה המכה להציל קרובו ממנו פטור וזה אפי' אם אנו יודעין שאינה עושה זה כדי לאפרושי מאיסורא כגון דיודעין

ביה שלפעמים רואה ראובן מכה שמעון ואינו מוחה אפ"ה פטור כיון דקרובו הוא המוכה נתייחס לבבו בקרבו והכה הוא המכה כדי להציל קרובו ואח"כ אמר שהרואה חבירו מכה רעהו יכול להכות למכה כדי לאפרושי מאיסורא ומשמע הא אם יודעין אנו דלאו בר הכי הוא שמפרש מאיסורא ודאי לאו למצוה נתכוין אלא לשנאה עשה כן חייב כן נ"ל לומר וצ"ע לדינא:

סעיף כא

כתב הרמב"ם כו' ומשלשין ביניהן כו' כ"כ הרמב"ם פ"א דחובל (וכ"כ) משלשין ביניהם וע"ל סי' שס"ג כתבתי שהוא לשון המשנה פ"ק דמכות ושם פירשתיו:

סימן תכב

סעיף א

אע"פ שהחובל כו' אין מתכפר לו כו' עד שיפייסנו כו' נוסח לשון רבינו דבסי' זה הוא מל' הרמב"ם דפ"ה מהל' חובל וגוף הדין הוא מהמשנה סוף החובל (בבא קמא דף צ"ב ע"א) ויליף שם מדכתיב גבי אבימלך ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא כו' ואפשר לומר דלמדו (כו') מהאי קרא מדכתיב ועתה השב כו' ויתפלל בעדך כו' משמע שאף אם ישיב לא יצא ידי חובתו עד שיפייסו שיתפלל עליו ודוק: ה"ג אין מתכפר לו מן הצער של הבושת וכן פירש"י בגמרא פ' החובל (בבא קמא דף צ"ב ע"ב) וכן הוא בקיצור פסקי הרא"ש שם וכן הוא בטורים בספרים המדוייקים אבל במשנה קתני סתם אינו מתכפר לו וכ"כ הרמב"ם בפכ"ה דחובל ובטורים בדפוס ב"י נדפס מן הצער והבושת וגירסא ראשונה נראה עיקר דהא באברהם דלמדו זה מיניה בושת לחוד הוה מיהו מל' רש"י הנ"ל אין ראיה כ"כ דשם אבושת קאי שהרי כתב שם לפני זה כל אלו שאמרו (פי' ק' סלעים ודין מאה סלעים כו' והן דמי בושת) [ע"ש בפרש"י שלשונו קצת שם בע"א] וי"ל דה"ה לאינך:

סעיף ב

וכאשר יפייסנו לא יהיה אכזרי למדו מדכתיב ויתפלל אברהם אל האלהים: פעם ראשונה ושנייה כו' ואע"פ דלעיל בא"ת סי' תר"ו כתב יחזור [וילך] לו פעם שנייה ושלישית לק"מ דהתם אהמבקש מחילה קאי שאם לא ימחול לו פעם שנייה ילך לו עוד בפעם שלישית וכאן על המוחל קאי שלא יהיה אכזרי וימחול לו ולא יזקיק לו לבוא בפעם שלישית ועיין בכתבי מהרא"י סי' רכ"ג:

סימן תכג

סעיף א

הנוגף אשה ויצאו ילדיה כו' משנה וגמרא סוף הפרה דף מ"ח ומ"ט ע"א: ומ"ש חייב בדמי ולדות לשלם לבעל שהתורה רבתה לו דכתיב כאשר ישית עליו בעל האשה וגו' ומיירי שהולדות מתו מכח ההכאה אלא שבלאו ההכאה נמי לפעמים הנשים מפילות מש"ה אינו צריך לשלם לו דמי ולד אשר כבר נולד אלא שמין מה היו נותנין בעד אשה מעוברת שבאם תלד ולד בר קיימא יהיה הנולד שלו והוא היתרון ממה שנותנין בעדה לאחר שכבר יצא ממנה הולד מת (וע"ד שכתבתי לעיל ר"ס שנ"ד) ואותו היתרון נותנין לבעל אבל מה שהאשה נפחתה מצד עצמה מכח צער שהפילה מכח ההכאה זהו נקרא נזק ונותנין אותו להאשה כמש"ר אחר זה וכן מבואר באשר"י שם דף קל"ד ע"ב ע"ש שכתב דינו אשפחה ומינה נלמד לשאר אשה וק"ל: וצער ונזק יתן לאשה ל' מור"ש ז"ל אע"פ שבשאר חבלה אין כל הנזק שלה אלא שבזמן שבסתר כו' כמ"ש בא"ע ס"ס פ"ג גבי נגיפה שאני כמ"ש בספרי בפ' הפרה סי' ס"ז עכ"ל ע' בא"ע סי' פ"ג שם כתב דאם אחד חתך ידי אשה דנזק הגדול הוא בכלל פגם והוא שלו ושלה ואח"כ כתב שם דבושת ופגם בזמן שבגלוי לו ב' חלקים ולה חלק אחד ובסתר לה ב' חלקים כו' וא"כ עיקר קושייתו של מור"ש ז"ל מפגם שגם כאן מה שנכחשת ונפחתת אף שאינו נזק גמור דומיא דקציצת יד שהוא נזק עולמית מכל מקום בכלל פגם הוא ועל זה כתב גבי נגיפה שאני ואפשר דכוונתו הוא דכיון דאין זה דנכחשת ונפחתת הוא היזק גמור שהרי קרוב לודאי שתחזור לכמו שהיתה די לו במה שזיכתה לו התורה דמי הולדות ועיין מה שכתב באבן עזר: ושבת וריפוי רואין כו' והא דלא כתב רבינו תחלה דשבת וריפוי חייב גם כן לשלם משום דקאי אמ"ש בריש הסי' הנוגף אשה והנוגף אשה לא גרע משאר מכה דחייב עליה ה' דברים אלא שנוסף עליה עוד שחייב גם דמי ולדות ומסיק וכתב ע"ז ושבת וריפוי ור"ל הן ג"כ חייב לשלם ומ"ש רואין הו"ל כאילו אמר ורואין בוי"ו א"נ זה פשוט דחייב לשלם ג"כ שבת וריפוי ולא בא רבינו אלא ללמדנו של"ת שחייב בהן אף שאינה צריכה הריפוי וכמש"ר בסי' ת"ך סל"ב דיש הכאות כו' עד אם צריך לרפואה בין אין צריך כו' והא דלא פי' רבינו כאן למי נותנין אותו לפי שהריפוי פשוט הוא שנותנין להרופא ושבת פשוט דנותנין אותו לבעלה שהרי מעשה ידיה שלו וכ"כ רבי' בהדיא בא"ע סי' פ"ג: ובושת אם הוא בסתר לה ב' חלקים כו' משנה בפרק מציאת האשה (כתובות דף ס"ה) וכתבו רבי' ג"כ בא"ע סי' פ"ג לענין החובל באשת חבירו ושם נתבאר בשם הרמב"ם שבסתר היינו שהכה אותה במקומות המוסתרים שבגופה (היה) וצ"ל כאן סתר וגלוי על המקום

שנעשה שם הנגיפה אם היתה בחדר מקום שאין רואה או בפרהסיא וכן צ"ל שם בא"ע שכתב שם חילוק זה ג"כ בחרפה בדברים ושם ודאי צ"ל סתר וגלוי על המקום שנעשה שם המעשה:

סעיף ב

כתב הרמב"ם נגף האשה כו' בפ"ד מהל' חובל כ"כ: אף דמי הולדות לאשה כב"י טעמו משום דס"ל כרבה דפ' הפרה דף מ"ט דפליג עם רב חסדא באשת גר ומינה נלמד לאשת ישראל דעלמא שמת וטעמא דרבה כתב ב"י שצ"ל דכי היכי דאשכחן דקרא זכי דמי ולדות לבעל מדכתיב בעל האשה אשכחן דזכו לאשה מדכתיב ויצאו ילדיה ולא כתיב הילדים ועוד דטעמא דמסתבר הוא דבשלמא כשחבל בה בחיי הבעל דזכה הבעל מיד בדמי ולדות אע"פ שלא גבה כיון שמת מוריש ליורשיו אבל כשחבל בה אחר מיתת הבעל היאך בעל זה מוריש ליורשיו דבר שלח ברשותו הילכך [ע"כ של האשה] דקרינהו קרא ילדיה עכ"ל (והמ"מ כתב טעם אחר לדברי הרמב"ם ע"ש) והרא"ש והראב"ד פסקו כרב חסדא שם דאמר דאין לאשה זכייה בולדות והלכתא כוותיה לגבי רבה דגדול ממנו הוה עכ"ל וע"ל בסי' תכ"ד סי"א שפסק ג"כ הרמב"ם הלכה כרבה והרא"ש כרב חסדא דפליג עמו ע"ש בדין חבל בבנו הקטן יעשה לו סגולה:

סעיף ג

היתה נשואה לגר כו' שם במשנה וגמרא: ואם חבל בה לאחר מיתת הגר כו' בזה פליגי שם דף מ"ט ע"א רבה ורב חסדא ופסק הרא"ש כרב חסדא והרמב"ם כרבה וכנ"ל ומש"ה חזר וכתב רבי' משום דבזה פליגי גם י"ל דקמ"ל בזה רבותא דהרמב"ם דאפי' כאן דאיכא אפוקי ממונא ס"ל להרמב"ם דהן לאשה ול"ת דוקא אחר מות הבעל דעכ"פ הנוגף צריך להוציא ממון וליתן או לאשה או ליורשיה אבל בגר יחזיק הממון הנוגף לנפשו כיון דיש סברות לכאן ולכאן קמ"ל:

סעיף ד

נשתחררה או נתגיירה דמי ולדות כו' ז"ל המ"מ ס"ל לרבי' דבשפחה וכותית לא קרינן בה בעל האשה שאין קדושין תופסין בהן ואע"ג דאמרי' בגמרא התורה זכתה לבעל דמי ולדות אפי' בא עליה בזנות שאני התם דאיירי באשה שהקדושין תופסין בה עכ"ל ומבואר מדבריו דהרמב"ם מיירי אפי' כשהבועל קיים בשעת נגיפה: שאם הבעל קיים הם שלו טעמו כנ"ל דהלכה כרב חסדא:

סעיף ה

נגף האשה ויצאו ילדיה ומתה כו' ג"ז מדברי הרמב"ם שם: ומ"ש כיון שיש בו חיוב מיתה אילו היה מזיד מסיים בה הרמב"ם ז"ל שנאמר ולא יהיה אסון ענוש יענש לא

חילק הכתוב בין שוגג למזיד בדבר דיש בו מיתת ב"ד לפטרו מן התשלומין וכתב הרב המגיד דעת הרב כדאסיקנא בהדיא בפ' אלו נערות וכדתנא דבי חזקיה דאמר כן אבל במה שאמר חזקיה שם שאין חילוק בזה בין נתכוין ללא נתכוין בהא לא ס"ל להרמב"ם כוותיה אלא כרב אדא בר אהבה דמסיק בפ' ד' וה' אנשים שנתכוונו זה לזה אע"ג דיש אסון לאשה יענשוהו וכר' דאמר הכי בפ' תלו הנשרפין עכ"ל ודעת הראב"ד כסתם תנא דבי חזקיה דאין חילוק בין שוגג למזיד ובין נתכוין ללא נתכוין:

סימן תכד

סעיף א

הוציא מהם דם חייב מיתה בפ' אלו הן הנחנקין (סנהדרין דף פ"ד) יליף לה מדכתיב בפ' אמור מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת מה מכה בהמה בחבורה שאם אין חבורה אין תשלומין דכתיב בה נפש (דלפני זה כתיב ומכה נפש בהמה ישלמנה פירש"י נפש משמע דם דהוה חבורה) אף מכה אדם עד דעביד ביה חבורה וההוא מכה אדם במכה אביו מיירי דבאדם אחר לא הוה חיוב מיתה לפיכך פטור מן התשלומין דקם ליה בדרבה מיניה:

סעיף ב

החובל בחבירו כו' משנה שם וז"ל הרמב"ם בפ"ז דההחובל והרי החובל מקלקל הוא וכל המקלקלין בשבת פטורין מן המיתה ולמה נחשוב זה החובל לעון שיש בו מיתת ב"ד הואיל ועשה נחת רוח ליצרו הרע בעת שחבל בחבירו הרי הוא כמתקן עכ"ל וכתב המ"מ שם דזה למד מהגמרא ושמה"ט פסק הרמב"ם שהחובל בחבירו חייב אף ע"פ שא"צ לדם: אבל החובל בי"כ כו' שאין בו מיתה אלא כריתות ומלקות ע"ל בסי' ש"ן: ומש"ר דהא רבייה קרא לתשלומין ר"ל דאין לוקין אלא משלמין והכי איתא בפ' אלו נערות אהא דאר"י כל היכן דאיכא ממון ומלקות ואתרו ביה מילקי לקי ממונא לא משלם והרי חובל בחבירו דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקי לא לקי ואפילו אתרו ביה ומשני בפירוש ריבתה תורה החובל בחבירו לתשלומין דכתיב כאשר עשה כן יעשה לו כן ינתן בו ל"ל דבר שיש בו נתינה ומאי ניהו ממון ע"כ (וכבר כתבתיהו לעיל בר"ס ת"ך) ורבי' נקט כאן י"כ לרבותא וק"ל:

סעיף ד

החובל בעבד כנעני שלו פטור משנה שם ונראה דפטור לגמרי קאמר אפי' ממלקות ואפי' אין בו ש"פ ולא כמשמעות ב"י לעיל ר"ס ת"ך וע"ש מיהו מכאן אין ראיה מוכרחת לזה די"ל דשאני הכא דאיירי בחבלה ובסתם חבלה יש בו נזק שוה פרוטה לפחות ומשום הכי פטור דבמקום ממון אין מלקות וממון ג"כ פטור כיון דעבדו הוא משא"כ בהכאה

דאין ש"פ דדינו מלקות אבל מסי' ת"ך מוכח דגם בכה"ג פטור וכמ"ש שם: ומ"ש חבלו בו אחרים כו' מימרא דר"י פ"ק דגיטין דף י"ב וכתבו התוס'. והרא"ש כדברי רבינו ע"ש:

סעיף ו

מי שחציו עבד כו' פרק השולח ודברי הרא"ש הם שם כדברי רבי' והטעם דחבלתו לעצמו דהא הב"ד כופין את אדוניו לשחררו משום פריה ורביה דא"א לישא לא שפחה ולא בת חורין וכ"ש שכופין בזה שמוציאין תפלתו ממנו ונראה דאפי' חבל בו אדון עצמו לעולם צריך ליתן התשלומין לעבד: אבל אם אין סופה לחזור דאז כליא קרנא חולקים בו הוא ורבו ואע"פ דמיד כשיגדלו יצטרכו לשחררו ויהיה אז דמי חבלתו לעבד לבד מ"מ כיון דעתה בעליו אינם בני כפייה החצי הוא של בעניו ואף בזמן שיגיע לגדלות ויכפוהו מ"מ קורם הכפייה החצי לבעליו אלא משום שחייב לשחררו אמרי' דהו"ל כאילו כבר שחררו ודמי נזקו שלו לעבד וכל שלא הגיע לזה הדין נותן שהוא של שניהן יחד וק"ל: וכן השיג עליו הראב"ד מסוגי' הגמרא פ' השולח דף כ"ב דבהדיא יש שם סתירה לדברי הרמב"ם:

סעיף ז

והראב"ד ז"ל הגיה עליו כו' כב"י אין זו השגה אלא ביאור דבריו והרמב"ם לא כתבו מרוב פשיטותו ע"כ וכן נראה מל' רבי' שכתב והראב"ד הגיה עליו ולא כתב השיג וק"ל: החובל בעבד עברי כו' בזמן שהוא שלו כו' ור"ל בזמן שהעבד הוא שלו שאז אינו חייב שבת שהרי במלאכה שלו הוא עוסק ומה שנפחת גופו מחמת חבלה שאינו יכול לעשות מלאכה לעצמו לכשיצא ממנו זהו בכלל נזק שחייב לשלם לו מיהו נראה דיקח בו ג"כ קרקע ויאכל האדון פירות עד צאתו וכמש"ר אחר זה בנזק אליבא דכ"ע ובנזק דהוא שבת גדול אין חילוק בין חבל בו הוא או אחרים ול"פ הרמב"ם והרא"ש אחר זה כ"א בשבת קטנה והיינו דוקא שחבלו בו אחרים וקי"ל אבל אם אין העבד שלו אז חייב ליתן גם השבת לרבו וק"ל.

סעיף ח

כתב הרמב"ם ילקח בהן קרקע כו' [מפרש כמו בב"ח].

סעיף ט

חבלו בו דבר שאין בו הפסד בגמרא שם: חבלתו לעבד כו' פי' אם הוא עבד עברי.

סעיף י

החובל בבתו כו' שם דף פ"ז וכר"י דאמר הכי ע"ש דף פ"א: שמיהרה להתרפאות דמותר דמי רפואה הוא והוא שלה. צער ריפוי (ושבת) [ובושת] הוא שלה כו' זהו לדעת הרא"ש שבסמוך דכתב דבחובל בבנו הקטן אפילו הוא סמוך על שולחנו אפ"ה חייב וה"ה בבתו

הקטנה משא"כ לדעת הרמב"ם דבסמוך וכ"כ מור"ם בד"מ בעמוד ע"ש ועד"ר שם כתבתי דרבינו כ"כ גם לדעת הרמב"ם: כגון שפצעו בפניה האי כגון ל"ד הוא דהא כ"ש הוא שאם קטע ידה או שאר חבלה דמפחתה מדמיה אלא משום דבא לחלק בין אפחתה (בה) דמיה או לא מש"ה נקט פצע משא"כ בחבלה דסתם חבלה פוחת דמיה בכל מקום שהיא וכדאיתא שם בגמרא ז"ל ר"י אמר אפי' פציעה פציעה ס"ד אפי' ר"א לא קמיבעיא ליה אלא חבלה דאפחתה מכספא אבל פציעה דלא אפחתה מכספה לא אר"י בר חנינא שפצעה בפניה דאפחתה מכספא עכ"ל ומזה נלמד דפצעה דקאמר הכא הוא מענין חבורה או רושם שעשה בה בלא חבלה: ואילו בא האב לקדשה כו' וכסף קידושיה וכסף מכירתה של אביה הוא דכתיב את בתי נתתי לאיש הזה ש"מ דבדידיה תליא המסירה ונתינה למי שיצוה אבל אינו נלמד ממ"ש בנעוריה בית אביה דההיא אהפרת נדרים קאי ולא ילפינן ממונא מאיסורא תוס' בכתובות בפ' נערה ואע"ג דבפ' החובל (בבא קמא דף פ"ז) איתא בגמרא ז"ל חבלה למי מי אמרי' כיון דאקני רחמנא השבח נעורים לאב חבלה נמי דידיה הוא ופירש"י מדכתיב בנעוריה בית אביה הא הקשו שם התו' על פירש"י וכתבו שהגמרא נקט לסימנא בעלמא כו' ע"ש: ומש"ר וא"א ז"ל כתב כו' אם חבלו בה אחרים הוא לעצמה דבמידי דאתי לה מעלמא לא קפיד אבל בחבל בה הוא לא מעלמא אתא וכשיצטרך להוציא ממון וליתן לה חיישינן שמא ימסרנה למוכה שחין וכשאינה סמוכה הוה שבת נמי דידה אפי' חבל בה הוא דאיבעי' למתזן מיניה וסיים בה הרא"ש ואם יש בשבת מותר על מזונותיה הוא של אב ע"כ וצ"ע למה השמיטו רבינו ומה שיש להקשות מ"ש כאן דאמרינן דמאי דאתי ליה מעלמא לא קפיד אפי' סמוכה על שולחנו ומ"ש לעיל סי' ע"ר גבי מציאה דאמרי' דקפיד כבר הק' שם בגמרא ותירצו רווחא דאתא מעלמא דאית לה צער דגופייהו בווה ומעלמא אתא לה לא קפיד:

סעיף יא

החובל בבנו גדול כו' שם ע"ב בברייתא וגמ' ובנו ל"ד דבתו גדולה דינה כבן וכן מוכח בגמרא וכ"כ המ"מ בהדיא שם: ופסק הרמב"ם כרבה וא"א כרב חסדא גם בדין נגף האשה אחר מות בעלה (ע"ל סי" תכ"ג ס"ב) פסק הרמב"ם כרבה והרא"ש כר"ח משום דגדול מרבה היה וכמ"ש שם ועד"ר: ואם הם סמוכים כו' כתב הרמב"ם כו' כ"כ בפ"ד מחובל ועמ"ש המ"מ שם על דבריו והוכיח דמ"ש הרמב"ם לפני זה דהחובל בבתו חייב כו' איירי דוקא כשאינה סמוכה כו' [ועד"ר שכתבתי שם שז"א] מדכתב שהרי מעשה ידיה לאביה: יקחו להם קרקע כו' ר"ל או דקל ונקט קרקע משום ששם בס"פ החובל

הזכיר בבבא זו כמה פעמים שיקח בהם קרקע כתב גם כאן כן ול"ד אלא ה"ה דקל: וא"א הרא"ש ז"ל כתב כו' שם בפ' החובל כ"כ:

סעיף יב

החובל בחש"ו: משנה שם: אפי' נשתפה השוטה כו' כיון דבשעת מעשה לאו בר דעת היה משא"כ בעבד ואשה דבסמוך שבני דעת היו וחל עליהם מיד חיוב תשלומין אלא שלא היה להם מעות לפיכך כשנעשה אלמנה או נשתחרר העבד דיש להן מעות מחוייבי' לשלם:

סעיף יג

החובל באשה ועבד כו' והן שחבלו באחרים פטורין מפני שאין להן ממה לשלם נתגרשה כו' וכ"כ רבי' לעיל בסי' צ"ו ובסי' שמ"ט ומכאן נלמד דאין אומרים יחרימו לאשה על חובה או הנאתה ואולי אין בעלה ירצה שתהיה אשתו בחרם ויתן מעות בעדה וכמ"ש מוהר"ם מווריזבורק בנימוקיו והביאו הד"מ בסי' ת"ך סל"א ע"ש כי לא אשתמיט בשום פוסק לכתוב ואף מוהר"ם מווריזבורק לא כ"כ כ"א כשהוציאה ש"ר או דיבה רעה על האדם דבזה חוזרין ועושין לה חרפה ולא במקום שאין עליה כ"א עיקר חיוב ממון ודוק: ואם יש לאשה נכסי מלוג או נכסי צ"ב עד"ר: ואותה טובת הנאה תתן לנחבל עד"ר ופשוט הוא דזהו דוקא לדינא דגמרא בזמן שהיו דנין כל דבר אבל בזמן הזה דאין דנין דיני חבלות אין כופין אותה למכרה אלא כופין אותה עד שתפייסנו וע"י זה היא מעצמה תמכרה לו ועמ"ש רבי' בסמוך בתשובה לגאון: אבל אינה חייבת למכור כתובתה לשלם לנחבל בגמרא שם דף פ"ט יהיב טעמא משום דאמר שמואל המוכר ש"ח וחזר ומחלו מחול וכל לגבי בעלה ודאי מחלה ואטרוחי בי דינא לא מטריחינן וכתב הרא"ש ז"ל ואע"ג דקיי"ל כר"מ דאמר אסור לאדם שישהה עם אשתו בלא כתובה מ"מ יחזור הבעל ויכתוב לה כתובה אחרת ואע"ג דדיינינן דינא דגרמי ואם תמחול לבעל תצטרך לשלם ללוקח אינה חוששת ע"ז כיון שאין לה עתה ממה לשלם וא"ת תמכור הכתובה במעמד בעלה ואז לא תוכל למחול וי"ל דמעמד ג' אינו מועיל בכתובה באשה היושבת תחת בעלה כיון שעדיין לא ניתנה לגבות ול"ד לשאר מלוה שניתנה לגבות א"נ הבעל לא ירצה להיות במעמד להפסיד אשתו עכ"ל ורבי' שכתב אינה מחוייבת למכור כ"כ ללמדנו דאף על גב דאפשר לעשות קיום במשכנות או בערבון או בנדר ושבועה שלא תמחול אלא שאינה מחוייבת לעשות כן וכ"כ התוס' הביאו הר"ן ע"ש: ואם חבלה בבעלה כו' ג"ז שם בגמ': תמכרנה לבעל ונפרע בה דמי החבלה נראה דאינו ר"ל שיהא נפרע בזה כל דמי החבלה דהא תמכרנה לו קאמר והיינו בטובת הנאה גם למה להו לחז"ל שיזקיקוהו לבעלה שיקבל דמי הכתובה העומדת בספק מי ימות תחלה בפרעון דמי חבלתו אלא

ה"ק תמכרנה לבעלה כל הכתובה בטובת הנאה ומה שיתן בעדה ינכה לה בחוב חבלתו והמותר יהיה לו בחוב עליה ואין בזה משום שתהא קלה בעיניו להוציאה דהא אף אם לא תמכרנה לו אם ירצה יגרש לה והכתובה ינכה לה בדמי חבלתו וכדמסיק רבינו וק"ל: כיון שחייבת לו כנגד החבלה שחייבת לשלם לו עכ"פ לאחר שיגרשנה: ואלמלא המכר לא היה מוציאה כיון שכתובתה מרובה מהחבלה פירוש שהרי יצטרך ליתן לה עודף דמי הכתובה על דמי החבלה משא"כ כשתמכרנה בטובת הנאה לא יהיה עודף דהא אין נותנין בעד כתובתה חצי דמי הכתובה: ורואין אם כתובתה מרובה כו' פירש בהא דכתובתה מרובה מחבלתה דאמרינן דלא תמכרנה כולה לבעלה בטובת הנאה מ"מ מקצת ממנה נמכר לו והיינו דרואין מה שכתובתה מרובה מדאורייתא אותו מותר תמכור לו: ומ"ש ותפרע החבלה ה"נ ל"ד כל דמי החבלה קאמר אלא תפרע למה שיגרע דמי המכר כפי טובת הנאה והמותר ישאר חוב עליה: ואם אינה יתירה לא תמכור כלל ואין להקשות תמכור מקצת ממנה בטובת הנאה והמותר ישאר לה לכתובתה דהא גם השתא ששלמה מקצת דמי החבלה ונשאר עליו כתובה דאורייתא מ"מ אם ירצה יגרשנה וינכה דמי החבלה שנשארה חייבת לו מהכתובה דאורייתא וכיון שלא חייבת לזה כיון דעכ"פ ישאר עליו לשלם מכיסו מקצת מהכתובה באורייתא לזה מה"ט גם כשליח יתרון בכתובתה מכתובה דאורייתא ודמי חבלתו הוא מועט תמכור מכתובתה מעט וישלם מקצת דמי חבלה וישאר עליו חיוב מקצת כתובה דאורייתא וי"ל דחכמים לא רצו לתקן שתהא מחוייבת למכור ולמעט מכתובה דאורייתא בשביל פרעון דמי חבלתו ואף שאם כן יש לחוש שיגרשנה וינכה דמי חבלתו בכתובתה וכמ"ש מ"מ הן לא תקנו שתמכור ותמעט כתובתה דאורייתא בשביל החבלה ואם יגרשנה מעצמו יגרשנה וז"ל הרא"ש שם וא"ל תמכור כל כתובתה לאחר בטובת הנאה ויכתוב הבעל שטר ללוקח בשמו ואז לא תוכל למחול כדאיתא בכתובות פרק הכותב דכיון דאין הכתובה בשם האשה הוה כמשהה אשתו בלא כתובה אע"ג שאין קלה להוציאה (ור"ל דהא צריך לשלם לאחר אם גרשה) עכ"ל: ובספר א"ע פירשתי כו' ע"ש סי' ס"ג:

סעיף יד

כל ששמין אותו כעבד פי' כמ"ש לעיל סימן ת"ך ששמין אותו כאילו היה עבד נמכר וכמה נפחת מחמת החבלה: אין גובין אותו בבבל דכיון דדבר שאינו קצוב הוא אלא צריך בכל פעם שומא אין גובין אותו ר"ן ר"פ החובל ובסימן א' נתבאר דלהרמב"ם דוקא נזק הוא בכלל כל הני שום כעבד ואין גובין אבל שבת וריפוי גובין ולהרא"ש גם שבתו ריפוי אין גובין ושם כתבתי במאי פליגי אבל צער ובושת לכ"ע אין גובין בזמן הזה דלית

בהו ח"כ ע"ש: יתירה מכ"ה כספים עי' בא"ע סימן ס"ו ושם נתבאר: אבל אם אחרים חבלו באשתו קשה עונשן יותר מבעל שחבל באשתו הא דלא קאמר קשה עונשן יותר מאיש שחבל בחבירו שהרי הוא צריך ב' פיוסים נראה דכ"כ משום דרצה להשיב על מה ששאלו לו דהשאלה היתה אם היא חבלה בו או הוא שחבל בה או אחרים שחבלו בה כיצד הוא התשלומין ור"ל איך שייך בה השלומין הא כל מה שקנתה אשה קנה בעלה השיב דאם חבלה היא בו מצינו אופן התשלומין בניכוי כתובתה ואחרים שחבלו בה או הוא שחבל בה ואופן התשלומין הוא כמו שסיים בסוף דבריו ז"ל ובמה שפייסה יקח בו קרקע והוא אוכל פירות להכי הוצרך להזכיר קשה עונשן יותר מבעל לומר לך שאע"פ שמחולקין בכמות התשלומין באופן התשלומין מיהו שוין וק"ל: ובמה שיפייסה יקנה בו קרקע כו' כצ"ל דאילו במה שיפייס לבעל הוא שלו לבד כדלעיל בא"ע סי' ס"ג:

סעיף טז

אבל היום כו' וכן בושת נמי אין מגבין ועד"ר: (רוכב בשבת ומטיח באשתו סנהדרין ד' מ"ו ע"ש ושם גרסינן כההוא דרוכב בשבת):

סימן תכה

סעיף א

מצוה לדון כו' זהו מפורש בתורה בפ' מסעי כתיב כל מכה נפש לפי עדים ירצח הרוצח ולא תקחו כופר לנפש רוצח אשר הוא רשע למות כי מות ימות וכתיב עוד שלש ערים תבדיל לך כו' וכתיב וישב בה עד מות הכהן הגדול: שאף בזמן הבית בטלו כו' פי' שגלו סנהדרין בימי יכניה קודם גלות צדקיה וע' בריב"ש בסי' רכ"א ובתשובת הרא"ש כלל י"ח איך עושין בזמן הזה:

סעיף ב

כמתלהלה היורה זיקים פסוק הוא במשלי סי' ס"ו כמתלהלה היורה זיקים חצים ומות כן איש רימה את רעהו ואמר הלא משחק אני ע"כ נמצא דהגאון רישא דקרא נקט ואמר שלא יהא כל איש צורר ועושה רשעה ואח"כ יתנצל ויאמר שוגג הייתי כמו שמתנצל היורה זיקים וגורם בחצי מות ואומר עוסק במלאכתי הייתי ולא נתכוונתי לירות באיש זה וק"ל: כמתלהלה ליאות ויגיעה: והכו ועגשו למיגדר מלתא כו' כי הך שהיה רוכב בשבת ומטיח באשתו כמו שפירשו רבותינו דמשום דמיגדר מילתא דיחידאה לא קנסינן אלא כו' כן הוא נוסח' דפוס ב"י ובספרים אחרים המדוקדקים אין הנוסחא כן אלא ז"ל למיגדר מילתא כי הך כגון רוכב [בשבת] ומטיח באשתו מיגדר מילתא והאי מיגדר מילתא לצורך רבים בכל ישראל לא כמו שפירשו רבותינו דמשום מיגדר מילתא דיחידאה קנסינן אלא כו' ונראה דה"פ דגירסא זו דכן השיב אל תתנו יד לפושעים שלא לענוש כלל ולא כמו

שפירשו רבותינו דאפילו משום מיגדר מילתא דיחידאה קנסינן אלא דוקא לצורך רבים והאי מיגדר מילתא לצורך רבים מתחלק לשני חלקים הן בדברים שבינו לבין המקום כההיא דרוכב בשבת והמטיח באשתו מותרת לו אלא שעשה פריצות גדולה והן בינו לבין חבירו והיינו כי הך עובדא דקאי עלה שהרג לחבירו ודוק גם נוסחאות דפוס ב"י הנ"ל יש לפרש עד"ז וה"ק למיגדר מילתא כי הך שהיה רוכב בשבת כו' שהיה מיגדר מילתא לכל ישראל והא דהוצרכתי לומר דדוקא מיגדר מילתא כי הך דרוכב כו' זהו כמו שפירשו רז"ל דמשום מיגדר מילתא דיחידאה לא קנסינן וק"ל: